SC. SUP. 23. Pl. 2.

NAZIONALE
BIBLIOTECA CENTRALE V. E. II
31
7
F
12
ROMA

La coperta originale in mezza pergamena del sec. XVIII è conservata, con quelle degli altri volumi della pubblicazione, in custodia di cartoncino (collocazione: 31. 7. F. 10-13 bis).

4/8/2010

[signature]

Digitized by Google

SECVNDA SECVNDAE PARTIS
Summæ Theologiæ
S. THOMAE DE AQVINO
DOCTORIS ANGELICI,
ORDINIS PRAEDICATORVM.

De eruditiſſima explicatione propria, & particulari, ad ſcientiam moralem ſpectante, hoc eſt de Virtutibus, & Vitijs, non ſolum ſacrarum literarum ſtudioſis, ſed omnibus etiam vitæ ſanctimoniæ cultoribus vtiliſſima.

CVM COMMENTARIIS R. D. D. THOMÆ DE VIO CAIETANI, CARDINALIS S. XISTI.

Quæ verò tùm in textu, cùm in Commentarijs Quæſtionum, & Articulorum continentur, Tres ſequentes INDICES aptiſſimè dilucidant.

Theologorum autem diſputantium citationes, ſicut in frontiſpicio totius Summæ apparet, ad maiorem ſtudioſorum commoditatem, nunc diligentiſſimè

IN LVCEM EDITÆ.

VENETIIS, Apud Iuntas. MDLXXXVIII.

Cum licentia Superiorum, ac Priuilegijs.

Digitized by Google

IN PRIMA SECVNDÆ HABENTVR.

Commentaria Reuerendiſſimi Cardinalis S. Siſti D. Tho. doctrinam explicantia,

Et Quæſtio S. D. De Præſcientia, & Prædeſtinatione.

Digitized by Google

AD LEONEM DECIMVM PONT. MAX.

THOMÆ DE VIO CAIETANI CARDINALIS S. SIXTI, In Secundæ Secundæ D. Thomæ Aquinatis Commentarios.

PRAEFATIO.

OMNES homines qui ex iniunсto ſibi munere in Republica gerenda uerſantur (cuiuſcumque ordinis illi ſint) non priuatis ſolum, ſed publicis etiam pro beneficijs, ad referendam gratiam reddi obnoxios, nemo vnquam ſapiens dubitauit. Tanto ſiquidem fœdere commune bonum particulari bono inſertum eſt, ut illud vnuſquiſque proprio anteferendum putet, nemoque quod ſuum eſt bonum, uel ſe conſequi, uel tueri poſſe confidat, niſi publicum inde bonum augeatur, & conſeruetur. Ego itaque (quod ad me attinet) tua Leo decime Pontifex maxime, & in rempublicam Chriſtianam, & in meipſum maxima beneficia mecum animo deputans, hæc tibi mea commentaria offerenda nunc cenſui, non qui hoc pacto parem me tibi gratiam referre nunc arbitrer, ſed qui potius grati animi uoluntatem tibi ſignificem, nec ſine veneratione debita recolam immenſam, cunctiſque communem beneficientiæ tuæ vim. Tu quidem beatiſſime pater, ſtatim ut pontifex factus es, pernicioſum illud uniuerſalis Eccleſiæ ſciſma, quod ſub Iulio ſecundo eruperat, tua bonitate ac prouidentia ita funditus excidiſti, ut hoc immortali beneficio chriſtianos omnes facile tibi deuinxeris. Neque uero tuæ ſatis fuit magnanimitati, peſtilens hoc malum, quod tempeſtate noſtra eccleſiæ incubuerat, ſummouiſſe, niſi etiam futuris ſæculis e ſublimi iſta ſedis Apoſtolicæ ſpecula longe proſpiciens, radicem quoque gignendis in poſterum ſcimatibus ac fomenta etiam quibus alerentur ac viuerent, aboleres. Nam cum præteritarum rerum experientia ſatis nos doceret, graues ac pericuioſas eccleſiæ diſſenſiones inde ortas quidem fuiße, quòd quidem nimis impie arroganterque auſi authoritatem ſynodi ſupra maieſtatem pontificis efferebant, alimenta uero ac fomenta quo diutius perdurarent, ab ea quam pragmaticam uocant, ſanctione ſumpſiſſe, quamque ueluti perpetuum quoddam ſciſma Eccleſiæ aduerſam, ſedique Apoſtolicæ ſemper emulam, multi quondam alioqui clari magnanimique Pontifices ardenti ſtudio abolere, ſed incaſſum conati ſunt, tu tamen vtrumque malum, Beatiſſime pater, de medio facile ſuſtuliſti. dum Lateranenſi approbante Concilio, ipſe Sanctorum patrum dogma ſectatus, omni iam diſceptatione de ſynodi, ac Ponteficis imparitate ſublata, ſedis Apoſtolicæ authoritatem ſupra ſynodum ſtatuendam eße tanta firmitate ſanxiſti, ut Lateranenſis ipſa ſynodus ueterum Conciliorum ueſtigia imitari, ac ſe Pontificię authoritati ſubditam eſſe confiteri non erubuerit, dumque in eodem Concilio, pragmatica ſanctione extincta, integrum ſedi Apoſtolicæ ius ſuum reſtituiſti. Quibus honeſtis magnanimiſque incæptis ad optatum finem perductis, uere Leo fortiſſimus, Eccleſiæ ſanctæ filijs, tuiſq; a Deo catulis, ſolidam tranquillitatem, quantumcunque in te fuit, pacem etiam venturis ſæculis ſtabiliſti.

Quantum uero cuncti profeſſores eorum ordinum qui religioſi uocantur, bonitati tuæ charitatique debeamus, iam ipſe teſtis facundiſſimus eſſe poſſum. Etenim cum illorum ordinum priuilegia, quibus decus & immunitas continetur, quidam uel peſſumdare, uel ſaltem labefactare anniteretur, tu tamen ſolus ingenua bonitate, atq; authoritatis robore obluctādo, patrē te nobis omnibus, patronū, protectoremq. benigniſſimum præbuiſti. Quid enim dicam, ꝙ ea liberalitate, ac munificentia literatos omnes doctosq, homines protegendos ſuſceperis, ut diſciplinarum omnium profeßores ac ſtudioſos viros, tum collatis muneribus iam ornaueris, tū ad beneſperandum de benignitate tua erexeris? Mihi autem, ut omiſſis alijs me inſpiciam, tametſi uel eccleſiaſticæ militiæ ſacramento, uel ſacri ordinis profeſſione ac magiſterio, uel aſſiduo literarum ſtudio, nullum tuorum tot beneficiorum a me alienum eſſe cognoſcerem, ſed ea potius hubertim me accepiße ſentirem, proxime cumulus hic tuæ benignitatis maximus

ſplendidiſſimuſq; acceßit, quòd me nullius interuentus fauore, nullis intermedijs præcibus, nullis denique beneficijs prouocatus, ſed ipſe ingenua tui animi bonitate adductus, in ſacrum cardinalium ordinem cooptaſti, rem ſane admiratione magna digniſsimam, totoque orbe terrarum memorabilem, tempeſtate noſtra aggreſſus, ut quam optimates viri dignitatem, quam principes ac reges prouinciarum ſummo ſtudio & contentione uel ſibi uel ſuis aßequi ſuppliciter elaborant, tu mihi eam nec petenti quidem nec ſperanti, vixque adeo cogitanti, ſponte tua contuleris. Ne itaque in tuum domini mei conſpectum omni ueneratione digniſſimum vacuis manibus, ut a ſymbolus ingratuſque venirem, quæ proximis annis, in ſecundam ſecundæ Diui Thomæ Aquinatis partem commentaria elucubraui, tibi nunc dedicanda, tuique numinis præſidio publicanda conſtitui. Quæ ſi uel nulla in me tua ſeorſum beneficia tanta extarent, tibi tamen iure optimo debebantur, quia cum tu & ſummi regis & ſacerdotis maximi dignitate ſungaris, doctrinæ moralis commentaria pro tua bonitate, ac ſapientia nequaquam a tua ditione aliena ducturus fueras. Moralis enim doctrinæ inſtrumento Eccleſiæ ſanctæ regnum effloreſcere ac decorari oportet, ſub eo præſertim Pontifice, qui temere non debet, ne cum alijs prædicauerit ipſe reprobus habeatur, cum ea quæ in Ethicis præceptionibus tradita, ſuis auſpicijs publicantur, ipſe uitæ ſuæ exemplo ſancire & comprobare uideatur. Neque enim latere quemquam exiſtimo, te inde ab adoleſcente ætate, cum aliarum uirtutum, tum præcipue liberalitatis & continentiæ normam cunctis propoſitum claruiſſe. Iam uero quàm altis radicibus fides, ſpes, charitas pectori tuo inſitæ ſemper fuerint, quæque ad eas tuendas conſeruandasque virtutes maxime neceſſaria eſt ingenua fortitudo, plane tunc omnibus oſtendiſti, cum periculoſis Reipublicæ Chriſtianæ temporibus, Eccleſiæ Romanę Legatus ampliſſimus, contra telorum turbines bellicaque tormenta, pulſis prope omnibus, ipſe imperterritus perſtitiſti. Moxque ad maiorem (vtputo) uirtutis tuæ probationem, inclinatis rebus alienæ poteſtatis iam factus, nullis tamen expugnari machinis, nullis abduci terroribus ab integro eccleſiæ corpore, ad diuulſas partes potuiſti. Quæ cum animo reputamus, Dei prouidentia factum cognoſcimus, ut tu Pontifex Eccleſiæ ſanctæ præficereris, qui (ut Apoſtoli verbis vtar) per omnia tentatus, compati laborantibus ſcires, & quas antea meditatus virtutes fueras, authoritate potentiaque ſuffultus, multo nunc vberius, multoque felicius propagares, id quod inaudita & ineffabilis illa clementia, qua capiti tuo inſidiato homines conſeruaſti plane teſtata eſt. Tibi profecto tuæque ſanctiſſimæ poteſtati ualde conueniens, ut ſicut Dei maximi uices inter nos geris, ita cæteris mortalibus ea præſtes uirtute, qua homines quantum mortalibus licet, Deo maximo optimo ſimiles fiunt. Cæterum tuæ laudes longioris ſubſellij tempus expoſcunt. Quod uero ad inſtitutam rem pertinet, non modo Pontificiæ maieſtatis nomine, cuius eſt officium ſummouere ſcelera, ac uirtutes inſerere, ſed tuo ipſius etiam nomine qui uirtutes colis ſemperque coluiſti, decenter tibi noſtra hæc commentaria dedicantur, in quibus de vitijs ac uirtutibus diſputationes pulcherrimæ proponuntur. Quæ tamen hac mente omnes a me tibi nunc dedicari intelligant, ut quæcumque hic uel vſquam alibi a me ſcripta ſint, Apoſtolatus tui iudicio (cui ſunt iure ſubdita) ſubſternantur. Accipe igitur Beatiſſime pater de manu tibi deditiſſime creaturæ munuſculum, grati animi alacritate conditum, atque in eo accipiendo Dei maximi (cuius tu uicem inter nos geris) benignitatem quæſo in animum tuum reuoca: hic enim cum pingues tauros ac arietes immolari ante ſe cerneret, duo tamen minuta de manu pauperis mulierculæ in gazophylacium templi miſſa non reſpuit. Aeternum uale pater beatiſſime.

Digitized by Google

PRAEFATIO VENERABILIS PATRIS FRATRIS BARTHOLOMÆI DE SPINA PISANI, ordinis Prædicatorum, in commendationem ſequentium operum & authorum.

NVnquam deſtitit Summus ille Opifex rerum ac naturæ conditor, labenti ſua ſponte ſæculo, manum dare, ac humano generi bonitatis ſapientiæque fuga de generi duces pręordinare, qui iuſtitiæ normam verbo doceant, factis præmonſtrent, ſapientię quoque illuſtratione ſubductis tenebris cuncta perfundant. Sic affatim manifeſtatur diuinæ ſapientiæ, potentiæ, clementię, iuſtitiæ, ac cęterum, quę numero pondereque infinitę ſunt perfectionum magnificentia, dum decentisſimo ordine infima per media, & horũ quæ infimioris naturæ ſunt, per ea quæ ſummo proprius hærent, in ſuos quæque diriguntur fines. Et non ſolum vt ſint plurima, uerum ut & cauſæ ſint eis primus ille actus clementer indulſit, atque unicuique quæ ſua ſunt, iuxta propriæ cuiuſque celſitudinem, perquàm ſuauiter ac potenter diſtribuit. Sic ſane & ſupernorum illorum ſpirituum dignitas ac præſtantia, noſtris his in partibus, licet non omnino da ſimilitudine clareſcit. Quòd enim ſuperiores ac qui Deo optimo maximo viciniores ſunt ſpiritus, ſicut natura ſic & gratia cæteris præſtantiores, inferioris purgant, illuminant, & ut diuinam circa nos voluntatem adimpleant, de altioribus inſtruunt & informant, hoc ipſum inquam (quod factu digniſſimum eſt, cogitatuque admirabile) infirma quadam ſpecie repreſentat, inferioris huius uitæ hominum ſtatus. Vbi nonnulli ſingulis temporum uiciſſitudinibus a Deo conſtituti ſunt principes ac rectores, qui cæteros quoſque nedum gratia ſapientiaque præcellant, ſed etiam Dei zelo acti, præpotenti quadã uirtute ad diuinas unà ſecum participationes attollant. Hinc namque patrum patres, ac humani generis. Patriarchę, primo illo tempore quo naturali tantummodo præeunte lumine homines ferebantur in Deum, fulſerunt. Loco quorum ſcripta lege, ſurrexerunt uidentes ac ſacri ſtamines, qui diuina eloquia rudi populo pãderent, ſimulque ad cœleſtium præceptorum obſeruationem inducerent. Subinde gratiarum ac donorum largitatis temporibus, a Duce noſtro Chriſto IESV, omnium bonorum ac totius beatitudinis authore, electi ſunt diuini uerbi præcones Apoſtoli quaſi ſemidei, qui poſt ſui principis in cœlum conſcenſum, diuinorum eloquiorum ſignorumque potentia, vniuerſum orbem, ſanctiſſimæ fidei ſubegerunt iugo. Nec defuerunt, qui ſucceſſu temporis, horum a Deo dati ſint etiam ſucceſſores, doctores (inquam) atque paſtores Eccleſiæ ſanctæ, quales Dionyſius, Athanaſius, Hylarius, Ambroſius, Auguſtinus, Hieronymus, Gregorius ac innumera huiuſcemodi luminaria fulgentiſſima, qui ſanctitatis eximiæ potentiſſimum exemplar populo ſacti, micantiſſimo etiam quo reſplendebant ſapientiæ lumine, beatitudinis tramite innumeris ſcripturarum ſuarum uoluminibus reſerato, filijs Dei ſalutis æternę miniſtri operoſiſſimi effecti ſunt. Ad demum quo maior vitiorum illuuies frigeſcente charitate, maior itidem ignorantiæ rubigo mundum inuaſerat, eo maiore (ut ita dixerim) ſe ſummus omnium parens accinxit robore, vt virtutum oĩum ſpecimen uiuaciſſimum, lumenq; copioſius mundo oſtenderet, dum ueluti Sol Thomas Aquinas emicuit, charitatis feruore, ſapientiæque ſplendore maximo Eccleſiam Dei fouens & illuſtrans. Cur enim non ille doctorum oĩum ſanctiſſimus cenſeatur, qui innocentiſſimam ac mundiſſimã ſic vitam duxit, ut uirginali lilio inſignitus, cuiuſcumq; ẽt mortalis criminis immunis ſemper extiterit, ac in ſchola uirtutum indefeſſe exercitatus, ſummũ conſcenderit perfectionis apicem? Cur non (inquã) ille ſanctiſſimus oĩum ore celebretur, cuius ſic mens Deo firmiter adhærebat, vt a ſenſibus inter orandum pſepe, ſpiritum ad alta tendentem, ſequeretur, immo ab eodẽ ſpiritu, perfecto dñio potentiq; virtute traheretur & corpus? Cuius præcelſæ ſanctitudinis gratia nutu Dei factũ eſt, vt inter omnes Eccleſiæ doctores, Sancti denominatione, ab his etiam qui doctrinæ eius in aliquibus (ex hoc imperiti) aduerſantur, antonomaſice uocitetur, dum inter diſputandum legẽdumve doctores dicere cõſueuerunt. Hæc eſt ſancti Doctoris ſententia, vel ſic tenuit ſanctus doctor. His enim ſimilibusque notis, quiſque ſtatim D. Thomam cognominari cognoſcit. Sapientiam quoque illius, qui non admiratur aut extollit, non niſi ſapientia ieiunis eſt, uel certe inuidens ac malignus. Sole namque iſto ſuborto omnes errorum ac hereſum umbræ, a ſanctæ matris Eccleſiæ facie protinus effugatæ ſunt. Quicquid dubietatis, quicquid ſcrupuli ſatore diabolo pullulat in Eccleſia, Thoma iudice conſtituto, confeſtim diſſoluitur ac uaneſcit. Omne per Thomam Eccleſiaſticum dogma firmatur, roborataque ſanctiores perſiſtunt. Quis æuo noſtro, immo quis poſt Solis huius ortum optimus Logicus, Philoſophus, Theologus euaſit, qui non D. Thomæ firmiſſimæ ſapientiæ auxilium implorauerit? Quiſnam doctus aut facundus concionator ambonem aſcendit, qui non a Thomã mutuet, quæ populum erudiant ac inflamment? Quis cathedram venerandus doctor inſedit, cui non Thomas (ſi tamen vera doceat) ſapientiæ certitudinem ſubminiſtret? Quis denique ſcolaſticum certamen adoritur, qui non ſe prius Thomæ armis accinxerit? Nec immerito quidem. Cuius namque ſapientiam Chriſtus per ſe approbat, beatiſſima Virgo collaudat, Petrus & Paulus edocent & commendant, vniuerſitas pariſina miris effert præconijs ſummus antiſtes Vrbanus ſectandam propponit, & ampliandam præcipit, quis non veneretur, amplexetur, extollat? Pijs loquor auribus, quibus ſupernaturalia, uocataque miracula, veridicis nihilominus aſtructa textibus & ab Eccleſia celebrata, nedum non deſipiunt, ſed oblectamento ſunt, Roburque afferunt veritati. Orantì, ſuppliciterque

citerque depręcanti Thomæ ante crucifixi imaginem, vt de ſuæ doctrinæ ſoliditate certior fieri mereretur, voce patenti per os imaginis nonnullis fratribus, qui Diuum doctorem orantem obſeruare conſueuerant audientibus, reſpondit Chriſtus. BENE SCRIPSISTI DE ME TOMA. Hoc ipſum alias beatiſſima Virgo per os itidem ſuæ imaginis, qua coram Sanctus orabat apertiſſime proteſtata eſt Beatiſſimi. item, ſenatus Apoſtolici principes Petrus & Paulus de paſſu dubio prophetæ, eundem plenius perſonaliter inſtruxerunt. Et per ſeipſum aliàs Paulus (vt fratri in ſpiritu rapto uidere audireque conceſſum eſt) eidem D. Thomæ percunctanti, ſi in Epiſtolis ſuis clarum habuerit intellectum reſpondit. Quantum queat humanus capere intuitus. Pluribuſque alijs diuinis reuelationibus dum adhuc in humanis ageret, quod noſſe cupierat de doctrinæ ſuæ firmitate, quam & in ſcriptis redegerat, aſſecutus eſt. Sed denique poſt eius fœlicem ad ſuperos tranſitum, ab vninerſitate Pariſina, dum lucidiſſimis ſyderibus eſſet coronata, tam celſæ laudis eſt cumulis ob ſanctitatem atque ſapientiam eximiam glorificatus, vt omne pene genus modumque commendationis excedat, ſimul ac per patentes literas explodens articulorum quorumlibet Sancti Thomæ doctrinæ velin modico aduerſantium aſſertionem. Innocentius quoque S. R. Eccleſiæ præſul, Diuum hunc doctorem in eo ſermone quē inipſius præconijs edidit, in ſapientia Salomoni prætulit, ac eius doctrinam præcunctis poſt canonicam commendabilem approbauit. Vrbanus denique & is Summus antiſtes, doctorem hunc angelicum miris effert laudibus, eiuſdem ſapientiam ac doctrinam nedum approbans & confirmans vti de cælo lapſam, verum & vniuerſitati Tholoſanæ præcipiens, vt eandem ſectentur, & ſtudeant pro viribus ampliare. Vnde factum eſt, vt tot laudum titulis ſublimatus Doctor hic ſanctiſſimus, meritiſſime lumen Eccleſiæ peculiariter appelletur, & is idem etiam præ cunctis doctoribus haud iniuria nominetur doctor Angelicus. Angelus quippe fuit hic in terra innocentiſſima vita, ingenij ac intellectus altitudine, vt hiſipſis excellentiæ gradibus quoſque tranſcenderet poſitus in ſublimi. Lumen item Eccleſiæ fulgentiſſimum extitit, ad cuius præſentiam pulſo nunc ab ea hæreſum omnium cæco nubilo, fœciliter eidem liceat domino deſeruire. Nec tamen mirum, ſi ſplendori huic, tenebræ ſe opponant, ac eundem impugnare contendant. Humana quippe conditio, infœlicitati non modicum eſt obnoxia ex prima corruptione peccati. Quo ſane factum eſt, vt ſemper veritas & itidem bonitas paucos habuerint poſſeſſores. Neque tamen ſanctiſſimi huius doctoris aliquid ſuæ gloriæ deperit in hoc etiam noſtræ peregrinationis tempore ob quorumlibet, etſi aduerſantium infeſtationem. Quinimmo veluti per ignem probatum aurum, ſapientia illius ab inſipientibus ex hoc impugnata, præualens, eminus fulget, eiuſdemque doctoris ſanctiſſimi omnifariam cumulata celebritas, dum a multis validiſſime defenſatur, creuit in immenſum. Sed & oppugnationis huius ratio in oppugnati gloriam cedit. Apud clariſſimos ſiquidem viros innotuit hoc ipſum ex ſapientiæ illius eminentia ſumpſiſſe originem. Tam celſam quippe doctrinæ illius ſedem obtinuit, vt non niſi ab eleuatiſſimis ingenijs, acutiſſimisque luminibus valeat penetrari. Quo fit vt hi qui vel ſe ſibi credunt tantummodo, vel interioris proſpectus viuacitate priuantur, dum excelſum hoc ſydus fit eis inacceſſibile, in ipſum quaſi canes in lunam ad veſaniæ ſuæ manifeſtationem, ineptos latratus emittant. Quos tamen diuina bonitas iuxta ſapientiæ ſuæ ordinem prouidens ad viam veritatis reuocare, duces delegit alios, qui Thomæ ſpiritu quaſi ſubſiſtant, & aduerſantium oppugnationes, inanes, ac a doctiſſimorum conſpectu merito expellendas eſſe patenter oſtendant.

Quorum Thomas Caietanus, poſtremus quidem tempore, ſapientia vero ac vitæ ſplendore, his diebus nulli forte ſecundus, a domino quaſi viuens Aquinatis imago ſuſcitatus eſt. Viri huius ſingulariſſimi, præconia proſequi, eius compellunt merita, inducit monumentum perpetuum quo ad imitandum trahantur poſteri, excuſat iniunctæ correctionis occaſio, non accuſat vel minimæ adulationis nota, apud illos præcipue qui caſtigatiſſimam eius mentem norint. Suæ quippe vulgatæ laudis prolocutores, graues ſibi potius ac moleſtos reputat, quàm uel in modico eis arrideat ſereno vultu. Et hoc ipſum commendatione digniſſimum eſt, & ab elegantiſſimi animi eius innata bonitate procedit. Namque animam bonam illum a domino ſortitum eſſe (ſi naturalia iungamus actibus ex quibus virtutum habitus innoteſcunt) ingenij eius perſpicacitas, cui & ab ipſis pene cunabulis indefeſſe vigilantiſſimo ſtudio fœcundauit, cunctis ſæculis patefecit. Sed nec ei quam indidit elegantiæ, nec deſiderio ac auiditati diſcendi, defuit altiſſimus, omnia inquam ad ſapientiæ ſtudium extrinſecus conferentia ſubminiſtrans. Sacræ nempe prędicatorum religionis, non niſi ſapientiam toto orbe reſonantis inſtituto, iuuenis admodum, Deo initiatus, dum haud quaquàm ſegniter virtutum actibus indipiſcendisque literis ſe totum impenderet, præceptorem eiuſdem profeſsionis æuo illo Philoſophorum ac Theologorum ſapientiſsimum, Valentinum Peruſia oriundum eidem dominus præparauit, ſub cuius magiſterio breui dierum ſpatio ſic harum ſcientiarum aſſecutus eſt apicem ac culmen conſcendit, ut id adoleſcens adipiſceretur honoris quod non niſi veterani milites vix reportant. Nempe cui Metaphyſices publica lectura in florentiſsimo Patauino gymnaſio, ſic demandata eſt, ut cum illo concurreret, Trombetta inquam viro tempeſtate illa non vulgari, qui plus temporis lecturam hanc proſequendo conſumpſerat quàm hic ætatis. Quantæ autem tum fuerit non dico expectationis, ſed veluti is a quo nil eminentius expectari queat admirationis apud ſapientum inibi demorantium corona, eorum qui adhuc ſuperſtites ſunt prædicant uoces, dum crebras referunt in ſcholaſtica paleſtra illius uictorias, ita ut in proxima patria Venetiarumque Ciuitatum omnium elegantiſſima, quaſi de cœlo lapſi numinis eius gloria reſonaret. Proteſtatur idipſum ſapientia eius in de Ente & Eſſentia diui Thomæ opuſculum eo tempore ſcriptis commendata. In quo etiam hoc ipſum admirari licet, quod in doctoris Angelici laudes ingeminatur, uniformitas dico, tum ſenſus tum dictaminis, iuuenis admodum, dum & ille eſſet cum in ſententias ſcripſit, & eiuſdem immatura dictantis ætate. In ſtilo ſiquidem, in ordine ac rara quadam docendi viuacitate, ſubtilitate etiā ac altitudine ſenſus, etiā uiri huius celebratiſsimi ſcripta quæ adoleſcēs
edidit,

Digitized by Google

edidit, alijs in prouectiori ab eo diſcuſſis ætate ſi conferantur, eadem eſſe putabuntur. Sed haud quaquàm vana opinio. Neque enim annorum defectus prohibuit, quin fauum ſapientiæ puriſſimum ſuggereret puriſſimum, & cunctis effunderet abundanter. Demum eo temporum decurſu ad vniuerſalē prædicatorum ſynodum, præfati ordinis Summo capite ei demandante prouintiam, vt veritatis defenſorem pro more ſe cunctis offerret, Ferrariam conceſſit. Die igitur conſtituta in campum procedens, cum celebratiſſimo illo ſcientiarum omnium velut armario capaciſſimo, Ioanne Pico Mirandula congreſſus eſt. Quàm fœlici fato dies illa donata eſt, vt iuuenes duo robuſtiſſimi ſeſe pro veritate impeterent, qui cum ætate tum animi elegantia, interiorisque luminis ac ſapientiæ plenitudine, moribus etiam haud diſſimiles erant: ſed nec profeſſione demum. Picus enim (tametſi morti occurrens) ſacrum & ipſe Prædicatorum ordinem eſt profeſſus. Viriliter igitur die illo dum vtrinque decertaretur, tantum gloriæ Thomas (abſque tamen concertantis iniuria) conſecutus eſt, vt coram Illuſtriſſimo Ferrariæ Duce Hercule ac toto ſapientum Senatu, & innumera populi circunſtantis ac ſtupentis frequentia, ab ſui ordinis Generali moderatore Ioachino Turriano Veneto, viro pręſtantiſſimo conſedente, mox coram accitus, proprium quo caput tegebat biretum, magiſterij infulam, capiti Thomæ impoſuerit, cunctisque applaudentibus, ſed & eodem quoque Mirandulæ comite plurimum collaudante, ſacræ illum Theologiæ magiſtrum creauerit. Inde poſt crebras in ſcholaſtica paleſtra victorias, quas cum a patribus congregationis Lombardiæ, cum quibus vitam ducebat virtutibus claram, vocatus eſſet ad generales eorum conuentus, aſſecutus eſt, Veronæ inquàm, Bergomi, Brixię, Mantuę, Mediolani, Papię (quo & loco ſolenni lectura libri de Cælo ab Ludouico Mediolan. olim Duce honoratus eſt) in Italia eſt eius gloria ſic diffuſa, ut abiret per ora omnium rariſſima laude. Edidit nihilominus his temporibus quę monumentum ſapientię ſuę pręſtent vniuerſis in ęuum, commentaria dico in Secundi Perihermenias partem, quam D. Thomas intactam reliquit morte pręuentus. Commentaria quoque in Iſagogas Porphyrij, in Pręedicamenta, ac Analytica Stagyritę: opus de analogia nominum. Quæſtiones tum de infinitate primi motoris, tum de ſubiecto Phyſicæ, aliaq; nonnulla notatu digniſſima. Subinde Romæ poſt celeberrimam diſputationem in qua iſipſe coram pluribus Sanctæ Romanæ Eccleſiæ Cardinalibus miraculo fuit, a Reuerendiſſimo præfati ordinis Generali præſulę Magiſtro Vincentio Bandello, viro morum præſtantia ſapientiæq; plenitudine famigeratisſimo, de conſenſu eiuſdem ordinis ſenatus, tempore illo Romæ congregati, vniuerſalis Procurator noſtrę totius religionis in Romana curia cōſtitutus eſt. In qua quidem curia totaq; vrbe ſic celebris ſuis virtutibus expoſcentibus apud omnes euaſit, ut mox primus inter doctiſſimos facile cenſeretur. Literarijs quippe concertationibus, publico legendi munere, æditionibus etiam tum in primam Summæ D. Thomę partem, tum in librum de Anima, nonnullis etiam doctiſſimis Opuſculis ipſo interim eminentiſſimam ſapiē tiam mundo diffundente, ipſa Romana curia quaſi nouæ lucis iubare radiabat, Eidem quoque plurimum decoris & claritatis attulit ſanctitatis fama, non vanitati ſed veritati ſubnixa. Cum enim ſemper fuerit ab omni nota criminis alienus, tum Romæ ſpeciali munere uirtutum omnium ſe ſpecimen præmonſtrauit. Sicq; actū eſt, vt iuuenis adhuc (neque enim quadrageſimum exceſſerat ætatis annum) Generalis totius ordinis Magiſter in alia ſynodo, mortuo Bandello, Romæ congregata, electus ſit. Qua conſcenſa ſede, ad reformationem eiuſdem ordinis aſpirans, ac in breui pro parte uoti compos effectus, quem continuatis ſpeculationibus conſpeximus ſemper intentum, in regiminis quoque prudentia officioſiſſimum ſe oſtendit. Neque enim curæ paſtorali ſpeculatio ipſa, neque ſpeculationi, gregis cuſtodia, etſi grauiſſima, fuit impedimento. Quod diuinum equidem munus extitit quam rariſſimum. Interim nanque, & commentaria in duas medias edidit Summæ S. Thomæ partes (primam dico, ac ſecundam ſecundæ) quatenus & in practicis, ac moralibus ſcientijs, poſtquam ſpeculatiua diſcuſſerat, ſapientiæ ac bene viuendi lumen cæteris eſſet efficaciſſimum. Opuſcula item alia quā plurima ex hoc ſapientiæ fonte ſub his temporibus emanarunt, ſed præ alijs duo illa de poteſtate Papæ ac Cōcilij impetuoſiſſima virtute ſic effluxerunt, ut per hæc ipſa diſſidium quod in eccleſia, inuidia Diaboli, eo pernitioſius quo ſpiritualius exortum fuerat, uires amiſerit In quibus etiam libellis id plurimum admirari fas eſt, quòd eum quem Philoſophum ac Theologum excellentiſſimum omnes venerabantur, nunc legum etiam aduertant peritisſimum, immo tantæ celebritatis, vt hi qui in orbe primi vtriuſque iuris principes habebātur eius ſapientiæ cedere ſint coacti. Sicque potiſsima cauſa fuit diſſolutionis, extremæque annullationis iniqui illius conciliabuli quod defædauit etiamnum patriam noſtram infælicisſimam, de Sancta Eccleſia in hoc etiā benemeritam quòd nō diu ſuſtinuerunt iniquitatem Piſani ciues, ſed armis a ſuis finibus pepulerunt ſciſmatis authores, quos inuiti ad tempus tulerant. Celeberrimum hunc igitur virum, cardineo cetu ex his clariſsimis actibus & virtutibus digniſsimum, tum Summi Pontificis Iulij iuſto deſiderio, quinimmo firma determinatione mentis, tum etiam totius populi, cui & Pontificis propoſitum innotuerat voce, ex multo fuit tempore conclamatum. Nec abſtulit bellorum tumultus, morſque Pontificis inſperata, quin tandem donaretur honoris culmine, quod ex multis annis ſua merita depoſcebant. Cui & ipſe gloriam pileo cumulauit, dum nouo ſydere ſacratum fulget collegium. In cuius etiam ſolij conſcenſu, id potiſsimum ſuæ gloriæ præſtat incremētum, quòd non fauore ſecularium principum ex cognatione vel quacumque neceſsitudine conquiſito, nō miſero ac infælici obſequio Prælatorum (vt toti curiæ notum erat) non denique auri vendicatione thronum hunc aſcendit, ſed Domini ſabaoth electione ſola, qui fulgentiſsimam noluit diu lucernam ſub modio latitare, ſed ſupereminentiſsimæ ſedis candelabrum ut totum mundum illuminet, exaltauit. Quis enim (ut de ſimoniaco conſenſu paululum immoratus loquar) quis inquam audeat viro tantę frugalitatis, notam hanc inurere? qui ex nulla literarum gratiarumue conceſsione, ex quo totius noſtri ordinis habenas moderatus eſt, uel minimum obolum requiſiuit, vel etiam acceptauit, ſed neque paſſus itidem unquam eſt ſuorum familiarium quemquam cuiuſuis ſcripturæ occaſione, muneris quicquam ſuſcipere? Quinimmo cartam, ceram, capſulas etiam ſuis patentibus literis appendendas, ſuis & ſcriptoribus conſtituta ſtipendia, ex antiquitus ab ordine

Gene-

Digitized by Google

Generalibus Magiſtris contributione ſtatuta, qua contentus erat, in humilitate (vt decet virum religioſum) integerrimam vitam ducens prudenter prouidebat. Quo & contigit cum ipſum cum primo Cardinalis creatus eſt, apud ſe habere, non niſi 35. aureos ſuæ præfatæ prouiſionis, quæ quælibet Prouincia ordinis, annis ſingulis quotam pecuniarum quæ in ſumma ad aureos 300. non aſcendit, ad eiuſdem Reuerendiſſimi Generalis ſuorumque in officio ſociorum ſuſtentationem conferre tenetur. Hoc ipſum eam ob cauſam ſerio libuit recenſere, vt malignorum veritate hac obtundantur ora, qui nec credere ſe poſſe dicunt, in plurimorum & hunc viam non eſſe dilapſum. Et ut ex his etiam omnibus innoteſcat, quanta ſit laude dignus, qui poſt aurum non abijt, nec ſperauit in pecuniæ theſauris, qui ſimilem ſapiens ſe inuenire poſſe quaſi diffidit, ſummaque prædicat efferendum laude. Nullo igitur ſiniſtro in pulſu motus Leo ſummus antiſtes, uirum hunc digniſſimum in fratrem aſſumpſit, ſed ſanctæ matris Eccleſiæ ſibi diuinitus delegatæ conſulens gloriæ, conſulens & ſaluti. Cui mox ob eximias ac inſignes animi ſui dotes, maximam & quæ totius Chriſtiani populi ſalutem concernat prouintiam delegauit, dum eundem de ſuo latere ad sereniſſimum Chriſtianæ Reipu. Imperatorem ob componendam inter Chriſticolarum Reges ac principes pacem, eoſdemque animandos in fidei ſanctæ cruentiſſimos hoſtes ſummus antiſtes deſtinauit legatum. Vtroſq; eidem Sanctæ matri Eccleſiæ diu ſuperſtites eſſe faciat author vitæ, ac perhennis fælicitatis obiectum, ut magis Iudæis appareat glorioſus, dum a ſe inſpiratam doctrinam per D. Thomam mundo effuſam, alter hic Tho. fulgidiorem reddit explanationibus ſuis. Quod quidem cum in alijs pluribus tum maxime in hoc Secundæ Secundæ celeberrimo Libro, omnibus exploratiſſimum eſſe poteſt. Auſim pace omnium, auſim profecto id in hunc Librum laudis afferre, quòd nec plene ab vllo viuente laudari queat. Neque enim poſt Sacras literas liber alius huic præſtat vtilitate vel gratia, immo qui cæteros in alijs ſuis operibus ſuperauerat ſeipſum, in hoc vicit Angelicus doctor. Patefacta nanque cæli via eſt, via inquam virtutum, quas indulgentiſſimus omnium pater, animis quos ad ſe pertrahit, gratis infundit, gratius & conſeruat. Latæ quoque mortiferæ illius, ad interitumque ducentis ſemitæ, grauis aſperitas, patentes abyſſi, horrenda pręcipitia, crudeles hoſtium implacabilium occurſus, ſic omnium obtutibus clariſſime ſub uno conſpicienda pręcauendaque proponuntur intuitu, vt hi tantummodo illuc iter dirigant, qui ab hoc lumine ſe ſubducunt. Omnibus item inuiolabilis regula bene beatęque viuendi iuxta cuiuſque conditionem & ſtatum, ſic per huius Libri ſapientiam eſt pręfixa, ut non niſi qui ſplendore iſto non perfunduntur oſtendant, & eo pręcipue nunc interprete, tantique theſauri de cęlo demiſsi veluti diſpenſatore, per ſua hęc præclariſsima commentaria Thoma altero conſtituto, qui Libri huius latiſsimum intellectum aperiens, quęſtiones inſuper non minus neceſſarias & utiles quam peregrinas, ſubtiliſsime formans atque diſſoluens, errores item ſubortos præpotenter elidens, luculentiſsimam veritatem ſic pandit omnibus gratioſe, ut merito quiſque in vtriuſque principis laudem prorumpens decantare poſsit. Quaſi ſtella matutina in medio nebulę, & quaſi Luna plena in diebus ſuis lucent, & quaſi Sol refulgens, ſic hi effulgent in templo Dei.

Digitized by Google

SECVNDAE SECVNDAE
DIVI THOMAE AQVINATIS QVAESTIONVM ET ARTICVLORVM

INDEX.

QVAESTIO PRIMA.

De uirtutibus & uitijs in ſpeciali
Et primo de uirtutibus theologicis
Et primo de fide quantum ad eius obiectum
1 Vtrum obiectum fidei ſit ueritas prima
2 Vtrum obiectum fidei ſit aliquid complexum uel incomplexum, id eſt res aut enuntiabile
3 Vtrum fidei poſſit ſubeſſe falſum
4 Vtrum obiectum fidei poſſit eſſe aliquid uiſum
5 Vtrum poſſit eſſe aliquid ſcitum
6 Vtrum credibilia dẽãt diſtingui ꝑ certos articulos
7 Vtrũ iidẽ articuli ſubſint fidei ſecundum oẽ tempus
8 De numero articulorum
9 De modo tradendi articulos in ſymbolo
10 Ad quem pertineat conſtituere ſymbolum fidei

QVAESTIO II.

De fide quantum ad actum eius interiorem qui eſt credere.
1 Quid ſit credere, quod eſt actus interior fidei
2 Quot modis dicatur
3 Vtrum credere aliquid ſupra rationem naturalem ſit neceſſarium ad ſalutem
4 Vtrum credere ea ad quæ ratio naturalis peruenire poteſt ſit neceſſarium
5 Vtrum ſit neceſſarium ad ſalutem credere aliqua explicite
6 Vtrum ad credẽdũ explicite oẽs teneãtur æqualiter
7 Vtrum habere fidem explicitam de Chriſto ſemper ſit neceſſarium ad ſalutem
8 Vtrũ credere Trinitatem explicite ſit de neceſſitate (ſalutis
9 Vtrum actus fidei ſit meritorius
10 Vtrum ratio humana diminuat meritum fidei

QVAESTIO III.

De fide quãtũ ad actum eius exteriorẽ qui eſt confiteri.
1 Vtrum confeſſio ſit actus fidei
2 Vtrum confeſſio ſit neceſſaria ad ſalutem

QVAESTIO IIII.

De fide quantum ad ipſum habitum fidei, & quantum ad ipſam fidem.
1 Quid ſit fides
2 In qua ui animæ ſit ſicut in ſubiecto
3 Vtrum forma eius ſit charitas
4 Vtrum eadẽ numero ſit fides & formata & informis
5 Vtrum fides ſit uirtus
6 Vtrum ſit una uirtus
7 De ordine eius ad alias uirtutes
8 De comparatione certitudinis eius ad certitudinem uirtutum intellectualium

QVAESTIO V.

De habitu fidei quantum ad habentes ipſam
1 Vtrum angelus aut homo in ſui prima conditione habuerit fidem
2 Vtrum Dæmones habeant fidem
3 Vtrum hæretici errantes in uno articulo fidei habeãt fidem de alijs articulis
4 Vtrum fidẽ habentiũ unus alio hẽat maiorem fidem

QVAESTIO VI.

De habitu fidei quantum ad eius cauſam.
1 Vtrum fides ſit homini infuſa a Deo
2 Vtrum fides informis ſit donum

QVAESTIO VII.

De ipſa fide quantum ad ſuos effectus.
1 Vtrum timor ſit effectus fidei
2 Vtrum purificatio cordis ſit effectus fidei

QVAESTIO VIII.

De correſpondentibus uirtuti fidei. Et primo de dono intellectus.
1 Vtrum intellectus ſit donum ſpiritusſancti
2 Vtrum poſſit ſimul eſſe in eodem cum fide
3 Vtrum intellectus qui eſt donum ſit ſpeculatiuus tantum uel etiam practicus
4 Vtrum oẽs q ſunt in gratia hẽat donum intellectus
5 Vtrum hoc donum inueniat in aliqbus abſque gratia
6 Quomodo ſe habeat donum intellectus ad alia dona
7 Quæ beatitudinem reſpondeat dono intellectus
8 Vtrum in fructibus fides reſpondeat dono intellectus

QVAESTIO IX.

De correſpõdẽtibus uirtuti fidei quãtũ ad donũ ſcientiæ.
1 Vtrum ſcientia ſit donum
2 Vtrum ſit circa diuina
3 Vtrum ſit ſpeculatiua uel practica
4 Quæ beatitudinum ei reſpondeat

QVAESTIO X.

De fide quãtũ ad uitia oppoſita. Et prĩo de infidelitate ĩ cõi
1 Vtrum infidelitas ſit peccatum
2 Vtrum infidelitas ſit in intellectu ſicut in ſubiecto
3 Vtrum ſit maximum peccatorum
4 Vtrum omnis actio infidelium ſit peccatum
5 De ſpeciebus infidelitatis
6 De comparatione earum adinuicem
7 Vtrum cum infidelibus ſit diſputandum de fide
8 Vtrum ſint cogendi ad fidem
9 Vtrum ſit eis communicandum
10 Vtrum poſſint Chriſtianis fidelibus præeſſe
11 Vtrum ritus infidelium ſint tolerandi
12 Vtrũ pueri infideliũ ſint inuitis parẽtibus baptizãdi

QVAESTIO XI.

De uitijs oppoſitis fidei quantum ad hæreſim.
1 Vtrum hæreſis ſit infidelitatis ſpecies
2 Vtrum hæreſis ſit proprie circa ea quæ ſunt fidei
3 Vtrum hæretici ſint tolerandi
4 Vtrum reuertentes ad fidem ſint recipiendi

QVAESTIO XII.

De uitijs oppoſitis fidei quantum ad apoſtaſiam.
1 Vtrum apoſtaſia ad infidelitatem pertineat
2 Vtrum propter apoſtaſiam a fide, ſubditi abſoluãtur a dominio præſidentium apoſtatarum

QVAESTIO XIII.

De uitijs oppoſitis confeſſioni fidei. Et primo de blaſphemia in generali.
1 Vtrum blaſphemia opponatur confeſſioni fidei
2 Vtrum blaſphemia ſemper ſit peccatum mortale

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

3 Vtrum blaſphemia ſit maximum peccatorum
4 Vtrum blaſphemia ſit in damnatis

QVAESTIO XIIII.

De blaſphemia in ſpeciali qua eſt peccatum in ſpiritumſanctum.

1 Vtrum blaſphemia uel peccatum in ſpiritumſanctum ſit idem quod peccatum ex certa malitia
2 De ſpeciebus huius peccati
3 Vtrum ſit irremiſſibile
4 Vtrum aliquis poſſit peccare in ſpiritumſanctū a principio, antequam alia peccata committat.

QVAESTIO XV.

De uitijs oppoſitis dono intellectus. ſ. de cæcitate mentis & hebetudine ſenſus

1 Vtrum cæcitas mentis ſit peccatum
2 Vtrum hebetudo ſenſus ſit aliud peccatum a cæcitate mentis
3 Vtrum hæc uitia a peccatis carnalibus oriantur.

QVAESTIO XVI.

De præceptis pertinentibus ad prædicta ſ. ad fidem, & dona ſcientiæ & intellectus

1 Vtrū in ueteri lege dare debuerint præcepta credendi
2 Vtrum conuenienter in ueteri lege tradantur præcepta pertinentia ad ſcientiam & intelle..um

QVAESTIO XVII.

De ſpe quantum ad ipſam ſpem.

1 Vtrum ſpes ſit uirtus
2 Vtrum obiectum eius ſit beatitudo æterna
3 Vtrum unus homo poſſit ſperare beatitudinem alterius per uirtutem ſpei
4 Vtrum homo licite poſſit ſperare in homine
5 Vtrum ſpes ſit uirtus theologica
6 De diſtinctione eius ab alijs uirtutibus theologicis
7 Vtrum ſpes præce at fidem
8 Vtrum ſit poſterior charitate

QVAESTIO XVIII.

De ſpe quantum ad ſubiectum eius.

1 Vtrum ſpes ſit in uoluntate ſicut in ſubiecto
2 Vtrum ſpes ſit in beatis
3 Vtrum ſpes ſit in damnatis
4 Vtrum ſpes in uiatoribus habeat certitudinem

QVAESTIO XIX.

De dono timoris quod reſpondet ſpei.

1 Vtrum Deus debeat timeri
2 Vtrum timor conuenienter diuidatur in filialem, initialem, ſeruilem, & mundanum
3 Vtrum timor mundanus ſemper ſit malus
4 Vtrum timor ſeruilis ſemper ſit bon s
5 Vtrum ſit idem in ſubſtantia cum filiali
6 Vtrum adueniente charitate excludat timor ſeruilis
7 Vtrum timor ſit initium ſapientiæ
8 Vtrū timor initialis ſit idē in ſubā cū timore filiali
9 Vtrum timor ſit donum Spiritusſancti
10 Vtrum creſcat creſcente charitate
11 Vtrum timor maneat in patria
12 Quid reſpondeat ei in beatitudinibus & fructibus

QVAESTIO XX.

De ſpe quātū ad uitia oppoſita. Et primo de deſperatione.

1 Vtrum deſperatio ſit peccatum
2 Vtrum deſperatio poſſit eſſe ſine infidelitate
3 Vtrum ſit maximum peccatorum
4 Vtrum oriatur ex accidia

QVAESTIO XXI.

De præſumptione

1 Cui obiecto innitatur præſumptio
2 Vtrum præſumptio ſit peccatum
3 Vtrum præſumptio opponatur ſpei
4 Vtrum cauſetur ex inani gloria

QVAESTIO XXII.

De præceptis pertinentibus ad ſpē, & ad donum timoris.

1 Vtrū fuerit dandū aliquod præceptū pertinēs ad ſpē
2 Vtrū fuerit dādū aliud præceptū ptinēs ad timorem

QVAESTIO XXIII.

De ipſa charitate ſecundum ſe.

1 Vtrum charitas ſit amicitia
2 Vtrum ſit aliquid creatum in anima
3 Vtrum ſit uirtus
4 Vtrum ſit uirtus ſpecialis
5 Vtrum ſit una uirtus
6 Vtrum ſit maxima uirtutum
7 Vtrum ſine ea poſſit eſſe aliqua uera uirtus
8 Vtrum ſit forma uirtutum

QVAESTIO XXIIII.

De charitate in comparatione ad ſubiectum.

1 Vtrum charitas ſit in uoluntate ſicut in ſubiecto
2 Vtrum charitas cauſetur in homine ex actibus præcedentibus uel ex infuſione
3 Vtrum infundatur ſecūdum capacitatē naturalium
4 Vtrum augeatur in habente ipſam
5 Vtrum augeatur per additionem
6 Vtrum quolibet actu augeatur
7 Vtrum augeatur in infinitum
8 Vtrum charitas uiæ poſſit eſſe perfecta
9 Vtrum conuenienter diſtinguantur tres gradus charitatis ſcilicet incipiens, proficiens, & perfecta
10 Vtrum charita poſſit diminui
11 Vtrum charitas ſemel habita poſſit amitti
12 Vtrum amittatur per unum actum peccati mortali

QVAESTIO XXV.

De charitate quantum ad eius obiectum, quæ ſcilicet ſint ex charitate diligenda.

1 Vtrum ſolus Deus ſit ex charitate diligendus, uel etiam proximus
2 Vtrum charitas ſit ex charitate diligenda
3 Vtrū creaturæ irrationales ſint ex charitate diligēdæ
4 Vtrum aliquis ex charitate poſſit ſeipſum diligere
5 Vtrum poſſit ex charitate diligere corpus proprium
6 Vtrum peccatores ſint ex charitate diligendi
7 Vtrum peccatores ſeipſos diligant
8 Vtrum inimici ſint ex charitate diligendi
9 Vtrum ſint eis ſigna amicitiæ exhibenda
10 Vtrum angeli ſint ex charitate diligendi
11 Vtrum Dæmones
12 Vtrum conuenienter enumerentur quatuor ex charitate diligenda. ſcilicet Deus, proximus, corpus proprium, & noſipſi

QVAESTIO XXVI.

De charitate quantum ad ordinem diligendorum.

1 Vtrum aliquis ordo ſit in charitate
2 Vtrū homo debeat Deum plus diligere q̄ proximum
3 Vtrum plus quàm ſeipſum
4 Vtrum, ſe plus quàm proximum
5 Vtrum debeat homo plus diligere proximum quàm corpus proprium
6 Vtrum plus unum proximum quàm alium
7 Vtrū plus proximū meliorem q̄ magis ſibe coniunctū
8 Vtrum magis coniunctum ſibi ſecundum carnis affinitatem, uel ſecundum alias neceſſitudines
9 Vtrum magis filium quàm patrem
10 Vtrum magis patrem quàm matrem

11 Vtrum

11 *Vtrum uxorem plus quàm patrem vel matrem*
12 *Vtrum magis benefactorem quàm beneficiatum*
13 *Vtrum ordo charitatis maneat in patria*

QVAESTIO XXVII.

De charitate quantum ad eius actum principalem qui eſt dilectio.

1 *Vtrum amare ſit magis proprium charitatis quàm amari*
2 *Vtrum amare prout eſt actus charitatis ſit idem quod beniuolentia*
3 *Vtrum Deus ſit propter ſeipſum amandus*
4 *Vtrum poſſit in hac uita immediate amari*
5 *Vtrum poſſit amari totaliter*
6 *Vtrum eius dilectio habeat modum*
7 *Vtrum diligere amicũ ſit melius quàm diligere inimicũ*
8 *Vtrum diligere Deum ſit melius quàm diligere proximũ*

QVAESTIO XXVIII.

De interioribus effectibus charitatis. Et primò de gaudio quod eſt interior effectus conſequens principalem actum charitatis qui eſt dilectio.

1 *Vtrum gaudium ſit effectus charitatis*
2 *Vtrum huiuſmodi gaudium compatiatur ſecũ triſtitiam*
3 *Vtrum iſtud gaudium poſſit eſſe plenum*
4 *Vtrum huiuſmodi gaudium ſit virtus*

QVAESTIO XXIX.

De effectibus charitatis quantum ad pacem quæ eſt interior effectus conſequens dilectionem.

1 *Vtrum pax ſit idem quod concordia*
2 *Vtrum omnia appetant pacem*
3 *Vtrum pax ſit effectus charitatis*
4 *Vtrum pax ſit uirtus*

QVAESTIO XXX.

De effectibus charitatis quantum ad miſericordiam quæ eſt interior charitatis effectus.

1 *Vtrum malum ſit cauſa miſericordiæ ex parte eius cui miſeremur.*
2 *Quorum ſit miſereri*
3 *Vtrum miſericordia ſit uirtus*
4 *Vtrum ſit maxima uirtutum*

QVÆSTIO XXXI.

De effectibus exterioribus charitatis. Et primo de beneficentia.

1 *Vtrum beneficentia ſit actus charitatis*
2 *Vtrum ſit omnibus benefaciendum*
3 *Vtrum magis coniunctis ſit magis benefaciendum*
4 *Vtrum beneficentia ſit uirtus ſpecialis*

QVAESTIO XXXII.

De exterioribus effectibus charitatis quantũ ad eleæmoſinã.

1 *Vtrum eleæmoſinæ largitio ſit actus charitatis*
2 *Vtrum conuenienter diſtinguantur eleæmoſinarum genera, ponendo ſeptem eleæmoſinas ſpirituales, & ſeptẽ corporales*
3 *Vtrum eleæmoſinæ ſpirituales ſint potiores eleæmoſinis corporalibus*
4 *Vtrum eleæmoſinæ corporales habeant effectũ ſpiritualẽ*
5 *Vtrum dare eleæmoſynam ſit in præcepto*
6 *Vtrum corporalis eleæmoſyna ſit danda de neceſſario*
7 *Vtrum ſit danda de iniuſte acquiſito*
8 *Quorum ſit dare eleæmoſynam*
9 *Quibus ſit eleæmoſina danda*
10 *Quis ſit modus eleæmoſinæ fiendæ*

QVÆSTIO XXXIII.

De exterioribus effectibus charitatis quantum ad correctionem fraternam.

1 *Vtrum fraterna correctio ſit actus charitatis*
2 *Vtrum fraterna correctio ſit ſub præcepto*
3 *Vtrum hoc præceptum extendat ſe ad omnes, uel ſolum ad prælatos*
4 *Vtrum ſubditi teneantur ex hoc præcepto prælatos corrigere*
5 *Vtrum peccator poſſit corrigere*
6 *Vtrum aliquis debeat corrigere qui ex correctione fit deterior*
7 *Vtrum ſecreta correctio debeat præcedere denunciationẽ*
8 *Vtrum teſtiũ inductio debeat præcedere denunciationem*

QVAESTIO XXXIIII.

De vitijs oppoſitis charitati. Et primo de odio quod opponitur ipſi dilectioni.

1 *Vtrum Deus poſſit odio haberi*
2 *Vtrum odium Dei ſit maximum peccatorum*
3 *Vtrum odium proximi ſemper ſit peccatum*
4 *Vtrum ſit maximum inter peccata quæ ſunt in proximũ*
5 *Vtrum ſit uitium capitale*
6 *Ex quo capitali uitio oriatur*

QVAESTIO XXXV.

De vitijs oppoſitis charitati quantum ad accidiam quæ opponitur gaudio charitatis, quod eſt de bono diuino.

1 *Vtrum accidia ſit peccatum*
2 *Vtrum accidia ſit ſpeciale vitium*
3 *Vtrum ſit peccatum mortale*
4 *Vtrum ſit uitium capitale*

QVAESTIO XXXVI.

De vitijs oppoſitis charitati quantum ad inuidiam quæ opponitur gaudio de bono proximi.

1 *Vtrum inuidia ſit triſtitia de bonis alienis*
2 *Vtrum inuidia ſit peccatum*
3 *Vtrum inuidia ſit peccatum mortale*
4 *Vtrum inuidia ſit uitium capitale, & de filiabus eius*

QVAESTIO XXXVII.

De diſcordia quæ opponitur effectui charitatis qui eſt pax.

1 *Vtrum diſcordia ſit peccatum*
2 *Vtrum ſit filia inanis gloriæ*

QVAESTIO XXXVIII.

De contentione quę opponitur paci quantum ad os.

1 *Vtrum contentio ſit peccatum mortale*
2 *Vtrum ſit filia inanis gloriæ*

QVAESTIO XXXIX.

De ſciſmate quod opponitur paci quantum ad opus.

1 *Vtrum ſciſma ſit ſpeciale peccatum*
2 *Vtrum ſit grauius infidelitate*
3 *Vtrum ſciſmatici habeant aliquam poteſtatem*
4 *Quę ſit conueniens pœna ſciſmaticorum*

QVAESTIO XL.

De bello quod opponitur paci quantum ad opus

1 *Vtrum aliquod bellum ſit licitum*
2 *Vtrum clericis ſit licitum bellare*
3 *Vtrum liceat bellantibus uti inſidijs*
4 *Vtrum liceat in diebus feſtis bellare*

QVÆSTIO XLI.

De rixa quę opponitur paci quantum ad opus.

1 *Vtrum rixa ſit peccatum*
2 *Vtrum rixa ſit filia irę*

QVAESTIO XLII.

De ſeditione quę opponitur paci quantum ad opus.

1 *Vtrum ſeditio ſit ſpeciale peccatum*
2 *Vtrum ſit peccatum mortale*

QVÆSTIO XLIII.

De ſcandalo quod opponitur charitati quantum ad beneficentiam.

1 *Quid ſit ſcandalum*

INDEX QVAESTIONVM.

2 Vtrum ſcandalum ſit peccatum
3 Vtrum ſit ſpeciale peccatum
4 Vtrum ſit peccatum mortale
5 Vtrum perfectorum ſit ſcandalizari
6 Vtrum eorum ſit ſcandalizare
7 Vtrum ſpiritualia bona ſint dimittenda propter ſcandalũ
8 Vtrum temporalia ſint propter ſcandalum dimittenda

QVAESTIO XLIIII.
De præceptis charitatis.
1 Vtrum de charitate ſint danda præcepta
2 Vtrum unum tantum uel duo
3 Vtrum duo ſufficiant
4 Vtrum conuenienter præcipiatur, ut Deus ex toto corde diligatur
5 Vtrum conuenienter addatur ex tota mente
6 Vtrum hoc præceptum poſſit in uia impleri
7 De hoc præcepto, Diliges proximum tuum ſicut teipſum
8 Vtrum ordo charitatis cadat ſub præcepto

QVAESTIO XLV.
De dono ſapientiæ quod reſpondet charitati.
1 Vtrũ ſapiẽtia debeat numerari inter dona Spiritusſancti
2 Vtrum ſit in intellectu ſicut in ſubiecto
3 Vtrum ſapientia ſit ſpeculatiua tantum uel etiã practica
4 Vtrum ſapientia quæ eſt donum poſſit eſſe cum peccato mortali
5 Vtrum ſit in omnibus habentibus gratiam gratum facientem
6 Vtrum reſpondeat ei ſeptima beatitudo quæ eſt. Beati pacifici

QVÆSTIO XLVI.
De ſtultitia quæ opponitur ſapientiæ.
1 Vtrum ſtultitia opponatur ſapientiæ
2 Vtrum ſtultitia ſit peccatum
3 Vtrum ſtultitia ſit filia luxuriæ

QVÆSTIO XLVII.
De prudentia ſecundum ſe.
1 Vtrum prudentia ſit in uoluntate, uel in ratione
2 Vtrum ſi eſt in ratione, ſit in practica tantum uel etiam in ſpeculatiua
3 Vtrum ſit cognoſcitiua ſingularium
4 Vtrum ſit uirtus
5 Vtrum ſit uirtus ſpecialis
6 Vtrum præſtituat finem uirtutibus moralibus
7 Vtrum conſtituat medium in eis
8 Vtrum præcipere ſit proprius actus eius
9 Vtrum ſolicitudo vel uigilantia pertineat ad prudẽtiam
10 Vtrum prudentia ſe extendat ad regimen multitudinis
11 Vtrum prudentia quæ eſt reſpectu proprij boni ſit eadem ſpecie cum ea quæ ſe extendit ad bonum commune
12 Vtrum prudentia ſit in ſubditis an ſolum in principibus
13 Vtrum inueniatur in malis
14 Vtrum inueniatur in omnibus bonis
15 Vtrum inſit nobis a natura
16 Vtrum perdatur per obliuionem

QVÆSTIO XLVIII.
De prudentia quantum ad partes ſuas in generali.
1 Quæ ſint partes prudentiæ.

QVAESTIO XLIX.
De ſingulis prudentiæ partibus quaſi integralibus.
1 De memoria, utrum ſit pars prudentiæ
2 De intellectu uel intelligentia, utrum ſit pars prudentiæ
3 De docilitate, utrum ſit pars prudentiæ
4 De ſolertia, utrum ſit pars prudentiæ
5 Vtrum ratio ſit pars prudentiæ
6 Vtrum prouidentia ſit pars prudentiæ
7 Vtrum circumſpectio ſit pars prudentiæ
8 Vtrum cautio ſit pars prudentiæ

QVAESTIO L.
De ſpeciebus prudentiæ quæ ſunt ad multitudinem.
1 Vtrum legis poſitiua debeat poni ſpes prudentiæ
2 Vtrum politica ſit pars prudentiæ
3 Vtrum iconomica
4 Vtrum militaris.

QVAESTIO LI.
De prudentia quantum ad uirtutes et adiunctas quæ ſunt partes quaſi potentiales
1 Vtrum eubulia ſit uirtus
2 Vtrum ſit ſpecialis virtus a prudentia diſtincta
3 Vtrum ſyneſis ſit ſpecialis uirtus
4 Vtrum gnomin ſit ſpecialis uirtus

QVAESTIO LII.
De dono conſilij quod reſpondet prudentiæ.
1 Vtrum conſilium debeat poni inter ſeptem dona Spiritusſancti
2 Vtrum donum conſilij reſpondeat uirtuti prudentiæ
3 Vtrum donum conſilij maneat in patria
4 Vtrum quinta beatitudo quæ eſt, Beati miſericordes, reſpondeat dono conſilij

QVAESTIO LIII.
De uitijs oppoſitis prudentiæ. Et primo de imprudentia.
1 Vtrum imprudentia ſit peccatum
2 Vtrum ſit ſpeciale peccatum
3 Vtrum præcipitatio, ſeu temeritas ſit peccatum ſub imprudentia contentum
4 Vtrum inconſideratio ſit ſpeciale peccatum ſub imprudẽtia contentum
5 Vtrum inconſtantia ſit uitium ſub imprudentia contẽtũ
6 Vtrum huiuſmodi uitia oriantur ex luxuria

QVAESTIO LIIII
De negligentia.
1 Vtrum negligentia ſit peccatum ſpeciale
2 Vtrum negligentia opponatur prudentiæ
3 Vtrum negligentia ſit peccatum mortale

QVAESTIO LV.
De uitijs oppoſitis prudentię quę habent ſimilitudinem cum prudentia.
1 Vtrum prudentia carnis ſit peccatum
2 Vtrum ſit peccatum mortale
3 Vtrum aſtutia ſit peccatum ſpeciale
4 Vtrum dolus ſit peccatum ad aſtutiam pertinens
5 Vtrum fraus ad aſtutiam pertineat
6 Vtrum ſolicitudo temporalium rerum ſit licita
7 Vtrum ſit licitum quòd aliquis ſit ſolicitus in futurum
8 Vtrum prædicta uitia oriantur ex auaritia

QVÆSTIO LVI.
De pręceptis pertinentibus ad prudentiam
1 Vtrum de prudentia fuerit dandum aliquod pręceptum inter pręcepta decalogi
2 Vtrum in ueteri lege fuerint conuenienter poſita pręcepta prohibitiua de uitijs oppoſitis prudentię

QVÆSTIO LVII.
De iuſtitia. Et primo de iure.
1 Vtrum ius ſit obiectum iuſtitię
2 Vtrum ius conuenienter diuidatur in ius naturale & poſitiuum
3 Vtrum ius gentium ſit idem quod ius naturale
4 Vtrũ ius dominatiuũ & ius paternũ debeant diſtingui

QVÆSTIO LVIII.
De iuſtitia.
1 Quid ſit iuſtitia

2 Vtrum

2 Vtrum iuſtitia ſemper ſit ad alterum
3 Vtrum iuſtitia ſemper ſit uirtus
4 Vtrum ſit in uoluntate ſicut in ſubiecto
5 Vtrum ſit uirtus generalis
6 Vtrum ſecundum quòd eſt uirtus generalis, ſit idem in eſſentia cum omni uirtute
7 Vtrum ſit aliqua iuſtitia particularis
8 Vtrũ iuſtitia particularis habeat propriam materiã
9 Vtrũ ſit circa paſſiones, uel circa operationes tantum
10 Vtrum medium iuſtitiæ ſit medium rei
11 Vtrũ actus iuſtitiæ ſit reddere unicuiq; quod ſuũ eſt
12 Vtrũ iuſtitia ſit p̃cipua inter omnes uirtutes morales

QVAESTIO LIX.

De iniuſtitia.

1 Vtrum iniuſtitia ſit ſpeciale uitium
2 Vtrum iniuſta agere ſit proprium iniuſti
3 Vtrum aliquis poſſit iniuſtum pati non uolens
4 Vtrum iniuſtitia ex ſuo genere ſit peccatũ mortale.

QVAESTIO LX.

De iudicio.

1 Vtrum iudicium ſit actus iuſtitiæ
2 Vtrum ſit licitum iudicare
3 Vtrum iudicandum ſit per ſuſpitiones
4 Vtrum dubia ſint in meliorem partem interpretãda
5 Vtrum iudicium ſit ſemper ſecundum leges ſcriptas proferendum
6 Vtrum iudicium per uſurpationem peruertatur.

QVAESTIO LXI.

De partibus iuſtitiæ. Et primo de partibus ſubiectiuis quæ ſunt ſpecies iuſtitiæ ſ commutatiua & diſtributiua.

1 Vtrum diſtributiua & commutatiua ſint duæ ſpecies iuſtitiæ.
2 Vtrum eodem modo in eis medium accipiatur
3 Vtrum ſit earundẽ uniformis uel multiplex materia
4 Vtrum ſecundum aliquam earum ſpecierum iuſtum ſit idem quod contrapaſſum.

QVAESTIO LXII.

De reſtitutione quæ eſt actus commutatiuæ iuſtitiæ.

1 Vtrum reſtitutio ſit actus commutatiuæ iuſtitiæ
2 Vtrum ſit neceſſarium ad ſalutem omne ablatum reſtitui
3 Vtrum oporteat illud multiplicatum reſtituere
4 Vtrum oporteat reſtitui quod quis non abſtulit
5 Vtrum oporteat reſtitui ei a quo acceptum eſt
6 Vtrum oporteat reſtituere eum qui accepit
7 Vtrum aliquem alium
8 Vtrum ſit ſtatim reſtituendum.

QVAESTIO LXIII.

De uitijs oppoſitis prædictis iuſtitiæ partibus. Et primo de acceptione perſonarum, quæ opponitur iuſtitiæ diſtributiuæ.

1 Vtrum perſonarum acceptio ſit peccatum
2 Vtrum habeat locum in diſpenſatione ſpiritualium
3 Vtrum habeat locum in exhibitione honoris
4 Vtrum habeat locum in iudicijs.

QVAESTIO LXIIII.

De uitijs oppoſitis commutatiuæ iuſtitiæ. Et primo de homicidio per quod infertur nocumentum proximo in perſona.

1 Vtrum occidere animalia bruta uel etiam plantas ſit peccatum
2 Vtrum occidere peccatorem ſit licitum
3 Vtrum hoc liceat priuatæ perſonæ, uel ſolum publicæ
4 Vtrum hoc liceat clerico
5 Vtrum liceat alicui occidere ſeipſum
6 Vtrum liceat alicui occidere hominem iuſtum
7 Vtrum liceat alicui occidere hominem ſe defendendo
8 Vtrum homicidium caſuale ſit peccatum mortale.

QVAESTIO LXV.

De iniurijs in perſonam proximi commiſſis.

1 Vtrum mutilare aliquem in membro in aliquo caſu ſit licitum
2 Vtrum liceat parentibus uerberare filios & dominis ſeruos
3 Vtrum liceat aliquem hominem incarcerare
4 Vtrum aggrauetur peccatum ex hoc quòd prædictæ iniuriæ inferuntur in perſonas alijs coniunctas.

QVAESTIO LXVI.

De furto ꝑ qđ infertur nocumentũ proximo in rebus.

1 Vtrum poſſeſſio exteriorũ rerũ ſit homini naturalis
2 Vtrum licitum ſit, quòd aliquis rem aliquam poſſideat quaſi propriam
3 Vtrum furtum ſit occulta acceptio rei alienæ
4 Vtrum rapina ſit peccatum ſpecie differens a furto
5 Vtrum omne furtum ſit peccatum
6 Vtrum furtum ſit peccatum mortale
7 Vtrum liceat furari in neceſſitate
8 Vtrum omnis rapina ſit peccatum mortale
9 Vtrum rapina ſit grauius peccatum quàm furtum.

QVAESTIO LXVII.

De iniuſtitia iudicis in iudicando.

1 Vtrum aliquis poſſit iuſte iudicare eum, qui non eſt ſibi ſubditus
2 Vtrũ liceat iudici ſententiam ferre contra ueritatem quam nouit propter ea quæ ſibi proponuntur
3 Vtrum iudex poſſit aliquem iniuſte condemnare non accuſatum
4 Vtrum poſſit licite pœnam relaxare.

QVAESTIO LXVIII.

De his quæ pertinent ad iuſtam accuſationem

1 Vtrum homo accuſare teneatur
2 Vtrum accuſatio facienda ſit in ſcriptis
3 Quomodo accuſatio ſit uitioſa
4 Qualiter male accuſantes ſint puniendi.

QVAESTIO LXIX.

De iniuſtitia ex parte rei ſiue accuſati in ſua defenſione.

1 Vtrum peccet quis mortaliter negando ueritatẽ per quam condemnaretur
2 Vtrum liceat alicui calumnioſe ſe defendere
3 Vtrum liceat alicui iudicium ſubterfugere appellãdo
4 Vtrum liceat alicui damnato per uiolentiam ſe defendere, ſi adſit facultas.

QVAESTIO LXX.

De iniuſtitia ex parte teſtis in teſtificando.

1 Vtrum homo teneatur ad teſtimonium ferendum
2 Vtrum duorum uel trium teſtimonium ſufficiat
3 Vtrũ alicuius teſtimoniũ repellatur abſq; eius culpa
4 Vtrũ ꝓhibere falſum teſtimoniũ ſit peccatũ mortale.

QVAESTIO LXXI.

De iniuſtitia quæ fit in iudicio ex parte aduocatorum.

1 Vtrum aduocatus teneatur præſtare patrocinium cauſæ pauperum
2 Vtrum aliqui debeant arceri ab officio aduocati
3 Vtrum aduocatus peccet iniuſtã cauſam defendẽdo
4 Vtrum peccet pecuniã accipiendo pro ſuo patrocinio.

QVAESTIO LXXII.

De iniurijs uerborum quæ fiunt extra iudicium. Et primo de contumelia.

1 Quid ſit contumelia
2 Vtrum omnis contumelia ſit peccatum mortale

3 Vtrum oporteat contumelioſos reprimere
4 De origine contumeliæ.

QVAESTIO LXXIII.
De detractione.

1 Quid ſit detractio.
2 Vtrum detractio ſit peccatum mortale.
3 De comparatione eius ad alia peccata
4 Vtrum peccet aliquis audiendo detractionem

QVAESTIO LXXIIII.
De ſuſurratione.

1 Vtrum ſuſurratio ſit peccatū diſtinctū a detractione
2 Quod horum ſit grauius.

QVAESTIO LXXV.
De deriſione.

1 Vtrū deriſio ſit ſpeciale peccatū diſtinctū ab alijs peccatis, quibus per verba nocumentum proximo infertur
2 Vtrum deriſio ſit peccatum mortale.

QVAESTIO LXXVI.
De maledictione.

1 Vtrum licite poſſit aliquis maledicere homini
2 Vtrū licite poſſit aliqs maledicere irronali creaturæ
3 Vtrum maledictio ſit peccatum mortale
4 De comparatione eius ad alia peccata.

QVAESTIO LXXVII.
De fraude quæ committitur in emptionibus & venditionibus.

1 Vtrum liceat aliquid vendere plus quàm valeat.
2 Vtrum venditio reddatur iniuſta & illicita propter defectum rei venditæ.
3 Vtrum venditor teneatur dicere uitium rei vēditæ
4 Vtrū liceat negociãdo vēdere aliqd plus q̄ ſit emptū.

QVAESTIO LXXVIII.
De vſura.

1 Vtrū ſit peccatū accipere vſurā ꝓ pecunia mutuata.
2 Vtrum liceat pro eodem quamcunque commoditatem accipere
3 Vtrum aliquis teneatur reſtituere id quod de pecunia vſuraria iuſto lucro lucratus eſt.
4 Vtrum liceat mutuo accipere pecuniam ſub vſura.

QVAESTIO LXXIX.
De duabus partibus quaſi integralibus iuſtitiæ quæ ſunt facere bonum & declinare a malo.

1 Vtrum duo prædicta ſint partes iuſtitiæ.
2 Vtrum tranſgreſſio ſit ſpeciale peccatum.
3 Vtrum omiſſio ſit ſpeciale peccatum.
4 De comparatione omiſſionis ad tranſgreſſionem

QVAESTIO LXXX.
De partibus potentialibus iuſtitiæ: ſcilicet de virtutibus annexis.

1 Quæ virtutes iuſtitiæ annectantur.

QVAESTIO LXXXI.
De ſingulis uirtutibus iuſtitiæ annexis. Et primo de religione ſecundum ſe.

1 Vtrum religio conſiſtat tantum in ordine ad Deum
2 Vtrum religio ſit virtus.
3 Vtrum religio ſit vna virtus
4 Vtrum religio ſit ſpecialis virtus
5 Vtrum religio ſit virtus theologica
6 Vtrū religio ſit præferēda alijs uirtutibus moralibus
7 Vtrum religio habeat exteriores actus.
8 Vtrum religio ſit eadem ſanctitati.

QVAESTIO LXXXII.
De actibus interioribus religionis. Et primo de deuotione.

1 Vtrum deuotio ſit ſpecialis actus.
2 Vtrum deuotio ſit actus religionis.
3 Vtrum contemplatio ſeu meditatio ſit cā deuotionis
4 Vtrum letitia ſit deuotionis effectus.

QVAESTIO LXXXIII.
De oratione.

1 Vtrum oratio ſit actus appetitiuæ virtutis vel cognitiuæ
2 Vtrum conueniens ſit orare.
3 Vtrum oratio ſit actus religionis.
4 Vtrum ſolus Deus ſit orandus.
5 Vtrum in oratione ſit aliquid determinate petendum
6 Vtrum orando debeamus temporalia petere
7 Vtrum pro alijs orare debeamus
8 Vtrum debeamus orare pro inimicis.
9 De ſeptem petitionibus orationis dominicæ.
10 Vtrum orare ſit proprium rationalis creaturæ
11 Vtrum ſancti in patria orent pro nobis
12 Vtrum oratio debeat eſſe vocalis
13 Vtrum attentio requiratur ad orationem
14 Vtrum oratio debeat eſſe diuturna
15 Vtrū oratio ſit efficax ad impetrādum quod petitur
16 Vtrum oratio ſit meritoria
17 De ſpeciebus orationis.

QVAESTIO LXXXIIII.
De actibus exterioribus latriæ. Et primo de adoratione per quam aliquis corpus ſuum ad Deum venerandum exhibet.

1 Vtrum adoratio ſit actus latriæ
2 Vtrū adoratio importet actū interiorē uel exteriorē
3 Vtrum adoratio requirat determinationem loci.

QVAESTIO LXXXV.
De actibus latriæ quibus aliquid de rebus exterioribus Deo offertur. Et primo de ſacrificijs.

1 Vtrum offerre ſacrificium Deo ſit de lege naturæ
2 Vtrum ſoli Deo ſit ſacrificium offerendum
3 Vtrum Deo offerre ſacrificium ſit ſpiritualis actus virtutis
4 Vtrum omnes teneantur ad ſacrificium offerendum.

QVAESTIO LXXXVI.
De oblationibus & primitijs.

1 Vtrum aliquæ oblationes ſint de neceſſitate præcepti
2 Quibus oblationes debeantur
3 De quibus rebus oblationes fieri debeant
4 Vtrum homines de neceſſitate teneantur ad oblationes primitiarum.

QVAESTIO LXXXVII.
De decimis.

1 Vtrum homines teneantur ad ſoluendas decimas de neceſſitate præcepti.
2 Vtrū hoīes tenēatur de omnibus rebus decimas dare
3 Vtrum decimæ debeantur ſolum clericis
4 Vtrum clerici teneantur decimas dare.

QVAESTIO LXXXVIII.
De voto per quod ex cultu latriæ aliquid Deo promittitur.

1 Quid ſit votum
2 Quid cadat ſub voto
3 Vtrum omne uotum obliget ad ſui obſeruationem
4 Vtrum expediat aliquid vouere: & ad quid ſit vtile
5 Vtrum uouere ſit actus latriæ uel religionis
6 Vtrum ſit magis meritorium facere aliquid ex uoto quàm ſine uoto.
7 De ſolemnitate uoti: per quid ſolemnizetur.
8 Vtrum illi qui ſunt ſubiecti poteſtati alterius poſſint vouere.

9 Vtrum

9 *Vtrum pueri poſſint voto obligari ad religionis ingreſſum.*
10 *Vtrum votum ſit diſpenſabile uel commutabile.*
11 *Vtrum in ſolemni uoto continentiæ poſſit diſpenſari*
12 *Vtrum requiratur in diſpenſatione uoti ſuperioris authoritas.*

QVAESTIO LXXXIX.

De iuramento per quod aſſumitur nomen diuinum ad uerba confirmanda.

1 *Quid ſit iuramentum*
2 *Vtrum iuramentum ſit licitum*
3 *Vtrũ iuſtitia, iudicium, & ueritas ſint comites iurĩ*
4 *Vtrum iuramentum ſit actus latriæ*
5 *Vtrum iuramentum ſit appetendum & frequentandum tanquam utile & bonum*
6 *Vtrum liceat iurare per creaturam*
7 *Vtrum iuramentum ſit obligatorium*
8 *Quæ ſit maior obligatio, utrum iuramenti uel uoti.*
9 *Vtrum in iuramento poſſit diſpenſari*
10 *Quibus & quando liceat iurare.*

QVAESTIO XC.

De adiuratione per quam aſſumitur nomen diuinum.

1 *Vtrum liceat adiurare homines*
2 *Vtrum liceat adiurare Dæmones*
3 *Vtrum liceat adiurare irrationales creaturas*

QVAESTIO XCI.

De laude Dei.

1 *Vtrum Deus ſit ore laudandus*
2 *Vtrum in laudibus Dei ſint cantus adhibendi.*

QVAESTIO XCII.

De ſuperſtitione quæ oppo itur religioni.

1 *Vtrum ſuperſtitio ſit uitium religioni contrarium*
2 *Vtrum ſuperſtitio habeat plures partes ſeu ſpecies.*

QVAESTIO XCIII

De ſpeciebus ſuperſtitionis. Et primo quantum ad indebitum cultum ueri Dei.

1 *Vtrũ in cultu ueri Dei poſſit eſſe aliquid uitioſum.*
2 *Vtrum poſſit ibi eſſe aliquid ſuperfluum.*

QVAESTIO XCIIII.

De idolatria.

1 *Vtrum idolatria ſit ſpecies ſuperſtitionis*
2 *Vtrum idolatria ſit peccatum*
3 *Vtrum ſi. grauiſſimum peccatorum*
4 *Vtrum cauſa idolatriæ ſit ex parte hominis.*

QVAESTIO XCV.

De diuinationibus.

1 *Vtrum diuinatio ſit peccatum*
2 *Vtrum ſit ſpecies ſuperſtitionis*
3 *De ſpeciebus diuinationis*
4 *Vtrum diuinatio quæ fit per Dæmones ſit licita*
5 *Vtrum diuinatio quæ fit per aſtra ſit licita*
6 *Vtrum diuinatio, quæ fit per ſomnia ſit licita*
7 *Vtrum diuinationes quæ fiunt per auguria & alias huiuſmodi obſeruantias ſint licitæ*
8 *Vtrum diuinatio quæ fit per ſortes, ſit licita.*

QVAESTIO XCVI.

De ſuperſtitionibus obſeruantiarum.

1 *Vtrum uti obſeruantijs, puta artis notoriæ ad ſcientiam acquirendam ſit licitum*
2 *Vtrum uti obſeruantijs ad immutationem corporum (puta ut ſanitatem & huiuſmodi) ſit licitum*
3 *Vtrum uti obſeruantijs ad præcognoſcendum aliqua fortunia uel infortunia ſit licitum*
4 *Vtrum uti ſuſpenſionibus ſacrorum uerborum ad collum, ſit licitum.*

QVAESTIO XCVII.

De tentatione qua Deus tentatur.

1 *In quo conſiſtat Dei tentatio*
2 *Vtrum tentare Deum ſit peccatum*
3 *Cui uirtuti opponatur: utrum ſreligioni*
4 *Vtrum tentare Deum ſit grauius peccatum quàm ſuperſtitio*

QVAESTIO XCVIII.

De periurio.

1 *Vtrum falſitas requiratur ad periurium*
2 *Vtrum periurium ſemper ſit peccatum*
3 *Vtrum ſemper ſit peccatum mortale*
4 *Vtrum peccet ille qui iniungit iuramentũ periurio.*

QVAESTIO XCIX.

De ſacrilegio.

1 *Quid ſit ſacrilegium*
2 *Vtrum ſit ſpeciale peccatum*
3 *De ſpeciebus ſacrilegij*
4 *De pœna ſacrilegij.*

QVAESTIO C.

De ſimonia

1 *Quid ſit ſimonia*
2 *Vtrum liceat pro ſacramentis pecuniam accipere*
3 *Vtrum liceat pecuniã accipere pro ſpũalibus actibus*
4 *Vtrum liceat uendere ea quæ ſunt ſpũalibus annexa*
5 *Vtrum ſolum munus a manu faciat ſimoniacum, an etiam munus linguæ & ab obſequio*
6 *De pœna ſimoniaci.*

QVAESTIO CI.

De pietate.

1 *Ad quos pietas ſe extendat*
2 *Quid per pietatem aliquibus exhibeatur*
3 *Vtrum pietas ſit ſpecialis uirtus*
4 *Vtrum religionis obtentu ſit pietatis officium prætermittendum.*

QVAESTIO CII.

De obſeruantia.

1 *Vtrũ obſeruãtia ſit ſpecialis uirtus ab alijs diſtincta*
2 *Quid ſit obſeruantia*
3 *Vtrum obſeruantia ſit potior uirtus quàm pietas.*

QVAESTIO CIII.

De dulia quæ eſt prima pars obſeruantiæ.

1 *Vtrum honor ſit aliquid ſpirituale uel corporale*
2 *Vtrum honor debeatur ſolis ſuperioribus*
3 *Vtrum dulia cuius eſt exhibere honorem uel cultum ſuperioribus, ſit ſpecialis virtus a latria diſtincta*
4 *Vtrum dulia per ſpecies diſtinguatur.*

QVAESTIO CIIII.

De obedientia quæ eſt pars obſeruantiæ.

1 *Vtrum homo debeat homini obedire*
2 *Vtrum obedientia ſit ſpecialis uirtus*
3 *Vtrum obedientia ſit maxima uirtutum*
4 *Vtrum Deo ſit in omnibus obediendum*
5 *Vtrũ ſubditi ſuis p̃latis teneãtur in omnibus obedire*
6 *Vtrũ fideles teneãtur ptãtibus ſecularibus obedire.*

QVAESTIO CV.

De inobedientia.

1 *Vtrum inobedientia ſit peccatum mortale*
2 *Vtrum inobedientia ſit grauiſſimum peccatorum*

QVAESTIO CVI.

De gratia ſiue gratitudine.

1 *Vtrum gratia ſit ſpecialis uirtus ab alijs diſtincta*
2 *Vtrum innocens teneatur ad maiores gratiarũ actiones, Deo quàm pœnitens*
3 *Vtrum homo teneatur ſemper ad gratias beneficijs humanis*

humanis reddendas
4 Vtrum retributio gratiarum ſit differenda
5 Vtrum ſit menſuranda ſecundum acceptum beneficium vel ſecundum dantis affectum
6 Vtrum oporteat aliquid maius rependere.

QVAESTIO CVII.
De ingratitudine.
1 Vtrum ingratitudo ſit peccatum
2 Vtrum ſit peccatum ſpeciale
3 Vtrum omnis ingratitudo ſit peccatum mortale
4 Vtrum ingratis ſint beneficia ſubtrahenda.

QVAESTIO CVIII.
De vindicatione.
1 Vtrum vindicatio ſit licita
2 Vtrum ſit ſpecialis virtus
3 De modo vindicandi
4 In quos ſit vindicta exercenda.

QVAESTIO CIX.
De veritate.
1 Vtrum veritas ſit virtus
2 Vtrum ſit ſpecialis virtus
3 Vtrum ſit pars iuſtitiæ
4 Vtrum magis declinet in minus.

QVAESTIO CX.
De mendacio quod eſt uitium ueritati oppoſitum.
1 Vtrum mendacium ſemper opponatur ueritati quaſi continens falſitatem
2 De ſpeciebus mendacij
3 Vtrum mendacium ſemper ſit peccatum
4 Vtrum ſemper ſit peccatum mortale.

QVAESTIO CXI.
De ſimulatione & hypocriſi.
1 Vtrum omnis ſimulatio ſit peccatum mortale
2 Vtrum hypocriſis ſit ſimulatio
3 Vtrum hypocriſis opponatur veritati
4 Vtrum ſit peccatum mortale.

QVAESTIO CXII.
De iactantia.
1 Cui virtuti opponatur
2 Vtrum ſit peccatum mortale.

QVAESTIO CXIII.
De ironia.
1 Vtrum ironia ſit peccatum
2 Vtrum ſit minus peccatum quàm iactantia.

QVAESTIO CXIIII.
De amicitia quæ affabilitas dicitur.
1 Vtrum ſit ſpecialis uirtus
2 Vtrum ſit pars iuſtitiæ.

QVAESTIO CXV.
De adulatione.
1 Vtrum adulatio ſit peccatum
2 Vtrum ſit peccatum mortale.

QVAESTIO CXVI.
De litigio.
1 Vtrum opponatur virtuti amicitiæ
2 Vtrum ſit maius peccatum quàm adulatio.

QVAESTIO CXVII.
De liberalitate.
1 Vtrum liberalitas ſit uirtus
2 Quæ ſit eius materia
3 Quis ſit eius actus
4 Vtrum magis pertineat ad liberalem dare quàm accipere
5 Vtrum liberalitas ſit pars iuſtitiæ
6 Vtrum liberalitas ſit maxima uirtutum.

QVAESTIO CXVIII.
De uitijs q̃ opponunt̃ liberalitati. Et primo de auaritia.
1 Vtrum auaritia ſit peccatum
2 Vtrum ſit ſpeciale peccatum
3 Cui uirtuti opponatur, utrum ſ. liberalitati
4 Vtrum ſit peccatum mortale
5 Vtrum ſit grauiſſimum peccatorum
6 Vtrum ſit peccatum carnale uel ſpirituale
7 Vtrum ſit uitium capitale
8 De filiabus eius.

QVAESTIO CXIX.
De prodigalitate.
1 Vtrum opponatur auaritiæ
2 Vtrum ſit peccatum
3 Vtrum ſit grauius peccatum quàm auaritia.

QVAESTIO CXX.
De epicheia.
1 Vtrum epicheia ſit uirtus
2 Vtrum ſit pars iuſtitiæ.

QVAESTIO CXXI.
De dono correſpondente iuſtitiæ, ſcilicet de pietate.
1 Vtrum pietas ſit donum ſpiritusſancti
2 Vtrũ aliqd̃ ĩ beatitudinis fructibus pietati reſpõdeat

QVAESTIO CXXII.
De præceptis iuſtitiæ.
1 Vtrum præcepta decalogi ſint præcepta iuſtitiæ
2 De primo p̄cepto decalogi vtrũ conuenienter tradat
3 De ſecundo
4 De tertio
5 De quarto
6 De alijs ſex.

QVAESTIO CXXIII.
De fortitudine.
1 Vtrum fortitudo ſit uirtus
2 Vtrum ſit uirtus ſpecialis
3 Vtrum ſit circa timores & audacias
4 Vtrum ſit ſolum circa timores mortis
5 Vtrum ſit ſolum in rebus bellicis
6 Vtrum ſuſtinere ſit præcipuus actus eius
7 Vtrum operetur propter proprium bonum
8 Vtrum habeat delectationem in ſuo actu
9 Vtrum fortitudo maxime conſiſtat in repentinis
10 Vtrum utatur ira in ſua operatione
11 Vtrum ſit uirtus cardinalis
12 Vtrum fortitudo præcellat omnes alias uirtutes.

QVAESTIO CXXIIII.
De præcipuo actu fortitudinis, ſcilicet martyrio.
1 Vtrum martyrium ſit actus uirtutis
2 Cuius uirtutis ſit actus
3 De perfectione huius actus
4 De pœna martyrij
5 De cauſa martyrij.

QVAESTIO CXXV.
De uitijs oppoſitis fortitudini. Et primo de timore.
1 Vtrum timor ſit peccatum
2 Vtrum timor opponatur fortitudini
3 Vtrum ſit peccatum mortale
4 Vtrum excuſet uel diminuat peccatum.

QVAESTIO CXXVI.
De vitio intimiditatis.
1 Vtrum intimidum eſſe ſit peccatum
2 Vtrum opponatur fortitudini.

QVAESTIO CXXVII.
De audacia.
1 Vtrum audacia ſit peccatum

2 *Vtrum opponatur fortitudini*

QVAESTIO CXXVIII.

De partibus fortitudinis in communi.

1 *Quæ ſint fortitudinis partes*

QVAESTIO CXXIX.

De partibus fortitudinis in ſpeciali. Et primo de magnanimitate.

1 *Vtrum magnanimitas ſit circa honores*
2 *Vtrum ſit ſolum circa magnos honores*
3 *Vtrum ſit virtus*
4 *Vtrum ſit ſpecialis virtus*
5 *Vtrum ſit pars fortitudinis*
6 *Quomodo ſe habeat ad fiduciam*
7 *Quomodo ſe habeat ad ſecuritatem*
8 *Quomodo ſe habeat ad bona fortunæ*

QVAESTIO CXXX.

De præſumptione quæ opponitur magnanimitati ſecundum exceſſum.

1 *Vtrum præſumptio ſit peccatum*
2 *Vtrum opponatur magnanimitati per exceſſum.*

QVAESTIO CXXXI.

De ambitione quæ ſimiliter magnanimitati opponitur.

1 *Vtrum ambitio ſit peccatum*
2 *Vtrum opponatur magnanimitati per exceſſum*

QVAESTIO CXXXII.

De inani gloria quæ ſimiliter opponitur magnanimitati.

1 *Vtrum appetitus gloriæ ſit peccatum*
2 *Vtrum magnanimitati opponatur*
3 *Vtrum ſit peccatum mortale*
4 *Vtrum ſit uitium capitale*
5 *De filiabus eius, quot & quæ ſint*

QVAESTIO CXXXIII.

De puſillanimitate quæ opponitur magnanimitati ſecundum defectum.

1 *Vtrum ſit peccatum*
2 *Cui virtuti opponatur*

QVAESTIO CXXXIIII.

De magnificentia.

1 *Vtrum magnificentia ſit virtus*
2 *Vtrum ſit virtus ſpecialis*
3 *Quæ ſit materia eius*
4 *Vtrum ſit pars fortitudinis*

QVAESTIO CXXXV.

De vitijs oppoſitis magnificentiæ.

1 *Vtrum magnificentia ſit uitium*
2 *Vtrum paruificentiæ aliquod vitium opponatur*

QVAESTIO CXXXVI.

De patientia.

1 *Vtrum patientia ſit virtus*
2 *Vtrum ſit maxima uirtutum*
3 *Vtrum poſſit haberi ſine gratia*
4 *Vtrum ſit pars fortitudinis*
5 *Vtrum ſit idem cum longanimitate.*

QVAESTIO CXXXVII.

De perſeuerantia.

1 *Vtrum perſeuerantia ſit virtus*
2 *Vtrum ſit pars fortitudinis*
3 *Vtrum conſtantia pertineat ad perſeuerantiam*
4 *Vtrum indigeat auxilio gratiæ*

QVAESTIO CXXXVIII.

De vitijs oppoſitis perſeuerantiæ.

1 *Vtrum mollities opponatur perſeuerantiæ*
2 *Vtrum pertinacia opponatur perſeuerantiæ*

QVAESTIO CXXXIX.

De dono correſpondente fortitudini.

1 *Vtrum fortitudo ſit donum*
2 *Vtrum quarta beatitudo ſcilicet Beati qui eſuriunt & ſitiunt, reſpondeat dono fortitudinis*

QVAESTIO CXL.

De præceptis fortitudinis.

1 *De præcepto ipſius fortitudinis*
2 *De præcepto partium eius*

QVAESTIO CXLI.

De temperantia.

1 *Vtrum temperantia ſit uirtus*
2 *Vtrum ſit uirtus ſpecialis*
3 *Vtrum ſit ſolum circa concupiſcentias & delectationes.*
4 *Vtrum ſit ſolum circa delectationes tactus*
5 *Vtrum ſit circa delectationes guſtus inquantum eſt guſtus, vel ſolum inquantum eſt tactus quidam.*
6 *Quæ ſit regula temperantiæ*
7 *Vtrum ſit virtus cardinalis ſeu principalis*
8 *Vtrum ſit potiſſima virtutum*

QVÆSTIO CXLII.

De vitijs oppoſitis temperantiæ.

1 *Vtrum inſenſibilitas ſit peccatum*
2 *Vtrum intemperantia ſit vitium puerile*
3 *Vtrum timiditas ſit maius uitium quàm intemperantia.*
4 *Vtrum uitium intemperantiæ ſit maxime exprobabile*

QVAESTIO CXLIII.

De partibus temperantiæ in generali.

1 *Vtrum conuenienter aſſignentur partes temperantiæ*

QVAESTIO CXLIIII.

De ſingulis partibus temperantiæ in ſpeciali. Et primo de verecundia quæ eſt quaſi pars integralis temperantiæ.

1 *Vtrum verecundia ſit uirtus*
2 *De quibus ſit uerecundia*
3 *A quibus homo uerecundetur*
4 *Quorum ſit uerecundari*

QVAESTIO CXLV.

De honeſtate quæ eſt pars integralis temperantiæ.

1 *Quomodo honeſtum ſe habeat ad uirtutem*
2 *Quomodo ſe habeat ad decorem*
3 *Quomodo ſe habeat ad utile & delectabile*
4 *Vtrum honeſtas ſit temperantiæ pars*

QVÆSTIO CXLVI.

De abſtinentia quæ eſt pars ſubiectiua temperantiæ

1 *Vtrum abſtinentia ſit uirtus*
2 *Vtrum ſit uirtus ſpecialis*

QVÆSTIO CXLVII.

De ieiunio quod eſt actus abſtinentiæ.

1 *Vtrum ieiunium ſit actus uirtutis*
2 *Vtrum ieiunium ſit actus abſtinentiæ*
3 *Vtrum ieiunium cadat ſub præcepto*
4 *Vtrum aliqui excuſentur ab obſeruantia huius præcepti*
5 *De tempore ieiunij utrum conuenienter aſſignetur.*
6 *Vtrum ſemel comedere requiratur ad ieiunium.*
7 *Vtrum hora nona conuenienter taxetur ieiunantibus ad comedendum*
8 *Vtrũ conuenienter prohibeantur aliqui cibi ieiunãtibus*

QVÆSTIO CXLVIII.

De gula quæ opponitur ieiunio.

1 *Vtrum gula ſit peccatum*
2 *Vtrum ſit peccatum mortale*
3 *Vtrum ſit maximum peccatorum*
4 *Vtrum ſpecies gulæ conuenienter aſſignentur*

5 *Vtrum ſit vitium capitale.*

6 *Vtrum conuenienter aſſignentur gulæ quinque filiæ.*

QVÆSTIO CXLIX.

De ſobrietate quæ eſt ſpecialiter circa potum.

1 *Quæ ſit materia ſobrietatis.*

2 *Vtrum ſit ſpecialis virtus.*

3 *Vtrum vſus vini ſit licitus.*

4 *Quibus competat ſobrietas.*

QVÆSTIO CL.

De ebrietate quæ opponitur ſobrietati.

1 *Vtrum ebrietas ſit peccatum.*

2 *Vtrum ſit peccatum mortale.*

3 *Vtrum ſit grauiſſimum peccatorum.*

4 *Vtrum excuſet a peccato.*

QVÆSTIO CLI.

De caſtitate, quæ eſt pars ſubiectiua temperantiæ.

1 *Vtrum caſtitas ſit virtus.*

2 *Vtrum ſit virtus generalis.*

3 *Vtrum ſit virtus diſtincta ab abſtinentia.*

4 *Quomodo ſe habeat ad pudicitiam.*

QVÆSTIO CLII.

De virginitate quæ eſt pars caſtitatis.

1 *In quo conſiſtat virginitas.*

2 *Vtrum ſit licita.*

3 *Vtrum ſit virtus.*

4 *Vtrum ſit excellentior matrimonio.*

5 *Vtrum ſit maxima virtutum.*

QVÆSTIO CLIII.

De luxuria quæ opponitur caſtitati.

1 *Quæ ſit materia luxuriæ.*

2 *Vtrum omnis concubitus ſit illicitus.*

3 *Vtrum luxuria ſit peccatum mortale.*

4 *Vtrum luxuria ſit vitium capitale.*

5 *De filiabus eius.*

QVÆSTIO CLIIII.

De partibus luxuriæ.

1 *Vtrum conuenienter aſſignentur ſex ſpecies luxuriæ.*

2 *Vtrum fornicatio ſimplex ſit peccatum mortale.*

3 *Vtrum ſit maximum peccatorum.*

4 *Vtrum in tactibus & oſculis & alijs huiuſmodi illecebris conſtet peccatum mortale.*

5 *Vtrum nocturna pollutio ſit peccatum.*

6 *Vtrum ſtuprum ſit ſpecies luxuriæ.*

7 *Vtrum raptus ſit ſpecies luxuriæ.*

8 *Vtrum adulterium ſit determinata ſpecies diſtincta ab alijs.*

9 *Vtrum inceſtus ſit determinata ſpecies luxuriæ.*

10 *Vtrum ſacrilegium ſit ſpecies determinata luxuriæ.*

11 *Vtrum inceſtus ſit determinata ſpecies luxuriæ.*

12 *Vtrum ſit maximum peccatorum inter ſpecies luxuriæ.*

QVÆSTIO CLV.

De partibus potentialibus temperantiæ. Et primo de continentia.

1 *Vtrum continentia ſit virtus.*

2 *Vtrum materia continentiæ ſint concupiſcentiæ delectationum tactus.*

3 *Quid ſit eius ſubiectum.*

4 *Vtrum continentia ſit melior quàm temperantia.*

QVAESTIO CLVI.

De incontinentia.

1 *Vtrum incontinentia pertineat ad animam, vel ad corpus.*

2 *Vtrum incontinentia ſit peccatum.*

3 *De comparatione incontinentiæ ad intemperantiam.*

4 *Quis ſit turpior, vtrum incontinens iræ, vel incontinens concupiſcentiæ.*

QVAESTIO CLVII.

De clementia & manſuetudine, quæ ſunt partes temperantiæ.

1 *Vtrum clementia & manſuetudo ſint idem.*

2 *Vtrum vtraque earum ſit virtus.*

3 *Vtrum vtraque earum ſit pars temperantiæ.*

4 *Vtrum hæ duæ ſint potiſſimæ virtutes.*

QVAESTIO CLVIII.

De iracundia, quę opponitur manſuetudini.

1 *Vtrum iraſci poſſit eſſe licitum.*

2 *Vtrum ira ſit peccatum.*

3 *Vtrum ſit peccatum mortale.*

4 *Vtrum ſit grauiſſimum peccatorum.*

5 *Vtrum conuenienter aſſignentur ſpecies iracundiæ, & quæ ſint.*

6 *Vtrum ira ſit uitium capitale.*

7 *Quæ & quot ſint filiæ eius.*

8 *Vtrum ira habeat uitium oppoſitum.*

QVÆSTIO CLIX.

De crudelitate quæ opponitur clementiæ.

1 *Vtrum opponatur clementiæ.*

2 *De comparatione eius ad ſæuitiam, uel feritatem.*

QVÆSTIO CLX.

De modeſtia in communi.

1 *Vtrum modeſtia ſit pars temperantiæ.*

2 *Vtrum modeſtia ſit circa exteriores actiones.*

QVÆSTIO CLXI.

De ſpeciebus modeſtiæ. Et primo de humilitate.

1 *Vtrum humilitas ſit uirtus.*

2 *Vtrum conſiſtat in appetitu, vel in iudicio rationis.*

3 *Vtrum aliquis per humilitatem debeat ſe omnibus ſubiicere.*

4 *Vtrum humilitas ſit pars modeſtiæ, uel temperantiæ.*

5 *Vtrum ſit maxima virtutum.*

6 *De gradibus humilitatis.*

QVAESTIO CLXII.

De ſuperbia in communi.

1 *Vtrum ſuperbia ſit peccatum.*

2 *Vtrum ſit uitium ſpeciale.*

3 *Vtrum ſit in iraſcibili, ſicut in ſubiecto.*

4 *De ſpeciebus ſuperbiæ.*

5 *Vtrum ſit peccatum mortale.*

6 *Vtrum ſit grauiſſimum peccatorum.*

7 *Vtrum ſit primum omnium peccatorum.*

8 *Vtrum ſuperbia ſit uitium capitale.*

QVAESTIO CLXIII.

De peccato primi hominis, quod fuit per ſuperbiam.

1 *Vtrum primum peccatum primi hominis fuerit ſuperbia.*

2 *Quid primus homo peccando appetierit.*

3 *Vtrum eius peccatum fuerit grauius omnibus alijs peccatis.*

4 *Quis plus peccauerit vtrum vir, vel mulier.*

QVAESTIO CLXIIII.

De pœna primi peccati.

1 *Vtrum mors fuerit pœna peccati primorum parentum.*

2 *Vtrum pœnæ particulares primorum parentum conuenienter aſſignentur in ſcriptura.*

QVAESTIO CLXV.

De tentatione primorum parentum.

1 *Vtrum fuerit conueniens quod homo a diabolo tentaretur.*

2 *Vtrum modus & ordo primæ tentationis fuerit conueniens.*

QVAESTIO CLXVI.

De ſtudioſitate, quę eſt pars temperantię.

1 *Quæ ſit materia ſtudioſitatis.*
2 *Vtrum ſtudioſitas ſit pars temperantiæ.*

QVAESTIO CLXVII.

De curioſitate quæ opponitur ſtudioſitati.

1 *Vtrum vitium curioſitatis poſſit eſſe in cognitione intellectiua.*
2 *Vtrum ſit in cognitione ſenſitiua.*

QVAESTIO CLXVIII.

De modeſtia quæ conſiſtit in exterioribus motibus corporis.

1 *Vtrum in exterioribus motibus corporis, qui ſerio aguntur, poſſit eſſe virtus & vitium.*
2 *Vtrum circa actiones ludi poſſit eſſe aliqua uirtus.*
3 *Vtrum in ſuperfluitate ludi poſſit eſſe aliquod vitium.*
4 *Vtrum in defectu ludi poſſit eſſe aliquod vitium.*

De modeſtia ſecundum quòd conſiſtit in exteriori

QVAESTIO CLXIX.

apparatu.

1 *Vtrum circa exteriorem apparatum poſſit eſſe uirtus & vitium.*
2 *Vtrum mulieres mortaliter peccent in ſuperfluo ornatu.*

QVÆSTIO CLXX.

De præceptis temperantiæ.

1 *Vtrum præcepta temperantiæ conuenienter in lege diuina tradantur.*
2 *Vtrum præcepta de virtutibus annexis temperantiæ conuenienter in ſcriptura tradantur.*

QVAESTIO CLXXI.

De prophetia quantum ad eius eſſentiam.

1 *Vtrum pertineat ad cognitionem.*
2 *Vtrum ſit habitus.*
3 *Vtrum ſit ſolum futurorum contingentium.*
4 *Vtrum propheta cognoſcat omnia prophetabilia.*
5 *Vtrum propheta diſcernat ea quæ diuinitus percipit ab his, quæ proprio ſpiritu uidet.*
6 *Vtrum prophetiæ poſſit ſubeſſe falſum.*

QVAESTIO CLXXII.

De cauſa prophetiæ.

1 *trum prophetia ſit naturalis.*
2 *Vtrum ſit a Deo mediantibus angelis.*
3 *Vtrum ad prophetiam requiratur naturalis diſpoſitio.*
4 *Vtrum requiratur bonitas morum.*
5 *Vtrum ſit aliqua prophetia a dæmonibus.*
6 *Vtrum prophetæ demonum aliquando dicant uerum.*

QVAESTIO CLXXIII.

De modo cognitionis prophetice.

1 *Vtrum prophetę uideant ipſam Dei eſſentiam.*
2 *Vtrum ipſa reuelatio prophetica fiat per influentiã aliquarum ſpecierum per ſolam influentiam luminis.*
3 *Vtrum prophetica reuelatio ſemper ſit cum alienatione a ſenſibus.*
4 *Vtrum prophetia ſemper ſit cum cognitione eorum, quæ prophetantur.*

QVAESTIO CLXXIIII.

De diuiſione prophetiæ.

1 *De diuiſione prophetiæ in ſuas ſpecies*
2 *Vtrum ſit altior prophetia, quę eſt ſine imaginaria viſione.*
3 *De diuerſitate graduum prophetię.*
4 *Vtrum moyſes fuerit eximius prophetarum.*
5 *Vtrum aliquis comprehenſor poſſit eſſe propheta.*
6 *Vtrum prophetia creuerit per temporis proceſſum.*

QVAESTIO CLXXV.

De raptu.

1 *Vtrum anima hominis rapiatur ad diuina.*
2 *Vtrum raptus pertineat ad uim cognoſcitiuam, uel ad appetitiuam.*
3 *Vtrum Paulus in raptu viderit Dei eſſentiam.*
4 *Vtrum fuerit alienatus a ſenſibus.*
5 *Vtrum totaliter fuerit anima a corpore ſeparata in ſtatu illo.*
6 *Quid circa hoc ſciuerit, & quid ignorauerit.*

QVAESTIO CLXXVI.

De gratiis gratis datis quantum ad genera linguarum.

1 *Vtrum per gratiam linguarum homo adipiſcatur ſcientiam omnium linguarum*
2 *Vtrum donum linguarum ſit excellentius, quam donum prophetię.*

QVAESTIO CLXXVII.

De gratia ſermonis ſapientiæ ſeu ſcientię.

1 *Vtrum in ſermone conſiſtat aliqua gratia gratis data.*
2 *Vtrum hęc gratia pertineat etiam ad mulieres.*

QVAESTIO CLXXVIII.

De gratia miraculorum.

1 *Vtrum ſit aliqua gratia gratis data faciendi miracula*
2 *Vtrum mali poſſint facere miracula*

De diuiſione vitæ per actiuam & contemplatiuam.

QVAESTIO CLXXIX.

1 *Vtrum vita conuenienter diuidatur per actiuam & contemplatiuam.*
2 *Vtrum diuiſio ſit ſufficiens.*

QVAESTIO CLXXX.

De vita contemplatiua.

1 *Vtrum vita contemplatiua pertineat tantum ad intellectum, an conſiſtat etiam in affectu.*
2 *Vtrum ad vitam contemplatiuam pertineant uirtutes morales.*
3 *Vtrum uita contemplatiua conſiſtat ſolum in vno, actu aut in pluribus.*
4 *Vtrum ad uitam contemplatiuam pertineat conſideratio cuiuſcumque veritatis.*
5 *Vtrum uita contemplatiua hominis, poſſit in ſtatu eleuari, uſque ad Dei viſionem*
6 *De motibus contẽplationis quos Dionyſius aſſignat quarto cap. de diui. nomi.*
7 *De delectatione contemplationis.*
8 *De duratione contemplationis*

QVAESTIO CLXXXI.

De vita actiua.

1 *Vtrum omnia opera virtutum moralium pertineant ad uitam actiuam.*
2 *Vtrum prudentia pertineat ad vitam actiuam*
3 *Vtrum doctrina pertineat ad uitam actiuam.*
4 *Vtrum vita actiua maneat poſt hanc uitam*

De comparatione vitę actiuę ad contemplatiuam.

QVAESTIO CLXXXII.

1 *Quę ſit potior ſiue dignior.*
2 *Quæ ſit maioris meriti*
3 *Vtrum uitæ contemplatiua impediatur per actiuam*
4 *De ordine vtriuſque*

QVAESTIO CLXXXIII.

De officiis & ſtatibus hominum in generali.

1 *Quid faciat in hominibus ſtatum*
2 *Vtrum in hominibus debeant eſſe diuerſi ſtatus, ſiue diuerſa officia.*
3 *Differentia officiorum*
4 *De differentia ſtatuum*

QVAE-

INDEX QVAESTIONVM.

QVAESTIO CLXXXIIII.

De ſtatu perfectionis in communi.

1 *Vtrum perfectio attendatur ſecundum charitatem.*
2 *Vtrum aliquis poſſit eſſe perfectus in hac vita*
3 *Vtrum perfectio huius vitæ conſiſtat principaliter in cõſilijs, vel in præceptis.*
4 *Vtrum quicumque eſt perfectus ſit in ſtatu perfectionis.*
5 *Vtrum prælati & religioſi ſint ſpecialiter in ſtatu perfectionis.*
6 *Vtrum omnes prælati ſint in ſtatu perfectionis.*
7 *Vtrum ſtatus epiſcoporum ſit perfectior, quam ſtatus religioſorum.*
8 *De comparatione religioſorum ad plebanos, & archidiaconos.*

QVÆSTIO CLXXXV.

De his quæ pertinent ad ſtatum epiſcoporum.

1 *Vtrum liceat epiſcopatum appetere.*
2 *Vtrum epiſcopatum finaliter recuſare*
3 *Vtrum oporteat ad epiſcopatum eligere meliorem.*
4 *Vtrum epiſcopus poſſit ad religionem tranſire.*
5 *Vtrum liceat ei corporaliter ſuos ſubditos deſerere.*
6 *Vtrum epiſcopus poſſit habere proprium.*
7 *Vtrum peccet mortaliter bona eccleſiaſtica pauperibus non erogando.*
8 *Vtrum religioſi qui ad epiſcopatum aſſumuntur teneantur ad obſeruantias regulares.*

QVAESTIO CLXXXVI.

De ſtatu religionis quantum ad ea, in quibus conſiſtit principaliter religionis ſtatus.

1 *Vtrum ſtatus religioſorum ſit perfectus*
2 *Vtrum religioſi teneantur ad omnia conſilia*
3 *Vtrum voluntaria paupertas requiratur ad religionem*
4 *Vtrum requiratur continentia*
5 *Vtrum requiratur obedientia*
6 *Vtrum requiratur quòd hæc cadant ſub voto*
7 *De ſufficientia horum votorum*
8 *Vtrum votum obedientiæ ſit potiſſimum inter tria vota*
9 *Vtrum religioſi ſemper peccant mortaliter tranſgrediendo ea, quæ ſunt in regula*
10 *Vtrum religioſus eodem genere peccati grauius peccet, quam ſæcularis*

QVAESTIO CLXXXVII.

De his quæ competunt religioſis.

1 *Vtrum liceat eis docere prædicare, & alia hmõi facere.*
2 *Vtrum liceat eis de negotijs ſęcularibus ſe intromittere.*
3 *Vtrum teneantur manibus operari*
4 *Vtrum liceat eis de eleemoſynis viuere*
5 *Vtrum liceat eis mendicare*
6 *Vtrum liceat eis veſtimenta cæteris viliora deferre*

QVAESTIO CLXXXVIII.

De differentia religionum.

1 *Vtrum ſint diuerſæ religiones, vel una tantum.*
2 *Vtrum aliqua religio inſtitui poſſit ad opera uitæ actiuæ*
3 *Vtrum aliqua religio inſtitui poſſit ad militandum*
4 *Vtrum aliqua religio inſtitui poſſit ad prædicandum & huiuſmodi opera exercenda.*
5 *Vtrum aliqua religio poſſit inſtitui ad ſtudium ſcientiæ*
6 *Vtrum religio quæ ordinatur ad uitam contemplatiuam ſit potior ea, quæ ordinatur ad uitam actiuam*
7 *Vtrum habere aliquid in communi diminuat de perfectione religionis*
8 *Vtrum religio ſolitariorum ſit præferenda religioni in ſocietate uiuentium*

QVAESTIO CLXXXIX.

De ingreſſu religionis.

1 *Vtrum illi qui non ſunt exercitati in obſeruantia præceptorum debeant religionem ingredi*
2 *Vtrũ liceat aliquos voto obligari ad religionis ingreſſum*
3 *Vtrum illi qui voto obligantur ad religionis ingreſſum teneantur votum implere.*
4 *Vtrum illi qui vouent religionem intrare teneantur ibi perpetuo remanere*
5 *Vtrum pueri ſint recipiendi in religione*
6 *Vtrum propter parentum obſequium aliqui debeant retrahi a religionis ingreſſu.*
7 *Vtrum præsbyteri curati, vel archidiaconi poſſint ad religionem tranſire*
8 *Vtrum de vna religione poſſit aliquis tranſire ad aliam*
9 *Vtrum aliquis debeat alios inducere ad religionis ingreſſum.*
10 *Vtrum requiratur magna deliberatio cum cõſanguineis, & amicis ad religionis ingreſſum.*

FINIS.

TEXTVS SECVNDAE SECVNDAE DIVI THOMAE AQVINATIS

INDEX COPIOSISSIMVS.

ABſtinentia importat ſubtractionem ciborũ, ideo eſt uirtus ſi ratione reguletur. q. 146. ar. 1.
Abſtinentia eſt ſpecialis uirtus. q. 146. ar. 2.
Abſtinentia a cibo neceſſario ad ualetudinẽ quo ad optimam diſpoſitionem corporis laudatur, non ad ea quæ incumbunt ex officio uel ſocietate. q. 146. ar. 1.
Abſtinentia conſiſtit in medio, licet denominetur a defectu. q. 146. ar. 1. ad 3.
Abſtinentia ciborũ, & eorum uſus, non pertinet ad regnũ Dei niſi ſit cum ratione, fide, & dilectione Dei. q. 146. ar. 1. ad 1.
Abſtinentia in ſcientia eſt adminiſtrãda, ut. ſ. homo a cibis abſtineat prout oportet pro cõgruentia hominũ cũ quibus uiuit & perſonæ ſuæ, & pro ualetudinis ſuę neceſſitate. q. 146. ar. 1.
Abraham Iſaac, & Iacob fuerunt Prophetæ. q. 174. ar. 6.
Actus cuiuslibet potentiæ, uel habitus accipitur ſecundum ordinem potentiæ, uel habitus ad ſuum obiectum. q. 2. ar. 2.
Actui obedientiæ ſufficit prõptitudo uoluntatis ſubiectæ præcipienti, quæ eſt per ſe propriũ obiectũ obedientiæ. q. 2. ar. 5. 3.
Actum unum, nihil prohibet a pluribus habitibus informari, & ſecundum hoc ad diuerſas ſpecies reduci ordine quodam. q. 4. ar. 3. ad 1.
Actus uoluntatis præexigitur ad fidem non tamen actus uoluntatis charitate informatus. q. 4. ar. 7. ad 3.
Actus meritorius, non ſemper habet ſpem antecedentem, ſed ſufficit ſi eam habet concomitantem. q. 17. ar. 7. ad 3.
Acedia eſt peccatum q. 35. ar. 1.
Acedia eſt tædium bene operandi, & triſtitia de re ſpirituali. q. 35. ar. 1.
Acedia q̃ eſt triſtitia de bono ſpirituali, diuino eſt ſpeciale peccatũ, ſed triſtitia illa in cõi conuenit omni uitio, ſimiliter gaudiũ de bono ſpirituali diuino cõuenit ſpeciali uirtuti. ſ. charitati, ſed in communi conuenit omni uirtuti. q. 35. ar. 2.
Acedia de ſe eſt peccatum mortale. q. 35. ar. 3.
Acedia eſt contra tertium præceptum decalogi. q. 35. ar. 3. ad 3.
Acedia eſt contraria charitati. q. 35. ar. 3.
Acedia eſt uitium capitale. q. 35. ar. 4.
Acediæ filiæ ſunt, malitia, rancor, puſillanimitas, torpor, euagatio mentis. q. 35. ar. 4.
Acedia & inuidia opponuntur gaudio charitatis, ſ. prima ut eſt de bono diuino, ſecunda ut eſt de bono proximi. q. 36. ar. 3.
Actus prudentiæ miſcetur omnibus actibus aliarum uirtutum, quia ex ea rectitudinem electionis participant, ideo ab ea dependent. q. 47. ar. 5. ad 2.
Actus rationis practicæ, & prudentiæ triplex, ſ. conſiliari, iudicare, & præcipere, q̃ eſt actus principalis prudentiæ. q. 47. a. 8.
Actus omniũ uirtutum pertinent ad iuſtitiam legalem inquantum ordinat eos ad bonum commune. q. 58. ar. 5.
Accipiens rem alienam iniurioſe uel ad ſui utilitatem, tenetur reſtituere etiam ſi amiſit eam, q. 62. ar. 6.
Accipiens iniuſte ex quacunque cauſa directe uel indirecte tenetur ad reſtitutionem. q. 62. ar. 7.
Acceptio perſonarum eſt attendere ad conditionem perſonæ, nihil facientem ad aliud negotium. q. 63. ar. 1.
Acceptio perſonarum eſt tantum de re debita, ideo non conuenit Deo q. 63. ar. 2.
Acceptio perſonarum eſt grauius peccatũ in re ſpirituali, quàm in temporali. q. 63. ar. 2.
Acceptio perſonarum eſt peccatum oppoſitum iuſtitiæ diſtributiuæ. q. 63. ar. 1.
Acceptio perſonarum contingit in honorando. q. 63. ar. 3.
Acceptio perſonarum contingit in iudiciis. q. 63. ar. 4.
Accipiens rem inuentam animo detinendi, furtum facit, niſi credat haberi pro derelicta, uel nullius eſſe. q. 66. ar. 5. ad 2.
Accipiens rem alienam occulte uel manifeſte authoritate iudicis, non eſt furtum uel rapina, quia per ſententiam ſit ſibi debitum. q. 66. ar. 5. ad 1.
Accuſatio eſt de præcepto ualenti probare peccatum contra cõmunitatem. q. 68. ar. 1.
Accuſatio debet fieri in ſcriptis. q. 68. ar. 2.
Accuſatio eſt iniuſta per calumniam, præuaricationem, & tergiuerſationem. q. 68. ar. 3.
Accuſatione attenditur punitio criminis, denuntiatione emendatio fratris. q. 68. ar. 1.
Accuſatus falſo ex leuitate, ſed non ex malitia, poteſt remittere pœnam talionis, nõ autem ſi deſiſtat per colluſionem, ſed tantum princeps. q. 68. ar. 4.
Accuſans in ꝓbatione deficiẽs meretur pœnã talionis. q. 68. ar. 4.
Accuſans falſo, meretur duplicẽ pœnã, ſ. talionis pro nocumento accuſati, & infamiæ pro calũnia, ſed qñq; princeps liberat ab utraq;, & quandoq; tantum a prima. q. 68. ar. 4. ad 3.
Accuſare non poteſt quiſquam religioſum in capitulo de peccato occulto. q. 33. ar. 7. 4.
Accuſatus tenetur dicere ueritatem iudici interroganti iuridice, ſ. ſi præceſſit infamia, uel indicia expreſſa, uel probatio ſemiplena, q. 96. ar. 1.
Accuſatus poteſt defendere ſe per prudentiam, non autem per calumniam uel colluſionem. q. 69. ar. 2.
Accipere uſuram eſt a Deo permiſſum. q. 78. ar. 1. 2.
Accipere aliquid temporale pro ſacramentis eſt ſimonia nec cõſuetudo excuſat, non autem accipere ad ſuſtentationem. q. 100. artic. 2.
Accipere aliquid pro diſpenſatione, cõmiſſione, correctione, doctrina ex officio ſpirituali feſto faciendo uel prætermittendo, etiã ad ſuſtentationem, & ſimonia ſi ex officio ad ea quis obligetur, & ſtipendia habeat, uiſitantes tamen poſſunt accipere procurationis. q. 100. ar. 3. ad 3.
Actus perfectus auaritiæ oppoſitæ iuſtitiæ eſt peccatũ mortale, nõ autẽ oppoſitæ liberalitati, niſi ſit cõtra charitatẽ. q. 118. 4.
Aduocatus tenetur ſubuenire cauſæ pauperum in neceſſitate, ſi per alium, nec per ſe poſſit. q. 71. ar. 1.
Aduocare prohibentur furioſi, amẽtes, impuberes, ſurdi, muti in qualibet cauſa, clerici in cauſa ſæculari, ſacerdos, monachus, cęcus infamis, niſi i neceſſitate ꝓ ſe uel ſibi cõiũctis. q. 71. ar. 2.
Aduocatus ſcienter defendens cauſam iniuſtam peccat, & tenetur ad reſtitutionem: quia iniuſte lædit eum contra quem iniuſte patrocinium præſtat. q. 71. ar. 3.
Aduocatus auxilium & conſilium præſtat ei, cuius cauſæ patrocinatur q. 71. ar. 3.
Aduocatus ſuſcipiens cauſam iniuſtam, quamuis laudabilis ſit quantũ ad peritiam artis, tamen peccat quantum ad iuſtitiã uoluntatis, quia abutitur arte ad malum. q. 71. ar. 3.
Aduocatus ſi in ꝓceſſu ꝑpendit cauſam eſſe iniuſtã, nõ ꝓcedat, ſed ceſſet inducens ad cõcordiã ſine dãno alterius. q. 71. ar. 3.
Aduocato defendenti cauſam iuſtam licet prudenter occultare ea quibus impediri poſſet proceſſus eius, non autem aliqua falſitate uti. q. 71. ar. 3. ad 3.
Aduocato licet accipere præmium moderatum, ſecundum laborem, perſonas, negotia & conſuetudines. q. 71. ar.
Adulterium eſt grauius peccatũ, q̃ contumelia, & hæc q̃ detractio ſecundum ſe, & hæc quàm furtum & rapina. q. 73. ar. 3.
Audiens detrahentem & non reſiſtens ſi poteſt uel ex aliqua leui cauſa tacens, peccat. q. 73. ar. 4.
Adoratio eſt actus latriæ. q. 84. ar. 1.
Adoratio eſt duplex, ſ. interior deuotio mentis & exterior humiliatio corporis, prima principalior ad quam, & propter quam ſecunda fit, q. 84. ar. 2. ad 3.
Aduocatio exhibita Deo & creaturæ non dicitur uniuoce, ſed analogice. q. 84. ar. 1. ad 1.
Adoratio requirit actum corporalem. q. 84. ar. 1.
Adoratione genuflectimus noſtram infirmitatem deſignãtes reſpectu Dei, ſed proſternimur quaſi profitentes nos nihil eſſe ex nobis. q. 84. ar. 2. ad 2.
Adoratio requirit locum determinatũ non de neceſſitate, ſed ad decentiam ex parte adorãtium triplici ratione. q. 84. ar. 3.
Adorant Chriſtiani ad orientem propter lumen mentis, & quia ibi eſt nobilior pars & nobiliora opera. q. 84. ar. 2. ad 3.
Adoratio latriæ fit ratione principii creationis & gubernationis. q. 84. ar. 1. ad 3.
Adoranda eſt tota trinitas una tantum latria. q. 84. ar. 1. ad 3.
Adorari ſancti debent tantum dulia. q. 84. ar. 1.
Adorari non poteſt creatura latria ſine peccato. q. 84. ar. 1. ad 1.
Adiurare eſt ordinare aliquid per diuina. q. 90. ar. 1.
Adiurationis modus duplex, ſcilicet coactiuus & deprecatiuus. q. 90. ar. 1. ad 3.
Adiurare ſubditos licet utroque modo, ſed patres uel ſuperiores ſecundo modo tantum. q. 90. ar. 1.
Adiurare dæmones deprecando non licet, ſed compellendo ne noceant non ut petunt. q. 90. ar. 2.

Adiurare

INDEX

Adiurare licet creaturas irrationales, ne per eas nobis dæmon noceat. q.90.ar.3.

Adiurando Chriſtus ſummus Pontifex Iudæorum coactiue peccauit. q.90.ar.1.ad 1.

Adiuraſſe dracones Simon & Iudas leguntur, & eis præcepiſſe ut in deſertum locum deſcenderent. q.90.ar.3.

Adulatio. Excedens in delectando alios uerbis & laudibus propter delectationem tantum uocatur placidus: ſi uero cauſa lucri uocatur adulator: quod tamen cõmuniter dicitur eũ primo modo. q.115.ar.1.

Adulatio exceſſus delectandi alios uerbis laudis cauſa lucri, nõ ſemper eſt peccatum. q.115.ar.1.

Adulatio eſt peccatum mortale quando eſt cõtra charitatem, ſ. de peccato intentione nocendi uel cum ſcandalo. q.115.ar.1.

Adulatio ſecundum ſe eſt turpius peccatum & uerecundius litigio, quia quæ ex dolo fiunt uidentur eſſe & infirmitate & falſitate rationis, ſed eſt leuius, quia minus contrariatur amicitiæ, id eſt affabilitati occultæ. q.116.ar.2.

Adulatio & litigium contrariantur affabilitati, primum ſecundum exceſſum in delectando. ſecundum in contriſtando, ſecundum uero econuerſo. q.115.ar.1.

Adam fuit principium naturæ humanæ & principium peccati eius per traductionem. q.165.ar.1.ad 1.

Adam obtulit ſacrificium Deo ſicut & alii iuſti, ſed non eſt ſcriptũ, ne origo peccati uideatur eſſe origo gratiæ. q.85.ar.1.2.

Adam tentatus fuit a diabolo principaliter, ſed a muliere inſtrumentaliter, nec fuit pœna, quia ſine difficultate poterat reſiſtere. q.165.ar.1.3.

Affabilitas ſiue amicitia nõ eſt ſpecialis uirtus diſtincta ab aliis, ſed eſt aliquid conſequens omnes uirtutes. q.114.ar.1.1.

Affabilitas eſt ſpecialis uirtus & ſpecialis obiecti, ſcilicet decentis conuerſationis. q.114.ar.1.

Affabilitas ſiue amicitia, eſt pars annexa iuſtitiæ. q.114.ar.2.

Affabilitati opponitur litigium. q.116.ar.1.

Agibile ut obiectum rationis, id eſt ſub ratione ueri eſt materia prudentiæ, ſed ut obiectum appetitus, id eſt ſub ratione boni eſt materia a aliarum uirtutum. q.47.ar.5.2.& 3.

Aggredi opus ultra uires ex confidentia, ad uires humanas eſt præſumptio: non autem ſi fiat in ſpe diuini auxilii. q.21.ar.1.

Amicitia honeſti non habetur niſi ad uirtuoſum. q.23.ar.1.3.

Amor reſpicit bonum in communi: ſed honor reſpicit bonum proprium. q.25.ar.1.2.

Amicitia ſe extendit ad alia ſola quæ nata ſunt habere bonum uitæ æternæ. q.25.ar.3.3.

Amantes ſeipſos uituperantur inquantum ſe amant ſecundũ naturam ſenſibilem. q.24.ar.4.3.

Amare ſeipſum eſt commune omnibus, propriũ autem eſt bonorum & malorum. q.25.ar.7.

Amor ſui qui eſt principiũ peccati, eſt ille qui eſt proprius malorum perueniens uſque ad contemptum Dei. q.25.ar.7.1.

Amor naturalis & ſi non tollatur totaliter a malis, tamen in eis peruertitur. q.25.ar.7.2.

Amare eſt proprius actus charitatis, & non amari. q.27.ar.1.

Amamus meliores in quantum meliores ſunt, ſed ex charitate ſumus magis amantes. q.27.ar.1.ad 1.

Amari & honorari quærunt homines propter manifeſtationem boni in amato. q.27.ar.2.

Amant aliqui propter amari, non tamen amari eſt finis eius q̃d eſt amare. q.27.ar.1.3.

Amor qui eſt in appetitu ſenſitiuo eſt paſſio. q.27.ar.2.

Amor qui eſt in appetitu intellectiuo differt a beneuolentia q.27.art.2.

Amari non poſſunt incognita: non tamen idem ordo eſt cognitionis & dilectionis. q.27.ar.4.1.

Amare Deum eſt magis meritorium quàm amare proximum. q.27.ar.8.

Amor quo diligimus Deum non eſt infinitus. q.27.ar.5.

Amatores honoris & puſillanimes ſunt maxime inuidi. q.36.ar.1.ad 3.

Ambitio eſt peccatum oppoſitum magnanimitati ſecundum exceſſum, quia eſt inordinatus appetitus honoris. q.131.ar.1

Ambitio non eſt circa ueſtes & exteriorem cultum niſi ſecundum quòd ad honorem pertinent. q.131.ar.2.ad 3.

Ambroſius reprobat omnes ludos in ſacra Scriptura, non auté in aliis. q.169.ar.2.1.

Angelos non omnino latuit myſterium incarnationis, ſed perfectius cognouerunt Chriſto reuelante. q.2.ar.7.

Angelus ante confirmationem, ſimiliter & homo ante peccatũ habuerunt fidem. q.5.ar.1.

Angelus ante confirmationem, & homo ante peccatum, cognouerunt multa myſteria quæ nunc non poſſumus cognoſcere niſi credendo. q.5.ar.1.

Anima mutatur per aduentum fidei formatæ, non autem ipſa fides. q.4.ar.4.4.

Antecedentia dilectionem Dei in nobis ſunt tria, ſ. apprehenſio Dei per auditum, per uiſum, per guſtũ, primũ eſt in incipientibus, ſecundũ in proficiẽtibus, tertiũ in perfectis. q.24.ar.9.

Antichriſtus faciet aliqua uera miracula quo ad naturam rei uirtute dæmonum, ſed falſa quo ad rationem miraculi & ad decipiendum. q.178.ar.1.2.

Apoſtoli dictum primæ ad Cor.13 Cum uenerit quod perfectũ eſt euacuabitur quod ex parte eſt. q.4.ar.1.

Apoſtaſia, id eſt receſſus a Deo, eſt triplex, a religione, uel ordine, a bona uita, & a Deo. q.12.ar.1.

Apoſtaſia a fide non eſt ſpecies infidelitatis, ſed eſt circunſtantia eius aggrauans eam. q.12.ar.1.3.

Apoſtaſia a fide eſt peſſima, & includit. q.12.ar.1.

Apoſtata cõdemnatus ab eccleſia, perdit ius dominii ſuper ſubditos. q.12.ar.2.

Appellare ex confidentia iuſtæ cauſæ licet cuilibet, non autem ut per moram iuſtitiam impediat. q.69.ar.3.

Appellare ad iudicem infidelem, nulli fideli licet. q.69.ar.3.1.

Appellare licet poſt ſententiam & ante ſententiam. q.69.ar.1.

Appellare licet a iudice ordinario tantum, & ab ordinario & arbitrario ſimul non autem ab arbitrario tantum. q.69.ar.3.2.

Appellare nullus poteſt poſt decem dies nec pluſquã ter, q.69.3.

Articulus unde dicatur. q.1.ar.6.

Articulus fidei eſt indiuiſibilis ueritas coartans nos ad credendum ſecundum etymologiam, non autem ſecundum eius ueram ſignificationem. q.1.ar.6.3.

Articulus dicitur quadrupliciter, membrum, concluſio, particula in oratione, & ſpecialis difficultas ſuppoſita in fide, non dependens ex alia. q.1.ar.6.

Articuli fidei creuerunt ſecundum ſucceſſionem temporum, & uicinitatem ad Chriſtum quoad explicationem, non autem quoad eorum ſubſtantiam. q.1.ar.7.

Articuli fidei ſũt ſicut princip.a p ſe nota in doctrina fidei. q.1.7.

Articulorum fidei ſufficientia q.1.ar.8.

Articuli fidei circa perſonam filii & ſpiritusſancti multiplicantur, non autem circa perſonam patris, quia illi mittuntur ad ſanctificandam creaturam, non autem ille q.1.ar.8.4.

Articuli fidei habent unũ ſolũ mediũ quo cognoſcãtur. q.5.ar.3.

Argumentum ex propriis principiis rerũ facit rẽ eſſe apparentem: Argumentum autem ex authoritate diuina facit rem in ſe apparentem. q.4.ar.1.5.

Ars notoria eſt illicita, quia fit per dæmones, & eſt inefficax ad ſcientiam acquirendam, quia nullus unquam per dæmones ſcientiam acquiſiuit, quia ad dæmones non pertinet illuminare intellectum. q.95.ar.1.

Aſtutia eſt uitium ſpeciale differens a prudentia carnis utens non ueris uiis uel mediis, ſed ſimulatis, ideo opponitur prudentiæ. q.55.ar.3.

Aſtutia quandoq; dicitur prudentia, & econtrario. q.55.ar.1.

Aſtutia conſiſtit in cognitione ſimulatæ uiæ, ſed dolus & fraus in executione eius. q.55.ar.4.

Athanaſius non compoſuit manifeſtationem fidei per modum ſymboli, ſed per modum cuiuſdam doctrinæ. q.1.ar.10.3.

Auditus eſt uerborum ſignificantium ea quæ ſunt fidei, non autem rerum, de quibus eſt fides. q.1.ar.4.4.

Authoritate ſummi Pontificis doctrina Athanaſii fuit recepta, utpote quia ueritatem integram fidei cõtinebat. q.1.ar.10.3.

Auguſtinus loquitur de ſapiẽtia quantũ ad ſuã cauſã, ſ. quantũ ad charitatẽ ex qua etiam ſumitur nomen ſapientia, quæ eſt donum ſecundum quod ſaporem quendã importat. q.35.a.

Audiens detrahentem & non reſiſtens ſi poteſt ex aliqua leui cauſa tacens peccat. q.73.ar.4.

Augurium eſt diuinatio a garritu auium ſumpta, ſed auſpiciũ a motu auium. q.95.ar.7.

Augurium eſt illicitum in his quæ non cauſantur a cœlis, uel quæ non pertinent ad naturam eorum. q.95.ar.7.

Auaritia eſt immoderatus amor habendi. q.8.ar.1.

Auaritia proprie ſemper eſt peccatum. q.118.ar.1.

Auaritia eſt peccatum ſpeciale. q.118.ar.6.

Auaritia ſecundum q̃d opponitur iuſtitiæ hoc modo ex genere ſuo peccatum mortale, contingit tñ in hoc genere auaritiæ eſſe peccatum ueniale propter perfectionem actus. q.118.ar.4

Auaritia eſt contra Deũ contra ſe, & cõtra proximũ. q.118.ar.1.

Auaritia dupliciter importat immoderantiam exteriorum, ſ. in affectu, & in re. q.118.ar.2 ad 2.

Auaritia ſumitur dupliciter, ſ. large pro omni cupiditate inordinata habendi quodcunq; bonũ creatum, & proprie ut eſt ſpeciale peccatum circa poſſeſſiones exteriores, q.118.ar.3.

Auaritiæ ſpecies ſunt ſeptem, ſ. parcitas, tenacitas, criminalitas, turpe lucrum, uſura, latrocinium, & alia, q.118.ar.4.

Auaritia eſt uitiũ capitale, cuius filię ſunt ſeptẽ, ſ. proditio fraus fallacia, piuriũ, inquietudo, uiolẽtia & obduratio, q. 118. art. 8

Auaritia libido & cupiditas, dicunt̃ tripliciter, ſ. paſſio habitualis conſequens peccatum originale, ſ. fomes inordinatus appetitus cuiuſcunque rei uel tantum diuitiarum. prima eſt radix omnis peccati: ſecunda eſt genus omnis peccati: tertia eſt uitium capitale, q. 119. ar. 2. 1.

Auaritia ut eſt inordinatus appetitus diuitiarum, radix eſt omnium peccatorum, q. 119. ar. 2. ad 1.

Auaritia eſt maximum peccatorum ſedm q̃d, i. ex parte cõuerſionis, & ẽ minimũ ſimpliciter ex parte auerſionis, q. 118. a. 5

Auaritia eſt grauius peccatum prodigalitate, quia magis repugnat liberalitati, q. 119 ar. 3.

Auaritia ſuperabundat in amando, acquirẽdo, & retinẽdo, ſed deficit in dando: prodigalitas autem econuerſo, q. 119. art. 3.

Auaritia vt eſt inordinatus affectus opponitur liberalitati: ſed ut eſt extra in ſe opponitur iuſtitiæ, q. 118. ar. 3.

Auaritia ut opponitur liberalitati habet uitium oppoſitum, ſ. prodigalitatem: non autem ut opponitur iuſtitię. q. 119. ar. 1.

Audacia eſt peccatum contrarium fortitudini q. 127. art. 2.

Audacia contrariatur timori ſecundum acceſſum & receſſum circa idem obiectum, ſpes autem ſecundum contrarietatem obiectorum. q. 129. ar. 9 ad 2.

Audacia ſequitur ſpem, nec eſt pars eius: ſed effectus, ſicut deſperatio ex parte timoris, q. 129. ar. 7.

Autoritas Apoſtoli dicentis, Qui Epiſcopatum deſiderat, bonũ opus deſiderat, quomodo eſt intelligenda. q. 185. art. 1. ad 1.

B

Beatitudo datur ſecundũ diuerſos gradus charitatis. q. 26. 3.

Beati uoluntate conſequente uolunt maius bonũ alteri meliori quàm ſibi: ſed intenſius ſibi, antecedente uero uoluntate etiam maius bonum uolunt ſibi. q. 26. ar. 3.

Beneficia non ſunt ſubtrahenda ab amicis peccãtib⁹ quouſq; ẽ ſpes de ſanitate recuperanda, ſed cũ inſanabiles redduntur, tunc non eſt familiaritas amicitiæ exhibẽda. q. 25. ar. 6 ad 2.

Benefactor plus diligit, quàm beneficiatus. q. 23 ar. 6. ad 2.

Beneficiati amor ad benefactorem eſt magis debitus, & ideo cõtrarium habet magis rationem peccati. q. 26. art. 12. ad 2.

Beneficentia eſt facere bonum, & eſt actus amicitiæ vel charitatis ſecundum actionem communem. q. 31. art. 1.

Beneficij recompẽſatio pertinet ad triplices uirtutes diuerſimode, ſ. ad iuſtitiam ubi eſt debitum legale, ut in mutuo & alijs huiuſmodi, ad amicitiam vero & gratiam, vbi eſt debitũ morale. q. 31. ar. 1.

Beneficentia ad omnes ſe extendit ſecundum præparationem animi loco tamen debito & tempore. q. 31. ar. 2.

Beneficium aliquod ex quo poſſumus & tenemur benefacere omnibus ſaltem in generali, ſcilicet orare pro omnibus fidelibus & infidelibus. q. 31. ar. 2.

Beneficium nullum eſt tantum ſicut parentum, ideo in recõpenſatione ſunt cęteris præferendi: niſi neceſſitas, uel utilitas vel alia cauſa præponderet. q. 31. ar. 3.

Beneficentia non eſt uirtus ſpecialis, ſed eſt actus exterior amicitię, ſicut beneuolentia eſt actus interior eius q. 31. ar 4

Beneficia omnia ſecundum communem rationem reducũtur ad amorem, & omnia nocumenta ad odium: ſed ſecundum ſpeciales rationes ad diuerſas uirtutes uel uitia q. 31, ar. 4.

Beneficium quodlibet impenſum proximo pertinet ad quartũ præceptum, ſ. de honore parentum. q. 32 ar. 5 4.

Beneficium recompenſandum eſt ſtatim ſecundum affectũ ſed expectanda eſt opportunitas effectus. q. 106. ar. 4.

Beneficij recompenſatio debet eſſe maior accepto. q. 106. art. 6.

Beneficium & recompenſatio magis in affectu conſiſtit, quàm in effectu. q. 106 ar. 3. ad 5.

Beneficium ſine cura licitum eſt petere pro ſe digno & indigenti, non autem cum cura q. 100 art. 3. ad 3.

Beneficiũ dãs nõ meliori, ſed ſufficientiori, nõ peccat. q. 63. ar. 2

Beneficia eccleſiaſtica magis debent dari plus idoneis ad regimen Eccleſiæ, quàm magis conſanguineis, ſed de patrimonio & licitis lucris eſt econuerſo. q. 63. ar 1.

Beneficium dans ſpirituale conſanguineo minus digno, peccat per acceptionem perſonarum, non autem ſi ſit æque dignus. q 63. ar. 2. ad 1.

Beneficium dans ratione conſanguinitatis grauiter peccat & eſt ſimoniacus per hoc intendit aliquod bonum proprium. quę. 63. artic. 1.

Benedictio uel maledictio proprie conuenit tantũ ei cui poteſt bene uel male contingere, ſ. naturæ rationali, vel aliis in ordine ad naturam rationalem: auxiliando, ſicut Deus maledixit terram & Dauid montes, uel ſignificando, ſicut Chriſtus maledixit ficũ, uel continendo, ſicut Iob maledixit diẽ, & Dauid montes, uel in ordine ad Deum, & ſic eſt blaſphemia, uel ſecundum ſe, & ſic eſt quid uanum. q. 76. ar. 3. ad 4 & 1

Bellantes qui quærunt diſſentiones deſiderant pacem quam ſe habere non exiſtimant. q. 29. ar. 2. ad 2.

Bellum ad hoc quòd non ſit peccatum tria requirit, authoritatẽ principis, iuſtam cauſam, & intentionem rectã. q. 40, art. 1.

Bellum gerere in die feſto non licet, niſi imminente neceſſitate pro tuenda Republica q. 40. ar. 4.

Blaſphemiæ eſt attribuere Deo quod ei non conuenit, uel detrahere ab eo quod ei conuenit. q. 13. ar. 1.

Blaſphemia pertinet ad genus infidelitatis aggrauãs eã q. 13. 3.

Blaſphemia quæ fit in ſanctos, in Deum redũdat. q. 13 ar. 1. 2.

Blaſphemia ſemper eſt peccatum mortale, quando eſt cum deliberato conſenſu. q. 13. ar. 2.

Blaſphemia quæ eſt ex lapſu linguæ, eſt peccatũ ueniale, ſi hoc non intendebat q. 13. ar. 2. ad 3.

Blaſphemia eſt grauiſſimum omnium peccatorum. q. 13. art. 3.

Blaſphemia ſimpliciter eſt grauior homicidio & piurio, ſed ſecũdũ quid eſt ecõuerſo, ſ. ratione nocumenti. q. 13. ar. 2. ad 1.

Blaſphemia eſt contra primum & ſecundum præceptum decalogi, q. 13. ar. 2. ad 2.

Blaſphemia in ſpiritum ſanctum dr̃ dupliciter, ſ. dicere contra deitatẽ, finalis impœnitentia, & peccatũ ex malitia. q. 1. art. 1.

Blaſphemia in ſpiritum ſanctum poteſt fieri tripliciter, ſcilicet corde, & ore & opere. q. 14. ar. 1. ad 1.

Blaſphemia tertio modo accepta, ſcilicet per malitiam diſtinguitur contra blaſphemiam in filium. q 14. ar. 1 ad 2.

Blaſphemia in ſpiritum ſanctum dr̃ dupliciter, & contra perſonam ſpiritus ſancti, & contra ius attributum. q. 14. art. 1.

Blaſphemiæ in ſpiritum ſanctum ſecundum quod eſt ex certa malitia ſex ſunt ſpecies ſcilicet deſperatio, præſumptio, impœnitentia, obſtinatio, impugnatio ueritatis agnitæ, & inuidentia fraternę charitatis. q. 14 ar. 2.

Bonitas Dei ſecundum quod nunc intelligitur ex effectibus, poteſt intelligi ſine trinitate perſonarum, non autem vt intelligitur a beatis. q. 2. ar. 8. ad 3.

Bonum commune ſemper eſt magis amabile quàm bonũ proprium. q. 2. ar 4. ad 3.

Bonum morale præcipuè conſiſtit in cõuerſione ad Deum, malum autem morale in auerſione a Deo. q. 19. ar. 2. ad 2.

Bonum plus facit ad rationem meriti & uirtutis, quàm difficile. q. 27. ar. 8. ad 2.

Bona tẽporalia quæ hominibus diuinitus dantur, ſunt eius tantum quo ad proprietatem, non autẽ quantum ad vſum: ſed etiam aliorum qui ex eis ſuſtentari poſſunt. q. 33. art. 5. ad 2.

Bona ſpiritualia neceſſaria non debẽt dimitti p̃p ſcandalũ, alia vero debẽt occultari uel differri ſi ſit ex ignorantia donec doceantur niſi ſit periculũ: non aũt poſt, nec ſi ex malitia. q. 43 7.

Bona temporalia proprie debẽt dimitti propter ſcandalum ex ignorantia, uel ex infirmitate, uel ſcandalum ſedari, non autem ſi ſit ex malitia, nec aliena nobis commiſſa. q. 43. ar. 8.

Bonum neceſſarium ad ſalutem nõ debet dimitti propter obedientiam, ſed quodlibet aliud. q. 104. ar. 3. ad 3.

Bonum quodlibet debet præſupponi niſi appareat contrarium, nec ſit in periculum alterius. q. 70. ar. 3. ad 2.

C

Charitas diligit proximum propter Deum. q. 1. art. 1. 3.

Charitas eſt forma fidei & omnium uirtutum. q. 4. art. 3.

Charitas non eſt forma intrinſeca, ſed informatiua actus eius. q. 4 ar. 3 ad 2.

Charitas eſt uirtus. q. 23. ar. 1.

Charitas eſt amicitia. q. 23. art. 1.

Charitas eſt habitus creatus in anima. q. 23. ar. 2.

Charitas qua nos diligimus, eſt charitas diuina participata. q. 23. ar 2 ad 1.

Charitas eſt uita animæ, ſicut anima corpõris. q. 23. artic. 2.

Charitas eſt finita, facit tamẽ effectum infinitum. q. 23. art. 2. 3.

Charitas eſt accidens, q. 23. ar. 3. ad 3.

Charitas eſt uirtus ſpecialis. q. 23. ar. 4.

Charitas eſt una uirtus. q. 23. ar. 5.

Charitas eſt dignior anima in qua habitat. q. 23. ar. 3. ad 3.

Charitas eſt excellentiſſima uirtutum, fide etiam & ſpe, qu. 23. artic. 6.

Charitas eſt forma omnium uirtutum, non quidem exemplariter aut eſſentialiter, ſed effectiue. q. 23 ar. 8.

Charitas eſt radix omnium uirtutum. q. 23. art. 8. ad 2.

Charitas eſt finis omnium aliarum virtutum, id eſt, quia aliæ uirtutes ordinantur ad ſuum finem. q. 23. art. 8. ad 3.

Charitas ſubiectum eſt uoluntatis. q. 24 ar. 1.

Charitas eſt in uoluntate, & non aliena a ratione, q. 24. art. 1. ad 1 & 2.

Charitas non eſt in uoluntate ſecundum rationem liberi arbitrii, cuius actus eſt eligere, q. 24. ar. 1. ad 3.

Charitas

Charitas non eſt in nobis naturaliter, nec cauſatur ex actibus noſtris, ſed infunditur a deo. q. 24. ar. 1.
Charitas non datur ſecundum capacitatem naturæ in quam recipitur. q. 24. ar. 3.
Charitas augetur eſſentialiter. q. 24. ar. 2.
Charitas eſt in ſummo ex parte obiecti, non tamen quantũ ad eius intenſionem. q. 24. ar. 4. 2.
Charitatem augeri eſſentialiter eſt ipſam habere efficaciam ad producendũ actum feruentioris dilectionis. q. 24. arti. 4. ad 3.
Charitas augetur non per additionem, ſed per intenſionem ſecundum acceſſum ad terminum. quæſ. 24. ar. 5.
Charitatis augmentatio importat mutationem ſecundum magis & minus. q. 24. ar. 5. 2.
Charitatis actus quilibet meretur vitam æternã, ſed nõ ſtatim, ſed tempore debito, ſicut quilibet actus charitatis meret̃ charitatis augmentũ, non tamen ſtatim augetur. q. 24. ar. 6. ad 1.
Charitas poteſt augeri in infinitum. q. 24. ar. 7.
Charitatis quilibet actus diſponit ad augmentũ charitatis redꝺendo hominẽ promptiorem ad iterũ agendũ & habilitate creſcẽte donec conet̃ ad ꝓfectũ & tunc actu auget̃. q. 24. ar. 6.
Charitas unico actu augetur ſi fiat cum toto conatu, non autẽ aliter. q. 24. ar. 6.
Charitas in uia põt eſſe perfecta ex parte diligẽtis, non ex parte obiecti, ut cor ſuũ totũ actualiter ferat̃ in deũ vt ſtudiũ ſuum deo deputet & habitualiter totũ cor ſuũ ponat in deo. q. 24. 8
Charitatis gradus eſt triplex, incipientium, proficientiũ & perfectorum. q. 24. ar. 9.
Charitas non poteſt minui. q. 24. ar. 10.
Charitas non poteſt amitti per peccatum veniale. q. 24. ar. 10.
Charitas uiæ põt amitti, non autem charitas patriæ. q. 24. ar. 11.
Charitas quolibet peccato mortali amittitur. q. 24. ar. 12.
Charitas habet impeccabilitatẽ ex uirtute ſpiritusſancti, qui infallibiliter operatur quodcũq; uoluerit & ẽt ſecũdũ propriã rõnẽ charitatis non aũt ex parte ſui obiecti. q. 24. ar. 11.
Charitas de per ſe præſeruat à peccato, ſed habens eam peccat ex mutabilitate liberi arbitrij. q. 24. ar. 11.
Charitas nõ ſolũ ſe extẽdit ad dilectionẽ dei, ſed ꝓximi, q. 25. a. 1
Charitas amatur per charitatem, ſicut bonum quod uolumus ad amicum & non ſicut id quod amatur. q. 25. ar. 2.
Charitate proprie non diligimus creaturas irrationales, ſed eas diligimus ad honorem dei & utilitatẽ hominum. q. 25. ar. 3.
Charitate actus carentis eſt duplex carens charitate. i. faciens ꝓ quod caret charitate, uel non ſecundum quod caret charitate, ſed ſecundum ꝙ habet fidem, ſpem, &c. q. 23. ar. 7. 1.
Charitate diligimus corpus noſtrum, vt exhibendũ in ſeruitiũ dei, nõ aũt ut ex infectiõe culpę & corruptiõis ẽ infectũ. q. 25. a. 5.
Charitate angeli ſunt amandi. q. 25. ar. 10.
Charitate, quatuor ſunt diligenda, deus, proximus, corpus noſtrum, & nosipſi. q. 25. ar. 12.
Charitas habet ordinem. q. 26. ar. 1.
Charitate magis homo debet diligere deum, qui eſt bonum cõmune quam ſeipſum. q. 26. ar. 3.
Charitas facit nos cõformari deo ſcdm ꝓportionẽ, ut ita hõ ſe hẽat ad id qđ ſuũ ẽ, ſicut deus ad id qđ ſuũ eſt. q. 26. ar. 7. ad 2.
Charitate poſſumus uelle aliqua nobis cõueniẽtia, quæ tñ Deus non vult, quia non conuenit ei ut ea uelit. q. 26. ar. 7. ad 2.
Charitas non ſolum elicit actum dilectionis, ſcdm rationẽ obiecti, ſed etiam ſecundum rationem diligentis. q. 26. ar. 7. 3.
Charitas eſt quę diligendo animam unit immediate deo vinculo ſpiritualis unionis. q. 27. ar. 4. ad 3.
Charitas pręeminet alijs uirtutibus, quia eſt menſura aliarũ. q. 27. ar. 6. ad 1.
Charitas intantũ facit condolere proximo inquantum participatio diuini luminis in eo impeditur. q. 28. ar. 2. 1.
Charitas inclinat ad rectum iudicium, de omni re per regulas diuinas, ex quibus profertur per donum ſapiẽtiæ, ſed iuſtitia inclinat per prudentiam ſecundũ regulas iuris. q. 60. ar. 1. 2.
Charitas ſine obedientia eſſe non poteſt. q. 104. ar. 3.
¶Cã quare plura ſimbola fuerũt edita, ut diligentius inſtruerentur populi de ptinẽtibus ad fidẽ ꝓp diuerſos errores. q. 1. 9. 2.
Cauſa diſpẽſandi in uoto ſi ſit apparens, uel dubia põt ſtari iudicio pręlati diſpenſantis uel commutantis uotũ, non aũt iudicio proprio, quia ipſe uouens non gerit uicem dei, niſi forte in caſu, in quo id quod uouit eſt manifeſte illicitũ, uel nõ poſſet opportune ad ſuperiorem recurrere. q. 88. art. 12. 2.
Cã idolatriæ diſpoſitiue fuit triplex ex parte hominis. ſ. inordinatus affectus, repreſentatio delectabilis, & ignorãtia dei, ſed cauſa conſummatiua eius fuerunt dæmones. q. 94. ar. 4.
¶Caro non agit in partem intellectiuam, ipſam alterando, ſed bene impediendo operationem eius. q. 15. ar. 3. ad 2.
¶Cautio ſiue cautela, cuius eſt uitare impedimenta bonæ operationis eſt pars integralis prudentiæ. q. 49. ar. 8.
¶Cautela eſt ad mala, quæ vt in pluribus accidũt, quæ ratione pñt cõprehẽdi, quæ vel euitent̃ totaliter, vel ut minus noceãt, non aũt ad caſualia uel fortuita, quæ cũ ſint infinita, nõ pñt rõne comprehẽdi & per cõſequẽs nec euitari. q. 49. ar. 8. ad 3.
¶Cauere oppoſita mala & proſequi bona eiuſdem eſt rõnis, ſed euitare impedimẽta extrinſeca, alteri⁹ eſt rõnis. q. 49. art. 8. 2.
¶Cautio non eſt neceſſaria in moralibus actibus, ſed reſpectu illorum, per quæ actus uirtutũ poſſunt impediri. q. 49. art. 8. 1.
¶Carentia prudentię, & cuiuſlibet virtutis includitur in carẽtia iuſtitiæ originalis, quæ totam aĩam perficiebat. q. 53. art. 1. 2.
¶ Canonicus iurans ſeruare ſtatuta collegii tenetur ad ſtatuta futura, ex ui eorum, non autem ex iuramento niſi hoc intenderit. q. 98. ar. 2. 4.
¶Cãtus & laus vocalis erit ĩ beatis poſt reſurrectionẽ. q. 13. art. 4.
Cantus & laus dei vocalis fit ſalubriter in eccleſia ad deuotionẽ excitandam. q. 91. ar. 2.
¶Cãtus theatricus, vel aliqđ aliud artificiale organum in eccleſia ad delectationẽ, uel oſtẽtationẽ improbatur. q. 91. art. 2. 2.
¶Caſtitas eſt uirtus dicta a caſtigatione concupiſcentiæ tanquã pueri. q. 151. ar. 1.
Caſtitas proprie eſt uirtus ſpecialis circa uenerea, ſed large eſt virtus generalis. q. 151. ar. 2.
Caſtitas vt delectans eſt fructus, ſed ut eſt ſecundum rationem eſt virtus. q. 151. ar. 1. 4.
Caſtitas coniugalis non eſt uirtus ſpecialis ſupra caſtitatem, qa non habet laudẽ niſi abſtinentiæ ab illicitis delectationibus, nec caſtitas uidualis, quia non eſt perfecta. q. 152. artu. 3. 5.
Caſtitas eſt circa uenerea abſtinentia, eſt circa cibos, ideo differunt. q. 151. art. 1. 4.
Caſtitati antonomaſice attribuitur decor, ideo uirginitati attribuitur excellentiſſima pulchritudo. q. 152. ar. 5.
Caſtitas eſt ſubiectiue in anima. q. 151. ar. 1. 1.
¶Cæcitas quę eſt priuatio luminis gratiæ quædam pœna ponitur. q. 15. ar. 1.
Cæcitas quæ excuſat̃ peccatum contingit ex naturali defectu, non potentis videre. q. 15. ar. 1. 2
Cæcitas dupliciter capit̃ & utroq; modo eſt peccatũ. q. 15. art. 1.
Cæcitas & hæbetudo ſenſus opponunt̃ dono intellectus. q. 15. 2.
Cęcitas mẽtis orit̃ ex luxuria, hębetudo aũt ab ipſa gula. q. 15. 3.
Ciuis nouus obligat̃ ſeruare iuramẽta ciuitatis ex fidelitate, nõ autem ex iuramento, quia eſt actio perſonalis. q. 99. ar. 2. 4.
¶Circũſpectio attẽdit circũſtãtias in negotio morali. q. 49. ar. 7.
¶ Circunſtantianda ſunt infinita, circunſtãtiata tamen in actu ſunt pauca. q. 49. ar. 7. 1.
¶ Clericis non licet occidere peccatores, licet hoc liceret ſacerdotibus legis. q. 64. ar. 4.
¶Clericus non põt iuſte cogi, vt ſit teſtis in cã ſanguinis, qa non conuenit ei cooperari ad occaſionem hominis. q. 70. ar. 1. 3.
Clericis nõ licet bellare in ꝓpria perſona, ſed pñt bene intereſſe bello, de licẽtia tñ ſui ſupioris & exhortari pugnãtes. q. 40. a. 2
Clerici tenentur oẽs dare decimas papæ ſi petat. q. 87. ar. 4. 3.
¶ Clementia eſt uirtus humana, ideo directe ei opponitur crudelitas, non aũt feritas uel ſęuitas ſub beſtialitate, ſed uirtuti heroicæ uel dono pietatis. q. 159. ar. 2. 1.
Clementia & manſuetudo ſunt uirtutes, nec opponuntur ſæueritati. q. 157. ar. 2.
Clementia eſt lænitas ſuperioris ad inferiorem, ſed manſuetudo eſt cuiuſlibet ad quẽmlibet. q. 151. ar. 1.
Clementia eſt moderatiua pœnarum, ſed manſuetudo eſt moderatiua iræ. q. 157. ar. 1.
Clementia & manſuetudo conueniunt cum tẽperãtia in modo, non autem in materia. q. 157. ar. 3. 2.
Clementia moderat̃ affectum in pœnis infligendis, ſecundum legem communem ex dulcedine affectus, ſed epikiia ordinat intentionem legis. q. 157. ar. 2. 2.
Clementia & manſuetudo, non ſunt maximæ uirtutes, niſi ſecundum quid. q. 157. ar. 2. 2.
Clementia & manſuetudo reddunt hominem deo acceptum & hominibus, ut concurrunt in effectum charitatis remouendo mala proximis. q. 157. ar. 4. 2.
Clementia, manſuetudo, miſericordia, pietas concurrunt in eodem effectu ſecundum diuerſa motiua. q. 157. ar. 4. 3.
Clementia comparatur ad ſæueritatem, ſicut epikiia ad iuſtitiam legalem, cuius pars eſt ſæueritas. q. 157. ar. 2. 2.
Cognitio perſonarum eſt una, quoad unitatem eſſentiæ, quæ ad primum articulum ſpectat. q. 1. ar. 8. 3
Cogitare dr̃ tripliciter, ꝓ qualicũq; actuali cõſideratiõe itellect⁹ ꝓ actu itellect⁹ deliberãtis, & ꝓ actu uirtutis cogitatiuæ. q. 2. 1
Cogitationes non poſſunt poni obices aliis, ut diſponãt ad ruinam, ideo nõ poſſunt habere rationẽ ſcandali. q. 43. ar. 2. 1
Cogẽs iurare quẽ ſcit periurare, peccat mortaliter, niſi ſit perſona publica, ut iudex, qui requiſitus tenetur ad hoc. q. 98. ar. 4.

¶Confeſſio

T E X T V S.

¶Confeſſio fidei traditur in Simbolo quaſi ex perſona totius eccleſiæ, quæ fidem formatam habet.q.1.ar.6.
Confeſſio eſt actus fidei exterior ad fidem ut ad proprium habitum.q.3.ar.1.
Cõfeſſio eſt triplex, eorum quæ ſunt fidei gratiarum actiones, ſiue laudis & peccatorum.q.3.ar.1.1.
Confeſſio fidei cauſat omnes actus omnium uirtutum, ſine alia uirtute media.q.3.ar.1.1.
Confeſſio fidei eſt de neceſſitate ſalutis, quãdo periclitatur honor Dei, uel utilitas proximi.q.3.ar.2.
Confeſſio & doctrina fidei præſupponit ſubiectionem hominis ad Deum per fidem, & ideo in ueteri lege potuerunt dari præcepta magis pertinentia ad confeſſionem & doctrinam fidei, quàm ad ipſam fidem.q.16.ar.1.4.
Confeſſio cuiuſcunque alterius ueritatis q̃ fidei non eſt cauſa ſufficiens ad martyrium ratione materiæ, ſed tantum ratione finis referendo in Chriſtum.q.124.ar.5.
¶Conuenientia fidei, non ſemper diminuũt promptitudinem uoluntatis ad credendum, & per conſequens non diminuũt ritum fidei.q.2.ar.10.3.
¶Contemplatio quam habuerunt angeli ante confirmationẽ, & homo ante peccatum non tollebat neceſſitatem fidei, ſed altior erat noſtra contemplatione.q.1.ar.1.1.
¶Communicatio prohibetur duplici de cauſa.ſ. propter periculum ſicut cum infidelibus, uel in pœnam, ſicut cũ excommunicatis hæreticis, ſciſmaticis & apoſtatis.q.10.ar.9.
¶Concupiſcibilis eſt pars ſenſitiua, & ideo amor eius eſt boni ſenſitiui.q.24.ar.1.1.
¶Communicamus angelis mente, licet imperfectè & communicamus cum eis in beatitudine æterna, quod non eſt a nobis, ſecundum partem ſenſitiuam in qua communicamus cum brutis.q.25.ar.10.2.3.
¶Conſanguinei debent plus amari.q.26.ar.8.
¶Corpus noſtrũ quantũ ad conſtitutionẽ propriæ naturæ eſt propinquius aĩæ noſtræ, ſed quãtũ ad participationẽ beatitudinis aĩa proximi, eſt magis ꝓpinqua nobis.q.26.ar.5.2.
¶Conuiuium magis extraneis eſt faciendum, q̃ conſanguineis & hoc in caſu.ſ. ratione indigentiæ.q.31.ar.3.1.
¶Correctio duplex.ſ. coactiua & oſtenſiua tm̃, prima pertinet ad prælatos tantum, ſecunda uero ad omnes.q.33.ar.1.
Correctio fraterna eſt actus charitatis, coactiua uero eſt actus iuſtitiæ.q.33.ar.1.2.
Correctio utraque eſt in præcepto, ſed ſecunda ſolum quando delinquens occurrit cum commoditate corripiendi & ſpe emendationis & ſuperior deeſt.q.33.ar.2.
In correctione fraterna admonitio eſt principaliter actus charitatis quaſi imperantis, prudentiæ uero ſecundario quaſi exequentis & dirigentis.q.33.ar.1.2.
Correctionem dimittens, quia non ſpectat correctionem, ſed timet ſequi peius non peccat.q.33.ar.6.
Correctio eſt utilis ad emendationem, ad quam tamẽ nõ ſufficit ſine auxilio Dei.q.33.ar.2.1.
¶Corripiendus eſt prælatus a ſubditis, ſed in ſecreto tantũ & reuerẽter niſi propter periculum fidei fiat publice ſicut Paulus publice corripuit Petrum.q.33.ar.4.
Correctionis fraternæ ordo ſeruandus eſt in peccatis occultis tantum.q.33.ar.7.
Correctione fraterna, primo debet frater admoneri ſecrete, ſecundo debet dici prælato ſecrete, tertio teſtes adhiberi, quarto publicari.q.33.ar.8.1.
¶Concordia paruæ res creſcunt, diſcordia maximæ dilabuntur.q.37.ar.2.3.
Contentio quadruplex.ſ. color rethoricus, impugnatio ueritatis ſcitæ, uel falſitatis ſine modo, & moderate, prima & quarta eſt bona, ſecunda eſt peccatum mortale, tertia eſt peccatũ ueniale niſi ſit cum ſcandalo.q.38.ar.1.
Contentio importat cõtrarietatem in loquutione, ſicut diſcordia contrarietatem in uoluntate, quo ad intentionem, uel quo ad modum.q.38.ar.1.
Contentio eſt filia inanis gloriæ.q.38.ar.2.
Contẽtio & diſcordia oriũtur ex inuidia rõne termini a quo ſed ex inani gloria ratione termini ad quem.q.38.ar.2.2.
¶Conſuetudo multũ operatur ad bñ memorandũ.q.49.a.1.2.
¶Corrigens ſi eſt in peccato mortali poteſt ex officio & dẽt cũ humilitate & timore redarguere & iudicare cõſimiles uel ẽt exiſtentes in minori peccato nõ aũt ſi ſit publicũ.q.33.art.5.
¶Conſilium conuenienter ponitur unum de ſeptem donis ſpiritusſancti.q.52.ar.1.
Conſiliũ qđ eſt donũ ſpũſſancti facit certitudinẽ a ſpũſancto de his quibus eubulia inquirit & coniecturat.q.52.ar.1.1.
Conſilium quod eſt donum correſpondet prudentiæ & eubuliæ, ut adiuuans & perficiens eas.q.52.ar.1.1.
Conſiliũ qđ eſt donũ & ſcĩa manet in beatis, inquantũ redundat cognitionẽ ſcitorum & illuminantur de ignotis.q.52.ar.3.
Conſilij dono correſpondet quinta beatitudo, quæ eſt de miſericordia.q.52.ar.4.
Conſilij qđ eſt donũ dirigit nos in oĩbus ordinatis ad finẽ uitæ æternæ, ſiue neceſſariis ꝓceptis ſiue nõ.i.cõſiliis.q.52.4.2.
Conſilij rectitudo pertinet ad donum conſilij & ad prudentiam.q.53.ar.3.1.
¶Conſtantia & inconſtantia ſunt in ratione.q.53.ar.5.3.
¶Contrapaſſum idem eſt quod iuſtum commutatiuum tantum.q.61.ar.4.
Contrapaſſum primo inuenitur in paſſionibus iniurioſis, ſecũdo in ablatione rerum per uim, tertio in commutationibus uoluntariis.q.61.ar.4.
¶Contumelia eſt dicere id quod eſt contra honorem alicuius in notitiam eius, & aliorum, quod fit principaliter per uerba, ſecundo per alia.q.72.ar.1.
¶Contumelia eſt tantum de culpa, conuitium etiam de pœna, ſed improperium eſt de indigentia, quandoque tamen unũ ponitur pro alio.q.72.ar.1.3.
Contumelia eſt contra honorem & palàm detractio eſt contra famam & occulte ſuſurratio uero contra amicitiam, deriſio autem erubeſcere facit.q.73.ar.1.
Contumelia & conuitium ex intentione dehonorandi notabiliter ſunt peccata mortalia, ſi autem ad correctionem ſeruato debito modo non ſunt peccata.q.72.ar.2.
Contumeliæ & detractiones debent reprimi ad correctionem audacium & ad uitandum ſcandala.q.72.ar.3.
Contumelia principaliter oritur ex ira, ſecundo ex ſtultitia, quæ conuenit cum ira, non autem ex ſuperbia directe, niſi diſpoſitiue.q.72.ar.4.
Conditio quæ dicitur intereſſe ſiue damni recompenſatio & non ſpes lucri poteſt excuſare a uitio uſuræ.q.78.art.1.1.
Conditio quæ ſumitur tantum ex ſpontanea oblatione excuſat a uitio uſuræ.ſ. quando tam ex parte dantis, quàm accipientis gratis aliquid offertur.q.78.ar.2.
¶Cor & corpus ſunt applicanda cultui diuino.q.93.ar.2.
Conſiderare effectus contingentes in ſeipſis antequam ſiãt nõ eſt alicuius diuini, ſed Dei proprium eſt q̃ ſolus in ſua æternitate uidet ea quæ futura ſunt quaſi præſentia.q.95.ar.1.
¶Comeſtio carnium ſoluit ieiunium, non autẽ æſus piſcium, uel leguminum uel potus uini.q.147.ar.8.
Comedens ſcienter nociua, uel nimis, ſecundum graue nocumentum corporis ex gula peccat mortaliter.q.141.ar.6.
¶Corruptio triplex.ſ. corporalis tantum.i. fractio ſignaculi uirginalis uel reſolutio ſeminis quocunque modo, & corruptio mentis tantum.i. conſenſus in rem ueneream ſiue opere, & utraque ſimul: in tertia amittitur uirginitas irreparabiliter, in ſecunda reparabiliter, in prima nullo modo.q.152.ar.1.
Coniugatus poteſt eſſe melior uirgine dupliciter.ſ. ſi hẽat animum magis paratum ad uirginitatem, ſi oporteret, licet eã non habeat in opere, ſed in ſolo habitu, & propter aliquam aliam excellentiorem uirtutem.q.152.ar.4.1.
Continentia ut eſt abſtinentia ab omni delectatione uenerea eſt uirtus, non autem quæ eſt cum prauis concupiſcentiis, quibus reſiſtit.q.155.ar.1.
Continens proprie eſt, qui perſiſtit in ratione recta a prauis cõcupiſcentiis abſtinens, non autem qui perſiſtit in ratione ꝑuerſa abſtinens a bonis, ſed eſt obſtinatus.q.155.ar.1.2.
Continens dicitur poſt experientiam delectationis ueneree, caſtus autem ante eam.q.151.ar.2.
Continentia & incontinentia proprie ſunt circa delectationes, quæ poſſunt eſſe naturales homini, nõ autem circa eas, quæ ſunt contra naturam.q.155.ar.2.5.
Continentia & incontinentia proprius ſunt circa delectationes ueneree, quàm ciborum.q.155.ar.2.
Continẽtia ꝓprie eſt tm̃ circa cõcupiſcẽtias tactus.q.156.ar.2.
Continentia ſecunda, eſt potior quàm temperantia, prima uero econuerſo.q.155.ar.4.
¶Conſtantia in arduis & terribilibus eſt pars fortitudinis, quæ autem eſt circa delectabilia eſt pars continentiæ, quæ eſt pars temperantiæ.q.153.ar.5.2.
Continentia & perſeuerantia ſunt partes conſtantiæ firmiter perſiſtentes, prima eſt contra concupiſcentias ſecunda uero contra triſtitias.q.53.ar.5.3.
Continentia eſt tantum in uoluntate ſubiectiue.q.155.ar.3.
Cõtinẽtia ꝑ attribuitur rõni, ſicut prio mouẽti & ſcđo inẽtia cõcupiſcibili, licet utraq; ſit in uolũtate, ut i ꝓprio ſubo.q.155.a.2.
Cõtinẽtiã efficacius opatur maceratio carnis ꝑ abſtinẽt á cibi & potus q̃ ꝑ ſubtractionẽ ueſtiũ, uel ꝑ laborẽ corporalẽ q.188.a.6.
Cõueniẽs fuitq; Deus permitteret hoĩem tẽtari a Dæmone in ſtatu innocẽtiæ & iuuari faceret ab angelis bonis.q.165.a.1.

¶Conſilium vel magna deliberatio non requiritur ad ingreſſum religionis ſecundum ſe, nec quo ad uires, ſed quo ad impedimenta uel modos religionis per doctrinam maiorum ab his qui ſperantur prodeſſe, ut de ingreſſu religionis frequenter contingit ex ignito ſermone prædicationis, uel ex uirtuoſa operatione & excellenti uita doctoris q.189.ar.10.

¶Cornelius non erat infidelis, quia opera eius nõ fuiſſent Deo accepta.q.10.ar.4.3.

¶Colebant antiquitus quidam falſos deos cum imaginib. quidam uero ſine eis.q.122.ar.2.2.

¶Credibilia aliqua ſunt, de quibus eſt per ſe fides aliqua uero non niſi in ordine ad alia.q.2.ar.6.

¶Credere eſt cum aſſenſu cogitare.q.2.ar.1.

Credere Deo, Deum uel in Deum non ſunt tres actus, ſed unus & idẽ habẽs diuerſas relationes ad obiectũ fidei.q.2.ar.2.1.

Credere Deum non conuenit infidelibus ea ratione qua ponitur actus fidei.q.2.2.

Credere tenetur explicite quilibet articulos fidei, cætera autẽ quæ continentur in ſacra ſcriptura implicite.q.2.ar.5.

Credenda non æqualiter creduntur, ſed maiores plura tenent explicite credere.q.2.ar.6.1.

Credere explicite myſterium incarnationis Chriſti eſt de neceſſitate ſalutis.q.2.ar.7.

Credere explicite myſterium Trinitatis eſt de neceſſitate ſalutis.q.2.ar 8.

Credere de Deo quia eſt & quia remunerator eſt fuit neceſſarium quo ad omnes, & ſemper, ſed non ſufficit, quo ad omnes & omni tempore.q.2 ar.8.1.

Credere eſt actus fidei meritorius.q 2.ar.9.

Credẽs inducitur ad credẽdũ authoritate diuina q.2.ar.9.3.

Credens implicite, habet habitum fidei diſcredens autem minime.q.5.ar.4.1.

Creaturæ irrõnali, ſcdm ſe nõ debet ab hoĩe aliqua ſubiectio, uel honor, ſed ẽ homini naturaliter ſubiecta.q6.103.ar.4 3.

¶Cultus ſpũalis & honor, q græce di theoſebia, uel euſebia debetur Deo, ut omnium primo principio.q.81.ar.1.4.

Cultus diuini finis eſt, ut homo det gloriam Deo & ei ſubiaceat mente & corpore.q.93.ar 2.

Cultus Dei primo ordinatur ad reuerentiam Dei, ſecundo ad inſtructionem hominis a Deo, tertio ad directionem actuũ humanorum ſecundum inſtituta Dei.q.92.ar.2.

Cultus Dei dupl'ex interior in coniunctione ad Deum p intellectum & affectum, [illegible] deuotione mentis, & exterior in ſacrificijs oblationibus & huiuſmodi.q.84.ar.2.

Cultus Dei exterior [illegible] tertio præcepto decalogi.q.122.ar.4

Cultui Dei [illegible] aliqd [illegible] duplicter.ſ. ex parte [illegible] uel ex p.e colẽnũ [illegible] morẽ eccleſiæ.q.93.a.2

Cultui Dei [illegible] non ſecundũ quãtitatẽ abſolutam, ſed quia non proportionatur fini.q.93.ar.2

¶Cupiditas fallendi pertinet ad perfectionem mendacij nõ autem ſpecies eius.q.110.ar.1.

¶Crudelitas, ſæuitia & feritas opponuntur clementiæ & manſuetudini q.157 ar.1.3.

Crudelitas eſt uitium humanum excedens modum puniendi culpas, ſed feritas ſiue ſæuitia eſt beſtialis.q.159.ar.2.

Curioſitas eſt uitium circa cognitionem intellectus & ſenſitiui ad peccandum, & circa inſpectionem ludorum & mulierũ ad concupiſcendum, & ſpectaculorum.q.167.ar.2.

Curioſitas oritur ex accidia.q.35.ar.4 3.

D

Dare al.qd aduerſarijs ne impediãt in bñficio eccleſiaſtico dãn acquiſitum ius eſt ſimonia non aũt poſt.q.100.ar.2 5.

¶Dans uinum prono ad ebrietatẽ ſciẽter peccat.q 150.ar.1.3.

¶Dauid habuit propheciam quo ad intuitum mentis ſine imaginaria uiſione q.174.ar.4.1.

¶Dãs pecuniã uſurario, ut uſuras exerceat uel ut copioſi⁹ exerceat peccat, nõ aũt ſi dat pecuniã ut tutius ſeruet q.78.ar.4.3.

Dare pecuniam alicui artifici uel mercatori per modum ſocietatis cum pacto, uel ſpe lucri, ita q cum periculo ipſius committentis mercator de ea negociatur, uel artifex operatur, licitum eſt, non autem in mutuo.q.78.ar.2.2.

¶Damnati blaſphemant Deum mente & uoce.q.13.ar.4.

Damnati non pœnitent de malis culpæ, quæ fecerunt, ſed rõne pœnæ.q.13 ar.4.

¶Deũ ĩ icarnari fuit poſſibile ſcdm ſe poſt Abrahã, ſꝫ ut cadit ſub ſcia diuina hẽt quãdã neceſſitatẽ ĩfallibilitatis.q.1.a 3 2

¶Deus timetur, non quidem ut malum, ſed quia infligit malũ pœnæ q.19.ar.1.

Deus eſt obiectum timoris ratione iuſtitiæ, ſpei uero ratione miſericordiæ.q.19.ar.1.2.

Deus per charitatis amorem dicitur & ſit pater noſter & ſponſus noſter.q.19.ar.2.3.

Deus eſt obiectum primum charitatis, proximus autem ſecundarium obiectum.q.25 ar.5.1.

Deus eſt ſumme & maxime diligibilis charitate, pximus aũt ſicut beatitudinẽ ab eo ſimul nobiſcum participans.q.26.a 2.

Deus magis amamus amore amicitiæ quàm amore concupiſcentiæ.q.26.ar.3.3.

Deus plus amat nos, q̃ ametur a nobis.q.26.ar.12 3.

Deus diligitur propter aliud non formaliter, nec effectiue, nec vt finis, ſed diſpoſitiue uel materialiter.27.ar.3.

Deus antequam cognoſcatur per alia cognoſcitur, ſed ipſo cognito per ſeipſum cognoſcitur.q.27.ar.3.2.

Deus põt immediate amari a nobis in hac uita.q 27.ar.4.

Deus poteſt a creatura diligi totaliter ex parte Dei & ex parte ſui, non autem ex parte actus.q.27.ar.5.

Deus diligitur toto corde.i. diligitur quantumcunque poteſt.q.27.ar.6.2.

Deus non miſeretur niſi propter amorem inquantum amat nos tanquã aliquid ſui.q.30.ar.2.1.

Deum colimus per exteriora ſacrificia non propter ipſum, ſed propter nos.q.30.ar.4.1.

Deus nõ põt odiri ſcdm ſe, ſed odit a dãnatis & malis ſcdm effectus eius, q interdũ eorũ uoluntati contrariantur.q.34.ar.1.

Deus dupliciter eſt teſtis in iuro.ſ. manifeſtãdo ueritatẽ in mẽte uel in publico, & puniendo mendacem.q.89.ar.1.3.

Deus ſcdm eſſentiã eſt maior oĩ laude: ideo debetur ei reuerentia, & honor latriæ, laus aũt effectibus eius.q.91.ar.1.1.

Deus quærit gloriã ſuã, non pp ſe, ſed pp nos.q.132.ar.1.1.

Deus permittit ruere ĩ luxuriã, ut liberet a ſupbia.q.162.ar.6.3.

Deus ſolus poteſt per ſe facere miracula uera q.178.ar.1.1.

De deſcenſu ad inferos nullus fuit error, & ideo articulus iſte non replicatur in Simbolo ſanctorum patrum q.1 a 9 4.

¶Dæmones poſſunt diuinare uerum tripliciter.ſ. ſubtilitate naturæ, reuelatione & experientia q.172.ar.5.2.

Dæmonibus diſplicet, q ſigna fidei ſunt adeo euidentia, ut per ea credere compellantur.q.5.ar.2.3.

Dæmones ſunt pro inimicis habendi magis quàm honorãdi.q.103.ar.2 2.

Deformitas non ſolum importat priuationem formæ debitæ, ſed etiam contrariam diſpoſitionem.q.6.ar.2.2.

Deſperatio eſt peccatum in appetitu.q 20.ar.1.

Deſperatio oritur occaſionaliter ex timore Dei & horrore peccatorum, non autem directe q.20.ar.1.2.

Deſperatio in damnatis non eſt culpa, ſed pars damnationis, ſicut nec in uiatore de re non nata haberi.q.20.ar.1.3.

Deſperatio poteſt eſſe ſine infidelitate.q.20.ar.2.

Deſperatio eſt minus graue peccatum infidelitate & odio Dei, ſed periculoſius.q.20.ar.3.

Deſperatio principaliter cauſatur ex accidia, ſeu triſtitia & negligentia, ſecundo ex luxuria.q.20.ar.4.

Dæmones non ſunt ex charitate diligendi, q.25.ar.11.

Defectus eſt ratio miſerendi ſemper propter unionem amoris, uel propter poſſibilitatem patiendi ſimilia.q.30.ar.2.

Detractio q eſt occulta maledictio ad denigrationẽ famæ per impoſitionẽ falſi per adauctionẽ mali per reuelationẽ mali occulti & per deprauationẽ intentionis de ſe eſt pctm̃ mortale, ex leuitate uero eſt ueniale niſi ſit de graui, ſed pp bonũ cũ debitis circunſtantijs nullũ eſt peccatum.q.73.ar.1.

Detractio non eſt filia iræ, ſed inuidiæ.q.73.ar.3.

Detractio, contumelia, ſuſurratio & deriſio ſunt de malo culpæ & nocent enunciando, ideo ſunt ſecundum ſe grauiora maledictione, quæ eſt de malo pœnæ optando.q.76.ar.4.

¶Deriſio ſinis ẽ diſtinct⁹ a finib⁹ cõuitij, ſuſurrationis & detractionis, iõ eſt ſpãle pctm̃ ab aliis diſtinctum.q.75.ar.1.

Deriſio de re notabili eſt peccatum mortale & eſt grauius q̃ cõtumelia, ſed grauiſſimum eſt deriſio Dei, ſecundo parẽtum tertio iuſtorum.q.75.ar.2.

Deriſio ſecundũ ſuam rõnẽ eſt minus graue pctm̃ detractione & contumelia, licet quandoq; ſit econuerſo q.75.ar.2.3.

¶Denarius utimur diſtrahendo & frumento conſumendo, & ideo ſi uſum uendis, bis uendis.q.78.ar.1.

¶Declinare a malo & facere bonũ ſunt ptes iuſtitiæ.q.79.ar.1.

¶Declinare a malo nõ ĩportat negationẽ purã.ſ. nõ facere malũ, ſed ĩportat motũ uolũtatis repudiãtis malum.q.79.ar.1.2.

¶Dechoant plus in minus quam in maius, non quidem negando uerum, ſed affirmando, q.109.ar.4.

¶Deuotio eſt principalis actus uirtutis religionis.q.82.ar.1.0.

Deuotio eſt pinguedo animæ cauſata a charitate & conſeruãs eam q.82.ar.2.2.

¶Deuotionis cauſa eſt duplex.ſ. extrinſeca & principalis, id eſt Deus, & intrinſeca, duplex.ſ. contemplatio bonitatis Dei & beneficiorum eius & conſideratio propriorum defectuum excludens præſumptionem.q.82.ar.3.

T E X T V S.

Devotionem cauſat conſideratio eorum quæ ſunt apta excitare dilectionem Dei, ſed cōſideratio diſtrahentium mentem a diuinis impedit eam. q. 82. 3. 1.

Deuotionem maxime excitant ea quæ pertinent ad humanitatem Chriſti [illegible] licet deuotio ſit circa ea quæ ſunt diuinitatis vel etiam [illegible] q. 82. ar. 3. 2.

Deuotio primo & per ſe cauſat delectationem [illegible] ſecundario autem & per accidens cauſat triſtitiam. q. 82. ar. 4.

Deuotio remanet per plures dies in eo qui ſemel orat deuote. q. 83. ar. 14. 2.

Deuotio ad ſanctos non terminatur ad eos, ſed tranſit in Deū deuotio vero ad dominos eſt alterius rationis. q. 82. ar. 2. 3.

Deuotiō abundat in ſimplicibus mulieribus propter humilitatem comprimendo elationem, ſed ſcientia & qualibet perfectio ſubiecta Deo auget deuotionem q. 82. ar. 3. 3.

¶ Decimæ non ſoluebantur ex præcepto ante legem, quia non erant determinati ministri q. 87. ar. 1. 1.

Decimæ non erant oblationes nec ſacrificia, quia non offerebātur Deo immediate, ſed miniſtris eius. q. 85 ar. 3. 3.

Decimæ poſſunt dari in feudum. q. 87. ar. 3. 3.

Decimas non ſoluens vbi non eſt conſuetudo non peccat ſi eſt paratus ſoluere ad mandatum eccleſiæ. q. 87. a. [illegible]. 5.

Decimæ debent dari his quibus ſolent dari ſecundum conſuetudinem. licet perſonales magis cōueniat eccleſiæ parochiali prædiales vero eccleſiæ ubi eſt ager. q. 87. ar. 3. 2.

Decimæ dēnt in vſus pauperū p clericos diſpēſari. q. 87 ar. 1. 4.

Decimæ dēnt dari de oī re poſſeſſa ſcdm cōſuetudinē. ſ. de omni lucro prædiali vel pſonal. & de meretricio & hiſtrionatu, & hmōi ſed eccleſia nō dēt recipe quādiu ſunt i pctō. q 87. ar. 2

Decimæ non debent dari de rapina furto vel uſura, nec de alijs obnoxijs reſtitutioni, ſed de fructibus rei emptæ ex uſuris. q. 87. ar. 2. 2

Decimæ non debent dari de re ſibi ablata furto uel rapina, niſi ob culpam ſcilicet negligentiæ. q. 87 ar. 2. 4.

Decimæ de herbis & alijs minimis dant de cōſilio, ſi ſit de pcepto ſicut in veteri lege, niſi ſi cōſuetudine patriæ. q 87. a. 2. 3

Decimæ debent dari non deductis expenſis nec tributis nec mercede operariorum. q 87. ar. 2. 4.

Defectus minuentis duplex, augens & minuens. q. 47. ar. 4.

¶ Delectatio venerea tria ēcludit. ſ. uiolationē ſignaculi uirginalis, reſolutionē ſeminis delectationē cāns & ppoſitū puenēdi ad talē delectationē remotio primi ſe hēt ad uirginitatē, p accidēs, remotio ſecūdi ſe hēt ad eam materialiter, remotio tertij ſe hēt ad eam formaliter & completiue. q. 152. ar. 1. 1.

¶ Diabolus nos tentat non per modum appetibilis, ſed per modum ſuggerentis. q. 55. ar. 1. 3.

Diuinitatis nomen importat prouiſionem quandā. q. 1. ar. 8. 2.

¶ Dilectio poteſt eſſe uiſorum & non uiſorum præſentium & abſentium. q. 4 ar. 1. 3.

Diſputatio cum infideli intentione confutandi errores, uel cā exercitij, eſt laudabilis, ſed abſtineant rudes niſi ab infidelibus tententur. q. 10. ar. 7.

¶ Diligendus eſt inimicus, non ſecundum quòd inimicus, ſed quantum ad naturam. q. 25. ar 8

¶ Dilectio inimicorum poteſt tripliciter conſiderari: ut inimici, ut naturæ humanæ, & in ſpeciali. q. 25. ar. 8.

¶ Diligere inimicum ut ſic eſt uituperabile. q. 25. ar. 8. 3.

¶ Dilectio interior ad inimicū i cōi eſt de neceſſitate pcepti abſolute, in ſpāli aūt eſt ſecundū pparationem animi. q. 25 ar. 9.

Dilectionis ſigna exteriora in communi ſunt inimicis exhibēda de neceſſitate præcepti in ſpeciali autem non niſi ſecundum præparationem animi. q. 25. ar. 9.

Dilectionis cā aliqd ē dupliciter, primo ſicut id qd ē rō diligēdi, alio mō, ut uia ad acquirendum dilectionē. q. 26. ar. 2. 1.

Dilectio charitatis, non ſolum habet quātitatem ex parte obiecti quod eſt Deus, ſed ex parte diligentis qui eſt ipſe homo habens charitatem. q 26. ar. 4. 1.

Dilectio ē inequalis dupliciter uno mō ex parte boni qd amico optamus alio mō ex intēſione actus dilectionis. q. 26. ar. 6 1.

Dilectio eſt inæqualis ex eo q quidā diliguntur & aliquē diligunt, uel ex eo q quidam plus alijs diliguntur. q. 26 ar. 6. 1.

Dilectionis ordo nullus erit in patria, niſi ſecundum propinquitatem ad Deum. q. 26. ar. 13.

Dilectio Dei eſt maius aliquid quam eius cognitio, maxime ſecundum ſtatum uiæ. q. 27. ar. 4. 2.

¶ Diuinæ dilectionis nō ē aliqs mod determinatus q. 27. art. 6.

Dilectio Dei eſt finis omnis actionis hominis & ſumma perfectionis eius. q. 27. ar. 6.

Dilectio inimicorum eſt perfectior & magis meritoria, quàm dilectio amicorum. q. 27. ar. 7.

Dilectio amici eſt minus meritoria, qa amicus diligit pp ſeipſum, ſimile autē non poteſt eſſe de dilectione Dei. q. 27. ar. 8.

¶ Diſſenſio in minimis non eſt corruptiua concordiæ & pacis. q. 29. ar. 3. 2.

¶ Diſcordia importat diſgregationem quandam uoluntatum in diuerſa. q 37. ar. 1. [illegible]

Diſcordia per ſe. i. ex intentione deliberata diſſentiēdi a bono Dei vel proximi eſt peccatum mortale non autem ſi per accidens. q. 37. ar. 1.

Diſcordia quæ fuit inter Paulum & Barnabā fuit per accidens, & non per ſe. q. 37 ar. 1. 3.

Diſcordia principaliter oritur ex inani gloria, ſecundario autem ex inuidia. q. 37. ar. 2.

Diſcordia non eſt idem cum rixa. q 37. ar. 2. 1.

¶ Dilectio proximi & ſine quibus ipſa non ſeruatur cadūt ſub præcepto. q. 32. ar. 5.

Dilectio proximi ex præcepto debet eſſe uera ſancta & efficax. q 44. ar. 7.

¶ Diſpenſatio uoti eſt cum abſolute determinatur, non eſſe ſeruādum, commutatio autem uoti cum pro eo aliquid aliud imponitur faciendum. q 88 ar. 10.

¶ Diaconi & presbyteri non debent cantibus inſiſtere, ſed prædicationi doctrinæ & eleemoſinis. q. 91 ar. 2. 3.

¶ Diuinatio nō dī ſi quis præcognoſcet ea quæ ex neceſſitate eueniunt uel ut in pluribus, q humana rōne præcognoſci poſſunt ex cauſis, neq; ēt ſi quis futura aliqua contingentia Deo reuelante cognoſcit, tunc. n. non ipſe diuinat i. quod diuinū eſt facit, ſed magis quod diuinum eſt ſuſcipit. q. 95. ar. 1.

Diuini. n. aliqui ex hoc dicuntur quia vſurpant ſibi, quod Dei eſt prænunciando ſ. futura contingentia, aut præcognoſcendo ipſa quocunque modo niſi Deo reuelante q. 95. ar. 1.

Diuini. n. dicti ſunt ſecundum Iſidorum quaſi Deo pleni, diuinitate. n. plenos ſe eſſe ſimulant & aſtutia quadam fraudulentiæ hominibus futura coniectant. q. 95. ar 1.

Diuinatio non dicitur ab ordinata [illegible] uſurpatione alicuius diuini, ſed ab indebita uſurpatione eius quod Dei eſt. q. 95. a. 1.

Diuinatio hmōi ſi cauſet ex reuelatione dæmonū, cū quibus pacta habent uel expreſſa, qa ad hoc inuocantur, uel tacita, quia hmōi diuinatio extenditur ad id ad quod non pōt ſe extendere, et [illegible] diuinatio illicita & ſuperſtitioſa. q. 95. ar. 6.

Diuinatio eſt indebita uſurpatio prænunciandi futuros euentus. q. 95. ar. 1.

Diuinatio ſemper eſt peccatum, quia ſemper in malam partē accipitur ſecundum Hieronymum. q 95. ar. 1.

Diuinatio omnis prouenit ex operatione dæmonum, ideo eſt ſpecies ſuperſtitionis. q. 95. ar. 2. 2.

Diuinatio eſt ſpecies curioſitatis ratione finis, ſed quo ad modum operis eſt ſpecies ſuperſtitionis. q. 95. ar. 2 1.

Diuinationis genus triplex. ſ. [illegible] auguriū, & ſortilegiū quorum quodlibet multas habet ſpecies. q. 95. ar. 3.

Diuinatio facta p inuocationē dæmonū, p aſtra, ſomnia, auguria, uel ſortē, nō eſt licita, ſed ſuperſtitioſa. q. 95. ar. 5. 6. & 7.

¶ Donū potius nominat intellectus, q̃ uolūtas, quia intellectus dicit excellentiam, non autem uoluntas. q. 8. ar. 1. 3.

Dona ſunt perfectiora uirtutibus moralibus & intellectualibus non autem uirtutibus theologicis. q 9 ar. 1. 3.

¶ Dolere de peccatis præteritis eſt, quia diuidunt nos a Deo. q. 28 ar. 2. 2.

¶ Donum ſapientiæ non eſt cauſa charitatis, ſed effectus eius, q. 45. ar. 6. 2.

Donū ſapientiæ & ſcientiæ nihil aliud ſunt q̃ quædā pfectiones mētis humanæ ſcdm quas diſponitur ad ſequendū inſtinctus. ſ. in cognitione diuinorum & humanorum q. 8. ar. 5.

Donum & uirtus ſapientiæ principaliter eſt de diuinis, ſecundario autem de alijs iudicādo per regulas diuinas. q. 9. ar. 2.

¶ Documēta quatuor ad bene memorādū. ſ. ſimilitudines rerū aſſumere conuenientes, nec tñ omnino conſuetas, ordinate eas diſponere, ſolicitudinem circa eas apponere & affectum adhibere, & eas frequenter meditari. q. 49 ar. 1. 2.

¶ Docilitas eſt utilis ad quamlibet uirtutem intellectualem præcipue tamen ad prudentiam. q. 49 ar. 3. 1.

¶ Docilitas ſicut & alia q pertinēt ad prudētiā ſcdm aptitudinem eſt a natura, ſed ſcdm conſumationē plurimum ualet ſtudiū humanum non negligens documenta maiorum pp ignorātiam, nec contemnens propter ſuperbiam. q. 49. ar 3. 2.

¶ Dolus proprie accipitur tantum in malo, ſed abuſiue in bono q 55. ar 4. 1.

Dolus principaliter eſt in uerbis. q. 55. ar. 4. 2.

Dolus fit tripliciter ſcilicet corde, ore, & opere, ſed fraus eſt tantum in factis. q. 55 ar. 4. 2.

¶ Donum linguarum eſt gratia gratis data & neceſſaria duplici ratione. q. 176. ar. 1.

Donū ſermonis eſt gratia gratis data ad efficaciter loquēdum ſicut donū linguarum ad poſſe uti linguis diuerſis. q. 177. ar. 1.

Donum ſermonis dupliciter ſubtrahitur. ſ. vel propter culpam auditoris vel prædicatoris: & bona opera vtriuſq; non mæſtetur eam niſi remouendo impedimenta eius, q. 177. ar. 1. 3.
¶ Dubia de perſonis debent in meliorem partem interpretari, determinando: de rebus autem inter partem ueriorem ſupponendo, q. 60. ar. 4
¶ Dulia eſt honor & ſeruit⁹ debita creaturę, ſed latria eſt honor & ſeruitus debita ſoli Deo: ideo differunt ſpecie, q. 103. ar. 3
Dulia ſumitur dupliciter. ſ. cōiter vt exhibet reuerentiam omni homini ratione cuiuſcunq; excellentiæ, uel propter. ſtantum ſerui domino, prima habet diuerſas ſpecies ſecundum diuerſitaté excellentiæ, ut pietatem obſeruantiam & huiuſmodi: non autem ſecunda, ſed eſt ſpecies obſeruantiæ quæ eſt ad omnes dignitates excellentes, q. 103. ar. 3. 4

EBrietas dī dupliciter. ſ. defectus rōnis ex nimio potu vini & cauſans eam, ſecūda eſt pctīm, non aūt prima. q. 150 ar. 1
Ebrietas neſcientis potentiam vini non eſt peccatum: ſcientis autem ſed non credentis inebriari eſt peccatum ueniale: aliter uero eſt peccatum mortale, q. 150. ar. 2
Ebrietas eſt ſpecies gulæ, diuiſa cōtra cōmeſſation. s q. 150. ar. 1
Ebrietas non eſt grauiſſimum peccatorum, q. 150. ar. 3
Ebrietas ſine peccato tollit totam culpam actus ſequentis ſicut forte accidit de Loth & Noe. q. 150. ar. 4
Ebrietas cum peccato diminuit culpam actus ſequentis, inquātum diminuit voluntarium, q. 150. ar. 4
Ebrius homicida meretur duplices maledictiones propter duplex peccatum, vel ſecundum leges Pithaci, q. 150. ar. 4. 1
Eccleſia poteſt determinare aliam partem ad ſoluendū quàm decimam, q. 87. ar. 1
Eccleſia abſtinet a decimis exigendis in terris, in quibus nō eſt conſuetudo ſoluere decimas, q. 43. ar. 8 5
Eccleſia poteſt petere decimas ab emente rem non decimatam & etiam a uendente, q. 87, ar. 2. 4
Eccleſia obediuit Iuliano apoſtatæ in his quæ non ſunt contra fidem ut maius periculum vitaretur, q. 12 ar. 2. 1
¶ Elemoſina eſt opus in quo datur aliquid indigenti ex compaſſione propter Deum, q. 32. ar. 1
Elemoſina eſt proprie actus miſericordiæ, ſed eſt actus charitatis ex cōſequēti & mediate, latria uero imperatiue, q. 32. ar. 1
Elemoſina poteſt materialiter dari ſine charitate, non aūt formaliter, q 32. ar. 1. 1
Elemoſina quæ eſt de conſilio eſt pars ſatisfactionis, non aūt illa quæ eſt de præcepto, ſed eſt præambulū eius, q. 32. art. 1. 2
Elemoſina eſt actus liberalitatis inquātū aufert impedimentū eius ſcilicet ſuperfluum amorem diuitiarum, q. 32. ar. 1. 4
Elemoſinæ corporales ſufficienter numerantur ſeptem, & ſpirituales ſeptem, q. 32. ar. 2
Elemoſinā quilibet pōt ſibijpſi facere, nō quidē dādo ſibi aliqd, ſed exercēdo in ſe actū corporalem uel ſpūalem, q. 30. ar. 1. 2
Elemoſinæ ſpirituales ſunt ſimpliciter meliores quam corporales ſcilicet ratione dati, finis & actus, ſed reſpectu alicuius eſt econuerſo, q. 32. ar 3
Elemoſina cæteris paribus debet dari magis indigentibus, melioribus, propinquioribus, benefactoribus, & dantibus ſpiritualia, q. 32 ar 3. 1
Elemoſina corporalis ſecundum ſuam ſubſtantiam, habet effectus corporales, ratione cauſæ ſcilicet charitatis & orationis habet effectus ſpirituales, q. 32. ar. 4
Elemoſina pt̄ fieri de turpi lucro, ut d meretricio, conicino ac hiſtrionatu, non autē de obnoxijs reſtitutioni, q 32. art. 7. 2
Elemoſina minima, habet maiorem effectum quantum ad effectum maioris charitatis, q. 32. ar. 4 3
Elemoſinam dare de ſuperfluo uel in extrema neceſſitate, eſt de præcepto in alijs autem eſt de conſilio, q. 32 ar. 5
Nō eſt expectāda extrema neceſſitas in danda elemoſina, nec oportet prætendere futuram præter probabile, q. 32. ar. 5. 3
Elemoſina non eſt facienda ex præcepto de neceſſarijs ſibi & familiæ, & ſtatui, niſi uelit mutare ſtatum uel neceſſitas aliqua præponderet ſcilicet extrema alicuius perſonæ, eccleſiæ vel republicæ, q. 33. ar. 6
Elemoſinam dare tenetur quicquid quis acquirit per ſimoniam, q. 32. ar. 7
Elemoſinam poteſt facere quilibet exiſtenti in extrema neceſſitate etiam non habens dominium rei, q. 32 ar. 7. 6
Elemoſinæ efficacia penſat̄ principaliter ex affectu ex parte dātis reſpectu premij eſſentialis, ſed reſpectu præmij accidentalis & ex parte recipientis magis penſatur ex magnitudine dati niſi affectus eius multum excedat, q. 31. ar. 9. 2
Elemoſina debet fieri abundanter ſecundum facultatē dantis, ſed multis indigentibus nequis ſuperflue habeat, q. 32. ar. 10
¶ Electio poteſt attribui prudentiæ conuenienter inquantū eā dirigit per conſilium, quod magis proprie pertinet ad prudentiam, q. 47 ar. 1. 2
¶ Electuaria vel aliæ medicinæ ſoluunt ieiunium naturæ, non autem ieiunium eccleſiæ niſi fiat in fraudem, q. 147. art. 6. 3
¶ Emptores ſpiritualium imitantur Simonem Magū actu, uenditores autē in intentione, quia uoluit emere, ut uenderet: Giezi vero tantum uendidit, ideo ſecūdi poſſunt dici ſimoniaci, & Giezitæ primi uero ſimoniaci tantum, q. 100. ar. 1. 3
¶ Emens aliquid ſimoniace punitur priuatione cuiuslibet rei talis, dantes aūt uel mediātes puniuntur infamia & depoſitione ſi ſunt clerici, ſi laici excommunicatione, q. 100. ar. 6
Entia quæ ſunt infra animam nobiliori modo ſunt in anima quam in ſeipſis, ſed ea quæ ſunt ſupra animā nobiliori modo ſunt in ſeipſis, quàm in anima, q. 23. ar. 6. 1
Epicheia. i. bona animoſitas eſt idem quod ſecuritas, ideo eſt pars potentialis fortitudinis, q. 128. ar. 1. 6
Epicheia eſt uirtus ſpiritualis & pars potentialis iuſtitiæ, q. 120. artic. 1. 2
Epicheia eſt pars ſubiectiva iuſtitiæ communiter dictę, quæ per prius prædicatur de ea quàm de iuſtitia legali, quæ dirigitur ſecundum epicheiam quæ eſt ſuperior regula humanorum actuum, q. 120. ar 2. 1
Epicheia eſt potior pars legalis iuſtitiæ obtemperantia legi quoad uerba & quo ad intentionē legiſlatoris, ſed diuiditur contra eam ut attendit tantum uerba, q. 120 ar. 2. 2
Epicheia ſeruat intentionem legis in his ad quæ forma legis ſe extendit, q. 120. ar. 1
Epiches non deſerit iuſtum ſimiliter, ſed iuſtum lege determinatum, nec opponitur ſæueritati quæ ſequitur ueritatē legis in quibus oportet, quia in quibus non oportet eſt uitiolum, q. 120. ar. 1. 1
Epiſcopatus nomen operis eſt & non honoris, q. 185. ar. 1. 1
Epiſcopatus nomine intelligendum eſt bonum opus. i. actio plebi utilis, q. 185. ar. 1. 2
Epiſcopi & presbiteri olim non differebant ſecundum nomina, q. 184. ar. 6. 1
Epiſcopus ſolus eſt proprie prælatus eccleſiæ & quaſi ſponſus eius accipit anulum & ſolus habet plenam poteſtatem & iuriſdictionem, q. 108 ar. 4. 2
Epiſcopi ſunt ſucceſſores Apoſtolorum, q. 184. ar. 6. 1
Epiſcopatus eſt ordo ſuper ſacerdotium reſpectu myſtici corporis Chriſti, non reſpectu ueri, q. 184. ar. 6. 1
Epiſcopus poteſt iudicare eos ſolum qui ſunt de ſua diocęſi, q. 60. art. 2
Epiſcopus poteſt condemnare eos qui ſunt de aliena diocęſi, q. 67 ar. 1. 3
Epiſcopus in cuius diocęſi aliquis delinquit in re non exēta fit ei ſuperior rōne delicti, etiam ſi ſit exemptus, niſi forte delinquat in re aliqua exēpta puta in adminiſtratione bonorum alicuius monaſterij exempti, ſed ſi aliquis exemptus committat furtum uel homicidium uel aliquid huiuſmodi poteſt per ordinarium condemnari, q. 67 ar. 1. 3
Epiſcopus tenetur ingredi religionē quam uouit, q. 180. ar. 3. 1
Epiſcopus tenetur omnia bona exponere pro honore Dei & ſalute gregis ſui cum opus fuerit, q. 184. ar. 7. 1
Epiſcopo non licet religionem ingredi, niſi propter impedimētum ſalutis ex parte ſui uel aliorum, de licentia tamen Papæ, q. 185. ar. 4
Epiſcopus depoſitus intrans religionem poteſt reuocari ad epiſcopum niſi ſit ibi detruſus per pœnitentiā pro culpa eius, q. 185. ar. 4. 2
Epiſcopo licet ante collationem beneficij ſubtrahere de fructibus eius ad pios vſus, ſed requirere ab eo cui confert eſt ſimonia, q. 100. ar. 4. 3
Epiſcopo non licet deſerere gregem ſuum corporaliter propter perſequutionem, niſi poſſet multū ſufficienter ſibi prouidere, q. 185. ar. 5
Epiſcopo licet habere proprium & illud hæredibus teſtari, q. 185. ar. 6
¶ Error Arrij fuit cauſa ponēdi articulum diſtinctum de perſona filij, q. 1 ar. 8. 3
Error Macedonij fuit cauſa ponendi articulum tertium de perſona ſpiritusſancti, q. 1. ar 8. 3
¶ Eubulia eſt uirtus ſpiritualis bene conſiliatiua, q. 51. ar. 1
Eubulia non poteſt inueniri in peccatore inquātum huiuſmodi, q. 51. ar. 1. 3
Eubulia eſt uirtus diſtincta a prudentia, quia aliud eſt bene cōſiliari & aliud eſt bene eſſe præceptiuum, q. 51. ar. 2
¶ Expectatio q̄ ponit̄ in diffinitione ſpei, non importat dilationem, ſed importat reſpectum ad auxilium Dei q 17. ar. 5. 3
Expectatio ponitur in Simbolo fidei nō quia ſit actus fidei, ſed in quantum actus ſpei præſupponit fidem, q. 17. ar. 6 2

¶ Experimen-

¶Experimentum prudentiæ non acquiritur ex ſola memoria, ſed exercitio recte præcipiendi.q.47.ar.16.2.
¶Exceſſus in pœnis quo ad illud quod exterius agitur pertinet ad iniuſtitiam, ſed quo ad auſteritatem animi qua prompte hoc fit, pertinet ad crudelitatem.q.159.ar.1.1.
¶Exiſtens in peccato mortali etiã occulto, ex officio corrigens uel iudicans alios peccat, non autem hoc agens ut frater niſi propter ſcandalum.q.33.ar.5.
¶Exigere aliquid pro abſolutione ab excõmunicatione quaſi precium abſolutionis, eſt ſimonia, non autem quaſi pœnam pro culpa.q.100.ar.2.3.
Exigere aliquid pro conſecratione, benedictione, ordinib. criſmate, oleo ſancto, uel alio ſpirituali eſt ſimonia, niſi accipiãtur ut ſtipendia.q.100.ar.2.4.
¶Exhibere honorẽ pſonis in dignitate conſtitutis cõtingit dupliciter, ſ. uel ratione propriæ perſonæ uel reſpectu boni cõmunis, primum pertinet ad obſeruantiam. Secundum vero ad pietatem, ideo pietas eſt dignior obſeruantia.q.102.ar.3.
¶Exceſſus cibi ſcienter ex concupiſcentia pertinet ad uitiũ gulæ, non autem ſi contingat ex ignorantia q.148.ar.1.2.
¶Excuſatio peccati pertinet ad tertiam ſpeciem ſuperbiæ: præſumptio uero ad 4.q.162.ar.4.3.
¶Extaſis dicit ſimpliciter exceſſum mẽtis, ſed raptus addit violentiam.q.175.ar.2.1.

F

Facilius conuertuntur ad religionem peccatores quàm præſumentes de ſua innocentia.q.189.ar.1.1.
¶Faciens iniuſtum ex electione eſt iniuſtus, non autẽ ſi præter intentionem, ſ. per ignorantiam uel ex paſſione. quæſt. 59. articu.2.
¶Facere iniuſtum formaliter eſt peccatum mortale niſi in minimis.q.59.ar.4.
Facere bonum eſt actus completiuus iuſtitiæ, declinare a malo eſt actus imperfectior & ſecundaria pars eius.q.79.ar.1.5.
¶Fides pro ſua ratione formali habet primam ueritatem pro obiecto materiali non ſolum Deum ſed multa alia, quæ ſub aſſenſu fidei non cadunt niſi in ordine ad Deum.q.1.ar.1.
Fide non apprehendimus primam ueritatem ſicut eſt ut in viſione patriæ & ideo ibi per modum ſimplicis intelligẽtiæ cognoſcitur.q.1.ar.2.3.
Fidei non poteſt ſubeſſe aliquod falſum cum eius rationi formali repugnet.q.1.ar.3.
Fides credentis eſt credere quandoque Chriſtum naſci.q6.1.articu.3.3.
Fidelis poteſt decipi ex aliqua coniectura & falſum æſtimare nõ tamen ex fide poteſt exiſtimare aliquod falſum.q.1.art.3.3.
Fides credentis nõ refertur ad has ſpecies panis & uini, ſed ad hoc q; uerũ corpus Chriſti ſit ſub ſpeciebus panis ſenſibilis quando fuerit recte conſecratum.q.1.ar.3.4.
Fides importat aſſenſum intellectus ad id qđ creditur.q.1.ar.4
Fides nec opinio poteſt eſſe de uiſis ſecundũ ſe per ſenſum uel intellectum.q.1.ar.4.
Fidei contenta dupliciter poſſunt conſiderari in generali & in ſpeciali.q.1.ar.4.2.
Fides & ſcientia non poſſunt eſſe de eodem ſecundum idem. q.1.ar.5.3.
Fides eſt de his quæ demonſtratiue probari poſſunt non autẽ quaſi numerata inter credenda, ſed ut præexiguntur ad ea quæ ſunt fidei.q.1.ar.5.3.
Fide multa tenemus de Deo quæ naturali ratione non pñt inueſtigari ut de prouidentia & omnipotentia &c.q.1.ar.8.1.
Fides ex doctrina Chriſti & Apoſtolorum eſt ſufficienter explicata.q.1.ar.10.1.
Fides non habet inquiſitionem naturalis rõnis demonſtrantis id quod creditur, habet tamen inquiſitionem quandã eorũ per quæ inducitur homo ad credendum.q.2.ar.1.1.
Fides trinitatis erat occulta in fide maiorum añ aduẽtũ Chriſti manifeſtata tamen per Chriſtũ & Apoſtolos.q.2.art.8.2.
Fides comparatur ad charitatem ſicut diſpoſitio ad formam. q.2.ar.9.1.
Fides aſſenſus & conſideratio eius utrunque a uoluntate procedit.q.2.ar.9.2.
Fides interior cauſat omnes alios actus omnium uirtutũ mediantibus alijs uirtutibus.q.3.ar.1.3.
Fidei finis eſt charitas ſicut & aliarum uirtutum.q.3. ar.2 1.
Fides eſt tempore neceſſitatis ab omnibus propalanda, non autem extra caſum neceſſitatis.q.3.ar.2.3.
Fides non eſt infidelibus turbatis manifeſtãda abſque eius vtilitate uel fidelium.q.3.ar.2 3.
Fides diffinitiones ſiq̃ ſunt, ad illã Apoſtoli reducunt.q.4.ar.1.
Fides pertinet ad intellectum ſecundum q; imperatur a uoluntate.q.4.ar.1.2.
Fides eſt in intellectu ſubiectiue.q.4.ar.2.
Fides non eſt in intellectu ſpeculatiuo niſi ſecundum q; ſubditur imperio uoluntatis.q.4.ar.2.3.
Fides formata & informis non ſunt diſtincti habitus.q.4.ar.4.
Fides formata eſt uera uirtus non autem informis.q.4. art.5.
Fides ordinat ad bonũ intellectus quod eſt uerũ & ad bonum quod eſt uoluntatis obiectum per charitatẽ. q.4. art.5.ad 1.
Fides q̃ innitit ueritati ex humana rõne nõ eſt uirtus, ſed illa q̃ innititur infallibili ueritati diuinæ eſt uirtus.q.4.ar.5.2.
Fides ponitur donum Dei pro excellentia fidei: ſed pro conſtãtia eius ponitur fructus prout in actu eius eſt delectatio propter certitudinem.q.4.ar.5.4.
Fides eſt una reſpectu obiecti plurificatur penes ſubiecta.q6.4.articu.4.
Fides eſt per ſe prima omnium uirtutum per accidens autem aliqua uirtus poteſt præcedere fidem.q.4.ar.7.
Fides formata eſt fundamentum ſpiritualis ædificij non autẽ informis.q.4.ar.7.4.
Fides eſt ſimpliciter certior omnibus aliis uirtutibus ſed ſecundum quid eſt alijs uirtutibus incertior.q.4.ar.8.
Fides eſt in Dæmonibus coacta non laudabilis nec donũ gratiæ.q.5.ar.2.
Fides eſt maior in uno q̃ in alio quo ad certitudinem, deuotionem, confidentiam & explicationem, non autem quantũ ad eius rationem obiecti.q.5.ar.4.
Fides non eſt æqualiter in omnibus quia donum gratiæ quod fides conſequitur non eſt æqualiter in omnibus.q.5.ar.4.3.
Fides quo ad proponenda credibilia neceſſario eſt a Deo immediate quibuſdam autem alijs per angelos & prædicatores, ſed quo ad aſſenſum intrinſece eſt a ſolo Deo, extrinſece autem & inſufficienter, ideſt, proponendo & perſuadẽdo eſt etiam ab aliis.q.6.ar.1.
Fides gignitur ſcientia & nutritur per modum exterioris perſuaſionis.q.6.ar.1.1.
Fides informis & ſi non habeat perfectam rationem uirtutis habet tamen perfectam rationem fidei.q.6.ar.2.1.
Fidem recipiens abſque charitate ſanatur ſecundum quid nõ ſimpliciter ab infidelitate.q.6 ar.2.3.
Eides eſt cã ſpei & timoris ſecundum tñ diuerſa.q.7.art.1.2.
Eides informis excludit impuritatem, ſcilicet erroris quæſt.7. artic.2 1.
Fides poteſt eſſe ſimul cum dono intellectus reſpectu eorum q̃ ſecundario ſunt fidei, non autem reſpectu principaliũ niſi imperfecte.q.8.ar.2.
Fides & ſi ſit de rebus diuinis & æternis, tamen eſt quoddam tẽporale in animo credentis.q.9.ar.2.1.
Fidẽ habere in natura humana eſt ut mens hominis non repugnet interiori inſtinctui, & exteriori pdicationi.q.10. ar.1.1,
Fidem accipere eſt uoluntatis ſed tenere acceptam eſt neceſſitatis ſicut uouere uoluntarium eſt, reddere eſt neceſſarium. quæſt.105.ar.8.3.
Firmi in fide poſſunt conſeruari inter hæreticos ut eos conuertant non tamen in diuinis.q.10.ar.10.2.
Fides præſupponitur ad dationem legis & ſuſceptionẽ tanq̃ principium neceſſarium ſpiritualis uitæ.q.16.ar.1.1.
Fides formata & informis nõ differunt penes obiectũ ſed ſolũ per aliquod extrinſecum, ſ. per charitatem.q.19.ar.5.1.
Fides non operatur per charitatem. ſicut per inſtrumentum vt dominus per ſeruum ſed per ipſam tanquàm per propriam formam.q.23.ar.6.2.
Fides aſſentit ueritati ſecundũ ſeipſam diuinæ donũ ſapiẽtiæ iudicat ſecũdum eam, ideo præſupponit fidem.q.45.ar.1.2.
Fides eſt initium ſapientiæ ſecundum eſſentiam, timor autem ſeruilis ut eſt diſpoſitio eius, timor filialis ut primus effectus eius.q.19.ar.7.
Finalis impœnitentia eſt ſpecies diſtincta peccati in ſpũm ſanctum & eſt circunſtantia cuiuſcunque peccati.q.14.ar.4 3.
Filij fontis debent plus animari in ſpiritualibus quàm filij carnis, non autem in alijs.q.26.ar.8.2.
Filius patri tenetur prouidere in articulo neceſſitatis. q.26.articu.9.3.
Filij familias & ſerui non poſſunt dare eleemoſynas ſine conſenſu dominorum niſi de paruis uel ſuis.q.32.ar.8.3.
Filius poſt annos pubertatis non poteſt aliquid uouere quo ad res domeſticas ſine conſenſu patris.q.88.ar.8.2.
Filius poteſt parentibus maius beneficium recompẽſare quàm accepit ſecundum affectum, non autem ſecundum effectũ. q.106.ar.6.1.
Filijs non licet ingredi religionem ſi parentes ſine eis commode uiuere non poſſent.q.189.ar.6.
¶Finis debitus appetendi gloria uel manifeſtandi aliquod bonum in hac uita eſt tantũ triplex, ſcilicet gloria Dei, utilitas

proximi & vtilitas propria.q.132.art.1.3.

¶Fortitudo diſponit ad vindictam remouendo prohibẽs zelus autem importat primam radicẽ eius, quia actus cuiuslibet virtutis procedit ex ratione charitatis.q.108.ar.2.2.

Fortitudo eſt cauſa per accidens confeſſionis fidei.q.3.ar.1.2.

Fortitudo eſt virtus ſpecialis, ſecundũ q; eſt circa pericula, ſed eſt conditio omnis virtutis, ſecundum q; dicit firmitatẽ animi abſolute.q.123.art.2.

Fortitudo eſt virtus tollẽs impedimenta q̃ repellunt voluntatẽ ab eo quod eſt ſecundũ rationem pp difficile.q.123.ar.1.

Fortitudo non habet partes ſubiectiuas nec diuiditur in multas ſpecies, quia eſt circa materiam valde ſpiritualem.q.128.

Fortitudo eſt immediate circa timores & audacias, mediate vero circa obiecta horum, ſ. circa pericula & labores.q.123.artic.3.2.

Fortitudo eſt principaliter circa timores ſecundario autem circa audacias.q.123.ar.3.

Fortitudo non eſt circa ſpem, niſi ſecundum q; ſpes connectitur audaciæ.q.123.ar.3.3.

Fortitudo eſt præcipue circa timores mortis.q.123.ar.4.

Fortitudo principaliter eſt circa moleſtias mortis, ſecundario autem circa quaſcunque alias moleſtias.q.123.ar.4.1.

Fortitudo eſt maxime circa repentina, quoad manifeſtationẽ habitus, non autem quo ad electionem.q.123.ar.9.

Fortitudo eſt maxime circa timores mortis in bello communi vel particulari.q.123.ar.5.

Fortitudo eſt circa difficiliora non autem circa meliora quàm iuſtitia quæ in bello & in pace vtilis eſt non autem fortitudo, ſed tantum in bello.q.58.ar.12.

Fortitudo eſt vtilis in pace.q.123.ar.12.1.

Fortitudo eſt principaliter circa timores, ſecundario autẽ circa triſtitias, patientia vero econuerſo.q.136.ar.4.2.

Fortitudo eſt principalior magnanimitate.q.129.ar.5.

Fortitudo firmat contra mala, ſed magnanimitas in proſecutione bonorum.q.129.ar.5.1.

Fortitudinis partes potentiales ſunt ſex, magnanimitas, fiducia, ſecuritas, magnificentia, conſtantia, tolerantia, id eſt patientia, & firmitas, id eſt perſeuerantia.q.128.

Fortitudinis partes integrales circa materiam ſunt fiducia, magnificentia, patientia & perſeuerantia, ſed ſunt partes potentiales, & virtutes per ſe diſtinctæ a fortitudine, ſecundum q; ſunt circa alias materias.q.128.

Fortitudini vitium audaciæ opponitur ſecundum exceſſum audaciæ, impauiditas autem ſecundum defectum timoris, quia in vtraque ponit medium.q.126 ar.2.3.

Fortitudo martyrum præcipue commendatur, quia ſuſtinent propter Deum impugnationes perſonales, & mortem in bello particulari.q.123 ar.5 1.

¶Fortis intendit exprimere ſimilitudinem ſui habitus in actu, vt proximum finem.q.123.ar.7.

Fortis delectatur de ſuo actu & fine, ſed non percipit, niſi ex ſuperabundanti gratia Dei propter dolorem corporis, & animæ pro amiſſione vitæ.q.123 ar.8.

Fortitudine carens operatur fortia quintupliciter. ſ. propter ignorantiam, artem, experientiam, paſſionem & lucrum.q.123.art.1.2.

Fortitudinis actus principalis eſt ſuſtinere, ſecundarius eſt aggredi.q.123 ar.3.

Fortitudinis actus primus duo requirit, ſ. præparationẽ animi & executionem operis, ſecundus autem infrangibilitatẽ & infatigabilitatem.q 128.

Fortitudo aſſumit iram moderatam ad actum ſecundum non autem ad primum.q.123.ar.10.

Fortitudinis actus ſecundus per ſe impeditur a triſtitia & concupiſcentia quamuis per accidens poſſint adiuuare. qõ.123.ar.10.3.

Fortitudini donum in patria habet actum perfruendi plena ſecuritate a laboribus & malis q.139.ar.1.2.

Fortitudinis virtus firmat animum ſecundum modũ cõnaturalem homini, donum autem ſupernaturaliter.q.139.art.1.

Fortitudinis donum dat fiduciam euadendi quæcunque pericula, & perueniendi ad finem cuiuslibet operis. i. ad beatitudinem non autem virtus fortitudinis, ſed perficit ad ſuſtinendum quæcunque pericula.q.139.ar.1.

Fortitudinis donum reſpicit virtutem fortitudinis inquantum ſuſtinet pericula & facit quodcunque opus arduum adeo dirigitur a dono conſilij.q.139.ar.1.3.

¶Fornicatio dicitur omne peccatum large.q.151.ar.2.

Fornicatio eſt maius peccatum his, quæ ſunt contra bona exteriora & minus his quæ ſunt contra Deum vel contra perſonam proximi.q.154.ar.3.

Fornicatio prohibetſ ſpecialiter ſimul cũ ceremonijs ab Apoſtolis, quia Gentiles non reputabant eam eſſe peccatum.q.154.artic.2.1.

¶Furtum eſt occulta acceptio rei alienę.q.66.ar.3.

Furtum & rapina opponuntur iuſtitiæ.q.66.ar.4.5.

Furtum eſt iniuſtum quia eſt inuoluntarium per ignorãtiam, ſed rapina per vim, ideo differunt ſpecie.q.66.ar.4.

Furtim accipiens rẽ ſuam iniuſte detentam peccat contra cõmunẽ iuſtitiam vſurpando ſibi iudiciũ, ſed non tenetur reſtituere, ſed ſatisfacere Deo, & ſedare ſcandalũ.q.66.art.5.3.

Furtum ſemper eſt peccatum ratione iniuſtitiæ & fraudis vel doli & eſt mortale niſi modicum intendatur.q 66.ar.5.

¶Fractio voti eſt quædam ſpecies infidelitatis & ad infidelitatẽ pertinet non ſeruare promiſſa.q.88.ar.3.

Fractio ſignaculi virginalis quocunque modo ſine propoſito delectationis non magis præiudicat virginitati quàm fractio manus vel pedis q 152.ar.1.3.

Gaudium eſt magis effectus charitatis quàm triſtitia.q.28.artic.1.

Gaudium de Deo in ſe, eſt effectus charitatis ſed ut Deus participatur a nobis eſt effectus ſpei.q 28.ar.1.3.

Gaudium cauſatum ex charitate non compatitur ſecum triſtitiam ſicut quod cauſatur ex ſpe.q.28.ar.2.

Gaudium ex parte obiecti non poteſt plene haberi quãuis ex parte gaudentis poſſit haberi.q 28.ar.3.

Gaudium non eſt virtus, ſed eſt actus charitatis poſterior dilectione.q 28 ar.4.

¶Gentiles habuerunt reuelationẽ miſterij incarnationis Chriſti vt Iob, & de ſepultura eius q.2.ar.3.

Gloria non eſt honor, ſed eſt effectus honoris & laudis.q.103.artic.1.3.

Gloria eſt clara notitia cum laude ut Ambroſius dicit. q.132.articu.1.

Gloriam ſuam debet homo laudabiliter appetere ad utilitatẽ ſuam uel aliorum.q.132.ar.1.1.

Gloria dicitur vana tripliciter & eſt peccatum, primo quando eſt de non ente uel de tranſitorijs uel de peccato, ſecundo quando quæritur ab hominibus & non a Deo, tertio quando non ordinatur ad debitum finem.q.132.ar.1.

Gloria inanis eſt periculoſa non propter grauitatem ſui, ſed diſponendo ad grauia, faciendo præſumptuoſum & nimis de ſe confidentem & diſponendo paulatim ad priuationem interiorum bonorum.q.132.ar.3.3.

Gloria vana uituperatur præcipue circa eleemoſynam propter defectum charitatis præferendo vanam gloriam utilitati proximi, dum facit hoc propter illud.q.132.ar.3.

Gloria uana non eſt ſemper peccatum mortale ſed tantũ quando in ea ponitur ultimus finis, uel quando eſt contra Deum q.132.ar.3.

Gloria uana eſt uitium capitale cuius ſunt filiæ ſeptem, ſ. inobedientia, iactantia, hypocriſis, contentio, diſcordia, præſumptio nouitatum, & pertinacia.q.132.ar 4.3

Gloria uana mediante ira cauſat diſcordiam & contentionẽ.q.132.ar.5.2.

Gloria uana directe contrariatur magnanimitati ſecundũ rei veritatem, ut deficiens, ſed ſecundum opinionem vt excedens.q.132.ar.2.

¶Gnome eſt uirtus bene iudicatiua de agibilibus ſecundum altiora principia quàm ſint leges communes ſecundum quas iudicat ſyneſis: & ideo altior eſt quàm ſit ſyneſis. q.51.ar.4.

Gratia Dei datur homini præparanti ad credendum ut credat ſicut ad diligendum, & miſericorditer, cui autem non datur ex iuſtitia non datur in pœnam præcedentis peccati ſaltem originalis.q.2 ar.5.1.

Gratia ſemper idem facit adueniendo fideli uel infideli.q.4.artic.4.ad 3.

Gratia & gloria ſunt eiuſdem gloriæ.q.24.ar.3.2.

Gratiarum actio reſpicit gratiam dantis ideo ubi eſt maior gratia dantis ibi debet eſſe maior gratiarum actio recipientis.q.106 art.2,

Gratiarum actio non debetur tantum danti ſed promittenti.q.83.ar.5.2.

Grauius peccat occidens iniuſte hominem corporaliter quàm occidens eum ſpiritualiter, quia primus inducit & cauſat ſufficienter non autem cauſat ſufficienter ſecundus, quod tamen eſt peius.q.73.5.

Grauius peccat cæteris paribus inferens hmõi iniurias, ſ. mutilare, uerberare, uel incarcerare perſonæ coniunctæ q̃ abſolute, per accidens tamen poteſt eſſe econuerſo q.65.ar.4.

Gratitudo ſeu gratia eſt uirtus ſpecialis reddens gratiam benefactori.q.106.ar.1.

Gratitudo, ingratitudo, datio beneficij, clementia, miſericordia, nõ ſunt

ſunt proprie ad ſeipſum.q.106 ar 3.1.
Ad gratitudinē tria requiruntur, primo quòd homo recognoſcat beneficium acceptum, & quòd laudet & gratias agat, tertio quòd retribuat loco & tempore ſecundum ſuam facultatem.q.107. ar.2.
Gratitudini vitium opponitur duplex, ſcilicet per exceſſum ut recompenſando quibus non debet, vel citius quàm debet & per defectum, ſcilicet ingratitudo quæ magis opponitur ei. q.107 ar.2.
Gratiſ[illegible]atio, ideſt gratiarū actio facta Deo eſt actus religionis. q.106.art 1.1.
¶Gradum ſummum in religionibus tenent qui ordinantur ad docendum & prædicandum, ſecundum vero qui ad contēplandum, tertium autem qui ad opus extrinſecū & in ſingulis præminent qui ſunt ad altiorem actum in eodem genere vel ad plura vel qui habent ſtatuta conuenientiora ad ſuum finem conſequendum nō autem quæ eſt arctior. q.188.a.6.
¶Gula eſt inordinatus appetitus cibi & potus ideo ſemper eſt peccatum.q.148.ar.1.
Gula eſt uitium capitale cuius filiæ ſunt quinque.ſ. inepta, lætitia, ſcurrilitas, immunditia, ſtultiloquium & hæbetudo mētis.q.148.ar.6.
Gula eſt peccatum mortale tantum ſi in hoc ponatur ultimus finis. ſcilicet quòd animus ſit paratus agere contra legem Dei.q.148.ar.2.
Gula eſt peccatum contra tertium præceptum decalogi.q.148. art.2 1.
Gulæ ſpecies ſunt quinque contentæ in hoc verſu præpropere, laute, nimis, ardenter, ſtudioſe.q.148.ar.4.
Gula eſt leuius peccatum aliis ratione materię & peccantis ꝓpter neceſſitatem & difficultatē, ſed grauatur ex effectibus. q.148.ar 3.
Gula aufert omnes virtutes non ratione ſui, ſed ratione uitiorum quæ oriuntur ex ea.q.148.ar 2.4
¶Gutta vltima in multis guttis cauantibus lapidem agit in uirtute præcedentium.q.24.ar.6.2.

HAbentes gratiam gratum facientem poſſunt hæbetudinē pati circa aliqua, quæ ſunt præter neceſſitatem ſalutis non autem circa neceſſaria ad ſalutem.q.8.ar.4.1.
Habentes fidem ſed non plene non intelligunt ea quæ proponuntur credenda, intelligunt tamen ea eſſe credenda. q.8. ar.4. ad 3.
¶Habens rem alienam tenetur reſtituere ratione rei, qui uero eam abſtulit tenetur reſtituere ratione actionis iniurioſæ q.26.ar.6.1.
¶Habitus virtutis tenens medium in ira eſt innominatus, ideo dicitur manſuetudo quæ ſignificat diminutionem iræ.q.157. art.2.2.
¶Habere aliquid ut proprium repugnat perfectioni religionis non autem habere aliquid in communi, ſed aliqualiter impedit ſi ſuperabundat.q.188.ar.7.
Habens uotum uel iuramentum minoris religionis licite inducitur ad maiorem non autem econuerſo, niſi diſpēſetur. q 189.ar. 9 3.
¶Hæreticus diſcredens vnum articulum fidei, non habet fidē neque formatam neque informem, & per conſequens non habet fidem de aliis articulis, ſed opinionem.q.5. ar.3.
Hæreticus eſt, qui non credit articulum fidei pertinaciter. q.5. articu.3.
Hæretici non ſunt occidendi: quomodo intelligitur. quæſt.10. art.8.1.
¶Hæreſis eſt ſpecies infidelitatis.q.11.ar.1.
Hæreſis non cōputatur inter uitia capitalia nec inter filias eorum, ſed extra eorum numerum & reducitur ad ſuperbiam vel cupiditatem.q.11.ar 1 2.3.
Hæreſis ratio duo continet, electionem priuatæ diſciplinæ & pertinaciam.q.11.ar 2.5.
Hęreſis principaliter eſt circa articulos fidei, ſecundario autem circa ea quæ ſequuntur ex eis.q.11.ar.2.
Hæreſis principaliter conſiſtit in corde: ſecundario autē in ore ſicut & fides.q.11.ar.2.
Hæreſis & ſecta ſunt idem, & ſunt opera carnis nō ratione ſui actus vel finis ꝓximi, ſed ratione ſuæ cauſæ.ſ. appetitus debiti finis uel phantaſticæ illuſionis. q.11.ar.1 3.
¶Hæreticus eſt exponens ſacram ſcripturam in contrarium ei quod per Spiritum ſanctum fuerit reuelatum.q.11.ar.2.2.
Hæreſim incurrit quicumque reſiſtit auctoritati Romanæ Eccleſiæ.q.11 ar. 2.3.
Hæreſis incurritur ex uerbis inordinate prolatis ſecundū beatum Hieronymum.q.11.ar.6.1.
¶Hæretici non debent tolerari, niſi primo uelint reſipiſcere.q. 11.articu.3.
Hæretici poſſunt iuſte occidi in iudicio ſæculari & rebus ſuis priuari, etiam ſi alios non corrumpant magis quàm rei crimine læſæ maieſtatis, uel quàm cudentes falſam monetam. q.11.art.30.
Hæreſis eſt neceſſaria & utilis Eccleſiæ, per accidens tamē, ſcilicet ratione probationis & ratione exercitij.q.11.ar.3.2.
Hæretici ſi poſt abiurationem erroris depræhenſi fuerint in abiuratam hæreſim recidiſſe, ſæculari iudicio ſunt relinquēdi ſecundum decretales q.11. ar.4.
Hæretici relapſi ſemper recipiuntur ad pœnitentiam non autem ad dignitates ſicut primo.q.11.ar.4.
Hæreticos Eccleſia poſt primam uel ſecundam correctionē tradit iudicio ſæculari, in iudicio autē Dei ſemper recipiuntur redeuntes, quia Deus ſcrutator eſt cordium & uere redeūtes cognoſcit, ſed hoc Eccleſia imitari non pōt: præſumit autem eos non uere reuerti, qui cū recepti fuiſſent iterum ſunt relapſi, & ideo eis uiam ſalutis non denegat, ſed a periculo mortis eos non tuetur.q.11 ar.4.1.
¶Hæbetudo circa ſpeculabilia maxime procedit ex gula, ſed hębetudo circa eligibilia eſt in omni peccato.q.148.ar.6.1.
¶Hypocriſis eſt ſimulatio alienæ perſonæ ideo ſemper eſt peccatum. & eſt uitium iactantiæ.q.111.ar.2.
Hypocriſis non eſt ſemper peccatum mortale, niſi ſit in nocumentum fidei, uel perſonæ, uel Eccleſiæ.q.111.ar.4.
Hypocritæ finis remotus eſt lucrum uel gloria, ſed finis proximus eſt oſtendere ſe alium quàm ſit.q.111.ar.2.4.
¶Homines peruerſi peruertunt doctrinam Apoſtolorum & ſacrarum ſcripturarum ad ſuipſorum perditionem.q.1.art.10.1.
¶Homo non poteſt ad Dei uiſionem ſupernaturalem pertingere, niſi per modum addiſcentis a Deo doctore, huius autem doctrinæ homo ſit ſucceſſiue particeps per modum ſuæ naturæ.q.2.ar.3.
¶Hominis natura requirit perfectam cognitionem ſupernaturalem non tantum naturalem.q.2.ar.3.1.
Sicut homo aſſentit primis principijs per lumen naturale ſic uirtuoſus per habitum fidei habet rectum iudicium de conuenientibus illi uirtuti.q.2.ar.3.2.
Homo tenetur ad determinate diligendū ea quæ ſunt proprie, & per ſe charitatis obiecta, ut Deus & proximus. q.2.ar.5.2.
Homo in ſtatu innocentiæ non habebat auditum ab homine exterius loquente. habebat tamen a Deo interius inſpirante. q.5.ar.1.3.
Homo poteſt primo ante alia peccata habere peccatum in Spiritum ſanctum, licet raro contingat.q.14. ar.4.
Homines reuerenter propter uirtutem, gratiam uel imaginem Dei in illo & ſic bonum eſt: aliquando autem reuerentē quia ſunt contra Deum & malefaciunt qui reuerētur tales. q.19. art.3.1.
Homo propter mala corporis, & rei temporalis non debet recedere a iuſtitia.q.19.ar.3.3.
Homo ex charitate diligit ſeipſum, in ordine tamen ad Deū.q.25.ar.4.
Homo ſecundum naturam ſpiritualem poſt Deū debet ſe primo diligere & magis quàm quemcumque alium. q.26.ar.4.
Homines omnes ſunt æqualiter amandi reſpectu obiecti non autem reſpectu actus.q.26.ar.6.1.
Homo debet ſuſtinere detrimenta corporalia propter amicū & in hoc ipſo ſeipſum magis diligit ſecundum ſpiritualem mentem.q.26.ar.4.2.
Homini cuilibet imminet cura de ſalute proximi in caſu, non autem ſimpliciter.q.26.ar.5.3.
Homo diligit incognita propter cognita diſpoſitiue. q.27.articu.3.1.
Homo non indiget teſtibus ad emendationem ſui peccati qđ tamen poteſt eſſe neceſſarium ad emendationē peccati fratris.q 33.ar.8.2.
Homo debet maxime erudiri in his quæ pertinent ad prudentiam præcipue a ſenibus prudentibus.q.49.ar.3.
Hominis ad Deum, ſerui ad dominum, patris ad filium non eſt iuſtitia, niſi ſecundum ſimilitudinem.q.58.ar.7.3.
Homo in iudicio debet pauperi ſubuenire quantum poteſt ſine læſione iuſtitiæ.q.63.ar.4 3.
Homo poteſt eſſe iudex ſui, quando iniuria ſua eſt iniuria cōmunitatis.q.67.ar.4.
Homo tripliciter exhibet corpus ſuum ſacrificium & hoſtiam Deo, ſcilicet per martyrium, per auſteritatem. & per opera iuſtitiæ, & diuini cultus.q.85.ar.3.2.
Homo eſt ſic liber, quòd poteſt aliqua uouere & facere etiam contra præceptum Papæ.q.88 ar.12.2.
Homo habet naturalē inclinationem ad cognoſcendū futura

ſecundum modum humanum, nō autem ſecundum indebitum diuinationis modum.q.95.ar.1.3.

Homini eſt naturalius appetere uindictam iniuriarum illatarum quàm ab hoc deficere, quia uix alicui nimis paruæ uidentur iniuriæ ſibi illatæ.q.115.ar.2.2.

Homo incurrit quintuplex damnū ex luxuria, ſcilicet depreſſionem mentis, exhæredationem, periculum pſonæ, periculum rerum & impedimētum bonorum operum. q.46.ar.3.

Homo fit extra ſe ſecundum appetitum dupliciter.quæſt.175.art.2.2.

¶Honor eſt cuiuslibet virtutis præmium.q.129.ar.4.

Honor eſt teſtimonium excellētiæ, quæ eſt in homine, ſed maxime ſecundum uirtutem.q.103.ar.1.

Honor non eſt ſufficiens præmium uirtutis, ſed ut eſt poſſibile homini.q.103.ar.1.2.

Honor eſt maximum bonum inter bona exteriora.quæſt.103.art.1.2.

Honor quo ad Deum poteſt eſſe in ſolo corde, ſed quo ad hominem eſt in ſignis exterioribus.q.103.ar.1.

Honor laudabiliter contemnitur nihil male agendo propter ipſum, & bene appetitur nihil male agendo contra ipſum.q.129.ar.1.3.

Honorem appetere eſt peccatum tripliciter q.131.ar.1.

Honor reſpicit proprium bonū honorati, ideo diuerſificatur ſpecie ſecundum diuerſa bona ſingulorum non aūt amor, quia reſpicit bonum in communi.q.25.ar.1.2.

Honor eſt propter ſe & in ſe, ſed laus ordinatur ad aliud, ideo honor eſt excellentior laude.q.103.ar.1.3.

Honor eſt in omni ſigno exteriori & eſt reſpectu finis, ſed laus eſt tantum in uerbis & eſt reſpectu eorum quæ ſunt ad finē.q.108.ar.1.3.

Honor vituperio ſeu exprobrationi opponitur. quæſtio. 142.artic. 4.

Honor debetur alicui ratione excellentiæ & honor diuerſus ſecundum diuerſitatem excellentiæ.q.81.ar.4.

Honor debetur proprie ſoli uirtuti excellentiæ autem bonorū exteriorum debetur ſecūdum exiſtimationem vulgi. q. 103.art 2.3.

¶Honoratorum præter uirtutem aliqua ſunt ſupra eam, ſicut Deus & beatitudo, aliqua infra eam inquantum adiuuant ad opera uirtutum, vt nobilitas potentia & diuitiæ. q.145.art.1.2.

Honorandus eſt ſolus bonus ſecundum ueritatem bonus autem eſt aliquis ſecundum uirtutem.q.145.ar.1.2.

Honor debetur ſubſiſtenti ſoli toti, ſed ratio & cauſa honoris poteſt eſſe aliquid eius non ſubſiſtens.ſ.pars uel accidens.q.103 ar.4.3.

Honor maior debetur iuſtitiæ & fortitudini propter excellentiam maioris boni, temperātiæ uero propter cohibitionem turpiorum.q.145.ar.4.3.

Honor debetur alicui dupliciter, ſcilicet ratione ſui uel rōne alterius primum conuenit tantum agenti per electionem, ſcilicet perſonæ ſecundum uero conuenit omni quod eſt aliquid eius, ſcilicet parti naturæ, & accidenti.q.103.ar.4.3.

Honorantur aliqui quadrupliciter uel propter uirtutem propriam, ut uirtuoſi, uel propter uirtutem alterius, ſcilicet Dei uel communitatis ut ſuperiores, uel propter ſignum uirtutis ut ſenes, uel propter participationem diuinæ bonitatis, ut domini & parentes q.146.ar.1.2.

Honor debetur ſuperioribus ratione excellentiæ cultus autem conſiſtens in obſequio obedientiæ & beneficij debetur rōne gubernationis.q.102.ar.2.

Honor & cultus debetur omnibus prælatis ſuis ex debito legali aliis autē in dignitate conſtitutis ex debito morali.q.102.art.2.2.

Honor debetur malis prælatis inquātum gerunt uices Dei uel communitatis.q.103.ar.1.2.

Honor debetur conſtitutis in dignitate ratione excellentiæ timor autem ratione poteſtatis obedientia uero & tributū ratione gubernationis.q.102 ar.2.3.

Honor debetur parentibus inquantum huiuſmodi.ſubſidium autem & alia debentur eis ratione indigentiæ, quæ tamen omnia intelliguntur in quarto præcepto.q.101.ar.2.

Honorandi non ſunt diuites ſolo intuitu diuitiarum, ſed ratione maioris loci in ciuitate.q. 63.ar.3.

¶Honeſtas eſt radicaliter in interiori electione, ſed figuratiue eſt in exteriori conuerſatione.q.145.ar.1.3.

Honeſtum idē eſt quod ſpiritualis decor & pulcritudo. q.145.articu.2.

Honeſtum idem eſt quod honore dignum & eſt idem quod uirtus.q.145.ar.1.

Honeſti nomen transfertur ad proſperitatem exteriorum diuitiarum quia ſecundum vulgum faciunt hominem honore dignum.q.145.ar.1.2.

Honeſtum omne eſt utile & delectabile & non econuerſo, & omne utile eſt delectabile & non econuerſo q.145.ar.3.

Nihil repugnās honeſto eſt ſimpliciter & uere utile, ſed ſecundum quid.q.145.ar.3.3.

Honeſtum appetitur propter ſe appetitu rationali delectabile autem appetitu ſenſitiuo.q.145.ar.3.1.

¶Humanitas Chriſti ſacramēta creaturæ & ſacra ſcriptura cōtinentur ſub fide quatenus per hæc ordinantur ad Deū.q.1.art.1.1.

¶Humilitas eſt uirtus qua refrenatur animus ne immoderate tendat ad alta.q.161.ar.1.

Humilitas uidetur præcipue importare ſubiectionem hominis ad Deum.q.161.ar.2.3.

Humilitatem non cognouit Ariſ.q.161.ar.1.5.

Humilitas hēt conſiderare proprios defectus ne ſe extollat nō autē contemnere dona Dei in ſe, ſed potius ingratitudo ex quo ſequitur accidia.q.35.ar.1.3.

Humilitatis gradus ſunt duodecim ſecundum beatum Benedictum, ſed ſecundum Anſelmum ſunt ſeptem, ſecundū uero Gloſam ſunt tres.q.161.ar.6.

Humilitas triplex, ſcilicet penoſa ab extrinſeco, ſtulta ex ignorantia propriæ dignitatis & uirtus ex cognitione ſui. q. 161.art.1.1.

Humilitatis virtus eſt principaliter circa interiorem motum, quæ autem eſt ſecundum exteriora ſigna per fictionem eſt magna ſuperbia.q.161.ar.1.2.

Humilitati contrariatur tendere in magna ſupra ſe ex confidētia propriarum uirium non autem ſi ex confidentia Dei. q.161.ar.2.2.

Humilitas eſt eſſentialiter in appetitu.ſ. ſubiectiue, ſed cognitio proprij defectus eſt regula eius.q.161.ar.2.

Humilitas eſt in iraſcibili ſubiectiue.q.161 ar. 4.2.

Humilis uere putat ſe deteriorem aliis non quidē quo ad actū exteriorem ſed timens ne per ſuperbiam grauius peccet in his, quæ bene agere uidetur.q.161.ar.6.1.

Humilitas conuenit omni homini etiam Chriſto ſecundū humanitatem, non autem ſecundum diuinitatem. quæſt.161.art.1.4.

Humilitas poſt virtutes Theologales & intellectuales & poſt iuſtitiam præcipue legalem eſt potior cæteris.q.161.ar.5.

Humilitati magis opponitur ſuperabūdantia quàm defectus.q. 161.ar.2.3.

Humilitas & magnanimitas conueniunt in materia & differunt in modo.q.161.ar. 4.3.

Humilitas refrenat præſumptionem ex reuerētia Dei, ſed magnanimitas firmat animum cōtra deſperationē ex adeptione proprij boni.q.161.ar.2.3.

Humilitas reprimens ad infima & magnanimitas impellens animum ad magna, non opponuntur quia vtrumq; fit recta ratione.q.161.ar.1.

Humilitas reprimit ſpem, ideſt ſpiritum ad alta tendentem.q.161.ar.4.

I

IActātia eſt p quam quis ſe extollit ſupra id quod in ſe eſt ſecundario aūt ſupra id quod de eo alij opinanť. q.112.art.1.

Iactantia quo ad actum exteriorem eſt ſpecies mendacij, ſed quo ad arrogantiam interiorem eſt ſpecies ſuperbiæ. quæſt.112.ar.1.2.

Iactantia eſt peccatum mortale tripliciter. ſ. quando eſt cōtra gloriam Dei, uel contra honorem proximi, uel ex inani gloria uel ex fine q.112.ar.1.2.

Iactantia eſt ex ſuperbia tanquàm ex cauſa motiua & aliquando ex uanitate ex inani gloria autem ut ex fine. quæſt. 112.art.1.2.

Iactantia & ſuperbia cauſantur, ex diuitijs dupliciter occaſionaliter & per modum finis.q.112 ar.1 3.

Iactantia propriè opponitur ſecundum ſpeciē actus ueritati nō autem ſecundario.q.112.ar.1 3.

¶Idolatria eſt exhibere latriam, ideſt cultum Dei creaturæ.q.94.art.1.

Idolatria præſupponit infidelitatem & addit exterius indebitū cultum, mēdacium pernitioſum, magnam Dei blaſphemiā & impugnationem fidei.q.94.ar. 3.1.

Idolatria opponitur latriæ q 94.ar.1.

Idolatria quadruplex.ſ.ciuilis, ideſt imaginum habentiū deitatem, fabularis, ideſt hominum deificatorum, Phyſica, ideſt animæ totius mundi & animatum cæleſtium, dæmonum, & animatum hominum.q.94.ar.1.

Idolatria omnis eſt peccatum nec excuſat mos vulgi contra Senecam, nec perſecutio contra Hæreticos.q. 94.ar.2.

Idololatria eſt grauiſſimum omnium peccatorum. q.9.ar.3.
Idolatria eſt grauiſſimũ peccatorũ ſecũdũ ſe, ſed ex parte peccatis hæreſis, & aliqua alia peccata pñt eſſe grauiora. q.9.ar.3.
Ex idololatria omnia alia peccata oriebantur. q 94.ar.4.1.
Ieiunium duplex, ſpirituale a peccatis, & corporale ab eſcis. q. 147.ar.2.1.
Ieiunium a cibis duplex, naturæ & eccleſiæ. q.147.ar.1.3.
Ieiuniũ eccleſiæ duplex, luctus. ſ. cum amaritudine peccatorũ, & præſentis uitæ & exultationis. q.147.ar.4.5.
Ieiunium eſt actus uirtutis abſtinentiæ, ſ. & temperantiæ elicitiue, ſed aliarum uirtutum imperatiue. q.147.ar.1.
Ieiunium eccleſiæ eſt parſimonia uictus, abſtinentiaq; ciborũ ſecundum Iſidorum. q.147.ar.2.1.
Ieiunans nimis uel uigilans peccat. q.147.ar.1.2.
Ieiuniũ pulchre cõmendatur per multos eius effectus. q.157.1.
Ieiunium non eſt contra libertatem fidelium, ſed contra ſeruitutem peccati. q.147.ar.3.
Ieiunium ſumitur principaliter propter tria, ſ. propter comprimendas concupiſcentias carnis, propter ſubleuationem mẽtis & propter ſatisfactionem. q.147.ar.1.
Ieiunium eſt ſatisfactorium, quia ſubtrahit delectationem addens afflictionem & impedit peccata futura, debilitando concupiſcentiam. q.147.ar.5.
Ieiunium fit quadraginta diebus ſicut a Chriſto, Moyſe, & Helia. q.147.ar.5.
Ieiunium quadrageſimale arctius obſeruatur, quàm alio tempore, quia per illud imitamur Chriſtum. q.147.art 5.2.
Ieiunabant Iudæi menſe quarto, quinto, ſeptimo, & decimo ꝓpter aliquas tribulationes tunc habitas. q.147.ar.5.2.
Ieiunabant Iudæi vſq; ad ueſperã, ideſt, uſq; ad noctẽ, quia nocti cõparatur ſtatus ueteris teſtamenti, quia poſt mortẽ ibant ad Limbum propter peccatum Adæ. q.147.ar.7.1.
Ieiunium non eſt neceſſarium abſolute, ſed ex præcepto eccleſiæ, quia ſecundum ſe eſt pœnale, ideo non eſt eligibile, niſi inquantum eſt utile ad aliquem finem. q.147.ar.3.1.
Ieiunium eſt de præcepto legis naturæ ſecundum quod eſt neceſſarium ad ſalutem, ſed determinatio temporis eius & modi eſt de præcepto eccleſiæ. q.147.ar.3.
Ieiunia eccleſiæ ſunt ab omnibus ſeruanda, niſi ſint legitimo impedimento detenti. q.146.ar.4.
Ieiunia eccleſiæ & alia præcepta ſunt a iuſtis obſeruanda ſicut & ab aliis. q.147.ar.3.
Ieiunare debent itinerantes & operarii diminuendo laborem, niſi ſit neceſſitas q.147.ar.3.
Ieiunia quatuor temporum ſunt quaſi primitiæ & expiatio totius animi. q.147.ar.6.
Ieiunium exultationis non eſt in præcepto eccleſiæ. q.147.ar.5.
Ieiunium de ſe nullo tempore eſt prohibitum, tñ ieiunans in dominica contra conſuetudinem eccleſiæ, uel ex ſuperſtitione ut neceſſarium, ſicut Manichæi, peccat. q.147.ar.5.
Ieiunium fit in uigiliis Sanctorum cauſa præparationis ad deuotionem, & cauſa ſignificationis, ꝗ ſancti per afflictiones peruenerunt ad gloriam. q.147.ar.5.
Ieiunii tẽpore cõueniens hora prandii eſt hora nona, ſed hora ſexta alio tẽpore ſecundũ communem curſum. q.147.ar.7.
Ieiunii hora prãdii determinatur ſecundũ groſſam extimationem, licet ſit modicum ante uel poſt nonam. q.147 ar.7.2.
Imprudentia ſumitur tripliciter, ſ. negatiue, priuatiue, & cõtrarie, prima non eſt peccatum, ſecunda eſt peccatũ rõne uanæ gloriæ, tertia uero ſecundum ſe eſt peccatum mortale ſi ſit contra præceptum Dei, aliter eſt ueniale. q.52.ar.1.
Imprudentia eſt peccatũ generale participatiue non aũt eſſentialiter cuius ſunt triplices partes ſubiectiuæ, ſ. monaſtica, politica & œconomica, potentiales uero ſunt præcipitatio ſiue temeritas, inconſideratio, inconſtantia, negligentia, & integrales quæ reducuntur ad potentiales. q.53.ar.2.3.4.5.
Imprudentia per eſſentiam eſt peccatum ſpeciale cum ſit circa actus ſpeciales, ſcilicet rationis. q.53.ar.2.
Imprudentia cum ſuis uitiis oritur ex luxuria. q.53.ar.6.
Intellectus aſſentit alicui dupliciter, uel quia mouetur ab obiecto per ſe cognito, uel per aliud uel per quãdam electionem uoluntariam. q.1 ar.4.
Intellectus credentis determinatur ad unum non per rationẽ, ſed per uoluntatem. q.2.ar.1.3.
Intellectus & ſcientia quantũ ad maiorẽ manifeſtationẽ excedunt fidem, non aũt quantũ ad certiorẽ inhæſionẽ. q.4.8.3.
Intellectus angeli ante confirmationẽ & hoĩs ante peccatũ, etſi non erat obtenebratus culpa uel pœna, obſcurus erat in in cõparatione ad immenſitatem diuini luminis. q.5.ar.12.
Intellectus ut dicit lumen ſupernaturale ad cognitionem, eſt unum de ſeptem donis Spiritusſancti. q.18.ar.1.
Intellectus donũ eſt principaliter ſpeculatiuum, ſecundario autem practicum. q.8.ar.3.
Intellectus donũ non ſolũ ſe extendit ad intelligibilia æterna & neceſſaria, ſed etiã ad regulas humanorũ actuũ. q.8.ar.3.2.
Intellectus donũ eſt ſemper in oĩbus exiſtentibus in gratia, nec umquàm ſe ſubtrahit circa neceſſaria, ſed in aliis. q.8.ar.4.
Intellectus donum non eſt, niſi in exiſtente in gratia. q.8.ar.5.
Intellectus non attingens ad rationem doni poteſt eſſe in non habente gratiam q.8.ar.5 1.
Intelligentia prophetica & donum intellectus differunt inter ſe. q.8.ar.5.2.
Intellectus importat quandam perceptionem ueritatis, fides autem aſſenſum ad ueritatem. q.8 ar.5.
Intellectus dono homo habet rectam exiſtimationem de ultimo fine quod conuenit omni & ſoli habenti gratiam gratũ facientem. q.8.ar.5.
Intellectus donum eſt ad capiendum diuina quorũ iudicium eſt doni ſapientiæ ſicut doni ſcientiæ reſpectu creaturarũ, & conſilium eſt reſpectu ſingularium operum. q.8.ar.7.
Intellectus donum & fides ſunt circa principia cognitionis naturalis & gratuitæ, ſecundum aſſentiendo, primũ penetrando uel capiendo. q.8.ar.6.2.
Intellectus donum pertinet ad utramq; cognitionem ſpeculatiuam & practicam, non quantum ad iudicium, ſed quantum ad apprehenſionem. q.8.ar.6.
Intellectus donum correſpondet ſextæ beatitudini. q.8.ar.7.
Intelligere ueritatem cuiuslibet rei eſt ſecundũ ſe amabile, per accidens tamen poteſt eſſe alicui odibile. q.15.ar.1.3.
Intellectus & ſcientia fideliũ cõſiſtunt in præceptis legis, & ideo præcepta antecedunt intellectum & ſcientiam eorũ. q.16.3.
Intellectus & ſcientia fideliũ cõſiſtunt in præceptis legis, & ideo nõ dantur de eis ꝑcepta in Decalogo, ſed in ſequẽtibus. q.16.1.
Intellectus qui eſt donũ Spiritusſancti eſt ꝗdã acuta perfectio diuinorũ, qui ut ſic non eſt pars prudentiæ. q.49.ar.2.2.
Intellectus nomẽ ſumitur ab intima penetratione ueritatis, rationis uero nomẽ ab inquiſitione & diſcurſu. q.49.ar.5.3.
Inuiſibilia Dei altiori modo quantum ad plura percipit fides, quam ratio naturalis ex creaturis. q.2.ar.3.3.
Inueſtigatio naturalis rationis non ſufficit humano generi ad cognitionem diuinorum, neq; ad cognitionem eorum quæ naturaliter cognoſcuntur q.2.ar.4.
Infideles habent ignorantiã eorum quæ ſunt fidei. q.1.ar.5.1.
Infidelitas ſumitur dupliciter, negatiue & contrarie, ideſt, repugnando, uel contemnendo, & eſt peccatum, primo autẽ modo eſt pœna. q.10.ar.1.
Infidelitatis ratio perficitur in cõtemptum, ideo eſt in uoluntate ut in cauſa, in intellectu autem ut in ſubiecto. q.10.ar.2.
Infidelitas eſt grauiſſimum omnium peccatorum circa mores, non autem circa uirtutes theologicas. q 10.ar.3.
Infidelitas eſt in intellectu ſubiectiue, in uoluntate autem imperatiue, ideo actus eius eſt demeritorius. q.10.ar.2.
Infidelis pro peccato infidelitatis grauius punitur ꝙ pro quocumq; alio peccato alius peccator, conſiderato peccato in genere, ſed pro quocumq; alio peccato cæteris paribus, grauius peccat fidelis quàm infidelis. q.10 ar.3.ad 3.
Infidelitas habet ignorantiã adiunctã, & habet aſſenſum ad ea quæ ſunt fidei, & ideo eſt grauiſſimũ peccatorũ. q.10.ar.3.2.
Infidelium actiones non oẽs ſunt peccata, ſed aliqui actus eorũ ſunt boni ex eſſentiali obiecto uel circunſtantia, & placent Deo, nullus tamen eorum eſt meritorius. q.10.ar.4.
Infidelium uita eſt peccatum, quo intelligatur. q.10 ar.4.1.
Infidelitatis ſpecies ſunt triplices. Paganorum, Iudæorum & hęreſis. q.10.ar.1.
Infidelitas poteſt eſſe una ſicut fides, ex eo ꝙ omnia in quibus erat, ordinantur ad unum. q.10.ar.5.3.
Infidelitas, hæreſis eſt peior quàm Iudæorum, & hæc quàm Paganorum. q.10.ar.6.
Infideles qui aliquando dimiſerunt fidem, ſ. hęretici, cogendi ſunt ad fidem, non autem alii Pagani, ſ. Iudæi. q 10. ar. 8.
Iudæi ſi nullo modo acceperũt fidẽ non ſunt cogendi ad fidẽ, ſecus autem ſi aliquando fidem acceperunt. q.10.ar.8.2.
Infideles qui numquàm fuerunt de fide eccleſiæ, ſ. Iudæi & Pagani non reputantur hæretici licet peruerſam habeant fidem, ſunt tamen compellendi a fidelibus ſi adſit facultas ut fidem impediãt uel blaſphemiis uel malis perſuaſionibus, uel & apertis perſecutionibus. q.10.ar.8.
Infidelis non debet permitti habere dominium nouum ſuper fideles, ſed tantum antiquum quo etiam priuari poteſt, ſed eccleſia permittit, ꝙ infideles accipiant a fidelibus miniſterium in aliquo artificio. q.10.ar.10.3.
Infideles contemnunt fidem, ſi fidelium defectus cognoſcant. q.10.ar.10.
In infidelibus illis qui tẽporaliter eccleſiæ uel eius membris nõ

ſubiacent

ſubiacent ius auferendi res eorũ Eccleſia nõ ſtatuit, licet poſſet ſtatuere & de iure, & hoc facit ad ſcandalum vitandũ ne nomen dñi & doctrina Chriſti blaſphemetur. q. 10 ar. 10.

Infidelium res ſi ipſi delinquant licet auferre per vim authoritate publica, non autem priuata. q. 10. ar. 10.

Infideles qui nunquam fidem acceperunt conuerſi ad fidem nondum oſtendunt aliquod ſignum inconſtantiæ circa fidẽ ſicut hæretici relapſi: & ideo non eſt ſimilis ratio recipiendi de utriſque. q. 11 ar. 4. 3.

Infidelis eſt ſi quis exiſtimat miſericordiam Dei non eſſe infinitam in uniuerſali. q. 20. ar. 2. 2.

Infidelitas habet rationem peccati ex odio Dei. q. 34. ar. 2. 2.

Infidelitas ſecundum ſe eſt grauius peccatũ ſchiſmate, ſed p accidẽs eſt e conuerſo, ſed in lege ueteri ſchiſma fuit grauius punitum pp grauitatem & ignorantiam iudæorum. q. 39. ar. 2.

Increpationes quæ fiunt in ſacra ſcriptura tripliciter ſunt intelligendæ, per modum prænuntiationis, per modum operationis iuſtitiæ punientis, per modum deſiderii remouentis culpæ. q. 25. art. 6. 3.

In naturalibus quilibet tenetur magis amare cõſanguineos, & in ciuilibus conciues, & in militaribus cõmilitones. q. 26 ar. 8.

Inuidia eſt triſtitia de bono alterius in quantum æſtimatur imminuere gloriam propriam. q. 36. art. 1.

Inuidia præcipue eſt in bonis in quibus eſt gloria & honor. q. 36. ar. 1.

Inuidia non eſt inter multum inęquales, ſed ad illos tantũ quibus poteſt quis ſe æquare uel præferre. q. 36. ar. 1. 2.

Inuidia quælibet eſt peccatum nõ autẽ omnis zelus qui proprie eſt triſtitia de eo quod deeſt nobis non aliis. q. 36. ar. 2.

Inuidia ſecundum genus ſuum eſt peccatum mortale: tamen primi motus ſunt peccata uenialia, & ſunt etiam in viris perfectis. q. 36. ar. 3.

Inuidia contrariatur duabus virtutibus quia habet duo obiecta, ſ. principale, id eſt bonum, & proximum. primo contrariatur miſericordiæ, ſecundo autem nemeſi. q. 36. art. 3.

Inuidia eſt uitium capitale cuius ſunt quinq; filiæ, odium, ſuſurratio detractio, exultatio in aduerſis, & afflictio in proſperis. q. 36 ar. 4.

Inuidia ad proximum eſt mater odii, primo ad proximum, cõſequenter ad Deum. q. 34. ar. 6. 2.

Inuidia ut plurimum naſcitur ex ſuperbia. q. 36. ar. 4. 1.

Inclinatio in finem rectum eſt electio & actus uirtutum moralium ſed diſcretio eorum quibus hoc bonum rationis conſequi poſſumus in operationibus & paſſionibus eſt actus prudentiæ. q. 47. ar. 1 2.

Incõſideratio maxime opponitur rectitudini iudicii. q. 53. 4. 3.

Inconſideratio eſt ſpeciale peccatum imprudentiæ, & opponitur rectitudini iudicii in moralibus. q. 53. art. 4.

Inconſtantia eſt ſpeciale peccatũ imprudentiæ deficiens a præcipiendo bonum propoſitum cuius principium eſt in appetitu, finis autem in intellectu. q. 53. ar. 3.

Inconſtantia circa abſtinentiam a delectabilibus eſt filia luxuriæ, licet etiam quæ eſt in terribilibus oriatur ex luxuria. q. 53. 5. 2.

Inconſtantiam faciunt inuidia & ira, quæ eſt in principium cõtentionis ex parte appetitus q. 53. art. 5. 1.

In lege Dei dantur præcepta contra uitia prudentiæ inquantũ ſunt contra iuſtitiam, ſcilicet aſtutia, fraus & dolus. quæſtio. 56. ar. 2.

In pertinentibus ad iuſtitiam omne ſuperfluum dicitur lucrũ, & omne minus dicitur damnum, quia iuſtitia prius fuit exercita, & communius exercetur in uoluntariis, commutationibus in quibus hæc proprie dicuntur. q. 58 ar. 1. 3.

Iniuſtitia duplex, ſ. illegalis quæ eſt oppoſita iuſtitiæ legali, alia ſecundum inæqualitatem ad alterum: prima eſt generalis intentione & ſpecialis obiecto, ſecunda uero eſt ſpecialis utroq; modo. q. 59 ar. 1.

Iniuſtitia ſemper eſt ad alterum. q. 59. ar. 3 2.

Iniuſtitia eſt circa operationes exteriores. quæſtio. 60. articulo 3. ad 3.

Impediens aliquem iniuſte ne acquirat præbendam, tenetur ad reſtitutionem ad arbitrium boni uiri, non autem ſi iuſte impedit. q. 62. ar. 2. 4.

Inueniens aliquid quod de propinquo fuit alicuius non habentis illud pro derelicto, tenetur ad reſtitutionem, non autem ſi numquam fuerit alicuius, vt gemmæ in littore, vel tantum antiquitus vt theſauri, ſed conceduntur occupanti, tamen ſecundum leges ciuiles medietas debetur domino agri. q. 66. art. 5. ad 2.

Incarcerare hominem, uel ligare, uel qualitercumq; detinere, eſt illicitum niſi fiat ſecundum ordinem iuſtitiæ uel in pœnam, uel ad cautelam alicuius mali uitandi. q. 65. ar. 3.

In notoriis non requiritur accuſator, quia infamia tenet locũ accuſationis. q. 67. ar. 2. 3.

In domo ſunt duo, ſ. ſubſtantia & uſus, ſed aliud eſt habere domum, & aliud eſt uti domo, unde ſeparatim poſſum uſum uendere ſine domus uenditione, & ita in omnibus aliis huiuſmodi, unde ſi aliqua ſunt quæ conſiſtant ipſo uſu tantũ, & uſus eorum eſt diſtractio, non poteſt fieri id quod de domo. q. 78. ar. 1.

In illis eſt peccatum, quæ bis uenduntur. quæſtione 78. articulo 1.

Inobedientia eſt duplex generalis, id eſt, quicumque receſſus a præcepto, & ſpecialis, id eſt, contemptus eius quæſtione 104. artic. 2. ad 1.

Inobedientia omnis formaliter, id eſt ex contemptu eſt peccatum mortale. q. 105. art. 1.

Inobedientia non eſt peccatum in Spiritum ſanctum, niſi ſit ei annexa obſtinatio. q. 105. art. 2.

Inobedientia eſt tanto grauior quanto præcipiens eſt maior, & quanto præceptum eſt magis intentum. quæſtione 105. articulo 2.

Ingratitudo quælibet eſt peccatum, quia tollit debitum gratitudinis quod eſt debitum honeſtatis. q. 107. art. 1.

Ingratitudo pertinet ad primam & ſecundam ſpeciem ſuperbię. q. 162. art. 4. 3.

Ingratitudo eſt ſpeciale peccatum ratione contemptus beneficii, ſed eſt circunſtantia reſpectu aliorum peccatorum. q. 107. artic. 2.

Ingratitudo eſt peccatum mortale, & aliquando veniale. q. 107. artic. 3

Ingratitudo proueniens ex peccato mortali habet perfectam rationem ingratitudinis, ſed proueniens ex ueniali habet imperfectam. q. 107. ar. 3. 1.

Ingratitudo non eſt reſpectu adiuuantis peccare, quia non confert beneficium, ideo non debetur ei gratiarum actio. q 107. artic. 3.

Ingratitudo dicitur dupliciter, ſcilicet per ſolam omiſſionem actus gratitudinis & per actum contrarium gratitudini. q. 107. art. 3.

Ingratitudinis gradus triplex, ſ. non retribuere, diſſimulare & peſſimus ex negligentia obliuiſci, ſed reddere mala pro bonis reducitur ad primum, uituperare beneficium reducitur ad ſecundum, ſed id reputare maleficium. quęſtione 107. articulo 2. ad 3.

Ingratus meretur priuari beneficio, tamen dans beneficium nõ debet ſubtrahere ne fiat peior. q. 107. art. 4. 3.

Ingratitudo ſecundum quam peccata redire dicuntur incurritur ex quolibet peccato, quia omne peccatũ eſt cõtra Deũ, ideo talis ingratitudo non eſt ſpeciale peccatum. quæſtione 107. art. 2 ad 1.

In ſacra ſcriptura aliqui laudantur dupliciter, ut exempla perfectæ uirtutis ut Abraham & Iacob, & propter indolem uirtutis ut Iudith & obſtetrices, primi excuſantur a mẽdacio, quia figuraliter & prophetice locuti ſunt, non autem ſecundi, licet uerum dixerint myſtice. quæſtione. 110. articulo. 3. ad 5.

In timiditas eſt peccatum, quia cauſatur ex defectu amoris, uel rationis, uel ex ſuperbia. q. 126. art. 1.

Impauiditas opponitur fortitudini ſecundum defectum timoris timiditas autem ſecundum exceſſum eius. quęſtione. 126. articulo 2.

Integritas, tranquillitas animi, decor & honeſtas maxime conueniunt temperantiæ inter cæteras uirtutes. quæſtione. 141. artic. 12.

Inſenſibilitas eſt uitium quo prætermittuntur neceſſaria uitæ contra rationem, ideo eſt peccatum. q. 142 art. 1.

Inſenſibilitas non multum contingit, ideo ipſa & omnes eius ſpecies oppoſitæ diuerſis ſpeciebus temperantiæ ſunt innominatæ, & contrariantur temperantiæ & intemperantiæ. q. 150. artic. 1. ad 1.

Intemperantia eſt maxime uituperabilis. q. 142 art. 4.

Intemperantiæ maximum remedium adhibetur non immorari circa conſiderationem ſingularium. quæſtione. 142. articulo. 3.

Intemperantia dicitur puerile peccatum propter tria. quæſtio. 142. art. 2.

Incontinentia proprie eſt circa concupiſcentias tactus, ſecundũ quid autem eſt circa honores, diuitias & huiuſmodi, improprie uero eſt circa uirtutes, prima eſt peccatum dupliciter, ſ. recedendo a ratione & immergendo ſe turpibus, ſecunda in primo modo. tertio uero non eſt peccatum, ſed eſt perfectio uirtutum. q. 166. ar. 2.

Incontinentiæ ſpecies ſunt duę, ſ. præuolutio conſilii, & debilitas

bilitas in præconſiliatis.q.156.ar.1.

Incontinentia pertinet ad corpus occaſionaliter, ſed per ſe cau ſatur ab anima non reſiſtente paſſionibus.quæſtione 156.articulo 1.

Incontinens uincitur a paſſionibus non quidem cogentib⁹, ſed vehementer impellentibus & propter negligentiam.q6.156.ar.1.ad 3.

Incontinens ante conſilium eſt ex impetu paſſionis propter velocitatem ut in colericis, vel propter vehementiam, ut in melancolicis, qui propter terreſtrem complexionem uehementiſſime inflammantur, ſed poſt conſilium, eſt propter mollitiem complexionis, ut in flegmaticis.q.156.ar.1.ad 2.

Incõtinens peccat ex paſſione errans circa particulare ut nunc, ideo ſanabilior eſt & minus malus intemperato, quia intēperans peccat ex habitu, errans circa vltimum finem.q.156.articulo 3.

Incontinens iræ audit rationem ſed imperfecte, incõtinens autem concupiſcentiæ totaliter, eam non audit.quæſt.156.articulo 4.

Incontinentia iræ eſt peior ratione mali accidentis, quàm incõtinentia concupiſcentiæ, ſed ratione paſſionis eſt econuerſo.q.156.ar.4.

In reliquijs ſanctorum non eſt aliqua uirtus uel forma qua fiūt miracula ſed fiunt a Deo, vtente eis inſtrumentaliter.q6.78.art.1.

In ſtatu perfectionis ſunt ſoli, profeſſi ſolenniter religionem & Epiſcopi.q.184.ar.4.

Interioris actus uirtutum nõ cadunt ſub uoto religionis, ſed religio ad eos ordinatur vt ad finem.q.186.art.7.ad 1.

In ingreſſu religionis recipitur tanta gratia quanta recipitur in baptiſmo, & remittitur omnis pœna.quæſtio.189.articulo 3.ad 3.

Inducens alios ad religionem non peccat ſi fiat ſine uiolentia, ſimonia & mendacio, ſed magnum præmium meretur.qu.189.ar.9.

Inſidiæ non proprie ſunt fraudes, nec opponuntur iuſtitiæ nec ordinatæ uoluntati: ideo licet eis uti in bello iuſto, ut patet in libro ſtratagematum Francorum.q.40.art.3.

Ioannes Baptiſta fuit maior propheta Moyſe & cæteris prophetis ueteris teſtamenti.q.174.ar.4.ad 3.

Ioannes non ignorauit myſterium incarnationis quãdo dixit, tu es qui venturus es, an alium expectamus? quæſt.2.artic.7.ad 2.

Hypocrita, non uidetur ſimoniacus, quia non dat ſpirituale ꝑ temporali, ſed demonſtrat ſanctitatem & furatur laudem.q.100.ar.5.ad 2.

Ironia eſt uitium quo quis aſſerit minora de ſe quã credit, ideo ſemper eſt peccatum, tamen leuius ut plurimum quam iactãtia.q.113.ar.1.

Ironia & iactantia circa idem, ſcilicet circa conditionem perſonæ mentiuntur verbis uel quibuſcumque ſignis.q.113.articulo 2.

Ira dicitur tripliciter, ſcilicet habitus uel actus vitij oppoſit⁹ manſuetudini, ſecundo voluntas vindictæ, tertio paſſio.q.158.articulo 8.

Ira duplex, ſ.per zelum, i.ſecundum rationem & ira per uitiū, i.contra rationem.q.158.ar.1.

Ira eſt inordinata dupliciter, ſ.ratione appetibilis, & ratione modi.q.158.ar.4.

Iræ gradus triplex, ſ.in corde, ore, & opere, quæſ.158.articulo 5.ad 3.

Ira ſecundum rationem rectam eſt paſſio laudabilis, quæ autem eſt contra rationem in plus vel minus, eſt peccatum.q.53.ar.6.ad 1.

Ira eſt ianua omnium uitiorum, per accidens, ſ.impediendo rationem, per ſe reſpectu aliquorum vitiorum.q.158.articu.6.ad 3.

Ira contra rationem ex parte obiecti ſemper eſt peccatum mortale, niſi deſit conſenſus, vel niſi de re parua, non autem ratione modi, niſi ſit contra charitatem.quæſtione 158.articulo 3.

Ira eſt uitium capitale, non autem odium.quæſtione 158.articulo 6.

Iræ ſpecies ſunt tres, ſcilicet fel, ideſt acuta mania, ideſt, manēs. & furor.q.158.ar.5.

Iræ filiæ ſunt ſex, rixa, tumor mentis, contumelia, clamor, indignatio, & blaſphemia.q.158.ar.7.

Ira eſt ſubiectiue in iraſcibili.q.162.ar.3.

Iræ defectus in uoluntate uel in appetitu ſenſitiuo cõtra rationem ſemper eſt peccatum.q.158.ar.8.

Ira ſequitur magis complexionem corporis, quàm cõcupiſcētia propter uelocitatem choleræ ad iram: ideo promptius inſurgit ira quàm concupiſcentia.q.156.ar.4.

Ira cauſatur ex accidente extrinſeco, ſ.ex læſione, ſed concupiſcentia delectabilium cauſatur ex cauſa naturali: ideo concupiſcentia diuturnior eſt & communior & requirens principaliorem virtutem licet ira maiorem impetum habeat.quæ.161.ar.7.ad 2.

Ira maxime facit perturbationem corporalem circa cor, ita ut etiam ad exteriora membra deriuetur.quæſtione 46.articulo 3.ad 3.

Iræ effectus & ſigna ſunt quinque, ſcilicet palpitatio cordis, tremor corporis, inflammatio faciei, exaſperatio oculorum & clamor irrationalis.q.158.ar.4.

Ira inter cæteras paſſiones magis impedit uſum & iudicium rationis.q.157.ar.4.

Ira & inuidia cauſant inconſtantiam pertrahēdo rationem ad aliud, ſed luxuria totaliter extinguendo lumē rationis.q.53.ar.6.

Ira eſt leuior quàm inuidia ratione appetibilis, & hæc quã odiū ſed econuerſo ratione modi.q.158.art.4.

Ira operatur cum triſtitia, cõcupiſcentia uero delectabiliter, ſed ira eſt minus pœnitibilis, quia plus habet de ratione.qu.156.artic.4.

Iræ reſiſtere & pugnare contra iram eſt difficilius ad horã, propter impetum eius quam contra delectationem & concupiſcentiam: ſed econuerſo propter maiorem continuitatem.q.156.ar.1.

Iræ contrariatur aliquod uitium, ſcilicet inordinata remiſſio iræ, ſed non apparet, quia eſt innominata.quæſtione.158.articulo 8.

Ira non opponitur manſuetudini, niſi ſecundum quòd ira eſt inordinata.q.157.ar.1.ad 3.

Iræ magis opponitur manſuetudo quàm defectui eius: ideo uitium oppoſitum manſuetudini nominatur ira ad quam refrenandam principaliter manſuetudo ordinatur.quæſ.157.ar.2.ad 2.

Ira appetit malum alicuius ſub ratione iuſtæ uindictæ odium ſub ratione mali, inuidia ſub ratione propriæ gloriæ.q.34.artic.6.ad 3.

Ira appetit nocere propter læſionem tantum cum menſura, & vt ſciatur, odium uero propter contrariam diſpoſitionem infinite non tantum ut ſciatur.q.42.ar.2.

Ira reſpicit bonum iuſtitiæ, concupiſcentia uero bonū delectabile uel utile.q.158.ar.8.

Iracundia eſt exceſſus iræ: ideo eſt uitium oppoſitum manſuetudini.q.157.ar.1.ad 3.

Iraſcibilis actus inquantum eſt naturalis homini inquantum eſt ſecundum rationem, ſed inquantum eſt præter ordinem rationis eſt contra naturam hominis.quæſtione 158.articulo 2.ad 1.

Iraſcibilis potius denominatur ab ira quàm ab alijs paſſionibus, quia eſt notior, ſcilicet quia eſt effectus & terminus earū.q.46.ar.1.ad 1.

Iraſcibilis dupliciter ſumitur, ſcilicet, ꝓprie, ideſt appetitus ſenſitiuus, & improprie, ideſt uoluntas.q.162.ar.3.

Ius proprie eſt obiectum iuſtitiæ, lex autem eſt eius ratio ſcripta.q.57.ar.1.

Ius primo impoſitum eſt ad ſignificandum rem iuſtam, ſecundario autem artem qua cognoſcitur, tertio locum, quarto id quod redditur a iudice.q.57.ar.1.ad 1.

Ius uel iuſtum eſt opus adæquatum alteri ſecundum aliquem æqualitatis modum.q.57.ar.1.

Ius diuinum eſt quod diuinitus promulgatur, & eſt duplex, ſ.naturale & poſitiuum.q.57.ar.2.

Ius naturale dicitur dupliciter, ſ.ꝙ ex natura ſua abſolute eſt alteri adæquatum & ut ex eo aliquid conſequitur, primo conuenit omni animali, ſecundum autem ſoli homini, & eſt ius gentium.q.57.ar.3.

Ius dicitur duplex, ſ.ſimpliciter, ideſt æqualium & ſecundum quid ideſt inæqualium & hoc eſt triplex, ſ.dominatiuum, paternum & œconomicum.q.57.ar.4.

Ius poſitiuum permittit vſuras, non quidem ut iuſtas ne communitas patiatur multas incommoditates.qu.78.articulo 1.ad 2.

Ius percipiendi decimas poteſt uel ſoli Eccleſiæ non autem laici, licet fructus quandoque eis concedantur.q.87.ar.3.

Iudæi dabant decimas prædiales, non autem perſonales.q.87.art.2.ad 1.

Iudæi dabant tres decimas ex præcepto Dei, primas miniſtris ſicut & nunc, ſecundas in ſacrificia quæ ceſſarunt, tertias pauperibus quæ nunc plus debentur.q.87.ar.1.ad 4.

Iudæis

Iudæis fuit conceſſum ut ab extraneis acciperent vſuram, non quaſi licitum ſed permiſſum ad maius malum uitandum. quæſt.77.arti.1.ad 2.
Iuſtitia & temperantia important, id vnde uirtus laudatur, ſcilicet æqualitatem & concupiſcentiarum refrenationem: & ideo numquam poſſunt ſumi in malo.q.55.ar.1.ad 1.
Iuſtitia eſt habitus ſecũdum quem aliquis conſtãti & perpetua voluntate ius ſuum vnicuique tribuit. quæſtione 58. articulo 1.
Iuſtitia non eſt rectitudo eſſentialiter ſed cauſaliter tantum. q. 58.articulo 1.ad 2.
Iuſtitia in quadam æqualitate conſiſtit.q.58.art.1.
Iuſtitia eſt æterna ex parte obiecti, non autem ex parte actus.q. 58.ar.1.ad 3.
Iuſtitia proprie ſemper eſt ad alterum, ſed metaphorice eſt ad ſe, ſecundum diuerſas partes.q.58.ar.2.
Iuſtitia dicitur dupliciter, ſcilicet proprie, ideſt virtus quæ eſt rectitudo actus, & metaphorice, ideſt rectitudo ordinis ĩ partibus hominis.q.58.ar.2.
Iuſtitia eſt uirtus.q.58.ar.3.
Iuſtitia eſt in uoluntate ſubiectiue.q.58.ar.4.
Iuſtitia quandoque uocatur ueritas, quia eſt rectitudo impreſſa uoluntati rectitudine rationis, quæ dicitur ueritas.q.58.art. 4.ad 1.
Iuſtitia duplex, ſcilicet generalis ordinans ad bonum cõe, & particularis ad perſonas particulares.q.58.ar.5.
Iuſtitia dicitur generalis dupliciter, cauſaliter & per prædicationem: prima eſt legalis differens realiter a qualibet alia uirtute, ſecũda eſt uirtus in communi, vt imperata a iuſtitia legali differens ab aliis uirtutibus ſecundum rationem tantum. q.58.ar.6.
Iuſtitia legalis inquantum reſpicit bonum commune ut proprium obiectum, eſt uirtus ſpecialis ſecundum eſſentiam, & ſic eſt in principe architectonice, & eſt ſecundario in ſubditis quaſi adminiſtratiue, ſed eſt generalis cauſaliter, & ſecũdum virtutem ſuam inquantum ordinat actus omnium virtutũ ad bonum commune.q.58.ar.6.
Iuſtitiæ particularis materia eſt duplex, ſcilicet materia proxima ut paſſiones ac operationes, & materia remota, ſ. res exteriores.q.58.ar.8.
Iuſtitia particularis habet materiam ſpecialem, ſ. operationes exteriores quæ ſunt ad alterum.q.58.ar.8.
Iuſtitia particularis non eſt circa paſſiones animę, ſed iuſtitia legalis eſt circa eas, licet principalius ſit circa operationes exteriores.q.58.ar.9.
Iuſtitia per redundantiam eſt in qualibet potentia animæ imperando, non autem eſſentialiter.q.58.ar.8.
Iuſtitia poſt prudentiam nobilior eſt omni alia uirtute morali, deinde fortitudo & poſt has temperantia.q.58.ar.12.
Iuſtitia eſt circa operationes ad alterum ſub ratione debiti legalis, amicitia uero ſub ratione debiti moralis uel beneficij gratuiti.q.58.ar.12.
Iudicium eſt actus iudicis inquantum iudex, ideſt inquantum eſt ius dicens, ideo eſt actus iuſtitiæ, ideſt executio iuſtitiæ.q. 60.ar.1.
Iudicium ſecundum primam impoſitionem ſignificat rectam determinationem iuſtorum, ſed poſt ampliatum eſt nomen eius ad ſignificandam omnem rectam determinationem ſiue practicam ſiue ſpeculatiuam.q.60.ar.1.ad 1.
Iudicium quodlibet duo requirit, ſ. uirtutem proferẽtem, & diſpoſitionem eius: ratione primi eſt actus rationis prudentiæ & ſyneſis, ſed ratione ſecundi, eſt actus iuſtitiæ.quæſ.60.ar.1. ad 1.
Ad iudicium iuſtum tria requiruntur, ſcilicet iuſtitia, authoritas & prudentia: ſi primum deſit eſt iudicium peruerſum, ſi ſecundum eſt iudicium uſurpatum, ſi tertium, eſt iudicium ſuſpitioſum uel temerarium.q.60.ar.3.
Iudicare nemo poteſt, niſi ſubditum ordinarie, vel ex commiſſione ſuperioris uel propria ſponte, uel delinquentem in re non exempta.q.60.ar.2.
Iudicare debet iudex ſecundum leges ſcriptas. quæſtio.60. articulo 5.
Iudex debet iudicare ſecundum allegata, & probata etiam contra ueritatem quam nouit, ut perſona priuata quæſtione 67. artic.2.
Iudicium humanum debet imitari iudicium diuinum in iudicijs manifeſtis, non autem in occultis, quia eorum rationes homo non poteſt comprehendere.q.108.arti.4.ad 2.
Iudex nullam probationem debet admittere contra leges diuinas uel humanas.q.67.ar.2.
Iudex neminem debet condemnare, niſi accuſatum. quæſt.67. articulo 3.
Iudex bonus eſt diminutiuus pœnarum quæ ſuo arbitrio relinquuntur, non autem pœnarum quę determinantur a lege diuina uel humana.q.67.ar.41.
Iudex non poteſt dimittere pœnam pro alterius iniuria, niſi læſus velit, nec pœnam pro iniuria communitatis, niſi ſupremus iudex ſi expediat.q.68.ar.4.
Iudex perpendens accuſatorem falſo accuſaſſe, non quidẽ malitioſe, ſed temere, ideſt ex leuitate credendo, uel ex iuſto errore non imponat ei pænam talionis.q.68.ar.5.
Iuramentum eſt actus religionis, ſeu latriæ, quia honrabiliſſimum eſt.q.89.ar.4.
Iuramentum ſeu iurare eſt Deum in teſtem inuocare propter defectum locutionis & cognitionis humanæ, ideo non fit in neceſſarijs q.89.ar.1.
Iurare eſt implorare teſtimonium Dei ad exhibendum, ſed allegare ſacram ſcripturam eſt uti teſtimonio Dei iam dato. qu. 89.ar.1.ad 1.
Iuramentum Dei & iuramentum angeli in ſacra ſcriptura inducitur ad oſtendendum infallibilitatem diſpoſitionis diuinæ de aliqua re, non autem propter defectum dicti ſui.q.89. ar.10.ad 4.
Iuramentum ſecundum ſe licitum eſt & honeſtum, ſ. ratione originis & finis, ſed cedit in malum alicui ex eo quod male utitur eo, ideſt ſine neceſſitate & cautela debita vel quia imminet periculum periurii, quia homo in uerbo de facili delinquit.q.89.ar.2.
Iuramentum quæritur ad ſubueniendum alicui defectui, quo ſcilicet unus homo alteri diſcredit, ideo iuramentum nõ eſt per ſe appetendum, ſed tantum in neceſſitate, ut medicina utendum eſt eo.q.89.ar.3.
Iuramentum debet habere tres comites, ſcilicet ueritatem, iudicium & iuſtitiam.q.89.ar.3.
Iurare per creaturas non licet, niſi ſecundum quod in eis veritas diuina uel effectus teſtificationis eius oſtenditur: ſicut iurauit Ioſeph per ſalutem Pharaonis ſcilicet, per modum execrationis, quaſi ſalutem Pharaonis obligauerit Deo, uel per modum conteſtationis, quaſi conteſtando ueritatem diuinæ iuſtitiæ, ad cuius executionem principes terræ conſtituuntur q.89.ar.6.
Iuramentum fit per aliquas creaturas, non quidem ſecundum ſe, ſed inquantum in eis diuina ueritas manifeſtatur, ſicut iuramus per euangelium, ideſt per Deum, cuius ueritas in euangelio manifeſtatur, & per ſanctos qui hanc veritatem crediderunt & obſeruauerunt.q.89.ar.6.
Iurare ſolet homo per caput ſuum, aut per filium ſuum, aut per aliquam aliam rem quam diligit, ſicut Apoſtolus iurauit per animam ſuam.q.89.ar.6.
Iurans clericus per creaturam punitur per canones, quod ad blaſphemiam infidelitatis pertinet, eo quòd dominus prohibuit iurare per creaturas: ita, ſ. quod eis adhibeatur diuina reuerentia.q.89.ar.61.
Iuramentum duplex, ſcilicet aſſertorium de præſenti uel præterito, & promiſſorium, ideſt de futuro.q.89.ar.1.
Iuramentum duplex, ſcilicet per ſimplicem conteſtationẽ Dei, & per execrationem, ſcilicet obligando ſe uel aliquid ſui ad pœnam.q.89.ar.1.ad 3.
Iurare per Deum ſecundum ſe, eſt maius quàm iurare per euãgelia. ſed ratione maioris ſolennitatis & maioris deliberationis eſt econuerſo.q.89.
Iuramentum obligat ſecundum intentionem iurantis ſine dolo, aliàs obligat ſecundum ſecundarium intellectum eius cui iuratur.q.89.ar.7.ad 4.
In iuramento promiſſorio eſt duplex obligatio, ſcilicet ad peccatum ſi deſit veritas, & obligatio ad faciendum illud quod promiſit, ſed in iuramento aſſertorio eſt tãtum prima obligatio, q.89.ar.7. ad 3.
Iuramentum coactum obligat in conſcientia, non autem in foro contentioſo, tamen poteſt repetere uel denuntiare ſuperiori etiam ſi oppoſitum iuraſſet.q.89.ar.7.
Cum iurat quiſpiam facere voluntatem alterius uel promittit, intelligenda eſt debita conditio, ſi ſcilicet id quod mãdatur licitum eſt & honeſtum & partabile ſiue moderatum. qõ.89. art.23.
Iuramentum & uotum cum uergũt in deteriorem exitum, uel cum ſit illicitum, non debet ſeruari q.89.ar.7.
Iurans aliquid illicitum facere, uel iurans abſtinere à bono ut a religione, non obligatur ſeruare illud, ſed eſt periurus ipſo facto.q 89.ar.1.ad 1.
Ille cui iuratur poteſt liberare a iuramẽto promiſſorio quo ad utilitatẽ eius, non autem quo ad utilitatem aliorum, nec quo ad bo-

ad honorem Dei. q.89.ar.9.2.
Iuramentum ſui ſubditi quilibet; & irritare circa ea quæ ſubduntur ſuæ poteſtati, ut pater uel maritus.q.89.ar.9 3.K
In iuramento aſſertorio non põt diſpenſari nec in promiſſorio ſecundùm ſe,ſed tantum ratione materiæ indebitæ,q.89.ar.9
Iurans debet eſſe ieiunus niſi in neceſſitate.q.89.ar.10
Iurare non licet in feſto pro temporali, niſi forte ex magna neceſſitate,ſed iurare pro re ſpirituali licet,q.89.ar.10
Iuſm recipere per falſos deos a diſpoſito ſic iurare licet ſecūdū beatum Aug non autem licet inducere,q.98.ar.4.4

L

LAVS prudentię non conſiſtit in ſola conſideratione,ſed in applicatione ad opus, q. 47.ar.1.3
¶ Laudandus eſt Deus ore, non ut ei aliquid manifeſtetur ſicut aliis,ſed ut nos excitemus & alios in Deum, & ut retrahamur ab eius offenſis, q. 91 ar.1
¶ Labor manualis eſt in præcepto charitatis non aūt ſingulis, niſi quando quis ſine eo non poteſt licite uiuere, q.187.ar.3
¶ Lex uetus continet præcepta cerimonialia. i. quæ ſpecialiter pertinent ad cultum Dei,q.122.ar.1.2
¶ Legislator non põt aliquod præceptum ponere,quod nõ oporteat in aliquo caſu prætermitti, q.147.ar.3.2
Lex diuina iubet reſtitutionē vſurarū fieri ſicut & rapinarū, & uoco legem diuinam quæ in Canone ſacræ ſcripturæ & in decretis ſanctorū patrū & conciliis continetur,quia ius diuinum eſt quod diuinitus promulgatur, q.57.ar.2.3
¶ Liberum arbitrium remanet ſemper in hac uita uertibile, tñ quandoque abiicit a ſe id per quod uerti poteſt ad bonum quantum in ipſo eſt, q. 14.ar.3.3
¶ Litigiū proprie eſt contradictio in uerbis non ex defectu amoris alios unientis, ſed ex hoc q̄ quis non vereretur cōtriſtare perſonā, eſt primū cōtētio & pertinet ad diſcordiā & contrariatur charitati, ſecūdū contrariatur amicitiæ vel affabilitati nõ aūt manſuetudini uel tēperantiæ, licet aliquando oriatur ex ira uel concupiſcentia generali & ex multis aliis, q. 166 ar.1
¶ Liberalitas eſt uirtus bene diſpenſandi diuitias in uſus bonos ſibi,ſuiſque & aliis, q. 177.ar.1
Ad liberalem non pertinet eſſe promptum ad recipiendū & minus ad petendum, ſed ſolicite procurat fructus ſuarum poſſeſſionum ad liberaliter dandum, q.117.ar.4.3
Liberalitatis materia ꝓpria mediata eſt pecunia. i. res poſſeſſa, ſed materia immediata eſt paſſio circa pecuniam, q.117.ar.2
Liberalitas moderatur amorē pecuniarum & timorem de amiſſione earum,q.123.ar.4 2
Liberalitatis actus proprius eſt duplex. ſ. bene uti pecunia in ſe & in alios,ſecundarius autem eſt præparare & conſeruare eas ad bonum,q.117.ar.3
Liberalitatis proprius & principalior actus eſt dare q̄ accipere uel acquirere uel conſeruare,uel uti pro ſe, q. 117.ar.4
Liberalis triſtatur q̄ aliquid detur non conuenienter,ſed magis quando ipſe dat non cōuenienter,quia plus opponitur actui eius proprio,q.117.ar.4.2
Liberalitati derogat dare aliquid cum concupiſcentia retinendi non autem amicitiæ uel charitati, ſed magis offēditur per fectio eius,q.31.ar.1.2
Liberalitas eſt ſubiectiue in concupiſcibili, q.134.ar.4 1
Liberalis eſt dare oīa pro Chriſto,non prodigi,q.119.ar.2 3
Liberalitas eſt ignobilior omni uirtute theologica & cardinali ſecundùm propriam naturam , quæ tamen habet quandam excellentiam inquantum eſt utilis ad multa, q.117.ar.6
Liberalitas nõ ſe extendit ad oēs ſicut iuſtitia, q. 123. ar.12 5
Liberalitate iuſtitia eſt ſimpliciter maior,qa eſt cōior,& fundamētū eius eſt & põt eſſe ſine ea nõ aūt ecōuerſo:ſed ſecūdùm quid eſt ecōuerſo.ſ.ut eſt ornamentū iuſtitiæ, q.123.ar.12.5
Liberalitas conuenit cū iuſtitia, q̄a utraq; eſt ad alterū principaliter & circa exteriora , ſed prima attendit exteriora , ut propria ſ. uero ut ſunt alterius & rōne debiti , idō liberalitas non eſt ſpecies iuſtitiæ,ſed eſt pars ſibi annexa, q. 117.ar.5. 2
Liberalitas eſt ad ſe in ſumptibus non autem in dationibus, ſed iuſtitia nullo modo eſt ad ſe, q. 117.ar.3.3
Libido concupiſcibilis eſt maior in incontinente q̄ in intemperato,ſed econuerſo de libidine uoluntatis,q.156.ar.3.3
¶ Licet dare uel accipere aliquid pro uictu in monaſterio ſi non ſit ſufficiens , non autem pro ingreſſu religionis, quia ſimonia eſt, q.100.ar.3.4
Licet nutrire pauperes ad religionem uel allicere munuſculus, licet non ſit licitum ex pacto aliquid dare uel accipere pro ingreſſu monaſterii,q.189.ar.9
¶ Longeuitas promittitur honorantibus parentes , priuatio autem uitæ inhonorantibus, q. 122.ar.5.4
¶ Loth culpandus eſt ſecundum Aug.q.150.ar.4
Loth culpandus eſt,non quantū ille inceſtus, ſed quantū ebrietas meruit, q.150.ar.4
¶ Loqui uident bruta p illuſionē Simonis Magi, uel operāte dæmone ſicut & aſina Balaam per angelum, q. 165.ar 2.4
¶ Lumen fidei facit uidere ea quæ creduntur,ſicut per alios habitus uidētur ea quæ ſunt cōuenientia illis habitibus, q.1.4.3
¶ Lucia poterat de conſenſu ſolius matris dare eleemoſinam, q.33. ar.8.2
¶ Luxuria principaliter eſt circa uoluptates uenereas, ſecundario autem dicit exceſſum in aliis,q.153.ar.1
Luxuriæ actus omnis eſt peccatum, q.153.ar.3
Luxuriæ actus quilibet deliberatus extra limites matrimonii eſt peccatum mortale.aliter uero eſt ueniale, q. 153.ar 3
Luxuria eſt uitium capitale,q.153.ar.4
Luxuriæ peccata inter uitia intemperantiæ ſunt maxime exprobrabilia, q.151.ar.4.3
Luxuriæ ſpecies ſunt ſex.ſ.fornicatio,adulterium, inceſtus,ſtuprum raptus,& luxuria contra naturam, q.154.ar.1
Luxuriæ peccatum contra naturam non eſt humanum,ſed beſtiale,q.142.ar.4
Luxuriæ filiæ ſunt octo,amor ſui,odium Dei,affectus præſentis ſæculi,deſperatio futuri,cæcitas mentis,inconſideratio,præcipitatio,inconſtantia,q.153.ar.4
Ex luxuria oriuntur quatuor inordinati actus loquutionis, ſ. turpiloquia,ſtultiloquia,ſcurrilia,& ludicra, q.153.5.4
Luxuria & gula deprimunt rationem ſupra omnem aliam paſſionem, q.53.ar.6
Luxuria uix uitari poteſt niſi uitatur principium eius , ſcilicet aſpectus mulieris pulchræ & præcipue aſpectus uirginis. q. 167.ar.2
Luxuria uincitur fugiendo , ſed accidia & cætera uitia reſiſtendo,q. 35.ar.1 4
¶ Ludus eſt in remedium contra fatigationem animalem dans animæ quietem.i.delectationem, q.168.ar.2
Ludus triplex.ſ.deuotus,turpis & recreatiuus,primus eſt laudabilis,ſecundus debet uitari a quolibet,tertius debet ſumi,ſed temperatius a pœnitente, q. 168.ar.14.1
Ludus non debet habere tria,dicta & facta turpia & nociua,reſolutionem grauitatis, & indebitas circunſtantias, q.68.ar.2
Ludere inordinate ratione recreationis opponitur eutropeliæ, ſed pertinet ad mollitiem ratione quietis, q. 68.ar.2.3
Ludi defectus eſt pctm̄,ſed minus quàm exceſſus eius,q.68.ar.4
Ludi exceſſus duplex. ſ. ratione turpitudinis uel nocumenti & ratione indebitæ circunſtantiæ:primus eſt peccatum mortale.ſecundus eſt ueniale niſi ponatur finis in hoc, q.168.ar.3
Ludi Lupercalitas pertinet ad ineptam lętitiam filiam gulæ , q. 168.ar.3.3

M

MALVM culpæ nõ eſt a Deo ſicut ab auctore,ſed a nobis inquantū recedimus a Deo,malū autē pœnæ eſt a Deo auctore inquantum habet rationem boni,q.19.ar.1.3
¶ Mala ſunt etiam obiecta fidei, materialia tamen, q.7.ar.1.3
¶ Mater plus amat quam pater, qui debet plus amari quàm mater,q.26.ar 10
Malis debemus benefacere in auxilium naturæ non culpæ, q. 3.ar. 2 2
¶ Magis coniunctis eſt magis benefaciendum, cæteris paribus.
¶ Materia remota iuſtitiæ commutatiuæ , eadem eſt & iuſtitiæ diſtributiuæ,non autem materia proxima, q.61.ar.3
Maledicere contingit tripliciter.ſ.enūciatiue.i.detrahēdo, cauſaliter uel imperatiue,& optatiue,& hoc dupliciter, per ſe.i. ſub rõne mali & ſic eſt pctm̄,nõ autē ſi per accidēs i.ſub rõne boni duplicis.ſ.iuſti,ſicut iudex per ſniam,eccleſia per excōicationē,prophetæ conformādo ſe Deo,uel ſub rõne boni utilis.ſ.ut aliquis melior fiat uel ne noceat aliis, q.70.ar.1
Maledicere ſub rõne mali eſt peccatum mortale & eſt tāto grauius quanto plus perſona debet amari & reuereri, tamen tripliciter eſt ueniale. ſ. ratione parui mali uel ratione affectus.ſ.ex ioco uel leui motu uel rõne ſurreptionis. q.76.ar.3
¶ Martyrium eſt actus quadruplicis uirtutis. ſ. fortitudinis ut primo elicientis,patientiæ ut elicientis ſecundario,ſed charitatis ut imperantis,& fidei ut finis,q.124.ar.1.2
Martyrium eſt actus maximæ perfectionis nõ quidē ſecūdùm ſe,ſed ut imperatur a charitate,ut eā oſtendit,q.124.ar.30
Martyrium habet q̄ ſit meritorium ex charitate ſine qua nihil ualet,q.124.ar.2.2
Mors eſt de ratione martyrii, q.124.ar.4
Martyrium Ioannis baptiſtæ celebratur , licet mortuus ſit,non quidē pro fide,ſed per reprahenſione adulterii, q.124.ar.5
Martyrium eſt de præcepto ſecundum præparationem animi, q.24. ar.1.3

Martiriū oblatū debet tolerari patienter, ſed nō debet quæri, qa non debet dari occaſio agendi in iuſte. q. 124. ar. 1. 3.

Magnanimitas importat extenſionem animi uel ad magna abſolute uel ſecundum proportionem. q. 129. ar. 1.

Magnanimitas eſt uirtus, quia tendit ad maxima ſecundum rationem rectam. q. 129. ar. 3.

Magnanimitas eſt circa honores, ſed mediate, immediate uero eſt circa ſpem. q. 129. ar. 1.

Magnanimitas eſt circa gloriam, quia moderate utitur gloria ſicut & honore. q. 132. ar. 2.

Magnanimitas ad duo reſpicit. ſ. ad honorē ſicut ad materiam & ad opus magnum ſicut ad finem. q. 129. ar. 8.

Magnanimitas reſpectu honoris habet ſecundum exceſſum oppoſitum ambitionem, ut reſpicit opus magnum habet præſumptionem. q. 131. ar. 2. 1.

Magnanimitati opponuntur ea quæ opponuntur aliis uirtutibus ſecundū q̄ parua pro magnis habentur. q. 133. ar. 2. 1.

Magnanimitas eſt in iraſcibili ſubiectiue. q. 129. ar. 2. 1.

Magnanimus nō quærit honorem tāquam finē, quia hoc reputat parum ſed quærit fieri dignum honore. q. 129. ar. 1. 3.

Magnanimus bene utit̄ magnis & paruis honoribus, qa nō extollitur nec frangitur oppoſitis, ſed contemnit. q. 129. ar. 2. 3.

Magnanimitas contemnit bona exteriora, ideo non gaudet ſi acquirat ea, nec triſtatur ſi perdat ea. q. 129. ar. 8. 2.

Magnanimus non eſt contentioſus, quia nihil extrinſecum ex timat magnum. q. 129. ar. 3. 3.

Magnanimus non amat pericula nec timet ea, ſed promptiſſime ſe exponit periculis magnis. q. 129. ar. 5. 2.

Magnanimus nullo indiget, ſcilicet modo humano ſimpliciter. q. 129. ar. 6. 1.

Magnanimus habet uocem grauē, loqutionē ſtabilem, immemor eſt beneficiorū, tardus eſt & otioſus, utitur ironia, non poteſt aliis conuiuere, poſſidet infructuoſa. q. 129. ar. 3. 5.

Magnanimo attribuuntur actus oium aliarum uirtutum ſub ratione excellentiæ. ſcilicet eſt cōmunicatiuus, benefactiuus retributiuus pluriū, ueridicus non planctiuus, nō incertus nec fugiens commouentem. q. 129. ar. 4. 1. & 2.

Magnanimitas eſt generalis uirtus inquantū operat̄ magna in qualibet uirtute faciēs eā maiorē, ſed eſt uirt⁹ ſpecialis inquātū ponit ſpecialē modū circa ſpecialem materiā. q. 129. ar. 4.

Magnanimitas eſt ornamentū aliarū uirtutum q. 129. ar. 4. 3.

Magnanimitas ſuperueniens iuſtitiæ auget bonitatē eius, ſed ſine iuſtitia non habet rationem uirtutis. q. 58. ar. 12. 2.

Magnanimitas & magnificentia habent connexionē cū omni uirtute ſecundū principia uirtutū. ſ. ſecundum prudentiam & gratiam, non autem ſecundum actum. q. 129. ar. 3. 2.

Magnanimitas & magnificētia tenēt extremū ſecūdū quantitatem rei, mediū aūt ſecundum regulam rationis. q. 129. ar. 3. 1.

Magnanimitati bona fortunæ conferunt quoad materiā eius, ſcilicet quoad honores, & etiam quoad finem eius, ſcilicet operari magna. q. 129. ar. 8.

¶ Magnificentia eſt uirtus factiua magnorū, & eſt uirtus generalis ſi ſumatur facere cōiter. ſ. pro oī ope ſi uero proprie. ſ. pro operatione exteriori eſt uirtus ſpecialis. q. 134. ar. 1. 2.

Magnificētiæ materia ſunt ſumptus magni, præcipue ad cultū Dei, ſecūdo pecunia ꝑ eis, tertio amor pecuniæ. q. 134. a. 1. 3.

Magnificentia eſt rerum magnarum & excelſarum cum animi quadam ampla & ſplendida propoſitione cogitatio & adminiſtratio. q. 128. ar. 15.

Magnificentia eſt in iraſcibili ſubiectiue. q. 134. ar. 4. 1.

Ad magnificentiam habere plures diuitias non oportet, ſed ſic debet diſponi q̄ quando oportet & decet, uelit eas optime diſpenſare & ſic fuit in Chriſto. q. 134. ar. 1. 1.

Magnificus non principaliter facit magnos ſumptus pro perſona ſua, quia non eſt quid magnum niſi quæ tantum ſemel fiunt, ut nuptiæ uel permanentia ut domus. q. 134. ar. 3.

Magnificentia facit & intendit aliquod magnū in factibili tantum, ſed magnanimitas in omni materia. q. 134. ar. 2. 2.

Magnificentia eſt in maximis donis & ſumptibus, ſed liberalitas in mediocribus. q. 134. ar. 3.

Magnanimus reputat ſe dignum magnis ex dono Dei, & contēnit alios inquātū deficiūt. humilis aūt econuerſo. q. 129. 3. 4.

Magi faciunt miracula per priuatos contractus. ſ. per dæmones, boni uero per publicam iuſtitiam. ſ. per Deum, ſed mali Chriſtiani per ſigna publicæ iuſtitiæ. ſ. per nomen Chriſti uel per aliqua eius ſacramenta. q. 178. ar. 2. 4.

¶ Memoria bonorum ut ſunt habita cauſat delectationem, ut uero ſunt amiſſa cauſat triſtitiam, ut habita ab aliis cauſat inuidiam. q. 36. ar. 1. 4.

Medium omne uirtutis eſt medium rationis, ſed ſolius iuſtitiæ medium eſt rei & rationis. q. 58. ar. 10.

Medium iuſtitiæ diſtributiuæ ſumitur ſecundum proportionē geometricam, commutatiuæ uero medium ſumitur ſecundum proportionem arithmeticam. q. 161. ar. 2.

¶ Menſuras uenalium oportet eſſe diuerſas in diuerſis locis & eas inſtituit publica authoritate, uel cōſuetudine. q. 77. ar. 2. 2.

¶ Mendacium dicitur tripliciter. ſ. materialiter. ſ. dictum falſū, formaliter, ideſt uoluntas falſum enunciandi, & effectiue, ideſt uoluntas decipiendi. q. 110. ar. 1.

Mendacium omne eſt peccatum. q. 110. ar. 3.

¶ Mendacium ſecundū ſe diuiditur in duas ſpecies. iactantiā. ſ. & ironiā: ſecundū gradus ratione finis in pernitioſum, iocoſum & officioſum, uel in octo gradus eius. q. 110. ar. 4.

Mendaciū ſecūdū ſe eſt mortale tn̄ tripliciter, quando eſt contra charitatem Dei & proximi, ex ratione ſcandali. q. 110. a. 4.

Mendacium ſecundum ſe & directe & formaliter opponitur uirtuti quæ dicitur ueritas. q. 110. ar. 1.

Mendacium per ſe dicit, & formaliter dicens uerum credens ſe dicere falſum, non autem econuerſo niſi per accidens & materialiter. q. 110. ar. 1.

Mendaciū dicit intendēs ſignificare falſum nutibus. q. 110. ar. 1.

Mendacium uerbo uel facto uel nutibus æqualiter eſt peccatū. q. 111. ar. 1. 2.

Mendacium nullus debet dicere ut ipſe uel alius euadat mortē, uel immunditiam corporalem. q. 110. ar. 3. 4.

Mendaciū nullū eſt ſi res uiſa uel audita recitatur, ſed nō eodē modo nec eiſdem uerbis, ut patet in Euangelio & in aliis ſcripturis diuinis in quibus nihil eſt falſum. q. 110. ar. 3. 1.

¶ Minores non hn̄t fidem implicitā in fide maiorum, niſi quatenus maiores adhærent doctrinæ diuinæ. q. 2. ar. 6. 3.

Miſteriū incarnationis Chriſti fuit cognitum diuerſimode ante peccatū, poſt peccatum, & poſt ſtatum gratiæ. q. 2. ar. 7.

¶ Miſericordia eſt cōpaſſio alienæ miſeriæ in corde qua ſi poſſumus, ſubuenire compellimur. q. 30. ar. 1.

Ad miſericordiā nō eſt motiua culpa inquātū hmōi, qa eſt uoluntaria: ſed eſt motiua ut eſt annexa aliqui cōtra uoluntatē. q. 30. a. 1.

Miſericordia non eſt proprie ad ſe neq; ad perſonas multū cōiunctas ut ad parētes & filios, ſed ad eos eſt dolor & in his dirum eſt expulſiuum miſerationis. q. 30. ar. 1. 2.

Miſerentur maxime amici, ſenes, ſapientes, debiles & timidi: nō autem ſuperbi & audaces & contumeliæ diſpoſiti. q. 30. ar. 2.

Miſericordia ut eſt motus appetitus regulatus ratione eſt actus uirtutis moralis & uirtutis ſpecialis, non autem ut paſſio tantum. q. 30. ar. 3.

Miſericordia ut uirtus, eſt uirtus moralis circa paſſiones & reducitur ad medietatē q̄ dr nemeſis, ſed eas philoſophus non ponit ut uirtutes, quia et ſi ſunt paſſiōes, laudabiles ſunt, tn̄ ſi ſunt ab aliquo habitu electiuo, ſumūt rōnē uirtutis. q. 30. ar. 3. 4.

Miſericordia eſt maxima uirtutum non quo ad habentem, niſi ille ſit maximus. q. 30. ar. 4.

Miſericordia eſt potiſſima inter omnes uirtutes quæ ad proximum ſunt ſicut etiam eſt potioris actus. q. 30. ar. 4.

Miſericordiæ motiua ſunt tria maxime, mala contra naturam, contra ſpem, & contra merita alicuius. q. 30. ar. 1.

Miſericordia eſt in Deo ſecundum effectum non autem ſecundum affectum, qui eſt paſſio. q. 30. ar. 1.

¶ Miles tenet̄ obedire duci in rebus bellicis tm̄, & ſeruus dn̄o ſuo in ſeruilibus. & filius prī in rebus domeſticis & diſciplinæ, & quilibet ſuperiori ſuo ſecūdū rōnē ſuperioritatis. q. 104. ar. 5.

Miles debet magis obedire duci in rebus bellicis & ciuis rectori in ciuilibus quām patri, ſed in rebus domeſticis eſt econuerſo. q. 26. ar. 8. 3.

¶ Miracula dicuntur, quia ſunt ſupra naturam, ſigna uero, quia manifeſtant aliquid ſupernaturale, prodigia autem & portēta propter excellentiam. q. 178. ar. 1. 3.

Miraculorum gratia non eſt habitualis, ſed impreſſio tranſiēs. q. 178. ar. 2. 1.

Miraculorū opatio attribuit̄ principaliter fidei ut uirtuti diſponētibus cooperantur ut abſtinētia & cōtinentia. q. 178. ar. 1. 5.

Miracula ſcōx Iſaiæ & Heliæ fuerūt maiora ſecūdū ſubſtāniā q̄ miracula Moyſi, ſed ſecūdūm modū eſt econuerſo. q. 174. a.

Miracula ad cōmendationem ſanctitatis propriæ fiunt tm̄ a ſanctis, ſed ad confirmationem doctrinæ fiunt etiam a malis per ueram fidem & nomen Chriſti. q. 178. ar. 2.

Miracula omnia dæmonum ſunt falſa ratione rei uel miraculi. q. 178. ar. 2.

¶ Modus charitatis ſecundūm q̄ eſt actus eius eſt in præcepto, nō aūt ſecundum q̄ eſt modus aliarū uirtutum. q. 44. ar. 1. 2.

Modus uirtutis. ſ. operari ex charitate eſt de præcepto ſpeciali charitatis, non autem de aliis præceptis nec modus aliarum uirtutum. q. 44. ar. 1. 1.

¶ Motiuū non diuerſificatū cum diuerſitatibus circumſtantiarū non uariat diuerſitatem ſpecificam peccati, cuius oppoſitum facit motiuum diuerſificatum. q. 53. ar. 2. 3.

Mors inflicta p iudice peccatori pdeſt ei ſi cõuertat ad culpę expiationẽ, ſi uero nõ cõuertat prodeſt ei ad terminationẽ, qa p hoc tollit ei poteſtas nõ amplius peccandi. q. 25. art. 6. ad 2.

¶ Moſes occidens egyptium non peccauit, quia vel hoc fecit ex inſpiratione Dei uel defendendo iniuriatum uel tunc peccauit. q. 60. ar. 6. 2.

¶ Mollicies proprie reſpicit defectũ delectationũ, ſed delitię impediunt cauſam impeditiuam earum ſ. laborem vel aliquid tale, ideo deliciæ ſunt quædam mollities. q. 138. art. 1. 2.

Mollis dicitur qui recedit a bono propter triſtitias cauſatas ex defectu delectationem quaſi cedens debili mouenti, non autem ſi graui mouenti cedat. q. 138. ar. 1.

Mollicies eſt uitium oppoſitum perſeuerantiæ & cauſat dupliciter. ſ. ex cõſuetudine & ex naturali diſpoſitione. q. 138. a. 1.

Molles dicuntur qui patiuntur muliebria quaſi mulieres effecti. q. 138. ar. 1. 5.

¶ Modeſtia eſt uirt⁹ moderatiua paſſionũ, iõ adiungitur tẽperantiæ ut uirtuti principali, qa eſt circa difficillima. q. 160. artı. 1.

Modeſtia eſt circa actiones exteriores & interiores. q. 160. ar. 2.

Modeſtia moderat exteriorẽ hoĩs motum inceſſu, habitu & huiuſmodi EpiKia moderatur obſeruãtiã verborũ legis, poteſt tñ eſſe q nomẽ EpiKiæ apud græcos per quandã ſimilitudinem transfertur ad omnes moderationes. q. 120. ar. 2. 3.

Modeſtiæ partes a diuerſis diuerſimode aſſignant. q. 160. arti. 2.

Modeſtia continet ſub ſe omnem moderationem motuum corporalium & rerum exteriorum & ſpei. q. 160. ar. 2.

¶ Mors & oĩs defectus corporalis & rebellio carnis ad ſpm̃ ſunt pœnæ peccati primorum parentum cõſequẽtes pœnã principalem. ſ. ſubtractionem iuſtitiæ originalis. q. 164. ar. 1.

Mortis cauſa & aliorum defectuum corporalium in natura humana eſt duplex. ſ. remota i. contrarietas principiorũ & proxima, id eſt peccatum. q. 164. ar. 1. 1.

Mors ut iuſta pœna, eſt à Deo non autem ut eſt malum naturæ humanæ. q. 164. ar. 1. 4.

Mors & alij defectus non ſunt æqualiter in omnibus triplici ratione. ſ. propter peccata parentum, utilitatem filiorum & diuerſam complexionem. q. 164. ar. 1. 4.

Mors uel priuatio uitæ uel terminus alterationis præcedentis eſt pœna damni, non autem eſt pœna ſenſus nec affligit niſi ratione alterationis pręcedentis. q. 164. ar. 1. 7.

Mors eſt meritoria licet ſit pœna. q. 164. ar. 1. 6.

Mors quilibet tenetur pro ſalute animæ proximi certa, aliter de conſilio. q. 26. ar. 5. 3.

Mors illata ẽt pro criminibus aufert totã pœnã pro criminibus debitam in alia uita uel partem pœnæ ſecũdũ quantitatẽ culpæ, patiẽtiæ & contritionis, nõ aũt mors naturalis. q. 25. ar. 6.

¶ Moyſes fuit cæteris prophetis ſimpliciter maior, licet ſecundũ quid ſit minor aliquo. q. 174. ar. 4

¶ Monachus Eps tenet ad obſeruãtias regulares. ſ. ad continentiã, paupertatẽ, habitũ & alia niſi impediat officiũ eius, ut ſilẽtiũ, ſolitudo, abſtinentiæ uel uigiliæ graues in quibus põt ipſe ſecum diſpẽſare ſicut & prelatus in religione. q. 185. art. 8.

Monachus Epiſcopus nõ põt eſſe hæres niſi pro eccleſia ſua nec põt teſtã facere nec aliquid diſponere poſt mortem niſi de licentia Papæ. q. 185. ar. 8. 3.

¶ Mutilatio mẽbrorũ ẽ illicita niſi fiat pro ſalute tot⁹ corporis nõ aũt aĩæ, uel niſi ſiat p publicã ptãtẽ pp bonũ cõe. q. 65. a. 1.

¶ Mutuans poteſt exigere recompenſationem eorum tantum quæ pecunia non menſurantur, puta beniuolentiam & amorem eius cui mutuauit uel aliquid huiuſmodi. q. 78. ar. 2.

Mutuans põt deducere in pactũ in recõpenſationẽ damni per quod ſubtrahitur ſibi id quod debet habere. q. 78. ar. 2. 1.

Mutuans non poteſt deducere in pactũ recõpenſationem dãni qđ conſideratur in hoc q de pecunia nõ lucratus. q. 78. ar. 2. 1

Mutuans tenetur computare in ſortem vſum uenalem pignoris. q. 78. ar. 2. 6.

Mutuans nõ poteſt deducere in pactum ut ſibi remutuetur, ſed poteſt recipere mutuum ſine obligatione. q. 78. ar. 2. 4.

Mutuans poteſt accipere munera gratis oblata non autem cum pacto tacito vel expreſſo. q. 78. ar. 2.

Mutuans ſperans lucrum ratione mutui peccat ſecundum authoritatem euangelii. q. 78. ar. 1. 3.

Mutuo accipere ſub uſuris ad bonum ſui uel alterius licet, non autem licet inducere ad faciendum vſuras. q. 78. ar. 4

¶ Mulier nõ dr̃ continens, nec incontinens, quia raro habet ſinitũ iudiciũ rõnis pp debilitatẽ complexionis. q. 156. ar. 1. 1.

Mulier uel uir ornans ſe ut prouocet alios ad concupiſcentiam peccat mortaliter, nõ autem ſemper ſi ornat ſe ex leuitate uel quadam vanitate uel propter iactantiam. q. 169. ar. 2.

Mulier poteſt ornare ſe licite ut placeat uiro ſuo, non autẽ mulieres quæ non habent uirum nec ſunt in ſtatu habendi. qõ. 169. ar. 2.

N

NATVRA inferior perfecta duplici motu mouetur proprio. ſcilicet & ſuperioris. q. 2. ar. 3.

Natura rõnalis inquãtũ cognoſcit uniuerſalẽ boni & entis rõnẽ, hẽt imediatũ ordinẽ ad vniuerſalẽ principiũ eſſendi. q. 2. a. 3.

Ad perfectionem naturæ inferioris duo concurrunt ſcilicet aliquid ſecundum motum proprium & aliquid ſecundum motum naturæ ſuperioris. q. 2. ar. 3.

¶ Neceſſariũ ẽ accipere p modũ fidei nõ ſolũ incognita naturaliter, ſed ẽt cognita, & hoc tripliciter ut citius illa cognoſcamus, ut cognitio illa ſit cõior oĩbus & ut ſit certior. q. 2. art. 4.

¶ Neceſſe eſt ut ueniant ſcandala, non eſt intelligendum de neceſſitate abſoluta, ſed de neceſſitate conditionata, ſcilicet finis uel conditionis humanæ. q. 43. ar. 2. 1.

Negligẽtia eſt gñale pctm̃ rõne materiæ. i. boni agẽdi, ſpãle vero inquantum priuat actum rõnis. ſ. ſolicitudinem. q. 58. arti. 1.

Negligẽtia directe opponitur ſolicitudini, ideo pertinet ad prudentiam. ſed opponitur timori inquantum timor excitat rationem contra negligentiam. q. 54. ar. 2.

Negligens ſecundũ Iſidor. dicitur nec eligens. q. 54. ar. 2.

Negligentia pertinet ad actum interiorem, ideo oritur ex accidia. ſed pigritia & torpor pertinent ad executionem. ſ. prima tardando, ſecunda remittendo. q. 54. ar. 2. 1.

Negligentia deficit ab actu præcipiendi per defectum promptæ uoluntatis, inconſtãtia vero quaſi impedita ab alio. q. 54. 2. 2.

Negligentia importat defectum ſolicitudinis, quæ eſt ſpecialis actus rationis & actus uirtutis ſpecialis. q. 54. ar. 1.

Negligentia eſt peccatum mortale dupliciter tantum. ſ. vel qñ pretermittitur actus ſeu circunſtantia neceſſaria ad ſalutem uel ex contemptu. q. 54. ar. 3.

¶ Nec mendacium nec aliquid quod ex genere ſuo non ſit peccatum mortale, eſt perfectis peccatum mortale niſi ſit contra eorum uotum uel ratione ſcandali. q. 110. ar. 4. 5.

Nolite cogitare, quomodo aut quid loquamini, quomodo exponitur. q. 53. ar. 4. 1.

Non habentes uſum rationis, ut amentes & pueri ante annos pubertatis non poſſunt uouere. q. 88. ar. 9.

Nõ ſeruans promiſſũ pp ſuperueniens impedimentũ vel re mutata excuſatur a mẽdacio, ut ſanctus Paulus. qu. 110. art. 3. 5.

Non licet inducere aliquem ad religionem per falſam doctrinam. q. 189. ar. 9.

Nõ exercitati in pceptis Dei debent recipi ad religionẽ. q. 189. 1.

Non mouerimini eo q homini terrena non ſapiunt nõ pertinet ad ſtultitiã mundi, ſed ad ſapientiam Dei, ſi uero ex ſtupore proueniat pertinet ad ſtultitiã ſimpliciter. q. 46. arti. 1. 4.

¶ Nullus uolens patitur iniuſtum formaliter nec aliquis agit iniuſtum formaliter niſi uolens. q. 59. ar. 3.

O

OBIECTVM cuiuſcumque habitus cognoſcitiui habet duo, materiale & formale. q. 1. ar. 1.

Obiectũ fidei dupliciter cõſiderat, ex pte rei & ſic eſt incõplexũ, & ex parte credẽtis & ſic eſt enunciabile & cõplexũ. q. 1. ar. 2.

Obiectum proprium potentię habitus uel actus eſt illud ſub cuius ratione formali omnia continentur. q. 1. ar. 3.

Obiectũ fidei tripliciter põt cõſiderari ex pte intellectus materialiter & formaliter, & ex parte intellectus moti a uolũtate & ſic illi tres modi uariant. Credere Deo, Deũ, & in Deũ. q. 2. art. 2.

Obiectũ ſpei pricipale eſt beatitudo, ſecũdario ãt bõa corpis. q. 1.

Obiectum idem eſt ſpei & charitatis, ſed ſub diuerſis rationib⁹. q. 23. ar. 6. 3.

Obiectum diuinę dilectionis non menſuratur ratione, quia excedit rationem. q. 27. ar. 6. 3.

Obſcuritas fidei non eſt culpa, ſed defectus naturalis intellectus humani. q. 7. ar. 2. 3.

Obſequiũ impenſum pximo pp Deũ ẽ eleemoſyna. q. 132. ar. 1.

Oblatio eſt omne quod exibetur in cultum Dei, ſacrificium vero eſt ſi inde fiat aliquod ſacrum conſumendum. q. 86. art. 1.

Oblationes minime dici põt neque ſacrificia data pauperibus niſi impropriẽ, inquantum dantur propter Deum. q. 86 arti. 1.

Oblationes ſeruare aliquis tenetur quatupliciter, ſcilicet ex conuentione præcedenti, deputatione, indigentia miniſtrorum & conſuetudine, non autem ex præcepto legis. q. 86. ar. 1

Oblatio debita tertio & quarto mõ, eſt uolũtaria quoad quãtitatem & ſpeciem rei & non ex neceſſitate præcepti. qõ. 86. art. 1.

Oblatio animalis caci & claudi reddebatur illicita tripliciter. ſcilicet ratione Dei, contemptus & uoti. q. 86. art. 3. 3.

Oblatio in noua lege põt fieri de qualibet re pter q̃ de iniuſte acquiſitis, non autem in ueteri lege pp ſignificationem. q. 86. 3.

Oblatio de mercede proſtibuli prohibetur in lege veteri pp immunditiam, in noua uero lege propter ſcandalum. q. 86. ar. 1

Oblationes ad ſolos ſacerdotes pertinent vel pro ſe uel pauperibus uel pro cultu diuino. q. 76. ar. 2.

Oblationes nõ conſecratæ poſſunt cedere in vſum laicorũ per diſpẽſationẽ ſacerdotũ, ſed oblationes cõſecratæ nõ. q.86.2.3

Oblatio parua cum humili mente & puri dilectione purgat peccata venialia & mortalia. q.50.ar.3.2.

Obligatio uoti cauſatur ex fidelitate ad Deum, ideo eſt maior q̃ obligatio iuramenti. q.89.ar.8.

¶Obſeruantia eſt ſub pietate ſicut pietas eſt ſub religione, & eſt uirtus ſpiritualis per quam honorantur perſonæ in dignitate conſtitutæ. q.102.ar.1.

Obſeruantia directe reſpicit pſonã excellẽtẽ, idõ ſecũdùm diuerſas rõnes excellentiæ diuerſas ſpecies habet. q.104.ar.2.4.

Obedire nemo debet Epiſcopo ſimoniaco recipiendo ordines ab eo, quacunque ex cauſa. q.100.ar.6.2.

Obedientia non eſt uirtus theologica, ſed moralis. q.104.ar.2.2.

Obediẽtia ẽ mediũ duorũ vitiorũ. ſ. inter ſupfluũ & diminutũ, ſed ſupfluũ ei⁹ nõ ẽ ſcdm quãtũ ſed ſcdm alias circunſtãtias. ſ. uel cui nõ debet obedire vel in qbus non debet. q.104.ar.2.

Obediẽtia eſt pars iuſtitiæ ſpecialis, ſed improprie. q.104.ar.2.2.

Obediẽtiæ propriũ obiectũ eſt pceptũ tacitũ uel expreſſum. i. voluntas ſuperioris quocunque modo innoteſcat. q.105.art.2.

Obedientia eſt in uoluntate ſubiectiue. q.2.ar.5.3.

Obedientia dr̃ dupliciter. ſ. large & proprie, primo mõ eſt uirtus generalis, ſecundo modo eſt uirtus ſpecialis. q.104.ar.2.

Obediẽtia triplex. ſ. indiſcreta, ĩperfecta & pfecta. q.104.art.5.3.

Obedintia omnis eſt eadem in ſpecie, ſed cauſatur ex diuerſis ſpeciebus reuerentiæ. q.104.ar.2.4.

Obedientiæ ſubſunt omnes actus uirtutum ut ſunt in præcepto. q.104.ar.3.2.

Obedientia eſt maior omni alia uirtute morali, ſed eſt minor uirtutibus theologicis. q.104.ar.3.

Obedientia procedit ex reuerentia ſuperiorum, ideo reſpectu prælati continetur ſub obſeruantia, ſub pietate uero reſpectu parentum, ſed reſpectu Dei pertinet ad deuotionem quæ eſt principalis actus religionis. q.104.ar.3 4.

Obedientia generalis requiritur ad fidem, ſed obedientia ſpecialis ſequitur eam. q.104.ar.3.2.

Obedientia eſt mater omnium uirtutum, quia cauſantur & cõſeruantur per actum eius, charitas uero ut finis. q.104.ar.2.2

Obedientia quanto minus habet de ſuo, tanto melior eſt ſecundùm apparentiam, non autem apud Deum. q.104.ar.2.3.

Obedire tenetur præceptis Dei omnis uolũtas creata. q.104.ar.4

Hõ non tenet̃ homini obedire in pertinentibus ad interiorem motum uolũtatis uel ad naturã corporis, ſed Deo. q.104.a.5.

Obediendum eſt magis maiori plãti quàm minori quæ totaliter ſubeſt ei uel in quibus ſubeſt ei. q.104.ar.5.

Obedire non tenetur ſubditus ſuo ſuperiori dupliciter, ſcilicet propter præceptum maioris poteſtatis uel in quibus non ſubditur ei. q.104.ar.5.

Obedientia requiritur ad perfectionem religionis. q.186.arti.5.

Obliuio bñficii ex natura excuſat ab ingratitudine nõ aũt obliuio ex negligẽtia nec impotẽtia recõpẽſandi beneficiũ, qa ad gratitudinẽ ſufficit bona uolũtas ubi deeſt facultas. q.104.1.3

¶Obſeruantiæ omnes religionũ ordinantur ad tria principalia uota ad quæ etiam pertinet habitus ut ſignum obligationis, idõ ſimul datur vel benedicitur cum profeſſione. q.186.ar.7.2

¶Obligatus debitis prius debet ſoluere quãtũ põt & tunc põt ingredi religionem, licet non poſſit oĩa ſoluere. q.189.ar.6.3

¶Obligare ſe uoto ad ingreſſum religionis ſecundum ſe eſt laudabile. q.184.ar.2

¶Occidere aĩalia bruta nõ eſt pctm̃, niſi hoc fiat in dãnũ pximi, qa aĩalia bruta ſunt, uiuũt & conſeruant pp hoĩnẽ. q.64 ar.1.

Occidere peccatores ad bonũ communitatis eſt licitum quando poteſt fieri ſine periculo bonorum. q.64.ar.2.

Occidere peccatores nemini licet niſi authoritatẽ principis. q.64 ar.3.

Occidere ſeipſum quacunq; de cã ſemper eſt pctm̃ mortale niſi hoc fiat inſpiratione diuina ſicut Sanſon & quędã ſanctę mulieres quarum memoria in eccleſia celebratur. q.64.art.5.

Occidens ſeipſum facit iniuriam Deo ciuitati & communitati, ideo punitur ſecundum legem diuinam & humanã. q.64.a.5

Occidere innocẽtẽ nemini licet niſi de mãdato Dei. q.64.arti.6.

Occidẽs inuadentẽ ſe, defendendo ſe cũ moderamine inculpatę tutelæ nec intendens mortem eius non peccat. q.64.arti.7.

Occidens hominem etiam defendendo ſe & quilibet participãs in cauſa ſanguinis eſt irregularis. q.64.ar.7.3.

Occidẽs hominẽ a caſu nõ eſt homicida nec irregularis ſi dabat operã rei licitæ & adhibuit debitam diligentiam. q.64.arti.8.

Occidens ſiue percutiens mulierem prægnantem eſt homicida, & eſt irregularis ſi ſequatur mors eius uel mors fœtus animati anima rationali. q.64.ar.6.2.

Occidere iuſtum eſt grauius peccatũ quàm occidere iniuſte peccatorem. q.64.ar.6.2.

Odire malũ & diligere bonum eiuſdem eſt rationis. q.25.arti.5.

Odiũ Dei ẽ grauiſſimũ peccatorũ & ẽ grauius q̃ ĩfidelitas. q.34.2.

Odiũ Dei ẽ pctm̃ in ſpm̃ ſctm̃, maxime ſcdm q pctm̃ in ſpm̃ ſctm̃ nominat aliqđ genus pcti ſpeciale, ſed odium Dei non numeratur inter ſpecies eius, quia eſt in oĩ ſpecie eius. q.34.arti.2.1.

Odio Deum habent non omnes odientes pœnas, quarum Deus eſt author. q.34.ar.2.3.

Odiũ omne in proximum quo ad naturam uel gratiam eſt peccatum, non autem odiũ in proximũ quoad culpã. q.34.2.3.

Odium eſt maximum peccatum contra proximum quo ad inordinationem peccantis, ſed actus exterior eſt maximũ peccatum quo ad nocumentum. q.34.ar.4.

Odiũ nõ põt eſſe uitiũ capitale, qa amor veri boni & odiũ ueri mali ſunt primæ paſſiones, ſed apparẽtis ſunt ultimæ. q.34.5.

Odiũ põt eẽ prima paſſio ñ aũt primũ pctm̃, ſd ultimũ. q.34.ar.5

Odiũ orit̃ ex inuidia, qa eſt triſtitia de alieno bono. q.34 arti.6.

Odiũ cõuenientius ponit̃ oriri ex accidia q̃ ex ira. q.158.ar.7.2.

Odium proximi eſt prius odio Dei, ſed dilectio Dei eſt prior dilectione proximi. q.34.ar.6.2.

¶Officium dicitur reſpectu actus, gradus autem ſecundum ordinem ſuperioritatis, ſtatus uero requirit immobilitatem in cõditione perſonæ. q.183.ar.1.3.

Omiſſio ĩportat pœrmiſſionẽ debiti boni in ordine ad legẽ diuinã uel humanã uel in ordine ad proximũ, primo modo opponit̃ iuſtitiæ legali, ſecũdo modo iuſtitiæ ſpeciali. q.79.ar.3.

Omiſſio non requirit aliquem actum, ſed conſiſtit in ſola negatione actus debiti. q.79.ar.3.

Omiſſio pertinet ad actum exteriorem & eſt effectus negligentiæ & opponitur iuſtitiæ. q.54.ar.2.2.

Omiſſio non habet rationem culpæ niſi ſecundùm quòd opponitur præcepto affirmatiuo, ideo non eſt peccatum tempore obligationis quo iterato iteratur peccatum. q.79.ar.3.3.

Omiſſio ut opponitur iuſtitiæ legali eſt generale peccatum, ſpeciale uero ut opponitur ſpeciali iuſtitiæ. q.79.ar.3.

Omiſſio nõ ẽ pctm̃ originale, ſed ẽ pctm̃ actuale. q.79. ar.3.1.

Omiſſioni debetur pœna damni & pœna ſenſus ratione radicis ex qua procedit, ſed non neceſſario habet neceſſariam conuerſionem ad bonum commutabile. q.79.ar.3.4.

¶Omnipotentia includit ſcientiam & prouidentiam quodammodo omnium. q.2.ar.8.2

Omne peccatum eſt iniuſtitia. q.59 ar.1.2.

Omnia quæ ſunt in doctrina ueteris teſtamenti ordinantur ad præcepta decalogi ut ad finem. q.56.ar.1.3.

Omnia alia præcepta moralia ueteris legis reducuntur ad præcepta decalogi. q.122.ar.6.2.

Oẽs numerati inter prophetas habuerũt prophetiã imaginariã de ſupernaturali ueritate & habebãt officiũ prophetãdi & loquebant̃ in perſona Dei, nõ autem agiographæ. q.174.ar.2.3.

¶Operabilia humana non habent in ſe aliquam altitudinem excellẽtiæ niſi referantur ad regulam legis æternæ & ad fidem beatitudinis. q.8.ar.3.1.

¶Opinari contrarie de pertinentibus principaliter ad fidem inducit hæreſim, non autem de aliis niſi conſideretur uel determinetur quod pertinens ad fidem. q.11.ar.2.3.

¶Optabam anathema eſſe cum Chriſto, quomodo intelligendum eſt. q.27.ar.8.1.

¶Opiniones diuerſæ cum pertinent ad intellectum non deſtruunt pacem. q.29 ar.3 2.

¶Opus ex uoto laudabilius eſt & magis meritoriũ quàm opus ſine uoto. q.88.ar.6.

Opus ex uoto diſplicẽs cũ uolũtate ſplendi illud eſt magis meritoriũ q̃ opus placens ſine uoto, cæteris paribus. q.88.art.6.2.

Operari manibus licita & neceſſaria uictus, eſt in præcepto de iure naturali, ſed ceſſare ab opere manuali licito & neceſſario eſt facere aliter quàm naturæ ordo exigit. q.187.arti.3.

Opus uirtuoſũ factũ pp inanẽ gloriã uenalẽ amittit uim merendi uitam æternã, quia nullus peccãdo meretur. q.132.ar.3.2.

¶Ordo pertinet ad rationem ſicut ad ordinantem, ad uirtutem appetitiuam ſicut ad ordinatam. q.26.ar.1.3.

¶ Oratio eſt actus rationis practicæ, ſ. quia eſt uel petitio decentium a Deo uel aſcenſus mentis in Deum. q.83.ar.1.

Oratio eſt actus uirtutis, ſ. latriæ, non autem eſt actus doni intellectus. q.83.ar.3.

Orõ eſt quodãmõ deſiderij noſtri interpres apud Deum. q.83.1.

Orõ ẽ ĩ præcepto religionis quo ad ipſũ petere, ſed quo ad recte aliquid deſiderare cadit ſub pcepto charitatis. q.83.artic 3.2.

Orare eſt conueniens, & triplex error circa orationem reprobatur. q.83.ar.2.

Orationis partes integrales ſunt quatuor ſecundùm Apoſtolũ, obſecratio, oratio, poſtulatio, & gratiarum actio, uel laus Dei, & ſupplicatio ſecundum Ambroſium, ſubiectiuæ uero ſunt tres, ſupplicatio, poſtulatio, inſinuatio. q.83.ar.17.

Oratio tam priuata quàm publica debet eſſe uocalis quadruplici ratione,q.83.ar.12

Oratio dēt cōtinuari q̃diu deuotio pōt cōſeruari,q.83.ar.14

Orō dēt ſp durare ſcdm uirtutē non ſcdm eſſentiā,q.83.art.14

Orationi ratione propria orationis & ratione latriæ præexigūtur fides,ſpes,& charitas,q.83.ar.15

Oratio eſt meritoria ſi ex charitate fiat,q.83.ar.7.ad 2

Oratio ſp habet efficaciā impetrandi ſi hēat quatuor conditiones,ſ.ſi fiat pie,ad ſalutem,pro ſe & pſeuerāter,q.83.ar.7.2

Oratio debet habere quadruplicem conditionem,ſcilicet eleuationem mentis in Deum, fiduciam impetrandi gratiarum actionem,& petitionem,q.83.ar.17

Oratio dēt habere ſeptē conditiones.ſ.q; ſit pfecta,humilis,cōtinua,deuota,uigilans,inſtans,& charitatiua,q.83.ar.15

Orationes oēs eccleſiæ hn̄t quatuor.ſ.inuocationē Dei,commemorationē bn̄ficij Dei,petitionē,obſecrationē.q.83.ar.17

Oratio non exauditur quando omnes uel ille pro quo oratur vel ipſa petitio non placet exauditori,q.83.ar.15.2

Oratio peccatoris inquantum ex bono deſiderio naturę fit,exaudit̄ ex miſericordia Dei,& nō ex merito peccatoris, nō autem inquantum peccator,niſi ad uindictam,q.83.ar.16

Orō petētis contra ſalutē uel cōtra gloriā Dei, magis exauditur non obtinendo,q̃ ſi obtineret quod petitur,q.83.art.15.2

Oratione appropinquamus Deo,q.83.ar.1.2

Oratio præeminet alijs actibus virtutis religionis poſt deuotionem,quia religio per orationem mouet intellectum hoīs in Deum & tradit hō mentem ſuam Deo ſubijciendo ſibi eam per reuerentiam & præſentando eam Deo,q.83.ar.3.1

Oratio fit ad excitandum affectum noſtrum,non autem ad docendum Deum,q.83.ar.2

Orō fit nō quidē ad mutandū diuinæ prouidentiæ diſpoſitionem,ſed ad impetrandum quod Deus diſpoſuit,q.83.art.2

Orō ordinat̄ ad duo.ſ.ad obiectū ꝓpriū.i.ad id qđ petit̄ & ad finē.i.ad uitā æternā,iō hēt duplicē efficaciā.ſ.īpetrādi reſpū primi & merēdi reſpū ſecūdi primū ptinet ad miſericordiā uel liberalitatē,ſecūdū vero ad iuſtitiā,q.83.ar.15.2

Oratione non intellecta uel non attenta habetur meritū,non autem conſolatio,q.83.ar.13

Oratione peti debēt aliqua determinata pp attentionem & cognitionem noſtri deſiderij & ut feruentius fiat,q.83 ar.5

Orōne nihil dēmus petere niſi ī ordine ad beatitudinē,q.83.5

Oratione,temporalia poſſunt peti ſicut & deſiderari,non quidem principaliter,ſed ut neceſſaria,q.83.ar.6

Orōne præcipue eſt petendum ut Deo uniamur,q.83.ar.1.2

Orare non conuenit perſonis diuinis, qa nō hn̄t ſuperiorē nec diſtinguunt̄ in eſſentia rōne cuius fit oratio,q.83.ar.1.2

Orare ē ꝓpriū rōnalis creaturæ iō nō cōuenit brutis,q.83.ar.10

Orant ſancti in patria pro nobis non autem pro ſe,q.83.ar.11

Oratio proprie fit ad Deum tantum ut a quo debet expectari quod petitur,ad ſanctos aūt fit deprecatio,q.83.ar 4

Oratio ſoli Deo porrigitur ut per eum implenda, ſanctis vero & angelis & hominibus ut per eos impetranda ſuis meritis & precibus & non ut Deus eas per eos cognoſcat,q.83.ar.4

Oratio non debet fieri ad ſanctos qui ſunt in purgatorio uel in hoc mundo,ſed tm̄ ſupplicatio uel petitio,q.83.ar.4.3

Orare ſctōs inferiores eſt utile q̄ntuplici rōne,q.83.ar.11.4

Orantur ſancti nominibus proprijs propter tria,q.83.a.11.5

Orationes noſtræ cognoſcuntur a ſanctis in uerbo ēt mētales, ſicut & omnia alia quæ ad eos pertinent,q.83.ar.4.2

Orare qlibet dēt & deſiderare bona ꝓ alijs ſicut & ꝓ ſe, q.83.7

Orare tenetur quilibet ꝓ ſuis inimicis ī cōi nō aūt in ſpāli,niſi in aliquo caſu ſpāli,ſicut ī articulo neceſſitatis,q.83.artic.8.

Orandum eſt pro oī peccatore uiatore ut conuertatur,& pro iuſtis ut perſeuerent triplici ratione,q.83.ar.7.3

Orandum eſt pro infidelibus,licet non proſit eis niſi conuertātur,q.31.ar.2.1

Oratio Dominica exponitur,q.83.ar.9

Orationis Dominicæ petitiones ſunt ſeptem ſecundum Matthæū,ſcdm uero Lucā ſunt quinquæ,q.83.artic.9.4.5

Oratio dominica eſt perfectiſſima,quia continet oīa deſideranda & ordinem eorum,& informat omnes affectus,q.83.ar.9

Non oportet uti tantum uerbis orationis dominicæ,ſed intendere tm̄ ad ea quæ in ipſa continentur,q.83.ar.14.3

Orationem dicendo,non parcens uel habens peccatum nō peccat,quia dicit in perſona eccleſiæ,q.83.ar.16.3

Ordo tentationis Adæ fuit conueniens,q.165.ar.2

Ornat⁹ exterior ē iudiciū cōdōnis humanæ,iō exceſſus & defect⁹ & mediū ei⁹ reducunt̄ ad uirtutē ueritatis,q.169.arti.1.3

In ornatu & aliis exteriorib⁹ nō ē pctm̄ ſcdm ſe, ſed ex iordinato uſu.ſ.uel cōtra cōſuetudinē uel ex itētione uanæ gloriæ uel mollicies uel ſolicitudinis uel negligētiæ, cōtra q̄ eſt triplex uirt⁹.ſ.humilitas p ſe,ſufficiētia, & ſimplicitas,q.169.1.

Ornatus precioſarum ueſtium in miniſtris altaris uel in cōſtitutis in dignitate non eſt peccatum,quia fit ad gloriam Dei & non ad gloriam ipſorum,q.169.ar.1.2

¶Ordo charitatis cadit̄ in præcepto,q.44.ar.8

Ordo charitatis attenditur ſcdm affectū & effectū,q.26.ar.6

Ordo charitatis manebit in patria,q.26.ar.13

Ordinatione recta ad finē quæ includitur in rōne prouidentiæ importat̄ rectitudo cōſilij,iudicij & præcepti ſine quib. recta ordinatio in finem eſſe non poteſt,q.49.ar.6.3

¶Oua & lacticinia reſpitātiū ſunt interdicta ī ieiunio quadrageſimæ,nō aūt in alijs niſi ſcdm cōſuetudinē p̄riæ,q.147.a.8

P

PARS diligit bonum totius ſecundum q; eſt ſibi cōueniens, non tamen refert illud bonum totius ad ſe,q.26.ar.3.3

¶Parentes plus debent amari a filijs ratione obiecti,ſed econuerſo ratione amantis,q.26.ar.9

Parentibus a filiis magis debetur honor,filiis autem magis debetur cura prouiſionis,q.26.ar.9.1

Pater naturaliter plus diligit filium ſecundum rōnem coniūctionis ad ſeipſum , ſed ſecundum rōnem eminentioris boni filius plus naturaliter diligit patrem,q.26.ar.9.2

Parentes debent uxore plus amari ratione obiecti,ſed econuerſo ratione diligentis,q.26.ar.1

Parētibus dēt hō magis aſſiſtere in qbuſdā q̄ uxori, ſed ī carnali copula magis uxori dēt adhærere q̄ parentibus,q.25.11.1.

Pax eſt trāquillitas ordinis maxime in uoluntate,q.29.ar.1

¶De pacis rōne ē duplex unio ſ.diuerſorū appetētiū & appetituū eiuſdē appetētis & reſpectū eiuſdē appetibilis,q.29.ar.1

Pax includit cōcordiā addens unionē eiuſdē appetentis ultra unionē diuerſorū appetentiū q̄d eſt concordia,q.29.ar.1

Pacem omnia appetunt,q.29 ar.2

Pax uera eſt tantum in bonis & bonorum ,apparens autem eſt in malis,q.29.ar.2.3

Pax perfecta eſt tantum in beatis, imperfecta autem eſt in viatoribus,q.29.ar.2 4

Pax nō eſt uirtus,ſed effectus uirtutis.ſ.charitatis,q.29. ar.3.4

Pax uera nō eſt in nobis ſine gr̄a gratū faciēte,q.29.ar.3.1

Pax eſt opus iuſtitiæ indirecte,q.29.ar.3.3

Pax connumeratur inter beatitudines quæ ſunt actus uirtutis perfectæ, & inter fructus, quia eſt quoddam finale bonum ſpiritualem habens dulcedinem,q.29.ar.4.1

Partes integrales prudentiæ ſunt octo.ſ. memoria, rō, intellectus,& docilitas,Euſtochia.i.ſolertia, prouidentia, circūſpectio.& cautio.q 48

¶Pauper tenetur decimas ſoluere ſacerdoti licet ſit diues,q.87 artic 3.3

¶Papa hēt plenariā ptātē diſpēſandi ī oīb⁹ uotis diſpēſabilib⁹, alij uero participatiue ſcdm q; papa eis cōcedit,q.88.ar.12.3

Papa ſolus poteſt diſpenſare in uotis perpetuis, ut in uoto continentiæ & religionis,& in uoto crucis in ſubſidiū terræ ſanctæ,& in uoto peregrinationis ad transfretandum ad terrā ſanctam:alij uero prælati poſſunt diſpenſare in aliis uotis niſi Papa diſpenſationem ſibi reſeruet,q.88 ar.12.3

Papa poteſt incurrere ſimoniam ſicut & alij,& grauius eſt peccatum quanto Papa eſt maior, quia non eſt dominus ſpiritualium,ſed diſpenſator,q.100 ar.1.7

Patrociniū licet vēdere & iuſtū cōſiliū nō aūt uerum iudiciū.i. ſniam nec uerū teſtimoniū, qa ad hæc tenētur iudex & teſtis,non aūt aduocatus uel iuriſperitus,iō eſſet ſimonia in cā ſpirituali non autem in cauſa ſæculari,q.100.ar.3.3

¶Paruificētia eſt uitiū oppoſitū magnificētiæ & eſt circa magnos ſūptus,& iō ē min⁹ uitiū q̄ ſit illiberalitas,q.135.art.1

¶Patientia dicitur dupliciter,habitus.ſ.& delectatio in actu ei⁹ primo eſt uirtus,ſecundo eſt fructus,q.136.ar.1.3

Patiētia ē uirtus conſeruās bonū rōis cōtra triſtitiā,q.136.ar.1

Pati triſtitia ad malum finem non eſt proprie patientia,ſed eſt duritia,q.136.ar.1.2

Patientia non eſt potiſſima uirtus,ſed eſt inferior omni uirtute Theologica & cardinali,q.136.ar.2

Ad patientiā ptinet longanimitas & conſtantia inquantū dilatio boni q̄ eſt longanimitas & labor in continua exequutione boni habent rationem mali contriſtantis,q.136.ar.5

Patientia eſt radix & cuſtos uirtutum ſolum remouendo ꝓhibens,q.146.ar.2.3

Patiētia ut uirt⁹ nō pōt hr̄i ſine charitate & gratia,q.136.ar.3

Patientia eſt in concupiſcibili ſubiectiue,q.136.ar.4.2

Patientiæ actus in patria non eſt ſuſtinere ſicut eſt in uia, ſed eſt frui bonis acquiſitis per eam,q.136.ar.1.1

¶Pauperes habentes ſimul ſufficiens prandium tenentur ieiunare non autem ſi paulatim,q 147.ar.4.4

¶Paulus. An Pauli anima in raptu fuerit ſeparata a corpore, licet probabilius ſit quòd non,q.175.ar.6

Paulus in raptu fuit beatus ſecundum actum non autem ſecúdum habitum, & ideo ſimul tunc in eo non fuit actus fidei, fuit tamen ſimul in eo fidei habitus,q.175.ar.3.3
Paulus poſt raptum fuit memor eorum quæ uiderat in diuina eſſentia per ſpecies relictas ex hoc,q.175.ar.4.3
Paupertas uolũtaria non eſt pfectio ſed inſtrũm eius,q.184 3.4
Paupertas uoluntaria eſt efficax exercitium peruenendi ad pfectionem charitatis,q.186.ar.3 4
Parentibus non licet ingredi religionem, niſi prouiſo quòd filij educari poſſint,q.185.ar.6
¶Peccatum grauius ſecũdum genus eſt minus graue ſecundũ circunſtantias,q.10 3
Pctm ex malitia.i.ex electione mali dr pctm ĩ ſpũmſanctũ, ſed ex ignorãtia ĩ filiũ & ex ĩfirmitate uel paſſiõe ĩ pr̃em,q.14.2.
Pctm nõ oẽ ex malitia ẽ pctm in ſpũmſanctũ, ſed tm ex malitia quæ eſt cum contemptu impedientium peccatum,q.14.ar.1
Peccatum in ſpiritumſanctũ eſt generale ratione habitus, ſed eſt ſpirituale ratione contemptus,q.14 ar.1.3
Peccatum in ſpiritumſanctum eſt irremiſſibile exponitur tripliciter a doctoribus,q.14.ar.3
Peccatum in ſpiritumſanctum eſt deſperatum ex parte peccantis non autem ex parte Dei,q.14.ar.3.1
Peccare ex inclinatione habitus proprie non eſt peccare in ſpiritumſanctum niſi ampliando uocabula,q.14.ar 4
Pctm præcedens impedit ne al qs corripiat alterum tripliciter ſcilic.ratione indignitatis ſcandali & ſuperbiæ,q.33.ar.5
Peccare cũ ꝓpoſito p eueráñdi in pctõ cũ ſpe ueniæ dr præſumptio, non aũt ſi fit cũ ꝓpoſito pœnitédi, ſed alleuiat,q.21 2.3
Peccatores ſunt odio habendi ex peccato diligendi ex charitate,& natura,q.25.ar 6
Peccatores diliguntur ex charitate non ut uelimus quæ ipſi volunt ſed ut ipſi uelint quæ nos uolumus,q.25.ar.6.4
Peccatores amant ſeipſos ſecundum corruptionem exterioris hominis, boni autem non ſic ſe amant, q.25.ar.7
Pctõres inquãtũ exiſtimãt ſe bonos, ſic aliqd participãt de amore ſui nec tñ eſt uera dilectio ſed apparens,q.25.ar.7.3
Peccatores in hac uita habent poſſibilitatem perueniendi ad beatitudinem æternam, quod non habent Dæmones & damnati, ideo illi ſunt charitate diligendi,q.25.ar.11.2
Peccatum infectiuum aliorum ut hæreſis & fornicatio uel cedens in damnum aliorum ut furtum & homicidium debet denunciari ſine admonitione,q.33.ar.2
Pctõres ſunt bñ cõſiliatiui ad aliquẽ finẽ malũ ad aliqđ particulare bonum, nõ aũt ad finẽ bonũ totius uitæ,q.47.ar.13.3
¶Per pœnitentiam reſtituitur prudentia infuſa non tamẽ prudentia acquiſita, ſed tollitur habitus contrarius in quo proprie conſiſtit peccatum imprudentiæ,q 53 ar.1 3
¶Pœna mortis nõ infligit in pñti ꝑ furto niſi rõne grauis circũſtantiæ, ut patet de ſacrilegio peculatu, & plagio,q.66.ar.6.2
Perdẽs uirginitatẽ quã uouerat tenet facere qd põt.ſ. cõtinere, & pœnitere ſi ꝑdidit ex culpa ſua & ſimiliter in alijs,q.88.3.2
Peccatum contra naturam eſt leuius idolatria ſed ponitur cõueniens pœna eius quia eſt manifeſtum,q.94. ar.3.3
Periurium habet principaliter nomen & ſpeciem a falſitate, ſecũdario a defectu iuſtitiæ, tertio a defectu iudicij, q.98.ar.1
Periuriũ oẽ ſup eſt peccatũ contrariũ religionem, q.98. artic.2
Periurium ſemper eſt peccatum mortale licet ex ioco ſit uel ex lapſu linguæ n perpendit qui iurat,q.98.ar.3
Periurus eſt qui iurat uerum putans eſſe falſum & qui iurat falſum quod putat eſſe uerum,q.98.ar.5
Periurium promiſſorium eſt infame ipſo iure, aſſertorium vero per ſententiam tantum,q.98.ar.3.2
¶Permutatio uel tranſactio beneficij eccleſiaſtici ſine licentia eſt ſimonia,q.100.ar.1.5
¶Perſeuerantia eſt in ratione bene conſiderata ſtabilis & ppetua manſio,q.28
Perſeuerantia eſt uirtus ſpecialis hñs ſpeciale obiectum.ſ.opus laborioſum ut triſtabile diuturnitatis,q.137.ar.1
Perſeuerãtia ut eſt uirtus moderatur aliquas paſſiones.ſ.timorẽ fugationis aut defectus pp diuturnitatem non aũt perſeuerantia de qua loquitur philoſophus,q.157.ar.2.2
Perſeuerantia dicitur tripliciter,q.137.ar.1
Perſeuerantia ut eſt habitus mentis quo ſtatur contra triſtitias & ut eſt propoſitum perſeuerandi fuit in Adam, non aũt ut eſt continuatio boni uſque in finem uitæ,q.137.ar.1.2
Perſeuerantiæ proprium eſt perſiſtere in bono uſque in finem ex propria intentione finis, ſed hoc conuenit cuilibet uirtuti inquantum eſt habitus,q 137.ar.1.3
Perſeuerantia eſt pars annexa fortitudini,q.137.ar.3
Perſeuerantia conuenit in materia cũ temperantia.ſ.circa delectationes tactus, ſed magis cõuenit cũ fortitudine & principalius in hõ inquãtũ firmat contra difficultatem diuturnitatis,q.137.ar.2.1
Perſeuerãtia nõ eſt in appetitu ſenſitiuo ſed in rõne,q.53. 5.3.
¶Pertinacia. Pertinax ſecũdum Iſidorum eſt qui tenet imprudenter ſuum propoſitum quaſi omnino tenax,q.138.ar.2
Pertinax aſſimilatur incontinenti & quia nimis appetit aliquã delectationem & fugit triſtitiam,q.137.ar.2.2
Pertinacia opponitur perſeuerantiæ ſecundum exceſſum mollities autem ſecundum defectum,q.138.ar.2
¶Peccatum Adæ fuit ſuperbia,q.163.ar.1
Peccatum Adæ habuit multas deformitates puta ſuperbiam, inobedientiam gulam & alia huiuſmodi,q.163.ar.1
Peccauit Adã principaliter appetendo ſimilitudinẽ Dei qñtũ ad ſciẽtiã boni & mali, ſecũdario quãtũ ad ptãtẽ operãdi ſcđm propriã uirtutẽ ad beatitudinẽ conſequendam,q.163.ar.2
Peccatum Adæ fuit grauius noſtris ſecundum circunſtantiam perſonæ, non autem ſecundum ſpeciem,q.163.art.3
Peccauit Eua grauius quàm Adam,q.163.ar.4
Pœna mortis in præſenti non infligitur pro quolibet peccato mortali, ſed tantum pro peccato inferente damnum irreparabile, uel pro horribili deformitate,q.108.ar.3.2
Peccata rõne ſolius intẽtionis excuſant ꝑ ludũ, nõ aũt pctã ex ſua ſpẽ, ſed reddũt ludũ obſcœnũ & flagitioſum,q.168. ar.3.8
Perfectio dr tripliciter, ſcđm nã ſpẽ & ſimpliciter,q.161. ar.1.4
Perfectione adueniente non manet imperfectum quando eſt ratione eius,q.4.ar.4.1
Perfectus aliquis dicitur dupliciter. ſ.habendo perfectionẽ & ſtatum eius,q 4.ar.4
Ad perfectionis ſtatum requiritur obligatio perpetua ad ſeruitutem Dei cum aliqua ſolemnitate,q.184 ar.4
Perfectio charitatis triplex ſ.ex parte diligibilis, diligentis, & ꝑ excluſionem repugnantis, prima conuenit ſoli Deo, ſecunda beatis, tertia uiatoribus,q.184.ar.4
Perfectio charitatis ex parte diligentis.ſ.ſecundum actum, ſtudium, & habitum,q.184.ar.2
Perfectioni cõuenit aliqđ tripliciter.ſ. eſſentialiter ut obſeruantia præceptorũ charitatis, cõſequẽter ut cõſilia, & inſtrumentaliter ut paupertas continentia & huiuſmodi,q.184.ar.3
Perfectio uitæ Chriſtianæ ſimpliciter attendit ſecũdũ charitatẽ, ſed ſecundũ quid ſecundum alias uirtutes,q.184.art.1
Perfectio uitæ eſſentialiter conſiſtit in præceptis ſed inſtrumẽtaliter in conſilijs,q.184.ar.3
Perfectio uitæ principaliter & ꝑ ſe cõſiſtit in interioribus, præcipue in charitate, ſed ſecũdario & ꝑ accñs in exterioribus ut uirginitate & paupertate & hoc tripliciter,q.186. ar.7.1
Ad perfectionem tendere quilibet tenetur ex præcepto nõ autem tenetur eſſe perfectus,q.186.ar.2.2
Perfecti debent tolerare iniurias proprias ſcđm præparationẽ animi nõ aũt cões Dei proximi uel ſtatus,q.108.ar.1.2
Perfecti debent reſiſtere detractoribus ſuis,q.72.ar.3
Petens decimas ubi non eſt conſuetudo peccat,q.87.ar.1.5
Perfectis licet ſua repetere uel ñ dare ſicut ẽt imperfectis,q.143.8
Perfectio religionis integratur ex tribus uotis,q 186.ar.7
Per igreſsũ religiõis hõ tota ꝟi ſe mãc pat Dei obſequis,q.186.a. 2
¶Pietas a uulgo ſumit pro actibus miſericordiæ quia Deus teſtatur hos actus ſibi fieri & ex hoc Deus dr pius,q.101.art.1 2
Pietas eſt ſpecialis uirtus,q.101.ar.1.2
Pietas principaliter eſt ad parẽtes & ad pñiam in qbus includũtur omnes conſanguinei ciues & amici patriæ,q.101.art.1
Pietas exhibet cultũ debitũ parentibus & patriæ, religio autem Deo, quia eis hõ eſt maxime debitor poſt Deum,q.101 art.1
Pietas debetur Deo quia cultus parentum includitur in cultu Dei ſicut minus in maiori,q.101.ar.1.1
Pietatis opera non dẽt prætermitti propter religionẽ niſi impediant ea, quia iam non eſſent opera pietatis,q.101. ar.4
Pertractare opera & negocia ſæcularia in auxilium indigentiũ & miſerorum eſt religioſum,q.187.ar.2 2
Pietatis donũ ẽ habitualis diſpõ aĩæ qua prõpte mobilis ẽ a ſpiritu ſancto, ad hñdũ filialẽ affectũ ad deũ ut ad pr̃em,q.121.1
Pietas ut donum colit patrem Deum, ſed ut uirtus colit patrẽ carnalem,q 121.art.1
Pietas ut donum colit Deum & conſequenter quæ Dei ſunt.ſ. ſanctos ſacram ſcripturam, & pauperes,q.121.ar.1.3
Pietatis uirtute religio eſt potior, ſed eſt inferior dono pietatis, q.121.ar.1.2
Pietas & timor Dei manifeſtant fidẽ & ſapientiam, q.45.ar.1.3
Pietatis doni actus in patria eſt honor Dei & honor ſanctorũ adinuicem,q.121.ar.1.3
Pluries comedens in una die per modum cibi ſoluit ieiuniũ, non autem ſi fiant per modum medicinæ,q.147.ar.6
Poſt Deum homo plus ſe amat quàm alium,q,16.ar.13
Poteſtas ſpũalis duplex, ſacralis & iuriſdictionis, prima manet in hæreticis & ſchiſmaticis ſecũdũ eſſentiã non autem ſecundũ

vſum

vſum, ideò poſſunt ordinare & conſecrare, non autem abſoluere vel excommunicare & huiuſmodi, q.39.ar.3
¶Poſſeſſio rerum exteriorum quoad vſum eſt homini naturalis non autem quo ad naturam earum, q.66 ar.1
¶Poſſidere aliquid quaſi proprium eſt licitum & neceſſariũ triplici ratione. ſ. ſolicitudinis ordinis & pacis, q.66. ar.2
¶Poſſeſſionum communitas dr eſſe de iure naturali, quia diuiſio earum eſt ſecundum ius humanum tantum, q 66.ar.1
Poſſeſſiones q. ſint diſtinctæ, optimum eſt, ſed vſus partim ſit communis & partim per uoluntatem poſſeſſorum communicetur, ſicut ſtatutum eſt in lege veteri, q. 66 ar.2
¶Potus quicunque etiam aquæ ſoluit ieiunium naturæ, quia aliquo modo nutrit non autem ieiunium eccleſiæ, niſi fiat in fraudem, q.147.ar. 6.2
¶Põtifex ſummus ſol⁹ hẽt authoritatẽ cõdẽdi ſimbolũ, q.1.10
Pretium rerum uenalium conſideratur ſecundum uſum hominis non autem ſecundum gradum naturæ, q.77.ar.2.3
Præcepta diuerſa legis poſſunt referri ad diuerſa motiua prima, & ad unum motiuum primum, q.5.ar.3.3
Præcepta immediate ſunt data in lege antiqua præſuppoſita fide unius Dei, q.16.ar.1
Præceptum in lege domini nõ datur de fide ſimpliciter, ſed de quibuſdã credendis quia fides præcedit præcepta, q.16.art.1
Præcepta prohibitiua reſpiciunt peccata quæ corrumpunt uirtutem, q.16.ar.1.3
Præcepta non dabantur de inſtructione ſacerdotis, quia ſcientia erat indebiliter annexa officio ſacerdotis, q.16. ar.2 3
Præceptum eſt in dormiente. i. vadens dormitum de præceptis domini meditatur, q.16.ar.2.4
Præcepta diuinæ legis quædam ſunt præambula legi ſicut præcepta de fide & ſpe, & quædam de ſubſtantia legis, q.22.ar.1
Præceptum de ſpe non potuit dari niſi per modum promiſſionis, ſed poſtea præcipiendo, q 22.ar.1
Præceptum in lege Dei non datur contra deſperationem quia intelligitur in præcepto ſpei, ſicut dehonoratio parentũ intelligitur in quarto præcepto, q.22 ar.1.3
Præcepta dantur in lege Dei de timore filiali non autem de ſeruili ſed tantum ponuntur comminationes, q.22.ar.2
Præceptũ nõ datur in lege Dei cõtra p̃ſuppoſitionẽ quæ opponit̃ magnanimitati, q̃a intelligit̃ in p̃cepto timoris, q.22.2.3
Præceptum maximum datur de charitate, q.44.ar.1
Præcepta de dilectione Dei & proximi ſunt prima & primo intenta, alia uero ſecunda & finis ſecundarius, q.44.ar.1
Præcepta charitatis ſunt duo explicite & unum implicite, quia unum includitur in alio, q.44.ar.2
Præceptũ charitatis non numeratur inter p̃cepta decalogi, q̃a omnia alia in eis includuntur, & ad hæc ordinãtur, q.44.3.2
Præcepta ſpẽlia dant̃ de effectib⁹ charitatis. ſ. de gaudio pace & ſimiliter cõtra oppoſita charitatis odiũ, ſundiã &c. q.44.a.3.3
Præceptum de dilectione Dei exponitur, q.44.ar.5
Præceptum nullum datur de dilectione ſui uel corporis proprij, quia hæc ſemper manent & includuntur in dilectione Dei & proximi, q.44 ar 3.1
Præceptum de dilectione Dei perfecte impletur in patria tantum, ſed imperfecte in uia, q.44.ar.6
Præceptum de dilectione proximi conuenienter traditur quia tangit rationem dilectionis & modum, q. 44 ar.7
Præceptum datur in lege Dei de confeſſione fidei & de doctrina eius, q.16.ar.1.4
Præceptũ conuenienter datur in lege Dei de intellectu & ſcientia quo ad doctrinã, uſum, diſciplinã & memoriã, q.16.art.2
Præcepta de tẽperantia conuenienter dantur in lege Dei & de virtutibus annexis ipſi temperantiæ, q.170.ar.1
Præceptum de ſolutione decimarum, quo ad ſuſtentationẽ miniſtrorũ Dei eſt mortale & iuris naturalis, ſed quo ad certũ numerũ eſt iudiciale, ſed quo ad ſignificationẽ ei⁹ ẽ cerimoniale, & quo ad Chriſtianos ẽ p̃ceptũ eccleſiæ poſitiuũ, q.87.1
Præceptum de decimis continetur in doctrina Chriſti & Apoſtolorum quantum ad id quod eſt mortale tãtũ, q.87.ar.1.2
Præceptum proprie importat rationem debiti, q.122.ar.1
Sub p̃cepto nõ ſunt oĩa quæ ſub lege continentur, q.186.ar.9.2
Præceptum duplex. ſ. obligans ſingulos de cõmunitate uel cõmunitatem, q.152.ar.2.1
Præcepta affirmatiua non diſtinguntur a negatiuis quando in ſe includunt, q.62.ar.8.1
Præcepta negatiua legis prohibent actus pctõrũ qui ſunt ſecundum ſe mali, nec vnquã ullo mõ aliquo tp̃e uel loco, poſſunt bene fieri, affirmatiua ſunt de actibus uirtutum, q.33.ar.2
Præceptorum diuerſitas non ſignant diuerſitatem habitus ſed diuerſitatem actus, quia non dantur de habitibus uirtutum ſed de actibus earum, q. 44.ar.2.1
Præcepta affirmatiua obligant ſp̃ ſed non ad ſemper: negatiua uero obligant vtroque modo, q.140.ar. 1.2
Præceptum affirmatiuum hẽt annexũ negatiuum, q.44.ar.3.8
Præcepta Dei ſũt d eo qd ẽ d neceſſitate ſalutis ſcd̃m ſe: vñ quolibet caſu obſeruari dẽnt nõ aũt p̃cepta eccleſię, q.147.a.4.1
Præcepta decalogi ſunt quaſi prima & communia legis principia per ſe nota, q.122.ar.3.4
Præcepta decalogi ſunt quæ ſtatim ex primis principijs uel ex fide innoteſcunt hominibus, q.122.ar.1
Præcepta prima cõiſſima legis naturæ nõ numerant̃ inter p̃cepta decalogi nec ea q̃ diligẽti inquiſitione indigent, q.56 a.1
Præceptum tertium miſtice & literaliter poteſt exponi & partim erat morale & partim cerimoniale, q.122.ar.1
Præcepta prima tria ſunt de actionibus religionis, quartum eſt de pietate, cætera uero de iuſtitia cõmuniter dicta, q.122.a.1.
Præceptaq̃ inducũt ad obſeruãtiã legis p̃ſupponũt legẽ, iõ non poſſunt eſſe prima nec ponuntur in decalogo, q. 170. ar.2.2
Præceptũ de faciẽdis ſufficit i his ad q̃ tenet̃ hõ ex rõne, in q̃bus intelligitur etiam prohibitio uitandorum, q.22.ar.1.3
Præcepta dant̃ de fortitudine & partib⁹ ei⁹ in lege Dei, q.140.1
Præcepta legis diuinæ dant̃ de fortitudine & de alijs uirtutib⁹ ſecundũ q. conuenit ordinationi mentis in Deũ, q.140.ar.1
Præcepta negatiua conuenienter dantur in lege Dei contra uitia oppoſita temperantiæ & partibus eius, q.170.ar.2
Præcepta dantur in lege Dei de p̃ſeuerantia & patientia nõ aũt de magnanimitate & magnificẽtia, ſed dant̃ cõſilia, q 140.2.1
Præcepta cerimonialia erant figuralia primo & per ſe: iudicialia autem ex conſequenti tantum, q.87.ar.1
Præcepta legis humanæ diuerſificantur ſecundum diuerſitatem communitatum, q.140.ar.1
¶Perfectius naturaliter ex parte agentis eſt prius, imperfectius uero ex parte materiæ, q.1.ar.7 3
¶Prælati eccleſiarũ nõ hñt ſup infideles ptãtẽ quo ad pęnã ſpũalẽ eis infligẽdã, hñt tñ quo ad pęnam tẽporalem, q.10.ar.9.2
Prælato non eſt obediendum contra præceptum Dei, alias pręcipiens & obediens peccant, q 33 ar.7.5
Prælatus nõ dẽt p̃cipere ut reuelet̃ ſibi pctm̃ ſecretum, q.33.7.5
Prælatus ſi iniuſte concedit res eccleſiæ debent reſtitui eccleſiæ ut deueniant ad ſucceſſorem eius, q. 62.ar.5.5
Prælat⁹ ſi diſpẽſat ſine apparẽti cã i uotis, diſpẽſatio p̃lati ñ excuſat uouẽtẽ i manifeſtis a culpa ſicut ſi p̃lat⁹ diſpẽſaret cũ aliquo ſup uoto d̃ igreſſu religionis nulla apparẽte cã q.88.12.2
Prælati dẽnt abſtinere a multitudine præceptorũ, q.105.ar.1.3
Prælatus non eſt dominus ſed diſpenſator, non in deſtructionem, ſed in ædificationem, q.88.ar.12.2
¶Pręſũptio ſ malo dicit imoderãtiã ſpei dupliciter. ſ. ſup. uires p̃prias & cõtra iuſtitiã Dei, prima opponit̃ magnanimitati, ſcd̃a eſt pctm̃ in ſpũſctm̃, iõ grauior eſt quã prima, q.21 ar.1
Præſumptio aliqñ ſumit̃ in bonum aliqñ in malo, q.21.art.3.1
Præſumptio ſecunda eſt minus pctm̃ q̃ deſperatio, q.21.ar.2
Præſumptuoſus peccat non æſtimando miſericordiam Dei nimis, ſed contemnendo iuſtitiam eius, q.21.ar.2
Præſumptio magis opponitur ſpei q̃ timori, quia ſpei cõtrariatur ratione propter differentię, timori uero ratione generis, & contrarietas ad timorem eſt apparentior, q.21.ar.3.3
Præſumptio ſecunda procedit ex nimio amore ſui, q 21.ar.1.2
Præſumptio prima oritur ex inani gloria, ſecunda autem ex blaſphemia, q.21.ar.4
Pręſumptio prima opponitur magnanimitati ſecundũ exceſſum licet apparenter ſecundum defectum, inquantũ eſt aliquando de minimis quæ magna uidentur, q.130 ar.2
Præſumptio ſecunda opponitur charitati uel potius dono timoris, q.130.ar.2.1.
¶Proxim⁹ ſicut põt dupliciter timeri ita põt dupliciter amari, p̃p id quod in ipſo & propter quod Dei eſt, in ipſo, q.25.ar.1
Proximus non habet æqualiter bonitatem Dei ſicut Deus, & iõ non eſt æqualiter diligendus q.26. ar.2.3
Proximum magis debemus diligere quantum ad ſalutem animæ quàm corpus proprium, q 25 ar.5
Proximis ſicut magis debem⁹ eẽ bñfici, ita a nobis ex charitate ſũt magis diligẽdi ſcd̃m effectũ & ſcd̃m affectum, q.26.ar.6
Proximi non omnes æqualiter ſe habent ad Deum, ſed quidã ſunt propinquiores charitate quidã remotiores, q.26.ar.6.2
Propinquiores debent plus amari quàm meliores firmius & multiplicius, q.26.ar.7
Propinqui ſunt a nobis odibiles, non quia propinqui, ſed quia impediunt nos a Deo, q. 26.ar.7
¶Præſumere ſe eẽ meliorẽ p̃lato ſimpliciter vr̃ eẽ ſupbia, ſed ſe eſſe meliorẽ p̃lato quo ad aliqd nõ eſt p̃ſumptuoſũ, q.33.4.3
¶Prudẽtia dicitur quaſi porro uidẽs. i. procul uidens, q.47.ar.1
Prudentia non eſt tantum in intellectu ſicut ſcientia & ars, ſed habet aliquid in appetitu. i. rectitudinem, q.47.ar.1.2
Prudentia eſt tantum in ratione practica ſubiectiue, q.47.ar.2

Prudens ſecundum quid eſt qui bene ratiocinatur ad aliquem finem, ſimpliciter autem qui ad totam uitam, q.47.ar.3.1
Prudẽtia ñ ſolũ cõſiderat uniuerſalia, ſed ẽt ſigularia, q.47.a.3
Prudẽtia nõ cõſiſtit in ſenſu exteriori ſed in ſenſu interiori, nõ principaliter ſed per applicationẽ ad opus, q.47.art.3.3
Prudentia ſimpliciter dicta eſt uirtus non improprie ſicut uirtutes intellectuales ſed proprie, q.47.ar.4
Prudentia eſt amor quia ab eo mouetur ad actum non autem eſſentialiter, q.47.ar.1.1
Prudentia non eſt circa cauſam altiſſimam ſimpliciter ſed circa bonum humanum, q.47.ar.2.1
Prudentia proprie non eſt de fine ſed de his quæ ſunt ad finẽ, q.47.ar.1.2
Prudentia eſt uirtus ſpecialis propter ſpecialem rationem formalem obiecti, q.47.ar.5
Prudẽtia eſt nobilior cæteris uirtutibus moralibus, q.47.ar.6.3
Prudentia hominis non eſt omnino certa propter uariabilitatem ſingularium ſed ut in pluribus, q.47.ar.3.2
Cum per Prudentiam aliquid recte agimus ad finem alicuius uirtutis moralis ille actus eſt principaliter illius uirtutis ad cuius finem ordinatur, q.33.ar.1.2
Prudentia ponitur in diffinitione uirtutum moralium, quia dependent ab ea, q.47.ar.5.1
Prudẽtia adiuuat oẽs uirtutes & in oĩbus operatur, q.47.ar.5.2
Prudentia eſt inuentiua medij in uirtutibus moralib. q.47.a.7
Prudentia ſe habet ad bonum priuatum & ad bonum cõmune, i. ſe extendit ad regimen ſui & multitudinis, q.47.ar.10.
Prudentiæ nomen ſumitur a prudentia ſicut a principaliori eius parte, quia omnia requiſita ad prudentiam neceſſaria ſunt ut aliquid ordinetur in finem, q.49.ar.6.1
Prudentiæ ſpecies ſunt tres ſecundum tres fines. ſ. monaſtica, iconomica, & politica, q.47.ar.11
Prudentiæ ſpecies ſunt quinque, monaſtica iconomica, politica, militaris & regnatiua, q.48
Prudentia nõ eſt in ſeruis & ſubditis ſecundum q̃ hmõ, ſed inquantum conuenit eis regere ſe per rõnem, q.47.art.12
Prudentia non eſt per ſe in peccatoribus, ſed tantum eius falſa ſimilitudo, q.47 ar.13
Prudentia magis repugnat peccato q̃ fides q̃uis fides ſit nobilior ipſa prudentia quantum ad obiectum, q.47. ar.3.2
Prudentia infuſa eſt in omnibus exiſtentibus in gratia ſed prudentia acquiſita non eſt in iuuenibus, q.47.ar.14
Prudẽtia ñ eſt i nobis a natura niſi quo ad pĩcipia eiᵘ q̃ sũt nobis magis cõnaturalia q̃ pĩa pĩcipia ſpeculatiõis, q.47.ar.15
Prudentia non conuenit brutis niſi Metaphorice. i. inquãtum naturali inſtinctu aguntur ſagaciter, q.47.ar.15.3
Prudentia corrumpi poteſt per paſſionem non autem per obliuionem licet per eam impediri poſſit, q.47 ar.16
Prudẽtia triplex i. falſa, imperfecta & pfecta, prima ẽ ad malũ, ſecũda ad finẽ pticularẽ, tertia ad uerũ & vltimũ finẽ, q.47.13
Prudentia determinat circunſtantias, ſed illę perficiunt uirtutes morales, q.49.ar.7.2
Prouidentia importat reſpectum quendam alicuius diſtantis ad quod ea quæ ſunt in præſenti ordinanda ſunt, q.49.ar.6
Prouidentia Dei ſe extendit ad neceſſaria non autem prouidẽtia hominis, q.49.ar.8.2
Sicut ad prouidentiã pertinet proſpicere id quod eſt per ſe cõueniẽs fini, ita ad circunſpectionẽ pertinet cõſiderare an ſit conueniens fini ſecundum ea quæ circunſtant, q.49.art.8.3
Præcipitatio directius opponit rectitudini cõſilij q̃ tarditas ſuperflua q̃ habet quandam ſimilitudinẽ conſilij, q.53.art.3.3
Præcipitatio eſt operatio per impetum uoluntatis uel paſſionis ſine prudentia & partibus eius, q.53.ar.3
Præcipitatio eſt ſpeciale peccatum propter ſpecialem actum rationis qui prætermittitur. ſ. conſilium licet poſſit inueniri in quolibet genere peccatorum, q. [illegible] 2
Præcipitatio cõtrariatur dono conſilij & prudẽtiæ, q.53.ar.3.1
¶Prudẽtia carnis dr̃ qua qs ponit finẽ ſuũ bona carnis, q.55.1
Prudentia carnis eſt peccatum mortale, q.55.ar.1
Prudentia carnis eſt triplex, ſicut tentationes ſunt triplices, mũdi, carnis, & diaboli, q.55.ar.1.3
Prudentia carnis ſecundum rationem particularem prudentiæ eſt peccatum ueniale, q.55.ar.2
Prudentia carnis non eſt pctm̃ in ſpiritumſanctũ, q.55.ar.2.2
Prudentia carnis & aſtutia cum dolo & fraude maxime oriuntur ex auaritia, q.55.ar.8
¶Principes tenent ad reſtõnẽ ſi latrones increſcãt, qa redditus quos hñt ſunt quaſi ſtipẽdia ut cõſeruẽt iuſtitiã, q.62.art.7
¶Primitiæ erãt de pcepto ceremoniali quo ad determinationem, in communi uero de iure naturali nunc aũt de præcepto eccleſiæ ſecundum conſuetudinem patriæ, q.86.ar.4
Primitiarũ quãtitas non fuit determinata in lege quia erant p modum oblationis de cuius ratione eſt eſſe uoluntarium, & ideo aliqui dabant quartam partem alij ſexageſimam, ſed nunc ſtatur conſuetudini patriæ, q.86.ar.4.3
Primitiæ pertinent ad quoddam genus oblationũ in uſum ſacerdotũ in recognitionẽ beneficij Dei. ſ. fructuum terræ & debet eſſe aliquid præcipuum de fructibus terræ, q.86.ar.4
Primitiæ ſunt ſigna præteriti beneficij Dei, ſcilicet terræ promiſſæ Iſrael & toti humano generi: ſed ceremonialia erant proprie ſigna futuri, q.86.ar.4.1
Pro pdicatione dare uel accipere aliqd quaſi pcium, itẽ prophetia, oratione, officio & hmõi actibᵘ ſpũalibus eſt ſimonia nõ aũt accipere p ſuſtẽtatione ſcdm ordinationem eccleſiæ uel conſuetudinem approbatam, non exigendo ab inuitis per ſubtractionem ſpiritualium ſed per ſuperiorem, q.100.ar.3
¶Prodigalitas opponitur auaritiæ licet quandoque ſecundum diuerſa ſint in eodem, q.119.ar.1
Prodigalitas eſt circa paſſiones pecuniæ ſicut deficiens non autem ſicut ſuperabundans in eis, q.119.ar.1.1
Prodigus non ſemper abundat in dando propter uoluptates, circa quas eſt intemperantia, q.119.ar.1.3
Prodigalitas ſemper eſt peccatum non principaliter propter quantitatem, ſed propter inordinationẽ dandi quibus non debet dari & propter quæ & ſicut debet, q.119 ar.2
Prodigus peccat in ſe & in proximum & præcipue clerici conſumentes bona pauperum, & ſimiliter auari, q.119.ar.3.1
Prodigalitas opponitur liberalitati, q.119.ar.1
Primi parentes ſeneſcendo inceperunt mori prima die qua peccauerunt licet poſtea multum vixerint, q.164.ar.1.8
Profectus cognitionis dupliciter: ex parte docentis & ex parte addiſcentis, q.1 ar.7.2
¶Presbyteri curati & Archidiaconi poſſunt ſine licentia ingredi religionem, q.189.ar.7
¶Profeſſi in religione mortui ſunt mundo, & uiuunt Deo, vnde non ſunt reuocandi ad uitam humanam occaſione cuiuſcunque euentus, q.88 ar.11.1
Profeſſus non debet exire religionem ut parẽtibus ſubueniat, ſed procuret eis ſicut poteſt cum licentia, q.101.ar.4.4
Prophetia non eſt habitus nec qualitas permanens, ſed ut paſſio tranſiens, q.171.ar.2
Prophetia eſt diuina inſpiratio rerum immobili ueritate denuntians futura, ſecundum Caſſiodorum, q.171.ar.3
Prophetia primo & principaliter cõſiſtit ĩ cognitione, iõ dr̃ a ſanos, ſcd̃ario cõſiſtit ĩ loquutione, iõ dr̃ a phari. tertio cõſiſtit in operatione miraculorũ ad confirmationẽ eius, q.171.ar.1
Prophetia hẽt duo. ſ. repræſentationẽ & iudiciũ de uiſis qd̃ eſt principalius & cõpletiuum eius ſine quo non eſt, q.173.ar.2
Prophetia reqrit lumen ſupernaturale intellectuale, q.171.ar.2
Prophetia requirit inſpirationẽ quo ad mẽtis eleuationẽ & reuelationem quoad perceptionem diuinorum, q.171.ar.1 4
Prophetia requirit maximam mentis eleuationem ad contemplationem ſpiritualium, q.172.ar.4
Prophetia reqrit bonitatẽ morũ quo ad refrenationẽ paſſionum & remotionem occupationum exteriorum, q.172.ar.4
Prophetia non requirit diſpoſitionẽ naturalẽ, quia Deᵘ ſimul remouet indiſpoſitionem diſponit & perficit, q.172 ar.3
Prophetia poteſt haberi ſine charitate & ſine gratia gratum faciente, q.172. ar.3
Prophetiæ obiectum eſt illud quod eſt in cognitione diuina ſupra facultatem humanam, q.174.ar.1
Prophetia eſt de omnibus ſed primo & principaliter eſt de futuris contingentibus, ſecundo de exiſtentibus ſupra uniuerſalẽ cognitionem hominũ, tertio reſpectu alicuius, q.171.ar.3
Prophetia ẽ principaliter de futuris nõ ãt de pſenti niſi aliqũ, iõ tũc inſeruntur aliqua quæ excedunt hiſtoriã, q.171.ar.3
Prophetabilia oĩa ſunt nõ cognoſcibilia ab homine niſi p reuelationẽ Dei, ſed q̃ ptinẽt ad ſapiẽtiã & ſciẽtiã & interpretationẽ ſermonũ poſſunt naturaliter cognoſci ab hoĩe, q.171.3.2
Prophetæ non uident omnia prophetabilia, ſed tãtum ea quæ ſibi ſpecialiter reuelantur, q.171.ar.4
Prophetia aliqua ẽ de pterito ſicut in Geneſi, & in aliqua ponitur pteritũ pro futuro pp certitudinẽ prophetiæ, q.171.ar.3
Prophetæ non uident Deum per eſſentiam, q.173.ar.1
Prophetæ uidẽt ĩ ſpeculo æternitatis ſcu ĩtelligẽtiarũ ſiue in libro præſciẽtiæ Dei cãliter non autem formaliter, q.173.ar.1
Propheta hẽt certiſſimã & diſtinctã cognitionẽ de uiſis p ſpiritũ pphetiæ nõ aũt de habitis per inſtinctum Dei, q.171.ar.5
Prophetiæ nullo modo poteſt ſubeſſe falſum ſicut nec præſciẽtię Dei, q.171.ar.6
Propheta proprie cognoſcit ſe moueri a Deo ad aliquid exiſtimandum uel ſignificandum uerbo uel facto, non tamẽ omnia quæ per hoc intendit Deus, q.173 ar.4
Prophetia ſĩpliciter dicta e. ſup. uniuerſalẽ cognitionẽ hominũ non

non poteſt eſſe a natura ſed tãtũ ex reuelatione Dei, prophetia uero ſecundum quid, ideſt de aliquibus in ſuis cauſis poteſt eſſe a natura, ſed fallibiliter, q.172.ar.1
Prophetia & aliæ illuminationes & reuelationes fiunt nobis a Deo mediantibus angelis, q.172.ar.2
Prophetica illuſtratione actuali ceſſante aliquis dicitur propheta ex deputatione Dei & ex habilitate remanente ad facilius illuſtrari, q.171.ar.2.2
Prophetiæ finis eſt manifeſtatio alicuius ueritatis exiſtentis ſupra hominem, q.174.ar.2.1
Prophetia ſecundum quid poteſt eſſe a Dæmonibus, non autẽ prophetia ſimpliciter, q.172.ar.5
Prophetia Dæmonum nõ fit per illuminationes ut diuina, ſed per viſionem imaginariã uel ſenſibilem, nec eſt ſemper uera ſicut prophetia diuina, q.172.ar.5.2
Prophetiæ Dæmonum quandoque dicunt uera ex inſpiratione diuina & aliquando per Dæmones, q.172.ar.6
Prophetiæ ſpecies triplex, comminationis, prædeſtinationis & præſcientiæ, q.174.ar.1
prophetia fit dupliciter, ſ. per influxum luminis tantum & per ſpecies impreſſas uel aliter ordinatas, q.173.ar.2
Prophetiæ modus triplex ſecundum triplicem potentiam cognoſcitiuam, ſ. ſecundum oculos, ſecundum ſpiritum imaginarium & ſecundum intuitum mentis, q.174.ar.1.3
Prophetis repræſentant aliqua quadrupliciter, ſ. ſenſu exteriori, ut Daniel uidit ſcripturã in pariete, & Samuel audiuit verba, uel per formas in imaginatione diuinitus impreſſas ſicut in cæcis natis ſimilitudines colorum, uel formas diuinitus ordinatas ſicut Hieremias uidit ollam accenſam uel p ſpẽs in intellectu ſicut ſciẽtia infuſa Salomoni & Apoſtolis, q.173.a.2.
Prophetiæ modus ſextuplex, q.174.ar.1.3
Prophetiæ gradus in imaginaria diſtinguitur quadrupliciter. ſ. per ſomnium & uigiliam per ſigna ſi loquẽns uidetur uel non ſi ſecundum dignitatem apparentis, q.174.ar.3
Prophetiæ gradus improprie dictæ dupliciter. ſ. infimus, i. ſecundum operationem exteriorem ut Sanſon, & uiſio de naturalibus ut Salamon, q.174.ar.3
Prophetiæ actus duplex, ſ. principalis, ideſt uiſio, & ſecũdarius, ideſt denunciatio, q.171.ar.2
Prophetæ ueri tripliciter differunt a falſis prophetis, ſ. agente, fine, & certitudine, q.171.ar.6.ſt
Prophetia prædeſtinationis ſemper impletur non autem prophetia comminationis, q.171.ar.6.2
Prophetiæ omnes ſunt eiuſdem ſpeciei, quia ſ. ſunt per unum formale, ſ. per lumen diuinum, q.171.ar.3.3
Prophetia eſt ſimpliciter excellentior dono linguarum triplici ratione, q.176.ar.2
Prophetia intellectualis uiſionis eſt nobilior quàm imaginaria niſi reſpectu reuelandi per ſimilitudinem corporalem, quia tunc eſt econuerſo, q.174.ar.2
Prophetia magis dicitur de imaginaria quàm de intellectuali, q.174.ar.2.3
Prophetia imaginaria de ſpirituali ueritate eſt nobilior intellectuali de cognoſcibilibus humána ratione, q.174.ar.2.3
Propheta quãto eſt uiciñor Chriſto tanto eſt maior & magis poſtq̃ añ, licet i quolibet ſtatu prima ſit maior alijs, q.174.a.6
Propheta idem non eſt ſemper in eodem gradu prophetiæ, ſed quandoque in maiori, quandoque in minori, q.174.ar.3.2
Prophetia Dauid ex propinquo attingit ad uiſionẽ Moyſi maiorẽ, quoad cognitionẽ diuinitatis, ſed ecõuerſo i cognoſcẽdo & exprimẽdo myſteria incarnationis Chri, q.174.art.4.1
Prophetia non conuenit Deo nec beatis nec angelis, q.173.ar.1
Prophetia fuit in Chriſto inquantum uiator, q.174.ar.5.3
Propheta eſt ille cuius tantum intellectus illuminatur ad iudicandum uiſa ab alijs, ſicut Ioſeph & Daniel, q.173.ar.2
Propheta non eſt proprie ille cui oſtenduntur ſimilitudines ſine lumine intelligentiæ, ſicut Pharao, Nabuchodonoſor, vel Balthaſar, q.173.ar.2
Prophetæ fuerunt oĩ tempore in noue teſtamẽto, q.174.ar.6
Prophetiæ inceperunt ſcribi per Iſaiam & Oſeæ, quando Roma condita fuit, q.174.ar.6.2
Prophetæ fuerũt maxime in abundantia tpe Regũ, quia tũc populus erat liber, iõ inſtrui dẽbat de agendis, q.174.ar.6.2
¶Puer ante pubertatem poteſt recipi in religione de conſenſu parentum, ſed poſt etiam eis inuitis, q.189.ar.5
Pueri non tenenẽ ad ieiunia eccleſiæ quãdiu ſunt in ſtatu augmenti qđ ut in pluribus eſt in fine tertij ſeptennij, ſed exercẽdi ſunt in eis ſcđm mo[illegible] ætatis. ſñ qñque in magna tribulatione iubentur pueri & bruta ieiunare, q.147.ar.4.2
¶Puſillanimitas põt tripliciter conſiderari. ſ. ſecũdũ ſe, ex cauſa eius, ſ. ignorantia timore pigritia & ira, & ex effectu eius, ſcilicet ſubtrahendi ſe: primo mõ opponitur directe magnanimitati, ſecundo ſolicitudini. tertio ſimiliter, q.133.ar.2
Puſillanimitas ſecundum defectum opponitur humilitati inquantum applicat animum ad uilius q̃ decet, ſed directius opponitur magnanimitati, quia fugit magna, q.133.art.1.5
Puſillanimitas eſt contraria magnanimitati ſecundũ defectũ: pſumptio aũt ſecũdũ exceſſum, iõ utraq; ẽ pctm̃, q.133.art.2
Puſillanimitas eſt pctm̃ mortale & qñque ueniale, q.133.ar.1.2
Puſillanimitas ſecundum ſpeciem propriam eſt grauius peccatum præſumptione, q.133.ar.2.4
Puſillanimitas oritur ex ſuperbia, quia nimis innititur ſenſui proprio, q.133.ar.1.3
Puſillanimus eſt qui recuſat exequi operationem ſibi proportionatam, q.133.ar.1
¶Pueri & periuri nõ coguntur iurare, quia iurarent ſine reuerentia, nec ſacerdotes niſi in neceſſitate, & p ſpũali, q.89.ar.10
Puer añ uſum rõnis non põt ſe obligare aliquid ex uoto, quo vſu rõnis habito põt ſe obligare, ſed oẽ uotum eius ẽt religionis ante annos pubertatis, ideſt ante annos quatuordecim in puero, duodecim in puella poteſt irritari a parentibus & a tutoribus, non autem poſt annos pubertatis, q.88.ar.8.2
¶Puniri poſſunt non dantes oblationes debitas per ſubtractionem ſacramentorum, non tamen a ſacerdote cui debentur, ne uideatur aliquid exigere pro exhibitione ſacramentorũ, ſed per ſuperiorem aliquem, q.86.ar.1.3
¶Punitio non dẽt deſeri pp ſcandalũ niſi ſequatur peius ppter multitudinẽ peccantiũ, uel pp potẽtiã principũ, q.43.7.1
Pueri Iudæorum ac aliorum infidelium non debent baptizari inuitis parentibus, q.10.ar.12
¶Puritas cordis eſt effectus fidei, q.7.ar.2

Q

QVantitas uirtualis quæ non attenditur ſecundum numerum obiectorum ut plura uel pauciora diligãtur, ſed ſecundum intenſionem actus ut magis uel minus diligatur, conuenit charitati, q.24.ar.4.1
¶Quicquid pertinet ad redditionem debiti cuiuſcunque perſonæ intelligitur mandari quarto præcepto, q.122.ar.5.2

R

Rationes quibus ſancti demonſtrant ea quæ ſunt fidei, non ſunt demonſtratiuæ, ſed perſuaſiuæ, q.1.ar.5.2
Ratio formalis obiecti fidei poteſt accipi ex parte rei creditæ, & ſic eſt una: ex parte uero credentium eſt q. ſit non uiſum & ex hoc diſtinguũtur articuli & non ex alia parte, q.1.ar.6.2
Ratio humana quæ inducitur ad ea q̃ ſunt fidei dupliciter ſe habẽt: uno mõ antecedenter ad uolũtatẽ & ſic diminuit meritũ, alio mõ cõſequẽter & ſic nõ diminuit meritũ, q.2.a.10
Rationes quæ inducuntur ad auctoritatem fidei non ſunt demonſtrationes, ſed remouent impedimenta fidei, oſtendendo nõ eſſe impoſſibile quod in fide proponitur, q.2.art.10.2
Ratio nõ dĩ donum ſicut intellectus, quia rõ procedit ex lumine naturali, non aũt intellectus ſicut nec donum, q.8.ar.1.2.
Ratio charitatis eſt una ſola a bonitate diuina ſumpta: cæteræ aũt ſunt ſecundario inducentes ad diligendum, q.23.ar.5.2
Ratio naturalis præſtituit finem uirtutibus moralibus nõ aũt prudentia, ſed diſponit de his quæ ſunt ad finem, q.47.ar.7
Rõ prudẽtiæ pcedit a duplici itellectu. ſ. primorũ principiorũ uniuerſaliũ & alicuiꝰ ſingulares. ſ. finis pticularis, q.47.ar.2.1
Ratio & intellectus ſunt eadem potentia realiter, q.43.ar.5.3
Rationis certitudo eſt ex intellectu, ſed neceſſitas eius eſt ex defectu intellectus, q.49.ar.5.2
Ratio pro ipſo bono uſu eſt pars ipſius prudentiæ, non autem pro ipſa potentia, q.49.ar.5.1
Rõnis nomẽ ab inquiſitione & diſcurſu ſumitur, q.49.ar.5.3
Cõ eadẽ eſt de monachis & de alijs religioſis quo ad cõia omni religioni, nõ aũt quo ad ꝑpria monachorũ, q.188.ar.2.2
¶Rapina eſt grauior furto dupliciter, uel quia inuoluntarium p uim eſt maius q̃ per ignorãtiam, ſecundo quia rapina eſt in re & in perſona furtum autem in re tantum, q.66.ar.9
Raptus ut eſt ſpecies luxuriæ eſt quando puella de domo patris abducitur uiolenter, ut corrupta matrimonio habeatur ſiue ei ſiue parentibus uiolentia inferatur, q.154.ar.1
Raptus quandoque eſt cum ſtupro quandoque ſine eo, ut in raptu uiduæ nuptæ uel corruptæ, & quandoque ſtuprum eſt ſine raptu, ſi deflorerur uirgo ſine uiolentia, q.154.ar.7
Raptus plerunque concurrit cum ſtupro, ideo quandoq; unũ ponitur pro alio, q.154.ar.7.1
Rapta poteſt duci in matrimonium ſi ipſa uel parentes cõſentiant, q.154.ar.7
Raptus Monialium eſt grauius & ſecundum leges punitur capitali ſententia, q.154.ar.10.1
Raptus mentis proprie eſt eleuatio mentis ad ſupernaturalia a Deo cum abſtractione a ſenſibus, q.175.ar.1
Raptus rõne cãr põt pertinere ad uim appetitiuã nõ aũt rõne

termini,ſed tantum ad uim cognitiuam,q.175.ar.2
Raptus mentis ad diuina triplex,ſ.per ſimilitudines imaginarias,per effectus intelligibiles & per eſſentiam Dei, primus conuenit Petro & Ioanni euangeliſtæ,ſecundus Adæ & Dauid.tertius Paulo & Moyſi,q.145.ar.3.1
¶Repugnantia fidei,ſiue in conſideratione,ſiue in exteriori pſecutione intantum augent meritum fidei inquantum oſtē ditur uoluntas magis prompta & firma in fidei,q.2.ar.10.3
¶Regula humana duplex,rō humana & lex æterna,q.8.ar.3.3.
¶Recompenſatio temporalis non intenta non minuit meritū, nec laudem eleemoſynæ,nec aliorum actuum ſicut nec humana gloria non intenta,q.32.ar.3.2
Recompenſatio temporalis intenta diminuit meritum & laudem eleemoſynæ non autem ſpiritualis,q.32.ar.3.2
Religioſo non licet dare eleemoſynas ſine licentia,niſi de modicis ſub ratihabitione,q.32.ar.8
Recta exiſtimatio d fine particulari dr itellect⁹ inquātū eſt alicuius principij & dr ſenſus inquātum eſt particularis,q.49 ar.2.3
Reddere unicuiq; qđ ſuū eſt,eſt ꝓprius actus iuſtitiæ,nec cōuenit alteri uirtuti,niſi inquātū coniungitur iuſtitiæ,q.58.a.11
¶Reſtitutio eſt actus commutatiuæ iuſtitiæ quia nihil aliud vr̄ eſſe q̄ aliquem ſtatuere in poſſeſſionem rei ſuæ,q.62.ar.1
Reſtitutio ꝓprie eſt tm̄ debiti & in reb.exteriorib⁹ qa ſupponit idētitatē,ſed trāſfertur ad actiones & paſſiones,q.62.ar.1.1.
Reſtitutio male ablati eſt de neceſſitate ſalutis quantum poſſibile eſt,q.62.ar.2
Reſtitutio qñ fieri non pōt illius rei ſicut mēbrū mutilatū dēt fieri recompenſatio quantum poſſibile eſt,q.62.ar.2.1
Reſtitutio ſimpli ſufficit ante ſententiam iudicis, ſed poſt tenetur etiam ad pœnam pro culpa,q.62.ar.3
Reſtitutio præfertur ſubuentioni parentum, niſi in extrema neceſſitate,q.62.ar.4.4
Reſtitutio debet ip fieri ei a quo aliquid ablatum eſt,q.62 ar.5
Reſtituendum alicui qui mortuus eſt hæredibus eius dari debet,q.62 ar.5.3
Reſtitutio debet fieri alicui, & ſi ille eſt ignotus dēt dari pauperibus præmiſſa debita diligentia & inquiſitione,q.62.a.5.3.
Reſtitutio ſi debet fieri alicui exiſtenti in parte longinqua, debet ei mitti,præcipue ſi res ſit magni ualoris uel debet deponi,q.62.ar.5 3
Reſtituens unus totum alij non tenentur principali, ſed debēt refundere partem ſuam ſoluenti totum,q.62.ar.6.3
Reſtitutio debet fieri per confeſſorem ſecrete ne crimen detegatur,q.62.ar.6.2
Reſtitutio debet ſtatim fieri uel dilatio peti ab eo qui pōt cōcedere uſum rei,quia implicat præceptum negatiuū,q.62.ar.8
Reſtitutio uſurarum debet fieri caute ne cum ſcandalo fiat pſonarum,q.62.ar.6.2
¶Recidiuans & ſimulans.i. fictus nō derident Deum expreſſe, ſed interpretatiue,q.75.ar.2.2
¶Religio importat ordinem ad Deum, ad quem ordinat hominem,q.81 ar.1.
Religio eſt uirtus reddens debitum honorem Deo,q.81.ar.2
Religio eſt alia uirtus a pietate,q.101.ar.3.2
Religio eſt una uirtus quia exhibet reuerentiam Deo ſub una ratione.ſ.ut Deus eſt primum principium creationis & gubernationis rerum,q.81.ar.3.1
Religio cæteris uirtutibus imperat,q.81.ar.1.1
Religio præfertur aliis uirtutibus moralibus,q.81.ar.6
Religioſi non ſe ſubiciunt homini propter hominem, ſed ꝓpter Deum,q.81.ar.1.5
Religio habet duo,ſ.cultum Dei,& Deum,primum eſt obiectū ſecundum uero finis,q.81.ar.5
Religio eſt in uoluntate ideo ordinat actus aliarum potētiarū ad Dei reuerentiam,q.81.ar.3.1
Religionis actus quilibet pertinet ad cultum Dei uel ſeruitutē eius:primum reſpicit excellentiam Dei, ſecundum uero ſubiectionem hominis,q.81.ar.3.2
Religio habet duplices actus elicitos.ſ.ut ſacrificare,adorare & huiuſmodi & imperatos.ſ.aliarum uirtutum,q.81.artī.1.1
Religio habet duplices actus interiores ut principales,& per ſe & exteriores ut ſecūdarios & propter interiores,q.81.ar.7.
Religio dr̄ a frequēti electione diuini cultus uel dr̄ ab iterata dilectione Dei negligēter amiſſi,uel di a religādo,q.81.ar.1.
Religio & ſanctitas diſtinguuntur ratione,q.81.ar.8
Religioſi pñt accipere oblationes tripliciter ut pauperes,ut miniſtri & ut Curati ſi Parrochiæ ſunt eorum,q.86 ar.2.2
Religioſi curati poſſunt exigere decimas nec tamen tenentur dare,non curati uero econuerſo habent tamen aliquam immunitatem ſecundum diuerſas conceſſiones eis factas a ſede Apoſtolica,q.87.ar.3.3
Religioſi tenentur obedire ſuis Prælatis in his tantum, quæ in regula continentur directe.i.expreſſe,uel indirecte.i.implicite,ut mutua obſequia, pœnæ & huiuſmodi,q.104.ar.5.3
Sicut religio eſt qđā proteſtatio fidei.ſpei,& charitatis quib homo primordialiter ordinatur in Deū ſic pietas eſt quædam proteſtatio charitatis ad parentes & ad patriā,q.101.ar.3.1
Sicut religio p excellentiā dr̄ pietas ſic latria dr̄ dulia inquantū Deus eſt excellenter pater & dominus,q.106,ar.1.1
Ad religionem pertinent omnia illa per quæ Deo reuerentia exhibetur,q.83.ar.3
Religio nominat ſtatum perfectionis,q.186.ar.1
Religionis ſtatus ordinatur ad perfectionem charitatis,ſicut ad finem,q.186.ar.7.1
Religio eſt ſtatus pœnitentiæ, exercitium & ſcola perfectionis, q.186.ar.1.4
Religionis ſtatus præfertur eleemoſynis & uirginitati ſecularium,q.186.ar.8
Religionis ſtatus pt̄ cōſiderari tripliciter ut exercitiū tēdēdi ad pfectionē charitatis,ut quietās,& ut holocauſtū,q.186.art.7
Religio oīs ſumpſit originem a diſcipulis Chriſti,q.188.artic.7
Religio requirit ſubtractionem impedientium hominem ne totaliter feratur ad ſeruitium Dei,q.186.ar.4
Religioſi non tenentur habere perfectam charitatē,ſed ad hoc tendere & ad hoc operam dare,q.186.art.2
Religioſi non tenentur ea habere, quæ cōſequunť perfectionē charitatis,ſed ad hoc tendere non contemnendo,q.186.a.2.
Religioſi non tenenť ad oīa exercitia p quæ uenitur ad perfectionē,ſed tantum ad taxata ſcđm regulam ſuā,q.186 ar.2
Religioſi nō tenentur ad omnia conſilia de particularibus,ſed ad eſſentialia religioni,q.186.ar.2.3
Religioſi non tenentur niſi ad ea ad quæ ſeculares teneňt niſi quæ ad eorum uota pertinent,q.187.ar.3
Religioſi non tenentur ad opera manualia pluſquàm ſeculares,niſi ad quæ tenentur ex ſtatutis ſui ordinis, q.187.artic.3
Religioſus factus Eps non abſoluitur a tribus uotis religionis, qa nihil debet habere proprium, ſed eſt diſpenſator cōmunium bonorum Eccleſiæ,ſed per accidens non tenetur obedire ſi ſuperiorem non habeat, ſicut nec Abbas,q.185.ar.8
Religioſis licet ex commiſſione prædicare & ſimilia,q.187.ar.1
Religioſis licet ſtudere in libris Gentilium ſed principaliter in ſacra ſcriptura,q.188 ar.5.3
Religioſis licet aduocare pro monaſterio pro pauperibus & viduis,non autem propter aliquod mundanum,q.188.ar.3.2
Religioſis licet tractare negocia ſecularia moderate, cum licentia ex charitate,non autem ex cupiditate,q.188 ar.2.2
Religioſis licet uiuere de eleemoſinis quaſi eis debitis dupliciter.ſ rōne neceſſitatis triplicis.ſ. infirmitatis, ægeſtatis & cōſuetudinis,& rōe quadruplicis operis.ſ. pdicationis,altaris, ſtudij,& donōs oīum ſuorū bonorū monaſterio,q.187.ar.4
Religioſis licet mendicare pro humilitate,neceſſitate,uel utilitate,non autem ex cupiditate,ſicut ſecularibus,q.187.ar.5
Religioſis licet uti uilibus ueſtibus ad contemptum ſeculi, ad pœnitentiam & humilitatem,q.187.ar.6
Religioſis militibus licet bellum facere authoritate principis non autem authoritate propria,q.188.ar.3.4
Religioſi dñr dupliciter.ſ cōiter oēs,qui per fidē colūt Deū, & ſpāliter q totā uitā ſuā dedicāt cultui diuino, q.188.art.1.1.
Religionis gradus triplex, cui competit triplex gradus paupertatis,q.188 ar.6
Religionum aliquæ ordinantur ad uitam contemplatiuā, aliquæ uero ad opera uitæ actiuæ,q.183.ar.4
Religiones principaliter ſunt diuerſæ,ſecundum fines, ſecundario ſecundum exercitium,q.188.ar.1
Religio quædā conuenientiſſima inſtituta eſt ad pdicationem, & confeſſiones & alia huiuſmodi ſpiritualia,q.188.ar.4
Religio ordinatur ad ſtudium quia illud illuminat, remouet errores,prodeſt ad prædicandum & huiuſmodi, domat luxuriam & auaritiam & ualet ad obedientiam, q.188.ar.5
Religio aliqua inſtituiť ad militādū nō qdē pp aliquod mundanū ſed ad defenſionē diuini cultus & proximi,q.188.ar.3
Religio principaliter eſt melior cuius finis eſt potior, i. ad maius uel ad plura, ſecundario autem quæ melius proportionatur fini.q.188.ar.6
Religio tanto perfectior eſt ſecundum paupertatem quāto habet magis eam proportionatam fini.q.188 ar.7
Religio ordinata ad actiones corporales eſſet imperfecta ſi careret diuitijs in communi, non autem aliæ,q.188.art.7
Religio ſolitariorum eſt perfectior quā ſocialis, ſed periculoſiſſima eſt imperfectis,q.188.ar.8
Religioſorū pœnitētiæ, nulla ſatiſfactio æqpollet,q.189.ar.3.3
Recepti ſimoniace ſcienter quomodo ſunt retinendi, uel expellendi,q.100.ar.6.5
Reſolutio ſeminis ex propoſito quocūq; mō ēt ſine coitu, tollit

lit uirginitatem irreparabilem, non autem ſine conſenſu, q. 15.ar.1.4
¶Remedium triplex contra ſuperbiam.ſ.conſideratio proprię infirmitatis, magnitudinis Dei & imperfectionis propriorũ bonorum, q.162.ar.6.1
Reuerentia non eſt honor, ſed eſt motiuum honorantis & eſt finis honoris inquantum.ſ.aliquis ad hoc honoratur ut in reuerentia habeatur ab alijs, q.103 ar.1.1
Rixa eſt cõtradictio in factis.ſ.mutua pcuſſio & pticulare bellũ ſine authoritate publica, ſed cõtentio eſt in uerbis, q.41 ar.1
Rixa inuadentis iniuſte ſemper eſt peccatum mortale, ſed defendentis nullum eſt pctm̃ niſi ex odio uel nimis, q.41.art.1
Rixa orit̃ pꝛime ex ira, ſed ex cõcupiſcẽtia ſicut ex prima radice & ex iactãtia occaſionaliter & ex odio p accidẽs, q.41.ar.2
Rixantur minime nec peccant qui publica poteſtate inuadũt, ſed qui eis reſiſtunt iniuſte ſe defendendo, q.41.ar.1.3

S

SACRAMENTVM Euchariſtiæ continet duo, ipſum ſacramentum & miraculum, q.1.ar.8.6
¶Sanctam eccleſiam catholicam dupliciter exponit̃, q.1.ar.3.5
¶ Sapientia data a Deo eſt donum ſpiritusſancti, ſed ſapientia acquiſita per ſtudium eſt uirtus intellectualis, q.45.ar.1
Sapientiæ donum dicitur pietas & timor Dei, quia manifeſtãt ſapientiam & fidem, q.45.ar.1.1
Sapientiæ donum quo ad ſuam cauſam eſt in uoluntate, ſed ſecundum eſſentiam eſt intellectu, q.45. ar.1
Sapiẽtia dr̃ quaſi ſapida ſciẽtia talis expoſitio ñ cõuenit niſi ſcd̃m nomẽ qd̃ hẽt ſapientia in lingua latina, in græco aũt nõ cõpetit & forte nec in alijs linguis, unde vr̃ potius ibi nomẽ ſapiẽtiæ accipi p eius fama qua a cũctis cõmẽdatur, q.45.a.2.2
Sapientia ſimpliciter eſt bona, ſed ſecundum quid eſt mala, ut terrena, animalis & diabolica, q.45.ar.1.1
Sapientia acquiſita poteſt eſſe cum pctõ mortali non autẽ donum ſapiẽtiæ, ſicut nec charitas quã præſupponit, q.45.ar.4
Sapiẽtiæ donũ in quãtũ eſt neceſſariũ ad ſalutem eſt in omni habente gratiã, ſed in pueris & amentibus habitualiter tantum, ſed quo ad ſecreta myſteria & diſcretionem aliorum eſt in paucis, quia eſt gratia gratis data, q.45.ar.5
Sapientiæ dono correſpondet ſeptima beatitudo, q.45. ar.6
¶ Sacrificium proprie dicitur aliquid factum ad honorem debitum ſoli Deo ad eum, q.181.ar.4.1
Sacrificium nihil aliud eſt niſi proteſtatio interioris deuotionis & fidei, q.85.ar.1
Sacrificium ſoli Deo debet offerri, q.85 ar.2
Sacrificium Deo offerre in cõi eſt de iure naturali, ſed determinatio eius eſt de iure diuino & humano, q 85.ar.1
Sacrificia ſenſibilia inſtituta ſunt non propter indigentiã Dei, ſed ut homo ſe & omnia ſua referat in Deum ut in finem principium & dominum omnium, q.85.ar.2
Sacrificium duplex interius & exterius, q.85.ar.2
Ad ſacrificium interius omnes tenentur, ad exterius autẽ ſoli ſubditi legi niſi ſint neceſſarij actus uirtutum, q.85 ar.4
Sacrificium in lege veteri erat publica proteſtatio peccati, ideo non fiebat pro peccato negligentiæ nec pro alijs peccatis interiorum actuum quia erant occulta, q.54.ar.3 3
Sacrificia non erant oblationes, ſed primitiæ, quia nihil ſacrũ fiebat circa eas, q.85.ar.3.3
Sacrilegiũ eſt oẽ quod fit ad irreuerentiam rei ſacræ, q.99 ar.1
Sacrilegium eſt ſpeciale pctm̃ oppoſitum religioni, q.99.ar.2
Sacrilegium eſt ſine alijs peccatis quando non eſt alia deformitas niſi uiolatio rei ſacræ, q.99.ar. 2.3
Sacrilegium eſt grauius cõtra perſonã q̃ contra locum, ſed grauiſſimũ eſt cõtra ſacra, ſecundo contra uaſa ſacra, tertio cõtra imagines & reliquias ſanctorũ, quarto cõtra ornatus rei ſacræ, quinto contra res miniſtrorum eccleſiæ, q.99 ar.3
Sacrilegium eſt omne peccatum perſonæ ſacræ materialiter, non autem formaliter niſi fit directe contra ſanctitatẽ eius, puta, ſi uirgo Deo dicata fornicetur, q.99.ar.3 3
Sacrilegium eſt quælibet ſpecies luxuriæ ſecundum quòd uiolat aliquid pertinens ad cultum Dei, q.184.ar.10
Sacrilegij pęna ſcd̃m ęqualitatẽ ẽ excõicatio, ſed qa hęc ñ timet̃ addit̃ decapitatio ſcd̃m leges & pecuniaria ſcd̃m canões, q.99 4
Sacrilegiũ reducit̃ ad tres ſpẽs luxuriæ.ſ.vel ad ſtuprum uel ad adulteriũ inquantũ violat̃ virgo Deo deſponſata, uel ad inceſtum inquantum eſt cum cognata ſpirituali, q.154.art.1.3
Sãcti faciunt miracula, dupliciter.ſ. poſtulatione & ptãte.i.non præcedente oratione, manifeſte tamen in utriſq; Deus operatur principaliter, ſancti inſtrumentaliter, q.178.ar.1.1
Scandalũ eſt proprie dictũ uel factũ minus rectũ pbens occaſionẽ alijs ruinæ, ſed ſcãdalũ large ſumitur pro quolibet impedimẽto alicui pſtito in uia aliqua quã pſequi intẽdit, q.43.1
Scandalũ græce offenſio dicitur latine uel ruina uel impactio pedis, q.43.ar.1
Scandalum duplex.ſ.actiuum.i.omne inductiuum peccati, intentum uel non intentum.ſ. peccatum uel ſimile ei & paſſiuum.i.ruina peccati ex dicto uel facto alterius, q.43.ar.1.4
Scandalum actiuum quandoque eſt ſine paſſiuo, quandoque econuerſo, quandoque ſimul, q.43.ar.1 4
Scandalum omne eſt peccatum, ſed actiuum quidem dantis, paſſiuum uero ſumentis, q. 43.ar.2
Scandalum actiuum per ſe.i. intentum eſt ſpeciale peccatum, non autem per accidens nec ſcandalum paſſiuum, q.43.ar.3
Scandalum actiuum eſt ſine alio peccato quando factum uel dictum nõ eſt peccatum ſe habet ſpeciem mali, q.43.ar.3.1
Scandalum actiuum & paſſiuum quandoque eſt ueniale, quãdoque mortale, q.43.ar.4
Scandalum actiuum uel paſſiuum non conuenit perfectis niſi de ueniali, ſed imperfectis etiam de mortali, q.43.ar.5.6
Scandalum quodlibet cauſatur ex aliquo ſcandalo actiuo ſui, non autem ſemper ex peccato alterius, q 43.ar.6.1
Sciẽtia & opinio non poſſunt ſcd̃m idẽ eſſe de codẽ, q.1.ar.5.4
Scientia & fides non poſſunt eſſe de eodem apud eundem, immo quod eſt ſcitum ab uno eſt creditum ab altero, q.2.4.2
Scibilia oĩa conueniunt in rõne ſciæ, non tamen conueniũt in hoc quod eſt æqualiter ordinare ad btitudinẽ, q.2.art.4.3
Scĩa ẽ don[illegible]eceſſariũ ad iudiciũ diſcernẽdi credẽda a nõ credẽdis, ſic [illegible] donũ intellectus ad capiendũ credenda, q.9.a.1
Scientia quæ eſt donum non eſt diſcurſiua, quia eſt participatiua ſimilitudo ſcientiæ Dei, q.9.ar.1.1
Scientiæ donũ eſt certitudo iudicij circa res humanas uel creatas per cauſas ſecundas, q.9.ar.2
Sciẽtiæ donũ eſt magis ſpeculatiuũ quàm practicum, q.9.ar.2
Sciæ donũ ẽ in oĩbus habẽtibus charitatẽ, nõ aũt put eſt gratia gratis data ad inſtruẽdũ uel cõfutandũ aduerſarios, q.9.3.3
Scientiæ dono correſpondet tertia beatitudo q.9.ar.4
Schiſma eſt ſeparatio ppria ſpõte & intẽtione ab unitate eccleſiæ renuẽs ſubeſſe Papæ & cõicare mẽbris eccleſiæ, q.39.ar.1
Schiſma per ſe.i. ex intentione eſt ſpeciale pctm̃, oppoſitum vnitati eccleſiæ & dicitur a ſciſſura animorum, q. 39.ar.1
Schiſma eſt maximum peccatorum in proximus, q.39.ar.2.3
Schiſmatici proprie dicuntur qui propria ſponte & intentione ſeparant ſe ab unitate eccleſiæ renuentes ſubeſſe Papæ & communicare eccleſiæ membris, q.39.ar.4
Schiſmatici conuenienter puniuntur duplici pœna.ſ. excõmunicatione & carcere per poteſtatem ſæcularem, q.39 art.4
¶ Sebaſtian⁹ vtiliter latitabat ſub ueſte militari ĩ domo Diocletiani, ut deficientes in tormentis confortaret, q. 10.ar.10.2
¶Snĩa ſynodi & prohibitio ſe extendit ad determinatas perſonas & non ad ſynodum quæ habet declarare quæ fuerunt expoſita in præcedenti, neque ad ſummum pontificẽ cuius ſententia ſynodus confirmatur, q.1.ar.10.2
¶Senes inuident iunioribus, & qui multa expendunt ad conſequendum aliquid his qui parum expendunt, q. 36. ar.1.4
¶Seditio eſt ſpeciale peccatum.ſ.mutua impugnatio inter partes multitudinis vel præparatio ad pugnam, q.42.ar.1
Seditio opponitur unitati & paci multitudinis, q.42.ar.1
Seditio opponitur vnitati temporali, q.42.ar.1.2
Seditio & ſchiſma continentur ſub diſcordia.ſ. partium multitudinis adinuicem, q.42.ar.1.1
Seditio eſt ſemper de ſe pctm̃ mortale & eſt grauius rixa, & eſt principaliter in procurantibus, ſecundo in ſequentibus, nõ autem in defendentibus bonum commune, q.42.ar.2
Seculares tenentur obedire prælatis ſuis ſpiritualibus in his tantum quæ promiſerunt in baptiſmo, q.186.ar.5.1
¶Senes ſũt naturaliter auari pp defectũ eorũ naturę, q.118.1 3
¶Seruus nõ põt recipi in religione inuito domino ei⁹, q.189.5
¶ Symbolũ tãgit ea quæ ſunt fidei inquãtum ad ea terminatur actus credẽtis q̃ ad rẽ nõ ad enuntiabile terminat̃, q.1.ar.2.2
Symbola & ſi uocibus multiplicãtur veritas tñ in eis contenta non uariatur, ſed una & eadem in omnibus exiſtit, q.1.a.9.2
Symbolum ſanctorum patrum non abolet ſymbolum Apoſtolorum, ſed potius illud exponit, q.1.ar.9.4
Symbolũ ſanctorũ patrũ cãtat̃ in eccleſia, quia fuit cõditũ fide iã manifeſtata, & eccleſia pacem habente. Apoſtolorum autẽ tempore perſecutionis & fide non promulgata, q.1. ar.9.6
¶Simplices non ſunt examinãdi de ſubtilitatibus fidei niſi habeatur ſuſpitio q̃ ſint deprauati ab hæreticis, q.2 ar.6.2
¶Similitudo quam habemus ad Deum eſt prior ſimilitudine quam habemus ad proximum, idcirco prius & magis debemus diligere Deum quàm proximum, q.26.ar.2.2
¶Syneſis eſt uirtus bene iudicatiua de agibilibus ſecundum legem communem, q.51.ar.3
Si dubiũ eſt an ſit licitũ uel proficuum quod iuratũ eſt poteſt a quolibet Epiſcopo diſpenſari: ſi autem ſit licitum manifeſte

non uidetur diſpenſabile nec cômutabile, niſi occurrat aliquid melius ad communem utilitatem, quod ad Papā maxime pertinet, q. 89. ar. 9. ad 3
¶ Simonia eſt mala, quia eſt ſuper indebitam materiam, quia res ſpiritualis non eſt uenialis, quia eſt inpreciabilis ſine dominio & gratis data, q. 100. ar. 1
Simonia eſt ſtudioſa uoluntas emendi uel uendendi aliquod ſpirituale uel ei annexum, q. 100. ar. 1
¶ Spiritualiter annexū licet vēdere aliquo mō, q. 100. art. 1. 6
Spūali annexū ē duplex, depēdēs. ſ. ex re ſpūali ut bñficia eccleſiaſtica & ordinatū ad aliqd ſpūale ut uaſa ſacra & iuſpatronat⁹. ſcdm licet vēdere aliquo mō ñ ſz primū, q. 100. art. 1. 6
Simonia non eſt pctm in ſpiritumſanctum, q. 100. art. 1. 2
Simonia eſt hæreſis grauior hæreſi Macedonij quo ad exteriorem proteſtationem & ſimilitudinem, q. 100. ar. 1. ad 1
Simonia mētalis & qdlibet aliud pctm interius nullā pœnā eccleſiaſticam incurrit, ſed diuinam tantum, q. 100. ar. 6. ad 6
Simonia & alia pctā tollūt grām & exequutionē ordinū nō āt tollūt ſacrm nec īpediūt ſuſceptionē eius, q. 100. ar. 6. ad 1
Simoniace recipiens beneficium tenetur reſtituere illud & oēs fructus qui potuiſſent recipi diligenti poſſeſſore deductis expenſis licet alius dederit pro eo neſciente, præter fructus cōſumptos bona fide niſi fuerit inimicus eius ut impediret eū vel niſi contradixerit nec poſt ratum habuerit, q. 100. art. 6
¶ Solus Papa poteſt diſpenſare cum promoto ſimoniace ſcienter, in aliis autem caſibus epiſcopus poſt renunciationem facit quadruplicem diſpenſationem, q. 100. ar. 6. 7
¶ Simulatio ppriē ē mēdaciū ī ſignis factorū exteriorū, iō ſemper eſt peccatum, ſed large ſumitur pro fictione, q. 111. 1
¶ Solicitudo pertinet ad prudentiam, q. 47. ar. 9
Solicitudo ē ſtudiū adhibitū ad aliqd cōſequēdū qd maius eſt ubi eſt timor, & minus eſt ubi eſt ſecuritas, q. 47. ar. 9. 3
Solicitus dicitur quaſi ſolers citus, quia ex ſolertia animi velox eſt ad proſequendum agenda, q. 47. ar. 9
¶ Solertia nō eſt uirtus qa ſe habet ad bonū & ad malū & magis dependet ex naturali ingenio q̄ ex aſſuetudine, q. 49. ar. 4
Solertia eſt ſubtilitas qdā in nō perſpecto tpe medij ſcdm Ari. uel eſt habitus ex repentino inueniēs qd cōuenit, q. 49. art. 4
Solertia ualet ad bene conijciendum, ſed neceſſaria eſt in repētinis, q. 49. ar. 4. 2
¶ Solicitudo temporalium eſt illicita tripliciter. ſ. ſi in eis ponatur finis, uel ſuperfluum ſtudium, uel timor, q. 55. ar. 6
Solicitudo de futuris phibet niſi immineat tps eorum, q. 55. ar. 7
¶ Sōniorū cā duplex. ſ. interior. i. pcedēs cogitatio, uel diſpō corporis & exterior. ſ. aer, cœlū, Dæmō, Deus p angelos, q. 95. 6
Somniū qñque eſt futurorū euētuū cā inducēdo ad operādū, & qñque eſt ſignū eorū ſ. qñ idem eſt cauſa utriuſque, q. 95. art. 6
Somnolentia & ocioſitas ut reducuntur ad torporem, ſunt filiæ accidiæ, q. 35. ar. 4. 3
¶ Sors proprie dicitur quando aliquid fit ut conſiderato eius euentu, aliquid innoteſcat, q. 95. ar. 8
Sors triplex. ſ. diuiſoria, diuinatoria, cōſultoria, prima diriſeā habēdi, ſecunda cognoſcēdi futura, tertia fiendi. q. 95. art. 8
Sors cuius euētus expectatur ex ſtellis, eſt uana & falſa, ſi autē a fortuna eſt uana tantum ſors diuiſoria, ſi uero a diabolo eſt illicita & prohibetur ſecundum canones, ſed ſi expectatur a Deo non eſt mala ſecundum ſe, licet ſit peccatum quadrupliciter. ſ. ſi fiat ſine neceſſitate, vel ſine reuerentia uel in terrenis vel in electionibus eccleſiaſticis, q. 95. ar. 8
¶ Sobrietas proprie eſt circa potum inebriatiuum, large uero eſt circa omnem naturam, quia ſobrius dicitur quaſi brian, ideſt menſuram ſeruans, q. 149. ar. 1
Sobrietas eſt ſpecialis virtus, q. 149. ar. 2
Sobrietas eſt maxime neceſſaria iuuenibus, quia in eis uiget cōcupiſcentia, mulieribus aūt quia in eis deficit robur mentis, ſenibus uero & Epiſcopis & omnibus miniſtris eccleſiæ & regibus propter officia & operationes eorum, q. 149. ar. 4
¶ Spei non poteſt ſubeſſe aliquod falſum, q. 1. ar. 3. 1
¶ Speranda a Chriſto p homines ſp eadē fuerint nō tñ æqualiter, quia aliqui longiores, aliqui uero propinquiores, q. 1. 7. 1
¶ Spes non poteſt introducere ad fidem, q. 4. ar. 7. 2
Spes eſt uirtus, q. 17. ar. 1
Spes habet duplex obiectum, bonum expectatum & auxilium Dei, q. 17. ar. 1. 1
Spes quo ad rem expectatam eſt ex gratia & meritis, ſed quo ad habitum eſt tantum ex gratia, q. 17. ar. 1. 2
Spes reſpicit propriū bonū directe, non aūt alienum, q. 17. ar. 3
Spes nō pōt eſſe i aliqua creatura ut i primo mouēte eū q ſperat i ppriū obm ſpei, ſed bene in ipſa ut in ſecūdario, q. 17. 4
Spes eſt uirtus theologica, q. 17. ar. 5
Spes nō habet medium & extrema ex parte obiecti principalis, poteſt tamen eſſe medium & extrema quo ad ea quæ cōfidit aliquis ſe adepturum, q. 17. ar. 5. 2
Spes eſt media inter deſperationē & pſumptionē, q. 17. art. 5. 4
Spes reſpicit arduū exequēdū alterius auxilio, magnanimitas aūt ſolū in arduum aliquod quod eſt ſuæ ptātis, q. 17. ar. 5. 4
Spes facit inhærere Deo ut principio beatitudinis, fides ut principio cognoſcēdi ueritatē, charitas uero pp ſeipſū, q. 17. ar. 6.
Spes facit tēdere in Deū ſicut in bonū quoddā finale adipiſcēdū & in adiutoriū efficax ad ſubueniēdū: ſed charitas facit tendere in Deum uniendo affectum hominis Deo, q. 17. ar. 6
Spes pcedit fidem non ſimpliciter, ſed in propoſito, q. 17. art. 6
Spes præcedit charitatem uia generationis, ſed ordine perfectionis eſt econuerſo, q. 17. ar. 8
Spes eſt ſubiectiue in potentia appetitiua animæ, non autē in cognoſcitiua, q. 18. ar. 1
Spes eſt ſubiectiue in uoluntate, q. 18. ar. 1
Spes non eſt in beatis, q. 18. ar. 2
Spes non eſt in damnatis, ſed tantum in uiatoribus hic, & in purgatorio uel in limbo patrum, q. 18 ar. 3
Spes non eſt niſi rerum bonarū futurarū ad ſe ptinēciū, fides autem eſt malarum rerum & bonarum præteriturum præſentium & futurarum ſuarum & alienarum, q. 18. ar. 3. 2
Spei defectus in damnatis non uariat demeritū, ſicut nec euacuatio ſpei in beatis variat meritum, q. 18. ar. 3. 3
Spes habet certitudinem participatam a fide quæ eſt in ui cognoſcitiua, q. 18. ar. 4
Spes non innititur principaliter gratiæ iam habitæ, ſed diuinæ omnipotentiæ & miſericordiæ, q. 18. ar. 4. 2
Spē habētes deficere a beatitudinis cōſequutionē, contingit ex defectu liberi arbitrij ponētis obſtaculū peccati, q. 18. art. 4. 3
Sperantes in homine ſicut in principali authore ſalutis, uituperantur, non autem qui ſperant in homine adiuuante miniſterialiter, q. 25. ar. 1. 3.
¶ Spiritus qui dæmones dicuntur non proprie ex charitate diliguntur, niſi ſicut animalia irrationalia diliguntur a nobis ad utilitatem hominum & gloriam Dei, q. 25. ar. 11
¶ Spes & timor ducunt ad charitatem per modum cuiuſdam diſpoſitionis, q. 27. ar. 3
¶ Spūalis act⁹ ē dupliciter. ſ. ī ōe pricipij. i. doni uel officij & ī ōe finis, primū licet uēdere ñ āt ſcdm, qa ſimonia eēt, q. 110. a 5
¶ Species luxuriæ contra naturam ſunt quatuor, quarum grauiſſima eſt beſtialitas, ſecunda ſodomia, tertia cum muliere contra naturam, quarta mollicies, q. 154. ar. 11
¶ Stultitia dicitur a ſtupore, quia ſtultus eſt qui propter ſtuporem. non mouetur, q. 49. ar. 1
Stultus proprie vē qui deficit in ſumma iudicij. ſ. ſecūdū altiſſimā cām non aūt ſi deficit circa aliquid modicū, q. 46. ar. 1. 1
Stultitia importat hebetudinem ſenſus ſpiritualis, fatuitas autem totalem priuationem eius, ideo ipſa opponitur cōtrarie ſapientiæ, ſecunda autem priuatiue, q. 46 ar. 1
Stultitia duplex ſicut ſapientia duplex, mūdi ſcilicet & Dei, prima ſapientia decipit, ſecunda autem non, q. 46. ar. 1. 2
Stultitia ex immerſione ſenſus in terrenis eſt peccatum, nō autem ſi ex defectu in natura ut in amentibus, q. 46. ar. 2 3
Stultitia opponitur pceptis de contēplatione ueritatis, q. 46. 2. 3
Stultitia eſt filia luxuriæ continens odium Dei & deſperationē futuri ſæculi, quia faſtidiunt Deum & dona eius, q. 46. ar. 3
Stultitia ex impedimento corporali cauſatur ex ira ex luxuria uero in quantum eſt ex immerſione in terrenis, q. 46 ar. 3. 3
Stultitia, hebetudo, ignorātia, & pcipitatio dūr, qa prīa opponūt ſapiæ, ſcda, intellectui, tertia ſciæ, quarta cōſilio, q. 8. ar. 6. 3.
¶ Statutū de nō fiēda pceſſione i funere niſi den̄ior, eſt illicitū & ſimoniacū, nō aūt q. proceſſio fiat ſi rot denī, q. 100. ar. 3. 2
¶ Studioſitas eſt pars temperantiæ adiuncta ſeu potentialis & comprehenditur ſub modeſtia, q. 166. ar. 2
Stuprum aliqñ ſumitur cōiter pro oī pctō luxuriæ, q. 154. ar. 6. 2
Studioſitas a ſtudioſitatis noīe deriuatur ad oēs uirtutes inquātum cognitio prudentiæ ad eas pertinet, q. 166. ar. 2. 1
Studioſitas eſt uirtus, cuius principalis materia eſt cognitio, ſecundario autem alia, q. 166. ar. 2
Studioſitas eſt uirt⁹ moralis, quia principaliter refrenat & moderatur appetitum cognoſcendi, ſed per accidēs impellit cōtra laborem ſtudij, q. 166. ar. 2
Studioſitas non eſt directe circa cognitionem, ſed circa appetitum cognitionis acquirendæ, q. 166. ar. 2
Studioſitas opponitur curioſitati, q. 166.
Studium importat vehementem applicationem mentis ad aliquid principaliter ad cognitionem, ſecundario autē ad ea in quibus homo per cognitionem dirigitur, q. 166. ar. 1
Studiū & curioſitas dicunt ptinere ad carnē uel ad auaritiā rōne cognitionis eorum ad quæ illa inclinant, q. 166. ar. 1. 2
Studiū circa aliqd quadrupliciter cōtingit eſſe malū, q. 167. ar. 1
Studium ſapientiæ ſumme commendatur, q. 188. ar. 1

¶ Status

¶ Status proprie pertinet ad libertatem. uel ſeruitutem in temporalibus uel in ſpiritualibus, quia ſignificat immobilitatem in conditione perſonæ, q. 183. ar. 1

Statuũ officiorum diuerſitas eſt in eccleſia, quia pertinet ad perfectionem eius, ad neceſſitatem operum eius, ad dignitatem & ad pulchritudinem eius, q. 183. ar. 2

Status hominis quadruplex, a principio uſq; ad ſeptimum, a ſe primo uſq; ad 14 ab illo uſq; ad uigeſimum primum, ab iſto deinceps in primo ſtatu nulli cõtractu homo aptus eſt, in ſecundo alicui de futuro non perpetuo, in tertio alicui etiam perpetuo, quo ad propriã perſonam, ſed in quarto alicui quo ad omnia etiam exteriora, q. 24. ar. 9

Status uitæ ſpiritualis triplex. ſ. incipientium, proficientium & perfectionem, q. 183. ar. 4

Status epiſcoporum eſt perfectior ſtatu religioſorum, quia Epiſcopi ſunt perfectiores hi autem perfecti, q. 184. ar. 5. 3

Status religioſorum eſt perfectior curatorum & archidiaconorum, q. 194. ar. 8

¶ Subſtantia ſu mitur pro generaliſſio & pro quolibet habente in quodlibet genere ſimilitudinem ſubſtantiæ, q. 4. ar. 1. 1

Subſtãtia & argumẽtũ ſecũdũ q̃ ponunt in diffinitione fidei nõ dicunt diuerſa genera fidei neq; diuerſos actus, ſed diuerſas habitudines unius actus ad diuerſa obiecta, q. 4. ar. 1. 4

¶ Suſpitio uitium importat quæ quanto plus procedit eſt magis uitioſa, q. 60 ar. 3

Suſpitio eſt opinio mali ex leuibus ſignis, q. 60. ar. 3

Suſpitionis gradus triplex. ſ. leuis dubitatio, certa æſtimatio & condemnatio iudicialis: prima eſt peccatum ueniale, ſecunda eſt peccatum mortale ſi eſt de graui, tertia eſt peccatum mortale pertinens ad iniuſtitiam, q. 60 ar. 3

Suſpitio contingit tripliciter, ſ. ex propria malitia ex odio & ex præſentia, q. 60. ar. 3

Suſtodiens ſemina uel tenens pecuniam creditoris ultra præfixum terminum tenetur reſtituere non quidem totum lucrũ poſſibile, ſed ſecundum æſtimationem penſatis periculis laboribus & expenſis, q. 62. ar. 4. 1

¶ Subditi prohibentur accuſare ſuperiores qñ nõ affectione uel charitate accuſent ſed priuatiue & malitia, q. 68. ar. 1. 2

Suſurratio eſt ad ſeparationẽ amicitiæ detractio uero ad denigrationem famæ ideo differunt fine, ſed conueniunt in materia & forma. ſ. in occulta maledictione, q. 34. ar. 1

Suſurratio eſt grauius peccatũ detractione & contumelia, quia amicitia eſt melior quolibet alio bono exteriori, q. 74. ar. 2

¶ Superſtitio eſt quædam proteſtatio infidelitatis, q. 94. ar. 1. 1

Supſtitio eſt uitiũ religioni oppoſitũ ſecũdũ exceſſum, q. 92. ar. 1

Superſtionis ſpecies ſunt quatuor cultus Dei inordinatus, idolatria diuinatio, & obſeruatio uana, q. 92. ar. 2

Ad ſuperſtitionẽ pertinet oĩs idolatria & oĩs acceptio auxilii dæmonum ad aliquid faciendum uel cognoſcendum, q. 95. ar. 2

Superſtitioſum eſt quicquid procedit ex ſocietate dæmonum cum hominibus, q. 95. ar. 2

Superſtitio oĩs orit ex aliquo pacto cũ dæmonibus inito, expreſſo uel tacito ideo prohibetur primo præcepto, q. 122. ar. 2. 3

¶ Superbia dĩ dupliciter ut ſuggreditur regulã rõnis & quilibet exceſſus: prima ſemp mala, ſcda uero qñq; eſt bona, q. 162. 1. 1

Superbia dicitur tripliciter, q. 162. ar. 2

Superbia proprie eſt inordinatus appetitus excellentiæ cui debetur honor & reuerentia, q. 162. ar. 2

Superbia eſt magis in appetitu excellentiæ quàm in extimatione, q. 162. ar. 3

Superbiæ ſpecies ſunt quatuor ſecũdùm beatũ Greg. q. 162. ar. 4

Superbiæ gradus ſunt duodecim, q. 162. ar. 4. 4

Superbia proprie ſemper eſt peccatum, q. 162. ar. 7

Superbia ſecundum ſe eſt ſpirituale peccatum ratione ſpiritualis obiecti, ſed eſt peccatum generale ſecundùm redundantiam duplicem. ſ. finis & contemptus legis, q. 162. ar. 7

Superbiæ ſecundũ genus ſuũ eſt peccatum mortale præter eius actus imperfectos. ſ. ſine conſenſu deliberato, q. 162. ar. 5

Superbia eſt initiũ oĩs peccati nõ actu ſed aptitudine, q. 162. ar. 2

Superbia & auaritia inquantum ſunt ſpecialia peccata ſunt radices omnium, q. 129. ar. 2. 1

Supbia eſt primũ oĩum peccatorũ & principiũ eorũ, q. 162. ar. 7

Superbia eſt regina oĩum uitiorum, q. 162. ar. 8

Superbia inordinate appetit excellentiã, ſed inanis gloria manifeſtationẽ eius ei⁹ 10 nõ ſunt idẽ, ſed prima cauſat, q. 162. ar. 2

Superbus anhelat ad ſuperabundantiã fornicationis ideo uult uideri audax, q. 172. ar. 7. 5

Superbia opponit magnanimitati ſecũdũ exceſſum inquãtum tendit ad magna inordinate, ſed directius opponitur humilitati inquantum ſpernit ſubiectionem, q. 162. ar. 1. 3

Superbia corrũpit ſolã humilitatẽ p directã contrarietatẽ, cæteras autem uirtutes corrumpit per abuſum, q. 162. ar. 2. 3

Superbia ſemper contrariatur dilectioni Dei, & aliquando dictioni proximi, q. 162. ar. 5. 2

Superbia eſt ſubiectiue in iraſcibili non ſolum ſenſitiua, ſed & in uoluntate, q. 162. ar. 3

Superbia directe impedit cognitionem practicam, non autem ſpeculatiuam niſi indirecte, q. 162. ar. 3

Superbiæ ſignum eſt extollentia oculorum excludendo reuerentiam & timorem, q. 161. ar. 2. 1

T

TAXATIO tẽporis in ieiunio non poteſt multum alicui nocere cuiuſcunque conditionis exiſtat, q. 147. ar. 7. 3

¶ Teſtes in correctione fraterna adducuntur propter tria, primo ad oſtẽdendum q̃ ſit peccatum de quo aliquis arguitur, ſecundo ad conuincendum de actu, tertio ad teſtificandum q̃ frater fecit quod in ſe fuit, q. 33. ar. 8. 3

¶ Temerarius uult actum imprudentiæ, non autem deformitatem, q. 53. ar. 1. 1

Temere operatur dupliciter uel propter impetum paſſionis, uel ex contemptu regulæ dirigentis, q. 53. ar. 3. 2

¶ Teſtis quilibet tenetur ad liberandum, non autem ad condemnandum niſi requiratur a ſuo ſuperiori & iuridice in manifeſtis de quibus eſt infamia, q. 70. ar. 1

¶ Ad teſtificandũ requirunt duo uel tres teſtes & ſufficit, niſi in Epiſcopis presbyteris diaconibus & clericis Romanæ eccleſię propter ſanctitatem dignitatem & aduerſarios, q. 70. ar. 2

¶ Teſtiũ diſcordia non aufert efficaciam probationis niſi ſit in circunſtantiis quæ uariant ſubſtantiam facti, q. 70. ar. 2. 2

Teſtis debet dicere certũ pro certo & dubium pro dubio nec peccat mortaliter errans præmiſſa diligentia, q. 70. ar. 4. 1

Teſtis repellitur quadrupliciter. ſ. primo propter culpã ut infideles infames, & rei publico crimine, qui etiam accuſare nõ poſſunt, ſecundo propter defectum rationis ut pueri amentes & mulieres, tertio propter affectum ut inimici coniuncti & domeſtici, quarto propter conditiones ut ſerui pauperes & quibus impetrari poteſt de quibus probabile eſt q̃ de facili poſſunt induci ad teſtimonium ferendum contra ueritatem, q. 70. ar. 3

Teſtimonium falſum habet triplicem deformitatem. ſ. periurii iniuſtitiæ & mendacii, ideo eſt peccatum ex prima & ſecunda deformitate non autem ex tertia, q. 70. ar. 4

Teſtes recipiũt non quaſi preciũ teſtimonii, ſed quaſi ſtipendiũ laboris expenſas ab utraq; parte uel ab inducente, q. 71. ar. 4. 3

¶ Tentare eſt ſumere experimentum de aliquo an ſciat uel poſſit uel uelit, quod contingit ſeptupliciter. ſ. uerbo, factis aperte occulte, expreſſe interpretatiue, q. 97. ar. 1

Tentationi maiori quãto quis ſuccumbit tanto minus peccat, q. 162. ar. 1. 1

Tentare Deũ expreſſe, eſt petere aliquid ab eo uel aliquid facere ut exploret eius ſapientiã pietatem uel poteſtatem, interpretatiue uero eſt ſine neceſſitate & utilitate committere ſe Deo, in factis uel petitionibus, q. 97. ar. 1

Tentare Deum ſemper eſt peccatum, quia omnis tentatio procedit ex ignorantia uel ex dubitatione, q. 97. ar. 4

Tẽtat⁹ fuit Adã a diabolo principaliter a muliere inſtrũaliter nec fuit pœna, q̃ ſine difficultate poterat reſiſtere, q. 165. ar. 1. 3

Tentari hoĩem a demone conuenienter Deus permiſit in ſtatu innocentię ut faceret iuuari ab angelis bonis, q. 165. ar. 2

Tentationis Adæ ordo fuit conueniens, q. 165. ar. 2

Tentatio Dei & quælibet alia irreuerentia eius opponitur religioni & eſt ſpecies irreligioſitatis, q. 97. ar. 3

Tentatio Dei eſt minus graue peccatum ſuperſtitione, quia minus eſt contra reuerentiam Dei, q. 97. ar. 4

¶ Temperantia eſt uirtus ſpecialis ſi ſumatur authonomatice, ut refrenata maxime allicientibus: ſed eſt uirtus generalis cõmuniter, q. 141. ar. 1

Temperantia eſt uirtus cardinalis, q. 141. ar. 7

Temperantia & oẽs eius partes denominatur a defectu, in quo conſiſtit laus earum, ſicut fortitudo & omnes partes eius & laus earum conſiſtit in exceſſu, q. 146. ar. 1. 4

Temperantiæ laus magis eſt in uincendo delectationes quàm in perſiſtendo contra impetus earum, q. 138 ar. 2. 3

Tẽperãtia menſurã accipit ex cõſeruatione ſalutis corporalis & multo magis ex conſeruatione ſalutis ſpiritualis, q. 141. ar. 6. 3

Temperantiæ regula eſt neceſſitas huius uitæ. ſ. ut rebus utatur ad neceſſitatem præſentis uitæ. q. 141.

Temperantiæ modus & omnium partium eius eſt in retrahendo a delectationibus corporis, q. 141. ar. 2

Temperantiæ partes integrales ſunt uerecũdia, honeſtas, partes uero ſubiectiuæ ſunt abſtinentia, ſobrietas, charitas & pudicitia, partes uero potẽtiales ſunt, continentia, humilitas, manſuetudo ſeu clementia, modeſtia, bona ordinatio, ornatus auſteritas, parcitas, ſeu per ſe ſufficiẽtia, & moderatio ſeu ſimplicitas.

citas, q.134.

Téperátia principaliter eſt circa cōcupiſcētias & delectationes, ſecúdario aūt circa triſtitias de abſētia delectabiliū, q. 141.a.3

Temperantia directe modificat paſſiones concupiſcentiis quæ tendunt in bonum & conſequenter omnes alias, q.14.ar.5.1

Temperantia mundiciam operatur, ſed non habet ratione ſanctitatis niſi referatur in Deum, q.81.ar.8.2

Temperantiæ materia propria ſunt paſſiones circa delectabilia tactus, q.147.ar.1

Temperantia proprie eſt circa delectationes tactus. ideſt in cibo & potu & uenereis, ſecundario autem circa delectationes aliorum ſenſuum, q.141.ar.4

Temperantia eſt principaliter circa delectationes tactus quo ad uſum, non autem quo ad iudicium, q. 151.ar.3.1

Temperantia eſt principaliter circa delectationes tactus, ſecúdo guſtus, tertio olfactus, quarto aliorum ſenſuum, q. 141.ar.5

Temperantia eſt circa delectationes tactus moderando eas, non autem continentia, ſed reſiſtendo eis, q.155.ar.3.1

Temperantia eſt circa concupiſcentias naturalium delectationum non autem liberalitas, quia concupiſcentia & delectatio pecuniæ non eſt naturalis, ſed animalis, ideo liberalitas non pertinet ad temperantiam, q.117.ar.5.2

Temperantiæ eſt refrenare delectationes ſenſibiles, non autem amicitiæ, ideſt affabilitas, ſed cauſare delectationes rationes in conuictu, q.114.ar.2.2

Temperantia eſt principalior uirtus manſuetudine & humilitate, q. 141.ar.7.2

Temperantia eſt ſubiectiue in concupiſcibili, q. 58 ar.5.2

¶ Timor Dei nō pōt vniuerſaliter p̄cedere fidē, ſed ſubtiliſſimis articulis de excellētia Dei, de pœnis & huiuſmodi, q.7.ar.1.1

Timor ē quadruplex, filialis, initialis, ſeruilis & mūdanꝰ, q.19.2

Timor naturalis præſupponitur bono & malo morali, q.19.2.2

Timor filialis & caſtus ad idem pertinent, q.19.ar.2.3

Timor ſeruilis ad aliud pertinet, quia charitatem in ſui ratione non includit quo ad ſeruitutem quàmuis quantum ad ſubſtantiam eius, q.19.ar.2.3

Timor ſeruilis & initialis reſpiciūt pœnam ad Deum trahentē, timor autem mundanus reſpicit pœnam auertentem a Deo quam inimici Dei etiam infligunt, q.19.ar.2.4

Timor quo homo timet amittere bona exteriora & bona corporis eſt unꝰ & idē timor, q̄uis mala ſint diuerſa, q.19.ar.2.5

Timor mundanus ſemper eſt malus, quia cauſatur ab amore ſemper malo. ſ. mundano, q.19.ar.3

Timere poteſtates ſeculares inferrentes pœnas retrahentes a peccato pertinet ad timorem ſeruilem uel filialem. q. 19. ar.3 2

Timor ſeruilis eſt malus quo ad ſeruitutem, quo autem ad ſubſtantiam eſt bonus, q.18.ar.4

Timoris obiectum eſt malū futurū cui reſiſti non pōt, q.19.ar.5

Timor ſeruilis inquantū ſeruilis non manet in patria, ſed quātum ad ſubſtantiam manere poteſt, q.19.ar.6

Timor ſeruilis non oritur ex timore, ſed eius ſeruilitas ex timore naſcitur, q.19.ar.4.2

Timor ſeruilis & filialis non ſunt idem ſecundum ſubſtantiā, ſed differunt ſpecie, q. 19.ar.5

Timor ſeruilis & filialis habent diuerſas habitudines ad Deum, q.19.ar.5.2

Timor domini eſt initium ſapientiæ, q.19.ar.7

Timor initialis & filialis differunt ſecundum ſtatum ſicut imperfectum & perfectum, non autem eſſentialiter, q. 19.ar.8

Timor initialis nō timet pœnā ſicut propriū obiectū, ſed inquantū coniunctum habet aliquid de timore ſeruili, q. 19. ar.8.2

Timor initialis eſt medius inter timorem ſeruilem & filialem, q.19.ar.8.3

Timor filialis ſiue caſtus eſt primū donum inter ſeptem dona ſpiritusſancti, non tamen timor mūdanus uel humanus uel ſeruilis, licet ſint a ſpiritusſancto, q.19.ar.9

Timor filialis & ſpes ſibi inuicem cohærent, q.19.ar 9.1

Timoris donum correſpondet ſpei, q. 19.ar.10

Timor ſeruilis quo ad ſubſtantiam diminuitur creſcente charitate, q.19.ar.10

Timor filialis in patria remanet non ſecundum eundem actū non autem ſeruilis, q.19.ar.11

Timoris dono correſpondet beatitudo paupertatis, q. 19.ar.12

Timor filialis eſt quaſi genus ad dilectionem Dei & principiū quæ pro Dei reuerentia obſeruantur, ideo ſimul dantur præcepta de timore filiali & de dilectione Dei, quia utrunq; eſt præambulum ad exteriores actus qui præcipiuntur in lege ad quos pertinent præcepta decalogi, q.22.ar 2

Timor filialis eſt præambulū ad legē non ſicut extrinſecū, ſed ſicut principiū legis, ſicut ēt dilectio, iō de utroq; dantur præcepta quaſi principia communia totius legis, q. 22.ar.2.1

Timor non eſt uirtus theologica, quia non habet Deū pro principali obiecto ſicut a..or, ſed malum, q.19.ar.9.2

Timor pertinet ad partem ſenſitiuam, q. 7. ar.1

Timor nullo mō eſt in Deo, qa nō habet ſuperiorem, q.19.ar.2

Timor eſt de malo naturæ non aūt proprie de malo culpæ, niſi rōne cauſæ exterioris, ſ. ſeductionis & huiuſmodi, q.144.ar.3

Timentur maxime de futuro quæ nō habēt remediū qñ ſunt in præſenti, non aūt ſi carent remedio dū ſunt futura, q.42.ar.6

Timor oritur ex fuga mali quæ oritur ex deſiderio boni, ideo dicitur timor deſiderium, q. 41.ar.2.3

Timor per ſe naſcitur ex amore, ſed per accidens cauſat amorem, q.125.ar.2

Timor Dei operatur ad vitationem omnis peccati etiam negligentiæ, q.54.ar.2.4

Timor qui eſt ſecundum rationem excuſat totaliter a peccato, non autem timor inordinatus, ſed diminuit peccatum, inquantum eſt inuoluntarius, q.125 ar.4

Timoris ſpecies ſunt ſex. ſ. ſegnities, erubeſcentia, uerecundia, admiratio, ſtupor, & agonia, q 19.ar.2.1

Timor non eſt peccatum ſecundum ſe, ſed ut eſt inordinatus, & tunc eſt mortale, & quandoque ueniale, q.125.ar.3

Timiditas eſt peccatum leuius intemperantia ratione peccantis triplici ratione, q.142.ar 3

¶ Thomas aliud uidit, & aliud credidit, q.1.ar.4.1

¶ Tota certitudo ſapientiæ & intellectus & ſcientiæ ut ſunt dona Spiritusſancti procedit a certitudine fidei quæ eſt principiū eorum, ſed ut ſunt uirtutes, innituntur naturali lumini rationis, fides uero ueritati Dei, ideo fides eſt perfectior eis quo ad certiorem inhæſionem, ſed econuerſo quo ad maiorē manifeſtationem, q 19.ar.2

¶ Tranſgreſſio proprie eſt agere cōtra præceptum negatiuum, & eſt cōis oī peccato materialiter, ſed formaliter eſt ſpetiale peccatum dupliciter. ſ. vt dicit contemptum præcepti & ut differt ab omiſſione, q.79.ar.2

Trāſgreſſio & omiſſio proprie ſunt peccata mortalia, ſed large, ideſt, præter præcepta ſunt uenialia, q. 79.ar.4.3

Tranſgreſſio ſimpliciter & abſolute grauior eſt omiſſione, licet aliquando ſit econuerſo, q. 79. ar.4

Tranſgreſſio contrariatur actui uirtutis cuius omiſſio dicit ſimplicem negationem, q.79.ar.4.2

Tranſgrediens præcepta contemnendo legiſlatorem, uel ſic q̄ impediatur finis quem intendit, peccat mortaliter, non autem ſi ex rationabili cauſa, præcipue in caſu quo legiſlator decerneret non eſſe ſeruandum, q.147.ar.3.2

Tranſgrediens præceptum de ieiunio ex contemptu uel impediendo finem peccat mortaliter, non autem ſi ex cauſa rationabili, q. 47.ar.3.2

Tranſgreſſio regulæ quo ad tria uota principalia religionis eſt peccatum mortale, non autem quo ad alia, niſi præceptum uel contemptum, q.185.ar.8

Tranſire de una religione ad aliam non eſt laudabile ſecundū ſe, q. 189. ar.8

V

VERITAS fidei in unum colligi neceſſarium fuit ut oībus poſſet facilius proponi, quæ collectio ſimbolū dr̄, q. 1.9.

Veritas fidei quæ per Simbolum explicatur non eſt aliquid additum ſacræ ſcripturæ, ſed ex illa elicitum, q.1.ar.9

Veritas nullo modo debet deſeri propter ſcandalum paſſiuum alicuius, q.43.ar.7.2

Veritas quas quis dicit uerum & qua uerax dr̄, eſt uirtus, nō aūt qua uerū dī, ſed eſt obiectum & finis uirtutum, q. 109.ar.1

Veritas nō ē uirtus theologica nec uirtus intellectualis, ſed moralis & mediū eius eſt inter ſuperfluū & diminutū & hoc dupliciter. ſ. ex parte actus & ex parte obiecti, q. 109. ar.1.3

Veritas eſt uirtus ſpetialis, q.109.ar.1

Ad ueritatem pertinet ſe exibere talem exterius per ſigna exteriora, ſ. per uerba & facta qualis eſt, q. 109.ar.1

Veritas eſt pars annexa iuſtitiæ, quia utraq; eſt ad alterū & utraque æqualitatem conſtituit, ſed iuſtitia, ſecundum debitum legale, ueritas autem ſecundum debitum morale, q. 109.ar.2

Veritas uitæ eſt communis omnibus uirtutibus, q.109.ar.2

Veritas amatur per ſe, ſed oditur per accidens, q. 15. ar.1.3

¶ Verberare hominem nulli licet niſi habenti poteſtatem ſupra eum, ut pater ſupra filium & dn̄s ſupra ſeruum, q. 65.ar.2.

¶ Vendere rē plus q̄ valeat notabiliter, ſimpliciter ſibi uel ipſi uēdēti nō licet, q̄uis lex humana pmittat circa dimidiū, q.77.a.1

Vendens non tenetur dicere publice uitium rei nec in particulari niſi propter damnum uel periculum, q.77.ar.3

Vēditor nō tenetur dicere ementibus abundantiā uenaliū futurā per aduentū mercatorū nec minuere precium, q. 7 .4.3.

Vendere carius quàm emit eſt licitum meliorando rem, uel ſi mutetur prætium ratione loci vel temporis, uel propter periculum transferendi uel faciendi fieri, q.77.ar.4.2

Venditio

Venditio ſiue permutatio illa non eſſet iuſta, ſi illa ſuperabundantia quæ ex venditione uel permutatione accidit, haberet vitium iniquitatis, q.77.ar.4.1
Vendens ſcienter rem quæ deficit in ſpecie ſubſtantiæ, quantitate uel qualitate peccat, non autem uendens eam ignoranter, ſed cum ſciuerit tenetur eam recompenſare, q.77 ar.2
Vendere ad terminum ſecundum quantitatem iuſti precij nõ eſt vſura, ſi autẽ cæteris paribus fiat ultra iuſti precij quãtitatem pp temporis expectationẽ eſt peccatũ uſuræ, q.78.arti.1
Verecundia non eſt pars temperantiæ quaſi intrans eſſentiam eius, ſed quaſi diſpoſitiue ſe habens ad eam, q.144.art.4.4
Verecũdia pricipalius ptinet ad tẽperãtiã rõne motiui, ſ. turpis & nõ rõne timoris, ſecũdario vero ad alias uirtutes, q.144.a.1
Verecundia non eſt uirtus proprie, ſed large inquantum eſt paſſio laudabilis, q.144.ar.1
Verecundia eſt timor turpitudinis exprobrabilis, & principaliter reſpicit uituperium, ſed reſpicit culpam conſequenter, & hoc dupliciter, ſcilicet cælando & ceſſando, q.144.ar.1.
Verecundia non eſt de operibus uirtutum niſi per accidens ratione falſæ opinionis uel propter notam præſumptionis vel ſimulationis, q.144.ar.2.3
Verecundia eſt ab his quorum teſtimonium eſt maioris ponderis propter certitudinem ex rectitudine iudicij. ſ.a ſapientib⁹ & virtuoſis uel ex cognitione, ſ. notis & coniũctis uel propter effectum nocentis vel iuuantis, q.144.ar.3
Verecũdabilia minus ſunt pctã aliqua grauiora q̃ tñ ſunt min⁹ turpia, vel qũia ſe hñt in exceſſu temporalis boni, q.144.a.4
Verecũdia ẽ primũ emẽdationis, qa in primo erubeſcimus oculos hoium, in fine uero oculos rõnis & Dei, q.144.ar.4.4
Verecundia cælat turpem actum, ſed erubeſcentia celat a turpi actu, vel vtraque propter timorem uituperij, q.144.ar.2
Verecundia facit temperantiæ fundamentum inquantum, ſ. incutit horrorem turpitudinis, q.144.ar.4.4
Ex ſæpius uerecundari cauſatur virtus qua uitantur turpia, nõ autem uirtus qua quis verecundatur, tamen ſic diſponit q̃ verecundaretur ſi turpia ageret, q.144.ar.5
Verecundia non eſt in peſſimis, quia peccatum nõ reputant ut turpe, nec eſt in uirtuoſis & ſenibus, quia non appræhendũt illud poſſibile ſibi ſicut eſt difficile ad vitandum, q.144.art.4
Verecundia conuenit ſenibus & uirtuoſis conditionaliter tñ, ſ. quia verecundarentur ſi aliquid turpe agerent, q.144.arti.4
Verecundia carent homines inuerecundia profundati quibus ſua peccata non diſplicent: ſed magis de eis gloriãt, q.144.a.4
¶ Vindicatio eſt uirtus ſpecialis, quia ad hoc natura inclinat, q.108.ar.2
Vindicatio conſiſtit in medio duorum vitiorum, ſ. crudelitatis, & ſeuitiæ, ſecundum exceſſum & remiſſionem, q.108.art.2.3
Vindicatio & inflictio pœnæ peccãti ẽ licita ſi ſit pp bonũ, nõ aũt ſi ſit ex odio uel principaliter tẽdat ĩ malũ peccãtis, q.108.1
Vindicatio debet fieri & per priuationem eorum quæ peccans diligit, ſcilicet per mortem, exilia &c. q.108.ar.3
¶Vinum calefacit & lætificat, q.147.ar.8.1
Vini vſus eſt illicitus per accidens tantum, q.149.ar.3
Vinũ antiquitus apud Romanos mulieres nõ bibebãt, q.149 art.4
Vinum contrarium ebrietati eſt peccatum, ſ. abſtinere a vino in magnum grauamen naturæ ſcienter, q.150 ar.1.3
¶Virtutes omnes de quarum actibus dantur præcepta, ordinantur ad purificandum cor, vel ad bonam conſcientiam, uel ad rectam fidem, quę requiruntur ad diligendum Deũ, q.44.a.1
¶Virtutes perficientes intellectum totaliter excludunt falſum virtutes autem perficientes partem appetitiuam non excludunt totaliter falſum, q.1.ar.3.1.
Virtutes quęcunque & etiam ſpes & obedientia poſſunt pręcedere actum fidei rationabiliter formatũ a charitate, q.4.ar.3.3
Virtus vera eſſe non poteſt ſine charitate, q.23.ar.7
Virtutes prouenienter dona Dei ſunt diſponens duorum, & aũt a ſpirituſancto, q.24.ar.3
Vni uirtuti ſecundum diuerſos actus eius multa uitia opponuntur, q.29.ar.4.3
Virtus ſapientiæ eſt tantum ſpeculatiua, ſed donum ſapientiæ ſpeculatiuum principaliter, ſecundario practicum, q.10.ar.7
Nulla uirtus moralis poteſt eſſe ſine prudentia, q.57.arti.4
Omnis uirtus moralis relata ad bonum commune dicitur legalis iuſtitia, ſicut prudentia relata a bonum commune dicitur prudentia politica, q.47.ar.10.1
Vna tantum uirtus eſt ad bene conſiliandum, ſed duæ ad bene iudicãdum, quia iudicium debet ſumi ex principijs proprijs rei, inquiſitio autem fit etiam per communia, q.51.ar.4.2
Virtutes cardinales dupliciter accipiunt, vno mõ ſcdm. q̃ ſunt ſpãles uirtutes, habentes determinatas materias, alio mõ ſecũdũm q̃ ſignãt quoſdã generales modos virtutis, q.58.ar.8.2
Virtutes adiunctæ ſeu annexæ iuſtitiæ (ſecundum Tulliũ) ſunt ſex, ſecundum alios quinque, q.80.
Virtus uoti eſt obligatio eius, q̃ eſt maior in uoto ſolẽni quã in uoto ſimplici, & quo ad Deũ & quo ad homines, q.88.art.7.2
Virtus honoratur inquantum eſt appetibilis propter ſe, ſed laudatur inquantum eſt appetibilis propter aliud, q.145.arti.1.2
Virtuoſus maxime triſtatur de morte ſua, qa priuatur maximo bono quo maxime dignus eſt, ſ. uita & uirtutibus ſcdm p̃ſentem vſum, licet quidã gaudeãt, pp̃ter ſpẽ beatitudinis, q.128.
Virginitas eſt ſpecialis uirtus, q.152.ar.1.1
Virginitas eſt ſpecialis uirtus ſecundum quòd importat propoſitum voto firmatum integritatis mentis & corporis perpetuo ſeruandæ, q.152 ar.1.1
Virginitas dicitur a uirore, quia importat immunitatem a concupiſcentiæ aduſtione circa delectationes venereas, q.152.a.1
Virginitas (ſecundùm Auguſtinum) eſt in carne corruptibili incorruptionis perpetua meditatio, q.152.ar.1.1
Virginitas quo ad ſuũ materiale.i. pro incorruptione ſignaculi, vel irreſolutione ſeminis propter delectationem eſt a natura, ſed quo ad ſuũ formale.i. pro habitu, ẽ ex grã Dei, q.152.a.3.2
Virginitas perdita non poteſt reparari ratione præteriti: ſed bene quo ad omnem integritatem, q.152.ar.3.3
Virginitas & pudicitia ſunt in anima eſſentialiter, in carne uero materialiter, q.152.ar.1.2
Virginitas ſe habet ad caſtitatem ſicut magnificentia ad liberalitatem, q.152 ar.3
Virginitas eſt illuſtrior portio gregis Chri (ſcdm Ciprianum) ac ſupremũ decorem ſibi uendicat (ſecundum Ambr.) quia eſt ſupremus gradus temperantiæ, & eſt uirginũ ſublimior gloria per comparationem ad uiduas & coniugatas q.152.arti.5
Virginitas eſt maxima uirtus, nõ quidem ſimpliciter, ſed in genere caſtitatis, q.152 ar.3
Virginitas non opponitur luxuriç ſicut extremum, ſed ſicut medium, q.152.ar.2.2
Virginitas ut uirtus non poteſt amitti ſine peccato, quia firmata eſt propter uotum, q.152.ar.3.4
Virginitas quo ad ſuum formale põt reparari per pniam (& ſpẽ cum cæteris uirtutibus) nõ autẽ quo ad materiale eius, q.152
Virginitas ad uacandum liberius Deo, & contemplatio eius nõ eſt uitioſa, ſed eſt recta & laudabilis, q.152 ar.2
Viſio cæteris paribus eſt certior auditu, ſed non ſp, q.4.artic.8.2
Vita hominis dupliciter. ſ. corporalis & ſpiritualis, q.23.arti.1.2
Vita manifeſtatur per hoc quòd aliquid mouet ſe, & nihil aliud poteſt dici uiuens niſi metaphorice, q.179.ar.1
Vita non ſe habet ad uiuere ſicut eſſentia ad eſſe, ſed ſicut curſus ad currere, q.174.ar.1.2
Vita vniuſcuiuſque hominis eſt id in quo maxime delectatur, & cui maxime intendit, q.174.ar.1
Vita hominis triplex ſcilicet practica, ſpeculatiua, & uoluptuoſa, q.174.ar.2.1
Vita in uniuerſali non diuiditur in actiuam & contemplatiuã, ſed vita hominis tantum, q.179.ar.1.1
Vita actiua eſt tantum in hac uita, q.181.ar.4.
Vita actiua conſiſtit in omnibus agibilibus, ſed principaliter in his quæ ſunt ad alterum, q.181.art.1.1
Ad vitam actiuam pertinent omnes actus moralium virtutum, etiam ipſius prudentiæ, q.180.ar.2.
Ad uitam actiuam pertinet eſſentialiter cognitio omnium agibilium, non autem factibilium. Cognitio autem ſpeculatiua ęternorum præexigitur ad uitam practicã ut cauſa, q.181.a.2
Vita actiua duplex, ſ. exterior, q.182.ar.4
Vita actiua diſponit ad cõtemplatiuã, quã nullus põt aſſequi & perficere niſi prius ſit perfectus in uita actiua, q.182.artic.1.3
Vita contemplatiua directius & immediatius eſt ad dilectionẽ Dei quam proximi, uita autem actiua eſt econuerſo, q.182
Vita contemplatiua ſecundum ſuum genus eſt firmior, nobilior, & prior ac maioris meriti, quàm actiua, 182.ar.2
Vitæ actiuæ duplex eſt opus, ſ. ſpirituale & corporale, & primũ eſt melius quàm opera contemplatiuæ, q.188.ar.6
Vita actiua pro ſtatu præſenti durabilior eſt quam contemplatiua, & hoc ex defectu noſtro, q.181.ar.4.3
Vita actiua & cõtemplatiua poſſunt eſſe in eodem. q.182.art.1.2
Vita ſpeculatiua eſt ſuper hominem, q.51.ar.1
Vita cõtẽplatiua eſt tñ in intellectu eſſentialiter, & principaliter in actu eius, ſed vtitur inquiſitione rõnis ut medio, q.180.ar.1
Vita cõtẽplatiua principaliter cõſiſtit in cõtẽplatione diuinę veritatis, ſed diſpoſitiue ĩ cõtẽplatione cuiuſlibet ueritatis, q.180
Vita contemplatiua habet unum actum principalem, ſcilicet circa ipſam ueritatem, multos autem ſecundarios, q.180 artic.3
Ad uitam contemplatiuam quatuor pertinent, ſ. uirtutes morales, actus alij q̃ cõtẽplatio effectuũ Dei, & ipſius Dei, q.180.ar.4
Vita contemplatiua eſt diuturna dupliciter, ſ. ſecundum ſe, i. rõne obiecti, ſ. Dei, quia caret contrario, & quo ad nos, quia eſt

in

in intellectu & ſine labore,q.180.ar.8
Ad uitam actiuam aliqui ſunt aptiores quàm ad uitam contemplatiuam,aliqui autem econuerſo,q.182.ar.4
¶ Vitiis carnalibus ſubditi poſſunt aliquando ſpeculari ſubtiliter,& hoc propter bonitatem ingenii naturalis uel habitus ſuperadditi,q.15.ar.3.1.
Vitia carnalia quo magis ſunt remota a mente eo magis eius intentionem ad remotiora diſtrahunt,& magis contemplationem mentis impediunt,q.15 ar.3.3
¶ Voluntas mouet intellectum & alias uires animæ in finem,q.2.ar.2.3
Voluntas humana poteſt facere iuſtum de aliquo indifferenter,non autem contra ius naturale,q.57.ar.2.2
Votum dicitur a uoluntate,quaſi a primo mouente rationem ad promittendum,q.88.ar.1.2
Vouere eſt actus latriæ ſeu religionis,licet actus aliarum uirtutum ſint materia eſt.q.88.ar.5
Votum eſt promiſſio Deo facta,q.88.ar.1
Votum eſt teſtificatio quædam promiſſionis ſpontaneæ quæ debet fieri Deo de his quæ Dei ſunt.q.88.ar.1
Votum tria requirit neceſſario.ſ.deliberationem,propoſitum & promiſſionem in qua promiſſione pficitur ratio uoti,ſed quandoque additur pronunciatio oris & teſtimonium aliorum ad quandam confirmationem uoti,q.88.ar.1
Votum fit ſoli Deo,licet fit de eo quod aliquando fit ſanctis,q.88.ar.5.3
Sub uoto non cadunt peccata nec indifferentia nec neceſſaria abſolute nec propter finem niſi ut uoluntaria,ſed uotū ſemper debet fieri de meliori bono,q.88.ar.2
Vouere expedit,quia uotum firmat uoluntatem in bono,nec tamen libertatem diminuit nec eſt periculoſum de ſe:ſed ex culpa mutantis uoluntatem,ſed aſſimilat beatis,q.88.artic.4
Vouere nunquàm conuenit Chriſto,quia Deus erat & habebat uoluntatem firmatam vt comprehenſor,q.88.ar.4.3
Votum ſolennizat dupliciter,ſcilicet per ſuſceptionem ordinis ſacri & profeſſionem certæ regulæ,q.88.ar.7
Votum ſimplex dirimit matrimonium contrahendum,ſed nō dirimit contractum,nontamen poteſt petere debitum ſine diſpenſatione eccleſiæ authoritate apoſtolica,uotum uero ſolemne facit utrunque,q.88.ar.8
Votum obligat ſecundū intentionem uouentis,ſ.ad reddendū ſtatim,uel ad certum tempus uel cum conditione,q.88.a.3.3
Votum obſeruare eſt de lege naturali durāte obligatione eius:quæ ceſſat,uel ex authoritate ſuperioris in his quæ in dubiū vertuntur diſpenſantis uel commutantis,q.88.ar.10 2
Votum omne rite factum obligat,ideo tranſgrediens illud peccat mortaliter,q.88.ar.8
Voto nullus poteſt obligare firmiter quod eſt in poteſtate alterius,q.88.ar.8
Vouens illud quod eſt in poteſtate alterius non peccat,quia cōditionaliter intelligitur,q.88.ar.8.4
Votum omne temporale ſoluitur per ingreſſum religionis ſine diſpenſatione,q.88.ar.12.1
Vouēdo ſiquis prius cogitauit de religione in communi & poſt elegit vnam tenetur ſimpliciter ad religionem,ſi autem econuerſo,intelligitur ſi uelint eum recipere,q.88.ar.3.2
Votum religioſi nullum eſt firmum niſi de licentia prælati,q6.88.ar.8
Votum poteſt diſpenſari qñ id quod cadit ſub uoto eſt ſimpliciter malum uel inutile uel impeditiuū maioris boni,non aūt quantum illud quod eſt de iure naturali uel diuino,q.88.10
Votum pōt ex rationali cauſa commutari in aliud melius,uniuerſali aliud minus periculoſum,ſicut & diſpēſari q.88.a.10
Votum vergens in periculum perſonæ debet frangi ſecure ſi diſpenſatio non poteſt haberi,q.88.ar.2.3.
Vota de rebus vanis & inutilibus debent diſpenſari nec ſeruari,q.88.ar.2.3
Votum continentiæ non eſt diſpenſandum propter periculum mortis corporalis,quia bonum continentiæ etiam ſine uoto eſt multo melius quàm ſalus corporis & per alia remedia prouideri poteſt,q.98.ar.11.3
In uoto continentiæ & religionis per profeſſionem ſolennizato etiam Papa non poteſt diſpenſare,licet quidam iuriſtæ ignoranter contrarium dicant,quia periculis humanis obuiandum eſt per humana & non per diuina,q.88.ar.11
Votum triplex requiritur ad perfectionem religionis,ſcilicet paupertatis,caſtitatis & obedientię,q.186.ar.6
Votum obedientiæ eſt præcipuum inter tria uota religionis,q.186.ar.8
¶ Vouens ingredi religionem non tenetur ibi perpetuo manere niſi in hoc intenderit,q.189.ar.4
Vouens ingredi religionem tenetur quàm citius poteſt intrare,niſi poſuerit terminum,q.189.ar.3
¶ Voluntaria paupertas requiritur ut primum fundamentum ad perfectionem religionis,q.186.ar.3
¶ Vulneratus letaliter licet ſuperuiuat habebit aureolam martyrij,ſicut de beata Lucia,ſimiliter vuulneratus leniter & moriens habebit etiam aureolam martyrij,non autem ſi afflictio non continuetur vſque ad mortem ſicut de beato Silueſtro,q.124 ar.4 4
¶ Vltima conſummatio gratiæ facta eſt per Chriſtum quæ in propinquioribus ante & poſt Chriſtum plenius fuit,quæſt.2.ar.7.4
¶ Vtilitas quæ prouenit nobis ex dæmonibus non eſt ex eorum intentione,ſed ex prouidentia Dei,q.25.ar 11.3
¶ Vſus rectæ rationi maxime apparet in iuſtitia & uſus indebitus in uitiis oppoſitis iuſtitiæ,q.55.ar.8
Vſura in euangelio accipitur Metaphorice,ſcilicet pro ſuperexcellentia bonorum ſpiritualium,q.78.ar.1.1
Vſura ſecundum ſe eſt iniuſta contra legem naturæ & peccatum mortale,quia idem bis uenditur,vel uenditur id quod non eſt,q.78.ar.1
Vſuræ nomen primo ſignans incrementum ex uſu pecuniarum,ſecundo incrementum cuiuſlibet rei,quæſt.78.ar.1
Vſura eſt peccatum mortale,78.artic.1
Vltra ſortem aliquis poteſt accipere aliquando,qñādo illud ſit ſuum iure naturæ uel iure æquitatis,q.78.artic.2.6
In vſuris non transfertur dominium,q.78.ar.3
Vſurarius tenetur reſtituere quicquid accepit de uſuris & intereſſe,non autem quæ lucratus eſt cum eis emendo poſſeſſiones,q.78 artic.3
¶ Vxor non eſt diligenda tanta dilectione quantum amat ſeipſum,quæ.26.ar.11.2
Vxori non licet dare eleemoſynas niſi communes & modicas ſine conſenſu viri,uel niſi habeat aliquid pręter dotem vel lucretur,q.32.ar.8.2

X

Xp̄s non corripuit Iudam ſecreto,nec Petrus ananiam & ſaphiram,nec paulus Petrum multiplici de cauſa,quia dominus peccatum Iudæ,ut Deus ſicut publicū habebat,vnde ſtatim poterat publicare,non publicauit autē:ſed obſcuris verbis admonuit Petrus autem publicauit peccatum occultum ananię & ſaphyræ,tamquàm Dei exequutor. Paulus autem Petrum reprehendit,tanquàm aliquo modo per ad fidei deſenſionem.Vel quia erat ſubditus Petro,propter imminens periculum ſcandali Petrum publice arguit,de Ioſeph autem credendum eſt q̄ fratres ſuos aliquando admonuerit.Vel poteſt dici quòd peccatum publicum erat inter fratres,vnde & pluraliter accuſauit fratres ſuos,q.34.ar.4.2.& ar.7.2
Xp̄iani tenentur obedire dominis temporalibus ſi habent iuſtum dominium,& licite præcipiant,q.104.ar.6
Xp̄o ſoli conuenit quærere gloriam ſuam inquantum Deus,gloriam autem Dei inquantum homo,q.132.ar.2.1
Xp̄s ieiunauit non ex neceſſitate:ſed ut doceret quàm bonum ſit ieiunium,q.147.ar.5.1
Xp̄s ieiunauit poſt baptiſmum,quia baptizatos oportet intendere ieiunio & non laſciuiæ,q.147.ar.5.1
Xp̄s habuit donū linguarum,quo tamen non eſt uſus,quia tantum in una gente prædicauit,q.76.ar.1.3
Xp̄s non debuit eligere uitam ſolitariam,ut publice doceret,liberaret,& attraheret homines,q.25.ar.6.5

COMMENTI SECVNDAE SECVNDAE DIVI THOMAE AQVINATIS

INDEX.

ABdicationem honorum diuitiarum & venereorum diuerſimode fieri & intelligi oportet. q. 186. ar. 7. ad 4.
Abſtinere ex feruore ſpiritus & velle mortificare carnem ſuam non curando an diminuat vitam, an ſit peccatum. q. 147. ar. 1. ad 2.
Abſtinentia & continentia qũo differant. q. 88. ar. 11.
Abſtinentia duo obſeruat recta ratione in ſubtractione alimenti. ſ. conſeruationem naturæ, & potentiã ad opera debita, & ex his iudicatur quando abſtinentia eſt virtutis. q. 147. ar. 1. 2.
Abſtractionis a ſenſibus an conuenienter aſſignentur tres tantum cauſæ. q. 175. ar. 1. & 2.
Abſtractionem fieri a viribus ſenſitiuis & non a vegetatiuis in vehementi animæ intentione quare oporteat. q. 175. ar. 5. ad 3.
Accidia an ſit triſtitia de bono diuino in ipſo Deo vel in me vel in vtroque. q. 35. ar. 1
Actiones quæ ſunt ad alterum, dupliciter egent ſpeciali rectificatione in comparatione ad agentem. q. 58. ar. 2. ad vltimum.
Actus omnis infidelium an ſimpliciter ſit peccatum ad Gregorium Ariminenſem. q. 10. ar. 4.
Actus exterior inordinatus an inueniri poſſit ex zelo iuſtitiæ abſque peccato. q. 34 ar. 4.
Actus ſpeculatiuus qũo cadit ſub prudẽtia. q. 47. ar. 2.
Actus bonus infert neceſſitatem virtutis. q. 81. ar. 2.
Actus imperandi contra actum deprecandi vel permittendi, quomodo diſtiuguatur. q. 88. ar. 1.
Actus vltimus rõnis practicæ eſt præcipere. q. 88. ar. 1.
Actus gratiæ ſermonis aliter habetur ab arte humana, aliter a ſpiritu ſancto. q. 177. ar. 1.
Actus deformitas an ſit de rõne ſpeciei ipſius actus. q. 6. ar. 2. 2.
Actus turpitudo & paruitas boni in actu peccati licet formaliter diſtinguantur: non ſunt tamen obiecta peccatorum, quæ penes ea diſtinguuntur. ſ. impœnitentiæ & obſtinationis. q. 14. 2. 2.
Differentia inter modum intrinſecum & extrinſecũ actus virtutis, & quis cadat ſub pręcepto. q. 44. ar. 4.
Actus propriũ principiũ an ſit vis appetitiua. q. 58. a. 4
Quomodo modus ſpectet ad rationem actus virtuoſi. q. 44. ar. 8.
Actum peccati exigere bono fine ab eo qui eſt paratus ad peccandum an liceat. q. 78. ar. 4.
Actus morales & materia moralis quomodo diſtinguantur. q. 58. ar. 8. Deuotio. 2. 2.
Accuſare alium an quis aliquando teneatur. q. 68. ar. 1.
Accuſationem an præcedere debeat ſecreta admonitio. q. 33. ar. 7. ad 3.
Accuſationem an princeps non iudex poſſit abolere. q. 68. ar. 3. ad vltimum.
Accuſatoris vicẽ quatuor ſunt q̃ ſupplent. q. 67 ar. 3.
Adam in ſuã creatione an adeptus fuerit ſimilitudinẽ diuinam, quantum ad ſcientiam nondum actu, ſed ſolum in potentia. q. 163. ar. 1.
Adam an minus peccauerit quàm mulier quantum ad ſpeciem ſuperbiæ. ibidem. ar. 4.
Adæ peccatum an fuerit ſuperbia. ibidem.
Adoratur euchariſtiæ hoſtia conſecrata ab Eccleſia ſine conditione. q. 1. ar. 3. ad 4.
Adoratio Mardochęi & Ioannis euãgeliſtæ erga creaturam declaratur. q. 84. ar. 1. ad 1.
Adulator laudans aliquem de peccato veniali, venialiter peccat. q 115. ar. 2.
Adulterium quomodo committatur inter coniugatũ & ſolutam vel coniugatam. q. 154. ar. 8. ad 1.
Adulteriũ quomodo poteſt dici eſſe in eo qui nimis diligit vxorem. ibidem.
Adulterium viri & mulieris poteſt dupliciter conſiderari. q. 154 ar. 8. ad 2.
Aduocatus quomodo teneatur ſubuenire cauſis pauperum q. 71. ar. 1.
Aduocati Iudicis & teſtis ĩ iudicio differẽtia. q. 71. a. 1
Aduocatum quomodo excuſet ignorantia. q. 71. ar. 3.
Affabilitas in quibus ſit, & q̄ exigat. q. 114.
Alchimiſtarum ars quomodo reprobetur. q. 77. ar. 2.
Amare actu uirtute uel habitu q̄d ſit. q. 24. ar. 10. ad 2.
Amari quæritur aliquid ea ratione qua honorari, & quomodo intelligatur. q. 27. ar. 1. ad 2.
Amatum in peccato ueniali an ametur habitualiter propter Deum quamuis non actu. q. 24. ar. 10. 2.
Amor ex propria rõne reflectitur ſupra ſe. q. 25. ar. 2.
Amoris ueri q̄ ſolis bonis cõuenit, q̄uq; ſigna. q. 25. 7.
Angelorum miniſteria & orationes ſanctorum qũo non in uerbo, ſed in dono conſilij ſunt. q. 52. ar. 3.
Angelos indeſinenter abſq; principio & fine Deũ intueri, quomodo ſit uerum. q. 180. ar. 6. ad 2.
Appetitus ſuperior, qui eſt uoluntas an ſit ſubiectum ſtudioſitatis, & curioſitatis uel inferior q̄ui eſt concupiſcibilis & iraſcibilis. q. 166. & 167.
Motus appetitus ſenſitiui proſequentis bonum & fugientis malum differentia. q. 141. ar. 3.
Apł. q̄dã a X̄po ſunt electi, q̄ erãt in matrimonio ad ſtatũ religionis & epiſcopatus. q. 186. ar. 4. Ep̄s. 7.
Ars & prudentia quomodo differant reſpectu applicationis ad opus. q. 47. ar. 1.
Ars. An applicatio omnis rationis recte ad factibile ſpectet ad artem. q. 47. ar. 2. ad 3.
Artes ſpeculatiuę quomodo dicantur. q. 47. ar. 2. ad 3.
Artifices an peccent admiſcendo uana & curioſa. q. 169. ar. 2. ad 4.
Auaritiæ filię in litera enumeratæ an ſint diuerſarum ſpecierum. q. 118. ar. ult. ad 4.

B

BAptiſmus. An adultus poſſit redimẽdo uexationẽ ſuã ſoluere nolẽti cũ aliter baptizare. q 100. ar. 2.
Beati in patria diligant plus ſeipſos q̃ alios beatos ex parte ſubiecti & ex parte ordinis charitatis. q. 26. 13
Bellare in neceſſitatis articulo an liceat clericis. q 40. ar. 1. ad 4.
Bellare ĩ die feſto ex neceſſitate defenſionis an liceat. q. 40. ar. 1. ad 4.
Bellare in die feſto ſine neceſſitate, an ſit peccatum mortale. Ibidem.
Bellãtes cõtra ĩfideles recto corde & ope, an ſint martyres

tyres ſi occidantur. q.188.ar.6 ad 2
Bellum indicere an ſpectet ad omnem Principē vel tantum ad non habentem ſuperiorem. q. 40.ar.1.
Belli illiciti tempore an liceat facere arma & ſagittas.q.169.ar.2.ad 4.
Bellica exercitia periculoſa, & non periculoſa in quo diſcernantur.q.40.ar.1.ad 4.
Benedictio qua Monachus benedicitur an imprimat aliquam formā ſpiritualē indelebilem.q.88.ar.11.
Benedictionum diuerſitas. ibidem.
Benefacere licet ſit actus charitatis in quolibet, non tamen reſpectu cuiuslibet.q.31.ar.2.ad 1.
Beneficij recōpenſatio ſecundum affectum dantis an ſpectet ad duas virtutes, ſcilicet gratiam & amicitiam honeſti.q. 106.ar.5.
Beneficium procurans dari ęque digno,& per hoc impediens alium ęque dignum,an teneatur priori ad reſtitutionem. q 62.ar.2.ad 4.
Beneficiū aliquod multis procurātibus an ſi dignior ipſum non aſſequatur, ille qui aſſequitur teneatur ad reſtitutionem. Ibidem.
Impediens alium a conſecutione beneficij,in quo nihil vnquàm iuris habuit, quare teneatur reſtituere totum vel partem. Ibidem.
Beneficium petere cum cura animarum pro ſeipſo,an ſit petere pro indigno. q. 100.ar.5
Beneficia Eccleſiaſtica an vendere liceat authoritate Papæ.q.100.ar.4.
Beneficia Eccleſiaſtica ſunt bona cōia Eccleſiæ,& debent dari perſonis Eccleſiaſticis dignis. q. 62.ar.2.
Beniuolentiæ diuerſa differentia ab amore actuali in parte ſenſitiua & in parte intellectiua.q.27.ar.2.
Beſtialitas ſecundum Ariſtotelem an ſit exprobrabilior intemperantia.q.142.ar.3.
Blaſphemia an ſit in opinione intellectꝰ tm̄.q.13.a.1.
Blaſphemia in quo actu conſiſtat.ibidem
Blaſphemia committitur in Deū multipliciter. ibid.
Blaſphemia poteſt eſſe cum fide & ſine fide ibidem.
Blaſphemia an ſemper contineat falſitatem. ibidem.
Blaſphemia Dei & ſanctorū hēt vnitatē ſpecificā cū cōtumelia,detractiōe,& reliqs.q.13.ar.1.ad 2.& 3.
Blaſphemia an hēat grauitatē infidelitatis.q.13.ar.3.
Blaſphemia vera, an recte concludatur in damnatis. q. 13. ar.4.
Blaſphemiæ diſtinctio. ſ. in opinione tantum & cum deteſtatione affectus,eſt ſufficiens.q.13.ar.1.
Blaſphemiæ peccatū,conſiſtit in actu dicendi ea quæ ſunt contraria fidei.q.13.ar.1.
Bonum diuinum vt beatitudinis obiectum habet ſpecialem rationem boni. q.23.ar.4.
Bonū proprium an poſſit eſſe ſine cōmuni. q.47.ar.4.
Bonum cōe ciuis plus diligit q̄ ſeipſum.q.26 ar.3.
Bonum rationis conſiſtere in veritate ſicut in proprio obiecto quomodo intelligatur. q. 124. ar. 1.
Bonum omne faciēdi ſibi poſſibile, an omnes teneantur habere intentionem. q. 186.ar.2.ad 2.
Bonum tale faciendum contemnens an peccet. ibid.
In boni viri virtute an claudat virtꝰ prīcipis.q.47.11.
Boni viri virtus quare magis idētificatur virtuti principis quàm ciuis.q.47.ar.11.
Ad bonum uirum ſpectat poſſe bene pręeſſe & ſubeſſe.q.47.11.
Bonitas qua appropinquamus Deo, an poſſit diminui.q.26.ar.7.
Bona temporalia an ſint impedimenta ad ſpeculationem.q.186.3.2.
Bruta an intēdāt manifeſtare affectus ſuos.q.110.2.1

C

CAntus Eccleſiaſtici finis in quo cōſiſtat.q.91.2.1.
Capitale vitium an dicatur illud ex quo apta nata ſunt oriri multa vitia ſecundum rationem cauſæ finalis.q.148.ar.5.6.
Charitas ſimpliciter eſt forma fidei & obedientiæ. q. 4. ar.3 3.
Charitas qūo habeat amicitiæ Dei rationē.q.23.ar.1.
Charitas an hēat maiorē inclinationē in ſuū actū & delectationem in opere,q̄ aliæ uirtutes. q.23.ar.2.
Charitas ex hoc ꝙ operatur an habeat formaliter ꝙ efficacia eius reducatur in infinitatem Dei & non in propriam. q.23.2.1.
Charitas quomodo ſola ponatur Deum attingere, vt in ipſo ſiſtat.q.23.ar.6.
Charitas quomodo eſt forma virtutum. q.23.ar.8.
Charitas an data ſit angelis ſecundū conatū.q.24.3.3.
Charitas in angelis an detur ſecundum ſolam Dei voluntatem. q. 24.ar.3.
Charitas an ſit ſecundū authorē ſimpliciter augmentabilis in infinitum,an in via tantum. q.24.ar.7.
Charitas,dato ꝙ in infinitum augeatur in via,an ſtet ꝙ terminetur in patria.ibidem.ad 1.
Charitas an hēat quātitatē ꝑfectionis intēſiue diuerſarū rōnum in via & in patria, & qūo.ibidem ad 3.
Charitas viæ an poſſit eſſe ęqualis vel maior ſecūdū perfectionē tenentē ſe penes ꝓpinquitatē ad obiectum charitate alicuius beati in patria. ibidem.
Charitas an reſpiciat diuerſa diligibilia diuerſis rationibus. q.25.ar.12.
Charitas quomodo parit gaudium. q.28.ar.1.2.& 3.
Charitatis quantitas an ſit ſecundum ſolam Dei voluntatem.q. 24.ar.3.
Charitatis quolibet actu, an mereamur augmentum ipſius ad Duran. q. 24.ar.6.1.
Charitatis augmento an terminus præfigatur ex tribus enumeratis in litera.ſ. ratione formæ, ex parte agentis & ex parte ſubiecti.q.24.ar.7.
Charitatis quantitas extenſiua quam habet in comparatione ad proprium obiectum non poteſt augeri, ſed bene intenſiua. q. 24 10.
An ſit vera differētia īter charitatis beniuolētiā & bn̄ficētiā,ꝙ illa ad oēs,iſta n̄ ad oēs ſe extēdit.q.26.6.
Diſtictio īter habētē charitatē ſm cōem rōnē boni & ſecundum propriā rōnem charitatis. q. 27. ar. 1.1.
Charitatis ordo an ſumatur ſecundum proportionē dilectionis ad diligibile, & cum hoc attendatur penes diligentem & diligibile. q 44.ar.8.
Charitati opponuntur diuerſa vitia diuerſimode. q. 10. ar. 5.1.
Charitati an quodlibet peccatum mortale directe opponatur.q.24.ar.12.
Charitatem eſſe finem præcepti & cadere ſub præcepto,quomodo intelligatur.q.184.ar.3.
Carnis integritas an ſit pretioſior vita.q. 124.ar.4.2.
Cartarum & alearū artifices an peccent.q.169.ar.2 4.
Caſtitatis vera virtus an ſit in infideli.q.151.ar.1.3.
Caſtitatis & pudicitiæ diſtinctio, an bene aſſignetur. ibidem. ar.4.
Cęcitatē mētis. Duo modi poſiti ī litera qbus hō īcurrit volūtariā cęcitatē mētis,nō cōcidunt.q.15.a.1.

Cęlo

Cælo quõ ſubſunt aut non ſubſunt entia per accidẽs, caſualia fortuita, & electiones noſtræ ac voluntaria, & quot modis in his erratᷣ pernicioſè. q. 95. ar. 5
Certitudo ſufficiens ad iudicium iudicis non eſt certitudo euidentię, & quõ hr̃ diuerſis modis. q. 60. ar. 2
Cibi. An diſtinctio data de moderatione ciborum ſit bona. q. 146. ar. 1
Circunſtantiarum diuerſarum corruptio, an qñ habet idem motiuũ diuerſificet ſpecies pc̃ti. q. 53. ar. 2. 3
Clamor an bene exponatur in litera. q. 158. ar. 7
Clementia & manſuetudo quõ differant. q. 157. art. 1
Clementia & ſæueritas quare non ſint oppoſita. Ibidem. ar. 2. ad 1
Clemẽtia in qua potentia ſit ſubiectiue. ibidem. ar. 3. 1
Clericus apoſtatans a Clericatu uel a quatuor minoribus an peccet mortaliter. q. 12. ar. 1
Cognoſcere occulta & incerta diuinæ ſapientiæ, an ſit ſupra naturam humanam quantum ad ſubſtãtiam actus. q. 171. ar. 2. 3
Cognitio negata fidei & attributa prophetiæ, an ſit cognitio euidentia. q. 171. ar. 3.
Cognitionis futurorum vana inquiſitio an ſit pernicioſa ex ſe, uel quia prohibita. q. 105. ar. 1
Ad cognitionem duo concurrunt, ſcilicet acceptio & iudicium. quæſt. 173. art 2
Comedere exceſſiue nõ pp concupiſcentiam, ſed pp imperitiam, an vitioſum, & cuius vitij op⁹. q. 148. 1
Conatus in Angelis an reſoluatur in naturã ut in cauſam. q. 24. arti. 3. ad 3
Cõceptionis intellectualis obiectũ põt dupliciter ptinere, tã ad uitã actiuã q̃ contemplatiuam. q. 181. 3
Concubitus illicitus cũ muliere & integra, polluta tñ per mollitiẽ uel ſodomiam, an ſit ſtuprũ. q. 154. a. 6
Cõcubitus patris cũ filia aut matris cũ filio, an ſit licitus ĩ aliquo caſu ſine diuina diſpenſatione. ibi. ar. 9
Cõcubitus cum muliere extra uas debitum an ſit eiuſdem ſpeciei, cum alijs peccatis circa modum concumbendi ibidem. 11.
Concubitus viri voluntarie non ſeminantis & mulieris ſeminantis cum ſit cõtra naturam, ſub quo modo contineatur. ibidem.
Concupiſcentia delectabilis quare maxime aſſimiletur puero. q. 151. ar. 2. ad 2.
Concupiſcentiarum tactus & honoris dr̃ia. q. 156. 2
Confeſſione ſacramentali ſcita, & commiſſa ſub ſigillo confeſſionis, quomodo differant. q. 70. 1. ad 2.
Coniugalis actus quõ cum peccato fiat. q. 154. 1. 4
Commutationes quare dicantur uoluntarię. q. 61. ar. 3.
Commutationes diſtinguuntur per uoluntarium & inuoluntarium. ibidem.
Commutationes inuoluntariæ diſtinguuntur in occultas & manifeſtas. ibidem.
Quare in litera vſura et conſilium non computantur inter voluntarias commutationes. ibidem.
Cum dr̃ commutationes oẽs uoluntarias et inuoluntarias pertinere ad vnam ſpeciem iuſtitiæ, an intelligatᷣ de ſpẽ ſpecialiſſima vel ſubalterna. q. 61. ar. 3
Commutationum numerus in litera et in 5. Ethicorum quare non eſt vniformis. ibidem.
In cõſecratione mẽs maxime dẽt eleuari ĩ deũ. q. 83. 1
Conſideratio unde dicatur. q. 53. ar. 4. 2.
Conſilium. An omne peccatum ſit cõtra bonum conſilium. q. 51. ar. 1. ad 3
Conſilij donũ ab eubalia differt, non ſolũ ſcdm cõem rationem doni, ſed ẽt ſecundum propriam. q. 52. 1
Conſilia facere & ad ea conuenire, an liceat in feſto. q. 122. ar 4. ad 3
Contentionis & aliorum peccatorum finis tripliciter poteſt referri ad intentionem, & inde habetur quãdo mortale uel non mortale peccatum interuenit per ſe loquendo. q. 38. ar. 1
Contemplationis motuum aſſignatio an ſit ſufficiẽs. q. 180. ar. 5. ad 2. & 3.
Ad contemplationem referri poteſt temporalis defectus dupliciter. ibidem. ar. 7. ad 4
Cõtinẽtia ã ſit pars prudẽtiæ, ac ꝑ hoc uirtus. q. 53. a. 5
Continentia an ſit ſolum circa delectationes tactus. quæſt. 155. art. 2
Continentiæ ſubiectum an ſit ratio uel appetitus. quęſtio. 53. ar. 5. 3
Continentiæ nomine quid communiter intelligatur apud Theologos & Philoſophos morales. q. 155. a. 1
Continentiam eſſe habitum in uoluntate ſubiectiue, ſtat cum doctrina Sancti Thomæ. q. 155. ar. 3
Continens & incontinens quomodo eligant, cũ Ariſto. dicat contrarium in 7. Ethicorum. q. 155. 3
Contrapaſſũ dupliciter intelligitᷣ, uel ſm identitatẽ ſpeciei, vel ſecundũ æqualitatẽ quantitatis. q. 61. 4
Contraria quomodo fieri habeant circa idem & quomodo non q. 24. ar. 10
Contritionem habere de peccatis in die feſto non eſt de precepto. q 122. ar. 4
Contumelia, rixa & blaſphemia an ſit bene expoſitę. q 158. ar. 7
Contumelia an conſiſtat etiam in factis, inquantum facta ſunt. q. 72. ar. 1
An de ratione contumeliæ ſit dicere iniuriam coram iniuriato. q. 72. ar. 1
Contumeliæ latitudo formaliter & materialiter. quęſtio. 72. arti. 2.
Contumelioſus an teneatur petere ueniam ab iniuriato. q. 72. 3
Corrigẽs ĩ pc̃õ mortali an peccet mortalr̃. q. 33. ar. 5
An prelatus teneatur ex precepto fraternę correctionis inquirere defectus ſubditorum. q. 33. ar. 3. & 3
Correctionem fraternam omittendo quomodo quis excuſetur a peccato. q. 33. ar. 2. 3
Creaturarũ cognitio nõ relata in cognitionem Dei, dupliciter intelligitᷣ conſtituere pc̃m̃. q. 167. arti. 2
Credere. Quomodo aliqui credunt in fide maiorum bene uel male. q. 2. ar. 6. 3.
Quomodo ſint hæc literę uerba intelligenda. Nõ crederet niſi uideret ea eſſe credenda. q. 1. ar. 4. 2
Credere in Deum an ſit vnus actus, ad Durã. q. 1. ar. 2.
Credulitas ſeu æſtimatio rei. ſ. cum aliqua hęſitatione & cũ aſſertiua determinatione, dupliciter ẽ. q 60. a. 3
Chriſtus an vere præcceperit cęcis ne eum manifeſtarent. q. 104 ar. 4.
Chriſtus an fuerit ad literam mendicus. q. 187. ar. 5
Chriſtum ſe ſubdidiſſe ſponte Pilato qualiter intelligatur. q. 67. 1. 2
Chriſtiano exiſtenti in terris infidelium an liceat omittere ſignum a Chriſtianis deferri ſolitũ, uel mutare ueſtẽ ne Xp̃anus cognitus occidatur. q. 2. ar. 2
Chriſtiani an ſint liberi a tributis. q. 104 ar. 6
Crudelitas an dicatur a crudo propter aſperitatem ſaporis. q. 159. ar. 1
Crudelitas quomodo ponatur opponi clementię, cũ ſuperius

ſuperius quæſt.109. ponatur extremum vnum virtuti vindicationis.q.159.1.1
Crudelitas an importet inflictionem pœnæ ex culpa. ibidem.2.
Cultus eccleſiaſtici ſuperfluitas quale peccatum ſit. q.91.ar.1.& 2
Cultus veteris legis hodie a iudæis ſeruatus, an habeat rationem mendatij.q.93.ar.1.2
Curioſitas. An ſufficienter dictum ſit de curioſitate ſenſitiuę cognitionis.q.197.ar.2
Curioſitas,gula & luxuria quomodo differant. ibid.1

D

DAMNVM ex mutuo emergens an liceat exigere.q.78.ar.2.2
Dare minus indigēti iuſto q̃ magis īdigēti pctōri melius eſt:niſi indigētia in eo ſit multo maior. q.32.3
Debitum vt commune quomodo fiat debitum vt proprium ſine applicatione communis boni per actū diſtributionis ad hunc particularem.q.62.1
Debitum coniugale non reddere,quando & quare eſt peccatum mortale.q.153.3.3
Decimæ partis diuini cultus miniſtris exhibendæ determinatio, vnde prouenerit.q.87.1
Decimæ partis determinatio miniſtris eccleſiæ in lege noua exhibendæ,an ſit iuſta.q.87.ar.1
An decimæ in noua lege nō diuiſa ſed eccleſiaſtica authoritate impoſitæ ſint Chriſtiano populo.q.87.1
Eccleſia ſtatuit, ꝙ ex integris fructibus decimæ ſoluantur ad exemplum Dei. qui excellentem valde portionem ſuis miniſtris decreuit, ac per hoc non detrahas eccleſiæ.ſi diuini exemplo decreti mota, excellens quoque ſtipendium Dei miniſtris ſtatuerit.q.87. 2.ad vlt.
Decimę quare non debeantur omnibus eccleſiaſticis etiam prędicantibus.q.87.ar.3
Decimarū & præbendarū ius eſt ſpirituale.q.87.ar.3
Decimarum & pręceptum an recte dicatur iudiciale. quęſt.87.ar.1
Decimas ex conſuetudine non ſoluentes,quomodo a peccato excuſentur.q.87.ar.1.5
Genti alicui uolenti amplecti fidem Chriſtianam ſine onere decimarū,eccleſia concedere deberet, quòd non ſolueret.q.87.1
Decimas ſoluere de proprijs prędijs an clerici teneantur,etiam ſi ſint clerici eiuſdem Eccleſię.q.87.4
Delectatio in actu coniugij bene circunſtantionati nō eſt peccatum ſed donum Dei.q.153.2.
Delectatio moroſa quare eſt peccatum mortale.quę. 154.ar.4.2
An immunitas a delectatione in ſeminis reſolutione ſit de rōne virginitatis tanquā materia. q.152.ar.1
Delectationē eſſe finem principalem propter quē aliquid bonum dicimus,quomodo intelligatur.q.58. ar.9.1
Delectationes venereę an magis opprimant rōnē q̃ vinarię quæ ſunt in ebrietate.q.151.3.2
An delectationes aliorum ſenſuum a tactu non pertineant ad naturam hominis cōſeruandam, niſi ꝓut ordinantur ad delectabilia tactus.ibid.3
Dęmon Pactum initum cum dęmone quomodo intelligatur.q.95.4
Dæmonis operatione an uti liceat ceſſante omni inuocatione pacto vel reuerentia.q.90.ar.1.2
Dęmonū vti opatione an ſit pctm̄ mortale. q.90.1.2
Dęmonum tacita & expreſſa inuocatio quomodo diſtinguantur.q.95 3
Dęmonum apparitiones quinque modis fiunt. quæſt. 95.artic.3
Secunda ratio literę ſumpta ex parte futuri euētus ad probandum oēm diuinationem quę fit per inuocationes dæmonum eſſe illicitam, eſt efficax.q.95.4
Denuntiari publice an debeat peccator ſi deſit ſpes emendationis ipſius.q.33.8
Denunciatio an exigatur ad executionem pœnę a iure inflictę q.12.2
Denunciatio talis pœnę an exigatur. ibidem.
Denuntiationis via procedens prælatus,an pręcipere & inquirere poſſit.q.33.ar.7.5
Detractor an dicatur qui dicit bonum opus ex mala voluntate factum.q.73.1
Detractio materialiter in his quæ pertinent ad honeſtatem uitæ ex genere verborum, an ſit peccatum mortale.q.73.ar.2
Detractio materialiter quando non eſt peccatū mortale.q.77.ar.2
Detractionem audire in tribus caſibus,quare & quādo ſit peccatum mortale.q.73.4
Deuotio an ſignificet actum uoluntatis aut qualitatē actus.q.82.ar.1.1
Deuotio quem actum voluntatis reſpectu finis importet.q.82.1
Deuotio an ſignificet actum voluntatis aut qualitatem actus.ibid.
Deuotionis cauſę intrinſecę.q.82.ar.3
Deuotionis nomen vnde ſit & quid ſignificet. q.82.1
Deuotionis cauſa qualis ponitur in mulieribus & ſimplicibus.q.82.3
Deus vt obiectum formale, proximus ut obiectū materiale ſub formali & ut materia.&c.ut materia tātum diliguntur, & eorum declaratio q.25.1
Deus immediate amat in via,cum quo tñ ſtat,ꝙ mouet ad actum amandi per ſpeculū creaturæ. q.27.4
Deus poteſt fieri dupliciter pars alicuius, ſecundum illud.Dominus pars hęreditatis.q.185 6.3
Differentia perſonarum penes coniunctionem ſecundum ſe,& non ſecundum ſe,qūo ſit radix inhabilitatis & habilitatis ad cōiugiū inter ſe.q.134.arti.9
Diligere corpus proximi quomodo poſſumus ex charitate,cum non poſſit nos reamare.q.25.5
Diligere nō tenemur oēs æqualiter,ſed poſſumus nobis magis coniunctis maius bonū optare.q.26.ar.7
An cęteris paribus magis meritoriū ſit diligere amicos quàm inimicos,vel econtrario. q.27.ar.7
Diligere aliquem inquātum debet, & diligere alium pluſquàm debet,eſt impoſſibile.q.44.8.1
An homo offenſus teneatur ſub pręcepto diligere in ſpeciali inimicum petentem veniam.q.83.8
An in dilectione proximi ex charitate,oporteat ei vel ſe charitatem.q.25.ar.1
An dilectionis diuerſitas, quę eſt ſcđm charitatem ex parte obiecti, ſit ſecundum ſpeciem.q.26.7
Diſcordiæ ortus ex inani gloria & inuidia, an ſit effectiue vel formaliter.q.37.ar.2
Diſpenſator eleemoſynarum poteſt pro ſe ſi indigeat eo tenore quo pro alijs diſpenſare.q.32.ar.9.
An egens diſpenſatione in vna conditione ieiunii, &

propterea

& propterea diſpenſatus, ſit totaliter libera vinculo præcepti de ieiunio.q.147.ar.7.

An maior ſit diſtantia contraria quam contradictoria.q.79.4.

Diſtributor faciens recompenſationem ei cui minus dedit quàm debuit, hoc facit per comparationem rei ad rem.q 62.ar.1.

Diſtributor communium bonorum qui fraudem fecit aliter reſtituere tenetur quàm teneatur hoſtis q bona communia iniuſte diripuit.q.62.ar.1.

Diſputare de materia fidei an liceat Laicis.q.10.7.

Diſputare publice de materia fidei an liceat Clericis. ibidem.

Diuerſa non oportere eſſe ſimul, niſi propter aliquid vnum in quo conueniunt & a quo dependet, quomodo intelligendum eſt.q.171.ar.4.

Diuitiæ habitæ an per ſe natæ ſint perfectionem charitatis impedire.q.186.ar.3.4.

Diuitiarum amor an ſit menſurandus ad finem uitæ ſecundum conditionem cuiuſque.q.118.1.

Diuinatio quomodo eſt in intellectu & ſpectet ad cultum.q.95.2.2.

Diuinatio & vniuerſaliter dæmonũ inuocatio an fieri poſſit abſque eorum cultu.q.95.ar.4.

Diuinatio per aſtra in quo formaliter conſiſtat.q.95.art.5.

Diuinationis nomine quid apud Theologos & in eccleſia intelligatur.q.95.ar.1.

Diuinationum ſpecies quomodo formaliter damnentur, & penes quid diſtinguantur.q.95.ar.3.

Docere in die feſto philoſophiam & alias diſciplinas licet.q.122.ar.7

Dominium temporale modificatur a ſpirituali in eodem homine.q.64.4.3.

Donum intellectus, quare eſt neceſſarium.q.8.4.

Donum intellectus quomodo facit rectam æſtimationem.q.8.5.6.

Dona aliter reſpondent virtuti theologicæ, aliter virtuti morali.q.52.ar.2.

Dubia quo ad actum cautelæ, remedij & huiuſmodi ſunt in peiorem partem interpretanda: ſed quo ad actum punitionis in meliorem. q.60.ar.4.3.

Duella an ſint licita in aliquo caſu. Et de cauſis duellorum.q.95.ar.8.ad 3.

E

EBRIETAS ſciẽter nõ ex delectatione potus, ſed propter medicinam, an ſit licita.q.150.art.2.3.

Ebrietas aſſidua an ſit peccatum mortale.ibid.1.

Ebrietatis nomine quid ſignificetur. q.150.ar.1.

Actus inebriatiuus ad hoc, quòd non ſit peccatum, debet habere duas conditiones. ibid.

Ebrietati vitium oppoſitum quõ conſtituatur in abſtinendo a vino ex nocumento naturæ, cũ ſuperius dictum ſit nocumẽtum ex delectabili in cibo & potu proueniens per accidens ſe habere ad gulam. q.150.1.1.

Ebrietatem nõ ſolum vinum, ſed etiam alia inducũt, vt ceruiſia, a qua quis abſtinere tenetur, qui vinum non bibere tenetur.q.150.1.

An peccata commiſſa ab ebrio ſine ſua culpa, totaliter ſint excuſata.ibid.art.4.

An peccatum commiſſum ab ebrio ex ſua culpa, excuſetur a toto vel a tanto, vel potius aggrauet.ibidẽ.

An homine inexperto primo ſe inebriante ex ꝓpoſito, nihilque cogitante de periculo ſequentium peccatorum, ſequens ex tali ebrietate peccatũ excuſet ut non præuiſum, aut imputetur ut præuiſum.ibid.

Eccleſiaſtica bona & propria differunt in tribus.quæſtio.181.art.7.

Eccleſia ſola habet dominium rerum ſibi dimiſſarũ & non prælatus quicumque etiam Papa.q.43.ar.8.

Eccleſia poteſt diſponere de ſuis ſicut domina. ibid.

Eccleſiam totam alloqui quõ intelligatur.q.177.ar.2

Eligere. Quòd eligi debet melior, intelligitur de poſſibilibus haberi.q.63.ar.2.

Eligẽdus ad eccleſiæ prælationem qualis eſſe debeat.q.185.ar.3.

Eligibilium ad eccleſiaſticas dignitates comparationes præſupponunt bonitatem.q.63.ar.2.

Eleemoſynam dare quoties, quare & quando eſt in p̄cepto ſecundum certum tempus.q.32.art.5.

Eleemoſynam an facere poſſit vxor niſi habens p̄ter dotem.q.32.ar 8.

Eleemoſynam dare ſic abundanter vt ſuperfluat, an ſit peccatum.ibid.10.

Quomodo intelligendum ſit, quòd non poteſt determinari quando eſt iſta neceſſitas quæ obligat ſub peccato mortale ad dandum eleemoſynam. q.185. ar.7.

Eleemoſynaliter aliquid dare pro ſpirituali, quomodo liceat.q 32.ar.4.

Epycheia ſeu æquitas quid ſit, cum multarum difficultatum ſolutione.q.120.ar.1.

Epiſcopus an debeat eſſe doctus & doctor theologiæ uel iuris canonici.q.185.ar.3.

Epiſcopus habens redditus ſuos diſtinctos a præbendis clericorum, an teneatur ad diſpenſandum illos in reliquas portiones: puta vnam pro fabrica, & vnam pauperibus.q.185.ar.7.

Epiſcopus infideliter diſpenſans bona Eccleſiaſtica an teneatur ad reſtitutionem. ibidem.

Epiſcopus habens uotum religionis, vtrum teneatur dimittere epiſcopatum & implere uotum.q.189.arti.3.ad 1.

Epiſcopi & religioſi dupliciter deficiunt a perfectione ad quam tenentur.q.184.ar.5.ad 2.

Epiſcopi an ſub peccato mortali teneantur reſidere in ſuis eccleſijs.q.185.ar.5.

Apoſtoli ſunt ordinati epiſcopi a beato Petro, cui a domino dictum eſt, Paſce oues meas.q.186.ar.4.1.

Epiſcoporum & religioſorum ſtatus quomodo ſe habeant adinuicem.q.185.ar.5.3.

Epiſcopus ſe obligare ad ea quæ ſũt perfectionis quõ intelligatur.q.184.ar.5.

Epiſcopatum appetere ꝑ honorem & ſufficientiam temporalium an ſit peccatum mortale. q.185.ar.1.

Epiſcopatum appetere ratione celſitudinis an ſit peccatum mortale.ibidem.

Epiſcopatum appetere ut proſit, an ſit licitum vel illicitum.ibidem.

Equalitate vti proportionali, contingit dupliciter, vel vt forma iuſti, vel vt modo perueniendi ad quantitatem rei.q.61.ar.4.

Equitas an dirigat legalem iuſtitiam.q.120.ar.2.

Equitas an ſit quaſi ſuperior regula humanorũ actuũ. q.120.ar.1.

Errantes circa diuina quomodo nihil aut aliquid Dei ſciunt.q.2.art.2.ad 3.

F

FALSVM aliud eſt ſub vero eſſe falſũ & aliud ſub vero eſſe cognitionem falſi.q.1.ar.3.
Falſa opinio quomodo ſtet cum operatione iuſtitię. q.1.ar.3 2.
Fama iniuſte ablata qualiter reſtitui debet ſecundum conditionem perſonarum.q.62.ar.2.2.
Famam alicuius indirecte lędēs, puta quia accuſatus vel denuntiatus negat, falſo tamen, ſe commiſiſſe id de quo accuſatus vel denuntiatus eſt, & ita accuſator vel denuntiator notatur de calumnia: an teneatur ad reſtitutionem.q.62.art.2.2.
An qui multo tempore ante, alicuius famam mendaciter lęſit, quòd iam obliuioni datum eſt, an teneatur cum ad memoriam habuerit, ad reſtitutionem. ibidem.
Coram perſonis ſcientibus modum reſtituendi famã, non eſt facienda reſtitutio famę ablatę iniuſte, dicendo verum, & ſimiliter ſi dicta illa habentur pro oblitis.ibidem.
Fideiuſſor an poſſit exigere pecuniam pro fideiuſſione.q.78.2.4.
Fidelis poteſt dupliciter conſiderari. ſ. ex parte habitus & habentis.q.2.3.2.
Fides an non aſſentiat alicui niſi quod eſt a Deo reuelatum.q.1.1.
Fides non ſtat cum ſcientia & tamen theologia eſt ſcientia.q.1.ar.4.
Fides quõ a doctoribus proficiſcitur.q.1.ar.7.
Fides perfecta an ſecundum actum dependeat a voluntate perfecta.q.3.art.2.
Fides quomodo eſt habitus ſpeculatiuus, & quomodo habitus altior.q.4.ar.2.2.
Fides cũ charitate an ſit magis virtus quàm ſine charitate.q 4.ar 5.
Fides infuſa an magis inclinet in non decipi quàm fides acquiſita.q.4 5.
Fides infuſa an habeat vnitatem ex obiecto. q.4.art.6.
Fides an ſit prima inter virtutes Chriſtianas vel humanas.q.4.ar.7.
Fides an certior ſit ſecundum ſe ſcientia.q.4.art.8.
An in angelis ex gratia emanauerit fides.q.5.art.1.
Fides informis non eſt in dãnatis nec in dæmonibus. q.5.art.2.
Fides informis an maneat in hęretico.q.5.art.3.
Fides & theologia altior habitus eſt quàm ſpeculatiuum & practicum.q.8.art 3.
Quomodo fides importat ſolum aſſenſum ad ea quæ proponuntur, cum dictum ſit quod facit ea quæ credũtur videre ſub cõi ratione credibilis. q.8.5.
Fides non poteſt vniuerſaliter præcedere intellectũ. q.8.art.8.2.
Fides & charitas an differant a ſpe per hoc, quòd illę Deum ſecundum ſe, iſta vero Deum ut noſtrum reſpiciat.q.20.arti.3.
Fides & ſapientia an differant penes aſſenſum & iudicium.q.45.ar.1.2.
Fides cum charitate an ſufficiat ad iudicandum, ibid. ar.2.
Fides quomodo non claudit appetitum recti operis, ſed in ſola cognitione conſiſtit.q.47.ar.13.2.
Fides.i.fidelitas an coincidat cum veritate.q.113.
Fides an habeat propriam materiam & quam, & an ſit ad omnes.q.113.
Fides an habeat uim obligatiuam, & quantum peccet frangens fidem.ibidem.
Fides quomodo enumeretur inter gratias gratis datas.q.178.1.4.5.
Fidei obiectum diſtinguitur ex parte rei, & ex parte noſtri.q.1.art.2
Ad fidem pertinentia quomodo ſint viſa in communi ratione credibilis & ea credit in ſpeciali.q.1.ar.4
Vnde ſumatur terminus profectus fidei.q.1.art. 8.
An ex ratione vnitatis fidei poſſit cõcludi authoritas Papæ in determinando de fide.q.1.ar.10.
An determinare finaliter ea quæ ſunt fidei ſpectet ad Papam.q.1.ar.10.
Fidei tria teſtimonia.q.1.ar.8 ad vltimum.
Fidei finis an referri debeat in finem charitatis. q.3.arti.3.ad 2.
An doctrina eccleſiæ ſit infallibilis regula fidei. q.5. art.3.
Fidei rebus aſſentire an eleuet homine ſupra naturã. q.6.artic.1.
Quomodo quædam fidei contingit intelligere perfecte vel imperfecte.q.8.ar.2.
Fidei diſſentire quot modis contingat. q.10.arti.2.
Nulla ſunt de ſecretis fidei, hoc eſt articulis fidei, in veteri lege data præcepta, de alijs autem ſpecialibus credibilibus non inconuenit aliquod præceptum inueniri.q.16.ar.1.
Fidem informem non eſſe in dæmonibus an efficaciter in litera probetur.q.5.at.2.
Quomodo omnes fidem habentes intelligant ea eſſe credenda.q.8.ar.4.
Fiducia pro ſpe certa in materia magnanimitatis, an ſit uirtus vel conditio virtutis.q.129.art.6.
An præter fiduciam ſit ponenda ſecuritas, tanq̃ aliquid ad magnanimitatem pertinens.ibid.ar 7.
Filia an teneatur ſeruire patri prouocanti eam ad malum, q.101.4.
Finis appetitus quare eſt infinitus.q.27.ar.6.
Finis rationem habere actum interiorem charitatis quomodo intelligatur.ibid.ad 3.
An fines, omnium vitiorum ordinentur in finem ſuperbiæ.q.132.4.
Firmare animũ in bono iuſtitiæ contra pericula mortis, an ſpectet ad fortitudinem. q.124.ar.2.ad 1.
Fortitudo.8.& 13.
Formarũ intenſio & remiſſio quõ fiat. q.24.ar.4.& 5.
Fornicatio ſimplex eſt peccatum mortale.q.154.ar.2.
Fornicatio an ſit maius peccatum furto.ibid.ar.3.
Fortitudo an ſit uirtus inquantum tollit impedimenta recte rationis ponendæ in operibus humanis.q. 123.ar.1.
Fortitudo an ſit circa timores & audacias tanq̃ cohibitiua timoris & moderatiua audaciæ. ibid ar.3.
Fortitudo an ſit circa timorẽ & audaciam ut actus. ib.
Fortitudo an ſit ſolum circa mortis pericula, & illa pericula ſint maxima.ibid.ar.4.
Fortitudo an ſit circa mortis pericula ſolum in bello communi. ibidem.5.
Fortitudo an conſiſtat circa repentina quantum ad electionem.ibid.9.
Fortitudo an aſſumat iram ad actum ſuſtinendi. ibid. arti.10.
Fortitudo an ideo ſit virtus cardinalis, quia laudẽ firmitatis potiſſime ſibi vendicat.ibidem.

Forti-

Fortitudo proprie dicta an ſit uirtus cardinalis. ibidē.
Fortitudo ut eſt ſpecialis uirtus an habeat partes ſubiectiuas. q. 124.
Fortitudinis actum exercere propter vitandum vituperium, triſtitiam aut damnum, an ſit uere fortis. q. 123. ar. 1. ad 2.
Fortitudinis actum qui eſt ſuſtinere an ſola ratio per ſe faciat. ibi. 10.
Fortitudinis finis an ſit bonum in quo quis firmatur. q. 124. ar. 3.
Fortitudinis partes integrales an ſint diſtinctæ a partibus potentialibus. ibid.
Fortis an operetur propter bonum proprij habitus ut proprium finem præſtitutum. q. 123. ar. 7.
Fortis quomodo ſuperat triſtitiam animalem & corporalem. ibi. 8.
An triſtitia non adiuuet ad aggrediendum, niſi per accidens. ibi. 10.
An concupiſcentia non adiuuet ad aggrediendum niſi per accidens. ibid.
Fraudulentia in emendo vel vendendo, an ſit ſpeciale uitiū diſtinctum a furto & rapina. q 77. prin.
Fugere. An damnato iuſte ad mortem liceat fugere. q. 69. ar. 3. & 4.
Et an liceat alijs iuuare iſtum ad fugiendum. ibidem.
Habere animum furandi & inferendi nocumentum proximo etiam in minimis, quomodo poteſt eſſe peccatum mortale. q. 66. ar. 6.
Furari res ſuperfluas alterius ad ſubueniendū magnę neceſſitati proprię vel alienæ, an ſit pctm̄. q. 66. a. 7
Furtum non eſt accipere alienam vxorem vel filiam, & quare. q. 66. ar. 3.
Furtum an poſſit bene fieri. q. 66. ar. 7.
Furti ratio an ſit ſufficienter aſſignata ibidem.
Furti & rapinæ diuerſitas ſpecifica, ſumitur ex diuerſa ratione obiecti. q. 66. ar. 4.
Quare dare eleemoſynā nō eſt malū alterum a furto, qn̄ quis furatur ut det eleemoſynam. q. 148. arti. 2.

G

GLADIVS flammeus poſitus ante paradiſum q d ſit. q. 164. ar. vnico.
Gloria, largiori uocabulo an ſignificet etiam notitiā ſolius ipſiuſmet qui gloriatur. q. 132. ar. 1.
Gloria an bene dicatur inanis ex parte illius a quo qs gloriam quærit: puta hominis, cuius iudicium non eſt certum. ibidem.
Gloria an ſit diſtinguenda in magnam & mediocrē, ſic vt ſpectet ad diuerſas uirtutes ſicut diſtinguitur honor. ibid. art. 2.
Gloria inanis an ſit uitiū capitale reſpectu ſuperbię. ibid ar. 4.
An ſufficientia trium modorum inanis gloriæ, ſit bene data. q. 132. art. 1.
Prouocatio ad virtutū opera ex appetitu gloriæ, quomodo intelligatur. ibid.
An gloriæ cupidus ſecūdum veritatem deficiat a magnanimo. q. 132. ar. 2. 2.
Glorię inanis quatuor modi quibus eſt peccatū mortale an bene aſſignentur. ibid ar. 3.
Glorię inanis & ſuperbiæ differentia an bene aſſignetur. ibid. ar. 4.
Gloriæ inanis filiæ quomodo diſtinguātur. ibid. ar. 5.
Qūo ſuperbia & inanis gloria habentes ſe, vt finis & mediū, ſint diuerſis modis una prior altera. ibidem.
Gnome an ſit uirtus acquiſita. q. 51. ar. 4.
Gratiæ dono an homo eleuetur ad aliquem actum, q̄ eſt ſupra naturam humanam quantum ad ſubſtantiam actus. q. 171. ar. 13.
Gradus incipientium & proficientium poſſunt dupliciter ſumi. q. 186. ar. 1.
Grauitas peccatorum an attendatur principaliter ſecundum materiam in qua peccatur. q. 148. art. 3.
Gulæ peccati determinatio ab authore facta an ſit uera. q. 148. ar. 2.
An nocumentum corporis ex gula, per accidens ſe habeat ad gulam, & non directe pertineat ad grauitatem peccati. q. 148. ar. 2.
Gulę concupiſcentia an ſit mortalis. ibid. ad 2.
An ſufficientia quinque ſpecierum gulę, & ratio eiuſdem ſint bene aſſignatæ. ibid. ar. 4.
Gulæ ſpecies an accipiantur ſecundum differentiam motiuorum. ibid. art. 4.

H

HABITVS acquiſitus, an quolibet actu ſuo augeatur. q. 24. ar. 6. 2.
Quare aliqui habitus generati ex laudabilibus actibus inclinant ad ſimiles actus, & aliqui tantum ad effectus virtutum. q. 144 art. 1.
Hæreſis, & Iudaica perfidia an diſtinguantur penes figuram & manifeſtationem. q. 10. ar. 5.
Hęreſis an includat inhęſionem ad Chr̄m. q. 11. art. 1.
Hęretici in mēte ſolum, an ſint excommunicati. q. 11. art. 3. & 4.
Homo. An verum ſit, ꝙ id in quo homo excellit dat̄ homini a Deo, ut ex eo alijs proſit. q. 131 ar. 1.
An naturalis ratio dictet homini, ꝙ alicui ſuperiori ſubdatur a quo egeat adiuuari, & hoc propter defectus quos in ſeipſo ſentit. q. 85. ar. 1.
Qūo intelligitur, ꝙ ſecundum honeſtatē ex qualibet promiſſione hō homini obligatur. q 88. arti. 3. ad 1.
Hominem venerari inquantū imago Dei eſt, an ſpectet ad latriam vel duliam. q. 103. ar. 3.
Homines & alia animalia quomodo in delectationibus trium ſenſuum differant. q. 141. ar. 4. 3.
Homines beati in ſuperioribus ordinibus Angelorū, an illuminent Angelos minus beatos in inferioribus ordinibus conſtitutos. q. 181. art. 3.
Honorare aliquem propter diuitias, an ſit acceptio perſonarum. q. 63. ar. 3.
An diſtinctio trimembris inordinati appetitus honoris ſit ſufficiens. q. 31. art. 1.
Honoris relationes in Deum & proximum in litera poſitæ, an requirantur actualiter. q. 131. ar. 1.
Homicidiū caſuale duobus modis imputat̄, & utriuſque modi cōditiones latiſſime declarant̄. q. 64. ar. 8
An ſemper quando datur opera rei illicitę, homicidiū caſuale conſequens imputetur. ibidem.
Humilitas an ſit magnanimitas vel virtus diſparata ab ea. q. 161. ar. 1.
Humilitas quo pacto eſt moderatiua ſpei: & tamen eſt circa omnia. ibid. ar. 5 4.
Humilitas an ſit virtutibus aliis ab intellectualibus & iuſtitia nobilior ſimpliciter vel ſecundum quid. ibid. ad 4.
Humilitatis ad iuſtitiam comparatio an ſit bene aſſignata. ibid.
Humilitatis proprius actus eſt contemnere ſublimitatem terrenam. ibid.

An ad humilitatem proprie ſpectet humiliare ſeipſum.q.161.ar.2.
An quis poſſit ſe credere omnibus viliorem abſq; falſitate.ibid.ar.5.
Humilitate an iuſtitia particularis ſit excellẽtior.ibi.
Humanorum ſenſuum perfectionem in vnitate veritatis conſiſtere intelligitur & in eodem & in diuerſis hominibus.q.184.ar 1.1.

I

IACOB an ſit excuſabilis in his, quæ egit emẽdo primogenituram.q.100 ar.4.
Iactantia de malo perpetrato, & de ſcientia vera animo nocendi, aut de malo non perpetrato, an ſit iactantia.q.112.ar.2.
Iactantia in quinque caſibus eſt peccatum mortale. ibidem.
Iactantia an fiat tantum verbis. q.132.ar.5.
Idolatria an ſit grauiſſimum peccatorum. q.94.art.2. & 3.
Idolatria exterior tantum an ſit grauius peccatum q̃ infidelitas.ibid.
Idolatriæ actus exterior tantum eſt peccatum mortale.q.12.ar.1.ad 2.
Idolatria committens Chriſtianus ſecundum actum exteriorem tantum: an incurrat Eccleſiaſticas cenſuras latas contra hæreticos.q.94 ar.1.
Ieiunare. An is qui non indiget ieiunij remedio ad deletionem cohibitionemque culpę, nec ad mẽtis eleuationem, teneatur ex præcepto Eccleſiæ ad ieiunium.q 147.ar.3.ad 2.
Ieiunare non obligati ex præcepto Eccleſiæ, an teneãtur abſtinere a carnibus & lacticinijs &c. Ibidẽ.a.8
Ieiunium an per quaslibet vitia adiuncta deſinat eſſe actus uirtuoſus.q.147.ar.2.ad 1.
Ieiunium exultationis an ſit in pręcepto.ibi.a.5.ad 3
An inuitantes ad comedendum, & miniſtrantes comedentibus in die ieiunij, vbi ſcitur vel credit cõiter, q̃ nolũt ieiunare peccent mortaliter.ibi.ar.4.ad 2.
Ieiunij tempore an hora comedendi ſit bene aſſignata ab authore.ibid.ar.7.
An in cauſa dubia circa obſeruandum ieiunium Eccleſię poſſint ordinarij diſpenſare.ibid.ar.4.
Ieiunium Eccleſiæ frangens non ex contemptu ſine cauſa rõabili, an peccet mortaliter.ibidē.ar.4.2.
An cauſa rationabilis excuſans potẽtes ieiunare ſit ſola neceſſitas, vel etiam pietas.ibid.ar.3.
Ieiunium frangendo an toties quis in eodem die peccet mortaliter quoties comedit, an ſemel tantum. ibidem.ar.8.
An ratio authoris ad excuſandos pueros a ieiunio ſit ualida Ibidem.ar.3.2.
An ſenes & mulieres pręgnantes teneantur ad ieiunium.ibidem.
An vnica comeſtio ſit ab eccleſia ſtatuta.ibi.art.6.
An vſus comeſtibilium ſit per modum medicinæ licitus tam ueſpertina hora quàm alijs horis. ibidem.
An propter ſuſtentationem naturæ liceat illa eadem refectione uti hora veſpertina qua ieiunantes vtuntur per modum medicinæ.ibi.
An liceat pro ſuſtentatione naturæ uti refectione veſpertina in mane, & prandere veſpere abſque ſolutione ieiunij.ibid.ar.5.
An neſciens uel cogitans iſtas cauſas medicinæ vel ſuſtentationis, ſed ſimplici corde, tanquàm ex conſuetudine ſumens refectionem veſpertinam violet ieiunium.ibid.ar.5.3.
An potus qui dicitur ſumi ad alterationem corporis & digeſtionem ciborum ſit licitus, cum Medicis teſtentur potum tam vini quàm aquę poſt horam lædere corpus, digeſtionemque impedire. ibid.
An frangit ieiunium qui hora cęnę comedit quę cõmuniter aſſumuntur ad nutrimentum, vt fructus, panis & huiuſmodi.ibid.ar.6.
Illicitum quomodo accipiatur in materia diuinationis.q.95.ar.4.
Imagines aſtronomicę an ſint damnatæ ſimpliciter & ab authore.q.96.ar.2.2.
Imprudentia priuatiue an ſit ſeparabilis ab imprudẽtia contrarie.q.53.ar.1.
Imprudentia acquiſita an corrumpatur per vnum actum pœnitentiæ.q.53.ar.1.3.
Imprudentię pct̃m an conſiſtat in habitu.q.53.art.1.
Incontinentia ſecundo modo dicta eſt proprie incontinentia.q.156.ar.1.
Incontinens cõcupiſcentię quare ſit turpior.ibi.ar.4.
An paſſio non ſit per ſe cauſa ſed occaſio incontinentiæ.ibi.ar.1.
Indignatio an ſit in littera bene explicata.q.158.ar.7
Indignatio an ſit dicẽda filia irę vel mr̃.q.158.arti.7.
Inducere aliquem ad furtum & huiuſmodi, an ſit ſcãdalum.q.43.ar.1.2.3.4.
Inducere uolens aliquem ad religionem debet conſiderare duas conditiones.q.189.ar.9.
Inducere aliquem ad religionem conuentualium an ſit laudabile.ibid.ad 2.
Infamia quid dicatur.q.69.ar.1.& 2.
Infamans ſeipſum propter tormenta, an peccet mortaliter, & teneatur ad reſtitutionem,q.73.ar.2.
Infidelitas an rationabiliter dicatur eſſe peccatum. q.10.ar.1.
Infidelitas quomodo ponatur grauiſſimum peccatorum.q.10.ar.3.
Infidelitatis diuerſę ſpęcies an attẽdantur ſecundum errores.q.10.ar 5.
Infidelitatis ſpecies an differant penes fidem ſuſceptam vel non ſuſceptam q.10.ar.5.
Infidelitatis ſpecies an ſint plures q̃ tres. q.10.art.5.
Quomodo contingat multos errores in una infidelitate, & in multis ſpeciebus infidelitatis aliquẽ inueniri.q 10.ar.5.ad 3.
Infidelibus uendentes ſpectantia ad eorum cultũ an peccent.q.10.ar.4.
Infideles adultos ad fidem cogere an principibus liceat.q.10.ar.9.
Infideles qũo ſubſint iudicio eccleſię.q.10.art.9.
Ingratitudo an ſit peccatum mortale propter conditionem eius quod omittitur.q.107 ar.3.
Ingratitudo conſequẽs peccatum mortale an habeat perfectam rationem ingratitudinis.ibidem.
Ingratitudo formaliter quot modis inuenitur. ibid.
Ingratitudo materialiter ad quam ſpeciem ſpectet.
Inimicum non diligere, & negare ei loquelam quõ & quare licitum ſit.q 25.ar.8.& 9.
Iniuſtitia acceptionis & dationis ſecundũ ſe in illicite acquiſitis pœnes quid attendatur.q.32.ar.7.
Iniuſtum facere ex ſuo genere eſſe mortale quomodo intelligatur.q.59.ar 4.
Inobedientia Dei an ſit grauius peccatum quàm homicidium,

micidium,& ſimilia in proximum.q.105.arta.
Inquiri an poſſit de omnibus contra infamatum de vno.q.69.ar.1.& 2.& q.70.ar.1.
Intelligenda quomodo ad numerum ſenarium reducantur.q.8.art.1.
Interpraetatio ſermonum extendit ſe ad difficultatẽ vocum.q.176.ar.2.ad 4.
Inuident ſenes iuuenibus,& quare:cum inuidia ſit inter æquales. q.26.ar.1.ad 4.
Inuidia an ex puſillanimitate ſequatur.quæſt.36.ar.4. ad 3.
Inuidia quomodo dicatur peccatum reſpectu mali ꝓximi,cum ſit reſpectu boni.q.158.ar.4.
Inuidiæ diſtinctio data a ſancto doctore an ſit bona. q.36.ar.1.
Inuidiæ uitium an diuidatur in plures ſpecies.qõ.36. ar.3.& 4.
Inuocare Deum teſtem & iurare quomodo differant. q.89.ar.1.3.
Ira ex parte appetibilis.ſ.iniuſte vindictę an ſit ex ſuo genere peccatum mortale.q.158.ar.3.
An ira non cauſet cõtentionem & diſcordiam,niſi cũ additione inanis gloriæ. q.132.ar.5.
Ira an ſit minimum peccatorum ex parte appetibilis. ibid.ar.4.
Ira quantum ad inordinationem quæ eſt ſecundum modum iraſcendi an habeat quandam excellentiã propter vehementiam & velocitatem ſui motus.q. 158.ar.4.
An ira ex parte boni ſub cuius ratione appetit malũ, ſit minus malum quàm cõcupiſcentia. q.158.ar.4.
An ira ex parte ſui obiecti habeat,quòd multa uitia naſcantur ex ea. ibid.art.6.
Iræ paſſionẽ habere non debent cõſiliarij, iudices & alij qui nõ habent executionẽ vindictę.q.158.ar.1.
Iræ diſtinctio in litera an ſit bene poſita.q 158.arti.4.
Iræ diſtinctio in litera poſita quo pacto ſit diſtinctio ſpecifica peccatorum iræ ibid.ar.5.
Iratus an appetat malum ſub ratione boni honeſti. ſ. iuſtæ vindictæ.q.158.ar.4.
Irriſio vnde habet grauitatem, & quãdo coincidit cũ blaſphemia.q.75.
Iudæorum libri an ſint tolerandi ſicut ritus eorum.q. 10.ar.11.
Iudex in peccato mortali exiſtens ẽt occulto, an peccet mortaliter iudicans alios.q.60.ar.2.
Iudicari an debeat ſecundum allegata & probata, & ſoluuntur multæ rationes doctorum. q 67.ar.2.
Quomodo duplex iudicium particulare concurrit ante præceptum & a quo.q.51.ar.3.1.
Iudicium interius quomodo reducitur ad iudicium exterius.q.60.ar.3.3.
Iudicium de rebus, & iudicium de perſonis, quomodo ſunt diuerſa.q.60.ar.4.2.
Quando proceditur per viam inquiſitionis oportet præcedere infamiam, & quid dicatur infamia.qõ. 69.ar.1.& 2.
Iudicium ſumitur dupliciter communiter & proprie. q.69.ar.1.& 2.
Iudicium iniuſtum an ſit iudicium obligetque ad parendum.q.70.ar.4.2.
Iudicij formam pertineat ad diſtributiuam iuſtitiam, q.63.ar.4.
Iurare.An dicere in veritate:Per fidem meam, & alia huiuſmodi ſit iurare.q.89.ar.6.
Iurare ſuper vero cum animo non iurandi,an ſit peccatum mortale.q.89.ar.7.
Iurans non facere bonum ſupererogationis quantum peccet.q.89.ar.7.1.
An aliquis quando euaſit vexationem teneatur ſoluere redemptionem vexationis promiſſam iuramẽto cum eſſet in vexatione.ibid.ad 3.
Iurans coacte alicui verbis ſimulatorijs animo nõ ſe obligãdi,an peccet mortaliter iurãdo.q.89.ar.7.ad 4
Iurãtes ſe nõ prius exituros de domo ſe inuicẽ honorãdi gratia,an teneantˀ ſeruare hæc iuramẽta. ibid.
Iuramentum an diſtinguatur ſpecie per aſſertorium & promiſſorium.q.89.art.1.
Iuramentum an ſit finis veri quod confirmatur aut econuerſo.q.89.ar.4.& 5.
Iuramentum & verum quod firmatur an ſe habeant ut forma & materia, vel aliter.q.89.ar.4.& 5.
Iuramẽtum promiſſorium coacte factum an obliget in foro conſcientiæ: & quare & quantum,& quare eſt relaxabile.ibi.ar.7.
Iuramentum cum animo non ſeruandi & non ſe obligandi,an ſit obligatorium.ibidem.
Iuramentum quare obliget, & ſimplex promiſſio coacte facta non obligat.q 89.ar.7.
Iuramentum non denuntiandi an ſit contra publicã iuſtitiam.ibid.
Iurm̃ & uotũ quõ cõueniant & differant quo ad actus ſeruatos & diſpẽſationis authoritatẽ.q 89.ar.8. & 9.
Quomodo omne iuramentum illicitum ſit periuriũ. q.98.ar. 1.
Iuramentum de malo, aut contra bonum ſupererogationis,vel indiſcretum an ſit peccatum mortale.q. 98.ar.2.& 3.& 4.
Quomodo iuramentum eſt actio perſonalis, & quomodo poteſt per alium fieri.q.98.ar.2.3.
Veritas quõ ponitur comes iuramenti.q.89. ar.3.
Iuramẽti relaxationem dupliciter contingit fieri.q. 89.ar.9.3.
Iuri finis an ſit confirmatio dicti humani. q.98.ar.1.
In iuramento promiſſorio ſemper eſt vna ueritas neceſſaria quæ eſt indiſpenſabilis. q.89.ar.7.1.
Etſi vti licet iuramento iurantis per falſos deos, non tamen licet inducere etiam paratum ad iurandum per falſos deos q.98.ar.4.
Iuramenta de minimis an ſit obligatoria. q.89.arti.7.
Ius parentum an ſit ſimul ius defectiuum & naturale. q.57.ar.1.
Ius paternum an ſit defectiuum.ibidem.ar.4.
Iuſtitia eſt circa actum immanẽtẽ ut proprium actũ, circa trãſeũtẽ ut propriam materiam.q.58.art.3.3.
Iuſtitia quomodo ponitur nobiliſſima virtutum, cũ ſuperius dictum ſit miſericordiam eſſe nobiliſſimã inter morales.q.58.ar.12.
Iuſtitia diſtributiua & commutatiua diuerſimode habent ſuum & debitum.q.61.ar.1.ad 2.3.
Iuſtitia diſtributiua an conſideret conditionem perſonæ ſecundum ſe, commutatiua uero, ſecundùm ꝙ per eam diuerſificantur res. q.61.ar.2.
Iuſtitia commutatiua an ſit in Deo.q.61.ar.4.3.
Iuſtitia an dicatur per prius de æquitate quàm de legali iuſtitia.q.120.ar.2.
Iuſtitia legalis diſtincta contra ęquitatem, an obtẽperet legi quo ad verba tantum.q.120.ar.2.

Iuſtitiæ triplex ſpecies inuenitur ſecundum triplicē ordinem inuentum in aliquo toto.q.61.ar.1.

Iuſtitię partes omnes an ſit ſubiectiue in uoluntate. q.100.ar.1.2.

Iuſtitiam legalem eſſe ſpecialem virtutem in eſſentia, generalem autem in eſſe quomodo intelligatur.q.58.ar.5.6.7

L

LAVDABILITER dupliciter dr̄,ſ.vt diſtinguitur contra ex debito præcepti,& ut diſtinguitur contra uituperabiliter.q.32.ar.6.

Leges. An leges ponere cōueniat alijs principibus & populis,ut ſapiunt regium regimen.q.50.ar.1.3

Liberalitas conſiſtit magis in affectu quam effectu.q. 117.ar.3.

Liberalitatis habitus ad quid ponitur.q.117.

An ad liberalitatem pertineat bene vti diuitijs inquā tum huiuſmodi. q.117.ar.3.

Licentia quam debet petere canonicus regularis tranſeundi ad monachos clericos,an debeat eſſe obtenta.q.189.ar.8

Lingua. Qũo illud Apoſtoli intelligat, Qui loquitur lingua,non loquitur hominibus.q.176.arti.2.ad 2.

Linguarum donum quare oportuerit eſſe in primitiua Eccleſia.q.176.ar.1.

Linguarum donum quare Eccleſia nunc non habet. ibidem ad 3.

Litigium qũo differt a contentione,& quãdo eſt peccatum materialiter vel formaliter.q.116.

Loculos hr̄e an ſit opus imperfectionis.q.188.arti.7

Loth. Qũo intelligenda ſint geſta Loth, cum obtulit filias ſuas abuſui.q.78.ar.4.

Lucrũ ceſſãs ex mutuo an liceat exigere. q.78.ar.2.1.

An liceat lucrum a depoſitario accipere.q.77.ar.11.

Lucri immoderatus appetitus, quando ſit peccatum mortale.q.118.art.3.& 4.

Ludi exceſſus,quando quis vtitur turpibus verbis uel factis,an ſit peccatum mortale.q.168.art 3.

An exceſſus ludi ſit pct̄m mortale, qñ quis cauſa ludi vtit̄ his, quę ſunt nocumentum proximi ibidem.

An ſolum pp vehementiam affectus ad ludum reddat ludus peccatum mortale ex circunſtantia.ibid.

Qũo trahere aliquem ad ludũ cauſa lucri obliget trahentem ad reſtitutionem.q.32.ar.7.ad 2.

Lumen gloriæ,an faciat uidere credita,& quantũ valeat homo probatio.q.1.ar.4.ad 3.

Luxuria, intelligitur, ſecundum eccleſiam peccatum venereorum.q.153.ar.1.

Luxuria qũo oriatur ex gula.q.153.ar.4.ad 1.

An inconuenientia conſanguinitatis & affinitatis ſit eiuſdem rationis.q.154.ar.9.ad 2.

An extra parentes & proles cõcubitus, inter alias perſonas coniunctas ſit contra ius naturale,ita ꝙ nulla diſpẽſatione humana poſſit eſſe licitus.ibi.ad 5.

Luxuriæ filiæ a diuerſis poſitæ,quomodo differant.q. 153.ar.5.ad 1.

Luxuriæ ſpecies an accipiantur ex parte materiæ.q6. 154.ar.1.

Luxuriæ ſpecies an magis diuerſificentur ex parte fęminę,quam ex parte viri.q.154.art.1.

Luxurię an ponendę ſint plures ſpecies,una uidelicet in actu coniugatorum.q 154.art.1.

Qũo uerum eſt, ꝙ in decretis enumerant̄ illa, q̃ ſunt ſpecies luxuriæ,ſecundum ſeipſa.q.154.ar.10.

Luxuriæ quatuor modi contra naturam in littera poſiti,an ſint quatuor ſpecies peccati contra naturam. ibid.ar.11.

Mollities an ſit plurium ſpecierum. ibid.

Beſtialitas an ſit plurium ſpecierum. ibid.

An omnia hęc peccata contra naturã ſint peccata mortalia.ibid.

Luxuriæ peccata contra naturam,an tranſeant in deformitates vitiorum naturalium,ita quòd vnum & idem peccatum ſit ſub vitio naturali.ibid.ar.12.

An inter peccata contra naturam infimum locum teneat mollities.ibidem.

Qua ratione mollities, & peccata ſodomitica mulierum ſunt peccata mortalia.ibid.

M

MAgnanimitas, an ſit circa magna operari tãquã proprium actum & obiectum,& an ſit circa magna operari, ut circunſtantiam recte ſperandi honores magnos.q.129.ar.1.

Magnanimitas,an ſit etiam circa paruos honores, & cum hoc diſtinguatur ab alia virtute,quæ eſt circa paruos honores.ibid.ar.2.

Magnanimitas, an ſit circa magnum in opere magnificentię.q.134.ar.2.ad 2.

Magnanimi proprius actus, an ſit tendere in magnũ in cuiuſcunque uirtutis opere.q.129.ar.4.

An ad magnanimum ſpectet operari magnum in qualiber uirtute,ita ꝙ magnanimus reſpicit circa hoc ſolam magnanimitatem.q.13.ar.2.ad 2.

Magnificentia, quæ eſt ſpecialis virtus,an ſit ſolũ circa ſumptus magnos uel etiam circa opera magna. q.134.ar.1.& 2.& 3.

Maledictio quando eſt peccatum mortale. q.76.

Maledicere diem natiuitatis ſuæ & huiuſmodi, quomodo eſt peccatum mortale. ibid.

Maledictio quomodo multiplicatur in multas ſpecies.ibidem.

Manſuetudo, an ſit uirtus adiuncta temperantię.quę. 157.art.3.

Martyrium innocentium, quomodo ſit meritorium cæleſtis patrię q.124.ar.1.ad 1.

Martyrium an ſit actus alterius virtutis, quam fortitudinis.q.124 art.1.ad 3.

Martyrium an comparetur ad fidem, ſicut ad finem, in quo quis firmatur,& ad fortitudinem, ut ad habitum elicientem.q.124.ar.2.ad 1.

An aliquod martyrium,non ſit actus charitatis,etiam imperatiue.ibid.ad 2.

An martyrium inter cæteros actus humanos ſit perfectior,ſecundum genus ſuum,quaſi maxime charitatis ſign.ibid.

An de ratione martyrij ſit actualis tolerantia mortis. ibid.ar.4.

De quo genere cauſę eſt, quomodo cum quęritur de cauſa martyrij.ibid.ar.5.

An tolerãtia afflictionum vſque ad mortem,ſit actus martyrij meritorius.ibid.ad 4.

Martyrij cauſa an eſſe poſſint opera virtutum relatæ in Deum.ibid.

Martyrij cauſa an eſſe poſſit uitatio cuiuſcunq; mendacij contra quancunque veritatem inquantũ mẽdacium eſt diuinæ legi contrarium.ibid.ad 2.

An qui ſe ſponte obtulerunt ad martyrium bene fecerunt.q.124.ar.1.ad 3.

Me-

Medicinam corporalem tripliciter contingit reſpuere.q.97.art.1.
Medium rei & medium rationis in virtutibus quid dicatur.q.58.ar.10.
Membri nomine in materia mutilationis, quid intelligatur.q.65.ar.1.
Mentiri. An mentientes in iudicio excuſentur a peccato mortali propter imperfectionem materiæ. q. 69.ar.1.ad 3.
Mentiri doctorem, prædicatorem, vel iudicem mortaliter quid ſit.q.110.ar.4.
Quomodo de ratione mendacij pernitioſi eſt intentio nocendi.q.110.ar.2
Mendacium perniciosum, an attendatur penes finem intentum.ibid.ar.4.
Mendacium iocoſum, vel etiam officioſum, an ſit minus malum, quàm pernicioſum.q.110.ar.2.
Mendacium iocoſum dupliciter dici poteſt.ibid.ar.2. ad 6.
Mendicare. An laudabile ſeu licitum ſit hominem diuitem retentis diuitijs ad tempus mendicare victũ proprium humilitatis gratia.q.187.ar.5.
Mẽdicãtes ex cupiditate, an peccent mortaliter.ibid.
Meritorium. Actus naturæ in habente charitatẽ ſunt meritorij.q.2.ar.8.
An miſericordia, ſecundum ſe ſit maxima uirtutum. q.30.art.4.
Miniſteria diuina non cõmitti hominibus pp eorum renumerationem, an verum ſit.q.185.ar.3.
Modeſtia quomodo eſt circa ea quæ requirunt diuerſas uirtutes.q.160.ar.2.
Monaſterium. Ab ingredientibus monaſterium, quõ liceat, vel non liceat aliquid exigere. q.10.art.3.
Monopolia facientes ut ponant prætium, quod uolunt, ſunt iniuſtiſſimi & multipliciter tenentur ad reſtitutionem.q.77.
Morti iuſte adiudicato, an liceat fugere.q.69.a.3.& 4
Ad mortem damnatus, an cenſeatur damnatus ad carcerem.ibi.ar.3.
Morti adiudicato, an liceat rumpere vincula, quibus ligatur.q.69.ar.3.& 4.
Morti adiudicatus, an poſſit effringere carceres.q.69. ar.3.& 4.
Ad mortem cõdemnatus, vt fame moriatur, an teneatur comedere ſi poteſt: alioquin homicidium ſui cõmittat, ibid.ar.3.& 4.
An condemnato, vt fame moriatur, licite occulte miniſtrari poſſit panis.ibid.
Quomodo uerum ſit, quòd nullus condemnatur, ut mortem ſibi inferat.ibid.ar.3.& 4.
Motuum exteriorum ordinatio, an ſufficienter reducatur ad duas virtutes poſitas ab Ariſt.q.68.ar.1.
Mulier quando dicitur violenter oppreſſa, vt nõ perdat caſtitatem.q.151.ar.1.
Mulier, ſciẽs ſe tãgi ab aliquo mala intentione & nõ conſentiens, an peccet mortaliter nõ retrahẽdo ſe cũ non pũt ſe ſine ſcandalo retrahere.q.154 art.4.
Mulier ſeipſam polluens venercam experiendo delectationem, an peccet peccato ſtupri.ibid, ar.6.
Mulieris ſemẽ, an exigaĩ ad gñationem.q.154.ar.12.
Mutuans, an poſſit deducere in pactum remutuationem.q.78.ar.2.ad 2.
An accipere mutuũ ſub vſuris ſine neceſſitate ſit peccatum mortale.q.78 ar.5.

N

NECESSITAS, quia habet magnam latitudinẽ, ſecundum diuerſos gradus diuerſimode facit alienum mihi debitum.q.187.ar.4
Negligentia ratione electionis, an probetur ſpectare ad imprudentiam.q.54.ar.2.
An per negotia ſæcularia intelligãtur omnia vel quędam.q.187.ar.2.
Negotiatio lucri, cauſa quomodo nõ eſt bona, vel mala, ſed habens ſpeciem mali.q 77.ar.4.
Negotiatio poteſt reddi bona uel mala ex fine.ibid.
Nemeſis, ſeu indignatio, an ptineat ad bonos mores uere, nec ſit in doctrina fidei prohibita.q.36.arti.2.
Naufragans. Statuta applicantia bona naufragantiũ occupantibus, ſunt iniquiſſima.q.66 ar 5.

O

OBEDIRE prælato, an teneatur religioſus in his in quibus poteſt prælatus diſpenſare.q.104.artic.5.ad 3.
An ſubditus teneatur obedire prelato mandanti contra commiſſionem, ſeu regulam in his, in quibus poteſt & vult diſpenſare.q.185.ar.2.ad 2.
Obedientia reſpectu Dei & hominis, an ſit eiuſdem ſpeciei ſpecialiſſimę.q.104.ar.2.ad 4.
Obedientia, an ſit maxima virtutum moralium. ibid. art.3.
Obedientia non eſt de eſſentia perfectionis abſolute, ſed religioſæ perfectionis.q.86.ar.5.
Obedientiæ obiectum, an ſit præceptum communiter, vel ſtricte ſumptum.q.104.ar.2.
An omittere mala, quia prohibita ad ſolam obedientiæ uirtutem ſpectet.q.104.ar.2.
Obedientiæ hominis, ſeu iudicio, au ſubſint actus interiores animi.q.104.ar.5.
Obedientię votum habet duplicem materiam.q.186. ar.7.ad 3.
Obiectum beatificum & obiectum fidei, an adæquentur, & quomodo myſterium incarnationis in obiecto per ſe fidei claudatur.q.2.ar.5.
Oblationes debitas negantem, au ſacerdos priuare debeat ſacramento.q.86.ar.1.ad 1.
Obſeruantia, an ſit virtus generica, & cuius ſpeciei ſit honorare hominem propter uirtutem. q.103. ar.4.
Obſeruationes aliquæ, quę fiunt ex conſuetudine patriæ ſimplici corde, au ſint peccata.q 96.ar.3.
De ſuperſtitionibus obſeruationum uſitatis in diuinis.q.96.ar.4.
Occultum dup.per ſe & per accidens.q.71.ar.3.
Occidere tyrannum, quando non eſt recurſus ad ſuperiorem, an liceat.q,64.ar.3.
Occidere quenquam, an liceat pro defenſione rerum ſuarum.q 64.ar.7.ad 2.
Occidere quẽquã, pro uitanda uiolẽtia ſtupri, vel ſodomiæ uel reliquorum, an liceat.q.64.ar.7.ad 2.
Quæ ſit cauſa iuſte occidendi hominem. q.64.art.2.
An teneatur homo pretermittere actũ tutelæ ꝓprię vitę, ad euitandum occiſionem alterius. q.64.ar.7.
Odium Dei, an poſſit terminari ad ipſum Deũ in ſeipſo.q.33.ar.1.
Odium Dei eſt duplex. ſ. ſecundum abhominationẽ & ſecundum inimicitiam.ibid.ar.2.
Odium Dei eſt grauiſſimum peccatorum. ibidem.
Odium Dei, quomodo ſit peccatum in ſpiritum ſanctum.ibid.ad 1.

Odium Dei clauditur in quolibet peccato mortali. ibid.ad 2.
Odium proximi eſt grauius peccatum reliquis peccatis in proximum.q.34.ar.4.
An quicquid mali culpæ eſt in exterioribus peccatis in proximum, ſit ex interiori odio.ibid.
Odium proximi, an ſit ultimũ, ut in literta dicit̃, & tñ claudatur in alijs, & cauſet alia.q.34.ar.5.& 6.
Odium, an oriatur ex fuga triſtitiæ cum cauſetur ex inuidia.ibid.ar.6.
Odiũ, an ex inuidia generetur formaliter ſecundũ rationem obiecti, ex ira aũt diſpoſitiue tantum. ibid.
Odij peccatum, an ſit unius tantum ſpeciei ſpecialiſſimæ.ibid.ad vltimum.
Odio haberi poteſt Deus propter pœnam inflictam alicui, non autem per ſe ibid.ar.1.
Officium eccleſiaſticum dicere manibus operando, non licet. q.187.3.
In officijs eccleſiaſticis, vnde ſumatur regula quantitis cantus.q.91.ar.1.& 2.
An pulſare in organis inter eccleſiaſtica officia ſonos ſecularium uanitatum, ſit peccatum mortale.ibid.
Omnes dij Gentium dæmonia, quomodo verificetur. q.94 ar.4.
Operari corporaliter, licet in die feſto pro diuerſis neceſſitatibus publicis & priuatis.q.122.ar.4.ad 3.
Opus corporale ex neceſſitate in feſto fieri quomodo liceat.q.122.ar.4.ad 3.
Quodlibet opus ſeruilę facere in die feſto ad Dei ſeruitium, an liceat.ibid.
An cuiuſlibet ſpiritualis actus corporale exercitum, licitum ſit in feſto.ibid.
An liceat informare iudicem in die feſto.ibid.
Opera corporalia, an ſint licita in die feſto.ibid.ar.4. ad 3.
Opera ſeruilia ſi tranſeunt in communia ſunt licita in feſto.ibid.
Opera ſeruilia in feſto ex conſuetudine hodie fiunt licitæ.ibid.
An opera in feſto licita reddantur illicita, ex hoc ꝙ fiunt mercennariæ ſeu propter lucrum.ibid.
Opera ſeruilia ſicut venari, ludere, ſonare in inſtrumẽtis muſicis, & huiuſmodi quomodo licita uel illicita ſint in die feſto.ibid.
Operas ſuas locare & laborem ſpiritualem vendere, an liceat uiris ſpiritualibus.q.100.ar.2.3.& 4.
Operarios conducentes cũ pacto, quòd non ieiunẽt, quomodo peccent.q.147.ar.4
Opinionem falſam habẽs de Deo, an eum cognoſcat ſecundùm quid.q.10.3.
Opinionem malam habere de homine ex læuibus indicijs, quando eſt mortale & quando veniale.q.60. ar.7.ad 2.
An melius ſit aliquem frequentius falli habendo opinionem bonam de malo homine, quã rarius falli habendo malam opinionem de aliquo bono hoïe, & an ratio ad hoc allata ſit efficax.q.60.ar.4.
Ordinari in finem ultimum eſt debitum actui uirtutis.q.23.ar.7.ad 1.& 2.
Ordinarij phantaſmata naturalium ad intelligibiles ueritates excędentes intellectum, dupliciter intelligi poteſt.q.173.ar.1.ad 3.
Ordinatum ad finem intantum eſt neceſſariũ inquantum finis ſine eo haberi non poteſt. q.187.ar.3.
Ornatus mulierum prouocatiuus ad laſciuiam an reponatur in ſpẽ prouocatiui ex ſola intentione, an etiam ex qualitate operis.q.169.2.
Ornatus excedens limites cõſuetudinis quantum ſit illicitus.ibid.
Ornatus fucatorius, an poſſit aliqua ratione excuſari a peccato mortali, niſi addatur aliqua circunſtantia peccati mortalis.ibid.
Ornatus precioſus mulierum, an debeat intelligi abſolute, uel reſpectiue.ibid.
Ornatus immoderantia diſtinguitur.q.169.art.1.
An clerici quòd religioſi peccent mortaliter mutantes, vel violantes habitum ſuum ibid.
An vane ſe ornanti imputentur peccata ſequentia ex ornatu vano.ibid.
Orari an debeat ſolus Deus.q.83.ar.4.
Orans ſeu dicens officium, an ſatisfaciat attendendo ſolum ad paſsionem Chriſti.q.83.ar.13.
An ex propoſito euagari in oratione, quam quis non tenetur dicere ſit peccatum.q.8.ar.13.
Orando mente vagari, quando ſit peccatum mortale, & quando veniale.q.83.ar.13.
Oratio aliter apud Grammaticos & aliter apud Rhetores & aliter apud Theologos accipitur. q.83.ar.1
Oratio eſt inter cauſas efficientes.ibid.
Oratio quomodo offert Deo & quid.q.83.ar.3.
Orationis conditio, pie petendi, quid importet.q.83 ar.14.
Orationis cauſæ.ibid.ar.2.ad 3.
De ordine trium priorum petitionum orationis dominicæ.q 83.ar.9.
Orationem quomodo faciebat Hieremias in Limbo patrum pro Hieruſalem.q.83.ar.11.
In oratione duplex concurrit vnitas ad Deum. q.83. ar.1.ad 2.
Orationes noſtras qualiter ſancti videant. q.83. art.4.
Oſcula & tactus quando ſunt peccata mortalia & qñ venialia.q.154.ar.4.
Oſcula & tactus uxoris quomodo ſint peccata, & quomodo non.ibid.
Oſcula ſponſarum per verba de pręſenti, qualia & qñ ſunt peccata.ibid.

P

PATIENTIA, an remaneat in prima ratione iſtius actus, qui eſt frui bonis ad quę per patientiam peruenire volumus.q .136.ar.1.ad 1.
Patientia quare dr̃ imperfectior iuſtitia.ibid.art.2.
Patientia quare ſit imperfectior temperantia.ibid.
Patientia perfectum opus habet, an bene exponatur. ibid.ad 1.
In patientia veſtra poſſidebitis animas veſtras: an bene exponatur.ibid.ad 2.
Patientia eſt radix & cuſtos omnium uirtutum, an bene exponatur.ibid.ad 3.
Patientia ſecundùm quòd eſt virtus, an haberi poſſit ſine charitate.ibid.ar.3.
Patientia an ſit uirtus adiuncta fortitudini. ibid.art.4.
Patientia an diſtinguatur informatã & informẽ. ibid.
Patiantię & fortitudinis comparatio an ſit rationabilis.ibid.ar.2.
An ſecundum authorem ponendæ ſint duæ patientię & duę perſeuerantię.q 128.ar.vnico

Papa habet plenitudinem poteſtatis in ſpiritualibus tantum in temporalibus autem in ordine ad ſpiritualia.q.43.ar.8
Papa,an poſſit ſubiicere ſe alicui in foro iudiciali.q. 67.ar.1.ad 2.
Papa poteſt committere ſymoniam,ſicut alia peccata,ſed non incurrit cenſuras.ibid.ad 7.
An ſolus Papa diſpenſet in uotis perpetuis. qõ.184. articu.6.
Papa eximens religioſum ad obediẽtia ſui ꝑlati non diſpenſat in uoto obedientiæ.q.186.ar.5.ad 3.
Papa,an poſſit eximere religioſum ab obedientia ſui prælati.ibid.ar.8.ad 3.
Papæ ueri & indubitati perſona,an poſſit eſſe ſchiſmatica.q.39.ar.1.
Papæ iudicium uel præceptum recuſare contingit tripliciter,& quando pertinet ad ſchiſma & quando non.q.39.ar.1.ad 2.
Papæ ſubiectio ſpontanea in principio,an tranſeat in neceſſitatem.q 67.ar.1.ad 2.
Papæ plenitudo poteſtatis ſuper bona eccleſiæ, quid importet.q.100.ar.1.ad 7.
Pars,an plus diligat totum, quàm ſeipſam.q.26.ar.3.
Partes iuſtitiæ,an ſint declinare malo & facere bonũ. q.79.ar.1.
Paſſiones quomodo repugnent rationi.q.129.ar.2.
Paulus,an fuerit par Petro.q.33.ar 4.ad 2.
Paulus,an peccauerit excitando diſcordiã inter Phariſeos & Saduceos.q.37.ar.1.
Paulus quomodo dicatur raptus ad uidendam diuinã eſſentiam,quum ipſe dicat ſe non uidiſſe,ſed audiuiſſe uerba ineffabilia.q.175.3.
An habitus fidei fruſtra remanſerit in Paulo poſt raptum.q.175.3.ad 3.
In Paulo ex uiſione diuinæ eſſentiæ remãſiſſe ſpecies intelligibiles,ſicut abeunte uiſione corporali &c. poteſt dupliciter intelligi.q.185.ar.4.ad 3.
Pax quæ fit ui & metu,non eſt pax.q.29.ar.1. ad 1.
Pax quomodo ſit actus charitatis.ibid.ar.4.
Peccare ex contemptu duo importat,q.186.ar.9.
Peccare ex contemptu,quis dicatur.ibid.
Peccare in die feſto, an ſit facere contra præceptum de obſeruatione feſti.q.122.ar.4.
Peccans in die feſto magis agit contra hoc præceptũ quam qui opus corporale aliàs licitum facit.q 122 articu.4.
Peccandi conſuetudo implet Dei contemptum, non formaliter,ſed interpretatiue.q.162.ar.4.
Peccatum in ſpiritumſanctum quomodo intelligatur eſſe ſpeciale genus peccati & continere ſub ſe ſpecies.q.14 ar.2.
Peccatum in ſpiritumſanctum,quare potius dicatur irremiſſibile ex parte peccantis,quam alia mortalia,quum omne peccatum mortale auferat uitam animæ.q.14.ar.3.
Peccatum mortale,an non ſolum demeritorie, ſed ẽt effectiue tollat charitatem.q.24.ar.10.
Peccatum omiſſionis,an omnino diſtinguatur a trãſgreſſione.q.79.ar.2.
Omiſſio ſumitur materialiter & formaliter.ibi.art.3.
Peccatum omiſſionis formaliter ſumptæ eſt dupliciter.ibid.
Peccatum unius deriuari in alium per modum meriti,quomodo intelligatur.q.108.art.4.ad 1.
Peccatum quadruplex committitur contra fortitudinis actum.q.127.1.
Peccata contra uirtutes theologicas, an ſpecificentur penes auerſionem ab incommutabili bono. q. 20. art.1.ad 1.
Peccata exteriora quantum ad nocumentum, quod proximo infertur, an ſint peiora, q̃ interius odiũ. q.34.ar.3.
Pœna. An obligatio ad pœnam intelligatur ſi imponatur a prælato,vel etiam ſi non imponatur. quæſ. 186.artic.9.
An poſſit aliquis obligari ad pœnam ſine culpa veniali uel mortali.ibid.
Pœnam non ſuſtinens,an incurrat culpam. ibid.
Pœnarum exceſſus quantum ad id quod exterius agitur,an pertineat ad iniuſtitiam. quæſtio. 159. articu.1.ad 1.
Pœnitens,an teneatur plus ad gratiarum actiones, q̃ innocens.q.106.ar.2.
Percutiens mulierem prægnantem ſubſequente abortu ſine intentione occidendi, quando ſit homicida uoluntarius uel caſuali.q.64.ar.8.
Percuſſio una clerici quomodo eſt multarum ſpecierum,q.53.ar.2.in fine.
Ad perfectionis ſtatum eccleſiaſticum tria requiruntur.ibid.ar 4.
An in omnibus ordinatis naturis inueniatur,quòd ad perfectionem inferioris duo concurrunt quæſt.2. articu.3.
An perfectionem & excellentiam conſequatur quis ex omni bono quod appetit. quæſtio. 132. articu. quarto.
Perfectum ſe reputare,an ſit præſumptuoſum. q.185. art.1.ad 2.
Periurium qualis inaduertentia excuſet.quæſtio. 98. artic.3.ad 3.
Perſeuerantia, an ſit ſpiritualis uirtus.quæſtio. 137. articu.1.
An per ſe ad perſeuerantiam pertineat, quòd aliquis perſeueret uſque ad finem operis uirtuoſi.qõ. 137. artic.1.ad 2.
Perſeuerantiæ & conſtantiæ differentia an ſit bene aſſignata.q.137.3.
Perſeuerantiæ,an opponatur pertinaciæ directe.quæſtio.138.
Perſonæ aliis coniunctæ nomine,qui ſignificentur.q. 65.artic.4.
Pertinacia quæ eſt de ratione hæreſis, quomodo ſit intelligenda.q.11.ar.2.ad 3.
Pertinacia, an ſpectet ad intellectum quæſtio. 132. articu.5.
Pietas & ob eruantia quomodo differant.q. 101. articu.1.& 3.
Pietas, an exhibeat cultum filiis. quæſtio. 101. articu.2.& 3.
Pietatis ratio, an ſit bene ab authore aſſignata.ibi.
Pignoris fructus,an liceat ſuos facere,quæſtio.78.articu 2.ad 6.
Placere uelle hominibus propter lucrum,an ſit peccatum.q.115.ar.1.
Potus uini, an ex hoc ipſo reddatur culpabilis, quòd priuat ſcientem & uolentem uſu rationis.quæſtio. 150.articu.2.
Et an huiuſmodi potus habeat rationẽ peccati mortalis

talis ex ipſo damno vſus rationis, an ex periculo peccandi, an ex vtroq; ibidem.
Politica & Iconomica in multas ſpecies diſtinguuntur. q. 50. ar. 2. ad 2.
Poſſeſſionum proprietas, an ſit ab humano condicto. q. 66. ar. 2. ad 1.
Pollutio nocturna, an nunquam ſit peccatum. q. 154. art. 5.
Præcipere, an poſſit eccleſia in his quę ſpectant ad naturam corporis. q. 104. ar. 5.
Præceptū domini: Non apparebis in conſpectu meo vacuus, an licite modo ſeruari poſſit & debeat. q. 86. ar. 1.
Præceptum, an ſit obiectum obedientiæ communiter vel ſtricte ſumptum. q. 104. ar. 2. ad 1.
Præceptum, an concurrat cum actu omnis virtutis & non cum omni actu virtutis. ibidem.
Præceptum de ſanctificatione ſabbati eſt de exteriori cultu Dei, non de interiori datum. q. 122. ar. 4.
Præceptum, Creſcite & multiplicamini, an obliget tantum multitudinem & non ſingulos de multitune. q. 152. ar. 2. ad 2.
Præceptum iuris poſitiui obligans ad mortale, an diſcernatur a nō præcepto penes materiam, pęnam, modum, uel verbum. q. 186. ar. 9. ad 2.
Præcepta Dei eſſe præcepta iuris naturalis, quæ ſunt de neceſſitate ſalutis ſecundum ſe, quomodo intelligatur. q. 147. ar. 4.
Præcepta decalogi, an ſint prima legis principia, quibus ſtatim naturalis ratio aſſentit. q. 122. artic. 4.
Præcepta poſitiua & alia quomodo habeant diuerſimode rationem debiti. q. 122. ar. 1.
Præceptorum cerimonialium & iudicialium in lege veteri poſitorum quomodo ſaluetur differentia. q. 86. ar. 1.
Præcium iuſtum rei, an ſit quod nunc inuenitur, licet notabiliter deficiat a peccato communiter currente ab expectantibus quotidianos emptore. q. 77. artic. 1.
Precij iuſti latitudo. q. 77. ar. 1. ad 1.
Prædicare in peccato mortali, an ſit peccatum mortale. q. 187. ar. 1.
Prædicatores peccant dicendo ridicula inter prædicandum verbum Dei. q. 168. ar. 2.
An ſtipendium ſuſtentationis ſub peccato ponere liceat ſacerdotibus, prædicatoribus, & diuini cultus miniſtris. q. 100. ar. 2. 3. & 4.
Prælati eccleſiæ quomodo peccent dando bona eccleſię q. 43. ar. 8.
An quando factum eſt notorium, ſed neſcitur author, nec habentur iudicia, teneatur reus ſe reuelare prælato pręcipienti, vt ſi quis ſciuerit reum reuelet eū. q. 69. ar 1. & 2.
Præsbyteri, an ex parte curæ, quam ſuſcipiunt ponantur in ſtatu perfectionis. q. 184. ar. 6.
Præsbyteri curati, an ſe habeant ad epiſcopum, ſicut baliui & præpoſiti ad regem. ibidem ad 2.
Præsbyteri curati habent curam animarum, ſed non principaliter. q. 184. ar. 8.
Præſumptio an diminuat diuinam virtutem. q. 21. articulo 1.
An eſſet præſumptuoſum, ꝙ aliquis in ſtatu imperfectæ virtutis, attentaret alequi ſtatim ea quæ ſunt perfectæ virtutis. q. 130. ar. 1.
Præſumptio quomodo opponatur magnanimitati & charitati. q. 130. ar. 2.
Princeps vel iudex poteſt dupliciter mandare quod nocet proximo, & quando eſt ei obediendum. q. 66. ar. 5. ad 1.
Prius & poſterius, an ſint de ratione ordinis. q. 26. articulo 1.
Proditionem paratam ſciens clericus, an debeat & poſſit reuelare ſine nota irregularitatis proditorē. q. 33. ar. 7.
Profeſſionem faciens religionis in peccato mortali, an quando ad cor redierit contritus conſequatur indulgentiam plenariam. q. 189. ar. 3. ad 3.
Propheta, an maior fuerit Moyſes, quàm Dauid. q. 174. ar. 4.
Propheta excellentiſſimus an fuerit Moyſes. ibidem.
Prophetæ, quando ex inſtinctu errant, an corrigantur a ſpiritu ſancto. q. 171. ar. 5.
Notanda cōtra nouos prophetas & ſpiritualiter contra quendam Amedeum. q. 175. ar. 5.
Prophetæ veri alia conditio quantum ad promulgationem prophetiæ. q. 173. ar. 3. ad 2.
Prophetę veri quomodo ad duo habent euidentiam. q. 173. ar. 4.
Prophetarum ſimpliciter, & dæmonum differentia. q. 172. ar. 5.
An qui creduntur prophetæ audiendi ſint in his quæ dicunt ſe habere ex ſpi ıtu prophetię. q. 175. ar. 6. ad 3.
In prophetis, non ſit aliqua alienatio a ſenſibus cum aliqua inordinatione. q. 173. ar. 3.
Prophetia quantum differant a ſomnijs & melanconicis apparitionibus. q. 172. ar. 1.
Prophetiæ, an multę ſint ſpecies. q. 174. ar. 1
Ad prophetiam veram quę requirantur. q. 171. articulo 1. ad 4.
Prophetiam exigere naturalem diſpoſitionem in propheta, intelligitur dupliciter. q. 172. ar. 3.
Prophetiam impedit malitia morum. ibid. ar. 4.
Prophetica certitudo qualis ſit ibid. ar. 5.
Prophetica illuminatio, an ſit ab angelo, quo ad ipſum lumen propheticum, an non. q. 172. ar. 2.
An detur quintum, ſecundum quòd reuelatio prophetica ſit, præter quatuor in litera enumerata. q. 173. articulo 3.
Propheticum lumen non eſſe habitum, an bene probetur. q. 171. ar. 2.
Proficiendum an omnes teneantur habere intentionem ad proficiendum in charitate vſq; ad perfectam charitatem. q. 186. 2. ad 2.
Progreſſus litterę circa motum circularem animę noſtrę, qualis ſit. q. 180. ar. 6. ad 2.
Promiſſio ſine voto, an ſit obligatoria in foro cōſcientię. q. 88. ar. 1.
Promiſſio poteſt dupliciter accipi. ibid. ar. 5. ad 2.
Propoſitio aliqua quomodo contraria eſt ſecundum ſe fidei & non quo ad nos. q. 11. ar. 1.
Propoſitio nulla ſecundum ſe eſt hęretica. ibid.
Prouidentia dum ponitur pars prudentię, an idem ponatur pars ſui. q. 49. ar. 6. ad 5.
Prudentia, an ſit principium in ratione uel in cogitatiua. q. 47. ar. 5. ad 3.
Prudentia, an reſpiciat agibile, ſub ratione ueri uel boni

boni quum vtrunq; in litera dicatur. ibid.
Prudentia, an dictet finem virtuti morali. ibid. ar. 5.
Prudentia, an ſit virtute morali ſuperior: cum ſit de his quę ſunt ad finem. q. 47. ar. 5. ad 3.
Quomodo prudentia inuenit medium in virtutibus moralibus. ibid. ar. 7.
Differentia inter medium & finem moralium virtutum. ibidem.
De qua prudentia, monaſtica an politica, eſt ſermo, quum decernitur eſſe in principe tantum architectonice. ibid. ar. 12.
Prudentia, an ſit in peccatoribus. ibid. ar. 13.
Prudentia imperfecta propter pręcepti defectum, quomodo non eſt niſi in malis. ibidem.
Prudentia, quare non poteſt eſſe homini naturalis. q. 47. ar. 15.
Prudentia, an bene conſilietur imperatiue. q. 51. ar. 2. ad 1.
Prudentia, an ſit directiua omnium virtutum. q. 53. articulo 2.
Prudentię certitudo duplex. q. 47. ar. 3. ad 3.
Prudentię pars, quę eſt cautio ad quod malum vitandum ponatur. q. 49. ar. 7. & 8.
Prudentię pars, quę eſt eubilia, an ſit in eo qui eſt peccator. q. 51. ar. 1.
Prudentia non eſſe in iuuene, nec in actu, nec in habitu, quomodo intelligatur. q. 47. ar. 14. ad 3.
Prudentiam iconomicam, an peccator habere poſſit. q. 51. ar. 1.
Puella. An ſtupri ratio inueniatur in puella virgine ſpontanee de voluntate parentũ violata, vt ſic acquirat dotem pro matrimonio. q. 154. ar. 6.
Pueri infidelium, an ſint inuitis parentibus baptizandi, ad Sco. q. 10. ar. 12.
Pueri iudęorum & aliorum infidelium ſeruorum, an ſint inuitis parentibus baptizandi. ibid. ad Duran.
Puſillanimitatis primum & ſecundum membrum in littera poſita, an coincidant. q. 133. ar. 2.

Q

Quantitas continua quomodo intenditur in rarefactione. q. 24. ar. 5. ad 1.

R

Ratio formaliter ex parte noſtri, quomodo intelligatur. q. 1. ar. 6.
Rationes quomodo oſtendunt poſſibilitatem logicã eorum quę ſunt fidei. q. 2. ar. 10. ad 2.
Rationis inueſtigatio naturalis, an ſufficiat ad cognitionem diuinorum naturaliter ſcibilium. q. 2. art. 4. ad 1.
Rationalis natura inquantum cognoſcit entis & boni rationem vniuerſalem, an habeat immediatum ordinem ad vniuerſale eſſendi principium. q. 2. articulo 3.
A rationalibus creaturis iuſte exigitur, ꝙ credant ſupernaturalia & illis conformia operentur. q. 2. articulo 3.
Rapere uel furari, an liceat chriſtiano ſeruum infidelis. q. 66. ar. 8. ad 2.
Raptum per rapinam eſt raptoris, quantum ad detentionem & non ſimpliciter. q. 66. ar. 3. ad 3
Raptus eſt ſpecies luxuriæ diſtincta, & tamen coincidit cum ſtupro & alijs ſpeciebus luxurię. q. 154. ar. 7.
Raptus, an dirimat matrimonium iam contractum. q. 154. ar. 7.
Raptus, an impediat matrimonium contrahendum. q. 154. ar. 7.
Recti ſecundum iuſtitiam & alias uirtutes differentia, an bene aſſignetur penes commenſurationem ad agentem uel alterum. q. 57. ar. 1.
Regula thopica, Oppoſitum meliori eſt peius: quomodo intelligatur. q. 142. ar. 3.
Religio quomodo perficit in ordine ad Deum. q. 81. articulo 1.
Religio an habeat unum Deum ſub una ratione pro obiecto, unde habet ꝙ eſt uirtus. q. 81. ar. 3. & 5.
Religio, an ſit prima inter uirtutes morales. q. [illegible]. ar. 6
Religio, quomodo non colit Deum propter ſeipſum, ſed propter nos. ibid. ar. 7.
Religio & ſanctitas, quomodo inter ſe differant. ibidem. ar. 8.
Religio, an ſit nomen perfectionis. q. 186. ar. 1.
Religionis uoto aſtrictus ſi nullam inuenit eum recipere uolentem, quid agere debeat. q. 189. ar. 3. ad 1.
Religionis nomen unde deriuetur. q. 81. ar. 1.
Religionis actus proprius & adęquatus quis ſit. q. 81. articulo 2.
Religionis & charitatis ad Deum unio quomodo ſint diuerſarum rationum. q. 82. ar. 2. ad 1.
Religionis cuiuſcunque regulæ & ſtatuta continent quatuor genera agendorum. q. 186. ar. 9.
Religionis ſtatus etiam tempore Chriſti & Apoſtolorum fuit. q. 187. ar. 3. ad 2.
Religioni, nihil officit habere indeterminatam materiam. q. 81. ar. 2. ad 3.
An actus ſpectantes ad diuinam reuerentiam, ſpectẽt elicitiue ad religionis uirtutem. q. 81. ar. 4. ad 4.
An inſtituentes ſine licentia Papæ, ut aliquæ perſonę iuxta morem tertij ordinis uiuant in communi & profiteantur tria vota religionis ſint inſtitutores nouæ religionis, & an tales peccent & ſint puniendi. q. 188. ar. 1. ad 4.
Religionem ingreſſurus quæ & qualia debeat cogitare. q. 189. ar. 10. ad ultimum.
Religionem habere quoſdam proprios & immediatos actus, quomodo intelligatur. q. 8. ar. 1. ad 1.
Religionum ordinatarum ad contemplandum & cõtemplata prædicandum modus paupertatis, an ſit bene aſſignatus. q. 188. ar. 7.
Religioſus tranſiens de una religione ad alteram, an ſit apoſtata. q. 12. ar. 1.
Religioſus inconſulto prælato uagans, an ſit apoſtata. ibidem.
Religioſus, an teneatur ſuccurrere patri non valenti ſine ipſo viuere. q. 101. ar. 4. ad 4.
Religioſus factus Epiſcopus, an teneatur habere ſociũ ſuæ religionis & bibere cum duabus manibus, & alia ſimilia. q. 185. ar. 8.
Religioſus factus Epiſcopus, an ſubdatur vinculis cẽſurarum ſuæ regulæ. ibidem.
Religioſus quomodo intelligatur in ſtatu perfectionis eſſe. ibid. ar. 5. ad 3.
Religioſus qui contemnit ea quæ conſequuntur ad perfectionem charitatis, an peccet mortaliter. q. 186. ar. 2.
Religioſus an plus mereatur faciendo ex obedientia quæ magis ſibi diſplicent, quàm faciendo quę non diſplicent. ibid. ar. 5. ad 5.
Religioſus tranſgrediẽs præceptum Dei contentum in regula,

in regula, an plus peccet, quàm transgrediens præceptum Dei, non contentum in regula cæteris paribus.ibidem.

Religioſus, an peccet ex negligentia, libidine uel contentu in his quæ aliàs religioſis non ſunt peccata. q. 186.ar.9.

Religioſus abutens donis, quæ ſibi fiunt vt liberius inſiſtat diuinis obſequijs, an peccet mortaliter.q.187 articulo 4.

Religioſus talibus illicite utens, an teneatur ad reſtitutionem.ibidem.

Religioſi diuites, an uituperabiliter conſumant diuitias in fabricis ſumptuoſis.q.188.ar.7.ad 2.

Religioſi excedunt curatos in perfectione.q.184.ar.8.

Religioſis malis fauere eſt magnum peccatū. q. 186. articulo 10.

Res infidelium, an poſſint auferri tanquam ab iniuſtis poſſeſſoribus. q.66. ar.8.ad 2.

Rei alienæ triplicis acceptionis diſtinctio, an ſit ſufficiens.q.62.ar.6.

Duæ conditiones requiruntur ad hoc, ꝗ aliquis ſit cauſa iniuſtæ acceptionis indirecte. q. 62.ar.7.

Rem alienam occulte detinens inuito domino, an cō tinue peccet. q.66.ar.3.ad 2.

Rem alienam detentam occulte contrectans, au ſemper peccet. ibidem.

Rem propriam ſibi ab aliquo ablatam, an per ſe poſſit ſine ſcandalo abſque iuris ordine recipere. q. 66. ar.5.ad 3.

Res exterius exiſtentes, & ſi ſint paruæ, an ſint multum appetibiles, ut neceſſariç ad humanam uitam. q.129.ar.2.

Rerum inuentarum multiplex differentia q. 66. ar.5. ad 2.

Quę lex de inuentis obliget in foro conſcientię.ibid.

Rerum communitatem eſſe de iure naturæ, quo ad uſum poteſt intelligi poſitiue & negatiue. q.66.ar. 3.ad 2.

Res infidelium, quare non liceat priuata authoritate auferre.ibi.ar.8.ad 2.

Rebus exterioribus quomodo homo & alia animalia diuerſimode utuntur.ibi.ar.1.

Reſtituere debet meretrix, quæ acquiſiuit ſimulatis verbis uel factis.q.62.ar.5.ad 1.

Reſtituere quando debet prælatus qui eſt diſpenſator rerum eccleſiaſticarum.ibid.

Reſtituere, an teneatur rem a domino ſuo uoluntario in ſolam ſuam utilitatem accipiens & eam amittens.ibid ar.6.

Reſtituere, an teneatur, qui eſt cauſæ iniuſtæ acceptionis.q.62.ar.7.

Reſtituere differens propter impotentiam, an teneatur de damno quod incurrit dominus ex illa dilatione.q.62. ar.8.

Reſtituēte uno totum, an ſocij qui in ſolidum tenebantur de neceſſitate ſalutis teneantur reſtituere ei qui reſtituit.q.62.6.ad 3.

Reſtitutio qualiter ſit facienda ei, cui eſt facta diſtributio beneficij ante quam ſit firmata. quæſtio 62. ar.2. ad 4.

An ea quæ in litera dicuntur de aſſequutione præbēdæ, habeant locum in alijs conſecutionibus bonorum ſcilicet donationibus teſtamentis, &c.ibid.

Reſtitutio, an fieri debeat indigniori quando decreta iuſta diſtributione beneficij pro eo antequam exe cutioni mandetur apparet magis dignus cui confertur.ibid.

Reſtitutio cui facienda ſit, quando eccleſia eſſet corrupta in capite & malis modis beneficia conferentur.ibidem.

Reſtitutio damni lucri ceſſantis ex pecunia mutuata, an & quando debeat reſtitui creditori.q. 62. articu.4.ad 1.

Reſtitutio rei iniuſtæ ablatæ, an facienda ſit ei a quo accepta eſt: an ei cuius res eſt.ibid.art.5.

Reſtitutio magnorum debitorū tempore iniuſti belli non eſt facienda iniuſto principali ad fouendum exercitum.ibid.ad 1.

Reſtitutio quomodo facienda ſit longe poſito, ignoto uel mortuo.q.62.ar.5.ad 1.

Reſtitutio quomodo fieri debeat de caſu inuentis quorum dominus ignoratur.ibid.

Reſtitutio, an facienda ſit domino multum diſtanti, ſi uergat in graue damnum reſtituendis.ibid.

Reſtitutio, an fieri debeat ei, qui eſt in extrema neceſſitate ab eo qui ei tenetur ſimiliter in extrema neceſſitate exiſtenti.ibid.

Reſtitutio per confeſſorem ex qua ſequeretur criminis detectio, an ſit facienda, & an teneatur aliquis ad talem reſtitutionem.q.62.ar.6.ad 2.

Reſtitutio, quæ ſtatim fieri non poteſt ſine graui damno reſtituentis, an poſſit differri ut congruo tempore fiat.ibid.ar.8.

Reſtitutionis cuiuſcunque duæ radices uniuerſales. ibid.artic.6.

Reſtitutionis lex ab authore data, an ſit ęqua.quæſtio. 62.artic.6.

Quomodo circunſtantia temporis diuerſimode ſe habet ad actum reſtitutionis, & ad alios actus uirtutis.ibid.art.7.

Reſtitutioni obligatus & petens remiſſionem habuit gratiam, an ſit abſolutus a debito reſtitutionis vel requiratur, quòd rem in promptu offerat. quæſtio. 62.artic.2.

Ad reſtitutionē inſolidum obligatis pluribus, an dominus poſſit facere gratiam aliquibus, & ab uno totum exigere.q 62.ar.6.

Reuerentia ſoli Deo debita, an ſpectet ad eius imaginem.q 103.ar.3.ad 3.

S

Sacrilegium, an ſit peruertere uerba diuinæ legis q.99.ar.1.

An percuſſio monialis & cōcubitus cum ea ſint in eadem ſpecie ſacrilegij.ibid.

Sacrilegium quomodo ſit agere directe contra ſanctitatem alicuius perſonæ loci uel rei.ibid.

Sacrilegium, an ſit percutere Euchariſtiæ ſacramentum, & an talis ſit excommunicatus.ibid.

Sacrilegium grauius eſt iniuriari ſacramento Euchariſtię, quàm occidere Papam.quęſtio.99.artic.1. ad 6. dubium.

Sacrilegij diffinitio, an conueniat ſoli ſacrilegio.ibi.

Sacrilegij ſpecies, an differant formaliter.ibid.

Sanctitas, an imperet actibus aliarum uirtutum, q.81. art.8.ad 1.

Sapientia ſecundum altiorem gradum, an ſpectet ad

gratiam

gratiam gratis datam.q.45.ar.5.
Scandalizare aliquem per accidens, an reducatur ad ſpeciem ſcandali.q.43.ar.1.
Scandalum per ſe & per accidens quomodo diſtingua tur.q.43.ar.1.ad 2.
Scandalum puſillorum quando eſt, uel non eſt pertinax.ibi.ar.2.
Scientiæ mediæ, quomodo ſunt ſimpliciter naturales.q.9.ar.2.ad 3.
Scribere,an ſit ex ſuo genere opus ſeruile.quæſt. 122. art 4.ad 3.
Scurrilitas quantum ſit peccatum.q.148.ar.6.
Secretorum reuelatio,quando eſt peccatum mortale, vel ueniale.q.70.ar.1.ad 2.
Sepultura eſt defuncto beneficium dupliciter.qõ.31. artic.2.ad 1.
Serpens obſeruare plantam mulieris, quomodo intelligatur.q.165.
Seueritas,an bene diffiniatur.q.159.ar.2.
Signa corporalia quot modis inueniantur in naturalibus.q.95.5.
Signa humanorum actuum quomodo inueniantur in motibus animalium.q.95.ar.7.
Synagogas iudæorum uel muſcheas Maurorum, an liceat ædificare ſeu reparare.q.169.ar.2.ad 4.
Simoniam committens cum papa abſque alia diſpenſatione,an excuſetur a pœnis iuris,ſeu an papa cũ ipſo facto diſpenſet.q.100.ar 6.ad 7.
Simoniacus mentalis, an poſſit retinere quicquid ſimoniace acquiſiuit.q.100.ar.6.ad 6.
Sobrietas metaphorice locum habet in ſapientia.qõ. 149.1.ad 1.
Sobrietas quare indicitur ſenibus Epiſcopis & Regibus ſpiritualiter magis quam iuuenibus & mulieribus.q.194.ar.4.
Sobrietatis diſtinctio,an ſit bona.q.149.ar.1.
Societatum conditiones.q.78.ar.2.ad 5.
Solicitudo proprie quid importet.q.47.ar.9.
Somnia quomodo ex cœlo ſignificent & quomodo in adhęſione ad ſomnia peccetur.q.95.ar.6.
Sortes quomodo ſint licitæ uel illicitæ uniuerſaliter, & ſpecialiter in temporalibus dignitatibus q.95. articu 8.
Spectaculis intereſſe indecedentibus,peccatum eſt,& qui plus peccent.q.167.ar.2.ad 2.
Species intelligibilis qualiter generatur.quæſtio.173 articu.2.
Sperare & diligere in uoluntate,an ſint diuerſi actus. q.18.artic.1.
Spes,fides & charitas acquiſitæ,an ſint uirtutes theologicæ,& de cauſa neceſſitate,uirtute infuſe quæſt. 17.articu.5.
Spes an habeat Deum pro obiecto immediato.q. 17. articu.5.
Spei obiectum, an ſit beatitudo æterna formalis uel obiectiua.q.17.2.
An ad formalem rationem obiecti ſpei ſpectet eſſe futurum.q.18.ar.2.
Spei,an proprium obiectum ſit poſſibile.q 20.ar.4.
Spiritualis poteſtas duobus modis ſe intromittit de tẽporalibus.q.60.ar.6.ad 5.
Statum mutare uolentium ex cumulatione pecuniæ ſuperfluæ pręſenti eorum conditioni appetitus,an ſit rectus.q.118.ar.1.
Status ſignificatio, an ſit ab authore bene data. quæſtio.183.ar.1.
Studioſitas,an ſit proprie uirtus.q.166.167.
Stulto quando reſpondendum eſt, & quando non ſecundum ſtultitiam ſuam.q.72.ar 3.
Stuprum,an ſortiatur ratione ſuæ ſpeciei ex adiuncta parentum cuſtodia.q.154.ar.6.
Superbia & inanis gloria habentes ſe, ut finis & medium, quomodo ſint diuerſis modis una prior altera.q.132.ar.4.
Superbia quid ſit,cum a diuerſis diuerſimode diffiniatur.q.162.ar.1.& 2.
Superbia, an ſit appetitus quo quis tendit ſupra id qđ eſt ibidem.
Superbia,an ſit appetitus propriæ excellentiæ deſpe ctiue tantum,ibid.ar.2.
Superbia ponitur ſubiectiue in uoluntate & in appetitu ſenſitiuo.ibid.3.
Superbia quomodo ſit in uoluntate, cum in ea nulla ſit uirtus moralis.ibi.
Superbia,an ideo ſit peccatum mortale, quia eſt contemptus.ibid.
Superbia, quæ attenditur penes præeſſe Deo eſt beſtialitatis uitium,non humanum.ibid.ar.5.
Superbia, quare ex parte conuerſionis non habeat, ꝙ ſit maximum peccatorum, ſed ex parte auerſionis. ibid.artic.6.
Superbia qua prauitate habeat rationem primi. ibid. articu.7.
Superbia eſt primum peccatorum ex parte conuerſionis & auerſionis.ibid.
An contemptus præcepti ſit proprius actus ſuperbiæ vel inobedientiæ.q.162.ar.2.ad 2.
Superbiæ ſpecies,an ſint ſufficienter enumeratę.ibid. articu.4.
Superbiæ ſpecies,an ſint bene aſſignatæ.ibid.
Superbiæ diuiſio poſita ab Anſelmo,quomodo intelligatur.ibid.
Quid intelligitur appellatione grauium peccatorũ, quando dicitur,ſuperbia eſſe primum inter grauia peccata.ibid.ar.7.ad 4.
Superfluum habens,an cogi poſſit ad dandum pauperibus.q.118.ar.3.& 4.
Suſtinere quomodo importat actionem. quæſt. 123. articu.6.
Suſurratio, an diſtinguatur ſpecie iuxta diſtinctionẽ amicitiæ.q.74.1.
Suſurratio materialiter quando eſt peccatum mortale.ibidem.

T

Temeritas quid proprie ſignificet & quomodo exponi debeat.q.53.3.
Theologia eſt ſcientia, & tamen fides non ſtat cum ſcientia.q.1.5.
Temperantię regula, an ſumatur ex neceſſitate præſentis uitæ.ibid.ar.6.
Temperantię & fortitudinis differentia ut ſunt uirtutes generales, an ſit bene aſſignata, quæſtio. 141. articu.2.
Temperatum uel intemperatum non poſſe dici id qđ eſt per accidens & pręter intentionem, quomodo intelligatur.q.59.ar.2.ad 3.

Tentare

Tentare Deum, an ſemper ſit peccatum mortale. q6. 97. a. 3 & 4.
Teſtificari. an teneatur teſtis quãdo alius tenetur accuſare. q. 70. ar. 1.
Teſtis falſus ex obliuione inculpabili quid faciet. q. 70. articu. 4.
Teſtes in crimine occulto, an ſint adhibendi. quæſt. 33. ar. 8. ad 1.
Teſtes ſingulares, quomodo recipi poſſint inter religioſos in factis iterabilibus. q 70. ar. 2.
Timor ſeruilis quomodo habeat pro obiecto malum pœnæ. q. 19. ar. 6. ad 2.
Timor initialis, an ſit idem cum filiali. ibi. art. 8.
Timor ſeruilis duos habet actus: & quomodo adiunguntur timori initiali. q. 19. ar. 8. ad 2.
Timor caſtus, an creſcat creſcente charitate. ibidem articu. 10.
Timor filialis, an ſit quaſi genus ad dilectionem Dei. q. 22. ar. 2.
Timor & audacia, an ſint circa idem obiectum, puta malum. q. 123. ar. 3. ad 3.
Timor mortis, an excuſet a prohibitis uel præceptis legis poſitiue hominis. q. 115.
Timoris filialis obiectum, an ſit malum culpę. quęſt. 19. articu. 2.
An peccatum commiſſum ex timore mũdano diſtinguatur ſpecie a peccato cõmiſſo ex timore carnali q. 19. ar. 2. ad 2.
Triſtitiæ primus modus in litera poſitus quomodo regulandus & iudicandus eſt ut ſit bonus. queſtio. 36. artic. 2.
Triſtitiæ ſecundus modus, an ſit aliquando cum peccato. ibid.
Triſtitię tertius modus, qui eſt indignatio, an ſit cum peccato. ibid.
Triſtitiæ quartus modus, an ſit ſemper peccatum. ibi.
Triſtitiam non eſſe ſpeciale uitium dupliciter poteſt impediri. q. 28. ar. 4. ad 1.
Tumor, an bene exponatur in litera. q. 185. ar. 7.

V

Vendere cum pacto de retrouendendo & locando, an ſit uendere pluſquam valet. q. 77. art. 1.
Vendere ad terminum an liceat q. 78. ar. 2. ad 7.
Venalis rei vitij occultatio quomodo reparatur in caſu licito, & de precio præſenti aut futuro. quæſtio. 77. artic. 3.
Verecundia & honeſtas, an ſint partes integrales temperantiæ. q. 143. ar. unico.
Veritas prima qualiter ab authore accipiatur. quæſ. 1. articu. 1.
Veritas prima, an abſolute uel ſpecificatiue ſit obiectum fidei formale. ibi.
Veritas prima ſola eſt obiectum formale fidei. ibid.
Veritatis uirtus quomodo extendit ſe ad omnia. q6. 109. artic. 3.
Veritatis uirtuti oppoſita uitia, an ſufficienter aſſigẽtur. q. 113.
Veritatem principiorum quomodo unus alio melius intelligit. q. 5. 4. ad vl.
Veſtimentorum uſus, an ſit ab arte introductus. q. 146 artic. 2. ad 3.
Veſtimẽtorũ uſus, dato ꝙ ſit ab arte, an ... inferat ꝙ circa ipſum non ſit aliqua ſpecialis uirtus. ibid.
Veſperas dicere ante prandium in quadraginta an clerici teneantur. q. 147. 7.
Victus liciti ex temporalibus bonis, ſ. uel de ſuo uel de debito, an diſtinctio ſit bona. q. 87. ar. 4.
Videri diuina eſſentia, an poſſit a beatis ſine uiſione perſonarum. q. 2. ar. 8.
An ad uiſionem Dei homo non poſſit pertingere, niſi per modum diſcentis a Deo doctore. quæſtio. 2. articu. 3.
Viduitas, an ſit uirtus ſpecialis diſtincta ſpecie a virginitate & caſtitate coniugali. q. 152. ar. 3. ad 5.
Vindicatio, an ſit uirtus in priuata perſona. q. 108.
Vindicta quam quis petit a iudice, an ſpectet ad uindicationis uirtutem. q. 80. ar. 1.
Vir cognoſcens uxorem ſine intentione ſeminandi, quomodo peccet. q. 154. ar. 1. ad 4.
Vir cognoſcens uxorem quibus modis peccet mortaliter & venialiter. ibid.
Vir oſculans, uel tangens uxorem quo peccet. ibi. circa. fi. art.
Virginitas, an ſit uirtus. q. 152. ar. 3.
Virginitas, an ſit uirtus diſtincta a caſtitate. ibi.
Virginitas nullo uoto firmata, an ſit uirtus. ibid. ad 4.
Virginitas, an ſit religio, uel pars religionis ſicut eſt votum. ibid.
Virginitatis formale, an poſſit reparari per pœnitentiam. ibid.
Virginitatis Ioannis & Abrahæ comparatio. ibid. artic. 4. ad 1.
Virginitatis finis ſecundum genus ſuum eſt ſimpliciter melior quam finis coniugij. ibid.
Ad uirginitatem, an propoſitum perpetuæ incorruptionis per ſe pertineat. q. 152. ar. 1.
Virginitatem perdens maſculus per coitum cum meretrice, an committat ſtuprum. q. 154. ar. 6.
Virginalis ſignaculi integritas, an habeat ſe tantum accidens ad uirginitatem. 152. ar. 1.
Virtus una quomodo dicatur forma alterius. quæſt. 4. articu. 3.
Virtus cognoſcitiua quanto ad plura ſe extendit tãto eſt nobilior. q. 8. 3.
Virtus moralis, quare non poteſt eſſe a natura. q. 47. ar. 7. ad 3.
Virtus ideo dicitur cardinalis: quia præcipue ſibi vendicat id quod communiter ſpectat ad uirtutes. q6. 123. artic. 11.
Vbicunque eſt uirtus aliqua ſpecialis circa aliqd maximum, an ſit neceſſarium eſſe aliam uirtutem circa mediocria. q. 160. ar. 1.
Virtutis ad uirtutem comparatio aliquando extrinſeca, aliquando intrinſeca. q. 4. ar. 3. ad 2.
Virtutis theologicæ ratio, an conſiſtat in habere Deũ pro obiecto. q. 17. 5.
Virtutis theologicæ medium dupliciter inuenitur, ſemper tamen per accidens. q. 17 ar. 6.
Virtutis ſuperioris actus, quo pacto poteſt imperari ab inferiori uirtute: cum imperare ſit ſuperioris. q. 32. ar. 1. ad 2.
Virtuti morali finem præſtitui a prudentia dupliciter poteſt intelligi. q. 47. ar. 6.
Virtutes omnes ſimul infundi quomodo intelligatur. q. 6. ar. 2. ad 3.
An ſolæ uirtutes morales ſint circa ſigna rerum. quæſtio.

quæſtio.109. articu.1.
Virtutes cardinales, quomodo excedant cæteras uirtutes.q.123.ar 11.
Virtutes intellectuales, an ſint potiores moralibus.q.161.ar.5.
Virtutes intellectuales, an ſint nobiliores humilitate.ibidem.
Virtutes morales dupliciter diſponunt ad uitam contemplatiuam.q.180.2.
Virtutum theologicarum quomodo Deus eſt diuerſimode obiectum.q.17.6.
Virtutum fines, an a vijs virtutum differant penes habere terminum & non habere terminum. quæſtio. 47.artic.15.
Vita contẽplatiua, quomodo eſt in intellectu & quomodo in affectu.q.180.ar.1.
Vita contemplatiua poteſt dupliciter determinari.ſ. ſecundum ſe & ex parte contemplantis.ibidem articu.4.
Quo pacto tertius gradus contemplatiuæ in litera deſignatus, attribuitur uitæ contemplatiuæ hominum in hac uita.ibid.ar.6.
Vita contemplatiua, an ſit ſimpliciter melior actiua. q.182.art.1.
Vitarum diuerſitas, an accipiatur ſecundum diuerſos actus qui conueniunt homini ſecundum ſeipſum, officiorum uero ſecundum actus qui referuntur ad alios q 183.a.3.
Vnitas uniuerſalis eccleſiæ, generalis concilij, & ſummi pontificis, an ſit eadem.q.1.ar.9.& 10.
Vnitas eccleſiæ cui opponitur ſchiſma in quo conſiſtat.q.39.ar.1.
Vnitas eccleſiæ quomodo eſt a charitate. ibid.
Vnitati eccleſiæ quomodo opponitur ſchiſma.ibid.
Voluntas, an poſſit uelle formaliter uerum. quæſt.14. articu.1.
An motio a uoluntate per ſe pertineat ad fidem. q.4. articu 4.
Voluntati noſtræ aliquo modo ſubiectorum ſeptem ſunt genera.q.88.2.
Ad uouendum religionis ingreſſum non debet quis facilis eſſe.q.189.2.
Vouere oppoſita conſiliorum, an quis poſſit. quæſtio. 88.articu.2.
Vouere oppoſitum conſilij, an ſit peccatum mortale vel ueniale.ibid.
Vouens nubere, an uerum uotum emittat & per conſequens teneatur.ibid.
Vouens hanc religionem in hoc monaſterio determinate & principaliter ingredi & ſine ſua noua culpa repulſus eſt, an teneatur ſeruare caſtitatem.ibid.articu.3.ad 2.
Vouens ut ſupra, an ſemel refutatus a tali monaſterio teneatur expectare, an forſan admittent eum.q.88. artic.3.ad 2.
Vouens principaliter religionem, aut talem religionem ingredi & repulſus a multis religionibus & a pluribus locis alicuius religionis, an teneat quærere per omnes religiones & omnia loca.ibi.art.3.
Vouens uirginitatem ratione non continentiæ abſolute, ſed cõtinentiæ uirginalis: poſtea corrupta culpabiliter, an teneatur continere.ibid.
Vouens uotum in quo duæ cõcurrunt promiſſiones, altera ut materia, altera ut eſſentia uoti, an ſit dupliciter tranſgreſſor.ibid.ar.5.
Vouens ſubditus cum licentia ſuperioris qui poſt uotum factum reuocat licentiam: an teneatur uotum ſeruare q.88 8.
Vouens ieiunare certa die & non ieiunans, an teneatur ieiunare altera die.ibid.ar.12.
Vouens religionis ingreſſum, an licitè poſſit exire. q.188.3.ad 3.
Votum religionis emittens, an cogi poſſit, ut ingrediatur.q.189.3.ad 3.
Votum, an uere fiat in baptiſmo.q.88.ar.2.
Votum factũ de bono ſupererogationis propter malum finem an ſit uere uotum.ibid.
Votum non nubendi, an ſit uotum caſtitatis.ibi.ar.3.
Votum ſubditi antequàm prælato innoteſcat, an obliget.ibid.ar.8.
Quæ ſit ratio huius, ꝙ nullum uotum religioſi eſt firmum.ibid.
Nullum uotum religioſi eſſe firmum ſine conſenſu prælati ſui, quomodo intelligatur. ibid.
Votum ſolemne in articulo neceſſitatis communis, eſt diſpenſabile per papam.ibi.ar.11.
Votum, an poſſit in melius commutari ab ipſo uouẽte ſine prælati authoritate.ibid.ar.12.
Votum ſimplex & ſolẽne ante pubertatis annos emiſſum, quomodo differant.q.189.ar.5.
Votum approbare & ratificare aliud eſt quàm credere illud eſſe ualidum.ibid.
Ad uoti obligationem non ſufficit propoſitum ſine promiſſione.q.88.1.
Voti materia, an poſſit eſſe indifferentia ad bonum & malum moraliter.ibid.2.
Voti neceſſitas, an ſit ſimilis neceſſitati, non peccandi.ibid.ar.3.
Voti ſolemnitas, in quo conſiſtat.ibid.ar.7.
Voti ſimplicis & ſolẽnis, an ſit diſtĩctio ſpecifica.ibi.
Voti cõmutatio & diſpẽſatio quõ differãt. ibi.art.10.
Voti ſolemnis indiſpenſabilitas qua ratione a ſan. Tho.ibid.ar.11.
Ad uotum ſolemne religionis eccleſia poteſt aliquos inhabiles facere.ibi.9.
Votum emittens ingrediendi religionem & non inueniens niſi monaſteria nõ reformata parata ad eius receptionem quid agere debeat.ibi.3.
Votũ emittẽs ingrediendi religionẽ & poſtea cõtrahẽs & cõſumans matrimoniũ ad quid teneat.ibid.
Votum emittens ingrediendi religionem & perſeuerandi in ea & poſtea contrahens conſumans matrimonium, ad quid teneatur.ibid.
Votum emittens meretrix uel concubina ad inſtantiam lenonis uel concubinarij nunquam nubendi, an poſtea licite nubere poſſit.ibi.
An ille cui diſplicet uouiſſe, ita ꝙ ſi eſſet adhuc liber non uoueret, quia tamen uouit uult ſeruare uotũ, peccet, & ſi peccat, an mortaliter.ibi.6.2.
Votum peregrinationis terræ ſanctæ, an authoritate propria poſſit quis commutare in uotum religionis.q.189.ar.3.ad 3.
An ſit differentia inter uotum ſimplex religionis quãdo quis uouet ingredi religionẽ, & quando quis uouet fieri uel eſſe religioſus, ita ꝙ in neutro ſit cogitatio de perſeuerando, aut nõ pſeuerando.ibi.ar.4
Votũ habẽs ſimplex religionis arctioris de facto poſt pfeſſus laxiorẽ, an teneat ad arctiorẽ.ibi.ar.8.ad 3.

Voto ſimplici aſtrictus ſolum, & intrans religionem & exiens ſine cauſa rationabili, an ſatisfecerit voto.ibid.
Sub voto proprie dicto, an ea quæ ſunt de neceſſitate ſalutis cadant.q.88.ar.1.
Vota ex facilitate cordis repentino timore & nimio dolore & magna tribulatione facta, an ſint vere vota.q.88.art.1.
Vota quæ fiunt ſine determinatione temporis, quando ſint ſoluenda.q.88.3.
Vota quę fiunt ſanctis, an ſint bene interpretata in litera.ibid.ar.5.
Vota ſubditorum irritata ab habente poteſtatem nō perpetua, an ſint ſemper irrita, vel ceſſante illa reuiuiſcant.ibid.art.8.
Vota diſpenſare pro arbitrio pręlatos non poſſe, an ratio literæ bene probet.ibid.art.12.ad 2.
Vota diſpenſare, non poſſe pręlatos ſine conſtaute cauſa, an ſit verum.ibid.ar.12.
Vota ieiunorum & abſtinētiæ perpetua, an alius a papa poſſit diſpenſare.ibid.ad 3.
Vota perpetua ſolus papa diſpenſat.ibid.
Vota religionis ad quæ obligent.q.186.ar.5.ad 1.
Votorum ſimplicis & ſolemnis, unde eſt efficacia. quæſt.88 ar.9.
Votorum diſpenſatio, an fieri poſſit aliqua duarum cauſarum in litera expreſſarum ſine quacunq; neceſſitate habentis uotum. q.88.12.
In uotis ſubditorum, an referatur conſenſus vel contradictio ſuperiorum ad opus quod eſt materia voti, an ad uinculum uoti.ibid.art.8.
Vſura ſufficienter ex ratione literæ probatur iniqua. q.78.ar.1.
Vſura an transferat dominium.q.78.ar.3.
Vſuræ permiſſiuas leges cōdere quomodo liceat. ibi. ar.1.ad 2.& 3.
Vſurarius, an dicatur qui habet ſpem recipiendi aliquid ultra ſortem ibid.ar.1.ad 4.
Vſurarius, an teneatur ad reſtitutionem.ibid. ad 4.
Vſurarius, an dicatur, qui mutuat alicui aliquid, ut veniat ad molam uel officinam ſuam & multi alij caſus exprimuntur.ibid.ar.2.
Vſurarius qui compoſuit cum papa ſuper uſuris a certis clericis exactis, an ſit tutus in conſcientia. quæſ. 100.ar.1. ad 7.
Vſurario non habēti pecunias, unde uſuras exerceat, an liceat ī depoſitū tradere pecunias.q.78.a.4.ad 3
Vſus multiplex rerum & pecuniæ ſuper quo fundatur ars numularia.q.78.ar.1.ad 6.
Vtilitas communis ad quam principaliter ordinātur miniſteria eccleſiæ, eſt ſpiritualis, & non corporalis.q.63.ar.2.

FINIS.

SECVNDA SECVNDAE SVMMAE THEOLOGIAE ANGELICI DOCTORIS S. THOMAE AQVINATIS

Cum commentarÿs.

REVERENDISS. IN CHRISTO PATRIS D. D. THOMAE DE VIO, CAIETANI,

Ordinis Prædicatorum S. R. E. tituli S. Xyſti Presbyteri Cardinalis artium & ſacræ Theologiæ, Doctoris celeberrimi.

IN prologo huius operis aduerte quatuor, quorũ primũ ad meã ſpectat intẽtionẽ: tria reliqua ad ꝓlogũ auctoris. Scito igiſ primò, ꝙ licet oĩa mea ubiq; legi, audiriq; velim abſq; vlla mea auctoritate, ſed ſola rõnis vi duce, in hoc ſingulariter opere id expoſco: qſquidem error hic nõ in ſolo intellectu eſſet, ſed i opere, quo aĩæ ſalus efficiſ. Propter qđ licet illuſtres doctores noĩaturus ſim, ut i primo, & ſcđo libro hui⁹ Sũmæ feci, ut quilibet ſciat iuenire qđ impugnaſ, & q̃ bñ, aut male: modernos tñ Sũmiſtas abſq; noĩe ꝑtrãſire ĩtẽdo, ne ſtudia, aut amor lectorẽ a uero abducat: & ut opus qđ ꝓ ſalute animarũ ſuſcipio, nullũ offendat. Diuino igiſ fretus auxilio, diuæ Mariæ, ac diui Thomæ meritis & ꝓcib⁹, ad textum deſcẽdo, ſeruato anterioris libri propoſito.

¶ Secũdo aduerte, ꝙ auctor prima diuiſione diſtiguit hoc op⁹ ĩ duas ꝑtes principales. ſ. de cõibus oĩbus hoibus, & de ꝓpriis qbuſdã. Et hæc ſcđa pars īcipit ĩ qſt. 171. vt ibi patet. Partes ſecũdariæ utriuſq; mẽbri facile patẽt. Nam primi mẽbri ſũt ſeptẽ ꝑtes, iuxta numerũ uirtutũ, trium. ſ. theologaliũ, & quatuor cardinaliũ. Secũdi ãt mẽbri ſũt tres, iuxta numerũ trium drĩarũ inter hoĩes inuẽtarũ apud Apoſtolũ, 1. ad Cor. 12. ſ. diuiſionẽ grãrũ, diuiſionẽ operationum, & diuiſionem miniſtrationum. Et ſic uniuerſum hoc opus in decem partes diſtinguitur claras in locis ſuis.

B ¶ Tertio, ꝙ tractatus qlibet de quacunq; ſeptẽ uirtutũ, quatuor continet, ſ. ipſam uirtutẽ, oppoſitũ uitium, rñdens donũ, & ꝓcepta ad id ſpectantia. Diuerſimode tñ hæc fient in uirtutibus theologalibus, & cardinalibus. Nã qa non oĩbus theologalibus annectũtur aliæ uirtutes, ut partes, iõ hæc quatuor tractãtur in cardinalibus. Verũ, virtutũ nomine, nõ ſolũ ipſas principales, ſed annexas oportet intelligere uirtutes, & ſp oppoſita vitia ſigillatim tractaſ.

¶ Quarto, ꝙ hinc memor ſis in tractatib⁹ de donis ſapiẽtię, intellectus, & ſcientiæ, notare ſpectantia ad uirtutes intellectuales eiſdẽ nominibus nũcupatas, ut moralis doctrina completa ſit.

PROLOGVS.

POſt cõem cõſiderationẽ đ virtutib. & vitiis, & aliis ad mãm moralẽ ꝑtinẽtib. neceſſe eſt conſiderare ſingula in ſpāli.[b] Sermões. n. morales vſes min⁹ ſũt utiles, eo ꝙ actiones ĩ ꝑticularib. ſũt. Põt aũt aliqđ in ſpāli conſiderari circa moralia dupſr. Vno mõ, ex ꝑte materiæ ipſi⁹ moralis, puta, cũ cõſideraſ đ hac virtute, vſ hoc vitio. Alio mõ, quãtũ ad ſpāles ſtat⁹ hominũ, puta, cũ cõſideraſ đ ſubditis & ꝓlatis, đ actiuis & cõtẽplatiuis, uel qbuſcũq; aliis drĩis hominũ. Primo ergo cõſiderabim⁹ ſpāliter de his, q̃ ꝑtinẽt ad oẽs hoĩum ſtat⁹. Scđo uero, ſpāliter đ his, q̃ ꝑtinẽt ad đterminatos ſtat⁹. Eſt ãt cõſiderãdũ circa primũ, ꝙ ſi ſeorſũ determinaremus de uirtutib. donis, uitiis, & ꝓceptis oporteret idẽ multoties diceſ. Qui n. ſufficiẽter vult tractaſ đ hoc ꝓcepto, Nõ mœchaberis, neceſſe hẽt iqrere de adulterio, qđ eſt quoddã pc̃m, cui⁹ ẽt cognitio đpẽdet ex cognitione oppoſitę uirtutis. Erit ergo cõpendioſior, & expeditior cõſiderõnis uia, ſi ſiſ ſub eodẽ tractatu cõſiderõ ꝓcedit đ uirtute, & dono ſibi corrñdẽte, & uitiis oppoſitis, & ꝓceptis affirmatiuis, vel negatiuis. Erit ãt hic cõſiderõnis mod⁹ coueniẽs ipſis uitiis ſm ꝓpriã ſpẽm. Oſtẽſum eſt. n. ſ.* qđ [a] uitia & peccata diuerſificantur ſpẽ ſm mãm, vſ obiectũ: ñ aũt [d] ſm aſs drĩas peccatorũ, puta, cordis, oris, & opis: vel ſm ĩfirmitatẽ, ignorãtiã, & malitiã, & aſs huiuſcemodi drĩas. C Eſt ãt eadẽ mã circa quã uirt⁹ recte operaſ, & uitia oppoſita a rectitudine recedũt. Sic ergo tota mã morali ad cõſiderationẽ uirtutũ reducta, oẽs uirtutes ſũt ulteri⁹ reducẽdæ ad ſeptẽ, quarũ tres ſunt Theologicæ, đ qb. primo ẽ agẽdũ: aliæ uero quatuor ſũt Cardinales, đ qb. poſteri⁹ ageſ.* Virtutũ ãt itellectualiũ una qdẽ ẽ prudẽtia, q̃ iter cardinales uirtutes cõtineſ, & numeraſ. D Ars vero ñ ꝑtinet ad ſciẽtiã moralẽ, q̃ circa agibilia verſaſ, cũ ars ſit recta rõ factibiliũ, ut ſ.* dictũ eſt. Aliæ uero tres itellectuales uirtutes. ſ. ſapiẽtia, itelĩs, & ſciẽtia, cõicãt ẽt in noĩe cũ donis qbuſdã Spũſſancti. Vnde ſimul de eis cõſiderabiſ i cõſideratione donorũ, uirtutib. ẽt corrñdẽtiũ. Aliæ uero uirtutes morales aliquãſr reducuntur ad uirtutes cardinales, ut * ex ſupra dictis patet. Vñ in cõſideratione alicuius uirtutis cardinalis conſiderabun- E tur ẽt oẽs uirtutes, ad eã qualitercũq; ꝑtinẽtes, & vitia oppoſita. Et ſic nihil moraliũ erit ꝓtermiſſũ.

* p. 2. q. 18 & 72. & 73.

D. 991.

D. 499.

* p. 2. q. 57 ar. 2. & 3.

* p. 2. q. 61 art. 3.

QVAESTIO PRIMA.

De Fide, in decem articulos diuiſa.

CIRCA virtutes igitur theologicas primo erit conſiderandum de fide: ſecundo de ſpe: tertio de charitate.

SVPER QV. I. ARTIC. I.

Palud. 3 d. 24. q. 9.

Bannes eodem articu.

D. Bon. d. 24. ar. 1. q. 2.

IN corpore primi articuli qõnis primæ, multa occurrũt dubia Primo, qd intẽdat author ꝑ ueritatẽ primã. Et eſt rõ dubij: qa aut intẽdit ueritatẽ primam, ut ſic: aut nõ ſolicit⁹ de uocabulis, intendit Deum. Si primo mõ, cõtra ſeipſum, & ueritatem ſentit. Contra ſeipſum quidẽ: nam in prima parte

* q. 37, & 58. & 141. & 123.

¶Circa fidē vero, quadruplex cōſideratio occurrit, prima quidem de ipſa fide: ſecunda de donis intellectus, & ſcientiæ ſibi correſpondentibus: tertia de vitiis oppoſitis: quarta de præceptis ad hāc uirtutē pertinētib.

¶Circa fidem uero, primo erit conſiderādum, de eius obiecto: G ſecundo, de eius actu: tertio, de ipſo habitu fidei.

CIRCA primum quæruntur decem.

¶Primo, Vtrum obiectum fidei ſit veritas prima.

¶Secundo, Vtrum obiectum fidei ſit aliquid complexum, vel incomplexum. i. res, aut enuntiabile.

¶Tertio, Vtrum fidei poſſit ſubeſſe falſum. H

¶Quarto, Vtrum obiectum fidei poſſit eſſe aliquid viſum.

¶Quinto, Vtrum poſſit eſſe aliquid ſcitum.

¶Sexto, Vtrū credibilia debeāt diſtingui p certos articulos.

¶Septimo, Vtrū ijdem articuli ſubſint fidei ſm omne tēpus.

¶Octauo, De numero articulorum.

¶Nono, De modo tradendi articulos in Symbolo.

¶Decimo, Cuius ſit, fidei Symbolum conſtituere.

ARTICVLVS I.

Vtrū obiectum fidei ſit ueritas prima.

AD PRIMVM ſic procedit. Vr̄ q obiectū fidei nō ſit ueritas prima. Illud.n. vr̄ eſſe obiectum fidei, quod nobis pponit ad credendum: ſed non ſolum proponuntur nobis ad credendum ea, quæ pertinent ad diui-

re quæſt. .art. 7. ponit Deū ſub rōne deitatis, eſſe obiectū theologiæ p hoc, quia eſt obiectum fidei, q̄ eſt principiū theologię. Contra veritatem vero, quia cum uerum ſit uelut paſſio entis, eſſe veritatem eſt velut conſequens ad deitatem, ac per hoc vltima reſolutio fidei nō ſiſtit, donec perueniat ad deitatē. Si n. quæritur, quare Deo credimus. Reſpondebitur q ipſa veritas ita dictatur, quare eſt hoc, reſpondetur, quia eſt Deus: & hic eſt terminus quæſtionis, inquit Aureolus apud Capreolum in 24. diſt. tertij ſententiarum. Et confirmatur, inquit: q alioquin nō eſſet idē finis: & obiectum fidei. Nā deitas eſt finis, & veritas, quæ quaſi paſſio eſt, eius eſſet obiectum. Deitas igitur, & nō ueritas prima eſt formale obiectū fidei. Si uero intendit ſecundo modo, tunc doctrina nō eſſet formalis, quod eſt magnum inconueniēs.

¶Secundo dubiū occurrit, an ueritas prima abſolute, aut ſecundum aliquā ſpecificationē ſit formale obiectum fidei. Si abſolute, ſequeretur q fides ſe extēderet ad omnia, quæ ſunt per primam ueritatē credibilia: quod conſtat eſſe falſum. Plura nanque ſunt per diuinam ueritatem credibilia, q̄ cadāt ſub fide, de qua loquimur, quæ eſt uirtus theologica, ut patet de multis reuelationibus impertinentibus ad fidem Chriſtianā. Si limitate, errauit author non ſpecificans rationem illam, ſed ponens obiectum formale primam ueritatem abſque additione aliqua: & aſſignāda nihilominus eſſet talis ſpecificatio. Si dicatur, q ſpecificatur per reuelationem, ita quòd ueritas prima, ut reuelata a ſe, eſt obiectum fidei: Contra, inquit Scotus in 23. diſt. tertij ſententiarū: quia ens rationis non eſt ratio formalis obiecti habitus realis, ſicut nec potentiæ. Conſtat autem quòd eſſe reuelatum, nihil reale ponit in Deo reuelante: ſicut nec eſſe cognitum ponit aliquid in re cognita. ergo fides non innititur ueritati primę, ut reuelatæ a ſe, tanquam obiecto, ſeu rationi formali.

¶Tertio occurrit dubium, Quomodo ſola ueritas prima ponit obiectum formale fidei, dū dicitur, q nihil aliud eſt, quàm ueritas prima. Et dubitatur ſimpliciter, & ad hominem. Simpliciter quidem, quia fides innititur tanquàm infallibili regulæ, Eccleſiæ ſenſui, & doctrinæ: alioquin hæretici, qui ſoli primæ ueritati innituntur, non recipientes Eccleſiæ ſenſum, eſſent fideles. Et Aug. dicit, Euangelio nō crederem, niſi me authoritas Eccleſiæ admoneret. Conſtat autem Eccleſiæ ſenſum, & authoritatem eſſe aliud a prima ueritate, cum ſit quid creatum. ergo non ſola ueritas prima eſt obiectum fidei. Ad hominem uero, quia author in prima parte. q. 1 ar. 3. & hic in probatione hu9 concluſionis ponit, q omnia cognoſcuntur a fidelib. inquantum ſunt diuinitus reuelata. Conſtat autem, q tam eſſe reuelatum, q̄ lumen diuinæ reuelationis, eſt aliud a prima ueritate.

¶Dubium quarto eſt circa probationem aſſumptam in litera, ſcilicet, Fides nō aſſentit alicui, niſi quod eſt a Deo reuelatum: quia aut in reuelationibus, quibus innititur fides, proceditur in infinitum, aut alicui aſſentimus abſq; reuelatione illius: qm̄ cum aſſentiam huic dicto, Deus eſt trinus quia Deus reuelauit: aut iſti alteri dicto, Deus reuelauit Deum eſſe trinum, aſſentio, quia Deus reuelauit: & ſic proceditur in infinitum in medijs, quod eſt impoſſibile. Aut aſſentio, quia Eccleſia mihi teſtatur. Et ſic ſequuntur duo inconueniētia, & quòd ultima reſolutio fidei eſt non in primam ueritatem, ſed in ueritatem creatam, & quòd in reuelationem, ſeu teſtificationem Eccleſiæ, ſeu Apoſtolorum & Prophetarum.n. fit reſolutio. Et redit ambiguitas Scoti in 3. ſententiarum diſtinc. 23. de reſolutione fidei infuſæ in fidem acquiſitam.

¶Ad euidentiam horum ſciendum eſt, q obiectum fidei eſſe Deum, non dubitatur. Et ſimiliter non uenitur in dubium, an F obiectū fidei utrāque habeat relationem ad fidem, ſ. velut medij, & concluſionis, ſeu formalis & materialis, ſeu cui creditur, & quod creditur: qm̄ cōe eſt theologicis uirtutibus Deum habere pro obiecto, & regula. Sed quæſtio eſt de formali rōne, qua De9 fidei obiectum eſt, an ſ. ſub rōne deitatis, an ueritatis: & licet videātur diuerſa in re hac dici, ſi diligenter conſiderata fuerint, nulla eſt falſitas, aut diſſonantia. Quicunque.n. pſpexerit, quo ſe habet uerū ad ens & intellectum, intuebitur qd̄ dicimus. Cōſtat in primis, quòd verū nihil addit reale ſupra rē. Nihil.n. plus ſignificatur per hominem uerum, q̄ per hominem: per albedinem ueram, q̄ p albedinem, & ſic de alijs. Conſtat deinde, verum non dici obiectum intellect9, quaſi ueritas ſit rō formalis obiecti intellectus, ſed quia ueritas eſt conditio eius, ut eſt obiectum intellectus. Ex his enim patet non ſic ſe habere Deum ad eſſe ſapientem, ſicut ad eſſe uerum: quoniam eſſe ſapientem addit naturam ſapientiæ ſupra naturam deitatis, licet ſint idem realiter. Sed eſſe uerū non addit aliam naturam ſupra deitatem, ſed ipſamet deitatē alio modo ſignificat. Et cum dupliciter ueritas inueniatur in Deo, ſicut & in qualibet intellectuali natura, ſcilicet in eſſendo, & in dicendo: manifeſtum eſt, quòd ſub eadem ratione formali terminat Deus fidem, inquantum Deus, & inquantum verus in eſſendo. Credendo enim Deum eſſe trinum & unum, credimus Deum eſſe ſicuti eſt quod eſt credere uerū, & credere Deū ſub ratione deitatis: ſicut ſcire hominem eſſe animal politicū, eſt ſcire uerum & ſcire hominem, inquantum eſt homo. Vnde cum fides non credat Deo ineſſe, niſi quæ inſunt, & credat ei conuenientia ratione deitatis, & deitas ſit ſuprema ratio formalis in Deo. I conſequens eſt, quòd Deus ut Deus ſit, obiectum formale fidei, & quòd hoc idem ſit quòd dicere, Deus ut verus, & ueritas in eſſendo. Et propterea litera loquēs de obiecto materiali fide ſynonyme utitur ueritatis primę & Dei nomine, dū dicit. Et ideo etiam ex hac parte obiectum fidei eſt ueritas prima, inquātum nihil cadit ſub fide, niſi in ordine ad Deum. In idem quoque reſoluitur inniti Deo, ut ueritati in dicendo, & inniti credendo Deo inquantum eſt Deus: quoniam ueritas in dicendo conſiſtit in adæquatione ipſius dicere ad rem dictam ſecundum ſe, & in mente dicentis. Si enim deeſſet conformitas ad rem, eſſet falſitas: & ſi deeſſet conformitas ad rē in mēte, eſſet mendacium. Cōſtat autem quòd conformitas ad rem, exigit cognitionem rei: ac per hoc credens Deo dicenti tot ſingularia, quot in fide continētur, oportet quòd credat nihil poſſe latere Deum. Si enim aliquid eius cognitionem ſubterfugeret, illum non poſſet uere dicere, ſic eſt. Cognitio autem omnium K conuenit Deo ratione deitatis, ut patet. In Deum ergo, inquantum Deum, oportet reſoluere ueritatem Dei in dicendo, ex ea parte qua conformatur rebus dictis ſecundum ſe. Ex ea uero parte, qua cōformatur rebus dictis in mente ſua, quia dicere ex duobus pendet, ſcilicet ex intellectu, & uoluntate: dicimus enim quia uolumus, inquantum pendet ex intellectu, reſolutio eſt ad ueritatem, quia ſcilicet eſt ipſa ueritas: inquantum uero a uolūtate, reſolutio eſt ad bonitatem, quia. ſ. eſt ipſa bonitas. A ueritate enim & bonitate nihil mendacij poteſt procedere: quia & ueritati aduerſatur, & bonitati, utpote ſecūdum ſe prauum, ut dicitur 3. Ethi. Sed quoniam tam bonitas, quàm ueritas reſoluuntur in deitatē ſecūdū ſe, & ut termināt aſſenſum fidei, q̄ tendit in bonitatē & ueritatē, inquantū ſunt Dei. Credimus.n. q ipſe dicat ueritatē infallibiliter: quia ueritas omnino ineſt Deo, quia Deus eſt. non ſolū ergo materiale obiectū fidei eſt Deus ut ſic, ſed et formale. Prima autem ueritas obiectū formale ſcđm explicationē, & appropriationē intelligitur.

Porreta[...] per tota[...]

3. diſt. [...] ar. 1. q. 1 [...] veri [...] ar. 8. & 18. ar. 4 cor.

nitatē, q̄ eſt veritas prima: ſed ēt ea, quæ pertinent ad humanitatē Chriſti, & Eccleſię ſacramenta, & creaturarum conditionem. ergo non ſolum veritas prima eſt fidei obiectum.

¶2 Præt. Fides, & īfidelitas ſunt circa idē, cum ſint oppoſita: ſed circa omnia, q̄ in ſacra ſcriptura continētur, pōt eſſe infidelitas: quicquid enim horū homo negauerit, infidelis reputat̄. ergo ēt fides eſt [h] circa omnia, q̄ in ſacra ſcriptura cōtinent̄: ſed ibi multa de hominibus cōtinētur, & de alijs reb⁹ creatis. ergo obiectū fidei nō ſolū eſt veritas prima, ſed etiā ueritas creata.

¶3 Præt. Fides charitati cōdiuidit̄, ut ſupra * dictū eſt: ſed charitate nō ſolū diligimus Deū, qui eſt ſumma bonitas, ſed ēt [h] diligimus ꝓximum. ergo fidei obiectū non eſt ſolū ueritas prima.

SED CONTRA eſt, qđ Dio. dicit 7. c. de Di. nominibus, * ꝙ fides eſt circa ſimplicem, & ſemper exiſtentem ueritatem: hæc autē eſt ueritas prima. ergo obiectum fidei eſt ueritas prima.

RESP. Dicendū, ꝙ cuiuſlibet cognoſcitiui habitus obiectū, duo hēt. ſ. id qđ materialiter cognoſcit̄, qđ eſt ſicut materiale

telligitur. Secūdum explicationem quidem: quia cum fides ſit virtus pertinēs ad intellectū, & omnis talis virtus oportet ꝙ ſit infallibiter reſpectu veri, conſequens fuit vt vel nomine ſuo, vel nomine actus ſui, vel obiecti, ſignificaretur ut uirtus, & alię quidē virtutes intellectus, vt intellectus, ſapiētia, ſciētia &c. ſecundū ſe, ſeu ſuos actus, virtutē importāt. Fides aūt, & credere nō importāt actū indefectibilē a uero: & ꝓpterea ex parte obiecti oportuit explicari, ꝙ ipſa eſt virt⁹, aſſignādo ſibi ꝓ obiecto ueritatē primā, ut ex hoc ipſo ſciat̄, ꝙ ipſa hēt actū indefectibilē a vero, & eſt uirtus. Si n. dictū ſolū fuiſſet, ꝙ Deus eſt obiectū fidei, cū De⁹ poſſit eē obiectū opinionis, & fidei acquiſitæ, nō fuiſſet explicatū, ꝙ ipſa eſt uirt⁹: ſed ex hoc ipſo, quòd De⁹ vt ueritas, ponit̄ ei⁹ formale obiectū, ſignificat̄ ꝙ Deus eſt ſic obiectum fidei, ut faciat obiectiue ipſam eſſe uirtutem intellectus. Secundum appropriationem uero, quoniam inter fidem, & cæteras uirtutes intellectus, hæc eſt differentia, ꝙ cæteræ utuntur rōnibus formalibus ſuorū obiectorū, tanq̄ cauſis in eſſendo ut medijs: fides uero hoc ſingulare habet, ꝙ utitur Deo tanquàm dicente, ſeu teſtificāte ut medio. Et quia teſtificatio ueritati ut ſic, innititur, & in dicentē, inquantum uerus eſt, reſoluitur, ſicut ordinare in ordinantē, inquantum ſapiens eſt: ideo prima ueritas eſt appropriatum obiectū formale fidei, ſicut ſapientia Dei eſt appropriata cā ordinis, & prouidētia gubernationis uniuerſi.

¶ His præmiſſis ad primum dubium dicitur, ꝙ ſermo authoris eſt formalis de ueritate prima, ut ſic: & de obiecto formali explicite & appropriate. Sic aūt ponere ueritatē primā eſſe obiectum formale, non excludit Deum inquantum Deū, eſſe formale obiectū fidei: imino hoc infert, ſicut Deū inq̄tū ſapiētē, eſſe ordinatorē, nō excludit Deū, inquantū Deū eſſe ordinatorē, ſed hoc infert a poſteriori. Vñ poſitio iſta nō eſt cōtra doctrinā traditam in prima parte: ſed rō diuerſi ſermonis hic, & ibi eſt, quia notitia de Deo, inquantū ſciētia utitur deitate quaſi cauſante ea, q̄ cōuenire ſcit Deo, inquātū uero fides, utit̄ deitate ut teſtificāte, ut patet. Hinc. n. factū eſt, ut cum de theologica ſciētia fuit ſermo, de ſola deitate abſolute eſſet ſermo: cum aūt de theologica fide diſſeritur, de deitate ſub rōne ueritatis primæ, tanq̄ approprians deitatē ad propriū ueritatis opus, meminit. Nec eſt cōtra ueritatē, ui quia inter proprias cauſas credulitatis, ueritas eſt, ad quā ſtat ultima reſolutio. Credo nāq; Deo, quia eſt ipſa ueritas. Nec pōt amplius quæri, quare credis ipſi ueritati. fatua. n. & nulla eſt q̄ſtio hæc: ſicut, quare hō eſt hō. Nec poſtq̄ reddita eſt cā, quare credit̄ Deo, qa eſt ipſa ueritas, cōſequēter ſe hēt iſta q̄ſtio, quā Aureolus infert, quare Deus eſt ipſa ueritas. hoc. n. non ꝑ ſe ſpectat ad cām aſſenſus, ſed ad cām rei. Vndecunq; enim proueniat, ꝙ Deus eſt ipſa ueritas, ſat eſt ad hoc, ꝙ ipſi credā infallibiliter: qm̄ a ueritate non poteſt falſum emanare. Deitas autem eſt communis omnium cauſa, ad quam oīa reſoluūtur, quia conceditur reſolutio fidei in deitatem: quoniam fides credit Deo, quia Deus eſt, & ex hoc credit ꝙ ſit ipſa ueritas, & bonitas ſciens omnia, & ꝙ non poſſit mentiri &c. Et ſic deitas ponitur prima rō formalis fidei, iuxta illud Ioan. 14. Creditis in Deū, & in me credite. Ex hoc, inquiēs, ꝙ in Deum creditis, reliqua credite. Veritas autem ſecundum appropriationem, ut dictum eſt, & explicationem, obiectū ponitur. Et per hoc patet reſponſio ad confirmationem: quoniā Deus, inquantum Deus, ponitur finis & obiectum fidei, quamuis dici poſſit, ꝙ ad uirtutem theologicam ſufficit habere Deū realiter pro obiecto, & fine, & regula, licet ſub alia ratione.

¶ Ad ſecundum dubium dicitur, ꝙ Deus, ſeu ueritas prima ut dicens, ſeu reuelans ſe & alia, eſt obiectum formale fidei: nec hoc eſt tacitū in litera, ſed expreſſum, dum ueritas prima probatur obiectum fidei: quia nihil credit, niſi a Deo reuelatum. Hoc enim medium ad hoc eſt allatum, & hoc ſignificat ſcilicet quia fides innititur Deo dicenti, ſeu reuelanti ſic, ut nihil credat, niſi a Deo reuelatum. Veritas ergo prima ut dicens, ſit formale obiectū fidei, nec eſt opus āliqua ſpecificatione, ſeu limitatione ex parte ipſius obiecti formalis, ſed bene oportet limitare ex parte rerū dictarū. Nullū namq; inconueniēs uideo, ſi obiectū formale fidei ponatur excedēs ipſam, cū obiectū formale charitatis excedat ipſam manifeſte. Limitatio aūt ex parte rerū dictarū nō limitat rōnē formalē dicētis. Sicut. n. Deus vt creator creaturæ, nō eſt rōne limitatiore creator, q̄ ut creator abſolute: ſic dicēs pertinētia ad fidem Chriſtianā, nō eſt limitatiore rōne dicens, q̄ ut dicēs q̄cunq;, ſed limitatio ē utrobiq; ex parte termini, ſ. rei creatæ, & dictæ. Et hinc ꝓuenit, ꝙ licet Deus multa reuelet aliquibus imperti nētia ad religionem Chriſtianā, fides non unit̄ Deo ut reuelatori illorū, ſed hō fidelis credit ſua uolūtate Deū illa illis reuelaſſe, ſi ſibi vī cōſonū credere talia, aut dubitat &c. Et ſi de obiecto materiali, & formali fidei ſermo fiat, optime dī, ꝙ eſt Deus dicēs ſeipſum, qđ eſt idē quod dicere, ꝙ eſt ueritas prima reuelata a ſeipſa. Et ad obiectionē Sco. dī ꝙ licet eſſe reuelatū nihil ponat in re reuelata, eſſe tñ reuelatū a ſe ponit i ea, quaten⁹ reuelās eſt, actū reuelādi. Et qa rōne reuelationis actiuę ponit̄ reuelatio obiectū formale fidei, & dicei, ſeu reuelare, ī Deo ponit actionē q̄ ē ſubſtātia Dei, idō falſū ſimpliciter ē, ꝙ reuelatio ſub qua De⁹ ē obiectū formale fidei, nihil ponat in Deo. Et ſic habitus realis hēt obiectū formale realiſſimū.

¶ Ad tertiū dubiū dī, ꝙ inquantū fides pōt dependere a cā creata, in tm̄ pōt habere aliquā regulā creatā. Conſtat aūt, ꝙ cū ad fidē concurrāt duo, ut infra patet. ſ. aſſenſus, & propoſitio, atq; explicatio credēdorū, fides ex parte aſſenſus a ſolo Deo dependet ut agente, obiecto, fine, & regula. Ex parte autē propoſitionis credendorum pōt dependere ab angelis, & hominibus, mediantibus quibus Deus proponit hæc, uel illa eſſe credenda. Ex hac enim parte fides ex auditu eſt uerbi Dei, ut dī ad Rom. 10. Et propterea quo ad proponendum, & explicandum credenda, ne poſſit accidere error, prouidit Spiritusſanctus de infallibili regula creata, ſenſu ſ. & doctrina Eccleſiæ: ita ꝙ authoritas Eccleſiæ eſt infallibilis regula proponēdi, & explicandi ea, quę ſunt fide tenenda. Vnde duabus concurrentibus ad fidem infallibilibus regulis, ſ. reuelatione diuina, & authoritate Eccleſiæ, inter eas tanta eſt differentia, ꝙ reuelatio diuina eſt ratio formalis obiecti fidei: authoritas autem Eccleſiæ eſt miniſtra obiecti fidei: quoniam fidei actus coniungitur obiecto materiali, id eſt, creditis per hoc mediū, quia Deus dixit, ſeu reuelauit. Et ipſe habitus fidei inclinat mentem ad aſſentiendum propoſitis, propterea quia Deus ſic reuelauit. Sed quòd hæc uel illa, in hoc uel illo ſenſu ſint reuelata, quia Eccleſia ſic tradit, credimus. Et rurſus reuelatio diuina eſt infallibilis regula per ſe conueniens fidei: ſenſus autem Eccleſiæ per accidens conuenit fidei ex parte nostri, quibus hæc proponuntur. In angelis namque, quibus Deus per ſeipſum reuelauit, & explicauit myſterium trinitatis, non erat opus hac regula. Vnde de Ioanne baptiſta ſcribitur Ioannis 1. Quòd uenit in teſtimonium, ut teſtimonium perhiberet de lumine, nō ex parte luminis, ſed ut omnes crederent per illum. Et ſimiliter in primis patribus, quibus reuelata ſunt myſteria fidei, non erat opus hac regula eadem ratione, quia ſcilicet Deus per ſeipſum reuelauit hæc, & intellectum eorum illis tradidit, illuſtrando mentem, ut inferius in tractatu de propheta patet.

¶ Ad primam ergo obiectionem in oppoſitum dicitur, ꝙ quia fides innititur Deo reuelatori articulorū fidei, & inter articulos fidei continetur ſanctitas Eccleſiæ unius, & catholicæ, nec ſanctitas iſta poſt intelligi ſine rectitudine ſenſus, & doctrinæ fidei in ipſa, conſequens eſt, quòd quicunq; adhæret Deo ut reuelatori articulorum fidei, credat Eccleſiam nō poſſe errare in fide, ac per hoc habere ipſius ſenſum, & doctrinā ꝓ infallibili regula in proponēdo & explicando credenda. Et ſic hæreticus, qui ſenſum Eccleſiæ non acceptat ut infallibilem regulam in explicando credenda, recedit a ratione formali fidei, id eſt, a

p. 2. q. 62. art. 3.

*Ca. 7. nō multū remote ante finem.

Obiectū materiali.

Obiectū formali.

Deo reuelatore articulorũ fidei. Et bene nota, ꝙ nõ dr̃ recedere a rõne formali obiecti fidei, ideſt, regula eccleſiaſticæ doctrinæ: ſed p hoc, ꝙ nõ innitit̃ doctrinæ Eccleſiæ, vt infallibili regulæ in explicãdo credẽda, ſequit̃ ꝙ recedat a rõne formali obiecti fidei, ideſt, diuina veritate, vt reuelatrice articulorũ fidei. Et ſimiliter authoritas Aug. quo ad ꝓponẽdũ, & explicãdũ credẽda nobis, q ſecũdũ locũ in credẽdo tenemus, loquit̃. Vnde dicit, ꝙ non crederet Euãgelio, niſi Eccleſia proponeret illud credendũ. Propterea enim credimus magis his libris, quàm aliis, q͂a Eccleſia hos proponit credendos.

Conclu. m D. 192.

Secus aũt eſt de Patribus, qui primum in credendo locum tenent, q ſcilicet a Deo inſtructi ſunt, & libros ipſos ſcripſerũt &c.

Conclu. p

Ad id autem quod obijcitur de reuelatione, iam dictũ eſt, quòd reuelatio actiue ſumpta, eſt ratio formalis, quæ eſt ipſa actio, & eſſentia Dei. Eſſe aũt diuinitus reuelatũ eſt denominatio ab actiua reuelatione veniens, & in illã reducenda eſt.

Conclu. ſ D. 483.

¶ Ad quartũ dubium dr̃, ꝙ nec proceditur in infinitũ in reuelationibus: nec fit reſolutio in ueritatẽ, aut teſtimoniũ Eccleſiæ, nec in fidẽ acquiſitã, ſed fit reſolutio in diuinã reuelationẽ vt ſic, ita ꝙ ĩ ea eſt ſtatus. ¶ Ad cuius euidentiam ſciendum eſt, ꝙ credere Deum eſſe reuelatorem articulorũ fidei, contingit tripliciter. Vno modo ut pure, quod creditur: alio modo ut pure, quo creditur: tertio mõ, vt quod, & quo ſimul creditur. Et ſi fides reſpiceret hoc qđ dico, ſ. ꝙ Deus reuelauit articulos fidei, ut quod creditur tantum, ſicut credit reſurrectionem carnis, oporteret aſſignare aliquam aliam rationem formalem in obiecto fidei, qua crederemus: ſicut in obiecto ſcientiæ id, quod eſt tantum quod ſcitur, eget ratione formali, qua ad ſcientiam ſpectat. Si uero hoc idẽ creditur tantum, ut quo reliqua creduntur, ſurgit quæſtio Scoti: & licet poſſit dici, ꝙ ſicut albedo eſt qua ſubiectum eſt albũ, nec oportet quærere quo ipſa eſt alba, quia ipſa nõ eſt alba denominatiue, ſed formaliter tantum, ſi ſic licet loqui: ita diuina reuelatio eſt, qua credimus, & ipſa non eſt credita denominatiue, ſed formaliter, ideſt, ut ratio credenda. Vera tamen reſponſio eſt, quòd ſicut in tranſcendentibus unitas eſt vna, & bonitas eſt bona: ſic diuina reuelatio eſt quo, & quod creditur, ita quòd ſicut unitas eſt una ſeipſa, & ibi eſt ſtatus: ita diuina reuelatio, qua cætera creduntur, eſt credita ſeipſa, & non per aliam reuelationem. Vnus enim & idẽ actus fidei credit Deũ, & Deo, ut inferius in q. 2. art. 2. patet. Et inquantũ credit Deũ, tendit in quod creditur: inquãtum uero credit Deo, tendit in id quo creditur. Et ſicut non eſt poſſibile aliam vlteriorẽ quæſtionem in fide formare, quare credimus Deo: ita non eſt poſſibile aliam in fide reſolutionem quærere, quare credis Deo reuelanti. Idem enim ſunt credere Deo, & credere Deo reuelanti. Nec te lateat uenenum latens ſub hoc, quòd dicimus credere Deo reuelanti: Duo enim importat. Primum commune etiã Gentilibus: ſecũdum proprium fidelibus. Primum & commune eſt, ut credamus Deo, quando ipſe dicit aliquid, ut uera dicenti. In hoc enim omnes cõuenimus, quòd quando Deus aliquid dicit, non fallit, ſed ueritatem dicit. Vnde & deridẽtes fidem noſtram, dicunt ſe credere Deo ſi aliquid dixerit, multo magis quam cuicunque bono uiro. Secundum aũt, & propriũ fidelium eſt, ut utamur Deo ut reuelatore articulorũ fidei: ita ꝙ actu fidei inhæreat Deo, ut reuelanti articulos fidei. Et hoc intendimus cum dicimus, ꝙ ueritas prima eſt obiectũ formale fidei. Et hoc ſignificatur per credere Deo. Et in hoc priuati lumine hoc fatentur ſe diſſentire, dum dicunt, ꝙ ipſi putant

F ſunt credere Deo, ſi ipſe dicat aliquid: ſed ꝙ Deus dicat, uel dixerit articulos fidei &c. hoc non credunt. Et ſic ipſi, licet concedant Deum eſſe primam, & ſummam ueritatem, non utantur ipſa prima ueritate ut reuelatrice eorum, quæ fide tenemus, & propterea ſunt infideles. Et ex hoc manifeſtum fit quod diximus, ꝙ ſcilicet ſ hac adhæſione ad primã ueritatem, vt reuelatricem, ſtat reſolutio ultima creditorum, & non ad fidem acquiſitam, qua credo Ioanni Euangeliſtæ, aut Paulo Apoſtolo, aut communitati Eccleſiæ. Vnde de Abraham ſcriptum eſt Geneſis 15. ad Romanos 4. Credidit Abraham Deo, & reputatum eſt ei ad iuſtitiã. Et per oppoſitũ, ad Moyſen & Aaron dictũ eſt a Deo, Numeri 20. Quia nõ credidiſtis mihi &c. ut ex hoc ſciremus, ꝙ ratio fidei ĩ hoc ſtat, vt utamur Deo ut reuelante, in quo videtur Moyſes defeciſſe, & non in hoc, ꝙ crediderit Deum dixiſſe falſum. Facit ergo habitus fidei infuſæ hominem inhærere Deo, vt teſtificãti, tanquàm in ratione omnium credendorum, iuxta illud 1. Ioan. 5. Qui credit in filium Dei, habet teſtimonium Dei in ſe. Et ſi hæc aduertiſſet Durandus in 24. diſt. 3. ſententiarum art. 1. non dixiſſet, quòd prima ratio credendi alia, & ad quod fit ultima reſolutio credibilium, eſt credere Eccleſiam regi a Spiritu ſancto. Nam diſtinguendo duos actus, ſcilicet aſſentire, & proponere: & rurſus propoſitionem ſimpliciter, uel quo ad nos, apparet primo, quòd Deus ipſe eſt primo proponens ſimpliciter ea quæ ſunt fidei: & ideo ad fidem ſpectant, quia ipſe propoſuit hæc, & non

I illa. Apparet ſecundo, quòd quo ad nos, quibus Deus per ſeipſum non proponit credenda, ſicut propoſuit Apoſtolis, & Prophetis, ſed per Eccleſiam ſuam, quòd Eccleſiam regi a Spiritu ſancto, eſt infallibilis regula ad proponendum credenda nobis. Apparet tertio, quòd ratio, quare aſſentimus omnibus credibilibus eſt, quia Deus dixit, ut patet ex dictis. Manifeſta autem hæc ſunt ex tribus. Primo ex hoc, quòd fides in nobis, & Apoſtolis, & Prophetis eſt eiuſdem rationis, ac per hoc in idẽ reſoluit. Conſtat autem quòd illi immediate docti a Deo, non ideo credunt, quia Eccleſia eis tradidit: ſed quia Deus dixit. ergo. Secundo ex authoritatibus inductis ueteris, & noui teſtamẽti. Tertio ex hoc, quòd Eccleſiam regi a Spiritu ſancto, ideo credimus: quia eſt unum eorum quæ Deus dixit. Vnde ad hoc conamur afferre authoritates ſacræ ſcripturæ. Nec obſtat quòd etiam econuerſo, cum credimus quòd Deus dixit, quia Eccleſia proponit Deum dixiſſe, & ſic erit circulus, Non obſtat, inquam, quia hoc eſt quo ad

K proponere tantum, & hoc nobis. Illud autem eſt quo ad proponere, & aſſentire, & utrumque ſimpliciter. Fidei autem habitus, actus, & obiectum attẽditur principaliter penes id, quod eſt ſimpliciter: quamuis ſecũdario ea, quæ ſunt ad nos, affirmanda quoque ſint.

obiectũ, & id p qđ cognoſcit̃, qđ eſt formalis rõ obiecti, ſicut in ſciẽtia Geometriæ materialiter ſcita ſunt cõcluſiones: formalis vero rõ ſciẽdi ſunt media demõſtrationis, p q̃ concluſiones cognoſcunt̃. Sic igit̃ [m] in fide, [d] ſi cõſiderem[o] formalẽ rõnẽ obiecti, nihil eſt aliud, q̃ veritas prima[n]. Nõ. n. fides, de qua loq̃mur, aſſentit alicui, niſi qđ eſt a Deo reuelatũ. Vñ ipſi veritati diuinæ fides innititur tanq̃ medio. Si[p] vero cõſiderem[o] materialiter ea, q̃b[o] fides aſſentit, nõ ſolũ eſt ipſe De[o], ſed ẽt multa alia, [q] quę tñ ſub aſſenſu fidei nõ cadũt, niſi ſc̃m qđ habent aliquẽ ordinẽ ad Deũ, ꝓut. ſ. p aliquos diuinitatis effect[o] hõ adiuuat̃ ad tẽdẽdũ in diuinã fruitionẽ, & iõ [r] ẽt ex hac parte, obiectũ fidei eſt quodãmõ ueritas [s] prima, ĩquãtũ nihil cadit ſub fide, niſi in ordine ad Deũ[t]. Sicut ẽt obiectum medicinæ eſt ſanitas: quia nihil medicina cõſiderat, niſi in ordine ad ſanitatem.

G AD PRIMVM ergo dicendũ, ꝙ ea q̃ pertinẽt ad humanitatem Chriſti, & ad ſacramẽta Eccleſiæ, uel ad quaſcũq; creaturas, cadunt ſub fide, inquãtũ p hæc ordinamur ad Deũ, & eis ẽt aſſentimus ꝓp diuinam ueritatẽ.

ET SIMILITER dicendũ eſt ad Secũdum de omnibus illis, quæ in ſacra ſcriptura traduntur.

AD III dicendũ, ꝙ ẽt charitas diligit proximũ ꝓp Deum: & ſic obiectũ eius proprie eſt ipſe Deus, ut infra dicetur*.

*q. 25. artic. 1.

ARTICVLVS II

Vtrum obiectũ fidei ſit aliquid complexum per modum enunciabilis.

H AD SECVNDVM ſic proceditur. Videtur ꝙ obiectum fidei nõ ſit aliquid cõplexũ p modũ enuntiabilis. Obiectum. n. fidei eſt veritas prima, ſicut dictum

Perrãs per tex.

1. d. 41. a. exp. lit. 3. d. 24. art. 1. Et: contra ... Et ver. 14. art. 1. cont. & ad 5. & 11. & art. ... con.

SVPER QV. I. ARTIC. II.

Ferr. 1. cont. c. 7. *Iſclcot. 1 5. q. 2.*
Capr. 1. d. 4. con. 1. & in prol. con. 2. par. 1. con. & in prol. con. 1. con.
Bannes eod. art. *D. Bon. d. 24. ar. 1 q. 3.*

IN articulo 2. Aduerte, quod diſtinctio facta in litera de obiecto fidei ex parte rei, & ex parte noſtri, non coincidit cum diſtinctione illa de quo creditur, & quod creditur, nec cõprehenditur ab illa, ut illa utitur Durandus in 24. diſt. 3. ſententiarũ, uolens quòd obiectum fidei, de quo creditur, eſt incomplexũ, quod uero creditur, eſt complexum: ſicut obiectũ ſcientiæ, de quo ſcitur, eſt incõplexum i. ſubiectũ cõcluſionis, quod uero ſcit̃, eſt cõcluſio cõplexa. Hæc. n. diſtinctio de credito, ſcito, & opinato

ar. præc. opinato, put eſt in nobis. Scitũ.n. ut de quo ſcitur.i. ſubiectũ cõ A cluſionis, eſt prima operatione intellectus apphenſum, & ſic eſt incõplexũ. Scitũ aũt ut q̃d ſcitur.i. concluſio, in ſecũda intellectus apphenſione eſt. Diſtinctũ vero authoris in litera facta, cõprehẽdit creditũ ſecũdũ eſſe i re, & in nobis: ita q̃ nõ ſolũ obiectũ fidei, ut de quo credit̃, ſed obiectum fidei ut q̃d credit̃, ſi ſumat̃ ex parte rei, ẽ incõplexũ, ex parte vero nr̃i, eſt cõplexũ. Et hoc directe intendit litera, q̃ non meminit de credito, ut id de quo credit̃: q̃a dicẽdo, q̃ id q̃d creditur ex parte rei, eſt incõplexũ, à fortiori manifeſtũ relinq̃t, q̃ id de quo credit̃, eſt incõplexũ: & q̃d magis vrget, q̃a q̃õ inter doctores de complexione obiecti fidei, ẽ pp ipſum quod creditur. Nõ oportet autẽ aliter ſoluere rõẽs Durandi ad concludẽdũ q̃ id, q̃d creditur, eſt cõplexũ, quia uerũ cõcludunt, accipiẽdo illud q̃d credit̃ ex parte nr̃i, ut in litera dr̃: falſum aũt, accipiẽdo ipſum ex parte rei. Quod tñ falſũ ſibi imponere nolo: quia indiſtincte loquitur de eo, q̃d credit̃. Hæc aũt dicta ſunt, ut ſis cautus. Nota quoq;, q̃ in rñſione ad ſecũdũ dr̃, q̃ nulla eſt dña inter creditũ, & ſcitũ, quo ad eſſe cõplexum in nobis, & incõplexum in re: & ppea ſcientiam de rebus, noſtro mõ tñ, haberi a nobis videns, cõparere ignorantib. quid diſcant, aut opinentur ipſimet, dum enũtiabilia magnificant.

p. p. 96. ar. 5.

SVPER QV. I. ARTIC. III.

Palu.l.3.p.d.23.q.2.
Ban.eod.art.
Alex. de Ales 3.p.q.68.ar.7.per totum. q.69.per totum.
D.Bon.d.24.q.1.ar.1.
Dur.d.24.q.1.2.d.25.quæſt.2.
Scot d.24 q.1.
Th.ab ar.d.24.q.1.a.2

onclu. D. 341. — onclu. p — D. 602.

IN articulo tertio, nota Nouitie circa rõnem allatã in litera, q̃ aliud eſt, ſub vero ee falſum: & aliud eſt, ſub uero eſſe cognitionẽ falſi. Primũ.n. ſignificat oppoſitũ eſſe ſub oppoſito, tãquã formali, ſeu pprio actiuo, aut fine, q̃d eſt impoſſibile. Secũdũ aũt ſignificat unũ oppoſitorũ eſſe rõnẽ cognoſcẽdi reliquũ, aut fugiendi, vel excludendi: & hoc eſt verũ. In litera aũt primũ aſſumitur, nõ ſecundũ. Quãuis.n. fides ſit, qua aſſentimus uero, & diſſentimus oppoſito falſo: & ſimiliter charitas, qua amamus bonũ, & odio habemus malũ contrariũ charitati, & ponendo ens, puta albũ, excludatur nõ ens oppoſitum, puta non album: fidei tamẽ ex hoc ipſo, q̃ aſſentit ueritati ut medio aſſentiendi, repugnat aſſẽtire falſo: quia uerũ non ducit ad falſum. Et ſimiliter charitas, quia amat rõne bonitatis, non amat aliq̃d malũ: q̃a bonũ nõ ẽ mediũ ducẽs ad malũ. Et ſimiliter ens nõ eſt p ſe poſitiuũ oppoſiti nõ entis in quocuq; gñe.

¶ In eodem articulo in rñſione ad primũ, ſi nõ intelligis Nouitie, quõ falſa opinio ſtat cũ operatione iuſtitiæ, & ſimiliũ, animaduerte, q̃ con ingit aliquẽ falſo credere abſq; culpa ſua, aliquẽ ſibi eſſe debitorẽ, uel ecõuerſo, & operari ad illũ ſecũdũ iuſtitiam: & ſimiliter credere ſe non indigentẽ cibo, aut potu, & operari ſecundum tẽperantiam, & ſic de aliis. Et ideo iſtæ uirtutes appetitiuæ nõ totaliter excludere falſam opinionem de eo, circa q̃d agitur ve in litera dicitur.

¶ In rñſione ad quartũ eiuſdẽ articuli aduerte diligẽter, ne ex hac rñſione fallaris. Aud ẽs.n. q̃d fides nõ reſpicit has, uel illas ſpecies, ſed ad hoc, q̃ corpus Chr̃i ſub ſpeciebus rite conſecratis ſit, & ſubiungẽs q̃ credere has, uel illas ſpẽs eſſe rite cõſecratas, relinqtur humanæ æſtimationi: pp q̃d ſi in hoc erratur, nullũ pĩudiciũ fit fidei, incidas in errorẽ dicẽtiũ, q̃ hoſtia, quę adorãda offertur in Eccleſia, adorãda eſt ſub conditione, ſi eſt vere cõſecrata. Hic n. accidit illud, Trepidauerũt timore, ubi nõ fuit timor. Et ne abſque rõne arguere hos uideamur, declarat̃ hoc rõne, authoritate, & exẽplo. Ratione q̃dẽ: q̃a actus humanus cadens ſuper debita materia q̃ñ, ſicut, ubi, & cum oportet, eſt bonꝰ moraliter: ſed actus volũtarius credẽtis abſolute hanc hoſtiam eſſe conſecratam, eſt hmõi. ergo. Probatur minor: q̃a cum, ut in pluribus talẽ, ſit uerũ, hoſtias rite conſecrari, & q̃d ut in pluribus inuenitur, niſi impedimentũ aliq̃d adſit, verificetur, conſequens eſt, ut nullo apparẽte quouis mõdo impedimento actus credendi feratur ſuper materia debita, ſ. uero ut in pluribus, & in hoc ſingulari nõ impedito, quãtum apparet rationabiliter. Indiſciplinati autem eſſet quærere maiorem certitudinem in iſtis, vt patet in ſecundo Metaphyſicorum. Ex parte quoque uoluntatis idem apparet: nam deuotio, & ueneratio conditionalis minor eſt uẽneratione, & deuotione abſolute. nocet ergo deuotioni iſte timor. Authoritas eſt Eccleſiæ, quæ inſtituit in oratione, quam ſacerdos cõmunionẽ ſumpturus dicit, vt abſolute fateatur hanc hoſtiam, & hũc

Porrecta. per totum.

Ar. 98. 46. tripliciter 2. ad 4. Et 3. di. 2. ar. 1. q. 9. 3. Et poſ. 96. 4. artic. 1. in prin.

* eſt. ſed h prima ueritas eſt q̃d incõplexũ. ergo obiectũ fidei non eſt aliquid complexum.

¶ 2 Præt. Expoſitio h fidei i ſymbolo cõtinet̃: ſed in ſymbolo nõ ponunt̃ enũtiabilia, ſed res. Nõ enim dr̃ ibi, q̃ Deus ſit omnipotens: ſed, credo in Deum omnipotentem. ergo obiectum fidei non eſt enuntiabile, ſed res.

¶ 3 Præt. h Fidei ſuccedit uiſio, ſecundũ illud 1. ad Corinth. 13. Videmus nunc p ſpeculum in ænigmate, tunc aũt facie ad faciem: nunc cognoſco ex parte, tũc aũt cognoſcam ſicut & cognitus ſum: ſed uiſio patriæ eſt de incõplexo, cũ ſit ipſius diuinæ eſſentiæ. ergo ẽt fides viæ.

SED CONTRA. Fides eſt media inter ſcientiã, & opinionẽ. C Medium aũt, & extrema ſunt eiuſdẽ gñis. Cum ergo ſciẽtia, & opinio ſint circa enuntiabilia, uidetur q̃ ſimiliter fides ſit circa enuntiabilia: & ita obiectum fidei, cũ ſit circa enuntiabilia, eſt aliquid complexum.

RESP. Dicendũ, q̃ cognita ſunt in cognoſcente ſecundum modum cognoſcentis. Eſt autẽ modus pprius humani intellectus, ut componẽdo, & diuidẽ- D do ueritatẽ cognoſcat, ſicut in primo dictũ eſt: * & iõ quę ſunt ſm ſe ſimplicia, intellectus humanus cognoſcit ſm quãdam complexionẽ: ſicut ecõuerſo, intellectus diuinus incõplexe cognoſcit ea, q̃ ſunt ſm ſe complexa. Sic ergo obiectũ fidei dupliciter cõſiderari pt. Vno mõ ex parte ipſiꝰ rei creditæ: & ſic m obiectũ fidei d eſt aliq̃d incõplexũ, o ſ. res ipſa, de qua fides hr̃. Alio mõ ex parte credentis, & p ſecũdum hoc, obiectum fidei eſt aliquid complexum per modũ enuntiabilis: q & ideo d utrũq; uere opinatũ fuit apud antiquos, & ſecundum aliquid utrunque eſt uerum.

AD PRIMVM ergo dicendum, q̃ ratio illa procedit de obiecto fidei ex pte ipſiꝰ rei creditę.

AD II dicẽdum, q̃ in ſymbolo tãgunt̃ ea, de quib. eſt fides, B inquãtũ ad ea terminat̃ actꝰ credẽtis, ut ex ipſo mõ loquẽdi apparet. Actꝰ aũt credẽtis nõ terminat̃ ad enũtiabile, ſed ad rẽ. Nõ.n. formamꝰ enũtiabilia, niſi ut p ea de reb. cognitionẽ hẽamus: ſicut i ſcientia, ita & i fide.

AD III dicẽdũ, q̃ uiſio pr̃iæ erit ueritatis primæ ſecundum q̃ in ſe eſt, ſecũdũ illud 1. Io. 3. Scimus, q̃m cum apparuerit, ſimiles ei erimus, q̃m videbimus eum ſicuti eſt, & ideò uiſio illa erit non per modum enuntiabilis, ſed per modum ſimplicis intelligentiæ: ſed per fidem non apprehendimus ueritatem primam, ſicut in ſe eſt. vnde non eſt ſimilis ratio.

ARTICVLVS III.

Vtrum fidei poſſit ſubeſſe falſum.

AD TERTIVM ſic proceditur. Videtur q̃ fidei poſſit ſubeſſe falſum. Fides.n. h condiuiditur ſpei, & charitati, ſed ſpei põt aliq̃d ſubeſſe falſum. Multi enim ſperant ſe habituros vitã ęternã, qui non habebunt. h Sir & etiam charitati: multi.n. diliguntur tanq̃ boni, qui tamẽ boni non ſunt. ergo & fidei poteſt aliquid ſubeſſe falſum.

¶ 3 Præt. Abrahã credidit Chriſtũ h naſciturum, ſm illud Io. 8. Abrahã pr̃ ueſter exultauit ut E uideret diẽ meũ, uidit, & gauiſus ẽ: ſed poſt tp̃s Abrahæ Deꝰ poterat nõ icarnari. ſola.n. ſua volũtate carnẽ accepit, & ita eſſet falsũ, q̃ Abrahã de Chr̃o credidit. ergo fidei pt ſubeẽ falsũ.

calicem conuinere corpus, & ſanguinē Chri, dū ſacerdos dicit, Libera me ꝑ hoc ſacroſanctū corpus, & ſanguinē tuū a cunctis iniquitatib. &c. Verba ii exteri⁹ abſolute plata, ſunt ſigna interioris mētis abſolute credētis, & uenerātis: exēpla ſunt cogētia. Nā manifeſte adoram⁹ ſummū Pontificē abſolute, & ſimiliter alios epiſcopos. Et ſi ſecūdū iſtorū timorē ſub cōditione eſſent uenerādi, qa qs ſcit ſi iſte fuit baptizatus? & ſi ille, q baptizauit eū, habuit intentionē cōferendi ſacramē um baptiſmi? Et ſimiliter ſub conditione confitendū ſacerdoti ꝑptio pp idē dubiū: immo & ſacerdos quilibet ſub conditione debe ret abſoluere, & cōficere ſacramenta, & alia hmōi facere pp ſimile dubiū, ſi ipſe eſt uere baptizat⁹, vt rite ordinat⁹, & pp illu b um de ſuſcipiente. Hæc.n. oīa pendent ex intentione miniſtri Eccleſiæ, ſicut & cōſecratio hoſtiæ. Et ii, ꝓ quia, hæc ſunt fatua, ſtultum quoque hoc eſſe quare nō tatene? Cōuincat quoque te plus hi experiētia, totis exprimēdo cōditionalē, quā mēte dſic debere exprimi, & obedientiā pſtēt Papę, abſoluāt, conſecrent &c. explicando conditionē, & uidebūt errorē ſuū. Non n. hæc ſunt arcana Dei, q̄ non licet homini loqui. Sed ſi tenetur homo mēte cōditionata hæc facere, licite exprimet voce: vt patet in rei te: aiō: baptiſmi du b j: tunc.n. dicitur. Si nō es baptizatus, ego te &c. Nulli ergo periculo ſe exponit adorādo abſolute, qm humano more certitudinē habet: & hæc ſufficit homini.

Libr. 6. Eth. ca. 2. tom. 5. 1. q. 4. ar. 2 & 5.

D. 350. Lumen.

Ar. 1. huius quęſt.

Conclu.

SVPER QV. I. ARTIC. IIII.

Capr. 2. d. 25. q. 1. cō. 1. Ban. eod. art.

D Bon. d. 24 q. 2. ar. 1.

IN artic. 4. dubium ... ō diſſimulādū occurrit de rōtione ad ſecundū, quo. ſ. diſt. ibi facta cum ſuis mēbris uerificetur in ꝓpoſito. Nam ly uidere, ſeu eſſe viſum, aut ſumitur uniuoce in utroq; membro, aut ſecundū diuerſam ſignificationem. Si ſumitur eodē mō, ſequitur primo ꝙ pp miracula uiſa homo uideret, i. euidenter cognoſceret ea, q̄ ſunt fidei, eſſe credibilia, & cōſequenter eſſe uera. Hoc aūt eſt falſum ergo. Probat̄ ſequela: quia euidentia de credibilitate illorū īfert neceſſario euidētiā ꝙ illis aſſentiēdū ē ut ueris abſq; formidine alteri⁹ partis. Hoc aūt nihil aliud eſt, q̄ hēre euidentiā, q. illa ſunt uera, quis incognita ſecundū ſeipſa nobis. Sicut ſciēs quadraturā circuli eſſe ſcibilem, q̄uis nō ſciat, hēt euidentiā, ꝙ quadratura circuli eſt ſcibilis, & in ſe uera, quāuis nō ſit ſecūdū ſeipſam nobis adhuc nota. Falſitas aūt conſequētis patet ex hoc, ꝙ intellectus uidentis miracula, puta, Lazarū reſurgere, nō cōuincebat̄ ex euidētia ad credendū Chriſtū eſſe filiū Dei. Nā ſi conuincebat̄ nec diſcipuli Chriſti habuiſſent fidē, nec q. dā iuſſent ad Pontifices, non credentes, ut dr Io. 11. Sequitur ſecundo, ꝙ quilibet hñs fidē Chriſtianā, euidētē certitudinē haberet, ꝙ hæc ſint credēda: quod tñ nō experimur in nobis. Et patet ſequela ex ipſa litera dicente. Non. n. crederet, niſi uideret ea eſſe credēda. Sequit̄ tertio, ut iā tactū eſt, ꝙ fideles haberēt ſaltē certitudinē euidentem, & ſi nō ex propriis, de his q̄ ſunt fidei. Et ſic dato, ꝙ credi tū non ſit uiſum, eſſet t̄m certitudinaliter cognitū ab intellectu credentis: qđ implicat contradictoria ſimul &c.

¶ 3 Præt. Fides antiquorū fuit, ꝙ Chrs eſſet[h] naſciturus, & hæc fides durauit i multis vſq; ad ꝑdicationē Euāgelij: ſed Chriſto iā nato, ēt aliqua ꝑdicare inciperet, falſum erat Chr̄m naſciturū. ergo fidei pt ſubeſſe falſū.

¶ 4 Præt. Vnū de ꝑtinētib. ad fidē eſt, vt aliqs credat ſub[h] ſacramēto altaris uerū corpus Chri cōtineri. Pōt aūt cōtingere, qñ nō rectē conſecratur, ꝙ nō eſt ibi uerū corp⁹ Chri, ſed ſolū panis. ergo fidei pōt ſubeſſe falſū.

SED CONTRA. Nulla uirt⁹ ꝑficiēs intellectū ſe hēt ad falſum, ſm ꝙ eſt malū intellꝰ, ut patet ꝑ Philoſophū in ſexto* Ethic. ſed fides eſt q̄dā uirtus ꝑficiens intellectū, ut infra † patebit. ergo ei nō poteſt ſubeſſe falſum. H

RESP. Dicendū, ꝙ nihil ſubeſt alicui potētiæ, uel habitui, aut ēt actui, niſi immediate rōe formali obiecti, ſicut color videri[d] nō pōt, niſi ꝑ lucē:* & cōcluſio ſciri nō pt, niſi ꝑ mediū demōſtrationis.* Dictū eſt aūt, ꝙ rō formalis obiecti fidei ē veritas prima: vñ nihil pōt cadere ſub fide, niſi inquantū ſtat ſub veritate prima, ſub qua nullum falſum ſtare pōt: ſicut nec non ens ſub ente, nec malū ſub bonitate. Vñ relinqt̄, ꝙ[m] fidei non poteſt ſubeſſe aliquod falſum.[n]

AD PRIMVM ergo dicendū, ꝙ quia uerū eſt bonū intellectus, nō aūt eſt bonū appetitiuę virtutis, iō oēs uirtutes, quæ perficiūt intellectū, excludūt totalr falſum: qa de rōne uirtutis eſt, ꝙ ſe habeat ſolū ad bonū. Virtutes aūt perficientes partē appetitiua non excludunt totalr falſum. Poteſt.n. aliquis ſecūdū iuſtitiam, aut temperantia agere, habēs aliqua falſam opinionē de eo, circa qđ agit: & ita cū fides ꝑficiat intellm, ſpes autē, & charitas appetitiua partē, ñ eſt ſilis rō de eis. Neque ēt ſpei ſubeſt falſum. Non. n. aliqs ſperat ſe habiturū uitā æternā ſm propria poteſtatē (hoc. n. eſſet ꝑſumptionis) ſed ſecundū auxiliū gratiæ, in qua ſi ꝑſeuerauerit, oīno & infallibiliter uitam æterna conſequetur. Similiter ēt ad charitatem pertinet diligere Deū in quocūq; fuerit: vñ nō refert ad charitatē, utrū in iſto ſit Deus, q pp Deū diligit.

G

AD II dicendū, ꝙ Deū nō incarnari ſm ſe conſideratū, fuit poſſibile, ēt poſt tps Abrahæ: ſed ſecundùm ꝙ cadit ſub prēſcientia diuina, habet quanda neceſſitatē infallibilitatis, ut in primo dictum * eſt: & hoc mō cadit ſub fide. Vnde prout cadit ſub fide, non pōt eſſe falſum.

AD III dicēdū, ꝙ hoc ad fidē credētis ꝑtinebat poſt Chriſti natiuitatē, ꝙ crederet eum qñque naſci: ſed illa determinatio tpis, in qua decipiebat̄, non erat ex fide, ſed ex coniectura humana. Poſt eſt. n. ex cōiectura humana hoiem fidelē falſū aliqd ęſtimare: ſed ꝙ ex fide falſum æſtimet, hoc ē impoſſibile. I

AD IIII dicēdū, ꝙ fides credētis ñ refert ad has ſpēs panis, vl illas: ſed ad hoc, ꝙ uerū corpus Chri ſit ſub ſpēbus panis ſenſibilis, qñ recte fuerit cōſecratū. Vñ ſi nō ſit recte cōſecratū, fidei nō ſuberit pp hoc, falſum.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum obiectum fidei poſſi eſſe aliquid viſum.

AD QVARTVM ſic ꝓceditur. K Videtur quod obiectū fidei ſit aliqd uiſum. Dicit. n. Dominus Thomæ, Ioan. 20. Quia uidiſti me Thoma, credidiſti: ergo & de[h] eodē ē uiſio, & fides.

Si aūt uidere ſumit̄ diuerſimodē, tunc diſtinctio, tunc oppoſitio mēbrorum, tunc formalitas doctrinę, tunc authoritas doctrinæ.

¶ Ad euidentē ĥ horū ꝑnotanda eſt differētia inter uidere aliqđ eſſe ſcibile, & videre aliquid eſſe credibile. Scibile nanq; eſt aliqđ ex ſe, credibile autē ex teſtimonio: ac ꝑ hoc ſi cōſtat aliquid eſſe ſcibile, cōſtat illud eē verū, neceſſariū &c. Si aūt cōſtat aliqđ eſſe credibile, ñ cōſtat ꝑpea eſſe uerū ſed teſtimonia eſſe talia, ut illud ſit credibile, ut quotidiana experientia in iudicū ſententiis per teſtes, & propria confeſſionē manifeſtat. Ex hoc nāque ꝙ fide digni teſtes aliqđ aſſerūt, & re⁹ ipſe cōfitetur, nō hr certa euidētia ꝙ ita ſit (ꝑter omnes mentiri) habetur tamen euidentia, ꝙ ita eſſe eſt credibile, iudicabileque abſque alterius partis formidine.

¶ Præmittendum eſt ſecūdo, ꝙ uidere, in propoſito ſumit̄ pro tota latitudine uiſionis, ita ꝙ nō reſtringitur ad uidere ſic, vel ſic: ſed quocunque modo ſaluetur uidere, ſufficit. Dicimur. n. uidere non ſolum ſenſibile proprium, ſed commune, & ꝑ accidens. Et Auguſt. in vlt. lib. de ciui. Dei c. 28. corporali oculo nos viſuros Deum ubique præſentem credit, ſicut homines mox ut aſpicimus, non credimus uiuere, ſed uidemus.

¶ His præmiſſis, dicitur ad dubium motum, quod uidere ſumitur uniuoce, ſeu eodē modo: ideo non teſtimgendū eſt ad hæc ſigum

2 reſpon.

P. p. q. 14 artic. 13. & 15.

Pro captu vōnis.

Porrecta per totum.

1. 2. q. 67. art 3 cor. 2. ad primū. Et 3. q. 7. art. 3. cor. & ad tertiū & 3 diſt. 24. ar. 2. q. 1.

ſignificationem, vel illam, infra latitudinem viſionis tam corporalis, quàm ſpiritualis: tam per ſe, q̄ per accidens viſibilis.

¶Et cum arguitur contra, Reſpondetur primo, accipiendu credibilitatem humano more: & negando hanc ſequelam. Ioannes videt ea, quæ ſunt fidei, eſſe credibilia. ergo habet certitudinē, q illa ſunt uera. Et ad illius probationē dr̄, q euidentia de credibilitate horū infert neceſſario euidētiā, q aſſentiendū eſt illis non vt veris abſolute, ſed vt veris credibiliter abſq; formidine alterius partis in volūtate, nō in intellectu. Iā.n. dicta eſt differētia inter videre aliquid eſſe ſcibile, & aliqd eſſe credibile. Et nunc adiū gimus, q cōſtare aliqd eſſe verū ut credibile, diminuit de rōne veri cōſtātis abſolute, ut patet. Et propterea uidentes Lazarū reſurgere, non habebāt certitudinē euidentiæ, quòd Ieſus erat filius Dei: ſed q ipſum eſſe filium Dei, ut ſe prædicabat eſſe, erat credibile. Et ſic ex ſignorum euidentia non habebant euidentiam eorū, quæ ſunt fidei, ſed credibilitatis eorū.

* Serm. 33. inter medium & finem. tom. 10.

¶Reſpondetur ſecundo, extendendo credibilitatem ēt ad certitudinē ex veritate conſtante teſtis veri clare, negando hāc ſequelam. Ioānes habet certitudinē, q ea quæ ſunt fidei, ut atteſtata, ſunt uera ergo non hēt fidē de his, quæ ſunt fidei. Stāt.n. hæc duo ſimul, q intellectus ſit certus ex euidentia ſignorum, uel Dei teſtantis, q trinitas atteſtata eſt uera trinitas perſonarū, & ſimul credat, & tn̄ non uideat trinitatē ſecūdū ſe eſſe, ac ꝑ hoc uerū eſſe. Verum.n. nō addit ſupra præiacens. Sed in hoc falluntur minus perſpicaces, q non diſcernunt quid inter ſit inter uidere ꝓpoſita in fide eſſe uera, & uidere ꝓpoſita in fide ut atteſtata, ſeu credibilia eſſe uera. Multum enim refert referē do ad euidentiā. Nec diſcernūt inter cognitionē certam ex euidētia rei cognitæ, & certā ex euidētia teſtimoniorū eius. Hæc.n. intātū diſtant, ut prima repugnet fidei: ſecunda aūt repugnet fidei teſtimonijs, ſed non fidei rerum, quæ ſunt atteſtatæ. Hæc autē inferius, cum de fide angelorum tractabimus, clare eluceſcent. Et hoc ſufficit ad diſcernendum inter ea, quæ ſunt fidei in ſeipſis, & in ratione credibilis: quia ſcilicet ſimul poſſunt eſſe ab eodē credita ſecundum ſe, & uiſa in ratione credibilis.

¶In eadem reſponſione ad ſecundum, dubium aliud occurrit circa ſubiunctam rationem, quare ea quæ ſubſunt fidei ſub cōmuni ratione credibilis, ſunt uiſa ab eo, qui credit ſcilicet: nō enim crederet, niſi uideret ea eſſe credenda uel propter euidētiam ſignorum, uel propter aliquid huiuſmodi.

¶Occurrit autē hic dubium: quia iſta ratio infert neceſſitatē euidentiæ in communi, ad credendum in particulari. Dicēdo enim quòd non crederet, niſi videret eſſe credenda, manifeſte dicit, q oportet credentem uidere eſſe credendum. Sed quia hoc non probatur in litera, nec apparet uerum, ideo ambiguitas conſurgit. Experimur enim nos multa credere ſine euidentia credibilitatis, immo ex leuitate cordis, iuxta illud. Qui cito credit, leuis eſt corde Non omnes quoque Chriſtiani credētes, fatentur ſe uidere credibilitatē eorum, quæ ſunt fidei: ſed hoc uidetur paucorum eſſe.

¶Ad hoc dubium dicitur primo, q author loquitur de uidere, lato uocabulo: ſed hoc iam excluſum eſt in præcedenti dubio, quia periret diſtinctio in hac litera facta, niſi uidere hic ſumatur, ut incompoſſibile eſt actui credendi reſpectu eiuſdem: qd eſt proprie loqui de uidere.

¶Dicitur ſecundo, quòd author loquitur de uidere, quantum eſt ex parte habitus fidei infuſę: ſed hoc oſtēditur nō conſonare literæ, tripliciter. Primo, quia expreſſe in litera eſt ſermo de illo q credit, ut ſic, & nō ex parte habitus: unde ratio aſſertur probans ex actu credendi, & non ex habitu, cum dicitur Non enim crederet, niſi uideret. Secūdo, qa in litera cauſa uiſionis expreſſe aſſignatur ex extrinſecis, ſ. pp miracula, uel aliquid huiuſmodi, & non ex parte habitus. Tertio, quia in litera reſeruatur tractanda uiſio ex parte habitus in tertio argumento, & illius reſponſione: & ibi tractatur ex parte habitus, ut patet in-

¶2 Præt. Apoſtol' 1. ad Cor. 13. dicit. Videm' nūc ꝑ ſpeculū in ænigmate: & loquiť de cognitiōe fidei. ergo id qđ crediť, vr̄.

¶3 Præt. Fides eſt quoddā ſpirituale lumen: ſed ſub quolibet lumine aliquid videtur. ergo fides eſt de rebus uiſis.

B ¶4 Præt. Quilibet ſenſus, uiſus nominať, vt Aug. dicit ĭ libro* đ verbis Dn̄i: ſed fides ē đ auditis, ſm̄ illud ad Rō. 10. Fides ex auditu. ergo fides eſt de reb' viſis.

Sed contra eſt, quod Apoſtolus dicit ad Hebr. 11. q Fides eſt argumētū non apparentiū.

Resp. Dicēdū, q fides importat aſſenſum intellect' ad id qđ crediť. Aſſentit aūt ĭtellect' alicui dupl'r. Vno mō, qa ad hoc moueť ab ipſo obiecto, qđ eſt vel ꝑ ſeipſum cognitū, ſicut patet ĭ principijs primis quorū ē intellectus: vel eſt ꝑ aliud cognitū, ſicut patet de cōcluſionib', quarū eſt ſciētia. Alio mō intellectus aſſentit alicui, nō qa ſufficiēter moueať ab obiecto ꝓprio, ſed ꝑ quādā electionē uolūtarie declinās ĭ vnā partē magis, q̄ in aliā. Et ſi qdē hoc ſit cū dubitatione, & formidine alterius partis, erit opinio. Si aūt ſit cū certitudine abſq; tali formi-

A menti. Non ſunt aūt confundendæ argumētorū difficultates, ſed vnicuiq; propria ſeruanda eſt: qm̄ ideo diuerſificata ſunt.

¶Dicēdū eſt igitur, q author loquiť de viſione proprie, & q vere ac uirtuoſe credere exigit euidētiā, q illud ſit credibile: ita q nullus aliqd uere, hoc eſt, abſq; formidine alteri' partis, & uirtuoſe, hoc eſt, prudēter, credit aliqd, niſi euidenter cognoſcat illud eſſe credibile. Sed euidētia noſtræ cognitionis nō ſolū eſt ex terminis, ut cōtingit in primis principijs, aut ex demonſtratione, ut cōtingit in cōcluſionibus ſcitis: ſed ēt ex oblatione ſenſuū, ut patet in ꝓpoſitionibus ex ſenſu clariſſimis, puta, nix eſt alba iſte me percuſſit: ille dixit tale qd, & hmōi. Hæc.n. qa ex ſenſu claro oblata ſunt, cōuincunt intellectū nō ex terminorum connexione abſolute, aut demōſtrationis diſcurſu neceſſario, ſed ex demonſtratione ad ſenſum. Et ſic contingit in propoſito: qm̄ nullus audiens aliquid, uere ac prudenter credit illud, niſi ad ſenſum cognoſcat a uiro fide digno illud aſſeri. Idē eſt aūt

C uidere hoc aſſeri, aut aſſertū eſſe a fide digno: & uidere hoc eſſe credibile: qm̄ fide dignū teſtimonium cōſtituit dictum in eſſe credibili. Et ſicut ſolis illis, qui uiderunt niuē, euidēs eſt illa ꝓpoſitio, Nix eſt alba: ita ſolis illis, apud quos iſte aſſerens eſt fide dignus, & a quibus auditur, euidēs eſt, hoc dictū eſſe credibile. Et propterea ſtat unum, & idem dictum ab uno uideri in ratione credibilis, & ab alio non. Ex eo enim q euidentia iſta non conuenit credibili ex parte rei ſemp, ſed quandoq; ex parte noſtri, ut patet exēplis datis: ideo uariať in diuerſis, & exigit aliquam conditionem obiecti in ordine ad nos. Et hoc directe cōſonat literæ dicenti, quòd propter miracula teſtificantia, uel aliquid huiuſmodi, puta, authoritatē Eccleſiæ dicentis, uel propter mortem martyrum credens, uidet hæc eſſe credibilia.

¶Ad obiecta in oppoſitum dicitur, q omnes uirtuoſe credentes, ſi uocem propriā intelligūt, fatentur ſe uidere credibilitatē, ſaltem ex parte credētis, ut dictum eſt. Qui autem credit ex

D leuitate, non uirtuoſe credit, & ideo non obſtat propoſito. Vident aūt Chriſtiani credētes, credibilia eſſe ea, quæ ſunt fidei, audientes a fide dignis, mundi ſcilicet conuerſionē ad Chriſtū pauperē per pauperes piſcatores, idiotas, inter tot perſecutiones, tormenta & mortes, & poſtmodū a tot doctiſſimis uiris cū uitæ propriæ caſtigatione, mundiq; huius contemptu approbata, innumeriſq; miraculis firmata. Et ſcito, quòd licet uidere credibilitatē exigatur ad uere, & uirtuoſe credendū, nō ſufficit tamen. Sunt enim multi, qui etſi uideant aliquid eſſe credibile, non credunt tamen illud: ut patet de multis, qui uiderunt Ieſum reſuſcitantem Lazarum, & iuerunt ad nuntiandum hoc perſecutoribus ipſius, ut amplius perſequerentur, ut fecerūt, ut patet Ioannis 11. Et ratio eſt, quia credere eſt actus non ſolius intellectus, ſed etiam uolūtatis. Hinc enim fit, ut uidētes aliquid credibile, nolint credere illud. Sed quomodo credere ſit uoluntarium, inferius tractabitur. Nunc autem hoc

E prælibatum ſit, ut pateat magis habitudo actus credendi uere, & uirtuoſe ad euidentiam credibilitatis.

¶In reſponſione ad tertium eiuſdem articuli quarti, dubiū occurrit duplex. Primo, quid intēdat author per prima uerba reſponſionis, ſcilicet lumen fidei facit uidere ea, quæ creduntur: an quòd faciat uidere ea ſub cōmuni ratione credibilis, an in particulari, an ſub quadam alia ratione. Secundo, quantū ualeat ſubiuncta ratio, cum dicitur. Sicut enim per alios habitus uirtutum homo uidet illud, quod eſt ſibi conueniens ſecundū habitū illum: ita etiam per habitum fidei inclinatur mens hominis ad aſſentiendū his, q̄ conueniunt rectæ fidei, & nō alijs.

¶Occurrit ſiquidem hic duplex defectus Primus eſt æquiuocatio de uiſione. Nā quilibet habitus uirtutis facit, uidere ſibi cōueniēs, accipiendo ly, uidere, pro apparere, iuxta illud Philoſophi, Qualis unuſquiſq; eſt, talis finis ei uidetur, ideſt, apparet. Caſto enim apparet cōueniens abſtinere ab illicito coitu: & abſtinenti apparet cōueniens ſubtrahere ſuperfluū cibū, & ſic de

calicem continere corpus, & ſanguinē Chri, dū ſacerdos dicit, Libera me p hoc ſacroſanctū corpus, & ſanguinē tuū a cunctis iniquitatib. &c. Verba n exteri⁹ abſolute ꝓlata, ſunt ſigna interioris mētis abſolute credētis, & uenerātis: exēpla ſunt cogētia. Nā manifeſte adoram⁹ ſummū Pontificē abſolute, & ſimiliter alios epiſcopos. Et tñ ſecūdū iſtorū timorē ſub cōditione eſſent uenerādi, qa qs ſcit ſi iſte fuit baptizatus? & ſi ille, q baptizauit eū, habuit intentionē cōferendi ſacramētum baptiſmi? Et ſimiliter ſub conditione confitendū ſacerdoti ꝓpter idē dubiū: immo & ſacerdos quilibet ſub conditione deberet abſoluere, & conficere ſacramenta, & alia hmōi facere ꝓpter ſimile dubiū, ſi ipſe eſt uere baptizat⁹, vel reordinat⁹, & ꝓpter ſimile de ſuſcipiente. Hæc. n. oīa pendent ex intentione miniſtri Eccleſiæ, ſicut cōſecratio hoſtiæ. Et ſi, ꝓpter quia, hæc ſunt facta, ſtultum quoque hoc eſſe quare nō tenet? Cōuincat quoque ſe ipſos hi experiētia, totis exprimēdo cōditionalē, quā mētē dicūt debere exprimi, & obediētiā pſtēt Papæ, abſoluāt, conficiant &c. explicando conditionē, & videbūt errorē ſuū. Non. n. hæc ſunt arcana Dei, q̄ non licet homini loqui. Sed ſi tenetur homo mēte cōditionata hæc facere, licite exprimet voce, ut patet in reiteratiōe baptiſmi dubij: tunc. n. dicitur. Si nō es baptizatus, ego te &c. Nulli ergo periculo ſe exponit adorādo abſolute, qm̄ humano more certitudinē habet: & hæc ſufficit homini.

¶3 Præt. Fides antiquorū fuit, ꝙ Chrs eſſet [h] naſciturus, & hæc fides durauit i multis vſq; ad ꝓdicationē Euāgelij: ſed Chriſto iā nato, ēt añq̄ ꝓdicare inciperet, falſum erat Chrm̄ naſciturū. ergo fidei pt ſubeſſe falſū.

¶4 Præt. Vnū de ptinētib. ad fidē eſt, vt aliqs credat ſub [h] ſacramēto altaris uerū corpus Chri cōtineri. Pōt aūt cōtingere, qñ nō rectè conſecratur, ꝙ nō eſt ibi uerū corp⁹ Chri, ſed ſolū panis. ergo fidei pōt ſubeſſe falſū. G

SED CONTRA. Nulla uirt⁹ pficiēs intellectū ſe hēt ad falſum, ſm ꝙ eſt malū intellꝰ, ut patet p Philoſophū in ſexto* Ethic. ſed fides eſt q̄dā uirtus pficiens intellectū, ut infra † patebit. ergo ei nō poteſt ſubeſſe falſum. H

RESP. Dicendū, ꝙ nihil ſubeſt alicui potētiæ, uel habitui, aut ēt actui, niſi immediate rōe formali obiecti, ſicut color uideri [d] nō pōt, niſi p lucē:* & cōcluſio ſciri nō pt, niſi p mediū demōſtrationis.* Dictū eſt aūt, ꝙ rō formalis obiecti fidei ē veritas prima: vñ nihil pōt cadere ſub fide, niſi inquantū ſtat ſub veritate prima, ſub qua nullum falſum ſtare pōt: ſicut nec non ens ſub ente, nec malū ſub bonitate. Vñ relinqt, ꝙ [m] fidei non poteſt ſubeſſe aliquod falſum.*

AD PRIMVM ergo dicendū, ꝙ quia uerū eſt bonū intellectus, nō aūt eſt bonū appetitiuæ virtutis, iō oēs uirtutes, quæ perficiūt intellectū, excludūt totalr falſum: qa de rōne uirtutis eſt, ꝙ ſe habeat ſolū ad bonū. Virtutes aūt perficientes partē appetitiua non excludunt totalr falſum. Poteſt. n. aliquis ſecūdū iuſtitiam, aut temperantia agere, habēs aliqua falſam opinionē de eo, circa qd agit: & ita cū fides pficiat intellm, ſpes autē, & charitas appetitiua partē, ñ eſt ſilis rō de eis. Neque ēt ſpei ſubeſt falſum. Non. n. aliqs ſperat ſe habiturū uitā æternā ſm propria poteſtatē (hoc. n. eſſet pſumptionis) ſed ſecundū auxiliū gratiæ, in qua ſi pſeuerauerit, omnino & infallibiliter uitam æterna conſequetur. Similiter ēt ad charitatem pertinet diligere Deū in quocūq; fuerit: vñ nō refert ad charitatē, utrū in illo ſit Deus, q ꝓpter Deū diligit.

AD II dicendū, ꝙ Deū nō incarnari ſm ſe conſideratū, fuit poſſibile, ēt poſt tpś Abrahæ: ſed ſecundùm ꝙ cadit ſub præſcientia diuina, habet quandā neceſſitatē infallibilitatis, ut in primo dictum* eſt: & hoc mō cadit ſub fide. Vnde prout cadit ſub fide, non pōt eſſe falſum.

AD III dicēdū, ꝙ hoc ad fidē credētis ptinebat poſt Chriſti natiuitatē, ꝙ crederet eum quñque naſci: ſed illa determinatio tpis, in qua decipiebat, non erat ex fide, ſed ex coniectura humana. Poſſ eſt. n. ex cōiectura humana hoīem fidelē falſū aliqd æſtimare: ſed ꝙ ex fide falſum æſtimet, hoc ē impoſſibile. I

AD IIII dicēdū, ꝙ fides credētis ñ refert ad has ſpēs panis, vł illas: ſed ad hoc, ꝙ uerū corpus Chri ſit ſub ſpēbus panis ſenſibilis, qñ recte fuerit cōſecratū. Vñ ſi nō ſit recte cōſecratū, fidei nō ſuberit ꝓpter hoc, falſum.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum obiectum fidei poſſi eſſe aliquid viſum.

K AD QVARTVM ſic ꝓceditur. Videtur quòd obiectū fidei ſit aliqd uiſum. Dicit. n. Dominus Thomæ, Ioan. 20. Quia uidiſti me Thoma, credidiſti. ergo & de [h] eodē ē uiſio, & fides.

SVPER QV. I. ARTIC. IIII.

Capr. 2. d. 25. q. 1. cō. 1.
Ban. eod. art.
D Ben. d. 24 q. 2. ar. 1.

IN artic. 4 dubium ñō diſſimulādū occurrit de rōne ad ſecundū, quo. ſ. diſt. ibi facta cum ſuis mēbris uerificetur in ꝓpoſito. Nam ly uideri, ſeu eſſe viſum, aut ſumitur uniuoce in utroq; membro, aut ſecundū diuerſam ſignificationem. Si ſumitur eodē mō, ſequitur primo ꝙ ꝓpter miracula uiſa homo uideret, i. euidenter cognoſceret ea, q̄ ſunt fidei, eſſe credibilia, & cōſequenter eſſe uera. Hoc aūt eſt falſum ergo. Probat ſequela: quia euidentia de credibilitate illorū īfert neceſſario euidētiā ꝙ illis aſſentiēdū ē ut ueris abſq; formidine alteri⁹ partis. Hoc aūt nihil aliud eſt, q̄ hēre euidentiā, ꝙ illa ſunt uera, q̄uis incognita ſecundū ſe ipſa nobis. Sicut ſciēs quadraturā circuli P eſſe ſcibilem, q̄uis nō ſciat, hēt euidentiā, ꝙ quadratura circuli eſt ſcibilis, & in ſe uera: quāuis nō ſit ſecūdū ſeipſam nobis adhuc nota. Falſitas aūt conſequētis patet ex hoc, ꝙ intellectus uidentis miracula, puta, Lazarū reſurgere, nō cōuincebatr ex euidētia ad credendū Chriſtū eſſe filiū Dei. Nā ſi conuincebatr, nec diſcipuli Chriſti habuiſſent fidē, nec qdā iuiſſent ad Pontifices, non credentes, ut dr Io. 11. Sequitur ſecundo, ꝙ quilibet hñs fidē Chriſtianā, euidētē certitudinē haberet, ꝙ hæc ſunt credēda: quod tñ nō experimur in nobis. Et patet ſequela ex ipſa litera dicente. Non. n. crederet, niſi uideret ea eſſe credēda. Sequitr tertio, ut iā tactū eſt, ꝙ fideles haberēt ſaltē certitudinē euidentem, & ſi nō ex proprijs, de his q̄ ſunt fidei. Et ſic dato, ꝙ creditū non ſit uiſum, eſſet tñ certitudinaliter cognitū ab intellectu credentis: qd̄ implicat contradictoria ſimul &c. Si aūt uidere ſumitr diuerſimodè, tunc diſtinctio, tunc oppoſitio mēbrorum, tunc formalitas doctrinæ, tunc authoritas doctrinæ.

¶Ad euidentiā horū pnotanda eſt differētia inter uidere aliqd eſſe ſcibile, & uidere aliquid eſſe credibile. Scibile nanq; eſt aliqd ex ſe, credibile autē ex teſtimonio: ac p hoc ſi cōſtat aliquid eſſe ſcibile, cōſtat illud eē verū, neceſſariū &c. Si aūt cōſtat aliqd eſſe credibile, ñ cōſtat ppea eſſe uerū ſed teſtimonia eſſe talia, ut illud ſit credibile, ut quotidiana experientia in iudicijs ſententijs per teſtes, & propria confeſſionē manifeſtat. Ex hoc nāque ꝙ fide digni teſtes aliqd aſſerūt, & reus ſpōte cōfitetur, nō hr certa euidētia ꝙ ita ſit (pñt. n. omnes mentiri) habetur tamen euidentia, ꝙ ita eſſe eſt credibile, iudicabileque abſque alterius partis formidine.

¶Præterea tenendum eſt ſecūdo, ꝙ uidere, in propoſito ſumitr pro tota latitudine uiſionis, ita ꝙ nō reſtringitur ad uidere ſic, vel ſic: ſed quocunque modo ſaluetur uidere, ſufficit. Dicimur. n. uidere non ſolum ſenſib ſe proprium, ſed commune, & p accidens. Et Auguſt. in vlt. lib. de ciui. Dei c. 18. corporali oculo nos uiſuros Deum ubique præſentem credit, ſicut homines mox ut aſpicimus, non credimus uiuere, ſed uidemus.

¶His præmiſſis, dicitur ad dubium motum, quod uidere ſumitur uniuoce, ſeu eodē modo: ſed non reſtringendū eſt ad hāc

ſignum

* Libr. 6. Eth. ca. 2. tom. 5.
† q. 4. ar. 2 & 5.
D. 359.
* Lumen.
* Ar 1. huius quæſt.
Conclu. n
2 reſpon.
* p. p. q. 14 artic. 13. & 15.
Pro captiuōnis.
Porrecta per totum.
1. 2. q. 67. art 3 cor. 2. ad primū. Et 3. q. 7. art. 3. cor. & ad tertiū & 3 diſt. 24. ar. 2. q. 1.

¶2 Præt. Apoſtolꝰ 1. ad Cor. 13. dicit. Videmꝰ[b] nũc ꝑ ſpeculũ in ænigmate: & loquiť de cognitiõe fidei. ergo id qđ crediť, vr̃.
¶3 Præt. Fides eſt quoddã ſpirituale lumen: ſed ſub quolibet lumine aliquid[h] videtur. ergo fides eſt de rebus uiſis.
¶4 Præt. Quilibet ſenſus, uiſus nominať, vt Aug. dicit ĩ libro[a] đ verbis Dñi: ſed fides ẽ đ auditis, ſm illud ad Rõ. 10. Fides[h] ex auditu. ergo fides eſt de rebꝰ viſis.

SED CONTRA eſt, quod Apoſtolus dicit ad Hebr. 11. ꝙ Fides eſt argumẽtũ non apparentiũ.

RESP. Dicẽdũ, ꝙ fides importat aſſenſum intellectꝰ ad id qđ crediť. Aſſentit aũt itellectꝰ alicui dupľr. Vno mõ, qa ad hoc moueť ab ipſo obiecto, qđ eſt vel ꝑ ſeipſum cognitũ, ſicut patet ĩ principijs primis quorũ ẽ intellectus: vel eſt ꝑ aliud cognitũ, ſicut patet de cõcluſionibꝰ, quarũ eſt ſciẽtia. Alio mõ intellectus aſſentit alicui, nõ qa ſufficiẽter moueať ab obiecto ꝓprio, ſed ꝑ quãdã electionẽ uolũtarie declinãs ĩ vnã partẽ magis, q̃ in aliã. Et ſi qdẽ hoc ſit cũ dubitatione, & formidine alterius partis, erit opinio. Si aũt ſit cũ certitudine abſq; tali formi-

[a] Serm. 33. inter medium & finem. tom. 10.

ſignificationem, vel illam, infra latitudinem viſionis tam corporalis, quàm ſpiritualis: tam per ſe, q̃ per accidens viſibilis.
¶Et cum arguitur contra, Reſpondetur primo, accipiendu credibilitatem humano more: & negando hanc ſequelam. Ioannes videt ea, quæ ſunt fidei, eſſe credibilia. ergo habet certitudinẽ, ꝙ illa ſunt uera. Et ad illius probationẽ dr̃, ꝙ euidentia de credibilitate horũ infert neceſſario euidẽtiã, ꝙ aſſentiendũ eſt illis non vt veris abſolute, ſed vt veris credibiliter abſq; formidine alterius partis in volũtate, nõ in intellectu. Iã.n. dicta eſt differẽtia inter videre aliquid eſſe ſcibile, & aliqd eſſe credibile. Et nunc adiũgimus, ꝙ cõſtare aliqd eſſe verũ ut credibile, diminuit de rõne veri cõſtãtis abſolute, ut patet. Et propterea uidentes Lazarũ reſurgere, non habebãt certitudinẽ euidentiæ, quòd Ieſus erat filius Dei: ſed ꝙ ipſum eſſe filium Dei, ut ſe prædicabat eſſe, erat credibile. Et ſic ex ſignorum euidentia non habebant euidentiam eorũ, quæ ſunt fidei, ſed credibilitatis eorũ.
C ¶Reſpondetur ſecundo, extendendo credibilitatem ẽt ad certitudinẽ ex veritate conſtante teſtis veri clare, negando hãc ſequelam. Ioãnes habet certitudinẽ, ꝙ ea quæ ſunt fidei, ut atteſtata, ſunt uera ergo non hẽt fidẽ de his, quæ ſunt fidei. Stãt.n. hæc duo ſimul, ꝙ intellectus ſit certus ex euidentia ſignorum, uel Dei teſtantis, ꝙ trinitas atteſtata eſt uera trinitas perſonarũ, & ſimul credať, & tñ non uideat trinitatẽ ſecũdũ ſe eſſe, ac ꝑ hoc uerũ eſſe. Verum.n. nõ addit ſupra præiacens. Sed in hoc falluntur minus perſpicaces, ꝙ non diſcernunt quid interſit inter uidere ꝓpoſita in fide eſſe uera, & uidere ꝓpoſita in fide ut atteſtata, ſeu credibilia eſſe uera. Multum enim refert referẽdo ad euidentiã. Nec diſcernũt inter cognitionẽ certam ex euidẽtia rei cognitæ, & certã ex euidẽtia teſtimoniorũ eius. Hæc.n. intãtũ diſtant, ut prima repugnet fidei: ſecunda aũt repugnet fidei teſtimonijs, ſed non fidei rerum, quæ ſunt atteſtatæ. Hæc autẽ inferius, cum de fide angelorum tractabimus, clare eluceſcent. Et hoc ſufficit ad diſcernendum inter ea, quæ ſunt fidei D in ſeipſis, & in ratione credibilis: quia ſcilicet ſimul poſſunt eſſe ab eodẽ credita ſecundum ſe, & uiſa in ratione credibilis.
¶In eadem reſponſione ad ſecundum, dubium aliud occurrit circa ſubiunctam rationem, quare ea quæ ſubſunt fidei ſub cõmuni ratione credibilis, ſunt uiſa ab eo, qui credit ſcilicet: nõ enim crederet, niſi uideret ea eſſe credenda uel propter euidẽtiam ſignorum, uel propter aliquid huiuſmodi.
¶Occurrit autẽm hic dubium: quia iſta ratio infert neceſſitatẽ euidentiæ in communi, ad credendum in particulari. Dicẽdo enim quòd non crederet, niſi videret eſſe credenda, manifeſte dicit, ꝙ oportet credentem uidere eſſe credendum. Sed quia hoc non probatur in litera, nec apparet uerum, ideo ambiguitas conſurgit. Experimur enim nos multa credere ſine euidentia credibilitatis, immo ex leuitate cordis, iuxta illud. Qui cito credit, leuis eſt corde Non omnes quoque Chriſtiani credẽtes, fatentur ſe uidere credibilitatẽ eorum, quæ ſunt fidei: ſed E hoc uidetur paucorum eſſe.
¶Ad hoc dubium dicitur primo, ꝙ author loquitur de uidere, lato uocabulo: ſed hoc iam excluſum eſt in præcedenti dubio, quia periret diſtinctio in hac litera facta, niſi uidere hic ſumatur, ut incompoſſibile eſt actui credendi reſpectu eiuſdem: qđ eſt proprie loquĩ de uidere.
¶Dicitur ſecundo, quòd author loquitur de uidere, quantum eſt ex parte habitus fidei infuſę: ſed hoc oſtẽditur nõ conſonare literæ, tripliciter. Primo, quia expreſſe in litera eſt ſermo de illo q credit, ut ſic, & nõ ex parte habitus: unde ratio aſſertur probans ex actu credendi, & non ex habitu, cum dicitur: Non enim crederet, niſi uideret. Secũdo, qa in litera cauſa uiſionis expreſſe aſſignatur ex extrinſecis, ſ. ꝑp miracula, uel aliquid huiuſmodi, & non ex parte habitus. Tertio, quia in litera reſeruatur tractanda uiſio ex parte habitus in tertio argumento, & illius reſponſione: & ibi tractatur ex parte habitus, ut patet intuenti. Non ſunt aũt confundendæ argumẽtorũ difficultates, ſed vnicuiq; propria ſeruanda eſt: qm̃ ideo diuerſificata ſunt.
¶Dicẽdũ eſt igitur, ꝙ author loquiť de viſione proprie, & ꝙ vere ac uirtuoſe credere exigit euidẽtiã, ꝙ illud ſit credibile: ita ꝙ nullus aliqd uere, hoc eſt, abſq; formidine alteriꝰ partis, & uirtuoſe, hoc eſt, prudẽter, credit aliqd, niſi euidenter cognoſcat illud eſſe credibile. Sed euidẽtia noſtræ cognitionis nõ ſolũ eſt ex terminis, ut cõtingit in primis principijs, aut ex demonſtratione, ut cõtingit in cõcluſionibus ſcitis: ſed ẽt ex oblatione ſenſuũ, ut patet in ꝓpoſitionibus ex ſenſu clariſſimis, puta, nix eſt alba iſte me ꝑcuſſit: ille dixit tale qđ, & hmõi. Hæc.n. qa ex ſenſu claro oblata ſunt, cõuincunt intellectũ nõ ex terminorum connexione abſolute, aut demõſtrationis diſcurſu neceſſario, ſed ex demonſtratione ad ſenſum. Et ſic contingit in propoſito: qm̃ nullus audiens aliquid, uere ac prudenter credit illud, niſi ad ſenſum cognoſcat a uiro fide digno illud aſſeri. Idẽ eſt aũt uidere hoc aſſeri, aut aſſertũ eſſe a fide digno: & uidere hoc eſſe credibile: qm̃ fide dignũ teſtimonium cõſtituit dictum in eſſe credibili. Et ſicut ſolus illis, qui uiderunt niuẽ, euidẽs eſt illa ꝓpoſitio, Nix eſt alba: ita ſolis illis, apud quos iſte aſſerens eſt fide dignus, & a quibus auditur, euidẽs eſt, hoc dictũ eſſe credibile. Et propterea ſtat unum, & idem dictum ab uno uideri in ratione credibilis, & ab alio non. Ex eo enim ꝙ euidentia iſta non conuenit credibili ex parte rei ſemp, ſed quandoq; ex parte noſtri, ut patet exẽplis datis: ideo uariať in diuerſis, & exigit aliquam conditionem obiecti in ordine ad nos. Et hoc directe cõſonat literæ dicenti, quòd propter miracula teſtificantia, uel aliquid huiuſmodi, puta, authoritatẽ Eccleſiæ dicentis, uel propter mortem martyrum credens, uidet hæc eſſe credibilia.
¶Ad obiecta in oppoſitum dicitur, ꝙ omnes uirtuoſe credentes, ſi uocem propriã intelligũt, fatentur ſe uidere credibilitatẽ, ſaltem ex parte credẽtis, ut dictum eſt. Qui autem credit ex leuitate, non uirtuoſe credit, & ideo non obſtat propoſito. Vident aũt Chriſtiani credẽtes, credibilia eſſe ea, quæ ſunt fidei, audientes a fide dignis, mundi ſcilicet conuerſionẽ ad Chriſtũ pauperẽ per pauperes piſcatores, idiotas, inter tot perſecutiones, tormenta & mortes, & poſtmodũ a tot doctiſſimis uiris cũ uitæ propriæ caſtigatione, mundiq; huius contemptu approbata, innumeriſq; miraculis firmata. Et ſcito, quòd licet uidere credibilitatẽ exigatur ad uere, & uirtuoſe credendũ, nõ ſufficit tamen. Sunt enim multi, qui etſi uideant aliquid eſſe credibile, non credunt tamen illud: ut patet de multis, qui uiderunt Ieſum reſuſcitantem Lazarum, & tñ iuerunt ad nuntiandum hoc perſecutoribus ipſius, ut amplius perſequerentur, ut fecerũt, ut patet Ioannis 11. Et ratio eſt, quia credere eſt actus non ſolius intellectus, ſed etiam uolũtatis. Hinc enim fit, ut uidẽtes aliquid credibile, nolint credere illud. Sed quomodo credere ſit uoluntarium, inferius tractabitur. Nunc autem hoc prælibatum ſit, ut pateat magis habitudo actus credendi uere, & uirtuoſe ad euidentiam credibilitatis.
¶In reſponſione ad tertium eiuſdem articuli quarti, dubiũ occurrit duplex. Primo, quid intẽdat author per prima uerba reſponſionis, ſcilicet lumen fidei facit uidere ea, quæ creduntur: an quòd faciat uidere ea ſub cõmuni ratione credibilis, an in particulari, an ſub quadam alia ratione. Secundo, quantũ ualeat ſubiuncta ratio, cum dicitur. Sicut enim per alios habitus uirtutum homo uidet illud, quod eſt ſibi conueniens ſecundũ habitũ illum: ita etiam per habitum fidei inclinatur mens hominis ad aſſentiendũ his, q̃ conueniunt rectæ fidei, & nõ alijs.
¶Occurrit ſiquidem hic duplex defectus. Primus eſt æquiuocatio de uiſione. Nã quilibet habitus uirtutis facit uidere ſibi cõueniẽs, accipiendo ly, uidere, pro apparere, iuxta illud Philoſophi, Qualis unuſquiſq; eſt, talis finis ei uidetur, ideſt, apparet. Caſto enim apparet cõueniens abſtinere ab illicito coitu: & abſtinenti apparet cõueniens ſubtrahere ſuperfluũ cibũ, & ſic de

dine, erit fides. Illa autẽ videri dñr, q̃ p ſeipſa mouent intellectum noſtrũ, vel ſenſum ad ſui cognitionem. Vñ[m] manifeſtum eſt[d], ꝙ nec fides, nec opinio poteſt eẽ de ipſis viſis, aut ſm ſenſum, aut ſecundũ intellectum[n].

Ad primvm ergo dicendum, ꝙ Thomas aliud vidit, & aliud credidit: hominẽ vidit, & Deũ credẽs confeſſus eſt, cum dixit. Dominus meus, & Deus meus.

Ad II dicẽdũ, ꝙ ea, q̃ ſubſunt fidei, dupľr cõſiderari poſſunt. Vno mõ in ſpeciali, & ſic non poſſunt eſſe ſimul viſa, & credita, ſicut dictũ ẽ*. Alio mõ ĩ gñali, ſ. ſub cõi rõne credibilis: & ſic ſunt viſa ab eo, q credit. Nõ enim crederet, niſi videret ea eſſe credẽda, vel pp euidentiã H ſignorũ: vel pp aliquid hmõi.

Ad III dicẽdũ, ꝙ lumẽ fidei facit videre ea, q̃ credunt̃. Sicut enim p alios habitus virtutum, hõ videt illud, qđ eſt ſibi cõueniẽs ſm habitũ illũ: ita etiam p habitũ fidei inclinat̃ mens hominis ad aſſentiẽdũ his, q̃ conueniunt rectæ fidei, & nõ alijs.

Ad IIII dicẽdũ, ꝙ auditus eſt verborũ ſignificatiũ ea, q̃ ſunt fidei: nõ autem eſt ipſarũ rerũ, de quibus eſt fides: & ſic non oportet ut hmõi res ſint uiſæ.

Articvlvs V.

Vtrũ ea, q̃ ſunt fidei, poſſint eſſe ſcita.

G AD QVINTVM ſic pcedit. Vr ꝙ ea q̃ ſunt fidei, poſſint eſſe ſcita. Ea. n. q̃ nõ ſciunt̃, vñr eſſe ignorata, qa ignorãtia ſcientiæ opponit̃: ſed q̃ ſunt fidei: nõ ſunt[h] ignorata. Horũ. n. ignorãtia ad infidelitatẽ ptinet, ſm illud primæ ad Tim. 1. Ignorans feci in incredulitate mea. ergo ea, q̃ ſũt fidei, poſſunt eẽ ſcita.

¶ 2 Præt. Scientia per[h] rões acquiritur: ſed ad ea quæ ſunt fidei a ſacris authoribus rationes inducuntur. ergo ea, quæ ſunt fidei, poſſunt eſſe[h] ſcita.

¶ 3 Præt. Ea q̃ demõſtratiue pbant̃, ſunt ſcita, qa demõſtratio eſt ſyllogiſmus faciẽs ſcire: ſed q̃dã, q̃ in fide[h] cõtinent̃, ſunt demõſtratiue pbata a philoſophis, ſicut Deũ eſſe, ut Deũ eſſe vnũ, & alia huiuſmodi. ergo ea q̃ ſunt fidei, poſſunt eſſe ſcita.

---

alijs. In propoſito aũt ſermo eſt de videre, vt importat euidentiã diſtinctã cõtra apparentiã firmæ adhæſionis. Secundus eſt, qa in litera proponitur, ꝙ lumẽ fidei facit videre, & trãſitur ad probandũ nõ ꝙ facit videre, ſed ꝙ facit aſſentire his, q̃ ſunt cõſona rectæ fidei, & nõ alijs. Valde nanq; diſtãt inter ſe iſti duo act[9], ſ. videre, & aſſentire, vt patet ex hoc, ꝙ aſſentire his, quæ ſunt fidei, q̃libet fidelis fatetur ſe intra ſe pati: videre autẽ extrinſeco lumine ea, quæ creduntur, nullus fatetur, niſi maiori lumine, q̃ ſit lumẽ fidei, illuſtretur.

Conclu. m D. 610.

¶ Ad primũ horum dr, ꝙ author loquit̃ de videre ea, q̃ ſunt fidei, ſub cõi ratione credibilis, ita ꝙ videre credibilitatẽ eorũ cõuenit fideli ex duplici capite, ſ. ex ſenſu fide digni teſtimonij, iuxta doctrinam ... tiſtionis ad ſecũdũ, & ex lumine fidei infus exiſtẽte, iuxta pręſentis reſponſionis doctrinam. Et hanc eſſe mẽtẽ authoris patet ex hoc, ꝙ in ſequenti artic. in ratione ad primũ dr, Per lumen fidei vñr eſſe credẽda, vt dictũ eſt, pculdubio hoc in loco. Vbi primo dr, ꝙ lumẽ fidei facit videre. Et iuxta eundẽ ſenſum inferius dr, ꝙ p donũ intellectus intelligimus ea, quæ ſunt fidei, eſſe credenda.

Pro captu ...ſtionis.

* In cor. art.

¶ Ad ſecũdum dr, ꝙ neuter defectus hic accidit, ſed argumentum fit a minori, & ab effectu. A minori quidẽ, quia ex quo habitus virtutis perficientis partẽ appetitiuã facit occaſionaliter, hoc eſt, inclinando in id, quod cõuenit I hominẽ videre, hoc eſt, euidentiã pratice habere eius, quod cõuenit ſecundũ illum habitũ, multo magis habitus fidei, qui eſt habitus virtutis in parte intellectiua, inclinando in ſibi conueniens faciet euidentiã ſibi poſſibilẽ: qm̃ perfectio partis intellectiuæ propinquior eſt, ut faciat euidentiã, q̃ eſt propria perfectio intellectus, q̃ perfectio partis appetitiuæ, ex qua tñ fit euidentia practica. Temperatus ſiquidem habet euidẽs iudicium practicum circa actus temperantiæ: & iuſtus circa actus iuſtitiæ, adeo ut 9. Ethic. ponatur vir bonus menſura humanorum actuũ. Menſura aũt ſine certitudine euidentiæ nõ eſt. Ab effectu aũt, quia ex hoc, ꝙ lumẽ fidei inclinat ad aſſenſum diſcrete, hoc eſt, diſcernendo ea, q̃ ſunt fidei ab his, quæ non ſunt fidei, puta, ꝙ Sol eſt maior toto orbe terrarũ: & ab eis quæ ſunt contraria fidei, ut ſunt damnatæ hæreſes: ſicut quilibet uirtutis habitus, ita inclinat in propria, ꝙ non in extranea, nec in cõtraria, infertur, ꝙ ſicut quilibet uirtutis habitus parit euidẽtiã K practicam: ita habitus fidei infuſæ parit euidentiã proportionaliter, hoc eſt, non in alia potentia, aut ex actibus, ſed ut habitus infuſus præhabeat, & pariat in ſuo actu euidentiã ſibi conſonam, quæ iam explicata eſt, ſ. euidentiam credibilitatis eorum, quæ ſunt fidei: ita ꝙ habitus fidei habet tres habitudines ad credenda. Prima eſt communis, quæ iam dicta eſt, ꝙ inclinat ita in ſua credenda, ꝙ non in alia ſiue extranea, ſiue contraria. Secunda eſt, ꝙ facit euidentiam credibilitatis eorum, q̃ ſunt fidei. Tertia eſt, ꝙ facit aſſentire his, quæ ſunt fidei. Et ꝙ fidei lumẽ natum ſit cauſare in nobis viſionem credibilitatis, probatur ex hoc, ꝙ lumen fidei eſt ſecũdum ſuum genus perfectiſſimum, utpote diuini ordinis: & talis uiſio non repugnat fidei ſecundum ſe, nec in nobis pro ſtatu iſto, ſed ad perfectionem ipſius proculdubio pertinet. Oportet ergo huiuſmodi pfectionem illi attribuere, & merito, vt credulitatis motus ſuper ... mobilitate firmet̃, & imperfectio inevidẽtis actus a

F perfectione euidentis procedat ſecundũ ſe. Et ſic patet, ꝙ illud idem, quod in principio reſponſionis proponitur, probatã poſteriori per actũ aſſenſus diſcrete: quãuis breuitatis cauſa cõcluſio propoſita, quæ probatur, non repetatur in probatione. Nec obſtat huic doctrinæ, ſi non oẽs habentes habitum fidei, fateãtur ſe uidere ab intrinſeco credibilitatẽ, Tũ quia multos actus exercemus, & neſcimus eorũ principia eſſe habitus in nobis exiſtẽtes, quod maxime uerum experimur de actibus habituum infuſorũ: Tum quia non oportet habitũ infuſum exire in omnem ſuũ actũ in quolibet ſubiecto in quo eſt, ſed in eo tantum, qui eſt diſpoſitus ad utendum illo habitu ad talem actũ. Non omnes autem credentes ſunt diſpoſiti ad ſortiẽdam euidentiam ex habitu fidei, ſed perfectiores tãtum, & alijs ſufficit euidẽtia ex fide digno teſtimonio: quoniã euidentia credibilitatis eſt ut ratio aſſenſus, ac per hoc perfectius eſt habere ex lumine fidei aſſenſum, & rationem aſſenſus ſcilicet euidẽtiã, quàm habere aſſenſum tantum: & ideo aſſenſus omnibus communis eſt qualitercunq; fidem habentibus: euidentia autem perfectioribus in fide conuenit. Similiter non obſtat, ſi habitus fidei non facit euidentiã credibilitatis in puero baptizato, nutrito ſine notitia eorum, quæ ſunt fidei: quoniam intelligitur habitum fidei parere huiuſmodi euidẽtiam quantum eſt ex ſe, & in ſubiecto diſpoſito. In hoc autem puero deeſt diſpoſitio debita, ſcilicet propoſitio credendorum a Dei miniſtris. Eſt enim fides, quo ad perceptionem credendorum, ex auditu prædicatorum miſſorum a Deo, ut dicitur ad Romanos 10. Et propterea non eſt mirum, ſi talis puer nec euidentiam, nec aſſenſum diſcrete ex habitu fidei infuſæ eliceret.

Porrecta per totum.

Supra. ar. 4 & infra q. 4. art. 1. & 3. q. 7. ar. 3. & d. 24. art. 2. q. 2. & 3. Et 1. contra & 8. Etveri. q. 4.

SVPER QV. I. ARTIC. V.

Ferr. 1. cont. c. 8. *Capr. 3. d. 25. q. 1. con. 2.*
Bannes eodem art. *D. Bon. d. 24. q. 3. art. 2.*

IN articul. 5. in reſponſione ad primum aduerte, quòd non dicit abſolute, quòd fideles in hoc differunt ab infidelibus, quia uident, ſed quia habent notitiam, inquantum per lumen fidei uidentur eſſe credenda: quod eſt dictu, habent notitiam quantum eſt ex parte luminis fidei, quod eſt natum facere, ꝙ uideantur credenda. Et ſic non oportet dicere, quòd quilibet fidelis habet de facto huiuſmodi euidentiam ex lumine fidei: ſed quòd habet illam, quãtum eſt ex parte luminis fidei: quod eſt dictu, quòd habet lumen, unde poteſt habere huiuſmodi notitiam, & euidentiam.

¶ In eodem articulo in reſponſione ad ſecundum, dubium occurrit ex Scoto ad 23. diſt. n. 3. ſententiarum. Quia author duo cõtradictoria tenuit, ſcilicet ꝙ theologia noſtra eſt uere ſcientia ſubalternata: & ꝙ fides, & ſcientia nõ poſſunt eſſe de eodẽ. Cum enim credita ſciamus per theologiam, & thelogia ſit uere ſcientia ſubalternata, ſequitur ꝙ idem ſit ſcitum, & creditũ ab eodem ſimul. Nec poteſt ſoluere, inquit Scotus, hanc cõtradictionem, niſi dicendo, ꝙ in hoc loco author loquitur de ſciẽtia ſubalternante, & non ſubalternata.

¶ Ad hoc dubium breuiter dicitur, ꝙ author loquitur de ſcientia uniuerſaliter, & non de ſubalternante tantum: & ꝙ in nullo ſibi contradicit pp duo, Primo, quia non ſunt de eodẽ: quia

fides

fides eſt de principijs theologiæ : ipſa vero theologia eſt de concluſionibus ex ipſis principijs.Scdo,q̄a theologia noſtra, licet ſcdm ſuam ſpēm ſit ſcia , non tn̄ eſt in ſtatu ſciæ. Hēt.n.imperfectum ſtatum: ſicut perſpectiua q̄ geometriæ ſcdm ſuam ſpēm eſt ſcia ſubalternata: ſed non peruenit adhuc ad pfectū ſtatum ſciæ: & ppea nō facit ſcire niſi inchoatiue , & imperfectę, quia vt dr̄ in primo Poſter. Non ſciet carēs reſolutione vſque ad principia cui dēta ſibi. Theologia ergo in nobis uiatoribus eſt ſcdm ſe uere ſcia ſubalternata,nō tn̄ in ſtatu ſciæ, quouſq; cōtinuetur cum euidentia principiorū illius. Et ppea dato ꝙ ſit de creditis, non ſequiṫ aliqua cōtradictio,nec ꝙ fides & ſcia ſint de eodem quia hoc ſ. ꝙ ſcia & fides non pn̄t eſſe de eodē.itelligiṫ de ſcia in ſtatu ſcię. & nō de ſcia i ſtatu impfecto.

*Li. 1.Poſteri. tex. vlt. to. 1.
† Ho. 26. in Euang. à medio.
*Ar. præced.
Conclu. m

¶In rñſione ad quartum eiuſdē articuli, recolo dicta in prima ſcdæ,& aduerte,ꝙ licet alia rō ſit de incōpoſſibilitate ſcię cum opinione, & cū fide, cōuenit tn̄ in hoc oīs earum incompoſſibilitatis rō : q̄a ſ.tenet ſe ex parte ſubiecti ſimpliciter, & non ſecundum quid. Exiſtimare nanq;.A eſſe & non exiſtimare A eſſe videre. A eſſe,& non videre.A eſſe,ex parte ſubiecti diſtinguūtur, & opponuntur. Et ppea incompoſſibilia ſunt in eodem ſubiecto ſimpliciter. Sic āt diſtinguuntur ſcia,fides , & opinio. Nā ſciēs uidet A eſſe ſic ꝙ exiſtimat impoſſibile aliter ſe hēre. Opinans aliqualiter videt A eſſe. ſed non ita ꝙ exiſtimet impoſſibile aliter ſe hēre. Credens āt licet exiſtimet impoſſibile aliter ſe hēre, nō tn̄ hoc hēt ex euidentia,nec videt A eſſe.Dico aūt ſubiecti ſimpliciter, ad excludendū ſubiectum ſcdm quid,puta,Sortem vt geometrā,vt ſic diſpoſitum vt credentem,& opinantem & ſic de alijs

Concl. p
Conclu. s
* Ar. præced. ad 2. & 3.
Secunda reſponſio.

¶4 Prę.Opinio pl⁹ diſtat à ſcīa, quā fides, cū fides dicaṫ eſſe media inter opinionē, & ſciam.ſed opinio, & ſcia pn̄t eſſe aliquo mō de ᵇ eodem, ut dr̄ in 1.* Poſter.ergo etiam fides, & ſcīētia. A

Sed contra eſt,quod Greg. dicit, † ꝙ apparētia non habēt fidē,ſed agnitionē. Ea ergo,de quib.eſt fides, agnitionem non hn̄t:ſed ea,quæ ſunt ſicut ſcita, agnitionem hn̄t .ergo de eis,q̄ ſunt ſcita,non poteſt eſſe fides. B

Respon. Dicendū,ꝙ oīs ſcīa habetur per aliqua principia ꝑ ſe nota,& per conſequens viſa: & ideo oportet quæcunq; ſunt ſcita,aliquo modo eſſe viſa.Nō autem eſt poſſe, ꝙ idem ab eodem ſit uiſum, & creditū, ſicut ſ̄.*dictum eſt.Vnde etiam ᵐimpoſſibile eſt, ꝙ ab eodem idem ſit ſcitum, & creditum . Pōt tn̄ contingere , ut id quod eſt viſum,uel ſcitum ab vno,ſit creditum ab alio *. C Etenim quę de Trinitate credim⁹, nos uiſuros ſperamus,ſm̄ illud 1.ad Corin. 13.Videmus nunc per ſpeculū in ænigmate,tunc autē facie ad faciē : quam quidem viſionē iā angeli hn̄t. unde quod nos credimus,illi uidēt.Et ſic ſimiliterᵖ pōt cōtingere,ut id quod eſt viſum,uel ſcitum ab uno hoīe,ēt in ſtatu uiæ,ſit ab alio creditū,ᑫ q hoc demōſtratiue non nouit. D Id ˢ tn̄ quod cōiter oib.ꝓponiṫ hoībus,ut credendum, eſt cōiter non ſcitū.ᵗ Et iſta ſunt,quæ ſimpliciter fidei ſubſunt:& iō fides , & ſcia non ſunt de eodem.

Ad primum ergo dicēdum, ꝙ infideles , eorum quæ ſunt fidei,ignorantiam hn̄t : quia nec uident,nec ſciūt ea in ſeipſis,vt cognoſcant ea eſſe credibilia: ſed per hunc modum fideles habent eorum notitiam, non quaſi demonſtratiue, ſed inquantū per lumen fidei uidentur eſſe credenda,ut dictum eſt.* E

Ad secundum dicēdū,ꝙ rōnes, quæ inducunṫ à ſanctis ad probandū ea,quæ ſunt fidei,nō ſunt demonſtratiuæ,ſed perſuaſiones quædam manifeſtantes nō eſſe impoſſibile , quod in fide proponitur:vel procedūt ex principijs fidei:ſ. ex authoritatibus ſacræ ſcripturæ, ſicut dicit Dion.2.c.†de diu.no. Ex his aūt principijs,ita probatur aliquid apud fideles, ſicut etiā ex principijs naturaliter notis probaṫ aliquid apud omnes . Vnde etiā Theologia ſcīētia eſt, vt in principio operis dictum eſt.*

Ad tertium Dicendū , ꝙ ea,quæ demonſtratiue probari pn̄t, inter credenda numeranṫ, non q̄a de ipſis ſimpliciter ſit fides apud omnes,ſed quia ꝑexiguntur ad ea quæ ſunt fidei, & oportet ea,ſaltem per fidem,ꝓſupponi ab his , qui eorum demonſtrationem non habent.

Ad iiii. dicendū, ꝙ ſicut Philoſophus ibidē dicit , †a diuerſis hoibus de eodē oīno pōt haberi ſcīa & opinio ſicut & ſupra* dictū ē de ſcia & fide:ſed ab uno & eodem pōt haberi fides , & ſcīa de eodem ſ̄m quid. ſ.de ſubiecto,ſed non ſ̄m idem. Poteſt enim eſſe quòd de una & eadem re aliquis aliquid ſciat, & aliquid aliud opinetur . Et ſimiliter de Deo pōt aliquis demonſtratiue ſcire , ꝙ ſit vnus, & credere , ꝙ ſit trinus : ſed de eodē ᵈ ſ̄m idem non pōt eſſe ſiṁ in uno hoīe ſcīa nec cum opinione , nec cum fide, alia tn̄, & alia rōne.Scia.n.cum opinione ſiṁ eſſe nō poteſt ſimpliciter de eodem:quia de ratione ſciæ eſt ꝙ id quod ſcitur,exiſtimeṫ eſſe impoſſibile aliter ſe hēre.De ratione āt opinionis eſt , ꝙ id qđ eſt opinatum,exiſtimeṫ poſſibile aliter ſe habere:ſed id quod fide tenetur,ꝑ fidei certitudinē exiſtimatur etiam impoſſibile aliter ſe habere : ſed ea ratione non poteſt ſimul idem , & ſ̄m idem eſſe ſcitum , & creditum: quia ſcitum eſt uiſum,& creditum eſt nō viſum,ut dictū eſt. *

Articvlvs VI.

Vtrum credibilia ſint per certos articulos diſtinguenda.

Ad sextvm ſic ꝓcedit. Vr ꝙ credibilia nō ſint ꝑ certos articulos diſtinguēda.Eorū. n.ᵇoium,quę in ſacra Scriptura cōtinenṫ,eſt fides habenda : ſed illa non pn̄t reduci ad aliquem certum numerum ꝑꝑ ſui multitudinem.ergo ſuperfluum uidetur articulos fidei diſtinguere.

¶2 Prę.Materialis diſtinctio cū

Non.n. diſtinctio horum in hoc cōſiſtit,ꝙ credens vt ſic non uideat: ut opinans exiſtimet poſſibile aliter ſe hēre , vt ſciens uideat &c. Sed in hoc, ꝙ ſubiectum, de quo ſimpliciter,& abſolute verificatur credere A eſſe de eodē non pōt ſimul vrificari ſcire A eſſe : & ſimiliter eſt de opiniōe & ſcia At ſi quis aliter diffinire voluerit hos terminos, nō erit q̄ō cū eo de re, ſed de uocabulis,quam eis relinquo.Cum autē audis dñam inter opinantē, & ſcientem in exiſtimando, uel nō exiſtimando, impoſſibile aliter ſe hēre, memento ꝙ quia bonū conſurgit ex cā integra, malum āt ex particularibus defectibus: iō ad hoc, ꝙ aliquis ſit ſciens,exigiṫ, ꝙ impoſſibile ſit aliter ſe habere & ſcdm exiſtimationem noſtram : ſed ad hoc,ꝙ ſit opinans,quicquid horū deficiat, ſufficit . Si.n.cōcluſio,vel ratio ſcdm ſe eſt impoſſibilis aliter ſe hēre & ab hoc nō penetratur ꝙ ſit talis,opinans eſt. Et ſimiliter ſi rō,aut cōcluſio poſſibilis eſt aliter ſe hēre,& iſte putat, ꝙ impoſſibile ſit aliter ſe hēre, opinans eſt ſecundum naturā ſui ſtatus, aliunde neſciens iludmet: quia non ex meritis notitiæ,ſed proprię phantaſiæ exiſtimat impoſſibile eſſe aliter ſe habere,& in ueritate ſubiectum talis notitię deberet ęſtimare eſſe poſſibile aliter ſe habere.

*C. 2.par. 1.aliquantulum à princ.
*p. p.q.1. ar.2.
†Li. 1. Poſt tex.44.tomo 1.
*Ar.prȩc
D. 610.

SVPER QVÆ. I. ART. VI.

Cap.3.d.25.q.1.con.1.

IN art.6.rñſione ad 2cdm , aduerte, ꝙ cum dr̄. Rō formalis ex parte noſtri, ly,ex parte noſtri , diminuit à rōne formali obiecti ſimpliciter:& ppea non ualet argumentum . Nō uiſum eſt iō formalis obiecti fidei ex parte noſtri ergo eſt rō formalis obiecti fidei , Et hinc prouenit quòd quotquot attulerunt rationes ad probandum , ꝙ non uiſum nō eſt ratio formalis obiecti fidei,nihil cō

* In corp. art. & art. præced.
Porrecta per totum. 3.d. 25.q. 1.artic. 1. corp.& artic.2.ad 6. Et 1. cor. 15.princ.

ua

ta authorum noſtrũ concluſerunt: quãuis ipſi forte crediderint contra eundẽ noſtrũ authorem dicere, ac illius dicta penitus e medio tollere, oẽmque illis fidem detrahere. Quia.n. eſſe nõ uiſum, eſt uere conditio obiecti fidei, ex parte obiecti ſe tenẽs vt patet ex antedictis oportet.n. creditum non eſſe uiſum à credente, & hæc conditio cõprehendit oĩa credibilia, habetq; ſe ad ea, ut formale ad materiale: eſt ſiquidẽ talis credibiliũ denominatio, quam oportet omnia induere, ut credibilis rationẽ habeant, unde & in diffinitione fidei ab ipſo Apoſtolo ponitur ad Hebr. 11. ideo nonnulla ratio formalis eſt credibiliũ, ꝙ credibilia ſint non tñ eſt abſolute dicenda rõ formalis obiecti fidei. Vnde in re hac meminerint diſputantes, ne proteruia ſit in uocabulis. ex quo conſtat de re.

*Ar. 1. huius q. 4 et.

*Tracta. 26. i Io. nõ multum procul a principio.

in infinitũ fieri poſſit. eſt ab arte prætermittẽda: ſed[h] formalis rõ obiecti credibilis eſt vna, & indiuiſibilis, vt ſ.* dictũ eſt, ſ. ueritas prima, & ſic ẽm rationem formalem credibilia diſtingui non poſſunt. ergo prætermittẽda eſt credibilium materialis diſtinctio per articulos.

¶3 Præ. Sicut a quibuſdã dr̃, articulus eſt indiuiſibilis ueritas de Deo[h] arctans nos ad credendum: ſed credere eſt uolũtariũ, quia ſicut Augu.* dicit. Nullus credit, niſi uolens. ergo uidetur ꝙ inconuenienter diſtinguant credibilia per articulos.

SED CONTRA eſt, quod Iſidorus dicit. Articulus eſt perceptio diuinæ ueritatis tẽdens in ipſam: ſed perceptio diuinæ ueritatis cõpetit nobis ẽm diſtinctionẽ q̃dam: quę.n. in Deo vnũ ſunt, in noſtro intellectu multiplicantur. ergo credibilia debẽt per articulos diſtingui.

RESPON. Dicẽdũ, ꝙ nomẽ articuli ex Gręco ur̃ eſſe deriuatum. Arthros.n. in græco, quod in latino articulus dr̃, ſignificat quandam coaptationem aliquarum partiũ diſtinctarũ: & iõ particulæ corporis ſibiinuicem coaptatæ dicunt̃ mẽbrorũ articuli. Et ſimiliter in Grammatica apud græcos dicunt̃ articuli quædam partes orationis coaptatæ aliis dictionibus ad exprimendũ eorũ genꝰ, numerum, uel caſum. Et ſimiliter in Rhetorica articuli dicunt̃ quædã partiũ coaptationes. Dicit.n. Tullius in 4. Rhetoricæ,* ꝙ articulꝰ dr̃ cũ ſingula uerba interuallis diſtinguunt̃ cæſa oratione, hoc mõ, Acrimonia, uoce, uultu aduerſarios pterruiſti. Vñ & credibilia fidei Chriſtianæ dicunt̃ p articulos diſtingui inquantũ in quaſdam partes diuidunt̃ hñtes aliq̃ coaptationem adinuicẽ. Eſt aũt obiectũ fidei aliquid non uiſum circa diuina, vt ſ.* dictũ eſt: & iõ[m] ubi occurrit aliquid, ſpãli rõne nõ uiſum, ibi eſt ſpãlis articulus. Vbi aũt multa ẽm eandẽ rõnẽ ſunt cognita, uel non cognita, ibi nõ ſunt articuli diſtinguẽdi.[n] Sicut aliam difficultatẽ hẽt ad videndum, ꝙ Deus ſit paſſus, & aliã ꝙ mortuꝰ reſurrexerit. Et iõ diſtinguit̃ articulus reſurrectionis ab articulo paſſionis: ſed ꝙ ſit paſſus, mortuus, & ſepultus, unã & eadẽ difficultatem hñt, ita ꝙ uno ſuſcepto, non eſt difficile alia ſuſcipere: & propter hoc, omnia hæc pertinent ad vnum articulum.

*Li. 4. ad Herenniũ aliquãtulum ante medium. lib.

*Ar. 4. huius queſt. *Conclu.* m

AD PRIMVM ergo dicẽdum, ꝙ aliqua ſunt credibilia, de quib. eſt fides ẽm ſe: aliqua uero ſunt credibilia, de quib. nõ eſt fides ẽm ſe, ſed ſolũ in ordine ad alia: ſicut ẽt in alijs ſcientijs q̃dã proponuntur, ut per ſe intenta, & quædam ad manifeſtationẽ aliorũ. Quia uero fides principaliter eſt de his, quæ uidenda ſperamus in patria ẽm illud Hebr. 11. Fides eſt ſubſtãtia ſperãdarũ rerũ: iõ per ſe ad fidẽ pertinẽt illa, quæ directe nos ordinãt ad uitã ęternam, ſicut ſunt tres perſonæ oĩpotentis Dei, myſterium incarnationis Chriſti, & alia hmõi. Et ẽm iſta diſtinguunt̃ articuli fidei. Quędã uero proponunt̃ in ſacra ſcriptura ut credenda, nõ quaſi principaliter intẽta, ſed ad prędictorũ manifeſtationẽ ſicut ꝙ Abrahã habuit duos filios, ꝙ ad tactum oſſium Eliſæi ſuſcitatus eſt mortuus, & alia hmõi, q̃ narrant̃ in Sacra ſcriptura in ordine ad manifeſtationem diuinæ maieſtatis, uel incarnationis Chriſti, & ẽm talia non oportet articulos diſtinguere.

Ratio formalis obiecti duplex.

AD SECVNDVM dicẽdũ, ꝙ rõ formalis obiecti fidei põt accipi dupl̃r. Vno mõ ex parte ipſiꝰ rei creditæ: & ſic rõ formalis oĩum credibilium eſt una, ſ. ueritas prima: & ex hac parte articuli nõ diſtiguũtur. Alio mõ põt accipi rõ formalis credibiliũ ex parte nr̃i: & ſic rõ formalis credibilis eſt, vt ſit ñ viſum: & ex hac parte articuli fidei diſtinguuntur, vt viſum eſt.*

*In corp. art.

AD TERTIVM Dicẽdũ, ꝙ illa diffinitio dat̃ de articulo magis ẽm quãdã etymologiã noĩs, prout hẽt deriuationẽ latinã, q̃ ẽm eius ueram ſignificationem, prout a græco deriuat̃: vñ non eſt magni ponderis. Põt tñ ſic dici, ꝙ licet ad credendum neceſſitate coactionis nullus arctetur, cũ credere ſit uolũtariũ: arctatur tñ neceſſitate finis, quia accedentem ad Deum oportet credere: & ſine fide impoſſe eſt placere Deo, ut Apoſtolus dicit Heb. 11.

ARTICVLVS VII.

Vtrum articuli fidei ſecundũ ſucceſſionem temporum creuerint.

AD SEPTIMVM ſic procedir̃. Vr̃ ꝙ articuli fidei non creuerint ſecũdum temporum ſucceſſionem. Quia, ut Apoſtolus dicit ad Hebræos. 11. Fides eſt ſubſtantia ſperandarum rerum ſed omni tempore ſunt[h] eadem ſperanda. ergo omni tempore ſunt eadem credenda.

¶2 Præt. In ſcientijs humanitus ordinatis per ſucceſſionem temporum augmentum factum eſt pp defectũ cognitionis in primis, qui ſcientias inuenerũt, ut patet p Philũm in 2.* Meta. ſed doctrina fidei nõ eſt inuẽta humanitus, ſed tradita a Deo: Dei .n. donũ eſt, ut dr̃ Epheſ. 2.[h] Cũ ergo in Deũ nullus defectꝰ ſciæ cadat, vr̃, ꝙ à principio cognitio credibiliũ fuerit perfecta, & quòd non creuerit ſecundum ſucceſſionem temporum.

*Li. 2. tex. 1. & 2. to. 3.

¶3 Pręt. Operatio gratiæ non minus ordinatæ procedit, quã operatio naturæ: ſed natura[h] ſp initiũ ſumit à perfectis, vt Boetius dicit in li. de* Conſolatione

*Li. 3. Pro ſa. 10 paruũ a principio.

SVPER QVÆ. I. ART. VII.

Bannes eodem art.

Porrecta per totum. Infr. qu. 174 ar. 6. co. Et 3. d. 25. q. 2. ar. 2. q. 1. Et 1. Cor. 15 principio.

IN art. 7. reſponſione ad tertium aduerte, ꝙ author rationem doctoratus, ex qua uidebatur, ꝙ ſi desa doctoribus doctoribus pſicſci debuiſſet, reducit ad rõnem materiæ ea tõne, quia unicuiq; datur manifeſtatio ſpiritus ad utilitatem. Ex hoc.n. ꝙ doctoribus ſat eſt noſſe quãtum ex, edit inſtruẽdis illius temporis, nulla alia ratio ſumi põt ex parte doctorũ q̃ ex parte inſtruendorum, quos quia conſtat ſe tenere ex parte materiæ, patet exigere, ꝙ de imperfecto ad perfectum perueniatur. Et ſic non ſolum populus poſterior plus ſciuit populo prioris ætatis, ſed doctores poſteriores doctores fuerũt prioribus. Et hoc intellige ſalua capitis excellentiam utroq; prio ri ſtatu. ſ. naturę & legis, ut author tuſert docet in quæſt. 174. ar. 6. Nam Abraham doctus à Deo magis fuit, q̃ poſteriores, vſque ad Moyſen, ſub

quo

ergo ēt vř, ꝙ operatio gratię à perfectis initium ſumpſerit: ita ꝙ illi q primo tradiderũt fidē, ꝑfectiſſime eam cognouerunt.

¶4 Pręt. Sicut per Apoſtolos ad nos fides Chriſti peruenit, ita ēt in ueteri teſtõ per priores patres ad poſteriores deuenit cognitio fidei, ſm illud Deute. 32. Interroga patrem tuum, & annuntiabit tibi: ſed Apoſtoli pleniſſime fuerunt inſtructi de myſteriis, acceperunt. n. ſicut tpe prius. & ita cæteris abundantius, ut dicit gl. ſuꝑ illud Roma. 8. Nos ipſi primitias ſpũs habentes. ergo vř ꝙ cognitio credibilium non creuerit per[h] temporum ſucceſſionem.

SED CONTRA eſt, ꝙ Greg.[*] dicit, ſm incrementa t[m]porum, creuit ſcia ſanctorũ Patrum: & quãto viciniores aduentui Saluatoris fuerunt, tanto ſacramenta ſalutis plenius perceperunt.

RESPON. Dicẽdũ, ꝙ ita ſe habent in doctrina fidei articuli fidei, ſicut principia per ſe nota in doctrina, quæ per rõnē naturalem habeť, in quibus principijs ordo quidam inueniť, ut quædam in alijs implicite contineãtur: ſicut oĩa principia reducuntur ad hoc, ſicut ad primũ, Impoſſe eſt ſimul affirmare, & negare, ut patet per Philum in 4. * Meta. Et ſimiliter oẽs articuli implicite continenť in aliquib. primis credibilibus. ſ. ut credať Deus eſſe, & prouidentiã habere circa hominum ſalutem, ſm illud ad Hebr. 11. Accedentem ad Deum oportet credere, quia eſt: & ꝙ inquirentibus ſe, remunerator ſit. In eſſe. n. diuino includuntur omnia, quæ credim⁹ in Deo æternaliter exiſtere, in quibus nřa beatitudo exiſtit. In fide aũt prouidentiæ includuntur oĩa, quæ tꝑaliter à Deo diſpenſanť ad hoium ſalutē, quæ ſunt via in beatitudinem. Et p. huc ēt modũ aliorũ ſubſiſtẽtiũ articulorũ, q̃dam in alijs continenť, ſicut in fide redẽptionis humanę implicite continenť & incarnatio Chři, & eius paſſio, & oĩa hmõi. Sic ergo dicẽdũ eſt, ꝙ[m] quãtũ ad ſubſtantiã articulorũ fidei, nõ eſt factũ eorũ augmẽtũ ꝑ tꝑum ſucceſſionē:[n] quia q̃cunq; poſteriores crediderũt, continebanť in fide ꝑcedentium Patrũ, licet implicite. Sed[p] quãtum ad explicationē creuit numerus articulorũ[q] qa q̃dã explicite cognita ſunt a poſteriorib. q̃ à prioribus nõ cognoſcebanť explicite. Vñ Dñs Moyſi dicit Exo. 6 Ego ſum Deus Abrahã, Deus Iſaac, De⁹ Iacob: & nomē meũ, Adonai, nõ idicaui eis. Et Dauid dicit: Suꝑ ſenes intellexi. Et Apřs dicit ad Eph. 3. In alijs gñationib. nõ eſt agnitũ myſteriũ Chři, ſicut nũc reuelatũ eſt S. Apřis eius, & prophetis.

AD PRIMVM ergo dicẽdũ, ꝙ ſꝑ fuerũt eadē ſperãda apud hoĩes a Chriſto: quia tñ ad hęc ſperãda hoĩes nõ peruenerũt niſi ꝑ Chřm, quanto a Chriſto fuerunt remotiores ſm tpˢ, tãto a conſecutione ſperandorũ longinquiores. Vnde Apřs dicit ad Heb. 11. Iuxta fidē defuncti ſunt oẽs illi nõ acceptis re ꝓmiſſionib. ſed a lõge eas reſpiciẽtes. Quãto aũt aliquid a longinquioribus vř, tanto minus diſtincte vř: & ideo bona ſperanda diſtinctius cognouerunt, qui fuerunt aduentui Chriſti uicini.

AD SECVNDVM dicẽdũ, ꝙ ꝓfectus cognitionis dupř contingit. Vno mõ ex parte docentis, q in cognitione proficit, ſiue unus, ſiue plures per tẽporũ ſucceſſionē: & iſta eſt rõ augmẽti in ſciẽtijs ꝑ rõnē humanitus inuentis. Alio mõ ex parte addiſcentis, ſicut magiſter q nouit totã artē, non ſtatim a principio tradit eã diſcipulo, qa capere non poſſet, ſed paulatim cõdeſcẽdẽs eius capacitati: & hac rõne ꝓfecerũt hoĩes in cognitione fidei ꝑ tẽporum ſucceſſionem. Vnde Apoſtolus ad Gala. 3. comparat ſtatum ueteris teſtamenti pueritiæ.

Diſce docere ex hoc exemplo.

AD TERTIVM dicẽdũ, ꝙ ad gñationem naturalē duæ cauſę pręexiguntur. ſ. agēs, & materia. Secũdũ ergo ordinē cãæ agẽtis, naturaliter prius eſt, ꝙ eſt ꝑfectius, & ſic natura à ꝑfectis ſumit exordiũ: quia imperfecta non ducunť ad ꝑfectionē, niſi ꝑ aliqua perfecta ꝑexiſtentia. Secundũ uero ordinē cauſæ materialis prius eſt, quod eſt imperfectius: & ſm hoc natura ꝓcedit ab imperfecto ad perfectũ. In manifeſtatione aũt fidei De⁹ eſt ſicut agēs, qui hēt ꝑfectam ſciam ab æterno: hõ aũt eſt ſicut materia recipiens influxum Dei agẽtis: & iõ oportuit ꝙ ab imperfectis ad ꝑfectũ ꝓcederet cognitio fidei in hominib. Et licet in hoĩbus quidã ſe habuerint per modũ cauſæ agentis, quia fuerunt fidei doctores: tñ manifeſtatio ſpũs dať talib. ad vtilitatē cõem, ut dř 1. ad Corint. 12. Et ideo tantum dabatur Patribus, qui erant inſtitutores fidei, de cognitione fidei, quantum oportebat pro tempore illo populo tradi, uel nude, uel in figura.

Reſponſio tacitæ obiectionis.

AD QVARTVM dicẽdum, ꝙ vltima conſumatio gratię facta eſt per Chriſtum: vñ & tpˢ eius dř tpˢ plenitudinis, ad Gal. 4. Et ideo illi, qui fuerunt propinquiores Chriſto, uel ante, ſicut Ioãnes Baptiſta: vel poſt, ſicut Apři, plenius myſteria fidei cognouerũt: qa & circa ſtatũ hoĩs hoc uidemus, ꝙ ꝑfectio eſt in iuuẽtute, & tãto hēt hõ ꝑfectiorē ſtatũ, uel ante, uel poſt, q̃to eſt iuuẽtuti ꝓpinquior.

Porrecta per totum. 2. d. 25. q. 1. ar. 2. Et op. 3. cap. 255. Et op. 5. per tex. Et op. 23. cor. 2.

ARTICVLVS VIII.

Vtrum articuli fidei conuenienter enumerentur.

AD OCTAVVM ſic procediť. Videtur ꝙ inconuenienter

SVPER QVÆ. I. ART. VIII.

Pannes eodem art

IN articul. 8. aduerte, quòd author articulos fidei ex parte rei creditę enumeſandos

---

quo ſtat⁹ legis cœpit & Moyſes magis edoctus a Deo fuit, q̃ reliqui uſq; ad tp̃ gr̃æ. ¶ In eiuſdem art. concluſione ad quartum aduerte, ꝙ ex alia rõne, q̃ præcedente, author terminũ ponit profectus fidei. ſ. ex conſummatione gr̃ę per Chriſtũ, & tp̃is plenitudine. Ex quo habes ꝑpoſterum ordinem ante, & poſt Chriſtũ. ſ. quod ante Chriſtũ quanto priores, tanto minus edocti. Poſt Chriſtum uero quãto priores, tanto doctiores. Et ꝓpterea in determination q̃ſtionũ fidei, ſtãdũ eſt doctrinę antiquorum doctorũ ſanctorum Patrũ, quos illuſtratos credimus diuino lumine, & quo ad doctrinam, & quo ad uitã magis, q̃ poſteriorum, ubi, diſcrepãt poſteriores ab illis. Ex hoc tñ non negamus, quin ēt poſt Chriſtũ una ętas poſterior habeat doctores in his quæ ſunt fidei, pręſtantiores aliqua ętate anteriori, q̃uis non oĩ, puta, ꝙ in ętate anni milleſimi fuerint doctiores doctores in fide, quàm in ętate anni octingenteſimi: quia & ſi regulariter diuina doctrina ꝓcedat ſcdm propinquitatē ad Chriſtum, non tñ alligata eſt illuminatio eius ad ordinem iſtum. Cuius ſignum eſt, ꝙ Moyſen crediť eleuaſſe ad uiſionem diuinę eſſentię, ad quem nullum poſteriorum ꝓximorũq; magis Chriſto, crediť eleuatum eſſe. Nunquã tñ fuerunt, aut erũt doctiores, quàm Apoſtoli, ſicut nec ꝑfectiores, ut patet ex gloſſa ad Romanos 8. Et eſt ſemp ſermo de fidei ſcientia infuſa, non de acquiſita, ut patet in litera, ubi Deus doctor & agens homo uero diſcipulus, & patiẽs ponitur.

...l. inter ...caris, ...dem.

...om. 6. Ezec. a ...dio.

...i. 4 Me ...a text. ...ſemul ...text. ...n. 3. *...his duo ...articu ...ab apo... ...lo docto ...contine ...impli... ...tota ſi...*

...clu. m

...mel. ꝑ

* 25. ſ. hu ius ca.xſt.
† l. 5. 12.
* 1. ca. tex. v. t. & præ cedentib. tom. 3.

tandos arbitrans, diſtinctioné illá famoſam iuxta numerum Apoſtolorũ prætermiſit ea rõne, qa accidit articulis fidei, ꝙ ab vno, vel à plurib. ſint. Et ſimile iuenies inferius de ſymboli noie, ꝙ nõ a colligentiũ, ſed collectorum pluralitate, diffinit, eadẽ rõne, qa. ſ. accidit ſymbolo pluralitas colligentiũ: in cuius ſignũ Athanaſius ſolus ſymbolum collegit.

* In eodẽ 8. art. in rñſione ad primũ, pſpice tu qui oẽm rõnẽ putas demonſtratiõnẽ, ꝙ author hic explicat, ꝙ Philoſophi, nõ potuerũt naturali rõne iueſtigare, ꝙ ſolus Deus ſit colẽdus: & quæ de prouidentia, ac omnipotentia eius tenemus.

ter articuli fidei enumerent. Ea E n. q̃ pñt h rõne demõſtratiua ſciri, nõ ptinẽt ad fidem, ut apud hoies ſint credibilia, ſicut ſ. * dictũ eſt: ſed Deũ eſſe vnũ põt eẽ ſcitũ, p demõſtrationem. Vñ & Phiꝰs hoc in 12. Meta. † pbat, & multi alij phĩi ad hoc demõſtratiões iduxerũt. ergo deũ eẽ vnũ nõ dẽt poni vnꝰ articulus fidei.

¶ 2 Prę. Sicut de neceſſitate fidei eſt, ꝙ credamꝰ Deũ oipotẽtẽ: ita ẽt, ꝙ credamꝰ eũ oĩa ſciẽtẽ, G & oib. puidẽtẽ, & circa utrũq; horũ aliqui errauerunt. debuit ergo inter articulos fidei fieri h mẽtio de ſapiã, & puidẽtia diuina, ſicut & de oĩpotentia.

¶ 3 Prę. Eadẽ eſt notitia Patris, & Filii, ſm illud Io. 14. Qui videt me, videt & patrẽ. ergo h vnꝰ tm̃ articulꝰ dẽt eſſe de Patre, & Filio, & eadem rõne de Spũſctõ.

¶ 4 Præ. Perſona Patris nõ eſt minor, q̃ Filij, & Spiritus ſancti: ſed plures articuli ponunt circa perſonã Spũſſancti, & ſimiliter circa pſonã Filij. h ergo plures articuli debẽt poni circa perſonam Patris. H

¶ 5 Prę. Sicuti pſonæ Patris, & pſonę Spũſſancti aliqd appropriat, ita & pſonæ Filij ſm diuinitatẽ: ſed in articulis fidei ponit aliquod opꝰ appropriatũ Patri. ſ. opus creationis, & ſilr aliquod opus appropriatũ Spũi ſctõ. ſ. quod locutꝰ eſt p pphetas. ergo ẽt inter articulos fidei debet aliquod opꝰ h appropriari Filio ſecundum diuinitatem.

¶ 6 Prę. Sacrm̃ Euchariſtiæ hẽt ſpãlẽ difficultatem p multis articulis. ergo de eo debuit poni h ſpãlis articulꝰ. Nõ vr̃ ergo, ꝙ articuli ſufficiẽter enumerẽt. I

Sed in contrarium eſt authoritas Eccleſiæ ſic enumerantis. *

* Di. 23. c. qui Epiſcopus.
* art. 6. ad 1
Pertinētia ſi ad fides.
Conclu. m

Respon. Dicẽdũ, ꝙ, ſicut dictũ * eſt, illa p ſe ptinẽt ad fidẽ, quorũ uiſione in vita æterna perfruemur, & p q̃ ducemur ad uitã ęternã. Duo aũt nobis uidẽda pponunt. ſ. occultũ diuinitatis, cuiꝰ uiſio nos beatos facit: & myſteriũ humanitatis chr̃i p quod in gloriã filiorũ Dei acceſſum habemꝰ, vt dr̃ ad Ro. 5. Vñ dr̃ Io. 17. Hæc eſt uita æterna, ut cognoſcãt te Deũ uerũ, & quẽ miſiſti Ieſum Chr̃m. Et iõ m prima diſtinctio credibiliũ eſt, ꝙ q̃dã pertinẽt ad maieſtatẽ diuinitatis: q̃dã uero pertinẽt ad K myſteriũ humanitatis Chr̃i, n quod eſt pietatis ſacramẽtũ, ut dr̃ 1. ad Tim. 4. Circa maieſtatẽ aũt diuinitatis tria nobis credẽda pponunt. Primo qdẽ, unitas diuinitatis: & ad hoc ptinet primus articulꝰ. Secũdo, trinitas pſonarũ: & de hoc ſunt tres articuli ſm tres pſonas. Tertio uerò pponunt nobis opera diuinitatis ppria, quorũ primũ ptinet ad eẽ naturæ: & ſic pponit nobis articulꝰ creationis. Secũdũ uero ptinet ad eſſe grãæ: & ſic pponunt nobis ſub uno articulo oĩa ptinentia ad ſanctificationẽ humanã. Tertiũ uero ptinet ad eſſe glorię: & ſic proponit nobis alius articulꝰ de reſurrectione carnis, & de uita ęterna: & ita ſunt ſeptẽ articuli ad diuinitatem ptinẽtes. Siliter ẽt circa humanitatem Chr̃i ponunt ſeptẽ articuli, quorũ primꝰ eſt de incarnatione, ſiue de cõceptione Chr̃i. Secũdus, de natiuitate eiꝰ ex Virgine. Tertiꝰ, de paſſione eius, & morte, & ſepultura. Quartꝰ eſt de deſcẽſu ad inferos. Quintꝰ eſt de reſurrectione. Sextꝰ, de aſcenſione. Septimus, de aduẽtũ ad iudiciũ. Et ſic p in uniuerſo ſunt quatuordecim. Quidã tñ diſtiguũt duodecim articulos fidei, q ſex ptinẽtes ad diuinitatẽ, & ſex ptinẽtes ad humanitatem. Tres. n. articulos triũ pſonarũ cõprehẽdũt ſub uno: qa eadẽ eſt cognitio triũ pſonarũ. Articulũ uero de opere glorificationis diſtinguunt in duos, ſ. reſurrectionẽ carnis, & gloriam animæ. Similiter articulum conceptionis, & natiuitatis coniungunt in unum.

Concl. p

Ad primvm ergo dicendũ, ꝙ multa p fidẽ tenemus de Deo, q̃ naturali rõne inueſtigare phĩi nõ potuerũt, put. 3, circa prouidentiã eius, & omnipotentiam, & ꝙ ipſe ſolus ſit colendus, quę omnia continentur ſub articulo unitatis Dei.

In vnitate Deum quæ contineat.

Ad secvndvm dicẽdũ, ꝙ ipſum nomẽ diuinitatis importat puiſionẽ q̃dã, vt in 1. li. * dictũ eſt. Potẽtia aũt in hñtib. intellectũ nõ operat, niſi ſm voluntatẽ, & cognitionẽ: & iõ oipotẽtia Dei includit quodãmõ oium ſciam, & puidentiã. Nõ. n. poſſet oia, quæ uellet, in iſtis inferioribus agere, niſi ea cognoſceret, & eorum prouidentiam haberet.

* p. p. q. 13. ar. 8.

Ad tertivm dicẽdũ, ꝙ Patris, & Filij, & Spũs ſcti eſt una cognitio q̃tũ ad unitatẽ eſſentię, q̃ ptinẽt ad primũ articulũ: q̃tũ uero ad diſtinctionẽ pſonarũ, q̃ eſt p relationes originis, quodãmõ ĩ cognitione Patris includit cognitio Filij. Nõ. n. eſſet pr̃ ſi filiũ nõ hr̃et, quorũ nexus eſt Spũſſctus: & q̃tũ ad hoc bñ moti ſunt q poſuerunt vnũ articulũ triũ pſonarũ. Sed qa circa ſingulas pſonas ſunt aliqua attẽdẽda, circa q̃ cõtingit eſſe errorẽ, quantũ ad hoc de trib. pſonis pñt poni tres articuli. Arriꝰ. n. credidit Patrẽ oipotẽtẽ, & æternũ: ſed nõ credidit Filiũ coæqualẽ, & cõſubſtãtialẽ Patri: & iõ neceſſariũ fuit apponere articulũ de pſona Filii, ad hoc determinãdũ. Et eadẽ rõne cõtra Macedoniũ neceſſe fuit ponere articulũ tertiũ de pſona Spũs ſcti. Et ſilr ẽt cõceptio Chr̃i, & natiuitas: & etiã reſurrectio, & uita ęterna ſm unã rõnẽ pñt cõprehendi ſub uno articulo, inquãtũ ad unum ordinantur: & ſm aliam rõnẽ poſſunt diſtingui, inquantum ſeorſum habent ſpeciales difficultates.

Motiuũ ad ponendum tres articulos de perſonis, & unum tantum, & in de qui. uſ. dam aliqua.

Ad qvartvm dicẽdũ, ꝙ Filio, & Spũi ſctõ cõuenit mitti ad ſanctificãdã creaturã, circa qđ plurima credẽda occurrũt: & iõ circa pſonã Filij, & Spiritusſcti plures articuli multiplicant, q̃ circa perſonã Patris, q̃ nunq̃ mittitur, ut in primo * dictũ eſt.

* p. p. q. 43. ar. 4.

Ad qvintvm dicẽdũ, ꝙ ſanctificatio creaturæ p grãm, & cõſummatio p gloriam fit ẽt p donum charitatis, quod appropriat Spũi ſctõ, & per donũ ſapiæ, quod appropriatur Filio: & ideo vtrũq; opus pertinet ad Filiũ, & ad Spũm ſanctum per appropriationem ſecundum rationes diuerſas.

Ad sextvm dicẽdũ, ꝙ in ſacro Euchariſtiæ duo pñt cõſiderari, Vnum. ſ. ꝙ ſacramẽtũ eſt, & hoc

habet

Miraculũ eſt tranſub ſtā[illegible] euch[illegible] & contine tur ſic etiã alia ſub oĩ potentia

habet eandẽ rõnẽ cũ alijs effectibus grȩ ſanctifi- A cantis. Aliud eſt, ꝙ miraculoſe ibi corpus Chr̃i cõtinetur, & ſic concluditur ſub oĩpotentia, ſicut & oĩa alia miracula, quæ omnipotẽtiȩ attribuũtur.

SVPER QVÆ. I ART. IX. & X.

Bannes eodem art.

IN artic. 9. & 10. ſimul aduerte diligenter, q̃ author pro eodẽ cõputat authoritatẽ vniuerſalis Ecclesiæ, gñalis synodi, & Papæ, vt patet in vtroque articulo ad oppoſitũ. Et rõẽ, q̃a Papa eſt paſtor, & epiſcopus uniuerſalis Eccleſiæ cum plenitiſſima poteſtate.

Dei Neget ergo articulo de oĩbus negat. Porrect. per totum. q. 3. d. 25. q. 2. ar. 22 Et opuſc. 5. & 6.

ARTICVLVS IX.

Vtrum conuenienter articuli fidei in ſymbolo ponantur.

AD NONVM ſic proceditur. Vr̃, ꝙ inconuenienter articuli fidei in ſymbolo ponant̃. Sacra .n. ſcriptura eſt r̃la fidei, cui nec addere, nec ſubtrahere licet. Dr̃ .n. Deut. 4. Nõ addetis ad verbũ quod uobis loquor, neq; auferetis ab eo. ergo illicitum fuit aliud ſymbolum conſtituere, quaſi regulam fidei, poſt ſacrã ſcripturã editã.

¶ 2 Prȩt. Sicut Apoſtolus dicit ad Eph. 4. Vna eſt fides: ſed ſymbolum eſt profeſſio fidei. ergo inconuenienter traditur multiplex ſymbolum.

¶ 3 Prȩt. Cõfeſſio fidei, q̃ in ſymbolo continet̃, ꝑtinet ad oẽs fideles: ſed non oĩb. fidelibus cõuenit credere in Deum, ſed ſolum illis, qui hñt fidem formatã. ergo inconuenienter ſymbolum fidei traditur ſub hac forma verborũ, Credo in unũ Deũ. C

¶ 4 Præt. Deſcenſus ad inferos eſt vnus de articulis fidei, ſicut ſ. * dictum eſt: ſed in ſymbolo antiquorum Patrum non fit mentio de deſcenſu ad inferos. ergo uidetur inſufficienter collectum.

*Art. 8.

¶ 5 Præt. Sicut Aug. * dicit exponẽs illud Ioã. 14. Creditis in Deum, & in me credite. Petro aut Paulo credimus: ſed non dicimur credere, niſi in Deũ. cũ ergo Eccleſia catholica ſit pure aliquod creatum, vr̃ ꝙ inconuenienter dicatur. In vnam ſanctam catholicam, & apoſtolicam Eccleſiam.

*Tra. 29. in Ioan. a medio to mo 9.

Hinc agnoſce nouiter ſimbolũ nõ fieri niſi ad magis quã nouos errores declarãdã fidẽ.

¶ 6 Prȩt. Symbolũ ad hoc tradit̃, vt ſit r̃la fidei: ſed regula fidei debet oĩbus ꝓponi, & publice. quodlibet ergo ſymbolũ deberet in Miſſa cantari, ſicut ſymbolum Patrum. non uidetur ergo eſſe conueniens editio articulorum fidei in ſymbolo. D

SED CONTRA eſt, q̃ Eccl̃a vr̃is nõ põt errare: q̃a Spũ ſctõ gubernatur, qui eſt ſpũs ueritatis. Hoc .n. promiſit Dñs diſcipulis Io. 16. diçẽs. Cũ uenerit ille Spũs ueritatis, docebit uos oẽm ueritatem: ſed ſymbolum eſt authoritate vniuerſalis Eccleſiȩ editum. nihil ergo inconueniens in eo continetur.

RESPON. Dicẽdũ, ꝙ ſicut Ap̃ls dicit ad Hebr. 11. Accedẽtem ad Deum oportet credere: credere autem non põt aliquis, niſi ei ueritas, q̃ credat, ꝓponatur. Et iõ neceſſariũ fuit, fidei ueritatẽ in unũ colligi, vt facilius poſſet oĩb. ꝓponi, ne aliqs per ignorantiam fidei a ueritate deficeret: & ab hmõi ſniarũ fidei collectiõe nomẽ Symboli ẽ acceptũ.

Quid nomen ſit ſimboli.

AD PRIMVM ergo dicẽdũ, ꝙ ueritas fidei in ſacra ſcriptura diffuſe cõtinet̃, & varijs modis, & in q̃buſdã obſcure, ita ꝙ ad eliciendũ fidei ueritatẽ ex ſacra ſcriptura requirit̃ longũ ſtudiũ & exercitiũ, ad ꝙ nõ pñt ꝑuenire oẽs illi, q̃b. neceſſariũ eſt cognoſcere fidei ueritatẽ, quorũ pleriq; alijs negotijs occupati, ſtudio uacare nõ pñt: & iõ fuit neceſſariũ, ut ex ſñijs ſacræ ſcripturȩ aliqd manifeſtũ ſummariẽ colligeret̃, ꝙ ꝓponeret̃ omnibus ad credendum, ꝙ quidem non eſt additum ſacrȩ ſcripturæ, ſed potius ex ſacra ſcriptura ſumptum.

AD SECVNDVM dicẽdũ, ꝙ in oĩb. ſymbolis eadẽ fidei docet̃ veritas: ſed ibi oportet populũ diligentius inſtrui de fidei ueritate, vbi errores inſurgũt, ne fides ſimpliciũ ꝑ hæreticos corrumpat̃. Et hæc fuit cauſa, quare neceſſe fuit edere plura ſymbola, quæ in nullo alio differunt, niſi ꝙ in uno plenius explicant̃, quæ in alio continentur implicite, ſecũdum quod exigebat hæreticorum inſtantia.

Quatuor in ſimbulo noſtro; illa explicãtur quæ nõ explicantur in alio.

AD TERTIVM Dicendũ, ꝙ cõfeſſio fidei tradit̃ B in ſymbolo, quaſi ex ꝑſona totius Eccl̃æ, q̃ ꝑ fidem vnit̃: fides aũt Eccl̃æ eſt fides formata. Talis .n. fides ĩuenit̃ ĩ oĩb. illis, q̃ ſũt numero, & merito de Eccl̃a & iõ cõfeſſio fidei in ſymbolo tradit̃, ſ̃m quod cõuenit fidei formatæ, vt ẽt ſi q̃ fideles fidẽ formatã nõ habent, ad hanc formam pertingere ſtudeant.

AD QVARTVM dicẽdum, ꝙ de deſcẽſu ad inferos nullus error erat exortus apud hȩreticos: & iõ nõ fuit neceſſariũ aliq̃ explicationẽ circa hoc fieri, & ꝓp hoc nõ reiterat̃ ĩ ſymbolo Patrũ, ſed ſupponit̃ tanq̃ prædeterminatũ in ſymbolo Apoſtolorum. Non .n. ſymbolum ſequens abolet præcedens, ſed potius illud exponit, vt dictum eſt. *

Sic dicas de explicationem proceſſionis ſpiritus ſancti a filio: id qd poſt explicatũ eſt?

AD QVINTVM dicẽdũ, ꝙ ſi dicat̃, In ſanctã Eccleſiã catholicã, hoc eſt itelligẽdũ ſ̃m quod fides nr̃a referet̃ ad Sp̃m ſctm̃, qui ſanctificat Eccleſiã, vt ſit ſenſus. Credo in Spũm ſanctũ ſanctificantẽ Eccleſiã: ſed melius eſt, & ſ̃m cõiorem vſum, ut nõ ponatur ibi, In, ſed ſimpliciter dicatur, ſanctam Eccleſiam catholicam: ſicut etiam Leo Papa dicit.

*In ſolu. ad 2. huius ar.

AD SEXTVM dicẽdũ, ꝙ q̃a ſymbolum Patrũ eſt declaratiuũ ſymboli Apoſtolorũ, & ẽt fuit cõditũ fide iã manifeſtata, & Eccleſia pacẽ hñte, ꝓp hoc publice ĩ Miſſa cantat̃. Symbolũ aũt Apoſtolorũ, quod tp̃e perſecutionis editũ fuit fide nondũ publicata, occulte dr̃ in Prima, & ĩ Cõpletorio, quaſi cõtra tenebras errorũ præteritorũ, & futurorũ.

ARTICVLVS X.

Vtrum ad ſummum Pontificem pertineat fidei ſymbolum ordinare.

AD DECIMVM ſic procedit̃. Vr̃ ꝙ non pertineat ad ſummũ Põtificẽ fidei ſymbolũ ordinare. Noua .n. editio ſymboli neceſſaria eſt ꝓp explicationẽ articulorũ fidei, ſicut dictum eſt. * E ſed in ueteri teſtõ articuli fidei magis, ac magis explicabantur ſ̃m tp̃um ſucceſſionẽ ꝓp hoc, ꝙ veritas fidei magis manifeſtabatur ſ̃m maiorem propinquitatem ad Chriſtum, ut ſupra * dictum eſt. Ceſſante ergo tali cã in noua lege, non dẽt fieri maior ac maior explicatio articulorũ fidei. ergo non vr̃ ad authoritatem ſummi Põtificis ꝑtinere noua editio ſymboli.

*Ar. præced.

*Art. 1. & 7. ad 1.

¶ 2 Prȩt. Illud quod eſt ſub ana-

SVPER QVÆ. I. ART. X.

Bannes eodem art.

IN articulo 10. dubium primò occurrit circa minorẽ propoſitionem, ſcilicet, Hoc autem, ſ. determinare finaliter, q̃ fidei ſunt, pertinet ad authoritatẽ ſummi Pontificis. Nã quidam hoc non admittunt ex eo, quòd Papa poteſt eſſe hæreticus, & propter determinationem factam in Conſilio Conſtantienſi, quòd ſcilicet, Papa ſubeſt concilio uniuerſali in his, quȩ ſunt fidei. Et quia par in parem non habet imperium, ac per hoc vnus Papa non ligat alium: & conſequenter determinatio facta per vnũ [illegible]

Porrella per totum. Inf. q. 11. ar. 2. ad 3. Et poſ. q. 10. a. 4. ad 13.

Papam in materia fidei non ligab t ſucceſſores ſuos:& ſic ſi huiuſmodi ſucceſſores tenerent cōtra determinationē huiuſmodi, non eſſent hæretici: quod eſt inconueniens maximū: quia ſic reſpectu eiuſdem determinati ab Eccleſia, noti & c. vnus ſili⁹ eſſet hæreticus, & alius non: & determinatio, quod eſt hæreſis, non eſſe: determinatio ſimpliciter, ſed reſpectu aliquorum, ſcilicet qui non ſunt Romani Pontifices.

¶Dubiū ſcđo occurrit circa rōnem ſubiectā in litera. ſ. q vnitas fidei ſeruari non poſſet in tota Eccleſia, niſi q̄ſtio exorta de fide determinetur p eū, q toti Eccleſiæ preſt. i. ſummū Pontificem. Hæc namq; ppoſitio in ul ima ſui parte nō eſt vera q̄m q̄ſtio de fide exorta pōt determinari p cōmunitatem Eccleſiæ ſeu cōcilium gnale. Cōtas. n. Eccleſiæ pſidet toti Eccleſiæ, ſicut cōmunitas ciuitatis toti ciuitati, quia & princeps uices communitatis gerit:& leges, & conſuetudines ab ipſa multitudinis vnitate inſtitutionem, & deſtitutionem ſortiuntur. Et ſic in litera dum a præſidente totius Eccleſiæ ad Papam deſcenditur, ſophiſ. a comm ttitur: quoniam ipſa Eccleſiæ communitas, quæ in concilio generali inuenitur præſidens, ſuperior eſt, & ad eam ſpectat finalis determinatio de fide, vtpote quæ errare non poteſt.

* In concil. Chalcedon actione 4. paulo ante finem, in epiſto. ad Neſtoriū.

¶Ad horum breuem intelligentiam, quoniam in tractatu ſpeciali de authoritate Papæ, & concilij hæc tractauimus, ſciendū eſt, q quia Papatus in hoc differt a cæteris humanis principatibus, quòd reliqui ab ipſa multitudine originem & poteſtatē habent: Multitudo namq; ceſſante violentia fraudeq;, de iure naturæ libera eſt, & cōſtituit ſibi caput cum illa poteſtate, quæ multitudini uidetur. Papatus autem non eſt ab Eccleſia, ſed a Deo immediate: ita quòd nec ab Eccleſia ortum habet, nec poteſtatem tam principaliter, quàm miniſterialiter. Ieſus Chriſtus nanque verus Deus non per Eccleſiæ, aut Apoſtolorum miniſterium medium, ſed p ſeipſum immediate Papatū creauit & Papam, cum dixit Petro, Paſce oues meas, Ioānis ultimo. Et ex hoc ſequitur, quòd Papa Eccleſiæ præſidet ſic ut non ſolum ſingula mēbra, ſed ipſa cōmunitas Eccleſiæ, ſubſint Papę. Per hoc. n. ſolum communitati multitudinis ſupra principem poteſtas reſeruatur, quia ipſa multitudine principatus & princeps dependet. Hoc autem in Papatu, & Papa locum non hēre iam patet. Solus igitur Papa præeſt toti Eccleſiæ, & non econuerſo. vt congregatio Cōſtantienſis, vnius tñ obedientię, ſine ſuo Papa dubio tempore ſchiſmatis vſurpans in ſe uniuerſalē Eccleſiam. quam nec ſimpliciter, nec ſecundum præſentē tūc Eccleſiæ ſtatum repræſentabat, decreuiſſe videtur propter quæ non eſt decretis illis curandum. In cuius ſignum quicquid etiā ab oibus obedientijs ſimul ſede uacante illi ſtatutum poſtmodum eſt, tanq̄ eſſent ſupra Papam, nullum habuit effectum hactenus, niſi ſchiſma iā bis inde ortū. ſ. ſemel ſub Eugenio quarto, & iterum ſub Iulio ſcđo. Et tandem ſemper oportuit omnes ſuccumbere, & ſubijcere ſe Romano Pōtifici, ipſa ueritate & Eccleſia chatholica cogente. Et nunq̄ Romanus Pōtifex ſuccubuit, nunq̄ ab Eccleſia derelictus eſt, quia nunquàm illis decretis fuit ſubditus. Et de ſchiſmatis quidem primi termino tota Eccleſia teſtat in adoratione. Nicolai quinti, qui ſucceſſit immediate defuncto Eugenio. Ex eo. n. q. ſuperſtitem Felicem, q a Baſileen. concilio conſtitutus fuerat Papa, depoſito atq; cōbuſto Eugenio in ſua ſtatua, nō recognouit Eccleſia in Papam etiam defuncto Eugenio, ſed Nicolaum Cardinalibus electum ſuperſtite (vt dictum eſt) Felice, adorauit, notorie teſtata eſt cōcilium non eſſe ſupra Papā, concilium nihil poſſe contra Papam certum, & indubitatum, ac catholicum. In termino quoque ſecundi ſchiſmatis vniuerſalis Eccleſia item multipliciter teſtata eſt. Nam licet fuerit indictum prius cōciliabulum Piſanum contra Papam Iulium, authoritate cōcilij Conſtantien. in capitulo. Frequēs, a multis Cardinalibus & inchoatū, adeo vt proceſſerit vſq; ad ſuſpenſionem Iulij vidimus tñ ſub Leone decimo, qui uiuit & regnat, omnes mundi pincipes, prælatos, & Eccleſias concilio Lateranenſi, quod adhuc durat, adhę-

thematé[b] interdictū ab vli Eccleſia, non ſubeſt ptāti hoīs alicuius: ſed noua Symboli editio interdicta eſt ſub anathemate authoritate vlis Ecclæ. Dī. n. in geſtis primæ Epheſinæ ſynodi, * q perlecto Symbolo Nicenæ ſynodi, decreuit ſctā ſynodus, aliā fidē nulli licere pferre, vel cōſcribere, uel cōponere pter diffinitā à ſctis Patrib, qui in Nicena cōgregati ſunt cū Spiritu ſancto:& ſubditur anathematis pœna. & idem ēt reiterat in geſtis Chalcedonēſis ſynodi. ergo vr̄ q non pertineat ad authoritatem ſummi Pontificis noua editio Symboli.

G

¶3 Prę t. Athanaſius * non fuit ſummus Pontifex, ſed Alexandrin⁹ Patriarcha:& tñ[h] Symbolū cōſtituit, q in Eccleſia cantatur. ergo non magis vr̄ pertinere editio Symboli ad ſummum Pontificem, quàm ad alios.

* Athanaſius Symbolum illud fidei cōſtituit, quod incipit; quicunque vult ſaluus eſſe.

Sed contra eſt, q editio Symboli facta eſt in ſynodo generali: ſed hmōi ſynodus authoritate ſolius ſummi Pōtificis pt cōgregari, vt hr̄ in Decr. di. 17 ergo editio Symboli ad authoritatē ſummi Pōtificis pertinet

Diſ. 17. in decr. cap. Nec licuit & ca. Multis, & i tribus priorib. eiuſdem diſt.

ſiſſe, & ipſum ſolum vnicum, ac uerum concilium profiteri, & concilio Piſano renunciare eos qui adhæſerant, tanq̄ cōgregato à non habentibus ptā tem congregandi illud. Vidimus etiā Cardinales, qui Piſano adhærebant concilio, profeſſos publice ſe ſchiſmaticos, & conciliabulū illud Piſanū damnaſſe in hæc verba ſpecialiter & expreſſe. Nos olim nube ſchiſmatis obducti, ſupnę illuſtrationis lumine & gra ſerenati, cōpertoque ſchiſmatis laqueo, quo tenebamur &c. Piſanū cōciliabulum, eiuſq; indictionē, ac oia, & ſingula in eo geſta anathematizamus, ac pnunciamus credimus. ac ſimpliciter confitemur irrita & inania, ac nullius roboris, uel momenti, & a non habentibus authoritatem & geſta & facta, quin potius temeritate præſumpta hæc illi in ſchedula ab ipſis publice lecta, in conſiſtorio die lunæ. 22. die menſis Iunij: 1513. coram Leone 10. Ex quibus patet, quòd nec tota Eccleſia ſimul congregata in ſuis prælatis abſq; Romano Pontifice. ut fuit in conſtitutione capituli. Frequēs concilū Cōſtantienſ. ut patet in 39. ſeſſione eiuſdē, pōt aliquid ſupra Papā. Et capitulū illud, ut pote Apoſtolica ſede uacante factū contra iura ēt canonica, quibus cauet, q ſed uacāte nihil innouādū eſt, quia deeſt Epiſcopus qui poſſit ſuā iuriſdictioné tueri, nihil ualet aduerſus Papæ poteſtaté. Et cōfirmatū eſt hoc in Lateranenſi iſto cōcilio: inter cuius decreta ſub Leone 10. hñtur hæc uerba. Cū ēt ſolū Rom. Pontif. p tpe exiſtenté tanq̄ authoritaté ſupra oia cōcilia hñtem cōciliorum inducendorū, tranferendorū, ac diſſoluendorū plenum ius & ptātem hēre nedum ex ſacræ ſcripturæ teſtimonio, dictis ſanctorum patrum, ac aliorum Roman. Pont ſacrorumque canonum decretis: ſed propria etiam eorundē cōciliorum confeſſione manifeſte conſtet. Hæc ibi. Ex quibus habes concilium ipſum fateri Papam ſupra omnia concilia habere authoritatem, & ideo poſſe indicere, transferre &c. Et qm̄ conſtat, q determinatio conſtitutiua, habens uim coactiuam reſpectu totius: ad eius ſolius authoritatem ſpectat, qui præſidet toti, alioquin coactiuam vim non haberet reſpectu totius: ideo ſecundi dubij moti iam patet ſolutio. Author nanq; ſupponit, quod ueriſſimum eſt ſcilicet ſolum Papam præeſſe Eccleſię vniuerſali. unde & Epiſcopus dicitur, & eſt Eccleſię catholicę, authoritatemque vniuerſalis Eccleſię & concilij principaliter & totaliter reſidere in Papa in determinādo ea. quę ſunt fidei. Et licet, ut in primo proponitur dubio, Papa vt ſingularis perſona poſſit errare in fide, ut Papa tñ iudicando & diffiniendo quid tenendum ab Eccleſia ſit, de fide errare nō pōt. Quòd ex eo conuincitur, quia, omnes fatemur, q tota Eccleſia errare non pōt, propter uerbum Chriſti, Matthæi vltimo. Ecce ego vobiſcum ſum omnibus diebus vſque ad conſumationem ſæculi. Et Papa determinante iudicialiter & diffinitiue aliquid eſſe hæreticum, & ab Eccleſia pro hæreſi habendum, conſtat q omnes tenemur acceptare, & hæreticus cenſeretur, quicunque de cætero teneret oppoſitum pertinaciter. Tota igitur Eccleſia errare poſſet, ſequēs determinationem Papæ, ſi Papa in tali diffinitione poſſet errare. Credendum eſt igitur, q promiſſionem Eccleſiæ factam à Chriſto, ſcilicet, Spiritusſanctus docebit vos omnem ueritatem Ioannis 14. ipſe, cui non eſt difficilius per vnum, quam per multitudinem adimplere, per unum caput totius Eccleſiæ adimpleat, vt lex diuinitatis ſeruetur, quæ inferiora per media, & media per ſumma gubernat. Et qua ratione dedit Eccleſiæ principatum monarchicum ſupra totius Eccleſiæ uires, eadem ratione monarchiæ illi poteſtatem diffiniendi, quæ oportuna ſunt, dedit abſque defectu. Deum enim minus quàm naturam deficere decet in neceſſarijs.

H

I

K

¶Ad id uero, quod in primo dubio affertur. quod par in parem non habet imperium &c. dicendum eſt quòd Papa ſimpliciter diffinit, ſcilicet vel ex ſola authoritate Papatus, & de his procedit argumétum & regula, quòd par in parem non habet imperium: vel ex authoritate Papatus, ut ſubſit diuinæ aſſiſtentiæ diligentia hęc certe & indubie. Et in his Papa ligat

ſeipſum.

* In ar. 1. huius ar.

ſeipſum, & ſucceſſores, & diffinit irreuocabiliter, eo q; ſine pœnitentia ſunt dona Dei, ut dr̃ ad Romanos 11. Et rõ eſt, quia in his Papa excedit ſeipſũ: ſicut Dauid in excedẽdo ſeipſum, & oẽs uere iudicauit mẽdaces dicens, Ego dixi in exceſſu meo, oĩs hõ mendax. Talia aũt ſunt ea, q̃ ſunt fidei, q; ſ. Papa non ex ſola papatus authoritate, ſed ex papatu, vt ſubſtat diuinæ aſſiſtentiæ, ad Eccleſiæ fidẽ verã docendam diffinit iudicialiter ſ mater a fidei excedẽs ſeipſum: & ppea determinat nõ reſpectu horũ; ſed ſimpliciter & irreuocabiliter, ac ligat ſe, & alios.

*Habetur 2. q. 6. ca. Oppreſſ⁹.

Respon. Dicẽdũ, q; ſicut ſ. *dictũ eſt, noua editio Symboli neceſſaria eſt ad vitãdũ inſurgentes errores. Ad illi⁹ ergo authoritatẽ pertinet editio Symboli, ad cuius authoritatem pertinet finaliter determinare ea, q̃ ſunt fidei, ut ab oĩb. incõcuſſa fide teneanť: hoc autẽ pertinet ad authoritatẽ ſummi Pontificis, ad quẽ maiores & difficiliores Eccleſiæ quæſtiones referunť, vt dr̃ in Decr. diſt. *43. Vnde & Dominus Luc. 22. Petro dixit, quẽ ſummum Põtificem conſtituit, Ego pro te rogaui Petre, ut nõ deficiat fides tua: & tu aliqñ cõuerſus cõfirma fratres tuos. Et huius rõ eſt: quia vna fides dẽt eſſe totius Eccleſię, ſm̃ illud 1. ad Cor. 1. Id ipſum dicatis oẽs, & non ſint in uobis ſchiſmata: quod ſeruari nõ poſſet, niſi q̃õ fidei de fide exorta determineť p eũ, q toti Eccleſiæ pẽſt, ut ſic eius ſnĩa a tota Eccl'a firmiter teneatur: & ideo ᵐ ad ſolam authoritatem ſummi Pontificis pertinet noua editio Symboli, ſicut & oĩa alia quæ pertinent ad totam Eccleſiã, ⁿ vt congregare ſynodum generalem, & alia hm̃oi.

Conclu. m

Ad primvm ergo dicẽdũ, q; i doctrina Chr̃i, & Ap̃lorũ ueritas fidei eſt ſufficienter explicata: ſed q̃a peruerſi hoĩes apoſtolicã doctrinam, & cæteras doctrinas, & ſcripturas peruertũt ad ſui ipſorũ pditionẽ, ſicut dr̃ 2. Pet. vlt. iõ neceſſaria fuit tpĩb. præcedẽtib. explicatio fidei cõtra inſurgẽtes errores.

Ad secvndvm dicẽdũ, q; phibitio, & ſnĩa ſynodi ſe extẽdit ad priuatas pſonas, quarũ non eſt determinare de fide. Nõ n. per hm̃oi ſniam ſynodi gñalis ablata eſt ptãs ſequẽti ſynodo nouã editionẽ Symboli facere, nõ q̃dẽ aliã fidẽ cõtinentem, ſed eandẽ magis expoſitã. Sic. n. quælibet ſynodus obſeruauit, ut ſequẽs ſynodus aliquid exponeret ſ. id, quod præcedens ſynodus expoſuerat pp neceſſitatem alicuius hæreſis inſurgentis. Vnde pertinet ad ſummum Pontificẽ, cuius authoritate ſynodus congregatur, & eius ſententia confirmať.

Prohibitio ſynodi, eſt ſententia concluſionis tãgit. Symbola omnia unũ propter eã dem fidẽ, plura propter nouã fidei expoſitionem.

Ad tertivm dicẽdũ, q; Athanaſius nõ cõpoſuit manifeſtationẽ fidei per modũ Symboli, ſed magis p modũ cuiuſdã doctrinæ, ut ex ipſo mõ loquendi apparet: ſed q̃a integrã fidei ueritatẽ eius doctrina breuiter continebat, authoritate ſummi Põtificis eſt recepta, ut quaſi regula fidei habeať.

Regula ſidei.

QVÆSTIO II.

De actu fidei, in decem articulos diuiſa.

Deinde conſiderandum eſt de actu fidei. Et primo, de actu interiori. Secundo, de actu exteriori.

Circa primum quæruntur decem.

¶ Primo, Quid ſit credere, q; eſt act⁹ interior fidei.

¶ Secundo, Quot modis dicatur.

¶ Tertio, Vtrum credere aliquid ſupra rationẽ naturalem, ſit neceſſarium ad ſalutem.

¶ Quarto, Vtrum credere ea, ad quæ ratio naturalis peruenire poteſt, ſit neceſſarium.

¶ Quinto, Vtrum ſit neceſſarium ad ſalutem credere aliqua explicite.

¶ Sexto, Vtrum ad credendum explicite, omnes æqualiter teneantur.

¶ Septimo, Vtrũ habere fidem explicitam de Chriſto, ſemper ſit neceſſarium ad ſalutem.

¶ Octauo, Vtrum credere Trinitatem explicite, ſit de neceſſitate ſalutis.

¶ Nono, Vtrum actus fidei ſit meritorius.

¶ Decimo, Vtrũ rõ humana diminuat meritũ fidei.

ARTICVLVS I.

Vtrum credere ſit cum aſſenſione cogitare.

Bannes eodem art.

Porrecta per totum

Ad primvm ſic proceditť. Videtur, q; credere nõ ſit cum aſſenſione cogitare. Cogitatio. n. importat quandam inquiſitionem. dicitur enim cogitare, quaſi ſimul coagitare: ſed Dam. dicit in 4. lib. * quòd fides eſt non ᵇ inquiſitus cõſenſus. ergo cogitare non pertinet ad actum fidei.

3. d. 23. q. 2. ar. 2. q. 1. Et uer. q. 14. ar. 1 *Li. 4. Orthodo. fidei, cap. 12.

¶ 2 Præt. Fides in rõne ponitur, ut infra * dicetur: ſed ᵇ cogitare eſt actus cogitatiuæ potentiæ, quę pertinet ad partem ſenſitiuam, ut in primo * dictũ eſt. ergo cogitatio ad fidem non pertinet.

*q. 4. ar. 2 * p. p. q. 78. ar. 4. * p. 2. q. 15. arti. 1. ad 3.

¶ Præ. Credere eſt act⁹ ʰ intellect⁹, quia eius obiectũ eſt uerũ: ſed aſſentire non vr̃ eſſe actus intellectus, ſed uolũtãtis, ſicut ẽt conſentire, ut ſupra * dictũ eſt. ergo credere nõ eſt cũ aſſenſione cogitare

Sed in contrarivm eſt, q; Augu. ſic diffinit credere, in li. * de Prædeſtinatione ſanctorum.

*Ca. 2. parum ante medium tom. 7.

Respon. Dicẽdum, q; cogitare tripliciter ſumi põt. Vno mõ, cõiter p qualicũq; actuali cõſideratione intellect⁹, ſicut Aug. dicit in 14. * de Tri. Hãc nũc dico intelligẽtiã, quã intelligim⁹ cogitantes. Alio mõ, dr̃ cogitare magis pprie cõſideratio intellect⁹, q̃ eſt cũ quadã inq̃ſitione, anteq̃ pueniať ad pfectionẽ intellectus p certitudinẽ viſionis: & ſm̃ hoc Aug. dicit 15. * de Tri. q; Dei filius nõ cogitatio dr̃, ſed uerbũ Dei dr̃. Cogitatio quippe nr̃a pueniẽs ad id, quod ſcim⁹, atq; inde formata, verbũ nr̃um eſt: & iõ uerbũ Dei ſine cogitatione dẽt intelligi, nõ aliq̃d hñs formabile, quod poſſit eſſe informe: & ſm̃ hoc cogitatio pprie dr̃ mot⁹ animi deliberãtis, nondũ pfecti per plenã viſionẽ ueritatis. Sed q̃a talis mot⁹ põt eſſe uel animi deliberãtis circa intẽtiones vl'es, quod ptinet ad intellectiuã partẽ: uel circa intẽtiones particulares, qđ pertinet ad partẽ ſenſitiuã: ideo cogitare ſecundo mõ ſumiť p actu intellectus deliberãtis: tertio mõ, p actu uirtutis cogitatiuæ. Si ergo cogitare ſumať cõiter ſm̃ primũ modũ, ſic hoc q; dr̃ cũ aſſenſione cogitare, nõ dicit totã rõnẽ eius, quod ẽ credere. Nã p hũc modũ ẽt q conſiderat ea q̃ ſcit, vel intelligit, cũ aſſenſione cogitat. Si ᵐ uero ſumatur Cogitare ſecũdo mõ, ſic hoc intelligiť tota rõ hui⁹ act⁹, q eſt credere. ⁿ Actuũ. n. ad intellectũ pertinentiũ, quidã hñt firmam aſſenſionem abſq; tali cogitatione, ſicut cum aliq̃s conſiderat ea quæ ſcit, vel intelligit: talis. n. conſideratio iam eſt formata,

Cogitare tripliciter. *Li. 14. c. 7. a medio tom. 3.

* Li. 15. c. 16. in principio to. 3. *Dei filius nõ eſt cogitatio, ſed verbum.*

Conclu. m

mata. Quidam uero actus intellectus hn̄t quidem cognitionē informē abſq; firma aſſenſione, ſiue in neutrā partem declinent, ſicut accidit dubitāti: ſiue ī vnā partē magis declinēt, ſed tenent aliquo leui ſigno, ſicut accidit ſuſpicāti: ſiue vni parti adhæreāt, tñ cū formidine alterius, ꝙ accidit opināti: ſed act⁹ iſte, q eſt credere hēt firmā adhæſionē ad unā partē, in quo cōuenit credēs cū ſciēte, & intelligēte: & tñ ei⁹ cognitio nō eſt ꝑfecta ꝑ maximam uiſionem, in quo conuenit cum dubitante, ſuſpicante, & opinante: & ſic proprium eſt credētis, ut cum aſſenſu cogitet. & ꝑꝑ hoc diſtinguitur * iſte actus, qui eſt credere, ab omnibus actibus intellectus, qui ſunt circa verum, vel falſum.

Dubitās ſuſpicās opinans ſciens intelligens & fides media inter iſta.

D. 610.

AD PRIMVM ergo dicendū, ꝙ fides non habet inquiſitionem rōnis naturalis demonſtrantis id, ꝙ creditur: habet tamen inquiſitionem quandam eorum, per quæ inducitur hō ad credendum, puta, quia ſunt dicta a Deo, & miraculis confirmata.

AD SECVNDVM dicendum, ꝙ cogitare, nō ſumitur hic prout eſt actus cogitatiuæ virtutis, ſed prout pertinet ad intellectum, ut * dictum eſt.

AD TERTIVM dicēdū, ꝙ intellect⁹ credētis determinat̄ ad unum non ꝑ rōnem, ſed per uoluntatem: & iō aſſenſus hic accipitur pro actu intellectus, ſm̄ ꝙ à uoluntate determinatur ad unum.

SVPER QVÆ. II. ART II.

Bannes eodem art.

IN ar. 2. q. 2. omiſſo primo, Durandus occurrit in 3. ſenten. d. 23. q. 4. ar. 3. reprehendens dictum hic in rñſione ad primū ſ. ꝙ hi tres actus ſunt unus. Inquit enim quòd licet credere Deo, & credere Deū ſint vnus actus, credere tñ in Deum ſūt duo actus: qa a duobus eſt habitibus. ſ. fide, & charitate, & ſignificat credendo, amando ire in Deum. ¶ Ad hoc facile rñdet̄ ꝙ quia actus imperatus nō multiplicatur ſcd̄m rem ad multiplicationē principiorum eius, ſed unus & idē numero actus a multis eſt ſimul virtutibus, vt ieiunare eſt actus a temperantia ſimul & obedientia, & charitate, & ſic de alijs, iō credere in Dum, cum ſit actus fidei a charitate imperatus, vnus numero ſcdm rem eſt, quis à multis prouenjat habitibus. Et qā actus elicitus ab vno, & imperatus ab altero habitu, multiplex eſt ſecundum relationem ad multos habitus & obiecti rōne vnū mul ti actus apparent, & & in multos actus re

Porrecta per totum. 3. d. 23. q. 2. ar. 2. qſ. 2. Et veri. q. 14. art. 7. ad 7. Et Ioā. 9. lec. 3. Et Roma. 4.

Tract. 29. a medio. 10. 9. Et ſer. 61. de verb. domi. tom. 10.

ARTICVLVS II.

Vtrū cōuenienter diſtinguantur actus fidei per hoc, quod eſt, credere Deo, credere Deum, et credere in Deum.

AD SECVNDVM ſic ꝓceditur. Vr̄ ꝙ incōuenienter diſtinguant̄ act⁹ fidei ꝑ hoc, ꝙ ē, credere Deo, credere Deū, & credere i Deū. Vni⁹. n. habit⁹ hvn⁹ ē act⁹: ſed fides eſt vn⁹ habit⁹, cū ſit una virt⁹. ergo incōuenienter ponunt̄ plures actus fidei.

¶ 2 Prę. Id ꝙ eſt cōe oī actui fidei, nō dēt poni ⁿ ut particularis act⁹ fidei: ſed credere Deo inuenit̄ cōiter in quolibet actu fidei, qa fides initit̄ primæ veritati. ergo vr̄ ꝙ incōueniēter diſtiguat̄ a qbuſdā alijs actib. fidei.

¶ 3 Præt. Id ʰ quod conuenit ēt nō fidelib. nō pōt poni inter fidei actus: ſed credere Deū eſſe, conuenit ēt infidelib. ergo non debet poni inter actus fidei.

¶ 4 Præt. Moueri in finē ꝑtinet ad uolūtatē, cui⁹ obiectū ē bonum, & finis: ſed credere nō eſt actus uolūtatis, ſed ʰ intelect⁹. ergo nō dēt poni dr̄ia una eius, quod eſt credere in Deum, qđ importat motum in finem.

SED CONTRA eſt, ꝙ Aug. hāc diſtinctionem ponit in libro de uerbis Domini, & ſuper Ioan.*

RESPON. Dicendū, ꝙ act⁹ cuiuſlibet potētiæ, uel habitus accipit̄ ſm̄ ordinē potētiæ, uel habit⁹ ad ſuū obiectū. Obiectū āt fidei pōt tripliciter cōſiderari. Cū enim credere ad intellectū ꝑtineat, ꝓut eſt a volūtate motus ad aſſentiēdū, ut dictū eſt,* pōt obiectū fidei accipi uel ex parte ipſius intellectus, uel ex parte volūtatis intellectū mouētis. Si qdē ex parte intellect⁹ ſic in obiecto fidei duo pn̄t cōſiderari, ſicut ſ.* dictū eſt, quorū vnū eſt materiale obiectū fidei. Et ᵐ ſic ponit̄ actus fidei credere Deo * qa, ſicut ſ. dictū * eſt, nihil ꝓponit̄ nobis ad credendū: niſi ſm̄ quod ad Deū ꝑtinet. Aliud āt eſt formalis rō obiecti, quod eſt ſicut mediū, propter quod tali credibili aſſentit̄. Et ᵖ ſic proponit̄ actus fidei credere Deū ᵍ qa ſicut ſ. * ē dictū formale obiectū fidei eſt ueritas prima cui inhæret hō, ut ꝑꝑ eam creditis aſſentiat. Si uero cōſidereſ tertio mō obiectum fidei, ſcd̄m ꝙ intellectus eſt motus a uoluntate ſ ſic ponitur actus fidei credere in Deū. ᵗ Veritas enim prima ad uoluntatem refertur ſecundum quòd hēt rationem finis.

AD PRIMVM ergo dicendū, quod per iſta tria non deſignantur diuerſi actus fidei, ſed vnus & idē actus hn̄s diuerſam relationem ad fidei obiectum. Et ꝑ hoc patet reſponſio ad ſcd̄m.

AD III. dicendū, ꝙ credere Deū nō cōuenit infidelibus ſub ea rōne qua ponitur actus fidei. Nō. n. credūt Deū eē ſub his cōditionibus, quas fides determinat, & ideo nec uere Deum credunt: quia, ut Philoſophus dixit 9. Metap. In ſimplicibus defectus cognitionis eſt ſolum in non attingendo totaliter

AD IIII. dicēdū, ꝙ ſicut ſ.* dictū eſt, uolūtas mouet intellectū & alias vires aīæ in finē: & ſm̄ hoc ponit̄ actus fidei credere i Deū.

ſolnitur e in 3. ſen. ex ꝓ etiuo. Et ppe. dr̄ ꝙ credere in Deū, eſt amando &c. Scd̄m tñ veritatē & ꝓprietatē loquēdo, dicendum eſt, ꝙ hmōi actus eſt multiplex non multi ex ꝙ claudit ſe vim plurū actuū, & non cōſtituit ex illis unū aggregatū. Denominatione ſi qdē relatiua actus ab actu imperatus format̄, ut in prima. Sedę dictū eſt. ¶ In rñſione ad tertiū eiuſdē articuli ſcdi, aduerte, ꝙ de Deo dupliciter loq poſſumus. Vno mō ex parte ipſius Dei: & ſic cū ſit oīno ſimpliciſſima res, nō pōt parti vere & parti falſe cognoſci, ſed error falſitatis cōſiſtit in nō attingēdo ipm. Qui. n. putat Deū nō eſſe oipotentē, & putat ipſum eſſe actum purū, ſapientē &c. quicquid intelligit ꝑ has affirmationes, non eſt illa res q̄ eſt Deus ſcd̄m rē, ſed repræſentatus illic putāti: qa in re illa nō differt totū, & aliquid, ac ꝑ hoc nō totum, & nihil æquiualent: & cōſter ꝙ in aliquo illius falſ, nihil illius intelligit. Alio modo ex parte noſtri. i. de Deo ſcdm ꝙ nobis repſentat̄. Et ſic qa ſub multis rōnibus repræſentatur contingit aliqua enūciatione errare, & aliqua vere ſentire de Deo. ut patet. Author autē in litera loquit̄ de errore circa diuina ex parte ipſi⁹ Dei abſolute. & iō dicit, ꝙ infideles non uere credunt Deum.

Ar. præcedenti ad 3.

q. 1. art. 1.

Contr. m

q. 1. ar. 1. 1.

Conclu. ꝑ

q. 1. art. 1.

Conclu. 1

Li. 9. tex. 22. to. 3.

p. p. q. 82. & 12 q. 9. art. 1.

SVPER QVÆ. II. ART. III.

Bannes eodem art.

IN arti. 3. eiuſdē q. dubium primo occurrit circa fundamētum aſſumptum in corpore articuli, ſcilicet, ꝙ in omnibus

ARTICVLVS III.

Vtrum credere aliquid ſupra rationem naturalem, ſit neceſſarium ad ſalutem.

Porrecta per totum. 3. diſt. 24. art. 3 q. 1. Et 1. con. cēt. Etlib. 3. c. 118. & 152. Et ve ri. qu. 14. art. 10.

AD TERTIVM ſic proceditur. Videtur quòd credere non ſit neceſſarium ad ſalutem. Ad ſalutem enim & perfectionem cuiuſlibet ʰ rei ea ſufficere vi ent, q cōueniunt ei ſm̄ ſuam naturā: ſed ea q̄ ſunt fidei excedūt naturalē hoīs rōnē.

cum ſint non apparentia, ut ſupra * dictum eſt. ergo credere non uidetur neceſſarium eſſe ad ſalutem.

¶ 2 Præt. Periculosè homo aſſentit illis, in quibus non pōt [h] iudicare, utrum illud quod ei pponitur, ſit uerum, uel falſum, ſecundum illud Iob. 12. Nōne auris uerba diiudicat? ſed tale iudicium homo habere non poteſt in his, quæ ſunt fidei, quia homo non poteſt ea reſoluere in principia prima, per q̄ de omnibus iudicamus. ergo periculoſum eſt talibus fidem adhibere. credere ergo non eſt neceſſarium ad ſalutem.

¶ 3 Præt. Salus hominis in[h] Deo conſiſtit, ſecundum illud Pſ. 36. Salus autem iuſtorum a Domino: ſed inuiſibilia Dei per ea, q̄ facta ſunt, intellecta conſpiciuntur, ſempiterna quoque uirtus eius & diuinitas, ut dicitur Roma. 1. Quæ autem conſpiciuntur, intellectu nō creduntur. ergo non eſt neceſſarium ad ſalutem, ut homo aliqua credat.

Sed contra eſt, quod dicit Heb. 10. Sine fide impoſſibile eſt placere Deo.

Respon. Dicēdum, ꝙ in omnibus naturis ordinatis inuenitur, quòd ad perfectionem naturæ inferioris duo concurrūt. Vnū[d] quidem, quod eſt ſm propriū motū. Aliud aūt qđ eſt ſm motū ſuperioris naturæ: ſicut aqua ſecundū motum propriū mouetur ad centrum, ſecundū aūt motum Lunæ mouetur circa centrū ſecundum fluxum, & refluxum. Similiter etiā orbes planetarū mouentur propriis motibus ab Occidēte in Oriētem: motu autem primi orbis ab Oriente in Occidentem. Sola autē natura rationalis creata habet immediatū ordinē ad Deū: quia cæteræ creaturæ non attingūt ad aliquid uniuerſale, ſed ſolū ad aliquid particulare, participātes diuinā bonitatem, uel in eſſendo tantū, ſicut inanimata, uel etiā in uiuendo, & cognoſcendo ſingularia, ſicut plātæ, & animalia. Natura autē rationalis inquātū cognoſcit vniuerſalē boni, & entis rōnē, habet immediatum ordinem ad vniuerſale eſſendi principium. Perfectio ergo rōnalis creaturæ non ſolū conſiſtit in eo, qđ ei competit ſecundū ſuam naturā, ſed in eo etiam, quod ei attribuitur ex quadam ſupernaturali perfectione diuinæ bonitatis. Vnde & ſupra * dictum eſt, ꝙ ultima beatitudo hominis conſiſtit in quadam ſupernaturali Dei uiſione, ad quam quidē uiſionē homo pertingere nō poteſt, niſi per modū addiſcētis a Deo doctore, ſecundum illud Io. 6. Omnis qui audit a Patre, & didicit, uenit ad me. Huius aūt diſciplinæ fit homo particeps non ſtatim, ſed ſucceſſiue ſm modum ſuæ naturæ. Omnis autem talis addiſcens oportet ꝙ credat ad hoc, ꝙ ad perfectā ſcientiam perueniat, ſicut etiā Philoſophus dicit, ꝙ oportet addiſcentem credere. Vnde[m] ad hoc, ꝙ homo perueniat ad perfectam uiſionem beatitudinis, præexigitur ꝙ credat Deo, tanquā diſcipulus magro docēti.*

Ad primum ergo dicendum, ꝙ quia natura hominis dependet a ſuperiori natura, ad ei[9] p-

* q.1.ar.4

* q.3.ar.8

Duo in naturis ordinatis omnibus.

D. 91.

D.628.

Conclu.

Dus naturis ordinatis inuenitur, ꝙ ad perfectionem naturę inferioris duo concurrūt. Vnū quod eſt ſecundū pprium motum: aliud quod eſt ſecundum motū ſuperioris naturæ. Aut.n. author intendit loqui de concurſu illo, quo ſupremū infimi attigit infimū ſupremi, & quo ſecundū diuinā ſapientiā fines primorū iungunt principiis, ſecundorū, ꝓut homo ſ ſui ſupremo participat intelligere, quod eſt angelis proprium. Et ſic licet propoſitio credat uera, nihil tamē probat ad propoſitū: quia concurſus iſte duorū motuum non eſt per additionem aliquam ſupra naturā inferiorē, ſed p hoc, ꝙ natura īferior eſt id, quod eſt quoad propria ſibi, totaliter: quo ad propria uero ſuperiori, participatiue tantum, & imperfecte, utrunque tamē eſt ſecundum ſimplicem eſſentiā ſuam, ex qua manat motus uterque. Concurſus autem naturæ rationalis, & diuinæ per fidem, fit per aliquam rem ſupernaturalem ſuperadditam naturæ rationali. Aut author intendit de concurſu alio, quo natura ſuperior mouet p ſuā actionem inferiorē, ut litera ſonat: & ſic propoſitio aſſumpta eſt falſa, quoniā uniuerſalis eſt, & non ꝓbatur, niſi in aqua, & ſphæris cęleſtibus aliis a prima. Habet enim inſtantiam in terra, & in prima ſphæra cœleſti, & in miſtis, in quibus nulla apparentia uerificandi hanc propoſitionem relucet.

¶ Dubium ſecundo eſt circa Minorem, ſcilicet, Natura rationalis inquantum cognoſcit vniuerſalem boni, & entis rationem, habet immediatum ordinem ad uniuerſale eſſendi principium. Natura ſiquidem rationalis poteſt dupliciter ſumi, ſcilicet ſecundū eſſe, & ſecundū operari operatione immanēte, ſcilicet cognitione, & appetitione. Et hoc adhuc dupliciter ſumi poteſt. Primo abſolute: ſecundo ſecundū hanc, uel illam rōnem. Et ꝙ ſecūdū eſſe quidē immediate ſit a Deo per creationē, in primo libro oſtēſum fatemur. Et ſimiliter, ꝙ ſecundum intellectum, & uoluntatem immediate beatificetur a Deo, ſuperius monſtratū eſt. Sed ꝙ ſecundum hanc ſpecialem rōnem, ſeu ex hac, ſ. inquantum cognoſcit entis & boni uniuerſalem rationem, habeat immediatum ordinem ad uniuerſale eſſendi principium, non apparet: quoniam ex uniuerſali in prædicando ad uniuerſale in eſſendo, procedit.

¶ Dubium tertio Nouitiorum eſt circa aliam ſubſumptam in eundem rationis progreſſu propoſitionem, ſcilicet quod ad Dei uiſionem homo pertingere non poteſt, niſi p modū diſcētis a Deo doctore: hoc.n. falſum eſſe cōſtat ex eo, ꝙ pueri baptizati perueniant ad illam diſcentes abſque diſciplina. Et ipſe Ieſus Chriſtus, ſecundū ꝙ homo, habuit illā abſque diſciplina actuali, & habituali, quia ſtatim beatus abſque fide fuit.

¶ Ad primum dubium dicitur, ꝙ propoſitio illa aſſumpta ſumitur ſecundo modo, & intelligitur de naturis, quę ſunt primo partes uniuerſi, quæ ſunt ſolæ incorruptibiles, elemēta. ſ. corpora cęleſtia, & intellectualia, in cuius ſignum in his tantū author quaſi inductiue eam manifeſtauit: & ob hoc ceſſat obiectio de miſtis. De terra autem dicitur, ꝙ ad terræ perfectionem duo cōcurrunt, alterum ſecundum proprium motum. ſ. quies in centro: alterum ſecūdū motionē actiuā cęleſtis corporis in eā, ſ. germinatio uegetabilium, & animalium, quę pertinere ad pfectionem terræ ſacra ſcriptura teſtatur dicens. Igitur perfecti ſunt cœli, & terra, & omnis ornatus eorum. Ad id autem quod de primo cęlo obiicitur, aliter dicēdum eſt theologice, & aliter phyſice. Nā ponendo cœlum empyreum totum lucidum, & plenū angelis &c. ſatis patet perfectionē illius ex ornatu angelorum, & corporum glorificatorum compleri. Nō egrediendo autem limites notorum ex lumine naturali, dicitur, ꝙ primi mobilis perfectio cōſurgit ex duobus, quorū alterū ex propria manat natura, ſ. motus de eodem ad idem in tot horis: alterū ex actione ſuperioris ē naturæ. ſ. ſempiternitas motus per ſe primo, ut in queſtione, quā de hoc olim fecimus oſtēſum eſt. Et ſic manet ſolida maxima inducta i litera.

¶ Ad ſecundū dubiū dicitur, ꝙ ly inquantum, in propoſito tenetur ſpecificatiue, & intendit author, quòd licet natura rationalis ordinetur a Deo non immediate, ſed mediante natura intellectuali ſuperior, quia illuminatur per angelos: inquātum tamen natura noſtra rationalis attingit ad uerū, & bonū abſolute, oportet ad Deum immediate ordinari, quia uerū & bonum abſolute in ſolo Deo eſt. ut in quæſt. 2 ſecundi libri dictum fuit. Et ſi diligentius perſpexeris, percipies authorem in hac ſpecificatione tria ſimul feciſſe, dū & determinat ſecundū quam rōnem de homine loquitur, ſ. ſecūdum quòd eſt capax boni uniuerſalis. (Hanc.n. capacitatem ſonat cognoſcere uniuerſalem boni & entis rōnem. Qui.n. uniuerſalem boni rationē cognoſcit, naturā neceſſe eſt habeat illius capacē ſcdm intellectiuā, & appetitiuā ptē, licet remote.) Et docet maximā aſſumptam

ſumptam de immediatis intelligi, & immediatum ordinē inter illa non eſſe exigendū, niſi ſecūdū aliqd. Sic.n.oēs inferiores ſphæras ad primū mobile aequè ac ad Lunā, & terrā ad cęleſte corpus, immediatū ordinē habere opinādū eſt, q̄uis multū diſtent. Et ſimiliter natura rōnalis vt capax eſt ipſius boni vniuerſalis, qđ in ſolo Deo eſt, immediatū ordinem et ad uniuerſale eſſendi principiū, vt ad mouentem, tum et ad mouēs. Nihil.n. mouere pōt ad talē finē, & tale obiectum, niſi ipſe Deus, q eſt uniuerſale eſſendi principiū. Et in hoc, quia cōicat natura nra rationalis cū natura intellectuali angelorū, vtranq; imediate ad Deū oportet ordinē hēre ſecūdū triplicem ratione explicatā. ſ. ut mouentem, ut finem, & obiectum.

¶ Ad tertiū dubiū dr, q ſermo literæ eſt de ptingētib. ad uiſionē Dei p actus propr os. Pueri aūt, licet p diſciplinam fidei habitualis, non tñ p proprios actus, ſed Ieſu Chriſti meritū: ipſa aūt Chriſti anima ex unione perſonali ad uerbū quaſi naturali concomitantia, viſione diuina perfuſa eſt. Vnde Author attendens, q viſio Dei eſt pfectio ſuprema intellectus, & non eſt innata, vt uiſio principiorum: neque per inuentionē acquiſibilis, ut uiſio concluſionū ſcitarū pfecte ab his q pollēt ingenio, & q per actus p prios diſpoſitis ad illā cōmunicatur (cū propria diſpoſitio & uia ad uiſionem intellectualē ſit diſciplina a docto euidentes fultus a ut orna... te Scripturæ neceſſitatē ſi tei intulit, ſecut in diſcipuli.

¶ In eodē art.3. tertio, quòd de facto tantus eſt diuinus amor erga vniuerſum, ut nō ſuffecerit Deo communicare ſe per naturales participationes, creando uniuerſum ex tot eſſendi participationibus conſtitutum, quot diuina bonitas naturaliter participabilis ſecūdum ordinem ſuæ ſapientiæ erat: Sed cum uidere Deum, frui que aperte Deo, ſoli diuinæ naturæ naturale ſit, & eſſe poſſit: ac p hoc creatæ, & creabiles naturæ non poterant naturali participatione habere diuinam uiſionem, ac perfectam fruitionem, cōmunicauit per gratiam, quod incommunicabile erat per naturam, & effecit omnes intellectuales, & rationales creaturas habiles ad diuinam uiſionem & fruitionem ex hoc ipſo, quòd ordinauit eas, ut eſſent diuinæ naturæ conſortes per gratiam, & ad id, quod ſoli Deo naturale eſt.ſ. uidere Deum, & frui Deo, peruenire p[illegible]ent. Et quia peruenire ad uiſionē hm̄ōi proprijs actibus non poſſumus, niſi conſequenter adiuti ſimus diuino ducatu, qui fit docēdo, ut in litera dr: ideo oportet credere Deo docenti nos ea, quę uiſuri ſumus, quæ pparauit ſuis electis. Vbi patet primo, quomodo in natura rōnali .n. [illegible] vltra id, quod eſt ei naturale, pert. [illegible] ſupnaturalis ſe-

* In corp.

Ferr. 3. c. per totum.

14

9. diſt. 24. art. 3. q. 1. Et 1. cōtra c. 4. Et ver. p. 3. 1. ar tic. 10. cor. Et Boet. Trin. q. 3. art. 1.

fectionem nō ſufficit cognitio naturalis, ſed requiritur quædam ſupernaturalis, ut ſupra * dictum eſt.

Ad II dicēdū, q ſicut hō p naturale lumen intellectus aſſentit principijs: ita homo uirtuoſus per habitum fidei hēt rectū iudicium de his, quæ conueniunt illi uirtuti. Et hoc modo etiam per lumen fidei diuinitus infuſum homini, homo aſſentit his, quæ ſunt fidei, non autem contrarijs. Et ideo nihil periculi, uel damnationis ineſt his, qui ſunt in Chriſto Ieſu, ab ipſo illuminati per fidem.

Ad III dicēdū, q inuiſibilia Dei altiori modo, quantum ad plura, percipit fides, quam ratio naturalis ex creaturis in Deum procedens. Vnde dicitur Eccle. 3. Plurima ſuper ſenſum hominis oſtenſa ſunt tibi.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum credere ea, quæ ratione naturali probari poſſunt, ſit neceſſarium.

AD QVARTVM ſic proceditur. Videtur quòd ea, quæ ratione naturali probari poſſunt, non ſit neceſſarium credere. In operibus enim Dei nihil ſuperfluum inuenitur, multo minus quàm in operibus naturæ: ſed ad id, quod per unum poteſt [b] fieri ſuperflue apponitur aliud. ergo ea, quæ per naturalem rationē cognoſci poſſunt, ſuperfluum eſſet per fidem accipere.

¶ 2 Præt. Ea neceſſe eſt credere, de quibus eſt fides: ſed [b] non eſt de eodem ſcientia & fides, ut ſupra * habitum eſt. Cum ergo ſcientia ſit de omnibus illis, q̄ naturali ratione cognoſci poſſunt, uidetur quod non oporteat credere ea, quæ per naturalem rationem probantur.

¶ 3 Præt. Omnia ſcibilia uidentur eſſe [b] unius rationis: ſi ergo quædam eorum proponuntur homini ut credenda, pari ratione omnia huiuſmodi neceſſe eſſet credere: hoc autem eſt falſum. non ergo ea, quæ per naturalem rationem cognoſci poſſunt, neceſſe eſt credere.

Sed contra eſt, quia neceſſe eſt Deum credere eſſe unū, & incorporeū, quæ naturali ratione a Philoſophis probātur.

Respon. Dicendum, q [m] neceſſarium eſt homini accipere per modum fidei nō ſolum ea, quæ ſunt ſupra rationem, ſed etiam ea, quæ per rationem cognoſci poſſunt. [n] Et hoc ppter tria. Primo quidem, ut citius homo ad ueritatis diuinæ cognitionem perueniat. Scientia.n. ad quam pertinet probare Deū eſſe, & alia huiuſmodi de Deo, ultimo hominibus addiſcenda proponitur, præſuppoſitis multis alijs ſcientijs. Et ſic non niſi poſt multum tempus uitæ ſuæ, homo ad Dei cognitionem perueniret. Secundo, ut cognitio Dei ſit cōmunior. Multi enim in ſtudio ſcientiæ proficere non poſſunt, uel propter hebetudinem ingenij, vel propter

F cundum motum ſuperioris, hoc eſt, diuinæ naturæ p gratiam. Patet ſecūdo, q̄ optima rō ad hoc allata fuerit ab authore in litera, arguēdo a conditionibus naturalib. creaturarum, q̄ adeo eſt probabilis, ut neceſſaria appareat. Patet tertio, q̄ iuſte exigatur a rōnabilibus creaturis, q credāt ſupernaturalia, & operentur conformia ſupernaturalibus. Par nāque eſt iuſtitię ratio, vt exigātur opera cōformia ſupernaturali naturæ, ad quā excitæ ſunt per gratiā, ut exigantur opera cōformia naturę rationali, quam naturaliter habent. Nam quia naturam rōnalem habent, iuſte exigitur, ut operētur cōformiter ad illam, & uitent difformia ab illa. Et eadem rōne, quia conſortiū diuinæ naturæ habet ex Dei munere, iuſte exigitur, ut operent̄ conformia diuino cōſortio, & uitent quæcunque contraria ſunt illi. Et quoniam credere reuelata a Deo eſt vnum iſtorū, quoniā eſt uia ad perfectionem diuini cōſortij: ideo neceſſarium eſt credere, & damnabile eſt non credere. Et ppterea in litera cōcluditur, q eſt neceſſarium ad ſalutem.

¶ In rñſione ad ſecūdū in eodē articulo aduerte, q fidelis duplici cōſiderari pt. Primo ex parte habitus fidei: ſecūdo ex parte ipſius hītus dictū lumē fidei. Si cōſideret̄ ex parte habitus ſic tutus eſt, qa tale lumē quātū eſt ex ſe, ncl nati vere credibilia, & deficiente tacit a cōtrarijs: q̄uis non cum euidentia noſtra circa particulare credibile, ſicut facit habitus principiorum. Et propter hoc ſi ſumatur ex parte noſtri, contingit fluctuare uſque ad excluſionem habitus fidei.

q. ar. 4. & 5.

Concluſ. p par. q. 1. ar. 1. concluſione 2.

SVPER QV. II. ARTIC. IIII.

K *Ferr. 3. cont. c. 4.*

IN articulo 4. nota Nouitie, q poſtquàm monſtratum eſt, neceſſarium eſſe credere particulariter, quærendum reſtabat, an ſit neceſſarium credere talia, puta, ſcibilia & ſic, puta explicite &c. ut in ſequentibus fit.

¶ In reſponſione ad primum eiuſdem quarti articuli, dubium Nouitiorum occurrit: quia Deus, uel natura defeciſſe uidetur in neceſſarijs naturalibus, ſi uera eſt præſens litera. Nam in litera dicitur, quòd inueſtigatio rationis naturalis non ſufficit humano generi ad cognitionem diuinorum, quæ naturaliter ſcire poſſunt. Sic.n. non ſufficit, conſtat q; deficit a naturalibus.

¶ Ad hoc dicitur, quòd ratio naturalis ad naturalia huiuſmodi ſufficit, & non ſufficit humano generi, diuidendo & cōiunctim accipiendo humanum genus. Si enim ſit ſermo de humano genere ſecundum ſingulos homines, cōſtat quòd rō naturalis nō ſufficit ad huiuſmodi, ut patet in multis ineptis, & mulieribus, & propter multas operationes rationalibus. S. autem loquamur de ge-

de gñe humano ſecũdũ ipſius cñitatẽ: ſic dicendũ eſt, ꝙ ratio naturalis ſufficit ad hęc. Diſtributũ quippe eſt, vt hi ad contẽplationẽ ſapientiæ, alij ad agriculturã, alij ad alia nati ſint: ſicque vt humano generi ratio ſufficiat ad hoc, ꝙ ſapientia, ceteraq; adſint, q̃uis non oĩa ſingulis. Et qm̃ author de cognitione diuinorum neceſſaria humano generi ſecũdum ſingulos loquebat̃, qa ſinguli ſingillatim ſaluandi, uel damnandi ſunt: ideo verũ dixit, ꝙ ratio naturalis humano generi, non ſufficit ad cognitionem diuinorum ſcibilium. Et ideo eorũ fides non ſuperflua, ſed neceſſaria eſt valde multis.

SVPER QV. II. ARTIC. V.

Palud. 3. d. 25. q. 1.

IN art. 5. eiuſdẽ ſecundæ quæſt. aduertendũ eſt diligenter. Primo, ꝙ author adæquat obiectũ per ſe fidei, obiecto beatifico: ita ꝙ ea, q̃ principaliter hic credim⁹, ſunt illa, q̃ in patria viſuros ſperamus. Et hic, & in art. 6. q. 1. dictũ eſt ex apoſtolo Fides eſt ſperandarũ ſubſtantia rerum. *q. 1. ar. 5

¶ Notãdũ eſt ſecũdo, ꝙ inter principaliter credẽda, & intra per ſe obiectum fidei author cõputat myſterium incarnationis Verbi & articulos fidei, ut patet in hoc & prædicto articulo. *Porrecta per totum.* 1¶ 3. d. 33 a. 4. cor. Et 3. d. 25. q. 2. & ar. 2. q. 3. Et ueri q. 14. artic. 11.

¶ Ex quibus ſcitus tertiò, ꝙ naſcit̃ dubiũ, quo pacto hæc poſſint eſſe ſimul uera. Nã obiectũ beatificũ eſt ſolus Deus trinus, & unus. Et cõſequenter myſterium incarnationis, ſicut extra obiectũ beatificũ, ita eſt extra obiectũ fidei: ac ꝑ hoc ex hac rõne nõ eſt de explicite credẽdis, nec de ꝑtinẽtibus ad actum beatificum, & ſic tota hæc ratio ruit.

¶ Ad hoc dr̃, ꝙ tam myſteriũ incarnationis, ut diſtinguitur a Deo, q̃ quicquid creaturæ i articulis fidei inuenitur, ꝓt̃ conſiderari dupliciter. Primo, ſecundum ſe: Secundo, ut Dei, uel in * Libr. 1. ca. 34. 35. & 36. to. 4

alias occupatiões, & neceſſitates temporalis vitæ, vel ẽt ꝑꝑ corporẽ addiſcẽdi, q omnino a Dei cognitione fraudarentur, niſi ꝓponerent eis diuina ꝑ modũ fidei. Tertio mõ, ꝑꝑ certitudinẽ. Rõ.n. humana in rebus diuinis eſt multũ deficiens, cuius ſignũ eſt: qa Philoſophi de reb⁹ humanis naturali inueſtigatione ꝑſcrutãtes in multis errauerunt, & ſibijpſis cõtraria ſenſerũt. vt ergo eſſet indubitata, & certa cognitio apud homines de Deo, oportuit ꝙ diuina eis ꝑ modũ fidei traderent̃, quaſi a Deo dicta, q mentiri non põt.

Ad primvm ergo dicendũ, ꝙ inueſtigatio naturalis rationis, non ſufficit humano generi ad cognitionẽ diuinorũ, ẽt q̃ rõne oſtendi poſſunt: & ideo non eſt ſuperfluum, ut talia credant.

Ad II dicendũ, ꝙ de eodem nõ poteſt eſſe ſcientia, & fides apud eũdem: ſed id quod eſt ab vno ſcitum, poteſt eſſe ab alio creditum, vt ſupra* dictum eſt.

Ad III dicẽdũ, ꝙ ſi oĩa ſcibilia conueniant in ratione ſcientiæ, nõ tñ conueniũt in hoc, ꝙ æqualiter ordinent ad beatitudinẽ: & ideo non æqualiter omnia proponuntur, vt credenda.

Articvlvs V.

Vtrum homo teneatur ad credendum aliquid explicite.

Ad qvintvm ſic ꝓceditur. Vr̃ ꝙ nõ teneat̃ hõ ad credendũ aliquid explicite. Nullus enim tenet̃ ad id, quod nõ eſt in eius[h] poteſtate: ſed credere aliquid explicite, non eſt in hominis poteſtate. Dr̃ enim Rom. 10. Quomodo credent in illũ, quẽ non audierunt? Quomodo audiẽt ſine prędicante? quomodo autem prædicabunt niſi mittãtur? ergo credere aliquid explicite homo non tenetur.

¶2 Præt. Sicut per fidem ordinamur in Deum, ita[h] etiã per charitatem: ſed ad ſeruandum p̃cepta charitatis homo nõ tenet̃, ſed ſufficit ſola præparatio animi, ſicut patet in illo præcepto Domini, qđ ponit̃ Matt. 5. Si qs ꝑcuſſerit te in vna maxilla, prębe ei & aliã, & in alijs cõſimilibus, vt Aug.* exponit in lib. de ſermone Dñi in monte. ergo ẽt

A nõ tenet̃ hõ explicite aliqđ credere, ſed ſufficit ꝙ habeat animum præparatum ad credẽdũ ea, quæ a Deo proponuntur.

¶3 Præt. Bonũ fidei in quadam[h] obediẽtia cõſiſtit, ſm illud Ro. 1. Ad obediendũ fidei in omnibus gẽtibus: ſed ad virtutẽ obediẽtiæ nõ requirit̃, ꝙ hõ aliqua determinata p̃cepta obſeruet, ſed ſufficit ꝙ habeat prõptũ animũ ad credendũ, ſm illud Pſal.
B 118. Paratus ſum, & nõ ſum turbat⁹ vt cuſtodiã mãdata tua. ergo vr̃, ꝙ ẽt ad fidem ſufficiat, ꝙ hõ habeat promptum animum ad credendũ ea, quæ ei diuinitus proponi poſſunt abſq; hoc, quod explicite aliquid credat.

Sed contra eſt, ꝙ dicitur ad Heb. 11. Accedẽtẽ ad Deũ oportet credere, qa eſt & ꝙ inquirentibus ſe, remunerator ſit.

Respon. dicẽdũ, ꝙ p̃cepta le-
C gis, q̃ hõ tenetur implere, dant̃ de actibus uirtutũ, qui ſunt uia perueniẽdi ad ſalutẽ. Actus autem virtutis, ſicut ſupra * dictũ eſt, ſumit̃ ſm habitudinẽ habit⁹ ad obiectum. Sed in obiecto cuiuſlibet virtutis duo poſſunt cõſiderari. ſ. id qđ proprie, & ꝑ ſe eſt obiectũ virtutis, qđ neceſſariũ eſt in omni actu uirtutis: & iterũ id quod eſt per accidens, ſiue conſequenter ſe habet ad
D propriã rõnem obiecti: ſicut ad obiectũ fortitudinis proprie & per ſe ꝑtinet ſuſtinere pericula mortis, & aggredi hoſtes cũ periculo ꝑꝑ bonũ commune: ſed ꝙ homo armetur, vel enſe percutiat in bello iuſto, aut aliqđ hmõi faciat, reducit̃ quidẽ ad obiectũ fortitudinis, ſed ꝑ accidens. Determinatio ergo uirtuoſi actus ad proprium, & per ſe obiectum uirtutis eſt ſub ne-
E ceſſitate p̃cepti, ſicut & ipſe virtutis actus: ſed determinatio actus virtuoſi ad ea q̃ accidentaliter, vel ſecundario ſe habẽt ad proprium, & per ſe uirtutis obiectũ, non cadũt ſub neceſſitate præcepti, niſi pro loco & tempore. Dicendum eſt ergo, quòd fidei obiectum per ſe eſt id, ꝑ quod hõ beatus[d] efficit̃, vt ſupra dictũ eſt.* Per accidẽs aũt, aut ſecũdario ſe habent ad obiectũ uirtutis oĩa, quæ in ſacra ſcriptura diuinitus tradita continentur, ſicut ꝙ Abrahã habuit duos filios, quòd Dauid fuit filius Iſai, & D. 606. *q. 1 ar. 8

Deo, uel ad Deum, & hmõi. Si loquamur de iſtis ſecũdum ſe, ſic nec ad fidei obiectum, nec ad beatitudinis obiectum ſpectãt: qm̃ Deus utriuſque eſt obiectum formale, & materiale, ut in primo articulo dictũ fuit. *Nota pro fide obiecta.* Si uero loquimur de iſtis, ut ſunt Dei, ſic cadunt ſub obiecto, & actu beatifico, & ſimiliter obiecto, & actu fidei. Quàmuis enim ſol⁹ Deus uiſus beatũ faciat, ipſe tñ uiſus nõ ſolum abſolute, ſed vt huius, uel illius rõ magis beat, non ꝑꝑ illa alia uiſa, ut Auguſtinus dicit in quinto Cõf. ſſionum, ſed ꝑpter Deum magis viſum. Sic ergo dicẽdum eſt, q beatificũ obiectũ, & fidei, idẽ eſt, & ꝙ in Verbo uidebimus ueritatẽ incarnationis, & articulorũ fidei. Et cum Scotus in 4. diſtinct. 10. q. 9. cõtra hæc arguere uidetur: quia beatus nõ diſtinguitur a non beato, niſi videndo obiectũ beatificum, ut eſt obiectum beatificum, & ea quæ includuntur in ipſo, ut eſt obiectũ beatificum, facile reſpõdetur, Quòd ueritas articulorum fidei clauditur in obiecto beatifico: quoniã clauditur in Deo, ut ſupernaturaliũ (de quibus eſt fides) cauſa & ratione: ſicut ueritas naturalium, de q̃bus eſt ſciẽtia, clauditur in Deo, ut naturalium cauſa, & ratione. *par. 2. q. 60. ar. 5. Et propterea, ſicut ad fidem, non ſpectat ſub his ſpeciẽb⁹ eſſe corp⁹ Chriſti, ſed ſub ſpeciebus rite conſecratis: ita etiam ad actum beatificum ſpectat videre corpus Chriſti eſſe in ſpeciebus rite conſecratis: Et ſimiliter gratiam conferri per ſacramenta diſpoſitis: ſed hæc ſunt extra præſens propoſitum, propter Scoti tamen uerba dicta. *Exemplũ de per ſe & per accidens.*

Conclu. m D.420. alia hmôi. Quantum ergo ad prima credibilia, q̃ d ſunt articuli fidei, tenetur homo explicite credere, ſicut & tenetur habere fidem. Quatum aũt ad alia credibilia, non tenetur homo explicite credere, ſed ſolũ implicite, vel in præparatione animi, inquãtũ parat' eſt credere qcqd diuina ſcriptura cõtinet: ſed tũc ſolũ hmôi tenet̃ explicite, credere, qñ hoc ei cõſtiterit in doctrina fidei cõtineri*. *Notabiliter & tenetur habere fidem.*

Quomodo aliquid ꝑſe dicatur eſſe in poteſtate hominis in diuinis madatis. Ad primvm ergo dicendũ, ꝙ ſi in poteſtate hominis eſſe dicatur aliquid excluſo auxilio gratiæ, ſic ad multa tenet̃ hõ, ad q̃ nõ põt ſine gratia præparante, ſicut ad diligendũ Deum, & proximũ: & ſimiliter ad credendum articulos fidei. Sed tñ hoc G poteſt cum auxilio gratiæ, quod quidẽ auxilum quibuſcũq; diuinitus datur, miſericorditer datur: quibus aũt non datur, ex iuſtitia non datur in pœnã præcedentis peccati, & ſaltem originalis peccati, vt Aug.* dicit in li. de correptione, & gratia. **Ex ca. 5. & 6. colligitur. c. 7.*

Ad ii dicẽdũ, ꝙ homo tenetur ad determinate diligẽdũ ea diligibilia, quæ ſunt proprie, & per ſe charitatis obiecta. ſ. Deus, & ꝓximus: ſed obiectio procedit de illis præceptis charitatis, q̃ quaſi conſequenter pertinent ad obiectum charitatis.

Ad iii dicẽdũ, ꝙ virtus obediẽtiæ ꝓprie in uolũtate cõſiſtit: & iõ ad actũ obediẽtiæ ſufficit prõptitndo voluntatis ſubiectæ præcipiẽti, q̃ eſt proprie, & ꝑ ſe obiectũ obedientiæ: ſed hoc ꝓceptũ, uel illud, per accidens, uel conſequenter ſe habent ad proprium, & per ſe obiectũ obedientiæ.

Articvlvs VI.

Vtrum omnes æqualiter teneantur ad habendum fidem explicitam.

Ad sextvm ſic procedit̃. Vr̃ ꝙ æqualiter oẽs teneãtur ad habẽdũ fidẽ explicitã. Ad ea enim q̃ ſunt de neceſſitate ſalutis, oẽs [b] tenẽtur, ſicut patet de ꝓceptis charitatis: ſed explicatio credendorum eſt de neceſſitate ſalutis, ut dictum eſt.* ergo omnes æqualiter tenentur ad explicite credendum.

¶ 2 Præt. Nullus [b] debet examinari de eo, quod explicite credere non tenet̃: ſed qñq; ſimplices examinantur de minimis articulis fidei. ergo omnes tenentur explicitè omnia credere.

¶ 3 Præt. Si minores nõ tenẽtur habere fidẽ explicitã, ſed ſolũ implicitã, oportet ꝙ habeãt fidẽ implicitã in fide maiorũ: ſed hoc vr̃ periculoſum, qa poſſet cõtingere, ꝙ illi maiores errarent. ergo vr̃ ꝙ minores ẽt debeãt habere fidẽ explicitã. Sic ergo omnes æqualiter tenentur ad explicitè credendum.

Sed contra eſt, qđ dr̃ Iob. ꝙ boues arabãt, & aſinæ paſce F bant iuxta eos: qa videlicet minores, q̃ ſignificãtur ꝑ aſinos, debẽt in credẽdis cohærere maioribus, q̃ ꝑ boues ſignificant̃, vt Greg* exponit in 2. Moral. **Lib. 2. c. 35. circa princ.*

Respon. Dicẽdũ, ꝙ explicatio credẽdorũ fit ꝑ reuelationẽ diuinã. Credibilia. n. naturalem rõnẽ excedũt. Reuelatio aũt diuina ordine quodã ad inferiores peruenit ꝑ ſuperiores, ſicut ad homines ꝑ angelos: & ad inferiores angelos ꝑ ſuperiores, ut patet ꝑ Dion.* in cœleſti hierar. Et iõ pari rõne explicatio fidei oportet ꝙ ꝑueniat ad inferiores homines ꝑ maiores: & iõ ſicut ſuperiores angeli, q̃ inferiores illuminant, habẽt pleniorẽ notitiã de rebus diuinis, q̃ inferiores, ut dicit* Dio. 12. c. cæleſt. hierar. ita ẽt ſuperiores homines, ad quos ꝑtinet alios erudire, tenent̃ habere pleniorem notitiam de credendis, & H magis explicitè credere*. **cap. 4. in medio, & cap. 7.* **c. 12. cœl. hier.* *Conclu. m*

Ad primvm ergo dicendũ, ꝙ explicatio credendorum non æqualiter quãtũ ad omnes, eſt de neceſſitate ſalutis, quia plura tenentur explicite credere maiores, qui habent officium alios inſtruendi, q̃ alij.

Ad doctores prædicatores ſimplicium villarum. Quomodo inde puniti procedunt hæc. Nota de ſimplicita. Ad ii dicendũ, ꝙ ſimplices non ſunt examinãdi de ſubtilitatibus fidei, niſi quando habetur ſuſpicio, ꝙ ſint ab hæreticis deprauati, qui in his, q̃ ad ſubtilitatem fidei pertinent, ſolent fidem ſimplicium deprauare. Si tamen inueniuntur non ꝑ I tinaciter peruerſæ doctrinæ adhærere ſi in talibus ex ſimplicitate deficiant, non eis imputatur.

Ad iii dicẽdũ, ꝙ minores non habent fidẽ implicitam in fide maiorum: niſi quatenus maiores adhærẽt doctrinæ diuinæ. Vñ & Apoſtolus dicit 1. ad Corint. 4. Imitatores mei eſtote, ſicut & ego Chri. Vñ humana cognitio nõ fit regula fidei, ſed veritas diuina, a qua ſi aliq̃ maiorũ deficiant, non ꝑiudicat fidei ſimplicium, qui eos rectam fidẽ habere credunt: niſi pertinaciter eorũ erroribus in particulari adhæreat contra vniuerſalis Eccleſiæ fidẽ, q̃ non põt deficere, Domino dicente Luc. 22. K Ego pro te rogaui Petre, ut non deficiat fides tua. *Fides vniverſalis eccleſiæ indeficiens eſt.*

Porrecta per totum. SVPER QV. II. ART. VI.

Bannes eodem art.

26 IN articulo ſexto eiuſdẽ quæſtionis, nota i rñſione ad ſecundũ tu, qui in patria hæreticorũ, Chriſti partes agis, quod ſimplices vt mulieres, idiotæ, & hmôi, ſi ſeducti errãt abſq; pertinacia in ſubtilitatibus fidei, ꝙ nõ incurrũt hæreticorum culpam, aut pœnas. *3. d. 25. q. 2. ar. 1. q. 2. 3. & 4. Et 4. d. 24. q. 1. art. 3. q. 2. Et ver. q. 14. ar. 11.* **Ar. præc.*

* In rñſione ad tertiũ eiuſdẽ articuli nota duo. Primo, ꝙ humana cognitio nõ eſt regula fidei, ſed diuina doctrina: ac per hoc quàmuis vniuerſalis Eccleſiæ cognitio fidei non poſſit errare, non tamen ipſa eſt fidei regula, ſed doctrina diuina cui innititur: & quilibet fidei ſiue maiorũ, ſiue Eccleſiæ innitens, nihil aliud facit, quàm ꝙ doctrinæ diuinæ innititur: cum hac tamen differẽtia, ut author dicit, quia fidei maiorum, puta, epiſcoporum, uel doctorum Eccleſiæ, homo inniti poteſt bene, & male. Bene quidem, abſolute eis innitendo: Male autem, innitendo eis etiam ſi cõtra Eccleſiam tenerent. Ipſi autẽ uniuerſali Eccleſiæ, non poteſt homo male inniti: quia promiſſum eſt illi indefectibilis veritas doctrinæ diuinæ in his, quæ ſunt fidei.

¶ Nota ſecundo, ꝙ author, quaſi ſynonymie vtit̃ vniuerſalis Eccleſiæ, & Petri nominibus. Quia Petri in ſe, & ſucceſſoribus ſuis fides, eſt fides, quã tenetur Eccleſia tota ſuſcipere. Et eſt ſermo, non de fide illius hominis, q̃ ſuccedit Petro, ſed de fide ſucceſſoris, ut diffinitiue docet qd in Eccleſia tenẽdum de fide. Chriſtus. n. numquàm permiſit, aut permittet eũ ſic errare, non propter ſe, ſed propter Eccleſiam vniuerſalem, q̃ tenetur ſententiam illius ſequi.

Articvlvs VII.

Vtrum explicitè credere myſterium incarnationis Chriſti, ſit de neceſſitate ſalutis apud omnes.

Bannes eodem art.

Porrecta per totum. 17 *3. d. 25. q. 2. ar. 2. q. 2. Et q. 3. ar. 2 & 4. diſ. 6 q. 2. art. 2. q. 1. cor. Et ad Heb. 11. c. 10. fi.*

Ad septimvm ſic ꝓceditur. Vr̃ ꝙ credere explicite myſteriũ incarnationis Chriſti nõ ſit de neceſſitate ſalutis apud oẽs. Non. n. tenetur hõ explicite credere ea, quæ angeli ignorãt, quia explicatio fidei fit per reuelationem diuinã q̃ peruenit ad hoĩes mediantibus angelis, ut * dictum eſt: **Ar. præc. p. p. q. 111. art. 1.*

ſed

ſed ẽt angeli[h] myſteriũ icarnationis ignorauerũt: vñ quærebant in Pſ. 23. Quis eſt iſte rex gloriæ? Et in Iſa. Quis eſt iſte, q̃ uenit de Edõ? vt Dion.* ex ponit. c. 7. cęleſ. hierarc. ergo ad credẽdũ explicitè myſteriũ incarnationis Chri hoies nõ tenebãtur.

Cap. 7. Cęleſt hierar. a medio.

¶ 2 Præt. Cõſtat beatũ Ioãnẽ Baptiſtã de maiorib. fuiſſe, & ꝓpinquiſſimũ Chriſto, de quo Dñs dicit Matth. 11. Inter natos mulierũ nullus maior eo ſurrexit: ſed Ioãnis Baptiſta nõ vr̃ incarnationis Chr̃i[h] myſteriũ explicitè cognouiſſe, cum a Chriſto q̃ſierit. Tu es q̃ uenturus es, an aliũ expectamus? vt habetur Matth. 11. ergo non tenebantur etiam maiores ad habendum explicitam fidem de Chriſto.

¶ 3 Præt. Multi Gẽtiliũ adepti ſũt ſalutẽ ꝑ miniſteriũ angelorũ, ut Dion. dicit 9. c. cel. hierar.* ſed Gẽtiles[h] nõ habuerũt fidẽ đ Chr̃o nec explicitã, nec implicitã, ut vr̃, q̃a nulla eis reuelatio facta fuit. ergo vr̃ q̃ credere explicite incarnationis Chriſti myſteriũ, nõ fuerit omnib. neceſſarium ad ſalutẽ.

Cap. 9. a medio: & ca. 4. paulo añ medium.

SED CONTRA eſt, quod Aug. dicit in lib. de correptione, & gratia. Illa fides ſana ẽ, qua credim⁹ nullũ hominẽ ſiue maioris, ſiue paruæ ætatis liberari a cõtagio mortis, & obligatione peccati, niſi per unũ mediatorẽ Dei, & hominũ Ieſum Chriſtum.

Habetur ĩ epiſt. 157. nõ remote a principio, t. 2.

RESPON. Dicendũ, q̃ ſicut ſupra* dictũ ẽ, Illud ꝓprie, & ꝑ ſe ꝑtinet ad obiectũ fidei, ꝑ quod hõ[d] beatitudinẽ cõſeqũt. Via aũt hoib. ueniẽdi ad beatitudinẽ ẽ myſteriũ icarnationis, & paſſionis Chr̃i Dr̃. n. Act. 4. Nõ ẽ aliud nomẽ datũ hoib. in quo oporteat nos ſaluos fieri: & iõ[m] myſteriũ icarnationis Chr̃i aliq̃r[d] oportuit oĩ tp̃e eẽ creditũ apud oẽs, diuerſimodè tñ ſm̃ diuerſitatẽ tẽporũ, & pſonarũ.* Nã añ ſtatũ peccati hõ habuit explicatã fidẽ đ Chr̃i incarnatione, ſm̃ qđ ordinabat̃ ad conſummationẽ gloriæ,[d] nõ aũt ſm̃ q̃ ordinabat̃ ad liberationẽ a peccato ꝑ paſſionẽ, & reſurrectionẽ: q̃a hõ nõ fuit pſcius peccati futuri. Vr̃ aũt icarnationis Chr̃i pſcius fuiſſe ꝑ hoc, qđ dixit. Propter hoc relinquet hõ p̃rẽ, & m̃rẽ, & adhęrebit uxori ſuæ, ut hr̃ Gen. 2. Et hoc Ap̃ſus ad Epheſ. 5. dicit ſacr̃m magnũ eſſe in Chr̃o, & Ecc̃lia: qđ q̃dẽ ſacr̃m nõ ẽ credibile primũ hoiem ignoraſſe. Poſt peccatũ aũt fuit explicitè creditũ myſteriũ incarnatiõis Chr̃i, ñ ſolũ quãtũ ad incarnationẽ, ſed ẽt quãtũ ad paſſionẽ, & reſurrectionẽ, q̃b. humanũ gen⁹ a peccato, & morte liberat̃. Al̃r. n. ñ pfiguraſſent Chr̃i paſſionẽ q̃buſdã ſacrificiis, & añ legẽ, & ſub lege, quorũ q̃dẽ ſacrificiorũ ſignificatũ explicitè maiores cognoſcebãt: minores aũt ſub uelamine illorũ ſacrificiorũ credẽtes ea diuinit⁹ eẽ diſpoſita de Chr̃o vẽturo, quodãmõ hẽbant uelatã cognitionẽ. Et ſicut ſ.* dictũ eſt, ea q̃ ad myſteria Chr̃i ꝑtinẽt, tãto difficili⁹ cognouerũt, quanto a Chr̃o remotiores fuerũt: & tãto facili⁹ cognouerũt, quãto Chriſto ꝓpinquiores fuerũt. * Poſt tp̃s. aũt gratiæ reuelatæ, tam maiores, q̃ minores tenẽtur habere fidẽ explicitã de myſteriis Chriſti: pcipuè quantum ad ea, quæ cõiter in Eccleſia ſollenizant̃, & publicè proponunt̃,[q] ſicut ſunt articuli incarnationis, de quib. ſupra* dictum eſt. Alias autẽ ſubtiles conſiderationes circa incarnationis articulos tenent̃ aliq̃ magis, vel min⁹ explicitè credere, ſm̃ q̃ cõuenit ſtatui, & officio uniuſcuiuſque.

q. 1. ar. 6. & q. 2. articu. 5. D. 606.

Conclu. m D. 605.

D. 607. Quomodo ante peccatũ fuit credit a incarnatio Chriſti quopiã.

q. 1. ar. 7

Conclu. ꝑ

q. 1. ar. 8 Pro capitu gimi. v.

AD PRIMVM ergo dicẽdũ, q̃ angelos nõ omnino latuit myſteriũ regni Dei, ſicut Augu. dicit. 5.* ſuꝑ Gen. ad literã. Quaſdã tñ rõnes huius myſterij pfectius cognouerunt Chriſto reuelante.

Li. 5. c. 19. parum a principio tom. 3.

AD II dicẽdũ, q̃ Ioãnes Baptiſta đ aduẽtu Chr̃i ĩ carne nõ q̃ſiuit, quaſi hoc ignoraret, cũ ipſe hoc expſsè cõfeſſus fuerit, dicẽs. Ego uidi, & teſtimoniũ ꝑhibui, q̃a hic eſt filius Dei, ut hr̃ Io. 1. Vñ non dixit. Tu es q̃ ueniſti: ſed, Tu es q̃ vẽturus es? q̃rẽs de futuro, nõ de pterito. Sil̃r nõ eſt credendum, q̃ ignorauerit eũ ad paſſionẽ vẽturũ. Ipſe. n. dixerat. Ecce agnus Dei, ecce q̃ tollit peccata mũdi: pnũtiãs eius immolationẽ futurã. Et tñ hoc ꝓphetæ alij ẽt non ignorauerũt, ſed añ pdixerunt, ſicut pcipuè patet in Iſa. 53. Põt ergo dici, ſicut Greg. dicit, q̃ inq̃ſiuit ignorãs, an ad infernũ eſſet in propria pſona deſcenſurus. Sciebat aũt q̃ uirtus paſſionis eius extẽdenda erat vſq; ad eos, q̃ in limbo detinebant̃, ſm̃ illud Zac. 9. Tu quoq; in ſanguine teſtamenti tui emiſiſti uinctos de lacu, in quo nõ eſt aqua: nec hoc tenebat̃ explicitè credere, anteq̃ eſſet impletum, q̃ ꝑ ſe ipſum deberet deſcendere. Vel põt dici, ſicut Ambr.* dicit ſuꝑ Luc. q̃ nõ inq̃ſiuit ex dubitatione, ſeu ignorantia, ſed magis ex pietate. Vel põt dici, ſicut Chryſoſ. dicit, q̃ nõ inquiſiuit, quia ipſe ignoraret, ſed ut ꝑ Chriſtum ſatisfaceret ſuis diſcipulis: unde & Chriſtus ad diſcipulorũ inſtructionẽ r̃ñdit, ſigna operũ oſtẽdens.

Homi. 6 ĩ euãg. nõ remote a principio Ex ep̃s ... nẽ Grego rij.

Ambr. Luc. ca. 7 in titulo de miſſione diſcipulorum

AD III dicẽdũ, q̃ multis Gẽtiliũ facta fuit reuelatio de Chriſto, ut patet ꝑ ea, quæ pdixerũt. Nã Iob 19. dr̃. Scio q̃ Redẽptor meus uiuit. Sibylla ẽt pnuntiauit quædam de Chriſto, ut Aug.* dicit. Inuenit̃ ẽt in hiſtoriis Romanorũ, q̃ tp̃e Conſtãtini Auguſti, & Helenæ matris eius inuẽtũ fuit quoddã ſepulcrũ, in quo iacebat hõ aureã laminã hñs in pectore, in qua ſcriptũ erat. Chr̃s naſcet̃ ex virgine, & ego credo in eũ. O Sol, ſub Helenę, & Cõſtãtini tp̃ibus iterũ me uidebis. Si q̃ tñ ſaluati fuerũt, q̃bus reuelatio nõ fuit facta, nõ fuerũt ſaluati abſq; fide Mediatoris: q̃a etſi non habuerunt fidẽ explicitã, habuerũt tñ fidẽ implicitã in diuina ꝓuidẽtia, credentes Deũ eſſe liberatorẽ hoium ſm̃ modos ſibi placitos, & ſm̃ q̃ aliquibus ueritatem cognoſcentibus ſpiritus reuelaſſet, ſecundũ illud Iob. 35. cap. Qui docet nos ſuper iumenta terræ.

Li. 18. contra Fauſt c. 15. to. 6.

ARTICVLVS VIII.

Vtrum explicite credere Trinitatem, ſit de neceſſitate ſalutis.

AD OCTAVVM ſic procedit. Videt̃ q̃ credere Trinitatẽ explicitè, nõ fuerit de neceſſitate ſalutis. Dicit. n. Apoſtolus ad Hebr. 11. Credere[h] oportet accedentẽ ad Deũ, q̃a eſt: & q̃a inq̃rentib. ſe, remunerator eſt: ſed hoc põt credi abſq; fide Trinitatis. ergo nõ oportebat explicitè fidem de Trinitate habere.

SVPER QV. II. ART. VIII.

Ban. eodem art.

IN articulo octauo, omiſſo ſeptimo eiuſdem quęſtionis, in reſpõſione ad tertium ſcito, q̃ cum ibi dicitur, q̃ ſumma bonitas Dei, ſecũdum quod intelligitur in ſe ipſa, prout videtur a beatis, nõ poteſt intelligi ſine trinitate perſonarũ, ly Non poteſt ... ... ſummõ ... ... denotat

3. diſt. 25. q. 2. art. 2. qõ 2. cor. & ad primum, & I expo 1. Et 4. di. 1. q. 2. ar. 2. qõ. 1. cor. Et verid. lho. 14.

¶ 2 Præt. Dñs dicit Ioan. 17. Pater, manifeſtaui nomē tuū hominib. qnod exponens Aug.* dicit. Nō id nomen tuum, quo vocaris Deus, ſed id, quo uocaris pr̄ me*. Et poſtea ſubdit ēt, In hoc, ꝙ Deus fecit hūc mundū, notus in omnibus gētibus: in hoc, ꝙ nō eſt cū diis falſis colendus, notus in Iudęa Deus. In hoc vero, quòd pater eſt huius Chriſti, per quē tollit peccata mūdi, hoc nomē eius prius occultū, nunc manifeſtauit eis. ergo añ Chriſti aduentū nō erat [h] cognitum, ꝙ in diuinitate eſſet p̄ternitas, & filiatio. non ergo Trinitas explicitè credebatur.

¶ 3 Præt. Illud tenemur explicitè credere ī Deo, qđ ē beatitudinis [h] obiectū: ſed obiectū beatitudinis eſt bonitas ſumma, q̄ pōt [h] intelligi ī Deo ēt ſine pſonarum diſtinctione. ergo non fuit neceſſarium explicite credere Trinitatem.

SED CONTRA. eſt, ꝙ in veteri teſtamento multipliciter expreſſa eſt Trinitas pſonarū, ſicut ſtatim in principio Geneſ. dr̄ ad expreſſionē trinitatis, Faciamus hominē ad imaginē, & ſimilitudinē noſtrā. ergo a principio de neceſſitate ſalutis fuit credere Trinitatem explicitè.

G RESPON. Dicēdū, ꝙ myſteriū incarnationis Chr̄i explicitè credi nō pōt, ſine fide Trinitatis: qa in myſterio incarnationis Chr̄i hoc continet̄, ꝙ filius Dei carnē aſſumpſerit, ꝙ p gratiā Spūſſancti mūdū renouauerit: & iterū, ꝙ de Spūſancto cōceptus fuerit: & iō[m] eodem mō, quo myſteriū incarnationis Chr̄i añ Chriſtū fuit explicitè creditū à maioribus, implicitè aūt, & quaſi obumbratè a

H minoribus, ita ēt & myſteriū Trinitatis.[n] Et iō ēt [p] poſt tp̄s gratiæ diuulgatæ tenentur oēs ad explicitè credēdū myſteriū Trinitatis.[q] & oēs, q renaſcunt̄ in Chr̄o, hoc adipiſcunt̄ p inuocationē Trinitatis, ſcd̄m illud Matth. vlt. Euntes docete oēs

---

denotat potentiam naturalem: ſecundo, ut denotat potētiam F logicā. Et primo quidē mō eſſet ſenſus, ꝙ ſecundum naturalē habitudinē obiecti ad potentiā videntis Deū, non pōt aliter eſſe. Secundo aūt mō, ꝙ per nullam potentiam pōt aliter eſſe. Et licet textus iſte ſufficienter ſaluetur ſecundū primū ſenſum, quia ſermo formalis de rebus loquens, de potentia earū ut ſic, interpretandus eſt: qa tamen ēt in ſenſu ſecundo verus videt̄, & Thomiſtæ Scotū i 1 Sent. diſt. 1. q. 2. ſibi ſentiūt infeſti: ideo primo afferam Scoti poſitionem, & rationes: ſecundo oſtendetur ueritas: tertio ſoluentur obiecta.

* Tracta. 106. in Io. añ medi. tom. 9.

¶ Tenet igitur Scot°, ꝙ de potentia Dei abſoluta poteſt beatus videre eſſentiam diuinam, non uidēdo perſonas, & unā perſonam, non uidēdo aliam: eo quia actus habens obiectū primariū, a quo eſſentialiter dependet, & obiectū ſecūdarium a quo eſſentialiter ñ dependet, pōt terminari ad primariū abſque hoc, ꝙ terminetur ad ſecūdariū: ſic aūt ſe habēt eſſentia diuina, & trinitas pſonarū reſpū viſionis, quā habēt beati. ergo. Minor patet ex hoc, ꝙ rō uiſibilitatis, & fruibilitatis in tota trinitate una eſt ſcilicet deitas.

¶ Præterea, Pater prius origine, quàm generet filium, eſt perfectè beatus. ergo habet in illo priori obiectum perfecte beatificans: ſed non habet in illo priori eſſentiam communicatā tribus. ut obiectum. ergo non eſt de ratione eſſentiæ diuinæ, ut eſt obiectum beatificum, quòd beatificet, inquantū eſt cōmunicata tribus. Si negetur Minor, & dicatur, ꝙ Pater habet eſſentiam, ut communicatam tribus pro obiecto, & hoc primo ſecūdum originem, quia habet hoc a ſe: nihil enim aliud importat prioritas originis, quàm a ſe, nam nulla eſt ibi prioritas naturæ, ut in aliquo priori naturæ obiiciatur eſſentia, ut eſt in una perſona, & non in alia, aut uni, & non alij: ſed uni, puta patri ex ſe, filio ex alio. Contra, Quælibet perſona intelligit formaliter intellectu, ut eſt in ipſa, non ut eſt in alia, nec ut in trib. ergo quælibet perſona intelligit per ſe, perfectè intelligendo eſſentiam, ut eſt in ſe formaliter. ergo perfecta intellectio, quæ ibi eſt beatifica, non neceſſario ex ſe requirit eſſentiam, ut in tribus. Antecedens patet ex Aug. 15 de Trini. Quælibet perſona intelligit ſibiipſi. Conſequentia probatur. Non minus ad intellectionem requiritur intelligibile, quàm intellectus. Igitur in perfecto intelligente ex ſe, non minus requiritur, quòd habeat in ſe obiectum, ut formaliter intelligibile, quàm quòd habeat intellectum, ut quo intelligat. Et confirmatur, quia ſi pater intelligit beatifica uiſione eſſentiam ut in filio, igitur aliqd quaſi reciperet a filio, uel ab aliquo, ut in filio: hoc eſt inconueniēs. ergo. Conſequentia patet ex 12. Metaphy. Intellectus diuinus ſi intelligeret aliquid extra ſe, uileſceret: quia pateretur ab intelligibili. Deſtructio conſequentis probatur: quia pater pfectionē ſimpliciter, beatitudinem ſcilicet reciperet a perſonis, ut obiectis, uel ab aliquo, ut in tribus. Et ſequuntur duo abſurda. Primum, quòd non omnem perfectionem pater habet a ſe. Secundum, quòd non omnis perfectio ſimpliciter, & eſſentialis ſit aliquo modo prior proprietatibus, ſed aliqua quaſi poſterior ipſis perſonis, puta, quæ eſt ab obiecto, ut in tribus. Hæc de primo.

¶ Quo ad ſecundum, quia Scotus in hoc potiſſimum ſe fundat, quòd eſſentia ut diſtincta perſonalibus, ſit obiectum beatificum non ſolum reſpectu creaturæ, ſed ipſius Dei; licet co

primo ab ipſo Deo inchoando, ad creaturas proportionabilitate ſeruata deſcēdemus. Cōe eſt beatitudini diuinæ, & creatæ, ꝙ cōſiſtat in uiſione Dei ſicuti eſt: ſed ad beatitudinē diuinā plus requiri, q̄ ad beatitudinem cuiuſcunq; creaturæ ex eo patet, ꝙ beatitudo creata menſurā cōpatitur, pp quod unus altero beatior eſt. Beatitudo autē diuina exigit, non quācunq; cognitionē deitatis, ſed cōprehenſiuā. Nō. n. quieſceret appetitus Dei potentis cōprehendere deitatem, ſi illam nō cōprehēderet. Actus ergo beatificus, quo Deus formaliter eſt beatus, eſt cōprehenſio ſuę deitatis. ergo eſt comprehēſio deitatis, non ſolum ut deitas, ſed vt una & trina, & ut cū omnis poſſibilis &c. Et cōfirmatur: quia niſi cōprehēſio deitatis ponatur beatitudo, aut de rōne beatitudinis ſequeretur, quòd Deus poſſet eſſe beatior. Beatus. n. eſt cognoſcere deitatē cōprehēſiue, q̄ non cōprehenſiue. Ad hoc aūt, ꝙ ē uidere Deū, ſicuti eſt, quod ſufficit ad beatitudinem creaturę, exigitur, ꝙ intuitus uidētis terminetur in Deū ſicuti eſt in ſuo eſſe abſque abſtract õe: ita q. non ſiat abſtractio naturæ a ſuppoſito. Non enim uideret Sortem ſicuti eſt, qui uideret hanc humanitatem Sortis, & non uideret ipſum ſuppoſitum Sortis. Et hoc exemplo, immo hac inductiua manifeſtatione uti debes, & non falli in exemplo Scoti de albedine, & ſuppoſito, in quo eſt, ſi albedo eſſet ſubſtantia illius ſuppoſiti,

Conclu. m

Conclu. p

I non uideretur certe hoc album ſicuti eſt, ſi non uideretur ſuppoſitum, ſed quia accidens eſt, ideo fallit. Et confirmatur in propoſito: quia ſi Deus eſſet unus ſuppoſitaliter, ſicut eſt unus eſſentialiter, conſtat quòd qui uideret deitatem hanc nō in uno ſuppoſito, non uideret eam ſicuti eſt, nec eſſet beatus: quia non videret Deum, proprie loquendo, ſed hanc deitatem, ſicut de Sorte, & hac humanitate dictum eſt. Et confirmatur: quia cū de beatitudinis ratione ſit uidere Deum ſicuti eſt, ille modus, qui Deus eſt, clauditur ī Deo ut obiecto beatifico, ſine quo nullus intellectus quieſcit. Sed uidens hanc deitatem in nullo ſuppoſito, naturali inquietudine laborat, quomodo Deus ſit trinus ſuppoſitaliter. ergo de ratione actus beatifici eſt uidere Deum, ſicut eſt trinus, & unus. Non ergo ex diminutione diuinæ potentiæ, ſed ex rationibus terminorum ſic ſe habentibus fit, ut impoſſibile ſit aliquem eſſe uere beatum, & non uidere Deum trinum & unum. unde in litera author duas radi-

K ces tetigit. Prima eſt, quia Deus in ſeipſo uidetur, quod pertinet ad primo inducta. Secunda eſt, quia ipſa uiſio perſonarum perducit nos in beatitudinem, id eſt, pertinet ad perfectionem beatitudinis noſtræ, quod in ultima confirmatione allatū eſt. Hæc de ſecundo.

¶ Quo ad tertium, facile ſoluuntur obiecta Scoti. Ad primū dicitur, quòd falſum aſſumitur, ſcilicet quòd trinitas perſonarum ſpectet ad obiectum ſecundarium actus beatifici. Eſt. n. quaſi pars obiecti primarij: quoniam eſt quaſi pars huius, ꝙ dico, Deus ſicuti eſt. Non enim ly, ſicuti eſt, reſtringendum eſt ad exiſtentiam, ut diſtinguitur contra ſubſiſtentiam, ut Scotus fingit: ſed intelligendum eſt de omni modo ſubſtantiæ, tā ſcilicet eſſentiæ, quàm hypoſtaſis: alioquin eſſet uiſio eſſentiæ abſtractiua ab hypoſtaſi, & in ſubſtantiis loquendo nō eſſet vere uiſio intuitiua. Hypoſtaſis. n. eſt omnia faciens, & cui omnia tribuuntur, & quam omnia deſiderant uidere. Nec cōtra hanc reſponſionē militat probatio illa allata, ſcilicet quia ſola dei-

tas eſt

gẽtes, baptizãtes eos ĩ nomine Patris,& Filij,& Spiritusſancti.

AD PRIMVM ergo dicendum, ꝙ illa duo explicitè credere de Deo,omni tempore,& quo ad omnes neceſſarium fuit:non tamen eſt ſufficiens omni tempore,& quo ad omnes.

AD II dicendũ,ꝙ ante Chriſti aduentũ fides Trinitatis erat occultata in fide maiorum, ſed per Chriſtum manifeſtata eſt mundo, & per Apoſtolos.

AD III dicẽdũ,ꝙ ſumma bonitas Dei ſᵐ modum, quo nũc intelligitur per effectus, poteſt intelligi abſq; trinitate perſonarum:ſed ſᵐ quod intelligitur in ſeipſo, prout videtur a beatis,non poteſt intelligi ſine trinitate perſonarum. Et iterũ ipſa viſio perſonarum diuinarũ perducit nos in beatitudinem.

ARTICVLVS IX.

Vtrum credere ſit meritorium.

AD NONVM ſic proceditᵘʳ. Vr ꝙ credere non ſit meritoriũ. Principium enim merendi eſt charitas,vt ſupra* dictũ eſt: ſed fides eſt præambula ad charitatem,ſicut & natura.ergo ſicut[h] actus naturæ non eſt meritorius, quia naturalibus non meremur,ita nec actus fidei.

¶2 Præt.[b] Credere,medium eſt inter opinari,& ſcire, vel conſiderare ſcita: ſed conſideratio ſcientię non eſt meritoria,ſimiliter autem nec opinio.ergo ẽt neque credere eſt meritorium.

¶3 Præt.Ille q aſſentit alicui rei credẽdo,aut habet cauſam ſufficiẽter inducentẽ ipſum ad credendum,aut non. Si habet ſufficiens inductiuũ ad credendũ, nõ uidetur hoc ei eſſe meritoriũ:quia nõ eſt ei iam liberum [h] credere,& non credere.Si autẽ non habet ſufficiens inductiuũ ad credendũ, leuitatis eſt credere, ſᵐ illud Eccle. 19. Qui cito credit,leuis eſt corde: & ſic nõ videtur eſſe meritoriũ.ergo credere,nullo mõ eſt meritorium.

B

SED CONTRA eſt, quod dr̃ ad Heb.11.ꝙ ſancti ꝑ fidem adepti ſunt repromiſſiones: quod non eſſet,niſi credẽdo mererenẽ.ergo ipſum credere ẽ meritoriũ.

RESPON. Dicendum, ꝙ ſicut ſupra * dictum eſt, actus noſtri ſunt meritorij,inquatũ ꝓcedũt ex libero arbitrio moto a Deo per gratiam. Vnde omnis actus humanus, q ſubijciẽ libero arbitrio,ſi ſit relatus in Deũ, põt meritorius eſſe.Ipſum autẽ credere eſt actus intellectus aſſentiẽtis veritati diuinæ ex imperio uolũtatis a Deo motæ ꝑ gratiã: & ſic ſubiacet libero arbitrio in ordine ad Deũ: vnde[m] actus fidei põt eſſe meritorius[n].

C

AD PRIMVM ergo dicendũ,ꝙ natura[d] comparatur ad charitatẽ, quæ eſt merendi principiũ, ſicut materia ad formam.Fides autem comparatur ad charitatẽ,ſicut diſpoſitio præcedẽs vltimam formam. Manifeſtũ eſt aũt, ꝙ ſubiectum, vel materia nõ poteſt agere niſi uirtute formæ:neq; etiam diſpoſitio præcedens, anteq̃ forma aduerniat: ſed poſtquàm forma aduenerit,tam ſubiectum, q̃ diſpoſitio

D

tas eſt ratio viſibilis &c. Cum hoc enim ꝙ ipſa ſola ſit rõ beatifici obiecti,ſtat ꝙ ipſa,non niſi vt vna, & trina perſonaliter viſa beęt:qm̃ ad obiectum beatificũ non ſola rõ beandi exigitur, ſed ipſum beans,ſe habens,vt quod. Quo aũt,& quod,nõ ſunt duo obiecta,quorũ unũ ſit primũ, & alterũ ſecundariũ:ſed ex vtraq; quaſi integratur vnum obiectum.

¶ Ad rõnem aũt Scoti, ꝙ pater prius origine &c. dicitur,ꝙ illa reſpõſio eſt bona, Quòd pater ex ſe eſt beatus cõprehendendo deitatem, ac per hoc videndo eam in tribus,& cauſam omnium &c. Filius autẽ ex patre beatus eſt, cõprehendendo eandem. Et cum contra hoc arguitur. Quælibet pſona intelligit intellectu, vt eſt in ſe formaliter &c. Conceſſo antecedẽte, neganda eſt ſequela in ſenſu, quo facit ad propoſitum. Poteſt enim duplicem ſenſum habere ipſa cũ ſua probatione. — 2. reſpon.

¶ Ad cuius euidentiã propter Nouitios recolere oportet, quòd ad intelligendũ non ſolum cócurrunt intellectus & intelligibile, ſicut ad ſentiendum, ſenſus & ſenſibile, ſed concurrit vtriuſq; inhæſio formaliter cum intelligente. Oportet enim intellectum formaliter eſſe in intelligente: & rurſus oportet intelligibile inhærere, vel quaſi inhærere ipſi intellectui. Intelligens ergo q ulibet & intelligit intellectu,ut in ipſo intelligente eſt, & intelligit intelligibile, vt in eodẽ intelligente eſt. Hęc sũt uera: ſed duplex ſenſus in iſta locutione latet. Cũ dico, Quilibet intelligit intelligibile, ut eſt in ſeipſo intelligẽte formaliter, poteſt ly vt, denotare cõditionẽ, ſine qua intelligibile nõ intelligitur, qualis eſt approximatio, ſeu coniunctio intelligibilis cũ intelligente. Et ſic propoſitio eſt vera. Et in hoc ſenſu ſi concedatur totus proceſſus, nihil aliud concluditur, niſi ꝙ pater non intelligit deitatem, niſi in ſe exiſtat, quod non eſt ad propoſitum. Poteſt quoq; ly vt, denotare terminum intellectionis. Et ſic propoſitio eſt falſiſſima: qm̃ lapis intelligitur ſecundum conditiones, quas habet in re extra, puta grauitatẽ &c. & non ſolum ſecũdũ conditiones, quas habet in intelligente. Et cũ ad hunc ſenſum concluderet intentũ Scoti, uolentis probare, ꝙ ſufficiat ad beatitudinem patris, ꝙ terminetur ad eſſentiam, vt in patre formaliter: ſicut ſufficit ad hoc, ꝙ intelligat intellectu, ꝙ intellect9 ſit in eo: ſed lõge aliter eſt, qm̃ eſſentia ut obiecta, terminat intellectum paternum ſecundum totam latitudinem ſuam, ut comprehenſa,& non ſolum ſecundum hanc conditionem, ut eſt in patre formaliter. Et vltima probatio, ſcilicet, Non minus requiritur ad intelligẽdum intelligibile, quàm intellectus, falſum aſſumit, & ſophiſma committit in illatione. Falſa quidẽ

A eſt, quia ad operationem uitalem, qualis eſt intelligere, magis requiritur principium eius vitale, quàm non vitale. Intellectus autem eſt principium uitale: intelligibile uero non. ergo &c. Sophiſtice autem infert, quia mutatur non minus, in non aliter. Dato enim ꝙ non minus, quia tamen aliter requiritur, qa intellectus vt quo ſolum, intelligibile ut terminatus: ideo hoc exigit ad hoc ut perfecte terminet, ut terminet ut eſt ſ intelligente, & ut eſt ſecũdum ſe, & in quocunq; &c. Ille autem ſufficit ꝙ principiet, vt formaliter ineſt intelligenti.

¶ Ad cõfirmationem autem qua dicitur, Si pater beatifica viſione intelligeret eſſentiam in filio, igitur quaſi reciperet aliquid a filio, uel ab aliquo ut in filio: reſpõdetur negãdo ſequelam quo ad primam partem, & quoad ſecundam in ſenſu cõuenienti. Non enim ex hoc, quòd Deus intelligit eſſentiam ſuam, ut extendit ſe ad creaturas, recipit aliquid a creaturis, aut ab eſſentia ſua, vt eſt creaturarũ: quoniam ly ut, denotat conditionem termini. Et ideo nihil ualet ad propoſitũ, ſed potius eſt ad oppoſitum authoritas Auſ. 12. Met loquentis nõ de conditione obiecti, ſed de ipſo obiecto. Vult enim & bene, ꝙ ſi Deus intelligeret aliqđ extra ſe, ideſt, obiectam eſſentiam ſuam, ita quòd aliquid ab eo intelligeretur non exiſtens in ſua eſſentia, uileſceret &c. Nos etiam dicimus idem: quoniã dicimus, ꝙ Deus pater perfecte uidendo eſſentiam ſuam, comprehendit eã, ac ꝑ hoc uidet eam vt in tribus perſonis, & ut omnium cauſam: & cum hoc a nullo aliquid recipit, aut

E quaſi recipit, niſi ab eſſentia pfecte obiecta. In hoc enim clauduntur omnes conditiones eſſentiæ, quæcunque quomodolibet ſunt, tam ad intra, ut eſſe cõmunicatum Filio, & Spirituiſancto &c. quàm ad extra, ut eſſe cauſam &c. Et propterea verbum Dei natum ex omnibus, quæ ſunt in ſcietia patris, eſt uerbum omnium ſimpliciter, intus & extra, ut in primo lib. monſtratum eſt. Hæc de tertio.

Porrecta per totum.

19

3. q. 7. ar. 3. ad 2.

* par. 2. q. 114. ar. 4.

* par. 2. q. 114. ar. 3. & 4.

Vniuerſalis propoſitio quoad meritum.

Conclu. m

D. 681.

SVPER QV. II. ARTIC. IX.

Bannes eodem art.

IN articulo nono, in reſponſione ad primum, nota, quòd ex calce eius habes, ꝙ actus naturæ, ut comedere, bibere, dormire, & alia huiuſ., & naturalis liberi arbitrij, quo uolumus eſſe beati & non miſeri, uiuere & non mori &c. inquãtum ſunt uoluntarij, & ordinati ad Deum a charitate in habente illam, ſunt meritorij uitę æternæ. Et ob hoc Apoſtolus mandauit. Siue manducatis, ſiue bibitis &c. omnia in gloriam Dei facite.

¶ In reſponſione ad ultimum, nota tria teſtimonia fidei Chriſtianæ,

ſtianæ, doctrinam diuinã, quę in ſacra ſcriptura Eccleſiæ eſt, miracula, & interiorem inſtinctum Spiritusſancti, quem author cęteris proponit: quia ſolius Dei eſt agere in cor. Et ipſe Spiritus reddit teſtimonium ſpiritui noſtro, quòd filij Dei ſumus, quod nemo nouit, niſi qui accipit. Hæc autem tria ſunt quidem ſufficiẽter inductiua ad credendum, hoc eſt, ad uoluntarie aſſentiendum: & ideo nõ tollunt ex ſua ſufficientia meritum credentis, ſicut nec tollunt uoluntarium in actu credendi.

Quomodo ſcientia poteſt eſſe meritum.

præcedens agit in virtute formæ, quę eſt principale agẽdi principium: ſicut calor ignis agit in virtute formæ ſubſtantialis. Sic ergo neq; natura, neq; fides ſine charitate poſſunt producere actũ meritoriũ: ſed charitate ſuperueniẽte, act* fidei fit meritori* per charitatem, ſicut & actus naturę & naturalis, liberi arbitrij. F

AD II dicendũ, quòd in ſcientia duo poſſunt cõſiderari, ſcilicet ipſe aſſenſus ſcientis ad rem ſcitã, & conſideratio rei ſcitæ. Aſſenſus autẽ ſcientiæ non ſubijcitur libero arbit. quia ſciẽs cogitur ad aſſentiendũ per efficaciã demonſtrationis: & ideo aſſenſus ſcientiæ non eſt meritorius: ſed cõſideratio actualis rei ſcitæ ſubiacet libero arbit. Eſt.n.in poteſtate hominis cõſiderare, uel nõ cõſiderare: & iõ conſideratio ſciẽtiæ põt eſſe meritoria, ſi referat ad finẽ charitatis, ideſt, ad honorem Dei, uel utilitatem proximi: ſed in fide vtrunq; ſubiacet libero arbitrio. & iõ quãtum ad utrũq;, actus fidei põt eſſe meritorius. ſed opinio nõ hẽt firmũ aſſenſum. Eſt.n. quoddã debile, & infirmum ſm Philoſophũ in 1 Poſte.* Vnde non vr̃ procedere ex perfecta uoluntate: & ſic ex parte aſſenſus, non multũ vr̃ habere rõnem meriti, ſed ex parte conſiderationis actualis põt meritoria eſſe.

*Libr. 1. poſt text. 44. to. 1.

AD III dicẽdũ, quòd ille qui credit, habet ſufficiẽs inductiuũ ad credendum: inducitur enim authoritate diuinæ doctrinæ miraculis confirmatæ, & qđ plus eſt, interiori inſtinctu Dei inuitãtis. Vnde nõ leuiter credit, cum habeat ſufficiens inductiuũ ad credendum: & ideo non tollitur ratio meriti.

Porrecta per totum.

SVPER QV. II. ARTIC. X.

Nico. de Nile Tra. 5. pa. 3. par. 3. q. 6.
Ferr. 1. cont. c. 8.
Palud 3 d. 24. q. 5.
Bannes eodem art.

20 Sup. q. 55 ar. 5 ad 3. & 3. d. 24 art. 3. q. 3. & 1. cont. cap. 8.

IN articulo decimo, in rñſione ad ſecũdum, aduerte, quòd rõnes quę induci poſſunt ad authoritatẽ fidei, ſunt in duplici ordine. Nã quędã procedunt ex ambabus, aut altera præmiſſa credita: & iſtæ non oſtẽdũt non eſſe impoſſibile, quod in fide ponit, niſi apud fideles. Quędã uero procedunt ex ſolo lumine naturali: & iſtæ reſpectu eorũ quę ſunt fidei, nõ faciunt euidẽtiã, ſed reſpectu poſſibilitatis logicæ eorũ, quę ſunt fidei, faciunt euidentiã. Verbi gratia. Rõ metaphyſica ſumpta ex eo, quod quod eſt accidẽtis, puta, quòd eſt res, cui debetur eſſe in ſubiecto, nõ oſtendit accidens eſſe ſine ſubiecto, aut habere potentiã naturalẽ ad eſſe ſine ſubiecto: ſed oſtendit, quòd nõ implicat cõtradictionẽ ipſum eſſe ſine ſubiecto, & ſimile eſt de alijs. Huiuſmõi aũt demõſtrationes ualde proſunt fidei, & magni meriti eſt eas offerre ad auferẽdã inſultationẽ ſapientũ huius mũdi, & reprimẽdã eorũ audaciam, qui poſſibile, & impoſſibile ſuo ingenio metiri præſumunt, infirmorumque mentes in fide firmandas.

*Libr. 1. Ethi. c. 9. tom. 5.

† q. præc. art. 9.

* In articulo eodẽ in rñſione ad ultimũ, memento dictorũ in præcedenti libro de merito, ut intelligas, quòd perſecutiones martyrũ, & rõnes philoſophorũ cõtra fidem, non augent meritũ, niſi augeãt uoluntatẽ. Et quãuis magna obſtacula ſunt, & cęteris paribus uirtus potens contra magna contraria, maior eſt non ſuperante: ideó dr̃ in litera, quòd augẽt, inquãtũ oſtẽdũt uolũtatẽ magis promptã & firmã. Et quia ſunt ſigna, non cauſæ augmenti, propterea dicuntur augere non niſi oſtenſiue.

*Ar. præc.

ARTICVLVS X.

Vtrũ ratio inductiua ad ea quæ ſunt fidei, minuat meritum fidei.

AD DECIMVM ſic proceditur. Vr̃ quòd rõ inductiua ad ea, quę ſunt fidei, diminuat meritum fidei. Dicit.n. Greg. in quadã homilia, quòd fides nõ hẽt meritum, cui humana[b] rõ præbet experimentũ. ſi ergo rõ humana ſufficiẽter experimẽtũ præbeat, totaliter excludit meritum fidei. Vr̃ ergo quòd qualiſcunq; ratio humana inducta ad ea quæ ſunt fidei, diminuat meritum fidei.

¶2 Præt. Quicquid diminuit[b] rationẽ virtutis, diminuit rationẽ meriti: quia felicitas virtutis eſt pmium, vt Philoſoph.* dicit in 1. Ethic. ſed ratio humana videtur diminuere rationẽ virtutis ipſius fidei: quia de ratione fidei eſt, quòd ſit non apparentium, vt ſupra † dictũ eſt. Quanto autem plures rationes inducũtur ad aliquid, tanto minus hoc eſt non apparens. ergo ratio humana inducta ad ea quæ ſunt fidei, meritum fidei diminuit.

¶3 Præt. Cõtrariorũ[b] cõtrariæ ſunt cauſæ: ſed id quod inducit in contrariũ fidei, auget meritũ fidei, ſiue ſit perſecutio cogentis ad recedendũ a fide, ſiue etiã ſit ratio aliqua hoc perſuadens. ergo ratio coadiuuans fidem, diminuit meritum fidei. G

SED CONTRA eſt, quod. 1. Petri. 3. dr̃. Parati ſemp ad ſatisfactionẽ omni poſcenti vos, reddere rõnẽ de ea, quę in uobis eſt fide, & ſpe: non aũt ad hoc induceret Apoſtolus, ſi per hoc meritum fidei diminueretur. nõ ergo rõ diminuit meritum fidei.

RESPON. Dicẽdũ, quòd ſicut* dictũ eſt, actus fidei põt eſſe meritorius, inquantum ſubiacet uoluntati, non ſolum quãtum ad vſum, ſed ẽt quantum ad aſſenſum. Ratio autẽ humana inducta ad ea quæ ſunt fidei dupliciter ſe poteſt habere ad uoluntatem credentis. H Vno quidẽ modo ſicut præcedens, puta, cum aliquis aut tantũ haberet uolũtatẽ, aut non haberet promptã voluntatẽ ad credendum, niſi rõ humana induceretur: & tunc ſic rõ humana inducta diminuit meritũ fidei*. Sic ẽt *ſupra dictum eſt, quòd paſſio pcedens electionem in uirtutibus moralibus diminuit laudem uirtuoſi actus. Sicut enim homo actus virtutum moralium debet exercere propter iudicium rationis, nõ propter paſſionem: ita credere debet homo ea, quæ ſunt fidei, non propter rationem humanam, ſed propter authoritatem diuinam. I Alio modo ratio humana poteſt ſe habere ad uoluntatem credentis cõſequenter. Cum enim homo habet promptam uoluntatem ad credendum, diligit ueritatem creditam, & ſuper ea excogitat, & amplectit, ſi quas rõnes ad hoc inuenire põt. Et quãtum ad hoc rõ humana, nõ excludit meritum fidei, ſed eſt ſignum maioris meriti. K Sic ẽt paſſio conſequens in uirtutibus moralibus eſt ſignum promptioris uoluntatis, ut ſupra* dictũ eſt. Et hoc ſignificatur Io. 4. vbi Samaritani ad mulierẽ, per quam rõ humana figuratur, dixerunt. Iam non propter tuam loquelam credimus.

Conclu. quòd

*par. 2. q. 24. art. 3. ad 1. & q. 77. art. 6. ad 2.

Propter quid homo debet & credere, & bona facere.

Conclu. quòd

*par. 2. q. 24. art. 3. ad 1.

AD PRIMVM ergo dicẽdũ, quòd Greg. loqtur in caſu illo, quando homo non habet uoluntatẽ credẽdi ea, quæ ſunt fidei, niſi propter rationem inductã. Quando aũt homo habet uoluntatem credendi ea, quæ ſunt fidei, ex ſola authoritate diuina, etiam ſi habeat rationem demonſtratiuam ad ali-

Nondum pro bona voluntate.

quid

quid eorum, puta, ad hoc ꝙ eſt Deum eſſe, nō ꝓpter hoc tollitur, uel diminuitur meritum fidei.

Quid faciunt rationes ad fidem inducta.

Ad secundum dicēdū, ꝙ rōnes, q̄ inducunt ad authoritatem fidei, nō ſunt demonſtrationes, quę in uiſionē itelligibilē itellectū humanū reducere poſſunt: & iō non deſinūt eſſe nō apparentia, ſed remouent impedimēta fidei, oſtendendo, nō eſſe impoſſibile, quōd in fide proponit: vnde per tales rōnes non diminuit meritum fidei, nec rō fidei: ſed rationes demonſtratiuæ inductæ ad ea, q̄ ſunt fidei ꝓambula, nō tñ ad articulos, & ſi diminuant rōnē fidei, quia faciunt eſſe apparēs id, quod proponit, non tñ diminuunt rōnem charitatis, per quam uoluntas eſt prompta ad ea credendum, etiam ſi non apparerent: & ideō non diminuitur ratio meriti.

Ad tertium dicēdū, ꝙ ea quæ repugnāt fidei ſiue in conſideratione hoīs, ſiue in exteriori perſecutione, in tm̄ augent meritum fidei, inquantum oſtendit uoluntas magis prompta, & firma in fide. Et iō ēt martyres maius fidei meritū habuerūt, nō recedentes à fide ꝑp perſecutiones. Et ēt ſapientes maius meritū fidei hn̄t, non recedentes à fide ꝑp rōnes philoſophorum, vel hęreticorum cōtra fidem inductas: ſed ea, quæ conueniunt fidei, non ſp diminuunt promptitudinem uoluntatis ād credendum, & iō non ſp diminuunt meritum fidei.

QVAESTIO III.

De exteriori actu fidei, in duos articulos diuiſa.

Deinde conſiderandum eſt de exteriori fidei actu, qui eſt confeſſio.

Et circa hoc quæruntur duo.

¶ Primo, Vtrum confeſſio ſit actus fidei.

¶ Secundo, Vtrum confeſſio fidei ſit neceſſaria ad ſalutem.

Porrecta per totum.

21

ARTICVLVS I.

Vtrum confeſſio ſit actus fidei.

Bannes eodem artic.

4.d.17.q.3.ar.2.q.3. Et Ro.10.lec.2.

Cauendum impedimentum.

Ad primum ſic proceditur. Videtur ꝙ confeſſio non ſit actus fidei. Non.n. idem actus pertinet ad diuerſas uirtutes: ſed[h] cōfeſſio pertinet ad pniam, cuius ponitur pars ergo non eſt act⁹ fidei.

¶ 2 Præ. Ad hoc, ꝙ hō confiteat̄ fidē, retrahit̄ interdum per timorem, uel ēt ꝑp aliquam confuſionē. Vnde & Apls ad Ephe. ult. petit orari pro ſe, ut detur ſibi cum fiducia notū facere myſteriū Euāgelij: ſed non recedere a bono ꝑp confuſionem, uel timorē ꝑtinet[h] ad fortitudinē, quæ moderat̄ audacias, & timores. ergo vr̄ ꝙ confeſſio nō ſit actus fidei, ſed magis fortitudinis, uel conſtantiæ.

¶ 3 Præt. Sicut per fidei feruorem inducit̄ aliqs ad confitendū fidem exterius, [h] ita ēt inducit̄ ad alia exteriora bona opera facienda. dr̄.n. Gala. 5. quòd fides per dilectionē operat̄: ſed alia exteriora opera non ponunt̄ actus fidei. ergo ēt neq; confeſſio.

Sed contra eſt, quod 2. ad Th. 1. ſuper illud, Et opus fidei in uirtute, dicit * Glo. Ideſt, Cōfeſſionem, quæ propriè eſt opus fidei.

** Gl. ordinaria ibidem.*

Respon. Dicēdū, ꝙ actus exteriores illius uirtutis propriè ſunt actus, ad cuius fines ſm̄ ſuas ſpēs referuntur: ſicut ieiunare ſecundum ſuam ſpeciē refertur ad finem abſtinentiæ, quæ eſt compeſce- A re carnem: & ideo eſt actus abſtinentiæ. Confeſſio autem eorum, quæ ſunt fidei, ſecundùm ſuam ſpeciem ordinatur ſicut ad finem ad id, quod eſt fidei ſecundùm illud 2 ad Cor. 4. Habentes eundem ſpiritum fidei, credimus, propter quod & loquimur. Exterior enim locutio ordinatur ad ſignificandū id, quod in corde concipitur: unde ■ ſicut conceptus interior eorum, quæ ſunt fidei, eſt propriè fidei actus, ita etiam & exterior confeſſio.[n]

Conclu.

Triplex confeſſio.

Ad primum ergo dicēdū, ꝙ triplex eſt confeſſio, q̄ in ſcripturis laudat̄. Vna eſt cōfeſſio eorū, q̄ ſunt fidei: & iſta eſt proprius actus fidei, utpote re- F lata ad fidei finem, ſicut ● dictum eſt. Alia eſt confeſſio gratiarum actionis, ſiue laudis: & iſta eſt actus latriæ. Ordinat̄.n. ad honorem Deo exterius exhibēdū, quod eſt finis latriæ. Tertia eſt cōfeſſio pctōrum: & hæc ordinat̄ ad deletionē peccati, q̄ eſt finis pœnitentiæ, unde pertinet ad pœnitētiā.

**In corp. art.*

Ad secundum dicēdū, ꝙ remouens prohibens non eſt cauſa per ſe, ſed per accidens, ut patet per * Philoſophum in 8. Phyſicor. Vñ fortitudo, quæ remouet impedimentum confeſſionis fidei. ſ. timorem, uel erubeſcentiam, non eſt propriè, & per ſe cauſa confeſſionis, ſed quaſi per accidens.

** Lib. 8. Phy. text. 32. to. 2.*

Quare dicatur fundamentum totius boni fides formata.

C Ad tertium dicēdū, ꝙ fides interior mediante dilectione cauſat omnes exteriores actus uirtutum mediantibus alijs uirtutibus, imperando, non eliciendo: ſed confeſſionem producit tanquàm ꝓprium actum nulla alia uirtute mediante.

ARTICVLVS II.

Vtrum confeſſio fidei ſit neceſſaria ad ſalutem.

Ad secundum ſic proceditur. V r̄ ꝙ cōfeſſio fidei, nō ſit neceſſaria ad ſalutē. Illud.n. D ur̄ ad ſalutē ſufficere, per ꝙ hō attingit finē uirtutis: ſed finis ꝓprius fidei eſt[h] coniunctio humanæ mentis ad ueritatē diuinā, quod poteſt etiā eſſe ſine exteriori cōfeſſione. ergo confeſſio fidei ñ ē neceſſaria ad ſalutē.

¶ 2 Præ. Per exteriorem confeſſionē fidei homo fidem ſuā alij hoi patefacit: ſed hoc non eſt[h] neceſſariū niſi illis, qui habent alios in fide inſtruere. ergo uidetur, quòd minores non tenēa- E tur ad fidei confeſſionem.

¶ 3 Præ. Illud ꝙ pōt uergere in ſcādalū, &[h] perturbationē aliorum, non eſt neceſſariū ad ſalutē. Dicit.n. Apoſtolus primæ ad Cori. 10. Sine offenſione eſtote Iudæis, & Gentibus, & eccleſię Dei: ſed ꝑ cōfeſſionē fidei qñq; ad perturbationem infideles ꝓuocantur. ergo confeſſio fidei non eſt neceſſaria ad ſalutem.

Sed contra eſt, quod Apo

SVPER QV. III. ART. II.

Porrecta per totum.

Bannes eodem artic.

22

3.d.29.artic.8.q.2. ad 3. Et q.9.ar.14.c. Et Ro.10. le.2.& ca.14. le.3.

Finis proprius fidei quiſcūque modo inde reſponſum

In queſtione tertia, omiſſo primo articulo, circa ſecūdum articulum dubium occurrit, An liceat fideli in terris infidelium omittere ſignū à Chriſtianis ſolitum deferri, uel ueſtē mutare: ne cognitus Chriſtianus occidatur. Et eſt ratio dubij, quia quòd liceat, patet ex eo, quòd licitum eſt clerico nutrire comam: ut tutius Romam ueniat, non cognitus clericus, ſed laicus reputatus. ergo a ſimili.

¶ In oppoſitum eſt litera huius articuli dicens, Quòd ſi quis taciturnitate putaretur, quòd non haberet fidem, tranſgreſſor eſſet pręcepti cōfeſſionis fidei. Tacere autem uerbo, uel alio ſigno, puta veſte, eiuſdem eſt rationis. ergo &c.

¶ Ad hoc dicitur, qđ aliud eſt occultare propriam fidem, & aliud prodere alienam fidem, ſiue accidat

ſtolus dicit ad Roma.10. Corde creditur ad iuſtitiam, ore autem confeſſio fit ad ſalutem.

Respon. Dicendum quòd ea quæ ſunt neceſſaria ad ſalutem cadunt ſub præceptis diuinæ legis. Confeſſio aũt fidei, cum ſit quoddam affirmatiuum, nõ poteſt cadere niſi ſub pcepto affirmatiuo. Vñ eodem modo eſt de neceſſarijs ad ſalutem quomodo põt cadere ſub præcepto affirmatiuo diuinæ legis. Præcepta aũt affirmatiua, ut ſupra* dictum eſt non obligant ad ſemp & ſi ſemper obligent, obligant autem pro loco & tempore ẽm alias circunſtantias debitas, ẽm quas oportet actum humanum limitari ad hoc, quòd ſit actus virtutis. Sic ergo [m] cõfiteri fidẽ non ſemper neq; in quolibet loco eſt de neceſſitate ſalutis: ſed in aliquo loco, & tempore, quãdo ſcilicet, per dimiſſionem huius confeſſionis ſubtraheretur honor debitus Deo, & etiam vtilitas proximis impendẽda.[n] puta ſi aliquis interogatus de fide taceret & ex hoc crederetur vel quòd non haberet fidem. vel quòd fides non eſſet uera, uel alij per eius taciturnitatem auerterẽtur à fide. In huiuſmodi enim caſibus confeſſio fidei eſt de neceſſitate ſalutis.

Ad primvm ergo dicendum, quòd [d] finis fidei ſicut & aliarũ virtutum referri debet ad finẽ charitatis, qui eſt amor Dei, & proximi. Et ideo qñ honor Dei vel vtilitas proximi hoc expoſcit, non debet eſſe contentus homo, ut per fidem ſuã ipſi veritati diuinæ coniungatur, ſed debet fidem exterius confiteri.

G

Ad secvndvm dicendũ, ꝙ in caſu neceſſitatis, vbi fides periclitatur, quilibet tenetur fidẽ ſuam alijs propalare, uel ad inſtructionem aliorum fidelium, ſiue confirmationem, uel ad reprimendum infidelium inſultationem: ſed alijs temporibus inſtruere homines de fide, non pertinet ad omnes fideles.

H

Ad tertivm dicendum, ꝙ ſi turbatio infideliũ oriatur de confeſſione fidei manifeſta abſque aliqua vtilitate fidei, vel fidelium non eſt laudabile in tali caſu fidem publice cõfiteri. Vnde Dominus dicit Matth.7. Nolite ſanctum dare canibus, neque margaritas veſtras ſpargere ante porcos, ne conuerſi dirumpant vos: ſed ſi vtilitas fidei aliqua ſperẽt, aut neceſſitas adſit, cõtẽpta pturbatione fideliũ debet homo publice fidem cõfiteri. Vnde Matth.15 dr̃, quòd cũ diſcipuli dixiſſent Domino, ꝙ Phariſæi audito eius verbo ſcandalizati ſunt, Dominus reſpondet. Sinite illos, ſcilicet turbari: cęci ſunt, & duces cęcorũ.

I

F

cidat vtrunq; verbo, ſiue alio ſigno. Et profiteri alienam fidẽ nullo pacto licet: & ppea ſicut mortaliter peccaret ſiquis diceret ſe eſſe Iudæũ, aut Mahumetanum: ita mortaliter peccaret ſi vteretur ueſte, aut birreto, aut quocunq; alio ſigno proprio Iudeis in illa patria, aut proprio Mahumetanis. Verbi gratia. Si quis in terra Soldani vteretur tobalia alba in capite, quæ ibi eſt propria Mahumetanis: aut ſiquis in his partibus vteretur ſigno, quo diſcernunt Iudæi. Occultare aũt propriam fidem non eſt ex ſuo gñe malum ſed põt bene, & male fieri. Bene quidem tẽpore quo nõ tenetur homo confiteri. Male aũt qñ homo tenet cõfiteri ſuam fidem. Vnde beatus Sebaſtianus quodam tempore occulte fuit Chriſtianus, & quodã deinde tempore manifeſtauit fidem ſuam. Nolle ergo ſe. Chriſtianum, qñq; licitũ eſt & qñq; illicitum vt in litera dr̃. Ex qua hr̃, ꝙ tunc eſt illicitũ qñ occultatio auferret debitum Deo honorẽ, aut proximis impendendam vtilitatem. Et quia in propoſito caſu, proximis non ſubtrahi vtilitatem aliquam ſupponitur, tota difficultas reſtat, an Deo ſubtrahatur ex hoc debitus honor. Apparet n. ꝙ ſic, quia ſignum ſolitum Chriſtianorum omittit, ac per hoc facit id, per quod creditur non hẽre fidem Chriſti. Secũdum veritatem ẽt diſtinguendũ eſt, Quòd ſi eſt alicubi lex, aut conſuetudo in viridi obſeruãtia ab omnibus tam habitantibus, q̃ tranſeuntibus, uel aduenientibus Chriſtianis, aliqua certa veſte aut ſigno certo ad profeſſionem ſuæ fidei vti mandans, non vtens tali ſigno, ut ignotus Chriſtianus non occidatur. peccat mortaliter: quoniam tunc eſt locus, & tempus confitendæ fidei, quando interrogatur quis de ſua fide, vt in litera dr̃, ita ꝙ ſi tacendo creditur nõ Chriſtianus, ſubtrahit Deo debitum tũc ibi honorem. In caſu ãt propoſito plus q̃ interrogatio interuenit, dũ exigitur a lege, uel conſuetudine talis fidei manifeſtatio. Nec obſtat, ſi lex ſit a tyranno facta: qm̃ exactus tyrannice de propria fide manifeſtanda, tenetur Chriſtianus propriam manifeſtare fidem: vt Deo debitum reddat honorem. Si ãt non ſit lex neq; conſuetudo, aut non ſeruatur ab oĩbus, ſed à multis ſeruatur, & a multis non ſeruatur: tunc licite omittere tale ſignum, vt ſaluet ſibi vitam corporalem, quia tunc ſuo relinquitur arbitrio an manifeſtare velit propriam fidem. Et ſicut non tenetur tunc uerbo dicere ſe Chriſtianum, ita nec alio ſigno. Similiter ſi lex, aut conſuetudo ſit non ad profeſſionem fidei ordinata, ſed ad politicum bonum, verum, uel æſtimatum, puta ad punitiorem, uel euitationẽ eorum, aut ad cauendum ab eis, aut aliquid huiuſmodi, vt contingit Iudæis inter Chriſtianos, vbi oportet eos ſigno aliquo diſcerni non ad profeſſionẽ ſuæ fidei, ſed vt cognoſcant, & cauere poſſimus ab eis, & in quandã etiam eorum pœnam, licitum eſt ad ſaluandam uitam nõ vti ad tempus tali ſigno, uel ueſte: quoniam hæc non niſi regulariter ligant, ſicut cæteræ ſimiles leges, & conſuetudines poſitiuæ. Et huiuſmodi omiſſio non ſpectat ad omiſſionem profeſſionis fidei ſimpliciter, & directe, ſed ex conſequenti tantum, & per iſtud ſignum non neceſſarium. Secus autem, ut dictum eſt, dicendum eſt de aſſumente ſignum alienæ fidei, puta, ſigno Iudæorum vtente: quoniam peccat proculdubio mortaliter profitendo ſe Iudæum: quoniam etſi non ſit inſtitutum ſignum illud ad profeſſionem fidei Iudaicæ includit tamen profeſſionem illius, ita quòd conſtat omnem utentem illo, profiteri ſe Iudæum tali ſigno. Non conſtat autem omnem non vtentem illo, non profiteri ſe Iudæum. Et ſimiliter non conſtaret omittentem vti ſigno, Chriſtianorum profiteri, ſe non Chriſtianum. Nec obſtat, ſi propterea creditur non Chriſtianus: quoniam non tenetur Chriſtianus ad hoc, vt ſit Chriſtians manifeſtus, niſi pro loco & tempore, quando ſcilicet eſt neceſſe Beatus enim Sebaſtianus, quando erat occulte Chriſtian⁹, ſciebat quòd alij credebant eum non eſſe Chriſtianum, & non curans de hoc ad tempus propter bonum finem, non peccauit

¶ Ad obiectionem de clerico dicitur, quòd ſi clericus verbo uel facto mentiretur ſe laicum, peccaret: ſed non utendo ſigno clericorum, ſcilicet tonſura, & huiuſmodi, propter ſaluandam in uia vitam excuſatur obſeruatione legis: quia lex poſitiua non obligat ad iſta ſigna in omni caſu, ſed regulariter. Vnde etiam infirmitatis gratia, omiſſe ſigna iſta non inducunt tranſgreſſionem legis. In caſu autem propoſito, ſi lex, aut conſuetudo ſeruata ab omnibus exigit, caſus eſt neceſſitatis, vt ſuam quis profiteatur tali ſigno fidem.

K

¶ In reſponſione ad primum eiuſdem ſecundi articuli, dubium occurrit Nouitiorum, quomodo finis fidei referri debeat in finem charitatis, cum fidei finis, & obiectum idem ſit, quod finis charitatis, Deus ſcilicet, nunquid Deus in Deum referendus eſt.

¶ Ad hoc dicitur, quòd vt ſuperius patet, finis eſt duplex, Res, & adeptio, ſeu poſſeſſio rei. In propoſito non eſt ſermo de fine vt res, ſicut enim eſt Deus vtriuſque finis: ſed de fine vt viſus rei, & ſic in litera dicitur, quòd coniunctio mentis noſtræ per fidem ad Deum, quæ conſiſtit in credendo ipſum, referenda eſt ad coniunctionem noſtram per charitatem ad Deum: quia referenda eſt ad uelle bonum, puta honorem, gloriam, amicos &c. ipſi Deo, in quo conſiſtit coniunctio charitatis.

Marginal notes:

* 2 q.71 art. 3. ad 3. Et q.88. ar. 1. ad 2. *De obligatione præceptorũ affirmatorũ Concil.* m

Pro captu quæſtionis

P.627.

Charitas finis ſinitumorum uirtutum quomodo.

Quãtum laudabile eſt vt non publice cõfiteri fidẽ ad S. ſebaſtianum quis aſpice per ex lus.

QVÆSTIO

QVAESTIO IIII.

De ipſa fidei uirtute, in octo articulos diuiſa.

DEINDE cōſiderādū de ipſa fidei uirtute.

¶ Et primo quidem de ipſa fide.

¶ Secundo, de habitibus fidei.

¶ Tertio, De cauſa fidei.

Et circa primum quæruntur octo.

¶ Primo, Quid ſit fides.

¶ Secundo, In qua vi animę ſit, ſicut in ſubiecto.

¶ Tertio, Vtrum forma eius ſit charitas.

¶ Quarto, Vtrum eadem numero ſit fides formata, & informis.

¶ Quinto, Vtrum fides ſit uirtus.

¶ Sexto, Vtrum ſit vna virtus.

¶ Septimo, De ordine eius ad alias uirtutes.

¶ Octauo, De comparatione certitudinis eius ad certitudinem virtutum intellectualium.

ARTICVLVS I.

Vtrum hæc ſit competens fidei definitio. Fides eſt ſubſtantia ſperandarum rerum, argumētum non apparentium.

Porrecta per totum.

D. *Bon. 3 ſ. d. 23. q. 5. ar. 1. Palud. 3. d. 23. q. 4. Baunes eodem artic.*

23 *Prima tertia. q. 46. ar. 3. cor. Et Ro. 1. le. 6. cor. 3. Et ad Hebr. 11.* * *p. 2. q. 62. ar. 3.*

AD PRIMVM ſic procedit. Vr ꝙ ſit incompetens fidei diffinitio, quam Apoſtol⁹ ponit ad Heb. 11. dicens: Fides eſt ſubſtātia ſperādarū rerū, argumentum non apparentium. Nulla. n. qualitas eſt ſubſtantia: ſed fides eſt qualitas, cū ſit uirtus theologica, ut ſupra* dictū eſt. ergo nō eſt ſubſtantia.

¶ 2 Prę. Diuerſarū virtutū diuerſa ſunt obiecta: ſed res ſperāda eſt obiectū ſpei. nō ergo dēt poni in diffinitione fidei, tanquàm eius obiectum.

¶ 3 Præt. Fides magis perficitur per charitatem, quam per ſpem: quia charitas eſt forma fidei, vt infra* patebit. magis ergo poni debuit in diffinitione fidei res diligenda, quàm res ſperanda. (* *Ar. 3. huius quęſt.*)

¶ 4 Prę. Idē nō dēt poni in diuerſis gn̄ib. ſed ſubſtātia, & argm̄ ſunt diuerſa gn̄a nō ſubalternatim poſita. ergo incōueniēter fides dr̄ eſſe ſubſtantia, & argm̄. Inconuenienter ergo deſcribitur fides.

¶ 5 Prę. Per argm̄ ueritas manifeſtat̄ ei⁹, ad ꝙ idu- cit̄ argm̄: ſed illud dr̄ eſſe apparēs, cui⁹ veritas eſt manifeſtata. ergo uī oppoſitū iplicari ī hoc, ꝙ dr̄ argm̄ nō apparētiū, quia argm̄ facit rē prius nō apparētē, poſtea apparere. ergo male dr̄, Rerū nō apparentium. Incōuenienter ergo deſcribit̄ fides.

IN CONTRARIVM ſufficit authoritas Apoſtoli.

RESPON. Dicēdū, ꝙ licèt qdā dicāt p̄dicta Apl̄i verba nō eſſe fidei diffinitionē, qa diffinitio idicat rei quidditatē, & eſſentiā, vt hēt 7.* Met. tn̄ ſi quis rectè cōſideret oīa, ex qb. fides pōt diffiniri, in p̄dicta deſcriptione tāgunt̄, licèt verba nō ordinētur ſub forma diffinitionis: ſicut ēt apud philos p̄termiſſa ſylogiſtica forma, ſyllogiſmorū pricipia tangunt̄. Ad cuius euidentiā cōſiderandū eſt, ꝙ cū habitus cognoſcant̄ p actus, & actus per obiecta, fides cū ſit habitus quidam, dēt diffiniri p ꝓprium actū in cōparatione ad ꝓpriū obiectū. Actus autē fidei eſt credere, ſicut ſ.* dictū eſt, q actus eſt intellect⁹ determinati ad unū ex imperio volūtatis. Sic ergo act⁹ fidei hēt ordinē & ad obiectū volūtatis, ꝙ eſt bonū, & finis: & ad obiectū intellectus ꝙ eſt

* *Li. 7. metaph. tex. 11. & 19. tomo 3.*

Comm. Habitus diffiniūtur per actus in comparatione ad obiectum

* *q. 3. arti. 2. & 3.*

A verū. Et qa fides, cū ſit uirtus theologica, ſicut ſ.* dictū eſt, hēt idē pro obiecto, & fine, neceſſe eſt, ꝙ obiectū fidei, & finis ꝓportionabiliter ſibi corrn̄deant.† Dictū eſt āt ſ. ꝙ veritas prima eſt obiectū fidei, ſm ꝙ ipſa eſt nō uiſa, & ea qb. ꝓp ipſam inhęret: & ſm hoc oportet, ꝙ ipſa ueritas prima ſe habeat ad actum fidei ūer modū finis ſm rōnē rei nō uiſæ, ꝙ ꝑtinet ad rōnē rei ſperatæ, ſm illud Apl̄i ad Ro. 8. Quod nō uidem⁹, ſperamus. Veritatē. n. uidere, eſt ipſam habere: nō āt ſperat aliqs id ꝙ iā hēt, ſed ſpes eſt de hoc, ꝙ nō hr̄, ut ſ.* dictū eſt. Sic ergo habitudo act⁹ fidei ad finē, q eſt obiectū uo- B lūtatis, ſignat̄ in hoc, ꝙ dr̄, Fides eſt ſubſtantia rerū ſperādarū. Subſtantia. n. ſolet dici prima inchoatio cuiuſcūq; rei, & maximè qn̄ tota res ſequens cōtinet̄ virtute ī primo principio, puta, ſi dicam⁹, ꝙ prima principia indemōſtrabilia ſunt ſubiecta ſciæ, qa. ſ. primū, ꝙ in nobis eſt de ſcia, ſunt hmōi principia, & ī eis uirtute cōtinet̄ tota ſcia. Per hūc ergo modū dr̄ fides eſſe ſubſtātia rerū ſperādarū, qa. ſ. prima inchoatio rerū ſperādarū in nobis eſt per aſſenſum fidei, q̄ virtute cōtinet oēs res ſperādas. In hoc. n. ſperam⁹ beatificari, ꝙ uidebim⁹ aperta uiſione ueritatē, cui p fidē adhærem⁹, ut patet C p ea, q̄ ſ.* de fœlicitate dicta ſunt. Habitudo autē actus fidei ad obiectū intellect⁹, ſm ꝙ eſt obiectū fidei, deſignat̄ in hoc, ꝙ dr̄ argm̄ non apparētiū, & ſumit̄ argm̄ pro argumēti effectu: per argm̄. n. intellectus inducit̄ ad inhærendū alicui uero. Vn̄ ipſa firma adhæſio intellectus ad ueritatē fidei non apparētē, uocat̄ hic argm̄. Vnde alia lr̄a hēt conuictio, quia. ſ. per authoritatē diuinā intellectus credētis cōuincit̄ ad aſſentiēdū his, q̄ nō uidet. Si qs ergo in formā diffinitionis, hmōi uerba reducere velit, pōt dicere, ꝙ fides eſt habitus mentis, qua inchoat uita æterna in nobis, faciēs intellectū aſſen- D tire nō apparentibus: per hoc. n. fides ab oīb. alijs diſtinguit̄, q̄ ad intellectū ꝑtinēt. Per hoc. n. q dr̄, Argm̄, diſtinguit̄ fides ab opinione, ſuſpitione, & dubitatione, per q̄ non eſt prima adhæſio intellectus firma ad aliqd. Per hoc aūt, ꝙ dr̄, Non apparētium, diſtinguit̄ fides à ſcia, & intellectu, p quę aliquid fit apparēs. Per hoc aūt ꝙ dr̄, Subſtātia ſperādarū rerū, diſtinguit̄ uirtus fidei a fide cōiter ſumpta, q̄ nō ordinat̄ ad beatitudinē ſperatā. Oēs aūt aliæ diffinitiones, quæcunque de fide dātur, explicationes ſunt huius. quā Apoſtol⁹ ponit. Quod. n. dicit Augu.* Fides eſt virtus, qua creduntur quæ E non uidentur: & quod dicit Damaſ.† ꝙ fides eſt nō inquiſitus cōſenſu: & alij dicunt, ꝙ fides eſt certitudo animi, quædam de abſentibus ſupra opinionem, & infra ſcientiam, idem eſt ei quod Apoſto.* dicit, Argumentum non apparētium. Quòd uerò Dion.† dicit 7. ca. de diu. no. ꝙ fides eſt manēs credentium fundamentum, collocans eos in ueritate, & in ipſis ueritatem oſtendens, idem eſt ei, qđ dicitur, Subſtantia rerum ſperandarum.

* *In ar. 1. hui⁹ art. Et p. 2. q. 82. ar. 3.* † *q. 1. arti. 1. & 4.*

* *p. 2. q. 67. art. 4.* *Subſtantia quō quoq; accipi ſoleat.*

* *p. 2. q. 4. art. 8.*

Argumentum quō quinque.

Diffinitio apoſtoli in formam reductam.

Reductio omnū ad hanc apoſtoli.

* *Aug. tract. 40 in Io. a med. tom. 9. Et li. 2. q. euang. q. 39. to. 4.*

† *Dam. li. 4. c. 12.* † *Dion. c. 7 de diui. nom declinando ad fin.*

AD PRIMVM ergo dicendū, ꝙ ſubſtantia non ſumitur hic ſm quod eſt genus generaliſſimum cōtra alia gn̄a diuiſum: ſed ſm ꝙ in quolibet genere inuenitur quædam ſimilitudo ſubſtātiæ, prout

ſcilicet

Goog

.ſ.primum in quolibet genere continens in ſe alia virtute, dicitur eſſe ſubſtantia illorum.

Ad secvndvm dicēdum, ꝙ cū fides pertineat ad intellectū, ſm quod imperatur a uolūtate, oportet ꝙ ordinetur, ſicut ad finem, ad obiecta illarum uirtutum, quibus perficitur uoluntas, inter quas eſt ſpes, vt infra* patebit: & ideò in diffinitione fidei ponitur obiectum ſpei.

G

Ad tertivm Dicendū, ꝙ dilectio pōt & eſſe uiſorū, & nō uiſorum, & præſentium, & abſentiū: & ideò res diligenda nō ita proprie adaptaī fidei, ſicut res ſperanda, cum ſpes ſemper ſit abſentium, & non uiſorum.

Ad qvartvm dicēdum, ꝙ ſubſtantia, & argm̄, ſm quod in diffinitione fidei ponuntur, nō importāt diuerſa gña fidei, neq; diuerſos actus, ſed diuerſas habitudines uniꝰ actꝰ ad diuerſa obiecta, ut ex dictis patet.

H

Ad qvintvm dicēdū, ꝙ argumētū, quod ſumiī ex ꝓprijs principijs rei, facit rem eſſe apparentē: ſed argm̄, quod ſumiī ex authoritate diuina, nō facit rem in ſe eſſe apparētē, & tale argm̄ ponit in diffinitione fidei.

I

Articvlvs II.

Vtrum fides ſit in intellectu, ſicut in ſubiecto.

AD secvndvm ſic proceditur. Vr̄ ꝙ fides nō ſit in intellectu, ſicut in ſubiecto. Dicit.n. Aug.* in li. de ꝑdeſtinatione ſanctorū, ꝙ h fides in credētiū volūtate cōſiſtit: ſed uolūtas ē alia potentia ab ītellectu. ergo fides nō ē ī ītellectu, ſicut ī ſubiecto.

¶2 Prę. Aſſenſus fidei ad aliquid credendū prouenit ex h uolūtate Deo obediēte. Tota ergo laꝰ fidei ex obedientia eſſe vr̄: ſed obedientia eſt in uolūtate. ergo & fides. nō ergo eſt in ītellectu.

K

¶3 Prę. Intellectꝰ eſt vel ſpeculatiuus, uel practicus: ſed fides nō eſt in intellectu h ſpeculatiuo, cum nihil dicat de euitabili, & fugiendo, ut dr̄ in 3. de* Anima. non eſt ergo principiū operationis. Fides autem eſt quæ ꝑ dilectionem operatur, ut dicit ad Galat. 5. Similiter etiam nec in intellectu practico, cuiꝰ obiectum eſt uerum contingens factibile, vel agibile. Obiectū.n. fidei eſt verū æternū, ut ex ſ.* dictis patet. non ergo fides eſt in intellectu, ſicut in ſubiecto.

G

Sed contra eſt, ꝙ fidei ſuccedit uiſio patriæ, ſm illud primę ad Corin. 13. Videmus nunc per ſpeculum in ænigmate, tūc autem facie ad faciem: ſed viſio eſt in intellectu. ergo & fides.

H

Respon. Dicendū, ꝙ cum fides ſit quædam virtus, oportet ꝙ actus eius ſit perfectus. Ad ꝑfectionem autem actus, qui ex duobus actiuis principijs ꝓcedit, requiritur ꝙ utrunq; actiuorum principiorum ſit perfectū. Non.n. bene poteſt ſecari, niſi & ſecās habeat artē, & ſerra ſit bene diſpoſita ad ſecandū. Diſpoſitio āt ad bene agendum in illis potentijs aīæ, quę ſe habēt ad obiecta, eſt habitus, vt ſupra *dictum eſt ideo oportet, quòd actus procedens ex duabus talibus potentijs ſit perfectus habitu aliquo præexiſtente in utraq; potentiarum. Dictum autem† eſt ſupra, quòd credere eſt actus intellectus, ſecundum quod mouetur a uoluntate ad aſſentiendum. Procedit autem huiuſmodi actus à uoluntate, & ab intellectu, quorum utrunque natum eſt per habitum perfici ſecundum prædicta: & ideo oportet, ꝙ tam in uoluntate ſit aliquis habitus, q̄ in intellectu, ſi debeat actus fidei eſſe ꝑfectꝰ ſicut etiam ad hoc ꝙ actus concupiſcibilis ſit ꝑfectus, oportet ꝙ ſit habitus prudentiæ in ratione, & habitus tēperantiæ in

I

*q. 18. ar. 1.

*In corp. art.

Perfecta per totum.

tra. 5. in f. tom. 7.

*li. 3. de aīa text. 34. & 46. & 49. to. 2.

*q. 1. art. 1. & q. 1 ar. 5 &

*p. 2. q. 49. art. 3 ad 4.

†q. 2. ar. 1 & 2.

SVPER QVÆST. IIII. ARTIC. II.

Nic. de lyſ. Tra. 5. par. 3. q. 9. par. 3. Dur. 3 ſ. d. 25. q. 1.

[illegible]

IN queſtionis quartæ articulo ſecundo, omiſſo primo, dubiū occurrit duplex. Primū, quomodo credere ſit a duobus actiuis intellectu. ſ. & uoluntate. Sed qm̄ hoc in q̄ſtione 65. pcedentis libri dictū eſt ſoluendo rōnem Scoti: iō ſcdm dubium ex eodem Scoto in 25. diſtinc. tertij Senten. occurrit. Et vt intelligatur dubium p̄mitto duo. Alterū eſt ꝙ aliud eſt fidē, & eius actum. ſ. credere, dependere a uoluntate: & aliud eſt fidem perfectā in ſuo actu, uel actum fidei perfectū, dependere à uoluntate pfecta. Hæc.n. ſunt valde diuerſa, & non ſunt cōfundenda. Et licet utrunq; ſit uerū & aſſertum ab authore: & primū pro principio, & ſcdm ꝓ concluſione hic inductū non tñ pro eod. m[illegible]meda ſūt. Quia i primo dicto nihil aliud ſignificaī, niſi ꝙ credere eſt à uoluntate & non di a uoluntate pfecta p habitum charitatis. Et hoc eſt veriſſimum, & certiſſimum: & quia credere eſt voluntariū poſitiue, ut experimur. In ſcdo āt dicto ſignificatur non ꝙ credere ſed ꝙ bene credere eſt a uoluntate perfecta charitate. Alterū quod præmitto, eſt ꝙ Scotus ibidē utrunq; confundit. Nam in titulo ſuæ quæſtionis loquitur de fide & in corpore articuli, de actu credendi. Afferetis rōnem huius literæ contra ſe, explicās maiorem de actu dependente a duobus agentibus, ſiſit perfectus, ut hic aſſumitur & tractās poſtmodū exemplum de ſerra. Veruntamen quicqd ipſe intenderit, afferam ex ipſo id, qd cōtra nos opponi pōt. Arguit ergo Scotus ad hoc, ꝙ ad perfectū actum fidei, non requiritur in uoluntate pfectio quam dicimus charitatē: Tum quia poſito, ꝙ volūtas moueat intellectū ad credendum, ad hoc ſufficit ipſa cum intellectu diſpoſito per habitum fidei inclinātem intellectum ad credend[illegible]. Tum quia ſicut in ſerra ſufficit acuties ad ſcindēdū, ita in u[illegible]tute motiua ſufficit ipſa uirtus motiua abſq; aliquo ſuperaddito, Tum quia differentia inter actum credendi perfectiorem, & minus perfectum, ſufficit ꝙ reducatur in exſpectationē intellectus proportionaliter magis, uel minus perfecti: & non oportet propterea aliam in uoluntate perfectionem ponere. Ad primum horum dicitur, quòd aliud eſt loqui de credere, & aliud de uirtuoſe credere. Licet.n ad credendum, ſat ſit voluntas ſine habitu, ad uirtuoſe tamen credendū. de quo ſolo eſt ſermo in concluſione hac exigitur voluntas perfecta habitu, ut in litera probatur.

¶Ad ſcdm autē dr̄, ꝙ aliud eſt loq de ſcindere, & aliud de bene ſecare. Nos. dicimus, ꝙ ad bene ſecare exigitur perfectio inſtri, & principalis agentis ꝑ artē, ut experientia teſtatur, licet āt hō declinat ad actū ſcindēdi abſolute, & uirtutem motiuā nō principalem, qualis eſt mens reſpectu artificialium organorum.

¶Ad tertium demū di, ꝙ æquiuocat de perfectione, & imperfectione actus credendi. Argumentum.n. loquitur de perfectione graduali ſecundum intenſum, & remiſſum in eadem ſpecie, ut album differt a mag[illegible] albo. Nos autem loquimur de perfectione, qua virtus ſimpliciter differt a uirtute non ſimpliciter, quæ eſt alterius rationis, & dicimus. quod actus fidei, ut eſt in ſtatu virtutis ſimpliciter, oportet quòd ſit ab vtroq; principio perfecto. Et propterea author in principio corporis articuli dicit, Quòd cum fides ſit virtus &c. Omnium ergo ſolutio ſtat in hoc, ꝙ actus fidei perfectus ſicut ſit actus virtuoſus ſimpliciter exigit perfectionem in intellectu, & uolūtate, a quibus ſit: aliter perfecte virtuoſus non eſt, ut in litera probatur. Cum his tamē ſtat, ut dictum eſt, quòd ſit actus fidei ſine charitate, vt iſfra amplius patebit.

Actus ex duob' actiuis procedēs quid requirat ad hoc ꝙ ſit perfectus.

¶In eiuſdem articuli ſecundi reſponſione ad tertium. aduerte primo, quòd quia obiectum fidei eſt Deus ipſe, qui eſt ſummū omnium ſpeculabilium ꝑp ſeipſū. iō author ex ipſa natura obiecti ponit fidem habitum ſpeculatiuum. Et qm̄ idem obiectum eſt ēt ratio ſumma operum: ideo ex eiuſdem obiecti natura habitum fidei extendit ad proximum proportionabiliter, ſicut & obiectum ipſum extenditur.

¶Aduerte ſecundò, ꝙ hæc dixit author de fide, cōparando practicum ſpeculatiuo. Aliter.n. & uerius loquendo, dicendum, eſt

ſecundum

concupiſcibili. Credere aũt im A mediate eſt actus intellectus, quia obiectum huius actus eſt verum quod propriè pertinet ad itellectum. & ideo[m] neceſſe eſt, ꝙ fides, quæ eſt proprium principium huius actus, ſit in intellectu ſicut in ſubiecto.*

Ad primvm ergo dicendum, ꝙ Auguſtin. fidem accipit pro actu fidei, qui dicitur conſiſtere in credentium uoluntate, in quantum ex imperio uolunta- B tis intellectus credibilibus aſſentit.

Ad secvndvm dicendũ, ꝙ nõ ſolum oportet uoluntatem eſſe promptam ad obediendũ, ſed ẽt intellectum eſſe bene diſpoſitũ ad ſequendum imperiũ uoluntatis: ſicut oportet concupiſcibilem eſſe bene diſpoſitã ad ſequendum imperium rationis & ideo non ſolum oportet eſſe habitum uirtutis in uolun C tate imperante, ſed etiam in intellectu aſſentiente.

Ad tertivm dicendum, ꝙ fides eſt ĩ itellectu ſpeculatiuo ſicut in ſubiecto, ut manifeſte patet ex obiecto ſed quia ueritas prima, q̃ eſt fidei obiectum eſt finis oĩum deſideriorum, & actionum noſtrarum, ut patet per Aug.* in j. de Trinitate inde eſt, quòd ꝑ dilectionem operatur: ſicut etiam intellectus ſpe- D culatiuus extenſione fit practicus, ut dicitur in 3. de anima.

Articvlvs III.

Vtrum charitas ſit forma fidei.

AD tertivm ſic proceditur. Videtur quòd charitas, nõ ſit forma fidei. Vnumquodque enim ſortitur ſpeciem per ſuã formam eorum ergo, quæ ex oppoſito diuidũtur, ſicut diuerſæ ſpecies unius generis, unum non poteſt eſſe forma[h] alterius E ſed fides. & charitas diuiduntur ex oppoſito. 1. ad Cori. 13. ſicut diuerſæ ſpẽs uirtutis. ergo charitas non põt eſſe forma fidei.

¶ 2 Præt.[h] Forma, & id cuius eſt forma ſunt in eodem, quia ex his fit unũ ſimpliciter: ſed fides eſt in intellectu charitas autem in uoluntate. ergo charitas nõ eſt forma fidei.

¶ 3 Præt. Forma eſt[h] principium rei: ſed principium credendi ex A parte uoluntatis magis uidetur eſſe obedientia, quàm charitas ſm illud ad ad Rom. 1. Ad obediendum fidei in omnibus Gentibus. ergo obedientia magis eſt forma fidei, quam charitas.

Sed contra eſt, ꝙ unumquodq; operatur per ſuam formam: fides autem per dilectionem operatur. ergo dilectio charitatis eſt fidei forma.

Respon. Dicendum quòd ſi- B cut ex ſuperioribus* patet, actus uoluntarij ſpẽm recipiunt a fine, q eſt uoluntatis obiectũ: id ãt à quo aliquid ſpeciem ſortitur, ſe habet ad modum formæ in rebus naturalibus. Et iõ cuiuslibet actus uoluntarij forma quodammodo eſt finis, ad quem ordinat̃ tum quia ex ipſo recipit formam: tum etiam qa modus actionis oportet ꝙ rndeat proportionabiliter fini. C Manifeſtum eſt autem ex prędictis, ꝙ actus fidei ordinat̃ ad obiectum uoluntatis, quod eſt bonum, ſicut ad finẽ. Hoc ãt bonũ quod eſt finis fidei. ſ. bonum diuinum, eſt proprium obiectum charitatis & iõ[m] charitas[d] dr̃ forma fidei, inquantũ ꝑ charitatẽ actus fidei ꝑficitur, & format.*

Ad primvm ergo dicẽdum, quòd charitas dicitur eſſe forma fidei, inquantum informat D actum ipſius. Nihil autem prohibet unũ actum a diuerſis habitibus informari, & ſm hoc ad diuerſas ſpecies reduci ordine quodam, ut ſupra dictum* eſt, cum de actibus humanis in communi ageretur.

Ad secvndvm dicendum, ꝙ obiectio illa procedit de forma intrinſeca. Sic autem charitas non eſt forma fidei, ſed prout informat actum eius, ut ſupra* E dictum eſt.

Ad tertivm dicẽdũ, ꝙ ẽt ipſa obedientia, & ſimiliter ſpes, & q̃cunq; alia uirtus poſſet pręcedere actũ fidei rationabiliter formatũ a charitate, ſicut* ĩfra patebit: & ideo ipſa charitas ponitur forma fidei.

Articvlvs IIII.

Vtrum fides informis poſſit fieri formata, uel econuerſo.

AD qvartvm ſic proceditur. Videtur quod fides in-

ſcdum ipſum, & ueritatem, q; fides eſt habitus altior practico, ſpeculatiuo pręhabẽs eminenter vtrunq; ſicut ſenſus cõis reſpectu ſenſuum propriorũ, & ꝓpea vtrũque opus hẽt: ſed loquendo vt plures, & comparando ad hęc duo ſub ſpeculatiuo comprehendit̃. Hanc ãt eſſe mẽtem authoris patet, tum ex eo, ꝙ theologica ſcia, q̃ uirtualiter cõtinetur in principijs, quorũ eſt fides, eſt hmõi, vt ĩ primo libro oñſum eſt: tum ex eo, ꝙ dona Spũſſancti, quę ex fide emanant, ſunt hmõi, vt infra patebit. Eſſe ãt hãc doctrinã ſcdm veritatẽ eminentia diuinæ cognitionis, cuius fides eſt impreſſio ꝓprij ordinis manifeſtat, ut de theologia dictũ fuit. — *Conclu.*

SVPER QV. IIII. ART. III.

Bannes eodem art.

IN titulo articuli tertij eiuſdem q̃ſtionis quartæ, aduerte ꝙ termini in vnaquaq; arte intelligendi ſunt ſcdm ſubiectam materiã illius artis. Vñ cum in moralibus, de quibus tractatur, vna virtus dr̃ forma alterius, non eo mõ dr̃, quo in naturalibus forma dr̃ informare materiam. Non. n. ꝓpea hoc dr̃ aut quæritur, quaſi vna virtus ſit ſubiectum alterius, aut actus uirtutis unius ſit ſubiectum actus alterius: ſed ad imperiũ vnius ſuper actu alterius ſermo refert̃. Qđ. n. naturaliter alteri imperat, ad finẽ ipſi⁹ imperantis illud dirigit: ac ꝑ hoc dupliciter actum imperatũ informat, ut in litera dr̃. Primo, dando illi finẽ, vñ ſpecificatur: ſcdo, dando illi modum, quo conueniẽter ad illũ finẽ congruat. Qui. n. ſcindit ligna ꝑp domũ, aut nauim faciendã aliã ſpẽm & alium modũ ſciſſioni dat, q̃ q ſcindit ea ad comburendum. Quia ergo tam finis, q̃ modus datus ab imperante informat actum imperatum, ideo virtus imperans forma dr̃ uirtutis imperatę. Et iuxta hunc ſenſum quę ritur, an fidei forma ſit charitas.

¶ In rñſione ad ſcdm in eodẽ articulo, aduerte ꝙ ſi cõparatio fiat virtutis ad uirtutẽ, aut actũ, aut actus ad actum, extrinſeca inueniuntur: quoniã hæc in uoluntate illa in intellectu. Sed ſi cõparatio fiat actus imperati ad modum quem ab imperante ſuſcipit, ſic inuenitur intrinſeca, eo tamen modo, quo modus actionis eſt in ipſa actiõe, ut modus eius. Et ſimiliter ſi comparatio fiat actus ad ſpecificam denominationem, quam ab extrinſeco obiecto virtutis imperantis habet, intrinſeca inuenitur, eo tamen modo, quo denominatiua relatio ab extrinſeco, dici poteſt intrinſeca. Author autem, quia uirtutem virtuti comparat, optime dicit eam eſſe formam extrinſecam virtutis, & actus eiſdem.

¶ In reſponſione ad tertium eiuſdem articu. aduerte, quòd quia argumentum non tendebat directe ad impugnandũ, quòd charitas eſt forma fidei, ſed indirecte hoc modo, quia probabat, quòd obedientia eſt magis forma fidei, quam charitas: & ex hoc ſequeret̃, ꝙ charitas nõ eſſet ſimpliciter forma fidei: iõ author ad intentũ principale reſpiciens, dicit quòd quia a charitate non ſolum formatur fides, ſed ẽt obedientia, & quæcunque alia virtus præuia fidei, ideo charitas ſimpliciter eſt forma fidei, utpote forma omnium, quicquid. ſit de illarum informatione reſpectu fidei. Hoc enim ex 7. huius quæſtionis articulo patet — D. 307. *Conclu.*

SVPER QV. IIII. ART. IIII.

Bannes eodem art.

D. Bon. 3. ſ. d. 23 qu. 5. art. 2.

IN titulo articul. 4. terminos ex præcedenti articulo declaratos habes. Fides n. formata ſignificat fidẽ a charitate actã: fides vero ĩformis ſignificat

Margin notes:

* Li. 1. c. 8. in med. tom. 3.

Finis omnium deſideriorum noſtrorum eſt actionum quomodo.

li. 3. ex te. 49. id colligunt nõ nulli

Porrecta per totum.

25

Inf, q. 23. a. 8. Et 3. d. 23. q. 3. ar. 1. q. 1. & d. 27. q. 2, ar. 4. q. 3. Et ueri. q. 14. ar. 5 & uer. q. 2. ar. 3.

* 1. 2. q. 1, ar. 3, & q. 18, ar. 6.

* Ar. 3. huius q. & q. 2. ar. 1.

* 1. 2. q. 18 ar. 6. & 7. & q. 56. ar tic. 2.

* In corp. art.

* q. 13 ar. 8.

Porrecta per totum.

26

3. d. 23. q. 3. ar. 4. Et 4. d. 17. q 2. ar. 1. q. 3. cor. Et Veri. q. 14. a. 7. Et ad Rom. 1. le 6.

Google

formis non fiat formata, nec e-F conuerſo, qa ut dr̄. 1. ad Cor. 13. Cū uenerit qđ ꝑfectū eſt, euacuabit[h] qđ ex parte ē: ſed fides informis imꝑfecta eſt reſpectu formatę. ergo adueniente fide formata, fides iformis excludit̄ vt nō ſit vnus habitus numero.

¶2 Præt. illud qđ eſt mortuū, nō fit[h] viuum ſed fides informis eſt mortua ſm illud Ia. 2. Fides ſine operib. mortua eſt. ergo fides informis non pōt fieri formata. G

¶3 Præt.[h] Gr̄a Dei adueniēs nō hēt minorē effectū in hoīe fideli, q̄ infideli: ſed adueniēs hoi infideli: cat in eo habitū fidei: ergo ēt adueniens fideli, q habebat prius habitum fidei informis,[h] cāt in eo aliū habitū fidei.

¶4 Præt. Sicut Boet. dicit,[h] accidentia alterari non pn̄t: ſed fides eſt quoddam accidens. ergo non poteſt eandem fides qn̄q; eſſe formata, & qn̄q; informis. H

SED CONTRA eſt, quod Iac. 2. ſuper illud, Fides ſine operibus mortua eſt, dicit* glo. quibus reuiuiſcit. ergo fides, quæ erat prius mortua, & informis, fit formata, & uiuens.

*Glo. interlin. ibidem.

RESP. Dicēdum, ꝙ circa hoc fuerūt diuerſę opiniones. Quidā. n. dixerūt ꝙ alius eſt habitus fidei formatæ, & informis: ſed adueniente fide formata, tollit̄ fides informis. Et ſilr, hoīe poſt I fidē formatā peccāte mortaliter, ſuccedit alius habitus fidei iformis a Deo infuſus. Sed hoc nō vr̄ eſſe cōueniēs, ꝙ gr̄a adueniēs hoi, aliqđ Dei donū excludat: neq; ēt, ꝙ aliqđ Dei donū hoi infundat ꝑꝑ pc̄tm̄ mortale. Et iō alij dixerūt, ꝙ ſunt quidē diuerſi habitus fidei formatæ, & informis: ſed tn̄ adueniente fide formata, nō tollit̄ habitus fidei informis, ſed ſil̄ mānet K i eodē cū habitu fidei formatę. Sed hoc ēt vr̄ eſſe incōueniens, ꝙ habitus fidei informis in hn̄te fidē formatā remanet otioſ[9] Et iō aliter dicēdū, ꝙ idē eſt habitus fidei formatæ, & iformis. Cuius rō eſt qa habitus diuerſificat̄ ſm illud quod ꝑ ſe ad habitum ꝑtinet. Cū āt fides ſit ꝑfectio intellectus, illud ꝑ ſe ad fidē ꝑtinet qđ ꝑtinet ad intellectum. Quod āt ꝑtinet ad voluntatē, nonꝑ ſe ꝑtinet ad fidem: ita qđ ꝑ hoc fidei habit[9] poſſit diuerſificari. Diſtinctio āt fidei formatæ, & informis eſt ſm id quod ꝑtinet ad voluntatē, i. ſm charitatem non autē ſm illud, quod pertinet ad intellectum. Vnde[m] fides formata, & informis, non ſunt diuerſi habitus.*

AD PRIMVM ergo dicēdū, ꝙ verbū Apoſtoli eſt intelligēdū qn̄ imperfectio eſt de rōne imperfecti. Tunc. n. oportet, ꝙ adueniēte ꝑfectione, imperfectū excludat: ſicut[d] adueniēte a pta uiſione excludit̄ fides, de cuius rōne eſt, ut ſit non apparentiū: ſed qn̄ imꝑfectio, nō eſt de rōne rei imꝑfectę, tūc illud numero idē qđ erat imꝑfectū, ſicut pueritia nō eſt de rōne hoīs: & ideo idē numero qui erat puer, fit vir. Informitas autem fidei non eſt de rōne rei perfectæ, ſed per accidens ſe habet ad ipſam, ut* dictum eſt. vn̄ ipſamet fides informis fit formata.

*In corp. art.

AD II. dicēdum, ꝙ illud qđ facit vitam aīalis, eſt de rōne ipſius: quia eſt forma eſſentialis eius. ſ. aīa. Et ideo mortuū fieri viuū nō pōt, ſed aliud ſpē eſt, qđ eſt mortuū, & qđ eſt viuum ſed id quod facit fidē eſſe formatam, vel uiuam, non eſt de eſſentia fidei: & ideo non eſt ſilr̄.

AD III. dicendum, ꝙ gr̄a facit fidem nō ſolum qn̄ fides de nouo incipit eſſe in hoīe, ſed ēt quandiu fides durat. Dictum* eſt enim ſupra, ꝙ Deus ſemper operatur iuſtificationem hominis, ſicut Sol ſemper operatur illuminationē aeris. Vnde gratia non minus facit adueniens fideli, q̄ adueniens infideli: quia in utroque operatur fidem, in vno quidem cōfirmando & ꝑficiēdo in alio de nouo creando. Vel pōt dici, ꝙ hoc eſt ꝑ accidēs. ſ. ꝑꝑ diſpoſitionē ſubiecti, ꝙ gr̄a nō cāt fidē i eo q hēt: ſicut ecōtrario ſm pc̄tm mortale n̄ tollit gr̄am ab eo, q eā amiſit ꝑ pc̄tm̄ mortale ꝑcedens.

* 1. 2. qu. 109. ar. 1. Et q. 113. Et p. p. q. 104. ar. 1.

AD IIII. dicendum, ꝙ per hoc q fides formata ſit informis, non mutatur ipſa fides, ſed mutat̄ ſubiectum fidei, qđ eſt aīa, quod qn̄q; quidem habet fidē ſine charitate qn̄q; autem cum charitate.

ARTICVLVS V.

Vtrum fides ſit virtus.

1. 2. q. 65. ar. 4. Et 3. d. 23. q. 2. art. 4. q. 1. & q. 3. ar. 1. qu. 2. Et ueri. q. 14. ar. 3. & 5.

AD QVINTVM ſic proceditur. Videtur quòd fides non ſit virtus. Virtus enim ordinatur

---

[Commentary, left column]

...rſificat fidem, q eſt in exiſtentibus extra charitatem. Et eſt ſermo de fide una & eadem numeraliter, an ipſa & fiat de informi formata, cū Chriſtianus pœnitens aſſequitur charitatē: & de formata informis, cū exiſtens in charitate labit̄ in pc̄tm̄ mortale. furti, uel homicidij. manens fidelis.

¶ In corpore eiuſdem articuli, dubium occurrit circa illud dictum, Id quod ꝑtinet ad voluntatem, non ꝑ ſe pertinet ad fidē. Hoc. n. cōtradicit doctrinæ ſuperius traditæ. Subiectum namq; per ſe ipſius fidei per ſe pertinet ad fidem, ita ꝙ uariat ipſam, vt patet inductiue de oībus ꝑ ſe ſubiectis, virtutum, & habituum: ſed intellectus nō abſolute, ſed motus a uoluntate eſt per ſe ſubiectum fidei, ut ꝓdictū eſt. ergo id qđ ꝑtinet ad voluntatē. ſ. ipſa motio a uoluntate, pertinet ꝑ ſe ad fidem, ita ꝙ uariat ipſam varietate corruptionis. Si. n. ab intellectu auferas ly, motus a uolūtate, impoſſibile eſt, ꝙ remaneat fides, niſi æquiuoce. Ruit ergo ratio literę ſuper dicta propoſitione fundata.

¶ Ad hoc dr̄, ad volūtatem aliquid pōt ꝑtinere dupliciter. Primo, ſcdm ſubſtantiā: ſcdo ſcdm perfectionem. Id quod ꝑtinet ad uolūtatem ſcdum ipſius voluntatis ſubſtantiā, eſt actus eius: & de hoc dictū fuit, ꝙ per ſe ꝑtinet ad ſubiectum fidei: & conceditur, ꝙ uariaret fidē vt arguēdo tangitur. Id uero quod ꝑtinet ad perfectionem uoluntatis, eſt bonitas, laudabilitas &c. actus Hoc. n. fit per habitū charitatis. in propoſito. Et de hoc dr̄ hic, ꝙ non per ſe ſpectat ad fidē, ita ꝙ ipſā ſcdū ſubſtātiā variet, q̄uis quodāmodo ꝑtineat ꝑ ſe ad fidē ut uirtus eſt, ut infra patebit.

SVPER QV. IIII. ART. V.

D. Bo. 3 ſ. d. 23. a. 1. q 1. Gaet. p. in 2. q. 49. a. 3. Aegid. quolib. 3. q. 9. Tho. ab Arg. d. 23. q. 1. art. 4. Alex. de Al. 3. p q. 68.

[Commentary, right column]

m 5.

Ca. 3. d. 24 q. 1. cont. 1. Ban eodem art.

IN corpore artic. 5. eiuſdem quæſt. dubium duplex occurrit ex Durādo in 23. diſt. 3 ſent. q. 4. art. in arguente primo contra hoc, ſ. q; fides eſt virtus. Diſtinguit nāque, q; uirtus dupliciter ſumitur large ꝓ habitu inclinante in actum bonum: & ſtricte ꝓ habitu ponente potentiam in ultimo perfectionis debitæ ſuo actui. Sic. n virt[9] eſt ultimū de potentia: & hoc mō inquit fides nō eſt uirtus, qa non facit euidentem cognitionem qua natus eſt actus intellectus pfici. Scdm vero eſt ex eodem arguente contra hunc articulum, tripliciter, ꝙ fides nō ſit magis virtus cū charitate, q̄ ſine charitate. Primo ex actu, qa aſſentire uero ſupnaturali nō eſt pfectius intrinſece cum charitate, q̄ ſine charitate. ergo. Antecedens probat̄, qa ex charitate nullam pfectionem pertinentē ad cognitionis genus recipit, ſed extrīſecā tm̄, puta eſſe meritoriū. Conſequentia patet: quia nō ex quacunq; pfectione actus penſat̄ uirtus, ſed intrinſeca illi alio quin actus opinionis meritorius faceret, ꝙ opinio eſſet uirt[9]. Secundo, & in idem redit, ex habitudine fidei ad charitatem fides non dependet a charitate, quo ad habitum, quia eſt prior illa: nec quo ad actū quia non perficit̄ intrinſece ab illa. ergo nō eſt ꝑ illam virtus. Tertio, contra exemplū literæ, qa non eſt ſimile & virtute morali, & prudentia, qa connexæ

D. 606.

Nota pro gratitudine ad Deū & intelligentia beneficiorum eius.

Secunda reſponſio.

Porrecta per totum.

27

connexæ ſunt. Fides autem, & charitas non ſunt connexæ.

¶ Ad primum dubium dĩ, ꝙ arguens deceptus eſt non diſtinguendo inter uirtutem intellectualem, & virtutem. Plus n. exigit ad uirtutem intellectualem, quàm ad uirtutẽ ẽt intellectus. Vnde gratis conceditur, ꝙ fides non eſt virtus intellectualis: quia non facit euidentiã in intellectu ſpeculatiuo, in quo eſt. Cum hoc tamen ſtat, ꝙ eſt virtus intellectꝰ theologica, ponens intellectũ in vltima perfectione, quam natꝰ eſt ſupernaturaliter habere in via: quia ex natura ſua determinat infallibiliter intellectum ad verũ, & bonũ ſupernaturale eſt obiectum, ac finem, quod eſt vltimum: unde potẽt apro ſtatu illo. Et propterea fides, ut in litera dr̃, eſt ſimpliciter uirtus, & nõ largo uocabulo.

¶ Ad euidentiam autẽ ſecundi dubij ſciẽdum eſt, ꝙ cum fides informis non diſtinguatur ſpecie, nec numero a formata, nõ ſic accipienda eſt diſtinctio non uirtutis a uirtute in ea, ſicut diſtinguitur habitus non uirtus, ab habitu qui eſt uirtus, puta, opinio a ſcientia: ſed accipienda eſt, ſicut habens ſtatũ uirtutis diſtinguitur a ſeipſo non habente ſtatũ virtutis, ſicut imperfectũ diſtinguitur a ſeipſo perfecto. Fides namque in ſe charitate non eſt in ſtatu uirtutis ſimpliciter: cũ charitate autem eſt in ſtatu uirtutis. Et hoc ex actu, & ſubiecto manifeſtatur. ex actu quidem, quia actus pendens per ſe a duobus non eſt perfectus ſimpliciter, niſi vtrũque ſit perfectũ: aſſentire autem uero ſupernaturali credẽdo, pendet ex intellectu, & uolũtate. ergo non eſt actus ſimpliciter uirtuoſus, niſi tam intellectus, quã uoluntas perfecta ſit. Ex ſubiecto uero, quia ſubiectũ per ſe fidei, eſt intellectus motus a uoluntate. ergo ſubiectum per ſe fidei perfectæ eſt intellectus motus à uoluntate perfecta, ut proportionaliter ſibi reſpondeãt perfectio, & perfectibile.

¶ Ad primam autem obiectionem Durandi, negatur antecedẽs, & dicitur, quod credere ex charitate eſt perfectior actus intrinſece, quàm credere non ex charitate. Et cum arguitur, Charitas nihil addit pertinens ad genus cognitionis, reſpondetur, quòd hoc eſt uerum,

A ſed non probat probandum: quia credere non ſignificat actũ intellectus abſolute, ſed ut motũ à uoluntate. Et propterea licet credere, prout ſpectat ad intellectum, non ſit perfectius ſimpliciter tamen eſt perfectius non per accidens, ut actus opinionis in habente charitatem, ſed per ſe, quia eſt actus per ſe pendens à uoluntate. Et licet charitas, & eius actus extra finẽ & eius actum ſint; id tñ quod actꝰ fidei ab actu charitatis habet, non eſt extrinſecũ ab ipſo, ſed conſtituit ipſum in eſſe uirtuoſi actus. Et ſimiliter id, quod ſubiectum fidei, ſ. intellectus motus à uoluntate, habet à charitate, non eſt extra ſubiectum fidei, ſed conſtituit ipſum in ſtatu ſubiecti uirtutis ſimpliciter. Nec eſt ſimile de opinione, & eiꝰ actu: quia bonũ conſurgit ex cauſa integra, opinio autẽ non eſt infallibiliter ad verum, vt ſolus ſtatꝰ uirtutis ei deſit. Et ꝑ hoc patet reſponſio ad ſcdm: quia fidem quo ad actum intrinſece non dependere à charitate, poteſt dupliciter intelligi. Primo, abſolute: & ſic ẽ verum. Secundo, in eſſe perfecto: & ſic eſt falſum. Quemadmodum. n. actus temperantiæ quo ad eſſe ꝑfectum intrinſece, dependet a prudentia, quia eſt actus concupiſcibilis, ut ſubeſt rationi: ita actus fidei, quo ad eſſe perfectũ ſimpliciter, dependet à charitate, quia eſt actus intellectus, ut ſubeſt uoluntati. Et nihil facit ad hoc mutua connexio, quam obijcit Durandus. Dependentia in cauſa eſt, non connexio. Per accidens. n. cõnexio ad propoſitũ concurrit. Cum his tamẽ tene, quod fides informis eſt uirtus ſecundum quid, quia eſt ſemper principiũ actus boni [illegible] intellectus [illegible]. Quia non eſt [illegible], ideo non eſt uirtus intellectualis, ſed theologica ſcdm qd. formata aũt, ſimpliciter, vt dictũ eſt.

¶ In eodẽ articulo circa reſponſionem ad 2. dubium occurrit ex Scoto [illegible] ſent. diſt. 23 uolẽte, quòd fides infuſa non magis inclinatur ex parte habitus in non decipi, quam fides acquiſita [illegible] non decipi, non ſe tenet ex parte habitus, nec ex [illegible] ueritatem facit, ſed ex parte obiecti, ſecundum quod obiectum, cui aſſentitur, uere uel falſe præſentatur

---

ad bonum, nam uirtus eſt, quæ bonum facit habentem, ut dicit Philoſophus in 2. Ethic. ſed fides ordinatur ad [h] uerum. ergo fides non eſt uirtus.

¶ 2 Præ. Perfectior eſt virtus infuſa, quàm acquiſita: ſed [h] fides ꝑꝑ ſui imperfectionem nõ ponitur inter uirtutes intellectuales acquiſitas, ut * patet ꝑ Philoſophũ in 6. Ethic. ergo multò minus põt poni uirtus infuſa. B

¶ 3 Præt. Fides formata, & informis ſunt eiuſdẽ ſpeciei, vt͛ dictũ eſt: ſed fides informis nõ eſt uirtus, quia non habet connexionẽ cũ alijs uirtutibus. ergo nec fides formata eſt virtus.

¶ 4 Præ. Gratiæ gratis datæ, & fructus diſtinguunt a uirtutibꝰ: ſed [h] fides enumeratur inter gratias gratis datas. 1. ad Cor. 12. & ſimiliter inter fructus, ad Gal. 5. ergo fides non eſt uirtus. C

Sed contra eſt, ꝙ hõ per virtutes iuſtificatur. nam iuſtitia eſt tota virtus, vt dr̃ in 5.* Ethic. ſed per fidem homo iuſtificatur, ſm̃ illud ad Rom. 5. Iuſtificati ergo ex fide, pacem habemus &c. ergo fides eſt virtus.

Respon. Dicẽdũ, ꝙ ſicut ex * prædictis patet, virtus humana eſt, per quam actus humanꝰ redditur bonus: vnde quicunq; habitus eſt ſemper principium boni actus, põt dici virtus humana. talis autem habitus eſt fides formata. Cùm n. credere ſit actus intellectus aſſentientis vero ex imperio uoluntatis, ad hoc ꝙ iſte actus ſit perfectus duo requiruntur, quorum unum eſt vt infallibiliter intellectus tendat in ſuum bonum, quod eſt verũ. Aliud autẽ eſt, ut infallibiliter ordinetur ad ultimum finẽ, propter quẽ uoluntas aſſentit uero, & vtrumque inuenitur in actu fidei, formatæ. Nam ex rõne ipſius fidei eſt, ꝙ intellectus ſemper feratur in uerum, quia D E

fidei nõ poteſt ſubeſſe falſum, vt s.* habitũ eſt. Ex charitate aũt quæ format fidẽ, habet aĩa, ꝙ infallibiliter uoluntas ordinet in finẽ bonum: & iõ * fides formata eſt uirtus.* Fides autem informis non eſt uirtus, quia etſi habeat perfectionẽ debitã actus fidei informis ex parte intellectus, non tñ hẽt perfectionẽ debitã ex parte uoluntatis. Sicut ẽt ſi tẽperantia eſſet in concupiſcibili, & prudẽtia nõ eſſet in rõnali, tẽperantia non eſſet virtus, ut s.* dictũ eſt. Sed ad actũ temperantiæ requirĩt actus rõnis, & actus concupiſcentię: ſicut ad actum fidei requirĩt actꝰ uoluntatis, & actus intellectus.

Ad primvm ergo dicendũ, ꝙ ipſum uerũ eſt bonũ intellectus, cũ ſit eius perfectio. Et iõ inquantum per fidem intellectꝰ determinat ad uerum, fides hẽt ordinem in bonũ quoddã, ſed vlteriùs inquantũ fides format per charitatem, habet etiam ordinem a. bonum, ſecundum ꝙ eſt uoluntatis obiectum.

Ad secvndvm dicendũ, ꝙ fides, de qua Philoſ. loquitur, innititur rationi humanæ non ex neceſſitate concludẽti, cui põt ſubeſſe falſũ: & ideò talis fides non eſt virtus. Sed fides de qua loquimur, innititur ueritati diuinæ, quæ eſt infallibilis, & ita non põt ei ſubeſſe falſum: & iõ talis fides poteſt eſſe uirtus.

Ad tertivm dicendum, ꝙ fides formata, & informis non differũt ſpẽ, ſicut in diuerſis ſpẽbus exiſtẽtes, differũt aũt ſicut perfectũ & imperfectum in eadem ſpecie: unde fides informis cũ ſit imperfecta, nõ pertingit ad perfectã rõnẽ uirtutis. Nam uirtus eſt perfectio quadam, vt dicitur in 7.* Phyſicorum.

Ad qvartvm dicẽdũ, ꝙ quidã ponũt, ꝙ fides, quæ connumerat inter gratias gratis datas

---

¶ li. 2. Eth. ca. 6. to. 5.

* li. 6 Eth. 3. circa prin. to. 5. q. 2. ar. 3.

¶ Ar. præced.

¶ li. 5. Eth. ca. 1. to. 5.

* 1. 2. quę. 55. artic. 3. & 4.

* q. 1 artic. 3.

Conclu. Fides informis nõ eſt uirtus prope exẽplum.

* 1. 2. q. 68. art. 2. & q. 65. artic. 1.

1. q. 58 artic. 4. & q. 65. arti. 1.

Fides gratia [illegible] fructus [illegible] informis & formata.

eſt fides informis. Sed hoc non F conuenienter dr̃, quia gr̃æ gratis datæ, quę ibi enumerant̃, nō ſunt cōmunes oĩbus mēbris Eccleſię. Vnde Apoſtolus ibi dicit. Diuiſiones gratiarũ ſunt. Et iterum. Alij datur hoc, alii datur illud. Fides autem informis eſt cō munis omnibus membris Eccleſiæ: q̃a informitas nō eſt de ſubſtantia eius ſm̃ ꝙ eſt donũ gratuitum. Vndè dicendũ eſt, ꝙ ſumitur ibi pro aliqua fidei excellentia, G ſicut pro cōſtantia fidei, vt dicit • gl. vel pro ſermone fidei. Fides autem ponit̃ fructus, ſm̃ ꝙ hẽt aliquam delectationē in ſuo actu ratione certitudinis. Vnde ad Gal. 5. vbi enumerantur fructus, exponit̃ fides, de indiuiſibilibus certitudo.

ARTICVLVS VI.

Vtrum fides ſit una uirtus.

AD SEXTVM ſic proceditur. Vr̃ ꝙ non ſit una fides. Si- H cut.n. fides eſt donũ Dei, ut dr̃ ad Epheſ. 5. ita etiam ſapientia, & ſciã inter dona Dei computantur, ut patet Iſa. 11. ſed ſapiētia, & ſciã differunt per hoc, ꝙ ſapientia eſt de æternis, ſciētia vero de temporalib. ut patet ꝑ • Aug. 13. de Trin. cum ergo fides ſit de [h] æternis, & de quibuſdam temporalibus, uidetur ꝙ non ſit una fides, ſed diſtinguatur in partes. I

¶ 2 Præt. Confeſſio eſt actus fidei, ut ſupra † dictum eſt: ſed nō eſt [h] una, & eadem confeſſio fidei apud omnes. nam quod nos confitemur factũ, antiq̃ patres cōfitebantur futurum, ut patet Iſa. 7. Ecce Virgo concipiet. ergo non eſt una fides.

¶ 3 Præt. Fides eſt communis omnibus fidelibus Chriſti: ſed [h] unum accidēs non poteſt eſſe in diuerſis ſubiectis. ergo nō poteſt eſſe una fides omnium. K

SED CONTRA eſt, quod Apoſtolus dicit ad Eph. 4. Vnus Dominus, una fides.

RESPON. Dicēdũ, ꝙ fides, ſi ſumatur ꝓ habitu, dupliciter poteſt conſiderari. Vno modo ex parte obiecti, & ſic eſt una fides. Obiectum.n. formale fidei eſt veritas prima, cui etiam inhærendo credimus quæcunque ſub fide continētur. Alio modo ex parte ſubiecti, & ſic fides diuerſificatur ſm̃ ꝙ eſt diuerſorũ. Manifeſtum eſt autem, ꝙ fides, ſicut & quilibet alius habitus, ex formali rōne obiecti habet ſpeciem, ſed ex ſubiecto indiuiduatur: & iō ſi fides ſumat̃ pro habitu quo credimus, [m] ſic fides eſt una ſpecie, & differens numero in diuerſis. [n] Si uerò ſumatur pro eo quod credit̃, [p] ſic ēt eſt una fides, [q] quia idem eſt qđ ab omnibus creditur: & ſi ſint diuerſa credibilia, quæ communiter omnes credunt, tamen omnia reducuntur ad unum.

AD PRIMVM ergo dicendum, ꝙ temporalia quæ in fide ꝓponuntur, non pertinent ad obiectum fidei, niſi in ordinē ad aliquod ęternum, quod eſt veritas prima, ſicut ſ. • dictum eſt. Et iō fides una eſt de tꝑalibus, & ęternis: ſecus autem eſt de ſapiētia, & ſcientia, quæ conſiderant tēporalia, & æterna ſm̃ proprias rationes utrorumque.

AD SECVNDVM dicēdũ, ꝙ illa dr̃ia præteriti, & futuri nō contingit ex aliqua diuerſitate rei creditæ, ſed ex diuerſa habitudine credētiũ ad unā rē creditā ut etiam ſupra • habitum eſt.

AD TERTIVM dicēdũ, ꝙ illa ratio procedit ex diuerſitate fidei ſecundum numerum.

ARTICVLVS VII.

Vtrum fides ſit prima inter uirtutes.

AD SEPTIMVM ſic procedit̃. Vr̃ ꝙ fides non ſit prima inter uirtutes. Dr̃.n. Luc. 12. in • gl. ſuper illud. Dico uobis amicis meis, ꝙ fortitudo eſt fidei [h] fundamentum: ſed fundamentũ eſt prius eo, cuius eſt fundamētũ. ergo fides non eſt prima uirt⁹.

¶ 2 Pręt. Quædā glo. dicit ſuper illum † pſalmum. Noli æmulari, quòd ſpes introducit [h] ad fidem: ſpes autem eſt uirtus quædam, ut infra † dicetur. ergo fides non eſt prima uirtutum.

¶ 3 Præt. ſupra • dictum eſt, ꝙ intellectus credentis inclinatur ad aſſentiendum his, quæ ſunt fidei, ex [h] obedientia ad Deum: ſed obedientia eſt etiam quædam uirtus. non ergo fides eſt prima uirtus.

¶ 4 Pręt. Fides iformis nō eſt fundamētũ: ſed fides formata, ſicut.

---

tur habitus inclinantis, ſicut habitus principiorum inclinat ex parte ſui naturaliter in uerum. Et ſi ſit deceptio, hoc eſt ex obiectis falſo occurrentibus, & præſentans intellectui. Sed in propoſito utroq; habitus inclinat naturaliter, & per modum naturæ prebet aſſenſum. ergo fides infuſa nō magis inclinatur ex parte habitus in non decipi, q̃ acquiſita.

¶ Ad hoc non ſi cũ admiratione iſtius viri reſpondeo, quòd liquido patet, Non decipi, tenere ſe ex parte habit⁹ ex ipſa differentia inter habit⁹ intellectuals, qui ſunt uirtutes, & illos qui non ſunt uirtutes. Illi.n. quantum eſt ex ſe, inclinant tantum in uerum, quia ad cognoſcendum eſſe qđ eſt, & non eſſe quod non eſt, nec poſſunt inclinare ad actũ oppoſitum: iſti autē ad utrumque ſe habēt, & ideo non ſunt uirtutes. Vnde oppoſitũ eſt eius quod arguēs fingit: quia cognitio, & aſſenſio uera ex meritis habitus eſt ex propria natura ad actum talē inclinātis. Et ſi contingat decipi, ex habitu illo non prouenit, nec ex obiecto præſentato ſufficiēter, cũ poſſit intellectus uti habitu uirtutis, & non adhærere falſæ pręſentationi. Falſum.n. obiectiue non habet uim coactiuam intellectus ad ſe, ſicut habet uerum, quando eſt euidens. Fides ergo infuſa inclinat ad uerum ſupernaturale indeceptibiliter, quia ſecundum ipſam aſſentiendo, nō poſſumus falli.

Gl. interlinearis ibid.

Porrecta per totum. 28

...di. 23. q. 2. art. 4. q. 2. Et 4. diſ. 1. q. 1. ar. 1. q. 5. cor. Et uir. q. 14. a. 12. Et Ro. 5. lec. 5. fi. & lec. 6. Et ſecūdę cor. 4. ca. 19. t. 3. q. 3. art. 1.

SVPER QV. IIII. ART. VI.

Caiet. 2. d. 24. q. 1. cont. 3. & in prolog. q. 3. c. n. 3.

D. Bon. 3. ſ. diſ. 23. q. 3. art. 1.

Fides ſumitur quandoque pro habitu quandoque pro credibili.

IN titulo arti. 6. eſt ſermo de unitate per ſe, & ſimpliciter habitus, quæ eſt unitas ſpeciei ſpecialiſſimę. Vnitas.n. generica eſt ſecundum quid, & unitas numeralis eſt per accidēs, hoc eſt, per aliud ſ. p ſubiectum.

¶ In corpore articuli dubium ex Scoto in 23. diſtinctione, tertij ſniarum occurrit, arguente contra hoc .ſ. q fidēs infuſa hēt unitatem ex obiecto primo. ſ. Deo. Primo, quia Deus non mouet in ratione obiecti ad cognitionē oĩum credibilium. Secũdo, quia in Deo ut obiecto, non concipiũtur oĩa credibilia, ut ex illo deduci poſſint, licet contineat oĩa, ut cã effectiua oĩum.

Concl. m

Conclu. p Reſponſio tacite obiectionis.

¶ Ad hęc facile reſpōdetur, & dicit̃, quòd Deus mouet obiectiue ad credēdum oĩa credibilia, & ſimiliter in ipſo, ut obiecto, cōcipiuntur omnia credibilia, iuxta illud. Creditis in Deum, & in me credite: & quoniam omnia credita reducuntur ad Deũ creditũ, & ipſe Deus, vt creditus mouet ad credendum reliqua, ut aliquid ſui, ut ex primo articulo patet. Nec exigitur ad obiectum dans unitatem fidei ſic contineret omnia, ut ex illo poſſint deduci oĩa: q̃n fides non eſt habitus deductiuus, ſicut ſcientia, ſed creditiuus. unde non ſolũ Deus ut efficiens, cōtinet oĩa quæ ſunt fidei, & fidei habitum, ſed obiectiue ſumptus. Sic.n. ſignificat̃ per ly, creditus.

• q. 1. arti. 1.

1. 2. q. 103. ar. 4. & q. 107. ar. 1. ad primũ

• 1. 2. q. 6. ar. 4. Et 3. di. 23. q. 2. ar. 5. Et veri. q. 14. artic. 2. cor. & ad 1. & 2. & ar. 3. ad 4.

Porrecta per totum

29

SVPER QV. IIII. ART. VII.

Eſt eodem art.

IN titulo articuli ſe primi, ly inter uirtutes, importat uirtutes theologales, & morales tantum, de quibus tractatur. De intellectualibus.n. ut ſcientia, & arte non eſt quęſtio.

¶ In corpore articuli dubium occurrit de titulo iũcto corpori articuli: quoniam aut eſt ſermo de uirtutibus moralibus, vt Chriſtiani ſunt, aut hominis ſunt. Si de uirtutib⁹ chriſtianis, fruſtra ſecunda pars articuli de præcedentibus fidem, q conſtituit Chriſtianum, adiungitur. Si de humanis conſtat quod iuſtitia, & temperantia &c. priores fide, directe eſſe poſſunt, ut patet.

Sup illud Lu. 12. eſt gl. Ambr. in c. cuius titulus eſt de exemplo quo mortis metus excluditur, in fine illius to. 5. Eſt Caſſi. ſup illud ſpera ĩ domino. Pſ. 36.

• q. 17. artic. 1.

• q. 2. ar. 10. & ar. 2. huius quęſt. ad ſecundum.

Vide tu q fides informis non pōt eſſe fundamentum ſed tãtum formata Ratio tur d. in l. j. ſia.

Ad

¶ Eſt Aug. de fide & operib. c. 10. to. 4.
† Art. 3. huius quæſt.

¶ Ad hoc di. quod ſermo primi articuli eſt de uirtutib. ſimpliciter, uel. ſunt diſpoſitiones perfectæ ad optimū ſimpliciter, i. Deū, ut obiectū beatitudinis patriæ cæleſtis, & nō ut uirtutes i gñe, quēadmodū in præcedenti libro dictū eſt. Et inter uirtutes ſimpliciter oportuit diſtingui, ut in littera fit, quod per ſe fides eſt prior ceteris. Per accidēs ſ. aliquæ [illegible] imperfecte tñ rationē uirtutis hñtes, ut aliqualiter diſponētes ad optimū ſimpliciter, præcedūt uirtutes remouētes prohibēs. Et ſic nihil ſuperfluit, & theologus ſermo de uirtutibus, formalis inuenitur.

int glo. dr primæ ad Corint. 13. Formatur aūt fides per charitatē, ut ſupra dictū eſt. ergo fides a charitate habet, quod ſit fundamētū. charitas ergo eſt maius fundamentū, q̄ fides. Nā fundamentū eſt prima pars ædificij, & ita uidetur quòd ſit prior fide.

¶ 5 Præt. Scd'm ordinē actuū intellr ordo habituū: ſed i actu fidei actus uoluntatis, quē pficit charitas, pcedit actū itells, quē pficit fides, ſicut cā q̄ pcedit effectū. ergo charitas pcedit fidē. nō ergo fides eſt prima uirtutū.

SED CONTRA eſt, qd' Apoſtolꝰ dicit ad Hebr. 11. quod fides eſt ſubſtantia ſperandum rerū: ſed ſubſtantia hēt ratione primi. ergo fides eſt prima inter uirtutes.

Conclu. m RESPON. Dicēdū, quod aliqd pōt eſſe prius altero dupl'r. Vno mō p ſe: alio mō p accidens. Per ſe qdē iter oēs uirtutes prima ē fides. Cū n. i agibilibus finis ſit principiū, ut ſupra dictū eſt, neceſſe ē uirtutes theologicas, quarū obiectū ē ultimꝰ finis, eē priores cæteris uirtutib. Ipſe aūt ultimus finis oportet, quod priꝰ ſit i itellectu, q̄ i uolūtate: qa uolūtas nō fert i aliqd, niſi put eſt i intellectu apphenſum. Vñ cū ultimꝰ finis ſit qdē in uolūtate p ſpē & charitatē, i intellectu aūt p fidē, neceſſe ē quod fides ſit prima iter oēs uirtutes: qa naturalis cognitio n̄ pōt attingere ad Deū ſm qd ē obiectū beatitudinis, put tēdit in ipſum ſpes & charitas: ſed p accidēs pt aliqua uirtꝰ eſſe prior fide. Cā n. p accidēs, ē p accidēs prior. Remouere aūt phibēs ptinet ad cām p accidēs, ut patet p Philoſoph. in 8. Phyſi. & ſm hoc aliq̄ uirtutes pñt dici p accidēs priores fide, iquātū remouēt impedimēta credēdi: ſicut fortitudo remouet iordinatū timorē impedietē fidē: humilitas aūt ſupbiam, p qua itellr recuſat ſe ſubmittere ueritati fidei: & idem pōt dici de aliquib. aliis uirtutibus, quàmuis non ſint ueræ uirtutes, niſi præſuppoſita fide, ut patet per Augu. in lib. contra Iulianum. Vñ patet reſponſio ad primum.

** 1. 2. q. 34. arti. 4. ad pri. & q. 13. ar. 3.*
Prius per ſe accides
Conclu. p
** Li. 8. tex. 38 tom. 2*
D. 601.
** Li. 4. c. 3. tom. 7.*

AD II dicēdū, quod ſpes nō pōt vlr itroducere ad fidē. Non. n. pt ſpes hri de æterna beatitudine, niſi credat poſſibile, qa impoſſe nō cadit ſub ſpe, ut ex ſupra dictis patet: ſed ex ſpe aliqs itroduci pt ad hoc, quod pſeueret in fide, uel quod fidei firmiter adhæreat, & ſm hoc dicitur ſpes introducere ad fidem.

** 1. 2. q. 40 artic. 1.*

Obediētia ſimpliciter

AD III dicēdum, quod obediētia dupl'r dr. Qñq; n. importat inclinationē uolūtatis ad implēdū diuina mādata, & ſic nō ē ſpalis uirtꝰ, ſed gñalr includit in oī uirtute: qa oēs actus uirtutū cadūt ſub pceptis legis diuinæ, ut ſupra dictū eſt. & hoc mō ad fidē reqritur obediētia. Alio modo pōt accipi obediētia ſm qd importat inclinationē quātū ad implēdū mandata, ſm qd habēt rōnē debiti: & ſic obediētia eſt ſpālis uirtus, & pars iuſtitiæ. Reddit enim ſuperiori debitū, obediendo ſibi. Et hoc mō obediētia ſeqtur fidē, per quam manifeſtatur homini, quod Deus ſit ſuperior, cui debeat obedire.

** 1. 2. quæſtio. 110.*

AD IIII dicēdū, quod ad rōnē fundamēti nō ſolum reqrit, quod ſit primū, ſed ēt quod ſit alijs partib. ædificij cōnexū. Nō n. eſſet fundamentū, niſi ei aliæ partes ædificij cohærerēt. Connexio aūt ſpūalis ædificij eſt p charitatem, ſm illud Col. 3. Super oia charitatē habentes, quæ eſt uinculum perfectionis, & iō fides ſine charitate fundamentū eſſe non pōt, nec tamen oportet quòd charitas ſit prior fide. D. 611.

AD V dicēdum, quod actus uoluntatis præexigit ad fidem, non tñ actus uoluntatis charitate informatus: ſed talis actus præſupponit fidem, qa non poteſt uoluntas pfecto amore in Deū tēdere, niſi intellectus rectam fidem habeat circa ipſum.

ARTICVL. VIII.

Vtrū fides ſit certior ſcientia, & alijs uirtutibus intellectualibus.

AD OCTAVVM ſic pcedit. Vr quod fides nō ſit certior ſciētia, & alii uirtutib. intellectualib. Dubitatio n. opponit certitudini, vñ vr illud eſſe certius, quod minus pōt habere de dubitatione, ſicut eſt albius, quod eſt nigro impmiſtius, ſed intellectus, & ſciētia, & ēt ſapientia non habent dubitationē circa ea, quorū ſunt. Credens aūt interdum pōt pati motum dubitationis, & dubitare de his quæ ſunt fidei. ergo fides nō eſt certior uirtutib. intellectualibus.

¶ 2 Præt. Viſio eſt certior auditu: ſed Fides eſt ex auditu, ut dr ad Rom. 10. in intellectu aūt, & ſciētia, & ſapiētia includit qdā itellectualis uiſio. ergo certior eſt ſciētia, uel itellectꝰ, q̄ fides.

¶ 3 Præt. Quantò aliqd eſt pfectius in his, q̄ ad intellectū ptinēt, tantò eſt certius: ſed intellectus eſt pfectior fide, qa p fidē ad intellectū peruenitur, ſecundū illud Iſai. 7. Niſi credideritis, nō intelligetis, ſm aliā literā. Et Aug. dicit et de ſcientia 14. de Trinitate, quod per ſciētiam roboratur fides. ergo uidetur quòd certior ſit ſcientia, uel intellectus, quàm fides.

** Li. 14. de trini. c. 1. a medio.*

SED CONTRA eſt, quod Apoſtolus dicit 1. ad Theſſal. 2. Cum accepiſſetis a nobis uerbum auditus, ſ. per fidem: accepiſtis id non ut uerbum hominum, ſed ſicut uere eſt, uerbum Dei: ſed nihil certius uerbo Dei. ergo ſciētia nō ē certior fide, nec aliqd aliud.

RESPON. Dicēdū, quod ſicut ſupra dictū eſt, uirtutū intellectualiū duæ ſunt circa cōtingētia. ſ. prudētia, & ars, quib. pfert fides in certitudine, rōe

** 1. 2. q. 57. arti. 4 a 1 2.*
Conclu.

SVPER QV. IIII. ART. VIII.

Ferr. 3 cont. c. 154. Cap. 3. d. 25. q. 2. con. 3 Ban. eodem art.

Porrecta per totum.

IN articulo 8. dubiū occurrit ex Durando, in tertio ſentētiarū diſtinctione uigeſima tertia, q. 4. arguente directe cōtra diſtinctionē in litera factā de certitudine ſecūdum ſe, & quo ad nos applicatā ad propoſitū, quod fides eſt certior ſecūdum ſe, intellectu, ſapientia, & ſciētia: Hæc aūt ſunt certiora quo ad nos. Cōtra, inqt primo: qa diſtinctio iſta hēt locū in obiectis, ut patet ſecūdo Metaphyſicæ: non aūt in habitibus, & actib. ergo, Aſſumptum pbatur quo ad ſecundā partē: quia habitꝰ eſt diſpoſitio habentis, & actus eſt perfectio eius i ordine ad obiectum. nō eſt ergo certior habitꝰ, aut actꝰ, niſi p quē obiectū ſit certius habenti, q̄uis poſſit dici nobilior ex ſolo obiecto. Probatur nec ſequela, quia certitudo actus, uel habitꝰ penes modū, quē ponit, circa habētem attenditur, non penes obiectū, ut patet ex primo de anima, ubi certitudo diſtinguitur contra nobilitate obiecti: aliogn coinciderent, & omnis ſcientia nobilior eſſet certior.

30

3. diſt. 23 q. 2. art. 2. q. 3. Et 3. contra c. 154. i. 2. q. 11. q. 10. ar tic. 2 ad 15. Et lo. 4 lect. 5. [illegible]

¶ Præt. Certius eſt, quod eſt dubio impermiſtius, ſed ſciētia,

ſuę materię,[a] q̄a eſt de ęternis, F q̄ non contingit aliter ſe habere. Tres aũt reliquæ intellectuales uirtutes, ſ. ſapientia, ſciẽtia, & itellectus ſunt de neceſſariis, ut ſupra* dictum eſt. Sed ſciendũ eſt, ꝙ ſapientia, & ſciẽtia, & intellectus dupl'r dñr. Vno modo, ſecundùm ꝙ ponuntur virtute intellectuales a philoſopho in 6. * Ethi. Alio modo, ſm ꝙ ponuntur dona Spiritusſancti. Primo modo, dicendum eſt, G ꝙ certitudo poteſt conſiderari dupliciter. Vno mõ ex cã certitudinis, & ſic dr̃ eſſe certius, qđ habet certiorem cãm: & [f] hoc modo fides eſt certior trib. prædictis,[g] quia fides innititur ueritati diuinæ: tria aũt prędicta innitũtur rõni humanæ. Alio mõ poteſt conſiderari certitudo ex parte ſubiecti, & ſic dicitur eſſe certius, quod plenius conſequitur intellectus hominis. Et per H hunc modũ, quia ea, quæ ſunt fidei, ſunt ſupra intellectũ hominis, non aũt ea, q̄ ſubſunt tribus prædictis, iõ [s] ex hac parte fides eſt minus certa. [t] Sed quia unũquodq; iudicat ſimpl'r quidem ſm cãm ſuam: ſecundũ aũt diſpoſitionem, quæ ex parte ſubiecti eſt, iudicatur ſecundùm quid, inde eſt, ꝙ [u] fides eſt ſimpliciter certior: ſed alia ſunt certiora ſm quid [x] ſ. quo ad nos. Similiter aũt, ſi accipiatur tria p̃dicta, ſecundum quod ſunt dona p̃ſtis uitæ, cooperantur ad fidẽ ſicut ad principium, quod p̃ſupponunt, vnde et [y] ſecundũ hoc, fides eſt eis certior. [z] I

Ad primvm ergo dicendũ, ꝙ illa dubitatio non eſt ex parte cauſæ fidei: ſed quo ad nos, inquantum nõ plenè aſſequimur p intellectũ ea, quæ ſunt fidei.

Ad II dicẽdũ, ꝙ cæteris pa K ribus, uiſio eſt certior auditu, ſed ſi ille à quo auditur, multũ excedit uiſum uidentis, ſic certior eſt auditus, q̄ uiſus. Sicut aliqs paruæ ſcientiæ magis certificatur de eo, qđ audit ab aliquo ſciẽtifico, q̄ de eo, quod ſibi ſm ſuam rõnem uidetur. Et multò magis homo certior eſt de eo, qđ audit a Deo, qui falli non poteſt, q̄ de eo, quod videt propria ratione, quæ falli põt.

Ad III dicẽdũ, ꝙ perfectio intellectus, & ſcientiæ excedit cognitionẽ fidei quãtũ ad maiorẽ manifeſtationem, non tñ quantum ad certiorem inhęſionẽ, quia tota certitudo intellectus, uel ſcientiæ, ſm ꝙ ſunt dona, procedit a certitudine fidei: ſicut certitudo cognitiõnis cõcluſionum procedit ex certitudine principiorum. Secũdũ aũt ꝙ ſcientia, & ſapientia, & intellectus, ſunt uirtutes intellectuales, innituntur naturali lumini rõnis, qđ deficit a certitudine, & a uerbo Dei, cui innitit̃ fides.

QVAESTIO V.

De habentibus fidem, in quatuor articulos diuiſa.

DEINDE conſiderandum eſt de habentibus fidem.

Et circa hoc q̄runt̃ quatuor.

¶ Primo, Vtrum angelus, aut homo in prima ſui conditione habuerit fidem.

¶ Secundo, Vtrum Dæmones habeant fidem.

¶ Tertio, Vtrũ hæretici errãtes in uno articulo fidei, habeãt fidem de aliis articulis.

¶ Quarto, Vtrũ fidem habẽtiũ, vnus alio hẽat maiorẽ fidẽ.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum angelus, aut homo in prima ſui conditione habuerit fidem.

AD PRIMVM ſic proceditur. Videtur ꝙ angelus, aut homo in ſua prima conditione fidẽ non habuerit. Dicit. n. Hugo de ſancto Vict. in ſuis ſentẽtiis, ꝙ quia hõ oculum contemplationis non habet, apertũ Deũ, & q̄ in Deo ſunt, uidere nõ ualet: ſed angelus in ſtatu ſuæ primæ cõditionis añ cõfirmationẽ, vel lapſum, habuit oculum cõtẽplationis apertum. [h] Videbat. n. res in uerbo, ut Augu. dicit in 2. ſuper† Gen. ad literã. Et ſil'r primus homo in ſtatu innocentiæ uidetur habuiſſe oculum contẽplationis apertum. Dicit. n. † Hugo de ſancto Victore in ſuis ſenentiis, quod nouit homo in primo ſtatu Creatorem ſuum nõ ea cognitione, qua foris auditu ſolo percipitur, ſed ea, quæ intus p inſpirationem miniſtratur, non ea qua Deus nũc a credentib. abſens fide q̄ritur, ſed ea, qua p [h] p̃ſtiã cõtẽplationis manifeſtius cernebat̃. ergo hõ, uel angelus in ſtatu primæ cõditionis fidẽ nõ habuit. †Lib. 1. de Sacrã parte. 6. c. 14.

¶ 2 Præ. Cognitio fidei eſt ænigmatica & [h] obſcura, ſecundum illud 1. ad Corint. 13. Num uidemus

---

tis vere &c. eſt dubio impermiſtior ergo. ¶ [illegible] [illegible]ntia beato rũ [illegible] [illegible]ſt. fide noſtra, ſed non ex parte obiecti: quidem eſt. ergo ex parte modi, quo intellectus attingit Deũ. ergo certius eſt ſcire Deũ, quàm credere Deum, quod eſt contra literam.

*q. [illegible] ar. [illegible] ad 3.

¶ Ad hæc dicitur, ꝙ iſte bonus homo noluit intelligere rationes terminorum in litera poſitas, & propterea errans in fundamento: ruit ex toto. Certitudinẽ nãq; ſecũdum ſe nõ diffiniuit author penes obiectum, ſed penes cãm. Et bene dixit: qa cõe eſt omni certiori ſecundum ſe ex ſua cã eſſe certius. Separata nãq; a ſua materia ex ſua cauſa formali, vel quaſi cã formali, certiſſima dicuntur ſecundum ſe. Habitus autem, & actus certitudinẽ habẽt ex ſuis cauſis. Et ut in litera patet, nõ ex certitudine obiectiua fides certior ſecundum ſe dr̃, ſed ex certitudine medij, quod cauſat fidẽ, & actus eius. Vñ ad primum argumentum dicitur, ꝙ hæc diſtinctio non ſolũ in obiectis, ſed in habitibus, & actibus locum habet. Et ad probationem in contrariũ dicitur, ꝙ certitudo habitus, & actus attẽditur qñq; penes obiectum, ut patet in litera ex hoc, ꝙ ars, & prudentia q̄ ſunt circa poſſibile aliter ſe habere, ſunt minus certæ ſcientia & intellectu habitib. circa neceſſaria: quandoque aũt attẽditur penes cãm, & non oportet, ꝙ attendatur ſemper penes modũ cognitionis, quẽ de facto habet cognoſcens. penes modum ſiquidem iſtum attẽditur certitudo quo ad nos. Vnde fides infuſa ex meritis proprij medij, ſ. ueritatis diuinæ nata eſt certificare magis, q̄ lumen naturale: ſed propter excellẽtiam credibilium nos nõ ita certificamur. Per habitum ergo, vel actum certiorem, fit obiectum certius eo modo, quo habitus,

*Lib. 6. Ethi. c. 3. & 6. & 7. t. [illegible]

Conclu. p

Conclu. 1

Conclu. 2

Conclu. 3.

Certitudinis ex[illegible] a [illegible] accommodat

vel actus eſt certior. Si ſecundum ſe, fit ſecundum ſe certius: ſi quo ad nos, fit quo ad nos certior.

¶ Ad ſecundum vero qđ author contra ſe primo loco hic facit, patet ex ipſo eodẽ inſio, ꝙ certius ſecundum ſe eſt ſecundum ſe dubio impermiſtius: & certi⁹ quo ad nos, ẽ dubio quo ad nos impermiſti⁹, cum his tamen ſtat, ꝙ certius ſecundum ſe ſit permiſtius dubio quo ad nos, vt in propoſito accidit.

¶ Ad tertium conceditur, ꝙ ſcire Deum certius eſt, q̄ credere Deum, cæteris paribus: ſed in propoſito non ſunt cætera paria, quia ſcire Deũ, eſt ex lumine naturali, credere autem Deum, eſt ex ueritate diuina, ut proprio medio: propterea credere Deũ, eſt certius ſecundum ſe, q̄ ſcire Deũ per metaphyſicales demonſtrationes. In patria autem conſtat, ꝙ ſcire Deũ eſt per eſſentiam diuinam immediatè: & propterea eſt certiſſimum ſecundum ſe, & quo ad nos.

SVPER QV. V. ART. I.

Aegi. 2. ſ. diſt. 23. q. 2. artic. 2.

Ban. eodem art.

Ri. d. 23. q. 6.

IN primo articulo quintæ q̃ónis dubiũ ex Durãdo in vigeſimatertia diſtinctione, tertij ſententiarũ occurrit; quaſi probãte, ꝙ in angelis cum gratia uix non fuerit fides: qa reuelatio facta angelo a Deo imediate de Trinitatis myſterio excludebat rõnẽ fidei. Quod probatur ſic. Angelus ſciebat ſciẽtia excludẽte fidem, Deum

Perrecta per totum.

31 Sup q. 2. art. 7. cor. Et 3. q. 1. ar. 3. ad 5

Li. 2. ca. 8. tom. 5.

per ſpeculum in ænigmate: ſed A in ſtatu primæ cõditionis non fuit aliqua obſcuritas neque in hoīe, neq; ĩ angelo, q̃a tenebroſitas ẽ pœna peccati. ergo fides ĩ ſtatu primę cõditionis eẽ ñ potuit neq; in hoīe, neq; ĩ angelo.

¶3 Præt. Apoſtolus dicit ad Ro. 10. ꝙ fides eſt ex h auditu, auditus aũt ꝑ verbũ Dei: ſed hoc locum non habuit in primo ſtatu angelicæ cõditionis, aut humanæ, nõ. n. erat ibi audit⁹ ab alio. B ergo fides in ſtatu illo non erat neq; ĩ homine, neq; in angelo.

SED CONTRA eſt, q̃d Apoſtolus dicit ad Hebr. 11. Accedẽtẽ ad Deũ oportet credere, q̃a ẽ, & ꝙ inquirẽtibus ſe remunerator ſit: ſed angel⁹, & hõ ĩ ſui prima cõditione erãt in ſtatu accedẽdi ad Deũ. ergo fide ĩdigebãt.

RESPON. Dicẽdum, ꝙ quidã dicunt, ꝙ in angelis ante confirmationẽ, & lapſum, & in homine antẽ peccatũ, non fuit fides ꝑꝑ manifeſtã contẽplationẽ, q̃ tũc erat de rebus diuinis. Sed cũ fides ſit argumẽtũ nõ apparentiũ, ſm Apoſtolum, & per fidẽ credant ea, q̃ non vñr, vt* Aug. dicit, illa ſola manifeſtatio excludit fidei rõnẽ, per quã creditur apparens, uel uiſum id, de quo principaliter eſt fides. Principale aũt obiectũ fidei eſt veritas prima, cuius uiſio beatos facit, & fidei ſuccedit. Cum ergo angelus ante confirmationẽ, & hõ ante peccatũ d non habuerit illã beatitudinẽ, qua Deus per eſſentiã vř, manifeſtũ eſt, ꝙ nõ habuit ſic manifeſta cognitionẽ, ꝙ excluderet rõ fidei. Vñ ꝙ nõ habuit fidẽ, hoc eſſe nõ potuit, niſi ꝙ penitus ei erat ignotũ id, de quo eſt fides. Et ſi hõ, & angelus fuerũt creati ĩ puris naturalibus, ut q̃dã dicũt, forte E poſſet teneri, ꝙ fides nõ fuerit in angelo antẽ cõfirmationem, nec in homine ante peccatum. Cognitio. n. fidei eſt ſupra naturalẽ cognitionẽ de Deo nõ ſolũ hoīs, ſed ẽt angeli. Sed q̃a in primo iã* diximus, ꝙ hõ, & angelus creati ſunt cum dono gratiæ: iõ neceſſe eſt dicere, ꝙ per gratiã acceptã, & nõdũ cõſummatã fuerit in eis inchoatio q̃dã ſperatæ beatitudĩs, q̃ q̃dem inchoat̃ in uolũtate ꝑ ſpem, & charitatẽ, ſed in intellectu ꝑ fidẽ, ut ſupra* dictũ eſt. Et m iõ neceſſe eſt dicere, ꝙ angelus ante cõfirmationẽ habuit fidem, & ſiľr hõ d ante peccatum n. Sed tñ cõſiderãdũ eſt, ꝙ in obiecto fidei eſt aliquid quaſi formale, ſ. veritas prima ſup omnẽ naturalẽ cognitionẽ creaturę exñs: & aliq̃d materiale, ſicut id, cui aſſentim⁹ ĩhęrẽdo primæ ueritati. Quãtũ ergo ad primũ horũ, cõiter fides eſt ĩ oĩb. hñtibus cognitionẽ de Deo, futura beatitudine nõdũ adepta, ĩhęrẽdo primæ ueritati: ſed quãtũ ad ea q̃ materiaľr credẽda ꝓponuntur, q̃dã ſunt credita ab uno, q̃ ſunt manifeſtẽ ſcita ab alio, ẽt ĩ ſtatu pñti, ut ſupra* dictũ eſt. Et ſm hoc ẽt põt dici, ꝙ angelus añ confirmationẽ, & homo añ peccatum quędã de diuinis myſteriis manifeſta cognitione C cognouerunt, q̃ nũc nõ poſſumus cognoſcere, niſi credendo.

AD PRIMVM ergo dicendum, ꝙ q̃uis, dicta Hugonis đ ſãcto Victore magr̃alia ſint, & robur authoritatis h̃eant: tũ põt dici, ꝙ cõtẽplatio, q̃ tollit neceſſitatẽ fidei, eſt cõtẽplatio patriæ, qua ſuꝑnaturalis ueritas per eſſentiã vř. Hanc aũt cõtẽplationẽ nõ habuit angelus añ cõfirmationẽ, nec hõ ante peccatũ: D ſed eorum contẽplatio erat altior, q̃ noſtra, per quam magis de ꝓpinquo accedẽtes ad Deũ, plura manifeſtẽ cognoſcer̃ poterãt de diuinis effectib. & myſteriis, q̃ nos poſſumus. Vñ non inerat eis fides, qua ita q̃reret Deus abſens, ſicut à nobis q̃rit. Erat. n. eis magis præſens ꝑ lumen ſapientiæ, q̃ ſit nobis, licẽt nec eis eſſet ita præſens, ſicut eſt beatis per lumen gloriæ.

AD II dicendum, ꝙ in ſtatu primæ cõditionis hominis, vel angeli, non erat obſcuritas culpæ, uel pœnæ: inerat tamen intellectui hominis, & angeli quædã obſcuritas naturalis, ſecundùm quod omnis creatura tenebra eſt comparata immenſitati diuini luminis: & talis obſcuritas ſufficit ad fidei rationem.

AD III dicẽdũ, ꝙ in ſtatu primæ conditionis non erat auditus ab homine exterius loquẽte, ſed a Deo interius inſpirante: ſicut & prophetæ audiebant, ſecundùm illud Pſal. 84. Audiam quid loquatur in me Dominus Deus.

Deũ non poſſe mentiri, & ſciebat notitia excludente fidẽ, Deũ ſibi reuelaſſe myſterium Trinitatis. ergo angelus ſciebat ſcientia excludente fidẽ, myſteriũ Trinitatis, & ſimile eſt de alijs reuelatis ſpectãtibus ad fidẽ. ergo non habuit fidẽ, quis haberet gratiam, ſed habebat certitudinem de his quę ſunt fidei. Aſſumptũ pro ſecũda parte ꝓbatur ex hoc, ꝙ Audiebat Deũ inſpirantem: & cum ſit pure Itellectualis naturæ, uidebat ꝙ nullus alius angelus, neque proprius intellectus, qui loquebatur, ſed Deus ipſe ſicut ẽt ſciebat ſe eſſe in gratia uidens in eſſentia ſua illã qualitatẽ creatam a Deo, & in uoluntate charitatem.

¶ Ad hoc dř, ꝙ credibilia poſſunt cõſiderari dupliciter. Primo in ſpeciali, & ſic impoſſibile ẽ, ut ſint ſimul ab eodẽ ſcita, & credita. Alio mõ in cõi rõne credibilis, & ſic, ut in articulo 4. primæ q̃ſtionis author dixit, poſſunt eſſe ſcita, & credita, ſcita quidem in cõi, credita aũt in ſpeciali. Sic aũt eſt in propoſito, q̃m angel⁹ ex reuelatione ſibi a Deo facta de myſterio Trinitatis, non ſcit Deũ eſſe trinũ & unũ: q̃m hoc neq; per propriã rõnẽ naturæ diuinę, neq; per effectũ ſcit: ſed ſcit Deũ, qui non põt mentiri, ſibi hoc atteſtari, quod eſt ſcire atteſtata a Deo, eſſe credibilia, & nõ ſolũ eſſe credibilia, ſed ẽt eſſe uera ut atteſtata, quod eſt ſcire ea q̃ ſunt fidei ſecundum cõmunem rõnẽ atteſtatorũ a Deo, eſſe uera. Hoc aũt nõ excludit fidei rationẽ, q̃m cũ ſcientifica notitia horũ, ut induunt rõnem credibilis, & atteſtati, ſtat fides eorundẽ ſecundum ꝓprias rõnes. Et hoc eſt quod indubie ex doctrina authoris tenendum eſt.

¶ Et ſi cõtra hoc inſtetur, quia fides eſt argumentũ non apparentiũ, & conſequenter quocunq; modo aliqua appareant, ita ꝙ euidẽtiã habeat de veritate aliquorum, excluditur rõ fidei: ſed intellectus angeli in gratia cognoſcit ita euidenter, ꝙ non poteſt aliter ſe habere, uera eſſe enuntiata a Deo ſibi. ergo nõ credit.

¶ Reſpõdendũ eſt ut prius, ꝙ habere euidentiã de veritate aliquorũ cõtingit dupliciter. Primo, quòd uideat, ſeu ſciat ipſa enunciata ĩ ſeipſis eſſe uera, & ſic excludit rõnẽ fidei: ſed nõ eſt ſic in ꝓpoſito. Secundo, ꝙ uideat, ſeu ſciat in teſtificante illa eſſe uera, & ſic nõ excludit fidem: & ita eſt in propoſito.

¶ Sed cõtra hoc inſtatur, Quia cũ dicis, ad excluſionem fidei requiri, ꝙ enũtiata ſciãtur, uel uideantur in ſeipſis, ſeu ſecũdum proprias rõnes, hoc põt intelligi dupliciter. Primo ut ly, ĩ ſeipſis, denotet mediũ: ſecundo, ut denotet terminũ. Si denotat mediũ, falſiſſimum eſt. Nã uidens enunciata aliqua in alio, puta in diuina eſſentia tanquã medio, & obiecto primario, nõ credit amplius illa. nõ ergo exigitur ad excluſionem fidei, ꝙ propriæ rõnes cognitorũ ſint media cognitionis. Si ſecundo modo, uerum eſt, ꝙ exigitur ipſum enunciatũ terminare certitudinalẽ euidentiã. Sed falſum eſt, ꝙ hoc in propoſito nõ inueniatur: nam angeli cognitio euidẽs nõ ſolũ terminatur ad Deum teſtificantem, ſed ad enunciata teſtificata. Scit enim ex illa reuelatione in diuinis eſſe Patrem & Filium, & Spiritumſanctum, licet ignoret quid ſit. Et breuiter habet euidẽtiam de quæſtione, An eſt.

ſeu,

Margin notes: * Trac. 40 in Ioan. a medio tomo. 9. & lib. 2. q6. Euang. q. 39 i prin. tom. 4. — D. 60. — * 1. 2. q. 62 art. 3 & q. 95. ar. 1. — * q. 4. ar. 8 Com... — D. 73. — * q. 1. ar. 5 & q. 2. a. 4. ad 2.

ſeu, Quia eſt: licet ignoret, Quid, ſeu, Propter quid.

¶ Ad hoc dicẽdum eſt, ꝙ ly, in ſeipſis, ſeu proprijs rõnibus, denotat terminum non cognitionis abſolute, ſed ut euidẽtis, ita ꝙ denotat terminum euidentiæ. Oportet n. ad hoc, ꝙ aliquod enunciatũ ſit alicui euidẽs, ꝙ ſit euidentia terminorũ ad cõnexionẽ illorum terminorũ abſolute ſumptorũ: Verbi gratia, Ad hoc ꝙ hoc enunciatũ, Deus eſt trinus pſonaliter, ſit alicui euidens ſiue p ſcientiã, ſiue per uiſionẽ, ꝙ propoſito hoc enũciato ſtellectui, intellectus uideat connexionem pdicati cum ſubiecto. Ad hoc. n. terminatur tam ſciẽtia, ꝗ intellectus, ꝗ uiſio. Et hoc appellat ſerre, uel uidere ea, ꝗ ſunt fidei, in ſeipſis, ſeu ſecũdũ proprias rõnes. Conſtat aũt ꝙ angeli euidentia nõ aſſequitur hoc. Licet enim angeli cognitio ī hoc excedat noſt à in propoſito, ꝙ nos habemus fidẽ & de reuelatis, & de medio, ſ. ueritate prima ut reuelãte, qa ut ũque credimus, ut patet ex ſupradictis, angelus autem de Deo ut reuelante, non habeat fidem, ſed ſcientiam: de reuelatis tamen primarijs ſaltẽ, vt Trinitate, & beatitudine ſupernaturali fidem habebat. Euidentia enim ſuæ cognitionis terminabatur ad Deum ut reuelantem, & non ultra procẽdebat: niſi ad eius correlatiuũ, ſcilicet enuntiata ut reuelata, ut prædictum eſt. Ex hoc. n. non uidebat Deum eſſe trinum, nec beatitudinẽ ſupernaturalẽ eſſe, ſed credebat: quia Deus, qui non poteſt mentiri, ita dicebat ſibi. Cõuictio autem intellectus ex euidẽtia teſtis ueri nõ pducebat ad uiſionẽ atteſtatorũ, ſed ad credendũ, uellet nollet, illa. Vñ de dæmonibus, ex euidentia teſtimoniorũ infallibilium cognoſcẽtibus fidem Chriſtianã eſſe ueram, ſcriptũ eſt, ꝙ credunt, & contremiſcũt. Eſt ergo coactio intellectus ad fidẽ, non quæ eſt uirtus, ſed acquiſitam. Angeli ſiquidem boni uoluntarie adhæſerũt ueritati, quã mali nolentes ſubeſſe præceptori tradenti occulta abſq; eorũ euidentia, ſuperbo oculo contempſerunt, quaſi indignũ eſſet, ut in tali ſubiectione haberentur. Et ſic manifeſtum eſt, ꝙ euidentia de Deo ut reuelante, non excludit rationẽ fidei: ac p hoc tam angeli, quàm Apoſtoli, uel quicunq; euidenter cognouerunt Deum eſſe reuelatorem eorum, quæ ſunt fidei, & non poſſe mẽtiri, non propterea ſine fide fuerũt: quia remanſit fides reſpectu primi obiecti, qđ eſt Deus trinus, & beans ſupernaturaliter. Nec ex his putes me non aduertiſſe ad uerba literæ dicentis, ꝙ reſpectu formalis in obiecto fidei, fides eſt in angelis, & in omnibus: ſed quantum ad materiale eſt differentia: Aduerte, ꝙ author in his uerbis non utitur ueritate prima ut reuelante, ita ꝙ ut ſic, oportet ipſam ab omnibus habentibus fidem eſſe creditam: ſed utitur ea ut reuelata, & inter reuelata eſſe quaſi formale. Et ad inſinuandum hoc non dixit, ꝙ illud formale eſt ueritas prima, ſed dixit ꝙ eſt ueritas prima ſuper omnem naturalem cognitionẽ creaturæ exiſtẽs, quaſi diceret, ꝙ Deus ſecundũ eam rõnem, qua omnem naturalem cognitionem creaturę excellit, puta, ut trinus, ut beans ſupernaturaliter &c. eſt quaſi formale in obiecto fidei, quod oportet ab omnibus credi habentibus fidẽ. Quantũ uero ad aliqua myſteria differe ita eſt. Et inter hęc myſteria unũ eſt, ipſum Deum eſſe eorum, quæ ſunt fidei reuelatorem.

Per ... 9a per tot am. 32 3 d. 76. a. 7. cor. Et 3 d. 2. q. 3 art. 3. q. 1. Et veri. q. 14. art. 9 ad 4.

* Ca. 5. in ſi. to. 7.

† 1. 1. q. 64 a. 2 ad 5.

* Tra. 89. in Ioann. ante mediũ, to. 9.

ARTICVLVS II.

Vtrum in dæmonibus ſit fides.

AD SECVNDVM ſic procedit. Vr ꝙ in dæmonibus nõ ſit fides. Dicit. n. Aug. in libro de* Prædeſtinatione ſanctorum, ꝙ fides cõſiſtit in credentiũ[h] voluntate: hæc aũt uolũtas bona eſt, qua qs vult credere Deo. cũ ergo in dæmonibus non ſit aliqua uoluntas deliberata bona, ut in primo † dictũ eſt, videtur ꝙ in dæmonibus non ſit fides. G

¶ 2 Præt. Fides[h] eſt quodda donũ diuinę gratiæ, ſm illud Eph. 2. Gratia eſtis ſaluati per fidẽ, donum enim Dei eſt: ſed dæmones dona gratuita amiſerunt p peccatum, ut dicitur in gloſ. ſu. per illud Oſeę. 3. Ipſi reſpiciũt ad Deos alienos, & dilexerunt vinacia vuarũ. ergo fides in dęmonibꝰ poſt pc̃tm̃ nõ remãſit. H

¶ 3 Præt. Infidelitas. vr̃ eſſe grauius peccatũ inter peccata, vt patet per* Auguſtinum ſuper illud Io. 15. Si non veniſſem, & locutus eis nõ fuiſſem, peccatũ nõ haberent: nunc aũt excuſationem nõ habent de peccato ſuo: ſed in quibuſdã hominibus eſt peccatũ infidelitatis. ſi ergo fides[h] eſſet in dæmonibus, aliquorũ hominũ peccatum eſſet grauius peccato dæmonũ: qđ videtur eſſe inconueniens. non ergo fides eſt in dæmonibus. I

SED CONTRA eſt, quod dicitur Iacobi 2. Dæmones credunt, & contremiſcunt.

RESPON. Dicẽdũ, ꝙ ſicut ſupra* dictum eſt, Intellectus credentis aſſentit rei creditæ, non quia ipſam uideat uel ſm ſe, vel per reſolutionẽ ad prima principia per ſe uiſa: ſed quia cõuincitur per authoritatem diuinã aſſentire his, quæ non uidet, & pp imperiũ uoluntatis mouentis intellectum, & obedientis Deo. Quòd autẽ uoluntas moueat intellectum ad aſſentiendũ, põt contingere ex duobus. Vno modo ex ordine uolũtatis ad bonũ: & ſic credere eſt actus laudabilis. Alio mõ, quia intellectus conuincitur ad hoc, ꝙ iudicet eſſe credẽdum his, quę dicuntur, licèt nõ conuincatur p euidẽtia rei: ſicut ſi aliquis propheta prænũtiaret in ſermone Domini aliqd futurũ, & adhiberet ſignũ, mortuum ſuſcitando, ex hoc ſigno cõuinceretur intellectꝰ uidẽtis, ut cognoſceret manifeſtè hoc dici a Deo, qa nõ mentit: licèt illud futurũ quod prædicitur, in ſe euidens non eſſet, unde per hoc rõ ſidei nõ tolleretur. Dicendũ eſt ergo ꝙ in[a] fidelibus Chriſti laudatur fides ſm primum modũ & ſm hoc nõ[d] eſt in dæmonibus, ſed ſolum ſecundo modo[e]. Vident enim multa manifeſta indicia, ex quibus percipiunt doctrinã Eccleſiæ à Deo eẽ: quàmuis ipſi res ipſas, quas Eccleſia docet,

* q. 2. art. 1. & q. 1. art. 4.

SVPER QV. V. ARTIC. II.

Ban. eodem art.

D Bon. 3. ſ. di. 23. q. 3. art. 2.

IN articulo ſecundo eiuſdẽ quintæ quæſtionis in ſiſione ad ſecũdũ, dubiũ duplex ex Durando, vbi ſupra, & re ipſa occurrit. Primo, An idem ſit iudicium de dæmonibus, & hominibus dãnatis, quo ad habẽdam fidem. Secundo, quantũ ualeat rõ literæ allata ad ſuſtinendũ, ꝙ in dæmonibus non ſit fides informis. Ratio primi dubij eſt, quia in hominibus dãnatis ablo; peccato contra fidẽ, quã uſq; ad mortem tenuerunt, remanet fides informis: aliquin nõ diſtinguerentur ab infidelibus, & habitus eorũ periretur ſine corruptione: nulla apparet cauſa corruptionis fidei: enim informis ſtatui damnationis non repugnat, cũ fides ſit etiã pretioſũ, & in malo ſit, ut Auguſtinus dicit in Enchiridio. Et author in ſecunda quæſtione decim octaua articulo ſecũdo, negans ſpẽ in damnatis, ſuſtinet in eis fidem informem.

Ex commu nicatione conuictio nis status ad creden dum.

Conclu.

D. 607.

¶ Secundi autem dubij ratio eſt, quia inclinatio ad opus bonum non repugnat damnationis ſtatui. Quod ex eo patet, quia in eis remanet ſynderesis inclinans ad bonum. Non igitur ex hoc, quòd fides informis inclinat ad credendum ſecundum aliquem affectũ boni, remouenda eſt a dæmonibus. Sed ſicut uolũtas eorum obſtinata cæteris actibus apponit malam aliquam conditionem, ita & huiuſmodi habitus actui apponit. K

¶ Ad primum dubium dicitur, quod ſecundum authoris doctrinam, nullam inuenio differentiam inter homines damnatos, & dæmones quoad propoſitum: & ratio in litera inducta æqualiter locũ habet in vtriſq;. Et ppea ſicut a dæmonibus negat fides informis hoc in loco, ita a damnatis intelligẽ negari. Diſtinguuntur aũt in inferno fideles ab infidelibus charactere indelebili remanente, & pœna maiori cæteris paribus, & demum ſignaculo cuſtodiæ pollutæ fidei ſuſceptæ. Corrumpitur autem, ſeu deſinit eſſe fides informis propter ſtatũ in termino ſimpliciter. Quod dico pp exiſtentes quodammodo in uia, & quodãmodo in termino: ut olim Patres erant in limbo, & nũc quidem fideles ſunt in purgatorio. Status enim termini ſimpliciter opponitur fidei, ratione actus uel poſitiue, ut ſtatus patriæ ratione uiſionis beatæ, quam ponit: uel negatiue, ut ſtatus inferni rõne actus proprij: fidei illic impoſſibilis. Satis. n. rationabile eſt, ut Deus ſubtrahat habitũ fidei infuſæ adueniente ſtatu

te ſtatu, in quo non pōt amplius exire in actum. Rō aūt huius, quæ in ſecūdo dubio diſcutitur, eſt: qa inclinat nō ſolū ad credendū (Dęmones.n. credunt) ſed qa inclinat ad credendū ſecundū aliquem affectū boni, non naturalis, ſed gratuiti. Licet enim i dānatis naturalia integra, & gratuita indelebilia, ut characteres, perſeuerent: uirtutes tñ affectum boni cōſtituētes, nec acquiſitæ, nec infuſæ pſeuerant, qa plenitudini malitiæ, & miſeriæ eorum inconuenit affectus boni gratuiti. Et licet uoluntas mala poſſit cōditionem malam actui fidei informis apponere, qua fieret malus ſimpliciter, ut patet in uiatoribus, ſi quis acciperet fidem Chriſti non vt bonus eſſet, ſed vt poſſet tyrannus eſſe: hæc tamen appoſitio nō auferet illum affectū boni gratuiti, qui in dānatis non inuenitur: licet i eis affectus boni naturalis inueniatur, maculatus tamē appoſita mala conditiōe ab obſtinata uoluntate. Fides nāque eſt pfectio intellectus non abſolute, ſed vt moti a uoluntate affecta ad bonū ſupnaturale. Actus aūt, qui in dānatis ēē, reſpectu beatitudinis amiſſæ, Trinitatis offenſæ &c. non ſunt actus fidei infuſæ, ſed cognitionis acqſitæ ex illa, uel fidei coactæ, ut de Dæmonib. in litera dr. Nec author inferius ſuſtinet fidē in dānatis, ſed cōparatiuā illā, Magis pōt eſſe fides informis in damnatis, q̄ ſpes. Hęc enim cōparatiua eſt uera, qa ſpei obiectū reſpectu dānatorum nō ſaluatur: fidei aūt obiectū ſaluatē reſpectu eorū. Et qꝫ hæc ſit uera intētionis eius, patet: quia tractat ibi illā authoritatē, Dæmones credūt, & contremiſcunt. Nec magis de hominibus, q̄ de Dæmonib. loquit, a qb. abſtulerat paulo ante fidem, quis hoc ſigno non ſit opus: quia uerba illa non niſi comparatiue ſignificant.

Porrecta per totum.

33

3. diſt. 23. Quolib. 3. art. 3. q. 2. Et ueri q. 14. ar. 10. ad 10. Et quolib. 6. q. 4. ar. 1.

non uideant, puta, Deū eſſe trinum & unū, uel aliquid hmōi. A

Ad primvm ergo dicēdū, qꝫ Dæmonū fides eſt quodammō coacta ex ſignorū euidentia, & iō non pertinet ad laudem uoluntatis ipſorum, qꝫ credunt.

Ad ii dicēdum, qꝫ fides, quę eſt donū gratiæ, inclinat hominē ad credendū ẜm aliquē affectū boni, ēt ſi ſit iformis. Vñ fides, q̄ eſt in Dæmonib. non eſt donum gratiæ, ſed magis cogūtur ad credendū ex perſpicacitate naturalis intellectus. B

Ad iii dicendum, qꝫ hoc ipſum Dæmonibus diſplicet, qꝫ ſigna fidei ſunt tam euidētia, ut per ea credere cōpellantur: & ideo in nullo malitia eorū minuitur per hoc, qꝫ credunt.

Articvl. III

Vtrum qui diſcred t unum articulum fidei, poſſit habere fidem informem de alijs articulis.

Adtertivm ſic ꝓcedit. Vř qꝫ hæreticus, qui diſcredit unum articulū fidei, poſſit habere fidē informē de aliis articulis. Non.n. intellectus naturalis hæretici eſt potētior, q̄ itellectus catholici: ſed intellꝰs catholici idiget adiuuari adh credendū quecūq; articulum fidei. dono fidei. ergo vř qꝫ nec hřtici aliquos articulos fidei credeř poſſint ſine dono fidei iformis.

¶ 2 Præt. Sicut ſub fide cōtinenť multi articuli fidei,[h] ita ſub una ſciētia, puta, Geometria, cōtinenť multæ concłones: ſed hō aliqs pōt hře ſcientiā Geometriæ circa quaſdam geometricas concluſiones, aliis ignoratis. ergo homo aliquis pōt habere fidē de aliquibus articulis fidei, alios non credendo.

¶ 3 Præt. Sicut hō obedit Deo ad credēdū articulos fidei,[h] ita ēt ad ſeruāda mādata legis: ſed hō pōt eſſe obediens circa q̄dā mandata, & nō circa alia. ergo pōt habere fidē circa quoſdam articulos, & non circa alios.

Sed contra eſt. Sicut peccatū mortale cōtrariať charitati, ita diſcredere unū articulū contrariať fidei: ſed charitas nō remanet i hoie poſt unū peccatū mortale. ergo neque fides poſtq̄ i diſcredit unū articulū fidei.

Respon. Dicēdū, qꝫm in hřtico diſcredēte unū articulum fidei, nō manet fides neq; formata, neq; iformis.[a] Cuiꝰ rō eſt, qa ſpēs cuiuſlibet hitꝰ depēdet ex formali rōe obiecti, qua ſublata, ſpēs hitus remanere nō pōt. Formale āt obiectū fidei ē ueritas prima, ẜm qꝫ manifeſtať in ſcripturis ſacris, & doctrina Ecclīæ, q̄ ꝓcedit ex ueritate prima. Vñ q̄cūq; nō ihęret ſicut ifallibili, & diuinę rłæ, doctrinę Ecclīæ, q̄ ꝓcedit ex ueritate prima i ſcripturis ſacris manifeſtata, ille ñ hēt hitū fidei: ſed ea, q̄ ſunt fidei, alio mō tenet, q̄ ꝑ fidē. Sicut ſi aliqs tenet mēte aliquā cōcłonē, ñ cognoſcēs mediū illiꝰ demōſtratiōis manifeſtū ē qꝫ ñ hēt eiꝰ ſciētiā, ſed opinionē ſolū. Manifeſtū ē āt qꝫ ille, q̄ ihęret doctrinæ Eccleſiæ, tanq̄ ifallibili rłæ, oib. aſſentit, q̄ Ecclīa docet: alioq̄n ſi de his, q̄ Ecclīa docet, q̄ uult tenet, & q̄ nō uult, ñ tenet, nō iā ihæret Ecclīę doctrinæ ſicut infallibili rłæ, ſed ꝓpriæ uoluntati. Et ſic manifeſtū eſt qꝫ hřticus, q̄ pertinaciter diſcredit unū articulum fidei, nō eſt paratus ſeq̄ in oibꝰ doctrinæ Ecclīæ. Si.n. nō ptinaciter, iā nō eſt hæreticus, ſed ſolū errās. Vñ manifeſtū eſt, qꝫ talis hæreticus circa unū articulū, fidem[d] non hēt de aliis articulis, ſed opinionē quandam ſecundū propriam uoluntatem. C D

Ad primvm ergo dicendū, qꝫ alios articulos fidei, de q̄b. hřticus nō errat, ñ tenet eodē mō, ſicut tenet eos fidelis. ſ. ſimpłr inhęrēdo primę ueritati, ad qđ indiget hō adiuuari per habitū fidei: ſed tenet ea, q̄ ſunt fidei, propria uoluntate, & iudicio.

Ad ii dicendū, qꝫ in diuerſis concluſionib. uniꝰ ſcientiæ ſunt diuerſa media, ꝑ q̄ probanť, quorū unū pōt cognoſci ſine alio. Et iō hō p̄t ſcire quaſdā concłones unius ſciētiæ ignoratis aliis: ſed oib. articulis fidei inhæret fides ꝑꝑ unū mediū. ſ. ꝑꝑ ueritatem primam propoſitam nobis in Scripturis ſecundum doctrinam Ecclīæ intelligētis ſanè: & iō q. ab hoc medio decidit, totaliter fide caret. E

Ad iii dicēdū, qꝫ diuerſa pręcepta legis pñt referri uel ad diuerſa motiua proxima, & ſic unum ſine alio ſeruari pōt: uel ad unū motiuum primū, quod eſt perfectè obedire Deo, ī quo decidit quicunq; unum pręceptū tranſgreditur, ſecundum illud Iac. 2: Qui offendit in uno, factus eſt oium reꝰ.

Svper qv. v. art. iii.

In prin. & 3. d. 24 q. 1. con. 3.

B in. eadem arti.

In articulo tertio eiuſdē quintæ q̄ſtiōis duo magna occurrunt dubia. Vnū eſt, Quomodo intelligitur, qꝫ doctrina Eccleſiæ ſit ifallibilis regula, ita vt recedens ab ipſa, recedat a ratione formali obiecti fidei. Sed qa hoc declaratum eſt i qōnis primæ articulo primo, in dubio tertio & quarto, nō eſt opꝰ replicatione, ſed addtione. Eſt ſiquidem Eccleſiæ regula in ꝓponendo, & in explicando credenda, diuinam ueritatē reuelatricem n obiſicans quoad ho. ſaltē nobis: ppea recedens à cōditione modificāte rōnē formalē, ſ. ueritatē diuinam reuelatricem, recedit a ratione formali obiecti fidei. Et ſic non ſolū recedit à rōne formali obiecti fidei, recedēs à regula Eccleſiæ, ppea qa recedit ab uno articulo reuelato, ut ſuperius diximus: ſed ēt quia recedit a conditione, ſeu mō rōnis formalis obiecti reſpectu nři. Et hoc plano ſenſui literæ rñdet. Nam ponit ueritatē primā in Scripturis, & doctrina Eccleſiæ, rōnē formalē fidei. ueritatem primā qdē, ut ipſam rōnem credēdi: manifeſtationē aūt Scripturæ & Eccleſiæ, vt conditionē, qua ueritas prima ꝓponit, & explicat ſeipſam & alia credēda. Huiuſmodi aūt cōditiones licet reſpū fidei ſimpliciter non ſint de integri-

Conclu.

Obiectum fidei eſſe ueritas primā ſecundum quod ... tur uide in & nota q̄ hæreſis hoc dictum ſit gloſſa qōnis ar. 1 q. 1. Et ſit ibi memoriale aureum.

Hæreticus errās quid.

D. 604.

Mediū propter quod fides. Nota ut ſupra ſecundum hæreticos.

integritate formalis obiecti fidei, ut patet de fide primi hominis, si in æternum fuiſſet ſolus, & de fide angelorum in ſua via: ſunt tamen de integritate obiecti formalis fidei noſtræ.

¶Secundum dubium eſt ex Durando in 3. ſentent. diſt. 23. q. 5. art. 2. ſuſtinere nitente, ꝙ in hæretico remaneat fides informis. Primo, quia admiſſio unius cõtrarij habitui ſtat cũ habitu. ergo admiſſio alicuius contra fidem, ſtat cũ habitu fidei. Antecedẽs manifeſtatur inductiuè, & in habitibus intellectualib. patet in ſciẽtia, cuius error in una cõcluſiõe non corrumpit habitum. Et in moralibus una iniuſtitia nõ corrũpit habitũ iuſtitiæ, & ſimile eſt in alijs. Cõſequentia verò probatur: quia par eſt ratio, de omnib. habitibus qui poſſunt eſſe informes. Cõmune namque eſt omni habitui refutare cõtraria, & non neceſſitare habẽtem illud ad refutationẽ contrarij, ſed inclinare tñ ad hoc. Secundò quia hæreticus aſſentit his, quæ tenet de fide, ut prius. ergo habet eũdẽ habitu. Antecedens patet, quia propter authoritatẽ diuinã aſſentit, quamuis erret in expoſitione alicuius ſcripturæ.

34

3 di. 25. q. 2. q. 1.

* Ar. præc.

* q. 1. ar. 7

¶Ad hoc dicitur, ꝙ Durandus fundauit phantaſiam hãc nolens intelligere, quãtũ apparet: quia non examinat rõnem literæ, quæ ſup formali rõne obiecti, & illius negatione fundatur. Cõtraria quippe materialiter poteſt habitus uirtutis compati: ſed contraria formaliter, impoſſibile eſt, ꝙ compatiatur, niſi res ſine ſua ſpecie eſſe poſſit, quod nõ eſt intelligibile. Quicqd ergo aufert rationẽ formalem habitus ab habente, neceſſario aufert habitum. nec poteſt remanere niſi æquiuocè, & per accidens, ut contingit in habitibus acquiſitis.

* 1. 2. q. 52. ar. 1. & 2. & q. 112. ar. 4.

¶Ad primum ergo in oppoſitum dicitur, ꝙ loquendo de contrario formaliter, negatur antecedens. Et ad probationẽ de ſcientia dicitur, quòd falſum aſſumitur, quia in errore unius concluſionis interueniat contrarietas formaliter reſpectu medij ſciẽtiæ, ſed reſpectu medij proprij huius cõcluſionis. Aliud enim eſt medium ſcientiæ, & aliud eſt medium proprium huius cõcluſionis: niſi erraretur in prima concluſione. Tunc. n. deperderetur habitus, quia medium primæ eſt medium ſimpliciter, ſuper quod cætera fundantur. Non ſic autem eſt in fide, quia ut in litera dicitur, unum & idem eſt medium aſſentiendi omnibus. Et propterea error in medio unius, eſt error in medio ſimpliciter ipſius fidei.

* q. 1. ar. 1. [illegible]

¶Ad id vero quod de habitibus moralibus acquiſitis affertur, dr Primo, ꝙ falſum eſt, ꝙ remaneat uirtus iuſtitiæ cum actu iniuſtitiæ formaliter: quia non manet ratio formalis eiuſdem, licet remaneat habitus, qui fuit virtus iuſtitiæ, & ſic remanet æquiuocè. Sicut æquiuocè remanet habitus ſciẽtiæ obliuioni tradito medio per quod ſcit, ut medio efficaci ad ſciendum, quãuis maneat memoria medij. Nõ. n. ſcit immemor demonſtrationis. Dicitur ſecũdo, ꝙ habitum iuſtitiæ manere cum actu iniuſtitiæ formaliter, eſt per accidẽs: quia, ſ. ex tot actibus eſt firmatus, ut nõ ſtat in unico actu corruat: per ſe. n. non habet, ꝙ remaneat. Et propterea habitus infuſi, quibus non eſt annexũ hoc accidens, deſinunt adueniente quocunque actu contrario formaliter. Et quia fides eſt habitus infuſus, in hoc differens ab acquiſitis: ideò arguere ab acquiſitis ad infuſos, quo ad hoc, eſt fruſtra niti. Nec errare ex ignorantia in Scriptura, eſt admittere contrariũ fidei formaliter, niſi addit pertinacia cõtra ſenſum Eccleſiæ, quod iam non ex ignorantia, ſed voluntaria obſtinatione fit.

* q. 4. ar. 5

concluſ. 1

Concluſ. 2

* q. 4. ar. 2 & q. 2. ar. 1. & 2.

Concluſ. 3

In corpo. art.

ARTICVL. IIII.

Vtrum fides poſſit eſſe maior in uno quàm in alio.

AD QVARTVM ſic proceditur. Videtur ꝙ fides non poſſit eſſe maior in uno, quàm in alio. Quantitas. n. habitus attenditur [h] ſecundum obiecta: ſed quicũque habet fidem, credit omnia quæ ſunt fidei, quia qui deficit ab uno, totaliter amittit fidẽ, ut ſupra * dictũ eſt. ergo uidetur, ꝙ fides nõ poſſit eſſe maior in uno, quàm in alio.

G

¶2 Præterea ea [h] quæ ſunt in ſummo nõ recipiunt magis, neq; minus: ſed rõ fidei eſt in ſummo. requiritur. n. ad fidem ꝙ homo inhæreat primæ ueritati ſuper omnia. ergo fides nõ recipit magis, & minus.

¶3 Præt. [h] Ita ſe habet fides in cognitione gratuita, ſicut intellectus principiorũ in cognitione naturali, eo ꝙ articuli fidei ſunt prima principia gratuitæ cognitionis, ut ex * dictis patet: ſed intellectus [h] principiorum æqualiter inuenitur in omnib. hominibus. ergo & fides æqualiter inuenitur in omnibus fidelibus.

H

SED CONTRA. Vbicunq; inuenitur paruum & magnum, ibi inuenitur maius & minus: ſed in fide inuenitur magnũ & paruum. Dicit. n. Dominus Petro, Matt. 14. Modicæ fidei, quare dubitaſti? Et mulier dixit Matt. 15. Mulier magna eſt fides tua. ergo fides poteſt eſſe maior in uno, quàm in alio.

I

RESPON. Dicẽdũ, ꝙ ſicut ſupra * dictum eſt, quantitas habitus ex duobus attendi põt, vno modo ex obiecto: alio mõ ſecundum participationẽ ſubiecti. Obiectũ aũt fidei poteſt dupliciter conſiderari: uno mõ ſecundum formalẽ rõnẽ, alio modo ſecundum ea, quæ materialiter credenda proponũtur. Formale aũt obiectum fidei eſt unum, & ſimplex. ſ. ueritas prima, ut ſupra * dictum eſt. unde [m] ex hac parte fides non diuerſificatur in credentib. ſed eſt una ſpecie in omnibus, [n] ut ſupra * dictum eſt: ſed ea, quæ materialiter credenda proponuntur, ſunt plura, & poſſunt accipi, uel magis, vel minus explicitè: & ſecũdum hoc põt unus homo plura explicitè credere, quàm alius: & [p] ſic in uno põt eſſe maior fides, ſecundum maiorem fidei explicationem. ¶Si uerò conſideretur fides ſecundum participationem ſubiecti, hoc contingit dupliciter. Nã actus fidei procedit ex intellectu, & ex uolũtate, ut ſupra * dictum eſt. Põt ergo fides in aliquo dici maior, uno mõ ex parte intellectus, [t] propter maiorem certitudinẽ, & firmitatẽ: [u] alio modo ex parte uolũtatis, [x] propter maiorẽ promptitudinẽ, ſeu deuotionẽ, vel cõfidẽtiã.

K

AD PRIMVM ergo dicendũ, ꝙ ille qui pertinaciter diſcredit aliquid eorum, quæ ſub fide continentur, non habet habitũ fidei, quem tamen habet ille, qui nõ explicitè credit omnia, ſed paratus eſt omnia credere. Et ſecundùm hoc ex parte obiecti unus habet maiorem fidem, quàm alius, inquantum plura explicitè credit, ut dictum eſt.

AD II dicendũ, ꝙ de ratione fidei eſt, ut ueritas prima omnibus præferatur: ſed tamen eorum, qui eam omnibus præferunt, quidam certius, & deuotius ſe ei ſubijciunt, quam alij: & ſecundum hoc fides eſt maior in uno, quàm in alio.

AD III dicẽdũ, ꝙ intellectus principiorum cõſequitur ipſam naturam humanam, quæ æqualiter in omnib. inuenitur: ſed fides conſequitur donũ gratiæ, quod non eſt æqualiter in omnibus, ut ſupra * dictũ eſt: vñ nõ eſt eadẽ ratio. Et tñ ſecundũ maiorẽ capacitatẽ intellectus, unus magis, uel minus cognoſcit ueritatẽ principiorum, quàm alius.

SVPER QV. V. ART. IIII.

Ban. eodem art.

IN articulo quarto eiuſdẽ quintæ quæſtionis in reſpõſione ad ultimum nota, ꝙ illa uerba, quæ in litera ab authore afferũtur, Secundũ maiorẽ capacitatem intellectus, unus magis, vel minus cognoſcit veritatem principiorũ, quàm alius, dupliciter intelligi põt. Primo reſpectu ipſius ueritatis principiorũ in ſeipſis: ſecũdo reſpectu eiuſdẽ, ut cõtinet in ſe ueritatẽ aliorũ, ut cã effectum continet uirtualiter. & utroq; mõ uerificari poteſt. Nam ſicut eandem albedinem, cæteris paribus, melius uidet ille, qui eſt acutioris uiſus: ita eadẽ principia formaliter ſumpta, magis uidet perſpicacior intellectus, & eadẽ uirtualiter ſumpta magis penetrare cẽſetur nobilius ingenium, cui datum eſt ex eis inuenire, & uidere ueritatẽ conclusionum.

* 1. 2. q. 112. ar. 4. 2. reſpon.

SVPER

QVAESTIO VI.

De cauſa fidei, in duos articulos diuiſa.

DEINDE cōſiderandum eſt de cauſa fidei.

Et circa hoc quęruntur duo.

¶ Primò, vtrum fides ſit homini infuſa a Deo.

¶ Secundò, Vtrum fides informis ſit donum Dei.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum fides ſit homini a Deo infuſa.

AD PRIMVM ſic procedit. Vr̄ ꝙ fides nō ſit homini infuſa a Deo. dicit. n.[a] Auguſt. 14. de Tri. ꝙ per ſcientiā[b] gignit in nobis fides, nutritur, defenditur, &[b] roborat: ſed ea, q̄ per ſcientiā in nobis gignuntur, magis videntur acqſita eſſe, quàm infuſa. ergo fides non videtur in nobis eſſe ex infuſione diuina.

¶ 2 Præt. Illud, ad quod hō ptingit audiēdo, & videndo, vr̄ eſſe ab homine[b] acquiſitum: ſed hō pertingit ad credendū, & uidēdo miracula, & audiendo fidei doctrinā. Dr̄. n. Io. 4. Cognouit pater, q̄a illa hora erat, in qua dixit ei Ieſus, Filiꝰ tuus uiuit: & credidit ipſe, & domus eius tota. Et Rom. 10. dr̄, ꝙ fides eſt ex auditu. ergo fides habetur ab homine tamquam acquiſita.

¶ 3 Præt. Illud qđ cōſiſtit in hominis[h] volūtate, ab homine poteſt acquiri: ſed fides cōſiſtit in credentium uoluntate, ut Aug. dicit in lib. de Prædeſtinatione ſanctorum. ergo fides poteſt eſſe ab homine acquiſita.

SED CONTRA eſt, quod dicitur ad Epheſ. 2. Gratia eſtis ſaluati per fidē, & nō ex uobis, ne quis glorietur: donū. n. Dei eſt. E

RESPON. Dicēdū, ꝙ ad fidem duo requiruntur: quorum unū eſt, ut homini credibilia proponanī, qđ requiritur ad hoc, ꝙ hō aliquid explicitè credat. Aliud aūt quod ad fidē requiritur, eſt aſſenſus credentis ad ea, q̄ proponuntur. Quantum[m] ergo ad primū horū, neceſſe eſt ꝙ fides ſit a Deo[n]. Ea. n. q̄ ſunt fidei, excedunt rōnē humanā. vnde nō cadunt in cognitionē hoīs, niſi Deo reuelāte: ſed q̄buſdā quidē reuelanī immediatè à Deo, ſicut ſunt reuelata Apoſtolis, & ꝓphetis: q̄buſdā aūt ꝓponūtur a Deo mittente fidei prædicatores, ſēm illud Ro. 10. Quomodo p̄dicabūt, niſi mittantur?

B Quātū uerò ad ſēm. ſ. ad aſſenſum hominis in ea, q̄ ſunt fidei, pōt cōſiderari duplex cā. Vna q̄dē exterius inducēs, ſicut miraculū uiſum, vel pſuaſio hois inducētis ad fidē,[p] quorū neutrū eſt ſufficiens cā[q]. Videntiū. n. unū & idē miraculū, & audientiū eādē p̄dicationē q̄dam credūt, & q̄dā nō credunt: & ideo oportet ponere aliā cām interiorē, q̄ mouet hoīem interius

C ad aſſentiendū his, q̄ ſunt fidei. Hāc aūt cām Pelagiani ponebāt ſolū liberū arbitriū hoīs: & ꝑ hoc dicebant, ꝙ initiū fidei eſt ex nobis, inquantū. ſ. ex nobis eſt, ꝙ parati ſumus ad aſſentiendū his, q̄ ſunt fidei: ſed conſummatio fidei eſt à Deo, per qua nobis proponūtur, ea quæ credere debemus. Sed hoc ē falſum: quia cū hō aſſentiēdo his, q̄ ſunt fidei, eleuetur ſupra na-

D turā ſuā, oportet ꝙ hoc inſit ei ex ſupernaturali principio interius mouēte, qđ eſt Deus: & iō[o] fides quātū ad aſſentiendū, qui eſt principalis actus fidei, eſt a Deo interius mouēte ꝑ gratiā[t].

AD PRIMVM ergo dicēdū, ꝙ ꝑ ſciētiā gignit fides, & nutrit ꝑ modū exterioris pſuaſionis, q̄ fit ab aliqua ſciētia: ſed principalis, & ꝓpria cā fidei eſt id, qđ interiꝰ mouet ad aſſentiēdū.

AD II dicēdum, ꝙ etiam ratio illa procedit de cauſa proponente exterius ea, quæ ſunt fidei, uel perſuadente ad credēdum uel uerbo, uel facto.

AD III dicendum, ꝙ credere quidem in uoluntate credētiū conſiſtit: ſed oportet, ꝙ uoluntas hominis præparetur a Deo per gratiam ad hoc, ꝙ eleuetur in ea, quæ ſunt ſupra naturam, ut ſupra * dictum eſt.

SVPER QV. VI. ARTIC. I.

Ferr. 3. cont. cap. 154.
Scot. 3. ſ. d. 23. q. 1.
Duran 3. ſ. d. 23. q. 2.
S. Bona. 3. ſ. d. 23. q. 2. ar. 2.
Riccar. 3. ſ. d. 23 q 2.
Capr. 3. d. 23 q 1. ar. 2.

IN tit. art. 1. q. 6. nota, ꝙ quæſtio eſt de fide ſimpliciter & abſolutè, & non ſic, vel ſic, ut patet ex litera ſequētis articuli.

¶ In corpore articuli dubiū occurrit, An aſſentire his, q̄ ſunt fidei, eleuet hominē ſupra naturā ſuā. Si namq; hoc aſſeritur, iā certitudo nō fidei, ſed experimētalis habebit̄ de habitu fidei a nobis infuſo ex illo actu, quē experimur i nobis. Et rurſus doctrina ſuperius habita in p̄cedenti libro ruit, & experiētia cōprobari pōt oppoſitū, ut dicunt Durandus in ſecūdo ſententiarū diſt 28. q. 1. ar. 1. & Scot. in diſt. 23. tertij ſententiarū q. 1. Si aūt ē hoc negat, ruit ratio literæ.

Porrecta per totum.
35
3. contra c. 154. prici. Et ver. q. 18. ar. 3 co. Et op. 2. c. 31. Et Eph. 2. le. 3.
* Li. 14. c. 1. a medio, to. 3.

¶ Ad hoc dicitur, ꝙ ſicut fides ſumit̄ dupliciter. ſ. ſimpliciter, & ſecundū quid: ita actus ꝓprius eius, qui eſt aſſentire his, q̄ ſunt fidei. Fides. n. ſimpliciter loquēdo, eſt uirtꝰ theologica, ac per hoc cum de ipſa abſolutè ē ſermo, de ipſa, ut uirtus eſt theologica, intelligēdus eſt. Cum autem determinatum ſit, ꝙ fides nō niſi formata eſt virtus, liquido patet, ꝙ idē eſt loqui de fide abſolute, & de ea, ut uirtus theologica & formata: & ꝓpterea non ſunt immiſcenda hmōi ſermoni ea, q̄ cōueniūt fidei ſecundū qd, ut mortuæ. Et ſimiliter diſtinguēdum eſt de actu fidei, qui eſt aſſentire: qm̄ poteſt ſumi dupliciter, ſ. quātum ad ſubſtantiam operis, & quantū ad modū, vt ſ. fide ſit. Et dicēdum eſt, ꝙ cum hic ſit ſermo de fide ſimpliciter, ac ꝑ hoc de fide, ut eſt uirtus theologica, ut ē ipſa Apoſtoli auctoritas inducta teſtat̄ ſ. Gratia eſtis ſaluati ꝑ fidē &c. ubi effectū fidei ponendo, ſaluationē manifeſtat, ꝙ nō mortuā, ſed uiuā fidē appellat ſimpliciter, & abſolutè fidē, quā dicit eſſe donū Dei: cōſequēs eſt, ꝙ de aſſenſu modificato & nō quātū ad

C. 5. in fine, to. 6.
Conclu. m

A ſolam ſubſtantiā operis loquitur litera. Hmōi aūt aſſenſum cōſtat eleuare hominē ſupra hominis, & angelorū ē naturā. Et ꝓpterea auctor abſq; ꝓbatione alia ptrāſiuit, ſequētis articuli diſcuſſioni reſeruās, an fides īformis ſit donū Dei, ī quo nō ex actu fidei īformis, ſed aliūde arguēs, cōfirmat hāc eē mētē ſuā.

¶ Sed hæc rñſio fuga potiꝰ eſt, q̄ expoſitio literæ: qm̄ litera ex ꝓprijs fidei ꝓcedit, vt patet intuenti oēs eius cās in litera allatas: immo, ut ex ſequēti patet articulo, hic eſt ſermo de fide ſimpliciter, & nō de fide, ut eſt uirtus ſimpliciter, aut īformis. Fides ſimpliciter, & pfecta ſimpliciter, ꝑfectione fidei, nō pfectiōe uirtutis ex hoc, ꝙ eſt fides, abſtrahendo a formatione, vel nō formatione charitatis, ut in corpore ſequētis articuli, & ī ſolutione ad primū dicit̄. Dicēdū eſt ergo, ꝙ actus fidei, hoc eſt, aſſentire ueritati primæ ſecundū ſcripturas, & ſenſum Eccleſię, eleuat hominē ſupra ſuā naturam, & hoc q negat, propriā ignorat uocē. Nam actus ille ex nulla naturali cognitione, ex nullo naturali appetitu, natus eſt ſequi, ſed ex appetitu beatitudinis æternæ, & ex adhęſione ad Deū ſupernaturaliter reuelantē, & conſeruātē Eccleſiā ſuam. Et hoc experimur, nec eget probatione. Sed ex hoc nō ſequitur, ergo experimur habitum in nobis fidei infuſæ, ut obiectio īfert. Sed ex hoc credimus rōnabiliter i nobis eſſe habitū fidei infuſum: ſicut dolere de peccatis ꝓpter Deū crucifixū beantē in patria, eſt actus eleuās hominē ſupra ſuā naturā, & credimus ꝙ ſit ex pœnitentia infuſa a Deo: non tamē hoc ſcimus. Et ſimiliter ire deuote ad cōmunionē poſt ꝓbationem ſui &c. eſt actꝰ ſupra naturā humanā, & credimꝰ, ꝙ ſit ex diuina charitate eius infuſa: & tñ hoc neſcimus. Aliud eſt ergo dicere ꝙ experimur i nobis actꝰ excedētes naturā humanā, & aliud ꝙ experimur ꝓpterea in nobis [illegible] habitꝰ [illegible] principia, aut Deum. Primum affirmat litera, [illegible] Et pe[illegible] patet

Pro causa quæſiti.
Cauſa inſufficiens tantum fidei.
Conclu. o
Pelagian.
Conclu.
* In corp. & [illegible] 2. [illegible] 3

patet responſio ad omnia obiecta.

ARTICVLVS II.

Vtrum fides informis ſit donum Dei.

AD SECVNDVM ſic procedit. Vr̄ ꝙ fides informis nō ſit donum Dei. Dicitur.n. Deuter. 32. ꝙ Dei[h] perfecta ſunt opera: fides autem informis eſt quoddam imperfectū. ergo fides informis non eſt opus Dei.

¶ 2 Præt. Sicut act⁹ dr̄ deformis ꝑꝑ hoc, ꝙ caret debita forma, ita[h] ēt fides dr̄ informis ꝓpter hoc, ꝙ caret debita forma: ſed actus deformis peccati nō eſt à Deo, ut ſupra* dictum eſt. ergo neq; ēt fides īformis eſt à Deo.

¶ 3 Præt. Quæcūq; Deus ſanat, totaliter[h] ſanat. dr̄.n. Io. 7. Si circūciſionē accipit hō in ſabbatho, vt nō ſoluat lex Moyſi, mihi idignamini, qa totū hominē ſanū feci in ſabbatho: ſed ꝑ fidē hō ſanat̄ ab infidelitate. Quicūque ergo donū fidei a Deo accipit, ſimul ſanatur ab oib. peccatis: ſed hoc non fit, niſi ꝑ fidē formatam. ergo ſola fides formata eſt donum Dei. non ergo fides informis eſt a Deo.

SED CONTRA eſt, ꝙ quædam gloſ. dicit primæ ad Corint. 13. ꝙ fides q̄ ē ſine charitate, ē donū Dei: hęc aūt eſt informis. ergo fides informis eſt donū Dei.

RESPON. Dicendū, ꝙ informitas priuatio q̄d.i eſt. Eſt autē cōſiderādū, ꝙ priuatio qn̄que qdē ꝑtinet ad rōnem ſpeciei, qn̄q; aūt nō, ſed ſuꝑuenit rei iā habēti ꝓpriā ſpeciē: ſicut priuatio debitæ cōmenſurationis humorū eſt de rōne ſpēi ipſius ægritudinis: tenebroſitas āt n̄ ē de rōne ſpēi diaphani, ſed ei ſuꝑuenit. Quia ergo cū aſſignat̄ ca alicuius rei, intelłr aſſignari cā eius ſ̄m qđ in ꝓpria ſpecie exiſtit: iō quod non eſt ca priuationis, non pōt dici eſſe cā illius rei, ad quā pertinet priuatio, ſicut exiſtēs de rōne ſpēi illius. Non.n. pōt dici cā ægritudinis, qđ non eſt cā diſtēperantię humorū. Pōt tn̄ dici aliqd eſſe ca diaphani, q̄uis non ſit cā obſcuritatis, q̄ non eſt de rōne ſpēi diaphani. Informitas āt fidei n̄ ꝑtinet ad rōnē ſpēi ipſius fidei, cū fides dicat̄ īformis ꝑꝑ đfectū cuiuſdā exterioris formę ſicut * dictū ē. & iō illud eſt cā fidei īformis, qđ eſt cā fidei ſimplr̄ dictę: hoc aūt eſt Deus, ut † dictū eſt. V n̄ [m] relinquitur, ꝙ fides informis ſit donum Dei.

AD PRIMVM ergo dicendū, ꝙ fides īformis, etſi nō ſit ꝑfecta ſimplr̄ perfectione uirtutis, eſt tn̄ perfecta quadam perfectione, quæ ſufficit ad fidei rōnem.

AD II dicēdū, ꝙ deformitas actus eſt de rōne ſpēi ipſi⁹ act⁹, ſ̄m qđ ē actus moralis, ut ſ.* dictū ē. Dr̄.n. act⁹ deformis ꝑ priuationē formę intrinſecę, q̄ eſt debita cōmēſuratio circūſtantiarū actus. & iō nō pōt dici cā actus deformis Deus, qui non eſt ca deformitatis, licēt ſit cauſa actus, inquantum eſt actus.

Vel dicēdū, ꝙ deformitas nō ſolū iportat priuationē đbitæ formæ, ſed ēt cōtrariā diſpoſitionē. Vn̄ deformitas ſe hēt ad actū, ſicut falſitas ad fidē, & iō ſicut act⁹ đformis n̄ ē a Deo, ita nec aliqua fides falſa. Et ſicut fides īformis ē a Deo, ita ēt act⁹ q̄ ſūt boni ex gn̄e, quāuis n̄ ſint charitate formati, ſicut plerūq; ī peccatorib. cōtigit ſūt a Deo.

AD III dicēdū, ꝙ ille, q̄ accipit à Deo fidē abſq; charitate, nō ſimplr̄ ſanat̄ ab infidelitate, qa nō remouet̄ culpa p̄cedētis infidelitatis, ſed ſanat̄ ſ̄m quid, ut ſ. ceſſet a tali peccato. Hoc aūt frequēter cōtingit, ꝙ aliqs deſiſtat ab uno actu peccati, ēt Deo hoc faciēte, q̄ tn̄ ab actu alteri⁹ peccati nō deſiſtit, ꝓpria iniqtate ſuggerēte. Et per hūc ēt modum dat̄ aliqn̄ homini a Deo ꝙ credat, nō tn̄ dat̄ ei charitatis donum: ſicut ēt aliquib. abſque charitate datur donum prophetię, uel aliquid ſimile.

[Margin: *1.2.q.79 ar.2.ad 2 · *q.4.ar.3 & 4. · †ar.præ. Conclu.]

SVPER QV. VI. ARTIC. II.

Pa[illegible] eodem art.

IN articulo 2. eiuſdem ſextæ quæſtionis, in rñſione ad ſecundum, dubiū occurrit, quō deformitas actus ſit de rōne ſpeciei ipſius actus, ſecūdum quod eſt actus moralis. Vi.n. hoc cōtrariū doctrinæ datę in prima ſecūdę: ubi dictū eſt, ꝙ deformitas priuatiua actus peccati, nō eſt de integritate ſpeciei ipſi⁹ peccati, ſed cōſequēs ad ſpeciē mali moralis. Quomodo ſtant hæc duo ſimul?

[Margin: 36 · 1.2.q.72.ar.1.? · d.32.q.3 ar.2. Et ... 7.cor. Et Ro. 8. le. 5.]

¶ Ad hoc dr̄, ꝙ litera nō dicit, ꝙ priuatio ſignificata ꝑ deformitatem, ſit de rōne ſpeciei ſimpliciter & abſolute, ſed cū modificatione. ſ. ut ſupra dictū eſt, ubi ꝑꝑ ſubiunctā rationē. ſ. Di.n. actus deformis ꝑ priuationē formæ intrinſecæ, &c. ſcito, ꝙ commēſuratio intrinſece, debita actui morali dupliciter, quātū ad propoſitū ſpectat, pōt inueniri deeſſe in actu morali. Vno mō ꝑ modū puræ priuationis, ſicut tenebra inuenit̄ in diaphano ꝑ ſolā abſentiā luminis. Et ſi hoc mō inueniri concederet̄ actus moralis deformis, tunc ꝓculdubio deformitas priuatiue eſſet īntrinſece de rōne ſpeciei actus moraliter mali. Et qm̄ ex dictis in primo libro, & ſecūdo patet, mali moralis ſpeciē poſitiuā eſſe, & nō ī priuatione, ſed in cōtrarietate cōſiſtere: iō hic ſenſus nō eſt huic literæ tribuēdus. Alio ergo mō cōtingit ꝑ modū priuationis cōſequētis contrariā formā, ſicut cęcitas ſequitur ad formā cōtrariam uiſui, uel oculo. Et hoc mō dictū fuit, ꝙ deformitas priuatiue inuenit̄ ī actu malo moraliter, & dr̄ eſſe de rōne ſpeciei actus moralis, non ut differētia intrinſeca: ſed ut paſſio conſequens ad differentiā intrinſecam. Et dr̄ ēt priuatio formæ īntrinſecæ, qa eſt priuatio formæ intrinſecæ actui morali. Et quantū ad pñtem q̄ſtionē ſpectat, idē eſt iudiciū, ſiue illa priuatio ſit de rōne ſpeciei, ut differētia, ſiue ut paſſio: ab eodē.n. agente ſunt. Pōt aūt, & debet ſecundū intentionē literæ, & planū illius ſenſum, aliter exponi litera iſta, ut ſit ſermo non de ſpecie mali moralis, qđ eſt genus poſitiuū in genere [illegible], ſed ſit ſermo de actu qdē morali, & eius ſpecie moraliter [illegible] malo ſimpliciter tráſcendenter ſumpto. Et tunc eſſet ſenſus, ꝙ deformitas eſt intrinſece de rōne ſpeciei actus moraliter, inquātū ē malus. Et qm̄ hæc rñſio nō attingit ad deformitatē ſpecificā act⁹ moraliter in ꝓpria origine vſq; ad ultimas ſpēs ſimpliciter (ut ex ſupra dictis cōtra Scot. patet, ſicut iuxta primū ſenſum ad deformitatem conſequentē ſpeciē deuentū eſt, & deformitas dupliciter ſumi pōt priuatiue, & contrarie: ideo ſecūdā addidit rñſionē de deformitate contrarie ſumpta, ī qua uides quomō actus cōtrarius uirtuti nō eſt a Deo in ſuo exemplo: ſicut nūc falſa fides, quæ etiam contrarie opponit̄ vere fidei, ut patet in 2. Perihermenias.

Priuatio conſequens [illegible] ad ſpeciem [illegible].

¶ In reſponſione ad tertium eiuſdem articuli aduerte, quòd hinc habes, quomodo debeat intelligi ſimultanea īfuſio uirtutum, quòd ſcilicet intelligit̄ in eſſe uirtutis ſimpliciter. Habes.n. hinc, ꝙ fides īformis qn̄q; datur a Deo ſine charitate, ac p̄ hoc datur ille fidei habitus, q̄ ſine charitate eſt uera fides infuſa, nō tn̄ ſimpliciter uirtus, ut patet ex dictis. Cū aūt infunditur una aliqua uirtus ſimpliciter in eſſe uirtutis, tūc ſimul oēs uirtutis habitus ī eſſe uirtutis infunduntur. Et hac diſtinctione oportet uti ꝑꝑ uirtutes, q̄ poſſunt eſſe informes. Nā in alijs nō diſtinguitur eſſe, & eſſe uirtutem ſimpliciter, ac ꝑ hoc nō diſtinguitur ī eis infundi, & infundi in eſſe uirtutis ſimpliciter. Et hæc nota propter baptizatos in peccato mortali, & propter hæreticos, quando conuertuntur ad fidem cum peccato mortali. Infunditur ſiquidem tunc a diuina liberalitate fides ſine charitate ſubiecto diſpoſito ad fidei, & non charitatis ſuſceptionem. Sicut materiæ diſpoſitæ ad ſubſtantiam animæ, & non ad opera eius, infunditur anima, ut patet in autentibus ab victo.

Regula. Aliud eſt ſanari a tali peccato, aliud eſt ceſſare ab ipſo.

SVPER QV. VII.

Bannes eodem art.

IN quæſtionis ſeptimæ utroque articulo nullũ occurrit dubium: in primò tñ articulo aduerte hic timorem, quo cœleſtes pñtes, quãuis beatæ, tremere dicũtur ex viſione diuinæ excelẽtiæ, & ſui malũ æqualitatis abhorrẽtes. In ſecundo aũt ꝙ puritas, de qua eſt ſermo, non eſt niſi puritas culpæ: hæc enim fidei attribuitur.

Porrecta per totum.

37

QVAESTIO VII.

De effectibus fidei, in duos articulos diuiſa.

DEINDE cõſiderandum eſt de effectibus fidei.

ET circa hoc quæruntur duo.

¶Primo, Vtrum timor ſit effectus fidei.

¶Secundo, Vtrum purificatio cordis ſit effectus fidei.

ARTICVLVS I.

Vtrum timor ſit effectus fidei.

AD PRIMVM ſic proceditur. Vř ꝙ timor nõ ſit effect⁹ fidei. Effectus.n. non præcedit cãm: ſed timor præcedit fidem. dř.n. Eccl.2. Qui timetis Deũ credite illi. ergo timor ñ eſt effect⁹ fidei.

1.2.q.7.1. ar.2

¶2 Præt. Idem non eſt cauſa contrariorum: ſed timor, & ſpes ſunt contraria, vt ſupra * dictum eſt: fides autem generat ſpem, ut dicitur in *. Gl. Matt. primo. ergo non eſt cauſa timoris.

Gl. interlinearis, ſup illud, Abraham genuit Iſaac.

¶3 Præ. Contrariũ non eſt cã contrarij: ſed obiectum fidei eſt quoddam bonũ, quod eſt ueritas prima, obiectũ aũt timoris eſt malum, ut ſupra † dictũ eſt: actus autem habent ſpeciem ex obiecto ſecundum ſupra * dicta. ergo fides non eſt cã timoris.

† 1.2.q.42.ar.1.
* 1.2.q.18 ar.2.

SED CONTRA eſt, quod dicitur Iacob.2. Dæmones credunt, & contremiſcunt.

RESP. Dicẽdum, ꝙ timor eſt quidã motus appetitiuæ uirtutis, ut ſ. * dictum eſt. Oĩum autem appetitiuorum motuũ principium eſt bonũ, uel malum apprehẽſum. Vnde oportet ꝙ timoris, & omnium appetitiuorum motuum ſit principiũ aliqua apprehenſio. Per fidem autem fit in nobis quædã apprehenſio de quibuſdã malis pœnalibus, q̃ ſm diuinum iudicium inferuntur: & per hunc modũ ᵐ fides eſt cã timoris, quo qs timet à Deo puniri, ⁿ q timor eſt ſeruilis. ᵖ Eſt ẽt cã timoris filialis, quo qs timet ſeparari à Deo, vel quo quis refugit ſe Deo comparare, reuerendo ipſum: q in quantum p fidẽ, hanc exiſtimationẽ habemus de Deo, ꝙ ſit quoddã immẽſum, & altiſſimũ bonũ, a quo ſeparari eſt peſſimũ, & cui uelle æquari eſt malum: ſed primi timoris, ſ. ſeruilis, eſt cauſa fides informis, ſed ſecundi timoris, ſ. filialis, eſt cauſa fides formata, quæ p charitatẽ facit hoiem Deo adhærere, & ei ſubijci.

* 1.2.q.22. ar.2. & 3. & q.6.41. 42 43.

Concl. m

Conclu. p

Pro captu concluſionis.

AD PRIMVM ergo dicendũ, ꝙ timor Dei non poteſt vĩr præcedere fidẽ: quia ſi oĩno eius ignorantiã haberemus quãtũ ad præmia, uel pœnas, de quib. per fidẽ inſtruimur, nullo mõ eũ timeremus. Sed ſuppoſita fide de aliquib. articulis fidei, puta, de excellentia diuina, ſequiř timor reuerentiæ, ex quo ſequitur ulterius, ut hõ intellectum ſuũ Deo ſubijciat ad credendum oĩa, quæ ſunt promiſſa a Deo. vñ ibi ſequiř. Et nõ euacuabiř merces veſtra.

AD SECVNDVM dicẽdũ, ꝙ idem ſm contraria põt eſſe contrariorum cã, non autem idem ſecundum idem: fides aũt gñat ſpẽ, ſm quod facit nobis exiſtimationẽ de præmijs, quæ Deus retribuit iuſtis. Eſt aũt cauſa timoris, ſm quod facit nobis eſtimationẽ de pœnis, quas peccatorib. infligere vult.

AD TERTIVM dicendum, ꝙ obiectũ fidei primũ, & formale eſt bonũ, ꝙ eſt ueritas prima: ſed materialiter fidei proponunt ẽt credenda quędã mala, puta, ꝙ malum ſit Deo nõ ſubijci, vel ab eo ſeparari, & ꝙ peccatores pœnalia male ſuſtinebunt à Deo: & ſm hoc fides poteſt eſſe cã timoris.

ARTICVLVS II.

Vtrum purificatio cordis ſit effectus fidei.

Bannes eodem art.

Porrecta per totum.

38

AD SECVNDVM ſic proceditur. Vř ꝙ purificatio cordis non ſit effectus fidei. Puritas.n. cordis præcipue in affectu conſiſtit: ſed fides in intellectu eſt. ergo fides non cãt cordis purificationẽ.

4. diſt.14. quo.2.ar. 4. ad 3. Et ver. q.28. ar.1, ad 6.

¶2 Præt. Illud quod cãt cordis purificationẽ, nõ põt ſimul eſſe cũ impuritate: ſed fides ſimul poteſt eſſe cum impuritate peccati, ſicut patet in illis, q hñt fidẽ informem. ergo fides non purificat cor.

¶3 Præ. Si fides aliquo modo purificat cor humanum, maximẽ purificaret hois intellectum: ſed intellectũ nõ purificat ab obſcuritate, cũ ſit cognitio ęnigmatica. ergo fides nullo mõ purificat cor.

SED CONTRA eſt, quod dicit Petrus Act.15. Fide purificans corda eorum.

RESPON. Dicendũ, ꝙ impuritas uniuſcuiuſque rei cõſiſtit in hoc, ꝙ uilioribus immiſcet. Non.n. dř argẽtũ eſſe impurũ ex ꝑmiſtione auri, per q̃ meli⁹ reddiť, ſed ex ꝑmiſtione plũbi, uel ſtãni. Manifeſtũ eſt aũt ꝙ rõnalis creatura dignior eſt oĩb. tpalib. & corporalib. creaturis, & iõ ipura reddiť ex hoc, ꝙ tpalib. ſe ſubijcit ꝑ amorẽ: a qua quidẽ impuritate purificať ꝑ contrarium motum, dum. ſ. tendit in id, quod eſt ſ. ſe, ſ. in Deum, in quo quidem motu primũ principiũ eſt fides. Accedentẽ.n. ad Deũ oportet credere, vt dř Heb.11. & ideo ᵐ primũ principium purificationis cordis eſt fides, ⁿ qua purificať impuritas erroris, ᵖ quæ ſi perficiatur per charitatẽ formatã, perfectam purificationẽ cauſat.

Purum impurum.

Dignitas hominis.

Concl. m

Concl. p

AD PRIMVM ergo dicendũ, ꝙ ea, quæ ſunt in intellectu, ſunt principia eorũ, quæ ſunt in affectu, inquantum. ſ. bonum intellectus mouet affectum.

AD SECVNDVM dicendũ, ꝙ fides ẽt informis, excludit quãdã impuritatẽ ſibi oppoſita, ſ. impuritatẽ erroris, q̃ cõtingit ex hoc, ꝙ intellect⁹ human⁹ inordinate inhæret reb. ſe inferiorib. dũ. ſ. uult ſm rõnes rerũ ſenſibiliũ metiri diuina: ſed qñ ꝑ charitatẽ formať, tũc nullã impuritatẽ ſecũ compatiť: qa vniuerſa delicta operit charitas, ut dř Prou.10.

Impuritas erroris qua ad nimis curioſis.

AD TERTIVM Dicendũ, ꝙ obſcuritas fidei nõ ptinet ad puritatem culpæ, ſed magis ad naturalẽ defectum intellectus humani ſm ſtatũ pñtis uitæ.

QVAESTIO VIII.

De dono intellectus, et ſcientiæ, in octo articulos diuiſa.

DEINDE conſiderãdũ de dono intellectus & ſciẽtiæ, quæ reſpõdent uirtuti fidei.

ET circa donum intellectus quæruntur octo.

¶ Primo, Vtrum intellectus ſit donum Spiritus ſancti.

SVPER Q. VIII. ART. I.

Bannes eodem art.

IN quæſtionis. 8. articulo 1. tenne ſenar in numerũ eorũ, in quibus, & q̃ legere facit donum intellectus. Hæc ſiquidẽ cũa cõ, tehendere videntur, quæ intellectus pro fidei bono penetrare põt. Nam vel in accidentibus, i. e. uerbis,

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

bis. uel figuris, ſeu ſimilibus, uel ſenſibilibus, uel effectibus, uel cauſis latét quęcũq; latét. Et ſub accidẽtibus quidẽ legẽdo cõprehendimus ſubſtãtias, ſiue ẽt quodcunque aliud accidẽs latẽs. Sub uerbis ſenſus literalis aperit̃. Sub figuris tres reliqui ſenſus patẽt. ſ. moralis, allegoricus, & literalis ſub parabola. Ex ſenſibilibus intelligibilia ſorcapim⁹. In cauſis uero effectus, & econuerſo cõſpicim⁹, adeo ut nihil ꝑtermiſſum occurrat. Extendit ſiquidẽ ſe intellectus donũ ad penetrãdum oĩa, ad quæcunque iudicãda, uel applicanda, ſapientia, & ſcientia, & cõſiliũ ſe extendunt, & curſus ad omnia, quib⁹ fides aſſentit.

Perrecta per totum.

39

3. d. 35. q. 2. art. 2. q. 1. Et Iſai. 11. lec. 2.

¶ Secundo, Vtrum poſſit ſimul eſſe in eodem cum fide.

¶ Tertio, Vtrũ intellect⁹, q̃ ẽ donũ Spũſſcti, ſit ſpeculatiuus tantum, uel etiam practicus.

¶ Quarto, Vtrũ oẽs, q̃ ſũt i gr̃a, hẽant donum intellectus.

¶ Quinto, Vtrũ hoc donũ inueniat̃ in aliquib. abſq; gratia.

¶ Sexto, Quomodo ſe habeat donũ intellect⁹ ad alia dona.

¶ Septimo, De eo quod rñdet huic dono in beatitudinib.

¶ Octauo, De eo, quod reſpondet ei in fructibus.

ARTICVLVS I.

Vtrum intellectus ſit donum Spiritusſancti.

AD PRIMVM ſic procedit̃. Vr̃ ꝙ intellectus nõ ſit donum Spũſſcti. Dona. n. gratuita diſtinguunt̃ a donis naturalib. ſuꝑaddunt̃. n. eis: ſed intellectus eſt quidam habitus naturalis in anima, quo cognoſcunt̃ principia naturaliter nota. ut patet in 6.* Ethi. ergo [h] non debet poni donum ſpiritusſancti.

*Li. 6. c. 6. tomo 5.

¶ 2 Pręt. Dona diuina participantur à creaturis ſ̃m earũ ꝓportionẽ & modũ, ut patet p Dion. i li. † de Di. no. ſed mod⁹ humanę naturę[h] eſt, ut nõ ſimpl'r ueritatẽ cognoſcat, ꝙ ptinet ad rõnẽ intellectus, ſed diſcurſiuẽ, quod eſt ꝓpriũ rõnis, ut patet per Dio. i 7. c. de diu. no. ergo cognitio diuina, q̃ hoib. dat̃, magis dẽt dici donũ rõnis, quàm intellectus.

†Ca. 4. parum a princ. *Ca. 7. inter princi pium & medium.

¶ 3 Præt. In potentijs aiæ intellectus contra uolũtatem diuiditur, ut patet in 3. † de Aia: ſed nullũ donum Spiritusſancti dr̃ uoluntas [h]. ergo etiam nullum donum Spiritusſancti debet dici intellectus.

†Lib. 3. de aia textu. 4[9]. 10. 2.

SED CONTRA eſt, quod dr̃ Iſa. 11. Requieſcet ſuper eum ſpũs Dñi, ſpũs ſapientiæ & intellectus.

RESP. Dicẽdum, ꝙ nomen intellectus quandam intimam cognitionem importat. Dr̃. n. intelligere, quaſi intus legere: & hoc manifeſte patet cõſiderantib. dr̃iam intellect⁹, & ſenſus. Nã cognitio ſenſitiua occupat̃ circa qualitates ſenſibiles exteriores, cognitio aũt itellectiua penetrat uſq; ad eſſentiã rei. Obiectũ [d] aũt intellect⁹ eſt, ꝙ qd eſt, ut dr̃ in 3.* de Aia. Sunt aũt multa gñ[a] eorũ, q̃ interi⁹ latent, ad q̃ oportet cognitionẽ hois, quaſi intrinſecus penetrare. Nam ſub accidẽtib. latet natura rei ſubſtãtialis, ſub verbis latẽt ſignata uerborũ, ſub ſilitudinib. & figuris latet ueritas figurata. Res. n. intelligibiles ſunt quodãmõ interiores reſpectu rerũ ſenſibiliũ, q̃ exterius ſentiunt̃, & in cauſis latẽt effectus, & ecõuerſo: vnde reſpectu horũ oium pt dici intellectus. Sed cũ cognitio hois à ſenſu incipiat quaſi ab exteriori, manifeſtũ eſt, ꝙ quãto lumẽ intellect⁹ eſt forti⁹, tãto põt magis ad intima penetrare. Lumẽ aũt naturale nr̃i intellect⁹ eſt finitæ uirtutis, vñ uſq; ad terminatũ aliqd pertingere põt. Indiget ergo hõ ſuꝑnaturali lumine, ut ulteri⁹ penetret ad cognoſcendũ quædã, quæ per lu- F mẽ naturale cognoſcere nõ ualet. Et [m] illud lumen ſupernaturale homini datũ, uocat̃ donũ itellect⁹.

D. 752. *Lib. 3. c. 3. aia, textu 26. to 2.

Reſpectu quarum dicitur intellectus.

Concl.

AD PRIMVM ergo dicendũ, ꝙ ꝑ lumẽ naturale nobis inditũ ſtatim cognoſcunt̃ quędã principia cõia, q̃ ſunt naturaliter nota: ſed quia hõ ordinat̃ ad beatitudinẽ ſupernaturalem, vt ſ.* dictum eſt, neceſſe eſt, ꝙ homo vlterius pertingat ad quædã altiora, & ad hoc requiruntur donum intellectus.

* q. 2. art. 3. & P. S. q. 4. art. 8. & q. 5. art. 5.

AD SECVNDVM dicẽdum, ꝙ diſcurſus rõnis ſp incipit ab intellectu, & terminat̃ ad intellectũ. Rõcinamur. n. ꝓcedẽdo ex q̃buſdã itellectis: & tunc rõnis diſcurſus perficit̃, qñ ad hoc ꝑuenimus, vt in G telligamus id, quod prius erat ignotum. Quod ergo rõcinamur, ex aliquo pręcedenti intellectu ꝓcedit. Donũ aũt gr̃æ nõ ꝓcedit ex lumine naturæ, ſed ſuperaddit̃ ei, quaſi perficiens ipſum: & iõ iſta ſuperadditio non dr̃ rõ, ſed magis intellectus: quia ita ſe habet lumen ſuperadditum ad ea, quæ nobis ſupernaturaliter innoteſcunt, ſicut ſe habet lumẽ naturale ad ea, quæ primordialiter cognoſcimus.

Diſcurſus rationis unde & quo uadit.

Aliquid, & quo, ſe habet donũ intellectus. Intellectus eſt nomen excellens, voluntas eſt nomen ſed non excellens.

AD TERTIVM Dicendũ, ꝙ uolũtas noĩat ſimpliciter appetitiuum motũ abſq; determinatione alicuius excellentiæ: ſed intellectus noĩat quandã excellentiam cognitionis penetrandi ad intima. H Et ideò ſupernaturale donum magis nominatur nomine intellectus, quàm nomine uoluntatis.

ARTICVLVS II.

Vtrum donum intellectus poſſit ſimul eſſe cum fide.

AD SECVNDVM ſic proceditur. Vr̃ ꝙ donum intellect⁹ non ſimul habeatur cũ fide. † Dicit. n. Aug. in li. 83. Quæſtionũ, * ꝙ id quod [h] intelligit̃, intelligentis comprehenſiõe finitur: ſed id quod creditur, nõ cõprehenditur, ſ̃m illud Apoſtoli ad Phil. 3. Non quia iam comprehenderim, aut ꝙ perfectus ſim. ergo videtur ꝙ fides, & intellectus non poſſint eſſe in eodem.

I

¶ 2 Præt. Oẽ quod [h] intelligit̃ intellectu, vr̃ naturaliter: ſed fides eſt de non apparentibus, ut ſ.* dictum eſt. ergo fides non põt ſimul eſſe in eodẽ cũ intellectu.

¶ 3 Præt. [h] Intellectus eſt certior, quàm ſcientia: ſed ſcientia, & fides non poſſunt eſſe de eodem, K vt ſupra dictum eſt. multo ergo minus intellectus, & fides.

SED CONTRA eſt, ꝙ Gre. † dicit in li. Moraliũ. Videmus, ꝙ [h] intellectus de auditis mentẽ illuſtrat: ſed aliq̃s hñs fidẽ põt eſſe illuſtratus mente circa audita. Vnde dicitur Lucæ. ult. ꝙ Dominus aperuit diſcipulis ſuis ſenſum, ut intelligerent ſcripturas. ergo intellectus poteſt ſimul eſſe cum fide.

RESPON. Dicẽdum, quòd hic duplici diſtinctione eſt opus. Vna quidem ex parte fidei, alia aũt ex

SVPER Q. VIII. ART. II.

Eiuſdem eodem art.

IN articulo 2. eadẽ q̃ſtionis nota tria. Primo, ꝙ diſtinctio facta in litera ex parte fidei, nõ eſt diſtinctio inter obiectũ formale, & materiale fidei, ſed eſt diſtinctio materialis obiecti fidei infra ſeipſa q̃iter ea, quæ ſunt materia fidei, quædã per ſe, & directẽ cadunt ſub ſ. de q̃bus ſecundario iſ ſ̃ ordinata ad illa. Secundo, ꝙ in lr̃a conceditur, ꝙ quædã de ſecũdario pertinentib. ad fidẽ, poſſumus intelligere perfecte. Et hoc patet tam in moralibus, q̃ etiam in hiſtorialibus. Viderunt ſiquidẽ Apoſtoli Ieſũ nazarenum crucifixum, & miracula, geſtaque eius. Et beata virgo uidit ſe virginẽ illum parere. Moralia quoque ratione naturali monſtrant, quæ in ſacra ſcriptura continent̃. Loquor aũt uirgineũ partũ, vitam, dolores, paſſionem, & geſta Ieſu

Perrecta per totum.

40

Lib. 83. q. 15. to. 4.

* q. 1. art. 4. & q. 4. ar. 1.

*q. 1. ar. 4. & 5.

†Li. 1. Moral ca. 32. ante medium.

ſu Chriſti inter ſcđa-rio ſpectantia ad fidē accipiendo hæc inquantū fuerūt hoīs. Nam inquātum, fuerunt hoīs Dei in quęſtionem nō veniunt. Conſtat n. ꝙ intelligi perfecte in uia non cōtingit. Licet. n. beata. Virgo ſentiret ſe parere virginem: fide tñ tenebat ſe parere hoīem Deū. Et ſimiliter licet Apoſtoli, & alij viderent Ieſum Nazarenū crucifixū, fide tñ tenebant Deū crucifixum, & tñ credebant, & ſic de alijs Tenemur tñ credere non ſolum illa quæ illi crediderunt, ſed & q̄ viderunt. Et dixi ſecđario pertinentia ad fidē quia ordinata ad fide Trinitatis, & incarnationis filij Dei tertio, ꝙ illud intelligere, quod in litera vocatur imperfectum, pōt referri ad duo obiecta vel ad ea q̄ ſunt fidei, uel ad exteriora. Si refertur ad ea q̄ ſunt fidei, cōſtat ꝙ imperfecta intellectio eſt: qm̄ non conſtituit viſionem eorū & hoc intēdit litera. Sed ſi referatur ad exteriora, ſic eſt perfecta intellectio: qm̄ cū veritas ſcibiliū non cōtrarietur ſedm ſe veritati fidei, nec ſub terfugiat intellectum noſtrum naturalē, & oēm apparentem cōtrarietatem veritati fidei perfecte uidere & intelligere poſſumus non eſſe ueram qui a aut conſurgit de falſo cōceptu, quē habemus de creaturis. & illius falſitatem depręhendere poſſumus, aut cōſurgit ex veritate, ſeu uero cōceptu creaturæ. Et cū nō conſurgat ex meritis ueritatis, quia verum uero nō eſt contrarium, reſtat vt cōprehendendo veritatē, & quod quid eſt illius ſcibilis deprehēdere poſſimus cōtrarietatē talem non eſſe veram Rō. n. quod qđ eſt ſoluit oēs difficultates de re, & ex re accidentes. Conſequens eſt, ut perfecte intelligere, & uidere poſſimus, nullum eſſe in his, quæ extra fidem nobis ſunt perta, obſtaculum prohibēs cred. . . . tatem eorū, quæ ſunt fidei:

Intelligere ea quæ ſūt fidei cōtingit dupliciter.

Concl. m

Concluſ. p

Perfecta per totum.

41

Infra. art. 6. corp. & ad 3.

*Li. 1. cap. 32. ante medium.

*Lib. 5. Ethi. c. 3. & 6. tom. 5.

parte intellectus. Ex parte qđē A fidei diſtinguendū eſt, ꝙ q̄dam per ſe, directe cadunt ſub fide, q̄ naturalem rōnem excedunt, Deum eſſe trinū & vnum, filiū Dei eſſe incarnatū: q̄dam uerò cadunt ſub fide, quaſi ordinata ad iſta ſm aliquē modum ſicut oia q̄ in Scriptura diuina continent. Ex parte vero intellectus diſtinguēdum eſt, ꝙ dupliciter dici poſſumus aliqua intelligere. Vno mō pfecte, q̄n. ſ. pertin B gimus ad cognoſcēdū eſſentiā rei intellectę, & ipſam ueritatē enunciabilis intellecti, ſm ꝙ in ſe eſt. Et [m] hoc mō ea, q̄ directe cadunt ſub fide, intelligere nō poſſumus durāte ſtatu fidei ſed q̄dam alia ad fidem ordinata[n] ēt hoc mō intelligi pñt. Alio modo contingit aliqd intelligi imperfecte, q̄n. ſ. ipſa eſſentia rei, vel ueritas ꝓpoſitionis non cognoſcit quid ſit, aut q̄uo ſit: ſed C tñ cognoſcit ſm quod ea quæ exterius apparent, veritati non contrariantur, inquantum. ſ. homo intelligit, ꝙ ꝑ ea quæ exterius apparent, non eſt recedē dū ab his, quæ ſunt fidei[p]. Et ſm hoc nihil prohibet durante ſtatu fidei intelligere ēt ea quæ ꝑ ſe ſub fide cadunt. [q] ¶ Et ꝑ hoc patet rñſio ad obiecta. Nā primæ tres rōnes procedunt, ſm ꝙ aliquid perfectè intelligitur. D Vltima āt rō procedit de intellectu eorū, q̄ ordinant ad fidē.

ARTICVLVS III.

Vtrum donum intellectus ſit ſpeculatiuum tantum, an etiam practicum.

AD TERTIVM ſic procedit. Videtur ꝙ intellectus, qui ponit donū Spiritusſancti, non ſit practicus, ſed ſpeculatiuus tm̄. Intellectus. n. vt Gregor.* dicit in primo Moraliū, altiora q̄dam penetrat ſed[h] ea, q̄ ꝑtinent E ad intellectum practicum, non ſunt alta, ſed q̄dam infima. ſ. ſingularia, circa quæ ſunt actus. ergo intellectus, qui ponitur donū, nō eſt intellectus practicus. ¶ 2 Præt. Intellectus, qui eſt donum, eſt [h] dignius aliquid, q̄ intellectus, q eſt virtus intellectualis: ſed intellectus, qui eſt uirtus intellectualis, eſt ſolū circa neceſſaria, ut patet ꝑ Philoſophū in 6. Ethicorum.* ergo multo magis intellectus, qui eſt donū, eſt ſolū circa neceſſaria: ſed intellect⁹ practic⁹ nō eſt circa neceſſaria, ſed circa contingentia aliter ſe hēre, q̄ opere humano fieri pñt. ergo intellectus, qui eſt donū, nō eſt itellectus practic⁹. ¶ 3 Præt. Donū intellectus illuſtrat mētem ad ea, [b] q̄ naturalē rōnem excedūt: ſed operabilia humana quorū eſt practicus intellectus, nō excedūt naturalē rōnem quę dirigit in rebus agē dis, ut ex ſupra* dictis patet. ergo intellectus, qui eſt donum, non eſt intellectus practicus.

SED CONTRA eſt, quod in pſal. 110 dicitur. Intellectus bonus omnibus facientibus eum.

RESPON. Dicendū, ꝙ ſicut dictū* eſt donū intellectus nō ſolū ſe hēt ad ea, q̄ primo, & principaliter cadunt ſub fide, ſed ēt ad oia, q̄ ad fidē ordinat. Operationes āt bonæ quandā ordinem ad fidem hñt. Nam fides ꝑ dilectionem operat, vt Apoſtolus dicit ad Galatas 5. Et iō[m] donum intellectus ēt ad q̄dā operabilia ſe extendit: nō quidē vt circa ea principaliter verſetur, ſed inquantū in agēdis regulamur rōnibus æternis, [n] q̄bus cōſpiciendis, & cōſulēdis, ſm Au. 12. De Trint.* inhæret ſuperior rō, q̄ dono intellectus perficit.

AD PRIMVM ergo dicendū, ꝙ operabilia humana, ſm ꝙ in ſe conſiderantur, non hñt aliquā excellentiæ altitudinē: ſed ſm quod referunt ad regulā legis æternæ, & ad fidē beatitudinis diuinæ, ſic altitudinem hñt, vt circa ea poſſit eſſe itellectus.

AD II. dicēdū, ꝙ hoc ipſum ꝑtinet ad dignitatē doni qđ eſt intellectus, quòd intelligibilia æterna, vel neceſſaria conſiderat non ſolum ſm quod i ſe ſunt ſed ēt ſm quod ſunt regulæ quędā humanorum actuum: quia quanto uirtus cognoſcitiua ad plura ſe extendit, tanto nobilior eſt.

AD III. dicendū, ꝙ regula humanorū actuū eſt ratio humana, & lex ęterna, vt ſ.* dictum eſt. Lex autem æterna excedit naturalem rationem: & ideo cognitio humanorum actuum ſecundū ꝙ regulatur a lege æterna, excedit naturalem ratione & indiget ſupnaturali lumine doni. Spūſſancti.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum donum intellectus inſit omnibus habentibus gratiam.

AD QVARTVM ſic procedit. Videtur quod donū intell. . . t. s no inſit oibus habētibus grām

*Ar. 1 huius quęſt.

Concl. m

*lib. 12. c. 7. in fine tom. 3.

Nobilitates cognitiue.

*1. 2. q. 19. ar. 3. & 4 & qu. 71. ar. 6. & q. 91. & 95.

Perfecta per totum.

42

ac uidemus non eſſe his, & ꝑꝑ hæc ab his quæ ſunt fidei recedendum. Ide. . . ergo intelligere, . . . nihil eſſe fidei cō. . . rium ponemus, eſt intelligere imperfecte ea, q̄ ſunt fidei. ut in litera dr & cū hoc eſt intelligere pfecte ipſa apparētia, nō eſt eſſe contraria ijs, q̄ ſunt fidei.

SVPER Q. VIII. ART. III.

Bannes eodem art.

IN art. 3. nota diligentiſſime doctrinam hanc & ſingulariſſime rōnem redditam in calce rñſionis ad Scdm. ſ. quia quāto virt⁹ cognoſcitiua ad plura ſe extendit tanto eſt nobilior: & conſidera ꝙ loquitur ad literam de practico & ſpeculatiuo, & percipe q̄ bene dixerim, ꝙ fides, & theologia altior habitus eſt, q practicū, & ſpeculatiuū, quod ēt inferius confirmatur, & clarius exprimitur cum de dono ſapientię tractatur.

*1. 2. q. 58 ar. 2. & q. 71. ar. 6. & qu. 65. & 91.

SVPER Q. VIII. ART. IIII.

Bannes eodem art.

IN art. 4. dubiū occurrit circa rōnem allatā in litera. ad oſtendendam neceſſitatē doni intellectus i hñtibus grām: quia neceſſe eſt in intellectu cognitionē ueritatis ſupernaturalis exiſtere. Vī ſiquidē hęc rō nulla, quia dici pōt, ꝙ cognitionem ſupnaturalē neceſſariū ad rectam uoluntatem fides facit, & nō eſt opus alio dono. ¶ Ad hoc dicitur, ꝙ ad rectā uoluntatem non ſufficit rectitudo fidei per ſeipſam, ſed exigitur rectitudo fidei per ſeipſam

Vis operatiua ad excellens.

Dicit.n.Greg.2.*Moraliū, ꝙ donū intellectus dat[h] cōtra hebetudinem mētis: ſed multi hñtes grām, adhuc patiant̄ mētis hebetudinē. ergo donū itellectus nō eſt in oīb. habentib. gratiā. F

¶2 Prēt. Inter ea, q̄ ad cognitionē ptinēt,[h] ſola fides ur̄ eſſe neceſſaria ad ſalutem: qa p fidem Chriſtus inhabitat in cordib. nr̄is, ut dr̄ ad Eph.3. ſed non oēs hñtes fidem, hñt donum intellectus: immo q credūt, dñt orare G ut intelligāt, ſicut Aug. dicit in li. de Tri. ergo donū intellectus nō eſt neceſſariū ad ſalutē. non ergo eſt in oībus hñtib. gratiā.

¶3 Præt. Ea q̄ ſunt cōia, oib. hñtibus grām, nunq̄ ab hñtib. gratiā[h] ſubtrahunt̄: ſed grā intellectus, & aliorū donorū aliqñ ſe utiliter ſubtrahit. Qñq;.n. dum ſublimia intelligendo in elationē ſe aīus erigit, in reb. imis & vilibus graui hebetudine, pigreH ſcit, ut Greg.* dicit in 2. Moral. ergo donum intellectus nō eſt in omnibus habentibus gratiā.

Sed contra eſt, ꝙ dr̄ in Pſ. 81. Neſcierūt, neq; itellexerūt, i tenebris ambulant: ſed null[9] habēs grām ambulat in tenebris, ſm illud Io.8. Quiſequit̄ me, nō ambulat in tenebris. ergo null[9] hñs grām, caret dono itellect[9].

Respon. Dicēdū, ꝙ in oībus hñtib. grām neceſſe eſt eſſe rectitudinē uolūtatis: qa p gratiā pparat̄ uoluntas hoīs ad bonū, I vt * Aug. dicit. Volūtas aūt non pōt recte ordinari in bonū, niſi pexiſtēte aliqua cognitione veritatis: qa obiectū uolūtatis eſt bonū intellectus, ut dr̄ in †3. de Aīa. Sicut aūt p donū charitatis Spūs ſc̄tūs ordinat voluntatē hoīs vt directe moueat̄ in bonū quoddā ſupnaturale: ita ēt per donum intellectus illuſtrat mē- K tem hoīs, ut cognoſcat veritatem quādā ſupnaturalē, in quā oportet tendere voluntatē rectā. Et iō[m] ſicut donū charitatis eſt i oībus hñtibus grām gratū faciēte, ita ēt donū itellectus.[n]

Ad primvm ergo dicendū, ꝙ aliq hñtes grām gratū faciētem, pñt habitudine pati circa aliqua, q̄ ſunt pter neceſſitatē ſalutis: ſed circa ea, q̄ ſunt de neceſſitate ſalutis, ſufficienter inſtruuntur a Spiritu ſancto, ſecundum illud 1. Ioan. 2. Vnctio eius docet uos de omnibus.

Ad II. dicendū, ꝙ etſi nō oēs hñtes fidem, plene intelligant ea, q̄ pponunt̄ credenda, intelligunt tñ ea eſſe credenda, & ꝙ ab eis nullo mō eſt deuiādum.

Ad III. dicēdū, ꝙ donū intellectus nūquā ſe ſubſtrahit ſanctis circa ea, q̄ ſunt neceſſaria ad ſalutē: ſed circa alia interdū ſe ſubtrahit, ut nō oīa ad liqdū p itellectū penetrar̄ poſſint, ad hoc ꝙ ſuperbię mā ſubtrahat̄.

Articvlvs V.

Vtrum donum intellectus inueniatur etiam in non habentibus gratiam gratum facientem.

AD QVINTVM ſic procedit̄. Vr̄ ꝙ intellectus donū iueniatur ēt in non hñtibus grām gratū facientē. Aug.n. exponēs illud *Pſal. 118. Cōcupiuit aīa mea deſiderare, iuſtificationes tuas, dicit. Præuolat intellectus & tarde ſequit̄ humanus atq; infirmus affectus: ſed in oībus hñtib. grām gratū faciētē eſt prōpt[9] affectus pp charitatē ergo donū itellect[9] pōt eē in his, qui non hñt gratiam gratū faciētē.

¶2 Prę. Dan.3. dr̄. ꝙ[b] intelligentia op[9] eſt in uiſione pphetica, & ita vr̄ ꝙ pphetia nō ſit ſine dono itellectus: ſed pphetia pt eſſe ſine grā gratū faciēte, ut patet Mat.7. vbi dicentib. In noīe tuo pphetauim[9], rñdet. Nunq̄ noui uos. ergo donū itellectus pōt eſſe ſine grā gratū faciēte.

¶3 Prę. Donū intellect[9] [h] rñdet uirtuti fidei, ſm illud Iſa.7. ſm aliā lrām. Niſi credideritis, nō intelligetis: ſed fides poteſt eſſe ſine gratia gratum faciente. ergo etiam donum intellectus.

Sed contra eſt, ꝙ Dñs dicit Io.6. Ois q audiuit a Patre, & didicit, uenit ad me: ſed p intellectū audita addiſcimus, uel penetramus, ut patet per Greg.* in primo Moraliū. ergo quicunq; habet intellectus donū, uenit ad Chriſtum, quod nō eſt ſine gratia gratum faciēte. ergo donum intellect[9] nō eſt ſine gratia gratū faciēte.

Resp. Dicēdū, ꝙ ſicut ſ.* dictū eſt, dona Spūſſc̄ti pficiūt aīam, ſm ꝙ eſt bñ mobilis a ſpū ſc̄tō. Sic ergo intellectuale lumē grę ponit̄ donū intellect[9], inquantū intellect[9] hoīs eſt bñ mobilis a Spū ſc̄tō. Hmōi aūt mot[9] cōſideratio i hoc ē, ꝙ hō apprehēdat ueritatē circa fidē. Vñ niſi uſq; ad hoc moueat

[Commentary, left margin:]

...ſim, & ſubſeruiens ſi bi donū. Addit ſiqdē donū intellectus ſupra fidē, rectē æſtimationē practice de Deo ex charitate aſſiādo, ut in ſequenti articulo dr̄. Et ſi dr̄, ꝙ hoc facit fides etſi nō i formis, in formata dicēdū eſt, qd̄ hoc facit fides formata, ſed nō p ſeipsā imediate, ſed mediāte dono intellectus. Et ſi vlterius q̄ ratiō, quare fides formata per ſeipſam ad hoc non ſufficit, dicēdum eſt, ꝙ hoc eſt pp imperfectā participationē diuini luminis in lumine fidei. Ex eo nāq; ꝙ unū in ſuperiori, participat̄ diuiſim inferius, oportet ꝙ lumen fidei, ñ ad hoc extēdit, vt rectā æſtimationē practice de intellectu r oīo a pfecta voluntate faciat, vt uelut multiplicatum p lumen doni intellectus hoc aſſequat̄. Si āt huiu[9] eſt ꝙ fides formata nō differt ab informi penitus, qd ſe tenet ex parte intellectus, ſed voluntatis. Ex hoc.n. ſubſumēdo ꝙ fides informis cadet a tali exiſtimatiōe, & talis exiſtimatio ad itellectū ptinet, videbit̄ ꝙ congrue aliud lumen.ſ. doni intellectus addit̄.

¶In eodē articulo in rñſione ad ſcdm, dubiū occurrit, quo pacto verificatur, ꝙ oēs hñtes fidē, intelligūt ea eſſe credenda, & ꝙ ab eis nullo mō ē deuiādū. Neutrū.n horū ab oībus fidelibus intelligit̄ ſiue de imperfecto intellegere iuxta pcedētis articuli diſtinctionē ſit ſermo. Et de pfecto qdē ſatis cōſtat: de imperfecto āt pbatur; qa nō oēs fideles intelligūt, veritati eorū, q̄ ſunt fidei nō cōtrariari ea, q̄ extrinſecus apparēt ſed hoc theologorū fidelium iux eſt.

¶Ad hoc dr̄ dupliciter. Primo, ꝙ hic eſt ſermo de intelligere imperfecto, & ꝙ hoc eſt cōe oībus hñtibus fidē, ſi ſana interpretatione pcipiat̄. Intelligere.n. ō exteri[9] apparentia, fidei nō cōtrariari, contingit dupliciter.ſ. poſitiue, & negatiue. Tūc nāq; poſitiua intellectione cognoſcimus nihil apparentiū fidei cōtrariari, bñ intellectu p poſitionē penetrationis extrema ſic cōparat, ut penetret in extriſeco extremo nullā eſſe contrarietatē ad ea, q̄ ſunt fidei. Et hoc attribuit̄ fidei p quanto vert̄ ſcīa creaturarū, theologali in ſuū obſequium, nec eſt cōe oībus. Tunc āt negatiue itelligimus nihil apparentiū cōtrariari veritati fidei qñ intellectus p negationē oſtaculi non intelligit aliqd cōtrarium. Hoc āt cōe eſt oī fideli, & attribuit̄ fidei qa ex fidei dono ineſt cuilibet fideli nō ſolū nō itelligere aliquid cōtrariū immo nec dubitare de aliquo cōtrario. Dubius .n. in fide. infidelis, non fidelis eſt. Et hoc modo verificatur hæc litera.

¶Scdō di ꝙ author loquit̄ de intelligere qd̄ eſt actus intellectus doni, qd̄ in recta ęſtimatione de fine p charitatē habito conſiſtit. Conſtat.n. ꝙ ſicut intelligit Deū vt finē, & obiectū beatitudinis patriæ pſequēdū: ita pponſita in fide eſſe credēda, & ꝙ ab his nō eſt recedendū. Vñ Valerianus Ceciliæ ſponſus interrogatus ſi hæc crederet, dixit. Nihil eſt quod poſſit verius credi. Sed hoc nō eſt cōe oībus fidelibus, ſed tñ hñtibus fidē formatā de qbus ſolis eſt articulus iſte.

SVPER Q. VIII. ART. V.

Bannes eodem art.

IN articulo quinto in rñſiōe ad tertiū dubiū occurrit circa illud. Fides importat ſolū aſſenſum ad ea q̄ proponunt̄. Nā ſuperius dictū eſt, ꝙ fides facit uidere ea, q̄ credunt ſub cōratione credibilis. ergo nō ſolū aſſenſum facit. Ad

[Marginal notes:]

*Li. 14. c. 3. tom. 5.

*Li. 2. Mora. ca. 36. parum a medio.

*Lib. 1. retracta. ca. 21. circa finē, tom. 1. & lib. de Prędeſti. ſanctorū cap. 1. [illegible] 3. tex. 14. & 49. tom. 2.

Concluſio

Porrecta per totum.

43

* In Pſa 118. cōc one 3. non pcul a fine. & cōc. 8. tom. 8.

*Li. 1. Mora. ca. 32. ante medium.

*1. 2. q. 68. art. 1. & 2.

Ad hoc dr̄, q̄ ly, non ſolum, non excludit oēm aliū actum. ſed actum vlteriorē, de quo eſt ſermo. ſ. rectū æſtimationē practice de fine vltimo quaſi diceret, q̄ fides puenit vſq; ad aſſenſum ſolum, & non ꝑtranſit vſq; ad rectā practice æſtimationem de Deo, quā hēt qui liber in gr̄a exiſtens. Et per hoc patet, quòd obiectio ni h l obſtat huic litteræ.

Concl. m.

à Spū ſctō intellect⁹ humanus, ut rectā æſtimationē de fine habeat, nōdū cōſecut⁹ eſt donum intellectus, quantūcūq; ex illuſtratione Spūſſcti alia q̄dā pambula cognoſcat. Rectā āt æſtimationē de ultimo fine nō hēt niſi ille q̄ circa finē non errat, ſed ei firmiter inhęret tanquā optimo, quod eſt ſolū hñtis gratiā gratū faciētē. Sicut ēt in moralib. rectā æſtimationē hēt hō de fine p̄ habitū uirtutis: vñ ᵐ donū intellect⁹ hēt null⁹ ſine gr̄a gratum faciente. ⁿ

*In Pſa. 118 Cōc 8. to. 8.

Ad I. ergo dicēdū, q̄ Aug. nōiat intellectū quācūq; illuſtrationē intellectualē, q̄ tñ nō ꝑtingit ad ꝑfectā doni rōnē, niſi uſq; ad hoc mēs hoīs deducat, ut rectā æſtimationem habeat hō circa finem.

Differentia fidei & intellectus. *In coe. art.

Ad II. dicēdū, q̄ intelligētia, q̄ neceſſaria ē ad ꝓphetiā, ē q̄dā illuſtratio mētis circa ea, q̄ ꝓphetis reuelant: ñ ē āt illuſtratio mēti circa ęſtimationē rectā de ultimo fine, q̄ ꝑtinet ad donū itellect⁹

Ad tertium dicēdū, q̄ fides importat ſolū aſſenſū ad ea, q̄ proponunt: ſed intellect⁹ importat q̄dā ꝑceptionē ueritatis, q̄ nō pōt eſſe circa finē, niſi in eo q̄ hēt gr̄am gratū facientem, vt dictum * eſt: & ideò non eſt ſimilis rō de intellectu, & fide.

Porrecta per totum.

SVPER QV. VIII. AR. V. & VI.

Bannes eodem art.

44 IN articulis 5. & 6. aliquid dubium occurrit quia contradicunt. Nam in quinto pp rectam æſtimationem de fine vltimo, donū intellectus negatur eſſe in non hñtibus gratiā: in ſexto vero, recta æſtimatio de fine vel vltimo, nō attribuit̃ itellectui, ſed ſapientiæ: quia iudiciū de eā ad tiſſimi ad ſapium ſpectat di. Aeſtimatio āt iudiciū quoddā eſt.

*Lib. 2. Mora. ca. 36. ante medium

◀Ad hoc breuiter dr̄ q̄ Author nō dixit æſtimationē illam eſſe actū doni intellectus ſed, q̄ niſi hēatur, nō hī donū intellectus, & hoc eſt uerū. Quia & illa exiſtimatio, & quodcunq; aliud iudiciū quantū ad ꝑceptionē, ſpectat ad donū intellectus, quantū ad iudiciū ſpectat ad ſapientiam, ſcientiam, uel conſiliū: ſicut quantum ad aſſenſum formatū ſpectat ad fidē formatā.

*q. 1. art. 7.

◀In eodē 6. ar. aduerte q̄ author retractat ſcriptum quo ad diſtinctionem donorū in prima ſcdæ poſitā vt ibi ēt notauimus.

Art. 3. huius quæſt.

ARTICVLVS VI.

Vtrum donum intellectus diſtinguatur ab alijs donis.

AD SEXTVM ſic procedit. Vr̄ q̄ donū intellect⁹ nō diſtiguat ab alijs donis. Quorū. n. oppoſita ſunt eadē, ipſa quoq; ſūt eadē: ſed ſapiæ opponit ſtultitia, hebetudini itellect⁹, ꝑcipitationi cōſiliū, ignorātię ſcia, ut patet p̄ * Gre. 2. Moraliū. ᵇ Nō vident āt differre ſtultitia hebetudo, ignorātia, & præcipitatio. ergo nec intellectus diſtinguitur ab alijs donis.

¶ 2 Præt. Intellectus q̄ ponit virtus intellectualis differt ab alijs intellectualibus virtutibus per hoc ſibi propriū q̄ eſt circa pricipia p̄ ſe nota: ſed donū itellectus ñ eſt circa aliqua pricipia p̄ ſe nota, q̄a ad ea, q̄ naturalr̄ p̄ ſe cognoſcūt; ſufficit naturalis habit⁹ primorū principiorū Ad ea uero q̄ ſupnaturalia ſūt, ᵇ ſufficit fides, q̄a articuli fidei ſūt ſicut priapricipia i ſupnaturali cognitiōe, ſicut dictū * ē ergo donū itellectus nō diſtiguit ab alis donis intellectualibus.

¶ 3 Præt. Oīs cognitio intellectiua vel eſt ſpeculatiua, vel practica: ſed donū intellect⁹ hēt ſe ᵇ ad utrūq;, ut dictū * eſt. ergo ñ diſtinguit ab alijs donis intellectualib. ſed omnes in ſe complectit.

Sed contra eſt, q̄ q̄cūq; cōnumerant ad inuicē, oportet ea eſſe aliquo mō abinuicē diſtincta, q̄a diſtinctio eſt principiū numeri: ſed donūitellectus connumeratur alijs donis, ut patet Iſa. 11. ergo donū intellectus eſt diſtinctū ab alijs donis.

Respon. Dicēdū, q̄ ᵐ diſtinctio doni itellect⁹ ab aliis trib. donis. ſ. pietate, fortitudine, & timor, manifeſta ē: * q̄a donū itellect⁹ ꝑtinet ad uim cognoſcitiuā, illa verò tria ꝑtinēt ad uim appetitiuā. Sd̄ ᵖ dr̄ia hui⁹ doni itellect⁹ ad alia tria. ſ. ſapiam, ſciam & cōſiliū, q̄ ēt ad uim cognoſcitiuā ꝑtinēt, nō ēad eò manifeſta. Vr̄ āt q̄buſdā, q̄ donū itellect⁹ diſtiguat à dono ſciæ, & cōſilij p̄ hoc, q̄ illa duo ꝑtineāt ad practicā cognitionē, donū āt itellect⁹ ad ſpeculatiua. A dono uerò ſapiæ, q̄ ēt ad ſpeculatiuā cognitionē ꝑtinet, diſtiguit i hoc, q̄ ad ſapiam ꝑtinet iudiciū, ad itellectū uerò capacitas itellect⁹ eorū, q̄ ꝓponunt, ſeu penetratio ad itima eorū, & ſm̄ hoc s. * numerū donorū aſſignauim⁹. Sd̄ diligēter ītuēti, donū itellect⁹ ñ ſolū ſe hēt circa ſpeculāda, ſed ᵈ ēt circa operāda, ut dictū † ē. Et ſiſiter ēt donū ſciē circa utrūq; ſe hēt, ut ĩ. * dicet: & iō oportet alr̄ eorūdiſtīctionē accipeꝛ. Oīa. n. hęc quatuor dona ordinant ad ſupnaturalē cognitionē, q̄ ī nobis p̄ fidē fundat. Fides āt ē ex auditu, ut dr̄ Ro. 10. Vñ oportet aliqua ꝓponi hoī ad credēdū ñ ſicut viſa, ſed ſicut audita, q̄b. p̄ fidē aſſentiat. Fides āt primò q̄dē, & prīcipalr̄ ſe hēt ad ueritatē primā: ſecūdariò ad q̄dā circa creaturas cōſiderāda: & ulteri⁹ ſe extendit ēt ad directionē humanorū operū, ſm̄ q̄ p̄ dilectionē opat, ut ex dictis * patet. Sic ergo circa ea, q̄ fidei ꝓponunt credēda, duo requirunt ex parte nr̄a. Primò q̄dē, vt ītellectu penetrent, vel capiant: & hoc ꝑtinet ad donū ītellect⁹. Scd̄ò aūt, oportet ut de eis hō hēat iudiciū rectū, ut æſtimet his ēe inhęredū, & ab eorū oppoſitis recedēdū. Hoc ergo iudiciū q̄tū ad res diuinas, pertinet ad donū ſapiētię: quātū uerò ad res creatas, pertinet ad donum ſcię: quantū vero ad applicationē ad ſingularia opa, ꝑtinet ad donū cōſilij.

Concl. m

Concl. p

*1. 2. qu. 68. ar. 4. D. 1141

†Ar. 3. huius queſt.

*Ar. 3. q. ſequen.

*q. 1. ar. 1. & 6. ad 1. & q. 4. ar. 2. ad 3 & att.

Dona iſta quid faciant ſancti intellectus ſapiētia ſcientia conſiliū.

Ad I. ergo dicēdū, q̄ ꝑdicta dr̄ia quatuor donorū manifeſtè cōpetit diſtīctioni eorū, q̄ Gre. * ponit eis ēe oppoſita. Hebetudo. n. acuitati opponit. Dr̄. n. p̄ ſiſitudinē itellect⁹ acut⁹, q̄ñ pōt penetrare ad ītima eorū, q̄ ꝓponunt. Vñ hebetudo mētis ē, p̄ q̄ mēs ad ītima penetrare nō ſufficit. Stult⁹ āt dr̄ ex hoc, q̄ puerſe iudicat circa cōem finē uitę: & iō ꝓpriè opponit ſapię, q̄ facit rectū iudiciū circa uñem cām. Ignorātia uerò īportat defectū mētis ēt circa q̄cūq; particularia. & iō opponit ſcię, per q̄ hō hēt rerū iudiciū particulares cas. ſ. circa creaturas. Præcipitatio uerò manifeſtè opponit cōſilio, p̄ q̄ hō ad actionē ñ ꝓcedit añ deliberationē rōis.

*Loco citato largum.

Hebetudo ſtultit. ignorantia præcipitatio.

Ad II. dicēdū, q̄ donū itellect⁹ ē circa prīa prīcipia cognitionis gratuitæ, aliter tamen q̄ fides. Nam ad fidem pertinet eis aſſentire: ad donū uerò intellectus pertinet mente penetrare ea q̄ dicunt.

Ad III. dicēdū, q̄ donū ītellect⁹ ꝑtinet ad vtrāq; cognitionē, ſ. ſpeculatiuā, & practicā, ñ q̄tū ad iudiciū, ſd̄ q̄tū ad appħēſionē, vt capiant ea q̄ dicūt.

SVPER

SVPER QV. VIII. ART. VII. & VIII.

Bannes eodem art.

Porrecta per totum. 45

IN 7. ãt & 8. articulis nihil ſcribendũ occurrit. niſi ꝙ Nouitij caueant in rñſione ad ſcdm 8. art. ab errore incurrendo ꝑ illa verba Fides non põt vniuerſaliter pręcedere intellectũ. Nã ſi per intellectũ hic intelligerẽt donum intellectus, errarent qm̃ fides præcedit & natura, & tpe q̃que donũ intellectus ad quod nõ ſpectat qd cunq; intelligere ſed intellectionis perfectio ſaltem reſpectu vltimi finis, quæ eſt propria his, qui ſunt in gr̃a, vt patet ex dictis. Sed intelligit au thor per intellectum oẽm actum percipiẽdi, qui natus eſt perfici per donum intellectus & ideo appoſuit ly vniuerſaliter. Natum ſiquidem eſt intellectus donum perficere oẽm perceptionem intellectiuã ſpectantem ad fidem, ſi ue illa præcedat, ſiue ſubſequatur donum intellectus.

11. q. 69. art. 3. cor. & ad 3. It. 3. diſ. 34. q. 1. ar. 4. & 6. co. — *1 2. q. 3. ar. 8. — ¶L. 1. c. 9. parũ ante mediũ tom. 4.

ARTICVLVS VII.

Vtrum dono intellectus reſpondeat ſexta beatitudo, ſcilicet, Beati mundo corde &c.

AD SEPTIMVM ſic procedit. Vr̃ ꝙ dono intellectus non rñdeat beatitudo ſexta. ſ. Beati mũdo corde, qm̃ ipſi Deũ videbunt.[h] Munditia. n. cordis maximè vr̃ ꝑtinere ad affectũ: ſed donũ intellectus nõ ꝑtinet ad affectum, ſed magis ad vim intellectiuam. ergo prædicta beatitudo non rñdet dono intellectus.

¶2 Pręt. Act. 15. dr̃. Fide[h] purificans corda eorũ: ſed per purificationem cordis acquirĩt munditia cordis. ergo prædicta beatitudo magis ꝑtinet ad veritatẽ fidei, q̃ ad donum intellectus.

¶3 Prę. Dona Spũs ſc̃ti[h] ꝑficiũt hoiem in pñti uita: ſed uiſio dei non ꝑtinet ad uitã pñtẽ: ipſa. n. beatos facit, ut ſ. * habitũ ẽ. ergo ſexta beatitudo cõtinẽs viſionem Dei, non pertinet ad donum intellectus.

SED CONTRA eſt, quod Aug. dicit in lib. † de ſermone Dñi in mõte. Sexta operatio Spũſſc̃ti, quæ eſt itellectus, cõuenit, mũdis corde, q purgato oculo poſſunt videre, quod oculus non uidit.

Duo in omni beatitudine.

RESPON. Dicẽdũ, ꝙ in ſexta beatitudine, ſicut & in alijs, duo cõtinent̃. Vnum per modum meriti. ſ. mũditia cordis, aliud ꝑ modũ p̃mij. ſ. uiſio Dei, vt * ſ. dictũ eſt. Et [m] utrũq; ꝑtinet aliquo mõ ad donũ intellect⁹. * Eſt. n. duplex mũditia, una qdẽ p̃ambula, & diſpoſitiua ad Dei uiſionem, q̃ eſt depuratio affect⁹ ab inordinatis affectionib. Et hæc qdẽ munditia cordis fit per uirtutes, & dona, q̃ pertinẽt ad vim appetitiuã. Alia uerò mũditia cordis eſt, q̃ eſt quaſi cõpletiua reſpectu uiſionis diuinæ. Et hoc qdẽ eſt munditia mẽtis depuratæ à phãtaſmatib. & errorib. vt. ſ. ea, quæ de Deo proponunt̃, non accipiant̃ per modũ corporaliũ phantaſmatũ, nec ſ̃m hæreticas ꝑuerſitates. Et hãc mũditiã facit donũ intellect⁹. Similiter ẽt duplex eſt Dei uiſio, vna qdẽ ꝑfecta, ꝑ q̃ vr̃ Dei eſſentia. Alia uerò imperfecta, ꝑ qua etſi nõ uideam⁹ de Deo q̃ ſit, videm⁹ tñ q̃d nõ eſt: & tãto in hac uita Deũ perfecti⁹ cognoſcim⁹, q̃tò magis intelligim⁹ eũ excedere quicqd intellectu cõprehendit̃. Et utraq; Dei uiſio pertinet ad donũ intellect⁹. Prima qdẽ ad donũ intellectus cõſummatũ, ſ̃m quod erit in patria: ſecũda uerò ad donũ intellect⁹ inchoatũ, ſ̃m quod hr̃ in uia. Et ꝑ hoc patet rñſio ad obiecta. Nã primæ duæ rõnes procedunt de prima munditia. Tertia uerò de perfecta Dei uiſione. Dona aũt, & hmõi nos ꝑficiunt ſecundum quandam inchoationem, & in futuro implebuntur, ut ſupra * dictum eſt.

* P. 8. q. 69. q. art. 2. & 4. — *Concl. in* — * In corp. ar. & q. 68. ar. 6. & q. 69. ar. 2.

ARTICVLVS VIII.

Vtrum in fructibus fides reſpondeat dono intellectus.

Bannes eodem art.

Porrecta per totum. 46

AD OCTAVVM ſic procedit. Vr̃ ꝙ in fructib. fides nõ rñdeat dono intellectus.[h] Intellect⁹. n. eſt fruct⁹ fidei. Dr̃. n. Iſa. 7. Niſi credideritis, nõ itelligetis. ſ̃m aliã lr̃am, ubi nos habem⁹. Si ñ credideritis, ñ ꝑmanebitis. ñ ergo fides ẽ fruct⁹ itellect⁹.

¶2 Pręt.[h] Pri⁹ nõ eſt fruct⁹ poſterioris: ſed fides vr̃ ẽe prior itellectu, qa fides eſt fundm̃ toti⁹ ſpũalis ędificij, ut ſ. * dictũ ẽ. ergo fides ñ ẽ fruct⁹ itellect⁹.

¶3 Prę. Plura ſunt dona ꝑtinẽtia ad intellectũ, q̃ ꝑtinẽtia ad appetitũ: ſed inter fruct⁹ ponit̃ tm̃ unũ ꝑtinẽs ad intellectũ. ſ. fides, oĩa uerò alia ꝑtinent ad appetitum. ergo fides non magis ur̃ rñdere intellectui, quàm ſapientiæ, uel ſciẽtiæ, ſeu[h] cõſilio.

SED CONTRA eſt, ꝙ finis uniuſcuiuſq; rei ẽ fructᵘ eius: ſed donũ itellect⁹ ur̃ pricipalr̃ ordinari ad certitudinem fidei, q̃ ponit̃ fructus. * Dicit. n. gl. ad Gal. 5. ꝙ fides ẽ, q̃ ẽ fruct⁹. & de iuiſibilibus certitudo. ergo i fructib⁹ fides rñdet dono intellectus.

RESPON. Dicendum, ꝙ ſicut ſ. * dictum eſt cum de fructibus ageret, fruct⁹ ſpũs dicuntur vltima, & delectabilia, q̃ in nobis proueniunt ex uirtute Spũſancti. Vltimũ ãt & delectabile hẽt rõnem finis, qui eſt propriũ obiectũ uolũtatis. Et iõ oportet, ꝙ illud qđ eſt vltimũ & delectabile in uoluntate, ſit quodãmõ fruct⁹ oĩum aliorũ, q̃ ꝑtinẽt ad alias potẽtias. Scd̃m hoc ergo doni, uel uirtutis ꝑficientis aliquã potẽtiã põt accipi duplex fructus, vnus qdẽ ꝑtinẽs ad ſuã potẽtiã: alius ãt quaſi vltimus ꝑtinens ad uoluntatẽ. Et ſ̃m hoc dicẽdũ eſt, ꝙ [m] dono intellectus rñdet ꝑ ꝓprio fructu fides. ſ. fidei certitudo: ſed pro vltimo fructu reſpondet ei gaudium, quod pertinet ad uoluntatem.*

AD PRIMVM ergo dicendum, ꝙ intellectus eſt fructus fidei, quæ eſt uirtus. Sic ãt non accipitur fides, cum dr̃ fructus, ſed pro quadam certitudine fidei, ad quã hõ peruenit per donum intellectus.

AD II. dicendũ, ꝙ fides nõ põt vlr̃ ꝓcedere intellectũ. Nõ. n. poſſet hõ aſſentire credẽdo aliquibus propoſitis, niſi ea aliqualiter itelligeret: ſed ꝑfectio itellect⁹ cõſequit̃ fidẽ, q̃ ẽ uirt⁹, ad quã qdẽ intellect⁹ ꝑfectionẽ ſequit̃ q̃dam fidei certitudo.

Ad TERTIVM dicẽdũ, ꝙ cognitionis practicę fruct⁹ nõ põt eẽ in ipſa: qa talis cognitio nõ ſcit̃ ꝑ ſe, ſed ꝑ aliud: ſed cognitio ſpeculatiua hẽt fructũ in ſeipſa. ſ. certitudinẽ eorũ, quorũ eſt. Et iõ donoo cõſilij, ꝙ ꝑtinet ſolũ ad cognitionẽ practicã, ñ rñdet aliqs fruct⁹ ꝓprius. Donis aũt ſapiæ, itellect⁹, & ſciæ, q̃ pñt ẽt ad ſpeculatiuã cognitionẽ ꝑtinere, rñdet ſolũ vn⁹ fruct⁹, q eſt certitudo ſignata noĩe fidei. Plures aũt fruct⁹ ponunt̃ ꝑtinẽtes ad partem appetitiuã: quia, ſicut iã dictum * eſt, rõ finis, qui importatur in noĩe fructus, magis pertinet ad uim appetitiuam, quàm intellectiuam.

3. d. 34. q. 1. artic. 5. cor. fin. — * q. 4. ar. 1. & 7. — * Gloſ. interlinea. ibid. — * P. S. q. 70. ar. 1. — *Concl. in* — *Progreſſio fidei intellectus vnde et quo.* — * In corp. art.

QVAESTIO IX.

De dono ſcientiæ, in quatuor articulos diuiſa.

DEINDE conſiderandum eſt de dono ſcientiæ.

SVPER QV. IX. ART. I. & II.

Bannes eodem art.

IN tota quæſtione, 9. duo nota. Primo, actũ doni ſciæ, conſiſtere

conſiſtere in iudicio hĩtẽ pro medio crea turas: pro obiecto ve ro credendũ,& agen dum, & ipſum iudi- cium ex habitu ita ꝙ ad ſciam ſpectat ex habitu grã gratum facientis iudicare qd credendum, & quid non credendum, & quid euitandũ ſcdm rõnes inferiores. Hæ ſunt propriæ creatu rarum cauſæ, ex qui bus iudicium fit.

Porrecta per totum. 47 Supra. q. 8. artic. 6. cor.

¶ Scdo, ꝙ in reſiſione ad tertiũ. 2. art. non dr̃ ꝙ ſciæ mediæ ſũt magis mathematicæ ꝙ naturales: cum falſum ſit abſolute loquendo: quia ſimpliciter ſunt ſciæ naturales, vt pote non abſtrahentes a materia ſenſibili. Oĩs.n.ſcia nõ abſtrahens a materia ſenſibili, eſt naturalis, vt patet 6. Metap. Sed dr̃, ꝙ connumerantur magis cũ mathematicis, ut pote eis ſimiliores. Et de connumeratione quidem liquet, quia cũ Geometria, & Arithmetica ſciæ mediæ numerantur inter liberales artes, de ſimilitudine autẽ in modo demonſtrãdi, manifeſtũ eſt, dũ mẽſurando, & quantificando, concluſiones monſtrant. Verũ qa medium vtrunq; ſapit extremum, & ſciẽ iſtæ ex parte formæ, ex mathematica veniunt & pendent: ex parte vero materiæ phyſicæ ſunt, ſermones doctorũ pie interpretandi ſunt, ſi qñ ad alterum extremũ nimis declinant.

* Lib. 1. Poſt. text. 5. to. 1.

† P. 5. q. 6 ar. 2. & ar. 4. q. pced. * Aug. 14. de Trin. c. 1. tom. 3.

* q. 1. 2. q. 68. ar. 8.

† q. 8. ar. 2.

* 1. 2. q. 68 ar. 2. & 8.

Et circa hoc quęrunt̃ quatuor.

¶ Primo, Vtrum ſcia ſit donum.

¶ Secũdo, Vtrũ ſit circa diuina.

¶ Tertio, Vtrum ſit ſpeculatiua, vel practica.

¶ Quarto, Quæ beatitudo ei reſpondeat.

ARTICVLVS I.

Vtrum ſcientia ſit donum.

AD PRIMVM ſic proceditur. Vr̃ ꝙ ſcia nõ ſit donũ. Dona.n. Spũſſcti naturalẽ facultatẽ excedũt: ſed ſcia importat effectũ quẽdã naturalis rõnis. Dicit.n. phĩs i 1. Poſteriorũ,* ꝙ demõſtratio ẽ ſyllogiſm⁹ faciens ſcirẽ: ergo ſcia ñ ẽ donũ ſpũſſcti.

B

¶ 2 Prę. Dona Spũſſcti ſunt cõia oĩb. ſctis, ut ſ. † dictũ eſt: ſed Augu. 14. de Tri * dicit, ꝙ ſcia non pollẽt plurimi fideles q̃uis polleãt ipſa fide. ergo ſcia ñ ẽ donũ

¶ 3 Prę. Donũ eſt pfectius uirtute, ut ſ.* dictũ eſt. ergo unum donũ ſufficit ad pfectionẽ uni⁹ uirtutis: ſed uirtuti fidei rñdet donũ intellectus, ut ſ. † dictum eſt. ergo nõ rñdet ei donũ ſciæ, nec apparet cui alij uirtuti rñdeat. ergo cũ dona ſint pfectiones uirtutum, ut ſ.* dictum eſt, ur̃ ꝙ ſcientia non ſit donum.

C

SED CONTRA eſt, qđ Iſa. 11. cõputatur inter ſeptem dona.

RESP. dicẽdũ, ꝙ grã eſt pfectior q̃ natura, uñ nõ deficit in his, in qb. hõ p naturã pfici pt. Cũ aũt hõ p naturalẽ rõnẽ aſſẽtit ſm itellectũ alicui veritati, dupl̃r pficit̃ circa ueritatẽ illã. primò qdẽ, qa capit eã: ſecũdò qa de ea certũ iudiciũ hẽt. Et iõ ad hoc ꝙ itellect⁹ human⁹ pfectè aſſẽtiat veritati fidei, duo reqrunt̃, quorũ unũ eſt, ꝙ ſanè capiat ea, q̃ proponũtur: quod pertinet ad donum intellectus, ut ſupra * dictum eſt. Aliud autem eſt, ut habeat certum & rectum iudicium de eis, diſcernendo. ſ. credenda à non credendis: & ad hoc necceſſarium eſt donum ſcientiæ.

D

* q. 9. arti. 6.

Concl.

E

AD PRIMVM ergo dicẽdum, ꝙ certitudo cognitionis in diuerſis naturis inuenit̃ diuerſimodè, ſm diuerſã cõditionẽ uniuſcuiuſq; naturę. Nã hõ cõſequit̃ certũ iudiciũ de ueritate p diſcurſũ rõnis, & iõ ſcia humana ex rõne demõſtratiua acqritur. Sed in Deo eſt certũ iudiciũ ueritatis abſq; oĩ diſcurſu p ſimplicẽ ituitũ, ut i 1 dictũ* eſt. Et iõ diuina ſcia nõ eſt diſcurſiua, uel rõcinatiua, ſed abſoluta & ſimplex, cui ſimilis ẽ ſcia, q̃ ponit̃ donũ Spũs ſancti, cũ ſit quædã participata ſimilitudo ipſius.

* p. p. q. 14 art. 7. D. 475.

AD SECVNDVM dicẽdũ, ꝙ circa credẽda duplex ſcia põt haberi. Vna quidẽ, per quã homo ſcit, qd credere dẽat, diſcernẽs credẽda à non credẽdis: & ſm hoc ſcia eſt donũ, & cõuenit oĩb. ſanctis. Alia verò eſt ſcia circa credẽda, p q̃ hõ nõ ſolũ ſcit, qd credi dẽat, ſed ẽt ſcit fidem manifeſtare, & alios ad credẽdũ inducere, & cõtradictores cõuincere. Et iſta ſcia ponit̃ iter grãs gratis datas, q̃ nõ dat̃ oĩb. ſed qbuſdã. Vñ Aug. poſt uerba inducta,* ſubiungit. Aliud eſt ſcire tm̃modo, quid hõ credere dẽat, aliud ſcire quẽadmodũ hoc ipſum, ꝙ credit̃ & pijs auribus opituletur, & contra impios defendatur.

* Lib. 4. de Trin. c. 4 a medio, tom. 3.

AD TERTIVM dicendũ, ꝙ dona ſunt perfectiora virtutibus moralib. & intellectualib. nõ ſunt aũt perfectiora virtutib. theologicis: ſed magis oĩa dona ad pfectionẽ theologicarũ uirtutũ ordinant̃, ſicut ad finẽ. Et iõ non eſt inconueniens, ſi diuerſa dona ad unã uirtutẽ theologicam ordinentur.

ARTICVLVS II.

Vtrum ſcientiæ donum ſit circa res diuinas.

Bannes eodem art.

Porrecta per totum. 48

AD SECVNDVM ſic procedit̃. Vr̃ ꝙ ſcię donum ſit circa res diuinas. Dicit.n. Aug. 14.* de Trini. ꝙ per ſciam gignit̃ fides, nutrit̃, & roborat̃: ſed fides eſt de rebus diuinis, quia obiectum fidei eſt ueritas prima, ut ſupra † habitum eſt. ergo & donum ſcientiæ eſt de rebus diuinis.

3. d. 35. q. 2. art. 3. q. 1.

* Li. 14. de Trin. c. 1. a medio, tom. 3.

† q. 1. arti. 1.

¶ 2 Præt. Donum ſcientiæ eſt dignius, quàm ſcientia acquiſita: ſed aliqua ſcientia acquiſita eſt circa res diuinas, ſicut ſcientia Metaphyſicæ. ergo multò magis donum ſciẽtiæ eſt circa res diuinas.

¶ 3 Præt. Sicut dr̃ Roma. 1. Inuiſibilia Dei per ea, q̃ facta ſunt, intellecta conſpiciuntur. ſi ergo eſt ſcia circa res creatas, vr̃ ꝙ etiã ſit circa res diuinas.

SED CONTRA eſt, quod Aug. 14.* de Trin. dicit. Rerum diuinarum ſcia propriè ſapiẽtia nũcupet̃: humanarũ aũt propriè ſcientiæ nomen obtineat.

* Li. 13. c. 1. & li. 12. cap. 14. to. 3.

RESPON. Dicẽdum, ꝙ certũ iudiciũ de re aliqua maximè dat̃ ex ſua cã, & iõ ſm ordinem cãrũ oportet eſſe ordinem iudiciorum. Sicut.n. cã prima eſt cã ſecũdæ, ita p cãm primam iudicat̃ de cã ſecunda. De cã aũt prima nõ põt iudicari p aliam cãm: & iõ iudiciũ qđ fit p cãm primam, eſt primũ & pfectiſſimum In his aũt, in quibus aliquid eſt perfectiſſimum, nomen cõe gñis appropriatur his, quæ deficiunt à pfectiſſimo. Ipſi aũt perfectiſſimo adaptat̃ aliud ſpãle nomen, ut patet in Logicis. Nã in gñe cõuertibiliũ illud, quod ſigñat quod quid eſt ſpãli noĩe diffinitio uocat̃: q̃ aũt in hoc deficiũt cõuertibilia exiſtẽtia, nomen cõe ſibi retinẽt. ſ. ꝙ ppria dicuntur. Quia ergo nomen ſciæ importat qdã certitudinẽ iudicij, ut dictũ* eſt, ſiquidẽ certitudo iudicij fit p altiſſimam cãm illius gñis, p quam põt de oĩb. iudicare, habet ſpeciale nomen, quod eſt ſapientia. Dr̃.n. ſapiens in unoquoq; gñe, q nouit altiſſimam cãm illius generis, per quã põt de oĩb. iudicare. Simpliciter aũt ſapiens dr̃, qui nouit altiſſimam cãm ſimpliciter. ſ. Deum. Et iõ cognitio diuinarũ rerũ uocat̃ ſapientia: cognitio uerò rerũ humanarum uocat̃ ſcia, quaſi cõi noĩe importãte certitudinẽ iudicij appropriato ad iudiciũ, quod fit per cauſas ſecundas. Et ideo ſic accipiendo ſciẽtiæ nomen, ponitur donum diſtinctum a dono ſapientiæ

Nota hoc ad intelligendum ꝙ Nemo iudicat primã ſedẽ, ut cõmunẽ Romanam.

Regula nominum.

* Art. pce.

pientiæ

Concl. m pientiæ. Vnde m donum ſcientiæ eſt ſolùm circa res humanas, uel ſolùm circa res creatas. n

Ad primvm ergo dicendũ, ꝙ licet ea, de quib. eſt fides, ſint res diuinæ & æternę, tñ ipſa fides eſt quoddam tpale in animo credentis. Et iõ ſcire qd credendum ſit, ptinet ad donum ſciæ. Scire autem ipſas res creditas ſm ſeipſas per quãdã unionẽ ad ipſas, ptinet ad donũ ſapiæ. Vnde donũ ſapiæ magis rñdet charitati, quæ unit mentem hoĩs Deo.

Ad secvndvm dicendũ, ꝙ rõ prima pcedit ſm quod cõiter nomen ſciæ ſumitur. Sic autẽ ſcia nõ ponitur ſpeciale donum, ſed ſecundùm, quod reſtringitur ad iudicium, quod fit per res creatas. G

q. 1 art. 1 Ad tertivm dicendum, ꝙ ſicut ſ.* dictũ eſt, q̃libet cognoſcitiu9 habit9 formaliter qdẽ reſpicit mediũ, p quod aliqd cognoſcit: materialiter ãt id, quod per mediũ cognoſcit. Et qa id qđ eſt formale, poti9 eſt: iõ illę ſcię, q̃ ex pricipijs mathematicis cõcludũt circa mam naturalẽ, magis cũ mathematicis cõnumerant, ut potẽ eis ſimiliores, licèt q̃tũ ad mãm magis cõueniat cũ naturali. Et pp hoc dr̃ in 2. Phy. ꝙ ſunt magis naturales. Et iõ cũ hõ p res creatas Deũ cognoſcit, magis ur̃ hoc pertinere ad ſciam, ad q̃ pertinet formaliter, q̃ ad ſapientiã, ad quam pertinet materialiter. Et ecõuerſo cũ ſm H res diuinas iudicamus de rebus creatis, magis hoc ad ſapientiam, quàm ad ſcientiam pertinet.

formale materiale tħ ſcia mathematica.

Li. 2. tex. 20. to. 2.

Articvlvs IIII.

Vtrum ſcientiæ donum ſit ſcientia practica.

Bannes eodem art.

Porrecta per totũ.

49

AD tertivm ſic pcedit. Vr̃ ꝙ ſcia, q̃ ponit donũ, ſit ſcia practica. Dicit. n. Aug. 12. de Trin. ꝙ actio, qua exteriorib. reb. utimur, b ſcientiæ deputatur: ſed ſcia, cui deputatur actio, eſt practica. ergo ſcientia, quæ eſt donum, eſt ſcientia practica.

Inf. q. 52 ar. 2. ad 2. 3. Et 3 di. 35. ar. 3. q. 2.

¶ 2 Prę. Gre.† dicit in 1. Mor. Nulla eſt ſcia, ſi vtilitatẽ pietatis nõ hẽt: Valde inutilis eſt pietas, ſi ſcię diſcretione caret. Ex qua authoritate hr̃, ꝙ ſcia dirigit pietatẽ: ſed hoc nõ põt cõpetere b ſciæ ſpeculatiuę. ergo ſcientia, quæ eſt donum, non eſt ſpeculatiua, ſed practica. I

Li. 12. c. 14. parũ a principio to. 3.
†Li. 1. Mora. c. 32. a medio.
Vide ne ſcitia tua ſit nulla.

¶ 3 Pręt. Dona Spũſſcti non hñtur, niſi a iuſtis, vt ſ.* habitum eſt: ſed ſcia ſpeculatiua poteſt haberi ẽt ab iniuſtis, ſm illud Iac. 4. Scienti bonum, & nõ facienti peccatum eſt illi. ergo ſcientia, quæ eſt donum, non eſt ſpeculatiua, ſed practica.

q. pręce. ar. 5. & 1. 2. q. 68.

Sed contra eſt, ꝙ Gre. dicit† in 1. Mor. Scia in die ſuo cõuiuiũ parat, qa in uẽtre mẽtis ignorantiæ ieiuniũ ſuperat: ſed ignorãtia nõ tollit totaliter, niſi p utrãq; ſciã, ſ. & ſpeculatiuã, & practicã. ergo ſcia, q̃ eſt donũ, ẽ & ſpeculatiua, & practica. K

†Li. 1. Mora. ca. 32. ante medium.

Respon. Dicẽdũ, ꝙ ſicut ſ.* dictũ eſt, donũ ſciæ ordinat, ſicut & donũ intellect9, ad certitudinẽ fidei. Fides ãt primò & pricipalr in ſpeculatione cõſiſtit, iq̃tũ. ſ. inhæret primæ ueritati: ſed qa veritas eſt ẽt ultimus finis, p p quẽ operamur, inde ẽt eſt, ꝙ fides ad operationẽ ſe extẽdit, ſm illud Ga. 5. Fides per dilectionẽ operat. Vñ ẽt d m oportet, ꝙ donũ ſciæ primò qdẽ & principaliter reſpiciat ſpeculationẽ, n inquatũ. ſ. hõ ſcit qd fide tenere dẽat. p Secũdariò aũt ſe extẽdit ẽt ad operationẽ, ꝙ ſm F quod per ſciam credibilium, & eorum quæ ad credibilia conſequuntur, dirigimur in agendis.

q. præce. ar. 8.

D. 1114.

Concl. m

Conclu. p

Ad primvm ergo dicendũ, ꝙ Aug. loquit de dono ſciæ, ſm quod ſe extẽdit ad operationẽ. Attribuit. n. ei actio, ſed non ſola, nec primò: & hoc ẽt mõ dirigit pietatẽ. Vnde patet Solutio ad Secũdũ.

Ad tertivm dicendũ, ꝙ ſicut dictũ* eſt de dono intellect9, ꝙ nõ q̃cunq; intelligit, hẽt donũ intellect9, ſed q intelligit quaſi ex habitu gr̃ę: ita ẽt de dono ſciæ ẽ intelligẽdũ. ꝙ illi ſoli donũ ſciæ habeãt, q ex ĩfuſione gr̃ę rectũ iudiciũ hñt circa credẽda, & agẽda, ita ꝙ ĩ nullo deuiẽt à rectitudĩne G iuſtitiæ. Et hæc eſt ſcientia ſanctorum, de qua dicitur Sapi. 10. Iuſtum deduxit Dominus per uias rectas, & dedit illi ſcientiam ſanctorum.

q. 8. ar. 5

Articvlvs IIII.

Vtrum dono ſcientiæ reſpondeat tertia beatitudo ſcilicet, Beati qui lugent &c.

Bannes eodem articul.

Porrecta per totum.

40

AD qvartvm ſic procedit. Vr̃, ꝙ ſciæ non rñdeat tertia beatitudo. ſ. Beati q lugẽt, qm ipſi cõſolabunt. Sicut. n. malũ eſt ca triſtitiæ & luctus, ita ẽt & b bonũ eſt cauſa lætitiæ: ſed p ſciam principalius manifeſtant bona, q̃ mala, q̃ per bona cognoſcunt. Rectum. n. eſt iudex ſuijpſius, & obliq, H vt dr̃ in primo* de Anima. ergo prædicta beatitudo nõ conuenienter reſpõdet ſcientiæ dono.

1. 2. q. 69. a. 3. ad. 2. Et inf. q. 121. ar. 2. Et 3. d. 34. q. 1. ar. 4. co. h. & 2. 6. cor.

Lib. 1. de aĩa textu 85. to. 2.

¶ 2 Præt. b Cõſideratio ueritatis eſt act9 ſciæ: ſed in cõſideratione ueritatis nõ ẽ triſtitia, ſed magis gaudiũ. Dr̃. n. Sap 8. Nõ hẽt amaritudinẽ illi9 cõuerſatio, nec tædiũ cõuict9 illi9, ſed lætitiã & gaudiũ. ergo pdicta beatitudo ñ cõueniẽter rñdet donõ ſcię.

¶ 3 Prę. Donũ ſciæ pri9 cõſiſtit in ſpeculatione, q̃ in operatione, ſed ſm ꝙ cõſiſtit in ſpeculatiõe nõ rñdet ſibi b luct9: qa intellect9 ſpeculatiu9 nihil dicit de imitabili, & fugienda, ut dr̃ in 3.* de Aĩa, neque dicit aliqd lętũ, & triſte. ergo pdicta beatitudo non conuenienter ponit rñdere dono ſciẽtiæ. I

Lib. 3. de aĩa textu 49. tom. 2

Sed contra eſt, quod Aug. dicit in li.† de ſermone Dñi in mõte. Scia cõuenit lugẽtib. q didicerũt quib. malis uincti ſunt, q̃ quaſi bona petierũt.

†Li. 1. c. 4. ante med. tõ. 4.

Resp. Dicẽdũ, ꝙ ſciam pprie ptinet rectũ iudiciũ creaturarũ. Creaturę aũt ſunt, ex qb. hõ occaſionaliter à Deo auertit, ſm illud Sap. 14. Creaturę factę ſunt in odiũ, & muſcipulã pedibus inſipiẽtium, qui. ſ. rectũ iudicium de his nõ habent, dum æſtimant in eis eſſe perfectum bonum: unde in eis finem conſtituendo, peccant, & uerum bonũ per-K dunt. Et hoc dãnũ hoĩ innoteſcit per rectũ iudiciũ de creaturis, quod hr̃ per donum ſciæ. Et iõ m beatitudo luctus ponitur reſpõdere dono ſcientiæ. n

Palpebræ tuæ præcedant greſſus tuos.

Concl. m

Ad primvm ergo dicendũ, ꝙ bona creatã non excitãt ſpũale gaudiũ, niſi quaten9 referunt ad bonũ diuinũ, ex quo pprie conſurgit gaudiũ ſpũale. Et iõ directè qdẽ ſpũalis pax, & gaudiũ cõñs rñdet dono Sapiæ. Dono aũt ſciæ rñdet qdẽ primò luct9 de pteritis erratis: & cõñter cõſolatio, dũ hõ per rectũ iudicium ſciæ creaturas ordinat in bonũ diuinũ. Et iõ in beatitudine ponit luctus p merito, & cõſolatio conſequens pro præmio: quæ qdem inchoat in hac uita, perficitur aũt in futura.

Quo bona create ex ...

A Ad II dicēdū, q̄ ī ipſa cōſideratiōe ueritatis hō gaudet: ſed ď re circa quā cōſiderat veritatē, pōt triſtari quandoq;: & ſm hoc luctus ſcientiæ attribuitur.

Ad III dicēdū, ꝙ ſciētię, ſm qđ in ſpeculatione cōſiſtit, nō rńdet beatitudo aliqua: qa beatitudo hominis conſiſtit in conſideratione creaturarū: ſed in cōtēplatione Dei. ſed aliqualr beatitudo hoīs conſiſtit in debito vſu creaturarū & ordinata affectione circa ipſas: & hoc B dico quātū ad beatitudinē viæ. Et iō ſcientiæ non attribuit̄ aliqua beatitudo ptinens ad contēplationem: ſed intellectui & ſapientiæ, q̄ ſunt circa diuina.

QVAESTIO X.

De infidelitate in communi, in duodecim articulos diuiſa.

Consequenter conſiderādū ē de vitiis oppoſitis. Et primo de ifi C delitate: q̄ opponit̄ fidei. Secundo, de blaſphemia, q̄ opponit̄ confeſſioni. Tertio, de ignorātia & hebetudine, q̄ opponunt̄ ſcientiæ & intellectui.

¶ Circa. Primū cōſiderādū ē de ifidelitate in cōi. Secūdo, de hæreſi. Tertio, de apoſtaſia a fide.

Circa primū q̄runt̄ duodecim.

¶ Primo, Vtrū ifidelitas ſit pcm̄

¶ Secundo, In quo ſit ſicut in ſubiecto.

D ¶ Tertio, Vtrum ſit maximum peccatorum.

¶ Quarto, Vtrum omnis actio infidelium ſit peccatum.

¶ Quinto, de ſpēb⁹ ifidelitatis.

¶ Sexto, De comparatione earum adinuicem.

¶ Septimo, Vtrum cum infidelibus ſit diſputandum de fide.

¶ Octauo, Vtrum ſint cogendi ad fidem.

E ¶ Nono, Vtrū ſit eis cōicandū.

¶ Decimo, Vtrum poſſint Chriſtianis fidelibus præeſſe.

¶ Vndecimo, Vtrum ritus infidelium ſint tolerandi.

¶ Duodecimo, Vtrum pueri infidelium ſint inuitis parentibus baptizandi.

ARTICVLVS I.

Vtrum infidelitas ſit peccatum.

Ad primum ſic ꝓcedit. Vr̄ ꝙ ifidelitas ñ ſit peccatū. Oē enim pctm̄ eſt cōtra natura, ut patet* p Damaſc. in 2. li. ſed infidelitas non vr̄ eſſe contra naturā. Dicit. n. Aug. in li.† de pdeſtinatione ſanctorū, qđ poſſe hr̄e fidē ſicut poſſe hr̄e charitatem naturæ eſt oīum hoium hr̄e āt fidē quēadmodū hr̄e charitatē gr̄ę, eſt fideliū. ergo non hr̄e fidē qđ eſt h infideliū, nō eſt contra naturā, & ita non eſt pctm̄.

¶ 2 Præt. Nullus peccat i eo, qđ vitare nō pōt, qa oē peccatū ē uolūtarium: ſed nō eſt in ptāte hoīs qđ h infidelitatē uitet quā uitare nō pōt, niſi fidē habendo. Dicit. n. Apoſtolus ad Rom. 10. Qūo credēt ei, quē non audierunt? Qūo aūt audient ſine prædicante? ergo infidelitas nō uidetur eſſe peccatum.

¶ 3 Pręt. Sicut dictū* eſt, ſunt ſeptem uitia capitalia, ad q̄ h oīa peccata reducunt̄. Sub nullo āt horū h vr̄ cōtineri infidelitas. Ergo ifidelitas nō eſt peccatū.

Sed contra Virtuti cōtrariatur uitium: ſed fides eſt uirt⁹ cui contrariatur infidelitas. Ergo infidelitas eſt peccatum.

Resp. Dicendū, ꝙ infidelitas dupl'r accipi pōt. Vno mō ſm purā negationē. ut dicat̄ infidelis. ex hoc ſolo, qđ non habet fidē. Alio mō pōt intelligi infidelitas ſm cōtrarietatē ad fidē: qua ſ. aliquis repugnat auditui fidei, uel ēt contēnit ipſam, ſm illud Iſaiæ. 53. Quis credidit auditui noſtro? Et hoc propriē pficitur ratio infidelitatis, &m ſecundùm hoc infidelitas eſt peccatum.ⁿ Si aūt accipiatur ſecūdum negationem pura ſicut in illis, qui nihil audierunt de fide non habet rationē peccati: ſed magis pœnæ: qa talis ignorantia diuinorū ex peccato primi parētis conſecuta eſt. Qui autē ſic ſunt infideles, dānant̄ quidē pp alia peccata, q̄ ſine fide remitti non poſſunt: non aūt damnantur pp infidelitatis peccatum. Vnde Dominus dicit Ioā. 15. Si non ueniſſem, & locutus eis non fuiſſem, peccatum non haberent. Quod exponens Auguſt.* dicit, quod loquitur de illo peccato, quo non crediderunt in Chriſtum.

Ad primum ergo dicendum, ꝙ habere fidē, nō eſt ī nā humana: ſed i natura humana eſt, ut mēs hoīs ñ repugnet iteriori iſtinctui, & exteriori ueritatis pdicationi: vñ īfidelitas ſm hoc ē cōtra nām.

Ad secundum dicendum, quòd ratio illa

SVPER QV. X. ARTIC. I.

Ban. eodem art.

In art. 1. qō. 10. dubiū occurrit, & ſpecialiter i materia primi argumenti. Vr̄ n. omnino, ꝙ infidelitas. i. nolle credere, ñ ſit peccatū. Et rō eſt, quia fides nō eſt neceſſaria ad bonū naturale: ſed ſupnaturale ūn. Ex hoc. n. arguitur ſic. Null⁹ peccat nolendo bona, q̄ ſunt ſupra naturam ſuā, ēt oblata, niſi forte rōne contemptus, quia ſ. deſpicit offerētē, uel oblata. Sed homo. ſalua Dei & donorū ſuorū ſupnaturaliū reuerentia, pōt ea nolle. uolēdo ſtare in ſuis ſolis naturalibus. ergo non peccat nolendo fidē ſuſcipere. Maior patet in ciuilib. Nām ruſticus nolens acceptare ciuilitatem, & ciuis nolēs aſcendere ad nobilitatē, & alij hmōi, nō peccāt. Minor eſt de ſe euidēs ergo. Si dicatur, ꝙ qa hō eſt infirmus, per fidē ſanatur: & iō tenet̄ ad ſanitatē. Vel qa Deus pcepit fidem ſuſcipi ab omnibus: iuxta illud. Qui nō crediderit, condemnabit̄. 16 peccatum eſt non ſuſcipere fidem. Cōtra primū dictū eſt, quia ſecundū hoc nec hō in ſtatu innocentiæ, nec angeli obligati fuiſſent ad fidem, qđ eſt falſum. Contra ſecundum eſt: quia rō præcepti uertitur in dubium. Apparet. n. ꝙ iniuſte præcipiat̄ alicui, aut aſcendas ſupra gradum tuū, aut occideris. Cū uniuerſæ iuſtitiæ noſtræ quaſi pannus menſtruatæ, & miſericordia Domini ſit ſuper omnia opera eius, ſi inique, & crudeliter rex terreſtris offerret ciuibus nobilitatē, aut mortem, quomodo fas eſt dicere, ꝙ Deus miſericordiam offerat creaturis rationalibus fidē cum reliquis ſupernaturalib⁹ donis, cū tali pcepto, aut hoc ſuſcipite, aut mortē? Iuſtitia namque hoc potius exigere uidetur. Aut hæc ſuſcipite, aut priuati eritis fœlicitate ſupernaturali. Vobiſque imputabitur quicquid nobis ex hac refutatione decerit.

¶ Ad hoc dicit̄, ꝙ qa pcepta dātur creaturis rōnalibus, ſecūdū naturas ſeu grad⁹ naturæ, quas habent, & creaturæ rōnales ſupra gradus naturales conſumari in participatione naturæ diuinæ: ita ꝙ inſtitutæ ſunt: cōſequens eſt, vt quemadmodū iuſte ſubduntur præceptis ſpectantibus ad alios gradus, ita iuſte ſubiacent pceptis fidei, ſpei, charitatis ſpectantib. ad gradū, quo participant diuinā naturam. Et licet hæc reſponſio apud doctos non egeat expoſitione, pro nouitiis tñ declaratur. In homine eſt, ſ primis natura uegetatiua, ē natura ſenſitiua, eſt natura intellectiua, eſt demū participatio naturæ diuinę. Et ſicut conſtitutio creaturarū in ſuis ſpeciebus ſpectat ad primā rerū diſtributionem ſecundum diuinæ ſapientiæ rónē: ita conſtitutio creaturarum rōnalium in ſuis naturalibus, & in participatione diuinæ naturæ ad primā rerū cōditionē ſpectat: & tanto plus, quāto ſuperius q. 6. 2. art. 3. dictum eſt. Quod pfectio naturæ inferioris confirmat̄ ex participatione ſuperioris. Quia igitur in homine eſt pars uegetatiua, ad quā ſpectat cōſeruare īdiuiduū, & ſpeciem, oportuit hominē ſubiici præceptis ſpectantib. ad generationem, & cibū & potum. Et ſimiliter quia in homine eſt pars ſenſitiua, ad quam ſpectant paſſiones, oportet hominem ſubiici præceptis ad iram, uel timorem,

An beatitudo uiæ poſſit conſiſtere circa creaturam

Porrecta per totum.

51 Inf. q. 34. ar. 2. ad 2. Et 2. d. 39 q. 1. art. 2. ad 1.

* Lib. 2. c. 4. & ca. 30 & li. 4. c. 21. a medio.

† Aug. c. 5. nō remote a fine, to. 7. 1. 2. q. 84. ar. 4

Duplex infidelitas.

Conclu.

Infidelis pure negatiue damnatur. Sed nō propter infidelitatem ſic plurimi plurimorū antiquorū gentilium.

* Trac. 89 in Ioā. inter principiū & medium tomo 9.

morem, & huiuſmodi. Et ſimiliter, q̃a in eo eſt pars rōnalis, in qua eſt uoluntas, oportet ipſum ſubijci pceptis ſpectantib. ad iuſtitiā, uel iniuſtitiā. Et eadem rōne, quia conſtitutus eſt, ut in ipſo ſit natura diuina participatiue: iō oportet ipſum ſubijci pceptis fidei, ſpei, & charitatis, ad huiuſmodi participationem ſpectantibus. Et ſicut non pōt iure cōqueri de Deo, ꝙ fecerit ipſum in gradu rationali: ita nō poteſt iure conqueri, ꝙ conſtituerit ipſum i hoc ꝙ ſit particeps diuinę naturæ. Et quē ad modū data iam naturæ rōnali non pōt quis refutare pcepta ſpectantia ad illā: ita data iā creaturæ rationali hac participatione, non pōt refutare pcepta ad illam pertinentia. Et p hæc patet clare reſpōſio, & ſolutio q̃ōnis. Nā non eſt ſimile, qd affertur pro ſimili: q̃a non præſupponitur, ꝙ rex poſſit homines cōſtituere in gradibus ſine ipſis hominibus ſicut poteſt Deus, qui creat nos ſine nobis. Nec ſupponitur, ꝙ homines ſint iam cōſtituti in gradu nobilitatis, ut in propoſito inuenitur. Simile aūt eſſet, ſi præſuppoſito, ꝙ iā eſſent ciues in gradu nobilitatis, & rex ura re uellet præcepta regia ſpectantia ad nobiles. Creaturæ náq; rōnales ab initio inſtitutę ſunt, ut eſſent & uiuerent non ſolū ſecundum proprias naturas, ſed ſecūdū diuinæ naturæ conſortium: & ppterea merito præceptis ſupernaturalib. ſubijciuntur, tenenturq; ad maximas gratias Deo, qui eas tanti fecit, ut tā excelſo gradu conſtitueret. Propter quod nō ſolum iuſtum eſt, ut nō credendo priuentur bonis gratuitis, ſed etiā ut damnent, utpote nolentes uiuere ſecūdum cōſtitutā ei diuinitatis participationē a datore, & diſtributore naturarū, & graduum. Propter hos.n. ſcriptum eſt. Homo cum in honore eſſet, non intellexit, cōparatus eſt iumentis inſipiētibus, dū in ppriis naturæ manet opponēs ſe altiſſimæ dāæ iudicio: & iō ſimilis factꝰ eſt illis. Nec excuſanſ a cōtēptu refutātes fidē: q̃a nolunt ſubijci pceptis, q̄b. tenentur, ut iam declaratum eſt.

Superbus omnis hæreticus, ac infidelis.

2. reſpon.

* Lib. 31. Mor. c. 31 a med.

Porrecta per totum.

52

2. diſ. 36. q. 1. ar. 2. ad 4. & 3. di. 23. q. 2 art. 3. q. 1. ad 4.

* ca. 10. & 11. tom. 6.

† ar. præc.

* Gl. ordinaria, ibi.

procedit de infidelitate, ſm qd̄ importat ſimplicē negationē.

Ad iii. dicēdū, ꝙ infidelitas, ſm quod eſt peccatū, oritur ex ſuperbia, ex qua contingit, ꝙ homo intellectū ſuum nō vult ſubijcere regulis fidei, & ſano intellectui Patrū. vnde Greg.* dicit 31. Moral. ꝙ ex inani gloria oriuntur nouitatū pręſumptiones.[f] Quauis poſſet dici, ſicut uirtutes theologicæ nō reducunt ad uirtutes cardinales, ſed ſunt priores eis: ita ēt uitia oppoſita uirtutib. theologicis nō reducunt ad vitia capitalia.

G

ARTICVLVS II.

Vtrum infidelitas ſit in intellectu, ſicut in ſubiecto.

AD SECVNDVM ſic proceditur. Vr̄ ꝙ infidelitas non ſit in intellectu ſicut in ſubiecto. Oē enim peccatum in [h] uoluntate eſt, ut Aug. dicit lib.* de duab. animab. ſed infidelitas eſt quoddam pctm̄, ut dictū† eſt. ergo infidelitas eſt in uoluntate ſicut in ſubiecto, non in intellectu.

H

¶ 2 Præt. Infidelitas habet rōnē peccati ex eo, ꝙ prædicatio fidei contemnitur: ſed cōtēptus ad uoluntatem pertinet. ergo [h] infidelitas eſt in voluntate.

I

¶ 3 Præt. 2. ad Corinth. 11. ſuper illud, Ipſe Satanas transfigurat ſe in angelū lucis,* dicit gloſ. ꝙ ſi angelus malus ſe bonum fingat, & ſi credat bonus, non eſt error morbidus, ſi facit, vel dicit, quę bonis angelis cōgruūt. Cuius rō eſſe vr̄ pp rectitudinē uoluntatis eius, qui ei inhæret, intēdēs bono angelo adhęrere. [h] ergo totū pctm̄ infidelitatis eē vr̄ in puerſa volūtate. Nō ergo ē i itellu, ſicut i ſubiecto.

K

SED CONTRA. Contraria ſunt in eodē ſubiecto: ſed fides, cui cōtrariat infidelitas, eſt ī itellectu ſicut in ſubiecto. ergo & in

F

ꝙ cōſtat ſpectare ad fidē, diſſentire, ſtatim cōſtituit hoīem infidelē. Diſſentire aūt cōtingit tripliciter. Primò, poſitiuè ſentiendo cōtrariū, ut ſi credat qs Deū nō eſſe incarnatū. Secūdò, negatiue, nō ſentiēdo qd̄ cōſtat teneri a fide. Et hoc dupliciter cōtingit, vel nō credēdo ſimpliciter, ut ſi qs non credat Deū eſſe ſcarnatū: vel ſub dubio uacillando, ut ſi qs dubitet Deū eē incarnatū. Et hoc hēt latitudinē iuxta triplicē modū dubij. ſ. opinionis, ſuſpicionis & neutralitatis. Quocūq; aūt dictorū modorū cōtingat diſſentire uolūtariè, id eſt, cū cōſenſu, peccatum eſt infidelitatis. Et hæc notanda ſunt a ſcrutatoribus conſcientiarum.

¶ In eodē articulo q̃ſtio de ſubiecto peccati, ſi moueat, ad pcedentē librū recurratur, vbi ſunt fundamentum huius.

¶ In riſione ad tertiū in eodē articulo, nota pro habētib. viſiones, ultima verba. Cū incipit ad ſua adducere, 1. mala & falſa: & memēto, ꝙ appellatione malorū ueniūt hoc in loco minus bona. Cū.n. Spiritusſanctus æmulet charifmata meliora, ſuadēs, aut ducēs ad minus bona, Spiritusſanctus non eſt.

fidelitas in intellectu eſt.

RESPON. Dicendum, ꝙ ſicut ſupra* dictū eſt, peccatū dr̄ eſſe in illa potentia, q̄ eſt principiū actus peccati. Actus aūt peccati pt habere duplex principiū. Vnū quidē primū & uniuerſale, qd̄ imperat oēs actus peccatorū: & hoc principiū eſt uoluntas: q̃a oē peccatū eſt voluntariū. Aliud aūt principiū actus peccati eſt propriū & proximū, quod elicit peccati actum. Sicut cōcupiſcibilis eſt principiū gulę, & luxuriæ: & ſm hoc gula, & luxuria dr̄ eſſe in concupiſcibili. Diſſentire aūt, q. eſt proprius actus infidelitatis, eſt actus intellectus, ſed moti à volūtate, ſicut & aſſentire: & [m] iō infidelitas ſicut & fides, eſt q̃dē in intellectu ſicut in proximo ſubiecto: in uolūtate aūt ſicut in pximo motiuo.[n] Et hoc mō dr̄ oē pctm̄ eſſe in uoluntate. Vnde patet reſpōſio ad primū.

* 1. 2. q. 74 artic. 1. 2. & 5.

Conclu. m

Ad ii. dicēdū, ꝙ contēptus voluntatis cauſat diſſenſum intellectus, in quo perficitur rō infidelitatis. Vñ cã infidelitatis eſt in uoluntate: ſed ipſa infidelitas eſt in intellectu.

Ad iii. dicendū, quòd ille, qui credit malum angelum eſſe bonū, nō diſſentit ab eo, quod eſt fidei: quia ſenſus corporis fallitur, mens verò non remouetur à uera rectaque ſentētia, ut ibidē dicit* gloſſa: ſed ſi aliquis Satanæ adhæreret, cū incipit ad ſua adducere, id eſt, ad mala & falſa, tunc non caret peccato, ut ibidem † dicitur.

ARTICVLVS III.

Vtrū īfidelitas ſit maximū peccatorū.

AD TERTIVM ſic proceditur. Videtur ꝙ infidelitas nō ſit maximū peccatorum. Dicit.n. Aug. & habetur 6.* quæſtio. 1. Vtrum catholicū peſſimis mo-

SVPER QV. X. ARTIC. III.

Ban. eodem art.

Nic. de Nyſe tracta. 3. p. 3. por. 3. q. 1.

IN art. 3. eiuſdē q̃ō. dubiū, qd eſſe pōt, Qūo oē peccatū formaliter in auerſione cōſiſtit, in pcedēti libro ſolutū eſt, ubi dictū eſt, ꝙ peccatū, ut eſt in gñe mali ſimpliciter, cōſiſtit in auerſione formaliter.

¶ In eodem articulo dubiū Nouitiorū occurrit, Quomodo infidelitas ponitur grauiſſimū peccatū ex genere ſuo, & grauitas eius penſatur ex parte auerſionis. Nā grauitas peccati ex gñe ſuo, quæ eſt grauitas ſubſtātialis eiꝰ, attēditur penes obiectum, ſeu finem peccati, ut in quæſtio. 73. præcedentis libri patet. Auerſio autem in peccato dimidiſ contra obiectum.

* Glo. ordinaria loco citato in arg.

53

† Eodem loco nūc dicto.

Inf. q. 39. ar. 2. Et 3. q. 80. art. 5. cor. Et mal. q. 2. ar. 10. cor. & ad 2. & q. 3. art. 8. ad 1. Et Ro. 2. lec. 2. Et Heb. 10. lect. 3. cor. 4.

* Aug. li. 4 de Bap. cō. Donatiſt. c. 20. in princi. to. 7. Habet 6. q. 1. c. Quæro ergo.

SVPER QV. X. ART. II.

Ban. eodem art.

IN artic. 2. eiuſdem quæſtionis, aduerte, ꝙ ſicut aſſentire his quæ ſunt fidei, conſtituit ſtatim hominem fidelem: ita his,

¶ Ad hoc breuiter dicitur ex prædicto loco, quòd quia auerſio conſequitur conuerſionem ad obiectum, quāto obiectum, ad quod fit conuerſio, peius eſt, tanto auerſio eſt maior: ac p hoc peccatum grauius ex genere, eſt grauius ſecundum auerſionē. & ſic eſt in propoſito. Nam infidelitas, quæ conſiſtit in diſſenſu contemnere ueritatem primam, conuertitur ad cōtrarium primæ ueritati, ac per hoc auerſionem habet a pri-

ribus alicui hæretico, in cuius vita præter id, ꝙ hæreticus eſt, non inueniūt homines quod reprehēdāt, ꝑponere debeamus, nó audeo ꝑcipitare ſententiā: ſed hæreticus eſt infidelis. ergo nó eſt ſimpľr dicēdū, ꝙ infidelitas ſit [b] maximū peccatorum. B

¶ 2 Præt. Illud quod diminuit, vel excuſat peccatū, nō vř eſſe [b] maximū peccatum: ſed infidelitas excuſat, uel diminuit peccatū. dicit.n. Apoſtolus 1. ad Timot. 1. Prius fui blaſphemus, & pſecutor, & cōtumelioſus: ſed miſericordiam cōſecutus ſum quia ignorans feci in incredulitate. ergo infidelitas non eſt maximum peccatum.

¶ 3 Præt. Maiori peccato debeť maior pœna, ſm illud Deut. 25. C Pro menſura pcti erit & plagarū modus: ſed maior pœna debetur fidelibus peccātibus, qua [b] infidelibus, ſecūdū illud ad Hebręos. 10. Quāto magis putatis deteriora mereri ſupplicia, q filiū Dei conculcauerit, & ſanguinem teſtamenti pollutum duxerit, ī quo ſanctificatus eſt? ergo infidelitas non eſt maximum peccatorum.

SED CONTRA eſt, quod Aug. D *dicit, exponens illud Io. 15. Si nō veniſſem, & locutus eis non fuiſſem, peccatū nō haberent. Magnū q̄dē, inquit, quoddam pctm ſub gñali nomine vult ītelligi. Hoc.n. eſt peccatum, ſ. infidelitatis, quo tenentur cuncta peccata. Infidelitas ergo eſt maximum peccatorum.

RESPON. Dicēdū, ꝙ oē pctm formaliter cōſiſtit in auerſione à Deo, ut ſ.* dictū eſt. Vñ tanto E aliqđ pctm eſt grauius, quāto p ipſum hō magis a Deo ſeparať. Per ifidelitatē aūt maximè hō à Deo elōgať, q̄a nec uerā Dei cognitionē hēt. Per falſam aūt cognitionē ipſi⁹ nō appropinquat ei, ſed magis ab eo elōgatur. Nec pōt eſſe, ꝙ quantū ad q̄d Deum cognoſcat, q falſam opinionē de eo hēt: q̄a id, qđ ipſe opinať, nō eſt Deus. Vñ [m] manifeſtū eſt, ꝙ pctm infidelitatis eſt mai⁹ oībus peccatis, q̄ cōtingūt in peruerſitate morū[n]. Secus autem eſt de peccatis, q̄ opponuntur alijs virtutibus theologicis, vt infra* diceť.

AD PRIMVM ergo dicēdū, ꝙ nihil ꝓhibet peccatū, quod eſt grauius ſm ſuū genus, eſſe minus graue ſm aliquas circunſtātias. Et iō Aug. noluit ꝑcipitare ſentētiā de malo catholico, & hæretico alias nō peccante: q̄a peccatū hæretici etſi ſit graui⁹ ex genere, poteſt tñ ex aliqua circunſtantia alleuiari: & econuerſo, peccatum catholici ex aliqua circunſtantia aggrauari.

AD II dicendū, ꝙ infidelitas hēt ignorātiam adiūctā, & hēt diſſenſum ad ea, q̄ ſunt fidei: & ex hac parte hēt rōnē peccati grauiſſimi. Ex parte aūt ignorātiæ hēt aliquā rōnē excuſationis, & maximè quando aliquis ex malitia non peccat, ſicut fuit in Apoſtolo.

AD III dicēdū, ꝙ infidelis ꝓ peccato infidelitatis graui⁹ punit, q̄ ali⁹ peccator ꝓ quocūq; alio peccato, conſiderato pcti gñe: ſed ꝓ alio peccato, puta ꝓ adulterio, ſi committať à fideli, & ab infideli, cæteris paribus grauius peccat fidelis, q̄ infidelis, tū ꝑꝑ notitiā ueritatis ex fide: tum etiam ꝑꝑ ſacramēta fidei, quibus eſt imbutus, quibus peccando contumeliam facit.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum oīs actio infidelis ſit peccatū.

AD QVARTVM ſic ꝓceditur. Videtur ꝙ quælibet actio infidelis ſit peccatum, quia ſuper illud Rom. 14. Omne quod non eſt ex fide, peccatū eſt: *di-

*Tra. 89. in Io. inter principium & medium tom. 9.

*1. 2. q. 71 ar. 6. & q. 73. ar. 3.

*q. 34. ar. 2. & q. 20. art. 3.

ma veritate non ſolum ſecundum affectum, vt vitia moralia: A ſed ſecundum cognitionem, vt in litera dicitur: & propterea eis omnibus grauius eſt.

¶ In eodem articulo dubium ex duplici capite occurrit circa illa verba. Nec pōt eſſe, ꝙ quantū ad quid Deum cognoſcat, qui falſam opinioné de eo habet: q̄a id quod ipſe opinatur, nō eſt Deus. Primo, quia falſa videntur, qm̄ infidelis puta, Iudæus, vel philoſophus refutans fidē incarnationis, quantū ad aliq̄d Deū cognoſcit, puta, ꝙ eſt ſuper oīa actus purus, optimum omnium, prima cā &c. Et hoc opinatū, non aſſumpſiſſe carnem, eſt Deus. Et cōfirmatur, quia aliter fidelitas, & infidelitas non eſſent de eodem, ſcilicet Deo. Et ſemp eſſet æquiuocatio inter fidelē, & infidelē in diſputando &c. Secundò, quia præſupponūt vnū falſum, ſ. ꝙ oīs infidelitas erret circa Deum, cum contingat infidelem errare ī alijs, puta, ꝙ Iſmael nō fuit filius Abrahę, & ſimilibus.

¶ Ad hæc ordine retrogrado dř, ꝙ quia obiectū fidei eſt De⁹, & oppoſita ſunt circa idē, infidelitas circa Deū eſt. Et quemadmodum quicquid ſub fide comprehenditur, inqūtū ad fidē ptinet, inquantū ad Deū reducitť: ita quicquid ad infidelitatē ſpectat vt ſic, ad Deū reducitur. Qui.n. negat Iſmaelem eſſe filiū Abrahæ, affirmat authorem ſacræ ſcripturæ Spiritumſanctū eſſe mēdacē: & ſimile eſt ī alijs. Et ꝓpterea omnis infidelis falſe opinatur de Deo, ut in litera dř.

¶ Ad primum autem dř, ꝙ aliud eſt loqui de infideli vt ſic, & aliud de homine infideli aliā cognitionē habēte. Non.n. dř. in litera, ꝙ homo infidelis nullā habet cognitionem de Deo, quod obiecta impugnant: ſed dicitur, ꝙ per infidelitatem nō cognoſcitur De⁹ nec ſimpliciter, nec ſecūdum quid. Non ſimpliciter, quia falſa alicuius cognitio, non eſt illius cognitio, ſed error de illo: & propterea non facit appropinquare ad illud, ſed elongari ab illo. Ignorātia enim prauæ diſpoſitionis elongat ab eo, quod ſic ignoratur. Nec ſecundum quid, quia falſa enunciatio ut ſic, affert oppoſitum ſubiecti ſimpliciter, uel ſecūdum quid, iuxta materiam neceſſariā, uel contingentem. Cum enim dicitur, Sortes non eſt riſibilis, per iſtam enunciationem affertur non Sortes: quia non riſibile infert non Sortem. Cum autem dicitur, Sortes currit, ipſo ſedente, affertur non Sortes nunc: quia affertur Sortes currens, qui non inuenitur. Et ſic in omni materia patet, quòd falſa enunciatio ut ſic, nihil cognitionis largitur de ſubiecto: quia oppoſitū ſubiecti refert. Et ſi dicatur, ꝙ largitur ſaltē cognitionem incomplexā terminorum, dicendum eſt, quòd huiuſmodi cognitio non ſpectat ad falſam enunciationem, ſed præſupponitur, & in propoſito non ſpectat ad infidelitatē. Vnde in litera nō dicitur, quòd termin⁹ nō apprehenſus, nō eſt Deus: ſed quia id, quod ipſe opinatur, non eſt Deus. Quod enim opinatur infidelis ut ſic, non eſt Deus, ut declaratum eſt. Et per hoc patet ſolutio obiectorum. Aequiuocatio namque eſſet in propoſito ſecundum terminos incomplexos, q ſupponuntur, ſi uariè ſumerentur: ſed non ſic eſt in propoſito. Aliud eſt enim dicere, ꝙ id, quod ſupponitur incarnati, uel non incarnati, eſt Deus: & aliud eſt dicere, ꝙ id, quod affertur ex falſa fide incarnationis, nō eſt Deus. Nam infertur Deus non incarnatus, qui non eſt Deus. Nihil ergo ex infidelitate, inquantum huiuſmodi, cognoſciť de Deo, ſed elongatio fit intellectus ab eo: & iō auerſio maior eſt in ea, q̄ in cęteris moralibus: affectum quidem a Deo: ſed intellectum a creatis ueritatibus auertunt, ut patet in uirtutibus cardinalibus.

¶ In reſponſione ad tertium in eodē articulo, nota quàm grauia ſint ſcelera Chriſtianorum, ut cognoſcentes grauitatē peccatorum, faciamus iudicium, & iuſtitiā de nobis condignè.

Multi ergo ſunt ſine Deo in hoc mundo.

Conclu.

Peccata ꝑ deliwm reſpectu infidelium.

Porrecta per totum.

SVPER QV. X. ART. IIII.

Capr. 2. diſtin. 41. q. 1. con. 1.

Ban. eodem art.

IN artic. 4. eiuſdem quæſtionis dubiū occurrit ex Greg. de Arimino in 38. diſt. & reliquis uſq; ad 41. ſecundi ſententiarum, volente, quòd omnis actus infidelium ſimpliciter, qui nulla fide credunt Deum, ſit malus moraliter, quia deeſt in omnibus circūſtātia ultimi finis, quia. ſ. nō fit recta intentione ꝑꝑ Deum ultimate: quia non cognoſcunt Deū vltimate diligendum propter ſe, & omnia alia propter ipſum.

54 2. d. 7. q. 1. art. 2. cor. 1. Et d. 41 q. 1. art. 2. Et mal. q. 2. ar. 5. ad 7. Et Ro. 14 ſi.

* Sumitť ex Aug & habetur ī libr. Sent. collectarū ex Augu. c. 106. tom. 3.

cit glo. Oīs infideliū vita [h] eſt pctm̄: ſed ad vitam infidelium pertinet oē quod agunt. ergo oīs actio infidelis eſt peccatū.

¶ 2 Præt. Fides [h] ītētionē dirigit: ſed nullū bonū pōt eē, qđ nō ē ex intētione recta. ergo ī īfidelibus nulla actio pōt eſſe bona.

¶ 3 Præt. Corruptio priori corrūpit & [h] poſteri⁹: ſed act⁹ fidei ꝑcedit act⁹ omniū uirtutū. ergo cū ī infidelibus nō ſit act⁹ fidei, nullū bonum opus facere poſſunt, ſed in oī actu ſuo peccāt.

Sed contra eſt, ꝙ de Cornelio adhuc [h] infideli exiſtēte dictū* eſt, ꝙ acceptę erāt eleemoſynæ eius Deo. ergo nō omnis actio infidelis eſt peccatū, ſed aliqua eius actio eſt bona.

*Actuum Apo.c.10.

Resp. Dicēdū, ꝙ ſicut ſupra *dictū eſt, pctm̄ mortale tollit gratiā gratū faciētē, nō aūt totaliter corrūpit bonū naturæ. Vñ cū īfidelitas ſit quoddā peccatū mortale, infideles quidem G gratia carēt, remanet tñ in eis aliquod bonū naturæ. Vñ manifeſtū eſt, ꝙ īfideles nō poſſunt operari bona opera quæ ſunt ex gratia, ſ. opera meritoria: tñ bona opera, ad quæ ſufficit bonum naturę, aliqualiter operari poſſunt. Vnde non [m] oportet quòd in omni ſuo opere peccent: ſed quandocunq; aliquod

* 1.2.q.89. ar.1.&2.

Conclu. m

¶ Et confirmaẜ, quia oīs intētio, qua aliquid aliud à Deo diligitur pp ſe, eſt mala: quia nullum aliud à Deo eſt diligendum pp ſe, quia nō eſt ſummè diligendum. Et probatur hæc ultima ſequela. ſ. Non eſt ſummè diligendum. ergo non eſt pp ſe diligēdum: quia pp ſe diligendum, poteſt vltimatè diligi, ita ꝙ multa poſſunt pp illud ultimatè diligi. ergo eſt ſummè diligēdum. Ergo à deſtructione conſequentis, nō eſt ſummè. ergo nec ꝑpter ſe diligendum.

¶ Et cōfirmatur hoc: quia qua ratione aliquid, puta, actus virtutis, eſt pp ſe diligēdus, pari rōne alia, puta, honor & fama, quæ ſunt ſecundum ſe bona diligibilia, quia præciſè ſunt talia: & ſic vltimatè operari propter honorē & gloriā, non eſſet peccatū, qđ eſt cōtra doctrinā ſanctorum.

¶ Et confirmatur, qa aliter in Gentilibus fuiſſent veræ uirtutes, cōtra Auguſtinū.

¶ Ad euidentiā horū conſiderandū eſt aliquid ex parte ordinis rerū, & aliqd ex parte noſtri. Ex parte ſiquidem rerū apparet, ꝙ ſicut cū ſupremo agente ſtant inferiora agētia, & multa prima agētia in genere hoc, uel illo, ut patet in regnis & actibus: ita cum ultimo fine ſimpliciter totius vniuerſi ſtant multi vltimi fines in gñe hoc, & illo. Nec eſſe vltimū finem in hoc genere derogat ultimo fini ſimpliciter, nec aufert ab ultimo fine in genere ordinari ipſum ad ultimum finem ſimpliciter. Et qm̄ in agentibus agens primum in aliquo genere, puta, dux in exercitu, ꝑōt conſiderari dupliciter. Primò, ut eſt caput & primū mouens in illo ordine: ſecundò, ut eſt motū ab alio, ſ. à primo agente ſimpliciter, nec eſt una & eadē rō ducis primò, & ſecundò mō ſumpti: qa non eſt eadē rō mouentis moti, inquantū mouentis, & inquantū moti, ut patet proportionaliter in finibus, oportet dicere, ꝙ finis vltimus ī genere, habet duas rōnes: Vnā quatenus eſt finis vltimus in illo genere, Et ex hac habet, quatenus eſt finis, ꝙ omnia illius generis ſint ꝑpter ipſum: quatenus vero eſt ultimus in illo, quòd ipſe non ſit propter aliud in illo genere: Alteram, quatenus ordinatus ad finē ultimum ſimpliciter, & ex hac habet, quòd propter aliud ſit. Ex parte autem noſtri conſiderāda ſunt tria. Primo, ꝙ cognoſcere Deum eſſe ultimum finem uniuerſi totius, propter ſe tantū diligendū, & alia propter ipſum, naturali ratione abſq; omni fide patet, & ex 12. Metaphyſ. habetur. Cum enim pars naturaliter ſit pp totum, & totū propter Deum, ut ibi oſtenditur, conſequens eſt, quod naturali ordine patet, quòd homo ſeipſum propter Deum, ut ultimum finem amet: ac per hoc reliqua, quæ amat, propter ſeipſum. Secūdo. quod diligere ſic Deum contingit dupliciter, ſcilicet implicitè, & explicitè. Explicitè quidem, cum ad hoc homo dirigit intentionem ſuam. Implicitè autem, cum ſe habet ſecundum affectum ad res, ut ſunt. Ex eo enim quòd res ſunt rectè ordinatæ, & ad Deum mediante uniuerſo, affectus tendens in res ut ſunt in gradibus ſuis conſtitutæ, tendit in ea implicitè ut ſunt propter uniuerſum, & ultimatè propter Deum. Tertiò, ad diligendum Deum explicitè ut finem naturæ, ſeu uniuerſi, homo nō tenetur ſemper, cū ſit affirmatiuum: nec ſtatim, quia nō prius tenetur ad explicitè diligendum, quàm ad explicitè cognoſcendum. Conſtat autem, quòd poſt multum temporis aduenit homini hæc cognitio, naturaliter loquendo. Ad implicitè autem diligendum Deum ut finem naturę, tenetur homo ſtatim, & ſi non ſemper actualiter, quia eſt affirmatiuum. tenetur tamen quando operatur, ſemper uirtualiter: alioquin peccat uenialiter, uel mortaliter, defectu debitæ circūſtantiæ ultimi finis. Ex his autem facilè ſatisfit obiectis: nā prima ratio nihil ualet. Nā ſimpliciter infideles & poſſunt per philoſophiam noſſe Deū eſſe finem uniuerſi. & ſi neſcirent, ſufficit ad euitādum peccatum in multis ſuis actibus diligere, & intendere Deum implicitè, habendo ſe quandoque ad res, ut ſunt: quāuis hoc nō ſufficiat ad ſalutem æternam, nec ad euitandum omnia peccata.

¶ Ad ſecundum autem dicitur: falſum eſſe, quòd nihil aliud à Deo eſt diligibile propter ſe. Actus enim virtutum ſpeculatiua- F rum ſunt diligibiles propter ſe. Et ad probationem, quòd nihil aliud à Deo eſt ſummè diligibile, reſpondetur, quòd ſicut aliquid habet rationē ultimi finis, ita habet rationem ſummè diligibilis. Quod enim eſt finis ultimus ſimpliciter, eſt diligibile ſummè ſimpliciter: quod autem eſt finis ultimus in genere, eſt diligibile ſummè in genere. Vnde, exēpli gratia, perfectio partis intellectiuæ, quæ propter ſeipſam appetibilis eſt, ſummè appetitur in genere tali, puta, formaliū perfectionum: & ꝑpter ipſā reliqua eius generis appetuntur. Nec hoc eſt conſtituere ipſam finem ultimū ſimpliciter, ſed ī genere. Et per hoc patet reſponſio ad confirmationem de fama & honore: quia non eſt par ratio de omnibus bonis: quia quædā ſunt ultima in aliquo genere, & quædam non. Et quædam ſunt bona, quia ipſa ſunt bona: quædam ſunt ſolū bona, quia utilia: ſicut quędam ſunt agentia prima, quædam non. Et quædam ſunt agentia, & quædam inſtrumenta agentium. H Honor & c. huiuſmodi, inter minima bona ſunt, & tamen in ſuo genere ſummè amare ſummum eorum, nullū malum eſt. Sed ubi decepti uidentur iſti, eſt hoc, quòd non uident, quòd appetere, verbi gratia, ſcire Philoſophiam, quia eſt perfectio intellectus, & nihil cogitando tunc antè, quàm tunc, eſt appetere bonum, puta, intellectum perfectum, ſic propter ſe explicitè quod tamē eſt appetere idem propter aliud, puta, uniuerſum, & Deū implicitè: quia appetitus tendit ad rē illam ut eſt. Tendit enim ad illam propter ſe, & ita eſt: ſed non excludit appetitus ordinem eiuſdem ad aliud, quāmuis nec includat eundem explicitè. Nec ad hoc tenetur ſemper, quando hoc appetit: & ſimile eſt de alijs. Vnde in Gentilibus, quāmuis non fuerint veræ uirtutes, quæ ſunt diſpoſitiones perfecti ad optimum ſimpliciter, actus tamen uirtuoſi, qui ſunt diſpoſitiones perfecti ad optimum in genere, idest, fęlicitatem naturalem eſſe (nihil negando de Auguſtino) potuerunt.

I ¶ In eodem 4. artic. dubium adiunctum occurrit. An uendentes infidelibus ea, quibus utuntur ad infidelis cultus ritum ſeruandum, peccent. Et eſt ratio dubij pro parte affirmatiua. Quia ſunt digni morte non ſolum qui faciunt, ſed etiam qui conſentiunt facientibus. Conſtat autem, quòd cooperātes ad aliquid, illi conſentiunt. Cooperari autem uendentes opportuna ad illud, quando ſunt conſcij intenti uſus, patet ex eo, quòd illicitū iudicant uēdere baliſtas, & alia huiuſmodi tempore belli iniuſti: vendere taxillos, & alia huiuſmodi his, qui abutentur eis. Pro parte autem negatiua: quia uendens aliquid ut ſic, non cōmunicat cum emptore in futuro uſu, ſed ſolū in contractu uēditionis & emptionis, ac per hoc ſi uendit iuſto pretio & c. iuſte trāſfert dominium illius rei in illum: de uſu autem relinquit illi curam, poſtquàm erit tranſlatum dominium.

¶ Ad hoc dicitur, quòd uendere pertinētia ad ritū infidelium, contingit tripliciter. Primo, ea quorum uſus ad nihil eſt, niſi ad K infidelitatē, ut ſunt idola, ſtolæ ſacerdotales, & huiuſmodi. Et hoc conſtat eſſe illicitum, ut inferius in q. 169. art. 2. ad quartū dicitur. Secundo, ea quorū uſus communis eſt ad bonū & malū, ut res naturales, puta, animalia, fructus, flores, & huiuſmodi: & artificiales, ut ueſtes cōmunes, & alia huiuſmodi. Et hoc contingit tripliciter, uel uendendo ad hūc effectum, ut ſcilicet habeant opportuna ad cultum ſuum: & hoc etiam conſtat eſſe illicitum, quoniam hoc eſt cooperari, inſtrumenta præbēdo ad peccandum. Vel neſciendo quòd infideles ementes utantur iſtis in ſuis ſacris, & hoc nullum peccatum de ſe continet, cum etiam ignorantia illa ſit eorum, quæ fidelis non tenetur ſcire. Vel ſciendo quòd infideles emunt iſta pro ſuis ſacris: & in hoc caſu tota difficultas conſiſtit. Si tamen diligenter conſideretur, quòd uendendo iſta communia cum ſcientia, & ſine intentione uſus mali futuri ex parte rei uenditæ, non dat directè occaſionem peccandi, ut in primo caſu: quia res talis non eſt principaliter ad uſum malū, ſed indifferēs: & ex parte

voluntatis

voluntatis nō eſt cōſenſus ad hoc, ut iſte hēat opportuna ad A ſacra ſua, ut in ſecūdo caſu accidit, ſed ſola ſciētia futuri uſus mali interuenit, apparebit ꝙ malus uſus, q ſequetur, nō eſt reſpectu ſic uendentis uoluntarius, ita ut ſibi imputetur, ac p hoc non eſt peccatū. Manifeſtatur aūt hoc ex diſtinctione uoluntarij, directè ſ. aut indirectè. Cōſtat namq; ꝙ talis vſus non eſt uoluntarius directè cum nō ſit a uoluntate uendentis directè, ut patet. Quòd autē nō ſit indirectè uoluntarius: quia ſ. in poteſtate uoluntatis uendentis eſt, non vēdere, ex quo euitabitur malus uſus illius rei: hinc patet, ꝙ venditor rei habētis vſum indifferentem, p ſe loquēdo, nō tenetur cauere de uſu futuro: alioquin oporteret venditores rerum ſollicitari circa hoc, qd̄ eſt fatuum. Per accidens aūt, puta, quia ſunt conſcij futuri mali uſus penès iſtū emptorē, non tenet niſi p quanto pōt, & debet cauere, ne ille in aliis uſus fiat. Hæc enim eſt natura uoluntarij indirectè, ꝙ ſcilicet poſſit & dēat uoluntas uelle. Conſtat autem ꝙ licèt vēditor in caſu noſtro cauere poſſit, non tñ debet: quia nō tenetur impedire eos à ſacris ſuis. Apparet aūt hanc determinationem eſſe uerā: qa ex ea ſoluuntur difficultates accidētes in huiuſmodi, ſ. de uendentibus baliſtas tēpore belli iniuſti. In his enim vēditor nō ſolum poteſt, ſed tenetur, quantum in ſe eſt, impedire bellum iniuſtum, multò magis quàm particularem oppreſſionem pauperis: & ꝑpterea iſti nō excuſantur, ſicut nec uendentes uenenum conſcij de malo uſu futuro. Sicut. n. tenetur quis auferre gladium de manu furioſi, ita tenetur ad impediendum huiuſmodi: & tanto magis, quāto ſola negotiatione vēditionis hoc poſſunt. De uenditorib aūt taxillorum & aliorum huiuſmodi in ſuo loco inferius erit ſermo.

Reſpon.

Fidelis nūdum baptizatus niſi mouete.

D. 402.

opus operâtur ex infidelitate, tunc peccant.[a] Sicut. n. habens fidem pōt aliquod peccatū cōmittere in actu, quē non refert ad fidei finē, vel uenialiter, vel ēt mortaliter peccando: ita ēt infidelis poteſt aliquē actū bonum facere, in eo ꝙ non refert ad finem infidelitatis. B

Ad primvm ergo dicendū, ꝙ verbum illud eſt intelligēdum, vel quia uita infidelium nō pōt eſſe ſine peccato, cum peccata ſine fide non tollantur: vel quia quicquid agunt ex infidelitate, peccatū eſt. Vñ ibidē ſubditur, quia omnis infideliter uiuēs vel agens, vehementer peccat.

Ad II dicēdū, ꝙ fides dirigit intentionē reſpectu finis vltimi ſupernaturalis: ſed lumē ēt naturalis rationis poteſt dirigere intentionem reſpectu alicuius boni connaturalis. C

Ad III dicēdū, ꝙ per infidelitatem non corrumpitur totaliter in fidelibus ratio naturalis, quin remaneat in eis aliqua veri cognitio, per quam facere poſſunt aliquod opus de genere bonorum. De Cornelio tamen ſciendum eſt, quòd infidelis non erat: alioquin eius operatio accepta non fuiſſet Deo, cui ſine fide nullus poteſt placere. Habebat autem fidem implicitam,[d] nondum manifeſtata D Euangelij veritate. Vnde, ut eū in fide plenius inſtrueret, mittitur ad eum Petrus.

Articvlvs V.

Vtrum ſint plures infidelitatis ſpecies.

Ad qvintvm ſic procedit. Videtur ꝙ non ſint plures infidelitatis ſpecies. Cum. n. fides, & infidelitas ſint cōtraria, oportet quòd ſint circa idem: ſed formale obiectum fidei eſt ueritas prima, à qua habet vnitatem, licèt multa materialiter credat. ergo etiam obiectū infidelitatis eſt ueritas prima. Ea verò quæ diſcredit infidelis, materialiter ſe habent in infidelitate: ſed differentia ſecundum ſpeciem non attenditur ſecundum principia materialia, ſed ſecundum principia[b] formalia. ergo infidelitatis nō ſunt diuerſę ſpecies, ſm diuerſitatem eorum, in quibus infideles errant.

¶ 2 Præt. Infinitis modis poteſt aliquis a ueritate fidei deuiare. Si ergo ſecundùm[h] diuerſitates errorum diuerſæ ſpecies infidelitatis aſſignentur, uidetur ſeq, quòd ſint infinitæ infidelitatis ſpecies: & ita huiuſmodi ſpecies non ſunt conſiderandæ.

¶ 3 Præt. Idem non inuenitur in diuerſis[h] ſpeciebus: ſed contingit aliquē eſſe infidelem ex eo, quòd errat circa[b] diuerſa. ergo diuerſitas errorum non facit di

tem. Et qm̄ ſpecies in gñe mali ſimpliciter, nō ſunt ſpecies, ſed priuationes ſpecierū, ſicut malum ipſum eſt priuatio gñis, puta, boni moralis: iō ſpecies uitiorum ſecundū corruptionē requiſitorum, non ſunt uerę & propriæ ſpecies uitiorū ſimpliciter, ſed ſecundum quid, i. in tali ordine. Illæ aūt, que determinatæ ſunt, ſimpliciter ſūt ſpecies uitiorū. Et ꝓpterea ſufficiēter ſuperius determinatū eſt de ſpecifica diuerſitate, & ad diſcretionē peccatorū ſufficit illas certas ſpēs noſſe. Hanc aūt eſſe mētē authoris in litera, ex eo patet, ꝙ diſtinctionē factā in corpore articuli de duplici diuerſitate uitiorū, ad diſtinctionem factam i reſponſione ad primum, de duplici formali conſtat pertinere. Nam oīs diſtinctio ſpecifica penès formale attenditur, ac p hoc duplex ordo diuerſitatis ſpecificę, i. ſ. uitij penès duplex formale ſpeccato attēdi dēt. Ac p hoc certę ſpēs uitiorū ex parte obiecti, infinitę aūt ex parte receſſus, ponēdę ſūt. Et ad hoc explicādū in corpore articuli, tractādo de diuerſitate uitij infinita, duo dñr. Primo, ly, vt à rectitudine virtutis recedatur. ubi oñdit, ꝙ infinitas iſta cōſiſtit in receſſu a bono, ex qua parte peccata h habēt uerā ſpeciem: ſecundo teſtimoniū Pythagoricorum, q de malo ſimpliciter loquuntur.

Porrecta per totum.

55 Infra q. 11. art. 1. cor. & q. 94. artic. 1. ad primum.

¶ Et cōfirmat̃ hoc ex præcedēti lib. ubi diximus, ꝙ corruptio quorumcūq; requiſitorū ad virtutē, ad idem uitium ſpectat, ad quod ſpectat obiectū, ut in quæſt. 73. arti. vlt. patet. Vbi etiam in reſponſione ad primum patet, ꝙ ſpecies penès corruptionem requiſitorū, ſunt ſpecies mali ſimpliciter, & non ſpecies peccatorum.

SVPER QV. X. ARTIC. V.

Ban. eodem art.

IN art. 5. dubium occurrit de duplici ordine ſpecierū diuerſorum uitiorum, an in utroq; ordine ſit uera diuerſitas ſpecifica. Nam ſi diſtinguantur ſpecie uitia ſecundùm diuerſitatē requiſitorum ad virtutem, non ſufficienter determinatum eſt ſuperius de diuerſitate ſpecifica uitiorum, & uirtutum ex obiectis: nec poſſent diſcerni ſpecies peccatorum, niſi ſingulariter indiuidua cernerentur. Si autem non ſunt uerę ſpecies, male dicitur, quòd infinita uni opponuntur &c. Conſtat enim ꝙ de pluralitate ſpecifica eſt ſermo.

¶ Ad hoc dicitur, ꝙ peccatum, ut prædictum fuit, eſt in duplici genere, ſcilicet mali ſimpliciter, & mali moralis, & propterea ſpecies eius dupliciter aſſignantur. Nam prout eſt in genere mali moralis, aſſignantur ei ſpecies determinatæ & certæ, & hæ ſunt quæ in litera dicuntur attendi penès diuerſam habitudinem ad uirtutem: prout autem ſunt in genere mali ſimpliciter aſſignantur ei ſpecies infinitæ. Et hæc ſunt quæ in litera dicūtur attendi penes corruptionem requiſitorum ad virtu

¶ In eodem 5. art. dubium occurrit de ſpeciebus determinatis infidelitatis. Tum quia differentia aſſignata penès fidem ſuſceptam, uel non, uidetur per accidens, ſeu materialis. Ratio. n. tēperantiæ, uel iuſtitiæ habitæ, uel non habitæ, eiuſdem rationis eſt, & per idem aliquis expellit a ſe ſuſceptum, per quod reſiſtit ſuſcipiendo, ut patet in naturalibus: aqua enim per frigiditatem reſiſtit primo, calido, & deinde ſuſceptum repellit & in moralibus. Auarus enim per tenacitatem reſiſtit expenſis ſuaſis, & per eandem pœnitet expendiſſe. Tum quia diſtinctio ſpecifica infidelitatis debet penès obiectorum diuerſitatem aſſignari: hic autem aſſignatur penes diuerſam habitudinem ad oppoſitam uirtutem. E

¶ Ad hoc dicitur, quòd diuerſitas ſpecierum infidelitatis enumeratarum in litera, penès obiectum attenditur. Quod ſic patet, cum actus fidei proprius ſit aſſentire ſententiæ ueræ &c. Infidelitatis autem diſſentire contrariè, id eſt, ſentire contrariam ſententiam, & propterea infidelitas contrariè opponatur fidei: conſequens eſt, ut ſpecies infidelitatis omnes in contrariam ſententiam ferantur diuerſimodè. Et quia tam fides, q̄ infidelitas ſit circa intellectum motum a uoluntate: Ideo non ſecundum uarietatem contrariæ ſententiæ abſolute, ſed ſecūdū quòd diuerſimodè uariatur, uoluntariè ſentire contrariā ſententiam,

tentiam, ſpecies infidelitatis ſumuntur. Sunt in hmôi diſſenſu velut duo extrema, volũtariè ſentire contrariũ abſolutè: & voluntariè ſentire cõtrariũ, ꝓmiſſæ & profeſſæ ſnīæ. Et inter hæc mediat uolũtariè ſentire cõtrariũ quodãmõ promiſſę & profeſſæ ſententię. Et primũ quidẽ conſtituit infidelitatẽ Paganorũ, ſecũdũ hæreticorũ, tertiũ Iudęorũ. Et hæc diſtinctio fit in litera, ut patet intuẽti reſponſionem ad primũ, in qua diuerſitas ſpecierum infidelitatis dr̃ ex hoc, ꝙ ad diuerſas falſas ſẽtentias conuertũtur modo expoſito, q ex ſeq. articulo auctoritatem habet.

¶ Ad primã ergo obiectionẽ dr̃, quòd ſ æquoco laboramus. Nam argm̃ loquitur de ſuſcipere, uel non ſuſcipere abſolutè formam aliquã. Litera autẽ loquitur de ſuſceptione ꝓfeſſiua: hæc aũt variat ſpẽm moris, ut patet.

¶ Ad ſecundum autẽ dicitur, ꝙ ſermones doctrinales frequenter fiunt a notiorib. & propterea author manifeſtam habitudinem ad uirtutẽ aſſignauit pro differẽtia, non falsè ab effectibus differentias aſſignans. Nam ad diuerſitatẽ ſententiarum profeſsè, vel non profeſsè, abſolutè uel quodammodo, ſequitur diuerſa illa habitudo ad uirtutẽ ſicut ad obiectũ excedens, uel diminutũ, ſequitur diuerſa habitudo viciorũ ad uirtutẽ. Quàmuis hæc q̃ dicũtur de uirtutib. & vitiis, poſſint obiectiuè intelligi, ſicut fides accipitur pro re credita.

IN eodẽ 5. ar. dubiũ eſt de differentiæ ſpecificæ rõne aſſignata in litera inter hæreſim, & pfidiã Iudaicam: quia hęretici renituntur fidei ſuſceptę in manifeſtatione ueritatis: Iudęi autẽ fidei ſuſceptæ in figura. Cũ.n. figura ut ſic, & figurata ueritas, ad eandẽ fidẽ ſpectent: & non differãt niſi ſicut implicitum & explicitum, conſequens eſt, ꝙ reniti contra figurã, & contra figuratũ manifeſtatũ, non differunt niſi ſicut reniti cõtra aliquid explicitè, uel implicitè: ſed hoc nõ uariat ſpeciẽ moris, qa eiuſdẽ rõnis eſt lædere ſemina, & ſegetes, quæ implicitè erãt in ſeminib. & cõtradicere principiis, & cõcluſionib. q̃ implicitè ſunt in eis, licèt differentia ſit ſecundum magis & minus. Non ergo eſt bona ratio diſtinctionis ſpecificę aſſignata in litera.

¶ Ad euidentiam huius ſcito, ꝙ differentia ſecundum explicitum, & implicitum poteſt ad diuerſa referri: Et ſi referatur ad id quod dicit explicitè, uel implicitè eſſe, certum eſt quòd non uariant eius ſpeciem, ſicut nec actus & potẽtia. Eiuſdem.n. ſpeciei eſt homo in potentia, & homo in actu: & ſimiliter ueritas una & eadem implicita, & explicita. Si uero referatur ad ipſos modos, ſeu res tales modos ſibi uendicantes, ſic uariatͬ ſpecies, ut patet de principiis, & cõcluſionib. & habitibus eorum: & in naturalibus de grani herba, & ipſo grano. Propterea licet Euãgelium manifeſtatum, & obumbratũ ſit unum & idem ſecundum ſpeciem, ipſum tamẽ ſecundum ſe, & illius figura, ſpecie differunt. Et licèt fides antiquorum, & noſtra ſit eiuſdẽ ſpeciei propter unitatem obiecti: infidelitas tamẽ oppoſita fidei explicitæ Euangelij, & fidei implicitæ eiuſdẽ, ſunt diuerſarũ rationum: quia, ut in litera dicitur in reſponſione ad primũ, aliter utitur fides, & aliter infidelitas illo uno obiecto fidei: nã fides conuertitur ad illud, infidelitas auertitur ab illo. Et ideo illa recipit merito inde unitatem, hæc non: ſed ex ipſis diuerſis ſententiis contrariis figuræ, & ueritati apertæ, ad quas infidelitas cõuertitur. Iam enim oſtenſum eſt, quòd ſunt diuerſarum rationum. Et ad obiecta in oppoſitum dicitur, quòd figura ut ſic, & figuratum, ſunt eiuſdem rationis, referendo ad rem figuratã, non aũt ad modos habẽdi, propter quos diuerſimodè feruntur in uiolationẽ utriuſq; profeſſionis, ſicut in extremum & mediũ, ut declaratũ eſt. Nec obſtat exẽplũ de ſeminibus, quia licèt herbæ, & granum ſpecie diſtinguantur, in ordine tamen ad dãnum læſi, non diſtinguuntur niſi ſecundum magis & minus & ſecundum talem ordinem conſiderantur in moralibus. Negãtes aũt principia, & concluſiones, falſum eſt quòd ſint eiuſdem rationis: quoniã diſtinguuntͬ negationes penes affirmationes.

uerſas ſpecies infidelitatis: ſic ergo infidelitatis non ſunt plures ſpecies.

SED CONTRA eſt, ꝙ vnicuiq; virtuti opponuntur plures ſpecies uitiorũ. Bonum.n. contingit uno modo, malũ uero multipl̃r, ut patet p Dion. 4 ca.* de diui. no. & per Philoſophum in 2.† Ethicor. ſed fides eſt una virtus. ergo ei opponuntur plures infidelitatis ſpecies.

RESPON. Dicẽdum, ꝙ quælibet uirtus conſiſtit in hoc, ꝙ attingit regulam aliquam cognitionis, vel operationis humanæ, ut ſupra * dictum eſt. Attingere autẽ regulam eſt uno modo circa unam materiam: ſed à regula deuiare contingit multipliciter. Et ideo uni uirtuti multa uitia opponuntur. Diuerſitas autem uitiorum, quæ unicuique uirtuti opponũtur, poteſt conſiderari dupliciter. Vno modo ſecundum diuerſam habitudinem ad uirtutem & ſecundum hoc determinatæ ſunt quædam ſpecies vitiorũ, quæ opponuntur uirtuti: ſicut uirtuti morali opponitur unũ vitium ſecundùm exceſſum ad virtutem, & aliud uitium ſecundùm defectum a uirtute. Alio modo poteſt conſiderari diuerſitas uitiorum oppoſitorum uni uirtuti ſecundum corruptionem diuerſorum, quę ad uirtutem requiruntur: & ſecundùm hoc uni uirtuti, puta tem-

* Cap. 4. par. 4. a medio.
† Ariſt. 2. Eth. c. 6. a medio, to mo 5.
* 1. 2. q. 19. ar. 3. & 4. Et q. 64. art. 1. & q. 66. ar. 1. & q. 90. ar. 1.

¶ In eodẽ quinto articulo dubiũ occurrit, An pter has tres ſpecies infidelitatis ſint aliæ ſpecies. Et rõ dubij ex litera eſt, tũ qa dr̃, ꝙ in gñali pñt hæ tres ſpecies aſſignari, dicendo in gñali, à ſpecieb. ſpecialiſſimis ſe præſeruaſſe vr̃: tũ quia infidelitas Gentiliũ in litera ſequentis articuli dr̃ fidem Euangelij nullo mõ ſuſcepiſſe. Ex quo arguitur, ꝙ infidelitas ſectæ Mahumeti, qa Euangelij fidẽ ſuſcipere ꝓfitetur, q̄uis illud puertat, ſub nulla harũ ſpecierũ contineatur, ac per hoc detur alia ſpẽs infidelitatis præter iſtas. Concl.

¶ Ad hoc breuiter dicitͬ, ꝙ quia nulla apparet latitudo ex parte obiecti, niſi quę dicta eſt, & q̃ ſecũdum multiplicationẽ ſententiarum cõtrariarũ fidei fit, & utraq; in litera tangitur, & penes primã nõ plures, q̃ tres differẽtiæ formales aſſignatæ appareant, cũ in nullo appareat latitudo, niſi materialis (ſentire.n. contrariũ Euãgelij profeſſi unũ formale eſt, & ſic de aliis) penès ſecundã autẽ infinitæ ſpecies conſtituãtur, quæ non ſunt tam ſpecies, q̃ priuationes diuerſarum ſententiarum ſecundũ ſpeciem requiſitarum integritatẽ fidei: idcirco præter prædictas tres ſpecies ſimpliciter, & infinitas in genere mali, nullas alias uideo.

¶ Ad primum ergo in oppoſitum dicitur, ꝙ ly, in generali, nõ dicitur ad præſeruandum ſe à ſpecialiſſimis, quia liber iſte de ſpecialiſſimis eſt: ſed ad denotãdum modum diuerſum in his ſpeciebus, & in aliis, quæ attenduntur penès corruptionem requiſitorum. Nam iſtæ aſſignantur penès ſententias fidem corrumpentes in ſpeciali. Alia enim ſpecies mali eſt negare, Verbum caro factum eſt, & alia, Natus ex Maria virgine, & ſic de aliis: ſicut ſpecie diſtinguuntur ipſæ ſententiæ, quæ negantur. Illæ autem ad ſententias in ſpecie non deſcendunt, ſed in generali ſententiam fidei contrariam attendentes penès profeſſum, uel non profeſſum eſſe, ut declaratum eſt, diſtinguuntur. Et hoc inſinuat ly, in generali.

¶ Ad ſecundam autem obiectionem dicitur, ꝙ non dicitur profeſſus Euangelium, niſi qui Euangelium ſimpliciter profitetͬ, quod non fit, niſi baptiſmus in fide Eccleſiæ ſuſcipiatur. Et ꝓpterea mahumetani, qui illud tantum, quod dux eorum de Euangelio, & de lege Moyſi uoluit, ſuſcipiunt, & neutrum ſimpliciter profitentur, ſub infidelitate Paganorum comprehenduntur, nulloque modo ſupradictorum, ſ. explicitè, uel in figura, ſuſcepiſſe Euangelium dicũtur in litera. Soli enim duo modi conſtituunt diuerſitatem formalem ſuſcipiendi, qui ſoli cõſtituunt aliquam ueram profeſſionem fidei.

¶ In eodem artic. 5. in reſponſione ad primum nota, quòd illa uerba, quæ dicuntur ibi de diuerſitate uitiorum oppoſitorum charitati, uni & eidem uirtuti ſecundum conuerſionem ad diuerſa bona temporalia, & iterum ſecundum diuerſas habitudines inordinatas ad Deum, licèt fortè exponi poſſint multipliciter, ſecundum tamen planum literæ ſenſum, mõſtrant duos modos multiplicandi illa uitia: & iuxta ſecundum modũ conſtituuntur odium Dei, & accidia: iuxta primum uerò reliqua uitia, ſ. inuidia, diſcordia, contentio, ſchiſma &c. de quibus in tractatu de charitate erit ſpecialis ſermo inferius.

¶ In eodem 5. artic nota utramque ſolutionem in reſponſione ad tertium. Nam prima deſeruit ſpeciebus determinatis infidelitatis, in quarum qualibet contingit multos eſſe errores in ordine ad unum primum obiectum, a quo infidelitas illa ſumit ſpeciem: ſicut econuerſo in fide contingit eſſe multas veritates. Secunda autem deſeruit ſpecieb. infinitis infidelitatis, q̃uis contingat ẽt eundem ſimul plurib. determinatis ſpeciebus infidelitatis irretiri, ut ſi de Chriſtiano fiat Iudæus, re* erit hæreſis ratione fidei Euangelicæ poſt eius profeſſionem negatæ & perfidiæ iudaicæ, ratione profeſſionis iudaicæ corrumpentis figuram Euangelij. Et ſufficiant hæc etiam pro 6. artic.

peranturæ.

perantiæ, vel fortitudini opponunt infinita uitia, A ſm q infinitis modis contingit diuerſas circunſtā tias virtutis corrūpi, vt á rectitudine virtutis receda t: vñ & Pythagorici* malū poſuerūt infinitū. Sic ergo dicēdū, q ſi infidelitas attēdat circa cōparatione ad fidē, diuerſæ ſunt infidelitatis ſpecies, & numero determinatæ. Cū.n. pc̄t m̄ infidelitatis cōſiſtat in renitendo fidei, hoc pōt cōtingere dupl'r: qa aut renitit fidei nondū ſuſceptæ, & talis infidelitas eſt Paganorū, ſiue Gentiliū: aut renitit fidei Chriſtianæ ſuſceptæ, vel in figura: & ſic eſt infidelitas Iudæorū, vel i ipſa manifeſtatione veritatis, & ſic eſt infidelitas hęreticorū. vñ i gñali poſſunt B aſſignari tres pdictę ſpecies infidelitatis. Si uero diſtinguant infidelitatis ſpecies ſm errorē in diuerſis, q̄ ad fidē ptinēt, tunc nō ſunt determinatæ infidelitatis ſpē. Poſſunt.n. errores in infinitū multiplicari, ut patet per Aug. in libro* de Hæreſibus.

Vt dr̄ 2. Eth. c. 6. a medio, to mo 5. Malū quo modo infinitum.

Conclu. p

** Li. de hęreſibus ad quod vult Deū, circa finem to. 6.*

AD PRIMVM ergo dicendū, q formalis rō alicuius peccati pōt accipi dupl'r. Vno mō ſm intētionē peccantis: & ſm hoc id, ad quod conuertit peccans, eſt formale obiectū peccati, & ex hoc diuerſificant eius ſpēs. Alio mō ſm rōnem mali: & ſic illud bonū, á quo recedit, eſt formale obiectū peccati: ſed ex hac parte peccatū nō habet ſpeciē, im C mo eſt priuatio ſpeciei. Sic ergo dicēdū eſt, q infidelitatis obiectū eſt veritas prima, ſicut á qua recedit: ſed formale eius obiectū, ſicut ad qd̄ cōuertitur, eſt ſentētia falſa, quā ſequitur. & ex hac parte ei' ſpecies diuerſificant. Vnde ſicut charitas eſt vna, q̄ inhæret ſummo bono: ſunt aūt diuerſa uitia charitati oppoſita, q̄ p cōuerſionē ad diuerſa bona tēporalia recedūt ab vno ſummo bono, & iterū ſm diuerſas habitudines iordinatas ad Deū: ſic ēt fides eſt vna virt' ex hoc, q adhæret uni primę veritati. Sed ifidelitatis ſpēs ſūt multę ex hoc, q infideles diuerſas, & falſas ſententias ſequunt. D

Formaliter ratio peccati duplex.

AD II dicēdum, quòd obiectio illa procedit de diſtinctione ſpecierum infidelitatis ſecundum diuerſa, in quibus erratur.

AD III dicēdū, q ſicut fides eſt una, qa multa credit i ordine ad vnū: ita infidelitas pōt eſſe una, ēt ſi in multis errer, inquantū oīa habēt ordinē ad vnū. Nihil tñ phibet hominē in diuerſis infidelitatis ſpeciebus errare: ſicut ēt pōt vnus hō diuerſis vitijs ſubiacere, & diuerſis corporalibus morbis.

3. reſpon.

ARTICVLVS VI.

Vtrū infidelitas Gētilium, ſeu Paganorū ſit cæteris grauior.

Porrecta per totum.

Ban. eodem art. E

56 AD SEXTVM ſic proceditur. Vr̄ q infidelitas Gentilium, ſiue Paganorum ſit grauior cæteris. Sicut enim corporalis morbus tanto eſt grauior, quanto ſaluti principalioris membri magis contrariatur, ita peccatum tanto vr̄ eſſe grauius, quanto[b] cōtrariat ei, quod eſt principalius in uirtute: ſed principalius in fide eſt fides vnitatis diuinæ, a qua deficiunt Gētiles multitudinē Deorum credentes. ergo infidelitas eorum eſt grauiſſima.

¶ 2 Præt. Inter hæreticos tanto hæreſis aliquorū[b] deteſtabilior eſt, quāto in pluribus, & principalioribus veritati fidei cōtradicunt: ſicut hæreſis Arrij, qui ſeparauit diuinitatem, deteſtabilior fuit, q̄ hæreſis Neſtorij, q ſeparauit humanitatem Chriſti á perſona filij Dei: ſed Gentiles in pluribus, & principalioribus recedunt á fide, quàm Iudæi & hæretici, quia omnino nihil de fide recipiunt. ergo eorum infidelitas eſt grauiſſima.

¶ 3 Præt. Oē[b] bonū eſt diminutiuū mali: ſed aliqd̄ bonū eſt in Iudæis, qa cōfitent vetus teſtamentū eſſe á Deo. Bonū ēt eſt in hæreticis: quia uenerant nouum teſtamentum. ergo minus peccant quàm Gentiles, qui vtrunque teſtamentum deteſtantur.

SED CONTRA eſt, quod dicitur 2. Pet. 2. Melius.n. erat illis nō cognoſcere uiā iuſtitiæ, q̄ poſt cognitionē retrorſum cōuerti: ſed Gētiles nō cognouerūt uiā iuſtitiæ: hęretici aūt & iudęi aliqualiter cognoſcētes, deſeruerūt. ergo eorū pc̄tū eſt graui'.

RESPON. Dicēdum, q in infidelitate, ſicut dictū eſt,* duo poſſunt conſiderari, quorum unum eſt comparatio eius ad fidem, & ex hac parte aliquis grauius contra fidem peccat, qui fidei renititur ſuſceptæ, q̄ qui renititur fidei nondum ſuſceptæ: ſicut grauius peccat qui nō implet, quod promiſit, q̄ ſi non impleat quod nunquàm promiſit. Et[m] ſm hoc infidelitas hæreticorum, qui profitentur fidem Euangelij, & ei renituntur, eam corrumpentes, grauius peccant, q̄ Iudæi, qui fidem Euangelij nunquàm ſuſceperunt[n]: ſed quia ſuſceperunt eius figuram in ueteri lege, quam malè interpretantes corrumpunt: ideò etiam[d] eorum[p] infidelitas eſt grauius peccatum, quàm infidelitas Gentiliū[q], qui nullo mō fidem Euangelij ſuſceperunt. Aliud quod in infidelitate conſideratur, eſt corruptio eorum, quæ ad fidem pertinent. Et[s] ſm hoc cum in pluribus errent Gentiles q̄ Iudæi, & Iudęi q̄ hęretici, grauior eſt infidelitas Gentilium, q̄ Iudæorum, & Iudęorum q̄ hæreticorum: niſi forte quorundam, puta,[d] Manichæorū, qui etiam circa credibilia plus errant, q̄ Gentiles[r]. Harū tamen duarum grauitatum prima pponderat ſecundæ, quantum ad rationem culpæ: quia infidelitas habet rationem culpę (vt ſupra* dictum eſt) magis ex hoc, q renititur fidei, quam ex hoc, q non habet ea, q̄ ſunt fidei. Hoc enim uidetur, ut dictum† eſt, magis ad rationem pœnæ pertinere. Vnde[u] ſimpliciter loquendo infidelitas hæreticorum eſt peſſima[x].

** ar. præc.* *Conclu. m* *D. 726.* *Conclu. p* *Conclu. ſ* *D. 705.* ** art. 1. huius queſt.* *† art. 1. huius queſt.* *Conclu. u*

Et per hoc patet reſponſio ad obiecta.

ARTICVLVS VII.

Vtrum ſit cum infidelibus publicè diſputandum.

AD SEPTIMVM ſic procedit. Vr̄ q nō ſit cū ifidelib' publicè diſputandū. Dicit.n. Apoſtolus. 2. ad Tim. 2. Noli[h] verbis cōtēdere: ad nihil.n. utile ē, niſi ad ſubuerſionē audientium: ſed diſputatio publica cū infidelibus fieri non poteſt ſine contētione uerborū. ergo non eſt publicè diſputādū cū infidelibus.

¶ 2 Præt. Lex Martiani* Auguſti p Canones cōfirmata, ſic dicit:

Porrecta per totum. 57 *2. ad Tim. lec. 2. fin.*

SVPER QV. X. ARTIC. VII.

Ban. eodem art.

IN arti. 7. eiuſdem queſtionis, duo occurrunt dubia. Alterum ex parte diſputantium: alterum ex parte audientium. Ex parte quidem diſputantium, quia præter legem allegatam in litera, quę habetur l. Nemo C. de ſum. Trinita. poſt Beatum Thomam, iura noua emanarunt, prohibentia laicis ſub pœna excōmunicationis diſputare de fide

** In Codice li. 1. tit. 4. Et de S. Tri. & fide Catho li. lege Nemo*

publicè, q̃ priuatim, vt patet extra, de hæreticis in 6. ca. Quicunq;. Et tñ ſæpe videmus doctos laicos in publicis diſputationibus reſpondere, & arguere in multis materijs fidei. Ex parte vero audientiũ, quia continuè videmus religioſos diſputare in capitulis generalibus coram vulgaribus de multis materijs fidei: & hoc locis, vbi ſimplices non ſunt ſolicitati ab infidelibus, & tñ in litera dr̃ hoc eẽ periculoſum.

Ne reuoces in dubium maiorum, de fide ſancita omnes vide reſpõſum.

¶ Ad euidẽtiã huius materiæ ſciendũ eſt, q diuerſitas ſententiarũ in rõne diſputationis clauſa, põt referri ad ipſam diſputationẽ, & ad pſonas diſputantes. Et q referatur ad ipſum actum diſputãdi, eſt de rõne diſputationis, ſic q aliter nõ eſſet diſputatio. Niſi enim propoſitiones eſſent contra concluſionẽ, nõ eſſet diſputatio. Sed q referat ad diſputãtes perſonas, hoc non eſt de rõne ois diſputationis, ut patet in diſputatione gratia exercitij, vbi nõ eſt diuerſa opinio diſputãtium. Rurſus, quia diſputare de aliqua re eſt diuerſa proferre argumẽta de illa re, illud ſolum eſt formaliter diſputare de aliqua re, qd intẽdit diuerſitatẽ rõnũ de illa re. Ac p hoc, ille ſolus dr̃ pprię & formaliter diſputare de fide, q intẽdit afferre cõtrariá rõnẽ de fide pro, vel contra. Qñ verò aliquis affert rõnem aliquã cõtra fidem, nõ ppterea, ſed gratia exercitij, non diſputat de fide, niſi materialiter: ſicut q profert verba detractoria, non vt detrahat, nõ detrahit niſi materialiter. Ex his aũt dr̃ in pposito, q qa verba formaliter intelligenda ſunt, & pœnæ nõ ſunt extendẽdæ, q iura nõ phibẽt diſputationẽ de fide laicę pſonæ, niſi formaliter itellectã. Hæc autem cõtingit, qñ uel defendẽda fides, uel confundendus error cõtrarius, vel dubium de fide occurrit. Sic enim diſputare de fide dictũ eſt laicis, prohibẽte iure. Et ratio iuris eſt, quia leges ferũtur ſecundum id, qđ eſt in pluribus. Communiter autem laici non ſunt docti in fide, adeò ut ſunt theologi ſufficientes ad hoc. Vnde poſſet licitè contra hanc legem diſputari à laico docto, qñ caſus eſſet, ut nõ ſecundũ uerba, ſed intentionẽ legis agendum eſſet: pro[illegible] F modi interpretatione legum prædictum eſt. Et per hoc patet ſolutio primi dubij. Nam huiuſmodi laici diſputant de fide materialiter tantum, & gratia exercitij, uel potius honoris. Et propterea à nullo prælato reprehenduntur, ſeruata modeſtia concluſionum, & arguendi modo in materia fidei.

Duæ conſiderãda volenti diſputare de fide.
Vide aũt ſe diſputãtes.
D. 1014. Conclu. m
Conclu. p Nota quæ ſumis vltimam limitationem ly dummodo.

Iniuriã facit iudicio religioſiſſimæ ſynodi, ſi quis ſemel iudicata, aut rectè diſpoſita reuoluere, & puplicè[h] diſputare cõtendit: ſed oia, q̃ ad fidẽ ptinẽt, ſũt p ſacra cõcilia determinata. ergo grauiter peccat, iniuriã ſynodo faciẽs, ſi qs de eis q̃ ſunt fidei, publicè diſputarẽ pſumat. G

¶ 3 Præt. Diſputatio argumẽtis aliqbus agit: ſed argumentũ eſt rõ rei dubiæ[h] faciẽs fidẽ ea aũt q̃ ſunt fidei, cũ ſint certiſſima, nõ ſunt in dubitationẽ adducẽda. ergo de eis quæ ſunt fidei, non eſt publicè diſputandum.

SED CONTRA eſt, q Act. 9. dr̃, q Saul[9] inualeſcebat, & cõfundebat Iudæos, & q loqbat Gẽtibus, & diſputabat cũ Græcis. H

RESPON. Dicẽdũ, q in diſputatione fidei duo ſunt cõſiderãda. Vnũ qdẽ ex parte diſputantis: aliud aũt ex parte audiẽtiũ. Ex parte qdẽ diſputãtis eſt cõſiderãda intẽtio. Si.n. diſputet, tamq̃ de fide dubitãs, & ueritatẽ fidei p certo nõ ſupponens, ſed argumentis experiri intendẽs, proculdubio peccat tamq̃ dubius in fide, & infidelis. Si aũt diſputet aliqs de fide ad cõfutãdũ errores, uel ẽt ad exercitiũ, laudabile eſt. I Ex parte verò audiẽtiũ cõſiderãdũ eſt, utrũ illi, qui diſputationẽ audiunt, ſint inſtructi & firmi in fide, aut ſimplices, & in fide titubantes. Et qdẽ[d] corã[m] ſapiẽtibus in fide firmis nullũ periculum eſt diſputare de fide[n], ſed circa ſimplices eſt diſtinguẽdũ: qa aut ſunt ſolicitati, ſiue pulſati ab infidelibus puta, Iudęis, uel hæreticis, ſiue Paganis nitẽtibus corrũpere in eis fidẽ: aut omnino nõ ſunt ſolicitati ſup hoc, ſicut in terris, in qbus nõ ſunt infideles[p]. In primo caſu neceſſarium eſt publicè diſputare de fide, dummó inueniant aliq ad hoc ſufficiẽtes & idonei, q errores confutare poſſint[q]. Per hoc.n. ſimplices in fide cõfirmabunt, & tollet infidelibus decipiendi facultas, & ipſa taciturnitas eorũ, q reſiſtere deberẽt puertẽtibus fidei veritatẽ, eſſet erroris cõfirmatio. Vñ Gregori[*] in 2. Paſtoraliũ. Sicut incauta locutio in errorẽ protrahit, ita indiſcretũ ſilẽtiũ eos, q erudiri poterãt, in errore derelinquit. In ſecũdo verò caſu periculoſum eſt publicè diſputare de fide coram ſimplicibus[*], quorũ fides ex hoc eſt firmior, quia nihil diuerſum audierunt ab eo, quod credunt. Et ideò nõ expedit eis, ut uerba infidelium audiant diſputantiũ cõtra fidem.

AD PRIMVM ergo dicẽdũ, q Apoſtolus nõ phibet totaliter diſputationẽ, ſed inordinatam, q̃ magis fit contẽtione uerborum, q̃ firmitate ſententiarum.

AD II dicẽdũ, q lex illa phibet publicam diſputationem de fide, quæ procedit ex dubitatione fidei: non autem illam, quæ eſt ad fidei confirmationẽ.

AD III dicẽdum, q nõ debet diſputari de his, quæ ſunt fidei, quaſi de eis dubitando, ſed pter veritatẽ manifeſtãdam, & errores cõfutãdos. Oportet.n. ad fidei cõfirmationẽ aliquãdo cũ infidelibus diſputare, quandoq; quidẽ defendendo fidem, ſm illud 1. Pet. 3. Parati ſemper ad ſatiſfactionẽ omni poſcenti vos rõnem de ea, quæ eſt in uobis ſpe, & fide: quandoque autem ad conuincendos errantes, ſecundum illud ad Tit. 1. Vt ſit potens exhortari in doctrina ſana, & eos qui contradicunt, arguere. K

ARTICVL. VIII.

Vtrum infideles compellendi ſint ad fidem.

AD OCTAVVM ſic pceditur. Videtur q infideles nullo modo compellendi ſint ad fidẽ. Dicitur enim Matthæi. 13. q ſerui patrisfamilias, in cuius

¶ Ad ſecundum autẽ põt primo dici, q auctor loquit̃ de diſputatione formaliter, uel ſaltẽ cũ infidelibus, vbi nõ eſt ſola diuerſitas in argumentis, ſed in mẽtibus. Et ppterea dicit, q non expedit, ut audiãt fideles uerba infideliũ diſputãtiũ contra fidẽ. Quia tñ hoc non ſolũ pp auctoritatem literæ huius, ſed abſolute hẽt difficultatẽ pp periculum audientiũ, dũ ẽt fideles diſputant, rõnes infideliũ aſſerentes: ideo dr̃, q in hac re diſcretione opus eſt, & prudẽtia, ut diſputantes cõſiderata qualitate vulgi, & nobiliũ, ſeu principum, talia gratia honoris, & exercitij diſputẽt, in qbus non ſit periculũ ducendi eos in uacillationem. Et bene propterea niſi ſint ĩ philoſophia exercitati, & aduerſariorũ rõnes, & auctoritates optimè diſcuſſerint, ita ut plenè audiẽtibus ſatiſfacere ſciãt, abſtinere debẽt a diſputãdo de materijs pulſantibus animos, ut de immortalitate aĩæ, de creatione mũdi, de nouitate eius, & hmõi. Contingit.n. quãdoq; magis apparere, percipi, ſatiſfacere, & mouere argumẽta falſa, quàm ſolutiones eorum. In quo etiam prædicantes aliquando errãt.

[*] 2. partis capit. 4. in princi.
Conclu. ſ
Ob hoc doctores ſancti ſcholaſtici, & cæteri ſimiles magnas coronas, ſic agendo dimittunt promeruerũt.

SVPER QV. X. ART. VIII.

Ban. eodem art.

IN artic. 8. eiuſdem quæſtionis dubiũ occurrit ex Scoto in quarto diſt. 4. quæſtione vltima, credẽte, q religioſè fieret, ſi infideles cogerentur a principibus minis, & terroribus ad fidem, tum quia in Concilio Toletano, ut habetur quadrageſimaquinta diſtinctio. capit. de Iudæis, commendat Ziſibutum principem, uocans eum religioſiſſimũ in coactione ad Chriſtianitatem. Approbat ergo eum ſynodus tanquam regioſum in hoc, tum quia dato quòd fidei conuerterentur, maius malum eſt infidelibus poſſe libere legem ſuam illicitam ſeruare, quàm non poſſe eã [illegible]; ac per cogendo eos ad fidem

Porrecta per totum.
53
4. diſt. 13. q. 2. art. 1. ad 6.

agro erãt zizania ſeminata, q̃- A ſierũt ab eo: Vis imus, & colligimus ea? & ipſe rñdit, [h] Non, ne forte colligẽtes zizania, eradicetis ſimul cũ eis triticũ. Vbi dicit* Chryſ. Hæc dicit Dñs ꝓhibẽs occiſiões fieri. Nec.n. oportet interficere hæreticos: q̃a ſi eos occideritis, neceſſe eſt multos ſctõrũ ſimul ſubuerti. ergo uĩ ꝙ pari rõne nec aliqui infideles ſint ad fidem cogendi.

¶2 Prę. In Dec.† diſtinctiõe 45. B ſic dr̃ De[h] Iudæis ꝓcepit ſctã Synod*, nemini deinceps ad credẽdũ vĩ iferre. ergo pari rõne nec alij ĩfideles ſunt ad fidẽ cogẽdi.

¶3 Præt. Aug.† dicit, ꝙ cętera põt hõ nolens, credere uerò ñ, niſi uolẽs: ſed uolũtas cogi non poteſt. ergo uidetur ꝙ infideles non ſint ad[h] fidem cogendi.

¶4 Prę. Ezec. 18. dr̃ ex perſona Dei. Nolo mortem pc̃orib. ſed nos debemus uoluntatẽ nr̃am cõformare diuinæ, vt ſ. * dictũ eſt. ergo ẽt nos non debemus,[h] velle, ꝙ infideles occidantur.

Sed contra eſt, ꝙ dr̃ Luc. 14. Exi in uias, & ſepes, & cõpelle itrare, ut impleat̃ dom⁹ mea: ſed hoĩes in domũ Dei, i. in ſanctã Eccleſiã intrãt ꝑ fidẽ. ergo aliqui ſunt cõpellẽdi ad fidem.

Respon. Dicẽdũ, ꝙ infideliũ qdã ſunt, q nunq̃ ſuſceperunt fidẽ, ſicut Gentiles, & Iudæi: & D [m] tales nullo mõ ſunt ad fidem cõpellẽdi, ut ipſi credãt, [n] quia credere uolũntatis eſt [p] ſunt tñ cõpellẽdi à fidelib. ſi adſit facultas, ut fidẽ nõ impediãt uel blaſphemijs, uel malis ꝑſuaſionib. vel ẽt apertis ꝑſecutionib. [q] Et ꝓꝑ hoc fideles Chr̃i frequẽter cõtra infideles bellũ mouẽt, nõ qdẽ ut eos ad credẽdũ cogant, q̃a ſi ẽt eos uiciſſent, & captiuos hẽrent, in eorũ libertate relinquerẽt, an credere uellẽt: ſed ꝓꝑ hoc, ut eos cõpellãt, ne fidẽ Chr̃i impediãt. Alij uerò ſunt ĩfideles, qui qñq; fidẽ ſuſceperũt & eã ꝓfitent̃, ſicut hæretici, & qñq; apoſtatæ: & [s] tales ſunt ẽt corporaliter cõpellẽdi, ut impleant ꝙ promiſerũt, & teneãt quod ſemel ſuſceperunt. [t]

Ad primvm ergo dicẽdũ, ꝙ per illam auctoritatem quidam intellexerunt eſſe prohibitam non quidem excõicationẽ hæreticorum, ſed eorum occiſionem, ut patet per authoritatẽ Chryſ. inductã. Et Aug.* ad Vincentium de ſe dicit. Hæc primitus mea ſnĩa erat neminem ad vnitatẽ Chr̃i eſſe cogendũ, uerbo eſſe agẽdũ, diſputatione pugnãdũ. Sed hæc opinio mea nõ contradicentiũ uerbis, ſed demonſtrantium ſuperat̃ exẽplis. Legum.n. terror ita profuit, ut multi dicant. Gratias dño, qui vĩcula nr̃a dirupit: Quod ergo Dñs dicit: Sinite utraque creſcere uſq; ad meſſem, qualiter ĩtelligẽdũ ſit rapparet ex hoc, ꝙ ſubdit̃. Ne fortè colligẽtes zizania, eradicetis ſimul cũ eis & triticũ. Vbi ſatis oñdit, ſicut Augu.* dicit cõtra epiſtolã Parmeniani, Cũ metus iſte nõ ſubeſt, ideſt, qñ ita cuiuſq; crimẽ nótũ eſt oĩbus, & execrabile apparet: ut nullos prorſus, uel nõ tales hẽat defenſores, per quos poſſit ſchiſma cõtingere, non dormiat ſeueritas diſciplinæ.

Ad secvndvm dicẽdũ, ꝙ Iudei, ſi nullo mõ acceperũt fidẽ, nullo mõ ſunt cogẽdi ad fidẽ. Si aũt acceperũt fidẽ, oportet ut fidẽ neceſſitate cogant̃ retinere, ſicut eodem capitulo * dr̃.

Ad tertivm dicẽdũ, ꝙ ſicut uouere eſt uolũtatis, reddere ãt neceſſitatis: ita accipere fidẽ, ẽ uolũtatis, ſed tenere eã acceptã eſt neceſſitatis. Et iõ hęretici ſunt cõpellẽdi, ut fidẽ teneant. Dicit.n. Aug.* ad Bonifaciũ Comitẽ. Vbi eſt quod iſti clamare *cõſueuerũt liberũ eſſe credere, uel nõ credere? cui uim Chr̃s intulit agnoſcãt i Paulo pri⁹* cognoſcentem, & Chriſtum poſt ea docentem.

Ad qvartvm dicẽdũ, ꝙ ſi- E cut i eadẽ ep̃la* Aug. dicit. Nul l⁹ nr̃m uult aliquẽ hæreticũ perire: Sed aĩr nõ meruit hr̃e pacẽ dom⁹ Dauid, niſi Abſalõ filius ei⁹ in bello, ꝙ cõtra patrẽ gerebat, fuiſſet extinct⁹: ſic Eccl̃a catholica ſi ex aliquorũ perditione cæteros colligit, dolorẽ materni ſanat cordis, tãtorũ liberatiõe populorũ.

Articvlvs IX.

Vtrum cum infidelibus poſſit communicari.

AD nonvm ſic procedit. Videtur ꝙ cum infidelibus poſſit communicari. Dicit enim Apo- 59

4.d. 13.q. 2.ar.3.co. Et d.18.q. 2.art. 1.q. 1. Et quol. 10.art. 15. Et 1. Cor. 5.

---

fidem, fiet minus malũ. Tũ quia ſaltẽ filij eorũ, ſi bñ educarentur. in 3. & 4. progenie eſſẽt uerè fideles. ¶ Ad euidentiã hui⁹. quia vĩ hr̃e ſequaces, ſciẽdũ eſt, ꝙ cũ timor minuat rõnẽ uolũtarij, adeò ut ea, q̃ ex timore fiunt, licẽt ſint ſimpliciter uolũtaria ſunt quodãmodo inuoluntaria, & mixta vocẽt̃, & ſint: & apud theologos, q̃ ex timore ſeruili fiũt, abſque charitate fiãt: & apud morales dicat̃, ꝙ oderũt peccare mali formidine pœnæ, conñs eſt, ut coactio principũ minis & terrorib. ad ſuſceptionẽ fidei, non ad uolũtariã oĩno, ſed ſeruiliter volũtariã terminet̃, ac per hoc ad ſacrilegiũ. Et tenet hæc ſequela, q̃a ſuſcipere ſacramẽta fidei ſeruiliter, eſt cõtumeliã inferri ſacramentis. Prima aũt ſequela patet ex cõi hominum rõne. Rõnabile quippe eſt, & ut in pluribus, ꝙ minis, & terroribus principũ, coacti ſacramenta fidei ſuſcipientes, ſeruiliter ſuſcipiant: licẽt aliquis forte de neceſſitate faceret uirtutẽ. Sed in humanis attẽdendum eſt, qđ ut in plurib. inuenit̃. Religioni igit̃ aduerſa cogere fideles oĩno extraneos ab Eccleſia ad fidẽ: q̃a aduerſat̃ uolũtario requiſito ad ſacramẽta fidei. Vltra hoc, qđ aduerſat̃ ipſi actui fidei q eſt credere, de cuius rõne eſt uolũtariũ, ut i l̃ra dr̃. Quod ſic intellige, Medium dẽt eſſe cõſonũ & proportionatũ fini: ſed credere eſt de gñe uoluntarij, & cõpulſio ꝑ metum &c. eſt uia ad inuolũtariũ ergo. Patet Minor, q̃a id qđ metu fit, quantũ habet de metu, tñ habet de inuoluntario, in cu⁹ ſignum ſi nihil met⁹ adeſſet, nihil inuolũtarij hic pateretur.

¶ Ad primũ ãt Scoti dr̃, ꝙ ĩ ſta ſynodi duo cõtinet, ſ. laudẽ principis, & ꝓhibitionẽ facti. Et ex ſecundo patet, ꝙ nõ approbat factũ, ac ꝑ hoc inſinuat, ꝙ laudat̃ princeps de intẽtiõe. multa.n. mala, intẽtione bona fiunt,

¶ Ad ſcdm uerò dr̃, ꝙ maius malũ vĩ infideliter uiuere occultè poſt ſuſcepta fidei ſacramẽta, q̃ liberè infideliter uiuere: q̃a cui tãt cõtumelia ſ. ſacramẽtorũ. Et nihillominus ad hoc, & tertiũ unica rñſione dr̃, ꝙ ñ ſunt facienda mala, ut ueniãt bona, ut dr̃ ad Ro. 3. & in ultominus, ut ueniat minus malũ. Vñ nõ eſt tãta inferenda contumelia ſacramẽtis, vt filij in 3 & 4. progenie ſaluentur, quis de facto timẽdũ eſſet probabiliter de oppoſito: q̃a patres ficti in fide, ſimiles ſibi filios nutrirent: naturale ſiquidẽ hoc eſt.

¶ In eodẽ art. 8. conſidera diligenter cãm iuſtam belli cõtra infideles, & compulſionis eorũ, ne. ſ. fidẽ Ieſu Chriſti impediant aliquo trium modorum, vel blaſphemijs puta, dicendo mala de Chriſto Ieſu, aut ſanctis eius, aut Eccleſia eius: vel perſuaſionibus. inducẽdo nr̃os ad infidelitatem: vel perſecutionibus, ſiue in cõi, ut quotidie uidemus Turcas inuadere Chriſtiani nominis gẽtes: uel in particulari, ſi Chriſtianos, aut ꝓdicatores fidei occidãt. Et fabrica ſuper illam, qñ ad impedimenta fidei ſpectãt, ꝙ non ſufferunt in terris ſuis prædicationẽ publicã fidei, ꝙ præmiant abnegãtes Chriſtum, & accedentes ad eorum fidem, & alia huiuſmodi. Ex hac quippe radice multæ quæſtiones ſoluuntur.

SVPER QVÆ. X. ART. IX.

Bannes eodem art.

IN art. 9. eiuſdem q. aduerte diſtinctionẽ de iudicio ſpũali, uel temporali, circa infideles. Et ſcito, ꝙ non eſt ſermo de ſpirituali, uel temporali quoad culpam, ſed quoad pęnam. Nam pro culpis ſpiritualibus puniri poſſunt, vt

---

* Ho. 47. in Matth. ante mediũ. to. 2.

† In Decreto, di. 45. ca. De Iudęis: Sumitur ex Conci. 4. Tolet. Cã. 5.

† Tractat. 26. in Iož. aliquantulũ a principio, t. 9.

* 1. 2. q. 19 art. 10.

Conclu. m

Conclu. p

Conclu. s

* Epiſ. 48. poſt mediũ ſecun pi folij a principio epi. to. 2.

Aureũ cõtra hæreticos impunitatem ſibi arrogantes corp rali.

* li. 3. c. 2. aliquantulum a medio to. 7.

* Ca. citato in arg.

* Epiſt. 50. non multum ante medium, tom. 2.

* cogentẽ

* Epi. 50. a medio aliquãtulũ, tom. 2.

Perrecta per totum.

ut in ſequenti artic. de infidelitatis punitione dī: & dictū eſt in p̄cedenti, q̄ p blaſphemijs, & diſſuaſionibus, & impedimentis poſſint compelli &c. Sed pœnę ſpūales infidelibus, qui oino foris ſūt, utpote nec fores Eccleſię p baptiſmū ingreſſi, nō exercentur, ſed tēporales Et licet Eccleſia ut inferius dī, poſſit punire temporaliter ēt infideles, qui nō delinquunt commorando inter fideles ut patet ex dictis, q̄ ſ. pp impedimenta a fidei pħt infideles cōpelli debellari nō tñ excepto belli iudicio facit hoc: niſi in caſu in lr̃a expoſito. ſ. cū delinquūt cōmorātes inter fideles. Et ppea hæc verba author dixit in corpore, & in rñſione ad ſecundū.

* Homi. 25. ad hebræos declinando ad finem tom. 4.

ſtolus 1. ad Cor. 10. Si qs uocat * vos infideliū ad cęnā, & vultis, ire, oē quod uobis apponit, māducate. Et Chryſ. *dicit. Ad mēſam Paganorum ſi uolueris ire, ſine [h] ulla prohibitione permittim[9]: ſed ad cęnā alicuius ire eſt ei communicare. ergo infidelibus licet communicare.

¶2 Præt. Apl̃s dicit 1. ad Corin. 5. Quid mihi eſt de his, qui foris ſunt, [h] iudicare? foris autē ſunt infideles. cum ergo per iudiciū G Eccleſiæ aliquorum cōio fidelibus inhibeatur, vr̄ quòd non ſit inhibendum fidelibus cum infidelibus communicare.

¶3 Præt. Dn̄s non pōt uti ſeruo, niſi ei cōicando ſaltē uerbo, q̄a dn̄s mouet ſeruum per imperium: ſed [h] Chriſtiani pn̄t habere ſeruos infideles, uel Iudęos, uel ēt Paganos, ſiue Saracenos. ergo pn̄t licitè cum eis cōicare.

Sed contra eſt, quod dr̄ Deut. 7. Nō [h] inibis H cū eis fęd[9], nec miſereberis eorū, neq; [h] ſociabis cū eis connubia. Et ſuper illud Leuit. 15. Mulier, q̄ redeūte menſe &c. *dicit gl. Sic oportet ab idolatria abſtinere, ut nec idolatras, nec eorū diſcipulos [h] cōtingamus, nec cum eis cōionē habeamus.

* Leuit. 15 ſuper illud: Ois q̄ tet genit, Glo. ordinaris.

Resp. dicēdū, q̄ cōio alicuius perſonæ interdr̄ fidelibus dupliciter. Vno mō in pœnam illius, cui cōio fidelium ſubtrahit. Alio modo ad cautelā eorum, quibus interdr̄, ne alij cōicent: & utraque cā ex uerbis Apoſtoli accipi pōt 1. ad Cor. 5. Nā poſt q̄ ſniam excōicationis protulit, ſubdit pro ratione. Neſcitis, quia modicum fermentum totā maſ- I ſam corrumpit? Et poſtea rōnem ſubdit ex parte pœnæ per iudicium Eccleſiæ illatæ, cum dicit. Nōne de his, qui intus ſunt, vos iudicatis?[m] Primo ergo modo non interdicit Eccleſia fidelibus cōmunionem infidelium, qui nullo modo fidē Chriſtianam receperunt, ſ. Paganorum, uel Iudæorum: [n] quia non hn̄t de eis iudicare ſpūali iudicio, ſed tēporali in caſu, cū inter Chriſtianos commorantes aliquam culpam committunt, & per fideles t̄paliter puniunt. Sed [p] iſto modo, ſ. in pœnam interdicit Eccleſia fidelib. cōionem illorū infideliū, qui à fide ſuſcepta deuiant uel corrūpendo fidem, ſicut K hæretici: uel ēt totaliter à fide recedēdo, ſicut apoſtatæ [q]. In utroſq;. n. horū excōicationis ſniam p̄fert Eccleſia. Sed quantum ad ſm̄ modum, uī eſſe diſtinguendum ſm̄ diuerſas conditiones perſonarū, & negotiorū, & t̄pum? Si. n. aliqui fuerint firmi in fide, ita q̄ ex cōione eorum cū infidelib[9] cōuerſio infidelium magis ſperari poſſit, q̄ fidelium a fide auerſio, non ſunt prohibēdi infidelib. cōicare, qui fidem non ſuſceperunt. ſ. Paganis, vel Iudæis, & maximè ſi neceſſitas vrgeat.[t] Si aūt ſint [u] ſimplices, & infirmi in fide, de quorum ſubuerſione p̄babiliter timeri poſſit, prohibēdi ſunt ab infidelium

Conclu. m

Conclu. p

Conclu. t

Conclu. u

cōione: & pręcipue ne magnā familiaritatē cū eis habeant, uel abſq; neceſſitate eis communicent. x

Ad primvm ergo dicēdum, q̄ Dn̄s illud præcipit de illis gentibus, quarum terrā ingreſſuri erāt Iudæi, qui erant proni ad idolatriam. Et iō timendum erat, ne per continuam conuerſationem cū eis alienarētur a fide: & ideò ibidem *ſubdit. Quia ſeducet filium tuum, ne ſequatur me.

Deeſt ſolutio prioris argumenti.

Ad secvndvm dicēdū, q̄ Eccleſia cōtra infideles nō hēt iudiciū quo ad pœnā ſpūalē eis infligēdā: hēt tñ iudiciū ſup aliquos infideles, quo ad t̄palē pœnā infligēdā, ad quod pertinet, q̄ Eccleſia aliqñ pp aliquas ſpeciales culpas ſubtrahit aliquibus infidelibus communionem fidelium.

Deut. 13.

Ad tertivm dicēdū, q̄ magis eſt p̄babile, q̄d ſeru[9], q̄ regit imperio dn̄i, cōuertat ad fidē dn̄i fidelis, q̄ ecōuerſo: & iō nō eſt prohibitū, quin fideles hēant ſeruos infideles. Si tñ dn̄o periculū immineret ex cōione talis ſerui, dēret eū à ſe abijcere, ſm̄ illud mandatū Dn̄i, Matth. 18. Si pes tuus ſcandalizauerit te, abſcinde eum, & proijce abs te.

Hic ponatur ly ad primū ergo dicēdū eſt dicatur ly ad illud in contrariū obiecturi dicendum.

Articvlvs x.

Vtrum infideles poſſint habere prælationem, ſeu dominium ſupra fideles.

Ad decimvm ſic p̄cedit. Vr̄ q̄ infideles poſſint habere pręlationē, vel dn̄ium ſ. fideles. Dicit. n. Apl̃s 1. ad Tim. 6. Quicūque [h] ſunt ſub iugo ſerui, [h] dn̄os ſuos oī honore dignos [h] arbitrētur. Et q̄ loquat̄ de infidelib. patet p hoc quod ſubdit. Qui āt fideles hn̄t dn̄os, nō cōtēnant. Et 1. Pet. 2. dr̄. Serui ſubditi eſtote in oī timore dn̄is, nō tm̄ bonis & modeſtis, ſed ēt dyſcolis: non aūt hoc p̄ciperet per doctrinā apoſtolicā, niſi īfideles poſſent fidelib. p̄eſſe. ergo vr̄ q̄ infideles poſſint fidelibus præeſſe.

¶2 Pręt. Quicūq; ſunt de familia alicui[9] principis, ſubſunt ei: ſed fideles aliq̄ [h] erāt de familia infideliū principū. uñ dr̄ ad Phili. 4. Salutāt uos oēs ſcti, maximè āt qui de Cęſaris domo ſunt, ſ. Neronis, q̄ infidelis erat. ergo infideles poſſunt fidelibus præeſſe.

¶3 Præt. Sicut Phil̃s dicit * in 1. Politic. Seruus eſt inſtm̄ dn̄i in his, q̄ ad humanā uitā pertinēt, [h] ſicut & miniſter artificis eſt inſtrumentum artificis in his quæ pertinent ad operationē artis: ſed in talibus pōt fidelis infideli ſubijci. pn̄t. n. fideles infideliū coloni eſſe. ergo īfideles pn̄t fidelibus præfici, ēt q̄tū ad dn̄iū.

* Li. 1. Polit. c. 3. ante mediū tom. 5.

Sed contra eſt, quod ad eum, qui præeſt pertinet habere iudicium ſuper eos, quibus præeſt: ſed

SVPER QVÆ. X. ART. X.

D. Tho. 2. ſ. d. 44. ar. 5. Aeg. 2. ſ. d. 44. q. 2. a. 2. D. Bon. d. 44. ar. 3. q. 1. Ric. d. 44. q. 5. Dur. d. 44. q. 3. Bannes eodem art.

Porrecta per totum. 60

In ar. 10. eiuſdem q̄ſtionis nota primo ſtatuta Eccleſiæ in lr̃a allegata, habentur extra de Iudæis: capitulus, Cum ſit, extra ſpeciali: & Nulli, & in Decretis diſtinctione 54. cano. Nulla. Allegatū uero in rñſione ad tertium ex capitulo, Multorum tractum vr̄. Nota ſecundo p̄tātem Eccleſiæ, ēt ſup īfideles nō ei ſubiectos tēporaliter, q̄. ſ. pōt eos priuare dn̄io tam uniuerſali, q̄ particulari ſup Chriſtianos, q̄uis nō facit. Nota tertio, & meditare, q̄ quia p̄portionaliter infideles dn̄i contemnūnt Chriſtianos cognoſcentes eorum defectus. Et dn̄i Chriſtiani cōtemnūt religioſos cognoſcentes eorū defectus: proportionabiliter quippe ſe hn̄t. Et ppea ſicut cauendum eſt, iuxta Apoſtoli ſententiā Chriſtianis corā infidelibus litigare: ita cauendū eſt religioſis coram ſecularibus contendere, ſed non omnes capiunt verbum iſtud.

ſed infideles non pñt iudicare de fidelibus. Dicit.n. Apoſt.1.ad Cor.6. Audet aliquis ueſtrum hñs negotium aduerſus alterũ, iudicari apud iniquos, i.infideles, & non apud ſanctos? ergo uidetur, ꝙ infideles fidelibus præeſſe non poſſint.

RESP. Dicẽdum, ꝙ circa hoc dupliciter loq̃ poſſumus. Vno modo de dñio, uel prælatione infidelium ſuper fideles de nouo inſtituenda: & hoc nullo modo permitti dẽt. Cederet.n.hoc in ſcandalũ, & i periculũ fidei. De facili.n.illi, q̃ ſubijciunt̃ aliorum, iuriſdictioni, immutari poſſunt ab eis, quibꝰ ſubſunt, ut ſequant̃ eorũ imperiũ niſi illi q̃ ſubſũt, fuerint magnæ uirtutis. Et ſimiliter infideles cõtẽnunt fidem, ſi fidelium defectus cognoſcant. Et iõ Apl̃s ꝓhibuit, ut fideles nõ cõtẽdãt iudicio corã iudice infideli. Et iõ ᵐ nullo mõ permittit Eccleſia ꝙ infideles acquirant dñium ſuper fideles, vel qualitercũq; eis præficiant̃ in aliquo officio. ⁿ Alio mõ poſſumus loq̃ de dñio, uel ꝑlatione iã præexiſtẽti. Vbi conſiderandũ eſt, ꝙ dñium, uel prælatio introducta ſunt ex iure humano: diſtinctio aũt fideliũ, & infidelium eſt ex iure diuino. Ius aũt diuinũ, ꝙ eſt ex grã, non tollit ius humanum, quod eſt ex naturali rõne: iõ° diſtinctio fidelium, & infideliũ ſcḋm ſe conſiderata non tollit dñium, & ꝑlationẽ infidelium.ſ.fideles. Põt tñ iuſtẽ per ſniam, uel ordinationẽ Eccleſiæ authoritatẽ Dei hñtis tale ius dñij, uel prælationis tolli, q̃ quia infideles merito ſuę infidelitatis merẽtur ꝑtãtem amittere ſuper fideles, qui trãsferunt̃ in filios Dei: ſed hoc quidẽ Eccleſia qñque facit, qñque aũt non facit ᵗ. In illis.n.infidelibus, qui ẽt tꝑali ſubiectione ſubijciunt̃ Eccleſię, & mẽbris eius, hoc ius Eccleſiæ ſtatuit, ut ſeruus Iudæorũ, cũ fuerit factus Chriſtianus, ſtatim a ſeruitute liberetur nullo pretio dato, ſi fuerit uernaculus, i.in ſeruitute natꝰ: & ſimiliter ſi infidelis exiſtens fuerit emptus ad ſeruitiũ. Si aũt fuerit emptꝰ ad mercationẽ, teneẽ cũ infra tres mẽſes exponere ad uendendum. Nec in hoc iniuriam facit Eccleſia: q̃a cũ ipſi Iudæi ſint ſerui Eccleſiæ, põt diſponere de rebꝰ eorũ. Sicut ẽt principes ſęculares multas leges ediderunt circa ſuos ſubditos in fauorẽ libertatis. In illis uerò infidelibns, qui tꝑaliter Eccleſiæ, uel eius membris non ſubiacent, prædictũ ius Eccleſia non ſtatuit, licèt poſſet inſtituere de iure: & hoc facit ad ſcandulum vitandum. Sicut ẽt Dñs Matth.17.oſtendit, ꝙ poterat ſe à tributo excuſare, q̃a liberi ſunt filij: tñ mandauit tributum ſolui ad ſcandalum vitandum. Ita ẽt & Paulus cum dixiſſet, quòd ſerui dominos ſuos honorarent, ſubiungit. Ne nomẽ Domini, & doctrina blaſphemetur.

¶Vnde patet reſponſio ad Primum.

AD II.ergo dicẽdum, ꝙ illa prælatio Cæſaris ꝓexiſtebat diſtinctioni fideliũ ab infidelibus. Vñ non ſoluebat̃ per conuerſionem aliquorũ ad fidẽ & vtile erat ꝙ aliqui fideles locum in ſtĩa Imperatoris hẽrent ad defendendum alios fideles: ſicut beatus Sebaſtianus Chriſtianorũ aĩos quos in tormẽtis videbat deficere, cõfortabat, & adhuc latebat ſub militari chlamyde in domo Diocletiani.

AD III.dicendũ, ꝙ ſerui ſubijciuntur dñis ſuis ad totam vitam, & ſubditi præfectis ad oĩa negotia: ſed miniſtri artificũ ſubdunt̃ eis ad aliqua ſpẽlia opera. Vnde periculoſius eſt, ꝙ infideles accipiant dñium, uel ꝑlationẽ ſuper fideles, q̃ ꝙ accipiant ab eis miniſterium in aliquo artificio. Et iõ ꝑmittit Eccleſia, ꝙ Chriſtiani poſſint colere terras Iudæorũ, q̃a per hoc non habent neceſſe cõuerſari cũ eis. Salomõ ẽt expetijt à rege Tyri magiſtros operũ ad ligna cædenda, vt habetur 3. Regũ. 6. Et tñ ex tali cõicatione, uel conuictu, ſubuerſio fidelium timeretur, eſſet pęnitus interdicendum.

Rationes ſimiter & vbique maxime in caſu iſto, vehementer quos deinde.

Conclu. m Cognitio defectus aliquorum eſt via ad contemptũ illorum.

Concl. p Benedicta & utiliſſima ſeruanda quod cõcluſio opera dei non deſtruunt ſe inuicem.

Conclu. t

Statuta eccleſiæ circa infideles

Veritas.

Deſideria ſeruorum, ſubditorũ, colonorum.

Non proſſ de.

ARTICVLVS XI.

Vtrum infidelium ritus ſint tolerãdi.

ADVNDECIMVM ſic ꝓcedit̃. Vr̃ ꝙ ritꝰ infideliũ non ſint tolerãdi. Manifeſtũ eſt.n.ꝙ infideles i ſuis ritib. peccãt, eos ſeruãdo: ſed pc̃tõ ur̃ cõſentire, q̃ non prohibet, cum ꝓhibere ᵃ poſſit, ut hr̃ in gl.* Rom.1.ſuper illud. Nõ ſolũ q̃ faciũt, ſed & q̃ cõſentiũt facientib. ergo peccant, qui eorum ritus tolerant.

¶2 Prę̃t.ᵇ Ritus Iudæorũ idolatriæ cõparant̃, quia ſuper illud Gal.5. Nolite iterũ iugo ſeruitutis contineri. dicit gloſ. Non eſt leuior huius legis ſeruitus, quàm idolatrię: ſed non ſuſtineret̃, ꝙ idolatriæ ritũ aliqui exercerent: quinimmo Chriſtianorum prĩcipes tẽpla idolorum primo claudi, & poſtea dirui fecerũt, ut Aug. narrat 18. de ciuitate Dei. ergo ſcḋm hoc ẽt ritus Iudæorum tolerari nõ debent.

¶3 Præ. Pc̃m infidelitatis ẽ grauiſſimũ: ut ſ̃. dictum* eſt. ſed alia pc̃tãʰ nõ tolerãtur, ſed lege puniunt̃, ſicut adulteriũ, furtũ, & alia hmõi. ergo etiam ritus infidelium tolerandi non ſunt.

SED CONTRA eſt, ꝙ in Dec. di.45.c. Qui ſincera,* dicit Grego. de Iudæis. Oẽs feſtiuitates ſuas ſicut hactenus ipſi, & patres eorum per longa colentes tꝑa tenuerunt, liberã habeant obſeruadi, celebrãdiq; licẽtiã.

RESPON. Dicẽdum, ꝙ humanum regimen deriuat̃ a diuino regimine, & ipſum debet imitari. Deus autem quàmuis ſit omnipotens, & ſummè bonus, per mittit tamen aliqua mala fieri in uniuerſo, quę prohibere poſſet: ue eis ſublatis maiora bona tollerentur, uel etiam peiora mala ſequerentur. Sic ergo & in regimine humano illi qui præſunt, rectè aliqua mala tolerant, ne aliqua bona impediantur, uel etiam ne aliqua ma-

SVPER QVÆ. X. ART. XI.

Bannes eodem art.

IN art. 11. eiuſdem q̃ſtio. ꝑſpice regulam ꝑmiſſionũ in regimine ꝑꝑ bonũ ꝓueniens, uel malũ vitandum, ut inde poſſis circa diuerſa iudcare principes ſpirituales, & temporales permiſſionibus vſurarũ. & aliorũ hmõi. Hinc.n.elicere potes ꝙ cum permiſſio criminũ non ſit ſcḋm ſe mala moraliter (ſi.n.eſſet mala non cõ ueniret Deo, nec vlla intentione poſſet bene fieri) ſi ex rõnabili cã permiſſio ſit bona moraliter eſt ut ꝑ ote rõni cõſona. Cã ẽt rõnabilis in lr̃a ponitur ex parte boni, ne bonum impediat̃ iuxta Dñi ſententiã. Sinite ne forte ſimul eradicetis & triticũ: & ex parte mali, ne fiat iuxta ſentẽtiam Auguſti. Aufert meretrices &c. Et ꝑpea ad has cauſas examinanda eſt permiſſio ſed caue ne permiſſio ſit admiſſa participationi.

¶In eodẽ art. 11. dubium occurrit, An tolerandi ſint libri Iudæorum, ſicut tolerandus eſt cultus eorum. Et eſt rõ dubij quia libri defenſiui ſunt fidei, ſeu ꝑfidiæ eorũ, & cõſequenter cultus: & ꝑpea ſicut ꝑfidia & cultus toleratur eorum ita tolerandi ſunt libri.

¶In oppoſitum autẽ eſt, qui libri eorum pleni ſunt blaſphemijs cõtra Chriſtũ.

¶Ad hoc dicitur, ꝙ libri Iudęorum ſunt in duplici differẽtia, quidam

Porrecta per totum. 61

*Eſt Ambr. circa finẽ comment. ad 1.c. ad Roma. to.5.

*Ar.3. huius queſt.

*Greg. in regiſt. lib. 11.ca.25. in fine & hr̃. D.45. cap. Qui ſincera.

Regula circa prudentia dominam: tanda.

la peiora incurrant, ſicut Auguſtinus dicit i lib.*de Ordine. Aufer meretrices de rebus humanis, turbaueris oĩa libidinibus. Sic ergo m q̄uis infideles in ſuis ritib⁹ peccēt, tollerari pñt uel pp aliquod bonū, quod ex eis prouenit, uel pp aliquod malū quod uitat.n Ex hoc āt ꝙ Iudæi G ritus ſuos obſeruant, in quibus olim præfigurabatur veritas fidei, quam tenemus hoc bonum prouenit ꝙ teſtimoniū fidei noſtræ habemus ab hoſtibus, & quaſi figura à nobis repręſentatur quod credimus, & iō in ſuis pritibus tolerantᷣ.q Aliorū s uero infideliū ritus, q nihil veritatis, aut vtilitatis afferunt, non ſunt aliqualiter tolerandi: niſi forte ad aliquod malū vitādū. ſ.t ad uitādū ſcandalū, diſſidiū, quod ex H hoc poſſet prouenire, vel impedimentū ſalutis eorū, qui paulatim ſic tolerati cōuertunᷣ ad fidē. Propter hoc.n. ēt hęreticorum, & paganorū ritus aliqñ Eccleſia tolerauit, qñ erat magna infidelium multitudo. Et p hoc patet reſpōſio ad obiecta.

*Li 2.ca. 4 patrian temediū tom.1.

Concl. m

Conclu. p

Conclu. s

ARTICVLVS XII.

Vtrum pueri Iudæorum & aliorum infidelium, ſint inuitis parentibus baptizandi. I

AD DVODECIMVM ſic pcedit. Vr ꝙ pueri Iudęorū & aliorū infideliū ſunt baptizēdi parētibus iuitis. Maius.n.eſt vinculū matrimoniale, h q̄ ius patriæ ptātis in pueros ius patrię poteſtatis pōt per hoīem ſolui cum filius familias emancipet: vinculum āt matrimoniale nō pōt ſolui per hominem, ſcḋm illud Matth.19. Quod Deus coniunxit, homo non ſeparet: ſed pp infidelitatem ſoluitur vinculū matrimoniale. Dicit.n. Apoſtolus 1.ad Cor.7. Quòd ſi infidelis diſcedit, diſcedat: nō.n.ſeruituti ſubiectus eſt frater aut ſoror in hmōi. Et Canon dicit,*ꝙ ſi coniux infidelis non vult ſine contumelia ſui creatoris cum altero ſtare, tunc alter coniugū non debet ei cohabitare. ergo multo magis propter infidelitatem tollitur patriæ poteſtatis in ſuos filios. poſſunt ergo eorum filij baptizari eis inuitis.

¶2 Præt. magis debet hoi h ſubueniri circa piculū mortis æternæ, q̄ circa periculū mortis tēporalis: ſed ſi aliqs videret hominē ĩ periculo mortis tēporalis, & ei nō ferret auxiliū peccaret. cū ergo filij Iudęorū & aliorū infideliū ſint in piculo mortis æternæ, ſi parētibus relinquunᷣ, qui eos in ſua infidelitate informāt vr ꝙ ſint eis auferēdi & baptizādi & ĩ fide iſtruēdi.

¶3 Præt. Filij ſeruorum ſunt ſerui, & in poteſtate dominorum ſed Iudæi ſunt ſerui regū & pricipū. ergo & filj eorū. Reges ergo & principes hñt poteſtatē de filijs Iudæorū facere qḋ voluerint. nulla ergo erit iniuria, ſi eos baptizēt, inuitis parētibus.

¶4 Præt. Quilibet hō magis eſt h Dei à quo hēt aīam, q̄ patris carnalis à quo hēt corpus. non ergo eſt iniuſtū ſi pueri Iudęorū carnalib⁹ parētib⁹ auferanᷣ, & Deo p baptiſmū coſecrenᷣ.

*Hī 28.q.2.c.Si infidelis diſcedit.

quidam competentes Iudæis abſolute, ut ſunt libri teſtamenti veteris, & expoſitiones eorū: & hi proculdubio relinquēdi ſunt Iudæis. Quidam editi ad confouendam ſuam perfidiā cōtra Ieſu Chriſti diuinitatem, ne conuertantur Iudæi ad Ieſu Chriſti fidem. ſed perſiſtant in ſua perfidia obſtinati: & ij libri ſi facultas adſit, ſunt per Eccleſiam cōburendi. Et eſt rō dfīæ iter cultū, & iſtos libros: quia cultus Iudęorū eſt quaſi teſtis fidei nſæ, ſicut figura veritatis, & umbra corporis, ut in litera dī: & iō merito tolerandus. Libri āt iſti directe blaſphemi ſunt, & totaliter mendacijs pleni cōtra fidē Ieſu Criſti & ppea nō tolerādi ſunt, ſi ſupprimi pñt. Vnde author in articulo 8. dixit, q infideles cōpellendi ſunt vt fidē nō impediant blaſphemijs, vel malis pſuaſionibus. Cōſtat.n. tales libros & blaſphemijs & malis pſuaſionibus cōtra fidē eſſe plenos. Et in ar.10. de Iudæis dixit, ꝙ cū Iudęi ſint ſerui Eccleſię pōt Eccleſia diſponere de rebus eorū: ita ꝙ Eccleſia cōtra oēs īfideles ex prima rōne, contra Iudæos ēt ex ratione ſeruitutis pōt libros huiuſmodi ſupprimere.

SVPER QV. X. ART. XII.

Cap.4.d.5.q.1.con.2.
Scot.4.ſ.d.4.q.9.
Dur.d.4.q.6.
Scot.d.5.q. unica.
Nic. de Nyſt Tra.6.p.3. de Bap.q.10.

Perrella per totum.
62
5.q.18.articu.10. Et quol.2.q.4.ar.2. Et quol.3.q.5.artic.2. cor.

IN ar.12. eiuſdē qſt. dubiū duplex occurit de cōcluſione. Primū ex Scoto, de pueris infideliū vniuerſaliter: ſcḋm ex Durādo de pueris iñfidelium aliquorū ſcilicet Iudęorū, & ſeruorū. Scotus ſiquidē in 4.d.4.q. vltima tenet, ꝙ princeps bene faceret, ſi pueros infidelium iuuitis parentibus baptizaret, adhibita cautela, ne ſequerētur homicidia, & quòd nutrirētur religioſe. Et ratio ſua eſt, quam author tangit in quarto argumēto, quia ſcilicet Deus habet ius dominij ſupra puerum magis quàm parentes. ergo vinculum poteſtatis paternæ non obligat in his, quæ ſunt contra præceptum Dei. Non ergo propter inuitos parentes, prohibentur pueri à fide Dei.

¶ Et confirmatur: quia princeps debet cogere ſeruum plurium ſubordinatorum dominorum ad ſeruitium ſuperioris, ſi inferior dominus vult eo vti contra ſuperiorem. ergo maxime debet princeps zelare pro dominio ſeruando ſupremi dñi. ſ. Dei & per conſequens non ſolum licet, ſed debet princeps auferre paruulos a dñio parentum volentium eos educare contra cultum Dei. Durandus vero in 4. ſen. diſt.4.q.3 artic.1. tenet, ꝙ licet non omnium, tamen eorum infidelium, qui ſunt ſerui, licet filios inuitis parentibus baptizare, auferendo eos à parentum cura. Et rō ſua eſt illa, quam in ſecundo argumento author in litera facit. ſ. ꝙ de filijs ſeruorum poteſt dominus face F re quod vult: ac per hoc poteſt eos vendere, & donare prope, & longe: ac per hoc auferre a cura parentum: & tunc poterūt baptizari. Et quoniam Iudæi ſunt ſeruituti adducti, vt in art.10. author dixit, & extra, de Iudęis. capit. Et ſi Iudæos dicitur: ideo de filijs Iudæorum ſequitur, ꝙ ſunt inuitis parētibus ab eis auferendi, & baptizādi.

¶ In hac materia diligentius obſeruandum eſt, vt diſtincte loquamur. Aliud ꝙ pe eſt tractare, an pueri infideliū ſint iuitis parentibus baptizandi, & aliud: an pueri tales. ſ. filij ſeruorū infidelium. Valde.n. hæc diſtant. Et qa cum Scoto de primo eſt qſtio, cum Durando uero de ſcḋo & primum eſt communius: ideo à primo inchoādum eſt.

¶ Ad cuius euidentiā ſciendum eſt ꝙ ꝓſuppoſito, ſicut ē rei veritas, ꝙ in puero baptizando ſufficiat fides & intentio Eccleſiæ ad hoc, ut baptiſm⁹ ualeat, quod in commentarijs ſequentis libri Deo dante in loco ꝓprio firmabitur cōtra Durandū, tota ꝓſens difficultas in hoc pēdere vr, an ſit cōtra naturalē iuſtitiā hmōi pueros auferre a cura parētū infidelium volentiū eos in fidelitate nutrire, an non. Si.n. eſt cōtra naturalē iuſtitiā conſtat ꝙ il icitū eſt, quia non ſunt faciēda mala vt veniant bona. Et ſi nō eſt contra naturalē iuſtitiā nulla uideᷣ iniuria parentibus fieri, quibus naturale ius curā filiorum dedit. Et author quidem in litera ſuper parte affirmatiua ſe fundauit Scotus autem ſuper negatiua. Et nota, ꝙ non eſt diſſenſio in hoc, an ſecundum naturalem iuſtitiam pueri infideliū ſubſint eorum curę quo ad diuina exercenda in puero. Hoc enim K manifeſtū eſt eſſe uerum, quoniam ſicut naturali ordine adultus p propriā rationem ita puer parentum rationem ordinaᷣ ad Deum. Sed quæſtio eſt, an propter abuſum huiuſmodi iuris naturalis priuari poſſint aut debeant parentes ipſi abutentes tali iure. Scotus ſiquidem ad hoc tendit, quòd quia parētes abutunᷣ iure ſuo, quia nutriunt filios ad cultum infidelitatis contra Deum: iō princeps debet eos priuare tali iure: quia faciendum eſt, quòd conſeruetur ius Dei cōtra ius parētum abutētiū illo cōtra Deū, potius q̄ ecōuerſo, ut. ſ. ſeruetᷣ ius parentū cū cōtumelia Dei. Hic.n. ordo pueſſus eſt. Vt aūt clare ueritas eluceſcat, opus eſt duplici diſtinctione. Prima eſt, ꝙ in ſubordinatis dominijs pōt dominiū inferioris referri ad duos dños. ſ. ad ipſum inferiorem dominum, & ad ſupremum dominum à quo eſt omne inferius dominiū. v.g. Dominium unius comitis poteſt referri ad ipſum comitem, & poteſt referri ad Imperatorem, à quo eſt illius dominium. Et in propoſito, dominiū parentum ſupra paruulos ſuos pōt referri ad ipſos parentes &

po-

¶ 5 Prę. Baptiſmus efficacior eſt A ad ſalutē, q̃ prędicatio: quia per baptiſmum ſtatim tollitur pcti macula, reatus pœnæ, & aperit ianua cæli: ſed ſi periculum ſequitur ex defectu pdicationis, imputat̃ ei qui [h] non pdicauit, vt hr̃ Ezech. 3. & 33. de eo q̃ videt gladium venientem, & nō inſonuerit tuba. ergo multo magis ſi pueri Iudæorū damnētur pp defectū baptiſmi, imputat̃ ad pctm̃ eis, q̃ potuerūt baptizare, & non baptizauerunt. B

SED CONTRA eſt, q̃ nemini facienda eſt iniuria. Fieret āt Iudæis iniuria, ſi eorū filij baptizarentur eis inuitis, quia amitterent ius patriæ poteſtatis in filios iam fideles. ergo eis inuitis non ſunt baptizandi.

RESPON. Dicēdū, q̃ maximē hēt authoritatem Eccleſiæ conſuetudo, quæ ſemper eſt in oībus æmulanda: quia & ipſa doctrina chatolicorū doctorū ab Eccleſia authoritatem hēt: C vnde magis ſtādū eſt authoritati Eccleſiæ, q̃ authoritati vel Auguſtini vel Heronymi vel cuiuſcunq; doctoris. Hoc āt Eccleſię vſus nunq̃ habuit, q̃ Iudæorū filij inuitis parentibus baptizarētur: q̃uis fuerit retroactis tēporibus multi catholici principes potentiſſimi, vt Conſtantinus Theodoſius, quibus familiares D fuerūt ſanctiſſimi Epiſcopi, vt Syluester Cōſtātino & Ambroſius Theodoſio, q̃ nullo mō ptermiſiſſent ab ei impetrare, ſi hoc eſſet cōſonū rōni iō [m] periculoſum vr̃ hanc aſſertionē de nouo inducere, vt pter conſuetudinē in Eccleſia hactenus obſeruatā, Iudæorum filij inuitis parentibus baptizarent̃. [n] Et huius rō eſt duplex. Vna quidem pp periculum fidei. Si. n. pueri E nondum vſum rōnis hn̄tes baptiſmum ſuſciperent, poſtmodum cum ad perfectam ætatē peruenirent, de facile poſſunt a parentibus indici, ut relinquerēt quod ignorātes ſuſceperūt quod uergeret in fidei detrimētum. Alia uero rō eſt, quia repugnat iuſtitiæ naturali. Filius. n. naturaliter eſt aliqd patris. Et primo qdē à parētibus nō diſtinguit̃ ſm corpus, quamdiu in matris vtero cōtinet̃. Poſtmodū vero poſtq̃ ab vtero egredit antequā uſum liberi arbitrij hēat, cōtinet̃ ſub parētū cura ſicut ſub quodā ſpirituali utero: quamdiu. n. uſum rōnis non hēt puer, non differt ab aīali irrationali. Vn̄ ſicut bos, uel equus eſt alicuius, ut vtat̃ eo cū volue rit ſm ius ciuile, ſicut proprio inſtrō: ita de iure naturali eſt, q̃ filius, anteq̃ habeat uſum rationis, ſit ſub cura patris. Vn̄ contra iuſtitiam naturalem eſſet, ſi puer anteq̃ habeat vſum rationis, à cura parentum ſubtrahatur, uel de eo aliquid ordinetur inuitis parentib⁹. Poſtq̃ āt incipit habere uſum liberi arbitrij iam incipit eſſe ſuus, & pōt q̃tū ad ea, q̃ ſunt iuris diuini, uel naturalis, ſibiſſi puidere. Et tunc eſt inducendos ad fidē nō coactione, ſed perſuaſione: & pōt ēt inuitis parētibus, conſentire fidei, & baptizari: non āt anteq̃ habeat uſum rōnis. Vn̄ de pueris antiquorum patrum dr̄, q̃ ſaluati ſunt in fide parentum: p quod datur intelligi, q̃ ad parentes pertinet prouidere filijs de ſua ſalute, præcipue antequàm habeant uſum rationis.

AD PRIMVM ergo dicēdū, q̃ in uinculo matrimoniali vterq; cōiugium hēt vſum liberi arbitrij, vterque pōt inuito altero fidei aſſentire: ſed hoc non hēt locum in puero anteq̃ habeat vſum rationis: ſed poſtquā habet uſum rationis, tunc tenet ſimilitudo, ſi conuerti voluerit.

AD II. dicendum, q̃ amor naturali non eſt aliquis eripiendus cōtra ordinem iuris ciuilis puta, ſiq̃s à ſuo iudice condēnetur ad mortem temporalē, nullus debet eū violenter eripere. Vnde nec aliquis debet rūpere ordinem iuris naturalis, quo filius eſt ſub cura patris, ut eū liberet à piculo mortis æternæ.

AD III. dicēdū, q̃ Iudęi ſunt ſerui principum ſeruitute ciuili, quæ non excludit ordinem iuris naturalis, uel diuini.

AD IIII. dicendū q̃ homo ordinatur ad Deum per rōnem per quam eū cognoſcere pōt. Vn̄ puer antequam vſum rōnis habeat, naturali ordine ordi-

potest referri ad Deū qui inſtituit ius naturale, quo parentibus conuenit hoc dominium. Scda eſt, q̃ dn̄ium, ſeu mandatū ſupremi dn̄i quod p ſeipſum mandat, ſeu exercet, dupliciter pōt inſtitui. Primo vt ſaluis dn̄ijs inferiorum impleatur: ſcdo, ut non obſtantibus inferioribus ordinibus impleat̃. v. g. Poteſt Cæſar mandare reparationem mœnium dupliciter: Vno mō, ut fiat reparatio ſalua immunitate ciuium ab oneribus, & exactionibus nouis. Alio mō, non obſtātib⁹ hmōi immunitatibus. Et in ppoſito poteſt dupliciter intelligi Deū, qui eſt vniuerſorum dn̄s dominiū, ſeu legem fidei Chriſtianę inſtituiſſe. Vno mō, vt impleat̃ ſaluis naturalegibus. Alio mō, vt nō obſtantibus naturæ legibus, impleat̃. Ex his āt adiuncta illa maxima, Gra pficit, non deſtruit naturā & Ordo grę perficit, non diſſoluit ordinē naturę, manifeſte apparet primo q̃ dominium parentum ſupra filios non eſt tā ipſorum, q̃ naturæ ac Dei, qui illā inſtituit: ac per hoc cōparatio non eſt facienda inter parentes & Deū, ſed inter Deum inſtitutorē naturę, & ſeipſum Deū inſtitutorē fidei. Vterq;. n. ordo ab ipſo, & ipſi⁹ & Apparet ſcdo, q̃ [m] Deus non legē fidei inſtituit, vt voluerit pro ea ſeruanda legē naturæ ſolui, q̃uis hoc poſſet: ſe inſtituit ut p media ſcdm naturæ ordinē inſtituta, lex fidei impleatur, ut patet ex maxima allegata. Et in cōi quia diuina ſapiētia diſponit omnia ſuauiter, & infima per media reducit in ſūmū. Et in ppoſito, qa ſtatuit vt adultus media propria rōne, ac voluntate legem fidei impleat: qa ſuæ curæ naturaliter cōmiſſus eſt. Pueri āt media rōne, & voluntate parētū, quorū curæ naturaliter cōmiſſus eſt. Et ſi diceret̃, q̃ licet Deus inſtituerit legē fidei nō ſoluēdā, ſed

Authoritas conſuetudo eccleſiæ quantū robur habeant nota quæ ſemp.

Concl.

pficiendam legē naturæ abſolute, & ſimpliciter tū in caſu, quo hn̄tes ius naturale, illō abutunt̃, qa merent̃ priuari illo ſtatuit legē fidei hēre locum ablato ab abutentibus iure ſuo aduertant ſic dicentes, q̃ hoc nihil aliud eſt, q̃ dicere, q̃ Deus ſtatuit legē fidei ſeruandum non oſtante lege naturę: qm̄ cū lex naturæ ſcdm ſe nō obſtet fidei, cuia verū vero non cōtrariat̃, ad hoc ſolum dr̄ nō obſtāte lege naturæ pp caſum. in quo obſtare pōt pp admiſſā abuſionē. Idē eſt ergo dicere, q̃ ſtatuit legē fidei implendā non obſtante ēt lege naturę abſolute & in caſu, quo pp admiſſum abuſum obſtat. Et ppea ſi primum eſt falſum ſcdm quoque erit falſum. Vn̄ euaſio hæc nulla eſt. ¶ Et confirmat̃, qa in parentibus infideliū cōcurrunt duo. ſ. ius naturale reſpectu filiorū curæ, & admiſſa infidelitas, qua nutriunt eos ad eos ſuum ritū. Et licet ſecundū ſit malū, & in eo peccēt mortaliter & pp hoc non ſolū filijs ſed uita & ſeipſis priuari poſſint ita q̃ poſſent iuſte annihilari primum tn̄ iuſtū eſt naturaliter. Et ppea Deus ſtatuens ordinē grę ad perfectionē ordinis naturale violari nō vult q̃uis ipſi abutentes, hoc mereantur.

¶ Ad rōnē ergo Scoti dr̄ q̃ proceſſus ſuus hēt locū tunc ſolum qn̄ ſupremus dn̄ius vult ſibi obediri nō obſtante inferiori ordine, quod nō eſt in propoſito: qm̄ Deus ſtatuit vtrūq; ordinē. naturæ, ſ. & fidei implēdum miniſtrāte ſibi ordine naturę Et propterea illis tantum imputatur hoc peccatum, qui ſecundum naturæ ordinē ad hoc tenentur. Et ſic patet, q̃ ōd exempla Scoti non ſunt contra propoſitum: quia ptā ſupponunt ſuprēmum don iuū velle impleri ius ſupremi ordinis, non obſtāte inferioris ordinis iure. Hoc enim quam ipſa ratio Sco

ei ſupponit, & propterea non concludit. Hæc autem eſſe de mēte authoris, qui recte conſiderat verba literæ, & reſponſiones ad argumenta, percipere poteſt. Propterea namque tam paucis 4. argumenta ſatisfeciſſe ſe vidit: quia medium naturale, quo puer reducendus eſt in Deum, aſſignauit. Et hæc de primo.

natur in Deum p rōnem parētum, quorum curæ naturaliter ſubiacet, & ſm eorū diſpoſitio nē ſūt circa ipſū diuina agēda.

Ad v. dicendum, ꝙ periculū, quod ſequit̄ de p̄dicatione omiſſa, non imminet niſi eis q-bus commiſſum eſt officium p̄dicandi. Vnde in Ezech. præmittitur: Speculatorē dedi te filijs Iſrael. Prouidere āt pueris infidelium de ſacramētis ſalutis p-tinet ad parētes eorū. Vñ eis imminet piculū, ſi p p ſubtractionem ſacramentorū eorū paruuli detrimentū ſalutis patiantur.

QVAESTIO XI.

De Hæreſi, in quatuor ariculos diuiſa

DEINDE conſiderandum eſt de hæreſi.

Circa quam quæruntur quatuor.

¶ Primo, Vtrum hæreſis ſit infidelitatis ſpecies.

¶ Secundo, De materia eius, circa quam eſt.

¶ Tertio, Vtrum hęretici ſint tolerandi.

¶ Quarto, Vtrū reuertētes ſint recipiendi.

ARTICVLVS I.

Vtrum hęreſis ſit infidelitatis ſpecies.

AD PRIMVM ſic p̄cedit. Vr̄ ꝙ hæreſis nō ſit infidelitatis ſpēs. Infidelitatis.n. ī itellectu ē vt ſ.* dictū eſt: ſed hęreſis nō vr̄ ad intellectū ptinere ſed magis ad vim appetitiuā. Dicit.n. Hieron. & hr̄ † in Decr. 24. q. 3. Hęreſis gręcè ab electione dr̄, q.ſ. eā ſibi vnuſquiſq; eligat diſciplinā quā putat eſſe meliorē: electio āt eſt actus: appetitiuæ virtutis vt ſupra † dictum eſt. ergo hæreſis non eſt infidelitatis ſpecies.

¶ 2 Præt. Vitiū p̄cipuè accipit ſpeciem à fine. Vñ Philoſoph. dicit. in 5. Ethic.* ꝙ ille, qui mœchatur, vt furetur magis eſt fur q̄ mœchus: ſed finis hæreſis eſt cōmodum tēporale & maxime principatus, & glīa, quod pertinet ad vitiū ſuperbiæ, vel cupiditatis. dicit.n. Augu. in lib † de vtilitate credendi, ꝙ hæreticus eſt, qui alicuius tēporalis commodi, & maximè glīę, principatuſq; ſui grā falſas, ac nouas opiniones vel gignit, vel ſequit̄. ergo hæreſis nō eſt ſpecies infidelitatis, ſed magis ſuperbiæ.

Perrella per totum.

63

* Supra q. 10. a. 5. Et infra. q. 94. art. 1. ad 1.

† q. pręce art. 2.

† H. er. ad cap. 5. ad Ga. ſuper illud Hæreſes. lib. 20. q. 3. c. Hęreſ.

† 1. 2. q. 13 ar. 1.

* Lib. 5. c. 2. paulo a pri. to. 5.

† Circa principiū libri. to. 6.

Finis hæreticorum

¶ Quo ad ſecundum tota difficultas conſiſtit in hoc, quia filij ſeruorū poſſunt iuſte eis auferri. Ablatis autem iuſte a cura parentum, tam nulli fit iniuria, ſi Ieſu Chriſto per baptiſmum conſecrentur. Ad veritatis autem euidentiam diſtinguendum eſt inter id quod prouenit ex ſeruitute directe, & per ſe, & id quod prouenit ex ea per accidens, ſeu ex conſequenti. Cum enim ſeruitus, qua homini homo ſeruus eſt, ciuilis ſit, ad ea tantum, quæ ciuilis ordinis ſunt per ſe, & directe, ſe extēdit vt effectus cauſis proportionales ſint. Propter quod licitum eſt ſeruis comedere, colere Deum, & alia, quæ ſunt iuris naturæ & diuini, inuitis dominis exercere. Ex conſequenti autem, ſeu per accidens, quē admodum extenditur ed ea, quæ naturalis iuris ſunt, ita ad ea, quæ diuini ſunt iuris. Conſtat autem quòd dominus poteſt vendere paruulos ſeruorum ſuorū in ſeruos: & per hoc

I ex conſequenti ſubtrahere eos curæ parentum. quæ eſt de iure naturę. Pari, immo maiori ratione, poteſt eos dare alicui Chriſtiano, vt conſecrentur Creatori ſuo: & per hoc inuitis parentibus ea quæ ſunt diuinæ iuris in pueros exercere. Et hæc eſt veritas. Et propter hæc duo author duabus vijs in litera proceſſit. Ex eo enim quòd per ſe, & directe ſeruitus ad ciuilia ſe extendit, dixit, quòd filij Iudęorum, quos aſſerit eſſe ſeruos Eccleſiæ non ſunt inuitis parētibus baptizādi: & bene. Ex eo uero quòd ex conſequenti, ſeu accidens poſt iuſtam ſubtractionem à parentibus, hoc poteſt eſſe licitum, vſus eſt loco ab authoritate negatiue, ſcilicet quòd Eccleſia non conſueuit: qa Syluęſter, & Ambroſius non quæſiuerunt: ſuper tamen Eccleſiæ conſuetudine fundat doctrinam ſuam, reddendo illius rationem.

¶ Ad cuius pleniorem intellectum ſcito, quòd vti hac uia, vt ſcilicet ex conſequenti pueri infidelium ſeruorum baptizandi inuitis parentibus, contingit bene, & male. Bene quidem, ſi oīa conſonāt rectæ rōni: male autem ſi aliquid diſſonās cōcurrit

K Et quia, vt in pluribus cōcurrunt multa diſſona rectæ rōni, iō Eccleſia non conſueuit hoc facere ideo in litera determinatur tam de pueris Iudęorum, quā aliorum infidelium ſimul vno contextu, ꝙ non ſunt inuitis parentibus baptizandi. Doctrina namque moralis ſecundum id, quòd vt plurimum conuenit tradenda eſt. Interueniunt autem minus duo diſſonantia. Primum eſt periculum fidei in ipſis paruulis, cum fuerint adulti quod non euitatur ex ſubtractione eorum a cura parentū · qa cum adulti fuerint, & parentes ſuos in alia fide cōgnouerint naturalis amor ad parentes inuitabit, & aut vetita cōuerſatio magis ſolicitabit: aut permiſſa cōuerſatio facilem viam peruerſioni dabit. Scdm eſt infamia fidei, quaſi non ſit a Deo, qui corda hominū regit ut compellere velit Eccleſia hoc modo ad fidē: cum tamen oporteat ſanctos ab his, qui foris ſunt, teſtimonium habere. Vnde dicentes, quòd pueri Iudæorum poſſunt inuitis parentibus baptizari adhibitis cautelis, dupliciter deficere vi-

P détur. Primo in hoc, quòd cautelas ex parte authoritatis Eccleſiæ non dicunt, ſed paruulorum tantum. Secundo, quòd ſecundum cautelas, quæ vt plurimum apponi non poſſunt, doctrinam faciunt cum tamen oppoſitum eſſet docendum, ſcilicet quòd communiter non licet, ſed quandoq; excluſis inconuenientibus poteſt licere. Et per hæc patet & reſponſio ad obiecta, et intentio, ac vis rationū literæ. Quoniam prima ducens ad incōuenientens, vniuerſalis eſt ſimpliciter. Secunda oſtenſiua eſt uniuerſalis, aut ſecluſa ratione ſeruitutis aut melius & profundius directe, & per ſe loquendo, ideſt ſtando infra limites eorum ad q̄ directè, & per ſe, ſe extendit infidelū ſeruitus, vt prædeclaratum eſt. Et per hæc eadem patet, quòd infra tales limites ſtādo, optime dixit author, quòd iniuria fit Iudæis, ſi filij eorum ipſis inuitis baptizentur: & alia huiuſmodi, quibus nō ſatisfit a Durando, nec alijs, infra illos limites ſtando: licet egrediendo ad per accidens, & id quod eſt ex conſequenti, vt in paucioribus, uerum dicatur, nobis non contrarium ſed conſonum. Patet namque, quòd author fatetur Iudæos eſſe ſeruos Eccleſiæ: & ꝙ paruulus ſub cura parentū eſt aliqua res eius, & ſicut

I animal irrationale. Et quòd Eccleſia non facit eis iniuriam diſponendo de eis, & alienando eos. Et quod plus, cum parentes infideles liberos conſtet dare operam continue ad impediendum fidem Chriſtianā in filijs, ex doctrina tradita in ar. 8. debellari poſſunt propter hoc: cum his tamen aduerte Nouitie, ꝙ pueri infidelium, qui ad partes fidelium deferunt̄, & venduntur Chriſtianis, quàmuis nō conſtet de iuſta ablatione eorundem a cura parentum. quia tamen ſine parentum cura, cōuerſatione, & cognitione etiam in ſpe, ſecundum humanum curſum ſunt abſque parentibus cenſentur: & propterea Eccleſia conſueuit eos baptizare.

SVPER QVÆST. XI. ART. I.

Bannes eodem art.

IN art. 1. q. 11 dubium occurrit Nouitiorū: quia nō vr̄ verū quod hæreſis conſtituatur per hoc, quòd ſuppoſita adhęſione ad Chriſtum, erretur in his, quæ ſunt dicta ab ipſo: quoniā contingit Chriſtianum recedere etiam a fide ipſius Chriſti, & nec ipſum, nec Deum credere. Talis eſt hæreticus, & tamen nō ſupponit Chriſtum ergo male in litera dicitur.

¶ Ad hoc dicitur. ꝙ aſſentire Chriſto, contingit dupliciter. ſ. actu mētis, uel profeſſione characteris chriſtiani. Ad hæreſim licet ſæpe concurrere videat̄ primum, non tamen eſt de ratione eius, ſed ſufficit ſecundum, ſcilicet quòd charactere fidei in baptiſmo ſuſcepto Chriſtum profiteatur. Sic enim in hæreſi contingit apoſtatare, vt inferius patet in quæſtione. De apoſtaſia.

¶ In eodē art. aduerte, ꝙ quia hæreſis eſt vitium non in intellectu abſolute, ſed in eo vt moto à voluntate eligente, nulla p-poſitio, aut ſententia, proprie loquēdo. poteſt dici ſecundū ſe hæretica, ſed ſolum ut denominat̄ ab adhæſione tali ad ipſam Cum.n. una & eadem propoſitio, puta Mortui non reſurgēt, ad omnes infidelitatis ſpecies poſſit pertinere, oportet ꝙ nullam illarum ſcdm ſe ſibi uendicet. Dicta namque ſnīa, ab hæretico hæretica, a Iudæo perfida, a Pagano gentilis denominat̄

Vnde

¶ 3 Præ. [b] Infidelitas, cū ſit in intellectu, nō vr̄ ad carnē pertinere: ſed hæreſis ꝑtinet ad opera carnis. dicit. n. apoſtolus ad Ga. 5. Manifeſta ſunt opera carnis, quæ ſunt fornicatio, immunditia: & inter cætera poſtmodum ſubdit, diſſenſiones, ſectæ, quæ ſunt idem, ꝙ hæreſes. ergo hęreſis non eſt infidelitatis ſpēs.

SED CONTRA eſt, ꝙ falſitas veritati opponit̃: ſed hæreticus eſt q̄ falſas, uel nouas opiniões uel gignit, vel ſequit̃. ergo opponit̃ veritati, cui fides innitit̃. ergo ſub infidelitate continet̃.

B RESPON. Dicendū, ꝙ nomen hæreſis, ſicut dictū eſt,* electionē importat. Electio aūt, ut ſ̄. dictū eſt, † eſt eorū q̄ ſunt ad finē, ꝑſuppoſito fine. In credēdis āt uolūtas aſſentit alicui uerò tanq̄ proprio bono, ut ex ſ̄. dictis patet. † Vñ quod eſt principale uerū hēt rōnē finis ultimi: quæ C ſecundaria ſunt hñt rōnem eorū q̄ ſunt ad finē. Quia uerò q̄cunq; credit, alicui⁹ dicto aſſentit, principale vr̄ eſſe, & quaſi finis in unaquaq; credulitate ille, cui⁹ dicto aſſentit̃: quaſi aūt ſecundaria ſunt ea, q̄ qs tenendo vult alicui aſſentire. Si ergo qui rectè fidem Chriſtianā hēt, ſua uoluntate aſſentit Chr̄o in his, q̄ ad eius doctrinā ꝑtinēt. A rectitudine ergo fidei Chriſtianę D dupliciter qs pōt deuiare. Vno mō, q̄a ipſe Chr̄o nō vult aſſentire: & hic hēt quaſi malā uolūtatē circa ipſum finē, & hoc ꝑtinet ad ſpēm infidelitatis Paganorū, & Iudæorū. Alio mō per hoc, ꝙ intēdit q̄dē Chr̄o aſſentire, ſed deficit in eligēdo ea, q̄bus Chr̄o aſſentiat: q̄a nō eligit ea, q̄ ſunt uerè à Chr̄o tradita, ſed ea q̄ ſibi ꝓpria mēs ſuggerit. Et iō [m] hęreſis eſt infidelitatis E ſpecies, pertinēs ad eos, qui fidem Chriſti profitentur, ſed eius dogmata corrumpunt.[n]

AD PRIMVM ergo dicēdum, ꝙ hoc modo electio ꝑtinet ad infidelitatem, ſicut & uoluntas ad fidem, ut ſupra dictum eſt.*

AD SECVNDVM dicēdū, ꝙ uitia hñt ſpēm ex fine proximo, ſed ex fine remoto hñt gen⁹: & cāṁ ſicut: cū aliq̄s mœchat̃, ut furet̃, eſt ibi q̄dē ſpēs mœchiæ A ex ꝓprio fine & obiecto, ſed ex fine vltimo oſndit̃, ꝙ mœchia ex furto orit̃, & ſub eo cōtinet̃ ſicut effect⁹ ſub cā, uel ſicut ſpēs ſub gñe: vt patet ex his, q̄ ſ̄. de* actib. dicta ſunt in cōi. Vñ & ſimiliter in ꝓpoſito, finis proximus hæreſis eſt adhærere falſæ ſniæ ꝓpriæ, & ex hoc ſpēm habet: ſed ex fine remoto oſtenditur cauſa eius, ſ. quòd oritur ex ſuperbia, uel cupiditate.

AD TERTIVM dicēdū, ꝙ ſicut hæreſis dr̄ ab eligendo, ita ſecta a ſectādo, ſicut Iſid. dicit in li. * Etym. Et iō hæreſis, & ſecta idē ſunt, & utrūq; ꝑtinet ad opera carnis, non quidem quantū ad ipſum actū infidelitatis reſpectu ꝓximi obiecti, ſed ratione cāæ, q̄ eſt uel appetitus finis indebiti, ſm quod orit̃ ex ſuperbia, uel cupiditate, ut dictū eſt: ● uel ēt aliqua phantaſtica illuſio, quæ eſt principiū errādi, ut etiam Phil'us † dicit in 4. Meta. phantaſia autem quoddammō ad carnē pertinet, inquantum act⁹ ei⁹ ē cū organo corporali.

ARTICVLVS II.

Vtrum hæreſis ſit propriè circa ea, quæ ſunt fidei.

AD SECVNDVM ſic proceditur. Videtur ꝙ hæreſis non ſit propriè circa ea, q̄ ſunt fidei. Sicut. n. ſunt hæreſes, & ſectę in Chriſtianis: [h] ita etiam fuerunt in Iudęis & Phariſæis, ſicut Iſido. dicit in lib. * Etym. ſed eorū diſſenſiones nō erant circa ea, quæ ſunt fidei. ergo hæreſis nō eſt circa ea quæ ſunt fidei, ſicut circa propriam materiam.

¶ 2 Præt. Materia fidei ſunt res, quæ credunt̃: ſed hæreſis nō ſolū eſt circa res, ſed ēt[h] circa uerba, & circa expoſitiones ſacræ ſcripturæ. dicit. n. † Hiero. ꝙ quicūq; aliter ſcripturā intelligit, q̄ ſenſus Spiritus ſancti efflagitat, à quo ſcripta eſt, licēt ab Eccleſia nō receſſerit, tñ hæreticus appellari pōt. Et alibi dicit, † ꝙ ex verbis inordinate ꝓlatis fit hæreſis. ergo hæreſis nō eſt ꝓpriè circa materiā fidei.

¶ 3 Præt. Etiam circa ea, quę ad fidem ꝑtinēt, inueniunt̃ q̄nq; ſacri doctores[b] diſſentire: ſicut Hieronymus & Auguſt. circa ceſſationem legalium, & tamen hoc eſt abſque uitio hæreſis. ergo hæreſis non eſt propriè circa materiam fidei.

SED CONTRA eſt, quod Auguſt. dicit contra Manichæos.* Qui in Eccleſia Chriſti morbidū aliq̄d

---

Vnde propoſitiones ipſæ ſecūm ſe, ſunt cōtrariæ fidei, & ſic vocandæ ſunt, q̄ñ cōtrariātur articulis fidei, vel ſacræ ſcripturæ, aut determinationi Eccleſiæ de fide. Et iſtæ diſtinguēdę ſunt quia quædā ſunt contrariæ fidei ſecūdum ſe, & quo ad nos, quarum .ſ. contrarietas ad fidem eſt manifeſta nobis: quædam ſecundum ſe tm̄, quæ .ſ. contrariæ ſunt propoſitionibus veris ꝑtinentibus ad fidē, ſed earum contrarietas non eſt nobis manifeſta: quia Eccleſia non determinauit, ſicut iſta propoſitio. Spiritusſanctus non procedit a Filio, ſecundum ſe eſt contraria fidei: quia cōtrariatur ſuæ contradictoriæ pertinenti ad fidem. Sed q̄ñ uertebatur inter ipſos fideles ī dubiū, erat contraria ſecundum ſe tantum. Poſt quàm aūt patefacta eſt per determinationem Eccleſiæ, eſt contraria fidei ſecundū ſe, & quo ad nos, & ſibi aſſenſum pertinacem pręſtantē poſt ipſius Euangelicam ꝓfeſſionē, in ſpē hæreſis reponit, ut ex ſupradictis patet, & inde hæretica denominatur: ſicut columna dextra dr̄in reſpectu ad dextrū animalis.

SVPER QV. XI. ART. II.

Bannes eodem art.

IN ar. 2. eiuſdem q. & ſpecialiter in reſponſione ad tertiū. aduerte diligentiſſime, cū hæreſis ex tribus conſtituat̃. ſ. errore in fide pertinaci, & duo prima, ſ. error, & ſnſa fidei ſpectent ad intellectum: tertium autem, ſ. ꝑtinacia ad uoluntatē, & hoc ſuperueniens præcedentibus, ita conſtituat rōnem hæreſis, ut ſine eo hæreſis non ſit, ſicut nec fides ſine voluntatis determinatione: manifeſtū primo eſt, ꝙ ſiquis ſententiam fidei cōtrariam ſecundum ſe teneret, putans ſe recte ſentire, non intendens ab Eccleſia diſſentire, talis adhæſio nō eſt hæreſis ꝓp defectum pertinaciæ. Sed & manifeſtum ſecūd. eſt, ꝙ ſi quis cognoſcens aliq̄ propoſitionē ſpectātē ad fidē, puta, Ieſus Nazarenus eſt verus Deus, credat eſſe falſam, ſ. cum occurrit ſibi, ꝙ non eſt vera, cōſentit tali adhęſioni, quam non putat eſſe veram, talis adhæſio eſt uere & proprie hęreſis. Sicut namq; pręſentato concubitu cū aliena vxore, conſentiens in illū, crimen adulterij incurrit, & ſic de alijs: ita præſentato errore in fide cū notitia, ꝙ eſt error in fidē, conſenſus in illum, hæreticum conſtituit. Et ex hoc patet, ꝙ pertinacia, quæ ponitur de ratione hæreſis, nō importat obdurationē, ſeu obſtinationē, ut diſtinguit̃ contra infirmitatē, paſſionē, & tranſitorium, ſeu leuem cōſenſum: ſicut dicim⁹ aliq̄ fornicari ex paſſione, uel ex cholera cōſenſiſſe in malum aliquod, & non pertinaciter: ſed ſumit̃ ꝑtinacia, vt ęquiualet vero conſenſui præſuppoſita notitia, ꝙ ſit error, & ꝙ ſit in fide. Siue enim ex paſſione, ſiue ex infirmitate, ſiue ex quacunque alia cauſa perueniatur ad verum cōſenſum in aſſenſum propoſitionis contrariæ fidei cū cognitione, ꝙ ſit contraria fidei, vera hæreſis incurrit ā Chriſtiano. Nā talis uere pertinax pro tunc eſt, q̄ñ cognoſcit Eccleſiam præcipere, ꝙ teneat Chriſtum eſſe verum Deū, & ipſe non uult pro tunc ſic credere. Siquis autem minus perſpicax de hac doctrina dubitat, animaduertat, ꝙ fides, & infidelitas ſunt contraria, & ꝙ quemadmodū illa perficit̃ aſſenſu intellectus ex conſenſu uoluntatis, ita iſta perficit̃ in diſſenſu.

---

*In arg. 1. huius art.
† 1. 2. q. 13. art. 3.
† q. 1. arti. 3. & q. 4. art. 3. 4. et 5.
Concl.
*In corp. art.
* 1. 2. q. 7. ar. 6. &
*Li. 8. c. 3. in princ.
* Arg. 2. *Principiū errandi.*
*Li. 4. Meta. tex. 24. tom. 3.
Porrecta per totum.
64
4. d. 13. q. 2. ar. 1. ad 6. Et 1. co. 11. lec. 4.
* Colligit̃ ex li. 8. ca. 3. 4. & 6. ſimul ſumptus.
† Ad Gal. c. 5. Super illud: Hereſes ... dix, &c. tomo 9.
† Referē 4. Sent. di. 13. in fin.
*Li. 18. de ciui. Dei: ca. 51. circa princi piū to. 5.

ſm intellectus ex conſenſu uolũtatis,& clare uidebit, ꝙ conſentiens nõ ſolũ opinioni cõtrariæ fidei: ſed ẽt dubio de certa propoſitione fidei,cognito ꝙ certo ſpectat fidẽ:eſt infidelis,& conſeqnenter hæreticus, ſi erat Chriſtian⁹. Nihil.n.eſt in genere niſi mediante ſpecie.

¶ In eodem 2. artic. in rñſione ad 1ṫẽ tertiũ, aduerte, ꝙ authoritas uniuerſalis Eccleſiæ, determinatiua de fide principaliter reſidet in ſummo Pontifice, quod intellige in quantũ ſumm⁹ Põtifex eſt, quia ſic, & nõ ut ſingularis pſona, a Deo gubernaṫ in his, q̃ ſunt fidei: ita ꝙ nõ põt determinare cõtra fidẽ, & ppea nec Hieron. nec Aug. ſententiã ſuã contra huiuſmodi determinationem defendit. Et hinc habes quantum cauere debes a Pano. extra de electione in capitulo, ſignificaſti, volẽte, ꝙ magis doctoris,q̃ Papæ inſꝭ ĩ his, q̃ ſunt fidei,ſtandum eſt. Vere oñdit illud, ꝙ medicorum eſt. Hæc aũt in tractatu, quẽ de comparatione authoritatis Papę concilij fecimus, magis oſtendimus.

*Art. præce. & q. arti. 6. ad 1. & 2. ar. 5. Conclu. m

prauũve, qd ſapiũt, ſi correcti F vt ſanũ rectũq; ſapiãt, reſiſtant cõtumaciter, ſuaq; peſtifera & mortifera dogmata emendare nolũt: ſed defendere pſiſtũt, hæretici ſunt: ſed peſtifera & mortifera dogmata nõ ſunt niſi illa q̃ opponunṫ dogmatib. fidei, p q̃ iuſt⁹ uiuit, ut dṙ Ro. 1. ergo hęreſis eſt circa ea q̃ ſunt fidei ſicut circa propriam materiam.

Respon. Dicẽdũ, ꝙ de hæreſi nũc loqmur, ſm ꝙ importat G corruptionẽ fidei Chriſtianæ. Nõ aũt ad corruptionem fidei Chriſtianæ ptinet, ſi aliqs habeat aliq̃ falſam opinionem in his q̃ nõ ſunt fidei, puta, in Geometricalib. vel in alijs hmõi, q̃ oĩno ad fidẽ pertinere nõ pñt: ſed ſolũ qñ aliquis hẽt falſam opinionẽ circa ea. q̃ ad fidẽ pertinẽt. Ad q̃ aliquid pertinet dupliciter, ſicut ſ.* dictũ eſt. Vno modo directẽ & principaliter: H ſicut articuli fidei. Alio mõ indirectẽ & ſecundariò: ſicut ea, ex quib. ſequiṫ corruptio alicuius art. Et m circa utraq; põt eſſe hæreſis eo modo quo & fides.

. Ad primvm ergo dicẽdum, ꝙ ſicut hæreſes Iudæorum, & Phariſæorũ erant circa opiniones aliquas ad Iudaiſmum vel ad Phariſiam pertinentes: ita etiam Chriſtianorum hæreſes ſunt circa ea quæ pertinent ad fidem Chriſti. I

Ad secvndvm dicẽdũ, ꝙ ille dṙ aliter exponere ſacrã Scripturam quam Spiritusſanctus efflagitat, qui ad hoc expoſitionem ſacrę Scripturę retorquet, quod cõtrariaṫ ei ꝙ eſt p Spũm ſctũ reuelãtũ. Vñ dṙ Ezec. 13. de falſis prophetis, qui perſeuerauerunt confirmare ſermonẽ, ſ. per falſas expoſitiones Scripturæ. Similiter ẽt per Verba, quæ quis loquiṫ, ſuã fidem profiteṫ: eſt. n. confeſſio actus fidei, ut ſ.* dictum eſt iõ ſi ſit inordinata locutio circa ea, quæ ſunt fidei, ſequi põt ex hoc corruptio fidei. Vnde Leo Papa in quadam epiſt. ad Procerum Epũm Alexandrinum, dicit quod inimici crucis K Chriſti: omnibus factis & uerbis noſtris inſidianṫ, vt ſi ullam illis uel tenuem occaſionẽ demus nos: Neſtoriano ſenſui etiam congruere mentiantur.

*q. 3. ar. 1. *Hæreticorum omnibus factis & uerbis, catholicorũ inſidiantur.*

Ad tertivm dicẽdũ, ꝙ ſicut Aug. dicit* & hṙ in Decr. 24. q. 3. ca. Dixit Apoſt. Si qui ſniam ſuã q̃uis falſam atq; peruerſam nulla pertinaci animoſitate defendunt, quærunt aũt tota ſolicitudine ueritatẽ corrigi, parati cũ inuenerint, nequaq̃ ſunt inter hæreticos deputandi: quia. ſ. non hñt electionẽ cõtradicẽtẽ Eccleſiæ doctrinæ. Sic ergo aliqui doctores vñr diſſenſiſſe, uel circa ea quorũ nihil intereſt ad fidẽ, vtrum ſic uel aliter teneanṫ, uel ẽt in quibuſdã ad fidem pertinentib. q̃ nõdũ erãt per Eccleſiã determinata. Poſtq̃ aũt eſſent authoritate vñis Eccleſiæ determinata, ſi quis tali ordinationi pertinaciter repugnaret, hæreticus cenſereṫ. Quę quidem authoritas principaliter reſidet i ſummo Põtifice. Dṙ. n.* 24. q. 1. Quotiens fidei ratio ventilaṫ, arbitror oẽs fratres nr̃os & coepiſcopos non niſi ad Petrum, i. ad ſui nominis authoritatem referri debere. Contra cuius authoritatem nec Hierony. nec Aug. nec aliquis ſacrorum doctorum ſuã ſententiam defendit. Vnde dicit Hier.* ad Damaſum Papam, Hæc eſt fides Papa beatiſſime, quam in catholica didicimus Eccleſia, in qua ſi minus perite, aut parum cautẽ forte aliquid poſitum eſt, emendari cupimus à te, qui Petri fidem & ſedem tenes. Si autem hæc noſtra confeſſio Apoſtolatus tui iudicio comprobaṫ, quicunq; me culpare uoluerit, ſe imperitum uel maleuolum, uel etiam nõ catholicum non me hæreticum comprobabit.

*Aug. ep. 162. in princip. illus. to. 1. Et habet. 24. q. 3. c. Dixit Apoſtol.

Quis ſtatuit eras in fide & quis hæreticus. *24. q. 1. c. Quotiẽs cunque. *Sanctorũ doctorum ſancta intentio.* *Hier. in expoſit. ſymboli ad Damaſ. in fine illius to. 2.

Articvlvs III.

Vtrum hæretici ſunt tolerandi.

AD tertivm ſic proceditur. Vṙ ꝙ hæretici ſint tolerandi. Dicit. n. Apoſt. 2. ad Timot. 2. Seruum Dei oportet manſuetũ eſſe, cũ modeſtia corripiẽtem eos, q reſiſtũt ueritati, ne qñdet illis pniam De⁹ cognoſcẽdã veritatẽ, & reſipiſcant a laqis diaboli: ſed ſi hęretici nõ toleranṫ, ſed mortui tradunṫ, auferṫ eis facultas pęnitendi: ergo hoc vṙ eſſe contra præceptum Apoſt.

¶ 2 Prę. Illud quod eſt neceſſarium in Eccleſia, eſt tolerandũ: ſed hęreſes ſunt neceſſarię i Eccleſia. Dicit. n. Apoſtolus ad 1. Cori. c. 11. Oportet hæreſes eẽ, ut & qui probati ſunt, manifeſti fiant in uobis. ergo uidetur, quod hæretici ſunt tolerandi.

¶ 3 Pręt. Dñs mandauit Matth. 13. ſeruis ſuis, ut zizania pmitterent creſcere uſq; ad meſſem quæ eſt finis ſeculi, ut ibidẽ exponit: ſed p zizania ſignificanṫ hęretici ſm expoſitionẽ ſctõrũ. ergo hæretici ſunt tolerãdi.

Sed contra eſt, ꝙ Apo. dicit ad Titũ. 3. Hæreticũ hoiem poſt primam & ſecundã correptionẽ de uita, ſciens quia ſubuerſus eſt qui huiuſmodi eſt.

Respon. Dicendũ, ꝙ circa hęreticos duo ſunt conſideranda. Vnum quidem ex parte ipſorũ. Aliud uero ex parte eccleſiæ ex parte quidem ipſorum eſt peccatũ per quod meruerunt non ſolum ab Eccleſia per excommunicationem ſeparari: ſed ẽt per mortẽ à mundo excludi. Multo enim grauius eſt corrum-

SVPER QV. XI. ART. III. ET IIII. *Bannes eodem art.*

IN 3 & 4. art. eiuſdẽ q̃õnis, vbi de punitione hæret. cotũ agitur, dubiũ occurrit. An hæretici in mẽte ſolũ incurrãt iuris poſitiui pœnas, & præcipue excõicationẽ. Et eſt iõ dubiũ, quia hæreſis in mẽte eſt nõ ſolũ uera: ſed perfecta hæreſis, ita q. non eſt de hæreſi ſicut de furto. Nã furtũ in mente licet ſit pctm̃ mortale: non tñ eſt furtum perfectũ: ſed hæreticus in mẽte, eſt perfecte hæreticus, quia ſicut fides eſt uirtus, q̃ perficiṫ inter.⁹ ita infidelitas perficitur in diſſenſu interiori ex conſenſu uoluntatis. Conſtat aũt, ꝙ excõicanṫ nõ hæretici manifeſti, aut ſecundum actus exteriores: ſed hæretici abſolute, & ſimpliciter. Vr igitur, ꝙ quantumcunq; occulti, ſint excõicati. Ex altera autem parte eſt, quia Eccleſia non iudicat occulta.

¶ Ad euidentiã huius dubitationis ſcito, ꝙ gl. extra, de hæreticis c. multorũ in Clemẽtinis refert Archidiaconum diſputationi hoc rel. quiſſe, & plures affert doctores p pte affirmatiua quo .d

Porrectus per totum. 68 4. d. 13. q. 2. ar. 2. co. Et quol. 10. ar. 15.

pere fidē, per quam eſt animæ A vita, ꝗ̃ falſare pecuniā, ꝑ quam tꝑali uitę ſubuenitur. Vnde ſi falſarij pecunię, vel alij malefactores ſtatim ꝑ ſæculares principes iuſte morti traduntˀ, multo magis [m] heretici ſtatim, ex quo de hęreſi cōuincuntˀ, pñt non ſolū excōicari, ſed & iuſte occidi. [n] Ex parte aūt Eccleſiæ eſt miſericordia ad errātiū conuerſionē: & [p] iō nō ſtatim condēnat, ſed poſt primam & ſecū B dā correptionē, ut Apoſtolus docet, poſtmodū vero ſi adhuc ꝑtinax inueniatˀ, Ecclia de eius cōuerſione nō ſperans, aliorū ſaluti ꝓuidet, eū ab Eccleſia ſeparando per excōicationis ſententiā: & vlterius relinquit eū iudicio ſeculari mūdo extermināndū ꝑ mortē. [q] Dicit. n. Hierony. & hr̄ 24. q. 3. Reſecādę ſunt putridæ carnes, & ſcabioſa ouis a caulis repellenda, ne tota C domus maſſa, corpus, & pecora ardeāt, corrūpantˀ, putreſcāt intereant. Arrius in Alexādria una ſcintilla fuit, ſed qm̄ nō ſtatim oppreſſus eſt, totum orbē eius flamma populata eſt.

Ad primvm ergo dicēdū, ꝙ ad modeſtiā illā ꝑtinet, ut primo, & ſecūdo corripiatˀ. Quòd D ſi redire noluerit, iam pro ſubuerſo habetur, ut patet in authoritate * Apo. inducta.

Ad II dicēdū, ꝙ vtilitas, ꝗ̃ ex hęreſib. ꝓuenit, eſt ꝓter intentionē hr̄ticorū, dū. ſ. cōſtātia fidelū cōprobatˀ, ut Apl̄s dicit, & ut excutiamus pigritiā, diuinas ſcripturas ſolicitius intuentes, ſicut Aug. * dicit: ſed ex itētione eorū eſt corrūpere fidē, qđ eſt maximi nocumēti. Et iō E magis reſpiciēdū ē ad id, qđ eſt ꝑ ſe de eorū itētione, ut excludantˀ, ꝗ̃ ad hoc, quod eſt pręter eorū intētionē, ut ſuſtineātur.

Ad III dicēdū, ꝙ ſicut hr̄ in Decr. * 24. q. 4. aliud eſt excōicatio, & aliđ eradicatio. Excōicatˀ. n. ad hoc aliqs, ut ait Apoſ. ut ſp̄ūs eiᵒ ſaluᵒ ſiat ī die Dñi. Si tñ totalr̄ eradicentˀ ꝑ mortē hæretici, ñ ē ēt cōtra mādatū dñi, qđ ē i eo caſu itelligēdū, qñ nō pñt extirpari zizania ſine extirpatione tritici, ut ſ. * dictū eſt, cū de infidelibus in cōi ageretˀ.

ad exſbicationē. Aſſert quoque ad hoc multa iura. Et qm̄ allatorum iurium, cum multa ꝗ̃ in principio ꝑ ſe aſſert, tenēs partē affirmatiuā indubitatā, uidiſſem, perſpexi euſdē minorē ꝓpoſitā, fultas nihilominus rōne ſolida, ex qua ſoluuntur oēs difficultates, de ſtu a perſcrutatione iuriū, & doctorū allegatorū. Duabus igiť diſtinctionib. in hac re utere. Prima eſt de occulto, quod eſt duplex, quoddā per ſe, & quoddā per accidēs. Occultū ꝑ ſe eſt qđ ex ſua rōne ſibi vēdicat non ſubeſſe cognitioni ſenſitiuę, a qua incipit humana cognitio, ſecūdū quā Eccleſia iudicat. Occultū uero ꝑ accidens, quod licet ſenſui ſubiaceat, teſtem tñ, uel teſtes non habet. Secūda eſt de actu interiori, ꝙ dupliciter exerceri pōt. Primo ſolūs, ut cū quis vult facere malū alicuod, uel odio hēt aliquē, uel diſcredit, & huiuſmodi ſolum in corde ſuo. Secūdo pōt exerceri ut cā cōmiſſionis, uel omiſſionis exterioris, ut cū quis ex odio facit, vel omittit facere aliquid extra, ſiue illud extra ſit locutio, ſiue operatio ꝗ̃cunque.

¶ Ex his ſiquidem ſumēdum ... eſt, ꝙ licet occultiſſima ꝑ accidēs, & actus interiores, ut rōnes exteriorū cōmiſſionum, vel omiſſionū, ſubiaceāt Eccleſię iudicio, & cēſuris, occulta tñ ꝑ ſe, ut ſunt actus interiores ſoli ab Eccleſię iudicio & cēſuris aliena ſunt. Et rō eſt, qa hō uidet ꝗ̃ apparēt: Deus aūt intuetˀ cor, ut dr̄ primi Reg. 16. Et ꝓpterea Apoſtolus ꝓhibet horū iudiciū, dicēs primæ ad Cor. 4. Nolite aň tp̄s iudicare quouſq; ueniat Dñs, q manifeſtabit conſilia cordium.

¶ Ex his adť patet primo, ꝙ hæreticus pſectiſſimus in ſolo corde nō eſt excōicatus, nec aliarū iuris humani pęnarū reus. Si tñ peccatū hæreſis ñ rōne cēſurę annexę, ut in ꝓceſſu annuali Romanę curiæ reſeruatˀ, ſed abſolute eēt reſeruatū Papæ, uel epiſcopo, non poſſet talis hæreticus ab inferiori abſolui: qm̄ reſeruatio nō eſt pœna, ſed negatio, uel adēptio iuriſdictionis, qua ſuperior pōt vti in quātūcunque occultis. Patet ſcdo, ꝙ ſi hr̄ticus ī corde, exteriori aliquo opere, uel uerbo peccatū ſuū exequatˀ, ſeu dicat, ſtatim eſt excōicatus, ēt ſi nullus audiat, videat, aut quō libet percipiat, niſi ipſemet: qa tunc hæreſis peccatū non niſi per accidens eſt occultū Eccleſiæ. Per ſe. n. habet, vnde poſſit ab Eccleſia ſciri, q. a eſt peccatū exterius. Et propterea oportet cōfeſſores inquirere, cum pœnitentes, tepidi in fide, qui uicti tentationib. conſentiūt cōtra fidē, occurrūt, an ēt ſcū ſolus ore protulerit infidelitatem ſuam qſi in illa erat. Patet tertio, ꝙ cū ꝓhibetur inquiſitoribus, ꝙ odio, vel amore &c. non omittant ꝓcedere contra hæreticus ſub excōmunicationis latæ ſentētiæ pœna, non excōicatur actus interior ſolus, ſed actus exterior, puta impoſitio, uel omiſſio ex interiori odio, uel amore procedens. Et ſimile eſt in aliis. Et ſi hoc decepta uidetur gloſa allata, quia non diſtinxit iter cor ſolū, & cor ut rationem extrinſeci: nec inter occultum per ſe, & occultum per accidens, ut nos fecimus.

SVPER

Concl. ⁊

Concl. ꝓ

Hiero. ad Galat. 5. Sup. illud Modicū fermētū tom. 9.

Habetˀ 24. q. 3. c. Reſecandæ ſunt.

Notādum, eſt ꝓ-adicandū conſilium B. Hieron. ubilibet maxime erūt in fide.

* In argu. Sed cōtra

* Li. 1. contra Manichęos. c. 1. circa medi. tom. 1.

* In Decr. 24. q. 3. c. Notandū circa finē

* q. pręce. ar. 8.

Porrect. a per totum. 66 Quol. 10. art. 16.

* Supr. illud verbū Matt. 18. to. 9.

* In Decr. lib. 5. ti. 7. capit. 9. a med.

Articvlvs IIII.

Vtrum reuertentes ab hæreſi, ſint ab Eccleſia recipiendi.

Ban. eodem art.

Ad qvartvm ſic ꝓcediť. Vr̄ ꝙ reuertētes ab hr̄ſi, ſint oīno ab Ecclia recipiēdi. Dr̄. n. Iere. 3. ex pſona Dñi. Fornicata es cū amatorib. multis, tñ reuertere ad me, dicit Dñs: ſed Ecclię iudiciū, [h] ē iudiciū Dei, ſm̄ illud Deute. 1. Ita paruū audietis ut magnū, neq; accipietis cuiuſquā pſonā, qa Dei iudiciū ē. ergo ſi aliq fornicati fuerint ꝑ īfidelitatē, ꝗ̃ eſt ſp̄ūalis fornicatio, nihilominᵒ ſunt recipiēdi.

¶ 2 Pręt. Dñs Matthe. 18. Petro mādat, ut fratri [h] peccāti dimittat nō ſolū ſepties, ſed vſq; ſeptuagies ſepties, ꝑ ꝗ̃ intelr̄, ſm̄ expoſitionē Hier. * ꝙ quotieſcunq; aliquis peccauerit, eſt ei dimittendū. ergo quotieſcunq; aliqs peccauerit in hæreſi relapſus, erit ab Ecclia ſuſcipiēdᵒ.

¶ 3 Præt. Hęreſis eſt ꝗdā infidelitas: ſed alij [h] infideles uolentes cōuerti, ab Ecclia ſuſcipiūtur. ergo ēt hr̄tici ſunt recipiendi.

Sed contra ē, ꝙ * Decretalis, Ad abolēdā dicit, ꝙ ſi aliq poſt abiurationē erroris deprehēſi fuerit i abiuratā hr̄ſim ꝺcidiſſe ſeculari iudicio ſūt relinquēdi. ñ ergo ab ecclia ſūt recipiēdi.

Respon. Dicēdū, ꝙ Ecclia ſm̄ Dñi inſtitutionē, charitatē ſuā extēdit ad oēs nō ſolū amicos, uerū ēt inimicos, & perſequētes, ſm̄ illud Matt. 5. Diligite inimicos vr̄os, bñ facite his, q oderūt vos. Pertinet autē ad charitatē, ut aliqs bonū ꝓximi & uelit, & opetˀ: ē at duplex bonū. Vnū quidē ſp̄ūale. ſ. ſalus aīæ, qđ principalr̄ reſpicit charitas: hoc n. qlibet ex charitate dēt alij velle. Vñ [m] quātū ad hoc, hr̄tici reuertētes quoties cūq; relapſi fuerit, ab Ecclia recipiūtˀ ad pniam, ꝑ quā īpediť eis uia ſalutis. [n] Aliud āt ē bonū, qđ ſecūdario reſpicit charitas. ſ. bonū tꝑale, ſicut ē vita corporalis, poſſeſſio mūdana, & bona fama, & dignitas ecclaſtica, ſiue ſecularis. Hoc. n. nō tenentˀ ex charitate aliis uelle, niſi i ordine ad ſalutē ęternā & eorū, & aliorū. Vñ ſi [p] aliqđ ꝺ hmōi bōis exñs ī vno, īpedir̄ poſſit ęternā ſalutē i multis, ñ oportet ꝙ ex charitate hmōi bonū ei velimᵒ, ſed potiᵒ ut uelimᵒ eū illo carere. [q] tū qa ſolᵒ ęterna ꝓferēda ē bono tꝑali: tū qa bonū multorū ꝓfertˀ bono vniᵒ. Si aūt hæretici reuertentes ſemper reciperentˀ, ut cōſeruarentur in uita, & aliis tꝑalib. bonis, poſſet

Conclu. ⁊ *Hæretici & relapſi ſi pœnitent poſſint & debent dari ſacramenta eccleſiæ ſic ſuper ea deberet lib. 6. et eu charitas.* *Conclu.* ꝓ

in præiudicium ſalutis aliorum F hoc eſſe, tum quia ſi relaberentur, alios inficerẽt: tum ẽt quia ſi ſine pœna euaderent, alij ſecurius in hæreſim laberentur. Dr̃.n. Eccleſ.8. Etenim quia nõ cito profertur cõtra malos ſententia, abſq; timore vllo filij hominũ perpetrant mala. Et iõ Eccleſia quidem primò reuertentes ab hæreſi nõ ſolũ recipit ad pœnitentiam, ſed ẽt conſeruat eos in uita, & interdũ reſtituit G eos diſpenſatiuè ad eccleſiaſticas dignitates, quas prius habebant, ſi uideant verè conuerſi: & hoc pro bono pacis frequenter legitur eſſe factum. Sed qñ recepti iterum relabuntur, vr̃ eſſe ſignum inconſtantiæ eorũ circa fidẽ: & iõ [i] ulterius redeũtes, recipiunt quidem ad pœnitentiam, non tamen ut liberentur a ſententia mortis.[l]

Ad primvm ergo dicẽdũ, ꝙ H in iudicio Dei ſp̃ recipiunt̃ redeuntes, q̃a Deus ſcrutator eſt cordiũ, & verè redeũtes cognoſcit, ſed hoc Eccl'ia imitari non põt. Præſumit.n. eos nõ verè reuerti, q̃ cũ recepti fuiſſent, iterũ ſunt relapſi, & iõ eis uitã ſalutis nõ denegat, ſed à periculo mortis eos non tuetur.

Ad II. dicẽdũ, ꝙ Dñs loq̃t Petro de pc̃tõ ĩ eũ cõmiſſo, qđ eſt ſp̃ dimittẽdum, ut fratri re- I deũti parcat: non aũt intelligit de pc̃tõ in proximũ, uel ĩ Deũ cõmiſſo, qđ nõ ẽ nr̃i arbitrij dimittere, ut Hiero.* dicit, ſed ẽt in hoc eſt a lege mod[9] ſtatutus. ſm̃ quod congruit honori Dei, & utilitati proximorum.

Ad III. dicẽdũ, ꝙ alij infideles, qui nunq̃ fidem acceperãt, conuerſi ad fidẽ nondũ oſtẽdũt aliquod ſignũ inconſtãtiæ circa fidẽ, ſicut hæretici relapſi. Et K iõ nõ eſt ſimilis rõ de utriſque.

QVAESTIO XII.

De apoſtaſia, in duos articulos diuiſa.

Deinde conſiderandũ eſt de apoſtaſia.

Et circa hoc quæruntur duo.

¶ Primò, Vtrum apoſtaſia ad infidelitatem pertineat.

¶ Secundò, Vtrum propter apoſtaſiam à fide, ſubditi abſoluantur a dominio præſidentium apoſtatantium.

Articvlvs primvs.

Vtrum apoſtaſia pertineat ad infidelitatem.

Ad primvm ſic procedit̃. Vr̃ ꝙ apoſtaſia non pertineat ad infidelitatem. Illud.n. qđ eſt o͂is peccati principiũ, nõ vr̃ ad infidelitatem pertinere, quia multa peccata ſine infidelitate exiſtũt: ſed [h] apoſtaſia vr̃ eẽ o͂is peccati principiũ. dr̃.n. Eccl. 10. Initium ſuperbiæ hõis apoſtatare a Deo. & poſtea ſubditur: Initium omnis peccati ſuperbia. ergo apoſtaſia non pertinet ad infidelitatem.

¶ 2 Præt. Infidelitas in ĩtellu cõſiſtit: ſed apoſtaſia [h] magis vr̃ cõſiſtere ĩ exteriori opere, vl' ſermone, aut ẽt ĩ ĩteriori volũtate dr̃.n. Prouer.6. Hõ apoſtata, vir inũtilis, gradiẽs ore puerſo, annuit oculis, terit pede, digito loquitur, prauo corde machinat̃ malũ, & in o͂i tp̃e iurgia ſeminat. Si q̃s ẽt ſe circũciderer, vel ſepulchrum Machometi adoraret, apoſtata reputaretur. ergo apoſtaſia non pertinet directè ad infidelitatem.

¶ 3 Præt. Hr̃ſis, q̃a ad ĩfidelitatẽ ptinet, eſt q̃dã determinata ſpecies ĩfidelitatis. ſi ergo apoſtaſia ad ĩfidelitatẽ ptineret, ſequeret̃, ꝙ [h] eſſet q̃dam determinata ſpẽs infidelitatis, quod non vr̃ ſm̃ prædicta.* non ergo apoſtaſia ad infidelitatem pertinet.

Sed contra eſt, qđ dr̃ Io.6. Multi diſcipulorũ eius abierũt retro: qđ eſt apoſtatare, de q̃b. ſupra dixerat Dñs. Sunt q̃dam ex uobis, q̃ ñ credũt. ergo apoſtaſia ptinet ad infidelitatem.

Respon. Dicẽdũ, ꝙ apoſtaſia ĩportat retrocesſionẽ quandã a Deo: q̃ q̃dẽ diuerſimodè fit ſm̃ diuerſos modos, q̃b. hõ Deo cõiungit̃. Primo nãq; cõiungit̃ hõ Deo p̃ fidẽ: ſecũdò p̃ debitã & ſubiectã volũtatẽ ad obediẽdũ p̃ceptis eius: tertio p̃ aliqua ſpecialia ad ſuperogationẽ ptinẽtia, ſicut p̃ religionẽ & clericaturã, vel ſacrũ ordinẽ. Remoto ãt poſteriori remanet pri[9], ſed ñ cõuertit̃. Cõtigit ergo aliquẽ apoſtatar̃ a Deo retrocedẽdo a religiõe, quã pfeſſus ẽ vl' ab ordine, quẽ ſuſcepit: & hæc dr̃ apoſtaſia religionis, ſeu ordinis.

SVPER QV. XII. ART. I.

Ban eodem art.

In I ar q. 12 dubiũ primò occurrit, d Apoſtaſia ab ordine, an cõſtitutus ĩ minorib ſeu prima tonſura peccet relinquendo ſtatũ clericalem. Vr̃.n.ꝙ ſic. Primo q̃a q̃libet apoſtaſia peccatũ eſt, ut ĩ litera dr̃: ìmmo de o͂i apoſtaſia dr̃, ꝙ põt intelligi illa authoritas Prouerb. 6. Hõ apoſtata vir inutilis &c. Ex quo hr̃, ꝙ nõ ſolũ eſt peccatũ, ſed ẽt mortale peccatũ. Secũdo q fa cit cõtra id qđ in ſuſceptione primæ tõſuræ ſuſcipit. ſ. Dñs pars hr̃ditatis meæ. Tertiò, q̃a multę authoritates ad hoc afferuntur.

Conclu. ſ Nõie pœnitẽtia intelligitur et ãniaticum. Quod pen. eſt rem. c. quod in ti. 1. Huiuſmodi duo ſacramenta cũ baptiſmo particulariũ habent administrari eis ergo & aliis deſcendentibus et ipſi cuiuſcunque interdicti c. ex gloſſabi.

¶ Ad euidẽtiã huius q̃õnis ſciendũ eſt, ꝙ relinquere clericat[9], ſeu ordinũ minorũ ſtatũ & exercitiũ, cũ importet retroceſſionẽ à bono ſup erogationis quidẽ añ ſuſceptã tonſurã, uel ordinẽ, debito ãt poſt ſuſceptũ ordinem, aut tonſurã (Ex quo.n. acceitus eſt in ſortem diuinã, debitor fact[9] eſt ſui in miniſtrum Dei) ſecundũ ſe non eſt de gñe bonorum, nec indifferentium, ſed male ſonãtiũ, nõ ita ꝙ ſit per ſe malũ, ſicut mendaciũ, q̃a in nulla neceſſitate poſſet licere, ſed ita ꝙ ſolitariè ſumptũ malũ ſit, adiuncta tñ aliqua cõditione honeſtari poſſit. Et hoc patet ex eo, ꝙ pro aliqua neceſſitate licitè aliquis poſt primam tonſurã, & ordinem minorẽ poſſet retroducere, ut ſi pro pace regni oporteret eſſe bigamũ, vel aliqđ huiuſmodi. Et qm̃ rõ debiti iuſtitiam conſtituit, & eius violatio iniuſtitiam, iuxta modũ debiti attẽdẽda eſt natura peccati. In huiuſmodi aũt clericis triã inueniũtur debita, primò ꝙ ipſi ſint miniſtri Dei ſecundò, ꝙ exerceãt miniſteria ſua: tertiò, ꝙ deferant ſigna miniſterij, puta, habitum & tonſuram. Et qñ ad primũ conſecrati ſunt per ſacramentum ordinis, uel quaſi conſecrati p ſacramentale, ſ. primã tonſurã, ob hoc retroducere peccatũ mortale eſt: qm̃ hoc non ſit niſi cõtẽptu ſacramenti, & ſacramẽtalis, cum neutrũ iteretur. A ſecundò autẽ recedere abſque contẽptu, quotidiana experiẽtia, qua multi eorum nunquã exercent actus ſuos abſq; remorſu, & reprehẽſione cõſciẽtiæ, teſtat̃ nõ eſſe damnabile. A tertio aũt retroducere, ꝙ nõ ſit mortale, ex eo probat̃: q̃a hoc eſt ex iure poſitiuo, & nec præcepto, nec uoto firmatũ, nec punitũ. Manifeſtatur hęc ex eo, ꝙ licitè huiuſmodi clerici contrahũt matrimonia: & adeo licitè, ut gaudẽt ẽ. priuilegio clericali, ut patet extra de clericis coniugatis in capa. in 6. ſi autẽ deferunt habitũ, & tonſuram. Ex hoc aũt ꝙ licitè ducere poſſunt uxores, ſequitur ꝙ licitè ponunt ſe in ſtatũ, in quo minus plene poſſunt Deo miniſtrare, vt patet in Decretalibus eodẽ titulo ĩ ca. Diuerſis, & ĩ quo oportet eos ſęcularib. negotiis immiſceri, ut patet ibidẽ in ca. Ioannes. Ex hoc uero ſequitur ulterius, ut textus nũc dictus deducit, ꝙ tonſura ipſius talia exercentis in miniſterij clericalis uituperiũ redũdaret. Et ſic nõ ſolũ qui in ætate minori tõſurã ſuſceperũt, ut in ca. Cõſulta uõi, ſed abſolutè clerici in minorib. q̃ nolũt eſſe clerici, ex mãdato iuris nõ cogunt̃ ad habitũ, & tõſurã. Et ſic dicimus ad vltimũ licitè ergo retrocedere ab huiuſmodi, & iõ ſunt huiuſmodi, nõ eſt pceptũ, aut punitũ a iure. Et licet nec ne male pſũ uideat̃, ex quo licitè ĩgredi ſtatũ cõiugale, ĩ quo oportet hoĩem cũ ter ſęcularib. negotiis ĩmiſceri, & cõſequenter relinquere habitũ, & tõſurã, vel decentia talis, dicit veritas ĩñ vr, q ſcdm indulgentiã, qua venialia permittuntur, huiuſmodi habitus & tonſuræ dimiſſio ẽat, ſicut & implicatio in negotiis ſęcularibus.

¶ Ad

Perrecta per totum.

*Supr. illud Matt. 18. Si peccauerit in te, tom. 9.

*q. 10. artic. 1.

Cótingit ẽt aliquẽ apoſtatare à Deo ꝑ mẽtẽ repugnantẽ diui nis mãdatis. Quibus duab⁹ apo ſtaſijs exiſtẽtibus, adhuc põt re manere hõ Deo cõiũct⁹ ꝑ fidẽ: ſed ſi à fide diſcedat, tũc oĩno à Deo retroceder̃ vĩ. Et ïõ ſimpl̃r & abſolutè erit apoſtaſia, per quã aliqs diſcedit à fide, q̃ uoca tur apoſtaſia per fidem. Et ſm hũc modum apoſtaſia ſimpl̃r dicta, ad infidelitatẽ pertinet.

AD PRIMVM ergo dicendũ, ꝙ obiectio illa ꝓcedit de ſecunda apoſtaſia, q̃ importat uoluntatem à mandatis Dei reſiliẽtẽ, q̃ inuenit̃ in oĩ peccato mortali.

AD II dicẽdũ, ꝙ ad fidẽ ptinet non ſolũ credulitas cordis, ſed ẽt proteſtatio exterioris fidei ꝑ exteriora uerba, & facta: nã cõfeſſio eſt actus fidei. Et ꝑ hũc ẽt modũ qdã exteriora uerba, uel opera ad infidelitatẽ ꝑtinẽt, inquãtũ ſunt ĩfidelitatis ſigna ꝑ modũ, quo ſignũ ſanitatis ſanũ dr̃. Authoritas aũt * ĩducta, etſi poſſit ĩtelligi de oĩ apoſtaſia, veriſſimè tñ contingit in apoſtaſia à fide. Quia.n. fides ẽ primũ fundamẽtũ rerũ ſperãdarũ, & ſine fide impoſſibile ẽ placere Deo, ſublata fide nihil remanet in hoĩe, qđ poſſit eſſe utile ad ſalutẽ æternã. Et ꝑꝑ hoc dr̃ Prou. 6. Hõ apoſtata, uir inutilis. Fides.n. eſt uita aĩę, ſm illud Rõ. 1. Iuſtus ex fide uiuit. Sicut ergo ſublata uita corporali oĩa mẽbra, & partes hoĩs à debita diſpoſitione recedunt: ita ſublata uita iuſtitiæ, q̃ ẽ ꝑ fidẽ, apparet inordinatio in oĩbus mẽbris. Et primo qdẽ in ore, ꝑ qđ maximè manifeſtat̃ cor: ſecũdo ĩ oculis: tertiò ĩ iſtrumẽtis motiuis: quartò ĩ volũtate, q̃ ad malũ tendit. Et ex his ſequit̃, ꝙ iurgia ſeminet, alios intẽdẽs ſe parar̃ à fide, ſicut & ipſe receſſit.

AD III dicẽdũ, ꝙ ſpẽs alicui⁹ qualitatis, vl̃ formę ñ diuerſificat̃ ꝑ hoc, ꝙ ẽ termin⁹ motus à quo, vel ad quẽ. ſed potius ecõ uerſo ſm terminos motuũ ſpẽs attẽdunt̃. Apoſtaſia aũt recipit ĩfidelitatẽ, ut terminũ ad quẽ ẽ motus recedẽtis à fide. Vñ apoſtaſia nõ ĩportat determinatã ſpẽm ĩfidelitatis, ſe quãdã circũſtantiam aggrauantem, ſecundum illud 2. Petr. 2. Melius erat eis ueritatem non cognoſcere, quàm poſt cognitam retroire.

ARTICVLVS II.

Vtrum princeps propter apoſtaſiam a fide, amittat dominium in ſubditos, ita quòd ei obedire non teneantur.

AD SECVNDVM ſic procedit̃. Vĩ ꝙ princeps ꝑꝑ apoſtaſiã à fide, non amittat dominiũ in ſubditos, q̃n ei teneant̃ obedire. Dicit.n. * Ambr. & habetur 11. q. 4. ꝙ Iulian⁹ ĩperator, q̃uis eſſet apoſtata, habuit tñ ſub ſe Chr̃ianos milites q̃bus cũ dicebat, Producite aciẽ ꝓ defenſione reipubl. obediebat ei. ergo, ꝑꝑ apoſtaſiã principis, ſubditi nõ abſoluunt̃ ab ei⁹ dominio.

¶ 2 Præt. Apoſtata à fide, ĩfidelis eſt. ſed infidelibus dominis ĩuenĩunt̃ aliqui ſancti uiri fideliter ſeruiſſe, ſicut Ioſeph Pharaoni, & Daniel Nabucodonoſor, & Mardochæus Aſſuero. ergo ꝑꝑ apoſtaſiã a fide ñ ẽ dimittẽdũ, q̃n principi obediat̃ à ſubditis.

¶ Ad primũ ergo in op̃oſitũ negat̃, ꝙ hm̃ōi retroceſſio ſit apoſtaſia. Ad apoſtaſiã.n. requirit̃ nõ qualiſcunq;, ſed criminoſa retroceſſio, qualis nõ eſt iſta, q̃ eſt ſine peccato mortali. Vñ author in litera, licèt enumerando modos cõiũctiõis ad Deũ, dixerit ꝑ religionẽ, & clericaturã, uel ſacrũ ordinẽ, in eligẽdo tñ ſpẽs apoſtaſiæ nullã fecit mẽtionẽ de clericatura, ſed oĩũ de religione, & ordine, inſinuans per hoc, ꝙ apoſtata hoc mõ nõ eſt niſi, qui à ſacro ordine, uel profeſſione religionis retrocedit.

¶ Et cõfirmat̃ authoritate iuris, extra de Apoſta. in capitulo, Tux. &, A nobis, Vbi patet, ꝙ apoſtaſiã ob abiectũ habitum, crimẽ, infamia & punitio coactiua cõcomitantur, q̃ procul ſunt a retrociſſiõe, de qua eſt ſermo.

Conclu.

¶ Ad ſecũdũ dr̃, ꝙ licet retrocedẽs à ſtatu clericali, nõ ꝓſequat̃ ſortẽ Dñi, quã ſchoauit, & propterea peccet ventaliter, ut dictũ ẽ, nõ tñ ex hoc ſequit̃, ꝙ peccet mortaliter, quia nec pręcepto, nec uoto ad ꝓſecutionẽ aſtringit̃.

¶ Ad tertiũ dr̃, ꝙ nulla eſt authoritas authentica in cõtrariũ quãtum uidemus, imo Ricardus, q allegat̃ in 4. diſt. 24. non inuenit̃ hoc dicere.

In argu.

¶ In eodẽ. 1. ar. aduerte, ꝙ cũ apoſtaſia a religione, ſit retroceſſio à religione, & aliud ſit retrocedere à religione, & aliud retrocedere ab hac religione, cõſequẽs eſt, ꝙ ſi quis a ſua religione retrocedat, in aliã laxiorẽ intrans, non ſit apoſtata à religione, ac ꝑ hoc nõ incurrit pœnas contra apoſtatas ſtatutas, quàmuis ſi ab ordine mẽdicãtium ad aliquã monachalẽ religionem, prętcrq̃ Carthuſienſem, tranſeat abſque debita licentia, ſit excommunicatus, non propter apoſtaſiam, ſed propter tranſitum talem, iuxta ſtatutum Martini quinti.

Additiones vel ſigna apoſtata.

¶ In eodem. 1. art. dubiũ occurrit de apoſtaſia à religione, An religioſus recedens incõſulto prælato ſuo, & non ſubijciens ſe alterius obediẽtiæ, ſit apoſtata, ꝓpriè. Et vĩ ꝙ ſic authoritate Innocentij in c. fi. de Renun. & in c. Intelleximus, de ætã, & quali. ordi. Verum ſi diligenter cõſiderata fuerit ratio apoſtaſiæ, diſtinguere oportet, quia religioſum cũ habitu ſine licẽtiã, & alterius obedientia, manere dupliciter cõtingit. Primo eo animo & intẽtione, ut religioſus amplius nõ ſit, & talis eſt uerus apoſtata. Nec excuſatur ab apoſtaſia, & cenſuris annexis ex hoc, ꝙ deferat habitũ: ſed tenetur ad oĩa, ad quæ tenent̃ apoſtatæ ſine habitu. Secũdò, cõtingit ꝙ non recedat, nec vagetur extra animo retrocedẽdi à religione, ſed propter prælatorum forte rigorẽ, aut propter libidinem vagãdi, aut aliquid hm̃ōi: & talis nõ eſt apoſtata, ſed fugitiuus, & vag⁹. Et qđ hoc ſit uerũ, patet ex hoc, ꝙ apoſtaſia conſiſtit in retroceſſione à religione, ac per hoc qui retroceſſioni à religione nunq̃ conſentit, nunq̃ apoſtaſiã incurrit, q̃uis incurrat peccatũ inobediẽtiæ, & rebellionis contra præceptũ prælati exeundo: ſicut ẽt ſtans in clauſtro, & nolẽs ꝑtinaciter obedire ꝑlato aliquid iuſtè ꝑcipientis, rebellis eſt, non apoſtata: ꝑꝑ quod dictũ Innocentij in primo caſu uerificat̃. & in illo ſenſu tantum puto ipſum intendente, q delationẽ habitus nõ excuſare apoſtaſiã docere uolebat.

¶ In reſponſione ad ſecundũ cõſideratione habes, ꝙ actus exterior ſola denominatione ab actu interiori dr̃ talis, puta, fidelis, & infidelis, ſicut ſignũ ſanitatis ſanũ. Et ſcito, ꝙ exercens ſigna infidelitatis ex timore, ut de Marcellino Papa habetur, ꝙ poſuit tura idolis peccat mortaliter, etiã ſi ſit timor cadẽs in cõſtantiſſimũ uirũ. Nullus.n. timor excuſat ab his, q̃ ſunt ſecũdũ ſe mala, quale eſt ſacrificiũ idolorum. Et licet talis non peccet pctõ infidelitatis interioris, peccat tñ peccato infidelitatis exterioris non oppoſito fidei, ſed oppoſito fidei cõfeſſioni. Et ꝓpterea licèt talis non ſit hęreticus, nec idolatra ſecũdũ mentẽ, eſt tñ idolatra actu exteriori, & ſubiect⁹ iudicibus Dei, & hominũ contra idolatras: q̃a hõ iudicat ea, quę extra ſunt, & Deus voluntatem conteninentẽ in exterius ſacrificiũ contra ſe. Minus tamen exercenda ſunt, ꝑꝑ timorẽ, iura contra ipſum.

Porrecte per Iuſtum.

68

Habet̃ 11. q. 3. c. Iuli. Id hẽ Aug Pſal 124. ſuper illud, Nõ relinquet Dominus virgam tom. 8.

SVPER QV. XII. ARTIC. II.

Ban. eodem art.

IN art. 2. eiuſdẽ q. 12. dubiũ occurrit An ꝑꝑ excõmunicatione ex quacũq; cã iuſta, an ſolũ ꝑꝑ excõmunicationem ex cã apoſtaſię à fide, dominiũ amittat̃. Et eſt rõ dubij, quia in Decretis. 15. q. 6. ca. Nos ſanctorũ, qđ author in litera affert, & in c. Iuratos, abſolutè dr̃, ꝙ excommunicatio abſoluit a iuramento fidelitatis, donec excõmunicatus dñs ad ſatiſfactionẽ veniat. Et in tñ hoc accepatur, vt canoniſtæ dubitẽt, an ẽt abſoluat à debito ſoluendi mutuum acceptum. Ex altera parte occurrit, ꝙ author ſpeciale aliquid de apoſtaſia uidetur velle dicere. In cuius ſignum in reſponſione ad tertium dicit, quòd non eſt eadem ratio de apoſtaſia, & alijs criminibus.

¶ Ad hoc dr̃, ꝙ in hac re ſunt duo. ſ. crimen, & ſentẽtia Eccleſię. Et quoniã de crimine directè ſpectat ad Theologum, de ſententia autem extenſiuè & ſecũdariò: idcirco litera de demerito criminis intelligenda eſt, ꝙ ſpeciale aliquid quærit, & dicit. Poteſt enim Eccleſia non ſolũ ꝑꝑ hoc, ſed propter alia crimina, ut ẽt in litera dr̃, eandem pęnam imponere. Quia igitur crimen apoſtaſiæ à fide demeritũ hoc ſibi uẽdicat, quia totaliter ſeparat à Deo, & omnis æquitas poſtulat, ut uiolenti fidẽ Deo, abſtrahatur fides aliorũ: ñõ hoc ſpecialiter de apoſtaſia decifum eſt. Nõ

¶ 3 Præt. Sicut ꝑ apoſtaſiā a fide recedit à Deo, ita ꝑ quodlibet pctm̄. Si ergo ꝑꝑ apoſtaſiā à fide ꝑderēt principes ius imperandi ſubditis fidelibus, pari rōne ꝑꝑ pctā alia hoc amitterēt: ſed hoc patet eē falſum. nō ergo ꝑꝑ apoſtaſiā à fide ē recedendū ab obedientia principū.

G

Sed contra eſt, qđ * Greg. 7. dicit. Nos ſanctorū ꝑdeceſſorū ſtatuta tenētes, eos, q excōmunicatis, fidelitate, aut iuramēti ſacramēto ſunt cōſtricti, apoſtolica authoritate à ſacramēto abſoluimus, & ne ſibi fidelitatē obſeruēt, oībus modis ꝓhibemus, quouſq; ad ſatisfactionē ueniāt: ſed apoſtatę à fide ſunt excōicati, ſicut & hæretici, ut dicit * Decretalis extra de hæreticis, Ad abolendam. ergo principibus apoſtatantibus a fide non eſt obediendum.

H

Resp. Dicēdū, q ſicut ſupra * dictū eſt, infidelitas ſm ſeipſā nō repugnat dominio, eo q dominiū itroductū eſt de iure gētiū, qđ eſt ius humanū. Diſtinctio aūt fideliū, & infideliū eſt ſm ius diuinū, ꝑ qđ nō tollitur ius humanū: ſed aliqs ꝑ infidelitatem peccās pōt ſentētialiter ius dominij amittere, ſicut etiā qñq; ꝑꝑ alias culpas. Ad Eccleſiā aūt nō ꝑtinet punire infidelitatē in illis, q nūquā fidē ſuſceperūt, ſm illud Apoſt. 1. ad Cor. 5. Quid mihi de his, q foris ſūt, iudicare? Sed infidelitatē illorū, q fidē ſuſceperūt, pōt ſentētialiter punire, & conuenīēter ī hoc puniunt, q ſubditis fidelibus dominari nō poſſint. Hoc enim uergere poſſet in magnā fidei corruptionē: qa, ut * dictū ē, hō apoſtata prauo corde machinat malū, & iurgia ſeminat, intēdēs hoīes ſeparare à fide. Et iō q̄ cito aliqs ꝑ ſentētiā denūtiat excōicat' ꝑꝑ apoſtaſiā à fide, ipſo facto ei' ſubditi ſūt abſoluti à dñio eius, & iuramēto fidelitatis, quo ei tenebant.

I

K

Ad primum ergo dicendū, q illo tēpore Eccleſia in ſui nouitate nondum habebat poteſtatem terrenos principes compeſcendi. & ideo tolerauit fideles Iuliano apoſtatæ obedire ī his, q nondum erant contra fidē, ut maius periculum fidei uitaret.

Ad II dicendū, q alia rō eſt de infidelibus alijs, qui numq̄ fidē ſuſceperunt, ut * dictū eſt.

Ad III dicēdū, q apoſtaſia à fide totaliter ſeparat hominē à Deo, ut * dictū eſt, qđ nō cōtingit in quibuſcūq; alijs peccatis.

QVAESTIO XIII.

De peccato blaſphemiæ in generali, in quatuor articulos diuiſa.

Deinde cōſiderādū eſt de peccato blaſphemiæ, qđ opponitur confeſſioni fidei. Et primo, de blaſphemia in generali. Secundo, de blaſphemia, q dr̄ peccatū in Spiritumſanctū.

Circa primum quæruntur quatuor.

¶ Primò, Vtrū blaſphemia opponatur confeſſioni fidei.
¶ Secundò, Vtrum blaſphemia ſemper ſit peccatū mortale.
¶ Tertiò, Vtrum blaſphemia ſit maximum peccatum.
¶ Quartò, Vtrum blaſphemia ſit in damnatis.

Articulus primus.

Vtrum blaſphemia opponatur confeſſioni fidei.

Ad primum ſic ꝓcedit. Vr̄ q blaſphemia nō opponat cōfeſſioni fidei. Nā blaſphemare eſt contumeliam, vel aliquod conuitium inferre in iniuriam Creatoris: ſed hoc magis pertinet ad maleuolētiā cōtra Deū,

tamen dictū eſt, q pro ſola apoſtaſia pęna hæc incurratur, nec locus ab authoritatē negatiue validus eſt. Quia uerò Eccleſia ī allegatis iuribus voluit, q excommunicati abſolute, ac per hoc ex quacumq; cauſa incurrant eandem pęnā: ideò ex parte ſententię Eccleſię nihil eſt ſpeciale in apoſtaſia, quod nō eſt in excōmunicatione propter alia crimina.

¶ In eodē art. circa illa verba. Et ideò q̄ cito aliquis ꝑ ſentētiā denuntiat excōmunicatus ꝑꝑ apoſtaſiam à fide, ipſo facto eius ſubditi ſunt abſoluti à dominio & iuramēto &c. dubiū duplex occurrit. Primū eſt, An exigat denuntiatio ad hoc, q ſubditi abſoluti ſint a dominio & iuramēto. Secundo, ſuppoſito q ſic, An exigat denuntiatio talis pęnæ. ſ. q eſt priuat' dominio, & iure fidelitatis: uel ſufficiat denuntiatio cēſuræ ſ. q eſt excommunicatus &c. Et eſt rō dubij utriuſq; ex litera, quia exprimit denuntiatio, & hoc quoad primū: & denuntiatio ſolius cenſuræ, & hoc quoad ſecundum.

¶ In oppoſitū aūt eſt, qa aut ad obligationē pęnarū à iure platā ſententiā diffinitarū exigitur declaratio, aut non. Si nō exigit, ergo nō eſt expectanda denuntiatio. Sed quilibet, cui conſtat principē feciſſe aliquid, ꝑꝑ quod ꝑſeuerat in excōmunicatione, eſt abſolutus &c. Si uerò exigitur, ergo nō ſufficit declaratio, q eſt excōmunicatus, ſed exigitur declaratio, quòd incurrerit pęnas cōſequentes.

¶ Ad hoc dubiū, q̄uis Canoniſtarū ſit, pro ſimplicium tñ inſtructione, & ne exurgat ſcrupulus ſolicitans, & uexās conſcientias timoratas, dr, q quia regulariter in pęnis, q nō ſunt eccleſiaſticarū cēſurarū, requiritur declaratio iudicis ad executionē pęnarū, ut in c. Cū ſecūdum. de hæreticis in 6. habet, & ſufficiat, ut ibidē dicitur, ſententia iudicis ſuper crimine ad executionemideo indubie tenendum eſt, & quòd exigitur declaratio, ſeu denuntiatio iudicis, & q ſufficit declaratio criminis, ſeu excōmunicationis, cui coniuncta eſt à iure talis pęna. Tunc. n. in ſuo principali intelligitur declaratum acceſſorium. Dixi autem regulariter, quia Panormita. in c. Cum nō ab homine. extra de iudicijs, excipit caſum, quando factū eſt notoriū, ut nulla ſit opus declaratione. Et à Felino in c. Rhodolphus. de reſcri. multa ad hoc firmandum afferuntur. Periculoſa tamē uidetur mihi hmōi exceptio: quia quandiu notorium facti toleratur a iudice, tolerandum quoq; inſinuatur priuatis. Peruerſuſq; ordo ſtatuitur, ut priuati teneantur facere, quod ſuperior timet atentare. Quod eueniret, ſi principe exiſtente notoriè hæretico, Eccleſia tacēs uellet ſubditos illi nō parere. Accedit ad hoc, q ſententia declaratoria nō ſemper exigitur ꝑꝑ facti, aut iuris certitudinē: alioquin qñ eſſet euidentia facti abſq; hoc, q eſſet notorium, non eſſet op' declaratione, qđ eſt falſum. Sed exigitur ꝑꝑ authoritatiuā manifeſtationem, ut q authoritas publica inchoauit lege, authoritas publica ꝑficiat iudice. Quo fit ut alterū de duobus dicēdum ſit, poſt factū damnatum a iure euidenter etiam conſtans, aut iudicis ſententiam declaratiuā requiri, aut notorietatem æquiparare ſententiæ declaratoriæ iudicis, quod quantum ad claritatem notitię eſt uerū: ſed quantū ad authoritatem claritatis ne ſcio eſſe, nec credo uerū. Puto tñ diſtinguendum inter poſſe, & debere: & quod qñ eſt ita notorium, q nulla poſſit tergiuerſatione excuſari, poſſit executio fieri, non tamen teneantur ad exequendum, quamdiu Iudex tolerat, ut ſic notorium facti ſortiatur effectū ſententiæ declaratoriæ quantū ad manifeſtationem, & non quantū ad authoritatē. Et in materia præſentis pœnæ diligenter aduerte, q oportet perſeuerantiā cenſuræ eſſe notoriam, qa textus dicit, Vſq; ad ſatisfactionem, & quandiu excommunicatus eſt.

SVPER QV. XIII. ARTIC. I.

Bap. eodem art.

IN artic. 1. q. 13. dubiū multiplex occurrit circa diſtinctionem in litera factam de blaſphemia in opinione tantum, vel etiam cum deteſtatione affectus, & illa membra. Et primo circa ipſam diſtinctionem, quia inſufficiēs videtur, quoniam deficit tertium membrum, ſcilicet in deteſtatione affectus tantum. Nam contingit diuinæ bonitati derogare tripliciter. Primo intellectu tantum, ſ. opinando de eo falſum. Secundo, addendo falſæ opinioni deteſtationem uoluntatis. Tertio abſque falſa opinione, exercendo ſolam deteſtationem uoluntatis, ut communiter fit a Chriſtianis blaſphemis. Dicentes enim, quòd non poteſt facere Deus, non ideo dicunt, quia credunt Deum non poſſe facere; ſed in deteſta-

uonem

*Habet. 15. q. 6. c. Nos ſanctorum.

*In Decretal. li. 5. titul. 7. cap. 9.

*q. 10. ar. 10.

*Ar. præc.

Concluſio

*In corp. & art. 1.

*Ar. præc.

Porrecta per textum.

69

4. d. 14. in expo. lit. ad 9. Et Io. 10. lect. 5. in principio.

tionem diuinæ potētiæ loquitur oppoſitū ei⁹, qđ credit̃. Quare ergo in litera nō numerant̃ niſi duo prima. Secūdū dubium eſt circa primū mēbrū, ſ. in opinione intellectus tm̃, & dubitat̃ ex duplici capite Primo, qa derogatio, q̃ in ſola opinione falſa de Deo cōſiſtit, nō eſt blaſphemia, ſed erroris, & ignorātię cōſecutio Blaſphemia. n. cū in gñe peccatorū mortaliū ſit, nō inuenit̃ in ſolo actu intellectus, qm̃ abſq; volūtate nullū eſt pccatū in moralib. Secundo, derogatio, q̃ conſiſtit in falſa de Deo opinione intellectus tm̃, ſi eſt uolūtaria, eſt peccatū infidelitatis: ac p hoc aut blaſphemia eſt ſpecies infidelitatis, qđ non cōſonat ſupradictis: aut blaſphemia non cōſiſtit i ſola opinione intellectus. Eſt & tertiū dubiū concludēs cū primo, Quō rōne blaſphemiæ ſit falſitas, ut in litera īſinuat̃ in corpore, & in rñſione ad tertiū. Et expſſe in rñſione ad primum dr̃, ꝙ ille, qui cōtra Deū loquitur, cōuitiū inferre intēdēs, derogat diuinę bonitati, non ſolū ſecundū ueritatē intellectus, ſed ēt ſecundū prauitatem uoluntatis &c. Et rō dubij, quia cōtingit blaſphemari ignominioſe, nominādo pudēda mēbra Chriſti, quæ habet & etiā ipſam altitudinē, & iuſtitiam, & potentiā Dei. Tunc enim nulla eſt falſitas.

a Gl. interlinearis, ibidem.

¶ Ad euidētiā horū, ex qbus pēdet intellectus totius materię d blaſphemia, tria declarāda ſunt. Primo in quo actu conſiſtit blaſphemia. Secūdo, quō i illo inuenit̃ ſp falſitas. Tertio, quō ſe hēt ad illū fides, & malignitas. Quo ad primū. Sicut in fide inueniunt̃ duo. ſ. aſſentire articulis fidei & dicere locutiōe exteriori, vel interiori ea, q̃ ſunt fidei, & primū ptinet ad ipſam fidē, ſecundū ad confeſſionē fidei, iuxta illud, Credidi pp qđ locutus ſum: ita i infidelitate inueniūtur duo. ſ. diſſentire ad ea q̃ ſunt fidei, & dicere intus, vel extra cōtraria his, quæ ſunt fidei. Et primum horum ſpectat ad infidelitatis vitiū & illius ſpecies, ſecundū aūt ad blaſphemiæ uitium: ita ꝙ blaſphemia cōſiſtit in dicere intus, uel extra contra Deum. Et qm̃ ſp in materia morali, cum de actibus eſt ſermo, intelligitur de uoluntariis: nō intelligas, ꝙ blaſphemia cōſiſtit i dicere uolūtario cōtra Deū. Et qm̃ dicere multipliciter cōtingit. ſ. enūciatiue, īperatiue, A & optatiue, quocūq; mō dicat qs cōtra Deū, blaſphemia ē.

a Cap. 1. post med. illius.

¶ Quo ad ſecundum, diſcurrendo per ſingula, patet primo in blaſphemia enūciatiua ſp eſſe falſitatem in tribus modis in litera poſitis. In quarto aūt (qui tamen non eſt alius a pdictis. ſ. cum aliquis ignominioſe nominando membra pudenda Ieſu Chriſti, uel ſanctorū, quæ i ueritate hēnt) falſitas inuenit̃, quia cum non derogetur Deo ex hoc, quòd dicatur talia habere, ſed ex eo quòd ut vituperabilia dicūtur ī actu exercito, conſequens eſt, ut falſum dicatur, quoniam nihil habent ſancti vituperabile. Et licet blaſphemi huiuſmodi non dicāt in actu ſignato, ſanctos habere aliquid uituperabile, ſ. tamē hoc dicunt in actu exercito ex modo dicendi, ignominioſe enunciando. Neque enim ſolo uocabulo ſignificat̃ uel enunciatur, ſed etiam nutu, & ſignis aliis. In blaſphemia aūt optatiua, imperatiua, & ſi qua eſt alia eiuſmodi, falſitas non conſiſtit in enūciatione eius, qđ eſt, vel non eſt: ſed ut ſit uel non ſit, q; non poteſt, vel decet eſſe. Qui. n. optat Deū nō eſſe beatum, aut eſſe maledictum, & alia huiuſmodi, non dicit Deum ſic eſſe, uel nō eſſe: ſed ut ſit, uel nō ſit, quod eſſe non poteſt, aut debet. Et ſi optatiue dicantur, aut exponantur nominata pudēda ſanctorū in ignominiā, patet falſitas, quia dicūt & optant, ut ſint uituperabilia. Et ex hoc patet, quòd non eſt differētia formalis inter ignominioſe dicentem pudenda, quæ habet ſanctus, & dicentem ea, quæ non habet: qm̃ in ratione vituperabilis utrunq; dicit̃, & falſo, quāuis à ſecūdo etiam materialiter, falſo dicantur, & propterea peior ſit.

Conclu.

¶ Quo ad tertiū. Blaſphemia poſſet eſſe cū fide, & ſine fide. Cōtingit. n. utroque modo dicere, quòd Deus non pōt facere hoc, uel illud. Et hoc nō ſolum uerbo exteriore, ut patet, ſed ēt interiore. Poteſt. n quis credens Deum omnipotentem, uelle dicere ſecum, ut iniuriam Deo faciat, q; Deus non poteſt, & delectari in hoc mendacio, quia non poteſt cōcipere oppoſitū eius, quod credit, & ſcit quamuis non poſſit tali oppoſito aſſentire. Et licet omnis blaſphemia, vt dictum eſt, quia eſt voluntaria, ſit a uoluntate mala, nō tamen omnis eſt cum uoluntate affecta

q̃ ad infidelitatē. ergo blaſphemia ñ opponit̃ cōfeſſioni fidei.

¶ 2 Præt. Ad Eph. 4. ſup illud, Blaſphemia tollat̃ a uobis, dicit a glo. q̃ fit in Deū, vel in b ſanctos: ſed cōfeſſio fidei nō vr̃ eſſe, niſi de his, q̃ ptinēt ad Deū, q̃ eſt fidei obiectū. ergo blaſphemia ñ ſp opponitur confeſſioni fidei.

¶ 3 Præt. A qbuſdam dr̃, ꝙ ſunt tres blaſphemiæ ſpẽs, quarum vna eſt, cū attribuit̃ Deo, quod ei nō cōuenit. Secunda eſt, cum ab eo remouetur, qđ ei conuenit. Tertia eſt, cū attribuit̃ creaturæ, qđ Deo appropriatur, & ſic vr̃, ꝙ blaſphemia non ſolū ſit circa Deū, ſed ēt b circa creaturas: fides aūt habet Deum ꝓ obiecto. ergo blaſphemia non opponitur confeſſioni fidei.

SED CONTRA. eſt, qđ Apoſt. dicit. 1. ad Timot. 1. Prius fui blaſphem⁹, & pſecutor. & poſtea ſubdit: Ignorās feci ī icredulitate mea. ex quo videt̃ ꝙ blaſphemia ad infidelitatē pertineat.

RESPON. Dicēdum, ꝙ nomē blaſphemiæ īportare vr̃ quādā derogationē alicui⁹ excellētis bōitatis, & ꝓcipuę diuinę. De⁹ āt, ut a Dion. dicit primo cap. de Di. nom. ē ipſa eſſentia verę bonitatis. Vñ quicqd Deo conuenit, ꝑtinet ad bonitatē ipſi⁹, & q̃cquid ad ipſum non pertinet, lōge ē a rōne pfectę bonitatis, q̃ eſt eius eſſentia. Quicūq; ergo vel negat aliqd de Deo, qđ ei cōuenit, vr̃ aſſerit đ eo, qđ ei ñ cōuenit, đrogat diuinę bonitati. Qđ qdē pōt cōtingere dupliciter, uno qdē mō ẽm ſolam opinionem intell̃s: alio modo cōiūcta quadā affectus deteſtatione, ſicut ecōtrario fides Dei ꝑ dilectionē pficit̃ ipſi⁹. Hmōi ergo derogatio diuinæ bonitatis vel eſt ẽm intellectū tm̃, vel ēt ẽm affectum. Si cōſiſtat tm̃ i corde, eſt cordis blaſphemia. Si āt exteri⁹ ꝓdeat p locutionē, ē oris blaſphemia. Et m ẽm hoc blaſphemia cōfeſſiōi opponit̃ n.

AD PRIMVM ergo dicēdū, ꝙ ille qui contra Deū loqtur, cōuitiū inferre intēdens, derogat diuinæ bonitati nō ſolū ẽm vanitatē intellectus, ſed ēt ẽm prauitatē uolūtatis deteſtantis, & impediētis ꝓ poſſe, diuinū honorē: qđ ē blaſphemia pfecta.

B AD II. dicēdū, ꝙ ſicut De⁹ i ſanctis ſuis laudat̃, inquātū laudant̃ opa, q̃ De⁹ i ſanctis efficit: ita & blaſphemia, q̃ fit i ſāctos, ex cōſequēti in Deū redundat.

AD III. dicēdū, ꝙ ẽm illa tria non pñt, propriè loquendo, diſtigui diuerſæ ſpẽs peccati blaſphemię. Attribuer̃. n. Deo, qđ ei nō cōuenit, vel remouere ab eo, qđ ei cōuenit, nō differunt niſi ẽm affirmationē, & negationē: q̃ qdē diuerſitas habitus ſpẽm nō diſtinguit, qa p eādē ſciētiā innoteſcit falſitas affirmationū, & negationum: & per eādem ignorātiā utroque mō erratur, cū negatio probetur p affirmationem, ut hr̃ 1. Poſter. Quòd aūt ea quæ ſunt Dei ꝓpria, creaturis attribuantur, ad hoc ptinere vr̃, ꝙ aliqd ei attribuat̃ qđ ei nō conueniat. Quicqd. n. eſt Deo propriū, eſt ipſe Deus. Attribuere aūt id quod eſt Dei ꝓpriū alicui, creaturę, ē ipſū Deū dicere idē creaturæ.

ARTICVLVS II.

Vtrum blaſphemia ſemper ſit peccatum mortale.

Bar. eodem art.

Porrecta per totum. 78

AD SECVNDVM ſic procedit. Vr̃ ꝙ blaſphemia nō ſp ſit peccatū mortale, Quia ſuper illud ad Col. 3. Nunc autē deponite & uos &c. dicit a glo. Poſt maiora, ꝓhibet b minora, & tñ ſubdit de blaſphemia. ergo blaſphemia inter peccata minora cōputat̃, q̃ ſūt peccata venialia

Ad Col. 3. lec. 2.

a Eſt glo. Ambr. in iſtum locum to. 5

¶2 Præt. Oē peccatū mortale[h] opponit alicui p̃cepto decalogi: ſed blaſphemia nō vr̃ alicui eorum opponi. ergo blaſphemia non eſt peccatū mortale.

¶3 Præt. Peccata q̃[h] abſq; deliberatiōe cōmittunt̃, ñ ſūt mortalia, pp qđ primi mot⁹ nō ſunt peccata mortalia, q̃a deliberatiōnē rōnis p̃cedūt, ut ex ſ.* dictis patet: ſed blaſphemia qñq; abſq; deliberatione p̃cedit. ergo nō ſp eſt peccatū mortale. G

Sed contra eſt, quod dr̃ Leuitic. 24. Qui blaſphemauerit nomen Dñi, morte moriat̃: ſed pœna mortis non infert̃, niſi pro peccato mortali. ergo blaſphemia eſt peccatū mortale.

Respon. Dicēdū, ꝙ ſicut ſupra* dictū eſt, pct̃m mortale ē, p qđ hō ſeparat̃ à primo principio ſpūalis vitę, qđ eſt charitas Dei. Vñ q̃cūque charitati repugnāt, ex ſuo gñe ſunt peccata mortalia. Blaſphemia aūt ſcḿ gen⁹ ſuū repugnat charitati diuinæ, q̃a d̃rogat diuinæ bonitati, *ut dictū ē, q̃ ē obiectū charitatis. Et iō[m] blaſphemia ē peccatū mortale ex ſuo gñe.[n] H

Ad primvm ergo dicēdū, ꝙ gl. illa non eſt ſic intelligenda, ꝙ omnia, q̃ ſubduntur, ſint peccata mortalia: ſed quia cum ſupra non expreſſiſſet niſi maiora, poſtmodū ēt quædam minora ſubdit, inter quæ etiam quædam de maioribus ponit. I

Ad II dicēdū, ꝙ cū blaſphemia opponat̃ cōfeſſioni fidei, vt *dictū eſt, eius p̃hibitio reducit̃ ad p̃hibitionē infidelitatis, q̃ intellr̃ in eo, qđ dr̃. Ego ſum Dñs Deus tuus &c. vel p̃hibet̃ p id qđ dr̃. Nō aſſumes nomen Dei tui in uanū. Magis.n. in vanū aſſumit nomē Dei, q aliqđ falſum de Deo aſſerit, q̃ q per nomē Dei aliqđ falſū cōfirmat. K

Ad III dicēdū, ꝙ blaſphemia p̃t abſq; deliberatione ex ſurreptione procedere dupl̃r. Vno mō, ꝙ aliq̃s nō aduertat hoc, qđ dicit eſſe blaſphemiā: qđ pōt cōtingere, cū aliq̃s ſubito ex aliqua paſſione ī verba imaginata p̃rūpit, quorū ſignificationē nō cōſiderat, & tunc eſt peccatū ueniale, & nō hēt p̃priè rōnē blaſphemiæ. Alio mō, qñ aduertit hoc eſſe blaſphemiā, conſiderās ſignificata uerborū: & tūc non excuſat̃ à peccato mortali, ſicut nec ille, q ex ſubito motu iræ aliquē occidit iuxta ſe ſedentem.

Articvl. III.

Vtrum peccatum blaſphemiæ ſit maximum peccatum.

Ad tertivm ſic proceditur. Vr̃ ꝙ peccatum blaſphemiæ non ſit maximū peccatū. Malum.n. dr̃, quia[h] nocet, ſcḿ Aug.* in Enchiridion: ſed magis nocet peccatū homicidij, qđ perimit vitā hominis, q̃ peccatum plaſphemiæ, quod Deo nullū nocumentū pōt inferre. ergo peccatum homicidij eſt grauius peccato blaſphemiæ.

¶3 Præt. Quicūq; piurat,[h] idūcit Deū teſtē falſitatis, & ita vr̃ eū aſſerere eſſe falſum: ſed non quilibet blaſphemus vſque ad hoc procedit, vt Deū aſſerat eſſe falſum. ergo piuriū ē graui⁹ peccatum, quam blaſphemia.

¶3 Præt. Sup illud Pſ. 47. Nolite extollere in altū cornu veſtrū, dicit * gl.[h] Maximū ē uitiū excuſatiōis peccati. nō ergo blaſphemia eſt maximū peccatū.

Sed contra eſt qđ Iſaię 18. ſup illud, Ad populum terribilē, &c. dicit † gl. O ē peccatum, blaſphemiæ cōparatū, leui⁹ eſt.

Respon. Dicendum, ꝙ ſicut

ad derogandum diuinæ bonitati, ſed aliena tantum, vt in litera dr̃: Sicut omne credere eſt uoluntarium, non tñ omne credere eſt a volūtate affecta charitate Dei. Habet.n. malitia hæc, de qua eſt ſermo literæ, ſe ad blaſphemiā, ſicut charitas ad fidem. P

¶Ex his aūt facile patet ſolutio dubiorū. Nā ad primū dr̃, ꝙ diſtinctio ē ſufficiēs, ſi bñ intelligat̃. Pōt.n. itelligi dupliciter. Primo, ꝙ ad blaſphemiam oēm cōcurrat falſitas enūciatiue: & in hoc ſenſu malo p̃cedit argm̃. Secūdo, ꝙ concurrat falſitas vel enunciatiue, uel quocunque alio mō. Et ſic verū eſt, qđ dr̃,

*1.2 q.74 art.10.

& nulla eſt blaſphemia, in qua nō ſit falſa opinio hoc mō. Et p hoc ēt patet ſolutio tertij dubij. Nā cōuitiādo, uel irridēdo nominātes potētiā, excellentiam, vel quodcunq; aliud diuinū, dñt aliquo mō illud ut uituperabile, qđ longe eſt ab oī re diuina, ut de pudēdis dictum eſt.

¶Ad ſecūdum vero dubiū, ex primo capite iā patet, ꝙ ly tm̃, uel ly ſola &c. nō excludit a volūtate: q̃a nō excludit a uoluntario, ſed excludit a uolūtate effecta deteſtationis malitia. Ad idē aūt ex ſecūdo capite iā patet, ꝙ differētia inter aſſenſum, & dicere, ſoluit quęſtionē. Peccatū nāq; infidelitatis conſiſtit ī diſſenſu ad ea quæ ſunt fidei: peccatum vero blaſphemiæ cōſiſtit in actu dicendi ea, q̃ ſunt cōtraria fidei. Et qm̃ contingit dicere oppoſitū eius, cui aſſentimus: ideo non oportet blaſphemū eſſe infidelē, nec blaſphemiā eſſe ſpeciē infidelitatis. Propter qđ blaſphemia ponit̃ in litera oppoſita cōfeſſioni fidei, quæ conſiſtit in dicere: & non ipſi fidei, q̃ conſiſtit in aſſenſu.

*1.2.q.72 art.5.& q. 88.art.1.

Quod eſt peccatum mortale.

*Ar. prec. Conclu. in

*Ar. prec.

¶In reſpōſione ad ſecūdum, & ad tertiū, aduerte, ꝙ quia ſpecies blaſphemię non diuerſificātur p Deū & Sanctos, nec per illa tria in litera numerata, nec per enūciationē & deſiderium, nec per honorem, famam, & huiuſmodi, in una & eadē ſpecie eſt blaſphemia Dei, & Sanctorū, ſiue ſit per modū maledictionis, ſiue contumeliæ, ſiue irriſionis, ſiue detractionis. Cū.n. quoqli' et horū reſpectu Dei, uel Sanctorū ſit blaſphemia, & blaſphemia non hēat p uges ſpecies, proprie loquēdo, conſequens eſt, ꝙ omnia ſint eiuſdē ſpeciei. Vñ inferius in q. 76. ar. 2. dr̃, ꝙ maledicere irrationabilibus, inquantū ſunt creaturæ Dei, eſt peccatū blaſphemiæ. Et in art. 4. ad primū dr̃, ꝙ eadē eſt ro de detractione. Et Luc. 22. de illudentib. Dño Ieſu, & interrogantibus, Propheti za nobis &c. dr̃. Et alia multa blaſphemātes dicebant. Rō aūt, quare iniuria Sanctorū, & Dei eſt eiuſdē ſpeciei, eſt q̃a Sancti, ut ſic ad Deū referunt̃, nihilq; dānationis eſt his, q ſunt in Chro Ieſu. Et hinc habes Cōfeſſor, ꝙ uarietas blaſphemiarū p diuerſitate ſpecifica, non eſt ingrēda, ſed pro maiori grauitate iudicanda, ut in cæteris peccatorū ſpeciebus contingit.

Asſumitur conſequenter nomen Dei in uanū

SVPER QV. XIII. ART. III.

Ban. eodem art.

In art. 3. eiuſdē 13. q̃ſt. p̃termiſſo ſecūdo, dubiū occurrit: Quō blaſphemia habeat in ſe grauitatē infidelitatis aggrauātē ipſam, cū iā dictū ſit, ꝙ blaſphemia frequēter ſit ſalua fide, & q non eſt de rōne blaſphemiæ diſſenſus conſtituens infidelitatem. Quō ergo ſtant hæc ſimul.

¶Ad hoc di. ꝙ de ratione blaſphemiæ, licet nō ſit ſentire falſum de Deo, eſt tñ dicere falſum de Deo.

Porrectio per totum.

Ad infidelitatis autē genus ſpectat nō ſolū ſentire falſum de Deo, ſed ēt dicere falſa de eodē, non tāq̃ blaſphemia ſit ſpēs infidelitatis; ſed q̃a eſt ſpēs cognata illi, & naturali ordine ab illa emanans. Qui.n. blaſphemat, quāuis nō ſentiat uerū eſſe qđ dicit, dicēdo tñ induit pſonā ſentiētis ue eſſe, ut dicit. Dicit n. tanq̃ ſi crederet ſic eſſe, aut ſic eē poſſibile, put d. uerū modo dicit. Et tm̃ litera nō dicit, ꝙ blaſphemia hēt in ſe infidelitatē, ſed hēt in ſe grauitatē infidelitatis, ſcito ꝙ quēadmodū ſentire falſū de Deo, ut infidelis ſentit, eſt actus ſecūdū ſe mal⁹, q̃a cadit ſup materiā idebita, & cōſtituit infidelitatis pctm̃ i tali gradu: ita dicere falſum d Deo, vt blaſphem⁹ dicit, conſtituit blaſphemię pctm̃ in tali gradu, q̃a dicer̃ cadit ſup materia idebita. Et q̃a materia hæc, q̃ ē materia circa quā, q̃ obiectū ē eadē iſ ē, cōſequēs eſt ut grauitas una ſit. Et p̃pea in litera dr̃, ꝙ hēt grauitatem infidelitatis, & ꝙ peccatum maximum eſt ex genere ſuo, ſicut & infidelitas. Et conſequenter, ꝙ aggrauat grauitatē, ii qua communicat cum infidelitate, ſi ſuperuen at deteſtatio uoluntatis. Quamuis.n. ſemper in blaſphemia inueniatur uolūtas cōſentiēs in hoc, qđ eſt falſum dicere de Deo (aliter pctm̃ nō eſſet) ſicut ſp in infidelitate eſt uolūtas cōſentiēs in hoc, ꝙ eſt ſentire falſum de Deo, nō tñ ſp adeſt uolūtas affecta ad deteſtandū, quæ in litera dicitur aggrauare. Propter dictam autem differentiam

78 3. q. 80. artic. 3. cor. Et 4. di. 9. art. 3. q. 3. cor. Et male. q 2. ar. 10. cor.

*Ca. 12. to mo 3.

* In Pſ. 47 in gl. ordina. ex Caſſiodorus.

* Gl. ordi. ibid.

ſupra* dictũ eſt, blaſphemiã op-A ponit cõfeſſioni fidei. Et ideo hẽt in ſe grauitatẽ infidelitatis, & aggrauat pctm̃, ſi ſuperueniat deteſtatio uoluntatis: & adhuc magis, ſi ꝓrũpat in verba, ſicut & laus fidei augetur ꝑ dilectionẽ, & cõfeſſionẽ. Vñ cũ infidelitas ſit maximũ pctm̃ ſm ſuũ gen*, ſicut ſupra* dictũ ẽ,[m] cõſequẽs eſt, ꝙ etiam blaſphemia ſit peccatum maximum ad idẽ genus pertinens, & ipſum aggrauãs.* B

Ad primvm ergo dicẽdũ, ꝙ homicidiũ, & blaſphemia, ſi cõparent ſm obiecta, in quę peccat, manifeſtũ eſt, ꝙ blaſphemia, quę eſt directè pctm̃ in Deũ, ꝑponderat homicidio, qđ eſt pctm̃ in ꝓximũ. Si aũt cõparent ſm effectũ nocẽdi, ſic homicidiũ ꝑponderat. Plus. n. homicidiũ nocet ꝓximo, q̃ blaſphemia Deo. Sed qa in grauitate culpæ magis attẽdit intẽtio uolũtatis ꝑuerſæ, C q̃ effectus operis, ut ex ſupra* dictis patet: ideo cũ blaſphemus intẽdat nocumentũ inferre honori diuino, ſimplr loquendo, grauius peccat, quàm homicida. Homicidium tamẽ primum locum tenet in pœnis inter peccata in proximum commiſſa.

Ad ii dicendũ, ꝙ ſup illud ad Eph. 4. Blaſphemia tollat à vobis, dicit* glo. Peius eſt blaſphemare, q̃ periurare. Qui. n. D periurat nõ dicit, aut ſentit aliqd falſũ de Deo, ſicut blaſphemus: ſed Deũ adhibet teſtẽ falſitati, nõ tanq̃ æſtimãs Deũ eſſe falſum teſtẽ, ſed tamq̃ ſperans, ꝙ Deus ſuper hoc non teſtificetur per aliquod euidens ſignũ.

Ad iii dicendũ, ꝙ excuſatio peccati eſt quædam circunſtantia aggrauãs omne peccatũ, ẽt ipſam blaſphemiã: & ꝓ tanto dicitur eſſe maximũ peccatũ, E quia quodlibet facit maius.

Articvlvs iiii.

Vtrum damnati blaſphement.

AD qvartvm ſic ꝓcedit. Vr ꝙ dãnati nõ blaſphement. Deterrent. n. nũc aliqui mali à blaſphemãdo ꝑꝑ timorẽ futurarũ[h] pęnarũ: ſed dãnati has pęnas experiunt, vnde magis eas abhorrẽt. ergo multò magis à blaſphemando compeſcuntur. ¶ 2 Præt. Blaſphemia, cũ ſit grauiſſimũ pctm̃, eſt maximè[h] demeritoriũ: ſed in futura vita nõ ẽ ſtat* merẽdi neq; dmerẽdi. ergo null* erit loc* blaſphemiæ. ¶ 3 Præt. Eccl. 11. dr, ꝙ in quocũq; loco lignũ ceciderit, ibi erit. Ex quo patet, ꝙ poſt hanc vitã homini nõ accreſcit nec meritũ, nec peccatum, qđ nõ habuit in hac uita: ſed multi dãnabunt, qui in hac vita non fuerunt[h] blaſphemi. ergo nec in futura uita blaſphemabunt.

Sed contra eſt, qđ dr̃ Apo. 16. Aeſtuauerũt hoĩes æſtu magno, & blaſphemauerũt nomẽ Dñi habẽtis poteſtatẽ ſup has plagas. Vbi dicit gl. ꝙ in inferno poſiti, q̃uis ſciant ſe ꝓ meritis puniri, dolebũt tñ, ꝙ Deus tãtã potẽtiã habeat, ꝙ plagas eis inferat: hoc aũt eſſet blaſphemia in præſenti. ergo & in futuro.

Respon. Dicẽdũ, ꝙ ſicut* dictũ eſt, ad rõnẽ blaſphemię ꝑtinet deteſtatio diuinę bonitatis. Illi aũt qui ſunt in inferno, retinebũt ꝑuerſam uolũtatẽ auerſam a Dei iuſtitia in hoc, ꝙ diligunt ea, ꝓ qb* puniunt, & vellẽt eis vti, ſi poſſent, & odiũt pęnas, q̃ ꝓ hmói peccatis infligunt. Dolẽt tñ ẽt de peccatis, q̃ cõmiſerũt, nõ qa ipſa odiãt, ſed qa ꝓ eis puniunt. Sic ergo[d] talis[m] deteſtatio diuinę iuſtitię ẽ in eis interior cordis blaſphemia. Et credibile eſt ꝙ poſt reſurrectionẽ erit in eis ẽt uocalis blaſphemia, *ſicut in ſanctis uocalis laus Dei.

Ad primvm ergo dicendũ, ꝙ hoĩes deterrent in pſenti à blaſphemia ꝑꝑ timorem pęnarum quas ſe putãt euadere:[d] ſed dãnati in inferno non ſperant ſe poſſe euadere. Et ideo tãquam deſperati ferũtur ad oẽ ad qđ eis peruerſa uoluntas ſuggerit.

Ad ii dicẽdum, ꝙ[d] mereri, & demereri ꝑtinẽt ad ſtatum vię, vñ bona in uiatorib* ſũt meritoria, mala verò demeritoria. In beatis aũt bona nõ ſũt meritoria, ſed ꝑtinẽtia ad eorũ beatitudinis ꝑmiũ. Et ſimilr mala in damnatis non ſunt demeritoria, ſed ꝑtinẽt ad damnationis pœnã.

Ad iii dicẽdũ, ꝙ quilibet in pctõ mortali decedẽs, fert ſecũ volũtatẽ deteſtãdi diuinã iuſtitiam quãtum ad aliquid, & ſm

Nota excõmunicatio nõ de fides laude.
*Ar. 1. huius quęſt.

differentiã inter ſentire, & dicere falſum de Deo, in rñſione ad ſecundũ ſub diſiunctione dr, ꝙ qui periurat, nõ dicit, aut ſentit aliquid falſum de Deo, ſicut blaſphemus. Siquis aũt cõtẽdat perfectã blaſphemiã ꝑſupponere, & claudere infidelitatẽ, diſtinguendo de blaſpemia ſecundũ perfectã, uel imperfectã rõnẽ blaſphemiæ, ꝓ eo ꝙ confeſſio fidei pfecta fidem ꝑſupponit & claudit, aduertat primo ꝙ bonũ ex cã integra, malũ autẽ ex particulari cõſurgit defectu, ac ꝑ hoc quis ad pfectã fidei cõfeſſionẽ exigat fides, qa aliter virtuoſa nõ eſt, blaſphemia tñ eſt vitioſa abſque infidelitate. Aduertat ſecũdo, ꝙ blaſphemia pfectior eſt, cum ex intẽtione ꝓfertur in Deũ, q̃ cũ ex ignorãtia: qñ tũc eſt blaſphemia ex vtraque parte, ſcilicet ex parte Dei, & ex parte blaſphemi. Qñ autẽ non credit qs contra Deũ ſe dicere, blaſphemia eſt ſolũ ex parte Dei blaſpemati. Conſtat autẽ, ꝙ blaſphemia nõ credentis in Chriſtũ, eſt ſolũ blaſphemia ſecundũ ſe: blaſphemia aũt credentis in Chriſtum, eſt & ſecũdũ ſe, & ſecundum blaſphemãtem blaſphemia ac per hoc blaſphemia pfectior eſt ſine infidelitate, quam cum infidelitate.

*q. 10. artic 3.
Conclu. in
Grauitas pctĩ quomodo attẽdatur.
* 1. 2 q. 73 ar. 3. & 8.
Intẽtio blaſphemię peſſima.

¶ Et confirmatur authoritate ſecundæ. Pet. ſecundo. Melius erat eis veritatẽ non cognoſcere, q̃ poſt agnitã retroire, & multo magis iniuriari.

*Eſt Aug. in li. contra mẽdaciũ ca. 19. nõ procul a fi. to. 4.
blaſphem. aut dicit, aut ſentit aliquid falſum de Deo.*

SVPER QV. XIII. ART. IIII.

Rurſus eodem art.

IN art. 4 eiuſdem quæſt. dubium occurrit, qa ex omnibus quæ in litera numerar, non cõcludit in dãnatis actus blaſphemiæ, ut patet diſcurrendo ꝑ ſingula, & oĩa ſimul. Auerſio imprimis a iuſtitia Dei in hoc, ꝙ amãtur quæ ab illa odio habent, non conſtituit blaſphemiã: alioqn cõmittẽs fornicationem, & amãs illã, quam ſcit odio haberi a Deo, blaſphemaret. In hoc etiam, ꝙ odiunt pęnas, blaſphemia nõ eſt, vt patet: quia odiũ hoc a natura inditum eſt. In vtroq; aũt ſimul, qa ſcilicet amare peccata, pro quibus puniũtur, & dolere de pœnis nulla blaſphemia eſt, ſed obſtinatio. Nullo mõ ergo blaſphemia ex his concluditur.

Porrecta per totum.
72
3. q. 63. a. 2. Et Ioã. 8. lect. 6.

¶ Ad hoc dr, ꝙ amare malum culpę, & odio habere malum pęnæ, contingit dupliciter. Primo abſolute, & ſic nõ ſpectat ad blaſphemiam, ut obijciẽdo manifeſtatur. Secundo in ordine ad Deũ, ut prohibitorem mali culpæ, & inflictorẽ mali pœnæ. Et ſic eſt blaſphemia, cũ nihil aliud eſt amare mala culpę ꝓhibita a Deo, q̃ odio habere prohibitorem. Et ſimiliter odio habere malum pœnæ ut inflictum a Deo, q̃ odio habere punitorẽ. Et hoc mõ intendit litera in dãnatis eſſe odium diuinæ iuſtitiæ. Et ad hoc inſinuandũ non dicit abſolutæ, quòd amãt mala, aut odiũt pœnas: ſed dicit, amant ea, pro quibus puniuntur, & odiũt pœnas, quæ pro huiuſmodi peccatis infliguntur: quaſi diceret, Amant punita, ac per hoc deteſtantur punitorem, & ꝓhibitorem, & odiunt inflicta, ac ꝑ hoc inflictorem. Fundatur autẽ hoc ſuper conſummata damnatorum uolũtate in malo, ut ſcilicet amor culpæ cõſummatus, qui hic interpretatiue erat deteſtatio ꝓhibitoris, illic ſit in conſummatione deteſtatio eiuſdem. Et ſimiliter odium mali pœnæ, quod hic in impœnitente erat interpretatiue deteſtatio punitoris, ibi conſummatione ſit deteſtatio eiuſdem, iuxta inductam in litera authoritatem ex Apoc. & gloſ. Et hoc modo reſponſio ad tertium intelligenda uidetur, quę adiuta ex reſponſione ad primum, clariorem reddit expoſitum ſenſum.

Nota vt intelligas blaſphemiã eſſam cordis: eſt cauens. ſic latro ſiniſter in cruce blaſphemat ſe uidetur.
*Ar. prec. & ar. 1. huius quęſt.
Multi ſũt ergo blaſphemi qui non putãt in hac vita.
D. 421: *Conclu. in*
D. 420.
D. 889.
D. 425. & 477. & 1016.

peccare conſiſtit in velle bonitatem verã, uel apparentē, vt rõnem mali actu, quod ſolum conuenit voluntati auerſæ à Deo: iõ non ſequit q Deus poſſit velle ſub ea rõne: qua põt voluntas creata.

* 1. 2. qu. 71. ar. 1. & 3.

Peccare ex malitia cõtingit dupliciter.

¶Sc̃dm ãt argumentum deficit primo, quia ponit malum integrum quod implicat duo contradictoria. Deſtruit. n. ſeipſum apud philoſophiã. Ponit. n. odiũ Dei, vt eſt obiectum præueniens actũ volendi eſſe tm̃ malũ. Obiectum. n. poſitũ in ſolo intellectu, & in ſolo eſſe obiectiuo voluntatis, ipoſſibile eſt q ſit tm̃ malũ, qm̃ oportet icludere ſubſtratum actum. V. g. In ꝓpoſito, Odiũ Dei præſentatum voluntati includit in ſe actum voluntatis, q eſt odium: & de formitatem rõne indebitæ materiæ, ſ. Dei. Cum volũtas in hoc pc̃tm̃ fertur, actus ille conceptus, & eius deformitas exercet. Vñ hic argumentum fallit non diſtinguēdo inter odium Dei in actu concepto, ſeu ſignato, & i actu exercito. Verumq;. n. ſignificat malũ, quod ipoſſibile eſt eſſe integrum. Et ꝑꝑea prima ſequela eſt qm̃ abſq; errore odium Dei hēt rõnem alicuius boni. Nec hoc eſt in obiecto ex actu voluntatis in exercitio ſed ex ſe in ſeipſo ante oẽm actum exercitum. Sc̃do deficit, quia ponit intellectũ cæcum prius naturaliter, ſi uoluntas fert in obiectum ſc̃dm apparentem, & non exiſtentem bonitatem. In virtute ſiquidē huius ultima ſequela fundari vr̃. Iam ãt. n. 1 lib. cum de pc̃tõ angelorum tractaretur & in 2. li. in proprio loco oſtenſum eſt, q peccare non contingit niſi voluntas feratur in bonum, vel apparens bonum. Et cũ hoc ſtat, q intellectũ no oportet prius naturaliter errare. Sed ex ipſo defectus intellectus error eſt qñq;, q volens non vtitur intellectu ad regulãdum actum volendi

* Arti. ſequent. & qu. 20. & 21.

Conclu.

D 990.

Speciale, eſt non ſpeciale, genus peccati eſt peccatũ in Spũſ.

Porrecta per totum.

74

Inf. q. 36. ar. 4. ad 2. Et 2. d. 43. artic. 4. Et Rom. 8. lec. 1. fin.

* 2. ſen. d. 43.

ſapientia. Vñ pc̃tm̃ in Patrē dicunt eſſe, qñ peccat ex infirmitate: pc̃tm̃ ãt in Filium, qñ peccatur ex ignorãtia: pc̃tm̃ ãt Spm̃ ſc̃tm̃ qñ peccat ex certa malitia .i. ex ipſa electione mali, vt ſ.* expoſitum eſt. Quod qdē cõtingit dupliciter. Vno mõ ex inclinatione habitus vitioſi, qui malitia dr: & ſic nõ eſt idē peccare ex malitia, quod peccare i Spm̃ ſc̃tm̃. Alio mõ cõtigit ex eo, q ꝑ contẽptũ abijcit, & remouet id quod electione pc̃ti poterat impedire, ſicut ſpes ꝑ deſperationē, & timor ꝑ pſumptionē, & qdã alia hmõi, vt infra* dicet. Hæc ãt oĩa q pc̃ti electionē impediũt, ſunt effectus Spũſſc̃ti in nobis. Et iõ ſic ex malitia peccare, eſt peccare in Spm̃ſc̃tũ.

AD PRIMVM ergo dicendũ, q ſicut cõfeſſio fidei nõ ſolũ cõſiſtit in ꝓteſtatiõe oris, ſed ēt in ꝓteſtatione operis: ita ēt blaſphemia Spũſſc̃ti põt cõſiderari & in ore, & in corde & i opere.

AD II. dicendũ, q ſm tertiã acceptionē blaſphemia i Spm̃ ſc̃tm̃ diſtiguitur cõtra blaſphemiã in filium hoĩs, ſm q Filius hoĩs eſt ēt filius Dei. i. Dei virtus, & Dei ſapientia. Vñ ſm hoc pc̃tm̃ in filiũ hoĩs erit pc̃tm̃ ex ignorantia vel ex infirmitate.

AD III. dicendũ, q pc̃tm̃ ex *certa malitia ſm quod ꝓuenit ex inclinatione habitus, nõ eſt ſpeciale pc̃tm̃, ſed qdam gñalis cõditio pc̃ti. Prout vero eſt ex ſpeciali contẽptu effectus Spũſſc̃ti in nobis, hēt rõnem ſpalis pc̃ti. Et ſm hoc ēt pc̃tm̃ in ſpm̃ ſc̃tm̃ eſt ſpeciale genus pc̃ti, & ſilr ſm primam expoſitionem. Sc̃dm aũt ſc̃dam expoſitionem nõ eſt ſpeciale genus pc̃ti. Nam finalis impœnitētia põt eſſe circũſtãtia cuiuſlibet gñris pc̃ti.

ARTICVLVS II.

Vtrum conuenienter aſſignentur ſex ſpecies peccati in Spiritumſanctũ, ſcilicet diſperatio, præſumptio &c.

AD SECVNDVM ſic proceditur. Vr q incõuenientes aſſignentur ſex ſpecies peccati in Spm̃ſc̃tm̃. ſ. diſperatio, præſumptio, impñia, obſtinatio, impugnatio veritatis agnitæ, & inuidentia fraternæ grẽ: quas ſpēs ponit.* Magiſter. 43. diſt. 2. lib. ſentẽtiarum.* Negari. n. diuinã iuſtitiam uel miſericordiam, ad infidelitatē ꝑtinet: ſed ꝑ deſperationem aliquid reijcit diuinã miſericordiã: per pſumptionē ãt diuinam iuſtitiã. ergo vnumquodque eorum potius eſt ſpēs infidelitatis, q pc̃ti in Spm̃ſc̃tm̃.

¶2 Præ. Impœnitẽtia vr̃ reſpicere pc̃tm̃ prēteritum, obſtinatio ãt pc̃tm̃ futurum: ſed præteritum, uel futurum non diuerſificãt ſpēm virtutis, vl̃ vitij. ſm. n. eãdem fidē qua credimus Chriſtum natũ, antiqui crediderunt eum naſciturum. ergo obſtinatio, & impñia nõ debent poni duæ ſpecies pc̃ti in Spm̃ſc̃tm̃.

¶3 Præ. Grã, & ueritas ꝑ Ieſum Criſtum facta eſt, vt hr̃ Ioan. 1. ergo vr̃ q impugnatio veritatis agnitæ, & inuidentia fraternæ grẽ magis pertineãt ad blaſphemiam in Filium, quàm ad blaſphemiã in Spiritumſanctũ.

¶4 Præt. Bernardus dicit in lib. de* diſpenſat. & præce. q nolle obedire, eſt reſiſtere Spũiſc̃tõ. Glo. ēt dicit leuit. 7. q ſimulata pñia eſt blaſphemia Spiritusſancti. Schiſma ēt vr̃ directe opponi Spirituiſancto, per quem Eccleſia vnitur: & ita videtur, q *non ſufficienter tradantur ſpecies peccati in Spiritũſanctum.

SED CONTRA eſt, quod Aug. dicit in lib. de* Fide ad Petrũ, q illi qui deſperant de indulgentia pc̃tõrum, uel qui ſine meritis de miſericordia Dei pſumũt peccant in Spm̃ſc̃m. Et in† Enchiridio dicit, q qui in obſtinatione mẽtis diem claudit extremũ, reus eſt pc̃ti in Spm̃ſc̃tm̃. Et in li. de† Verbis Dñi dicit q impñia eſt pc̃tm̃ in Spm̃ſc̃tm̃. Et in lib. de* ſermone Dñi in mõte dicit, q inuidiæ facibus fraternitatem impugnare, eſt pc̃tm̃ in Spiritumſanctum. Et in lib. de Vnico bap. dicit, quòd qui veritatem contemnit, aut circa fratres malignus eſt, quibus veritas reuelatur, aut circa Deũ ingratus, cuius inſpiratione Eccleſia inſtruitur: & ſic videtur quòd peccet in Spiritumſanctũ.

RESP. Dicēdũ, q* ſm quod pc̃tm̃ in Spm̃ſc̃tm̃ tertio modo accipit, conuenienter prædictę ſpēs ei aſſignantur,* q diſtinguunt, ſm remotionē, uel contemptum eorum, per quæ põt homo ab electiõne pc̃ti impediri: q quidem ſunt uel ex parte diuini iudicij, uel ex parte donorum ipſius, uel etiã ex parte ipſius pc̃ti. Aduertit. n. homo ab electiõe

quē exercet. Deficit tertio. quia articulũ Pariſieñ. ponit cõtra ueram doctrinã Philoſ. in 7. Ethi. ad quē tamen articulũ aliàs diximus ſcilicet in 2. lib. quæſt. 77. art. 2.

*In rñſiõe ad primũ eiuſdem articuli, perſpice, q rñſio conſiſtit in hoc, q ſicut oẽ fidelis opus piũ, põt dici confeſſio, ita oẽ pc̃tm̃ cordis oris, & operis põt dici blaſphemia: ac per hoc multitudo pc̃tõrum q certa malitia poſſunt committi, non obſtat quin peccare ex certa malitia ſit blaſphemia. qm̃ omnia illa blaſphemiæ ſaltem operis ſunt.

SVPER Q. XIIII. ART. II.

Arg. 2. ſ. d. 43. q. 1. a. 3. D. B. n. d. 43. a. 2. q. 1.

IN articul. 2. ſimul cum rñſione ad vltimum primi art. nota q cum dr̃, pc̃tm̃ in Spm̃ſc̃tm̃ eſſe ſpeciale genus pc̃ti, & continere ſub ſe ſex ſpēs, quæ in lr̃a declarantur non intelligo q ſit proprie genus vnum diuiſum in has ſpecies: qm̃ drĩæ conſtitutiuæ illarum ſpecierum nõ ſunt eiuſdem generis, vt patet diſcurrendo: ſed intelligo q ſit vnũ ſpeciale genus, hoc eſt, commune ad certas & non ad oẽs pc̃tõrũ ſpēs ſe extendens. Hoc. n. ſufficit literæ ponenti drĩam inter pc̃tm̃ in Spũſc̃tm̃, q eſt generalis conditio, aut circumſtantia cuiuſq; pc̃ti & q eſt ſpeciale pc̃tm̃ cõmune, vt genus ad multas ſpecies.

*In eodem 2. articu. in reſpõſione ad primum, aduertas deſperatione non cõſiſtere

* Parum ante medium lib.

*Cap. 3. ꝑ vnum folium ante finem tom. 3.

† Enchirid. c. 82. tom. 3.

† Lib. de Verbo domi. ſermo. 11. a medio tomo. 10.

*Li. 1. de ſermo domi. i mõte, ca. 44. paulo a princ. tomo. 4.

Conclu.

Poteſt autem quis ab electione peccati ex conſiderationeſ ex rerum: & conſequenter et induci ad bonum.

ſtere in non credere ſed in cōtemnere miſericordiā. Et ſimile eſt de pſumptiōe in reſpectu iuſtitiæ. Et i tractatu de ſpe inferius de hoc tractabit. ¶ In riſione ad ſcdm dubiū occurrit ex eo q, licet turpitudo actus & paruitas boni in actu: pc̄ti formaliter diſtinguat, non ſunt tn̄ obiecta pc̄torum, q penes ea diſtingui dicunt ſ. impęnitētiæ, & obſtinationis: qm̄ impęnitētiæ obiectū abiectio eſt penitētiæ. & obſtinationis obiectū eſt malum, in quo quis intendit perſiſtere.

¶ Ad hoc dr̄, q ſatis fuit authori ponere quaſdā diuerſas rōnes formales, quibus hæc diſtinguunt̄ peccata, nec oportuit ponere cuiuſq; pprıū obiectū formale. Et rō eſt, qa hic non tractat de iſtis pc̄tis abſolute, ſed ut ſunt pc̄tā in Spūmſcm̄: ut ſic ēt cōſtituunt̄ p contēptum retrahentiū à pc̄tō. Et ppea ſcd̄m diuerſitatē formalē retrahentiū a pc̄tō, aſſignata eſt dr̄ia horū. Nec tn̄ hmōi diſtinctiua longe ſunt ab obiectis qm̄ impęnitentiæ materia ſi eadē eſt cū materia pœnitentiæ, qa circa idē cōtraria ſunt turpitudo actus eſt. Pęnitens .n. turpitudinē deteſtat̄ actus pc̄ti. Obſtinatus quoq; intendēs pſiſtere in malo, intendit pculdubio in paruitate, & breuitate boni delectabilis in actu peccati perſiſtere.

Impœnitentia dupliciter ſumitur.

pc̄ti ex cōſideratione diuini iudicij, q hēt iuſtitiā cū mīa: & p ſpē, q̄ cōſurgit ex conſideratione miæ remittētis pc̄tā, & pmiā tis bona: & hæc tollit̄ p deſperationē. Et iterū p timorē, qui cōſurgit ex cōſideratione diuinæ iuſtitiæ puniētis pc̄tā: & hic tollit̄ p pſumptionē, dū. ſ. aliqs pſumit ſe gloriā poſſe adipiſci ſine meritis, vel ueniā ſine pnīa. Dona aūt Dei, qb. retrahimur à pc̄tō, ſunt duo, quorū unum eſt agnitio ueritatis, cōtra q ponitur impugnatio ueritatis agnitæ, dū. ſ. aliquis ueritatē fidei agnitā impugnat, ut licētius peccet. Aliud eſt auxiliū interioris gr̄æ, cōtra quod ponit̄ inuidentia fraternæ gr̄æ, dū. ſ. aliqs nō ſolū, inuidet pſonæ fratris. ſed ēt inuidet gr̄æ Dei creſcēti in mūdo. Ex parte uerò pc̄ti dūo ſunt, q̄ hoīem à pc̄tō retrahere pñt, quorū unū eſt inordinatio, & turpitudo act⁹, cui⁹ cōſideratio inducere ſolet ī hoīe pniam de pc̄tō cōmiſſo. Et contra hoc ponit̄ impnīa nō quidē eo mō, quo dicit pmanētiā in pc̄tō uſque ad mortē, ſicut ſ. impnīa accipiebat̄ (ſic.n. non eſſet ſpāle pc̄tm̄, ſed q̄dā pc̄ti circūſtātia) ſed accipiatur hic impnīa, ẽm quod importat propoſitū non pœnitendi. Aliud aūt eſt paruitas, & breuitas boni, quod quis ī pc̄tō q̄rit, ẽm illud Ro. 6. Quē ergo fructū habuiſtis tunc in illis, in qb. nūc erubeſcitis? Cui⁹ cōſideratio inducere ſolet hominē ad hoc, q ei⁹ uoluntas in pc̄tō nō firmet̄: & hoc tollit̄ p obſtinationem, qñ. ſ. hō firmat ſuum propoſitū in hoc, q pc̄tō inhæreat. Et de his duob. dr̄ Hiere. 8. Nullus eſt qui agat pniam ſuper pc̄tō ſuo, dicens: Quid feci? quantum ad primum. Omnes conuerſi ſunt ad curſum quaſi equus impetu uadens ad prælium: quantum ad ſecundum. K

F G H I

Ad primum ergo dicēdū, q pc̄tm̄ deſperatiōis, uel pſumptionis, nō cōſiſtit in hoc, q Dei iuſtitia, vel mīa non credatur, ſed in hoc, q contemnitur.

Ad secundum dicēdū, q obſtinatio, & impnīa nō ſolū differūt ẽm pteritū, & futurū, ſed ẽm quaſdā formales rōnes ex diuerſa cōſideratione eorū, quæ in pc̄tō conſiderari poſſunt, ut * dictum eſt.

*In corp. art.

Ad tertium dicēdū, q gr̄am, & ueritatē Chriſtus fecit p dona Spūſſc̄ti, quæ hominibus dedit.

Ad quartum dicēdū, q nolle obedire, ptinet ad obſtinationē, ſimulatio pnīæ ad impniam, ſchiſma ad inuidentiam gratiæ fraternæ, per quam mēbra Eccleſiæ uniuntur.

Articulus III.

Vtrum peccatum in Spiritum ſanctum ſit irremiſſibile.

Ad tertium ſic pcedit. Vr̄ q pc̄tm̄ in Spm̄ ſc̄tm̄ nō ſit irremiſſibile. Dicit. n. * Aug. in li. de verbis Dñi. De[h] nullo deſperādū eſt, q̄diu patiētia Dñi ad pniam adducit: ſed ſi aliqđ pc̄m̄ eſſet irremiſſibile, ēet de aliquo pc̄tōre deſperādū. ergo pc̄tm̄ i Spūmſc̄tm̄ non eſt irremiſſibile.

¶ 2 Præ. Nullū pc̄tm̄ remitit̄ niſi p hoc, q aīa ſanat̄ à Deo: ſed[h] oīpotēti medico nullus inſanabilis lāguor occurrit ſicut dicit †gl. ſup illud Pſalmi. Qui ſanat oēs infirmitates tuas ergo pc̄tm̄ ī Spūmſc̄tm̄ ñ eſt irremiſſibile.

¶ 3 Prę. Liberū arb. ſe hēt ad bonū & ad malū: ſed quādiu durat ſtatus viæ pōt aliqs a quacūq; virtute excidere, cū ēt angelus de cælo ceciderit. Vñ dr̄ Iob. 4. In angelis ſuis reperit prauitatem, quāto magis q habitāt domos luteas? ergo pari rōne pōt aliquis à quocumq; pc̄tō ad ſtatum iuſtitiæ redire. ergo pc̄tm̄ ī Spūmſc̄tm̄ nō eſt irremiſſibile.

Sed contra eſt qđ dr̄ Matt. 12. Qui dixerit verbū contra Spūmſc̄tū, nō remittet̄ ei neq; in hoc ſęculo, neq; in futuro. Et * Aug. dicit ī li. de ſermone Do. in monte, quòd tanta eſt labes huius peccati, quòd humilitatē deprecandi ſubire non poteſt.

Resp. Dicēdū, q ẽm diuerſas acceptiones pc̄ti, pc̄tm̄[d] in Spūmſc̄tm̄ diuerſimodè irremiſſibile dr̄.[m] Si. n. dicat̄ pc̄tm̄ in Spūmſc̄tm̄, finalis, impnīa, ſic dr̄ irremiſſibile, qa nullo mō remittit̄[n]. Pc̄tm̄. n. mortale, in quo hō pſeuerat vſq; ad mortē, qa ī hac vita ñ remittit̄ p pniam, nec ēt in futuro dimittet̄.[p] Scd̄m āt alias duas acceptiōes dr̄ irremiſſibile, ñ q nullo mō remittat̄, ſđ qa quātū ē de ſe, hēt meritū ut nō remittat̄. Et hoc dupr̄ uno mō q̄tū ad pęnā. Qui .n. ex ignorātia, uel ifirmitate peccat, minorē pęnā meret̄. Qui āt ex certa malitia peccat, nō hēt aliquā excuſationē, uñ pęna minuat̄. Siīr ēt, q blaſphemabat ī Filiū hois, ei⁹ diuinitate ñ dū reuelata poterat hēre aliquā excuſationē pp ifirmitatē carnis, quā ī eo aſpiciebat, & ſic minorē pęnā merebat̄: ıđ q ipsā diuinitatē blaſphemabat, opa Spūſ ſc̄ti diabolo attribuēs nulla excuſationē hēbat uñ ei⁹ pęna diminueret̄. Et iō dr̄ ẽm expōnē * Chry. Hoc pc̄tm̄ Iudęis ñ remitti neq; ī hoc ſęculo neq; ī futuro qa p eo paſſi ſūt pęnā & ī pñti uita p Romanos & ī futura uita ī pęna ifernı. Sicut ēt * Ath:

SVPER Q. XIIII. ART. III.

Arg. 2. ſ. d. 43. q. 2. a. 1.
D. Bon. d. 43. a. 2. q. 2.
Ric. d. 43. q. 4.
Dur. d. 43. q. 2.
Bannes eodem art.
Biel. d. 43. q. 1.
Thom. ab arg. diſ. 43. art. 2.

In ar. 3. eiuſdē qō. Nouitiori dubiū occurrit. Cum cōe ſit oī pc̄tō mortali excludere oīa p q̄ ſit remiſſio pc̄tōrum, qm̄ tollit gr̄am. q̄ eſt uita aīę & cōſtituit ipſam inſanabilem, immo mortuā, cur pc̄tā in Spūmſc̄tm̄ dicantur ſpecialiter irremiſſibilia ex parte pc̄tāntis, qa excludūt, ea, p q̄ ſit remiſſio pc̄tōrū .ſ. miſericordiā, iuſtitiam proſe grauam pœnitentiam, & pronitatem ad bonum.

¶ Ad hoc dr̄, q inter pc̄tā in Spūmſc̄tm̄, & alia mortalia hæc eſt dīa, q pc̄tm̄ ī Spūmſc̄tm̄ excludit directe retractiuū à pc̄tō: alia uero non excludūt hoc directe, ſed ex q̄dā ſequela. Non. n. oīs peccās mortaliter directe excludit miam ſicut deſperās aut gr̄am. ſicut dolēs de diffuſione gr̄ę diuinæ, & ſic de alijs. Et ppea hmōi pc̄tm̄ dicit irremiſſibile, & morbus incurabilis ex parte peccātis: qa directe tollit ea p q̄ ſit remiſſio & cura: ı alijs tollētibus principium curæ ex conſequenti.

Porrectæ per totum.

75.

3. q. 86. a. 3. ad 2. Et 3. & 3. d. 43. art. 4. Et ma. q. 3. art. 14. & 15. Et quol. 2. q. 8. ar. 1. Et Roma. 2.

* Serm. 11. a medio tom. 10.

† Eſt Au. in iſtud verb. Pſa. 102. to. 8.

* Lib. 1. c. 44. paulo a princi. tom. 4.

D. 1005. & 1019.

Conclu. m

Conclu.

iducit exẽplū đ eorū parētib. q primò qdẽ cōtra Moysẽ cōtēderūt ꝓp defectū aq & panis, & hoc Dñs ſuſtinuit patiēter: hēbat.n. excuſationē ex iſir mitate carnis. Sed poſtmodū grauiꝰ peccauerūt, quaſi blaſphemātes in Spm̃ ſctm̃ bñficia Dei, qui eos de Aegypto eduxerat, idolo attribuētes, cū di xerūt: Hi ſunt dij tui Iſrael, q te eduxerūt de terra Aegypti. Et iō Dñs & tpaliter fecit eos puniri, qa ecciderūt i die illa quaſi uiginti tria milia hoīum, & i futuro eis pęnā cōminat̃, dicēs. Ego āt i die vi *Exemplū pulcherrimum.* tionis uiſitabo hoc pc̃m̃ eorū. Alio mō p̃t itelligi quo ad culpā: ſicut aliqs dr̃ morbꝰ incurabilis, ſm nām morbi, ꝑ quē tollit̃ id, ꝑ quod morbꝰ pōt cu- B rari, puta, cū morbꝰ tollit uirtutē naturæ, uel īducit faſtidiū cibi, & medicinæ, licèt talē morbū Deꝰ poſſit curare: ita ēt pc̃m̃ in Spm̃ ſctm̃ dr̃ irremiſſibile ſm ſuā naturā, inq̃tū excludit ea, ꝑ q̃ fit remiſſio pc̃tōrū. Per hoc tñ nō p̃cludit̃ uia remittēdi, & ſanandi omnipotentiæ & miæ Dei, ꝑ quam aliqñ tales quaſi miraculoſè ſpiritualiter ſanantur.

Ad primvm ergo dicendū, q̄ de nemine deſperandum eſt in hac uita, cōſiderata omnipotentia, & mia Dei: ſed conſiderata conditione peccati, dicuntur aliqui filij diffidētiæ, vt habet̃ ad Eph.2.

Ad secvndvm dicēdū, q̄ rō illa ꝓcedit ex par- C te oīpotētiæ Dei, non ſm conditionem peccati. *Timendū.*

Ad tertivm dicēdū, q̄ lib. arb remanet qdē ſp in hac uita uertibile, tñ qñq; ab. jcit à ſe id, per qđ uerti pōt ad bonum, q̃tū in ipſo eſt. Vnde ex parte ſua pc̃m̃ ē irremiſſibile, licèt Deꝰ remitter̃ poſſi

SVPER QV. XIIII.
ART. IIII.

Porrecta per totum. *Aeg. n. 2. ſ. d. 43. q. 2. artic. 2.*
D. Bon. d. 43. ar. 2. q. 2.
76
Ricc. d. 43. q. 2
2. d. 43. 2. c. Et uit. q. 2. ar. 13 ad 1.

IN art. 4. nota, q. ly primo, poſitum in tit. nō dicit ordinē ad ofmodā negationem pc̃tōrū in p̃terito, ſed ad negationē pc̃tō: d pſeuerātiū, ſeu pmanētiū: ita q̄ nō eſt qō, an hō poſſit peccare in Spm̃ ſctm̃ antequā peccet in alijs pc̃tis, ſed, an hō mundus à pc̃tō, ꝑ pniam, vel innocentiā baptiſmalē, vel ēt ꝑ hoc qđ nūq peccauit mortaliter, poſſit peccare in Spiritū ſctm̃ primo. Et hūc eſſe ſenſū itētū ab authore, lr̃a manifeſtat, tñ dens diuerſimodè de caſu pfectorū, & de caſu male diſpoſitorū. Horū.n. aliq. ſ. ante cōfeſſionē, & cōtritionē, aſſueti ſunt de ſperātionib. infidelitati. & luxurij: abſq; multa difficultate recidiuādo, ēt tñ nūt Spiritū ſctm̃ ꝓp reliqas p̃cedētū ſcelerū ad hoc diſponentium.

* Li. 5. Ethic. a medio, to. c. 6. in prin. & cap. 2. a medio to mo 5.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum homo poſſit primo peccare in Spiritum ſanctum.

AD qvartvm ſic ꝓcedit̃. Vr̃, q̄ hō poſſit primo peccare in Spm̃ ſctm̃, ñ pſuppoſitis alijs pc̃tis. Naturalis.n. ordo eſt vt ab D h imꝑfecto ad ꝑfectū quis moueat̃, & hoc qdē in bonis apparet, ſm illud Prouē.4. Iuſtorū ſemita quaſi lux ſplēdēs creſcit, & ꝓficit uſq; ad ꝑfectū diē: ſed ꝑfectū dr̃ in malis, qđ eſt maximū malū, ut patet ꝑ * Philm̃ in 5. Metap. cū ergo pc̃m̃ in Spm̃ ſanctum ſit grauiſſimum, vr̃ q̄ homo ad hoc peccatum perueniat per alia peccata minora.

¶ 2 Prę. Peccare in Spm̃ ſctm̃ ē E pcāre ex certa h malitia ſiuè ex electione: ſed hoc ñ ſtati pōt hō anteq̃ multotiēs peccauerit. Dicit.n. Philo. in* 5. Ethi. q̄ etſi hō poſſit iniuſta facere, ñ tñ p̃t ſtatim pari ſicut iniuſtꝰ. ſ. ex electione. ergo vr̃ q̄ pcm̃ i Spm̃ ſctm̃ ñ poſſit cōmitti niſi poſt alia pcā

¶ 3 Prę. Pnia, & impnia ſunt circa idem: ſed pnia nō eſt niſi de pc̃tis præteritis. ergo ēt neq; impnia, q̃ eſt ſpecies pc̃ti in Spm̃ ſctm̃. Pc̃m̃ ergo in Spūm ſanctū. ſ. qđ A dictum eſt impnia, præſupponit alia peccata.

Sed contra eſt, q̄ facilè eſt in cōſpectu Dei ſubito honeſtare pauperem, ut dr̃ Eccleſ. 11. ergo ecōtrariò, poſſibile eſt ſm malitiam dæmonis ſuggerentis, ut ſtatim aliquis inducat̃ ad pc̃m̃ grauiſſimum, quod eſt peccatum in Spiritum ſanctum.

Respon. Dicendū, q̄ ſicut* dictū eſt, peccare in Spm̃ ſctm̃, uno mō eſt peccare ex certa malitia. *Ar. 1 huius queſt.* Ex certa aūt malitia dupl'r peccare cōtingit, ſicut * dictū eſt. Vno mō ex inclinatione habitus, quod *Ar. 2 huius queſt.* nō eſt ꝓpriè peccare in Spm̃ ſctm̃: & hoc m mō peccare ex certa malitia non contingit à principio. n *Conclu. m* Oportet.n. actus pc̃tōrū p̃cedere, ex qb. cauſet̃ habitꝰ ad peccādū inclinās. Alio mō pōt aliqs peccare ex certa malitia, abijciēdo ꝑ cōtēptū ea, ꝑ q̃ hō retrahit̃ à pc̃tō: quod ꝓpriè eſt peccare ī Spm̃ ſctm̃, ſicut * dictū eſt. Et p hoc ēt plerūq; pſuppo- *Conclu. n* nit alia pc̃tā, o qa ſicut dr̃ Prou. 18. Impiū cum in *Ar. 2. huius quæſt.* profundum pc̃tōrū uenerit, cōtēnit. Pōtꝰ tñ con *Conclu.* tingere, q̄ aliqs in primo actu pc̃ti in Spm̃ ſanctū peccet per cōtēptū, tū ꝓp libertatē arbitrij: tum ēt ꝓp multas diſpoſitiones p̃cedētes: uel ēt ꝓp aliquod uehemēs motiuū ad malū, & debilē affectū hoīs ad bonū. Et iō in x uiris pfectis hoc uix, aut *Conclu. x* nunq̃ accidere pōt, q̄ ſtatim à principio peccēt in *Li. 1. c. 3. circa finē, tom. 4.* Spm̃ ſctm̃. z Vñ dicit* Orige. in primo Periarchon. Nō arbitror, q̄ aliqs ex his, q in ſummo pfectionis gradu cōſtiterint, ad ſubitū euacuet̃, aut decidat, ſed paulatim ac ꝑ partes eū decidere neceſſe eſt. Et a eadē rō eſt, ſi pc̃m̃ in Spm̃ ſctm̃ accipiat̃ *Conclu. a* ad lr̃am ꝓ blaſphemia Spūſcti. r Talis.n. blaſphemia de qua Dñs loquit̃, ſp ex malitiæ cōtēptu procedit. t Si uerò ꝑ pc̃m̃ in Spm̃ ſctm̃ intelligat̃ fina *Concl. r* lis impnia ſm intellectum * Aug. qōnem non habet, t quia ad peccatum in ſpiritum ſanctū requiritur continuatio peccatorum uſq; in finem uitæ. *Ser. 11. de verb. Domini a medio, tomo 10.*

Ad primvm ergo dicēdū, q̄ tā in bono, q̃ in malo, ut in plurib. procedit̃ ab imperfecto ad ꝑfectū, ꝓut hō ꝓficit uel i bono, uel i malo: & tñ i vtroq; unū pōt icipere à maiori, q̃ aliꝰ. Et ita illud, à quo aliqd incipit, pōt eſſe ꝑfectū in bono, uel in malo ſm genꝰ ſuū: licèt ſit imperfectū ſm ſeriē proceſſus hominis in melius, uel in peius proficientis.

Ad secvndvm dicēdū, q̄ rō illa ꝓcedit de pc̃tō cōmiſſo ex malitia, qñ eſt ex inclinatione habitus.

Ad tertivm Dicendū, q̄ ſi accipiat̃ impnia ſm intētionē * Aug. ſm qđ importat ꝑmanētia in pc̃tō uſq; ad finē, ſic planū eſt, q̄ impnia præſupponit pc̃tā, ſicut & pnia: ſed ſi loquamur de impœnitentia habituali, ſm quod ponitur ſpecies peccati in Spm̃ ſctm̃, ſic manifeſtū eſt, q̄ impœnitentia pōt eſſe etiam antè peccata. Poteſt.n. ille, qui nunquām peccauit, habere propoſitum uel pœnitendi, uel non pœnitendi, ſi contingeret eū peccare. *Ser. 1 de verbo. Domini a medio, tomo 10.*

QVAESTIO XV.

De uitijs oppoſitis ſcientię, & intellectui in tres articulos diuiſa.

DEINDE conſiderādū eſt de uitijs oppoſitis ſciæ, & intellectui. Et qa de ignorātia, quæ

SVPER QV. XV.
ART. I.

Bannes eodem art.

IN tota q. 15. dub. d unum tantum occurrit circa duos modos in litera primi articuli poſitos, quibus homo uoluntariam cæci-

opponitur ſciæ dictum eſt ſupra, cũ de cauſis pc̃torum ageret, quærendũ eſt nunc de cœcitate mentis, & hebetudine ſenſus, q̃ opponunt dono itellect⁹.

ET circa hoc quæruntur tria.

¶Primò, Vtrum cæcitas mentis ſit peccatum,

¶Secũdò, Vtrum hebetudo ſenſus ſit aliud peccatum à cæcitate mentis.

¶Tertiò, Vtrũ hæc uitia à peccatis carnalibus oriantur. G

ARTICVLVS I.

Vtrum cæcitas mentis ſit peccatum.

AD PRIMVM ſic procedit. Vr̃ q cęcitas mẽtis ñ ſit pc̃m. Illud.n. q excuſat à pc̃tõ, nõ vr̃ eſſe pc̃m: ſed cęcitas mẽtis excuſat à pc̃tõ. dr̃.n. Io. 9. Si cœci eſſetis, nõ hẽretis pc̃m. ergo cœcitas mẽtis non eſt peccatũ.

¶2 Prę. Pęna differt a culpa: ſed cœcitas mentis eſt q̃dã pęna, ut patet per illud, quod hr̃ Iſai. 6. Excęca cor populi huius nõ enim eſſet à Deo cum ſit malũ, niſi pœna eſſet. ergo cœcitas mentis non eſt peccatum. H

¶3 Prę. Oẽ pc̃m eſt uolũtariũ, vt * Aug. dicit: ſed cęcitas mẽtis nõ eſt uolũtaria, q̃a, ut Aug. dicit 10. Confeſ. Cognoſcere veritatẽ lucẽtẽ oẽs amant. & Ecc. 11. dr̃. Dulce lumen, & delectabile oculis uidere Solem. ergo cœcitas mentis non eſt pc̃m. I

SED CONTRA eſt, q † Greg. 31. Moral. cœcitatẽ mẽtis ponit inter uitia, q̃ cãntur ex luxuria.

RESPON. Dicendũ, q ſicut cęcitas corporalis ẽ priuatio ei⁹, quod eſt principiũ corporalis viſionis: ita ẽt cęcitas mẽtis eſt priuatio eius, q̃d eſt principiũ mẽtalis, ſiue itellectualis viſionis. Cuius quidẽ principiũ ẽ triplex. Vnũ quidẽ eſt lumẽ naturalis rõnis, & hoc lumẽ cũ ptineat ad ſpẽm aiæ rõnalis, nunq̃ priuat̃ ab aĩa: impedit̃, tñ q̃nq; à ꝓprio actu ꝑ impedimenta uiriũ inferiorum, quib. indiget intellectus humanus ad intelligendũ, ſicut patet in amẽtibus, & furioſis, ut in primo * dictum eſt. Aliud ãt principiũ intellectualis uiſionis, eſt aliquod lumẽ habituale naturali lumini rõnis ſuperadditum. Et hoc q̃dẽ lumẽ interdũ priuat̃ ab aĩa: & talis priuatio eſt cœcitas, quæ eſt pęna ſ̃m quod priuatio luminis gr̃æ, q̃dã pęna ponit̃. Vñ dr̃ de q̃buſdã ſapi. 2. Excęcauit illos malitia eorũ. Tertiũ principium viſionis intellectualis, eſt aliq̃d intelligibile principiũ, p q̃d hõ intelligit alia, cui q̃dẽ pricipio intelligibili mẽs hoĩs põt intẽdere, uel nõ intẽdere. Et q ei nõ intẽdat, cõtingit dupl̃r: q̃nq; quidẽ ex hoc, q hẽt uoluntatẽ ſpontaneẽ ſe auertẽtẽ à cõſideratione talis principij, ſ̃m illud Pſal. 35. Noluit intelligere, ut bñ ageret. Alio mõ ꝑ occupationẽ mentis circa alia, q̃ magis diligit, quib. ab inſpectione huius principij mẽs auertit, ſ̃m illud Pſa. 57. Super cecidit ignis. ſ. cõcupiſcentiæ, & non uiderũt Solẽ. Et utroq; modo cęcitas mentis eſt peccatũ. *Conclu.*

AD PRIMVM ergo dicẽdũ, q cęcitas, q̃ excuſat à pc̃tõ, ẽ q̃ cõtigit ex nãli defectu nõ potẽtis uidere

AD SECVNDVM dicẽdũ, quòd ratio illa procedit de ſecunda cœcitate, quæ eſt pœna.

AD TERTIVM dicẽdũ, q intelligere ueritatem, cuilibet eſt ſecundum ſe amabile, poteſt tñ per accidens eſſe alicui odibile, inquantum. ſ. per hoc hõ impeditur ab alijs, quæ magis amat.

ARTICVLVS II.

Vtrum hebetudo ſenſus ſit aliud peccatum à cæcitate mentis.

Bannes eodem articulo.

AD SECVNDVM ſic procedit. Vr̃ q hebetudo ſenſus nõ ſit aliud à cæcitate mentis. Vnũ.n. vni eſt contrariũ: ſed dono intellectus opponit̃ hebetudo, ut patet ꝑ * Gre. in 2. Moral. cui ẽt opponit̃ cęcitas mẽtis, eo q itellect⁹, pricipiũ q̃dda viſiuũ deſignat. ergo hebetudo ſẽs⁹ ẽ idẽ q cęcitas mẽtis

¶2 Prę. * Gre. in 31. Moral. de hebetudine loquẽs, noiat eã hebetudinẽ ſenſus circa intelligẽtiã: ſed hebetari ſenſu circa intelligentiã, nihil aliud eſſe vr̃, q̃ itelligẽdo deficere, q̃d ptinet ad mẽtis cęcitatẽ. ergo hebetudo ſens⁹ idẽ ẽ q cęcitas mentis:

¶3 Prę. Si in aliquo differunt, maximẽ vr̃ in hoc differre, q cęcitas mẽtis eſt uolũtaria, ut ſ. * dictũ eſt, hebetudo aũt ſenſus eſt naturalis defectus: ſed defectus naturalis nõ eſt pc̃m. ergo ſ̃m hoc hebetudo ſenſus nõ eſſet pc̃m. quod eſt cõtra * Grego. qui cõnumerat eã inter uitia, quæ ex gula oriunt̃.

SED CONTRA eſt, q diuerſarũ cãrum ſunt diuerſi effectus, ſed * Greg. 31. Moral. dicit, q hebetudo mẽtis orit̃ ex gula, cęcitas ãt mẽtis ex luxuria: ſed hæc ſũt diuerſa uitia. ergo & ipſa ſũt diuerſa vitia

RESP. Dicẽdũ, q hebes acuto opponit̃. Acutum aũt dr̃ aliq̃d ex hoc, q eſt penetratiuũ: vnde & hebes dr̃ aliq̃d ex hoc, q eſt obtuſũ penetrare nõ ualẽs. Sẽſus ãt corporalis ꝑ q̃dã ſimilitudinẽ penetrare dr̃ mediũ, inquãtũ ex aliqua diſtãtia ſuũ obiectũ pcipit: uel inquãtũ põt quaſi penetrãdo minima, uel intima rei pcipere. Vñ in corporalib. dr̃ aliquis eſſe acuti ſenſus, q põt pcipere ſenſibile aliq̃d ex remotis uel uidẽdo, uel audiẽdo, uel olfaciẽdo. Et ecõtrariò dr̃ ſenſu hebetari, q nõ pcipit niſi ex ꝓpinquo, & magna ſenſibilia. Ad ſilitudinẽ aũt corporalis ſenſ⁹ dr̃ ẽt circa itelligẽtiã eẽ aliq̃s ſens⁹, q ẽ aliquorũ primorũ, & extremorũ, ut dr̃ in 6. * Eth. Sicut ẽt ſens⁹ ẽ cognoſcitiu⁹ ſenſibiliũ, quaſi quorũdã pricipiorũ cognitionis. Hic ãt ſens⁹, q eſt circa itelligẽtiã, nõ pcipit ſuũ obiectũ ꝑ medium diſtãtiæ corporalis, ſed ꝑ q̃dẽ alia media: ſicut cũ ꝑ proprietatẽ rei percipit eius eſſentiã, & ꝑ effectum

K

cęcitatẽ mentis incurret, nõ intendendo illi intelligibili primo, quo alia intelligit. ſ. q cõtingit hoc uel ſpontaneę, uel ꝑ occupationem mẽtis circa alia magis dilecta. Vñr.n. mẽbra diſtinctionis coincidere: q̃m voluntaria auerſio ab intẽtione boni debiti, nõ eſt niſi pp aliud magis amatum: & ſic primum membrum incidit in ſecundum.

¶Ad hoc dr̃, q diſtinctio mẽbrorũ horum nõ conſiſtit in hoc, q auerſio intẽtionis ab illo priore intelligibili uel principiũ hẽat à uoluntate, uel a paſſione, ita q utraque auerſio cõueniat in hoc, q eſt pp aliquid magis amatum, puta, exercitiũ artis, aut negotiationis, uel otiũ, vel delectationem, & hmõi: ſed dña eſt in hoc, q principiũ auerſionis q̃nq; eſt a uolũtate ſine paſſione, q̃d importat illud, Noluit intelligere, ut bñ ageret: & q̃nq; a volũtate deducta a paſſione, q̃d importat illud, Supercecidit ignis cõcupiſcẽtię, & nõ uiderũt Solem iuſtitiæ. Et ad utrumq; horũ ſignificandũ, primo diſtinxit author hęc mẽbra, ut diximus ſ. primo, utẽs noĩe, Spõtaneæ uoluntatis: in ſecundo utens noĩe, Occupatæ mẽtis. Et deinde in miſſione aduertẽdũ, q̃a cõueniũt in auertendo intentionẽ pp aliquod magis amatũ, reduxit in vnũ effectũ, & unã rõnem diſtinctiuam ex parte obiecti, dum uidet argumento, q per accidens põt alicui eſſe odibile intelligere veritatẽ, inquãtũ per hoc hõ impedit̃ ab alijs, quæ magis amat. Hoc n. commune eſt vtrique membro, vt dictum eſt.

Porrecta per totum. 77

Porrecta per totum. 78

* Libr. de ver. relig. ca. 4. princ. to. 1. † Libr. 10. Confeſ. c. 23. a medio, to. 1.

† Libro 31. Moral. ca. 31.

* 1. 2. q. 84. art. 7 & 8.

* Li. 2. Moral. c. 36.

* Lib. 31. Mora. ca. 31. a medio.

* Ar. praeceden.

* Libr. 31. Moral. c. 31.

* Libr. 31. Moral. ca. 31. a medio.

* Li. 6. c. 8. circa finẽ & c. 11.

ctũ percipit eã. Ille ergo dr̃ eſſe acuti ſenſus circa intelligẽtiã, qui ſtatim ad apprehẽſionẽ ꝓprietatis rei, vel ẽt effect⁹, naturã rei cõprehẽdit, & in q̃tũ uſq; ad minimas cõditiones rei cõſiderãdas, ꝑtingit. Ille aũt dr̃ hebes circa intelligẽtiã, q ad cognoſcẽdã ueritatẽ rei ꝑtingere nõ põt, niſi ꝑ multa ei expoſita, & tũc ẽt nõ põt ꝑtingere ad perfectè cõſiderãdũ oĩa, q̃ ꝑtinẽt ad rei rõnẽ. Sic ergo hebetudo ſens⁹ circa intelligẽtiã ĩportat q̃dã debilitatẽ mẽtis circa cõſiderationẽ ſpũaliũ bonorũ. Cœcitas aũt mẽtis ĩportat oĩmodã priuationẽ cognitionis ipſorũ. Et utrũq; opponiẽ dono itellect⁹, ꝑ quẽ hõ ſpũalia bona apprehẽdẽdo cognoſcit, & ad eorũ itima ſubtiliter penetrat. Hẽt.n. hebetudo rõnẽ pc̃t i, ſicut & cęcitas mẽtis, inq̃tũ, .ſ. eſt uoluntaria, ut patet in eo, qui affectus circa carnalia, de ſpũalibus ſubtiliter diſcutere faſtidit, vel negligit. Et per hoc patet reſpõſio ad obiecta.

Concl. m — *Conclu.* p

AATICVL. III.

Vtrum cæcitas mentis, & hebetudo ſenſus, oriantur ex peccatis carnalibus.

Bannes eodẽ articulo.

Porrecta per totum.

79 *Li. 1. Retracta. ca. 4 paulo a princi. Id dixerat li. 1. ſoliloq. ca. 1. tom. 1.*

AD TERTIVM ſic ꝓcedi͂t. Vr̃ ꝙ cæcitas mẽtis, & hebetudo ſenſus, nõ orianẽ ex uitijs carnalib. Aug.n. in li. Retractationũ, retractãs illud quod dixerat in Soliloquijs, Deus q nõ niſi mundos ſcire verũ uoluiſti, dicit, ꝙ r̃nderi põt, multos ẽt immundos multa uera ſcire: ſed hoies maximè efficiunẽ immũdi ꝑ uitia carnalia. ergo cęcitas mẽtis, & hebetudo ſenſus, nõ cãnẽ à vitijs carnalibus.

¶ 2 Prę. Cęcitas mẽtis, & hebetudo ſenſus ſunt defect⁹ q̃dã circa partẽ aĩæ intellectiuã. Vitia ãt carnalia ꝑtinẽt ad corruptionẽ carnis: ſed caro non agit in aĩam, ſed pot⁹ ecõtrariò. ergo uitia carnalia nõ cãnt cęcitatẽ mentis, & hebetudinẽ ſenſus.

¶ 3 Prę. Vnũquodq; magis patiẽ à ꝓpinquiori, q̃ à remotiori: ſed ꝓpinquiora sũt mẽti uitia ſpũalia q̃ carnalia. ergo cęcitas mẽtis, & hebetudo sẽſus, magis cãnẽ ex uitijs ſpũalib. q̃ ex uitijs carnalibus.

Lib. 31. Moral. ca. 31. a medio.

SED CONTRA eſt, quod Greg. 31. Moral. dicit, ꝙ hebetudo ſenſus circa intelligentiam oritur ex gula, cœcitas autem mentis ex luxuria.

RESPON. Dicendũ, ꝙ ꝑfectio intellectualis operationis in hoĩe cõſiſtit in quadam abſtractione à ſenſibiliũ phãtaſmatib. Et iõ quãto intellect⁹ hoĩs magis fuerit liber ab hmõi phantaſmatibus, tãto potius conſiderare intelligibilia poterit & ordinare oĩa ſenſibilia: ſicut & Anaxagoras dicit ꝙ oportet intellectũ eſſe immiſtum ad hoc, ꝙ imperet, & agẽs oportet ꝙ dominet̃ ſup materiã ad hoc, ꝙ poſſit eã mouere, vt narrat phũs. 8. Phy. Manifeſtum eſt ãt ꝙ delectatio applicat intentionẽ ad ea in q̃bus aliq̃s delectatur. Vñ Philoſoph. dicit in 10. Ethi. ꝙ unuſquiſq; ea, in q̃bus delectat̃, optime operat̃: cõtraria uero nequaq̃, uel debiliter. Vitia ãt carnalia .ſ. gula & luxuria cõſiſtunt circa delectationes tactus, ciborũ .ſ. & uenereorũ, q̃. ſunt uehemẽtiſſimæ inter oẽs corporales delectationes. Et iõ ꝑ hæc uitia itẽtio hoĩs maxime applicat̃ ad corporalia, & ꝑ coſequẽs debilitat̃ operatio hoĩs circa intelligibilia. Magis ãt ꝑ luxuriã, q̃ ꝑ gulam

Lib. 8. Phyſ. tex. 77. to. 7. Li. 10. Ethi. c. 5. & 4. tom. 5.

quãto delectatiões uenereorum ſunt uehemẽtiores q̃ ciborũ. Et iõ ex luxuria oriẽ cęcitas mẽtis q̃ quaſi totaliter ſpũaliũ bonorũ cognitionẽ excludit. Ex gula ãt hẽtudo ſenſus, q̃ reddit hoiem debilẽ ad hmõi intelligibilia. Et ecõuerſo, oppoſitæ uirtus .ſ. abſtinẽtia, & caſtitas, maxime diſponunt hoiem ad ꝑfectionẽ itellectualis operationis. Vñ dr̃ Dan. 1. ꝙ pueris his .ſ. abſtinẽtibus & cõtinẽtib. dedit De⁹ ſciam, & diſciplinã in oĩ libro & ſapiã.

Conclu. m

AD PRIMVM ergo dicendũ, ꝙ q̃uis aliq̃ uitijs carnalibus ſubditi, poſſint q̃nq; ſubtiliter ſpeculari aliq̃ua circa intelligibilia ꝑꝑ bonitatẽ igenij naturalis uel habit⁹ ſup additi: tñ neceſſe ẽ ut ab hac ſubtilitate cõtẽplatiõis eorũ itẽtio plerũq; retrahat̃ ꝑꝑ delectatiões corpales: et ita imũda pñt aliqua uera ſcire ſꝫ ex ſua imũdatia circa hoc ĩpediũt

AD II. dicendum, ꝙ caro non agit in partem intellectiuam alterando ipſam, ſed impediendo operationem ipſius per modum prædictum.

AD III. dicẽdũ, ꝙ uitia carnalia quò magis sũt remota à mẽte, eò magis ei⁹ itẽtionẽ ad remotiora diſtrahũt: vñ magis ĩpediũt mẽtis cõtẽplationẽ

QVAESTIO XVI.

De præceptis fidei ſcientiæ & intellectus in duos articulos diuiſa.

DEINDE conſiderãdũ eſt, de præceptis pertinentibus ad ꝓdicta. Et circa hoc q̃rũt duo.

¶ Primo, De pręceptis pertinentibus ad fidem.

¶ Scd̃o, de ꝓceptis ꝑtinentibus ad dona ſcię, & intellectus.

ARICVLVS I.

Vtrum in ueteri lege debuerint dari præcepta credendi.

AD PRIMVM ſic ꝓcedit̃. Vr̃ ꝙ ĩ ueteri lege dari debuerint ꝓcepta credẽdi: Pręceptũ.n. ẽ de eo, q̃ ẽ debitũ & neceſſariũ: ſꝫ maximè neceſſariũ ẽ hoi, ꝙ credat, ſm illud Heb. 11. Sine fide impoſſẽ placere Deo. ergo maxime oportuit ꝓcepta dari de fid̃.

¶ 2 Prę. Nouũ teſt̃m cõtinet̃ in ueteri, ſicut figuratũ ĩ figura, vt s̃. dictũ ẽ: ſꝫ i nouo teſtõ ponũt expſſa mãdata de fide, vt patet Io. 14. Creditis ĩ deũ, & ĩ me credite ergo vr̃ ꝙ in ueteri lege ẽt debuerit aliq̃ ꝓcepta dari d̃ fid̃.

¶ 3 Prę. Eiuſdẽ rõnis ẽ ꝓcipere actũ uirtutis, & ꝓhiber̃ uitia oppoſita: ſꝫ ĩ ueteri lege ponunẽ multa ꝓcepta prohibẽtia infidelitatẽ, ſicut Exo. 20. Nõ hẽbis Deos alienos corã me. Et iterũ Deu. 13. mãdat̃, ꝙ ñ audiant uerba ꝓphetę, aut ſomniatoris, q eos d̃ fid̃ Dei uellet auertere. ergo in ueteri lege ẽt debuerũt ꝓcepta dari de fide

SVPER Q. XVII.

Ferr. 3. cont. cap. 118.

Bannes eodem art.

IN q. 16. titulo, ſ. de ꝓceptis, aduerte ꝙ tã hic, quàm in ſubſequẽtibus tractatibus de alijs virtutibus, cũ ad q̃ſtionẽ de ꝓceptis illius virtutis deuenit̃, non ſumit̃ ꝓceptũ ut ẽ obligatiuũ ad pc̃m mortale determinate, ſed ſumit̃ ꝓceptũ, vt diſtinguit̃ cõtra cõſiliũ, put .ſ. hẽt vĩ obligatiuã, cõiter ſiue ad mortale ſiue ad veniale, ut patet ex multis, q̃ĩ iſtis locis dicunẽ ꝓcepta, ad q̃ cõſtat nõ obligari ſub pc̃õ mortali, vt patet de ꝓcepto in calce hui⁹ q̃õnis poſito .ſ. de moderatione oĩs actus noſtri ſcd̃m legẽ, & diſcurrendo patet i multis alijs. Et hoc bene nota, ne putes oĩa mortalia, ex pręcepti nomine.

Porrecta per totum.

80 *Inf. q. 22. ar. 1. cor. Et 3. cõ. c. 118.*

¶ In tota q. 16. dubiũ vnũ tñ occurrit ex eo, ꝙ primi articuli lſa in corpore dicit, ꝙ ſuppoſita fide vni⁹ Dei nulla alia ꝓcepta ĩ ueteri lege ſunt data & fide, & tñ in r̃ſione ad quintũ nõ hẽt ꝓ inconuenienti, ꝙ reſpectu ſpecialiũ credibiliũ ſit datũ in ueteri lege aliquod ꝓceptũ. Quo ſtãt hæc ſimul? Ad hoc dr̃, doctrinam præſentis articuli tradere, quòd nulla ſunt de ſecretis fidei, hoc eſt arti-

1. 2. q. 7. ar. 1. & ar. 3. ad 1.

culis

*q.3.art. 1.

eolis fidei in ueteri lege data pcepta. De alijs aũt ſpālib. credibilibus nõ inuenit alī quod pceptũ ſueniri, qa ſtat⁹ ille nõ erat explicãdæ fidei, ſed hoc nouæ legi ſeruabat.

¶4 Prę. Cõfeſſio eſt act⁹ ʰ fidei, F vt ſ.* dictũ eſt: ſed de cõfeſſione & pmulgatione fidei dant̃ pcepta in ueteri lege. Mandat̃ .n. in Exo. 12. ꝙ filijs ſuis iterrogãtibus rationem aſſignent paſchalis obſeruantiæ. Et Deut. 13. mandat̃, ꝙ ille q diſſeminat doctrinam contra fidem, occidatur: ergo lex uetus præcepta fidei debuit habere.

¶5. Prę. Oẽs libri veteris teſti ſub lege veteri cõtinent̃. Vnde Dñs Io. 15. dicit in lege eſſe ſcriptum, Odio habuerunt me gratis, quod tñ ſcribit̃ in Pſa. ſed Eccle. 2. dr̃, Qui timetis Dñm, ʰcredite illi. ergo G in veteri lege fuerunt præcepta danda de fide.

Sed contra eſt, ꝙ Apo. ad Ro. 3. Legẽ veterẽ noĩat legẽ factorũ, & diuidit eã contra legẽ fidei. ergo in lege ueteri nõ fuerũt pcepta dãda de fide.

Respon. Dicẽdũ, ꝙ lex nõ imponit̃ ab aliquo dño, niſi ſuis ſubditis: & iõ pcepta legis pſupponũt ſubiectionẽ cuiuſlibet recipiẽtis legẽ ad eũ, q dat legẽ. Prima aũt ſubiectio hoĩs ad Deũ eſt p fidẽ, ſm illud Hebr. 11. Accedentẽ ad Deũ, oportet credere, qa eſt, & iõ ᵐ fides pſupponit̃ ad legis pcepta. ⁿEt pp hoc Exod. 20. id quod eſt fidei, pmittit̃ ante legis pcepta, cũ dr̃. Ego ſum dñs Deus tuus, q H eduxi te de terra Aegypti. Et ſilr̃ Deut. 6. pmittit̃. Audi Iſrael, Dñs Deus tuus, unus eſt: & poſtea ſtatim incipit agere de pceptis. Sed qa in fide multa cõtinent̃ ordinata ad fidẽ, qua credim⁹ Deũ eẽ, quod eſt primũ & principale inter oĩa credibilia, vt* dictũ eſt: & iõ pſuppoſita fide de Deo, per quã mẽs humana Deo ſubijciat̃, pñt dari pcepta de alijs credẽdis, ſicut* Aug. dicit ſup Io. ꝙ plurima ſũt nobis de fide mãdata, exponẽs illud, Hoc eſt pceptũ meũ: ſed in ueteri lege nõ erãt ſecreta fidei populo exponẽda, & iõᵖ ſuppoſita fide vni⁹ Dei, nulla alia præcepta ſunt in ueteri lege data de fide. q I

Conclu. m

*q. 1. articul. 7.
*Tractat. 83. inter medium & ſi. to. 9.
Conclu. p

Ad primvm ergo dicẽdum, ꝙ fides eſt neceſſaria tanquàm principium ſpiritualis uitæ, & iõ præſupponitur ad legis ſuſceptionem.

Ad II. dicẽdũ, ꝙ ibi ẽt Dñs pſupponit aliqd de fide. ſ. fidẽ uni⁹ Dei, cũ dicit. Creditis i Deũ. Et aliquid præcipit. ſ. fidẽ incarnationis, p q̃ un⁹ eſt De⁹ & hõ, quæ quidem fidei explicatio pertinet ad fidem noui teſti. Et ideo ſubdit. Et in me credite.

Ad tertivm dicẽdũ, ꝙ pcepta prohibitiua reſpiciunt pctã, quæ corrumpunt uirtutem. Virt⁹ ãt corrumpitur ex particularib. defectib. ut ſ.* dictũ eſt. Et ideo præſuppoſita fide unius Dei in lege ve K teri, fuerunt danda prohibitiua præcepta, quibus homines prohiberentur ab his particularibus defectibus, per quos fides corrumpi poſſet.

*1. 2. q. 78. art. 9. ad 3. & q. 19. arti. 6. ad 1. & ar. 7. ad 3.

Ad qvartvm dicẽdũ, ꝙ ẽt cõfeſſio, uel doctrina fidei præſupponit ſubiectionem hominis ad Deũ per fidem. Et ideo magis potuerunt dari pręcepta in ueteri lege pertinentia ad confeſſionem, vel doctrinam fidei, quam pertinentia ad ipſam fidem.

Ad qvintvm dicẽdũ, ꝙ in ipſa ẽt authoritate p ſupponit̃ fides, p q̃ credim⁹ Deũ eẽ: vñ præmittit. Qui timetis Dñm: quod non poſſet eſſe ſine fide. Quod aũt addit. Credite illi, ad qdã credibilia ſpalia referẽdũ ẽ, & pcipuè ad illa, q̃ pmittit De⁹ ſibi obediẽtib: uñ ſubdit. Et ñ euacuabit̃ merces ueſtra.

Articvlvs II.

Vtrum in ueteri lege conuenienter tradantur præcepta pertinentia ad ſcientiam, & intellectum.

Bannes eodem articulo.

Perrecta per totum.
61
Inf. q. 46. ar. 2. ad 5. & q. 19. ar. 1. 1. ad 2.

Ad secvndvm ſic proced̃it̃. Vr̃ ꝙ in ueteri lege incõueniẽter tradant̃ pcepta ptinẽtia ad ſciẽtiã, & intellectũ. Scia .n. & intellect⁹ ad ʰcognitionẽ ptinẽt: cognitio aũt pcedit, & dirigit actionẽ. ergo pcepta ad ſciam, & intellectũ ptinentia dñt pcedere præcepta pertinẽtia ad actionẽ. cũ ergo prima pcepta legis ſint præcepta Decalogi, ur̃ ꝙ inter præcepta Decalogi debuerunt tradi aliqua præcepta pertinentia ad ſciẽtiam, & intellectum.

¶2 Prę. ʰDiſciplina pcedit doctrinã. priu⁹ .n. hõ ab alio diſcit, q̃ aliũ doceat: ſed dant̃ i ueteri lege aliqua pcepta de doctrina ẽt affirmatiua, ut præcipit̃ Deut. 4. Docebis ea filios, aut nepotes tuos. Et ẽt, p hibitiua, ſicut dr̃ Deu. 4. Nõ addetis ad uerbũ, quo bis loquor, neq; auferetis ab eo. ergo vr̃ ꝙ ẽt aliq̃ pcepta dari debuerint iducẽtia hoiem ad diſcẽdũ.

¶3 Prę. Scia, & itellect⁹ magis uĩt neceſſaria ſacerdoti, q̃ regi. Vñ dr̃ Malac. 2. Labia ſacerdotis cuſtodiũt ſciam, & legẽ reqrẽt ex ore ei⁹. Et Oſee. 4. dr̃. Quia repuliſti ſciam, repellã & ego te, ne ſacerdotio fungaris mihi: ſed rei mandat̃, ꝙ addiſcat ſciam legis, ut patet Deut. 17. ergo ʰ multo magis debuit præcipi in lege, ꝙ ſacerdotes legem addiſcerent.

¶4 Prę. Meditatio eorũ, q̃ ad ſciam & itellectũ ptinẽt, ñ põt ẽẽ i ʰ dormiẽdo: ʰipedit̃ ẽt p occupationes extraneas. ergo icõueniẽter pcipit̃ Deu. 6. Meditaberis ea ſedẽs i domo tua, & ambulãs i itinere dormiẽs atq; cõſurgẽs. Incõueniẽter ergo tradũt̃ i ueteri lege pcepta ad ſciam, & itellectũ ptinẽtia.

Sed contra eſt, ꝙ dr̃ Deu. 4. Audiẽtes uniuerſi p cepta hæc, dicant: En populus ſapiens, & itelligẽs.

Respon Dicẽdũ, ꝙ circa ſciam, & itellectũ tria pñt cõſiderari. Primo qdẽ acceptio ip ſi⁹: ſcdo uſ⁹ ei⁹: tertio uero cõſeruatio ipſi⁹. ᵐ Acceptio qdem ſciæ, uel itellect⁹ fit p doctrinã, & diſciplinã: & utrũq; i lege pcipit̃. ⁿDr̃ n. Deu. 6. Erũt uerba hæc, q̃ ego pcipio tibi, i corde tuo, ꝙ ptinet ad diſciplinã. Pertinet .n. ad diſcipulũ, ut cor ſuũ applicet his, q̃ dicunt̃. Qđ uero ſubdit̃. Et narrabis ea filijs tuis, p tinet ad doctrinã. ᵖVſ⁹ uerò ſciæ, uel intellecti⁹, eſt meditatio eorũ, q̃ qs ſcit, uł itelligit. Et q̃tũ ad hoc ſubdit. q Et meditaberis ſedẽs i domo tua &c. ʳCõſeruatio ãt fit p memoriã: & q̃tũ ad hoc ſubdit. Et ligabis ea quaſi ſignũ i manu tua, erũtq; & mouebunt̃ iter oculos tuos, ſcribeſq; ea i limine, & oſtijs dom⁹ tuæ: p q̃ oĩa iugẽ memoriã mãdatorũ Dei ſignificat. Ea .n. q̃ cõtinue ſenſib. nr̃is occurrũt, uł tactu, ſicut ea q̃ i manu hẽm⁹: uł uiſu, ſicut ea q̃ ante oculos mẽtis ſũt cõtinue: uł ad q̃ oportet nos ſępe recurrere, ſicut ad oſtiũ dom⁹, a memoria nr̃a excidere ñ pñt. Et Deu. 4. manifeſti⁹ dr̃. Ne obliuiſcaris uerborũ, q̃ uiderunt oculi tui: & ne excidãt de corde tuo cunctis diebus uitæ tuæ. ˢ Et hæc abundantius in nouo teſtamento tam in doctrina Euangelica, quàm Apoſtolica, mandata leguntur.

Conclu. m
Conclu. p
Conclu. r
Conclu.

AD

Ad primvm ergo dicẽdum, quòd ſicut dicitur Deut.4. hæc.n.eſt veſtra ſapiẽtia, & intellectus coram populis. Ex quo[d] datur ĩtelligi, q̄ ſcia & intellectus fidelium Dei conſiſtit in præceptis legis. Et iõ primo ſunt proponenda legis p̃cepta, & poſtmodum hoĩes ſunt inducendi ad eorum ſcientiã vel intellectũ. Et iõ præmiſſa præcepta nõ debuerunt poni inter præcepta decalogi, q̃ ſunt prima.

D. 1043.

Ad II. dicendum, q̄ ẽt in lege ponuntur præcepta pertinentia ad diſciplinam, vt* dictum eſt. Expreſſius tñ præcipitur doctrina, q̃ diſciplina: quia doctrina pertinet ad maiores, qui ſunt ſui iuris immediate ſub lege exiſtentes, quibus debent dari legis præcepta: diſciplinam ãt pertinet ad minores, ad quos p̃cepta legis per maiores debẽt puenire.

*In corp. art.

Ad III. dicendum, q̄ ſcia legis eſt adeo annexa officio ſacerdotis, ut ſit cum iniunctione officij iõ intelligit ẽt & ſciæ legis iniunctio. Et iõ nõ oportuit ſpecialia præcepta dari de inſtructione ſacerdotũ: ſed doctrina legis Dei nõ adeo eſt annexa regali officio, quia rex conſtituit ſuper populũ in tẽporalibus; & iõ ſpecialiter p̃cipitur, ut res inſtruatur de his, q̃ pertinent ad legẽ Dei per ſacerdotes.

Ad IIII. dicendũ, q̄ illud p̃ceptum legis nõ eſt ſic intelligẽdũ, q̄ hõ dormiendo meditet̃ de lege Dei ſed q̄ dormiens.i. vadens dormitũ de lege Dei meditet̃: quia ex hoc ẽt hoĩes dormiendo adipiſcũtur meliora phantaſmata, ſm quod ptranſeũt motus a uigilantibus ad dormientes, vt patet per* Philo. in 1. Ethico. Siſr ẽt mandatur, ut in actu ſuo aliquis meditetur de lege, non q̄ ſemper actu de lege cogitet, ſed q̄ oĩa, q̃ facit, ſm legẽ moderet̃.

*Lib. 1. Ethica. vlt. me-dium fo-ne ſ.

SVPER Q. XVII. ART. 1.

Cap. 3. d. 26. q. 1. con. 1. Palud 3. d. 26. q p. Bannes eodem art. D. B n. 3. ſe. de 26. q. 1. art. 2.

In artic. 1. quæ. 17. dubium ex durando in 26. d. tertij Sententiarum, art 1. occurrit, volẽtis, q̄ ſpes infuſa eſt uirtus, large loquendo de uirtute, ſicut etiã fides. Et remittit ſe ad 23. d. eiuſdẽq. 4. ar. 2. ſed qa hęc ſoluta ſunt ſuperius, nõ replico quo ad fidẽ, ſed dico ſm litẽ, ſicut de fide dictũ ẽ q̄ eſſet ſimplicit er, & ſtricte uirtus ſpes infuſa, de qua eſt ſermo. Et eſt ſermo de ſpe formata, ut in p̃cedenti li. q. 65. art. 4. patet. Ponit. n. ſpes vo[...] ntat̃ in pfectione actus, q eſt ſperare, tali, ſupernaturali qualem põt hẽre, ut inferius patet. ¶In eodẽ ar. in inſia. ne ad ſcd̃m, memento allegatæ doctrinæ ex Prima ſcdæ. vt pſpicuum ubi ſit, q̃uo ſpes duplicitcr ac ex meritis.ſ. quo ad rẽ expectatã. & hoc eſt ſpei formatæ, & informi, et quo ad actũ & hoc eſt ppriũ ſpei formatæ. Spes n. formata & inclinat ad ſperandũ ex meritis q̃ hẽt, & ipſe ẽt actus ſperandi ſub merito cadit, utpote medio ordinãs hoĩem in uitã æternã: quod de ipſo habitũ ſpei, cũ coincidat cum prima gr̃a, dici non poteſt.

Po reſta per totum. 82. 3. d. 26. q. 2. ar. 1. Et vir. q. 4. a. 1.

QVAESTIO XVII.

De ſpe, in octo articulos diuiſa.

Conseqventer poſt fidem, cõſiderandum eſt de ſpe. Et primo, de ipſa ſpe ſcd̃o, de dono timoris: tertio de vitijs oppoſitis: quarto de p̃ceptis ad hoc ptinentibus. Circa primũ occurrit primò cõſideratio de ipſa ſpe. Scd̃ò, de ſubiecto eius.

Circa primum quæruntur octo:

¶Primò, Vtrum ſpes ſit uirtus.
¶Secundò, Vtrum obiectum eius ſit beatitudo æterna.
¶Tertiò, Vtrũ vnus homo poſſit ſperare beatitudinẽ alterius per virtutem ſpei.
¶Quartò, Vtrum homo licitè poſſit ſperare in homine.
¶Quintò, Vtrum ſpes ſit virtus theologica.
¶Sextò, De diſtinctiõe eius ab alijs virtutibus theologicis.
¶Septimò, De ordine eius ad fidem.
¶Octauo, De eius ordine ad ueritatem.

Articvlvs I.

Vtrum ſpes ſit virtus.

Ad primvm ſic proceditur. Vr̃ q̄ ſpes non ſit virtus. Virtute.n. nullus male vtit̃, vt dicit* Aug. in li. de libero arb. ſed ſpe aliqs male vtit̃: qa circa paſſionẽ ſpei cõtingit eſſe mediũ & extrema, ſicut & circa alias paſſiões. ergo ſpes ñ eſt virtus.

*Lib. 2. c. 18. & 19. tom. 1.

¶2 Præt. Nulla uirtus pcedit ex meritis, qa uirtutẽ Deus in nobis ſine nobis operatur, vt † Au. dicit: ſđ ſpes ẽ ex gr̃a & meritis pueniens, vt Magiſter dicit 26. d. 3. li. Sẽt. ergo ſpes nõ eſt virt⁹.

*Aug, cõcione 26. in Pſ. 118. tom. 8.

¶3 Præt. Virtus eſt diſpoſitio pfecti, vt dr̃ in 7. † Phyſ. ſpes ãt eſt diſpoſitio imperfecti.ſ. eius q nõ habet id quod ſperat. ergo ſpes non eſt uirtus.

* Lib. 7. Phyſ. tex. 17. & 18. tom. 2.

Sed contra eſt, quod* Grego. in 1. Mora. dicit quòd per tres filias Iob ſignificantur hæ tres uirtutes, fides, ſpes, charitas. ergo ſpes eſt uirtus.

*Li. 1. Mora ca. 33. ante medium.

Respon. Dicendũ, q̄ ſm Philo. in 2.* Ethi. Virtus uniuſcuiuſque rei eſt, q̃ bonũ facit hñtem, & opus eius bonũ reddit. Oportet ergo ubicũq; inuenit̃ aliquis actus hoĩs bonus q̄ rñdeat alicui uirtuti humanæ. In oĩbus ãt regulatis & menſuratis bonũ cõſiderat̃ p hoc, q̄ aliquid propriã regulã attingit, ſicut dicimus ueſtẽ eſſe bonã, q̃ nec excedit, nec deficit a debita menſura. Humanorũ autẽ actuũ, ſicut ſ.* dictũ eſt, duplex eſt mẽſura. Vna q̄dẽ pxima, & homogenea.ſ. rõ. Alia ãt ſuprema, & excedẽs.ſ. Deus, & ob hoc oĩs actus humanus attigens ad rõnem ad ipſum Deũ, eſt bonus: actus ãt ſpei, de qua nũc loqmur, attĩgit ad Deũ. Vt.n.ſ.* dictũ eſt, cũ de paſſione ſpei ageret̃, obiectũ ſpei eſt bonũ futurum arduũ poſſibile hẽri. Poſſibile autẽ eſt aliquid nobis dupl̃r. Vno mõ p noſmetipſos: alio mõ p alios, ut patet in* 3. Eth. Inquantũ ergo ſeparamus aliquid ut poſſibile nobis p diuinũ auxiliũ, ſpes nr̃a attingit ad ipſum Deũ, cui⁹ auxilio innitit̃. E iõ patet, q̄ ſpes eſt uirtus* cum faciat actum hoĩs bonum, & debitã regulã attingentẽ.

*Lib. 2. Ethi. ca. circa princip. to. 5.

* q. 8 art. 3. ad. 3.

* 1. 2. qu. 40. ar. 1.

*Li. 3. c. 3. a medio, tom. 5.

Conclu.

Ad primvm ergo dicendũ, q̄ in paſſionibus accipitur mediũ uirtutis per hoc, q̄ attingit̃ rõ recta & in hoc ẽt cõſiſtit rõ uirtutis. Vñ ẽt & in ſpe bonum uirtutis accipitur, ſm quod hõ attingit ſperando regulam debitam.ſ. Deum. E iõ ſpe attingẽte Deũ, nullus põt male uti ſicut nec uirtute morali attingente rõnẽ: qa hoc ipſum, qđ attingere eſt bonus vs⁹ uirtutis, q̄uis ſpes, de qua nũc loqmur, nõ ſit paſſio, ſed habitus mentis, ut* infra patebit.

*Ar. 5. huiusq. & q. 18. artu. 1.

Ad II. dicendum, q̄ ſpes dr̃ ex meritis prouenire, quantum ad ipſam rem expectatã, prout aliqs ſperat beatitudinẽ ſe adepturum ex gratia, & meritis uel quantum ad actum ſpei formatæ. Ipſe aũt habitus ſpei; per quam aliquis expectat beatitudinem, non cauſatur ex meritis, ſed pure ex gratia.

Ad III. dicẽdũ, q̄ ille q ſperat, eſt qdẽ impfectus ſm cõſideratione ad id, qđ ſperat obtinere, qđ ñdũ hẽt: ſed eſt pfectus quãtũ ad hoc, q̄ iã attingit propriam regulã.ſ. Deum cuius auxilio innititur.

SVPER

SVER QV. XVII. ART. II.

Bannes eodem art.

Porrecta per totum. 83

3.d.26.q. ar.3. cor. 6.& ad 2. Et virt.q. 4.ar.1. & 4. cor. fi.

IN art. 2. eiuſdē q-
ſtionis dubium oc
currit, de qua beati-
tudine æterna ſit hic
ſermo,ſ.de formali,
an obiectiua. Qd n.
ſit ſermo d formali,
patet ex eo q effect⁹
diuinę virtutis in ſra
di: q uero de obiecti
ua,patet ex eo,q ſub
ditur.Non.n.minus
aliquid a Deo ſperā-
dū ē q̄ ipſe ſit.Et huic
dubio annectif alte-
rum, qūo contextus
lræ in hac rōne cōſo
nat ſibi ipſi, aſſumēs
q effectum oportet
cauſæ proportionari
& ſubſumens Deum
pro effectu ,pportio-
nato, cum effectus
rōnē hēri nō poſſit.
¶Ad hoc dr q ſermo
præſens eſt de beati-
tudine obiecta & for
mali:ſed de beatitu-
ᶠdine formali contin
git loqui dupliciter.
Primo ſecūdū, id
quod in ſe formali-
ter eſt. Scdo ſecūdū
quod ē talis obiecti.
Præſens ſermo eſt de
beatitudine formali,
vt eſt talis obiecti.i.
vt eſt aſſecutio Dei.
Hoc.n.eſt principale
conſideratum in bea
titudine hic, & ſic a
ſpe principaliter at-
tingit. Spes.n.vt in-
fra patebit, principa
liter eſt de Deo,& ſic
beatitudine formali
non eſt, niſi vt eſt ad
Deū coniunctio. Et
iō principaliter eſt
ſermo hic de beatitu
dine obiectiua cōno
tante formalē. Et p-
pterea litera effectus
meminit,& Dei:virtū
que,n.hic inuenitur
Nā beatitudo forma
lis, effectus eſt quidā
diuinæ uirtutis con-
iungens Deo. Vñ nō
ſubiumit Deus vt ef
fectus,ſed ut obiectū
effectus ēt ipſa literæ
verba indicant.Et ſic
omnia conſonant.

*Ad Heb 6.glo.ordinaria ibid.

*Ar. pce.

ARTICVLVS II.

Vtrum beatitudo æterna ſit obiectum proprium ſpei.

AD SECVNDVM ſic ,pcedit.Vr̄ q beatitudo æterna non ſit obiectū ,ppriū ſpei. Illud.n.hō nō ſperat, q oēm animi ſui motū [h] excedit,cū ſpei act⁹ ſit qdā animi mot⁹: ſed beatitudo ęterna excedit oēm humani animi motum.dicit.n.Apoſt.1.ad Corint.2. Quod in cor hominis nō aſcendit. ergo beatitudo nō eſt proprium obiectum ſpei.

¶1 Prǽt.Petitio eſt ſpei iterpretatiua. dr̄.n. in Pſal.36. Reuela. Dño viam tuam, & ſpera in eo, & ipſe faciet:ſed hō petit licitè à Deo non ſolū beatitudinem æternam, ſed ēt [h] bona pñtis vitæ,tā ſpūalia,q̄ tpalia,& ēt liberationē à malis, q̄ in beatitudine æterna non erunt, ut patet in Oratione dominica, Matth. 6. ergo beatitudo æterna non H eſt proprium obiectum ſpei.

¶3 Præ.Spei obiectū eſt [h] arduū: ſed i cōparatione ad hoīem mul[illegible] alia ſunt ardua, q̄ beatitudo æterna. ergo beatitudo æterna nō eſt ,pprium obiectum ſpei.

SED CONTRA eſt, q Apoſt.ad Heb.6.dicit:Hēmus ſpē incedētē.i.incedere facientē ad interiora uelaminis.i.ad beatitudinē cęleſtē, vt * gl. ibid.exponit.ergo obiectū ſpei ē beatitudo ęterna I

RESPON. Dicēdū,q ſicut * dictū eſt,ſpes, de qua loqmur, attingit Deū innitēs eius auxilio ad cōſequēdū bonū ſperatum. Oportet aūt effectū eſſe cāæ ,pportionatū, & iō bonū quod ,pprie & principalr à Deo ſperare debemus, eſt bonū infinitū, q proportionaf virtuti Dei adiuuātis. Nā infinitæ uirtutis eſt ,ppriū ad infinitū bonū pducere. Hoc aūt bonū eſt uita ęter- K na, q̄ in fruitione ipſius Dei cōſiſtit. Nō.n.min⁹ aliqd ab eo ſperadū eſt,q̄ ſit ipſe,cū nō ſit minor ei⁹ bonitas, per q̄ bona creaturæ cōicat,q̄ ei⁹ eſſentia:& iō [m] propriū & pricipale obiectū ſpei ē beatitudo ęterna[n]

Concl. m

AD PRIMVM ergo dicēdum,q beatitudo æterna pfectè qdē in cor hois nō aſcēdit, ut.ſ.cognoſci poſſit ab hoie uiatore,q̄,& qualis ſit,ſed ſm cōmunē rōnem.ſ.boni pfecti cadere pōt in apprehēſione hois:& hoc mō mot⁹ ſpei in ipſam cōſurgit. Vñ & ſignāter Apſ́ dicit:Spes incedit uſque ad interiora velaminis:quia id quod ſperamus, eſt no- F bis quaſi adhuc uelatum.

AD II.dicēdū,q q̄cūq; alia bona nō dēmus à Deo petere, niſi in ordine ad beatitudinē æternā. Vñ & ſpes qdē pricipalr reſpicit beatitudinē ęternā.Alia uero q̄ petunt à Deo, reſpicit ſcd̄ariò i ordine ad beatitudinē æternā:ſicut & fides principaliter quidē reſpicit Deum ſecundariò reſpicit ea, quæ ad Deum ordinantur,ut ſupra * dictum eſt.

AD III.dicēdū,q hō q anhelat ad aliqd magnū paruū vr̄ oē aliud q eſt min⁹:& iō hoī ſperāti beatitudinē æternā,habito reſpectu ad illā ſpē, nihil aliud eſt arduū, ſed habito reſpectu' ad facultatē G ſperantis,pñt ēt quædā alia eſſe ardua, & ſm hoc corū pōt eſſe ſpes in ordine ad pricipale obiectū.

*q.1.ar.1. & ...

ARTICVLVS III.

Vtrum aliquis poſſit ſperare alteri beatitudinem æternam.

Bannes eodem articulo.

Porrecta per totum 84

3.q.7.ar. 4.ad 3.Et 3.d.26.in fin.expo. li.Et virt. q.4.ar.4. cor.

AD TERTIVM ſic ,pcedit.Vr̄ q aliqs poſſit ſperare alteri beatitudinē æternā.Dicit.n. Apoſto. Philipenſ.1.[h] Confidens hoc ipſum, qa q cępit in vobis op⁹ bonū, perficiet uſq; in diē Chriſti Ieſu: perfectio āt illi⁹ diei erit beatitudo æterna. ergo aliquis pōt alteri ſperare beatitudinem æternam.

¶2 Prǽt.Ea q̄ à Deo petim⁹, ſperam⁹ obtinere ab eo:ſed à Deo petim⁹,q alios ad beatitudinē ęternā pducat ſm illud Iac.ul.Orate ,p iuicē,ut ſaluemini.ergo poſſum⁹ [h] alijs ſpar̄ beatitudinē ęternā.

¶3 Prę.Spes,& deſperatio ſunt de eodē: ſed aliqs pōt deſperare de beatitudine æterna alicui⁹, alioquin fruſtra diceret * Aug.in lib.de Verb. Domi.de nemine eſſe deſperandum,dum uiuit. ergo etiam poteſt [b] ſperare aliquis alteri vitam æternam.

* Sermo. 11. poſt mediū to mo 10.

SED CONTRA eſt,q Aug.dicit in * Enchi.q ſpes non eſt niſi rerum ad Deum pertinentium, qui curam eorum,qui ſpem habent,gerere perhibetur.

Enchiridij 8. ca. tom.3.

RESPON. Dicēdū, q ſpes pōt eſſe alicui⁹ dupl̄r. I Vno mō abſolutè,& [m] ſic ē ſoli⁹ boni ardui ad ſe ptinētis.[n] Alio mō ex pſuppōne alteri⁹, & ſic [p] pōt ēe ēt eorū,q̄ ad aliū ptinēt.[q] Ad cui⁹ euidētiā ſciēdū ē,q amor,& ſpes in hoc differūt, q amor iportat qdā unionē amātis ad amatū:ſpes āt importat quēdā motū,ſiuè ,ptēſionē appetit⁹ i aliqd bonū arduū:unio āt ē aliquorū diſtictorū,& iō amor directè pōt reſpicere aliū,quē ſibi aliqs unit p amorē,hñs eū ſicut ſeipsū. Mot⁹ āt ſp ē ad ,ppriū terminū ,pportionaū mobili,& iō ſpes directè reſpicit ,ppriū bonū,ñ aūt q ad aliū ptinet:ſd pſuppoſita uniōe amoris ad alterū,iā aliqs pt ſperar̄, & de- K ſiderare alī uitā æternā,inq̄tū ē ei unit⁹ p amorē. Et ſicut ē eadē uirt⁹ charitatis,qua qs diligit deū, ſeipsū,& ,pximū:ita ēt eſt eadē uirt⁹ ſpei,quas qs ſpat ſibiipſi,& alij.Et p hoc patet rñſio ad obiecta

Conclu. m

Conclu. p

ARTICVLVS IIII.

Vtrum aliquis poſſit licitè ſperare in homine.

Bannes eodem articul.

Porrecta per totum. 85

Inf.q.25. ar.1.ad 3. Et 4.contra c.ip.

* Lib. 1. Dial c.8. à me i.

AD QVARTVM ſic ,pcedit.Vr̄ q aliqs poſſit licitè ſperare in hoie.Spei.n. obiectū eſt beatitudo æterna:ſed ad beatitudinē æternā cōſequēdā [b] adiuuant patronicijs ſctōrū.dicit.n.Greg.* in 1. Dialog. q prædeſtinatio iuuatur precibus Sanctorū. ergo aliquis poteſt in homine ſperare.

¶2 Præt. Si non pōt aliqs[h] ſperare in homine, nō eſſet reputandũ alicui in uitiũ, ꝙ in eo aliqs ſperare nō poſſit: ſed hoc de qbuſdã in uitiũ dr̃, ut patet Ier. 9. Vnuſquiſq; a ꝓximo ſuo ſe cuſtodiat, & in oĩ fratre ſuo non habeat fiduciã. ergo licitè pōt aliquis ſperare in homine. B

¶3 Pręt. Petitio eſt interp̃tatiua ſpei, ſicut dictum eſt: ſed licitè pōt hō aliqd[a] petere ab hoīe. ergo licitè poteſt ſperare ð eo.

SED CONTRA eſt, quod dicitur Ierem. 17. Maledictus homo q confidit in homine.

RESPON. Dicẽdũ, ꝙ ſpes ſicut dictũ eſt,* duo reſpicit, ſ. bonũ, qđ obtinere intendit, & auxiliũ, per qđ illud bonũ obtinetur. Bonũ aũt qđ aliquis ſperat obtinendũ, habet rõnẽ cauſæ finalis: auxilium aũt, per qđ aliqs ſperat illud bonum obtinere, habet rõnẽ cauſæ efficiẽtis. In gñe aut utriuſq; cauſę inuenitur principale, & ſecũdariũ. Principalis. n. finis, eſt finis vltimus: ſecũdarius aũt finis eſt, bonũ, quod eſt ad finẽ. Siſr Principalis cã agens, eſt primũ agẽs: ſecundaria uerò cã efficiens, eſt agens ſecundariũ inſtrumẽtale. D Spes aũt reſpicit beatitudinẽ ęternã, ſicut finẽ vltimũ: diuinũ aũt auxilium, ſicut primã cãm inducentẽ ad beatitudinẽ.* Sicut ergò non licet ſperare aliquod bonũ pręter beatitudinẽ ſicut ultimũ finẽ, ſed ſolũ ſicut id, quod eſt ad finem beatitudinis ordinatũ: ita ẽt nō licet ſperare de aliquo homine, uel de aliqua creatura, ſicut de prima cã mouente in beatitudinẽ. Licet aũt ſperare de aliquo hoīe, vel de aliqua creatura, ſicut de agente ſecũdario & inſtr̃ali, ꝑ qđ aliquis adiuuat̃ ad quęcũq; bona cõſequẽda in beatitudine ordinata.* Et hoc mō ad ſanctos cõuertimur, & ab hoīb. ẽt aliqua petimus, & uituperãtur illi, de quibus aliquis confidere non pōt ad auxiliũ ferendũ. Et per hoc patet rñſio ad obiecta. C

ARTICVLVS V.

Vtrum ſpes ſit virtus theologica.

AD QVINTVM ſic proceditr. Vĩ ꝙ ſpes non ſit uirtus theologica. Virtus. n. theologica eſt, q̃ habet Deũ[h] pro obiecto: ſed ſpes nō hẽt ſolũ Deũ ꝓ obiecto, ſed ẽt alia bona quæ à Deo obtinere ſperamus. ergo ſpes non eſt uirtus theologica.

¶2 Præt. Virtus theologica[h] nō conſiſtit in medio duorum vitiorũ, ut ſupra habitũ eſt:* ſed ſpes cõſiſtit in medio pręſumptionis, & deſperationis. ergo ſpes nō eſt uirtus theologica.

SVPER QV. XVII. ARTIC. V.

B. Bona. 3. ſ. d. 26. q. 3. ar. 1. Scot. 3. ſ. d. 26. q. 1. Ricca. 3. ſ. d. 36. q. 2. Dur. 3. ſ. d. 26. q. 1. Bacco 3. ſ. d. 26. q. 1. Cap. 3. d. 26. q. 1. con. 2. Palud 3. d. 25 q. 2. Ban. eodem art. Thom. ab arg. d. 26. q. 1. a. 1. Art. Aud. diſt. 26. q. 1. Scotel. diſt. 26 q. 1.

IN art. 5. eiuſdẽ qſt. omiſſis tertio, & quarto, cõplenda occurrit materia ð virtute theologica inchoata in p̃cedẽti libro, in qſt 62. Et hoc pp Scotũ, & Durãdũ i hoc tractatu ð ſpe loquẽtes. Sco. igitur i 26. diſ. tertij Sñiarũ, adeo deprimit uirtutẽ theologicã, ut etiã ſpẽ acqſitã ponat virtutẽ theologicã, quia reſpicit Deũ ꝓ regula, obiecto, & agente ſecundũ aptitudinẽ, vt fundat̃ ab eo. Durãdus aũt in eadẽ diſtinctione eiuſdẽ tertij, art. 1. putat ſpem nō eſſe neceſſariã ad ſperãdũ, ſed vt ꝓmptius, pfectius, & firmius ſperemus: & cõſonat Scoto in 23. di. eiuſdẽ, & in 17. diſ. 1. Sed ſiqs diligẽter inſpiciat naturã uirtutis theologicæ, facile ꝑcipiet hęc oĩa falſa eſſe: qa cũ cõe ſit oĩ uirtuti ex ꝓpria natura determinare potẽtiã, cuius ẽ ad actũ ſp bonũ, & ꝓportionatum obiecto, oportet uirtutẽ theologicã, cuius obiectũ eſt Deus, nō qualitercũque ſumptus, ſed ut excedẽs oẽm intellectũ, & uolũtatẽ creatã ex natura ſua eſſe determinatiuã potẽtiæ, cuius eſt ad actũ bonũ ũnmõ, & ꝓportionatũ tali obiecto. Et, de improportione qdẽ patet: qa cũ effectus nō ſit potior cã, & uires humanæ non ſufficiãt ad actũ ꝓportionatũ, nullus habitus earũ uirtute acqſitus ſufficiet. De nō bonitate aũt probat̃: quia bonitas ſupnaturalis, qua oportet eſſe ſp bonũ actũ uirtutis theologicæ ꝓportionatũ fini ſupernaturali, nō eſt ab habitu naturaliter acqſito. Vñ licet fide, ſpe, uel charitate acqſita aliqs innitat̃ Deo, ad Deũ, pp Deũ &c. habitus tñ ille acqſitus nō ex natura ſua, ſed ex ſtudio humano inclinat in tales actus nõ bonos ſupnaturaliter, nec ꝓportionatos ſupnaturali obiecto. Et hinc patet neceſſitas ponendi fidei, ſpei, & charitatis habitus infuſos, vt ſ. habeat̃ habitus ex natura ſua determinatiuus ad actus bonos ſupnaturaliter, ꝓportionatos obiecto ſupnaturali. Ad hoc. n. nihil acqſitũ ſufficit ex natura ſua, ut patet. Et ꝑ hęc patet rñſio ad oĩa tã Scoti, q̃ Durãdi. E

¶ In eodẽ 5. ar. dubiũ occurrit circa illa uerba, Rõ uirtutis theologicæ cõſiſtit ĩ hoc, ꝙ Deũ hẽt ꝓ obiecto: qa theologia nr̃a hẽt Deũ pro obiecto, ut patet in principio Primæ partis, & tñ nō eſt uirtus theologica, alioqn eſſent quattuor uirtutes theologicæ.

¶ Ad hoc dicit, ꝙ theologia noſtra in duobus deficit a ratione uirtutis theologicæ. Primo, quia cum differat a fide in hoc, ꝙ fides perficit intellectum reſpectu actus aſſentiendi, Theologica autem reſpectu actus ſciendi, qui importat aſſenſum, & euidentiã: & actus quidem aſſentiendi perfectus redditur ex fide, actus autem ſciendi nō redditur perfectus ex ſcientia theologica, conſequens eſt, ꝙ theologia non ſit uirtus, ſed fides. Oportet ſiquidem uirtutem opus ſuum perfectum reddere. Secũdo, quia differt etiam in hoc, quòd fidei aſſenſus terminat̃ imme- A diatæ ad Deum: theologię uero cognitio terminatur ad Deum mediate. Credimus namque Deo reuelanti, non qa credimus alteri: cognoſcimus autem Deum, quia cognoſcimus ueſtigia eius, ſeu ipſum in ueſtigiis eius. Et ſic licet theologia & fides cõueniãt in obiecto, differunt tñ in mõ attingendi ipſum, ſ. mediate, uel immediate ſecundũ rõnẽ ꝓprij actus. Et ꝓpea theologia noſtra in hac uita pp utrãque cãm, in patria aũt pp ſecundam, non eſt virtus theologica. Licet poſſet dici, ꝙ numerus uirtutum theologicarum non intelligitur aſſignatus, niſi in pręſenti uita, iuxta illđ Apoſtoli. Nũc autem manẽt fides, ſpes, charitas.

¶ In eodem ar. 5. dubiũ occurrit ex Durãdo, an ſpes habeat Deũ pro obiecto immediato, an ſolũ ꝓ obiecto principali. Et clauditur in hoc dubio aliud, An ad uirtutẽ theologicam ſufficiat habere Deũ pro obiecto principali, quãuis mediato. Durandus ſiquidem in 3. ſen di. 26. art. 2. tenens, ꝙ ſufficit habere Deum pro obiecto principali, q̃uis mediato, & ꝙ ſic ſpes habet Deum, probat dupliciter. Primo, qa obiectũ ſpei eſt obiectum amoris concupiſcentiæ: ſed De⁹ nõ eſt obiectum immediatũ amoris concupiſcentiæ. ergo. Probat Minor, qa De⁹ ſecũdũ ſe amandus eſt amor̃ amicitię, & pp ſe, nõ pp nos: qđ aũt cõcupiſcim⁹, pp nos amamus nõ pp ſe. Secũdo, qa idẽ eſt obiectũ delectationis, & ſpei, licet diuerſimode. ſ. pñs, uel futurũ: ſed obiectũ delectationis immediatũ i pña nõ eſt Deus ſed beatitudo formalis. ergo beatitudo formalis ẽ immediatũ obiectũ ſpei, & mediãte ipſa Deus eſt eius obiectũ principale, qa beatitudo formalis hẽt rõnẽ rei ſperandæ, ut eſt Dei obiectiuẽ. Quòd aũt ꝓximũ, & imediatũ delectionis obiectũ in pña nõ ſit De⁹, ſed beatitudo formalis, ꝓbat idẽ in 1 ſen. di. 1. multipliciter. Primo qa obiectũ immediatũ amoris cõcupiſcẽtiæ nõ eſt res ſubiecto diſtincta ab eo, cui cõcupiſcit̃: delectatio aũt ad amorẽ cõcupiſcẽtię ſpectat. ergo. Maior probatur E dupliciter. Inductione primo, qa cõcupiſcẽs uinũ, nõ ipſũ, ſed uſum eius cõcupiſcit, & ſic de aliis cõcupitis. ergo mediãte vſu, uel aliquo habit. Rõne deinde, quia nõ cõcupiſcim⁹ niſi bonũ noſtrũ, ſed diſtinctũ ſubiecto nõ eſt bonũ nr̃m, niſi mediãte aliquo actu, quo nobis cõiũgit̃. ergo Minor aũt principalis, ſ. ꝙ delectatio de Deo ſpectat ad amorẽ cõcupiſcẽtiæ, probat̃: quia delectatio de Deo habito aut ſpectat ad amorẽ beneuolentiæ, aut cõcupiſcentię. Non beneuolentiæ, quia delectatio beneuolẽtiæ rñdet deſiderio de Deo, cui fatuum eſt deſiderare aliquod bonũ in ſeipſo. Itẽ amor habẽs pro obiecto formali bonum utile, uel delectabile, eſt amor cõcupiſcẽtiæ. Sic eſt in propoſito. ergo.

¶ Secũdo principaliter. Idẽ eſt obiectũ ĩmediatũ delectationis, & deſiderij: ſed obiectũ deſiderij nõ eſt Deus ſcđm ſe. Probat̃, quia eſt aliquid futurũ: ſed Deus ſcđm ſe nõ eſt futurus. ergo.

¶ Tertio. Damnati ſumme triſtantur de Deo non ſecundũ ſe, ſed de carẽtia uiſionis diuinæ. ergo beati ſumme gaudẽt non de Deo ſcđm ſe, ſed de uiſione diuina ĩmediate. Et tenet ſeqla,

*Ar. 2. huius quęſt. arg. 2.

*Ar. 1 huius q. & 1. 2. q. 40. ar. 1. & 7. & q. 42. ar. 1.

Conclu.

Porrecta per totum.

86 3. diſt. 26. q. 2. art. 2. Et vir. q. 4. ar. 1. ad 6. & 7. & ar. 2. con. & ad 15 & 16.

*1. 2. q. 6. art. 4.

¶3 Præt.[h] Expectatio ptinet ad longanimitatē, q̄ eſt ſpēs fortitudinis. cū ergo ſpes ſit quædā expectatio, vr̄ ꝙ ſpes nō ſit virtus theologica, ſed moralis.

¶4 Præt. Obiectum ſpei eſt[h] arduū; ſed tendere in arduum ptinet ad magnanimitatē, quæ eſt uirtus moralis. ergo ſpes eſt virtus moralis, & nō theologica.

SED CONTRA eſt, qđ i. ad Cor. 13. cōnumerat̄ ſpes fidei, & charitati, q̄ ſūt uirtutes theologicę.

RESPON. Dicendū, ꝙ cū dīæ ſpecificæ per ſe diuidāt genus, oportet attēdere unde habeat ſpes rationem virtutis, ad hoc

G ut ſciamus ſub qua differentia virtutis collocetur. * Dictū eſt aūt ſupra, ꝙ ſpes habet rōnem virtutis ex hoc, ꝙ attingit ſupremā rłam humanorū actuū. quā attingit & ſicut primā cauſam efficientē, inquantum eius auxilio innititur, & ſicut vltimam cām finalem, inquantum in eius fruitione beatitudinem expectat. Et ſic patet, ꝙ ſpei, in quātū eſt uirtus, principale ei⁹ obiectū eſt De⁹. Cū ergo i hoc cōſiſtat rō virtutis theologicę, ꝙ Deū habeat ꝓ ôbiecto, ſicut ſupra * dictū eſt, manifeſtū eſt, ꝙ[m] ſpes eſt uirt⁹ theologica.[n]

* Art. 1. & 4. hui⁹ q.

* 1. 2. q. 62 art. 1. Concor. m

quia Deus ſecundū ſe nō eſt bonus beatis, niſi rōne præmij, qđ infert: ſicut nec malus dānatis, niſi rōne mali pœnæ, quā īfert. ¶ Quarto, quia delectationes, ſecūdū Philoſophū 10. Eth. diſtinguūtur ſecundū operationes, quas conſequunt, & ſecundū eas dicūt ut bonæ, uel malæ. ergo illæ operationes ſunt cāę earū, & ſ͞n niūs obiectū ... ergo obiectū pmū delectatiōis ē operatio. ¶ Quinto ſic. Immediatū obiectum delectationis eſt tātūmō pprium illius, qui delectat. ergo non eſt aliquid ſubiecto diſtinctū ab eo, q delectat̄. Aſſumptū probat̄ ex 8. Eth. Amabile qdē bonū, unicuiq; autē pprium. Cōſequentia pbat̄ dupliciter. Primo, qa ad delectationē pexigūtur duo. ſ. cōſecutio boni proprij, & cognitio eiuſdē. Secūdo, qa cōueniēs plurib. ita ꝙ uni formaliter, & alteri denominatione extrinſeca, nulli conuenit, niſi rōne formalis denominationis, ut patet de ſano in animali, & in medicina, & urina: ſed eſſe bonū hoīs cōuenit ſubiecto in diſtinctis ab eo formaliter, diſtinctis aūt ſubiecto denominatione extrinſeca. Sol. n. eſt bonus frigeſcēti cāliter, calor aūt a Sole in illo cauſatus eſt bonus illi formaliter, & ſic de alijs. ergo eſſe bonū hominis non conuenit Deo, aut cuicunq; ſeparato ab hoīe, niſi rōne formalis bonitatis in homine. Immo plus, ꝙ ſicut una numero ſanitas, q. ſ. eſt in animali, eſt a qua oīa dicuntur ſana, ſic nō eſt alia bonitas, qua Deus dr̄ bonū hominis, & Sol, uel ignis bonus frigeſcenti, q̄ bonitas, qua beatus eſt bonus formaliter, & frigeſcens bene ſe habet. Deus ergo non eſt ſecundum ſe immediatū obiectū delectationis, ſed actus, quo nobis cōiūgitur.

H ¶ Ad euidētiam huius altius ordiri oportet, oſtendēdo primo, quare, & quō aliquid eſt bonū alterius diſtincti ſubiecto ab eo. Secūdo, quō ſe habeat ad amorē amicitiæ, & cōcupiſcētiæ. Deinde deſcēdemus ad ꝓpoſitū de uirtute theologica, & ſpe, & ſic demū ſatiſfiet obiectis. Bonū cū ſit qđ oīa appetunt, ut dr̄ in 1. Ethi. & ſignificet finē in actu exercito, ut ſuperius declaratum fuit, eadem rōne, & eodē mō aliqua res eſt bonū alterius, qua, & quo eſt finis alterius. E cū conſtet, ꝙ una res ſubiecto diſtincta, & ſeparata ab altera, ſit finis illius rōne alicuius eſſe, quod in ſe hēt: qm̄ rōne eius, quod in ſe habet, eſt propter quam res altera eſt, aut fit, oportet dicere, ꝙ huiuſmodi res ſeparata ſit ſecundū id, quod in ſe eſt bonū alterius. Et ſi diligentius fuerit conſideratū, manifeſtum erit, ꝙ quemadmodū in cā effectiua inueniuntur tria, rō agendi, actio, & paſſio, vel aliquid per modum paſſionis, & effectus actionis: ita in bono qđ exercet cām finalem, eſt rō finalizandi, eſt ipſum finalizare, & eſt effectus eius. Et quemadmodum in effectiuis rō agendi eſt aliquid in ipſo agente, & ſignificatur per ly, quo agit: ita in finalibus ratio finalizandi eſt in ipſo fine, & ſignificatur per ly, cuius gratia. Conſtat. n. ꝙ id, cuius gratia Deus eſt cauſa finalis, eſt ipſa ſua deitas, quæ eſt ipſe: ſed actus ſecundus finis nō eſt nominatus, ſicut actus ſecundus agentis, & ſignificatur per ly, eſſe propter quod. Tunc. n. tantum finis finalizat in actu, cū actu eſt ꝓpter quod effectus quoque finis innominatus eſt, & ſignificat̄

K per ly, propter finem, ut patet. Ex quibus hoc accipiendum eſt, quòd ſicut ad hoc, quòd A ſit actiuum reſpectu alterius, plura concurrunt. ſ. ipſum agens, & ratio agēdi, actio, & paſſio, & ſolus horum concurſus non impedit immediationē agentis: qa niſi aliud agens mediet, immediatum agens ſecundū ſe eſt ipſum A. Ita ad hoc, ꝙ E ſit actu finis alterius, plura cōcurrunt, ſ. ipſe finis, ratio finalizādi in eo, ipſum finalizare, & aliquid ꝓpter finem, niſi alius finis interſit, immediatus finis ſecūdū ſe erit ipſum E alterius, ac per hoc immediatum bonū ſecūdum ſe illius. Vnde ſicut non conuenit negare agens immediatū alterius ſeparati, qa mediat actio, aut qa interuenit paſſio: ita nō conuenit negare finem, ſeu bonū immediatū alterius ſeparatū, quia interuenit eſſe propter quod, & eſſe propter finē. Hæc autem clarius etiam a Nouitijs percipiantur, exēplo ſimul, & authoritate manifeſtant̄. Ponit Ariſtoteles in 12 Meta. ultra bonū in ipſo uniuerſo, bonum ipſius uniuerſi ſeparatū ab ipſo,

F ſcilicet Deū. Certum eſt ex hoc, ꝙ Deus eſt res ſeparata ad vniuerſo, & ꝙ rō, qua Deus eſt bonū uniuerſi, ipſa ſua deitas eſt, & ꝙ inter Deum, & uniuerſum, ēt ſi fingendi daretur licentia, nihil mediat. Hinc. n. eſt uniuerſum concludens oīa, alioqn vniuerſum non eſt. Inde vero eſt ſolus Deus glorioſus in ſeipſo, & eſt non ſolum bonū, ſed ſummū bonum vniuerſi. Eſt. n. uniuerſum ꝓpter Deū, ut finē immediatū, ut patet, ſicut eſt ab eo, ut ab agēte immediato. Quāmuis igit̄ nunq̄ Deus eſſet finis, & bonū uniuerſi, niſi uniuerſum eſſet pp ipſum, qđ ſonat effectū cauſę finalis, non tamē propterea mediatio aliqua ē. Et hīnc patet, quam periculoſe errauerit Durādus, negans Deum eſſe ſecūdum ſe bonū immediatum alicuius: qđ ēt in nobis patet. Cōſtat. n. ꝙ amic⁹ vt ſic, eſt amabilis ab amico. ergo vt ſic, eſt bonus amico: quia amabile quidē bonū, unicuiq; aūt proprium. Sed ut ſic, eſt ſeparatus ſubiecto ab amico, qa amicitia eſt ad alterū. ergo res ſeparata ſubiecto ut ſic, eſt bonū immediatū alterius. Et eſt ſermo de amico, ut amabilis amore amicitiæ, nō cōcupiſcētiæ. Conſtat. n. ꝙ amico uolo bonum uitæ, & reliquorū bonorum, ut nō habeā, aut utar, aut fruar ipſo, & uniuerſaliter non pp me, ſed propter ipſum amicum. ergo immediatū bonum alterius pōt eſſe res ſeparata ſubiecto ſecundum ſeipſam. ¶ Et hic incipit patere ſecundū, quō. ſ. ſe habeat bonū alterius ad amorē amicitiæ, & concupiſcētiæ. Ex hoc. n. patet, ꝙ obiectū immediatum amoris amicitiæ eſt ſeparata ab amante res ſecundū ſeipſam: & hoc qui negat, neget amicitiam, & inter virtutes theologicas neget charitatē eſſe amorē, quo Deus ſecūdū ſeipſum, in ſeipſo, ꝓpter ſeipſum amatur. Et ſic aut dicāt amari bonū non proprium, cum ex charitate diligimus Deum, & alios amicos: aut fateant̄ Deum, & amicos ſecundum ſe eſſe inter propria bona amantium, qđ eſt uerum. Ex his aūt patet, ꝙ immediatū obiectum amoris amicitiæ eſt bonū ſeparatū a ſubiecto ſecundum ſeipſum. Et cū cuiuſq; amoris obiectū immediatum ut ſic, ſit propriū bonum amātis, ut patet ex authoritate inducta, conſequens eſt, ꝙ res ſeparata ſecundum ſe, ſit bo-

I nū immediate amabile amore amicitiæ, ac ꝑ hoc obiectū dilectionis ad talē amorē ſpectantis. Neq; . n. eſt amicus, qui non gaudet de bonis amici ſecundum ſeipſum amicum tm̄. De cōcupito uero ſcito, ꝙ duplicem habet reſpectū. ſ. ad concupiſcētem, & ad eum cui concupiſcitur, ſiue ille ſit ipſemet concupiſcens, ſiue alter. Concupitum. n. oportet ab aliquo, & alicui concupiſci. Si cōparetur ad cōcupiſcentē, ſic hēt rōnē cuiuſdā termini, & finis, quoniam terminat actum concupiſcendi: & in hoc exercet rōnem finis non ſimpliciter, ſed ſecundum quid, ſicut medium in motu habet rōnem termini ſecundum qd. ſ. reſpectu præcedentis partis. Si aūt comparetur ad eum, cui cōcupiſcitur, ſic apparet prima fronte, ꝙ habet rationē eius, qđ eſt propter finem, quia concupitum alicui ordinatur in illum tanq̄ finem, quia ut ſic non aliter amatur, niſi propter illū. Verumtamē nō ſic eſt, quod probatur ex eo, ꝙ eadem rō eſt de dono, ſeu dato alteri, & de concupito. Actus. n. exterior, ſignum, & effectus eſt actus interioris. Quod. n. alteri datur, illi proculdubio concupiſcitur: ſed conſtat datum alteri ut ſic, nō ordinari in illū, cui datū eſt, vt finē. ergo concupitū vt ſic, non ordinatur ad eū, cui concupiſcit̄, ut finem. Manifeſtatur Minor ex authoritate Scripturę tradentis, ꝙ Deus dedit filiū ſuū nobis, ita ꝙ in hoc commendatur charitatis diuinæ excellentia, ꝙ nō ſolū dedit nobis redēptionē, doctrinā, & alios effectus, quos fili⁹ Dei fecit, ſed dedit nobis ipſum filium, ut diſcernas, ꝙ nō ſolū dedit filium ſecundum effectus, ſed ēt ſeipſum, q̄uis nunq̄ iſta datio exerceatur, niſi concurrente aliquo effectu. Hoc. n. non impedit, quin etiam ipſe Deus, ſecundum id quod in ſe e, detur: alioquin tota fides incarnationis filij Dei perit. Et fundatur hoc, quia quot modis contingit aliquid eſſe bonum alicuius amari, tot modis contingit eſſe cōcupitū illi, alioquin non poſſet quis uelle alicui omnia ſua bona. Sed cōtingit aliqd eſſe

bonum

AD PRIMVM ergo dicẽdũ, ꝙ quęcunq; alia ſpes adipiſci expectat, ſperat i ordine ad Deũ, ſicut ad vltimũ finẽ: vel ſicut ad primã cãm efficiẽtẽ, ut* dictũ ẽ.

AD II dicẽdũ, ꝙ mediũ accipit̃ in regularis, & menſuratis, ſm ꝙ regula, uel menſura attingit: ſm aũt ꝙ excedit̃ regula, eſt ſuperfluum: ſm aũt defectum à regula, eſt diminutum. In ipſa aũt regula, uel menſura non eſt B accipere mediũ, & extrema. Virtus aũt moralis eſt circa ea, q̃ regulant̃ rõne, ſicut circa obiectũ ꝓpriũ, & iõ ꝑ ſe cõuenit ei eſſe in medio ex parte ꝓprij obiecti. Sed virt⁹ theologica eſt circa ipſam regulã primã, non regulatã alia regula, ſicut circa ꝓpriũ obiectũ: & ideo per ſe & ſm proprium obiectũ nõ conuenit uirtuti theologicæ eſſe in medio: ſed poteſt ſibi com-

*Ar. præc. & art. 2.

bonum alterius non ſolũ pp ipſum, ſed econuerſo, ut finem ip A ſius. ergo cõtingit aliqd eſſe cõcupitũ alicui, qd nõ ordinat̃ ad illud, ut finẽ, ſed ecõuerſo Poſſum. n. cõcupiſcere amico mihi, vel amico meo finẽ vltimũ, pp quẽ ſumus abſq; derogatione illius finis, q̃ interueniret, ſi ipſe finis ordinaret̃ in me, uel amicũ, ut in finẽ. Aliud ẽ ergo cõcupiſcer̃ hoc mihi: & aliud cõcupiſcere hoc pp me. Cũ his tñ tene, ꝙ oẽ concupitũ ſecundum aliquid eſt propter eũ cui cõcupiſcitur, qa oportet ſaluare i omni concupito amorẽ amicitiæ, quo magis amatur is, cui concupiſcitur, q̃ cõcupitũ. Vnde ſi cõcupita res ſit ſimpliciter ordinabilis in eum cõcupiſcibiliter, ut finẽ, cõcupitũ ſimpliciter habet rõnem eius, qđ eſt eſſe pp amicũ. Si aũt non ſit ſimpliciter ordinabilis in eũ ut finem, tunc concupitũ ſecũdum quid tñ. ſ. ſecundũ aliquẽ effectum eius, hẽt rõnem eius, quod eſt eſſe pp amicum. Et quũ concupitũ non eſt ſignificans amatũ pp alterum, ſed amatum alteri: & conſequenter non ſignificãs bonum pp alterum, ſed bonum alterius, cui. ſ. concupiſcitur quod amicitia amatur, ad utrumq;. ſ. ordinabile ſimpliciter, & nõ ordinabile ſimpliciter ſe extendit, & ꝑ conſequens oportet ut abſtrahat ab utroq;. Et, ut dictum eſt, nõ hẽt rõnem eius, quod eſt eſſe pp amicũ, ſeu finem ſimpliciter, ſed eius, quod eſt eſſe amici, uel amico. Et propterea oportet interuenire aliquid, quod ſaltem ſecũdum quid propter amicum ſit. Et hæc de duobus primo propoſitis.

¶ Quo ad tertium ſciẽdũ eſt, ꝙ virtutem theologicam oportet habere Deũ, ut ſupernaturalis ordinis eſt, pro immediato obiecto: & propterea religio, & theologia, & timor Domini, nõ cõputantur inter virtutes theologicas, ut author dicit in quæſt. de Virtutibus. q. 1. art. 12. ad 11. Et quoniam ſpes ad amorem concupiſcentiæ ſpectans, Deum reſpicit, ut primum efficiens, & ultimũ finem, ut in litera dr̃, & propterea uirtus theologica eſt: oportet dicere, ꝙ utroq; mõ immediate reſpicit Deum. Et ꝙ reſpiciat Deũ immediate, ut efficiens, & ipſe Durandus fatetur: & propterea ex hoc manifeſtatur, ꝙ reſpiciat etiam Deũ, vt finem ultimũ immediate. Conſtat. n. ꝙ ſpes ſic reſpicit Deũ, ut agentem immediate, ꝙ reſpicit ipſum, ut agat, ſubueniat, & perducat in ultimum finem. Nihil ergo obſtat immediationi actio, & effectus agentis, ad quæ reſpicit ſpes. Sic quoq; reſpicit D Deum, ut ultimum finem immediate, ꝙ reſpicit ipſum, ut finalizet in actu ſecundũ ſupremum modum, puta quietando, & ſatiãdo affectũ. nõ igitur obſtat immediationi, qđ finalizatio, & affectus finis ultimi ſperetur. Quemadmodum igitur ſperãs a Deo, immediatè ſperat, ita Deum ſibi immediate ſperat, ut finẽ, ut ſic æqua ſint à quo, & quod ſperatur, ut prędictũ fuit. Et hãc eſſe mẽtẽ authoris in riſione ad ſcdm patet, ubi cum in corpore art. dixiſſet, Deũ principale obiectũ ſpei, addidit, ꝙ eſt ꝓpriũ obiectũ ſpei, ita ut qa ſecũdũ ꝓpriũ obiectũ attenditur per ſe habere, uel nõ habere medium, ideo ſpes per ſe nõ habet mediũ. Conſtat nãq; propriũ uirtutis obiectũ eſſe immediatũ illius obiectum ex natura ſua. Vnde ad obiecta reſpondetur.

¶ Ad primũ igitur Durandi negatur, ꝙ Deus ſecundũ ſe, ideſt, ſecundũ id qđ in ſe eſt, nõ ſit obiectũ amoris concupiſcentiæ. Põt. n. concupiſci alteri nõ ut pp illum, ſed econuerſo, ut finis illius, quia ſic eſt bonũ illius. Et ad probationem dr̃, ꝙ Deus ſecundum ſe debet amari amore amicitiæ principaliter, ſed nõ tñ, quĩ poteſt amari ẽt amore concupiſcentiæ. Et cum dicitur. Quia non põt amari Deus pp nos: reſpondetur, ꝙ non poteſt amari propter nos, ſed nobis. Quod cõcupiſcitur autem, poteſt ſecundum ſe quidem amari nobis: ſecundum autem affectũ eius propter nos. Et ſic ſpe concupiſco Deum ipſum ſecũdum id quod eſt in ſe mihi, & ſecundum effectum ſuũ propter me.

¶ Ad ſecundum negatur minor, utpote falſa, & damnanda. Et ad primam probationẽ ex 1 Sent. dr̃, ꝙ falſum eſt, delectationem ſpectare ad concupiſcentiæ amorẽ tantũ: ſpectat namq; ẽt ad amorem amicitiæ. Non. n. eſt amicus, qui non delectatur de bonis amici. Vnde beatorum præcipuum gaudiũ eſt de bono Dei in ſeipſo Deo: ſicut pcipuus amor eorum eſt amor boni diuini in ſeipſo. Secundarium autem eorum gaudium eſt de beatitudine formali. Et oppoſitũ ſentire, miror quomõ in mẽtem uacantis Philoſophiæ, & Theologiæ cadere poſſit. Verun- A tamen ſingillatim reſpondendo, negatur etiam, quòd obiectũ immediatũ amoris concupiſcentiæ nõ ſit res aliqua diſtincta ſubiecto. Et ad inductionem dicitur, quòd male uidetur exponere obiectum mediatum, uel immediatum. Cum enim diſtinctio ad minus ſit inter duo, diſtinctio obiectorum non eſt, ubi duo obiecta nõ ſunt, ac per hoc nõ habet ibi locum diſtinctio de obiecto mediato, & immediato. Diſtinctio aũt formalis rerũ omnium, per formã, ſeu formalem rationẽ cum ſit, conſequens eſt, ut ibi tantũ duo obiecta ſint, ubi ſunt duæ rõnes obiectorum, ſicut ibi tñ ſunt duo agẽtia, ubi ſunt duæ rõnes agendi, ſiue ut agentis & inſtrĩ, ſiue quocũq; alio modo multiplicent̃. Conſtat aũt quãq; cõcupitũ eſſe unum tñ, ut cum cõcupiſcitur uinũ: quãq; multa, ut cũ quis vult mœchari, ut furetur. Et in primo unum obiectum eſt, ſcilicet potus uini: in ſecundo autem duo, quorũ unum eſt mediũ ad aliud. Arguens autem accipit in uno obiecto duo obiecta, ac ſi concupiſcens uinũ, appeteret duo, ſcilicet potum uini, & uinum, quod eſt falſum: quia loquimur quãdo uinum non appetitur, niſi ut potetur. Si enim appeteretur, ut poſſideretur, & potaretur, tunc eſſent duo ordinata. Vnde ex hoc quòd uinum, & quicquid eiuſmodi eſt, non appetitur niſi C ratione uſus, non concluditur, ꝙ res extra non ſit immediatũ obiectum concupiſcentię: ſed ſi inductio eſſet ſufficiens, manifeſtaret quòd res extra non concupiſcitur, niſi ut eſt materia uſus. Sed nec ad hoc inductio ſufficit, quoniã res extra dupliciter poteſt eſſe bonum alterius, ac per hoc illi cõcupiſci. Primo, ut materia uſus, ut uinum potandum, & alia huiuſmodi. Secũdo, ſecũdũ ſe, & ut materia uſus, ſeu operationis alicuius: & tunc haberet locũ diſtinctio de obiecto mediato, & immediato, quãdo res extra ſecundum ſe amaretur, quia amatur ſecundum quod materia operis. Et eſſet diſtinguendũ de medio ſecundum ordinem executionis, uel intẽtionis, quoniã prępoſtere ſe habent Sed inductio non fit niſi de re extra, ſecundũ quod eſt materia vſus, & ideo non ſufficit. Finis namque ſecũdum ſeipſum eſt bonum eius, quod eſt ad finem: ac per hoc cõcupiſcitur illi non vt materia vſus, ſed ſecundum ſe. Et rurſus Deo concupiſcimus uiuere noſtrum. Concupiſcimus enim, ut D Deo uiuamus propter ipſum Deum, ut ſic utrinque pateat, ſcilicet quòd finem ei, quod propter finem, econtra ſecundũ ſeipſa ſeparata ſubiecto, immo in infinitum diſtantia, ut Deus, & nos, contingit concupiſci. Neque enim concupiſcimus Deo noſtrum uiuere, ut ipſe utatur eo, ſed propter eum, quia ſibi debetur. Nec Deum nobis ut præciſe fruamur Deo, ſed quia ſecũdum ſe eſt finis noſter.

¶ Ad rationem autem dicitur, cum dicitur, Res ſeparata nõ eſt bonum noſtrum, niſi propter aliquam actionẽ, qua nobis coniungitur, poteſt dupliciter intelligi. Primo, ut ly, niſi pp actionem, denotet rationem, qua eſt bonũ noſtrum. Secũdo, ut denotet conditionẽ, ſine qua non eſt bonum noſtrum. In primo ſenſu eſt falſum quod dicitur, ut iam declaratum eſt. In ſecundo aũt uerũ eſt, ſed hoc modo non eſt ad propoſitũ arguentis, ſed primo modo tñ. Patent hæc in effectiuis. Agens enim non eſt agens noſtri, niſi propter aliquam operationem, qua nobis E coniungitur, non tamen propterea eſt agens mediatũ, aut materia agentis, aut ſecundũ ſe non eſt agens, quoniã ſecundum id quod in ſe, habet rõnem agendi in nos. Simile enim eſt in bono noſtro, quod exercet cauſam finalẽ reſpectu noſtri, ut patet ex dictis. Ad probationem aũt minoris, ꝙ delectatio de Deo in patria ſpectet ad amorem cõcupiſcentiæ, quia reſpõdet deſiderio, Reſpondetur, quòd delectatio patriæ non oportet, ꝙ reſpondeat omni actui charitatis in uia, niſi ſecundum identitatẽ obiecti formalis charitatis, ſed ſufficit, quòd reſpondeat primo actui, qui eſt amare. Amamus autem hic bonum Dei in ſeipſo, & ideo delectabimur ibi de Deo in ſeipſo.

¶ Ad ſecundum dicitur, ꝙ illa propoſitio. Idem eſt obiectum deſiderij, & delectationis, poteſt dupliciter intelligi. Primo, de identitate obiecti omnimoda, & ſic eſt falſa, tũ qa actus diſtinguuntur per obiecta: tũ quia delectabile nihil imperfectionis ponit in eo, qui delectatur. Deſiderabile aũt ponit abſentiã ſui in deſiderãte, uel cui deſideratur. Vnde bonitas diuina eſt Deo

ſumme delectabilis, nō uī deſiderabilis. Secundo, pōt intelligi F de identitate rōnis formalis tenentis ſe præciſe ex parte obiecti, ut ſit ſenſus, q̃ quicquid eſt in re, quo res pōt delectari, eodem pōt deſiderari, & ſic eſt uera quantū eſt ex meritis rei. Bonum .n. diuinum in ſeipſo, eſt ex ſe ſumme delectabile, & deſiderabile. Sed q̃ non deſideret̃ eſt, quia nō inuenit: pōt deſiderās, qa ponit imperfectionē in eo. Et ꝓpterea debet dici, q̃ oē delectabile pōt eſſe ēt deſiderabile formaliter, vel virtualiter. i. eſſe tale, quod càret deſideriū, ſi inueniri poſſet deſiderās. Argumētū aūt loquit̃ de idētitate omnimoda obiecti, qa ponit futurū ex parte obiecti deſiderij. Futuritio. n. in deſiderio intellectuali redundat in obiectum ex diſpoſitione ſubiecti, cui oportet obiectū non adeſſe, ſi deſideratur, & ideo ratio nihil concludit.

¶ Ad tertiū negatur ſequela, quia damnati habent uoluntatē inordinatam, & perverſam. Et ideo non ſumme dolēt de malo culpæ, quod eſt cōtra bonum diuinum in ſeipſo, ſed de malo pœnæ, quod eſt cōtra participationem eius. Beati vero habent uoluntatem rectam, & magis gaudent de bono diuino in ſeipſo, quàm de eius participatione. Probatio autem allata, ſcilicet Deus non eſt bonus beatis niſi ratione præmij quod dat falſa eſt, vt patet ex dictis.

¶ Ad quartū negat̃, q̃ operationes, ſ. q̄ ſunt cāæ delectationū, ſint cauſæ earū nō niſi obiectiue. Stat. n. q̃ ſint cauſæ earum, ut afferētes obiecta. Et ſic eſt in operatione, qua cōiungitur amicus, de quo eſt delectatio ſecundum ſeipſum. Vnde operatio ponitur propria cauſa delectationis, non autem proprium obiectū. I

¶ Ad quintum negatur ſequela. Et ad primā probationē dr̃, q̃ deſtruit ſeipſam. Nā ſi delectationē ꝑexigitur conſecutio boni proprij, conſequens eſt, q̃ illud exterius, cuius conſecutio requiritur, eſt propriū bonum, & nō ſola cōſecutio illius ſit bonum. Nā iō conſequi illud appetit, qa eſt ꝓprium bonum: & nō ecōuerſo, iō eſt proprium bonū, qa conſequimur illud. Non ergo conſecutione fit bonum noſtrū, ut arguens intēdit: ſed prius, natura ſaltē, eſt bonum noſtrum rōne ſui, q̃ conſecutione habeatur. Ad ſecundā aūt de denominatione, negatur minor, cū ꝑciſione intellecta: aliter. n. nihil concludit. Negatur. n. q̃ eſſe bonū hominis intrinſecus ei cōueniat formaliter, extrinſecus aūt ſubiecto conueniat tm̄ denominatione extrinſeca. Stat. n. q̃ ſecundum unam rōnem bonitatis ſic ſit, & ſecundum aliā, non. Bonum. n. non eſt unius tm̄ rōnis formalis, ſicut ſanum: ſed eſt tranſcendēs commune omnibus generibus, ut patet in 1. Ethic. Vnde dico, q̃ Deus inqn̄tum finis, eſt bonum meum K denominatione intrinſeca, quia eſt bonum meum ſua intrinſeca bonitate diuina, quæ eſt eſt finis meus, propter quam ego ſum. Sed ego ſum bonus illa bonitate diuina denominatione extrinſeca, & cum hoc ſtat, q̃ ego ſum bonus bonitate morali, quā habeo denominatione intrinſeca, & Deus, ut bonificās me tali bonitate, eſt bonū meū denominatione extrinſeca. Et ī vtroq; exēplo non numerat̃ formalis bonitas, ut patet. Hoc. n. cōe eſt oībus nominibus ab uno, uel ad unū, uel in uno. Ex qbus patet vanus, & periculoſus iſtius labor, & ueritas tenenda.

¶ In eodē 5. art. in reſponſione ad ſecundū aduerte, q̃ author duobus modis, & utroq; p accidens, hactenus dixit uirtutem theologicā eſſe in medio. ſ. ex parte noſtri, ut patet in ꝑcedenti lib. q. 64. art. 4. & quātum ad ſecundariū obiectū, ut patet hīc. Et licet habere mediū quātū ad ſecundarium obiectum, aliqd ex parte noſtra cōnotet, ut in fine huius rñſionis litera quantū ad ſpē inſinuat, & ſuperius de credito declarauimus: ſi uti aduertimus, q̃ obiecta hæc ſecundaria ſcđm ſe ſunt in medio, qa excedunt, & excedūt, nō irrōnabiliter dicemus uirtutē theologicā nō p ſe, ſed p accidēs eſſe in medio, duabus uijs, ſ. ex parte ſubiecti, & ex parte obiecti ſecūdarij. Obiectiones aūt Scoti de actu uirtutis theologicæ, qđ eſt in medio ēt in attingēdo obiectū primariū, in loco prędicto ſolutę ſunt. Obiectiones aūt Durādi ī q. 2. 7. d. 3. ſent. ad ꝓbandū, q̃ uirtus theologica eſt in medio duorū vitiorum, nūc ſoluēdæ. occurrunt. Arguit ergo, Quia ſicut inuenitur mediū cū ſuperabundantia, & defectu in paſſionibus reſpectu regulæ naturalis: ita inuenit̃ in actib⁹ rōnis reſpectu regulæ ſupnaturalis excedere, deficere, & æquari, ut patet ī fide. Cōtingit. n. credere plus q̄ oportet, & min⁹ q̄ oportet, & quantum oportet, licet extrema infidelitatis uitia ſint innominata: ſic ſpes eſt media inter præſumptionē, & deſperationē. Sed hoc facile ſoluitur, ſi rō literæ inſpiciat̃, penes qđ attēdat̃ habere ſe mediū, ſ. penes obiectū, ita q̃ ꝓprium obiectū ſit in medio exceſſus, vel defectus regulæ. Qđ cōſtat nō habere locū in Deo glorioſo, q eſt ipſa regula, & obiectū ꝓpriū uirtutis theologicæ. Vñ argumētū deficit in ſimilitudine: qa in paſſionibus inuenit̃ mediū cū extremis ſcđm ꝓpriū obiectū, ita q̃ in obiecto eſt mediū inter excedēs, & deficiēs a regula. Nō ſic aūt eſt in actibus rōnis noſtræ habētibus Deū p ꝓprio obiecto: qm̄ in eis ſecundum ꝓpriū obiectū nō eſt medium, & excedens &c. qm̄ ipſum obiectum eſt ipſa regula, in qua non ſunt extrema. Quòd autē dr̃, q̃ cōtingit credere plus q̄ oportet, ſi ad obiectum formale fidei referatur, falſiſſimum eſt: nō. n. pōt nimium credi Deo. Si uero ad credita referatur, iā dictum eſt, q̃ eſt per accidens tam in fide, quàm in ſpe. Et propterea innominatæ non ſunt infidelitatis ſpecies, niſi multiplicatæ p accidēs ſecūdū errores diuerſos, quas ſuperius dictū eſt eſſe infinitas.

*Ar. 1. huius queſt.

Porrecta per totum. 87

3. d. 26. q. 2. ar. 3. q. 1. Et uit. q. 2. art. 3. cor. & q. 2 a. 3. ad 3.

* 1. 2. q. 54. ar. 2.

*ar. prec. & 2. huius q.

petere p accidens rōne eius, qđ ordinat̃ ad principale obiectū: ſicut fides nō pōt hēre mediū, & extrema ī hoc, q̃ innitat̃ primę veritati, cui null⁹ pōt nimis inniti: ſed ex parte eorū q̄ credit, pōt habere mediū, & extrema, ſicut vnū uerū eſt mediū inter duo falſa. Et ſimilr̃ ſpes non hēt mediū, & extrema ex parte principalis obiecti, qa diuino auxilio null⁹ ꝑt nimis inniti: ſed quātū ad ea, q̄ confidit aliqs ſe adepturū, ꝑt ibi eē mediū, & extrema, inqn̄tū vr̃ ꝑſumit ea, q̄ ſūt ſ. ſuā ꝓportionē, vel deſperat de his, q̄ ſunt ſibi ꝓportionata. G

Ad III dicēdū, q̃ expectatio, q̄ ponit̃ in diffinitione ſpei, nō īportat dilationē, ſicut expectatio, q̄ pertinet ad longanimitatē: ſed importat reſpectū ad auxiliū diuinū, ſiue id qđ ſperatur differat̃, ſiue non differat̃. H

Ad IIII dicēdū, q̃ magnanimitas tēdit in arduū ſperās aliqd, qđ ē ſuæ poteſtatis. Vñ ꝓprie reſpicit operationem aliquorum magnorū: ſed ſpes ſcđm quod eſt uirtus theologica, reſpicit arduum, alterius auxilio aſſequendum,* vt dictum eſt.

Articvlvs VI.

Vtrum ſpes ſit virtus diſtincta ab alijs virtutibus theologicis.

Ad sextvm ſic ꝓcedit̃. Vr̃ q̃ ſpes nō ſit virtus diſtincta ab alijs virtutibus theologicis. Habit⁹. n. diſtinguunt̃ ſcđm obiecta, ut. ſ. dictū* eſt: ſed idē obiectū ſpei, & aliarū uirtutū theologicarū. ergo ſpes n̄ diſtinguit̃ ab alijs uirtutibus theologicis.

¶ 2 Præt. In ſymbolo fidei, ī quo fidē ꝓfitemur, dr̃. Expecto reſurrectionē mortuorum, & uitā uēturi ſæculi: ſed expectatio futurę beatitudinis pertinet ad ſpem, ut ſupra* dictum eſt. ergo ſpes à fide non diſtinguitur.

SVPER QV. XVII. ART. VI.

S. Bona. 3. 5 d. 26. q. 3. ar. 1.	*Scot. 3. 5. d. 26. q. 1.*
Riccar. 3. 5. d. 26. q. 1.	*Duran. 3. 5. d. 26. q. 1.*
Bacco. 3. 5. d. 26. q. 1.	*Capr. 3. d. 26. q. 1. con. 3.*
Th. ab argen. 3. 5. d. 26. q. 1. ar. 1.	*Nic. de Nyſc. Tra. 5 p. 3. par. 3. q. 1.*

IN ar. 6. eiuſdē 17. q. aduerte, q̃ author ex notioribus docens, noluit aſſumere differētias Dei, ut obiectū eſt harū uirtutū abſolute, ſed aſſumpſit differētias eiuſdē, ut obiectū eſt, cui inhæret uirtus theologica. Differentiæ ſiqdē obiecti abſolute penes uerū, & bonū, quo ad fidē, & alias uirtutes, & p bonū Dei, & noſtrū, quo ad charitatē, & ſpē ſumunt̃. Sed differētiæ obiecti, ut cui inhæremus, penes modos in litera expreſſos ſumunt̃. ſ. penes eſſe cui credit̃, a quo habēdū eſt, & pp quem &c. Hæc. n. Deum trifariam ſignificant. Primum enim, ut dicētem, quod in litera dr̃ principium ueritatis: ſecundum ut largientem, qđ in litera dr̃ principium bonitatis: tertium, ut finem ultimum.

¶ In rñſione ad tertium eiuſdem articuli aduerte, q̃ finis ultimus eſt finis ultimus noſter ſcđm ſeipſum, ut ꝓdictū eſt. Et eſt nō pp nos, ſed pp ſeipſum: & charitas in hoc differt a ſpe ſecundū differentias obiecti abſolute, q̃ charitas fertur in ultimum finē pp ſeipſum: ſpes uero in finē ultimum, ut noſtrum. Qđ author ab effectu ſignificauit. ab adeptione. ſ. dicēs ad bonum finale adipiſcendum, ſicut ēt Deum ut finem ultimum pp ſe, ab effectu manifeſtauit, ut homo uiuat non ſibi, ſed Deo. Et hic author differentiam inter has uirtutes ex parte obiecti abſolute monſtrauit, & ad hoc inſinuandum utramq; differentiam ex parte ſpei poſuit in hac reſponſione, ut patet in litera.

¶ In reliquis duobus articulis nihil ſcribendum occurrit.

¶ Præt.

¶3 Præt. Per ſpē hō hēredit ī Deū: ſed hoc ꝓpriē ptinet ad charitatē. ergo ſpes a charitate ñ diſtinguit.

Sed contra. Vbi non eſt diſtinctio, ibi non eſt numerus. ſed ſpes connumeratur talis uirtutibus theologicis. Dicit n.* Gregor. in 1. Moral. eſſe tres uirtutes, ſpem fidem, & charitatem. ergo ſpes eſt uirtus diſtincta ab aliis uirtutibus theologicis.

*Libr. 1. Mor. c. 28 añ med.

Resp. Dicēdū, q uirtus aliqua dr̄ eſſe theologica ex hoc, q hēt Deū ꝓ obiecto, cui inhæret. Pōt aūt aliqs alicui inhærere dupl'r. Vno mō pp ſeipſum: alio mō inqu itū ex eo, i aliud deuenit.[m] Charitas ergo facit hoiem Deo inhęrere pp ſeipſum, mētē hoīs uniēs Deo p affectū amoris.[n] Spes aūt, & fides faciūt hoiem ihæreř Deo, ſicut cuidā principio, ex quo aliqua nobis ꝓueniūt. De Deo āt ꝓuenit nobis & cognitio ueritatis, & adeptio pfectæ bonitatis.[p] Fides ergo facit hominē Deo inhęrere, inquantū eſt nobis principiū cognoſcēdi ueritatem. [q] Credimus.n.ea uera eſſe, q̄ nobis à Deo dīr.[r] Spes aūt facit Deo adhærere, ꝓut eſt in nobis principiū pfectæ bonitatis,[t] inquātū.ſ. p ſpem diuino auxilio initimur ad beatitudinē obtinēdā.

Conclu. m
Conclu. n
Conclu. s

Ad primvm ergo dicēdū, q De⁹ ſm aliā, & aliā rōnem eſt obiectū harū uirtutum,* ut dictum eſt.

*In corp. art.

Ad diſtinctionem autem habituum ſufficit diuerſa ratio obiecti, ut ſupra * habitum eſt.

*1. 2. q. 54 art. 2.

Ad ii dicendum, q expectatio ponitur in ſymbolo fidei, non quia ſit actus proprius fidei, ſed inquātū actus ſpei pſupponit fidē, ut infra* dicetur, & ſic actus fidei manifeſtatur per actus ſpei.

*Artic. 7. ſeq.

Ad iii dicēdū, q ſpes facit tēdere in Deū, ſicut in quoddā bonum finale adipiſcendum, & ſicut in quoddā adiutoriū efficax ad ſubueniendū: ſed charitas ꝓpriè facit tendere in Deū, uniendo affectū hominis Deo: ut ſ. homo nō ſibi uiuat, ſed Deo.

Porrecta per totum. 88

Articvlvs vii.

Vtrum ſpes præcedat fidem.

Ban. eodem art.

1. 2. q. 62. art. 4. cor. Et 3. d. 23 q. 2. art. 5. Et virt. q. 2. ar. 3. ad 15.

Ad septimvm ſic proceditur. Vr̄ q ſpes præcedat fidem. Quia ſuper illud Pſal. Spera in Domino, & fac bonitatem, dicit * gl. Spes eſt[h] introitus fidei, initium ſalutis: ſed ſalus eſt per fidem, p quam iuſtificamur. ergo ſpes præcedit fidem.

* Eſt Caſſiodori in hunc locum.

¶2 Præt. Illud quod ponitur [h] in diffinitione alicuius debet eſſe prius, & magis notū: ſed ſpes ponit ī diffinitione fidei, ut patet Heb. 11. Fides eſt ſubſtantia ſperandarum rerum: ergo ſpes eſt prior fide.

¶3 Præt. Spes ꝑcedit actū meritoriū. Dicit.n. Apoſ. 1. ad Cor. 9. Quòd q arat, dēt arare i ſpe fruct⁹ pcipiēdi: ſed act⁹ fidei ē meritori⁹. ergo ſpes ꝑcedit fidē.

Sed contra eſt, quod Matth. 1. dicit, Abraham genuit Iſaac, ideſt, fides ſpem, ſicut dicit * gloſa.

*Gloſ. interlinear. Ibid.

Respon. Dicēdū, q [n] fides abſolutè ꝑcedit ſpē.[r] Obiectū.n. ſpei ē bonū futurū arduū poſſibile hri. Ad hoc ergo q aliqs ſperet, reqrit, q obiectum ſpei ꝓponat ei ut poſſe. Obiectū aūt ſpei eſt uno mō beatitudo æterna, & alio mō diuinū auxiliū, ut ex* dictis patet. Et utrūq; eorū ꝓponit nobis p fidē, p quā nobis ïnoteſcit, q ad uitā æternā poſſum⁹ ꝑuenire, & q ad hoc paratū ē nobis diuinū auxiliū, ſm illud Heb. 11. Accedentē ad Deū oportet credere quia eſt: & quia inqrentib. ſe, remunerator ſit. Vñ manifeſtum eſt, q fides ꝑcedit ſpem.

Conclu. m

*ar 1. & 2 hu.⁹ q. & ar. præcc. ad tertiū.

Ad primvm ergo dicendū, q ſicut * gl. ibidem. ſubdit, Spes dicitur introitus fidei, i. rei creditę, qa per ſpem intratur ad uidendum id, qđ credit. Vel pōt dici, q eſt introitus fidei, quia per eam homo intrat ad hoc, q ſtabiliatur, & perficiatur in fide.

* Eſt Caſſiodori in húc locū.

Ad ii dicēdū, q i diffinitione fidei ponit res ſperanda, qa propriū obiectū fidei non eſt apparens ſm ſeipſum. Vñ fuit neceſſariū, ut quadā circūlocutione deſignareť ꝓ id, qđ conſequitur ad fidem.

Ad iii dicendum, q non omnis actus meritorius habet ſpem præcedentem, ſed ſufficit ſi habeat concomitantem, uel conſequentem.

Articvlvs viii.

Vtrum charitas ſit prior ſpe.

Porrecta per totum. 89

Ban. eodem art. Bon. diſt. 26. q. 3. a. 3.

1. 2. q. 62. ar. 4. Et 3. d. 26. q. 2. ar. 3. q. 2. Et virt. q. 4. ar. 3.

Ad octavvm ſic proceditur. Vr̄ q charitas ſit prior ſpe. Dicit.n.* Ambroſ. ſup illud Luc. 17. Si habueritis fidem ſicut granum ſinapis &c. Ex fide eſt charitas, ex charitate [h] ſpes: ſed fides eſt prior charitate. ergo charitas eſt prior ſpe.

* Lib. 8. in Lucā in titu. de Vir. fidei & de paratione ad granum ſinapis. to. 5.

¶2 Præt.† Aug. dicit 14. de ciuit. Dei, q [h] boni motus, atq; affectus ex amore, & ſancta charitate ueniūt: ſed ſperare ſecūdū quod eſt actus ſpei, eſt quidā bonus animi motus. ergo deriuat à charitate.

†Li. 14. ca pitu. 9. añ med. to. 5

¶3 Præt.* Magiſter dicit 26. diſt. 3. lib. Senten. q [h] ſpes ex meritis prouenit, quæ præcedunt non ſolūm rem ſperatam, ſed etiam ſpem, quam natura præit charitas. ergo charitas eſt prior ſpe.

* Li. 3. ſen tent. d. 26 parag. A.

Sed contra eſt, quod Apoſt. dicit 1. ad Timo. 1. Finis ꝑcepti charitas eſt de corde puro, & cōſciētia bona, † gl. i. ſpe. ergo ſpes eſt prior charitate.

† Gl. interlin. ibid.

Resp. Dicendū, q duplex eſt ordo. Vnus qdem ſm uiā gñationis, & naturæ, ſm quē, impſectum prius eſt pſecto. Alius aūt ordo eſt pfectionis, & formæ, ſm quē pfectū naturał'r prius eſt imperfecto.[m] Secundū ergo primū ordinē ſpes eſt prior charitate.[n] Quod ſic patet: qa ſpes, & oīs appetitiuus mot⁹ ex amore deriuat, ut ſupra * hitū eſt, cū de paſſionib. agereť. Amor aūt qdā eſt pfect⁹, qdā imperfectus. Perfectus qdē amor eſt, quo aliquis ſm ſe amatur, utputa, cum aliquis ſm ſe uult alicui bonum, ſicut homo amat amicū. Imperfectus amor eſt, quo qs amat aliqd nō ſm ipſum, ſed ut illud bonū ſibiipſi proueniat, ſicut hō amat re, quā cōcupiſcit. Primus aūt amor ptinet ad charitatē, qua inhæret Deo ſm ſeipſum: ſed ſpe[s] ptinet ad ſm amorem, quia ille, q ſperat, aliqd ſibi obtinere intendit. Et ideo in uia gñationis ſpes eſt prior charitate. Sicut.n. aliquis introducit ad amandum Deū per hoc, q timens ab ipſo puniri, ceſſat à peccato, ut* Aug. dicit ſup primā Canonicā Ioan. ita et ſpes introducit ad charitatē, inquantum aliquis ſperās remunerari a Deo, accēditur ad amandum Deū, & ſeruandū p[r]ecepta eius: ſed [p] ſm ordinē pfectionis, charitas prior eſt naturaliter,[q] & iō adueniēte charitate, ſpes pfectior reddit, qa de amicis maximè ſperamus. Et hoc mō dicit * Amb. q ſpes eſt ex charitate. Vnde patet reſponſio ad primū.

Conclu. m

*1. 2. q. 25 art. 2.

* Tract. 9. ſ Canon. Io. in medio to. 9.

Conclu. p

* Loco citato ſarg. Primo.

Ad secvndvm dicendum, quòd ſpes, & omnis

motus appetitiuus ex amore ꝓuenit aliquo, quo.ſ. aliquis amat bonũ expectatũ. Sed non oĩs ſpes ꝓuenit a charitate, ſed ſolum motus ſpei formatæ, qua ſ. aliquis ſperat bonum à Deo, ut ab amico.

Ad III dicẽdũ, ꝙ Magr̃ loqͥ̃ ď ſpe formata, quã naťr ꝓcedit charitas, & merita ex charitate cata.

QVAESTIO XVIII.

De ſubiecto ſpei, in quatuor articulos diuiſa.

Deinde conſiderandum eſt de ſubiecto ſpei.

Et circa hoc q̃runt quatuor.

¶Primo, Vtrũ virtus ſpei ſit in voluntate ſicut in ſubiecto.

¶Secundo, Vtrum ſit in beatis.

¶Tertio, Vtrum ſit in dãnatis.

¶Quarto, Vtrum in viatoribus habeat certitudinem.

ARTICVLVS I.

Vtrum ſpes ſit in uoluntate ſicut in ſubiecto.

Ad primvm ſic procedit. Vr̃ ꝙ ſpes nõ ſit in voluntate ſicut ĩ ſubiecto. Spei.n. obiectũ eſt bonũ arduũ, ut ſupra* dictũ eſt: arduũ aũt nõ eſt obiectũ voluntatis, ſed iraſcibilis. ergo ſpes ñ eſt ĩ uolũtate, ſed ĩ iraſcibili.

¶2 Præt. Ei, ad quod vnum ſufficit, ſuꝑfluè apponit aliud: ſed ad ꝑficiẽdũ potẽtiã voluntatis ſufficit charitas, q̃ ẽ ꝑfectiſſima uirtutũ. ergo ſpes ñ ẽ ĩ volũtate.

¶3 Præt. Vna potẽtia nõ põt ſimul eſſe in duob. actibus, ſicut intellꝭ nõ põt ſimul multa ĩtelligere: ſed act⁹ ſpei ſimul põt eẽ cũ actu charitatis. ergo cũ act⁹ charitatis manifeſtè pertineat ad uoluntatem, actus ſpei non pertinet ad ipſam: ſic ergo ſpes non eſt in voluntate.

Sed contra. Anima non eſt capax Dei, niſi ſm mentem, in qua eſt memoria, ĩtelligẽtia, & volũtas, ut patet ꝑ Aug.* in lib. de Trin. ſed ſpes eſt uirtus theologica hñs Deũ pro obiecto. cùm ergo non ſit neq; in memoria, neq; in intelligẽtia, quæ ꝑtinẽt ad vim cognoſcitiuã, relinq̃t ꝙ ſit ĩ uolũtate ſicut in ſubiecto.

Resp. Dicẽdũ, ꝙ ſicut ex ꝓdictis patet, habitus ꝑ act⁹ cognoſcunt. Act⁹ aũt ſpei eſt q̃dã motus appetitiuæ partis, cũ ſit eius obiectũ bonũ. Cum aũt ſit duplex appetitus in homine. ſ. appetitus ſenſitiuus q diuiditur ꝑ iraſcibilẽ, & concupiſcibilẽ, & appetit⁹ ĩtellectiu⁹, q dr̃ voluntas, ut in 1.* habitũ eſt, illi mod⁹, q ſunt ĩ appetitu ĩferiori ſunt, cũ paſſiõe, ĩ ſuperiori aũt ſine paſſione, ut ex ſupra† dictis patet. Act⁹ aũt virtutis ſpei nõ põt ꝑtinere ad appetitũ ſenſitiuũ, qa bonũ quod eſt obiectũ principale huius uirtutis, nõ eſt aliquod bonũ ſenſibile, ſed bonũ diuinũ. Et iõ ſpes eſt ĩ appetitu ſuperiori, q dr̃ volũtas, ſicut in ſubiecto: nõ aũt in appetitu ĩferiori, ad quẽ ꝑtinet iraſcibilis.

Ad primvm ergo dicẽdũ, ꝙ iraſcibilis obiectũ eſt arduũ ſenſibile: obiectũ aũt uirtutis ſpei eſt arduũ intelligibile, uel potius ſupra intellectum exiſtens.

Ad II dicẽdũ, ꝙ charitas ſufficienter perficit uoluntatem quantum ad unum actum, q eſt diligere. Requiritur aũt alia virtus ad ꝑficiẽdũ ipſam ſm aliũ actum eius, qui eſt ſperare.

Ad III dicendũ, ꝙ mot⁹ ſpei, & motus charitatis habẽt ordinẽ adinuicẽ, ut ex ſupra* dictis patet. Vñ nihil ꝓhibet utrũque motũ ſimul eſſe unius potẽtiæ: ſicut & intellectus põt ſimul multa intelligere adinuicem ordinata, ut in primo* habitũ eſt.

ARTICVLVS II.

Vtrum ſpes ſit in beatis.

Ad secvndvm ſic procedit. Vr̃ ꝙ ſpes ſit ĩ beatis. Chriſtus.n. a principio ſuæ conceptionis fuit perfectus cõprehenſor: ſed ipſe habuit ſpẽ, cũ ex eius perſona dicat̃ In Pſ. 30. In te Dñe ſperaui, ut* gloſ. exponit. ergo in beatis põt eſſe ſpes.

¶2 Præt. Sicut adeptio beatitudinis ẽ quoddã bonũ arduũ, ita ẽt eius continuatio: ſed homines anteq̃ beatitudinem adipiſcant, habent ſpẽ de beatitudinis adeptione. ergo poſtq̃ ſunt beatitudinẽ adepti põt ſperare beatitudinis continuationem.

¶3 Præt. Per uirtutẽ ſpei põt aliquis beatitudinẽ ſperare ñ ſolũ ſibi, ſed ẽt aliis, ut* s. dictũ ẽ: ſed beati q ſunt ĩ pñia, ſperãt beatitudinẽ aliis, alioqn ñ rogarẽt ꝓ eis. ergo ĩ beatis põt eẽ ſpes.

¶4 Præt. Ad beatitudinem Sanctorũ ꝑtinet nõ ſolũ gloria aĩæ, ſed ẽt gĩa corporis: ſed aĩæ Sanctorũ, q ſunt in pñia, expectant adhuc gloriam corporis, ut patet Apoc. 6. & 12. ſuper Gen. ad litera. ergo ſpes põt eſſe in beatis.

SVP. QV. XVIII. ARTIC. I.

Dur. d. 26. q. 2.
Capr. d. 26 q. 1.
Scot. d. 26. q. 1.
Biel d. 26. q. 1.
Tho. ab arg. d. 26. q 1. artic. 2.

In ar. 1. q 18. in reſponſione ad ſecũdum, dubium occurrit circa diſtinctionẽ iſtorum actuũ in uoluntate, ſ. diligere, & ſperare. Et eſt rõ dubij: quia ſuperius in prima ſecundæ, quæſtione quadrageſima octaua dictum eſt, ꝙ licet iſti actus in appetitu ſenſitiuo ſint diuerſi, in voluntate tamẽ conueniũt. Hic autem manifeſte dicitur, ꝙ in uoluntate alius actus eſt ſperare, & alius diligere.

¶ Ad hoc dicitur, ꝙ cum identitas, ut diſtinctio huiuſmodi actuum in uoluntate ambigua ſit, nec cõpertum habeã, quod in commentariis ſuper prima parte opinatus ſum, nec uacãs nunc moralibus, intendã morari in hac natura ſpeculatione dici põt, ꝙ aliud ẽ loqui de diſtinctione inter diligere, & ſperare, de qua hic eſt ſermo, & aliud de diſtinctione eorundem ab actibus uolũtatis ibidẽ numeratis, ſ. uelle, intendere &c. de qua ibi fuit ſermo. Secundũ .n. aliã viã dr̃, ꝙ hi actus ſunt uni⁹ ſpeciei ſubſtãtialis in eſſe naturæ, diuerſarum aũt ſpecierũ accidẽtalium, ſicut homo alb⁹, & Aethiops diligere.n. ſignificat uelle bonum alicui: ſperare aũt uelle bonum arduum poſſibile ſibi. Apparet ſiquidem in his diffinitionibus, ꝙ eadem eſt ſubſtantialis rõ act⁹, ſ. licet velle, diuerſæ aũt eius conditiones uidentur, ſecundum qd diuerſimode ad bonũ tendũt. Et hoc ſufficere videtur literæ huic. Iuxta viã autem alteram, ſ. multiplicantem actus uoluntatis ſecũdũ ...

90 *Porrecta per totum.* 1. 2. q. 40. ar. 2. Et 3. d. 26. q. 1. ar. 5. Et veri. q. 4. artic. 2.

* q. præc. ar. 1. & 2. 2. 5. 4. ar. 1

* Li. 14. ca pi. 3. & 6. tom. 3.

* 1. 2. q. 49 & 54. ar. 2 & ſupr. e. 4. artic. 3.

... titudſ ſecũ ꝑaſſionũ undecim, quæ ſunt in appetitu ſenſitiuo, ꝓportionaliter ſumẽ. facile patet reſpõſio In ambiguis.n. ſtecti ad utrumque familiare eſt. Oportet tñ, quoad per ſe diffẽrẽtias actus uoluntatis in eſſe naturali peruenire, ut certa hic ueritas ſit. Sed ſiue ſubſtantialiter, ſiue accidentaliter in genere naturæ diſtinctio ſit, ſat eſt proposito, quod uolũtas habet duos actus, ſcilicet diligere, & ſperare, qui ſcit in moralibus accipiuntur diſtincti, ut diuerſi ſimpliciter habeãtur, & diuerſis egeant habitibus, charitate, ſcilicet, & ſpẽ.

* 1. p. q. 80 82. & 83.

D 978.
† 1. p. p. q. 82. arti. 5. ad 1. & 2. 2. q. 22. artic. 3. ad 3.

Contin.

SVP. QV. XVIII. ARTI. II.

Tho. ab arg. 3. d. 26. q 3. a. 3. & d. 32. q 1. a. 3
D. Bon. 3 ſ. d. 31. q 5. artic. 1.

In ar. 2 eiuſdẽ 18. q. dubium occurrit circa hoc, q ad rationẽ formalẽ obiecti ſpei dr̃ ſpectare eſſe futurũ. Primo, qa differentiæ temporis per accidẽs ad intellectiuam partem ſe habent, propter qđ non ponitur memoria, q̃ eſt reſpectu præteriti in parte intellectiua ſpecialis potentia, ſicut in parte ſenſitiua. Spes autem, de qua eſt ſermo, ut in articulo præcedenti patet, in parte intellectiua eſt. Non igit̃ ad formale obiectũ ei ſpectat eſſe futurũ.

¶ Secũdo, qa Deus, q eſt principale obiectũ ſpei, non eſt futurus, niſi denominatione extrinſeca, qa nos ſumus aſſecuturi ipſi Deo: ſicut columna eſt mihi dextra, qui a dextra mea eſt iuxta illam denominatio autem extrinſeca non intrat formalitatẽ obiecti uirtutis realis &c. ergo.

¶ Ad hoc breuiter dicitur, quòd nominibus utendo ut omnes utuntur, manifeſte cõſtat, ꝙ ad hoc, quod

* q. 17. artic. 2.

* 1. p. q. 85 artic. 4.

91 *Porrecta per totum.* 1. 2. q. 67. art. 4. & 5. Et 3. d. 26 q. 2. art. 5. q. 2. Et di. 31. q. 2. artic. 1. q. 2. & 3. Et virtu. q. 4. artic. 4.

* Gl. Caſſiodori ibid.

* q. 17. artic. 3.

* Aug. 12. ſup Gene. ad literã ca. 35 circa mediũ tom. 3.

SED CONTRA ē, qđ Apo. dicit A ad Rō. 8. Qđ uidet qs, quid sperat? sed beati fruunt Dei uisione. ergo in eis spes locū nō hēt.

RESP. Dicendū, q subtracto eo, qđ dat speciem rei, resoluit spēs, & res nō pōt eadē remanere: sicut remota forma corporis naturalis nō remanet idē ſm spēm. Spes aūt recipit spēm a suo obiecto principali, sicut & ceteræ uirtutes, ut ex supradictis* patet. Obiectū aūt prin- B cipale ei' ē beatitudo æterna, ſm qđ ē possibilis haberi ex auxilio diuino, ut † dictū ē. Quia ergo bonū arduū possibile n cadit sub rōne spei, nisi ſm q est futurū: iō cū beatitudo iā n fuerit futura, sed psens, nō pōt ibi esse uirt' spei. Et iō^m spes, ^d sicut & fides, euacuatur in patria, & neutrū eorū in beatis esse pōt.ⁿ

AD PRIMVM ergo dicendū, q Chrs etsi eēt cōprehēsor, & p C cōsequēs beatus quātū ad diuinā fruitionē, erat tñ simul uiator, quātū ad passibilitatē naturę, quā adhuc gerebat: & iō gloriā ipassibilitatis & imortalitatis sperare potuit, nō tñ ita, q haberet uirtutem spei, quæ nō respicit gloriam corporis, sicut principale obiectum, sed potius fruitionem diuinam.

AD II dicēdū, q beatitudo sanctorū dr uita æterna: qa per D hoc, q Deo fruunt, efficiuntur quodāmō pticipes æternitatis diuinæ, q excedit oē tps. Et ita cōtinuatio beatitudinis n diuersificat p psens, pteritū, & futurū: & iō beati n hēnt spē đ cōtinuatiōe beatitudinis, sed hēnt ipsā rē: qa nō est ibi rō futuri.

AD III dicēdū, q durāte uirtute spei, eadē spe aliqs sperat beatitudinē sibi, & alijs: sed euacuata spe in beatis, ſm quā spe E rabāt sibi beatitudinē, sperant qdē alijs beatitudinē, sed n uirtute spei, sed magis ex amore charitatis. Sicut ēt q hēt charitatē Dei, eadē charitate diligit pximū: & tñ aliqs pōt diligere pximū nō habēs uirtutē charitatis, sed alio quodam amore.

AD IIII dicēdū, q cū spes sit uirtus theologica hñs Deū p obiecto, pricipale obiectū spei est gloria aiæ, q in fruitione diuina cōsistit, nō aūt gloria corporis. Gloria ēt corpis, etsi habeat rōnem ardui p cōparatione ad naturā humanā, n hēt tñ rōnē ardui habenti gloriā aiæ, tū qa gloria corporis est minimū qddā i cōparatione ad gloriā animæ: tum ēt quia habens gloriam animæ, habet iam sufficiēter causam gloriæ corporis.

ARTICVLVS III.

Vtrum ſpes ſit in damnatis.

AD TERTIVM sic pcedit. Vr q i dānatis sit spes. Diabolus. n. est damnatus, & princeps dānatorū, ſm illud Matt. 25. Ite maledicti in ignē æternū, q paratus est diabolo, & angelis ei': sed ^h diabolus habet spem, ſm illud Iob. 40. Ecce spes^h eius frustrabitur eum. ergo uidetur q damnati habeant spem.

¶ 2 Præt. Sicut fides est formata & iformis, ita^h & spes: sed fides informis potest esse in dæmonibus, & dānatis, ſm illud Iacob. 2. Dæmones credunt, & contremiscunt. ergo uidetur quòd etiam spes informis potest esse in damnatis.

¶ 3 Præt. Nulli hominū post mortē accrescit^h meritū, uel demeritū, qđ in uita non habuit, ſm illud Eccl. 11. Si ceciderit lignū ad Austrū, aut ad Aquilonem, in quocūq; loco ceciderit, ibi erit: sed multi, qui dānabunt, habuerunt in hac uita spē, numq desperantes. ergo etiā in futura uita spē habebūt.

SED CONTRA est, q spes causat gaudiū, ſm illud Ro. 12. Spe gaudētes: sed damnati non sunt in gaudio, sed in dolore & luctu, ſm illud Isa. 65. Serui mei laudabunt præ exultatione cordis, & uos clamabitis præ dolore cordis, & præ contritione spiritus ululabitis. ergo spes non est in damnatis.

RESP. Dicēdū, q sicut de rōne beatitudinis est, ut i ea qetet uolūtatis: ita đ rōne pęnæ ē, ut id qđ p pęna ifligit, uolūtati repugnet. Nō aūt pōt uolūtatē qetare, uel ei repugnare, qđ ignorat: Et iō Aug.* dicit sup Gē. ad literā, q angeli pfecte beati eē n poterāt i primo statu an cōfirmationē, uel lapsū cū n essent pscij sui euēt'. Reqritur. n. ad pfectā & uerā beatitudinē, ut aliqs cert' sit đ suę beatitudinis ppetuitate, alioqn uolūtas non qetaret. Simil'r ēt cū ppetuitas dānatiōis ptineat ad pęnā dānatorū, nō uere hēret rōnē pęnæ, nisi uolūtati repugnaret, qđ eē nō posset, si ppetuitatē suæ dānationis ignoraret. Et iō ad cōditionē miserię dānatorū ptinet, ut ipsi sciāt, q nullo mō possunt dānationem euadere, & ad beatitudinem peruenire. Vnde dr Iob 15. Non credit, q reuerti possit de tenebris ad lucē. Vnde patet, q non possunt apprehēdere beatitudinē, ut bonum possibile, sicut nec beati ut bonū futurū: & ideo^m neq; in beatis, neq; in damnatis est spes: sed in uiatoribus siue sint in uita ista, siue i purgatorio, pōt esse spes,ⁿ qa utrobique

*q.5.ar. 5.&1.2.q. 54.ar.2.

† Art.1.& 2.q.præc.

Conclu. in D.6c6.

*Li. 11.c. 17. & 19. tom.3.

Conclu. in *Li. 31.c. 14 in fine diui...

q aliqd verè sperari dicit, oportet q sit futur. Et quia in parte superiori ipsi' aiæ pprie ponit spes, oportet cōsequēter ibi uere saluari futurū, & per se, sicut p se ibi inuenit spes. Eadē n. ē rō de obiecto, actu, & habitu. Ad obiectionē uero primam di. q licet differētiæ tēporis p accidens se habeāt ad partē intellectiuā, quatenus apprehēsiua est, nō tñ p accidēs habent se ad eādē, quatenus appetitiua est. Et rō diuersitatis est, qa uerū & falsum sunt i aia: bonū aūt & malū in rebus, ut di. 6. Meta. Ex boni... q intellect' terminat ad intra, puenit q accidit eē sile, uel fore. Ex hoc uero, q uolūtas tendit ad extra ad rē. s. secūdū q in se est, puenit q aliter se habet ad rē habitā, & aliter ad rē habendā. Et quia spes est in appetitu intellectiuo, q est uolūtas, ideo spes respicit futurum per se.

¶ Ad secūdā aūt obiectionē di. ut ē de fidei obiecto dictū est, q aliqd spectare ad rōnē formalē obiecti cōtingit dupliciter. Vno mō ex parte rei obiecti secūdū se: alio mō ex parte subiecti. Licet in spei ex parte rei est ipse Deus: ex parte uero nostri redūdat ī obiectū, esse futurum nobis, sicut obiectū fidei esse nō apparens, ut ex antedictis patet. Nihil aūt phibet huiōi cōditiones denominatiuas esse de rōne formali obiecti, si, q subtractio earū soluat speciē actus & habit'. Obiectū nāq; pri' cōparat ad subiectū, q ad actū, uel habitū. Et ppea conditiones redūdantes in obiectū ex subiecto puenientes actū & habitū, ad integritatem formalis obiecti act', uel habitus spectare possunt. Nec obstat, q cūctæ rationis sunt huiōi denominatiuę cōditiones. Habēt n. reales cās, qbus repugnāt aliæ reales cāsæ in eodē, ex quibus redūdāt oppositę denominationes in obiectis. V.g. In obiecto fidei & spei, ab uidere, est conditio denominatiua tm: sed cā eius, puta, talis dispositio subiecti, est realis: & huic dispositioni reali cōtrariat alia dispositio realis in eodē, puta, esse affectū lumine glorię consummatæ, ex qua in obiecto redundat opposita denominatio, scilicet, esse uisum.

SVPER QV. XVIII. ART. III.

IN art. 3. in rñsione ad secūdū aduertē, q author nō dicit fidē informē esse in dānatis, sed dicit cōparatiuam, q magis pōt esse fides informis ī dānatis, q spes: qd est dicere, q fides est minus incōpossibilis statui dānatorū, q spes, neutra tamen in eis esse uī, iuxta superius determinata in q. 5. art. 2.

Porrecta per totum. 92 3.d.26.q. 2.art.5.q 3. & 4.

¶ In articulo quarto nihil occurrit scribendum.

ubiq; apphēdūt beatitudinē ut futurū poſſibile. F

AD PRIMVM ergo dicēdū, ꝙ ſicut Greg. dīt 33. Mora. hoc dr̄ đ diabolo ſm mēbra ei⁹, quorū ſpes annullabit̄. Vł ſi itelligat̄ đ ipo diabolo, pt referri ad ſpē, qua ſperat đ ſctis victoriā obtinere, ſm illud qđ ſupra pmiſerat. Hēt fiduciā, ꝙ Iordanis influat in os eius. Hæc aūt nō ē ſpes, đ qua loqmur.

* Enchiridij cap. 8. tom. 3. AD II dđm, ꝙ ſicut Aug. * dīt ī Enchiridio, Fides ē & malarū rerū, & bonarū, & pteritarū, & pn̄tiū, & futurarū, & ſuarū, & alienarū. Sed ſpes n̄ ē niſi rerū bonarū futurarū ad ſe ptinētiū: & iō magis pt eē fides [d] informis in dānatis, q̄ ſpes, qa dona diuina n̄ ſūt eis futura poſſibilia, ſed ſunt eis abſn̄tia. G

P. 604.

AD III dicendū, ꝙ defectus ſpei i dānatis nō variat demeritū, ſicut nec euacuatio ſpei i beatis auget meritū, ſed utrūq; cōtigit pp mutationē ſtat⁹

ARTICVLVS IIII.

Vtrum ſpes viatorum habeat certitudinem.

Porrecta per totum. D Bon. 3 ſ. d. 26. q. 5 art. 2. Dur. l. 3. d. 26. q. 3. Nic. de Nyſe. Trac. 5. par. 3. por. 3. de ſpe. q. 2

83 AD QVARTVM ſic pcedit. Vr̄ ꝙ ſpes uiatorū nō

Veri. q. 4. ar. 2. ad 4. hēat certitudinē. Spes. n. eſt in uolūtate ſicut in ſubiecto: ſed [h] certitudo nō ptinet ad volūtatē, ſed ad intellectū. ergo ſpes non hēt certitudinem.

¶ 2 Præt. Spes ex grā & meritis [h] prouenit, ut ſupra * dictū eſt: ſed in hac uita ſcire p certitudinē n̄ poſſumus, ꝙ gratiam habeamus, ut ſupra dictū † eſt. ergo ſpes uiatorum non habet certitudinem. H

* q. 17. artic. 1. † 1. 2. q. 112. ar. 5.

¶ 3 Præt. Certitudo eē nō pt đ eo, qđ pt [h] đficere: ſed multi viatores hn̄tes ſpē, đficiūt a cōſecutiōe beatitudinis. ergo ſpes uiatorū n̄ hēt certitudinē.

Li. 3. ſen. diſtin. 26. Para. A. SED CONTRA eſt, ꝙ ſpes ē certa expectatio futuræ beatitudinis, ſicut Magr̄ dīt 26. di. 3. ſniarū, ꝙ pt accipi ex hoc qđ dr̄ 2. ad Timo. 1. Scio cui credidi, & certus ſum, qa potēs eſt depoſitū meū ſeruare.

RESP. Dicēdū, ꝙ certitudo iuenit̄ ī aliquo dupliciter, ſ. eſſentialr̄, & participatiue. Eſſentialr̄ qdē iuenit̄ i vi cognoſcitiua: pticipatiue āt i oī eo, qđ a ui cognoſcitiua mouet̄ ifallibilr̄ ad finē ſuū, ſm quē modū dr̄, ꝙ nā certitudinalr̄ operat̄ tanq̄ mota ab itellu diuino certitudinalr̄ mouēte vnūqdq; ad ſuū finē. Et p hūc ēt modū uirtutes morales certi⁹ arte dn̄r operari, īquātū p modū naturæ mouent̄ a rōe ad ſuos act⁹. Et ſic ēt [m] ſpes certitudinalr̄ tēdit ī ſuū finē, quaſi pticipās certitudinē a fide, q̄ ē in vi cognoſcitiua. [o] Vn̄ patet rn̄ſio ad primum. I

Conclu. m

AD II dicēdū, ꝙ ſpes n̄ īnitit̄ principalr̄ gr̄æ iā habitæ, ſed diuinæ oīpotētiæ, & miſericordiæ, & p quā ēt q gr̄am nō hēt, eā cōſeq pōt, ut ſic ad vitā æternā perueniat. De omnipotentia aūt Dei & miſericordia eius certus eſt qcunq; fidem habet. K

AD III dicēdū, ꝙ hoc, ꝙ aliq habentes ſpē, deficiāt a cōſecutione beatitudinis, cōtingit ex defectu liberi arbitrij ponentis obſtaculū peccati, nō aūt ex đfectu diuinę potētię, vł miſericordię, cui ſpes innitit̄. Vn̄ hoc nō pīudicat certitudini ſpei.

SVPER QV. XIX. ARTIC. I.

Ban. eodem art.

IN ar. 1. q. 19. aduerte, ꝙ ut in primæ partis cōmētarijs dictū eſt, malū culpæ i tātū diſtat a malo pœnæ, ꝙ malū culpæ opponit̄ bono diuino ī ſeipſo, obiectiue tn̄, ſicut charitas tēdit ī bonū diuinū in ſeipſo: malū vero pœnæ opponit̄ bono creato. Et ppea i līa dr̄, ꝙ malū culpę priuat ordinē ad finē ultimū. Et qa ſolus ultim⁹ finis eſt finis ſimpliciter, ideſt, & totaliter, & abſque determinatione: reliq uō, q; fines ſūt fines i hoc, vel in illo ordine reſpectu hu⁹, uel illius: iō in līa dr̄, ꝙ cū bonū & malū dicant̄ ſecundū ordinē finalē, ſolū malū culpæ eſt malum ſimpliciter: malum aūt pœnæ, eſt malum iſtius.

QVAETIO XIX.

De dono timoris, in duodecim articulos diuiſa.

DEINDE conſiderandū eſt de dono timoris. ET CIRCA hoc q̄runt̄ duodecim

¶ Primo, Vtrū De⁹ dēat timeri.

¶ Secūdo, De diuiſione timoris in timorē filialē, initialem, ſeruilem, & mundanum.

¶ Tertio, Vtrum timor mundanus ſemper ſit malus.

¶ Quarto, Vtrum timor ſeruilis ſit bonus.

¶ Quinto, Vtrum ſit idē in ſubſtantia cum filiali.

¶ Sexto, Vtrū aduenientе charitate excludat̄ timor ſeruilis.

¶ Septimo, Vtrum timor ſit initium ſapientiæ.

¶ Octauo, Vtrum timor initialis ſit idem in ſubſtātia cum timore filiali.

¶ Nono, Vtrum timor ſit donū Spiritusſancti.

¶ Decimo, Vtrum creſcat creſcente charitate.

¶ Vndecimo, Vtrum maneat in patria.

¶ Duodecimo, Quid reſpondeat ei in beatitudinibus & fructibus.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum Deus poſſit timeri.

Porrecta per totum.

94 AD PRIMVM ſic pcedit. Vr̄ ꝙ De⁹ timeri nō poſſit. Obiectū. n. timoris eſt [h] malū futurū, ut ſupra * habitū eſt: ſed De⁹ eſt expers oīs mali, cum ſit ipſa bonitas. ergo Deus timeri non poteſt.

* 33. q. 22. ar. 1. cor. Et 3. d. 34. q. 2. art. 2. q. 1. ad ſecundum. * 1. 2. q. 64. ar. 1. & q. 42. art. 1. & 3. † Li. 2 Retho. ca. 5. tem. 6.

¶ 2 Præt. Timor ſpei opponitur: ſed ſpem habemus de Deo. ergo non poſſumus & [l] ſimul eum timere.

¶ 3 Præt. Sicut † Philoſ. dicit in 2. Reth. illa timemus, [h] de quibus nobis mala proueniunt: ſed mala non proueniūt nobis a Deo, ſed ex nobiſipſis, ſm illud Oſeæ 13. Perditio tua ex te Iſrael, ex me auxilium tuum. ergo Deus timeri non debet. I

SED CONTRA eſt, qđ dr̄ Ier. 10. Quis n̄ timebit te rex gētiū? Et Mala. 1. Si ego Dn̄s, ubi timor meus?

RESP. Dicendū, ꝙ ſicut ſpes habet duplex obiectū, quorū unū eſt ipſum bonū futurū, cuius adeptionē qs expectat: aliud aūt eſt auxiliū alicui⁹ p quē expectat ſe adipiſci qđ ſperat: ita ēt & timor duplex obiectū habere pōt, quorū unū eſt ipſum malum, quod hō refugit: aliud aūt eſt illud, a quo malū pueníre pōt. [m] Primo ergo mō Deus, qui eſt ipſa bonitas, obiectū timoris eſſe nō pōt: [n] ſed ſecūdo mō pōt eſſe obiectū timoris, inquantū ſ. ab ipſo, vel p cōparationē ad ipſum nobis pōt aliqđ malū imminere. Ab ipſo quidē pōt nobis imminere malū pęnæ, qđ non eſt ſimplr̄ malū, ſed ſm qd, bonū aūt ſimplr̄. Cū. n. bonū dicatur in ordine ad finem, malum aūt importet huius ordinis priuationē, illud eſt malum ſimplr̄, qđ excludit ordinē a fine ultimo, quod eſt malū culpæ. Malum aūt pęnæ eſt quidem malum, inquantū priuat aliqđ particulare bonū: eſt tn̄ bonū ſimpliciter inquantum depēdet ab ordine finis ultimi. Per cōparationē āt ad Deū pt nobis malū pęnæ puenir̄, ſi ab eo ſeparemur. Et [p] p hūc modū Deus pōt, & dēt timeri. [q]

Conclu. m

Conclu. p

AD PRIMVM ergo dicendū, ꝙ rō illa procedit,

ſecundum

ſecundum, ꝙ malum quod hō refugit, eſt timoris obiectum.

Ad secvndvm dicendū, ꝙ in Deo eſt conſiderare, & ēt ſm ꝗ peccantes punit, & miam ſm quam nos liberat. Secundū ergo conſiderationem ipſius iuſtitiæ inſurgit in nobis timor: ſecundum autem conſiderationē ipſius miſericordiæ inſurgit in nobis ſpes. Et ita ſecundum diuerſas rationes, Deus eſt obiectum ſpei, & timoris.

Ad tertivm dicēdū, ꝙ malum culpæ non eſt a Deo ſicut ab actore, ſed eſt a nobiſipſis, inquantum a Deo recedim⁹: malum autem pœnæ eſt quidem à Deo actore, inquantum habet rōnem boni, prout.ſ.eſt iuſtum, ſm ꝙ iuſte nobis pœna infligit. Licet hoc primordialiter ex merito noſtri peccati contingat, C ſm quem modum dicitur Sapi. 1. Quòd Deus mortem non fecit, ſed impij manibus, & uerbis accerſierunt illam.

Articvlvs II.

Vtrum timor conuenienter diuidatur in filialem, initialem, ſeruilem, & mundanum.

Ad secvndvm ſic proceditur. Vr ꝙ inconuenienter diuidat timor in filialem, initialem, ſeruilē, & mūdanū.* Dam.n.i 2. li. ponit ſex ſpēs [b] timoris.ſ.ſegnitiē, erubeſcētiā & alia, de quib. ſ.† dictū eſt, ꝗ in hac diuiſione nō tangunt. ergo vr quòd hæc diuiſio timoris ſit inconueniēs.

¶ 2 Præt. Quilibet horum timorum, uel eſt bonus, vel mal⁹: ſed aliquis eſt timor, ſ. naturalis, q [b] neque bonus eſt moraliter, cū ſit in dæmonibus, ſecundùm illud Iacob. 2. Dæmones credunt, & contremiſcunt, [b] neque etiā malus, cum ſit in Chriſto, ſecundum illud Marc. 14. Cœpit Ieſus pauere & tædere. ergo timor inſufficienter diuiditur ſecundum prædicta.

¶ 3 Præt. Alia eſt habitudo filij ad patrem, & uxoris ad uirum, & ſerui ad dñm: ſed timor filialis, q eſt filij in cōparatione ad patrē, diſtinguit à timore ſeruili, q eſt ſerui ꝑ cōparationē ad dñm [b]. ergo etiam timor caſtus, qui vr eſſe uxoris per comparationē ad uirum, debet diſtingui ab omnibus iſtis timoribus.

B ¶ 4 Præt. Sicut timor ſeruilis timet pœnā, [b] ita timor initialis, & mūdan⁹. nō ergo debuerunt ab iuicē diſtingui iſti timores.

¶ 5 Præt. Sicut cōcupiſcētia eſt boni, ita ēt timor eſt mali: ſed alia eſt concupiſcētia oculorū, qua qs cōcupiſcit bona mūdi, alia eſt cōcupiſcētia carnis, qua quis concupiſcit delectationē propriā. [b] ergo ēt ali⁹ eſt timor mundanus, quo quis timet amittere bona exteriora, & alius eſt timor humanus, quo quis timet propriæ perſonæ detrimētum.

Sed contra eſt authoritas * Magiſtri 3 4. di. 3. li. ſententiarū.

Respon. Dicendū, ꝙ de timore nūc agim⁹, ſm ꝙ ꝑ ipſum aliquo mō ad Deū cōuertimur, vr ab eo auertimur. Cū.n. obiectū timoris ſit malū, [m] qñque hō ꝑꝑ mala, ꝗ timet, à Deo recedit: & iſte dr timor humanus, uel mūdanus. [n] D Qñq; autem homo ꝑꝑ mala, quæ timet ad Deum conuertit, & inhæret: quod quidem malū eſt duplex.ſ. malū pœnæ, & malū culpæ. [p] Si ergo aliquis cōuertat ad Deū, & ei inhæreat ꝑꝑ timorem pœnæ, erit timor ſeruilis. Si autem ꝑꝑ timorem culpæ, erit timor filialis. [q] Nā filiorū eſt timere offenſā patris. [r] Si aūt ꝑꝑ utrūq;, eſt timor initialis, [s] q eſt medi⁹ inter utrūq; E timorē. Verū aūt malum culpę poſſit timeri, ſ. * dictum eſt, cum de paſſione timoris ageretur.

Ad primvm ergo dicēdū, ꝙ Dam. diuidit timorē, ſm qđ eſt paſſio aiæ. Hęc autem diuiſio

SVPER QVÆST. XIX. ART. II.

Bannes eodem articulo.

In art. 2. eiuſdē q̄nis dubiū occurrit ex Durando in 34. diſt. 3. ſnīa. ū, qōne quarta: Pro quāto hic di. ꝙ ſi aliqs cōuertat ad Deū ꝑꝑ timorē culpæ, erit timor filialis. Nā filiorū eſt timere offenſam patris. arguit ſiqdē Durandus, ꝙ hæc opinio in hoc deficere vr, ꝙ ponit immediatum obiectū timoris malū culpæ. Hoc .n. ꝑpoſito falſū eſt: quia timor diuiditur hic. prout ꝑ ipſum cōuertimur ad Deū, vel auertimur ab eo, fugiēdo, uel cōmittēdo pctm: ac ꝑ hoc cōmittere uel fugere pctm, nō eſt act⁹ elicitus timoris, ſed imperatus ab eo. Et cōſiter pctm ñ ē immediatū obiectū actus eliciti a timore.

¶ Ad hoc bñ dr, ꝙ rō hæc nō ualet: qa à ꝑpetratione, uel fuga pctī in actu executionis, arguit ad peccare, vel nō peccare, vt ſūt in eſſe obiectiuo. Ordo ſiqdē eſt iſte, ꝙ timori occurrit obiectiuē peccare in patrē & tunc reſpectu act⁹ eliciti ab habitu timoris qui actus eſt timere, ꝑpriū obiectū, eſt peccare in patrē, ꝙ eſt malū culpæ. Et ex hoc timēs fili⁹, imperat fugam offenſæ, ideſt, nō peccare, & tūc nō peccare eſt act⁹ imperatus, non elicitus à timore. Et tñ arguens ex hoc; ꝙ ad timorē ſpectat, ille actus imperat⁹, cōcludit, & male reſpectu actus eliciti, ꝙ nō ſit obiectū immediatū malū culpę. Ad argūm autē ſuum formaliter diſtinguēdū eſt in prima illatione, ꝙ fugere pctm, dupliciter contingit. In executione, & in appetitu. Primo mō tñ cōcedit prima illatio: ſed ſecunda illatio ſimpliciter eſt falſa, vt patet ex dictis.

Porrecta per totum.

95

3.d.34.q. 2. Et ver. q.2. arti. 10. ad 13. Et Ro.8. lect.3.

* Damaſ. li. 2. orth. fidei. ca. 15.

† 1.2. qu. 42. ar. 4.

¶ In eodē 2. art. eiuſdē q̄nis in rñſione ad quintū dubiū occurrit, An pctm cōmiſſū ex timore amittendi bona mūdana, differt ſpē à pctō cōmiſſo ex timore amittēdi bonū corporis. V.g. an negans fidem ne conſiſcentur bona ſua, differat ſpecie à negāte Chriſtū, ne tormenta patiatur. Et ſimile eſt de muliere, q permittat ſe opprimi ꝑꝑ hūc, uel illum timorem. Et eſt rō dubij, qa author hoc dicit mundanus timor, qa ex parte auerſionis diſtinguitur contra alios tres timores, pro vnico computetur: pctā tñ diſtinguuntur ſpē, ſcdm diuerſitatem bonum obiectorum, A ad ꝗ conuertuntur. Superius āt. ſ. in præcedendi libro, dictum eſt, ꝙ pctā hmōi ex iſtis timoribus, & amoribus alleuiant potius ꝗ grauentur, nec trahuntur ad aliquam mali mortalis ſpēm. Dictum ſiquidē eſt, ꝙ mulier neceſſitate victus adulterio conſentiens, nō incurrit duas deformitates auaritiæ, & luxuriæ ſed talis luxuriæ tñ q alleuiat ex illa cā.

¶ Ad hoc di. ꝙ tendere inordinate in hęc obiecta ſ. bonum carnis & bonum mūdi, cōtingit vno modo ſcdm ſe, vt contingit in his, qui ſunt auari vel ambitioſi, qui ad bona mundi, & luxurioſi, vel ebrij quo ad bona carnis: alio mō ſolam comparatione ad aliud bonū maius quod debet eis anteponi, ut contingit in his qui contenti quidē ſunt ſuis rebus & honoribus, naturali ſanitate, & licitis delectationibus: ſed ſuperueniēti occurſu quo oportet vel aliquid horum amittere, uel amicitiam Ieſu Chriſti malunt hæc conſeruare ꝗ Chriſti amicitiam, & ſic adulterio, uel infidelitate conſentiunt. Inter hos ſiquidem modos tāta eſt dñia, ꝙ in primo inuenitur pctm diuerſificatū ex horum obiectorum diuerſitate: in ſecūdo autem non. Et rō eſt: quia in primo obiectū illud materia diſſonās iō reſpectu actus tendētis in illud abſolute, in ſcdo āt non. Et ꝑpterea ſiquis negat fidē, uel adulterat ꝑꝑ talē timorē q ex auaritia conſurgat, vitiū vitio accumulat, & pctm cōmittit duas deformitates hñs. Si qs āt negat fidē, adulteratur ꝑꝑ talē timorē qui nō ex auaritia ſed amore cōſurgit, alias non malo rerū nō accumulat vitiū vitio, ſed ex ipſo adulterio, uel infidelitate fit malus tam timor ꝗ amor rerū, nō alia malitia, ꝗ illius infidelitatis vel adulterij: ac ꝑ hoc nō incurrit pctm duarum deformitatum ſed aliqualiter excuſatur eius negatio, uel fornicatio ex iuſto amore proueniens. Sicut vniuerſaliter ordinās mediū malū ad finē bonū vel non malum, puta, virtutem, ſanitatem, & huiuſmodi, vnicam deformitatem incurrit & aliqualiter excuſatur, quāuis totus appetitus, & actus ſit malus moraliter. Et ſic intelligendo dicta hæc, & in conſequenti articulo, & alibi omnia conſonant.

* Li. 3. ſen. di. 34. paragrap. D.

Concl.

Concl.

Concl.

1.2. q. 42. art. 3.

*In corp. artic. timoris attēdit in ordine ad Deū, vt * dictum eſt. F

Ad secvndvm dicēdū, ꝙ bonū morale pcipuè cōſiſtit in cōuerſione ad Deū: malū aūt morale in auerſione à Deo: & iō oēs prædicti timores morales vel important malum morale, vel bonū: ſed timor naturalis præſupponitur bono & malo morali, & ideò non connumeratur inter iſtos timores.

Ad tertivm dicēdū, ꝙ habitudo ſerui ad dñm eſt p ptāte dñi ſeruū ſibi ſubijciētis: ſed habitudo filij ad patrē, vel uxoris ad uirū, eſt ecōuerſo p affectū filij ſe ſubdētis patri, vel uxoris ſe cōiūgentis viro unione amoris. Vñ timor filialis, & caſt⁹ ad idē ptinēt: qa p charitatis amorē Deus pr̄ nr̄ efficit, ſm illud Ro. 8. Accepiſtis ſpm̄ adoptionis filiorū, in quo clamam⁹ Abba, pr̄. Et ſm eandē charitatem dr̄ ēt ſponſus noſter, ſm illud 2. ad Cor. 11. Deſpondi uos vni uiro virginem caſtam exhibere Chriſto. Timor autem ſeruilis ad aliud pertinet, quia charitatem in ſui ratione non includit. G

Ad IIII. dicēdū, ꝙ pdicti tres timores reſpiciūt pœnā, ſed diuerſimodè. Na timor mundanus, ſiue human⁹ reſpicit pęnā à Deo auertētē, q̄ qñq; inimici Dei infligunt, vel cōminantur: ſed timor ſeruilis, & initialis reſpiciunt pœnā, per quā hoīes attrahuntur ad Deum diuinitus inflictam, vel cōminatam, quam quidem pœnam principaliter timor ſeruilis reſpicit: timor autem initialis ſecundariò. H

Ad v. dicēdū, ꝙ eadē rōne hō à Deo auertit̄ pp timorē amittēdi bona mūdana, & pp timorē amittēdi incolumitatē pprij corporis, qa bona exteriora ad corp⁹ ptinēt. Et iō uterq; timor hic p eodē cōputat̄: quis mala, q̄ timent̄, ſint diuerſa, ſicut & bona, q̄ cōcupiſcunt̄. Ex qua quidē diuerſitate prouenit diuerſitas pctōrum ſecundum ſpēm, quibus tamen omnibus cōmune eſt à Deo abducere.

Articvlvs III.

Vtrum timor mundanus ſit ſemper malus.

Bannes eodem articulo.

*Porrecta per totum. 96 3 d. 34. q. 2. ar. 1. q. 3. cor. Et Rom. 8. lectu. 3.

Ad tertivm ſic pcedit̄. Vr̄ ꝙ timor mūdan⁹ nō ſp ſit mal⁹. Ad timorē.n. humanū ptinere vr̄, ꝙ [h] hoīes reueremur: ſed qdā uituperant̄ de hoc ꝙ hoīes nō reuerent̄, ut patet Lu. 18. de illo iudice iniquo, q nec Deū timebat, nec hoīes reuerebat̄. ergo vr̄ ꝙ timor mundanus non ſemper ſit malus.

¶2 Prę. Ad timorē [h] mundanū vr̄ ptinere pęnę, q̄ p ptātes ſęculares infligunt̄: ſed p hmōi pœnas p uocamur ad bn̄ agendū, ſm illud Rom. 13. Vis non timere ptātem? bonum fac, & habebis laudem ex illa. ergo timor mundanus non ſemper eſt malus. K

¶3 Prę. Illud ꝙ ineſt nobis naturaliter, non vr̄ eſſe malū, eo ꝙ naturalia ſunt nobis a Deo: ſed naturale eſt hoī, ut timeat prorij corporis detrimentū, & amiſſionē bonorū tpaliū, qb. pñs uita ſuſtētat̄. ergo vr̄, ꝙ [h] timor mundanus non ſit ſemper malus.

Sed contra eſt, quod Dñs dicit Matt. 10. Nolite timere eos, qui corpus occidūt, ubi timor mūdanus prohibetur: nihil autem diuinitus prohibet̄ niſi malum. ergo timor mundanus eſt malus.

*1. 2. q. 1. ar. 3. & ſupra q. 18. art. 2. Respon. Dicendū, ꝙ ſicut ex ſ. * dictis patet, actus morales, & habitus, ex obiectis nomē, & ſpeciem hūt. Propriū aūt obiectū appetitiui mot⁹ eſt bonū finale, & iō à pprio fine oīs mot⁹ appetitiu⁹ & ſpecificat̄, & noīat̄. Si quis.n. cupiditatē noīaret amorē laboris, qa pp cupiditatē hoīes laborant, nō rectè noīaret. Nō.n. cupidi laborē q̄runt ſicut finē, ſed ſicut id, quod eſt ad finē: ſicut finē aūt q̄rūt diuitias. Vñ cupiditas rectè noīat̄ deſideriū, vel amor diuitiarū, quod ē malū. Et per hunc modum amor mūdan⁹ p̄priè dr̄, quo aliqs mūdo innitit̄ tāquàm fini, & ſic amor mūdanus ſp eſt mal⁹. Timor aūt ex amore naſcit̄: illud.n. timet hō amittere, ꝙ amat, ut patet per * Aug. in li 83. q. Et iō timor mūdan⁹ ē, q pcedit ab amore mūdano, tāq̄ à mala radice. Et pp hoc [m] ipſe timor mūdan⁹ ſp eſt malus. [m] *Li. 83. q. q. 33. to. 4. Conclu. m

Ad primvm ergo dicēdū, ꝙ aliqs pōt reuereri hoīes dupl̄r. Vno mō, inq̄tū eſt in eis aliqđ diuinū puta, bonū grē, vel virtutis, uel ſaltē nālis Dei imaginis: & hoc mō uituperant̄, q hoīes nō reuerent̄. Alio mō, pōt aliqs hoīes reuereri inq̄tū Deo contrariant̄: & ſic laudant̄, q hoīes nō reuerent̄, ſm illud Eccleſi. 48. de Elia, uel de Eliſæo. In diebus ſuis non pertimuit principem.

Ad II. dicēdū, ꝙ ptātes ſæculares, qñ inferunt pœnas ad retrahēdum à peccato, in hoc ſunt Dei miniſtri, ſm illud Rom. 13. Miniſter.n. Dei eſt, vindex in iram ei, qui malū agit. Et ſm hoc timere poteſtatem ſæcularem non pertinet ad timorē mundanum, ſed ad timorem ſeruilem, vel initialem.

Ad tertivm Dicendū, ꝙ hoc eſt naturale, ꝙ hō refugiat pprij corporis detrimētū, & dāna tpaliū rerū: ſed ꝙ hō pp iſta recedat a iuſtitia, eſt contra rōnē naturalē. Vñ Phūs dicit i 3. * Ethi. Quòd quædā ſunt, ſ. pctōrum opera, ad quæ nullo timore aliqs dēt cogi: quia peius eſt hmōi peccata cōmittere, quàm pœnas quaſcunque pati. *Li. 3 Ethic. c. 1. ante medi. tom. 5.

Articvlvs IIII.

Vtrum timor ſeruilis ſit bonus.

I D. Bon. 3. ſ. d. 34. q. 2. ar. 1. Palud. 3. d. 34 q. 3. Bannes eod. art.

Porrecta per totum. 97 3. d. 34. q. 2. artic. 2. q. 1. cor. & q. 2. Et Roma. 8. lec. 3.

Ad qvartvm ſic pcedit̄. Vr̄ ꝙ timor ſeruilis nō ſit bon⁹: Quia, cui⁹ us⁹ ē mal⁹, ipſū quoq; malū ē: ſed vs⁹ timoris [h] ſeruilis ē mal⁹, qa ſicut * gl. dicit Ro. 8. Qui timore aliqđ facit, etſi bonū ſit ꝙ facit, nō tñ bñ facit. ergo timor ſeruilis nō eſt bon⁹. *Eſt Aug. Enchiridij. cap. 121. to. 3.

¶2 Prę. Illud [h] ꝙ ex radice pcti orit̄, non eſt bonū: ſed timor ſeruilis orit̄ ex radice pcti: quia ſuper illud Iob 3. Quare nō in uulua mortuus ſum ? dicit † Greg. Cū ex pctō pñs pœna metuitur, & annexa Dei facies non amat̄, timor ex timore eſt, non ex humilitate. ergo timor ſeruilis eſt malus. †Li. 4. Moral. c. 28. circa pri.

¶3 Prę. Sicut amori charitatis opponit̄ amor mercenarius, ita timori caſto videtur opponi timor [h] ſeruilis: ſed amor mercenarius ſemper eſt malus. ergo & timor ſeruilis.

Sed contra. Nullū malū eſt à Spiritu ſancto: ſed timor ſeruilis eſt a Spū ſctō, quia ſup illud Ro. 8. Non accepiſtis ſpūm ſeruitutis &c. dicit * gloſ. Vnus ſpiritus eſt, qui facit duos timores. ſ. ſeruilē, & caſtum. ergo timor ſeruilis non eſt malus. *Glo. ordinaria, ibidem.

Respon. Dicendū, ꝙ timor ſeruilis ex parte ſeruilitatis hēt, ꝙ ſit malus: ſeruitus.n. libertati opponitur. Vnde cū liber ſit, qui cauſa ſui eſt, ut dr̄ in 1. * Met... ſeruus eſt, qui non cauſa ſui operatur, ſed *Li. 1. Metaph. c. 2. tom. 3.

quaſi

quaſi ab extrinſeco motus. Quicũq; aũt ex amore aliquid quaſi ex ſeipſo operaẽ quia ex propria inclinatione mouet ad operandũ. Et iõ contra rõnẽ ſeruilitatis eſt, ꝙ aliquis ex amore operetur. ſic ergo timor ſeruilis, in quantũ ſeruilis eſt, charitati contrariaẽ. Si ergo ſeruilis eſſet de rõne timoris ſeruilis, oporteret ꝙ timor ſeruilis ſimpliciter eſſet malus. Sicut adulterium ſimpliciter eſt malum quia id, ex quo eſt, contrariaẽ charitati, & ptinet ad adulterij ſpẽm: ſed prædicta ſeruilitas non pertinet ad ſpeciem timoris ſeruilis, ſicut nec informitas ad ſpem fidei informis. Spẽs. n. moralis habitus, uel actus ex obiecto accipiẽ. Obiectũ aũt timoris ſeruilis eſt pœna, cui accidit ꝙ bonũ, cui cõtrariaẽ pœna amet tanq̃ finis ultimus, & per conſequens pœna timeaẽ tanq̃ principale malũ, quod nõ cõtingit in nõ hñte charitatem. Vel ꝙ ordineẽ in Deum ſicut in finem: & per conſequens pœna non timeatur tanq̃ principale malum, quod contingit in hñte charitatem. Non. n. tollit ſpẽs habitus per hoc, ꝙ eius obiectum, vel finis ordinaẽ ad vlteriorem finem. Et ideo[m] timor ſeruilis ẽm ſuam ſubſtãtiam bonus eſt, ſed ſeruilitas eius eſt mala [n]

Concl. m

Ad primvm ergo dicendum, ꝙ verbum illud Aug. intelligendum eſt de eo, qui facit aliquid timore ſeruili, inquantum eſt ſeruilis vt ſcilicet non amet iuſtitiam, ſed ſolum pœnam timeat.

Ad II. dicendum, ꝙ timor ſeruilis ẽm ſuum ſubiectum non oritur ex timore: ſed eius ſeruilitas ex timore naſcitur, inquantum. ſ. homo affectum ſuũ non vult ſubijcere iugo iuſtitiæ per amorem.

Ad III. Dicendũ, ꝙ amor mercenarius dr̃, qui Deũ diligit pp bona tẽporalia, quod ẽm ſe charitati cõtrariaẽ: & iõ amor mercenarius ſemper eſt malus. Sed timor ſeruilis ẽm ſuam ſubſtantiam nõ importat, niſi timorẽ pœnæ, ſiue timeaẽ, vt principale malũ, ſiue non timeaẽ, vt principale malũ.

Articvlvs V.

Vtrum timor ſeruilis ſit idem in ſubſtantia cum timore filiali.

Porrecta per totum.

98
3. d. 34 q. 2 artic. 4. qu. 1. Et Rom. 8. lect. 3.

Bannes eodem art.

Ad qvintvm ſic procedit. Vr̃, ꝙ timor ſeruilis ſit idẽ in ſubſtantia cũ timore filiali.[h] It. n. vr̃ ſe habeẽ timor filialis ad ſeruilẽ, ſicut fides formata ad informẽ, quorũ unum eſt cũ pc̃tõ mortali, aliud vero non: ſed eadem ẽm ſubſtantiam eſt fides formata, & informis. ergo & idem eſt ſecundum ſubſtantiam timor ſeruilis, & filialis.

¶ 2 Præt. Habitus diuerſificantur[h] ẽm obiecta: ſed idẽ eſt obiectũ timoris ſeruilis & filialis, qa vtroque timore timetur Deus. ergo idem eſt ſecũdum ſuam ſubſtantiam timor ſeruilis, & timor filialis.

¶ 3 Præt. Sicut hõ ſperat frui Deo, & ẽt ab eo bñficia obtinere,[h] ita ẽt timet ſeparari a Deo, pœnas ab eo pati: ſed eadẽ eſt ſpes, qua ſperam[9] frui Deo, & qua ſperam[9] bñficia obtinere ab eo, ut dictũ[4] eſt. ergo ẽt idẽ eſt timor filialis, quo timem[9] ſeparationem a Deo, & timor ſeruilis, quo timemus ab eo puniri.

4 q. 17. ar. 2.

*Tract. 9 in Can. Ioa. circa mediũ tomo 9.

Sed contra eſt, quòd Auguſt. ſuper primam Can. Ioan.* dicit, duos eſſe timores, unum ſeruilem, & alium filialem, uel caſtum.

Respon. Dicendũ, ꝙ ,ppriũ obiectũ timoris eſt malũ: & qa actꝰ & habitꝰ diſtinguunẽ ẽm obiecta, vt ex ſ. dictis* patet, neceſſe eſt, ꝙ ẽm diuerſitatẽ malorũ, & timores ſpẽ differãt. Differt aũt ſpẽ malũ pœnæ, quod refugit timor ſeruilis, & malũ culpæ, quod refugit timor filialis, ut ex ſ. dictis* patet. Vñ manifeſtũ eſt, ꝙ[m] timor ſeruilis, & filialis non ſunt idem ẽm ſubſtantiam, ſe differũt ſpecie.[n]

* 1. 2. qu. 54. art. 2.

*Ar. 2. huius quæ.

Concl. m

Ad primvm ergo dicẽdũ, ꝙ fides formata, & informis non differunt ẽm obiectũ. Vtraq;. n. fides & credit Deo, & credit Deum: ſed differunt ſolum ꝑ aliquod extrinſecum, ſ. ẽm præſentiam, & abſentiam charitatis: & ideò non differunt ſecundùm ſubſtantiam. & ideò non eſt ſimilis ratio.

Ad secvndvm dicendum, ꝙ timor ſeruilis, & timor filialis nõ hñt eadẽ habitudinẽ ad Deum. Nam timor ſeruilis reſpicit Deũ, ſicut principium inflictiuũ pœnarũ: timor aũt filialis reſpicit Deũ, nõ ſicut principiũ actiuũ culpæ, ſed potiꝰ ſicut terminũ, à quo refugit ſeparari ꝑ culpa. Et iõ ex hoc obiecto, ꝙ eſt Deꝰ, nõ cõſequiẽ idẽtitatẽ ſpẽi: qa ẽt motꝰ naturales ẽm habitudinẽ ad aliquẽ terminũ, ſpẽ diuerſificanẽ. Non. n. idem eſt motus ſpẽ, q eſt ab albedine, & qui eſt ad albedinem.

Ad tertivm dicẽdũ, ꝙ ſpes reſpicit Deũ, ſicut principium tam reſpectu fruitionis diuinæ, quàm reſpectu cuiuſcunque alterius beneficij. Non aũt eſt ſic de timore: & ideò non eſt ſimilis ratio.

Articvlvs VI.

Vtrum timor ſeruilis remaneat cum charitate.

Ad sextvm ſic ,pcedit. Vr̃ ꝙ timor ſeruilis nõ remaneat cũ charitate. Dicit. n. Aug.* ſup 1. Can. 1. Io. ꝙ cum cœperit charitas habitare, pellitur[h] timor, qui ei præparauit locum.

¶ 2 Præt. Charitas Dei diffundiẽ in cordib. nr̃is per Spũm ſc̃m, q datus eſt nobis, vt dr̃ Rom. 5. Sed vbi Spũs Dñi, ibi[h] libertas, vt dr̃ 2. ad Cor. 3. Cũ ergo libertas excludat ſeruitutem, videẽ quòd timor ſeruilis expellatur charitate adueniente.

¶ 3 Præt. Timor ſeruilis ex amore ſui cãtur, iq̃tũ pœna diminuit ,ppriũ bonũ: ſed amor Dei expellit[h] amorẽ ſui, facit. n. cõtẽnere ſeipſũ, vt patet ꝑ authoritatẽ Au. 14.* de ciu. Dei., ꝙ amor Dei, uſq; ad cõtẽptũ ſui facit ciuitatẽ Dei. ergo vr̃ ꝙ ueniente charitate timor ſeruilis tollaẽ.

Sed contra eſt, ꝙ timor ſeruilis eſt donum Spũſcti, vt ſ. dictũ* eſt: ſed dona Spũſcti non tolluntẽ adueniente charitate, ꝑ q̃ Spũſctũs in nobis habitat. ergo adueniente charitate non tolliẽ timor ſeruilis.

SVPER QV. XIX. ART. VI.

D. Bon. 3. ſ. di. 34. q. 3. art. 1.

Bannes eodem art.

Porr. ita per totum.

99
3 d. 34. q. 2. ar. 3. q. 1. cor. Et ue q. 3 14. ar. 7. ad. 2
*Tract. 9. in Canõ Ioan. iorer principiũ, & mediũ tomo 9.

In art. 6. omiſſio 3. 4. & 5. aduerte, ꝙ timor ſeruilis ſcdm ſubſtãtiam ſic hẽt ꝑ obiecto malũ pœnæ, ut tñ nõ reſpiciat pœnã ſcdm oẽm rõnẽ, ſed ſcdm rõnem priuatiui boni ,pprij, ut hic. Et ppea malũ ſeparationis à Deo in litera attribuiẽ utriq; timori. ſ. filiali, & ſeruili, diuerſa rõne. Nã timori caſto attribuitur ex parte Dei, hoc eſt, in quantũ hõ timet ſe non uiuere Deo: maximè qñ q̃dẽ charitas facit hoĩem amare ſe, ut uiuat Deo. Timori uero ſeruili ex parte boni creati, hoc eſt, inquantũ hõ timet tãto ſuo bono, ſ. eſſe cũ Deo priuari. Procedit. [illegible] ille timor ex amore ſui ut patet. Vñ in [illegible] primo explicaẽ dicendo, ꝙ timor pœnæ [illegible] in charitate ex timore caſto: Secũdũ ãt dicendo in calce corporis, ꝙ poteſt eſſe cum charitate.

*Li. 14. ciuit. in pñ cap. 10. 5.

*Ar. 4. huius quæſt.

RESPON.

Respon. Dicēdū, ꝙ timor ſeruilis ex amore ſui F cāturː quia eſt timor pœnæ, qui eſt determinatiū proprij boni. Vñ. hoc mō timor pęnę pōt ſtare cū charitate, ſicut & amor ſui. Eiuſdem.n. rōnis eſt, ꝙ hō cupiat bonum ſuum, & ꝙ timeat eo priuari. Amor āt ſui tripliciter ſe pōt hēre ad charitatem. Vno.n. modo contrariatur charitatē ſm ꝙ aliquis in amore ꝓprij boni finē cōſtituit. Alio uero mō in charitate includiť, ſm ꝙ hō ſe ꝑꝑ Deum, & in Deo diligit. Tertio modo à charitate quidē diſtinguitur, ſed charitati non contrariať puta, cū aliqs diligit ſeipſum ſm rōnem proprij boni, ita tñ ꝙ in hoc proprio bono conſtituat finem. Sicut ēt & ad G proximū poteſt eſſe aliqua alia ſpecialis dilectio præter dilectionē charitatis, q̄ fundať in Deo, dū proximus diligitur rōne commoditatis, conſanguinitatis, uel alicuius alterius cōdōnis humanæ, q̄ tñ referibilis ſit ad charitatem. Sic ergo &[m] timor pœnæ includiť uno mō in charitate.[n] Nā ſeparari à Deo eſt q̄dā pœna, quam charitas maximè refugitːunde hoc ꝑtinet ad timorē caſtū.[p] Alio aūt mō cōtrariať charitati[q], ſm quod aliquis refugit pœnam contrariā bono ſuo naturali, ſicut prīcipale malū cōtrariū bono, quod diligiť ut finisː& ſic timor pęnæ nō eſt cū charitate. Alio mō timor H pœnæ diſtinguitur quidē ſm ſubſtantiā à timore caſtoːq.a.ſ. hō timet malū pœnale rōne ſeparationis à Deo, ſed inquantum eſt nociuū proprij boniːnec tñ in illo bono cōſtituiť eius finis. vñ nec illud malū formidať tanq̄ principale malū. Et talis timor pęnæ pōt eſſe cum charitateː ſed iſte timor pœnæ nō dř eſſe ſeruilis, niſi qñ pęna formidatur ſicut principale malū, ut ex dictis* patet. Et ideo[s] timor, inquantum ſeruilis, nō manet cū charitateː ſed ſubſtantia timoris ſeruilis cū charitate manere pōt,[t] ſicut amor ſerui manere pōt cū charitate.

Concl. m

Concl. p

*Ar.2.huius q. ad 4. arg. & ar.4.

Conclu. s

Ad primvm ergo dicendū, quòd Auguſt. ibi lo I quitur de timore, inquantum ſeruilis eſt. Et ſic procedunt aliæ duæ rationes.

mus, ꝙ principium artis ædificatiuæ eſt fundamentum, quia ibi incipit ædificator operari. Cū autē ſapīa ſit cognitio diuinorum, ut infra* dicetur, aliter conſiderať à nobis, & aliter à Phiľis. Quia.n. uita nřa ad diuinam fruitionem ordinať, & dirigitur ſm quandam participationem diuinæ naturæ, q̄ ē per gratiam, ſapientia ſm nos, non ſolū conſideratur, ut eſt cognoſcitiua Dei, ſicut apud Philoſːſed ēt ut eſt directiua humanæ uitæ, q̄ non ſolū dirigitur ſm rōnes humanas, ſed ēt ſm rōnes diuinas, ut patet per Aug. 12.* de Trin. Sic ergo[m] initiū ſapiētię ſm eius eſſentiā, ſunt prima principia ſapiētiæ, q̄ ſunt articuli fidei:[n] & ſm hoc fides dř ſapientiæ initiū. Sed quatū ad effectū, initiū ſapiētiæ eſt, vnde ſapīa incipit operari: &[p] hoc modo timor ē initiū ſapientiæ. Aliter tñ timor ſeruilis, & aliter timor filialis.[q] Timor.n. ſeruilis eſt ſicut principiū extra diſponēs ad ſapīam, īquātū aliqs timore pœnæ diſcedit à pctō, & habilitať ꝑ hoc ad ſapīæ effectū[r] ſm illud Eccl. 1. Timor Dñi expellit pctm̄. Timor aūt caſt[s], uel filialis, eſt initiū ſapīæ ſicut prim[t] ſapīæ effect[u]. Cū.n. ad ſapīam pertineat, ꝙ humana uita reguletur ſm rōnes diuinas, hinc oportet ſumere principium, ut homo Deum reuereať, & ſe ei ſubijciat. Sic enim conſequenter in omnibus ſecundum Deum regulabitur.

*q.45.ar.1.

*Li. 12. de Trin. 14 to.3.

Concl. m

Conclu. p

Ad primvm ergo dicēdū, ꝙ ratio illa oſtendit, quòd timor non eſt principium ſapientiæ, quātum ad eſſentiam ſapientiæ.

Ad secvndvm dicēdū, ꝙ timor Dei comparať ad totam uitam humanam per ſapientiam Dei regulatam, ſicut radix ad arborem. Vnde dicitur Eccle. 1. Radix ſapientiæ eſt timere Dominum. Rami enim illius longæui. Et ideò ſicut radix uirtute dř eſſe tota arbor, ita timor dicitur eſſe ſapientia.

Ad tertivm Dicendū, ꝙ ſicut dictum* eſt, alio modo fides eſt principiū ſapīæ, & alio mō timor. Vnde dř Eccl. 25. Timor Dei initiū dilectionis eſtːinitium autem fidei agglutinandum eſt ei.

*In corp. ar.

Articvlvs VII.

Vtrum timor ſit initium ſapientiæ.

Bannes eodem articulo.

Porrecta per totum.

100

q.45.ar.6.ad 3.

AD septimvm ſic ꝓcediť. Vř ꝙ timor nō ſit initium ſapīæ.[h] Initiū.n. eſt aliquid reiː ſed timor nō eſt aliquid ſapientiæ, quia timor eſt in ui appetitiua, ſapientia autem eſt in ui intellectiua. ergo videtur quòd timor non ſit initium ſapientiæ.

¶ 2 Præ.[h] Nihil eſt principium ſuiipſiusːſed timor Dei ipſe eſt ſapientia, ut dicitur Iob. 28. ergo vide K tur quòd timor Dei non ſit initium ſapientiæ.

¶ 3 Præt. Principio non eſt aliquid[h] priusːſed fides præcedit timorem. ergo uidetur quòd timor non ſit initium ſapientiæ.

Sed contra eſt, quod dicitur in Pſal. 110. Initium ſapientiæ, timor Domini.

Respon. Dicendū, ꝙ initium ſapīæ pōt aliquid dici dupr̃. Vno mō, quia eſt initium ipſius ſapīę, q̄tum ad eius eſſentiam: alio modo, quātū ad eius effectū. Sicut initiū artis ſm eius eſſentiā, ſunt principia, ex quib. procedit arsːinitiū aūt artis ſm eius effectū eſt, unde incipit ars operari. Sicut ſi dica-

Articvlvs VIII.

Vtrum timor initialis differat ſecundum ſubſtantiam à timore filiali.

D. Bon. 3. ſ. diſt. 34. q. 1 art. 2.

Bannes eodem art.

Porrecta per totum.

101

2.d.34.q.1.ar.3.q.7. Et RG. 8.lect.3.

AD octavvm ſic ꝓcediť. Vř ꝙ timor initialis differat ſm ſubſtantiā à timore filiali. Timor.n. filialis ex dilectione cāturː ſed timor[h] initialis ē principiū[h] dilectionis, ſm illud Eccle. 25. Timor Domini initium dilectionis eſt. ergo timor initialis eſt alius à filiali.

¶ 2 Præ.[h] Timor initialis timet pœnā, q̄ ē obiectū ſeruilis timoris, & ſic uř ꝙ timor initialis ſit idē cū ſeruiliːſꝫ timor ſeruilis ē ali⁹ à filiali. ergo ēt timor initialis ē alius ſm ſubſtantiam à filiali.

¶ 3 Præ.[h] Medium differt eadem rōne ab utroq; extremorūːſed timor initialis eſt mediū īter ti-

SVPER Q. XIX. ART. VIII.

IN tit. 8. omiſſio 7. dubiū ex dictādo in 34.d. tertij ſententiarum quæſt. 5. occurrit de identitate timoris initialis, & caſti. Nā & concluſionem & ſtionem, ad ſcdm, & proceſſum authoris non hic ſed in 34.d.3. ſententiarum ad eundē concluſionem reprehendit. Concluſionē quidē, qa obiectū timoris initialis diſtinguitur ab obiecto tam ſeruilis, q̄ caſti timoris: qa eius obiectum eſt utrumq; malū. ſ. gehennæ & culpæ, ſeu ſeparationis à Deo. Contra reſponſionem ad ſecūdam pro

pro quanto ibi dr̃, ꝙ timor initialis timet pęnã pro quanto hẽt aliqd de timore ſeruili adiunctũ, arguit quia impoſſibile eſt duos actus cognoſcẽdi ſimul eſſe in eadẽ potẽtia cognoſcitiua, vt alibi ꝓbatũ ẽ: & ſimiliter duo act⁹ appetendi nõ pñt ſimul eſſe in eadẽ potentia appetitiua. Cõtra proceſſum uero illũ, quia vr̃ repugnãtia, dicere .ſ. ꝙ timor initialis imperet actum pp fugã culpæ & pœnæ, & ꝙ timor initialis non timeat eliciti uè pœnã. Et ꝓbat repugnantia: qa potentia nullũ actũ imperat, niſi mediãte actu elicito. Si ergo imperat pp utrũque hẽt ergo actũ elicitum circa vtrũq;.

*Tract. 9. in Canõ. Io. paulo ante medium, & deinceps, tom. 9.

¶Ad hæc dr̃ ordinate Et ad primũ. ꝙ falſum eſt, ꝙ obiectũ timoris initialis ſit vtrunq: malũ .ſ. culpę & pœnæ, ſed culpæ tñ. Et ſi qñ inuenitur apud doctores hoc, vt ẽt inuenitur apud authorem in art. 2. huius qõnis in corpore articuli, interpretandum eſt iuxta rñſionem ad ſcdm hoc in loco .ſ. ꝙ nõ rõne ſui ſed rõne adiuncti ſibi timoris ſeruilis, actus ſuus reſpicit alterũ malũ .ſ. pœnæ: alterum autem .ſ. culpæ, ratione ſui.

Conclu. m

¶Ad ſcdm dr̃, ꝙ ſicut contingit in intellectu eſſe ſimul plures actus intelligendi in ordine ad unum ita ẽt in appetitu cõtingit ſimul eſſe plures actus appetẽdi. Et ſic eſt in propoſito: quia timor pęnę, & timor culpæ in ordine ad Dei conuerſionem concurrunt.

*Tract. 9. in Canõ. Ioã. inter principiũ & mediũ tom. 9.

¶Ad tertiũ ãt q̃uis nõ ſit cõtra p̃ſentis operis doctrinã, quia tñ illa hic expoſita eſt, rñdetur, ꝙ timorem initialem imperare pp vtrumq; malũ actum aliquẽ, põt dupliciter intelligi. Pri rõne ſui ſolius, & iuxta hunc ſenſum ꝓcedit argumẽtũ, ſed non militat contra authorem. Alio mõ rõne ſui, & adiuncti timoris ſeruilis: & in hoc ſenſu intẽdit hoc author, vt tam hic q̃ ibi in rñſione

morem ſeruilem, & timorem filialem. ergo differt & à filiali, & à ſeruili.

SED CONTRA eſt, ꝙ perfectum & imperfectum nõ diuerſificant ſubſtãtiã rei: ſed timor initialis, & filialis differunt ſm perfectionẽ & imperfectionẽ charitatis, ut patet per Aug.* 1. Can. Ioan. ergo timor initialis non differt ſecundum ſubſtãtiam à filiali.

RESPON. Dicendũ, ꝙ timor initialis dr̃ ex eo, ꝙ eſt initium ſed cum & timor ſeruilis, & timor filialis ſint aliquo mõ initiũ ſapientię, uterq; põt aliquo mõ initialis dici. Sed ſic non accipitur initialis, ſm quod diſtinguitur à timore ſeruili, & filiali ſed accipitur ſm quod cõpetit ſtatui incipientium, in quibus inchoatur quidã timor ꝑ inchoationem charitatis. Nõ tñ ineſt eis timor filialis ꝑfecte quia nõdum ꝑuenerunt à ꝑfectionem charitatis iõ timor initialis hoc modo ſe hẽt ad filialẽ ſicut charitas imperfecta ad perfectam. Charitas ãt perfecta, & imperfecta non differunt ſm eſſentiã ſed ſolum ſm ſtatum. Et ideo dicẽdum eſt ꝙ ẽtiam timor initialis prout hic ſumitur, non differt ſm eſſentiam à timore filiali.*

AD PRIMVM ergo dicendũ, ꝙ timor, qui eſt initiũ dilectioni, eſt timor ſeruilis, qui introducit charitatem, ſicut ſeta introducit linũ, vt Aug.* dicit. Vel ſi hoc referatur ad timorẽ initialem dr̃ eſſe dilectionis initiũ non abſolute, ſed quantum ad ſtatum charitatis perfectæ.

AD SECVNDVM dicẽdum, ꝙ timor initialis non timet pœnã ſicut proprium obiectũ ſed inquantũ hẽt aliqd de timore ſeruili adiunctum, qui ſm ſubſtantiam manet quidem cum charitate, ſeruilitate remota: ſed actus eius manet quidẽ cũ charitate imperfecta in eo qui nõ ſolum mouetur ad bene agendũ ex amore iuſtitiæ, ſed ẽt ex timore pęnæ. Sed iſte actus ceſſat in eo qui hẽt charitatem perfectam, q̃ foras mittit timorem habẽtẽ pœnam, ut dicitur 1. Ioan. 4.

AD TERTIVM dicendum, ꝙ timor initialis eſt medium inter

A timorẽ ſeruilẽ, & filialẽ, non ſicut iter ea, q̃ ſunt uni⁹ gñis, ſed ſicut imperfectũ eſt mediũ inter ens perfectũ, & non ens, vt dicitur in 2.* Metaph. Quod tamen eſt idem ſecundùm ſubſtãtiam cum ente perfecto: differt autem totaliter à non ente.

*Li. 2. Meta. text. 7. tom. 3.

ARTICVLVS IX.

Vtrũ timor ſit donum Spiritusſancti.

AD NONVM ſic proceditur. Videtur, ꝙ timor nõ ſit donum Spiritusſancti. Nullũ.n. donum Spiritusſancti opponitur uirtuti, quæ etiam eſt à Spiritu ſancto, alioquin Spiritusſanctus eſſet ſibi contrarius: ſed [b] timor opponitur ſpei, quæ eſt virtus. ergo timor non eſt donum Spiritusſancti.

Porrecta per totum.
102
3. d. 34. q. 2. ar. 1. q. 3. & ar. 2. q. 1. Et Ro. 8. lect. 3.

¶2 Præt. Virtutis theologicę ꝓprium eſt, ꝙ Deum habeat [b] ꝓ obiecto: ſed timor habet Deum pro obiecto, inquantum Deus timetur. ergo timor non eſt donum, ſed uirtus theologica.

¶3 Pręt. Timor ex amore conſequitur: ſed amor ponitur quædam uirtus theologica. [b] ergo etiam timor eſt uirtus theologica, quaſi ad idem pertinens.

¶4 Pręt. Greg.* dicit 2. Moraliũ, ꝙ timor datur contra [b] ſuperbiam: ſed ſuperbiæ opponitur uirt⁹ humilitatis. ergo ẽt timor ſub uirtute comprehenditur.

*Li. 2. Mora. ca. 36. parũ ante med.

¶5 Præt. Dona ſunt ꝑfectiora [b] virtutibus. dantur.n. in adiutoriũ virtutũ, ut Gre.* dicit 2. Moraliũ: ſed ſpes eſt ꝑfectior timore, qa ſpes reſpicit bonũ, timor malũ. cũ ergo ſpes ſit uirt⁹, non dẽt dici, ꝙ timor ſit donum.

Li. 2. Mor. cap. 36.

SED CONTRA eſt, ꝙ Iſa. 11. Timor Dñi enumeratur inter ſeptem dona Spiritusſancti.

RESPON. Dicendũ, ꝙ multiplex eſt timor, ut ſupra * dictũ eſt. Timor aũt humanus, ut dicit Aug. in li. † de Gratia & lib. arb. non eſt donum Dei, hoc.n. timore Petrus negauit Chriſtũ ſed ille timor, de quo dictũ † eſt. Illum timete, qui poteſt animã & corpus mittere in gehennã. Similiter etiam timor ſeruilis nõ eſt numerandus inter ſeptẽ dona Spũſſancti: licẽt ſit à Spiritu ſancto: quia ut Aug. dicit in lib.* de Natura & gratia, põt habere annexã uolũtatẽ peccãdi.

*Ar. 2. huius quæſt. tc. 18. declinando ad finem tom. 7.
† Matth. 10.
*Cap. 57. ante me. tom. 7.

ad primum explicite declarauit. Et iuxta hunc ſenſum nihil ualet argumentũ: qm̃ timor initialis imperans eſt non ſolus unus timor ſed complectitur vtrũq; .ſ. initialẽ ut principalẽ, & ſeruilẽ ut miniſtrũ ſeu adiuuãtẽ.

¶In eodẽ art. 8. in rñſione ad ſcdm aduerte, ꝙ timor ſeruilis ſcdm ſuam ſubſtantiã hẽt multos actus, & quantum ad propoſitum ſpectat duo .ſ. timere pœnã oppoſitum proprio bono timentis abſolute, & timere pœnã eandẽ ut rõnem operandi. Facit, uerbi grã, qñq; timor nos timere pęnam gehennæ abſolute qñq; ãt facit nos ſic timere pęnã gehẽnæ, ut ex illo timore moueamur ad bene agendum, ut illam .ſ. gehennã euadamus. Iſte ſcdus actus eſt q adiungitur timori initiali, & charitati imperfectę: ita ꝙ timor initialis imperat talẽ actum, & vtitur illo in ordine ad finem ſuũ ſcdm̃ qui eſt ſubijci Deo: ſed adueniẽte charitate perfecta ceſſet iſte actus, qm̃ perfecti in charitate nõ mouentur ad operãdum ex timore ꝓprij mali, cum propriũ bonũ pro nihilo habeant. ſed ex amore Dei, & timore ex parte Dei. Primus uero actus cũ ꝑfecta charitate, vix tñ ſtare põt, quãuis minimus, eo ꝙ creſcente charitate minuitur, ut in artic. 10. huius quæſtionis dicitur.

SVER QV. XIX. ART. IX.

Bannes eodem art.

IN art. 9. eiuſdẽ q̃ſt. duò notãda occurrũt. Primo ut ad hũc locũ recurras, cũ qõ occurrit, An timor ſit uirtus: qm̃ ut in art. patet, author de dono loquitur, ut diſtinguitur cõtra virtutem, & ſic diſcutit. Scdo, ꝙ in rñſione ad ſecũdum dr̃, ꝙ per uirtutem ſpei non ſolũ innitimur diuino auxilio ad conſequenda quæcumque alia bona, ſed ad adipiſcendum ipſum, tanquàm principale bonum. Hic enim uidere

dere potes, ꝗ bñ dictū ſit. quod Deus ipſe eſt principale bonū noſtrū, & nō ſolū effect⁹ ei⁹, q inter cæteraq; alia bona computantur.

† 1. 2. q. 68. art. 5. Conclu. m

Dona aūt Spūſſcti nō pñt ēe cū volūtate pcti: qa non ſunt ſine charitate, ut dictū † eſt. Vñ relinquit, ꝙ m timor Dei, q numerat inter ſeptē dona Spūſſcti, eſt timor filialis, ſiue caſt⁹. n Dictū † eſt. n. s. ꝙ dona Spūs ſcti ſunt ꝗdā habituales ꝑfectiones potētiarū aīæ, ꝗb. reddunt bñ mobiles à Spū ſcto, ſicut uirtutib. moralib. potētiæ appetitiuæ reddunt bñ mobiles à rōne. Ad hoc āt, ꝙ aliqd ſit bñ mobile ab aliquo mouēte, primò reqrit, ut ſit ei ſubiectū, nō repugnās, qa ex repugnantia mobilis ad mouēs ipedit mot⁹. Hoc aūt facit timor filialis, uel caſt⁹, īq̃tū ꝑ ipſū Deū reueremur, & refugim⁹ nos ipſi ſubducere. Et iō p timor filialis, quaſi primū locū tenet aſcēdēdo īter dona Spūſſcti, ultimū aūt deſcēdēdo, q ſicut Aug.* dicit in li. de ſermone Domini in mōte.

† 1. 2. q. 68. art. 1. & 2.

Conclu. p

*Li. 1. c. 4. ante medium. tomo 4.

Ad primvm ergo dicēdū, ꝙ timor filialis nō cōtrariat uirtuti ſpei. Nō. n. ꝑ timorē filialē timemus ne nobis deficiat, quod ſperam⁹ obtinere ꝑ auxilium diuinū, ſed timemus ab hoc auxilio nos ſubtrahere. Et ideò timor filialis, & ſpes ſibiinuicem cohærent, & ſeinuicem perficiunt.

Ad secvndvm Dicēdū, ꝙ ꝓpriū & principale obiectū timoris ē malū, ꝙ qs refugit. Et ꝑ hūc modū De⁹ nō pōt ēe obiectū timoris, ſicut s. dictum* eſt. Eſt āt ꝑ hūc modū obiectū ſpei, & aliarū uirtutū theologicarū: qa ꝑ uirtutē ſpei nō ſolū innitit diuino auxilio ad adipiſcēdū q̃cūq; alia bona, ſed principalr ad adipiſcēdū ipſū Deū, tāq̃ principale bonū. Et idē patet in alijs uirtutibus theologicis.

*Ar. 1. huius quæſ.

Ad tertivm dicēdū, ꝙ ex hoc, ꝙ amor ē pricipiū timoris, nō ſequit ꝙ timor Dei nō ſit habitus diſtinctus à charitate, q̃ eſt amor Dei: qa amor eſt principiū oīum affectionū, & tñ in diuerſis habitibus perficimur circa diuerſas affectiones in Deo. Et iō amor magis hēt rōnē virtutis, q̃ timor: quia amor reſpicit bonū, ad quod principaliter uirtus ordinat ſcdm ꝓpriā rōnē, ut ex ſudradictis* patet. Et ꝑꝑ hoc ēt ſpes ponitur uirtus. Timor autem principaliter reſpicit malum, cuius fugam importat: vnde eſt aliquid minus uirtute theologica.

*1. 2. q. 55. art. 3.

Ad qvartvm dicēdū, ꝙ ſicut dr̄ Eccl. 10. Initiū ſupbiæ hoīs apoſtatare à Deo, hoc eſt, nolle ſubdi Deo, ꝙ opponit timori filiali, q Deū reueret. Et ſic timor excludit principiū ſupbiæ, ꝑꝑ quod dat, ſ. cōtra ſupbiam. Nec tñ ſequit; ꝙ ſit idē cū uirtute humilitatis, ſed ꝙ ſit principiū eius. Dona. n. Spiritusſancti ſunt principia uirtutum intellectualium, & moralium, ut ſupra dictum* eſt: ſed virtutes theologicæ ſunt principia donorum, ut ſupra † habitum eſt. Vnde patet reſponſio ad quintum.

*1. 2. q. 68 art. 5. & 8. † 1. 2. q. 68 ar. 4. ad 3.

SVPER QV. XIX. ART. X.

D. Bon. 35. d. 34 q. 2. articul. 2.

Bannes eodem art.

Porrecta per totum.

103

3. d. 34. q. 2. art. 3. q. 3. Et Pſal. 18.

In ar. 10. eiuſdē q̄ōnis dubiū occurrit ex Durando in q. vltima. 24. di. 3. ſ. ſāā rūcō tradi :ente concluſio u. illi, Creſcēte charitate creſcit timor caſt⁹: & ei⁹ rōni, ſ. creſcēte cā, ſ. charitate, creſcit effect⁹, ſ. iſte timor. Et rō ſua eſt: qa quāto ſeparatio a patre eſt magis difficilis, tāto minus timet. Conſtat aūt ꝙ quātò magis creuerit charitas, tātò difficilius pōt ſeparari à Deo. ergo creſcēte charitate nō creſcit timor ſeparationis à Deo. Allatā aūt rōnē līæ ſoluit ꝑ hoc, q. licèt timor caſt⁹ ſit effect⁹ charitatis, exigit tñ tanq̃ obiectum malū ſeparationis à Deo ut poſſibile: quia timor nō eſt de ipoſſibili: & quia creſcente charitate talis ſeparatio eſt minus poſſibilis, ideo minus timetur, & facilius ultoſ.

† q. 36. in fine illi⁹. tom. 4.

¶ Ad euidentiā huiuſ, duo ſunt notāda. Primum ne fallamur in ſeparationis uocabulo. Separatio ſiquidē à Deo pōt ſumi dupliciter. Primo, ut eſt pœnalis hoſ q ſeparat à Deo: & ſic claudit ſub malo pœnæ, & ſpectat ad timorem ſeruilē, nō ſcdm ſeruilitatē, ſed ſcdm ſubſtantiā, qa cōiung: Deo, vt opponit hmōi ſeparationi, amat amore cōcupiſcētiæ, hoc eſt, amore quo qs ſibiipſi uult tale bonū. Et ſic timor ſeparationis à Deo, creſcēte charitate nō creſcit, ſed diminuit, quēadmodum timor cæterarū pœnarū ꝑꝑ duas rōnes, quas in corpore huius articuli hēs. Scdo uerò mō pōt ſumi ſeparatio à Deo, vt ſupra dictū ē, ex parte Dei. hoc eſt, vt ſumat oppoſita cōiūctio charitatis amore, quo hō amat ſe in Deo, & ad Deum: & ſic ſpectat ad timorē caſtum. Non quòd ſit duplex ſeparatio à Deo, vna ſpectans ad timorem ſeruilem, &

Tract. 9.

Concl. n

Concl. p

*Ar. 4. huius quæſt.

*Ar. 6. huius quæſt.

Conclu. r

inter principium & medium tom. 9. tq. 17. artic. 9.

Articvlvs x.

Vtrum creſcente charitate, diminuatur timor.

Ad decimvm ſic ꝓcedit. Vr ꝙ creſcēte charitate diminuatur timor. Dicit enim Auguſtin. ſuper 1. Cano.* Ioan. Quantum charitas creſcit, tantum h timor decreſcit.

¶ 2 Præt. Creſcente ſpe diminuitur h timor: ſed creſcēte charitate creſcit ſpes, ut ſupra † habitum eſt. ergo creſcente charitate diminuitur timor.

¶ 3 Præt. Amor importat vnionē, timor aūt h ſeparationē: ſed creſcente unione diminuit ſeparatio. ergo creſcente amore charitatis diminuitur timor.

Sed contra ēſt, quod dicit Aug.* in lib. 83. quæſt. quòd Dei timor non ſolum inchoat, ſed etiam perficit ſapientiam, ideſt, quæ ſummè diligit Deum, & ꝓximum tanquam ſeipſum.

Respon. Dicendū, quòd duplex eſt timor Dei, ſicut dictū* eſt, unus quidem filialis, quo qs timet offenſam patris, uel ſeparationem ab ipſo: alius autem ſeruilis, quo quis timet pœnam. m Timor autem filialis neceſſe eſt, quòd creſcat creſcente charitate, ſicut effectus creſcit creſcente cauſa. n Quanto enim aliquis magis diligit aliquem, tanto magis timet eum offendere, & ab eo ſeparari: ſed p timor ſeruilis quantum ad ſeruilitatē, totaliter tollitur charitate adueniente, remanet tamen ſecundum ſubſtantiam timor pœnæ, q vt dictū* eſt. Et r iſte timor diminuit charitate creſcente, maximè quantū ad actū. r qa quātò aliquis magis diligit Deū, tātò min⁹ timet pœnā. Primò quidē, quia minus attēdit ad ꝓpriū bonum, cui contrarietur pœna. Secundò, qa firminus inhærēs magis confidit de præmio, & per cōſequēs minus timet de pœna.

Ad primvm ergo dicendū, ꝙ Aug. loquitur de timore pœnæ.

Ad secvndvm dicēdum, ꝙ timor pœnæ eſt, qui diminuitur creſcente ſpe, ſed ea creſcente creſcit timor filialis: quia quātò aliquis certius expectat alicuius boni conſecutionem per auxilium alterius, tantò magis uerertur eum offendere, uel ab eo ſeparari.

Ad tertivm dicendum, quòd timor filialis nō importat ſeparationem, ſed magis ſubiectionem ad ipſum. Separationem autem refugit à ſubiectione ipſius: ſed quodammodo ſeparationem importat per hoc, quòd non præſumit ſe ei adæquare, ſed ei ſe ſubijcit, quæ etiam ſeparatio inuenitur in charitate, inquat tum diligit Deum ſupra ſe, & ſupra omnia. Vnde amor charitatis

augmentatus, reuerentiam timoris non minuit, ſed auget.

ARTICVLVS XI.

Vtrum timor remaneat in patria.

D. Bon. 3. ſ. d. 34. q. 3. ar. 2.
Bannes eodem art.

AD VNDECIMVM ſic procedit. Vr̃ q timor non remaneat in patria. Dr̃.n. Prouerb. 1. B Abundantia pfruetur, [h] timore malorũ ſublato, quod intelligit de hoie iã ſapiẽtia pfruente in beatitudine ęterna ſed ois timor eſt alicuius mali qa malũ eſt obiectũ timoris, vt ſ. * dictũ eſt ergo nullus timor erit in patria.

¶ 2 Præt. Hoies in patria erunt Deo [h] cõformes ſm illud 1. Ioã. 3. Cum apparuerit, ſimiles ei erimus: ſed Deus nihil timet. ergo C homines in patria non habebunt aliquem timorem.

¶ 3 Præt. Spes eſt [h] perfectior, q̃ timor, qa ſpes eſt reſpectu boni timor reſpectu mali ſed ſpes non erit in patria. ergo nec timor erit in patria.

SED CONTRA eſt, quod dicitur in pſal. 18. Timor Domini ſanctus permanet in ſæculum.

RESPON. Dicendũ, q [m] timor ſeruili, ſiue timor pœnæ nullo mõ erit i patria. [n] Excludit.n. D talis timor per ſecuritatem æternæ beatitudinis q̃ eſt de ipſius beatitudinis rõne, ſicut ſ. dictũ * ẽ P. Timor ãt filialis ſicut augetur augmẽtata charitate, ita charitate pfecta perficiet. [o] Vñ nõ hẽbit in patria eundem actum oino, quẽ hẽt mõ. [p] Ad cuius euidentiam ſciendum eſt, q pro priũ obiectũ timoris eſt malũ poſſibile ſicut propriũ obiectũ ſpei eſt bonũ poſſibile. Et cum E motus timoris ſit quaſi fugę importat timor fugam mali ardui poſſibilis. Parua.n. mala timorẽ non inducunt. Sicut ãt bonum vniuſcuiuſque eſt, ut in ſuo ordine conſiſtat: ita malum vniuſcuiuſq; eſt, ut ſuum ordinem deſerat. Ordo autem creaturæ rationalis eſt, ut ſit ſub Deo, & ſupra cæteras creaturas. Vnde ſicut malũ creaturæ rõnalis eſt, ut ſubdat ſe creaturæ inferiori per amorem, ita etiam malum eius eſt, ſi non Deo ſe ſubijciat ſed in ipſum præſumptuoſe inſiliat, vel contemnat. Hoc autẽ malum creaturæ rationali ſm ſuam naturam conſideratę poſſibile eſt propter naturalem liberi arbitrij flexibilitatem ſed in beatis fit non poſſibile per gloriæ perfectionem. Fuga ergo huius mali quod eſt Deo nõ ſubijci, vt poſſibilis naturæ, impoſſibilis autẽ beatitudini, erit in patria. In via aũt eſt fuga huius mali, vt oino poſſibilis. Et ideo Grego. * dicit 17. Moral. exponẽs illud Iob 26. Colũnę cęli contremiſcunt, & pauent ad nutum eius. Ipſæ, inquit, uirtutes cæleſtiũ, q̃ huc ſine ceſſatione conſpiciunt, in ipſa contemplatione cõtremiſcunt: ſed idẽ tremor, ne eis pœnalis ſit timoris eſt, ſed admirationis: qa. ſ. admirantur Deum, ut ſ. ſe exiſtentem, & eis incõprehenſibilem. Auguſtinus etiã 14. * de ciuita. Dei, hoc mõ ponit timorem in patria, q̃uis hoc ſub dubio derelinquat. Timor, inquit, ille caſtus, permanens in ſæculũ ſæculi, ſi erit in futuro ſęculo, non erit timor exiens a malo, quod accidere poteſt: ſed tenẽs in bono quod amitti non põt. Vbi.n,

& altera ad timorem filialem: ſed vna & eadẽ ſeparatio vt priuatiua boni proprij hoĩs, timetur timore ſeruili. & vt priuatiua boni diuini, hoc eſt, boni hoĩs in ordine ad Deum, timetur timore filiali. Et ſic eſt ſermo noſter de timore ſeparationis à Deo cum dr̃, q creſcit creſcente charitate in via. Nã de patria eſt alter articulus, & non eſt præſens ſermo de ſeparatione à Deo, hoc eſt, de offenſa Dei: qm̃, vt patet in lr̃a, timori caſto utrũq; timendũ tribuit̃ ſ. offendere Deũ & ſeparari à Deo. Sed qa Durandus arguit contra timoris caſti augmentũ, p quanto reſpicit ſeparationem: ideo ut dictũ eſt loquimur nõ de ſeparatione offenſæ, q̃ eſt malũ culpæ, ſed de ſeparatione, q̃ eſt malum pœnæ, nõ ut eſt priuatio boni noſtri, ſed ut eſt priuatio boni diuini, ut dictum eſt. Scdm̃ eſt, q obiectũ timoris inultã claudit ſ. malum arduũ, futurum, poſſibile: ſed quantũ ad propoſitum ſpectat claudit duo. ſ. malũ, & poſſibile, quę ita ſe hñt, q conueniunt primo in hoc q utrũque exigit̃ ad obiectũ timoris. ſ. & q ſit malum, & q ſit poſſibile ut patet conueniunt ſcdo in hoc, q cęteris partibus, quoduis eorum actum auget timendum. Nã cæteris paribus, quod eſt magis malũ eſt magis timẽdũ: & ſimiliter cæteris paribus, quod eſt magis poſſibile, eſt magis timendũ: ſed differunt in hoc, q mali latitudo eſt mẽſura ſimpliciter timoris, q quãto malus eſt malũ, tãto timor eſt eius ſimpliciter maior. Poſſibilis uero latitudo eſt mẽſura ſcdm̃ qd ipſius timoris; quod patet ex eo, q quantumcũque facillime euenire nobis poſſit aliqd paruum malum, minus timemus, quam ſi magnum aliquod malũ poſſibile immineat, quis non facile euẽturum. Et qm̃ in hmõi nihil differt eſſe, uel apparere malũ uel bonum, ut patet in 2. Phyſicorum: eiuſdem rationis eſt eſſe maius malum & appretiari, ut maius malum: ac per hoc ad propoſitum deſcẽdẽdo, ſeparari a Deo tanto maioris mali rõnem hẽt, quanto magis appretiatur. Conſtat aũt q tanto magis appretiatur, quanto magis Deus amatur: & conſequenter quanto magis creſcit amantis Deum charitas, tanto magis creſcit appretiatio ſeparationis a Deo Et ſi huic adiungas q in via ſemper hẽt rõnem poſſibilis, concludes, q creſcente charitate timor ſeparationis a Deo creſcit ſimpliciter ex augmento menſuræ ſimpliciter, & diminuitur ſcdm̃ quid ex diminutione mẽſuræ ſcdm̃ quid. ſ. poſſibilitatis: quia minus poſſibilis eſt perfectiori in charitate, q̃ imperfectiori. Et ut clarius fiat quod dici- A mus, declarat exemplo. Certũ eſt, q quanto aliquis magis diligit amicũ tanto magis appretiat coniunctũ cũ illo, ac p hoc tanto maius malum æſtimat ſeparationẽ ab illo. & q tãto minus diligit quis amicum, tãto minus facit coniunctum cum illo, ac per hoc minus malum æſtimat ſeparari ab illo, & demum ſi nihil diligit, nihil boni in cõiũctu, & nihil mali in ſeparatione illius æſtimat. Vbi uides q ppria mẽſura appretiationis mali ſeparatiõis, eſt amor amicitiæ: & conſequenter proſpicere potes, q optime author ſtert ex augmẽto charitatis in uia, in qua ſemper ſaluatur obiectũ timoris in ſepatione à Deo q augetur ſimpliciter timor ſeparationis. Charitas.n. eſt amor amicitiæ ad Deum, qua amatur coniunctio hoĩs cũ Deo ad Deum, cuius oppoſita ſeparatio malum eſt poſſibile ſemp in via. Et quãto maior eſt charitas, tãto magis appretiat bonum cõiunctionis & malũ ſeparatiõis: ac p hoc ſemp creſcit ſimpliciter timor ſeparatiõis ¶ Ad obiectionem ergo Durandi, quanto ſeparatio eſt difficilior tãto minus timetur: rñdetur, q uerũ, eſt cæteris paribus. ſed in ppoſito non ſunt cætera paria: qa ſeparatio hẽt rõnem motioris mali reſpectu perfectioris in charitate, quia ab eo magis appretiatur in bono coniunctio ad Deum, & in malo oppoſita ſeparatio ex hoc ipſo, q magis diligit Deum. Et nõ ſolum non ſunt cætera paria ſed iſta imparitas ex parte appretiati mali longe peminet imparitati poſſibilitatis, vt patet ex hoc, q uidem * patrẽ magis timere ſeparationẽ filij magis amati, q̃uis difficile futuram, quàm ſeparationem filij minus amati facile futuram: & iõ creſcẽte charitate, creſcit ſimpliciter timor ſeparationis ex augmento appretiationis mali ſeparationis, & minuitur ſecundum quid ex diminutione poſſibilitatis eueniendi. Facile.n. & difficile ſpẽs ſunt poſſibilis. ¶ Ad ſolutionem rationis reſpondetur per idem. ſ. quia diminutio ſcdm̃ quid non tollit augmentum ſimpliciter. Vnde ſtat ſolida rõ, quod creſcente cauſa, effectus creſcit ſimpliciter: & creſcente charitate, creſcit appretiatio ſeparationis, ac p hoc timor ſimpliciter creſcit. Nec obſtat diminutio poſſibilis, quia cum augmento ſimpliciter, ſtat diminutio ſcdum quid. Et ſic timor ſeparationis creſcente charitate, minuitur ſcdm̃ quid pro quanto ſecuriores ſunt coniunctione ad Deum perfecti in charitate ex hoc, quòd apprehendunt ſeparationem difficile poſſe euenire, attento dono perfectę charitatis percepto.

Porrecta per totum.
104
1. 2. q. 68. ar. 6. Et 3. d. 34. q. 1. ar. 3. Et d. 35. q. 2. a. 2. q. 3. & ar. 4. q. 3.
* art. 2. & 5. huius q. & 1. 2. q. 42. art. 1.
Concl. m
* q. 18. ar. 3. & 1. 2. q. 5. ar. 4.
Conclu. o
Conclu. p
* Lib. 17. Mor cap. 15. circa pricipiũ.
* Li. 14. c. c. 9. inter med. & finẽ, to. 5.

boni

boni adepti amor immutabilis eſt, profectò ſi dici põt, mali cauẽdi timor, ſecurus eſt. Timoris q̃ppe caſti noĩe, ea uoluntas ſignificata eſt, qua nos neceſſe erit nolle peccare, & nõ ſolicitudine infirmitatis, ne forte peccemus, ſed tranquillitate charitatis cauere pct̃m. Aut ſi nulli⁹ oĩno gñis timor ibi ẽe poterit, ita fortaſſe timor i ſęculũ ſęculi dictus, ẽ ꝑmanẽs, q̃a id ꝑmanebit, quo timor ipſe ꝑducit.

AD PRIMVM ergo dicẽdum, quòd in authoritate prædicta excluditur à beatis timor ſolicitudinem habens, de malo præcauens, non autem timor ſecurus, ut Auguſtinus * dicit.

* li. 14. de ciuit. Dei, c. 9. a medio. & c. 5. & c. 9. a medio illius.

AD SECVNDVM dicẽdũ, ꝙ ſicut dicit Diony. 9. c. † de diui. no. Eadẽ, & ſiĩa ſunt Deo, & diſſimilia. Hęc q̃dẽ ẽm cõtigẽtẽ nõ imitabilis imitationẽ, i. inq̃tũ ẽm ſuũ poſſe imitant̃ Deum, q̃ nõ eſt ꝑfectè imitabilis. Hæc aũt ẽm ꝙ hic cãta min⁹ hñt à cã infinitis mẽſuris, & incõparabilibus deficientia. Vnde non oportet, ꝙ ſi Deo non conuenit timor, q̃a non habet ſuperiorem, cui ſubijciatur, quòd propter hoc non cõueniat beatis, quorum beatitudo conſiſtit in perfecta ſubiectione ad Deum.

AD TERTIVM dicẽdũ, ꝙ ſpes iportat quẽdã defectũ, ſ. fruitionẽ beatitudinis, q̃ tollit̃ ꝑ ei⁹ pñtiã: ſed timor importat defectũ naturalẽ creaturę, ẽm ꝙ in infinitũ diſtat à Deo: quod ẽt in patria remanebit. & ideò timor non euacuabitur totaliter.

AATICVL. XII.

Vtrum paupertas ſpiritus ſit beatitudo reſpondens dono timoris.

Porrecta per totum.

Bannes eodem articulo.

105 Inf. q. 121. ar. 2. co. Et 3. di. 34. q. 1. artu. 4. & 6. cor.

AD DVODECIMVM ſic ꝓcedit̃. Vr̃ ꝙ pauptas ſpiritus nõ ſit beatitudo rñdẽs dono timoris. Timor. n. eſt initiũ ſpũalis uitæ, ut ex * dictis patet: ſed paupertas ᵇ pertinet ad perfectionẽ uitæ ſpũalis, ẽm illud Mat. 19. Si uis perfect⁹ eſſe, vade, & uende oĩa quæ habes, & da pauperibus. ergo paupertas ſpiritus non reſpondet dono timoris.

* ar. 7. huius queſt.

¶ 2 Præt. In Pſal. 118. dr̃. Cõfige timore tuo carnes meas. Ex quo vr̃, ꝙ ad timorẽ ʰ ꝑtineat carnẽ reprimere: ſed ad repreſſionẽ carnis maximè vr̃ ꝑtinere beatitudo luct⁹. ergo beatitudo luct⁹ magis rñdet dono timoris, quàm beatitudo paupertatis.

¶ 3 Prę. Donũ timoris ʰ rñdet uirtuti ſpei, ſicut dictũ * eſt: ſed ſpei maximè vr̃ rñdere beatitudo vltima, q̃ eſt, Beati pacifici: q̃m filij Dei uocabunt̃. q̃a, ut dicitur Rom. 5. Gloriamur in ſpe gloriæ filiorũ Dei. ergo beatitudo illa magis reſpondet dono timoris, quàm paupertas ſpiritus.

* Ar. 9. ad 1.

¶ 4 Præt. Supra dictũ * eſt, ꝙ beatitudinib. rñdent fruct⁹: ſed ʰ nihil i fructib. iuenit̃ rñdere dono timoris. ergo ẽt neq; in beatitudinib. aliquid ei rñdet.

* 1. 2. q. 17 art. 3.

SED CONTRA eſt, quod Aug. dicit in lib. * de ſermone Dñi in monte. Timor Dei congruit humilibus, de quibus dicitur: Beati pauperes ſpiritu.

* Li. 1. c. 5. a ite m. dio 10. 4.

Conclu. ᵐ RESPON. Dicẽdũ, ꝙ ᵐ timori propriè rñdet paupertas ſpũs. ⁿ Cum enim ad timorem filialem pertineat Deo reuerentiam exhibere, & ei ſubditum eſſe, id quod ex hmõi ſubiectione conſequitur, ꝑtinet ad donũ timoris. Ex hoc autem, ꝙ aliq̃s Deo ſe ſubijcit, deſinit quærere in ſeipſo, vel in aliquo

F alio magnificari, niſi in Deo. Hoc. n. repugnaret ꝑfectę ſubiectioni ad Deum. Vnde dr̃ in Pſal. 19. Hi in curribus, & hi in equis: nos aũt in noĩe Dei nr̃i inuocabimus. Et iõ ex hoc, ꝙ aliquis ꝑfectè timet Deum, cõñs eſt, ꝙ non quærat magnificari in ſeipſo per ſuperbiam: neq; et quærat magnificari i exterioribus bonis. ſ. honoribus, & diuitijs, quorum vtrumque pertinet ad paupertatem ſpiritus, ẽm ꝙ paupertas ſpiritus intelligi poteſt vel exinanitio inflati & ſuperbi ſpiritus, ut * Auguſtinus exponit: uel ẽt abiectio tp̃alium rerum, quæ fit ſpiritu, id eſt, propria uoluntate per inſtinctum Spiritus ſancti, † ut Ambroſ. & † Hierony. exponunt.

* li. 1. c. 1. a medio & c. 9 per lo a principio, to. 4. † Amb. li. 5. in Luc. c. de beatitudinib⁹. tom. 5. † Hier. in Matt. circa princ. c. 5. to. 9.

G AD PRIMVM ergo dicendum, quòd cum beatitudo ſit actus uirtutis perfectæ, omnes beatitudines ad perfectionem ſpiritualis uitæ pertinent. In qua quidem perfectione principium eſſe vr̃, ut tẽdens ad perfectam ſpiritualium bonorum participationem, terrena bona contẽnat, ſicut timor primum locum habet in donis. Non autem conſiſtit perfectio in ipſa temporalium bonorum deſertione, ſed hæc eſt via ad perfectionẽ. Timor aũt filialis, cui rñdet beatitudo paupertatis, etiam eſt cum perfectione ſapientiæ, ut ſupra * dictum eſt.

* arti. 7. & 10. huius quæſt.

H AD SECVNDVM dicendum, ꝙ directius opponit̃ ſubiectioni ad Deum, quam facit timor filialis indebita magnificatio hominis uel in ſeipſo, uel in alijs rebus, quàm delectatio extranea, quæ tamen opponitur timori ex conſequenti: quia qui Deum reueretur, & ei ſubditur, non delectatur in alijs à Deo: ſed tamen delectatio non pertinet ad rationem ardui, quam reſpicit timor, ſicut magnificatio. Et ideò directè beatitudo paupertatis reſpondet timori, beatitudo aũt luctus ex conſequenti.

I AD TERTIVM dicendum, ꝙ ſpes importat motum & habitudinem ad terminum ad quem tendi tur: ſed timor importat magis motum ẽm habitudinem receſſus à termino a quo. Et iõ vltima beatitudo, quæ eſt ſpiritualis perfectionis terminus, congruè reſpondet ſpei per modum obiecti vltimi: ſed prima beatitudo, quæ eſt per receſſum à rebus exterioribus impediẽtibus diuinam ſubiectionem, congruè reſpondet timori.

AD QVARTVM dicẽdũ, ꝙ in fructibus illa, quæ pertinent ad moderatum vſum, vel abſtinentiam à rebus temporalibus, uidentur dono timoris conuenire, ſicut modeſtia, continentia, & caſtitas.

QVAESTIO XX.

K *De uitiis oppoſitis, in quatuor articulos diuiſa.*

DEINDE conſiderandum eſt de uitijs oppoſitis. Et primò, de deſperatione. Secundò, de præſumptione.

CIRCA primum quæruntur quatuor.

¶ Primò, Vtrum deſperatio ſit peccatum.

¶ Secundò, Vtrum poſſit eſſe ſine infidelitate.

SVPER QV. XX. ART. I.

Bannes eodem art.

IN ar, 1. q. 20. in ſtſione ad primum, dubiũ occurrit ex eo, ꝙ pſis doctrina eneruare vr̃ doctrinam ſtha bitã in ꝑcedenti lib. De ſpecificatione peccati, ꝙ ſ. ſpecificat̃ ex parte cõuerſionis, & nõ ex parte auerſionis. Sic nãq; excip. m⁹ pctã contra uirtutes theologicas, ubi uniuerſale fundamentum prædictæ doctrinæ ſubſtinebitur?.

Ad

¶Tertiò, Vtrum maximum peccatorum. A

¶ Quartò, Vtrum oriatur ex accidia.

ARTICVLVS I.

Vtrum deſperatio ſit peccatum.

AD PRIMVM ſic proceditur. Videtur ꝙ deſperatio non ſit peccatum. Omne.n.peccatũ [b] habet conuerſionem ad commutabile bonum cum auerſione ab incõmutabili bono, ut ꝑ Aug.* patet in 1.lib.de libe.arb. B ſed deſperatio non habet conuerſionem ad commutabile bonum.ergo non eſt peccatum.

¶2 Præt. Illud quod[h] oriť ex bona radice, non vř eſſe peccatũ, quia non põt arbor bona fructus malos facere, ut dř Mat.7. ſed deſperatio vř procedere ex bona radice, ſ. ex timore Dei, vel ex horrore magnitudinis propriorum peccatorum.ergo deſperatio non eſt peccatum. C

¶3 Præt. Si deſperatio eſſet peccatum, etiam [h] damnatis eſſet peccatum quòd deſperant: ſed hoc non imputatur eis ad culpam, ſed magis ad damnationem. ergo neque viatorib. imputatur ad culpam: & ita deſperatio non eſt peccatum.

SED CONTRA. Illud, per qđ homines in peccata inducunť, videtur eſſe non ſolum peccatũ, ſed principiũ peccatorũ: ſed D deſperatio eſt hmõi. dicit enim Apoſtolus de qbuſdã, ad Ephe. 4. Qui deſperantes, ſemetipſos tradiderũt impudicitiæ in operationem omnis immunditiæ, & auaritiæ. ergo deſperatio nõ ſolùm eſt peccatum, ſed aliorũ peccatorum principium.

RESP. Dicẽdũ, ꝙ ſecundùm Philoſoph. in* 6. Ethicor. Illud quod eſt in intellectu affirmatio, uel negatio, eſt in appetitu E proſecutio, & fuga: & quod eſt in intellectu verũ, uel falſum, eſt in appetitu bonũ, & malũ. Et iõ omnis motus appetitiuus conformiter ſe hñs intellectui vero, eſt ſecundũ ſe bonus. Oĩs autem motus appetitiuus conformiter ſe habẽs itellectui falſo, eſt ſecundũ ſe malus, & peccatũ. Circa Deũ verò vera exiſtimatio intellectus eſt, ꝙ ex ipſo ꝓuenit hominũ ſalus, & venia peccatoribus datur, ſecũdũ illud Ezec.18. Nolo mortẽ peccatoris, ſed ut conuertať, & viuat. Falſa aũt opinio eſt, ꝙ peccatori pęnitenti veniam deneget, vel ꝙ peccatores ad ſe nõ conuertat per gratiã iuſtificantem. Et iõ [m] ſicut motus ſpei, q̃ cõformiter ſe hẽt ad exiſtimationẽ ueram, eſt laudabilis & virtuoſus: ita oppoſitus motus deſperationis, qui ſe habet conformiter exiſtimationi falſę de Deo, ẽ uitioſus, & peccatũ.*

AD PRIMVM ergo dicendum, ꝙ in quolibet peccato mortali eſt quodammõ auerſio à bono incommutabili, & cõuerſio ad bonũ commutabile, ſed aliter & aliter. Nã principalr̃ conſiſtunt in auerſione à bono incõmutabili peccata, q̃ opponunť uirtutibus theologicis, ut odiũ Dei, & deſperatio, & infidelitas, qa uirtutes theologicę habẽt Deũ ꝓ obiecto: ex cõſequẽti aũt importãt cõuerſionẽ ad bonũ cõmutabile, inquantum anima deſerens Deũ, cõſequenter neceſſe eſt, quòd ad alia cõuertať. Peccata verò alia principalr̃ conſiſtunt in conuerſione ad cõmutabile bonũ: ex cõſequeti verũ in auerſione ab incõmutabili bono. Non.n.q̃ fornicatur, intẽdit à Deo recedere, ſed carnali đlectatiõe frui, ex quo ſeqť, ꝙ a Deo recedat.

AD II dicẽdũ, ꝙ ex radice virtutis poteſt aliquid procedere dupliciter. Vno modo, directè ex parte ipſi⁹ uirtutis, ſicut actus ꝓcedit ex habitu: & hoc mõ, ex uirtuoſa radice non poteſt aliquod peccatũ procedere. Hoc.n.ſeñ Aug.* dicit in lib.de libe.arb. ꝙ uirtute nemo malè utitur. Alio modo, procedit aliqd ex uirtute indirectè, ſiue occaſionaliter: & ſic nihil ꝓhibet aliquod peccatũ ex aliqua uirtute procedere. Sic.n.interdum aliqui de uirtutibus ſuperbiunt, ſecundum illud* Augu. Superbia bonis operib. inſidiatur, ut pereant: & hoc mõ ex timore[d] Dei, uel ex horrore propriorum peccatorum contingit deſperatio, inquantũ his bonis aliqs male utiť, occaſionẽ ab eis accipiẽs deſperandi.

¶Ad hoc dř, ꝙ p̃ſens doctrina nec contrariatur ſuperiori, nec excipit ab illa, ſed cõfirmat illam.

Porrecta per totum. 106

¶Ad cuius euidentiã ſcito, ꝙ aliud eſt loq de auerſione a Deo, & cõuerſione ad obiectum, quæ inueniuntur in peccato mortali: & aliud eſt loqui de auerſione a Deo, & conuerſione ad commutabile bonũ, quæ ẽt inueniuntur in peccato mortali: q̃uis & alij, & nos forte q̃nque pro eodem his vſi fuerimus, & pia egeãt interpretatione, ſicubi inueniãtur indiſtincta. Declaratur autẽ alietas cũ uniuerſa hac materia, manifeſtando differentiam in litera poſitam ſic in peccatis oppoſitis theologicis uirtutib. Verbi gratia. In odio Dei tria inueniũtur. Primo, conuerſio ad proprium obiectũ, Deum.ſ.qui odio habetur. Secũdo, auerſio formalis iſti⁹ act⁹ odij a diuia lege &c. ſicut inuenitũ in quolibet alio pctõ mortali auerſio. Tertio, cõuerſio cõcomitãs ad cõmutabile bonum, puta, ſeipſum, q peccat nimis amãdo. In aliis aũt peccatis conuerſio ad proprium obiectũ, q̃ eſt eſſentialis peccato, eſt ad cõmutabile bonũ, qa obiectum aliorũ peccatorũ non eſt Deus. Et ideò in aliis auerſio eſt ab incõmutabili bono, conuerſio verò ad commutabile bonum. In iſtis verò, ut dictum eſt, & auerſio eſt ab incommutabili bono, & cõuerſio eſſentialis peccati eſt ad incõmutabile bonũ. Sed qa huiuſmodi mala cõuerſio ad incõmutabile bonũ ſecundũ ordinationẽ quidẽ actus appetitui ad obiectũ cõuerſio eſt ad incõmutabile bonũ: nã qui odit, Deũ, actum odij ordinat directè in Deũ ut illius propriũ obiectũ, & ꝓpterea hinc ſumit ſpeciem hmõi peccatũ, ſicut exteræ ab obiectis ſuis: ſecundum vero efficaciã actus eiuſdem ad obiectum, auerſio eſt ab incõmutabili bono. Nam q odit Deum, abnegat Deum a ſua voluntate. Odio.n.habere nihil aliud eſt, q̃ abnegare illud à ſuo appetitu: hoc aũt non ſolũ eſt auertere amorẽ ab illo, ſed cõtra illũ ẽt appetere. Vnde ſicut conuertens gladiũ ad aliquẽ occidẽdũ, conuertit qdẽ ſe ad illũ, ſed cõuerſione occiſiua: ita in huiuſmodi peccatis eſt cõuerſio ad incõmutabile bonũ offenſiua. Et iõ author in litera dicit hmõi peccata principaliter cõſiſtere in auerſione a bono incõmutabili. Vt ergo cuncta iuxta vocabula authoris clare videas, diſtingue auerſionẽ ab incõmutabili bono in formalẽ, & obiectiuã: & ꝑſpice primo, ꝙ auerſio formalis eſt, q̃ cõis eſt oĩ peccato mortali, & dř formale ĩ peccato mortali, & nõ eſſe illam, de qua hic dř, ꝙ eſt principaliter intẽta, & eſſe illã de qua ſuperi⁹ dictũ eſt, ꝙ nõ ſpecificat peccata. Perſpice ſcđõ, ꝙ auerſio obiectiua Dei quæ cõſiſtit in cõuerſione offenſiua Dei, ut ꝓpriæ materiæ, & obiecti illius cõuerſionis, eſt de qua hic dř, ꝙ eſt principaliter intẽta. Et probať hãc eſſe mẽtẽ authoris clarè ex cã ſubiũcta, ſ. quia uirtutes theologicæ habent Deũ ꝓ obiecto. Hoc n. manifeſtat, ꝙ de auerſione ex parte obiecti loqť, & ſic oĩa cõſonant. At ſi Nouitius, aut ſciolus quiſpiã dubitet, uel opponat, qa rñſio iuxta argm̃ itelligẽda eſt, & arguẽdo ſe auerſione formali ſermo eſt, patet facile rñſio, ꝙ argumentũ de cõuerſione ad commutabile bonum principaliter quærebat, & fuiſſet illi ſatiſfactum per illam diſtinctionem, principaliter, uel concomitanter: ſed ad perfectionẽ doctrinæ author docuit hic auerſionem ab incommutabili bono dupliciter in quibuſdã peccatis ĩueniri, formaliter, & obiectiuẽ, ut declaratum eſt.

Concl. m

* Li.1.ca. vlti. circa me. & li. 2.cap.19. tom.1.

* Libr.6. Eth. ca.2. tom.5.

* Li.2.ca 18. & 19. tom.1.

* In tertia regula n̄ multũ ꝓcul a principio. t.1 D.456.

Ad III dicẽdũ, ꝙ dãnati nõ ſunt in ſtatu ſperã F di pp impoſſibilitatẽ reddit⁹ ad beatitudinẽ: & iõ ꝙ nõ ſperãt, non imputať eis ad culpã, ſed eſt pars dãnationis ipſorũ. Sicut ẽt in ſtatu viæ, ſi quis deſperaret de eo, qđ nõ eſt natus adipiſci, vel quod non eſt debitũ adipiſci, nõ eſſet peccatum, puta, ſi medicus deſperet de curatione alicuius ĩfirmi, vel ſi aliquis deſperet ſe fortè diuitias adepturum.

SVPER QV. XX. ART. II.

Porrecta per totum. *Ban. eodem art.*

107 In art. 2. hoc ſolum ſcribẽdũ occurrit, vt ſcias notes, quõ fides ſtat cũ deſperatione, vt ẽt hinc intelligas, quõ ẽt ſtat cum blaſphemia, quæ inter Chriſtianos inueniť: uterq; ſiqdẽ, blaſphem⁹, & deſperãs, in particulari tãtum ſufficit, quod erret.

2. diſt. 43. ad 3. ar. 1.

ARTICVLVS II.

Vtrum deſperatio ſine infidelitate eſſe poſſit.

Ad secvndvm ſic ꝓceditur. Vr̃ ꝙ deſperatio ſine ĩfide- G litate eſſe nõ poſſit. Certitudo n. ſpei a fide deriuať: ſed manente h cã nõ tolliť effect⁹. ergo nõ põt aliqs certitudinẽ ſpei amittere đ ſperãdo, niſi fiđ ſublata.

¶ 2 Præt. h Præferre culpã propriã bonitati, uel miſericordiæ diuinæ, eſt negare infinitatẽ diuinæ miſericordię, vel bonitatis, qđ eſt infidelitatis: ſed qui deſperat, culpã ſuã ꝑfert miſericordię, uel bonitati diuinę, ſm illud Gen. 4. Maior eſt iniquitas mea, q̃ ut ueniã merear. ergo quicũ que deſperat, eſt infidelis. H

¶ 3 Præt. Quicumque incidit in hæreſim damnatã, eſt infidelis: ſed deſperãs h videtur incidere in hæreſim damnatam, ſ. Nouatianorum, qui dicũt peccata non remitti poſt baptiſmum. ergo uidetur ꝙ quicumque deſperat, ſit infidelis.

Sed contra eſt, ꝙ remoto poſteriori non remouetur prius. ſed ſpes eſt poſterior fide, ut ſupra dictum * eſt. ergo remota ſpe poteſt remanere fide: non ergo quicumque deſperat, eſt infidelis.

*q. 17. articu. 7.

Resp. Dicẽdũ, ꝙ infidelitas ptinet ad intellm̃, deſperatio aũt ad uim appetitiuã. Intell's aũt vniuerſaliũ eſt, ſed uis appetitiua moueť circa particulares res. Eſt n. motus appetitiuus ab aĩa ad res, q̃ in ſeipſis particulares ſunt. Cõtingit aũt alquẽ hñtẽ rectã exiſtimationẽ in vli circa motũ appetitiuũ, nõ rectè ſe hr̃e corrupta eius æſtimatione in I particulari: quia neceſſe eſt, ꝙ ab æſtimatione in vli ad appetitũ rei particularis ꝑueniať mediante æſtimatione particulari, ut dr̃ in 3. * de anima. Sicut ex ꝑpoſitione vli nõ inferť cõcluſio particularis, niſi aſſumendo particularẽ. Et inde eſt, ꝙ aliquis hñs rectam fidẽ in uniuerſali, deficit in motu appetitiuo circa particulare, corrupta particulari eius æſtimatione ꝑ habitũ, uel ꝑ paſſionẽ. Sicut E ille qui fornicať, eligendo fornicationẽ, ut bonũ ſibi ut nunc, habet corruptã æſtimationẽ in particulari, cum tñ retineat uniuerſalem æſtimationẽ ueram, ſm fidem, ſ. ꝙ fornicatio ſit mortale peccatum. Et ſilr̃ aliquis retinendo in uniuerſali ueram æſtimationem fidei, ꝙ ſ. eſt remiſſio peccatorum in Eccleſia, poteſt tamen pati motum deſperationis, ꝙ ſ. ſibi in tali ſtatu exiſtenti non ſit ſperandũ de uenia, corrupta æſtimatione eius circa particulare. Et ꝑ hunc modũ m poteſt eſſe deſperatio ſine infidelitate, ſicut & alia peccata mortalia.ⁿ

*Lib. 3. de aĩa, text. 58. tom. 2

Conclu. m

Ad primvm ergo dicendum, ꝙ effectus tollitur F non ſolùm ſublata cã prima, ſed ẽt ſublata cauſa ſecunda. Vnde motus ſpei auferri põt non ſolũ ſublata uniuerſali ęſtimatione fidei, q̃ eſt ſicut cauſa prima certitudinis ſpei: ſed etiã ſublata ęſtimatione particulari, quæ eſt ſicut ſecunda cauſa.

Ad II dicẽdũ, ꝙ ſi qs in vli ęſtimaret miſericordiã Dei non eſſe infinitam, eſſet infidelis: hoc aũt non exiſtimat deſperãs, ſed ꝙ ſibi in ſtatu illo pp aliqnam particularem diſpoſitionem, non ſit de diuina miſericordia ſperandum. Et ſilr̃ dicendũ eſt, ad tertium, quòd Nouatiani in uniuerſali negant remiſſionem peccatorum fieri in Eccleſia.

ARTICVLVS III.

Vtrum deſperatio ſit maximum peccatorum.

Ad tertivm ſic ꝓcedit. Vr̃ ꝙ deſperatio nõ ſit maximũ peccatorũ. Põt n. eſſe deſperatio abſq; infidelitate, ſic vt dictũ * eſt: ſed infidelitas eſt h maximũ peccatorũ, qa ſubruit fundamẽtũ ſpũalis ędificij. ergo deſperatio ñ eſt maximũ pctõrũ.

*Ar. prę. & q. 10 articu. 3. & q. 14. ar. 3.

¶ 2 Pręt. Maiori bono h mai⁹ malũ opponiť, ut patet ꝑ Philoſophũ † in 8. Ethic. ſed charitas eſt maior ſpe, ut dicitur 1. Corint. 13. ergo odium eſt maius peccatum, quàm deſperatio.

†Li. 8. c. 10 circa princapiũ, t. 5.

¶ 3 Pręt. In peccato deſperationis eſt h ſolũ ĩordinata auerſio à Deo: ſed in aliis peccatis ẽ nõ ſolũ auerſio inordinata a Deo, ſed ẽt inordinata conuerſio. ergo peccatum deſperationis nõ eſt grauius, ſed minus aliis.

Sed contra. Peccatũ inſanabile vr̃ eſſe grauiſſimum, ſecundum illud Hierm. 30. Inſanabilis fractura tua, peſſima plaga tua: ſed peccatum deſperationis eſt inſanabile, ſm illud Hierem. 15. Plaga mea deſperabilis renuit curari. ergo deſperatio eſt grauiſſimum peccatum.

Resp. Dicendũ, ꝙ m peccata q̃ opponuñt uirtutib. theologicis, ſunt ſm ſuũ genus grauiora peccatis aliis.ⁿ Cũ n. uirtutes theologicę hẽant Deũ ꝓ obiecto, peccata eis oppoſita ĩportãt directè, & principalr̃ auerſionẽ a Deo. In quolibet aũt peccato mortali principalis rõ mali, & grauitas ẽ ex hoc, ꝙ auertit ſe a Deo. Si n. poſſet eſſe cõuerſio ad bonũ cõmutabile: ſine auerſiõe a Deo, q̃uis eẽt ĩordinata, ñ eẽt pctm̃ mortale. Et iõ illđ qđ prio, & ꝑ ſe hẽt auerſionẽ a Deo, ẽ grauiſſimũ pctm̃

SVPER QV. XX. ART. III.

Porrecta per totum. *Ban. eodem art. Nic. de Nyſſe Tract 3. par. 3. pa. 1. q. 2.*

108 In artic. 3 eiuſdem quæſt. 20. dubium occurrit ad hoſtem, authorem. ſ. quia in quæſt. 17. artic. 6. oppoſitũ dixit, dũ aſſignauit differẽtiã inter charitatẽ, & duas reliquas uirtutes theologicas in hoc, quòd charitas facit hominem Deo inhærere pp ſeipſum: fides autẽ & ſpes faciunt hominẽ Deo inhærere; ſicut cuidam principio, ex quo aliqua nobis ꝓueniũt. Hæc contraria apparent præſenti literæ, ubi dicitur, ꝙ odiũ Dei, & infidelitas ſunt cõtra Deum ſecũdùm quòd in ſe eſt: deſperatio autem ſecundum quòd eius bonum participatur à nobis. Patet nãque, quod licet de charitate & ſpe conſona ſit ſententia, de fide tamẽ cõtraria utrobique eſt, dum ibi Deum ut principiũ, hic Deum ſecũdùm quòd eſt in ſe, ad fidem refert.

¶ Ad hoc dicẽt breuiter, ꝙ Deus dupliciter reſpicit a fide. ſ. vt cui creditur, & ꝙ creditur: pp quod act⁹ fidei diſtinct⁹ eſt per credere Deo, & credere Deum. Inquàtum igitur fides credit Deo, reſpicit Deũ ut dicẽtem, qđ eſt reſpicere Deũ ut principiũ ueritatis, quã reuelat, & hoc ſuperius author intẽdit. Inquàtum uerò credit Deũ, reſpicit Deũ ſecundũ ꝙ in ſe eſt: credit naq; Deũ eſſe patrẽ omnipotẽtem &c. & hoc intendit hic author unde nulla eſt inter dicta contrarietas.

Conclu. m

inter pctã mortalia. Virtutib⁹ aũt theologicis opponunt infidelitas, deſperatio, & odiũ Dei, inter q̃
Conclu. p (odiũ, & infidelitas, ſi deſperationi cõparent, inuenient ẽm ſe qdẽ, ideſt, ẽm rõnẽ ꝓpriæ ſpeciei, grauiora[q]. Infidelitas.n. prouenit ex hoc, ꝙ hõ ipſam Dei ueritatẽ nõ credit. Odiũ verò Dei ꝓuenit ex hoc, ꝙ volũtas hoĩs ipſi diuinæ bonitati cõtrariat̃. Deſperatio aũt ex hoc, ꝙ hõ nõ ſperat ſe bonitatẽ Dei participare. Ex quo patet ꝙ infidelitas, & odiũ Dei, ſunt cõtra Deum, ẽm ꝙ in ſe eſt: deſperatio aũt ẽm ꝙ ei⁹ bonũ participat̃ à nobis. Vñ mai⁹ pctñ eſt, ẽm ſe loquẽdo, nõ credere Dei veritatẽ, uel odire Deũ, q̃ nõ ſperare cõſequi glo B riã ab ipſo: ſed ſi cõparet̃ deſperatio ad alia duo pctã ex parte noſtra, ſic deſperatio eſt periculoſior, qa p ſpẽ reuocamur à malis, & inducimur ad
Pro captu quæſtionis. bona ꝓſequẽda: & iõ ſublata ſpe, irrefrænatè homines lãbunt̃ in uitia, & à bonis laboribus retrahunt̃. Vñ ſup illud Prou. 24. Si deſperaueris lapſus
* Glo. ordinaria ibidem. in die anguſtiæ, minuet̃ fortitudo tua, dicit * glo. Nihil eſt execrabilius deſperatione, quã q hẽt & in generalibus huius uitæ laboribus, & qd̃ peius
† Lib. 2. c. 14. circa pricipiũ. eſt, in fidei certamine cõſtãtiã ꝑdit. Et Iſid. † dicit in lib. de Summo bono. Perpetrare flagitium aliquod, mors aĩæ eſt, ſed deſperare eſt deſcẽdere in C infernum. Et per hoc patet reſponſio ad obiecta.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum deſperatio ex accidia oriatur.

AD QVARTVM ſic ꝓcedit̃. Vr̃ ꝙ deſperatio ex accidia nõ oriat̃. Idẽ.n. non [h] ꝓcedit ex diuerſis cauſis: deſperatio autẽ futuri ſæculi procedit ex luxuria, ut dicit * Greg. 31. Moral. nõ ergo procedit ex accidia.

* Li. 31. c. 31. à medio.

¶ 2 Præt. Sicut ſpei opponit̃ de- D ſperatio, ita gaudio ſpirituali opponitur accidia: ſed gaudiũ ſpirituale procedit ex ſpe, ẽm illud Roma. 12. Spe gaudentes. ergo accidia procedit ex [h] deſperatione, & non econuerſo.

¶ 3 Præt. Cõtrariorũ contrariæ ſunt cãæ: ſed ſpes, cui opponit̃ deſperatio, vr̃ ꝓcedere ex cõſideratione diuinorũ beneficiorũ, & maximè ex cõſideratiõe incarnationis. Dicit.n. Auguſti- E nus 13. * de Trinitate. Nihil tam neceſſariũ fuit ad erigẽdũ ſpẽ noſtrã, q̃ vt demõſtraret̃ nobis, quãtũ nos Deus diligeret. Quid uerò huius rei iſto indicio maniſeſtius, q̃ ꝙ Dei filius naturæ noſtræ dignatus eſt inire cõſortium? Ergo deſperatio [h] magis procedit ex negligentia huius conſiderationis, q̃ ex accidia.

* Lib. 13. c. 10. circa principiũ. to. 3.

SED CONTRA eſt, ꝙ 31. Mor. * Gre. deſperationẽ enumerat i- A ter ea, q̃ procedunt ex accidia.

* Lib. 31. cap. 31. à med.

RESPON. Dicẽdũ, ꝙ ſicut ſupra dictũ * eſt, obiectũ ſpei eſt bonũ arduum poſſibile adipiſci vel p ſe, uel per aliũ. Dupliciter poteſt ergo in aliquo ſpes deficere de beatitudine obtinenda. Vno modo, quia nõ reputat eã vt bonum arduum: alio modo, quia non reputat eam ut poſſibilem adipiſci uel per ſe, uel per aliũ. Ad hoc autem ꝙ bona ſpiritualia non ſapiat nobis quaſi bona, uel non uideantur nobis quaſi magna bona, ꝑcipuè perducimur per hoc, ꝙ affectus noſter eſt inſtans amori delectationum corporaliũ, inter quas præcipuæ ſunt delectationes venereæ. Nam ex affectu harũ delectationũ contingit, ꝙ hõ faſtidit bona ſpiritualia, & non ſperat ea, quaſi quædam bona ardua: & m̃ ẽm hoc deſperatio cauſatur ex luxuria[n]. *Conclu. m* Ad hoc aũt ꝙ aliquod bonũ arduũ nõ æſtimet, ut poſſibile ſibi adipiſci per ſe, uel per alium, perducitur ex nimia deiectione, q̃ qñ in affectu hominis denominatur, vi ei ꝙ numquàm poſſit ad aliqd̃ bonum releuari. Et quia accidia eſt triſtitia q̃dam deiectiua ſpiritus, iõ p per *Conclu. p* hunc modũ deſperatio ex accidia generat̃[q]: hoc autem eſt proprium obiectum ſpei, ſcilicet ꝙ ſit poſſibile. Nã bonũ, & arduum etiam ad alias paſ- *Conclu. ſ* ſiones ꝑtinent. Vñ[ſ] ſpecialius oritur ex accidia[n]. Poteſt tamen oriri ex luxuria, ratione iam * dicta. Vnde patet reſponſio ad primum.

* q. 17. ar. 1. & 1. 2. q. 40. art. 1. & 2.

* In corp art.

AD II dicẽdum, ꝙ ſicut Philoſophus dicit in 2. Rhetor. ſicut ſpes facit delectationem, ita etiam homines in delectationibus exiſtentes efficiuntur maioris ſpei. Et per hunc etiam modum homines in triſtitijs exiſtentes, facilius in deſperationem incidunt, ſecundum illud 2. ad Corinth. 2. Ne maiori triſtitia abſorbeatur qui eiuſmodi eſt: ſed tamen quia ſpei obiectum eſt bonum, in quod naturaliter tendit appetitus, non autem diſcedit ab eo naturaliter, ſed ſolum propter aliquod impedimentum ſuperueniens: ideò directius quidem ex ſpe oritur gaudium, deſperatio autem econuerſo ex triſtitia.

AD III dicendũ, ꝙ ipſa negligentia conſiderandi diuina beneficia, ex accidia prouenit. Homo enim affectus aliqua paſſione, præcipuè illa cogitat, quæ ad illam pertinent paſſionem. Vnde homo in triſtitijs conſtitutus non de facili aliqua magna & iocũda cogitat, ſed ſolum triſtitia, niſi per magnum conatum ſe auertat a triſtibus.

SVPER QV. XX. ART. IIII.

Porrecta per totum. *Ban. eodem art.*

109 IN art. eiuſdẽ quæſtionis dubiũ occurrit de ueritate illius rõnis ĩ litera reddit̃, ſ. Poſſibile eſt ꝓpriũ obiectũ ſpei, bonũ aũt, & arduũ ẽt ad alias paſſiones pertinent. Et eſt ratio dubij, qa etiam poſſibile ad alias paſſiones pertinet. Timor.n. & audacia nõ ſunt: niſi reſpectu poſſibilium.

¶ Ad hoc breuiter dicit̃, ꝙ hic non eſt ſermo de poſſibili abſolutè, ſed ut determinat bonũ arduũ. Tale. n. cõſtat ſoli⁹ ſpei eſſe propriũ obiectũ, vt ad quod, & conſequenter deſperationis, ut à quo. Et hæc intentio authoris patet ex eo, q, hic intendit docere, ꝙ luxuria detinẽdo affectũ ad carnalia, ac p hoc ſpiritualia aut non bona, aut non magna bona afferens, nõ eſt propria cauſa deſperationis, ſed eã cõis multarum malarum paſſionũ erga bona ſpũalia, puta odij, abominationis, triſtitiæ, de bonis ſpiritualibus, & iræ cõtra ingerentes ſpiritualia impedientia carnalia. Hæc.n. ex paruipenſione ſpiritualiũ inſurgunt: ſed accidia deijciẽdo ſpiritũ ſic, ut uideatq; non poſſit ad ſpiritualia bona ꝑuenire, eſt ꝓpria cauſa deſperationis, quę reſpicit poſſibile determinans futurũ bonum arduum.

QVÆSTIO XXI.

De præſumptione, in quatuor articulos diuiſa.

DEINDE conſiderandũ eſt, de præſumptione.

ET CIRCA hoc quęruntur quatuor.

¶ Primò, Quid ſit obiectũ pręſumptionis, cui innititur.

¶ Secundò, Vtrum ſit peccatũ.

SVPER QV. XXI. ARTIC. I.

Ban. eodem art.

IN art. 1. q. 21. notato Notitiæ. Primò, q. p̃ſumptio, licèt primò impoſita ſit ad ſignificandum morale uitiũ in ordine ad propriam uirtutẽ, de quo in loco proprio inferius erit quæſtio, tranſlatum tamen eſt propter ſimilitudinem

militudinẽ ad ſignificandum uitiũ theologicum, de quo eſt hic quæſtio: vnde præſumptionis uocabulum non ſolum ęquiuocum eſt in uſu iuriſtarum, & moralium, ſed etiam in ipſa morali theologia æquiuocum eſt. Et propterea in corpore articuli hui' utraque ſignificatio exprimitur. Obſerua igitur cautè, de qua p̃ſumptione ſermo incidit.

Porrecta per totum. 110

¶In eodem 1. articu. in reſp̃õſione ad primum, dubiũ occurrit, Quo pacto verificatur, quòd præſumptio diminuit diuinam uirtutem. Videtur enim quòd p̃ſumptuoſus ſperando ueniam ſine pœnitentia, aut gloriam ſine meritis, plus ſperet, nõ minus, quàm conueniat Deo: quoniam plus eſt habere gloriam ſine meritis, ſicut habuit Chriſtus, quàm cum meritis, ſicut habẽt alij: & maioris gratię eſſet habere veniam ſine pẹnitẽtia, ut habent paruuli in baptiſmo, quàm cum pœnitentia. Non uidetur ergo uerum, quòd p̃ſumptuoſus dum innititur diuinæ uirtuti ad conſequendum quod Deo non conuenit, diminuat diuinam uirtutem, ſed potius eam auget in ſuo affectu, & effectu intento.

¶ Ad hoc dicit̃ quòd cũ diuina uirtus dupliciter cõſideretur, ſcilicet abſolutè, & ordinatè, & hic non ſit ſermo de ea abſolutè, ſed de ea ordinatè, quia eſt ſermo de iuſtitia diuina, quam præſumptio contemnit: (conſtat namque diuinam iuſtitiam ad potẽtiam Dei ordinatam pertinere, & hæc duo vitia oppoſita ſpei, ſcilicet, deſperationẽ, & præſumptionem, ita Deum reſpicere, vt illa miſericordiã, hæc iuſtitiã contemnat) quia in quã, de virtute Dei ordinata eſt ſermo, & uirtus Dei a ſua ſapiẽtia ordinata ſic eſt, ut iuſtitia mediãte gloriam ꝑ meritis, & ueniam ꝓ pẹnitẽtia faciat,

¶Tertiò, Cui opponatur.
¶ Quartò, Ex quo vitio oriat̃.

ARTICVLVS I.

Vtrum præſumptio innitatur Deo, an propriæ virtuti.

AD PRIMVM ſic proceditur. Videtur ꝙ præſumptio, q̃ eſt peccatum in Spiritumſanctũ, non innitatur Deo, ſed ꝓpriæ virtuti. Quantò.n. minor eſt uirtus, tãtò magis[h] peccat q̃ ei nimis innititur: ſed minor eſt virtus humana, q̃ diuina. ergo G grauius peccat, qui p̃ſumit de virtute humana, q̃ q̃ prẹſumit de virtute diuina: ſed peccatũ in Spiritumſanctũ eſt grauiſſimum. ergo præſumptio, quæ ponitur ſpecies peccati in Spiritumſanctum, inhẹret uirtuti humanæ magis, quàm diuinæ.

¶2 Præt. Ex peccato in Spiritũſanctũ alia peccata oriunt̃. Peccatũ enim in Spiritumſanctum dr̃ malitia, ex qua quis peccat: H ſed magis uidẽtur alia peccata oriri ex præſumptione, qua hõ p̃ſumit de ſeipſo, quàm[h] ex præſumptione, qua hõ p̃ſumit de Deo, qa amor ſui eſt principiũ peccandi, vt patet per Aug. 14. *de ciuita. Deo. ergo videtur ꝙ præſumptio, quæ eſt peccatũ in Spiritumſanctum, maximè innitatur uirtuti humanæ.

*Li. 14. c. vlt. i principio, c. 5.

¶3 Præt. Peccatum prouenit ex conuerſione inordinata ad bonũ cõmutabile: ſed p̃ſumptio eſt quoddã peccatum. ergo magis contingit ex conuerſione ad uirtutẽ humanã, quæ eſt bonum commutabile, quàm ex[h] conuerſione ad uirtutẽ diuinã, quæ eſt bonũ incommutabile.

SED CONTRA eſt, ꝙ ſicut ex deſperatione aliquis cõtemnit diuinã miſericordiam, cui ſpes innititur, ita ex p̃ſumptione cõtemnit diuinã iuſtitia, q̃ pecca- K tores punit: ſed ſicut miſericordia eſt in Deo, ita ẽt & iuſtitia eſt in ipſo. ergo ſicut deſperatio eſt per auerſionem a Deo, ita præſumptio eſt per inordinatam cõuerſionem ad ipſum.

RESP. Dicẽdum, ꝙ præſumptio vr̃ importare quandã immoderantiam ſpei. Spei autem obiectum eſt bonum arduum poſſibile. Poſſibile autẽ eſt aliquid homini dupl'r. Vno modo F per propriã uirtutem: alio mõ non niſi ꝑ virtutẽ diuinam. Circa vtramq; autem ſpem ꝑ immoderantiam poteſt eſſe p̃ſumptio. Nã circa ſpẽ, per quã aliquis de ꝓpria virtute confidit, attenditur p̃ſumptio ex hoc, ꝙ aliqs tendit in aliquod bonum, vt ſibi poſſibile, quod ſuã facultatem excedit, ſ̃m quod dicitur Iudith. 6. Præſumentes de ſe, humilias. Et[m] talis p̃ſumptio opponit̃ virtuti magnanimitatis, [n] q̃ medium tenet in hmõi ſpe. Circa ſpem aũt, qua aliquis inhæret diuinẹ potentiæ, poteſt per immoderãtiã eſſe p̃ſumptio in hoc, ꝙ aliquis tẽdit in aliquod bonum, ut poſſibile per uirtutẽ, & miſericordiam diuinam: quod poſſibile non eſt. Sicut cũ aliquis ſperat ſe veniam obtinere ſine pẹnitentia, vel gloriam ſine meritis. Hæc[p] autẽ præſumptio eſt propriè ſpecies peccati in Spiritumſanctũ[q], quia ſcilicet per huiuſmodi præſumptionem tollitur, vel contemnitur adiutorium Spiritusſancti, per qđ homo reuocat̃ à peccato.

AD PRIMVM ergo dicẽdũ, ꝙ ſicut ſupra dictum * eſt, peccatum, quod eſt cõtra Deum, ſ̃m ſuum genus eſt grauius cẹteris peccatis. Vnde p̃ſumptio, qua qs inordinatè innitit̃ Deo, gra- I uius peccatum eſt, q̃ præſumptio, qua qs innitit̃ propriæ virtuti. Quòd.n. aliquis innitatur diuinæ virtuti ad conſequendũ id, quod Deo nõ conuenit, hoc eſt diminuere diuinam uirtutẽ. Patet autem quòd grauius peccat, qui diminuit diuinam virtutem, quàm qui propriam uirtutem ſuperextollit.

AD II dicẽdum, ꝙ ipſa præſumptio, qua quis inordinatè p̃ſumit de Deo, amorem ſui includit, quo quis propriũ bonũ inordinatè deſiderat. Quod.n. multũ deſideramus, ẹſtimamus nobis de facili ꝑ alios poſſe ꝓuenire, etiam ſi non poſſint.

AD III dicendũ, ꝙ p̃ſumptio de diuina miſericordia hẽt conuerſionẽ ad bonũ cõmutabile, inquãtũ procedit ex deſiderio inordinato proprij boni: & auerſionem à bono incõmutabili, inquantum attribuit diuinæ virtuti, quod ei non conuenit. Per hoc enim auertit̃ homo à virtute diuina.

*q. 20. ar. 3. & 1. 2. q. 73. a. 3.

cum præſumptione contemnitur iſte ordo, ac per hoc diuina iuſtitia: contemnitur quoq; diuina virtus ad opus pœnitentiæ, per quam venitur ad ueniam, & ad opus meriti, ꝑ quod venitur ad gloriam, ac per hoc minuitur diuina uirtus. Ordinata ſiquidẽ ad duo opera ordine quodam, expectatur factura unum ſtatum. Minus autem eſt alterũ, quàm vtrumq; facere: & rurſum ordinata ad iuſtè perducẽdum ad ueniã, vel gloriam, expectatur perductura non iuſtè ad veniam, uel gloriam. Minus autẽ eſt præſuppoſito ordinis ſtatuto, perducere nõ iuſtè, quàm iuſtè ad ueniam, uel gloriam. Diminuit igitur verè diuinam virtutem in ſuo effectu præſumptuoſus. Et hoc intẽdebat author, dum in corpore articuli hanc diminutionem explicans dixit, quòd per huiuſmodi præſumptionem tollitur, vel contemnitur adiutoriũ Spiritusſancti, per qđ homo reuocatur à peccato, illa ſcilicet mediante iuſtitia.

Conclu. m

Conclu. p

¶Ad obiectionem in oppoſitum dicitur, ꝙ licet abſolute loquendo, facere ueniam ſine pœnitentia, aut gloriam ſine meritis, in aliquo ſit maius quo ad modum faciendi, pro quanto fit finis ſine his quæ ſunt ad finem, & forma ſine diſpoſitionibus, & ad hoc tendit argumẽtum: quo ad rem tamen factã, maius eſt facere utrũq; quàm alterũ: loquendo tamen præſuppoſito ordine diuinę ſapientiæ, minus ſimpliciter eſt facere alterũ, quàm utrumque. Et quia præſumptionis uitium contra uirtutem diuinã ordinatam ſua ſapiẽtia eſt: ideò ſimpliciter diminuere diuinam uirtutem dicitur.

SVPER

Porrectus per totum. III

SVPER Q. XXI. ART. II.

B in eodem art.

1. prolo. 1 exp. lit. co lum. 2.

IN art. 2. in responſione ad ſecundũ memẽto doctrinę ſuperius habitæ, quomodo uirtus theologica ſit in medio.

¶ In rñſione uerò ad tertium, aduerte hic vulgarẽ errorem putãtiũ, ꝙ peccãs ſub prætextu ꝙ poſt, cõfitebitur, & faciet pœnitẽtiã, peius faciat. Habe. n. hinc, ꝙ diminuit, non aggrauat peccatum. Eſt. n. uolũtatis trãſitoriæ, & nõ pertinacis in malo.

¶ In reliqs eiuſdẽ q̃ſtiõis articulis nihil ſcribendũ occurrit.

ARTICVLVS II.

Vtrum præſumptio ſit peccatum.

A

AD SECVNDVM ſic procedit. Vr̃ ꝙ præſumptio non ſit peccatũ. Nullum. n. peccatũ eſt rõ, ꝙ hõ exaudiat a Deo: ſed p[b] pſumptionẽ aliq exaudiũtur à Deo. Dicitur. n. Iudith 9. Exaudi me miſerã deprecãtẽ, & de tua miſericordia pręſumentẽ. ergo præſumptio de diuina miſericordia non eſt peccatum.

¶ 2 Præt. Præſumptio importat [h] ſupexceſſum ſpei: ſed in ſpe, q̃ hr̃ de Deo, non põt eſſe ſupexceſſus, cũ eius potẽtia, & miſericordia ſint infinita. ergo vr̃ ꝙ præſumptio non ſit peccatum. B

¶ 3 Præt. Id quod eſt peccatum, non excuſat à peccato: ſed præſumptio excuſat à peccato. dicit. n. Magiſter. 22. diſ. ſecundi libri* ſententiarum, ꝙ Adam minus peccauit, quia[h] ſub ſpe veniæ peccauit, qđ videtur ad præſumptionẽ pertinere. ergo præſumptio non eſt peccatum.

* Li. 2. ſẽ. di. 22. paragrap. e.

SED CONTRA eſt, quòd ponitur ſpecies peccati in Spiritumſanctum. C

* q. præc. art. 1.

RESPON. Dicendũ, ꝙ ſicut ſupra* dictũ eſt, circa deſperationẽ, oĩs motus appetitiuus, q̃ cõformiter ſe habet ad intellm̃ falſum, ſm̃ ſe malus eſt, & peccatũ. Præſumptio aũt eſt motus appetitiu⁹, q̃a importat quãdã ſpem inordinatã: hẽt aũt ſe conformiter intellectui falſo, ſicut & deſperatio. Sicut. n. falſum eſt, ꝙ Deus pęnitentibus non indulgeat, vel ꝙ peccantes ad pęnitentiã nõ cõuertat: ita falſum eſt, ꝙ in peccato pſeuerantib. veniã cõcedat, & a bono ceſſantibus opere gloriã largiat̃, cui exiſtimationi cõformiter ſe hẽt pſumptionis motus. Et ideò[m] pſumptio eſt peccatum, minus tamen q̃ deſperatio: [n] qm̃ magis proprium eſt Deo miſereri & parcere, q̃ punire, propter eius infinitam bonitatem. Iſtud enim ſecundùm ſe Deo conuenit, hoc autem ſecundùm noſtra peccata. D

Conclu. m

AD PRIMVM ergo dicẽdũ, ꝙ præſumere ponitur aliquando pro ſperare: quia ipſa ſpes recta, q̃ habetur de Deo, præſumptio uidetur, ſi menſuretur ſm̃ conditionem humanam: non autem eſt pſumptio, ſi attendat̃ immenſitas diuinæ bonitatis.

AD II dicẽdũ, q̃ pſumptio nõ importat ſupexceſſum ſpei ex hoc, ꝙ aliqs min⁹ ſperat đ Deo, ſed ex hoc, ꝙ ſperat de Deo aliqd, qđ Deo nõ cõuenit: qđ ẽt eſt min⁹ ſperare đ Deo, q̃a hoc ẽ eius virtutẽ quodammmõ diminuere, ut dictum * eſt. E

* Ar. præc. ad 1.

AD III dicẽdũ, ꝙ peccare cum propoſito pſeuerandi in peccato ſub ſpe veniæ, ad præſumptionẽ pertinet. Et hoc non diminuit, ſed auget peccatum. Peccare autem ſub ſpe veniæ quandoq; percipiendæ cum propoſito abſtinendi à peccato, & pęnitendi de peccato, hoc non eſt præſumptionis: ſed hoc peccatum diminuit: quia per hoc videtur habere uoluntatem minus firmatam ad peccandum.

ARTICVLVS III.

Vtrum præſumptio magis opponatur timori, quàm ſpei.

B in eodem art.

Porrectus per totum III

AD TERTIVM ſic procedit. Vr̃ ꝙ pſumptio magis opponat̃ timori, q̃ ſpei. [b] Inordinatio. n. timoris opponit̃ recto timori: ſed præſumptio vr̃ ad inordinationẽ timoris ptinere. dr̃. n. Sap. 17. Sp præſumit ſæua perturbata conſcientia: & ibidem dr̃, ꝙ timor eſt præſumptionis adiutorium. ergo præſumptio opponitur timori magis, q̃ ſpei.

¶ 2 Præt. Contraria ſunt, quæ [h] maximè diſtãt: ſed præſumptio magis diſtat à timore, quàm a ſpe, q̃a præſumptio importat motum ad rem, ſicut & ſpes: timor autem motum à re. ergo pręſumptio magis contrariatur timori, quàm ſpei.

¶ 3 Præt. Præſumptio totaliter excludit timorem, nõ aũt totaliter excludit ſpẽ, ſed ſolũ certitudinẽ ſpei. cũ ergo oppoſita ſint, q̃ ſe interimunt, videt̃ ꝙ præſumptio magis[h] opponat̃ timori, q̃ ſpei.

SED CONTRA eſt, ꝙ duo inuicẽ oppoſita uitia cõtrariant̃ uni uirtuti, ſicut timiditas & audacia fortitudini: ſed peccatũ pſumptionis cõtrariat̃ peccato deſperationis, ꝙ directè opponit̃ ſpei. ergo vr̃ ꝙ etiam pręſumptio directius ſpei opponatur.

RESP. Dicendũ, ꝙ ſicut Aug. dicit* in 4. contra Iulianũ. Omnib. uirtutibus non ſolũ ſunt uitia, manifeſta diſcretione cõtraria, ſicut prudẽtiæ temeritas: verum & uitia quodammõ non ueritate, ſed quadã ſpecie fallente ſimilia, ſicut prudẽtiæ aſtutia. Et hoc ẽt philoſophus dicit * in 2. Eth. Quòd virtus maiorem conuenientiam vr̃ habere cum uno oppoſitorũ vitiorum, q̃ cum alio, ſicut tẽperãtia cũ inſenſibilitate, & fortitudo cũ audacia. [m] Præſumptio ergo manifeſtã oppoſitionẽ vr̃ hr̃e ad timorẽ, pcipue ſeruilẽ, qui reſpicit pœnam ex Dei iuſtitia prouenientẽ, cuius pſumptio remiſſionẽ ſperat: ſed ſecundũ falſam ſimilitudinẽ magis contrariat̃ ſpei. n. quia importat quãdã i ordinatã ſpẽ de Deo. Et quia directius aliqua opponunt̃, q̃ ſunt unius generis, quàm quæ ſunt generum diuerſorũ (nam contraria ſunt in eodem genere) [p] ideò directius pſumptio opponitur ſpei, quàm timori. [q] Vtrumque. n. reſpicit idem obiectum, cui innitit̃, ſed ſpes ordinatè, præſumptio inordinatè.

* Li. 4. c. 3. paulo añ medium tom. 7.

* Lib. 2. Eth. ca. 8. tom. 5.

Concl. m

Concl. p

AD PRIMVM ergo dicẽdum, ꝙ ſicut ſpes abuſiuè dicitur de malo, propriè autem de bono: ita ẽt præſumptio. Et ſecundùm hunc modum inordinatio timoris præſumptio dicitur.

AD II dicẽdum, ꝙ contraria ſunt, quæ maximẽ diſtant in eodem gñe. Præſumptio aũt, & ſpes important motum eiuſdem generis, qui poteſt eſſe uel ordinatus, uel inordinatus. Et ideò pręſumptio directius contrariatur ſpei, q̃ timori. Nã ſpei contrariatur ratione propriæ differentiæ, ſicut inordinatum ordinato. Timori autem contrariatur rõne differentiæ ſui generis, ſcilicet motus ſpei.

AD III dicendum, ꝙ pſumptio cõtrariat̃ timori contrarietate gñis: virtuti aũt ſpei cõtrarietate dr̃iæ. Iõ pſumptio totaliter excludit timorem ẽt ſecundùm genus. Spem autem nõ excludit, niſi ratione differentiæ, excludendo eius ordinationem.

Porrecta per totum. 113 Inf.q.132 art.5.& 5. Et mal.q. 9.art.3.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum præſumptio cauſetur ex inani gloria.

Ban.eodem art.

AD QVARTVM ſic procediur. Vř ꝙ præſumptio non cauſetur ex inani gloria. Præſumptio.n. maximè uidetur inniti diuinæ miſericordiæ:miſericordia aũt reſpicit miſeriam, quæ opponiť gloriæ.ergo ħ præſumptio non oritur ex inani gloria.

¶2 Præt.Præſumptio opponiť đſperationi:ſed deſperatio oriť ex triſtitia,ut dictũ* eſt.cũ ergo oppoſitorũ oppoſitæ ſint cauſæ, vř ꝙ oriatur ex ħ delectatione, & ita vř qđ oriatur ex uitijs carnalib. quorum delectationes ſunt uehementiores. (*1.2.q.37 artic.2.)

¶3 Præt.Vitiũ pſumptionis cõſiſtit in hoc,ꝙ aliqs tendit in aliquod bonũ, qđ nõ eſt poſſibile, quaſi poſſibile:ſed ꝙ aliquis æſtimet poſſibile, quod eſt impoſſibile, ꝑuenit ex ħ ignorãtia.ergo pſumptio magis prouenit ex ignorantia, q̃ ex inani gloria.

SED CONTRA eſt, ꝙ* Grego.dicit 31.Moralium, ꝙ præſumptio nouitatum eſt filia inanis gloriæ. (*Lib.31. Mor c.31 a med.)

RESPON. Dicendũ, ꝙ ſicut ſupra * dictũ eſt, duplex eſt pſumptio. Vna qdē q̃ innitiť propriæ virtuti,attentans.ſ.aliquid ut ſibi poſſibile,qđ ꝓpriã virtutem excedit:&ᵐ talis pſumptio manifeſtè ex inani gloria ꝓcedit.ⁿ Ex hoc.n.ꝙ aliqs multũ deſiderat gloriã,ſeqtur ꝙ attentet ad gloriam quãdã ſuper uires ſuas: & huiuſmodi pcipue ſunt noua, q̃ maiorem admirationẽ habent.Et iõ ſignanter.* Greg. præſumptionem nouitatum, poſuit filiam inanis gloriæ. Alia vero eſt pſumptio, q̃ innititur inordinatæ diuinæ miſericordiæ, vel potentiæ, p quã ſperat ſe obtinere gloriã ſine meritis, vel veniã ſine pęnitentia. Etᵖ talis præſumptio vř oriri directe ex ſuperbia,ᑫ ac ſi ipſe tanti ſe æſtimet, ꝙ ēt cum peccantem Deus non puniat, uel a gloria excludat.Et per hoc patet reſponſio ad obiecta. (*Ar.1.huius queſt. — Concl. m — *Lib.31. Mor.c.31 a med. — Concl. p)

QVAETIO XXII.

De præceptis pertinentibus ad ſpem & timorem, in duos articulos diuiſa.

DEINDE conſiderãdum eſt de præceptis pertinentibus ad ſpem,& timorem.

ET CIRCA hoc quæruntur duo.

¶Primo, De pręceptis pertinentibus ad ſpem.

¶Secundo, De pręceptis pertinentib. ad timorẽ.

Porrecta per totum. 114 Inf.art.2. cor.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum de ſpe debeat dari aliquod præceptum.

Bannes eodem articulo.

AD PRIMVM ſic ꝓcediť. Vř ꝙ nullũ pceptum ſit dãdũ ꝑtinẽs ad virtutẽ ſpei.ħ Quod.n.ſufficiẽter põt fieri p unum, nõ oportet ꝙ p aliqd aliud inducatur: ſed ad ſperãdũ bonũ ſufficiẽter hõ inducit ex ipſa naturali inclinatione.ergo nõ oportet,ꝙ ad hoc inducať homo per legis præceptum.

¶2 Præt.Cũ pręcepta dentur de actib. uirtutum, principalia pręcepta ēt debent dari de actib.principalium uirtutum:ſed inter oẽs uirtutes principaliores ſunt tres uirtutes theologicæ,ſ. ſpes, fides, & charitas. Cum ergo principalia legis pręcepta ſint pcepta decalogi, ad q̃ oĩa alia reducuntur, ut ſupra habitũ* eſt,vř ꝙ ſi de ſpe dareť aliqđ ħ præceptũ, ꝙ deberet inter præcepta decalogi conti- (*1.2.q.100 art.3.)

F neri: non aũt ibi continetur.ergo uidetur ꝙ nullũ præceptum in lege debeat dari de actu ſpei.

¶3 Præt.Eiuſdem rõnis eſt pręcipere actum uirtutis,& ħ prohibere actũ uitij oppoſiti:ſed nõ inuenitur aliquod pręceptũ datum, per qđ prohibeať deſperatio,quæ eſt oppoſita ſpei.ergo uidetur,ꝙ nec de ſpe conueniat aliquod præceptum dari.

SED CONTRA eſt,ꝙ Aug.dicit * ſuper illud Ioã. 15.Hoc eſt pceptũ meum,ut diligatis inuicem.De fide nobis q̃ multa mandata ſunt? quam multa de ſpe?ergo de ſpe conuenit aliqua præcepta dari. (*Trac.83. inter med. & fin.to.9.)

RESP. Dicendũ,ꝙ pceptorũ,q̃ in ſacra ſcriptu-
G ra inueniunť,qdã ſunt de ſubſtantia legis: quædã vero ſunt præambula ad legẽ.Pręambula quidem ſunt ad legẽ illa,qbus non exiſtentib.lex locũ habere non põt. Huiuſmodi aũt ſunt pcepta de actu fidei,& de actu ſpei: qa per actũ fidei mens hominis inclinať,ut recognoſcat actorẽ legis talẽ, cui ſe ſubdere debeat.Per ſpẽ vero præmij hõ inducitur ad obſeruãtiã pceptorũ.Præcepta uero đ ſubſtantia legis ſunt,q̃ homini iã ſubiecto, & ad obediendũ parato imponunť, ꝑtinentia ad rectitudinẽ uitæ. Et iõ huiuſmodi præcepta ſtatim in ipſa legiſlatione proponunť p modũ præceptorum.ᵐ (Conclu. m)
H Spei uero & fidei pcepta, non erãt ꝓponẽda per modũ pceptorũ,ⁿ qa niſi hõ iã crederet,& ſperaret,fruſtra ei lex proponereť. Sedᵖ ſicut pceptum fidei ꝓponendũ fuit p modũ denũciationis, & cõmemorationis,ut ſupra dictũ * eſt:ita ēt pceptum ſpei in prima legiſlatione ꝓponẽdũ fuit p modũ promiſſionis.ᑫ Quod.n. obedientib.præmia ꝓmittit,ex hoc ipſo incitat ad ſpẽ: vñ oĩa ꝓmiſſa,q̃ in lege continenť,ſunt ſpei excitatiua.Sed qa lege iã impoſita, ꝑtinet ad ſapiẽtes uiros, ut non ſolum inducant hoĩes ad obſeruantiã pceptorũ,ſed etiã multo magis ad conſeruandũ legis fundamentũ: (Conclu. p — *q.16.artic.1.)
I iõ ᵗ poſt primã legiſlationem in ſacra ſcriptura multiplr inducunť hoĩes ad ſperãdũ,ēt p modũ admonitiõis,vel pcepti,& ñ ſolũ p modũ ꝓmiſſiõis, ſicut i lege, ᵗ ſicut patet ĩ Pſ.61.Sperate ĩ eo oẽs cõgregatiões populi,& i multis alijs ſcripturę locis (Concl. t)

AD PRIMVM ergo dicendũ, ꝙ natura ſufficienter inclinat ad ſperandum bonũ naturæ humanæ proportionatũ:ſed ad ſperandũ ſupernaturale bonũ oportuit hoĩem induci authore legis diuinæ, partim quidẽ promiſſis, partim aũt admonitionibus,uel præceptis.Et tñ ad ea ēt,ad q̃ naturalis rõ inclinat,ſicut ſunt actus uirtutũ moraliũ, neceſſa-
K riũ fuit præcepta legis diuinæ dari pp maiorẽ firmitatem: & præcipue quia naturalis ratio hominis obtenebrata erat per concupiſcẽtias peccati.

AD II dicẽdũ, ꝙ præcepta legis decalogi ptinẽt ad primam legiſlationẽ.Et iõ inter præcepta decalogi nõ fuit dandũ præceptum aliqđ de ſpe, ſed ſuffecit per aliquas promiſſiones poſitas inducere ad ſpẽ,ut patet in primo,& quarto pcepto.

AD III dicẽdũ, ꝙ in illis,ad quorum obſeruantiã homo tenetur ex rõne debiti,ſufficit pceptum affirmatiuũ dari de eo,qđ faciẽdũ eſt,in quib.ꝓhibitiones eorum, quæ ſunt uitanda, intelliguntur. Sicut datur pręceptum de honoratione paren-

tum

tum. Nõ aũt prohibet̃ ꝙ paretes dehonorent̃, niſi A p hoc, ꝙ de nõ honorãtib. pœna adhibet̃ ĩ lege. Et q̃a debitum eſt ad humanam ſalutẽ, ut ſperet homo de Deo, fuit ad hoc hõ inducẽdus aliquo prædictorum modorum quaſi affirmatiue, in quo intelligeretur prohibitio oppoſiti.

ARTICVLVS II.

Vtrum de timore fuerit dandum aliquod præceptum.

AD SECVNDVM ſic procedit. Vr̃ ꝙ de timore nõ fuit dãdum aliqđ p̃ceptum in lege. Timor. n. Dei eſt de his, q̃ ſunt[h] p̃ambula ad legẽ, cũ ſit initiũ ſapientiæ: ſed ea q̃ ſunt p̃ambula ad legẽ, nõ cadũt ſub p̃ceptis legis. ergo de timore nõ eſt dandũ aliquod præceptum legis. B

¶ 2 Pręt. Poſita cã ponit̃ effect⁹: ſed amor eſt cã timoris oĩs. n. timor ex aliquo amore ꝑcedit, ut dicit* Aug. ĩ li. 83. q. ergo ſuppoſito p̃cepto de amore,[h] ſuperfluũ fuiſſet præcipere timorẽ.

¶ 3 Præt. Timori aliquo mõ opponit̃ pſũptio: ſed nulla ꝓhibitio[h] iuenit̃ ĩ lege đ pſumptione data. ergo vr̃ ꝙ nec de timore aliqđ præceptũ dari debuerit. C

SED CONTRA eſt, qđ dr̃ Deut. 10. Et nũc Iſrael, quid dñs Deus tu⁹ petit à te, niſi ut timeas dominum Deum tuum? ſed illud a nobis requirit, qđ nobis p̃cipit obſeruãdũ. ergo ſub præcepto cadit, ꝙ aliquis timeat Deum.

RESP. Dicẽdũ, ꝙ duplex eſt timor. ſ. ſeruilis, & filialis. Sicut aũt aliquis inducitur ad obſeruantiam pręceptorum legis p ſpem pręmiorum: ita ẽt induci tur ad legis obſeruantiã per timorẽ pœnarũ, q eſt timor ſeruilis. Et ſicut* patet ſm prędicta, in ipſa legiſlatione non fuit præceptũ dandũ de actu ſpei, ſed ad hoc fuerunt hoĩes inducendi p promiſſa: ita[m] nec de timore, q reſpicit pœnã, fuit p̃ceptum dandũ per p̃cepti modũ, ſed ad hoc fuerunt hoĩes inducendi p cõminationẽ pœnarũ, quod fuit factũ & in ipſis p̃ceptis decalogi, & poſtmodũ conſequenter in ſecundarijs legis pręceptis.[n] Sed[p] ſicut ſapiẽtes, & prophetæ cõſequẽter, intẽdentes hoĩes ſtabilire in obſeruãtia legis, documẽta tradiderũt de ſpe p modũ admonitionis, vel p̃cepti, ita ẽt de timore[q] ſed timor filialis, q reuerentiã exhibet Deo, eſt quaſi quoddã genus ad dilectionẽ Dei, & principiũ quoddã oĩum eorũ, quæ in Dei obſeruant̃ reuerentia. Et iõ[s] de timore filiali dantur pręcepta in lege, ſicut & de dilectione:[t] quia utrumq; eſt præambulũ ad exteriores actus, q pręcipiuntur in lege, ad quos pertinent pręcepta decalogi. Et iõ in authoritate D E

Porrecta per totum. 115

SVPER QV. XXII. ARTIC. II.

Ban. eodem art.

IN q. 22. omiſſo 1. ar. in 2. quæſtiuncula occurrit, Quomodo timor filialis ponatur quaſi genus ad dilectionem Dei, cum ſit effectus.

¶ Ad hoc dr̃, ꝙ timor filialis non dr̃ quaſi genus reſpectu dilectionis Dei abſolute, ſed reſpectu, dilectionis Dei, & principij eorum, q̃ in Dei reuerẽtia obſeruãtur. Dr̃ aũt quaſi genus, inquantũ eſt uelut cõe quoddã ad utrunq;, & collectio utriuſq;. Genus. n. eſt collectio ſpecierũ, complectitur ſiquidem timor filialis & amorẽ: vñ reueretur patrem, & ſubiectionẽ ad Deũ, vnde inchoat obſeruatio omnium, q̃ in Dei reuerentiã exhibentur. Et propterea non genus, ſed quaſi genus utriuſque uocari potuit.

* q. 33. habetur uerbis æquipollentibus, to. 4.

¶ In reſponſione ad primũ in eodẽ ar. reuidere art. 7 q 19. ut perſpicias principiũ intrinſecũ, & extrinſecũ legis ex differentia inter timorẽ ſeruilẽ, & filialẽ in hoc, ꝙ ille extra, iſte int⁹, utpote primus in cõpoſitione diuinæ fabricæ ſecundum diuinam legem.

* ar. pręc.

Conclu. m

Conclu. p

Conclu. s

legis inducta requirit̃ ab homine timor, & ut ambulet ĩ via Dei colẽdo ipſum, & ut diligat ipſum.

AD PRIMVM ergo dicẽdum, ꝙ timor filialis eſt quoddam præambulum ad legẽ, non ſicut extrinſecum aliquid, ſed ſicut principiũ legis, ſicut etiã dilectio. Et ideo de utroque dantur præcepta, q̃ ſunt quaſi quædam principia cõia totius legis.

AD II dicẽdum, ꝙ ex amore ſequitur timor filialis, ſicut etiam & alia bona opera, quæ ex charitate fiunt. Et ideo ſicut poſt præceptum charitatis dãtur pręcepta de alijs actibus uirtutum: ita ẽt ſimul dant̃ p̃cepta de timore, & amore charitatis. Sicut ẽt in ſciẽtijs demonſtratiuis nõ ſufficit ponere principia prima, niſi ẽt ponantur concluſiones, q̃ ex his ſequuntur uel proxime, uel remote.

AD III dicẽdũ, ꝙ inductio ad timorẽ ſufficit ad excludẽdã pſumptionẽ, ſicut ẽt iductio ad ſpẽ ſufficit ad excludẽdũ deſperationẽ, ut dictum* eſt. * ar. pręc ad 3.

QVAESTIO XXIII.

De Charitate ſecundum ſe, in octo articulos diuiſa.

CONSEQVENTER conſiderãdũ eſt de charitate. Et primo, de ipſa charitate. Scđo đ dono ſapientiæ ei corrñdente.

¶ Circa primũ cõſiderãda ſunt quinq;. Primo, de ipſa charitate. Scđo, de obiecto charitatis. Tertio, de actib. ei⁹. Quarto, de vitijs oppoſitis. Quinto, de pręceptis ad hoc pertinentibus.

¶ Circa primũ ẽ duplex cõſideratio. Prima qdẽ đ ipſa charitate ſm ſe. Secũda. de charitate p comparationẽ ad ſubiectum.

CIRCA primum quærunt̃ octo.

¶ Primo, Vtrum charitas ſit amicitia.

¶ Secundo, Vtrum ſit aliquid creatum in anima.

¶ Tertio, Vtrum ſit virtus.

¶ Quarto, Vtrũ ſit virt⁹ ſpẽlis.

¶ Quinto, Vtrũ ſit una virtus.

¶ Sexto, Vtrũ ſit maxĩa uirtutũ

¶ Septimo, Vtrum ſine ea poſſit eſſe aliqua vera virtus.

¶ Octauo, Vtrũ ſit foꝛa uirtutũ

ARTICVLVS I.

Vtrum charitas ſit amicitia.

AD PRIMVM ſic ꝑcedit. Vr̃ ꝙ charitas nõ ſit amicitia. Nihil. n. ẽ ita ꝓpriũ amicitię, ſicut[b] conuiuere amico, ut dicit* Phil. in 8. Eth. ſed charitas eſt hominis ad Deum, & ad angelos, quorum non eſt cum hominibus cõuerſatio, ut dr̃ Dan. 2. ergo charitas non eſt amicitia.

¶ 2 Pręt. Amicitia nõ eſt ſine redamatione, ut dr̃ ĩn 8. Eth. ſed charitas habet̃ ad inimicos, ſm illud

SVP. QV. XXII. ARTIC. I.

Cap. 3. d. 27. q. 1. cẽ 2. Ban. eod. in art.

IN 1. ar. q. 23. nota Notitię, ꝙ amicitia dupliciter ſumi poteſt, ſ. pro relatione, qua amicus amico dr̃, & hic n. õ. ſt ad propoſitũ: & p fundamento hm̃õi relationis, habitu. ſ. amoris talis, & ſic charitas dr̃ amicitia. Importat aũt ly talis, ut in litera patet, tres cõditiones, ſ. beneuolẽtiam, redamationẽ, & cõicationẽ. Amor enim quo alicui bonum uolumus cum mutuo amore fundatus ſup aliqua cõmunicatione, puta, ſanguinis, ut inter conſanguineos: uel militiæ, ut inter commilitones &c. habet rõnẽ amoris amicitiæ. Et ſi his adiunxeris, ꝙ amore illo uolumus bonũ alicui pp ſeipſum principaliter, ꝙ cõicatio eſt in p̃cipuis aſtr bonis, habebitur non ſolũ rõ amicitiæ, sed amicitię maxime honeſtę. Et adhuc ſi adiunxeris, ꝙ cõicatio iſta cõſiſtit in ſupnaturali conſortio diuinæ naturæ, habebitur ratio amicitiæ diuinæ, & uere ſic eſt. Charitas enim amicitia non quæcũq;, ſed diuina eſt, cõſequẽns cõicationẽ naturę diuinæ in creatura rõnali, p quam diuinæ beatitudinis participes ſumus

Porrecta per totum. 116

2. d. 27. q. 1. art. 1. Et vir. q. 1. a. 5. ad 5. & q. 2. art. 1. ad 8.

* li. 8. c. 5 aň med. tom. 5.

† li. 8. Eth. ca. 3. to. 5

mus hic in ſpe, & in patria in re. Exprimitur aũt hmõi cõicatio multis rõnibus ſ ſcripturę, quãq; ut cõciuiũ, quãq; vt domeſticorũ iuxta illud ad Epheſ. 4. Eſtis ciues Sãctorũ, & domeſtici Dei: quãq; vt ſociorũ, quãq; vt fratrum, quãq; vt ſponſæ, ſeu vxoris, ut patet ex diuerſis locis ſacræ ſcripturę. Præcipua tñ & magis ꝓpria expreſſio vr cõicatio filiorũ ad patrem. In hac n. & cõſortiũ naturę, & reuerẽtia, & inæqualitas, & ꝓportio iuſtitiæ & amoris, & excellẽtia, & relatio ad alios diligendos, & quare, magis exprimi vr. Cũ aũt audis charitatẽ eſſe amicitiã honeſti, ita q̃ Deo bonum volumus ꝑ ſeipſum, intellige q̃ duplicia ſunt Dei bona, quędã in ipſo, quędã ad ipſum. Bona quæ ſunt in ipſo, ſ. ſua uita, ſapiẽtia, potentia, bonitas, iuſtitia, miſericordia, & hmõi, q̃ nihil aliud ſunt, q̃ ipſemet Deus, ex charitate Deo volum⁹: qa cõplacet nobis Deũ ſic eſſe ſicuti eſt. Quẽadmodũ. n. itellectu recto in Deũ tũc ferimur, cũ intelligimus eũ eſſe ſicuti eſt: ita apetitũ rectũ in Deũ tũc habemus, cũ conformis eſt intellectui recto. Hoc aũt eſt, cũ appetitui conſonat Deũ eſſe ſicut eſt, qđ ſignat̃ p hoc, qđ dicimus, q̃ cõplacet nobis Deum eſſe ſicuti eſt: ſicut p oppoſitũ, peruerſus erga Deũ appetitus eſt, quo alicui diſplicet Deũ eſſe ſicuti eſt, ſ. ſupra oĩa ſapiẽtẽ, ſciẽtẽ, oĩpotentẽ &c. Bona aũt q̃ ad Deũ ſunt, ut honor, regnũ, & obediẽtia, & breuiter: ut oĩa in gloriã ſuam fiant, ex charitate ſic Deo uolumus, q̃ hæc nõ ſolum cõplacẽt, q̃ ſint, ſed deſideramus ut ſint, & augeant̃, procuramus quãtũ poſſumus q̃ ſint, gaudemus cum ſunt, triſtamur cũ deſunt, timemus ne deſint, audemus cõtra impedientes &c. Et hæc principaliter vt Deo uel aliqua ex pte uiuamus, cui oĩa oĩno debentur, quia Deus eſt.

a Libr. 8. Eth. cap. 3. 10. 5.
† In principio illius, & habetur, t. 4.
** Libr. 8 Eth. c. 3. a med. t. 2.*
b Libr. 8. ca. 1. 3. & 13. to. 5.
Concla. m

Mat. 5. Diligite inimicos veſtros. ergo charitas non eſt amicitia.

¶ 3 Præt. Amicitiæ tres ſunt ſpecies, ſm Philoſophũ* in 8. Eth. ſ. amicitia delectabilis, utilis, & honeſti: ſed charitas nõ eſt amicitia utilis, aut delectabilis. †dicit. n. Hiero. in epiſto. ad Paulinũ, q̃ ponit ĩ principio Biblię, Illa ẽ vera neceſſitudo, & Chriſti glutino copulata, quam nõ utilitas rei familiaris, non pñſentia tm̃ corporum, non ſubdola & palpans adulatio, ſed Dei timor, & diuinarum Scripturarũ ſtudia conciliant. Similiter etiã nõ eſt amicitia honeſti, qa charitate diligimus ẽt peccatores: Amicitia uero honeſti nõ ẽ niſi [h] ad virtuoſos, vt dr̃ * in 8. Eth. ergo charitas non eſt amicitia.

Sed contra eſt, quod Io. 15. dr̃. Iam non dicam uos ſeruos, ſed amicos meos: ſed hoc nõ dicebatur eis, niſi ratione charitatis. ergo charitas eſt amicitia.

Resp. Dicẽdũ, q̃ ſm Philoſophũ* in 8. Eth. Nõ q̃libet amor hẽt rõnẽ amicitiæ, ſed amor q̃ eſt cũ beneuolẽtia, qñ. ſ. ſic amam⁹ aliquẽ, ut ei bonũ uelim⁹. Si aũt reb. amatis ñ bonũ velim⁹, ſed ipſum eorũ bonũ nobis velimus, ſicut dicimur amare vinũ, aut equũ, aut aliq̃d hmõi, ñ eſt amor amicitiæ, ſed cuiuſdã cõcupiſcẽtiæ. Ridiculũ. n. eſt dicere, q̃ aliq̃s hẽt amicitiã ad vinũ, vel ad equũ. Sed nec bñuolẽtia ſufficit ad rõnẽ amicitiæ, ſed req̃rit̃ q̃dã mutua amatio: quia amicus eſt amico amicus. Talis aũt mutua bñuolẽtia fundat̃ ſup aliquã cõicationẽ. Cũ ergo ſit aliqua cõicatio hominis ad Deũ, ſecũdũ q̃ nobis ſuã beatitudinẽ cõicat, ſup hãc cõmunicationẽ oportet aliquam amicitiã fundari. De qua q̃dem cõicatione dr̃. 1. ad Cor. 1. Fidelis Deus, ꝑ quẽ uocati eſtis ĩ ſocietatẽ filij eius. Amor aũt ſup hãc cõicationem fundatus, eſt charitas. Vnde manifeſtum eſt, quòd [m] charitas amicitia quædam eſt hominis ad Deum. [n]

Ad primvm ergo dicendũ, q̃ duplex eſt hominis uita. Vna q̃dẽ exterior ſecundum naturam ſenſibilem & corporalem: & ſecundum hanc uitã non eſt nobis cõicatio, vel conuerſatio cũ Deo, & angelis. Alia aũt eſt uita hoĩs ſpiritualis ſecundũ mẽtem: & ſecundum hanc uitã eſt nobis cõuerſatio & cũ Deo, & angelis, in præſenti quidem ſtatu imperfectè. Vnde dicitur Phil. 3. Noſtra conuerſatio in cęlis eſt. Sed iſta conuerſatio perficietur in pñia, qñ ſerui eius ſeruient Deo, & uidebunt faciem eius, ut dicitur Apoc. vlt. Et ideo hic eſt charitas imperfecta, ſed perficietur in patria.

Ad ii dicẽdũ, q̃ amicitia ſe extẽdit ad aliquẽ dupľr. Vno mõ reſpectu ſui ipſius: & ſic amicitia nũquam eſt, niſi ad amicũ. Alio mõ ſe extẽdit ad aliquẽ reſpectu alterius pſonę: ſicut ſi aliq̃s hẽt amicitiã ad aliquẽ hoĩem, rõne cuius diligit oẽs ad illũ hominẽ pertinentes, ſiue filios, ſiue ſeruos, ſiue qualitercunq; ei attinentes, & tanta põt eſſe dilẽctio amici, q̃ ꝑ amicum amẽtur hi, qui ad ipſum ꝑtinent, ẽt ſi nos offendant, uel odiant. Et hoc modo amicitia charitatis ſe extendit etiam ad inimicos, quos diligimus ex charitate ĩ ordine ad Deũ, ad quẽ principaliter habetur amicitia charitatis.

Ad iii dicẽdũ, q̃ amicitia honeſti non hr̃ niſi ad uirtuoſũ, ſicut ad pricipalẽ pſonã: ſed ei⁹ ĩtuitu diligunt̃ ad eũ attinẽtes, ẽt ſi ñ ſit uirtuoſi. Et hoc mõ charitas, q̃ maxiẽ ẽ amicitia honeſti, ſe extẽdit ad pctõres, quos ex charitate diligim⁹ ꝑ Deũ.

Articvlvs ii.

Vtrum charitas ſit aliquid creatum in anima.

Ad secvndvm ſic proceditur. Videtur q̃ charitas nõ ſit aliquid creatũ in anima. Dicit. n. Aug.* in 8. de Trinit. Qui proximum diligit, conſequens eſt, ut ipſam dilectionẽ diligat. [b] Deus autẽ dilectio eſt: conſequẽs eſt ergo ut pręcipuè Deũ diligat. Et in 15. †de Trini. dicit. Ita dictũ eſt, Deus charitas eſt: ſicut dictum eſt, Deus ſpiritus eſt. ergo charitas non eſt aliqđ creatũ in aĩa, ſed eſt ipſe Deus.

¶ 2 Præt. Deus eſt ſpiritualiter vita animæ, [h] ſicut anima uita corporis, ſecundùm illud Deut. 30. Ipſe eſt uita tua: ſed anima uiuificat corp⁹ per ſeipſam. ergo Deus uiuificat animam per ſeipſum. Viuificat autem eam ꝑ charitatem, ſecundum illud. 1. Ioan. 3. Nos ſcimus, qm̃ traſlati ſumus de morte ad uitam, quoniam diligimus fratres. ergo Deus eſt ipſa charitas.

¶ 3 Præt. Nihil creatũ eſt [h] infinitæ uirtutis, ſed magis oĩs creatura ẽ uanitas: charitas aũt ñ ẽ vanitas, ſed magis uanitati repugnat, & eſt infinitæ uirtutis: qa aĩam hoĩs ad bonum infinitum perducit. ergo charitas nõ

Svp. Qv. xxiii. Artic. ii.

Cap. 1. d. 17. q. 1. cõ. 1. Ban. eodem art. Scot. p. 5. d. 17. q. 1. D. Ben. d. 17. q. 1. ar. 1. Ric. d. 17. q. 4. Franc. de Mayronis d. 17. q. 1.

Porrecta per totum.
117
*1. d. 17. q. 1. art. 1. & art. 2. q. 4. cor. Et 3. d. 27. q. 2. ar. 4. q. 4. co. Et vir. q. 1. ar. 11. & q. 2. ar. 1. & 12. *lib. 8. ca. 8. a med. tom. 3. †lib. 15. c. 17. paulo a prin. t. 4*

In art. 2 eiuſdẽ q̃ſtionis, omiſſa q̃ſtione de intentione Magiſtri ſentẽtiarũ, quia nõ eſt meũ uidere quid iſte, uel ille ſenſerit: nota rõnes, quibus author ꝓbat neceſſitatẽ habitualis charitatis in anima noſtra, & memẽto, q̃ quia in pcedenti libro determinauit meritũ ex gratia ꝓuenire, & apud authorẽ charitas realiter diſtinguit̃ à gratia, q̃ eſt in eſſentia aĩæ: idõ non ex parte actus meritorij, ſed aliũde probat neceſſitatẽ habitus charitatis. ꝑpquod nullus miretur ſi de neceſſitate charitatis ratione actus meritorij, nõ eſt ſermo hic. Affert igit̃ author vnã rõnẽ principalem, & duas acceſſorias, quare charitatis habitus ſit neceſſarius. Et licet oẽs iſtæ rõnes ſumãtur ex modo operandi. ſ. perfecte, faciliter, & delectabiliter: ex primo tamen, ſcilicet, ex perfectione,

eſt aliquid creatum in anima.

SED CONTRA eſt, quod Aug. dicit* in 3. de doctrina Chriſtiana. Charitatem voco motũ aĩ ad fruendum Deo ꝓpter ipſum ſed motus aĩ eſt aliquid creatũ in anima ergo & charitas eſt aliquid creatum in anima

*li. 3. ca. 10 in medio to. 3.

RESPON. Dicẽdũ, ꝙ Magiſter B perſcrutatur hanc quæſtionẽ* in 17. di. primi lib ſent. & ponit ꝙ charitas nõ eſt aliquid creatum in aĩa, ſed eſt ipſe Spũſſctũs mentem inhabitãs. Nec eſt ſua intentio, ꝙ iſte motus dilectionis, quo Deum diligimus. ſit ipſe Spũſctũs: ſed ꝙ iſte motus dilectionis eſt à Spũſctõ non mediãte aliquo habitu, ſicut à Spũſctõ ſunt alij actus virtuoſi mediantibus habitib. aliarũ virtutũ, puta, fidei, aut ſpei, alicuius C alterius uirtutis. Et hoc dicebat ꝑ excellentiã charitatis: ſed ſi qs recte cõſideret hoc magis redundat in charitatis detrimẽtũ. Nõ. n. motus charitatis ita ꝓcedit à Spũſctõ mouẽte humanã mẽtẽ, ꝙ humana mẽs ſit mota tm̃, & nullo mõ ſit principium huius motus: ſicut cũ aliqđ corpus mouet ab aliquo exteriori mouente. Hoc. n. eſt cõtr arõnẽ D volũtarij, cuius oportet principium in ipſo eſſe, ſicut s. dictũ *eſt. Vñ ſequeret, ꝙ diligere nõ eſſet uolũtariũ, qđ implicat cõtradictionẽ cum amor de ſui rõne importet, ꝙ ſit actus volũtatis. Sīr ẽt non põt dici ꝙ ſic moueat Spũſſctũs voluntatem ad actũ diligendi, ſicut mouet inſtrumentũ, quod etſi ſit principium actus nõ tñ eſt in ipſo agere uel nõ agere. Sic. n. tolleretur rõ uolũtarij, & excluderet rõ meriti, cum tñ s. habitum ſit ꝙ dilectio charitatis eſt radix merendi. ſed oportet ꝙ ſic volũtas moueatur à Spũſctõ ad diligendum, ꝙ etiam ipſa ſit efficiens hũc actum. Nullus autem actus ꝑfecte producitur ab aliqua potẽtia actiua, niſi ſit ei cõnaturalis per aliquã formã quæ ſit principiũ actionis. Vñ Deus, qui oĩa mouet ad debitos fines ſingulis rebus indidit formas, ꝑ quas inclinantur ad fines ſibi ꝑſtitutos à Deo, & ſm̃ hoc diſponit oĩa ſuauiter, vt dr̃ Sapien. 8. Manifeſtum eſt ãt ꝙ actus charitatis excedit natura potentiæ voluntatis. Niſi ergo aliqua forma ſuperadderetur naturali potentiæ, per quam inclinaretur ad dilectionis actum eſſet actus iſte imperfectior actib* naturalibus, & actibus aliarũ uirtutũ, nec eſſet facilis, & delectabilis. Quod patet eſſe falſum: q2 nulla virtus hẽt tantã inclinationẽ ad ſuum actum ſicut charitas, nec aliqua ita delectabiliter operat. Vñ maxime neceſſe ẽ ꝙ ad actũ charitatis ĩ nobis exiſtat aliqua habitualis forma ſuperaddita potẽtiæ naturali, ĩclinãs

ne, ſtabilitur intentum. Maior ſiquidem illa, Nullus actus perſe A ɗe producitur ab aliqua potentia actiua: niſi ſit ei connaturalis per aliquam formã, quæ ſit principium actionis, tã clare patet & in naturalibus, & in artificialibus, & in moralibus, ut nulla inſtantia occurrat. Minor quoq; formaliter ſubſumenda. ſ. Actus charitatis pfecte pducit̃ ab aliqua potentia, uoluntate. ſ. exiſtentis in gra Deo. probatur ex eo, q2 aliter nõ ſufficiẽter, & ſuauiter prouiſum fuiſſet de agente proximo reſpectu actus charitatis: ſicut eſt prouiſum de agẽte proximo reſpectu aliorum actum. In omnibus enim promiſſum eſt, ut proximum agens perfecte pducat actum. Seqtur ergo concluſio, Quod actus charitati eſt connaturalis, actiuæ potentiæ uoluntatis per formã, q̃ eſt principium actus charitatis. Sed nõ eſt connaturalis per naturã voluntatis, quia conſtat quod excedit naturã voluntatis. Ergo eſt ei cõnaturalis per formã ſuperadditam naturali potentiæ, per quã formam inclinatur ad charitatis actum. Hæc eſt tõ lrã oñſiue formata, q̃uis in lrã ducat ad inconueniens, q2. ſ. actus charitatis eſſet imperfectior ex ſuę productionis mõ q̃ ſint actus naturales & actus uirtutum. Secunda ratio eſt, quia actus charitatis non eſſet facilis. Et ſequela quidem patet falſitas vero conſequentis probatur: quia nulla virtus habet tantam inclinationẽ ad ſuum actum, ſicut charitas. Tertia ratio eſt: quia actus charitatis non eſſet delectabilis Et ſequela ſimiliter clara eſt, & falſitas cõſequentis probatur: quia nulla virtus ita delectabiliter operat̃, ſicut charitas.

*Li. 1. ſen. d. 27. paragraph. B.

1. 2. q. 6. articu. 1.

¶ Circa has ultimas rõnes dubium occurrit, quia falſum vr̃, ꝙ nulla virtus habeat tantam inclinationem in ſuum actum, & delectationem, ſicut charitas. Conſtat, n. ꝙ proportionaliter loquendo, q̃libet virtus æquæ inclinat ad actum proprium, cum ſit proprium principium eius elicitiuum, licet ſubiectum ſic, E uel aliter diſpoſitum, non æq̃ incliner ad actũ alterius uirtutis, ſicut illius, ut patet. Et ſimile eſt de delectatione in uirtutib. ſaltẽ, quibus non eſt admiſtum malũ in materia. Non. n eſt iuſtus, q nõ gaudet iuſtis operibus: nec liberalis, qui non gaudet liberalibus, & ſic de alijs. Quãtũ. n. eſt ex parte uirtutis ęqua eſt & iclinatio, & delectatio ĩ actu, licet ex parte ſubiecti aliter cõtingat. ¶ Ad huius euidentiam ſcito, ꝙ actus aliarum virtutum dupliciter ſumi poſſunt, informes, ſ. & formati. Actus ãt charitatis cum non poſſit eſſe informis, uno tm̃ modo ſumi poteſt. Rurſus, quanto aliquid eſt perfectius, tanto appetitus ꝓprius illius eſt perfectior. Proportionata enim oportet eſſe & rei pfectiori inclinationem ꝓpriam perfectiorem coaptari oportet. Si igit̃ cæteras virtutes ad ꝓprios actus informes ex una, & charitatẽ ad ſuum actum ex altera parte referamus, manifeſtum eſt cum actus charitatis ſit melior alijs actibus, & charitas ſit melior cęteris virtutibus, ꝙ inclinatio charitatis eſt maior ad ſuũ actũ, q̃ aliarum ad ſuos. tum quia in his, quę non mole magna ſunt idem eſt maius ꝙ melius: ac per hoc charitatis inclinatio, cum ſit melior, erit maior: tum quia videmus, ꝙ magis inclinatur appetitus ſuperior ad ſuum bonũ, q̃ appetitus inferior ad ſuũ, ut teſtatur maior delectatio cõſequens ſatietatem appetitus ſuperioris in ſuo bono Plus. n. delectatur voluntas in conſecutione perfecte ſui boni, q̃ appetitus ſẽſitiuus in conſecutione ſui boni, vt in præcedenti libro author in tractatu de delectatione aperuit. Si autem referamus omnes virtutes ad actus formatos, conſtat etiam ꝙ charitas magis inclinat ad actum formatum ex ratione, quia quod eſt per ſe potius eſt eo quod eſt per aliud. Reliquę enim uirtutes ꝑ charitatem, charitas autem per ſeipſam in actum formatum tẽdit. Et ex hoc patet etiam, ꝙ nulla ita delectabiliter operatur: tum quia maiorem inclinationem maior ſequitur delectatio: tum quia charitas maxime libere operatur, utpote ſuprema virtutem & a nulla alia mota cæteras mouens. Liberum. n. ſui cauſa eſt, vt dicit̃ 1. Metaphyſ. Cõſtat autem, quòd quanto liberius, tanto delectabilius quis operatur. Poteſt quoque una communis cauſa reddi, quare charitas magis inclinat, & delectat: quia ex ꝓpria ratione habet, quòd ſit habitualis amor, cui per ſe primo conuenit inclinatio & delectatio in opere? Omnia. n. quęcunq; in aliquid inclinantur, inquantũ amant illud, inclinãtur in illud. Ipſe ergo amor magis inclinat ad amandum. Et ſimiliter in quibuſcũq; delectamur, quatenus amatis. Quãto ergo magis ipſe amor in ſuo amãdi opere delectabit? Et propter hanc rationem, quæ eſt ex proprijs charitatis quia nulla virt⁹ niſi charitas eſt amor, author ſine ꝓbatione alia; ut puto pertrãſiuit. Et per hanc patet ſolutio obiectorum in prõptu: quia. ſ. non eſt ęqua comparatio inclinatorum & inclinationis Virtutes. n. cæteræ ſunt ſicut inclinatæ ad ſuos actus, charitas ãt eſt ipſa inclinatio in ſuum actũ: & ideo charitati primo, reliquis per ſe ſecundo conuenit inclinari in ſuos actus. Iuxta ãt antedicta patet ſolutio obiectorum ex hoc, ꝙ licet ſit æqualitas proportionalis in omnibus uirtutibus ad ſuos actus, nõ tamen eſt æqualitas quantitatiua, ꝑ quam in æqualitatem dictũ eſt, ꝙ nulla uirtus habet tantã inclinationẽ ad ſuũ actum. ¶ Circa eaſdem rationes dubium occurrit: quia ſi charitas ponit in aĩa hos tres modos operandi. ſ. perfecte, faciliter, & delectabiliter, poterit quis expertus in ſeipſo faciliter, delectabiliter atq; vt cõnaturaliter excercitũ actus charitatis, ſcire ꝑ experiẽtiã (q̃ eſt maxima certitudo) ſe eſſẽ charitate, qđ eſt ĩcõueniẽs. ¶ Ad hoc dicitur, ꝙ actus refertur ad habitum, & potentiam, à quibus eſt. Et licet referendo actum ad habitum conuenientia ſit inter habitus acquiſitos, & infuſos, quia q̃libet perfectionẽ facilitatem, & delectationem ea illa habet, ut dictum eſt referẽ

*1. 2. qu. 114. ar. 4.

Concl. re

do

ipſam ad charitatis actum, & faciens eam prompte & delectabiliter operari.n

Ad primvm ergo dicēdū, ꝙ ipſa eſſentia diuina charitas eſt ſicut & ſapiētia eſt, & bonitas eſt. Vñ ſicut d dicimur boni bonitate, q̃ eſt De⁹, & ſapiētes ſapiētia, q̃ eſt De⁹ (q̇a bonitas qua formaliter boni ſum⁹, eſt participatio q̄dā diuinæ bonitatis: & ſapiētia qua formaliter ſapiētes ſum⁹, eſt participatio q̄dā diuinæ ſapiētiæ) ita etiā charitas, qua formaliter diligim⁹ ꝓximū, eſt quædam participatio diuinæ charitatis. Hic enim modus loquendi conſuetus eſt apud Platonicos, quorū doctrinis imbutus fuit Aug. Quod quidam nō G aduertentes, ex uerbis ei⁹ ſumpſerunt occaſionem errandi.

Ad secvndvm dicēdum, ꝙ Deus eſt uita effectiuè & animę per charitatem & corporis per animā. ſed formaliter charitas eſt uita animæ, ſicut & aīa corporis. unde per hoc pōt concludi, ꝙ ſicut anima imediatè unitur corpori, ita charitas animę.

Ad tertivm dicēdū, ꝙ charitas operatur formaliter. Efficacia autem formæ eſt ſ͠m uirtutem agentis, qui inducit formam. Et ideò patet quòd charitas non eſt infinita, ſed ꝙ facit effectum infinitum, dū cōiūgit aīam Deo iuſtificando ipſam: hoc demōſtrat infinitatē uirtutis diuinę, q̇ eſt charitatis actor

do tamen actum ad potentiam operatiuam, dr̃a eſt inter act⁹ habituū acquiſitorum, & infuſorum circa communicationē harum conditionum: quoniam in acquiſitis quantum habet ſubiectum de habitu, tm̃ habet de perfectionis, facilitatis, & delectationis modo. Et hoc, quia habitus acquiritur ex actibus, ex quibus operatiua potentia continuo perficitur, & inclinat̃ magis ad ſimiles actus. In infuſis aūt ſubiectum habet habitū, ſine, hoc ꝙ ſubiectū participet ipſum per modū habitus firmiter & cōformiter ad inclinationem illius ꝓp oppoſitā cauſam: quia. ſ. non ex actib⁹, ſed deforis uenit. Et ꝓpterea euenit, ut in acquiſitis continua delectatio in opere ſit ſignum generati habitus. In infuſis vero habitus eſt abſque delectatione communicata ſubiecto, propter ꝙ dr̃ in litera, quod nulla virtus ſic inclinat, & delectat, & non dr̃, Nullus habens virtutem tantum inclinatur, & delectatur: & quando etiam continua eſt delectatio in opere, non eſt infallibile ſignum, quàmuis plurimum ueriſimile infuſi habitus, quia poteſt ex acquiſito ſimili habitu, vel connaturali inclinatione, delectatio in opere ſimili operi habitus infuſi prouenire.

D. 284.

¶Ad obiectionem ergo dicitur, quòd quàmuis habens habitum infuſum, & utens illo, ſit principium actus perfectum quātum ad integritatem, antequàm firmet̃ habitus: & quantum ad modum integritatis, poſtq̃ habitus infuſus firmatus eſt per modū habitus: & ſimiliter inclinetur, quantum eſt ex parte habitus, & deberet inde delectari ante firmatum habitum, & poſt quaſi cōnaturalem habitum infuſum factū ſimpliciter inclinetur, & delectet̃ in illius habitus infuſi opere: non tñ ſequitur, ꝙ experientia certa cognoſcat in ſe eſſe habitum infuſum illorum actuū principium, q̇a actus illi poſſunt ex alio principio expertas conditiones & modos habere, ſ. ex acquiſito habitu ſimili, uel naturali inclinatione. Notanter autem dixi expertos: q̇m nos eſſe ꝑfectum principium ſecundum rem, actus ſecundum rem habitus infuſi, quàmuis in nobis ſit, non tamē experimur. Si. n. hoc experientia cognoſceremus, certiſſima cognitione charitatē, fidem, & ſpē infuſas in nobis eſſe ſciremus. Hoc. n. non pōt ſupplere habitus acquiſitus, aut inclinatio naturalis, ut. ſ. cōſtituat principium perfectum actus ſcd̃m rem pertinentis ad habitum infuſum, ut patet. Et propterea author ex rōne perfecti principij probauit in litera neceſſitatē charitatis, & in ea fundauit cōcluſionem, & non ſuper promptitudine & delectatione, q̃ poſſunt ſuppleri per inclinationem acquiſiti habitus, vel naturæ. I

¶In eodem art. 2. in reſponſione ad tertium, dubium occurrit circa illam allatam propoſitionem. Charitas operatur formaliter &c. Eſt. n. potius ad oppoſitum quàm ad intentum: quoniā operari formaliter, dupliciter intelligi poteſt, uel principiare opus ut formam i. quo aliquid operatur, ut calor eſt principiū calefaciendi: uel facere effectum formalem, ut calor facit eſſe calidum id, in quo eſt. Quocunque autem modo ſumatur, ſi forma facit effectum infinitum ex modo faciendi, non euadit̃ quin ſit infinita immo potius infertur infinitas formæ ex effectu formali, & actu elicito, ſi ſit infinitus, quia conſtat quòd quantitas utriuſque ſequitur quantitatem formæ. Nō n. calor ut tria, conſtituit eſſe calidum ut decem, nec elicit calefactionē ut decem. Male igitur ex modo operandi formaliter, retorquet̃ infinitas in charitatis authorem, & tollitur ab ipſa charitate. K

¶Ad euidentiam huius rei ſcito, ꝙ cum formæ accidentales a ſubſtantialibus proficiſcantur, oportet efficaciam formarū accidentalium in ſubſtantiarū uirtutes reſoluere, quibus ſunt cōnaturalia accidētia illa ſcd̃m ſe, vel ſua principia, ut patet de calore connaturali primo ſubſtātiæ ignis. Eius. n. efficacia ubicūque inuentat̃, in ignē reſoluitur. Propter quod in ſecundo de aīa, augmētum ex eo, ꝙ a calore cauſatur, igni tribuebat̃ ab Empedocle, & ex natura ignis reprobatur ab Ariſtotele. Propter q̇, cū

F charitas talis forma accidentalis ſit, ut nulli creaturæ factæ, aut factibili connaturalis eſſe poſſit, ſed ſoli diuinæ ſubſtātiæ nō a ſcd̃m accidētis naturā, ſed ſubſtātialiter cōnaturalis ſit: efficacia eius in quocūq; reperiat̃, ſcd̃m diuinitatis naturā pēſanda ē & in Deū reſoluēda, ut proximū & cōnaturale eiu principiū. Et ꝓpterea author efficaciā charitatis in Deū reducit, non ex rōne, qua oīum rerū eſt author, ſed ex ſpāli ratione, qua charitas eſt diuini ordinis ſoli deo connaturalis. Nec intendit author ponere aliq̄ infinitatē in effectu charitatis, q̃ non ponere intendat in ipſa charitate, ut ſuperficies literæ præ ſe ferre uidetur penès quā procedit dubiū motum. Non. n. min⁹ eſt infinita charitas, q̃ in charitate eſſe, & dilectio. Dei ex charitate: ſed intēdit docere unde habeat charitas hmōi infinitatē, quæ in ſuo effectu apparet, Et dicit, ꝙ hoc habet ex uirtute dei, qui eſt propri⁹ actor charitatis non ſicut communiter eſt creator, ſed ſicut connaturalium ſibi ſoli cōmunicator. Hinc. n. fit ꝙ charitas, quæ diuini ordinis eſt, & formaliter faciat hoīem ſic coniunctum Deo habitualiter, & per actum elicitum actualiter. Sic aūt eſſe coniunctum Deo, infinitum quid eſt excedens omnem efficaciam omnis agentis creati, & creabilis.

¶Ad literæ autem uerba deſcendendo aduertere oportet, ꝙ formæ participatæ in ſubiecto alterius naturæ, referuntur in duplex agens ut quod. Alterum ut quod utitur tantum illa: alterum, ut a quo proficiſcitur, & cui connaturalis eſt. Verbi gratia. Calor participatus in aīali & refertur in animal, ꝙ utens ipſo, & refertur in ignem unde eſt. Et licet utrumque horū dici poſſit, ꝙ agit, & operatur per calorem, non ſolum tamen differūt prædicto modo, quia hoc ut utens, ille ut cauſa: ſed ēt quia proprius effectus caloris ut ſic, non attribuitur, proprie loquendo, aīali utenti, ſed igni: nec reſoluit̃ in illud utens, ſed in ignē, ut patet in exemplo allato ex ſecundo de aīa de augmento ignео, & augmento animalis. Sic autem eſt in propoſito. Charitas. n. eſt forma participata in uoluntate creata a Spiritu ſancto. Et ipſa quidem ſp operatur formaliter. i. ut quo, & non ut q̇: ſed cū habeat duplex quod. ſ. hoīem utentem ea, & Deum unde eſſe ſortiatur reſpectu aliquorum effectuum hō poſſit dici, quod agit, & charitas quo, reſpectu tñ proprij effectus charitatis, qui ex illius cognationis origine ſe tenet. ſolus Deus eſt ꝓprie cā agens ut quod. Talis autem effectus eſt infinitas, quæ charitate fit. Et ꝓpterea efficacia charitatis in faciendo effectum infinitum, in Deū reducitur ut cām actiuam, ut quod uere & proprie agit; & in ipſam charitatem, ut formaliter operantem. Vnde ad obiectionē in oppoſitum dr̃, quòd author non intēdit, quòd charitas operatur formaliter. i. per modum formæ, ut diſtinguitur contra operari effectiue. i. per modum agentis, ut quod eſt proprie cā efficiens. Et propterea optime, ſubtiliter, & clariſſime ſecundū ſe dicit, quòd efficacia formæ eſt ſecundum uirtutem agētis inducentis formam. Oportet namque ubi ſolūmodo apparet aliquid operans per modum formæ, requirere aliud operans idē ꝑ modū proprij actiui, ex quo fit efficacia illius formæ. Conſtat .n. ꝙ operari ſic ꝑ modū formæ ꝓficiſcit̃ ſuapte natura ab operari ꝑ modū ueri agentis. Et ſic patet, quòd neutro illorum modorum arguendo aſſumptorum, præciſe ſumit̃ operari formaliter. Reducit̃ tñ iſte modus ad unum illorum in cōi, ſ. operari, vt quo, ut patet ex dictis. Patet quoq; ꝙ propoſitio illa. Charitas operat̃ formaliter, infert intentū: quia. ſ. ex tali modo operādi habetur, quòd non oportet quòd ipſa ſit infinita ſimpliciter, ſed quòd ſit ab infinito ſimpliciter, ut cōicatore ſibi ſoli connaturalis proprietatis. Patet tertio, ꝙ ex hoc conceditur, quod charitas eſt non minus infinita, quàm ſuus effectus formalis, & ſu⁹ actus elicitus, & quòd infinitatis tam in ipſa, quàm in effectu cauſam quærendam eſſe in infinito ſimpliciter, author docuit ex modo operandi formaliter in charitate inſpecto.

SVPER

Porrecta per totum. 118

SVPER Q. XXIII. ART. III.

Cap. 3. d. 27. q. 2. con. 1. Bannes eodem art. Tho. ab Arg. d. 27. q. 2. Dur. d. 27. q. 2. d. 28. q. 1.

3. d. 27. q. 2. ar. 2. Et vir. q. 1. a. 5. ad 5. & q. 1 ar. 2. *Lib. 8. Ethic. c. 1. innuit in princ. to. 5.

IN artic. 3. aduerte illud Primo, quod autor in responsione ad primum rónabilius dici putat, quod humana amicitia non est virtus, sed cōsequēs virtutē. Diuina āt qualis est charitas, ē ſimpliciter virtus, quia ſuper cōicatiōe diuinę naturæ, non ſup virtute ppriæ fundať. Sedo, quod in rńſione ad tertiū charitatē n... illo ...aia ſcdm quid ponit, inquantū ſ. est a tiori, ordinis ſcdm rōnem ſuę ſpei, qa. ſ. est diuini ordinis. Participatio. n. est cō naturalium ſoli Deo ueldictum est.

†Li. 1. tex. 216. to. 2.

ARTICVLVS III.

Vtrum charitas ſit virtus

AD TERTIVM ſic pcedit. Vr quod charitas n ſit uirtus Charitas. n. amicitia ē qdā: ſed amicitia a Phłis, nō ponit virtus vt in 8. lib. Ethico. patet. neq; .n. connumerať inter uirtutes morales neq; ēt iter intellectuales. ergo ē t neq; charitas eſt virtus.

¶2 Præt. Virtus eſt vltimum potentiæ, ut dr in li. † de cœlo & mundo: ſed charitas nō eſt ultimum, ſed magis gaudiū & pax. ergo vr quod charitas nō ſit virtus ſed magis g... ium, & pax.

B

¶3 Pręt. Ois virtus eſt quidā habitus accidentalis: ſed charitas non eſt habitus accidentalis cū ſit nobilior ipſa anima. Nullum aūt accidens eſt nobilius ſubiecto. ergo charitas nō eſt virtus.

*Libr. de moribus eccleſię c. 11. to. 1.

SED CONTRA eſt, quod Au.* dicit in lib. de Moribus Eccleſ. Charitas eſt virtus, quæ cum noſtra affectio eſt rectiſſima, coniungit nos Deo, qua enm diligimus.

C

RESPON. Dicēdū, quod humani actus bonitatē hńt ſm quod regulant debita regula, & menſura. Et iō humana uirtus, quæ eſt principium oium bonorū actuum hois conſiſtit in attingendo regula humanorum actuū: q̄ quidem eſt duplex, vt s. dictū* eſt .ſ. humana rō & ipſe Deus. Vñ ſicut uirtus moralis diffinit per hoc, quod eſt ſm rectam rōnem, ut patet* in 2. Ethic. ita etiam attingere Deum conſtituit rationem virtutis, ſicut ēt ſupra dictum * eſt de fide, & ſpe. Vnde cum charitas attingat Deū quia coniungit nos Deo, ut patet p authoritatem †Au. inductā, cōſequēs eſt charitatē eſſe virtutē.

*q. 17. ar. 1. ✱Li. 2. c. 6 *q. 4. ar. 5 & q. 17. a. 1. Conclu. † In arg. ſed cōtra *Lib. 8. Ethi. c. 1. in prin. to. 5

D

AD PRIMVM dicendū, quod Phłus* in 8. Ethic. nō negat amicitiā eſſe virtutē, ſed dicit quod eſt uirtus uel cum uirtute. Poſſet. n. dici, quod eſt uirtus moralis circa operationes, q̄ ſunt ad aliū, ſub alia tñ rōne q̄ iuſtitia. Nā iuſtitia eſt circa operationes q̄ ſunt ad aliū ſub rōne debiti legalis: amicitia āt ſub rōne beneficij cuiuſdā debiti amicabilis, & moralis vel magis ſub rōne beneficij gratuiti, vt patet per Phłum* in 8. Ethic. Pōt tñ dici, quod nō eſt uirtus p ſe ab alijs diſtincta. Nō n. hēt rōnē laudabilis & honeſti niſi ex obiecto, ſm. ſ. quod fundať ſup honeſtatē virtutū. Quod patet ex hoc quod non q̄libet amicitia hēt rōnem laudabilis, & honeſti, ſicut patet in amicitia delectabilis, & vtilis. Vñ amicitia virtuoſa, magis eſt aliqd cōſequēs ad virtutē. q̄ ſit virt. Nec ē ſile de charitate, q̄ nō fundať principaliter ſup virtutē humanā, ſed ſuper bonitatē diuinam.

✱Li. 8. ca. 13. to. 5.

E

D. 87.

AD II dicēdū, quod eiuſdē virtutis eſt diligere aliquem, & gaudere de illo. Nam gaudium amorem conſuquitur, ut ſ.* habitum eſt, cum de paſſionibus ageretur. Et ideo magis ponitur virtus amor, q̄ gaudium, quod eſt amoris effectus. Vltimum āt quod ponitur in ratione virtutis, nō importat ordinem effectus, ſed magis ordinem exceſſus cuiuſdam: ſicut centum libræ excedunt quadraginta.

*1. 2. qu. 25. art. 2. D. 172.

A

AD III. dicendū, quod oē accidens ſm ſuū eſſe, eſt inferius ſubſtātia, qa ſubſtantia eſt ens p ſe, accidens āt in alio. Sed ſm rōnem ſuæ ſpēi, accidēs quidē, quod cātur ex principijs ſubiecti, eſt idignius ſubiecto, ſicut effectus ca. Accidēs āt quod cātur ex participatione alicuius ſupioris naturæ, eſt dignius ſubiecto, inquātū eſt ſiſitudo ſuperioris naturę ſicut lux diaphano. Et hoc mō charitas eſt dignior aīa, inquantū eſt participatio qdā Spūſſcti.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum charitas ſit virtus ſpecialis.

AD QVARTVM ſic pcedit. Vr quod charitas nō ſit uirtus ſpecialis. Dicit. n. Hier. Vt breuiter oium virtutum diffinitionē cōplectar, Virtus eſt charitas, qua diligitur Deus, & proximus. Et Aug. dicit in li. †de Moribus Eccleſię, quod virtus eſt ordo amoris ſed nulla virtus ſpecialis ponit in diffinitione virtutis cōis: ergo charitas nō eſt ſpālis virtus.

¶2 Pręt. Id quod ſe extendit ad opera oium uirtutum, non pōt eſſe ſpecialis virt: ſed charitas ſe extendit ad opera oium uirtutum, ſm illud primæ ad Cor. 13. Charitas patiens eſt, benigna eſt &c. Extēdit etiam ſe ad oia opera humana, ſm illud 1. ad Cor. vlt. Omnia. n. opera ueſtra in charitate fiant, Ergo charitas non eſt ſpecialis virtus.

¶3 Præt. Præcepta legis rńdent actibus virtutum: ſed Aug. in li. * de perfectione humanę iuſtitiæ, dicit, quod generalis iuſſio eſt, Diliges, & generali: prohibitio Non concupiſces. ergo charitas eſt generalis virtus.

SED CONTRA. Nullum gñale connumerať ſpeciali: ſed charitas connumerať ſpecialibus virtutibus. ſ. ſpei, & fidei, ſm illud 1. ad Cor. 13. Nunc āt manent fides, ſpes, charitas, tria hæc. ergo charitas eſt ſpecialis uirtus.

RESPON. Dicendum, quod actus & habitus ſpecificantur per obiecta, vt ex ſupra dictis * patet. Proprium āt obiectum amoris eſt bonum, vt ſupra † habitum eſt. Et ideo vbi eſt ſpecialis rō boni, ibi eſt ſpecialis ratio amoris. Bonum āt diuinum, inquantum eſt beatitudinis obiectum, habet ſpecialem rationem boni. Et ideo amor charitatis, qui eſt amor huius boni eſt ſpecialis amor. Vnde & ... charitas eſt ſpecialis virtus.

SVPER Q. XXIII. ART. IIII.

S. Bona. 3. ſ. d. 27. q. 1. art. 1. Scot. 3. ſ. d. 27. q. 1. Ricar. 3. ſ. d. 27. q. 1. Cap. 3. d. 27. q. 1. con. 2. Bannes eodem art.

Porrecta per totum. 119

Inf. q. 58. art. 6. & 1. 2. d. 27. q. 2. ar. 4. q. 2. & 3. Et vi. q. 1. a. 12. co. & ... *refert 3. ſen. d. 27. Et id hēt Aug i Epiſt. 29. a medio to mo 2. †Cap. 15. tom. 6.

IN ar. 4. ſcito, quod bonū diuinū, inquātū beatitudinis obiectū, hēre ſpecialem rōnē boni p̄t itelligi dupliciter. Primo: ut una particularis rō diſtinguitur contra aliam particularem. Verbi gra, ut ſapiētia diſtinguitur a potentia: & ſic non eſt uerum, quod bonum diuinū vt obiectum beatitudinis, hēat ſpecialē rōnem boni. Deus autē non ſcdm aliquam rōnē eſt obiectū beatitudinis i patria ſed ſcdm ſeipſum. Scriptū eſt. n. 1. Io. quod uidebimus eum ſicuti eſt. Alio ergo modo intelligitur ut uniuerſalis rō diſtinguitur contra particulares. ſeu ut rō abſolute diſtinguitur contra rōnem ſcdm qd. Et hoc modo verum eſt, quod bonum diuinū ut obiectū beatitudinis hēt ſpecialem rōnem boni Deus ſiquidem ipſe ſcdm ſeipſū ſicuti eſt obiectū beatitudinis i patria eſt Et quia hæc eſt ſuprema & vniuerſaliſſima rō Dei, aliæ rōnes diuini boni diſti guūtur ab iſta, ut rōnes ſcdm quid a ſimpliciter. & ut particulares ab uniuerſali, nō in prædicādo, ſed quaſi in eſſendo, & cauſando. Vñ Deus ut obiectū beatitudinis naturalis, diſtiguitur a ſeipſo ut obiectū beatitudinis ſupernaturalis, ut ſecūdum quid a ſimpliciter. Et ſimile eſt de quibuſcunq;

*In rñſio nerōcina tionis. 11. tom. 7. *1. 2. q. 18. ar. 2. & q. 54. ar. 2 † 1. 2. qu. 27. ar. 1.

D. 305. Conclu.

quibuſcunque alijs rõnib. Et ad hũc ſenſum reducere memẽto quæcunq; de huiuſmodi ſcripta ſunt. Signum autem huius eſt, qd de beato ſcriptũ eſt, ꝙ ſup oĩa bona ſua cõſtituet eũ, & ꝙ charitas oib. imperat. Hæc enim ex ſuprema uniuerſalitate obiecti ſunt.

*ar.7.& 8. huius qõ. †li.1.Ethi. ca. 6.& 6. Eth.c. vlt. tom. 5.

Ad primvm ergo dicẽdũ, ꝙ charitas ponĩ in diffinitione oĩs virtutis, nõ qa ſit eſſentialr oĩs uirtus: ſed qa depẽdẽt ab eá aliqualiter oẽs uirtutes, ut ĩfra *dicet. Sicut ẽt prudẽtia ponĩ in diffinitione uirtutũ moraliũ, vt patet † in 2. & 6. Eth. eo ꝙ uirtutes morales depẽdẽt à prudẽtia.

Ad secvndvm dicẽdum, ꝙ virtus, uel ars ad q̃ ptinet finis vltimus, imperat uirtutibus, uel artibus, ad quas ptinent alij fines ſecundarij, ſicut militaris imperat G equeſtri, ut dr̃ † in 1. Eth. Et iõ quia charitas hẽt p obiecto ultimũ finem humanæ uitæ, ſ. beatitudinẽ æternam: ideò extendit ſe ad actus totius humanę vitæ per modum imperij, non quaſi immediatè eliciens omnes actus uirtutum.

†li.1. Eth, ar.1. a medio to.5.

Ad tertivm dicẽdũ, ꝙ præceptum de diligendo, dr̃ eſſe iuſſio generalis: quia ad hoc reducũtur omnia alia præcepta ſicut ad finem: ſecundùm illud 1. ad Tim. 1. Finis præcepti charitas eſt.

Porrecta per totum. 120 Locis ſup. ar.4. indu cti.

Articvlvs v.

Vtrum charitas ſit una virtus.

Bannes eodem articulo.

Ad qvintvm ſic ꝓcedĩ. Vr̃ ꝙ charitas nõ ſit una uirtus. Habitus.n. diſtinguuntur ſ̃m[b] obiecta: ſed duo ſunt obiecta charitatis, ſcilicet Deus, & proximus, quæ in infinitum abinuicem diſtant. ergo charitas non eſt una uirtus.

¶2 Præt. Diuerſæ[h] rõnes obiecti diuerſificãt habitũ, ẽt ſi obiectũ ſit realiter idem, ut ex s̃. *dictis patet: ſed multæ ſunt rõnes diligendi Deũ, qa ex ſingulis beneficijs eius perceptis debitores ſum⁹ dilectionis ipſius. ergo charitas non eſt una uirtus.

*q.17.a.6. & 1. 2. q. 54 ar.2.

¶3 Præ. Sub charitate includitur[h] amicitia ad proximum: ſed Philoſophus in *8. Ethic. ponit diuer- I ſas ſpecies amicitiæ. ergo charitas non eſt una uirtus, ſed multiplicatur in diuerſas ſpecies.

*Li.8.Eth. capi.11.& 12. to.5.

Sed contra. Sicut obiectũ fidei eſt De⁹, ita & charitatis. ſed fides eſt una uirtus pp unitatẽ diuinæ ueritatis, ſ̃m illud ad Ephe.4. Vna fides. ergo ẽt charitas eſt una uirt⁹ pp unitatẽ diuinæ bonitatis.

Respon. Dicendum, ꝙ charitas, ſicut dictũ * eſt, eſt qdã amicitia hoĩs ad Deũ. Diuerſæ aũt amicitiarũ ſpẽs accipiunĩ qdẽ uno mõ ſ̃m diuerſitatẽ finis: & ſ̃m hoc dicunĩ tres ſpẽs amicitię. ſ. amicitia utilis, delectabilis, & honeſti. Alio mõ ſ̃m diuerſitatẽ cõicationũ, in qb. amicitiæ fundanĩ: ſicut alia K ſpẽs amicitiæ eſt cõſanguineorũ, & alia cõciuiũ, aut peregrinãtiũ, quarũ una fundaĩ ſup cõicatiõe naturali, alia ſup cõicatione ciuili, uel peregrinationis, ut patet p Philũ * in 8. Ethi. Neutro autẽ iſtorũ modorũ charitas põt diuidi ĩ plura. Nã charitatis finis eſt un⁹, ſ. diuina bonitas. Eſt ẽt & una cõicatio beatitudinis æternæ, ſup q̃ hæc amicitia fundaĩ. Vñ[d] relinquiĩ, ꝙ[m] charitas eſt ſimpliciter vna virtus, non diſtincta in plures ſpecies.[n]

*Ar.1.huius quæſt.

*Li.8.Ph. c.11.& 12. tom.5.

D 305. Conclu. m

Ad primvm ergo dicẽdũ, ꝙ rõ illa directe ꝓcederet, ſi De⁹, & ꝓxim⁹ ex æquo eſſent charitatis obiecta: hoc aũt nõ eſt verũ, ſed De⁹ eſt principa- F le obiectum charitatis: proximus autem ex charitate diligitur propter Deum.

Ad secvndvm dicẽdũ, ꝙ charitate diligiĩ Deus pp ſeipſum. Vñ una ſola rõ diligẽdi attẽdiĩ principaliter à charitate. ſ. diuina bonitas, quę eſt ei⁹ ſubſtãtia, ſ̃m illud Pſa.105. Confitemini Dño, qm̃ bonus. Aliæ autem rationes ad diligendum inducentes, vel debitum dilectionis facientes, ſunt ſecundariæ, & conſequentes ex prima.

Ad tertivm dicẽdũ, ꝙ amicitiæ humanæ, de qua Philoſophus loquitur, eſt diuerſus finis, & diuerſa cõicatio. Quod in charitate locum nõ hẽt, vt dictum * eſt. Et ideò non eſt ſimilis ratio.

*In corp. art.

Articvlvs vi.

Vtrum charitas ſit excellentiſſima uirtutum.

Adsexdvm ſic ꝓcedĩ. Vr̃ ꝙ charitas ñ ſit excellẽtiſſima uirtutũ. Altioris.n. potẽtia[b] altior eſt uirtus, ſicut & altior operatio: ſed intellect⁹ ẽ altior uolũtate, qa dirigit ipſã. ergo fides, q̃ eſt in intellectu, eſt excellentior charitate, q̃ eſt ĩ uolũtate.

H ¶2 Prę. Illud[h] p ꝙ aliud opaĩ, vr̃ eo ẽe ĩferi⁹, ſicut miniſter pquẽ dñs aliqd opaĩ, eſt ĩferior dño: ſed fides p charitatẽ operaĩ, vt habetur ad Gal.5. ergo fides eſt excellentior charitate.

¶3 Prę. Illud ꝙ ſe hẽt[h] ex additiõe ad aliud, vr̃ ẽe pfecti⁹: ſed ſpes uĩ ſe hñe ex additione ad charitatẽ. nã charitatis obiectũ eſt bonum: ſpei autem obiectum eſt bonum arduum. ergo ſpes eſt excellentior charitate.

Sed contra eſt, ꝙ dr̃ 1. ad Cor.13. Maior horũ ẽ charitas.

Resp. Dicẽdũ, ꝙ cũ bonũ in humanis actib. attẽdaĩ ſ̃m ꝙ rr̃a tur, debita rr̃a, neceſſe ẽ, ꝙ uirt⁹ humana, q̃ ẽ prĩcipiũ bonorũ actuũ, cõſiſtat ĩ attingẽdo humanorũ actuũ rr̃am. Eſt aũt duplex rr̃a humanorũ actuũ, ut s̃. *dictũ ẽ. ſ. rõ humana, & De⁹: ſ; De⁹ ẽ prima rr̃a, à qua ẽt humana rõ rr̃anda eſt. Et iõ uirtutes theologicæ, q̃ cõſiſtũt ĩ attingẽdo illã rr̃am primã, eo ꝙ earũ obiectũ ẽ De⁹, excellẽtiores ſũt uirtutib. moralib. uel itellectualib. q̃ cõſiſtũt in attingẽdo rõnẽ humanã. Propter ꝙ oportet, ꝙ ẽt iter ipſas uirtutes theologicas illã ſit potior, q̃ magis Deũ attingit. Sp at id, ꝙ eſt p ſe, mai⁹ ẽ eo, ꝙ eſt p aliud. Fides aũt, & ſpes attingunt quidẽ Deũ, ſ̃m ꝙ ex ipſo ꝓuenit nobis uel cognitio veri, uel adeptio boni: ſed charitas attingit ipſum Deum, ut in ipſo ſiſtat, nõ ut ex eo

*Ar.3. huius queſt.

SVPER Q. XXIII. ART. VI.

Bannes eodem art.

Scotell.3.ſ.d. 28.q.1.

In art. 6. omiſſo ſ. aduerto, ꝙ ut iã p̃dictũ ẽ, virtutes theologicæ reſpiciũt Deũ ut obiectum, ad qđ tẽdũt: & ei innitunĩ ut rõni formali, qua tendunt. Et author modo hinc, mõ illinc de eis iudicat ſcđm diuerſa propoſita. In pñti ſiquidẽ qõne iudicat de eis inquãtũ innitũtur Deo, vt rõni formali. Et quia fides vt ſic, credit Deo reuelanti, ſpes innituĩ Deo auxilianti, charitas ãt adhæret Deo, qa bon⁹ eſt in ſe: iõ charitatem excellere cæteras uirtutes recte concludit abſq; ulla controuerſia ad ſupradicta, vt facile patet ex diſtinctione hac, & applicatione ad ſingula.

¶ In rñſione ad primum in eod. 6. art. aduerte, ꝙ qa cõparatio nẽ intelliguntur cęteris paribus: ppea author cũ uellet dicere, ꝙ eorũ q̃ ſunt ſupra nos, dilectio cognitioni p̃fertur, non dixit hoc, niſi cũ additiõe, ſ. & p̃cipue dilectio Dei: Videbat ſiqdẽ ꝙ dilectio Dei, & ſubſtãtiarũ immaterialiũ, qualis põt p naturalia ſola haberi, nõ p̃ferĩ ſimpliciter uirtuti intellectuali, q̃ eſt ſapiã. Et hoc, qa nõ ẽ virt⁹, ſed dilectio Dei, de qua eſt ſermo, q. ſ. eſt ex charitate, qa charitas eſt virt⁹. Iã cætera ſũt paria, & cõparatio ẽ ĩter uirtutes: iõ præter-

Porrecta per totum. 121 1.2.q.66. ar.6. Et infra q. 30. ar.4. Et 3. di.36. art. 4. corp. Et 4. con. c2. 55. ad 13. Et Col. 3. lect. 3. principio.

aliquid nobis proueniat. Et [m] iõ charitas eſt excellentior fide & & ſpe, & ꝑ cõns oibus aliis virtutib. [n] Sicut ẽt prudentia, quæ attingit rõnem ẜm ſe, eſt excellentior, q̃ aliæ uirtutes morales quæ attingunt rõnem ẜm ꝙ ex ea mediũ conſtituit in operationib. uel paſſionibus humanis.

Ad primvm ergo dicẽdũ, ꝙ operatio intellectus cõplet ẜm ꝙ intellectus eſt in intelligẽte: & iõ nobilitas operationis itellectualis attẽdit ẜm mẽſurã itellect⁹. Operatio aũt uolũtatis, & cuiuſlibet uirtutis appetitiuæ ꝑficit ex inclinatione appetẽtis: ad rẽ, ſicut ad terminũ: iõ dignitas operationis appetitiuæ attẽdit ẜm rẽ, q̃ eſt obiectũ operationis. Ea aũt q̃ ſunt infra aĩam, nobiliori mõ ſunt in aĩa, q̃ in ſe ipſis: q̃a unũquodq; eſt i aliquo ꝑ modũ eius in quo eſt, ut habetur in lib. * de Cauſis. Quæ vero ſunt ſ. aĩam, nobiliori mõ ſunt in ſeipſis, q̃ ſint in aĩa. Et iõ eorũ q̃ ſunt infra nos, nobilior eſt cognitio, q̃ dilectio. Propter ꝙ philoſoph⁹ in 7. Eth. ꝓtulit virtutes intellectuales moralibus: ſed eorũ quæ ſunt ſ. nos, & ꝑcipuè dilectio Dei cognitioni ꝑfert. Et iõ charitas eſt excellẽtior fide.

Ad II. dicẽdũ, ꝙ fides nõ operatur per dilectionem ſicut per inſtrm, ut dñs per ſeruum, ſed ſicut per formam propriã: & ideò ratio non ſequitur.

Ad III. dicendum, ꝙ idẽ bonũ eſt obiectũ charitatis, & ſpei ſed charitas importat vnionem ad illud bonũ, ſpes aũt diſtantiã quãdã ab eo. Et indẽ eſt ꝙ charitas non reſpicit illud bonũ ut arduum, ſicut ſpes. Quod. n. iam vnum eſt, non habet rationem, ardui. Et ex hoc apparet, quòd charitas eſt perfectior ſpe.

Articvlvs VII.

Vtrum ſine charitate poßit eſſe aliqua uera uirtus.

Ad septimvm ſic ꝓcedit̃. Vĩ ꝙ ſine charitate poſſit eſſe aliqua vera uirt⁹. Virtutis. n. ꝓpriũ eſt [h] bonũ actũ producere: ſed illi q̃ nõ hñt charitatẽ, faciũt aliquos bonos actus, puta, dũ nudũ ueſtiũt, famelicum paſcunt, & ſi'a operant̃ ergo ſine charitate p̃t ẽe aliqua uera uirt⁹

¶ 2 Præ. Charitas nõ põt ẽe ſine fide, procedit. n. ex fide nõ ficta, vt Apoſtus dicit 1. Tim. 1. ſed in infidelibus põt eſſe [h] vera caſtitas, dũ concupiſcẽtias cohibẽt, & uera iuſtitia, dum rectè iudicant. ergo uera uirtus põt eſſe ſine charitate.

¶ 3 Prę. Scia, & ars, [h] virtutes q̃dã ſunt, ut * patet in 6. Ethi. ſed hmõi inueniuntur in hominib⁹ peccatoribus non habentibus charitatem. ergo uera uirtus poteſt eſſe ſine charitate.

Sed contra eſt, ꝙ Apoſtolus dicit 1. ad Corin. 13. Si diſtribuero in cibos pauperum oẽs facultates meas, & ſi tradidero corpus meum, ita ut ardeã, charitatẽ aũt non habeã, nihil mihi prodeſt: ſed virt⁹ vera multũ prodeſt, ẜm illud Sap. 8. Sobrietatẽ, & iuſtitiã docet, prudẽtiã & uirtutẽ, q̃b. in uita nihil ẽ utilius hoĩbus. ergo ſine charitate vera uirtus eſſe non poteſt.

Respon. Dicendũ, ꝙ uirtus ordinat̃ ad bonũ, ut ſ. * habitũ eſt. Bonũ aũt principaliter eſt finis. Nã ea quæ ſunt ad finẽ, non dicunt̃ bona, niſi in ordine ad finẽ. Sicut ergo duplex eſt finis, unus ultim⁹, & ali⁹ ꝓxim⁹: ita ẽt ẽ duplex bonũ. Vnũ quidem ultimũ & uñe, & aliud ꝓximũ & particulare. Vltimũ quidẽ principale bonũ hoĩs, eſt Dei fruitio, ẜm illud Pſa. 72. Mihi adhærere Deo, bonũ eſt: & ad hoc ordinat̃ hõ ꝑ charitatẽ. Bonũ aũt ſecũdariũ, & quaſi particulare hoĩs, põt eſſe duplex. Vnũ quidẽ, ꝙ eſt uerè bonũ, ut poteordinabile, quantũ eſt in ſe, ad principale bonũ ꝙ eſt ultim⁹ finis: aliud aũt eſt bonũ apparẽs, & nõ uerũ, q̃a abducit à finali bono. Sic ergo patet, ꝙ uirtus uera ſimpliciter eſt illa, q̃ ordinat ad principale bonũ hoĩs: ſicut ẽt Philoſophus in 8. Eth. * dicit, ꝙ uirt⁹ eſt diſpoſitio ꝑfecti ad optimũ: & [m] ſic nulla uera uirtus põt eſſe ſine charitate. [n] Sed ſi accipiat̃ uirt⁹ ẜm ꝙ eſt in ordine ad aliquẽ finẽ particularem, [p] ſic põt aliqua uirtus dici ſine charitate, inquantũ ordinat̃ ad aliqđ particulare bonũ: [q] ſed ſi illud particulare bonũ non ſit uerũ bonũ, ſed apparens: uirtus ẽt, quæ eſt in ordine ad hoc bonum, nõ erit uera uirtus, ſed falſa ſimilitudo uirtutis. [t] Sicut nõ eſt uera uirt⁹ auarorũ prudentia, quia excogitant diuerſa gña lucellorum, & auarorũ iuſtitia, qua grauium damnorum metu cõtemnũt aliena, & auarorum temperantia, qua luxuriæ, q̃ ſumptuoſa eſt, cohibent appetitum, & auarorum fortitudo, qua ut ait Horatius, lib. 1. epiſtolarum.

Per mare pauperiẽ fugiunt, per ſaxa, per ignes, vt Aug. * dicit in 4. li. cõtra Iulianũ. [x] Si uerò illud bonũ particulare ſit uerũ bonũ, puta, cõſeruatio ciuitatis, vł aliqđ hmõi, erit qđẽ uera uirt⁹, ſed ĩperfecta,

---

Capre. [m] præfertur virtutib. oĩ perficiẽtib. ad cognoſcendũ Deum. Et ad hoc inſinuãdũ vĩ author appoſuiſſe illa verba, quis ẽt ſi non appoſuiſſet, ſubintelligeret, cæteris parib. Et intellige hæc de cognitione, & itellectione uiæ, vbi dilectio ad Deũ in ſeipſo, cognitio aũt ad Deũ in nobis ꝑ ſpẽm attingit. In patria autẽ ſecus eſt, ubi tam uiſio, q̃ dilectio, Deum ſecundum ſe attingit.

SVPER Q. XXIII. ART. VII.

Bannes eodem artic.

IN ar. 7. aduerte hic diſcrete quid inre, & quid in ſermonis rõne ſentiẽdum, ne apud philoſophos, & mundi huius ſapiẽtes riſum excites. Secundũ rem quidem, abſque charitate eſſe poſſunt in hoĩe abſolute conſiderato verę uirtutes, & perfectæ perfectione requiſita ad uirtutẽ humanã. Sed qm̃ quilibet artifex iudicare dẽt ſecũdũ proprias ſui gñis cãs, medicus q̃dẽ ſecũdum humores, aſtrologus ſcđm aſtra &c. Ide diuerſa eſt rõ ſermonis apud theologos & alios Theolog⁹ ſiquidẽ, cui⁹ obiectũ eſt De⁹, & hoĩem bonũ conſtituit ſolũ in ordine ad finem vltimum ſimpliciter, qui eſt obiectum charitatis, diſtinguẽdo dicit, ꝙ perfectio uirtutis ẽ duplex, in gñe, & ſimpliciter, & ꝙ ſine charitate & fide ẽt ſunt virtutes perfectæ in gñe, ſed nõ ſimpliciter. Philoſophus aũt, qui hoĩem bonũ conſtituit in ordine ad vltimum finem naturalem, nec ſuperiorem nouit finem, uirtutes humanas ſine fide & charitate ueras, & ꝑfectas uirtutes ſimpliciter dicit. Nec ꝓpterea cõtradicũt ſed imꝑfecta notitia philoſophiæ de hoĩs bonitate in cã eſt. Quod. n. philoſophus uocat ꝑfectũ ſimpliciter, q̃a nõ eſt eius altiorem finem conſiderare, theologus uocat ꝑfectum in gñe, & imꝑfectũ ſimpliciter, q̃a eius eſt altiorem finem cõſiderare. Et ſi hæc bñ notaueris, & ſciueris applicare, cũ reuerentia ſuſcipies dicta theologorum, & philoſophos non ſpernes.

¶ In eodẽ art. tam in rñſione ad primum, q̃ in rñſione ad ſecũdum, caue ne fallaris ex eo, ꝙ dr̃. ſ. ſine charitate deeſt debita ordinatio ad finẽ vltimũ. Si namq; debita ordinatio deficit, actus nõ ſolũ eſt imꝑfectus, ſed malus. Priuatio ſiquidem boni dbiti, malũ cõſtituit. Caue inquã, qm̃ nõ eſt ſermo de ordinatione debita actui ad hoc, ꝙ ſit bonus moraliter, ſed ad hoc, ꝙ ſit bonus ſimpliciter .i. ad uitam æternã. Et ꝓpterea hmõi priuatio nõ cõſtituit actũ malũ moraliter, ſed non bonũ ſimpliciter, & ꝑ tpe, quo obligat ꝑceptũ charitatis, cõſtituit ẽt malũ. Priuatio ſiquidẽ boni debiti q̃n, ſicut &c. oportet, cõſtituit vere rõnẽ mali. Sed hoc eſt extra propoſitum, vbi abſolute, & non pro tali tempore quæſtio eſt.

---

*Prop. 12 & 20. iter opera Ariſt. 10. 3.

*Li. 6. c. 3. et 4. to. 5.

*1. 2. q. 55 art. 4.

*li. 7. Phy ſi. tex. 17. et 18. tomo 2.

Porrecta per totum. 1 2 2. 2. q. 65. ar. 2. et 4. Et ueri. q. 14. arti 6. Et quo. 12. ar. 13. ſi.

Capre. Conclu. [m] Conclu. [p] Conclu. [q] Conclu. [x]

*Aug lib. 4. c. 3. ante mediũ, tom. 7.

perfecta, niſi referatur ad finale, & perfectum bonum [z]. Et ſecundum hoc ſimpliciter uera virtus ſine charitate eſſe non poteſt.

Ad primvm ergo dicendum, ꝙ actus alicuius charitate carẽtis põt ẽe duplex. Vnꝰ qdẽ ſm hoc, ꝙ charitate caret, utpote cũ facit aliqd in ordine ad id, ꝓ quod caret charitate. Et talis actꝰ ſp ẽ malus, ſicut Aug.* dicit in 4. cõtra Iulianũ, ꝙ actꝰ infidelis, inquãtũ eſt infidelis, ſp eſt pctm̃, et ſi nudũ operiat, vel qcqd aliud hmõi faciat, ordinãs ad finẽ ſuæ infidelitatis. Alius aũt põt eſſe actꝰ charitate carẽtis nõ ſm id, ꝙ charitate caret, ſed ſm ꝙ hẽt aliquod aliud donum Dei, uel fidẽ, uel ſpẽ, vel ẽt G naturæ bonũ, quod nõ totũ ꝑ pctm̃ tollit; ut ſ. dictũ *eſt. Et ſm hoc ſine charitate põt quidẽ eſſe aliqs actus bonꝰ ex ſuo gñe, non tñ perfectè bonus, quia deeſt debita ordinatio ad ultimum finem.

* Li. 4. ca. 3. com. 7.

* q. 10. ar. 4. & 1. 2. q. 85. artu. 1. & 2.

Ad secvndvm Dicendũ, ꝙ cũ finis ſe hẽat i agibilibus, ſicut principiũ in ſpeculabilib. ſicut non põt eſſe ſimpliciter uera ſcia, ſi deſit recta æſtimatio de primo & indemõſtrabili principio: ita non põt eſſe ſimpł̃r uera iuſtitia, aut uera caſtitas, ſi deſit ordinatio debita ad finẽ, q̃ eſt per charitatẽ, q̃tumcunque aliquis ſe rectè circa alia habeat.

Ad tertivm dicẽdũ, ꝙ ſcia, & ars de ſui rõne i- H portant ordinem ad aliquod particulare bonũ, nõ autem vltimum finem humanæ uitæ, ſicut uirtutes morales, q̃ ſimpliciter faciũt hoĩem bonum, vt ſupra dictum * eſt: & ideò non eſt ſimilis ratio.

* In corp. ar. & 13. q. 57. & qu. 66. art. 8.

Articvlvs VIII.

Vtrum charitas ſit forma uirtutum.

Porrecta per totum. 123 Sup. q. 4. ar. 3. Et 3. d. 23. q. 3. a. 1. q. 1. Et d. 27. q. 2. art. 4 q. 3. Et veri. q. 14. art. 4. Et vir. q. 2. ar. 3.

D. Bon. 3. ſ. diſ 36. q. 6. art. 1. Dur. d. 23 q 8. Nic. de Nyſe Tract. 5. p. 3 po. 2 q. 11. Bannes eodem art.

Ad Octavvm ſic ꝓcedit. Vr̃ ꝙ charitas nõ ſit forma virtutũ. Forma.n. alicuius rei vel ẽ [h] exemplaris, uel eſſentialis: ſed charitas nõ eſt forma exẽplaris aliarũ uirtutũ, qa ſic oporteret, I ꝙ aliæ uirtutes eẽnt eiuſdẽ ſpẽi cũ ipſa. ſiſr ẽt nõ ẽ forma eſſentialis aliarũ uirtutũ, quia nõ diſtingueretur ab alijs. ergo nullo modo eſt forma uirtutum.

¶ 2 Prę. Charitas cõparat ad alias uirtutes ut radix & fundamẽtũ, ſm illud Eph. 3. In charitate radicati & fundati. Radix [b] ãt, uel fundamẽtũ nõ hẽt rõnẽ formæ, ſꝫ magis rõnẽ materię, qa eſt prima pars i gñatione. ergo K charitas nõ eſt forma uirtutũ.

¶ 3 Prę. [h] Forma, & finis, & efficiẽs nõ coincidũt i idẽ numero vt patet. in 2.* Phyſ. ſed charitas dr̃ finis, & mater uirtutũ. ergo non dẽt dici forma virtutum.

* Libr. 2. Phy. text. 70. to. 2.

Sed contra. eſt, ꝙ Amb. † dicit charitatẽ ẽe formã uirtutẽ.

† Ex li. 2. in Luc. in tit. redargutio malitiæ Iudæorum i fine colligi. to 5. & refert 4. ſen. diſ. 24. para. C.

Respon. Dicendũ, ꝙ in moralib. forma actꝰ attẽdit principaliter ex parte finis: cuius rõ eſt, qa principiũ moraliũ actuũ eſt F voluntas, cuius obiectũ, & quaſi forma, eſt finis. Semꝑ ãt forma actus cõſequit formã agẽtis: vñ oportet ꝙ in moralib. id quod dat actui ordinem ad finẽ, det ei & formã. Manifeſtũ eſt ãt ſm prædicta*, ꝙ per charitatẽ ordinant actus oĩum aliarum virtutũ ad ultimũ finẽ. Et ſm hoc ipſa dat formã actib. oĩum aliarũ virtutũ, & [m] pro tanto dr̃ eſſe forma uirtutũ: [n] Nã & ipſæ uirtutes dicunt i ordine ad actꝰ formatos.

* Ar. pce.

D. 307. Concl. [m]

Ad primvm ergo dicendũ, ꝙ charitas dr̃ eſſe forma aliarũ virtutũ nõ quidẽ exẽplariter, aut eſſentialiter, ſed magis effectiue, inquantũ. ſ. oĩbus formam imponit ſecundum modum* prædictum.

* In corp. ar.

Ad secvndvm dicẽdũ, ꝙ [d] charitas cõparatur fundamẽto & radici, inq̃tũ ex ea ſuſtentant, & nutriunt oẽs aliæ uirtutes, & nõ ſm rõnẽ, qua fundamentum & radix hñt rationem cauſæ materialis.

D. 306.

Ad tertivm dicendũ, ꝙ [d] charitas dr̃ finis aliarũ uirtutũ, quia oẽs alias uirtutes ordinat ad finẽ ſuũ. Et quia mater eſt, quę in ſe cõcipit ex alio, ex hac rõne dr̃ mater aliarũ uirtutũ, qa ex appetitu finis ult. cõcipit actꝰ aliarũ uirtutũ, iperando ipſos

D. 627.

SVRPE Q. XXIII. ART. VIII.

In artic. 8. aduerte virtutes aliæ, ut ex ſupradictis patet, dupliciter ſumi pñt. Primo, ut uirtutes in ꝓprio gñe, & ſic charitas nõ eſt earũ forma: ſed reſpectu moraliũ prudẽtia eſt ſicut forma, reſpectu I tellectualiũ nulla (ꝓprie loquendo) ſuo formam. Alio ergo mõ ſumunt ut ſunt virtutes ſimpliciter apud theologum. Et ſic qa hñt q, ſint virtutes in ordine ad actus formatos, ut in lr̃a dr̃, & formatio eſt ex charitate ordinante oĩum virtutũ actus in finẽ vltimũ ſimpliciter: ideo charitas eſt forma virtutum tanq̃ conſtituẽs eas in eſſe uirtutis ſimpliciter. Non ſolum igit charitas informat effectiue, qa imperat & ordinat, hoc.n. ſõe eſt oĩ imperatiui & ordinans: ſed quia participatio paſſiua imperij, & ordinationis ſuæ eſt uel ut forma conſtituens actus alios in eſſe virtuoſo ſimpliciter. Ab hac.n. participatione actus aliarum uirtutũ dicunt & ſunt formati. Et hoc eſt propriũ charitati. Et hoc intendebat author: & ſequitur ex antedictis.

QVAESTIO XXIIII.

De charitatis ſubiecto, in duodecim articulos diuiſa.

Deinde conſiderandum eſt de charitate in comparatione ad ſubiectum.

Et circa hoc quæruntur duodecim.

¶ Primò, Vtrum charitas ſit in uoluntate tanquàm in ſubiecto.

¶ Secundò, Vtrum charitas cauſet in hoĩe ex actibus præcedentibus, uel ex infuſione diuina.

¶ Tertiò, Vtrum infundatur ſecundùm capacitatem naturalium.

¶ Quartò, Vtrum augeatur in habente ipſam.

¶ Quintò, Vtrum augeatur per additionem.

¶ Sextò, Vtrum quolibet actu augeatur.

¶ Septimò, Vtrum augeatur in infinitum.

¶ Octauò, Vtrum charitas uiæ poſſit eſſe perfecta.

¶ Nonò, De diuerſis gradibus charitatis.

¶ Decimò, Vtrum charitas poſſit diminui.

¶ Vndecimò, Vtrum charitas ſemel habita poſſit amitti.

¶ Duodecimò, Vtrum amittatur per unum actum peccati mortalis.

Articvlvs I.

Vtrum uoluntas ſit ſubiectum charitatis.

Ferr. 3. cont. cap. 151. Bannes eodem art.

Porrecta per totum. 124 3. d. 27. 2. ar. 3. & d. 30. a. 1. co. Et ueri. q. 14. a. 5 co. Et vir. q. 1. ar. 5. co. & ad 5. & 12.

Ad primvm ſic ꝓcedit. Vr̃ ꝙ uolũtas nõ ſit ſubiectũ charitatis. Charitas.n. [h] amor qdã ẽ: ſed amor ſm * Philoſophũ eſt in concupiſcibili. ergo & charitas eſt in concupiſcibili, & nõ in uolũtate.

* Ariſt. 2. Topic. c. 3. ã ĩ medio to. 1.

¶ 2 Præt. Charitas eſt principaliſſima uirtutum, ut ſupra dictum † eſt: ſed ſubiectum uirtutis eſt [h] ratio. ergo uidetur quòd charitas ſit in ratione, & non in uoluntate.

† q. ꝑced. ar. 6.

¶ 3 Prę. Charitas ſe extendit ad oẽs actus humanos, ſecundùm illud 1. ad Cor. vlt. Omnia ueſtra in charitate fiant: ſed principiũ humanorũ [h] actuum

eſt

eſt liberum arb. ergo vr̃ ꝗ charitas maxime ſit in A libero arbitrio, ſicut in ſubiecto, & nõ ĩ uolũtate.

Sed contra eſt, quòd obiectum charitatis eſt bonum, quod etiam eſt obiectum volũtatis. ergo charitas eſt in uoluntate ſicut in ſubiecto.

Respon. Dicendũ, ꝗ cum duplex ſit appetitus, ſenſitiuus. ſ. & intellectiuus, qui dr̃ voluntas vt in 1. p. q. 81. art. 2. D. 228. D. 229. & 230. 1.*habitum eſt, utriuſq; obiectũ eſt bonum ſed di uerſimodè, Nã obiectũ appetitus ſenſitiui eſt bonũ per ſenſum apprehẽſum. obiectũ vero appeti tus intellectiui, uel uoluntatis, eſt bonum ſub cõi rõne boni, prout eſt apprehenſibile ab intellectu. Charitatis ãt obiectum non eſt aliquod bonũ ſen B ſibile, ſed bonum diuinũ, quod ſolo intellectu cognoſcit. Et iõ charitatis ſubiectũ nõ eſt appetitus ſenſitiuus ſed appetitus itellectiuꝰ. i. volũtas. Conclu.

Ad primvm ergo dicendũ, quòd concupiſcibilis eſt pars appetitꝰ ſenſitiui nõ autẽ appetitus *1. p. q. 81. ar. 2. intellectiui, ut in* 1. oñſum eſt: vnde amor, q eſt i cõcupiſcibili, eſt amor ſenſitiui boni. Ad bonũ ãt diuinũ, quod eſt intelligibile, cõcupiſcibilis ſe ex tendere non poteſt, ſed ſola voluntas. Et ideo cõcupiſcibilis, ſubiectum charitatis eſſe non poteſt.

Li. 3. de aĩa textu 42. to. 2. Ad ii. dicendũ, ꝗ voluntas ẽt ẽm Phũm in 3. de Aĩa, in rõne eſt: & iõ ꝑ hoc ꝗ charitas eſt in vo C luntate, non eſt aliena à rõne. Tñ rõ nõ eſt regula charitatis, ſicut humanarũ virtutũ, ſed regulat̃ à Dei ſapiẽtia, & excedit regulã rõnis humanæ, ẽm illud Ephe. 3. Supereminentẽ ſciæ charitatẽ Chriſti. Vñ nõ eſt in rõne ſicut in ſubiecto, ſicut prudẽtia neq; ſicut in regulãte, ſicut iuſtitia, vel tẽperãtia, ſed ſolũ ꝑ quandã affinitatẽ volũtatis ad rõnẽ.

Ad iii. dicendũ, ꝗ liberum arbitriũ nõ eſt alia *1. p. q. 83 ar. 4. potentia à uoluntate, ut in 1. dictum* eſt, & tñ charitas non eſt in uoluntate ẽm rõnẽ lib. arbitrij, cuius actus eſt eligere. Electio. n. eſt eorũ, q̃ ſunt ad fi *Li. 3. Ethi. c. 2. in medio, to mo 5. nem: voluntas ãt eſt ipſius finis, ut dr̃* in 3. Ethico. D Vñ charitas, cuius obiectum eſt finis vltimus, magis debet dici eſſe in uoluntate, q̃ libero arbitrio.

Articvl. ii.

Vtrum charitas cauſetur in nobis ex infuſione.

Bannes eodem articulo.

Porrecta per totum. 125 1. d. 17. q. 2. a. 3 et 3 Et 3. contra c. 151. Et opu. 4. cap. 3. Et Ro. 8. lec. 5. *C. 4. par. 2. circa medium.

Ad secvndvm ſic ꝓcedit. Vr̃ ꝗ charitas non cauſet̃ in nobis ex infuſiõe. Illud. n. quod eſt cõe oĩbus creaturis, natural̃r hoĩbus ieſt: ſed ſicut Dion. dicit in 4. c. de Diui. no. Oĩbus diligibile & amabile eſt bonũ diuinũ qđ eſt obiectũ charitatis ergo charitas ieſt nobis natural̃r & nõ ex iſuſiõe.

¶2 Præt. Quanto aliquid eſt magis dilligibile, tãto E facilius diligiꝰ põt: ſed Deus eſt maximè diligibilis cũ ſit ſumme bonus. ergo facilius eſt ipſum diligere, q̃ alia: ſed ad alia diligẽda nõ indigemus aliquo habitu infuſo. ergo nec etiam ad diligendũ Deũ.

¶3 Præt. Apoſtolus dicit 1. ad Tim. 1. Finis præcepti eſt charitas de corde puro, & cõſcientia bona, & fide non ficta: ſed hæc tria pertinent ad actus humanos. ergo charitas cauſatur in nobis ex actibus præcedentibus, & non ex infuſione.

Sed contra eſt, quod Apoſtolus dicit Ro. 5. Charitas Dei diffuſa eſt in cordibus noſtris ꝑ Spiritum ſanctum, qui datus eſt nobis.

Respon. Dicẽdum, ꝗ ſicut dictũ eſt.* Charitas *q. præce. ar. 1. eſt amicitia quædam hoĩs ad Deum, fundata ſup cõicationẽ beatitudinis æternæ. Hæc ãt cõicatio non eſt ẽm bona naturalia, ſed ẽm dona gratuita: quia ut dr̃. Rom. 6. Gr̃a Dei uita æterna. vñ & ipſa charitas facultatẽ, naturæ excedit. Quod ãt excedit naturæ facultatẽ, nõ p̃t eſſe neq; naturale, neque ꝑ potentias naturales acquiſitũ: quia effectus naturalis nõ tranſcendit ſuam cãm. Vñ charitas non põt neq; naturaliter nobis ineſſe, neq; per vi Conclu. res naturales eſt acſiq̃ta, ſed ꝑ infuſionem Spũſ- D. 311. ſcti, q eſt amor Patris & Filij, cuius participatio in nobis eſt ipſa charitas cãtã ſicut ſ.* dictũ eſt. *q. præce. ar. 2.

Ad primvm ergo dicendũ, ꝗ Diony. loquitur de dilectione Dei, q̃ fundatur ſuper cõicationem naturalium bonorum & ideo naturaliter oĩbus in eſt: ſed charitas fundatur ſuper quadam communicatione ſupernaturali: unde non eſt ſimilis ratio.

Ad ii. dicendum, ꝗ ſicut Deus, ẽm ſe, eſt maxime cognoſcibilis, non tamen à nobis ꝑꝑ defectum noſtræ cognitionis q̃ dependet à rebus ſenſibilibus: ita ẽt Deus in ſe, eſt maxime diligibilis, in quantum eſt obiectum beatitudinis. Sed hoc mõ nõ eſt maxime diligibilis à nobis, ꝑꝑ inclinationem affectus nr̃i ad uiſibilia bona. Vñ patet, ꝗ ad Deum maxime diligendum hoc modo neceſſe eſt ꝗ noſtris cordibus etiam charitas infundatur.

Ad iii. dicendum, ꝗ cũ charitas dr̃ in nobis ꝓcedere ex corde puro, & cõſcientia bona, & fide non ficta hoc referendum eſt ad actum charitatis * Tracta. 9. Canon. Ioã. ante mediũ to mo. 9. qui ex præmiſſis excitatur. Vel ẽt hoc dicitur, q̃a huiuſmodi actus diſponunt hominem ad recipiendum charitatis infuſionem. Et ſimiliter etiam dicẽdum eſt de eo, quod Aug.* dicit, ꝗ timor introducit charitatem & de hoc quod dicitur in glo.† Matth. 1. quòd fides generat ſpem, & charitatem. *Gloſa inter linearis, ibidẽ.

Articvlvs iii.

Vtrum charitas infundatur ſecundum capacitatem naturalium.

Ad tertivm ſic ꝓcedit. Vr̃ ꝗ charitas infundatur ẽm capacitatem naturalium. Dr̃. n. Matth. 25. ꝗ dedit vnicuiq; ẽm propriam virtutem: ſed charitatem nulla uirtus præcedit in homine, niſi naturalis: quia ſine charitate nulla eſt uirtus, vt dictum* eſt. ergo ſecundum quan *q. præce. art. 7. titatem virtutis naturalis infunditur homini charitas a Deo:

¶2 Præt. Oĩum ordinatorum ad inuicem ſecundum proportionatur primo: ſicut videmus, ꝗ in rebus naturalibus forma proportionatur materiæ, & in donis gratuitis gloria ꝓportionat̃ gratiæ: ſed charitas, cum ſit perfectio naturæ, comparatur ad capacitatem naturalem, ſicut ſecundum ad primum. ergo ur̃ ꝗ charitas infundatur ẽm naturalium capacitatẽ.

SVPER Q. XXIIII. ART. III.

Bannes eodem articu. *Porrecta per totum.* 126 1. q. 62. ar. 6. Et 1. di. 17. q. 1. ar. 3. Et 3. di. 31. q. 1. ar. 4.

In art. 3 q. 2. omiſſis duobus primis dubiũ occurrit ſimpliciter & ad hoiem. Nam author in primo ſen. d. 17. q. 1. ar. 8 menſurat charitatem ſcdm conatũ recipientium. Et rõ dictat, ꝗ cũ charitas infundat̃a Deo in creatura rõnali, ex parte vtriuſq;. ſ. agentis, & recipientis menſuretur. Author ãt in corpore articuli ſolam Dei volũtatẽ menſurã charitatis ponit.

¶ Ad euidentiã huius ſcito, ꝗ dupliciter aſſignari põt cã quantitatis charitatis ſcili cet ſimpliciter, & ex ſuppoſitione, Si dr̃itur cã ſimpliciter, ſic eſt ſola voluntas Dei diuidẽs ſingulis ꝓut vult.

¶3 Prę. Hoīes, & angeli ſm eandem rōnem participant beatitudinē q̃a i vtriſq; eſt ſilis beatitudinis rō ut hr̄ Mat. 22. & Luc. 20. ſed in angelis charitas, & alia dona gratuita sūt data ſm capacitatē naturaliū, ut Magiſtei * dicit 3. diſt. 2. li. ſentent. ergo idem vr̄ eſſe in h hominibus

SED CONTRA eſt, quod dr̄ Ioā. 3. Spūs vbi vult ſpirat. & 1. ad Cor. 12. Hæc oīa operaī vn⁹ & idem Spūs, diuidens ſingulis prout vult, ergo charitas datur non ſm capacitatem naturaliū ſed ſecundum voluntatem ſpiritus ſua dona diſtribuentis.

RESPON. Dicendum, ꝙ vniuſcuiuſq; rei quantitas dependet à propria cā rei, quia vniuerſalior cā effectū maiorem producit. H Charitas āt cum ſuperexcedat proportionē naturæ humanæ, vt * dictū eſt, non dependet ex aliqua naturali uirtute, ſed ex ſola gr̄a Spūſſcti eā infundētis. Et iō quātitas charitatis nō depēdet ex cōditione naturæ, vel ex capacitate naturalis virtutis ſed ſolū ex uolūtate Spūſſcti diſtribuentis ſua dona, ꝓut vult. Vn̄ & Apoſ. dicit ad Ephe. 4. I Vnicuiq; noſtrū data eſt gr̄a ſm mēſurā donationis Chriſti.

AD PRIMVM ergo dicendum, ꝙ illa virtus, ſm quā ſua dona De⁹ dat vnicuiq; eſt diſpoſitio uel ꝑparatio ꝓcedēs, ſiue conatus gr̄am accipiētis. Sed hāc ēt diſpoſitionem, vel conatū præuenit Spūſſctūs mouens mentem hominis uel plus uel minus ſm ſuam voluntatem. Vnde & Apoſt. dicit ad Coloſſ. 1. Qui dignos nos fecit in partem ſortis Sanctorum in lumine.

AD II. dicendum, ꝙ forma nō excedit materiæ proportionē ſed ſunt eiuſdem gn̄is. Silr̄. etiā gr̄a, & gl̄ia ad idem genus referuntur: quia gr̄a nihil eſt aliud, G q̃ quædam inchoatio gloriæ in nobis. ſed charitas, & natura non pertinent ad idem genus. & ideo non eſt ſimilis ratio.

AD III. dicēdum, ꝙ angelus eſt intellectualis naturæ, & ſm ſuam conditionem competit ei, vt totaliter feratur in oē id in quod ferī, ut in primo habitū * eſt. Et ideo in ſuperioribus angelis fuit maior conatus, ad bonum in perſeuerantibus, & ad malum in cadentibus. Et iō ſuperiorum angelorum perſiſtētes facti ſunt meliores, & cadētes facti ſunt peiores alij: ſed hō eſt naturæ rōnalis, cui competit eſſe qn̄q; in potentia, & qn̄q; in actu, & ideo non oportet, ꝙ feratur totaliter in id, in quod fertur, ſed eius, qui habet meliora naturalia, poteſt eſſe minor conatus, & econuerſo. & ideo non eſt ſimile.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum charitas augeri poſſit.

AD QVARTVM ſic proceditur. Vr̄ ꝙ charitas augeri non poſſit. Nihil enim augetur niſi quantum. Duplex autē eſt quantitas, ſcilicet dimenſiua & uirtualis, quarum prima charitati non conuenit, cum ſit quædam ſpiritualis perfectio. Virtualis autem quantitas attendiī

---

vult. Si quæritur cā, ex ſuppoſitione uoluntatis diuinæ tanquā æqualiter ſe hn̄tis ad infuſionē gr̄æ, hic cauſa quantitatis eſt conatus. ſeu diſpoſitio proxima. Declaro ſingula. Quod. n. cā ſimpliciter quātitatis charitatis ſit ſola voluntas diuina, ut probaī in litera ex eo, ꝙ charitas excedit totā naturæ uirtutem, & conſequēter oēm ei⁹ conatum & diſpoſitionem. In cuius ſignū infimę naturæ. ſ. humanæ, & ēt in aīa ſecundū naturalē conditionem proportionata corpori imperfecto, quale eſt fęminei ſexus, dedit Deus maiorē charitatē. q̃ ſupremo angelo. Tā. n. aīa Chriſti, q̃ beatæ Virginis beatior eſt eſſentialiter oībus angelis. Amplius, Conatur ipſe, cui commenſurari ex parte recipientis dr̄ charitas, non eſt condiſtincta cā contra voluntatē Dei, ut eſt gr̄æ cā ſimpliciter ſed ex parte ipſi⁹ diuinę volūtatis ſe tenet, ut i rn̄ſione ad primū author dicit & probat: Quia Spūſctūs cauſans charitatē dignificat quoque receptiuum plus & minus, prout cāre intendit charitatem iuxta Apoſtoli doctrinam allatā in litera. Quòd aūt ſuppoſita diuina uoluntate tāquā æqualiter ſe hn̄te ad infuſionē charitatis, ex parte diſpoſitionis proximæ ſeu conatus attendatur quātitatis charitatis manifeſtū eſt. Et qa altius eſt iudiciū ſecūdū cām ſimpliciter q̃ ſcdm cām ex ſuppoſitione, iō author ſeipſo doctor. hoc in loco quātificauit charitatem, ex cā ſimpliciter, quia in primo ſententiarū quantificauerat eam ex cā ex ſuppoſitione. Nec eſt uerum, ꝙ rō dictet, in creatione noui ordinis rerū, quantitatem creaturam rerū mēſurari debere ſecūdū receptiua, q̄uis hoc habeat locū in actione depēdentiū a receptiuis, uel coaptatorum naturaliter eiſdem, ut eſt de aīa rōnali reſpectu materiæ, & aliorum naturaliū. Charitas ſiquidem ad nouę creaturę ordinem ſpectat. Et ideo ſimpliciter loquēdo, tā ipſius infuſio, q̃ diſpoſitio ad eam, inquantum eſt diſpoſitio ad eam, ad unā & eandem cauſam ſpectat, q̃ eſt cā charitatis ſimpliciter, q̃ eſt diuina uoluntas. Et hæc eſt uera & formalis deciſio. Cum āt audiueris, aut uideris diſtinguentes Deū ex una, & diſpoſitiones noſtras ex altera parte, cās, ut Deo attribuaſ id qd̄ ſolus facit, nobis āt id quod p nos facit, nō cōtendes: ſed memento apoſtolicæ ſententiæ. Nō alta ſapientis: ſed humilibus cōſentiētes.

¶ In rn̄ſione ad tertium in eodē ar. dubiū occurrit triplex ad hoſtem. Primo, q̄uo in angelis charitas fuit ſcdm conatū, cū apud authorem, angeli fuerint creati in gr̄a, & non fuerint conſecuti charitatē p aliquem conatū, ut in nobis adultis contingit. Secundo, q̄n conatus accipientis charitatem eſt à Spūſctō, ut in rn̄ſione ad primū dī: Et tn̄ in angelis quantitas conatus reſol- F uitur in in conditionem eorū naturalē hic in hac rn̄ſione. Tertio, q̄uo author hic docet, charitas ſcdm ſolā Dei uolūtatem quantificatur, et tn̄ in hac rn̄ſione cōcedit, ꝙ in angelis quantificata eſt ſecundum eorum naturalia.

¶ Ad primū horū dr̄ ꝙ queādmodū in nobis adultis, cū de nouo infundiī charitas ſimul tempore eſt conatus. i. actus uoluntatis uehemēs in Deū & charitas ipſa infundiī proportionata illi actui: ita in creatione angelorū ſimul tēpore fuit eorū conatus, & ipſius charitatis illi conatū informātis ifuſio. Et ꝓptea ſicut nobis adultis daī charitas ſcdm conatū ſimultaneū, ita & in angelis. Dīa āt eſt de conatu ſeu diſpoſitione ꝓcedente tempore in nobis & angelis: quia in eis non habet locum.

¶ Ad ſcdm āt dr̄, ꝙ conatus angelorum hēt i ſe duas cōditiones una eſt qd̄ ſit totalis altera eſt, ꝙ ſit in finē talem, puta charitatis. Primum cōe fuit oībus angelis, & reſoluitur in conditionē naturæ. Scdm ꝓpriū fuit quibuſdam, & per hoc ſecundum conatus ille erat diſpoſitio propria ad charitatem, & ut ſic reſoluitur in Spiritū ſanctum, in reſpōſione ad primum: unde nulla eſt cōtrarietas.

¶ Ad tertium dicitur, ꝙ etiam in angelis charitas eſt quantificata ſcdm ſolam Dei uoluntatem, per ſe loquendo. Per accidēs. n. eſt ꝙ connatus proportionales angelorū ꝓportionaliter dignificauit ſecundū diſpoſitiones charitatis à Spūſctō. Potuiſſet. n. ſi uoluiſſet Spūſctūs ꝓportionales conatus dignificare, ut eſſent diſpoſitiones ad charitatē non proportionales, ſed unū longe altius dignificare, q̃ pro- K portionalitas requirebat: ſed quia de facto ſic credimus, & rationabile eſt Spiritumſanctum feciſſe, diſtingui poteſt inter cauſam & occaſionem, ſeu cauſam remotam, & dici ꝙ author non recedit ab excellentia ſuæ doctrinę, ꝙ uere cauſa ꝑꝑ quāq̄tificatur charitas, eſt ſola uolūtas Dei, dignificans ēt illos conatus. Remota autem cauſa, ſeu occaſio quantitatis proportionalis ſecundum naturalia in angelis, eſt conditio naturalis. Ex hoc enim quòd actus angelorum ſecundum exceſſum naturalium nati ſunt obſequi Spirituiſancto, occaſionatur ut Spiritusſanctus dignificet eos proportionaliter. Et ſic oīa cōſonāt.

* Li. 2. Sē. d. 3. paragra. B.
* Ar. ꝓce.
Conclu.
D. 316.
* 1. p. q. 62. ar. 6.
Perfectio per tenſ.
127
1. 2. q. 52. ar. 1. & q. 66 ar. 1. & 1. d 17. q. 2. ar. 1. & 1. uir. q. 2. 11. Et quo lib. 9. ar. 13.

SVPER QVÆS. XXIIII. ART. IIII. ET. V.

Aegid. 1. d. 17. q. 1. 2. par. p. prin. *Cap. 1. d. 17. q. 2. con. 4.*
Alb. mag. 1. d. 17. art. 10. *D. Bon. 1. ſ. d. 17. q. 1. & 1.*
Scont. d. 17. q. 3. *Ric. d. 17. q. 1.* *Duran. d. 17. q. 5.*
Fran. de mag. d. 18. q. 2. *Bac. d. 15. q. 1.* *Scotell. d. 18. q. 1.*

IN art. 4. & 5. eiuſdem 24. q. in materia de intētione, & remiſſione formarum quia materia ualde ambigua inter tot opi

ſecundum obiecta, ſecundùm quæ charitas non creſcit: q̄a minima charitas diligit omnia, q̄ ſunt ex charitate diligenda. ergo charitas non augetur.

¶2 Pręt. Id quod eſt [h] in termino, non recipit augmentū: ſed charitas eſt in termino quaſi maxima uirtutum exiſtens, & B ſummus amor optimi boni. ergo charitas augeri non poteſt.

¶3 Pręt. Augmētū, quidam motus eſt. ergo qđ augetur, mouetur. Quod ergo augetur eſſentialiter, mouetur eſſentialr̄: ſed non mouet̄ [k] eſſentialr̄, niſi qđ corrūpit̄, uel gñat̄. ergo charitas nō p̄t augeri eſſentialr̄, niſi forte de nouo generet̄, vel corrūpat̄: quod eſt inconueniens.

SED CONTRA eſt, quod Aug. dicit* ſuper Ioā. ꝙ charitas meretur augeri, ut aucta mereatur & perfici.

*Tract. 5. in Ioā. de clinando ad fin: tomo 9.

nionesht, & mens authoris diuerſæ interpretationi ſubeſſe vi- A deretur, abſque multo ſermone, ne moralis philoſophiæ, terminos totaliter exiſſe videar, modū quo fit intentio & remiſſio in formis, tāgemus. Dicimus igitur, ꝙ opiniones diuerſæ ſunt, ꝓpea ꝙ quidā putant formā habere latitudinē ꝑfectionis: qdā vero putāt formam non habere latitudinē ꝑfectionis. Et horū quidam dicūt formā in indiuiſibili cōſiſtere: ſed ineſſe ipſius, quo ſubiecto ineſt, latitudinē perfectionis habere, & ſecundū hoc attēdi intenſionē & remiſſionem formarū: itaꝙ albedo nunq̄ eſt intēſior, ſed albū eſt intēſius, proprie loquendo. Opinantiū autē formā habere perfectionis latitudinem, aliꝗ putant in illa latitudine dari partes ſucceſſiuas, ita ꝙ albedo, q̄ intēditur, diuiditur in partes ſucceſſiuas, ſicut motus intenſionis, & in termino manet albedo terminans partes ꝑcedentes. Aliꝗ aūt putant in illa latitudine dari partes ꝑmanentes, & diſtinctas inter ſe, ita ꝙ adueniente vna, non recedit alia. Aliꝗ aūt putant in illa latitudine dari quaſi partes, ſeu gradus permanentes, ſed nō in actu, ſed unum tm̄ in actu, reliquos in potētia. Et inter hos eſt differentia, q̄ uerbalis tm̄ uidetur, dum quidā putāt hoc cōuenire formæ ſecundū ſe, quidā putant hoc conuenire formę in ordine ad ſubiectū. Sed quia forma accidentalis, quæ ſola in- C tenditur, & remittitur, ſecundum ſe habet ordinē ad ſubiectū, ut in litera dicitur: ideo idem dr̄ in utraque opinione. Et qm̄ hæc ultima opinio eſt rōnabilior, & omnes difficultates accidentes in re, ſoluere facile vr̄, Peripateticiſq; cōſentanea vr̄: ideo eam declarare uolumus, quam indubie conſtat eſſe San. Thomæ, niſi fallor. Scito igitur in primis, ꝙ quia, ut in litera dicitur, forma ſecundum ſuam eſſentiam habet q̄ inſit, clare latitudo formæ ſecundum eſſe, aut ineſſe, & non ſecundum formæ eſſentiā, ignorantia propriæ vocis dicitur. Propter q̄ prima opinio excluditur. Iudiciū quoq; de forma ex natura motus, quo intenſio fit, fallax inuenitur: q̄a manifeſte patet lumē intēdi, & remitti abſque partibus ſucceſſiuis. Oportet autem uniuerſalē doctrinam facere de formis, quæ intēduntur, propter qđ ſecunda quoque opinio excluditur. Partes autem, aut gradus ſimul permanentes in actu, diſtinctos in una & eadem forma audire etiam erubeſcit ſchola peripatetica, quæ didicit a ſuo D præceptore, per actus & potentiæ naturam exiſtētia in aliquo diſtinguere. Et ex hoc tertia opinio refutatur. Conſonant aūt ſenſui & rationi, ut forma quæ intenditur, & remittitur, gradualē perfectionis latitudinem habeat, ita ꝙ & calor, & eſſe caloris, in eſſe eiuſdē latitudinē hmōi habet: & cum de minus calido, puta, ut duo, fit magis calidum, puta, ut quatuor, nō corrumpitur præcedens calor, ſed abiicitur ſolùm actualis terminatio caloris ad gradum ut duo, & peruenitur ad actualē terminationem caloris ad gradum ut quatuor. Sic.n. Saluat̄ motus de affirmato in affirmatum abſq; formæ corruptione: ſicut in uero motu augmenti cū Sortes de tripedali fit quadrupedalis, non abiicit̄ ꝑcedens quātitas, ſed ſolū actualis terminatio quātitatis ad tripedalē menſuram, & peruenitur ad actualē terminationem quadripedalis menſuræ eiuſdē quantitatis, & propterea non remanet tripedalis in actu, ſed in potētia. Et ſimiliter non remanent præcedentes gradus caloris in actu, E ſed in potentia; Vnde quemadmodū in motu diminutionis, cum Sortes de quadripedali fit tripedalis, fit quantitas in actu tripedalis: ita in motu remiſſionis cū de calido ut quatuor, fit calidum ut tria, fit calor in actu tertij gradus, nec refert utrum hoc fiat per motū, ut cum aliquid magis calefit, uel per mutationē, ut cū aliquid magis illuminatur. Vtrobique.n. eſt eadem rō intrinſeca. Ex hoc autem patet & ſolutio alterius difficultatis, An in hmōi intētione interueniat corruptio. Iā.n. patet, ꝙ ſola terminatio actualis ſecundum aliquē gradum corrūpitur, non gradus ipſe, ſicut in quātitate molis declaratum expliciter eſt. Ex hoc ēt patet, ꝙ non fit intenſio per additionē gradus ad gradū, proprie loquendo, ut diffuſius in cōmentariis ſuper ar. 2. q. 52. in præcedenti libro manifeſtauimus: ſed per eductionem maiorem formæ de potentia ſubiecti, vel aliquid proportionale in formis infuſis ab extra, ut charitas eſt. Et ꝓpterea in litera dr̄, ꝙ formā eſſe maiorem, eſt ipſam magis ineſſe ſuſceptibili. Non.n. negat author latitudinē in eſſentia formæ, ſed negat aliā eſſe latitudinē ineſſe ipſi⁹ formæ reſpū ſubiecti, & aliā latitudinē, aut indiuiſibilitatē eſſentiæ formæ ſecūdū ſe: q̄a vult eādē eē rōnē de eſſentia formæ, & de eſſe, & ineſſe, q̄a ipſa eſt eſſentialiter res, cui cōuenit eſſe ī ſubiecto. Et vult huiuſmodi latitudinē nō cōuenire formę ſecūdū ſe. i. vt diſtinguit̄ cōtra ſeipſam, ꝓ quanto reſpicit ſubiectū: ſicut cōuenit latitudo extenſiua quātitati molis, & latitudo obiectiua quātitati habitus ſcientifici, ſed conuenire formæ, ut eſſentialiter reſpicit ſubiectū. Ex hac nāq; pre cuilibet formæ vult author cōuenire maiorē ꝑfectionē intēſiue. Et ꝓpea ī calce corporis articuli dr̄, q. intenſio nō fit per aduētū nouæ formæ. Hoc.n. eſſet, ſi forma haberet aliquā quantitatē ex ſeipſā, nō ꝑ cōparationem ad ſubiectū. Quòd ſi adhuc de hac mēte authoris dubitas, lege inferius in tertia par. q. 7. art. 12. iuncto 9. & uidebis latitudinē intēſiuā gradualē in eſſentia formæ abſq; oī ſcrupulo. Ex hoc autem, ꝙ iuxta hanc viā nihil ſcrupuloſum occurrit, & oīa conſonāt, apparet ꝙ hæc ſola ſit uera, & ab authore intēta, nolente in hmōi motu nō eſſe oīno nouū terminū, ſed antiquū mō nouo ſe habentē ſecundū magis, & minus qđ ſignificat illas actuales terminationes formæ ſecundū hunc, uel illum gradum. Charitas quoq; eodem mō intenditur, a Deo tn̄ effectiue, ita ꝙ non corrumpitur præcedens charitas, nec noua aduenit, ſed q̄ erat terminata ad tertiū, terminatur ad quartum, uel ſextum gradum actualiter. Et ſi ab importunis, aut Nouitiis ingratur, quid eſt illa terminatio quæ abiicitur, quæ eſt terminus a quo, in intenſione, Dicito ꝙ nihil addit ſupra rem, puta, tantum calorē, niſi actualitatem tertij gradus. Actus.n. eſt terminare, diſtinguere, & ſeparare. Hæc.n. deperditur, dum terminatur idem calor ad quartum gradum, & non deperditur quātitas ipſa caloris. Natura ſiquidem actus, & potentiæ philoſophiam hanc aperit. In remiſſione quoque ſimiles ſunt termini, ſ. actualitates formæ ſecundum diuerſos gradus, ut ſi de calido, ut ſex, fiat calidum ut tria, terminus a quo, eſt actualitas ſexti gradus, & terminus ad quem, actualitas tertij, quæ prius erat in potentia: ſed non eſt ſimile quoad deperditionem, quia non ſolum actualitas ſexti gradus deperditur, ſed deperditur etiam quantitas a ſex vſque ad tria. Et hæc ſat ſint inter moralia.

¶ In eodem quinto articulo in reſponſione ad primum, aduerte diligenter, ꝙ non cadit author, quòd quantitas continua intendatur in his, quæ rareſiunt. Hoc enim eſſet falſum, quia aer rarior non eſt magis quantus, ſed maius quantum: ſed mens authoris eſt, quòd in rarefactione quantitas ſit maior extēſiue non per additionem quanti ad quantum, ut cōtingit in motu augmenti, ſed per maiorem extenſionem præcedentis quātitatis. Et hic modus augendi quantitatem eſt ſimilis proportionaliter modo, quo augetur quantitas uirtualis formarum. Intenduntur enim non per additionem aduenientis quantitatis virtualis, ſed per maiorem perfectionem præexiſtentis quantitatis: ita quòd ſicut in rarefactione eſt extenſio quātitatis dimēſiuæ præexiſtentis abſque nouæ quantitatis additione: ita in intenſione eſt quaſi extenſio quantitatis uirtualis præexiſtentis abſque additione. Et quia quantitas continua intra latitudinē continuā communicat in hoc cum formis ſuſcipientibus magis & minus (ex eadem namque radice, qua formæ intēdūtur, & remittuntur, quantitas hoc modo extendit̄, & contrahitur, ut in litera dicitur) ideo forte author in prima ſecundæ quæſt. 52. art. 1. quantitatis continuæ, ut ſic, ſpecies non excluſit a ſuſcipientibus magis & minus: in ueritate tamen extra illas ſunt. Vnde & in litera non dicitur, quòd quantitas in rarefactione intenditur, ſed ꝙ habet proprium augmentum, ſicut aliæ formæ accidētales, per modū intentionis eius in ſubiecto. In his ſiquidem uerbis modus augmenti, quo extenditur in rarefactione quantitas, declaratur, qđ eſt per modū quo forma intenditur in ſubiecto, quia. ſ. eſt per maiorē eductionē formæ de potentia ſubiecti, quod in quantitate dimēſiua facit maius extēſiue, & in quantitate uirtuali facit maius intenſiue. Et non ſignificatur per illa uerba, quòd quantitas dimēſiua intendit̄, & remittitur, niſi proportionaliter exponēdo, ut declaratū eſt

In eodē 5. art. p reſpōſione ad ſecūdū, & ... hac materia, vide ſcripta ſup q ſ2 primi ſecūdæ, ne cogaris repetam. Inde n. & corp. articuli &c. percipies facilius.

Resp. Dicēdū, φ charitas viæ pōt augeri. Ex hoc n. dicimur eſſe uiatores, φ in Deū tēdimus, q eſt ultimus finis nřæ beatitudinis. In hac ēt via tanto magis ꝓcedimus, quanto Deo magis ꝓpinquamus, cui nō appropinquat paſſibus corporis, ſed affectibus mentis. Hac aũt ꝓpinquitatē facit charitas, q̃a per ipſam mēs Deo unitur: & ideò[m] de ratione charitatis uiæ eſt, vt poſſit augeri.[n] Si enim non poſſet augeri, iam ceſſaret uiæ proceſſus. Et ideò Apoſt. charitatem, viam nominat dicens 1. ad Corinth. 12. Adhuc excellentiorem uiam uobis demonſtro. F

'inclu. m

Ad primvm ergo dicēdū, φ charitati nō cōuenit quātitas dimēſiua, ſed ſolū quātitas uirtualis, q̃ nō ſolū attēdit̃ ſm numerū obiectorū, ut ſ. plura, uel pauciora diligantur, ſed ēt ſm intēſionem actus, ut magis, uel minus aliquid diligatur: & hoc modo virtualis quantitas charitatis augetur.

Ad II dicēdū, φ charitas eſt in ſummo ex parte obiecti, inquantum ſcilicet eius obiectum eſt ſummum bonum. Et ex hoc ſequitur, φ ipſa ſit excellentior aliis uirtutibus: non tamen eſt charitas in ſummo quantum ad intenſionem actus.

Ad III dicēdū, φ quidā dixerunt charitatē non augeri ſm ſuam eſſentiā, ſed ſolū ſm radicationē in ſubiecto, vel ſm feruorem: ſed hi propria vocē ignorauerunt. Cū n. accidens ſit, eius eſſe, eſt ineſſe. Vñ nihil eſt aliud ipſam ſm eſſentiam augeri, q̃ eam magis ineſſe ſubiecto, quod eſt magis eā radicari in ſubiecto. Siľr ēt ipſa eſſentialiter eſt uirtus ordinata ad actum: unde idem eſt ipſam augeri ſecundū eſſentiā, & ipſam habere efficacia ad ꝓducendū feruentioris dilectionis actū. Auget̃ ergo[d] eſſentialiter, non quidē ita φ eſſe incipiat, vel eſſe deſinat in ſubiecto, ſicut obiectio illa ꝓcedit: ſed ita quòd magis, ac magis in ſubiecto eſſe incipiat.

D. 315. & 1051.

Articvlvs V.

Vtrum charitas augeatur per additionem.

Aegi. 1. 5. d. 17. q. 2. a. 2. Capr. 1 d. 17. q. 2. con. 3. & 5. & 2. d. 18. q. 1. con. 4. Ban. eodem art.

Porrecta per totum. 128

*1. 2. qō. 5. ar. 2. Et 1. d. 17 q. 2. artic 2. Et vir. q. 1. articu. 11. corpo. & ad 10. & 11. * li. 1. tex. 31. to. 2.*

Ad qvintvm ſic proceditur. Vr̃ φ charitas augeatur p additionē. Sicut n. eſt augmentū ſm quantitatem corporalē,[h] ita ſm quantitatem virtualē: ſed augmentū quātitatis corporalis fit per additionē. dicit n. Philoſophus* 1. de gñatione φ augmentum eſt præexiſtenti magnitudini additamentum. ergo et augmentum charitatis, quod eſt ſm uirtualem quantitatem, erit per additionem.

¶2 Præt. Charitas in aīa eſt quoddā ſpūale[h] lumē, ſm illud 1. Ioan. 2. Qui diligit fratrē ſuū, in lumine manet: ſed lumē creſcit in aere p additionē, ſicut in domo lumē creſcit alia candela ſuperaccenſa. ergo ēt charitas creſcit in anima per additionem.

¶3 Præt. Augere charitatē, ad Deū ptinet,[h] ſicut & ipſam creare, ſm illud 2. ad Corin. 9. Augebit icrementa frugū iuſtitiæ ueſtræ: ſed Deus primò infundendo charitatē, aliqd facit in aīa, qđ ibi prius nō erat. ergo ēt augēdo charitatē, aliqd ibi facit, qđ prius nō erat. ergo charitas augetur p additionē.

Sed contra eſt, φ charitas eſt forma ſimplex: ſimplex aũt additū ſimplici ñ facit aliqd maı', ut ꝓbat̃ 3.*Phy. ergo charitas ñ auget̃ p additionē. *Li. 3. tex. 59. to. 2.*

Respon. Dicēdū, φ oīs additio eſt alicui' ad aliquid. Vñ in oī additione oportet ſaltē ꝑintelligere diſtinctionē eorū, quorū unū addit̃ alteri añ ipſam additionē. Si ergo charitas addat̃ charitati, oportet ꝑſupponi charitatē additā ut diſtinctam à charitate, cui addit̃, nō q̃dē ex neceſſitate ſm eſſe ſed ſaltē ſm intelľm. Poſſet. n. Deus ēt quantitatē corporalē augere addendo aliquā magnitudinē nō prius exiſtentē, ſed tūc creatā: q̃ q̃uis prius nō fuerit in rerū natura, habet tñ in ſe, vñ eius diſtinctio intelligi poſſit a quātitate, cui addit̃. Si ergo charitas addat̃ charitati, oportet ꝑſupponere, ad minus ſm intelľm, diſtinctionē unius charitatis ab alia. Diſtinctio aũt in formis eſt duplex. Vna q̃dē ſm ſpeciem: alia aũt ſm numerum. Diſtinctio q̃dē ſm ſpeciem in habitibus, eſt ſm obiectorū diuerſitatem: diſtinctio verò ſm numerum, eſt ſm diuerſitatem ſubiecti. Pōt ergo contingere, φ aliq̃s habitus per additionem augeatur, dum extendit̃ ad q̃da obiecta, ad quæ priu ſe non extendebat. Et ſic augetur ſcientia Geometriæ, in eo qui de nouo incipit ſcire aliqua geometricalia, quæ prius neſciebat. Hoc aũt non pōt dici de charitate, q̃uia ēt minima charitas ſe extendit ad oīa illa, q̃ ſunt ex charitate diligēda. Nō ergo talis additio ī augmento charitatis pōt intelligi ꝑſuppoſita diſtinctione ſm ſpeciem charitatis additæ ad eā, cui additur. Relinquitur ergo, φ ſi fiat additio charitatis ad charitatem, φ hoc fiat ꝑſuppoſita diſtinctione ſm numerū, quæ eſt ſm diuerſitatē ſubiectorū: ſicut albedo auget̃ per hoc, φ albū additur albo, q̃uis hoc augmento non fiat aliqd magis albū. Sed hoc in ꝓpoſito dici non pōt, q̃a ſubiectū charitatis nō eſt niſi mens rōnalis. Vñ tale charitatis augmentum fieri non poſſet, niſi per hoc φ una mens rōnalis alteri adderet̃, qđ eſt impoſſibile: quamuis ēt ſi eſſet poſſibile tale augmētū, faceret maiorē diligētē, nō aũt magis diligētē. Relinq̃tur ergo, φ nullo mō charitas augeri pōt p additionē charitatis, ad charitatē, ſicut quidā ponũt. Sic ergo charitas auget̃ ſolū per hoc, φ ſubiectū magis, ac magis participat charitatem. i. ſm quod magis reducitur in actum illius, ac magis ſubdit̃ illi. Hic. n. eſt augmēti modus proprius cuiuſlibet formæ, q̃ intendit̃ eo φ eſſe huius formæ totaľr cōſiſtit in eo, φ inhæret ſuſceptibili. Et iō cū magnitudo rei cōſequit̃ eſſe ipſius formæ, formā eſſe maiorē, hoc eſt eā magis ineſſe ſuſceptibili, non aũt aliam formā aduenire. Hoc. n. eſſet ſi forma haberet aliquā quantitē ex ſeipſa, non p cōparationem ad ſubiectū. Sic ergo &[m] charitas augetur p hoc, φ intendit̃ in ſubiecto, & hoc eſt ipſam augeri ſm eſſentiā: non aũt per hoc, φ charitas addat̃ charitati.[n] *Concl. m*

G

H

I

K

Ad primvm ergo dicendū, φ quantitas corporalis habet aliqd, inquantū eſt quātitas, & aliquid inquantū eſt forma accidentalis. Inquātū eſt quātitas hēt, φ ſit diſtinguibilis ſm ſitum, & ſecūdum numerum: & ideo hoc modo conſideratur aug-

mētū magnitudinis ꝑ additionē, ut patet in aialibus. Inquantū uerò eſt forma accidētalis, ē diſtinguibilis ſolū ſm ſubiectū. Et ſm hoc hēt ꝓpriū augmentū, ſicut & aliæ formæ accidentales, ꝑ modū intēſionis eius in ſubiecto, ſicut patet in his, q̄ rarefiūt, ut ꝓbat in 4. Phy. Et ſimiliter ſciētia hēt quantitatē, inquātū eſt habitus ex parte obiectorū: & ſi augeť ꝑ additionē, inquātū aliqs plura cognoſcit. Hēt ēt quātitatē, iquātū eſt q̄dā forma accidentalis ex eo, ꝙ ineſt ſubiecto: & ſm hoc augeť in eo, q certius eadē ſcibilia cognoſcit nunc, q̄ prius. Simil'r ēt & charitas hēt duplicē quantitatem: ſed ſm eam, quæ eſt ex parte obiecti, nō augetur, ut dictum eſt*. Vnde relinquitur, ꝙ per ſolam intēſionē augeatur.

* In cor. Art.

Ad II dicēdū, ꝙ additio luminis ad lumē pōt intelligi ſic, ꝙ intēdiť in aere ꝑꝑ diuerſitatem luminariū cauſantiū lumē: ſed talis diſtinctio non hēt locū in ꝓpoſito, qa nō eſt niſi unū luminare influēs lumē charitatis.

Ad III dicendum, ꝙ infuſio charitatis importat quādā mutationē ſm habere charitatem, & non habere. Et iō oportet ꝙ aliqd adueniat, qđ prius nō infuit. Sed augmētatio charitatis importat mutationem ſm magis, & minus habere: & iō non oportet ꝙ aliqd inſit, qđ prius non infuerit, ſed ꝙ magis inſit, qđ prius minus inerat, & hoc ē quod facit Deus charitatem augendo. ſ. ꝙ magis inſit, & ꝙ ꝑfectius ſimilitudo Spiritusſancti participetur in anima.

Articvlvs VI.

Vtrum quolibet actu charitatis, charitas augeatur.

Ad sextvm ſic procediť. Vř ꝙ quolibet actu charitatis charitas augeať. Quod. n. pōt id qđ maius eſt, pōt[h] id qđ minus eſt: ſed qlibet actus charitatis pōt mereri uitā æternā, quæ maius eſt, q̄ ſimplex charitatis augmētū: qa uita æterna includit charitatis perfectionem. ergo multò magis quilibet actus charitatis charitatem auget.

¶2 Præt. Sicut habit⁹ uirtutū acquiſitarū generať ex actibus ita ēt augmētū charitatis cau-

SVPER QV. XXIIII. ART. VI.

Egi. 1. ſ. d. 17. q. 3. 2. prin. Ban. eodem art. D. Bon. d. 17. q. 2. a. 1.

In art. 6. nota in titulo Nouitie ꝙ charitatem augeri pactus, tripliciter intelligi pōt. Vno mō effectiue: & ſic nō eſt q̄ſtio, qa ſicut charitas nō fit p actus noſtros, ſed a Deo, ita nec augeť ꝑ eoſdem, ſed a Deo. Alio mō meritorie, & hoc tripliciter, vel meritorie ſolum, uel meritorie, & efficaciter, hoc eſt, cū effectu augmēti. Et hoc tertio mō directe intelligiť in q. 5. ꝙ charitas quolibet ſuo actu augeať. Secūdus tū ſenſus extra quæſtionē omnino nō eſt, ut in ſequentibus patebit.

¶ In eodē art. in rńſione ad primū, Durandus obuius occurrit in 1. ſen. d. 17. q. 8. negan, quolibet actu charitatis mereri aliquem, charitatis augmētū. Et rō ſua eſt: qa ille ſolus dignus ē accipiēdis, q bene utitur iam acceptis: ſed habens habitū, & remiſſe utens illo, non debito mō utiť ſuo habitu, qa nō ꝓportionatis actibus ipſi habitui. ergo ſi quolibet actu charitatis meremur augmentū charitatis, ſed ſolum per illos, qui excellunt, uel adæquant ipſum habitum.

¶ Ad hoc dř ꝙ cum in merito uitæ æternæ claudatur meritum augmēti, nō charitas uiatoris, dū ſit cōprehenſoris ad terminū augmenti puenit, mirū eſt, quomodo iſte concedať, ꝙ quolibet actu charitatis mereamur uitā æternā, & non augmentum charitatis. Nec valet rńſio ſua, ſ. ꝙ maius eſt mereri augmentum, & uitam æternam, q̄ uitam æternam: qm̄ augmentum uitæ ordinatur ad augmenti terminum, ac ꝑ hoc in merito augmenti in termino, clauditur meritum omnis augmenti, magis q̄ econtra: quia terminus augmenti neceſſario infert omnia p̄cedentia, & non econuerſo, ut patet in deficientibus a termino. Qui enim meretur epiſcopatum, meretur ſacerdotiū proximum. Vnde ad rationem in oppoſitum dř, q rō aut eſt ex quatuor terminis, aut habet falſam minorem: qm̄ conceſſa maiore, cum dicitur in minore, quòd remiſſe vtens habitu, non utitur eo debito modo, aut intendit per ly, debito modo, idē ꝙ bene: & ſic minor eſt falſa, quia utens habitu charitatis remiſſe, bene eo utitur: quod ex hoc patet, ꝙ ꝑ illū actū meretur uitam æternam. Iam enim etiam ipſe conceſſit, quòd quolibet actu charitatis meremur uitam æternam. Aut intendit per ly, debito modo, idem ꝙ adæquate & ſic argumentū eſt ex quatuor terminis, & nihil concludit, dum in maiori aſſumitur, quòd ſolus bene utēs acceptis, dignus eſt accipiendis: Et in minori non ſubſumitur, Sed remiſſe agens nō bene utitur acceptis: ſed ſubſumitur, Sed remiſſe agens, non adæquate utitur acceptis &c. Nihil ergo obſtant ſua obiecta.

¶ In rńſione ad ſecundum in eodem articulo Durādus occurrit ibidem, uolens ꝙ habitus acquiſitus per quemlibet actum ſequentem augeatur: quia par rō eſt de omnibus, & quia par rō eſt de intenſione formarū in naturalibus, & habituum in aīa: ita ꝙ ſicut unico actu generatur calor, & qualibet ſimili calefactione augetur, ita in anima unico actu generatur habitus, licet per modum diſpoſitionis, & quolibet ſimili actu augetur.

¶ Ad hoc dicitur, ꝙ iſta quæſtio directe ſpectabat ad tertiū art. q. 52. in prima ſecundæ: ſed nō occurrit tunc Durandus. Vnde nunc breuiter dř, ꝙ lōge diſtat natura habitus in generatione & intēſione, a naturis qualitatū naturaliū, ut patet ex eo, ꝙ naturalia nō poſſunt aſſuefactione cāri, vt dř in ſecundo Eth. Si infinities namq; proijciatur lapis ſurſum, nō aſſueſiet aſcenſui, aut diſſueſcet deſcēdere. Cōſtat aūt aſſuetudinē & dſſuetudinē, multitudinē ſimiliū actuū importare. Et ꝑ hoc patet quā eſt differētia inter generationē naturaliū qualitatū, & habitualiū. & ſimile eſt de intētionibus earundē. Vt tū ex ſenſibilibus doctrina fiat, ſcito ꝙ qa unumquodq; cū patiť, diſſimile actiuo eſt, paſſum aūt ē ſimile, ut dř in 2. de aīa, & ꝑpea calidi exiſtentes nō ſentimus calidū extrinſecum, niſi excellat noſtrū eſſe calidum: ideo in aīa noſtra cū potētia ad eſſe manſuetum deducēda ē ad actū, oportet in principio diſſimile eſſe manſuetudinis rōni, ſeu actiuo. Cum aūt in aliquē manſuetudinis deducta eſt puta, in primū gradū, poſtea ꝑ actus ſimiles præcedētibus, ſic ꝙ non ꝑcedunt a maiori rōne, ſeu actiuo manſuetudinis, q̄ unius gradus, potētia animæ ad eſſe manſuetum non patitur ab eis, utpote a ſimilibus. Sed cum actus adueniūt a maiori ratione, ſeu actiuo manſuetudinis, tūc utpote diſſimilis, patiť, & paſſa fit ſimilis, dum fit in actu ſecundi gradus, & ſic deinceps. Et q̄ diximus de manſuetudinis habitu, ſimile eſt in alijs. Et ex hoc patet quanta ſit differentia inter actus alicuius habitus, puta, manſuetudinis quoad uim intenſiuam eiuſdem. Nam actus remiſſi quodammodo diſponunt ad augmentum, & quodammodo ad diminutionem. Inquātum. n. exercent habitum illum, utpote illi ſimiles, licet non perfecte, firmāt, aut firmū cōſeruāt habitum. Inquantū uero deficiunt a ſimilitudine pfectionis habitus inclināt ad imperfectiorē gradū habitus, qđ eſt diſponere ad diminutionē. Simile. n. ad ſimile inclinat. Actus aūt adæquati habitui, qui habeť, diſponunt ad augmentum habitus, dum & illum firmant, aut conſeruāt in ſuæ pfectionis gradu, utpote perfecte ſimiles perfectioni habitus, & aīæ potentia per hoc propinquior redditur ad ulterioris pfectionis gradum eiuſdem habitus. Actus uero excedentes pfectionem habitus uirtute actiui principij ipſius habitus exceſſum habētes, augent, ſeu intendunt ipſum habitum. Tūc enim potentia animæ, q̄ diſſimilis actiuo erat manſuetudinis in tali gradu, patitur ab illius actiuo per actus ab illo actiuo prouenientes, ſecundum quod excedit paſſiuū adhuc nō plene aſſimilatum ſibi, & fit ei ſimilior. Ex his autem habes, quomodo ſit, uel non ſit inter naturalium & habitualium intenſionē eadem rō, & ꝙ actus eliciti habitus ut ſic, non augent habitū, ſed aliqui diſponunt ad diminutionem, & aliqui ad augmentum & ꝙ non eſt eadem ratio de omnibus actibus ſimilibus, ex q. bus fieri dř habitus. Et ꝙ illi ſoli actus ſimiles augent qui ab actiuo ſecundum id, quo excellit ſimilitudinem paſſiui ad eum procedūt. Hi ſiquidem actus ut ſic, ſunt diſſimiles in principio augmenti, & ſimiles in fine eiuſdem ipſi paſſo, & illius habitui, & ſic ſimile ſimili intenditur, & augetur. Patet demum ex his ſenſus articuli illius in prima ſecundæ, & dictorū in eo. Ad hūc ſiquidē ſenſum oīa reducenda ſunt: qm̄ hic eſt quod quid erat rei huius, ut inductiue facile pōt manifeſtari. Vnde ex hoc patet, quare calidū ut quatuor, nō intēdiť, ſi apponatur ſibi calefactiuum

Porrect. per totum 129

ctiuum ut quatuor præciſe aut minus, quia ſcilicet nihil patitur niſi diſſimile: propter quod licet calefactiuum ut quatuor, ſit generatiuum calidi ut quatuor in ſubiecto diſſimili, non tamen eſt generatiuũ, nec augmẽtatiuum calidi in ſubiecto iam ſimili, ſcilicet calido vt quatuor. Cõuincitur autem hoc ex eo, ꝙ par 16 eſt de vno & eodem actiuo continuato tempore ꝓpinquo tali paſſo, & de alio eiuſdem rõnis, & uirtutis æqualis, appropinquato eidẽ paſſo, ut patet. Conſtat autem ꝙ A. calefactiuũ ut quatuor, poſtq̃ calefacit C. patiẽs ut quatuor, non amplius poteſt augere, ſed ſolũ conſeruare factũ. Si remoto igitur A. calefactiuo, appropinquet ipſi C. retinenti calorẽ ut quatuor, aliud calefactiuum, ut quatuor, puta B. non poterit intendere calorem inuẽtum in C. ſed conſeruare ũh. Et hinc patet ſolutio rationis Durandi, ſi cõtra hanc doctrinã afferatur. Patet. n. ꝙ non quodlibet agẽs, nec qlibet actus eiuſdem rõnis ſecũdum ſe potens habere effectum poſitiuum intendit, ſeu auget effectum inuentum, & rõ eſt ex defectu patientis. Deficit ſiquidẽ patiẽs proportionatum tali actiuo ad patiendũ ab eo, quia ſimilitudo iã poſita inter ſubiectũ & actiuum, eſt naturale impedimentum, ut hoc patiatur ab illo, niſi forte conſeruatiue.

* Ber. in Ser. 2. de purif. in fine illius id habet expreſſe. Hoc autẽ ĩnuit Grego. 3. homil. in Exe. a medio.

SVPER QV. XXII. ART. VII.

Concluſ. m

Eg. 1. ſ. diſt. 17. q. 4. 2. princi.
Capr. 1. di. 17. q. 2. art. 2. con. 1.
Ban. eodem art.
D Bon. d. 17. q. 4. ar. 1.

IN art. 7. eiuſdem quæſtionis occurrit primo dubium ex Scoto in 3. ſententiarũ d. 13. q. 1. formante ex tribus illis, ex quibus terminari augmentum formæ in litera dr̃, tres rõnes, vt ipſe dicit, ad oppoſitum. Prima ex parte formæ eſt. Charitas eſt quædam participatio Dei. ergo ſecundũ aliquem gradum determinatum, partem capit infinitæ charitatis Dei: alioquin poſſet concludi, ꝙ calor, & quæcũq; talis forma poſſet eſſe infinita, quia quælibet forma eſt participatio infiniti. Secunda eſt ex parte efficientis, quia efficit de nihilo naturam limitatam. Tertia eſt ex parte capacitatis, tum quia licet capacitas ſit reſpectu formæ ſecundum quemcumq; ſui gradum non tamen capacitas alicuius finiti eſt ad formam infinitam: tum quia falſum eſt capacitatem augeri per charitatem, quia forma non dat materiæ aliquid pertinens ad propriam cauſalitatem ipſius materiæ. ergo nõ auget capacitatem reſpectu ſui. Aſſumptum probatur, quia poſterior cauſa non dat priori aliquid pertinẽs ad propriã eius cauſalitatẽ. Quòd ſi dicatur, ꝙ charitas ſecundũ unum gradũ auget capacitatẽ nõ reſpectu ſui, ſed alterius gradus. Contra. Charitas in quocumq; gradu, eſt forma eiuſdem rationis. ergo capacitas eius in quocumq; eſt eiuſdem rationis. ergo non poteſt capacitas aliqua augeri per aliquam charitatem receptam, ſed tota præſupponitur naturaliter.

F ſat per actũ charitatis: ſed quilibet actus uirtuoſus[h] operat̃ ad virtutis gẽnerationem. ergo ẽt quilibet actus charitatis operatur ad charitatis augmentum.

¶ 2 Præt. Grego.* dicit, ꝙ in uia Dei[h] ſtare, retrocedere eſt: ſed nullus dũ mouet̃ actu charitatis, retrocedit. ergo q̃cũq; mouetur actu charitatis, procedit in via Dei. ergo quolibet actu charitatis charitas augetur.

SED CONTRA eſt, ꝙ effectus non excedit uirtutẽ cauſæ: ſed qñq; aliquis actus charitatis cũ aliquo tempore, uel remiſſione committitur. non ergo perducit ad excellentiorẽ charitatẽ, ſed magis diſponit ad minorẽ.

RESP. Dicẽdũ, ꝙ augmentũ ſpũale charitatis quodãmodo ſimile eſt corporali augmento. Augmentum aũt corporale in aĩalibus, & plantis nõ eſt motus cõtinuus, ita. ſ. ꝙ ſi aliquid tm̃ augetur in tãto tẽpore, neceſſe ſit ꝙ proportionaliter in qualibet parte illius tẽporis aliquid augeat̃, ſicut contingit in motu locali: ſed ꝑ aliqd̃ tẽpus natura operat̃ diſponẽs ad augmẽtũ, & nihil augens actu, & poſtmodũ ꝑducit in effectũ id, ad qd̃ diſpoſuerat augẽdo ipſũ aĩal, vel plãtã ĩ actu: ita ẽt[m] nõ quolibet actũ charitatis charitas auget̃, ſed qlibet actus charitatis diſponit ad charitatis augmentũ[a], inquãtũ ex uno actu charitatis hõ reddit̃ prõptior iterũ ad agẽdũ ſm charitatẽ, & habilitate creſcẽte homo prorumpit in actum feruentiorem dilectionis, quouſq; conetur ad charitatis profectum, & tunc K charitas augetur in actu.

AD PRIMVM ergo dicẽdũ, ꝙ qlibet act[9] charitatis meret̃ uitã æternã, nõ qdẽ ſtatim exhibẽdã, ſed ſuo tẽpore. Similr̃ ẽt quilibet actus charitatis meret̃ charitatis augmentũ, nõ tñ ſtatim augetur, ſed qñ aliquis conatur ad hmõi augmentum. G

AD II dicendũ, ꝙ in generatione uirtutis acquiſitæ nõ qlibet actus cõplet generationẽ uirtutis, ſed quilibet operatur ad eã ut diſponens, & ultimus, q̃ eſt ꝑfectior agens, in uirtute omniũ præcedentium, reducit eã in actum, ſicut ẽt eſt in multis guttis cauantibus lapidem.

AD III dicẽdũ, ꝙ in uijs Dei H ꝓcedit aliqs nõ ſolũ dũ in actu charitas eius auget̃, ſed etiã dũ diſponitur ad eius augmentũ.

ARTICVLVS VII.

Vtrum Charitas augeatur in infinitũ.

AD SEPTIMVM ſic procedit̃. Vr̃ ꝙ charitas non augeat̃ in infinitũ. Omnis enim motus eſt ad aliquem[h] finem & terminũ, vt dr̃ in 2. * Metaph. ſed augmentum charitatis eſt quidã motus: ergo tendit ad aliquem finem & terminum. ergo charitas I in infinitum non augetur.

¶ 2 Præt. Nulla forma excedit[h] capacitatem ſui ſubiecti: ſed capacitas creaturæ rationalis, q̃ eſt ſubiectũ charitatis, eſt finita. ergo charitas in infinitum augeri non poteſt.

¶ 3 Præt. Oẽ finitũ, ꝑ cõtinuum augmẽtũ põt ꝑtingere ad quãtitatẽ alterius finiti q̃tumcũq; maioris: niſi forte id qd̃ accreſcit per augmentum, ſp ſit minus, & minus, ſicut Philoſ. dicit

¶ Præt. Poſſe habere gratiam ſecundum augmẽtum, ineſt homini a natura aĩæ, ita ꝙ iſta potẽtia fundatur in natura animæ, ita ꝙ nihil eam mutat, nec auget, uel minuit, quamcumq; formã recipiat: ſed ſumma, uel minima eſt ante omnem formam receptam.

¶ Dubiũ alterũ occurrit ad hominẽ, authorẽ. ſ. An intẽdat hic, ꝙ charitatis augmentũ nõ ſolũ in uia, ſed ſimpliciter & abſolute põt eſſe in infinitũ, ſicut contingit in numeri augmento: An intendat ſolũ de charitate ĩ ſtatu uiæ. Eſt autẽ rõ dubij ex dictis hic, & alibi. Ex dictis quidẽ hic: quia titulus articuli eſt de augmento charitatis abſolute: cõcluſio uero reſponſiua eſt de augmento charitatis in uia. Ruſus ratio eſt de forma charitatis abſolute, ut oſtendunt illa verba. Ipſa enim charitas ſecundum rõnem propriæ ſpeciei, terminũ augmẽti nõ habet: eſt enim participatio quædã infinitæ charitatis, q̃ eſt Spiritusſanctus. Cum iſta ratio ſit de charitate abſolute, nõ magis concludit de charitate in ſtatu viæ, q̃ patriæ, quantũ eſt ex parte charitatis, ac ꝑ hoc aut concludit de ipſa abſolute, aut nihil ualet, ꝙ cõcluſio tamen eſt de charitate in hac uita.

Porrecta per titum.

130

3. d. 17. q. 2. ar. 4. Et vit. q. 1. a. 11. ad 17. & q. 2. ar. 1. ad 10.

* Libr. 2. text. 8. & 9. 10. 5.

¶ Ex dictis autẽ alibi, quoniam author expreſſe inferius in tertia parte quæſtio. 7. art. 9. & 10. & 12 tenet in anima Chriſti ſummum gradũ gratiæ ſecundum quantitatem intenſiuam. Conſtat enim idem eſſe iudicium de charitate & gratia, cum æqualiter augeri credantur. Hic autem oppoſitum litera ſonat. Nam ſi datur ſumma charitas, poſſibilis terminus charitatis augmento ex intrinſeco ponitur, cuius oppoſitum hic dicitur. ¶ Ad horum euidentiã ſcito, ꝙ litera aliud in ſuperficie præſefert, & aliud in ueritate ſignificat. Sumptũ namq; ex hac litera uidetur, quòd charitas ſecundum hanc doctoris ſententiã poteſt abſolute in infinitum augeri, ſicut numerus: ita ꝙ ſicut nõ eſt dabilis ſupremus numerus, ſed quocumq; dato poteſt dari maior, ita nõ ſit dare ſupremam charitatem, ſed quacumq; data poſſit dari maior. & iſte ſenſus maxime uidetur ſumptus ex prima ratione literæ. ſ. ex parte formæ. Iuxta hunc ſenſum accepit Scotus, acceperũt Thomiſtæ, inter quos forte ego aliqñ fui. Sed iſte ſenſus ſiue ſit verus, ſiue falſus quãtũ ad ſententiã cõ-

tentam

in 3. Phyſ. quod ſi uni lineæ addatur, quod ſubtrahitur ab alia linea, quæ in infinitum diuiditur, additione facta, nunquàm pertingeretur ad quandam determinatam quantitatem, quæ eſt compoſita ex duabus lineis diuerſis, ea ſcilicet ex qua additur, & ea cui additur, quod B ex alia ſubtrahitur: quod in propoſito non contingit. Non.n. neceſſe eſt, vt ſecundùm charitatis augmentum ſit minus, q̃ primum: ſed magis probabile eſt, ꝙ ſit æquale, aut maius. Cũ ergo charitas patriæ ſit quiddã finitum, ſi charitas viæ in infinitum augeri poteſt, ſequi-

ſententiam ſuam ex litera non hẽ. Et quidem ꝙ concluſio literæ A hoc non dicat patet, q͂a de charitate in ſtatu viæ manifeſte loquitur. Quòd aũt rõnes literę hoc non dicãt, diſcurrẽdo p ſingulas, patet. Prima quidẽ rõ ex parte formæ, q̃ maxime hoc vẽ dicere, non dicit. Nã in litera non dr̃, ꝙ charitas terminũ augmenti non hẽt. ſed interponit nota ſpecificatiua, ſignificãs ſecundum quam rationẽ terminus augmenti negatur a charitate, ita quòd propoſitio literæ non eſt affirmatiua latitudinis infinitæ in charitate, nec negatiua abſolute termini augmẽti i charitate, ſed eſt negatiua termini augmenti in charitate ſecundũ rõnẽ propriæ ſpeciei. Iacet.n. ſic. Ipſa.n. charitas ſecundũ rõnem propriæ ſpeciei, terminum augmenti non habet. Et eſt ſenſus, ꝙ charitas quãtum eſt ex ratione propriæ ſpeciei, non hẽt terminũ augmenti. Et fuit forte cã erroris non uti in propoſito diſtinctione illa de ly, ſecundũ, qñ tenetur ſpecificatiue, & qñ reduplicatiue. Creditum.n. eſt, ꝙ ly, ſecundum rationem propriæ ſpeciei, teneatur reduplicatiue, & reddat rationem repugnantiæ prædicati ad ſubiectum, ut ita ſit dictum. Charitas ſecundum rationem propriæ ſpeciei non habet terminum augmenti, ac ſi dictum fuiſſet. Charitas ſecundum rõnem propriæ ſpeciei non habet auerſionẽ ab incommutabili bono, quia charitati, inquãtum charitas eſt, repugnat huiuſmodi auerſio. Non ſic autem, ſed ſpecificatiue accipiendum eſt, quòd charitas ſecundum rationem propriæ ſpeciei non habet terminum augmenti, ſicut cum dicitur, Chari- C tas ſecundum rationem propriæ ſpeciei non habet cõnexionẽ cum fide. Significatur enim non quòd charitati, inquantum charitas, repugnet connexio cum fide, ſed quòd charitati, ut habet ſuam ſpecificam naturã, non cõuenit connexio cum fide, cum quo tamen ſtat, ꝙ aliunde ſibi competere poſſit talis connexio. Et ſimiliter in propoſito ſignificatur, quòd charitas ſecundum quod habet ſuam ſpecificam naturam, non hẽt terminum ſui augmenti, cum hoc tamen ſtat, quòd ſecundum aliam rationem habeat terminum ſui augmenti. Et ut clare pcipias literam, memento quòd in perfectionibus ſimpliciter, puta, ſapientia, ſcientia, & aliis huiuſmodi, de quarum numero conſtat eſſe charitatem, quæ in Deo inuenitur formaliter, D & in creaturis conſueuimus diſtinguere rationem genericam, ſeu communem, & rationem differentialem, ſeu propriam, & cum loquimur de ipſis ſecundum proprias naturas, intendimus de rationibus propriis, ſeu differentialibus, & tunc perſpicies, quòd charitas ſecundum rationem propriæ ſpeciei idem ſignificat, quòd charitas ſecundum propriam, & differentialẽ rationem, qua inter perfectiones ſimpliciter computatur. Et uidebis, quòd quia ſecundum hanc rationem participatio eſt infinitæ charitatis, ſicut noſtra ſapientia eſt participatio infinitæ ſapientię, & noſtra ſcientia participatio infinitæ ſcientię, non habet ex hac parte terminum augmenti, ſicut nec ſapientia, nec ſcientia. Et cum hoc perceperis, reſtat ut uideas hũc ſenſum eſſe intentum in litera. Videbis autem hoc, ſi ſuppoſueris doctrinam hanc eſſe ueram. Hoc enim ſuppoſito, ſcrutare rationem redditam in litera, quare non habet ſecundum rationem propriæ ſpeciei terminum augmenti, quia ſ. eſt participa- E tio infinitæ charitatis diuinæ. Ex hoc enim non cõcluditur, ꝙ repugnet ei terminus augmenti, ut patet de ſapientia, quæ ſecundum rationem propriæ ſpeciei eſt participatio infinitæ ſapientiæ. Et conuincitur ratione: quia ex eſſe participationẽ formaliter alicuius perfectionis infinitæ, non ſequitur neceſſario repugnantia ad habere terminum ſimpliciter perfectionis intenſiuæ: ſed ſequitur neceſſario, quòd inde non habet, ꝙ habeat terminum ſuæ perfectionis intenſiuæ. Et quia hoc eſt clarum & conſtans, ideo author pertranſiuit, non putans uerba ſua in alio accipienda ſenſu.

¶ Sed reſtat adhuc dubium ex duplici capite. Primo, quia iuxta hunc ſenſum author nõ concludit charitatem in ſtatu viæ poſſe augeri in infinitum. Nam ex hoc ſenſu non ſequitur charitatem uiæ non habere terminum, ſed nõ habere terminum ex ſua ratione ſpecifica. Et hoc etiã non magis eſt de charitate in uia, quàm in patria, verum. Secundo, quia author diminutus fuit in enumerando modos, quibus imponitur terminus augmento formæ, & ſic male intuliſſet: unde relinquitur, ꝙ charitatis augmẽto nullus terminus pfigatur in hac uita, aut male ſub primo ſubſumptum eſt. Nam cum in litera proponuntur tres modi, quibus terminus augmento formæ præfigi põt, & primus dr̃ ex parte formæ, q̃ habet terminatam mẽſurã &c. uel intendit per habere terminatam menſuram hoc, quod eſt formam eſſe finitæ latitudinis: uel hoc, quod eſt formã quantum eſt ex parte rõnis formalis ſpecificæ habere finitã latitudinẽ. Si primo mõ, ut ipſa uerba teſtantur, tunc male ſubſumitur de charitate cum illa ſpecificatione, ut expoſitũ eſt: q͂a ſub rõne ſimpliciter latitudinis finitę formę in cõi, ſubſumi dẽt rõ ſimpliciter latitudinis finitæ, uel non finitę talis formę, puta, charitatis, & non rõ cũ ſpecificatione reſpectu latitudinis talis formæ, ut tu expoſuiſti. S ſecũdo modo, tũc author diminutus inuenit: quia pter hos tres modos inuenitur quartus, ſ. ſi ex intrinſeco abſolute uendicat ſibi forma latitudinem finitam. Secundum hunc autem modum ponitur charitas latitudinis finitæ, & dat charitas in ſummo &c.

¶ Ad primũ horũ dr̃, ꝙ nulla illarũ triũ rõnũ eſt rõ totalis, ſed q̃libet partialis: ita ꝙ quęlibet concludit, ꝙ quantum eſt ex illa parte, charitas uiæ non habet terminum, ut patet de rõne ex parte agentis, & ultima ex parte ſubiecti: ſed oẽs inferũt, ꝙ charitas uiæ non habet terminum per locum a ſufficienter enumeratis modis, quibus poteſt augmentum formæ terminari.

¶ Ad ſecundum autem, quod difficilius eſt, dicitur, quòd author cum proponit modos terminandi augmẽtũ formæ in cõmuni, ſub primo mõ comprehendit oẽm modum, quo forma ex intrinſeco hẽt terminatã menſurã: & non limitat ſententiã ſuam ad ſpeciales modos, an ſ. ex intrinſeco communi, uel ſpecifico: an cum trãſitu ad aliam formã, ut in ſpeciebus mediis, ut patet in exẽplo de pallore: an ſine tranſitu ad aliã ſpeciẽ, ut in augmento ſpecierum extremarũ, poſt cuius fines non contingit amplius progredi, ut in augmento nigredinis nõ eſt vltra moueri poſt ſummam nigredinẽ. Et quia ſic communiter, & non limitate proponit primum modum terminandi augmentum formæ, patet ꝙ licuit ſub huiuſmodi cõi ſubſumere quodcunq; particulare contentum ſub illo communi. Et ſic nec diminutus fuit author in proponẽdo, nec diuertit in ſubſumendo: ſed ſicut ex agẽte proximo, & ſubiecto diſpoſito, ita D ex parte propriiſſimæ rõnis charitatis oſtẽdit charitati viæ nõ cõpetere terminum augmento. Nec oportuit authorem diſcutere, an charitas habeat terminũ augmenti abſolute, q͂a cõſtat ꝙ ad charitatẽ uiæ, de qua loquebatur, non ſpectat terminus charitatis abſolute. Nec hoc tacuit, quoniam in reſpõſione ad primum expreſſe dicit, ꝙ motus augmenti charitatis, licet non ſit ad terminum in uia, eſt tamen ad terminum in patria.

¶ Ex his autem ad principalia dubia reſpondendo ad primum ex Scoto dicitur, ꝙ licet concluſio, quam ex illis rationibus elicit, non ſit intenta ab authore, ac per hoc non oporteat ſolicitari de argumentis ſuis contra concluſionem: inquantum tamen contra intentum afferri poſſunt, ſoluenda ſunt. Vnde ad primam rõnem dr̃, ꝙ non eſt par rõ de calore, & ſimilibus, & de charitate: quia charitas eſt participatio infiniti cum conuenientia formali, calor autem non, ut patet. Non enim in Deo eſt calor formaliter, ſed bene Deus charitas eſt formaliter.

E ¶ Ad ſecundam uero ex parte agentis dicitur, ꝙ litera non infert ex infinitate agentis infinitatem formæ, quæ ſit, ut arguẽs aſſumit, obiiciens ex hoc, ꝙ Deus de nihilo creat potentia infinita, non tñ forma quælibet creata eſt infinita. Sed author ex infinitate agentis proximi charitatis infert, ꝙ quantum eſt ex parte agentis non habetur terminus augmenti: qd clarum eſt.

¶ Ad tertiam autem ex parte ſubiecti, quæ tam uehemẽter impugnatur, dicitur, ꝙ prima obiectio non eſt contra intentã cõcluſionem: quia non ponit author charitatem infinitam intẽſiue ex hac litera. Secunda autem falſe, aut æquiuoce de capacitate loqui uidetur. Eſt.n. in anima, ſicut & in materia, potentia remota, & proxima, hoc eſt, potentia ſubiecti nuda ſecũdũ ſeipſam, & eſt ipſamet diſpoſita per aliquam ſuperuenientem diſpoſitionem ad talem formam, ut patet in naturalibus. Et licet potentia ſubiecti ſecundũ ſeipſam non uariet, aut augeat, aut minuatur, niſi ſubiecti natura uarietur: potentia tñ eadem ſecundum diſpoſitionem uariatur, & fit, & corrumpitur, & augetur &c. Et hoc intendit litera dicendo, quòd charitas auget habilitatem ſubiecti ad ulterius augmentum. Reddit enim potentiam animæ magis diſpoſitam, ut propinquiorem vlteriori gradui, quam erat prius. Et hoc per ſe notum etiam

ad ſenſum. Res enim quanto calidior, tanto diſpoſitior eſt, & F propinquior ulteriori gradui caloris. Minus enim diſtat a decimo gradu caloris potentia reducta in actum ſeptimi, quàm reducta in actum quinti, & ſic de aliis. Cum igitur dicitur, quòd forma non dat materiæ aliquid pertinens ad propriã cauſalitatem materiæ, negatur ſimpliciter: quia forma diſponẽs dat materiæ eẽ ſubiectũ propinquius reſpectu eius, ad quod diſponitur ſubiectum. Et ad probationem, qua dicitur, quòd poſterior cauſa nõ dat priori, negatur uniuerſaliter: quia de cauſa diſponente priorem per ſui aduentum, falſa eſt euidenter.

¶ Ad primam autem obiectionem contra reſponſionem ibi datam, quæ eſt ex litera ſumpta quo ad hoc, quòd ſcilicet charitas auget habilitatem reſpectu ulterioris gradus, dicitur negan G do ſequelam de capacitate proxima: quia licet charitas ſit in quolibet gradu eiuſdem rationis ſecundum ſpeciem, non tamen eſt eiuſdem perfectionis infra latitudinem illius ſpeciei. Et propterea capacitas proxima eſt ẽt eiuſdem rationis ſecundum ſpeciem, & augetur infra latitudinem ſpeciei illius. Et ne fiat uis apparentiæ in uerbo augmenti, uel diſtinguito, ꝙ capacitas non eſt unica, ſed duplex, ſcilicet remota, & proxima, & quòd prima eſt eiuſdem rationis & non augetur: ſecunda eſt etiam vnius rationis, ſed non perfectionis, & augetur, & quòd prima & ſecunda inter ſe diſtinguuntur non ſolũ ratione ſpecifica, ſed generica: quia uoluntas eſt in ſecundo genere qualitatis, & charitas in primo, & ſic uide de qua capacitate loquitur &c. Vel, & doctius, concedito conſequentiam primã & negato conſequentiam ſecundã: quia nõ dicimus, propriè loquẽdo, quòd aliqua capacitas augetur, & aliqua non: ſed dicimus quòd capacitas animæ, quæ ineſt animæ ſecundum naturam H ſuam, licet ſecundum ſeipſam in ſe ſit immutabilis, eſt tamen ut ſuſceptiua ulterioris charitatis mutabilis per diſpoſitionẽ propinquam magis ipſam reddentem tali gradui. Et ſimiliter tota & ſumma præſupponitur ſecundum id, quod in ſe eſt ſecundum ſe, & non ut ſuſceptiua ulterioris gradus. Sic.n. nõ tota, nec ſumma, ſed ſolum fundamentum capacitatis præſupponitur: quoniam integratur & perficitur ex charitate minori, capacitas, ſeu habilitas ad maiorem. Et per hoc patet clare reſponſio ad ultimum ex authoritate Auguſtini.

¶ Ad ſecundum dubium principale dicitur, quòd author intẽdit de augmento charitatis ſecundum ſtatum uiæ tantum, & non de augmento charitatis abſolute. Et rõ eſt, quia de augmẽto charitatis abſolute loquendum erat in tractatu de gratia animæ Chriſti, qui fuit uerus comprehenſor ab initio, & non eſt ei data gratia ad menſuram. Et licet titulus articuli non arctetur ſecundum verborum ſonum ad charitatem uiæ, ordo I tamen tituli ad præcedentes & ſubſequentes aperit, quòd de charitate imperfecti ſtatus quærit. Poſtea enim quæritur de pfectione &c. Nec propterea uilis appareat tibi quæſtio etiam de charitate uiæ, quia hoc ſingulare declaratum eſt, quòd in infinitum eſt augmentabilis in uia. Nec obſtat, quòd prima ratio ſe teneat ex parte propriæ differentiæ charitatis, quæ conuenit ei abſolute, ſicut nec quòd ſecunda ſe teneat ex parte agentis proximi infiniti, qui etiam eſt eius author, nõ ſolũ in uia, ſed in patria. Non enim eſt ex extraneis, nec ex communibus procedere, a uirtute proximi agentis, differentiæ propriæ ratione procedere ad ipſam in aliquo ſui ſtatu. Et ſcito quòd proceſſus literæ eſt iſte. Præuidens author, quòd charitas in ſtatu viæ eſt ſicut forma, in qua non contingit ſiſtere motum, eo quòd non poſſit ultra progredi: intuitus modos, quibus formis pertrãſibilibus (ut ſic loqui liceat) imponitur terminus, oẽs excluſit, ut ſic charitas uiæ remaneret augmentabilis ſine termino. Intuitus fuit primo, quòd licet forma media, puta, pallor, ſit aug K mentabilis, & pertranſibilis, terminus augmento eius ponitur ex menſura intrinſeca propriæ rationis, qua motus ducit in aliam ſpeciem. Et deduxit hoc non habere locũ in charitate: quia ex propria ratione non uendicat ſibi terminum. Intuitus ſecundo, quòd licet forma, puta, calor alicuius ſit augmẽtabilis, propter defectum tamen agentis non augetur, ut patet iuxta paruum ignem, ſed terminus augmẽto ex quantitate actiui imponitur: ex infinitate uirtutis diuinæ, quæ eſt proximum agens charitatẽ, deduxit non imponi ſic terminum charitati uiæ. Intuitus demum, ꝙ licet forma, puta, calor ſit augmentabilis, & agens poſſit augere, ſubiecti tñ, puta, aeris incapacitas terminum ponit augmento, ita quòd ſi amplius ageret ad augendum, corrumperetur ſubiectum, puta, aer cum ſuo calore, vt patet. Ex concreſcente habilitate ſubiecti ad augmẽtũ charitatis in uia, deduxit charitatem uiæ nõ ſortiri hinc terminũ, & ſic nullo modo terminando concluditur in uia. Quot autẽ

tur, ꝙ charitas viæ poſſit ſibi adæquare charitatẽ patriæ, qđ eſt inconueniens. nõ ergo charitas viæ in infinitũ põt augeri.

SED CONTRA eſt, quod Apoſto. dicit ad Phil. 3. Nõ ꝙ iã acce

modis in patria terminetur, non eſt præſentis negotij.

¶ Ad obiecta demum ex aliis locis doctrinæ authoris dicitur, ꝙ charitati terminus imponi poteſt, & impoſitus eſt ex extrinſeco in charitate animæ Ieſu Chriſti. Nec huius oppoſitum hic dicitur, ſcilicet quòd charitas uiæ eſt augmẽtabilis in infinitũ. Quomodo autẽ hæc ſtent ſimul, in reſpõſione ad tertium literæ tractabitur.

¶ In eodem articulo in reſpõſione ad primum, dubium occurrit. Quo pacto charitatis augmentum in uia eſt in infinitum, & tamen eſt ad terminum in patria. Si.n. eſt ad terminum in patria, ſignetur ille gradus, & ſit A. cũ inter A, & datam charitatẽ in hoc uiatore ſit finita diſtantia, impoſſibile eſt, ꝙ augmentum medium ſit in infinitum. Nã augmentum in infinitum excedit omnem terminum datum. Ad hoc reſpondebitur poſt diſcuſſam reſponſionem ad tertium.

¶ In eodem articulo in reſponſione ad tertium, dubium occurrit, de diuerſa ratione quantitatis in uia, & in patria. Videt.n. fictio, ꝙ forma qualis eſt charitas, quæ eſt qualitas ſpiritualis, ſit quanta quantitatibus duabus diuerſarum rationum: Vna ſiquidem quantitas eſt nota nobis, ſcilicet ſecundum latitudinem intenſiuam, ſicut in cæteris qualitatibus quæ intenduntur. Altera autem nõ apparet, nec aſſignatur. Et confirmatur, quia ex differentia aſſignata in litera inter charitatem uiæ & patriæ, penes cauſam, ſcilicet fidem, & viſionem, non ſequitur quantitas diuerſarum rationum in charitate, ſed quantitas imperfecta, vel perfecta, vt patet in aliis amicitiis. Ex imperfecta nãque, aut perfecta notitia amici non ſortitur amicitia quantitatem diuerſarum rationum, ſed diuerſæ perfectionis ſecundũ minus, & magis perfectum. Et confirmatur iterum, quia quãtitas charitatis in uia aut remanet cum quantitate illa, quæ aduenit in patria, aut non. Si remanet: igitur charitas remanet actu quanta ſecundum perfectionem intenſiuam duab. quantitatib. diuerſarum rationum, quod non eſt intelligibile. Si non remanet, quæratur quare corrũpitur, & a quo, & cui repugnat &c.

¶ Ad euidentiam huius conſiderandum eſt, quòd aliud eſt loqui de intẽſione formarum pure naturalium, ut calor, albedo, dulcedo, & huiuſmodi: & aliud de intenſione formarum animalium, ut uidere, audire, intelligere, uelle, & eorundẽ actuũ habitualium principiorum: augentur ſiquidem huiuſmodi habitus proportionaliter, ſicut actus. Formæ namque naturales unius tantum perfectionis intentiuæ latitudine cõtentę ſunt: formæ uero animales plures habent latitudines intenſiue ſuæ perfectionis, alteram ex parte ſubiecti, alteram ex parte obiecti, ut patet in ſenſu uiſus. Viſio enim perfectionis augmẽtum habet, ſecundum quod magis, ac minus ſubiectum approximatur, ſeruata proportione. Et ruſus perfectionis augmentũ habet, ſecundum quod magis, ac magis attentio uidentis eſt ad videndum illud. Et quod diuerſarum ſint rationum huiuſmodi perfectiones ex hoc patet, quòd quantumcũque creſcat uiſio ex maiori approximatione obiecti, non tamẽ oportet ꝙ creſcat ſecundum perfectionem attentionis, vt experiẽtia teſtatur. Ex his autem ad diuina aſcendendo dicimus, quòd charitas habet duplicem perfectionis latitudinem, alteram ex parte obiecti, ſcilicet ſecundum maiorem approximationẽ ad obiectum: alteram ex parte ſubiecti, ſecundum maiorem attentionem, ſeu expeditionem ſubiecti. Prima perfectionis latitudo conſiſtit in augmento charitatis ſupra expoſito. Secunda uero conſiſtit in augmento charitatis ex hoc, quòd anima expedita a uiſione ęnigmatica, & poſita in faciali uiſione Dei, in ipſum totaliter actualiter fertur, qđ impoſſibile eſt conuenire uiatori. Vnde quantũcumque aliquis proficiẽdo in hac uita, appropinquet ad Deum magis ac magis in charitate creſcendo, nunquã peruenire poteſt ad hoc, ut totaliter actualiter amet Deum, ſicut uidens illum facie ad faciem. Et propterea nunquã charitas uię poteſt adæquari charitati patriæ, quia alterius rõnis eſt pfectio illa: ſicut linea quãtũcunq; creſcat, nunquã ęquatur ſuperficiei.

¶ Sed tunc reſtat adhuc dubium, An charitas uiæ poſſit eſſe æqualis, uel maior ſecundum illam perfectionem ſe tenẽtem penes propinquitatem ad obiectum, charitate alicuius beati in patria. Verbi gratia, An charitas beatę Virginis in hac uita erat maior ſecundum illam quantitatem charitate angelorũ beatorum. Et eſt ratio dubij: quia ſicut quantitas lineæ unius poteſt eſſe multo maior ſecundum longitudinem, quàm ſit quantitas ſecundum longitudinem alicuius certæ ſuperficiei, licet nunquam poſſit æquari ſimpliciter quantitati ſuperficiei, ita forte poteſt eſſe in propoſito.

¶ Ad hoc autem dicitur, quòd cum charitas ſit eiuſdem rationis ſpecificæ in uia, & in patria, & charitas uiæ nõ ſe habeat ad charitatem patrię, vt nomen ad arborem, vel fructũ, quis ſic ſe

habeat

habeat quodammodo ad beatitudinẽ, ſed ſicut forma eiuſdẽ ſpeciei imperfecta ad ſeipſam perfectã. & quantitas perfectionis charitatis penes propinquitatem ad obiectũ, ſit eiuſdem rationis in uia, & in patria: & in quantitatibus eiuſdẽ rõnis, conſtat unam quantitatem infra latitudinẽ terminatam poſſe ab altera excedi, conſequens eſt, ut charitas uiæ in beata Virgine fuerit quãq; maior ſecundũ illam quantitatẽ, q̃ charitas angelorum, & quãq; q̃ charitas archangelorũ, & ſic deinceps: ſic tñ ut in ingreſſu patriæ intantum ẽt ſecundum hanc quantitatem ſeipſam in uia excreuerit, ut ad prædeſtinatam ſibi menſuram ſecundum donationem Ieſu Chriſti peruenerit. Numquàm tñ fuit in uia eius charitas æqualis ſimpliciter charitati minimi in patria, quia charitas patriæ eſt quanta duabus diuerſarum rationum quantitatibus, ad quarum alteram charitas uiæ non poteſt pertingere. Vnde ſimile eſt de augmento lineæ reſpectu ſuperficiei. Sicut enim linea nõ poteſt quantumcunq; creſcat, ad quantitatem ſuperficiei peruenire, poteſt tamen ſecundum unam dimenſionem excedere certam datam ſuperficiem: ita charitas uiæ numquàm põt adæquare charitatem patriæ, poteſt tamen ſecundum unam rationem excedere alicuius charitatem in patria exiſtentis.

* Sumiſ ex Augu. Pſa. 69. ſuper illud, Adiutor & protector es. 8.

¶ Ad primum ergo in oppoſitum dicitur, quòd non eſt fictio, ſed ex naturis rerum notitia ſumpta, quòd forma animalis, ut actus & habitus habeant quantitates diuerſarum rationũ intẽſiuas. Quia enim ſecundum naturam ſuam dependet actus animalis huiuſmodi a duabus diuerſarum rationum, anima ſcilicet, & obiecto, non eſt mirum ſi habeat perfectiones diuerſarum rationum, & ambas intenſiuas.

¶ Ad confirmationem dicitur, quòd aliud eſt loqui de notitia amici imperfecta, uel perfecta eiuſdem rõnis, & de notitijs diuerſarum rõnum, puta uiſio facialis, & uiſio per ſpeculum, aut quodcumq; aliud repræſentatiuum. Sicut amicitia quãtumcũq; creſcat, nunquàm peruenit ad illam perfectionem, quam ex faciali conuerſatione nata eſt habere, ita eſt in propoſito.

¶ Ad tertiũm dicitur, ꝙ quantitas charitatis perſeuerat eadem numero in patria augumentata tunc uſq; ad terminum. Rationabile quippe eſt, ut uiſio Dei largiatur non ſolum alteram perfectionem totaliter, actualiter faciendo amare, ſed etiam ꝙ longe magis faciat amare, quàm prius ex parte obiecti, proportionaliter tamen ad præcedens meritũ in uia. Vnde adueniente ſecunda perfectione charitas prima etiam maxime augetur, proportionaliter tamen ad meritum, ita ꝙ tunc incipit maxime amare Deum & ex parte obiecti, & ſubiecti. Nec putes has perfectiones eſſe duas res ab inuicem realiter diſtinctas, ſed ſicut charitati idẽtificat realiter pfectio gradualis latitudinis ſecundũ acceſſum ad obiectũ: ita eidem charitati identificatur realiter pfectio gradualis latitudinis ſecũdũ attẽtionẽ, ſeu expeditionẽ ſubiecti, ſicut uiſioni corporali identificat realiter & pfectio, quã ex approximatione obiecti hẽt, & perfectio, quam ex attentione animæ ſortitur, & tñ eſt una ſimplex qualitas. Diuerſitas autem rationũ eſt, quæ facit diuerſas partiales rõnes unius totalis, ſimplicis tamen perfectionis, conſummatæ charitatis. Et quàmuis hæc uia pdictis ſatisfacere uideatur, ad dubium tamen motum in reſponſione ad primũ ſatisfacere non põt: quoniam ſi augmentum charitatis in uia fit per appropinquationem ad obiectum in infinitum, ſicut contingit ſecũdũ illã quantitatẽ in uia adæquare & excedere certum beatum, ita continget quantũ eſt ex natura augmenti, adæquare ſummam in Chriſto charitatem ſecundum hanc quantitatẽ: quod eſt impoſſibile. Vnde licet in commentarijs ſuper prima ſecundæ quæſt. 67. art. vltimo, hanc uiam inchoauerim, diligentius tamen meditatus, aliter dicendum puto.

¶ Ad cuius euidẽtiam ſcito primo, quòd charitas duplicem habet ſtatum, ſcilicet naturalẽ, & quaſi præter naturalem. Status naturalis charitatis eſt, eſſe illo modo, & ea perfectione, qua eſt in cœleſti patria. Status autem quodammodo præternaturalis eſt, eſſe ſicut eſt in uita hac. Probantur hæc. Et naturalitas quidem charitatis in patria patet ex ipſa natura charitatis, qua eſt amicitia inter hominẽ & Deum cõſequens communicationẽ deiformitatis. Conſtat enim, ꝙ amicorum eſt cõuiuere, & condelectari, quæ in ſola patria inter hominem, & Deum inueniũtur. Quòd uerò in hac uia præternaturaliter quodammodo ſit charitas, patet ex hoc, ꝙ charitas, uia nominatur ab Apoſtolo dicente. Adhuc excellentiorẽ uiã uobis demonſtro. & Quãdiu ſumus in corpore, peregrinamur à Domino, quia per fidẽ ambulamus. Nec habemus manentem ciuitatem, ſed futuram inquirimus. Conſtat autem ꝙ non ſolum ciues in peregrinatione & uia, ſed etiam naturalia, cum mouentur ad ſua loca, aliquid habent præter naturalitatis adiũctum, ſ. eſſe extra locum ſuum. Exiſtente igitur duplici charitatis ſtatu, conſequẽs eſt, ut duplex quoq; ſit illius pfectio, quatenus unicuiq; ſtatui propria cõſonet perfectio. Et quoniã neutrius ſtatus perfectio conſiſtit in indiuiſibili, ſed latitudinem habet: nam charitas in uia augetur, & in paterna domo manſiones multas habet, oportet utrique perfectioni latitudinem conſonam, quantitatemque ſpiritualem conuenire. Et quoniam ſtatus uiæ, & patriæ non unius & eiuſdem, ſed diuerſarum rationum eſt, idcirco perfectiones conſequentes eos, ut diſtinguuntur ab inuicem, diuerſarum quoque rationum eſſe oportet. Sicut uniuerſaliter uidemus, quòd proprietates conſequentes res diuerſarum rationum, ut ſic, ſunt diuerſarum rationum. Scito ſecundò, quòd difficultas huius rei conſiſtit in aſſignando, quomodo ſunt diuerſarum rationum perfectio charitatis in uia, & perfectio charitatis in patria. Et quoniam de patria nihil ſcimus, niſi quãtum Dominus narrauit in ſcripturis populorum & principum, qui fuerunt in ea, ex his quæ audimus, nouimus quòd perfectio uiæ habet ſe ad perfectionem patriæ, ut perfectio puerilis ad uirilem, dicente Apoſtolo ad hoc propoſitum. Cum eſſem paruulus, loquebar ut paruulus &c. Et rurſum quòd ſe habet ut lux diei in ſtatu augmenti ad diurnam, dicente Salomone Prouerbio. 4. Iuſtorum ſemita quaſi lux ſplendens procedit, & creſcit uſque ad perfectum diem. Habemus ſiquidem ex his quatuor, Primò diuerſam rationem perfectionis. Secundò, permanentiam utriuſque perfectionis ſimul. Tertiò, augmentum in infinitum ſecundum perfectionem uiæ. Quartò, quòd quantumcunque augeatur, ſemper eſt ſimpliciter minor charitate patriæ. Diuerſa imprimis perfectionis ratio patet ex hoc, quòd licet natura pueri & uiri, & ſimiliter lucis matutinæ, & perfecti diei, una & eadem ſit, perfectio tamen naturę in pueritia, & in uirilitate diuerſarũ eſt rationum, ut experientia teſte probat Apoſtolus. Et ſimile patet de lucis diuerſo ſtatu. Nam quòd perfectioni prioris ſtatus atteſtatur, imperfectionis eſſet in ſuccedente ſtatu, ut patet. Permanentia autẽ euacuatis his, quæ imperfectionis ſunt, clare liquet. Nam eadem natura cum eo perfectionis, quod in pueritia acquiſiuit, permanet in uiro: & eadem lux euacuata admiſta imperfectione in die perfecto inuenitur, ut iuxta Apoſtolum, charitas numquàm excidat: ſed cum uenerit quod perfectum eſt, euacuabitur quod ex parte, id eſt, imperfectione eſt. Augmẽtum in infinitũ ſane intellectum, ut hic ſumitur, hoc eſt, ſemper habeat quo creſcat, non ſimpliciter, ſed durãte uia, Manifeſte quoque habetur, ſi aduertimus, quòd durante pueritia, ſemper habet homo quo creſcat: & ſimiliter durante ſtatu matutinali, ſemper habet lux quo creſcat. Hoc enim eſt hominem in pueritia, & lucẽ in mane, & charitatem in uia, poſſe creſcere in infinitum.

¶ Propter quod in litera eſt differentia inter charitatem, & formas medias, puta, pallorem, quarum augmentum non eſt coæuum motui ad terminum. Declaratum eſt augmentum charitatis in uia in infinitum, ac ſi diceret, quanto tẽpore durat uia ad patriam, durat & augmentum charitatis: ſicut quanto tempore durat pueritia, durat augmentum hominis: & quanto tẽpore durat mane, durat augmentum lucis. Non ſic enim eſt in formis medijs. Extenditur enim plus uia, quàm augmentum illius formæ, & quemadmodum implicat aliquem in uia non poſſe progredi (iam enim eſſet in termino, & ſimiliter hominem in pueritia non poſſe amplius creſcere, & lucẽ mane non poſſe creſcere) ita charitatem in ſtatu uiæ non poſſe augeri. Iã enim non eſſet in uia, ſed in termino, ſicut nec homo in pueritia, nec lux in mane. Et ex hoc patet quartum, ſcilicet, quòd quantumcumque charitas augeatur in uia, numquàm peruenit ad perfectionem patriæ, quia alterius ſunt rationis & iſtæ perfectiones. Sicut puer quantumcumque creſcat, numquàm ſtante pueritia peruenit ad perfectionem uiri: nec lux matutina ſtante mane ad perfectionem diei perfecti. Sunt enim, ut dictum eſt, perfectiones alterius rationis ... ad hoc quidem,

perim, aut iam perfectus ſim: ſequor autem ſi quomodo comprehendam. vbi dicit * glo. Nemo fidelium & ſi multum profecerit, dicat ſufficit mihi. Qui enim hoc dicit, de uia exit ante finẽ. ergo ſemp charitas in uia poteſt magis, ac magis augeri.

RESP. Dicendũ, ꝙ terminus augmento alicuius formæ põt preſigi tripl'r. Vno mõ ex rõne ipſius formæ, q̃ hẽt terminatã menſurã, ad quam cum peruentũ fuerit, non põt ultra procedi in forma, ſed ſi vltra proceſſum fuerit, pueniet ad aliã formã. Sicut patet in pallore, cui' terminos p cõtinuã alteratio-

nē, aliqs trāſit, uel ad albedinē, vel ad nigredinem perueniens. Alio mō ex parte agētis, cuius virtus nō ſe extēdit ad ulterius augendū formam in ſubiecto. Tertio ex parte ſubiecti, qđ nō eſt capax ulterioris pfectionis. Nullo aūt iſtorū modorum imponit terminus augmēto charitatis in ſtatu uiæ. Ipſa.n. charitas ſēm rōnem propriæ ſpeciei terminum augmenti non habet. Eſt enim participatio quędam infinitę charitatis, quæ eſt

ſcilicet q; ſunt diuerſarum rōnum aſſimilitatæ in litera quantitati lineæ, & ſuperficiei, ſed nō eſt extēdenda ſimilitudo iſta. Non ſolum autem ex his habetur, q; charitas uiæ eſt ſimpliciter minor charitate patriæ, quod ēt ex lineæ, & ſuperficiei exēplo habeatur: ſed q; charitas uiæ ſecundum nullam quantitatē poteſt adæquare charitatē cuiuſcumque beati, ſicut nec lux matutina poteſt adæquare ſecūdum aliquam intenſiuam ſui perfectionem lucem pfecti diei, nec perfectio pueriłis pfectionē uirilem. Et rō eſt, qa perfectiones ſunt non ſolum hab.ntes ordinem originis, ſicut linea, & ſuperficies, ſed habētes ordinem viæ ad terminum, qui non eſt in linea, & ſuperficie. Non.n. protenſio lineæ terminabitur umquàm ad ſuperficiem: ſed ſicut pueritia ad uirilitatem, & lux mane ad perfectū diem, ita augmentum charitatis viæ ad perfectionem patriæ terminatur. Propter quod diuinus author in litera in reſponſione ad primum dicit, q; motus charitatis eſt ad terminū non hic, ſed in patria. Et quia non ſat eſt multis manifeſtaſſe, niſi radix, unde hæc conueniant de facto charitati, oſtendatur, dicendum eſt, q; in litera ponitur propria radix tam in Prima ſecundæ, q̄ hic. Et eſt differentia inter fidei lumen, & clarum diē cæleſtis patriæ, cum Deus amicus uidetur facie ad faciem. Ex hac enim eſſentualiter diuerſæ rationis cognitione hic, & in patria conſequitur charitas diuerſæ rationis accidentaliter, quæ conſtituit diuerſæ rationis ſtatum in charitate, & conſequenter perfectionem, & quantitatem, ut declaratum eſt.

G

¶His autem diſcuſſis, reſpondere argumentis non eſt difficile. Vnde ad primum dicitur, q; cum charitas ſit qualitas ſecundum naturam ſuam patriæ cæleſtis & ſecundum quādam inchoationem in uia conceſſa, ex hoc ipſo patet, quòd nō eſt fictio, ſed ex natura rei ſic communicatæ conſequens, q; habeat duas quantitates ſpirituales intenſiuas diuerſarū rōnum accidentaliter, ſicut homo habet pueritiam, & uirilitatem. Vtraq; enim habet ſuam propriam quantitatē perfectionis, & habitudinem, & ſtatū, & accidētaliter conueniunt homini abſolute. Et rurſus utraq; habet quantitatem molis diuerſarum rōnū accidentaliter, dum in puero ſemper eſt admiſta potentiæ: In viro autem pure in actu, conſiderando uirum ſecundum id quod perfectionis eſt, non prout ſeneſcere poteſt. Sic enim charitas habet ſtatus, latitudines, & quantitates diuerſarum rationum, vt patet ex dictis. H

¶Ad ſecundum dicitur ex eadem radice, q; quia charitas eſt amicitia connaturalis patriæ, non uiæ, niſi inchoatiue, ideo pfecta & imperfecta notitia amici diuerſarum rationum, uariat quantitatē ſecundum diuerſas rationes, non autem quæcumque differentia ſecundū perfectā, & minus perfectam notitiā. Sic autem eſſe in ppoſito patet: & ſimile uidetur in ſimilibus. I

¶Ad tertium iam dictum eſt, quòd remanet quātitas prior in ſuccedente, ſublato eo quod erat imperfectionis: ſicut in uiro remanet perfectio pueritiæ, iuxta doctrinā Apoſtoli, euacuatis his quæ erant paruuli. Sic autem remanere non eſt, proprie loquendo, duas quantitates, aut perfectiones diuerſarum rōnū remanere, ſed unam tantum ſimpliciter conſummate, retinētem alteram ſecundum id, quod perfectionis habebat. Et propterea non oportebat quærere cauſas, aut modum corruptionis primæ perfectionis & quantitatis, ſed imperfectionis admiſtæ, de qua non oportet ſollicitari: quia ſcriptum eſt, Cum uenerit quod perfectum eſt, euacuabitur quod ex parte eſt.

¶Ad dubium autem motū in reſponſione ad primum n.ō dicendum eſt, q; cū termino alterius rōnis ſtat infinitas motus augmenti non ſimpliciter, ſed ſecundum quantitatē uiæ. Verbi gratia, Cum hoc quòd augmentum pueritiæ terminatur ad virilitatem, quæ eſt alterius rōnis, ſtat quòd augmentum pueritiæ creſcat in infinitum ſimpliciter: quia ſic nunq̄ perueniretur ad uirilitatem, ſed infra latitudinem pueritiæ. Cōſtat.n. q; quamdiu quis eſt puer, ſemper habet quo creſcat, & quàmprimum creſcere non poteſt, puer amplius nō eſt. Et ſimiliter cum hoc, quòd lux matutina terminatur ad perfectum diem, ſtat q; augmentum lucis matutinæ ſit in infinitum, non quia in infinitum ſimpliciter creſcere poſſit, ſic enim nunquàm ad perfectum diem perueniret, ſed quia infra latitudinē lucis matutinæ ſemper habet quo creſcat. Si enim amplius creſcere non poſſet, matutina non eſſet. Hoc ergo modo accipiendum eſt, q; charitas in ſtatu uiæ poteſt augeri in infinitum. Ly enim, in ſtatu uiæ, eſt conditio determinans augmentum infra latitudi- K

F nem perfectionis propriæ ſtatui uiatoris. Et ppterea cum hoc, q; charitatis augmētum eſt ad certum terminum alterius rōnis, ſ. perfectionem patriæ, ſtat q; charitatis augmentum ſit in infinitum, non ſimpliciter, ſed in ſtatu uiæ, hoc eſt, infra latitudinem pfectionis uiæ. Sēper.n. habet quo creſcat charitas viæ. Et inter ſignatū terminū puta, pfectionē patriæ, & inchoatā charitatem uiæ in Paulo, ſicut non eſt motus augmenti in infinitū ſimpliciter, ita non eſt diſtantia infinita ſimpliciter. Sed ſicut eſt mot⁹ augmenti in infinitum infra latitudinem pfectionis viæ, ita eſt diſtantia in infinitum ſecundum latitudinem perfectionis uiæ. Et ſimiliter poteſt dici, q; inter inchoatā charitatem in hoc, & terminum in patria, eſt diſtantia finita ſimpliciter, propter quod per motum augmenti tandem peruenitur ad perfectum diem cæleſtis patriæ, ſed eſt infinita ſecundum latitudinem perfectionis uiæ, propter quod cōtingit motum in uia ſemper creſcere. Ex hoc igitur quòd eſt hic ſimpliciter finitas, & ſecūdum uiæ rationem infinitas, ideo & motus hic inchoatus ibi terminatur, & dum hic eſt motus, ſemp poteſt creſcere, quod ſignificatur per augmentum in infinitū in ſtatu uiæ. Nec fallaris demum Nouitie in declarationibus, & exemplis datis, quærens omnimodam ſimilitudinem: ſufficit enim proportionalis: Tota ſiquidem uia pręſentis uitę ſiue parua, ſiue magna ſit, proportionalis pueritiæ, & mane eſt. Quælibet quoque cæleſtis patrię manſio, ſiue excelſior: ſiue minus celſa ſit, proportionalis uirilitati & perfecto diei eſt.

¶Ex quibus omnibus collatis cum doctrina authoris tam hic, & in articulo ſequenti in reſponſione ad tertium ualde ad ppoſitum, quàm in quæſtione de uirtutibus, apparet q; multi in hac re diſputaſſe viri, non percipientes mentem authoris, ſed putantes apud eundē charitatē ſimpliciter augeri poſſe in infinitum, nec aduertiſſe, q; de charitatis perfectione non ſimpliciter, ſed in ſtatu uiæ author loquens, augmētum in infinitū, & ſemper creſcere poſuit. Vnde nihil mihi uidetur cum aduerſarijs tractandum, niſi unum, quō.ſ. cum augmento in infinitum charitatis in uia, ſaluetur proportionaliter augmentū in patria abſq; eo, quòd etiam in patria non poſſit charitas augeri in infinitum. Videntur.n. hæc ſibi inuicem aduerſari. Nam conſtat q; quanto maior eſt charitas in uia, tanto maior proportionaliter erit ēt in patria. Quantum.n. unus ſanctus excellit alterum ſecundum charitatem in uia, tanto proportionaliter excedit eundem in patria, etiam ſecundum charitatem. Et I propterea ſi in infinitum augetur charitas in uia, ita q; quocūque ſancto dato in uia, pōt in eadem dari ſanctior ipſe, uel alter in uia, alioquin non eſſet in uia, oportet cōſequēter dicere, q; etiā in patria charitas poteſt augeri in infinitum, ita q; quocumq; ſancto dato, poteſt dari ſanctior eſſentialiter. Et confirmatur hoc in angelis: quia ſupponendo, q; quocumq; angelo creato, Deus poſſit ſuperiorem creare, & q; charitas detur eis ſecundum capacitatem naturalium, ſequitur & q; charitas uię in eis ſit augmentabilis in infinitum iuxta augmentum naturalium, & quòd charitas patriæ in eiſdem ſit augmentabilis in infinitum proportionaliter ad augmentum charitatis uiæ in eiſdem. Quanto enim crearetur angelus ſuperior, tanto maiorem charitatem uiæ haberet. Et quanto maior eſſet charitas uiæ, tanto maior eſſet charitas patriæ.

¶Sed hoc dubium cū ſuis motiuis non aliunde ſoluendū eſt, ut etiā ex hoc oſtendatur ſoliditas doctrinæ, expoſito q; quid K eſt, reddentis rationem de omnibus. Scito igitur ex 3. Phyſicorum, quòd quia infiniti ratio non eſt ut ratio ſubſtantiæ, ſed accidētis, iō cōditiones infiniti infra ſubiectū latitudinem claudūtur. v. g. Ex hoc q; ponitur linea infinita, non ſequitur q; omnia occupet, aut q; nihil extra ipſam ſit: quoniam infinitas infra lineæ rationem clauditur, & ſimile eſt in alijs. Et hinc oritur differentia inter ea, quæ conſequuntur ad augmentum in infinitum alicuius abſolute, & ea quæ cōſequuntur ad augmētum in infinitum eiuſdem infra talem latitudinem. Nā ad alicuius, puta, lineæ abſolute augmentū in infinitum, ſequit' interminatio abſolute longitudinis, ſic q; non eſt dare lineam ita longā, quin poſſit dari longior. Ad Augmentum autem in infinitū lineæ infra latitudinem partium decidēdarum ab aliqua linea finita, non ſequitur longitudo interminabilis ſic, q; excedatur quæcumq; dabilis lōgitudo, ſed ſequitur longitudo interminabilis ſic, q; illa linea numq̄ erit ita longa, quin poſſit eſſe longior. Verbi gratia. Sint duæ lineæ tripedales, ſcilicet A.

& B.

Spirituſſanctus. Sľr ēt cā agens charitatem eſt infinitæ uirtuti, ſ. De⁹. Sľr ēt ᵈ ex parte ſubiecti terminus huic augmento pręfigi non pōt: quia ſemper charitate excreſcēte, ſup excreſcit habilitas ad ulterius augmentum.ᵈ Vnde relinquitur quod charitatis augmento nullus terminus præfigatur in hac uita.

Ad primum ergo dicēdum, quòd augmētum charitatis eſt ad aliquem finem, ſed ille finis non eſt in hac uita, ſed futura.

& B. dupliciter pōt. A. linea augeri in infinitum. Primo ſimpliciter, & ſic ſequitur, ꝙ excedit oēm finitam longitudinē vt patet. Scđo infra latitudinem infinitarum partiū, in quas pōt diuidi linea. B. eſt. n. diuiſibilis in infinitum, & ſic. A. linea ſic pōt augeri in infinitum, ꝙ nunquam erit ita longa, quin poſſit eſſe longior, eo ꝙ nūq̄ cōſummi pōt eius augmentū, ſicut nec diuiſio alterius. (D. 313.) Et quemadmodū hi duo modi augmēti tm̄ inter ſe diſtant, ut augmētum ſimpliciter ducat ad quantitatem infinitam, augmentum aūt ſcđm quid, non ducat ad quantitatem infinitam: ita ſi ponamus ſingulis partibus per ſingulas augmentationes acquiſitū reſpondere ſecundum aliquam proportionem puta, deculpam duabus alijs lineis, puta. G. quæ reſpondeat ipſi. A, ſecundum augmentum in infinitum ſimpliciter & F, quæ rēſpondet eidem. A. ſecundum augmentum infinitum ſecundum quid, uidebimus, ꝙ quantitas, G, eſt augmentabilis in infinitum ſimpliciter, & ducitur ad quantitatem infinitam. Quantitas autem. F, quàmuis ſemper in decuplo inueniretur maior quàm A, non eſſet tamen augmentabilis in infinitum, niſi ſecundum quid, nec duceretur ad quantitatem infinitam, ſed infra latitudinem quantitatis maioris in decuplo q̄ ſit B. linea, cuius ſingulæ partes in decuplo exceduntur a partibus ipſius. F. ex his quæ exempli cauſa, ut dicenda percipiant̃ attulimus dicendum eſt, ꝙ charitas, ut prædictum eſt, non ponit augmentalibus in infinitū ſimpliciter, ſed in uia, hoc eſt, infra latitudinem uiæ. Via enim inquantum uia, & terminatam quantitatem, & infinitum progreſſum in ea importat. Oportet **C** namque viam ad terminū ducere, niſi fruſtra ſit. & dū via durat ſemper protendi. Ac per hoc nec ſequitur, quòd ipſius quātitas ducatur ad infinitatem charitatis ſimpliciter, nec ſequitur, quòd quantitas charitatis reſpondentis ei in patria, ducatur ad infinitatem ſimpliciter, ſed quòd vel ducitur ad aliquā proportionalē perfectionem, rńdendo ſingulis gradibus augmēti in uia ſcđm aliq̄ proportionē, ut in augmento ſcđm quid lineæ declaratū eſt, qm̄ charitatis augmentū in uia nō eſt augmentum ſimpliciter, ſed ſcđm quid, quia extra ſtatum ſuum naturalem eſt ſub obſcura cognitione luminis fidei, uel reſpōdet ſic maior maiori, ut quantitas alterius rōnis, ita ut non ſit proportio ſecundum augmentum, ſed ſolum conſumatio ſecundum quantitatem inuentam. Declaro vtramq; reſpōſionē Prima rńſio concedit proportionalem exceſſum in patria iuxta exceſſum in uia, ſed negat in uia dari augmentum infinitū ſimpliciter, & propterea etiam negat illum in patria. Nec obſtat huic rńſioni, ꝙ ſimilitudo de augmēto lineæ ſcđm quid, reprobatur in propoſito, quia charitas non auget̃ ſemper ꝑ partes minores. Nō obſtat, inquam, quia ſimilitudo illa non affertur quo ad hoc, ꝙ eſt augeri per partem ſemper minorem, ſed quo ad hoc, ꝙ eſt ſemper augeri per aliquid quantum, non curando, an primo addito minus ſit ſecundum, & tertium minus ſcđo, ſed abſtrahendo ab hac comparatiua, ſucceſſiua additorum penes maius & minus. Linea enim eſt diuiſibilis in ſemper diuiſibilia abſtrahēdo ab huiuſmodi comparatione, ut patet. Præter hoc autem exemplum mathematicum, eſt exemplū in naturalibus, habens augmentum infinitum, non tamen ſecundum quātitatem infinitam, ſed certam latitudinem, ut patet de augmento perfectionis humanæ in pueritia, etiam durāte pueritia in infinitum, & terminatur tamen ad uirilem perfectionem. Conſiſtit ergo hæc prima reſponſio in hoc, quod augmentum charitatis in uia, non eſt augmentum eius quantitatis ſimpliciter, ſed ſecundum quid, ſcilicet ſtatū peregrinationis fidei, pueritiæ, matutinæq; lucis. Et ꝓpea ſingulis partibus (vt ſic loqui liceat) charitatis in uia, aſſignando ſingulas in decupla proportione in patria, non ſequitur augmentū infinitū ſimpliciter, ſed ſecūdum quid. Iam enim manifeſtatum eſt, ꝙ ſtat ſemper aliquid alicui poſſe apponi, & nec in ſe, nec proportionabiliter ſibi reſpondente procedit ad quantitatem infinitam ſimpliciter. Secunda autem reſponſio forte magis propria eſt ꝙ. ſ. quemadmodum uirilitas hoīs eſt proportionalis pueritiæ quo ab hoc, ꝙ quanto puer perfectior, tanto uir perfectior proportionaliter, non tamen eſt ſic proportionalis, vt ſingulis augmētis pueritiæ ſint aſſignabilia ſingula augmenta virilitatis, ſic ſit in charitate patriæ, & uiæ, quæ ſe hn̄t apud Apoſtolū, ut uir & puer. Ita quod concedit̃ quòd quanto perfectior quis eſt in uia ſecundum charitatem, tanto proportionaliter erit perfectior in patria. Quia tamen diuerſarum rationum ſunt **A** perfectiones iſtæ charitatis in patria, & in uia, quia ſequuntur lumina diuerſarū rōnum: ideo non ſunt comparabiles ſcđm proportiones gradus ad gradum, ſeu partis ad partē. Et hæc rńſio amplectenda vř quia perfectio patriæ ſe hēt ad perfectionem viæ, ut terminus ad motū, vt patet ex inductis. (D. 202. Conclu.) Modo aūt quāto perfectior eſt motus, perfectior erit terminus: nō tn̄ ſunt comparabiles ſcđm proportionem graduū motus ad gradus in termino. Vnde ex vtraque reſpōſione ſumat̃, Primo quòd augmentum charitatis in uia, eſt augmentum eius ſecundum quid propter prædicta, & inde ꝙ non licet ex tali augmento in infinitum inferre infinitatem termini alterius rationis, ſed excellentiam reſpondentem cuicunq; augmento. Sicut augmentū hominis in pueritia eſt in infinitū infra latitudinem pueritiæ: ſemper enim habet quo creſcat in ſtatu pueritiæ, & quanto aliquis perfectior fuerit in pueritia, tanto erit perfectior uir: & quanto iſte perfectior puer illo, tanto perfectior uir illo erit. Non tamen infinito proceſſu infra latitudinem pueritię rńdet infinitus proceſſus ſimpliciter virilitatis, ſed aut incomparabilitas ſecundum proportionem iuxta ſecundo dicta, aut proceſſus in infinitum ſecundum quid iuxta primo dicta habebitur Ex his autem patet ſolutio obiectorum, cū eadem eſt ratio de angelorum & hominum, quo ad hoc charitate. Creato. n. quocunq; ſuperiore angelo, & data charitate ſcđm naturalia, non niſi charitatis viæ augmentum in infinitum concluditur quod author probauit. Ex augmento aūt charitatis in uia in infinitum, quomodo ſequatur vel infinitas ſecundum quid, uel incomparabilitas ſcđm ꝓportionem, dictum eſt. Et ſi formetur ratio de angelo creato beato, ꝙ quocunque dato, poteſt dari maior: ergo charitas patriæ in infinitum ſimpliciter augeri pōt, Rńdeatur, ꝙ non ſequitur niſi proceſſus in infinitum ſecundum quid in patria, ſicut ſi ex uiatoribus angelis fierent beati. Deus enim creando eos, ſemper beatus in eiuſdem rōnis gradibus locat, quales eſſent ſi media charitate uiæ ad eos peruenirent. Conſtat autem ex dictis, ꝙ quantitas charitatis patrię proportionaliter reſpondens augmento charitatis uiæ, nō eſt ad infinitum ſimpliciter, ſicut in numeris. Et forte perfectio charitatis in patria ita eſt alteri⁹ rōnis excellēter, ꝙ hēt utrunq; ſcilicet, & ꝙ eſt terminus conſummans quicquid perfectionis inuenit in charitate uiæ, conſumans, inquam, iuxta diſpoſitionem ꝑfectibilis quantitatis inuentæ: & ꝙ eſt ſecundum proportionem reſpondens augmento charitatis in uia. Et propterea **D** vtraq; reſponſione oportet uti, ut communiter credita a doctoribus ſaluemus, abſque infinitate ſimpliciter charitatis quam qui tenet, ſicut in numeris, non uideo quare erret, quāuis ab authore declinet, vt patet ex dictis. Quàmuis aūt huiuſmodi de charitate ſub metaphoris dicta, uera uideantur, ex ꝓprijs tn̄ oportet intellectum quieſcere, ne opponatur, ꝙ Theologia ſymbolica non eſt argumentatiua. Vn̄ tertius modus dicēdi cui multa in duabus prædictis uis tacta deſeruiunt, occurrit. ¶ Ad cuius euidentiam oportet primo euitare confuſionem quæſtionum. Sunt ſiquidē in hac re tres quæſtiones. Prima eſt, An charitas abſolute ſit augmentabilis intenſiue in infinitum. Secūda eſt, An charitas viæ ſit intēſiue augmentabilis in infinitum. Tertia eſt, An charitas patriæ ſit augmētabilis in infinitū. Inter quas quæſtiones ipſa adiunctio diuerſorum ſtatuū ſcilicet uiæ, & patriæ, & abſtractio ab utroq; ſtatu, oſtendit differentiam eſſe, Et prima quidem quæſtio in tertia parte, ubi de charitate animæ Chriſti, an ſit ſumma poſſibilis dari, dicetur, **E** tractabitur, de qua iam dictum eſt, quod ſecundum authorē pars negatiua eſt uera. Secunda autem quæſtio, quæ præ manibus hēt, habet partem affirmatiuā ueram, iam Eccleſiæ authoritate determinatam in concilio Viennen. a Clemente quinto, ut patet in Clement c. Ad noſtram, de hęreticis. Vbi de noua ſecta dētenēs. & aſſerens, doctrina ſua ſacrilega & ꝑuerſa, inferius deſignatos errores. Primo uidelicet, quòd homo in uita præſenti tantum, & talis perfectionis gradum poteſt acquirere, ꝙ reddetur penitus impeccabilis, & amplius in gratia proficere non valebit. Nam ut dicunt, ſi quis ſemper poſſet proficere, poſſet aliquis Chriſto perfectior inueniri: hæc ibi. Et infra. Nos ſacro approbante Cōcilio ſectam ipſam cū ꝓmiſſis erroribus damnamus, & reprobamus. Suppoſita ergo cum Eccleſia ueritate hac quòd charitas uiæ eſt augmentabilis in infinitum, oſtendenda tria ſunt, Primo, quę eſt ꝑfectio charitatis uiæ, ō charitatis patriæ, Secundo, quot ſunt perfectiones diuerſarum rationū.

Tertio

Ad II. dicendum, q capacitas creaturæ rõnalis p charitatem augetur, quia p ipſam cor dilatatur, ſm illud 2. ad Cor. 6. Cor noſtrum dilatatum eſt. Et ideo adhuc vlterius manet habilitas ad maius augmentum.

Ad III. dicendum, q rõ illa procedit in his, q hñt quãtitatem eiuſdẽ rõnis, non aũt in his q hñt diuerſã rõnẽ quãtitatis: ſicut linea quãtũq; creſcat, nõ attingit quantitatẽ ſuperficiei. Non eſt aũt eadem rõ quantitatis charitatis viæ q ſequitur cognitionem fidei, & charitas patriæ, quæ ſequitur viſionem apertam. Vnde non ſequitur rõ.

Tertio qualis eſt hmõi diuerſa rõ. Perfectio charitatis viæ eſt duplex, altera ex parte ſubiecti: & altera ex parte obiecti. Nã charitas viæ augetur ex parte obiecti cum Deus mouet uoluntatem ut magis ac magis bonus, ut magis ac magis amicus ut magis ac magis munificus, huic beneficio ſuperaddendo illud, & illi alterũ & hmõi. Sic.n. accendit uolũtas ex parte obiecti ad magis amãdum ipſum Deum. Augetur quoq; ex parte ſubiecti, dũ ẽt ad æqualiter occurrẽs obiectum, magis iſte conatur, magis ſtudet, magis ſe colligit, & applicat. Hæ ſunt perfectiones charitatis in uia, quæ licet ſint diuerſarũ rationũ inter ſe, ut ſuperius monſtratum eſt, identificantur tamen ſecũdum rem ſimplici charitatis amori ut etiam ſuperius patet. In patria quoq; charitatis perfectio utrumq; eſt. Nam ex parte obiecti quantificẽtur ex ipſo Deo in ſeipſo uiſo iuxta menſuram non Dei abſolute, ſed Dei uiſi: quod eſt dictum iuxta menſura uiſionis. Ex parte uero ſubiecti quantificat ex hoc q totaliter actualiter fertur in amorem Dei, implendo totaliter illud præceptum. Diliges dominũ Deum tuum ex toto corde tuo, & ex tota &c. Diuerſarum autem rationum eſſe perfectionem charitatis uiæ, & perfectionem charitatis patriæ, ex ſigno & rõne monſtratur. Ex ſigno quidem, quantumcunq; creſcat charitas in uia ex parte ſubiecti, nunquam pertingere poteſt ad perfectionem charitatis in patria ex parte ſubiecti qm nunquam poteſt ad hoc peruenire ut diligat actualiter Deum totaliter, hoc eſt, ex toto corde, ex tota mente &c. vt patet ex infra dictis ab Aug. & authore in diſcuſſione huius præcepti. Et ſimiliter quantumcunque creſcat charitas uiæ ex parte obiecti, nũquàm pertinget ad perfectionem charitatis patriæ ex parte obiecti quoniam nunquam poteſt ad hoc peruenire, vt moueatur ad amandũ à Deo uiſo, ſed ſemper mouetur in hac uita a Deo in ſpeculo creaturæ. Hoc.n. quod eſt quantitatem perfectionalem charitatis in uia quantuncunq; creſcat, non poſſe pertingere ad minimum quid quantitatis perfectionalis propriæ charitati patriæ, oſtẽdit quantitates has eſſe diuerſarũ rationum. Rõne uero, quia ea quæ conſequuntur ad actus diuerſarum rõnum ut ſic, ſunt diuerſarum rõnum: ſed perfectio charitatis in uia, & perfectio charitatis in patria ſequuntur ad actus diuerſarum rõnum. ergo ſunt diuerſarum rõnum. Minor patet, quia ſubiectum in uia, & in patria diuerſarum eſt rõnum ſcdm actus uiſionis per fidem, & uiſionis facie ad faciem. Et ſimiliter obiectum in uia, & in patria, inquantũ eſt mouens diuerſarum eſt rationum ſecũdum actus uiſi in ſpeculo, & uiſi in ſeipſo, ut patet. Deus.n. uiſus in ſpeculo, nunc mouet ad amandum, tunc autem, Deus uiſus in ſeipſo. Et quoniam diuerſa ratio tam ſubiecti, quàm obiecti ex differentia inter cognitionẽ fidei, & uiſionẽ apertam oritur (nam differentia ex parte ſubiecti per fidem & uiſionem apertam, redundat in diuerſam rõnem obiecti, ut mouentis ad amandum, nam inde prouenit q Deus nunc mouet in ſpeculo, tunc in ſeipſo) ideo author p ſunde intuitus, diuerſæ rationis quantitatem in charitate uiæ, & patriæ aſſignauit in hac litera ex hoc, q alterius rationis eſt quantitas charitatis conſequentis cognitionem fidei, & conſequentis uiſionem operatam. Notanter aũt dixi, obiectũ ut mouens, eſſe alterius rõnis hic, in patria: quoniam obiectum charitatis poteſt dupliciter conſiderari, ſcilicet ut terminãs amorem, & ut mouens ad amorem. Et quàmuis ut terminans ſit unius rõnis hic, & in patria. ſ. Deus ipſe prout in ſe eſt, & propterea charitas nunquam excidit, ut mouens tñ eſt diuerſarum rationum: quoniam mouere uiſum in ſpeculo, & mouere ut in ſeipſo, conſtat diuerſarum eſſe rationum. Qualis autem eſt hæc diuerſitas rõnum, ex duabus conditionibus ſumi poteſt. Prima eſt, quòd quantitas perfectionis charitatis in uia, remanet cum quantitate perfectionis charitatis in patria: quoniam charitas nihil perfectionis perdit ex hoc, quòd permanet in patria. Secunda eſt, quòd ſemper eſt quædam illius inchoatio & per illam perficitur, ac conſumatur, ut patet.

¶ Ex his.n. apparet primo, q nõ ſunt diuerſarũ rõnum, ſicut cognitio fidei & uiſio aperta, ad quas cõſequunt: qm cognitiones illæ incõpoſſibiles ſunt, & eſſentialiter diuerſificant. Perfectiones aũt charitatis ſic ſunt diuerſarum rõnum, q & ſimul pmanent, & uni numero ſimplici charitati identificantur realiter.

¶ Apparet ſecundo, quòd ſunt diuerſarum rationum ſicut includens hoc & aliud, & contentũ uno tantum. Et ad hoc deſeruit exẽplũ literæ de ſup̃ficie, & linea. Sup̃ficies .n. includit lõgitudinẽ, & addit latitudinẽ. Linea uero ſola lõgitudine eſt cõtẽta. Et ſimiliter charitas patriæ claudit i ſe pfectionẽ viæ, & addit pfectionẽ patriæ: charitas uero viæ ſola pfectiõe viæ ẽ cõtẽta.

¶ Apparet tertio, q diuerſarũ ſunt rõnum, ſicut uia pternaturalitatis ſemp hñs alt. qd admiſtũ, & terminus in ſtatu naturaliſſimo. Charitas.n. q̃ eſt amicitia ad Deũ cõſequẽs cõſortiũ diuinæ naturę, eſt amicitia hñs ſuũ naturalẽ ſtatum ſolũmodo in patria, ubi ſimiles Deo erimus, & uidebimus ipſum ſicut ẽ. Nunc aũt in uia, apud Apoſt. ſemp aliquid præternaturalitatis habet admiſtum ex ui ipſius peregrinationis. Et quicquid imperfectionis in hoc preternaturali ſtatu habet deponetur, & ad naturalẽ, & perfectionis undiq; ſtatum p ducta erit in patria: ideo diuerſa rõ perfectionis charitatis in uia, & in patria, ab Apſtolo declaratur exemplo pfectionis puerilis, & factionis uirilis. Cum eſſem paruulus &c. ſicut.n. pueritia tendit ad uirilitatem, & perficitur in illa abiecta non perfectione acquiſita in pueritia, ſed imperfectione pertinẽte ad ſtatum pueritiæ: ſic charitas uiæ tendit ſemp ad charitatem patrię, & ea perficietur abiecta non perfectione quã hic habuit, ſed admiſſa imperfectione, pertinente ad uiæ ſtatum &c.

¶ His autem declaratis, ſupereſt reſpondere obiectis & quæſitis.

¶ Ad obiectiones ſiquidẽ allatas in principali dubio, ſcilicet moto in reſponſione ad tertium, de diuerſa ratione quantitatis charitatis in uia, & in patria, iam patet reſponſio.

¶ Ad primam quidem, quòd non eſt fictionis, ſed naturæ, huiuſmodi actum animalium habere perfectiones diuerſarum rationum, & præcipue actuum habentium diuerſos ſtatus.

¶ Ad cõfirmationem iam patet, quòd ex diuerſa ratione fidei & uiſionis, conſequitur diuerſæ rationis perfectio in charitate tam ex parte ſubiecti quàm obiecti.

¶ Ad alteram confirmationem poteſt dici dupliciter. Primo q non inconuenit remanere quantam, perfectionibus diuerſarum rationũ, ſicut etiam ſuperficies eſt quãta dimenſionibus diuerſarum rationum. Secundo & melius, q remanet quanta in actu, perfectione patriæ tantum. Perfectione uero uiæ remanet quanta in potentia ſicut trigonum dicitur eſſe potentia in tetragono, 2. de Anima: & ſicut in uirilitate remanet perfectio pueritiæ, non quòd ſint in uiro duæ perfectiones in actu ſcilicet acqſita in pueritia, & quæ aduenit in uirilitate: ſed una in actu, ſ. uirilitatis claudens in ſe illam pueritiæ, ut quam perficit. Sic namque putandum eſt in patria, quòd perfectio patriæ claudit in ſe perfectionem uiæ, ut perfectam ab ipſa perfectione patrię, & non ſeorſum diſtinctam in actu.

¶ Ad dubium uero motũ in reſpõſione ad primum, & illius rõnem, iam patet reſponſio, quia motus augmenti in uia eſt ad terminum alterius rationis in patria, & ideo diſtantia eſt finita, & motus eſt infinitus in potentia ſcdm alterius rationis diſtantiam: quoniam prima finitas attenditur ſecundum elõgationem ſtatus patriæ a ſtatu uiæ. Infinitas autem ſcdo dicta attenditur ſecundum progreſſum infra ſtatum uiæ. Ratio autẽ procedit, ſi eſſet ad terminum eiuſdem rationis &c.

¶ Ad aliud uero dubium, Quõ cũ augmento in infinitũ in uia ſtat, charitatẽ nõ poſſe augeri in infinitũ in patria, dr q hæc negatio. ſ. nõ eſt eiuſdẽ rõnis quantitas charitatis patriæ & uiæ, ſufficit ad hoc, q ſint incommenſurabiles hæ quantitates: ac p hoc charitas patriæ non rñdet ſecundum aliquam cõmenſurationẽ charitati uiæ; ſicut nec quantitas ſuperficiei eſt commenſurabilis quantitati lineæ. Et cũ hoc ſtat q rñdet charitas patriæ charitati uiæ: ut terminus, ut uirilitas pueritię. Cõſtat nãq; nõ eſſe commenſurabilem huiuſmodi terminum augmento pcedenti, quia ſunt diuerſarũ rõnum. Et rurſus ſtat, q augmẽtũ charitatis in uia, eſt augmẽtũ charitatis ſcdm quid, pro quãto eſt augmentũ charitatis in ſtatu pternaturali hñte ſemp aliquid imperfectionis admiſtũ. Nã hmõi augmentũ pro quãto eſt in infinitum, conuenit charitati ſecundum quod cõſequitur imperfectã, & preternaturalem ipſius cauſam quoad actum. ſ. cognitionẽ fidei. Et hoc iã habes ex ſequenti articulo in reſpõſione ad tertium, ubi dr quòd perfectio uiæ non eſt perfectio ſimpliciter, & ĩõ ſemp habet quo creſcat. Si.n. nõ eſt perfectio ſimpliciter, relinquitur, q ſit perfectio ſcdm quid, ex quo eſt perfectio. Et quia augmentũ eſt ad perfectionem, ſequitur q augmentũ uiæ, nõ niſi augmentũ ſcdm quid eſt: augmẽto autẽ

ſecun-

ſcd̃m quid, quãuis in infinitũ, nõ oportet tũdere augmentũ infinitũ ſimpliciter. Et hæc dicta ſunt ſequẽdo dictã viã, ſ. q̃ charitas nec abſolute, nec in patria eſt augmẽtabilis in infinitũ ſcd̃m ipſum charitatis habitum: qd ĩó appono, quia poſſet dici, quòd charitas patriæ, quãuis ſit finita, & in ſummo quoad habitum: quo ad actũ tñ põt augeri in infinitum ex parte ſubiecti, hoc ẽ, ex parte conatus maioris & ſcd̃m ſe, & ſecundũ dignificationẽ a Deo, quia p hoc ſubiectum magis diſpoſitũ melius utitur eodẽ habitu, q̃ ſubiectum minus diſpoſitum. & ſcd̃m hoc quocunque angelo creato beato, Deus non ſolum poteſt creare meliorem in eſſe naturę, ſed ẽt beatiorẽ, p quãto ſp factus in melioribus naturalibus, eſſet melius diſpoſitus ad utendũ ſummo charitatis habitu pp maiorem conatũ, & maiorẽ dignificationẽ illius conatus ab ipſo Deo ad charitatem.

Porrecta per totum.
131
Inf.q.184. ar.2. Et 3. di.27.q.3. ar.4. Et di. 29.q.1.ar. 8.q.1.& 2. Et ueri. q. arti. 10.& 11. Et op. 18 cap. 5. 6.& 7.
*q.36.circa princi. tom. 4.
*Ar. pręc.

ARTICVLVS VIII.

Vtrum charitas in hac uita poſſit eſſe perfecta.

Bannes eodem art.

AD OCTAVVM ſic ꝓcedit. Vr̃ q̃ charitas in hac vita non poſſit ẽe pfecta: maximè.n.hęc [b] perfectio in Apl̃is fuiſſet, ſed in eis nõ fuit. Dicit.n. Apl̃us ad Phil.3. Non q̃ iam cõprehẽderim, aut pfectus ſim. ergo charitas ĩ hac uita pfecta eſſe nõ põt

¶2 Prę. Aug. dicit li.83.q.* q̃ nutrimentũ charitatis eſt diminutio cupiditatis: ſed vbi eſt perfectio charitatis, nulla [b] eſt cupiditas. Sed hoc nõ pt̃ ẽe ĩ hac vita, ĩ qua ſine pc̃tõ uiuere nõ poſſumꝰ, ſm̃ illud 1.Io.1. Si dixerimꝰ, qm̃ pc̃tm̃ nõ habemus, ipſi nos ſeducimus: oẽ aũt pc̃tm̃ ex aliqua inordinata cupiditate procedit. ergo in hac uita charitas perfecta eſſe non poteſt. B

¶3 Prę. Illud quod iã [b] pfectũ ẽ, nõ põt ulteriꝰ creſcere: ſed charitas in hac uita ſp põt augeri, vt dictũ eſt. ergo charitas ĩ hac uita non poteſt eſſe perfecta. C

SED CONTRA eſt, quod Au. dicit ſup primã Can. Io. Charitas cũ fuerit roborata, perficitur: cũ aũt ad perfectionẽ uenerit, dicit. Cupio diſſolui, & eſſe cũ Chr̃o: ſed hoc poſſibile eſt in hac uita, ſicut ĩ Paulo fuit. ergo Charitas in hac uita poteſt eſſe perfecta.

* Tract. 5. in Canon. 1).declinã.do ad finẽ tra. to.9.

RESPON. Dicendũ, q̃ pfectio charitatis põt ĩtelligi dupl̃r. Vno mõ, ex parte diligibilis: alio mõ ex parte diligẽtis. Ex parte qdẽ diligibilis pfecta eſt charitas, vt diligat aliqd, quantũ diligibile eſt: Deꝰ aũt tm̃ diligibilis, eſt quãtũ bonus eſt. Bonitas aũt eiꝰ eſt infinita, vñ infinitè diligibilis eſt. Nulla aũt creatura põt eũ diligere infinitè, cũ q̃libet uirtus creata ſit finita. Vñ [m] p hũc modũ nulliꝰ creaturæ charitas põt eſſe pfecta, ſed ſolũ charitas dei, qua ſeipſũ diligit [n]. Ex parte verò diligẽtis tũc eſt charitas pfecta, qñ diligit tm̃, quantũ põt. Quod qdẽ cõtingit tripliciter. Vno mõ ſic, q̃ totum cor hois actualiter ſp ferat in Deũ. Et [p] hæc eſt pfectio charitatis patriæ, q̃ nõ eſt pñs in hac uita q̃ in qua impoſſibile eſt, pp humanæ uitæ infirmitatẽ, ſp actu cogitare de Deo, & moueri dilectione ad ipſũ. Alio mõ, ut hõ ſtudium ſuum deputet ad vacãdũ Deo, & reb. diuinis, ptermiſſis alijs, niſi quãtũ neceſſitas pñtis uitæ reqrit. Et [t] iſta eſt pfectio, charitatis q̃ eſt poſſis in via, nõ tñ eſt cõis oib. hñtib. charitatẽ. Tertio mõ ita, q̃ habitualiter aliquis totum cor ſuum ponat in Deo, ita.ſ.q̃ nihil cogitet, vel velit, q̃ diuinæ dilectioni ſit cõtrariũ. Et [x] hæc pfectio ẽ communis omnib. charitatem habentibus. D E

Concl. m
Conclu. p
Conclu. t
Conclu. x

AD PRIMVM ergo dicendũ, q̃ Apo. negat de ſe pfectionẽ patrię. Vñ* gl. ibidẽ dicit, q̃ pfectꝰ erat viator, ſed nõ dũ ipſius itineris pfectione puẽtor.

AD SECVNDVM dicendum, q̃ hoc dicitur propter peccata uenialia, quæ non contrariantur habitui charitatis, ſed actui: & ita non repugnant pfectioni uiæ, ſed perfectioni patriæ.

*Gl. ordinaria ibidẽ ex Augu.

AD TERTIVM dicẽdũ, q̃ pfectio uię nõ eſt pfectio ſimpliciter & ĩó ſemper habet quo creſcat.

ARTICVLVS IX.

Vtrum conuenienter diſtinguantur tres gradus charitatis, incipiens, proficiens, & perfecta.

Bannes eodem articulo.

Porrecta per totum.
132
Inf.q.183. ar.4. Et q. 184.art.2. Et 3 d.29. art. 8.q.1. Et opu.61. capit.1. Et Pſal. 24.

AD NONVM ſic ꝓcedit. Vr̃ q̃ incõuenĩẽter diſtinguant tres gradus charitatis, ſ. charitas incipiens, pficiẽſ, & pfecta. Inter principiũ.n. charitatis, & eius ultimam perfectionẽ ſunt [h] multi gradꝰ medij. non ergo unũ ſolum medium debuit poni.

¶2 Præt. Statim cum charitas incipit eſſe, incipit etiam [h] proficere. non ergo debet diſtingui charitas proficiens à charitate incipiente.

¶3 Prę. Quãtũcũq; aliqs hẽat in hoc mũdo charitatẽ pfectã, põt ei* charitas augeri, ut * dictũ eſt: ſed charitatẽ augeri ẽ ipſã pficere. ergo charitas pfecta nõ dẽt diſtingui a charitate [h] pficiẽte. Incõuenĩẽter ergo pdicti tres gradꝰ charitatis aſſignãt.

* Ar.7.huius quæſt.

SED CONTRA eſt, q̃ * Aug. dicit ſup primã Can. Io. Charitas cũ fuerit nata, nutrit̃, qd ptinet ad incipiẽtes: cũ fuerit nutrita, roborat̃, quod ptinet ad pficiẽtes: cũ fuerit roborata, pficit̃, quod ptinet ad perfectos. ergo eſt triplex gradus charitatis.

*Tract. 5. decl nãdo ad fin. tomo 9.

RESPON. Dicendũ, q̃ ſpũale augmentum charitatis cõſiderari põt, quãtũ ad aliqd, ſſ̃e corporali hois augmento. Quod quidẽ q̃uis in plurimas partes diſtingui poſſit, hẽt tñ aliquas determinatas diſtinctiones ſm̃ determinatas actiones, vel ſtudia, ad quæ hõ perducit̃ p augmẽtum. Sicut infantilis ętas dr̃ anteq̃ hẽat uſum rõnis: poſtea aũt diſtinguit̃ aliꝰ ſtatus hois, qñ iã incipit loq, & rõne vti: iterũ tertiꝰ ſtatꝰ eius eſt pubertas, cũ iam incipit poſſe gñare, & ſic deinde quouſq; perueniat̃ ad pfectũ: ita ẽt & [m] diuerſi gradꝰ charitatis diſtinguũtur ſm̃ diuerſa ſtudia, ad quæ hõ perducit̃ per charitatis augmentum. [n] Nam primò quidem incũbit hoi ſtudium principale ad recedendum à pc̃tõ, & reſiſtẽdũ concupiſcentijs eius, quæ in cõtrarium charitatis mouẽt. Et [p] hoc ptinet ad incipiẽtes, [q] in quibus charitas eſt nutrienda, uel fouenda, ne corrumpatur. Secundum autem ſtudium ſuccedit, vt homo principaliter intendat ad hoc [s] q̃ in bono pficiat. Et [t] hoc ſtudium pertinet ad proficientes, [t] qui ad hoc principaliter intendunt, ut in eis charitas per augmentum roboretur. Tertium autem ſtudium eſt, ut homo ad hoc principaliter intendat, ut Deo inhæreat, & eo fruatur: & [x] hoc pertinet ad perfectos, [y] qui cupiũt diſſolui, & eſſe cũ Chriſto. Sicut ẽt videmꝰ in motu corporali, q̃ primũ eſt receſſus à termino, ſm̃ autẽ eſt appropinquatio ad alium terminum, tertium eſt quies in termino.

Concl. m
Conclu. p
Conclu. t
Conclu. x

AD PRIMVM ergo dcẽdũ, q̃ omnis illa determinata diſtinctio, quæ poteſt accipi in augmẽto charitatis comprehenditur ſub iſtis tribus, quæ* dicta ſunt: ſicut ẽt oĩs diuiſio continuorum comprehẽ-

ditur

ditur ſub tribus his, principio, medio, & fine, vt * Philoſo. dicit in 1. de cœlo,

Ad II. dicēdū, ꝙ illi in q̄bus charitas incipit, q̄uis ꝓficiant, principalior tñ cura imminet, vt reſiſtāt pc̄tis, quorū īpugnatione inq̄etanť. Sed poſtea hāc īpugnationē min⁹ ſentiētes, iā quaſi ſecurius intēdūt ad ꝑfectū, ex una tñ parte faciētes opus, & ex alia parte hn̄tes manum ad gladium, ut dr̄ in Eſdra de ædificatoribus Hieruſalem.

Ad III. dicēdū, ꝙ pfecti ēt ī charitate ꝓficiūt: ſed nō eſt ad hoc principalis eorū cura, ſed iā eorū ſtudium circa hoc maximè uerſať, ut Deo īhęreāt. Et q̄uis ēt hoc q̄rāt incipiētes, & ꝓficiētes: tñ magis ſentiūt circa alia ſuā ſolicitudinē, īcipiētes q̄dē de uitatione pc̄tórū, ꝓficiētes uerò de profectu uirtutum.

Articvlvs X.

Vtrum Charitas poſſit diminui.

AD DECIMVM ſic ꝓceditur. Vr̄ ꝙ charitas poſſit diminui,[h] Contraria.n.nata ſunt fieri circa idem: ſed augmentatio, & diminutio ſunt contraria. cū ergo charitas augeatur, ut * dictum eſt ſupra, uidetur etiam quòd poſſit diminui.

¶2 Pręt. Aug. 10. Confeſſ. ad deū loquens dicit. Minus te amat, q tecum aliquid amat. Et in lib. 83. † q. dicit, quòd nutrimentū charitatis eſt diminutio cupiditatis. Ex quo uidetur, quòd etiā econuerſo augmentum cupiditatis ſit [h] diminutio charitatis: ſed cupiditas, qua amatur aliq̄d aliud, q̄ De⁹, pōt in hoīe creſcere. ergo charitas p̄t diminui.

¶3 Præt. Sicut * Aug. dicit 8. ſup Gen. ad lr̄am. Non ita Deus operatur hominem iuſtum iuſtificando eum, ut ſi abſceſſerit, maneat in abſente quod facit. Ex quo poteſt accipi, ꝙ [h] eodē modo Deus operatur in hoīe, charitatem eius conſeruando, quo operatur primo, ei charitatē infundēdo: ſed in prima charitatis infuſione min⁹ ſe ꝑparāti De⁹ minorē charitatē infundit. ergo ēt in cōſeruatione charitatis minus ſe præparanti minorem charitatem conſeruat. poteſt ergo charitas diminui.

Sed contra eſt, ꝙ charitas in

* In corp. ar.
* li. 1. text. 2. to. 3.
* Ar. 5. Et ius quæſt.
† li. 10. c. 29. à medio to. 1.
q. 36. circa prin. to. 3.
* li. 8. cap. 12. in prin. tom. 3.

SVPER QVÆST. XXIIII. ART. X.

Palud. 3. d. 28. q. 3. Ban. eod. art. D. Ben. ar 27. q. 3. ar. 1.

IN art. 10. omiſſis 8. & 9. dubiū occurrit, q̄uo pc̄m mortale effectiue tollit charitatem, cū charitas a ſolo Deo ſit effectiue. & ab eodē ſolo effectiue cōſeruet. Cōiter quoq; dr̄: ꝙ pc̄m mortale corrūpit charitatem demeritorie. Author autem in litera dicit, quòd duobus modis. ſ. effectiue, & demeritorie.

¶ Ad hoc dubiū dr̄, ꝙ charitas ſine dubio corrumpiť effectiue a quolibet pc̄tō mortali, & nō ſolū demeritorie. Modus autē eſt in attingendo cōpoſitū ex aīa & charitate ex parte ſubiecti, efficiendo in eodē diſpoſitionem contrariam charitati.

¶ Ad cuius euidētiam ſcito, ꝙ quēadmodū in naturalib. aīa rōnalis a ſolo Deo fit in corpore: & tñ quia cōpoſitum ex aīa rōnali & corpore ex parte ſubiecti, ſubiacet agēti naturali, puta, igni, cum ignis agendo in corpus humanū efficit tm̄ caloris, vt contrarieť manſioni aīæ in corpore, ignis effectiuè dr̄ expellere animam à corpore: & ſi in ipſa expulſione aīa deſineret eſſe, ignis non ſolum diceretur effectiue expellere aīam a corpore, ſed corrumpere ipſam: ita proportionaliter eſt in propoſito: quia licet a ſolo Deo ſit charitas in aīa effectiue, a uoluntate tñ humana dependet effectiue peccatum mortale inducendū in aīam propriam, contrarium inhæſioni charitatis in aīa illa, ac per hoc peccans mortaliter, effectiue expellit charitatē ab aīa. Et quia charitas eſt forma, quæ in ſui expulſione ab anima deſinit eſſe: ideo non ſolum effectiue expellit ab anima charitatem, ſed corrumpit ipſam charitatem.

¶ Ad primam ergo obiectionem in oppoſitū, dr̄, ꝙ quia plus requiriť ad conſtructionem, q̄ ad deſtructionem, & bonū cōſurgit ex cā integra, malum aūt ex particularibus defectib. ideo non eſt mirum, ſi charitas requirat Deū ex ſua gratia agentē, nec ad eius actionem ponendam ſufficiant opera nr̄a, & ad faciendum Deum non conſeruantem hanc charitatem, in hoc ſufficiant opera noſtra. Neque.n. hoc ex infirma uirtute cōſeruantis procedit, ſed ex natura rei conſeruandæ in hoc. Oportet .n. actus ſicut fieri, ita & conſeruari in patiente diſpoſito: ac per hoc ſicut non fieri, ita nec conſeruari in ſubiecto contrarie diſpoſito. Et propterea ipſa res, quæ conſeruanda erat ab actore contrariæ diſpoſitionis in ſubiecto, corrumpi effectiue dicitur.

¶ Ad obiectionem aūt ex dicto cōi dico ꝙ uideor experiri dictū Ariſt. in 2. Metaphyſicæ, quantā vim habet cōſuetudo. Ex dictis .n. manifeſte conſtat, ꝙ peccans mortaliter ut ſic, non ſolū demeretur perdere charitatē, ſed ſi eſſet extra ſtatū meriti, uel demeriti: ex ipſa cōtrarietate ad charitatem, expellit charitatē ab aīa, ac per hoc corrumpit ipſam effectiue. Et tñ quia apud multos uox ignorantiæ ut inualuiſſe, negare uidentur, id quod (ſi diligenter perſpicerent) docent in ſimilibus, puta, in effectiue expellente aīam rationalem a corpore, & in effectiue apponente obſtaculum inter aerem, & corpus illuminans eundem.

¶ In eodem art. 10. dubium occurrit circa illud, Quantitas charitatis quam hēt in cōparatione ad obiectum ꝓprium minui non pōt ſicut nec augeri, ut ſupra dictū eſt. vr̄ .n. hoc falſū, & cōtrariū ſupradictis, ꝙ charitas augeri poteſt ex parte obiecti.

¶ Ad hoc dr̄, ꝙ author hic loquitur de quantitate extenſiva, q̄ hēt charitas per cōparationem ad obiectum charitatis, q̄d eſt diligibile. Hanc.n. quantitatem in præcedenti libro patet cōuenire habitui in cōparatione ad obiectum. Et hmōi quantitas in charitate nec augeri, nec minui pōt: quia minima charitas diligit oīa, quæ ſunt ex charitate diligenda, ut expreſſe in art. 4. huius q̄ōnis, ad q̄uem litera ſe refert, in reſpōſione ad primum patet. De quantitate autem, intenſiue loquēdo, patuit, ꝙ pōt intēdi ex parte diligibilis: quia Deus eſt magis ac magis diligibilis, adeò ut ex hac parte a nullo, niſi a ſeipſo, perfecte diligatur, vt in ar. 8. author dixit. Nihil igiť falſi, aut cōtrarij pdictis hic dr̄.

¶ In rīſiōe ad primū aduerte, ꝙ cū negať in litera, ꝙ contraria hn̄t fieri circa idem, vniuerſaliter loquendo, non intelligas exceptionem factā de fieri in potentia, quū tñ eſt ex natura contrariorum, ſed de fieri reducibili ad actū ſimpliciter, & abſolute. Oportet namq; ex diffinitione cōtrariorum proficiſci, ꝙ habeant fieri circa idē, alioquin cōtraria nō eſſent. Sed ꝙ alterum tm̄ contrariorum tali ſubiecto coæuum ſit, aliunde poteſt procedere, puta, quia ineſt a natura, uel pp cām agētē. Et ppea alterū contrariorum nunq̄ fiet in eodem. Sic aūt eſt in propoſito, qm̄ charitas cum habeat latitudinem, ſcdm q̄ poſſit augeri, ſecundum eandem pōt diminui. Poteſt ſiquidem Deus eam diminuere, quam auxit. Sed qm̄ ſine pœnitētia ſunt dona Dei, & ex parte nr̄a nulla inueniť cā ſufficiens ad diminutionem: ideo diminutio non pōt fieri circa charitatem ſic, ꝙ ſit reducibilis ad actum abſolute, & ſimpliciter, q̄uis ſcdm potentiā Dei & ipſius charitatis latitudinem poſſet reduci ad actum.

¶ In eodem ar. 10. in reſponſione ad ſecundum, dubium nouitiorum occurrit circa illud, Quod enim in peccato ueniali amatur, propter Deum amatur habitu, & ſi non actu. Et eſt ratio dubij, quia amans delectationem in potu ſuperfluo ſciēter, & aduertenter, nec actu amat illam propter Deum, ut patet, nec habitualiter intendit ordinare illam in Deum. Et confirmatur, ſeu augetur dubium, quia tale amabile non eſt amabile ꝓpter Deum. ergo nec actu, nec habitu amatur propter Deum &c.

¶ Ad hoc dr̄, ꝙ dubium procedit ex hoc, ꝙ non intelligit, quid ſignificat amare habitu propter Deum. Pro cuius claro intellectu conſideranda eſt differentia inter amare actu, uel uirtute, vel habitu aliquid propter Deum. Nam amare actu propter Deum, eſt actualiter in actu exercito referre amorem illum in Deum, quod fit dum aliquis uidet pauperem, & cōſiderat illū eſſe pauperē Chriſti, & ut Chriſto placeat, dat illi eleemoſynā. Amare autem uirtualiter eſt ex præcedenti intentione ad Deū, operari pia opera, ut cum q̄s a principio officij intēdit ex charitate dicere deuote & attente officium diuinum, & poſtea pręter intentionem euagatus perſoluit illud, talis amando deuote, & attēte uirtualiter perſoluit, ac dixit officium: manet.n. vis primæ intentionis in toto. Amare aūt habitu nec actualem relationem, nec præcedentem intentionem perſeuerantem ponit, ſed ſolum habitus concomitantiam, & efficaciam, quantū eſt ex parte habit⁹ importat: ita ꝙ ſicut nihil aliud eſt dicere, amare habitu Deum, quàm dicere, hēt habitum, quo Deus amari pōt: ita nihil aliud eſt dicere, amatur hoc habitu pp Deum, quā habere habitum, quo pp Deum hoc amari pōt. Et per hoc patet.

* Porrecta per totum.
135
1 di. 17. q. 2. art. 5. Et mal. q. 7. arti. 2.

tet, ꝙ non oportet amantē habitu hoc, ordinare illud intentione habituali ad Deū, ut prima obiectio ſupponebat. Et ſimiliter non oportet hoc eſſe amabile pp Deū, qa intelligit amare habitu hoc pp Deū, quantū eſt ex parte habit⁹, hoc eſt, ꝙ quantū eſt ex efficacia, & natura habit⁹, quē hō in charitate exiſtens habet, amare poteſt hoc pp Deum, quāuis aliter ſit ex defectu amabilis, qa nō eſt referibilei Deū. Et p hoc ceſſat ſc̄da obiectio. In rńſione ad tertiū eiuſdē 10. art. notādū ē ter hic, ꝙ quia in augmento charitatis reqrit motus liberi arbitrii nō minus, q̄ in infuſione eiuſdē pp conatū reqſitū, ut patet ex ſupradictis, pc̄tā uenialia, q̄ ipediūt intenſiorē motū liberi arbitrii, ac per hoc conatū impediūt augmētū charitatis, ac p hoc obicem ponunt actioni diuinę augmentatiuę charitatis ſicut i infuſione obicē ponūt, ne maior īfundat. Et hęc memētu applicarē cum de augmento charitatis ex ſuſceptione ſacramētorum tractabis.

Concl. m * Artic 4. ad 2.
* 1.2.q.53 art. 3.
† lib. 8. & hic cap. 5. paulo a princi. tomo 5.
* art. 2. huius queſt.
Conclu. p

Scriptura igni cōparat, ſm illd̄ A Can. 8. Lāpades ei⁹. ſ. charitatis lāpades ignis atque flammarū: ſed ignis quādiu manet, ſemper aſcendit. ergo charitas quandiu manet, aſcendere pōt, ſed deſcendere. i. diminui non poteſt.

Respon. Dicēdū, ꝙ [m] quātitas charitatis, q̄ hēt in cōparatiōe ad obiectū ꝓpriū, minui nō pt, ſicut nec augeri, [n] vt ſ. dictū eſt. Sed cū augeat ſm quātitatē, q̄ hēt ꝑ cōparationē ad ſubiectū, hic oportet cōſiderare, utrū ex hac pte diminui poſſit. Si āt diminuat, opoꝛtet ꝙ v l diminuat B ꝑ aliquē actū, vł ꝑ ſolā ceſſationē ab actu diminuunt uirtutes ex actib. acq̄ſitę, & q̄nq; ēt corrūpunt, ut ſ. *dictū ē. Vń de amicitia Phil. dicit in 8. †Eth. ꝙ multas amicitias inappellatio ſoluit. i. nō appellare amicū, vł nō colloq ei. Sed hoc iō eſt, qa cōſeruatio uniuſcuiuſq; rei depēdet ex ſua cā. Cā aūt uirtutis acq̄ſitę ē act⁹ human⁹: uń ceſſantib. humanis actib. uirt⁹ acq̄ſita C diminuit, & tādē totaliter corrūpit. Sed hoc in charitate locū nō hēt: qa charitas nō cātur ab humanis actib. ſed ſolū à Deo, vt ſ. dictū eſt. Vń relinquit, ꝙ ēt ceſſante actu, pp hoc nec diminuit nec corrūpit, ſi deſit pc̄tm̄ i ipſa ceſſatione. [q] Relinquit ergo ꝙ diminutio charitatis non poſſit cāri, niſi vel a Deo, vel ab aliquo pc̄tō. A Deo qdē nō cātur aliqs defect⁹ i nobis, niſi ꝑ modū pœnæ, ſm qd̄ ſubtrahit grām i pęnā pc̄ti. Vń nec ei cōpetit diminuere charitatē, niſi ꝑ modū pœnæ: pęna D āt debet pc̄tō. Vń reliquit, ꝙ ſi charitas diminuat, ꝙ cā diminutionis eius ſit pc̄tm̄ uel effectiuē, uel meritoriē [r]. Neutro at mō pc̄tm̄ mortale diminuit charitatē, ſed totaliter corrūpit ipſā, [t] & effectiuē, qa oē pc̄tm̄ mortale cōtrariat charitati, ut infra: *dicet: & ēt meritoriē, qa q peccādo mortaliter aliqd cōtra charitatē agit, dignū eſt, ut De⁹ ei ſubtrahat charitatē. Siſr ēt [x] nec ꝑ pc̄tm̄ ueniale charitas diminui pōt neq; effectiuē, neq; meritoriē. [z] Effectiuē qdē nō qa ad ipsā charitatē nō attīgit. Charitas. n. eſt circa finē ultimū: ueniale autē pc̄tm̄ eſt qdā iordinatio circa ea q̄ ſūt ad finē. Nō E aūt diminuit amor finis ex hoc, ꝙ aliqs iordinatione aliq̄ cōmittit circa ea, q̄ ſunt ad finē: ſicut aliqn̄ cōtingit, ꝙ aliq̄ ifirmi multū amātes ſanitatē, iordinate tn̄ ſe hńt circa diætæ obſeruationē. Sicut ēt in ſpeculatiuis ſciījs falſę opiniones circa ea, q̄ deducunt ex pricipijs, nō diminuūt certitudinem pricipiorū. Siſr ēt ueniale pc̄tm̄ nō merei diminutionē charitatis. Cū. n. aliqs delinqt in minori, nō merei detrimētū pati i maiori. De⁹. n. nō pl⁹ ſe

Concl. r * ar. 12. huius queſt.
Concl. x

auertit ab hoīe, q̄ hō auertat ſe ab ipo. Vń q īordinatē ſe hēt circa ea, q̄ ſūt ad finē, ń merei detrimētū pati i charitate, ꝑ q̄ ordinat ad vltimū finē. Vń cōns ē, ꝙ charitas nullo mō diminui poſſit, directē loquēdo. Pōt tn̄ idirectē dici diminutio charitatis, diſpō ad corruptionē ipſi⁹, q̄ fit uel ꝑ pc̄tā uenialia, vł ēt ꝑ ceſſationē ab exercitio opū charitatis.

Ad i. ergo dicēdū, ꝙ cōtraria ſunt circa idē, qn̄ ſubiectum æqualiter ſe hēt ad utrunq; contrariorū: ſed charitas ń eodē mō ſe hēt augmētū, et diminutionē. Pōt. n. hr̄e cām agētē, ſed ń pōt hr̄e cām minuētē, ſicut *dictū eſt. Vń rō non ſequitur.

Ad ii. dicēdū, ꝙ duplex eſt cupiditas. Vna qdē, qua finis i creaturis cōſtituit, & hæc mortificat totaliter charitatē, cū ſit uenenū ipſi⁹, ut * Aug. dicit ibidē. Et hoc facit, ꝙ De⁹ min⁹ amēt. ſ. q̄ dēt amari ex charitate, no qdē charitatē diminuēdo, ſed eā totalr̄ tollēdo. Et ſic itelligēdū ē, qd̄ dr̄. Min⁹ te amat, q tecū aliqd amat. Subdit. n. Qd̄ nō pp te amat: ꝙ nō cōtingit i pc̄tō ueniali, ſed ſolū i mortali. Qd̄. n. amat in pc̄tō ueniali, pp Deū amat habitu, etſi nō actu. Eſt āt alia cupiditas uenialis pc̄ti, q̄ ſp diminuit ꝑ charitatē. Sed tamen talis cupiditas charitatē diminuere non poteſt, rōne *iam dicta.

Ad iii. dicēdū, ꝙ i infuſione charitatis reqrit mot⁹ lib. arb. ſicut ſ. *dictū ē. Et iō illd̄, ꝙ diminuit intēſionē liberi arb. diſpoſitiuē opat ad hoc, ꝙ charitas infundēda ſit minor. Sed ad conſeruationem charitatis nō reqrit mot⁹ liberi arb. alioquin nō remaneret ī dormiētib. Vń per impedimētū intēſionis motus liberi arbitrij, non diminuitur charitas.

*In corp. art.
* Li. 83. q. 36. to. 4.
Loco citato in arg.
*In corp. art.
*Ar. 3. ad 1. & 1.2. q. 113. ar. 3.

ARTICVLVS XI.

Vtrum Charitas ſemel habita poſſit amitti.

Ferr. 4 cont. c. 69. S. Bona. 3 ſ. d. 31. q. 2. ar. 3. Scot. 3 ſ. d. 31. q. 1. Riccar. 3. ſ. d. 31. q. 3. Duran. 3. ſ. d. 31. q. 6. Cap. 2. d. 7. q. 1. con. 1. [illegible] ar. Bacc. d. 34. q. 1. Nic de Nyſſ Tra. 5. p. 3. to. 3. de cha q. 6. Ant. And. d. 31. q. 1. Scotell. d. 31. q. 2.

AD XI. ſic ꝓcedit. Vr̄ ꝙ charitas ſemel habita ń poſſit amitti. Si. n. amittit, ń amittitur niſi pp pctm̄: ſz ille q hēt charitatē, nō pt peccare. dr̄. n. 1. Io. 3. Oīs. n. q nat⁹ ē ex Deo, pc̄tm ń facit, qa ſemē ipſi⁹ i eo manet: & [h] ń pt peccare, qm̄ ex Deo nat⁹ ē. Charitatē āt ń hn̄t, niſi filii Dei. Ipſa. n. ē q̄ diſtinguit īter filios regni, & filios ꝑdōnis, ut Au. *dicit ī 15. d̄ Tri. ergo ille q hēt charitatē, ń pt eā amitter.

¶2 Prę. † Au. dicit i 8. de Tri. ꝙ dilectio ſi ń ē uera, dilectio dicēda ń ē: ſz ſicut ipſe † dicit i ep. ad *Iulianū comitē, Charitas [h] q̄ deficer pt, nūq̄ uera fuit. ergo neq; charitas fuit. Si ergo charitas ſemel hēat, nūq̄ amittit.

¶3 Prę. *Gre. dicit i ho. Pētecoſtes, ꝙ amor dei [h] magna opat, ſi ē: ſi deſinit opari, charitas ń ē: ſed null⁹ magna operādo amittit charitatē. ergo ſi charitas inſit, amitti non poteſt.

¶4 Prę. Lib. arb. ń iclinat ad pc̄tm̄, niſi ꝑ aliqd̄ motiuū ad peccādū: ſed [h] charitas excludit oīa motiua ad peccādū, & amorē ſui, & cupiditatē, & q̄cqd aliud nmōi eſt. ergo charitas amitti non poteſt.

Sed contra eſt, ꝙ dr̄ Apoc. 2. Habeo aduerſū te pauca, quòd primam charitatem reliquiſti.

Respon. Dicēdū, ꝙ ꝑ charitatē Spiritusſanctus in nobis habitat, ut ex ſ. *dictis patet. Tripliciter ergo poſſumus conſiderare charitatē. Vno mō ex parte

Porrecta per totum.
134.
3. d. 31. q. 1. art. 2. Et 4. d. 14. q. 1. art. 4. q. 1. co. Et 4. contra c. 69. Et ver. q. 2. artic. 12.
* Li. 15. ca. 18. in principi. to. 3.
† li. 8. c. 7. in princi. tom. 3.
Refertur de pœni. diſt. 2. cap. Charitas 3. in ordine.
* Ho. 30. ſ Euang. nō remote a princ.
* q. 23. ar. 2. & q. 24. artic. 2.

Concl. m

parte Spũſſcti mouentis aĩam ad diligendum Deũ F et[m] ex hac parte charitas impeccabilitatẽ hẽt ex virtute Spũſſcti, [n] qui infallibiliter operaĩ quodcunq; voluerit. Vñ impoſſibile eſt hæc duo ſiĩ eſſe vera, ꝙ Spũſſctũs uelit aliquẽ mouere actum charitatis, & ꝙ ipſe charitatẽ amittat peccãdo. Nam donũ ꝑſeuerantiæ cõputaĩ inter beneficia Dei, q̃bus certiſſime liberanĩ, quicunq; liberanĩ, vt* Au. dicit in lib. de Prædeſtin. Sanctorum. Alio modo, põt conſiderari charitas ſm propriam rõnem: et ſic charitas non põt aliquid niſi id quod ꝑtinet ad charitatis rõnẽ.[p] Vñ charitas nullo mõ põt peccare, ſicut nec calor põt infrigidare: & ſic ẽt iniuſtitia nõ põt bonum facere, ut Aug. dicit* in lib. de ſerm. Domini in monte. Tertio modo, põt cõſiderari charitas ex parte ſubiecti, quod eſt vertibile ſm arbitrij libertatẽ. Põt ãt attẽdi cõparatio charitatis ad hoc ſubiectũ & ſm vĩem rõnem, qua cõparaĩ forma ad materiã, & ſm ſpecialẽ rõnẽ, qua cõparatur habitus ad potentiã. Eſt ãt de rõne formæ; ꝙ ſit in ſubiecto amiſſibiliter, qñ non replet totã potentialitatẽ materiæ, ſicut patet in formis generabiliũ, & corruptibiliũ: q̃a materia horũ ſic recipit vnã formã, ꝙ remanet ĩ ea potẽtia ad aliam formã, quaſi nõ repleta tota materiæ potentialitatę ꝑ vnã formã. Et iõ una forma põt amitti per acceptionẽ alterius. Sed forma corporis cęleſtis, q̃a replet totã materiæ potẽtialitatẽ, ita ꝙ nõ remanet in ea potẽtia ad aliã formã, inamiſſibiliter ineſt.[s] Sic ergo charitas patriæ, q̃a replet totã potẽtialitatẽ rõnalis mẽtis, inq̃tũ.ſ. oĩs actualis mot⁹ ei⁹ ferĩ in Deũ, inamiſſibiliter hĩ. Charitas ãt viæ nõ ſic replet potẽtialitatẽ ſui ſubiecti, q̃a non ſp actu ferĩ in Deum: vnde qñ actu in Deũ non fert, põt aliq̃d occurrere, ꝑ quod charitas amittaĩ.[t] Habitui uero ꝓpriũ eſt, vt inclinet potẽtiã ad agẽdũ, quod cõuenit habitui, inq̃tũ facit aliq̃d uideri bonũ, ꝙ ei cõuenit, malũ aũt quod ei repugnat. Sicut .n. guſtus diiudicat ſapores ſm ſuã diſpoſitionẽ: ita mẽs hoĩs diiudicat de aliquo faciẽdo ſm ſuã habitualẽ diſpoſitionẽ. Vnde & Philo.* dicit in 3. Eth. ꝙ qualis vnuſq́ſq; eſt, talis finis uĩ ei. Ibi ergo charitas inamiſſibiliter hĩ, vbi id quod conuenit charitati, nõ põt uideri niſi bonũ.ſ. in patria, vbi De⁹ vĩ ꝑ eſſentiã, q̃ ẽ ipſa eſſentia bonitatis, & iõ[x] charitas patriæ amitti nõ poteſt. Charitas autem viæ, in cuiꝰ ſtatu non uidetur ipſa eſſentia Dei, bonitatis eſſe eſſentia, poteſt amitti. z

*In li. de bono perſeuerantiæ. c 14. paulo a prin. to. 7

Conclu. p

*li. 2. c. 37 tom. 4.

Conclu. s

*Li. 3. c. 5 a me. to. 5.

Concl. x

G H I

AD PRIMVM ergo dicendum, ꝙ authoritas illa K loquitur ſecundum poteſtatem Spiritusſancti, cuius conſeruatione à peccato immunes redduntur, quos ipſe mouet, quantum ipſe uoluerit.

AD SECVNDVM Dicendũ, ꝙ charitas q̃ deficere põt, ex ipſa rõne charitatis uera charitas non eſt. Hoc .n. eſſet, ſi hoc in ſuo amore hẽret, ꝙ ad tẽpus amaret, & poſtea amare deſineret, quod non eſſet ueræ dilectionis. Sed ſi charitas amittatur ex mutabilitate ſubiecti cõtra ꝓpoſitũ charitatis, quod in ſuo actu ĩcludiĩ, hoc ñ repugnat ueritati charitatis.

AD TERTIVM dicẽdũ, ꝙ amor Dei ſemper magna operatur in propoſito, quod pertinet ad rõnem charitatis, non tamen ſemper magna operaĩ in actu, propter conditionem ſubiecti.

AD QVARTVM dicẽdum, ꝙ charitas ſm rõnem ſui act⁹ excludit oẽ motiuũ ad peccãdũ: ſed qñq; cõtigit ꝙ charitas actu ñ agit, & tũc põt interueniĩ aliq̃d motiuũ ad peccãdũ cui ſi cõſẽtiaĩ, charitas amittiĩ.

ARICVLVS XII.

Vtrum Charitas amittatur per vnum actum peccati mortalis.

AD DVODECIMVM ſic ꝓcedi tur. Vĩ ꝙ charitas nõ amittaĩ ꝑ unũ actũ pcti mortalis. Dicit .n. Orig. in 1. * Periarc. Si ãt [h] ſatietas capit aliquẽ ex his, q̃ ĩ ſũmo, ꝑfectoq; cõſtiterit gradu, nõ arbitror ꝙ ad ſubitũ q̃s [b] euacueĩ, aut decidat, ſ3 paulatĩ ac ẽt ꝑ partes eũ decideĩ neceſſe ẽ: ſed hõ decidit charitatẽ amittẽs. ergo charitas nõ amittiĩ ꝑ unũ ſolũ actũ pcti mortalis.

¶2 Prę. Leo Papa dicit ĩ * ſer. de paſſione, alloquẽs Petrũ, Vidit in te Dñs nõ fidẽ fictã, nõ dilectionẽ [h] auerſã, ſed cõſtãtiã fuiſſe turbatã. Abundauit flet⁹, vbi nõ defecit affect⁹: affect⁹ charitatis lauit verba formidinis. Et ex hoc accepit Ber. ꝙ dicit ĩ Petro charitatẽ ñ fuiſſe [h] extĩctã, ſed ſopitã: ſed Petrus negando Chriſtum, peccauit mortaliter. ergo charitas non amittiĩ per vnum actum peccati mortalis.

¶3 Prę. Charitas eſt [h] fortior q̃ uirt⁹ acquiſita. Sed habit⁹ virtutis acq̃ſitæ nõ tolliĩ ꝑ unum actum pcti contrariũ. Ergo multo min⁹ charitas tolliĩ per unũ actum pcti mortalis contrariũ.

¶4 Præ. Charitas importat dilectionẽ Dei, & ꝓximi: ſed aliq̃s cõmittẽs aliq̃d pctm̃ mortale, [h] retinet dilectionẽ Dei, & proximi, ut vĩ. Inordinatio .n. affectiõis circa ea, q̃ ſũt ad finẽ, ñ tollit amorẽ finis, ut ſ.* dictum eſt. ergo põt remanere charitas ad Deũ, exiſtẽte pctõ mortali ꝑ ĩordinatã affectionẽ circa aliq̃d tꝑale bonũ.

¶5 Prę. Virtutis theologicę obiectũ eſt ultimus finis: ſed aliæ uirtutes theologicę.ſ. fides, & ſpes, nõ excludunĩ ꝑ [h] unũ actum pcti mortalis, immò remanẽt ĩformes. ergo ẽt charitas poteſt remanere informis, etiam uno peccato mortali ꝑpetrato.

SED CONTRA. Per pctm̃ mortale fit hõ dignus morte æterna, ſm illud Ro. 6. Stipẽdia pcti mors: ſed q̃libet hñs charitatẽ, hẽt meritũ uitæ æternæ. Dĩ .n. Io. 14. Si q̃s diligit me, diliget a Patre meo: & ego diligã eũ, & manifeſtabo ei meipſũ. In qua q̃dẽ manifeſtatiõe uita æterna cõſiſtit, ſm illud Io. 17.

*In ſerm. 9. de paſſione dñi circa finẽ

*Ar. 5. huius q. 5.

SVPER Q. XXIIII. ART. XII.

D. Bon. 3. ſ. di. 31. q. 1. artic. 1.

Thom. ab arg. d. 31. q. 1 ar. 1. Ban. eod. art.

IN ar. 12. omiſſo 1 r. valde notando aduerte, ꝙ ſicut ponens obſtaculũ Soli, ipſo actu ponendi obſtaculũ, effectiue expellit lumẽ, ipſa uero priuatio, ſeu cõtrarietas obſtaculi formaliter expellit lumẽ: ita pctm̃ mortale qñ actualiter ꝑpetraĩ, affectus, vt actio peccãtis, expellit habitum charitatis. Ipſa uero priuatio, ſeu contrarietas maculæ obſtãtis cõſeruationi charitatis, formaliter expellit charitatem.

¶In eodẽ articulo dubiũ occurrit inter rñſionẽ ad ſcdm, & tertiũ. Nã primo dĩ. ꝙ charitas indirecte ꝑdiſpei pctm̃ mortale ex paſſione: poſt modũ uero dĩ, ꝙ inordinatio pcti mortalis directe contrariatur charitati. Quõ ſtant hæc duo ſimul.

¶Ad hoc dĩ q̃, ipſa lr̃a ſe declarat ex qua parte vtrobiq; loq̃̃tur. Nã ex parte cauſæ nõ oẽ pctm̃ mortale directe contrariaĩ charitati, vt in rñſione ad ſecundũ dĩ. Ex parte ãt inordinationis ipſi⁹ pcti, oẽ pctm̃ mortale directe contrariaĩ charitati, q̃a contrariaĩ ordini diuinæ amicitiæ inter Deũ & hoĩem, q̃ req̃rit Deũ ꝑferri rebꝰ amatis, cum tñ al q̃d ꝑferĩ in quolibet peccato mortali aliq̃ꝑ mortale pctm̃ nõ ẽẽt.

Porrò ſ. per totum

135 3. d. 32. q. 1. ar. 1. li. veri. q. 2 ar. 6. & 13. li. 1. c. 3. circa finem 4.

17. Hęc eſt uita ęterna, ut cognoſcāt te uerū deū, & quē miſiſti Ieſū Chrm: nullus aūt pōt eſſe ſit di gnus uita æterna, & morte æterna. ergo impoſſe ē ꝙ aliquis habeat charitatem cū pctō mortali. Tollitur ergo charitas per unum actum pcti mortalis.

Respon. Dicendū, ꝙ unū cōtrariū ꝑ aliud contrariū ſupueniēs tollit. Quilibet aūt act⁹ pcti mortalis cōtrariat̄ charitati ſcḿ ꝓpriā rōnē, q̄ cōſiſtit i hoc, ꝙ De⁹ diligat̄ ſup oīa, & ꝙ hō totaliter illi ſe ſubijciat, oīa ſua referēdo in ipſū. Eſt ergo de rōne charitatis ut ſic diligat Deū, ꝙ in oīb. uelit ſe ei ſubijcere, & ꝑceptorū ei⁹ rγām in oīb. ſeq. Quicqd .n. cōtrariat̄ ꝑceptis ei⁹, manifeſtè cōtrariat̄ charitati: vñ de ſe hēt, ꝙ charitatē excludere poſſit. Et ſi ᵐ qdē charitas ēet habit⁹ acq̄ſit⁹ ex uirtute ſubiecti depēdēs, nō oporteret ꝙ ſtatim ꝑ unū actū cōtrariū tolleret. ⁿ Act⁹. n. nō directè cōtrariat̄ habitui, ſed actui: cōtinuatio āt habit⁹ in ſubiecto non req̄rit cōtinuitatē act⁹. Vñ ex ſupueniēte cōtrario actu nō ſtatī habit⁹ acq̄ſit⁹ excludit̄. Sed charitas, cū ſit habit⁹ ᵈ infuſ⁹, depēdet ex actione Dei i fundētis, q̄ ſic ſe hēt in infuſione, & cōſeruatione charitatis, ſicut Sol in illuminatione aeris, ut dictū ē.* Et iō ſicut lumē ſtati ceſſaret ēe in aere ꝑ hoc, ꝙ aliqđ obſtaculū poneret̄ illuminationi Solis: ita ēt charitas ſtati deficit ēe in aīa per hoc, ꝙ aliqđ obſtaculū ponit̄ influctię charitatis à Deo i aīam. Manifeſtū eſt āt, ꝙ ꝑ quodlibet mortale pctm̄, qđ diuinis ꝑceptis cōtrariat̄, ponit̄ ꝑdictæ infuſioni obſtaculū: qa ex hoc ipſo, ꝙ hō eligēdo ꝑfert peccatū diuinæ amicitię, q̄ req̄rit vt Dei uolūtatē ſequamur, ᵖ cōñs eſt, ut ſtatim ꝑ unū actū pcti mortalis habit⁹ charitatis ꝑdat̄. ᵍ Vñ & Aug.* dicit 8. ſup Gen. ad lrām, ꝙ hō Deo ſibi pñte illuminat̄, abſente aūt continuo tenebratur, à quo non locorū interuallis, ſed uoluntatis auerſione diſceditur.

Ad primvm ergo dicendū, ꝙ uerbū Origenis pōt uno mō ſic itelligi, ꝙ hō, q̄ eſt i ſtatu ꝑfecto, nō ſubito ꝓcedit in actū pcti mortalis, ſed ad hoc diſponit̄ ꝑ aliq̄ negligētiā ꝑcedētē. Vñ & pcta venialia dicunt̄ ēe diſpoſitio ad mortale, ſicut ſ. dictū eſt.* ſed tñ ꝑ unū actū pcti mortalis, ſi eū cōmiſerit, decidit charitate amiſſa. Sed qa ipſe ſubdit. Si aliq̄s breuis laps⁹ acciderit, & cito reſipiſcat, ñ penit⁹ ruere vř, Pōt alr̄ dici, ꝙ ipſe intelligit eū penit⁹ euacuari, & decidere, q̄ ſic decidit, ut ex malitia peccet: ꝙ ñ ſtati i uiro ꝑfecto à pricipio cōtingit.

Ad ii. dicēdū, ꝙ charitas amittit̄ dupl̄r. Vno mō directè ꝑ actualē cōtēptū: & hoc mō Petr⁹ charitatē nō amiſit. Alio mō idirectè, qñ cōmittit̄ aliqđ cōtrariū charitati, ꝑp aliq̄ paſſionē cōcupiſcētię, uł timoris. Et hoc mō Petr⁹ cōtra charitatē faciēs charitatem amiſit, ſed eam citò recuperauit.

Ad tertivm patet reſponſio ex dictis.

Ad iiii. Dicendū, ꝙ nō q̄libet inordinatio affectionis, quæ eſt circa, q̄ ſunt ad finem, i. circa bona creata, cōſtituit pctm̄ mortale: ſed ſolū qñ eſt talis inordinatio, q̄ repugnat diuinæ uoluntati. Et hæc ᵈ iordinatio directe cōtrariat̄ charitati, ut dictū* eſt

Ad v. dicēdū, ꝙ charitas iportat unionē q̄dā ad Deū, nō aūt fides, neq; ſpes. Oē aūt pctm̄ cōſiſtit i auerſione à Deo, vt ſ. dictū eſt. Et iō oē pctm̄ mortale cōtrariat̄ charitati. Non āt oē pctm̄ mortale cōtrariat̄ fidei, uel ſpei, ſed q̄dā determinata pcti, ꝑ q̄ habit⁹ fidei, vł ſpei tollitur: ſicut & ꝑ oē pctm̄ mortale habitus charitatis tollitur. Vnde patet, ꝙ charitas non poteſt remanere informis, cum ſit ultima forma uirtutum ex hoc quòd reſpicit Deum in ratione finis ultimi, ut dictum * eſt.

Conel. m
D. 311.
*Arti. 10. huius qſt. larg. 3. inuenitur.
Concl. p
*Li. 8 ca. 12. in me dio c. 10. 3.
*Arti. 10. huius qſt. & 1. 2. qu. 88. at. 3.
D. 307.
*In corp. & arc. 10.
*q. 23 a. 8.

QVAESTIO XXV.

De obiecto charitatis, in duodecim articulos diuiſa.

Deinde conſiderādum eſt de obiecto charitatis.

¶ Circa quod duo conſiderāda occurrunt. Primò quidē de his, q̄ ſunt ex charitate diligenda. Scđo, de ordine diligendorum.

Circa primū q̄runt̄ duodecim.

¶ Primo, Vtrū ſolus Deus ſit ex charitate diligendus, uel etiā proximus.

¶ Secundo, Vtrum charitas ſit ex charitate diligenda.

¶ Tertiò, Vtrū creaturæ irrōnales ſint ex charitate diligēdę

¶ Quartò, Vtrū aliq̄s poſſit ex charitate ſeipſum diligere.

¶ Quintò, Vtrū corp⁹ propriū.

¶ Sextò, Vtrum pctōres ſint ex charitate diligendi.

¶ Septimò, Vtrum peccatores ſeipſos diligant.

¶ Octauò, Vtrum inimici ſint ex charitate diligendi.

¶ Nonò, Vtrum ſint eis ſigna amicitiæ exhibenda.

¶ Decimò, Vtrum angeli ſint ex charitate diligendi.

¶ Vndecimò, Vtrum dæmones.

¶ Duodecimò, De enumeratione diligēdorum ex charitate.

Articvlvs. i.

Vtrū dilectio charitatis ſiſtat in Deo, an ſe extendat etiam ad proximum.

Ad primvm ſic procedit. Vr ꝙ dilectio charitatis ſiſtat in Deo, & nō ſe extendat ad ꝓximum. Sicut. n. Deo debemus amorē, ita & timorē, ſcḿ illud Deu. 10. Et nūc Iſrael, quid dñs De⁹ tu⁹ petit à te, niſi ut timeas & diliga eum? ſed ali⁹ ē timor, quo ʰ timet̄ hō, q̄ dr̄ timor humanus, & ali⁹ timor, quo timet̄ De⁹, q̄ ē uł ſeruilis, uel filialis, ut ex ſ. dictis patet. ergo etiam aliu eſt amor charitatis, quo diligitur Deus, & alius eſt amor quo diligitur proximus.

¶ 2 Præt. Philoſ. dicit in 8. Ethi. ꝙ amari eſt ʰhonorari: ſed alius eſt honor, q̄ debetur Deo, q̄ eſt ho-

SVPER Q. XXV. ART. I. II ET III.

S. 3. d. 27. q. 3. a. 2
S. 3. ſ. d. 28. q. 1.
Ricar. 3. ſ. diſ. 28. q. 1.
P. 3. d. 28. q. 1.
Ant. A. d. 3. ſ. 28. queſt. 1.

In articulis 1. 2. 3. ſimul quæſt. 25. aduerte diligenter charitatē reſpicere Deū vt obiectū formale, primū ut obiectum materiale ſub forma li, & ut materiam: ſeipſam, autm charitatē, & reliqua bona ut materiā ūn, quāq̄ difformiter, quia ſeipſam vt materiā pricipalē, & formalē reſpectu aliorū reliqua āt vt materiā ſcdariā in ordine ad principalē. Declaro ſingula Charitate Deus diligitur vt amicus rōne cuius diligit̄ oē quod ex charitate diligit̄, & ex hoc ꝙ diligit̄ ut amicus, eſt obiectū: ex hoc ꝙ ratione eius oīa diligunt̄, eſt formale. Proximus diligitur ut obiectū quia diligitur ut amicus, ut in articulo 2 in tſ ſione ad ſcdm hēt. Diligit̄ āt ut obiectū materiale, qa diligit̄ vt amicus diuinus, ſeu in Deo, quarò amandi eſt Deus. ut in primo hēs articulo. Et qñ proximus diligitur ēt vt aliqd Dei, pro vt diligitur ad honorē, & gloriā Dei ſic diligit̄ ut materia ordinabilis in Deū principalē amicū. Charitas, & reliqua non pñt diligi vt amicus, & ꝓpea non diligunt̄ ut obiectū, ſed ut bonū quod amicouolumus quod eſt diligi ut materiam ad aliquid ordinatā. Sed charitas eſt primū, & ex neceſſitate uolitū amico, qñ nō diligit q̄s ex charitate, niſi ſibi uelit diligēs charitatē, ut in 1. & 2. ar. dr. Reliqua āt ſunt amico ex charitate uolita, q̄tenus ordinan-

Per totum.
136
3. q. 188. art. 2 c. 2.
Et ver q. 1. ar. 4.
*q. 19. ar. 2.
*Li. 8. c. 8. circa pri. tom. 5.

nor latriæ & alius ẽ honor q̃ de- F
bet creaturæ, q̃ ẽ honor duliæ. ergo ẽt ali⁹ ẽ amor, quo diligit De⁹ & alius quo diligit ꝓxim⁹.

¶3 Præt. Spes gñat charitatẽ, vt hr̃ in*gloſ. Matth. 1. ſed ſpes ita hr̃ de Deo, ꝙ reprehendunt ſeparãtes ĩ hoĩe, ẽm illud Hier. 17. Maledictus hõ, q̃ cõfidit in hoĩe. ergo charitas ita debetur Deo, ꝙ ad ꝓximũ ſe ñ extẽdat.

SED CONTRA eſt, quod dr̃ 1. Ioan. 4. Hoc mandatum habe- G
mus à Deo, ut qui diligit Deum diligat, & fratrem ſuum.

RESPON. Dicendũ, ꝙ ſicut s.* dictum eſt, habitus non diuerſificantur niſi ex hoc, ꝙ uariant ſpeciẽ actus. Oĩs. n. actus unius ſpẽi ad eiuſdẽ habitum ꝑtinet. Cum aũt ſpẽs actus ex obiecto ſumatur ẽm formalem rõnem ipſius, neceſſe eſt[d] ꝙ idẽ ſpẽ ſit actus qui fertur in rõnem obiecti, & qui fert in obiectũ ſub ta- H
li rõne,[d] ſicut eadẽ eſt ſpẽ uiſio qua vr̃ lumẽ, color ẽm luminis rationem. Ratio aũt diligendi proximum, Deus eſt: hoc. n. debemus in ꝓximo diligere, ut in Deo ſit. Vñ manifeſtũ eſt, ꝙ idẽ ſpẽ actus eſt quo diligit Deus, & quo diligit proximus. Et ꝑꝑ hoc [m] habitus charitatis nõ ſolũ ſe extẽdit ad dilectionẽ Dei, ſed etiã ad dilectionẽ ꝓximi.[n]

AD PRIMVM ergo dicendũ, I
ꝙ proximus timeri põt dupliciter, ſicut & amari. Vno mõ ꝑꝑ id quod eſt propriũ ſibi, puta, cum aliqs timet tyrannum pro priũ ſibi, puta, cũ aliquis timet tyrannum ꝑꝑ eius crudelitatẽ, vel cum amat ipſum ꝑꝑ cupiditatem acquirendi aliqđ ab eo. Et talis timor human⁹ diſtiguit à timore Dei, & ſimiliter amor. Alio mõ timet hõ, & amat ꝑꝑ id, quod eſt Dei in ipſo: ſicut cũ K
ſæcularis ꝑtãs timetur ꝓpter miniſteriũ diuinũ, quod habet ad uindictã malefactorum, & amatur ꝑꝑ iuſtitiam. Et talis timor hominis non diſtinguitur à timore Dei, ſicut nec amor.

AD SECVNDVM dicẽdum, ꝙ amor reſpicit bonũ in cõi, ſed honor reſpicit propriũ bonum honorati: defert. n. alicui in teſtimoniũ ꝓpriæ uirtutis. Et iõ amor non diuerſificat ſpẽ ꝑꝑ diuerſã q̃titatẽ bonitatis diuerſorũ, dũmõ referant ad aliqđ unũ bonum cõe: ſed honor diuerſificat ẽm ꝓpria bona ſingulorũ. Vñ eodem amore charitatis diligim⁹ oẽs ꝓximos, inquãtũ referunt ad unũ bonũ cõe, qđ eſt Deus: ſed diuerſos honores diuerſis deferim⁹, ẽm ꝓpriã uirtutem ſingulorum Et ſiĩter Deo, ſingularẽ honorẽ latriæ exhibem⁹ ꝑꝑ ei⁹ ſingularẽ uirtutem.

AD TERTIVM dicendum, ꝙ uituperant q̃ ſperãt in hoĩe, ſicut in principali authore ſalutis, nõ aũt qui ſperãt in hoĩe, ſicut adiuuãtẽ miniſterialiter ſub Deo. Et ſimiliter reprehenſibile eſſet, ſi quis proximũ diligeret tanq̃ principalẽ finem, non aũt ſi quis proximũ diligat ꝓpter Deum, ꝙ pertinet ad charitatẽ.

ARTICVLVS II.

Vtrũ charitas ſit ex charitate diligẽda.

AD II. ſic ꝓcedit. Vr̃ ꝙ charitas nõ ſit ex charitate diligẽda. Ea. n.[h] q̃ ſunt ex charitate diligẽda, duob. ꝑceptis charitatis concludunt, vt patet Mat. 22. ſed ſub neutro charitas continetur, q̃a nec charitas ẽ De⁹, nec eſt proximus. ergo charitas non eſt ex charitate diligenda.

¶2 Præ. Charitas[h] fundat ſuper cõicationẽ beatitudinis, ut s̃. dictũ eſt: ſed charitas nõ põt eſſe particeps beatitudinis. ergo charitas ñ eſt ex charitate diligẽda

¶3 Præ. Charitas eſt amicitia q̃dã, ut s.* dictũ ẽ: ſed null⁹ põt hr̃e amicitiã ad charitatẽ, uel aliquod accidẽs, q̃a hmõi reamare nõ pñt, quod eſt de rõne amicitiæ, ut dr̃ in 8. *Eth. ergo charitas nõ ẽ ex charitate[h] diligẽda.

SED CONTRA eſt, ꝙ † Aug. dicit 8. de Tri. Qui diligit ꝓximũ, cõñs eſt ut ẽt ipſam dilectionẽ diligat: ſed proximus diligitur ex charitate. ergo conſequens eſt, vt etiam charitas ex charitate diligat.

RESP. Dicẽdũ, ꝙ charitas amor q̃dã eſt, amor aũt ex natura potẽtiæ, cui⁹ eſt act⁹, hẽt ꝙ poſſit s. ſeipſum reflecti. Quia. n. uoluntatis obiectũ eſt bonũ uñe, q̃cq̃d ſub rõne boni continet, põt cadere ſub actu uolũtatis. Et quia ipſum uelle eſt quoddã bonũ, põt uelle ſe uelle, ſicut & intellect⁹, cuius obiectũ eſt uerũ, intelligit ſe intelligere, quia hoc ẽt eſt quoddã uerũ: ſed amor ẽt ex rõne propriæ ſpeciei hẽt, ꝙ s̃. ſe reflectatur, quia eſt ſpõtaneus motus amãtis ad amatum. Vnde ex hoc ipſo, ꝙ amat aliquis, amat ſe amare: ſed charitas nõ eſt ſimplex amor, ſed hẽt rõnẽ amicitiæ, ut s. * dictũ eſt.

D.752. q. 23. a. 1.

---

ordinantur ad bonũ ipſius quatenus amatur ut amicus hoc eſt inquantum Deus uel Dei eſt.

¶Sed occurrit hic unum dubium, quia falſum vr̃, ꝙ in dilectiõe proximi ex charitate oporteat velle ei charitatẽ q̃m conſtat dantem eleemoſynã pauperi ex charitate non uelle propterea in charitatem ſed ſubſidium, & ſic de alijs ſimilibus.

Sup illud Abraam genuit Iſaac gloſa Iter linearis.

¶Ad hoc dr̃, ꝙ proximus, ſi diligitur ut amicus oportet ut ameur ad charitatẽ vt in lfa dr̃ in rñſione ad primũ, ꝙ in illorum, ſ. Dei, proximi, & amicorũ dilectione includit dilectio charitatis. Sed cũ proximus diligit ex charite ut aliquid Chriſti, ſeu Dei, tunc non oportet deſiderare ei charitatẽ Dans autẽ eleemoſynam pauperi ex charitate vt ſic, ſolum Deum reſpicit, ut amicum, ꝓximũ ẽt ut rẽ Dei, indigentẽ tali auxilio immo tunc charitas imperat amicitiæ naturali ipſius proximi vt uelit tale ſubſidiũ proximo ꝑꝑ Deum, ita ꝙ diligens Deum & ꝑpea dans eleemoſynam pauperi vt ſic vt ſit, aut conſeruet in charitate, vere diligit illum pauperem, ut amicum ex charitate Dans ãt eleemoſynã ꝑ ſe ex charitate uñ diligit quidem illum amicitia naturali, domeſtica uel politica, pro quanto vult illi bonũ, ſed ex charitate nõ ut amicum, ſed ut rem Dei, Et hæc intellige de hoc proximo in particulari, q̃m ẽt hic ꝓximus diligit a quocumque in charitate exiſtẽte in cõi ad charitatem, ita ꝙ in dilectione ꝓximi & particulari ut amici diuini, includitur dilectio charitatis in particulari, hoc eſt, ut ſit uel conſeruet, aut augeatur in charitate. Et hic hẽs, Vñ menſurare poſſumus amorem noſtrum, cũ in particulari amamus amicos ſanguinis vel domus, uel ciuitatis &c. an optemus eis hæc in ordine ad charitatem in eis, an abſolute, an inquantũ quædã res Dei ſunt. Nam primo mõ, eſt uera dilectio eorum ex charitate, vt amicorum diuinorum. Scdo uero, eſt ſolum dilectio humanæ amicitiæ. Tertio ãt eſt dilectio humanæ amicitiæ imperata a charitate reſpiciente ad Deũ vt amicũ, & ad ꝓximum, vt ad rẽ quãdã ipſius amici.

* 1. 2. qu. 54. ar. 2. & hic q. 17. ar. 6. & q. 19. ar. 3.

D. 45.

D. 35q.

Concl. m

SVPER Q. XXV. ART. II.

Aegid. 13. d. 17. q. 1. a. 3. prime.

D Bõ. p ſ d. 17. q. 2. a. 2. Scotell. 3. ſ. di. 30. q. 1. p. 2.

IN articulo 2. eiuſdem q̃õnis, declarandum illud ſpãle occurrit, q̃d amor ex propriæ ſpẽi rõne hẽt redr̃, licet cõe ſit oĩbus uoluntatis actibus, ex cõi rõne immaterialis potentiæ, ꝙ quibet põt eſſe obiectum eiuſdem potentiæ ac ꝙ hoc potẽtia põt ſuper quemlibet ſuum actum reflecti, non tñ eſt cõe oĩbus actibus hmõi ꝙ quilibet poſſit eſſe obiectum actus eiuſdem rõnis. Nullus. n. iraſcitur contra irã ſuã nec diſparat ſe deſparare. Et rurſus licet aliqs actus hmõi poſſit eſſe obiectum actus eiuſdẽ rõni. (Ꝯ teſt. n. aliquis deſiderare ſe deſiderare. iuxta illud Concupiuit aĩa mea deſiderare) nõ tñ conuenit hoc ei ex rõne ꝓpriæ ſpẽi ſed aliunde. Propter quod in lra d amore ſpecialiter dictũ eſt ꝙ ex rõne propriæ ſpẽi hẽt ꝙ reflectatur ſupra ſeipſum, hoc eſt, quod ſit obiectũ actus

Porrecta per totum.

137

1. diſt. 17. q. 1. ar. 5. Et diſ. 28 arti. 1 ad quintum

* q. 23. a. 1.

* Li. 8. c. 3. tom. 5.

* Li. 8. c. 7. a medio. tom. 3.

actus eiuſdẽ rõnis in eadẽ potẽtia. Et rõ aſſignat̃, quia eſt ſpõtaneus mot⁹ amãtis ad amatũ, hoc eſt, quia ad rõnẽ amoris ſufficit, q̃ ſit ſpõtane⁹ motus amãtis ad amatũ. Ex hac. n. ſufficiẽtia ſequit̃, q̃ amor ipſe ex hoc ipſo, q̃ eſt amor, eſt amabilis. Nã ex hoc, q̃ eſt ſpontaneus motus in amatũ, ſequit̃, q̃ ipſe motus ſit cõplacẽs amãti, ac p hoc amabilis: quia i q̃dlibet cõplacẽs alicui, põt habere ſpõtaneũ motũ amãtis ad amatũ, ex quo aliud nõ requit̃. Non ſic aũt deſideriũ: quũ deſideratũ ut ſic, eſt abſens: deſideriũ aũt ut ſic, nõ eſt abſens, ac p hoc ut ſic, nõ cõſtituit ſe deſiderabile, ſed aliunde, ſ. ex hoc, q̃ nõ hr̃. Propter qd in incipiẽtiũ, aut ẽt proficiẽtiũ pſona, patiẽtiũ interruptionẽ dſiderij diuini dictũ eſt. Cõcupiuit aĩa mea deſiderare in oĩ tẽpoř iuſtificationes tuas. Et ſimile eſt in actu ſpei, timoris, & huiuſmodi.

Concl. m

Per amicitiã aũt amat̃ aliq̃d dupliciter. Vno mõ ſicut ipſe amicus, ad quẽ amicitiã habemus, & cui bona uolumus. Alio mõ, ſicut bonũ q̃d amico uolumus, & [m] hoc mõ, charitas p charitatem amatur, & non primo: [n] q̃a charitas eſt illud bonũ, q̃d optamus omnibus, quos ex charitate diligimus. Et eadẽ rõ eſt de beatitudine, & alijs virtutibus. A

Ad primum ergo dicendum, q̃ Deus & p̄ximus ſunt illi, ad quos amicitiã hẽmus: ſed in illorũ dilectione includitur dilectio charitatis. Diligim⁹. n. p̄ximũ, & Deũ, inquantũ hoc amamus, ut nos, & p̄xim⁹, Deũ diligamus: q̃d eſt charitatẽ habere. B

Ad II dicendũ, q̃ charitas eſt ipſa communicatio ſpiritualis uitæ, per quã ad beatitudinẽ puenitur: & ideo amatur ſicut bonum deſideratum omnibus, quos ex charitate diligimus. C

Ad III dicẽdũ, q̃ rõ illa p̄cedit, ẽm q̃ p amicitiã amãtur illi, ad quos amicitiam habemus.

Articvlvs III.

Vtrũ etiam creaturæ irrationales ſint ex charitate diligendæ.

D. Bon. 3 ſ. diſt. 28. q. 1. artic. 1. Thom. ab arg. d. 28. q. 1. ar. 3. Duran. d. 28. q. 1. Ban. eodem artic.

Porrecta per totum.

138 3. diſt. 28. ar. 2. & 5. Et virt. q. 2. art. 7.

Ad tertium ſic p̄cedit. Vr̃ q̃ ẽt creaturæ irrationales ſint ex charitate diligẽdæ. Per charitatẽ. n. maximẽ cõformamur Deo: ſed De⁹ diligit [h] creaturas irrationales ex charitate. diligit. n. omnia, quæ ſunt, ut habetur Sapien. 11. Et oẽ quod diligit, ſcipſo diligit, qui eſt charitas. ergo & nos debem⁹ creaturas irrationales ex charitate diligere. D

¶ 2 Præt. Charitas principaliter fertur in Deũ, ad alia aũt ſe extẽdit, ẽm [h] q̃ ad Deũ p̄tinẽt: ſed ſicut creatura rõnalis pertinet ad Deũ, inquantum hẽt ſimilitudinẽ imaginis, ita ẽt creatura irrationalis, inquãtum habet ſimilitudinem ueſtigij. ergo charitas etiam ſe extendit ad creaturas irrationales.

¶ 3 Præt. Sicut charitatis obiectũ ẽ Deus, [h] ita & fidei: ſed fides ſe extẽdit ad creaturas irrõnales, inquãtum credimus cęlum, & terram eſſe creata a Deo, & piſces, & aues eſſe productos ex aquis, & greſſibilia animalia & plantas ex terra. ergo charitas etiam ſe extendit ad creaturas irrationales. E

Sed contra eſt, q̃ dilectio charitatis ſolũm ſe extendit ad Deũ, & ad proximũ: ſed noĩe proximi non poteſt intelligi creatura irrationalis, quia nõ cõicat cum homine in uita rationali. ergo charitas non ſe extendit ad creaturas irrationales.

*q. 23. ar. 1. & artic. prę.

Concluſ. m

Resp. Dicẽdũ, q̃ charitas ẽm * p̄dicta, ẽ amicitia q̃da. Per amicitiã aũt amat̃ aliq̃d duplr̃. Vno q̃dẽ mõ amic⁹, ad quẽ amicitia hr̃, & alio mõ bona, q̃ amico optant̃. [m] Primo ergo mõ, nulla creatura irrõnalis p̄t ex charitate amari. * Et hoc triplici rõe, quarũ duæ p̄tinẽt cõiter ad amicitiã, q̃ ad creaturas irrõnales hr̃i nõ p̄t. Primò q̃dẽ, q̃a amicitia ad eũ hr̃, cui uolum⁹ bonũ: ſed nõ p̄priẽ poſſum⁹ bonũ uelle creaturæ irrõnali, q̃a nõ ẽ ei⁹ p̄priẽ hr̃e bonũ, ſed ſolũ creaturæ rõnalis, q̃ ẽ dña utẽdi bono, q̃d hẽt p liberũ arbitriũ. Et iõ * Philoſoph. dicit i 2. Phyſ. q̃ hmõi reb. ñ dicim⁹ aliq̃d bñ, vel malẽ cõtingere, niſi ẽm ſiĩtudinẽ. Sc̃do, q̃a oĩs amicitia fundat̃ ſup aliqua cõicatione uitæ: nihil. n. ita p̄priũ ẽ amicitiæ, ſicut bona uita, ut patet Philoſoph. * 8. Eth. Creaturæ ãt irrõnales ñ p̄nt cõicationẽ hr̃e in uita humana, q̃ eſt ẽm rõnẽ. Vñ nulla amicitia põt hr̃i ad creaturas irrõnales, niſi fortẽ ẽm metaphorã. Tertia rõ eſt p̄pria charitati: quia charitas fundat̃ ſup cõicatione beatitudinis æternæ, cui⁹ creatura irrõnalis capax ñ ẽ. Vñ amicitia charitatis ñ p̄t hr̃i ad creatura irrõnalẽ. P̄nt tñ ex charitate diligi creaturæ irrõnales, ſicut bona q̃ aliis uolum⁹, iquãtũ. ſ. ex charitate uolum⁹ eas cõſeruari ad honorẽ Dei, & vtilitatẽ hoĩm: & ſic ẽt ex charitate De⁹ eas diligit. Vñ p3 rñſio ad primũ. A B

* Libr. 2. Phyſ. tex. 59. co. 2.

* Li. 8. c. 5. & 4. co. 5.

Ad II dicẽdũ, q̃ ſimilitudo ueſtigij nõ dat capacitatem uitæ æternæ, ſed ſimilitudo imaginis: vnde non eſt ſimilis ratio.

Ad III dicendũ, q̃ fides ſe poteſt extendere ad omnia quocumque modo uera: ſed amicitia charitatis ſe extendit ad illa ſola, quæ nata ſunt habere bonum uitæ æternæ: unde non eſt ſimile.

Articvlvs IIII.

Vtrum homo debeat ſeipſum ex charitate diligere.

Ad qvartvm ſic procedit. Vr̃ q̃ homo non diligat ſe ipſum ex charitate. Dicit. n. * Greg. in quadam Homi. quòd [n] charitas minus, q̃ inter duos haberi non poteſt. ergo ad ſeipſum nullus habet charitatem. D

¶ 2 Prę. [h] Amicitia d̃ ſui rõne ĩportat reamationẽ & ęqualitatẽ, ut patet i 8. † Ethi. q̃ q̃dẽ nõ p̄nt eſſe homini ad ſeipſum: ſed charitas amicitia q̃dã ẽ, ut † dictũ eſt. ergo ad ſeipſum aliquis charitatem habere non poteſt.

¶ 3 Præt. Illud q̃d ad charitatem p̄tinet, non poteſt eſſe uituperabile, q̃a charitas nõ agit p̄peram, ut dicitur 1. ad Corinth. 13. ſed [h] amare ſeipſum uituperabile eſt. dicit. n. 2. ad Timoth. 3. In nouiſſimis diebus inſtabunt tempora periculoſa, & erunt homines amantes ſeipſos. ergo homo non poteſt ſeipſum diligere ex charitate. E

Sed contra eſt, q̃d dr̃ Leuit. 19. Diliges amicũ tuũ ſicut teipſum: ſed amicũ ex charitate diligimus. ergo & noſipſos ex charitate dẽm⁹ diligere.

Resp. Dicẽdũ, q̃ cum charitas ſit quędã amicitia, ſicut * dictũ eſt, duplr̃ poſſumus de charitate loqui. Vno mõ ſub cõi rõne amicitiæ, & ſecundũ hoc dicendum eſt, q̃ [m] amicitia propriẽ nõ hr̃ ad *q. 23. ar. 1.

Conclu. m

SVP. QV. XXV. ART. IIII.

Palud. 3. d. 28. q. 2.

Porrecta per totum.

139 1. di. 32. q. 1. ar. 2. ad 3. Et 3. di. 26. art. Et virt. q. 2. a corp. & ad 10.

In art. 4. eiuſdẽ q̃õnis aduerte, ne fallaris i ſecũdo diſtinctionis mẽbro, putãs q̃ ex p̄pria charitatis rõne nõ diligat ſeipſum, ñ ut uolẽs ſibi ipſi charitatẽ, ſed ut quãdã rẽ Dei. Hoc. n. falſum eẽ ẽt patet ex lr̃a ibidẽ dicẽte, p̄ut eſt amicitia ad Deũ principaliter, & ex cõſequẽti ad ea quæ ſũt Dei. Dicẽdo amicitiã ad ea, q̃ ſũt Dei, iſinuat ad ea q̃ ſunt Dei ut amicitia, iterũ q̃ eſt ipſe hõ charitatẽ habens. diligit ergo ſe quis ex propria charitatis ratione, vt amicum Dei.

*Hom. 17 in Euãge. in prin. illius.

† lib. 8. Ethi. c. 3. & 8. ſimul ſumptis. tom. 5.

† q. 23. artic. 1.

ſeipſum, ſed aliqd maius amicitia: * quia amicitia vnioné quadã importat. Dicit.n.* Dion. ꝙ amor ẽ virtus unitiua. Vnicuiq; aũt ad ſeipſum eſt unitas, q̃ eſt potior unione ad aliũ. Vñ ſicut unitas ẽ principiũ unionis, ita amor, quo qs diligit ſeipſum, eſt forma, & radix amicitiæ. In hoc.n. amicitiã habemus ad alios, ꝙ ad eos nos hẽmus, ſicut ad noſipſos. Dr̃.n. in 9.† Eth. ꝙ amicabilia q̃ ſunt ad alterũ, ueniunt ex his q̃ ſunt ad ſeipſum. Sicut ẽt de principijs non hr̃ ſcientia, ſed aliqd maius, ſ. intellectus. Alio mõ poſſumus loq de charitate ſm propriam rõnem ipſius, prout.ſ. eſt amicitia hominis ad Deum principaľr, & ex conſequenti ad ea quæ ſunt Dei, inter quæ ẽt eſt ipſe homo, q charitatẽ hẽt. Et ſic ĩter cætera, q̃ ex charitate diligit quaſi ad Deũ ptinẽtia, ẽt ſeipſum ex charitate diligit.

* Ca. 4. de diui. no. i parte 2. & part. 1. nõ multũ remote a fine.

† Lib. 9. Ethi. c. 8. prin. to. 5.

Ad primvm ergo dicendũ, ꝙ Greg. loquitur de charitate ſecundùm communem amicitiæ rõnẽ. Et ſecundùm hoc etiam procedit ſecunda ratio.

Ad II dicendũ, ꝙ amãtes ſeipſos uituperanť, inquantum amant ſe ſm naturam ſenſibilem, cui obtẽperant: quod non eſt uerè amare ſeipſum ſecundũ naturã rõnalem, ut ſibi uelint ea bona, quę pertinent ad perfectionem rõnis. Et hoc mõ præcipuè ad charitatem pertinet diligere ſeipſum.

SVP. QV. XXV. ART. V.
D. Bon. 3. d. 28. q. 4. a. 1
Dur. d. 28. q. 1. Nic. de Nyſſa. trac. 5. p. 3. p. 3. de car. q. 2.
Ban. eodem art.

Porrecta per totum.
140
3. diſt. 28. artic. 7. Et virt. q6. 2. art. 7. cor. ad 14. & 15.

IN art. 5. in rñſione ad tertiũ, dubium adhuc poſt rñſioné reſtat de charitate, qua diligimus ẽt corpus pximi, qđ ñ põt nos redamare, quo ex charitate diligi. ¶ Ad hoc dĩ, ꝙ corpꝰ pximi diligi ex charitate, nõ ut amicꝰ diligiť, ppriè loquẽdo, ſed ut pars amici: & ppea ſufficit redamatio amici, cuiꝰ ẽ pars. reſpũ aũt pprij corporis, neutriꝰ redamatio requiritur. Et hoc ſingulare voluit author per illam reſponſionem docere.

Articvlvs V.

Vtrum homo debeat corpus ſuum ex charitate diligere.

AD QVINTVM ſic pcedit. Vr̃ ꝙ hõ nõ debeat corpꝰ ſuũ ex charitate diligere. Nõ.n. diligimꝰ illũ, cui cõuiuere nõ volumꝰ: ſed hoies charitatẽ habẽtes, refugiũt corporis cõuictũ, ſm illud Ro. 7. Quis me liberabit đ corpore mortis huius? & Phil. 1. Deſideriũ hñs diſſolui, & eſſe cũ Chro. ergo corpus nr̃m nõ eſt ex charitate diligendũ.

¶ 2 Præt. Amicitia charitatis fundatur ſup cõicatione diuinæ fruitionis: ſed hmõi fruitionis corpꝰ particeps eẽ nõ pt̃. ergo corpꝰ ñ ẽ ex charitate diligẽdũ.

¶ 3 Præt. Charitas, cũ ſit amicitia q̃dam, ad eos hr̃, qui reamare pñt: ſed corpꝰ nr̃m ñ pt̃ nos ex charitate diligeř. ergo ñ ẽ ex charitate diligẽdũ.

Sed contra eſt, * quòd Auguſt. in 1. de doct. Chriſtia. ponit quatuor ex charitate diligenda, inter quæ unum eſt corpus proprium.

* Li. 1. c. 25 & 26. t. 3.

Resp. Dicẽdũ, ꝙ corpꝰ nr̃m ſm duo põt cõſiderari. Vno mõ, ſm eius naturã; alio mõ, ſm corruptionẽ culpæ, & pœnæ. Natura aũt corporis noſtri nõ eſt a malo principio creata, ut Manichæi fabulanť, ſed eſt a Deo. Vñ poſſumꝰ eo uti ad ſeruitiũ Dei, ſm illud Ro. 6. Exhibete mẽbra ueſtra arma iuſtitiæ Deo. Et iõ m ex dilectiõe charitatis, qua diligimꝰ Deũ, dẽmus ẽt corpus nr̃m diligere: ſed p infectionẽ culpæ, & corruptionẽ pœnæ i corpore noſtro diligere non debemus, ſed potius ad eius remotionem anhelare deſiderio charitatis.

Concl. m
Concla. p

Ad primvm ergo dicẽdũ, ꝙ Apl̃s ñ refugiebat corporis cõionẽ quãtũ ad corporis naturã, imo ſm hoc nolebat ab eo ſpoliari, ſm illud 2. ad Cor. 5. Nolumꝰ expoliari, ſed ſupueſtiri: ſed uolebat carere iſectiõe cõcupiſcẽtiæ, q̃ remanet i corpoř, & corruptiõe ipſiꝰ, q̃ aggrauat aĩam, ne poſſit Deũ videre. Vñ ſignãter dixit, De corpoř mortis huiꝰ.

Ad II dicẽdũ, ꝙ corpꝰ nr̃m q̃uis Deo frui ñ poſſit cognoſcẽdo, & amãdo ipſum, tñ p opera, q̃ p corpꝰ agimus, ad pfectã Dei fruitionẽ poſſumus venire. Vñ ex fruitione aĩæ redũdat q̃dã beatitudo ad corpꝰ. ſ. ſanitatis, & icorruptiõis vigor, ut * Aug đt i epl̃a ad Dioſ. Et iõ qa corpꝰ aliquo mõ ẽ pticeps beatitudinis pt̃ dilectiõe charitatis amari.

* Epi. 56. ante ſine to. 2.

Ad III dicendũ, ꝙ reamatio habet locũ in amicitia q̃ eſt ad alterũ, nõ aũt in amicitia, quæ eſt ad ſeipſum uel ſm animam, uel ſecundùm corpus.

Articvlvs VI.

Vtrum peccatores ſint ex charitate diligendi.

AD SEXTVM ſic proceditť. Vr̃ ꝙ peccatores non ſint ex charitate diligẽdi. Dr̃.n. ĩ pſ. 118 Iniquos odio habui: ſed Dauid charitatẽ perfecta habebat. ergo ex charitate magis ſũt odiẽdi peccatores, q̃ diligendi.

¶ 2 Prǣt. Probatio dilectiõis, exhibitio ẽ operis, ut * Greg. dicit i Hom. Pent. ſed peccatorib iuſti nõ exhibẽt opa dilectionis, ſed magis opera, q̃ vñr eẽ odij, ſecundùm illud Pſal. 100. In matutino interficiebã oẽs peccatores terræ. Et Dñs præcepit Exod. 22. Maleficos non patieris uiuere. ergo peccatores non ſunt ex charitate diligendi.

* Homil. 30. Euãg. non lõge a princip.

¶ 3 Præt. Ad amicitiã ptinet, ut amicis optemꝰ, & velimꝰ bona: ſed ſancti ex charitate optãt peccatorib. mala, ſm illud pſal. Conuertanť peccatores in iſernũ. ergo pctõres nõ ſunt ex charitate diligẽdi.

¶ 4 Præt. Propriũ eſt amicorũ de eiſdem gaudere, & idem uelle: ſed charitas nõ facit uelle, qđ peccatores uolunt, neque facit gaudere de hoc, de quo peccatores gaudent, ſed magis facit contrarium. ergo peccatores non ſunt ex charitate diligendi.

¶ 5 Præt. Proprium eſt amicorũ ſimul conuiuere, ut dr̃ in 8.* Eth. ſed cũ peccatorib. nõ eſt cõuiuendũ, ſm illud 2. ad Cor. 6. Exite de medio eorũ. ergo peccatores non ſunt ex charitate diligendi.

* Lib. 8. Ethi c. 5. aſi med. to. 5

Sed contra eſt, qđ * Aug. dicit in 1. de doct. Chriſt. ꝙ cum dicitur. Diliges proximum tuũ, manifeſtum eſt omnem hominem proximum eſſe deputandum: ſed peccatores non deſinunt eſſe homines, quia peccatum non tollit naturã. ergo peccatores ſunt ex charitate diligendi.

* Li. 1. c. 30 parũ ante med. to. 3.

Resp. Dicẽdũ, ꝙ in peccatoribus duo poſſunt conſiderari. ſ. natura, & culpa. Secundũ naturam quidem, quã a Deo habẽt, capaces ſunt beatitudinis, ſuper cuius cõicatione charitas fundatur, ut ſupra * dictum eſt: & ideò ſm m naturam ſuam ſunt

* q. 23. ar. 1. & 5. Et I iſta q ar. 3
Concl. m

SVPER Q. XXV. ART. VI.
Palud. 3. d. 30. q. 3.
Ban. eodem a. 1.
D. Bo. 3. d. 28. q. 3. a. 1
Th. ab ar. d. 28. q. 1. a. 4

Porrecta per totum.
141
3. diſt. 28. artic. 4. Et vir. q6. 2. ar. 8. ad 8. & 9.

IN art. 6. in rñſione ad quãtũ, nota q̃ temerariè cũ peccatoribus habitas, aut cõuerſaris, p̃ umis te eſſe ſepfectũ: ꝙ ſi hoc nõ ſenus dicere pio, ſuce petẽrũ cõtortia i cõ cõuerſatione comedẽdo, colloquẽdo, & negotiãdo &c. ĩñ pfectorũ ẽ, aut pfecti pſonã inductis, tute conuerſari cum peccatoribus.

ex

ex charitate diligendi[a], ſed culpa eorũ Deo contrariatur, & eſt beatitudinis impedimentũ. Vnde ſm culpam, quæ Deo aduerſatur, ſunt odiendi quicumq; peccatores, ẽt pater, & mater, & propinqui[a], vt habetur Luc. 14. Debemus enim in peccatoribus odire, quod peccatores ſunt, & diligere, quòd homines ſunt beatitudinis capaces. Et hoc eſt eos verè ex charitate diligere propter Deum.

Conclu. p

Ad primvm ergo dicẽdũ, ꝙ iniquos propheta odio habuit, inquantum iniqui ſunt, habens odio iniquitatem ipſorum, quod eſt ipſorum malum: & hoc eſt ꝑfectũ odium, de quo ipſe dicit. Perfecto odio oderam illos. Eiuſdem autem rationis eſt odire malum alicuius, & diligere bonum eius. Vnde ẽt illud odium perfectum ad charitatem pertinet.

Ad II dicẽdũ, ꝙ amicis peccãtibus, ſicut Philo. dicit in 9.* Eth. non ſunt ſubtrahẽda amicitiæ beneficia, quouſq; habeat̃ ſpes ſanationis eorũ, ſed magis eſt eis auxiliũ dãdũ ad recuperationẽ virtutis, q̃ ad recuperationẽ pecuniæ, ſi eã amiſiſſent, quãto virtus eſt magis amicitiæ affinis, q̃ pecunia: ſed qñ in maximã malitiã incidunt, & inſanabiles fiũt, tũc nõ eſt eis amicitiæ familiaritas exhibẽda. Et iõ hmõi peccãtes, de qbus magis ꝑſumit̃ nocumẽtũ aliorũ, q̃ eorũ emendatio, ſm legem diuinã, & humanam præcipiuntur occidi. Et tñ hoc facit iudex nõ ex odio eorum, ſed ex amore charitatis, quo bonum publicum præfertur vitæ ſingularis perſonę. Et tñ mors per iudicem inflicta peccatori prodeſt ſiue conuertatur ad culpæ expiationẽ, ſiue etiam conuertatur ad culpæ terminationem: qa per hoc tollitur ei poteſtas amplius peccandi.

lib. 9. c. 3. circ. med. tom. 5.

Ad III dicendum, ꝙ hmõi increpationes, quæ in ſacra ſcriptura inueniuntur, tripliciter poſſunt intelligi. Vno mõ, ꝑ modũ pronũciationis, non ꝑ modũ optationis, vt ſit ſenſus Pſal. 9. Cõuertãtur peccatores in infernũ, ideſt, cõuertent̃. Alio mõ, ꝑ modũ optationis, vt tñ deſideriũ optãtis nõ referat̃ ad pęnam hominũ, ſed ad iuſtitiã punientis, ſm illud Pſal. 57. Lætabit̃ iuſtus, cum viderit vindictã: qa nec ipſe Deus puniẽs lætat̃ in ꝑditione impiorũ, vt dr̃ Sap. 1. ſed in ſua iuſtitia: qa iuſtus dominus, & iuſtitias dilexit. Tertio, vt deſideriũ referatur ad remotionem culpæ, non ad ipſam pœnam, vt ſ. peccata deſtruantur, & homines remaneant.

Ad IIII dicendũ, ꝙ ex charitate diligimus peccatores, non quidem vt uelimus q̃ ipſi uolunt, uel gaudeamus de his, de qbus ipſi gaudent: ſed vt faciamus eos velle qđ volumus, & gaudere de his, de quibus gaudemus. Vnde dicitur Hiero. 15. Ipſi conuertentur ad te, & tu non conuerteris ad eos.

Ad v dicẽdũ, ꝙ cõuiuere peccatorib[9], infirmis qdẽ eſt vitãdũ ꝑꝑ periculũ, qđ eis imminet, ne ab eis ſubuertant̃. Perfectis aũt, de quorũ corruptione nõ timet̃, laudabile eſt, ꝙ cũ peccatoribus cõuerſent̃, ut eos cõuertãt. Sic.n. Dominus cũ peccatoribus manducabat, & bibebat, vt dr̃ Mat. 9. conuictus tñ peccatorum, quãtũ ad conſortium peccati, vitandus eſt omnibus. Et ſic dicitur 2. ad Corint. 6. Exite de medio eorum, & immundum ne tetigeritis ſcilicet ſecundum peccati conſenſum.

Articvlvs VII.

Vtrum peccatores diligant ſeipſos.

Ad septimvm ſic ꝓceditur. Vr̃ ꝙ peccatores ſeipſos diligant. Illud.n. qđ[b] eſt principiũ peccati, maximè in peccatorib[9] inuenit̃: ſed amor ſui eſt principium peccati. Dicit enim *Aug. 14. de ciuitat. Dei, ꝙ facit ciuitatẽ Babylonis. ergo peccatores maximè amant ſeipſos.

lib. 14. ca. vlt. in princ. tomo. 5.

¶ 2 Præt. Pc̃m nõ[b] tollit naturã: ſed hoc vnicuique conuenit ex ſua natura, ꝙ diligat ſeipſũ. vñ ẽt creaturæ irrõnales naturaliter appetũt ꝓpriũ bonum, puta, conſeruationem ſui eſſe, & alia huiuſmodi. ergo peccatores diligunt ſeipſos.

¶ 3 Præt. Omnibus eſt diligibile[b] bonum, vt* Dion. dicit in 4. c. de di. no. ſed multi peccatores reputãt ſe bonos. ergo multi peccatores ſeipſos diligunt.

C. 4. parte 1. ante mediũ.

Sed contra eſt, quod dicitur in Pſal. 10. Qui diligit iniquitatem, odit animam ſuam.

Resp. Dicẽdũ, ꝙ amare ſeipſum vno mõ commune eſt oibus: alio mõ propriũ eſt bonorũ: tertio mõ ꝓpriũ eſt malorũ. Quòd.n. aliquis amet id qđ ſeipſum eſſe æſtimat, hoc commune eſt oibus. Hõ aũt dr̃ eſſe aliqd dupr̃. Vno mõ, ſm ſuã ſubſtantiã & naturã: & ſm hoc oẽs æſtimãt bonũ commune ſe eſſe id, qđ ſunt, ſ. ex aĩa & corpore compoſitos, & ſic[m] ẽt oẽs homines boni & mali diligunt ſeipſos inquãtũ diligũt ſuiipſorũ cõſeruationẽ. Alio mõ, dr̃ hõ eſſe aliqd ſm principalitatẽ, ſicut princeps ciuitatis dr̃ eſſe ciuitas. Vñ qđ principes faciũt, dr̃ ciuitas facere. Sic aũt nõ oẽs æſtimant ſe eſſe id, qđ ſunt. Principale.n. in homine eſt mens rõnalis: ſecundariũ aũt eſt natura ſenſitiua, & corporalis, quorũ primũ Apoſtolus nominat interiorẽ hominẽ, ſm exteriorẽ, vt patet 2. ad Cor. 5. Boni aũt æſtimãt principale in ſeipſis rõnalem naturã, ſiue interiorẽ hominẽ: vñ ſm hoc æſtimant ſe eſſe qđ ſunt[p]. Mali aũt æſtimãt principale in ſeipſis naturã ſenſitiuã, & corporalẽ, ſ. exteriorẽ hominẽ: vñ nõ rectè cognoſcentes ſeipſos, nõ uerè diligũt ſeipſos, ſed diligũt id, qđ ſeipſos eſſe reputãt. Boni aũt verè cognoſcẽtes ſeipſos, uerè ſeipſos diligũt[q]. Et hoc ꝓbat Phil. in 9.* Eth. ꝑ quinq;, q̃ ſunt amicitiæ ꝓpria. Vnuſquiſq;.n. amicus primo qdẽ vult ſuũ amicũ eſſe, & viuere: ſecũdo vult ei bona: tertio operat̃ bona ad ipſum: quarto cõuiuit ei delectabiliter: quinto concordat cum ipſo, quaſi cũ eodẽ delectatus, & cõtriſtatus. Et ſm hoc boni diligũt ſeipſos, quãtũ ad interiorẽ hominẽ, qa ẽt uolũt ipſum ſeruari ĩ ſua integritate, & optãt ei bona eius, q̃ ſunt bona ſp̃ualia, & ẽt ad aſſequẽda opera intẽdũt, & delectabiliter ad cor ꝓprium redeũt: qa ibi inueniũt bonas cogitationes in ꝑſenti, & memoriã ꝑteritorum bonorũ, & ſpẽ futurorum bonorũ, ex qbus delectatio cauſatur. Siſr ẽt non patiuntur in ſeipſis uoluntatis diſſenſionem

Conclu. m

Conclu. n

li. 9. c. 4.

Svper Qv. XXV. Art. VII.

Bav. eodem art.

In No 7. fige in corde tuo concluſiones huius articuli, & qualiter mali, vt ſic, nõ amant ſeipſos, & quinq; ſigna veri amoris ꝓprij, q ſoli bonis conuenit, ſ. velle interiorẽ hominem, hoc eſt, partẽ rõnalẽ viuere: velle illi bona virtutum: operari ad hæc: conuerſari ſecũ intus delectabiliter, cõcordare cum illo, ſeu illa. Et per ſigna examina teipſũ, an uere ſis bon[9], an vere ames teipſum, an ſis tu tibi inimicus: & hęc frequẽter, immo quotidie meditare.

Porrecta per totum.

142

3. d. 29. a. 5. Et virt. q. 2. a. 12. ad 6. Et Pſal. 10.

ſionẽ, q̃a tota aĩa corũ tẽdit in vnũ. Ecõtrariò aũt mali nõ volunt cõſeruari in integritate interioris hoĩs, neq; appetũt eius ſpũalia bona, neq; ad hoc operanť, neq; delectabile eſt eis ſecũ cõuiuere redeũdo ad cor, q̃a iueniũt ibi mala, & p̃ſentia, & p̃terita, & futura, q̃ abhorrẽt, neq; ẽt ſibipſis cõcordãt p̃p cõſciẽtiã remordentẽ, ſm̃ illud Pſalmi. Arguã te, & ſtatuã cõtra faciẽ tua. Et p̃ eadẽ p̃bari põt, q̃ᵗ mali amant ſeipſos ſm̃ corruptionẽ exterioris hominis: ſic autem boni nõ amant ſeipſosˣ.

Conclu. ſ

Ad primvm ergo dicẽdũ, q̃ amor ſui, q̃ eſt principiũ peccati, eſt ille, q̃ eſt p̃priꝰ malorũ p̃ueniẽs vſq; ad cõtẽptũ Dei, vt ibidẽ dr̃. q̃a mali ẽt ſic cupiunt exteriora bona, q̃ ſpiritualia contemnunt.

G

Ad II dicẽdũ, q̃ naturalis amor etſi nõ totaliter tollať à malis, tñ in eis p̃uertiť p̃ modũ iã* dictum.

*In corp. art.

Ad III dicendum, q̃ mali inquantum æſtimant ſe bonos, ſic aliquid participãt de amore ſui. Nec tamen eſt iſta vera ſui dilectio, ſed apparens, quæ etiam non eſt poſſibilis in his, qui valdè ſunt mali.

Articvlvs VIII.

Vtrum ſit de neceſſitate Charitatis, vt inimici diligantur.

Porrecta per totum.
143
3. d. 30. a. 1. Et virt. q. 2. art. 8. Et opu. 4. c. 8. & op. 180. 15. Et Rom. 12. lect. 3.

Ad octavvm ſic p̃ceditur. Vr̃ q̃ nõ ſit de neceſſitate charitatis, ut inimici diligãtur. Dicit. n.* Aug. in Enchiridio, q̃ hoc tã magnũ bonũ, ſ. diligereᵇ inimicos, nõ eſt tãtæ multitudinis, quantũ credimus exaudiri, cũ in orõne dr̃. Dimitte nobis debita noſtra: ſed nulli dimittiť p̃ctm̃ ſine charitate, q̃a vt dr̃ Prou. 10. Vniuerſa delicta opit charitas. ergo ñ ẽ de neceſſitate charitatis diligere inimicos.

H

* Enchiridij ca. 73. tom. 3.

¶2 Præt. Charitas ñ tolliťᵇ naturã: ſed vnaquæq; res ẽt irrationalis naturaliter odit ſuũ contrarium, ſicut ouis lupum, & aqua ignem. ergo charitas nõ facit, quòd inimici diligantur.

I

¶3 Præt. Charitas nõ agit p̃peră: ſed hoc vr̃ eſſe p̃uerſum, q̃ aliq̃s diligat ʰ inimicos, ſicut & aliq̃s odio hẽat amicos. Vnde 2. Re. 19. exprobrãdo dicit Ioab ad Dauid. Diligis odiẽtes te, & odio hẽs diligẽtes te. ergo charitas ñ facit, vt ĩimici diliganť.

K

Sed contra ẽ, q̃d Dñs dicit Mat. 5. Diligite ĩimicos veſtros.

Resp. Dicẽdũ, q̃ dilectio inimicorũ tripľr põt conſiderari. Vno mõ, ut inimici diligantur, inquãtum ſunt inimici: &ᵐ hoc eſt* p̃uerſum, & charitati repugnãsⁿ, q̃a hoc eſt diligere malũ alterius. Alio mõ, põt accipi dilectio inimicorũ, quãtum ad naturã, ſ. in vniuerſali: & ſicᵖ dilectio inimicorum eſt de neceſſitate charitatis, ᑫ vt ſcilicet aliquis diligens Deũ, & proximũ, ab illa generalitate dilectionis proximi inimicos ſuos non excludat. Tertio põt cõſiderari dilectio inimicorum in ſpeciali, vt ſcilicet aliq̃s in ſpeciali moueatur motu dilectionis ad inimicum. Et ʳ iſtud non eſt de neceſſitate charitatis abſolutè ˢ: quia nec ẽt moueri motu dilectionis in ſpeciali ad quoſlibet homines ſingulariter eſt de neceſſitate charitatis, q̃a hoc eſſet impoſſibileˣ. Eſt tamẽ de neceſſitate charitatis ſm̃ præparatiõnẽ animi, vt ſ. homo habeat animum paratum ad hoc, q̃ in ſingulari inimicum diligeret, ſi neceſſitas occurreret ᶻ: ſed q̃ abſque articulo neceſſitatis hõ etiam hoc actu impleat, ut diligat inimicum propter Deum, hoc p̃tinet ad perfectionẽ charitatis &. Cũ. n. ex charitate diligatur p̃ximus propter Deũ, quãto aliq̃s magis diligit Deũ, tanto etiam magis ad proximũ dilectionem oſtendit nulla inimicitia impediente. Sicut ſi aliquis multum diligeret aliquem hominẽ, amore ipſius filios eiꝰ amaret, etiam inimicos ſibi. Et ſecundum hunc modum loquitur * Auguſtinus. Vnde patet reſponſio ad Primum.

Conclu. m D. 99.

Conclu. p

Ad II dicendũ, q̃ vnaquæq; res naturaliter odio hẽt id, q̃d eſt ſibi contrariũ, inquantũ eſt ſibi contrarium: inimici autem ſunt nobis cõtrarij, inquantum ſunt inimici, vñ hoc debemus in eis odio hẽre. Debet. n. nobis diſplicere, quòd nobis inimici ſunt: non autẽ nobis ſunt contrarij, inquantũ homines ſunt, & beatitudinis capaces. & ſecũdũ hoc debemus eos diligere.

Ad III dicendum, quòd diligere inimicos, inquantum ſunt inimici, eſt vituperabile, & hoc non facit charitas, vt* dictum eſt.

* In corp. art.

Articvlvs IX.

Vtrum ſit de neceſſitate ſalutis, quòd aliquis ſigna, & effectus dilectionis inimico exhibeat.

D. Bon. 3. ſ. d. 3. q. 5. ar. 1. Ban. eodem art.

Porrecta per totum.
144
3. d. 31. ar. 2. ad 1. & art. c. 2. Et Rom. 12. lect. 2.

Ad nonvm ſic proceditur. Vr̃ quòd ex neceſſitate charitatis ſit, q̃ aliq̃s hõ ſigna, uel effectus dilectionis inimico exhibeat. Dicitur. n. 1. Ioan. 3. Non diligamus verbo, neq; lingua, ſedᵇ opere & ueritate: ſed opere diligit aliq̃s exhibẽdo ad

cum

SVPER QV. XXV. ART. VIII. ET IX.

D. Bon. 3. ſ d. 30. q. 4. art. 1.
Scot. A. 30. q. 1.
Thom. ab Arg. diſ. 30. q. 1. ar. 3.
Ant. And. d 30. q. 1.
Ric. d. 30. q. 1.
Ban. eodem art.

In Ar. 8. & 9 aduertetria. Primo, q̃ quia regula generalis eſt, q̃ p̃cepta affirmatiua, quãtũ eſt ex iure naturæ, nõ obligant, niſi in articulo neceſſitatis, vt author hic inſinuat, & in quarto ſentẽtiarũ expreſſe tenet: ideo nec interior dilectio inimicorũ in ſpeciali, nec exterior beneficentia eſt in p̃cepto, niſi ĩ articulo neceſſitatis. Sufficit. n. q̃ homo ſit paratus ad faciẽdum quod tenetur ſecũdum Deum, q̃ñ, vbi & q̃ tenebitur: q̃ p̃paratio animi eſt p̃cedẽdo in omni habẽte charitatẽ, nõ minus quàm præparatio aĩi ad martyrium in articulo neceſſitatis.

¶ Secũdo, q̃ quia loqui huic perſonæ, ſalutare illã, emere, vẽdere, conuiuari cum illo, & alia hm̃õi, nõ ſunt actus, qui fiunt ad cõitatem, ſed ad perſonas in ſpeciali: iõ nõ eſt neceſſitatis, ſed p̃fectionis, q̃ aliquis inimico ſuo loquatur, q̃ illum ſalutet, aut aliquid hm̃õi faciat. Et p̃pterea caue tu Cõfeſſor, ne neges abſolutionẽ nolẽti hæc ſigna dilectionis inimico exhibere. Habes. n. in litera regulã diſtinguẽtem inter beneficia, quæ exhibenť proximis ĩ cõi, & iſta ſunt, quæ oĩbus, aut cõitati exhibentur: Et beneficia, q̃ exhibentur particulariter aliquibus perſonis, & iſta ſunt quæ ad particulares, vt ſic, ſunt q̃ diximꝰ. Non. n. hõ tenet cuilibet homini loqui, nec quemlibet hominẽ ſalutare, nec cum quolibet negotiationis commerciũ habere, & alia hm̃õi. Habes & cauſam regulę exterioris, ſequinam interiorem, qua dr̃, q̃ ex præcepto charitas non tenetur deſcendere ad diligendum hunc: ſed ſufficit diligere ipſum ĩ cõi, uel in cõitate, ut in litera dr̃. Tertio, q̃ cum inter aliquos ex neutra parte in ueritate eſt inimicitia: ſed q̃a p̃ceſſit odiũ, uel offenſa, neuter uult ſe flectere, ut loquatur alteri, aut alter tñ recuſat loqui alteri, in neutro caſu hic cõtra charitatis præceptũ. Et rõ eſt: quia hõ non tenetur ad locutionem, & alia particularia beneuolentię ſigna reſpectu omnium hominũ, vt dictũ eſt, niſi in articulo neceſſitatis. Et p̃pterea nõ tenetur loqui, aut uidere iſtũ. Vñ Dauid, quãuis pepercisſet Abſalon filio ſuo, noluit etiã eũ videre: ſed dixit. Reuertatur in domũ ſuam, & faciem meã non uideat. 2. Reg. 14. Hæc autem, q̃uis vera ſint, per ſe loquendo, per accidẽs tamẽ rõne ſcandali, ſi quãdoq; oporteret hoc inimico, prudẽtis arbitrio, qui circa particularia verſatur, relinquetur.

Conclu. 1

Conclu. 2

Conclu. 3

* Loco citato i argu. 1.

eum, quem diligit, ſigna, & effectus dilectionis. ergo ne neceſſitate charitatis eſt, ut aliquis huiuſmodi ſigna, & effectus inimicis exhibeat. A

¶ 2 Præt. Matthe. 5. Dominus ſimul dicit.[h] Diligite inimicos ueſtros, & [h] benefacite his, qui oderunt vos: ſed diligere inimicos eſt de neceſſitate charitatis. ergo & benefacere inimicis.

¶ 3 Præt. Charitate amatũ nõ ſolũ Deus, ſed ẽt ꝓximus: ſed * Greg. dicit ĩ Hom. Pẽte. ꝙ amor Dei nõ põt eſſe otioſus. magna. n. operatũ, ſi eſt: ſi deſinit operari, nõ ẽ amor. ergo charitas, q̃ hẽ ad ꝓximũ, nõ põt eſſe ſine operationis effectu: ſed de neceſſitate charitatis eſt, ut oĩs ꝓximus [h] diligatur, ẽt inimicus. ergo de neceſſitate charitatis eſt, ut ẽt ad inimicos ſigna, & effectus dilectionis oſtẽdamus. B

*Hom. 30 in Euãge. nõ multũ procul a pricip.

Sed contra eſt, ꝙ Matth. 5. ſuper illud, Benefacite his, q̃ oderũt uos, dicit * gl. ꝙ benefacere inimicis, eſt cumulus ꝑfectionis: ſed id, qđ ꝑtinet ad ad perfectionem charitatis, non eſt de neceſſitate ipſius. ergo nõ eſt đ neceſſitate charitatis, ꝙ aliqs ſigna, & effectus dilectionis inimicis exhibeat.

* Aug. Enchirid. c. 74. id hẽt in cõt. t. 3.

Respon. Dicẽdũ, ꝙ effectus, & ſigna charitatis ex ĩteriori dilectione ꝓcedũt, & ei ꝓportionanẽ. Dilectio aũt interior ad inimicũ ĩ cõi qdẽ ẽ đ neceſſitate ꝓcepti abſolutè: ĩ ſpãli aũt eſt nõ abſolutè, ſed ẽm ꝑparationẽ animi, ut ſupra * dictũ ẽ. Sic ergo dicẽdũ eſt de effectu, & ſigno dilectionis exteri⁹ exhibẽdo. Sunt. n. qđã ſigna, vel bñficia dilectionis, q̃ exhibenẽ ꝓximis in cõi, puta, cum aliqs orat ꝓ oib⁹ fidelibus, uel ꝓ toto populo: aut cum aliqđ bñficiũ ĩpẽdit aliqs toti cõitati. Et [m] talia beneficia, uel dilectionis ſigna, inimicis exhibere eſt de neceſſitate ꝓcepti, [n] Si. n. nõ exhiberenẽ inimicis hoc ꝑtineret ad liuorẽ vindictæ, contra id, qđ dr̃ Leuit. 19. Nõ q̃res ultionẽ. & nõ eris memor iniuriæ ciuiũ tuorũ. Alia verò sũt bñficia, uel dilectionis ſigna, q̃ qs exhibet particular̃ aliq̃bus ꝑſonis. Et [p] alia bñficia, uel dilectionis ſigna inimicis exhibere nõ eſt de neceſſitate ſalutis, niſi ẽm ꝑparationẽ animi, ut ſ. ſubueniaẽ eis ĩ articulo neceſſitatis, [q] ẽm illud Prou. 25. Si eſurierit inimicus tu⁹, ciba illũ: ſi ſitit, da illi potũ. Sed ꝙ [r] præter articulũ neceſſitatis hmõi bñficia aliqs inimicis exhibeat, ꝑtinet ad ꝑfectionẽ charitatis, [s] ꝑ quã aliqs ñ ſolũ cauet vici a malo, qđ neceſſitatis eſt, ſed ẽt vult ĩ bono vicere malũ, qđ ẽ ẽt ꝑfectionis: dũ. ſ. nõ ſolũ cauet ꝑp iniuriã ſibi illatã detrahi ad odiũ, ſed ẽt ꝑp ſua beneficia intẽdit inimicum pertrahere ad ſuum amorem. Et per hoc patet rñſio ad obiecta. C D E

* Ar. ꝑce.
Concl. m
Concl. p
Concl. s

Articvlvs x.

Vtrum debeamus angelos ex charitate diligere.

Aegi. 1. 5. d. 17. q. 1. 2. prin.

Porrecta per totum. 147

3. diſt. 28. artic. 3. Et vir. q. 1. art. 7. cor. & ad 7. & 8.

*Li. 1. c. 24 in princi. tom. 3.

Ad decimvm ſic proceditur. Vr̃ ꝙ angelos ex charitate non debeamus diligere, ut n. * Aug. dicit in lib. de doct. Chriſtia. Gemina eſt dilectio charitatis, ſ. Dei, & proximi: ſed dilectio angelorũ non continetur ſub dilectione Dei, cum ſint ſubſtantiæ creatæ: nec ẽt vr̃ contineri ſub dilectione proximi, cum non communicent nobiſcũ [h] in ſpecie. ergo angeli non ſunt ex charitate diligendi.

¶ 2 Præt. Magis [h] cõueniũt nobiſcũ bruta aĩalia, q̃ angeli. Nã nos, & bruta aĩalia ſumus in eodẽ gñe ꝓpinquo. Sed ad bruta aĩalia non habemus charitatẽ, ut ſupra * dictũ eſt. ergo ẽt neq; ad angelos.

*Ar. 5. huius quæſt.

¶ 3 Præt. Nihil eſt ita ꝓprium amicorum, ſicut [h] cõuiuere, ut dr̃ in 8. * Eth. ſed angeli non cõuiuunt nobiſcum, nec ẽt eos uidere poſſumus. ergo ad eos charitatis amicitiam habere non valemus.

*Li. 8. c. 5. ante medium to. 5.

Sed contra eſt, qđ † Aug. dicit ĩ 1. de doc. Chriſtia. Iam uerò ſi uel cui præbendũ à nobis eſt, uel a quo nobis ꝓbendũ eſt officiũ miſericordiæ, rectè proximus dr̃, manifeſtũ eſt præcepto, quo iubemur diligere ꝓximũ, ẽt ſanctos angelos cõtineri, a q̃b. multa nobis miſericordiæ ĩpẽduntur officia.

†Li. 1. c. 30 poſt medium to. 3.

Respon. Dicẽdũ, ꝙ amicitia charitatis, ſicut ſ. * dictũ ẽ, fundaẽ ſuꝑ cõicatione beatitudinis æternæ, ĩ cuius participatione cõicãt cũ angelis hoĩes. Dr̃. n. Matthe. 22. ꝙ in reſurrectione erunt hoĩes, ſicut angeli in cœlo. Et ideo manifeſtũ eſt, quòd [m] amicitia charitatis etiã ad angelos ſe extẽdit.[n]

*q. 23. artic. 1.
Conclu. m

Ad primvm ergo dicẽdũ, ꝙ proximus non ſolum dr̃ cõicatione ſpeciei, ſed ẽt cõicatione bñficiorum pertinentium ad uitam æternam, ſuꝑ qua communicatione amicitia charitatis fundatur.

Ad ii dicẽdũ, ꝙ bruta aĩalia cõueniũt nobiſcũ ĩ gñe ꝓpinquo rõne naturæ ſenſitiuæ, ẽm quã nõ ſum⁹ participes æternæ beatitudinis, ſed ẽm mẽtẽ rõnalem, in qua communicamus cum angelis.

Ad iii dicẽdũ, ꝙ angeli non conuiuunt nobis exteriori conuerſatione, quæ nobis eſt ẽm ſenſitiuam naturam: conuiuimus tñ angelis ſecundũ mentem imperfectè quidem in hac uita, perfectè autem in patria, ſicut & ſupra * dictum eſt.

*q. 23. ar. 1. ad 1.

Articvlvs xi.

Vtrum debeamus Dæmones ex charitate diligere.

D. Bon 3. 5. d. 28. q. 2. ar. 1. Thom. ab Arg. d. 28. ar. 4. Ban. eodem artic.

Porrecta per totum. 124

3. diſt. 28. artic. 5. Et di. 31. q. 2 art. 3. q. 2. Et Ro. 14. lect. 2. fin.

Ad vndecimvm ſic proceditur. Vr̃ ꝙ Dæmones ex charitate debeam⁹ diligere. Angeli. n. ſunt nobis ꝓximi, ĩquãtũ cõicamus cum eis in rationali mẽte: ſed ẽt Dæmones ſic nobiſcum cõicant, q̃ data naturalia ĩ eis manent integra, ſ. eſſe, viuere, & ĩtelligere, ut dicit * Dion. in 4. cap. de diui. no. ergo dẽm⁹ Dæmones ex charitate diligere.

* c. 4. par. 4. parum a medio.

¶ 2 Pręt. Dæmones differũt a beatis angelis differẽtia [h] peccati, ſicut & peccatores hoĩes à iuſtis: ſed iuſti homines ex charitate diligunt peccatores. ergo etiam ex charitate debent diligere Dæmones.

¶ 3 Præt. Illi, à [h] q̃bus bñficia nobis ipenduntẽ, debent a nobis ex charitate diligi, tanq̃ ꝓximi, ſicut patet ex authoritate * Aug. ſupra ĩducta. ſed Dæmones nobis ĩ multis ſunt utiles, dum nos tẽtãdo nobis coronas fabricãt, ſicut * Aug. dicit. 11. de ciui. Dei ergo Dęmones ſunt ex charitate diligẽdi.

*Ar. prec. arg. ſed cõtra. Aug. lib. 11. ca. 17. t. 5.

Sed contra eſt, ꝙ dr̃ Iſ. 28. Delebiẽ fęd⁹ veſtrũ cũ morte, & pactũ ueſtrũ cũ inferno nõ ſtabit: ſed ꝑfectio pacis, & fœderis eſt per charitatem. ergo ad Dæmones, qui ſunt inferni incolæ, & mortis procuratores, charitatem habere non debemus.

Respon. Dicendũ, ꝙ ſicut ſupra * dictũ eſt, ĩ peccatoribus ex charitate debemus diligere naturã, peccatũ odire. In nomine aũt Dæmonis ſignificaẽ

*Ar. 6.

Concl. m — natura peccato dformata:& iō Dęmones ex charitate nō ſūt diligēdi. Et ſi nō fiat uis ī noīe,& qō referat ad illos ſpūs, q Dæmones dńr, utrū ſint ex charitate diligēdi: rńdēdū eſt* ſm pmiſſa, q aliqd ex charitate diligit dupłr. Vno mō ſicut ad quem amicitia hř, & ſic ad illos ſpūs charitatis amicitiā hře non poſſumus. Pertinet.n.ad rōnē amicitiæ, ut amicis noſtris bonū uelimus. Illud aūt bonū uitæ æternæ, qđ reſpicit charitas, ſpiritib. illis à Deo ęternałr dānatis, ex charitate uelle nō poſſumus. Hoc.n.repugnaret charitati Dei, p qua eius iuſtitiā approbamus. Alio mō diligit aliqd, ſicut qđ uolumus pmanere, vt bonū alterius, p quem modū ex charitate diligimus irrōnales creaturas, inquātū uolumus eas pmanere ad glīam Dei, & utilitatē hominū, ut ſupra * dictū eſt. Et per hūc modū & naturam Dæmonū et ex charitate diligere poſſumus: inquantum, ſ. volumus illos ſpiritus in ſuis naturalibus conſeruari ad gloriam Dei.

*arti. 2 & 3. huius quæſtio. Concl. p — *Ar. 3 huius quęſt. Concl. s

Ad primum ergo dicēdum, q mens angelorum non habet impoſſibilitatē ad æternā beatitudinē habendā, ſicut hēt mens Dæmonū: & iō amicitia charitatis, quæ fundatur ſuper communicatione uitæ æternæ magis, q̄ ſuper communicatione naturæ, hř ad angelos, non autem ad Dæmones.

Ad II dicēdum, q hoīes peccatores in hac vita hńt poſſibilitatē pueniēdi ad beatitudinē ęternā, qđ nō hńt illi, q ſunt in inferno dānati, de quibus quātū ad hoc, eſt eadē rō, ſicut & de Dæmonib⁹.

Ad III dicendū, q vtilitas, q̄ nobis ex Dæmonibus prouenit, nō eſt ex eorū intentione, ſed ex ordinatione diuinæ prouidentiæ. Et iō ex hoc nō inducimur ad habendum amicitiam eorum: ſed ad hoc q ſimus Deo amici, qui eorum peruerſam intentionem conuertit in noſtram utilitatem.

Articvlvs XII.

Vtrū conuenienter ennumerentur quatuor ex charitate diligenda, ſcilicet Deus, proximus, corpus noſtrum, & noſipſi.

Ad dvodecimvm ſic proceditur. Vr q incōueniēter enumerent quatuor ex charitate diligēda. ſ. Deus, pxim⁹, corp⁹ noſtrū, & noſipſi. Vt n. * Augu. dicit ſup Ioan. Qui non diligit Deū, nec ſeipsū diligit. In Dei ergo dilectione includit dilectio ſuiipſius. ń ergo ē alia dilectio ſuiipſi⁹, & alia dilectio Dei

*Trac. 87. nō remote a fine tom. 9.

¶ 2 Pręt. Pars nō dēt diuidi cōtra totū: ſed corpus noſtrū eſt qdā pars nři. non ergo dēt diuidi quaſi aliud diligibile corpus noſtrum à nobiſipſis.

¶ 3 Præt. Sicut nos hēm⁹ corp⁹, hēt ēt & pximus. Sicut ergo dilectio, qua qs diligit pximū, diſtinguit à dilectione, qua qs diligit ſeipſum: ita dilectio, qua qs diligit corp⁹ proximi, debet diſtingui à dilectione, qua quis diligit corpus ſuum. non ergo conuenienter diſtinguunt quatuor ex charitate diligenda.

Sed contra eſt, q * Augu. dicit ī 1. đ doc. Chriſtia. Quatuor diligēda, unū qđ ſupra nos ē, ſ. Deus: alterū, qđ nos ſumus: tertiū, quod iuxta nos eſt, ſ. proximus: quartum, quod infra nos eſt, ſ. proprium corpus.

*Li. 1 c. 23 in princi. & cap. 26. tom. 3.

Respon. Dicēdū, q ſicut* dictū eſt, amicitia charitatis ſup cōicatione beatitudinis fundatur, ī qua qdē cōicatione vnū qdē ē, qđ cōſiderat, ut principiū iflués beatitudinē, ſ. Deus. Aliud ē beatitudinēdū ectē participans, ſ. hō, & angel⁹. Tertiū aūt ē id, ad qđ p quādā redūdātia beatitudo driuat. ſ. corp⁹ humanū. Id qdē qđ ē beatitudinē iflués, ē ea rōne diligibilē, qa ē beatitudinis cā. Id aūt qđ ē beatitudinē participās, pt eē duplici rōne diligibile, vel qa ē unū nobiſcū, uel qa eſt nobis cōſociatū ī beatitudinis participatiōe: & ſm hoc ſumunt duo ex charitate diligibilia, put. ſ. hō diligit & ſeipſum & pximum.

q. 23. ar. 1. & 5. & q. hac art. 3. & 6. & .9.

Ad primvm ergo dicēdū, q diuerſa habitudo diligentis ad diuerſa diligibilia, facit diuerſam rationem diligibilitatis, & ſecundùm hoc, qa eſt alia habitudo hominis diligentis ad Deum, & ad ſeipſum: propter hoc ponūtur duo diligibilia, cum dilectio unius ſit cauſa dilectionis alterius. Vnde ea remota, alia remouetur.

Ad II dicēdū, q ſubiectum charitatis eſt mens rationalis, quæ poteſt eſſe beatitudinis capax, ad quam corpus directè non attingit, ſed ſolùm per quandam redundantiam. Et ideò homo ſecūdùm rationalem mentem, quæ eſt principalis in homine, alio modo ſe diligit ſecundùm charitatem, & alio modo corpus proprium.

Ad III dicēdū, q homo diligit proximum & ſecundum animam, & ſecundum corpus ratione cuiuſdam conſociationis in beatitudine. Et iō ex parte proximi eſt una tm̄ ratio dilectionis. Vnde corpus proximi non ponitur ſpeciale diligibile.

QVEASTIO XXVI.

De ordine charitatis, in tredecim articulos diuiſa.

Deinde conſiderādum eſt, de ordine charitatis.

Et circa hoc quæruntur tredecim.

¶ Primò, Vtrum ſit aliquis ordo in charitate.

SVPER Q. XXV. ART. XII.

D. Bon. 3. ſ. d. 28 q. 6. artic. 1.
Bar. eodem art.

Porrecta per totum. 147 — 3. diſt. 28: artic 7. Et virt. qō. 2. art 7.

In reliqs arti. eiuſdē 25 qſt. vſq; ad vltimū, nihil ſcr ben dū occurrit. in ultimo aūt i rńſione ad primū, dubiū occurrit: qm̄ [illegible] dictū eſt, q charitas ē una uirt⁹ ī ſpecie ſub una rōne formali, oia, ad quæ ſe extendit diligens. Nūc uero dr̄, q ē diuerſa rō diligibilitatis ī diuerſis diligibilib. s. Repugnāt igitur adinuicem hæc. ¶ Ad hoc dr̄ q nulla ē repugnātia inter dicta, ſed explanatio unitatis & diuerſitatis in obiecto charitatis. Eſt ſiqdē ī eo vnitas formalis rationis, uo ad rē, q̄ eſt obiectū formale charitatis. Eſt & in eo diuerſarū rōnū habitudo ad illud unū formale obiectum. Nec hoc eſt ſingulare in hac re. ſed cōiter ſue nit ī his, q̄ ſ. ita vnū uel ab uno. Ita q. ex ē pli gřa, quēadmodū ſanitas eſt obiectum formale medicinæ, & un ūs eſt ī ſe rōnis formalis ſanitas, diuerſa tn̄ eſt habitudo ſanorū ad ſanitatē: qa dicta ē cōſeruatiua, medicina eſt factiua, hoc eſt ſuſceptiuus &c. Ita in ppoſito obiectū formale charitatis ē ipſa deitas, ad q̄ aliter ſe hēt De⁹, aliter participās ī ſeipſo, ut ſic, & aliter diligēs participatione ī alio, & aliter diffuſio eius vſq; ad corp⁹. Et ſimile eſt đ cōicatione beatitudinis, q̄ ad deitatis cōicationē ſpectat ſemp a aliter ſe hēt De⁹ &c. Nec facias uim, q in litera dr, q De⁹ ſe hēt ut cā. Eſt.n.ut cā cōicationis eſſentialiter, eminentiſſimē pnaliter beatitudinē, quā cōicat. Eſt ergo i charitatis obiecto vnā ratio diligibilitatis ſecūdū formalē rōnē, qua ex charitate diligit, quicquid diligit. Eſt & diuerſa rō diligibilitatis, ſecūdum diuerſam habitudinē diligibilū ex charitate ad illā unam rationem formalē.

SVPER Q. XXVI. ART. I.

D. Bō. 3. ſ. d. 29. q. 1. a. 2
Scot. 3. ſ. d. 29. q. 1.
Ricar. 3. ſ. d. 29. q. 2.
Duran. 3. ſ. di. 29. q. 2.
Capr. 3 d 27 q. 1. ar. 2.
Palud. 3. d. 29 q p.
Tham. ab Arg. 3. ſ. d. 29 q. 1 ar. 1.
Nic. de Nyſſ. tra. ſ p 3 pe. 3. de cha. q. 4.

In

¶ Secũdò, Vtrũ hõ debeat Deũ diligere plus q̃ proximum.

¶ Tertiò, Vtrũ plus q̃ ſeipſum.

¶ Quartò, Vtrum ſe pluſquàm proximum.

¶ Quintò, Vtrum homo debeat plus diligere ꝓximũ, quàm corpus proprium.

¶ Sextò, Vtrũ vnum proximũ plus quàm alterum.

¶ Septimò, Vtrũ plꝰ ꝓximũ meliorẽ, vel ſibi magis cõiũctũ.

¶ Octauò, Vtrũ plus cõiũctum ſibi ſẽm carnis affinitatẽ, vel ſecundũ alias neceſſitudines.

¶ Nonò, Vtrũ ex charitate plus dẽat diligere filiũ, q̃ patrem.

¶ Decimò, Vtrũ plus debeat diligere matrẽ, quàm patrem.

¶ Vndecimò, Vtrũ plus uxorẽ, quàm patrem, vel matrem.

¶ Duodecimò, Vtrũ magis benefactorem, q̃ beneficiatũ.

¶ Decimotertiò, Vtrũ ordo charitatis maneat in patria.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum in charitate ſit ordo.

AD PRIMVM ſic proceditur. Videtur ꝙ in charitate nõ ſit aliquis ordo. Charitas enim eſt q̃dam [h] virtus: ſed in alijs virtutibus non aſſignatur aliquis ordo. ergo neq; in charitate aliquis ordo aſſignari debet. D

¶ Præt. Sicut fidei obiectũ ẽ prima veritas, ita [h] charitatis obiectũ eſt ſumma bonitas: ſed ĩ fide nõ ponĩ aliqs ordo, ſed oĩa æqualiter credunĩ. ergo nec in charitate dẽt poni aliqs ordo.

¶ 3 Præt. Charitas in voluntate eſt. ordinare [h] aũt non eſt uoluntatis, ſed rationis. ergo ordo nõ debet attribui charitati.

SED CONTRA eſt, qđ dr̃ Cãt. 2. Introduxit me rex in cellã vinariã, ordinauit in me charitatẽ.

RESPON. Dicẽdũ, ꝙ ſicut* Philoſophus dicit in 5. Met. Prius, & poſterius dr̃ ſẽm relationem ad aliqđ principiũ. Ordo autẽ includit in ſe aliquem modum prioris, & poſterioris. Vñ oportet ꝙ vbicumq; eſt aliqđ principium, ſit ẽt aliquis ordo. *Dictũ aũt eſt ſupra, ꝙ dilectio charitatis tẽdit in Deũ, ſicut in principiũ beatitudinis, in cuius cõicatione amicitia charitatis fundatur: & ideò [m] oportet ꝙ in his, q̃ ex charitate diliguntur, attendatur aliquis ordo ſẽm relationem ad primum principiũ huius dilectionis, quod eſt Deus [n].

B AD PRIMVM ergo dicendũ, ꝙ charitas tẽdit in vltimũ finem, ſub rõne finis vltimi, quod non cõuenit alicui alij virtuti, ut ſupra* dictum eſt. Finis aũt habet rõnem principij in appetibilibus, & ĩ agẽdis, ut ex ſupra* dictis patet. Et iõ charitas maximè importat cõparationem ad primũ principiũ: & iõ in ea maximè conſideratur ordo ſẽm relationẽ ad primum principiũ.

C AD II dicẽdũ, ꝙ fides pertinet ad uim cognoſcitiuã, cuius operatio [d] eſt ſẽm ꝙ res cognitæ ſunt in cognoſcente. Charitas aũt eſt in ui affectiua, cuius operatio conſiſtit in hoc, ꝙ aĩa tendit in ipſas res. Ordo aũt principalius inuenitur in ipſis rebꝰ, & ex eis deriuatur ad cognitionem noſtram: & iõ ordo magis appropriatur charitati, q̃ fidei, licèt ẽt in fide ſit aliquis ordo, ſẽm quod eſt principaliter de Deo, ſecũdario autem de alijs, quæ referuntur ad Deum.

AD III dicẽdũ, ꝙ ordo pertinet ad rationem, ſicut ad ordinãtem: ſed ad uim appetitiuam pertinet, ſicut ad ordinatã. Et hoc mõ ordo ĩ charitate ponĩt.

ARTICVLVS II.

Vtrum Deus ſit magis diligendus, quàm proximus.

E AD SECVNDVM ſic procedĩt. Vr̃ ꝙ Deus nõ ſit magis diligẽdus, q̃ ꝓximꝰ. Dr̃ n. 1. Io. 4. Qui nõ diligit fratrẽ ſuũ quem uidet, Deũ, quẽ nõ uidet, quomodo põt diligere? Ex quo vr̃ ꝙ illud ſit magis diligibile, qđ eſt magis uiſibile. Na & uiſio ẽ [h] principium amoris, ut dr̃ 9.* Eth. ſed Deus eſt minus uiſibilis, quàm proximus. ergo ẽt eſt minus ex charitate diligibilis.

¶ 2 Prę̃t. Similitudo eſt cauſa di-

IN articu. 1. q. 26. In princ. corporis articuli dubium primo occurrit circa proceſſum Authoris. Videtur enim nullo pacto probare illam propoſitionem, quam tamen concludit ſcilicet Vbicumq; eſt aliquod principium, ibi eſt aliquis ordo. Infert namq; eam ex duabus propoſitionibus. Prima eſt. Prius & poſterius dicũtur ſecundum relationem ad aliqđ principiũ. Secũda eſt. Ordo includit in ſe aliquem modũ prioris & poſterioris. Ex his enim propoſitionibus bene ſequitur, ꝙ ordo attendatur ſecundum aliquod principiũ. Nã ſi ordo includit prius & poſterius, & hæc referuntur ad principium, ſeqtur ꝙ ordo ad principiũ reducẽdus ſit, ac per hoc vbi eſt ordo, ibi eſt principium. Sed in litera concluditur non iſta, ſed eius conuerſa, ſcilicet quòd vbi eſt principium, ibi eſt ordo.

¶ Dubium ſecundò occurrit in eodẽ ꝓceſſu circa ueritatem ſecundæ propoſitionis, ſcilicet, Ordo includit in ſe aliquem modũ prioris & poſterioris. Contradicit enim doctrinę traditæ in tractatu de Trinitate. Nam dictum eſt, quòd in diuinis eſt ordo, non quo alter eſt prior altero, ſed quo alter ẽ ab altero. non ergo ordo uniuerſaliter includit aliquem modum prioris & poſterioris.

Porrecta per totum. 148 3. d. 29. a. 1. Et vir. q. 2. ar. 9.

¶ Ad primum dubiũ dicitur, quòd authoris intentio non eſt, ex illis propoſitionibus ſyllogizare concluſionẽ illam. Clare namque liquet, ꝙ ſua conuertens ſyllogizaretur potius ex illis: ſed intentio authoris eſt ex una cã deducere duos effectus adinuicem ſic ordinatos, quòd ſecũdus includit & aſſequitur primũ: ita ut etiam cauſa ipſa non poſſit eſſe in actu, ſine ſecundo effectu: quod eſt dicere. Vbicumque eſt illa cauſa, oportet adeſſe talem ſecũdum effectum. Et ut melius quod dicimus percipiatur, intentio authoris eſt, ꝙ ex hoc ipſo, quod aliqđ ponitur habere rationẽ principij in actu, ſeqtur ſtatim ratio prioris & poſterioris: quia prioritas ponitur in principio, & poſterioritas in principiato. Et rurſus ex hoc ipſo, ꝙ aliquid ponitur habere rõnem principij in actu, ponitur ordo inter ipſum principium prius, & principiatum poſterius. Ordo igitur licet includat prius & poſterius, eſt tñ effectus proprius principij in actu. Et ex hac radice optimè ſequitur, ꝙ vbicumq; eſt aliquod principium in actu, ibi eſt ordo. In litera ergo author ex notoribus doctrinam tradens, ex relatione prioris & poſterioris ad principiũ, & ex incluſione prioris & poſterioris in ordine, cauſam connexionis ordinis cũ principio ab effectu manifeſtatã intẽdebat. Hoc enim quod eſt principium principiare aliquid, eſt cã eius, quod eſt prꝰ & poſterius, & cauſa in ordine, dici per relationẽ ad principiũ. Et ex illa cauſa, ut monſtratum eſt, ſequitur mediatè, quòd ubi eſt principium, eſt ordo inter prius & poſterius.

li. 5. tex. 16. poſt medium, com. 3.

q. præc. art. 1 2 & q. 23. a. 1.

Conclu.

q. 23. artic. 7.

q. 23. ar 7. ad 2. & 1. 2. q. 1. art. 1.

¶ Ad ſecundum dicitur cum authore in primo ſentẽtiarum diſtinctione 20. quòd ſicut ſcientia includit aliquid ratione generis, puta, eſſe qualitatem, & aliquid rõne differentiæ, puta, eſſe, quo certè cognoſcitur: ita ordo rõne generis includit prꝰ & poſterius, & non ratione propria differentialis cõceptus. Et q[illegible] ad diuina omnia transferunĩ ſublatis imperfectionibus: ideo ordo in diuinis eſt ſine priori & poſteriori, ſicut ẽt eſt ibi principiũ abſque principiato. Loquimur enim modo utendo terminis, prout communiter in philoſophia utimur, & creaturis cõmunes ſunt. Superiꝰ autem cum de Deo erat ſermo, expoliauimꝰ eos ab his, quæ imperfectionis ſunt. Et hæc ſint ꝓ omniũ ſimilium ſolutione.

D. 2. 1. 1

Porrecta per totum. 149 3. d. 9. a. 3. cor. & ad 5. Et vir. q. 2. ar. 7. cor. & ad 7. & 8.

SVP. QV. XXVI. ARTIC. II.

D. Bon. 3. 5. di. 27 q. 4. art. 2.

Palud 3. d. 29. q. 2.

Bon. com. art.

IN articuli ſecũdi argumento ſecundo aduerte, ꝙ quia argumentum conſiſtebat in vi maioris ſimilitudinis hominis ad proximum, quam ad Deum, reſ[illegible]onſio non negan-

Labr. 9. Eth. ... tom. 5.

do hoc ex alia cã, auſert vim illatiuã cõcluſionis, ſ. ea prioritate, & cãlitate. Et intẽdit, q; maior ſimilitudo cæteris parib⁹, eſt iõ maioris amoris. Hic aũt cætera nõ ſunt paria: ſed ſimilitudo ad Deum eſt & prior, & cã ſimilitudinis ad ꝓximũ. Et hęc prioritas cãlis dat, q; ratione ſimilitudinis nõ maioris, ſed maiori ac priori vinculo inexiſtẽtis homo tenetur magis Deũ, q̃ proximum diligere.

* lib. 1. ex cap. 22. & 27. eliciti ue, to. 3.

lectionis, ſm illud Eccl. 13. Omne animal diligit ſimile ſibi: ſed [h] maior eſt ſimilitudo hoĩs ad proximũ ſuum, q̃ ad Deum. ergo homo ex charitate magis diligit proximum, quàm Deum. F

¶ 3 Præt. Illud quo in proximo charitas diligit, Deus eſt, vt patet p * Aug. in 1. de doct. Chriſt. ſed [h] De⁹ nõ eſt maior ĩ ſeipſo, q̃ in proximo. ergo nõ eſt magis diligendus in ſeipſo, q̃ ĩ ꝓximo. ergo non debet magis diligi Deus, quàm proximus. G

Sed contra. Illud magis ẽ diligendũ, pp qđ aliqua odio ſunt habẽda: ſed ꝓximi ſunt odio hñdi pp Deũ, ſi. ſ. à Deo abducũt, ſm illud Luc. 14. Si quis uenit ad me, & non odit patrem, & matrem, & uxorem, & filios, & fratres, & ſorores, nõ poteſt meus eſſe diſcipulus. ergo Deus eſt magis ex charitate diligẽdus, quàm proximus.

Respon. Dicẽdũ, q; unaquæque amicitia reſpicit principalr id, ĩ quo principalr iuenit illud bonũ, ſup cui⁹ cõicatione fundat. Sicut amicitia politica pricipalis reſpicit principẽ ciuitatis, a quo totũ bonũ ciuitatis đpẽdet: vñ & ei maximè đbet fides, & obediẽtia a ciuib. Amicitia aũt charitatis fundat ſup cõicatione beatitudinis, q̃ cõſiſtit in Deo eſſentialr, ſicut ĩ primo pricipio, a quo deriuat ĩ oẽs, q ſunt beatitudinis capaces. Et iõ [m] principalr maximè De⁹ ẽ ex charitate diligẽd⁹. [n] Ipſe n. diligit ſicut beatitudinis cã: proximus aũt ſicut beatitudinem ab eo ſimul nobiſcum participans. H

Conclu. m

Ad primvm ergo dicẽdũ, q; dupl'r eſt aliqd cã dilectionis. Vno mõ ſicut id, qđ eſt rõ diligendi. Et hoc mõ bonũ eſt cã diligendi, qa unũquodq; diligit, inquãtũ hẽt rõnẽ boni. Alio [d] mõ, qa eſt via qdã ad acqrẽdũ dilectionẽ. Et hoc mõ uiſio eſt cã dilectionis, non qdem ita, q; ea rõne ſit aliqd diligibile, qa eſt uiſibile: ſed qa p uiſionẽ pducimur ad dilectionẽ. ergo non oportet, q; illud quod eſt magis uiſibile, ſit magis [d] diligibile, ſed q; pri⁹ occurrat nobis ad diligẽdũ. Et hoc mõ argumẽtatur Apoſtolus. Proxim⁹. n. qa ẽ nobis uiſibilis, primò occurrit nobis diligẽd⁹. Ex his. n. q̃ nouit anim⁹, diſcit ignota amar, vt * Greg. dicit ĩ quadã homi. Vñ ſi aliqs proximũ nõ diligit: argui põt, q; nec Deũ diligit, non pp hoc, q; proximus ſit magis diligendus, ſed qa prius diligendus occurrit: Deus aũt eſt magis diligibilis propter maiorem bonitatem. I K

D. 106.

D. 424.

* Homil. 11. Euangel. ĩ prĩcip.

Ad II dicẽdũ, q; ſiſitudo, quã hẽmus ad Deũ, ẽ prior, & cã ſiſitudinis, quã hẽmus ad ꝓximum. Ex hoc. n. q; participam⁹ à Deo id, qđ ab ipſo & ꝓximus hẽt, ſiſes ꝓximo eſficimur. Et iõ rõne ſiſitudinis magis debemus Deum, q̃ proximum diligere.

Ad III dicendũ, q; Deus ſecundùm ſubſtantiã ſuam conſideratus in quocunque ſit, æqualis eſt, quia nõ minuitur per hoc, quod eſt in aliquo: ſed tamen non æqualiter habet proximus bonitatem Dei, ſicut habet ipſam Deus. Nam Deus habet ipſam eſſentialiter, proximus autem participatiuè.

Articvlvs III.

Vtrum homo debeat ex charitate plus Deum diligere, quàm ſeipſum.

Ad tertivm ſic ꝓcedit. Vr q; hõ non debeat ex charitate pl⁹ Deũ diligere, q̃ ſeipſum. Dicit. n. * Philoſophus in 9. Eth. q; amicabilia, q̃ ſunt ad [h] alterũ, ueniũt ex amicabilib. q̃ ſunt ad ſeipſum: ſed cã eſt potior effectu. ergo maior eſt amicitia hoĩs ad ſeipſum, q̃ ad quemcũque alium. ergo magis ſe debet diligere, quam Deum.

¶ 2 Præt. Vnũquodq; diligit [h] inquantũ eſt propriũ bonũ: ſed id quod eſt rõ diligendi, magis diligit q̃ id, quod pp hanc rõnẽ diligit, ſicut principia q̃ ſunt ratio cognoſcendi, magis cognoſcunt. ergo hõ diligit magis ſeipſum, q̃ quodcunque aliud bonum dilectum. non ergo magis diligit Deum, quàm ſeipſum.

¶ 3 Præt. Quantum aliqs diligit Deum, [h] tantum diligit frui eo: ſed quantum aliqs diligit frui Deo, tm̃ diligit ſeipſum, quia hoc eſt ſummũ bonum, qđ aliquis ſibi uelle poteſt. ergo homo nõ plus debet ex charitate Deum diligere, quàm ſeipſum.

Sed contra eſt, quod * Aug. dicit in 1. de doct. Chriſtia. Si te ipſum non propter te debes diligere, ſed pp ipſum, ubi dilectionis tuæ rectiſſim⁹ finis eſt, nõ ſuccenſeat aliqs alius hõ, ſi & ipſum pp Deum diligas: ſed pp quod unumquodque, illud magis. ergo magis debet homo diligere Deum, quàm ſeipſum.

Respon. Dicẽdum, q; a Deo duplex bonum accipere poſſumus. ſ. bonũ naturæ, & bonum gratiæ. Super cõicatione autẽ bonorũ naturaliũ nobis à Deo facta fundat amor naturalis, [m] quo non ſolũ homo in ſuæ integritate naturæ ſuper oĩa diligit Deũ, & plus q̃ ſeipſum, ſed & quælibet creatura ſuo mõ. ſ. uel intellectuali, uel rõnali, vel animali, uel ſaltẽ naturali amore, [n] ſicut lapides, & alia quæ cognitione carent: qa unaquæque pars naturaliter plus amat cõe bonum totius, q̃ particulare bonũ proprium, qđ manifeſtat ex opere. Quælibet. n. pars hẽt inclinationẽ principalẽ ad actionẽ cõem utilitati totius. Apparet ẽt hoc in politi-

Svper Q. XXVI. Art. III.

Capr. 3. d. 18. q. 1. con. 3. & 4. diſt. 17 q. 1. con. 3. & 4. d. 27. q. 1. con 4. & 5.

Ban. eodem art.

Perrecta per totum.

150

Infra q. 44. art. 8. Et 3. d. 29 artic. 3. Et virt. q. 2. ar. 4. ad 2. & ar. 9. ad 7. Et quo. 1. a. 9. cor.

* li. 9. Eth. ca. 8 non multum a princi. tom. 5.

In art. 3. dubiũ occurrit circa rationẽ allatã in litera, qa vnaquæq; pars naturaliter plus amat bonũ cõmune totius, q̃ particulare bonũ ꝓprium, ex duplici capite. Primo, ex naturalibus, & cõmunibus. Sed qa hæc in cõment. prioribus diſcuſſa ſunt, nolo replicare. Secundo, ex partibus politicis. Dupliciter aũt confutat hæc rõ ex hoc capite a Durando in 3. Sentent. diſt. 29. queſt. 2. Primo, quia inſufficiens ſignum amoris maioris alicui⁹ aſſumit, exponere ſe hominẽ morti pro illo. Nã & pro amico laudabiliter quis morti exponit ſe, & tñ non propterea magis diligit amicũ, q̃ ſeipſum, vt cõſtat. Similiter p ſaluatione bonorum temporalium ſuorũ exponit quis ſe morti contra inuaſorem, & nõ magis diligit illa. Secundo, quia falſum eſt, q; ciuis diligat magis bonũ commune, q̃ ſeipſum. Nam aut fit cõparatio amoris ſecũdum bona eiuſdem rõnis, aut diuerſarũ. Si eiuſdem rõnis, ſ. bonum honeſtum, conſtat q; quilibet magis amat ſe, q̃ cõmune bonũ. Quòd patet ex contrario, qa magis debet odio habere malum culpæ in ſe, q̃ in cõmunitate totius abſq; ſe. Si diuerſarũ rõnum, ſ. honeſtũ in cõmunitate, & vtile, ſeu delectabile in ſe, tunc licet uerum ſit, q; ciuis magis diligat bonum commune, q̃ proprium in tali ſenſu, non tñ eſt uerum ſimpliciter: Quia, ut in 9. Eth. patet, & rõne conuincit, magis diligit ſe ſecundum bonum honeſtum, q̃ ſecũdum bona alia, ponẽdo uitã pro bono cõmuni, vel amico.

* li. 1. c. 22 in medi. tom. 3.

Conclu. m

co. Eligit enim ſibiipſi optimum ſecundum rationem.
¶ Ad euidentiam huius aduertẽdum eſt, quòd in litera author affert ſignum nouum pro illa concluſione. ſ. Pars amat magis bonum totius, quam proprium. Et eſt, ꝙ unaquæq; pars habet principalem inclinationem ad actionem communem utilitati totius. Experimur ſiquidẽ in partib. officialibus corporis, ꝙ præcipua cuiuſcunq; partis actio eſt ad cõe totius bonũ, ut patet de actione man⁹, pedis, oculi, cordis, hepatis, dentiũ, &c. Si ergo ita eſſe i partib. naturalib⁹ cõprobat̃, cũ partes politicæ ſint ſic diſpoſitæ, ſicut ſi eſſent a natura, eo ꝙ ars, q̃ rõnẽ pficit, imitatur naturã, conſequens eſt, vt uirtutes politicæ inclinent ciues principaliter ad actiones communes pro bono totius: ac ꝑ hoc comprobetur, ꝙ magis ſuapte natura inclinant̃ ciues ad amandũ cõe bonum, quàm proprium.

Conclu. p

¶ Ad obiectiones aũt primo loco allatas dr̃ ꝙ optime dr̃, ꝙ ex hoc, ꝙ aliquis exponit ſe morti pro aliquo, non ſequitur, ꝙ illum magis ſe amet: nec author hoc attulit ſignum, nec ſomniauit etiam. ſed ex hoc, ꝙ ciues ſecundũ politicas uirtutes, res. & corpora exponunt pro bono communi, ſignum habuit, quòd pars amat plus totũ, quàm ſe. Hæc autem duo diſtant, ſicut cęlum & terra. Quàmuis etiam inepte afferatur, quod quis exponit ſe morti pro ſalute rerum ſuarum: quoniam hoc fit non pro illis, ſed pro ſeipſo, ad cuius fęlicitatem illæ res ſunt opportunæ.

¶ Ad obiectionem autem ſecundo loco allatam dr̃, quòd fit cõparatio ſecundũ bona eiuſdem rõnis, ꝓportionalitate tamẽ totius, & partis ſeruata. Sed illud bonum, in quo fit comparatio, non eſt bonũ honeſtum, ut argumentum aſſumit, ſed eſt bonum utile, uel delectabile In hoc enim genere cõmunitas eſt totũ, & ciuis pars: ita ꝙ intendit author, ꝙ quia virtus politica inclinat ciuem ad diſpendium rerũ exteriorum, vel uitæ corporalis pro ſalute reipublicæ in rebus, uel ſ perſonis, ſignum habemus, quòd pars plus diligit totum, q̃ ſeipſum. Et quòd iſta ſit intentio authoris, patet ex prima parte q. 60. art. vlt. vbi poſt exemplum de parte naturali, ſubiungit de parte ciuili, quòd eſt uirtuoſi ciuis, vt ſe exponat mortis periculo pro reipublicæ cõſeruatione. Et ſi homo eſſet naturalis pars huius ciuitatis, hæc inclinatio eſſet ei naturalis. Hæc ille. Vnde

Porrecta per totum.
151
3.d.19.art.5. Et 4. di.38.q.2. arti.4.q.1 cor. Et q. 8 artic.8. cor.fin.

A habes, quod ſi homo eſſet naturalis pars huius ciuitatis, naturaliter exponeret ſe morti, ut totum, quod eſt ciuitas, uiueret: ſicut manus exponitur naturaliter pro eſſe to..us hominis. Conſtat aũt, quòd ſicut eſſe manus, & totius hominis, eiuſdem ſunt rõnis propo;tionaliter: ita eſſe ciuis, & ciuitatis. Et cõfirmatur manifeſte ſic eſſe, q2 non fit hic comparatio inter bonũ utile, & honeſtũ, ſicut cum quis morit̃ pro amico: ſed tota vis rõnis pẽdet ex comparatione partis ad totũ, q2 pars ſcd̃m id quod eſt totius eſt, ut ibidẽ [illegible] tet. Ex rõne ergo, qua pars eſt ciuis quilibet, debet totius ciuitatis bonum tpale proprio tpali bono præponere: non aũt bonũ propriũ alicuius ciuis tenet̃ ſuo præponere. Et hoc hic docemur. Vnde extra propoſitum ſunt, q̃ pro amico agẽda ſunt. Verificat̃ tñ ĩ propoſito, quòd ciuis uitã ciuitatis, uitę ꝓpriæ anteponens, ſibi ipſi optimũ eligit ſecũdũ rõnẽ, & ſeipſũ maxime amat, ſecundum uirtutem excellenter operans.

*Art.1.& 2. huius q.& q.25. artic.1.& 12.

¶ In rñſione ad ſecundum, nota elegantẽ gloſam, & intellectũ illius propoſitionis. Amabile qdẽ bonũ, vnicuiq; aũt ꝓpriũ: ꝙ quia eſſe ꝓprium multis modis contingit, unũquodq; bonũ alicuius, eo mõ quo ẽ propriũ, eſt amandũ. Et ſic cũ in propoſito dupliciter contingat aliqd eſſe bonũ alterius, aut. ſ. quia eſt pp ipſum, aut ecõtra, bonũ tot⁹ eſt bonũ partis, nõ ita ꝙ ſit pp partem, ſed ecõtra, q. ſ. pars eſt pp totũ. Et ꝓpterea pars amat bonũ totius tanquàm proprium, non ita quòd referat bonum totius in ſeipſam partem, ſed econtra, ita ſcilicet, quòd refert ſe ipſam in bonum totius. Habes quoque ex hoc loco, quàm bene dictum ſuperius ſit contra Durandi phantaſiam, quòd Deus ſecundum ſeipſum eſt proprium bonum cuiuſq; creaturæ, & ſpecialiter intellectualis.

*q.25.artic.7.
Conclu. m
*q.25.arti.1.& 12.

cis uirtutibus, ſ꜄m quas ciues ꝓ bono cõi, & diſpendia propriarum rerum, & perſonarum interdũ ſuſtinent. Vñ multò magis hoc uerificat̃ in amicitia charitatis, quę fundat̃ ſuꝑ cõicationẽ donorum grãæ. Et iõ ᵖ ex charitate magis debet hõ diligere Deũ, qui eſt bonũ cõe oĩum, q̃ ſeipſum ᑫ quia beatitudo eſt in Deo ſicut in communi, & fontali principio oĩum, qui beatitudinem participare poſſunt. B

Ad primvm ergo dicendũ ꝙ Philoſophus loquit̃ de amicabilibus, quæ ſunt ad alterum, in quo bonũ, quod eſt obiectum amicitiæ, inuenit̃ ſ꜄m aliquẽ particularẽ modũ: nõ aũt de amicabilibus, q̃ ſunt ad alterũ, in quo bonum prædictum inuenitur ſecundum rationem totius. C

Ad secvndvm dicẽdũ, ꝙ bonũ totius diligit qdẽ pars ſ꜄m ꝙ eſt ſibi conueniens, non aũt ita, quòd bonum totius ad ſe referat, ſed potius ita, quòd ſeipſam refert in bonum totius.

Ad tertivm dicendum, ꝙ hoc ꝙ aliquis uelit frui Deo, ꝑtinet ad amorẽ, quo De⁹ amat̃ amore cõcupiſcẽtiæ. Magis ãt amam⁹ Deũ amore amicitiæ, q̃ amore cõcupiſcẽtiæ: q2 maius eſt in ſe bonũ Dei, q̃ participare poſſum⁹ fruẽdo ipſo. Et ideò ſimpliciter homo magis diligit Deũ ex charitate, quã ſeipſum. D

Articvlvs IIII.

Vtrum homo ex charitate magis debeat diligere ſeipſum, quàm proximum.

Ad qvartvm ſic proceditr̃. Videtur quòd homo ex charitate non magis debeat diligere ſeipſum, quam proximum. Principale enim obiectum charitatis eſt Deus, ut ſupra * dictum eſt: ſed quandoq; homo habet proximum magis Deo coniunctum, quàm ſit ipſe. ergo ᑋ magis debet aliquis talem diligere, quàm ſeipſum.

¶ 2 Præt.ʰ Detrimentum ipſius, quem magis diligimus, magis vitamus: ſed homo ex charitate ſuſtinet detrimentum pro proximo, ſecundum illud Prouer. 12. Qui negligit damnum propter amicum, iuſtus eſt. ergo homo debet ex charitate magis alium diligere, quàm ſeipſum.

¶ 3 Præt. 1. ad Corin. 13. dr̃, quòd charitas non ʰ quærit quæ ſua ſunt: ſed illud maximè amamus, cuius bonum maximè quærimus. ergo per charitatem aliquis non amat ſeipſum magis, quàm proximum.

Sed contra eſt, quod dr̃ Leuit. 19. & Matt. 22. Diliges proximum tuum ſicut teipſum. Ex quo uidetur, quòd dilectio hominis ad ſeipſum, eſt ſicut exẽplar dilectionis, quæ habet̃ ad alterum: ſed exemplar potius eſt, quàm exemplatum. ergo homo ex charitate magis debet diligere ſeipſum, q̃ proximum.

Respon. Dicendum, ꝙ in homine duo ſunt, ſ. natura ſpũalis, & natura corporalis. Per hoc ãt homo dr̃ diligere ſeipſum, ꝙ diligit ſe ſecundum naturã ſpiritualem, ut ſupra * dictum eſt. Et ᵐ ſecundũ hoc dẽt hõ magis ſe diligere poſt Deum, q̃ quem cunque alium.ⁿ & hoc patet ex ipſa rõne diligendi. Nam ſicut ſ.* dictum eſt, De⁹ diligitur, vt principium boni, ſuꝑ quo fundat̃ dilectio charitatis. Hõ autẽ ſeipſum diligit ex charitate ſecundùm rõnem, qua eſt particeps ꝓdicti boni. Proximus aũt diligitur ſecundum rationẽ ſo- E

SVPER QVÆS. XXVI. ART. IIII.

D. Bon. 3. ſ. d. 29. q. 3. art. 1. *Ban. eodem art.*

IN articulo quarto nota, quòd hinc elicere potes, non eſſe de mente authoris, quòd homo amet magis commune bonum creatum, quàm ſeipſum ſecundum ſpirituale bonum. Sed ipſemet in bonis ſpiritualibus tenet primum locum amabilis poſt Deum, pro quo non poteſt quis peccare. Pro beatitudine autem, & uirtute cuiuſque communitatis, nemo debet peccando ſib. nocere.

cietatis in ipſo bono. Conſociatio aũt eſt rõ dilectionis ſm quandã vnionẽ in ordine ad Deũ. Vñ ſicut vnitas potior eſt, q̃ unio, ita ꝙ hõ ipſe participet bonũ diuinũ, eſt potior rõ diligendi, q̃ ꝙ alius aſſociet ſibi in hac participatione. Et iõ hõ ex charitate dẽt magis ſeipſum diligere, q̃ proximum. Et huius ſignum eſt, ꝙ homo non debet ſubire aliqđ malum peccati, quod contrariatur participationi beatitudinis, ut proximum liberet à peccato.

Ad primvm ergo dicendum, ꝙ dilectio charitatis nõ ſolũ hẽt quantitatẽ ex parte obiecti, ꝙ eſt De⁹, ſed ex parte diligẽtis, q eſt ipſe hõ, charitatẽ hñs: ſicut & quãtitas cuiuſlibet actionis depẽndet G quodãmodo ex ipſo ſubiecto. Et iõ licèt ꝓximus melior, ſit Deo ꝓpinquior: qa tñ nõ eſt ita ꝓpinquus charitatẽ hñti, ſicut ipſe ſibi, non ſequiẗ, ꝙ magis debeat proximum, quàm ſeipſum diligere.

Ad secvndvm Dicendũ, ꝙ detrimẽta corporalia dẽt hõ ſuſtinere ꝑ amicũ, & i hoc ipſo ſeipſũ magis diligit ſm ſpũalẽ mẽtẽ, quia hoc ꝑtinet ad perfectionem uirtutis, quæ eſt bonũ mentis: ſed in ſpũalibus non debet homo pati detrimẽtũ peccãdo, ut proximũ liberet à peccato, ſicut * dictũ eſt.

*In corp. art.

Ad tertivm dicẽdũ, ꝙ ſicut * Aug. dicit in regula, cũ dr̃, Charitas nõ q̃rit q̃ ſua ſunt, ſic intelligiẗ, ꝙ cõia propriis anteponit. H Sp aũt cõe bonum eſt magis amabile vnicuiq;, q̃ proprium bonũ. Sicut etiam ipſi patri eſt magis amabile bonũ toti*, quàm bonum partiale ſui ipſius, ut * dictum eſt.

*In regula tertia, & habetur to. 1.

*Ar. prçc.

SVPER Q. XXVI. ART. V.

Bannes eodem artic.

Porrecta per totum.

152

In art. 5. in rñſione ad vltimũ aduerte duo. Primo, ꝙ illa iã dicta regula, ꝙ præcepta affirmatiua obligant quoad exercitiũ ſolũ in caſu neceſſitatis, author dicit, ꝙ ẽt ꝑ ſalute ſpũali proximi hõ non teneẗ proprĩũ corpus exponere, niſi in caſu neceſſitatis: extra aũt caſum neceſſitatis ad perfectionẽ charitatis hoc ſpectat. Propter quod laudabiliter ſe ſpõte exponũt religioſi tẽpeſti ad ſpũalia miniſtrãda infectis, quibus ipſi non obligantur: et ſimile eſt i aliis. Secundo, rõne literę, qa homini cuilibet imminet cura ꝓpriĩ corporis, non aũt cura ſalutis proximi, niſi in caſu. Ex hac. n. radice multæ quæſtiones ſoluendæ ſunt in materia defenſionis, vt inferius patebit.

1. 2 q. 73. art. 5. cor. Et op. 18. ca. 16.

Ar. prçc.

Articvlvs V.

Vtrum homo magis debeat diligere proximum, quàm corpus proprium.

Ad qvintvm ſic ꝓcediẗ. Vr̃, ꝙ hõ nõ magis dẽat diligere proximũ, q̃ corpus ꝓpriũ. In proximo. n. intelligiẗ corp⁹ nr̃i proximi. ſi ergo dẽt homo diligere proximũ plus q̃ corpus ꝓprium ſequitur, quòd plus debeat diligere corpus proximi, quam corpus proprium.

¶ 2 Præ. Hõ plus debet diligere aĩam propriam, quam animam proximi, ut * dictum eſt: ſed corpus proprium propinqui⁹ eſt aĩæ nr̃æ, q̃ proximus. ergo plus debemus diligere corpus proprium, quam proximum.

¶ 3 Præt. Vnuſquiſq; exponit id, quod min⁹ amat, pro eo, ꝙ magis amat: ſed non omnis homo tenetur exponere corpus proprium pro ſalute proximi, ſed hoc eſt perfectorum, ſm illud Io. 15. Maiorẽ charitatẽ nemo habet, q̃ ut animã ſuam ponat quis pro amicis ſuis. ergo homo non teneẗ ex charitate plus diligere proximum, quã corpus ꝓpriũ.

Sed contra eſt, ꝙ * Aug. dicit de doctrina chriſtiana, quòd plus debemus diligere proximum, F quàm corpus proprium.

*Li. 1. c. 27 a medio, tom. 3.

Respon. Dicendũ, ꝙ illud magis eſt ex charitate diligendũ, ꝙ hẽt pleniorẽ rõnem diligibilis ex charitate, ut * dictũ eſt. Cõſociatio aũt i plena participatione beatitudinis, q̃ eſt rõ diligẽdi ꝓximũ, eſt maior rõ diligẽdi, q̃ participatio beatitudinis, per redundantiã, q̃ eſt rõ diligendi ꝓpriũ corpus. Et ideò * proximum quantum ad ſalutẽ aĩæ, magis debemus diligere, quàm proprium corpus.

*q. 25. a. 12. & 5

Conclu.

Ad primvm ergo dicendũ, ꝙ ſm Philoſophũ in 9. * Ethic. Vnumquodq; vr̃ eſſe id, quod eſt præcipuum in ipſo. Vñ cum dr̃ proximus magis eſſe diligendus, quàm corpus proprium, intelligiẗ hoc G quantum ad animam, quæ eſt potior pars eius.

*Li. 9. c. 8. non procul a medio, to. 5.

Ad secvndvm dicẽdũ, ꝙ corp⁹ nr̃um eſt ꝓpinquius aĩæ nr̃æ, q̃ proximus quantũ ad conſtitutionem propriæ naturæ: ſed quantũ ad participationẽ beatitudinis maior eſt conſociatio aĩæ ꝓximi ad animam noſtram; quàm etiam corporis ꝓprii.

Ad tertivm dicendum, ꝙ cuilibet hoĩ iminet cura proprii corporis, non aũt imminet cuilibet hoĩ cura de ſalute ꝓximi, niſi forte in caſu. Et iõ nõ eſt de neceſſitate charitatis, ꝙ hõ ꝓpriũ corp⁹ exponat pro ſalute proximi, niſi in caſu, quo tenẽt eius ſaluti prouidere: ſed quod aliqs ſpõtè ad hoc ſe offerat, pertinet ad perfectionẽ charitatis.

Articvl. VI.

Vtrum vnus proximus ſit magis diligendus, quàm amicus.

Ad sextvm ſic proceditur. Vr̃ ꝙ unus proximus non ſit magis diligendus, quã alius. Dicit. n. * Aug. in 1. de doct. chriſtia. Omnes homines æque diligendi ſunt: ſed cum oĩbus prodeſſe nõ poſſis, his potiſſimum conſulendum eſt, qui pro locorum, & tẽpum, uel quarumlibet rerum opportunitatibus cõſtrictius tibi quaſi quadam ſorte iũgunt. ergo proximorũ un⁹ non eſt magis diligendus, quã alius.

¶ 2 Præt. Vbi una, & eadẽ eſt rõ diligendi diuerſos, non dẽt eſſe inæqualis dilectio: ſed una eſt rõ diligendi oẽs ꝓximos, ſ. Deus, ut patet per * Aug. in 1. de K doctri. chriſt. ergo oẽs ꝓximos æqualiter diligere debemus.

¶ 3 Præt. Amare, eſt uelle bonũ alicui, ut patet per * Philoſophum in 2. Rhetor. ſed omnib⁹ proximis æquale bonum volumus, ſ. vitã ęternã. ergo oẽs ꝓximos ęquaĩr debemus diligere.

Sed contra eſt, quòd tantò vnuſquiſque magis debet diligi, quantò grauius peccat, qui contra eius dilectionem operatur: ſed grauius peccat, qui agit contra dilectionem aliquorum proximorum, quam qui agit contra dilectionem ali-

SVPER Q. XXVI. ART. VI.

Bannes eodem artic.

Porrecta per totum.

153

In art. 6. occurrunt duo dubia ad hominem primo explananda, ut ſenſus literæ habeat. Eſt ergo dubiũ circa ſecundã rñſionẽ datã ad primũ in illa diſa inter beneuolentiã, et beneficentiã, ſ. ꝙ aliquib⁹ ſumus benefici, et aliquib. nõ: beneuoli ãt oĩb. ſum⁹. Repugnat [illegible] doctrina [illegible] ſupra [illegible] ab authore. Primo, doctrinæ traditæ in q. 25. ar. 8. et 9. Nã inaut, eſt ſermo de beneuolentia, et beneficentia in cõi: aut in particulari. Si in cõi, omnib⁹ ſumus beneuoli, et benefici ex charitate, vt verbo dictũ eſt. Si in particulari, nõ oĩbus ſumus beneuoli, nec benefici. Neutro ergo mõ ſaluat doctrinã huius rñſionis, q. oĩb⁹ ſumus beneuoli, non omnibus autẽ benefici, niſi diſti [illegible] interpretãdo, quod eſt, [illegible]

3. diſt. 29. artic. 6. Et ver. q. 2. articu. 9.

* Li. 1. ca. 28. in princi. to. 3.

* Li. 1. ca. 28. in princi. to. 3.

* li. 2 Rhetho. ca 4. in princi. tom. 5.

tanto doctore indignũ. Scdo repugnat corpori p̄ſentis articuli. Nam contra primã opinionem concluſum eſt, ꝙ proportionalis eſt interior dilectionis affectus exteriori beneficẽtię Si. n beneuolentia, & beneficentia proportionatæ ſunt nõ erit beneuolentia ad oẽs & beneficentia ad quoſdã Et ſi vna ad quoſdã, & altera ad oẽs, ſequitur, ꝙ non rñdeãt ſibi inuicem proportionaliter.

¶Ad primum dubiũ dr, ꝙ ſermo p̄ſentis rõnis ad neutrum modum arctať ſed ſimpliciter, & abſolute eſt, ita ꝙ intentio authoris eſt dicere, ꝙ iſta propoſitio eſt ſimpliciter uera. Exiſtens in charitate eſt beneuolus oibus, & non beneficus oibus. Et iõ eſt, q a minima charitas extẽdit ſe ad oĩa obiecta diligibilia, ut patet ex ſupra dictis. Non oĩs aũt beneficentia extẽdit ſe ad oẽs quibus pôt benefieri. Vñ patet, ꝙ non e difformiter oportet hoc interpretari nec nulla repugnãtia ẽ, ſed declaratio, diſtę inter beneuolentiam & beneficentiã ut tẽdunt in omnia ſua obiecta ſimpliciter & abſolute.

¶Ad ſcd'm aũt dubiũ dr, ꝙ procedit ex malo intellectu lrę. Nõ. n. in lra docemur ꝓportionalitatem ſimpliciter, & abſolute iter diligere, & benefacere, quin potius (vt mõ expoſitũ eſt) falſa inueniť iſta proportionalitas. Sed tra- *Conclu. m* ditur in lra ꝓportio inter beneficentiam & beneuolentiã ita ꝙ maior beneficentia præſupponit maiorẽ beneuolentiã vt cõm Et hoc cõtra opinionem dicentẽ, ꝙ erat maior beneficentia abſq; maiori beneuolentia. Ex hac aũt proportione. ſ. ꝙ maior *Ar. 1. huius queſt.* beneficentia mutuo ſe inferunt nõ ſequiť ꝙ ſi beneuolentia eſt ad oẽs, beneficentia ſit ad oẽs (hoc. n. eſt ꝓter rõnem maioris & minoris, intenſiue de quibus eſt ſermo) ſed bñ ſequiť, ꝙ maior ſit beneuolentia ad illos, ad quos eſt

quorum aliorum. Vnde Leuit. A 20. præcipitur, ꝙ qui maledixerit patri, aut matri, morte moriať, quod non præcipit de his, qui alios homines maledicunt. ergo quoſdam proximorũ debemus magis diligere, q̃ alios.

RESPON. Dicendum, quòd duplex opinio circa hoc fuit Quidam enim dixerunt, quòd omnes proximi ſunt æqualiter ex charitate diligendi, quantũ ad affectum, ſed non quantum ad B exteriorem effectum, ponentes ordinem dilectionis eſſe intelligẽdum ſm exteriora beneficia quæ magis debemus impẽdere proximis, q̃ alienis: non autem ſecundùm interiorem affectũ, quem ęqualiter debemus impẽdere omnibus, etiã inimicis: ſed hoc irrationabiliter dicitur. Nõ. n. minus eſt ordinatus affectus charitatis, qui eſt inclinatio gratiæ, q̃ appetitus naturalis, q eſt inclinatio naturæ. Vtraque. n. inclinatio ex diuina ſapientia ꝓcedit. Videmus autem in naturalibus, ꝙ inclinatio naturalis ꝓportionatur actui, uel motui, q conuenit naturæ uniuſcuiuſq;: ſicut terra hẽt maiorem inclinationem grauitatis, q̃ aqua, quia cõpetit ei eſſe ſub aqua. Oportet ergo, ꝙ etiam inclinatio gratiæ, q̃ eſt affectus charitatis: proportionetur his, q̃ ſunt exterius D agenda: ita. ſ. ut ad eos intẽſiorẽ charitatis affectũ habeamus, quibus cõuenit nos magis beneficos eſſe. Et iõ dicẽdũ eſt, ꝙ[m] etiã ſm affectũ oportet magis unũ proximorum, quàm alium diligere.[n] Et rõ eſt, quia cum principium dilectionis ſit Deus, & ipſe diligens, neceſſe eſt, ꝙ ſm propinquitatẽ maiorẽ ad alterũ iſtorũ principiorũ maior ſit dilectionis affectus: Sicut. n. ſ.* dictũ eſt, in oibus, in quibus inueniť aliquod principium, ordo attenditur ſecundũ comparationem ad illud principium.

AD PRIMVM ergo dicendũ, ꝙ dilectio pôt eſſe inęqualis dupliciter. Vno mõ, ex parte eius boni, quod amico optamus: & quantũ ad hoc oẽs hoies æquè diligim* ex charitate. qa omnibus optamus bonũ idẽ in gñe ſ. beatitudinẽ æternã. Alio modo dr maior dilectio propter intẽſiorem actũ dilectionis & ſic nõ oportet oẽs æque diligere.

Vel aliter dicẽdũ, ꝙ dilectio inæqualiter pôt ab aliquo hẽri dupliciter. Vno mõ ex eo, ꝙ q̃dam diliguntur, & aliquẽ diligũt. Et hanc ẽt inæqualitatẽ oportet ſeruare in beneficentia, qa nõ poſſumus oibus ꝓdeſſe: ſed in beneuolentia dilectionis talis inæqualitas haberi non debet. Alia uero eſt inæqualitas dilectionis ex hoc, ꝙ q̃dã plus alijs diliguntur. Aug. ergo non intendit hãc excludere inæqualitatem, ſed primam, vt patet ex his q̃ de beneficientia dicit.

AD SECVNDVM dicendum, ꝙ non oẽs proximi æqualiter ſe hẽt ad Deũ: ſed quidem ſunt ei propinquiores propter maiorem bonitatem, qui ſunt magis diligẽdi ex charitate, q̃ alij C qui ſunt ei minus propinqui.

AD TERTIVM dicendum. ꝙ ratio illa procedit de quantitate dilectionis ex parte boni, quod amicis optamus.

ARTICVLVS VII.

Vtrum magis debeamus diligere meliores, quàm nobis coniunctiores.

AD SEPTIMVM ſic proceditur. Vř ꝙ magis debeamus diligere meliores, q̃ nobis coniunctiores. Illud. n. vř eſſe magis D diligendum, quod nulla rõne debet odio hẽri, q̃ illud,[h] quod aliqua rõne eſt odiẽdum, ſicut & albius eſt, quod eſt nigro impermiſtius: ſed perſonæ nobis coniunctę, ſunt ſm aliquam rõnem odiendæ, ſm illud Luc. 14. Si quis uenit ad me, & non odit patrem, & matrem &c. Homines autem boni nulla ratione ſunt odiẽdi. ergo videtur quòd meliores ſunt magis amandi, F quàm coniunctiores.

¶2 Præt. Scd'm charitatem hõ maxime Deo aſſimilať ſed De* diligit magis meliorem, q̃ ſibi coniunctiorem. ergo & hõ per charitatem magis debet meliorẽ diligere, q̃ ſibi cõiunctiorẽ.

¶3 Præt. Scd'm vnamquamq; amicitiã illud eſt magis amãdũ, quod magis ꝑtinet ad id, ſupra quod amicitia fundať. Amicitia n. naturali magis diligimus eos qui ſunt nobis magis ſcd'm na-

maior beneficentia. ¶In eodem articulo, in rñſione ad primũ aduerte, ꝙ prima rñſio dicens, ꝙ ex charitate æqualiter oẽs diligimus quantum ad bonũ, quod volumus dilectis, ꝑôt male, & bene intelligi. Male qdẽ, ſi intelligatur ꝙ charitas vult oibus bonum æquale, ſic ꝙ non vult bonum inæquale: in ſequenti ſiquidẽ articulo oppoſitum docet author. Bñ aũt, ſi ita intelligatur, ꝙ charitas vult oibus bonũ æquale in gñe, ut in litera dř ſeu ſpecie, puta felicitatem æternã. Cum quo ſtat, ꝙ vult maius ſecũdũ gradum bonũ vni, quam alteri.

SVRPE Q. XXVI. ART. VII.

Cap. 3. d. 27. q. 1. cm. 7. Bannes eodem art.

IN ar. 7. dubium occurrit, quõ uerificatur verba lræ cum dř, ꝙ diuerſitas dilectionis, quæ eſt ſcd'm charitatẽ, quantũ ad ſpẽm attendiť, ſcd'm propinquitatem ad Deũ. Et eſt rõ dubij, quia charitas nõ eſt diuerſarum ſpecierũ ſecundum diuerſitatem bonorum, quæ vult dilectis. *Porrecta per totum.* 154

¶Ad hoc dř, ꝙ ſermo literæ, quãtum ad radices eſt, de uera diuerſitate ſpecifica: ſed quantum ad charitatẽ eſt de diuerſitate ſpecifica reductiue ſeu ſimilitudinarie. Intendit ſiquidẽ author, vt ipſemet explicat pro radice, ꝙ diuerſæ dilectionis ſpecies ſunt ſecundũ diuerſa bona, quæ optamus ijs, quos diligimus, Et hæc propoſitio eſt manifeſta quia alterius ſpeciei eſt dilectio bonorum a dilectione diuitiarum, & huiuſmodi. Ex hac aũt radice de dilectione in cõmuni manuducit author intellectum diſcipuli ad diſcernendum in diuerſitatem ex parte obiecti, unde dilectio habet ſpeciem, & diuerſitatẽ ex parte ſubiecti, unde habet intentionem, & diuerſitatem charitatis ex parte obiecti ſecundum diuerſos gradus beatitudinis,

vocat

turã cõiuncti, puta parẽtes, vel filios sed amicitia charitatis fundaĩ super cõicatione beatitudinis ad quã magis ꝑtinent meliores, quàm nobis coniunctiores. ergo ex charitate magis debemus diligere meliores, quàm nobis coniunctiores.

G Sed contra est, quod dicitur. 1. ad Tim. 5. Siquis suorum, & maxime domesticorum curã non habet fidem negauit, & est infideli deterior: sed interior charitatis affectio debet rñdere exteriori affectui. ergo charitas magis debet haberi ad propinquiores, quàm ad meliores.

H Resp. Dicendum, ꝙ oĩs actus oportet ꝙ ꝓportionet & obiecto & ageti: sed ex obiecto hẽt spẽm, ex virtute ãt agentis hẽt motũ suæ intentionis. Sicut motus hẽt spẽm ex termino ad quẽ est, sed intensionem velocitatis hẽt ex dispositione mobilis, & virtute mouentis. Sic ergo dilectio spẽm hẽt ex obiecto, sed intensionẽ hẽt ex parte ipsius diligentis. Obiectũ ãt charitatiuæ dilectionis Deus est, hõ aũt diligẽs est.[m] Diuersitas ergo dilectionis, q̃ est ẽm charitatem quantũ ad spẽm, est attendẽda in proximis diligendis ẽm cõparationem ad Deum, ut. s. ei qui est Deo propinquior maius bonũ charitate velimus:[n] qa licet bonum quod oĩbus uult charitas. s. beatitudo æterna, sit vnũ ẽm se, hẽt tñ diuersos gradus ẽm diuersas beatitudinis participationes. Et hoc ad charitatẽ pertinet, vt velit iustitiam Dei seruari, ẽm quam meliores perfectius beatitudinẽ participãt & hoc ꝑtinet ad spẽm dilectionis. Sunt. n. diuersæ dilectionis spẽs ẽm diuersa bona q̃ optamus his, quos diligimus: sed intensio dilectionis est attendenda ꝑ cõparationẽ ad ipsum hoiem., qui diligit. Et[o] ẽm hoc, illos qui sunt sibi ꝓpiuquiores, intẽsiori affectu diligit hõ ad illud bonũ, ad quod oẽs diligit q̃ meliores ad maius bonum.[q] Est ẽt & ibi alia dr̃ia attendenda. Nã aliqui proximi sunt propinqui nobis ẽm naturalẽ originem, à qua discedere non pñt, qa ẽm eã sunt id, quod sunt: sed bonitas virtutis, ẽm quam aliqui appꝓpinquãt Deo põt accedere, & recedere, augeri, & minui, vt ex s.[r] dictis patet iõ[s] possum ex charitate velle, ꝙ iste, q est mihi coniunctus sit melior alio, & sic ad maiorẽ beatitudinis gradum peruenire possit. Est ãt & ali[9] modus, quo plus diligimus ex charitate magis nobis cõiũctos qa pluribus modis eos diligimus. Ad eos. n. qui nõ sunt nobis cõiũcti, nõ habemus nisi amicitiã charitatis. Ad eos vero, q sunt nobis coniuncti, hẽmus aliquas alias amicitias ẽm modum cõiunctionis eorũ ad nos. Cũ ãt bonũ, sup quod fundaĩ q̃libet alia amicitia honesta, ordinetur sicut finẽ ad bonũ, sup quod fundatur charitas, consequens est, vt charitas imperet

I actui cuiuslibet alterius amicitiæ: sicut ars, quę est circa finẽ, imperet arti, q̃ est circa ea quæ sunt ad finẽ. Et sic hoc ipsũ qđ est diligere aliquẽ qa cõsanguineus, vel coniunctus est, vel qa conciuis, vel ꝑꝑ quodcunque hmõi aliud licitũ ordinabile in finẽ charitatis, põt à charitate ĩperari. Et ita ex charitate eliciẽte cũ iperãte pluribus modis diligimus magis nobis cõiũctos.[t]

K Ad primum ergo dicendum, ꝙ in propinquis nostris non ꝑcipimur odire, ꝙ propinqui nostri sunt, sed solum, ꝙ impediũt nos à Deo. Et in hoc non sunt propinqui, sed inimici, secundum illud Matth. 10. Inimici hominis domestici eius.

Ad ii. dicẽdum, quòd charitas

F vocat scdm spẽm: nõ qa sit diuersitas specifica in charitate, aut ĩ gradib[9] volitis. sed qa est similis diuersitati specificę dilectiõis & ex illa parte se tenet: vñ dilectio diuersitatẽ specificã sortit. ¶ In eodem articulo septimo dubium occurrit circa illud. Possum uelle, ꝙ iste, qui est mihi coniunctus sit melior alio: E circa eius causam, quia. s. bonitas accedere & recedere augeri vel minui põt. Circa ipsam quidem cõclusionem ex Durando in 29. distinctio. tertij sententiarum quæstio. 1. multipliciter probantis, quòd licet secũdum velle complacentiæ seu approbationis charitas uelit inæqualia bona: Quia in domo Patris mei mansiones multæ sunt Ioã. 14. scdm velle tñ desiderij charitas nõ vult inæqualia bona oĩbus, sed oĩno æquale. s. summũ bonum grãæ & glorię cui[9] pura creatura ẽ capax, ita ꝙ in isto non est latitudo: Probatur autem hoc triplicitet. Primo, Charitate optamus bonum diuinum omnibus. quatenus sunt eius capaces: sed omnes sunt æqualis boni gratiæ, & gloriæ capaces. ergo. Secundo, quia charitas nõ æmulatur. 1. ad Corinth. 13. Esset autem æmulatio si non optaret vnicuique tantum bonum, quanti est capax sine cuiusquam detrimento. *Concl. m* Tertio, quia in præiudiciũ diuini amoris esset, nisi cuilibet ex charitate optaretur bonum. quo efficacius tenderet in Deum. Tale autem est summum bonum gratiæ, cuius creatura pura est capax ergo. Et subdit Durandus, quòd hæc optatio est conditionata, scilicet supposita ordinatione, & voluntate diuina.

¶ Ad hæc, ut vltimo inducta verba ostendunt, respõdendum forte non esset: spiritus enim contradictionis uidetur excæcasse hũc hominem ut prius magnificet fimbrias, quasi contraducendo authori de actu desiderij: & *Conclu. p* deinde limitat se ad velleitatem, qua ;ẽt homo optat quandoque uolare. Nunquid Paulus Apostolus de uelleitate dicebat. Charitas non æmulatur? Nũquid cũ desiderio disputatur, de velleitate, quæ est etiam impossibilium. tractatur? Dicito ergo simpliciter, ꝙ desiderij actu possum velle bona inæqualia proximis ex charitate. Et ad primam rationem negãda est vtraq; præmissa. Nam vt ex dictis patet, ego non teneor in particulari diligere oẽs, & cõsequenter nec oĩbus desiderare totum id, cuius est capax: sed sufficit uelle approbationis, & complacitiæ, vt complaceat mihi in præparatione al quemlibet habere bonũ diuinũ, quatenus est capax. Falsum quoq; est oẽs esse capaces ęqualis boni: & hoc loquẽdo nõ de capacitate scdm quid. s. scdm naturalia, aut potentiã Dei, sed de capacitate simpliciter, q̃ attẽditur scdm dispositionem diuinæ sapientię, qua oĩa in numero, pondere, & mensura disposuit & secundum mensurã donationis Christi, qua unicuique diuisit mensuram fidei dedit gratiam.

¶ Ad scdm' di primo ꝙ non est æmulatio in gratuitis. Ex quo. n. ergo non teneor tibi aut illi maius bonũ desiderare: si tibi ex mea beneuolentiã desidero, pro te õro, &c. nulla est æmulatio, sicut nec iniuria. *q. 24. ar. 10. & 11. Conclu.* Scdo. ꝙ non est æmulatio, desiderium maius hñs fundamentũ tẽnale, sicut est, cum quis magis cõiuncto sanguine, uel spiritu maius bonum optat. Coniũctio. n. siquidẽ illa maior, illud maius desiderium sustinet.

¶ Ad tertiũ di ꝙ nullum ꝑiudicium amori diuino fit ex hoc, ꝙ aliquis nõ optat id ad quod nõ tenetur. Constat autem quòd habens charitatem non tenetur, nisi in cõi, diligere omnes ad vitam ęternam. Et propterea nõ tenetur ad optãdum, ꝙ hic tẽdat in Deũ meliori uia, qua possibile est. Et hæc sint ꝓ cõclusione illa literæ dicta. s. Possum uelle quod iste, qui est mihi cõiũctus sit melior alio. *Conclu. n*

¶ Circa causam autẽ dictę conclusionis in litera redditam, scilicet, quia bonitas accedere & recedere augeri vel minui potest dubium occurrit, qa ex ista differentia coniunctionis ad hominem, & cõiunctionis ad Deum in hoc, quòd coniunctio ad hominem est immutabilis, coniunctio uero ad Deum est mutabilis, non apparet unde sequatur, quòd possim mihi coniuncto maius bonũ optare, nisi forte in casu recessus bonitatis ab altero. Nonnihil quoq; scrupuli occurrit, cum charitas non possit diminui, quomodo in litera dicitur, quòd potest appropinquatio ad Deum diminui.

¶ Ad hoc dicitur, quòd ex illa differentia secundum mutabile, & im-

& immutabile, conſequitur, ꝙ immutabilis coniunctio, quia ex ſua immutabilitate perſeuerat redundante poſſit in deſideriū maioris boni, vtpote adhuc mutabilitati ſuppoſiti. Et ex quo enim intenſius amo mihi coniunctum, & bonum quod deſidero mutabile eſt, poſſum in maius ac maius bonum deſideriū meum extēdere. Nec vllum eſt alicui præiudiciū, ſi ſuapte natura pōt mutari in illis bonū illud Patefit & hoc ab oppoſitis. Nō pt ex charitate pr bñs filium baptizatū in patria, uelle ꝙ ſit melior Ioanne Baptiſta ga iā immutabilis eſt bonitas eorū, ſed inter viatores pōt velle, ꝙ filius ſit melior illo religioſo viro nō operando diminutionē alterius, ſed acceſſum & augmētū bonitatis in ſuo, non curando de illo alio, niſi in cōi. Diminutio autē bonitatis in uia dupliciter pōt contingere. Primo, ſcdm bonitatem diſponentē pro charitatis conſeruatione & augmento, ut patet, cum exiſteas in charitate declinat. & aſſueſcit ad uenialia multa, & periculoſa. Scdo ſcdm ipſam charitatem, non p diminutionē eiuſdem numero charitatis, ſed per recuperationē minoris charitatis poſt lapſum. Si .n. ſanctus Petrus cecidit a charitate, ut decem, & per primā contritionē non fuit diſpoſitus ad charitatem, ut decem, ſed vt octo, charitas in eo diminuta eſt. Et hoc ſæpe accidere ſi tepide reſurgentibus.

* 1. 2. qu. 19. ar. 10.
* In corp. art.
Porrecta per totum.
155
In q. 32. ar. 9. Et 3. d. 29. art. 6. Et virt. q. 2. art. 9. ad 13. & 14.
* Li. 4 c. 7. in princ.
* Li. 1. c. 7. a me. 10. 8.

SVPER Q. XXVII. ART. VIII.
Bannes eodem art.

IN art. 8. habes vt reſoluas dubia de orationum ſuffragijs impendendis magis coniunctis ſcdm carnem an ſpūm. Hinc ſiquidem hēt, ꝙ magis tenetur cōiunctis ſpiritualiter, q̄ carnaliter, cæteris paribus. Et quemadmodum pater ſpūalis plus in ſpūalibus filijs hmōi q̄ carnalibus vt ſic: ita filius ſcdm carnē plus tenet in ſpūali-

* Hom. 30. in Euāg. non remote a principio

facit hoīem cōformari Deo ſm proportionem, ut ſ. ita ſe hēat hō ad id, quod ſuū eſt, ſicut De⁹ ad id quod ſuum eſt. Quædam enim poſſumus ex charitate velle, quia ſunt nobis conueniētia, que tamen Deus non uult, quia non conuenit ei vt ea velit, ſicut ſupra * habitū eſt, cū de bonitate uoluntatis ageretur.

Ad tertium dicēdū, ꝙ charitas non ſolū elicit actum dilectionis ſm rōnē obiecti, ſed ēt ſm rōnem diligentis, vt * dictū eſt: ex quo contingit, quòd magis coniunctus magis amatur.

ARTICVLVS VIII.

Vtrum ſit magis diligendus ille, qui nobis eſt magis coniunctus ſecundum carnalem originem.

AD OCTAVVM ſic ꝓcedit. Vr ꝙ nō ſit magis diligēd⁹ ille, q̄ eſt magis nobis cōiūctus ſm carnalē originē. Dr.n. Proue. 18. Vir amicabilis ad ſocietatē magis erit amicus, q̄ frater. Et * Valerius Maximus dicit, ꝙ amicitiæ vinculū ꝑualidū eſt, neq; vlla ex parte ſanguinis viribꝰ inferius. Hoc ēt certius, & exploratius, ꝙ illud naſcēdi ſors fortuitū op⁹ dedit: hoc vniuſcuiuſque ſolido iudicio inchoata voluntas cōtrahit. ergo illi, q̄ ſunt cōiuncti ſanguine, nō ſunt magis diligendi, quàm alij.

¶2 Præt.* Amb. in 1. de Offi. Nō min⁹ uos diligo, quos in Euangelio genui, q̄ ſi in coniugio ſuſcepiſſem. Non.n. vehementior eſt natura ad diligendum, q̄ gratia. Plus certè diligere debem⁹, quos perpetuò nobis cōputamus futuros, q̄ quos tm̄ in hoc ſæculo. non ergo conſanguinei ſunt magis diligendi his, q̄ ſunt aliter nobis coniuncti.

¶3 Præt. Probatio dilectionis ē exhibitio operis, ut * Gre. dicit in Homil. ſed quibuſdam magis debemus impendere dilectiōis opera, q̄ ēt conſanguineis: ſicut magis eſt obediendum in exercitu duci, quàm patri. ergo illi, qui ſunt ſanguine coniuncti, nō ſunt maximè diligendi.

Sed contra eſt, ꝙ ſpāliter in præceptis Decalogi mandat de honoratione parentum, ut patet Exo. 20. ergo illi, qui ſunt nobis cōiūcti ſm carnis originē ſunt à nobis ſpāliꝰ diligendi.

Respon. Dicēdū, ꝙ ſicut * dictū eſt, illi, qui ſunt nobis magis coniuncti, ſunt ex charitate magis diligēdi, tū quia intenſius diligunt: tū ēt quia pluribꝰ rōnibꝰ diligunt. Intēſio aūt dilectionis eſt ex cōiunctione dilecti ad diligētē: & iō diuerſorū dilectio eſt mēſuranda ſm diuerſam rōnem coniūctionis, vt.ſ. vnuſquiſq; diligat magis in eo, quod ptinet ad illā coniunctionē, ſm quam diligit. Et ulterius comparanda eſt dilectio dilectioni, ſm cōparationē coniunctionis ad coniunctionem. Sic ergo dicendū eſt, ꝙ amicitia conſanguineorū fundat in coniunctione naturalis originis. Amicitia aūt conciuiū in cōione ciuili: & amicitia cōmilitantium in cōicatione bellica. Et iō in his, quæ pertinent ad naturā, plꝰ debemus diligere cōſanguineos: in his aūt, quæ ptinent ad ciuilem conuerſationē, plus debem⁹ diligere conciues: & in bellicis, plus cōmilitones. Vñ & Philoſophus dicit in 9.* Eth. ꝙ ſingulis ꝓpria, & cōgruentia ſunt attribuēda. Sic aūt facere vñr, q̄dam qui ad nuptias uocant cognatos: uidebit vtiq; & nutrimēto parētibus oportere maximè ſufficere, & honorē parentū, & ſimile eſt ēt in alijs. Si āt cōparemus ēt cōiunctionē ad cōiūctionē, cōſtat ꝙ coniunctio naturalis originis eſt prior, & immobilior, quia eſt ſm id, quod pertinet ad ſubſtantiā: aliæ aūt coniunctiones ſunt ſuperuenientes, & remoueri poſſunt. Et iō amicitia cōſanguineorū eſt ſtabilior: ſed aliæ amicitiæ poſſunt eſſe potiores ſm illud, quod eſt propriū unicuique amicitię.

Ad primum ergo dicēdū, ꝙ quia amicitia ſociorū propria electione contrahitur in his, q̄ ſub nr̄a electione cadunt, puta, in agendis, præponderat hæc dilectio dilectioni conſanguineorū, ut.ſ. magis cū illis conſentiamus in agēdis. Amicitia tamē cōſanguineorū eſt ſtabilior, utpote naturalior exiſtēs, & ꝑualet in his, q̄ ad naturā ſpectant: unde magis eis tenemur in prouiſione neceſſariorum.

Ad secundum dicēdum, ꝙ Amb. loquit de dilectione q̄tū ad bñficia, q̄ pertinent ad cōicationē gratiæ, ſ. de inſtructione morum. In hac.n. magis debet homo ſubuenire filijs ſpiritualib. quos ſpiritualiter genuit, q̄ filiis corporalibus, quibus tenetur magis prouidere in corporalibus ſubſidiis.

Ad tertium dicēdū, ꝙ ex hoc, ꝙ duci exercitus magis obeditur in bello, quàm patri, non probatur, ꝙ ſimpliciter pater minus diligatur, ſed ꝙ minus diligitur ſecundum quid, id eſt, ſecundùm dilectionem bellicæ communicationis.

ARTICVLVS IX.

Vtrū homo ex charitate magis debeat diligere filium, quàm patrem.

AD NONVM ſic proceditur. Videtur ꝙ homo ex charitate magis debeat diligere filiū, quàm patrem. Illum.n. magis debemus diligere, cui magis debemus benefacere: ſed magis debemus benefacere filijs, quàm parentibus. dicit.n. Apoſt. 2. ad

bus cōiunctis ſibi ſecundum ſpūm, q̄ patri, qui eum genuit.

* Ar. ſpec.
Conclu. m
Conclu. p
* Li. 9 c. tom. 5.
Concl. s

SVPER Q. XXVII. ART. IX.
D. Bon. 3. ſ. di. 29. q 4. art. 1.
Scotell. d. 29. q. 3.
Bannes eodem articu.

IN artic. 9. perſpice ditam inter primā & tertiam iſtæ rōnem Quare filius eſt magis, quàm pater diligendus, attendi [illegible] nes hoc, ꝙ primæ medium eſt [illegible] or ſimilitudo dilectiones filij

Porrecta per totum.
156
3. d. 29. a. 7. Et virt. q. ar. 9. ad 18. Et Eph. 5. lect. 10.

ſij ad dilectionē ſui ipſius:ex hoc.n.concludit̄ maior. Tertiæ uero mediū eſt,ꝙ ipſe filius quia eſt pars q̄dā parentis,eſt propinquior parenti. Et propterea non ſunt una, ſed duæ tñ ōes quáuis propinquæ.

Cor.12. Non debent filij theſau- F rizare parentibus,ſed parentes filijs. ergo magis ſunt diligendi filij,quam parentes.

¶2 Præ.Grã pficit naturam: ſed naturaliter parentes plus diligunt filios,q̄ ab eis diligant̄,vt* Philoſop.dicit in 8. Ethic. ergo magis debemus[h] diligere filios,quam parentes.

*Li. 8.ca. 12. parū a princi. tom.5.

¶3 Præ.Per charitatē affect[9] hōis Deo[h] cōformat̄: ſed De[9] magis diligit filios,q̄ diligat̄ ab eis.ergo ēt & nos magis debem[9] diligere filios,quā parentes.

SED CONTRA eſt,ꝙ* Amb.dicit.Primò,Deus dili- G gēdus eſt:ſcđò,parētes:inde,filij:poſt,domeſtici:

*Refert 3 ſen.d.29. in litera

RESPON.Dicendum,ꝙ ſicut ſ.* dictū eſt, gradus dilectionis ex duob.pēſari pōt.Vno mō, ex parte obiecti.Et ſm hoc id,quod hēt maiorem rōnē boni,eſt magis diligēdū,& quod eſt Deo ſimilius. Et ſic[m] pr̄ eſt magis diligēdus,q̄ fili[9],* q.a.ſ.patrē diligimus ſub rōne principij,quod hēt rōnē eminentioris boni,& Deo ſimilioris.Alio mō cōputat̄ grad[9] dilectionis ex parte ipſi[9] diligētis,& ſic magis diligit̄ quod eſt cōiunctius. Et[p] ſm hoc filius eſt magis diligēd[9],q̄ pr̄,q ut Philoſ.dicit in 8.*Eth.Primò quidē,quia parentes diligunt filios ut aliqd ſui exi- H ſtentes,pr̄ aūt nō eſt aliquid filij:& iō dilectio,ſm quā pr̄ diligit filiū,ſimilior eſt dilectioni,qua qs diligit ſeipſū.Scđò,qa parētes magis ſciunt aliquos eſſe ſuos filios,q̄ ecōuerſo.Tertiò,quia filius ē magis propinqu[9] parēti,utpote pars exiſtēs,q̄ pr̄ filio,ad quē hēt habitudinē principij.Quartò,quia parentes diutius amauerūt.Nā ſtatim pr̄ incipit diligere filiū:filius aūt tpe procedente incipit diligere patrem.Dilectio aūt quātò eſt diuturnior, tātò eſt fortior,ſm illud Eccle.9.Non derelinquas amicum antiquum:nouus enim non erit ſimilis illi.

*Ar.4.ad 1.& ar.7.

Conclu. m

Conclu. p

*Li. 8.ca. 12.to.2.

AD PRIMVM ergo dicēdū,ꝙ principio debet̄ ſubiectio,reuerētia,& honor: effectui aūt ꝓportionaliter cōpetit recipere influētiā principij,& ꝓuiſionē ipſius.Et pp hoc parētib.à filijs magis debetur honor:filijs aūt magis debet̄ cura ꝓuiſionis. I

AD SECVNDVM dicēdum, ꝙ pater naturaliter plus diligit filium ſecundùm rationem coniunctionis ad ſeipſum:ſed ſecundùm rationem eminētioris boni filius naturaliter plus diligit patrem.

AD TERTIVM dicēdū,ꝙ ſicut Aug.*dicit in 1.de doct. Chriſt. Deus diligit nos ad utilitatē nr̄am,& ſuum honorem.Et iō,quia pater cōparat̄ ad nos in habitudine principij ſicut & De[9], ad patrē ꝓpriè pertinet,ut ei à filijs honor impendatur: ad filium autem,ut eius utilitati à parentib.prouideat̄,quāuis in articulo neceſſitatis filius obligatus ſit ex beneficiis ſuſceptis,ut parētib. maximè prouideat.

*Li.1.ca. 31.in pri. tom.3.

rat.aīalium. Fœmina in gn̄atione dat[∎] corpus : ſed homo non habet aīam a patre,ſed per creationem à Deo,ut in 1.†dictū eſt. ergo homo plus habet à matre,q̄ à patre.plus ergo debet diligere matrem, quam patrem.

¶2 Præt. Magis amātē dēt magis[h] diligere:ſed mater plus diligit filium,quā pater.dicit.n. Philoſ.in 9.*Ethic.ꝙ matres magis ſunt amantes filiorum.Laborioſior.n.eſt generatio matrum,& magis ſciunt, q ipſarū ſint filij, quam patres.ergo mater eſt magis diligenda,quam pater.

¶3 Præ.Ei debetur maior[h] dilectionis affectus, q ꝓ nobis plus laborauit,ſm illud Rom.ult.Salutate Mariam, quæ multum in nobis laborauit: ſed mater plus laborat ī gn̄atione,& educatione,quàm pater.Vnde dr̄ Eccl.7.Gemitū matris tuę ne obliuiſcaris.ergo plus debet homo diligere matrem,quam patrem.

eſt [illegible] ad tertiū, p ut in pluribus [illegible] tam impreſſis,q̄ ſcripti. codicibus inuenitur [illegible] eſſe. ꝙ maior excellētia principij in patre ppōderat maiori labori matris in gn̄atione:qm̄ iō boni magis attendit̄ in obiecto p ſe dilectionis, q̄ [illegible], ſeu labor [illegible]. Et præcipue hoc inuenit̄ in ppoſito qm̄ maternus labor intra latitudinē paſſiui, materialiſq; principij concludit̄. Totam nāq; latitudinem paſſiui,materialiſq; principij excedi ab actiuo pricipio conſtat. Et ideo vndiquē argumentum deficit, quæ directe ex ppri.js patris & matris, ut principia [illegible] gn̄ationis, procedat.

*Li. 2.de generat. aīal.c.4 & li.1.ca.19. tom.4.

*q.90.ar. 2.& q.118. art.2.

*Li.9 c.7. in fine& li. 8.c.12. tom.5.

SED CONTRA eſt,quod*dicit Hiero.ſuper Ezec. quòd poſt Deum omnium patrem, diligendus eſt pater.& poſtea addidit de matre.

*Cap.44. ſuper illud ſabbatha mea ſanctificabunt, to. 5.

RESPON. Dicēdū, ꝙ in iſtis cōparationibus id, quod dr̄,eſt intelligēdū per ſe, vt uidelicet intelligat̄ eſſe q̄ſitū de patre,inq̄tū eſt pr̄, an ſit plus diligēd[9] matre,inq̄tū eſt mater.Pōt.n.in oīb.hmōi tāta eſſe diſtātia uirtutis,& malitiæ, ut amicitia ſoluat̄,uel minuat̄,ut Philoſ.dicit * in 8.Ethi.Et iō,ut Ambr.†dicit. Boni domeſtici ſunt malis filijs ppōnēdi:ſed p[m] ſe loquēdo, pr̄ magis eſt amandus,q̄ mater.* Amant.n.pr̄ & mater,ut principia quędā naturalis originis. Pr̄ aūt hēt excellētiorē rōnem principij,q̄ mater,quia pr̄ eſt principiū p modum agētis,mater aūt magis p modū patiētis, & materiæ.Et iō p ſe loquendo, pr̄ magis eſt diligendus.

Concl. m

*Lib.8.Ethi. c.7.a medio,to mo 5.

†Ex lib.1. de Offi-cijs, ca.7. vt haberi poſſe, to. 4.

AD PRIMVM ergo dicēdum, ꝙ in gn̄atione hominis mater miniſtrat materiā corporis informē: format̄ aūt per uirtutē formatiuā, q̄ eſt in ſemine patris. Et quāmuis hmōi uirtus non poſſit creare animam rōnalem, diſponit tamen materiam corporalem ad huiuſmodi formæ ſuſceptionem.

AD SECVNDVM dicēdū,ꝙ hoc ptinet ad aliā rōnē dilectionis. Alia.n.eſt ſpes amicitię, qua diligimus amātē,& qua diligim[s] gn̄antem:nunc aūt loquimur de amicitia quæ debet̄ patri, & matri ſecūdùm generationis rationem.Ad tertium patet.

SVPER Q. XXVI. ART. X.

Bannes eodem art.

Porrecta per totum.

157

3 di.29.a. 7.ad 4.& 5. Et Ephe.9.lec. [illegible]

IN artic. 10. ſolicite obſerua,ꝙ formalis eſt ſermo, & cæteris paribus. Ex hoc .n.ſoluunt̄ q̄ſtiones. Et ſi in tuo codice de

ARTICVLVS X.

Vtrum homo magis debeat diligere matrem,quam patrem.

AD DECIMVM ſic procedit̄. Vr̄ ꝙ hō magis debeat diligere matrem,quam patrem. Vt enim Philoſ.dicit in 1.*de Gene

ARTICVLVS XI.

Vtrum homo plus debeat diligere uxorem,quàm patrem, & matrem.

AD VNDECIMVM ſic procedit̄.Vr̄ ꝙ hō plus dēat diligere uxorē, q̄ patrē, & matrē. Nullus.n.dimittit rē aliquā, niſi pro re magis[h] dilecta:ſed Ge.2.

SVPER QV. XXVI. ART. XI.

Ban.eodem art.

Porrecta per totum

158

3.d.29.a. 7.ad 5.Et vite. q. 2 art. 9.ad 18.

IN art. 11.cum dr̄ in calce, ꝙ nō diligit uxorem principaliter rōne carnalis cōiūctiōnis, non denotat̄ totus amoris, ſed ſpecies unionis cauſantis amorē. Nō.n. principale

ſrincipale bonum, quod hō uult vxori, eſt cōiūctio carnalis cum hoc ſit bonū vtile ad gñandum,& delectabile,& tñ ſit et bonū honeſtū, quod eſt maius:ſed principalis ratio amoris, ad vxorē, vt uxor eſt ratio amoris, eſt coniunctio carnalis: qa hanc ſequitur quæcunque alia eſt inter eos vnio ſiue uoluntatum, ſiue rerum.

dr̄.ꝙ pp uxoré relinquet hō patrē & matrē. ergo magis dēt diligere uxorē, q̄ patrē & matrē. ¶2 Præt. Apo. dicit ad Eph.5. ꝙ viri dn̄t diligere uxores, [h] ſicut ſeipſos:ſed hō dēt magis diligere ſeipſū,q̄ parētes. ergo ēt magis dēt diliger̄ vxorē,q̄ parētes ¶3 Prę. Vbi ſunt plures rōnes dilectionis, ibi dēt eſſe[h] maior dilectio, ſed in amicitia, q̄ eſt ad uxorem, ſunt plures rōnes dilectionis. Dicit.n.Phil.* in 8.Ethi. ꝙ in hac amicitia uī eſſe utile,& delectabile, & ꝓpter uirtutem, ſi uirtuoſi ſint coniuges. ergo maior dēt eſſe dilectio ad uxorem, quam ad parētes.

*Lib.8.Ethi.c.12.nō ꝓcul a fine,tom.5

SED CONTRA eſt,ꝙ uir debet diligere uxorem ſuā,[h] ſicut carnē ſuā, ut dr̄ ad Eph.5. ſed corpꝰ ſuū minꝰ hō dēt diligere,q̄ ꝓximū, ut s̄.* dictū eſt: inter proximos aūt magis debemus parentes diligere. ergo magis debemus diligere parentes, q̄ uxorē.

*Ar.5.huius quęſt.

RESPON. Dicendū,ꝙ ſicut* dictū eſt, gradus dilectionis attēdi pōt & ſm rōnē boni,& ſm cōiūctionem ad diligentē.[m] Secūdū ergo rōnē boni, quod eſt obiectū dilectionis, magis ſunt diligēdi parentes,q̄ uxores:[n] quia diliguntur ſub rōne principij,& eminētioris cuiuſdā boni.[p] Scdm aūt rōnē coniūctionis magis diligēda eſt uxor, [q] qa uxor cōiūgit viro, vt vna caro exiſtens, ſm illud Matt. 19. Itaq; iā nō ſunt duo, ſed una caro. Et iō intenſius diligit uxor, ſed maior reuerētia eſt parētibus exhibēda.

*Ar.9.huius quęſt.

Concl. m

Conclu. p

AD PRIMVM ergo dicēdū,ꝙ nō q̄tū ad oia deſerit pater,& mater pp uxorē. In quibuſdā.n. magis dēt hō aſſiſtere parentibus, quām uxori:ſed quantū ad unionē carnalis copulæ, & cohabitationis, relictis omnibus parentibus homo adhæret uxori.

AD SECVNDVM dicēdū,ꝙ in uerbis Apli non eſt intelligendum, ꝙ homo debeat diligere uxorem ſuam æqualiter ſibiipſi:ſed quia dilectio, quam aliquis habet ad ſeipſum, eſt ratio dilectionis, quam quis habet ad vxorem ſibi coniunctam.

AD TERTIVM dicēdū, ꝙ ēt in amicitia paterna inueniunt multæ rōnes dilectionis, & quantū ad aliquid præponderant rōni dilectionis, & quæ habet ad uxorem, ſm:ſ.rationem boni, quamuis illæ præponderent ſecundùm coniunctionis rōnem.

AD QVARTVM dicēdū,ꝙ illud ēt non eſt ſic itelligendū, ꝙ ly ſicut, importat æqualitatem, ſed rōnem dilectionis. Diligit enim homo uxorem ſuam principaliter ratione carnalis coniunctionis.

SVPER Q. XXVI. ART. XII.

Porrecta per totum.

159

8. d.25.a.7.ad 2. Et 9.Eth.lec.7.

*Ca. 4.in prin.to.4

Eiuſdem art.

IN eodē. & ſequenti, hoc eſt, duodecimo articulo dubium relinquitur, An magis diligendus ſit filius, quam vxor. ¶Ad quod dr̄,ꝙ quātum ad rōnem boni, uxor magis diligitur quā diligitur et cō- principium ad filiorum procreationem filius aūt ut effectus. Conſtat.n. excellentiores boni rōnē hēre cōprincipium, q̄ effectum. Sed quantum ad coniunctionē filius magis amat, q̄ uxor: quia filius eſt aliquid ſubſtantię parētis,& pars eius: coniux ſe nō ē pars eius ut patet. Et ideo coniuges magis ſe in uicem honorāt, intē ſius aūt amant filios. Cuius ſignum eſt maior triſtitia de morte filij, q̄ coniugis ut ſic cæteris paribus.

ARTICVLVS XII.

Vtrum homo magis debeat diligere benefactorem, quàm beneficiatum.

AD DVODECIMVM ſic ꝓcedit. Vr̄ ꝙ hō magis debeat diligere benefactorē, q̄ beneficiatum. Dicit.n. Aug.* in lib. de Cathechizandis rudibus: Nulla maior eſt[h] prouocatio ad amandū, q̄ præuenire amādo. Nimis .n. durꝰ eſt aīus, q dilectionē etſi nō vult impēdere, nolit repēdere:ſed bn̄factores ꝓueniūt nos i bn̄ficio charitatis ergo bn̄factores maxime debemus diligere. ¶2 Præ. Tāto aliqs eſt magis [h] diligendus, quāto, grauius homo peccat, ſi ab eius dilectione deſiſtat, uel contra, eū agat:ſed grauius peccat q benefactorē non diligit, vel cōtra eū agit, q̄ ſi diligere deſinat eū, cui hactenus bn̄facit. ergo magis ſunt amādi bn̄factores, q̄ hi, q bꝰ bn̄facimꝰ. ¶3 Præt. Inter oia diligenda maxime diligēduſeſt Deus,& poſt eū pater, vt* Hiero. dicit ſed iſti ſunt maxime [h] benefactores. ergo benefactor eſt [h] maximè diligendus.

* Ezech. 44 ſup illud Sabbatha mea ſanctificabūt.10. 5.

SED CONTRA eſt,ꝙ Phil. dicit in 9.* Ethi. ꝙ bn̄factores magis vr̄ amare bn̄ficiatos, q̄ ecōuerſo.

*Li. 9. ca. 7. tom.5.

RESPON. Dicēdū,ꝙ ſicut s̄.* dictū eſt, aliqd diligit̄ magis dupliciter. Vno mō, qa hēt rōnē excellētioris boni:alio mō rōne maioris cōiūctionis.[m] Primò qdē mō bn̄factor eſt magis diligēdus, [o] qa cū ſit principiū boni in bn̄ficiato, hēt excellētioris boni rōnē, ſicut & de patre dictū * eſt.[p] Scđo āt mō magis diligimꝰ bn̄ficiatos,[q] ut Phil. probat† in 9.Eth. per quatuor rōnes. Primò qdē, qa bn̄ficiatꝰ eſt quaſi quoddā opꝰ bn̄factoris. Vn̄ cōſueuit dici de aliquo, Iſte eſt factura illius. Naturale eſt autē cuilibet, ut diligat opꝰ ſuū:ſicut videmꝰ, ꝙ Poetæ diligūt poemata ſua. Et hoc iō, qa unūquodq; diligit ſuū eſſe,& ſuū uiuere, ꝙ maxime manifeſtat in ſuo agere. Scđ ò, ꝙ unuſqſq; naturaliter diligit illud, in quo inſpicit ſuū bonū. Hēt qdē ergo & bn̄factor in bn̄ficiato aliqđ bonū,& econuerſo: ſed bn̄factor inſpicit in bn̄ficiato ſuū bonū honeſtū, & bn̄ficiatꝰ in bn̄factore ſuū bonū utile. Bonū aūt honeſtū delectabiliꝰ cōſiderat, q̄ bonū utile, tum qa eſt diuturniꝰ, utilitas:n.citò trāſit,& delectatio memorię nō eſt ſicut delectatio rei pn̄tis:tū ēt, qa bona honeſta magis cū delectatione recolimus, q̄ utilitates, q̄ nobis ab alijs euenerūt. Tertiò, qa ad amātē pertinet agere: uult.n. & operatur bonū amato. Ad amatū aūt pertinet bonū pati: & iō excellentius eſt amare,& pp hoc ad benefactorē ptinet, ut plus amet. Quartò, quia difficilius eſt beneficia impendere, quàm recipere. Ea uerò, in quibus laboramus, plus diligimus:quæ uerò nobis de facili proueniunt, quodammodo contemnimus.

*Art.9 & 11.huius quæſ.

Conclu. m

*Ar.9 huius quæſ.

†Lib.9.Ethi.c.7.t.5.

Concl. p

AD PRIMVM ergo dicēdū,ꝙ in bn̄factore ē, vt bn̄ficiatꝰ ꝓuocet ad ipſum amādū. Bn̄factor āt diligit bn̄ficiatū nō quaſi ꝓuocatꝰ ab illo, ſed ex ſeipſo morꝰ. Qđ āt ex ſe eſt, potiꝰ ē eo, ꝙ eſt p aliud.

AD SECVNDVM Dicendū, quod amor beneficiati ad benefactorem eſt magis debitus, & ideò contrarium habet rōnē maioris peccati:ſed amor benefactoris ad beneficiatum eſt magis ſpōtaneus, & ideò habet maiorem promptitudinem.

AD TERTIVM dicēdū, ꝙ Deus ēt plus nos dili-

gi-

git, quàm nos eum diligamus: & parentes plus dili F gunt filios, q̃ ab eis diligantur. Nec tñ oportet, ꝙ quoslibet beneficiatos plus diligamus quibuslibet benefactoribus. Benefactores.n. à quibus maxima beneficia recepimus, ſ. Deum, & parentes, præferi m⁹ his, q̃b. aliqua minora beneficia impendimus.

ARTICVLVS XIII.

Vtrum ordo charitatis remaneat in patria.

AD TERTIVMDECIMVM ſic proceditur. Vr̃ ꝙ ordo charitatis non remaneat in patria. G Dicit.n. Aug. in li.* de uera religione. Perfecta charitas eſt, ut pl⁹ potiora bona, & min⁹ minora diligam⁹: ſed in patria erit perfecta charitas. ergo plus diliget aliquis meliorem, quàm vel ſeipſum, uel ſibi coniunctum.

¶2 Præt. Ille magis h amat, cui mai⁹ bonũ uolumus: ſed q̃libet in patria exiſtẽs, uult mai⁹ bonũ ei, q̃ plus bonũ hẽt, alioquin voluntas eius non ꝑ oĩa diuinæ H voluntati conformaretr̃: ibi autẽ plus bonum habet, qui melior eſt. ergo in patria quilibet magis diliget meliorem: & ita magis alium, q̃ ſeipſum, & extraneum, quàm propinquum.

¶3 Præt. Tota rõ dilectionis in patria, h Deus erit: tũc.n. implebit, quod dr̃ 1. ad Cor. 15. Vt ſit Deus oĩa in oĩbus. ergo magis diligitur, qui eſt Deo propinquior: & ita aliq̃s magis diliget I meliorem, q̃ ſeipſum, & extraneum, quàm coniunctum.

SED CONTRA eſt, ꝙ natura non tollit per gloriã, ſed perficitur. Ordo aũt charitatis ſupra * poſitus, ex ipſa natura procedit: oĩa aũt naturaliter plus ſe, quã alia amant. ergo iſte ordo charitatis remanebit in patria.

RESPON. Dicendũ, ꝙ m neceſſe ᵈ eſt ordinẽ dharitatis remanere ĩ patria quãtũ ad hoc, ꝙ De⁹ K eſt ſup oĩa diligendus. ⁿ Hoc.n. ſimpliciter erit tũc, qñ hõ perfectè eo fruet. Sed de ordine ſuiip ſius ad alios, diſtinguendũ vr̃, q̃a ſicut s. dictũ* eſt, dilectionis gradus diſtingui põt, uel ſm̃ dr̃iam boni, quod q̃s alij exoptat, uel ſm̃ intẽtionẽ dilectionis.ᵖ Primõ q̃dẽ modo, pl⁹ diliget meliores, q̃ ſeipſũ, minus uero minus bonos. Volet.n. q̃libet beatus unũquemq; habere, quod ſibi debetur ſm̃ diuinam iuſtitiam, propter perfectam cõformitatem uoluntatis humanæ ad diuinam. Nec tunc erit tp̃s proficiendi per meritũ ad maius p̃miũ, ſicut nunc accidit, qñ põt hõ meliorem, & uirtutẽ, & p̃miũ deſiderare: ſed tunc uoluntas uniuſcuiuſque infra hoc ſiſtet, quod eſt determinatũ diuinit⁹. ᵠ Scd̃o vero mõ aliquis plus ſeipſum diliget, q̃ ꝓximũ ẽt meliorẽ ʳ q̃a intẽtio actus dilectionis ꝓuenit ex parte ſubiecti diligẽtis, ut s* dictũ eſt. Et ad hoc ẽt donum charitatis vnicuiq; cõfert à Deo, ut primo q̃dẽ mẽtẽ ſuã in Deũ ordinet, quod ꝑtinet ad dilectionẽ ſuiipſius: ſcd̃ario vero ordinẽ aliorum in Deũ velit, uel ẽt operet ſm̃ ſuũ modũ: ſed ˢ quantũ ad ordinẽ ꝓximorum adinuicẽ, ſimpl̃r quis magis diliget meliorem ſm̃ charitatis amorẽ. ᵗ Tota .n. vita beata cõſiſtit in ordinatione mẽtis ad Deũ. Vñ totus ordo dilectionis ᵈ beatorũ obſeruabit ꝑ cõparationẽ ad Deũ, vt. ſ. ille magis diligat, & propinquior ſibi hẽat ab vnoquoq;, q̃ eſt Deo ꝓpinquior. Ceſſabit.n. tunc ꝓuiſio, q̃ eſt in p̃ſenti vita neceſſaria, qua neceſſe eſt, vt vnuſq̃ſq; magis ſibi cõiuncto, ſm̃ quãcũq; neceſſitudinẽ ꝓuideat magis, q̃ alieno. rõne cui⁹ ĩ hac uita ex ipſa inclinatione charitatis hõ plus magis ſibi cõiunctũ, cui magis dẽt impẽdere charitatis effectũ. ꝙ Cõtinget tñ in patria, ꝙ aliq̃s ſibi cõiunctũ pluribus modis diliget. ℞ Nõ.n. ceſſabũt ab aĩo beati honeſtæ dilectiõis cãꝗ: tñ oĩbus iſtis rõnib⁹ p̃fert ĩcõparabil̃r rõ dilectionis, q̃ ſumit ex ꝓpinquitate ad Deum.ᵇᵇ

AD PRIMVM ergo dicendum, ꝙ quantum ᵈ ad cõiunctos ſibi, rõ illa excedenda eſt: ſed quantũ ad ſeipſum, oportet ꝙ aliquis plus ſe, q̃ alios diligat, tãto magis, quãto ꝑfectior eſt charitas: quia ꝑfectio charitatis ordinat hoĩem ꝑfecte in Deũ, quod pertinet ad dilectionẽ ſuiipſius vt* dictũ eſt.

AD II. dicendũ, ꝙ rõ illa procedit de ordine dilectionis ſm̃ gradũ boni quod aliquis vult amato.

AD III. dicẽdũ, ꝙ vnicuiq; erit Deus tota rõ diligendi, eo ꝙ Deus eſt totũ hoĩs bonum. Dato.n. per impoſſibile, ꝙ Deus nõ eſſet hoĩs bonum, non eſſet ei rõ diligẽdi: etiã in ordine dilectionis oportet, ꝙ poſt Deum homo maxime diligat ſeipſum.

SVPER Q. XXVI. ART. XIII.

D. Bon. 3. ſ. diſ. 31. q. 3. art. 3.

Ba... eodem art.

IN art. 13. eiuſdem quæſt. aduerte, q. author probat beatũ in patria plus intenſiue diligere ſeipſum, q̃ beatiorem hoĩem uel angelum non ſolum ex parte ſubiecti (quia. ſ. intẽtio actus ſe tenet ex parte coniunctionis ad ſubiectum: nullus aũt eſt ſibi coniunctior q̃ ipſemet) ſed ẽt ipſius charitatis ordine in ſuis actib⁹, p hoc, ꝙ charitas vnicuiq; datur a Deo principaliter ad actum quo ipſe recipiẽs uñ ſe hẽat. Dat .n. Deus charitatem hoi, vt amico, pp bonũ. ſ. ipſius hoĩs, cui datur: & datur charitas ſcd̃ario ad actum erga ꝓximos. Ex hoc .n. manifeſto ordine cõſequens eſt, vt magis intendat hñs per ſcd̃ã charitatẽ principali actui, q̃ ſcd̃ario: & per hoc intenſius ſe diligat in Deo q̃ beatiorem. Nec obſtat ut in reſponſione ad vltimum dr̃, ꝙ Deus eſt in patria tota diligendi rõ, q̃a vnicuiq; beato Deus eſt tota diligendi ratio, ut eſt illius beati bonũ proprium. Diligere ergo Deum ut tota rõne diligendi, claudit in ſe prius diligere ſeipſum, q̃ proximum q̃a claudit in ſe Deũ eſſe & conſequenter diligi, ut propriũ bonũ diligentis, & claudit in ſe Deum diligi, vt bonum alterius: ſed illud infert, ſi Deus eſt alterius bonum.

Ferrell.: per totũ m.

160

3. d. 31. q. 2. ar. 3. q. 1. & 2. Et ver. q. 2. 2. 9. ad 12.

*Cap. 48. procul a princ. ro. 1.

*Art. 4. & 5. huius quæſt.

Concl. m D. 317.

*Ar. 7. & 9. hui⁹ q.

Concl. p

Concl. q

*Art. 7. & 9. hui⁹ q.

Concl. s

D. 100.

Concl. ꝙ

Concl. ℞

D. 101.

*In corp. art.

QVAESTIO XXVII.

De principali actu charitatis, qui eſt dilectio, in ſeptem articulos diuiſa.

DEINDE conſiderandũ eſt de actu charitatis ¶Et primò, de principali actu charitatis, qui eſt dilectio.

¶Secundò, de alijs actibus, vel effectibus.

CIRCA primũ quærunt octo.

¶Primò, Quid ſit magis ꝓpriũ charitatis vtrum amare, uel amari.

¶Secundo, Vtrum amare, prout actus charitatis, ſit idem quod beneuolentia.

¶Tertiò, Vtrum Deus ſit propter ſeipſum amandus.

¶Quarto, Vtrum poſſit in hac vita immediate amari.

¶Quintò, Vtrum poſſit amari totaliter.

SVPER Q. XXVII. ART. I.

Banne. eodem art.

IN art. 1 q. 27. in rñſione ad primũ ꝑſpice primo ar... vel diſtinctione facta in corpore articuli: & ꝓpea diſtinguere hñtes maiorem charitatem in ſeipſos ut meliores, & ut perfectioris ſũt charitatis. Hoc .n. eſt diſtinguere hñtes charitatem ſcd̃m eãdem rõnẽ bonũ .Nã ſic maior charitas cõſtituit hoiem meliorem, & conſequenter magis amabilẽ, & ſcd̃m propriã rõnem charitatis nã ſic eſt uirtus ... ad actum amandi, & maior conſtituit hominẽ magis amãtem

¶Perſpice

¶Sextò, Vtrũ eius dilectio habeat modum.

A

¶Septimo, Quid ſit melius, vtrum diligere amicum, vel diligere inimicum.

¶Octauò, Quid ſit meli⁹, vtrũ diligere Deũ, vel proximũ.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum charitatis ſit magis proprium amari, quàm amare.

AD PRIMVM ſic procedit. Vr̃, ꝙ charitati ſit magis ꝓpriũ amari, q̃ amare. Charitas.n. in melioribꝰ.melior iuenit:ſed[h] meliores debẽt magis amari. ergo charitatis magis ẽ ꝓpriũ amari.

B

¶2 Præt. Illud, qđ in pluribꝰ.iuenit, vr̃ eſſe magis[h] cõueniẽs naturæ, & per conſequẽs melius: ſed ſicut dicit Philo. in * 8. Ethi. Multi magis uolũt amari, q̃ amare, ſemperq; amatores adulationis ſũt multi. ergo meli⁹ ẽ amari, q̃ amare, & ꝑ cõſequens magis conueniens charitati.

C

¶3 Præt.[h] Propter qđ unũquodque, & illud magis:ſed hoĩes, ꝓpter hoc, ꝙ amant, amãt. Dicit n. Aug. in lib.* de Catechizãdis rudib⁹, ꝙ nulla ẽ maior ꝓuocatio ad amandum, q̃ præuenire amãdo. ergo charitas magis cõſiſtit in amari, quàm in amare.

SED CONTRA eſt, quod Philo. dicit * in 8. Ethi. ꝙ magis exiſtit amicitia in amare, q̃ in amari: ſed charitas eſt amicitia quædã. ergo charitas magis conſiſtit in amare, quàm in amari.

D

RESPON. Dicẽdum, ꝙ amare cõuenit charitati, iquãtũ ẽ charitas. Charitas.n. cũ ſit uirt⁹ q̃dã, ſm ſuã eſſentiã hẽt inclinationẽ ad ꝓpriũ actũ. Amari aũt nõ eſt act⁹ charitatis ipſius qui amat, ſed act⁹ charitatis eius eſt amare. Amari aũt cõpetit ei ſecundũ cõem rõnẽ boni, ꝓut.ſ. ad eius bonũ alius ad actũ charitatis mouet. Vñ manifeſtũ ẽ, ꝙ[m] charitati magis cõuenit amare, q̃ amari[n] Magis.n. cõuenit unicuiq;, qđ cõuenit ei per ſe, & ſubſtãtialr̃, q̃ qđ cõuenit ei ꝑ aliud. Et hui⁹ duplex eſt ſignũ. Primũ qdẽ, ꝙ amici magis laudant ex hoc, ꝙ amant, q̃ ex hoc, ꝙ amant: quimmo ſi non amãt, & ament, uituperant. Secũdo, q̃ mſ̃es, q̃ maximè amãt, plus quærunt amare, q̃ amari. Quædam.n. ut Philoſ. * dicit in eodẽ libro, filios ſuos dãt nutrici, & amãt quidẽ. Reamari autẽ non quærunt, ſi non contingat.

E

AD PRIMVM ergo dicẽdũ, ꝙ meliores, ex eo ꝙ meliores ſũt, ſunt magis amabiles: ſed ex eo, ꝙ in eis eſt ꝑfectior charitas, ſunt magis amantes, ſm tamen proportionem amati. Nõ.n. melior minus amat id, quod infra ipſum eſt, q̃ amabile ſit: ſicut ſi ille, qui eſt minus bonus, non attingit ad amandum meliorẽ quantum amabilis eſt.

AD II dicẽdũ, ꝙ ſicut Philoſo. * dicit ibidẽ, homines uolũt amari, inquantũ uolũt honorari. Sicut.n. honor exhibet alicui ut quoddã teſtimoniũ boni in ipſo qui honorat, ita ꝑ hoc, ꝙ aliqs amatur, oſtẽditur in ipſo eſſe aliqđ bonũ, quia ſolum bonũ amabile eſt. Sic ergo amari, & honorari quærunt hoĩes ꝑꝑ aliud, ſ. ad manifeſtationem boni in amato exiſtentis. Amare aũt q̃rũt charitatẽ habentes ſe cũdũ ſe, quaſi ipſum ſit bonum charitatis: ſicut & q̃libet actus uirtutis, eſt bonũ uirtutis illius. Vñ magis pertinet ad charitatẽ, velle amare, q̃ uelle amari.

AD III dicẽdũ, ꝙ ꝑꝑ amari aliq amant, non ita ꝙ amari ſit finis eius, qđ eſt amare: ſed eo, ꝙ eſt uia quædam ad hoc inducens, quòd homo amet.

ARTICVLVS II.

Vtrũ amare, ſecundum quod eſt actus charitatis, ſit idẽ quod beneuolẽtia.

AD SECVNDVM ſic procedit. Vr̃ ꝙ amare ſm qđ eſt act⁹ charitatis nihil ſit aliud, q̃ beneuolentia. Dicit.n. Philoſ. * in 2. Rhetoricæ, ꝙ h amare eſt velle alicui bonũ: ſed hoc eſt beneuolentia. ergo nihil aliud eſt actus charitatis, quàm beneuolentia.

¶2 Præt. Cuius eſt habitus, ei⁹ ẽ actus: ſed habit⁹ charitatis eſt i potẽtia uolũtatis, ut ſup.* dictũ eſt. ergo ẽt actus charitatis eſt actus uolũtatis: ſed nõ eſt niſi i h bonũ tendẽs, qđ eſt bñuolẽtia. ergo actus charitatis nihil aliud eſt, quàm beneuolẽtia.

¶3 Præt. Philoſ. in * 9. Ethi. ponit quinq; ad amicitiam[g] pertinentia, quorum primum eſt, quòd homo uelit amico bonũ: ſecundũ eſt, ꝙ uelit ei eſſe, & uiuere: tertium eſt, ꝙ ei delectabiliter cõuiuat: quartum eſt, ꝙ eadem eligat: quintum eſt, ꝙ ei cõdoleat, & congaudeat: ſed prima duo ad bene-

¶Perſpice ſecũdo, ꝙ quia in hac rñſione nõ ſolũ charitati tribuit magis amare, q̃ amari, uidẽdo doctrina corporis articuli: ſed alia ſit cõparatio ſ. maioris ad minorẽ charitatẽ ſecundũ magis, & min⁹ amare, dicẽdo, ꝙ maior charitas facit magis amãtes. Et merito adiunctũ eſt hoc: q̃a ſi proprium eſt charitati amare, cõſequens eſt, ut maior charitas faciat magis amare, & maxima maxime amare faciat, iuxta regulã, Sicut ſimpliciter ad ſimpliciter, ita magis ad magis &c. Et hoc, q̃ ẽ abſolute uerſiſſimũ eſt reſpectu formalis obiecti charitatis, qđ eſt Deus, ut patet: ſed reſpũ ſecũdarij obiecti, hoc eſt, proximi limitatur in lr̃a hac adiectione, ſ. ſecũdũ, proportionẽ amati: & intẽdit, ꝙ ꝑfectior charitas magis diligit proximũ ſecũdũ ꝓportionẽ, qua ꝓximus ille eſt diligibilis, q̃ ꝑfectior charitas diligat ꝓximum ſecundũ ipſi⁹ ꝓximi ꝓportionẽ: & hoc eſt dicere, ꝙ perfectior magis, q̃ imꝑfectior diligit proximũ attẽta amabilitate proximi, qđ declarat in litera poſitis duob. altero ꝑfectioris, altero imꝑfectioris charitatis. Cõſtat.n. ꝙ ꝑfectior eſt melior, & magis amabilis: & iꝑfectior minus bonus, ac minus amabilis. In amore aũt mutuo illorũ hæc eſt differẽtia, ꝙ minus bonus amatur a perfectiori, quantũ amabilis eſt, quia charitas perfectior nõ ſolum adæquat, ſed excedit bonitatẽ min⁹ boni. Melior aũt non amatur ab imperfectiore, quãtũ amabilis eſt, q: charitas imperfectior non adæquat bonitatẽ meliore. Ex hoc ergo, ꝙ ꝑfectior amat minus bonũ, quantũ amabile eſt, & imꝑfectior ſi redamat meliorem, quantũ amabilis eſt, manifeſtũ eſt, ꝙ ꝑfectior magis amat, ſecundũ ꝓportionem amati, hoc eſt, magis q̃ imꝑfectior, attẽta amabilitate obiecti.

¶In eodẽ art. 1. in reſponſione ad primũ aduerte, ꝙ cum in litera dr̃, ꝙ amari quæritur eadẽ rõne, qua q̃ritur honorari, ſ. ut manifeſtatiuũ boni proprij, nõ eſt intelligendum, ꝙ hæc ſit ꝑ ſe rõ appetitus eius, quod eſt amari: q̃m hoc falſum eſt. Amari. n. per ſe ordinat̃ ad habendũ id, quod bono proprio intus debetur ab alio: amatũ.n. ad intima penetratur: ſed intelligendum eſt, ꝙ hęc eſt rõ quare cõiter ab hominib. homines appetunt amari. Sic.n. dr̃ recte rñdet argumento de accidente ut in pluribus.

SVPER Q. XXVII. ARTIC. II.

Ba. ad. mart.

IN art. duo notãda occurrunt. Primo, diuerſa dña beneuolẽtiæ ab amore actuali in parte ſenſitiua, & in parte intellectiua. Nã ab illo ex cõtibus omni paſſioni actuali. ſ. eſſe cũ impetu, & ex proprijs paſſionis amoris actualis, ſ. nõ ſubito ex ortu, totaliter diſtinguitur. Ab iſto autẽ ex una tm̃ conditione ſecernitur, ſcilicet ex hoc, ꝙ amor exigit unionẽ, quã non exigit beneuolentia, ſed includit illa: n. Et iõ actus dilectionis charitatis claudit in ſe beneuolẽtiã. Eſt.n. amor amicitiæ: & addit, ut in litera dr̃. Ex his aũt non accipias, ꝙ beneuolẽtia eſt ꝓpria uolũtati: ſed ꝙ ſicut in parte ſenſitiua inuenit participatio amoris amicitiæ, a fortiori inueniri ꝑõt beneuolẽtia q̃ minus importat, q̃ amor amicitiæ. Nec cõtra hoc militãt rõnes in lr̃a ex Ariſt. allatæ: quæ afferuntur ad cõcludendã ſeparationem beneuolẽtiæ.

Porrecta per totum. 161

* Lib. 8. Ethi. c. 8. in prin. to. 5.

* Ca. 4. in prin. to. 4.

* Li. 8. c. 8. parum a prin. to. 5

Conclu. m

* Li. 8. c. 8. aliquãtulũ a princip. to. 5.

* Li. 8. c. 8. tom. 5.

Porrecta per totum. 162

3 d. 27. q. 1. ar. 1. cor. & ad 2.

* Li. 2. c. in princi. tom. 6.

* q. 24. artic. 1.

* Li. 9. c. 4. tom. 5.

ſiæ ab amore ſenſitiuo, & non ad inſeiĕda ... ō; oſſibilitaté coincidétię. Sat. n. eſt rōnib & Ariſt & literæ, q̃ bñuolétia non exigat cōdōnes, quas exigit paſſiōis amor: ac p hoc illa pōt eē ſi ne iſto, cū quo ſtat, q̃ pōt coincidere. Cō patiēdo ēt ſecū cōditiones amoris, quas nō exigit ſecundū ſe bñuolétia, ſicut in litera dr̃, q̃ coincidit cū dilectione charitatis, cōpatiēdo ſecū cōditionē amoris, ſ. unionem, quā ſecundum ſe non exigit.

¶ Secūdo in rñſione ad primū, q̃ illa diffinitio, Amare eſt velle bonum alicui nō continet totum, ſed principale pertinens ad amorem.

*Lib. 9. Ethic. c. 5. t. 5

* q. 23. artic. 2.

uolentiā pertinēt. ergo primus actus charitatis eſt bñuolētia.

Sed contra eſt, qđ Philoſo. dicit in* eodem libro, q̃ bñuolentia neq; eſt amicitia, neque eſt amatio, ſed ē amicitiæ principiū: ſed charitas eſt amicitia, ut ſupra dictū* eſt ergo beneuolentia non eſt idē quod dilectio, quæ eſt charitatis actus.

Respon. Dicēdum, q̃ bñuolentia ꝓpriē dr̃ actus uolūtatis, quo alteri bonū uolumus. Hic G aūt uoluntatis actus differt ab actuali amore tā ſm q̃ eſt in appetitu ſenſitiuo, q̃ ēt ſm q̃ eſt in appetitu intellectiuo, qui eſt uolūtas. Amor. n. q eſt in appetitu ſenſitiuo, quædā paſſio eſt. Oīs aūt paſſio cū quodā impetu inclinat in ſuū obiectū. Paſſio aūt amoris hoc hēt, q̃ nō ſubito exoritur, ſed p aliquā aſſiduā inſpectionē rei amatæ. Et iō Philoſ. in 9.* Eth. oſtendens differentiam inter bñuolentiā, & amorē, qui eſt paſſio, dicit q̃ bñuolētia H non hēt diſtenſionē, & appetitum. i. aliquē impetū inclinationis, ſed ex ſolo iudicio rōnis hō vult bonum alicui. Silr ēt talis amor eſt ex quadā conſuetudine. Bñuolentia aūt interdum orit̃ ex repētino, ſicut accidit nobis de pugilibus, qui pugnat, quorū alterum uellemus uincere: ſed amor, q eſt in appetitu intellectiuo, ēt differt a beneuolētia: importat. n. quandā unionē ſm affectū amantis ad amatum, inquantū. ſ. amans æſtimat amatum quodammō ut unū ſibi, uel ad ſe pertinens, & ſic mouet̃ in ipſum: ſed bñuolentia eſt ſimplex actus uoluntatis, quo uolumus alicui bonū, ēt nō præſuppoſita ꝓdicta unione affectus ad ipſum. Sic[m] ergo in dilectione, ſm q̃ eſt actus charitatis, includitur quidem beneuolentia: ſed dilectio, ſiue amor addit unionē affectus.[n] Et propter hoc Philo. dicit* ibid. quòd beneuolentia eſt principium amicitiæ.

*Lib. 9. Eth. c. 5. t. 5

Concl. m

*Lib. 9. Eth. c. 5. parum ante med. t. 5.

Ad primum ergo dicendū, q̃ Philoſ. ibi diffinit amare, non ponens totam rationem ipſius, ſed aliquid ad rationem eius pertinens, in quo maximè manifeſtatur dilectionis actus.

Ad II dicēdū, q̃ dilectio eſt actus uoluntatis in bonum tendens, ſed cum quadam vnione ad amatum, quæ quidem in beneuolentia non importat̃. K

Ad III dicēdū, q̃ intantum illa, quæ Philoſophus ibi ponit, ad amicitiam pertinent, inquantū proueniunt ex amore, quē quis habet ad ſeipſum, ut ibidem dicitur, ut ſcilicet hæc omnia aliquis erga amicum agat ſicut ad ſeipſum, quod pertinet ad prædictam unionem affectus.

Perrecta per totum.

163

4. di. 2. q. 2. ar. 1. q. 1 ad 2. Et opuſc. 61. c. 7. 8. 9. & 14.

*Hom. 11 in Euãg. 1 prin.

Articvlvs III.

Vtrum Deus ſit propter ſeipſum ex charitate diligendus.

Ad tertium ſic proceditur. Vr̃ q̃ Deus nō pp ſeipſum, ſed pp aliud diligatur ex charitate. Dicit. n.* Greg. in quadam homil. Ex[h] his, quę nouit animus, diſcit incognita amare. Vocat autem F incognita, intelligibilia, & diuina: cognita autem ſenſibilia. ergo Deus eſt propter aliud diligēdus.

¶ 2 Præt. Amor ſequitur[h] cognitionē: ſed Deus per aliud cognoſcitur, ſm illud Rom. 1. Inuiſibilia Dei per ea, q̄ facta ſunt, intellecta conſpiciuntur. ergo etiam propter aliud amatur, & non propter ſe.

¶ 3 Spes[h] gñat charitatē, ut dr̃* in glo. Matth. 1. Timor ēt charitatem[h] introducit, ut Aug.† dicit ſup primam Cano. Ioan. ſed ſpes expectat aliqd adipiſci à Deo, timor aūt refugit aliqd, quod a Deo infligi pōt. ergo vr̃ q̃ Deus propter aliquod bonum ſperatum, uel propter aliquod malum timendum G ſit amandus. non ergo eſt amandus pp ſeipſum.

* Gl. interlinearis, ſup illud Abrahā genuit Iſaac.

* Tract. 9. iter princip. & medium, t. 9

Sed contra eſt, q̃ ſicut Aug.* dicit in 1. de doctri. Chri. Frui eſt amore inhærere alicui pp ſeipſum: ſed Deo fruendum eſt, ut* in eodem libro dicitur. ergo Deus diligendus eſt propter ſeipſum.

*Li. 1. c. 4. in princi. tom. 3.

*Li. 1. c. 4. & 5. to. 3.

Respon. Dicendum, q̃ ly pp, importat habitudinē alicuius cauſę. Eſt aūt quadruplex genus cauſæ, ſ. finalis, formalis, efficiens,[d] & materialis, ad quā reducitur ēt materialis diſpoſitio,[d] quæ non eſt cā ſimplr, ſed ſm quid. Et ſm hæc quatuor genera cauſarum dr̃ aliquid pp alterum diligendū. Secundum quidem genus cauſæ finalis, ſicut dili- H gimus medicinam pp ſanitatem. Secundū aūt genus cauſæ formalis, ſicut diligimus hominem pp uirtutem, quia ſ. virtute formaliter eſt bonus, & per conſequens diligibilis. Secundum aūt cām efficientem, ſicut diligimus aliquos, inquantū ſunt filij talis patris. Secundum aūt[d] diſpoſitionē, quæ reducitur ad genus cauſæ materialis, dicimur aliquid diligere pp id, quod nos diſponit ad eius dilectionem, puta, pp aliqua beneficia ſuſcepta: q̄uis poſtq̄ iam amare incępimus, non propter illa beneficia amemus amicum, ſed pp eius uirtutē.[m] Primis ergo tribus modis Deum nō diligimus pp I aliud, ſed pp ſeipſum.[n] Non. n. ordinatur ad aliud ſicut ad finem, ſed ipſe eſt finis ultimus omnium. Neq; ēt informatur aliquo alio ad hoc, q̃ ſit bonus, ſed eius ſubſtantia eſt eius bonitas, ſecundùm quā[d] exemplariter oīa bona ſunt. Neq; iterum ei ab altero bonitas ineſt, ſed ab ipſo omnib. alijs:[p] quarto mō poteſt diligi pp aliud,[q d] quia. ſ. ex aliquibus alijs diſponimur ad hoc, quòd in Dei dilectione proficiamus, puta, per beneficia ab eo ſuſcepta, uel per præmia ſperata, uel per pœnas, quas per ipſum uitare intendimus.

D. 312.
D. 314.

D. 1057.

Conclu. m

D. 284.
Conclu. p

D. 98.

Ad primum ergo dicēdū, q̃ ex his, quæ animus K nouit, diſcit incognita amare: non q̃ cognita ſint ratio diligendi ipſa incognita per modum cauſæ formalis, uel finalis, uel efficientis, ſed quia p hoc homo diſponitur ad amandum incognita.

Ad II dicendum, q̃ cognitio Dei acquiritur qdem per alia: ſed poſtquàm iam cognoſcitur, non per alia cognoſcitur, ſed per ſeipſum, ſecundùm illud Ioan 4. Iam non propter tuam loquelā credimus. Ipſi enim audiuimus, & ſcimus, quia hic eſt verē ſaluator mundi.

Ad III dicendum, quòd ſpes, & timor ducunt ad charitatem per modum diſpoſitionis cuiuſdā, ut ex ſupra* dictis patet.

*q. 17. artic. 8.

SVPER

SVP. QV. XXVII.
ART. IIII.
Capr. 1. d. 2. q. 1. con. 7.
Ban. eodem art.

Porrecta per totum. 164
3. d. 27. q. 3. ar. 1. Et d. 34. q. 1. ar. 1. ad 5. Et verit. q. 10. ar. 11. ad 6. Et verit. q. 2. a. 2. ad 11.
* Li. 10. c. 1. & 2. c. 3.

IN ar. 4. omiſſo tertio aduertendum eſt, quòd amari immediatè ſignificat eſſe immediatū terminum, non immediatū mouens ad amandū. Et quia Deus ſecūdū ſeipſum eſt immediatus, & primus terminus amoris charitatis etiam in via, quoniam eſt obiectū formale eius: ideo in via etiam Deus immediatè amatur, cum quo ſtat, quòd moueat ad actum amādi in ſpeculo creaturæ, ut ſuperius dictum eſt.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum Deus in hac vita poſſit immediatè amari.

AD QVARTVM ſic procedit. Vr ꝙ Deus in hac vita nō poſſit immediatè amari. Incognita henim amari ñ poſſūt, vt Aug. dicit 10.* de Tri. ſed Deū nō cognoſcim⁹ immediatè in hac vita, quia videmus nunc per ſpeculum in ænigmate, vt dicitur 1. ad Corinth. 13. ergo neque etiam eū immediatè amamus.

¶ 2 Præt. Qui nō pōt^h qđ minus eſt, nō pōt qđ maius eſt: ſed maius eſt amare Deū, ꝗ cognoſcere ipſum. Qui. n. adhęret Deo p amorem, vnus ſpiritus cum illo eſt, vt dicitur 1. ad Cor. 6. ſed homo non pōt Deū cognoſcere immediatè. ergo multò min⁹ amare.

¶ 3 Præt. Hō à Deo diſiungitur p peccatum, ſm illud Iſa. 59. Peccata veſtra diuiſerunt inter vos & Deū veſtrū: ſed peccatū magis eſt in voluntate, ꝗ in intellectu. ergo minus pōt homo Deū^h diligere immediatè quàm Deum immediatè^h cognoſcere. C

SED CONTRA eſt, ꝙ cognitio Dei, q̄a eſt mediata, dr̄ ænigmatica, & euacuat in patria, vt patet 1. ad Cor. 13. ſed charitas viæ nō euacuatur, vt ibidē dicit. ergo charitas viæ immediatè Deo adhæret.

* 1. p. q. 82. ar. 2. D. 222.

RESP. Dicēdū, ꝙ ſicut ſupra* dictū eſt, actus cognitiuæ^d virtutis pficit p hoc, ꝙ cognitū eſt in cognoſcēte: actus aūt appetitiuæ virtutis pficit per hoc, ꝙ appetitus inclinat ad rē ipſam. Et iō oportet, ꝙ motus appetitiuę virtutis ſit in re ſm cognitionē ipſarū rerū: act⁹ aūt cognitæ virtutis eſt ſm modū cognoſcētis. Eſt aūt ipſe ordo rerū talis ſm ſe, ꝙ Deus eſt pp ſeipſum cognoſcibilis, & diligi- D bilis, vtpote eſſentialiter exiſtens ipſa veritas, & bonitas, p quā alia & cognoſcunt, & amant. Sed quo ad nos, q̄a noſtra cognitio à ſenſu ortū hēt, prius ſunt cognoſcibilia, ꝗ ſunt ſenſui ppinquiora: & vlterius, terminus cognitionis eſt in eo, qđ eſt maximè à ſenſu remotū. Secūdū hoc ergo dicēdū eſt, ꝙ^m dilectio, ꝗ eſt appetitiuæ virtutis actus, ēt in ſtatu vię, tēdit in Deū primò, & ex ipſo deriuat ad alia: & ſm hoc charitas Deū immediatè diligit, alia verò, Deo mediante. In cognitione verò eſt ecōuerſo, q̄a. ſ. per alia Deū cognoſcimus*, ſicut cauſam p effectus, vel p modū eminentiæ, aut ne E gationis, vt patet per Dion. in lib. de * diuin. nom.

Conclu. m

*Capit. 4. par. 1. circa med. illius.

AD PRIMVM ergo dicendū, ꝙ ꝗuis incognita nō poſſint amari, tñ nō oportet, ꝙ ſit idē ordo cognitionis, & dilectionis: nā dilectio ē cognitionis terminus. Et iō vbi deſinit cognitio, ſ. in ipſa re, ꝗ per aliā cognoſcit, ibi ſtatim dilectio incipere poteſt.

AD II dicēdū, ꝙ q̄a dilectio Dei eſt mai⁹ aliqd, ꝗ eius cognitio, maximè ſm ſtatū viæ, iō pſupponit ipſam. Et q̄a cognitio nō q̄eſcit ī reb⁹ creatis, ſed p eas in aliud tēdit, in illo dilectio incipit, & p hoc ad alia deriuatur per modum cuiuſdam circulationis, dum cognitio à creaturis incipiens, tendit in Deum, & dilectio à Deo incipiens ſicut ab vltimo fine, ad creaturas deriuatur.

AD III dicendū, ꝙ p charitatē tollit auerſio à Deo, ꝗ eſt p peccatum, non aūt per ſolā cognitionē: & iō charitas eſt, ꝗ diligendo animā immediatè Deo coniungit ſpiritualis vinculo vnionis.

SVP. QV. XXVII.
ARTIC. V.
Ban. eodem art.

Porrecta per totum. 165
3. d. 27. q. 3. ar. 2. Et vit. q. 2. a. 10. ad 5.

IN artic. 5 aduerte, quod quæſtio hæc cōmunis eſt charitatis viæ, & charitati patriæ: quia eſt de amari ex charitate abſolute. Et ppterea nō oportet diſcutere, quomodo ex parte diligentis Deus totaliter diligatur: quia etſi hic non fit, ſufficit quòd fiat in patria.

ARTICVLVS V.

Vtrum Deus poſſit totaliter amari.

AD QVINTVM ſic pcedit. Vr ꝙ Deus nō poſſit totaliter amari. Amor. n. ſequit cognitionē: ſed Deus nō pōt totaliter à B nobis cognoſci, quia hoc eſſet eum comprehendere. ergo nō poteſt à nobis^h totaliter amari.

¶ 2 Præt. Amor eſt vnio q̄dā, vt patet p Dio. 4. c.* de diu. nomin. ſed cor hominis nō poteſt totaliter^h Deo vniri: q̄a Deus eſt maior corde noſtro, vt dr̄ 1. Ioan. 3. ergo Deus nō pōt totaliter amari.

* Ca. 2. in parte 2. illius.

¶ 3 Præt. De⁹ ſeipſū^h totaliter amat. ſi ergo ab aliquo alio totaliter amat, aliq̄s ali⁹ diligit Deū tm̄, quātū ipſe ſe diligit: hoc aūt eſt incō ueniēs. ergo Deus non pōt totaliter diligi ab aliqua creatura.

C SED CONTRA eſt, ꝙ dicitur Deut. 6. Diliges dominum Deum tuum ex toto^h corde tuo.

RESP. Dicēdū, ꝙ cū dilectio intelligat quaſi mediū inter amātē, & amatū, cū q̄rit, an Deus poſſit totaliter diligi tripl̄r pōt intelligi. Vno mō, ut modus totalitatis referat ad rē dilectā: &^m ſic De⁹ eſt totaliter diligēdus^n, q̄a totū qđ ad Deum ptinet, hō diligere dēt. Alio mō, pōt intelligi ita, ꝙ totalitas referat ad diligētē: &^p ſic ēt Deus totaliter diligi debet^q, q̄a ex toto poſſe ſuo hō debet diligere Deū, & q̄cq̄d hēt, ad Dei amorē ordinare, ſm illud Deut. 6. Diliges dominū Deū tuū ex toto cor D de tuo. Tertio mō, pōt intelligi ſm cōparationem diligētis ad rē dilectā, vt ſ. mod⁹ diligētis adęquet modū rei dilectæ: &^r hoc nō pōt eſſe^t. Cū. n. vnūquodq; intātū diligibile ſit, inquātū ē bonū, De⁹, cuius bonitas eſt infinita, eſt infinitè diligibilis. Nulla aūt creatura pōt Deū infinitè diligere, quia oīs virt⁹ creaturæ ſiue naturalis, ſiue infuſa, eſt finita: & p hoc patet rñſio ad obiecta. Nam primæ tres obiectiones procedunt ſm hunc tertium ſenſum: vltima autem ratio procedit in ſenſu ſecundo.

Conclu. m

Conclu. p

Conclu. s

SVP. QV. XXVII.
ART. VI.
D. Bon. 3. 5. di. 27. q. 6. art. 2.
Thom. ab Arg. diſ. 27. q. 1. ar. 2.
Capr. 3 d. 27. q. 1. cō. 6.
Ban. eadem art.

Porrecta per totum. 166
3. d. 27. q. 3. ar. 3. Et vir. q. 2. 2. 2. ad 13.

* Ca. 3. & 4. habet, tom. 6.

IN ar. 6. in corpore nota rōnē, quare appetit⁹ finis eſt infinitus, q̄a. ſ. finis non hēt rōnem menſurati, ſed mēſurę. In mēſura autem non poteſt eſſe exceſſus, aut defectus, alioquin menſuræ eſſet alia mēſura, & ſic procederetur

ARTICVLVS VI.

Vtrum diuinæ dilectionis ſit aliquis modus habendus.

E AD SEXTVM ſic proceditur. Videtur ꝙ diuinæ dilectionis ſit aliquis modus habēdus. Ratio enim boni conſiſtit in^h modo, ſpecie, & ordine, ut patet per Aug. in lib.* de nat. boni. Sed dilectio Dei eſt optimū in homine, ſecundum illud ad Coloſ. 3. Super omnia charitatem habete. ergo dilectio Dei debet modum habere.

*Ca.8 parū a principio, tomo 1.

dereť in infinitū. Et patet ſequela, quia exceſſus, vel defectus attēditur penes aliquam menſuram, ſupra quam excedit, vel a qua aliqd deficit. Et hoc fundamētū bene notato in appetibilibus, & agibilibus: quōt omnium menſura eſt finis, quia penes finē ſumitur omnium horum ratio, & pluries oportet hac propoſitione vti.

*li.4.c.3. circ. med. tom.3.

¶ In eodem 6. art. in reſponſione ad tertiū circa illa verba, Actus interior charitatis hēt rōnē finis, quia vltimū bonū hominis conſiſtit in hoc, q̄ aīa Deo inhæreat: aduerte, q̄ author cōparat hic actū interiorē charitatis ad actus exteriores imperatos, q̄ ſunt ad finem, & reſpectu eorum dicit, q̄ actus interior eſt finis, & nō cōparat actū interiorē charitatis ad actū nō imperatū: ſed naturalem in intellectu beati cāto a Deo præſente ſub claro lumine gloriæ, tū quia talis actus cum ſit obiectū amoris, hēt magis rōnē finis, q̄ ipſe actus amandi, cui ex hoc ipſo q̄ eſt actus volūtatis, minus conuenit rō finis: quia rō finis eſt rō obiecti voluntatis: tū quia author loquitur de actu, quo aīa inhæret vltimo fini, ſ. Deo, ut patet in litera, vt diſtinguitur ab actibus, quibus non inhæremus, ſed accedim⁹ ad Deum. Viſio autē Dei in patria nō excluditur ab actu uoluntatis, quo aīa inhæret Deo ſed includit ipſum, vt ꝓpriā ipſius cauſam. Et ꝓpterea attribuitur hic eſſe vltimū, actui voluntatis: & ꝓpterea eſſe menſurā aliorū non vt excludit uiſionem in patria, ſed vt claudens illam in ſe: ita vt totalis adhæſio ad Deū, cuius una pars act⁹ uolūtatis ex una ſumatur parte, ſ. ex parte finis, reliqua ex parte eius, qđ eſt ad finē. Totū. n. illud, & ſingulas eius partes, quia ſunt conſecutio ultimi finis, ſine menſura, & mō appetendū eſt: ita q̄ quāto plus, tanto melius reliqua mēſurata oportet eſſe. Et hæc dicta ſint, ne putes verba autho-

*In prin. libri.

*In Arg. 3. huius art.

*Li.2.ca. 82.to.2.

*Li. 1.Poli.cap.6.a medio, tom.5.

¶2 Præt. Aug. dicit in li.* de mo F ribus eccl. Dic mihi, q̄ſo te, q̄s ſit diligendi ʰ modus. Vereor. n. ne plus, minuſve q̄ oportet, inflāmer deſiderio, & amore domini mei. Fruſtra autem quæreret modū, niſi eſſet aliquis diuinæ dilectionis modus. ergo eſt aliqđ modus diuinæ dilectionis.

¶3 Præt. Sicut Aug.* dicit 4. ſup Gen. ad literā. Modus eſt, quem vnicuiq; ꝓpria menſura ꝑfigit: ſed mēſura uolūtatis humanæ, G ſicut & actionis exterioris, eſt rō. ergo ſicut i exteriori effectu charitatis oportet hēre modū à ratione præſtitum, ſm illud Roma. 12. Rōnabile obſequiū veſtrū: ita ēt interior Dilectio Dei debet modum habere.

Sed contra eſt, q̄ Bern. dicit in lib.* de diligendo Deum, q̄ cauſa diligendi Deum, Deus eſt. modus, ſine modo diligere.

Resp. Dicēdū, q̄ ſicut patet H ex ducta authoritate* Aug. modus importat quandā menſuræ determinationē. Hæc aūt determinatio inuenit̄ & in menſura, & in mēſurato, aliter tñ & aliter. In mēſura. n. iuenit̄ eſſentialiter, quia mēſura ſm ſeipſam eſt determinatiua, & modificatiua aliorū: in mēſuratis aūt inuenitur mēſura ſm aliqđ. i. inquantū attingūt mēſurā. Et ideo in mēſura nihil pōt accipi immo- I dificatū: ſed res mēſurata eſt immodificata, niſi mēſurā attigat ſiue deficiat, ſiue excedat. In oībus aūt appetibilib⁹, & agibilibus mēſura eſt finis: quia eorū q̄ appetimus, & agimus, oportet ꝓpriā rōnē ex fine accipere, vt patet ꝑ Phil.* in 2. Phy. Et iō finis ſm ſeipſū, hēt modū: ea verò q̄ ſunt ad finē hēnt modū ex eo, q̄ ſunt fini ꝓportionata. Et iō ſicut Philo. dicit i* 1. Politic. Appetit⁹ finis i oībus artibus ē abſq; fine & termino: eorū aūt q̄ ſunt ad finē, ē aliq̄s termin⁹. Nō. n. medicus imponit aliquē terminū ſanitati, ſed facit eam ꝑfectā quātūcūq; pōt, ſed medicinæ imponit terminū. Nō. n. dat tm̄ de medicina, quatū pt, ſed ſm ꝓportionē ad ſanitatē: quā qdē ꝓportionē ſi medicina excederet, uel ab ea deficeret, eſſet inmoderata. Finis aūt

omniū actionum humanarū, & affectionū, eſt dilectio Dei, per quā maximè attingim⁹ vltimū finē, vt ſupra dictū* eſt. Et iō in ᵐ dilectione Dei nō pōt accipi modus, ſicut in re mēſurata, ut ſit in ea accipere plus, & min⁹: ſed ſicut inuenit̄ modus in menſura, in qua non poteſt eſſe exceſſus, ſed quanto plus attingitur regula, tātò melius eſt: & ita quanto Deus plus diligitur, tantò eſt dilectio melior ⁿ.

Ad primvm ergo dicendū, q̄ illud, qđ eſt ꝑ ſe, potius eſt eo, quod eſt per aliud. Et ideò bonitas menſuræ, quę per ſe habet modū, potior eſt, q̄ bonitas menſurati, quæ habet modum ꝑ aliud. Et ſic ēt charitās, q̄ habet modū ſicut mēſura, præminet alijs virtutibus, q̄ hēnt modū ſicut mēſuratæ.

Ad II dicēdū, q̄ ſicut* Aug. ibidem ſubiungit, modus diligēdi Deū eſt, vt ex toto corde diligat̄, ideſt, ut diligatur quantumcumq; poteſt diligi. Et hoc pertinet ad modum, qui conuenit menſuræ.

Ad III dicēdū, q̄ affectio illa, cuius obiectū ſubiacet iudicio rōnis, eſt rōne mēſurāda: ſed obiectū diuinæ dilectionis, qđ eſt Deus, excedit iudiciū rōnis, & iō non mēſurat̄ rōne, ſed rōnē excedit. Nec eſt ſimile de interiori actu charitatis, & exterioribus actibus. Nā interior actus charitatis hēt rōnē finis, quia ultimū bonum hominis cōſiſtit in hoc, q̄ aīa Deo inhæreat, ſm illud Pſal. Mihi adhærere Deo bonum eſt. Exteriores autem actus ſunt ſicut ad finem: & ideò ſunt commenſurandi & ſecundum charitatem, & ſecundum rationem.

*Ca. 8. & 11. to. 1.

Articvlvs VII.

Vtrum ſit magis meritorium diligere inimicum, quàm amicum.

Ad septimvm ſic proceditur. Vr̄ q̄ magis meritoriū ſit diligere inimicū, q̄ amicū. Dr̄. n. Mat. 5. Si ʰ diligitis eos q̄ uos diligūt, quā mercedē hēbitis? Diligere ergo amicū nō meretur mercedē, ſed diligere inimicū meret̄ mercedē, ut ibidē oſtenditur. ergo magis eſt meritoriū diligere inimicos, q̄ amicos.

¶ 2 Præt. Tāto aliqđ eſt magis ʰ meritoriū, quāto ex maiori charitate ꝓcedit: ſed diligere inimicū eſt ꝑfectorū filiorū Dei, ut Aug. dicit* in Ench. diligere aūt amicū eſt ēt charitatis imperfectæ. ergo maioris meriti eſt diligere inimicum, quam amicum.

¶ 3 Præt. Vbi ē maior conat⁹ ad bonū, ibi vr̄ eē mai⁹ ᵏ meritū: quia vnuſq̄ſq; ꝓpriā mercedē accipiet ſm ſuū laborē, ut dr̄ 1. Cor. 3. ſed maiori conatu īdiget hō ad hoc, q̄ diligat inimicū, q̄ ad hoc, q̄ diligat amicū, quia difficilius eſt. ergo vr̄ q̄ diligere ini-

ris ſibijpſi contrariari: ſed cogitoſcas, q̄ cum ex pluribus integretur conſecutio vltimi finis, q. Deū eſt ſ. act⁹ intellectus, & volūtatis, illius tñ partis author meminit explicite, quæ pſenti ſeruit propoſito

*q. 13. artic. 6. Conclu. m

SVPER Q. XXVII. ART. VII.

D. Bon. 3. ſ. di. 31. q. 6. art. 1. Nic. de Nyſe Tra. 5. p. 3. pa. 3. dicit q. 3. Cap. 3. d. 27. q. 1. a. 8. Ban. eodem art.

Porrecta per totum.

167

In ar. 7. dubium ex Durādo in 3 ſent. d. 30. q. vlt. occurrit, an diligere cęteris paribus amicū, ſit magis meritoriū, q̄ diligere inimicū. Ipſe ſiquidē tripliciter ꝓbare nititur, q̄ dilectio amici eſt magis meritoria. Primo, quia dilectio inimici ex natura operis exigit maiorē conatū, quia eſt difficilior ſcdm ſe. Secūdo, quia tota rō dilectiōis inimici eſt charitas, non aūt tota rō dilectionis amici. Tertio, quia dilectio inimici includit dilectionem amici, ut patet. ergo melior.

Infra art. 8. ad 2. Et 3. d. 30 art. 3. & a. 4 ad 3 Et vir. q. 2. artic. 8. & ad 17.

*Ench. c. 73. to. 3.

¶ Ad hoc dicēdū ē ſecūdum authoris doctrinā, q̄ cęteris paribus, dilectio amici ē melior, & magis meritoria. Et pſe, ac ſō eſſentialis eſt, quia obiectum ſ tali dilectione

micum ſit magis meritorium, quàm diligere amicum. A

SED CONTRA eſt, qa illud, qđ eſt meli⁹, eſt magis [h] meritoriū: ſed melius eſt diligere amicum, qa melius eſt diligere meliorē. amicus autem qui amat, eſt melior, q̃ inimicus qui odit. ergo diligere amicū eſt magis meritorium, q̃ diligere inimicum.

RESPON. Dicēdum, ꝙ rō diligēdi ꝓximū ex charitate, Deus eſt, ſicut ſupra dictū* eſt. (*q.25.artic.1.) Cū ergo q̄rit̄, qd ſit melius, uel magis meritoriū, utrū diliger̄ amicū, uel inimicū, dupl̄r iſtæ dilectiones cōparari pñt. B Vno mō ex parte ꝓximi, q̄ diligit̄: alio mō ex parte rōnis, ꝓp quā diligit̄.[m] (Conclu. m) Primo q̄dē mō, dilectio amici p̄eminet dilectioni inimici:[n] qa amicus & melior eſt, & magis cōiūctus, vñ eſt materia magis conueniēs dilectioni. Et ꝓpter hoc actus dilectionis ſuꝑ hanc materiā trāſiens, melior eſt, vñ & eius oppoſitū eſt deteri⁹: peius.n.eſt odire amicū, q̃ inimicū.[p] C (Conclu. p) Secundo aūt mō, dilectio inimici p̄eminet [q] ꝓp duo. Primo q̄dem, qa dilectionis amici pōt eſſe alia rō q̃ Deus, ſed dilectionis inimici ſolus Deus ē rō. Secūdo, qa p̄ſuppoſito ꝙ uterque ꝓp Deum diligat̄, fortior oſtendit̄ eſſe Dei dilectio, q̃ animum hoīs ad remotiora extendit. i.vſq; ad dilectionē inimicorū: D ſicut uirtus ignis tāto oñdit̄ eſſe fortior, quāto ad remotiora diffundit ſuū calorē. Tātò ergo oſtēdit̄ diuina dilectio eſſe fortior, quanto ꝓp ipſam difficiliora implemus: ſicut & uirt⁹ ignis tātò eſt fortior, quātò cōburere pōt materiā minus cōbuſtibilē. Sed ſicut idē ignis in ꝓpinquiora fortius agit, q̃ in remotiora: ita ēt charitas feruentius diligit coniunctos, q̃ remotos. E (Conclu. s) Et[s] quantū ad hoc dilectio amicorum ſecundùm ſe conſiderata, eſt feruētior & melior, quàm dilectio inimicorum.[t]

AD PRIMVM ergo dicēdū, ꝙ uerbū Dñi eſt ꝑ ſe intelligēdū. Tunc.n. dilectio amicorū apud Deū mercedē nō habet, qñ ꝓp hoc ſolū amantur, qa amici. Et hoc vr̄ accidere, qñ ſic amātur amici, ꝙ inimici non diligūtur. Eſt tñ meritoria amicorū dilectio, ſi propter Deum diligant̄, & non ſolùm quia amici ſunt.

AD ALIA patet reſponſio ꝑ ea, q̄ dicta ſunt. Nā duæ rōnes ſequentes procedunt ex parte rōnis diligendi: ultima uero ex parte eorum, quæ diliguntur.

ARTICVLVS VIII.

Vtrum ſit magis meritorium diligere proximum, quàm diligere Deum.

Porrecta per totum.
168
Inf.q.182. art.2.cor. Et 3. diſt. 30.arti.4. Et quoli. 6.arti.11. cor.

AD OCTAVVM ſic proceditur. Vr̄ ꝙ magis ſit meritoriū diligere proximum, q̃ diligere Deum. Illud.n. vr̄ eſſe magis meritorium, quod Apoſtolus magis elegit: [h] ſed Apoſtolus prælegit dilectionē proximi dilectioni Dei, ſecundùm illud ad Rom.9. Optabā anathema eſſe à Chriſto ꝓ fratrib. meis. ergo magis eſt meritoriū diligere ꝓximum, quàm diligere Deum.

¶2 Præt. Minus vr̄ eſſe meritoriū aliquo mō diligere[h] amicū, ut dictū * eſt: (*Ar. præc.) ſed Deus maximè eſt amicus, qui prior dilexit nos, ut dr̄ 1.Io.4. ergo diligere Deum uidetur eſſe minus meritorium.

¶3 Præt. Illud, quod eſt [h] difficilius, vr̄ eſſe uirtuoſius, & magis meritorium: qa uirtus eſt circa difficile, & bonū, ut dicitur in * 2.Ethi. (*Lib.2.Ethic.ca.3. circa fin. tom.5.) ſed facilius eſt diligere Deum, quam proximum, tùm quia naturaliter omnia Deum diligunt: tum quia in Deo nihil occurrit, quod non ſit diligendum, quod circa proximum non contingit. ergo magis eſt meritorium diligere proximum, quam diligere Deum.

SED CONTRA eſt, quia propter quod unūquodque, illud magis: ſed dilectio proximi non eſt meritoria, niſi propter hoc, quòd proximus diligit̄ propter Deum. ergo dilectio Dei eſt magis meritoria, quàm dilectio proximi.

RESPON. Dicendum, ꝙ comparatio iſta pōt intelligi dupliciter uno mō, ut ſeorſum conſideret̄ utraque dilectio: & [m] tunc non eſt dubium, ꝙ dilectio Dei eſt magis meritoria.[n] (Conclu. m) Debetur.n. ei merces ꝓp ſeipſam, quia ultima merces eſt frui Deo, in quem tendit diuinæ dilectionis motus. Vñ & diligenti Deū merces ꝓmittitur. Io.14. Si quis diligit me, diligetur a Patre meo, & manifeſtabo ei meipſum. Alio mō, pōt attendi ipſa cōparatio, ut dilectio Dei accipiatur, ſm quod ſolus diligitur: dilectio aūt proximi accipiatur, ſm quod proximus diligitur propter Deum. Et ſic dilectio proximi includit dilectionē Dei, ſed dilectio Dei nō includit dilectionē proximi. Vñ erit cōparatio dilectionis Dei perfectæ, q̄ extendit ſe ēt ad proximū, ad dilectionē Dei inſufficientem & imꝑfectā: (Conclu. p) qa hoc mādatū habemus a Deo, ut qui diligit Deū, diligat & fratrē ſuū: & [p] i hoc ſēſu dilectio ꝓximi p̄eminet.[q]

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd ſecundùm vnā * gloſſæ expoſitionē, (*Gl. ordinaria in principio commentarij ad cap.9.) hoc Apoſ. tūc nō opta-

* * *

[r] eſt & Deo propinquius, qa melius: & diligēti ꝓpinquius. qa magis cōiunctū, ac ꝑ hoc vtriq; dilectionis charitatiuæ meturæ cōformius. Cōſtat aūt ꝙ act⁹ hūs materiā per ſe magis cōſonā, cæteris paribus eſt melior. Et q̄n eē meritoriū ſimpliciter apud Deū, cōſequitur maiorē bonitatē ſimpliciter, ꝗcq̄d ſit de merito reſpectu huius, ideo optimè ualet ſequela, Actus charitatis ē ſimpliciter melior. ergo magis meritori⁹ ſimpliciter: & nihil officit ſiue ſit magis debitus ſiue nō, ut Durādus fingit. Dilectio ſiquidē nr̄a erga Deū ē maximè debita, & nō ꝓpterea perdit rōnē meritorij, & magis meritorij: ſed ille decept⁹ eſt declinās à merito ad meritū ab hoc. Et rurſus debuit cōſiderare, ꝙ nō eſt ſermo de bono & meliori in cōi, ſed de bono & meliori ſecūdum charitatem.

(Conclu. p) ¶ Ad primā ergo obiectionē in oppoſitū dr̄ cū authore in reſponſione ad ultimum huius q̄ſt. ꝙ cū duo concurrāt ad uirtutē, bonū, & difficile, pl⁹ facit ad rōnē uirtuoſi act⁹ bonū, q̃ difficile. Et ꝓpterea nō quāto difficilior ex natura operis, niſi ēt ſit melior, actus iudicatur ſimpliciter magis meritori⁹. Et ꝓpterea licèt dilectio inimici ſit difficilior, non tñ eſt magis meritoria: ſicut ēt dilectio ꝓximi eſt magis difficilis, q̃ dilectio Dei, cum ſit naturaliſſima, nō tñ eſt magis meritoria.

¶ Ad ſecūdū dr̄, ꝙ recedit̄ ad hypotheſi. Nā q̄ó eſt cæteris paribus mō cætera nō ſunt paria, niſi ponatur ex charitate pariter amicū, & inimicū diligi, ſic ꝙ quæcunque alia ratio diligēdi non conſideretur. (Conclu. s)

¶ Ad tertiū dr̄, ꝙ rō illa īfert oppoſitū intētū: qñ dilectio inimici ut quatuor, ſupponit eādē charitatem diligere amicū plus q̃ ut quatuor: qm̄ eadē charitas magis tēdit in obiectū ꝓpinquius, q̃ remotū. Cū ergo dr̄, Dilectio ꝓximi includit dilectionē amici, diſtinguendū ē đ dilectione habituali, uel actuali amici. Nā ſi đ habituali eſt ſermo, uerū aſſumit̄, ſed oppoſitū cōcludit̄, ut deductū eſt: quia eadē charitas magis tēdit in ꝓpinquū, q̃ remotū. Et ꝓpterea negāda eſt ſequela: qm̄ nō includit illā gradualiter, & aliqd addit, ſed includit illam ut cōem cāu ſui, & dilectionis amici. Si uerò de dilectione actuali amici eſt ſermo, falſū manifeſte aſſumit̄. Non.n. actu, quo diligo Ioānē inimicū, clauditur actus, quo diligo Petrū amicū.

SVP. Q. XXVII. ART. VIII.

Ban. eodem art.

IN artic. 8. Rñſio ad tertiū cōmēdāda ē memoriæ: qa pluries oportet ea uti, nihilque aliud ſcribendum occurrit.

bat, quando erat in ſtatu gratiæ, ut ſ. ſepararetur à Chriſto pro fratrib. ſuis, ſed hoc optauerat, qñ erat in ſtatu infidelitatis: unde in hoc nõ eſt imitãdus. Vel poteſt dici, ſicut dicit Chryſ. in lib. * de cõpunctione, ꝙ per hoc non oſtenditur, ꝙ Apoſto. plus diligeret proximum, q̃ Deum: ſed ꝙ plus diligeret Deum, q̃ ſeipſum. Volebat. n. ad tempus priuari fruitione diuina, ꝙ pertinet ad dilectionem ſui, ad hoc ꝙ honor Dei procuraretur in proximis, quod pertinet ad dilectionem Dei.

*Chryſo. li. 1. de cõpunct.

Ad II dicẽdum, ꝙ dilectio amici pro tantò eſt quandoque minus meritoria, quia amicus diligitur propter ſeipſum, & ita deficit a uera ratione amicitiæ charitatis, quæ eſt Deus. Et ideo quòd Deus diligatur propter ſeipſum, nõ diminuit meritum, ſed hoc conſtituit totam meriti rationem.

Ad III dicẽdũ, ꝙ plus facit ad rationem meriti, & uirtutis, bonum, quàm difficile. Vñ nõ oportet, quòd omne difficilius ſit magis meritoriũ, ſed quòd ſic eſt difficilius, ut etiam ſit melius.

QVAESTIO XXVIII.

De Gaudio, ĩ quatuor articulos diuiſa.

Deinde cõſiderãdũ eſt de effectib. cõſequẽtibus charitatis actũ principalẽ, q eſt dilectio.

¶Et primò, De effectibus interioribus.

¶Secundò, De exterioribus.

Circa primum tria conſideranda ſunt.

¶Primò, de gaudio.

¶Secundò, De pace.

¶Tertiò, De miſericordia.

Circa primum quæruntur quatuor.

¶Primò, Vtrum gaudium ſit effectus charitatis.

¶Secundò, Vtrum huiuſmodi gaudium compatiatur.

¶Tertiò, Vtrum illud gaudium poſſit eſſe plenum.

¶Quartò, Vtrum ſit virtus.

Articvlvs I.

Vtrum gaudium in nobis ſit effectus charitatis.

Ad primvm ſic procedit. Vr ꝙ gaudium nõ ſit effectus charitatis ĩ nobis. Ex abſẽtia. n. rei amatæ magis ſeqt triſtitia, q̃ gaudiũ: ſed Deus, quẽ p charitatẽ diligim⁹, eſt nobis abſẽs, quadiu i hac uita uiuim⁹. Quãdiu. n. ſumus i corpore, peregrinamur a Dño, ut dr 2. ad Cor. 5 ergo charitas in nobis magis cauſat triſtitiam, q̃ gaudium.

¶2 Præt. Per charitatẽ maximè meremur beatitudinẽ: ſed inter ea, p q̃ beatitudinẽ meremur, ponit luct⁹, q ad triſtitiã pertinet, ſm illud Matt. Beati qui lugent, quoniam conſolabũtur. ergo magis eſt effectus charitatis triſtitia, quàm gaudium.

¶3 Præt. Charitas ẽ uirt⁹ diſtincta à ſpe, ut ex ſupradictis * patet: ſed gaudium cãtur ex ſpe, ſm illud Ro. 12. Spe gaudentes. nõ ergo cauſatur ex charitate.

* q. 17. artic. 6.

Sed contra eſt, quia ſicut dr Rom. 5. Charitas Dei diffuſa eſt in cordib. nrĩs p Spiritũſanctũ, q datus eſt nobis: ſed gaudiũ in nobis cãtur ex ſpiritu ſancto, ſecundum illud Roma. 14. Non eſt regnum Dei eſca, & potus, ſed iuſtitia, & pax, & gaudium in Spirituſancto. ergo charitas eſt cauſa gaudij.

Respon. Dicẽdum, ꝙ ſicut ſupra * dictum eſt, cũ de paſſionibus ageretur, ex amore procedit & gaudiũ, & triſtitia, ſed cõtrario mõ. Gaudiũ. n. ex amore cauſat uel pp pñtiam boni amati, uel ẽt pp hoc, ꝙ ipſi bono amato ꝓpriũ bonũ ineſt, & conſeruatur. Et ſm hoc maximè pertinet ad amorem beneuolentiæ, per quem aliquis gaudet de amico proſperè ſe habente, ẽt ſi ſit abſens. E contrario aũt ex amore ſeqtur triſtitia uel pp abſentiam amati, uel pp hoc, ꝙ amatum, cui uolumus bonum, ſuo bono priuat, aut aliquo malo deprimitur. Charitas aũt eſt amor Dei, cuius bonũ immutabile eſt, qa ipſe eſt ſua bonitas. Et ex hoc ipſo, ꝙ amat, eſt in amante p nobiliſſimũ ſuum effectũ, ſm illud 1. Io. 4. Qui manet in charitate, i Deo manet, & Deus in eo. Et ideo ᵐ ſpirituale gaudiũ, quod de Deo habetur, ex charitate cauſatur.ⁿ

* 1. 2. q. 25. art. 1. & 2. & 3.

Contin. m

Ad primvm ergo dicendũ, ꝙ quandiu ſumus in corpore, dicimur peregrinari a Domino, in comparatione ad illam præſentiam, qua quibuſdã eſt præſens per ſpei viſionem. Vnde & Apoſto. ſubdit ibidem. Per fidem enim ambulamus, & non p ſpeciem. Eſt autem & præſens ſe amantibus etiam in hac uita per gratiæ inhabitationem.

Ad II dicẽdũ, ꝙ luctus, q beatitudinẽ meret, ẽ de his q̃ ſunt beatitudini cõtraria. Vñ eiuſdẽ rõnis eſt, ꝙ talis luctus ex charitate cauſet, & tale gaudiũ ſpirituale de Deo: qa eiuſdẽ rõnis eſt gaudere de aliquo bono, & triſtari de his, q̃ ei repugnant.

Ad III dicẽdum, ꝙ de Deo põt eſſe ſpũale gaudium dupr. Vno mõ, ſm ꝙ gaudemus de bono diuino in ſe conſiderato. Alio mõ, ſm ꝙ gaudemus de bono diuino, prout a nobis participat. Primũ aũt gaudium melius eſt, & hoc procedit principaliter ex charitate: ſed ſecundum gaudium ꝓcedit ẽt ex ſpe, per quã expectamus diuini boni fruitionem. Quàmuis ẽt ipſa fruitio uel perfecta, vel imperfecta ſm menſuram charitatis obtineatur.

Articvlvs II.

Vtrum gaudium ſpirituale, quod ex charitate cauſatur, recipiat admiſſionem triſtitiæ.

Ban. eodem art.

Porrecta per totum. 170

Ad secvndvm ſic ꝓcedit. Vr ꝙ gaudiũ ſpũale, qđ ex charitate cãtur recipiat admiſſionẽ triſtitiæ. Cõgaudere. n. bonis ꝓximi ad charitatẽ pti-

SVP. Q. XXVIII.

Ban. eod. in art.

In articulis hoc ſo ũ ſcribẽdũ occurrat iuxta primũ arti. ꝙ charitas ex hoc, ꝙ ẽ amor Dei parit gaudiũ ſcdm utrãq; rõnẽ, ſ. amicitiæ, & concupiſcẽtiæ, ſeu d ipſo Deo in ſe, & de pñtia ei⁹. Nã ex natura rei amatæ. ſ. Dei hẽt, ꝙ ñ niſi gaudere poſſit d bono diuino: qa bono diuino nihil dãni accidere põt, ſed ſp optimũ, & immutabile, ac p hoc ſp materia gaudij eſt apud amantẽ. Et ex natura talis amoris Dei, qualẽ ſignat charitas, habet ꝙ Deũ pñtem faciat amãti ſcdm nobiliſſimũ effectũ, ipſam. ſ. gratiam, & charitatẽ eleuãtẽ creaturã in deitatis cõſortiũ. Et pp huiuſmodi pñtiã amati parit ẽt gaudiũ magnũ. Sed primũ eſt maius, & eſſentialius charitati, qa eſt de Deo in ſe directè. Augeẽ quoq; primũ gaudiũ ex materia ſecũdi, ſ. tali pñtia Dei in anima, dũ i ſanctificationẽ diuini nois, ĩ regnũ Dei, in uolũtatis diuinæ expletionẽ retorquetur. Hæc. n. ita in ſe, q̃ in proximo, maximè materij gaudij explẽtia deſiderium amãtis Deũ ſunt: ſicut bonũ diuinũ in ſeipſo ẽ materia gaudij cõplentis amorẽ cõplacẽtiæ Dei. Hoc enim non deſiderat charitas, ſed amat, & cõplacet ei. Illa vero deſiderat, gaudet, & nõ eẽ pñt. Charitas ergo vt ſic, facit gaudium his modis. Quo aũt faciat ẽt gaudiũ ex cõitione, qua ẽ amor faciẽs amatũ i amãte, & econuerſo, ex cõmunib⁹ dictis in præcedẽti libro ſumere potes, & applicare.

Porrecta per totum. 169

Inf. q. 35. ar. 2. & 3. cor. Et 3. q. 89. art. 6. cor. Et ma. q. 10. art. 2. cor. Et opuſ. 4. ca. 2.

net, ſm illud, 1. ad Cor. 13. Charitas nõ gaudet ſup iniq̃tate, cõgaudet aũt veritati: ſed hoc gaudiũ[h] recipit pmiſtionẽ triſtitiæ, ſm illud, Rom. 12. Gaudere cũ gaudentibus, flere cũ flentibus. ergo gaudiũ ſpirituale charitatis admiſtionem triſtitię patitur.

* Homil. 34. Euãg. a medio illius.

¶ 2 Præt. Pœnitentia, ſicut dicit* Greg. eſt ante acta mala[b] flere, & flenda iterum non committere: ſed vera pœnitentia non eſt ſine charitate. ergo gaudium charitatis habet triſtitiæ admiſtionem.

¶ 3 Præt. Ex charitate[b] contingit, q̃ aliq̃s deſiderat eſſe cũ Chriſto, ſm illud Philip. 1. Deſideriũ habens diſſolui, & eſſe cũ Chriſto: ſed ex iſto deſiderio ſequit̃ in homine quædã triſtitia, ſm illud Pſal. 119. B Heu mihi, quia incolatus meus prolongatus eſt. ergo gaudiũ charitatis recipit admiſtionẽ triſtitiæ.

Sed contra eſt, q̃ gaudiũ charitatis eſt gaudiũ de diuina ſapientia: ſed hmõi gaudium non habet permiſtionem triſtitiæ, ſm illud Sap. 8. Non habet amaritudinem conuerſatio illius. ergo gaudium charitatis non patitur permiſtionem triſtitiæ.

*ar. præc. ad 3. arg.

Conclu. m

Respon. Dicẽdũ, q̃ ex charitate cãtur duplex gaudiũ de Deo, ſicut ſupra* dictũ eſt. Vnũ quidem principale, qđ eſt ꝓpriũ charitatis, quo ſ. gaudemus de bono diuino ſm ſe conſiderato. Et[m] tale gaudiũ charitatis pmiſtionẽ triſtitiæ nõ patitur[n], C ſicut nec illud bonũ, de quo gaudet̃, põt aliquam mali admiſtionem habere. Et iõ Apo. dicit ad Philip. 4. Gaudete in domino ſemp. Aliud aũt eſt gaudiũ charitatis, quo gaudet aliq̃s de bono diuino, ſm q̃ participat̃ a nobis. Hęc aũt participatio põt impediri p aliud contrarium. Et ideo[p] ex hac parte gaudiũ charitatis põt habere pmiſtionem triſtitiæ, prout ſcilicet aliquis triſtatur de eo, quod repugnat participationi diuini boni vel in nobis, vel in proximis, quos tamq̃ noſipſos diligimus[q].

Conclu. p

Ad primvm ergo dicẽdũ, q̃ fletus proximi nõ eſt, niſi de aliquo malo. Omne autem malum importat defectũ participationis ſummi boni. Et iõ intantum facit charitas condolere proximo, inquãtum participatio diuini boni in eo impeditur.

Ad II dicẽdũ, q̃ peccata diuidunt inter nos, & Deum, vt dr̃ Iſa. 59. Et ideò hæc eſt rõ dolendi de peccatis præteritis noſtris, uel ẽt aliorum, inquantũ p ea impedimur à participatione diuini boni.

Ad III dicendũ, q̃ q̃uis in incolatu huius miſeriæ aliquo mõ participemus diuinũ bonũ p cognitionẽ, & amorẽ: tñ huius vitę miſeria impedit a pfecta pticipatiõe diuini boni, qualis erit ĩ patria. Et iõ hæc triſtitia, qua q̃s luget de dilatione gloriç, ptinet ad ĩpedimẽtũ pticipatiõis diuini boni.

Articvlvs III.

Vtrum ſpirituale gaudium, quod ex charitate cauſatur, poſſit in nobis impleri.

Porrecta per totum. 171

Nic. de Nyſſa Tra. 5. p. 3. por. 3. q. 7. *Ban. eodem art.*

Ad tertivm ſic pcedit. Vr̃, q̃ ſpũale gaudiũ, qđ ex charitate cãtur, nõ poſſit in nobis impleri. Quãtò n. maius gaudiũ de Deo habemus, tãto gaudiũ eius in nobis magis implet: ſed nũquam poſſumus tm̃ de Deo[h] gaudere, quãtum dignũ eſt vt de Deo gaudeat̃: q̃a ſp bonitas eius, q̃ eſt infinita, excedit gaudium creaturæ, quod eſt finitum. A ergo gaudium de Deo numquàm poteſt impleri.

¶ 2 Præt. Illud, quod eſt impletum, nõ põt eſſe[h] maius: ſed gaudium ẽt beatorum poteſt eſſe maius, quia gaudium vnius eſt maius, quàm alterius. ergo gaudium de Deo non põt in creatura impleri.

¶ 3 Præt. Nihil aliud vr̃ eſſe comprehẽſio, q̃ cognitionis plenitudo: ſed ſicut vis cognoſcitiua creaturę eſt finita, ita vis appetitiua eiuſdẽ. Cũ ergo Deus nõ poſſit ab aliqua creatura[h] cõprehendi, vr̃ q̃ nõ poſſit alicuius creaturæ gaudium de Deo impleri.

Sed contra eſt, quod Dominus diſcipulis dicit Ioan. 15. Vt gaudium meum in vobis ſit, & gaudiũ veſtrum impleatur.

Respon. Dicẽdũ, q̃ plenitudo gaudij põt intelligi dupl'r. Vno mõ ex parte rei, de qua gaudetur, vt ſ. tm̃ gaudeat̃ de ea, quãtũ eſt dignũ de ea gauderi. Et[m] hc ſolũ Dei gaudiũ eſt plenũ de ſeipſo*, q̃a gaudiũ Dei eſt infinitũ, & hoc eſt cõdignũ infinitæ bonitati Dei: cuiuſlibet aũt creaturæ gaudiũ oportet eſſe finitũ. Alio mõ põt intelligi plenitudo gaudij ex parte gaudẽtis. Gaudiũ aũt cõparat̃ ad deſideriũ, ſicut q̃es ad motũ, vt ſupra* dictum ẽ cũ de paſſionibus ageret̃. Eſt aũt q̃es plena, cũ nihil reſtat de motu: vñ tunc gaudiũ eſt plenũ, qñ iã nihil deſiderãdũ reſtat. Quãdiu aũt in hoc mundo ſumus, nõ ceſſat in nobis deſiderij motus: q̃a adhuc reſtat, q̃ Deo magis appropinquemus p gratiã, vt ex ſupradictis* patet: ſed qñ iã ad beatitudinẽ pfectã puẽtũ fuerit, nihil deſiderãdũ reſtabit, q̃a ibi erit plena Dei fruitio, in qua hõ obtinebit quicquid ẽt circa alia bona deſiderauerit, ſm illud Pſal. 102. Qui replet in bonis deſideriũ tuum. Et iõ q̃eſcet deſideriũ nõ ſolũ quo deſideramus Deum, ſed ẽt erit omniũ deſideriorũ quies: vñ[r] gaudium beatorũ eſt perfectè plenum. Et ẽt ſuperplenum[q]: q̃a plus obtinebũt, q̃ deſiderare ſuffecerint. Nõ. n. D in cor hominis aſcẽdit, q̃ pparauit Deus diligentibus ſe, vt dr̃ 1. ad Cor. 2. Et hoc eſt, q̃ dr̃ Luc. 6. Mẽſurã bonã, & ſupereffluentẽ dabũt in ſinũ veſtrũ: quia cũ nulla creatura ſit capax gaudij de Deo ei cõdigni, inde eſt, q̃[s] illud gaudiũ oĩno plenũ non capit̃ in homine, ſed potius hõ intrat in ipſum[t], ſm illud Matth. 25. Intra in gaudium domini tui.

Conclu. m

*1. 2. q. 25. ar. 1. & 2. & 4.

*q. 24. ar. 4. & 7.

Conclu. p

Conclu. s

Ad primvm ergo dicendũ, q̃ ratio illa procedit de plenitudine gaudij ex parte rei, de qua gaudet̃.

Ad II dicendũ, q̃ cũ puentũ fuerit ad beatitudinẽ, vnuſquiſq; attinget terminũ ſibi p̃fixum ex p̃deſtinatione diuina, nec reſtabit vlterius aliquid E quo tẽdat: q̃uis in illa terminatione vnus pueniat ad maiorẽ propinquitatẽ Dei, alius ad minorẽ. Et iõ vniuſcuiuſq; gaudiũ erit plenũ ex parte gaudẽtis, quia vniuſcuiuſq; deſiderium plene quietabit̃: erit tamen gaudiũ vnius maius, quàm alterius, p pleniorem participationem diuinæ beatitudinis.

Ad III dicẽdũ, q̃ cõprehẽſio importat plenitudinem cognitionis ex parte rei cognitæ, vt ſ. tãtũ cognoſcatur res, quantũ cognoſci poteſt. Habet tñ ẽt cognitio aliquam plenitudinem ex parte cognoſcẽtis, ſicut & de gaudio dictum* eſt. Vnde & Apoſt. dicit ad Coloſſ. 1. Impleamini agnitione voluntatis eius in oĩ ſapientia, & intellectu ſpirituali.

*In corp. art.

Porrecta per totum.
172

SVPER Q. XXVIII. ART. IIII.

IN art. 4. e iuſdē q. 28. in rñſione ad primū aduerte, q̄ dupliciter poſſet impediri, q̄ triſtitia non eſſet ſpeciale aliquā vitiū. Primo, ſi daretur aliqđ ſpeciale uitiū circa amorē, ad quē ſequitᷣ illa triſtitia: & hoc impedimentum i litera tollitᷣ ex hoc, q̄ amor ſui, ex quo ſequunᷣ q̄dā ſpecialia vitia triſtitiæ, nō eſt ſpeciale, ſed gñale vitiū, & radix vitiorū. Alio mō, ſi dareᷣ aliquod ſpeciale vitiū circa odium boni eiuſdē rōnis cum delectabili, cui opponiᷣ triſtitia illa, q̄ eſt ſpeciale vitiū. Tunc.n. illud uitiū circa odiū haberet ſe ad triſtitiam, ſicut charitatis uirtus ad gaudiū. Sequitur.n. triſtitiā ad odiū, ſicut gaudium ad charitatē. Et licèt in litera hoc impedimētū nō explicetur, implicitè tñ in proximo impedimēto dictū eſt: q̄a ſunt impedimēta eiuſdē rationis. ſi haberetᷣ uitiū ſpeciale circa priorē actum eiuſdē rationis, tunc triſtitia nō poneretᷣ ſpāle uitiū.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum gaudium ſit virtus.

AD QVARTVM ſic ꝓceditur. Vr̄ q̄ gaudiū ſit virtus. Vitium.n. contrariatur virtuti: ſed triſtitia ponitur vitium, vt patet de accidia, & de inuidia. ergo ēt[h] gaudium debet poni virtus.

¶2 Præt. Sicut amor, & ſpes ſūt paſſiones q̄dā, quarū obiectum eſt bonum, ita[b] & gaudium: ſed amor, & ſpes ponunᷣ virtutes. ergo & gaudiū dēt poni virt⁹. G

¶3 Præt. Pręcepta legis danᷣ de actibus[h] virtutū: ſed p̄cipiᷣ nobis, q̄ de Deo gaudeam⁹, ſm̄ illud ad Phil. 4. Gaudete in domino ſp. ergo gaudium eſt virtus.

SED CONTRA eſt, q̄ neq; cōnumeraᷣ inter virtutes theologicas, neq; īter virtutes morales, neq; inter virtutes intellectuales, vt ex ſupradictis * patet.

RESP. Dicēdū, q̄ virtus, ſicut ſupra habitū * eſt, eſt habit⁹ q̄dā operatiuus: & iō ſm̄ ꝓpriā rōnē hēt iclinationē ad aliquē actū. Eſt aūt contingēs ex vno habitu plures act⁹ eiuſdē rōnis ordinatos ꝓuenire, quorū vn⁹ ſequaᷣ ex altero. Et quia poſteriores actus nō ꝓcedūt ex habitu virtutis, niſi p̄ actū priorem: H

* 1. 2. q. 57. & 60. & 62. ſimul.
* 1. 2. q. 55 ar. 1. & 4. D. 57.

inde eſt q̄ virt⁹ nō diffiniᷣ, nec denominaᷣ, niſi ab actu priori, q̄uis ēt alij actus ab ea cōſequanᷣ. Manifeſtū eſt aūt ex his, q̄ ſ. de paſſionib⁹ * dicta ſunt, q̄ amor eſt prima affectio appetitiuæ potētiæ, ex qua ſequiᷣ & deſideriū, & gaudiū. Et iō habit⁹ uirtutis idē eſt, q̄ inclinat ad diligēdū, & ad deſiderādū bonū dilectū, & ad gaudēdū de Deo: ſed q̄a dilectio īter hos act⁹ ē prior, ide ē, q̄ virt⁹ nō denominaᷣ a gaudio, nec à deſiderio, ſed à dilectiōe, & dr̄ charitas. Sic ergo[m] gaudiū n̄ ē aliqua virt⁹ a charitate diſtincta, ſed ē q̄dā charitatis act⁹, ſiue effect⁹, & p̄p hoc cōnumeraᷣ īter fruct⁹, vt̄ p3 Gal. 5.

* 1. 2. q. 25 ar. 2. & 4.

Conclu. m

AD PRIMVM ergo dicēdū, q̄ triſtitia, q̄ eſt vitiū, cātur ex inordinato amore ſui, q̄đ nō ē aliqđ ſpeciale vitium, ſed quæda generalis radix vitiorum, vt ſupra dictū * eſt. Et iō oportuit triſtitias quaſda particulares ponere ſpecialia vitia, quia non deriuanᷣ ab aliquo ſpeciali vitio, ſed a gñali: ſed amor Dei poniᷣ ſpecialis virtus, q̄ eſt charitas, ad quā reducitᷣ gaudiū, ut dictū * ē, ſicut ꝓprius actus eius.

* q. 77. ar. 4.

* ar. 2. huius q. & i corp. huius art.

AD II dicēdū, q̄ ſpes cōſequiᷣ ex amore, ſicut & gaudiū: ſed ſpes addit ex parte obiecti quandā ſpecialem rationem, ſ. arduum, & poſſibile adipiſci, & ideo poniᷣ ſpecialis virtus: ſed gaudium ex parte obiecti nullam ſpecialem ratiōnē addit ſupra amorem, q̄ poſſit cauſare ſpecialem uirtutem.

AD III dicēdū, q̄ itatū dat p̄ceptū legis d̄ gaudio, ī q̄uātū ē act⁹ charitatis, licet nō ſit prim⁹ act⁹ ei⁹.

QVAESTIO XXIX.

De pace, in quatuor articulos diuiſa.

POSTEA conſiderandum eſt de pace.

ET CIRCA hoc quæruntur quatuor.

¶ Primò, Vtrum pax ſit idem, quod concordia.

¶ Secundò, Vtrum omnia appetant pacem.

¶ Tertiò, Vtrū pax ſit effectus charitatis.

¶ Quartò, Vtrū pax ſit uirtus.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum pax ſit idem quod concordia.

AD PRIMVM ſic procediᷣ. Vr̄ q̄ pax ſit idē quod concordia. Dicit.n. Aug. 19. de * Ciuita. Dei.[h] Pax hominū eſt ordinata concordia: ſed non loquimur nūc niſi de pace hominū. ergo pax eſt idem quod concordia.

¶2 Præt. Concordia eſt quædā unio uoluntatum: ſed ratio pacis in[h] tali unione conſiſtit. H dicit enim Dion. 11. cap. † de diuin. nomin. quòd pax eſt omnium unitiua, & conſenſus operatiua. ergo pax eſt idem quod cōcordia.

¶3 Præt. Quorum eſt[h] idem oppoſitum, & ipſa ſunt idem: ſed idem opponitur concordiæ, & paci. ſ. diſſenſio. unde dicitur 1. ad Cor. 14. Non eſt diſſenſionis Deus, ſed pacis. ergo pax eſt idem quod concordia. I

SED CONTRA eſt, quòd concordia poteſt eſſe aliquorum impiorum in malo: ſed non eſt pax impijs, ut dicitur Iſai. 48. ergo pax non eſt idem quod concordia.

RESPON. Dicēdum, q̄ pax includit concordiā, & aliquid addit. Vnde ubicumque eſt pax, ibi eſt concordia: non tamen ubicumque eſt concordia, ibi eſt pax, ſi nomen pacis propriè ſumatur. Concordia enim propriè ſumpta, eſt ad alterum, inquantum ſcilicet diuerſorum cordium uoluntates ſimul in unum conſenſum conueniunt. Con- K tingit etiam unius hominis cor tendere in diuerſa, & hoc dupliciter. Vno quidem modo ſecundùm diuerſas potentias appetitiuas, ſicut appetitus ſenſitiuus plerumque tendit in contrarium rationalis appetitus, ſecundùm illud ad Gal. 5. Caro concupiſcit aduerſus ſpiritum. Alio modo inquantum una, & eadem uis appetitiua in diuerſa appetibilia tendit, quæ ſimul aſſequi non poteſt, unde neceſſe eſt eſſe repugnantiam motuum appetitus: unio autem horum motuum eſt quidem de ratione pacis. Non enim homo habet pacatum

SVPER QV. XXIX. ART. I.

Ban eadem art.

IN art. 1. q. 29. aduerte, q̄ impotentia cōſequendi diuerſa appetibilia ſimul, p̄ōt intelligi dupliciter. Primo ex parte appetibiliū, quia ſcilicet implicat cōtradictionē ea ſimul haberi, ut q̄ ſit hodie, & cras ſimul. Alio mō ex parte alicuius impedimēti, uel defectus: q̄a licèt nō repugnet illa ſimul haberi, ego tamē nō poſſum illa ſimul habere, ut ſi deſiderem ſanitatē, pulchritudinē, diuitias, & alia huiuſmodi, & deficiant mihi &c. Litera non primo, ſed ſecundo mō intelligenda eſt. Cōſiſtit.n. pax i unione appetibiliū poſſibilium ſimpliciter, à quorum conſecutione appetitus deficit. In eodem primo articulo in rñſione ad primum, uide, quōd ad pacem unius cum altero requirūtur ex Auguſtino duo, ſcilicet cōcordia, & ordo utriuſq; concordantis, quo uterq; ſ. ſuis imperturbatus maneat: & propterea ſi ui, aut metu fiat concordia, non eſt pax. Et ideo vulgo dicitᷣ, Et pax, ſed mala uoluntas: quoniam eſt tunc concordia contra id, quod homo magis uellet, ac per hoc reſtat uoluntas ad frangendam pacem, cui conſentit, ut perueniat ad id, quod magis uellet.

Porrecta per totum.
173

3. d. 27. q. 2. ar. 1. ad 6. Et 2. ad Theſſa. 3. lectio. 2. i princip.
* Lib. 19. c. 13. paulo a princip. to. 5
† C. 11. in principalius.

cor, q̄diu nō hēt, id quod uult. Etſi hēat aliqd qđ A vult, tñ adhuc reſtat ei aliqd uolēdū, quod ſiƀ hře non pōt: hæc aūt unio non eſt de rōne concordię. Concl. m Vñ [m] cōcordia importat unionē appetituū diuerſorū appetētiū: pax aūt ſupra hāc unionem, importat etiam appetituum unius appetentis unionē.[n]

AD PRIMVM ergo dicēdū, ꝙ Aug. loquit ibi de pace, q̄ eſt unius hois ad aliū, & hāc pacē dicit eſſe cōcordiā, nō quālibet, ſed ordinata, ex eo, ſ. ꝙ vnꝰ hō concordat cum alio, ſm illud quod utriſq; conuenit. Si. n. hō concordat cū alio nō ſpōtanea volūtate, ſed quaſi coactus timore alicuius mali ſibi imminentis, talis concordia nō eſt uera pax: quia nō B conſeruaē ordo utriuſq; concordantis, ſed perturbatur ab aliquo timorē inferente. Et ꝑꝑ hoc præmittit, ꝙ pax eſt tranquillitas ordinis, quæ quidem tranquillitas conſiſtit in hoc, quòd omnes motus appetitiui in uno homine conquieſcunt.

AD SECVNDVM Dicendū, ꝙ ſi homo ſimul cum alio hoie in idem conſentiat, non tamen conſenſꝰ eius eſt omnino ſibi unitus, niſi etiam ſibiinuicem omnes motus appetitiui eius ſint conſentientes.

AD TERTIVM dicendum, ꝙ paci opponit duplex diſſenſio, ſ. diſſenſio hominis ad ſeipſum, & diſſenſio hominis ad alterum: concordiæ autē op- C ponitur hæc ſola ſecunda diſſenſio.

ARTICVLVS II.

Vtrum omnia appetant pacem.

Porrecta per totum. *Bannes eodem articu.*

174 — 3. d. 27. q. 1. ar. 3. ad 5. Et 4. d. 49. q. 1. a. 1. q. 4. Et verit. quæ. 22. artic. 1. ad 1. Et Dion. 1. lec. 1. fi. & cap. 11. de diuin. nomi. in princip.

AD SECVNDVM ſic ꝓcedit. Vr̃, ꝙ nō oia appetāt pacē. Pax. n. ſm Dion. eſt[h] unitiua conſenſus: ſed in his, q̄ cognitione carēt, nō pōt uniri cōſenſus. ergo hmōi pacem appetere non poſſunt.

¶2 Præt. Appetitus non fertur ſimul ad cōtraria: ſed multi ſunt appetentes bella, & diſſenſiones: ergo non omnes appetunt pacem.

¶3 Pręt. Solū[h] bonū eſt appetibile: ſed q̄dā pax vr̃ D eſſe mala, alioquin Dñs nō diceret Matt. 10. Nō ueni mittere pacem. ergo non oia pacem appetunt.

¶4 Præt. Illud quod oia appetunt, vr̃ eſſe ſummū bonum, quod eſt ultimus finis: ſed pax [h]non eſt huiuſmodi, quia etiam in ſtatu viæ habetur, alioquin fruſtra Dominus mandaret Mar. 9. Pacem habete inter uos. ergo non omnia pacem appetunt.

SED CONTRA eſt, quod Aug. dicit 19.* de ciuit. Dei, quòd omnia pacem appetunt. & idem etiam dicit Dionyſ. 9. cap. de diui. nomi. (*Li. 19. c. 13. to. 5.)

RESPON. Dicendum, ꝙ ex hoc ipſo, ꝙ hō aliqd appetit, cōñs eſt ipſum appetere eius, qđ appetit, E aſſecutionē, & per cōñs remotionē eorū, q̄ aſſecutionē impedire pñt. Pōt aūt impediri aſſecutio boni deſiderati ꝑ cōtrariū appetitū uel ſuiipſius, vel alterius: & utrumque tollitur per pacem, ſicut ſupra dictum* eſt. Et ideò[m] neceſſe eſt, ꝙ omne appetens appetat pacem, inquantum, ſ. omne appetēs appetit tranquillē, & ſine impedimento peruenire ad id, quod appetit, * in quo conſiſtit ratio pacis, quam* Aug. diffinit tranquillitatem ordinis. (*Ar. pce. Concl. m) (*Li. 19. de ciui. Dei c. 13. parū a principio. to. 5.)

AD PRIMVM ergo dicendum, ꝙ pax importat vnionem non ſolū appetitꝰ intellectualis, ſeu rōnalis, aut aīalis, ad quos pōt ꝑtinere cōſenſus, ſed ēt appetitus naturalis. Et iō Dion.† dicit, ꝙ pax eſt operatiua & conſenſus, & connaturalitatis, vt in conſenſu importetur unio appetituum ex cognitione procedentium: per connaturalitatem autē importetur unio appetituum naturalium. (†ca. 11. de diui. nomi.)

AD SECVNDVM dicendū, ꝙ illi ēt, q bella q̄rūt & diſſenſiones, nō deſiderāt, niſi pacē, q̄ ſe hře nō æſtimāt. Vt. n. dictū* eſt, nō eſt pax ſi qs cū alio cōcordet cōtra id, quod ipſe magis uellet: iō hoies q̄rūt hāc cōcordiā rūpere bellando, tanquām defectum pacis hñtē, ut ad pacē perueniant, in qua nihil corū uoluntati repugnet. Et propter hoc oēs bellantes quærunt per bella ad pacem aliquā peruenire perfectiorem, quam prius haberent. (*In corp. art.)

AD TERTIVM dicēdū, ꝙ pax conſiſtit in quietatione, & unione appetitus. Sicut aūt appetitꝰ pōt eſſe ſimpliciter boni, uel boni apparentis: ita ēt & pax pōt eſſe & uera, & apparēs. Vera qdē pax nō pōt eſſe, niſi circa appetitū ueri boni: qa oē malū, etſi ſm aliquid appareat bonū, vnde ex aliqua parte appetitū quietet, hēt tñ multos defectus, ex quibus appetitꝰ remanet inquietꝰ, & perturbatus. Vñ pax vera nō pōt eſſe niſi in bonis, & bonorū. Pax aūt, q̄ malorū eſt, eſt pax apparens, & nō vera. Vñ dicitur Sap. 14. In magno uiuentes inſcientiæ bello, tot, & tam magna mala pacem appellant.

AD QVARTVM dicēdū, ꝙ cū uera pax non ſit niſi de bono, ſicut dupliciter habeē uerū bonū, ſ. perfectē & imperfectē: ita eſt duplex pax uera, q̄dā ꝑfecta, q̄ cōſiſtit in ꝑfecta fruitione ſummi boni, per q̄ oēs appetitꝰ vniunē quietati in uno: & hic eſt vltimus finis creaturæ rōnalis, ſm illud Pſal. 147. Qui poſuit fines tuos pacē. Alia eſt pax imperfecta, q̄ habeē in hoc mundo: quia etſi principalis aīę motus quieſcat in Deo, ſunt tñ aliqua repugnantia & intus, & extra, quæ perturbant hanc pacem.

ARTICVLVS III.

Vtrum pax ſit proprius effectus charitatis.

Bannes eodem art. Nic. de Nyſ. Tract. ſ. p. 3. pe. 3. q. 8. Porrecta per totum.

175 — 3. q. 89. a. 6. cor. Et mal. q. 10. ar. 2. cor. Et vir q. 2. ar. 2. ad 15. Et opu. 4. c. 2.

AD TERTIVM ſic ꝓcedit. Vr̃, ꝙ pax nō ſit ꝓpriꝰ effectꝰ charitatis. Charitas. n. nō habetur ſine gr̃a gratū faciēte: ſed[h] pax à q̄buſdā habeē, q non hñt gr̃am gratū faciētē, ſicut & Gētiles aliqñ hñt pacem. ergo pax non eſt effectus charitatis.

¶2 Pręt. Illud nō eſt effectꝰ charitatis, cuiꝰ cōtrariū cū charitate eſſe pōt: ſed diſſenſio,[h] q̄ cōtraria ē paci, pōt eſſe cū charitate. Videmꝰ. n. ꝙ ēt ſacri doctores, vt Hier.* & Aug. in aliquib. opinionib. diſſenſerūt. Paulus ēt & Barnabas diſſenſiſſe legunē Actu. 15. ergo vr̃, quòd pax non ſit effectus charitatis. (*Epiſt. 8. & 9. & 11. inter opa Aug. to. 2.)

¶3 Præt. Idē [h]nō eſt proprius effectus diuerſorum: ſed pax eſt effectus iuſtitiæ, ſm illud Iſa. 32. Opus iuſtitiæ eſt pax. ergo non eſt effectus charitatis.

SED CONTRA eſt, quod dicitur in Pſal. 118. Pax multa diligentibus legem tuam.

RESPON. Dicendum, ꝙ duplex unio eſt de rōne pacis, ſicut dictum* eſt, quarum una eſt ſm ordinationem propriorum appetituum in unum: alia verò eſt ſm unionem appetitus proprij cum appetitu alterius: & [m] utramq; unionē efficit charitas.[n] Primam quidem unionem, ſm quod Deus diligi- (*Ar. 1. huius queſt.) Concl. m

tur

tur ex toto corde, vt ſcilicet oĩa referamus in ipſum, & ſic oẽs appetitus noſtri referuntur in vnũ. F
Aliã vero prout diligimus proximum, ſicut noſipſos, ex quo contingit, ꝙ homo vult implere volũtatem proximi, ſicut & ſuiipſius. Et ꝑp hoc inter amicabilia vnum ponitur identitas electionis vt patet in *9. Ethic. & Tullius dicit in in lib. †de Amicitia, quòd amicorum eſt idem uelle, & nolle.

* Li. b. 9. Ethic. c. 4. to mo 5.
† Tullius in 3. fol. ante mediũ libri.

Ad primvm ergo dicẽdum, ꝙ à gratia gratum faciente nullus deficit, niſi propter pctm̃, ex quo contingit, ꝙ homo ſit auerſus à fine debito, in aliquo indebito finem conſtituẽs. Et ſm hoc appetitus eius nõ inhęret principaliter uero finali bono G ſed apparenti. Et propter hoc ſine gratia gratũ faciente non poteſt eſſe uera pax, ſed ſolũ apparẽs.

Ad secvndvm dicendũ, ꝙ ſicut Phil. dicit in* 9. Ethic. Ad amicitiam non pertinet concordia in opinionibus, ſed cõcordia in bonis cõferentibus ad vitã ꝑcipue in magnis, quia diſſentire in aliquibus paruis, quaſi non vr̃ eſſe diſſenſus. Et ꝑp hoc nihil prohibet aliquos charitatẽ hñtes, in opinionib⁹ diſſentire. Nec hoc repugnat paci qa opiniões ꝑtinẽt ad intellectũ, qui ꝑcedit appetitũ, qui ꝑ pacem vnit̃. Sir̃ ẽt exiſtente concordia in principalibus bonis, diſſenſio in aliqb. paruis nõ eſt cõtra H charitatẽ. Procedit. n. talis diſſenſio ex diuerſitate opinionũ dũ vn⁹ æſtimat hoc, de quo eſt diſſenſio ꝑtinere ad illud bonũ, ĩ quo cõueniũt: & alius æſtimat nõ ꝑtinere. Et ſm hoc talis diſſenſio de minimis, & de opinionibus repugnat qdẽ paci ꝑfectę, ĩ qua plane ueritas cognoſcet̃, & oĩs appetitus cõplebit̃: ñ tñ repugnat paci iꝑfectæ, qualis hr̃ ĩ via.

* Lib. 9. c. & cuã. c. 1. & 3. to. 5.

Ad tertivm dicendum, ꝙ pax eſt opus iuſtitiæ indirectè, inquãtum. ſ. remouet prohibens: ſed eſt opus charitatis directe, quia ſm propriam rationem charitas pacem cauſat. Eſt. n. amor uis vnitiua, vt Dionyſ. dicit 4. cap.* de diui. nomi. Pax autem eſt vnio appetitiuarum inclinationum. I

* Ca. 4. in parte 2. & parte 1. in medio.

Articvlvs IIII.

Vtrum pax ſit virtus.

Ad qvartvm ſic procedit. Vr̃ ꝙ pax ſit virtus. Præcepta enim nõ dantur niſi de actibus virtutum: ſed dantur præcepta de habẽda pace vt patet Marci 9. Pacem habete inter vos. ergo pax eſt virtus.

¶2 Præt. Non meremur, niſi in actibus virtutũ: ſed facere pacem eſt meritorium, ſm illud Matt. 5. Beati pacifici, qm̃ filij Dei vocabunt̃. ergo pax ẽ virt⁹.

¶3 Pr.ꝫ. Vitia virtutib⁹ opponũtur: ſed diſſenſiões q̃ opponunt̃ paci, numerant̃ iter vitia, vt patet ad Gal. 5. ergo pax eſt virt⁹.

Sed contra eſt, Virtus nõ eſt finis vltimus ſed uia in ipſũ: ſed pax eſt quodãmodo finis vltimus, vt Augu. dicit 19. de* ciuit Dei. ergo pax nõ eſt virtus

* Li. 19. c. 11 to 5. & q. ꝑced. ar. 4.

Respon. Dicendum, ꝙ ſicut ſupra dictum * eſt; cũ oẽs actus ſeinuicem conſequantur, ſm eandem rõnem ab agente procedentes, oẽs hmõi actus ab vna uirtute procedunt, nec hñt ſinguli ſingulas virtutes, à quibus ꝑcedant, ut patet in rebus corporalibus. Quia enim ignis caleſaciendo liquefacit, & rarefacit, nõ eſt in igne alia uirtus liquefactiua, & alia rarefactiua: ſed omnes actus hos operat̃ ignis ꝑ vnam ſuam virtutem calefactiuã. Cum ergo pax cauſetur ex charitate ſecundum ipſam rationem dilectionis Dei & proximi, vt * oſtenſum eſt, nõ eſt alia virtus, cuius pax ſit actus ꝓprius, niſi charitatis ſicut & de gaudio dictum* eſt.

* Ar. ꝑce. * q. ꝑced. ar. 4. Conclu. m

Ad primvm ergo dicendum, ꝙ ideo præceptũ datur de pace habenda, quia eſt actus charitatis: & ꝑp hoc etiam eſt actus meritorius: Et ideo ponitur inter beatitudines, quæ ſunt actus uirtutis perfecte, vt ſupra dictum* eſt. Ponitur etiam inter fructus, inquantum eſt quoddam finale bonum, ſpũalẽ dulcedinẽ hñs. Et ꝑ hoc patet ſolutio ad II.

* 1. 2. qu. 66 ar. 1. & q. 70. ar. 3

Ad III. dicendum, quòd vni virtuti multa vitia opponunt̃ ſecundum diuerſos actus eius. Et ſecundum hoc charitati non ſolum opponitur odiũ ratione actus dilectionis, ſed etiam accidia vel inuidia ratione gaudij, & diſſenſio ratione pacis.

Qvaestio XXX.

De Miſericordia, in quatuor articulos diuiſa.

Postea conſiderandum eſt de miſericordia.

Et circa hoc quæruntur quatuor.

¶Primo, Vtrum malum ſit cauſa miſericordiæ ex parte eius, cuius miſeretur.
¶Secundò, Quorum ſit miſereri.
¶Tertio, Vtrum miſericordia ſit virtus.
¶Quartò, Vtrum ſit maxima virtutum.

Articvlvs primvs.

Vtrum malum ſit proprie motiuum ad miſericordiam.

Bannes eodem art.

Porrecta per totum. 177

Ad primvm ſic proceditur. Vr̃ ꝙ malum non proprie ſit motiuum ad miſericordiam. Vt. n. ſupra oſtẽſum* eſt, culpa eſt magis malum, quàm pœna: ſed culpa non eſt prouocatiuum ad miſericordiam, ſed magis ad indignationem. ergo malum non eſt miſericordiæ prouocatiuum.

* q. 19. ar. 1. & 1. 2. q. 79 ar. 1. ad 3. & 1. p. q. 48. ar. 6.

¶2 Præt. Ea, quæ ſunt crudelia, ſeu dura, videntur quendam exceſſum mali habere: ſed Philoſoph. dicit in* 2. Rethor. quòd durum eſt aliud à miſerabili, & expulſiuum miſerationis. ergo malum, inq̃tũ huiuſmodi, non eſt motiuum ad miſericordiam. K

* Libr. 2. Rh. tot. c. 8. tom. 6.

¶3 Præt. Signa malorum nõ uerè ſunt mala: ſed ſigna malorum magis prouocãt ad miſericordiã, vt patet per Philoſoph. in *2. Rhetori. ergo malũ non eſt proprie prouocatiuum miſericordiæ:

* Lib. 2. c. 8. tom 6.

Sed contra eſt, quod Damaſc. dicit in †2. libro quòd miſericordia eſt ſpecies triſtitiæ: ſed motiuũ ad triſtitiam, eſt malum. ergo motiuum ad miſericordiam eſt malum.

† li. 2. Orthod. fidei c. 14.

Respon. Dicendum, quòd ſicut Auguſt. dicit 9. * de ciuit. Dei, miſericordia eſt alienæ miſeriæ in nrõ corde cõpaſſio, qua utiq; ſi poſſumus, ſubue-

* Lib. 9. c. 5. in medium to. 5.

SVPER Q XXIX. ART. IIII.

Bannes eodem art.

Porrecta per totum. 176

In Ar. 4. eiuſdem q. ſecundo & tertio, nota q. cũ di., ꝙ pax eſt actus charitatis, potius cauſalis q̃ formalis propoſido eſt, Pax nãq; ſignificare formaliter vt perfectionem conſequentem actũ charitatis, quo Deus proximuſq; amatur, Et quia perfectio illa nõ eſt res abſoluta diſtincta ab actu charitatis, ſed eſt vel ipſe actus ut uniens appetitiones in vnũ, uel ꝓprietas relatiua conſequens ipſum (& hoc magis vr̃ uerum, & conſonat fundamento. ſ. vnioni appetituũ & authoritati Aug. 19. de ciuitate Dei. ſ. ꝙ ẽ t[illegible] vnitas ordinata[illegible] indũ hoc pax eſt actus charitatis cauſaliter, quia ab ipſa vt ꝓpria cãtur [illegible].

nire, compellimur. Dr̄.n.mia ex eo, ꝙ aliqs habet A miſerum cor ſuper miſeria alterius: miſeria aūt fę licitati opponitur. Eſt autem de ratione beatitudinis, ſiuè felicitatis, ut aliquis potiať eo quod uult, & quod pertinet ad iuſtitiam. Namſicut Aug. dicit 13.* de Trin. Beatus eſt, q̄ hēt oia quę uult, & nihil male uult. Et iō econtrariò ad miſeriam pertinet, ut homo patiatur, quæ non uult. Tripliciter autem aliquis uult aliquid. Vno quidē modo appetitu naturali, ſicut omnes hoies uolūt eſſe, & uiuere. Alio mō, hō uult aliquid per electionem ex aliqua præmeditatione. Tertio modo, homo uult aliquid nō ſm ſe, ſed in cauſa ſua, puta, qui uult comedere no B ciua, quodammodo dicimus eum velle infirmari: Sic ergo[m] motiuum miæ eſt tanq̄ ad miſeriam pertinens, primo quidem illud, quod contrariať appetitui naturali uoluntatis, ſ. mala corruptiua, & cōtriſtātia, quorū contraria hoies naturaliter appetunt.[n] Vñ Philoſ. dicit in* 2. Rheto. ꝙ mia eſt triſtitia quædam ſuper apparenti malo corruptiuo, vel contriſtatiuo. Secūdò,[p] hmōi magis efficiunť ad miſericordiam prouocantia, ſi ſint contra uoluntatem electionis.[q] Vnde & Philoſ. ibidem* dicit, ꝙ illa mala ſunt miſerabilia, quorum fortuna eſt ca, vt puta, cum aliquod malū eueniat, unde ſperabať C bonum. Tertio aūt[s] ſunt adhuc magis miſerabilia ſi ſint contra totam uoluntatem, puta, ſi aliqs ſp ſectatus eſt bona, & eueniūt ei mala.[t] Et iō Philoſ. dicit* in eodem libro, quòd miſericordia eſt maxime ſuper malis eius, qui indignus patitur.

Li. 13. c. 5. & c. 4. in fine, to. 3.
Conclu. m
Li. 2. Rhetor. c. 8. in prin. to. 6
Conclu. p
Li. 2. c. 8. circa medium to. 6
Concl. s
Li. 2. ca. 8. in fine to. 6.

Ad primvm ergo dicēdū, ꝙ de rōne culpę eſt, ꝙ ſit uoluntaria: & quantum ad hoc non hēt rōnē miſerabilis, ſed magis rōnē puniendi. Sed quia culpa poteſt eſſe aliquo modo pœna, inquantum. ſ. habet aliquid annexum, quod eſt contra voluntatem peccantis, ſm hoc poteſt habere rationem miſerabilis. Et ſm hoc miſeremur, cōpatimur pec D cantibus, ſicut Greg. dicit* in quadam homil. quòd vera iuſtitia non habet dedignationem, ſcilicet ad peccatores, ſed compaſſiones. & Matth. 9. dicitur. Videns Ieſus turbas, miſertus eſt eis, quia erāt vexati & iacentes, ſicut oues nō habētes paſtorē.

Ho. 34. in Euan. non procul a prin cipio.

Ad secvndvm dicendum, ꝙ quia mia eſt compaſſio miſeriæ alterius propriè mia eſt ad alterum non autem ad ſeipſum, niſi ſm quandam ſimilitudinem: ſicut & iuſtitia, ſm quod in homine conſiderantur diuerſæ partes, vt dicitur in 5.* Ethic. Et ſm hoc dicitur. Eccleſia. 30. Miſerere animæ tuæ placens Deo. Sicut ergo miſericordia nō proprie E ad ſeipſum, ſed dolor, puta, cum patimur aliquid crudele in nobis: ita ēt ſi ſint aliquæ pſonæ ita nobis coniunctæ, vt ſint quaſi aliquid noſtri, puta filij, aut parentes, in eorū malis non miſeremur, ſed dolemus ſicut in vulneribus proprijs. Et ſm hoc* Phil. dicit, ꝙ durū eſt expulſiuum miſerationis.

Lib. 5. Ethi. vlt. to mo 5.
loco citato in argum.

Ad tertivm dicendum, ꝙ ſicut ex ſpe, & memoria bonorum ſequitur dilectio: ita ex ſpe, & memoria malorum ſequitur triſtitia, non tñ ita vehemens, ſicut ex ſenſu præſentium. Et iō ſigna malorum, inquantum repræſentant nobis mala miſerabilia, ſicut præſentia, commouent ad miſerandū.

Articvlvs II.

Vtrum defectus ſit ratio miſerendi ex parte miſerentis.

Bannes eodem arti.

Per. 178. 3. d. 27. q. 1. ar. 3. co.

Ad secvndvm ſic proceditur. Vr̄ ꝙ defectus nō ſit ratio miſerendi ex parte miſerentis. Proprium. n. Dei eſt miſereri. unde dr̄ in Pſ. 144. Miſerationes eius ſup oia opera eius: ſed in[h] Deo nullus eſt defectus. ergo defectus nō pōt eſſe rō miſerēdi.

¶ 2 Præt. Si defectus eſt ratio miſerēdi, oportet ꝙ illi, qui ſunt maximè cū defectu, maximè miſereantur: ſed hoc eſt falſum, dicit. n. Phil. in* 2. Rhet. ꝙ q ex toto perierunt, nō miſerenť. ergo vr̄ ꝙ defectus non ſit ratio miſerendi ex parte miſerentis.

Li. 2. c. 8. circa principiu, to. 6.

¶ 3 Præt. Suſtinere aliquam cōtumeliā, ad defectū pertinet: ſed Philoſ. dicit* ibidem, ꝙ illi qui ſunt in contumeliatiua diſpoſitione, non miſerētur. ergo defectus ex parte miſerētis non eſt rō miſerendi.

Li. 2. c. 8. ante mediū. to. 6.

Sed contra eſt, quòd miſericordia eſt triſtitia quædam: ſed defectus eſt rō triſtitiæ, vnde infirmi facilius contriſtantur, ut ſupra dictum* eſt. ergo ratio miſerendi eſt defectus miſerentis.

Solut. in uenio infra q. 47. ar. 1. ad 2.

Respon. Dicendum, ꝙ cùm miſericordia ſit cōpaſſio ſuper miſeria aliena, ut dictū* eſt, ex hoc cōtingit ꝙ aliqs miſereať, ex quo cōtingit, ꝙ de miſeria aliena doleat. Quia aūt triſtitia, ſeu dolor, ē de proprio malo, intm̄ aliquis de miſeria aliena triſtatur, aut dolet, inquantū miſeriam alienā apprehēdit ut ſuam. Hoc autem contingit dupliciter. Vno modo, ſm unionē affectus, quod fit p amorē. Quia .n. amans reputat amicum tanq̄ ſeipſum malū ipſius reputat tanq̄ ſuum malū: & ideò dolet de malo amici ſicut de ſuo. Et inde eſt ꝙ Philoſ. in* 9. Ethica inter alia amicabilia ponit hoc, quod eſt cōdolere amico. Et Apoſt. dicit ad Ro. 12. Gaudere cū gaudentibus, flere, cum flentibus. Alio mō, contingit ſm unionē realē, ut pote, cū malū aliquorū ꝓpinquum eſt, ut ab eis ad nos trāſeat. Et iō Philoſ. dicit in* 2. Rhet. ꝙ hoies miſerenť ſuper illos, qui ſunt eis cōiuncti, & ſimiles: qa per hoc fit eis æſtimatio, ꝙ ipſi ēt poſſint ſimilia pati. Et inde eſt ēt, q ſenes, & ſapiētes, q conſiderāt ſe poſſe in mala incidere, & debiles, & formidoloſi ſunt magis miſericordes. Ecōtrario aūt illi, qui reputāt ſe eſſe fęlices, & intm̄ potentes, ꝙ nihil mali putant ſe poſſe pati, non ita cōmiſerentur. Sic ergo[m] ſemp defectus eſt rō miſerendi uel inquantum aliquis defectū alicuius reputat ſuū propter unionem amoris vel propter poſſibilitatem ſimilia patiendi.[n]

Art. 1. co.
Lib. 9. Ethi. c. 4. to mo 5.
Li. 2. Rhe. c. 8. to. 6.
Conclu. m

Ad primvm ergo dicendum, quòd Deus nō miſeretur niſi propter amorem, inquantum amat nos tanquam aliquid ſui.

Ad secvndvm Dicendū, ꝙ illi, qui iam ſunt in infimis malis, non timent ſe ulterius pati aliquid, & ideò non miſerentur. Similiter etiam nec illi, q valdè timent: quia tantū intendunt propriæ paſſioni, quòd non intendunt miſeriæ alienæ.

Ad tertivm dicēdū, ꝙ illi qui ſunt in cōtumeliatiua diſpoſitione, ſiue qa ſint cōtumeliā paſſi, ſiuè quia velint cōtumeliā inferre, prouocātur ad irā, & ad audaciā, quæ ſunt quędā paſſiones uirilitatis, extollentes aium hois ad arduum. vnde in-

ſerunť

ferunt homini æſtimationem, ꝙ ſit aliquid in futurũ paſſurus. Vnde tales dum ſunt in hac diſpoſitione, non miſerent, ſm illud Prou. 27. Ira nõ hẽt ſniam, neq; erũpẽs furor. Et ex ſiſi rõne ſupbi non miſerent, q cõtẽnunt alios, & reputãt eos malos. Vñ reputãt, ꝙ dignè patiant, quicqd patiunt. Vñ & Gre.*dicit, ꝙ falſa iuſtitia, ſ. ſuperborum, non habet compaſſionem, ſed dedignationem.

* Ho. 34. in Euãge. non longe a principio.

Porrecta per totum.

179

SVPER Q. XXX. ART. III.

Bannes eodem art.

IN q. 30. ar. 3. nota, q ſi non penetras ſpecialem & cõem rõnem boni, ſcdm quã diſtinguuntur charitas & mia, vide articulum primũ ſequẽtis qõnis in corpore, & ad vltimũ quia ſic clara erunt tibi oĩa. ¶ Scdo nota, ꝙ in riſione ad ſcdm ly, vt ibidẽ dr̃, refertur nõ ſolum ad vltimã ſententiam. ſ. & ab eodẽ more deſcẽdens, ſed ad penultimamẽt. ſ. & utrumq; eſt laudabile: ita q author nõ aſſerit ſed recitat vtrumq; eſſe laudabile ſcdm ſententiam. Ariſtotelis. Inferius ãt ipſe reprehendit hoc dictum Ariſtotelis. authoritate ſcripturæ in loco proprio, ſcilicet in tractatu de inuidia.

1.2.q.59. & 1.ca.1. ad 3. Et 3. d.23.q.3. art.3.q.2. ad 2. Et mal.q.10. at.2 ad 8

* li.2.c.5. a me. to. 5

† ca 3. circa finem.

† In coniuratione Catilinæ, in c. cuius titulus eſt Cæſaris oratio, in prin. illi⁹.

* li.2. Rh. c.9. in principio.

† ca. 9. in princ. to. 6.

ARTICVLVS III.

Vtrum miſericordia ſit virtus.

AD TERTIVM ſic ꝓcedit. Vr̃, ꝙ mia nõ ſit uirtus. Principale.n. in uirtute eſt electio, vt patet ꝑ Philoſ.* in 2. Ethic. Electio aũt eſt appetit⁹ ꝓcõſiliati, vt † in eodẽ li. dr̃. Id ergo qđ impedit cõſiliũ, nõ põt dici uirt⁹: ſed mia impedit conſilium, ſm illud † Saluſtij. Oẽs hoĩes, q de reb. dubijs cõſultant, ab ira & mia uacuos eſſe decet. nõ.n. aĩus facilè uerũ ꝓuidet, ubi iſta officiũt. ergo mia non eſt virtus. G

¶ 2 Præt. Nihil qđ eſt cõtrariũ uirtuti, eſt laudabile: ſed nemeſis cõtrariat miæ, vt Philo. dicit in* 2. Rhet. nemeſis aũt ẽ paſſio laudabilis, ut dr̃ in † 3. Ethi. ergo miſericordia non eſt uirtus. H

¶ 3 Præt. Gaudium, & pax non ſunt ſpãles uirtutes, qa conſequunt ex charitate, ut ſ. dictum † eſt: ſed ẽt mia cõſequit ex charitate. ſic.n. ex charitate flemus cum flentibus, ſicut gaudemus cum gaudentibus. ergo miſericordia non eſt ſpecialis virtus.

† q. præce. ar. 4.

¶ 4 Præt. Cum mia ad uim appetitiuam ptineat, non eſt virtus intellectualis, nec eſt virtus theologica, cum non habeat Deum pro obiecto. Similiter etiam non eſt virtus moralis quia nec eſt circa operationes: hoc enim pertinet ad iuſtitiam. Nec eſt circa paſſiones: non enim reducitur ad aliquã duodecim medietatum, quas Philoſoph. ponit in* 2. Ethicor. ergo miſericordia non eſt virtus.

SED CONTRA eſt, ꝙ Aug. dicit † in 9. de ciu. Dei. Lõge melius, & humanius, & priorũ ſẽſibus accomodatius Cicero Cæſaris laude locutus † eſt, vbi ait Nulla de virtutibus tuis nec admirabilior, nec gratior miſericordia eſt. ergo mĩa eſt uirtus. E

* Lib. 2. Ethi. ca. 7. tom. 5.

† Li. 9. c. 5. ante medium to. 5.

† In fine orationis ꝓ q. Ligario quæ incipit Nouum crimen.

RESPON. Dicendum, ꝙ mia importat dolorem de miſeria aliena. Iſte autẽ dolor põt noiare uno quidẽ mõ motũ appetitus ſenſitiui, & ſm hoc mia paſſio eſt, & nõ uirt⁹. Alio uero modo, põt noiare motum appetitus intellectiui, ſm ꝙ alicui diſplicet malum alterius. Hic aũt motus põt eſſe ſm rõnem regulatus, & põt ſm hunc motum ratione regulatum regulari motus, inferioris appetitus. Vnde Aug. dicit in *9. de ciuit. Dei, ꝙ iſte mot⁹ animi ſ. mia, ſeruit rõni, qñ ita pbet mia, ut cõſeruet iuſtitia ſiue cũ indigenti tribuitur, ſiue cum ignoſcitur pœnitẽti. Et quia rõ uirtutis humanæ cõſiſtit in hoc, ꝙ mot⁹ animi rõne reguleť, ut ex ſuperiorib. *patet, cõſequens eſt miſericordiã eſſe uirtutẽ.

* Li 9. c. 5. circa medium to. 5.

Conclu * 1.2. q. 59 ar. 4. q. & 5. ꝑcipue & q. 65. a. 2.

AD PRIMVM ergo dicẽdum, ꝙ authoritas illa Saluſtij intelligitur de miſericordia ſecundum quòd eſt paſſio ratione non regulata: ſic enim impedit conſilium rationis, dum facit à iuſtitia diſcedere.

AD SECVNDVM dicendum. ꝙ Philoſ. loquitur de miſericordia, & nemeſi, ſm ꝙ vtrũq; eſt paſſio, & habent quidem cõtrarietatem ex parte æſtimationis, quam habẽt de malis alienis, de quibus miſericors dolet, inquantum æſtimat aliquẽ indigna pati. Nemeſicus autem gaudet, inquantum æſtimat aliquos digne pati: & triſtatur, ſi indignis bene accidat. Et vtrumq; eſt laudabile, & ab eodem more deſcendens, vt ibidem * dicitur: ſed propriè miſericordiæ opponitur inuidia, vt infra * dicetur.

* libr. 2. Rhet. ca. 9. in principio, to. 6.

† q. 36. ar. 3.

AD TERTIVM dicendũ, ꝙ gaudium & pax nihil adijciunt ſuper rõnem boni, quod eſt obiectũ charitatis: et ideo non requirunt alias virtutes, q̃ charitatem. ſed mia reſpicit quandam ſpecialẽ rationem. ſ. miſeriam eius, cuius miſeretur.

AD QVARTVM dicẽdũ, ꝙ mia ſm ꝙ eſt uirtus, eſt uirt⁹ moralis circa paſſiones exiſtens, & reducit ad illam medietatem, quæ dicitur nemeſis: quia ab eodem more proceduntur ut in 2. Rhetor. * dicitur. Has autem medietates Philoſophus non ponit virtutes, ſed paſſiones: quia etiam ſecundùm ꝙ ſunt paſſiones, laudabiles ſunt. Nihil tamen prohibet, quin ab aliquo habitu electiuo proueniant, & ſecundùm hoc aſſumunt rationem uirtutis.

* Libr. 2. Rhet. ca. 9. in prin. tom. 6.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum miſericordia ſit maxima virtutum.

AD QVARTVM ſic procedit. Vr̃ ꝙ mia ſit maxima uirtutum. Maximè enim ad uirtutem pertinere uidetur cultus diuinus: ſed miſericordia cultui diuino præfertur ſm illud Oſee 6. & Matth. 12. Miſericordiam uolo, & non ſacrificium. ergo miſericordia eſt maxima uirtus. I

¶ 2 Præ. Super illud 1. ad Tim. 4. Pietas ad omnia utilis eſt. *dicit gl. Ambroſij. Omnis ſumma diſciplinæ chriſtianæ in miſericordia & pietate eſt. ſed diſciplina chriſtiana continet oẽm uirtutem. ergo ſumma totius uirtutis in miſericordia conſiſtit.

¶ 3 Præt. Virtus eſt, quæ bonum facit habentem. ergo tantò aliqua uirtus eſt melior, quanto facit hoiem Deo ſimiliorẽ: quia ꝑ hoc melior eſt hõ, ꝙ Deo eſt ſimilior. Et hoc maximè facit mia, quia de Deo dicitur in pſa. 144. Quòd miſerationes eius ſunt ſuper omnia opera eius. Vnde & Lucæ 6. Dominus dicit. Eſtote

SVPER Q. XXX. ART. IIII.

Nic. de Nyſe Trac. ſ. p. 3. p° 3. q. 9.

Bannes eodem art.

Porrecta per totum.

180

IN art. 4. vnum magnum dubium occurrit. An mia ſcdm ſe ſit maxima virtutũ. Et eſt rõ dubij, qa nõ apparet penes qd attenditur magnitudo virtutis ſcdm ſe. Dicemus nãq; hactenus virtutes ſcdm ſe ſortiri ſua loca iuxta nobilitatem obiectorum formalium, pp quod theologicæ ſunt nobiliſſimæ, & inter eas charitas. Vnde charitas ſecundum ſe eſt longe maior mia, cuius oppoſitum in litera dr̃. *Amplius motiuum lr̃æ ad hoc, quia. ſ. influere, & ſubleuare defectum alterius vt ſic, eſt ſuperioris & melioris, hĩc concludit, ꝙ mia ſcdm ſe eſt ſupior & melior miſeris, ſeu miſeratiuis, reſpectu q̃ orũ ponitur

* In illũ locũ Pauli, tom. 5.

miſericordes, ſicut & pater veſter miſericors eſt. miſericordia igitur eſt maxima virtutum.

SED CONTRA eſt, quod dicit Apoſtolus ad Coloſſ. 3. cum dixiſſet, Induite vos ſicut dilecti Dei viſcera miſericordiæ &c. poſtea ſubdit, Super omnia charitatem habete. ergo miſericordia nõ eſt maxima virtutũ. B

RESPON. Dicẽdum, quod aliqua virtus põt eſſe maxima dupliciter. Vno modo, ſm ſe alio modo per comparationem ad hñtem.[m] Scdm ſe quidem mia[d] maxima eſt.[n] Pertinet.n. ad miſericordiam, quòd alijs effundat: &, quod plus eſt, quod defectus aliorum ſubleuet, & hoc maxime ſuperioris eſt. Vnde & miſereri ponit proprium Deo: & in hoc C maxime dr̃ eius omnipotentia manifeſtari.[p] quo ad hñtem miſericordia non eſt maxima, niſi ille qui hẽt, ſit maximus, q nullũ ſ. ſe hẽat, ſed oẽs ſub ſe.[q] Etenim qui ſ. ſe aliquem hẽt maius eſt & melius coniungi ſuperiori, q̃ ſupplere defectum inferioris. Et iõ quantum ad hoiem qui hẽt Deum ſuperiorem, charitas, per quam Deo vnitur, eſt potior q̃ mia, per quam defectus proximorum ſupplet: ſed[s] inter oẽs uirtutes, quæ ad pximum pertinent, potiſſima eſt miſericordia,[t] ſicut etiam eſt potioris actus. Nã ſupplere defectũ alterius, inquantũ huiuſmodi, ẽ ſuperioris, & melioris.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod Deum non colimus per exteriora ſacrificia, aut munera pp ipſum, ſed propter nos, & propter proximos. Non enim indiget ſacrificijs nr̃is, ſed uult ſibi

ponitur ſuperior & melior, ſed non cæteris virtutibus, ad quas in litera comparatur. Et confirmatur. Quia licet indiuere, & ſubleuare ſit ſuperioris in tali gñe, non tñ ſimpliciter. nam ut gñare ſibi ſimile eſt perfecti, non tñ perfecti ſimpliciter. ſed in tali gñe. Stat enim quod aliquid ut potens gñare, ut angelus, ſit perfectior quàm generatiuo inferioris ordinis. Itaque licet miſericordia ſit ſuperior inter virtutes ad proximũ, uirtus tñ alterius ordinis, ut fides ſpes charitas, eſt perfectior ſcdm ſe. Et confirmatur iterũ: quia præcipere ut ſic, ſuperioris eſt, & cõſequenter ſcdm hanc rõnẽ prudentia eſſet et ſecundum ſe maxima virtutũ. Deficit ergo ratio literæ undiq;.

¶ Nõnullũ quoq; dubiũ occurrit de mĩa p cõparationẽ ad hñtem, cũ dr̃, quod mĩa nõ eſt maxima, niſi ille

D 89q. qui hẽt, ſit maximus. Ex hoc. n. vr̃, quod

Conclu. m in Deo miſericordia ſit maxima utroque modo & ſecundum ſe, & quo ad habẽtẽ. Vtrunque tamen oppoſitum videtur verum: quia charitas Dei qua ſeipſum diligit, & ſecundum ſe

Conclu. p melior eſt, vt patet ex dictis: & quo ad habentem, quia melior eſt Deus, formaliter loquendo, ſua charitate, quàm miſericordia.

¶ Ad euidentiam huius prænotandus eſt ſenſus diſtinctionis literæ, cum dr̃, quod aliqua uirtus poteſt eſſe maxima dupliciter. Vno modo ſecundum ſe alio modo per comparationem ad habentem. Intendit ſiquidem, quod virtus duplici rõne põt dici maior, vel melior. Aut quia eſt melior habẽti illam, quia ſ. facit illum meliorem, q̃ faceret eũdem alia virtus. Aut quia ſecundum ſeipſam, ſecluſa habitudine ad habentem, ponit maiorem bonitatem. hic eſt ſenſus terminorum, & diſtinctionis. Attendit autem magnitudo uirtutis ſecundum ſe penes perfectionem quam, ipſa ſimpliciter ſumpta exigit in ſeipſam, & non penes D obiectum, aut modum: quia ſi virtus aliqua ſcdm ſeipſam, ſecluſa habitudine ad habentem, exigit ſimpliciter & abſolute ſumpta maiorem in ſeipſa perfectionem q̃ alia virtus, conſtat quod eſt ſcdm ſe maior alia. Dico autem ſimpliciter & abſolute, ad differentiam virtutum, quæ ex modo operandi exigunt modo exigunt perfectionem in ſe. Verbi gratia. Diligere Deum infinite, exigit in charitate perfectionem infinitã, quam tamen nõ exigit diligere Deum ſimpliciter & abſolutẽ. & ſimile eſt in alijs. Oportet ergo ut uirtus ſecundum ſe maxima non ex modo, ſed ex ratione ſuæ ſpeciei exigat in ſeipſa perfectionem maximam. Intuendum eſt ergo an hoc conueniat miſericordiæ. Ex actu autem eius apparet, quod miſericordia in ſeipſa exigit immunitatẽ à miſeria. Nam ſi diſtinguamus miſericordiam in miſericordiã ſimpliciter, & miſericordiam reſpectu talis, vel talis miſeriæ, inueniemus, quod ſua ratione miſericordia reſpectu talis miſeriæ, puta paupertatis, immunis eſt ut ſic à paupertate, qa ad ipſam ſpectat dando ſubleuare paupertatẽ: eadem rõne mĩa ſimpliciter & abſolute libera eſt à miſeria, quia eius eſt ſubleuare à miſeria non hac, uel illa. Et quũ oĩs potentialitas miſeria quædam eſt, propter quod omnem creaturam miſeriæ alicui ſubiectam eſſe aliquo modo oportet, conſequens eſt, ut miſericordia cõm ſe exigat in ſeipſa ſuperioritatem talem, ac tantam, vt actus purus ſit, ut ſumma natura ſit, ut Deus ſit. Et propterea Deo proprium ponitur miſereri, & eius oĩpotentiam, quæ ſuper actualitate eius pura fundatur, manifeſtare. Et hæc vĩ intentio lr̃æ, in qua aduertendum eſt, quod quia conſideratio miſericordiæ ſcdm ſe eleuat eam ſuper virtutum ordinem, quæ ſunt diſpoſitiones perfecti ad optimum extrinſecum, aut quę bonum reddunt hñtem, & hmõi: ideo ſingularis eſt doctrina hic tradita. Et ut in ſequentibus in tractatu de iuſtitia, & humilitate patebit, talis res alterius ordinis, quã ſit uirtus, remota eſt.

¶ Ad primam ergo obiectionem dr̃, quod iam oſtenſum eſt penes A quid attenditur quantitas virtutis ſecundũ ſe, ſcilicet ſecundũ perfectionem, quam in ſeipſa exigit ſecluſo reſpectu ad habẽtẽ. Perfectio autem uirtutis ex obiecto, per ſe & eſſentiale eſt uirtuti, ad eam rationem perfectionis in uirtute ſpectat, qua bonum reddit hñtem. Habentũ ſiquidem uirtutem melius eſt circa nobiliorẽ materiam verſari. Scdm ſe autẽ virtus non eſt aliunde excellentiam maiorem exigere, ut patet ex dictis, propter quod charitas in ordine ad habentem, eſt maxima uirtutum: miſericordia autem ſecundum ſe.

¶ Ad obiectionem uero primam contra motiuum literæ, dr̃, quod quia ad miſericordiam ſpectat ſubleuare miſeriam Conclu. s & miſeria opponitur maxime uirtutibus, utpote in earum oppoſitis quaſi cõſiſtẽs ideo oẽs uirtutes, ut à miſeria reducibiles ad bonitatẽ, ſubſunt miſericordiæ. Et propterea ſi miſericordia præſtat omnibus præſtat quoq; omnibus uirtutibus. quas miſerendo nata eſt largiri.

¶ Ad ſecundam autẽ dicitur, quòd miſericordia talis, eſt perfectionis in genere, ſed miſericordia ſimpliciter, eſt pfectionis ſimpliciter ſummæ: unde non põt alterioris ordinis uirtus dari.

¶ Ad tertiam demum dr̃, quod licet præcipere ſit etiam ſuperioris longe altius tamẽ miſereri eſt ſuperioris: qa præcipere eſt ſuperioris in motione inclinatiua, miſereri uero eſt ſuperioris in ſubleuatione à miſeria. & ſic miſereri comparatur ad præcipere, ut uniuerſale ad particulare: quia & præcipere quoddam miſereri eſt, & ut actus efficax ad actũ abſtrahẽtẽ ab efficacia. Contingit. n. præcipienti non obediri. Miſereri autẽ nõ in ppara tione ſolũ, ſed pfectũ, efficax eſt, alioqui à miſeria nõ ſubleuaret.

¶ Ad alterũ dubiũ de miſericordia in Deo, dicitur, quod mĩa ſecundum ſe, eſt maior charitate ſecundum ſe, ut in litera dicitur, ppter rationem dictam. In tali autẽ habente utramq; ſ. in Deo. uidetur mihi dicend, formaliter loquendo, præſcindẽdo utrimque miſericordiam & charitatem, charitas ſit melior quia melius eſt Deo diligere ſe q̃ ſubleuare cætera a miſeria: ſicut melius eſt lucido habere in ſe lumen, q̃ illuminare alia. Sed quia miſericordia Dei ſupponit & includit charitatem: quia, ut in reſponſione ad 1. art. ſecundũ huius quæſtionis dicitur, Deus non miſeretur, niſi propter amorem, inquantum amat nos tã q̃ aliquid ſui, & addit ſuper illam, ſicut lucens addit ſupra lucidum in ſe. Et abſolute loquendo, melius eſt lucere, q̃ lucidum in ſe eſſe tantum. Et ut dicitur in 1. Rethor. Virtus eſt potentia beneficatiua. ideo ſimpliciter loquendo miſericordia Dei, etiã in ipſo Deo, melior eſt q̃ charitas, utpote extendẽs ſuppoſitã charitatem ſuam ad beneficiendum omnibus: ſubleuãdo omnium miſerias. Et propterea in litera dicitur, quòd miſericordia non eſt maxima habenti, niſi habens ſit maximus. Et ſic patet, quòd miſericordia & ſecundum ſe, & in Deo eſt maxima virtutum, quia melius eſt eis coniũgi ſuperiori, quod ſit per uirtutes theologicas, quàm habere miſericordiam, quæ non eleuat in ſublimitatẽ ſimpliciter: quia in nulla creatura poteſt haberi miſericordia ſimpliciter & abſolute, ſed talis tantũ. Repugnat ſiquidem hoc creaturæ non ſolum puræ, ſed etiam animæ Chriſti, non minus quàm virtus creatiua ſimpliciter. Propter quod miſerationes Dei ſunt ſuper omnia opera eius.

¶ In eodem quarto articulo duo dubia reſtant. Primum de comparatione miſericordiæ ad reliquas uirtutes, quæ ſunt ad proximum: quod tractatus omnibus uirtutibus uidendum eſt. Secundum in reſponſione ad primum, Quomodo ſacrificio exteriori non colimus Deum propter ſeipſum ſed propter nos & proximos, quod in tractatu de religione uidendum eſt.

SVPER

ſia offerri propter noſtram deuotionem,& proximorum utilitatem.Et ideò miſericordia, qua ſubuenitur defectibus aliorum,eſt ſacrificium ei magis acceptum,vtpote propinquius vtilitatem proximorum inducens,ſecundùm illud Hebr. vlt.Beneficentiæ,& communionis nolite obliuiſci:talibus enim hoſtiis promeretur Deus.

Ad secvndvm dicẽdum, quòd ſumma religionis chriſtianæ in miſericordia conſiſtit, quantum ad exteriora opera:interior tamen affectio charitatis,qua coniungimur Deo,præponderat & dilectioni,& miſericordiæ in proximos.

Ad tertivm dicendum,ꝙ per charitatem aſſimilamur Deo,tanquàm ei per affectum vniti : & ideò potior eſt quam miſericordia,per quam aſſimilamur Deo per ſimilitudinem operationis.

SVPER Q. XXXI. ART. I.

Bannes eodem artic.

IN q6.31.ar.1.in rñſione ad primum collige,ꝙ licet benefacere ſit actus charitatis in quolibet,non tamẽ in quolibet eſt actus reſpectu cuiuſlibet. Poteſt namque charitas Dei benefacere poteſt etiam charitas hominis angeli benefacere:ſed charitas creaturæ non poteſt benefacere Deo, ſicut nec etiam Deus poteſt benefacere ſibi ipſi, quia nihil poteſt Deo boni accreſcere.

QVAESTIO XXXI.

De Beneficentia, in quatuor articulos diuiſa.

DEINDE conſiderãdũ eſt de exteriorib.actibus,uel effectibus charitatis.Et primò de beneficentia.Secundò, de eleemoſyna,quæ eſt quædam pars beneficentiæ.Tertiò,de correctione fraterna, quæ eſt quædam eleemoſyna.

Circa primum quæruntur quatuor.

¶Primò,Vtrum beneficentia ſit actus charitatis.

¶Secundò, Vtrum ſit omnibus benefaciendum.

¶Tertiò,Vtrum magis coniunctis ſit magis benefaciendum.

¶Quarto,Vtrum beneficentia ſit uirtus ſpecialis.

ARTICVLVS I.

Porrecta per totum.

Vtrum beneficentia ſit actus charitatis.

181 AD PRIMVM ſic procedit. Vr̃,ꝙ bñficẽtia nõ ſit act⁹ charitatis.Charitas.n.maximè hr̃ ad deũ: ſed ad Deum non poſſumus eſſe benefici,ſm̃ illud Iob 35.Quid dabis ei? aut quid de manu tua accipiet?ergo beneficentia non eſt actus charitatis.

¶2 Præt.Bñficentia maximè cõſiſtit in collatione donorum:ſed hoc pertinet ad liberalitatem . ergo bñficẽtia nõ eſt actus charitatis, ſed liberalitatis.

¶3 Præt.Quod quis dat,vel dat ſicut debitum, uel dat ſicut nõ debitũ:ſed beneficium quod impenditur tanquàm debitum,pertinet ad iuſtitiam, quod aũt impenditur tanquã non debitum, gratis dat̃, & ſm̃ hoc pertinet ad miſericordiam.ergo omnis beneficentia vel eſt actus iuſtitiæ, uel eſt actus miſericordiæ.non eſt ergo actus charitatis.

Sed contra. Charitas eſt amicitia quædam,ut dictum* eſt:ſed Philoſ.in †.9.Ethi.inter alios amicitiæ actus ponit hoc unum, quod eſt operari bonũ ad amicos,quod eſt amicis benefacere. ergo beneficentia eſt actus charitatis.

*q.23.ar.1. †lib.9.Ethi.ca.4.tom.5.

Respon.Dicẽdũ,ꝙ beneficentia nihil aliud importat,ꝙ facere bonum alicui . Poteſt autem hoc bonum conſiderari dupliciter.Vno mõ, ſm̃ cõem rõnẽ boni,& hoc pertinet ad cõem rõnẽ beneficentiæ:& hoc eſt act⁹ amicitiæ,& ꝑ cõns charitatis.Nã i actu dilectionis includit̃ beneuolẽtia,per q̃ vult aliqs bonũ amico,vt ſ.habitũ* eſt.Volũtas aũt eſt effectiua eorũ,quæ uult,ſi facultas adſit: & iõ ex cõñti bñfacere amico ex actu dilectionis cõſequit̃. Et ꝑꝑ hoc bñficentia,ſm̃ cõem rõnẽ eſt amicitiæ,uel charitatis actus. Si aũt bonũ, qđ qs facit alteri , accipiatur ſub aliqua ſpeciali ratione boni, ſic beneficentia accipiet ſpecialem rationẽ,& pertinebit ad aliquam ſpecialem uirtutem.

*q.23.ar.1.& q.27.ar.2. *Concluſ.* *Concluſ.*

Ad primvm ergo dicendũ,ꝙ ſicut Dion.*dicit.4.c.de diui.no. Amor mouet ordinata ad mutuam beatitudinem,& inferiora cõuertit in ſuperiora, vt ab eis perficiantur,& ſuperiora mouet ad inferiorum prouiſionem : & quantum ad hoc beneficentia eſt effectus dilectionis.Et ideo noſtrũ non eſt Deo bñfacere,ſed eũ honorare,nos ei ſubijciẽdo:eius àt eſt ex ſua dilectione nobis benefacere.

*Cap.4.par.1.inter medũ & finem.

Ad secvndvm dicendũ,ꝙ in collatione donorum duo ſunt attendenda, quorũ vnũ eſt exterius datũ:aliud àt eſt interior paſſio,quam hẽt quis ad diuitias,in eis delectatus:ad liberalitatem àt pertinet moderari interiorẽ paſſionem, vt.ſ.aliquis nõ ſuperexcedat concupiſcendo,& amando diuitias ex hoc.n.efficitur homo facile emiſſiuus diuitiarum.Vnde ſi homo det aliquod donum magnum, & tñ cum quadam concupiſcentia retinẽdi,datio nõ eſt liberalis:ſed ex parte exterioris dati,collatio beneficij pertinet in generali ad amicitiã, vel charitatem.Vnde hoc nõ derogat amicitiæ,ſi aliquis,rẽ,quã cõcupiſcit retineri,dat alteri ꝑꝑ amorẽ,ſed magis ex hoc oſtenditur amicitiæ pfectio.

Ad III.dicendũ,ꝙ ſicut amicitia,ſeu charitas reſpicit in beneficio collato cõem rõnem boni ita iuſtitia reſpicit ibi rõnem debiti . Mia vero reſpicit ibi rõnem releuantis miſeriã,uel defectum.

ARTICVLVS II.

Porrecta per totum.

Vtrum ſit omnibus benefaciendum.

182 AD SECVNDVM ſic proceditur . Videtur quòd non ſit oĩbus benefaciendum.Dicit.n. Auguſt.in * 1.de doctrina chriſtia.quòd oĩbus prodeſſe non poſſumus: ſed virtus non inclinat ad impoſſibile.ergo non oportet omnibus benefacere.

*Li. 1.ca.28.in princip.to.3.

¶2 Præt.Eccleſ.12.dicitur, Da bono,& nõ recipias pctõrẽ:ſed multi hoĩes ſunt pctõres . non ergo oĩbus eſt benefaciendum.

¶3 Pręt.Charitas non agit perperã,ut dr̃ 1.ad Cor.13.ſed benefacere quibuſdã,ẽ agere ꝑperã,puta,ſi aliquis benefacit inimicis rei publicæ,vel ſi bñfaciat excõicato, quia per hoc ei communicat.ergo cũ benefacere ſit actus charitatis,non eſt omnibus benefaciendum.

Sed contra eſt,quod Apoſt.dicit ad Gal. ult.

SVPER Q. XXXI. ART. II.

Nic.de Nyſe Tract.ſ.3 re.3.ſ.10.

Bannes eodem art.

4.d.15.q.2.ar.6.&
opuſc.4.cap 8.

IN art.2.in rñſione ad tertium, dubiũ occurrit. An dãnatus ad mortem fame,vel ſiti licitum ſit occulte miniſtrare cibũ,uel potũ. Et eſt rõ dubij: quia in lr̃a excipitur,niſi ſcdm ordinem iuſtitiæ paterentur: ſed quia hoc ad materiã iuſtitiæ ſpectat,ĩõ illuc...dum.

Dum tempus habemus, operemur bonū ad oēs. A

Ar. ṗce. ad 1. RESPON. Dicendū, ꝙ ſicut ſ. dictum eſt, bñficē tia conſequit̃ amorem ex ea parte, qua mouet ſu periora ad prouiſionē inferiorū. Gradus āt in hoi bus non ſunt immutabiles, ſicut in angelis, quia hoīes poſſunt pati multiplices defectus. Vñ q eſt ſuperior ſm aliquid, vel eſt, vel pōt eſſe inferior ſm aliud. Et ideo cum dilectio charitatis ſe extē dat ad oēs, ēt[m] beneficentia ſe debet extendere ad

Concl. m omnes, pro loco tñ & tempore.[n] Omnes.n. actus virtutum ſunt ſm debitas circunſtantias limitādi.

AD PRIMVM ergo dicendum, ꝙ ſimpliciter lo quendo, nō poſſum⁹ oīb. bñfacere in ſpāli. Nullus B tñ eſt, de quo nō poſſit occurrere caſus, in quo oporteat ei bñfacere ēt in ſpāli. Et iō charitas req̃rit ut hō, ēt ſi nō actu aliq̃b. bñfaciat, hēat tñ hoc in animi ſui ꝑparatione, vt bñfaciat cuicūq; ſi tp̃s adeſſet. Aliquod tñ bñficiū eſt, quod poſſum⁹ oīb. impēdere, ſi nō in ſpali, ſaltem in gñali: ſicut cum oramus pro omnibus fidelibus, & infidelibus.

AD SECVNDVM dicēdū, ꝙ in pc̄tōre duo ſunt, ſ. culpa, & natura. Eſt ergo ſubueniendum peccatori, quantum ad ſuſtentationem naturæ, non eſt autem ei ſubueniendum ad fomentum culpæ: hoc enim nō eſſet benefacere, ſed potius malefacere. C

AD TERTIVM dicendum, ꝙ excōicatis, & reipublicæ hoſtib. ſunt beneficia ſubtrahenda, inquantum per hoc arcentur à culpa. Si tamē immineret neceſſitas, ne natura deficeret, eſſet eis ſubueniendum, debito tamen modo, puta, ne fame, aut ſiti morerentur, aut aliquod huiuſmodi diſpendium, niſi ſecundum ordinem iuſtitię, paterentur.

rem ſuam, ſed benefacere de illa alteri ꝑponderanti. Aliud. n. eſt maius vinculū vincere minus, & aliud facere malū, vt eueniant bona: ꝙ vī contingere auferenti priuata authoritate ab exiſtente in extrema neceſſitate.

§ In eodem art. 3. in rñſione ad quartum perſpice quoq;, ꝙ licet filij magis diligātur abſolute, q̃ parentes, in caſu tñ neceſſitatis parētes ſunt magis diligendi opere, & veritate, ꝑꝑ vinculū ſuſcepti beneficij. Et eadem rōne magis relinqui debet cōiunx: q̃ parentes, in articulo neceſſitatis.

SVPER Q. XXXII. ART. III.

Bannes eodem artic.

Porrella ver ſotum 183 nſ. q. 32. ar. 9. Et 4. d. 15. q. 2. art. 6. q. 3. Et quolt. q. ar. 15.

IN ar. 3. eiuſdē q̃ſt. 31. in rñſione ad tertium notādū occurrit, ꝙ author cenſet poſſe præpōderare debito reſtituendi domino proprio rē ſuā ſibi neceſſariam in extrema neceſſitate, debitum benefaciendi alteri ēt in extrema neceſſitate: ꝙ ſi ego hēo panem Petri in extrema neceſſitate conſtituti, pōt contingere, ꝙ debeo illū panē magis dare Ioanni ēt in extrema neceſſitate cōſtituto, puta, ſi vita Ioannis eſt, vñ pēdet publica ſalus: Patri āt mors parum, aut nihil damni affert Eccleſiæ, ſeu reipublicę. Et eſt dictū hoc ſatis ſingulare. Et aduerte ꝙ non dicit, ꝙ liceat priuatæ perſonæ auferre panem a Petro in extrema neceſſitate conſtituto, vt benefaciat alteri præponderanti: ſed dicit ꝙ licet non reddere illi

ARTICVLVS III.

Vtrum ſit magis benefaciendum his, qui ſunt nobis magis coniuncti.

AD TERTIVM ſic procedit. D Vr ꝙ nō ſit magis bñfaciēdum his, q̃ ſunt nobis magis cōiūcti. Dī. n. Lu. 14. Cum facis prādiū, aut cœnā, noli[h] uocare amicos tuos, neq; fratres, neq; cognatos: ſed iſti ſunt magis cōiūcti. ergo nō eſt magis benefaciēdū cōiūctis, ſed poti⁹ extraneis, & indigentibus. ſequitur enim, Sed cum facis conuiuium, voca pauperes, & debiles &c.

¶2 Præt. Maximum bñficiū eſt, E ꝙ homo aliquem in bello adiuuet: ſed miles in bello magis debet iuuare[h] extraneum cōmilitonē, q̃ conſanguineum hoſtē. ergo beneficia non ſunt magis exhibenda magis coniunctis.

¶3 Prȩt. Prius ſunt[h] debita reſtituenda, q̃ gratuita beneficia impendenda: ſed debitum eſt, ꝙ aliquis impendat beneficium ei, à quo accepit. ergo benefactoribus magis eſt benefaciendum, quàm propinquis.

q. 26. ar. 9. ¶4 Prȩt. Magis ſunt diligēdi parētes q̃ filij, ut ſ. dictum eſt: ſed magis eſt benefaciēdum filijs, quia non dñt filij theſaurizare parētib. ſed ecōuerſo, ut dr̃ 2. ad Cor. 12. non eſt ergo magis[h] benefaciendum magis cōiunctis.

* Li. 1. ca. 28. in princip. to. 3. SED CONTRA eſt, quod Augu. dicit in 1.* de doctr. chriſtia. Cū oib. ꝓdeſſe nō poſſis, his potiſſimum conſulendum eſt, qui pro locorum, & tp̄um, uel quarumlibet rerum opportunitatibus conſtrictius tibi, quaſi quadam ſorte, iunguntur.

RESPON. Dicēdū, ꝙ gratia & uirtus imitant̃ naturæ ordinem qui eſt ex diuina ſapientia inſtitut⁹. Eſt aūt talis ordo naturæ, vt unūquodq; agēs naturale per prius magis diffundat ſuā actionē ad ea, q̃ ſunt ſibi magis ꝓpinqua, ſicut ignis magis calefacit rē ſibi magis propinquā. Et ſilr̃ Deus in ſubſtantias ſibi ꝓpinquiores ꝑ pri⁹, & copioſi⁹ dona ſuæ bonitatis diffundit, ut patet per Dion. 7. ca. cęl. hier. Exhibitio aūt bñficiorū eſt q̃dā actio charitatis in alios: & ideo[m] oportet ꝙ ad magis ꝓpinquos ſimus magis benefici,[n] ſed ꝓpinquitas vnius

Concl. m hoīs ad aliū pōt attendi ſm diuerſa, in quib. ſibi ad inuicē hoīes cōicant, ut conſanguinei naturali cōmunicatione, conciues in ciuili, fideles in ſpūali, & ſic de alijs. Et[p] ſm diuerſas cōiunctiones ſunt di-

Conclu. p uerſimodē diuerſa beneficia diſpenſanda: [q]nā vnicuiq; eſt magis exhibendum beneficium pertinēs ad illam rem: ſm quam eſt magis nobis coniūctus, ſimpliciter loquendo. [r] Tamen hoc poteſt uariari

Conclu. r ſm diuerſitatem locorum, & temporum, & negotiorum. Nam in aliquo caſu eſt magis ſubueniendum extraneo, puta ſi ſit in extrema neceſſitate, q̃ etiam patri, non tantam neceſſitatem patienti.

AD PRIMVM ergo dicendū, ꝙ Dñs non prohibet ſimpliciter uocare amicos, aut conſanguineos ad cōuiuiū: ſed uocare eos ea intentione: ꝙ te ipſi reinuitent. Hoc. n. non erit charitatis, ſed cupiditatis. Pōt tñ contingere, ꝙ extranei ſint magis inuitādi in aliquo caſu ꝑꝑ maiorē indigentiā. Intelligēdū eſt enim ꝙ magis coniunctis magis eſt, cæteris paribus, benefaciendum. Si autem duorum vnus eſt magis coniunctus, & alter magis indigens, nō pōt vniuerſali regula determinari, cui ſit magis ſubueniendū: quia ſunt diuerſi gradus & indigētiæ, & ꝓpinquitatis, ſed hoc requirit prudentis iudicium.

AD SECVNDVM dicēdū, ꝙ bonū multorum cōe diuinius eſt, q̃ bonū vnius. Vnde pro bono cōi reipublicæ vel ſpiritualis, uel temporalis, uirtuoſum eſt ēt, ꝙ aliquis propriam vitam exponat periculo. Et ideò cum communicatio in bellicis actibus ordinetur ad conſeruationem reipublicæ, in hoc miles impēdēs cōmilitoni auxilium, non impēdit ei tanquam priuatæ perſonæ, ſed ſicut totam rem publicam iuuans. Et ideò non eſt mirum, ſi in hoc

præ-

præfertur extraneus coniuncto ſecundùm carnē.

Ad tertivm dicendum, φ duplex eſt debitū. Vnū qdē quod non eſt numerandū in bonis eius, qui debet, ſed poti⁹ in bonis eius, cui debet, puta, ſi aliqs habet pecuniā, aut rem aliq̄ alterius uł fur to ſublatā, uel mutuo acceptā, ſiuè depoſitā, uel aliquo alio ſimili modo, quātū ad hoc dēt hō pri⁹ reddere debitū, q̄ ex eo benefacere coniunctis: niſi forte eſſet tantæ neceſſitatis articul⁹, in quo ēt liceret ipſi rē alienā accipere ad ſubueniēdū neceſſitatē patiēti, niſi fortè & ille, cui res debet, in ſiſl neceſſitate eſſet: i quo tñ caſu pēſanda eſſet vtriuſque cōditio ſm alias cōditiones reqſitas prudētis G iudicio: qa in talib. nō pōt vl̄is rł̄a dari pp uarietatē ſingulorū caſuū, ut Phil. dicit in 9.* Eth. Aliud āt eſt debitū, quod cōputat i bonis eius, q hēt, & nō eius, cui debet, puta, ſi debeat nō ex iuſtitiæ neceſſitate, ſed ex quadā morali æqtate, ut cōtingit in bñficijs gratis ſuſceptis. Nulli⁹ āt benefactoris beneficiū eſt tm̄, ſicut parētū: & iō parētes in recompēſandis bñficijs ſunt oib. aliis p̄ferēdi, niſi neceſſitas ex alia parte p̄ponderaret, uel aliqua cōditio, puta, cōis utilitas Ecclæ, uel reipublicæ. In aliis āt eſt æſtimatio hñda & cōiūctionis, & bñficii ſuſcepti, q̄ ſimiliter non pōt cōi regula determinari. H

*Lib. 9.c. 2. to. 5.

Ad qvartvm dicēdū, φ parētes ſunt ſicut ſuperiores. Et iō amor parētū eſt ad bñfaciendū, amor āt filiorum ad honorandū parētes: & tñ in neceſſitatis extremæ articulo magis liceret deſerere filios, q̄ parentes, quos nullo mō deſerere licet, pp obligationē beneficiorum ſuſceptorum, vt patet per Philoſophum in ʸ 8. Ethi. cap. vlt.

*li. 8. circa finē libri tom. 5.

Porrecta per totum.

184

SVPER Q. XXXI. ART. IIII.

Bannes eadem artic.

IN ar. 4. nota rñſionem ad ultimū, ut poſſis diuerſitatē ſpecificā pctōrū diſcernere, & p̄cipuè maledictionē, an odij, uel iræ, aut utriuſq; ſint, pu̇t unū uitiū īperat alteri, ſicut p oppoſitum una uirtus imperat alteri.

Articvlvs IIII.

Vtrum beneficentia ſit uirtus ſpecialis

Ad qvartvm ſic p̄cedit. Vr φ beneficētia ſit ſpālis uirtus. I Præcepta. n. adʰ uirtutes ordinantur: quia legiſlatores intēdunt facere hoīes uirtuoſos, ſicut dr̄ in 2.* Ethic. ſed ſeorſum dat præceptum de beneficētia, & de dilectione. dr̄. n. Matt. 5. Diligite inimicos ueſtros, & bene facite his, qui oderunt vos. ergo beneficentia eſt virtus diſtincta à charitate.

*Li. 2. c. 1. a medio, & li. 1. ca. 9. & 13.

¶2 Præt. Vitia uirtutib. opponunt: ſedʰ beneficētiæ opponunt aliqua ſpālia uitia, per quæ nocumētū proximo infertur, puta rapina, furtum, & alia huiuſmodi. ergo beneficentia eſt ſpecialis uirtus. K

¶3 Præt. Charitas non diſtinguitur in multas ſpēs: ſedʰ beneficentia uidetur diſtingui in multas ſpēs, ſecundùm diuerſas beneficiorum ſpecies. ergo beneficentia eſt alia uirtus à charitate.

Sed contra eſt, quòd actus interior, & exterior non requirūt diuerſas uirtutes: ſed beneficentia, & beneuolentia non differunt, niſi ſicut actus exterior, & interior, quia beneficentia eſt executio beneuolentiæ. ergo ſicut beneuolentia nō eſt alia uirtus à charitate, ita nec beneficentia.

Respon. Dicēdū, φ virtutes diuerſificantur ſm F diuerſas rationes obiecti. Eadem autem eſt rō formalis obiecti charitatis, & beneficentiæ: nā utraque reſpicit rōnem communem boni, ut ex p̄dictis* patet. Vnde ᵐ beneficentia nō eſt alia uirt⁹ à charitate: ſed noīat quendam charitatis actum. ⁿ

*Ar. 1. huius queſt.

Canel.

Ad primvm ergo dicendū, φ præcepta nō dantur de habitibus uirtutum, ſed de actibus. Et ideò diuerſitas præceptorum non ſignificat diuerſos habitus uirtutum, ſed diuerſos actus.

Ad secvndvm dicēdū, φ ſicut omnia beneficia proximo exhibita, inquantum conſiderantur ſub communi rōne boni, reducuntur ad amorē: G ita omnia nocumenta, inquantum conſiderantur ſm communem rationem mali, reducuntur ad odium. Prout autem conſiderantur ſecundum aliquas ſpeciales rationes uel boni, uel mali, reducūtur ad aliquas ſpeciales uirtutes, uel uitia. Et ſecūdum hoc etiam ſunt diuerſæ beneficiorum ſpēs. Vnde patet reſponſio ad tertium.

QVAESTIO XXXII.

De Eleemoſyna, in decem articulos diuiſa.

Deinde conſiderandum eſt de eleemoſyna. H Et circa hoc quæruntur decem.

¶ Primò, Vtrum eleemoſynæ largitio ſit actus charitatis.

¶ Secundò, De diſtinctione eleemoſynarum.

¶ Tertiò, Quæ ſint potiores eleemoſynæ, Vtrum ſpirituales, vel corporales.

¶ Quartò, Vtrum corporales eleemoſynæ habeant effectum ſpiritualem. I

¶ Quintò, Vtrum dare eleemoſynas ſit in p̄cepto.

¶ Sextò, Vtrū corpalis eleemoſyna ſit danda de neceſſario.

¶ Septimò, Vtrum ſit danda de iniuſtè acquiſito.

¶ Octauò, Quorū ſit dare eleemoſynam.

¶ Nono, Quibus ſit danda.

¶ Decimò, De modo dandi eleemoſynas.

Articvlvs I.

Vtrum dare eleemoſynam ſit actus charitatis.

Ad primvm ſic proceditur. Videt φ dare eleemoſynā nō ſit act⁹ charitatis. ʰ Actus. n. charitatis non pōt eſſe ſine charitate: ſed largitio eleemoſynarum poteſt eſſe ſine charitate, ſm illud 1. ad Corin. 13. Si diſtribuero in cibos pauperū oēs facultates meas, charitatem autem nō habuero, nihil mihi prodeſt. ergo dare eleemoſynam non eſt actus charitatis.

SVPER Q. XXXII. ART. I.

Bannes eadem artic.

Nic de Nyſſe Tra. 5. p. 3. ar. 3. q. 11.

IN q. 32. ar. 1. in rñſione ad ſcdm, dubiū occurrit, Quo pacto act⁹ ſuperioris virtuus pōt imperari ab inferiori uirtute, ut i litera dr̄, φ act⁹ charitatis pōt imperari à iuſtitia, & à religione. Et eſt rō dubij, quia īperare eſt ſuperioris. ¶ Ad hoc dr̄, φ actus ſuperioris uirtutis, ſicut & aliarū, pōt dupliciter ſumi, ſ. & materialiter, & formaliter, q̄ diſtinctio declarat in lra in rñſione ad primū. Formaliter ſumptus nō imperat ab inferiori virtute: qa econuerſo, quia imperanti ſūdet vlterior finis. Superioris aūt ſp ulterior eſt finis, q̄ imperātis, ut patet in arte ... & ... Materialiter aūt ſumpt⁹ act⁹ ſuperioris uirtutis pōt imperari ab īferiori uirtute: qa finis inferioris virtutis eſt ulteriōr reſpectu actus materialiter ſumpti: & hoc mō dare eleemoſynā pōt ſimul eſſe actus charitatis mediāte miſericordia, & actus iuſtitiæ, media pœnitentia, & actus religionis & actus liberalitatis remouēdo p̄hibens, vt patet

Porrecta per totum.

285

4. di. 15. q. 2. ar. 1. q. 3.

patet cũ qs ex charitate, & ut ſatisfaciat ꝓ peccatis ſuis, & ad honoré Dei, abſq; cupiditatis obſtaculo eleemoſynã pauperi Chři dat. Et hanc diſtinctioné ac doctrinã bene notato, quia ſepè oportet illa vti.

¶2 Præt. Eleemoſyna cõputat̃ inter opera ſatisfactionis. ſm illud Dan. 4. Peccata tua eleemoſynis redime: ſed ſatisfactio eſt actus iuſtitię. ergo dare eleemoſynã non eſt actus charitatis, ſed iuſtitiæ. A

¶3 Præt. Offerre hoſtiã Deo eſt actus latriæ: ſed dare eleemoſynã, eſt offerre hoſtiam Deo, ſecundùm illud ad Heb. vlt. Beneficentiæ autem, & communionis nolite obliuiſci: talibus.n. hoſtiis promeretur Deus. ergo nõ eſt actus charitatis dare eleemoſynam, ſed magis latriæ. B

* Li. 4. ca. 1. co. 5. ¶4 Præt. Philo. dicit in * 4. Eth. ꝙ dare aliqd ꝓp bonũ, eſt actus liberalitatis: ſed hoc maximè fit largitione eleemoſynarum. ergo dare eleemoſynam non eſt actus charitatis.

Sed contra eſt, ꝙ dicitur 1. Ioan. 3. Qui habuerit ſubſtantiam huius mundi, & uiderit fratrem ſuum neceſſitatem patientem, & clauſerit viſcera ſua ab eo, quomodo charitas Dei manet in illo?

Respon. Dicẽdũ, ꝙ exteriores actus ad illã virtutẽ referunt̃, ad quã ꝑtinet id, qđ eſt motiuũ ad agẽdũ hmõi actus. Motiuũ aũt ad dãdũ eleemoſynas eſt, ut ſubueniat̃ neceſſitatẽ patiẽti. Vñ quidã diffiniẽtes eleemoſynã, dñt, ꝙ eleemoſyna ẽ op⁹, quo dat̃ aliqd indigẽti ex cõpaſſione ꝓp Deũ: qđ qdẽ motiuũ ꝑtinet ad miſericordiã, ut ſupra * dictũ eſt. Vñ manifeſtũ eſt, ꝙ dare eleemoſynã ꝓpriè eſt act⁹ miſericordiæ: & hoc apparet ex ipſo noĩe. Nã in græco eleemoſyna à miſericordia deriuatur, ſicut in latino miſeratio. Et quia miſericordia eſt effectus charitatis, ut ſupra * oſtenſum eſt, ex conſequenti dare eleemoſynam eſt actus charitatis, miſericordia mediante. C

* q. 30. artic. 1.
ἐλεημοσύνη ab ἔλεος.
Conclu. m
* q. 30. art. 2. & 3.
Conclu. p

Ad primvm ergo dicendũ, ꝙ aliqd dr̃ eſſe actus virtutis dupl̃r. Vno mõ materialr̃, ſicut actus iuſtitiæ eſt facere iuſta: & talis actus uirtutis põt eſſe ſine uirtute. Multi.n. nõ habẽtes habitũ iuſtitiæ, iuſta operant̃ ex naturali rõne, uel ex timore, ſiue ex ſpe aliquid adipiſcẽdi. Alio mõ, dr̃ eſſe aliquid actus uirtutis formalr̃, ſicut actus iuſtitiæ eſt actio iuſta eo mõ, quo iuſtus facit, ſ. prõptè, & delectabilr̃. Et hoc mõ acts uirtutis nõ eſt ſine uirtute. Secũdũ hoc ergo dare eleemoſynas materialr̃ põt eſſe ſine charitate. Formalr̃ aũt eleemoſynas dare.1. ꝓp Deũ delectabilr̃, & promptè, & omni eo modo, quo debet, non eſt ſine charitate. D

D. 1175. Ad II dicẽdũ, ꝙ nihil prohibet actũ, q eſt ꝓpriè unius uirtutis, elicitiuè attribui alteri virtuti ſicut ordinati, & imperãti ad ſuũ finẽ. Et hoc mõ dare eleemoſynã ponit̃ inter opera ſatisfactoria, inquãtũ miſeratio in defectũ patientis ordinat̃ ad ſatisfaciendũ ꝓ culpa. Secundum aũt ꝙ ordinat̃ ad placandũ Deum, habet rõnem ſacrificij, & ſic imperatur à latria. Vnde patet reſponſio ad III. E

Ad IIII dicendũ, ꝙ dare eleemoſynam pertinet ad liberalitatem, inquantum liberalitas aufert impedimentum huius actus, quod eſſe poſſet ex ſuperfluo amore diuitiarum, propter quam aliquis efficitur nimis retentiuus earum.

Articvlvs II.

Vtrum conuenienter eleemoſynarum genera diſtinguantur.

Ad secvndvm ſic procedit̃. Vr̃ ꝙ inconuenienter eleemoſynarũ gña diſtinguant̃. Ponunt̃.n. ſeptẽ eleemoſynæ corporales. ſ. paſcere eſuriẽtẽ, potare ſitiẽtẽ, ueſtire nudũ, recolligere hoſpitẽ, uiſitare ĩfirmũ, redimere captiuum, & ſepelire mortuũ: q̃ ĩ hoc uerſu cõtinent̃.

Viſito, poto, cibo, redimo,
tego, colligo, condo.

¶Ponunt̃ ẽt aliæ ſeptẽ eleemoſynæ ſpũales. ſ. docere ignorantẽ, conſulere dubitanti, conſolari triſtẽ, corrigere peccantẽ, remittere offendẽti, portare onerosos & graues, & ꝓ oĩbus orare: quæ ẽt in hoc uerſu continẽtur.

Conſule, caſtiga, ſolare, remitte, fer, ora.

Ita tñ ꝙ ſub eodẽ intelligat̃ conſiliũ, & doctrina. Vr̃ aũt ꝙ incõuenienter hmõi eleemoſynæ diſtinguant̃. Eleemoſyna.n. ordinatur ad ſubueniẽdum ꝓximo: ſed ꝑ hoc, ꝙ proximus ſepelit̃, in nullo ei ſubuenit̃, alioqn nõ eſſet uerũ, qđ Dñs dicit Matt. 10. Nolite timere eos q occidũt corp⁹, & poſt hoc nõ habẽt amplius qd faciãt. Vñ & Dñs Matt. 25. commemorans miſericordiæ opera, de ſepultura mortuorũ mentionẽ non facit. ergo uidetur ꝙ inconueniens hmõi eleemoſynæ diſtinguantur.

¶2 Præt. Eleemoſyna dat̃ ad ſubueniẽdũ neceſſitatib. ꝓximi, ſicut dictũ * eſt: ſed multæ aliẽ sũt neceſſitates humanæ uitæ, q̃ ꝑdictæ, ſicut ꝙ cæc⁹ ĩdiget ductore, claud⁹ ſuſtẽtatiõe, pauper diuitiis. ergo incõueniẽter ꝑdictæ eleemoſynæ enumerant̃. * Ar. pręc.

¶3 Præt. Dare eleemoſynã eſt act⁹ miſericordiæ: ſed corrigere delinquentẽ magis vr̃ ad ſeueritatẽ pertinere, quam ad miſericordiam. ergo non debet computari inter ſpirituales eleemoſynas.

¶4 Præt. Eleemoſyna ordinat̃ ad ſubueniẽdũ defectui: ſed nullus eſt hõ, qui defectũ ignorãtiæ nõ patiatur in aliquibus. ergo vr̃ ꝙ quilibet debeat docere quemlibet, ſi ignoret id, quod ipſe ſcit.

Sed contra eſt, quod Greg. * dicit in quadam homi. Habens intellectũ, curet oĩno ne taceat: habẽs rerũ affluentiã, uigilet ne à miſericordię largitate torpeſcat: hñs artẽ, qua regit̃ magnopere ſtudeat, ut uſum atq; utilitatẽ illius cũ proximo partiatur: habens loquẽdi locũ apud diuitẽ, danationem pro retento talento timeat, ſi cum ualet, nõ apud eũ pro pauperibus intercedat. ergo prædictæ eleemoſynæ cõuenienter diſtinguuntur ſm ea, in quibus homines abundant: & deficiunt. * Hom. 9. in euang. nõ remote à fine.

Respon. Dicendum, ꝙ ꝑdicta eleemoſynarũ diſtinctio conuenienter ſumitur ſm diuerſos defectus proximorum, quorum quidam ſunt ex parte animæ, ad quos ordinantur ſpũales eleemoſynæ: quidã uerò ex parte corporis, ad quos ordinant̃ eleemoſynæ corporales. Defectus.n. corporalis aut eſt ĩ uita, aut ẽ poſt uitã. Siqdẽ eſt ĩ uita, aut eſt Conclu. m

Svper Q. XXXII. Art. II.
Ban. eodem art.

In art. 2. in cõſione ad primum pſpice vir ĩhumane, q. bñficiũ ſepulturæ eſt defuncto bñficiũ, & ſecũdũ qđ viuit in memoria aliorũ, & ſecũdũ ꝓſecutioné ꝓprij affect⁹ ipſi⁹. Sicut.n. exequens ordinata à defuncto uolũtatem ei⁹ cõſumat, & quaſi durãtẽ adhuc facit: ita ſepeliẽs, affectum cõtinuat, quẽ defunctus ad corp⁹ hẽbat. Differt aũt multum hoc, nihil eſſe ſenſibile à defuncto: & hoc, nihil eſſe illi.

Porrecta per totum. 186
4. di. 15. q. 2. art. 5. q. 1. & 2.

communis defect⁹ reſpū eorū, q̄b⁹ oēs indigēt: aut eſt ſpālis ꝑ aliqđ accidēs ſuperueniēs. Si primo mō, aut defectus eſt iterior, aut exterior. Interior qdē eſt duplex. Vn⁹ qdē cui ſubueniť ꝑ alimentū ſiccū. ſ. fames: & ẽm hoc poniť, paſcere eſurientē. Alius aūt eſt cui ſubueniť ꝑ alimentū humidū. ſ. ſitis: & ẽm hoc dř, potare ſitientē. Defectus aūt cōis reſpectu exterioris auxilij eſt duplex. Vnus reſpū tegumenti: & quantū ad hoc poniť, ueſtire nudū. Alius aūt reſpū habitaculi: & quantū ad hoc ponitur, ſuſcipere hoſpitē. Siřr aūt ſi ſit defectus aliqs ſpālis, aut eſt ex cā intrinſeca, ſicut infirmitas. & quantū ad hoc poniť, uiſitare infirmū. Aut eſt ex G cā extrinſeca: & quātum ad hoc poniť redemptio captiuorum. Poſt uitā aūt exhibeť mortuis ſepultura: Siřr aūt ſpūalibus defectibus, ſpiritualib. actibus ſubuenitur dupřr. Vno mō poſcendo auxiliū a Deo: & quantum ad hoc poniť oratio, qua qs ꝑ alijs orat. Alio mō impendendo humanū auxiliū, & hoc tripřr. Vno mō contra defectum intelřs. Et ſi quidē ſit defectus ſpeculatiui intelřs, adhibetur ei remediū per doctrinam: ſi aūt practici intelř⁹, adhibeť ei remediū per conſiliū. Alio mō eſt defectus ex paſſione appetitiuę uirtutis, inter quos eſt maximus triſtitia, cui ſubueniť per conſolationē. H Tertio mō ex parte inordinati actus: q̄ qdē tripřr conſiderari pōt. Vno mō ex parte ipſius peccantis, inquantum ꝓcedit ab eius inordinata uoluntate: & ſic adhibetur remediū ꝑ correctionē. Alio mō ex parte eius, in quē peccatur. Et ſi quidem ſit peccatū in nos, remediū adhibemus remittēdo offenſam: ſi aūt ſit in Deū, uel in proximū, nō eſt nři arbitrij remittere, ut * Hier. dicit ſup Matt. Tertio mō ex parte ſequelæ ipſi⁹ actus inordinati, ex qua grauant ei conuiuētes, ēt ꝑter peccantis intētionē: & ſic remediū adhibeť ſupportādo, maximè in his, q ex infirmitatē peccāt, ẽm illud Ro. 15. Debemus nos firmiores infirmitates aliorū ſuſtinere: & nō ſolū ẽm ꝙ infirmi ſūt, ſiue graues ex inordinatis actibus, ſed ēt q̄cūq; eorū onera ſunt ſupportāda, ẽm illud Galat. 6. Alter alterius onera portate.

* Super illud Matt. 18. Si peccauerit i te &c. t. 9.

Ad primvm ergo dicēdū, ꝙ ſepultura mortui nō cōfert ei quātū ad ſenſum, quem corpus poſt mortē hēat. Et ẽm hoc Dňs dicit, ꝙ interficientes corpus nō habēt amplius qđ faciat. Et ꝑꝑ hoc ēt Dňs non cōmemorat ſepulturā inter alia miſericordiæ opera, ſed enumerat ſolū illa, q̄ ſunt euidētioris neceſſitatis. Pertinet tň ad defunctū, qđ de eius corpore agať, tū quantū ad hoc, ꝙ uiuit i memorijs hominū, cuius honor dehoneſtať, ſi iſepultus remaneat: tum ēt quantum ad effectū, quē adhuc uiuēs hēbat de ſuo corpore, cui piorū affect⁹ conformari debet poſt mortem ipſius: & ẽm hoc commendanť aliq de mortuorū ſepultura, ut Tobias, & illi qui Dominum ſepelierunt, ut patet ꝑ Aug. in lib. de cura pro mortuis agenda.

* Ca. 3. & habetur. tom. 4.

Ad ii dicendū, ꝙ oēs aliæ neceſſitates ad has reducunť. Nā cęcitas & claudicatio ſunt iſirmitates q̄dā: vñ dirigere cęcū, & ſuſtētare claudū, reducunt ad uiſitationem infirmorū. Siřr ēt ſubuenire homini cōtra quācūq; oppreſſionē illatā extrinſecus, reduciť ad redēptionē captiuorū. Diuitię aūt, quibus paupertati ſubuenitur, non quærunť niſi ad ſubueniendum prædictis defectibus: & iō non fuit ſpecialis mentio de hoc defectu facienda.

F

Ad iii dicēdū, ꝙ correctio peccātiū quātū ad ipſam executionē actus, ſeueritatē iuſtitię cōtinere vř: ſed quātū ad intētionē corrigētis, q vult hominē à malo culpæ liberare, ꝑtinet ad miſericordiā, & dilectiōis affectū, ẽm illud Prou. 27. Meliora ſūt uerbera diligētis, q̄ fraudulēta oſcula odiētis.

Ad iiii dicēdū, ꝙ non quælibet neſciētia ꝑtinet ad hoīs defectū: ſed ſolum ea, qua quis neſcit ea, q̄ conuenit eum ſcire: cui defectui per doctrinā ſubuenire ad eleemoſynam pertinet. In quo tň obſeruandæ ſunt debitæ circūſtatiæ, perſonæ, & loci, & tēporis, ſicut & in alijs actibus uirtuoſis.

ARTICVLVS III.

Vtrum eleemoſynæ corporales ſint potiores, quàm ſpirituales.

Ad tertivm ſic proceditur. Vř ꝙ eleemoſynæ corporales ſint potiores, q̄ ſpūales. [b] Laudabilius. n. eſt magis idigēti eleemoſynā facere. ex hoc. n. eleemoſyna laudē hēt, ꝙ idigēti ſubuenit: ſed corpus, cui ſubuenit ꝑ eleemoſynas corporales, eſt indigentioris naturæ, q̄ ſpūs, cui ſubuenitur ꝑ eleemoſynas ſpūales. ergo eleemoſynæ corporales ſunt potiores.

¶ 2 Præt. [b] Recōpēſatio bñficij laudē, & meritū minuit. vñ & Dňs dicit Luc. 14. Cū facis prādiū, aut cenā, noli uocare uicinos diuites, ne fortè & ipſi te reinuitēt: ſed i eleemoſynis ſpiritualib. ſp eſt recōpēſatio: qa q orat ꝑ alio, ſibi ꝓficit, ẽm illud Pſ. Oratio mea in ſinu meo conuerteť. Qui ēt alium docet, ipſe in ſciētia ꝓficit, qđ nō cōtingit in eleemoſynis corporalib. ergo eleemoſynæ corporales ſunt potiores, q̄ ſpirituales.

¶ 3 Præt. Ad laudē eleemoſynæ ꝑtinet, ꝙ pauper ex eleemoſyna data[b] cōſoleť. vñ Iob 31. dř. Si nō bñdixerūt mihi latera eius. & ad Philemonē dicit Apoſt. uiſcera ſanctorū requieuerunt per te, frater: ſed qñq; magis eſt grata pauperi eleemoſyna corporalis, q̄ ſpūalis. ergo eleemoſyna corporalis potior eſt, quàm ſpiritualis.

I

K

Sed contra eſt, quod * Aug. in lib. de ſerm. Domini in mōte ſup illud, Qui petit à te, da ei, dicit. Dandum eſt quod nec tibi, nec alteri noceat. Et cū negaueris quod petit, indicanda eſt iuſtitia, ut nō eum inanem dimittas, & aliquando melius aliqđ dabis, cum iniuſtè petentem correxeris: correctio autem eſt eleemoſyna ſpiritualis. ergo ſpirituales eleemoſynæ ſunt corporalibus præferendæ.

* Li. 1. ca. 40. circa princ. t. 4.

Respon. Dicēdū, ꝙ cōparatio iſtarū eleemoſynarum

SVP. QV. XXXII. ART III.

Ferr. 3. cont. c. 134.

IN ar. 3. in propoſitione primi argumenti. An dare eleemoſynā magis indigēti, uel minus indigenti melior ſit me... & dicēdū, q nih idigentia ſit multo maior i vno, q̄ i alio, melius eſt dare min⁹ indigenti uiro, q̄ magis idigenti peccatori: & ſimiliter min⁹ idigenti meliori, q̄ magis idigēti min⁹ bono. Et ſ ō é, qa licèt i magis idigete ſit maior materia miſericordiæ: i bonoři & meliori ē maior materia charitatis, quæ apud nos eſt maior uirtus, & eſt rō miſericordiæ: qñ iō miſeremur alicu⁹, qa ex charitate miſeriā illius quaſi noſtrā ex unione affect⁹ reputamus. Bonitas autē act⁹ magis creſcit ex rōne charitatis, q̄ alteri⁹ uirtutis, cū ipſa ſit pſo bona, & forma reliquarum ex fine vltimo ſibi proprio obiecto.

Torrella per totum.

187

4. diſt. 15. q. 2. art 3. q. 3. Et 3. contr. ca. 134. ad 2.

narũ pōt attēdi dupl̄r. Vno mō ſimpl̄r loquendo, A &[m] ſm hoc eleemoſynæ ſpūales pēminēt[n] triplici rōne. Primo qdē, qa id qđ exhibet, nobilius eſt. ſ. donũ ſpūale, qđ pēminet corporali, ſm illud Prouer. 4. Donũ bonũ tribuā vobis, legē meā ne dere linquatis. Secūdo, rōne eius, cui ſubuenit, qa ſpiritus nobilior ē corpore. Vñ ſicut hō ſibijpſi magis dēt ꝓuidere quātũ ad ſpiritũ, q̄ quantum ad corpus: ita & proximo, quē dēt ſicut ſeipſum diligere. Tertiò, quātũ ad ipſos actus, qbus ſubuenitur proximo, qa ſpūales actus ſunt nobiliores corporalibus, q ſunt quodāmodo ſeruiles. Alio mō poſſunt cōparari ſm aliquē particularē caſum, ī[p] quo B qdā corporalis eleemoſyna alicui ſpūali pfertur[q], puta, magis eſt paſcēdũ fame moriētē, q̄ docēdũ: ſicut & indigenti, ſm[*] Philoſo. melius eſt ditari, q̄ philoſophari, quàmuis hoc ſit ſimpliciter melius.

Concluſ. m — Conclu. p — * l. 3. Topi. c. 2. nō pcul a fine, to. 1.

AD PRIMVM ergo dicendum, ꝙ dare magis indigenti, melius eſt cæteris paribus: ſed ſi minus indigens ſit melior, & melioribus indigeat, dare ei melius eſt & ſic eſt in propoſito.

AD II dicēdũ, ꝙ recōpēſatio nō minuit meritũ & laudem eleemoſynæ, ſi nō ſit intēta, ſicut & humana gloria, ſi non ſit intēta, non minuit rōnē virtutis. Sicut & de Catone[*] Saluſtius dicit, ꝙ quo C magis gloriā fugiebat, eo magis eũ gloria ſequebat. Et ita contingit in eleemoſynis ſpiritualibus. Et tñ intentio bonorum ſpiritualium non minuit meritum, ſicut intentio bonorum corporalium.

* In cōiuratiōe Catilinæ, in cap. cuius tit. eſt Cōparatio M. Catonis & C. Cæſaris circa mediũ illius.

AD III dicēdũ, ꝙ meritum dantis eleemoſynam attenditur ſecundum id in quo debet rationabiliter requieſcere voluntas accipientis, non in eo, in quo requieſcit, ſi ſit inordinata.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum eleemoſynæ corporales habeāt effectum ſpiritualem.

AD QVARTVM ſic ꝓcedit. Vr̃ D ꝙ eleemoſynæ corporales nō habeāt effectũ ſpūalē. Effectus. n. nō eſt potior ſua[h] cā: ſed bona ſpūalia ſunt potiora corporalib[9]. nō ergo eleemoſynæ corpales hēnt ſpūales effectus.

¶ 2 Præt. Dare corporale ꝓ[h] ſpirituali uitiũ ē ſimoniæ: ſed hoc uitiũ eſt oīno uitādũ. non ergo E ſunt dādæ eleemoſynæ ad cōſequendum ſpirituales effectus.

¶ 3 Præt. Multiplicata cā, multiplicat effectu. Si ergo eleemoſyna corporalis caret ſpūalem effectũ, ſequeret ꝙ[h] maior eleemoſyna magis ſpūaliter ꝓficeret: qđ eſt contra illud, qđ legitur Luc. 21. de uidua mittēte duo æra minuta in gazophylacium, q̄ ſm ſententiā Domini plus omnibus miſit. non ergo eleemoſyna corporalis habet ſpiritualem effectũ.

SED CONTRA eſt, ꝙ dr̄ Eccleſiaſtici 29. Eleemoſyna uiri, grām hoīs quaſi pupillam conſeruabit.

RESPON. Dicēdũ, ꝙ eleemoſyna corporalis tripliciter pōt conſiderari. Vno mō ſm ſuam ſubſtantiam, &[m] ſm hoc non habet niſi corporalem effectũ,[n] inquantũ, ſ. ſupplet corporales defectus ꝓximorũ. Alio mō pōt conſiderari ex parte cāæ ei[o], inquantum. ſ. aliq̃s eleemoſynam corporalem dat ꝓp dilectionē Dei, & proximi: &[p] quantũ ad hoc affert fructũ ſpiritualē,[q] ſm illud Eccl. 29. Perde pecuniam ꝓp fratrē, pone theſaurum in præceptis Altiſſimi, & ꝓderit tibi magis q̄ aurũ. Tertio mō ex parte effectus, &[r] ſic ēt hēt ſpūalem fructum,[s] inquantũ. ſ. proximus, cui p corporalē eleemoſynā ſubuenitur, mouetur ad orandũ pro bñfactore. Vñ & ibidē ſubditur: Conclude eleemoſynā in ſinu pauperis, & hæc pro te exorabit ab oī malo.

Concl. m — Conclu. p — Conclu. s

AD PRIMVM ergo dicendũ, ꝙ ratio illa procedit de corporali eleemoſyna ſm ſuam ſubſtantiam.

AD II dicendum, ꝙ ille qui dat eleemoſynam, non intendit emere aliquid ſpirituale per corporale, quia ſcit ſpiritualia in infinitum corporalib. præeminere: ſed intendit per charitatis effectum ſpiritualem fructum promereri.

AD III dicendum, ꝙ uidua, quæ minus dedit, ſecundùm quantitatem, plus dedit ſecundùm ſuā proportionem, ex quo penſatur in ipſa maior charitatis effectus, ex quo corporalis eleemoſyna ſpiritualem efficaciam habet.

SVP. QV. XXXII. ART. IIII.

Porrecta per totum. 188

Ban eodem art.

IN art. 4. in rſſione ad ſecundũ habes ſolutionē dubij, Quo pacto liceat eleemoſynaliter dare aliquid ꝓ ſpirituali. Habes ſiquidē, ꝙ quia datio eſt eleemoſynalis, iō deficit intentio emēdi miſſas, vel orationes, vel gratiam Dei. Quia i c. ò ibi eſt duplex charitatis effectus. ſ. ipſum piũ op[9] eleemoſynæ, quod ē actus charitatis p miſericordiam, & ipſa orō pauperis ex accepta eleemoſyna moti ad orandum: ideo hinc merito ſpiritualem fructũ expectat abſque ullo uitio.

ARTICVLVS V.

Vtrum dare eleemoſynam ſit in præcepto.

AD QVINTVM ſic ꝓcedit. Vr̃ ꝙ dare eleemoſynā nō ſit ī pcepto. Conſilia. n. à pceptis diſtinguunt: ſed dare eleemoſynā eſt cōſiliũ, ſm illud Dan. 4. Cōſiliũ meũ regi placeat, Peccata tua eleemoſynis redime. ergo [h] dare eleemoſynā ñ ē i pcepto.

¶ 2 Præt. Cuilibet licet ſua re vti, & eam retinere: ſed retinendo rem ſuam aliquis eleemoſynā non dabit. ergo licitum eſt eleemoſynam non dare. non ergo dare eleemoſyna eſt i pcepto.

¶ 3 Præt. Oē quod cadit ſub pręcepto, aliquo tpe obligat tráſgreſſores ad pctm̄ mortale, qa pcepta affirmatiua obligāt pro tpe determinato. ergo ſi dare eleemoſynā caderet ſub pcepto, eēt determinare aliqđ tps, in quo hō peccaret mortal̄r, niſi eleemoſynā daret: ſed hoc nō [h] vr̃, quia ſp probabil̄r æſtimari pōt, ꝙ pauperi aliter ſubueniri poſſit, & ꝙ id qđ ē i eleemoſynas erogādũ, poſſet ei eē neceſſariũ uel in præſenti, vel i futuro. ergo uidetur ꝙ eleemoſynā dare non ſit in præcepto.

¶ 4 Pręt. Oīa pcepta ad pcepta đcalogi reducunt: ſed inter illa

SVPER Q. XXXII. ART. V.

Ban. eodem art.
Nic. de Nyle tra. 5. p. 5 po. 5. q. 11.

Porrecta per totum. 189

4. diſt. 15. q. 2. art. 1. q. 4. & ar. 4. q. 1. Et quol. 6 ar ti. 12.

IN art. 5. eiuſdē. 32. quæſt. aduertēdũ ē, ꝙ doctrina authoris hoc in loco à pleriſque fuit malè intellecta. Acceperunt namque, ꝙ ſecundũ doctrinam authoris hic, ad hoc ꝙ eleemoſyna ſit in præcepto, duo ſimul requirantur. ſ. ſuperfluitas in debente, & extrema neceſſitas in eo, cui debetur Cum tñ expreſsè concludendo in calce corporis articuli dicatur diſtinctè. Sic ergo dare eleemoſynam de ſuperfluo eſt in præcepto, & dare eleemoſynā ei, qui eſt in extrema neceſſitate: alias autem eſt in conſilio. Et quoniam iam multi anni ſunt, ꝙ cōtra hunc ſenſum, tractatum ſpecialem ſcripſi, ubi euidenter illum confutaui, pertranſeundum puto.

¶ In eodem articulo aduerte, quod cum duo capita ſeorſum ponāt eleemoſynam in præcepto. ſ. ſuperfluitas, & neceſſitas extrema, dum licita inueſtigat rationem, quare non ſufficit

ficit quælibet neceſſitas, ſed requiriť extrema, alioquin poteſt à vni[9] ad ſubueniẽdũ oĩbus neceſſitatẽ patiẽtibus ꝓ rõne. Et intẽdit, ꝙ ſi ꝙlibet neceſſitas, occurrẽtiũ mihi, obligaret me ad ſubueniendũ ei, tunc neceſſitas huiuſmodi eſſet obligatiua ad impoſſibile. Cõſtat. n. ex facti euidẽtia, ꝙ cõiter homini cuilibet occurrũt tot neceſſitatẽ patiẽtes, ꝙ null[9] ſat eſt ad ſubueniẽdum eis. Et ꝓpterea non quælibet, ſed extrema neceſſitas occurrẽtis mihi, me obligat ad executionẽ ꝑcepti affirmatiui de eleemoſyna. Tunc n. eſt tẽpus ꝓ quo obligat, nec tã multorũ, aut frequẽs eſt hmõi occurſus, ut non poſſit ab vno fieri ſatis occurrenti: qa etſi de ſuo nõ poteſt, de alieno poteſt ſubuenire. (Conclu. m)

¶ In eodẽ ar. in rñſione ad tertiũ, dubium occurrit de tẽpore, ꝓ quo ſuperfluitas obligat ad dãdũ eleemoſynã ex duplici capite. (Conclu. p) Primo, quia ſi habens ſuperflua, teneť pro tẽpore, quo hẽt ſuperflua, dare eleemoſynã, ſequitur, ꝙ continuè peccet mortaliter ceſſando ad horã a dãda eleemoſyna. Et tenet ſequela, qa totũ illud tẽpus eſt tps ſupfluitatis. Secũdo, qa ſequereť, ꝙ nũ poſſet qs ex ſuperfluis ſcđm ꝑſentẽ ſtatũ emẽdo aſcẽdere ad ſtatũ altiorẽ, puta, vt ex ciue ſit dñs alicui[9] caſtri &c. Et tenet ſeqla, qa ſi teneť dare ſuperfluũ ſcđm ꝑſentẽ ſtatũ in eleemoſynã, nõ põt in ꝑiudiciũ ꝑcepti mutare ſtatũ.

¶ Ad primũ horũ dr̄, ꝙ cũ dare eleemoſynã de ſuperfluo intãtum cadat ſub præcepto, inquãtũ eſt act[9] virtutis, & tunc actus virtutis requirat nõ ſolũ circunſtantiã tẽporis, ſed alias circũſtãtias, cõſequens eſt, vt deficiente aliqua alia circũſtãtia, quã tẽporis circunſtantia exigeret, actus ille licitè omittať. Põt. n. cõtingere, ꝙ ego habeã ſuperfluũ, & nullus mihi nũc occurrat indigens: & ſic licet tẽpus adſit, ꝑſona indigẽs deeſt, & ſimi

præcepta nihil[h] continēt de datione eleemoſynarũ. ergo dare eleemoſynas nõ eſt in ꝑcepto.

SED CONTRA. Nullus punitur pęna æterna ꝓ omiſſione alicuius, qđ nõ cadit ſub ꝑcepto: ſed aliqui puniuntur pœna æterna pro omiſſione eleemoſynarũ, vt patet Matth. 25. ergo dare eleemoſynam eſt in præcepto.

RESP. Dicẽdũ, ꝙ cũ dilectio ꝓximi ſit in ꝑcepto, neceſſe eſt oĩa illa cadere ſub ꝑcepto, ſine quibus dilectio ꝓximi nõ cõſeruať. Ad dilectionem aũt ꝓximi ꝑtinet, vt ꝓximo nõ ſolũ velimus bonũ, ſed ẽt operemur, ſm illud 1. Io. 3. Nõ diligamus verbo, neq; lingua, ſed opere & ueritate. Ad hoc aũt, ꝙ velimus, & operemur bonũ alicuius, requiriť ꝙ eius neceſſitati ſubueniamus, qđ fit ꝑ eleemoſynarũ largitionẽ: & iõ[m] eleemoſynarũ largitio eſt in ꝑcepto[n]. Sed quia ꝑcepta danť de actibus uirtutũ, neceſſe eſt ꝙ[p] hoc mõ donũ eleemoſynæ cadat ſub ꝑcepto, ſm qđ actus eſt de neceſſitate virtutis. ſ. ſm qđ recta rõ requirit[q], ſm quã eſt aliqd cõſiderandum ex parte dãtis, & aliqd ex parte eius, cui eſt eleemoſyna dãda. Ex parte qdẽ dãtis conſiderãdũ eſt, ut id qđ eſt in eleemoſynas erogãdũ, ſit ei ſuperfluũ, ſm illud Luc. 11. Qđ ſupereſt, date eleemoſynã. Et dico ſupfluũ nõ ſolũ reſpectu ſuiipſius, qđ eſt. ſ. id qđ ẽ neceſſariũ indiuiduo, ſed ẽt reſpectu aliorũ, quorũ cura ſibi incũbit: qa prius oportet, ꝙ vnuſqſq; ſibi ꝓuideat, & his quorum cura ei incumbit, & poſtea de reſiduo aliorũ neceſſitatib[9] ſubueniat, reſpectu quorũ dr̄ neceſſarium ꝑſonæ, ſm qđ ꝑſona dignitatẽ importat. Sicut & natura primo accipit cibũ ad ſuſtẽtationẽ ꝓprij corporis, qđ eſt neceſſariũ miniſterio virtutis nutritiuę: ſupfluũ aũt erogat ad gñationẽ alterius ꝑ virtutẽ gñatiuã. Ex parte aũt recipiẽtis reqriť, ꝙ neceſſitatẽ hẽat, alioqn nõ eẽt rõ, quare eleemoſyna ei dareť. Sed cũ nõ poſſit ab aliquo uno oĩb[9] neceſſitatẽ habẽtib[9] ſubueniri, nõ oĩs neceſſitas obligat ad ꝑceptũ, ſed illa ſola, ſine qua

F is, q neceſſitatẽ patiť ſuſtẽtari nõ põt. In illo. n. caſu locũ hẽt qđ[*] Ambr. dicit. Paſce fame morientẽ: ſi ñ paueris, occidiſti. Sic ergo[o] dare eleemoſynã de ſupfluo, eſt in ꝑcepto, & dare eleemoſynã ei, q eſt in extrema neceſſitate. Alias aũt eleemoſynas dare ẽ i cõſilio[r], ſicut & đ quolibet meliori bono danť cõſilia.

AD PRIMVM ergo dicendũ, ꝙ Daniel loqbať Regi, q nõ erat G legi Dei ſubiectus: & iõ ea ẽt, q̄ ꝑtinẽt ad ꝑceptũ legis, quã nõ ꝓfitebať, erãt ei ꝓponẽda per modũ cõſilij. Vel põt dici, ꝙ loquebať in caſu illo, in quo dare eleemoſynã non eſt in ꝑcepto.

AD II dicẽdũ, ꝙ bona tẽporalia, q̄ homini diuinitus cõferunť, ei[9] qdẽ ſunt quãtũ ad ꝓprietatẽ: ſed quãtũ ad vſum nõ ſolũ dẽnt eſſe ei[9], ſed ẽt aliorũ, q ex eis ſuſtẽtari poſſũt ex eo, H qđ ei ſupfluũt. Vñ[*] Baſi. dicit. Si fateris ea tibi diuinit[9] ꝓueniſſe. ſ. tẽporalia bona, an iniuſtus ẽ De[9] inæqualiter res nobis diſtribuẽs? Cur tu abũdas, ille uero mẽdicat, niſi ut tu bonæ diſpẽſationis merita cõſequaris, ille uerò patiẽtiæ brauijs decoreť? Eſt panis famelici, quẽ tu tenes, nudi tunica, quã in cõclaui cõſeruas, diſcalciati calceus, q penes te marceſcit, I idigẽtis argẽtũ, qđ poſſides inhumatum. Quocirca tot iiuriaris, quot dare ualẽs es. Et hoc idẽ dicit[*] Ambro. ut habeť in[†] Decre. diſt. 47.

AD III dicẽdũ, ꝙ ẽ aliqđ tps dare, i quo mortaliter peccat, ſi eleemoſynam dare omittat. Ex ꝑte qdẽ recipiẽtis, cũ apparet euidẽs, & vrgẽs neceſſitas, nec apparet in prõptu, q ei ſubueniat. Ex ꝑte uerò dantis, cũ hẽt K ſupflua, q̄ ſm ſtatũ ꝑſentẽ non ſunt ſibi neceſſaria, ꝓut ꝓbabiliter æſtimari pt. Nec oportet, ꝙ cõſideret oẽs caſus, q poſſũt cõtigere i futurũ: hoc. n. eſſet de craſtino cogitare, qđ Dñs ꝓhibet Mat. 6. ſed dẽt dijudicari ſupfluũ, & neceſſariũ ſm ea, quæ probabiliter, & ut in pluribus occurrunt.

AD IIII dicẽdũ, ꝙ oĩs ſubuẽtio ꝓximi reduciť ad ꝑceptũ de honoratione parẽtũ. Sic. n. & Apoſt. interpretať 1. ad Tim. 4. dicens. Pietas ad oĩa utilis eſt, ꝓmiſſionẽ habẽs uitæ, q̄ nũc ẽ, & futurę. Qđ dicit, quia in ꝑcepto de honoratione parentũ additur ꝓmiſſio, Vt ſit lõgæuus ſup terrã. Sub pietate aũt comprehẽditur oĩs eleemoſynarũ largitio.

le eſt de loco. Cõſiderandũ nihilominus eſt, ꝙ aliud eſt tẽpus ſuperfluitatis habitę, & aliud eſt tẽpus dandi illud ſuperfluum. Tẽpus. n. mẽſurans ipſum habere ſupfluũ, currit etiã hoĩe dormiente, & vacãte diuinis, & alijs maioribus bonis. Tẽpus aũt dãdi eleemoſynã de ſuperfluo, oportet ꝙ non ſit impeditiuum maioris boni, & aliorũ opportunorũ ſicut & in naturalibus tẽpus generãdi, nõ debet opportuna indiuidui, & alia ponora impedire: ꝓpter qđ non eſt æquale tempus ſuperfluitatis tempori largitionis: ſed tẽpus largitionis exigit vltra tẽpus ſuperfluitatis, alias circũſtantias tã ex parte dantis, q̃ accipiẽtis, q̃ actus dãdi. Et ꝓpterea non cõtinuo peccat habẽs de ſuperfluo, non continue largiens. Satis. n. eſt, ſi ſcđm rectã rõnẽ det, uel dando ordinet eleemoſynam qñ, vbi, quibus &c.

¶ Ad ſecundum uerò dr̄, ꝙ ille, qui alias licitè põt mutare ſtatũ, & hoc probabiliter expectãt, non hẽt ꝓ ſuperfluo ſecundũ præſentẽ ſtatũ quicquid ſibi in ſtatu huiuſmodi expectationis opportunum cenſetur. Vnde licitè põt & futuro ſtatui opportuna ſeruare, & pro illo habendo exponere. Preceptum enim de eleemoſyna ſuperflui præſupponit ſuperfluũ, nõ vetat mutationẽ ſtatus: ſed in hoc falli cõtingit iudicium aliquorum, ꝙ ſuperfluũ iudicãt nõ cõſideratis omnibus. Atteſtãtur autem dictis multæ Eccleſiæ habentes ſuperfluũ in poſſeſſionibus, quæ licèt ſint ſuperfluæ

Conclu. m

Conclu. p

* Lib. off. Refertur diſt. 86. c. Paſce.

Conclu. o

* In ſer. ad diuites auaros, ſuper illud Luc. 12. Deſtruã horrea mea.

* Amb. in ſermo. 81 tom. 3.

†Habetur diſt. 47. c. Sicut ij.

ſuperfluæ miniſtris abſolutè, nõ ſunt tñ ſuperfluè miniſtris diſpẽſatoribus.i. pauperes, & hoſpites ꝑpetuo, a quibus habita rõne pſonarũ locorũ &c. eleemoſynæ de ſuperfluo fiũt ordinatę. Hoc n. non minus licet priuatæ perſonæ habenti maximos reditus.

Ferrella per totum.

190 Int. q. 117 ar. 1. ad 2. Et 4. diſt. 15. q. 2. arti. 4. q. 1.

SVP. QV. XXXII. ARTIC. VI.

Ban. eodem art.

IN ar. 6. eiuſdẽ q̃õnis nota, q̃ cũ i calce eiuſdẽ dr̃, q̃ in his caſib. laudabiliter ꝑtermitteret aliqs id qd̃ ad decẽtiã &c. ly, laudabiliter, ñ ſumit̃ ut diſtinguit̃ contra ly, ex debito p̃cepti, ſed cõtra ly, vituperabiliter: ita q̃ nõ eſt ſenſus, q. ñ ex vinculo p̃cepti, ſed honeſtate conſilij bñfaceret. ſed eſt ſenſus, q̃ ñ malè, ſed bñfaceret i his caſib. Et patet hãc eẽ itẽtionẽ authoris ex titulo, & materia. Ex titulo qdẽ quia i hoc articulo diſcutitur, An liceat de neceſſario dare, & nũ, an ſit i p̃cepto, uel cõſilio. Ex materia aũt, quia cõſtat, q̃ tã magna neceſſitas Reipublicæ, q̃ extrema neceſſitas alicuius occurrẽtis, neceſſitat ex ordine charitatis, q̃ eſt in p̃cepto p̃ponere bonum cõe priuato, & uitã proximi, opportunis ad decẽtiam ſtatus, ut patet.

*Li. 4. c. 1. tom. 5.

ARTICVLVS VI.

Vtrum quis debeat dare eleemoſynam de neceſſario.

AD SEXTVM ſic procedit. Vr̃ q̃ aliqs nõ debeat eleemoſynã dare de neceſſario. Ordo n. charitatis nõ minus attẽditur penès effectũ bñficij, q̃ penès interiorẽ affectũ: peccat autẽ q̃ ꝑpoſterè agit in ordine charitatis, q̃a ordo charitatis eſt in pręcepto. cũ ergo ex ordie charitatis pl⁹ dẽat aliqs ſe, q̃ ꝓximũ diligere, vr̃ q̃ peccet, ſi ſubtrahat ſibi[h] neceſſaria, ut alteri largiat̃. ¶2 Pręt. Quicũq; largit̃ de his, q̃ ſunt[h] neceſſaria ſibi, eſt ꝓpriæ ſubſtãtiæ diſſipator, qd̃ ꝑtinet ad prodigũ, ut patet p̃ Philoſ. in 4. Eth. ſed nullum opus uitioſum eſt faciendum. ergo nõ eſt dãda eleemoſyna đ neceſſario. ¶3 Pręt. Apoſt. dicit 1. ad Tim. 5. Si qs ſuorũ, & maximè domeſticorũ curã nõ hẽt, fidẽ negauit, & ẽ ifideli deterior: ſed q̃ aliqs det đ his, q̃ ſunt ſibi[h] neceſſaria, uel ſuis, vr̃ derogare curæ, quã qs dẽt hr̃e de ſe & de ſuis. ergo vr̃ q̃ qcũq; de neceſſariis eleemoſynã dat, grauiter peccet.

SED CONTRA eſt, q̃ Dñs dicit Matth. 19. Si uis perfectus eſſe, vade, & uende oĩa q̃ habes, & da pauperib. ſed ille qui dat omnia, q̃ hẽt pauperibus non ſolũ dat ſuperflua, ſed etiam neceſſaria. ergo de neceſſariis poteſt homo eleemoſynam dare.

RESPON. Dicendum, q̃ neceſſariũ dupl̃r dicitur. *Conclu. m* Vno modo ſine quo aliquid eſſe non põt, & [m] de tali neceſſario omnino eleemoſyna dari nõ dẽt, [n] puta, ſi aliqs in articulo neceſſitatis cõſtitutus, haberet ſolũ vñ poſſet ſuſtentari, & filij ſui, uel alij ad eum pertinẽtes: de hoc. n. neceſſario eleemoſynam dare, eſt ſibi, & ſuis uitam ſubtrahere: ſed hoc *Conclu. p* dico, [p] niſi fortè talis caſus immineret, ubi ſubtrahendo ſibi, daret alicui magnæ perſonæ, per quã eccleſia, uel reſpublica ſuſtentaretur: [q] quia ꝓ talis perſonæ liberatione, ſeipſum & ſuos laudabiliter periculo mortis exponeret, cum bonum cõe ſit ꝓprio præferendum. Alio mõ dr̃ aliquid neceſſarium, ſine quo non põt conuenienter uita trãſigi ſm cõditionẽ, & ſtatũ ꝓpriæ pſonæ, & aliarũ pſonarũ, quarũ cura ei incũbit. Hmõi neceſſarij terminus non eſt in indiuiſibili cõſtitutus: ſed multis additis, nõ põt diiudicari eſſe ultra tale neceſſariũ, & multis ſubtractis, adhuc remanet, vñ poſſit *Conclu. r.* cõueniẽter aliqs uitã trãſigere ſm ꝓpriũ ſtatum. [r] De hmõi ergo eleemoſyna dare eſt bonũ & non cadit ſub p̃cepto, ſed ſub cõſilio. Inordinatũ eſſet aũt ſi aliqs tm̃ ſibi de bonis ꝓprijs ſubtraheret, vt aliis largiret̃, q̃ de reſiduo non poſſet uitã trãſigere conuenienter ſm propriũ ſtatũ, & negocia occurrentia. [s] Nullus. n. incõueniẽter uiuere dẽt. Sed adhuc tria ſunt excipiẽda, quorũ primũ eſt qñ aliqs ſtatũ mutat, puta, ꝑ religionis igreſſum: tũc. n. oĩa ſua ꝑp Chriſtũ largiẽs, opus ꝑfectionis facit, ſe ĩ alio ſtatu ponẽdo. Secũdo, qñ ea q̃ ſibi ſubtrahit, etſi ſint neceſſaria ad cõuenientiã uitæ, tñ de facili reſarciri poſſunt, ut non ſequatur maximũ inconueniens. Tertio qñ occurreret extrema neceſſitas alicuius priuatæ perſonæ, uel etiã aliqua magna neceſſitas reipublicæ. [t] In his. n. caſib. laudabiliter p̃termitteret aliqs id qd̃ ad decentiã ſui ſtatus pertinere uideret̃, ut maiori neceſſitati ſubueniret. Et ꝑ hoc patet de facili rñſio ad obiecta. *Conclu. t*

ARTICVLVS VII.

Vtrum poſſit fieri eleemoſyna de iniuſtè acquiſitis.

AD SEPTIMVM ſic ꝓcedit. Vr̃ q̃ poſſit eleemoſyna fieri đ illicitè acq̃ſitis. Dr̃. n. Luc. 16. Facite uobis amicos đ [h] mãmona iniq̃tatis: mãmona. n. ſignat diuitias. ergo đ diuitiis iniquè acq̃ſitis põt ſibi aliqs ſpũales amicos facer̃, eleemoſynas largiẽdo ¶2 Præt. Oẽ turpe lucrũ eſt, qd̃ vr̃ eẽ [h] illicitè acq̃ſitũ: ſed turpe lucrũ ẽ, qd̃ đ meretricio acq̃ritur. Vñ & đ hmõi ſacrificiũ, uel oblatio Deo offerri, ñ dẽt, ſm illud Deut. 23. Nõ offeres mercedẽ ꝓſtibuli i domo Dei tui. Sir̃ ẽt turpiter acq̃rit̃, qd̃ acq̃rit̃ ꝑ aleas, q̃a ut Phil. dicit i 3. Eth. Tales ab amicis lucrant̃, q̃b⁹ oportet dare. Turpiſſimè ẽt acq̃rit̃ aliqd ꝑ ſimoniã, ꝑ quã aliqs Spũiſancto iiuriã facit, & tñ de huiuſmodi eleemoſyna fieri põt. ergo de malè acq̃ſitis põt aliqs eleemoſynam facere. ¶3 Pr. Maiora mala ſũt magis uitãda, q̃ minora: ſed min⁹ p̃ctm̃ ẽ đtẽtio rei alienæ, q̃ homicidiũ qd̃ aliqs icurrit, niſi aliqs i vltima neceſſitate ſubueniat, ut p3 p* Amb. dicẽtẽ. Paſce fame morientẽ, qñ ſi ñ paueris, occidiſti. ergo aliqs põt eleemoſynã facere ĩ[h] aliquo caſu đ malè acq̃ſitis

SED CONTRA ẽ, qd̃* Aug. dr̃ in li. đ uerbis Dñi. De iuſtis laboribus facite eleemoſynas. Nõ. n. corrupturi eſtis iudicẽ Chr̃m, vt non uos audiat cũ pauperibus, quibus tollitis. Nolite uelle eleemoſynas facere đ fenore, & vſuris. fidelibus dico quibus corpus Chr̃i erogamus.

RESP. Dicẽdũ, q̃ tripl̃r põt aliqd eẽ illicitè acq̃ſitũ. Vno. n. mõ, id qd̃ illicitè ab aliquo acq̃rit̃ debet ei

SVP. Q. XXXII. ARTIC. VII.

D. Bẽ. 45. d. 15. q. 1. a. 2. Ban. eodem art.

Ferrella per totum.

191 4. di. 15. q. 2. art. 4. q. 2. & 3. Et quol. 12. articu. 30. cor.

IN ar. 7. circa diſtinctionẽ đ illicitè acquiſito, dubiũ occurrit, penès qd attẽdit̃ iuſtitia acceptionis, & dationis ſcđm ſe, vt diſtinguit̃ cõtra iniuſtã acceptionẽ, uel dationẽ, nõ ſcđm ſe, ſed ſcđm cãm, ut de turpi lucro di. Et eſt rõ dubij, quia datio, vel acceptio ſcđm ſe, aut attẽdit̃ penes materiã acceptã, uel datã aut penès materiã ꝑ qua dat̃, uel accipitur. Si attendit̃ penes materiã, q̃ dat̃, uel accipit̃, ſic nulla acceptio eſt illicita, niſi cadat ſup indebitã materiã, puta, alienũ ſuo dño, vt cõtingit in rapina, furto, uſura. Et ſimiliter nulla datio ẽ illicita, niſi det̃ indebita materia, puta, alienũ. Et ſic, cũ i ſimonia & ſubuerſione iuſtitiæ datio & acceptio cadat ſuper debita materia. ſ. pecunia ꝓpria volũtariè &c. nõ erit datio & acceptio ſcđm ſe iniuſta. Si aũt attendit̃ penes materiam pro qua, ſic ẽt ꝑ meretricio, pro adulterio, & hmõi, dare, & accipere erit ſecũdũ ſe iniuſtũ: ſicut dare ꝑ bñficio Eccleſiaſtico, uel ſubuerſione iuſtitiæ. Vtrobique ſiquidem datur, & accipitur pro actu peccati. ¶ Ad hoc dicitur, q̃ datio

* Refert diſ. 86. ca. Paſce. Ex lib. off.

*Serm. 35. iter prin. & med. tomo 10.

à quo ē acqſitū, nec pōt ab eo retineri, q acqſiuit, ſicut cōtingit in rapina, & furto, & vſuris. &ᵐ đ talib. cū hō teneaꝛ ad reſtitutionē, eleemoſyna fieri ñ pt. Alio verò mō ē aliqd illicitè acquiſitū, qa ille qdē q acqſiuit, retinere nō pt, nec tñ debeꝛ ei, a quo acqſiuit, qa. ſ. cōtra iuſtitia accepit, & alter cōtra iuſtitiā đdit. Sicut cōtigit ī ſymonia ī qua dās, & accipiēs cōtra iuſticiā legis diuinę agit. Vñ ñ dēt fieri reſtō ei q dedit, ſedᵖ dēt in eleemoſynas erogari. Et eadē rō eſt ī ſilib⁹, ī qb. ſ. & datio, & acceptio eſt cōtra legē.ᵍ Tertio mō eſt aliqd illicitè acqſitū, ñ qdē qa ipſa acqſitio ſit illicita: ſed qa id, ex quo acqriꝛ, eſt illicitū, ſicut patet đ eo, qđ mulier acqrit p meretriciū: & hoc propriè uocaꝛ turpe lucrū. Quòd n. mulier meretriciū exerceat, turpiter agit, & cōtra legē Dei: ſed ī eo ꝙ accipit, ñᵈ iniuſtè agit, nec contra legē. Vñᵉ ꝙ ſic illicitè acquiſitum eſt, retineri poteſt, & de eo eleemoſyna fieri.ᶠ

Ad primvm ergo dicendū, ꝙ ſicut Aug. dicit ī lib. * de uerbis Dñi, Illud uerbū Dñi qdā male ītelligēdo rapiūt res alienas, & aliqd inde pauperib⁹ largiūꝛ, & putāt ſe facere, qđ pceptum eſt. Intelłs iſte corrigendus eſt: ſed oēs diuitiæ iniqtatis dñr, vt dř ī lib. de * qōnib. Euāgelij, qa nō ſūt iſtæ diuitiæ ſm Aug. niſi iniqs, q in eis ſpē cōſtituūt. Vel ſm * Ambroſ. iniquū mammona dixit, qa uarijs diuitiarum illecebris noſtros tentant affectus. Vel quia in pluribus pdeceſſoribus, qbus pmonio ſuccedis, aliqs reperiꝛ, qui iniuſte uſurpauit aliena, qͧuis tu neſcias, ut Baſi. dicit. Vel oēs diuitię dñr iniqtatis, i. ięqualitatis, qa ñ æquaꝛ ſūt oib⁹ diſtributæ vno egēte, & alio ſupabūdāte.

Ad ii dicēdū, ꝙ de acqſito p meretriciū iā * dictū eſt, quaꝛ eleemoſyna fieri pt: nō aūt fit đ eo ſacrificiū, uel ᵈ oblatio ad altare, tū pp ſcandalū, tum pp ſacrorū reuerētiā. De eo ēt qđ ē
G p ſimoniā acqſitū pt fieri eleemoſyna, qa nō eſt debitū ei q dedit, ſed mereꝛ illud amittere. Circa illa vero, q p aleas acqrunꝛ, vř eſſe aliquid illicitū ex diuino iure. ſ. ꝙ aliquis lucretur ab his, q rē ſuā alienare ñ pñt, ſicut ſunt minores, & furioſi, & hmōi: & ꝙ aliquis trahat aliū ex cupiditate lucrādi ad ludū, & ꝙ fraudulenter ab eo lucretur. Et in his caſibus tenetur ad reſtitutionē: & ſic de eo nō pōt
H eleemoſynā faceꝛ. Aliqd āt vř eē vlteri⁹ illicitū ex iuř poſitiuo ciuili, qđ phibet vř tale lucrū: ſed qa ius ciuile ñ obligat oēs, ſed eos ſolos, q ſunt his legib⁹ ſubiecti, & iterū p diſſuetudinē abrogari pōt: iō apud illos qui ſunt hmōi legib⁹ obſtricti, tenētur vř ad reſtitutionē, q lucrātur: niſi forte cōtraria cōſuetudo pualeat, aut niſi aliqs lucratus ſit ab eo, q traxit eū ad lu-
I dū, ī quo caſu ñ teneꝛ reſtitueꝛ, qa ille q amiſit ñ ē digni⁹ recipeꝛ, nec pt licite retineꝛ tali iuř poſitiuo durāte. Vñ dēt de hoc eleemoſynā facere ī hoc caſu.

Ad iii dicēdū, ꝙ ī caſu extremę neceſſitatis oīa ſūt cōia. Vñ licet ei, q talē neceſſitatē patiꝛ accipeꝛ đ alieno ad ſui ſuſtētationē, ſi ñ iueniat q ſibi daꝛ uelit. Et eadē rōe licet hřé aliqd đ
K alieno, & pt đ hoc eleemoſynā daꝛ, qnimo, & accipeꝛ, ſi aľr ſubueniri ñ poſſit neceſſitatē patiēti. Si tamē fieri poteſt ſine periculo requiſita domini volūtate dēt pauperi puidere extremam neceſſitatem patienti.

* In corp. art.

D 937.

* Ser. 35. paulo a prin. t. 10

* Li. 2. qſt. 34 to. 4.

Ambroſ. ſerm. 81.

* Lib. 7. in Lucam c. vi. parum a princi. tom. 5.

In Serm. de diuite ſtulto agr.

dato, vel acceptio pro tāto dř ſcdm ſe illicita, qa eſt lege phibita, & nō pp materiā, p qua, aut q̄ datur, vel accipiꝛ. Vñ quia ex meretricio, lenocinio, & alijs hmōi nō eſt phibita datio, vel acceptio, iō nō dñr illicitę, niſi ſcdm cauſas ſuas. In ſymonia aūt, & eius mediatoribus, & in iudicis corruptione, qa dare & accipere eſt prohibitum, iō dicitur, ꝙ tam dare, quam accipere eſt illicitum.

¶ Sed hæc rñſio licèt poſſet habere locū in his q ſunt mala, qa
Conclu. m
prohibita, nō tñ hēt locū in phibitis, qa mala. Vnde oportet aut dicere, ꝙ iter dare, & accipere in ſymonia, & in meretricio non eſt dña, niſi quia illud eſt phibitū, & hoc non, & per hoc neutrū eſt ex natura ſua malū moraliter: aut utrūque fateri malū, ſed alterū
Conclu. p
prohibitū, alterū pmiſſum: aut refutata rñſione dicta, alterū malū, & alterum nō malū fateri, ut litera inſinuat, & cauſam quam quærimus diuerſitatis, reddere.

¶ Aliter ergo di, ꝙ in iuſtitia hmōi actuū accipiendi & dādi attenditur penès materiā, q̄ daꝛ, uel accipiꝛ: ſed oportet vigilē eſſe, ut actui cōi, puta, dare, vel accipere, aſſignetur materia pportionata, puta ſuū
D. 543. Conclu. ſ
uel alienū, uoluntariè, uel in volūtariè. Actui uerò ſpāli, puta, emere, & vēdere, aſſigneꝛ materia pportionata, puta, vēdibilis, uel nō vēdibilis, & ſic de alijs. Et vt intelligi facilius poſſit ſolutio, ſcito ꝙ actus pōt eſſe mal⁹ dupliciter. Vno mō ſecūdū ſe: alio mō, ut imperatus eſt ab aliquo alio. Exemplū primi, accipere alienū inuito dño: exemplū ſecūdi, ut accipere mutuū, ut det meretrici. In pposito nō eſt ſermo de malitia actus, ut eſt imperat⁹ ab aliquo alio, ſed đ malitia actus ſecūdū ſe. Et dicimus, ꝙ tūc actus dandi, accipiēdi, emendi, uendēdi, & ſimilium eſt ſecūdū ſe illicitus, qñ res data, vel empta &c. ē ſ debita materia emptiōis, vel dandi &c. Et qñ res data, accepta, uel empta eſt materia nō repugnās acceptioni, uel uenditioni, actus ſcdm ſe eſt licitus: & hæc ē dña inter emere, & vēdere ī ſymonia, & meretricio. Nā ī meretricio res vēdita eſt uſus uenere⁹ &c. q etſi ſit ſcdm ſe malus, nō tñ cōſtituit uenditionē malam, & hoc quia eſt materia vēdibilis. In ſymonia aūt res uendita eſt res ſacra, quæ eſt inuēdibilis, & ppterea cōſtituit uenditionem iniuſtam. Et ſimile eſt in ſubuer-

F ſione iuſtitiæ: nō. n. eſt vēdibilis iniuſtitia. Signū aūt huius di.ę eſt, ꝙ dare mulieri p uenereo uſu antequā fiat, malū eſt, ꝙ quā tū imperatꝛ a luxuria: poſt factū aūt nō eſt malū, ſed actus uel ſic a nullo uitio īperatus. Dare aūt p ſacris, & hmōi, tā aū, q̄ poſt factū, ſp eſt malū. Hoc. n. manifeſtat hūc actū eſſe ſcdm ſe malū, & illū ñ, vt patet. Quod. n. qñqꝫ licitū eſt, nō ē ſcdm ſe prauū: & qđ ſcdm ſe eſt prauū, ſp eſt prauū. & per hæc patet ſolutio ad obiecta.

¶ In eadē ar. in rñſione ad ſcdm aduerte, ꝙ tria tractanꝛ acqſita p meretriciū, p ſymoniā, & p ludū, ñ ut ſic, ſed in ordine ad eleemoſynā. Et ppterea tantū hic de ijs, q̄ pñt eē materia eleemoſynæ. Vtrum aūt lucrū meretriciū poſſit eſſe oblatio altaris, inferius in q. 86. ar. 3. ad 1. declarabiꝛ. Et ſimiliter cū dāda ſit pecunia ſymoniaca, in q. 100. ar. vlti. ad 4. tractabitur.

¶ Circa acqſita tñ per ludum occurrit hoc unū dubiū, Qūo trahere aliū ad ludū ex cupiditate lucri obliget ad reſtitutionē. Et eſt rō dubij, quia aut ē ſermo đ tractu p inuitationē, aut p coactionē. Si eſt ſermo de tractu coactiuo, cōſtat uerū eſſe, ſed nimis lato uocabulo uſus fuiſſet author. Si de tractu inuitatiuo, falſū apparet, cū luſores, ut ſæpe cōtingit, ſe pueniant inuitādo, nec ppterea ad reſtitutionē tenētur.

¶ Ad hoc di, ꝙ hic ē ſermo de quocūque tractu, mō cauſet inuolūtariū mixtū, ita ꝙ ex hoc ille venit ad ludū ductus precib⁹, inſultatione, exprobatione, & huiuſmodi, licèt volūtariè ludat. Sicut ēt voluntariè aliquis ſoluit vſurā, hmōi tñ uoluntarium nō trāsfert ſe dñiū, quia mixtū eſt, & nō oino liberū. Cōſentaneū aūt rōni ē, ut hmōi cōmutationes, q̄ fiunt in ludo, quia ſunt ex natura ſua turpes, niſi cā recreationis fiant, ad hoc ut efficaces ſint, liberā oino uolūtatē exigāt: ſicut ēt donationes, q̄ fiūt meretricib⁹ ſi extortæ blādicijs & illecebris ſint, non ſunt ualidæ. Sufficere qppe dēt iuſta merces: pp admiſtionē ſiquidē inuolūtarij in hmōi turpib⁹, reſtitutioni obnoxia ſunt ſic accepta. Et p hoc patet, ꝙ illi qui inuitati ſpōtè ludūt, nō trahunꝛ ab alio. Quare aūt acquiſitū ex ludo ſit turpe lucrū, nota hic cōſtem ex Philo. ut inferius in q. 168. declaratur, quare, & quantum ſit turpe, an. ſ. cum mortali ſit lucrum ex ludo principaliter intentum.

¶ SVPER

ARTICVLVS VIII.

Vtrum ille, qui eſt in poteſtate alicuius conſtitutus, poſſit eleemoſynam facere.

AD OCTAVVM ſic ꝓcedit. Vr ꝙ ille, q̃ eſt in poteſtate alterius cōſtitutus, poſſit eleemoſynā facere. Religioſi.n. ſunt in poteſtate ſuorū ꝑlatorū, q̃bus obediētiā vouerūt: ſed ſi eis nō liceret eleemoſynā facere, dānū reportarēt ex ſtatu religionis, q̃a ſicut* Ambr. dicit. Sūma Chriſtianæ religionis in pietate cōſiſtit, quæ maximè ꝑ eleemoſynarum largitionem commendatur. ergo illi, qui ſunt in poteſtate alterius conſtituti, poſſunt eleemoſynam facere.

* Super illud 1. ad Timo. 4. pietas ad oīa utilis eſt, to. 5.

¶2 Præt. Vxor eſt ſub poteſtate viri, vt dr̄ Gene. 3. ſed vxor pōt eleemoſynā facere, cū aſſumat in viri ſocietatē. Vn̄ & de beata Lucia dr̄, ꝙ ignorāte ſpōſo, eleemōſynas faciebat. ergo per hoc ꝙ aliq̃s eſt in poteſtate alterius cōſtitutus, nō impeditur q̃n poſſit eleemoſynas facere.

¶3 Præt. Naturalis q̃dam ſubiectio eſt filiorū ad parētes. vnde Apo. ad Eph. 6. dicit. Filij obedite parētibus ueſtris in Dn̄o: ſed filij, vt vr̄, poſſunt de rebus patris eleemoſynas facere, quia ſunt quodammō ipſorū, cū ſint hæredes, & iō cū poſſint eis vti ad vſum corporis, multò magis vr̄, ꝙ poſſint eis vti, eleemoſynas dādo, ad remediū aīæ ſuæ. ergo illi, q̃ ſūt ī poteſtate cōſtituti, poſſūt eleemoſynas dare.

¶4 Præt. Serui ſunt ſub poteſtate dominorū, ſm̄ illud ad Titū 2. Seruos dominis ſuis ſubditos eſſe. Licet aūt eis aliq̃d ī utilitatē dn̄i facere, qđ maximè fit, ſi ꝓ eis eleemoſynas largiant̄. ergo illi q̃ ſunt ī poteſtate cōſtituti, poſſunt eleemoſynas facere.

SED CONTRA eſt, qđ eleemoſynæ nō ſunt faciēdæ de alieno, ſed de iuſtis laboribus ꝓpriis vnuſquiſq; eleemoſynā facere debet, vt* Aug. dicit, in li. de verbis Dn̄i: ſed ſi ſubiecti alijs eleemoſynam facerēt, hoc eſſet de alieno. ergo illi, q̃ ſūt ſub poteſtate cōſtituti aliorū, n̄ pn̄t eleemoſynā facere.

* Serm. 45 Iter priu. & mediū tom. 10.

RESPON. Dicēdū, ꝙ ille, q̃ eſt ſub poteſtate alterius cōſtitutus, inquātū hmōi ſm̄ ſuperioris poteſtatē regulari dēt. Hic eſt.n. ordo naturalis, ut inferiora ſm̄ ſuperiora regulent̄. Et ideo oportet, ꝙ ea, in q̃bus inferior ſuperiori ſubijcitur, diſpēſet nō aliter, q̃ ei ſit à ſuperiore cōmiſſum. Sic ergo

Conclu.

A ille, q̃ eſt ſub poteſtate cōſtitutis, de re, ſm̄ quā ſuperiori ſubijcit̄, eleemoſynā facere nō debet, niſi quatenus ei à ſuperiore fuerit cōmiſſum. Si q̃s verò hēat aliq̃d, ſm̄ qđ poteſtati ſuꝑioris nō ſubſit, iā ſm̄ hoc n̄ ē poteſtati ſubiect⁹, quātū ad hoc ꝓprij iuris exiſtēs, & de hoc p̄t eleemoſynā facere.

AD PRIMVM ergo dicēdū, ꝙ monachus ſi hēt diſpēſationē à ꝑlato commiſſam, pōt eleemoſynas facere de rebus monaſterij, ſm̄ ꝙ ſibi eſt cōmiſſum. Si verò nō hēt diſpēſationē, q̃a nihil propriū hēt, tūc nō pōt facere eleemoſynā ſine licētia abbatis vł expreſſe habita, uel ꝓbabiliter p̄ſumpta, niſi fortè in articulo extremæ neceſſitatis, in quo licitū eſſet ei furari, vt eleemoſynā daret. Nec ꝑ hoc efficitur peioris cōditionis, quia ſicut dicitur in lib. de* eccle. dogma. Bonum eſt facultates cum diſpenſatione pauperibus erogare, ſed melius eſt pro intentione ſequendi Dominū inſimul omnia donare, & abſolutū ſolicitudine, egere cū Chr̄o.

* C. 71. habet inter opera Augu. to. 3.

AD II dicēdū, ꝙ ſi vxor hēt alias res p̄ter dotē, q̃ ordinat̄ ad ſuſtētandū onera matrimonij vel ex ꝓprio lucro, uel quocūq; alio licito mō, pōt dare eleemoſynas ēt irrequiſito aſſenſu viri, moderatas tn̄, ne ex earū ſuperfluitate vir depauperetur. C Aliàs aūt nō dēt dare eleemoſynas ſine conſenſu viri vel expreſſo, vel p̄ſumpto, niſi in articulo neceſſitatis, ſicut de monacho* dictū ē. Quāmuis.n. mulier ſit æqualis uiro in actu matrimonij, tamen in his quę ad diſpoſitionem domus pertinent, uir caput eſt mulieris, ſecundum Apoſt. 1. ad Cor. 11. Beata aūt Lucia ſpōſum habebat, non virū: vnde de conſenſu matris poterat eleemoſynam facere.

* In ſolu. art. ad 1. argu.

AD III dicendū, ꝙ ea q̃ ſunt filijfamilias, ſunt & patris, & iō nō pōt eleemoſynā facere, niſi fortè aliquam modicam, de qua poteſt præſumere, ꝙ patri placeat, niſi fortè alicuius rei eſſet ſibi a patre diſpenſatio commiſſa: & idem dicēdum eſt de D ſeruis. Vnde patet ſolutio ad 4.

SVP. QV. XXXII. ART. VIII.

Ban. eodem art.

Porrecta per totum. 192 4. d. 15. q. 2. art. 5. q. 1. 2. 3. & 4 Et op. 73. cap. 17. Et quo. 3. ar. 11.

IN ar. 8. in rñſione ad ſecundū aduerte, ꝙ author de vxore duo dicit. Primū, ꝙ ſi hēt ex lucro ꝓprio, ꝙ poteſt facere eleemoſynam: Secūdū, ꝙ ſi nihil præter dotē habet, ꝙ nō poteſt, quia eſt ſubdita viro in diſpoſitione domus. Et primū q̃dē clarū eſt, quando abſque ſubtractione debiti officij ī domo mulier lucratur. Secundum aūt dubitationē habet, q̃m in 8. Ethi. Ariſtoteles vult regimen viri & vxoris in domo eſſe ſecūdum dignitatē, & nō dominari uirum in omnibus. Et in ſecundo Oeconomicorum vult bonā mulierem oībus, q̃ intus ſunt, dominari. Si ergo mulier nō ſolū reſpectu actus matrimonij, ſed regiminis domeſtici aſſumitur in ſociā ſecundū dignitatē ſuam, ſ. quo ad ea, quæ intus ſunt diſponenda, cōſequēs eſt, ut iuxta diſpenſationem ſibi commiſſam poſſit eleemoſynas facere.

¶Ad hoc dr̄, ꝙ q̃a dare eleemoſynas non ſpectat ad regimē domus, ſicut emere, & commutare q̃ domi ſunt pro illius commodis, ſed eſt libera alienatio rerum pro extraneorū ſubleuatione: iō licèt uxori cōueniat ſecūdum rectā rōnem regimen eorum, q̃ intus ſunt in domo, nō tn̄ propterea conuenit ei eleemoſynarū largitio: ſed hoc ſpectat ad dominū rerū, q̃ dant̄ in eleemoſynam, & ꝓpterea ſpectant ad virum, vt caput, & monarcham in domo.

ARTICVLVS IX.

Vtrum ſit magis propinquioribus eleemoſyna danda.

AD NONVM ſic ꝓcedit̄. Vr ꝙ nō ſit magis ꝓpinquiorib⁹ eleemoſyna faciēda. Dr̄.n. Ecc. 12. Da miſericordi, & ne ſuſcipias peccatorē, benefac humili, & nō des impio: ſed q̃nq; cōtingit ꝙ noſtri ꝓpinq̃ ſunt peccatores & impij. ergo nō ſunt E eis magis eleemoſynæ faciēdę.

¶2 Præt. Eleemoſynę ſunt faciēdę ꝑ retributionem mercedis ęternę, ſm̄ illud Mat. 6. Et pater tuus videt in abſcōdito, reddet tibi: ſed retributio æterna maximè acquirit̄ ex eleemoſynis, q̃ ſanctis erogant̄, ſm̄ illud Luc. 16. Facite vobis amicos de mammona iniq̃tatis, ut cū defeceritis, recipiāt uos in æterna tabernacula: qđ exponēs* Aug.

SVP. QV. XXXII. ARTIC. IX.

Ban. eodem art.

Porrecta per totum. 193 4. d. 15. q. 2. ar. 6. q. 3. Et Ro. 12. lect. 2. fin. Et 1. cor. 16.

IN ar. 9. in calce reſponſionis ad vltimū, dubiū occurrit ab obijcientibus contra hoc, ꝙ diſtributor eleemoſynarum poſſit pro ſe, ſi indigeat, eo tenore, quo pro alijs diſpenſare, ex eo ꝙ in iure ciuili dr̄: Quod ſi dederō tibi centū, ut cui uolueris dares, ſi cōſumpſeris, mandati teneris. Ex hoc enim apparet, ꝙ oportet ipſum dare alteri, ut mandatum expleat.

¶Ad hoc dr̄, ꝙ uerba illa ſunt intelligēda formaliter, ſi ſcilicet ipſe diſtributor: non ut diſtributor conſtitutus à principali, applicaret ſibi ipſi pauperi, ut alteri, ſed abſolutè conſumpſiſſet. Sic.n. vt diſtributor,

* Ser. 35. circa prin

ſtributor, pauperta-tis ꝓpriæ intuitu fe-cit, iā mādatum im-pleuit, dando cui uo luit rōne duce, ꝗ ip-ſum nō deterioris cō ditionis eſſe dictat ex hoc, ꝙ ē diſtributor, ꝗ ſi non eſſet. Stat er go ſolida literæ do-ctrina, ꝙ diſtributor libere inſtitutus pōt ſeipſum inter paupe res cōputare, ſi eſt, & abſq; fraude nō ſibi diſtribuit, ſicut ſibi ſimilibus diſtribuit. Debet enim ſe, ut ex-traneum computa-re, & in perſona do-nantis diſtribuere.

in lib. de verbis Dñi dicit. Qui ſunt q habebūt æterna habita-cula, niſi ſancti Dei? & qui ſunt, qui ab eis recipiēdi ſunt in ta-bernacula, niſi qui eorum indi-gentiæ ſeruiunt? ergo magis ſunt eleemoſynæ dādæ ſanctio ribus, quàm propinquioribus. ¶3 Præt. Maximè hō eſt ſibi ꝓ-pinquus: ſed ſibi nō pōt homo eleemoſynā facere. ergo vr̄ ꝙ nō ſit magis faciēda eleemoſy-na perſonæ magis coniunctæ.

Sed contra eſt, quod Apo. dicit 1. ad Tim. 5. Si quis ſuorū, & maximè domeſticorum, cu-ram non hēt, fidē negauit, & eſt infideli deterior.

* Lib. 1. c. 28. to. 2. Concl. m

Resp. Dicēdū, ꝙ ſicut * Aug. dicit in 1. de doct. chriſt.[m] Illi q ſunt nobis magis cōiūcti, quaſi quadā ſorte nobis obueniūt, vt eis magis prouidere-debeamus[n]. Eſt tñ circa hoc diſcretionis rō adhi benda ſm differentiā cōiunctionis, & ſanctitatis, & vtilitatis. Nā[p] multò ſanctiori magis indigētiā patiēti, & magis vtili ad cōmune bonū, eſt magis eleemoſyna dāda, ꝗ pſonæ ꝓpinquiori, maximè ſi nō ſit multū cōiūcta, cuius cura ſpecialis nobis immineat, etſi magna neceſſitatem non patitur.[q]

Concl. p

Ad primvm ergo dđm, ꝙ pctōri ñ ē ſubueniēdū, inquātū eſt pctōr. i. ut p hoc in pctō foueatur, ſed inquantum homo eſt, ideſt ut natura ſuſtentetur.

Ad ii dicēdū, ꝙ opus eleemoſynæ ad mercedē retributionis æternæ dupl'r valet. Vno qdā mō ex radice charitatis, & ſm hoc eleemoſyna ē merito-ria, put i ea ſeruat ordo charitatis, ſm quā ꝓpin-quioribus magis ꝓuidere debem⁹, cæteris paribus. Vñ * Amb. dicit 11. de Officijs. Eſt illa ꝓbāda libera litas, vt ꝓximos ſanguinis tui nō deſpicias, ſi ege-re cognoſcas. Meli⁹ ē. n. vt ipſe ſubuenias tuis, q-bus pudor eſt ab alijs ſumptū depoſcere. Alio mō valet eleemoſyna ad retributionē uitæ æternę ex merito eius, cui donat, qui orat pro eo, q eleemo ſynam dedit: & ſm hoc loquitur ibi Auguſtinus.

* Lib. 1. c. 30. circa mediū, to mo 1.

Ad iii dicēdū, ꝙ cū eleemoſyna ſit opus miſeri cordiæ, ſicut miſericordia nō ē ꝓpriè ad ſeipſum, ſed p quādā ſilitudinē, ut ſupra * dictū eſt: ita & ꝓ-priè loquēdo, nullus ſibi eleemoſynam facit, niſi fortè ex perſona alterius, puta cum aliquis diſtri butor ponitur eleemoſynarū, pōt & ipſe ſibi acci pere, ſi indigeat, eo tenore, quo & aliis miniſtrat.

* q. 30. ar. 1. ad 2.

Articvlvs X.

Vtrum eleemoſyna ſit abundanter facienda.

Ad decimvm ſic ꝓcedit. Vr̄ ꝙ eleemoſyna nō ſit abun dāter facienda. Eleemoſyna. n. maximè dēt fieri cōiūctiorib⁹: ſed illis nō debet ſic dari, ut[b] di-uores inde fieri ualeāt, ſicut * Ambroſ. dicit in 1. de Offi. ergo nec aliis dēt abundanter dari. ¶2 Præt. † Amb. dicit ibidē. Nō F dēnt ſi effundi[h] opes, ſed diſpē ſari: ſ3 abūdātia eleemoſynarū ad effuſionē ꝑtinet. ergo elee-moſyna nō dēt fieri abūdāter. ¶3 Præt. 2. ad Cor. 8. dicit Apo-ſtolus. Nō ut aliis ſit[h] remiſſio. i. ut alii de nr̄is otioſè uiuāt, i. no bis aūt ſit tribulatio. i. pauper-tas: ſed hoc cōtigeret, ſi eleemo ſyna daret abūdāter. ergo nō ē abūdāter eleemoſyna largiēda

Sed contra ē, qđ dr̄ Tob. 4. Si G multū tibi fuerit abūdāt tribue

Resp. dicēdū, ꝙ abūdātia elee moſynę pt cōſiderari & ex par te dātis, & ex pte recipiētis. Ex pte qdē dātis, cū. ſ aliqs dat qđ ē multū ſm ꝓportionē ꝓpriæ facultatis, &[m] ſic laudabile eſt abūdāter dar̄.[n] Vñ & Dñs Luc. 21. laudauit uiduā, q̄ ex eo qđ deerat illi, oēm uictū, quē ha-buit, miſit, obſeruatis tñ his, q̄ ſ. dicta ſūt đ eleemoſyna faciē da đ neceſſariis. Ex parte uerò ei⁹, cui dar̄, ē abūdās eleemoſy na dupl'r. Vno mō, ꝙ ſuppleat ſufficiēter ei⁹ idigētia: &[p] ſic lau dabile ē abūdāter eleemoſynā tribuer̄.[q] Alio mō, ut ſupabun-det ad ſupfluitatē: &[r] hoc nō ē laudabile, ſed meli⁹ ē plurib. idi gētib. elargiri.[s] Vñ & Apoſt. dt 1. ad Cor. 13. Si diſtribuero i ci-bos pauperū. Vbi * gl. dicit, Per hoc cautela eleemoſynæ doce I tur, ut non uni, ſed multis de-tur, ut pluribus proſit.

Concl. m

Concl. p

Concl. s

* Gloſ. in-terlinea-lis, ibidē.

Ad primvm ergo dđm, ꝙ rō illa ꝓcedit đ abūdā tia ſupexcedēte neceſſitatē recipiētis eleemoſynā.

Ad ii dicēdū, ꝙ authoritas illa loqt đ abūdātia eleemoſynę ex pte dātis: ſ3 ītelligēdū ē, ꝙ De⁹ ñ vult ſimul effundi omnes opes, niſi in mutatione ſtatus. vnde ſubdit * ibidem. Niſi forte ut Eliſæus boues ſuos occidit, & pauit pauperes ex eo quod habuit, ut nulla cura domeſtica teneretur.

* Loco ci-tato in ar gu.

Ad iii dđm, ꝙ authoritas iducta, quātū ad hoc qđ dr̄, Nō ut aliis ſit remiſſio, vl' refrigeriū: loqt đ K abūdātia eleemoſynę, q̄ ſupexcedit neceſſitatē re cipiētis, cui ñ ē dada eleemoſyna, ut ide luxuriet, ſed ut ide ſuſtētet. Circa qđ tñ ē diſcretio adhibē da pp diuerſas cōdōes hoīum, quorū qdā đlicato rib. nutriti idigēt magis đlicatis cibis, aut ueſtib⁹. Vñ * Ambr. dt i li. de Of. Cōſiderāda ē i largiēdo, ætas atq; đbilitas nōnūquā ēt uerecūdia, q̄ inge-nuos ꝓdit natales, aut ſi qs ex diuitiis in egeſtatē cecidit ſine uitio ſuo. Quantū uerò ad id, qđ ſub-dit. Nobis aūt tribulatio, loqt de abūdātia ex par-te dātis. Sed ſicut * gl. ibidē dicit, Non hoc iō dicit, quin melius eſſet. ſ abūdāter dare, ſed de infirmis timet, quos ſic dare monet, ut egeſtatē ñ patiant.

* Eiuſdē 1. li. c. 30. tom. 1.

* Gloſ in-terlinea-lis, ibidē.

SVP. QV. XXXII. ARTIC. X.

Porrecta per totum

194

Inf. q. 117 a. 1. ad 2. Et 2. Corin. 9. c. 9.

* Lib. 1. c. 30. circa med. t. 1.

† Lib. 1. c. 30. circa med. t. 1.

B. in eodem art.

In ar. 10. dubiū oc currit circa illud ſ. ꝙ dare eleemoſynā alicui, ut ſupetabun det ad ſupfluitatē, ñ eſt laudabile, ſed me lius ē pluribus egēti-bus elargiri, an dare ſic abūdāter, ſit pecca tū. Litera. n. dicit, ꝙ nō ē laudabile, & tñ ſubiūgit; ſed melius eſt, in qbus uerbis vr̄ cōtradictio, qa ſ ymeli⁹, cōparatī ad bonū. Ac p hoc ſi dare plu-ribus eſt melius, dare vni ſic, erit bonū, & cōſequēter laudabi-le: ei ſi nō eſt laudabi le, nō eſt bonū. Et cō-ſequenter dare plu-ribus nō erit melius illo, niſi ſicut nix eſt albior coruo.

¶ Ad hoc dr̄, ꝙ dare eleemoſynā alicui ſic abūdāter, ut hēat ſupfluū, contingit ꝓ nunc dupliciter. Pri-mo, ꝙ ſupfluitas in-tēdat: & ſic nō eſt lau dabile, ſed vituperā-bile & pctm̄, qa actus dādi eleemoſynā ten dit ad finē indebitū: finis. n. proprius eius ſubuētio eſt, nō ſup-fluitas. Scdo, ꝙ ſuper fluitas eſt credita, ut & ipſe hēat vñ alijs benefaciat, ut cōtin-git in his, q eccleſijs abundantiſſimè lega rūt, & ſic nō ē pctm̄, nec eſt multū lauda-bile: ſed melius ē plu ribus idigētibus ſub-uenire, ut i litera dr̄. Et experientia in hu iuſmodi diuitijs ec-cleſiarū teſtis locu ples eſt. Perſpicies er-go author, ꝙ ſic abū-dāter dare, aut nō ē laudabile, qa malū, aut qa minus bonū, dixit utrūq;, & ꝙ nō eſt laudabile, & ꝙ da re pluribus eſt me-lius, quando. ſ. illud eſt bonum. Nulla er-go repugnantia eſt.

quaſi cum limitatione.

SVPER

SVPER Q. XXXIII. ART. I.

Palud. 4 d. 19. q. 3.
Nic. de Nyſe Tract. 5. p. 3 pa. 3 q. 13.

IN ar. 1. q. 33. aduerte, ꝙ correctio fraterna ponit̃ act⁹ charitatis mediãte mĩa, quia eſt ſpẽs eleemoſynæ. Et ut in qõne p̃cedenti dictũ eſt, dare eleemoſynam hoc modo eſt actus charitatis, ita ꝙ tã charitas q̃ mĩa ſe hẽt, ſ. impe rans, illa ut bñfaciat, iſta ut miſeriam auferat: illa principalr̃, iſta ſub illa. Prudẽtia uerò & dirigit, & exequitur admonitionis actũ ad emendationis finem.

QVAESTIO XXXIII.

De correctione fraterna, in octo articulos diuiſa.

DEINDE conſiderandũ eſt de correctione fraterna. ET circa hoc quæruntur octo.

¶Primò, Vtrum fraterna correctio ſit actus charitatis.

¶Scd̃ò, Vtrum ſit ſub p̃cepto.

¶Tertiò, Vtrum hoc præceptũ extendat ſe ad omnes, vel ſolùm in prælatis.

¶Quartò, Vtrum ſubditi teneãtur ex hoc præcepto prælatos corrigere.

¶Quintò, Vtrum peccator poſſit corrigere.

¶Sextò, Vtrum aliquis debeat corrigi, qui ex correctione fit deterior.

¶Septimò, Vtrum ſecreta correctio debeat præcedere denuntiationem.

¶Octauò, Vtrum teſtium inductio debeat præcedere denuntiationem.

Porrecta per totum.

195

ARTICVLVS I.

Vtrum fraterna correctio ſit actus charitatis.

AD PRIMVM ſic ꝓcedit̃. Vr̃, ꝙ fraterna correctio nõ ſit act⁹ charitatis. Dicit.n.* gl. Mat. 18. ſup il lud, Si peccauerit ĩ te frater tuus, quòd frater eſt arguendus ex zelo iuſtitiæ: ſed iuſtitia eſt virtus diſtincta à charitate. ergo correctio fraterna non eſt actus charitatis, ſed iuſtitiæ.

Infra. art. 4. Ior. Et 24 di. 19. q. 2. art. 1. ad 6.
**Gl. ordinaria, ibidem.*

¶2 Præt. Correctio fraterna fit per ſecretã admonitionẽ: ſed admonitio eſt cõſiliũ quoddã, quod ꝑtinet ad prudentiam. Prudentis. n. eſt eſſe bene cõſiliatiuum, ut dr̃ in 6.* Ethic. ergo fraterna correctio non eſt actus charitatis, ſed prudentiæ.

**Li. 6. c. 5. tom. 5.*

¶3 Pręt. Cõtrarij act⁹ nõ ꝑtinẽt ad eãdẽ uirtutẽ: ſed ſupportare peccantem eſt actus charitatis, ſm̃ illud ad Gal. 6. Alter alterius onera portate, & ſic adimplebitis legem Chriſti, quę eſt lex charitatis. ergo ur̃ ꝙ corrigere fratrem peccantem, quod eſt contrariũ ſupportationi, non ſit actus charitatis.

SED CONTRA Corripere delinquentem eſt quædam eleemoſyna ſpiritualis: ſed eleemoſyna eſt actus charitatis, ut ſupra * dictum eſt. ergo correctio fraterna eſt actus charitatis.

**q. 32. articu. 1.*

RESPON. Dicendũ, ꝙ correctio delinquẽtis eſt, quoddã remediũ, qđ dẽt adhiberi cõtra pc̃m̃ alicui⁹. Pc̃m̃ aũt alicuius dupl̃r cõſiderari põt. Vno qdẽ mõ, inquãtũ eſt nociuũ ei, q̃ peccat. Alio mõ, inq̃tũ uergit in nocumẽtũ aliorũ, q̃ ex ei⁹ pc̃õ læ dunt̃, uel ſcãdalizant̃: & ẽt inquãtũ eſt nocumentũ boni cõis, cui⁹ iuſtitia ꝑ pc̃m̃ hoĩs ꝑturbatur. Duplex ergo eſt correctio delinquẽtis. Vna qdẽ, q̃ adhibet remediũ pc̃õ, inq̃tũ eſt quoddã malũ ipſius peccãtis: & iſta eſt ꝓpriè fraterna correctio, q̃ ordinat̃ ad emẽdationẽ delinquẽtis. Remouere autẽ malũ alicui⁹, eiuſdẽ rõnis eſt ſicut bonũ ei⁹ ꝓcurare: ꝓcurare aũt fratris bonũ pertinet ad charitatẽ, per q̃ uolumus, & operamur bonũ amico. Vñ ẽt correctio fraterna eſt act⁹ charitatis: qa ꝑ eã re pellim⁹ malũ fratris. ſ. pc̃m̃, cui⁹ remotio magis ꝑtinet ad charitatẽ, q̃ ẽt remotio exterioris dãni, uel ẽt corporalis nocumẽti, q̃tò cõtrariũ bonũ uirtutis magis eſt affine charitati, q̃ bonũ corporis, uel exteriorũ rerũ. Vñ̃ correctio fraterna eſt act⁹ charitatis poti⁹, q̃ curatio infirmitatis corporalis, uel ſubuẽtio, quã excludit̃ exterior egeſtas. Alia uerò correctio ẽ, q̃ adhibet remediũ pc̃i delinquẽtis ſm̃ qđ eſt ĩ malũ aliorũ, & p̃cipuè in nocumẽtum cõis boni. Et talis correctio eſt act⁹ iuſtitiæ, cui⁹ eſt cõſeruare rectitudinẽ iuſtitiæ unius ad alterũ.

Concl.

Conclu.

AD PRIMVM ergo dicẽdũ, ꝙ gloſſa illa loquit̃ de ſcd̃a correctiõe, q̃ eſt act⁹ iuſtitię. Vel ſi loquat̃ ẽt de prima, tũc iuſtitia ibi ſumit̃, ſm̃ ꝙ eſt uĩs uirt⁹, ut infrà * dicẽt, ꝓut ẽt oẽ pc̃m̃ eſt iniquitas, ut dr̃ 1. Ioan. 3. quaſi contra iuſtitiam exiſtens.

**q. 58. artic. 5.*

AD SECVNDVM dicendũ, ꝙ ſicut Philoſ. dicit 16. Eth. Prudẽtia facit rectitudinẽ in his, q̃ ſunt ad finẽ, de quib. eſt cõſiliũ, & electio. Tñ cũ ꝑ prudentiã aliqd rectè agim⁹ ad finẽ alicui⁹ uirtutis moralis, puta tẽperãtiæ, uel fortitudinis, act⁹ ille ẽ prĩcipaliter illi⁹ uirtutis, ad cuius finẽ ordinat̃. Quia ergo admonitio, q̃ fit in correctione fraterna, ordinat̃ ad amouẽdũ fratris pc̃m̃, quod ꝑtinet ad charitatẽ, manifeſtũ ẽ, ꝙ talis admonitio principaliter eſt actus charitatis, quaſi imperãtis, prudentię uerò ſcd̃ariò, quaſi exequẽtis, & dirigentis actũ.

Li. 6. ex c. 2. 7. & 12. tom. 5.

AD TERTIVM dicẽdũ, ꝙ correctio fraterna nõ opponit̃ ſupportationi infirmorũ, ſed magis ex ea conſequit̃. Intm̃. n. aliquis ſupportat peccãtẽ, inq̃tũ cõtra eũ non turbat̃, ſed bñuolentiam ad eũ ſeruat: & ex hoc contingit, ꝙ eum ſatagit emendare.

ARTICVLVS II.

Vtrum correctio fraterna ſit in præcepto.

AD SECVNDVM ſic ꝓcedit̃. Vr̃ ꝙ correctio fraterna non ſit in p̃cepto. Nihil. n. quod eſt impoſſe, cadit ſub p̃cepto, ſm̃ illud * Hier. Maledictus, qui dicit Deũ aliqd impoſſe p̃cepiſſe: ſed Eccl. 7. dr̃, Cõſidera opera Dei, ꝙ nemo poſſit corrigere, quem ille deſpexerit. ergo correctio fraterna non eſt in præcepto.

¶2 Præt. Oĩa p̃cepta legis diuinæ ad p̃cepta decalogi reducũtur: ſed correctio fraterna nõ cadit ſub aliquo p̃ceptorũ decalogi. ergo nõ cadit ſub precepto.

¶3 Pręt. Omiſſio p̃cepti diuini eſt pc̃m̃ mortale, quod in ſanctis uiris nõ inuenit̃: ſed omiſſio fraternæ correctionis inuenit̃ ĩ ſanctis, & in ſpũalib. uiris. Dicit. n.* Aug. 1. de Ciu. Dei, ꝙ nõ ſolùm inferiores, uerùm ẽt hi, qui ſuperiorẽ uitæ gradũ tenẽt, ab aliorum reprehenſionę ſe abſtinent ꝑꝑ quandam cupiditatis maculã, nõ propter officia cha-

Porrecta per totum.

196

4. d. 19. q. 2. art. 2. q. 1. Et art. q. 3. art. 1. ad 16.
**In expoſitio Symboli, ad Damaſũ, tom. 2.*

**Li. 1. c. 9. parum a medio, tomo 2.*

SVPER Q. XXXIII. ART. II.

Nic. de Nyſe Tra. 5. p. 3. pa. 3. q. 12.
Bannes eodem art.

IN art. 2. in rñſione ad tertiũ nota ꝓ timorantis cõſcijs, ꝙ q̃ſi correctio fraterna omittitur, uel ꝑꝑ defectũ ſpei, quia. ſ. non ſperat illum ſe emẽdaturũ, vel ꝑꝑ reſpectũ humanũ, qa timet ne illum offendat, uel quia timet ne reputetur præſumptuoſus, uel propter ignorantiam, quia non credit ſe in tali caſu obligari: & breuiter, ex quacunque cauſa omittatur, ſi hoc ſaluatur in præparatione animi, ſ. ꝙ ſi crederet probabiliter, ꝙ illum à mortali peccato retraheret, omnia poſtponeret charitati fraternę, nõ eſt peccatum mortale. Et ratio eſt, quia in tali omiſſione non tollitur ratio finis. Saluatur enim intentio emendationis fratris quam intendit charitas,

ritatis.ergo correctio fraterna F eſt in præcepto.

¶4Præt.Illud quod eſt ĩ pcepto hẽt rõnem debiti.Si ergo correctio fraterna caderet ſub pcepto, hoc fratribus deberemus, vt eos peccãtes corrigemus ſed ille, q dẽt alicui debitũ corporale,pecuniã,nõ dẽt eſſe cõtentus,vt ei occurrat creditor,ſed dẽt eũ q̃rere , vt debitũ reddat. Oportet ergo,ꝙ hõ q̃reret correctione indigentes ad hoc, ꝙ G eos corrigeret: quod vr̃ incõuenies,tũ pp multitudinẽ peccantiũ,ad quorũ correctionẽ vnus hõ nõ poſſet ſufficere: tũ ẽt,q̃a oporteret , ꝙ religioſi de clauſtris ſuis exirent ad corrigẽdos hoĩes qđ eſt ĩcõueniẽs.nõ ergo fraterna correctio eſt ĩ pcepto.

Sed contra eſt,ꝙ*Au.dicit ĩ li. de verbis Dñi:Si neglexeris corrigere,peior eo factus es q peccauit:ſed hoc non eſſet,niſi H per huiuſmodi negligentiã aliquis præceptũ omitteret . ergo correctio fraterna eſt ĩ pcepto

*Sermo. 16. inter ptinen. & & mediũ. tom. 10.

Reſp.Dicẽdũ,ꝙ correctio fraterna cadit ſub pcepto. Sed cõſiderandũ eſt,ꝙ ſicut pcepta negatiua legis prohibent actus pctõrũ , ita pcepta affirmatiua inducũt ad actus virtutũ.Actus ãt pctõrum ſunt ſm ſe mali , & nullo mõ bñ fieri pñt , nec aliquo tpe,aut loco:q̃a ſm ſe ſunt I coniuncti malo fini,vt dr̃ in 2.* Ethi.& iõ pcepta negatiua obligãt ſemp,& ad ſemp. Sed actus virtutũ nõ quolibet mõ fieri debẽt,ſed obſeruatis debitis circũſtantijs,q̃ req̃runt ad hoc,ꝙ ſit actus virtuoſus vt.ſ.fiat vbi dẽt & qñ dẽt,& ſm quod dẽt.Et q̃a diſpoſitio eorũ , q̃ ſunt ad finẽ, attendit ſm rõnem finis,in iſtis circunſtãtijs virtuoſi actus pcipue attendenda eſt rõ finis q̃ eſt K bonũ virtutis.Si.ergo ſit aliqua talis õmiſſio alicuius circũſtãtię circa virtuoſũ actũ, q̃ totaliter tollat bonum virtutis hic actus cõtrariat pcepto : ſi ãt ſit defectus alicuius circunſtãtiæ,q̃ nõ totaliter tollat virtutẽ,licet nõ pfecte attingat ad bonũ uirtutis,nõ eſt cõtra pceptũ. Vñ & Philoſopho.dicit.2.* Eth.Quõd ſi parũ diſcedat a medio, nõ eſt cõtra virtutẽ:ſed ſi multum diſcedat , corrumpit virtus in ſuo actu. Correctio ãt fraterna ordinat ad fratris emendationem & iõ hoc modo cadit ſub pcepto,ſm qđ eſt neceſſaria ad iſtũ finẽ ñ ãt ita ꝙ quolibet loco vł tpe frater deliquens corrigat. q

*Li. 2. c 6. tom. 5.

*Li. 2. circa finem libri to. 5.

Ad primum ergo dicẽdũ,ꝙ in oibus bonis agendis operatio hoĩs nõ eſt efficax,niſi adſit auxilium diuinum,& tñ homo dẽt facere quod in ſe eſt.Vnde* Aug.dicit in lib.de correctione & grã. Neſcientes quis ptineat ad prædeſtinatorum numerum & quis nõ ptineat ſic affici debemus charitatis affectu vt oẽs velim' ſaluos fieri.Et iõ oibus dẽm' fraternę correctiõis officiũ ĩpendere ſub ſpe diuini auxilij.

*Cap. 15. paulo a princ. to. 7.

Ad II.dicendum,ꝙ ſicut ſ.* dictum eſt,oĩa pcepta,q̃ ptinẽt ad impendendũ aliquod beneficium pximo,reducunt ad pceptum de honoratione parentũ.

*q. 32. ar. 5. ad 4.

Ad III.dicẽdũ, ꝙ correctio fraterna tripliciter omitti põt. Vno qdẽ mõ meritoriẽ , qñ ex charitate aliquis correctionem omittit.Dicit.n.* Aug.in 1.de Ciui.Dei.Si ppea quiſq; obiurgãdis,& corripiendis male agentibus parcit q̃a opportunũ tps inquiritur , vel eiſdẽ ipſis metuit ne deteriores ex hoc efficiat vł ad bonã vitã& piã eruditos,impediant aliquos infirmos & premãt atq; auertãt a fide,nõ vr̃ eſſe cupiditatis occaſio,ſed cõſiliũ charitatis.Alio mõ ptermittit fraterna correctio cũ pctõ mortali,qñ.ſ. formidat, vt ibi* dr̃,iudiciũ vulgi & carnis excruciatio,vel pereptio , dũ tñ hæc ita dominent in aĩo,ꝙ fraternę charitati præponant.Et hoc vr̃ cõtingere,qñ aliquis pſumit de aliquo delinquente pbabiliter ꝙ poſſet eum a pctõ retrahere, & tñ pp timorẽ,uel cupiditatẽ ptermittit. Tertio mõ hmõi omiſſio eſt pctm̃ veniale, qñ timor, vel cupiditas tardiorem facit hoiem ad corrigendũ delicta fratris,nõ tñ ita ꝙ ſi ei cõſtaret , ꝙ fratrem poſſet a peccato retrahere,pp timorem,vel cupiditatem dimitteret, quibus in animo ſuo prę ponit charitatem fraternam . Et hoc modo qñq; viri ſancti negligunt corrigere delinquentes.

*Li. 1 c. 9. ante medium to. 5.

*Eiuſdẽ primi lib. c. 9. tom. 5.

Ad IIII.dicẽdũ, ꝙ illud qđ debet alicui determinatæ & certæ pſonæ,ſiue ſit bonũ corpale ſiue ſpũale oportet ꝙ ei ĩpẽdam', ñ expectates ꝙ nobis occurrat ſđ đbita ſolicitudinẽ hñtes,vt eũ inq

ritas, & defectus contingit in alijs circunſtantis, puta, conſideratione temporis,medij occurſus, uel debiti,& hmõi.Virtutis ãt bonum non tollitur ſubſtantialiter [illegible] uo bono, quod eſt ex fine vñ ſpecificatur, q̃uis deficiat ĩ aliqua circunſtantia, ut in litera dr̃ , pp quem defectum ueniale pctm̃ incurritur.Et hoc manifeſte in hac rñſione docemur dum penes dñium , uel non dominiũ paſſionũ ĩ aĩo ſupra charitatem fraternam , decernitur mortale, uel ueniale.

¶In rñſione ad quartum aduerte , ꝙ illa verba, Ita qui hẽt ſpiritualiter curam alicuius debet eum quærere ad hoc , vt eum corrigat de pctõ, hñt dubium tãgens ẽt ſequentem articulum, An prælati teneantur quærere defectus ſubditorũ pp præceptũ correctionis fraternę Vbi nota , ꝙ non eſt dubium,An prelatus teneatur vigilare ſup grege ſuũ,& inquirere ſi defectus cõmittuntur a ſubditis, & corrigere eos.Hoc.n. cõſtat eſſe veriſſimũ: quia tenẽtur ad hoc ex præcepto iuſtitiæ, quam profitentur ex officio : ſed dubium eſt , An ex præcepto charitatis debẽtis correctionem fraternam. prælatus teneatur ad inquirẽdum delicta ſubditorũ . Et eſt rõ dubij , quia hinc litera dicit, ꝙ hñs ſpũaliter curam alicuius, tenet ad inquirendũ eum. Inde ãt dicit, ꝙ præceptum de correctione fraterna datũ eſt cuilibet.Conſtat ãt,ꝙ cõia oibus præcepta obligant ad cões oibus actus. Et ſic aut oẽs,aut nullum obligant ad inquirendũ.

Concl. m

¶Ad huius euidentiã ſciendum eſt,ꝙ affinitas inter præceptũ correctionis fraternę & præceptum correctionis prælatiuæ reſpectu huius ſubditi, quo ad ſe, obſcuritatem parit.Prelatus.n. vt ſic,nõ ſolum tenet ad procurandũ cõe bonum aliarum ſibi commiſſarum,quod principaliter intendere debet:ſed ẽt bonũ illius ſubditi ſui, in cuius ſignum tenetur ei ſacramentum pænitentiæ exhibere quod ad ipſius ſolius ſpũalem emendationem ſit. Et rurſus p̃latus vt hõ talis, tenetur ad emendationẽ fratris pcurãdam p correctionem fraternam.Intendere ergo ad emendationem pximi qui eſt principalis actus præcepti de correctione fraterna, & eſt ſecundarius actus præcepti de correctione prælatiua in vno & eodem , cum iungitur,difficultatẽ facit . Diligentius tñ perſcrutanti apparet ꝙ quemadmodum iuſtitia, & charitas, ſeu miſericordia ſũt diuerſæ virtutes , ita & pręcepta de actibus earum diuerſa ſunt nec coincidunt. Et quemadmodum differentia hominis a ſeipſo ſecundum hoc quod eſt eſſe,uel non eſſe prælatum, non affert, aut aufert nouum præceptũ, niſi quod ad prælationis officiũ vt ſic , ſpectat (ad nihil enim tenẽtur aliquis factus prę latus , ad quod prius non tenebatur, niſi ad officium prælationis,& illud vt ſic concomitans)ita non cõſonat rationi , vt factus quis prælatus, teneatur ad inquirendum pro correctione fraterna. Eſſet enim hoc nouum præceptum, ad quod prius non tenebatur,& tamen non per ſe ſpectat ad prelationis officium , ſed ad communem hominũ ſtatum . Eſt ãt rõ huius, quia præceptũ eleemoſynæ non ſolum præſupponit indigẽtiam proximi ſed notitiam illius indigentiæ, ita ꝙ omne eleemoſynæ pręceptum conſiſtit

Concl. p

conſiſtit in hoc, D. in diligenti noto, & nõ in hoc, q; quęrat notitiã indigẽtiæ. Et ppea q̃tũ eſt ex ui iſtius p̃cepti, neq; ſubditus, neque prælatus tenet inquirere. Grauior tñ ẽ cura prælatorũ ut Augu. dicit, quia ſi occurrat aliqs indigẽs correctione p̃lato & alteri magis tenetur prælatus ad correctionẽ, q̃ ſubditus: ſicut magis tenet prælatus ad nõ ſcandalizandũ illũ: ſicut uniuerſaliter magis tenetur ad obſeruantiam cõium p̃ceptorũ prælatus, q̃ alii, pro quanto tenetur ad excellentiorẽ uitam, & doctrinam, q̃ alij. Quõ aũt prælatus ex p̃cepto ſui offi cij teneatẽt ad nouitã quærendã de pctis ſubditorũ, ut eos corrigat pp ſeipſos, uel commune bonũ, nõ eſt p̃ſentis q̃ōnis, ubi de p̃cepto correctionis fraternæ ſolũ tractatur. Propter bonũ aũt ipſius pctõris pñtis eſt tractatus, ĩ quo author ſimul de correctione fraterna, & p̃latiua in ordine ad bonũ pctõris tractat.

*Lib. 1. de doct. Chr. c. 28. parũ a prin. to. 3. Sermo. 36. in pri. illius, tomo 10.

Porrecta per totum.
197 Et dicẽdum eſt, q; ad hoc ſufficit uigilantia, & cuſtodia, ad quã p̃latus cõiter tenetur. Et ſecundum occurrẽtes caſ⁹ iuxta ſigna alicuius particularis, pctõris inquirere, ũ correctione opus eſt: ad qd maxima opus eſt prudẽtia, ne nulla ſuſpicio præcipitẽ & exoſum prælatũ reddat, nec incuria multiplicationem pariat pctõrũ occultorum in Iudicio. Hæc n. inquiſitio, quæ ad emẽdationẽ pctõris ordinatur, non uniſicẽ determinanda, ſed prudentiæ, quæ circa particularia uerſatur, relinquitur cõſiderare qualiter, & qñ, & cui⁹ quærendum eſt peccatum ſanandum.

4. d. 19. q. 2. art. 2. Et uir. quæſ. 3. ar. 1.

¶ Et hæc pro 3. etiam articulo ſufficiant.

ramus. Vñ ſicut ille, q dẽt pecuniã creditori, dẽt eũ reqrere cũ tps fuerit, ut ei debitum reddat: ita qui habet ſpiritualiter curã alicuius debet eum quærere ad hoc, q; eum corrigat de peccato. Sed illa beneficia, quæ nõ debentur certæ perſonæ, ſed cõiter omnibus proximis, ſiuẽ ſint corporalia, ſiuẽ ſpũalia, nõ oportet nos qrere quibus impendamus: ſed ſufficit, q; impẽdam⁹ eis, qui nobis occurrũt. Hoc. n. quaſi pro quadam ſorte habendum eſt, ut* Aug. dicit in 1. de doctri. chriſt. Et pp hoc† dicit in li. de uerbis Dñi, q; admonet nos Dñs nr̃ non negligere inuicem pctã nr̃a. non quærendo qd reprehendas, ſed uidendo qd corrigas. Alioquin efficeremur exploratores uitæ aliorũ, contra id quod dr̃ Prouer. 24. Ne quæras impietatẽ in domo iuſti, & non uaſtes requiam eius. Vnde patet, quòd nec religioſos oportet exire clauſtrum ad corrigendum delinquentes.

ARTICVLVS III.

Vtrum correctio fraterna pertineat ſolum ad prælatos.

Bannes eodem art.

AD TERTIVM ſic procedit. Vr̃, q; correctio fraterna ñ pertineat niſi ad prælatos. Dicit. n. Hieronymus.[b] Sacerdotes ſtudeãt illud Euangelij implere, Si peccauerit in te frater tu⁹ &c. ſed noĩe ſacerdotũ cõſueuerũt ſignari prælati, q hñt curã aliorum. ergo vr̃, q; ad ſolos p̃latos pertineat fraterna correctio.

¶ 2 Præ. Fraterna correctio eſt q̃dã eleemoſyna ſpũalis: ſed corporalẽ eleemoſynã facere ptinet ad eos, q ſũt ſupiores i tpalib. ſ. ad ditiores. ergo & fraternacorrectio ptinet ad eos, q ſũt ſupiores i[E] ſpũalib. ſ. ad p̃latos.

¶ 3 Præ. Ille q corripit aliũ, mouet eũ ſua admonitione ad melius: ſed in reb. naturalib. inferiora[h] mouẽt à ſuperiorib. ergo ét ẽm ordinem uirtutis, qui ſequitur ordinem naturæ, ad ſolos p̃latos ptinet inferiores corrigere.

SED CONTRA eſt, qd* dr̃. 24. q. 3. Tã ſacerdotes, q̃ reliq fideles oẽs ſummã debẽt hr̃e curã de his, q peũt, quaten⁹, eorũ redargutiõe aut corrigãt à pctis, aut ſi icorrigibiles appareãt, ab Ecła ſeparẽt.

* 24. q. 3. c. tam ſacerdotes.

RESPON. Dicendũ, q; ſicut* dictũ eſt, duplex ẽ correctio. Vna qdẽ, q̃ eſt act⁹ charitatis, q̃ ſpãliter tẽdit ad emẽdationẽ fratris delinquẽtis p ſimplicẽ admonitionẽ: &[m] talis correctio ptinet ad quemlibet charitatẽ hñtẽ ſiuẽ ſit ſubdit⁹, ſiuẽ p̃lat⁹.[n] Eſt aũt alia correctio, q̃ ẽ act⁹ iuſtitiæ, p q̃ intẽdit bonũ cõe, q; nõ ſolũ pcurat p admitionẽ fratris, ſed ẽt interdũ p punitionẽ, ut alij à pctõ timẽtes deſiſtãt: &[p] talis correctio ptinet ad ſolos p̃latos, q nõ ſolũ hñt admonere, ſed etiã corrigere puniẽdo.[q]

*Art. 1. huius quæſt.

Concl. [m]

Conclu. [p]

AD PRIMVM ergo dicẽdũ, q; ét in correctione fraterna, q̃ ad oẽs ptinet, grauior ẽ cura p̃latorũ, ut dicit* Aug. in 1. de ciuit. Dei. Sicut. n. tpalia bñficia poti⁹ dẽt aliqs exhibere illis, quorũ curã tpalẽ hẽt: ita ẽt bñficia ſpũalia, puta, correctionẽ, doctrinã, & alia hmõi magis dẽt exhibere illis, q ſũt ſuæ ſpũali curæ cõmiſſi. Nõ intẽdit* Hieronymus dicere, q; ad ſolos ſacerdotes ptineat p̃ceptum de correctione fraterna, ſed q; ad hos ſpãliter ptinet.

*Li. 1. c. 9. tom. 5.

*Loco citato in argum.

AD SECVNDVM Dicẽdũ, q; ſicut ille q hẽt vñ corporalr ſubuenire poſſit, q̃tũ ad hoc diues ẽ: ita ille q hẽt ſanũ rõnis iudiciũ, ex quo poſſit alteri⁹ delictũ corrigere, q̃tũ ad hoc eſt ſuperior habendus.

AD TERTIVM dicẽdũ, q; ét in reb. naturalib. q̃dã mutuo in ſe agunt, quia quãtũ ad aliquid ſunt ſe inuicem ſuperiora, prout. ſ. vtrumque eſt quodam mõ in potẽtia, & quodãmõ in actu reſpectu alterius. Et ſiñr aliquis inquantum habet ſanũ rõnis iudicium in hoc, in quo alter delinquit, poteſt eum corrigere, licet non ſit ſimpliciter ſuperior,

ARTICVLVS IIII.

Vtrum quis teneatur corrigere prælatum ſuum.

AD QVARTVM ſic pcedit. Vr̃, q; aliqs nõ teneat corrigere p̃latũ ſuũ. Dr̃. n. Ex. 19. Beſtia, q̃ tetigerit montẽ, lapidabit. Et 2. Reg. 6. di q; Oza pcuſſ⁹ eſt à Dño, qa tetigit arcã: ſed p montẽ, & arcã ſignãr p̃lat[h]. ergo p̃lati nõ ſunt[h] corrigẽdi à ſubditis.

¶ 2 Præt. Gal. 2. ſup illud, In faciẽ ei reſtiti. dicit* Gl. ut par. ergo cum ſubdit⁹ nõ ſit par prælato, non dẽbet eum[b] corrigere.

¶ 3 Præt. Greg. dicit. Sctõrũ vitã corrigere nõ p̃ſumat, niſi q de ſe meliora ſentit: ſed aliqs[h] non dẽt de ſe meliora ſentire, quàm de prælato ſuo. ergo prælati non ſunt corrigendi.

SED CONTRA eſt, qd* Aug. dicit in rła. Nõ ſolũ veſtri, ſed ẽt ipſi⁹, i. p̃lati miſeremini, q inter uos q̃to in loco ſuperiori, tãto in piculo maiori uerſãt: ſed correctio fraterna eſt op⁹ miæ. ergo & p̃lati ſunt corrigendi.

*In regula c. 43. nõ remote a fine to. 1.

RESP. Dicẽdũ, q;[m] correctio, quę eſt actus iuſtitiæ per correctionem pœnæ, non competit ſubditis reſpectu prælati: ſed correctio fraterna, quæ eſt actus cha-

Concl. [m]

SVPER Q. XXXIII. ART. IIII.

Bannes eodem art.

Porrecta per totum.

198 IN art. 4 in rñſione ad 2. dubiũ magnũ eſt, Quõ Paulus fuit par Petro, quantũ ad fidei defenſionẽ, cũ Petrus eſſet ſolus uniuerſalis paſtor ex papatus officio, oĩbus p̃ſtans, etiam quo ad fidei defenſionem, ut caput membris.

4. di. 19. q. 2. art. 2. q. 3. Et uirt. q. 3. art. 1. ad 18. Et Gal. 2. lec. 3. prin. Et ad Col. ca. vlt. fin.

¶ Ad hoc dr̃, q; quãuĩ ad fidei defenſionem executiuẽ Paulus erat par Petro. Vnde & in litera ponitur ly, aliquo mõ, quaſi diceret, q; non ſimpliciter in defenſione fidei, ſed aliquo mõ hoc erat par. Significat ãt paritas hæc uniuerſalẽ curam in utroque defendendi fidem à Dño Ieſu Chriſto habitã, cum qua æqualitate ſtat ſumma authoritas ex officio defendendi fidem in ſolo Petro. Sicut ſi Papa cõmitteret authoritatẽ epalem in aliqua diœceſi archipresbytero, ille eſſet æqualis epiſcopo ex delegata ptãte exequendi, non autem

*Gl. Amb. ibidem.

ritatis, pertinet ad unūquemq; F reſpectu cuiuſlibet pſonę, ad q̃ charitatē dēt habere, ſi in eo ali quid corrigibile inueniat.ᵃ Actᵘ .n.ex aliquo habitu,uel potētia ,pcedēs,ſe extēdit ad oīa,q̃ cōti nenť ſub obiecto illiᵘ potētiæ, uel habitus: ſicut uiſio ad oīa q̃ cōtinenť ſub obiecto visᵘ. Sed qa actᵘ uirtuoſᵘ dēt eſſe mode- ratᵘ debitis circūſtātijs, iō ᵖin correctione, qua ſubditi corri- G gūt platos,dēt modᵘ cōgruᵘ ad hiberi,ut.ſ.nō cū ,ptervia & du ritia, ſed cū māſuetudine & re- uerētia corrigant.ᵍ Vñ Apo.di- cit 1.Tim.5.Seniorē ne increpa ueris,ſḋ obſecra ut patrē.Et iō • Dion. redarguit Demophylū monachū, quia ſacerdotē irre- uerenter correxerat, eum percu tiens, & de Eccleſia eijciens.

Ad primvm ergo dicēdū, ꝙ tunc platus inordinatē vř tāgi, qñ irreuerēter obiurgatur, uel H ēt qñ ei detrahitur.Et hoc ſigni ficatur per contactum montis & arcæ damnatum à Deo.

Ad secvndvm dicēdū,ꝙ ī fa .ciē reſiſtere coram oīb.excedit modū fraternæ correctionis.Et iō ſic Paulᵘ Petrū nō rephēdiſ- ſet,niſi aliquo mō par eſſet:q̃tū ad fidei defenſionē: ſed ī occul- to admonere,& reuerēter, hoc pōt ēt ille,q nō ē par. Vñ Apo. ad Colo.vlt. ſcribit de ſubditis, I vt platū ſuū admoneāt cū dicit. Dicite Archippo epo. Miniſte- riū tuū iple.Sciēdū tñ eſt, ꝙ vbi īmineret piculū fidei, ēt publi- cè eſſent plati à ſubditis arguē- di. Vñ & Paulᵘ,q erat ſubditus Petro, pp imminēs piculū ſcan dali circa fidē Petrum publicè arguit.Et ſicut* Gloſ.Aug.dicit ad Ga.2.ipſe Petrᵘ exēplū maio ioribus pbuit,vt ſicubi forte re ctū tramitē reliqſſēt ñ ḋdignē tur ēţ à poſterioribus corrigi.

Ad III.dicēdū, ꝙ plumere ſe eſſe ſimpliciter meliorē, q̃ p latus, vř eſſe praſumptuoſæ ſu perbiæ: ſed æſtimare ſe melio- rē quantū ad aliquid, non eſt p ſumptionis qa nullus eſt in hac vita qui non hēat aliquē defe- ctum.Et ēt conſiderandū eſt,ꝙ cum aliqs platum charitatiuè monet, non pp hoc ſe maiorē exiſtimat: ſed auxiliū ipartiť ei q quāto in loco ſuperiori,tan to in periculo maiori uerſatur vt* Aug.dicit in regula.

Articvlvs V.

Vtrum peccator debeat corrigere delinquentem.

Ad qvintvm ſic ,pcediť. Vř, ꝙ peccator corrigere de- beat delinquentē. Nullus.n.pp pctm̄ qḋ cōmiſit,à pcepto ᵇob ſeruādo excuſať: ſed correctio fraterna cadit ſub pcepto, vt di ctum eſt. ergo vř ꝙ pp pctm̄, quod commiſit, non debeat p- termittere hmōi correctionē.

¶2 Præt. Eleemoſyna ſpūalis po tior eſt, q̃ corporalis eleemoſy na:ſed ille, qui eſt in pctō, non dēt abſtinere quin eleemoſyná corpalē faciat. ergo multo mi nus dēt abſtinere à ᵇ correctiōe delinquentis, pp pctm̄ pcedēs.

¶3 Præ.1.Ioan.1.dř.Si dixerimus quia pctm̄ non habemus, noſi- pſos ſeducimᵘ.Si ergo pp pctm̄ aliquis impeditur à correctiōe fraterna. nullus erit, qui poſſit ᵇcorrigere delinquentē:hoc āt eſt incōueniens.ergo & primū.

Sed contra eſt,quod* Iſi- dorus dicit in libro de ſummo bono Nō dēt vitia aliorū corri gere q ē vicijs ſubiectus & Ro. 2.dř.In quo aliū iudicas, teipſū cōdēnas:eadē.n.agis,q̃ iudicas.

Respon. Dicendū,ꝙ ſicut.di ctū eſt, correctio delinquentis pertinet ad aliquē, inquantum viget in eo rectū iudiciū rōnis, Pctm̄ aūt,ut ſ*.dictum eſt,non tollit totum bonum naturę qn remaneat in peccante aliqd de recto iudicio rōnis.Et ſmᵐ hoc pōt ſibi cōpetere à ſubditis de lictū arguere:ⁿſed tñ pḋ pctm̄ p cedens, impedimētum quodda huic correctioni afferť pp tria. Primo quidem, quia ex pctō p- K cedenti indignus reddiť, vt aliū corrigat, & præcipuè ſi maius peccatum commiſit, non eſt dignus, ut alium cor rigat de minori peccato, Vnde ſuper illud Matth. 7. Quid uides feſtucā &c.dicit * Hieronymus. De his loquitur, qui cum mortali crimine detineanť obnoxijs, minora pctā fratribus nō cōcedūt.Secū do, redditur indebita correctio pp ſcādalū,qḋ ſe quitex correctione,ſi pctm̄ corripiētis ſit manife ſtū,quia vř.ꝙ ille qui corrigit, nō corrigat ex cha ritate,ſed magis ad oſtentationem.Vñ ſuper illud Matth.7. Quomodo dicis fratri tuo &c. exponit Chryſo.in quo propoſito,puta, ex charitate,ut

autem ex officio.

¶In eodem rhſione ad ſcd̄m aduerte, ꝙ cum doctrina apoſto lica non ſolo uerbo, ſed facto Eccleſię pro ponať ex facto pauli docemur, ꝙ vbi eſſet periculum fidei, non informis, ſed forma tæ in Eccleſia al qua, & eſſet ſpes ſubueniē di tali periculo, non per ſecretam moni- tionem, ſed ſolū per hoc eſſent prælati à ſubditis publice ar- guendi, ſicut publi- ce errant. Factum.n. Petri non erat tam grādevt hēret ētrōnē ſcandali actiui, ut in ferius in qō. de ſcan- dalo author dicit pe- riculū charitatis peri culum vitę eſt quia fi des ſine operibᵘ mor tua eſt. Et rurſus to- tum Eccleſiæ ſtudiū eſt ad fidē formatam gñandam, nutriendā atq; tuendam. Reli- qua namq; pars redi genda eſt in faſcicu- los ad comburendū. Quare arguens Pau- lus Petrum pp pericu lum ſalutis credentiū nec tam parui pctm̄ (ſcandaloſum tamē) ſufficiēt: docuit alios, q magnanimos ſe ex hibere debent in ſce leribus arguēdis, uer bis ñ prælatorum ſuorum ſcandalizan tium Eccleſiam & tra hētium exemplo ſuo alios in damnationē Et ad hoc tenentur principes tam Eccle- ſiæ, q̃ ūibis, cū Papa ſcandalizat Eccleſiā, & reuerenter ad par- tem monitus non re ſipiſceret. Probabile nāq; eſt,ꝙ uerebitur principes palam ar- guentes, q̃uis ſubdito rum ſalutem cōtem- nat, et ſi ipſe nō fiat bonus, ſaltē alios nō ſcandalizabit.Multo .n.magis ad hoc te- nentur,quiſpſit opem ferre, q̃ ad eruēdum eos,qui ducuntur ad mortē corporalem. Debent.n. opponere ſe murum ex aduer- ſo pro domo Iſrael. Vidētes.n.fratres ſuos indigere, & clauden- tes uiſcera ſuæ miſe- ri effectu ab eis qūo charitatem dei hñt?

SVPER Q. XXXIII. ARt. V.

Bannes eodem art.

In art. 5. nota q. qō iſta de miniſtratio ne in pctō. ter in hoc opere tractať. Primo hoc quoad correctio nem. Scdo, inferius in tractatu de iuſtitia quoad iudicium. Et demum tertia parte in tractatu de ſacra- mentis quoad actus ſacramentales. Et ue- ra concluſio eſt ꝙ in ſolis actibus ſacris mi niſteriū in pctō mor tali facit nouū pctm̄ mortale, ut in Quo- libet. diximus ex do- ctrina authoris, in tertia parte.

¶In ,ppoſito ergo ſci- to, ꝙ author hoc in loco oñdit,ꝙ ēt abſq; peccati venialis incur ſu pōt pctōr corrige- re, & hoc oñdit ſic, pctm̄ non tollit id vñ hoī conuenit corrige- re delinquentē, quia non tollit rectum iu dicium rōnis &c. er- go non per ſe contra riatur officio corre- ctionis fraternæ. Per accidens āt pctm̄ tri- pliciter impedire cū poſſit.ſ. uel rōne ſup- poſiti indigni, uel rō ne ſuperbię, uel rōne ſcandali, cū pctm̄ red dat hoīem indignū non contrariè ſed ne gatiuè ad corrigen- dum. Propter quod ſta cum dixit. Indi- gnus redditur ſubdi dit declarando non eſt dignus. Et rō eſt, qa nō tolliť rōnē cor rigendi.ſ.rectum iu- dicium. Contraria.n. mutuo ſe excludunt & ſcādalū ac ſuper- bia euitabilia ſunt, ſi tamē q̃ ingemiſcēs cor rigat, conſequens eſt ut nō ſolum per ſe lo quendo, ſed et per ac cidēs, exiſtens in pec cato mortali, qui.ſ. nec cōtritus eſt, non nouiter, peccat, ſi abſ que ſuperbia & ſcan dalo fraternam exer ceat correctionem, immo ad ipſam ſic tenetur. Et confirma tur, quia opus miſe- ricordiæ facit quo ad

Cath. p

*Incipit epi. Hæ- breorū hi ſtoria.

*Epiſt. 59 inter me dium & ſ. tom. 2.

*Loco ci- tato in ar gum.

Ferrelli per totum.

199

4.d.14.q. 2.art.2.q. 2. Et Mat 7.co 2. & Rom.2.

*Ar.2.hu ius queſt.

*li.3.c.10 in princ.

*Ar. præc & 2.3 ad 2.

*1.2.qu. 85.ar.1.& 2.

Concl. ⁿ

D.40. & 102. & 79.

*In bre ſprio ſo co, tom.9

*Homi- in opere imperfe- cto parū ante me- dium, to. 2.

a d veniã, & cõtritio-nẽ pctõrũ ſe diſponit multo magis quã per opera miſericordiæ corporalis.

ſalues proximum tuum? nõ qa teipſum ante ſaluares. Vis ergo nõ alios ſaluare, ſed ꝑ bonã doctrinã malos act⁹ celare, & ſciẽ laudes ab hominibus q̃rere. Tertio modo ꝑꝑ ſuperbiã corripientis, inquãtũ.ſ. aliquis propria pctã parui pẽdẽs, ſeipsũ ꝓximo præfert in corde ſuo, pctã eius auſtera ſeueritate diiudicãs, ac ſi ipſe eſſet iuſt⁹. Vñ* Aug. dicit in li. de ſermone Dñi in mõte. Accuſare vitia officiũ eſt bonorũ uirorũ, & bñuolorũ: quod cũ mali faciũt, alienas partes agunt. Et iõ ſicut †Aug. dicit in eodem. Cogitem⁹ cũ aliquem reprehẽdere nos neceſſitas cogit, utrũ tale ſit uitiũ, quod nũq̃ habuim⁹: & tũc cogitem⁹ nos hoĩes eſſe, & habere potuiſſe. Vel tale, quod aliqñ habuimus, & iã nõ habem⁹: & tunc tangat memoriam cõis fragilitas, ut illã correctionẽ nõ odiũ, ſed mĩa ꝑcedat. Si aũt inuenerim⁹ nos in eodẽ uitio ẽe, nõ obiurgem⁹, ſed cõgemiſcam⁹ & ad æquãdũ conãdũ inuitem⁹. Ex his ergo patet, ꝙ ſi peccator cum humilitate corripiat delinquẽtem, non peccat, nec ſibi nouam condemnationẽ acquirit, licèt per hoc vel in cõſcientia fratris, vel ſaltem ſua pro peccato præterito condemnabilẽ ſe eſſe oſtendat. Vnde patet reſpõſio ad obiecta.

*Lib. 2. ca. 20. ante medium. †Eodẽ li. & c. circa medium, tom. 4.

Concl. ꝑ D. 351. & 429. & 796. & 940. & 965.

SVPER Q. XXXIII. ART. VI. *Bannes eodem artic.*

IN ar. 6. aduerte imprudentiã, q impatienter ferentes blaſphemias, & alia vitia filiorũ, aut domeſticorum, & expertꝰ monitiones nõ prodeſſe ſed obeſſe, ita ut quoties monent, peius faciant, non tñ ceſſant verbis eos arguere In uoluuntur .n. potius peccantiũ errat auge̅do indirectè eorũ exceſſus non ſeruato rationis ordine quñ charitatis præcepta exequantur.

Porrecta per totum. 200 4. d. 3. q. 2. art. 2. q. 2. ad 1. Et vir. 43. ar. 1. ad 1. Ephe. 5. lec. 4. fin.

ARTICVLVS VI.

Vtrum quis debeat à correctione ceſſare propter timorem, ne ille fiat deterior.

AD SEXTVM ſic ꝓcedit̃. Vr̃ ꝙ aliqs nõ dẽat a correctiõe ceſſare ꝑꝑ timorem, ne ille fiat deterior. Pctm̃.n. eſt q̃dã ĩfirmitas aĩæ, ſm̃ illud Pſalmiſtæ, Pſal. 33. Miſerere mei Dñe, qm̃ infirm⁹ ſum: ſed ille, cui imminet cura infirmi, ẽt ꝑꝑ ei⁹ cõtradictionẽ, uel cõtẽptũ nõ dẽt ceſſare, qa tũc mai⁹ imminet periculũ, ſicut patet circa furioſos. ergo multo magis dẽt hõ peccantẽ corrigere quantumque grauiter ferat.

¶2 Prẽt. Scd̃m* Hier. ueritas uitę non eſt dimittenda ꝑꝑ ſcandalum: præcepta autem Dei pertinent ad ueritatem uitæ. cum ergo correctio fraterna cadat ſub ꝓcepto, ut †dictũ eſt, vr̃, ꝙ non ſit dimittenda propter ſcandalum eius, qui corripitur.

*In Epiſt. ad Tit. c. 1. Habetur in Gl. o. d. Matt. 15. ſup illud: Scis quia Phariſæi audito hoc ſcandalizati ſunt. †Ar. 2. huiusquæſt.

¶3 Prẽt. Scd̃m Apoſt. ad Ro. 3. Non ſunt facienda mala, ut ueniant bona. ergo pari rõne nõ ſunt prætermittenda bona, ne ueniant mala: ſed correctio fraterna eſt quoddã bonũ. ergo nõ eſt ꝓtermittenda ꝑꝑ timorẽ, ne ille, qui corripitur, fiat deterior:

SED CONTRA eſt, quod dr̃ Proue. 9. Noli arguere deriſorẽ, ne oderit te. vbi dicit *gl. Non eſt timẽdum, ne tibi deriſor, cum arguitur, contumelias inferat, ſed hoc potius prouidendum, ne tractus ad odiũ inde fiat peior. ergo ceſſandũ eſt à correctione fraterna, qñ timetur, ne fiat ille indè deterior.

*Gl. ordi. ibid. Prouerb. 9.

RESPON. Dicendũ, ꝙ ſicut* dictũ eſt, duplex eſt correctio delinquẽtis. Vna qdẽ ꝑtinẽs ad ꝑlatos, q̃ ordinat̃ ad bonum cõe, & hẽt uim coactiuã. Et talis correctio nõ eſt dimittẽda ꝑꝑ turbationẽ ei⁹ qui corripit̃, tũ qa ſi ꝓpria ſpõte emẽdari nõ uelit, cogẽd⁹ eſt ꝑ pœnas, ut pctã dimittat: tũ ẽt, qa ſi incorrigibilis ſit ꝑ hoc ꝓuidet̃ bono cõi, dũ ſeruatur ordo iuſtitiæ, & uni⁹ exẽplo alij deterrent̃. Vñ iudex nõ ꝓtermittit ferre ſnĩam condẽnationis in peccantẽ ꝑꝑ timorẽ turbationis ipſi⁹, uel ẽt amicorũ ei⁹. Alia verò eſt correctio fraterna, cui⁹ finis ẽ emẽdatio delinquẽtis, nõ hñs coactionẽ, ſed ſimplicẽ admonitionẽ. Et iõ vbi ꝓbabiliter æſtimat̃, ꝙ pctõr admonitionẽ ñ recipiat, ſed ad peiora labat̃. eſt ab hmõi correctione deſiſtẽdũ: qa ea, quę ſunt ad finẽ, dñt r̃ari ſm̃ quod exigit ratio finis.

*Ar. 1. & 3 huius q6

Concl.

AD PRIMVM ergo dicẽdũ, ꝙ medic⁹ quadã coactione utit̃ in phrenetico, q curã eius recipere ñ uult: & huic aſſimilat̃ correctio ꝑlatorum, q̃ habet uim coactiuã, nõ aũt ſimplex correctio fraterna.

AD SECVNDVM dicẽdũ, ꝙ de correctione fraterna dat̃ ꝓceptũ, ſm̃ quod eſt act⁹ uirtutis. Hoc ãt eſt ſm̃ quod ꝓportionat̃ fini: & iõ qñ eſt impeditiua finis, puta, cum efficitur homo deterior, iam nõ ꝑtinet ad ueritatem uitę, nec cadit ſub præcepto.

AD TERTIVM dicẽdũ, ꝙ ea q̃ ordinant̃ ad finẽ, hñt rõnẽ boni ex ordine ad finem: & iõ correctio fraterna, qñ eſt ĩpeditiua finis .ſ. emẽdationis fratris, iã nõ hẽt rõnẽ boni. Et iõ cũ ꝓtermittit̃ talis correctio, nõ ꝓtermittit̃ bonũ, ne eueniat malum.

SVPER Q. XXXIII. ART. VII. *Ban. eodem art.*

IN ar. 7. dubiũ Clericorũ occurrit, An teneantur denuntiare . tam ſibi ꝓditionẽ, uel occiſionẽ, rapinã &c. ꝑparatam, ꝑꝑ periculũ irregularitatis: qm̃ ad occiſionẽ ꝓditoris procedetur. Et eſt rõ dubij, qa ad ꝓcepta charitatis quilibet tenetur, & tamẽ nullus tenetur ad id, quod inhabilẽ eũ reddit ad executionẽ ſui officij. Conſtat aũt ꝙ ſecũdũ iuscanonicũ, non niſi in cã ꝓpria licet clericis abſq; nota irregularitatis, cauſam ſanguinis corã iudice proponere, cũ ꝓteſtatione expſſa &c. ut patet in 6 de homicidio, &c. Prælatis.

¶Ad hoc dr̃, ꝙ ius naturæ diuinũ & Eccleſiæ, ita ſe hñt, ꝙ ſicut gr̃a ꝑficit naturam, & nõ deſtruit illã: ita i⁹ Eccleſiaſticũ ꝑficit i⁹ diuinum, & non deſtruit illud ꝓpterea ſicut nullum præceptum

Porrecta per totum. 201 4. d. 19. q. 2. art. 3. q. 1. ad 1. Et quoli. 11. ar. 13.

ARTICVLVS VII.

Vtrum in correctione fraterna debeat ex neceſſitate præcepti, admonitio ſecreta præcedere denuntiationem.

AD SEPTIMVM ſic procedit̃. Videtur, ꝙ in correctione fraterna non debeat ex neceſſitate præcepti, admonitio ſecreta ꝓcedere denũtiationẽ. In operib. n. charitatis ꝓcipuè debem⁹ Deũ imitari, ſm̃ illud Epheſ. 5. Eſtote imitatores Dei, ſicut filij chariſſimi, & ambulate in dilectione: De⁹ aũt interdũ publicè punit hoiem pro pctõ, nulla ſecreta admonitione præcedentę. ergo uidetur ꝙ non ſit neceſſariũ admonitionem ſecretã præcedere denuntiationem.

¶2 Prẽt. Sicut* Aug. dicit ĩ li. contra Mendaciũ. Ex geſtis ſctõrũ ĩtelligi põt qualiter ſunt ꝓcepta ſacræ ſcripturæ intelligẽda: ſed in geſtis ſctõrũ ĩuenit̃ facta publica denuntiatio pcti occulti, nulla ſecreta monitione ꝓcedẽte, ſicut legit̃ Gen. 37. ꝙ Ioſeph accuſauit fratres ſuos apud patrẽ crimine peſſimo. & Actu. 5. dr̃, ꝙ Petrus Ananiam & Sapphiram occultè defraudates de pretio agri, publicè denũtiauit, nulla ſecreta admonitione præmiſſa. Ipſe etiam Domin⁹ nõ legitur ſecreto admonuiſſe unã, antequam cum

*in lib. de mẽdacio, ca. 15. ante medium. tom. 4.

denũtiaret. ſi ergo ẽ đ neceſsita F
te ꝑcepti, ut ſecreta admonitio
ꝑcedat publicã denũtiationẽ.
¶3 Præt. accuſatio eſt grauior, q̃ denũtiatio: ſed ad publicã accuſationẽ põt aliquis accedere nulla admonitione ſecreta ꝑcedẽte. Determinat̃ .n. i Decretali ꝙ accuſationẽ dẽt ꝑcedere inſcriptio. ergo vr̃ ꝙ ñ ſit đ neceſſitate ꝑcepti ꝙ ſecreta admonitio ꝑcedat publicã đnũtiationẽ
¶4 Præt. Non vr̃ eſſe ꝓbabile, ꝙ G
ea q̃ ſunt in cõi cõſuetudine religioſorum, ſint contra ꝑcepta Chr̃i: ſed cõſuetũ eſt in religionibus, ꝙ in capitulis aliq̃ ꝓclamẽt de culpis, nulla ſecreta admonitione præmiſſa. ergo vr̃ ꝙ hoc ñ ſit de neceſſitate ꝑcepti.
¶5 Præt. Religioſi tenent̃ ſuis ꝑlatis obedire: ſed q̃nq; ꝑlati ꝑcipiũt vel cõiter oĩbus, uel alicui ſpãliter, vt ſi q̃d ſcit corrigẽdũ ei dicat̃. ergo vr̃ ꝙ eis teneant̃ H
dicere ẽt añ ſecretã admonitionem non ergo eſt de neceſſitate ꝑcepti, ut ſecreta admonitio ꝑcedat publicã denuntiationẽ.

SED CONTRA eſt, quod Au. dicit i li. de verbis Dñi exponẽs illud. Corripe ipſũ inter te & ipſũ ſolũ: Studẽs correctioni, parcẽs pudori. Forte .n. ꝑ verecundia icipit defendere pc̃m̃ ſuũ, & quem vis facere meliorem, facis peiorem ſed ad hoc tene- I
mur per ꝑceptum charitatis, vt caueamus ne frater deterior efficiatur. ergo ordo correctionis fraternę cadit ſub præcepto.

RESP. dicendũ, ꝙ circa publicã denũtiationẽ pc̃õrum diſtinguendũ eſt. Aut .n. pc̃ã ſunt publica, aut ſunt occulta. Si q̃dem ſint publica, nõ eſt tm̃ adhibẽdum remediũ ei, q̃ peccauit, vt melior fiat ſed ẽt alijs, in quorũ notitiã deuenit, vt nõ ſcandali K
zent̃. Et iõ talia pc̃ã ſũt publice arguẽda, ſm̃ illud Apoſt. 1. ad Timot. 5. Peccãtes corã oĩb argue, vt & cæteri timorem habeant. Quod intelligit̃ de pc̃tis publicis, vt Aug. dicit in li. de verbis Dñi Si vero ſint pc̃tã occulta, ſic vr̃ hẽre locũ q̃d Dñs dicit. Si peccauerit in te frater tuus. Q̃ñ .n. te offendit publice corã alijs iã nõ ſolũ in te peccat, ſed ẽt in alios, quos turbat: ſed q̃a ẽt i occultis pc̃tis ꝑt parari ꝓximorũ offenſa, iõ adhuc vr̃ diſtinguendum eſſe. Quædã .n. pc̃ã occulta ſunt, q̃ ſunt in nocumentũ ꝓximorũ vel corporale, uel ſpũale, puta ſi aliq̃s occulte tractet, q̃uo ciuitas tradat̃ hoſtib' uel ſi hæreticus priuati hoĩes à fide auertat. Et q̃a ille, q̃ ſic occulte peccat nõ ſolũ in te peccat, ſed i alios, oportet ſtatĩ ꝓcedere ad denũtiationẽ, ut hmõi nocumẽtũ ipediat̃, niſi forte aliq̃s firmiter ęſtimaret, ꝙ ſtatĩ ꝑ ſecretã admonitionẽ poſſet hmõi mala impedire. Quædã vero pc̃tã ſunt, q̃ ſolũ ſunt in malũ peccãtis, & eius in quẽ peccat̃, vel q̃a à peccãte ſolũ lędit̃ vel ſaltẽ ex ſola notitia & tũc ad hoc ſolũ tẽdẽdũ ẽ, vt fratri peccanti ſubueniat̃. Et ſicut medic' corporalis ſanitatẽ ægroto cõfert, ſi pt̃, ſine alicuius mẽbri abſciſſione, ſi ãt non põt, abſcindit mẽbrũ minus neceſſarium, ut uita totius cõſeruet̃: ita ẽt ille, q̃ ſtudet emẽdationi fratris, dẽt, ſi põt, ſic emẽdare fratrẽ, q̃tũ ad cõſciam, ut fama eius cõſeruet̃, q̃ quidem eſt utilis. Primo q̃dẽ & ipſi peccãti nõ ſolũ in tp̃alibus, in quibus quãtũ ad multa hõ patit̃ detrimentũ amiſſa fama, ſed etiã quãtũ ad ſpũalia q̃a ꝑ timore ifamiæ multi à pc̃tõ retrahunt̃. Vñ q̃ñ ſe ifamatos cõſpiciũt, irrefrænatẽ peccãt. Vñ Hier. dicit: Corripiendus eſt ſeorſũ frater, ne ſi ſemel pudorẽ, vel verecũdiã amiſerit, ꝑmaneat i pc̃tõ. Scd̃o debet cõſeruari fama fratris peccãtis, tũ q̃a uno infamato, alij infamant̃, ſm̃ illud Aug. in epi. ad plebem Hipponẽſem. Cũ de aliq̃b. q̃ ſc̃tm̃ nomẽ ꝓfitent̃ aliquid criminis uel falſi ſonuerit, uel ueri patuerit, iſtãt ſatagũt, ambiũt, ut de oĩb. hoc credat̃: tũ ẽt, q̃a ex pc̃tõ unius publicato, alij ꝓuocant̃ ad peccãdũ. Sꝫ q̃a cõſciã ꝑferẽda eſt famæ, uoluit Dñs ut ſaltẽ cũ diſpẽdio famę, fratris cõſciã ꝑ publicã denũtiationẽ à pcõ liberet̃. Vñ pꝫ, ꝙ pt̃ ẽe de neceſſitate ꝑcepti, ꝙ ſecreta admonitio publicã denũtiationẽ ꝑcedat.

AD PRIMVM ergo dicendũ, ꝙ oĩa occulta ſunt Deo nota. Et hoc mõ ſe hñt occulta pc̃tã ad iudiciũ diuinũ, ſicut publica ad humanũ. Et tñ plerũq; Deus pc̃tores quaſi ſecreta admonitione arguit interi' inſpirãdo, uel uigilãti, uel dormiẽti, ſm̃ illud

pti diuinum eſt cõtra præcepta iuris naturæ, ita nullum præceptum Eccleſiæ eſt cõtra ꝑceptum iuris diuini. Cũm ãt tam rõnalis natura, q̃ charitatis lex mandet vt periculo non ſolum reipublicę, ſed cuiuſcunq; proximi, ſi poſſumus, ſubueniamus & in caſu paratæ proditionis, homicidij rapinæ, aut hmõi ſolo verbo manifeſtatiuo poſſimus conſulere periculo proximi. cõſequens eſt, vt nulla Eccleſiæ lex intelligatur mandare oppoſitũ. Quàmuis .n. eccleſiaſtica lex aliq̃d prohibeat clericis, q̃d alias licite fieri poſſet nunq̃ tñ prohibet eiſdẽ aut alijs, ad quod alias tenentur. Vnde & in propoſito, Eccleſiæ prælatis hñtibus iuriſdictionem temporalem, quia tenent̃ ad iuſtitiam vindicatiuam ẽt in cã ſanguinis, nulla irregularitas imminet, ſi exorto homicidio cõmittat iudici ſuo, ut ueritate comperta, iuſtitiã faciat, vt patet extra in ca. Epiſcopus, Ne clerici, uel mona. ſe im. etc. In propoſito ergo caſu ... in quo ſacerdos nõ põt aliter ſuccurrere periculo proximi, niſi reuelando ꝑparationẽ & præparantem, nõ debet dicere Capiatis talem &c. ſed, Caueatis à tali, & præmittat expreſſam ꝓteſtationem, ꝙ ſolum cautelam proximi intendit, vt conformet ſe canoni ſi iudici reuelat, aduertatq; diligẽter, & diſcernat neceſſitatẽ reuelandi perſonam. Nam ſi ad euitandum periculũ ſufficit reuelare præparationẽ, ſed princeps poſtmodũ uult extorquere reuelationem perſonæ, non debet clericus perſonã manifeſtare. Ceſſat .n. tunc rõ reuelandi, q̃ ipſum obligabat. Et ꝑ hæc patet ſolutio obiectorũ. Canones .n. ꝓhibentes ag. tatio nem in cauſæ ſanguinis a clericis, prohibent actus, ad quos non tenetur ſimpliciter, aut ꝑ ſeipſos, & non eos, ad quos tenẽtur. Et confirmatur hoc ex eo, ꝙ nullus ſtatus

Serm. 16. inter pri. & me. to. 10.

Concl. m

Sermo. 16 a me. tom. 10.

Conclu. p

nullum votum, nullum præceptum excuſat hoĩem potentẽ ſubuenire à ſubuentione proximi in caſu extremæ neceſſitatis, aut inhabilẽ redẽdit ad hmõi ſubuentionem in caſu extremæ neceſſitatis, niſi ſtatus pfectionis charitatis contrarius inueniat̃ q̃d eſt impoſſibile. Conſtat ãt in ꝓpoſito caſum eſſe extremæ neceſſitatis, cũ aliud non ẽ remedium, ad euitandam mortem alicuius, niſi reuelatio perſonæ fiat tali, puta iudici.
¶ In rñſione ad tertiũ dubium ex Durando ambiguo in q̃ũ 4. d. 19. ... occurrit. An ſecreta monitio pręcedere debeat accuſationem. Et ſine argumentis ſcito, ꝙ accuſatio dupliciter occurrere põt. Primo, vt licita: ſcd̃o, vt debita. Et q̃ñ alicui licet accuſare, ſi ſperat per ſecretam monitionẽ emendationem peccatoris, nec imminet ex dilatione punitionis illius pænitentis damnũ cõis boni, tunc in foro pęnitentiæ tenetur præmittere correctionẽ ſecretam, quia & bonum cõmune, & bonũ famæ proximi ſaluari põt tunc cum ſpe ſalutis proximi: ſed q̃ñ aliquis tenetur ad accuſandum, quod tũc ſolum eſt, ut inferius patebit, q̃ñ bonum cõe hoc exigit, tunc non hẽt locũ ſecretæ monitionis pręmiſſio: quia ſiue emendetur, ſiue non, cõe bonum non patitur dilationem. Et hoc eſt quod author in litera dicit in hac reſponſione, dum ait, ꝙ quando imminet periculum multitudinis, non habet locum præceptum Domini de ſecreta monitione.

Conc l.

D. 98.

Conclu. s

Conclu. t

* Sup. illud verbi Matth. 18. to. 9.

Epi. 137 inter medium & finem, to mo 2.

Iob.33. Perſōniū ī uiſione noctūrna, qñ irruit ſopor ſup̄ homines, tūc aperit aures virorū, & erudiēs eos iſtruit diſciplina, ut auertat hoiem ab his q̄ fecit.

Ad secvndvm dicēdū, ꝙ dñs pct̄m Iudæ, tanq̄ De⁹, ſicut publicū habebat: vñ ſtatim poterat ad publicādū ꝓcedere, tñ ipſe non publicauit, ſed obſcuris verbis eū de pctō ſuo admonuit. Petr⁹ aūt publicauit pct̄m occultū Ananiæ & Sapphiræ, tanq̄ executor Dei, cui⁹ reuelatiōne pct̄m cognouit. De Ioſeph āt credēdum eſt, ꝙ fratres ſuos qñq; admonuerit, licètñ ſit ſcriptū. Vel pōt dici, ꝙ pct̄m publicū erat inter fratres: vñ dicit pluraliter, Accuſauit fratres ſuos.

Ad tertivm dicēdū, ꝙ qñ iminet piculū multitudinis, non hñt ibi locum hæc verba Domini: quia tunc frater peccans, nō peccat in te tantùm.

Ad qvartvm dicēdū, ꝙ hmōi ꝓclamationes, q̄ in capitulis religioſorū fiūt, ſunt de aliquibus leuibus, q̄ famæ nō derogāt: vñ ſunt quaſi q̄dā cōmemoratiōes potius oblitarū culparū, q̄ accuſationes, uel denuntiationes. Si eſſent tñ talia, de quib. frater infamaret, contra præceptū Dñi ageret, qui per hunc modū peccatum fratris publicaret.

Ad qvintvm dicēdū, ꝙ p̄lato nō eſt obediēdū contra p̄ceptū Dñi, ſm̄ illud Act.5. Obedire oportet Deo magis, q̄ hoib. Et iō qñ p̄lat⁹ p̄cipit, ut ſibi dicāt qd̄ qs ſciuerit corrigendū, intelligēdū eſt p̄ceptū ſanè, ſaluo ordine fraternę correctiōis ſiuè p̄ceptū fiat cōiter ad oēs, ſiue ad aliquē ſp̄aliter. Sed ſi p̄latus expreſſe p̄ciperet cōtra hūc ordinē a Dño inſtitutū, & ipſe peccaret p̄cipiēs, & ei obediēs, quaſi cōtra p̄ceptū Dñi agens, vñ nō eſſet ei obediēdū: qa prælatus nō eſt iudex iudiciorū occultorū, ſed ſolus Deus. Vñ non hēt ptātem præcipiendi aliqd ſuper occultis, niſi inquātū per aliqua indicia manifeſtant, puta, per infamiā, vel p aliquas ſuſpiciones, in q̄b. caſib. pōt pręlatus p̄cipere eodē mō, ſicut & iudex ſæcularis, uel eccleſiaſticus poteſt exigere iuramentum de veritate dicenda.

Articvlvs VIII.

Vtrum teſtium inductio debeat præcedere publicam denuntiationem.

Ad octavvm ſic ꝓcedit. Vr̄ ꝙ teſtiū inductio nō debeat p̄cedere publicā denūtiationē.[h] Pctā. n. occulta nō ſunt alijs manifeſtāda, qa ſic hō magis eēt ꝓditor criminis, q̄ correctòr fratris, vt* Aug. dicit: ſed ille q̄ inducit teſtes, pct̄m fratris alii manifeſtat. ergo in pctis occultis nō debet teſtium inductio pręcedere publicam denūtiationem.

¶2 Prę. Hō debet diligere ꝓximum,[h] ſicut ſeipſum: ſed nullus ad ſuū pct̄m occultū inducit teſtes. ergo neq; ad pct̄m occultū fratris debet inducere.

¶3 Prę. Teſtes inducunt ad aliqd[h] probādum: ſed in occultis nō pōt fieri ꝓbatio p teſtes. ergo fruſtra hmōi teſtes inducūt.

¶4 Prę.* Aug. dicit in rła, ꝙ pri⁹[h] præpoſito dēt oñdi, q̄ teſtib⁹: ſed oſtendere præpoſito, uel p̄lato, eſt dicere Eccleſiæ. nō ergo teſtium inductio debet præcedere publicā denūtiationem.

Sed contra eſt, quod Dñs dicit Mat.18. Adhibe tecū unum, vel duos, ut in ore duorum &c.

Respon. Dicēdum, ꝙ de uno extremo ad aliud extremū conuenienter tranſit per mediū. In correctione autē fraterna Dñs uoluit, ꝙ principiū eſſet occultum, dū frater corriperet fratrē iter ſe, & ipſū ſolū. Finē aūt voluit eſſe publicū, ut. ſ. Eccleſiæ denūtiaret. Et iō[m] cōuenienter in medio ponit teſtiū inductio, ut primo paucis indicetur pct̄m fratris, qui poſſint ꝓdeſſe, & nō obeſſe, ut ſaltē ſic ſine multitudinis infamia emēdet.[n]

Ad primvm ergo dicendū, ꝙ qdā ſic intellexerunt ordinem fraternæ correctionis eſſe ſeruandum, ut primo frater ſit in ſecreto corripiendus, et ſi audierit, ſi peccatum ſit oinò occultum dicebant non eſſe ulterius procedendū. Si aūt incipit iam ad notitiam plurium deuenire aliquibus indicijs, debet ulterius procedi, ſm̄ ꝙ Domin⁹ mandat. Sed hoc eſt contra id quod * Aug. dicit in regulā, quòd peccatum fratris non debet occultari, ne putreſcat in corde. Et ideò aliter dicendū eſt, quòd poſt admonitionem ſecretam ſemel, vel pluries factam, quādiu ſpes probabiliter habet̄ de cor

nitione, quia nō peccat frater ī te tm̄. Hæc .n. uerba dicunt̄ rñdēdo ad argm̄ de accuſatione: quia accuſatio ſolū pp periculū, ſeù malum multitudinis eſt neceſſaria, vt inferius patet.

¶In eodē art. in rñſione ad quintū, dubiū occurrit, An cùm ꝓcedit̄ p uiā denuntiationis, poſſit prælat⁹ p̄cipere, aut inquirere. Et eſt rō dubij, qa inquiſitio eſt alia via procedēdi, q̄ denuntiatio, & hñt diuerſos fines. Nā illa ad bonū pctōris, hæc ad bonū commune ordinat̄.

¶In oppoſitū aūt eſt, q author hic excipit, qñ per aliqua indicia manifeſtantur.

¶Ad hoc dr̄, ꝙ inquiſitio, ꝓpriè loquēdo, non hēt locū in proceſſu per denūtiationem: qm̄ inquiſitionem præcedere dēt īfamia, ita ꝙ etiam ſi duo, uel plures iurēt uidiſſe ſe aliquē commiſiſſe crimen aliqd, & nulla adeſt infamia, non eſt ppea inquirendū, ut in c. In quiſitionis, extra de accuſationib⁹, dr̄. Sed nec eſt puniendus iudicialiter, niſi fraterna correctione p̄miſſa proceſſum ſit per denuntiationis viā, vt prædictū eſt. Præcipere aūt pōt prælat⁹ ſubditus inductis per teſtes, cum per denūtiationē proceditur de ueritate dicenda, ſicut iudex iuramentum pōt exigere. Exceptio igitur authoris in litera nō teſtif giτ ad caſum, qñ proceditur per denuntiationem, ſed in cōmuni loquitur ad perfectionem doctrinæ, qū obligat præceptum prælati, ut patet ex eo quod dicit, puta, per infamiam. Conſtat namque infamiam ad formam pertinere inquiſitionis.

SVPER Q. XXXIII. ART. VIII.

Bannes eodem artic.

In art. 8. aduerte q duplex remedium contra peccatum, inquantum nocet ipſi peccāti ſtatutum eſt. Primum conſumabile à quocunq;, & eſt ſecreta monitio, ſecūdum conſumabile à ſolo prælato, & eſt medicinalis punitio propter ipſum ſanādum vt uel coactus pœna emendetur. Et à primo peruenitur ad vltimum per medium: teſtium. ſ. adhibitionem, ut in litera dr̄. Et hinc habes affinitatem ſupradictā inter præceptū de correctione fraterna datū cuilibet, & de correctione prælatiua ad emēdationem ipſius fratris.

¶In eodem ar. in rñſione ad primum dubitat Duran. in p̄dicta q̄ōne ſimulat. Vt .n. ſequi opinionem, quam author hic reprobat quo ad hoc, ꝙ crimine fratris exiſtēte occulto nō ſunt adhibēdi teſtes. ſi actus iteretur ut cōuincat: qa nō debemus eſſe alienæ uitæ exploratores ſcd̄m Aug. & qa magis eſt ſcd̄m charitatē in tali caſu reuelare ei, qui pōt impedire iterationē actus, quā permittere & afferre teſtes. Et ad authoritatē Auguſtini in regula dicit, ꝙ non vr̄ loqui de eo, quod eſt crimen ſcd̄m ſe: ſed occaſio criminis ſ. fixione oculi. Nec dicit ad hoc explorādū teſtes induci, ſed ſi forte aliqui ſint præſentes, qui non aduertunt, inducendi ſunt ut aduertant.

¶ Ad hoc dicitur, ꝙ mirum eſt de iſto homine, & præceptum Domini, Matth. 18. & verba Aug. in regula nō aduertente Auguſtinus. n. expreſſe in regula, & de quolibet ſe loq fatet̄, cū dicit: Et hoc quod dixi de oculo nō figendo, et in cæteris inueniendis, prohibendis, indicandis, conuincendis, iudicandiſque pctīs, diligēter, & fideliter obſeruet̄: & teſtibus demonſtrandū, ſi poſt admonitionē id ipſum fecerit, ut duorū, uel triū poſſit ore conuinci, expreſsè dicit. Quid clarius? Vñ

dicendum

Porrecta per totum.

202

3. d. 19. q. 2. art. 3. q. 2. Et quol. 11. ar. 12. & 13.

*De verbi dom. Ser. 16. aliquātulum a medio, tomo 10.

*In regula c. 23. tomo 1.

Conclu. m

*In 3. reg c. 23. quæ incipit, ante oīa fratres chariſſimi, tomo 1.

dicẽdũ ẽ, ꝙ ſi eſt ſpes correctionis, quia vel corã ipſis erubeſcens reſipiſcet, vel qa uexatio dabit intellectũ abſq; dubio ex charitate demonſtrãdũ eſt. ſi iterat̃ pctm̃, ꝑ rõnem. Aug. ſ. qa fratres noſtros, quos indicãdo corrigere poſſumus non debemus tacẽdo ꝑmittere perire. Nec hoc eſt exploratorẽ fieri alienæ vitę, ſed occurrẽtẽ morbũ proximi velle demõſtrãdo curare, ex quo ſimplex admonitio non ſufficit ad curã illius. Sapiẽs. n. & amicus medicus īfirmũ, ſi nõ põt leuiori remedio curare, grauiori vtit̃ ad medelã. Nec eſt verũ, ꝙ magis eſſet ſcdm charitatẽ indicare ei, qui impediret iterãdum actum: qm̃ hoc remediũ non eſt curatiuũ morbi, qm̃ impedit⁹ à reiterãdo, reiteraret ſi poſſet. Charitas ãt q̃rit ſanare morbũ ꝓximi: et ꝑpea ſuadet demõſtrare iterãdũ actũ, ne putreſcat occultus morbus. Non tñ ꝑpea occaſio ei dãda eſt, ut iteret actum malũ: qm̃ nõ ſunt faciẽda mala vt eueniãt bona ꝑmittẽd⁹ ẽ iterare adhibitis teſtib⁹ ut vel ſic curet̃. Oĩs fructꝰ ẽ, vt auferat̃ pctm̃. ¶In eadẽ reſponſione ad primũ, dubiũ occurrit, An inductis teſtibus ad uidendũ iteratũ crimẽ, ſi deſit ſpes emẽdationis pctõris, ꝓcedendũ ſit ad publicã denuntiationẽ. Et eſt rõ dubij, qa apparet, ꝙ nõ eſt ꝓcedẽdũ ex eo, ꝙ nõ eſt ſpes emẽdationis, ad quã ordinat̃ denuntiatio. Apparet quoq; oppoſitũ ex eo, ꝙ crimẽ iã nõ eſt amplius occultum, qm̃ poteſt teſtibus conuinci.

¶Ad hoc dr̃, ꝙ cũ ꝓcedere ī criminibus corrigendis, ordinet̃ ad emẽdationẽ pctõris, vt ad finẽ, ut ex Au. in regula, & extra, de accuſationibus, capit. Sup his, patet & ex fine ſumẽda ſit rõ eorũ q̃ ad finẽ ordinant̃ ſi poſt inductionẽ teſtiũ ꝓbabiliter credit̃ ꝙ pctõr videns ſe denuntiatũ, deterior efficeretur, deſiſtẽdũ eſt a denũtiatione. Iterũ ſi teſt̃ ſi poſt denun-

*Ar. 6. huius queſt.

*Id ſumit Hie. Mat. 18. to. 9.

¶Loco citato ſ co. ar. Au. in Reg. c. 23.

† Homil. 61 ī Mat. parũ ante mediũ to mo 2.

rectione ꝑ ſecretã admonitionẽ procedẽdum eſt. F Ex quo ãt probabiliter iã cognoſcere poſſumus, ſecreta admonitio non valet, procedẽdum eſt vlterius quantumcunq; ſit peccatũ occultum ad teſtium inductionẽ. Niſi forte probabiliter æſtimaretur, ꝙ hoc ad emendationem fratris non proficeret, ſed ex inde deterior redderetur: qui ꝑ hoc eſt totaliter à correctione ceſſandũ, ut ſupra * dictum eſt. G

Ad ſcvndvm dicendũ, ꝙ homo non indiget teſtibus ad emẽdationem ſui peccati, quòd tamen poteſt eſſe neceſſarium ad emendationem peccati fratris: unde non eſt ſimilis ratio.

Ad iii. dicendum, ꝙ teſtes poſſunt induci ꝑpter tria. Vno modo, ad oſtẽdendũ, qđ hoc ſit peccatum, de quo aliquis arguitur, vt* Hier. dicit. Secundo modo, ad conuincendum de actu H ſi actus iteratur, vt † Aug. dicit in regula. Tertio modo, ad teſtificãdũ, ꝙ frater admonẽs fecit quod in ſe fuit, vt† Chryſ. dicit.

Ad iiii. dicendum, ꝙ Aug. intelligit, ꝙ prius dicatur ꝑlato q̃ teſtib⁹, ſm quod ꝑlatus eſt q̃dã ſingularis perſona, quæ magis põt prodeſſe q̃ alij, non autem ꝙ dicat ei tamquàm Eccleſiæ. i. ſicut in loco iudicis reſidenti.

QVAETIO XXXIIII.

De odio, in ſex articulos diuiſa

DEINDE conſiderandum eſt de uitijs oppoſitis charitati.

¶Et primo, de odio, quod opponitur ipſi dilectioni. Secundo, de accidia, & inuidia, quæ opponuntur gaudio charitatis. Tertio de diſcordia & ſchiſmate, q̃ opponũtur paci. Quarto, de offenſione & ſcandalo, quæ opponuntur beneficentiæ K & correctioni fraternæ.

Circa primũ q̃runt̃ ſex.

¶Primò, Vtrũ Deus poſſit odio haberi.

¶Secundò, Vtrum odium Dei ſit maximum peccatorum.

¶Tertiò, Vtrum odium proximi ſemper ſit peccatum.

¶Quartò, Vtrũ ſit maximũ inter pctã, q̃ ſunt in proximũ.

¶Quĩto, Vtrũ ſit uitiũ capitale.

¶Sextò, Ex quo capitali vitio oriatur.

Articvlvs I.

Vtrum quis poſſit Deum odio habere.

AD primvm ſic proceditur. Vr ꝙ Deum malus odio habere poſſit. Dicit enim Dyoniſ. 4. capiti* de diui. nomin. ꝙ oibus amabile & diligile eſt primum bonum, & pulchrum: ſed Deus eſt ipſa bonitas, & pulchritudo ergo à nullo odio habetur.

¶2 Præ. In apocryphis Eſdra dr̃ ꝙ omnia inuocant veritatẽ, & benignantur in operibus eius: ſed Deus eſt ipſa veritas, vt dr̃ Io. 14. ergo oẽs diligunt h Deum & nullus eum odio habere põt.

¶3 Pręt. Odium eſt auerſio quędam ſed ſicut † Diony. dicit in 1. c. de diui. nomi. h oia ad ſeipſum conuertit. Ergo nullus eũ odio habere poteſt.

Sed contra eſt, quod dr̃ in Pſal. 73. Superbia eorum qui te oderunt, aſcedit ſemp. & Io. 15. Nunc autem, & viderunt, & oderunt me, & patrẽ meũ &c.

Respon. Dicendum, ꝙ ſicut ex ſ. * dictis patet, odium eſt q dã motus appetitiuæ potentię q̃ nõ mouet, niſi ab aliquo apprehenſo. Deus autem dupliciter ab hoĩe apprehendi poteſt. I Vno mõ ſm ſeipſum, puta cũ ꝑ eſſentiam vr̃. Alio modo, ꝑ effectus ſuos cũ. ſ. inuiſibilia Dei ꝑ ea q̃ facta ſunt, intellecta cõſpiciunt̃. Deus ãt ꝑ eſſentiã ſuã ſeipſa bonitas, q̃ null⁹ hẽre odio põt, qa de rõne boni eſt vt amet̃, & ideo m impoſſibile eſt, ꝙ aliquis videns Deum ꝑ eſſentiã, eũ odio hẽat. n Sed effectus eius aliqui ſunt, qui nullo mõ pñt eſſe cõtrarij voluntati humanæ: quia eſſe uiuere & intelligere, eſt appetibile, & amabile omnibus, quæ ſunt quidam effectus Dei. Vñ et p ſm quod Deus apprehenditur ut actor horum effectuum nõ poteſt odio haberi. q Sunt quidam effectus Dei, q̃ repugnant inordinatæ uoluntati, ſicut inflictio pœnæ, & etiam cohibitio peccatorum per legem diuinam, quæ repugnat voluntati: deprauatæ per pctm̃: & quantum ad conſiderationẽ talium effectuũ ab aliquibus Deus odio hẽri põt, in-

tiationẽ ꝓbabiliter cõſtet, ꝙ ſi conuicat̃, ibit in ꝑditionẽ, dẽt iudex nõ ꝓcedere ad cõuincẽdũ hoĩem talẽ, & hoc dico ſi pctm̃ eſt tale qđ ſibi ſoli nocet. Sec⁹. n. eẽt ſi pctm̃ eſſet ī aliorũ nocumẽtũ, uel piculũ: qm̃ tũc non ipſius ſolius hñda eſt rõ. Nec obſtat, ꝙ pctm̃ iã ñ eſt occultũ: qm̃ adhuc īfra latitudinẽ occultorum cõputat̃, qñ alios non ſcãdalizat, nec nocet alicui alteri, quis tribus, aut quatuor tacentibus notum ſit.

Porrecta per totum. 203

Supra q. 13. a. 4. Et 4. diſ. 50. q. 2. ar. 1. q. 5. Et Io. 5. lec. 8, & c. 15. lec. 5. Et Ro. 8 lec. 2.

*Ca. 4. pa. 1. in medio lib. 3.

SVPER Q. XXXIIII. ART. I.

Ban. eodem art.

IN ar. 1. q. 34. diligẽter & caute aduertẽ ꝙ uerba līæ pñt bñ, & male ītelligi. Male qdẽ, ſi ex eis ſumat̃, ꝙ odiũ ñ pt terminari ad ipſũ Deũ, ſcdm id qđ ẽ ī ſeipſo, ſed ſolũ ſcdm ꝙ induit rõnẽ cãę alicui⁹ diſplicẽtis alicui. Hic ſiqdẽ ſẽſus apparet ī ſupficie līæ ſđ falſ⁹ ẽ aliena ab authoris ītẽtiõe. Falſ⁹ qdẽ qa poſſũ ex iniqua uolũtate velle, ꝙ De⁹ ñ ſit, q̃uis ſciã hoc eẽ īpoſſibile. Volũtas. n. puerſa ẽt ī poſſibiliũ eſt. Ingt. n. pctõr, Quãuis ſciã hoc poſſe eſſe tñ ego uellẽ, ꝙ ſic eẽt ut opto. Nec obſtat, ꝙ volũtas ī poſſibiliũ ẽ uelleitas: qa uelleitas talis maximũ pctm̃ ẽ & atteſtat̃ q̃ mala uolũtas eẽt efficaciter, ſi poſſet, ut patet ī dãnatis. Alien⁹ ãt ab authoris ītẽtiõe cõ ꝓbat̃ ex ar. ſequenti, ubi odiũ Dei iõ peſſimũ ponit̃ qa opponit̃ optimo. ſ. charitati. Cõſtat ãt oppoſita eẽ circa idẽ & charitatẽ diligẽ Deũ ī ſeipſo, ſcdm id, qđ ẽ ī ſeipſo ac ꝑ hoc odiũ oppoſitũ uelle malũ Deo ſcdm id, qđ ẽ in ſeipſo ſcdm ſe. Et ꝑpterea eſt maximum pctõrũ ſi charitas eſt maxima uirtutũ, ut ex ſupra dictis cõparãdo uirtutes theologicas, patet. Bene ãt ītelligit̃ līa, ſi ītelligam⁹ ꝙ uolũtas ñ pt exire ī actũ odij reſpectu Dei ex clara Dei uiſione qa tũc obiectũ mouens uoluntatem eſt undiq; bonũ, & uoluntas naturaliter in illud tẽdit actu amoris. Nec ex apprehenſione ipſius, vt cã naturaliter

† Ca. 1. de clinando ad ū.

*1. 2. qu. 29. ar. 1.

Concl. m

Conclu.

turaliter a nobis amatorũ eadẽ rõne, qua nec ipſi effectus pñt A odio haberi, ut ſuperius declarauimus: ſed ex apprehẽſione ipſius, ut author eſt effectuũ diſplicẽtiũ, põt uolũtas odio habere Deũ: ita, ꝙ licèt apprehenſio inchoet ab effectu & Deo ut cã, odiũ tñ terminari põt ad ipſum Deũ ſecundũ ſe, & tunc propriè eſt odiũ Dei, q̃uis ẽt inſra latitudinẽ odij Dei ſit odio hẽre eũ vt cauſam talis rei ſibi diſplicẽtis: qm̃ Deus eſt cã per intellectũ, & uoluntatem, & actionẽ, quæ oĩa ſunt ipſe Deus: ſed peius odiũ in primo gradu eſt poſitũ, qđ cõtra Deũ in ſeipſo directè penetrare icẽdit. Quia ergo odij obiectũ vt ſic, eſt malũ, vel malũ apparẽs, in litera rõ apparentis mali reddiť, quare, ſ. Deus appareat alicui malus. Terminus aũt odij, quid. ſ. ex hac apparẽtia odio habeatur, Deus ipſe dictus eſt ĩ hoc ar. ĩquãtũ cã talis effectus, & hic eſt terminus odij Dei neceſſario. In ſequenti verò poniť terminus Deus abſolutè, & hic eſt terminus odij poſſibiliter. Non.n. oportet odiũ Dei ĩ quocũque in tñ progredi malũ, vt etiã ipſum Deum ſecundum ſe penetrare intendat, puta, ꝙ nollet eũ eſſe trinum, & unum &c.

Conclu. 1

Porrecta per totum.

204

Inf. q.39. ar.2.ad 3. Et 12. qõ. 73.arti.4. ad 3.

nata, ſiue inordinatæ: ideõ nec ipſi ſcd̃m ſe, nec Deus ut author eorũ ſecũdũ ſe, põt odio hñi. Et rõ qđẽ ſtat ſolida & efficax, qa impoſſibile eſt odio hñi, niſi contrariũ. Nulli aũt uolũtati quãtũcũq; inordinatæ cõtrariũ eſt eſſe, aut uiuere ſcd̃m ſe, q̃uis ſit alicui cõtrariũ ſecũdũ aliqđ adiunctũ, in re, uel apparentia. Et per hoc patet ſolutio oĩum obiectionum. Nã interimẽtibus ſeipſos, & Mithridati, & dãnatis, & Iudæ, abominabilis erat vita pp adiunctã miſeriã, & Iudæ melius ĩ ueritate fuiſſet nõ eſſe natũ, pp adiunctã iniquitatẽ, & maiorem miſeriam. Diſtinctio ergo per ſe, & per accidens, hoc eſt, per aliud, omnia tibi in hac materia aperiet.

quantũ.ſ. apprehendiť peccatorũ ꝓhibitor, & pęnarũ iflictor [e]

AD PRIMVM ergo dicendum, ꝙ rõ illa procedit quantũ ad illos, qui uident Dei eſſentiam, quæ eſt ipſa eſſentia bonitatis.

AD II dicendum, ꝙ rõ illa procedit quãtum ad hoc, ꝙ apprehenditur Deus ut cã illorũ effectuum, qui naturaliter ab hominibus amantur, inter quos ſunt opera ueritatis præbentis ſuã cognitionem hominibus. B

AD III dicẽdũ, ꝙ Deus cõuertit omnia ad ſeipſum, inquantum eſt eſſendi principium, qã omnia inquantum ſunt, tendunt in Dei ſimilitudinem, qui eſt ipſum eſſe.

ARTICVLVS II.

Vtrum odium Dei ſit maximum peccatorum. C

AD SECVNDVM ſic proceditur. Videtur quòd odium Dei nõ ſit maximũ peccatorũ. Grauiſſimũ.n. peccatũ eſt peccatũ in Spiritumſanctũ, quod eſt irremiſſibile, ut diciť Matth. 12. ſed odium Dei non cõputatur inter [h] ſpecies peccati ĩ Spiritumſanctum, ut ex ſupra [*] dictis patet. ergo odium Dei non eſt grauiſſimum peccatorum.

¶2 Præt. Peccatũ [k] cõſiſtit ĩ elõgatione a Deo: ſed magis vr̃ eſſe elongatus à Deo [b] infidelis, qui nec Dei cognitionẽ hẽt, q̃ fidelis, q. ſaltẽ quis Deũ cognoſcat ipſum tñ odio habet. ergo videtur ꝙ grauius ſit peccatũ infidelitatis, q̃ peccatum odij in Deũ.

¶3 Præt. Deus habetur odio ſolùm ratione ſuorum effectuũ, qui repugnant uoluntati, inter quos præcipuus eſt pœna: ſed [l] odire pœnam nõ eſt maximũ peccatorũ. ergo odium Dei nõ eſt maximum peccatorum.

*q.14.artic.2.

SVP. QV. XXXIIII. ART. II.

Ban. eodem art.

Nic. de Nyſetra. 3. p. 5 po. 3. q. 3.

IN art. 2. eiuſdẽ. 34. q. recolito, ꝙ iuxta ſupius dicta, ſicut dupliciter cõſiderať amor. ſ. ſcd̃m cõcupiſcẽtiã, & ſcd̃m amicitiã, & ſcd̃m cõcupiſcẽtiã terminaťad rẽ cõcupitã, ſcd̃m amicitiã ad pſonã cui cõcupiſcitur: ita dupliciter ſumitur odium ſecũdũ abominationem, & terminatur ad rem contrariã: & ſecundũ inimicitiã, & terminatur ad pſonã, cui malũ uolumus. Et intelligenda eſt dr̃ia hæc terminorũ formaliter ex hoc, quia pſona ut ſic, eſt obiectũ odij, & inimicitiæ: & res ut ſic, obiectum odij abominationis, ſicut in amore concupiſcentiæ, & amicitiæ contingit: ita ꝙ ſi quandoque perſona contraria appetitui noſtro occurrit, quam tamen aliter amamus, habetur odio abominationis, ut habet rationem rei contrariæ nobis, ut patet de matre odiente uitam filię, pro qua a uiro ſuo deſpicitur, cui tamen filiæ bene facit cõtinuè. D Ex hac autem differentia ſequitur, quòd odij actus dupliciter exprimitur. ſ. per ly nolle aliquid, & per ly malum uelle alicui. Vt.n. terminatur ad rem, & habet rationem refutantis & abominantis, exprimitur per uolũtatis actum, qui eſt nolle illud, ut in exemplo dato, mater deliberatè nollet uitam filiæ contrariam amori concupiſcentiæ, quo vult ſe amari à uiro. Vt autem terminatur ad perſonam, & habet rationem inimicitiæ, exprimitur per uelle malum illi perſonæ: qđ in exemplo dato non habet directè locum, quia non uult mater filiæ ſecundùm ſe malum mortis, in cuius ſignum infirmã fouet, & adiuuat, vt uiuat: ſed eſt conſideranda uia redundantię, quoniam odiũ abominationis quãdo terminatur ad perſonã ſub ratione rei, ſed formaliter refutet contrarium amori concupiſcentiæ, redundat tñ in contrarium amoris amicitiæ, ut in exẽplo dato, licèt mater refutet uitam filiæ, ut cõtrariũ amabilitati propriæ à uiro, tamen ex hoc conuincitur, ꝙ magis amat ſe gratam viro, q̃ uitam filiæ, ac per hoc vult potius filiæ malum mortis, q̃ ſibi malum minoris gratiæ coram uiro: & ſic per viam redundantiæ odium abominationis, quando eſt ad rem, quæ eſt pſona, uel aliquid eius aliquo modo ſiue ut pars, ſiue ut poſſeſſio, uel huiuſmodi, eſt etiam odium inimicitiæ. Ex his autẽ habes, & quòd Deus odio habetur a peccatore, primo, ut res contraria ſuæ peruerſæ uoluntati, & hoc dupliciter. Primò participatiuè, cùm.ſ. tranſgreſſio ſit præceptorum: ſecundò formaliter, cum peruenitur ad ipſum peccatum odij Dei. Cum enim aliquis furatur uoluntariè, refutat præceptum Dei, ac per hoc interpretatiuè refutat Deum prohibitorem illius, ut cõtrarium ſuæ uoluntati, qua vult habere alienum. Si autem in tantũ malitia excreuerit, ut in ipſum prohibitorem dirigat aciem intẽtionis, iam odium abominationis eſt Dei, ut eſt res contraria amori concupiſcentiæ. Et quia, ut dictum eſt, odium abominationis perſonæ redundat in odiũ inimicitię eiuſdẽ: ideõ in quolibet peccato participatiuè clauditur odiũ Dei utroq; modo. ſ. ꝙ

Ex his aũt habes vñ uel accuſantes, uel ignorantes doctrinã authoris repellere, uel docere ualeas, diſtinguendo de odio haberi in rõne motiui, uel terminatiui nñ: Et dicendo, ꝙ Deus ſcd̃m ſe in rõne motiui non põt odio haberi, quia non põt ſeipſum mouere ad ſui odiũ, cum habeat rõnẽ omnis boni eminẽter: ſed tñ rõne terminatiui põt odio haberi, qm̃ uelleitatis iniquę terminus eſſe põt, quantũcunq; ſumma bonitas. Dixi aũt, terminatiui tantum: quia Deum ſecundum ſe habere rationem utriuſq;, reſpectu odij eſt impoſſibile. In cuius ſignum clarè uiſus Deus non poteſt odio haberi: quia ſecundum ſe & mouet, & terminat uoluntatem noſtram.

¶ In eodẽ. 1. ar. dubium occurrit circa illud, Effectus aliqui Dei ſunt, qui nullo mõ poſſunt eſſe contrarij uoluntati humanæ, ut eſſe, & uiuere &c. Vñ ſecundum quod Deus apprehenditur ut author horum, non põt odio haberi. Contradicimus, inquit Martinus de Magiſtris, beato Thomæ in hac concluſione, & ratione. Conſtat.n. ꝙ hæc Thomæ rõ nihil concludit, quia aut intelligit de uoluntate ordinata, & nihil concludit: quia multa poſſumus uelle, & nolle, ad quæ ordinata uoluntas non ſe extendit: aut de uolũtate ſiue ordinata, ſiue inordinata. & ſic falſum aſſumitur: quia conſtat, ꝙ eſſe, uiuere, & intelligere, repugnant uoluntati inordinatæ. Concluſio uerò falſa oſtendiť tũ ex his, qui interimunt ſeipſos: tũm quia Deus ſi conſeruaret uitã operam efficacem danti ad interimendum ſe, odio haberet ut author uitæ illius: tum quia de Iuda ſcriptũ eſt, Bonum erat E ei ſi natus non fuiſſet: tum quia ſicut Mithridates odio habuit conſeruatiuum ſuæ uitæ contra aſſumptũ uenenum, ita odio habuiſſet quodcunq; animatum conſeruans tunc ſuam uitã.

¶ Ad hæc dicitur, ꝙ termo formalis omnia ſoluit, & oſtẽdit ueram eſſe doctrinam hanc. Eſſe namq;, & viuere, & huiuſmodi, dupliciter conſiderari poſſunt. Primò, ſecundũ id quod ſunt: ſecundò ſecundum aliquid eis adiunctum. Si cõſideretur eſſe ſecundum ſe, ſic cũ nihil habeat in ſe fugibile, non poteſt odio haberi: ſi uerò conſideretur ſecundum adiunctã ſibi miſeriã, uel pœnam, uel quodcunque aliud contrarium uoluntati alicuius, ſic põt odio haberi. Et quia primo modo conſideratur per ſe, & formaliter, ſecundo autem modo per accidens: ideò doctrina authoris primo modo loquens, non eſt impugnãda, ſed ueneranda, & explicanda pro minus eruditis. Eſt igitur literæ huius cõcluſio & rõ, ꝙ quia iſti effectus, ſ. eſſe uiuere &c. nihil in ſe continent contrarium humanæ voluntati, ſiue ordi-

refutatur Deus ordinator, & ꝙ vult, interpretatiue tñ, peccator Deo ordinatori malū oppoſitū, puta, nō eſſe ordinatorē. Deinde ſi cōtingat ſcelus creſcere, formaliter odio hēt Deū ut ordinatorē. Et ſi amplius creſcat in immenſum ēt formaliter Deū ipſum in ſeipſo odio inimicitiæ pſequit̃, in quo cōſumat' ſumma iniquitatis. Et quā peccatū mortale omne opponit' charitati, q̃ eſt amicitia ad Deū ſecūdū ſe ipſum, idō ēt hmōi odium participatiuè claudit' in oī peccato mortali, pro quanto in eo clauditur uolūtas, ꝙ Deus nō ſit Deus. Ex hoc nāque, ꝙ aliqd pponit' Deo in amore, aufertur quātum eſt ex parte hmōi amātis, à Deo natura ſua, q̃ oībus pręponitur. Et ſi hoc non penetras, memento, ꝙ hoc, quod facit affirmatio, vel negatio in intellectu, facit proſecutio, uel fuga in uolūtate, ac p hoc ſicut intellectus affirmās aliū Deū, aut negans proprietatē Dei, aufert à Deo, ꝙ ſit De⁹: ita uoluntas nolens Deū ut optimū, aut tēdēs in aliud ut melius, aufert a Deo, ꝙ ſit Deus: hoc aūt fit ī oī peccato mortali. Et ppea oē peccatū, quod uocatur mortale, verè dignū morte æterna eſt, utpote offendens Deum, non qualitercunq;, ſed hoſtiliter, ad deiiciendum. ſ. Deum à ſua deitate: & ex his patet ſenſus articuli huius, quare. ſ. odium Dei ſit grauiſſimum, & quomodo inueniatur in quolibet mortali.

D. 1179. * Li. 8. ca. 10. circa princ. t. 5.

* 1. 2. q. 71. art. 6.

¶ In eodē art. 2. in rñſione ad primū, dubiū ex Marti. de Magiſtris, occurrit cōtra hanc rñſionē authoris arguēte, dicēdo. Iſta ſolutio nō ſoluit, qa argm̃ pcedit de peccato ī Spūmſanctū irremiſſibili: ſolutio aūt pcedit d pctō ī Spūmſanctū remiſſibili. ¶ Ad hoc dicendum, ꝙ cum oē peccatum in Spiritumſanctum ſit irremiſſibile, obiectio iſtius eſt nulla. At ſi pp diuerſum modum irremiſſibilitatis, quia. ſ. aliquod peccatum in Spiritūſanctum dr̃ irremiſſibile oīno, ut finalis impœnitentia, & aliquod irremiſſibile ex ſui merito ut reliqua, arguens diſtinguat irremiſſibile omnino à remiſſibili, Reſpondetur, ꝙ aſſumptum eſt falſum. ſ. ꝙ argumentum loquatur de peccato in Spiritumſanctum irremiſſibili omnino, hoc eſt, de finali impœnitētia: quā tale peccatum, ut ſupra in q. 14. patet, nō eſt ſpeciale genus peccati, ſed pōt odium Dei, & quodcunq; aliud eſſe, in quo qs finaliter pœnitentiam non aſſumet. Sed argm̃ procedit de peccato in Spiritumſanctum, ut eſt ſpeciale genus peccati, ut patet tam arguendo, cum dr̃, Non computatur inter ſpecies peccati in Spūmſanctum, q̃ rñdendo, cū prius, & ſpecierum meminit, & doctrinæ in 1. art. dictæ q̃ōnis traditæ, ꝙ. ſ. genus peccati in Spiritumſanctum iuxta tertiā acceptionē ſumit' penès peccare ex electione mali, qđ hic uocat peccare ex deliberatione: qđ eſt diſtinguendū uel ex habitus inclinatione, vel contēnēdo impeditiuū peccati, ſicut ibi diſtinguit' peccare ex electione mali. Idē enim eſt iudiciū de peccare ex electione, & deliberatione mali.

¶ In eodem articu. 2. in reſponſione ad ſecundum, dubium ex eodem Martino occurrit contra authorem ſic arguente. Hæc ſolutio, inquit, deficit in hoc, quòd dicit, quòd infidelitas, quæ eſt culpa, ſemper cauſatur ex odio Dei. Hoc enim conſtat eſſe falſum: nam non credere Deum trinum & unum in multis paganis abundè procedit, ut patet.

Secundo deficit in hoc, quòd innuit, quòd peccatum, quod eſt cauſa, ſemper eſt grauius eo, quod ex illo cauſatur. Nam odiū oritur frequenter ex ira, & ſecundum Thomam ex inuidia: & tamen eſt grauius utraque, & multa mortalia oriuntur ex uenialibus. Immo hæc opinio non concordat dictis eiuſdē Thomæ ar. 5. eiuſdem quæſtionis, ubi probando, ꝙ odium nō

SED CONTRA eſt, ꝙ optimo[d] opponit' peſſimum, ut patet p* Philoſ. in 8. Ethicor. ſed odium Dei opponitur dilectioni Dei, in qua cōſiſtit optimum hominis. ergo odium Dei eſt peſſimum peccatum.

RESPON. Dicēdū, ꝙ defectus peccati conſiſtit in auerſione à Deo, ut * dictum eſt. Huiuſmodi aūt auerſio rōnē culpæ non haberet, niſi uolūtaria eſſet. Vnde rō culpæ conſiſtit in uolūtaria auerſione à Deo. Hæc autē uoluntaria auerſio à Deo p ſe qdē importat in odio Dei: in alijs aūt peccatis quaſi participatiuè, & ſm aliud. Sicut. n. volūtas p ſe inhæret ei, qđ amat ita ſm ſe refugit id, qđ odit. Vñ qñ aliquis odit Deū, uoluntas eius ſm ſe ab eo auertitur: ſed in alijs peccatis, puta, cum aliquis fornicatur, non auertitur à Deo ſecundum ſe, ſed ſecundum aliud, inquantum. ſ. appetit inordinatā delectationē, q̃ habet annexam auerſionem à Deo. Semper aūt id, quod eſt p ſe, eſt potius eo, quod eſt ſecundùm aliud: vnde[m] odium Dei inter alia peccata eſt grauius.[n]

AD PRIMVM ergo dicendū, ꝙ ſicut * Greg. dicit 25. Moral. aliud eſt bona non facere, & aliud eſt bonorum odiſſe datorem: ſicut aliud eſt ex præcipitatione, aliud ex deliberatione peccare, ex quo datur ītelligi, ꝙ odire Deum omniū bonorū datorē, ſit ex deliberatione peccare, quod eſt peccatū in Spiritumſanctum. Vnde manifeſtū eſt, ꝙ odiū Dei maximè eſt peccatum in Spiritumſanctum, ſecundùm quod peccatū in Spiritumſanctum nominat aliqđ genus ſpeciale peccati. ideò tñ non computatur inter ſpecies peccati in Spiritumſanctū, qa gñaliter inuenitur in omni ſpecie peccati Spiritumſanctum.

* Li. 25. c. 16. ante medium.

eſt uitiū capitale, aſſumit hoc principiū. In his, q̃ contra naturā ſunt, cuiuſmodi ſunt oīa uitia, paulatim, & nō ſubito illud qđ eſt cōtra naturā corrūpitur: & ex hoc probat odiū non eſſe vitiū capitale. Ex quo vĩr inferri duo. Primum eſt, ꝙ ex odio Dei nō oritur infidelitas. Secūdū eſt, ꝙ hoc, ꝙ odiū Dei eſt cā infidelitatis, non pōt īferri, ꝙ odiū Dei ſit infidelitate grauius. ¶ Ad hæc dr, ꝙ argumenta laborāt quaſi in æquiuoco: quā ſermo literæ partim eſt de odio participatiuè, ſeu ſecundū effectū: & partim d odio ſpāli peccato, & ſecūdū affectū. Cū. n. dr̃, ꝙ odiū eſt rō culpæ, ſeu peccati in infidelitate, ſermo eſt de odio participatiuè & ſecūdū effectū. Cum aūt di ꝙ odiū eſt grauius peccatū, ſermo eſt de odio ſecundū ſe, ſeu ſecundū affectum. Nec hoc eſt ſophiſticū, & indignū doctrina, ſed ex eo, ꝙ eſt p participationē oſtēdere ſeipſum ſecūdū ſe, ſicut ſi ex ignitis, oſtēderet natura ignis. In quolibet. n. peccato mortali, ut iā oſtēſum eſt, clauditur odiū Dei, ut rō peccati mortalis in illo: quod iuxta huius reſpōſionis in litera proceſſum iterum aperitur, vt magis etiam hæc litera pateat. Infidelitas, inquit, habet rationem culpæ ex hoc, ꝙ eſt uoluntaria, quia &c. Quòd autem ſit uoluntaria, ſupple mortaliter, habet ex odio ſecundùm effectum cōtra ueritatem fidei. Patet. n. in infidelitate inueniri uoluntariam refutationem ueritatis diuinæ, quę eſt odium ſecundùm effectum ipſius diuinæ ueritatis, ex quacunque cauſa infidelitas oriatur. Et patet huiuſmodi odium in ea inuentum, eſſe rationem uoluntarij peccati mortalis in illa: quoniam tale odiū eſt actus uoluntatis participatus in infidelitate, quo actus dicitur uoluntarium mortale, quod conuincitur ex eo, ꝙ in quolibet peccato mortali oportet inueniri formaliter, uel participatiuè actus uoluntarios contrarios dilectioni Dei, quæ eſt charitas: alioquin peccatum mortale non eſſet. Nam quod charitati non contrariatur, cum illa ſtat, & mortale peccatum non eſt. Ex hoc autem, ꝙ odium Dei participatiuè, ſeu ſecundùm effectum eſt ratio uoluntarij peccati mortalis in infidelitate, & in reliquis peccatis mortalibus optimè infertur, ꝙ odium Dei ſecundùm ſe, ſecūdùm affectum, & ꝙ eſt odium Dei, ut eſt ſpeciale peccatum, eſt grauius cæteris: ſicut id quod eſt per eſſentiam, eſt maius eo, quod eſt per participationem, ſicut eſſentialis cauſa grauitatis peccati eſt ſecūdùm ſe grauior ſuo effectu.

Conclu. ¶ ¶ Ad primū ergo in oppoſitum dr̃, ꝙ aliud eſt infidelitatē cauſari ex odio Dei, & aliud culpabilitatē, & peccatū in infidelitate cauſari ex odio Dei. Author non dixit primum, ſed ſecundum, & tamen argumentum primo mō procedit. Et rurſus author nō loquitur de odio Dei ſecundùm ſe, ſed ſecundùm effectum.

¶ Ad ſecundum dicitur, quòd author numquàm ſomniauit, quod arguens ſumit, ſcilicet, quòd peccatum, quod eſt cauſa, ſemper ſit grauius peccato, quod cauſatur: ſed ut dictum eſt, & in litera patet, dicit, quòd peccatum, quod eſt cauſa, ſupple per ſe, & eſſentialis, uoluntarij, culpabilitatis, & peccati in actu peccati, ex ſuo genere eſt grauius peccato, quod eſt eius, quantū ad hæc, effectus. Hæc autem propoſitio eſt euidēs: quoniam ex quo utrumque eſt peccatum, & hoc habet rationem peccati uolūtarij, quia illud eſt peccatum uoluntarium, oportet ut illud ſit maius peccatum, & magis uoluntarium, ac per hoc grauius, iuxta illam maximam. Propter quod unūquodque, illud magis. Et rurſus iuxta illam. Quod eſt per eſſentiam, ſeu ſecundùm ſe, eſt maius participatis. Et hoc in propoſito locum habet quia quàmuis de facto participatum,

ſeu

Ad II dicẽdũ, ꝙ ipſa infidelitas nõ hẽt rõnẽ culpę, niſi inquãtũ eſt volũtaria: & iõ tanto eſt grauior, quãtò eſt magis uolũtaria. Quòd aũt ſit volũtaria ꝓuenit ex hoc, ꝙ aliqs odio habet veritatẽ, q̃ ꝓponiť. Vñ patet, ꝙ rõ peccati in infidelitate ſit ex odio Dei, circa cuius veritatẽ eſt fides: & ideo ſicut cauſa ẽ potior effectu, ita odiũ Dei eſt maius peccatũ, q̃ infidelitas.

Ad III dicẽdũ, ꝙ nõ quicũq; odit pęnas, odit Deũ ꝑenarum actorẽ. Nã multi odiũt pœnas, q tñ eas patiẽter ferũt ex reuerẽtia diuinæ iuſtitiæ. Vñ* Aug. dicit. 10. Cõfeſſ. ꝙ mala pœnalia De⁹ tolerare iubet, ñ amari: ſed ꝓrũpere in odiũ Dei puniẽtis, hoc eſt hẽre odio ipſam Dei iuſtitiã, qđ eſt grauiſſimũ pc̃tm̃. Vñ* Greg. dicit 25. Mora. Sicut nõnũquã grauius eſt pc̃tm̃ diligere, q̃ perpetrare: ita nequius eſt odiſſe iuſtitiã, q̃ non feciſſe.

ARTICVLVS III.

Vtrum omne odium proximi ſit peccatum.

AD TERTIVM ſic ꝓcediť. Vř ꝙ nõ omne odiũ ꝓximi ſit pc̃tm̃. Nullũ.n. pc̃tm̃ inueniť in ꝑceptis, vel conſilijs legis diuinæ, ẽm illud Prou. 9. Iuſti ſunt oẽs ſermones mei. nõ eſt in eis prauũ qd, nec ꝑuerſũ: ſed Luc. 14. dř Si qs venit ad me, & non odit patrẽ, & matrẽ, nõ põt eſſe meus diſcipulus. ergo nõ oẽ odium proximi eſt peccatum.

¶2 Præt. Nihil põt eſſe pc̃tm̃, in quo Deũ imitamur: ſed imitando Deũ, quoſdã odio habem⁹. dř.n. Roma. 1. Detractores, Deo odibiles. ergo poſſum⁹ aliquos odio habere abſque peccato.

¶3 Præt. Nihil naturalium eſt pc̃tm̃, qa pc̃tm̃ eſt receſſus ab eo, qđ ẽ ẽm naturã, vt* Dam. dicit 12 li. ſed naturale ẽ vnicuiq; rei, ꝙ odiat illud qđ eſt ſibi contrariũ, & ꝙ nitať ad eius corruptionẽ. ergo vř nõ eſſe pc̃tm̃, ꝙ aliqs habeat odio inimicũ ſuũ.

SED CONTRA eſt, quod dř 1. Io. 2. Qui odit fratrẽ ſuũ, in tenebris eſt: ſed tenebræ ſpũales ſunt peccata. ergo odiũ proximi nõ poteſt eſſe ſine peccato.

RESP. Dicẽdũ, ꝙ odiũ amori opponiť, vt ſ.* dictũ eſt. Vñ tm̃ A hẽt odiũ de rõne mali, quantũ amor hẽt de rõne boni. Amor aũt debeť ꝓximo ẽm id, quod à Deo hẽt. i. ẽm naturã, & gratiã: nõ aũt debeť ei amor ẽm id, qđ habet à ſeipſo, & diabolo. ſ. ẽm pc̃tm̃, & iuſtitiæ defectũ. Et iõ licẽt hẽre odio pc̃tm̃ i fratre, & oẽ illud qđ pertinet ad defectum diuinæ iuſtitiæ: ſed ipſam naturã, & gratiã fratris nõ põt aliqs hẽre odio ſine peccato. B Hoc aũt ipſum, ꝙ in fratre odimus culpã, & defectũ boni, ꝑtinet ad fratris amorẽ. Eiuſdẽ.n. rõnis eſt, ꝙ velimus bonum alicuius, & ꝙ odiamus malũ ipſi⁹: vnde ꝑ ſimpliciter accipiendo odiũ fratris, ſꝑ eſt cũ peccato.

AD PRIMVM ergo dicendũ, ꝙ parentes, quantũ ad naturã, & affinitatẽ, qua nobis cõiũguntť, ſunt à nobis ẽm ꝑceptum Dei honorãdi, ut patet Exo. 20. C Odiendi aũt ſunt quãtũ ad hoc, ꝙ ĩpedimẽtũ ꝑſtãt nobis accedẽdi ad ꝑfectionẽ diuinæ iuſtitiæ.

AD II dicẽdũ, ꝙ Deus in detractoribus odio habet culpã, nõ naturã: & ſic ſine culpa poſſumus odio detractores hẽre.

AD III dicẽdũ, ꝙ homines ẽm bona, q̃ habent à Deo, non ſunt nobis contrarij: vnde quantum ad hoc ſunt amandi. Contrariantur autẽ nobis ẽm quod D cõtra nos inimicitias exercent quod ad eorũ culpã pertinet, & quãtũ ad hoc sũt odio habẽdi. Hoc.n. in eis debemus habere odio, ꝙ nobis ſunt inimici.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum odium proximi ſit grauiſſimum peccatorũ, quæ in proximum committuntur.

AD QVARTVM ſic ꝓceditur. Vř ꝙ odiũ proximi ſit grauiſſimum peccatum eorũ, quæ E in proximo committuntur. Dicitur enim 1. Ioan. 3. Omnis qui odit fratrem ſuum, homicida eſt: ſed homicidium eſt grauiſſimum peccatorum inter ea, quæ cõmittuntur in proximum. ergo & odium.

¶2 Præt. Peſſimum opponiť optimo: ſed optimum eorũ, q̃ ꝓximo exhibemus, eſt amor oĩa enim alia ad dilectionem referuntur. ergo Peſſimũ eſt odiũ.

SED CONTRA. Malum dicitur, quia nocet, ſecũdum * Aug. in Enchiridion: ſed plus aliquis nocet proximo per alia peccata, quam per odium, puta, per furtum, & homicidium, & adulterium. ergo odium non eſt grauiſſimum peccatum.

ſeu ſecundũ effectũ, odium inueniať ſine hoc, ꝙ deriuetur ab odio ſecũdum ſe, & ſecundũ affectum: ſecundum tñ habitudinem eorum inter ſe, odium ſecundũ effectum habet propriã eã odium ſecũdum affectũ, & eſt illo imꝑfectius, hoc eſt, minus malũ, vt potẽ effectus participat⁹ ſua cauſa ſecundũ ſe: & hoc intendit litera. Vñ non oportet obiecta aliter ſoluere: qa nõ contra hũc planũ ſenſum literæ procedũt, ſed contra impoſitam à ſeipſo Martino phantaſiã, vt ꝑdictũ eſt. Et ſcito, ꝙ inter infidelitatem, & alia peccata, quo ad cauſari ex odio Dei quo ad culpam &c. hæc eſt differẽtia, ꝙ infidelitas cauſatur vt effectus proximus: peccata verò contra proximũ, vt iniuſtitia, & hmõi, cauſantur vt effectus remoti. Et rõ eſt, quia infidelitas, & odium Dei communicantur in obiecto. ſ. Deo. Infidelitas.n. contra veritatẽ diuinam, q̃ Deus eſt, peccat, & ſimiliter odiũ Dei contra Deum eſt. Odium ergo veritatis diuinæ ſecundũ effectum in infidelitate, cõuenit cum odio Dei ſecundũ effectum in obiecto. Et propterea infidelitas cognata eſt odio Dei. Reliqua peccata, quæ nõ habent Deũ pro obiecto, licẽt odium Dei includãt, ut prius declaratum eſt, remotiora ſunt à Dei odio propter alietatẽ obiecti.

*Li. 10. c. 28 circa mediũ. tom. 1.

*Li. 25. c. 16 ãn medium.

Porrecta per totum. 205

Sup. q. 25 artic. 6. Et Pſal. 24.

SVP. QV. XXXIIII. ARTIC. III.

Ban. eodem art.

IN ar. 3. eiuſdem q. 34. ĩ riſione ad 3. Martinus occurrit, Hæc (dicẽs.) ſolutio nõ mihi vř ſufficere. Nõ ſolũ naturale eſt odire eos, q iniuſtè, ſed ẽt eos, q iuſtè inimicantur nobis: qm̃ vniuerſaliter inimicos naturaliter odio habemus.

¶ Ad hoc dř, ꝙ iſte abutitur uocabulis, & propterea errat. Qui enim iuſte nobis aduerſantur, non ſunt inimici noſtr., ut patet ex hoc, ꝙ nolunt nobis malũ: ſed odiẽ ter culpam uolũt bonum iuſtitiæ in punitione noſtra. Inimicus aũt uult abſolutè mihi malũ, ſicut amicus vult abſolutè mihi bonũ, cuius etiam ſignũ eſt, ꝙ Deus nulli ẽt damnato eſt inimicus, q̃uis multos puniat, volens eis nõ malum abſolutè, ſed bonũ iuſtitiæ in eis, quod malum pœnæ eorũ habet annexũ. Vnde ſolutio eſt ſolida: q̃m falſiſſimũ eſt, ꝙ naturaliter odio habeamus punitores noſtros, vt inimicos: licet uerũ ſit, ꝙ naturaliter odio habemus pœnas.

*Li. 2. c. 4. & 20. & li. 4. c. 21. a medio.

* 1. 2. q. 29. art. 2.

Conclu. 10

SVP. QV. XXXIIII. ART. IIII.

Ban. eodem art.

conclu. p

IN art. 4. dubiũ occurrit circa rõnẽ redditã, Quare odiũ ꝓximi, ut deordinat peccãtẽ, eſt grauius, q̃ exterioris act⁹ peccatum contra proximũ, quia. ſ. per odiũ deordinatur uoluntas, q̃ eſt potiſſimũ in hoĩe, & ex qua eſt radix peccati. Oportet ſiquidẽ ad hoc, ꝙ rõ ualeat, ex alia parte ſubintelligere, ꝙ per peccata exteriora in proximũ nõ deordinať voluntas: qđ conſtat eſſe falſum. Præterea peccatum deordinans hominis voluntatẽ, & aliam eius partem, magis deordinat eum, q̃ deordinans uoluntatem ſolã: ſed peccatũ actus exterioris in proximum ita ſe habet ad odiũ proximi, ut patet. ergo. Et cõfirmatur, quia maior defectus eſt in ramo & radice, q̃ in radice tm̃. Sic aũt eſt iuxta ſimilitudinem literæ, de uolũtate, & alijs potentijs, ſeu actibus.

¶ Ad hoc dicitur, ꝙ ſanè intelligendo poteſt ex alia pte oppoſitum

Porrecta per totum. 206

Infr. q. 158. ar. 4. & 6. Et 1. 2. q. 46. a. 6. Et ma. q. 12. a. 4. & 5.

* Enchiridij. c. 12. tom. 3.

¶3 Præt. Chryſ. exponens illud Mat. 4. Qui ſoluerit vnũ de mãdatis iſtis minimis, dicit. Mãdata Moyſi, Nõ occides, Nõ adulterabis, ĩ remuneratione modica ſunt ĩ pctõ aũt magna. Mãdata aũt Chri.i. Nõ iraſcaris, Non cõcupiſcas, in remuneratione magna ſunt, ĩ pctõ aũt minima: odiũ aũt ꝑtinet ad ĩteriorẽ motũ, ſicut & ira, & cõcupiſcẽtia. ergo odiũ ꝓximi eſt[h] min⁹ peccatum, quàm homicidium.

RESPON. Dicẽdũ, ꝙ peccatũ qđ cõmittĩ in ꝓximum, habet rõnẽ mali ex duobus. Vno qdẽ mõ, ex deordinatione eius, qui peccat. Alio mõ, ex nocumẽto quod infertur ei contra quem* peccatur[m]. Primo ergo modo, odiũ eſt maius peccatũ, q̃ exteriores actus, qui ſunt in proximi nocumentum[n], quia ſcilicet per odiũ deordinatur voluntas

* Homil. 10. i opere imperfecto nõ remote a fine illi⁹, tom. 2.

Concilu. m

ſtrum dici. Eſt autẽ ſanus intellectus, ꝙ odium deordinat formaliter voluntatem: peccatum autem exterioris actus in proximum non deordinat formaliter volũtatem, ſed actum iſtum exteriorẽ, quem conſtat eſſe alterius potentiæ. Peccatum enim nõ deordinat formaliter, niſi id, in quo eſt ſubiectiuè. Licet aũt oẽ peccatum ſit radicaliter in voluntate vt in ſubiecto: tamen in potentia alia libera, & rationali ꝑ participationem multa peccata ſunt.

¶ Ad ſecũdũ verò dr̃, ꝙ cum cõparatio ſit inter diſtincta, quando cõparantur duo, quorum primũ clauditur in ſecundo, nõ intelligitur comparatio ſecundi ad primum, vt includit primum, & aliquid vltra: ſed quantũ ad illud, in quo diſtinguitur à primo. Vnde non cõparatur deordinatio voluntatis deordinationi voluntatis, & alterius potẽtiæ: ſed ex vna parte ſumitur deordinatio voluntatis, & ex altera deordinatio actus exterioris liberi, ſeu humani: & tũc dicitur, quòd quia uoluntas eſt potiſſima in homine, & ex qua eſt radix peccati, aliæ autem potentiæ ſunt inferiores, & vt rami: iõ deordinatio voluntatis eſt maior, quàm deordinatio aliarum virium. Conſtat namq;, quòd potioris deordinatio, potior eſt: & malum radice, peius eſt quàm in ramo vt ſic. Cum autem audis voluntatem eſſe potiſſimum in homine, non putes authorem ſui oblitum, ſed in ſubiecta loqui materia ſcilicet morali. In homine namque in ordine ad moralia potiſſimum eſt voluntas, ut patet, quàmuis ſimpliciter potior ſit intellectus, vt in primo libro habitum eſt.

¶ In eodem artic. dubium occurrit, Quo pacto poteſt eſſe actus exterior inordinatus ex zelo iuſtitiæ abſque peccato. Quòd. n. poſſit propter ignorantiam aliquam, puta, facti, omni cautela adhibita, actus exterior inordinatus accidere ſine peccato, clarum eſt. Poteſt. n. aliquis ex huiuſmodi ignorãtia occidere patrẽ propriũ: & tunc actus exterior erit inordinatus, cadens ſuper materiam repugnãtem. ſ. patris vitam, & tamen ſine peccato. Sed ꝙ hoc poſſit etiam ex zelo iuſtitiæ accidere, ut litera dicit, nõ apparet: qa ſi ex zelo iuſtitiæ ſecũdũ ſciẽtiã occidit, iam actus exterior nõ erit inordinatus: & ſi exterior eſt inordinat⁹, iam non ex zelo iuſtitiæ ſecundũ ſcientiam prouenit, ſed ex zelo iuſtitiæ, non ſecundũ ſcientiã: & tunc conſtat eſſe peccatũ.

¶ Ad hoc dicitur, quòd author profert ſermonem conditionalem, ad cuius ueritatẽ neutrius partis veritas exigitur. Et propterea nõ oportet ſolicitari, quomodo poſſent actus eſſe inordinati abſque peccato. Exemplorum quoque, quãmuis nõ requiratur veritas, attamen quia etiam exempla ſub diſiunctione allata ſunt, ſufficit pro altera parte uerificari.

¶ In eodem ar. 4. dubium eſt circa illam propoſitionẽ. Si quid culpæ eſt in exterioribus peccatis, quæ contra proximum committuntur, totum eſt ex interiori odio, tum quia non omne ꝙ exterius committitur contra proximũ, ex odio fit, ſed aliquando ex ira, aliquando ex inuidia, aliquando ex luxuria, vt patet de adulterio, detractione, & vindicta: tum quia in præcedentibus determinatum fuit, quòd actus exterior habet malitiam ſecundum ſe, quam magis dat voluntati, quàm ab ea accipiat.

¶ Ad hoc dicitur, quòd iuxta Apoſtoli ſententiam, omnia prohibita contra proximum: ut, Non occides, Nõn adulterabis &c. in hoc vno comprehenduntur, Diliges proximũ tuum. Ac per hoc in quocumq; commiſſo contra proximum, contrariũ dilectionis eiuſdem incurritur, quod conſtat eſſe odium proximi: ideò omne exterius peccatum commiſſum in proximũ, odiũ in ſe proximi claudit, & ex illo procedit participatio in omnibus, etiam in ipſa ira, & inuidia, ut inferius claſſificabitur.

¶ Ad ſecũdum dicitur, ꝙ impertinens eſt obiectio. Nam alia eſt quæſtio de bonitate, & malitia actus ſecundum ſe, & à voluntate finis &c. & alia eſt quæſtio de culpa actus exterioris in proximum ſecundum ſe, & ex odio. Et de illa quæſtione ſatis dictum eſt: de hac verò dicitur, quòd quicquid culpę eſt, ex odio eſt: quia quicquid habet mali ex genere ſuo, habet ex odio participato in ratione ſui generis. Niſi. n. homicidiũ ex genere ſuo clauderet in ſe odium uitæ humanæ, non eſſet malum moraliter. Vnde ſi occidatur homo à iudice, à quo fit ſine odio vitæ humanæ, non eſt homicidium.

¶ In eodem 4 artic. dubium adhuc eſt, quia author videtur diminutus. Quærit namq; vniuerſaliter, An odium proximi ſit grauiſſimum peccatorũ, quæ in proximũ cõmittuntur. Et ſoluit particulariter, ꝙ odium eſt grauiſſimum reſpectu peccatorum exteriorum, quæ in proximum committuntur. Cõſtat. n. ꝙ præter odium proximi, & peccata exteriorum actuũ in proximũ, ſunt alia peccata in proximum, ſ. cõcupiſcere uxorem proximi, concupiſcere res illius, inuidere proximo, deſpicere proximum &c.

¶ Ad hoc dr̃, ꝙ quia rõ difficultatis exigẽtis ſpecialem articulum de cõparatione odij ad alia peccata in ꝓximũ, fuit actus exterior nocens proximo: ideò author ad id, in quo difficultas erat aſpiciẽs, determinauit, relinquẽs pro manifeſto, quòd odium ꝓximi eſſet peius cæteris interioribus peccatis in proximũ. ex vniuerſalitate obiecti, & immenſitate rationis illius. Extendit ſiquidem ſe odium contra omne bonum proximi, & abſque menſura in quodlibet fertur. Cætera autem aut ſecundum quoddam genus boni, aut ſub quadã modificatione in proximũ inſurgunt, ut patet de inuidia, & alijs allatis, excepta ſuperbia, quæ non cõputatur inter peccata in proximum, quia Deo ſe opponit: unde non eſt diminutio in authore. Et ſcito, quòd comparatio odij ad alia peccata eſt accipienda proportionaliter, ut ſcilicet odium uitæ proximi ſit peius, quàm inuidia eiuſdem uitæ. Et ſimiliter odium fraternæ gratiæ ſit peius, quàm inuidia eiuſdem, & ſic de alijs. Secus autem eſt reſpectu diuerſorum: nam inuidia fraternæ gratiæ longè maius peccatum eſt, quàm odium proximi ſecundum bona exteriora.

¶ In eodem. 4. art. Martinus occurrit, arguens contra ſecũdam concluſionem, ſcilicet, quòd peccata exteriora quãtum ad nocumentum, quod proximo infertur, peiora ſunt, quàm interius odium, ſupponendo, quòd actus exterior malus non addit malitiam aliquam ſuper malitia actus interioris, quod pro nunc probat ex litera hac dicente, Si quid culpæ eſt in exterioribus peccatis, quæ contra proximum committuntur, totum eſt ex interiori odio.

¶ Arguit ergo primo. Nullus actus exterior proximo nociuus, eſt odio proximi culpabilior. ergo non eſt grauius peccatum quantum ad nocumentum. Antecedens probatur, quia actus exterior aut habet aliquid culpæ, quod non habet interior, aut nihil. Si nihil, habetur intentum: ſi aliquid, aut ſecundum illud ſubordinatur actui interiori malo, uel non. ſi non, ergo ſecundum illud non eſt culpabilis. ſi ſic, ergo in actu interiori eſt aliquid grauitatis correſpondens illi parti, quæ dicebatur non haberi ab actu interiori.

¶ Præterea. Ex nullo communi actibus bonis, & malis attenditur grauitas peccati: ſed nocere proximo eſt commune actibus bonis & malis. ergo ex nocumento proximi non aggrauat peccatum. Patet minor, quia etiam iuſta occiſio nocet proximo.

¶ Tertio, quia huiuſmodi grauitas aut penſatur ex nocumẽto, quod infertur proximo tantum. & hoc non, quia tunc occiſio iuſta non eſſet hac grauitate grauior. Aut ex nocumento, quod infertur ſiue proximo, ſiuè ſibijpſi: & tũc uel in hac cõparatione comparas actum exteriorem & interiorem ſimul ad interiorem tantum, & ſic nihil ad propoſitum: aut comparas actũ exteriorem ad interiorem, cui ſubordinatur, & tunc ſic actus interior uolendi occidere proximũ ex odio magis nocet odiẽti, quàm homicidium proximo noceat. ergo quantum eſt ex parte nocumẽti, actus interior grauior eſt, quàm exterior. Antecedens patet, quia mors ſpiritualis peior eſt corporali.

¶ Deinde arguit tractando authoritates Auguſtini, & Chryſoſtomi allatas in litera pro dicta ſecunda concluſione.

¶ Et primo contra diſtinctionẽ literæ ex authoritate Chryſoſtomi. Quanto aliqua ſunt maiora in peccato, tãtò ſunt magis deordinata, & grauioris culpæ: ſed ſecundum authoritatem Chryſoſtomi allatam, adulteriũ, & homicidiũ ſunt maiora in peccato, q̃ ira & odium. ergo ſunt maiora in deordinatione, & culpa, ac ꝑ hoc diſtinctio literæ nõ ualet ad authoritatẽ hanc.

¶ Secũdo ex authoritate Aug. Malum dicitur, quia nocet: quia licet homicidiũ plus noceat proximo, odium tamen plus nocet ſimpliciter: quia nocumentum illatum ſibijpſi per odium, eſt maius, q̃ nocumẽtum illatum proximo per homicidium.

¶ Ad

¶Ad hæc dicitur, ſuppoſitis his quæ in præcedenti lib. dicta ſunt, quod ſuppoſitum eſt falſum: quoniam actus exterior addit bonitatem, vel malitiã actui interiori, vt & Aug. dicit. Actus.n. exterior auget bonitatem, vel malitiam actus interioris: ita quod velle homicidiũ committere, minus malũ eſt, quàm uolendo cõmittere homicidiũ. Ipſa.n. executio addit grauitatẽ, & quantũ ad propoſitũ ſpectat, rõne nocumẽti illati proximo ex ipſa executione, quam non infert actus interior.

¶Ad probationẽ autẽ ex hac litera, cõceditur litera hæc: ſed negatur ſequela illius ſuppoſiti ex hac litera. Nam ex hoc, quod quicquid uitæ eſt in arbore, eſt in radice, nõ ſequitur, quod arbor nihil vitæ, aut vitalis perfectionis addat ſupra radicem. Multas.n. perfectiones uitales addit arbor ſupra radicem, ut patet: & ſimile eſt in propoſito, cum author expreſſè in litera aſſimilet radici uoluntatẽ interius. Vnde cũ hoc, quod quicquid culpæ eſt in actu exteriori, eſt ex interiori odio participato, & incluſo in actu exteriori, ſtat quod actus exterior addat culpabilẽ grauitatẽ, immò ex hoc ipſo, quod actus interior progreditur in exteriorem, creſcit malitia: ſicut ex hoc, quod radix profert plantam, creſcit vita. Ad primum autẽ argumentum negatur maior. Ad probationem dicitur, quod actus exterior habet aliquid grauitatis culpabilis, quod non habet actus interior ſolus: ſic.n. ad ipſum fit cõparatio. Nã ſi ad actũ interiorẽ coniunctũ exteriori fieret comparatio, diceretur, quod una & æqua eſt utriuſque malitia per viam redundantiæ hinc, & inde, ut in præcedenti lib. patet.

Conclu. p.

Porrecta per totum.

207

Infra q. 158. ar. 6. & mal. q. 12. art. 5.

¶Et cum arguitur. Aut illud grauitatis, quod addit exterior actus, ſubordinatur interiori, aut nõ: rñdetur, quod iam digreſſio fit ab actu interiori ſolo, ſeu ſecundùm ſe, ad ipſummet coniunctum, ſeu ut rõ eſt exterioris actus, & propterea egredimur extra propoſitam comparationẽ. Veruntamẽ ſequendo diuerſionẽ argumẽti, rñdetur, quod ſubordinatur ut executio appetitui. Et cum ex hoc infertur, Ergo in actu interiori eſt aliquid grauitatis correſpondens illi parti, quam addere dicitur actus exterior: conceditur, quia, ut dictum eſt, ex actu exteriori deterior fit actus interior coniunctus: ſed cum dr. ergo hæc grauitas præerat in actu interiori, negatur. Aliud eſt.n. grauitatem hãc inueniri in actu interiori coniuncto exteriori, & aliud eſt inueniri in actu interiori ſecundum ſe. Primum eſt uerum: ſecundum falſum. Et rurſus, Aliud eſt huiuſmodi grauitatem in actu interiori coniuncto exteriori inueniri: & aliud eſt in eodẽ præinueniri. Primũ eſt verũ: ſecundũ falſum. Et rurſus. Aliud eſt huiuſmodi grauitatẽ oriri radicaliter ex actu interiori: & aliud eſt perfectionẽ, & cõſummationẽ hãc ex illo. Nã primũ eſt verũ: ſecundum falſum. Hæc ergo diſtinctè conſidera, & ſolues obiecta.

¶Ad ſecundũ dicitur, quod Maior modificatione eget. Nam aliud eſt loqui de communi bonis & malis actibus in ſua abſtractione ſumpto: & aliud de eodem contracto ad conſonantiam, vel diſſonantiam rationi rectæ. Nam licèt primo modo nõ aggrauet, ſecundo tamen modo aggrauat: & ſic eſt in propoſito. Nocere proximo contra rectè rationis iudicium, eſt non commune bonis & malis actibus, ſed contractum ad malum morale, & ex hoc oportet peccatum grauari.

¶Ad tertiũ dr., quod in litera explicatur, quod neutro mõ eſt ſermo, ſed tertio mõ. ſ. ex nocumẽto quod infertur ei, cõtra quẽ peccatur. Sub hoc.n. cõprehenditur, ſiue ipſe, ſiue alius, non ut ipſe, vel alius, ſed ut eſt is, contra quem directè, ſeu per ſe peccatur. Et ex hoc excluditur obiectio appoſita de nocumẽto propriæ mortis ſpiritualis. Nam huiuſmodi nocumentum non per ſe intenditur per odientem, aut occidentem: ſed malum illius, qui odio habetur, aut occiditur ſiue ipſe, ſiue alius ſit, per ſe & directè intẽditur per odiũ, & homicidiũ. Contra illũ.n. peccatur homicidio, vel odio per ſe directè. Mors autem ſpiritualis propria præter intentionem incurritur. Mallet.n. nõ incurrere illã odiẽs, aut occidens, qui tamen directè vult ſe, uel illum occidere.

¶Ad obiecta deinde ex authoritatibus rñdetur. Et quãtũ ad illud Chryſoſtomi, negatur Maior, quo ad deordinationẽ peccatis. Quod.n. maius eſt in peccato, nõ oportet quod ſit maius ex parte deordinationis peccatis. Põt.n. maius eſſe in pctõ aliũde. ſ. ex nocumẽto, ut in litera dicitur & ſic intellexit Chryſoſtomus.

¶Ad illud ex Aug. iã rñſum eſt. ſ. quod grauitas peccatorum quo ad nocumentũ, attẽditur penès nocumẽtũ per ſe intẽtũ, & nõ penes id, quod præter intentionẽ peccãtis interuenit. Arguens autem, de tali per accidens nocumento loquitur, quod eſt commune omni peccato mortali.

hominis, quæ eſt potiſſimum in homine, & ex qua eſt radix peccati. Vnde & ſi exteriores actus inordinati eſſent abſque inordinatione voluntatis, non eſſent peccata, puta, cum aliquis ignoranter, uel zelo iuſtitiæ hominem occidit. Et ſi quid culpæ eſt in exterioribus peccatis, quæ contra proximũ cõmittuntur, totũ eſt ex interiori odio: ſed [p] quãtum ad nocumẽtum quod proximo infertur, peiora, ſunt exteriora peccata, quàm interius odium. [q] Et per hoc patet reſpõſio ad obiecta.

B

ARTICVLVS V.

Vtrum odium ſit uitium capitale.

AD QVINTVM ſic procedit. Videtur quod odium ſit uitium capitale. Odium.n. directè [h] opponitur charitati: ſed charitas eſt principaliſſima virtutum, & mater aliarum. ergo odium eſt maximum uitium capitale, & principium omnium aliorum.

¶2 Præt. Peccata oriuntur in nobis ſecundum inclinationẽ paſſionum, ſecundũ illud ad Ro. 7. Paſſiones peccatorũ operabantur in membris noſtris, ut fructificarẽt morti: ſed in paſſionibus animæ ex amore, & [h] odio uidentur oẽs aliæ ſequi, ut ex ſupra* dictis patet. ergo odium dẽt poni inter uitia capitalia.

* 1. 2. q. 25 ar. 1. & 2.

¶3 Præt. Vitium eſt malum morale: ſed odium principalius reſpicit [h] malum, quàm alia paſſio. ergo uidetur, quod odium debet poni uitium capitale.

C

SED CONTRA eſt, quod * Greg. 31. Moral. nõ enumerat odium inter ſeptem uitia capitalia.

* Li. 31. c. 31.

SVP. Q. XXXIIII. ART. V.

B in eodem art.

IN art. 5. eiuſdẽ qõ. Martin' occurrit, primo arguẽs cõtra rõnẽ cõcluſionis: deinde ſoluẽs eã. Rõ, inquit, multipliciter deficit. Primo, quia nõ cõſonat aliis S. Th. opinionib. quoniam cũ hoc, quod aliquod uitiũ eſt maximũ in grauitate ſtat, quod ſit uitiũ capitale ergo ex grauitate odij nõ põt cõcludi, quod odiũ nõ eſt uitiũ capitale. Sedo, quia uitiũ minus graue aut poteſt oriri ex grauiori, aut nõ. Si ſic ergo nulla ratio cogit, quin ſimul ſtet odium eſſe grauiſſimum & capitale. Si non, ergo tot, & tanta.

¶Deinde ſoluendo rõnem dicit. Concedo quod regulariter ita eſt, quod ab aliquo, quod eſt minus ſecundum naturam, primo receditur: ſed non oportet, quod a quolibet, quod eſt minus ſecundũ naturam, primo recedatur, quàm perueniatur ad ultimum. Nõ.n. oportet adulterum prius fuiſſe fornicarium.

D

¶Ad horũ primũ dr., quod argumẽta illa nõ ſunt cõtra hãc literã, ut arguẽs ſomniauit: quoniam author nõ ex excellẽtia grauitatis, ſed ex ordine defectionis naturaliũ perfectionũ, ordinatè ſe habẽtiũ procedit, & cõcludit odiũ nõ eſſe uitiũ capitale, ut clarè patet in litera. Ex hoc namq; quod magis ſecundũ naturã eſt perfectio dilectionis Dei & proximi, quàm aliæ perfectiones aliarum uirtutũ, & primũ in cõpoſitione eſt ultimũ in deſtructione, procedit & infert. quod prior eſt defectio aliarum uirtutum per alia uitia, quàm defectio dilectionis per uitium odij. Vbi patet, quod ſiue ſit grauius, ſiuè non, nihil refert quo ad rõnem iſtã. Et propterea nõ ſunt recitata oia, quæ ille ſomniauit eſſe contra hanc rõnem.

¶Ad ſolutionẽ rõnis dr., quod ipſa rñſio iſtius eſt cõfirmatio rõnis: quoniam rõ nõ affertur ad oſtendendum, quod quicumq; odit, oportet quod habuerit oẽ minus uitium: ſed ad oſtendendũ naturalẽ ordinem vitij, quod eſt odium ad alia uitia. Naturalis autẽ ordo optimè oſtẽditur per id, quod regulariter inuenitur. Et iõ ex illa conceſſione, quod hoc eſt uerum regulariter, non ſoluitur, ſed confirmatur rõ, quæ loquitur de neceſſitate naturalis proceſſus vitiorũ ſecundũ ſe, & non de neceſſitate logica, aut cõtra libertatẽ huius peccãtis, qui prius eligere põt poſterius, quàm prius.

E

¶In eodem 5. ar. in reſponſione ad primũ, Martinus occurrit contra authorem hic, dicens. Iſta ſolutio non placet mihi, nõ primo, quia ſecundùm Ariſtotelem in prædicamentis, qui vult redire à uitiis ad uirtutes, paulatim recedere debet, & ſecundũ gradus uirtutũ aſcendere: tum ſecundo, quia ſecundũ doctrinam omnium ſanctorum, in uirtutibus primo gradum incipientium, deinde proficientium, & tertio perfectorum attingimus: tum tertio, quia uel loquitur hic Tho. de charitate infuſa, uel acquiſita. Si de acquiſita, illa nõ eſt perfectiſſima uirtus. Si de infuſa, tũc cõſtat, quod multæ uirtutes ſine ea frequẽter acquiruntur.

¶Ad primum horum dicitur, quòd primum documentum, ſcilicet de receſſu à uitio, nõn eſt Ariſto. ſed oppoſitum potius ab ipſo docemur in 2. Ethic. vbi non exemplariter, ſed ex propoſito docet detentum aliquo uitio, ualde elongare ſe ab illo

debere, ita ut i aliud extremũ vitiũ uideatur declinare, qm̃ ſic F veniet ad mediũ virtutis: quẽadmodũ faciũt volẽtes curuas virgas dirigere, retorquẽdo prius eas in alterã partẽ. Veruntamen hoc nõ eſt ad ꝓpoſitũ, qm̃ ordo uirtutũ nõ attẽdit̃ ꝓ ſe loquẽdo, ſecundũ receſſum a uitio. Nõ oportet. n. uirtuoſum uitioſũ fuiſſe. Et ꝓpterea prima obiectio nihil dicit cõtra primitatẽ virtutum charitatis.

ſequitur, quòd odio appetatur uerum bonum, ut patet.

¶ In ar. 5. & 6. eiuſdem q. 34. dubium occurrit, quia doctrina authoris vr̃ contraria dictis. Iã. n. dictũ eſt & q odiũ Dei participatur in oĩ peccato mortali, & q odiũ proximi participat̃ in peccato in proximũ: immo ipſe author dixit in ꝑcedẽti articu. q quicquid culpæ eſt i exteriorib. peccatis i proximũ, totũ eſt ex interiori odio. Mõ vero dr̃, q nec odiũ proximi, nec Dei eſt primũ, ſed ultimum potius peccatũ. Quõ ſtant hæc ſimul? Cõſtat. n. q participatũ, aliquid poſterius eſt ſeipſo, ſecundum ſe. Ignis. n. prius eſt ignitus, & aqua madefactis, & ſic de aliis.

* 1. 2. q. 84 art. 3. & 4.

D. 102.

RESPON. Dicendũ, q ſicut ſupra * dictũ eſt, uitiũ capitale eſt ex quo ut frequentius alia vitia oriunt̃: uitiũ[d] aũt eſt cõtra naturã hoĩs, iquãtũ eſt aĩal rõnale. In his aũt, q̃ cõtra naturã fiũt, paulatim id quod eſt naturæ, corrũpit̃. Vnde oportet, q primo recedat̃ ab eo qđ eſt minus ſm naturã, & vltimo ab eo qđ eſt maximè ſm naturã: quia id qđ eſt primũ in conſtructione, eſt ultimũ in reſolutione. Id ãt quod eſt maximè, & primo naturale homini, ẽ qđ diligat bonũ, & ꝑcipuè bonũ diuinum, & bonũ proximi. Et iõ odium, qđ dilectioni huic opponit̃, nõ eſt primũ in dilectione uirtutis, q̃ fit per uitia, ſed ultimum. Et iõ odium non eſt uitium capitale.

AD PRIMVM ergo dicendũ, q ſicut dr̃ i 7. Phyſi. Virtus uniuſcuiuſq; rei cõſiſtit in hoc, q ſit bñ diſpoſita ſm ſuam naturã. Et iõ in uirtutibus oportet eſſe primũ, & principale, quod eſt primũ, & principale in ordine naturali. Et propter hoc charitas ponitur principaliſſima virtutum: & eadem ratione odiũ non poteſt eſſe primum in vitiis, ut * dictum eſt.

* In corp. ar.

AD II dicẽdũ, q odiũ mali, quod contrariatur naturali bono, eſt primum inter paſſiones animæ, ſicut & amor naturalis boni: ſed odium boni connaturalis non poteſt eſſe primũ, ſed habet rationem ultimi: quia tale odium atteſtatur corruptioni naturæ iam factæ, ſicut & amor extranei boni. G

AD III dicẽdũ, q duplex eſt malum, quoddam uerum, quod ſcilicet repugnat naturali bono: & huiuſmodi mali odiũ poteſt habere rationem prioritatis inter paſſiones. Eſt aũt aliud malũ non uerum, ſed apparẽs, quod ſcilicet eſt uerum bonum & connaturale, ſed æſtimat̃ ut malum propter corruptionem naturę: & huiuſmodi mali odiũ H oportet, q ſit in ultimo. Hoc autem odium eſt uitioſum, non autem primum.

ARTICVLVS VI.

Vtrum odium oriatur ex inuidia.

AD SEXTVM ſic proceditur. Videtur quòd odium non oriatur ex inuidia. Inuidia. n. eſt triſtitia quædam de alienis bonis. Odium autem [h] non oritur ex triſtitia, ſed potius econuerſo: triſtamur enim de ꝑſentia malorum, quę odimus. ergo I odium non oritur ex inuidia.

¶ Ad ſecũdũ quoque conceditur totũ, ſed nihil cõtra ꝓpoſitũ: qm̃ cũ hoc q charitas eſt prima uirtutũ, ſtat q primo eſt charitas incipiẽs, deinde proficiens, & tertio perfecta.

¶ Ad tertiũ aũt dr̃, q ſermo eſt de charitate infuſa: nã acqſita nõ eſt ſpãlis uirt⁹. Et falſum eſt aliquã virtutẽ ſimpliciter habere ſine charitate infuſa, ut patet ex Aug. & authore &c.

¶ In eodẽ 5. ar. i ſolutione ſecũda, Martinus occurrit dicens, Hæc ſolutio Thomæ iudicio meo nõ ſufficit: quia, ut patet ex maiore, argm̃ ꝓcedit de paſſionib. malã inclinationẽ habentibus: odiũ aũt mali oppoſiti bono nõ naturali, nõ hẽt inclinationem malã. ergo &c.

¶ Ad hoc dr̃, q falſũ aſſumit̃, q argm̃ ꝓcedat de paſſionib. malã inclinationẽ habẽtibus. Et ex ipſo argumento patet oppoſitũ: qa ꝓcedit ex eo, q amor, & odiũ ſũt primæ paſſiones. Cõſtat aũt q primitas nõ attribuitur eis, ut hẽt malã iclinationẽ, ſed abſolute, ut eſt paſſio amoris. Vñ optime author diſtinguendo odiũ penẽs diuerſa obiecta, ſoluit oñdẽdo quali odio cõuenit primitas, & quali nõ.

¶ In eodẽ ar. 5. in ſolutione ad tertiũ, Martinus occurrit, dicẽs q hæc ſolutio nõ ſufficit. quia odiũ uel eſt reſpectu mali veri, vel reſpectu mali apparentis tm̃. Si reſpectu mali ueri, ergo cum vitiũ mortale de quo maior argumẽti aſſumit̃ ſit malũ verũ ſeqt̃ q argm̃ concludit. Si reſpectu mali apparentis, tunc ſequitur, q per odium appetitur odio id, quod eſt ſecundum ueritatem bonum, licet ab odiente æſtimetur malum, quod eſt falſum.

¶ Ad hoc dicitur, q odij [illegible] num proculdubio eſt uerum malũ moraliter, & eſt rẽſpectu mali apparentis quidẽ ut pſonæ odio habitæ: veri aũt ut concupiti perſonæ odio habitæ. Ita q ſicut amor eſt reſpectu boni ut perſonæ amatæ (Amatur. n. perſona K vt bona, & eſt ẽt reſpectu boni ut concupiti pſonæ amatæ: concupiſcit. n. amans aliquẽ bonũ illi) ita uitium, quod eſt odiũ terminatur ad perſonam ſub ratione mali, quæ tamen in veritate eſt bona. Et propterea reſpectu pſonæ odio habitæ, odium eſt reſpectu boni ſecũdũ rẽ mali aũt ſecundũ apparentiam, & terminatur ad malũ concupitũ illi ſub rõne mali. Et iõ reſpectu concupiti odium eſt mali ẽt ſecundum ueritatẽ, ut patet cũ quis proximũ odio hẽt, uolens illi malum mortis. Cõſtat enim q odiũ, ut terminat ad proximũ, eſt reſpectu boni ſecundũ rem mali, aut ſecũdũ æſtimationẽ tm̃: ut uerò terminat ad mortẽ uolitam illi, terminatur ad malũ ſecũdũ ueritatẽ, & ſecũdũ æſtimationẽ. Vñ patet ſolutio ad argm̃. quia cum quærit̃, vel eſt reſpectu mali, Rñdetur q diuerſimode unũ & idẽ odiũ eſt reſpectu utriuſq; eſt. n. reſpectu ueri mali ut cõcupiti. Et ꝓpterea non ſequitur q argm̃ concludit: & eſt reſpectu boni, eſti patu tamen mali ut perſonæ odio habitæ. Et propterea non

D. 117.

¶ Ad hoc dr̃. q odiũ Dei, uel ꝓximi ſumi põt dupliciter. Vno mõ ꝓprie, ut eſt ſpeciale peccatum, & ſic non clauditur in cæteris peccatis odium Dei, nec in omnibus peccatis contra ꝓximũ odium proximi: & ſic ẽ ſermo authoris de odio Dei, & ꝓximi, cũ negat habere rõnẽ prioris peccati. alio mõ cõmuniter pro odioſa uoluntate, prout, ſ. omnis refutatio boni quõlibet fiat, odij rõnem vr̃ habere. Occidens nãq; hoĩem ex ira, pro quãto in ira illa clauditur nolle uitam illius, odium illius dici põt. Propriè tamen odiũ nõ eſt, quia non eſt ibi nolle uitã illius abſolute, ſed ſpecificatũ ſ ueile uindictam. Et hoc mõ odiũ Dei in quolibet mortali, & odiũ ꝓximi in quolibet cõtra proximũ clauditur: & cõicatio uocabulorũ ſimul cũ penuria propriorum facere vr̃ in hac re obſcuritatẽ. Et ſcias q proportio odioſę uoluntatis ad odiũ propriè uidetur eſſe, ſicut proportio febrilis ægritudinis ad mortẽ, vt ſicut nõnulla mors eſt, & mortis participatio, ægritudo quęlibet febrilis: Ita quodlibet in proximum, nonnihil odiũ proximi, & quodlibet mortale, nõnulla refutatio diuini boni eſt. Et ſicut mors maius malum eſt, q̃ quæcunque febris: ita odium Dei ſimpliciter, & proximi in ſuo ordine, ut dictum eſt, peſſimum eſt. Et ſecundum hoc cũ dixit author in præcedenti arti. q ex odio procedit interiori &c. odij nomen cõiter accepit pro odioſa uoluntate. Nec obſtat, q de odio, ut ſpeciale uitium eſt, tractabit, quia ex illa ratione habet intentum: quoniã ſi o ẽ peccatũ exterius in proximum totam culpam habet ex odioſa uoluntate, quæ odium interpretatiuè eſt, conſequens manifeſtẽ eſt, q odium propriè maximæ culpæ rationẽ habet. Potes autem aliter eandem ſententiam dicere, q odium, ſicut & ſuperbia, contemptus Dei, & huiuſmodi, poteſt dupliciter ſumi. Primo ſecũdũ ſr affectũ, & ſic eſt ſpeciale uitium, & habet rationem ultimi. Alio mõ ſecũdum effectum. & ſic clauditur, ut dictũ eſt, in oĩ peccato, & eſt cã peccati. Et ſi Noutij non intelligunt differentiam hãc, aduertant, q cum affectus odij ſit uelle malum, effectus eiuſdem eſt quomodocunque actum malum appetere, cogitare, facere. Sicut affectus inobedientiæ eſt contemnere præceptum: effectus autem eſt quomodolibet non ſeruare præceptũ, & ſic de aliis.

Perfecta per totum.

208

Inf. q. 36. articul. 4. Et ma. q. 10. art. 3.

SVPER QV. XXXIIII. ARTIC. VI.

Ban. eodem art.

IN artic. 6. dubium occurrit, quoniã cõtextus literæ diſſonus videtur. Fundatur ſiquidẽ primo ortus odij ſuper fuga triſtitiæ

¶2 Præt. Odiũ dilectioni opponit: ſed dilectio ꝓximi refert ad dilectionẽ Dei, vt ſupra* habitũ eſt. ergo & odiũ ꝓximi refertur ad odium Dei: ſed odiũ Dei nõ cãtur ex inuidia. nõ.n. inuidem⁹ his, q maximè à nobis diſtãt, ſed his, q ꝓpinqui nr̃i, vt patet* p Philoſophũ in 2. Rhet. ergo odiũ nõ cãtur ex inuidia.

* q. 25. ar. 1. & q. 26. art. 2.
* Lib. 2. c. 10. to. 5.

¶3 Pręt. Vni⁹ effect⁹ vna eſt cã: ſed odiũ cãtur ex ira. dicit.n.* Aug. i regula, q ira creſcit in odiũ. nõ ergo cãtur odiũ ex inuidia.

* In 3. regu. quæ. incipit. Ante omnia fratres, tomo 1.

Sed contra eſt, quod Greg.† dicit 31. Moral. quòd de inuidia oritur odium.

† Libr. 31. Moral. ca. 31.

Resp. Dicẽdũ, q. ſicut* dictũ eſt, odium proximi eſt vltimũ in progreſſu peccati, eo q oppoñitur dilectioni, qua naturaliter ꝓximus diligit. Quòd aũt aliquis recedat ab eo quod eſt naturale, cõtingit ex hoc, q intẽdit vitare aliqđ, qđ eſt naturaliter fugiẽdũ. Naturaliter aũt omne animal fugit triſtitiã, ſicut & appetit delectationẽ, ſicut patet per* Philoſ. in 7. & 10. Eth. Et iõ ſicut ex delectatione cãtur amor, ita ex triſtitia cauſatur odium. Sicut ergo mouemur ad diligendũ ea, q̃ nos delectant, inquãtum ex hoc ipſo accipiuntur ſub rõne boni: ita mouemur ad odiendum ea, q̃ nos cõtriſtant, inquãtũ ex hoc ipſo accipiũtur ſub rõne mali. Vñ cũ inuidia ſit triſtitia de bono ꝓximi, ſequit q bonũ ꝓximi reddat nobis odioſum: & inde eſt q ex inuidia orit odiũ.

* ar. prec.
* li. 7. c. 13. 13. & 14. & Li. 10. art 2. tom. 5.

Ad primum ergo dicendũ, q qa vis appetitiua, ſicut & appꝓhẽſiua, reflectit ſup ſuos act⁹, ſequit q ĩ motib⁹ appetiuæ virtutis ſit q̃dã circulatio. Scd̃m ergo primũ ꝓceſſum appetitiui mot⁹ ex amorẽ cõſeqt̃ d̃ſideriũ, ex quo cõſeqtur delectatio, cũ

ſtitiæ: deinde infert, q. odiũ oritur ex pſentia triſtitiæ, q̃ eſt inuidia, cũ debuiſſet cõſequẽter inferri, q. ex fuga triſtitiæ naſceret. ¶Ad hoc dr̃, q. cõtextus literæ formalis, ſubtilis, ac optime conſonus eſt. Cũ.n. peccatũ odij, de quo eſt ſermo, ſit eſſentialiter actus refutans bonum, quod vere eſt bonũ, & bonũ ut ſic, non ſit refutabile, oportet ad hoc, vt actus refutationis reſpectu boni inueniatur, q. bonũ induat rõnem alicuius refutabilis, ut ſic actus odij tẽdẽs in illam rõnem penetret ad bonum veſtitũ illa ratione. Et quia odiũ tale, ſ. vere boni ẽ valde alienum à naturali, cõſequens eſt, vt id quo ſit refutabile, ſit de ordine eorum, quæ valde refutãtur à natura, vt ſic valde exoſa veſtis reddat exoſum veſtitum, quod nudum eſſet multũ amabile. Talis autem ratio eſt ratio peior ratione contriſtãtis, quam cõſtat eſſe malum: quia contriſtãs triſtitiã ingerit, quã naturaliter multum fugimus. Obiectum igitur odij. ſ. verè bonum, ad hoc vt odij obiectum ſit, rationẽ triſtis induit pri⁹, vt ſic deteriorando induat rationem mali abſolutè: & ſic magis refutabilis rationem habet. Quòd autem bonum alterius induat rationem contriſtantis me, non habet inquantum eſt bonum, ſed habet inquantum eſt obiectum triſtitiæ meæ, quę eſt inuidia: & ſic odium ex parte obiecti directè oritur ex inuidia. Ambiguitas autem contextus ex mala applicatione literæ oritur. Nam odium poteſt cõſiderari dupliciter. Primò diſtinguendo ea, quæ in odio inueniuntur, & comparando ea adinuicem. Inueniuntur.n. in peccato odij duo. Primo terminatio ad bonum, quod verè eſt bonum: & ex hoc habet rationẽ peccati, & alieni à natura. Secundo terminatio ad rõnem, qua illud bonum offertur vt malũ: qm̃ actus odij refutatio eſt, quæ reſpectu mali vt ſic eſt, & ex hoc habet rationem quaſi excuſabilis, & eligibilis, ut potè, refutatio mali naturaliter fugibilis. Et cõparando hæc duo inter ſe, quia, ut dictum eſt, ratio triſtis eſt cauſaliter illa ratio mali inducens odij obiectum, optimè dicitur, quòd primum oritur ex ſecũdo, quòd refutatio boni oritur ex refutatione triſtis, q. odium boni oritur ex fuga triſtitiæ. Si autem conſideretur totum ipſum odij vitium, ſic dicimus, q. cauſatur ex electa triſtitia præcedente, quæ eſt inuidia generans ipſi odio proprium obiectum. Inuidẽdo enim ſic bonum alterius contriſtans nos, & ex hoc creſcit in odioſum nobis. Vnde contextus literæ conſonus eſt, primo diſtinguens intrinſeca odij, & comparans inter ſe: ſecundo reddens radicem vnde illa proueniunt, ſcilicet electam triſtitiam boni.

¶Poteſt & breuius, & ſubtilius dici, quod fuga triſtitiæ in litera propoſita, non importat actũ appetitus rationalis, ſed naturalem abominationem appetitus naturalis reſpectu triſtitiæ, ſecundum quam etiam electa, & pręſens triſtitia fugitur, ut pote naturali appetitui cõtraria. Et quia naturalis huiuſmodi fuga eſt cauſa dicti augmenti. ſ. q. triſte creſcat in malum abſolute, quod ſignificat odibile, & tanto citius & vehementius, quãto ſæpius & intenſius actualis triſtitia reperitur: ideò author primo fugam naturalẽ triſtitiæ ut cauſam poſuit, & inde ad effectũ proceſſit, quem ex illa cauſa præſens triſtitia producit. Non ergo fugam triſtitiæ contra illius præſentiã diſtinxit, ſed naturalem fugam ſimul ſtantẽ cum actuali præſentia triſtitiæ pro cauſa aſſignauit, quare inuidia ex parte obiecti parit odium, & in litera declaratur: Quia ſicut delectãs parit ſeipſum amabile ex naturali appetitu ad delectionẽ: ita contriſtans parit ſeipſum odibile ex naturali fuga triſtitiæ. Delectabile enim parit rationem boni abſolute: & triſte parit rationem mali abſolutè, ac per hoc illud amabile, hoc odibile generat.

¶In eodem ar. aduerte ex 2. Phyſic. quòd naturale non dicitur vno modo. Et propterea cum audis dilectionẽ boni alterius eſſe naturalem, intellige ſanè, hoc eſt, ſecundum naturam. Sic.n. omnes virtutes ſunt naturales, & omnia uitia cõtra naturã: eſt tamẽ in his latitudo magna. Et propterea aliquid magis, & aliquid maximè dicitur ſecũdum naturam, & contra naturam.

¶In eodem art. 6 in reſponſione ad ultimũ, dubium occurrit, An peccatũ odij ſit vnius ſpeciei, aut plurium ſpecierum. Et eſt ratio dubij, tũ quia dilectio charitatis, cui directè contrariatur odiũ, eſt unius tantũ ſpeciei: vni autem unum tantum eſt cõtrarium, ut patet 10. Metaphy. tum quia peccata non diſtinguuntur ſpecie penes materialẽ, ſed penes formalẽ diuerſitatem obiecti. Conſtat autem q. ſicut omnia mala ut conueniunt in ratione uindictæ, ſpectãt ad unũ iræ uitiũ: ita omnia mala, ut conueniunt in ratione mali abſolutè, ſpectant ad unum odij. Et ſic licet mala materialiter diuerſificẽtur, ratio tamen formalis indiuiſa manet, ac p hoc Peccatum eiuſdem eſt ſpeciei. Et confirmatur, quia ſi peccatum odij & ſic diuerſificatur ſecũdum ſpeciem ex diuerſitate malorum, ſequitur quòd eædem erunt differentiæ diuerſorum generum, & non ſubalternatim poſitorum, contra doctrinam Philoſophi in anteprędicamentis.

¶Ex altera autem parte eſt, quia appetens ex ira occidere hominem, differt ſpecie ab appetente ex ira rapere tantũ bona, ſicut homicida à raptore. Et eadem ratione, uolens ex odio occiſionem alicuius, & volens ex odio uiolenter auferri alicui bona differt ſicut homicidium à rapina. Et cõfirmatur, quia niſi ſic eſſet, odium Dei, & odium proximi eſſent eiuſdem ſpeciei, qđ nefas eſt dicere.

¶Ad hoc dicitur, quòd odium cum dupliciter ſumatur, p paſſione concupiſcibilis, & pro vitio, & præſens dubiũ ſit de uitio odij ſecundum morales ſpecies, manifeſtè patet, q. odiũ Dei, & proximi differunt ſpecie ſecundum genericam diſtinctionem peccati in Deum, & in proximũ: ſed de odio proximi, quo ſ. proximo malum uolumus, difficultatem facit diuerſitas formalis malorũ, q̃ proximo ab odiente deſiderantur, puta, mors, paupertas, infamia &c. Oportet namq; trium horum unũ fateri, ſ. vel q. odiens deſiderans tot diuerſa mala unius tantum ſpeciei, peccatum committat, aut quòd odiũ diſtinguatur ſpecie ſecundum formalem diuerſitatem huiuſmodi malorum, aut quòd hæc deſideria ſint quidem diuerſarum ſpecierum, ſed non odij, ſed imperatarum ab odio, & tunc oportet illis aſſignare ſpecies ſuas. Primum horũ non poteſt ſuſtineri: quia enim uelle, & facere aliquid ſint eiuſdem ſpeciei, ſicut ex odio faciẽs rapinam, uel homicidium peccat diuerſis ſpeciebus: ita ex odio deſiderans, ſeu uolens iſta, peccat ſecũdũ diuerſas ſpecies. Et confirmatur hoc per ſimile eadẽ rõne in iræ uitio. Conſtat.n. ex ira vindictam homicidij, vel rapinæ tam uelle, quàm facere in diſtincta ſpecie mala incidere, & ſimiliter in uitio maledictionis. Vnde inferius in q. 76. art. 4. ad ſecũdum, author dicit, Si ille qui maledicit, uelit malũ occiſionis alterius, deſiderio non differt ab homicida, differt tñ, inquantum actus exterior aliquid adiicit voluntati. Secundum autem repugnat doctrinæ authoris ſuperius in quæſtio. 31. artic. 4. ad ſecundum, dum dicit, quòd omnia nocumenta, inquantum conſiderantur ſecundum communem rationem mali, reducuntur ad odiũ: prout autẽ conſiderantur ſecundum aliquas ſpeciales ra-

quis conſecutus fuerit, qđ deſiderabat. Et quia hoc ipſum, ꝙ eſt delectari in bono amato, habet quandã rõnem boni, ſequitur ꝙ delectatio cauſet amorẽ. Et ſm eandem rationem ſequitur, quòd triſtitia cauſet odiũ.

G Ad II dicendũ, ꝙ alia rõ eſt de dilectione, & odio. Nã dilectionis obiectũ eſt bonũ, quod à Deo ĩ creaturas deriuat: & iõ dilectio ꝑ prius eſt Dei, & ꝑ poſterius eſt ꝓximi: ſed odium eſt mali, qđ nõ hẽt locum in ipſo Deo: ſed in eius effectib⁹. Vnde ẽt ſupra * dictũ eſt, ꝙ Deus non habet odio, niſi inquantum apprehendit ſm ſuos effectus. Et iõ per prius eſt odium ꝓximi, q̄ odium Dei. Vnde cum inuidia ad proximũ ſit cauſa odij, qđ eſt ad proximum, fit per cõſequẽs cã odij, quod eſt in Deũ.

H Ad III dicẽdũ, ꝙ nihil prohibet ſm diuerſas rationes aliquid oriri ex diuerſis cauſis. Et ſm hoc odiũ poteſt oriri & ex ira, & ex inuidia. Directius tñ oritur ex inuidia, per quam ipſum bonum proximi redditur contriſtabile, & per conſequẽs odibile, ſed ex ira oritur odium ſm quoddam augmentũ. Nam primo per iram appetimus malum proximi, ſm quandã menſuram, prout ſ. habet rõnẽ uindictæ. Poſtea aũt ꝑ cõtinuitatẽ iræ ꝑuenitur ad hoc, ꝙ hõ malũ proximi abſolutè deſideret, qđ pertinet ad rõnem odij. Vnde patet, ꝙ odiũ ex inuidia cauſatur formaliter ſm rationem obiecti, ex ira autẽ diſpoſitiuè.

QVAESTIO XXXV.

De accidia, in qua tuor articulos diuiſa.

Deinde cõſiderandum eſt de uitijs oppoſitis gaudio charitatis, qđ quidẽ eſt & de bono diuino, cui gaudio opponitur accidia, & de bono ꝓximi, cui gaudio opponitur inuidia. Vnde primò conſiderãdum eſt de accidia, ſecundò de inuidia.

Circa primum quæruntur quatuor.

¶ Primò, Vtrum accidia ſit peccatum.
¶ Secũdò, Vtrũ ſit ſpãle uitium.
¶ Tertiò, Vtrum ſit mortale peccatum.
¶ Quartò, Vtrum ſit uitium capitale.

Articvlvs primvs.

Vtrum accidia ſit peccatum.

I Ad primvm ſic proceditur. Vĩ ꝙ accidia nõ ſit peccatum[h]. Paſſionibus. n. non laudamur, neque uituperamur, ſm * Philoſ. in 2. Ethico. ſed accidia eſt quædã paſſio. eſt enim ſpe-

Mal. q. 11. ar. 1. corp. & ar. 3.
* Lib. 2. c. 5. 10. 5.

Porrecta per totum.

209

tione mali, ad aliqua ſpecialia vitia. Ex hoc enim patet, ꝙ odij in proximum ſpecies vnitatem habet ex ipſa ratione mali, quia ſcilicet vult malum proximo. Alia autem uitia ſpecialia ſunt, quæ volunt proximo malum tale vt ſit, puta, mortis, infamiæ, rapinæ, & ſimilium.

¶ Tertiũ autem rõni cõſentaneũ eſt, ut ſuuitium odij imperet actib⁹ interioris deſiderij reſpectu taliũ malorũ, ſicut imperat quoq; actus exterioris reſpectu eorũdẽ malorũ. Ita ꝙ ſicut aliqs ex odio detrahit, uel cõtumeliatur, uel occidit, uel rapit, uel aliquid hmõi facit: ita aliquis ex odio deſiderat ꝓximi infamiã, uel de bono rationẽ, uel mortem, vel ꝑditionẽ bonorũ &c. Et ſicut odiũ cũ opere unũ conſtituit peccatũ multarum deformitatũ: ita & odiũ cũ deſiderio talis mali, unũ cõſtituit plurium deformitatũ peccatum. Vt ſcias autẽ aſſignare vnicuique deſiderio ſuã ſpeciẽ, non uageris per nouas ſpecies vitiorum, ſed memẽto illius regulę, Eiuſdem uirtutis, uel uitij eſt, uelle aliquid, & facere illud. Et rõ eſt, quia actus exterior, & interior reſpectu eiuſdẽ obiecti nõ requirũt diuerſas uirtutes, aut uitia. Et ꝓpea ad illud uitiũ ſpectat velle mortẽ, ad qđ ſpectat facere mortẽ, qđ conſtat eſſe homicidiũ. Et ſimiliter ad illud velle infamiã, ad qđ ſpectat facere eandem, quod cõſtat eſſe detractionẽ, & ſic de alijs. Et idem eſt iudiciũ de deſiderijs iratorum, & maledicorũ. Et ex his patet reſponſio ad obiecta.

* ar. 1. huius queſt.

¶ Sed reſtat unum Nouiſſimorum dubium, quo pacto odium ꝓximi eſt ſpeciale vitium, ſi eius obiectum eſt ratio mali proximi, & nullum malum ſpeciale, cum genus non ſit ꝓter ſuas ſpecies, nec poſſit inueniri odiũ ꝓximi ſeparatũ ab alijs uitijs: quia quicũq; deſiderat malum alicui, deſiderat ei aliquod malum.

¶ Sed hoc facile ſoluitur, diſcernendo inter actũ aĩæ, & rõnem obiectiuã in cõmuni. Quãmuis nãq; reperiri nõ poſſit in rerũ natura ratio generis præter ſuas ſpecies, poteſt tamen inueniri in rerum natura actus aĩæ terminatus ad rationem generis, & non terminatus ad aliquam ſpeciem, ut patet in intellectu, cũ intelligitur aĩal in communi. Et ſimiliter eſt in uoluntate, q̃ tendit in bonum, uel malum intellectum. Poteſt ſiquidem terminare actum ſuum ad rationem communem, non terminãdo eundem ad ſpeciales. Et hoc modo uoluntas vult malũ alicui: nec eſt uerum, ꝙ non poſſit ſeparatum hoc uitium ab alijs inueniri. Cum. n. quis proximo ſuo deſiderat ut habeat malũ, uel cum deſiderat ut habeat omne malum, non deſcendendo ad tale, uel tale, ſolo odij peccato inquinatur, ut patet ex ſupra allegatis. Conſtat autem hæc poſſe accidere.

¶ In eodem art. 6. in reſponſione ad vltimum Martinus occurrit contra illud, Ex inuidia generatur odium formaliter ſecũdum rationem obiecti: ex ira autem diſpoſitiuè tantum: Non placet, inquit, mihi: quia ſecundũ ipſum, malum alterius abſolutè eſt obiectum odij: ſed inuidus & iratus conueniunt in hoc, quòd uterque appetit malum alterius in ordine ad aliud, F inuidus quidem in ordine ad ſuam gloriam, uel excellentiam: iratus autem in ordine ad uindictam. Nõ ergo inde oritur formaliter ex parte obiecti, & hic non, ſed par eſt de utroq; ratio.

¶ Ad hoc dicitur, quòd inter iram, & inuidiã eſt maxima differentia quo ad duo in propoſito. Primo, quòd ira reſpicit malum non ut malum, ſed ut iuſtum, Inuidia autem reſpicit bonum ut malum: & hinc fit, quòd ex obiecto formali affinis ſit odio, quod eſt de bono ut malo. Vnde eſt eadem ratio, ut patet. Secundo, quòd obiectum inuidiæ eſt contriſtans, eo quòd ipſa eſt eſſentialiter triſtitia. Obiectum autem iræ, quãmuis ſupponat contriſtans, non tamen eſt contriſtãs vt ſic, cum ira non ſit triſtitia formaliter: & hinc in litera ponitur odium oriri ex inuidia, quia contriſtans ut ſic, parit odibile: ſicut delectans vt ſic, parit amabile. Ex ira igitur & inuidia pro quanto ſunt mali contracti, naſcitur diſpoſitiuẽ odiũ ex parte ſubiecti, q̄uis magis ex inuidia propter propinquitatem rationum formalium obiecti: quia tam inuidia, q̃ odiũ eſt reſpectu mali formaliter. Sed ex inuidia ꝓ quanto eſt formaliter reſpectu contriſtãtis naſcit ex pte obiecti formaliter odium, quia contriſtans vt ſic, parit odibile.

SVP. QV. XXXV. ARTIC. I.

Nic. de Nyſa Tra. 3. p. 9. pe. 2. q. 4.
Ban. eodem art.

In tota queſtio. 35. unum dubium occurrit, ſpectans ſpecialiter ad articu. 2. ſimpliciter, & ad hominem. An accidia ſit triſtitia de bono diuino in ipſo Deo, uel in me, uel in utroque. Et ſimpliciter quidem dubij ratio eſt: quia de bono diuino in ipſo Deo triſtitia pertinet ad odium Dei, eadem ratione qua deſiderium mali in ipſo Deo ad odium ſpectat, & gaudere de malo eiuſdem. Eiuſdem namque rationis eſt odio habere aliquem, optare illi malum, gaudere de malo illius, & triſtari de contrario bono, ut patet. De bono autem diuino in nobis triſtitia pertinet ad amorem concupiſcentiæ, & K ſic non opponitur charitati, quæ eſt amor amicitiæ ad Deum: & gaudet de bono diuino propter Deum. de bono autem diuino in vtroque triſtari nõ videtur unius eſſe uitij: ſicut nec odij Dei, & hominis unicum eſt uitium.

¶ Ad hominem uerò, authorem. ſ. quia ſuperius in prima ſecũdæ q. 84. ar. 4. diſtinguens capitalia uitia, ponit accidiam circa bonum proprium: hic autem ponens eandem circa diuinum bonum in art. 3. ponit ipſam contrariam gaudio charitatis de Deo. Et ibidem ad ſecundum dicit, quòd accidiæ eſt contriſtari in his, quæ imminẽt facienda propter Deum. Et in ar. 4. ad ſecundum expreſſe dicit. Spiritualia autem bona, de quibus triſtatur accidia, ſunt & finis, & id quod eſt ad finem.

¶ Ad hoc dr, ꝙ accidia eſt triſtitia de bono diuino in eo, q̃ cõtriſtat. Et ꝓpea dr, ꝙ eſt reſpectu boni ꝓprij, & boni ſpũalis, inquantũ hẽt rõnẽ boni diuini. Cõſiderãdũ eſt. n. ꝙ charitas licẽt principaliter gaudeat de bono diuino in ipſo Deo, ſecũdario tñ & conſequenter gaudet de bono diuino, & ipſo ẽt Deo in ſeipſo amante,

† Damaſ. li. 2. ca. 14. † 1. 2. q. 35. ar. 8.

amante & ētin proximo. Etſi ecet una ſit charitas gaudens de his tribus, uitium tñ oppoſitū nō eſt unū, quia malū multifariā contingit, ſed triplex .ſ. odiū accidia, & inuidia. Odiū ſiquidem refutat bonū tā in Deo, q̄ in ꝓximo abſolute. inuidia aūt i ꝓximo, ut i q̄one ſequenti patebit. Accidia āt in ipſo contriſtante refutante bonū non quodcumq; formaliter loquēdo, ſed diuinum: quicquid refutat, inquantum hēt rōnem diuini boni ipſo cōtriſtāte, refutat. Vñ conceditur, ꝙ directe opponitur gaudio charitatis pro quanto claudit in ſe amorem cōcupiſcentiæ. Propter quod ex ea naſcitur deſperatio, quæ Deū à nobis aufert & hoc mō eſt reſpectu finis vltimi. Et quia oē cōcupitū a charitate, in Deum amicitia amatum finaliter refert. Accidia triſtatur de bono diuino in nobis, quod ꝑ Deū hēre debemus. Vñ author in articulo 3. cū dixiſſet, ꝙ proprius effectus charitatis eſt gaudiū de Deo, caute ſubiunxit. ꝙ accidia eſt triſtitia de bono ſpūali, inquantū diuinū: & non dixit ꝙ eſt triſtitia de Deo quia ſi ſi dixiſſet, de Deo in nobis itelligi potuiſſet. Et ſic omnia cōſonant ſimpliciter, & in doctrina authoris.

* Li. 10. ca. 2. in medio.

* Li. 10. ca. 1. parum a princip.

* Li. 10. in fine illius

* Lib. 2. ex c. 14.

cies triſtitiæ, vt † Damaſce. dicit & ſupra † habitum eſt. ergo accidia non eſt peccatum. A

¶ 2 Præ. Nullus defectus corporalis q ſtatutis horis accidit hēt rōnē p̄cti: ſed accidia eſt hmōi. dicit. n.* Caſſianus in 10. li. de Inſtitutis monaſteriorū. Maxime accidia circa horā ſextā monachū inquietat, vt q̄dā febris ingruens tp̄e ꝓſtituto, ardentiſſimos æſtus acceſſionū ſuarū ſolitis ac ſtatutis horis aiæ iferēs ægrotāti. ergo accidia ſi ē p̄ctm̄.

¶ 3 Præt. Illud qđ ex radice[h] bona ꝓcedit, nō vr̄ eſſe p̄ctm̄: ſed accidia ex bona radice ꝓcedit. dicit. n. * Caſſianus i eodē libro ꝙ accidia ꝓuenit ex hoc, ꝙ aliqs ingemiſcit fructū ſp̄ūalē nō habere, & abſentia lōgeq; poſita magnificat monaſteria, qđ vr̄ ad humilitatem pertinere ergo accidia non eſt peccatum. B

¶ 4 Præ. [h] Oē p̄ctm̄ eſt fugiēdū, ſm̄ illud Eccleſ. 21. Quaſi à facie colubri fuge p̄ctm̄: ſed Caſſianus dicit in eodē li.* Experimento probatū eſt, accidiæ impugnationem nō declinādo fugiendā, ſed reſiſtendo ſuperandam. ergo accidia nō eſt p̄ctm̄. C

SED CONTRA. Illud quod interdr̄ in ſacra ſcriptura p̄ctm̄ eſt: ſed accidia eſt hmōi. dr̄. n. Eccle. 6. Subijce humerū tuum, & porta illam. ſ. ſpiritualem ſapientiā, & non acciderîs in vinculis eius. ergo accidia ē p̄ctm̄. D

RESPON. Dicendū, ꝙ accidia ſm̄* Damaſcenum, eſt q̄dam triſtitia aggrauās, q̄. ſ. ita deprimit aīum hoīs, ut nihil ei agere libeat, ſicuti ea q̄ ſunt acida, frigida ſunt. Et iō accidia importat quoddā tædiū operandi, ut patet ꝑ hoc quod dr̄. in * gloſa ſup illud Pſalm. Oēm eſcam abominata eſt aīa eorū. Et a qbuſdā dr̄, ꝙ accidia eſt torpor mētis bona negligentis inchoare. Hmōi āt triſtitia ſemper eſt mala, q̄nq; quidē ēt ſm̄ ſeipſam, q̄nq; uero ſm̄ effectū. Triſtitia. n. ſm̄ ſe mala eſt, q̄ eſt de eo, quod eſt apparens malū, & vere bonū: ſicut econtrario mala delectatio eſt, q̄ eſt de eo, quod eſt apparens bonum, & uere malū. Cū ergo ſp̄ūale bonū ſit vere bonū[m] triſtitia, q̄ ē de ſp̄ūali bono, eſt ſm̄ ſe mala. Et ēt triſtitia, q̄ eſt de uere malo, mala eſt ſm̄ effectū, ſi ſic aggrauet hoiem, ut eum totaliter à bono opere retrahat.[n] Vñ & Apoſtolus 2. ad Corinthi. 2. nō vult ut pœnitens maiori triſtitia de p̄ctō abſorbeat. Quia ergo accidia, ſm̄ quod hic ſumit noīat triſtitiam ſpiritualis boni, eſt dupliciter mala & ſm̄ ſe & ſm̄ effectum: et ideo[o] accidia eſt peccatum.[a] Malum enim in motibus appetitiuis dicimus eſſe peccatum, ut, ex ſupra* dictis patet. E

*Gloſ. ordi. ibidem

Concl. m

Concl. p

* 1. 2. q. 74 ar. 3. & ſupra q. 10. art. 2.

AD PRIMVM ergo dicendum, ꝙ paſſiones ſm̄ ſe non ſunt peccata, ſed ſm̄ ꝙ applicantur ad aliquod malum uituperantur ſicut & laudantur ex hoc, ꝙ applicantur ad aliquod bonum. Vnde triſtitia ſm̄ ſe non nominat nec aliquid laudabile, nec uituperabile: ſed triſtitia de malo moderata nominat aliquid laudabile. Triſtitia autē de bono & iterum triſtitia immoderata nominat aliquid uituperabile. Et ſm̄ hoc accidia ponitur peccatum.

AD SECVNDVM dicendum, ꝙ paſſiones appetitus ſenſitiui & in ſe poſſunt eſſe p̄ctā uenialia, & inclinant aīam ad p̄ctm̄ mortale. Et qa appetitus ſenſitiuus habet organum corporale, ſequitur ꝙ per aliquam corporalem tranſmutationem hō fit habilior ad aliquod p̄ctm̄. Et ideo pōt contingere, ꝙ ſm̄ aliquas tranſmutationes corporales certis temporibus prouenientes, aliqua p̄ctā nos magis impugnent. Oīs autem corporalis defectus de ſe ad triſtitiam diſponit. Et ideo ieiunantes circa meridie, q̄n iā incipiūt ſentire defectū cibi & urgeri ab æſtibus Solis, magis ab accidia impugnant.

AD TERTIVM dicendū, ꝙ ad humilitatem pertinet, ut hō defectus proprios conſiderans, ſeipſū non ex tollat: ſed hoc non ꝑtinet ad humilitatem, ſed potius ad ingratitudinem, ꝙ bona quæ quis à Deo poſſidet, cōtemnat: et ex tali cōtēptu ſequit̄ accidia. De his. n. triſtamur, q̄ quaſi mala, uel uilia reputamus. Sic ergo neceſſe eſt, ut aliquis aliorū bona ex tollat, ꝙ tamen bona ſibi diuinitus ꝓuiſa non contemnat, quia ſic ei triſtia redderentur.

AD QVARTVM dicendum, ꝙ p̄ctm̄ ſemper eſt fugiendum: ſed impugnatio peccati q̄nq; eſt uincenda fugiendo q̄nq; reſiſtendo Fugiendo quidē q̄n continua cogitatio auget peccati incentiuum ſicut eſt luxuria. Vñ dr̄ 1. ad Corint. 6. Fugite fornicationē. Reſiſtendo āt, q̄n cogitatio perſeuerās tollit incentiuum p̄cti quod prouenit ex aliqua leui apprehēſione. Et hoc cōtingit in accidia qa quāto magis cogitamus de bonis ſp̄ūalibus tanto magis nobis placētia reddunt̄, ex quo ceſſat accidia.

ARTICVLVS II.

Vtrum accidia ſit ſpeciale vitium

Ban. eodem art.

Porrecta per totum.

210 Malo. q. 11. ar. 2. Et ar. 3. Et 4. co.

AD SECVNDVM ſic proceditur. Videtur quòd accidia non ſit ſpeciale uitium, Illud. n. quod conuenit omni uitio, non conſtituit ſpecialis vitij rōnem: ſed quodlibet uitium facit hoiem triſtari de bono ſp̄ūali oppoſito. Nā luxurioſus triſtat̄ de bono cōtinētiæ, & gulos[a] de bono abſtinētiæ. Cum accidia ſit triſtitia de [b] bono ſpirituali, ſicut *dictum eſt, vr̄ ꝙ accidia non ſit ſpeciale peccatū. E

¶ 2 Præt. Accidia, cū ſit triſtitia quædā, gaudio opponitur: ſed gaudium nō ponitur vna ſpecialis virtus. ergo neq; accidia debet poni ſpeciale vitium.

*Art. ſeq.

¶ 3 Præt. Sp̄ūale bonum, cum ſit quoddam coe obiectum, quod uirtus appetit, & vitium refugit, nō conſtituit ſpecialem rationem uirtutis, aut uitij, niſi per aliquid additum contrahatur: ſed nihil vr̄ quod contrahat ipſum ad accidiam, ſi ſit uitium ſpeciale

ſpũale, nisi labor. ex hoc.n. aliq refugiunt ſpũalia bona, q̃a ſunt laborioſa, vñ & accidia tædiũ qđdã eſt: refugere aũt labores, & q̃rere quietẽ corporalẽ ad idẽ ptinere vr̃, ſ. ad pigritiam. ergo accidia nihil aliud eſt, q̃ pigritia, quod ur̃ eſſe falſum. Nam pigritia ſolicitudini opponitur: accidiæ autem gaudium. non ergo accidia eſt ſpeciale uitium. F

SED CONTRA eſt, q*Greg. 31. Moral. diſtinguit accidiam ab alijs uitiis. ergo eſt ſpeciale uitium. *Li. 13. c. 31.

RESPON. Dicẽdũ, q cum accidia ſit triſtitia de ſpũali bono, ſi accipiat ſpũale bonũ cõiter, nõ habebit accidia rõnem ſpãlis vitij: q.a, ſicut* dictum eſt, oẽ uitium refugit ſpũale bonũ uirtutis oppoſitæ. Siñiter ẽt non põt dici q ſit ſpãle uitiũ accidia, inquantũ refugit ſpũale bonũ, prout eſt laborioſum, vel moleſtum corpori, aut delectationis eius impeditiuũ: quia hoc ẽt nõ ſepararet accidiã à uitijs carnalibus, q b. aliquis quietẽ, & delectationẽ corporis quærit. Et iõ dicẽdũ eſt, q in ſpũalib. bonis eſt quidã ordo. Nam oĩa ſpũalia bona, q̃ ſunt in actibus ſingularũ uirtutũ, ordinant̃ ad vnũ ſpũale bonũ, quod eſt bonũ diuinũ, circa quod eſt ſpãlis uirt⁹, q̃ eſt charitas. Vñ ad q̃libet uirtutẽ ptinet gaudere de ꝓprio ſpũali bono, q cõſiſtit in ꝓprio actu: ſed ad charitatẽ ptinet ſpãliter illud gaudiũ ſpũalẽ, quo quis gaudet de bono diuino. Et ſiñiter illa triſtitia qua q̃s triſtat̃ de bono ſpũali, q ẽ in actib. ſingularũ uirtutũ, nõ ptinet ad aliqđ uitium ſpãle, ſed ad oĩa uitia: ſed triſtari de bono diuino, de quo charitas gaudet, ptinet ad ſpãle uitiũ, quod accidia uocat̃.ⁿ Et per hoc patet rñſio ad obiecta. *1. 2. qu. 71. ar. 1. G H Conclu. m

ARTICVLVS III.

Vtrum accidia ſit peccatum mortale.

Nic. de Nyſſ Tract. 3. p. 3. po. 2. q. 4. Bannes eodem art.

Porrecta per totum. 211 Mal. q. 11. ar. 1. cor. & art. 3.

AD TERTIVM ſic ꝓcedit̃. Vr̃ q accidia non ſit pc̃tm̃ mortale. Oẽ. n. pc̃tm̃ mortale cõtrariat̃ p̃cepto legis Dei: ſed accidia nulli p̃cepto vr̃ contrariari, ut patet diſcurrenti per ſingula præcepta decalogi. ergo accidia non eſt peccatum mortale. I

¶ 2 Præt. Pc̃tm̃ operis in eodẽ gñe non eſt minus, q̃ pc̃tm̃ cordis: ſed recedere opere ab aliquo ſpũali bono in Deũ ducente, non eſt pc̃tm̃ mortale, alioquin mortaliter peccaret, quicũq; cõſilia non obſeruaret. ergo recedere corde per triſtitiã ab huiuſmodi ſpiritualibus operibus, non eſt pc̃tm̃ mortale. non ergo accidia eſt peccatum mortale.

¶ 3 Præt. Nullũ pc̃tm̃ mortale in uiris ꝑfectis inuenit̃: ſed accidia inuenit̃ in uiris ꝑfectis. dicit. n. Caſſian⁹ in li. 10.* de Inſtitutis Cœnobiorum, quòd accidia eſt ſolitarijs magis experta, & in eremo commorantibus infeſtior hoſtis, ac frequens. ergo accidia non eſt peccatum mortale. K *Li. 10 in prin. tilii⁹ & lib. 9.

SED CONTRA eſt, quod dr̃ 2. ad Cor. 7. Triſtitia ſæculi mortem operat̃: ſed hmõi eſt accidia. Nõ. n. eſt triſtitia ẽm Deũ, q̃ cõtra triſtitia ſæculi diuidit̃, & mortẽ operatur. ergo eſt peccatum mortale.

RESPON. Dicẽdũ, q ſicut* dictũ eſt, pc̃tm̃ mortale dr̃, quod ſpũalẽ uitã tollit, q̃ eſt p charitatẽ, ẽm q̃ Deus nos inhabitat. Vnde illud pc̃tm̃ ex ſuo gñe eſt pc̃tm̃ mortale, quod de ſe ẽm ꝓpria rõne contrariat̃ charitati: hmõi aũt eſt accidia. Na ꝓpri⁹ effectus charitatis eſt gaudiũ de Deo, ut ſ.* dictũ eſt: accidia aũt eſt triſtitia de bono ſpũali, inquantũ eſt bonũ diuinũ. Vñ᷑ ẽm ſuum genus accidia ẽ pc̃tm̃ mortale.ⁿ Sed cõſideradũ eſt in oĩb. pc̃tis, quæ ſunt ẽm ſuum gen⁹ mortalia, q non ſunt mortalia, niſi qñ ſuã perfectionẽ conſequunt̃. eſt. n. conſummatio pc̃ti in conſenſu rõnis: Loq̃mur. n. nũc de pc̃tõ humano, quod in actu humano cõſiſtit, cui⁹ principiũ eſt ro. Vñ ſi ſit inchoatio pc̃ti in ſola ſenſualitate, & nõ ptingat uſq; ad cõſenſum rõnis, pp imꝑfectionẽ act⁹ eſt pc̃tm̃ veniale. Sicut in gñe adulterij cõcupiſcẽtia, q̃ cõſiſtit in ſola ſenſualitate, ẽ pc̃tm̃ ueniale, ſi tñ̃ ꝑuenit uſq; ad cõſenſũ rõnis, ẽ pc̃tm̃ mortale: ita ẽt & motus accidiæ in ſola ſenſualitate qñq; eſt pp repugnãtiã carnis ad ſpm̃, & tũc eſt pc̃tm̃ ueniale. Qñq; uerò cõtingit uſq; ad rõnẽ, q̃ cõſentit in fugã, & horrorẽ, & deteſtatioñẽ boni diuini, carne cõtra ſpm̃ oĩno prævalẽte: & tũc manifeſtũ eſt, q accidia eſt pc̃tm̃ mortale. *q. 28. ar. 1. Concluſ. m

AD PRIMVM ergo dicẽdũ, q accidia cõtrariat̃ p̃cepto de ſanctificatione ſabbathi, i quo ẽm q ẽ p̃ceptũ mortale, præcipitur quies mentis in Deo, cui ẽt cõtrariat̃ triſtitia mentis de bono diuino.

AD SECVNDVM dicẽdũ, q accidia nõ eſt receſſus mẽtalis à quocũq; ſpũali bono, ſed a bono diuino, cui oportet mentẽ inhærere ex neceſſitate. Vnde ſi quis contriſtet̃ de hoc, q aliquis cogit eũ implere opera uirtutis, quæ facere non tenet̃, non eſt peccatum accidiæ: ſed quando contriſtatur in his, quæ ei imminent facienda propter Deum.

AD TERTIVM dicẽdũ, q in uiris ſanctis inueniũtur aliqui imperfecti motus accidiæ, qui tamen non pertingunt uſque ad conſenſum rationis.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum accidia debeat poni uitium capitale.

Nic. de Nyſſ Tract. 3. p. 3 po. 2 q. 4. Bannes eodem art.

Porrecta per totum. 212 1. 2. q. 36. ar. 4. cor. Et 2 di. 42. q. 2. ar. 3. cor. ſi. Et mal. q. 11. ar. 4

AD QVARTVM ſic ꝓcedit̃. Vr̃ q accidia nõ dẽat poni uitiũ capitale. Vitiũ. n. capitale dr̃, q mouet ad actus pc̃tõrum, ut ſ.* habitum eſt. ſed accidia non mouet ad agendũ, ſed magis retrahit ab agendo. ergo non debet poni uitium capitale. *q. pced. ar 3 & 1. 2 q. 84. a. 4.

¶ 2 Præt. Vitium capitale hẽt filias ſibi deputatas. Aſſignat aũt † Greg. 31. Moral. ſex filias accidiæ, q̃ ſunt malitia, rãcor, puſillanimitas, deſperatio, torpor circa p̃cepta, euagatio mẽtis circa illicita, q̃ non vñr conuenienter oriri ex accidia. Nã rancor idem eſſe vr̃ quod odium, quod orit̃ ex inuidia, vt ſ.* dictum eſt: malitia aũt eſt genus ad oĩa uitia. Et ſimiliter euagatio mentis, circa illicita & in omnibus uitiis inuenitur. Torpor autem circa præcepta idem ur̃ eſſe, quod accidia. Puſillanimitas aũt, & deſperatio ex quibuſcũq; pc̃tis oriri non põt. nõ ergo conuenienter ponit̃ accidia eſſe uitiũ capitale. † Lib. 31. Mor. c. 31. a medio. *q. pced. art. 6.

¶ 3 Præt. Iſidorus in lib. de ſummo bono diſtinguit vitiũ accidiæ à uitio triſtitiæ, dicẽs triſtitiã eſſe inquãtũ recedit a grauiori, & laborioſo, ad qđ tenetur: accidiã aũt inquãtũ ſe conuertit ad quietẽ indebitã: & dicit de triſtitia oriri rancorem, puſillanimitatẽ, amaritudinem, deſperationem: de accidia uerò dicit oriri ſeptẽ, quæ ſunt otioſitas, ſomnolentia, importunitas mentis, inquietudo corpo-

ris, inſtabilitas, uerboſitas, curioſitas. ergo uidet A uel quòd a Gregor. uel ab Iſidoro male aſſignetur accidia uitium capitale cum ſuis [b] filiabus.

*Iſid. lib. 2. de ſum mo bono c. 37. Li. 31. ca. 31.

SED CONTRA eſt, q idē* Greg. dicit 31. Moral. accidiam eſſe uitium capitale, & hñe pdictas filias.

*Arg. 1. & q. 2. q. 84. ar. 4. D. 302.

RESP. Dicēdū, q ſicut s.* dictū eſt, uitiū [d] capitale dr̄ eſſe ex quo prōptū eſt, ut alia uitia orianť ſm rōnem cāæ finalis. Sicut aūt hoīes multa operanť pp delectationē, tū ut ipſam cōſequať, tū ēt ex eius impetu ad aliquid agēdū per motū: ita eti ī pp triſtitiam multa operantur vel ut ipſam euitēt, vel eius pondere in aliqua agenda prorūpentes. Vnde [m] cū accidia ſit iuſtitia quædam, ut* s. dictū B eſt, conuenienter ponitur uitium capitale.*

Conclu. m
*In hac q̄ ſtio. ar. 1. & 12. qu. 35. ar. 8.

AD PRIMVM ergo dicēdū, q accidia aggrauando aīum, hoiem impedit ab alijs operibus, quæ triſtitiā cauſant: ſed tamen inducit animum ad aliqua agenda uel quæ ſunt triſtitiæ cōſona, ſicut ad plorandum, uel ēt ad aliqua, per quę triſtitia euitatur.

*Lib. 8. Ethi. c. 5. & 6. to. 5.

AD SECVNDVM dicendum, q Greg. cōuenienter aſſignat filias accidiæ: q.a.n. vt Philoſ. dicit in 8. Eth. nullus d.u abſq; delectatione pōt manere, cū triſtitia, neceſſe eſt q ex triſtitia aliquid dupliciter oriať, uno mō, ut hō recedat à contriſtantib. alio modo, ut ad alia tranſeat, in quib. delectatur. ſicut C illi, q̄ non pñt gaudere in ſpūalib. delectationibꝰ, tranſferunt ſe ad corporales, ſm* Philo. in 10. Eth. In fuga aūt triſtitiæ talis proceſſus attendiť, quia primo hō fugit contriſtātia: ſecūdo ēt impugnat ea q̄ triſtitiam ingerunt. Spūalia aūt bona de quib. triſtať accidia, ſunt & finis, & id quod eſt ad finem. Fuga aūt finis fit per deſperationem: fuga aūt bonorū q̄ ſunt ad finē, quantum ad ardua, q̄ ſubſunt cōſilijs, fit per puſillanimitatē: quantum aūt ad ea, quæ pertinent ad cōem iuſtitiam, fit per torporē circa præcepta. Impugnatio aūt contriſtantiū bonorum ſpūalium, qñque quidem eſt circa homines D qui ad bona ſpūalia inducuntur, & hic eſt rancor: qñq; uerò ſe extendit ad ipſa ſpūalia bona, in quorū deteſtationē aliquis adducitur, & hoc ppriē eſt malitia. Inquantum aūt pp triſtitiam a ſpūalibus aliquis transfert ſe ad delectabilia exteriora, ponitur filia accidiæ euagatio circa illicita. Per qđ patet reſponſio ad ea, quæ circa ſingulas filias obijciebanť. Nā malitia nō accipiť hic, ſm quod eſt genus uitiorū, ſed ſicut* dictū eſt. Rancor ēt nō accipitur hic cōiter pro odio, ſed pro quadā indignatione, ſicut dictū eſt: & idē dicendum eſt de alijs.

*Li. 10. c. 6. circa mediū to mo 5.

*In ver pcedē. hu ius ſolutionis.

AD TERTIVM dicendū, q ēt Caſſianus in lib. de E Inſtitutis cœnobiorum, diſtinguit triſtitiā ab accidia, ſed cōueniētius Greg. accidiam triſtitiā nominat: quia, ſicut ſupra* dictū eſt, triſtitia nō eſt vitiū ab alijs diſtinctum, ſm q aliquis recedit a graui & laborioſo opere, vel ſm quaſcumque alias cauſas aliquis triſtetur: ſed ſolùm ſm quod triſtať de bono diuino [c] quod pertinet ad rōnē inuidiæ, quæ in tm̄ cōuertit ad quietem indebitam, inquātū aſpernatur bonum diuinum. Illa aūt q̄ Iſido. ponit oriri ex accidia, & triſtitia, reducunť ad ea quæ* Greg. ponit. Nam amaritudo, quam Iſido. ponit oriri ex triſtitia, eſt quidam effectus rancoris. Otioſitas ūt, & ſomnolentia reducunť ad torporem circa præcepta, circa quæ eſt aliquis otioſius, oīa ea præter mittēs, & ſomnolētus ea negligēter implens. Oīa autem alia quinque: quæ ponit ex accidia oriri, ptinēt ad euagationē mētis circa illicita, q̄ qdē ſm q in ipſa arte mentis reſidet: uolentis importunè ad diuerſa ſe diffundere, uocať importunitas mentis: ſm autem q pertinet ad cognitionem, dr̄ curioſitas: quantum autem ad locutionem, dr̄ uerboſitas: quantum autem ad corpus in eodem loco non manens, dr̄ inquietudo corporis, quando. ſ. aliquis per inordinatos motus membrorum uagacitatem indicat mentis: quantum autem ad diuerſa loca, dicitur inſtabilitas, vel poteſt accipi inſtabilitas ſecundùm mutabilitatem propoſiti.

*Ar. 2. hu ius quęſt.

*Loro citato ſ arg.

QVAESTIO XXXVI.

De inuidia, in quatuor articulos diuiſa.

DEINDE conſiderandum eſt de inuidia.

ET circa hoc quæruntur quatuor.

¶ Primò, Quid ſit inuidia.

¶ Secundò, Vtrum ſit pctm̄.

¶ Tertiò, Vtrum ſit peccatum mortale.

¶ Quartò, Vtrum ſit uitiū capitale, & de filiabus eius.

ARTICVLVS I.

Vtrum inuidia ſit triſtitia.

AD PRIMVM ſic pcedit. Vr̄ q inuidia nō ſit triſtitia. Obiectū.n. triſtitiæ eſt malū: ſe obiectū inuidiæ eſt [h] bonū. dicit.n.* Greg. in 5. Moral. de inuido loquēs. Tabeſcētē mētē ſua pœna faciet, q̄ fęlicitas torqť aliena. ergo inuidia nō eſt triſtitia.

¶ 2 Præt. [h] Similitudo nō eſt cā triſtitiæ, ſed magis delectationis: ſed ſimilitudo eſt cā inuidię. dicit.n.† Philoſop. in 2. Rhetor. Inuidebūt tales, quibus ſunt aliq̃ ſimiles aut ſecundùm genꝰ, aut ſecundùm cognationem, aut ſecundùm ſtaturam, aut ſm habitum, aut ſm opinionem. ergo inuidia non eſt triſtitia.

¶ 3 Pręt. Triſtitia ex aliquo [h] defectu cāťur. Vnde illi, qui ſunt ī magno defectu, ſunt ad triſtitiā proni, ut s.* dictū eſt, cum de paſſionibus ageretur: ſed illi, q. bus modicū deficit, & qui ſunt amatores honoris, & q̄ reputā tur ſapiētes, ſunt inuidi, ut patet per Philoſ. in 2.* Rhetori. ergo inuidia non eſt triſtitia.

¶ 4 Prę. Triſtitia delectatiōi op

*Li. 5. Moral. ca. 34. paulo a princip.

† Li. 2. ca. 10. to. 6.

*1. 2. qu. 36.

*Li. 2. ca. 10. parū a princi. tom. 6.

SVPER Q. XXXVI. ART. I.

Bannes eodem art.

IN art. 1. q. 36. circa diffinitionem inuidiæ, ſ. q eſt triſtitia de bono alterius, quatenus eſt diminutiuū propriæ gloriæ, uel excellentiæ, dubiū ex Martino occurrit, multipliciter hoc impugnante. Primo, authoritate Ariſt. in 2. Rhetor. ubi dr̄iam inter inuidiam, & nemeſin, & timorem ponit per hoc q nemeſis eſt de bona indigni timor de bono alterius quatenus nociuum: inuidia āt de bono alterius pp ipſum proximum. Vbi patet, q triſtitia de bono proximi, quia inde eueniet diminutio gloriæ noſtræ timorem, nō inuidia. ¶ Deinde ſup hac authoritate fundat quatuor argumenta.

Porrecta per totum 213 Infr. ar. 2. Et Mal q. 10. arti. 1 ad 6. & a. 2. ad 1. & q. 11. ar. 3. & 4. corp. Et Iob. 5. princ.

¶ Primum eſt. Nulla triſtitia de bono alterius, inquantum per hoc imminet nobis periculū alicuius nocumenti eſt inuidia. Patet iſta ex ipſo Thoma ēt in hoc articulo: ſed triſtitia de bono alterius inquantum eſt diminutiuū propriæ gloriæ, uel excellentiæ, eſt triſtitia de bono proximo inquantum imminet nobis periculum alicuius nocumenti. ergo huiōi triſtitia nō eſt inuidia. Minor patet, quia diminutio glorię, uel excellentię eſt maius nocumentum, quàm diminutio diuitiarum.

¶ Secundum eſt. Nullus timor eſt inuidia

ſed

ſed triſtitia de bono proximi, vt diminutiuo ꝓpriæ excellẽtiæ, F eſt timor. ergo non eſt inuidia. Maior patet: quia contra ſetnutæ timor, & inuidia diſtinguuntur ab Ariſt. & Thom. Minor patet: quia omnis triſtitia ex apprehenſione futuri corruptiui, aut contriſtatiui de propè apparentis eſt timor ſcdm Ariſt. in eo. li.

¶ Tertiũ eſt. Quicquid facit triſtitiã de bono alterius nõ eſſe pp ipſum proximũ, de cuius bono triſtamur, ſed pp eũ q triſtat, facit triſtitiã nõ eſſe inuidiã: ſed eſſe diminutiuũ ꝓpriæ excellentiæ facit triſtitiã de bono ꝓximi eſſe non pp proximũ, de cuius bono triſtamur, ſed pp nos q triſtamur. ergo. Maior patet ex definitione Ariſt. Minor ex terminis eſt nota.

*1.2.q.32 art. 3.
†li.2.cap. 10. inter med. & finẽ, to.6.

¶ Quartum eſt. Poſſibile eſt q aliqs triſtet de bono ꝓximi pp ipſum ꝓximũ. q.ſ. nõ vult ſibi bñ, & non q diminutiuum ꝓpriæ excellentiæ: & poſſibile eſt, q aliquis triſtet de bono ꝓximi, quatenus diminutiuo ꝓpriæ excellẽtiæ; & nõ pp ipſum proximum: ſed in hmõi caſu primũ eſt inuidia, & non ſecundum igitur. Ex his patet, q opinio Thom. contradicit Ariſto. & ſibi ipſi.

ponit: oppoſitorũ aũt nõ eſt eadẽ cã. ergo cũ[h] memoria bonorũ humanorũ ſit cã delectationis, ut ſ. dictũ * eſt, nõ erit cã triſtitiæ. Eſt aũt cã inuidiæ: dicit. n. Philſ. in † 2. Rheto. q his aliq inuident, qui habent, aut poſſederunt quæ ipſis conueniebant, aut quæ ipſi quandoq; poſſidebant. ergo iuidia nõ eſt triſtitia. G

SED CONTRA eſt, q Damaſc. in 2. libro ponit inuidiam ſpẽm triſtitiæ, & dicit, quòd inuidia eſt triſtitia de alienis bonis.

RESPON. Dicẽdũ, q obiectũ triſtitiæ eſt malum proprium. Contingit autem id, quod eſt alienum bonum, apprehendi vt malum proprium, & ſecundum hoc de bono alieno poteſt eſſe triſtitia: ſed hoc contingit dupliciter. Vno modo, quando qs triſtatur de bono alicuius, inquantum imminet ſibi ex hoc periculum alicuius nocumenti: H

ſicut cum homo triſtatur de exaltatione inimici ſui, timens ne eum lædat. Et [m] talis triſtitia nõ eſt inuidia, ſed magis timoris effectus [n], vt Philoſop. dicit in * 2. Rethor. Alio modo, bonum alterius æſtimatur, ut malum proprium, inquantum eſt diminutiuum, propriæ gloriæ, uel excellentiæ: & [p] hoc modo de bono alterius triſtatur inuidia. ¶ Et ideò præcipuè de illis bonis homines inuident, in quibus eſt gloria, & in quibus homines amant honorari, & in opinione eſſe, vt Philoſophus dicit in *ſecundo Rhetoricorum.

AD PRIMVM ergo dicendũ, quòd nihil prohibet id quòd eſt bonum uni, apprehendi ut malum alteri: & ſecundùm hoc triſtitia aliqua poteſt eſſe de bono ut dictum *eſt.

AD SECVNDVM dicẽdum, q quia inuidia eſt de gloria alte-

pter ipſum proximum, ſeu propinquum, hoc eſt, pp proximitatem, ſeu propinquitatẽ illius hoĩs, quod ſub alijs verbis dixerat, æqualis & ſimilis, hoc eſt, q proſperitas aliena iõ ſubiacet inuidiæ, quia eſt æqualis, & ſimilis, ſeu quia eſt propinqui. Cõtra ueritatẽ aũt eſt, quia eiuſdẽ moris eſt uelle alicui hoĩ malũ, puta, mortẽ abſolutè, & dolere de bono oppoſito. hoc eſt uita, ipſi[9] abſolutè, ut patet: ſed uelle alicui abſolutè malũ mortis ſpectat ad vitiũ odij. ergo triſtari de uita alicuius abſolutè, ſpectat ad odiũ. Et idẽ eſt de alijs bonis ac malis iudiciũ. Nõ ergo inuidia diſtinguit ab odio, q odiũ eſt reſpectu mali alieni pp ipſũ hominẽ, q.ſ. ipſi abſolutè malũ uolumus, & iuidia de bono pp eũdẽ, q.ſ. ipſi abſolutè bonũ nolum[9], ut Martin[9] ſomniare vĩ: ſed vterque ille motus vnius eiuſdem moris eſt, odij.ſ. Hæc de ſecundo.

Concl.
*Li.2.c.9. paulo a princi. tomo 6.
Concluſ. p

¶ Quo ad tertiũ, ſnĩa Ariſt. per doctrinam authoris non excluditur, ſed exponit. Declarant ſingula. Rõ in primis ab Ariſt. explicata in obiecto inuidiæ, manifeſtè ſe tenet ex parte rei. nã ꝓſperitas propinq. ſeu ſimilis, & æqualis, in

*Li.2.c. 10. parũ a princi. tom.6.
*In corp. ar.1. & 2. q. 39.

¶ Ad horum euidentẽ notitiam, exponenda eſt primo ſnĩa Ariſto. de obiecto inuidiæ. Secundò, oſtenditur q uia Martini eſt & contra Ariſt. & contra ueritatẽ. Tertio, cõferẽda eſt ſnĩa Ariſt. cum doctrina authoris. Quarto, reſpondebitur obiectis.

¶ Quo ad primum. Ariſt. in ſecundo Rhetor. tractans de paſſionibus animæ, ponit quatuor triſtitiæ paſſiones circa bonũ alienum, ſ. timorem, æmulationem, indignationem, & inuidiam. Et ad timorem ſpectare uult, dolere de aliena proſperitate, quatenus ex illa aliquod imminet nobis malum. Ad æmulationem I verò ſpectat, dolere de alieno bono, non quia alius hoc habet, ſed quia ipſe illo caret. Ad indignationem autem ſpectat, dolere de proſperitate indigni. Ad inuidiam demum ſpectat, dolere de proſperitate æqualis, & ſimilis. Vbi perſpice primo quatuor rõnes formales obiecti doloris in alieno bono. Perſpice ſecundò q indignatio, & inuidia in ſola cõditione hoĩs, de quo eſt dolor, differunt. Nam utraq; eſt dolor perturbans de proſperitate aliena, ſed indignatio eſt de proſperitate indigni: inuidia uerò de proſperitate æqualis & ſimilis. Itaq; ſicut indignatus ęgrè fert indignum proſperari, non propterea quia timet q ex indigni proſperitate aliquid mali ſibi eueniat, ſed ea ratione, quia indignus proſperatur: inuidus ægrè fert hominem æqualem, & ſimilem proſperari, non quia timeat q ex illius proſperitate aliquid alterum ſibi mali eueniat, ſed ea ratione, q ęqualis, & ſimilis proſperatur. Et per hoc uterque dolet non quia ſibi timet, ſed quia alter proſperatur. Hæc eſt plana ſententia Ariſto. ibidem, ut patet intuenti. Hæc de primo. K

¶ Quo ad ſecundum, quanta drĩa eſt inter proſperitatem alterius hominis abſolutè, & proſperitatem alterius hominis ęqualis, & ſimilis, tanta eſt diſtantia inter phantaſiam Martini, & ſententiam Ariſto. Nam Martinus ponit inuidiam eſſe dolorẽ de bono alterius hominis abſolutè, ſeu propter ipſum hominem. Ariſtot. autem ponit inuidiam eſſe dolorem de proſperitate alterius hominis æqualis, & ſimilis. Et propterea credẽs ſequi Ariſt. longe aberrauit ab eius doctrina. Fuit autem, ut puto, ratio erroris ſui illud Ariſto. uerbum, propter ipſum proximũ. Putauit enim Martinus proximum eſſe nomen ſubſtantiæ: & quaſi dixiſſet, propter ipſum alium hoĩem, cum tamen ſit nomen accidentis, comprehendentis vtrunque dictum accidens, ſ. æquale & ſimile. Nam ſtatim poſita definitione inuidiæ ſupradicta, uolens declarare rationem in hominem inuentã, qua re ſua proſperitas ab inuido ægrè feratur, dixit quod eſt pro-

re ipſa inuenitur: & nihil aliud in re ipſa, q eſt inuidiæ obiectũ ſcdm ueritatẽ, inuenit mouẽs ad inuidiã, niſi proſperitas ꝓpinqui, ut patet. Et ppea inuidia eſt ſp praua: quia dolor eſt de proſperitate propinqui, de qua eſt gaudendum. Et quoniam in hoc quod dico, proſperitas æqualis, & ſimilis claudit excessus quidam reſpectu qualis, & ſimilis, ex hoc namque quòd alterum ſimilium, & æqualium proſperatur, excedit reliquum: ideò dicendo, quòd ratio obiecti inuidiæ eſt ꝓſperitas ſimilis, & æqualis, dicitur, quod eſt bonum excedens in ſimili, & æquali. Et ſi amplius ſcrutati fuerimus, unum aliud includitur in proſperitate ſimilis, & æqualis, ſcilicet mutatio relationis in ſe, & ſuo correlatiuo. Nam ubi prius erant correlatiua æquiparantiæ, quia erãt ſimiles & æquales, proſperitas ſimilis & æqualis transfert ipſum in relatiuum ſecundum exceſſum, & correlatiuum exceſſi, non per diminutionem aliquam in eo qui excedit, ſed per ſolam augmentationem in eo qui excedit. Et propterea dicendo, quòd obiectum inuidiæ eſt proſperitas ſimilis & æqualis, ſimul dicitur, quòd eſt bonum excedens in ſimili & æquali, ac per hoc habens ſe ad alterum, ut excedens ad exceſſum. Et ſi profundius adhuc perſpexerimus, videbim[9], quòd hęc ipſa mutatio relationum eſt ſecundum rem diminutiua excellẽtiæ in altero, non abſolutè, ſed relatiuè, hoc eſt, non minuit in eo aliquod bonum, ſed tollit ab eo relationẽ excellentiæ cuiuſdam, quam prius habebat in hoc, quod erat alteri par. Tollit dico, non nocendo illi quouis modo, ſed per proprium augmentum. Perſpicuè quoque circumſpicientibus apparebit adhuc, quòd hęc ipſa diminutio relatiua abſque ſui defectu, & ſi mala aut nociua minime ſit ſecundùm rem & ueritatẽ, habet tamen mali ſpeciem, non mali culpæ, de quo ſcriptum eſt: Ab omni ſpecie mala abſtinete uos, ſed mali pœnæ. Nam tranſire de ęquali ad eſſe exceſſum ex defectu proprio, malum eſt: ſine defectu autem proprio malum non eſt, ſed mali ſpẽm, ſeu ſimilitudinẽ præfert. Proſperitas ergo æqualis & ſimilis, claudit in ſe rationem excedentis, ac per hoc mutantis relationem ad ſuum ſimile & æquale, in relationem excedentis ad exceſſum, ac per hoc quodammodo minuentis relatiuam excellentiam in ſuo ſimili & æquali: ac per hoc, licèt in ſe ſit bona, quandam tamẽ habet ſpeciem mali pęnæ reſpectu illius ſimilis & æqualis, quem modo excedit, & totum hoc eſt in re, quia ita res ſe habet. Et ſi his adiunxerimus id, quod talis proſperitas ſortitur in reſpectu ad inuidum ex communi ratione ſimilitudinis, hoc eſt, ex cõmuni conditione,

rius, inquantum diminuit gloriam, quam quis appetit, conſequens eſt, vt ad illos tantum inuidia habeatur, quibus hõ uult ſe æquare, uel præferre in gloria: hoc autem non eſt reſpectu multum à ſe diſtantium. Nullus enim, niſi inſanꝰ, ſtudet ſe ęquare, uel præferre in gloria his, q̄ B ſunt multò eo maiores, puta, plebeius homo regi, uel etiam rex plebeio, quem multum excedit. Et ideò his qui multum diſtant, uel loco, vel tempore, vel ſtatu, homo nõ inuidet: ſed his qui ſunt propinqui, quibꝰ ſe nitũtur æquare, uel præferre. Nã cũ illi excedũt ĩ gloria, accidit hoc cõtra noſtram utilitatem, & inde cauſatur triſtitia: ſimilitudo C autem delectationẽ cauſat, inquantum concordat uoluntati.

AD TERTIVM dicẽdũ, ꝙ nullus conatur ad ea, in quibus eſt multũ deficiẽs. Et iõ cũ aliquis in hoc eum excedat, non inuidet: ſed ſi modicũ deficiat, vr̃ ꝙ ad hoc pertingere poſſit, & ſic ad hoc conat̃. Vnde ſi fruſtraret̃ eius conatus propter exceſſum gloriæ alterius, triſtatur: & inde eſt, ꝙ amatores honoris ſũt magis inuidi. Et ſimiliter ẽt puſillanimes ſunt inuidi: quia oĩa reputãt magna, & quicquid boni alicui accidat, reputant ſe in magno ſuperatos ẽe. Vñ & Iob 5. dicit̃. Paruulum occidit inuidia. & Gregor. dicit in * 5. Moralium, quòd inuidere nõ poſ-

* li. 5. Mora. c. 33. à medio illius.

dictione, quam triſtitiæ ratio in omni ſuo obiecto ex parte eius, A qui triſtatur, ſupponit, ſ. ꝙ ipſo nolente accedat (eſt. n. triſtitia de his, quæ nobis nolentibus fiunt, ſeu ſunt) oportet ſuperaddere ad dictum inuidiæ obiectum rationem noliti: ita ꝙ ꝓſperitas æqualis, & ſimilis nolita, eſt proprium obiectum triſtitiæ. Nã ſi uolita eſſet, cauſaret gaudiũ. Et ſi nec volita, nec nolita eſſet, nec gaudium, nec triſtitiã cãret, ſed q̃a nolita eſt, triſtitiam cãt. Hæc oĩa clara ſũt ſcd̃m Ariſt. & idẽ oĩno ſentit author, quãuis alijs verbis vnum horum explicauerit. Quòd. n. obiectum inuidiæ ſit bonũ excedẽs, expreſſe habes & in hoc articulo in reſſione ad ſcd̃m, & in ſequẽti articulo, vbi dicit, Quarto mõ aliquis triſtat̃ de bonis alicuius, inquãtũ excedit ipſum in bonis: & hoc propriè eſt inuidia, & illud ſp̄ eſt prauum &c. hæc ibi. Et ſic habes oĩa apud ipſum, q̄ ex rõne excedentis deducta ſunt. Quòd exigatur rõ ꝓpinqui, in hoc articulo in reſponſione ad ſecundum habes, vbi dr̃, ꝙ his qui ſunt ꝓpinqui, quibus nititur aliquis ſe æquare, vel præferre, ꝙ etiam præexigatur rõ noliti, ibidem patet, cum ſubditur, Nam cũ illi excedunt, accidit hoc contra nr̃am uoluntatem, & inde cauſat̃ triſtitia. Quòd concurrat ẽt ſpecies mali, in hoc articulo patet, cum dr̃. Bonum alterius æſtimatur ut malũ propriũ: Nõ dixit, eſt, ſed, æſtimat̃: quia in veritate non eſt malum, ſed ſimilitudo mali. Spẽm igitur mali in quadam quaſi diminutione excellentiæ relatiuæ in obiecto inuidiæ inuentam in ordine ad nolentẽ obiectum illud, author explicauit per illa uerba, Aeſtimat̃ ut malum proprium, inquantum eſt diminutiuum propriæ excellentiæ. Vnde nulla eſt inter Ariſtotelem, & authorẽ in hoc diſſonãtia: ſed explicauit iſte, ꝙ ille implicitè dixerat, & inſinuauerat, dicendo ſtatim poſt diffinitionem inuidiæ, Hoc aũt nõ: q̃a ipſi aliquid accidet alterum, ſed propter ipſum propinquũ &c. Excludendo enim euentum alicuius alterius, non excludit hoc D ipſum quod euenit, ſcilicet quod exceditur ab æquali & ſimili: ſed potius includitur cum ſubditur, Sed propter ipſum propinquum: ita quòd differentia inter obiectum inuidiæ, & timoris non conſiſtere dixit in hoc, ꝙ alterum habeat rationem mali, alterum non: ſed in hoc, quòd malum in obiecto timoris eſt aliquid alterum ab ipſo bono prouenturum. Malum uerò in obiecto inuidiæ non eſt aliquid alterum ab ipſo bono futurum, ſed eſt ipſum bonum, habens mali ſpeciẽ. Hoc. n. denotant illa Ariſto. uerba, Non quia ipſi aliquid accidet alterum, ſed propter ipſum propinquum: niſi quis dicat, quòd fruſtra Ariſto. dixit, Si aliquid alterum. Et ut clarius percipiatur quòd dicimus, ponamus exemplum ad propoſitum. Proſperitas mihi æqualis & ſimilis, ſeu propinqui poteſt eſſe obiectum æmulationis, indignationis, timoris, & inuidiæ. Æmulationis ſiquidem, ſi doleo: nõ quia ille proſperatur, ſed quia non ſimiliter procedo. Indignationis vero, ſi doleo, quia ille eſt indignus proſperitate. Timoris E autem, ſi doleo, ꝙ ex illius proſperitate, rapinæ, cædes &c. ſtent. Hæc. n. mala aliquid alterum ſunt ab ipſa proſperitate, & futura ex illa putantur. Inuidia autem, inquantum excedit me propinquum: ita quòd, hoc ipſum, quòd me propinquum excedit, in ſe quidem bonum, in ordine autem ad me præcipuè inuitũ mali ſpeciem habet. Vnde ſtant hæc duo ſimul, ꝙ inuidus non triſtat̃ de proſperitate propinqui, quia aliquid alterũ accidet ei: & ꝙ triſtatur, quia hoc ipſum accidit ei, ſ. excedi, quod mali ſpẽm habet. Nec oportuit Ariſto. clarius hæc explicare, ut explicauit author: quia iſte etiam nouitius ſcripſit, ille eruditis, apud quos conſtat, ꝙ ſicut impoſſibile eſt delectari, niſi de bono ſecũdùm rem, uel apparentiam: ita impoſſibile eſt triſtari, niſi de malo ſecundùm rem, uel apparentiam. Hæc de tertio.

¶ Quo ad quartum iam patet reſponſio, & ad authoritatem Ariſtot. quòd eſt male intellecta: quoniam æquiuocat de ly, proximo: vt eſt nomen accidentis, & ut eſt nomen ſubſtantiæ. Ariſ. enim utitur nomine proximi, uel propinqui ut eſt nomen accidentis: ſicut vtitur nomine æqualis, & ſimilis, & indigni. Martinus autem intellexit nomine proximi alium hominem ſecundum ſe.

¶ Ad primum autem argumẽtum dr̃, ꝙ bonum aliquid eſſe diminutiuum propriæ excellẽtiæ contingit dupliciter. Vno mõ vt factiuũ diminutionis ſcd̃m rẽ ſiuè ſic ẽe diminutiuũ ſcd̃m rẽ ſit in re, ſiuè ſit ſcd̃m æſtimationẽ tm̃. Et ſic cõcedit̃, ꝙ ſpectat ad ſpẽm timoris, licèt q̃dẽ, ſi ita ſit in re: ſcilicet timoris aũt, ſi eſt ſcd̃m æſtimationẽ tm̃: itaq;, q̃a triſtat̃ de proſperitate propinqui, quia inde læditur in ꝓpria excellentia nõ laborat inuidia, ſed timore. Et ſimiliter, q triſtatur de proſperitate alterius, quia putat, quàmuis uanè, ꝙ ex illius proſperitate proueniet ſibi diminutio propriæ excellentiæ, non laborat inuidia, ſed timore: ſicut qui triſtatur de ꝓſperitate alterius, q̃a putat, quàmuis uanè, ꝙ inde proueniet ſibi diminutio opũ, vel regni, & aliorum bonorum. Eiuſdem ſiquidem rationis eſt velle, uel nolle unum & idem ſecundum rem, uel ſecundùm apparentiam. Adulterij ſiquidem eſt appetere coniugatam ſecundùm rem, & appetere quam putat cõiugatam, licèt falsò. Alio modo contingit bonum alterius eſſe diminutiuum propriæ excellentiæ: quia ipſum in ordine ad me habet quandam ſpeciẽ diminutiui excellentiæ meæ: & ſic eſſe diminutiuum propriæ excellentiæ ſpectat ad inuidiam. Nam inuidus triſtatur de proſperitate æqualis & ſimilis propter hoc, quòd eſt proſperitas æqualis & ſimilis, quod eſt excedere me, quod eſt ſimilitudinariè diminuere excellentiam meam, dum mutat relationẽ meã. Et hoc eſt quod prius dictum eſt, Ariſtotelem docuiſſe, ſcilicet quòd timor eſt de bono: quia inde aliquid alterum accidet. Inuidia autem non quia inde aliquid alterum accidet, ſed quia ipſum tale eſt, ſcilicet excedens habens mali ſpeciem. Et quia hinc ſoluuntur tria prima argumenta, & explanatur Ariſtoteles, & author, & omnia conſona apparent, cõiicere potes, quòd vera doctrina hæc eſt.

¶ Ad quartum argumentum dicitur, quòd triſtari de bono proximi hoc eſt alterius hominis, quia nolo illi bene eſſe, eſt poſſibile: ſed non ſpectat ad inuidiam, ſed ad odium, cuius eſt velle malum alteri homini non propter aliud: ſicut ad amorem amicitiæ ſpectat gaudere de bono alterius hominis abſolutè, ſeu propter ipſum hominem, qui bene habet.

¶ In eodem artic. 1. in reſponſione ad tertium, Martinus occurrit dicens. Infero contra Thomam, quòd ex puſillanimitate non ſequitur inuidia. Thomas enim imponit Ariſtoteli, quòd puſillanimes ſunt inuidi, & applicat ad hoc probandum rationem Ariſtotelis, quia omnia eis magna uidentur. Hæc opinio Thomæ non bene concordat cum his, quæ eodem loco dicit. Et ideo arguitur ſic. Nullus inuidet in his, in quibus ſe multum putat deficere: ſed puſillanimis omnia reputat magna, ut Ariſtoteles dicit, & Thomas approbat. ergo puſillanimis ex ſui puſillanimitate potius retrahitur ab inuidia, quàm inducatur. Maior, & minor ſunt Thomæ hic.

¶ Ad hoc dicitur, quòd puſillanimitas cauſat inuidiam in ſubiecto diſpoſito, hoc eſt, infra latitudinem hominum ſimilium. Inuidia enim, ut Ariſtoteles diffusè declarat, inter ſimiles eſt. Cauſat autem inuidiam ex ratione reddita ab Ariſtotele, & authore hic, quia ſcilicet, omnia magna putat: ita quòd proſperitas ſimilis uni magnanimo nullam, aut paruulam inuidiam excitabit: quia pro nihilo, aut quaſi nihilo reputans illam proſperitatem, non reputat ſe excedi. Alteri uerò puſillanimi inuidiam magnam excitabit, pro quanto ex quacunq; minima proſperitate ſimilis, reputat ſe multum excedi. Vnde quia puſillanimitas ſimilis facit, uel auget obiectum inuidiæ, ſcilicet rationem excedentis boni in ſimili, ideò inclinat ad inuidiã. Et hoc

clare

elatè ſonat textus Ariſtotelis, ſecundùm planũ literæ contextũ. Senſus.n. Martini & extortus eſt, & Ariſtoteli tribuit, ꝙ per extranea vagetur. Ad quid.n. ſeruit ad quod propoſitum ibi oportebat de puſillanimibus loqui, ubi quales ſunt qui inuident, inueſtigatur, niſi quia ipſi ſunt inuidi? Et propterea ambitioſis copulant, quia utriq; magnificant obiectũ inuidiæ, quàmuis ex diuerſa radice vt clara contextus oſtendit.

¶ Ad argumentũ aũt in oppoſitum dr̃, ꝙ multus exceſſus inter aliquos inuenit̃ dupliciter, ſ. uel ut præexiſtens, & ſic retrahit ab inuidia: vel ut adueniens alteri ſimilium. & ſic quãto maior exceſſus aduenit, tanto maior inuidia. Et propterea Iob 5. dr̃, Paruulũ occidit inuidia. Superueniẽte .n. uni ſimiliũ excellẽtia, alter ſi puſillanimis ſit, longe maiori torquet̃ inuidia: qa quo magis ſe excedi patet tãto magis retorquet̃. Author ergo cũ Ariſtotele primo in hac reſpõſione ad tertium, loquitur de multo exceſſu, uel defectu præexiſtente, de quo ſolo eſt vera maior. Poſtmodum cũ ad puſillanimes venit, de multo exceſſu ſuperueniẽte, ſuppoſita ſimilitudine inter eos loquitur, & de hoc eſt vera minor: & ideò argumentum nihil ualet.

*lib. 2. ca. 10. a medio to. 6.

Porrecta per totum.

214 Inf. q. 158 art. 1. cor. Et in al q. 10. ar. 1. Et Pia. 36. in princip.

¶ In eodem art. 1. in reſponſione ad quartum nõ mireris, quòd dicatur ſenes inuidere iuuenibus: & cum hoc dicatur, quòd inuidi ſunt ſimiles aut ſecundùm genus, aut ſecundùm ætatem &c. ut patet in 2 Rhetor. Ariſto. Nam ſenes habent ætatem iuuenilem in præterito ſui: & ideò recolentes ſe olim iuuenes non aſſecutos, quod iſti iuuenes aſſequuntur, inuident illis. Et rurſus cogitantes ſe ſimiles iuuenibus in natura, cum diuturniore expectatione tanti temporis non aſſequi, quod illi modico tempore, ſcilicet iuuentutis, aſſequuntur, inuidẽt. Semper ergo concurrit ſimilitudo aliqua aliquo modo, ut diffusè Ariſtoteles ibidem proſequitur de inuidia.

ſumus, niſi eis, quos nobis in aliquo meliores putamus.

AD QVARTVM dicẽdũ, ꝙ memoria præteritorum bonorũ, inquantũ fuerũt habita, delectationẽ cãt: ſed inquantũ ſunt admiſſa, cãnt triſtitiam: & inquantum ab alijs hñtur, cauſant inuidiam, quia hoc maximè vr̃ gloriæ propriæ derogare. Et iõ dicit Philoſophus in *2. Rheto. ꝙ ſenes inuident iunioribus: & illi qui multum expenderunt ad aliquid conſequendum, inuident his, qui paruis expenſis illud ſunt cõſecuti. Dolent.n. de amiſſione ſuorum bonorũ, & de hoc quod alij cõſecuti ſunt bona.

ARTICVL. II.

Vtrum inuidia ſit peccatum.

AD SECVNDVM ſic proceditur. Vr̃ ꝙ inuidia nõ ſit peccatum. Dicit.n. Hier. *ad Lætam de inſtructione filiæ. Habeat ſocias cum quibus diſcat, quibus inuideat, quarum laudib. mordeatur: ſed nullus eſt ſolicitandus ad peccandum. ergo inuidia non eſt peccatum.

*ante medium ep. tom. 1.

G ¶2 Præt. Inuidia eſt triſtitia de alienis bonis, ut Dam. †dicit: ſed hoc quandoque laudabiliter fit. dicitur enim Prouerb. 29. Cum impij ſumpſerint principatum, gemet popul⁹. ergo inuidia nõ eſt ſemper peccatum.

*lib. 2. ca. 14. in fin.

¶3 Præt. Inuidia zelũ quendam noĩat: ſed zelus quidam eſt bonus, ſm illud Pſal. 68. Zelus domus tuæ comedit me. ergo inuidia non ſemper eſt peccatum.

H ¶4 Præt. Pœna diuidit̃ contra culpam: ſed inuidia eſt quædam pœna. dicit.n. *Greg. 5. Moraliũ. Cum deuictum cor liuoris putredo corruperit, ipſa quoque exteriora indicant q̃ grauiter

*lib. 5. ca. 34. circa principiũ

SVPER QVÆS. XXXVI. ART. II.

Bannes eodem artic.

IN q. 36. dubium accidit in 2. art. de nemeſi, quæ ab alijs uocatur indignatio quia verè pertinere videtur ad bonos mores, nec prohiberi in doctrina fidei. Primum probatur ſic: quia triſtari de uere malo, eſt actus bonus ex genere ſuo, ſed nemeſis eſt triſtitia de uerè malo: nam verè malum eſt, quod bonum ſit in indigno. Diſſonat namque rõni hoc quod dico, bonum indigno: ſicut conſonat oppoſitum, ſ. bonum digno. Et licèt huiuſmodi bonum commune bonis, & malis ſit paruum: aliquod tñ bonũ eſt tñ, ut gaudij, & triſtitiæ humanæ materia ſit. Nec obſtat ſi dicatur, ꝙ licèt bonum indigno diſſonet: tñ bonum ad correctionem, uel damnationem, ſeu aliquod hmõi non diſſonat indigno: hæc enim accidentia ſunt talis boni indigno. Sermo autem doctrinalis formalis eſt, & de triſtitia de bono indigni ut ſic, quæſtio eſt. Hanc enim Ariſt. ad bonos mores pertinere, & author prohiberi à doctrina fidei affirmat.

¶ Secundum autem declaratur: quia æmulatio iniquorum prohibita in ſcriptura, intelligenda eſt, ut ab ipſamet ſcriptura declaratur, cum ſubditur, Noli æmulari ut malignetis, ac ſic diceret, Noli æmulari ſic, ut uelis fieri malus, ut habeas bona, quæ habent impij.

¶ In oppoſitum autem eſt doctrina authoris.

¶ Ad hoc dicitur, quòd ſic proiectio mercis in mare poteſt conſiderari dupliciter, ſ. ſecundum ſe, & ſic habet rationem mali, & contriſtatiui: & ſimpliciter, hoc eſt: omnibus conſideratis circunſtantijs, & ſic habet rõnem boni, & appetibilis, ut ſaluetur vita: ita bonum indigni poteſt dupliciter conſiderari. Primo ſecundùm ſe, & ſic habet rõnẽ mali, pro quanto hẽt rõnẽ iniuſti non ea rõne, qua iniuſtũ dr̃ malum culpæ, aut pœnæ: quia nec culpa eſt, nec pœna hñtis, nec culpa aliorum, nec pœna aliorũ: qñ nõ oportet bonũ indigni eſſe cũ dãno alterius, ut patet de bono uitæ, vel ſanitatis corporeæ, qñ hñtis ſic eſt, ut nulli auferatur: ſed ea rõne iniuſtum eſt, qua mõſtra iniuſta ſunt, qua leo faciẽ hoĩs iniuſtè haberet. Alio mõ põt cõſiderari bonũ indigni ſimpliciter, cũ oĩbus adiacentib. circũſtantijs, ꝓut inuenitur, & ſic cũ ſit q̃dã diſtributio diuinæ prouidentiæ, rõnẽ boni hẽt. Mĩa qppe patris eſt bñfacere ẽt his, q oderũt eũ. Cũ aũt rõnalis naturæ malũ, ꝙ ſolũ in moralib. malũ eſt, geminũ tñ ſit, .ſ. culpæ & pœnæ, oportet, ut bonũ indigni ſi triſtitiam de ſe malã, uel bonã reddit uerè malũ culpæ, aut pœnæ ſit, ad cõſtituendã triſtitiã bonã: aut uerè bonũ, ad cõſtituẽdũ triſtitiam malã. Nulla aũt apparet rõ mali pœnæ, aut culpæ hic in ipſo hñte, ut patet: ſed in diſtributione actiua apparet rõ mali culpæ, iniuſtæ. ſ. diſtributionis, & in ꝓportionalitate perſonarum, quibus diſtribuendum eſt, & rerum quæ diſtribuendæ ſunt. Apparet & malum pœnæ in genere humano, dum diuitiæ, potentia, honor, & huiuſmodi debita dignis, dantur indignis, & per hoc priuantur digni. Vnde & Ariſtoteles in 2. Rhetor. fundat doctrinam ſuam ſuper hoc, ſcilicet, quòd præter dignitatem fit, iniuſtum eſt: ſed ſi diligenter conſideremus, & confiteamur quòd in diſtributione actiua horum non poteſt inueniri malum culpæ, quia eſt actio diuinæ prouidentiæ, & quòd viris verè bonis non debentur bona huiuſmodi tpalia ſcdm ſe, ſed ſolùm in ordine ad uitam æternam, quia ſic ſolùm cadunt ſub merito, ut in ultimo articulo Primæ ſecũdæ dictum eſt, & hoc quia ſunt adeò parua bona, ut non ſint bona ſimpliciter, clarè uidebimus quòd nec mali culpæ, nec mali pœnæ ratio in huiuſmodi bonis indignorum inuenitur, & quòd Ariſto. qui bona tantum præſentia in humano genere nouit, & prouidentiã diuinam reſpectu ſingulorum hominum negaſſe uidetur in 12. Meta. id quod in diſtributione humana iniuſtum inuenit, eleuauit ad diſtributionem huiuſmodi bonorum, quæ non ab homine, ſed à Deo miſericorditer dãte, hæc minima bona malis fit. Si quid autem mali pœnæ alterius in huiuſmodi bonis ex praua hominum uoluntate annectitur, triſtari de hoc non pertinet ad nemeſim, ut in litera dicitur. Non eſt ergo eiuſdem rõnis triſtari de uexatione boni, & proſperitate mali, ut Ariſtoteles putauit, licèt vtrobique ſit indignitas. Et ratio eſt, quia vexatio boni in ſe habet unde ſit malum, pœnæ ſaltem. Proſperitas autem mali non habet in ſe mali culpæ, aut pœnæ rationẽ, ſed ſolius naturalis inconſonantiæ, ſicut monſtrum: ꝑp quod rationi diſſonat, quemadmodum & monſtrum. Quia ergo nulla eſt in proſperitate indigni ratio mali, et eſt in eadem ratio boni iuſtitiæ, ac miſericordiæ diuinæ ſic diſpenſantis, conſequens eſt, quòd triſtari de hmõi bonis indignorum, eſt triſtari de diuina diſtributione. Propter quod gloſa ex Auguſt. in Pſal. 36. ſuper illud uerbum. Deſine ab ira &c. dicit. Inde iraſci, & dedignari eſt contra Deum murmurare. Eſt igitur triſtitia de bono indign. ſimpliciter mala: quia eſt de bono ſimpliciter, ſcilicet ſecundum diuinam diſtributionem, quamuis triſtari de huiuſmodi bono indigni ut ſic, abſtrahendo à diuina prouidentia, magis boni, quam mali rationẽ habeat: ſicut triſtari de mõſtro, & de habentibus ſpeciem mali. Inficiari ſiquidẽ nemo põt quin, ut dictum eſt, ſecundũ humanæ diſtributionis rõnem, apud quam huiuſmodi bona diſtribuere indignis iniuſtũ eſt,

iniuſti

animũ veſania iſtigat. Color quippe pallore afficit, oculi deprimunt, mens accendit, membra frigeſcunt, fit in cogitatione rabies, in dentibus ſtridor. ergo inuidia non eſt peccatũ.

SED CONTRA eſt, quod dr̃ ad Galat. 5 Non efficiamur inanis gloriæ cupidi, inuicem prouocantes, inuicem inuidentes. B

RESPON. Dicendum, ꝙ ſicut dictum * eſt, inuidia eſt triſtitia q̃dam de alienis bonis: ſed hæc triſtitia põt continge quatuor modis. Vno quidem mõ, cũ aliquis dolet de bono alicuius inquãtũ ex eo timet nocumentũ uel ſibipſi, uel ẽt alijs bonis: & m talis triſtitia nõ eſt inuidia, vt dictũ* eſt, & põt eſſe ſine pctõ. C

n Vñ Grg. 22. † Moraliũ ait Euenire plerũq; ſolet, vt nõ omiſſa charitate, & inimici nos ruina lętificet, & rurſũ eius glĩa ſine iuidiæ culpa cõtriſtet, cũ & ruẽte eo quoſdã bñ erigi credim⁹, & pficiẽte illo pleroſq; iniuſte opprimi formidamus. Alio mõ põt aliqs triſtari de bono alterius nõ ex eo, ꝙ ipſe hẽt bonũ, ſed ex eo, ꝙ nobis deeſt bonũ illud, quod ipſe hẽt: & p hoc proprie eſt zelus, vt Philoſ. dicit * i 2. Rhetor. Et ſi iſte zelus ſit circa bona honeſta, laudabilis eſt ſm illud. 1. Corinth. 14. Aemulamini ſpiritualia. Si autem ſit de bonis temporalibus, poteſt eſſe cum pctõ & ſine peccato. q Tertio modo, aliquis triſtatur

iniuſti rõnem hẽat, ac per hoc ſcd̃m ſe quandam mali ſpẽm A mentibus humanis ingerat: quo fit ut nullã pỹl rõnem videã qñ aliquis triſtatur de proſperitate indigni, quia eſt indignus, ſi non extendit ſe triſtitia ad idem bonum, inquantum eſt à Deo diſtributum. Extendit ſiquidem ſe ad hoc, qñ ſimpliciter triſtatur de bono indigni. Non ſe extẽdit ãt qñ triſtat̃ de bono indigni ſic, ut cõplaceat tñ ſibi ſimpliciter diuina diſtributio, Veruntamen, qa hmõi triſtitia ſcd̃m quid parat uiam triſtitiæ ſimpliciter, q̃ eſt mala, ideo ẽt cauenda vr̃ quaſi diſpoſitio ad malũ. Vñ & i Pſal. 72. ad hoc periculũ inſinuandũ dici vr̃. Mei aũt pene moti ſunt pedes. & pene effuſi ſunt greſſus mei: qa zelaui ſuper iniquos, pacẽ pctõrum videns. Nec hoc diſſonat à doctrina authoris, immo ex ipſa deducit̃, p quãto excuſat Ariſt. ex rõne bonorũ tpalium ſcd̃m ſe rationem peccati aſſignat ex rõne eorundem, ut ordinatorum ad æternam fęlicitatem ex diuina puidentia: Et ex his patet ſolutio obiectorum. Nam bonum indigni diſſonat vt monſtrum, & eſt aliquid magnum apud iuſtitiam humanam. Et ordinari à Deo ad correctionem, uel damnationem, licet accidat .i. ſit extra rõnem formalem boni indigni ſcd̃m ſe, non tñ accidit eidẽ ſimpliciter, prout eſt. Et rurſus, licet accidat illi vt q̃dã res eſt, non tñ accidit ei vt ſit: quoniam non accidit ei, ꝙ eſt heri agens, & finis. Et propterea huic, quòd eſt bona huiuſmodi indignis diſtribui, non accidit à quo, & propter quid, uñ ſumitur ratio iuſti, uel iniuſti moralis, quod in operatione cõſiſtit.

*Art. præc.

*ar. præced. Concl. in

¶ In eodem 2. ar. quæſt. 36. circa primum modum triſtitiæ qui eſt timoris affectus, & effectus, diligenter & caute obſerua, ꝙ in litera non dicitur huiuſmodi triſtitiam eſſe bonam, ſed dicitur, quòd non eſt inuidia, & quòd poteſt eſſe ſine peccato. Et primum horum declaratum eſt: ſecundum autem inſinuat, quòd poteſt etiam eſſe cum peccato. Iudicanda eſt enim huiuſ D modi triſtitia ſecundum regulas timoris. Nam ſicut timor poteſt eſſe cum peccato, & ſine peccato: ita & triſtitia, quæ timorẽ ſequitur. Qui. n. timet bonis, ne opprimantur, aut iuſtitiæ, uel cultui diuino, ne conculcetur ob potentiam, diuitias & propterea triſtantur de potentia, & diuitijs alicuius, ſi clara eſt huiuſmodi malorum ſequela non, peccat: cuius ſignum eſt, quòd ſi habere poteſtatem priuandi illum huiuſmodi potentia, & diuitijs, bene faceret priuãdo illum. Si autem aliquis timet ex alterius potentia lædi iuſte uel non iniuſte, & ideo de illius potentia triſtatur, peccat quoniam huiuſmodi timor non debet in tantum progredi, ut nolit bonum alterius, ſed ſat eſt, quòd liceat ſibi timere malum proprium: cuius ſignum eſt, quòd ſi haberet poteſtatem priuandi illum tali potentia, non licite ꝑpter hoc priuaret illum. Eadem ſiquidẽ ratione actus interior, & exterior ſibi reſpõdens eſt bonus uel malus. Similiter, ſi ambiguum eſt an aliquis potentia, uel diuitijs abutetur in alte- E rius damnum, quámuis licite timeat & caueat, non tamen licite triſtatur abſolute de illius potentia, uel diuitijs: ſicut nec licite poſſet propterea illum priuare poteſtate, uel diuitiis Vnde collige quod huiuſmodi timoris affectu, & effectus, qui eſt triſtari de bono pximi ut nociuo, fræno eget rectæ rationis cõferentis qualitatem mali ſuæ cauſæ, & præponentis præponenda, ut triſtitia de bono ex ſancta, ſeu recta deteſtatione mali excuſanda ſit.

¶ In eodem 2. ar. circa ſecundum modum triſtitiæ, hoc eſt, zelũ ſeu æmulationem, cum dicitur, quòd ſi eſt de bonis temporalibus, poteſt eſſe cum peccato, & ſine peccato, Martinus occurrit dicens, Hæc Thomæ opinio uidetur mihi contradicere Ariſto. ei qui uniuerſaliter ponit zelũ eſſe boni moris, & ponit temporalia inter bona zelabilia.

¶ Ad hoc dicitur, quòd in nullo contradicitur Ariſtoteli qñ æmulatio tẽporalium regulanda eſt ſecundum regulas deſiderij temporalium Et ſicut deſiderare bona tẽporalia ſimpliciter & abſolute nullum malum eſt, ſed naturalis ac bonus affectus quoniam his homo indiget: ita triſtitia de eo quod eſt non habere temporalia, nihil mali, ſed naturalem affectum bõni cõtonum importat. Sed quemadmodum cum bono abſolute deſiderio temporalium ſtat, ꝙ deſideriũ ad hoc, q in hoc homine reſpectu talium temporalium, nunc ſit rectum requiruntur aliquæ conditiones, puta, ꝙ congruat ſibi. (Nõ. n. congruit cuilibet quodcunq; bonum temporale) ita ad hoc quòd triſtitia, quia non habeo nunc tale temporale bonum, eget aliqua conditione, ſine qua eſt mala moraliter, & cum qua eſt bona. Si enim plebeius idiota triſtatur, quia non eſt rex. triſtitia iſta non eſt ſecundum rectam rationem. Et propterea mirum eſt de Martino non uidente infinitas æmulationes temporaliũ poſſe eſſe malas cõſideratis conditionibus perſonarum, & bonorum &c. Recta ergo eſt authoris doctrina, nec contradicit Ariſtot. ſane intellecto. Sciuit Ariſtot. ꝙ æmulatio ambitioſorum, & auarorum, & indignorum. nõ eſt boni moris: ſed dicens æmulationem eſſe boni moris, intelligebat ſeruata proportione, ob cuius defectum author dicit quandoque eſſe peccatum.

†li. 22. ca. 11. circa princ. to. 6.

*Li. 2. ca. 11. circa princ. to. 6.

Concl. P

¶ In eodem 2. artic. circa tertium modum triſtitiæ, ſcilicet nemeſim ſeu indignationem, iterũ dubium occurrit ex Martino nouiter uiſo, poſt ſuperius ſcripta. Nititur ſiquidem primo probare, quod indignatio non eſt peccatum: deinde ſoluere, ut dicit, rationes ſancti Thomæ ad oppoſitum. Probat ergo indignationem non eſſe peccatum. Primo authoritate Ariſt. Secundo, ratione Ariſt. Triſtitia de malo indigni eſt laudabilis. ergo triſtitia de bono indigni eſt laudabilis. Tertio, Triſtitia de eo quod ſi in facultate mea eſſet, poſſem rõnabiliter impedire, eſt bona: ſed uir bonus & iuſtus, ſi in facultate ſua eſſet, poſſet indignũ ab aſſecutione talis boni impedire rõnabiliter, immò, ut videtur, ſi cooperaretur, peccaret, ſicut prælatus peccat conferendo beneficiũ indigno ſcienter. ergo. Quarto, Vir bonus, & iuſt⁹ ſit ꝙ affluentia hmõi bonorum communiter facit de indignis indigniores. ergo rationabiliter poteſt triſtari de proſperitate indignorum. Et ideò, inquit, miror opinionem Thomæ in hac parte ſatis apertè reprehendentis Ariſto. quia conſiderauit illa bona temporalia ſecundùm ſe. Et addit Thomas hanc triſtitiã eſſe in ſacra ſcriptura prohibitam: quod non reperio verum, vt patebit reſpondendo ad ea, quibus hoc ipſum probare conat̃.

¶ Aſſert igitur ſecundo, ut dicit, Thomæ rationes. Prima eſt. Bona temporalia comparata æternis, parua ſunt. ergo non debet vir iuſtus triſtari, ſi adſunt indignis. Secunda eſt. Bona temporalia proueniunt indignis ex iuſta Dei ordinatione diſponentis ea ad correctionem, uel damnationem eorum ergo uir iuſtus non debet de hoc triſtari. Tertia ex authoritate Pſalmi. Noli æmulari in malignantibus, neque zelaueris &c. Quarta ex authoritate pſalmi. Pene effuſi ſunt greſſus mei, quia zelaui ſuper iniquos. pacem peccatorum uidens.

¶ Et ad primam dicit negando conſequentiam, tum quia bona temporalia ſunt magna abſolute: tum quia quantumcunque parua, illis tamen mali indigni, & boni digni ſunt.

¶ Ad ſcd̃m negat ſimiliter ſequelam: qa de miſerijs pauperum q̃uis ordinatæ ſint iuſte à Deo. laudabiliter triſtemus miſerẽtes

¶ Ad tertiam & quartã dicit, quòd zelare ibi ſumitur pro imitari, ac ſic diceret. Nec imiteris facientes iniquitatẽ. Et ſimiliter zelaui ſuper iniquos, hoc eſt, Volui imitari iniquos. Vel exponendum eſt de triſtitia abſorbente, & inuoluente: ita quòd impellit ad ſequendam ſemitam peccatorum affluentium in bonis temporalibus.

¶ Ad hæc reſpondendo, non oportet alia iacere fundamenta, ſed ex prius poſitis ad authoritatẽ Ariſt. patet ſolutio in litera.

¶ Ad

de bono alterius, inquantũ illi cui accidit bonũ eſt eo indign⁹ q̃ quidem triſtitia nõ põt oriri ex bonis honeſtis ex quibus aliquis iuſtus efficitur ſed ſicut Philoſophus dicit in * Rhetor. eſt de diuitijs, & talibus, q̃ pñt prouenire dignis, & indignis. G *Et hæc triſtitia ſecundum ipſum vocatur nemeſis, & pertinet ad bonos mores. *Sed hoc iõ dicit, q̃a conſiderabat ipſa bona temporalia ſecundum ſe prout poſſunt magna videri non reſpicientibus ad æterna: ſed * ſecundum doctrinam fidei temporalia bona, quæ indignis proueniunt, ex iuſta Dei ordinatione diſponuntur uel ad eorum correctionem, uel ad eorum damnationem: & huiuſmodi bona quaſi nihil ſunt in H comparatione ad bona futura, quæ ſeruãtur bonis. Et ideo huiuſmodi triſtitia prohibetur in ſcriptura ſacra, * ſecundum illud Pſal. 36. Noli æmulari in malignantibus, neq; zelaueris faciẽtes iniquitatem. & alibi, 72. pſal. Pene effuſi ſunt greſſus mei, quia zelaui ſuper iniquos, pacem pctõrum uidẽs. Quarto modo aliqs triſtatur de bonis alicuius, inquãtum alter excedit ipſum in bonis: & hoc ꝓprie eſt inuidia: et iſtud ſemper eſt prauum, & vt Phil. dicit in * 2. Rethor. q̃a dolet de eo, de quo eſt gaudendum, ſcilicet de bono proximi.

Ad primvm ergo dicendũ, ꝙ ibi ſumitur inuidia pro zelo, quo quis debet incitari ad proficiendum cum melioribus.

Ad ii. dicendum, ꝙ rõ illa procedit de triſtitia alienorum bonorum ſecundum primum modum.

Ad iii. dicendum, ꝙ inuidia differt à zelo, ſicut dictum* eſt. Vñ zelus aliquis poteſt eſſe bonus, ſed inuidia ſemp eſt mala:

Ad iiii. dicendum, ꝙ nihil prohibet aliquod peccatum ratione alicuius adiuncti pœnale eſſe, ut ſupra dictum* eſt, cum de peccatis ageretur.

Articvlvs. III.

Vtrum inuidia ſit peccatum mortale.

Ad tertivm ſic procedit. Vř ꝙ inuidia non ſit pctm̃ mortale. Inuidia. n. cum ſit triſtitia, eſt passio appetitus ſenſitiui: ſed in ſenſualitate non eſt peccatum mortale, ſed ſolum in ratione, ut patet* per Augu. 12. de Trinit. ergo inuidia non eſt peccatum mortale.

I ¶2 Præt. In infantibus non po-

¶Ad rationem ſecundo allegatam negatur ſequela, quoniam F non eſt eadem vtrobique ratio.

¶Ad tertium negatur minor, tum quia nec reges, nec leges ab indignis auferunt, cum poſſint, bona temporalia. immo eſſet ſubuertere pacem humanã ĝnis, ſi daretur opera, vt tollerentur ab indignis temporalia, aut impedirentur indigni ab aſſecutione tpalium. Nam ſic & filius peccator impediẽdus eſſet ab aſſequenda hæreditate, & ab hoc vt inſtituatur hæres à patre, & mercator pctõr ne lucraretur & miles, aut dux peccator, ne uictoriam haberet, & alia huiuſmodi ſequeretur, q̃ et cogitare eſt fatuum. Nullum quoq; pctm̃ eſt cooperari peccatoribus ad bona temporalia habenda, q̃uis ſint illis indigni: ſicut nec Deus peccat qui huiuſmodi temporalia donat.

*Li. 2. ca. 9. tom. 6.

Concl. 1

Conclu. 2

¶Ad quartum dř, ꝙ hoc eſt per accidens, ꝙ ex bonis temporalibus aliqui fiant peiores, ac per hoc indigniores. per accidens. n. eſt ꝙ aliquis abutatur bono. Sermo aũt doctrinalis eſt, de his quæ ſunt p ſe. Et rurſus triſtari de bonis indigni, q̃a fit peior, ñ ſpectat ad nemeſim ſed ad charitatẽ. Nemeſis. n. eſt triſtitia, quia indignus proſperatur non quia fit magis indignus: hoc enim charitatis, ut dictum eſt, eſſet.

¶Ad confutandas autem ſolutiones Martini dico, ꝙ prima ratio male ſoluitur: quoniam ratio conſiſtit in hoc. Huiuſmodi bona ſunt quaſi nihil in cõparatione ad bona æterna quod aũt quaſi nihil eſt pro nihilo reputatur, ac per hoc de huiuſ nõ debet eſſe triſtitia ſimpliciter, & abſolute. Solutio autem dicens, ꝙ iſta ſunt magna abſolute, pro quanto eſt uera, non ſoluit: q̃a eſt uera, ut ly, abſolute. i. ſecluſis circunſtantijs, ſignificat: ſicut proiectio mercis in mare abſolute dř inuoluntaria, & æquiualet ad ly, ſcdm quid. Eſt autẽ falſa ut ly, abſolute æquiualet ad ly, omnibus conſideratis, & ſic debent iudicari ad hoc, ut ſint materia triſtitiæ ſimpliciter, & non primo modo. Quòd etiã dicitur, quòd illis mali ſunt indigni. verum eſt quia etiam quãtumcunq; minimis ſunt indigni cum digni ſint, ut in nihilum redigantur. Quòd uero dicitur, quòd boni ſunt iſtis digni, minus theologice dicitur: quoniam iſta ſunt adeo vilia vt non mereantur ad dignitatem bonorum ſpectare: vndẽ Dominus iſta non in præmium, quod dignitatem reſpicit, ſed per adminiſtrationem quandam docet bonis affutura. Primum q̃rite regnum Dei, & iuſtitiam eius, & hęc oĩa adijcientur vobis. Solutio igitur confutatur ex hoc: quia bona temporalia ſimpliciter, hoc eſt omnib. conſiderata, prout ſcilicet ſunt in uniuerſo, ſunt fere nihil, ac per hoc non ſunt obiectum triſtitiæ ſimpliciter, ſed ſolum ſcdm quid: & propterea non eſt laudabilis triſtitia ſimpliciter eorum, cum adſunt indignis. Solutio vero ſecundæ rationis confutatur ex hoc, ꝙ male ſumitur, & applicatur rõ authoris. Nam author inducit illam ad deſtruendum fundamẽtum Ariſt. quod conſiſtit in hoc, quòd indigni proſperitas eſt iniuſta. Et hoc efficaciter excludit ratio authoris ex hoc, quòd ex diuina diſpoſitione hæc proueniunt indignis. Ex hoc enim patet haberi, quòd nihil iniuſti continet ur in proſperitate indigni, Martinus autem aliter accepit hanc rationẽ, quaſi quia hoc eſt effectus Dei ergo non licet de eo triſtari, qđ nec ſomniauit author: & iõ ſolutio ſua confutatur, utpote extra propoſitum rationis. Gloſæ autem ſuper Pſalmos allatæ cõfutantur ex hoc, ꝙ dato ꝙ ipſæ ſint ueræ, non tamen excludũt quin ad literam exponẽdo de æmulatione & zelo, ibi ſit ſermo nulla facta mentione de imitatione aut inuolutione.

Conclu. 3

¶In eodem art. 2. circa quartum modum triſtitiæ, hoc eſt, inuidiã, circa illud, Triſtitia de bono alterius, inquantum alter, excedit ipſum in bonis ſemper eſt pctm̃, Martinus occurrit arguẽs dupliciter. Primo, q̃a vetus theologus recte dolet, quia hęreticus excedit ipſũ in fama qua attrahit alios ad hæreſim. Scdo, q̃a doctior recte dolet, quia garrulus excedit ipſum in fama cũ ille exceſſus nõ ſit ſine iniuria uiri docti.

*Li. 2. ca. 11. partũ prin. to. 6

*In corpo art.

¶Ad hoc breuiter dř, ꝙ iſte bonus hõ non percipit ſententiam authoris, nec uerba propria: quĩ dolere de bono alterius, q̃a ille excedit, non eſſet formaliter loquẽdo alia appoſitione vt arguens apponit nocumentũ proueniẽs ex hæretico, uel iniuriã ex garrulo, et ſiqđ eſt eiuſmodi. Hæc. n. ſũt extra propoſitum, & propterea non oportet aliter reſpõdere.

*1. 2. q. 87 ar. 2.

Porrecta per totum. 215 Mal. q. 10. a. 2. Et q. 11. a. 3. co.

¶In eodem arti. 2. in reſponſione ad primum, Martinus occurrit dicens. Iſta ſolutio nõ ſufficit. ſ. ꝙ inuidia ſumatur à Hieronymo pro zelo ſeu æmulatione. Arguo, inquit, ſic. Hieronymus uult, quòd filia mordeatur aliarum laudibus: & ſimiliter Quintilianus vult quòd puer uictus fleat. Tunc ſic. Nullus flet aut, mordetur, niſi quia triſtatur, quòd ab alio exceditur. ergo uir bonus vult quòd filius, uel filia triſtetur, quòd alij excedunt ipſum, vel ipſam, quòd eſt contra Thomam.

*Li. 12. c. 12. to. 3.

¶Ad hoc dicitur, quòd morſus & fletus ex alienis laudibus, & huiuſmodi optatur in pueris diſcentibus, non quia alij excedunt, ſed quia ipſi non proficiunt ſicut illi: quod proprie ſpectat ad zelum, ſeu æmulationem. Vnde falſum aſſumitur formaliter, & per ſe loquendo.

SVPER QVÆST. XXXVI. ART. III.

Bannes eodem articu.

K In art. 3. circa rationem pro concluſione, Martinus occurrit arguens contra authorem, quòd iſta ratio non ſufficiat, tũ quia per iſtum concluderetur tam faciliter, ꝙ nemeſis, & zelus eſſent peccata mortalia, & contrarientur charitati, quia triſtantur de bono proximi. & ſic habẽt idẽ obiectũ, cũ charitate ſecũdum contrarium motũ: tũ quia non quicquid contrariat operi charitatis, eſt pctm̃ mortale. Sũt. n. aliqua charitatis opera, ad q̃ nõ tenemur, ſicut oſculũ leproſi, & alia ſuperogatiõis opera.

¶Ad horũ primũ negatur ſequela. Et de zelo, ſeu æmulatione q̃dem patet, ꝙ non communicat in obiecto cũ charitate: quĩ triſtitiæ talis obiectum non eſt bonum proximi, ſed carere bono proximi. Triſtatur. n. non quia alter habet, ſed quia ipſe nõ habet. Vnde triſtitia æmulatiua habet bonũ proximi pro exercitatiuo, defectum autem triſtantis pro obiecto, Huiuſmodi autẽ triſtitia nõ eſt contraria, ſed conformis ſæpe charitatis motui quoniam charitatis eſt dolere de malo ſui ſubiecti.

¶De nemeſi uero quia etiam nõ eſt idem obiectũ illius, & charitatis,

ritatis, qñ indignationis obiectũ eſt nõ bonũ proximi abſolute, ſed tale bonum, i qualis proſperitatis, non hõis abſolutè, ſed hõis talis, ſ. indigni: charitatis aũt obiectum eſt bonum proximi abſolutè. Non ergo rõ literæ habet locum in æmulatione, & indignatione, ſicut in inuidia, q̃ triſtat̃ de bono ꝓximi, quia excedit, quod ſ. excedere infra latitudinẽ boni abſolutè claudiatur, q̃a ſpectat ad bonum ipſius proximi ſecundum ſe: cõſequitur enim charitatem, & augmentum boni in ipſo ꝓximo. Ex hac enim parte ſe tenere, patet ex ſupradictis.

Li. 1. cõfeſ. c. 7. parum ante medi. t. 1.

¶ Ad ſecundum dicitur, quòd aliud eſt loqui de exterioribus ſecundariis charitatis actibus, quales ſunt, de quibus arguens loquitur: & aliud de principali charitatis actu interiori, qui ẽ dilectio, cuius terminus eſt gaudium. Quicquid. n. cõtrariatur dilectioni proximi, oportet eſſe peccatũ mortale. Conſtat autem, q̃ triſtitia de bono proximi cõtrariatur dilectioni proximi, q̃a ſpectat ad contrariũ motum motui charitatis, ut terminus. Nam motus charitatis ad bonum proximi eſt amando, deſiderando, gaudẽdo, cui contrariatur directè motus odiẽdo, fugiendo, triſtando. Vnde patet, quòd ex hoc, quòd contrariatur gaudio, contrariatur dilectioni: & hoc eſt quod author intendit, & non intẽdit quod omne contrarium cuiuſcunq; charitatis operi eſt peccatum mortale. Stat ergo ſolida ratio literæ.

Li. 2. c. 9. cir. princ. tom. 6.

Ar. 1. Conclu.

q. 35. ar. 3. & 1. 2. q. 72. art. 5. ad 1.

¶ In eodem articulo 3. in reſponſione ad tertiũ, Martinus occurrit, dicens contra authorẽ, quòd hæc reſponſio nõ ſatisfacit: quia argumentũ ſemper ſtat in uigore ſiue opponat̃ miſericordiæ, ſiue nemeſi, quia ſecũdum Ariſt. miſericordia, & nemeſis paſſiones ſunt.

¶ Ad hoc dicitur primo, quòd locus ab authoritate negatiue nihil ualet. Quàmuis enim Ariſt. nõ poſuerit miſericordiam inter uirtutes ſed laudabiles paſſiones, non propterea ſequitur, quin talis paſſio reducta ad medium ſcdm rectam rõnem, poſſit ſortiri uirtutem propriam, ut ſuperius author docuit.

¶ Dicitur ſecundo, q̃ Ariſto. neſciuit uirtutes etiam morales, q̃ attenduntur penès morem, ex theologalibus uirtutibus deriuatum, qualis eſt miſericordia, quæ ut eſt uirtus, eſt proprius eſſe ctus charitatis, ut in litera hac non fruſtra dicitur. Et propterea in argumento optime ſatisfactum eſt a theologo, in doctrina morali theologica, ex hoc quòd inuidia contrariatur uirtuti miſericordię, & uirtuti charitatis, & non ſolum paſſionibus.

teſt eſſe peccatũ mortale, ſed ĩ eis põt eſſe[h] inuidia. Dicit. n. Augu.* ĩ primo cõfeſſio. Vidi ego, & expertus ſum zelantẽ puerũ, nondũ loquebatur, & intuebat̃ pallidus amaro aſpectu collactaneum ſuum. ergo inuidia nõ eſt peccatum mortale,

B

¶ 3 Præt. Oẽ pctm̃ mortale alicui uirtuti cõtrariat̃: ſed ĩuidia nõ cõtrariat̃ alicui[i] uirtuti, ſed nemeſi, q̃ eſt q̃dã paſſio, ut patet ꝑ Philoſ.* 2. Rhet. ergo ĩuidia nõ eſt peccatũ mortale.

SED CONTRA eſt, quòd dicit Iob. 5. Paruulum occidit inuidia: nihil aũt occidit ſpiritualiter, niſi peccatũ mortale. ergo inuidia eſt peccatum mortale.

C

RESPON. Dicendum, q̃ inuidia ex gñe ſuo eſt pctm̃ mortale: genus aũt peccati ex obiecto cõſiderat̃. Inuidia aũt ſcdm rõnẽ ſui obiecti cõtrariat̃ charitati, ꝑ quã eſt uita aiæ ſpũalis, ſcdm illud 1. Io. 3. Nos ſcimus, qm̃ trãſlati ſumus de morte ad uitam, qm̃ diligimus fratres. Vtriuſq; aũt obiectũ & charitatis, & inuidiæ eſt bonũ proximi, ſed ſcdm contrariũ motũ. Nam charitas gaudet de bono ꝓximi: inuidia aũt de eodẽ triſtat̃, ut ex ſupradictis* patet: vñ manifeſtũ eſt, q̃[m] inuidia ex ſuo gñe eſt peccatũ mortale.[n] Sed ſicut ſupra dictũ eſt,* ĩ quolibet gñe peccati mortalis ĩueniunt̃ aliq̃ ĩpfecti motus in ſenſualitate exiſtẽtes, q̃ ſunt peccata uenialia: ſicut in gñe adulterij, primus motus cõcupiſcentiæ, & ĩ gñe homicidij primus motus iræ: ita ẽt in gñe inuidiæ inueniunt̃ aliq̃ primi motus, qñque ẽt in uiris ꝑfectis, qui ſunt pctã uenialia.

D

AD PRIMVM ergo dicendũ, q̃ motus inuidiæ, ſcdm q̃ eſt paſſio ſenſualitatis, eſt quoddã imperfectũ in gñe actuum humanorũ, quorum principium eſt rõ: unde talis inuidia eſt peccatũ mortale. Et ſimilis eſt ratio de inuidia paruulorum, in quibus non eſt uſus rationis: unde patet reſponſio ad ſecundum.

AD III dicẽdũ, q̃ inuidia, ſcdm Philoſo.* in 2. Rhe. opponit̃ & nemeſi, & miſericordiæ, ſed ſcdm diuerſa. Nam miſericordiæ opponitur directe, ſcdm contrarietatem principalis obiecti. Inuidus. n. triſtatur de bono proximi: miſericors aũt triſtat̃ de malo proximi. unde inuidi non ſunt miſericordes, ſicut ibidem dr̃, nec econuerſo. Ex parte uerò eius, de cuius bono triſtatur inuidus, opponitur inuidia nemeſi. Nemeſicus. n. triſtatur de bono indignè agentium, ſcdm illud Pſ. 72. Zelaui ſup iniquos, pacem, peccatorum uidens: inuidus autem triſtatur de bono eorum, qui ſunt digni. Vnde patet, q̃ prima cõtrarietas eſt magis directa, q̃ ſecunda. Miſericordia autem quædam uirtus eſt, & charitatis proprius effectus: unde inuidia miſericordiæ opponitur, & charitati.

Li. 2. c. 9. tom. 6.

ARTICVLVS III.

Vtrum inuidia ſit uitium capitale.

AD QVARTVM ſic procedit̃. Vr̃ q̃ inuidia nõ ſit uitium capitale. Vitia enim capitalia[h] diſtinguuntur cõtra filias capitalium uitiorũ: ſed inuidia eſt filia inanis gloriæ. dicit enim Philoſophus* in 2. Rhetor. quòd

E

SVPER QV. XXXVI. ART. III. ET IIII.

Ban. eadem art. Nic. de Nyſſ tra. 3. p. 3. ſo. 1. q. 2.

IN ar. 3. & 4. eiuſdẽ q. dubiũ occurrit. An inuidiæ uitiũ diuidat̃ ĩ plures ſpẽs, an ſit una ſpẽs ſpecialiſſima. Et ẽ rõ dubij, quia diffinitio ĩuidiæ, ſ. q̃ ẽ triſtitia de bono alterius, ĩquãtũ vr̃ diminutiuũ ꝓpriæ gloriæ, vel excellentiæ, nullã unã formalẽ rõnem importat. Triſtitia nãque de bono ꝓximi tot ſpẽrũ eſt, quot odiũ ꝓximi. Hñt nãque ſe odiũ & triſtitia ſicut amor & dilectatio, quorũ cõſecutio ſcdm ſpẽi diuerſitatẽ, vel identitatẽ ſe nota eſt. Determinatio ãt adiũcta, inquãtũ apparet diminutiuũ ꝓpriæ gloriæ, uel excellẽtiæ dupliciter oſtendit. Primo, quia hæc determinatio ñ eſt dr̃ia cõtractiua obiecti ad ꝓpriã ſpeciẽ, ſed eſt deſignatiua finis, ad quẽ ordinat̃ triſtitia boni alterius, q. ſ. ordinat̃ ad gloriã, uel excellẽtiã ꝓpriã, qd̃ ſic manifeſtatur. Eiuſdẽ rõnis eſt appetere aliqđ ꝑ propriã gloriam, uel excellentiam, & refutare impeditiuũ illius: ſicut eiuſdẽ grauitatis eſt ĩ lapide appetere locũ deorſum, & excludere ĩpedientia ipsũ a loco deorſum. Vñ ex hac determinatione oſtendit̃, q̃ inuidia nõ eſt quęcũque triſtitia de bono proximi, ſed imperata à vana gloria, uel ſuperbia: & ſic nullius unius ſpeciei eſt. Secũdò, quia ſub diſiunctione dr̃ propriæ gloriæ, uel excellẽtiæ: ac per hoc aut utriuſq; ſpeciei eſt, aut nullius determinate. Et augetur dubitatio, ſi ſpecies ſortitur iuxta ſpẽs gloriæ, uel excellẽtiæ: in oppoſitum autẽ eſt, quod inuidię ſpecies non aſſignantur.

Porrecta per totum.

216

Sup. q. 34. artic. 6. Et mal. q. 8. ar. 1. co. & ad 5. & q. 10. artic. 3.

¶ Ad hoc dr̃, q̃ inuidię uitiũ relatum ad ꝓximũ, (qđ dico ꝑ inuidiã fraternæ gratiæ, q. ſ. Spiritusſanctus diffundatur, qm̃ hoc cõtra Deũ tẽdit) unius tñ ſpeciei ſpecialiſſimæ eſt. Sicut. n. magnanimitas in oĩbus appetẽs magna, unius eſt rõnis: ita inuidia in oĩbus bonis proximi horrens excellẽtiã reſpectu ſui, unius eſt rõnis: ita q̃ rõ formalis, quia bona ꝓximi obiectũ ſunt inuidiæ, eſt excellẽtia nõ abſolutè, ſed reſpectu illius, qui ĩuidet. Vñ bona ipſa materialiter ſe hñt ĩ obiecto inuidiæ, excellere aũt ĩuidũ formaliter. Et qm̃ excellẽtia ut ſic unius rõnis ſpẽaliſſimæ nõ minus, q̃ magnitudo ĩ oĩbus, quã reſpicit magnanimitas apparet rõ ex nulla pte inuidia ĩueniri ĩ hẽre plures ſpẽs, q̃uis latitudinẽ hẽat, & una ſit grauior altera, puta, in ſpũalibus, q̃ in tpãlibus: & circa maiora, q̃ circa minora.

¶ Ad obiectionẽ aũt primã ĩ oppoſitũ dr̃, q̃ triſtitia de bono ꝓximi abſolutè ſpectat ad ſpeciẽ odij ſcdm q̃ ẽt triſtitia de excellentia boni ꝓximi abſolutè ſpectat ad obiectũ: ſed triſtitia de bonis

boniꝫ ꝓximi ut excellit illum, ſpectat ad inuidiã, ita ꝙ inuidus non triſtatur de excellentia proximi abſolutè, ſed reſpectu ſui: odiẽs autem odit illam abſolutè.

Li. 31. c. 32. i prin.

¶ Ad ſecũdã verò dr̃, ꝙ aliud eſt appetere propriã excellentiã, & aliud eſt refutare alienam in actib. & habitibus animæ: licet in naturalib. quę imperfectũ bonũ aſſequuntur, per unũ fiat utrunq;. Aĩa n. alio actu amat bonũ & alio odit malũ cõtrariũ, q̃uis ignis calefaciendo inducat calorem, & expellat frigus contrariũ. Vñ in propoſito verum eſt, ꝙ ex inordinato appetitu propriæ excellentiæ, ſatis propinquè oritur triſtitia de aliena excellẽtia reſpectu ſui, non tamen ſunt idem, vt patet ex ſeparatiõe. S[...] namque ꝙ inordinatè quis appetat ꝓpriam excellentiã, & nõ inuideat alienæ, ut de Dæmonib⁹ patet, q ſine mutua adinuicem inuidia appetierũt inordinatè proprias excellentias, & tñ aliqui aliis apprehendebãtur futuri excellentiores. Vnde inuidia habet pro ratione formali excellẽtiam alterius reſpectu ſui, & non imperatur ab ipſa. Et hoc deſignatr̃, cũ dicitur, ꝙ eſt triſtitia d alieno bono ut diminutiuum propriæ excellentiæ.

Li. 5. ca. 34. i prin. — *Li. 31. c. 31. a me.* — *In ar. pce. hui⁹ q.* — *Lib. 31. c. 31.* — *q. præc. art. 4.*

¶ Ad ultimum dicit̃, ꝙ licèt gloria inanis prius oriatur, ut Gregorius dicit ex ſuperbia, quàm inuidia: quia directius, vt ꝓprius effectus, ſicut gloria ab excellentia emanat, & vt in pluribus inuidia circa excellentiam huius boni quod gloriæ ẽ, uerſari uideatur, & ex appetitu gloriæ imperari videatur: inuidia tamen p ſe circa excellentiam alienã reſpectu ſui uerſat̃, & propterea non eſt diuerſæ, aut incertæ ſpeciei. Nẽc author de hoc dubitauit, cuius doctrinam diffuſam habes in quæſtione de Malo, & in quæſtione de Inuidia: ſed nõ determi-

Conclu. — *Lib. 31. cap. 31.*

amatores honoris, & gloriæ F magis inuident. ergo inuidia nõ eſt uitium capitale.

¶ 2 Præt. Vitia capitalia vĩr eſſe leuiora, q̃ alia, q̃ ex eis oriũtur. dicit. n. Greg. 31.† Moral. Prima uitia deceptæ menti quaſi ſub quadã rõne ſe ingerũt: ſed q̃ ſequunt̃, dum mentẽ ad oẽm inſaniã protrahũt, quaſi beſtiali clamore mẽtẽ cõfundunt: ſed inuidia vr̃ eſſe h grauiſſimum pct̃m. dicit enim Gregor. 5.* Moral. G Quàmuis per oẽ uitium, quod ꝑpetratur, humano cordi antiqui hoſtis virus infundatur, in hac tñ nequitia tota ſua viſcera ſerpens cõcutit, & imprimẽ dæ malitię peſtẽ uomit. ergo inuidia non eſt vitium capitale.

¶ 3 Pręt. Videtur ꝙ inconueniẽter eius filiæ aſſignentur a Gregor.* 31. Moral. ubi dicit, ꝙ de inuidia oritur odium, ſuſurratio, detractio, h exultatio in ad- H uerſis ꝓximi, & afflictio in h ꝓſperis: exultatio. n. in aduerſis proximi, & afflictio in proſperis, idem vr̃ eſſe ꝙ inuidia, ut ex præmiſſis* patet. non ergo iſta debent poni ut filiæ inuidiæ.

Sed contra eſt authoritas Greg. 31.† Moral. qui ponit inuidiam uitium capitale, & ei prædictas filias aſſignat.

Resp. Dicendũ, ꝙ ſicut accidia eſt triſtitia de bono ſpũali I diuino: ita inuidia eſt triſtitia de bono proximi. Dictum* eſt aũt ſupra, accidiã eſſe uitiũ capitale ea rõne, quia ex accidia hõ impellitur ad aliqua facienda, uel ut fugiat triſtitiã, uel ut triſtitię ſatisfaciat. Vñ m eadẽ rõne inuidia ponitur uitiũ capitale. n

Ad primvm ergo dicendũ, ꝙ ſicut Grego.* dicit in 31. Moraliũ, Capitalia uitia tanta ſibi cõiunctione coniungunt, ut non K niſi unum de altero ꝓferat. Prima namq; ſupbiæ ſoboles inanis eſt gloria, q̃ dum oppreſſam mentẽ corrũpit, mox inuidiam gignit, qa dũ uani nois potẽtiã appetit, ne qs hanc alius adipiſci ualeat, tabeſcit. Nõ eſt ergo contra rõnem uitij capitalis, ꝙ ipſum ex alio oriatur, ſed ꝙ nõ habeat aliquam principalẽ rationem producẽdi ex ſe multa genera pctõrum. Forte tamen propter hoc, ꝙ inuidia manifeſtè ex inani gloria naſcitur, nõ ponitur uitium capitale, neque ab Iſidor.* in libro de Summo bono, neque a Caſſiano in libro de Inſtitutis cœnobiorum.

Ad ii dicẽdũ, ꝙ ex uerbis illis nõ hr̃, ꝙ inuidia ſit maximũ pctõrũ, ſed ꝙ qñ diabolus inuidiã ſuggerit, ad hoc hominẽ inducit, qđ ipſe principalr̃ in corde hẽt: qa ſicut ibi inducit̃ cõſequenter, Inuidia diaboli mors introiuit in orbẽ terrarum. Eſt tñ quædã inuidia, quæ inter grauiſſima pctã cõputatur, ſ. inuidentiæ, fraternæ gratiæ, ſm ꝙ aliquis dolet de ipſo augmento gratię Dei, non ſolum de bono proximi. Vnde ponitur pct̃m in Spiritumſanctum, qa p hanc inuidentiam hõ quodãmõ inuidet Spirituiſancto, qui in ſuis operibus glorificatur.

Ad iii dicendum, ꝙ numerus filiarum inuidiæ ſic põt ſumi: quia i conatu inuidiæ eſt aliquid tanq̃ principium, & aliqd tanquã terminus. Principiũ qdẽ eſt, ut aliqs diminuat gloriã alterius uel in occulto, & ſic eſt ſuſurratio: uel manifeſtẽ, & ſic eſt detractio. Mediũ aũt eſt, qa aliqs intẽdẽs diminuere gloriã alterius aut põt, & ſic eſt exultatio in aduerſis: aut nõ põt, & ſic eſt afflictio in ꝓſperis. Terminus aũt eſt in ipſo odio, qa ſicut bonum delectat, & cauſat amorẽ, ita triſtitia cauſat odiũ, ut ſupra dictũ eſt.* Afflictio aũt in ꝓſperis ꝓximi uno mõ eſt ipſa inuidia, inquantum, ſ. aliqs triſtatur de proſperis alicuius, ſm ꝙ habent gloriam quandã. Alio uero mõ eſt filia inuidiæ, ſecundum quòd proſpera proximi eueniunt cõtra conatum inuidentis, qui nititur impedire. Exultatio autem in aduerſis non eſt directè idem quod inuidia, ſed ex ea ſequitur. Nam ex triſtitia de bono proximi, quæ eſt inuidia, ſequitur exultatio de malo eiuſdem.

QVAESTIO XXXVII.

De peccatis quæ opponuntur paci, in duos articulos diuiſa.

Deinde conſiderandum eſt de peccatis, quæ opponuntur paci. Et primò, de diſcordia, quæ eſt in corde. Secundo de cõtentione, quæ eſt in ore. Tertiò, dẽ his quæ pertinent ad opus. ſ. de ſchiſmate, rixa, & bello.

nan lo, diſiunctione uſus eſt: ubi de hoc non erat quaſtio.

SVP. QV. XXXVI. ART. IIII.

IN ar. 4. eiuſdẽ qſt. circa filias inuidiæ aduerte, ꝙ filias non oportet eiuſdẽ, aut alterius ſpẽi eſſe cũ mře, ſed utroq; mõ cõtigit. Nã exultatio i aduerſis eiuſdẽ eſt rõnis cũ inuidia, vt patet: afflictio aũt i ꝓſperis, ut eſt filia, nõ eſt eiuſdẽ rõnis cũ inuidia, ſed cũ uitio illo, cõtra cuius cõatũ ꝓſperitas eſt, ut ſi aliqs conet̃ famã alienã detrahẽdo lędere, & nihilomin⁹ ab ipſo infamat⁹, ab aliis melior ęſtimat̃, triſtitia de illa æſtimatione cõtra conatũ detractoris inſurgentis ad detractionis vitiũ ſpectat, ad qđ ſpectaſſet gaudere de illius infamia, ſi euenisset.

Iſid. li. 2. de ſũmo bono Caſſian⁹ li. 5. ca. 1. & in ſequentibus lib.

SVP. Q. XXXVII. ART. I.

Ban eodem art.

IN ar. 1. q. 37. vbi dicit̃, ꝙ diſcordia p accidẽs nõ eſt peccatũ, niſi ſit uel cũ errore, circa ea q̃ ſũt d neceſſitate ſalutis, vel pertinacia idebitẽ adhibeat, aduerte ꝙ error circa ea, q̃ ſunt d neceſſitate ſalutis, cõtingit alicui dupliciter, ſ. cũ culpa, ut error Iudęorũ, & eorũ, q neglígũt q̃rere eorũ notitiã, q̃ ad ſe ſpectãt: & ſine culpa, ut error mulierum, & ſimpliciũ facientium qđ i ſe eſt, ad hoc ut ſciãt ea, q̃ ſũt d neceſſitate ſalutis. Et ſicut error culpabilis, uel excuſabilis eſt, ita diſcordia per accidens conſequens ex errore peccatum eſt, uel à peccato excuſatur.

q. 14 artic. 6.

¶ In reſponſione ad ſecũdum in eodẽ artic. dubiũ de actu Pauli occur-

occurrit ex alio capite: & hoc, ſ. q Paulus excitauit partes, ſcilicet, Phariſæos, & Sadducæos ad ſuas proprias opiniões ac uoluntates, ut ex eis ſoluerete cõcordia eorũdem cõtra Paulũ. *Porrecta per totum.* 217 Conſtat enim, quòd non ſunt facieda mala, ut ueniant bona. *Infra. q. 42. art. 2. ad 2.*

¶ Ad hoc dr. q aliud fuit in hoc actu Pauli intentum, & aliud ꝓcognitũ tm. & permiſſum. Aeſtimauit ſiquidẽ Paulus utroſq; ꝓprias opiniones ſecuturos, ac ꝑ hoc cõcordiã contra eũ tollendã. Intendit autẽ ſolũ excitare Phariſæos in defenſionem reſurrectionis, ac per hoc ipſius Pauli. Sadducæorum aũt pertinaciam exercendam permittere. Nõ.n. ex intẽtione Pauli, Sadducæi in actũ ſuæ hereſis prodierunt, ſed ex eorũ propria uoluntate, qua parati erãt propoſita qſtione de reſurrectione, illã impugnare. Conſtat aũt q licitum eſt permittere, & uti malis, ut eueniãt bona, quis non liceat facere, aut iducere ad mala, ut ueniant bona.

CIRCA primũ quæruntur duo. A

¶ Primò, Vtrũ diſcordia ſit peccatum.

¶ Secundò, Vtrum ſit filia inanis gloriæ.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum diſcordia ſit peccatum.

AD PRIMVM ſic ꝓcedit. Vr̃ q diſcordia nõ ſit pctm̃. Diſcordare.n.ab aliquo, ẽ recedere ab alterius volũtate: ſed hoc nõ vr̃ eſſe pctm̃, qa voluntas[h] ꝓximi non eſt regula volũtatis B noſtræ, ſed ſola volũtas diuina. ergo diſcordia non eſt pctm̃.

¶ 2 Prꝫt. Quicũq; inducit aliquẽ ad peccãdũ, & ipſe peccat: ſed inducere inter aliquos[h] diſcordiã non vr̃ eſſe pctm̃. dr̃.n. Act. 23. q ſciẽs Paulus, qa vna pars eſſet Sadducæorũ, & altera Phariſæorũ, exclamauit in cõcilio. Viri fratres, ego Phariſæus ſum fili⁹ Phariſæorũ, de ſpe & de reſurrectione mortuorũ ego iudi C cor. & cũ hoc dixiſſet, facta eſt diſſẽſio iter Phariſæos, & Sadducæos. ergo diſcordia ñ ẽ pctm̃.

¶ 3 Prꝫt. Pctm̃, ꝓcipuè mortale, in ſanctis viris nõ inuenit̃ ſed ĩ ſanctis viris inuenit̃[h] diſcordia. dr̃ n. Act. 15. Facta eſt diſſenſio inter Paulum & Barnabam, ita vt diſcederent ab inuicem. ergo diſcordia non eſt peccatum, & maximè mortale.

SED CONTRA eſt, q ad Galatas 5. diſſenſiones, ideſt, diſcordiæ ponũtur inter opera carnis, de q- D bus ſubditur. Qui talia agunt, regnum Dei non cõſequentur. Nihil autem excludit a regno Dei, niſi pctm̃ mortale. ergo diſcordia eſt pctm̃ mortale.

RESPON. Dicẽdũ, q diſcordia concordiæ opponitur. Concordia aũt, ut ſupra dictum[*] eſt, ex charitate cauſatur, inquantum.ſ.charitas multorum corda cõiungit in aliquid unum, quod eſt principaliter quidem bonum diuinum: ſecundario autẽ bonum proximi.[m] Diſcordia igitur eadẽ rõne eſt pctm̃, inquantum hmõi concordiæ cõtrariatur[n]. ſed ſciendum, q hæc concordia per diſcordiã tollitur dupl'r. Vno quidẽ modo per ſe: alio uerò mõ E per accidẽs. Per ſe quidem in humanis actibus, & motibus dr̃ eſſe id, quod eſt ſm intentionem: vnde per ſe diſcordat aliquis à proximo, qñ ſcienter & ex intentione diſſentit a bono diuino, & à proximi bono, in quo debet cõſentire. Et[p] hoc eſt pctm̃ mortale ex ſuo genere pp contrarietatem ad charitatem, licèt primi motus huius diſcordiæ pp imperfectionẽ actus, ſint pctã venialia[q]. Per accidẽs autem in humanis actibus conſideratur ex hoc, q aliquid eſt præter intentionem. Vñ cum intentio aliquorum eſt ad aliqđ bonum, quod pertinet ad honorẽ Dei, uel vtilitatẽ ꝓximi, ſed vnus æſtimat hoc eſſe bonũ alius aũt hẽt cõtrariã opinionẽ, diſcordia tũc eſt ꝑ accidẽs contra bonũ diuinũ, vel ꝓximi. Et[r] talis diſcordia non eſt pctm̃, nec repugnat charitati: niſi hmõi diſcordia ſit uel cũ errore circa ea, q̃ ſunt de neceſſitate ſalutis, uel ꝑtinacia indebitè adhibeat̃[t]: Cũ ẽt ſupra dictũ[●] eſt, q cõcordia, q̃ eſt charitatis effectus, eſt vnio volũtatũ, nõ vnio opinionũ. Ex quo patet, q[r] diſcordia qñq; eſt ex pctõ unius tm̃[z], puta, cũ unus vult bonum, cui alius ſcienter reſiſtit[&]. Qñq; autem eſt pctõ vtriuſq;,[t] puta, cum uterque diſſentit à bono alterius, & vterque diligit bonum proprium.

Concluſio m (beside "bonum proximi") · *Concluſio p* (beside "mi bono, in quo") · *Concluſio r* (beside "Et talis diſcordia") · *Concluſio R* (beside "cõcordia, q̃ eſt charitatis") · *Concluſio &* (beside "num, cui alius") · *q. 29. ar. 1. & 3.* (beside "nitur. Concordia") · *q. 29. ar tic. 3.* (beside "Cũ ẽt ſupra dictũ")

AD PRIMVM ergo dicendũ, q volũtas unius hominis ſm ſe conſiderata, nõ eſt regula uoluntatis alterius, ſed inquãtũ voluntas ꝓximi inhæret voluntati Dei, q̃ ſit ꝑ cõſequens regula regulata ſm propriam regulã. Et iõ diſcordare à tali uolũtate eſt pctm̃, quia per hoc diſcordat a regula diuina.

AD II dicẽdũ, q ſicut uoluntas hominis adhærens Deo, eſt q̃dã regula recta, à qua pctm̃ eſt diſcordare: ita ẽt uoluntas hominis Deo contraria, eſt q̃dã ꝑuerſa regula, a qua bonũ eſt diſcordare. Facere ergo diſcordiam, ꝑ quam toll'it bona concordia, quam charitas facit, eſt graue pctm̃. Vnde dr̃ Prou. 6. Sex ſunt, quæ odit Dominus, & ſeptimum deteſtat̃ aĩa eius: & hoc ſeptimum ponit eũ, qui ſeminat inter fratres diſcordias. Sed cauſare diſcordiam, ꝑ quam tollit̃ mala cõcordia, ſ. in mala uoluntate, eſt laudabile: & hoc modo laudabile fuit q Paulus poſuit diſſenſionem inter eos, qui erant concordes in malo. Nam & Dominus de ſe dicit, Mat. 10. Nõ veni pacem mittere, ſed gladiũ.

AD III dicendum, quòd diſcordia, quæ fuit inter Paulum, & Barnabam, fuit per accidẽs, & non per ſe: vterque enim intendebat bonum, ſed uni uidebatur hoc eſſe bonũ, alij aliud, quod ad defectum humanum pertinebat. Non enim erat talis cõtrouerſia in his, quæ ſunt de neceſſitate ſalutis: quàmuis hoc ipſum fuerit ex diuina prouidẽtia ordinatum, propter utilitatem inde conſequentem.

ARTICVLVS II.

Vtrum diſcordia ſit filia inanis gloriæ.

AD SECVNDVM ſic procedit. Vr̃ q diſcordia non ſit filia inanis gloriæ. Ira.n. eſt aliud vitium ab inani gloria: ſed[b] diſcordia videtur eſſe filia iræ, ſecundum illud Prou. 15. Vir iracundus ꝓuocat̃ rixas. ergo non eſt filia inanis gloriæ.

¶ 2 Prꝫt. Auguſ.[*] dicit ſuper Io. expõnẽs illud, quod habet̃ Io. 7. Nondum erat ſpiritus datus, Liuor ſeparat, charitas iungit: ſed diſcordia nihil eſt aliud, q̃ q̃dã ſeparatio uoluntatũ. ergo

SVP. QV. XXXVII. ARTIC. II.

Ban. eodem art.

IN art. 2. dubiũ occurrit, An diſcordiæ ortus ex inani gloria, vel inuidia ſit effectiuè, uel finaliter.

¶ Ad hoc dr̃, q cũ ortus uitij ex uitio, qui metaphoricè appellatur filiatio, ſit ortus appetit⁹ ex appetitu: appetitus autẽ unus oriat̃ ex alio, inquantũ ex appetitu unius appetibilis orit̃ appetitus alterius appetibilis, ut patet in bonis, dũ ex amore filij amamus pædagogũ: & in malis, dũ ex odio uxoris, odio habentur cõſanguinei, in hmõi uerò ortu depẽdentia ſecundũ ordinẽ cauſæ finalis appareat: qm̃ appetibile ut ſic, cauſam finalẽ importat, & reſpectu appetit⁹, & alterius appetibilis, cõſequens eſt ut ſecundũ rõnẽ cauſæ finalis intelligamus aſſigna [illegible] uitiorum, & [illegible]

Porrecta per totum. 218 *Infra. q. 152. ar. 5. Et mal. q. 9. ar. 3.*

Tra. 32. ſter med. & finem. tom. 9.

virtutum. Et in propoſito quidem apparet, quòd diſcordia ſecũdum terminum ad quem, habet pro fine ſuperbiam, vel vanã gloriã: quoniã ideò aliquis ſcienter eligit propriã uoluntatem præferre inuiſtè alterius voluntati, vt excellat uel in re, & hoc eſt ſuperbia: vel in apparentia, & hoc eſt uana gloria. Et ex hoc ꝙ aliquis excellentiam appetit in re, vel in apparẽtia, oritur diſcordia. Innaſcitur namque vt appetat in ſua volũtate perſiſtere, ut ſic excellat. Secundum autẽ terminum à quo, eodẽ ordine ab inuidia naſcitur. Nam ex hoc, quòd dolemus de bono proximi, ut excedente noſtrum, appetimus receſſum à bona uoluntate eiuſdem, & receſſum à uolũtate proximi eligimus ad conſumandam deteſtationem boni illius, ut diminutiuum appareat noſtri, ut ſæpe hæc apparent inter diſcordias principum uicinorum: recolenda tamẽ ſunt hic, & in ſimilibus duo. Alterũ eſt, quòd appetibile in anima habet etiã cauſalitatem effectiuam, ut Auer. dicit in 12. Metaph. comment. 96. Alterum uero, quòd ſermo moralis intelligitur ſecundum id, quod ut in pluribus inuenitur. Vnde nihil obſtat, ſi quãdoq; aliũdè uitium poſſit oriri, nec etiam ſi quandoque cauſalitas effectiua inferatur: ſed ꝓpoſito moralis doctrinę finis præcipue accommodandus uidetur.

* Super illud Si Sathã Sathanam eijcit, to. 9.

* Lib. 31. Moral. c. 31.

Conclu. m

* In corp. art.

SVP. Q. XXXVIII. ARTIC. I.

Ban. eodem art.

IN 1. artic. quęſtio. aduerte, quòd intentio tripliciter poteſt ferri ad veritatẽ impugnãdam, ſicut & alios fines, ſcilicet materialiter, formaliter, & virtualiter. Materialiter quidem tantum, cùm aliquis impugnat quidẽ veritatem, ſed non ut

* Propoſi. 17. inter opera Ariſto. to. 3.

diſcordia ꝓcedit ex[h] liuore, i. inuidia magis, q̃ ex inani gloria.

F ¶ 3 Præt. Illud ex quo multa mala oriunĩ, vĩ eſſe vitiũ capitale: ſed diſcordia eſt hmõi, q̃a ſup illud Mat. 12. Oẽ regnũ contra ſe diuiſum deſolabit.* dicit Hiero. Quo mõ concordia paruæ res creſcunt, ſic diſcordia maximæ dilabunĩ. ergo ipſa diſcordia debet poni vitium capitale: magis, q̃ filia inanis gloriæ.

G SED CONTRA eſt authoritas* Grego. 31 Moral.

RESP. Dicendũ, ꝙ diſcordia importat quãdã diſgregationẽ volũtatũ, in quantũ, ſ. voluntas vnius ſtat in vno, & volũtas alicuiꝰ alterius ſtat i altero. Quòd aũt volũtas alicuius in proprio ſiſtat, prouenit ex hoc, ꝙ aliqs ea, q̃ ſunt ſua, ꝓfert his, q̃ ſunt aliorũ. Qđ cũ inordinatè fit, ꝑtinet ad ſuperbiã, & inanẽ gloriã. Et iõ[m] diſcordia, per quam vnuſquiſq; ſequiĩ qđ ſuum eſt, & recedit ab eo, qđ ẽ alterius, ponitur filia inanis gloriæ[n].

H AD PRIMVM ergo dicendũ, ꝙ rixa nõ eſt idem, qđ diſcordia. Nã rixa cõſiſtit i exteriori opere: vñ cõueniẽter cãtur ab ira, q̃ mouet animum ad nocendũ proximo. Sed diſcordia conſiſtit in diſiunctione motuũ uolũtatis, quã facit ſuperbia, uel inanis gloria, ratione iam * dicta.

I AD II dicẽdũ, ꝙ in diſcordia cõſideraĩ quidẽ, ut terminus à quo, receſſus à voluntate alterius: & quãtũ ad hoc cauſaĩ ex inuidia, vt terminꝰ aũt ad quẽ, acceſſus ad id quod eſt ſibi ꝓpriũ: & quantũ ad hoc cauſatur ex inani gloria. Et quia in quolibet motu, terminus ad quẽ eſt potior termino a quo, finis .n. eſt potior principio, potius ponitur diſcordia filia inanis gloriæ, quàm inuidiæ, licèt ex utraque oriri poſſit ſecũdum diuerſas rationes, ut dictum eſt.

K AD III dicendũ, ꝙ ideo concordia paruæ rẽs creſcunt, & ꝑ diſcordiã maximæ dilabuntur: quia uirtus quato eſt magis vnita, tanto eſt fortior, & per ſeparationem diminuitur, ut dicitur in libro* de Cauſis. Vnde patet, quòd per hoc pertinet ad proprium effectum diſcordiæ, quæ eſt diuiſio voluntatum, non autẽ pertinet ad originẽ diuerſorum uitiorũ à diſcordia, per qđ habeat rationẽ vitij capitalis.

QVAESTIO XXXVIII.

De contentione, in duos articulos diuiſa.

DEINDE cõſiderandum eſt de contentione,

ET CIRCA hoc quæruntur duo.

¶ Primò, Vtrum contentio ſit peccatum mortale.

¶ Secundò, Vtrum ſit filia inanis gloriæ.

ARTICVLVS I.

Vtrum contentio ſit peccatum mortale.

AD PRIMVM ſic proceditur. Videtur quòd contentio non ſit peccatum mortale. Peccatũ enim mortale in uiris ſpiritualibus non inuenitur, in q̃bus tamen inuenitur[b] contentio, ſecundum illud Lucæ 22. Facta eſt contentio inter diſcipulos Ieſu, quis eorum eſſet maior ergo contentio non eſt peccatum mortale.

¶ 2 Præt. Nulli bene diſpoſito debet placere peccatum mortale in proximo: ſed dicit Apoſtolus ad Philippenſ. 1. Quidam ex contentione Chriſtum annuntiant. & poſtea ſubdit. Et in[h] hoc gaudeo, ſed & gaudebo. ergo contentio non eſt peccatum mortale.

¶ 3 Præt. Cõtingit, ꝙ aliqui uel in iuditio, uel in diſputatione contendunt non aliquo animo malignandi, ſed potius intendẽtes ad bonum, ſicut illi, qui cõtra hæreticos diſputando contendunt. vnde ſup illud primi Reg. 4. Accidit quadam die &c. dicit gloſ. Catholici contra hæreticos contentiones non commouent, niſi prius ad certamen conuocentur. ergo[h] contentio non eſt peccatum mortale.

¶ 4 Præt. Iob videtur cum Deo[h] contendiſſe, ſecundũ illud Iob. 39. Nunquid qui contendit cũ Deo, tam facile conquieſcit? Et tamen Iob nõ peccauit mortaliter: q̃a Dominus de eo dicit. Non eſtis locuti rectè corã me, ſicut ſeruus meus Iob, ut habetur Iob vltim. ergo contentio non ſp eſt peccatum mortale.

SED CONTRA eſt, quòd con-

eam in pugnet, ſed vel tentationis, uel exercitij gra. Et hoc non pertinet ad contentionem, cuius eſt veritatem uelle ſupprimere. Formaliter uero, cũ aliquis cognoſcit aliquam ueritatem, & ad hoc tẽdit, ut eã impugnet. Virtualiter autem, cum aliquis ſic contra aliqua propoſita intendit procedere, ut nõ ſit ſibi curæ, an uera ſint, uel falſa, quæ impugnare ꝓponit. Hęc enim intentio tantæ efficacię eſt, ut etiam ad ipſam ueritatem impugnãdam ſe extendat. Clauditur .n. in intenta impugnatione etiam ueritatis impugnatio, ut patet. * Ex his duobus modis contentio tendit ad ueritatem impugnandam, & habet perfectam rationem contentionis, & peccati mortalis. Et eſt ſermo de ueritate nõ ſolum fidei, & morali, ſed etiam ſpectantẽ ad perfectionem intellectꝰ, ut ſunt ueritates uniuerſales, & de ueritate in ſingulari ſpectante ad bonũ, uel malũ proximi, ut patet in iudicio, & fama &c. Si .n. contenderet quis, ꝙ feſtuca non erat in terra, non peccaret mortaliter ꝓpter imperfectionem materiæ, ſcilicet ueritatis impugnatæ, quoniã nihil refert, an ſic, uel aliter fuerit: ſicut nec mendacium in huiuſmodi eſſet pernicioſum ꝓpter eandem rationem, ſcilicet imperfectionem materiæ. Et ideo, quòd hac diſtinctione uti potes in ſimilibus uitijs, in q̃bus de intento fine agitur. Et ſi eam applicabis, multa peccata diſcernes, an ſint uenialia, an mortalia, ut patet in detractione, contumelijs, mendacio, ſuſurratione, diſcordia, & ſimilibus. In his enim quando malũ, quod eſt peccati finis, non eſt formaliter intentum, nec ita cadit ſub intentione, ut non ſit illi curæ an eueniat, non eſt mortale peccatum. Sicut enim contendens abſque

Porrecta per totum.

2. Timot. c. 2. lec. 2.

abſque intẽtione impugnãdi ueritatẽ tã formaliter, q̃ uirtualiter excuſat, ſi ueritatis impugnatio eueniat pter ſuã intẽtionẽ, ut i alijs, ſi denigratio famæ, ſi dãnũ intellectus, inimicitia &c. conſequatur. ¶ In ſecũdo aũt articulo nihil occurrit ſcribendum, præter prius ſcripta in quæſtione præcedenti.

trariatur pcepto Apoſtoli, q̃ di A cit 2. ad Timo. 2. Noli uerbis cõtẽdere. & Gala. 5. cõtentio numeratur inter opera carnis, q̃ q̃ agunt, regnum Dei nõ poſſidebunt, ut ibidem dr̃: ſed omne quod excludit à regno Dei, & quod cõtrariatur præcepto, eſt peccatum mortale. ergo contẽtio eſt peccatum mortale.

Resp. Dicẽdũ, q̃ contendere eſt contra aliquem tendere. Vñ ſicut diſcordia cõtrarietatẽ quandã importat B in uoluntate: ita contentio contrarietatẽ quandã importat in locutione. Et pp hoc ẽt cum oro alicuius per contraria ſe diffundit, uocatur cõtẽtio, q̃ ponitur unus color rhetoricus à Tullio* qui dicit. Contentio eſt, cũ ex contrariis reb. oro efficitur, hoc pacto. Habet aſſentatio .i. adulatio, iucunda principia, eadẽ exitus amariſſimos affert. Contrarietas aũt locutionis põt attẽdi dupl'r. Vno mõ quantum ad intentionem contendentis: alio mõ, quantum ad modũ. In intẽtione quidem conſiderandũ eſt, utrũ aliqs contrariet ueritati, quod eſt uituperabile: uel falſitati, qđ eſt laudabile. In mõ C aũt conſiderandum eſt, utrum talis modus cõtrariãdi cõueniat & pſonis, & negotiis, quia hoc eſt laudabile, (vñ Tullius dicit in 2. Rheto. q̃ contentio eſt oro alicuius ad confirmandum, & confutandũ accommodata:) vel excedat conuenientiã pſonarum, & negociorũ, & ſic contentio eſt uituperabilis.[m] Si ergo accipiatur cõtentio, ſm q̃ importat impugnationẽ ueritatis, & inordinatũ modũ, ſic eſt pctm̃ mortale.[n] Et hoc mõ diffinit Ambro.* contentionem dicens. Contentio eſt impugnatio ueritatis cũ confidentia clamoris.[p] Si autẽ contentio dicatur impugnatio falſitatis cũ debi- D to mõ acrimoniæ, ſic contentio eſt laudabilis.[q] Si aũt accipiatur[r] contentio, ſm q̃ importat impugnationem falſitatis cum inordinato mõ, ſic põt eſſe pctm̃ ueniale. niſi fortè tanta inordinatio fiat in contendendo, q̃ ex hoc generetur ſcandalum aliorum.[t] Vnde Apoſtolus, cum dixiſſet 2. ad Timot. 2. Noli uerbis contendere, ſubdit. Ad nihil. n. vtile eſt, niſi ad ſubuerſionem audientium.

Ad primum ergo dicẽdũ, q̃ in diſcipulis Chriſti non erat contentio cum intentione impugnandi ueritatem: quia unuſquiſq; defendebat, qđ ſibi uerum uidebatur. Erat autem in eorum cõtentio- E ne inordinatio, q̃a contendebant, de quo nõ erat contendendum, ſ. de primatu honoris: nondum. n. erant ſpirituales, ſicut glo.* ibidem dicit: vñ Dominus conſequenter eos compeſcuit.

Ad ii dicẽdũ, q̃ illi qui ex contentione Chriſtũ prædicabant, reprehenſibiles erant: quia quàmuis non impugnarent ueritatem fidei, ſed eam prædicarent, impugnabant tñ ueritatem quantum ad hoc, q̃ putabant ſe ſuſcitare preſſuram Apoſtolo veritatẽ fidei prædicanti. Vñ Apoſtolus nõ gaudebat de eorũ contentione, ſed de fructu, q̃ ex hoc proueniebat, ſ. q̃ Chriſtus annuntiabatur, quia ex malis etiam occaſionaliter ſubſequuntur bona.

Ad iii dicẽdũ, q̃ ſm completã rõnem contentionis, prout eſt pctm̃ mortale, ille in iudicio contẽdit, q̃ impugnat ueritatem iuſtitiæ: & in diſputatione cõtẽdit, q̃ intẽdit impugnare ueritatẽ doctrinæ. Et ſm hoc catholici non cõtẽdũt cõtra hæreticos, ſed potius ecõuerſo. Si aũt accipiatur cõtentio in iudicio, uel diſputatione ſm impfectam rationẽ, ſ. ſm q̃ importat quandam acrimoniam locutionis, ſic non ſemper eſt peccatum mortale.

Ad iiii dicẽdũ, q̃ contentio ibi ſumitur cõiter pro diſputatione. Dixerat. n. Iob. 13. cap. Ad Omnipotentem loquar, & diſputare cum Deo cupio. Non tamen intendens neque ueritatem impugnare, ſed inquirere: neque circa hanc inquiſitionem aliqua inordinatione uel animi, uel uocis uti.

*Libr. 4. Rhe. non parũ ante mediũ li. tom. 6.

Concl̃u. m

*Id habet gloſſa ordinaria ad Ro. 1. ſup illud Homicidiis, cõtẽtione &c.

Conclu. p

Concl. t

*Gl ordinaria ibi.

Articvlvs ii.

Vtrum contentio ſit filia inanis gloriæ.

Ban. eodem artic. — *Porrecta per totum.*

Ad secvndvm ſic proceditur. Vr̃ q̃ contentio non ſit filia inanis gloriæ. Contentio. n. affinitatem[h] hẽt ad zelum. unde dr̃ 1. ad Cor. 3. Cũ ſit inter uos zelus, & cõtentio, nõne carnales eſtis, & ſecundũ homines ambulatis? zelus aũt ad inuidiã pertinet. ergo contentio ex inuidia magis oritur.

220 Inf. q. 132 artic. 5. Et ma. q6. 9. art. 3. cor. & ad 4.

¶ 2 Præt. Contentio cum clamore quoddam eſt: ſed clamor ex ira oritur, ut patet per Grego.* 31. Moral.[h] ergo & contentio oritur ex ira.

*Li. 31. c. 31. a medio.

¶ 3 Præt. Inter alia, ſcientia vr̃ eſſe materia ſuperbiæ, & inanis gloriæ, ſm illud. 1. ad Cor. 8. Scientiã inflat: ſed contentio pleruq; ʜ prouenit ex defectu ſcientiæ, per quam ueritas cognoſcitur, nõ impugnatur. ergo contentio non eſt filia inanis gloriæ.

Sed contra eſt authoritas Grego.* 31. Moral.

*Li. 31. c.

Respon. Dicendum, q̃ ſicut ſupra dictũ* eſt, diſcordia eſt filia inanis gloriæ, eo q̃ diſcordãtium uterq; in ſenſu pprio ſtat, & unus alteri nõ acqeſcit. Propriũ aũt ſupbiæ eſt, & inanis gloriæ propriã excellẽtiã q̃rere. Sicut aũt diſcordãtes aliqui ſunt ex hoc, q̃ ſtat corde in propriis: ita contẽdẽtes ſunt aliq̃ ex hoc, q̃ unuſquiſq; uerbo id, quod ſibi vr̃, defendit. Et ideo[m] eadem rõne ponit contentio filia inanis gloriæ, ſicut & diſcordię.[n]

*3. q. præc. art. 1.

Conclu. m

Ad primvm ergo dicẽdũ, q̃ cõtẽtio ſicut & diſcordia hẽt affinitatẽ cũ inuidia, quantũ ad receſſum eius, à quo aliqs diſcordat, uel ex quo cõtendit: ſed quãtũ ad id, i quo ſiſtit ille q̃ cõtẽdit, hẽt cõuenientiã cũ ſupbia & inani gloria, inquãtũ. ſ. in proprio ſenſu ſtatur, ut ſupra dictum eſt.

Ad ii dicẽdũ, q̃ clamor aſſumit i cõtẽtione, de qua loq̃mur, ad finẽ impugnãdæ ueritatis: vñ non eſt principale i cõtẽtione. Et iõ nõ oportet, q̃ cõtentio ex eodẽ deriuetur, ex quo deriuat clamor.

Ad iii dicẽdũ, q̃ ſupbia, & inanis gloria occaſionẽ ſumũt pcipue a bonis ẽt ſibi cõtrarijs, puta, cũ de humilitate aliqs ſuperbit. Eſt. n. huiuſmodi deriuatio non p ſe, ſed p accidens, ſm quẽ modum nihil prohibet contrarium à cõtrario oriri. Et iõ nihil prohibet ea, quæ ex ſuperbia, uel inani gloria p ſe & directè oriũtur, cauſari ex cõtrariis eorum, ex quibus occaſionaliter ſuperbia oritur.

QVAESTIO XXXIX.

De ſchiſmate, in quatuor articulos diuiſa.

DEinde conſiderandū eſt de uitijs oppoſitis paci, pertinētibus ad opus, quæ ſunt ſchiſma, rixa, ſeditio, & bellum. Primo ergo circa ſchiſma quæruntur quatuor.

¶Primò, Vtrum ſchiſma ſit ſpeciale peccatum.

¶Secundò, Vtrum ſit grauius infidelitate. G

¶Tertiò. De poteſtate ſchiſmaticorum.

¶Quartò, de pœna eorum.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum ſchiſma ſit peccatum ſpeciale.

AD PRIMVM ſic proceditur. Vr ꝙ ſchiſma non ſit peccatū ſpāle. Schiſma.n.ut Pelagi⁹ * Papa dicit, h ſciſſuram ſonat: ſed omne peccatum ſciſſuram quādam facit, ſm illud Iſa.59. Peccata ueſtra diuiſerūt inter vos, & Deum ueſtrum. ergo ſchiſma non eſt ſpeciale peccatum. H

¶2 Præt. Illi vr̄ eſſe ſchiſmatici, q Eccleſiæ nō h obediūt: ſed per oē peccatum fit hō inobediēs pręceptis Eccleſię, q a peccatū ſm * Ambr. eſt cœleſtium inobedientia mandatorum. ergo omne peccatū eſt ſchiſma.

¶3 Præt. Hr̄ſis ēt diuidit hoiem ab unitate fidei. ſi ergo ſchiſmatis nomē diuiſionē iportat, vr̄ ꝙ nō differat à peccato infidelitatis, quaſi ſpeciale peccatū. I

SED CONTRA eſt, ꝙ Aug.* cōtra Fauſtū, diſtinguit iter ſchiſma & hæreſim, dicēs, ꝙ ſchiſma eſt eadē opinantē, atq; eodē ritu colentem, quo cęteri ſolo cōgregationis delectari diſſidio. Hr̄ſis verò diuerſa opinatē ab his q catholica credit Eccleſia. ergo ſchiſma ñ ē gn̄ale pctm̄ K

RESPON. Dicēdū, ꝙ ſicut Iſido.* dicit in lib. Etymo. Nomen ſchiſmatis à ſciſſura aiorū uocatū eſt: ſciſſio aūt unitati opponit. Vn̄ peccatū ſchiſmatis dr̄, qđ directè, & p ſe opponit unitati. Sicut.n. i reb. naturalib⁹, id qđ ē p accidēs nō cōſtituit ſpeciē: ita ēt nec in reb⁹ moralib⁹ i qb. id, qđ eſt intētū, eſt p ſe: qđ aūt ſeqt̄ p̄ter itētionē, eſt quaſi p accidēs. Et iō m peccatum ex F eo, n ꝙ itēdit ſe ab unitate ſeparare, quā charitas facit, q nō ſolū alterā pſonā alteri unit ſpirituali dilectionis uinculo, ſed ēt totā Eccleſiā in unitate ſpūs. Et iō p propriè ſchiſmatici dr̄, q propria ſponte, & intentione ſe ab unitate Eccleſiæ ſeparāt, q ē unitas principalis. q Nā unitas particularis aliquorū ad inuicē ordinat̄ ad unitatē Eccleſiæ, ſicut cōpoſitio ſingulorū mēbrorū i corpore naturali ordinat̄ ad toti⁹ corporis unitatē. Eccl̄iæ aūt unitas i duob. attendit̄. ſ. cōnexione mēbrorū Eccleſiæ adinuicē, ſeu cōicatione: & iterū i ordie oium mēbrorū Eccl̄iæ ad unū caput, ſm illud ad Col.2. Inflat⁹ ſēſu carnis, ſuę, & ñ tenēs caput, ex quo totū corpus p nexus, & cōiūctiones ſubminiſtratū & cōſtructū creſcit i augmētū Dei. Hoc aūt caput eſt ipſe Chr̄s, cuius vicē i Eccleſia gerit ſumm⁹ Pōtifex. Et iō r ſchiſmatici dr̄, q ſubeſſe renuūt ſummo Pontifici, & qui membris Eccleſiæ ei ſubiectis communicare recuſant. s

AD PRIMVM ergo dicēdū, ꝙ diuiſio hoīs à Deo p pctm̄ nō ē itēta a peccāte, ſed p̄ter itētionē ei⁹ accidit ex iordinata cōuerſione ipſius ad commutabile bonum. & ideo non eſt ſchiſma, per ſe loquendo.

AD II dicēdū, ꝙ ñ obedir̄ p̄ceptis cū rebellione quadā, cōſtituit ſchiſmatis rōnē. Dico āt cū rebellione, cū & ptinaciter p̄cepta Eccl̄iæ cōtemnit, & iudiciū ei⁹ ſubire recuſat. Hoc āt ñ facit qlibet peccator, vnde nō omne peccatum eſt ſchiſma.

AD III dicēdū, ꝙ hr̄ſis, & ſchiſma diſtinguunt̄ ſm ea, qb. utrūque p ſe & directè opponitur. Nā hæreſis p ſe opponit̄ fidei, ſchiſma āt p ſe, opponit̄ unitati eccl̄iaſticę charitatis. Et iō ſicut fides, & charitas ſūt diuerſæ uirtutes, q̄uis q-cūq; caret fide, careat charitate: ita ēt ſchiſma, & hr̄ſis ſūt diuerſa uitia, q̄uis q cūq; eſt hr̄ticus, ſit ēt ſchiſmaticus, ſed nō cōuertit̄. Et hoc eſt, qđ Hier. dicit in epiſtola * ad Gala. inter ſchiſma, & hr̄ſim hoc intereſſe arbitror, ꝙ hæreſis peruerſum dogma hēt, ſchiſma ab Eccl̄ia ſeparat. Et tñ ſicut amiſſio charitatis eſt uia ad amittēdā fidē, ſm illud 1. ad Timot. 1. A qbus quidā aberrātes. ſ. a charitate, & alijs hmōi, cōuerſi ſunt in uaniloquiū: ita qua

*Super illud ad Ti. 3 Hæreticum hominē, &c.

SVP. Q. XXXIX. ARTIC. I.

B in eodem art.

IN corpor primi articuli q.39. tria ſimul dubia occurrūt. Primū eſt, in quo cōſiſtit unitas Eccleſię, cui opponit̄ ſchiſma. Secundū verò, qūo vnitas ē a charitate, vt litera dicit. Tertiū aūt, qūo ſchiſma opponitur illi unitati. Et primi quidem dubij in quo. ſ. conſiſtat vnitas Eccleſiæ, cui opponitur ſchiſma, rō eſt: quia cum vnū ſequatur ens, oīs vnitas oportet ꝙ ſit ſecundū aliquod eſſe, & oē tollens vnitatē tollat aliqđ eſſe. Conſtat aūt, ꝙ ſecluſo eē relatiuo mēbrorum Eccleſiæ ad vnū caput, nullū eſſe apparet cōe membris Eccleſię inter ſe, fundās unitatē Eccleſiæ, quę tolli dr̄ per ſchiſma. Nā eſſe fidei, ſpei, ſacramentorū, & culpæ ſtat cū ſchiſmate. Eſſe aūt charitatis in directè quidē p omne peccatū mortale, directè aūt p explicitū ipſius contemptū perditur Sed hoc nō eſt ſchiſmatis uitiū. Nam qui vult charitatē nec in ſe, nec in alio eſſe, nō ppterea ſchiſmaticus eſt.

¶ Secūdi verò dubij, qūo. ſ. unitas hæc Eccleſiæ ſit a charitate, rō eſt, tum quia ſchiſma tollit illud eſſe, quod ſine charitate poſſidetur, ut patet cū aliqui in peccato mortali præexiſtētes fiunt de nouo ſchiſmatici: tū quia ſchiſmaticus eſt, q renuit ſubeſſe Romano Pōtifici. Hoc autem nō directè charitati, ſed obedientiæ opponit̄.

¶Tertij aūt dubij rō eſt, quia cum vnū oppoſitorum tollat reliquū, & unitas Eccleſiæ non ſit ab Eccleſia auferibilis, ſicut nec eſſe ipſius quantūcunq; fiant infinita ſchiſmata, aliogn aut poſſent eſſe plures Eccleſiæ, q̄ una, aut poſſent deſinere eſſe ante conſu nationem ſæculi, cōſequēs eſt, ꝙ ſchiſma non tollat unitatem Eccleſiæ, & conſequēter malè ex hoc eius natura monſtratur.

¶ Ad euidentiā horū ſciendū eſt, ꝙ cū Eccleſia militās de qua ſola eſt ſermo, ſit cōgregatio oīum fidelīū, & una numero, oportet ꝙ tā entitas, q̄ unitas eius numeralis cōſtituat̄ ex aliquo eſſe, nō quo aliquis eſt i ſe, ſed quo ad aliud ordinatur. Inter entis aūt genera, ſolū relatio, actio, & paſſio ſeparata iūgūt. Eſſe nāq; ſubſtātia, quātitatis, & qualitatis ſic in uno ſuppoſito conſiſtit, ꝙ ad aliud nō ſe extendit. Actione aūt, & paſſione iungūtur ēt celū & terra, & eſſe relatiuo totū uniuerſū. Vn̄ Eccleſiæ eē, & unitas, ſcdm hæc cōſiderāda eſt. Tria aūt iuenimus in ipſis fidelibus. Primo unitatē uirtutū theologicarū, & ſacramentorū. Singuli namq; fideles credunt vnū, ſperāt unū, amāt unū. ſ. Deū trinū, & unum &c. & tenēt eadē ſacramēta. Et ſi fideles nō haberent aliā unitatē, Eccleſia nō eſſet ppriè loquēdo, una, ſed fideles eſſent ſimiles ſ pdictis Inuenim⁹ ergo ſcdo unitatē capitis nō ſolū i cęlo, Chr̄i: ſed in terra, ſui vicarij, ex qua unitate apponit̄ i ipſis fidelib. eſſe relatiuū ordinis. ſ. ad caput unū, & actionis, & paſſionis ſcdm p̄cipere, & obedire. Mouētur ſi qdē ſinguli fideles a Spūſancto ñ ſolū ad credēdū, ſperādū &c. ſed ēt ad obediēdū vni, & eidē capiti Chr̄i Vicario. Et ſi apud fideles nulla alia eſſet unitas, & Eccleſia non diceret̄ una, ſed ſub uno: eſſent. n. fideles, ſicut multa regna ſub vno rege.

¶Inuenimus igit̄ tertio unitatem collectionis uniuerſorū fidelium, ex qua unitate

Porrecta per totum.

221

4. diſt. 13. q. 2. art. 1. ad 2.

*Habetur 14. q. 1. c. Schiſma i principio

*li. de Paradiſo ca. 8. parum añ mediū tom. 4.

*Li. 20 c. 3 in princip. to. 6. Et cōt. Eſeſconi... gra.

*Li. 8. c. 3. a medio.

Concl. p

Conclu. o

Concl. m

vnitate apponiẽ singulis fideliũ esse relatiuũ. s. esse partẽ vnius numero populi, ciuitatis, domus, ac p hoc dependẽtia apponit vnicuiq; à toto. Pars.n. q̃libet à suo toto pẽdet. Hinc secundum actionẽ & passionẽ modus, & regula habet. Mouenẽ siquidem fideles à Spiritusancto ad opera vitæ spũalis. s. credere, sperare, diligere sanctificare, & sanctificari, obedire, pcipere, illuminare &c. non solũ scdm substãtiã, sed ẽt quo ad modũ operandi, vt s. hæc operẽtur vt partes vnius toti⁹. Et huius rei nõ est q̃renda alia cã, nisi qa sic disposuit Spiritussanctus, q inter articulos fidei posuit vnã sanctã Ecclesiã, vltra sanctorum cõiõnẽ. Ipse nãq; Spirit⁹ diuidẽs singulis put vult, voluit Ecclesiã catholicã. i. vniuersalẽ, esse vnã, & non plures. Et ppea mouet singulos ad interius & exterius operãdum, vt partes vni⁹, & pp illud unũ, & secũdũ illud vnũ. Quilibet enim fidelis credit se mẽbrum Ecclesiæ, & vt mẽbrũ Ecclesiæ credit, sperat, ministrat sacramẽta, suscipit, docet, discit &c. Et pp Ecclesiã hæc facit, vt pars pp totũ, cuius est quicquid est, & secũdum Ecclesiæ fidem, & traditionẽ hæc operat. Et hinc fit vt inter ecclesias, q̃ vñr omnino separatæ, puta, Scotiæ, & Hispaniæ, nõ solũ sit conueniẽtia in fide, spe, charitate, sacramentis, & obediẽtia ad vnũ caput, sed ẽt colligatio partis ad partem in vna numero congregatione, q̃ primo & principaliter regitur à Spiritusancto, cui⁹ vnitas est summũ bonum nõ simpliciter, sed in genere bonorũ ad proximum spectantiũ, vtpote bonũ totius mũdi nõ qualecunique, sed spirituale: nõ p accidens, sed per se: nec secundarium, sed principale: quia est ipsum esse Ecclesiæ, ut unius toti⁹ rõnẽ hẽt. Signũ aũt huius vnius, totius, & partiũ, est unitas synodi uniuersalis. Hæc est Ecclesiæ vnitas, cui opponitur schisma. Nã ex eo aliqs est schismaticus, q renuit vt pars Ecclesiæ operari. Nec refert ex quacumq; causa hoc oriatur. Dummodo enim ad hoc deueniatur, q renuit se habere ut pars unius Ecclesiæ catholicæ, schisma incurritur. Ex quacumque siquidem diuersitate uel sententiarum, uel affectionum, intantum aliquis exorbitet, ut uelit sanctificare, vel sanctificari, docere, uel doceri, prouidere, uel prouideri, non ut pars Ecclesiæ catholicæ, sed tamquàm ipsimet sint uelut quoddam totum seorsum, schismatici sunt. Et per hoc patet solutio primi dubij. Sed responsio ad obiectionem de charitate, in solutione secundi dubij patebit.

¶Dicitur ergo ad secundum dubiũ, quòd quia amoris est vnire, & vnitas Ecclesiæ est vnitas spũalis, iõ attribuiẽ amori spirituali, q est charitas, nõ q. ista vnio sit charitas, sed qa est eff. charitatis. Mouet n. Spiritus sanctus p charitatẽ singulos fideles ad volẽdũ se esse partes vnius collectionis catholicæ, quã ipse viuificat, ac p hoc ad cõstituẽdũ vnã Ecclesiã catholicã. Verum effect⁹ charitatis sũt duplices, qdã sp formati, vt coniunctio: qdã q possunt esse informes, vt misereri, dare eleemosynã pp Christũ. Vnitas ẽt ecclesiastica licèt simpliciter sit formata, sicut Ecclesia sp est i gratia, vt tñ est in hoc, vel illo, põt esse informis. Et ppea stat vnitatẽ hanc esse effectũ charitatis, & tñ possideri cũ peccato mortali. Et stat aliquẽ nolle charitatẽ esse i se, vel in alio, & nõ esse schismaticũ, nisi ad hoc deueniret, q nollet hũc eff. eiũ charitatis esse, q est unitas Ecclesiæ. Et tũc ẽt esset distinguendũ: qa aliud est nolle unitatem Ecclesiæ esse, & aliud est subtrahere se aĩo ab unitate Ecclesiæ: sicut aliud est, nolle fidẽ Christi esse, & aliud est, nõ credere ea, q̃ sunt fidei. Vtrobiq; n. primum spectat ad odiũ rerũ spũalium: secũdum aũt ad propria uitia schismatis, & hæresis. Ad id uerò, qd de obediẽtia obijcit, dr q nolle pertinaciter obedire summo Pontifici n ẽ schisma, sed nolle subesse sibi ut capiti toti⁹ Ecclesiæ, est schisma: sicut nõ credere, est hæresis.

¶Ad tertiũ aũt dubiũ dr, q cõtra unitatem Ecclesię dupliciter cõtingit peccare. Primo secundum intellectũ, scilicet nõ credẽdo Ecclesiam esse unam capite, uel collectione, & hoc esset peccatũ infidelitatis: secũdo, secũdũ uolũtatem, & hoc dupliciter. Primò secũdũ itentionẽ, cũ. s. aliquis licèt credat Ecclesiã esse unam, intendit tamen eius unitatem destruere odio, uel ira concitatus in illam, uel Papam &c. Secũdo, secundum operis uoluntatem, cum scilicet aliquis vult potius taliter se gerere, ac si non esset pars Ecclesiæ, q̃ àm à proposito desistere. Et hoc uidetur contingere his, qui præsumũt synodos uniuersales congregare, uel congregatas, sed dissolutas tenere. Et vtroq; modo schisma incurritur: sicut homicidium incurrit non solum qui directè intendit occidere, sed ẽt qui potius vult opus agere, unde mors hominis sequatur, q̃ opus tale relinquere. Duplici aũt distinctione opus est, ut perspiciatur, quomodo schisma tollit unitatẽ Ecclesiæ. Altera est de auferre secundũ affectũ, vel effectum: altera est de eo, à quo aufertur, scilicet ab Ecclesia, uel à seipso. Schismaticus. n. secundũ affectũ tollit unitatẽ ab ipsa Ecclesia: sicut odio habẽs Deũ,

schisma est via ad hæresim. Vñ Hier.* ibidẽ subdit, q schisma à principio aliqua i pte põt intelligi diuersũ ab hæresi. Cæterũ nullũ schisma est, qđ nõ sibi aliquã hæresim cõfingat, vt rectè ab Ecclesia recessisse videatur.

ARTICVLVS II.

Vtrum schisma sit grauius peccatum infidelitate.

Ban. eodem art.

AD SECVNDVM sic procedit. Vr̃ q schisma graui⁹ pc̃m sit, q̃ infidelitas. Maius[b] n. pc̃m grauiori pęna[h] puniẽ, sm illud Deu. 25. Pro mẽsura pc̃i erit & plagarũ modus: sed pc̃m schismatis grauius inuenit punitũ, q̃ ẽt pc̃m infidelitatis, siuè idolatriæ. Legit. n. Exo. 32. q pp idolatriã sunt aliq humana manu gladio interfecti: de pc̃õ autẽ schismatis legit, Nu. 16. Si nouã rẽ fecerit Dñs, vt aperiẽs terra os suũ degluttiat eos, & oĩa quę ad illos ptinẽt, descenderintq; viuẽtes in infernum, scientis q blasphemauerũt dñm Deũ Decẽ ẽt Tribus, q̃ vitio schismatis à regno Dauid recesserũt, sunt grauissimè punitæ, vt habeẽ 4. Reg. 17. ergo pc̃m schismatis est grauius pc̃õ infidelitatis.

¶2 Præt. Bonũ multitudinis est mai⁹ & diuinius, q̃ bonũ[h] vni⁹, ut patet p Philosophũ* i 1. Eth. sed schisma est cõtra bonũ multitudinis i. cõtra ecclesiasticam vnitatẽ: infidelitas aũt est cõtra bonũ particulare vnius, qđ est fides vnius hominis singularis. ergo videtur q schisma sit grauius peccatum, q̃ infidelitas.

¶3 Præt. Maiori malo[■] mai⁹ bonũ opponiẽ, vt patet p Phi.* in 8. Eth. sed schisma opponiẽ charitati, q̃ est maior virt⁹, q̃ fides, cui opponiẽ infidelitas, vt ex pmissis † patet. ergo schisma est grauius peccatũ, q̃ infidelitas.

SED CONTRA. Qđ se hẽt ex additione ad alterũ, potius est vel in bono, vel in malo: sed hæresis se hẽt p additionẽ ad schisma. addit. n. puersum dogma, vt patet ex authoritate Hier.* supra inducta. ergo schisma est minus peccatum, q̃ infidelitas.

RESPON. Dicẽdũ, q grauitas pc̃i dupl'r põt cõsiderari. Vno mõ sm sua speciẽ: alio mõ sm circũstãtias. Et qa circũstantiæ particulares sunt infinitę, ita & infinitis modis variari possunt, cũ q̃rit in cõi de duobus peccatis qđ sit graui⁹, intelligẽda est q̃stio de grauitate, q̃ attẽdiẽ sm genus pc̃i. Genus aũt, seu spẽs pc̃i attẽditur ex obiecto, sicut ex supradictis patet*. Et iõ illud pc̃m, qđ maiori bono cõtrariaẽ, ex suo gñe ẽ graui⁹, sicut pc̃m i Deũ, q̃ pc̃m in pximũ. Manifestũ est aũt q infidelitas est pc̃m cõtra ipsum Deũ, sm q ĩ se est ueritas prima, cui fides innitiẽ. Schisma aũt est cõtra ecclesiasticã vnitatẽ, q̃ est quoddã bonũ participatum, & minus q̃ sit ipse Deus. Vñ manifestũ est, q[m] pc̃m infidelitatis ex suo gñe est grauius, q̃ pc̃m schismatis: licẽt possit cõtingere, q aliqs schismaticus graui⁹ peccet, q̃ qdã infidelis, vel pp maiorem contemptum, vel pp maius periculũ qđ inducit, vel propter aliquid huiusmodi[■].

AD PRIMVM ergo dicendũ, q populo illi manifestũ erat iã p legẽ susceptã, q erat vn⁹ De⁹, & q nõ erat alij Dij colẽdi: &

*Ad Titũ 3. cap. 3. sup illud. Hæreticũ hominẽ tom. 9.

Porrecta per totum.

222

4. d. 13. q. 2. ar. 2. ad 4. Et mal. q. 2. a. 10. ad 4.

* Li. 1. c. 2. ad finem tom. 5.

* Lib. 8. c. 10. circa principiũ tom. 5.

† q. 10. ar. 2 & q. 23. art. 6.

* Ar. prec. ad 3. arg. In epist. ad Titum cap. 3.

* 1. 2. q. 72 ar. 1. & q. 73. art. 1. 2. & 4.

Conclu.

tollit bonitatem ab ipſo, quantum in ſe eſt: ſecundum autem eſt, dum tollit vnitatem Eccleſiæ à ſeipſo. Ad hoc enim efficaciter operatur, vt in ipſo non ſit vnitas Eccleſiæ, vt ipſe non ſit pars collectionis catholicæ.

¶ In eodē articulo aduerte, q̄ qa bonum cōſurgit ex cā integra apud Dio. 4. c. de diuinis nominib⁹, malū aūt ex ſingulis defectibus: idō ad habendū hoc bonū, qd̄ eſt eſſe mēbrū Eccleſiæ catholicæ, exiguntur duo. Primo q̄ ſe hēat vt pars illius in credē do, ſperādo, amādo, ſanctificādo &c. Secūdò, q̄ ſubſit Romano pōtifici, ut capiti Eccleſiæ catholicę. Propter qd in litera dr̄, q̄ unitas Eccleſiæ conſiſtit i cōnnexione mēbrorū, & hoc quātū ad primū. Fit n. hoc p hoc, q̄ oēs ſunt cō partes vnius, & in ordine omnū ad vnū caput, & hoc quantū ad ſecūdum. Sed ad incurrendū hoc malum, qd eſt eſſe ſchiſmaticū, ſufficit alterū illorum. ſ. vel deficere a ſubiectione capitis, uel cōnexione cum uniuerſis. Et ppea in litera ſubdūtur hæc duo gña ſchiſmaticorum, ut ibi patet.

1. 2. q. 105. ar. 2.

¶ In eodem articulo dubium occurrit. An perſona ueri, certi, & indubitati Papę, poſſit eſſe ſchiſmatica. Et uidetur quòd nō, quoniam ab unitate capitis deficere non poteſt, qa ipſe eſt caput: ab unitate quoque Eccleſiæ deficere non pōt, qm̄ Eccleſia eſt in ipſo, iuxta illud Cypriani 7. q. 1. Scire debes, ubi dicitur, Scire debes epiſcopū in Eccleſia eſſe, & Eccleſiā in Epiſcopo, & ſi quis cum epiſcopo non ſit, in Eccleſia non eſſe.

D. 707.

¶ In oppoſitum autē eſt, quoniā Papa poteſt incurrere in hæreſim, & conſequenter in ſchiſma: quia omnis hæreticus eſt ſchiſmatic⁹, licèt nō econtrario.

¶ Ad hoc dr̄, q̄ licèt diuerſæ ſint hic opiniones, abſq; dubio tñ patet, q̄ Papæ perſona crimen ſchiſmatis & ſine hæreſi incurrere poteſt. quod probatur ex eo, q̄ adunatio partium, ſine quibus totum ſaluari poteſt, cum ipſo toto non eſt indiſſolubilis: ſed adunatio perſonæ Papæ cum toto, id eſt, Eccleſia, eſt talis. ſ. q̄ ſine ipſa Eccleſia ſaluatur in ſua unitate. ergo perſona Papæ poteſt diſſoluere ſe ab Eccleſiæ unitate: hoc autem eſt eſſe ſchiſmaticum. Minor patet, ex eo, q̄ ſede uacāte Eccleſia eſt una ſine ulla perſona Papæ. Contingeret autem hoc in aīo quidem Papæ, ſi nollet communicare cum Eccleſia, ut pars illius, ut caput illius in ſpiritualibus. ſed habere ſe tantum ut dominus tēporalis: in opere uero, ſi facto hoc faceret. uel ſi excōmunicare p̄ſumeret Eccleſiā. Conſtat namq;, q̄ in huiuſmodi mala poſſet pſona Papæ incidere, ac p hoc uerè ſchiſmaticus eſſe.

hoc erat apud eos p multiplicia ſigna confirmatū. Et idō non oportebat, q̄ peccātes contra hāc fidē p idolatriā, punirētur inuſitata aliqua ſola pęnæ, ſed ſolū cōi: ſed nō erat ſic notum apud eos, q̄ Moyſes dēret eſſet ſp eorū princeps. Et idō rebellātes eius principatui, oportebat miraculoſa, & incōſueta pęna puniri. Vel poteſt dici, q̄ pctm̄ ſchiſmatis qñq; grauius, eſt punitū in populo illo, qa erat ad ſeditiones, & ſchiſmata promptus. Dr̄. n. Eſdr. 1. c. 4. Ciuitas illa a diebus antiqs aduerſum reges rebellat, & ſeditiones, & p̄lia cōcitant in ea. Pęna aūt maior qñq; infligit p pctō magis cōſueto, vt ſupra habitū ē. Nā pęnæ ſunt medicinæ qdā ad arcēdū homines à pctō, vñ vbi ē maior pnitas ad peccandū, dēt ſeuerior pœna adhiberi. Decē aūt tril⁹ nō ſolū fuerūt punitæ pro pctō ſchiſmatis, ſed ēt pro pctō idolatriæ, ut ibidem dicit.

AD II dicēdū, q̄ ſicut bonū multitudinis eſt maius, q̄ bonū vnius, q eſt de multitudine: ita ēt bonū multitudinis, ad quod unus ordinat, eſt minus q̄ bonū extrinſecū, ad qd̄ multitudo ordinat: ſicut bonū ordinis exercitus ē min⁹ q̄ bonū ducis: & ſilr bonum eccleſiaſticæ vnitatis, cui opponitur ſchiſma, eſt minus quàm bonum ueritatis diuinæ, cui opponit infidelitas.

AD III dicēdum, q̄ charitas hēt duo obiecta, unū principale. ſ. bonitatē diuinā, & aliud ſecūdariū. ſ. bonū pximi. Schiſma aūt & alia pctā, q̄ hñt in proximū, opponunt charitati, quātū K ad ſecundariū bonū, qd̄ eſt minus, q̄ obiectū fidei, qd̄ eſt ipſe Deus, & idō illa pctā ſunt minora quā infidelitas. Sed odiū Dei, qd̄ opponit charitati, quātum ad principale obiectū, nō ē minus: tñ inter pctā, q̄ ſunt in proximū, pctm̄ ſchiſmatis uidetur G eſſe maximum, quia eſt contra ſpirituale bonum multitudinis.

ARTICVLVS III.

Vtrum ſchiſmatici habeant aliquam poteſtatem.

Ban. eodem art.

AD TERTIVM ſic pceditur. Vr̄ q̄ ſchiſmatici habeant aliquā poteſtatē. Dicit. n. Aug. in lib. contra Donatiſtas. Sicut redeūtes ad Eccleſiā, qui priuſquàm recederēt, baptizati ſūt, H nō rebaptizant, ita redeūtes, q priuſquam recederēt ordinati ſunt, nō utiq; rurſus ordinātur: ſed ordo eſt poteſtas qdā. ergo ſchiſmatici habēt aliquam poteſtatem, quia retinēt ordinē.

¶ 2 Præt. Aug. dicit i li. de vnico baptiſmo. Pōt facramētū tradere ſeparat⁹, ſicut pōt hēre ſeparat⁹: ſed poteſtas tradēdi ſacramētū ē maxima poteſtas. ergo I ſchiſmatici, q ſunt ab Eccleſia ſeparati, hñt poteſtatē ſpūalē.

¶ 3 Præt. Vrbanus Papa dt, q̄ ab Epis quōdā catholicè ordinatis, ſed in ſchiſmate a Romana Eccleſia ſeparatis, q conſecrati ſunt, eos cū ad Eccleſię unitatē redierint, ſeruatis pprijs ordinibus, miſericorditer ſuſcipi iubemus, ſi eos uita, & cōſciētia cōmēdat: ſed hoc ñ eſſet, niſi ſpūalis poteſtas apud ſchiſmaticos remaneret. ergo ſchiſmatici habent ſpiritualem poteſtatem.

F ¶ Ad primū aūt in oppoſitū di, q̄ perſona Papæ poteſt renuere ſubeſſe officio Papæ, q̄ per accidēs eſt pro tūc in ipſo. Et ſi hoc in animo pertinaciter gereret, eſſet ſchiſmaticus p ſeparationem ſui ab unitate capitis. Ligatur ſiquidē perſona ſua legibus officij ſui quoad Deum, ut in præcedenti libro declaratum eſt.

¶ Ad ſecundum dr̄, q̄ Eccleſia eſt in Papa, qñ ipſe ſe hēt ut Papa, ut caput Eccleſię: qñ aūt ipſe nollet ſe habere ut caput eī⁹, Eccleſia in ipſo neq; ipſe in Eccleſia eſſet.

¶ In reſponſione ad ſecundum, aduerte diligēter, q̄ recuſare præceptum, uel iudiciū Papæ contingit tripliciter. primo ex parte rei iudicatæ, ſeu præcepti: ſecundo ex parte perſonæ iudicātis: tertio ex parte officij ipſius iudicis. Si quis enim etiam pertinaciter contemnat ſententiam Papæ, quia ſcilicet non uult exequi quæ mandauit, puta, abſtinere à tali bello, reſtituere talē ſtatum &c. licèt grauiſſimè erret, non tamen eſt ex hoc ſchiſmaticus. Contingit namque & ſępe, nolle exequi pręcepta ſuperioris, retenta tamen recognitione ipſius in ſuperiorem. Si quis uero perſonam Papæ ſuſpectā rationabiliter habet, & pptereà non ſolum p̄ſentiam eius, ſed etiā immediatum iudiciū recuſat, paratus ad non ſuſpectos iudices ab eodem ſuſcipiēdos, nec ſchiſmatis, nec alterius uitij crimē incurrit. Naturale namq; eſt euitare nociua, & cauere à periculis. Poteſtque pſona Papæ tyrannicè gubernare, & tāto facilius, quanto potētior eſt, & neminē in terris timet ultorem. Cum quis autē Papæ præceptum, uel iudicium ex parte ſui officij recuſat, nō eum recognoſcens ut ſuperiorem, quis hoc credat, tunc propriè ſchiſmaticus eſt. Et iuxta hunc ſenſum intelligēda ſunt uerba literæ huius, & ſimilium. Inobedientia enim quantumcumque pertinax non conſtituit ſchiſma, niſi ſit rebellio ad officiū Papæ, uel Eccleſiæ, ita ut renuat illi ſubeſſe, illum recognoſcere ut ſuperiorem &c.

Porrecta per totum.

1 2 3 q. 64. a. 9. ad ſecūdū & 5. Et 4. d. 25 q. 1. ar. 2. Et quodl. 12. ar. 16. Ex li. 2. c. 3. tom. 7.

li. 6. de bapt. contra Donat. c. 5. circa princ. to. 7. Et ad Boniſac. epiſt. 50.

Habet 9. q. 1. cap. Ordinationis, in princ. ca. tom. 7.

IN reliquis eiuſdem quæſt. art. nihil ſcribēdum occurrit, niſi q̄ in 3. ar. notetur diſtinctio poteſtatis ordinis, & iuriſdictionis quo ad originem, & permanētiam, quòd illa per conſecrationem, hæc per ſimplicem hominis iniunctionem fit. Et ideo illa indelebilis eſt, iſta autem à uoluntate hominis pendet.

¶ In quarto autem aduertatur, q̄ ſicut petens mutuum ab uſurario propter ſuam neceſſitatem, non peccat, quia petit opus bonum à potente illud benè exhibere, ſi uult; ita petens in neceſſitatis articu. baptiſmū a ſchiſmatico excuſatur. Petit namque bona à potente illud bene exhibere, ſi uult.

SED

Sɛd contra eſt, quod Cyprianus* dicit in quadam epiſtola, & habetur 7. quæſt. 1. c. Nouatianus. †Qui nec unitatem, inquit, ſpiritus, nec conuētionis pacem obſeruat. & ſe ab Eccleſiæ uinculo, & ſacerdotum collegio ſeparat, nec Epiſcopi[b] poteſtatem habere poteſt, nec honorem.

*Li.1.Epi. 4. ad Anton. *Li.4.epi. 2. ſtē me dium & finem. *Refert 7 q.1.c. Nouatianus inſine.

Rɛspon. Dicendum, ꝙ duplex eſt ſpiritualis poteſtas. Vna quidē ſacramētalis: alia iuriſdictionalis. Sacr̄alis quidē ptās eſt, quæ per aliquā cōſecrationē cōfert. Oēs autem conſecrationes Eccleſię ſunt imobiles manente re, quæ conſecrat, ſicut et patet in reb. inanimatis: nā altare ſemel cōſecratū, nō conſecrat iterum, niſi fuerit diſſipatū. Et iō[m] talis ptās ſm ſuā eſſentiam remanet in hoie, quia p cōſecrationē eā eſt adeptus, quandiu uiuit, ſiuè in ſchiſma ſiuè in hæreſim labat:[n] ꝙ patet ex hoc, ꝙ rediēs ad Eccleſiā, nō iterū cōſecrat. Sed quia ptās inferior nō debet exire in actum, niſi ſm quod mouet à ptāte ſuperiori, ut etiā in rebus naturalibus patet: inde eſt ꝙ[p] tales uſum ptātis amittunt, ità .ſ. ꝙ nō liceat eis ſua ptāte uti. Si tñ uſi fuerint, eorū ptas effectū hēt in ſacramentalibus,[q] quia in his hō nō operat, niſi ſicut inſtrm Dei: unde effectus ſacramētales nō excluduntur ppter culpā quācumq; conferentis ſacramentum. Ptās autem iuriſdictionalis eſt, quæ ex ſimplici iniunctione hoīs confertur, & [r] talis ptās non immobiliter adhæret: unde in ſchiſmaticis, & hæreticis nō manet. Vnde non pñt nec abſoluere, nec excōicare, nec indulgētias facere, aut aliquid hmōi. quod ſi fecerint, nihil eſt actū.[s] Cū ergo dr̄, tales non hr̄e ptātem ſpūalem, intelligendū eſt uel de ptāte ſecunda: uel ſi referat ad primā ptātē, nō eſt referēdum ad ipſam eſſentiā ptātis, ſed ad legitimū uſum eius. Et per hoc patet rñſio ad obiecta.

Concl. m — Conclu. p — Concl. r

ARTICVLVS IIII.

Vtrum ſit conueniens pœna ſchiſmaticorum ut excommunicentur.

Porrecta ꝑ totum 223

Bannes eodem artic.

Ad qvartvm ſic procedit. Vr̄ ꝙ pœna ſchiſmaticorū nō ſit cōueniēs, ut excōicent. Excōmunicatio.n. maximè ſeparat hoīem à coione ſacramētorū: ſed Aug.* dicit in li. cōtra Donatiſtas, ꝙ baptiſma pōt[b] recipi à ſchiſmatico. ergo ur̄. ꝙ excōicatio non eſt conueniēs pœna ſchiſmaticis.

*Li. 1. ca. 12. *Li. 6. ca. 4. tom. 7.

¶2 Præt. Ad fideles Chr̄i pertinet, ut eos qui ſunt diſperſi, reducat: unde contra quoſdam dr̄ Ezech. 34. Quod abiectum eſt, non reduxiſtis, quod perierat, non quæſiſtis: ſed ſchiſmatici conuenientius reducuntur per aliquos, qui eis communicent. ergo uidetur quod non ſint[e] excommunicandi.

¶3 Præt. Pro eodem pctō non infligit[h] duplex pęna, ſm illud Naum 1. Non iudicabit Deus bis in idipſum: ſed ꝑ pctō ſchiſmatis, aliquando pœna tpali puniunt, ut hr̄ 23. *q. 5. ubi dr̄. Diuinę, & mundanæ leges ſtatuerūt, ut ab Eccleſiæ unitate diuiſi, & ei[9] pacē pturbantes, a ſæcularibus ptātibus cōprimātur. non ergo ſunt puniendi per excōicationem.

* 23. q. 5. ca. quali nos, circa finem.

Sɛd contra eſt, quod Num. 16. dr̄. Recedite à tabernaculis hominum impiorum, qui .ſ. ſchiſma fecerunt: & nolite tangere ea, quæ ad eos pertinēt ne inuoluamini in peccatis eorum.

Rɛspon. Dicendum, ꝙ per quæ peccat quis, per ea debet puniri, ut dr̄ Sap. 11. Schiſmaticus autem, vt ex dictis patet* in duob[a] peccat. In uno quidē, quia ſeparat ſe à communione membrorū Eccleſiæ: & [m] quantum ad hoc conueniens pœna ſchiſmaticorum eſt, ut excommunicentur.[n] In alio uerò, quia ſubdi recuſant capiti Eccleſiæ, & ideò quia coerceri nolunt per ſpiritualem poteſtatem Eccleſiæ,[p] iuſtum eſt ut ptāte temporali coerceantur.[q]

*Ar. 1. huius quæſt. — Concl. m — Concl. p

Ad primvm ergo dicendum, ꝙ baptiſmum à ſchiſmaticis recipere non licet, niſi in articulo neceſſitatis, quia meli[9] eſt de hac uita cū ſigno Chriſti exire, quocunq; detur, et ſi ſit Iudæus, vel Pagan[9], quàm ſine hoc ſigno, quod per baptiſmum confertur.

Ad secvndvm dicendū, ꝙ per excommunicationem non interdicitur illa communicatio, per quam aliquis ſalubribus monitis diuiſos reducit ad Eccleſiæ unitatem: cum etiam ipſa ſeparatio quodāmodo eos reducat, dum de ſua ſeparatione cōfuſi, quandoque ad pœnitentiam reducuntur.

Ad tertivm dicendū, ꝙ pœnę pñtis uitę ſūt medicinales: & iō quando una pœna non ſufficit ad coercendum hoiem, ſuperaddit altera, Sicut & medici diuerſas medicinas corporales opponūt, quando una non eſt efficax. Et ita Eccleſia quando aliqui per excommunicationem ſufficienter non reprimūtur, adhibet coertionem brachij ſæcularis: ſed ſi una pœna ſit ſufficiens, non debet alia adhiberi.

QVAESTIO XL.

De Bello, in quatuor articulos diuiſa.

Deinde conſiderandum eſt de bello.

Et circa hoc querunt quatuor.

¶Primò, Vtrum aliquod bellū ſit licitum.

¶Secundò, Vtrum clericis ſit licitum bellare.

¶Tertiò, Vtrum liceat bellantibus uti inſidijs.

¶Quartò, Vtrum liceat in dieb. feſtiuis bellare.

ARTICVLVS I.

Vtrum bellare ſit ſemper peccatum.

Ad primvm ſic procedit. Vr̄ ꝙ bellare ſemper ſit peccatum. Pœna enim non infligitur niſi pro peccato: ſed bellantib. à Domino indicitur pœna, ſecundùm illud Matth. 26. Omnis qui acceperit gladium, gladio peribit. ergo omne bellum eſt illicitum.

¶2 Præt.[h] Quicquid contrariat diuino pręcepto, eſt peccatū: ſed bellare cōtrariat diuino pcepto: dr̄.n. Matth. 5. Ego autem dico uobis, non reſiſtere malo, & Ro. 12. dr̄. Non uos defendentes chariſſimi, ſed date locū iræ. ergo bellare ſemper eſt pctm̄.

SVPER Q. XL. ART. I.

Ban. eodem art.

In articulo 1. quæ. xl. circa primam conditionem belli iuſti, dubium occurrit An appellatione principis in hoc loco intelligantur ſoli illi principes qui non habent ſuperiorem. Et uidetur quòd ſic quia habentes ſuperiorem poſſunt recurrere ad ſuperiorē & proſequi ius ſuum coram eo ſicut de priuatis perſonis in litera dicitur propter hanc rationem. Et cōfirmatur, quia aliter contemneretur authoritas ſuperioris. Si enim cuilibet principi liceret mouere bellum contra alterum, iam licitum eſſet unicuiq; principi ius ſibi ipſi dicere contra alterū principē, & ſic ſuperioris authoritas cōtēpta poſſet poneret. ¶In oppoſitum autem eſt quia princeps in litera ſumitur ut diſtinguitur cōtra priuatā perſonā, vt patet in litera: Conſtat autem ꝙ non ois talis eſt princeps carens ſuperiore.

Porrecta per totum. 224 — Inf. q. 41. ar. 1. ad 3. & qu. 42. ar. 2. ad 1 & q. 64. a. 8. ad 1.

¶Præterea.

¶3 Præt. Nihil contrariaṫ actui virtutis, niſi peccatum: ſed bellare contrariatur paci. ergo bellum ſemper eſt peccatum.

¶4 Præt. Omne exercitiū ad rē licitā, licitum eſt, ſicut patet in exercitijs ſcientiarū: ſed exercitia bellorū, q̄ ſunt in torneamētis, ꝓhibenṫ ab Eccleſia, q̄a morientes in hmōi tyrocinijs, eccleſiaſtica ſepultura priuanṫ. ergo bellum vr̄ eſſe ſimpl̄r pc̄m. G

Sed contra eſt, quod Aug. dicit ſermone* de puero Centuriōis. Si chriſtiana diſciplina oīno bella culparet hoc potius cōſiliū ſalutis parētibus in Euāgelio dareṫ, vt abijcerēt arma, ſeq; militiæ oīno ſubtraherēt. Dictū eſt āt eis, Neminē concutiatis, eſtote cōtēti ſtipēdijs ueſtris: q̄bus ꝓpriū ſtipendū ſufficere pcepit militare n̄ ꝓhibuit. H

Respon. dicendū, q ad hoc q aliqđ bellū ſit iuſtum, tria requirunṫ. Primo quidē authoritas principis, cuius mādato bellū eſt gerendū. Nō.n. ꝑtinet ad ꝑſonā priuatā bellum mouere, quia pōt ius ſuū in iudicio ſuperioris proſequi. Sir̄ ēt cōuocare multitudinem quod in bellis oportet fieri, nō ꝑtinet ad priuatā ꝑſonā. I Cū āt cura reipub. cōmiſſa ſit principibus, ad eos ꝑtinet rempub. ciuitatis, vel regni, ſeu prouinciæ ſibi ſubditæ tueri. Et ſicut licite defendūt eā materiali gladio cōtra interiores qdē ꝑturbatores dū maleſactores puniunt, ſm̄ illud Apoſt. ad Ro. 13. Nō ſine cā gladiū portat: miniſter.n. Dei eſt, vindex i iram ei, qui male agit: ita ēt gladio bellico ad eos ꝑtinēt rēpublicā tueri ab exteriorib⁹ hoſtibus. Vñ & principibus dr̄ i Pſal. 81. Eripite pauperem, & egenū de manu pc̄tōris liberate. Vnde Aug. dicit* cōtra Fauſtū. Ordo naturalis mortalium paci accōmodatus hoc poſcit, vt ſuſcipiēdi belli authoritas atq; conſiliū penes principes ſit. ²Scd̄o reqritur cā iuſta, vt.ſ. illi, qui impugnantur, ꝓp aliquā culpā impugnationē mereanṫ. Vñ Aug. dicit* in lib. 83. quæſt. Iuſta bella ſolent diffiniri, q̄ vlciſcuntur iniurias, ſi gens, vel ciuitas plectenda eſt q̄ vindicare neglexerit, quod a ſuis improbe factū eſt, vel reddere quod ꝑ iniuriā ablatū eſt. Tertio requiriṫ vt ſit intentio bellantiū recta, qua.ſ. intēdiṫ vel vt bonū ꝓmoueaṫ, vel vt malū vitetur. Vñ Aug. in li.* de uerbis Domini. Apud veros Dei cultores etiā illa bella pc̄tā non ſunt, q̄ nō cupiditate aut crudelitate, ſed pacis ſtudio geruntur, ut mali coerceātur

*li. 22. ca. 74. in princip. to. 6.

*li. 83. q. ſup Ioſue q 10 i medio. to. 4.

*Hī 23. q. qu. 1. cap. Apud

*Habeṫ e qiſtola 5. ad Marcellinum aliquantulum a me. to. 2.

Præterea, in litera dicitur, quòd ad eos ſpectat gladium moue F re bellicum contra extraneos, ad quos ſpectat gladio materiali vti contra intraneos: ſed contra intraneos non requiritur princeps carens ſuperiori. ergo nec ad mouendum bellum.

¶ Ad euidentiam authoritatis requiſitæ ad bellum, ſciendū eſt q non eſt qō de bello defenſiuo qñ.ſ. aliqs bellum facit defendēdo ſe ab indicto ſibi bello hoc.n. à naturæ iure quilibet populus hēt: ſed qō eſt de indictione belli, q̄.ſ. authoritas ad hoc exigatur. Et licet varia in hoc videaṫ opinio, ſi tñ recte diſcernamus, vna eſt ſentētia. Cum.n. bellū ſit reipu. inuaſio, & hoc actiue quia legitima, quantum eſt ex parte authoritatis, bella à republica ſunt, tanta dria eſt inter authoritatem mouēdi gladium bellicū, & gladium priuatū, quāta dīta eſt inter rēpub. & priuatā, in defenſionis & vindictæ iure. Ad priuatam nāq; pſonam non ſpectat niſi vim vi repellere cū moderamine inculpatæ tutelæ: extra moderamen āt inculpatæ tutelæ eſt, vt qs priuatus ſe, uel alios vlciſcaṫ, pp quod nō licet priuato occidere occiſorē ſui patris. Reſpub. ā & ſuorū mēbrorū, & ſui ſic curā hēt, vt non ſolum poſſit moderate vim repellere, ſed etiam vīdicare iniurias ſui vel ſuorum non ſolum contra ſibi ſubditos, ſed extraneos. Et de ſubditis quidē patet quoniam puniti ua iuſtitia ad rempublicam ſpectat. De extraneis uero probatur ex eo, q reſpublica debet eſſe ſibi ſufficiens, vt patet in 3. Politicorum. Conſtat, autem, q.n. ſi poſſet licite de extraneis populis, & principibus ſe vindicare valde eſſet imperfecta, & deficeret. Nam tyranni, & iniuſti, rapientes, occidentes, capientes, & quomodolibet iniuriam facientes alienæ reipublicæ ciuibus, remanerent naturaliter inulti, & naturalis ratio deficeret in neceſſarijs. In naturæ namq; legibus ſiſtendo, non oportet res publicas diuerſas cōmunicare in vno principe. Et ſi vna alteram opprimeret in ſuis membris, capiendo dilaniando: ſi altera innocens nō poſſet vindicare ſe, & ſuos cōtra opprimentem pugnādo & inulti mali naturaliter manerēt K & naturalis rō, quæ vniuerſalioris eſt prouidentiæ, q̄ naturalis inſtinctus animalium, defeciſſet non prouidendo reipublicæ de armis vltionis. Atteſtantur hoc geſtā Ionathæ, & Simonis cōtra filios Iambri in vindictam ſanguinis Ioannis fratris ſui 1. Mach. 9. Approbare hoc communis omnium gentium vſus vř tanquam a natura inditum. Verba quoq; authoris in litera hac manifeſtè hoc ſignificant cum authoritate Aug. Probatur quoq; hoc idem aliter: quia ſi reſpublica non poſſet indicere bellū, ſed ad hoc eſſet opus authoritate alterius ſuperioris, aut eſſet opus Superiori reſpectu ſui tātū, aut reſpectu illius tantū contra quem eſt mouendum bellum, aut reſpectu vtriuſque. Non reſpectu ſuperioris tantum, quia quæcumque reſpublica eſt ſic diſpoſita, q nō pōt ſibi ipſi de omnibus prouidere, ſed ab aliquo, puta Rege dependet, hoc ideo eſt, quia Rex ille eſt pars illius reipublicę: eſt.n. caput illius. Vnde hoc non arguit rempub. non poſſe, ſed rempub. imperfectam abſq;.ſ. ſuo capite nō poſſe (Et propterea oportet te lectorem ſane intelligere quę dicimus, quia de republica perfecta loquimur) nec à ſuperiori illius, contra quem mouendum eſt bellum, tum quia ut plurimum contingit illum carere ſuperiori, uel ſi hēt, eſſe complicem ſaltem negligendo uindictam: tum quia licet antequā bellū indicaṫ ſi ſpes eſt iuſtitiæ, petendā eſt iuſtitia à ſuperiori illius, quia actor ſequi forum rei, ut fecit populus Iſrael petens iuſtitiā à Tribu Beniamin de uiris Gabaa, Iudicū 20. Et ſi fecerit iuſtitiā, nō eſt mouendū bellū: & ſi neglexerit, pōt moueri bellū. Hoc tñ nō ppea eſt, ut hēatur authoritas indicendi bellum qm nec ille hoſtium ſuperior hāc dat, nec hęc petiṫ ſed ut actus actiuorū fiant in patiente diſpoſito. Paſſum.n. diſpoſitū ad hoc, ut contra ipſum bellum fiat, eſt nolēs ſatiſfacere. Si.n. ſatiſfacere uellet, iuſtum bellū nō moueretur. Nec à ſupiori utriuſque, tū quia hoc eſt per accidens: tum q̄a ex neutra parte oſtēſum eſt opus eſſe authoritate. Cū igiṫ dr̄. q ad indicendū iuſtū bellū requiritur authoritas principis intelligendū eſt uel de republica perfecta uel perfecte gerente uices reipublicæ, ut ſunt Reges, uel alij ſimiles principatus: unde & rationes utriuſque partis ſoluendę ſunt.

Conclu. m

Conclu. p

Pars concluſionis.

¶ Ad primam igiṫ de principibus carentibus ſuperiore dicitur q inter priuatam, & publicam perſonam hæc eſt differentia, quòd priuatus habet proprium ſuperiorem, cum ſit pars alicuius reipublicæ. Homo.n eſt animal politicum. q ad ſuperiorem poteſt recurrere pro ultione inimicorū ſuorū ſiue intus, ſiue extra, & propterea ex ſua natura non habet authoritatem uindicatiuam. Ipſa autem reſpub. ſeu principes ex ſuæ naturæ perfectione, ut oſtenſum eſt, hēt authoritatem uindicatiuam: & non oportet quòd recurrat ad ſuperiorem pro tali authoritate. Et rō literæ optime habet locum in priuata perſona, & non publica, quia illa eſt pars, hæc totum, ut dictum eſt.

¶ Ad confirmationem dicitur, quòd principes ſunt in duplici differentia. Quidam enim ſunt ſimpliciter capita, & domini ꝑfecte gerentes uices reſpub. quidam uerò ſunt ſecundum quid capita, & domini, imperfecte reipublicæ uices gerentes. Primi hñt authoritatem uindicatiuam intus & extra: ſecundi autem habent tantum, quantum eis tributū eſt. In hoc ſecundo ordine ſunt comites, marchiones, duces qui ſunt partes unius regni Rex ſiquidē eſt caput & dominus nō ſolū regni, ſed cuius libet re publicæ ipſius. Dicti autem domini ſunt capita, & domini ſcdm quid. In cuius ſignum oēs reſpublicæ unius regni cōmunicāt in uno tribunali regio, & oēs ſtipēdia regia ſoluūt. Sunt ēt in hoc eodem ordine cōmunitates oēs, quæ ſubſunt alteri tanq̄ Regi, quales uidentur eſſe oēs quæ ſubſunt Romanæ Eccleſiæ, In primo autem ordine ſunt communiter Reges oēs & communitates ſimpliciter liberæ: Et de ijs quidem cōmunitatibus planum eſt, quia quælibet eſt perfecta reſpublica. De regibus quoq; eadem rōne patet, quia.ſ. regnū perfectam rēpublicam ſignificat, & Rex uices illius perfectè gerit, licet alicubi

ſtatuta ſint talia, ut Reges ferè ſolo nõie ſint Reges. Sed nos de Rege, qui eſt ſimpliciter dñs, loquimur. Ex hac aũt aſſignata differentia inter principes patet, q illi dñi, qui ob imperfectionem dñij habent ſuperiorem, non poſſunt indicere bellum abſq; ſui ſuperioris authoritate. Facerent ſiquidẽ ei iniuriã, uſurpantes ſibi ſuperiorũ authoritatẽ, præſeferentes capita ſimpliciter, & dños ſimpliciter reipublicæ, cũ non ſint. Illi aũt dñi, qui perfectè capita, & dni ſunt licèt habeant ſuperiorem, puta, Imperatorẽ, nullã faciũt ei iniuriã, bellũ ꝓpria authoritate indicendo, quia utuntur iure ſuo. Sunt. n. ſub eo, ſicut vna perfecta cõ vniuerſalis ſub alia uniuerſaliori: & nõ ſicut imperfecta ſub perfecta, ſicut illi de ſecundo ordine: vel potius ſunt ſub eo ſcd̃m q̃d, & non ſimpliciter. Et hoc videt̃ uetus ex ꝑſcripta cõſuetudine: Vnitas. n. Imperatoris, & illius dñium de iure poſitiuo cum ſit, quia nec naturalis ratio, nec authoritas ſacræ ſcripturæ cogit oẽs quartas terræ, nec oẽs nationes vnius quartæ ad electionẽ vnius principis tẽporalis, ut patet: & conſtat ex electione pendere naturaliter principatum tpalẽ alicuius, niſi ſit tyrannic⁹. Cũ, inq̃, de iure poſitiuo ſit, poteſt per conſuetudinem abrogari, & tolli. Propter q principes, & cõitates, quæ cõſueuerũt cõſuetudine antiquiſſima vti authoritate indicẽdi bella, ꝓbabiliter illa utũtur ĩ bonafide in pacifica poſſeſſione fuerũt, & ſũt. Quod dico pp uſurpãteſtiam hoc ex magnitudine potẽtiæ, & rebelles ſuis dñis, non potuerũt, nec ꝓbat coerceri.

¶ Ad rõnes aũt ꝓ oſſibus principibus dr̃, & ad primum, q verũ eſt, q litera accipit principem ut pſonã publicam ſic. n. diſtinguitur contra priuatam: ſed non accipit perſonam publicam imperfecte, ſed perfectè. & ideò non extenditur litera niſi ad principes perfectè.

¶ Ad ſecundam uerò dr̃, q contra interiores, & exteriores ſpectat ad eoſdem ex natura officij. Ad multos tñ ſpectat ex commiſſione uti gladio contra internos, qb. nõ cõpetit indicere bellũ cõtra externos: ut patet in rectorib. ciuitatib. & multis dñis, qui in dominio ſuo iudicant in cã ſanguinis. Facilius. n. conceditur hoc à perfectè principibus, q̃ authoritas contra externos. Litera ergo loquitur de his, qui ex propria hoc poſſunt authoritate, quales non ſunt nec domini, ſed tantum perfectè domini.

¶ In eodem ar. circa iuſtitiam cãæ belli, aduerte q quia amici, ac ſocij unũ cenſent, nõ iuſta cã indicendi bellum eſt pro uluone ſociorum: nec minus poteſt ſocios, & extraneos ad bellum gerendum princeps inuitare, quam ad exercendam iuſtitiam intus miniſtros extraneos conducere.

¶ In eodem articulo circa rectitudinem intentionis ſcito, q quẽadmodũ carnifices iudicũ, ſi ex odio, uel feritate occidunt damnatos iuſtè, peccãt q̃dẽ mortaliter, ſed nõ tenent̃ ad reſtitutionẽ læſis ex morte, nec ueſtiũ occiſorum: ita milites bellũ iuſtum exercẽtes, & cõceſſa auferentes, quamuis peſſimo animo faciãt peccant, ſed nõ tenẽtur reſtituere.

Concl. 1

* li. 22 c. 74. parũ à principio tom. 6.

* Habetur li. 22. contra Fauſtũ c. 70. non procul a fine, to. 6.

* li. 1. c. 34 35. & 36. t. 4. & epi. 5. ad Marcellinum medio, tomo 2.

† Epi. 5. a medio, illius, to. 2.

alias, facilitate, ſeu fęlicitate.

& boni ſubleuent. Põt aũt contingere, ut ſi ſit legitima authoritas indicẽtis bellũ, & cã iuſta, nihilominus pp prauã intẽtionẽ bellũ reddat̃ illicitũ. Dicit. n. Aug. in li.* cõtra Fauſtũ. Nocẽdi cupiditas, ulciſcẽdi crudelitas, implacat⁹, & implacabilis aĩus, feritas rebellandi, libido dñandi, & ſi qua ſunt ſimilia, hęc ſũt quæ in bellis iure culpantur. B

Ad primvm ergo dicendũ, q ſicut Aug.* dicit. Ille accipit gladiũ, q nulla ſuperiori, aut legitima ꝑtãte, aut iubẽte, uel cõcedẽte, i ſanguinẽ alicui⁹ armatur. Qui uerò ex authoritate pricipis, uel iudicis, ſi ſit pſona priuata: uel ex zelo iuſtitię quaſi ex authoritate Dei, ſi ſit pſona publica, gladio utit̃, nõ ipſe accipit gladiũ, ſed ab alio ſibi cõmiſſo utit̃, uñ ei pęna nõ debet̃. Nec tñ illi ẽt, q cũ pc̃tõ gladio utunt̃, ſp gladio occiduntur, ſed ipſi ſuo gladio ſp pereunt: qa pro pc̃tõ gladij æternaliter puniuntur, niſi pœniteant. C

Ad secvndvm dicẽdũ, q hmõi ꝑcepta, ſicut Aug.* dicit in li. de ſermone Dñi in mõte, ſp ſunt ſeruãda in ꝑparatione animi, ut ſ. ſp hõ ſit paratus nõ reſiſtere, uel ſe nõ defendere, ſi op⁹ non fuerit: ſed qñq; eſt aliter agẽdũ pp cõe bonũ, uel ẽt illorũ cũ q bus pugnat̃. Vñ Augu. † dicit in Epl̃a ad Marcellinũ. Agẽda ſunt multa ẽt cũ inuitis, benigna quadã aſperitate plectẽdis. Nã cui licẽtia iniqtatis eripit̃, utiliter uincit̃: qm̃ nihil eſt infelici⁹ * infęlicitate peccãtiũ, qua pęnalis nutrit̃ impunitas, & mala uolũtas, uelut hoſtis iterior, roborat̃. D E

Ad tertivm dicẽdũ, q ẽt illi, q iuſta bella gerũt, pacẽ intẽdũt. & ita paci nõ cõtrariant̃, niſi malę, q̃ Dñs ñ uenit mittere i terrã, ut dr̃ Mat. 10. uñ Aug.* dicit ad Bonifaciũ. Nõ qrit̃ pax, ut bellũ exerceat̃: ſed bellũ gerit̃ ut pax acqrat̃. Eſto ergo bellando pacificus, ut eos quos ex pugnas, ad pacis utilitatem, uincendo perducas.

Ad iiii. dicẽdũ, q exercitia hoim ad res bellicas ſpectãtia, nõ ſũt uĩter ꝓhibita: ſed iordinãta exercitia & piculoſa, ex q bus occiſiones, & deprędatiões ꝓueniũt. Apud antiquos ãt exercitationes ad bella ſine hmõi piculis erãt: & iõ uocabant̃ meditationes armorum, uel bella ſine ſanguine, ut per Hierony. patet in quadam epiſtola.

* Poſt medium illius & eſt epi. 1. iter 21. quæ ſunt in fine, tomo 2.

¶ In rñſione ad primũ ſcito, q iã ſolutũ eſt dubium, q̃d apud multos vr̃ eſſe, qũo reſpublica non accipit gladiũ, qñ bellũ indicit. Iã. n. mõſtratũ eſt, q conceſſa eſt ei a iure naturali rõnis authoritas uindicatiua ſuorũ, tã cõtra intraneos, quã extraneos perturbatores.

¶ In rñſione ad quartũ ſcito, q exercitia bellica periculoſa in hoc diſcernunt̃ à nõ periculoſis, q in illis vt in plurib. læſiones notabiles eueniũt: in iſtis aũt vel rarò, vel nunq̃. Moralia. n. iudicant̃ ſcd̃m id, quod in pluribus inuenit̃. ꝑpea oportet prudenter arbitrari circunſpecta natura exercitij, q̃ ſint illicita exercitia in particulari. Gladiatoriæ. n. exercitia artis ꝓculdubio illicita ſunt, cũ enſes ipſi abſq; acumine ſint. Et ſimiliter haſtuludia illa, quæ cum lanceis proportionaliter diſpoſitis, ut de enſibus diximus, fiunt eadem ratione.

Porrecta per totum. 225

Articvlvs. II.

Vtrum clericis, & epiſcopis ſit licitum pugnare.

Ad secvndvm ſic ꝓcedit̃, Vr̃ q clericis, & epĩs liceat pugnare. Bella. n. int̃m̃ ſunt licita & iuſta, ut dictũ* eſt, inq̃tũ tuẽtur pauperes, & totã rẽpublicã ab hoſtiũ iiurijs: ſed hoc maximè ur̃ ad prælatos ptinere. dicit. n. Gre.* in quadã homil. Lup⁹ ſup oues uenit, cũ q̃libet iniuſt⁹ & raptor fideles quouſq; atq; humiles opprimit: ſed is q paſtor uidebat̃ eſſe, & nõ erat, relinqt oues, & fugit, qa dũ ſibi ab eo piculũ metuit, reſiſtere ei⁹ iniuſtitiæ nõ ꝓſumit. ergo prælatis, & clericis licitum eſt pugnare.

¶ 2 Prę. 23.* qu. 8. Leo Papa ſcribit. Cũ ſæpe aduerſa à Saracenorũ partib ꝓueniãt nũtia, quidã in Romanũ portũ Saracenos, clã furtiueq; uẽturos ẽe dicebãt, ꝓ quo nr̃um cõgregari ꝑcepim⁹ populũ, maritimũque ad littus deſcẽdere decreuimus.

* Ar. præced.

* Ho. 14. in Euãg. inter medium & principiũ

* 23. q. 8 ca. Igitur cũ ſępe in epiſto. ad Ludo. Auguſt.

SVPER Q. XXXX. ART. II.

Ban. eodem art.

In art. 2. circa calcẽ corporis articuli, dubium occurrit, An liceat clericis in articulo neceſſitatis pugnare manu propria in bello.

¶ Ad hoc dr̃, q articulus neceſſitatis dupliciter contingere põt in bello. Primo. ſ. defenſiuè, ut. ſ. niſi clerici aliqui pugnent, ciuitas, uel exercitus euertitur ab hoſte: ſecundo rõne uictoriæ, quia. ſ. niſi clerici aliqui pugnent, non habetur uictoria tunc parata. In primo caſu clerici non peccant pugnando manu ꝓpria: quia lex poſitiua, qua clerici arcent̃, ne pugnẽt manu propria, non ſe extendit ad caſum, in quo ſi legiſlator adeſſet, diſpẽſaret. Cũ. n. finis legis ſit cõe bonum, & legis ſpiritualis bonum ſpirituale: & bonum cõe tẽporale, & ſpirituale, quod iuſto bello defenſiuo ſeruatur, præſtet bono particulari alicuius, quo habilis eſt ad altaris miniſterium, conſequens eſt, ut licitè cleric⁹ ſciẽs bñ dirigere bombardas, aliis ad hoc non exiſtentibus, vel aliis ſimul in caſu manu propria ſaluet patriam, uel exercitũ ſine tali auxilio

xilio pereuntem Nec ſolũ videret, q̄ hoc, poſſit clericus, ſed ẽt q̄ ad hoc teneat in tali articulo pp eandẽ rõnem præſertim ſi cum infidelibus agit. Nec obſtat, q̄ fiant & remaneant irregulares quia irregularitas ſine pctõ, & cum merito æternæ vitæ incurri põt. Propter qd ſicut laicus ad hoc tenetur, ſic & clericus in caſu in quo lex quo ad pctm̃ locum non habet licet ſemp hẽat locum quo ad irregularitatem, q̄a irregularitas ſequit factũ. Nec obſtat dictis rõ lr̃æ.ſ.nulli deputato ad aliquod officium licet id, per quod ſuo officio incongruus redditur: q̄m hoc eſt uerũ regulariter, ſecus autẽ eſt in ſingulari caſu.

* 23.q 8. ca. Hortatu.

* 23.q.8. ca. omni timo.

In ſecũdo ãt caſu non vr̃ cõtter licitum. Et rõ diuerſitatis eſt: q̄a victoria eſt neceſſaria pp recuperationẽ rerũ, uel punitionẽ aut expulſionem hoſtiũ: quę non ſunt neceſſaria, ſicut ſalus, q̃ in primo caſu defenditur. Dixi ãt cõiter: quia ſi parta tunc uictoria, eſſet pax vniuerſalis Eccleſiæ, aut fidei chr̃ianę magna protectio, crederem clericum licite manu ppria pugnando, illã facere. Et hæc intelligo ſaluis alijs conditionib⁹ iuſti belli, ſ. q̄ clerici publica authoritate hoc faciant, & conſtet de iuſtitia belli q̄m in eis nõ hẽt locum obedientia excuſans.

*Li.1.c.1. parum a me.

Conclu. m

Concl. p

In eodem articulo, in cõſione ad tertiũ aduerte, q̄ quia alia conditio belli iuſti eſt iuſtitia cauſæ, & alia authoritas, quia indicitur, attendere oportet in bellis nõ ſolum authoritatẽ indicentis, ſed, ẽt cãm & hinc ſumere, q̄ nulla authoritas ſufficit ad iuſtitiam belli, ſi iuſtitia deſit i cã. Vñ licet ad Papam ſpectet inducere ad bellũ, vt in hac litera dr̃, ſi tñ Papa idiceret bellũ nõ ppterea iuſtũ oportet illud eſſe, cum pſona, q̃ Papa ſuis authoritate fugit, poſſit eſſe iniuſta, & libidine dominandi, vel ...

D.964.

¶3 Prę. Eiuſdem rõnis eſſe vr̃, q̄ F hõ aliquid[h] faciat, & q̄ facieti cõſentiat, ſm illud Ro.1. Nõ ſolũ digni ſunt morte q̄ faciũt, ſed & qui cõſentiunt faciẽtib. maximè aũt conſentit, q̄ ad aliq̃d faciendũ alios inducit. Licitũ aũt eſt epis & clericis iducere alios ad bellandum. dr̃.n.23.* q.8. q̄d hortatu, & precib. Adriani Romanæ urbis Epi, Carolus bellum contra Lõgobardos ſuſcepit: ergo ẽt eis licet pugnare.

¶4 Præ. Illud quod eſt ſm ſe honeſtum, & meritoriũ, nõ eſt illicitum prælatis[h] & clericis: ſed bellare eſt q̄nque & honeſtũ, & meritoriũ. dr̃.n.*23.q.8. q̄ ſi aliquis pro ueritate fidei, & ſaluatione patriæ, ac defenſiõe chriſtianorũ mortu⁹ fuerit, à deo cęleſte p̄miũ cõſequet. ergo licitũ eſt epiſcopis & clericis bellare.

Sed contra eſt, q̄ Petro in perſona epiſcoporum & cleri- H corum dicitur Matt.26. Cõuerte gladium tuum in uaginam. non ergo licet eis pugnarę.

Respon. Dicẽdũ, q̄ ad bonũ ſocietatis humanæ plura ſunt neceſſaria. Diuerſa aũt à diuerſis melius, & expeditius agunt, q̃ ab uno, ut patet* per Philo. in ſua Politi. Et quædam negotia ſunt adeò ſibi repugnãtia, ut cõuenienter ſimul exerceri non poſſint: & iõ[m] illis, q̄ maioribus I deputant, prohibent minora.[n] Sicut ſm leges humanas militib[o], q̄ deputant ad exercitia bellica, negotiationes interdicũt. [p]Bellica at exercitia maximè repugnãt illis officijs, q̄b. epi & clerici deputant pp duo.[q] Primò q̄dẽ gñali rõne, quia bellica exercitia maximas inquietudines habent: unde multum impediũt animum à contemplatione diuinorum, & laude Dei & oratio K ne pro populo quæ ad officiũ ptinent clericorũ. Et iõ ſicut negotiationes pp hoc, q̄ nimis ĩplicant animum, interdicuntur clericis, ita & bellica exercitia, ſm illud 2. ad Tim.2. Nemo militans Deo, implicat ſe ſæcularibus negotijs. Secundò pp ſpũalẽ rationem. Nam omnes[d] clericorum ordines ordinatur ad altaris miniſterium, in quo ſub ſacramento repræſentatur paſſio

& alia enormia crimina hẽre. Nec excuſantur dantes ei auxiliũ in bello ſine iuſta cã, ſicut nec miniſtrantes eidem ad rapinam, homicidia, ueneficia, adulteria, luxuriam, & hmõi

Conclu

Chriſti, ſm illud 1. ad Corint.11. Quotieſcũq; manducabitis panem hunc calicem bibetis, mortem Dñi annũtiabitis donec veniat: & iõ[r] nõ cõperit eis occidere, uel effundere ſanguinem, ſed magis eſſe paratos ad propriam ſanguinis effuſionem p Chriſto,[t] vt imitent opere, q̄d gerunt miniſterio. Et pp hoc eſt inſtitutum, ut effundentes ſanguinẽ ẽt ſine pctõ, ſint irregulares. Nulli aũt, q̄ eſt deputatus ad aliquod offiũ, licet id, per quod ſuo offiõ incongruus reddit. Vndè* clericis nõn licet oino bella gerere, q̃ ordinant ad ſanguinis effuſionem.[x]

Concl. x

Ad primvm ergo dicendũ, q̄ prælati debẽt reſiſtere nõ ſolũ lupis, q̄ ſpũaliter interficiũt gregem, ſed ẽt raptorib. & tyrannis, qui corporaliter vexãt, non aũt materialib. armis in ppria pſona utẽdo, ſed ſpũalib. ſm illud Apl̃i 2. ad Cor.10. Arma militiæ noſtræ non carnalia ſunt, ſed potẽtia Deo: q̃ q̄dẽ ſunt ſalubres admonitiones, deuotæ orationes, contra pertinaces excõicationis ſententia.

Ad secvndvm dicendũ, q̄ pl̃ati & clerici ex authoritate ſuperioris pñt intereſſe bellis nõ q̄dẽ vt ipſi ppria manu pugnẽt, ſed ut iuſtè pugnãtibus ſpũaliter ſubueniãt ſuis exhortationib. & abſolutionib. & alijs hmõi ſpũalib. ſubuẽtionib. ſicut & ĩ ueteri legẽ mandabat Ioſue 6. q̄ ſacerdotes ſacris buccinis ĩ bellis clãgerẽt. Et ad hoc primò fuit cõceſſum, q̄ epi, uel clerici ad bella procederẽt: q̄ ãt aliqui propria manu pugnent, abuſionis eſt.

Ad tertivm dicendum, q̄ ſicut ſ. dictũ* eſt, oĩs potẽtia, uel ars, uel uirt⁹, ad q̃ ptinet finis, hẽt diſponere de his, q̃ ſunt ad finẽ. Bella aũt carnalia in populo fideli ſunt referẽda ſicut ad finẽ, ad bonũ ſpũale diuinũ, cui clerici deputant: & iõ ad clericos ptinet diſponere, & inducere alios ad bellãdũ bella iuſta. Nõ.n. iterdr̃ eis bellare, q̄a pctm̃ ſit: ſed quia tale exercitiũ eorum perſonæ non congruit.

* q.23.a.4.

Ad qvartvm dicẽdũ, q̄ licèt exercere bella iuſta ſit meritorium, tñ illicitum redditur clericis pp hoc, q̄ ſunt ad opera magis meritoria deputati: ſicut matrimonialis actus põt eſſe meritorius, & tñ virginitatem uouentibus damnabilis redditur, ppter obligationem eorum ad maius bonum.

Articvlvs III.

Vtrum ſit licitum in bellis uti inſidijs.

Bannes eodem art.

Perrecta per totum. 226

A K D tertivm ſic procedit. Vr̃. q̄ non ſit licitum in bellis uti inſidijs. Dr̃.n. Deut.16. Iuſtè, quod iuſtum eſt, exequeris: ſed[h] inſidiæ cum ſint fraudes quædam, uidentur ad iniuſtitiam pertinere. ergo non eſt vtendum inſidijs etiam in bellis iuſtis.

Inf.q.71. ar.2.3.ad 3.

¶2 Præ.[h] Inſidiæ, & fraudes fidelitati vident oppoſi, ſicut & mendacia: ſed quia ad oẽs fidem debemus ſeruare, nulli hoĩ eſt mentiendum, ut patet per Aug.* in lib. contra mendacium. cum ergo fides hoſti ſeruanda ſit, vt Aug.† dicit ad Bonifaciũ, videtur q̄ non ſit contra hoſtes inſidijs utendum.

*Tom.4. †In epiſt. ad Bonif. a med. & eſt 1. inter 21.ep. quæ habetur to 2.

¶3 Præt. Matth.7 dicitur. Quæ[h] vultis vt faciant vobis hoies, & vos facite illis, & hoc eſt obſeruandũ

ad

ad oẽs proximos:inimici autem ſunt proximi. cũ ergo nullus ſibi uelit inſidias, uel fraudes parari, vĩ ꝙ nullus ex inſidijs debeat gerere bella.

*In li. qu. ſup Ioſue circa mediũ q. 10. tom. 4.

Sed contra eſt, ꝙ Aug.* dicit in li. 83. q. Cum iuſtũ bellum ſuſcipit, ut aperte pugnet aliq̃s, an ex inſidijs, nihil ad iuſtitiã intereſt. Et hoc ꝓbat autoritate Dñi, qui mandauit Ioſue, ut inſidias poneret habitatorib. ciuitatis Hai, ut habet Ioſue 8.

Respon. Dicendũ, ꝙ inſidiæ ordinant̃ ad fallendum hoſtes. Dupliciter aũt aliq̃s põt falli ex facto vel dicto alteri°. Vno mõ ex eo, ꝙ ei dr̃ falſum, uel non ſeruat̃ promiſſum, & iſtud ſp eſt illicitũ: & m hoc mõ null° dẽt hoſtes fallere. n Sunt. n. q̃da iura bellorũ, & fœdera ẽt inter ipſos hoſtes ſeruanda, ut Amb.* dicit in li. de Officijs. Alio mõ, aliq̃s põt falli ex dicto, vel facto nr̃o, q̃a ei ꝓpoſitum, aut intellectũ nõ aperimus: hoc aũt ſp facere nõ tenemur, q̃a ẽt in doctrinã ſacra multa ſunt occultanda, maximẽ infidelib. ne irrideant, ſm illud Mat. 7. Nolite ſanctũ dare canib. Vnde multo magis ea, q̃ ad impugnandũ inimicos paramus, ſunt eis occultanda. Vndẽ inter cætera documenta rei militaris hoc pcipuẽ ponit̃ de occultãdis conſilijs, ne ad hoſtes perueniant, ut patet in li. Stratagematum Frãcorũ: & p talis occultatio pertinet ad rõnẽ inſidiarũ, quib. licitũ eſt uti in bellis iuſtis. q Nec propriẽ huiuſmodi inſidiæ uocantur fraudes, nec iuſtitię repugnant, nec ordinatæ uoluntati. Eſſet enim inordinata uolũtas, ſi aliquis uellet nihil ſibi ab alijs occultari. Et per hoc patet reſponſio ad obiecta.

Conclu. m

*Li. 1. ca. 29. & lib. 3. cap 10 tom. 1.

Conclu. p

ARTICVLVS IIII.

Vtrum liceat diebus feſtis bellare.

AD QVARTVM ſic ꝓcedit. Vr̃ ꝙ in dieb. feſtis non liceat bellare. Feſta. n. ſunt ordinata ad uacandũ diuinis, vñ intelligunt̃ ꝑ obſeruationem ſabbathi, quę præcipitur Exo. 20. Sabbathum enim interpretatu[r] requ[i]es. ſed bella maximam inqui[e]tud[i]nẽ habent. ergo h nullo modo eſt in diebus feſtis pugna[nd]um.

¶ 2 Præt. Iſa. 58. reprehẽdunt[ur] qui dã, ꝙ in diebus ieiunij repetunt debita, & cõmittũt lites, pugno pcutiẽtes. ergo h multo magis i dieb. feſtis illicitum eſt bellare.

¶ 3 Præt. Nihil eſt iordinatẽ agẽdũ ad uitandũ incommodũ temporale: ſed bellare in die feſto, hoc vr̃ eſſe ſm ſe inordinatum. ergo pro nulla neceſſitate temporalis incommodi uitandi, dẽt aliquis in die feſto bellare.

Sed contra eſt, ꝙ 1. Mac. 2. dr̃. Cogitauerunt laudabiliter Iudæi dicentes. Oĩs hõ quicũq; uenerit ad nos i bello i die ſabbathorũ, pugnem° aduers° eũ.

Respon. Dicendũ, ꝙ m obſeruatio feſtorũ non impedit ea, q̃ ordinant̃ ad hoĩ ſalutẽ, ẽt corporalẽ. n Vñ Dñs arguit Iudæos dicens Io. 7. Mihi indignamini, quia totum hoiem ſanũ feci in ſabbatho. Et indẽ eſt, ꝙ medici licitẽ pñt medicari hoies in die feſto. Multo ãt magis eſt obſeruanda ſalus reipublicæ, ꝑ quã impediunt occiſiones plurimorũ, & innumera mala & tpalia. et ſpũalia, qua ſalus corporalis vnius hoĩ. Et p ideo pro tuitione reipublicæ fideliũ, licitũ eſt iuſta bella exercere in diebus feſtis, ſi tñ hoc neceſſitas expoſcat. q Hoc. n. eſſet tẽtare Deũ, ſi quis imminente tali neceſſitate vellet à bello abſtinere: ſed neceſſitate ceſſante non eſt licitum bel[l]are in diebus feſtis propter rationes inductas. Et per hoc patet reſpõſio ad obiecta.

Conclu. p

QVAESTIO XLI.

De Rixa, in duos articulos diuiſa.

DEINDE conſiderandum eſt de rixa.

Et circa hoc quærunt̃ duo.

¶ Primo, Vtrum rixa ſit pctm̃.

¶ Secundò, Vtrum ſit filia iræ.

ARTICVLVS I.

Vtrum Rixa, ſit ſemper peccatum.

AD PRIMVM ſic procedit. Videtur quòd rixa non ſemp ſit peccatum. Rixa. n. videtur eſſe cõtentio quædam. Dicit. n. Iſido.* in lib. Etymologiarum ꝙ rixoſus eſt à ritu canino dictus. Semper. n. ad contradicendum paratus eſt, & iurgio delectatur, & prouocat contendentẽ: ſed contẽtio non ſemper eſt peccatum. ergo neque rixa.

¶ 2 Præt. Gene. 6. dicitur, quod ſerui Iſaac foderunt alium puteum, & pro illo quoque h rixati ſunt: ſed non eſt credendum, quòd familia Iſaac rixaretur publice, eo non contradicente, ſi hoc eſſet peccatum. ergo rixa non eſt peccatum.

¶ 3 Præt. Rixa videtur eſſe quoddam particulare bellum: ſed bellum non ſemper eſt peccatum. ergo rixa non ſemper eſt peccatum.

*Li. 10. c. 17. & inci pi. religioſus i fine.

Sed contra eſt, quòd ad Galat. 5. rixæ ponuntur inter opera carnis, quæ qui agunt, regnũ Dei nõ conſequuntur. ergo rixæ non ſolum ſunt peccata, ſed etiam ſunt peccata mortalia.

Resp. Dicẽdũ ꝙ ſicut cõtẽtio iportat quãdã cõtradictionẽ verborũ: ita ẽt rixa iportat quãdam

SVPER Q. XL. ART. IIII.

Bannes eodem artic.

Porrecta per totum 227

IN art. 4. eiuſdẽ qu. [illegible] tertio, dubia duo occurrunt. Primum eſt An neceſſitas excuſans bellũ a peccato i[n] die feſto, ſit ſola neceſſitas defenſionis. Et hoc ꝓp id, quod in litera di[citur] pro tuitione reipublicæ, & Machabęi dixerunt pugnandum in ſabbatho cõtra venientes aduerſus ſe. Et Nicolaus Papa, ut hr̃ 23. q. 8. Si nulla, dicit, Si ineuitabilis vrget importunitas, licere omni tpe bellũ [illegible]

¶ Scdm eſt, de qualitate illiciti. An. ſ. abſq; neceſſitate bellare in feſto, ſit ſic illicitum, ꝙ ſit mortale peccatum an ueniale.

¶ Ad primum horũ di[cit]ur non ſolum defenſionis ſed victorię cã aggredi licitũ eſt bellãdo, qñ opus eſt. Si. n. ſcdm iura canonica licitum eſt qñ piſcium temporaneus euentus occurrit, in feſto piſcari, vt patet extra de ferijs. ca. li-

Concl. m

cet multo mag[is] [illegible] [illegible] opp[ortunitate] [vi]ctorię, qua ſi q[ui]s in inſtanti non vtitur, poſtea non hr̃, liceat aggredi hoſtes in die feſto. [illegible] ſiquidẽ in hoc & in ſimilib. caſibus, neceſſitas cõ[ſe]quendi [illegible] bonum. ſ. pacem, pro qua tot incõmoda ſuſcipiuntur. Nec eſt oppoſitũ [illegible] [illegible] reipublicę [illegible] iuſta cã belli intelligi [illegible] n. perturbatorum, & reparatio rerum nonnullarum reipublicę tuitio eſt quã [illegible] locus ab authoritate negatiuẽ ſ. ex nõ noĩata alia cã, niſi defenſionis, ut ẽt in Machabæis accidit, non valeat. Nicolaus aũt Papa, non de neceſſitate exercẽdi actum bellandi hoc, uel illo tpe, ſed de neceſſitate belli loquit̃. Vñ dicit, ſi nulla vrget neceſſitas, non ſolum quadrageſimali tpe, ſed oĩ tpe eſt a pręlijs abſtinendum. Conſtat ãt ex Aug. ad Bonifacium vt hr̃ 23. q. 1. Noli exiſtimare, ꝙ pacem hẽre eſt volũtatis bellum ãt debet eſſe neceſſitatis. Non. n. bellandum eſt, niſi neceſſe ſit vel recuperare, vel vlciſci, ut ex dictis patet.

Conclu. p

Porrecta per totum. 228

¶ Ad ſcdm dr̃, ꝙ cum bellare nõ ſit de gñe ſuo opus ſeruile, nec ſcdm ſe malum, ſed pro quãto fini ipſius ſabbathi improportionatum eſt nulla rõ apparet, quare ſit pctm̃ mortale in feſto abſq; neceſſitate, ſi diuina non omittãtur propterea. Videmus etiam haſtiludia ordinata, & choreas, & nuptias, huiuſmodi inquietantia mentem in feſtis fieri abſq; ſcrupulo mortalis peccati.

Inf. q. 41. ar. 2. cor.

SVPER Q. XLI.

Bannes eodem art.

IN q. 41. vtroq; ar. nihil ſcribendũ occurrit, niſi vt aduertas, ꝙ quia particulari

contradictionē in factis. Vñ ſup F illud Gal. 5. Rixę, dicit gl.* q̃ rixæ ſunt, qñ ex ira inuicē ſe percutiunt. Et iõ rixa vr̃ eſſe quoddā priuatū bellū, quod īter priuatas pſonas agit̃ nō ex aliqua publica authoritate, ſed magis ex inordinata uolūtate: & iō m rixa ſp importat pctm̃. Et in eo q̃ dē q alterum inuaditiniuſtè, eſt pctm̃ mortale.ⁿ Inferre.n. nocumentū proximo, ēt opere manuali, non eſt abſque mortali G pctō. ᵖ In eo aūt q ſe defendit, pōt eſſe ſine pctō, & qñque cū pctō ueniali, & qñq; cum pctō mortali ẽm diuerſum motū animi eius, & diuerſum modum ſe defendēdi.ᑫ Nā ſi ſolo aīo repellēdi iniuriā illatam, & cum debita moderatione ſe defendat, nō eſt pctm̃, nec propriè pōt dici rixa ex parte eius. Si uerò cum aīo uindictæ, uel odij, uel cū ex ceſſu debitæ moderationis ſe H defendat, ſp eſt pctm̃: ſed ueniale qdē qñ aliquis leuis mot' odij, vel uindictæ ſe immiſcet, vł cū non multū excedit moderatā defenſionem. Mortale āt qñ ob firmato animo in impugnantem inſurgit ad eum occidēdū, vel eum grauiter lædendum.

* Gloſſa interlinearis id habet.

lariter effectui particularis cā vt propria aſſignanda eſt: ideo rixæ, quæ ad malum proximi cum particularibus circunſtantijs tendit. ſ. cognitione & repugnantia ita ponitur propria mater, utpote, q̃ ad malū machinatur cum ſciētia punitionis repugnātis: & nō odiū quod malum optat, abſoluendo ſe à ſic, vel ſic. Inter hmōi nāque deſiderium, & rixam diſtantia eſt, ſicut inter vniuerſale & particulare, ſeu abſolutum & de arte ulatum. Inter irati āt deſiderium, & rixam propinquitas tanta eſt, ut ex contracto irati deſiderio ad malum ſic rixa ſtatim puenit. Et pptерea in litera dr̃ in rñſione ad quartum, q̃ pter intentionem odij eſt rixa, & tñ pōt ab eo prouenire, ut in corpore articuli dr̃. Et ſi quidem præter intentionē odij formaliter. quia non determinat ex formali intētio ad taliter offendēdū, pt tñ ex odio puenir: qa itētio odij pōt ſe extēdere ad imperandam rixā, ſicut & alia vitia.

Concl. m

Conclu. p

Ad primvm ergo dicēdū, q̃ rixa non ſimpliciter noīat contentionem: ſed tria in præmiſſis verbis* Iſidori ponuntur, quæ inordinationē rixę declarant. Primò quidem, q̃ promptitudinem animi I hēt ad contendendum, quod ſignificat cum dicit. Sp ad contradicendum paratus, ſ. ſiuè alius bñ, ſiuè malè dicat, aut faciat. Scd̃o, quia in ipſa cōtradictione delectatur, unde ſequit̃. Et in iurgio delectat̃. Tertio, quia ipſe alios prouocat ad contradictiones, vnde ſequitur. Et prouocat contendentē.

* Loco citato in argum. 1.

Ad secvndvm dicēdū, q̃ ibi non intelligitur, q̃ ſerui Iſaac ſint rixati, ſed q̃ incolæ terræ rixati ſunt contra eos: unde illi peccauerunt, non autem ſerui Iſaac qui calumniam patiebantur.

Ad tertivm dicēdū, q̃ ad hoc, q̃ iuſtū ſit bellū requiritur, q̃ fiat authoritate publicæ ptãtis, ſicut K ſ. dictū eſt.* Rixa āt fit priuato affectu iræ, uel odij. Si.n. miniſter principis aut iudicis publica poteſtate aliquos inuadat, qui ſe defendant, non dicuntur ipſi rixari, ſed illi qui publicæ poteſtati reſiſtunt. Et ſic illi qui inuadunt, non rixantur neque peccant, ſed illi qui ſe inordinatè defendunt.

* q. præc. ar. 1.

Articvlvs II.

Vtrum rixa ſit filia iræ.

Eſtimes eodem artic.

Perreſſa per totum. 229 infra. qu.

AD secvndvm ſic proceditur. Vr̃ q̃ rixa non ſit filia iræ. Dr̃.n. Iac. 4. Vñ bella & lites in uobis, nonne ex ᵇ cōcupiſcētijs, quę militant in membris veſtris? ſed ira non pertinet ad cōcupiſcibilē. ergo rixa non eſt filia iræ, ſed magis concupiſcentiæ. 158. ar. 2. cor. & 3. q. 7. ar. 2. ad primū

¶ 2 Præt. Proue 28. dr̃. Qui ſe iactat, & dilatat, iurgiaᵇ concitat: ſed idem vr̃ eſſe rixa, quod iurgium. ergo uidetur q̃ rixa ſit filia ſupbiæ, uel inanis gloriæ, ad quam pertinet ſe iactare, & dilatare.

¶ 3 Præt. Prou. 18. dr̃, Labiaᵇ ſtulti imiſcēt ſe rixis: ſꝫ ſtultitia differt ab ira, nō.n. opponit̃ māſuetudini, ſꝫ magis ſapiæ, uel prudētię. ergo rixa ñ ē filia irę

¶ 4 Præt. Prouer. 18. dr̃. Odiū ᵇ ſuſcitat rixas: ſed odium oritur ex inuidia, ut dicit Greg.* 31. Moral. ergo rixa non eſt filia iræ, ſed inuidiæ. * Li. 31. c. 31. a medio.

¶ 5 Præt. Prouerb. 17. dicitur, Qui meditatur diſcordias, ᵇ ſeminat rixas: ſed diſcordia eſt filia inanis gloriæ, ut ſupra dictum eſt.* ergo & rixa.

Sed contra eſt, quod † Gregorius dicit 31. Moral. quòd ex ira oritur rixa. & Prouer. 15. & 29. dicitur. Vir iracundus prouocat rixas. * q. 37. ar. 2. † Li. 31. c. 31. a medio

Respon. Dicēdū, q̃ ſicut dictū* eſt, rixa importat quandam contradictionē vſq; ad facta puenientē, dū unus alterū lædere molit̃. Dupl̃r aūt un' aliū lædere intendit. Vno mō, quaſi intēdens abſolutè malum ipſius: & m talis læſio ptinet ad odiū, ⁿ cui' intētio eſt ad lædēdū inimicū uel in manifeſto, vł in occulto. Alio mō, aliqs intēdit aliū lædere, eo ſciēte & repugnāte, qd̃ importat̃ noīe rixæ: & hoc ꝓpriè ptinet ad iram, q̃ eſt appetit' uindictæ. Nō .n. ſufficit irato, q̃ latenter noceat ei, contra quem iraſcit̃, ſed uult q̃ ipſe ſentiat, & q̃ contra uoluntatem ſuam aliquis patiatur in uindictā eius, quod fecit, ut patet per ea quæ ſupra * dicta ſunt de paſſione iræ. Et ideò ᵖ rixa propriè oritur ex ira. ᑫ * Ar. præc. Conclu. m * 1. 2. qu. 46. ar. 6. ad 2. Conclu. p

Ad primvm ergo dicēdum, q̃ ſicut ſ. dictū eſt,* oēs paſſiones iraſcibilis ex paſſionib. cōcupiſcibilis oriunt̃: & ẽm hoc, illud q̃ ꝓximè orit̃ ex ira, oritur etiam ex cōcupiſcētia, ſicut ex prima radice. * 1. 2. qu. 25. ar. 1. & 2.

Ad secvndvm dicendum, q̃ iactatio, & dilatatio ſui, q̃ fit per ſuperbiam, uel inanem gloriā, non directè cōcitat iurgium, aut rixam, ſed occaſionaliter, in quantum, ſ. ex hoc concitatur ira, dū aliquis ſibi ad iniuriam reputat, quòd alter ei ſeſe præferat. Et ſic ex ira ſequuntur iurgia & rixæ.

Ad tertivm dicendū, q̃ ira ſicut ſ. dictū* eſt, impedit iudicium rōnis: vnde hēt ſimilitudinē cū ſtultitia, & ex hoc ſequitur q̃ habeant communē effectū.* Ex defectu enim rationis cōtingit, quòd aliquis inordinatè alium lædere molitur. * 1. 2. qu. 48. ar. 3. * Alias af fectum.

Ad qvartvm dicēdū, q̃ rixa, etſi qñq; ex odio oriat̃, non tñ eſt proprius effectus odij: quia præter intentionem odientis eſt, q̃ rixosè, & manifeſtè inimicum lædat. Qñque.n. etiam occultè lædere quærit: ſed qñ uidet ſe præualere, cum rixa, & iurgio læſionem intendit: ſed rixosè aliquem lędere eſt proprius effectus iræ, ratione iam * dicta. * In corp. art.

Ad v. dicēdū, q̃ ex rixis ſequitur odium, & diſcordia in cordibus rixantium. Et ideò ille, qui meditatur, i. qui intēdit inter aliquos ſeminare diſcordias, procurat q̃ adinuicem rixentur, ſicut quodlibet pctm̃ poteſt imperare actum alterius pcti, ordinando illum in ſuum finem: ſed ex hoc non ſequitur, q̃ rixa ſit filia inanis gloriæ ꝓpriè, & directè.

SVPER

SVPER Q. XLII. ART. I.

Bannes eodem art.

IN 1. ar. q. 42. in rñſione ad vltimum aduerte q; author dicit ſchiſma, & ſeditionem côtineri ſub diſcordia, inter vitia numerata a beato Gregorio in 31. Mor. & ppea oriri ea ſuperbia ſeu inani gloria ex qua orit diſcordia Et uerificatur continētia hæc ſcdm actū interiorem. Nam tā ſeditio, q̃ ſchiſma ſecundum actum interiorem, diſcordia q̄dam, eſt. ſ. partium multitudinis &c.

Porrecta per totum. 230

QVAESTIO XLII.

De ſeditione quæ opponitur paci, in duos articulos diuiſa.

DEINDE conſiderandum eſt de ſeditione, quæ opponitur paci.

ET CIRCA hoc quæruntur duo.

¶Primò, Vtrum ſit ſpâle pctm̄.

¶Scdò, Vtrū ſit mortale pctm̄.

ARTICVLVS I.

Vtrum ſeditio ſit ſpeciale peccatum ab alijs diſtinctum.

Supra q. 39 art. 1. cor.

AD PRIMVM ſic proceditr. Vr, q ſeditio nō ſit ſpâle pctm̄ ab alijs diſtinctū. Quia ut Iſid.* dicit in lib. Etymologiarū. Seditioſus eſt q diſſenſionē aiorū facit, & [h] diſcordias gigni t: ſed ex hoc, q aliqs aliquod pctm̄ pcurat, non peccat alio pcti gñe, niſi illo, qd̄ pcurat. ergo vr q ſeditio nō ſit ſpâle pctm̄ a diſcordia diſtictū.

Li. 10. Etymol. c. 18. īcipit Sapiēs circa mediū

¶2 Præt. Seditio [l] diuiſionē quādam importat: ſed nomen etiam ſchiſmatis ſumitur a ſciſſura, ut ſ. dictum eſt.* ergo pctm̄ ſeditionis non uidetur diſtinctum à peccati, ſchiſmatis.

q. 39. ar. 1.

¶3 Præt. Omne ſpâle pctm̄ ab alijs diſtinctū, vel eſt uitiū capitale, aut ex aliquo uitio capitali [h] oritur: ſed ſeditio neque computatur inter uitia capitalia, neq; inter uitia, q̃ ex capitalib. oriunt, ut patet in *31. Moral. ubi utraque uitia numerantur. ergo ſeditio non eſt ſpâle pctm̄ ab alijs diſtinctum.

Lib. 31. c. 31.

SED CONTRA eſt, quòd 2. ad Corint. 12. Seditiones ab alijs peccatis diſtinguuntur.

Concl. m

RESPON. Dicendū, q [m] ſeditio eſt quoddā ſpâle pctm̄, quod quātū ad aliqd côuenit cū bello, & rixa, quantū aūt ad aliqd differt ab eis. [n] Côuenit q̄dē cū eis in hoc, q importat quādā côtradictionē: differt aūt ab eis in duob. Primò quidē, q a bellū, & rixa importāt mutuā impugnationē in actu: ſed ſeditio pôt dici ſiuè fiat hmôi impugnatio in actu, ſiuè ſit præparatio ad talē impugnationē. Vñ gl.* 2. ad Cor. 12. dicit, q ſeditiones ſunt tumultus ad pugnam, cum. ſ. aliqui ſe præparant, & intendunt pugnare. Secundo differunt, quia bellū ppriè eſt côtra extraneos, & hoſtes, quaſi multitudinis ad multitudinē. Rixa aūt eſt uni⁹ ad unū, uel paucorū ad paucos. Seditio aūt propriè eſt inter partes unius multitudinis inter ſe diſſentiētes, puta, cū una pars ciuitatis excitat in tumultū côtra aliā. Et iō q a ſeditio habet ſpâle bonum, cui opponitur. ſ. unitatē & pacem multitudinis, ideò eſt ſpeciale pctm̄.

Gloſ. interlineatis ibidē.

AD PRIMVM ergo dicēdū, q ſeditioſus dr̄, q ſeditionem excitat: & quia ſeditio quandam diſcordiam importat, iō ſeditioſus eſt, qui diſcordiam facit non quamcunque, ſed inter partes alicui⁹ multitudinis. Pctm̄ aūt ſeditionis non ſolum eſt in eo, qui diſcordiam ſeminat, ſed etiam in eis, qui inordinatè abinuicem diſſentiunt.

AD SECVNDVM Dicēdū, [o] q ſeditio differt à ſchiſmate in duob. Primò quidem, quia ſchiſma opponitur ſpirituali unitati multitudinis, ſ. unitati eccleſiaſticæ: ſeditio aūt opponitur temporali, uel ſeculari multitudinis vnitati puta, ciuitatis, uel regni. Secundo, qua ſchiſma non importat aliquam præparationem ad pugnam corporalem, ſed ſolū importat diſſenſionem ſpiritualem. Seditio autem importat præparationem ad pugnam corporalem.

AD III. dicendū, q ſeditio ſicut & ſchiſma ſubdiſcordia continet. Vtrunq;. n. eſt diſcordia q̄dā non vnius ad vnum, ſed partiū multitudinis adinuicē.

ARTICVLVS II.

Vtrum ſeditio ſit ſemper peccatum mortale.

AD SECVNDVM ſic proceditr. Vr q ſeditio non ſemp ſit pctm̄ mortale. Seditio. n. importat tumultū ad [h] pugnā, vt patet p gloſ. ſ.* inductam: ſed pugna non ſemper eſt pctm̄ mortale: ſed q̄nq; eſt iuſta, & licita, ut ſ. habitū eſt. † ergo multò magis ſeditio pt ēē ſine pctō mortali.

Ar. pce. poſitā in corp. art. † q. 40. ar. 1.

¶2 Præt. Seditio eſt [h] diſcordia q̄dā, ut dictum eſt: * ſed diſcordia poteſt eſſe ſine pctō mortali, & quandoque etiam ſine omni peccato. ergo etiam ſeditio.

Ar. pce. ad tert.

¶3 Præt. Laudantur qui multitudinem à ptāte tyrannica liberant: ſed hoc non de facili pôt fieri ſine aliqua diſſenſione multitudinis, dū una pars multitudinis nititur retinere tyrānū, alia vero nititur eū abijcere. ergo [h] ſeditio poteſt fieri ſine pctō.

SED CONTRA eſt, q Apoſt. 2. ad Cor. 12. phibet ſeditiones inter alia, q̃ ſunt pctā mortalia. ergo ſeditio eſt pctm̄ mortale.

RESP. dicendū, q ſicut dictū eſt *, ſeditio opponitur unitati multitudinis, id eſt, populi, ciuitatis, uel regni. Dicit autem Augu.* 2. de ciu. Dei, q populū determinant ſapientes, non oēm cœtum multitudinis, ſed cœtum iuris conſenſu & utilitatis communione ſociatum. Vndè manifeſtum eſt, unitatem, cui opponitur ſeditio, eſſe unitatem iuris, & communis utilitatis. Manifeſtum eſt ergo, quòd ſeditio opponitur & iuſtitiæ, & communi bono: & ideò [m] ex ſuo genere eſt peccatum mortale, & tanto grauius, quantum bonum commune, quod impugnatur per ſeditionem, eſt maius quàm bonum priuatum, quod impugnatur per rixā. [n] Pctm̄ autem ſeditionis primo quidem, & principaliter pertinet ad eos, qui ſeditionem procurant, q grauiſſimè peccant. Secundò autem ad eos, qui eos ſequuntur, perturbantes bonum commune. Illi uero qui bonum commune defendunt, eis reſiſtētes, non ſunt dicendi ſeditioſi: ſicut nec illi, qui ſe defendunt, dicuntur rixoſi, ut ſupra dictum eſt.

Ar. præc.

Li. 2. ca. 21. ante med. ū & 19. ca. 21. tom. 5.

Concl.

SVPER Q. XLII. ART. II.

Bannes eodem art.

IN. art. 2. eiuſdem queſt. in rñſione ad ad tertium aduerte, q excitatio contra tyranum, tunc ex euentu peiore illicita iudicāt qſi inordinatè pturbatur tyranni regimē. Quis ſit ēt modus ordinatus perturbandi tyranū, & qualem tyrānum, puta, ſcdm regimen tm̄ vel ſcdm regimen & titulum, non eſt præſentis intentionis: ſat eſt nunc, q; utrumq; tyranum licet ordinate perturbare abſq; ſeditione, q̄nq; illum vt bono reipublicæ vacet. iſtū ut expellat. ¶In calce harū quæſtionum de uitijs oppoſitis paci aduerte ordinem, poſt diſcordiam in corde. & contentionē in ore, quatuor uitia in opere ordinata uident ab authore hic ſecūdū maiorem extenſionē Nam ſchiſma reſpectu Eccleſię uniuerſalis, quæ urbem comprehendit, bellum ad diuerſa regna, nationes &c. rixas ad perſonas undecunq;, ſeditio ad partes unius multitudinis ſe extēdit.

Porrecta per totum. 231

AD PRIMVM ergo dicendum, ꝙ pugna, quæ eſt licita, fit pro cōi utilitate, ſicut ſupra dictum eſt: ſed ſeditio fit contra commune bonum multitudinis. unde ſemper eſt peccatum mortale.

AD SECVNDVM dicendū, ꝙ diſcordia ab eo, ꝙ nō eſt manifeſtè bonum, pōt eſſe ſine pctō: ſed diſcordia ab eo, quod eſt manifeſtè bonū, nō pōt ēe ſine pctō. & talis diſcordia eſt ſeditio, quæ opponit utilitati multitudinis, quę eſt manifeſtè bonū.

AD TERTIVM dicendum, ꝙ regimē tyrannicum nō eſt iuſtū, quia non ordinat̃ ad bonū cōe, ſed ad bonū priuatū regētis, ut patet p Phi.* in 3. Polit. & in 8. Eth. Et iō perturbatio hui⁹ regiminis nō hēt rōnē ſeditionis: niſi fortè qñ ſic inordinatè perturbat tyrāni regimē, ꝙ multitudo ſubiecta mai⁹ detrimentū patit̃ ex perturbatione cōſeq̄nti, q̄ ex tyrāni regimine. Magis autem tyrannus ſeditioſus eſt, qui in populo ſibi ſubiecto diſcordias, & ſeditiones nutrit, ut tutius dñari poſſit. Hoc. n. tyrannicū eſt, cum ſit ordinatum ad bonum proprium præſidentis, cum multitudinis nocumento.

*Li. 3. Polit. c. 5. lib. 8. Eth. ca. 10. nō lōge a prin. tom. 5.

QVAESTIO XLIII.

De uitijs, quæ beneficentiæ opponuntur, in octo articulos diuiſa.

DEINDE conſiderādū reſtat de uitijs, q̄ bñficentiæ opponunt̃, inter q̄ alia qdē pertinent ad rōnē iuſtitiæ, illa. ſ. quibus aliquis iniuſtè proximū lædit, ſed cōtra charitatē ſpāliter ſcandalum eſſe ur̃: & ideo conſiderandum eſt hic de ſcandalo.

CIRCA quod quærunt̃ octo.

¶ Primo, Quid ſit ſcandalum.

¶ Secundò, Vtrum ſcandalum ſit peccatum.

¶ Tertiò, Vtrum ſit peccatum ſpeciale.

¶ Quarto, Vtrum ſit peccatum mortale.

¶ Quintò, Vtrum perfectorum ſit ſcandalizari.

¶ Sextò, Vtrum eorum ſit ſcandalizare.

¶ Septimò, Vtrum ſpiritualia bona ſint dimittenda ꝓpter ſcandalum.

¶ Octauò, Vtrum ſint propter ſcādalum tpalia dimittenda.

ARTICVLVS I.

Vtrum ſcandalum conuenienter diffiniatur, quod eſt dictum, uel factum minus rectum præbens occaſionem ruinę.

AD PRIMVM ſic ꝓcedit̃. Vr̃, ꝙ ſcādalū cōuenienter diffiniat̃ eſſe dictū uel factū min⁹ rectū pbēs occaſionē ruinæ. Scādalū. n. pctm̄ eſt, ut poſt dicet̃: ſed ſm Aug.* 22. cōtra Fauſtum. Pctm̄ eſt dictū, uel factū, uel cōcupitū cōtra legē Dei. ergo pdicta diffinitio ē inſufficiēs, qa pter mittit cogitatū, ſiue cōcupitū.

¶ 2 Prę. Cū īter act⁹ uirtuoſos, vel rectos un⁹ uirtuoſior. uł rectior altero ſit, illud ſolū vr̃ n̄ ēe mi.⁹ rectū, ꝙ ē rectiſſimū. ſi ergo ſcādalū ſit dictū, uel factū min⁹ rectū, ſequit̃ ꝙ oīs act⁹ virtuoſ⁹ pter optimū ſit ſcandalū.

¶ 3 Prę. Occaſio noīat cām p accidēs: ſed id qđ eſt p accidēs nō dēt poni in diffinitione, qa non dat ſpēm. ergo icōuenieter in diffinitiōe ſcādali ponit̃ occaſio.

¶ 4 Prę. Ex quolibet facto alteri⁹ pōt aliqs ſumere occaſionem ruinæ, qa cāæ p accidēs ſūt īdeterminatę. ſi ergo ſcādalū ē qđ pbet alij occaſionē ruinę, qđlibet factū, uł dictū poterit ēe ſcādalū: quod ur̃ eſſe inconueniēs.

¶ 5 Præ. Occaſio ruinæ dat̃ ꝓximo qñ offendit̃, aut īfirmat̃: ſed ſcādalū diuidit̃ contra offenſionē, & īfirmitatē. dicit. n. Apo. ad Rom. 14. Bonū ē nō māducare carnē, & nō bibere uinū, neq; in quo frater tu⁹ offendit̃, aut ſcādalizat̃, aut īfirmat̃. ergo pdicta diffiō ſcādali nō eſt cōueniens.

SED CONTRA eſt, ꝙ Hie.* exponēs illud, qđ hr̃ Mat. 15. Scis, quia Phariſæi audito hoc uerbo &c. dicit, qñ legimus, Quicūq; ſcandalizauerit, hoc intelligimus, qui dicto, vel facto, occaſionem ruinæ dederit.

RESPON. Dicēdū, ꝙ ſicut Hie.* ibidem dicit, ꝙ græce ſcādalū dr̃, nos offenſione, uel ruinā, & īpactionē pedis poſſum⁹ dicere. Cōtingit. n. ꝙ qñq; aliquis obex ponit̃ alicui ī uia corporali, cui īpingēs diſponit̃ ad ruinā & talis obex dr̃ ſcādalū. Et ſīlr̄ iter ī ꝓceſſu uiæ ſpūalis cōtigit aliquē diſponi ad ruinā ſpūalē p dictū, uel factū alteri⁹, inq̄tū. ſ. aliqs ſua admonitione, vel inductione, aut exēplo alterū trahit ad peccādū: & hoc ꝓpriè dr̃ ſcādalū. Nihil aūt ſm ꝓpriā rōnē diſponit ad ſpūalē ruinā, niſi ſm ꝙ habet aliquem defectum rectitudinis: quia id qđ eſt perfectè rectum, magis munit hominem contra caſum, quàm ad ruinam inducat. Et ideò conuenienter dicitur, quòd dictum, vel factum minus rectū, præbēs occaſionem ruinæ, ſit ſcādalū.

*22. cōtra Fauſtū, c. 27. in princ. tom. 6.

*Hier. in hoc loco tom. 9.

*Mat. 15. ſuper illud, iudæi audito hoc ſcandalizati ſunt, to. 9

SVPER Q. XLIII. IIII. I. ART.

Bannes eodem art.

IN qu. 43. primis 4. art. dubia duo occurrunt, primū ſimpliciter: ſcdm ad hominem, authorem. ſ. Primum dubium eſt Quō verificatur, ꝙ inducere aliquem ad peccandum eſt ſcandalum. Si. n. hoc verificatur vt ſonat ſequitur, ꝙ prouocans mulierem ad adulteriū, peccat peccato ſcandali & ſimiliter inducens alium ad furandum &c. hoc aūt cōi al conceptioni diſſonare apparet Si ât in aliquo particulari ſēſu intelligitur, oportet explanare illum. ¶ Sed ii aūt dubium eſt. qa author in primo articulo in rnſione ad quartū ponit ꝙ cā per ſe inducens ad pctū, eſt non ſolū intentio operantis, ſed conditio operis mali, vel hñtis ſpēm mali. In tertio ât articulo ponit tm̄ per ſe actiuum ſcandalū ex intentione operantis & quod ex natura facti tm̄ ſcandalizat, ponit inter p accidens Quō ſtant iſta duo? ¶ Ad primum horū dr̃, ꝙ verba hæc intelliguntur formaliter, propriè loquendo de ſcādalo, vt eſt ſpeciale pctm̄: ita ꝙ aliud eſt inducere ad conſenſum in hoc, vel illo actu: & aliud eſt inducere ad pctm̄. Quæ

Porrecta per 1. tom. 232. 4. ad 3. S. q.

.n. prouocat, & inducit aliquem ad cōſenſum fornicationis, furti, adulterij & hmōi, vt conſentiens incurrat malū culpæ hic propriè peccat pctō ſcandali: quia intendit rectè nocumētum aīæ, cuius oppoſitum directè intendit correctio fraterna, vt in liā dr̃. Qui ât prouocat, uel inducit vt impleatur uoluntas ſua, uel alterius & breuiter non pp hūc finē, vt incurrat malum culpæ, non ſcandali pctō ſpeciali peccat, ſed ſpecia[...] inductio ad ſpē n pctī ad quod prouocat, puta, furti [...] ſuadet: & ſic de alijs. ¶ Ad ſcdm aūtē dr̃, ꝙ nulla contrarietas eſt inter dicta litteræ: qa in primo articulo p ſe, & per accidens cadūt ſuper cāre pctm̄ alterius: in tertio aūt articulo per ſe, & per accidens cadunt ſup ſcandalizare. Et vult author, ꝙ p ſe cauſare pctm̄ alterius, diſtinguitur in per ſe, & per accidens ſcandalizare: ita ꝙ oīs ſcādalizans ſiue per ſe, ſiue per accidens dat per ſe occaſionē [...] & in hoc non diſtinguitur ſcandalizans per accidens, a ſcandalizante per ſe, ſed in hoc, ꝙ ſcandalizās per ſe tendit ad hoc vt alter peccet: ſcandalizans uero per accidens, non ad hoc tendit. Sed tm̄ conditio operis ſui mali vel ſcdm mali ſpēm ad hoc tendit, & operans de hoc non curat, ſuæ cupiens ſatiſfacere uoluntati. patet ât hanc eſſe mētem authoris diligēter cōſideranti litteram. ¶ In eiſdem articulis dubiū occurrit, An ſcandalizare p accidens, reducat ad ſpeciē ſcādali, uel illorū pctōrū, ad q̄ mouet. Et eſt rō dubij, quia hic apparet, ꝙ reducat̃ ad ſcādali ſpēm. Nam

*13. art. 1. Et quolib. 4. art. 23. ad 3. E. Ro. 7. lec. 2. & c. 14. lec. 2. i principio.
†Arti. ſequenti.

Ad primvm ergo dicendū, q A cogitatio, uel concupiſcentia mali latet in corde: unde nō ꝓponit alteri, ut obex diſponēs ad ruinam, & pp hoc non poteſt habere ſcandali rationem.

Ad II dicēdū, q minus rectū non dr̄ hoc, qđ ab aliquo alio ſupatur in rectitudine, ſed qđ hēt aliquē rectitudinis đfectū: uel q̄a eſt ẜm ſe malū, ſicut peccatū, uel q̄a hēt ſpēm mali, ſicut cū aliqs recumbit in idolo. B Quamuis.n. hoc ẜm ſe ñ ſit peccatū, ſi aliqs hoc non corrupta intētione faciat: tñ quia habet quādā ſpēm mali, uel ſiſitudinē uenerationis idoli, pt alteri pbere occaſionē ruinæ. Et ideo Apoſtolus monet 1. ad Theſ. 5. Ab oī ſpē mala abſtinete vos: & iō conueniēter dr̄ minus rectū, ut cōprehēdant tam illa q̄ ſunt ſecundum ſe peccata, q̄ illa quæ habent ſpeciem mali. C

Ad III dicendum, q ſicut ſupra hitū eſt,* nihil pōt eſſe homini ſufficiēs cā peccati, qđ eſt ſpūalis ruina, niſi ꝓpria uoluntas: & iō dicta, uel facta, uel cōcupita alteri⁹ hoīs pñt eſſe ſolū cā impfecta, aliquat̃r iducēs ad ruinā. Et pp hoc nō dr̄, dans cām ruinæ, ſed, dās occaſionem quod ſignificat cām impfectā, & non ſp cauſam per accidēs. Et tñ nihil prohibet in quibuſ- D dam diffinitionibus poni id qđ eſt per accidens: quia id qđ eſt ſecundum accidens uni, pōt p ſe alteri cōuenire: ſicut in diffinitione fortunæ ponit cā per accidens, ut patet 2. Phyſic.*

* 1. 2. q. 75 ar. 3. & q. 80. ar. 1.

* Libr. 2. Phyſi. tex. 52. to. 2.

Ad IIII dicēdū, q dictum, uel factū alterius pōt eſſe dupl̃r alteri cā peccandi. Vno mō per ſe: alio mō p accidēs. Per ſe quidē n, qñ aliqs ſuo malo uerbo, uel facto intēdit aliū ad peccādū inducere, vel ēt ſi ipſe hoc nō intendat; & ipſum factū eſt tale, q de ſui rōne hēt, q ſit inductiuū ad peccādū, puta, cum aliquis publicē facit pctm̄, uel q̄ habet ſiſitudinē peccati. Et tūc ille q hmōi actū facit, propriè dat occaſionē ruinæ: vñ uocat ſcādalū actiuū. Per accidēs aūt aliq̄ uerbū, uel fctm̄ unius eſt alteri cā peccādi, qñ ēt pter intentionem operantis, & pter E conditionē operis, aliqs malè diſpoſitus ex hmōi opere inducitur ad peccandū, puta, cū aliquis inuidet bonis aliorū. Et tūc ille q facit hmōi actū rectū, non dat occaſionem, quantum in ſe eſt, ſed alius ſumit occaſionē, ẜm illud ad Rom. 7. Occaſione aūt accepta &c. Et ideò hoc eſt ſcandalū paſſiuum ſine actiuo: q̄a ille qui rectè agit, quantū eſt de ſe, non dat occaſionē ruinę, quā alter patit. Qñq; ergo contingit, q etiā ſit ſimul ſcandalū actiuū in uno, & paſſiuū in altero, puta, cū ad inductionem unius, alius peccat. Quādoq; uerò eſt ſcādalū actiuū ſine paſſiuo, puta, cū aliquis inducit uerbo, uel facto aliū ad peccandum, & ille non conſentit. Quandoq; verò eſt ſcādalum paſſiuum ſine actiuo, ſicut iā dictum eſt.*

pater reſpōſio ad dubium, quoniā utraque pars eſt uera ſecundum diuerſa.

* In hui⁹ arg. ſolut.

Ad V dicēdū, q infirmitas nominat prōptitudinē ad ſcādalū: offenſio aūt nominat indignationē alicui⁹ cōtra eū, q peccat, q̄ pōt eſſe qñq; ſine ruina: ſcādalū aūt importat ipsā ipactionē ad ruinā.

ARTICVLVS II.

Vtrum ſcandalum ſit peccatum.

Nic de Nyſe Tra. 3. p. 3. po. 3. q̄. 14. *B in eodem art.* *Porrecta per totum.* 233

Ad secvndvm ſic pcedit. Vr̄ q ſcandalum nō ſit pctm̄. Peccata.n. non eueniunt ex neceſſitate, quia omne peccatum eſt voluntarium, vt ſupra habitum* eſt: ſed Mat. 18. dicitur, Neceſſe eſt ut ueniant ſcandala. ergo ſcandalum nō eſt peccatū.

4. d. 38. q. 2. art. 2. q. 1. & ar. 4. q. 1. cor. Et Ro. 14. lect. 2.

* 1. 2. q. 74 ar. 1. & 2.

¶2 Præt. Nullum peccatū procedit ex pietatis affectu, q̄a nō pōt arbor bona fructus malos facere, vt dr̄ Mat. 7. ſed aliquod ſcandalum b eſt ex pietatis affectu dicit enim dominus Petro, Mat. 16. Scādalū mihi es. Vbi dicit Hier.* q error Apoſtoli de pietatis affectu veniēs, nūquā incentiuū videtur eſſe diaboli. ergo non omne ſcandalū eſt peccatū.

* Hieron. in hoc loco, to. 9.

¶3 Præt. Scandalū impactionem quandam importat: ſed non quicumq; impingit, cadit h. ergo ſcādalū, quod eſt ſpiritualis caſus, poteſt eſſe ſine pctō.

Sed contra eſt, q ſcandalum eſt dictum, uel factum minus rectum. Ex hoc autem habet aliqđ rationem peccati, quod a rectitudine deficit. ergo ſcandalum ſemper eſt cum peccato.

Respon. dicēdū, q ſicut iam ſupra dictum eſt,* duplex eſt ſcandalum, ſcilicet paſſiuum in eo, qui ſcandalizatur: & actiuum in eo, qui ſcandalizat, dans occaſionem ruinæ m. Scandalum ergo paſſiuum ſemper eſt peccatum in eo, qui ſcandalizat n. Non enim ſcādalizat, niſi in quātū aliqualiter ruit ſpirituali ruina, q̄ eſt pctm̄ p. Pōt tñ eſſe ſcādalū paſſiuū ſine pctō eius, ex cuius facto aliquis ſcandalizat q: ſicut cū aliquis ſcādalizatus de his, quæ alius benefacit. Similiter ēt s ſcandalū actiuū ſemp eſt pctm̄ in eo, qui ſcādalizat: quia uel ipſum opus quod facit eſt peccatum, uel ēt ſi habeat ſpeciem peccati, dimittendum eſt ſemper pp proximi charitatem, ex qua unuſquiſq; tenetur ſoluti proximi prouidere: & ſic qui nō dimittit, contra charitatē agit t. Poteſt tñ eſſe ſcandalu n actiuum ſine peccato alterius, qui ſcandalizat u, ſicut ſupra dictū eſt.*

* ar. præc. ad 4.

Conclu. m

Conclu. p

Conclu. s

Conclu. u

* ar. præc. ad 4.

Ad primvm ergo dicendum, q hoc quod dicitur, Neceſſe eſt ut ueniat ſcādala, nō eſt intelligē-

Nam ſicut detractio materialiter, & p accidens reducitur ad detractionis ſpeciē, & [illegible] fama, & honor lædantur pximi præter intentionē, & uerbis materiam detractionis, vel contumeliæ cōtinentibus: [illegible] ſcandalū materialiter, & p accidēs ex dicto, uel facto materiā ſcandali continente, ad ſcandali ſpeciē reducenda eſt, pſertim cum paſſiuum infert ſcandalum. Inde aūt apparet, q reducatur ad ſpeciē peccati, ad quod mouet q̄a implicitū ad eandē ſpectat ſpeciē, ad quam ſpectat explicitū. Cōſtat autē, q explicite inducere filiū ad tenendam concubinā ſpectat ad ſpeciē fornicationis. igitur tenendo concubinam publice, & occaſionē ex hoc dādo filio, ut imitetur patrē, quod eſt implicite ducere filiū ad cōcubinatū, ad ſpeciē fornicationis, & non ſcandali reducitur, & ſimile eſt in alijs.

¶ Ad hoc dr̄, q ſcādalizare p accidens dupliciter contingit, ut in litera dr̄, ſ. faciēdo actū malum coram alijs q inde exemplū ſumunt peccandi: & faciēdo actū non malum ſecundū ſe, ſed habentē mali ſpeciē, unde ēt alij inducuntur ad peccandū. Scādalizare primo modo non ſortit ſpeciē ſcandali ēt reductiuè pp rōnē literæ, quia ſcilicet manifeſte peccare, eſt circunſtātia aggrauā, non uariās ſpeciē, nec eſt [illegible] finis intētus. Vñ ſpectat tale ſcandalū ad ſpeciē peccati quod ſit adiuncta circunſtantia mali [illegible]. Scandalizat autem ſecūdo modo reductiue ſpectat ad ſpeciē ſcādali, quia nullā aliā habet rationē peccati: niſi quia ſcādalizat, ſicut de detractione dubiū mouendo, dictum eſt. Vt enim in litera dr̄, qui opere habente ſpeciē mali, ſcādalizat, nullo alio peccat [illegible], niſi ſcandali, [illegible] ue autē [illegible] non intendit illam. Et per hæc

dum de neceſſitate abſoluta, ſed de neceſſitate cō
ditionali, qua ſ. neceſſe eſt pſcita, uel prænuntiata
q. 23 ar. 6. ad 2. à Deo, euenire ſi tñ cōiūctum accipiat, ut in 1. lib.
dictū ē: uel neceſſe eſt euenire ſcādala neceſſitate
finis, qa utilia ſūt ad hoc, ut q pbati ſūt, manifeſti
fiāt: uel neceſſe ē euenire ſcādala ſm cōdōnē ho-
minū, q ſibi a peccatis nō cauēt. Sicut ſi aliqs me-
dic⁹ vidēs aliquos idebita dięta utēte, dicat Ne-
ceſſe ē tales infirmari, qd itelligēdū e ſub hac cō-
ditione, ſi diętā nō mutēt. Et ſilr neceſſe ē euenire
ſcādala, ſi hoies cōuerſationē malā nō mutent.

Ad II dicēdū, ꝙ ſcandalū ibi large ponitur p
quolibet ipedimēto. Volebat. n. Petr⁹ Chri paſſio G
nē ipedire, quodā pietatis affectu mot⁹ ad Chrm.

Ad III dicendū, quòd nullus impingit ſpiritua
liter, niſi retardetur aliqualiter à proceſſu in uia
Dei, quod fit ſaltem per peccatum ueniale.

ARTICVLVS III.

Porrecta per totum

Vtrum ſcandalum ſit ſpeciale peccatum.

Nic. de Nyſe ira. 3. p. 3. po. 3. q. 14. Ban. eodem art.

234 4. diſt. 38. q. 2. art. 2. q. 2. & 33 c. 1.

AD TERTIVM ſic pceditur. vr ꝙ ſcādalum nō ſit
ſpāle pctm. Scādalū. n. ēh dictū, uel factū min⁹
rectū: ſed oē pctm eſt hmōi. ergo oē peccatum eſt
ſcandalū. nō ergo ſcandalū eſt ſpeciale peccatum.
¶2 Præt. Oē ſpeciale peccatum, ſiue ois ſpēlis in- H
Li. 5. c. 5. tom. 5. iuſtitia inuenit ſeparatim ab aliis, ut dr in 5. Eth.
ſed h ſcandalū non inuenit ſeparatim ab aliis pec
catis. ergo ſcandalum non eſt ſpeciale peccatum.
¶3 Præt. Oē ſpāle pctm cōſtituit ſm aliqd, qd dat
ſpēm morali actui: ſed rō ſcandali cōſtituiturh per
hoc, ꝙ corā aliis peccatur: in manifeſto aūt pecca
re, etſi ſit circūſtantia aggrauās, nō vr cōſtituere
peccati ſpēm. ergo ſcādalū non eſt ſpāle peccatū.

Sed contra. Speciali uirtuti ſpāle peccatū op
ponitur: ſed ſcandalum opponitur ſpali uirtuti, ſ.
charitati. dr. n. Ro. 14. Si propter cibum frater tu⁹
contriſtatur, iam non ſecundùm charitatem am- I
bulas. ergo ſcandalum eſt ſpeciale peccatum.

Ar. prec. q. iſtius. Respon. Dicendum, ꝙ ſicut ſupra dictū eſt,* du
plex eſt ſcandalū, actiuū. ſ. & paſſiuū. m Paſſiuū q-
Conclu. m dē ſcandalū nō pōt eſſe ſpāle pctm, n qa ex dicto,
uel facto alterius aliquē ruere cōtingit ſm quod-
cūq; genus peccati: nec hoc ipſum qd eſt occaſio
nē peccādi ſumere ex dicto, uel facto alterius, ſpe
cialē rōnē peccati cōſtituit: qa nō importat ſpe-
cialē deformitatē ſpāli uirtuti oppoſitā. Scādalū
aūt actiuū pōt accipi duplr, p ſe. ſ. & p accidens.
Per accidēs qdē, qñ eſt pter intētionē agentis, ut
puta, cū aliquis facto ſuo, uel uerbo inordinato K
non intēdit alteri dare occaſionē ruinæ, ſed ſolū
Conclu. p ſuæ ſatisfacere uolūtati. Et p ſic ēt ſcandalū actiuū
nō eſt ſpeciale peccatū, q quia quod eſt p accidēs,
nō cōſtituit ſpēm. Per ſe aūt eſt actiuū ſcandalū,
qñ aliqs ſuo inordinato dicto, uel facto intendit
aliū trahere ad peccandū, & ſic ex intētione ſpe-
cialis finis ſortit rōnem ſpālis peccati. Finis. n. dat
ſpēm in moralib. ut dictū eſt* ſupra. Vñ ſicut furtū
1. 2. q. 1. ar. 3. & q. 18. ar. 4. 6 & 7. eſt ſpāle pctm, aut homicidiū, pp ſpāle nocumen
tū pximi, qd intēditur: ita ēt r ſcandalum eſt ſpāle
peccatum pp hoc, ꝙ intendit ſpecialē pximi no-
Conclu. r cumentū, & opponit directè correctioni frater-
næ, in qua attenditur ſpālis nocumenti remotio.ſ

Ad primvm ergo dicendū, ꝙ oē peccatum po-
teſt materialiter ſe habere ad ſcandalum actiuū:
ſed formalem rationem ſpecialis peccati poteſt
habere ex intentione finis, ut dictum eſt.* *In corp. art.*

Ad II dicēdū, ꝙ ſcandalum actiuum poteſt in
ueniri ſeparatim ab aliis peccatis, ut puta, cum ali
quis proximum ſcandalizat facto, quod de ſe nō
eſt peccatum, ſed habet ſpeciem mali.

Ad III dicēdū, ꝙ ſcandalūm non habet ratio-
nem ſpecialis peccati ex prædicta circunſtantia,
ſed ex intentione finis, ut dictum eſt.* *In corp. art.*

ARTICVLVS IIII.

Porrecta per totum.

Vtrum ſcandalum ſit peccatum mortale.

Nic. de Nyſe ira. 3. p. 3. po. 3. q. 14. Ban. eodem art.

AD QVARTVM ſic proceditur. Videtur ꝙ ſcāda- 235
lum ſit peccatum mortale. Omne. n. peccatū, 4. di. 38. q. 2. art. 2. q. 3. & ar. 3.
quod h cōtrariatur charitati, eſt pctm mortale, ut
ſupra dictū eſt:* ſed ſcandalū contrariat charitati, q. 2. cor. *q. 24. ar. 12. & q. 35 art. 3.
ut dictum eſt. † ergo ſcādalum eſt pctm mortale.
¶2 Præt. Nulli peccato debet pęna dānatiōis ęter
næ, niſi mortali: ſedh ſcādalo debet pęna dānatiōis †ar. 2 & 3 huius q.
æternæ, ſm illud Matt. 18. Qui ſcādalizauerit unū
de puſillis iſtis, q in me credūt, expedit ei, ut ſuſpē
dat mola aſinaria in collo eius, & demergatur in *In iſtum locum ca- tatu co. 9.
pfundū maris, qa ut dicit Hieron.* Multò melius
eſt p culpa breuē recipere pœnam, q̄ æternis ſer
uari cruciatib. ergo ſcādalū eſt peccatū mortale.
¶3 Præt. Omne peccatū, quod in Deū cōmittitur,
eſt peccatū mortale, quia ſolum peccatū mortale
auertit hominē a Deo: h ſed ſcandalū eſt peccatū
in Deum. dicit. n. Apoſto. 1. ad Cor. 8. Percutientes
conſcientiam fratrum infirmam, in Chriſto pec-
catis. ergo ſcandalum ſp eſt peccatum mortale.

Sed contra. h Inducere aliquē ad peccādū ue
nialr, pōt eſſe peccatū ueniale: ſed hoc ptinet ad
rōnē ſcādali. ergo ſcādalū pōt eſſe pctm ueniale.

Resp. Dicēdū, ꝙ ſicut ſupra dictum eſt,* ſcāda *Ar. 1. huius queſt.*
lum importat impactionē quandam, p quam ali-
quis diſponitur ad ruinā: & ideo m ſcandalū paſſi- *Conclu. m*
uum qñq; quidem pōt eſſe peccatū ueniale, quaſi
habens impactionē tm, n puta, cū aliqs ex inordi
nato dicto, uel facto alterius cōmouet motu ue-
nialis peccati. p Qñq; uerò eſt peccatū mortale, *Conclu. p*
quaſi habēs cū impactione ruinā, q puta, cū aliqs
ex inordinato dicto, uel facto alterius pcedit vſ-
que ad peccatū mortale. r Scādalū aūt actiuū, ſi ſit *Conclu. r*
p accidēs, pōt eſſe qñq; qdē peccatū ueniale, t pu
ta, cū aliqs uel actū uenialis peccati, uel actum q
nō eſt ſm ſe peccatū, ſed habet aliquā ſpeciē ma *Conclu. u*
li, cū aliqua leui indiſcretione cōmittit. x Quādo-
que uerò eſt peccatū mortale, ſ ſiue qñ committit
actum peccati mortalis, ſiuè qñ contemnit ſalutē
proximi, ut ſi pro ea conſeruanda non prætermit
tat aliquis facere, quod ſibi libuerit. Si uerò ſcan-
dalum actiuum ſit per ſe, puta, cum intēdit indu-
cere alium ad peccatum, ꝙ ſi quidē intendat indu *Conclu. ę*
cere ad peccandum mortaliter, eſt peccatū mor-
tale: & Rę ſilr, ſi intendat inducere proximū ad pec *Concl. Rę*
candum uenialiter per actum peccati mortalis. Si
verò intendat inducere proximum ad peccādum

uenialiter

venialiter per actum peccati venialis, eſt peccatum veniale. Et p hoc patet reſponſio ad obiecta.

SVP. QV. XLIII. ART. V ET VI.

Porrecta per totum
236 Ban. eodem art.
4.d. 18.q. 1. artic. 3. q. 1.

IN articulis 5. & 6. hoc aduerte, q, cum in ſexto corpore dr̄, q ſcādalū actiuū proprie eſt, cū q's tale ali q̄ dicit, uel facit, q̄d de ſe tale eſt, ut alterū natū ſit inducere ad ruinā, q̄d q̄ dē eſt ſolū illud, q̄d inordinate fit, uel dr̄, aut hoc per id q̄d inordinate fit, aut dr̄, intelligit non ſolum ſcdm ſe malū, ſed habere ſpeciem mali, q̄m utrūque inordinate fit, & eſt peccatum, ut patet in art. 2.

ARTICVLVS V.

Vtrum ſcandalum paſſiuum poſſit etiã in perfectos cadere.

AD QVINTVM ſic procedit. Vr̄ q ſcādalū paſſiuū poſſit ēt in p̄fectos cadere. Chriſt⁹.n. fuit maximè p̄fectus: ſed ipſe dixit Petro, Scādalum mihi es. ergo multò magis alij perfecti poſſunt ſcandalum pati.

¶2 Præt. Scādalū importat[h] impedimētū aliqd̄, qđ alicui apponitur in vita ſpūali: ſed ēt p̄fecti viri in p̄ceſſibus ſpūalis uitæ impediri poſſunt, ſm illud 1. ad Theſ. 2. Volumus venire ad vos, ego quidem Paulus ſemel & iterum, ſed impediuit nos ſatanas. ergo etiam perfecti viri poſſunt ſcandalum pati.

¶3 Præt. Etiā in p̄fectis viris p̄ctā[h] venialia inueniri poſſunt, ſm illud primæ Ioānis 1. Si dixerim⁹, q̄m p̄ct̄m nō habemus, ipſi nos ſeducimus: ſed ſcādalum paſſiuū non ſp eſt peccatum mortale, ſed quandoque veniale, vt dictum eſt.* ergo ſcandalum paſſiuum poteſt in perfectis viris inueniri.

* ar. præc.

SED CONTRA eſt, q ſuper illud Mat. 18. Qui ſcandalizauerit unum de puſillis iſtis, dicit Hierony.* Nota, q qui ſcandalizatur, paruulus eſt: maiores enim ſcandala non recipiunt.

* Hier. in hoc loco, tom. 9.

RESP. Dicēdū, q ſcādalū paſſiuū importat quā dā cōmotionē animi à bono in eo, q ſcādalū patitur. Nulſ⁹.n. cōmouet, q rei immobili firmiter inhæret. Maiores aūt, ſiuè p̄fecti, ſoli Deo inhęrent, cuius eſt immutabilis bonitas: q̄a etſi inhæreant ſuis p̄latis, nō inhęrēt eis, niſi inquātū illi inhærēt Chro, ſm illud 1. ad Cor. 4. Imitatores mei eſtote, ſicut & ego Chri. Vñ quātūcūq; videāt alios inordinatè ſe hēre dictis, vel factis, ipſi a ſua rectitudine nō recedūt, ſm illud Pſal. 124. Qui cōfidunt in Dño, ſicut mons Sion, nō cōmouebitur in æternū, qui habitat in Hieruſalē. Et ideò[m] in his qui p̄fectè Deo adhærent p amorē, ſcandalum non inuenitur[n], ſecundum illud Pſal. 118. Pax multa diligentibus legem tuam, & non eſt illis ſcandalum.

Conclu.

ADPRIMVM ergo dicendū, q ſicut ſ. dictū eſt,* ſcādalū largè ponit ibi p quolibet ipedimēto. Vñ Dñs Petro dixit, Scādalū mihi es: q̄a nitebat eius propoſitū impedire circa paſſionem ſubeundam.

* Artic. 2. ad 2.

AD II dicēdū, q in exterioribus actibus p̄fecti viri poſſunt impediri: ſed in interiori uoluntate p dicta, vel facta aliorū nō impediunt, quo minus tēdant in Dēum, ſecundum illud Ro. 8. Neq; mors, neque vita poterit nos ſeparare à charitate Dei.

AD III dicēdū, q p̄fecti uiri ex infirmitate carnis incidunt interdum in aliqua peccata uenialia, non autem ex aliorū dictis, uel factis ſcandalizantur ſm ueram ſcandali rationem: ſed poteſt eſſe in eis quædam approp[i]nquatio ad ſcandalum, ſecundum illud Pſalm. 72. Mei penè moti ſunt pedes.

ARTICVLVS VI.

Vtrum ſcandalum actiuum poſſit inueniri in viris perfectis.

Porrecta per totum
237 Bannes eodem articu.
4. d. 38. q. 1. argu. 3. q. 2.

AD SEXTVM ſic p̄cedit. Vr̄ q ſcandalū actiuum poſſit inueniri i viris p̄fectis. Paſſio[h].n. eſt effectus actionis: ſed ex dictis, uel factis p̄fectorū aliq paſſiuè ſcādalizantur, ſm illud Matt. 15. Scis, quia Phariſæi audito hoc uerbo, ſcādalizati ſunt: ergo in p̄fectis viris poteſt inueniri ſcandalū actiuum.

¶2 Præt. Petr⁹ poſt acceptū Spiritūſanctū in ſtatu p̄fectorū erat: ſed poſtea Gētiles[h] ſcādalizauit. dicit.n. ad Gal. 2. Cū uidiſſem, q nō rectè ambularēt ad ueritatem euangelij, dixi Cephæ, ideſt, Petro, coram oībus. Si tu cū Iudæus ſis, gentiliter, & nō iudaicè viuis, quomodo Gētes cogis iudaizare? ergo ſcandalum actiuum poteſt eſſe in uiris p̄fectis.

¶3 Præt. Scandalū actiuū qñq; eſt p̄ct̄m[h] veniale: ſed p̄ctā venialia poſſunt eſſe in uiris perfectis. ergo ſcādalum actiuū poteſt eſſe in uiris perfectis.

SED CONTRA. Plus repugnat perfectioni ſcandalum actiuum, quàm ſcandalū paſſiuum: ſed ſcandalum paſſiuum non poteſt eſſe in uiris perfectis. ergo multo minus ſcandalum actiuum.

RESPON. dicēdū, q ſcādalū actiuū p̄priè eſt, cū aliqs tale aliq̄d dicit, uel facit, qđ de ſe tale eſt, ut alterū natū ſit inducere ad ruinā.* q.ſ. q̄d eſt ſolū illud, qđ inordinatè fit, uel dr̄. Ad p̄fectos autem p̄tinet, ea q̄ agūt ſm regulā rōnis ordinare, ſm illud 1. ad Cor. 14. Oīa honeſtè, & ſm ordinē fiāt in vobis. Et p̄cipuè hac cautelā adhibēt in his, in q̄bus nō ſolū ipſi offenderēt, ſed ēt alijs offenſionē pararēt. Et[m] ſiquidē in eorū manifeſtis dictis, uel factis aliq̄d ab hac moderatione deſit, hoc p̄uenit ex infirmitate humana, ſm quam à perfectione deficiunt: non tñ in tm̄ deficiunt, ut multum ab ordine rōnis recedatur, ſed modicum & leuiter, quod non eſt tam magnum, ut ex hoc rationabiliter poſſit ab alio ſumi peccandi occaſio[n].

Conclu.

AD PRIMVM ergo dicendum, q ſcandalum paſſiuum ſemper ab aliquo actiuo cauſatur, ſed non ſp ab aliquo ſcandalo actiuo alterius, ſed eiuſdem qui ſcandalizatur, quia ſ. ipſe ſeipſum ſcandalizat.

AD II dicēdū, q Petrus peccauit q̄dē, & rephenſibilis fuit ſm ſentētiā Auguſtini,* & ipſius Pauli, ſubtrahēs ſe à Gētilibus, ut vitaret ſcādalum Iudæorū, q̄a hoc incautè aliqualiter faciebat, ita q ex hoc Gētiles ad fidē cōuerſi ſcādalizabant: non tñ factū Petri erat ta graue p̄ct̄m, q merito poſſent alij ſcādalizari. Vñ patiebant ſcādalum paſſiuum, non autem erat in Petro ſcandalū actiuum.

* Epi 8. & 9. tom. 2.

AD III dicēdum, q p̄ctā venialia p̄fectorū p̄cipuè cōſiſtūt in ſubitis motibus, q cū ſint occulti, ſcādalizare nō p̄nt. Si qua uerò ēt in exterioribus dictis uel factis uenialia p̄ctā cōmittāt, tam leuia ſunt, ut de ſe ſcandalizandi uirtutē non habeant.

Porrecta per totum.
238 3. q. 42 a. 2. Et 4. d. 38. q. 2 a. 4. q. 1. & 2. Et Ro. 14 lec. 3.

ARTICVLVS VII.

Vtrum bona ſpiritualia ſint propter ſcandalum dimittenda.

AD SEPTIMVM ſic p̄cedit. Vr̄ q bona ſpiritualia ſint p̄pter ſcādalū dimittenda. Aug.*

* Li. 3. c 2. a n edito, tom. 7.

SVPER QV. XLIII. ART. VII.

Nic. de Nyſ. Tra. 3 p. 3 ſ. 3. q 74.
Ban. eodem art.

I[n art. ſeptimo] dicēde ... tationem

rõnẽ hm̃õi ſcandalũ duret, iã vr ex malitia eſſe, aduerte q auctor nõ aſſertiuo uerbo vtif, ſed opinatiuo dicẽdo, iam vr ex malitia eſſe. Poteſt n. quidem cõtingere, q puſilli nõ ſint capaces rõnis redditæ uel pp priſtinam conſuetudinẽ, q̃ facit apparere diſſonũ qđ ueritati conſonat: uel pp rõnẽ apud eos magis apparetẽ, uel aliquid hmõi. Et tũc ex quo malitia nõ facit ſcandalũ, ſed ignorantia, vel infirmitas, quamuis reddita ſit ratio, ceſſandum eſt ab huiuſmodi ſpiritualib⁹ non neceſſarijs.

enim in lib. cõtra epiſtolã Permeniani docet, q ubi ſchiſmatis periculũ timet, a punitione pc̃tõrũ ceſſandũ ẽ: ſed[h] punitio pc̃tõrũ ẽ quoddã ſpũale, cũ ſit act⁹ iuſtitiæ. ergo bonũ ſpũale eſt pp ſcandalũ dimittendum.

¶ 2 Præ. Sacra doctrina maximè vr eſſe ſpũalis: ſed ab[h] ea eſt ceſſandũ pp ſcandalum, ſm illud Matth. 7. Nolite ſanctũ dare canibus: neq; margaritas ueſtras ſpargatis añ porcos, ne cõuerſi dirũpat uos. ergo bonũ ſpũale eſt dimittendũ pp ſcandalũ.

¶ 3 Præt.[h] Correctio fraterna cũ ſit act⁹ charitatis, eſt quoddam ſpirituale bonum: ſed interdum ex charitate dimittitur ad uitandum ſcandalum aliorum, ut Auguſt * dicit in 1. de ciuit. Dei. ergo bonum ſpirituale eſt ꝓpter ſcandalum dimittendum.

*Li. 1. c. 9. ante medium. to. 5.

*Habetur in glo. ordinaria Matt. 15. ſup illud Audito hoc ſcandalizati ſunt. to. 9.

¶ 4 Præt. Hier.* dicit, q dimittẽdũ eſt pp ſcãdalum oẽ, qđ pt p̃termitti ſalua triplici ueritate. ſ.[h] uitæ, iuſtitiæ, & doctrinæ: ſed impletio cõſiliorũ, & largitio eleemoſynarum multoties põt prætermitti, ſalua triplici ueritate prędicta, alioquin ſemp peccarent omnes qui prætermittunt, & tamen hæc ſunt maxima inter ſpiritualia opera ergo ſpiritualia opera debent prætermitti propter ſcandalum.

¶ 5 Præ. Vitatio cuiuslibet pc̃ti eſt quoddã ſpũale bonũ, qa quodlibet pc̃m affert peccanti aliquod ſpũale detrimẽtũ: ſed[n] vr q pro ſcãdalo ꝓximi vitãdo dẽat aliqs qñque peccare ueniãlr, puta, cũ peccãdo uenialiter impedit pc̃m mortale alteri⁹. Dẽt. n. hõ impedire dãnationẽ proximi, quantum põt, ſine detrimẽto ꝓpriæ ſalutis, q̃ non tollitur p pc̃m ueniale. ergo aliquod bonũ ſpũale debet homo prætermittere pp ſcandalum uitandum.

* Homil. 7. in Eze. in 2. pag. a prin.

Sed contra eſt, qđ Greg.* dicit ſup Ezec. Si de ueritate ſcandalũ ſumitur, utilius naſci pmittitur ſcandalũ, q̃ q ueritas relinquatur: ſed bona ſpũalia maximè pertinẽt ad ueritatẽ. ergo bona ſpiritualia non ſunt propter ſcandalum dimittenda.

Resp. Dicẽdũ, q cũ duplex ſit ſcãdalũ actiuũ. ſ. & paſſiuũ, qõ iſta non hẽt locũ de ſcãdalo actiuo: qa cũ ſcandalũ actiuũ ſit dictũ, uel factũ minus rectũ, nihil eſt cũ ſcandalo actiuo faciendũ. Hẽt aũt locũ qõ, ſi intelligat de ſcandalo paſſiuo. Cõſiderandũ eſt ergo quid ſit dimittendũ, ne alius ſcãdalizetur. Eſt aũt in ſpũalibus bonis diſtinguendum. Nam quædã horũ ſunt de neceſſitate ſalutis, quæ p̃termitti non pñt, ſine pc̃tõ mortali. Manifeſtum eſt aũt, q nullus dẽt mortaliter peccare, ut alteri⁹ pc̃m impediat: quia ſm ordinem charitatis plus debet hõ ſuam ſalutem ſpiritualem diligere, q̃ alterius: & iõ[m] ea, quæ ſunt de neceſſitate ſalutis, p̃termitti non debent pp ſcandalum uitandũ.[n] In his aũt ſpiritualibus bonis, quæ non ſunt de neceſſitate ſalutis, videtur diſtinguendum: quia ſcandalum quod ex eis oritur, quandoq; ex malitia ꝓcedit, cũ. ſ. aliq uolũt impedire hmõi ſpũalia bona, ſcandala cõcitãdo: & [p] hoc eſt ſcãdalũ Phariſæorũ, q de doctrina Dñi ſcãdalizabant, qđ eſſe cõtẽnẽdũ Dñs dicit Matt. 15. Qñq; uerò ſcãdalũ ꝓcedit ex infirmitate, uel ignorãtia: & hmõi eſt ſcãdalũ puſillorũ, pp qđ ſunt ſpũalia bona uel occultãda, uel ẽt interdũ differẽda, ubi periculũ nõ imminet, quouſq; reddita rõne hmõi ſcandalũ ceſſet: [p] ſi aũt poſt reddita rõnem hmõi ſcandalum duret, iam vr ex malitia eſſe. Et[x] ſic propter ipſum non ſunt huiuſmodi ſpiritualia opera dimittenda.[x]

Conclu. m

Conclu. n

Conclu. p

Conclu. x

Ad primvm ergo dicendũ, q pœnarũ inflictio nõ eſt pp ſe expetẽda, ſed pœnæ infligunt ut medicinæ qdã ad cohibẽda pc̃ta: & iõ intm̃ habẽt rationẽ iuſtitiæ, inquantũ p eas peccata cohibẽtur. Si aũt per inflictionem pœnarũ manifeſtũ ſit plura, & maiora peccata ſequi, tũc pęnarum inflictio non continebit ſub iuſtitia. Et in hoc caſu loqtur Augu.* qñ. ſ. ex excõicatione aliquorum imminet periculũ ſchiſmatis: tunc. n. excommunicationem ferre, non pertinent ad ueritatem iuſtitiæ.

*Loco citato in arg.

Ad II dicẽdũ, q circa doctrinã duo ſunt cõſiderãda, ſ. ueritas q̃ docet, & ipſe actus docẽdi, quorũ primũ eſt de neceſſitate ſalutis, ut ſ. contrariũ ueritati non doceat, ſed ueritatẽ ſm congruentiã tpis, & perſonarum proponat ille cui incũbit docendi officium: & iõ pp nullum ſcandalum, qđ ſequi uideatur, debet homo p̃termiſſa ueritate, falſitatem docere, ſed ipſe actus docẽdi inter ſpũales eleemoſynas computatur, ut ſupra dictũ eſt: * & iõ eadem ratio eſt de doctrina, & de aliis miſericordiæ operibus, de quibus poſtea dicatur.*

*q. 32. artic. 3.

*In ſolut. ad 4. arg.

Ad III dicendũ, q correctio fraterna, ſicut ſupra dictũ eſt,* ordinat ad emendationẽ fratris: & iõ intm̃ computãda eſt inter ſpũalia bona, inquãtum hoc cõſequi põt, qđ nõ cõtingit ſi ex correctione frater ſcãdalizet: & iõ ſi pp ſcandalum correctio dimittatur, non dimittitur ſpirituale bonũ.

*q. 33. artic. 1.

Ad IIII dicẽdũ, q in ueritate uitæ, doctrinę, & iuſtitiæ, nõ ſolũ cõprehẽdit id, qđ eſt de neceſſitate ſalutis, ſed ẽt id, p qđ perfectius pueniturad ſalutẽ, ſm illud 1. ad Cor. 12. Aemulamini chariſmata meliora. Vñ ẽt cõſilia nõ ſunt ſimplr p̃termittẽda, nec ẽt miſericordiæ opera pp ſcandalum: ſed ſunt interdũ occultãda, uel differenda pp ſcandalũ puſillorũ, ut dictũ eſt.* Qñq; tñ conſiliorũ obſeruatio, & impletio operũ miſericordiæ, ſunt de neceſſitate ſalutis. Qđ patet in his, qui iã uouerũt conſilia, & in his, quibus ex debito imminet defectibus aliorũ ſubuenire uel in tẽporalibus, puta, paſcẽdo eſurientẽ: uel in ſpiritualibus, puta, docẽdo ignorantem, ſiue hmõi ſiant debita pp iniunctũ officium, ut patet in prælatis, ſiue pp neceſſitatẽ indigentis. Et tunc eadem ratio eſt de hmõi ſicut de aliis, quæ ſunt de neceſſitate ſalutis.

* In corp. art.

Ad V dicẽdũ, q quidam dixerunt peccatum ueniale eſſe committendum propter uitandũ ſcandala: ſed hoc implicat contraria. Si. n. faciendum eſt, iam non eſt malum, neque peccatum. Nam peccatum non põt eſſe eligibile. Contingit tñ aliqd ꝓpter aliquam circunſtantiam non eſſe peccatum

veniale,

veniale, qđ illa circũſtãtia ſublata, pčtm ueniale eſſet: ſicut verbũ iocoſum eſt peccatũ veniale, qñ abſq; utilitate dr̃. Si autẽ ex cã rõnabili proferat, non eſt otioſum, neque peccatum. Quàmuis aũt per peccatum ueniale gratia non tollatur, per quam eſt hominis ſalus: inquantum tamen ueniale diſponit ad mortale, uergit in detrimentum ſalutis.

A

Articvlvs viii.

B

Vtrum propter ſcandalum ſint temporalia dimittenda.

AD octavvm ſic ꝓcedit. Vr̃ ꝙ temporalia ſint dimittẽda pp ſcandalum. Magis.n. debemus diligere ſpiritualem ſalutem proximi, quæ impeditur per [g] ſcandalum, q̃ quæcunque temporalia bona: ſed id qđ minus diligimus, dimittimus propter id, quod magis diligimus. ergo temporalia magis debemus dimittere ad uitandũ ſcandalum proximorum.

C

¶ 2 Præt. Secundùm regulã Hieronymi,* oĩa q̃ poſſunt prętermitti ſalua triplici ueritate, sũt pp ſcandalum dimittenda: ſed temporalia poſſunt [h] prætermitti ſalua triplici ueritate. ergo ſunt pp ſcandalũ dimittenda.

¶ 3 Præt. In tẽporalibus bonis nihil eſt magis neceſſarium, q̃ [h] cibus: ſed cibus eſt ꝑtermittẽdus pp ſcandalum, ſecundũ illud Rom. 14. Noli cibo tuo illũ perdere, pro quo Chriſtus mortuus eſt. ergo multò magis omnia alia temporalia ſunt ꝓpter ſcandalum dimittenda.

D

¶ 4 Præt. Temporalia nullo conueniẽtiori mõ conſeruare, aut recuperare poſſumus, q̃ per iudicium: ſed iudicijs uti nõ licet, & præcipuè cum ſcandalo. dicitur enim Matthę. 5. Ei, qui vult tecum in iudicio contendere, & tunicam tuã tollere, [h] dimitte ei & pallium. & 1. ad Cor. 6. Iam quidem omnino delictum eſt in uobis, ꝙ iudicia habetis inter uos. Quare non magis iniuriam accipitis? quare non magis fraudem patimini? ergo uidetur ꝙ temporalia ſint propter ſcandalum dimittenda.

E

¶ 5 Præt. Inter omnia temporalia minus uidentur dimittenda, quæ ſunt ſpiritualibus annexa: ſed iſta ſunt propter [h] ſcandalum dimittenda. Apoſtolus.n. ſeminans ſpiritualia, temporalia ſtipendia non accepit, ne offendiculum daret Euangelio Chriſti, ut patet 1. ad Cor. 9. Et ex ſimili cã Eccleſia in aliquib. terris non exigit decimas, propter ſcandalũ uitãdũ ergo multo magis alia tẽporalia ſunt ꝓpter ſcandalum dimittenda.

Sed contra eſt, qđ B. Thomas Cantuarien. repetiit res eccleſiarũ cum ſcandalo Regis.

Respon. Dicẽdũ, ꝙ circa tẽporalia bona diſtinguendũ eſt. Aut.n. ſunt noſtra, aut ſunt nobis ad conſeruandum pro alijs cõmiſſa: ſicut bona Eccłiæ cõmittuntur p̃latis, & bona communia, quibuſcũq; reipublicæ rectoribus. Et taliũ cõſeruatio, ſicut & depoſitorũ, iminet his, q̃bus ſunt cõmiſſa ex neceſſitate: & ideò [m] non ſunt pp ſcãdalum dimittẽda, [n] ſicut nec alia, q̃ ſunt de neceſſitate ſalutis. [p] Tẽporalia verò bona, quorũ nos ſumus dñi, dimittere, ea tribuẽdo ſi penès nos ea hẽamus, uel nõ repetẽdo, ſi apud alios ſint, pp ſcandalum quandoque, quidem debemus, quandoque aũt non. [q] Si n. ſcãdalũ ex hoc oriatur pp ignorantiam, uel infirmitatem aliorum, qđ ſupra* diximus eſſe ſcandalũ puſillorũ, tunc uel totaľr dimittẽda ſunt tp̃alia, uel aliter ſcandalum ſedandum, ſ. per aliquam admonitionem. Vnde * Aug. dicit in li. de ſerm. Domi. in monte. Dãdũ eſt quod nec tibi, nec alteri noceat, quantũ ab hoĩe credi põt. Et cum negaueris qđ petit, indicanda eſt ei iuſtitia, & melius ei aliq̃d dabis, cũ petentẽ iniuſtẽ, correxeris. Aliqñ uerò ſcandalũ naſcitur ex malitia, quod eſt ſcãdalũ Phariſæorũ. Et propter eos q ſic ſcãdala cõcitãt, non ſunt tp̃alia dimittenda: qa hoc & noceret bono cõi, daretur enim malis rapiendi occaſio: & noceret rapientibus, qui retinẽdo aliena, in pčtõ remanerẽt. Vñ Greg. dicit in Mora. Quidã dum tp̃alia a nobis rapiunt, ſolum nõ ſunt tolerãdi: quidam uerò æquitate ſeruata

SVPER QV. XLIII. ARTIC. VIII.

Nic. de Nyſe tra. 3. p. 3 p. 3. q 14.

Etiam eodem art.

IN ar. 8. in prin. corporis nota diligenter, ꝙ ſicut magna ẽ dña inter cõitatẽ, & rectores illius tẽpũ bonorũ cõium, quia rector eſt ſicut depoſitarius, & diſpenſator: ipſa uero cõitas eſt dña rerũ ſuarum, ac per hoc cõitas nõ tenetur ad cõſeruandũ bona ſua, licet rectores teneantur ad conſeruationẽ, ſicut depoſitarij bonorũ alienorũ &c. ita magna eſt dña inter p̃latos Eccleſiæ includẽdo ẽt Papã, & ipſam Eccleſiã quia nec Papa, nec aliquis prælatus eſt Dñs rerum Eccleſiæ, ſed Eccleſia ipſa eſt dña: quia donatores nõ donant, & trãſferũt iura ſua in Papã, aut p̃latũ, ſed ĩ Eccleſiã Romanã, vel taľẽ. Et propterea de p̃latis dr̃ in litera, ꝙ tenentr̃ de neceſſitate ſalutis ad conſeruationẽ bonorũ Eccleſiæ. Non aũt hoc dicitur de ipſa eccleſia, quæ eſt dña, quę põt de ſuis diſponere, ſicut domina. Nec putes propterea, ꝙ Papa habet plenitudinẽ poteſtatis eccleſiaſticę, ob hoc poſſe de bonis Eccleſiæ diſponere, ſicut põt Eccleſia: qm̃ plenitudo poteſtatis eccleſiaſticæ ipſius Papæ, intelligitur in ſpũalibus uñ. De tẽporalibus. n. in ordine ad ſpiritualia poteſtatẽ habet. Hanc. n. ſpiritualem poteſtatẽ dedit Chriſtus Petro, Matthæi 16. cap. Tibi dabo claues regni cœlorum. & quodcunq; ligaueris ſup terram, erit ligatum & in cœlis: & quodcunq; ſolueris ſup terrã, erit ſolutũ & in cœlis Claues regni cœlorũ dicit, & nõ regni mundi huius: & ſpũalẽ cibum mandauit dandum Ioannis ultimo. Paſce oues meas. Vñ ita tenentur ad reſtõnẽ, qui a Papa bona eccleſiæ ꝓhibito Papæ habuerũt, ut ditẽtur, exaltẽtur & magnificẽtur: ſicut q ib alijs p̃latis ſimilia Eccleſiæ bona acceperunt. Oĩs nãq; donatio Eccleſiaſticę rei pietate, vel neceſſitate uacua non diſtributio, ſed diſſipatio eſt a diſpẽſatore uſurpata.

¶ In eadẽ parte eiuſdẽ articulis, caue ne hæc ſnĩa, ſ. q. p̃lati tenẽtur ad tp̃alia Eccleſiæ bona de neceſſitate ſalutis &c. uelamẽ fiat auaritię pſonarũ eccleſiaſticarum. Et ſub hoc p̃textu, pauperes ſine miſericordia uexent repetẽdo bona Eccleſię, poſtpoſito charitatis ordine tp̃alia ſpũalibus p̃ponãt. Meminerint imprimis pauperes eẽ, ñ ſolũ q egent cibo potu, aut ueſte, q̃ ſunt neceſſaria naturæ, ſed q egẽt opportunis ad cõuenientiã ſui ſtatus. Ac p hoc eleemoſynã aliter ſe poſſe diſtribuere illis, ſicut & alijs pauperib9. Ac p hoc nõ teneri ad eorũ uexationẽ, ſi ſibi cõmiſſa eſt diſpenſatio. Meminerint deinde ac repetitionẽ bonorũ eſſe p̃ceptũ affirmatiuũ, & obligare nõ ad ſp, ſed ꝓ loco, & tpe, ac p hoc pp ſcandalũ puſillorũ diſſimulari põt ad tp̃s repetitio, ſicut pp alias cauſas rõnabilis põt differri. Hac ſiquidẽ rõne Eccleſiã non exigere decimas alicubi dicit̃ in calce huius articuli. Meminerint tertio, ꝙ gratiorẽ Deo exhiberẽt famulatum qñque procurando qđ Eccleſia donaret, cũ ſ. ſpirituali bono populi expedit, q̃ ſolicitãdo repetitionẽ. Tẽporalia nãque pp ſpiritualia, & nõ econtra ſunt, & eſt dñnt apud Chriſtianos.

¶ In eodẽ ar. circa ſcãdalũ ex malitia, duo uerba literæ notãda ſunt. Primũ eſt ly pp eos, q ſic ſcandala cõcitãt. Secundũ eſt, ly paſſim, cum in reſpõſione ad ſecundum dic̃, Si paſſim permitterer̃ malis hominibus ut aliena raperent &c. Primũ ſiquidẽ dictũ eſt ad diſtinguendum inter illos ut concitantes ſcandala, & populum. Quamuis enim propter talium malitiã nõ ſint tẽporalia dimittẽda, propter populi tamen inter

Porrecta per totum. 239

4. di. 38. q. 2. art 4. q. 5. Et Ro. 14 lect. 5.

* In glo. ord. Mat. 15. ſuper illud, Audito hoc uerbo ſcãdalizati ſunt.

Conclu. m

Conclu. p

* Ar. pręc.

* Li. 1. c. 4 parum a prin. to. 4.

tum ſpiritualē vitan dū, vel ſalutem ſpiri tualē propagādam, tēporalia dimittēda ſunt. Vñ ſi princeps aliqs potius populū ad infidelitatē ducereret, q̄ ſufferret exigi a ſe rapta ab Eccleſia, vel alio principe, vt Ieroboā fecit ī populo Iſrael, ne perde ret regnū, dimitten da eſſent tēporalia ñ pp principē, ſed pp populi ſalutē: Nō.n. ponendū eſt offendi culū fidei pp tēporalia. Et hoc qđ dicim⁹ de ſalute populi, intelligēdū eſt vniuerſaliter de quacunq; rōnabili cā inductiua ad dimittendum tēporalia, exorto ex malitia ſcādalo. Author.n. ſolū hoc dicit, q̄ pp eos, q malitioſe cōcitāt ſcādala, nō ſunt dimittenda tā tēporalia, q̄ ſpūalia bona. Cum quo ſtat, q̄ pp aliam cām dimittēda qñq; ſūt. Secundū aūt dictum eſt, ut ſcias iuxta allatā in litera Gregorij authoritatē, qñq; expedire cōi bono ſpūali pmittere rapi ná. Aliud ſiquidē eſt, Paſſim: & aliud, Qñque, i caſu tali pmit tere, & dimittere.

¶ In ſolutione ad vltimū in eodē articulo aduerte, q̄ ex hoc, q̄ Eccleſia non differt exactionē decimarū in Italia vſq; ad admonitionē, ſed ſimpliciter non petit, ne populi inaſſueti, & inſirmi ſcādalizent, ſatis dat intelligi, q̄ parci ab Eccleſia debent temporalia aſti mari, & q̄ facile de[illegible] talia dimittere, ne fideles incidāt in tentationem, & in la queum diaboli.

Lib. 1. c. 34. 35. & 36. [illegible]

In ſolut. ad 2.

SVPER QV. XLIIII. ARTIC. I.

Fer 3. cōt. c. 116. 117. Ban. [illegible]

IN 2. c. 1. q. 44. ſcito, q̄ charitatē pcedūt diſpoſitiue ex naturę q̄dē iure duę partes iuſtitiæ. ſ. declinare a malo, & facere bonum: ex diui no aūt iure fides vera. Et pp̄ea Apoſ. tria poſuit, unde eſt charitas, ſ. cor purum a malis, & cōſciētiam bonam pp bona ope ra, q̄ in re inuenit, & fidē nō fictā, quo ad ſupnaturalia. Ex his enim tribus pcedit char tas, q̄ finis pcepti eſt. Nec h c q̄ d cimus, diſſonā ab authore, ſed expoſitionem eius extendunt in primis duobus mēbris, quo ad mala, & bona.

phibēdi nō ſola cura ne noſtra F ſubtrahant, ſed ne rapiētes nō ſua, ſemetipſos perdant. Et per hoc patet ſolutio ad Primum.

Ad II dicēdū, q̄ ſi paſſim pmitteret malis hoībus, vt aliena raperēt, vergeret hoc in detrimentū veritatis, vitæ & iuſti tiæ. Et iō nō oportet pp quodcūq; ſcādalū tēporalia dimitti.

Ad III dicēdū, q̄ nō eſt de intētione Apoſtoli monere, q̄ ci bus totaliter pp ſcādalū dimit- G tat, q̄a ſumere cibū ē de neceſſitate ſalutis: ſed q̄ talis cibus ē pp ſcādalū dimittendus, ſm illud 1. ad Corinth. 8. Non manducabo carnem in ęternum, ne fratrem meum ſcandalizem.

Ad IIII dicēdū, q̄ ſm* Aug. in lib. de ſermo. dñi in monte, il lud pceptū dñi eſt intelligendū ſm præparationem animi, ut ſ. hō ſit paratus prius pati iniuriam, vel fraudem, q̄ iudicium H ſubire, ſi hoc expediat. Quandoque tamen non expedit, vt * dictum eſt. Et ſimiliter intelligendum eſt verbum Apoſtoli.

Ad v dicēdū, q̄ ſcandalū qđ vitabat Apoſtolus, ex ignoran tia procedebat Gentiliū, q hoc nō conſueuerant: & iō ad tempus abſtinēdū erat, vt prius inſtruerent hoc eſſe debitū. Et ex ſimili cā Eccleſia abſtinet a decimis exigēdis i terris, in q̄bus I nō ē cōſuetū decimas ſoluere.

QVAESTIO XLIIII.

De pręceptis charitatis, in octo articulos diuiſa.

DEINDE conſiderandū eſt, de præceptis charitatis. Et circa hoc quærūtur octo.

¶ Primò, Vtrū de charitate ſint danda præcepta.

¶ Secundò, Vtrum unum tantum, vel duo.

¶ Tertiò, Vtrum duo ſufficiant.

¶ Quartò, Vtrum conueniēter pręcipiatur, vt Deus ex toto corde diligatur.

¶ Quintò, Vtrum conueniēter addatur, ex tota mente &c.

¶ Sextò, Vtrū præceptum hoc poſſit in vita iſta impleri.

¶ Septimò, De hoc præcepto, Diliges proximum tuum ſicut teipſum.

¶ Octauò, Vtrum ordo charita tis cadat ſub præcepto.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum de charitate debeat dari aliquod præceptum.

AD PRIMVM ſic pcedit. Vr̄ q̄ de charitate non dēat dari aliqđ pceptū. charitas.n. imponit modū actibus omniū virtutum, de quibus dantur præcepta, cum ſit forma virtutum, ut ſupra* dictum eſt: ſed modus non eſt in præcepto, vt communiter dicitur. ergo de cha ritate non ſunt danda præcepta.

¶ 2 Præt. Charitas, q̄ in cordibus noſtris p Spiritūſanctū infundit, facit nos liberos, q̄a vbi Spiritus Dñi, ibi libertas, vt dr̄ 2. ad Cor. 3. ſed obligatio, q̄ ex pceptis naſcit, libertati opponit, q̄a neceſſita tē imponit. ergo de charitate nō ſūt dāda pcepta.

¶ 3 Præt. Charitas eſt pcipua inter oēs virtutes, ad quas ordinant pcepta, vt ex ſupra* dictis patet. Si ergo de charitate dant aliqua pcepta, dērent poni iter pcipua pcepta, q̄ ſūt pcepta decalogi: nō aūt ponunt. ergo nulla pcepta ſūt de charitate dāda.

Sed contra. Illud qđ Deus reqrit à nobis, cadit ſub pcepto: requirit aūt Deus ab homine, ut di ligat eum, vt dr̄ Deut. 10. ergo de dilectione chari tatis, quæ eſt dilectio Dei, ſunt danda præcepta.

Respon. Dicēdū, q̄ ſicut ſupra* dictum eſt, præ ceptum importat rōnē debiti. Intantū ergo aliqd cadit ſub pcepto, inquātū habet rōnem debiti. Eſt aūt aliquid debitum dupliciter. Vno modo per ſe: alio modo pp aliud. Per ſe quidem debitum eſt in vnoquoq; negotio id, quod eſt finis, quia habet ra tionē per ſe boni. Propter aliud aūt eſt debitū, id qđ ordinatur ad finem, ſicut medico per ſe debitū eſt, vt ſanat: pp aliud autem, ut medicinam det ad ſanandum. Finis autem ſpiritualis uitæ eſt, ut hō vniatur Deo, qđ fit per charitatem, & ad hoc ordi nantur, ſicut ad finem, omnia quæ pertinēt ad ſpi ritualē vitā. Vñ & Apoſt. dicit 1. ad Tim. 1. Finis pcepti eſt charitas de corde puro, & cōſciētia bo na, & fide non ficta. Oēs.n. virtutes, de quarum actibus dant pcepta, ordinantur vel ad purifican dū cor a turbinibus paſſionū, ſicut uirtutes q̄ ſunt circa paſſiones: uel ſaltē ad habendam bonam cō ſciētiam, ſicut uirtutes, quæ ſunt circa operationes: vel ad habendam rectam fidem, ſicut illa, quæ K pertinent ad diuinum cultum: & hæc tria requirū tur ad diligendum Deum. Nam cor impurū à Dei dilectione abſtrahitur propter paſſionem inclinā tem ad terrena. Conſcientia uero mala facit horrere diuinam iuſtitiam pp timorem pœnæ. Fides autem ficta trahit affectum in id, qđ de Deo fingitur, ſeparans a diuinitate, & a Dei ueritate. In quolibet autem genere id, quod eſt per ſe, potius eſt eo quod eſt propter aliud. Et ideò maximum præceptum eſt de charitate, ut dicitur Matt. 22.

Ad primvm ergo dicendū, q̄ ſicut ſupra* dictū eſt, cū de cęteris pceptis ageret, modus dilectio nis nō cadit ſub illis præceptis, quæ dātur de alijs actibus uirtutū, puta, ſub hoc pcepto, Honora pa trē tuū & matrē tuā, nō cadit, q̄ hoc ex charitate fiat: cadit tū act⁹ dilectionis ſub pceptis ſpālibus,

Porrecta per totum.

3. contra ca. 116. & 117.

*q. 23. artic. 8.

*q. 3. ar. 1. 4. ar. 1. & 1. 2. q. 90. ar. 2. Et q. 100. ar. 2.

*q. 16. ar. 1. & 1. 2. q. 99. ar. 1.

Conclu. ...

Conclu. P

* 1. 2. q. 100 a. 10. D. 1045. & 1047.

AD II dicẽdũ, ꝙ obl'o p̃cepti nõ opponit̃ libertati, niſi i eo, cuius mẽs auerſa ẽ ab eo, qđ p̃cipit̃, ſicut patet ĩ his, q̃ ex ſolo timor̃ p̃cepta cuſtodiũt: ſed p̃ceptũ dilectionis non põt impleri, niſi ex ꝓpria uoluntate, & ideo libertati non repugnat. A

AD III dicẽdum, ꝙ omnia præcepta decalogi ordinant̃ ad dilectionẽ Dei, & ꝓximi: & iõ præcepta charitatis nõ fuerunt cõnumeranda inter præcepta decalogi, ſed in omnibus includuntur.

ARTICVLVS II.

Vtrum de charitate fuerint danda duo præcepta.

Porrect'a per totum. 241

Ferr 3. cont. c. 116. 117. *Ban. eodem artic.*

1. 2. q. 99. ar. 1. ad 2. Et iſta q. 58. arti 1. ad 6 Et 3. con. c. 116 & 117. * ar. præc. arg 3. † q 23. ar. ti. 5. † lib. 1 ca. 27. 10. 3.

AD SECVNDVM ſic ꝓcedit̃. Vr̃ ꝙ de charitate nõ fuerint dãda duo p̃cepta. Præcepta. n. legis ordinantur ad[h] uirtutẽ, ut ſupra* dictum eſt: ſed charitas eſt una uirtus, ut ex ſupra † dictis patet. ergo de charitate nõ fuit dandũ, niſi unum præceptũ.

¶ 2 Præt. Sicut † dicit in lib. de doctr. Chri. Charitas in proximo non diligit, niſi[h] Deum: ſed ad diligendum Deum ſufficienter ordinamur per hoc præceptũ, Diliges dñm Deum tuum. ergo non oportuit addere aliud præceptum de dilectione proximi.

¶ 3 Præt. Diuerſa pc̃tã diuerſis p̃ceptis opponunt̃: ſed ñ peccat aliq̃s p̃termittẽs[h] dilectionẽ ꝓximi, ſi ñ p̃termittat dilectionẽ Dei, quimmo dr̃ Luc. 14. Si q̃s uenit ad me, & nõ odit p̃rẽm ſuũ, & matrem ſuã, non põt meus eſſe diſcipulus. ergo nõ ẽ aliud p̃ceptũ de dilectione Dei, & đ dilectione ꝓximi. C

¶ 4 Præt. Apoſtolus dicit ad Ro. 13. Qui diligit ꝓximũ, legem impleuit: ſed non implet̃ lex niſi ꝑ obſeruantiam omnium p̃ceptorũ. ergo omnia præcepta includuntur in dilectione proximi.[h] ſufficit ergo unum p̃ceptum de dilectione proximi. non ergo de hoc debent eſſe duo præcepta charitatis.

SED CONTRA eſt, qđ dr̃ 1. Io. 4 Hoc mãdatũ habemus à Deo, ut q̃ diligit Deũ, diligat fratrẽ ſuum.

* 1. 2. q8. 100. ar. 1. ad 2. & q. 91. ar. 3. & q. 94. ar. 2

RESPON. Dicẽdũ, ꝙ ſicut ſupra* dictũ ẽ, cũ de p̃ceptis ageret, hoc mõ ſe hñt p̃cepta in lege, ſicut ꝓpoſitiones ĩ ſciẽtiis ſpeculatiuis, ĩ q̃b⁹ cõcl'ones uirtute cõtinent̃ in primis principiis. Vñ q̃ pfectè cognoſceret principia ſm̃ totã ſuã uirtutẽ, ñ op⁹ hr̃et, ut eis cõcl'ones ſeorſũ ꝓponerent̃: ſed q̃a nõ oẽs, q̃ cognoſcũt principia, ſufficiũt cõſiderar̃ q̃c q̃d in principiis uirtute cõtinet̃, neceſſe ẽ ꝑ p eos, ut ĩ ſciẽtiis ex pricipiis cõcl'ones deducant̃. In operabilib⁹ aũt, in q̃bus p̃cepta legis nos dirigũt, finis hẽt rõnẽ principij, ut ſupra * dictũ ẽ. Dilectio aũt Dei finis eſt, ad quẽ dilectio ꝓximi ordinat̃: & iõ[m] nõ ſolũ oportet dari p̃ceptũ đ dilectione Dei, ſed & đ dilectione ꝓximi ꝑp min⁹ capaces, q̃ ñ đ facili cõſiderãt vnũ horũ p̃ceptorũ ſub alio cõtineri.[n] D E

* q. 23. ar. 7. ad 2. Et q. 26. ar. 1. ad 1. *Conclu.* m

AD PRIMVM ergo dicẽdũ, ꝙ licèt charitas ſit vna uirt⁹, hẽt tñ duos actus, quorũ unus ordinatur ad aliũ ſicut ad finẽ. Præcepta aũt dant̃ de actib. uirtutũ: & iõ oportuit eſſe plura præcepta charitatis.

AD II dicẽdũ, ꝙ Deus diligitur in ꝓximo, ſicut finis in eo, quod eſt ad finem: & tñ oportuit de utroq; explicitè dari præcepta, rõne iam * dicta.

* In corp. ar.

AD III dicendum, ꝙ id qđ eſt ad finẽ, habet rationẽ boni ex ordine ad finem: & ſm̃ hoc ẽt recedere ab eo, habet rationem mali, & non aliter.

AD IIII dicendum, ꝙ in dilectione proximi includit̃ dilectio Dei, ſicut finis in eo, quod eſt ad finẽ. & econuerſo: & tñ oportuit utrumque præceptum explicitè dari, ratione iam * dicta.

* In corp. ar.

ARTICVLVS III.

Vtrum ſufficiant duo præcepta charitatis.

Ferr 3. cont. c. 116. 117.

Porrect'a per totum. 242 3. cõtra c. 116 & 117 Et vir. q. 2 ar. 4. ad 6 Et Ro. 13. le. 1. Et Ga. 5. le. 3 * q. 25. ar. 12. & q6. 26.

AD TERTIVM ſic ꝓcedit̃. Vr̃ ꝙ nõ ſufficiãt duo p̃cepta charitatis. Præcepta. n. dant̃ de[h] actib⁹ virtutũ. Actus aũt ſm̃ obiecta diſtinguunt̃. Cũ ergo hõ quatuor dẽat ex charitate diligere. ſ. Deũ, ſeipſum, proximum, & corpus proprium, ut ex ſupra * dictis patet, videtur ꝙ quatuor debeant eſſe præcepta charitatis: & ſic duo non ſufficiunt. B

¶ 2 Præt. Charitatis act⁹ nõ ſolũ ẽ dilectio, ſed gaudiũ, pax, bñficẽtia: ſed de actibus uirtutũ ſunt[h] dãda p̃cepta. ergo duo p̃cepta charitatis ñ ſufficiũt.

¶ 3 Præt. Sicut ad uirtutẽ p̃tinet facere bonum, ita & declinare à malo: ſed ad faciẽdũ bonũ inducimur ꝑ p̃cepta affirmatiua, ad declinãdũ à malo ꝑ p̃cepta negatiua. ergo de charitate fuerunt danda p̃cepta nõ ſolum affirmatiua, ſed ẽt[h] negatiua: & ſic duo p̃cepta prædicta charitatis non ſufficiunt.

SED CONTRA eſt, ꝙ Dominus dicit Matt. 22. In his duobus mãdatis tota lex pẽdet, & prophetæ.

* q. 23. artic. 1.

RESP. Dicẽdũ, ꝙ charitas, ſicut ſupra * dictũ eſt, eſt amicitia q̃dã. Amicitia aũt ad alterum eſt. Vñ † Greg. dicit ĩ quadã Homil. Charitas min⁹, q̃ inter duos, hr̃i nõ põt. Qũo aũt ex charitate aliquis ſeipſum diligat, ſupra † dictũ eſt. Cũ aũt dilectio, & amor ſit boni: bonũ aũt ſit uel finis, uel id quod eſt ad finẽ,[m] cõueniẽter de charitate duo p̃cepta ſufficiũt. Vnũ q̃dẽ, quo inducimur ad Deũ diligendũ ſicut finem: aliud aũt quo inducimur ad[n] diligendum proximum ꝑp Deum, ſicut propter finem.

† Homil. 17. ĩ Euãge. ĩ prin. † q. 25 ar. tic. 4. *Conclu.* m

* Li. 1. ca. 22. & 26. in ꝓ rinci. tom. 3.

AD PRIMVM ergo dicẽdũ, ꝙ ſicut * Aug. dicit ĩ 1. de doct. Chriſ. cũ quatuor ſint ex charitate diligẽda, de ſecundo & quarto. i. de dilectione ſui, & corporis proprij, nulla p̃cepta danda erant. Quãtũcunque. n. homo excidat à charitate, remanet illi dilectio ſui, & dilectio corporis ſui. Modus aũt diligendi præcipiendus eſt homini, ut ſ. ſe ordinatè diligat, & corpus proprium: quod quidem fit per hoc, quòd homo diligit Deum, & proximum.

* q. 28. ar. 4 & q. 29. art. 3.

AD II dicẽdũ, ꝙ alij act⁹ charitatis cõſequunt̃ ex actu dilectiõis ſicut effect⁹ ex cã, ut ſ. * dictis patet, vñ ĩ p̃ceptis dilectiõis uirtute ĩcludunt̃ p̃cepta de aliis actib. Et tñ ꝑp tardiores iueniunt̃ de ſingulis explicitè p̃cepta tradita. De gaudio q̃dẽ Phi li. 4. Gaudete ĩ dño ſp. De pace ãt ad Heb. 12. Pacẽ ſeq̃mini cũ oĩb. de bñficẽtia aũt ad Gal. vlt. Dum tp̃s habemus, operemur bonũ ad oẽs. De ſingulis bñficentiæ partibus inueniunt̃ præcepta tradita in ſacra ſcriptura, ut patet diligenter conſiderãti.

AD III dicendũ, ꝙ plus eſt operari bonũ, q̃ uitare malũ: & iõ[d] in p̃ceptis affirmatiuis uirtute includunt̃ p̃cepta negatiua. Et tñ explicitè inueniũtur p̃cepta data cõtra uitia charitati oppoſita. Nã contra odium dicitur Leuit. 19. Ne oderis fratrem tuũ in corde tuo. Contra accidiam dicitur Eccl. 6. Ne accidieris in uinculis eius. Cõtra inuidia Gal. 5. d 1023.

Nō efficiamur inanis gloriæ cupidi, inuicē prouocantes, inuicem inuidētes. Contra diſcordiā verò 1. ad Chorint. 1. Idipſum dicatis oēs, & non ſint in vobis ſchiſmata. Contra ſcādalum autem ad Ro. 14. Ne ponatis offendiculū fratri, uel ſcandalum.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum conuenienter mandetur quòd Deus diligatur ex toto corde.

AD QVARTVM ſic ꝓcedit. Vī ꝙ incōueniēter mādet, ꝙ Deus diligat ex toto corde. Modus enim virtuoſi actus nō eſt in ꝓcepto, vt ex 3.* dictis patet: ſed hoc qđ dr̄, Ex toto corde, īportat modū diuinę dilectiōis. ergo incōueniēter ꝓcipitur, ꝙ Deus ex toto corde diligatur.

¶2 Præt. Totū, & ꝑfectū eſt, cui nihil deeſt, ut dr̄ in 3.* Phyſi. Si ergo in ꝓcepto cadit, ꝙ Deꝰ ex toto corde diligat, quicūq; facit aliqđ, qđ nō ꝑtinet ad Dei dilectionē, agit cōtra ꝓceptū, & ꝑ conſequens peccat mortaliter: ſed peccatum veniale non ꝑtinet ad Dei dilectionem. ergo peccatum ueniale erit mortale, quod eſt inconueniens.

¶3 Præt. Diligere Deū ex toto corde eſt perfectionis, qa ſm̄* Phil. totū & ꝑfectū idē ſunt: ſed ea quæ ſunt ꝑfectionis, non cadunt ſub ꝓcepto, ſed ſub conſilio. ergo non debet præcipi, ꝙ Deus ex toto corde diligatur.

SED CONTRA eſt, quod dicitur Deut. 6. Diliges dominum Deum tuum ex toto corde tuo.

RESP. Dicēdū, ꝙ cū ꝓcepta dent̄ de actibꝰ uirtutū, hoc mō aliquis actus cadit ſub ꝓcepto, ſm̄ ꝙ eſt actus virtutis. Reqrit̄ aūt ad actū virtutis non ſolū ꝙ cadat ſuꝑ debitam materiā, ſed ēt ꝙ veſtiat̄ debitis circunſtantijs, qbus ſit ꝓportionatus tali materiæ. Deus aūt eſt diligēdus ſicut finis ultimus, ad quem oīa ſunt referenda. Et iō totalitas quædam fuit deſignanda circa præceptū de dilectione Dei.

AD PRIMVM ergo dicēdū, ꝙ ſub ꝓcepto, qđ dat̄ de actu alicuius uirtutis, nō cadit modus, quē hēt ille actꝰ ex alia ſuꝑiori virtute: cadit tñ ſub ꝓcepto modus ille, q ꝑtinet ad rōne propriæ uirtutis, & talis modus ſignificat̄, cū dr̄, Ex toto corde.

AD II dicēdū, ꝙ dupliciter cōtingit ex toto corde Deū diligere. Vno qdē modo in actu, ideſt, ut totū cor hoīs ſꝑ actualiter in Deū ferat̄: & iſta eſt ꝑfectio patriæ. Alio mō, ut habitualiter totū cor hoīs in Deum ferat̄, ita. ſ. ꝙ nihil cōtra Dei dilectionem cor hoīs recipiat: & hæc eſt ꝑfectio viæ, cui nō contrariat̄ pc̄m ueniale, qa nō tollit habitū charitatis, cū non tēdat in oppoſitū obiectum, ſed ſolū impedit charitatis uſum.

AD III dicēdū, ꝙ perfectio charitatis, ad quā ordinant̄ cōſilia, eſt media inter duas perfectiones* ꝓdictas, ut ſ. hō quantū poſſibile eſt, ſe abſtrahat à rebus tēporalibus ēt licitis, quæ occupando animum, impediūt actualē motū cordis in Deum.

ARTICVLVS V.

Vtrum ſuper hoc, Diliges dominum Deum tuum ex toto corde tuo, conuenienter addatur, Et ex tota anima tua, & ex tota fortitudine tua.

Ban. eodem art.

AD QVINTVM ſic ꝓcedit. Vī ꝙ incōueniēter Deu. 6. ſuper hoc quod dr̄, Diliges dn̄m Deū tuū ex toto corde tuo, addat̄, Et ex tota aīa tua, & ex tota fortitudine tua. Non. n. accipit̄ hic cor, ꝓ mēbro corporali, qa diligere Deū nō eſt corporis actus. oportet ergo ꝙ cor accipiatur ſpiritualiter: cor autem ſpiritualiter acceptum uel eſt ipſa anima, uel aliquid animæ. ſuperfluum ergo fuit utrumque ponerę.

¶2 Præt. Fortitudo hominis præcipuè depēdet ex corde ſiue ſpiritualiter hoc accipiatur, ſiuè corporaliter. ergo poſtquam dixerat, Diliges dominum Deum tuum ex toto corde tuo, ſuperfluum fuit addere, ex tota fortitudine tua.

¶3 Præt. Matt. 22. dicitur, In tota mente tua, quod hic non ponitur. ergo uidetur quòd inconueniēter hoc præceptum detur, Deut 6.

SED CONTRA eſt authoritas ſcripturæ.

RESPON. Dicēdū, ꝙ hoc præceptum diuerſimodè inuenitur traditum in diuerſis * locis. Nā ſicut dictum eſt, Deut. 5. ponuntur tria. ſ. ex toto corde, & ex tota anima, & ex tota fortitudine. Matt. 22. ponunt̄ duo horū. ſ. ex toto corde, & ex tota aīa, & dimittitur, Ex tota fortitudine, ſed additur, In tota mēte: ſed Marc. 12. ponunt̄ quatuor. ſ. ex toto corde, & ex tota aīa, & ex tota mente, & ex tota virtute, q̄ eſt idē fortitudini & hæc ēt quatuor tāgunt̄ Luc. 10. Nā loco fortitudinis, ſeu uirtutis, ponit̄, Ex omnibus uiribus tuis: & ideò horum quatuor eſt rō aſſignāda. nam ꝙ alicubi unum horum omittit̄, hoc eſt, qa unum intelligitur ex alijs. Eſt ergo cōſiderandū, ꝙ dilectio eſt actus uoluntatis, q̄ hic ſignificatur ꝑ cor. Nā ſicut cor corporale eſt princi-

SVPER QV. XLIIII. ART. IIII.

Ban. eodem art.

IN ar. 4. omiſſis ſecūdo, & tertio, notā, ꝙ in actu virtutis inuenimus tria, ſcilicet, ſubſtantiā actus, modū eius intrinſecū, & modū extrinſecū. exēpli gratia, In actu, quo honorat̄ pater, eſt primo ſubſtantia actus, qui eſt ipſa honoratio, ſeu ſubuētio. Eſt ſecūdo quātitas actus. ſ. tanta, vel ꝓportionalis ſubuentio. ſ. vt decet filiū ſic cōſtitutū reſpectu patris in tali articulo: & hoc, & ſimilia vocant̄ modus intrinſecus. Eſt tertio ordo illius actus ad alterū finē, puta, ex charitate, ſeu ꝑp Deum honorare patrē: & hmōi relationes vocātur modus extrinſecus. Et ratio eſt, qa circunſtantiæ iſtæ apponunt̄ actui ex extranea uirtute: illæ autē ab illamet virtute, cui eſt ꝓpriꝰ actus. Et ꝑpea circunſtātiæ illæ, q̄ non extrahunt actū a propria virtute, ad modū intrinſecum ſpectant. Circunſtantiæ aūt q̄ ad alteram trahūt uirtutē ad extrīſecū modū ſpectant. ¶In Propoſito igitur ī dilectione Dei ſubſtātia actus eſt diligere Deū, modus autē eius eſt ex toto corde ipſum diligere. Et qa hæc cōditio actꝰ, ſcilicet ex toto corde, nō trahit actum extra uirtutē charitatis, a qua eſt dilectio, qa nō ſic ſe hēt, ꝙ ex charitate prouenit diligere Deū, & ex alia uirtute diligere ex toto corde eū, ſed utrumq; prouenit ex una & eadem charitate: ið cōditio iſta modus intrinſecus eſt dilectionis Dei. Oportet quoq; noſſe, ꝙ modus intrinſecus actus virtuoſi eſt duplex, qdā ſine quo uirtuoſus non eſſet, quidā reddens actū ꝑfectiorē. Exemplum primi, Si filius ſubueniret quidē patri, ſed nō quātū tenet̄. Exēplū ſecūdi, Si filius ſubueniret patri quantū tenet̄, ſed nō cum illa prōptitudine, qua dēret. Inter hos autē modos, hæc eſt differētia, ꝙ modus extrinſecus nō cadit ſub ꝓcepto ꝓprio illius actus, ut in litera dr̄ in rñſione ad primū. Modus aūt intrinſecus, ſine quo actus nō eſt uirtuoſus, cadit ſub illo ꝓcepto, ut ibidem, & in corpore dr̄. Modꝰ aūt ꝑficiēs, ad finem præcepti ſpectat. ad hoc. n. tēdit præceptor, ut perfectè impleat̄, qđ ꝓcipitur: vñ in ꝓpoſito diligere Deū intēſe, ē modus intrinſecus ſpectans ad finē præcepti, qa ad hoc tendit præcipiēs, ut Deus magis ac magis diligat̄: ſed diligere Deū ex toto corde eſt modus intrinſecꝰ, ſine quo actus dilectionis non eſt actus charitatis: qa quārūcumq; Deꝰ diligat̄, niſi diligatur ſuꝑ oīa, qđ importat ly, ex toto corde, nō diligit̄ ex charitate, nō ſatisfit præcepto charitatis. Et ꝑpea in litera dicitur, ꝙ hoc cadit ſub præcepto.

Porrecta per totum. 243

Infra art. 5. & locis ibidē notatis.

* ar. 1. huius q. ad 1. argu. Et 1. 2. q. 100 art. 9.

* Libr. 3. tex. 63. tomo 2.

* Libr. 3. Phyſ. tex. 63. to. 2.

Conclu.

D. 1047.

* In ſole. ad præce. art.

Porrecta per totum. 244

3. d. 27. in expoſ. lib. circa ſi. Et virt. q. 2. artic. 10. ad 1.

Conclu.

* ar. 2. huius queſt.

principium omnium corporaliũ motuũ:ita ẽt voluntas, & maximè quantũ ad intẽtionẽ finis vltimi, q eſt obiectũ charitatis, eſt principiũ oium ſpiritualiũ motuũ. Tria aũt ſunt principia actuũ, quę mouentur à uoluntate, ſ. intellect⁹, q ſignificat ꝑ mẽtẽ: uis appetitiua inferior, q ſignatur per aiam: & uis executiua exterior, q ſignificat ꝑ fortitudinẽ, ſeù uirtutẽ, ſiuè vires. Præcipit ergo nobis, ut tota nr̃a ĩtẽtio ferat in Deũ, quod eſt ex toto corde: & ꝙ intellect⁹ nr̃ ſubdat Deo, quod eſt ex tota mente: & ꝙ appetit⁹ noſter reguletur, ſm Deũ, ꝙ eſt ex tota aia: & ꝙ exterior actus nr̃ obediat deo, quod eſt ex tota fortitudine, uel uirtute, uel uirib⁹ Deũ diligere. Chryſoſtom⁹ tñ ſup* Matth. accipit econtrario cor, & aiam, q dictum ſit. †Augu. verò in 1. de doct. chri. refert cor ad cogitationes, & animam ad uitam, mẽtẽ ad intellectũ. Quidã aũt dicunt, Ex toto corde, i. intellectu: Aĩa, ideſt, uolũtate: Mente, ideſt, memoria. Vel ſm Greg. Nyſenum, per cor, ſignificat aiam uegetabilem: per animam, ſenſitiuam: per mentem, intellectiuam: quia hoc, ꝙ nutrimur, ſentimus, & intelligimus, debemus ad Deũ referre. Et per hæc patet reſpõſio ad obiecta.

* Chryſoſto. hom. 42. i Mat. in opere imperfecto a me. tom. 2.
†Aug. lib. 1. ca. 22. a medio to mo 3.

ARTICVLVS VI.

Vtrũ hoc præceptum de dilectione Dei poſſit in uia impleri.

Bannes eodem art. Palud. 3. d. 27. q. 3.

Porrecta per totum. 245

3. d. 27. q. 3 ar. 4. Et virt. q. 2. ar. 10. co. & ad 1. Et opu. 4 ca. 4 & opu. 1. c. 5. 6. 7. & 15.

AD SEXTVM ſic procedit. Vr̃, ꝙ hoc præceptũ de dilectione dei poſſit ſeruari in uia. Quia ſm * Hier. in expoſitione catholicæ fidei, Maledictus qui dicit Deum aliquid impoſſibile præcepiſſe: ſed Deus hoc præceptum dedit, ut patet Deute. 6. ergo hoc præceptum poteſt in uia impleri.

¶ 2 Pręt. Quicũq; non implet ꝓceptũ, peccat mortaliter: quia ſm †Amb. pctm̃ nihil eſt aliud, q tranſgreſſio legis diuinæ, & cœleſtiũ inobedientia mãdatorũ. ſi ergo hoc præceptũ non põt in uia ſeruari, ſequit ꝙ nullus poſſit eſſe in uita iſta ſine pctõ mortali: quod eſt cõtra id, quod Apoſto. dicit 1. ad Cor. 1. Cõfirmabit uos uſq; in finẽ ſine crimine. Et 1. ad Tim. 3. Miniſtrent, nullum crimẽ habentes.

* In expo ſi. fidei ad Damaſũ non procula fine tom. 2.
†Amb. li. de Paradiſ. ca. 8. ante me. tom. 4.

¶ 3 Præ. Præcepta dant ad dirigẽdos hoies i viã ſalutis, ſm illud Pſ. 18. Pręceptũ Dñi lucidũ illuminãs oculos: ſed fruſtra dirigit aliqd ad impoſſ. non ergo impoſſ eſt hoc præceptum in uita iſta ſeruari.

SED CONTRA eſt, qđ * Aug. dicit in libro de perfectione iuſtitiæ, quòd i plenitudine charitatis patriæ præceptum illud implebitur. Diliges dominũ Deum tuum &c. Nam cùm aliquid adhuc eſt carnalis concupiſcentiæ, quod continendo frẽnetur, non omnino ex tota anima diligitur Deus.

* In reſpõ ſi. ratiocinat. 16. to mo 7.

RESPON. Dicendum, ꝙ præceptum aliquod dupliciter poteſt impleri. Vno mõ ꝑfectè: alio mõ imperfectè. Perfectè qdẽ implet præceptum, qñ peruenit ad finem, quẽ intẽdit ꝓcipiẽs: implet aũt, ſed imperfectè, qñ etſi non pertingat ad finẽ ꝓcipientis, non tñ recedit ab ordine ad finem. Sicut ſi dux exercitus ꝓcipiat militibus ut pugnẽt, ille ꝑfectè implet præceptum, qui pugnando hoſtẽ uincit, ꝙ dux intẽdit. Ille aũt implet, ſed imperfectè, cui⁹ pugna ad uictoriam non pertingit, non tñ cõtra diſciplinã militarẽ agit. Intẽdit aũt Deus ꝑ hoc ꝓceptũ, ut hõ ſibi totaliter uniat: quod fiet i patria, qñ Deus erit oĩa in oibus, ut dr̃ 1. ad Cor. 15. Et iõ plenè, & ꝑfectè in patria implebitur hoc ꝓceptũ: in uia aũt implet, ſed imperfectè. Et tñ in uia tantò unus alio perfecti⁹ implet, quãtò magis accedit ꝑ quandam ſimilitudinem ad patriæ perfectionẽ.

Concl.

AD PRIMVM ergo dicẽdũ, ꝙ rõ illa probat, ꝙ aliquo modo poteſt impleri in uia, licet nõ ꝑfectè.

AD SECVNDVM dicendũ, ꝙ ſicut miles, q legitimè pugnãt, licèt nõ uincat, nõ iculpat, nec pœnã meret: ita ẽt q i uia hoc ꝓceptũ nõ implet, nihil cõtra diuinã dilectionẽ agẽs, nõ peccat mortaliter.

AD TERTIVM dicẽdũ, ꝙ ſicut Aug. dicit in lib.* de ꝑfectione iuſtitiæ. Cur nõ ꝓciperet hoi iſta perfectio, q̃uis eã in hac vita nemo habeat? Non. n. recte currit, ſi quo currendũ eſt neſciatur. Quomodo autem ſciretur, ſi nullis præceptis oſtenderet?

* In reſ. & ſi. ratiocinat. 16. to mo 7.

ARTICVLVS VII.

Vtrum conuenienter detur præceptum de dilectione proximi.

Bannes eodem artic.

Porrecta per totum. 246

Quolt. 4. ar. 14. ad 1. Et Ro. 13. lec. 2. Et Gal. 5. lect. 3. Et opuſ. 42. cap. 14.

AD SEPTIMVM ſic procedit. Vr̃, ꝙ incõuenienter det præceptũ de dilectione ꝓximi. Dilectio. n. charitatis ad oẽs hoies extẽdit, ẽt ad inimicos, ut patet Matt. 5. ſed nomẽ ꝓximi importat q̃dã ꝓpinquitatẽ, q nõ ur̃ hr̃i ad oẽs hoies. ergo videtur, ꝙ inconuenienter detur hoc præceptum.

¶ 2 Pręt. Scđm Phil.* in 9. Eth. Amicabilia, q ſunt ad alterũ, uenerũt ex amicabilib. q ſunt ad ſeipſũ, ex quo ur̃, ꝙ dilectio ſuiipſi⁹ ſit principiũ dilectionis ꝓximi: ſed pricipiũ poti⁹ eſt eo, ꝙ eſt ex pricipio. ergo non dẽt hõ diligere proximum ſicut ſeipſũ.

* Ca. 8. nõ multum princ. tomo 5.

¶ 3 Præt. Homo ſeipſum diligit naturaliter, non autem proximum. Inconuenienter ergo mandatur, quod homo diligat proximum ſicut ſeipſum.

SED CONTRA eſt, ꝙ dr̃ Mat. 22. Scđm ꝓceptũ, eſt ſimile huic. Diliges proximum tuũ ſicut teipſum.

RESP. Dicendũ, ꝙ hoc ꝓceptũ cõueniẽter traditur. Tangit. n. in eo & diligẽdi rõ, & dilectiõis mod⁹. Rõ qdẽ diligẽdi tãgit ex eo, ꝙ ꝓxim⁹ noiatur. Propter hoc. n. ex charitate diligere dẽm⁹ alios, q ſunt nobis ꝓximi & ſm naturalẽ Dei imaginẽ, & ſm capacitatẽ glorię. Nec refert utrũ dicat proxim⁹, uel frater, ut hr̃ 1. Io. 4. uel amicus, ut hr̃ Leui. 19. quia per oia hęc eadẽ affinitas deſignat. Modus aũt dilectionis tangitur, cum dr̃, Sicut teipſum: qđ non eſt intelligendum quantum ad hoc, ꝙ aliquis proximum ſibi æqualiter diligat, ſed ſimiliter ſibi. & hoc tripliciter. Primo quidẽ ex parte finis, vt. ſ. aliquis diligat proximum ꝑꝑ Deum, ſicut ſeipſũ ꝑꝑ Deum debet diligere, ut ſic ſit dilectio proximi ſancta. Secũdo, ex parte regulæ dilectionis, ut . ſ. aliqs nõ condeſcendat ꝓximo in aliquo malo, ſed ſolũ in bonis: ſicut & ſuæ uolũtati ſatisfacere debet hõ ſolũ in bonis, ut ſic ſit dilectio proximi iuſta. Tertiò, ex parte rõnis dilectionis, ut. ſ. nõ diligat aliquis proximũ propter propriam utilitatẽ, vel delectationẽ: ſed ea rõne, ꝙ uelit ꝓximo bonũ, ſicut uult bonum ſibiipſi, ut ſic dilectio ꝓximi ſit uera. Nam cũ quis diligit proximũ ꝑꝑ ſua utilitatem, uel delectationẽ, nõ uerè diligit ꝓximum, ſed ſeipſum. Et per hoc patet reſpõſio ad obiecta.

Concl.

SVPER

SVPER QVÆST. XLIIII. ART. VIII.

Bannes eodem art.

IN articulo octauo eiuſdem quæſtionis omiſſis 5.6.& 7 nota ex litera dĩam inter ſupradictos modos intrinſecos act⁹ virtuoſi, quia ſi aliquis pertinet ad rõnẽ virtuoſi actus. Et per hoc dat intelligere aliud memini tum, ſi qꝫ aliqs ſpectat ad perfectionẽ uirtuoſi actus, infra latitudinem illi⁹ uirtutis, ut prõptius, delectabilius, intenſius, firmius operari.

Porrecta per totam.

247

Et ut ſcias quis ẽ modus pertinens ad rationem uirtuoſi act⁹, cõſidera ſi ſpectat ad reddendũ actum proportionatum ſuæ materiæ circa quam eſt, ut in 4 art. author dixit. Si namq; circumſtãtia aliqua talis eſt, vt cum ipſa actus ſit proportionatus, ſine ipſa autem actus non ſit proportionat⁹, cõſtat qꝫ ad ipſam rationem uirtuoſi actus reſpectu talis obiecti ſpectat. Si autem ſine ipſa actus proportionatus eſt talis obiecto patet, quod non ſpectat ad rationem virtuoſi actus reſpectu talis obiecti, ut patet in exemplis allatis. Et in propoſito, quia ordo charitatis ſpectat ad rationem uirtuoſi actus, quoniam ſine ipſo actus dilectionis non eſt proportionatus obiecto diligibili, (Non enim dilectio proximi eſt proximo proportionata, ſi minus diligitur, quàm proprium corpus diligentis. Et ſimiliter dilectio domeſticorum non eſt eis proportionata, ſi minus diliguntur, quam extranei, & ſic de alijs) ideo ordo charitatis concluditur ſub præcepto. Et vnico uerbo ratio hæc explanata tangitur in litera, dicendo, Cum accipiatur ſecundum proportionem diligentis ad diligibile.

1.2.q.100. ar 9. Et 3. d. 29. art. 1. ad 5. & dĩſt. 36. art. 6. Et veri. q. 24. art. 12. ad 16. & art. 14. ad 2. 3 & 7. Et veri. q. 2. art. 9. ad 11.

¶ In eodem articulo dubium eſt de ratione reddita in litera, ſcilicet, Cum ordo charitatis accipiatur ſecundum proportionem dilectionis ad diligibile: quoniam ſuperius in quæſt. 26. de ordine charitatis dictum eſt, quòd ordo charitatis attenditur penes duo, ſcilicet diligentem, & diligibile. Quomodo ergo nunc ſoli diligibili attribuitur?

¶ Ad hoc dicitur, quòd verba literæ ſunt intelligenda de diligibili ſimpliciter, uel huic: ita quòd ordo charitatis meæ accipitur ſecundum proportionem dilectionis uel ad diligibile ſimpliciter, uel ad diligibile mihi, ut ſic quicumque ordo charitatis ex parte diligentis cadat ſub præcepto, reducatur ad ꝓportionem diligentis ad diligibile, ut hic dicitur. Nec diſcrepat à ſupradictis, ad quæ ſe remittens hic author, uoluit hæc intelligi iuxta ſupra determinata, quæ ad hanc breuem gloſam reducũtur. Ordo enim charitatis ex parte diligibilis habet, ut propinquius Deo, magis diligatur: ex parte autem diligentis habet, vt propinquius mihi, magis diligatur a me: ſed hic ordo reducitur ad proportionem dilectionis ad diligibile, quia propinquius mihi, eſt magis diligibile a me. Et propterea ſicut actus dilectionis reſpectu magis propinqui Deo, eſt improportionatus obiecto, niſi magis ametur, quàm minus propinquum: ita actus meæ dilectionis reſpectu domeſtici mei, eſt improportionatus obiecto, niſi magis ametur a me, quàm extraneus.

¶ In eodem articulo octauo, in reſponſione ad primum, dubiũ occurrit, tum quoniam argumento non uidetur reſponſio ſatiſfacere. Non enim reſpondet illi compoſſibilitati, ſcilicet, qđ aliquis diligit aliquem, puta, fratrem carnalem quantum debet, & cum hoc multo plus diligit conſobrinum ſine iniuria fratris carnalis, ex quo diligit ipſum fratrem carnalem quantum debet. Ad hoc enim, in quo conſiſtit uis argumenti, non reſpõdetur, an ſit hoc incompoſſibile; & ſi eſt incompoſſibile, quare eſt incompoſſibile, & tamen oportebat hæc in reſponſione docere. Tum quoniam propoſitio aſſumpta pro fundamento reſponſionis, ſ. homo plus ſatisfacit ei, quem plus diligit, impertinens, & falſa eſt. Impertinens quidem, quia ſatisfacere eſt act⁹ iuſtitiæ: quæſtio autem eſt de actu amoris amicitiæ. Falſa vero, quia maior dilectio non eſt ratio maioris ſatisfactionis, per ſe loquendo. Accidit enim homini diligẽti, quòd teneatur facere

ARTICVLVS VIII.

Vtrum ordo charitatis cadat ſub præcepto.

AD OCTAVVM ſic ꝓcedit̃. Vr̃, qꝫ ordo charitatis nõ cadat ſub p̃cepto. Quicũq; .n. trãſgredit̃ p̃ceptũ, iniuriam facit: ſed ſi aliqs diligat aliquẽ quãtũ dẽt, G & alterũ quẽcũq; pl⁹ diligat, ᵇ nulli facit iniuria. ergo nõ trãſgredit̃ p̃ceptũ. ordo ergo charitatis non cadit ſub præcepto.

¶2 Præt. Ea q̃ cadunt ſub præcepto, ſufficiẽter nobis ᵇ tradũtur in ſacra ſcriptura: ſed ordo charitatis, q̃ ſ̃. poſitus eſt, nuſquam tradit̃ nobis in ſacra ſcriptura. ergo non cadit ſub præcepto.

¶3 Præ. Ordo ᵇ diſtinctionẽ quã dã importat: ſed indiſtinctè præcipitur dilectio proximi, cum dicitur. Diliges proximum tuũ ſicut teipſum. ergo ordo charitatis nõ cadit ſub præcepto.

SED CONTRA. Illud quod De⁹ in nobis facit per gratiam, inſtruit per legis præcepta, ſecundum illud Hier. 31. Dabo legem meam in cordibus eorum: ſed Deus cauſat in nobis ordinem charitatis, ſm̃ illud Can. 2. Ordinauit ĩ me charitatẽ. ergo ordo charitatis ſb̃ p̃cepto legis cadit.

RESPON. Dicẽdũ, qꝫ ſicut * dictũ eſt, modus qui pertinet ad rõnem uirtuoſi actus, cadit ſub præcepto, quod dat̃ de actu uirtutis. Ordo at charitatis ꝑtinet

F ſatis dilectio. Et conſequenter accidit homini plus diligenti aliquem, quòd teneatur plus dilecto, plus ſatisfacere. Tum tertio conceſſa dicta propoſitione, non rectè in litera proceditur ad intentum: quia ſubiuncta conditionalis, ſcilicet. Et ita ſi minus diligeret aliquis eum, quem plus debet diligere, plus vellet ſatisfacere illi, cui minus ſatisfacere debet, hæc, inquam, conditionalis non infert efficaciter conclusionem ſubiunctam, ſcilicet, Et ſic ſi faceret iniuria illi, quem plus deberet diligere: quoniam ex hoc, qꝫ ego uolo plus facere ſatis cui minus teneor, dummodo faciam ſatis tibi, cui magis teneor, dando totum quod teneor, nõ facio tibi iniuriam. Verbi gratia, & eſt exemplum ad propoſitum. Ego plus teneor fratri carnali, q̃ conſobrino. Et hoc tamen quod ego fratri carnali relinquo de bonis meis, quantum leges ſtatuunt, & vltra hoc talentum vnum auri: conſobri- * Ar. 4. ad 2.

H no autem relinquo longè maius, puta decem milia talentorũ, nullam iniuriam facio fratri carnali. Nulli enim iniuriam facit, qui utitur iure ſuo.

¶ Ad hæc dicitur, quòd hic eſt ſermo non de ſatiſfactione exteriore, ſed de ſatiſfactione interioris amoris, quæ nihil aliud eſt, quàm habere uerſus aliquem, debitum amorem, ita quod ſatiſfactio addit ſupra amorem rationem debiti. Et quòd author deſtruit illam compoſſibilitatem ex eo, quòd charitatis obiectum diſtributum eſt ſic per prius, & poſterius, ut charitas habeat comparatiuam dilectionem, ſcilicet, plus Deo, quàm alijs, plus ſibi, quàm proximis, cui, plus quàm corpori, & inter proximos plus coniuncto Deo, uel ſibi quam remotiori, & non debet ſolam abſolutam dilectionem, ut argumentum aſſumit. Non enim eſt putandum, quòd debeo fratri carnali tantam dilectionem abſolutè, puta, diligere ſecundum quatuor gradus: ſicut qui accipit mutuum, debet
I tantum abſolute, puta, centum, ſed debet charitas dilectionem comparatiuam, ſcilicet plus Deo &c. ut dictum eſt: nec eſt quærenda alia cauſa, niſi quia hæc materia eſt magis proportionata actui dilectionis ſimpliciter, uel ad hoc, quàm altera. Et ad hoc inſinuandum author in hac reſponſione ſemper comparatiua dilectione, & ſatiſfactione uſus eſt. Et per hoc patet ſolutio omnium.

¶ Sed hæc reſponſio falſo innititur. Nam ſi ſatiſfactio addit rationem debiti, falſa eſt illa propoſitio, Homo plus ſatiſfacit ei, quem plus diligit. Stat enim, quòd plus diligat ſine debito, ac per hoc ſine ſatiſfactione. Quòd etiam dicitur, quòd charitas habeat neceſſario dilectionem comparatiuam reſpectu quorumcunque, non videtur uſquequaque verum, ut patebit.

¶ Dicendum eſt ergo, quòd hic eſt opus duplici diſtinctione. Prima eſt circa dilectionem, quòd duplex eſt, quædam ex de-
K bito, ut diligere Deum, diligere patrem, & proximum in communi, & huiuſmodi: quædam ex ſupererogatione, ut diligere in particulari extra articulum neceſſitatis extraneos, uel inimicos, & huiuſmodi. Secunda eſt circa ſatiſfacere, quòd aliud eſt loqui de ſatiſfacere; & aliud de facere. Nam ſatiſfacere eſt actus iuſtitiæ, claudens rationem debiti: facere commune eſt tam ad id quod ex debito, quàm ad id quod gratuito facimus. Hæc autem quatuor ita ſe habent inter ſe, quod amori ex debito reſpondet ſatiſfacere: amori autem ex ſupererogatione reſpondet facere, ac per hoc homo plus diligens ex debito aliquẽ plus ei ſatiſfacit: plus autem diligens aliquem ex ſupererogatione, plus ei facit.

¶ In litera ergo ſermo totus eſt de diligere ex debito. Et propterea infra latitudinem, ſeu rationem dilectionis ex debito ſunt omnia dicta literæ exponenda: ita ſcilicet, quòd omnia ſunt vera, ſalua ratione dilectionis ex debito. Sic enim ueriſſima eſt propoſitio illa aſſumpta, Homo plus ſatiſfacit ei, quem

plus

Plus diligit. Dilectio.n.ex debito infert ſatisfactioné, & maior dilectio maiorem ſatisfactionem. Oportuit autem authoré ordiné debiti amoris ex charitate declarare ex ordine ſui effectus, qui eſt ſatisfacere: quia ordo ſatisfactionis ad iuſtitiam manifeſte ſpectat, & iniuriam alteri fieri, ſi peruertat, manifeſtat. Vnde patet ſolutio ſecundæ obiectionis, ex hoc ſane intellecta illa propoſitio, eſt uera, & pertinens ad propoſitum.

q. 25. ar. 12. & qu. 2. ar. 1. & 2.

¶Ad primam át obiectioné dr, ꝙ dilectio ex debito reſpectu creaturę neq; eſt infinite ſimpliciter, quia nulla creatura eſt amabilis infinité, neq; é terminata ad certũ terminũ ſimpliciter puta, tñ, & non plus qm tam pater, q̃ mater, q̃ extraneus ſufficienter modo a me amatus, pót ex debito amplius amari, puta, ſi accidat maior neceſſitas: ſed eſt quodammodo interminata, & quodãmõ terminata. Ná extra neceſſitatis caſum ſufficit unumquemque diligere tñ, quantum exterior actus illi debitus exigit. Verbi grã Sufficit diligere patré quantum honoris actus illi debitus exigit, fratrem quantũ fraterna conuerſatio atq; communio requirit, & ſic de alijs. Et quia ſic diligere eſt vnumquemq; in ſuo gradu diligere: ideo huiuſmodi dilectio ſic eſt ad quemlibet abſolute, quòd ſeruat comparatiuam dilectioné ad alios, alias nõ in ſuo gradu quilibet amaretur. In caſu aũt neceſſitatus, ſi multorum eſt ſimul caſus, plus amatus ex debito præponendus eſt, quia plus ſibi dét fieri ſatis, cui plus debetur. Si autem uni tantum poſteriori gradus accidat caſus, tunc ille magis diligédus pro tunc eſt quo ad hoc, ſicut & magis eſt illi ſatis faciendũ. Ex quibus patet primo, ꝙ eſt implicatio, incompoſſibilium dicere, ꝙ ego diligam ex debito fratrem, quantum debeo: & cum hoc diligam etiam ex debito plus conſobrinum, niſi in caſu, in quo non peruertitur charitatis ordo: quoniã hoc habet charitatis ordo, ut in caſu remotior prædiligatur. Patet ſecundo, ꝙ author ex hoc ipſo, ꝙ loquitur de dilectione ex debito, interimit illam aſſumptam, arguendo propoſitionem modo dictam, tamquám incompoſſibilia continentem.

D. 1047. Coml.

¶Ad tertium dicitur, quòd ſtando intra terminos dilectionis ex debito, optima eſt illa uoliteræ: quia, vt dictum eſt, huiuſmodi dilectio eſt cõparatiua, quia vnumquemq; in ſuo gradu diligit: et conſequenter unicuique iuxta ſuum gradum facit ſatis. Ex hoc .n. manifeſte ſequitur, quòd plus faciens ſatis cui minus debetur, detrahit excellentiæ illius, cui magis debetur: quia aufert ab eo iſtam excellentiam, ſcilicet, quòd magis ametur quàm alteri minus amandus, aufert ab illo amorem, & ſatiſfactionem debitam ſecundum ſuum gradum: quoniam ſecũdum ſuum gradum debet præponi, & tamen de facto poſtponitur. Et propterea optime infertur, quòd fit illi iniuria. Exemplum autẽ de fratre, & conſobrino fallit, quia tranſit ad plus facere, cum ſermo noſter ſit de plus ſatisfacere. Et ſimiliter tranſit ad amorem ſupererogationis, cum ſermo noſter ſit de amore debito. Concedimus enim, quòd potes conſobrino plus facere, quàm fratri carnali, relinquendo ei maiores opes, quia hoc ſpectat ad amorem ſupererogationis reſpectu vtriuſq; tam fratris, quàm conſobrini, & tu ſupererogationis amore potes plus amare conſobrinum, quàm fratrem carnalem. Ordo enim charitatis ſtatutus eſt tantum in amore debito, & non in amore ſupererogationis: quoniam in amoris ſuperogationis quocumque ordine nulli fit iniuria, ſicut fit in amoris debiti ordine præpoſtero, ut author in litera docet, & declaratũ eſt. Verũ tñ ét oportet quòd eadem charitas, qua pl⁹ facit cõſobrino faciat te plus ſatisfacere fratri, & ſimpliciter, & in caſu ſicut charitas ſupererogãs inimico facit plus ſatisfacere amico ſimpliciter, & in caſu.

ipſam rationem virtutis, cũ accipiatur ſm proportionem dilectionis a diligibile, ut ex ſupra* dictis patet. Vnde manifeſtum eſt, quòd ordo charitatis debet cadere ſub præcepto.

Ad primvm ergo dicendum, ꝙ hõ plus ſatisfacit ei, quẽ plus diligit: & ita ſi min⁹ diligeret aliquẽ, quẽ plus dẽt diligere pl⁹ vellet ſatisfacere illi, cui minus ſatisfacere dẽt, & ſic fieret iniuria illi, quẽ pl⁹ dẽret diligere.

Ad ii. dicendũ, ꝙ ordo quatuor diligẽdorũ ex charitate in ſacra ſcriptura exprimiẗ. Nam cum mandaẗ, ꝙ Deum ex toto corde diligamus, daẗ intelligi, ꝙ Deum ſup oĩa debemus diligere. Cum autem mandaẗ, ꝙ aliquis diligat ꝓximum ſicut ſeipſum, ꝑferẗ dilectio ſuijpſius dilectioni ꝓximi. Similiter etiam cum mandaẗ 1. Ioan. 3. ꝙ debemus ꝓ fratribus animam ponere, ideſt uitam corporalem, daẗ intelligi, ꝙ ꝓximum plus debemus diligere q̃ corpus ꝓprium. Similiter ét cum mãdaẗ ad Gal. vlt. ꝙ maxime operemur bonũ ad domeſticos fidei &c. 1. ad Tim. 5. vituperaẗ qui non habet curã ſuorum, & maxime domeſticorum, daẗ intelligi quòd inter ꝓximos, meliores & magis ꝓpinquos magis dẽmus diligere.

Ad iii. dicendum, ꝙ ex hoc ipſo quòd dicitur, Diliges ꝓximum tuum, daẗ conſequenter intelligi, quòd illi qui ſunt magis ꝓximi, ſunt magis diligẽdi.

QVAESTIO XLV.

De Dono ſapientię, in ſex articulos diuiſa.

Deinde conſiderandũ eſt, de dono ſapiẽtiæ, quòd rñdet charitati. Et primo de ipſa ſapiã. Scđo, đ uitio oppoſito

Circa primũ quęrunẗ ſex.

¶Primo vtrum ſapiẽtia debeat numerari iter dona Spũſſcti.

¶Secũdò, In quo ſit ſicut in ſubiecto.

¶Tertiò, Vtrum ſapiẽtia ſit ſpeculatiua tñ, vel ét practica.

¶Quartò, Vtrũ ſapientia, quæ eſt donũ poſſit eſſe cum peccato mortali.

¶Quinto, Vtrũ ſit in oĩbus hñtibus grãm gratum faciẽtẽ.

¶Sextò, Quæ beatitudo ei reſpondeat.

Articvlvs I.

Vtrum ſapientia debeat inter dona Spiritusſancti computari.

Ad primvm ſic ꝓcediẗ. Vr ꝙ ſapientia non dẽat inter dona Spũſcti cõputari. Dona.n. ſunt ꝑfectiora uirtutibus, ut ſ. dictũ eſt: ſed uirtus ſe hẽt ſolum ab bonum. Vñ & † Aug. dicit in lib. de libero arbitrio, ꝙ nullus uirtutibus male vtiẗ, ergo multo magis dona Spũſſcti ſe hñt ſolum ad bonum: ſed ſapientia ſe habet ét ad malum. dr. n. Iacob. 3. Quædã ſapientia eſt ter-

Porrecta per totum.

248

Infra ar. 4. a

Et 1. d. 15 q. 2. ...

Lib. 3. de liber. arb. c. 18. &

SVPER Q. XLV. ART. I.

Bannes eodem art.

In articulo primo quæſt. 45. in reſpõſione ad ſecundum, dubium occurrit circa differentiam inter fidem, & ſapientiam. Non enim videtur recte differentia aſſignata penes hoc, ꝙ fides aſſentit ueritati diuinæ ſecundũ ſeipſum. Sapientia autem iudicat ſecundum ueritatem diuinam. Aut enim differentia iſta conſiſtit in differentia inter actum aſſenſus, & iudicij: aut in differentia rei, cui aſſentitur, & quæ iudicatur: aut in ratione aſſenſus, & iudicij. Non in hoc vltimo: quoniam vtrobiq; dicitur in litera, ſecundum veritatem diuinam. Non in ſecundo, quia tam fides, quàm ſapientia eſt principaliter Dei, & ſecundario aliorum. Non in primo, quia in ratione aſſenſus, importatur iudicium. Quicumque enim aſſentit abſque formidine, iudicat ſic eſſe, & econuerſo.

¶Ad hoc dicitur, quod differentia iſta conſiſtit in primo, in differentia ſcilicet inter aſſenſum, & iudicium. Aſſenſus namque eſt determinatio ſui ad alteram partem contradictionis. Quicumq; enim aſſentit alicui affirmationi, uel negationi ſiue ex euidentia rei, ſiue ex authoritate dicentis, ſiue ex ſignis, ex hoc dicitur aſſentire, quod ſeipſum ſecundum intellectiuam partẽ determinat ad talem partem. Iudicium autẽ eſt determinatio rei ut eſt, vel eſſe debet. Ex hoc enim aliquis dicitur iudicare aliquid, quòd determinat illud ſic eſſe uel ſic debere eſſe quàmuis vtrumque alterum inferat, quia determinans ſeipſum ad alterã partẽ, determinat illam ſic eſſe: & econtra, determinans aliquid ſic eſſe, determinat ſe ad illam partem, formaliter tñ differunt, ut dictum eſt. Et aſſenſus, prior uidetur iudicio ſecũdum naturam. Et differentiæ quidem ſignum eſt, ꝙ uidemus quòd neſcientes determinare, quæ contradictionis pars uera ſit in aliqua materia, puta, cõceptionis beatæ Virginis, abſtinẽtes à iudicio, & cũ hoc determinantes ſe ad vnam partẽ, credũt illam,

dam tanquã aliud eſt iudicare, aliud aſſentire. Et dum audimus bellorũ, aut quorumcumq; geſtorũ hiſtorias, credere nos fatemur, nõ iudicare tanquã nos determinemus ad narrata, ſi narrata cã. Ordinis uero ſignũ eſt, q qualiter vnuſquiſque affectus eſt, taliter iudicat de re, vt patet in guſtu febricitantis. Hoc.n. inſinuat, q prius natura eſt terminatio ſui ad aliquid, q̃ iudicium de illo. Et ppea ſapientia in lra ponitur differens a fide ſcdm dñam iudicij ab aſſenſu, & ponit' poſterior fide inter fidem ergo, & ſapiẽtiã hæc eſt dña, q fidei primo eſt aſſenſus: ſapientiæ uerò primo eſt iudicium. Dico ãt primo, tum quia vnũ infert reliquũ: tũ q a non intelligo dona Spũſſcti ſic diſtingui a uirtutibus theologicis, ut perficiant ad actus diſparatos: ſed vt pficiãt inchoationẽ bonitatis, quã actus qui non primo ſed ſcdario ſunt theologicarum uirtutum ab illis ſortiunẽ. Verbi gratia fidei actus primo eſt aſſentire, & eiuſdem eſt ẽt percipere, & iudicare & ſecũdum Deũ, & ſcdm cãs creatas, & applicare ad ſingularia vt patet in hoie exiſtente in pctõ mortali, cauẽte ſi ſe ab idololatria homicidio, furto eũte ad pdicationes, & miſſas. Talis.n. abſq; donis Spũſſcti, q non pñt eſſe informia per fidẽ percipit diuina, iudicat cauendũ idololatria ſcdm altiſſimã cãm, & ab homicidio etiã ſcdm cãm creatã quia nõ eſt nocendum proximo, & applicat ſe ad particulares excuſationes obſequij fidei in miſſis &c. q ũ actus ſpectant ad dona intellectus, ſapientiæ, ſcientiæ, & conſilij: ſed hi actus non pfecti ſunt ita a fide, quin egeãt d. no ũ pe. fectione, a quibus cum eliciũtur, non tali, ſed alio mõ, ut. i. ortum ex inſtinctu Spũſſcti, eliciũtur, ut de dono ſapiẽtiæ in propoſito dr, q a ſapientia elicitur iudicium ſecundum

*Li. 12. c. 19. circa princ. to. 8.

*q. 4. ar. 7 & 1. 2. q. 62. ar. 3.

*Li. 14. de Trin. c. 1. & lib 12. ca. 14. to. 8.

*Li. 1. c. 2. tom. 3.

Concl. ar.

rena, animalis, diabolica. ergo ſapientia non debet poni inter donum Spiritusſancti.

¶2 Præt. Sicut Aug. dicit. 12. de Trinit. Sapientia eſt diuinarũ rerũ cognitio: ſed cognitio diuinarum rerum, quam hõ põt p ſua naturalia hẽre, pertinet ad ſapientiam, quæ eſt uirtus intellectualis. cognitio.n. diuinorũ ſupernaturalis ptinet ad fidẽ, q̃ eſt uirtus theologica, ut ex ſ. dictis patet. ergo ſapientia magis dẽret dici uirtus q̃ donum.

¶3 Præt. Iob 28. dr. Ecce timor dñi, ipſa eſt ſapientia, & recedere a malo, intelligentia. ubi ſm lrãm ſeptuaginta interpretum, qua vtitur Aug. hr. Ecce, pietas ipſa eſt ſapientia: ſed tã timor, q̃ pietas ponuntur dona Spũſſcti. ergo ſapientia, nõ dẽt numerari inter dona Spũſſcti quaſi donũ ab alijs diſtinctum.

Sed contra eſt, q Iſa. 11. dr: Requieſcet ſuper eum ſpũs Dñi, ſpũs ſapiæ, & intellectus.

Respon. Dicendũ, q ſm Philoſ. in princip. Metaph. Ad ſapientem pertinet conſiderare cãm altiſſimam, per quã certiſſimè de alijs iudicatur, & ſm quã oĩa ordinari oportet. Cã ãt altiſſima dupliciter accipi põt, uel ſimpliciter, uel in aliquo gñe. Ille ergo, qui cognoſcit cãm altiſſimam in aliquo gñe, & per eã põt de oib. q̃ ſunt illius gñis, iudicare, & ordinare, dr eſſe ſapiẽs in illo gñe, vt in medicina, vel architectura, ſm illud 1. ad Corint. 3. Vt ſapiens architect' fundamentum poſui. Ille autẽ, qui cognoſcit cauſam altiſſimã ſimpliciter, quæ eſt Deus, dr ſapiens ſimpliciter, inquantum p regulas diuinas omnia poteſt iudicare, & ordinare. Huiuſmodi autem iudicium conſequitur homo per Spiritum ſanctum, ſecundum illud 1. ad Corin. 2. Spiritualis iudicat omnia: quia ſicut ibidem dr. Spiritus omnia ſcrutatur, etiam profunda Dei. Vnde manifeſtum eſt, q ſapiẽtia eſt donum Spiritusſancti.

Ad primvm ergo dicendũ, q bonum dicitur dupliciter. Vno modo, quia eſt verè bonum, & ſimpliciter perfectum: alio modo dicitur aliquid eſſe bonum ſecundũ quandam ſimilitudinem, quod eſt in malitia perfectum: ſicut dr bon' latro, uel pfect' latro, ut patet p Phil. in 5. Met. Et ſicut circa ea, q̃ ſunt verè bona, inueni aliqua altiſſima cã, q̃ eſt ſummũ bonũ, qđ eſt ultim' finis, p cui' cognitionẽ dr hõ verè ſapiens: ita ẽt in malis eſt inuenire aliquid, ad quod alia referuntur, ſicut ad ultimum finem, per cuius cognitionem homo dr eſſe ſapiens ad malè agendum. ſm illud Hie. 4. Sapientes ſunt ut faciant mala: benè autem facere neſcierunt. Quicũque aũt auertitur à fine debito, neceſſe eſt q aliquẽ finem indebitum ſibi præſtituat: quia omne agens agit ppter finem. Vnde ſi pſtituat ſibi finẽ in bonis exterioribus terrenis, vocatur ſapientia terrena: ſi aũt in bonis corporalibus, uocaĩ ſapia aĩalis: ſi aũt in aliqua excellentia, uocaĩ ſapientia diabolica, propter imitationem ſuperbiæ diaboli, de quo dr Iob 41. Ipſe eſt rex ſuper omnes filios ſuperbię.

*Li. 5. tex. 2. tom. 3

Ad secvndvm dicẽdũ, q ſapia, q̃ ponĩ donum Spiritusſancti, differt ab ea, q̃ ponĩ uirtus intellectualis acquiſita. Nam illa acquiritur ſtudio humano: hæc aũt eſt de ſurſum deſcendens, ut dr Iac. 3. Similiter & differt à fide. Nã fides aſſentit ueritati diuinæ ſm ſeipſam: ſed iudicium quod eſt ſm ueritatem diuinã, pertinet ad donũ ſapiæ. Et iõ donũ ſapientiæ præſupponit fidem: quia unuſquiſq; bene iudicat quæ cognoſcit, ut dicitur in 1. Ethic.

*Li. 1. c. 3. par. ãme.

Ad tertivm dicendum, q ſicut pietas, quæ ptinet ad cultum Dei, eſt manifeſtatiua fidei inquantũ p cultum Dei proteſtamur fidem: ita etiam pietas manifeſtat ſapientiam, & propter hoc dr, q pietas eſt ſapientia, & eadem ratione timor. Per hoc.n. oſtenditur, quòd homo habet rectum iudicium de diuinis, quòd Deum timet, & colit.

Articvlvs II.

Vtrum ſapientia ſit in intellectu ſicut in ſubiecto.

Ad secvndvm ſic proceditur. Vr q ſapientia non ſit in intellectu ſicut in ſubiecto. Dicit.n. Aug. in lib. de Gratia noui teſtamẽti, q h ſapiẽtia eſt charitas Dei: ſed charitas eſt ſicut in ſubiecto in uoluntate, non intellectu, vt ſupra habitum eſt. ergo ſapientia non eſt in intellectu ſicut in ſubiecto.

¶2 Præt Eccleſ. 6. dr. Sapientia doctrinæ ſm nomen eius eſt: dr .n. ſapientia quaſi ſapida ſcientia, quod vr ad affectum pertinere, ad quem pertinet experiri ſpũales delectatiões, ſiue dulcedines. ergo ſapientia nõ eſt in intellectu, ſed magis in affectu.

¶3 Prę. Potẽtia intellectiua ſufficiẽter pficiĩ p donũ intellectus ſed ad id, qđ põt fieri p vnũ, ſuperfluũ eſt plura ponere ergo non eſt in intellectu.

quandam connaturalitatem ad diuina.

Svper Q. XLV. Art. II.

Boanes eodem art.

IN art. 2. eiuſdem quæſt. dubium eſt, Quare fides cũ charitate nõ ſufficit ad iudicandum p connaturalitatẽ ſcdm cãm diuinã, cũ fides intellectui & charitas voluntati ſat ſit ad hoc. Vt quid multiplicatio hæc entium, ut oporteat addere donum ſapientiæ? Et ſimile eſt de alijs.

¶Ad hoc dr q tamẽ oſtenſa eſt neceſſitas donorum ultra virtutes, in q. 68. præcedentis libri qm. Oportet aĩæ adeſſe diſpoſitionem, quamobilis ſit a Spiritusſancto per inſtinctu ad iudicandum ſecundum cauſam altiſſimam: & hæc e t donum ſapient q, & ſic de

Porrecta per totum.

249

3. d. 35. q. 2. art. 1. q. 3.

*Cap. 18. parũ ante medium eſt epiſt. 120. to. 2.

*q. 24. ar. 1.

de alijs, ut ibi diffuſe declaratum eſt. Et nunc additur ē quia oportet hēre ſingulos habitus primo reſpicientes actus, qui ſecundario a virtutibus reſpiciuntur. Vñ nullum donū ponit pro aſſenſu, qui primo eſt fidei, ſed pro alijs actibus ſecūdarijs. Sic. n. anima perfecta redditur ad opera ſuper naturalia proxime, & complete.

* Li. 2. ca. 36. parū ante me.

* Ar. prçc.

Sed contra eſt, ꝙ Gre. dicit * in 2. Moral. ꝙ ſapientia cōtrariatur ſtultitiæ: ſed ſtultitia eſt in intellectu. ergo & ſapia.

Respon. Dicēdū, ꝙ ſicut ſupra * dictū eſt, ſapientia importat quandam rectitudinem iudicij, ſm rōnes diuinas. Rectitudo autem iudicij pōt cōtingere dupliciter. Vno mō ſm perfectum vſum rōnis: alio mō pp connaturalitatē quandam ad ea, de quibus iam eſt iudicandū. Sicut de B his, q̄ ad caſtitatē pertinent, per rōnis inquiſitionē rectè iudicat ille, qui didicit ſciam moralem: ſed p quandā connaturalitatē ad ipſam, rectè iudicat de eis ille, qui hēt habitū caſtitatis. Sic ergo circa res diuinas ex rōnis inquiſitione rectū iudiciū habere pertinet ad ſapiam, quæ eſt uirtus itellectualis: ſed rectū iudicium habere de eis ſm quandam connaturalitatem ad ipſas, ptinet ad ſapiam, ſm qđ donū eſt Spūſſcti. Sicut Dion. dicit * in 2. c. de Diu. no. ꝙ Ierotheus eſt pfect[9] in diuinis non ſolū diſcens, ſed & patiens diuina. Hmōi aūt cōpaſſio, ſiuē cōnaturalitas ad res diuinas fit per charitatē, quæ quidem unit nos Deo, ſm illud 1. ad Cor. 6. Qui adhæret Deo, vnus ſpūs eſt. Sic ergo[m] ſapientia, quæ eſt donum, cām quidem habet in uoluntate, ſ. charitatem: ſed eſſentiam habet in intellectu, cuius actus eſt rectè iudicare, ut ſupra * habitum eſt.[n]

* Cap. 2. part. 1. in fin.

Concl. m

Ad primvm ergo dicēdū, ꝙ Aug. loquit̄ de ſapiā quantū ad ſuam cām ex qua etiam ſumit̄ nomē ſapientiæ, ſm quòd ſaporem quendam importat.

* Ar. præce. & 1. 2. q. 13. art. ad 2. q. 14 ar. 1.

Vnde patet reſponſio ad ſm. Si tn̄ iſte ſit intellectus iſti[9] authoritatis, ꝙ nō vr̄: qa talis expoſitio, nō cōuenit, niſi ſm nomē, quod hēt ſapiā in latina lingua. In Græco aūt non competit, & forte nec i D alijs linguis. Vnde potius ur̄ nomen ſapientiæ ibi accipi pro eius fama, quæ à cunctis commendat̄.

Ad tertivm dicendum, ꝙ intellectus hēt duos actus, ſ. præcipere, & iudicare, ad quorum primū ordinatur donum intellectus: ad ſm autem ſecundùm rationes diuinas donum ſapientiæ, ſed ſecundùm rationes humanas donum ſcientiæ.

SVPER Q. XLV. ART. III.

Bannes eodem art.

Porrecta per totum. 250

IN art. 3. in rñſione ad primum, perſpice, ꝙ practicū, & ſpeculatiuum vniuntur in uno ſuperiorisordinis: & hinc videq̄ bñ alibi ſcripſerimus

Supra q. 110. ar. 7. Et 1. q. 64. a. 1. cor. Et d. 35. q. 2. art. 1. q. 3. cor.

Articvlvs III.

Vtrum ſapientia ſit ſpeculatiua tantū, an etiam practica.

AD tertivm ſic ꝓcedit̄. Vr̄, E ꝙ ſapia nō ſit practica, ſed ſpeculatiua tm̄. Donum. n. ſapiē eſt[h] excellenti[9], q̄ ſapia ſm qꝫ eſt intellectualis uirtus: ſed ſapientia, ſecundum quod eſt intellectualis uirtus, eſt ſpeculatiua tm̄. ergo multò magis ſapientia, quæ eſt donum, eſt ſpeculatiua, & non practica.

¶ 2 Præt. Practicus intellectus eſt circa operabilia, quæ ſunt contingentia: ſed ſapientia eſt circa diuina, quæ ſunt[h] æterna, & neceſſaria. ergo ſapia nō poteſt eſſe practica.

¶ 3 Præt. * Greg. dicit in 6. Mor. ꝙ i cōtēplatiōe pri A cipiū, ꝙ De[9] eſt, q̄rit̄. In[h] operatione aūt ſub graui neceſſitatis faſce laborat̄: ſed ad ſapiam pertinet diuinorū uiſio, ad q̄ nō ptinet ſub aliquo faſce laborare, qa, ut dr̄ Sap. 8. Non hēt amaritudinē cōuerſatio eius, nec tædiū cōuictus illi[9]. ergo ſapiētia eſt contemplatiua tm̄, non aūt practica, ſiue actiua.

* Libr. 6.

Moral. c. 28. cir a med.

Sed contra eſt, quòd dicitur ad Coloſſ. 4. In ſapientia ambulate ad eos, qui foris ſunt: hoc autē pertinet ad actionem. ergo ſapientia non eſt ſolū ſpeculatiua, ſed etiam practica.

Respon. Dicendum, ꝙ ſicut * Aug. dicit in 12. de Trinit. Superior pars rōnis, ſapientiæ deputatur: inferior aūt, ſciæ. Superior autem rō, ut ipſe in eo B dem li. * dicit, intendit rōnibus ſupernis, ſ. diuinis, & conſpiciendis, & conſulendis: conſpiciendis quidem, ſm ꝙ diuina in ſeipſis contemplatur: conſulēdis autem, ſm ꝙ p diuina iudicat de humanis actibus per diuinas regulas diligens actus humanos. Sic ergo[m] ſapientia, ſecundùm quòd eſt donum, non ſolū ſpeculatiua, ſed etiam practica.[n]

* Li. 12. c. 14. to. 3.

* Li. 12. c. 7. in fine. tom. 3.

Conclu. m

Ad primvm ergo dicendum, ꝙ quantò aliqua virtus eſt altior, tantò ad plurima ſe extēdit, ut habetur in li. de * cauſis. Vnde ex hoc ipſo, ꝙ ſapientia, quæ eſt donum, eſt excellentior, quàm ſapientia, quę eſt virtus intellectualis, utpotè magis de C ꝓpinquo Deum attingens per quandam ſpūs unionem animæ ad ipſum, habet ꝙ non ſolùm dirigat in contemplatione, ſed etiam in actione.

* Propoſito. inter opera Ariſto. habetur hic liber.

Ad secvndvm Dicendū, ꝙ diuina in ſe quidem ſunt neceſſaria, & æterna: ſunt tamen regulæ contingentium, quæ humanis actibus ſubſunt.

Ad tertivm dicēdū, ꝙ prius eſt conſiderare aliquid in ſeipſo, q̄ ſm quod ipſum ad alterū cōparatur. Vnde ad ſapiam p prius ptinet contēplatio diuinorum, quæ eſt uiſio principij, & poſterius dirigere act[9] humanos ſm rōnes diuinas. Nec tn̄ i actibus humanis ex directione ſapiæ prouenit amari D tudo, ut labor: ſed potius amaritudo pp ſapientiā uertitur in dulcedinem, & labor in requiem.

Articvlvs IIII.

Vtrum ſapientia poſſit eſſe ſine gratia, & cum peccato mortali.

Bannes eodem artic.

Porrecta per totum. 251

AD qvartvm ſic ꝓcedit̄. Vr̄, ꝙ ſapia poſſit eſſe ſine grā, & cū pc̄to mortali. De his. n. quæ cū pc̄tō mortali[h] haberi nō pñt, præcipuè ſancti gloriantur, ſm illud 2. ad Corint. 1. Gloria noſtra hæc eſt, teſtimonium conſciæ noſtræ: ſed de ſapientia ſua non dēt aliquis gloriari, ſm illud Hierē. 9. Non glorietur ſapiens in ſapientia ſua. ergo ſapientia poteſt eſſe ſine gratia cum peccato mortali.

¶ 2 Præt. Sapientia importat[h] cognitionē diuinorū, ut * dictū eſt: ſed aliqui cum pc̄tō mortali poſſunt habere cognitionem ueritatis diuinæ, ſm illud Ro. 1. Veritatem Dei in iniuſtitia detinet. ergo ſapientia poteſt eſſe cum peccato mortali.

* Ar. 1. huius queſt.

¶ 3 Præt. * Aug. dicit in 15. de Trini. de charitate loquēs. Nullū eſt iſto Dei dono excellētius, hoc ſolū eſt,[h] quod diuidit inter filios regni ęterni, & filios pditionis ęternæ: ſed ſapiā differt à charitate. ergo non diuidit inter filios regni, & filios perditio-

* Li. 15. c. 18. in prī. tom. 3.

nis. ergo poteſt eſſe cum peccato mortali.

SED CONTRA eſt, quod dicitur Sapien. 1. In maleuolam animam non introibit ſapiētia, nec habitabit in corpore ſubdito peccatis.

RESPON. Dicendum, φ ſapientia, quæ eſt donū Spūſſcti, ſicut dictum* eſt facit rectitudinē iudicij circa res diuinas uel regulas diuinas de alijs ex quadem connaturalitate, ſiue vnione ad diuina, q̄ quidem eſt per charitatem, vt dictum eſt*: & iō ſapia de qua loquimur, præſupponit charitatem. Charitas āt non pōt eſſe cum pctō mortali, vt ex ſ̄. † dictis patet. Vnde relinquitur, φ ſapiētia, de qua loquimur, non poteſt eſſe cum peccato mortali.

*Ar. 2. huius queſt.

*Ar. 2. huius queſt. & ſupra. q. 24. ar. 6.

† q. 4. art. 12.

Conclu.

AD PRIMVM ergo dicendum, φ illud intelligēdum eſt de ſapientia in rebus mundanis, ſiue ēt in rebus diuinis p rationes humanas, de qua ſcti nō gloriantur: ſed eam ſe fatentur non hēre, ſm illud Prou. 30. Sapientia hominum nō eſt mecum. Gloriantur autem de ſapientia diuina, ſecūdum illud 1. ad Corinth. 1. Facta eſt nobis ſapientia à Deo.

AD II. dicendum, φ rō illa procedit de cognitione diuinorum, quæ hī per ſtudium, & inquiſitionem rationis, quæ poteſt haberi cū peccato mortali, nō autem de illa ſapientia, de qua loquimur.

AD III. dicendum, quòd ſapientia etſi differat a charitate, tamen præſupponit eam, & hoc ipſo diuidit inter filios perditionis, & regni.

ARTICVLVS V.

Vtrum ſapientia ſit in omnibus habentibus gratiam.

AD QVINTVM ſic pceditur. Vr̄ φ ſapientia nō ſit in oībus hn̄tibus gratiam. Maius. n. eſt ſapientiā hēre, q̄ ſapientiā audire: ſed ſolum perfectorum eſt ſapientia audire, ſm illud. 1. ad Corint. 2. Sapiam loquimur inter perfectos. cum ergo non oēs hn̄tes gratiā ſint perfecti, vr̄ φ multo minus oēs habētes gratiam, ſapientiam habeant.

¶ 2 Præt. Sapientis eſt ordinare vt Philoſ. dicit i 1.* Meta. & Iac. 3. dr̄, φ eſt iudicans ſine ſimulatione. ſed nō omnium habentiū gratiā eſt de alijs iudicare, aut alios ordinare, ſed ſolum prælatorum. ergo non oīum habentium gratia eſt habere ſapiam.

* Li. 1. c. 2. tom. 3.

¶ 3 Præt. Sapia daī contra ſtultitiam vt Greg. dicit in* 2. Moral. ſed multi hn̄tes grām ſunt naturaliter ſtulti, vt patet de amentibus baptizatis, uel qui poſtmodum ſine pctō in amentiam inciderunt. ergo non in oibus habentibus gratiā eſt ſapientia.

* Lib. 2. c. 36.

SED CONTRA eſt, φ quicumque qui eſt eſt ſine pcto morta li, diligitur à Deo, quia charitatem hēt, qua Deū diligit, Deus āt diligētes ſe diligit, vt dr̄ Prouerb. 8. ſed Sapien. 7. dr̄, φ nemiuē diligit Deus, niſi eum, q cū ſapia inhabitat. ergo in oibus habentibus gratiam, ſine pctō mortali exiſtentibus, eſt ſapia.

RESPON. Dicendum, φ ſapia, de qua loquimur, ſicut dictum* eſt, importat quandā rectitudinē iudicij circa diuina, & cōſpicienda, & cōſulenda. Et quantū ad vtrumq; ex unione ad diuina ſm diuerſos gradus aliqui ſapiam ſortiuntur. Quidam. n. tm̄ ſortiuntur de recto iudicio tā in contemplatione diuinorū q̄ ēt in ordinatione rerum humanarum ſm diuinas regulas, quantū eſt neceſſariū ad ſalutē Et hoc nulli deeſt ſine pctō mortali exiſtenti p grām gratū facientē: quia ſi natura nō deficit in neceſſarijs, multo minus gra. Vn̄ dr̄. 1. Io. 2. Vnctio docet vos de oibus. Quidam āt altiori gradu perficiūt ſapiæ donū, & quantum ad cōtemplationem diuinorum, inquātum. ſ. altiora q̄dā myſteria & cognoſcūt, & alijs manifeſtare pn̄t: & ēt quantum ad directionem humanorū ſm rl̄as diuinas, inquantū pn̄t ſm eas non ſolū ſeipſos, ſed etiā alios ordinare. Et iſte gradꝰ ſapientiæ non eſt cōis oibus hn̄tibus gratiam gratum facientem, ſed magis pertinet ad gratias gratis datas, quas Spiritusſanctus diſtribuit, prout vult, ſecundum illud 1. ad Corin. 12. Alij datur per ſpiritum ſermo ſapientiæ &c.

*Art. pce.

Concl.

AD PRIMVM ergo dicendum, φ Apoſt. loquitur ibi de ſapientia, ſecundum quod ſe extendit ad occulta myſteria diuinorū: ſicut & ibidem dicit, Loquimur Dei ſapiam in myſterio, q̄ abſcondita eſt.

AD SECVNDVM dicendū, φ q̄uis ordinare alios homines, & de eis iudicare, pertineat ad ſolos prælatos: tamen ordinare proprios actus, & de eis iudicare, pertinet ad vnumquēq;, ut patet per Dionyſ. in epiſtola ad Demophylum.

Parum a medio illius incipit Hebræorum hiſtoriæ.

AD TERTIVM dicendum, φ amentes baptizati ſicut & pueri, habent quidem habitum ſapientiæ ſecundum quod eſt donum Spiritusſancti, ſed nō habent actum propter impedimentum corporale, quo impeditur in eis uſus rationis.

SVPER Q. XLV. ART. V.

Porrecta per totum.

252

Bannes eodem art.

1. 2. q. 68. ar. 5. ad 1.

IN artic. 5. omiſſo quarto, dubiū occurrit, Quo pacto ſapientiæ donū ſcdm altiorē gradū ſpectet ad grām gratis datā, cū ſapiē donū ſcdm totam latitudinem pfectionis ſuę gratū faciat. Cōſtat. n. φ ſicut ſimpliciter ad ſimpliciter ita magis ad magis &c. Ac per hoc ſapientiæ donū ſimpliciter gratū faciēs, maius, magis gratū faciet. Gra āt gratis data differt a grā gratū faciēte penes gradū facere & non gratum facere, apud authorē in 1. ſecundæ q. 111. art. 1. ad ultimum.

¶ Ad huius rei euidentiam ſcito, φ ſapientia, ſicut & ſcia dupliciter pōt augeri. ſ. intenſiue, & extēſiue, ex parte. ſ. ſubiecti, uel obiecti, vt ſuperius declaratum fuit. Et licet vtrumq; perficiat hn̄tem: diuerſimode tn̄ quia augmētū intenſiuum per ſe primo ordinatur ad pfectionem hn̄tes in ſe ipſo. Per hoc. n. φ aliquis magis cognoſcit, & magis ex ipſo ſcit regulare ſeipſum magis Deo unit augmentū uero extenſiuum ad ſui, & aliorū utilitatē ordinatur. Per hoc. n. φ aliquis plura cognoſcit de Deo, & directione actuum ſcdm Deum, quā ſuæ ſalutis neceſſitas poſcit, & ipſe redditur melius diſpoſitus in ſeipſo, & ad alios in Deum reducendos, ordinat. Cū āt gra gratum faciēs ordinatur ad vnionē hn̄tis cū Deo grā data ad utilitatem aliorum conſequens eſt, vt ſapientiæ augmentum extenſiuum ex ea parte: qua ad aliorum utilitatem ordinat, inter gratias gratis datas ſit. Ex ea vero parte, qua bonitatem hn̄tis perficit, ad grā gratum facientis ſpectat. Et per hæc patet ſolutio obiectorū. Nam augmētum intenſiuum ſapientiæ, de quo regula, ſicut ſimpliciter, uerificatur, ad grām gratum facientē ſpectare concedimus: & abundantiā extenſiuā ſapiētiæ, ut ſic, nō gratum, nec gratioſem facit. Formaliter enim intelligendum eſt cū dicitur, quòd gratia gratis data nō gratum facit.

¶ In vltimo articulo nihil ſcitu dignum occurrit.

Concl.

Porrecta per totum.

253

ARTICVLVS VI.

Vtrum ſeptima beatitudo reſpondeat dono ſapientiæ.

Bannes eodem art.

1. 2. q. 69. ar. 3. ... & art. 4. corp. 6. Et 3. d. 34. q. 1. ar. 4. & 6. cor.

AD SEXTVM ſic procedit. Videtur quod ſeptima beatitudo non reſpondeat dono ſapiētiæ. Septima. n. beatitudo eſt, Beati pacifici, quoniam

niam filij Dei vocabunt. utrumq; autē horū perti- A
net immediatè ad [h] charitatē. Nā de pace dr̄ in Pſ. 118. Pax multa diligentibus legē tuam. & Apoſt. dicit Ro. 5. Charitas Dei diffuſa eſt in cordibus nr̄is per Spiritum ſanctum, qui datus eſt nobis: qui quidem eſt ſpiritus [h] adoptionis filiorū, in quo clamamus Abba pater, ut dr̄ Ro. 8. ergo ſeptima beatitudo magis debet attribui charitati, quàm ſapiētiæ.

¶ 2 Præt. Vnumquodque magis manifeſtat per ꝓximum effectum, q̄ per remotum: ſed proxim⁹ effectus [h] ſapientiæ uī̄ eſſe charitas, ſm illud Sap. 7. Per nationes in aīas ſanctas ſe transfert, amicos Dei, & prophetas conſtituit: pax aūt, & adoptio fi [h] liorum uīr eſſe remoti effectus, cum procedat ex

* q. 19. ar. uc. 3. charitate, ut* dictum eſt. ergo beatitudo ſapientię reſpondens, deberet magis determinari ſm dilectionem charitatis, quàm ſecundùm pacem.

¶ 3 Pręt. Iacob. 3. dr̄. Quę deſurſum eſt ſapia, primū quidē pudica eſt: deinde aūt pacifica, modeſta, ſuadibilis, bonis cōſentiēs, plena mīa, & fructibus bonis, iudicans ſine ſimulatione. beatitudo ergo correſpondens ſapiētiæ, nō magis debuit accipi ſm [h] pacem, quàm ſm alios effectus cœleſtis ſapientiæ.

* Li. 1. c. 9. parū ante mediū. tom. 4. Lexcl. SED CONTRA eſt, q* Aug. dicit in li. de ſerm. dñi in monte, q ſapiētia conuenit pacificis, in quibus C nullus mot⁹ eſt rebellis, ſed obtemperans rationi.

RESPON. Dicēdū, q [m] ſeptima beatitudo cōgruè adaptatur dono ſapīæ, & quātū ad meritū, & quātū ad præmiū. [n] Ad meritū quidem pertinet quod dr̄, Beati pacifici. Pacifici autem dicuntur, quaſi pacē faciētes uel in ſeipſis, uel in alijs, quorū utrūq; contingit per hoc, q ea, in quibus pax cōſtituitur ad debitum ordinem rediguntur. Nam pax eſt tran-

* Li. 19. c. 13. parū a princip. tom. 5. † li. 1. Metaph. c. 2. tom. 3. quillitas ordinis, ut * Aug. dicit 19. de Ciu. Dei. Ordinare autem pertinet ad ſapientiā, ut patet ꝑ philoſ. † in principio Metap. & iō eſſe pacificum conuenienter attribuitur ſapientię: ad præmium aūt per D tinet, quod dr̄, Filii Dei uocabuntur. Dicunt autē aliqui filij Dei, inquantum participant ſimilitudinē filij unigeniti, & naturalis, ſm illud Ro. 8. Quos ꝑſciuit conformes fieri imaginis filij ſui, qui quidē eſt ſapientia genita: & ideò participando donum ſapientiæ, ad Dei filiationem homo pertingit.

AD PRIMVM ergo dicendum, q charitatis eſt habere pacem: ſed facere pacem, eſt ſapientiæ ordinantis. Siſr̄ autem Spiritusſanctus intantum dr̄ ſpiritus adoptionis, inquantum per eum datur nobis ſimilitudo filij naturalis, qui eſt genita ſapia.

AD SECVNDVM Dicēdū, q illud eſt intelligēdum E de ſapia increata, q̄ primo ſe nobis unit ꝑ donum charitatis, & ex hoc reuelat nobis myſteria, quorū cognitio eſt ſapia infuſa. Et iō ſapia infuſa, quę eſt donū, non eſt cauſa charitatis, ſed magis effectus.

* Ar. 3. huius queſt. AD TERTIVM dicēdū, q ſicut iam* dictum eſt, ad ſapientiam, ſm q eſt donū, pertinet non ſolū contemplari diuina, ſed ēt rīare humanos actus, i qua quidē directione primò occurrit remotio à malis, q̄ cōtrariant ſapīæ. Vñ & timor dr̄ eſſe initiū ſapię inquātū facit recedere à malis. Vltimum aūt eſt ſicut finis, quo oīa ad debitum ordinē rediguntur, qđ pertinet ad rōnē pacis. Et iō conuenienter Iacob⁹ dicit, q ſapientia, quæ deſurſum eſt, q̄ eſt donum Spūſſcti, primum eſt pudica, quaſi vitans corruptelas pc̄ti: deindè aūt pacifica, quod eſt finalis effectus ſapientiæ, ꝑꝑ quod ponitur beatitudo. Iā vero omnia, quæ conſequuntur, manifeſtant ea, per quæ ſapientia ad pacem perducit ordine cōgruo. Nam hoī per pudicitiam à corruptelis recedenti primò occurrit, q quantum ex ſe pōt, modum in omnibus teneat: & quātum ad hoc dr̄, modeſta. Secundo, ut in his, in quibus ipſe ſibi nō ſufficit, aliorum monitis acquieſcat: & quantum ad hoc ſubdit, ſuadibilis: & hæc duo pertinent ad hoc, q homo conſequatur pacem in ſeipſo. Sed ulterius ad hoc, q homo ſit pacificus etiam alijs, primò requiritur, vt bonis eorum non repugnet: & hoc eſt, qđ dicit, Bonis conſentiens. Secundo, q defectibus ꝓximi & cōpatiatur in affectu, & ſubueniat effectu: & hoc eſt quod dicitur, Plena miſericordia, & fructibus bonis. Tertiò requiritur, ut charitatiuè emēdare peccata ſatagat: & hoc eſt quod dicit, Iudicans ſine ſimulatione, ne ſcilicet correctionem prætendens, odium intendat explere.

QVAESTIO XLVI.

De ſtultitia, quæ opponitur ſapientiæ in tres articulos diuiſa.

DEINDE conſiderandum eſt de ſtultitia, quæ opponitur ſapientiæ.

ET circa hoc quæruntur tria.

¶ Primò, Vtrum ſtultitia opponatur ſapientiæ.

¶ Secundò, Vtrum ſtultitia ſit peccatum.

¶ Tertiò, Ad quod uitium capitale reducatur.

ARTICVLVS I.

Vtrum ſtultitia opponatur ſapientiæ.

ADPRIMVM ſic ꝓcedit. Vī̄, q ſtultitia non opponatur ſapientiæ. Sapientiæ enim directè videtur opponi inſipientia: ſed ſtultitia non [h] uidetur eſſe idē, quod inſipientia, quia inſipientia videtur eſſe ſolùm circa diuina, ſicut & ſapientia: ſtultitia autem ſe habet, & circa diuina, & circa humana. ergo ſapientiæ non opponitur ſtultitia.

SVPER Q. XLVI.

IN q. 46. aduerte, q ea, quæ per metaphoram explanātur, oportet ſanè intelligi iuxta ſubiectam materiā, ne penuria uocabulorū nos fallat. Cum igitur ſtultit a penès hebetudinē attendi dr̄, & penès hoc idem attēdi dictū ſit vitiū cōtrariū dono intellectus, ut patet q. 15. ar. 2 ſcito, q obtuſio ſenſus ſpiritualis, qui eſt intellectus, inquantum impedit perceptionem diuinorum, contrariatur intellectus dono: inquantum autem impedit iudicium eorūdem ſecundùm altiſſimam cauſam, contrariatur dono ſapiētiæ. Et iſto modo conſtituit hebetudinem, vel cæcitatem mentis: iſto autem ſtultitiam, uel fatuitatem. Et hæc pro tota hac quæſtione ſufficiant, ac de tractatu charitatis.

Perrecta per totum. 254 Sup. q. 8. ar. 6. ad 1.

¶ 2 Præt. Vnum [h] oppoſitorum non eſt uia perueniendi ad aliud ſed ſtultitia eſt uia perueniendi ad ſapientiam. dr̄ enim 1. ad Cor. 3. Si quis uidetur inter uos ſapiēs eſſe in hoc ſæculo, ſtultus fiat, ut ſit ſapiens. ergo ſapientię non opponitur ſtultitia.

¶ 3 Præt. Vnū [h] oppoſitorū non eſt cā alterius: ſapientia aūt eſt cā ſtultitiæ. dr̄. n. Hier. 10. Stultus factus eſt oīs homo à ſcīa ſua: ſapientia aūt quædam ſcientia eſt. q Iſa. 47. dr̄, Sapientia tua, & ſcientia, hæc decepit te. decipi autem ad ſtultitiam pertinet. ergo ſapientiæ non opponitur ſtultitia.

¶ 4 Præt.

*Li. 10.c. 28. īcipit, ſapiēs ante med. ¶4 Præt. Iſid. dicit in li. Etymologiarū, ꝙ ſtult⁹ eſt, q ꝑ ignominiā nō ᵇcōmouet ad dolorē, & q nō mouet iniuria: ſed hoc ptinet ad ſapiam ſpūalē, vt ¶Cap. 27. *Gre. dicit i 10. Mo. ergo ſapiæ ñ opponit ſtultitia.

* Li. 2. ca. 36. SED CONTRA eſt, ꝙ Greg. dicit in 2. Mora. ꝙ donum ſapientiæ datur contra ſtultitiam.

*Li. 10.c. 28. incipit ſapiēs dictus. RESPON. Dicēdū, ꝙ nomen ſtultitię à ſtupore vř eſſe ſumptū. Vnde *Iſid. dicit in li. Etymol. Stultus eſt, q ꝑ ſtuporē nō moueť. Et differt ſtultitia à fatuitate, ſicut ibidem dř, q a ſtultitia importat hebetudinem cordis, & obtuſionem ſenſuum: fatuitas aūt importat totalē ſpūalis ſenſus priuationē, & Concl. m iō ᵐ cōueniēter ſtultitia ſapiæ opponiť. *Sapiēs. n. G *Li. & ca. nūc dict. s in princi. cap. vt ibidē Iſidorus *dicit, dictus eſt à ſapore: quia ſicut guſtus eſt aptus ad diſcretionē ſaporis ciborū, Conclu. p ſic ſapiens ad dignoſcentia rerū, atq; cauſarū. Vnde patet, ꝙ ᵖ ſtultitia opponiť ſapiæ ſicut contrariū: fatuitas aūt ſicut pura negatio.ᵠ Nam fatu⁹ caret ſenſu iudicandi: ſtultus autē habet ſenſum, ſed hebetatū: ſapiens autem ſubtilē, & perſpicacem.

*Loco citato in argum. AD PRIMVM ergo dicēdū, ꝙ ſicut *Iſid. ibidē dicit. Inſipiēs cōtrarius eſt ſapiēti, eo ꝙ ſine ſapore eſt diſcretionis, & ſenſus: vñ idē vř eſſe inſipientia cū ſtultitia. Præcipuē aūt vř aliqs eſſe ſtult⁹, qñ patiť defectū in ſumma iudicij, quæ attendiť ẜm cām altiſſimam. Nam ſi deficiat in iudicio circa aliquid H modicum, non ex hoc uocatur aliquis ſtultus.

*q. præced. n ar. 4 & ar. 1. ad primum. AD SECVNDVM dicēdū, ꝙ ſicut eſt quędā ſapia mala, ut ſupra dictū * eſt, quæ dř ſapia ſæculi, quia accipit pro cauſa altiſſima, & fine ultimo aliquod terrenum bonum: ita etiam eſt aliqua ſtultitia bona huic ſapientiæ malæ oppoſita, per quam aliqs terrena cōtēnit: & de hac ſtultitia loquitur Apoſt.

AD TERTIVM dicendum, ꝙ ſapientia ſæculi eſt, quæ decipit, & facit eſſe ſtultum apud Deum, ut patet per Apoſtolum 1. ad Corin. 3.

AD QVARTVM dicēdū, ꝙ nō moueri iniurijs, qñque quidē cōtingit ex hoc, ꝙ hoies non ſapiūt terrena, ſed ſola cęleſtia: vñ hoc nō ptinet ad ſtultitiā mūdi, ſed ad ſapiam Dei, ut Gre. ibidē dicit. Qñ *Li. 10.c. 27. que aūt cōtingit ex hoc, ꝙ hō eſt ſimpľr circa oia ſtupid⁹, ut patet in amētib. q nō diſcernunt qd ſit iniuria: & hoc pertinet ad ſtultitiam ſimpliciter.

ARTICVLVS II.

Vtrum ſtultitia ſit peccatum.

Porrecta per totam. 255 Infra. ar. 3. cor.

Bannes eodem art.

AD SECVNDVM ſic proceditť. Vř, ꝙ ſtultitia non ſit peccatum. Nullum enim peccatum prouenit in nobis à natura: ſed quidā ſunt ſtulti naturaliter. ergo ᵇ ſtultitia non eſt peccatum.

* Li. de uera relig. c. 14. circa princ. to. 1. ¶2 Pręt. Oē pčtm̄ eſt ᵇ uolūtariū, ut Au * dicit: ſed ſtultitia nō eſt uolūtaria. ergo non eſt peccatum.

¶3 Præt. Omne peccatum opponitur alicui pręcepto diuino: ſed ſtultitia ᵇ nulli præcepto opponitur. ergo ſtultitia non eſt peccatum.

SED CONTRA eſt, quod dicitur Prouer. 1. Proſperitas ſtultorum perdet eos: ſed nullus perditur, niſi pro peccato. ergo ſtultitia eſt peccatum.

*Ar. prec. RESPON. Dicendū, ꝙ ſtultitia, ſicut * dictum eſt, importat quendam ſtuporem ſenſus in iudicando, & præcipuē circa altiſſimam cām, quæ eſt finis vl- F timus, & ſummum bonum, circa quod aliquis pōt pati ſtuporem in iudicando dupliciter. Vno modo ex diſpoſitione naturali, ſicut patet in amētib. & ᵐ Concl. m talis ſtultitia nō eſt pčtm̄.ⁿ Alio mō inquātū immergit hō ſenſum ſuū reb⁹ terrenis, ex quo reddiť eius ſenſus ineptus ad pcipiēdum diuina, ẜm illud 1. ad Cor. 2. Aialis hō non percipit ea, q̄ ſunt ſpūs Dei: ſicut etiam homini habenti guſtum infectum malo humore non ſapiunt dulcia, & ᵖ talis ſtultitia ē Conclu. p peccatum.ᵠ Et per hoc patet reſponſio ad Primū.

AD SECVNDVM dicendum, ꝙ quamuis ſtultitiā nullus uelit, uult tñ ea, ad quæ cōſequitur eſſe ſtultum, ſ. abſtrahere ſenſum ſuū a ſpiritualibus, & immergere terrenis: & idem etiam contingit in alijs peccatis. Nam luxurioſus uult delectationem, ſine qua non eſt pčtm̄, quamuis non ſimpliciter uelit pčtm̄: uellet. n. frui delectatione ſine peccato.

AD TERTIVM dicēdū, ꝙ ſtultitia ᵈ opponiť pceptis, q̄ danť de cōtēplatione ueritatis, de q b. ſ. habitū * eſt, cum de ſcientia, & intellectu ageretur. D. 1043. *q. 16. ar. 2.

ARTICVLVS III.

Vtrum ſtultitia ſit filia luxuriæ.

Porrecta per totum. 256

Bannes eodem art.

AD TERTIVM ſic proceditť. Vř, ꝙ ſtultitia nō ſit filia luxuriæ. * Greg. n. 31. Moral. enumerat luxuriæ filias: inter quas tamen non ʰ cōtinetur ſtultitia. ergo ſtultitia non procedit ex luxuria. Iob. 5. pri cip. *Li. 31. c 31.

¶2 Præt. Apoſt. dicit 1. ad Cor. 3. Sapia hui⁹ mundi ſtultitia ʰ eſt apud Deum: ſed ſicut * Gre. dicit 10. Moral. Sapia huius mundi eſt cor machinationib⁹ tegere, quod pertinet ad duplicitatem. ergo ſtultitia eſt magis filia duplicitatis, quàm luxuriæ. * Li. 10. c. 27. ante medium.

¶3 Præt. Ex ira aliqui præcipuē vertuntur in furorē, & inſaniā, quæ pertinent ad ʰ ſtultitiam. ergo ſtultitia magis oritur ex ira, quàm ex luxuria.

SED CONTRA eſt, quod dicitur Prouer. 7. Statim I eam ſequitur, ſcilicet meretricem, ignorans quòd ad uincula ſtultus trahetur.

*Art. pcc. RESPON. Dicendū, ꝙ ſicut iā * dictū eſt, ſtultitia ẜm ꝙ eſt pčtm̄, prouenit ex hoc, ꝙ ſenſus ſpūalis hebetatus eſt, ut non ſit aptus ad ſpūalia iudicāda. Maximè autem ſenſus hominis immergitur ad terrena per luxuriā, q̄ eſt circa maximas delectationes, quibus aīa maximè abſorbetur. Etiō ᵐ ſtultitia, q̄ eſt peccatum, maximè naſcitur ex luxuria.ⁿ Concl. m

AD PRIMVM ergo dicendū, ꝙ ad ſtultitiā ptinet ꝙ hō habeat faſtidium de Deo, & de donis ipſius. K Vñ * Greg. duo numerat inter filias luxuriæ, q̄ pertinent ad ſtultitiam, ſ. odium Dei, & deſparationē futuri ſæculi, quaſi diuidēs ſtultitiā i duas partes. * Lib. 31. Mora. ca. 31.

AD SECVNDVM dicendum, ꝙ uerbū illud Apoſtoli, non eſt intelligēdum cauſaliter, ſed eſſentialiter: quia ſcilicet ipſa ſapientia mundi eſt ſtultitia apud Deū, Vñ non oportet, ꝙ quæcunq; pertinēt ad ſapientiam mundi ſint cauſa huius ſtultitiæ.

AD TERTIVM dicendum, ꝙ ira, ut ſ. * dictū eſt, ex ſua acuitate maximè immutat corporis naturā: vñ maximè cauſat ſtultitiam, quæ prouenit ex impedimento corporali: ſed ſtultitia, q̄ ꝓuenit ex impedimento ſpūali. ſ. ex immerſionē mentis ad terrena, maximè prouenit ex luxuria, * dictum eſt. * 1. 2. qu. 48. art. 2. & 3. *In corp. art.

SVPER

SVPER QV. XLVII. ARTC. I.

Palud. 3. ſ. d. 34. q. 2.
D. Bon. d. 33. q. 3. ar. 1.

IN qõ 47. ubi incipit quartus huius operis tractat⁹ I ar. 1. in rñſione ad tertiũ, aduerte drñam inter artẽ, & prudentiã, q; licèt utraq; ordinet ad opus, & in hoc eodem fine conueniãt: quia totius practicæ rõnis, quæ cõprehendit artem & prudentiã, finis eſt opus, differentia tñ inter eas eſt, q; applicatio ad opus eſt ab ipſa prudentia: applicatio autẽ artis nõ eſt ab ipſa arte. Nõ n. ars medicinæ applicat ſe ad ſanãdũ, ſed, ut dr̃ 9. Metaphyſic applicat ab electione, quę eſt extrinſeca ab arte. Prudẽtia aũt applicat ſe ipſam ad opera: q̃a ipſe actus uolũtatis, q eſt uti ipſamet, ad prudentiæ rõnẽ ſpectat, q̃ in rõne eſt, nõ abſolutè, ſed ut mouetur a uolũtate, ſicut & p̃ceptũ. Et hic fit, ut applicari uel ñ applicari ad op⁹ uolũtariè, non uituperet artẽ, ſed prudentiã. Neq; n. min⁹ doctus medicus cenſetur q noluit quando oportuit ſanare, ſed minus prudẽs habetur, qui quãdo, oportet, ubi oportet &c. ſi uult exequi a ſe, uel alio, q̃ executioni eſſent mandãda. Et q̃a accidentia imitãtur ſubſtantiam, ſicut de ipſa ſubſtantia applicationis ad opus dictum eſt: ita de qualitate applicationis cõtingit, ut ſ. taliter applicari ad opus, puta male, ſi uoluntariè fiat, artem non uituperat, ſed prudentiã, tanquàm artis peccatum ſit id ſolùm, qd in defectu cognitionis conſiſtit: prudentiæ autem & id, qd in cognitionis, & id quod in appetitus defectu conſiſtit. Propter quod ars eſt cõtrariorum, ut medicina ſani, & ægri. Prudentia autẽ non eſt boni & mali, ſed boni tantum. Hæc enim claudit in ſua ratione determinatum appetitum ad bonum: illa autem non: ſed ut exiſtẽte, cum eum ſuſcipit.

Porrecta per totum.

257

1. q. 22 ar. 1. ad 3. Et 1. 2 qõ 61. arti. 2. co. & q. 85. articu. 3. cor. Et mal. q. 4. ar. 5. ad 4. Et uir. q. 5. art. 1. cor. ſi.

* Cap. 15. circa medium. t. 1.

QVAESTIO XLVII.

De prudentia ſecundum ſe, in ſexdecim articulos diuiſa.

A

CONSEQVENTER poſt uirtutes theologicas primò cõſiderãdũ eſt circa uirtutes cardinales d̃ prudẽtia. Et primò, d̃ prudẽtia ſm ſe: ſecũdo, de partibus eius: tertiò de dono ei corrñdẽte: quartò, de uitijs oppoſitis: quintò, de præceptis ad hoc pertinentibus.

B

CIRCA primum quæruntur ſexdecim.

¶Primò, Vtrum prudẽtia ſit in uoluntate, uel in ratione.
¶Secundò, Si eſt in rõne, utrũ in practica tantùm, uel etiã in ſpeculatiua.
¶Tertiò, Vtrum ſit cognoſcitiua ſingularium.
¶Quartò, Vtrum ſit uirtus.
¶Quintò, Vtrũ ſit uirtus ſpẽlis.
¶Sextò, Vtrum præſtituat finẽ uirtutibus moralibus.
¶Septimò, Vtrũ conſtituat medium in eis.
¶Octauò, Vtrum præcipere ſit proprius actus eius.
¶Nonò, Vtrũ ſolicitudo, vel uigilãtia ptineat ad prudẽtiã.
¶Decimò, Vtrũ prudẽtia ſe extẽdat ad regimẽ multitudinis
¶Vndecimò, Vtrũ prudentia, q̃ eſt reſpũ boni, pprij, ſit eadem ſpecie cũ ea, quæ ſe extendit ad bonum commune.
¶Duodecimò, Vtrum prudẽtia ſit in ſubditis, an ſolùm in principibus.
¶Tertiodecimò, Vtrum inueniatur in malis.
¶Quartodecimò, Vtrum inueniatur in omnibus bonis.
¶Quintodecimò, Vtrum inſit nobis a natura.
¶Sextodecimò, Vtrum perdatur per obliuionem.

ARTICVLVS I.

Vtrum prudentia ſit in ui cognoſcitiua, an in appetitiua.

AD PRIMVM ſic pcedit. Vr̃ q; prudẽtia nõ ſit in vi cognoſcitiua, ſed i vi appetitiua. Dicit. n. * Aug. in li. de moribus Eccl'iæ. Prudẽtia [h] eſt amor, ea q̃b. adiuuat, ab eis q̃b. impedit, ſagaciter eligẽs: ſed amor ñ ẽ i ui cognoſcitiua, ſʒ i appetitiua ergo prudẽtia ẽ i vi appetitiua.

¶2 Præt. Sicut ex prædicta diffinitione apparet, ad prudẽtiã [h] ptinet eligere ſagaciter: ſed electio eſt act⁹ appetitiuæ uirtutis, ut ſupra† hitũ ẽ. ergo prudẽtia nõ eſt i ui cognoſcitiua, ſed i ui appetitiua. †q. 13. articu. 1.

¶3 Præt. †Philo. dicit 6. Ethi. q; in [h] arte q dẽ uolẽs peccans, eligibilior eſt, circa prudentiam autem minus, quemadmodum & circa uirtutes: ſed uirtutes morales, de quibus ibi loquitur, ſunt in parte appetitiua, ars autem in ratione. ergo prudentia magis eſt in parte appetitiua, quàm in ratione. † Ca. 5. t. 5 non multũ a fine.

SED CONTRA eſt, qđ * Aug. dicit i li. 83. q. Prudẽtia eſt cognitio rerũ appetẽdarũ, & fugiendarũ. * Lib. 83. q. q. 61 t. 4

RESPON. Dicẽdũ, q; ſicut * Iſidor⁹ dicit i li. Etymol. prudẽs dr̃, quaſi porro uidẽs. Perſpicax. n. eſt, & icertorũ uidet caſus: uiſio ãt nõ ẽ uirtutis appetitiuæ, ſed cognoſcitiuæ. Vñ manifeſtũ ẽ, q;[m] prudẽtia directè ptinet ad uim cognoſcitiua, [n] ñ aũt ad uim ſenſitiuã: q̃a p eã cognoſcim⁹ ſolũ ea, q̃ p̃ſto ſunt, & ſenſib. offerunt. Cognoſcere ãt futura ex p̃ntib⁹, uel p̃teritis, qđ ptinet ad prudẽtiã, propriè rõnis eſt, q̃a hoc p quãdã collationẽ agitur. Vñ relinquit q; [g] prudentia propriè ſit in rõne. * Li. 10. c. 15. ſcipit. Prudens, in prin. *Conclu.* *Conclu. p*

C

AD PRIMVM ergo dicendũ, q; ſicut ſupra * dictũ eſt, uolũtas mouet oẽs potentias ad ſuos actus. Primus aũt actus appetitiuæ uirtutis eſt amor, ut ſupra * dictũ eſt. Sic ergo prudẽtia dr̃ eſſe amor ñ q̃dẽ eſſentialr̃, ſed iquãtũ amor mouet ad actũ prudẽtię. Vñ & poſtea ſubdit† Auguſt. q; prudẽtia eſt amor bñ diſcernẽs ea, q̃b. adiuuet ad tenẽdum in Deũ ab his, q̃b⁹ impediri põt. Dr̃ aũt amor diſcernẽre, inquantũ mouet rõnem ad diſcernendum. * 1. 1. q. 82 art. 4. * 1. 2. q. 25 ar. 1. & 2. † Eodẽ li. & ca. citatis in arg.

AD II dicẽdũ, q; prudẽs cõſiderat ea, q̃ ſunt pcul, inquantũ ordinant ad adiuuãdũ, uel impediẽdũ ea, q̃ ſunt p̃ntialr̃ agẽda. Vñ patet, q; ea q̃ cõſiderat prudẽtia, ordinant ad alia ſicut ad finẽ: eorũ aũt q̃ ſunt ad finẽ, eſt cõſiliũ in rõne, & electio in

D

appetitu, quorũ duorũ cõſiliũ magis pprie ptinet ad prudẽtiã. dicit. n. * Philoſ. in 6. Ethi. q; prudẽs eſt bñ cõſiliatiu⁹. Sed q̃a electio p̃ſupponit conſiliũ: eſt. n. appetitus p̃conſiliati, ut dicitur in 3. † Eth. iõ ẽt eligere, põt attribui prudentiæ conſequenter, inquantum. ſ. electionem per conſilium dirigit. * Li. 6. c. 5. tom. 5. † Li. 3. c. 3. circa finẽ tom. 5.

AD III dicendum, q; laus prudentiæ non conſiſtit in ſola cõſideratione, ſed in applicatione ad opus, qđ eſt finis practicæ rõnis. Et iõ ſi in hoc defectus accidat, maximè eſt contrarium prudentię: quia ſicut finis eſt potiſſimus in unoquoque, ita & defectus, qui eſt circa finem, eſt peſſimus: vñ ibidẽ

E

Philoſ. ſubdit, quòd prudentia non eſt ſolùm cum ratione, ſicut ars. Habet. n. ut * dictum eſt, applicationem ad opus, quod fit per uoluntatem. * In iſta ſolutione & 1. 2. qõ. 57. ar. 4.

ARTICVLVS II.

Vtrũ prudẽtia pertineat ſolũ ad rationẽ practicã, an ẽt ad ſpeculatiuam.

AD SECVNDVM ſic procedit. Vr̃ q; prudentia nõ ſolùm pertineat ad rõnem practicã, ſed etiam ad ſpeculatiuam. Dicitur enim Prouerb. 10. Sapientia eſt uiro prudẽtia: ſed[h] ſapientia

SVPER Q. XLVII. ART. II.

Porrecta per totum.

258

1. 2. q. 57. art 5. cor. Et 3. di. 33 q. 2. art. 4. quæſt. 4.

IN ar. 2. in reſponſione ad ſecundũ, nota Nouitię, q; act⁹ ſpeculationis poteſt referri ad res, circa quas uerſatur, ſcilicet obiectum, enunciabile, [illegible] concluſiones [illegible] tus à tali re in talem

principalius conſiſtit in contēplatione. ergo prudentia.

¶2 Præt.* Ambroſ.dicit in 1.de Officijs.[h]Prudentia in[h] veri inueſtigatione uerſat, & ſcientiæ plenioris infundit cupiditatē: ſed hoc pertinet ad rōnem ſpeculatiuam.ergo prudentia cōſiſtit etiā in rationę ſpeculatiua.

¶3 Præt.In eadem parte animæ ponitˀ à Philoſopho ars, & prudētia,ut patet i 6.* Ethi.ſed ars nō ſolū inuenitˀ practica, ſed ēt G ſpeculatiua,ut patet in artib. liberalibus.[h] ergo prudētia inuenitur practica,& ſpeculatiua.

SED CONTRA eſt,ꝙ* Philoſ. dicit in 6.Ethi.ꝙ prudentia eſt recta ratio agibilium: ſed hoc non pertinet niſi ad rationem practicam.ergo prudentia non eſt niſi in ratione practica.

RESPON. dicēdū,ꝙ ſicut*Philoſ.dicit in 6.Ethi.Prudentis eſt bn̄ poſſe conſiliari. Cōſiliū aūt H eſt de his, q̄ ſunt ꝑ nos agenda in ordine ad finem aliquem.Rō aūt eorum,quæ ſunt agēda ꝑꝑ finem,eſt rō practica.Vn̄ manifeſtū eſt,ꝙ[m] prudentia nō conſiſtit niſi in ratione practica.[n]

AD PRIMVM ergo dicendū,ꝙ ſicut ſupra * dictū eſt,ſapientia conſiderat cām altiſſimam ſimpliciter.Vn̄ conſideratio cauſæ altiſſimæ in quolibet gn̄e, ꝑtinet ad ſapientiā in illo gn̄e. In I gn̄e aūt humanorum actuum, cā altiſſima eſt finis cōis toti uitæ humanæ, & hunc finem intendit prudentia.Dicit.n.* Philoſ.in 6.Eth.ꝙ ſicut ille, qui rōcinatur bene ad aliquem finem particularē, puta, ad uictoriā, dr̄ eſſe prudens,nō ſimpliciter, ſed in hoc gn̄e.ſ. in rebus bellicis: ita ille qui benè ratiocinatˀ ad totum benè uiuere, dr̄ prudens ſimpliciter. Vnde manifeſtum eſt,ꝙ prudentia eſt ſapiētia in rebus humanis, non autē ſapientia ſimpl̄r, quia non eſt circa cām altiſſimam ſimpliciter:eſt.n.circa bonum humanū. Homo autem non eſt optimū eorum, quæ ſunt.Et ideò ſignāter dicitur, quòd prudentia eſt ſapientia uiro, non autem ſapientia ſimpliciter.

AD II dicēdū, ꝙ * Ambr.& etiam† Tullius nomen pruden- F tiæ largius ſumūt,ꝑ qualibet cognitione humana tam ſpeculatiua,q̄ practica. Quāmuis dici poſſit,quòd ipſe actus ſpeculatiuæ rationis, ſecundùm quòd eſt uoluntarius, cadit ſub electione, & conſilio quantum ad ſuum exercitium,& per conſequēs cadit ſub ordinatiōe prudentiæ:ſed quantum ad ſuā ſpeciem, prout comparatur ad obiectum, quod eſt uerum neceſſarium,non cadit ſub conſilio,nec ſub prudentia.

AD III dicendum, ꝙ omnis applicatio rationis rectæ ad aliquid factibile pertinet ad artē: ſed ad prudentiam non ꝑtinet niſi applicatio rationis rectæ, & ad ea,de quibus eſt conſiliū, & huiuſmodi ſunt,in quib.non ſunt uiæ determinatæ ꝑueniendi ad finē, ut dicitur in 3.* Ethi. Quia ergo rō ſpeculatiua quædam facit, puta, ſyllogiſmum, propoſitionē, & alia huiuſmodi, in quibus proceditur ſecundū certas,& determinatas vias, inde eſt, quòd reſpectu horum poteſt ſaluari ratio artis, non autem rō prudentiæ: & iō inuenitur aliqua ſpeculatiua ars,nō autem aliqua prudentia.

ARTICVLVS III.

Vtrum prudentia ſit cognoſcitiua ſingularium.

AD TERTIVM ſic proceditˀ. Vr̄ ꝙ prudentia nō ſit cognoſcitiua ſingularium.Prudētia enim eſt in ratione, * ut dictum eſt: ſed rō [h] eſt uniuerſalium,ut dicitur in 1.† Phyſic.ergo prudentia non eſt cognoſcitiua,niſi uniuerſalium.

¶2 Præt.Singularia ſunt infinita:ſed [h] infinita non poſſunt cōprehendi a ratione.ergo prudētia quæ eſt ratio recta, non eſt K ſingularium.

¶3 Præt. Particularia ꝑ ſenſum cognoſcuntur: ſed prudētia nō eſt in [h] ſenſu, multi.n.habentes ſenſus exteriores perſpicaces, non ſunt prudentes. ergo prudentia non eſt ſingularium.

SED CONTRA eſt,qđ Philoſophus dicit in 6.Ethi.ꝙ prudētia non eſt v hum ſolùm,ſed oportet etiā ſingularia cognoſcere.

RESPON. Dicēdū, ꝙ ſicut ſupra*dictū ē,ad prudētiā ꝑtinet

---

vt cā in effectū,uel ecōtra,& ſimilia,& ſic non ſubiacet cōſilio, & prudētiæ,ſed regulāſus eſt ſecūdū logicā, & efficaciā habet ſcdm lumē intellectˀ maius, uel minˀ.Pōt quoq; referri ſpeculationis actus ad hominē, q ſpeculari debet,& ſic eſt uoluntarius:& cadit ſub cōſilio uel prudētia,an.ſ.ſit ſpeculādū in tali materia, puta, geometria, uel phyſica, an tali hora &c. Et ſi rectè īſpiciamˀ ad ſupradicta,non eſt ipſe ſpeculationis actˀ, q ē materia ꝓxima cōſilij: ſed actus uolūtatis, q uocatˀ uti, quo uolūtas exercet actū ad ſpeculandū, ita ꝙ cōſiliū ſit,an intellectu utēdū ſit ad ſpeculationē talis rei, tali hora,tanto tpe &c. Et ſic conſiliū eſt de uſu,q eſt actus appetitus, tāquā materia ꝓxima,& de ſpeculationis actu, tanq̄ materia remota, quia.ſ. eſt materia uſus, qui eſt materia conſilij.

Conclu. ¶ In rñſiōe ad tertiū aduerte primò, ꝙ ſicut facere dupliciter ſumitur. ſ. ut diſtinguitˀ contra agere, & ut extēdit ſe ad actionē tranſeuntē, & immanentē: ita factibile ſumi pōt, vt diſtinguitur contra agibile, & ſic ē materia artis: & vt extēdit ſe ad factibile ſiuè p actionem immanentem, ſiue tranſeuntem, & ſic ſumitˀ in litera, & eſt communis materia artis, & ſpeculatiuarum ſcientiarum, quæ uocantur artes. ¶Aduerte ſecūdò, ꝙ quia de facto ita eſt, ꝙ aliquæ ſciētiæ ſpeculatiuæ uocātur artes,& manifeſtè differunt in materia ab arte,quę in 6.Eth.ponitur quinta uirtus intellectualis,& nulla ponitur prudentia ſpeculatiua, cum tamen materia prudentiæ ſit magis propinqua materiæ illarū ſpeculatiuarum artiū, voluit author ſublata per intellectū i.non conſiderata differentia materiæ.ſ. agibilis & factibilis,intus.ſ.& extra, reddere rōnem, quare artis ratio, & non prudētię,ad ſpecula- tiuos extendatˀ habitus. ex hac ſ.dīa,qa prudentia eſt eorū,q̄ nō ſunt determinatæ uiæ:ars uerò ut in pluribus, p determinatas ꝓcedit uias.Ex hoc.n. fit,ut ſpeculatiui habitus,qui ſi aliquid faciētes p determinatas vias,artis rationē induunt, non aūt prudentiæ: non tñ continentˀ ſub arte,qa hæc propriè eſt rō recta factibiliū ꝓpriè, q̄.ſ. ſunt extra, quorū intellectˀ practicus eſt factiuus.

¶In eadē rñſiōe dubium occurrit, quia hic dr̄, Omnis applicatio rōnis rectæ ad aliqd factibile, ꝑtinet ad artem. In pręcedenti uero ar dictum eſt, quòd applicatio rationis rectæ ad opus factibile, nō ē artis. ſed uolūtatis. ¶Ad hoc facile dr̄, ꝙ applicatio huiuſmodi pertinet ad uolūtatem ut applicantē: & pertinet ad artem, ut applicatam. Vnde nulla eſt repugnantia,ſed ſecundùm diuerſa propoſita modo huic,mō illi attribuitˀ. Quàmuis poſſet dici, ꝙ hoc in loco applicatio pro regulatione ſumitur. Hoc.n.erat ad ꝓpoſitum literę,quòd omnis regulatio factibilis ſecūdum rectam rōnē,ſpectet ad artē. *Porrecta per totum.*

259

SVPER QV. XLVII. ARTC. III.

IN art.3.in rñſione ad ſecūdū aduertε, ꝙ certitudo prudētiæ,eſt duplex,qdā i ſola cognitione cōſiſtēs: & hæc in vniuerſali quidē eſt eadē cum certitudine ſcientiæ moralis, cuius uniuerſale eſt uerū, vt in pluribus. In particulari aūt non excedit certitudinē opinionis, cū de futuris concludit, aut abſentib. & hæc non eſt propria prudentiæ.Quædam aūt eſt certitudo practicæ veritatis,q̄ cōſiſtit in cōformiter ſe habere appetitui recto: & hæc eſt propria prudentiæ, quæ non in ſola ratione cōſiſtit. Et talis certitudo, ſemper adeſt prudētiæ etiam reſpectu ſingularium abſentium, & futurorum: quoniā prudēs præcipiens

---

Marginal notes:

* Li.1.ca.24. circa fi. tom.1.
* Li.6.c.1. ad fin. & c.12.
* Li.6.c.5. tom.5.
* Li.6.c.5. in princi. tom.5.
* q.45.artic.2.& 3.
* Li.6.c.5. & 9. to 5.
* Ambro. loco citato in arg. Tullius li.2. de inuentione fo.4 ante finem libri.
* Li.3.c.3. tom.5.
* Inf.ar.15 cor.& q.49.artic.2. ad 1.& artic.5. ad 2. & artic.7 cor.
* Art.1.& 2. huiˀ q.
† Li.1.Phyſic. tex.49 tom.2.
* Li.6.c.7. circa finē tom.5.
* Ar.1.ad 3 argum.

cipiens ſic agendũ pro republica, quis non eueniat intẽtus finis, aut impediatur actio, hẽt tñ actum præcepti veriſſimum, optimum, & certũ, vtpotè conſonum rõni, & appetitui recto. Dicũtur aũt prouidentiæ
Conclu. m
noſtræ incertæ & propter incertitudinem euentus, & propter occultũ nobis.

¶ In rñſione ad tertiũ habes, q; prudẽtia eſt principaliter i rõne, ſecundariò aũt in co
D. 753.
gitatiua: ſed hoc hẽt q̃ſtionem, quia in illa potentia ponenda eſt principaliter prudentia, cuius eſt præcipuus prudẽtiæ actus: ſed pcipuus act⁹ prudẽtiæ eſt pceptũ ſin
* Libr. 3. tex. 10. tomo 2.
gulare ſequẽs minorem ſingularem. Hęc autẽ ſingularia ſpectat ad cogitatiuam directè. Et confirmatur, Quia uirtus ponitur in potentia cõſumatiua operis: vñ temperantia ponitur in concupiſcibili: & continentia, q̃ nõ eſt in illa, nõ eſt uirtus, q̃uis rectè diſponat
* Li. 6. c. 8. ad fi. to. 5.
partẽ ſuperiorẽ, ſed cogitatiua eſt, q̃ conſumat diſcurſum de ſingularibus. ergo in ipſa ponenda eſt.

¶ Ad hoc dr̃, q; pp rationes dictas oportet tam in intellectu, q̃ cogitatiua ponere habitũ, quo bene diſponatur ad prudentiæ actus. Et licet, ſecundũ q; apparet 6. Ethi. c. 1. & cap. penult. intellectus ex ſciẽtia in propoſito morali, cogitatiua aũt ex habitu circa ſingularia ſ- intellectiuo & rõcinatiuo perficiatur, prouquãtò rectè iudicat de fine ſingulari, & rectè præcipit de ſingulari opere, ac p hoc prudentia principaliter videatur eſſe cogitatiua, ſecundũ tñ authoris doctrinam, in intellectu principaliter ponitur. Et probatur q; ita ſit tali rõne. Eiuſdem eſt habitus, cui⁹ eſt actus: ſed actus prudentiæ eſt intellectus. ergo. Probatur minor. Actus prudentiæ eſt cognoſcere uniuerſalè & ſingulare, & applicare illud huic, ut patet. ergo eſt intellectus, aut cogitatiuæ. Nõ n. põt eſſe duorũ

Porrecta per totum.
260
Inf. q. 55. ar. 1. ad 1. & 12. q. 57 ar. 5. ad 3. & q. 61. a. 3. cor.
* Li. 1. c. 13 in fi. 10. 1.
¶ Li. 6. c. 5. non procul a fine, t. 5.

non ſolũ cõſideratio rõnis, ſed ẽt applicatio ad opus, qđ eſt finis practicæ rõnis. Nullus autẽ põt cõuenienter alteri aliqd applicare, niſi vtrũq; cognoſcat. ſ. & id, qđ applicãdũ eſt, & id, cui applicãdũ eſt. Operationes aũt ſunt i ſingularib⁹: & iõ necesse eſt q; prudẽs & cognoſcat vlia prĩcipia rõnis, & cognoſcat ſingularia, circa q̃ ſũt operationes.

Ad primvm ergo dicendũ, q; rõ primo qdẽ & principaliter B eſt vlium, põt tñ vles rõnes ad particularia applicare. Vñ ſyllogiſmorũ cõcluſiones non ſolũ ſunt vniuerſales, ſed ẽt particulares: qa intellectus p quandã reflexionem ſe ad materiam extendit, ut dr̃ in 3. de Anima.

Ad II dicẽdũ, q; qa infinitas ſingulariũ nõ põt rõne humana comprehẽdi, inde eſt q; ſunt incertæ prudẽtiæ noſtræ, ut dr̃ Sapien. 9. tñ p experientia ſin- C gularia infinita reducuntur ad ad aliqua finita, quæ ut in pluribus accidũt, quorum cognitio ſufficit ad prudẽtiam humanã.

Ad III dicẽdũ, q; ſicut* Philoſo. dicit in 6. Eth. prudẽtia nõ cõſiſtit in ſenſu exteriori, quo cognoſcimus ſenſibilia ppria: ſed in ſenſu interiori, q pficit p memoriã, & p experimentũ ad prõptè iudicandũ de particularibus expertis: nõ tñ ita, q; pru- D dẽtia ſit in ſenſu interiori ſicut in ſubiecto principali, ſed principaliter quidem eſt in ratione, p quandam autem applicationem pertingit ad hmõi ſenſum

ARTICVLVS IIII

Vtrum prudentia ſit virtus.

Ad qvartvm ſic pcedit. Vr̃ q; prudẽtia nõ ſit virt⁹. Dicit. n.* Aug. in 1. de li. arb. q; prudẽtia ẽ appetẽdarũ, & uitãdarũ rerum ſciẽtia: ſed ſciẽtia cõtra virtutẽ diuidit, ut patet i pdicamẽtis. ergo prudẽtia ñ ẽ virt⁹.

¶ 2 Præt. Virtutis nõ ẽ uirt⁹, ſed artis eſt uirtus, ut † Phil. dicit in 6. Eth. ergo ars nõ eſt virt⁹: ſed i arte ẽ prudẽtia. dr̃. n. 2. Parap. 2. de Hira. q; ſciebat cælare omnẽ ſculpturã, & adinuenire prudẽter qdcũq; in ope neceſſariũ eſt. ergo prudẽtia nõ eſt virtus.

¶ 3 Præt. Nulla uirt⁹ põt eſſe immoderata: ſed prudentia eſt im- A moderata, alioquin fruſtra diceretur in Prouer. 23. c. Prudentiæ tuæ pone modum ergo prudentia non eſt uirtus.

Sed contra eſt, q; Grego.* in 2. Moral. prudentiam, temperantiam, fortitudinem, & iuſtitiã dicit eſſe quatuor uirtutes.

Respon. Dicẽdũ, q; ſicut ſupra* dictũ eſt, cũ de uirtutibus in cõi ageretur, uirtus eſt q̃ bonũ facit habẽtem, & opus eius B bonum reddit. Bonum aũt põt dici dupliciter. Vno modo materialiter pro eo qđ eſt bonũ: alio mõ formaliter ſm rationẽ boni. Bonum aũt, inquantũ huiuſmodi, eſt obiectũ appetitiuę virtutis: & iõ ſi q habitus ſunt, q faciant rectã conſiderationẽ rõnis nõ habito reſpectu ad rectitudinẽ appetitus, minus habẽt de rõne virtutis, tãquã ordinãtes ad bonũ materialiter. i. ad C id qđ eſt bonũ non ſub ratione boni. Plus aũt habent de rõne virtutis habitus illi, q reſpiciũt rectitudinẽ appetitus: qa reſpiciũt bonũ nõ ſolum materialiter, ſed ẽt formaliter. i. id quod eſt bonũ ſub rõne boni. Ad prudentiã aũt pertinet, ſicut* dictũ eſt, applicatio rectę rationis ad opus, qđ nõ fit ſine appetitu recto. Et iõ prudẽtia nõ ſolũ hẽt rõnẽ virtutis, quã habent aliæ D virtutes intellectuales: ſed etiã habet rationem uirtutis, quam habent aliæ uirtutes morales*, quibus etiam connumeratur.

Ad primvm ergo dicendum, q; Aug. ibi largè accepit ſcientiã pro qualibet recta ratione.

Ad II dicẽdũ, q; Philoſ. dicit artis eſſe virtutẽ, qa nõ importat rectitudinẽ appetitus. Et iõ ad hoc, q; hõ rectè utatur arte, requirit q; habeat uirtutem, q̃ fa- E ciat rectitudinẽ appetitus. Prudẽtia aũt nõ habet locũ in his, q̃ ſunt artis, tũ quia ars ordinatur ad aliquem particularem finem: tum quia ars habet determinata media p quæ peruenitur ad finem: dr̃ tñ aliquis prudenter operari in his, quæ ſunt artis per ſimilitudinem quandã. In quibuſdam aũt artibus propter incertitudinem eorum, quibus peruenitur ad finẽ, neceſſarium eſt cõſiliũ, ſicut in medicinali, & in nauigatoria, ut dicitur in 3.* Ethic. * Li. 3. c. 3. tom. 5.

Ad III dicendum, quòd illud dictum Sapientis non eſt ſic intelligendum, quòd ipſa prudentia ſit moderãda, ſed quia ſecundum prudentiam eſt aliquis modus imponendus.

diſputatorũ, ut patet in 2. de Aĩa i proceſſu inueſtigatiuo ſenſu. cõmunis, ergo vel eſt cogitatiuæ ſolius utentis intellectu & * Li. 2. Meta. c. 36.
hoc nõ, qa cogitatiua nõ ſe extẽdit ad uniuerſale: uel eſt intellectus ſolius, uel utentis cogitatiua, & habetur intentũ, q;. ſ. eſt principaliter in intellectu, in quo habitus * Ar. 1. huius q. ad 3. & 1. 2. q. 55. ar. 2. & 3. & q. 56. & 57.
ipſe eſt ſubiectiue, & ſecũdario in cogitatiua, in qua eſt experimẽtalis habitus, ſed dẽs cogitatiuã habilẽ ad cooperandũ intellectui in conſiliãdo, iudicando, & præcipiendo de ſingularibus: ita q; hi act⁹ principaliter ſunt intellectus, miniſterialiter aũt cogitatiuę: ppter quod miniſterium, vt magis naturalis, & ætatẽ ſequi prudẽtia, q̃ ſcientia, ut dicitur in 6. Ethic.

SVPER QV. XLVII. ART. IIII.

In ar. 4. aduerte, q; prudẽtia pro quãto in ſola cognitione cõſiſtit, habet cõmunẽ rõnẽ uirtutis intellectualis, quia. ſ. eſt verorum uñ, quia. ſ. eſt uniuerſaliũ, q̃ ut in pluribus ueta ſũt: * Ar. 3. huius q. & a. 1. ad 3.
ſed quia hoc nõ conuenit prudentiæ ſecũdũ ppriam rõnem, qua ab alijs intelle- Conclu. m
ctualibus uirtutibus differt, qua. ſ. pceptiua eſt operis ſingularis, iõ hẽt ſpecialem rõnem uirtutis, qua eſt uirtus ſimpliciter, ſicut uirtus moralis, & ex eadẽ radice, ſcilicet rectitudine appetitus.

¶ In rñſione ad tertiũ cõclude Nouitie, ergo ly prudentiæ, eſt caſus genitiui. Argumẽtũ aũt procedebat ex caſu datiuo.

SVPER

Porrecta per totum. 261

3 d. 9. q. 1. art. 1. q. 2. cor. Et di. 33. q. 1. a. 1. q. 2. & q. 2. ar. 1. q. 3. ad 2. Lib. 2. c. 6.

ARTICVLVS V.

Vtrum prudentia ſit uirtus ſpecialis.

AD QVINTVM ſic ꝓceditur. Videtur ꝙ prudentia nõ ſit ſpecialis virtus. Nulla.n. ſpecialis virtus ponitur in communi diffinitione virtutis: ſed prudentia ponitur in cõi [b] diffinitione virtutis, quia in 2. Eth. diffinitur virtus habitus electiuus in mediocritate exiſtens, determinata ratione quo ad nos, prout ſapiens determinabit: recta autẽ G ratio intelligitur ſm prudentiã, vt dicitur in 6.† Ethi. ergo prudentia non eſt ſpecialis virtus.

†Li. 6. c. 5. a medio, & ca. vlti. circa medium.

¶2 Præt.† Phil. dicit in 6. Ethi. ꝙ virtus moralis rectè facit operari finem, prudentia autem ea, q̃ ſunt ad finẽ: ſed ĩ qualibet virtute ſunt aliqua operãda pp finẽ. ergo prudẽtia eſt ĩ qualibet uirtute: nõ [h] ẽ ergo virt⁹ ſpecialis.

† Lib. 6. c. 12. circa med. & circa finẽ lib. 10. 5.

¶3 Præt. Specialis virtus hẽt ſpeciale obiectũ: ſed prudentia nõ H hẽt ſpeciale obiectũ, eſt enim recta ratio [h] agibilium, vt dicit in 6. Ethi.* agibilia aũt ſunt omnia opera virtutum. ergo prudentia non eſt ſpeciale virtus.

*Li. 6. c. 5. tom. 5.

SED CONTRA eſt, ꝙ cõdiuidit̃, & connumerat̃ alijs virtutibus. dr̃.n. Sapiẽ. 7. Sobrietatẽ & prudentiã docet, iuſtitiã & virtutẽ.

RESP. Dicẽdũ, ꝙ cum actus, & habitus recipiant ſpeciẽ ex obiectis, vt ex ſupra* dictis patet, neceſſe eſt ꝙ habit⁹, cui rñdet ſpãle obiectũ ab alijs diſtinctum, ſpãlis ſit habitus, & ſi eſt bonus, eſt ſpãlis uirtus. Speciale aũt obiectum dr̃ non ſolũ ſm materialem conſiderationẽ ipſius, ſed magis ſm rõnẽ formalẽ, vt ex ſupra* dictis patet. Nã vna & eadem res cadit ſub actu diuerſorũ habituũ, & ẽt diuerſarum potentiarum ſm rões diuerſas. Maior autẽ diuerſitas K obiecti requiritur ad diuerſitatẽ potẽtiæ, q̃ ad diuerſitatẽ habitus, cũ plures [d] habitus inueniant in vna potẽtia, ut ſupra* dictũ eſt. Diuerſitas ergo rõnis obiecti, q̃ diuerſificat potentiã, multò magis diuerſificat habitũ. Sic ergo dicẽdũ eſt, ꝙ [m] cum prudentia ſit in rõne, vt * dictũ eſt, diuerſificatur quidem ab alijs virtutibus intellectualibus ſm materialẽ diuerſitatẽ obiectorũ*.

*1. 2. q. 1. art. 3. & q. 18. art. 2. & q. 54. ar. 2.

*1. 2. q. 54 ar. 2. & in hac q. 2. 1.

D. 205.

*1. 2. q. 54 art. 1.

F Nã ſapiẽtia, ſciẽtia, & intellectus ſunt circa neceſſaria: ars ãt & prudẽtia circa cõtingẽtia. Sed eſt ars [d] circa factibilia, q.ſ. in exteriori materia cõſtituuntur, ſicut domus, cultell⁹, & huiuſmodi. Prudẽtia aũt eſt circa agibilia, q.ſ. in ipſo operãte cõſiſtũt, ut ſupra * habitũ eſt: ſed [p] a virtutibus moralibus diſtinguit̃ prudẽtia ſm formalẽ rõnẽ potẽtiarũ diſtinctiuã [q] .ſ. intellectiui, in quo eſt prudẽtia: & appetitiui, in quo eſt virtus moralis. Vñ * manifeſtũ eſt prudẽtiã eſſe ſpecialẽ virtutẽ ab omnibus alijs virtutibus diſtinctam [t].

D. 237.

*1. 2. q. 57 art. 4.

AD PRIMVM ergo dicendũ, ꝙ illa diffinitio non datur de virtute in cõi, ſed de virtute morali, in cuius diffinitione cõuenienter ponit̃ virtus intellectualis cõicans in materia cum ipſa .ſ. prudentia. Quia ſicut virtutis moralis ſubiectũ ẽ aliqd participãs rõnem: ita virtus moralis hẽt rõnẽ virtutis, inquãtũ participat virtutẽ intellectualem.

AD II dicẽdũ ꝙ ex illa rõne habetur, ꝙ prudentia adiuuet omnes virtutes, & in omnibus operetur, ſed hoc nõ ſufficit ad oſtendendum, ꝙ non ſit virtus ſpecialis: quia nihil prohibet in aliquo genere eſſe aliquam ſpeciem, quæ aliqualiter operetur I in omnibus ſpeciebus eiuſdem generis, ſicut Sol aliqualiter influit in omnia corpora.

AD III dicẽdum, ꝙ agibilia ſunt quidem materia prudentiæ, ſm ꝙ ſunt obiectum rationis, ſcilicet ſub ratione ueri. Sũt autem materia moralium virtutum, ſecundum quòd ſunt obiectum virtutis appetitiuæ, ſcilicet ſub ratione boni.

ARTICVLVS VI.

Vtrum prudentia præſtituat finem uirtutibus moralibus.

Porrecta per totum. 262

1. q. 22. articu. 1. ad 2 & 1. 2. q. 66. art. 3. ad 3. Et 3. d. 33. q. 2. art. 2. & 3. cor.

AD SEXTVM ſic ꝓcedit̃. Vr̃ ꝙ prudẽtia pſtituat finẽ virtutibus moralibus. Cum.n. prudentia ſit in ratione, virtus autem moralis in vi appetitiua, vr̃ ꝙ hoc [a] modo ſe habeat prudentia ad virtutem moralem, ſicut ratio ad vim appetitiuam: ſed ratio præſtituit finem potentiæ appetitiuæ. ergo prudentia præſtituit finem virtutibus moralibus.

¶2 Præt. Hõ excedit res irrationales ſm rõnẽ: ſed ſecundum alia cum eis communicat. ſic ergo ſe habent aliæ partes hominis ad rationem, ſicut ſe hẽt, homo ad creaturas irrationales: ſed homo eſt finis creaturarum irrationaliũ, vt dr̃ in 2.* Politic.

* Libr. 2. Phyſ. text. 24. 10. 2. &. lib. 1. Poli. ca. 5. to. 5

SVPER QV. XLVII. ARTIC. V.

IN art. 5. in reſponſione ad tertiũ, dubiũ occurrit, quia hic ponit̃ differẽtia inter prudentiã, & moralẽ virtutẽ ex parte rõnis formalis, qa .ſ. agibile eſt obiectũ prudẽtiæ ſub rõne ueri, moralis aũt virtutis ſub ratione boni. In pcedẽti aũt ar. dictũ eſt, ꝙ prudẽtia reſpicit bonum ſub ratione boni. Quomodo modo ſtant hæc ſimul?

¶ Ad hoc dr̃, ꝙ prudẽtia hẽt vtrũq;, & ꝙ reſpicit verũ ut uerũ, & ppea ponit̃ inter intellectuales virtutes, & reſpicit verũ ut bonũ: & ppea cõnumerat virtutibus moralibus, & ponit̃ prima virtus cardinalis. Et ne duas rões formales uni habitui tribuas, quas vni potentiæ nõ licet tribuere, memẽto, ꝙ nõ ſcdm idẽ hæc verificãtur, ſed prudẽtia ſecundũ cognitionem reſpicit verũ, ſcdm pceptum, ſeu applicationẽ reſpicit bonũ. Et ſimiliter prudẽtia ſcdm id, ꝙ hẽt ex intellectu, reſpicit uerũ: ſcdm id, qd hẽt ex appetitu, reſpicit bonũ. Eſt.n. pfectio intellectus, ut ſubeſt appetitui recto. cõe eſt autẽ ſubordinatis poſſe habere plures rões. Optime ergo poſita eſt differẽtia inter prudentiã, & moralẽ uirtutẽ: quia illa ueri, iſta boni. Neq; enim obſtat ꝙ illa boni & ueri, iſta aũt boni tãtum.

SVPER QV. XLVII. ART. VI.

IN art. 6. eiuſdẽ q. 47 nota in titulo, ꝙ præſtituere finem virtuti morali poteſt dupliciter intelligi, primò præſtituere, ut virtus moralis tẽdat in talẽ finem: & hoc ſpectat ad datorẽ naturæ. Genitor ſiquidẽ dat naturã determinatam ad talẽ finem: ſic nõ quæritur hic. Alio ergo modo ſumitur pro dictare, quis eſt ille ſtatutus finis: & ſic quæritur in ppoſito, an prudẽtia primo dictet eundẽ finẽ moralium uirtutum, & eſt ſermo de fine proprio earundẽ.

Conclu. m

*Ar. 2. huius quæſt.

¶ In eodẽ art. 6. eiuſdẽ quæſt. dubium eſt ſimpliciter, & ad hominẽ. Simpliciter quidẽ pp rões allatas à Scoto in 36. d. tertij ſentent. art. 2. quibus infert, ꝙ prudẽtia dictat de fine ꝓprio virtutis moralis. & primò ſic. Virtus moralis, puta, caſtitas, ſemper ſequitur naturæ ordine prudentiã aliquã ergo ſequitur dictamen proprij finis, qui eligitur: quia uirtus moralis generat̃ ex electione proprij finis. Secundò, qa aliter non ſaluaret̃ vna prudẽtia rñdens vni virtuti propriè & per ſe morali. Probatur, qa virtus moralis eſt vna unitate finis, ad cuius electionẽ principaliter inclinat. Et ſi ad dictandum de illo fine nulla eſſet prudentia, quot eſſent dictamina mediorũ, tot eſſent prudentiæ: quia nullum eſſet obiectum, à quo ſumeretur unitas, tot dictaminum, ſublato à ſingulis dictaminibus hoc.

Conclu. p

Conclu. t

¶ Ad hominem autẽ ſcilicet diuum Thomam, dubiũ eſt, quia in Prima ſecundæ q. 66 art. 3. ad tertium expreſſe dicit, quòd prudentia dirigit uirtutes morales etiam in præſtituendo finẽ. Et probat, quia finis virtutis moralis eſt attingere medium, quod prudentia determinatur.

¶ Ad euidentiã huius rei ſimpliciter aduerte, quòd dupliciter uerti poteſt in dubiũ propoſitio dicens, ꝙ prudẽtia eſt de his, q̃ ſunt ad finẽ. Primo abſolutè, & ſic dicendũ eſt de prudẽtia reſpectu eorum, q̃ ſunt ad

ad finē, ſicut de ſcientia reſpectu concluſionū. Sciētia nāq; ſp eſt concluſionum, ſed tñ ſcientia ſecundæ concluſionis eſt materialiter ſcientia principij tertiæ cōcluſionis: qa illamet ꝓpoſitio, q̄ fuit concluſio ſecundæ, eſt principiū tertiæ demōſtrationis, & ſic de aliis. Et ſimiliter prudētia ſp eſt reſpectu eorum, q̄ ſunt ad finē: ſed cū hoc ſtat, ꝙ prudētia reſpectu huius ad talem finē, ſit materialiter de fine reſpectu alterius ſubordinati illi medio, & ſic deinceps, prout contingit plura ſubordinari media ad unū finē principalē. Quod enim fuit ad finem primo diſcurſu, fit finis i ſecūdo diſcurſu, & ſic deinceps in tertio, & reliquis. Eſt & unū aliud hic aduertēdū, ꝙ ſicut ſciētia dr̄ concluſionum tm̄ ut ſcitarū, & cū hoc ſtat ꝙ eſt p̄miſſarum ut cogitatarum (Vtitur enim eis ut cognitis, applicando ad cōcluſionem) ita prudentia eſt tātum eorum, quæ ſunt ad finem ut rerum præceptarum, & electarum: & cum hoc ſtat immò exigitur, ꝙ ſit finis, ut aſpecti, & intenti. Vtitur ſiquidē prudentia fine, applicando ipſum ad id, quod eſt ad finē. Secundo, poteſt uerti in dubium reſpectu finium propriorum uirtutum moraliū, & iuxta hūc ſenſum tractatur in litera, & impugnatur à Scoto. Author. n. ſentit, quod uirtuti morali finis præſtituitur à ſynderesi: quia naturalis ratio dictat, ꝙ in timoribus bonum rationis, & ſimiliter in concupiſcentiis, & ſimiliter in ira, & operationibus ſectandum eſt.

† Ar. 2. huius quęſt.

* Li. 9. ca. 12. circa medium. tom. 5.

Conclu. in

¶Ad primam ergo rationem Scoti dicitur, ꝙ licèt uirtutē moralem præcedat naturaliter prudentia, non tamen prudentia dictatiua de fine: ſed ſufficit naturalis rō dictatiua de fine, & prudentia dictatiua de mediis ad finem. Probatio aūt dicens, quia uirtus moralis generatur ex electione finis, implicat in adiecto: quia electio non eſt finis, ſed eorum, quæ ſunt ad finē.

¶Ad ſecundum aūt dr̄, ꝙ ad unitatem prudentiæ reſpectu omnium mediorum ad finem, ſufficit unitas finis aſpecti a prudētia, & non requiritur unitas finis dictati ab illa. Accidit. n. unitati finis reſpectu eorum quæ ſunt ad finē, & directiui eorum in illum, ꝙ ſit dictatum ab hoc, uel altero: ſufficit. n. ꝙ ſit aſpectum à directiuo mediorum in illum. Argumentum autē procedit ac ſi directiuū mediorum nō cognoſceret finē, ad quem dictat media. & hæc ſat ſunt argumentis Scoti. Si qs tñ quæreret, quare in parte intellectiua ponantur duę uirtutes reſpū unius materiæ moralis. ſ. ſynderesis, & prudentia, altera reſpū finis, altera reſpectu eorum q̄ ſunt ad finem; in parte aūt appetitiua una tm̄ ponitur uirtus reſpectu finis, & eorū, q̄ ſunt ad finē puta, caſtitas, Rñdēdū eſt, ꝙ ex hoc ꝙ cognitio ꝑficit ſecundū qd res ſunt in aīa, ſequitur ꝙ alia ſit uirtus, qua aīa iudicat aliqua ſcdm ſeipſa, & alia qua iudicat aliqua ꝑ reſolutionē i alia. Aliter: n qdē oportet eē diſpoſitū circa hæc, & circa illa, ut patet ex diuerſitate luminis. Et ppea tā in intellectu practico, q̄ ſpeculatiuo alia eſt uirtus reſpectu principiorum, & alia reſpectu concluſionum. Ex hoc autem ꝙ appetitio perficitur, ſecundū qd anima tendit ad res, ſequitur ꝙ, ſicut in rebus ꝑ eandē naturā aliquid mouetur ad medium & terminū, ut patet in grauibus & leuibus: ita appetitus per eandem uirtutem tēdat in finem, ut terminum, & id quod eſt ad finem, ut medium.

¶Ad dubium autem ad hominem, dicta in prima ſecundæ approbo adiunctis dicendis in hoc, & ſequenti articulo.

¶In rñſione ad tertiū, aduerte tria. Primò, ꝙ formalis rñſio ad argm̄ cōſiſtit in hoc, ꝙ prudentia nō ꝑcipit uirtuti morali ſimpliciter, ſed diſponēdo ea, q̄ ſunt ad finē. Secūdò, ꝙ ex eodem medio poterat argui ecōtra ſubſumendo, Sed uirtus moralis ē de fine ergo pręcipit prudētiæ, ex quo ipſa non eſt de fine. Et ex hoc ſequitur, ꝙ uirtus moralis eſt nobilior prudētia: nec euadit, ut in Prima ſecundæ dicebat, quia prudētia dirigit i ꝓſtituendo finē, ideo author hæc tractat i reſpōſione hac. Tertio, ꝙ hæc difficultas de ſuperioritate, & nobilitate inter uirtutē moralē, & prudētiā, obſcura ppea qa uirtus moralis eſt de fine: prudētia autē de his, q̄ ſunt ad finē, in ꝓcedēti libro loco allegato ſoluta eſt dupliciter. Primò, quia prudētia eſt etiā de fine applicatiuè: ſecūdo, qa uirtus moralis nō eſt de fine abſq; mēdicatione à prudentia. Et quis utrūq; horū ſit verū in ſe, & nonnihil rñdeat difficultati: ſolutio tñ difficultatis ſimiliter hic ſumēda eſt, ꝙ uirtutē aliquā eē finis, contingit dupliciter. ſ. executiuè, & authoritatiuè. Virt illa, q ē de fine executiuè, ꝑ modū exequentis tēdit in illū, ut patet in oībus executiuis actibus: uirtus aūt illa, q̄ eſt de fine authoritatiuè, intēdit primò illū, & circa illū uerſatur añ omnem electionē. Diña aūt inter iſtas ad propoſitum eſt, ꝙ cum dicitur, ꝙ uirtuti de fine proprium eſt præcipere ei, quæ eſt de his, q̄ ſunt ad finem, intelligitur de ea, quæ eſt de fine authoritatiuè. Hæc. n. eſt, quæ finem præſtituit aliis, & præcipit, ut patet in artibus architectonicis, & charitate reſpectu aliarum uirtutū. Virtus igitur moralis non eſt de fine authoritatiuè, ſed executiuè: quod patet ex eo, quòd uirtus ex principali actu ſuo iudicanda eſt. Conſtat aūt, ꝙ pcipuus actus uirtutis moralis eſt electio, ut patet ex ipſa eius diffinitione. 2. Ethi. Virtus eſt habitus electiuus &c. electio aūt ad executionē ſpectat, ſequitur. n. præceptum, & eſt ipſa executio appetitus in appetibile: vñ nihil reſtat, niſi exterior executio poſt electionē. Et propterea uirtus moralis non præcipit prudentiæ, nec eſt ea prior naturaliter: & tamen oporteret eam pcedere naturaliter prudentiam, ſi eſſet de fine authoritatiuè. Eſſet autem hoc, ſi uirtus moralis eſſet primo habitus intentiuus finis, hoc eſt, ſi primo perficeret intentionē finis: qm̄ intentio non dependet ab his, q̄ ſunt ad finem. Dico autem primò, ꝙ uirtus moralis ꝑficiendo primò electionem, perficit ſecundariò intentionem. Propter quod in 6. Ethi. dicitur, ꝙ facit intentionem rectam, & quod principium prudentiæ firmat in anima. Et hoc eſt quod in litera a poſteriori declaratur, dicendo, quòd finis non pertinet ad uirtutes morales, tanquàm ipſæ præſtituant finem. Et excluſa ſuperioritate uirtutis moralis reſpectu prudentiæ, declaratur ſuperioritas econtrariò: quia prudentia mouet eam, diſponendo ea quæ ſunt ad finem, quę eliguntur à uirtute morali, ut in ſequenti patebit articulo.

* q. 5. ar. 7 & q. 25. artic. 7. ad 1. & q. 66. art. 1. & 2. 3. q. 13. artic. 3.

Conclu.

* 1. 2. q6. 79. ar. 12.

* In corp. art.

ergo oēs aliæ partes hoīs ordinant ad rōnē, ſicut ad finē: ſed prudentia eſt recta rō agibiliū, vt ſ dictum eſt. ergo oīa agibilia ordinant ad prudentiā, h ſicut ad finē ipſa ergo ꝓſtituit finem omnibus uirtutibus moralibus.

¶3 Præt. Propriū eſt uirtutis, vel artis, ſeu potētiæ, ad h quā pertinet finis, ut ꝑcipiat aliis uirtutib, ſeu artib ad quas ꝑtinēt ea, q̄ ſunt ad finē: ſed prudētia diſponit & de aliis uirtutibus moralibus, & præcipit eis. ergo præſtituit eis finem.

Sed contra eſt, ꝙ * Philo. dicit in 6. Eth. ꝙ uirt moralis itētionē finis facit rectā: prudētia aūt, q̄ ad hāc. ergo ad prudētiā nō ꝑtinet ꝓſtituere finē uirtutibus moralibus, ſed ſolū diſponere de his, quæ ſunt ad finem.

Resp. Dicēdū, ꝙ finis uirtutū moralium eſt bonum humanūm. Bonū aūt humanæ aīæ eſt ſēm rōnē eſſe, ut patet ꝑ Dionyſiū 4. ca. de diuin. nominib. Vñ m neceſſe eſt ꝙ fines moraliū uirtutū ꝑexiſtāt i rōne. n Sicut aūt in rōne ſpeculatiua ſunt qdā, ut naturalr nota, quorū eſt itellectus, & qdā, quæ per illa innoteſcūt. ſ. cóclusiones, quarū eſt ſcientia: ita in ratione practica ꝑexiſtūt quædam, ut principia naturaliter nota. Et hmōi ſunt fines uirtutū moraliū: quia finis ſe hēt in operabilib. ſicut principiū i ſpeculatiuis, ut ſupra * habitū eſt. Et quædā ſunt in ratione practica, ut cōcłones: & hmōi ſunt ea, q̄ ſunt ad finem, in q̄ peruenimus ex ipſis finib. & horū eſt prudentia applicās uniuerſalia principia ad particulares concłones operabiliū. Et iō o ad prudētiā nō pertinet ꝓſtituere finem uirtutibus moralibus, ſed ſolùm diſponere de his, quæ ſunt ad finem. q

Ad primum ergo dicēdū, ꝙ virtutib moralibus pręſtituit finē rō naturalis, quæ dr̄ ſynderesis, ut in 1. * habitū eſt, nō aūt prudentia rōne iā * dicta. Et ꝑ hoc patet rñſio ad ſecundum.

Ad III dicendū, ꝙ finis non ꝑtinet ad uirtutes morales, tanquàm ipſę ꝓſtituant finem: ſed qa tendunt in finem à rōne naturali ꝓſtitutū, ad quod iuuatur per prudentiam, quæ eis uiam parat, diſponendo ea q̄ ſunt ad finem. Vnde relinquitur, ꝙ prudentia ſit nobilior uirtutibus moralib. & moueat eas: ſed ſynderesis mouet prudētiā, ſicut itellectus principiorū ſciētiam:

ARTICVLVS VII.

Vtrũ ad prudentiã pertineat inuenire medium in uirtutibus moralibus.

AD SEPTIMVM ſic ꝓcedit. Vr ꝙ ad prudentiã non pertineat inuenire mediũ in uirtutibus moralibus. Cõſequi.n. mediũ eſt finis moraliũ uirtutum: ſed prudẽtia nõ præſtituit finẽ moralib. uirtutib. ut* oſtenſum eſt. ergo nõ inuenit i eis mediũ.

¶2 Præt. Illud qđ eſt ꝑ ſe, nõ vr cãm habere: ſed ipſum eſſe eſt cãm ſubiipſius cã, quia unumquodque dr eſſe per cãm ſuam: ſed exiſtere in medio conuenit uirtuti morali per ſe, quaſi poſitũ in eius diffinitione, ut ex* dictis patet. non ergo prudentia cauſat mediũ ĩ uirtutib. moralib.

¶3 Præt. Prudentia operat̃ ſm modũ rõnis: ſed uirtus moralis tẽdit ad mediũ per modum naturæ, qa ut Tulli⁹ dicit ĩ 2.* Rhethoricæ. Virtus eſt habitus per modũ naturæ rõni cõſentane⁹. ergo prudentia non præſtituit medium uirtutibus moralibus.

SED CONTRA eſt, ꝙ i ſupra poſita* diffinitione uirtutis moralis dr, quod eſt in medietate exiſtens determinata ratione, prout ſapiens determinabit.

RESPON. Dicẽdũ, ꝙ hoc ipſum, qđ eſt cõformari rõni rectæ, eſt finis ꝓprius cuiuslibet uirtutis moralis. Tẽperantia.n. hoc intẽdit, ne ꝑ cõcupiſcentias hõ diuertat a rõe: & ſimr fortitudo ne a recto iudicio rõnis diuertat, ꝑ timorem, uel audaciã: & hic finis ꝓſtitut⁹ eſt homini ſm naturalẽ rõnem. Natura lis.n. rõ dictat unicuique, ut ſm rõnẽ operet: ſed quali, & ꝑ q̃ hõ in operãdo attingat mediũ rõnis, ptinet ad rõnem prudentiæ. ¶ Licet.n. attingere mediũ ſit finis uirtutis moralis, tñ per rectã diſpoſitionẽ eorũ, q̃ ſunt ad finẽ, medium inuenit. Et per hoc patet rñſio ad Primum.

AD II dicẽdũ, ꝙ ſicut agens naturale facit ut forma ſit i mã nõ tñ facit ut formæ cõueniãt ea, q̃ ꝑ ſe ei inſunt: ita ẽt prudẽtia mediũ cõſtituit in paſſionibus, & operationib. nõ tñ facit ꝙ mediũ q̃rẽ cõueniat uirtuti.

AD III dicẽdũ, ꝙ virtus moralis ꝑ modum naturæ intendit puenire ad mediũ: ſed qa medĩũ, ſm quod medium, non eodẽ mõ inuenit in oibus: iõ inclinatio naturæ, q̃ ſp eodẽ modo operat̃, ad hoc non ſufficit, ſed requiritur ratio prudentiæ.

ARTICVLVS VIII.

Vtrum præcipere ſit principalis actus prudentiæ.

Nico. de Nyſe tract. 5. par 3 po. 3. de Prud. q. 1.

AD OCTAVVM ſic ꝓcedit. Vr ꝙ ꝑcipere nõ ſit principalis act⁹ prudẽtiæ. Præcipere.n. ptinet ad bona, q̃ ſunt ficda: ſed * Aug. 14. de tri. ponit actũ prudentiæ præcauere inſidias ergo præcipere non eſt principalis actus prudentiæ.

¶2 Præt. *Philo. dicit in 6. Eth. ꝙ prudentis eſt bñ conſiliari: ſed alius actus, vr eſſe conſiliari & præcipere, ut ex ſupra † dictis patet. ergo prudentię principalis actus non eſt præcipere.

¶3 Præt. Præcipere, uel imperare vr ptinere ad uolũtatẽ, cuius obiectũ eſt finis, & q̃ mouet aĩs potẽtias aĩæ: ſed prudẽtia ñ eſt in uolũtate, ſed in rõe. ergo prudẽtiæ actus nõ eſt ꝑcipere.

SED CONTRA eſt, quod* Phil. dicit in 6. Ethi. quod prudentia eſt præcipere.

RESP. Dicẽdũ, ꝙ prudentia eſt recta rõ agibiliu, ut ſupra * dictum eſt. Vnde oportet ꝙ ille ſit ꝑcipuus actus prudentiæ, q̃ eſt ꝑcipuus actus rõnis agibiliũ, cuius qdem ſunt tres actus, quorũ primus eſt cõſiliari, qđ ptinet ad iuẽtionẽ. Nã cõſiliari eſt q̃rere, ut ſupra * habitũ ẽ. Secũdus eſt iudicare de inuẽtis & hoc facit ſpeculatiua ratio: ſed practica rõ, q̃ ordinat̃ ad opus, ꝓcedit ulteri⁹. Et eſt terti⁹ act⁹ ei⁹ ꝑcipere, q̃ qdẽ act⁹ cõſiſtit ĩ applicatiõe cõſiliatorũ, & iudicatorũ ad operãdũ. Et qa iſte act⁹ ẽ ꝓpinquior fini rõnis practicæ, ĩde ẽ, ꝙ iſte ẽ principalis act⁹ rõnis practicæ, & ꝑ cõſequẽs prudẽtiæ. Et huiꝰ ſignũ ẽ, ꝙ ꝑfectio arti. cõſiſtit ĩ iudicãdo, ñ aũt ĩ ꝑcipiẽdo. Iõ reputat melior artifex, q̃ uolẽs peccat in arte, quaſi hñs rectũ iudiciũ, q̃ q̃ peccat nolẽs, quod vr eſſe ex defectu iudicij: ſed i prudẽtia eſt econuerſo, ut dr in 6. * Ethi. Imprudentior.n. eſt qui uolens peccat, quaſi deficiẽs in principali actu prudẽtiæ, q̃ eſt præcipere, q̃ q̃ peccat nolẽs.

AD PRIMVM ergo dicendum, ꝙ actus præcipiendi ſe extẽdit & ad bona, ꝓſequẽda, & mala cauẽda:

Margin notes (left):

Porrecta per totum. 263

Inf. q. 123 arti. 12. & q. 141. ar. 8. Et 1. 2. q. 63. ar. 3 ad 3. & q. 66. arti. 2. Et 3. d. 33. q. 2. art. 5.

* Ar. præc.

* Ar. 5. huius queſt.

* Lib. 2. de inuentione in fol. 4. ante fi.

* Ar. 5. huius q. ar. 1.

Conclu. m

Conclu. p

Commentary (left):

SVPER QV. XLVII. ART. VII.

IN art. 7. eiuſdẽ. 47. q. ad ſecte quatuor Primo dicam ſter ſinẽ, & mediũ in uirtutibus moralibus, ꝙ licẽt coincidãt in unã rẽ, alia tñ eſt utriuſq; rõ. Mediũ.n. in cõparatione ad extrema dr. Et in ꝓpoſito, mediũ nõ [illegible] rõne, ſed proportionẽ dr, ut in 2. patet Eth. & opponit utriq; extremo. ſ. improportionato ꝑ exceſſum, & improportionato ꝑ defectũ, finis aũt hoc nõ reſpicit Et propterea non miterıs, ſi poſt quæſtionẽ de præſtitutione finis, q̃ritur de inuentione medij moralium uirtutum.

¶ Secundo, ꝙ mediũ moralis uirtutis dupliciter interpretari poſſumus. Primò formaliter, pro ip̃a medij rõne: ſecũdo materialiter, ꝓ re denominata media. Si ſumat̃ primo mõ, ſic ẽ bonum rõnis: [illegible] do mõ, ſic eſt res bona bonitate rõnis. & primo mõ ẽ finis moralis [illegible] ſecũdo [illegible] eſt id q̃ eſt ad finẽ. Vñ moralis uirt⁹ [illegible] operationẽ, ſeu [illegible] & c. ut bonam ſecũdum rõnem. Materia n. eſt propter formam: & id quod eſt ad finẽ, ut materiale, eſt finis. ipſe autem finis, formale eſt.

¶ Tertio, ꝙ quemadmodũ naturalis rõ dictat finẽ uirtutum moralium, ẽt dictat mediũ earũdem, inquãtũ opponit extremis [illegible] Dictat ſiquidẽ naturalis rõ cuihoc, ꝙ nõ eſt traſcẽdũ, delectãdũ, & c. [illegible] oportet: ſed an [illegible] dũ, delectãdũ, nimis vel [illegible] ad tui termi nũ, non dictat naturalis rõ ſufficiẽter cui dẽtia abſq; rõnis diſcurſu. Propter qđ d hoc matiæ dñr opiniones, & ad moralẽ philoſophiã ſpectat hoc in rõi determinare, ut eundẽs nobis ſit. Ac prudẽt ã antẽ ſpectat ut principijs hic, Nõ eſt pl⁹, uel minus delectandum & c. ſed moderatè, & applicare eas ad particulates paſſiones. ſ.

Commentary (right):

hanc itã triſtitiã & c. Et ſic [illegible] maior, nec nuper [illegible] hic in tali caſu & c. Et hæc ẽ iõ, quare prudẽtiæ tribuit̃ iuenire mediũ, ſ. [illegible] præſtituere finem.

¶ Qu[illegible] mod⁹ inueniẽdi mediũ i moral[illegible] prudẽtia, ẽ ex parte materiæ, ita ꝙ ſicut i naturalib. agẽs diſponẽdo materiã, inducit formã [illegible] moralib⁹ [illegible] iõ determinãdo operationẽ, ſeu paſſionẽ, ĩ quã ſiluatur rõ medij, & ꝑcipiẽdo ꝙ illa operatio eligat̃, facit [illegible] mediũ & c. eligere materiã medij, & id qđ eſt [illegible] nẽ, puta, tñ, talẽ q̃ ſumere cibum, ꝓp ꝓximũ bonũ rationis, quod eſt medium.

¶ Ex his aũt patet: & quõ prudẽtia diſponit ea, q̃ ſunt ad finẽ, & patet per hoc [illegible] moral[illegible] attingat finem eligẽdo illa, q̃ ſunt ad finem. Et propterea in Prima Secunda dictum eſt, ꝙ inuenit [illegible] do dirigit in præſtituendo finẽ, & non ſimpliciter: & quo mouet uirtutem moralẽ ducendo illam de potentia ad actum, determinando, eligẽdo, & præcipiẽdo electionẽ illorũ & quæ magis in diffinitione moralis uirtutis poſitũ eſt mediũ, q̃ finis, ſeu bonũ rationis, quia. ſ. doctrina ex ꝑ ptiis, non ex cõibus eſſe debet [illegible] autem ſpeciali [illegible] finem, & bonum rationis, ad hoc ſcilicet medium. Et ſimiliter [illegible]

Margin notes (right):

Porrecta per totum. 264

Inf. q. 51. ar. 2. Et 3. d. 33 q. 2 artic. 3. Et Ro. 8. lect. [illegible] fi. Et [illegible] L. 6. c. in prin. to. 5.

* Art. 6 & 7 huiꝰ q. & 1. 2. q. 14. & 17.

* Li. 6. ca. 10. & in fi. li. tom. 5.

* Ar. 1 huius queſt.

* 1. 2. q. 14. arti. 1.

Conclu. m

* Li. 6 c. 5. non lõge a fine, t. 5.

lis eſt operatio eligẽdi, m[illegible] a ſcilicet, nõ extrema, & non dicit tantum in communi, quid ſit boni.

¶ In rñſione ad tertiũ, habes vnde reddere potes aliam rõnem, quare virtus m[illegible] [illegible] ſit eſſe à natura, q[illegible] med[illegible] nõ põt eẽ determinatũ à natura, q[illegible] natura determinata eſt ad vnũ. Mediũ aũt non vno, ſed multis modis oportet eſſe propter qd rõne determinetur in vnoquoq; ſecundũ contingentia. Ex hoc namq;, q mediũ non eſt à natura determinatum, ſequit q virtus, quæ nata eſt tendere ad mediũ, nõ eſt à natura: cũ natura genita virtus ad vnũ determinata eſt, ut patet ĩ habitu principiorũ.

*Ar. 2. huius & 1. 2. q. 7.

Porrecta per totum.

265

Infr. q. 48 ar. vnico, ad 5. Et q. 54. a. 2.

SVPER QV. XLVII. ARTIC. IX.

IN art. 9. omiſſo. 8, aduerte, ut percipies ppriũ ſignificatũ ſolicitudinis, q ſolicitus, ſicut & ſolicito ſolicitas, à c. eo deriuat ſecundũ Grammaticã, mediãte cito & citus: & ſicut diuerſimode inueniuntur compoſita, ut excito, ſuſcito &c. inuenitur ſolicito à ſolo & cito, mutato, o, in i, quaſi ex ſolo i. quietis loco moueo. Sed qñ non ſolum in actiua, ſed paſſiua ſignificatione inueniuntur compoſita hmõi, ut patet de accitus, nõ propriè [illegible], [illegible] paſſiuã hẽt ſignificationem, quaſi ſolo citũ, idẽ, motum, ad ſi militudinẽ cõmoti ex [illegible] loco, inquietum ſignificat. Verũ q[illegible] inquietudi[illegible] [illegible] ea agenda, cauẽda, euẽtulq;, impoſitũ eſt nomen ſolicitudinis, iõ propter [illegible] licet videtur inquietis attentione. Quandiu namq; ſolicitati ſumus, inquiete attendimus: & econuerſo, quãdiu inquiete attendimus, ſoliciti ſumus. Et iuxta hanc ſignificationẽ, oĩs oratorũ, poetarũ, ac ẽt ſacræ ſcripturæ vſus conſonus inuenitur. Et iuxta hanc ſignificationem optime ſpectat ad prudẽtiã. Inquieta ſiquidẽ attẽtio ad præcipien

*Libr. 10. Etym. ca. 18 & incipit, Sapiẽs, inter princi. & medium.

† ar. 1. huius quęſt.

*Li. 4. c. 3. a medio, tom. 5.

In poſt pdicamẽt. c. de oppoſitis, to. 1.

* Li. 10. c. 18. & incipit, ſapiens, inter pri. & medium.

& tñ pceuere inſidias non attribuit Aug. prudẽtię quaſi ad principalẽ actũ ipſius, ſed qa iſte actus prudẽtię nõ manet ĩ patria.

Ad II dicẽdũ, q bonitas cõſilij requiritur vt ea, quæ ſunt bene inuenta, applicentur ad opus. Et iõ pcipere pertinet ad prudẽtiã, q̃ ẽ bene cõſiliatiua.

Ad III dicẽdum, q mouere abſolutè ptinet ad uolũtatem, ſed pcipere importat motionẽ cũ quadã ordinatione: & iõ eſt actus rõnis, ut ſupra* dictũ eſt.

ARTICVLVS IX.

Vtrum ſolicitudo pertineat ad prudentiam.

AD NONVM ſic pcedit. Vr q ſolicitudo non ptineat ad prudẽtiã. Solicitudo.n. inquietudinẽ quandã importat. Dicit enim* Iſidor. in lib. Etym. q ſolicitus dr, qui eſt inquietus: ſed motio maximè ptinet ad uim appetitiuã. ergo & ſolicitudo: ſed prudentia nõ eſt in vi appetitiua, ſed in rõne, ut ſupra† habitum eſt. ergo ſolicitudo non pertinet ad prudentiam.

¶2 Præt. Solicitudini vr opponi certitudo veritatis. vnde dr 1. Reg. 9. q Samuel dixit ad Saul. De aſinis, quas nudiuſtertius pdidiſti, ne ſolicitus ſis, quia inuentæ ſunt: ſed certitudo ueritatis ptinet ad prudentiã, cũ ſit virtus intellectualis. ergo ſolicitudo opponitur prudentiæ magis, quàm ad eam pertineat.

¶3 Præt.* Philoſ. dicit in 4. Ethi. q ad magnanimũ ptinet pigrũ eſſe, & otioſum: pigritię aũt opponit ſolicitudo. cũ ergo prudentia non opponat magnanimitati, qa bonum nõ eſt bono contrariũ, ut dicitur in Prędicamentis. ergo uidetur q ſolicitudo non pertineat ad prudentiã.

SED CONTRA eſt, quod dr 1. Petr. 4. Eſtote prudẽtes, & uigilate in orationibus: ſed vigilantia eſt idẽ ſolicitudini. ergo ſolicitudo pertinet ad prudentiã.

RESP. Dicẽdũ, q ſicut dicit* Iſid. in li. Ety. Solicitus dr quaſi ſolers citus, inquãtum ſ. aliquis ex quadã ſolertia animi uelox eſt ad pſequẽdũ ea, q̃ ſunt agẽda. Hoc aũt ptinet ad prudentiã, cuius pcipuus actus eſt circa agẽda pcipere de pconſiliatis, & iudicatis. Vñ* Philo. dicit in 7. Ethi. q oportet operari q̃dẽ uelociter cõſiliata, cõſiliari aũt tardè. Et indè eſt, q ſolicitudo propriè ad prudentiã ptinet. Et pp hoc* Aug. dicit lib. de moribus Eccleſiæ, q prudentiæ ſũt excubię, atq; diligẽtiſſima uigilãtia, ne ſubrepẽte paulatim mala ſuaſione fallamur.

AD PRIMVM ergo dicendũ, q motus quidem pertinet ad uim appetitiuã, ſicut ad principium mouens tamen ſecundum præceptũ, & directionem rõnis, in quo conſiſtit rõ ſolicitudinis.

Ad II dicẽdũ, q ſm* Phil. in 1. Ethi. Certitudo nõ eſt ſimiliter q̃renda in oĩbus, ſed in unaquaq; materia ſm propriũ modũ. Quia verò materiæ prudentiæ ſunt ſingularia contingentia, circa quæ ſunt operationes humanæ, non poteſt certitudo prudentiæ tanta eſſe, quòd omnino ſolicitudo tollatur.

Ad III dicendũ, q magnanimus dr eſſe piger, & otioſus, ñ qa de nullo ſit ſolicitus, ſed qa nõ eſt ſupfluè ſolicitus de multis: ſed cõfidit ĩ his, de qbus cõfidẽdũ eſt, & circa illa nõ ſupfluè ſolicitatur. Superfluitas.n. timoris, & diffidẽtiæ facit ſupfluitatẽ ſolicitudinis: qa timor facit cõſiliari nos, ut ſ.* dictũ ẽ, cũ de paſſione timoris ageret.

ARTICVLVS X.

Vtrum prudentia ſe extendat ad regimen multitudinis.

AD DECIMVM ſic pcedit. Vr q prudẽtia nõ ſe extendat ad regimen multitudinis, ſed ſolũ ad regimẽ ſniipſius. Dicit.n.* Phil. in 5. virt9 relata ad bonũ cõe ẽ iuſtitia: ſed prudẽtia differt à iuſtitia. ergo prudẽtia nõ refertur ad bonum commune.

¶2 Præt. Ille vr eſſe prudens, q ſibijpſi bonum quærit, & operatur: ſed frequenter illi, qui q̃runt bona cõmunia, negligunt ſua. ergo non ſunt prudentes.

¶3 Præt. Prudentia diuidit contra tẽperantiã, & fortitudinẽ: ſed tẽperãtia, & fortitudo uidẽtur dici ſolũ p cõparationẽ ad bonũ ppriũ. ergo et prudẽtia.

SED CONTRA eſt, qd Domin.* dicit Mat. 24. Quis puta ẽ fidelis ſeruus, & prudẽs, quẽ cõſti-

dũ, ad cauẽdum, circumſpiciendũ, diſcẽdum &c. maximè ad prudẽtiã ſpectat. Vñ Apoſt. ſolicitudinem oĩum ſe hẽre eccleſiarũ cõteſtat, q inquietè attẽdebat, quõ pficiebant, in quo deficerẽt, quo egerẽt &c. Nec iõ dicimus, ut Iſidorũ reprehendamus, qñ ille nõ deriuationẽ, ſed etymologiam uocabuli dixit iuxta rei ſignificatæ, uel literarũ ſimilitudinẽ: quẽ in plurib9 locis affert author utens ẽt his minimis locis ſanctorũ patrũ ad clarificãdam rem his ſpecialiter, quos ſacrorũ doctorũ lectio exercet. Explanatur nihilominus ex illa etymologia, q ſolicitus eſt actiuè citus. i. feſtinus. Qui.n. inqetè attẽdit alicui, feſtinè exequitur, cũ tempus eſt, & poteſt, alioquin non inquietè attendebat: quærit.n. hic quieſcere.

¶ In rñſione ad primũ aduerte, q ſolicitudo, ſeu inquieta attẽtio, niſi ſit ratione regulata, non ſpectat ad prudẽtiã. Et ppea author ſolicitudinis vocabulũ ad bonum determinans, q̃uis multi ad effundẽdũ ſãguinẽ ſoliciti ſint, dixit, q cõſiſtit in pcepto, & directione rõnis. Puto autẽ hoc ipſũ dixiſſe, qa licèt ſolicitudo abſolutè ad bonum, & malũ ſit, in morali tamen ſcientia ad bonũ tantum uſurpata eſt.

SVPER QV. XLVII. ARTIC. X.

IN ar. 10. in rñſione ad ſcdm, dubiũ occurrit circa illud, Bonũ ppriũ non põt eſſe ſine cõi, & eius pbationẽ. Nã põt qs habere bonum honeſtũ, puta, uirtutẽ temperãtiæ, & utile, puta, diuitias: & delectabile in ioco, uel ludo abſq; cõi bono. Nec ex hoc q Romani amabãt magis cõmunes, q̃ proprias diuitias, probatur, q propriæ nõ poſſunt eſſe abſq; communibus.

¶ Ad hoc dicit, q author loquit ad litterã de bono utili, & delectabili, & intendit, q nõ põt haberi ſcdm rectam rationẽ ſine bono cõmuni. Hæc

*Li. 6. c. 9. parum a prin. to. 5

Contra.

*C. 22. in medio illius, to. 1.

*Li. 1. c. 3. circa pri. & c. 7. circa fi. to. 5.

*1. 2. q. 44 art. 2.

Porrecta per totum.

266

Inf. q. 49. ar. 5. ad 3. Et 1. q. 22 ar. 1. cor.

*Li. 5. c. 1. circa finẽ pręcipuè, tom. 5.

tuit dominus ſup familiã ſuã? F

Respon. Dicendum, ꝙ* ſicut Phil. dicit in 6. Ethi. Quidã poſuerũt ꝙ prudẽtia non ſe extẽdit ad bonum cõe, ſed ſolũ ad bonũ propriũ: & hoc ideo, qa exiſtimabãt ꝙ non oportet hominẽ q̃rere niſi bonũ propriũ: ſed hæc æſtimatio repugnat charitati, q̃ nõ q̃rit q̃ ſua ſunt, vt dr̃ 1. Ad Cor. 13. Vñ & Apo. de ſeipſo dicit 1. ad Cor. 10. Nõ quęrens quod mihi vtile ſit, ſed G quod multis, ut ſalui fiant. Repugnat ẽt rõni rectæ, quæ hoc iudicat, ꝙ bonũ cõe ſit melius, q̃ bonum unius. Quia ergo ad prudentiã pertinet rectè conſiliari, iudicare, & præcipere de his, per q̃ peruenitur ad debitũ finẽ, manifeſtũ eſt, ꝙ[m] prudẽtia nõ ſolũ ſe habet ad bonum priuatũ unius hominis, ſed etiã ad bonũ commune multitudinis[n].

Ad primvm ergo dicendũ, ꝙ H Philoſ. ibi loquit̃ de uirtute morali. Sicut aũt omnis virtus moralis relata ad bonum cõe, dicitur legalis iuſtitia: ita prudentia relata ad bonum cõe, vocatur prudentia politica. Nam ſic ſe habet politica ad iuſtitiam legalẽ, ſicut ſe hẽt prudẽtia ſimpliciter dicta ad uirtutem moralẽ.

Ad II dicẽdũ ꝙ ille, qui q̃rit bonum cõe multitudinis, ex cõſequenti ẽt quærit bonum ſuũ I ꝑꝑ duo. Primò quidẽ, quia bonum proprium non poteſt eſſe ſine bono cõi vel familię, uel ciuitatis, aut regni. Vñ Maximus Valerius* dicit de antiquis Romanis, ꝙ mallebant eſſe pauperes in diuite imperio, q̃ diuites in paupere imperio. Secundò, qa cũ hõ ſit pars domus, uel ciuitatis, oportet ꝙ hõ cõſideret quid ſit ſibi bonũ ex hoc, ꝙ eſt prudens circa bonũ multitudinis. K Bona. n. diſpoſitio partiũ accipit̃ ſm habitudinẽ ad totum, qa vt* Aug. dicit in lib. confeſſ. Turpis eſt ois pars ſuo toti nõ cõueniens, uel non congruens.

Ad III dicẽdum, ꝙ ẽt temperantia, & fortitudo poſſunt referri ad bonũ cõe. Vñ de actib⁹ earũ dant̃ p̃cepta legis, ut dr̃ in 5.* Ethi. Magis tñ prudentia, & iuſtitia, quę pertinent ad partẽ rõnalem, ad quam directè pertinent communia, ſicut ad partẽ ſenſitiuam pertinẽt ſingularia.

Articvlvs XI.

Vtrum prudentia, quæ eſt reſpectu boni proprij, ſit eadem ſpecie cum ea, quæ ſe extendit ad bonũ commune.

Ad vndecimvm* ſic ꝑcedit̃. Vr̃ ꝙ prudẽtia, q̃ eſt reſpectu boni ꝓprij, ſit eadẽ ſpecie cum ea, q̃ ſe extẽdit ad bonum cõe. Dicit. n.* Philo. in 6. Ethi. ꝙ politica, & [h] prudentia idẽ habitus eſt: eſſe aũt, nõ idem ipſis.

¶ 2 Præt.† Phil. dicit in 3. Politicæ, ꝙ eadẽ ẽ virt⁹ uiri boni, & boni principis: ſed politica maximè ẽ i principe, i quo ẽ ſicut architectonica. cũ ergo prudentia ſit uirtus boni uiri, vr̃ ꝙ ſit idẽ habit⁹ prudẽtia, & politica.

¶ 3 Præt. Ea, quorũ unũ ordinat̃ ad aliud, non * diuerſificãt ſpeciẽ, aut ſubiectũ habit⁹: ſed bonũ propriũ, qđ pertinet ad prudentiã ſimpliciter dictã ordinatur ad bonũ cõe, quod pertinet ad politicam. ergo politica, & prudẽtia non differunt ſpecie, neq; ſm habitus ſubſtantiam.

Sed contra eſt, ꝙ diuerſæ ſciẽtiæ ſunt politica, q̃ ordinat̃ ad bonũ cõe ciuitatis: & ęconomica, q̃ de his ẽ, q̃ ꝑtinẽt ad bonũ cõe dom⁹, uel familię: & monaſtica, q̃ eſt de his q̃ ꝑtinẽt ad bonũ vni⁹ ꝑſonæ. ergo pari rõne & prudẽtiæ ſunt ſpẽs diuerſæ, ſm hãc diuerſitatẽ materiæ.

Resp. Dicẽdũ, ꝙ ſicut ſupra *dictũ eſt, ſpecies habituum diuerſificant̃ ſm diuerſitatẽ obiecti, q̃ attenditur penes rationẽ formalem ipſius. Rõ autem formalis omnium, q̃ ſunt ad finẽ, attendit̃ ex parte finis, ſicut ex ſupra* dictis patet. Et iõ neceſſe eſt, ꝙ ex relatione ad diuerſos fines diuerſificent̃ ſpẽs habitus. Diuerſi aũt fines ſunt bonũ ꝓpriũ vnius, & bonũ familiæ, & bonum ciuitatis, & regni. Vnde[m] neceſſe eſt, ꝙ prudẽtiæ differant ſpecie ſm differentiam horum finiũ, ut ſ. una ſit prudẽtia ſimpliciter dicta, q̃ ordinat̃ ad bonũ ꝓpriũ. Alia aũt eſt œconomia, q̃ ordinat̃ ad bonũ cõe domus, uel familiæ. Et tertia politica, q̃ ordinatur ad bonũ cõe ciuitatis, uel regni[n].

Ad primvm ergo dicendum, quòd Philoſ. non intendit dicere, quòd politica ſit idem ſecundum ſubſtantiam habitus cuilibet prudentiæ, ſed pru-

*Li.5.c.3. circa finẽ videt̃ innuito. 5.

relatione ad bonum cõe, hoc eſt, niſi proprium pro cõi bono ſit paratum, non rectã rõne habetur. Et hoc probatur per Romanos nõ ex abdicatione fatua bonorũ, ſed ex recta ratione propria bona pro cõmunibus ſic ponebãt, ut mallent propria nõ habere, communitate ea habẽte, quam communitatẽ non habere, & ſe habere. Optimum autẽ fuiſſet & ipſos, & cõmunitatem habere.

SVPER QV. XLVII. ARTIC. XI.

In art. 11. eiuſdẽ q. dubium occurrit multiplex. Primum eſt, Quo pacto i virtute boni viri includit̃ virtus principis, cum diſtinguant̃ ſpecie, vt in corpore ar. dr̃ prudentia monaſtica, q̃ eſt virtus boni uiri, & prudẽtia politica, quæ eſt uirtus principis. Conclu. Scđm eſt, Quo pacto valet rõ literæ, qa ad bonum virũ pertinet poſſe bene principari, & bene ſubijci: Ex hoc. n. ſi ſequitur, ꝙ includat virtutem principis, ſequitur ẽt ꝙ includat virtutem ſubditi, pari rõne. Et cum uirtus principis diſtinguatur ſpecie à virtute ſubditi, ut in litera dr̃ ex Ariſtotele, ſequitur, ꝙ virtus boni viri includat oppoſitas virtutes. Tertium dubium eſt, qa falſum eſt, ꝙ ad bonũ uirũ ſpectet poſſe bene præeſſe, & ſubeſſe. Multi enim ſũt viri boni, q non poſſent bene præeſſe, ut experientia teſtatur.

*Li 4 c.4. in titulo de Aelia familia i fine.

Quartũ eſt dubium politicũ in p̃cedenti lib. de q. 9. Quare. ſ. virt⁹ boni viri magis identificatur uirtuti principis, q̃ ciuis, ut dicatur, ꝙ eadem eſt virtus boni uiri, & boni principis, & ꝙ nõ eſt eadem uirtus boni uiri, & boni ciuis, cum ẽt ad bonũ ciuem ſpectet poſſe bene p̄eſſe, & ſubeſſe, ut in eodem 3. Politicorum dicitur.

*Li.3 c.8. inter mediũ & fi. tom. 1.

¶ Ad horum euidentiam ſcito, ꝙ ſunt hic quatuor genera uirtutum. ſ. virtus uiri, virtus ciuis, uirtus ſubditi, & uirtus principis, & ut in primo Politicorũ capite penultimo, & tertio Politicorũ capite ſecundo patet. uirtus uiri eſt perfecta uirtus, q̃ eſt prudentia monaſtica. Hæc enim oẽs virtutes morales cõnexas hẽt, ut ſuperi* patuit. Virtus ciuis ẽ benè ſe hẽre, ad rẽp. Virt⁹ principis eſt bene præcipere ſimpliciter. Virtus ſubditi eſt quantum ſibi attinet, parere. Ex q̃bus dr̃, ꝙ in uirtute boni viri clauditur in potentia proxima & uirtus ſubditi, & uirtus principis. Et de uirtute quidem ſubditi ſacilè patet, quia prudens non eſt, qui ſubeſſe neſcit. De uirtute autẽ principis ex hoc probatur, quia cui tñ naturalis luminis, & ſtudioſę exercitationis conceſſum eſt, ut prudẽtiæ uirtutem, quæ ſine alijs moralibus eſſe nequit, acquiſierit, valde propinquus ẽ, ut etiam princeps ſit. Et per hoc patet ſolutio primorum duorum dubiorum.

*Li.5.c.1. a medio, tom.5.

¶ Ad tertium autem dicitur, ꝙ licẽt multi ſint boni uiri prudentia infuſa, quę ſequitur gratiam, qui neſciunt p̄eſſe, cõmuniter tamen boni uiri prudentia acquiſita, ſciunt ſaltem in potẽtia proxima præeſſe: & de hac prudentia loquitur Philo. quæ hic tractatur.

¶ Ad quartũ dicitur, p̄mittendo duo. Primum eſt, ꝙ hic non eſt ſermo de identitate, qua aliqua dicũtur una res, ſed de identitate ſubiecti: ita ꝙ nõ intendimus dicere, ꝙ una uirtus eſt eadem alteri ſecundũ unitatem realem cum illa, ſed ſecundum unitatem ſubiecti, ita ꝙ virtus boni viri eſt eadem ſubiecto uirtuti principis, & econtra. Non eſt autem ſic eadem uirtuti ciuis, quia poteſt eſſe bonus ciuis, & non bonus vir.

¶ Secundum

Perfecta per totum.

267

Inf. q.48. ar. unico, cor. fi. & ad 2. Et 2. 2. q. 57. a. 9 ad 4.

*Li.6.c.8. in princ. tom.5.

†Li.5.c.3. a medio, tom.5.

*Argu.5. huius q. & 1.2. q. 54. ar. 2.

*1.2. in Prolo & q.102 artic.1.

Conclu.

¶Secundum eſt, q̄ ciues ſunt in duplici dſſa, quidam præclari, quidam cōes, & q̄ licet virtus eius abſolute & uiri boni ſeparentur, uirtus tñ boni uiri & præclari ciuis, eadē eſt ſubiecto: qm̄ ad utrūq; ſpectat poſſe, & ſcire bñ pēſſe & ſubeſſe, ut ibidem ab Ariſtotele dr̄. Rō ergo quare uirtus boni uiri & principis coeūt eſt ſcdm Ariſtotelem qa priceps tenet locū rōnis præceptiuę ſimpliciter & nō ad hoc vel illud particulare. Ad perfectionem aūt rōnis præceptiuæ ſimpliciter exigitur ois moralis uirtus. Vñ ēt bñ ſubeſſe debet ſcire & poſſe princeps, alio quin nō bene præeſt. Ciuis āt abſolute locum tenet participantis rationem, ut natura in naui, cui nō eſt opus, niſi ſecundum ſuum officium quod particulare eſt, bene ſe haberet.

*Loc cita to in arg.

SVPER Q. XLVII. ART. XII.

IN art. 12. dubiū eſt, de qua prudentia eſt ſermo, monaſtica, a. politica. Et eſt rō dubij, quia argumenta oīa pro, & contra, ſunt de prudentia politica, ut patet intuenti. Determinatio aūt corporis art. & reſpōſiones, ad prudentiā monaſticā declinant dum dicunt q̄ ſeruus in quantum habet rationis arbitrium eſt animal rationale eſt conſiliatiuus, habet prudentiam præcipit ſibiipſi. Hęc enim monaſticæ ſunt prudētię. ¶Ad hoc dr̄, q̄ totus ſermo eſt de prudentia politica: ita q̄ ſenſus tituli eſt. An prudentia politica ſit in ſolis principibus, an ēt in ſubditis. Et rō eſt quia ſic ſolum ſaluatur ſermo formalis argumentis pro & contra, & concluſionibus de prudētia architectonicę, & manualiter. Hæc.n. diſtinctio non monaſticæ, ſed politicę prudentiæ eſt.
¶Ad obiecta āt in oppoſitum dr̄, q̄ ſubditus, ſeu ſeruus non eſt velut mobile & organū irrōnale, ſed rōnale: & ppea ſecūdū politicę prudētiæ rōnem obſequi & ſer-

Porrecta per totum. 268
Inf. q. 49. ar. 5 ad 3. Et q. 50. a. 2. cor-
*Li. 3. Politi. cap. 3 a med. o to mo 5.
†Li. 1. cap. vlt. poſt mediū to. mo 5.
†Li. 6. cap. 5. tom. 5.
*Ar. 8 huius quęſt.
†Li. 6. c. 8. in princi. tom. 5.

dētię, quę ordinaī ad bonū cōe: A q̄ qdē prudētia dr̄ ẜm cōem rōnē prudentia, prout. ſ. eſt q̄dam rō recta agibilium. Dr̄ aūt politica, ẜm ordinem ad bonū cōe.

Ad secvndvm dicēdū, q̄ *ſicut Phil. ibidē dicit. Ad bonū virum pertinet poſſe bñ principari, & bñ ſubijci. Et iō in uirtute boni uiri includit ēt uirt⁹ principis: ſed uirtus principis & ſubditi differt ſpē, ſicut ēt uirt⁹ uiri & mulieris, ut ibidem dicitur. B

Ad iii. dicēdū, q̄ ēt diuerſi fines, quorū un⁹ ordinaī ad aliū, diuerſificant ſpēm habitus, ſicut ſequeſtris, & militaris, & ciuilis differūt ſpecie, licèt finis vni⁹ ordinet ad finē alterius. Et ſimiliter licèt bonū unius ordinetur ad bonū multitudinis, tamē hoc nō ipedit, quin talis diuerſitas faciat habit⁹ differre ſpē: ſꝫ ex hoc ſequiī, q̄ habit⁹, q̄ ordinaī ad fine ultimū, ſit principalior, & imperet alijs habitibus. C

ARTICVLVS XII.

Vtrum prudentia in ſubditis ſit, an ſolum in principibus.

AD dvodecimvm ſic proceditī. Vr̄, q̄ prudētia non ſit in ſubditis, ſed ſolū in principibus. Dicit. n. * Phil. in 3. Politi. q̄ prudentia ſola eſt propria uirtus principis: aliæ aūt uirtutes ſunt cōes ſubditorum, & principum. ᵇſubditi aūt non eſt virtus prudentia, ſed opinio uera.

¶2 Prę. In 1. Polit. dr̄, q̄ ᵇ ſeruus oīno non hēt, qd cōſiliatiuum: ſed prudētia facit bñ cōſiliatiuos, ut dr̄ 16. † Eth. ergo prudentia ñ cōpetit ſeruis, ſeu ſubditis.

¶3 Præ. Prudētia eſt ꝓceptiua, vt ſ. * dictū ē: ſed ꝓcipere nō ptinet ad ſeruos, uel ſubditos, ſed ſolùm ad principes. ergo prudentia non eſt in ſubditis, ſed ſolùm in principibus. E

Sed contra eſt, quod Philoſ. dicit in 6. † Ethi. q̄ prudētiæ politicæ ſunt duæ ſpēs. Vna q̄ eſt legū poſitiua, quæ ptinet ad principes, alia q̄ retinet cōe nomen politicæ, quæ eſt circa ſingularia: hmōi autem ſingularia peragere, pertinet etiam ad ſubditos. ergo prudentia nō eſt ſolū principū, ſed ēt ſubditorum.

Respon. Dicendum, q̄ prudētia in rōne eſt: regere aūt, & gubernare propriè rōnis eſt. & iō vnuſq̄ſq; inquātū participat de regimine, & gubernatione, intm̄ cōuenit ſibi habere rōnē & prudētiā. Manifeſtum eſt aūt q̄ ſubditi, inquantū eſt ſubdit⁹, & ſerui, inquātū eſt ſeruus, nō eſt regere & gubernare, ſed magis regi & gubernari: & iō ᵐ prudētia non eſt uirtus ſerui, inquantum eſt ſeruus, nec ſubditi, inquantum eſt ſubditus: ⁿſed quia quilibet hō inquantū eſt rōnalis, participat aliquid de regimine ẜm arbitrium rationis, intantum conuenit ei prudentiam habere. Vnde manifeſtum eſt, q̄ ᵖ prudentia quidem in principe eſt ad modum artis architectonicæ, ut dicitur in 6. * Ethico. in ſubditis autem ad modum artis manu operantis. ᑫ

Ad primvm ergo dicēdum, q̄ verbū Phil. eſt intelligēdum, ꝑ ſe loquēdo, q. d. ſ. prudētia nō eſt virt⁹ ſubditi, inquātū hmōi.

Ad ii. dicēdū, q̄ ſeruus non hēt quid conſiliatiuū, inquātū eſt ſeruus, ſic. n. eſt inſtrumentū Domini: eſt tñ conſiliatiuus, inquantum eſt animal rōnale.

Ad iii. dicendū, q̄ per prudentia homo non ſolū ꝓcipit alij, ſed ēt ſibiipſi, prout. ſ. rō dr̄ ꝓcipere inferioribus virib⁹.

ARTICVLVS XIII.

Vtrum prudentia poſſit eſſe in peccatoribus.

AD decimvmtertivm, ſic ꝓcedit. Vr̄ q̄ prudētia poſſit eſſe in pctōribus. Dicit. n. Dominus. Luc. 26. Filij huius ſæculi, ᵇprudētiores filijs lucis i gñatione ſua ſunt: ſed filij huius ſęculi ſunt pctōres. ergo in peccatoribus poteſt eſſe prudentia.

¶2 Præt. Fides eſt ᵇ nobilior uirtus quàm prudentia: ſed fides poteſt eſſe in peccatoribus. ergo & prudentia.

¶3 Præt. Prudentis hoc opus maxime dicimus, bñ conſiliari, vt dr̄ in * 6. ſed multi pctōres ſunt boni conſilij. ergo multi peccatores hñt prudentiam.

Sed contra eſt, quod Philoſ. dicit in 6. † Ethico. Impoſſibile eſt prudentem eſſe non entem bonum: ſed nullus peccator eſt bonus. ergo nullus peccator eſt prudens.

Respon. Dicendū, q̄ prudētia dr̄ tripliciter. Eſt. n. q̄dā prudentia falſa, vel ꝑ ſilitudinē dicta. Cū. n. prudens ſit, q̄ bñ diſponit ea, q̄ ſunt agenda propter aliquem bonum finem, ille qui propter malū finem, aliqua diſponit congruentia illi fini, habet

ui re debet, & conſiliari vt ipſum decet, ne velut brutū aīal exequat. Et ſimiliter ipeare, ne ppiīā ebrietatem, timiditatem, dimittat ſeruire, ſubi ipſi &c. Et hæc inferius in quæſt. 50. art. 2. clarius patent.

SVPER Q. XLVII. ART. XIII.

Nic. de Nyſe Tract. ſ. p. 3. par. 3. q. 2.

IN ar. 13. dubiū occurrit circa illud. Prudentia vera, & perfecta in pctōribus eſſe non poteſt, cum ſuperius dictum ſit, q̄ virtutes morales acquiſitæ poſſunt eſſe ſine charitate, ac per hoc in peccatoribus.
¶Ad hoc dr̄, q̄ ſermo literæ huius formaliter intellectus eſt veriſſimus, & intelligendus & proportionaliter, q. ſ. prudentia infuſa non poteſt eſſe in pctōribus ſimpliciter. Prudentia āt acquiſita nō poteſt eſſe in pctōribus infra vitæ naturalis terminos. Qui. n. pctōres ſunt in his, quæ ſolo naturali lumine dictant, prudentes non ſunt prudētia acquiſita: & q pctōres ſunt abſolute ſiue in naturaliter, ſiue in ſupernaturaliter nous, prudentia infuſa carent ſed memēto, q̄ pctōr reſpectu prudentiæ acquiſitę, & infuſę non eodem modo ſumi ſunt: quia vnicus actus imprudētię tollit infuſam, non autem acquiſitam: & quia Author theologice loquitur de prudentia infuſa, & pctōribus, i. exiſtentibus in mortali pctō euā vnico intendere ut.
¶In eodem art. circa prudentiam imperfectam, pp defectum præcepti.

Concl. m
Concl. p
*Li. 6. c. 8. circa pri. tom. 5.
Porrecta per totum. 269
Inf. q. 50. ar. 3. ad 2 Et q. 51. a. 1. ad 3. Et vir. qu. 5. ar. 2. cor. & ad 3.
*Li. 6. c. 5. circa pri. & cap. 7. a med. to. 5
*Li. 6. ca. 12. ad fin. tom. 5.

præcepti, nota q̃ deficere in præcepto contingit dupliciter. Primo deficiẽdo ab his, q̃ ita ſunt neceſſaria ad finẽ conſequẽdũ, vt ſine his finis intẽtio vera nõ ſaluet: ſecundo deficiẽdo ab his, q̃ opportuna quidem ſunt ad finẽ, & ſine eis licèt finis intentio ſaluet, impedit tñ illius via horum priuationem. Primo modo prudentia deficeret in præcepto ſimpliciter: ſecundo aũt modo ſecundum quid, quia ibi à fine auerſio eſſet, & pctm̃ mortale: hic aũt citra finẽ & ueniale. Et quia author de defectu ſimpliciter loquit, iõ dixit q̃ prudentia impfecta ob defectũ pcepti nõ eſt, niſi i malis.

¶ In eod. ar. in rñſione ad ſecundum, dubiũ eſſet. Qũo fides dr̃ in ſui rõne non claudere appetitũ recti operis, cũ fides ſit in intellectu moto a uolũtate ad credẽdũ Deo, quod eſt opus rectũ: Sed hoc ceſſat ex eo, q̃ author hoc in loco diſtinguit rectum opus contra cognitionem rectã, & uult prudentiã à fide differre in hoc, q̃ iſta claudit in ſe appetitũ recti operis rectitudine moris, ſeu charitatis: illa aũt non, licèt illa claudat in ſe appetitum rei operis rectitudine intellectuali, propter quod in ſola cognitione nõ omnino, ſed ſic, rectum excludẽdo appetitum, conſiſtere dicitur.

Concl. m

SVPER Q. XLVII. AR. XIIII. XV. ET XVI.

IN trib. ar. ult. q. 47. nihil aliud eſt ſcribẽdũ, niſi q̃ pro ultimo qũo. ſ. paſſio corrũpit æſtimationem prudẽtię, uidere poteſ ô diffuſe ſcripſimus in prçcedenti li. vbi declarauimus, qũo qualis unuſquiſq; eſt talis finis ei vr̃, & progreſſum generationis prudentiæ.

¶ Pro antepenultimo uero aduerte in rñſione ad ſcdm diuinę adoptionis ſufficientiam, ut egentibus cõſilio filijs, diſcretionẽ tribuerit mali, & boni conſilij: & exercentibus ſe in actibus in ſuarum uirtutum.

* .2.q.58 art.5.&c. 6. i. ar.1.

falſam prudentiã, in quantũ illud accepit p fine, non eſt vere bonum, ſed ſm ſilitudinẽ, ſicut dr̃ aliqs bonus latro. Hoc. n. mõ põt ſm ſilitudinem dici prudẽs latro, qui cõuenientes vias adĩuenit ad latrocinãdũ: et hmõi eſt prudentia, de qua Apoſt. dicit ad Rom. 8. Prudentia carnis mors eſt, q̃. ſ. finem vltimum cõſtituit in delectatiõe carnis. Secũda ãt prudentia eſt quidẽ uera, quia adinuenit uias accõmodatas ad finẽ uere bonũ, ſed eſt impfecta duplici ratione. Vno mõ, qa illud bonũ, qđ accipit pro fine, nõ eſt cõis finis totius humanæ uitæ, ſed alicuius ſpecialis negotij, puta, cum aliquis adinuenit vias accõmodatas ad negotiandum, uel ad nauigãdũ dr̃ prudẽs negotiator, uł nauta. Alio mõ, qa deficit in principali actu prudentiæ, puta, cũ aliqs recte conſiliatur, & bñ iudicat ẽt de his, quæ pertinent ad totã vitam, ſed nõ efficaciter pcipit. Tertia ãt prudentia eſt & uera & pfecta, q̃ ad bonũ finẽ totius vitę rectè cõſiliatur, iudicat, & & pcepit.[m] Et hæc ſola dr̃ prudentia ſimpliciter, q̃ in pctõribus eſſe nõ põt: prima ãt prudẽtia eſt in ſolis pctõribus. Prudẽtia ãt imperfecta eſt cõis bonis & malis, maxime illa q̃ eſt impfecta pp finem particularẽ.[o] Nã illa quæ eſt imperfecta pp defectum principalis actus, etiam non eſt niſi in malis.

Ad primvm ergo dicendũ, q̃ illud uerbum Dñi intelligit de prima prudentia: unde non dr̃ ſimpliciter, quòd ſint prudentes, ſed in generatione ſua.

Ad II. dicendum, q̃ fides in ſui rõne non importt aliquam cõformitatẽ ad appetitũ rectorũ operũ, ſed rõ fidei cõſiſtit in ſola cognitiõe: ſed prudẽtia importat ordinẽ ad appetitum rectũ, tũ q̃a principia prudentiæ ſũt fines operabiliũ, de qbus aliqs hẽt rectã æſtimationẽ p habitus virtutũ moraliũ, q̃ faciũt appetitum rectũ, vñ prudentia non põt eſſe ſine uirtutibus moralibus, vt s. * oñſum eſt: tum ẽt prudentia eſt pceptiua rectorũ operum, quod nõ cõtingit niſi exiſtente appetitu recto. Vñ fides, licet ſit nobilior q̃ prudẽtia pp obiectũ, tñ prudẽtia ſm ſui rõnẽ magis repugnat pctõ, qđ pcedit ex puerſitate appetitus.

Ad III. dicendũ, q̃ pctõres pñt quidem eſſe bñ cõſiliatiui ad aliquem finem malũ, uel ad aliquod particulare bonũ. Ad finẽ ãt bonũ totius vitę nõ ſunt bñ cõſiliatiui pfecte, quia cõſilium ad effectum nõ perducũt. Vñ nõ eſt in eis prudentia, q̃ ſe hẽt ſolũ ad bonũ: ſed ſicut Phil. dicit in 6. * Ethic. eſt ĩ talibus dinotica, i. naturalis induſtria q̃ ſe hẽt ad bonũ & malũ vel aſtutia quæ ſe habet ſolum ad malum quã ſupra † diximus falſam prudentiam, vel prudentiã carnis.

Articvlvs XIIII.

Vtrum prudentia ſit in omnibus habentibus gratiam.

AD QVARTVMDECIMVM ſic pcedit. Vr̃, q̃ prudentia nõ ſit in oĩbus hñtibus grãm. Ad prudentiã. n. requirit[h] induſtria q̃dam, p quã ſciant bñ puidere q̃ agenda ſunt: ſed multi hñtes grãm, carẽt tali idustriã. ergo ñ oẽs hñtes grãm, hñt prudentiã.

¶ 2 Præt. Prudens dr̃, qui eſt[h] bñ cõſiliatiuus, vt * dictum eſt: ſed multi hñt grãm, q non ſunt bñ cõſiliatiui, ſed neceſſe hñt regi conſilio alieno. ergo nõ oẽs habentes gratiam, hñt prudentiã.

¶ 3 Præt. Philoſo. dicit in 3. Top. q̃ iuuenes nõ conſtat eſſe[h] prudentes: ſed multi iuuenes habẽt grãm. ergo prudentia non inuenitur in oĩbus gratiã hñtibus.

Sed contra eſt, q̃ null' hẽt grãm, niſi ſit uirtuoſus: ſed nullus põt eſſe uirtuoſus, niſi hẽat prudentiam: dicit. n. * Gre. in 2. Mora. q̃ cæterę uirtutes, niſi ea q̃ appetũt prudẽter agãt, virtutes eſſe nequaquã pñt. ergo oẽs hñtes gratiam hñt prudentiã.

Resp. Dicẽdũ, q̃ neceſſe eſt virtutes eſſe cõnexas, ita ut qui unam habet, omnes habeat, ſicut ſupra * oſtenſum eſt.[m] Quicunque autem habet gratiam, habet charitatẽ. Vnde neceſſe eſt, quòd habeat omnes alias virtutes. Et ita cũ prudentia ſit uirtus, vt * oſtẽſum eſt neceſſe eſt, quòd habeat prudentiam.[n]

Ad primvm ergo dicẽdũ q̃ duplex eſt induſtria. Vna qdẽ q̃ eſt ſufficiens ad ea q̃ ſunt de neceſſitate ſalutis: & talis iduſtria dat oĩbus hñtibus grãm, quos vnctio docet de oĩbus, ut dr̃ 1. Ioan. 2. Eſt aũt alia induſtria plenior, p quam aliquis ſibi, & alijs

augmentum uſq; ad perfectionem ſolidi cibi largiatur.

¶ In rñſione ãt ad tertiũ cũ legis, in iuuene non eſſe prudentiam ſcdm habitũ, nec ſequẽdũ actũ intelligẽdũ de actu prudentię ſecundum ſuam ſubſtantiam, ſed de actu formato prudentiæ, hoc eſt, q̃ iuuenis nõ hẽt actum prudentiæ eo modo, quo prudẽs hẽt ipſum, qui ex habitu prudentiæ operatur, [illegible] hẽat q̃nq; actũ prudẽtiæ eo mõ [illegible] ante habitum [illegible] [illegible] operatur iuſta, ſed non ut iuſti: & [illegible] [illegible] habetur differentia inter infuſam, & acquiſitam prudentiam, q̃ illa ſcdm habitũ põt eſſe in puero, iuuene, & ſcdm actũ etiã formatũ, i. ex habitu infuſo, iſta neutro modo.

¶ In penult. ãt art. dubiũ duplex occurrit. Primum in corpore art. [illegible], q̃ fines virtutũ ſunt determinati, ea ãt quæ ſunt ad fines, ſunt indeterminata, de qua indeterminatione eſt ſermo. Nõ de numerali, quia ſic ẽt fines eſſent indeterminati, cum habeãt infinita ſingularia. Nec ſpecifica, ſũt quia non ſunt infinitæ ſpecies ſub prudentia vnius ſpeciei, tum quia differentia inter [illegible] in Milone, & Philo. nõ eſt niſi numeralis ſub eadem ſpecie, ſicut prudentia eſt eiuſdem ſpeciei in utroque.

¶ Secundum autem eſt circa rationẽ redditam in reſponſione ad tertium, Quare prudentia non poteſt eſſe homini naturalis, quia ſcilicet eius ratio, cum ſit uniuerſalium ad infinita ſingularia

* Li. 6. c. 11. a med. o. tom. 5.

† In corp. art.

Perrecta per totum.

270

Inf. q. 51. ar. 1. ad 3.

* Ar. præc. & 8.

* Lib. 2. ca. 36. parũ ante medium.

* 1. 2. q. 65 art. 1. Concl. m

* Ar. 4 huius quęſt.

pôt prouidere nõ ſolũ de his, q̃ ſunt neceſſaria ad ſalutẽ, ſed ẽt de quibuſcũq; pertinẽtib. ad humanã uitã: & talis induſtria nõ eſt in oĩbus habentibus gratiã.

Ad secvndvm dicendũ, q̃ illi q̃ indigẽt regi cõſilio alieno, ſaltẽ in hoc ſibijpſis conſulere ſciunt, ſi gratiam habent, ut aliorum requirant conſilia, & diſcernant cõſilia bona a malis.

Ad tertivm dicẽdũ, q̃ prudẽtia acquiſita cauſatur exercitio actuum: unde indiget ad ſui gñationẽm experimento, & tẽpore, ut dr̃ in 2.* Ethi. Vnde nõ põt eſſe in iuuenibus nec ſm habitum, nec ſm actum: ſed prudẽtia gratuita cãtur ex infuſione diuina. Vñ in pueris baptizatis nõdum hñtibus vſum rõnis, eſt prudentia ſm habitum, ſed non ſm actum, ſicut & in amentib. In his aũt, qui iam hñt uſum rõnis, eſt ẽt ſm actum, quantũ ad ea quæ ſunt de neceſſitate ſalutis: ſed per exercitium meretur augmentum quouſq; perficiat, ſicut & cæteræ uirtutes. Vnde & Apo. dicit ad Heb. 5. q̃ perfectorũ eſt ſolidus cib. eorũ, q̃ ꝑ cõſuetudine exercitatos hñt ſẽſus ad diſcretionẽ boni, & mali.

ARTICVLVS XV.

Vtrum prudentia inſit nobis à natura.

AD qvintvmdecimvm ſic proceditur. Vr̃, q̃ prudentia inſit nobis à natura. Dicit. n.* Philoſ. in 6. Ethi. q̃ ea quæ pertinẽt ad prudentiã naturalia uidr̃ ẽe .ſ. ſyneſis, gnome, & hmõi, non aũt ea, quæ pertinent ad ſapientiam ſpeculatiuam: ſed eorum, quæ ſunt unius generis eadem eſt originis ratio. ergo etiã prudentia ineſt nobis à natura.

¶ 2 Præt. Aetatum uariatio eſt ſm naturã: ſed prudentia conſequitur ætates, ſecundũ illud Iob 12. In antiquis eſt ſapientia, & in multo tempore prudentia. ergo prudentia eſt naturalis.

¶ 3 Præt. Prudentia magis cõuenit naturæ humanæ, quã naturæ brutorum aĩalium: ſed bruta aĩalia habent quaſdam naturales prudentias, ut patet per * Philoſ. in 8. de hiſtorijs animaliũ. ergo prudẽtia eſt naturalis.

Sed contra eſt, q̃ † Philoſ. dicit in 2. Ethi. q̃ uirtus intellectualis plurimum ex doctrina hẽt & generationem, & augmentum, ideo experimento indiget & tpe: ſed prudentia eſt uirtus intellectualis, ut ſupra * habitum eſt. ergo prudentia non ineſt nobis a natura, ſed ex doctrina, & experimento.

Respon. Dicendũ, q̃ ſicut ex * præmiſſis patet, prudentia includit cognitionem & uniũm, & ſingularium operabilium, ad quæ prudens uniã principia applicat. Quãtũ ergo ad uñem cognitionem, eadem rõ eſt de prudentia, & ſcia ſpeculatiua: quia utriuſq; prima principia uñia ſunt naturaliter nota, ut ex ſ.* dictis patet, niſi q̃ pricipia cõia prudentiæ ſunt magis connaturalia hoĩ. Vt. n.* philoſo. dicit in 10. Eth. Vita, q̃ eſt ſm ſpeculationẽ, eſt melior, q̃ quæ eſt ſm hominẽ: ſed alia pricipia uñia poſteriora ſiuẽ ſint rõnis ſpeculatiuæ, ſiuẽ practicæ, non hñr ꝑ naturam, ſed per inuentionẽ ſm uiã experimẽti, vel per diſciplinã. Quãtũ aũt ad particularẽ cognitionẽm eorũ, circa q̃ operatio cõſiſtit, eſt iterũ diſtinguẽdum: quia operatio cõſiſtit circa aliquid, uel ſicut circa finẽ, vel ſicut circa ea, quæ ſunt ad finẽ. Fines aũt recti humanæ vitæ ſunt determinati, & ideo põt ẽe naturalis iclinatio reſpectu horũ finium: ſicut ſ.* dictũ eſt, q̃ qdam hñt ex naturali diſpõne quaſdã uirtutes, quib. inclinant ad rectos fines, & per cõñs etiã hñt naturaliter rectũ iudiciũ de hmõi finib. ſed ea quæ ſunt ad finem in rebus humanis, nõ ſunt determinata, ſed multipliciter diuerſificantur ſm diuerſitatem perſonarũ, & negotiorum. Vnde qa inclinatio naturæ ſp eſt ad aliquid determinatũ, talis cognitio nõ põt hoi ineſſe naturaliter, licẽt ex naturali diſpõne unꝰ ſit aptior ad hmõi diſcernẽda, q̃ alius, ſicut et accidit circa cõcluſiones ſpeculatiuarũ ſciarũ. Quia ergo prudentia nõ eſt circa fines, ſed circa ea, q̃ ſunt ad finẽ ut ſupra* habitũ eſt, ideo prudẽtia nõ eſt naturalis.

Ad primvm ergo dicendum, q̃ philoſo. ibi loquitur de pertinentibus ad prudentiam, ſecundũ quòd ordinatur ad fines. Vnde ſupra præmiſerat, q̃ principia ſunt eius, quod eſt gratia, id eſt finis, & propter hoc non facit inter ea mentionem de eubolia, quæ eſt conſiliatiua eorum, quæ ſunt ad finem.

Ad II. dicendũ, q̃ prudẽtia magis eſt in ſenibus

non

*Lib. 2. in princ. li. & li. 6. c. 8 a medio, tomo 5.

Parcella per totum.

271

2. di. 23. q. 2. ar. 2. co. fi. Et veri. q. 18. artic. 7. ad 7.

* Li. 6. ca. 11. a med. tom. 5.

*Li. 8 c. 10 & li. 9. c. 5. & 6. to. 4.

†Li 2. c. 1. tomo 1.

* Ar. 4. huius quęſt.

* Art. 1. & 3.

Concl. m

* Ar. 6. huius quęſt.

* Li. 10. ca. 7. & 8. tomo 5.

Conclu. p

Concl. s

* 1. 2. q. 63 ar. 1. & 2.

Concl. x

* Ar. 6. huius quęſt.

gularia ſe extẽdit. Probatio. n. erat, q̃ ad infinitas uias ratio hoĩs ſe extẽdit [illegible] hoc eſt oppoſitum eius [illegible] inuenit in brutis, quæ per determinatas vias procedendo, a natura prudentias ſortita ſunt ſuas. In lfa autẽ probat, q̃ ad infinita ſingularia ſe extẽdit. ¶ Ad primum dubiũ dr̃, q̃ diuerſitas finiũ, & diuerſitas uiarũ ad fines uirtutum in hoc conueniunt, q̃ tam fines, q̃ uiæ in infinitis ſaluant ſingularibus: differunt autem in hoc, q̃ rõnes hmõi determinatæ ſunt, vnde & rõnes cõprehendũtur, quot ſunt rõnes autẽ uiarũ indeterminatæ ſunt: quod ex hoc patet, q̃ nulla rõne comprẽhendi põt, quot ſunt modi, quib. medium uirtutis cõſtituit. ſed iux. aduerſitatẽ perſonarũ, locorum, tpum, initiarum, operationũ &c. tanta ſit diuerſitas, vt non ſolum indeterminata ſit nobis, ſed ſimpliciter infinita videat, in potẽtia tamẽ. Hmõi aũt diuerſitas, q̃ ſpecifica ſit, patet [illegible] hæc diuerſitas indeterminationem mediorũ contra determinationẽ finiũ. Cõſtat. n. finiũ determinationẽ eſſe ſpecificam: & per hoc inſinuat, q̃ mediorum indeterminatio eſt ſpecifica, ut ſicut affirmatio determinationis ponit cã affirmationis naturalitatis, ita negatio determinationis mediorum ponit cauſa negationis naturalitatis. Et rõne probat. Minꝰ. n. vr̃, q̃ ex finitis literarũ elementis fiãt infinitæ ſecundũm ſpeciem diſtinctæ dictiones ob uar[ietatem] earũ cõpoſitionem, q̃ ex infinitis concurrentibus ſingularibus perſonarum &c. reſultent infinitæ ſpecies modorum: qũ facilius ex infinitis infinitas ſpecifica, q̃ ex finitis ſit [illegible] conſtat ubi infinitatẽ ſpecificam. ergo rõnabile eſt & hic infinitatẽ ſpecificam ponere.

¶ Ad primam aũt obiectionẽ in oppoſitũ, dr̃, q̃ non incõuenit infinitas uiarũ ſpẽs ſub unius ſpeciei prudentia contineri: qa ſub una formali rõne prudentiæ tota earum diuerſitas continetur, ſicut ſub una grãmatica infinitæ dictiones continentur.

¶ Ad ſecundam autẽ dr̃, q̃ hi modi nõ diſtinguunt ſpecie in genere moris, niſi ſecundum, q̃ diuerſarum ſunt uirtutũ, puta, prudẽtiæ, tẽperantiæ &c. ſed diſtinguunt ſpecie in genere uiæ humanæ: ita q̃ uniuerſæ uiæ prudentiæ ſunt unius ſpeciei, puta, prudentię. Sunt aũt infinitarum ſpecierum uiæ humanę: ſicut mas & fœmina ſunt unius ſpeciei in genere animalis, puta, hominis, uel bouis. Sunt aũt diuerſarum ſpecierum in genere ſexus, diſtinguuntur. n. utuiæ, quãuis non diſtinguantur termino: ſicut arcus in infinitum multiplicabiles ſuper puncta ſemicirculi, diſtinguunt, vt viæ inter eoſdem terminos.

¶ Ad ſcdm dubium dr̃, q̃ ex hoc, q̃ ratio eſt infinitorum ſingularium, ſequitur, quòd ſit infinitorum modorum, qui ex uaria tot ſingularium concurrentia conſurgũt, ac per hoc, quòd ſint infinitæ uiæ rationis ad finem: quod erat probandum. Ex hoc ꝓ puenit, quòd prudentia, quæ eſt recta ratio humanarũ uiarũ, non poſſit eſſe naturalis: qa natura ad determinatã uiam, & non ſolũ terminũ inclinat, ut patet in naturalibus compoſites, & in operibus aĩalium irrationalium.

non ſolum propter naturalem diſpoſitionem qui ætatis motibus paſſionum ſenſibilium, ſed etiam propter experientiam longi temporis.

Ad tertium dicendum, quòd etiam in brutis animalibus ſunt determinatæ viæ perueniendi ad finem. Vnde videmus, ꝙ omnia animalia eiuſdem ſpeciei ſimiliter operantur ſed hoc non poteſt eſſe in homine ꝑꝑ rationem eius quæ, cũ ſit cognoſcitiua vniuerſaliũ, ad īfinita ſingularia ſe extēdit.

Articvlvs XVI.

Vtrum prudentia poſſit amitti per obliuionem.

Porrecta per totum.

272

1.2.q.53. ar.1. cor. Et uer.q. 18.arti.7. ad 6.

AD DECIMVMSEXTVM ſic proceditur. Videtur ꝙ prudentia poſſit amitti per obliuionem. Scientia.n.cum ſit neceſſariorũ, eſt[h] certior q̄ prudētia, quæ eſt cōtingentium operabilium: ſed ſcia amittiť ꝑ obliuionē. ergo multo magis prudentia

*Li.1.c.1. & 2. to.5.

¶2 Præt. Sicut* Philo. dicit in 2. Ethi. Virtus ex eiſdem gñatur, & corrũpitur cōtrario mō factus: ſed ad gñationem prudentiæ neceſſarium eſt[h] experimentum, ꝙ fit ex multis memorijs, vt dr̃ in princ.* Meta. ergo cum obliuio memoriæ opponatur, videtur ꝙ prudentia per obliuionem poſſit amitti.

*Li.1.c.1. non longe a prin. tom.3.

¶3 Præt. Prudentia nō eſt ſine cognitione[k] vniuerſalium: ſed vniuerſalium cognitio poteſt per obliuionem amitti. ergo & prudentia.

*Li.6.c.5. in fine. tomo 1.

Sed contra eſt, ꝙ * Philoſ. dicit in 6. Ethico. quòd obliuio eſt artis, & non prudentiæ.

Respon. Dicendũ, ꝙ obliuio reſpicit cognitionem tm̃, & iō per obliuionē pōt aliqs artē totaliter perdere, & ſimiliter ſciam, q̄ in rōne cōſiſtũt: ſed prudentia nō cōſiſtit in ſola cognitione, ſed ēt in appetitu: quia, ut * dictum eſt, principalis eius actus eſt ꝑcipere, quod eſt applicare cognitionē habitā ad appetendũ, & operandum. Et iō[m] prudētia nō directè tolliť ꝑ obliuionē, ſed magis corrũpiť per paſſiones.[n] Dicit.n.* Philoſ. in 6. Eth. ꝙ delectabile, & triſte ꝑuertit æſtimationem prudentiæ. Vnde Dan. 13. dr̃. Spēs decepit te, & concupiſcētia ſubuertit cor tuũ. & Exo. 23. dr̃. Ne accipias munera, q̄ excœcant ēt prudentes.[p] Obliuio tñ pōt impedire prudentiā, inquantum procedit ad ꝑcipiendũ ex aliqua cognitione, q̄ per obliuionē tolli pt̃[q].

*Ar.8. huius quęſt. Concl. m *Li.6.c.5. a medio, tom.1. Conclu. p

Ad primvm ergo dicendum, ꝙ ſcia eſt in ſola rōne, unde de ea eſt alia rō, ut ſupra * dictum eſt.

*In corp. ar. & 1.2. q.53. ar.1.

Ad secvndvm dicendũ, quòd experimentum prudentiæ non acquiritur ex ſola memoria, ſed ex exercitio rectè præcipiendi.

Ad tertivm dicēdũ, ꝙ prudētia principaliter cōſiſtit nō in cognitione vĩium, ſed in applicatione ad opera, ut * dictum eſt: & iō obliuio uĩs cognitionis non corrũpit id, quod eſt principale in prudētia, ſed aliqđ īpedimētũ ei affert, ut dictũ eſt.

*Ar.3. huius quęſt.

SVPER Q. XLVIII.

IN q.48. vnico conctā ar.n. nihil occurrit ſcribendũ aliud, q̄ vt partes quaſi integrales prudentiæ ita fignātur in aīo, & exercitatione firmētur in operibus, Initium ſumendo à docilitate, & non ſemp. frequentiſſime tñ. Audiētes n. ad propoſitũ multa interrogantes, ſibi nan ... proponentes ſaltē ſingulariæ, quæ ... preſent prudētiæ aliorũ gubernatiuæ.

QVÆSTIO XLVIII.

De partibus prudentiæ, in quatuor articulos diuiſa.

DEINDE conſiderandum eſt de partibus prudentiæ. Et circa hoc quæruñť quatuor

¶Primò, Quæ ſint partes prudentiæ.

F ¶Secundò, De partibus quaſi integralibus eius.

¶Tertiò, De partibus ſubiectiuis eius.

¶Quartò, De partibus potentialibus.

Articvlvs I.

Vtrum conuenienter aſſignentur tres partes prudentiæ.

Porrecta per totum.

273

Inf.q.49. Et 3.d.33. q.3 ar.1.

AD PRIMVM ſic procediť. Vr̃, ꝙ incōuenienter aſſignenť tres partes prudētiæ. Tullius.n. in 2. Rhetoricæ, ponit tres partes prudētiæ, ſ. memoriā intelligētiā, & prudētiā. Macrobius aũt † ſm̃ ſniam G Platonis, attribuit prudentiæ ſex. ſ. rōnē, itellectũ, circunſpectionem, prouidentiam, docilitatem, & cautionē. Ariſt. aũt in 6. Ethi. dicit ad prudentiā ptinere euboliam, ſyneſim, & gnomen. Facit ēt mentionē circa prudentiā de cuſtochia, & ſolertia, ſenſu, & intellectu. Quidam aũt alius Philoſ. Græcus dicit, ꝙ ad prudentiam decē pertinēt. ſ. eubolia, ſolertia, prouidentia, regnatiua, militaris, politica, œconomica, dialectica, rhetorica, phyſica. h ergo vr̃ ꝙ uľ una aſſignatio ſit ſupflua, uľ alia diminuta.

Tullius li.2. de inuentione in fol.4. ante finē. †Macrob. in 2. fol. ante me. li.1. in Sōnium Scipionis. †Li.6.c.9. 10.11. to.5.

¶2 Pręt. Prudentia diuidiť cōtra[h] ſciam: ſed politica, œconomica, dialectica, rhetorica, phyſica, ſũt H quædam ſciæ. non ergo ſunt partes prudentiæ.

¶3 Pręt.[h] Partes non excedunt totũ: ſed memoria intellectiua, uel itelligētia, rō, ſenſus, & docilitas, nō ſolũ ꝑtinēt ad prudētiā, ſed ēt ad oēs habit⁹ cognoſcitiuos. ergo nō debēt poni partes prudētiæ.

¶4 Pręt. Sicut cōſiliari, & iudicare, & ꝑcipere ſũt act⁹ rōnis practicæ, ita ēt & uti, ſicut ſ. habitũ* eſt. ſicut ergo eubolia adiũgiť prudētiæ, q̄ ꝑtinet ad cōſiliũ, & ſyneſis, & gnome, quæ pertinēt ad iudicium: ita ēt debuit poni aliquid[h] pertinens ad vſũ.

* 1.2. qu. 16. ar.1.

¶5 Præt. Solicitudo ad prudentiam pertinet, ſicut ſupra dictum * eſt. ergo[h] etiam inter partes prudē I tiæ ſolicitudo poni debuit.

*q. ꝑced. art.9.

Respon. Dicendum, ꝙ triplex eſt pars. ſ. itegralis, ut paries, tectũ, & fundamētũ ſũt partes dom⁹: ſubiectiua, ſicut bos & leo ſunt partes aīalis: & potētialis, ſicut nutritiuũ, & ſenſitiuũ ſunt partes aīę. Tribus ergo modis pñt aſſignari partes alicui uirtuti. Vno mō ad ſimilitudinē partiũ integraliũ, ut. ſ. illa dicātur eſſe partes uirtutis alicui⁹, q̄ neceſſe eſt cōcurrere ad ꝑfectũ actũ virtutis illi⁹. Et[m] ſic ex oīb. enumeratis pñt accipi octo partes prudentiæ. ſ. ſex,[n] quas enumerat * Macrobi⁹, q̃b. addēda ē ſeptima. ſ. memoria, q̄ ponit Tulli⁹, & euſtochia, K ſiuè ſolertia, q̄ ponit Ariſt. Nā ſens⁹ prudētię, ēt intellect⁹ dr̃. Vnde Philoſ. dicit * in 6. Eth. Horũ ergo oportet habere ſenſum, hic aũt eſt intellect⁹.[p] quorũ octo quinq; ꝑtinēt ad prudētiā ſm̃ id, ꝙ eſt cognoſcitiua. ſ. memoria, rō, itellect⁹, docilitas, & ſolertia. Tria uero alia ꝑtinēt ad eam ſm̃ ꝙ eſt pręceptiua, applicādo cognitionem ad opus. ſ. prouidentia, circunſpectio, & cautio,[q] quorũ diuerſitatis rō patet ex hoc, ꝙ circa cognitionem tria ſunt cōſideranda. Primò quidē ipſa cognitio, q̄ ſi ſit ꝑteritorũ, eſt memoria: ſi autem pñtium, ſiuè cōtingentium, ſiuè neceſſariorum, uocať intellectus, ſiuè intelligētia. Secundò ipſa cognitionis acquiſi-

Concl. m *Locis in argu. citatis. * Lib. 6.c. 11. circa finem to. 5. Concl. p

tio, quę fit vel per diſciplinã, & ad hoc ꝑtinet docilitas: uel inuẽtionẽ, & ad hoc ꝑtinet euſtochia, q̃ eſt bona cõiecturatio, hui⁹ aũt pars, vt dr̃ in 6.* Et hi. eſt ſolertia, q̃ eſt uera cõiecturatio medij, ut dr̃ in 1. Poſter. Tertio, cõſiderad⁹ eſt uſus cognitiõis, ſm, ſ. ꝙ ex cognitis aliquib. ꝓcedit ad alia cognoſcẽda, uel iudicãda, & hoc ꝑtinet ad rõnẽ. Rõ autẽ ad hoc, ꝙ rectè ꝑcipiat, tria dẽt hr̃e. Primo quidẽ, ut ordinet aliquid accommodũ ad finẽ, & hoc pertinet ad prouidentiam. Secundò, ut attẽdat circũſtantias negotii, quod pertinet ad circũſpectiõnẽ. Tertio, ut uitet ipedimẽta, qd̃ ꝑtinet ad cautionẽ.

*Li. 6. c. 9. & 1. Poſte. circa finẽ, tom. 5.

B Partes aũt ſubiectiuæ uirtutis dicunt̃ ſpẽs eiuſdẽ diuerſæ: &¹ hoc modo partes prudentiæ, ſm ꝙ ꝓpriè ſumunt̃, ſunt prudẽtia, ꝑ q̃ aliqs regit ſeipſum: & prudẽtia, per q̃ aliqs regit multitudinẽ, q̃ differũt ſpẽ, ut dictũ * eſt. Et iterũ prudentia, q̃ eſt multitudinis regitiua, diuidit̃ ſm diuerſas ſpẽs multitudinis. Eſt. n. q̃dam multitudo adunata ad aliqd̃ ſpãle negotiũ, ſicut exercitus cõgregat̃ ad pugnãdũ, cuius r̃ra eſt prudẽtia militaris. Quædam uerò multitudo eſt adunata ad totam uitã, ſicut multitudo uni⁹ dom⁹, uel familiæ, cuius r̃ra eſt prudentia œconomica. Et ẽt multitudo uni⁹ ciuitatis, vel regni, cui⁹ q̃dẽ r̃ra directiua eſt in principe regnatiua: in ſubditis aũt politica ſimpliciter dicta.² Si vero prudẽtia ſumat̃ largè, ſm ꝙ icludit ẽt ſciam ſpeculatiua, ut ſ. dictũ * eſt, tũc ẽt partes eius ponunt̃ dialectica, rhetorica, & phyſica, ſm tres modos ꝓcedẽdi in ſcijs,² quorũ unus eſt per demonſtrationẽ ad ſciam cãdã, quod pertinet ad phyſicam, ut ſub phyſica itelligant̃ oẽs ſciæ demõſtratiuæ. Ali⁹ modus eſt ex probabilib. ad opinionẽ faciẽdam, quod pertinet ad dialecticã. Tertius modus eſt ex q̃buſdã cõiecturis ad ᵈ ſuſpitionẽ inducẽdã, uel ad aliqualiter perſuadẽdũ, quod ꝑtinet ad rhetoricã.

Concl. 1

*q. 47. artic. 11.

Concl. 2

*q. præce. ar. 2 ad 2. arg.

D. 1093.

D & Põt tñ dici, ꝙ hæc tria ꝑtinẽt ad prudẽtia ẽt ꝓpriè dictã, q̃ q̃ rõcinat̃ interdũ q̃dẽ ex neceſſarijs, interdũ ex probabilib. interdũ ãt ex q̃buſdã cõiecturis. Partes ãt potẽtiales alicuius uirtutis dicunt̃ uirtutes adiũctæ, q̃ ordinant̃ ad aliquos ſecũdarios actus, uel materias, quaſi nõ hñtes totã potẽtiam principalis uirtutis. Et ſcđm hoc ponunt̃ parte prudẽtiæ eubulia, q̃ eſt circa cõſiliũ: & ſyneſis, q̃ ẽ circa iudiciũ eorũ, in q̃b. oportet quandoque a communi lege recedere. Prudentia uerò eſt circa principalem actum, qui eſt præcipere.ᵇ³

Conclu. &

Concl. 4

Ad primvm ergo dicẽdũ, ꝙ diuerſæ aſſignationes differũt, ſm ꝙ diuerſa gñá partiũ ponunt̃, uel ſm ꝙ ſub una parte uni⁹ aſſignationis includuntur multæ partes alteri⁹ aſſignationis. Sicut * Tulli⁹ ſub ꝓuidẽtia includit cautionẽ, & circũſpectionẽ: ſub intelligẽtia ãt rõnẽ, docilitatẽ, & ſolertiam.

*Loco citato in argum.

Ad secvndvm dicẽdũ, ꝙ œconomica politica non accipiuntur hic ſecundũm ꝙ ſunt ſciẽtia, ſed ſecundum quod ſunt prudentiæ quædam. De alijs autem tribus patet reſponſio ex * dictis.

* In corp. art.

Ad tertivm dicendum, ꝙ oĩa illa ponunt̃ partes prudẽtiæ nõ ſm ſuam cõitatem, ſed ſm quod ſe habent ad ea, quæ pertinent ad prudentiam.

Ad qvartvm dicẽdũ, ꝙ rectè ꝑcipere, & rõne

A uti ſp ſe comitantur: quia ad ꝑceptum rõnis ſequit̃ obedientia inferiorum uiriũ, quæ ꝑtinẽt ad uſum.

Ad qvintvm dicendum, quòd ſolicitudo includitur in ratione prouidentiæ.

QVAESTIO XLIX.

De ſingulis prudentiæ partibus quaſi integralibus, in octo articulos diuiſa.

Deinde conſiderãdum eſt, de ſingulis prudẽtiæ partibus quaſi integralibus.

B Et circa hoc quæruntur octo.

¶ Primò, De memoria.

¶ Secundò, De intellectu, uel intelligentia.

¶ Tertiò, De docilitate.

¶ Quartò, De ſolertia.

¶ Quintò, De ratione.

¶ Sextò, De prouidentia.

¶ Septimò, De circunſpectione.

¶ Octauò, De cautione.

SVPER Q. XLIX. ART. I.

Nic. de Nyſe Tra. 5. p. 3 par. 3. de prud. q. 3.

In q. 49. ar. 1. ad ſecundum, nota ꝙ tertiũ documentum à quarto in hoc differt, ꝙ tertiũ refert ſolicitudinem meditatiuam ad ſimulacra, quartũ aũt, ad res ipſas memorandas.

ARTICVLVS I.

Vtrum memoria ſit pars prudentiæ.

Porrecta per totum.

C Ad primvm ſic ꝓcedit. Vr̃, ꝙ memoria ñ ſit pars prudẽtiæ. Memoria. n. ut dicit * Phil. eſt ĩ parte aĩæ ſenſitiua: prudẽtia aũt in ᵇ rõcinatiua, ut patet in † 6. Ethi. ergo memoria nõ eſt pars prudentiæ. 274

Sup. q. 48 cor. Et 3 di. 33. q. 3. art. 1. q. 1.

¶ 2 Præt. Prudentia per exercitium acquiritur, & perficitur: ſed ʰ memoria ineſt nobis a natura. ergo memoria non eſt pars prudentiæ.

* In li. de memoria c. 1. 10. 2.

¶ 3 Præt. Memoria eſt ꝑteritorũ, prudentia aũt futurorũ operabilium, de quibus eſt cõſilium, ut dr̃ in 6. Ethic. ergo memoria non eſt pars prudẽtiæ.

† Li. 6. c. 5. non procul a fine, tom. 5.

Sed contra eſt, quòd Tullius in † 2. Rectoric. ponit memoriam inter partes prudentiæ.

† Li. 6. c. 2. & 7. ſimul tomo 5.

D Respon. Dicendũ, ꝙ prudẽtia eſt circa cõtingẽtia operabilia, ſicut dictũ * eſt. In his ãt non põt hõ dirigi ꝑ ea, quę ſunt ſimpl̃r, & ex neceſſitate uera, ſed ex his, quæ ut in plurib. accidũt. Oportet. n. principia cõcluſionib. eſſe ꝓportionata, & ex talib. talia concludere, ut dr̃ * in 6. Eth. Quid aũt ut in pluribus ſit uerũ, oportet ꝑ experimẽtũ cõſiderare. Vñ & in † 2. Eth. Phil. dicit, ꝙ uirt⁹ intellectualis hẽt generationem, & augmẽtũ ex experimento, & tpe. Experimẽtũ aũt eſt ex plurib. memorijs, ut patet in 1. † Met. Vnde conſequens eſt, ꝙ ᵐ ad prudentiã requiritur pluriũ memoriam habere: unde conuenienter memoria ponitur pars prudentiæ.ⁿ

*Lib. 2. de Inuentione in fol. 4. ante finem lib.

*q. 47. ar. 2. & 4.

† Lib. 6. ca. 1. unde ſ habetur.

† Li. 2. Eth. in prin. li. tom. 5.

Concl. m

† li. 1. c. 1. non lõge a prin. tomo 3.

E Ad primvm ergo dicẽdum, ꝙ ſicut dictũ * eſt, prudentia applicat uniuerſalem cognitionem ad particularia, quorum eſt ſenſus: unde multa, quæ pertinent ad partem ſenſitiuam, requirũtur ad prudentiam, inter quę eſt memoria.

*q. 47. ar. 3. & 7.

Ad secvndvm dicẽdũ, ꝙ ſicut prudẽtia aptitudinẽ q̃dẽ hẽt ex natura, ſed eius cõplemẽtũ eſt ex exercitio, uel gratia: ita etiã ut Tullius dicit * in ſua Rhetorica, memoria non ſolũ à natura perficitur, ſed etiã habet plurimum artis, & induſtriæ. Et ſunt quatuor, per q̃ homo proficit in benè memorãdo, quorũ primum eſt, ut eorum quæ uult memorari, quaſdã ſimilitudines aſſumat cõuenientes, nec tamen

*Lib. 3. ad Herẽniũ in 4 folus ante finẽ libri.

men oīno conſuetas, quia ea quæ ſunt inconſueta F magis miramur, & ſic in eis aīus magis & vhementius detinetur: ex quo fit, ꝙ eorum, quæ in pueritia uidimus, magis memoremur. Iō āt neceſſaria eſt hmōi ſiſ̄itudinum, vel imaginum adinuentio, q̄a intentiones ſimplices, & ſpūales facilius ex aīa elabuntur, niſi quibuſdam ſiſ̄itudinibus corporalib. quaſi alligētur: q̄a humana cognitio potētior eſt circa ſenſibilia vñ & memoratiua ponit̄ in parte ſenſitiua. Scd̄ò oportet vt hō ea q̄ memoriter uult tenere, ſua cōſideratione ordinatè diſponat vt ex vno memorato facile ad aliud ꝓcedat̄. Vnde Phil. dicit in lib.* de Memoria. A locis videmur re G miniſci aliq̄ñ. Cā, aūt eſt quia velociter ab alio in aliud veniunt. Tertio, oportet vt hō ſolicitudinē apponat, & affectum adhibeat ad ea quæ vult memorari: q̄a quāto aliquid magis fuerit impreſſum animo, tantò minus elabit̄. Vnde & Tullius dicit in ſua Rhetorica, ꝙ ſolicitudo conſeruat integras ſiſ̄acrorū figuras. Quarto, oportet ꝙ ea frequēter meditemur, q̄ uolumus memorari. Vñ Phil. dicit in li.* de Memoria, ꝙ meditationes memoriā ſaluant q̄a, vt ī eodē li. dr̄, cōſuetudo eſt quaſi natura. Vñ q̄ multotiēs intelligimus, cito reminiſcimur, quaſi naturali quodā ordīe ab vno ad aliud ꝓcedētes. H

*Ca. 3. in medio, tomo 2.

*Ca. 3. to. 2.

Ad iii. dicendū, ꝙ ex p̄teritis oportet nō quaſi argumentū ſumere de futuris: & iō memoria p̄teritorū neceſſaria eſt ad bñ cōſiliandū de futuris vt ex dictis patet. Concluſio āt ſingularis ſylogizatur ex vl̄i, & ſingulari propoſitione. Vñ oportet ꝙ rō prudētiæ ex duplici intellectu procedat, quorū unus eſt qui eſt cognoſcitiuus vl̄ium, quod pertinet ad intellectum, qui ponitur virtus intellectualis: quia naturaliter nobis cognita ſunt nō ſolū vl̄ia principia ſpeculatiua, ſed ēt practica, ſicut nulli eſſe malefaciēdū, ut ex dictis* patet. Aliꝰ aūt intellectꝰ eſt, q̄ ūt dr̄ in† 6. Eth. eſt cognoſcitiuꝰ extremi .ſ. alicuiꝰ primi ſingularis, ſeu principij cōtingētis operabilis ꝓpoſitionis .ſ. minoris, q̄ oportet eſſe ſingularē ī ſyllogiſmo prudētiæ, ut dictū * eſt. Hoc āt pricipiū ſingulare eſt aliq̄s ſinḡaris finis, ut dr̄ ibidē: vñ intellectꝰ, q̄ ponit̄ pars prudētiæ, ē q̄dam recta æſtimatio de aliquo particulari fine.

* q. 47. ar. 3. & 6.
*Li. 6. c. 11. circa me.
* q. 47. ar. 3. 6. & 7.

Ad secundvm Dicendū, ꝙ intellectus, qui ponitur donū Spūſſcti, eſt quædam acuta perſpectio diuinorū, ut ex ſupradictis* patet: aliter aūt ponit̄ intellectus pars prudentiæ, ut dictum † eſt.

*q. 8. ar. 1. & 2.
† In corp. art.

Ad tertivm dicēdū, ꝙ ipſa recta æſtimatio de fine particulari & intellectus dr̄, inquantum eſt alicuius principij: & ſenſus, inquantum eſt particularis. Et hoc eſt quod Philoſ. dicit * in 6. Ethic. Horū .ſ. ſingularium, oportet habere ſenſum: hic aūt eſt intellectus. Non aūt hoc eſt intelligendū de ſenſu particulari, quo cognoſcimus propria ſenſibilia, ſed de ſenſu iteriori, quo de particulari iudicamꝰ.

*Li. 6. c. 11. circa medium to. 5.

Articvlvs II.

Vtrum intellectus ſit pars prudentiæ.

Porrecta per totum.
Nic. de Nyſe Trac. 5. p. 3. po 3. de palu. q. 3.

275

Sup q. 48. co. Et 3. d. 33. q. 3. ar. 3. q. 1.

Svper Q. XLIX. Art. II. In art. 2. hēs aperte, q. prudentiæ principium, & concluſio eſt in cogitatiua. Ipſa .n. aſſueta ad rectum de particulari fine iudicium, actum hēt, q intellectus, & ſenſus vocatur diuerſa rōne, vt in lr̄a dicitur.

*Li. 6. c. 3. & 6. to. 5.

Ad secvndvm ſic procedit̄. Vr̄, ꝙ intellectus nō ſi pars prudentiæ. Eorum .n. q̄ ex h oppoſito diuidunt̄, vnū ñ eſt pars alterius: ſed intellectus ponitur virtꝰ ītellectualis cōdiuiſa prudētiæ, vt patet ī* 6. Eth. ergo itellectꝰ ñ dēt poni pars prudētiæ. I

¶ 2 Præt. Intellectus ponit̄ inter dona Spūſſcti, & correſpondet fidei, vt ſ̄. habita † eſt: ſed prudentia eſt alia virtus a fide, vt per ſ̄. dicta † patet. ergo intellectus nō ꝑtinet ad prudētiā.

†q. 9. ar. 1.
† 1. 2. q. 62 ar. 2. & ſupra q. 4.

¶ 3. Præt. Prudentia eſt ſingularū operabilium, vt dr̄ in* 6. Ethic. ſed intellectus eſt vniuerſalium cognoſcitiuus, & immaterialium, vt patet in 3. † de Anima. ergo h intellectus non eſt pars prudentiæ.

*Li. 6. c. 7. & 8. to. 5.
*Lib. 3. de aīa textu 18. to. 2.

Sed contra eſt, ꝙ † Tullius ponit intelligentiā partē prudētię, & Macro. ītellectū, qđ ī idē redit.

† Tullius li. 2. de inuentione fol. 4. ante finem libri.

Resp. Dicendū, ꝙ intellectus nō ſumit̄ hic pro K potentia intellectiua, ſed ꝓut importat quādam rectā æſtimationē alicuiꝰ extremi principij, quod acccipit̄ vt ꝑ ſe notū: ſicut & prima demōſtrationū principia intelligere dicimur. Oīs āt deductio rōnis ab aliq̄bus ꝓcedit, q̄ accipiunt̄ vt prima: vñ oportet ꝙ oīs ꝓceſſus rōnis ab aliquo ītellectu ꝓcedat. Quia ergo prudētia eſt recta rō agibiliū, iō m neceſſe eſt ꝙ totus ꝓceſſus prudētię ab ītellectu deriuet̄, & ꝑꝑ hoc ītellectꝰ ponit̄ pars prudētię. n

Concl. m

Ad primvm ergo dicendū, ꝙ rō prudentię terminat̄, ſicut concluſionē quandā, ad particulare operabile, ad quod applicat vlem cognitionem,

Articvlvs III.

Vtrum docilitas debeat poni pars prudentiæ.

Porrecta per totum.

276

Supr. q. 48 art. unico cor. Et 3. di. 33. q. 3. ar. 1.

Svper Q. XLIX. Art. III. In ar. 3. nota in ſine ad ſcdm, ī q̄ conſiſtit docilitas acquiſita, quia innata a nobis non eſt, & attēde quantam ſolicitudinem ad documenta maiorum exigat prudentia. Et tu adde ꝙ non ſolum maiorum, ſed etiam minorum: recordationes & ſuggeſtiōes docilitas excitat, ut inde iō diſcurrere perfectè poſſit. Et nota, ꝙ tam negligētia, q̄ cōtemptus audiendi viuos, uel vita functos, mater eſt imprudentiæ.

Ad tertivm ſic ꝓcedit̄. Vr̄, ꝙ docilitas non dēat poni pars prudētiæ. Illud .n. qđ reqritur ad oēm uirtutē intellectualē, nō dēt h appropriari alicui earū: ſed docilitas neceſſaria eſt ad q̄libet uirtutē intellectualē. ergo nō dēt poni pars prudentię.

¶ 2 Præt. Ea q̄ ad uirtutes humanas ꝑtinēt, h ſunt ī nobis, q̄a ſ̄m ea, q̄ in nobis ſunt, laudamur, vl̄ uituperamur: ſed nō eſt in ꝑtāte nr̄a ut dociles ſimus, ſed hoc ex naturali diſpoſitione q̄buſdam conuenit. ergo non eſt pars prudentiæ.

¶ 3 Prę. Docilitas ad h diſcipulū pertinet: ſed prudētia cum ſit præceptiua, uidetur magis ad magiſtros pertinere, qui etiam præceptores dicuntur. ergo docilitas non eſt pars prudentiæ.

Sed contra eſt, ꝙ * Macrobius ſ̄m ſn̄iam Platonis, ponit docilitatem inter partes prudentiæ.

*Lib. 1. in Somniū Scipionis in fol. 2. ante mediū libri.

Respon. Dicēdū, ꝙ ſicut ſ̄. dictū* eſt, prudentia cōſiſtit circa particularia operabilia, in q̄bꝰ cūm ſint quaſi infinitæ diuerſitates, nō p̄nt ab uno hoīe ſufficiēter oīa cōſiderari, nec ꝑ modicū t̄ps, ſed ꝑ t̄pis diuturnitatē. Vñ ī his q̄ ad prudētiā pertinēt, maximè indiget hō ab alio erudiri, p̄cipuè ex ſenibus, q ſanū intellectū adepti ſunt circa fines operabiliū. Vñ Philoſ. dicit in * 6. Ethi. Oportet attendere expertorum, & ſeniorū, & prudentiū in demonſtra-

*Art. p̄ce. ad 1. & q. 47. art. 3.
*Li. 6. c. 11. in fine to. 5.

monſtrabilibꝰ enuntiationibus,& opinionibꝰ, nõ minus,q̃ demonſtrationibꝰ: pp experientiã .n. vident principia. vnde & Prou. 3. dr: Ne innitaris prudentiæ tuæ. & Eccl. 6. dr: In multitudine presbyterorum. i. ſeniorũ prudẽtiũ ſta, & ſapiẽ illorum ex corde coniungere.ᵐ Hoc aũt ptinet ad docilitatẽ, ut aliquis ſit benè diſciplinæ ſuſceptiuus: & ideò conuenienter docilitas ponitur pars prudentiæ.

Concl. m

Ad primvm ergo dicẽdũ, ꝙ etſi docilitas utilis ſit ad quãlibet uirtutem intellectualẽ, pcipuè tamen ad prudentiam pertinet, ratione iam* dicta.

*In corp. ar.

Ad secvndvm dicẽdũ, ꝙ docilitas, ſicut & alia, q̃ ad prudẽtiã ptinẽt, ſm aptitudinẽ q̃dẽ eſt à natura: ſed ad eius cõſummationẽ plurimũ ualet humanũ ſtudiũ, dũ. ſ. hõ ſolicitè, frequẽter, & reuerẽter applicat aĩum ſuũ documẽtis maiorũ nõ negligẽs ea pp ignauiam, nec contemnens pp ſuperbiam.

Ad tertivm dicendum, ꝙ per prudẽtiã aliquis pcipit nõ ſolũ alijs, ſed ẽt ſibijpſi, ut dictũ* eſt. Vnde ẽt in ſubditis locum hẽt, ut ſupra dictum † eſt, ad quorum prudentiã pertinet docilitas, quàmuis ẽt ipſos maiores oporteat dociles quantũ ad aliqua eſſe: quia nullus in his, quæ ſubſunt prudẽtiæ, ſibi quantum ad omnia ſufficit, ut dictum * eſt.

*Q. 47. ar. 12. ad 3. † Q. 47. art. 12.

*In corp. ar.

Porrecta per totum.

SVPER Q. XLIX. ART. IIII.

277

IN art. 4 aduerte ꝙ euſtochia plurimũ confert prudentiæ, ſi comites habeat alias partes, præcipuè circunſpectionẽ, & cautionem, nec ita ſibi credat, vt docilitatẽ aſpernetur. Habet. n. multũ periculi annexum euſtochia pp ipſius excellentiã, pſertim ubi plures ſucceſſus proſperos habuit.

Sup. q. 48. art. un. co cor. Et 3. d. 33. q. 3. art 1. q. 4. *Circa finem lib. 1 Poſterio rum to. 1.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum ſolertia ſit pars prudentiæ.

AD QVARTVM ſic pcedit. Vr, ꝙ ſolertia nõ ſit pars prudẽtiæ. Solertia. n. ſe hẽt ad facile inueniẽda media inʰ demonſtrationib. ut patet in * 1. Poſteriorũ: ſed rõ prudẽtiæ nõ eſt demõſtratiua, cũ ſit cõtingẽtiũ. ergo ad prudẽtiã ñ ptinet ſolertia.

¶2 Præt. Ad prudentiã pertinet bñ cõſiliari, vt dr in * 6. Eth. ſed in bñ cõſiliãdoʰ nõ hẽt locũ ſolertia, q̃ eſt euſtochia quædam. i. bona coniecturatio, quæ eſt ſine ratione, & velox. Oportet autem conſiliari tarde, vt dicitur in 6. Ethic. ergo ſolertia non debet poni pars prudentiæ.

*Lib. 6. ca. 5. tom. 5.

¶3 Præt. Solertia, vt dictum* eſt, eſt quædam bona ʰconiectura: ſed coniecturatione vti eſt proprium rethoricis. ergo ſolertia magis pertinet ad rethoricam quàm ad prudentiam.

*q. præc. art. 1.

Sed contra eſt, qđ Iſid. dicit in li. * Etimolog. Solicitus dr, quaſi ſolers, & citus: ſed ſolicitudo ad prudẽtiã ptinet, ſicut ſ. dictũ† eſt. ergo & ſolertia.

*Li. 10. c. 18. & inci pit: Sapiẽs † q. 47. ar. 9.

Respon. Dicendũ, ꝙ ᵐ prudentis eſt rectã æſtimationẽ hẽre de operandis.ⁿ Recta ãt æſtimatio ſiuè opinio acquirit in operatiuis, ſicut in ſpeculatiuis dupliciter. Vno quidẽ mõ p ſe inueniendo: alio mõ, ab alio addiſcendo. Sicut ãt docilitas ad hoc pertinet, vt hõ bñ ſe habeat in acquirendo rectã opinionẽ ab alio: ita ſolertia ad hoc ptinet vt hõ bñ ſe hẽat in acquirendo rectam exiſtimationem p ſeipſum, ita tñ ut ſolertia accipiat pro euſtochia, cuius eſt pars. Nã euſtochia eſt bñ coniecturatiua de quibuſcunq; ſolertia ãt eſt facilis, & prõpta coniecturatio circa inuentionem medij, vt dr in 1 Poſteriorum. Tñ ille Philoſophus, qui ponit ſolertiam partem prudentiæ, accipit eam cõiter p oi euſtochia: Vñ dicit. Solertia ẽ habitus q̃ puenit ex repentino, inueniens quod cõgruit.

Concl. m

Ad primvm ergo dicendũ, ꝙ ſolertia non ſolũ ſe hẽt circa inuentionem medij in demonſtratiuis ſed etiam in operatiuis, puta, cum aliquis videns aliquos alicui amicos factos, coniecturando putat eos fuiſſe inimicos eiuſdem, ut ibidem Philoſ. dicit: & hoc mõ ſolertia pertinet ad prudentiam.

Ad secvndvm dicẽdũ, ꝙ Phil. unã rõnẽ inducit in * 6. Ethi. ad oñdẽdũ, ꝙ eubulia, quæ eſt bñ cõſiliatiua, nõ eſt euſtochia, cuius laus eſt in ueloci cõſideratione eius, quod oportet. Põt aũt aliquis eſſe bñ cõſiliatiuꝰ, etſi diutiꝰ cõſiliet, uel tardius: nec tñ pp hoc excluditur, quin bona coniecturatio ad bñ cõſiliãdum ualeat, & qñq; neceſſaria ſit, qñ. ſ. ex improuiſo occurrit aliquid ad agendum: & iõ ſolertia conuenienter pars prudentiæ ponitur.

*Li. 6. c. 7. tom. 5.

Ad tertivm dicẽdũ, ꝙ rhetorica ẽt rõcinatur circa operabilia. Vñ nihil phibet idẽ ad rhetoricã, & prudentiã pertinere: & tñ coniecturatio hic non ſumitur ſolũ ſm quòd pertinet ad coniecturas, quibus utuntur rhetoresˢ, ſed ſecundum quod in quibuſcunque conijcere dr homo ueritatem.

ARTICVLVS V.

Vtrum ratio debeat poni pars prudentiæ.

AD QVINTVM ſic pcedit. Vr, ꝙ ratio nõ dẽat poni pars prudẽtiæ. ʰ Subiectum. n. accidentis non eſt pars eius: ſed prudentia eſt in rõne ſicut in ſubiecto, ut dr in * 6. Ethic. ergo rõ nõ debet poni pars prudentiæ.

¶2 Præt. Illud, quod eſt multis cõe, nõ dẽt alicuiꝰ eorũ poni pars, vel ſi ponatur, dẽt poni pars eius, cui potiſſimè cõuenit: rõ aũt neceſſaria eſt in oib. uirtutib. intellectualibus, & ʰ pcipuè in ſapiã, & ſciã, quæ utuntur rõne demonſtratiua. ergo rõ non debet poni pars prudentiæ.

¶3 Præt. ʰRõ nõ differt per eſſenciã potẽtiæ ab intellectu, ut priꝰ habitũ* eſt. Si igiť intellectꝰ poniť pars prudentiæ, ſuperfluum fuit addere rationem.

Sed contra eſt, ꝙ Macrobius* ſm ſniam Plotini, rationem numerat inter partes prudentiæ.

Respon. Dicendum, quòd opus prudentis eſt eſſe benè conſiliatiuum, ut dicitur in * 6. Ethicor. Conſilium autem eſt inquiſitio quædam ex quibuſdam ad alia procedens, hoc autem eſt opus rationis: unde ad prudentiam neceſſarium eſt, ꝙ homo ſit benè ratiocinatiuus. Et quia ea, quæ exigũtur ad perfectionem prudentiæ, dicuntur quaſi integrales partes prudentiæ, indè eſt, ꝙ ᵐ ratio inter partes prudentiæ connumerari debet.ⁿ

Conclu. m

Ad primvm ergo dicendum, ꝙ rõ non ſumitur hic pro ipſa potentia rõnis, ſed pro eius bono uſu.

Ad secvndvm dicendũ, ꝙ certitudo rõnis eſt ex intellectu: ſed neceſſitas rationis eſt ex defectu intellectꝰ. Illa. n. in quibus uis intellectiua plenariè viget,

SVPER Q. XLIX. ART. V.

Porrecta per totum.

278

IN ar. 5. ſcito, ꝙ intellectus, & rõ, ut actus ſunt, ponuntur partes prudentiæ & ꝙ æquiualet dicere, Potentia ſcdm ꝙ ſubeſt intellectui, poni ẽ vna pars & ſcdm ꝙ ſubeſt diſcurſui, altera pars prudẽtiæ: & dicere, ꝙ vterq; actus ponitur pars prudentiæ.

*Li. 6. c. 5. non pcul à fine, tomo 5.

* Lib. 1. in Somnii Scipionis, in 2 folio ante medium li. 6 c. 5 to. 5.

viget, rōne non indigent, ſed ſuo ſimplici[d] intuitu F veritatem comprehendunt, ſicut Deus, & angeli.

D.141.

Particularia āt operabilia, in quibus prudentia dirigit, recedunt p̄cipue à conditione intelligibiliū & tanto magis, quāto ſunt minus certa, ſeu determinata. Ea.n. quæ ſunt artis licet ſint ſingularia, tñ ſunt magis determinata & certa vñ in pluribus eorum non eſt cōſilium ꝑꝑ certitudinem, vt dr̄ in 3. *Ethic. & ideo q̄uis in quibuſdā alijs virtutibus intellectualibus ſit certior ratio, quā prudentia, tñ ad prudentiam maxime requiritur, ꝙ ſit homo bñ ratiocinatiuus, vt poſſit bñ applicare vniuerſalia principia ad particularia, q̄ ſunt varia, & incerta. G

*Li.3.c.3. ante medium to. 5.

AD III. dicēdū, ꝙ[d] etſi intellectus, & rō nō ſint diuerſæ potētię, tñ denominant̄ ex diuerſis actibus Intellectus.n. nomē ſumit̄ ab intima penetratione ueritatis: nomē āt rōnis ab inq̄ſitiōe & diſcurſu: & iō vtrūq; ponit̄ pars prudētiæ, vt ex dictis* patet.

D.1084.

†In corp. ar.2. & q. præce. ar. 2. & 5.

ARTICVLVS VI.

Vtrum prouidentia debeat poni pars prudentiæ.

AD SEXTVM ſic proceditur. Vr̄, ꝙ prouidentia non debeat poni pars prudentiæ. Nihil.n. eſt pars ſuiipſi[g]: ſed prouidentia uidetur idem eſſe quod prudentia, quia, ut Iſido.* dicit in lib. Etymol. Prudens dr̄ quaſi procul videns, & ex hoc etiam nomen prouidentiæ ſumitur, vt Boetius. dicit in lib. de conſolatione. ergo prouidentia non eſt pars prudentiæ. H

*Li.10.c.15. incipit Prudens in prin.

¶2 Præt. Prudentia eſt ſolū practica: ſed[h] ꝓuidentia poteſt etiā eſſe ſpeculatiua, quia uiſio, ex qua ſumitur nomen prouidentiæ, magis pertinet ad ſpeculatiuam, q̄ ad operatiuam. ergo ꝓuidentia non eſt pars prudētiæ. I

¶2 Præt. Principalis actus prudentiæ eſt pręcipere, ſecundarius autem iudicare, & conſiliari: ſed[h] nihil horum uidetur importari proprie per nomen ꝓuidentiæ. ergo prouidentia non eſt pars prudentiæ.

SED CONTRA eſt authoritas K * Tullij, & Macrobij, qui ponunt prouidētiam partem prudentiæ, ut ex † ſupradictis patet

*Lib. 1. in Somnum Scipionis in fol. 2. ante mediū. Tull⁹ li. 2. de inuentione in fol. 4. ante finē. †q.48. *q.47. ar. 7.

RESPON. Dicēdū, ꝙ ſicut * dictū eſt, prudētia ꝓpriè eſt circa ea, quæ ſunt ad finē, & hoc ad eius officium propriè pertinet ut ad finem debite ordinentur: & q̄uis aliqua neceſſaria ſint ꝓpter finem, quę ſubiciuntur diuinæ prouidentiæ, humanæ tñ ꝓuidentiæ non ſubijciunt̄, niſi contingentia operabilia, q̄ per hominem poſſunt fieri ꝑꝑ finem. Preterita autem in neceſſitatem quandam tranſeunt: q̄a impoſſibile eſt non eſſe, quod factum eſt. Sir̄ etiam pręſentia inquantum huiuſmodi, neceſſitatem quandam hñt: neceſſe eſt enim Sortem ſedere, dum ſedet Vnde conſequens eſt, ꝙ contingentia futura, ſm̄ ꝙ ſunt per hominem in finem humanæ uitæ ordinabilia, ꝑtineant ad prudentiam, utrumq; āt horum importatur in nomine prouidentiæ. Importat.n. prouidentiā reſpectum quendam alicuius diſtantis ad ea, quę in pręſenti occurrunt, & ordinanda ſunt: vñ ꝓuidentia eſt pars prudētiæ.

AD PRIMVM ergo dicēdū, ꝙ quandoqcumq; multa requiruntur ad unum, neceſſe eſt vnum eorum eſſe principale, ad quod omnia alia ordinantur: vnde in quolibet toto neceſſe eſt eſſe vnam formalem partem, & p̄dominantem, a qua totum vnitatem hēt. Et ſm̄ hoc prouidentia eſt principalior inter omnes partes prudentiæ: quia omnia alia, quæ requiruntur ad prudētiam, ad hoc neceſſaria ſunt ut aliquid recte ordinetur ad finē. Et ideo nomē ipſius prudentię ſumitur à prouidentia ſicut a principaliori ſua parte.

AD SECVNDVM dicendū, ꝙ ſpeculatio eſt circa vl̄ia, & circa neceſſaria, quę ſm̄ ſe non ſunt procul, cum ſint ubiq; & ſemper: etſi ſint procul quo ad nos inquantū ab eorum cognitione deficimus. Vnde prouidētia non proprie dicitur in ſpeculatiuis, ſed ſolum in practicis

AD TERTIVM dicendū, ꝙ in recta ordinatione ad finem, qui includitur in ratione prouidentię, importatur rectitudo conſilij, & iudicij, & pręcepti, ſine quibus recta ordinatio ad finē eſſe non poteſt.

ARTICVLVS VII.

Vtrum circunſpectio poſſit eſſe pars prudentiæ.

Porrecta per totum.

280

Sup.q.48. ar. unico cor. Et 3. d. 32. q. 3. art. 1. q. 1.

AD SEPTIMVM ſic proceditur. Videtur quòd circunſpectio non poſſit eſſe pars prudentię Circunſpectio enim uidetur eſſe conſideratio quędam eorum, quę [h] circunſtant: huiuſmodi autem ſunt infinita, quę non poſſunt comprehendi ratione, in qua eſt prudentia. ergo circunſpe-

SVPER Q. XLIX. ART. VI.

Nic. de Nyſe Trac. 5. p. 3 po. 3. de pu. q 3.

Porrecta per totum.

279

Sup.q.48. ar. vnico cor. Et 1. q.22. art. 1. cor.

IN artı. 6. in rñſione ad primū, dubium occurrit: quia non apparet quin ſumendo prudentiam propriè, vt. ſ. p̄ceptiua eorū, quæ ſunt ad finē virtutis idē ponat̄ pars ſuiipſius, dum prouidentia ponit̄ pars prudentiæ. Prouidentia .n. humana ut ad prudentiā ſpectat nihil aliud eſt, q̄ rō p̄ceptiua eorum, quæ ſunt ad finem uirtutis.

¶ Ad hoc dr̄, ꝙ diligēter notanti rñſionem lr̄æ, apparet ſolutio conſiſtens in hoc, ꝙ prudentia pōt dupliciter ſumi. Vno mō, ut ſignificat formalē & principalem prudentiæ partem, quæ eſt recta ratio præceptiua, ut. ſ. diſtinguitur à cæteris ad ipſam requiſitis: & ſic prudentia eſt prouidentia, ut in corpore ar. probatur. Alio modo, ut ſignificat eandem partem, & oēs alias in ordine ad ipſam & ſic eſt ueluti nomen cuiuſdā totius, formaliter tñ principalem partem importans, quaſi ſicut aīatū ſignificans aīam in concreto. Et ſic prouidentia, ponitur principalis, & formalis pars eius ac ſi diceretur, ꝙ eſſe præceptiuum eius quod eſt ad finem uitæ, humanę, eſt pars prudentię cōnumerata ſeptē alijs Aduerte tñ, ꝙ prudētia licet modo dicto coincidat cum prouidentia, non tñ ita coincidere accipias, ut ſynonima: qm̄ formaliter diſtinguunt̄, ſicut cōe, & propriū. Nam prouidentia actum, qui eſt recte ordinare prudentia vero actum, qui eſt recte præcipere, reſpicit formaliter. Cōſtat āt ꝙ pręcipere ſe hēt ad ordinare ut inferius ad ſuperius. Vñ lra ꝓuidentia penes ordinationem ſemper declaratur: & includere dr̄ recte ordinare ad finem rectitudinem conſilij iudicij & pręcepti in reſpōſione ad ſcdm. Poſſet tñ aliter prouidētia poni pars prudentiæ ēt ut præceptiua eſt, ponendo ꝙ prouidentia non ponitur pars prudentiæ, niſi ſcd̄m q. dicit cognitionem futurorum. Et ſic prouidentia non pertineret ad applicationem, ſed ad cognitionem prudentiæ, ut. ſ. duæ ad acquiſitionem. ſ. docilitas & ſolertia: tres ad ipſam cognitionē ſcilicet memoria præteritorum intellectus præſentium, prouidētia futurorum & vna ad uſum cognitionis. ſ. rō & duæ ad applicationē. ſ. circūſpectio & cautio: ipſa āt applicatio medij accommodi non pars ſed ſubſtantia prudentię poneretur, quæ in recto præcepto cōſiſtit Exigit namq; prudētia conſiderationem futurorum euentuū, & non ſolum exercēdorum per nos, licet ab homine male cognoſci poſſint: propter quod incerte dicuntur prouidentiæ noſtræ, Sapien. 14.

Concl.

SVPER Q. XLIX. ARTIC. VII. ET VIII.

IN art. 7. & 8. ſimul dubiū occurrit, q̄a, ex quo ad prudentiā ſpectat actus ſecundū ſe

ſt cōgruus fini, & ad circūſpectionē actus ſcdm circūſtātias cōgruus fini, & eiuſdē rōnis ē facere bonū, & uitare malū oppoſitū, cōſequens eſt, ꝙ uitatio mali oppoſiti tā bonitati actus ſecūdum ſe, q̄ ſcdm ſuas circūſtātias, non ſpectet ad cautionē, ſed primū ad ꝓuidētiā, ſecūdū ad circūſpectionē. Quod ē ergo illud malū, ꝓ quo uitādo opus eſt cautione? Si dicat̄, ut litera dicit i rñſione ad ſecūdū vl. ar. ꝙ eſt malū extrinſecorū impedimētorū, optimè dr̄ in ordine ad ſubſtātiā actus, ſed nō in ordine ad circunſtātias: qa circūſtātiæ ēt extrinſeca mala excludunt, ut patet diſcurrēti p circunſtantias. Et confirmatur: qa in litera 7. art. extrinſeca mala euentuū uitare, ad circūſpectionē ſpectare dr̄ in exēplo de oſtēſione ſigni amoris ad alliciendū &c. ut patet ibi. Et auget̄ dubiū, qa in corpore octaui art. dr̄, q ad cautionē ſpectat uitare mala, q̄ habent ſpeciem boni. Cōſtat.n. ꝙ mala ex gn̄e ad ꝓuidentiā, mala ex circunſtātiis ad circūſpectionem, uitare ſpectat. Quæ ergo ſunt iſta alia mala habentia boni ſpeciē uitanda à prudentia, præter ēt extrinſeca impedimenta, quæ condiuiduntur iſtis malis?

*Lib. 1. in Somniū Scipionis I fol. 2. ante med.
† q. præc. art. 1.
* q. 47. ar. 6. 7. & ar. 6. præc.
* q. 47. art. 3.

¶ Ad hoc dr̄, ꝙ licèt facilè dici ab aliquo poſſet, ꝙ hæc tria in hoc diſtinguūtur, ꝙ ꝓuidētia reſpicit actū ut bonum ex gn̄e ad finē: circūſpectio ut bonū ex circunſtātiis: cautio ut remotū à malis utriq; bonitati oppoſitis, ita ꝙ illa duo reſpiciant actū ſcdm terminum ad quē ſ. bonitatem: hoc aūt tertiū reſpiciat eundē ſcdm terminū a quo. Quia tñ author actus iſtos diſtinguit ſcdm ꝓprias difficultates, nec eſt alia difficultas receſſus à malo, & acceſſus ad bonū oppoſitū, ſed eadē: ō attēdēdū eſt, ꝙ i litera tria mala numerātur ad cautelam ſpectantia, ſcilicet extrinſecorū

Conclu.

ctio nō dēt poni pars prudētię. A

¶3 Præt. Circunſtātiæ magis uidentᵇ ptinere ad uirtutes morales, q̄ ad prudentiam: ſed circūſpectio nihil aliud eſſe uidetur, q̄ reſpectus circunſtantiarum. ergo circunſpectio magis uidet̄ ad morales ptinere uirtutes quàm ad prudentiam.

¶3 Præt. Qui pōt uidereᵇ q̄ ꝓcul ſunt, multo magis pōt uidere quæ circumſtant: ſed p ꝓuidentiam homo eſt potens ꝓſpicere q̄ ꝓcul ſunt. ergo ipſa ſufficit ad conſiderandū ea, q̄ circūſtant. non ergo oportuit prǣter ꝓuidentiam ponere circunſpectionem partem prudētiæ. B

Sed contra eſt authoritas Macrobij, ut dictum † eſt.

Respon. dicēdū, ꝙ ad prudētiam, ſicut dictum * eſt p̄cipuè ptinet rectè ordinare aliquid ī finem. Quod quidem rectè nō fit, niſi & finis bon⁹ ſit, & id, qđ ordinat̄ in finē, ſit ēt bonum, & conueniēs fini: ſed qa prudentia, ut dictū* eſt, eſt circa ſingularia operabilia, in quib. multa concurrunt, contingit aliquid ſm ſe conſideratū eſſe bonū, & conueniens fini, qđ tñ ex aliqbus concurrentibus reddit̄ uel malū, uel non opportunum ad finem. Sicut oſtendere ſigna amoris alicui ſm ſe cōſideratū, uidet̄ eſſe cōueniens ad alliciēdum eius animum ad amorem. Sed ſi contingat in aīo illius ſuperbia, uel ſuſpicio adulatiōis, non erit hoc conueniens ad finem: & ideòᵐ neceſſaria eſt circunſpectio ad prudentiā, ut ſ. homo id, quod ordinatur in finem, comparet etiam cum his, quæ circunſtant.ⁿ

Ad primvm ergo dicendū, ꝙ licèt ea, quæ pñt circumſtare, ſint infinita: tñ ea, quæ circunſtant in actu, non ſunt infinita, ſed pauca q̄dam ſunt, quæ immutāt iudiciū rōnis in agendis.

Ad II dicēdū, ꝙ circūſtātiæ ptinent ad prudētiam quidem ſicut ad determinādum eas: ad uirtutes autem morales, inquātum per circunſtantiarum determinationem perficiuntur.

Ad III dicēdū, ꝙ ſicut ad ꝓuidentiam ptinet ꝓſpicere id, quod eſt p ſe cōueniens fini ita ad circunſpectionē ptinet conſiderare, an ſit cōueniēs fini ſecundū ea, q̄ circūſtāt. Vtrunque aūt horū habet ſpecialem difficultatem: & iō utrūque eorum ſeorſum ponit pars prudentię.

ARTICVLVS VIII.

Vtrum cautio debeat poni pars prudentiæ.

Ad octavvm ſic ꝓcedit̄. Vr̄ ꝙ cautio non debeat poni pars prudentiæ. In eis enim, in quibus malum nō poteſt eſſe, non eſt neceſſaria cautio: ſed uirtutib. nemo male utit̄, ut dicit Aug. in lib.* de lib. arb. ergo cautio non ptinet ad prudentiā, quę eſt directiua uirtutum.

¶2 Prǣt. Eiuſdē eſt ꝓuidere bona, & cauere ʰ mala, ſicut eiuſdē artis eſt facere ſanitatem, & curare ægritudinem: ſed ꝓuidere bona ptinet ad prudentiam. ergo ēt cauere mala. non ergo cautio debet poni pars alia prudentię à prouidentia. C

¶3 Prǣt. Nullus ꝓuidens conat̄ ad impoſſibile: ſed null⁹ poteſt p̄cauereʰ omnia mala, quę poſſunt contingere. ergo cautio non pertinet ad prudentiam.

Sed contra eſt, ꝙ Apoſtolus dicit ad Eph. 5. Videte quomodo cautè ambuletis.

Respon. Dicēdū, ꝙ ea, circa quæ eſt prudentia, ſunt contingētia operabilia, in qb. ſicut uerum pōt admiſceri falſo, ita & malum bono ꝓp multiformitatē huiuſmodi operabiliū, in quib. bona plerumque impediunt̄ à malis, & mala habent ſpēm boni. Et iōᵐ neceſſaria eſt cautio ad prudētiā, ut ſic accipiant̄ bona, quòd uitent̄ mala.ⁿ D

Ad primvm ergo dicendū, ꝙ cautio non eſt neceſſaria in moralibus actibus, ut aliqs ſibi caueat ab actibus uirtutū, ſed ut ſibi caueat ab eis, per quę actus uirtutū impediri poſſunt. E

Ad II dicendū, ꝙ oppoſita mala cauere eiuſdem rōnis eſt, & ꝓſequi bona: ſed uitare aliqua impedimenta extrinſeca, hoc ptinet ad aliam rōnem. Et iō cautio diſtinguit̄ a ꝓuidentia, q̄uis utrumque pertineat ad unam uirtutem prudentiæ.

Ad III dicendū, ꝙ malorū, q̄ homini uitāda occurrunt, q̄da

impedimentorū, & habentia boni ſpēm, & euētū, qđ i rñſione ad ultimum addi vr̄. Itaq; intētio authoris eſt, ꝙ actus fini cōſonus ſcdm ſe tanq̄ bonus ex gn̄e, & bonus ēt ex circūſtātiis, eget cautela ad euitādū mala extrinſecorū īpedimētorū. uerbi gra. Actus ieiunandi ꝓp caſtitatem, qñ oportet &c. eget cautione, ut hō euitet ire ad ſocios tales, q̄ iducēt fortè ad frangendū ieiunium. Et qm̄ hmōi impedimenta cōtingūt dupliciter, ſcilicet ſcdm manifeſtā oppoſitionem, & ſecundū occultā ſub ſpecie boni, & ſpāli acumine opus eſt ad cōprehēdēdū latētes ſub ſpecie boni inſidias: iō author cōtra impedimenta diſtinxit mala ſub ſpecie boni, quaſi occulta contra aperta.

Porrecta per totum.
181
Locis sup. ar. 7. inde cit.
* Li. 3. ca. 18 & 19. com. 1.

¶ Patet aūt ambo ſpectare ad cautionē ex eo, ꝙ ſe cautos dicim⁹, q incidūt in quoduis horum. Euentus aūt mali ſunt in duplici ordine, q̄dā ptinētes ad circūſtātias, & hi ptinēt ad circunſpectionē: & talis eſt euētus in exēplo literæ. ſpectat n. ad circūſtātiā circa quid. Amās enim aliquem dēt ꝓſpicere, qualis ē quē amat, & ex conſideratione conditionū pſonæ amatę, q̄ eſt materia, & obiectum amoris, circūſtantias actui adhibere. Quidam autē ex extrinſecis ab actu, & circūſtantiis prouenīunt, ut illi qui conſequūtur impedimenta tā aperta, quàm ſub ſpecie boni, & tales ſpectant ad cautionem. Breuiter autem dicitur, & ſine tot difficultatibus reſolutè, quòd circunſpectio ad actum uiſionis interioris ſpectat, & habet pro obiecto circumadiacentia, & obuenire poſſibilia bona, & mala, ut ipſum nomen circunſpectionis ſonat. Cautio verò ad actum applicationis ſpectat, & ad mala tantum uitanda refertur. Oportet namque rationē practicam vtrunque actum habere, ſcilicet uidere circum-

Conclu.

circumquaq;, & uirtuali uiſione applicando ad uitandũ mala Vnde incircumſpectos dicimus, qui nõ uident circumquaque: incautos verò, qui licet circũſpiciãt omnia, nõ tamē ſtudent, ut uitent mala, quæ præuidẽt. Et per hoc ſolutio omnium pateret, niſi obſtaret, q̃ author circũſpectionem ad applicationem pertinere poſuit, & ideò ſola prior ſolutio cõſona authori uidetur.

SVPER QV. L ARTC. I.

IN q.50.artic.1. dubium occurrit circa illud dictum, ſcilicet ꝙ leges ponere ſi conuenit alijs principatibus, & populo, niſi ſecundùm quòd participant aliquid de regimine regio. Videtur enim oppoſitum, quia rex participat populum, & non econtra: quoniã rex ſit naturaliter à populo, & rex quaſi gerens uicem totius populi, leges ponit.

¶Ad hoc dicitur, ꝙ licèt prima facie uideatur diſtinguẽdũ, & dicendum, ꝙ regimen regium, & populare comparat̃ dupliciter, ſ. ordine formali: & ſic cum perfectiora in entibus ſint exemplaria imperfectiorum, regimen regium, utpotè perfectiſſimum, eſt exemplar omnis regiminis, ac per hoc in litera dicit̃ quòd alij principatus, etiã popularis, intantum leges ponunt, inquãtum participant regimen regium: uel ordine generationis, & ſic regimen populare ſecundùm actum electionis eſt prius regimine regis, ut obijciendo dicitur: Sed ſi diligenter conſideretur, ꝙ electio regiminis non eſt pars regiminis, ſed præuia ad omnem ſpeciem regiminis, ad electionem ſi quidem populi ſpectat ſecundũ naturale ius, an populare, an optimatum, an regale ſit futurum regimen, unanimi die [illegible], [illegible] ſecundum generationis ordinē, regalis principatꝰ dependeat à populo, q

Porrecta per totum.
282
Sup.q.48. artic.unic. cor. Et 3. di.33.q.3 art.1.q.4
*Li.5.c.6. a med.tomo 5.
*Li.3.Polit.c.5.t.5.
*Li.5.Etymol.c.10.
*Li.6.c.8. paulo a prin.to.5.
*Li.3.c.3. poſt medi.to.5.

ſunt, q̃ ut in pluribus accidere ſolent, & talia cõprehēdi rõne põt: & contra hæc ordinat̃ cautio, ut totalr̃ uitentur, uel ut minus noceãt. Quædã verò ſunt, q̃ ut in paucioribꝰ, & caſualiter accidũt: & hæc cũ ſint infinita, rõne cõprehendi non põt, nec homo ſufficit ea præcauere: q̃uis per officium prudentiæ hõ contra oẽs fortunæ inſultus diſponere poſſit, ut minus lædat̃. F

QVAESTIO L.

De partibus ſubiectiuis prudentiæ, in quatuor articulos diuiſa.

POSTEA conſiderandũ eſt de partibus ſubiectiuis prudētię. Et q̃a de prudentia, ꝑ quã aliquis regit ſeipſum, iam dictũ eſt, reſtat nunc dicẽdum de ſpeciebus prudentiæ, quibus multitudo gubernatur.

CIRCA quas quęrũtur quatuor.

¶Primò, Vtrũ lex poſitiua debeat poni ſpecies prudētiæ.

¶Secundò, Vtrum politica.

¶Tertiò, Vtrum œconomica.

¶Quartò, Vtrum militaris.

ARTICVLVS I.

Vtrum regnatiua debeat poni ſpecies prudentiæ.

AD PRIMVM ſic procedit̃. Vr̃ ꝙ regnatiua non dẽat poni ſpecies prudentiæ. Regnatiua.n.ordinatur ad iuſtitiã conſeruandam. dicitur.n.in 5.*Eth. ꝙ princeps ē cuſtos iuſtitiæ. ergo regnatiua magis ꝑtinet ad iuſtitiam, q̃ ad prudentiam.

¶2 Præt. Secundũ Phil.* in 3. Polit. regnũ eſt una ſex ſpecierum politiarũ: ſed nulla ſpēs prudētiæ ſumitur ſm̃ alias quinque politias, q̃ ſunt ariſtocratia, timocratia, tyrãnis, olicratia, democratia. ergo nec ſecũdũ regnum debet ſumi regnatiua.

¶3 Pręt. Leges ponere nõ ſolũ ꝑtinet ad reges, ſed ēt ad quoſdã alios principatꝰ, & ēt ad populum, ut patet ꝑ Iſido.* in lib. etymol. ſed Philoſ. in 6.† Eth. ponit legis poſitiuam partem prudentię. inconuenienter ergo loco eius ponitur regnatiua.

SED CONTRA eſt, ꝙ Phil. dicit* in 3. Poli. ꝙ prudẽtia eſt ꝓpria uirtꝰ principis. ergo ſpalis prudẽtia debet eſſe regnatiua.

RESPON. Dicẽdũ, ꝙ ſicut ex ſupra dictis* patet, ad prudētiã pertinet regere, & præcipere: & iõ ubi inuenitur ſpecialis rõ regiminis, & præcepti in humanis actibus, ibi ēt inuenitur ſpecialis rõ prudentię. Manifeſtũ eſt aũt, ꝙ in eo, q nõ ſolũ ſeipſum hēt regere, ſed ēt cõitatē ꝑfectã ciuitatis, uel regni, inuenit ſpalis & perfecta rõ regiminis. Tantò.n. regimen ꝑfectius eſt, quantò uniuerſalius eſt ad G plura ſe extēdens, & ulteriorē finem attingens: & iõ regi, ad quē pertinet regere ciuitatem, uel regnũ, prudentia competit ſm̃ ſpecialē & perfectiſſimam ſui rõnem. Et propter hoc regnatiua ponitur ſpecies prudentię.

AD PRIMVM ergo dicendum, ꝙ omnia, quę ſunt uirtutum moralium, pertinent ad prudentiã, ſicut ad dirigentem: vnde & rõ recta prudentiæ ponit̃ in diffinitione uirtutis moralis, ut ſupra* dictũ eſt. Et iõ ēt executio iuſtitiæ, prout ordinatur ad bonum cõe, quod pertinet ad officiũ regis, indiget di H rectione prudētię. Vnde iſtę duę uirtutes ſunt maximè proprię regi. ſ. prudentia, & iuſtitia, ſm̃ illud Hiere. 23. Regnabit rex, & ſapiēs erit, & faciet iudiciũ, & iuſtitiam in terra. Quia tñ dirigere magis ꝑtinet ad regem, exequi aũt ad ſubditos: ideò regnatiua magis ponitur ſpecies prudentię, quę eſt directiua, quàm iuſtitię, quę eſt executiua.

AD II dicẽdũ, ꝙ regnum inter alias politias eſt optimũ regimen, ut dr̃ in 8.* Ethic. Et ideò ſpecies prudentiæ magis debuit denominari a regno, ita tamen ꝙ ſub regnatiua comprehendantur omnia alia regimina recta, non autem peruerſa, q̃ uirtuti I opponuntur: undè non pertinent ad prudentiam.

AD III dicẽdũ, ꝙ Philoſ. denominat regnatiuã à principali actu regis, q eſt leges ponere: qđ etſi conueniat alijs, non conuenit eis, niſi ſecundùm quòd participant aliquid de regimine regis.

ARTICVLVS II.

Vtrum politica conuenienter ponatur pars prudentiæ.

AD SECVNDVM ſic procedit̃. Vr̃ ꝙ politica incõuenienter ponat pars prudẽtię. Regnatiua.n. eſt pars politicæ prudẽ K tię, ut dictũ* eſt: ſed pars nõ dẽt diuidi cõtra totũ. ergo politica nõ dẽt poni alia ſpēs prudẽtię.

¶2 Pręt. Spēs habituum diſtinguunt ſm̃ diuerſa obiecta: ſed eadem ſunt, q̃ oportet regnãtē ꝑcipere, & ſubditũ exeq. ergo politica ſecundum ꝙ pertinet ad ſubditos, non dẽt poni ſpēs prudẽtię diſtincta à regnatiua.

¶3 Pręt. Vnuſquiſque ſubditorũ eſt ſingularis ꝑſona: ſed q̃libet ſingularis ꝑſona ſeipſam ſuffi-

in litera populus uocatur: magis autē diſtinguendum eſt de populi ſignificatiõe. Quandoq;.n. ſumitur populus pro regimine populari. quandoque autē pro ipſo populo. Regimen autem regium à populi quidem electione dependet, qui uota ſua, & poteſtatem in eum tranſtulerunt: & ꝓpterea vices populi gerere dicitur. Non dependet autē à regimine populari, ſed econtra, ut in litera dicitur, nec uices illius gerit.

SVPER QV. L ART. II.

IN ar. 2. in rñſione ad ſecundum aduerte, quòd politica, quæ quaſi manualis eſt, non unius, ſed multarum eſt ſpecierum iuxta multitudinem formaliũ partium ciuitatis: ſicut nautica diſtinguitur in eam quæ regit temonem, & eam quæ regit remos &c. Propter huiuſmodi.n. diuerſitatē diximus ſuperius ex Ariſtot. eſſe tot genera uirtutum. Simile enim eſt in omnibus huiuſmodi: propter quod etiam œconomica in multas ſpecies diuiditur eade ratione, pp diuerſas ſcilicet partes formales.

*q.47.art.uc.8.
Conclu. est
*q.47.ar. 5 ad 1.ar. pcipue: & 1.2.q.58. ar.1. & 2. ad 4. & ar 11.4.
*Li.8. ca. 10. circa prin. to.5
Porrecta per totum.
283
Locis ſup. art.1. notat.
*Ar. pręc.

cienter dirigere poteſt per prudentiam communi ter dictam. ergo non oportet poni aliam ſpeciem prudentiæ, quæ dicatur politica.

Li. 6. c. 8. ad princ. tom. 5.

Sed contra eſt, qđ Phil. dicit* in 6. Eth. Eius autem quæ circa ciuitatem, hæc quidem architecto nica prudentia legis poſitiua: hæc autem commune nomen habet politica, circa ſingularia exiſtēs.

Respon. Dicendū, ꝙ ſeruus per imperium mouet̃ à dño, & ſubditus a principāte, aliter tñ q̄ irrationabilia, & inanimata moueant̃ à ſuis motorib. Ni inanimata, & irrõnabilia agunt̃ ſolū ab alio, nõ aũt ipſa agũt ſeipſa, qa nõ habēt dominiū ſui act° p liberū arbitriū: & iõ rectitudo regiminis ipſorū nõ eſt in ipſis, ſed ſolū in motoribus. Sed homines ſerui, vel q̄cūq; ſubditi, ita agunt̃ ab alijs p̄ p̄ceptū, ꝙ tñ agũt ſeipſos p liberū arbitriū: & iõ[m] req̄rit̃ ĩ eis q̄dā rectitudo regiminis, p quā ſeipſos dirigant in obediendo principantibus. Et ad hoc pertinet ſpecies prudētiæ, quæ politica vocatur[n].

Conclu.

In corp. ar. & in ſolut. argu. arc. præc.

Ad primvm ergo dicendū, ꝙ ſicut dictum* eſt, regnatiua eſt perfectiſſima ſpecies prudētię: & iõ prudentia ſubditorum, q̄ deficit à prudētia regnatiua, retinet ſibi nomen cõmune, ut prudētia dicatur: ſicut in logicis conuertibile, qđ non ſignificat eſſentiam, retinet ſibi commune nomen proprij.

q. 47. ar. 5. & 1. 2. q. 54. a. 2.

Ad ii dicēdū, ꝙ diuerſa rõ obiecti diuerſificat habitū ẽm ſpeciē, ut ex ſupra dictis* patet. Eadem aũt agēda cõſiderant̃ q̄dē à rege ẽm vniuerſaliorē rõnē, q̄ cõſiderent̃ a ſubdito, q obedit. Vni n. regi in diuerſis officijs multi obediunt: & iõ regnatiua comparatur ad hanc politicā, de qua loquimur, ſicut ars architectonica ad eam, quæ manu operat̃.

Ad iii dicēdū, ꝙ p prudētiā cõiter dictam regit hõ ſeipſum ĩ ordine ad ꝓpriū bonū: p politicā autem, de qua loquimur, in ordine ad bonum cõe.

Articvlvs III.

Vtrum œconomica debeat poni ſpecies prudentiæ.

Ad tertivm ſic ꝓcedit̃. Vr ꝙ œconomica nõ debeat poni ſpēs prudentiæ. Quia vt Phil. dicit* in 6. Eth. prudētia ordinat̃ ad benè viuere totum: ſed œconomica[h] ordinat̃ ad aliquē particularē finē, ſ. ad diuitias, vt dr̃ in 1.* Eth. ergo. œconomica non eſt ſpecies prudentiæ.

¶ 2 Præt. Sicut ſupra habitū † eſt, prudētia nõ eſt niſi bonorū: ſed œconomica[h] põt ẽt eſſe malorum. multi enim peccatores ꝓuidi ſunt in gubernatione familiæ. ergo œconomica nõ debet poni ſpecies prudentiæ.

¶ 3 Præt. Sicut in regno inuenit̃ principās, & ſubditus, ita ẽt in domo: ſi ergo œconomica eſt ſpēs prudentiæ, ſicut & politica, deberet ẽt paterna[h] prudentia poni, ſicut & regnatiua: non aũt ponit̃. ergo nec œconomica debet boni ſpēs prudentiæ.

Lib. 6. c. 5. paulo a prin. t. 5.

Sed contra eſt, qđ Phil. dicit in * 6. Eth. ꝙ illarū, ſ. prudentiarū, quæ ſe habēt ad regimen multitudinis, hæc q̄dē œconomica, hæc autem legiſpoſitiua, hæc autē politica.

Respon. Dicendum, ꝙ ratio obiecti diuerſificata ẽm vniuerſale, & particulare: vel ẽm totum, & partem, diuerſificat artes, & virtutes, ſecundū quā diuerſitatem vna eſt principalis reſpectu alterius. Manifeſtum eſt autem, ꝙ domus medio modo ſe habet inter vnam ſingularem perſonam, & ciuitatem, vel regnum. Nam ſicut vna ſingularis perſona eſt pars domus, ita vna dom° eſt pars ciuitatis, vel regni: & ideo[m] ſicut prudētia cõiter dicta, quæ eſt regnatiua vni°, diſtinguit̃ à politica prudētia, ita oportet, ꝙ œconomica diſtinguat̃ ab vtraq;[n].

Conclu.

Li. 1. c. 5. & 7. to. 5.

Li. 1. Eth. c. 1. to. 5.

Ad primvm ergo dicendum, ꝙ diuitiæ cõparantur ad œconomicam nõ ſicut finis vltimus, ſed ſicut inſtrumenta q̄dā, ut dr̃ in * 1. Polit. Finis autem vltimus œconomicæ eſt totum bene viuere, ſecūdum domeſticam conuerſationem. Philo. autem * in 1. Ethico. ponit, exemplificando, diuitias finem œconomicæ, ſecundum ſtudium plurimorum.

Ad ii dicēdū, ꝙ ad aliqua particularia, q̄ ſunt ĩ domo diſponēda, poſſunt aliq̄ peccatores ꝓuidè ſe hēre: ſed ñ ad ipſū totū bene viuere domeſticæ cõuerſationis, ad qđ p̄cipuè req̄rit̃ uita uirtuoſa.

Li. 8. c. 10 parum a medio, to mo 5.

Ad iii dicendum, ꝙ pater in domo hēt quādā ſimilitudinem regij principatus, ut dr̃ * in 8. Ethic. non tamen habet perfectam poteſtatem regiminis, ſicut rex: & ideò non ponitur ſeparatim poteſtas paterna, ſpecies prudentię, ſicut regnatiua.

Svper qv. L. Artic. III.

Porrecta per totum.

284

Supra q. 47. ar. 11. Et q. 48. art. vnic. cor. ſi. & ad 2. Et 3. d. 33. q. 3. art. 1. q. 4. Et 6. Eth. lect. 7.

Li. 6. c. 5. tom. 5.

Li. 1. c. 1. tom. 5.

q. 47. artic. 13.

In rñſione ad ſecūdum, dubiū occurrit circa illud, ſ. Peccator non põt ꝓuidè ſe hēre ad totū bene viuere domeſticæ cõuerſationis, tū q̄ non magis exigitur virtuoſa uita ad totū benè viuere ſecūdum eandem cõuerſationem, q̄ ſecundū domeſticam: tū quia ad bene ſe habere ſecūdum domeſticam conuerſationē, ſufficit filijs ſuis, vxori &c. quātum ad ſe attinet, benè ſe habere. Sic aũt benè ſe habere diſtinguit̃ cõtra bene ſe habere ſimpliciter, vt patet 1. Polit. ex c. penult.

¶ Ad hoc dicitur, ꝙ dictum authoris intelligendū eſt de patreſa milias, cuius eſt ꝓuidere: ꝓp quod dixit, ꝓuidè ſe habere. Oportet enim patremfamilias eſſe bonum virū, ſicut & principem ciuitatis, eadem ratione.

¶ In articulo quarto nihil aliud ſcribēdum occurrit.

Articvlvs IIII.

Vtrum militaris debeat poni ſpecies prudentiæ.

Porrecta per totum.

285

Locus ſupra art. 3. notat.

Libr. 6. Eth. ca. 3. 4. & 5. t. 5.

Ca. 8. in initio, & lib. 1. Eth. ca. 1. & 2. tom. 5.

Ad qvartvm ſic proceditur. Videtur ꝙ militaris non debeat poni ſpecies prudentię. Prudētia enim contra [h] artem diuiditur, ut dr̃ in * 6. Ethi. ſed militaris videtur eſſe quędam ars in rebus bellicis, ſicut patet per Philoſ. in * 3. Ethic. ergo militaris non debet poni ſpecies prudentię.

¶ 2 Pręt. Sicut militare negotiū cõtinet̃ ſub politico, [n]ita ẽt & plura alia negotia, ſicut mercatorū, artificū, & aliorum hmõi: ſed ẽm alia negotia, quę ſunt in ciuitate, nõ accipiūtur aliquę ſpecies prudentię. ergo etiam neque ẽm militare negotium.

¶ 3 Pręt. In rebus bellicis plurimum [h] valet militū fortitudo. ergo militaris magis pertinet ad fortitudinem, quam ad prudentiam.

Sed contra eſt, quod dicitur Prouer. 24. Cum diſpoſitione initur bellum, & erit ſalus, ubi ſunt multa conſilia: ſed conſiliari pertinet ad prudentiam. ergo in rebus bellicis maximè neceſſaria eſt aliqua ſpecies prudentię, quę militaris dicitur.

Respon. Dicendum, ꝙ ea quę ẽm artem, & rationem aguntur, conformia eſſe oportet his, quę ẽm naturam, quę à ratione diuina ſunt inſtituta. Natura aũt ad duo tendit. Primò quidem ad regēdā vnamquamq; rem in ſeipſa: ſecundò verò ad reſiſtēdū extrinſecis ĩpugnātibus, & corruptiuis. Et ꝓp hoc non dedit ſolum animalibus vim cõcupi-

ſcibilē, per quam moueātur ad ea, quæ ſunt ſaluti F eorū accommoda, ſed ēt vim iraſcibilem, per quā animal reſiſtit impugnantibus. Vnde & ᵐ in his, q̄ ſunt ſm rationem, non ſolum oportet eſſe prudē tiam politicam, per quam diſponantur conueniē ter ea, quæ pertinent ad bonum cōmune, ſed etiā militarē, per quā hoſtium inſultus repellantur ⁿ. *Conclu.* ᵐ

Ad primvm ergo dicendū, ꝙ militaris pōt eſſe ars, ſm ꝙ hēt quaſdā regulas vtēdi qbuſdā exterioribus rebus, puta, armis, & eqs: ſed ſm ꝙ ordinatᷣ ad bonū cōe, habet magis rationē prudentiæ.

Ad ii dicēdū, ꝙ oīa negotia, q̄ ſunt ī ciuitate, ordinanᷣ ad aliquas particulares vtilitates: ſed mi- G litare negotiū ordinatᷣ ad tuitionē toti⁹ boni cōis.

Ad iii dicēdum, ꝙ executio militiæ pertinet ad fortitudinem: ſed directio ad prudentiam, & præcipuè ſecundum quod eſt in duce exercitus.

QVAESTIO LI.

De Virtutibus adiunctis prudentiæ, in quatuor articulos diuiſa.

Postea cōſiderādū eſt de virtutibus adiūctis prudētię, q̄ ſunt quaſi ptes potētiales ipſi⁹. H Et circa hoc q̄runtᷣ quatuor.

¶ Primò, Vtrū eubulia ſit virt⁹.

¶ Secundò, Vtrū ſit ſpecialis virtus à prudentia diſtincta.

¶ Tertiò, Vtrum ſyneſis ſit ſpecialis virtus.

Quartò, Vtrū gnome ſit ſpecialis virtus.

Articvlvs primvs

Vtrum eubulia ſit uirtus.

Ad primvm ſic ꝓcedītᷣ. Vr̄ ꝙ eubulia nō ſit virtus. Quia I ſm Aug. in lib. de * lib. arb. virtutibus nullus malè vtitᷣ: ſed eubulia q̄ eſt bene cōſiliatiua, aliqui malè vtunᷣ, vel q̄a aſtuta conſilia excogitāt ad fines malos cōſequēdos, aut ēt ad bonos fines cōſequendos aliqua pc̄tā ordināt, puta, q̄ furatᷣ, vt eleemoſynā det. ergo eubulia n̄ ē virtus.

¶ 2 Præt. Virtus ʰ pfectio ʰ q̄dam eſt, vt dr̄ in * 7. Phyſ. ſed eubulia circa conſiliū conſiſtit, qđ importat dubitationem & inquiſi- K tionem, q̄ imperfectionis ſunt. ergo eubulia non eſt virtus.

¶ 3 Præt. Virtutes ſunt connexę adinuicē, vt ſupra habitū * eſt. ſed eubulia ʰ nō eſt cōnexa alijs virtutibus. multi. n. peccatores ſunt benè conſiliatiui: & multi iuſti ſunt in conſilijs tardi. ergo eubulia non eſt virtus.

Sed contra eſt, ꝙ eubulia eſt rectitudo conſilij, vt Philoſ. dicit in 6. * Ethic. ſed recta ratio perficit rationem virtutis. ergo eubulia eſt virtus.

Respon. Dicendū, ꝙ ſicut ſupra dictū * eſt, de rōne virtutis humanæ eſt, ꝙ faciat actum hominis bonū. Inter ceteros autē actus hominis, proprium eſt ei conſiliari, quia hoc importat quandam rationis inquiſitionē circa agenda, in quibus cōſiſtit vita humana. Nā vita ſpeculatiua eſt ſupra hominem, ut dicitur in 10. * Ethi. Eubulia autem importat bonitatē conſilij. Dicitur. n. ab eu, quod eſt bonū, & bole, qđ eſt cōſilium, quaſi bona cōſiliatio, vel poti⁹ benè cōſiliatiua. Vn̄ manifeſtum eſt, ꝙ ᵐ eubulia eſt uirtus humana ⁿ.

Ad primvm ergo dicendū, ꝙ non eſt bonū conſilium ſiue aliquis malū finem in conſiliando præſtituat, ſiuè ēt ad bonū finē malas vias adinueniat: ſicut ēt in ſpeculatiuis nō eſt bona ratiocinatio: ſiuè aliqs falſum cōcludat, ſiuè ēt cōcludat verū ex falſis dictis, q̄a non vtitᷣ cōuenienti medio. Et ideò vtrumq; prædictorum eſt contra rōnem eubuliæ, vt Philoſ. dicit in * 6. Eth.

Ad ii dicēdum, ꝙ etſi virtus ſit eſſentialiter perfectio q̄dā, non tn̄ oportet, ꝙ oē illud qđ eſt materia virtutis, importet pfectionē. Oportet. n. circa oia humana pfici ꝑ uirtutes, & nō ſolū circa actus rationis, inter quos eſt conſilium, ſed ēt circa paſſiones appetitus ſenſitiui, q̄ adhuc ſunt multò imperfectiores. Vel pōt dici, ꝙ uirtus humana eſt perfectior ſm modū hominis, qui non poteſt per certitudinem comprehendere ueritatem rerum ſimplicium intuitu ſimplici, & præcipuè in agibilibus, quæ ſunt contingentia.

Ad iii dicendum ꝙ in nullo peccatore, inquātū hmōi, inuenitᷣ eubulia. Oē. n. pc̄tm̄ eſt contra bonā cōſiliationē. Requiritur. n. ad benè cōſiliādū non ſolū adinuentio, vel excogitatio eorū, q̄ ſunt opportuna ad finē, ſed ēt aliæ circunſtātiæ, ſ. tēpus congruum, ut nec nimis tardus, nec nimis uelox ſit in cōſilijs: & modus conſiliandi, ut ſcilicet ſit firmus in ſuo cōſilio, & aliæ huiuſmodi debitæ circunſtātiæ, quæ peccatores peccādo nō obſeruant. Quilibet autem uirtuoſus eſt benè cōſiliatiuus in his,

SVPER QV. LI. ARTIC. I.

In ar. 1. q. 51. ad ſecundū nota, quòd ſi argumentum tendat cōtra materiam cōſilij, prima rn̄ſio, ſi contra pfectionem formalem, quòd rectitudo inquiſitiua eſt, ſecunda reſponſio amplectenda eſt.

¶ In reſponſione ad tertium eiuſdem artic. primi dubiū occurrit, quia reſpōſio non uidetur ſatisfacere argumento. Nā argumentum tendebat ad hoc, ꝙ eubulia nō eſſet virtus, eo ꝙ eſſet in peccatoribus: reſpōſio autem oſtēdit, ꝙ non eſt in peccatoribus, inquātum peccant. Ex hac enim reſpōſione nō habetur, quòd nō ſit in eis, qui ſunt peccatores, quod erat intētum argumenti. Ex eo namq;, quòd illi, qui ſunt peccatores, habent eubuliā non in peccando, ſed in alijs, ſequitur ꝙ eubulia non eſt virtus. Nā in illis, qui ſunt peccatores, nulla eſt virtus, cum omnes ſint cōnexæ, vt argumentum aſſumit.

¶ Ad hoc dicitᷣ, quòd reſpōſio optimè euacuat argumentū. Nā reſponſio oſtendendo ꝙ peccator peccādo contrariatur rectitudini conſilij, ſatis per hoc oſtendit, ꝙ in illo, qui eſt peccator, non eſt eubulia. Oportet. n. eubuliam rectè conſiliari nō ſolum in huius, vel illius virtutis materia, ſed in omnium virtutum materijs. Et ſi vna deficit, ipſa deficit. Et propterea ex hoc, ꝙ in peccatore deficit ī illa materia, in qua peccat, ſequitur quòd abſolutè in illo non ſit.

¶ In eadem reſponſione dubium occurrit, Quomodo oē peccatum eſt contra bonā conſiliationem, cum pluries cōtingat peccare in nullo offendendo cōſilium, ſed præceptum, ut patet cum quis in eodem perſeuerans conſilio & iudicio, contrariū præcipit ex paſſione, uel illud ex negligentia nō præcipiendo, peccat. Si dicatur, ut litera innuere uidetur, quòd peccat contra conſilium, quia nō eſt firmus in ſuo conſilio. Contra, firmitas conſilij cum diſtinguatur à firmitate præcepti, ſicut & ipſum conſilium à præcepto, quoniā modus eſt cuiuſque ſuus, negligens in præcipiendo, & perſeuerans in cōſilio, eſt firmus in conſilio, & tamen peccat.

¶ Ad hoc dicitᷣ, quòd quia omne peccatū libe. arbitrij ſit, cuius proprius actus eſt electio, qui appetitus eſt præcōſiliati: ideò omne peccatum contra conſiliū aliquod formaliter, vel virtualiter cōmittitur. Nam & præcipiens ex paſſione, ex apparenti ſecundum illā paſſionem ſtatim aliter iudicat, tāquàm aliud conſilium ſequens: & negligens ad præceptum poſt rectum conſilium, & iudicium, nūquam peccaret, niſi indirectè ſaltē eligeret non præcipere, ac per hoc tamquam ex alio cōſilio concludens ſe habet. Et ſic non eſt firmus in ipſo ſuo conſilio ſecundum ueritatem, quo ad illum actum in particulari.

Porrecta per totum. 286

1. 2. q. 7. ar. 6. Et 3. d. 33. q. 3. art. 1 q. 2. Et 6. Eth. lec. 8. & 9.

*Lib. 2. de liber. arb. c. 18.

*Li. 7. tex. 17. to. 2.

*1. 2. q. 65 art. 1.

*Li. 6. c. 9. cir. med. tom. 5.

*q. 47. ar. 4. & 1. 2. q. 55. art. 2. & 3.

*Li. 10 ca. 7. a med. tom. 5.

Conclu. ᵐ

*Li. 6. c. 9. tom. 5.

SVPER

quæ ordinantur ad finem uirtutis: licèt fortè in aliquibus particularibus negotiis non ſit benè conſiliatiuus, puta, in mercationibus, uel in rebus bellicis, uel in aliquo huiuſmodi.

ARTICVLVS II.

Vtrum eubulia ſit uirtus diſtincta a prudentia.

B AD SECVNDVM ſic ꝓcedit. Vr̃ ꝙ eubulia nō ſit uirtus diſtincta a prudentia. Quia, ut Philoſ. dicit* in 6. Eth. vr̃ prudẽtis eſſe bene cõſiliarij: ſed hoc pertinet ad eubuliam, ut dictum* eſt. ergo eubulia non diſtinguitur a prudentia.

¶2 Præt. Humani act⁹, ad quos ordinanẽ humanæ uirtutes, ꝑcipuè ſpecificanẽ ex fine, ut s̃. dictũ* eſt: ſed ad eũdẽ finẽ ordinanẽ eubulia, & prudẽtia, ut dr̃ 6.* Ethi. non aũt ad quendã particularẽ finẽ, ſed ad cõem finẽ C totius uitæ. ergo eubulia nõ eſt uirtus diſtincta a prudentia.

¶3 Præt. In ſciẽtiis ſpeculatiuis ad eandẽ ſciẽtiã ꝑtinet inquirere, & determinare. ergo pari rõe i operatiuis hoc ꝑtinet ad eãdẽ uirtutẽ: ſed inquirere pertinet ad eubuliã, determinare autẽ ad prudentiam. ergo eubulia D non eſt alia uirtus a prudentia.

SED CONTRA eſt, ꝙ prudẽtia eſt præceptiua, ut dicitur* in 6. Ethi. hoc autem non conuenit eubuliæ. ergo eubulia eſt alia uirtus a prudentia.

RESPON. Dicendũ, ꝙ ſicut dictũ* eſt ſupra, uirtus ꝓpriè ordinatur ad actum, quẽ reddit bonũ: & iõ oportet ſm differẽtiã actuum eſſe diuerſas uirtutes, & maximè qñ non eſt eadẽ rõ E bonitatis in actibus. Si .n. eſſet eadem rõ bonitatis in eis, tunc ad eandẽ uirtutẽ pertinerẽt diuerſi actus: ſicut ex eodẽ depẽdet bonitas amoris, deſiderij, & gaudij, & iõ oĩa iſta pertinent ad eãdẽ uirtutẽ charitatis. Act⁹ aũt rõnis ordinati ad op⁹ ſunt diuerſi, nec habẽt eandẽ rõnẽ bonitatis. Ex alio .n. efficitur hõ bñ cõſiliatiuus, & bene iudicatiuus, & benè præceptiuus: qđ patet ex hoc, ꝙ iſta aliquando abinuicem ſeparantur. Et ideo oportet aliam eſſe uirtutẽ eubuliã, ꝑ quam hõ eſt benè conſiliatiuus: & aliã prudentiam, ꝑ quã hõ eſt bene præceptiuus. Et ſicut conſiliari ordinaẽ ad ꝑcipere tanq̃ ad principalius: ita ẽt eubulia ordinaẽ ad prudẽtiã tanq̃ ad principaliorẽ uirtutẽ, ſine qua nec uirtus eſſet, ſicut nec morales uirtutes ſine prudentia, nec cæteræ uirtutes ſine charitate.

AD PRIMVM ergo dicendũ, ꝙ ad prudentiam pertinet benè conſiliari imperatiuè, ad eubuliam autem elicitiuè.

AD II dicẽdũ, ꝙ ad unũ finẽ ultimũ, qđ eſt bñ uiuere totũ, ordinanẽ diuerſa actus ſm quẽdã gradũ. Nã præcedit cõſiliũ, ſeqtur iudicium, & ultimũ eſt ꝑceptum, qđ immediatè ſe habet ad finẽ ultimũ. Alij aũt duo actus remotè ſe habẽt, q̃ tñ habẽt quoſdã proximos fines, cõſiliũ quidẽ intentionẽ eorũ, q̃ ſunt agenda: iudiciũ aũt certitudinẽ. Vñ ex hoc non ſequiẽ, ꝙ eubulia, & prudentia nõ ſint diuerſę uirtutes. ſed ꝙ eubulia ordineẽ ad prudentiã, ſicut uirtus ſecundaria ad principalem.

AD III dicendum, ꝙ etiã in ſpeculatiuis alia rõnalis ſcientia eſt dialectica, quæ ordinaẽ ad inquiſitionem inuentiuã: & alia ſciẽtia demonſtratiua, quæ eſt ueritatis determinatiua.

ARTICVLVS III.

Vtrum ſyneſis ſit uirtus.

AD TERTIVM ſic ꝓcedit. Vr̃ ꝙ ſyneſis nõ ſit uirtus. Virtutes .n. non inſunt nobis a natura, ut dicitur in 2.* Ethic. ſed ſyneſis ineſt aliquibus a natura ut dicit Philoſ. in 6.† Ethi. ergo ſyneſis non eſt uirtus.

¶2 Præt. Syneſis, ut in eodẽ lib. dr̃, eſt ſolum iudicatiua: ſed iudicium ſolũ ſine ꝑcepto põt eſſe ẽt in malis. cum ergo uirtus ſit ſolùm in bonis, uidetur quòd ſyneſis non ſit uirtus.

SVPER QV. LI. ARTIC. II.

In art. 2. eiuſdẽ q. dubiũ occurrit, Qũo eſſe bñ cõſiliatiuũ, bñ iudicatiuũ, & benè ꝑceptiuũ, abinuicẽ ſeparãtur, & tñ oẽs uirtutes ſunt connexæ. Ad hoc br̃ dr̃, ꝙ author non loquitur in verbis de uirtutibus facientibus benè conſiliari, iudicare, & ꝑcipere: ſed de naturalibus diſpoſitionib⁹, & exercitationib. prçuiis ad uirtutes, & ex diuerſitate horum, quã ex ſeparabilitate probat, diuerſitatẽ uirtutũ cõcludit. Naturales autẽ diſpoſitiones ſeparari patet ex eo, ꝙ inquiſitionis ex imaginatione, iudicij ex ſenſu cõi, ꝑcepti autẽ ex natura li inclinatione ad aliqd, puta, caſtitatem, liberalitatem, bonitat: conſurgit: imaginatio .n. bona plurimũ eſt adinuentiua uiarũ. Senſus aũt cõis, iudicij circa ſingularia firmatiuus eſt, & hoc ut miniſtrat rõni. Inclinatio aũt ad aliqd propitos nos reddit ad executionẽ: & ꝑcipere facere, trahẽdo uoluntatẽ ad conſona illi inclinationi. Exercitationes quoque uidemus ſeparatas, dũ inuẽtiuos ad proponendũ libẽter audim⁹, iudicatiuos ad decernendũ, Prõptis ad aliqd utimur ad exequẽdũ in illo gñe, puta, liberalibus natis ad diſpẽſandũ cõia, & natis caſtis ad conſeruãdum cũ mulieribus.

¶In eod. art. in rñ ad primum, dubium occurrit, Quo uerificaẽ ꝙ prudentia bñ conſiliatur imperatiuè, cũ eubulia ſit prior, natura ſaltẽ, q̃ prudẽtia. Prius eſt .n. rectè conſiliari, & deinde iudicare, & demum præcipere. Quomodo ergo prudentia præcipit iam facto?

¶Ad hoc di, ꝙ cum prudentia ſe habeat ad eubuliam, & alias adiunctas uirtutes, quẽadmodũ militaris ſe habet ad equeſtrẽ, & gladiatoriam, ut patet ex ordine finium illarũ ſubſequentiũ ad finẽ principãtis, cõſequens eſt, ut ſicut militaris imperat ſubſeruiẽtib. ſibi artibus, ita prudẽtia ꝑcipiat miniſtrantibus ſibi uirtutib. Relucet aũt hoc in exterioribus, in quib. præcipiens ſubiecto, diſtinguitur a conſiliãtibus. Princeps namq; A cuius eſt ꝑcipere, imperat cõſiliariis: & ſimile accidit intus in aĩa.

¶Ad obiectionẽ aũt in oppoſitũ dr̃, ꝙ quia finis principalis eſt ultimũ in executione, & primũ i intentione: iõ virtus, uel ars, cuius eſt reſpicere illũ finẽ principalẽ vt propriũ, imperat miniſtrantibus tali ordine, ꝙ primo eſt intẽtio illius finis: ſecundo executio miniſtrantium, & earũ fines, & demum eſt executiõ principalis, ut patet i militari. Prius .n. eſt executio equeſtris, & gladiatoriæ, & frẽnofactiuæ, q̃ executio militaris. Imperat m̃ militaris his omnib⁹ ex priore intentione finis. Et ſimile patet i principe, & conſiliariis &c. Neq; .n. princeps primò præcipit agenda, & deinde cõſiliũ adhibet, ſed intendẽs ꝑcipere adhibet cõſilium ad inueniẽda, q̃ ſunt præcipienda ad talem finẽ oportet .n. cõſilia cõgruere ꝑcepto: alioquin quãuis alias optima, tunc uana, & nulla reputantur, ut patet in dantib. cõſilia de illis mediis, q̃ nõ non ſubſunt ꝑ tunc imperio. Sic ẽt contingit in aĩa intẽdente finẽ aliquem, puta, caſtitatẽ, & uolente præcipere ſibi media congrua, cõſiliatur: & cum contulerit ꝙ ieiunia, diſciplinæ, lectiones ſacræ, orationes mentales expediunt, in hoc bonum conſiliũ eſt, ſi media, quæ ſuo ſubſunt imperio, cõcludet. Contingit .n. infirmum eſſe corpore, ſic ut peccaret ieiunando, & huiuſmodi. Imperat ergo prudentia eubuliæ, vt architectonica, miniſtrantibus.

¶In articulũ 3. eiuſdem quæſt. in reſpõſione ad primũ, nota duplex iudicium cõcurrere ante actũ præcepti, ſcilicet, de fine particulari, & hoc fit in minori ꝓpoſitione: & de eo quod eſt ad finẽ, qđ præcipiendum eſt, & hoc fit in concluſione. Et licèt utrunque iudicium ſpectet ad ſyneſim, primi tamẽ bonitas uirtuti morali tribuitur: ſecũdi aũt ſyneſi, quia illius eſt magis finis, iſtius autem eſt magis id quod eſt ad finẽ. Miniſtrat enim hęc prudentiæ, q̃ eſt eorum quę ſunt ad finem: illi autem intentionẽ finis rectam facit.

Porrecta per totum 287

Locis sup. art. 1. notat.

* Li.6.c.5.

* Ar. præced.

* 1.2.q.18. art. 1.

* Li.6. ca. 11. tom.5.

* Li.6. ca. 10. circa med. to.5

* Ar. prec. & 1.2.qõ. 55. arti.2. & 3.

Concla. m

Porrecta per totum. 288

1.2.q.57. ar.6. Et 3. di. 33.q.3 ar.1.qõ.2 Et 6.Ethi. lect.9.

* Li.2.c.1. tom.5.

† Li.6.c.11 a medio.

* Li.6.c.10 tom.5.

SVPER QV. LI. ART. IIII.

IN arric.4. dubium occurrit, quo pacto gnome eſt uirtus. Et eſt rõ dubij, qa ſi eſt uirtus aut naturalis, aut acqſita: ſed naturalis nõ eſt, qa p̃ter ſynderefĩ.n, q̃ habit⁹ principiorũ eſt, nulla uirtus ponit̃ naturalis in itellectu practico, ſicut nec in ſpeculatiuo, niſi hitus principiorũ. Nec acqſita, qa acqrunt̃ virtutes intellectus experimẽtis, q̃ ex memorijs cõſurgũt, ut patet i ꝓlogo Metaphy. Hęc aũt pter cões regulas iudicãda ſunt raro cõtingentia, ac per hoc ab uno, & eodẽ hoĩe parum, aut nihil experimento ꝓbabilia: & ſic uirtus hæc nunquàm habebitur.

¶ Ad hoc dr̃, ꝙ uirtutes ſunt i duplici dĩfferẽtia. Nã qdã ſunt quarũ materiæ i cõi uita frequẽter occurrũt, ut uirtutes, quæ cardinales uocãtur, ut patet diſcurrẽti p earũ materias, ſ. commutationes, diſtributiones, appetit⁹, ac delectationes ciborũ, & venereorũ, timoreſque periculorũ: Quędã uerò ſunt, quarũ materiæ non cõiter, aut frequenter accidunt, ut patet de magnificẽtia, & magnanimitate. Non.n. magnæ diuitiæ, aut magni honores crebrò occurrũt. Et qa exercitationes earũ non ſunt ſimiles, iõ ẽt cõnexio ipſarum cum alijs non intelligitur ſimili mõ, ſicut ĩ primis. Nã cũ uirtutes oẽs connexæ ſint, primas tñ connexio po-

Conclu. nit in actu ſimpliciter: ſecundas aũt in actu ſecũdum quid, idest, in potentia propinqua actui ſimpliciter. Pauper.n. uirtuoſus nõ eſt magnificus ſimpliciter, ſed in potentia propinqua, præparatione.ſ. animi. Ex his aũt omnibus hoc hr̃ ad propoſitum, ꝙ virtutes aliquæ meliſe nobis dñr, qñ ſunt in poten- tia propinqua ꝑpara ti animi. Sic.n. cõtingere vr̃ de gnome. Ipſa.n. tunc habere dr̃, quando in ſuis principijs mens exercitata eſt, quãuis ca-

¶ 3 Præt. Nũquã eſt defect⁹ in F ꝓcipiẽdo, niſi ſit aliqs defectus in iudicãdo, ſaltẽ in particulari operabili, in quo oĩs malus errat. ſi ergo ſyneſis ponit uirtus ad bñ iudicandum, vr̃ ꝙ nõ ſit neceſſaria alia uirtus ad benè præcipiendum: & iõ prudentia erit ſupflua, quod eſt inconueniens. nõ ergo ſyneſis eſt virt⁹.

SED CONTRA. Iudiciũ eſt pfectius, q̃ conſilium: ſed eubulia, quæ eſt bñ conſiliatiua, eſt uir- G tus. ergo multò magis ſyneſis, q̃ eſt bene iudicatiua, eſt uirt⁹.

RESP. Dicẽdũ, ꝙ ſyneſis importat iudiciũ rectũ, non qdẽ circa ſpeculabilia, ſed circa particularia operabilia, circa q̃ ẽt eſt prudentia. Vnde ẽm ſyneſim dñr aliqui i græco ſyneci, i. ſenſati, uel euſyneci, i. homines boni ſenſus. Sicut econtrario, qui carent hac uirtute, dñr aſyneci, i. inſenſati. Oportet ãt ꝙ ẽm H dr̃iam actuũ, q nõ reducunt̃ in eandẽ cãm, ſit ẽt diuerſitas uirtutum. Manifeſtũ eſt aũt, ꝙ bonitas cõſilij, & bonitas iudicij, non reducuntur in eandẽ cãm. Multi.n. ſunt benè conſiliatiui, qui tñ non ſunt benè ſenſati, quaſi rectè iudicantes. Sicut ẽt in ſpeculatiuis aliq ſunt bñ inquirentes ꝓp hoc, ꝙ rõ eorum prompta eſt ad diſcurrẽdum p I diuerſa: quod vr̃ prouenire ex diſpõne imaginatiuæ uirtutis, q̃ de facili põt formare diuerſa phãtaſmata: Et tñ hmõi qñq; non ſunt boni iudicij, quod eſt ꝓp defectũ intelľs, qui maximẽ cõtingit ex mala diſpoſitione cõis ſenſus non bene iudicatis. Et iõ [m] oportet præter eubuliã eſſe aliã uirtutẽ, q̃ eſt benè iudicatiua, & hęc dicitur ſyneſis.[n]

AD PRIMVM ergo dicẽdũ, ꝙ rectũ iudiciũ in hoc conſiſtit, K ꝙ uis cognoſcitiua apprehẽdit rẽ aliqua, ẽm ꝙ in ſe eſt. Quod quidẽ prouenit ex recta diſpoſitione uirtutis apphẽſiuæ: ſicut i ſpeculo ſi fuerit bñ diſpoſitũ, imprimunt̃ formæ corporũ ſecũdũ ꝙ ſunt. Si uerò fuerit ſpeculũ malè diſpoſitũ, apparent ibi imagines diſtortæ, & prauè ſe hñtes. Quòd autẽ uirtus cognoſcitiua ſit bñ diſpoſita ad recipiẽdũ res, ẽm ꝙ ſunt, cõtingit qdẽ radicalr̃ ex natura, cõſumatiuẽ aũt ex exercitio, uel ex munere gr̃æ, & hoc dupl̃r. Vno mõ directè ex parte ipſius cognoſcitiuæ uirtutis, puta, qa nõ eſt imbuta prauis cõceptionibus, ſed veris, & rectis: & hoc ptinet ad ſyneſim, ẽm ꝙ eſt ſpecialis uirtus. Alio mõ indirectè ex bona diſpoſitione appetitiuæ uirtutis, ex qua ſeqt̃, ꝙ hõ bñ iudicet de appetibilib. & ſic bonũ uirtutis iudiciũ cõſequit̃ habitus uirtutum moraliũ, ſed circa fines: ſyneſis aũt eſt magis circa ea, quæ ſunt ad finem.

AD II dicẽdũ, ꝙ in malis qdẽ põt iudicium rectum eſſe in vl̃i, ſed in particulari agibili, ſp eorum iudicium corrumpitur, ut ſupra habitum * eſt.

AD III dicendũ, ꝙ cõtingit qñq; id, quod bene iudicatũ eſt differri, uel negligẽter agi, aut iordinatè. Et iõ poſt uirtutẽ, q̃ eſt bñ iudicatiua, neceſſaria eſt finalis uirtus principalis, quę ẽ bene pręceptiua. ſ. prudentia.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum gnome ſit ſpecialis uirtus.

AD QVARTVM ſic procedit. Vr̃ ꝙ gnome non ſit ſpãlis uirtus a ſyneſi diſtincta. Quia ẽm ſyneſim dr̃ aliquis bene iudicatiuus: ſed nullus põt dici benè iudicatiuus, niſi in [h] omnibus bene iudicet. ergo ſyneſis ſe extendit ad oĩa diiudicanda. non eſt ergo aliqua alia uirtus benè iudicatiua, quæ gnome dicat̃.

¶ 2 Pręt. Iudiciũ mediũ eſt inter cõſiliũ, & p̃ceptũ: ſed una tãtũ uirtus eſt bñ conſiliatiua, ſ. eubulia: & una tñ uirtus eſt bene præceptiua. ſ. prudẽtia[h] ergo ẽt una tantum eſt uirtus bene iudicatiua. ſ. ſyneſis.

¶ 3 Pręt. Ea q̃ rarò accidũt, in qbus oportet aliqñ a cõibus legibus diſcedere, vr̃ pręcipue caſualia eſſe[h] quorum non eſt rõ, ut dr̃ in 2.* Phyſ. oẽs autẽ virtutes intellectuales ptinent ad rõnem rectã. ergo circa p̃dicta nõ eſt aliqua uirtus intellectualis.

SED CONTRA eſt, ꝙ Philoſo. determinat in 6. * Ethic. gnomen eſſe ſpecialem uirtutem.

RESPON. Dicendum quòd habitus cognoſcitiui diſtinguuntur ſecũdum altiora, uel inferiora principia, ſicut ſapientia in ſpeculatiuis altiora principia conſiderat, quam ſcientia, & ideò ab ea diſtinguuntur: & ita etiam oportet eſſe in actiuis. Manifeſtum eſt autem, ꝙ illa, quæ ſunt pręter ordinẽ inferioris principij, ſiue cauſę reducuntur qñque in ordinem altioris principij: ſicut monſtruoſi

ſua non occurrant.

¶ Ad cuius euidentiã recolendũ eſt, quòd quemadmodũ prudẽtia ſit ex ſolertia per inuentionem; & docilitate per diſciplinã. & conſumatur exercitatione: ita gnome fit & inuentione, ex naturali perſpicacitate plurimũ ad tale iudiciũ conferẽte, cuius ſignum eſt, q. [illegible] quantumcũque doctiſſimi deficientes in naturali ſpicacitate, neſciũt [illegible] tra legũ uerba decernere. fit & diſciplina ex lectione exceptionum, & geſtorum ſapientũ, ac proborũ, & eorum rõnibus. Legentes.n. ꝙ p̃ter cões regulas, depoſitũ nõ eſt reddẽdum impugnationi patriæ, & penetrantes rõnem, qa ſcilicet oẽ depoſitũ redditur ſub ratione boni utilis (in tali autẽ caſu daretur malũ nociuum bono cõi, ꝙ præſtat particulari) perſpiciũt, quod nec diteptori, & cuſtodi bonorum Eccleſiæ, q̃uis officium rectoris habeat, reſtituenda ſunt Eccleſię bona.

* q. 47. ar. 2. & 13.

Attendentes quoq;, ꝙ præter cões regulas modeſtiæ, Dauid, ut habetur 1. Regũ. 21. actus furẽtis, vel epileptici aſſumpſit, ut uitã ſaluaret, docemur, ꝙ [illegible] ſimulare loco, prudẽtia ſumma eſt: & ſic datiq; materia gnomes raro occurrat, ac per hoc nõ habeat frequẽter gnome cõſummatè, haberi tamẽ poteſt ſicut aliæ uirtutes ſimiles in principijs

Perfecta per ratum. 289 Locis ſup. artic. 3. citat.

* Li. 2. co. 48. & 57. tom. 2.

* Li. 6 ca. 11. tom. 5

principijs ſuis, & ꝓximia diſpoſitione, quamuis exercitium gnomes nõ ita rarũ ſit: quĩ & in materia iuſtitiæ ẽt priuatis pſonis plurties accidit in recompenſatione bonorum, quæ nõ poſſunt aliter recuperare, facientes ſibijpſis iuſtitiam, vt fecerũt filij Iſrael, petentes mutua ab Aegyptijs creditoribus ſuis, quia hoc diuina eis fecerunt authoritate. Et in materia tẽperantiæ præter cõmunes regulas corpus incolume ſubijciẽtes mẽti, plurties occurrit ꝑpter occurrentẽ finem ẽt cum corporis diſpendio abſtinere, ut in actu dilectionis, ſermonis velocis, æquitationis neceſſariæ, ſeruitij infirmorum, & huiuſmodi. Et per hæc patet reſponſio ad obiecta, quia ſcilicet eſt uirtus acquiſita, & quomodo acquiritur.

Conclu.

A partus aīalium ſunt prẽter ordinẽ virtutis actiuæ in ſemine, tñ cadunt ſub ordine altioris principij, ſ. cæleſtis corporis, vel vlterius, prouidentiæ diuinæ. Vñ ille, qui conſiderat virtutẽ actiuã in ſemine, nõ poſſet certum iudiciũ ferre de hmõi mõſtris, de quibus tñ põt iudicari ẽm cõſiderationẽ diuinæ prouidẽtię. Cõtingit aũt quãq; aliquid eſſe faciendũ ꝓter cões regulas agẽdorũ, puta, cum impugnatori B patriæ nõ eſt depoſitũ reddendũ, vel aliquid aliud hmõi: & iõ ᵐ oportet de hmõi iudicare ẽm aliqua altiora principia, quàm ſint regulæ communes, ſecundum quas iudicat ſyneſis. Et ſecundũ illa altiora principia exigiẽ altior uirtus iudicatiua, quę vocatur gnome, quæ importat quãdã ꝑſpicacitatem iudicij ᵐ.

Ad primvm ergo dicendũ, ꝙ ſyneſis ẽ verè iudicatiua de oĩ- C bus, quæ ẽm cõmunes regulas fiunt: ſed præter communes regulas ſunt quædã alia dijudicanda, ut iã dictũ* eſt.

*Ar. prẹc.

Ad II dicẽdũ, ꝙ iudicium debet ſumi ex principijs proprijs rei, inquiſitio aũt fit etiam per cõmunia. Vnde etiam in ſpeculatiuis dialectica, quæ eſt inquiſitiua, procedit ex communibus: demonſtratiua autem, quę eſt iudicatiua, procedit ex ꝓprijs. Et ideò eubulia, ad quam pertinet inquiſitio conſilij, eſt vna de oĩbus, non aũt ſyneſis, q̃ eſt iudicatiua. Præceptum aũt reſpicit in omnibus vnã rõnem boni: & ideo etiã prudentia non eſt niſi vna. D

Ad III dicendũ, ꝙ omnia illa, quæ præter commune curſum contingere poſſunt, cõſiderare ptinet ad ſolam prouidentiã diuinam: ſed inter homines ille, qui eſt magis ꝑſpicax, põt plura horũ ſua ratione dijudicare. Et ad hoc pertinet gnome, quæ importat quandam perſpicacitatem iudicij.

SVPER QV. LII. ARTIC. I.

IN art. 1. q. 52. aduerte, ꝙ donũ cõſilij ab eubulia tã acquiſita, q̃ infuſa non ſolum differt ſecundũ cõem differentiã donĩ à virtute, qa pficit altiori mõ, ſ. ad ſuphumanè operãdum, ſed ſecundũ propriã rõnẽ, q: eubulia eſt rectè cõſiliatiua actiuè: donũ aũt conſilij eſt rectè cõſiliatiuum paſſiuè, quo ad ipſã acquiſitionẽ cõſilij, vt in rñſione ad primũ dr̃, quãuis acceptum iam cõſiliũ actiuè dirigat, vt in ſequenti artic. in reſponſione ad vltimum dicitur.

QVAESTIO LII.

De dono conſilij, in quatuor articulos diuiſa.

POſtea conſiderandum eſt de dono conſilij, quod reſpondet prudentiæ.

Et circa hoc quæruntur quatuor.

¶ Primò, Vtrum conſilium debeat poni inter ſeptem dona Spirituſſancti.

¶ Secundò, Vtrũ donũ conſilij reſpõdeat virtuti prudentię.

¶ Tertiò, Vtrum donum conſilij maneat in patria.

¶ Quartò, Vtrũ quinta beatitudo, quæ eſt, Beati miſericordes &c. rñdeat dono conſilij.

Articvlvs primvs.

Vtrum conſilium debeat poni inter dona Spirituſſancti.

Porrect. per totum. 290

AD primvm ſic ꝓcedit. Vr̃ ꝙ cõſiliũ nõ debeat poni inter dona Spirituſſancti. Dona enim Spirituſſancti in adiutorium virtutum dantur, vt patet per Greg.* in 2. Moral. ſed adʰ conſilium hõ ſufficienter perficitur per virtutem prudentię, vel etiam eubuliæ, ut ex † dictis patet: ergo conſilium non debet poni inter dona Spirituſſancti.

3. d. 35. q. 2. artic. 4. q. 1.
**Li. 2. mora. ca. 36. añ med.*
† q. 47. & 51. art. 1. & 2.

¶ 2 Præt. Hæc vr̃ eſſe differẽtia inter ſeptem dona Spirituſſancti, & gratias gratis datas, ꝙ gratię gratis datæ nõ danẽ oĩbus, ſed diſtribuunẽ diuerſis: dona aũt Spirituſſancti danẽ oĩbus habẽtibus Spirituſſanctũ: ſed cõſiliũʰ vr̃ eſſe de his, q̃ ſpecialiter aliquibus à Spirituſancto danẽ, ẽm illud 1. Machab. 2. Ecce Simon frater ueſter, ipſe vir conſilij eſt: ergo conſilium magis debet poni inter gratias gratis datas, quàm inter ſeptem dona Spirituſſancti.

¶ 3 Præt. Rom. 8. dr̃. Qui ſpiritu Dei aguntẽ, hi filij Dei ſunt: ſed his, q ab alioʰ aguntẽ, nõ cõpetit cõſiliũ. cũ ergo dona Spũſſancti maximè cõpetãt filijs Dei, q acceperunt ſpiritũ adoptionis filiorũ, vr̃ ꝙ cõſiliũ inter dona Spirituſſancti poni non debeat.

Sed contra eſt, quod Iſa. 11. dicitur. Requieſcet C ſuper eum ſpiritus conſilij, & fortitudinis.

Resp. Dicendũ, ꝙ dona Spirituſſancti, vt ſupra dictũ * eſt, ſunt qdã diſpoſitiones, qbus aĩa redditẽ bene mobilis à Spirituſancto. Deus autem mouet vnũquodq; ẽm modũ eius, qđ mouetẽ, ſicut creaturã corporalẽ mouet ꝑ tẽpus, & locum: creaturã aũt ſpiritualẽ ꝑ tempus, & non ꝑ locum, vt Aug. dicit in 8. ſuꝑ* Gen. ad literã. Eſt aũt proprium rationali creaturæ, ꝙ per inquiſitionẽ rõnis moueatur ad aliquid agendum, q̃ quidem inquiſitio conſilium dr̃. Et ideò Spirituſſanctus dr̃ per modũ cõſilij creaturam rationalẽ mouere: & propter hoc D ᵐ conſilium ponitur inter dona Spirituſſancti ⁿ.

** 1. 2. q. 68. ar. 1.*
**Li. 8. cap. 22. to. 3.*

Conclu.

Ad primvm ergo dicendũ, ꝙ prudentia, vel eubulia ſiuè ſit acquiſita, ſiuè ſit infuſa, dirigit hominem in inquiſitione conſilij, ẽm ea, quæ ratio cõprehendere põt: unde homo per prudentiam, vel eubuliã fit benè conſilians uel ſibi, uel alij. Sed qa humana rõ non põt cõprehendere ſingularia, & cõtingentia, q̃ occurrere poſſunt, fit ꝙ cogitationes mortaliũ ſunt timidæ, & incertæ prouidentiæ noſtræ, ut dr̃ Sap. 9. Ideò indiget homo in inquiſitione conſilij dirigi à Deo, qui oĩa comprehẽdit, quod fit per donum conſilij, per quod hõ dirigiẽ, E quaſi cõſilio à Deo accepto. Sicut etiam in rebus humanis, qui ſibiipſis non ſufficiunt in inquiſitione conſilij, à ſapientioribus conſilium requirunt.

Ad II dicẽdũ, ꝙ hoc poteſt pertinere ad gratiã gratis datam, ꝙ aliquis ita ſit boni conſilij, ꝙ alijs conſiliũ præbeat: ſed ꝙ aliquis à Deo conſiliũ habeat, qđ fieri oporteat in his, quæ ſunt neceſſaria ad ſalutem, hoc eſt commune omnium ſanctorũ.

Ad III dicẽdũ, ꝙ filij Dei aguntur à Spirituſancto ẽm modum eorum, ſaluato ſ. libero arbitrio, quæ eſt facultas voluntatis, & rationis. Et ſic inquantum rõ à Spirituſancto mouetur, vel inſtruitur de agendis, competit filijs Dei donum cõſilij.

Porrecta per totum. 291

SVPER QV. LII. ARTIC. II.

IN art. 2. aduerte, ꝙ dona aliter rñdẽt virtuti theologicę, & aliter virtuti morali. Nam dona medium tenent locum inter theologicas, & morales virtutes, sũt enim nobiliora moralib⁹: ſed theologicæ ſunt nobiliores ipſis, vt ex ſupradictis patet, & ppea theologicis virtutibus rñdẽt quaſi organa, moralib⁹ autẽ quaſi formæ. Et ad hoc inſinuãdum author in tractatu hic de prudẽtia, quæ primũ tenet in moralibus locum, aſſignãdo eidem donũ, non cõcludit, ꝙ rñdet prudentiæ ſimpliciter, & abſolutè, ſed addidit, ſicut adiuuans, & perficiens.

3. d. 34 q. 1. artic. 2. cor. Et d. 35. q. 2. a. 4. q. 1. art. 2. cor.

*Ca. 7. inter medi. & finẽ illius.

† 1. 2. q. 68. ar. 8.

ARTICVLVS II.

Vtrum donum conſilij reſpondeat virtuti prudentiæ.

AD SECVNDVM ſic procedit. Vr ꝙ donum cõſilij nõ reſpõdeat cõueniẽter virtuti prudẽtiæ. Inferius.n. in ſuo ſupremo[h] attingit id, qđ eſt ſuperi⁹, vt patet p Dion. 7. c. de* Diuin. nom. ſicut hõ attingit angelum ſm intellectũ: ſed virt⁹ cardinalis eſt inferior dono, vt ſupra † habitũ eſt. Cũ ergo conſiliũ ſit primus, & infimus actus prudẽtiæ, ſupremus aũt actus eius eſt pcipere, medius autẽ iudicare, videtur, ꝙ donum reſpondens prudentiæ nõ ſit conſilium, ſed magis iudicium, vel præceptũ.

¶2 Præt. Vni virtuti ſufficienter auxiliũ pbet[h] p vnũ donũ, quia quãto aliqđ eſt ſuperius, tanto eſt magis vnitum, vt probatur in lib. de Cauſis: ſed prudentiæ auxiliũ præbetur p donum ſcientiæ, quæ non ſolum eſt ſpeculatiua, ſed etiam practica, vt ſupra habitum* eſt. ergo donum conſilij non reſpondet virtuti prudentiæ.

* q. 9. ar. 3

¶3 Præt. Ad prudentiã proprie pertinet[h] dirigere, vt ſupra habitũ* eſt: ſed ad donũ conſilij pertinet, ꝙ homo dirigatur à Deo, ſicut dictum † eſt. ergo donum conſilij non pertinet ad virtutẽ prudẽtiæ.

*q. 47. artic. 8. †Ar. præc.

SED CONTRA eſt, quia donũ conſilij eſt circa ea, quæ ſunt agenda propter finem: ſed circa hæc eſt etiam prudẽtia ergo ſibiinuicem correſpondent.

RESPON. Dicendũ, ꝙ principiũ motiuũ inferius adiuuat pcipuè, & pficit p hoc, ꝙ mouet à ſuperiori motiuo principio, ſicut corpus in hoc, ꝙ mouet à ſpiritu. Manifeſtũ eſt aũt, ꝙ rectitudo rõnis humanæ õparat ad rõnẽ diuinã, ſicut principiũ motiuũ inferius, qđ mouet ad ſuperius, & refert in ipſum. Rõ.n. æterna eſt ſuprema regula ois humanæ rectitudinis. Et iõ prudẽtia, q importat rõnis rectitudinẽ, maximẽ pficit, & iuuat ſm qđ regulat, & mouet à Spirituſancto: qđ pertinet ad donũ conſilij, vt dictum* eſt. Vnde[m] donum conſilij rñdet prudẽtiæ, ſicut ipſam adiuuãs, & perficiẽs[n].

*Ar. præc. *Conclu.* m

AD PRIMVM ergo dicẽdũ, ꝙ iudicare & pcipere nõ eſt moti, ſed mouẽtis. Et qa i donis Spirituſſancti mẽs humana nõ ſe hẽt, vt mouẽs, ſed magis vt mota, vt ſupra* dictũ eſt, inde eſt, ꝙ nõ fuit conueniẽs, ꝙ donũ correſpõdẽs prudentiæ, pceptũ diceret, vel iudiciũ, ſed conſiliũ, per quod põt ſignificari motio mentis conſiliatæ ab alio conſiliãte.

*Ar. præc. & 1. 2. q. 68. ar. 1.

D. 1114. AD II dicendum, ꝙ ſcientiæ[d] donum non directè reſpondet prudentiæ, cum ſit in ſpeculatiuis, ſed ſecundum quandam extenſionem eam adiuuat. Donum autem conſilij directè reſpondet prudentiæ, ſicut circa eadem exiſtens.

AD III dicẽdũ, ꝙ mouẽs motũ ex hoc, ꝙ mouetur, mouet. Vñ mens humana ex hoc ipſo, ꝙ dirigitur à Spirituſancto, fit potens dirigere ſe, & alios.

F ARTICVLVS III.

Vtrũ donum conſilij maneat in patria.

AD TERTIVM ſic pcedit. Vr ꝙ donũ cõſilij nõ maneat i patria. Cõſiliũ.n. eſt eorũ, q ſũt agẽda pp[h] finẽ: ſed in patria nihil erit agẽdum pp finẽ, qa ibi homines vltimo fine potiẽtur. ergo i patria nõ ẽ donũ cõſilij.

¶2 Præt. Cõſiliũ[h] dubitationem importat. In his.n. q manifeſta ſunt, ridiculũ eſt cõſiliari, ſicut

G patet p Phil. 1* 3. Ethi. In patria aũt tolletur ois dubitatio. ergo in patria non eſt conſilinm.

¶3 Præt. In patria ſancti maximè Deo[h] conformanẽ, ſm illud 1. Io. 3. Cum apparuerit, ſimiles ei erimus: ſed Deo non conuenit cõſilium, ſecundũ illud Ro. 11. Quis conſiliarius eius ſuit? ergo etiam neque ſanctis in patria competit donum conſilij.

H SED CONTRA eſt, qđ Greg. dicit 17 Moral. Cũq; vniuſcuiuſq; gẽtis vel culpa, vel iuſtitia ad ſupernę curię cõſiliũ ducit, eiuidẽ gẽtis pꝑoſit⁹ vel obtinuiſſe in certamine, vel nõ obtinuiſſe phibetur.

Li. 17. Moral. c. 7.

RESP. Dicẽdũ, ꝙ ſicut dictũ* eſt, dona Spirituſſancti ad hoc ptinẽt, ꝙ creatura rõnalis moueat a Deo. Circa motionem aũt humanæ mẽtis à Deo, duo cõſiderari oportet. Primo qdẽ, ꝙ alia ẽ diſpoſitio eius qđ mouẽ, dũ mouẽ, & alia dũ eſt in termino motus. Et qdẽ qñ mouẽs eſt ſolũ principiũ mouẽdi, ceſſante motu ceſſat actio mouẽtis ſuper mobile, qđ iã puenit ad terminũ, ſicut dom⁹ poſtquam ædificata eſt, nõ ædificatẽ vlterius ab ædifica

I tore: ſed qñ mouẽs nõ ſolũ eſt cã mouendi, ſed ẽt eſt cã ipſius formæ, ad quã eſt motus, tũc nõ ceſſat actio mouẽtis ẽt poſt adeptionẽ formæ, ſicut ſol illuminat aerẽ ẽt poſtq̃ eſt illuminatus. Et hoc mõ Deus cauſat in nobis & virtutem, & cognitionem, non ſolum qñ primo acquirimus, ſed etiam quãdiu in eis pſeueramus. Et ſic cognitionẽ agẽdorũ cãt Deus in beatis nõ quaſi in ignorãtibus, ſed quaſi cõtinuãdo in eis cognitionẽ eorum, q agenda ſunt, cũ qdã ſint, quæ beati, uel angeli, uel homines nõ cognoſcũt, q nõ ſunt de eſſentia beatitudinis, ſed ptinent ad gubernationẽ rerum ſm

*Ar. præc. & 1. 2. q. 68 ar. 1.

K diuinam prouidentiã. Et quantum ad hoc eſt aliud conſiderandum. ſ. ꝙ mens beatorum mouetur aliter a Deo, & aliter mens viatorũ. Nã mens uiatorũ mouetur à Deo in agẽdis p hoc, ꝙ ſedatur anxietas dubitationis in eis pcedens. In mente uerò beatorum circa ea, q non cognoſcũt, eſt ſimplex neſcientia, quia etiam angeli purgãtur, ſm Dion. *7. ca. cæleſt. hier. Non aũt pcedit in eis inquiſitio dubitationis, ſed ſimplex cõuerſio ad Deũ. Et hoc eſt Deũ cõſulere, ſicut Aug. dicit 5 ſup* Gen. ad literã, ꝙ angeli de inferioribus Deũ conſulũt. Vnde & inſtructio, qua ſuper hoc a Deo inſtruuntur, conſilium dicitur. Et ſecundum hoc[m] donum conſilij

* Cap. 7. a medio. * Lib. 5. c. 19 circa princ. tomo 3. *Conclu.* m

SVPER QV. LII. ART. III.

D. Bon. 3. ſ. di. 34. q. 3. art. 2.

IN artic. 3. aduerte tu, q ſpeculatiuis vacas, ꝙ miniſteria angelorũ, & orationes ſanctorum, quãtum ad executionẽ, ad donũ conſilij ſpectant: & cum nõ ſpectent ad eſſentiã beatitudinis ſecundum planum ſenſum literę, ad ſecundum modum conſilij, purgatiui ſcilicet à neſcientia, pertineant, ac per hoc nõ in uerbo, ſed in hmõi diſciplinali cognitione uidẽt beati quid agendũ, orandumve p nobis ſit, licet ipſas orationes noſtras ad eos directas in Verbo fortè videant in articulo quarto, nihil ſcribendum occurrit.

Porrecta per totum. 292

3. d. 35. q. 2 artic. 4. q. 3.

*Li. 3 c. 3 tom. 5.

conſilij eſt in beatis, inquantum in eis à Deo cõti- A nuatur cognitio eorum, quæ ſciunt, & inquantũ illuminantur de his, quæ neſciunt circa agenda.

Ad primvm ergo dicendũ, ꝙ ẽt in beatis ſunt aliqui actus ordinati ad finem, vel quaſi procedẽtes ex conſecutione finis: ſicut quod Deum laudant, vel quibus alios pertrahunt ad finem, quem ipſi ſunt conſecuti, ſicut ſunt miniſteria angelorum, & orationes ſanctorum. Et quantum ad hoc habet in eis locum donum conſilij.

Ad secvndvm dicendum, ꝙ dubitatio pertinet ad conſilium ſecundum ſtatum vitæ præſentis, non autem pertinet ſecundum quòd eſt conſi- B lium in patria: ſicut etiam virtutes cardinales non habent omnino eoſdem actus in patria, & in uia.

Ad tertivm dicẽdũ, ꝙ cõſiliũ nõ eſt in Deo ſicut in recipiẽte, ſed ſicut in dãte. Hoc ãt mõ cõformant Deo ſancti in patria, ſicut recipiẽs influẽti.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum quinta beatitudo, quæ eſt de miſericordia, correſpondeat dono conſilij.

Porrecta per totum. 293

1. 2. q. 59. ar. 3. ad 3. Et 3. d. 34. q. 1. art. 4. corint. Et Matth. 5. * 1. 2. q. 69. art. 1.

AD qvartvm ſic proceditur. Vr, ꝙ quinta beatitudo, q̃ eſt de mĩa, nõ reſpondeat dono conſilij. Oẽs.n. beatitudines ſunt quidam actus uirtutũ, ut ſupra habitum * eſt: ſed per conſilium [b] in oĩbus C uirtutum actib. dirigimur. ergo conſilio non reſpõdet magis quinta beatitudo, quàm alia.

¶ 2 Præt. Præcepta dantur de his, quæ ſunt de neceſſitate ſalutis: conſilium autem datur de his, [h] q̃ non ſunt de neceſſitate ſalutis: [b] mĩa autem eſt de neceſſitate ſalutis, ẜm illud Iac. 2. Iudiciũ ſine mĩa fiet illi, q non facit mĩam. Paupertas aũt nõ eſt de neceſſitate ſalutis, ſed ꝑtinet ad ꝑfectionẽ uitę, vt patet Mat. 19. ergo dono cõſilij magis rñdet beatitudo paupertatis, quàm beatitudo miſericordię.

¶ 3 Præt. Fructus conſequuntur ad [h] beatitudines, important enim delectationem quandam ſpũalẽ, D quæ conſequitur perfectos actus uirtutum: ſed inter fructus non ponitur aliquid reſpondens dono conſilij, ut patet Gala. 5. ergo etiam beatitudo miſericordiæ non reſpondet dono conſilij.

Sed contra eſt, quod Auguſt. dicit in lib. * de Sermone Domini in monte. Conſilium conuenit miſericordibus: quia unicum remedium eſt de tantis malis erui, dimittere alijs, & dare.

* Li. 1. cap. 9. paulo ante medium. to. 4.

Respon. Dicendũ, ꝙ conſiliũ ꝓpriè eſt de his, q̃ ſunt utilia ad finẽ. Vñ ea, q̃ maximè ſunt utilia ad finẽ, maximè dñt corrñdere dono cõſilij. Hoc aũt eſt mĩa ẜm illud 1. ad Tim. 4. Pietas ad oĩa utilis eſt: E & iõ [m] ſpãliter dono conſilij rñdet beatitudo mię, non ſicut elicienti, ſed ſicut dirigenti.[n]

Concl. m

Ad primvm ergo dicẽdũ, ꝙ etſi cõſiliũ dirigat in omnibus actibus uirtutum, ſpãliter tamen dirigit in operibus miſericordiæ, ratione iam * dicta.

* In corp. art.

Ad secvndvm dicẽdum, ꝙ conſilium ẜm quòd eſt donum Spiritusſancti, dirigit nos in omnibus, quæ ordinantur in finem uitæ æternæ, ſiuè ſint de neceſſitate ſalutis, ſiuè non: & tamen non omne opus miſericordiæ eſt de neceſſitate ſalutis.

Ad tertivm dicẽdũ, ꝙ fructus importat q̃dem vltimũ. In practicis aũt nõ eſt ultimũ in cognitione, ſed in operatione, quæ eſt finis: & iõ inter fructus nihil poniẽ. qđ pertineat ad cognitionẽ practicã, ſed ſolũ ea quæ pertinẽt ad operationes, in quibus cognitio practica dirigit, inter quæ poniẽ bonitas, & benignitas, quæ reſpondent miæ.

QVAESTIO LIII.

De uitijs prudentiæ oppoſitis, in ſex articulos diuiſa.

POSTEA conſiderandum eſt de uitijs oppoſitis prudentiæ. Dicit.n. Aug. in 4. contra Iulianum, ꝙ oĩb. uirtutib. nõ ſolũ ſunt uitia manifeſta diſcretione cõtraria, ſicut prudentiæ temeritas: uerũẽt uitia quodãmõ nec ueritate, ſed quadam ſpecie fallẽte ſiĩia, ſicut ipſi prudẽtiæ aſtutia. Primò ergo cõſiderãdũ eſt de uitijs, q̃ manifeſtè cõtrarietatẽ hñt ad prudẽtiã, quæ.ſ. vitia ꝓueniũt ex defectu prudẽtiæ, uel eorũ, q̃ ad prudentiã requnẽ. Scđò, de uitijs quæ habent quandam ſimilitudinẽ falſam, cũ prudentia, quæ.ſ. cõtingunt per abuſum eorum, quæ ad prudentiam requiruntur.

¶ Quia uerò ſolicitudo ad prudentiã ꝑtinet, circa primũ cõſiderãda ſunt duo. Primò q̃dẽ, de imprudentia: ſcđò, de negligẽtia, quæ ſolicitudini opponiẽ.

Circa primum quęrunẽ ſex.

¶ Primò, De imprudentia, Vtrũ ſit peccatum.

¶ Secundò, Vtrum ſit ſpeciale peccatum.

¶ Tertiò, De præcipitatione, ſiue temeritate.

¶ Quartò, De incõſideratione.

¶ Quintò, De inconſtantia.

¶ Sextò, De origine horum uitiorum.

ARTICVLVS I.

Vtrum imprudentia ſit peccatum.

AD primvm ſic ꝓcediẽ. Vr, ꝙ imprudẽtia nõ ſit pctm̃. Omne enim [b] peccatum eſt uoluntarium, ut Augu. * dicit: imprudentia autem non eſt aliquid uoluntarium, nullus enim uult eſſe imprudẽs. ergo imprudentia non eſt peccatum.

¶ 2 Prę. Nullũ pctm̃ naſciẽ cũ hoĩe, niſi [b] originale: ſed iprudẽtia naſciẽ cũ hoĩe, uñ & iuuenes imprudentes ſunt: nec eſt originale pctm̃, qđ opponitur originali iuſtitię. ergo imprudentia non eſt pctm̃.

¶ 3 Pręt. Omne [h] peccatum per pœnitentiã tollitur: ſed imprudentia non tollitur per pęnitentiam

SVPER QV. LIII. ART. I.

IN q. 53. ar. 1. dubiũ occurrit, An iprudentia priuatiue ſit ſeparabilis à prudentia cõtrarie. Et eſt iõ dubij pro parte negatiua quidem, quia ſe quereretur cuilibet v irtuti morali opponi pctm̃ non ſolum declinando in contraria vitia, ſed in priuatiue oppoſitum. Pat.n. eſt ratio de prudentia, & alijs virtutibus moralis conſequens ãt eſt falſum: quia oĩs intẽperatus in exceſſum aut defectũ declinat, & ſic de alijs.

¶ Præt. Carẽs in actu ſuo prudentia quam dẽt hẽre non minus in contrarium prudentiæ incurrit, q̃ carens modeſtia, quam debet habere, incurrat contrarium modeſtiæ, & ſic de alijs non eſt igitur ſeparabilis imprudẽtia priuatiuè ab imprudentia contrariè.

¶ Pro parte uero affirmatiua, quia minus requiriẽ ad priuationem, q̃ contrarium, cum quaſi forma poſitiua ſit, contingitq; imprudẽter hoĩem hẽre abſq; oĩ actu, ut patet cũ põt & debet conſiliari, & non conſulit.

¶ Præt. Imprudentia priuatiue eſt pctm̃ ex rõne negligentiæ, ſicut cæteræ priuationes bonorum debitorum: imprudentia ãt contrarie eſt pctm̃ ex propria rõne imprudentiæ ut in litera dr. ergo non coincidunt ſed ſeparãtũr. Probaẽ ſequela, quia ſi coinciderent, ſequeretur q; ẽt imprudẽs priuatiue peccaret ſecundum propriã rõnem imprudentiæ, & non ſolum ſcdm rõnem negligentiæ.

Porrecta per totum. 294

Lib. de uera rel. g. c. 14. to. 1.

¶ Ad

ergo imprudẽtia non eſt pctm̃.

Sed contra. Spũalis theſaurus gratiæ non tollitur, niſi per pctm̃: tollitur autem per imprudentiam, ſm illud Prouerb. 21. Theſaurus deſiderabilis, & oleũ in habitaculo iuſti, & homo imprudens diſſipabit illud. ergo imprudentia eſt peccatum. G

Respon. Dicẽdũ, ꝙ imprudẽtia dupliciter accipi põt. Vno modo priuatiuè: alio modo cõtrariè. Negatiuè autem non ꝓpriè dr̃, ita. ſ. ꝙ propriè importet ſolam carentiam prudẽtiæ, q̃ põt eſſe ſine pctõ. Priuatiuè quidem imprudentia dr̃, inquãtum aliquis caret prudẽtia, quã quis natus eſt, & dẽt habere. Et [m] ſm hoc imprudentia eſt pctm̃ rõne negligẽtiæ, [n] qua quis nõ adhibet ſtudium ad prudentiã habendam. Contrariè uerò accipitur imprudentia, ſm ꝙ ratio contrario modo mouet, uel agit prudentiæ: puta, ſi recta rõ prudentiæ agit conſiliando, imprudens conſilium ſpernit, & ſic de alijs, q̃ in actu prudentiæ cõſideranda ſunt. Et [p] hoc mõ imprudẽtia eſt pctm̃ ſm rõnem ꝓpriã prudẽtiæ. ¶Nõ. n. põt hoc contingere, ꝙ hõ cõtra prudẽtiã agat, niſi diuertẽs à r̃lis, qb' rõ prudentiæ rectificat̃. Vnde [z] ſi hoc cõtingat ꝑ auerſionem à r̃lis diuinis, eſt pctm̃ mortale, [s] puta, cũ qs quaſi cõtẽnẽs & repudiãs diuina documẽta, ꝓcipitanter agit. Si [x] verò ꝓter eas agat abſq; cõtẽptu, & abſq; detrimẽto eorũ, q̃ ſunt de neceſſitate ſalutis, eſt pctm̃ ueniale.[z]

Ad primvm ergo dicendũ, ꝙ deformitatem imprudẽtiæ nullus uult, ſed actum imprudẽtiæ uult temerarius, qui uult præcipitanter agere. Vnde & Philoſophus dicit in [*] 6. Ethic. quòd ille, qui circa imprudentiã peccat uolẽs, minus acceptatur.

H Ad secvndvm dicendum, ꝙ rõ illa procedit de imprudẽtia, ſ ꝙ ſumit̃ negatiuè. Sciendũ tñ ꝙ carẽtia prudẽtiæ, & cuiuſlibet uirtutis, includit̃ in carentia originalis iuſtitiæ, q̃ totam aĩam ꝑficiebat. Et ſm hoc oẽs iſti defectus uirtutum poſſunt reduci ad originale peccatum.

Ad tertivm dicẽdũ, ꝙ per pñiam reſtituitur prudentia infuſa, & ſic ceſſat carẽtia huius prudẽtiæ. Non tamen reſtituit̃ I

Ad hoc dicitur, ꝙ imprudentia priuatiuè dr̃ dupliciter ſumi põt. Primò, ut priuat prudentia habituali, & ſic põt ſeparari ab imprudentia contrariè, qñ aliquis negligit exercere ſe in legibus, documentis, lectionibus, & auſcultationibus oportunis, ex quibus tpe ſuo poſſet prudenter ſe habere in occurrẽtibus, tũc talis eſt imprudens priuatiue: & illa priuatio nullam hẽt rõnẽ pcti, niſi rõne negligẽtię. Notanter aũt dico, ꝙ illa priuatio non eſt pctm̃, niſi ratione negligentiæ: quia non eſt hic quæſtio de ipſo, qui priuatur debita prudẽtia, an ſit imprudens contrariè, ſed de ipſa priuatione prudẽtię, an ſit peccatum imprudentiæ contrariè ſumptæ, an ſcdm ſe non eſt peccatum, niſi rõne annexę negligentiæ ipſius, qui priuat̃. Alio modo põt ſumi, ut priuat prudentia actuali, quando oportet &c. ſicut ſi aliquis iudicet non ſecundũ ſtatuta, quando ſeruãda eſſent, & ſic de alijs omiſſionib. Et ſic duplex eſt modus dicendi, alter ꝙ prudentia priuatiuè eſt, qñ quis non ſeruat qdẽ regulas prudẽtię, ſed tamen non refutat eas uoluntariè directè, ſed ex ignorãtia, vel paſſione: imprudentia autem contrariè eſt, qñ quis ſpernit, aut ſaltem directè non uult uti regulis prudentiæ. Et hæc opinio fundatur ſup litera huius art. quia in corpore arti. dr̃ de imprudentia contrariè ꝙ ſpernit conſilium, quaſi contemnit, aut repudiat. Et in reſponſione ad primum affertur illud 6. Ethic. Imprudens peccat volens: & ſecundum hoc imprudentia priuatiuè eſt ſeparabilis ab imprudentia contrariè, ut patet. Sed hæc opinio falſa eſt, & malè fundata. Falſa quidem, quia impoſſibile eſt deficere à prudentia actuali, quando oportet, niſi deficiendo ab actu, uel ab aliqua conditione actus, committendo, uel omittendo. Cõſtat aũt, ꝙ committere abſque debito actu conſilij, uel iudicij, uel ꝓcepti, aut conditionis alicuius eorum, imprudentia contrariè eſt: ſicut cibum ſumere abſque temperantiæ conditione, intemperantia contrariè eſt: & uendere, uel emere abſque iuſtitiæ cõditione, iniuſtitia contrariè eſt. par. n. eſt ratio. Omittere autem ad commiſſionis genus, & ſpeciem reduci, ex ſupra dictis in 1. 2. q. 72. art. 6. patet. Non uelle. n. conſiliari, aut iudicare, vel præcipere, pro tanto pctm̃ eſt, pro quantò participat ſe uelle nõ cõſiliari, uel non iudicare, tum quia velle omittere eſt primum in genere peccati omiſſionis, utpote per ſe & directè uoluntarium: tum quia potens rationale, & debens facere, & non faciens, ab electione determinatur ad non facere, ſecundùm Ariſt. doctrinam. 9. Metaph. Et propterea uoluntaria indirectã dr̃, quando electio determinans implicitè tantum interuenit, ut cum quis alijs occupatur nihil cogitans de conſiliando, iudicando, vel ꝓcipiendo. Volens enim occupari, implicitè uult non conſiliari: ex quo incompoſſibilia ſimul ſunt occupari, & conſiliari. Qui enim uult aliquid, cum quo aliud ſimul eſſe non poteſt, ex conſequenti uult illo carere, inquit diuus Tho. 1. 2. q. 71. art. 5. Malè autem fundata eſt, quia in litera expreſsè de prudentia contrariè ſubiungitur, quòd ſine contemptu, & detrimento neceſſariorum ad ſalutem eſſe poteſt. Et in reſponſione ad primũ cõparatio peccantis per imprudentiam uolendo, ad peccantẽ per imprudentiã non uolendo, conuinc[it] imprudentiam cõtrariã,

F de qua eſt ſermo, ad utrumque modum peccandi ſe extẽdere.

¶Ad obiecta aũt in oppoſitum pro parte negatiua dr̃, quod de imprudentia ut priuat actuali prudentia, procedunt.

¶Ad primum autem pro parte affirmatiua dr̃, ꝙ licèt priuatio ex cõi rõne priuationis non ſit neceſſario cõnexa poſitiuo contrario, talis tamẽ priuatio neceſſario ſtetit contrarium, ſicut priuatio ſanitatis ægritudinem. Vnde imprudens abſq; oĩ actu incidit in imprudẽtiã contrariã, nõ minus, q̃ intemperatus abſque actu incidit in contrarium temperãtiæ, eadem rõne. Et ſi contra hoc inſtetur, quia ex nullo actu nullus fit habitus, cõcedatur, ſed addatur ꝙ priuatio ſpectat ad contrariũ reductiuè, ac ꝑ hoc non oportet ꝙ faciat habitum, aut fiat ab habitu.

¶Ad ſecundum aũt, quod de habitu aliqui prudentia priuatiuè, loquitur, admiſſo antecedente, neganda eſt ſequela: & ad probationem dr̃, ꝙ huiõi imprudẽtia ſeparabilis eſt ab imprudẽtia contrariè, ut patet ex dictis. Licet negligentia qua eſt pctm̃ talis priuatio, ſit ſpẽs imprudẽtiæ cõtrariè oppoſita ſolicitudini.

¶In eodem art. in reſponſione ad 3. dubium occurrit circa illud, Per pœnitentiã tollitur habitus contrarius, in quo propriè conſiſtit peccatũ imprudentiæ. Et dupliciter circa hoc dubitatur. Primò, quo pacto per unum actum pœnitentiæ corrumpitur habitus acquiſitus imprudentiæ, cum regulare ſit, ꝙ habitus acquiſiti morales nec uno actu fiant, nec uno actu corrumpantur. Secundò, quo pacto peccatum imprudentiæ conſiſtit propriè in habitu, cum omne peccatum præter originale conſiſtat in actu.

¶Ad primum horum dicitur, quod habitus dupliciter poteſt corrumpi. Vno modo, quia qualitas illa deſinit eſſe, ſicut lumẽ deſinit eſſe in aere in abſentia luminaris. Alio modo, quia ſubtrahitur aliquid, quod eſt de ratione illius, ſicut ſcientia concluſionis deſinit per obliuionem medij. Quàmuis autem habitus acquiſitus moralis uitij nõ corrumpatur primo per vnũ actum pœnitentiæ, in cuius ſignum remanet in pœnitente inclinatio magna ad priſtinos actus malos, corrumpitur tamen per unum actum pœnitentiæ. ſecundo modo, quoniam mutatur K uoluntas, quæ eſt de ratione omnis uirtutis, & uitij moralis, ut patet ex ſupradictis. Prudentia enim, & imprudentia ſunt in intellectu, ut ſubeſt uoluntati: iuſtitia autem & reliqua, habitus ſunt electiui.

¶Ad ſecundum autem dicitur, quòd peccatum dupliciter ſumi poteſt. Primò, ſecundùm ſuam eſſentiam, & ſic non in habitu, ſed actu conſiſtit. Eſt. n. dictum, factum, uel concupitum &c. Secundò, ut perſeuerat in denominando peccatorem, puta, furẽ, vel adulterem, & ſic conſiſtit in habitu cõtracto, qui per pñiam tollitur. Tandiu. n. aliquis fur eſt, & dr̃, quandiu non mutat uoluntatem de furando in non furandũ: & ſic de alijs. Et ſi cõtra hoc Thomiſta aliquis memor dictorũ in præcedenti lib. inſtet, quia non ab habitu, ſed à macula pcti poſt actum pcti peccator dr̃. Reſpondeatur, ꝙ ſtrictius ſumitur hic eſſe peccatorem, quã ibi. Nam ibi peccator dr̃ omnis, cuius pctm̃ nõ eſt deletum, quãuis uoluntas ſit mutata: hic autem peccator, ut à uoluntate peccandi pendet, ſumitur. Vnde ſi quis primò fur, aut mendax &c. fuiſſet,

Conclu. z

Conclu. x

Concl. m

Concl. p

[*] li. 6. Eth. ca. 5. non multum a fine, to. 5.

fuiſſet, & poſtmodum abſtineret à peccatis non charitate, ſed amore virtutis moralis, talis eſſet apud theologum pctõr, & habens maculã furti, aut mendacij: non tñ eſſet fur, aut mendax proprie, nec pctõr apud philoſophũ moralem. Nec alienum eſt à ratione, ut qui philoſophiam, theologiamq; moralem tradimus, nunc theologorum, nunc philoſophorum moralium more loquamur iuxta ꝓpoſiti diuerſitatem: medium.n. vtrũque extremum ſapit.

xAlias, actus.

prudentia acquiſita quãtum ad habitũ: ſed tollitur* habitus contrarius, in quo proprie conſiſtit peccatum imprudentiæ.

ARTICVLVS II.

Vtrum imprudentia ſit ſpeciale peccatum.

AD SECVNDVM ſic proceditur. Vñ ꝙ imprudentia nõ ſit ſpeciale pctm̃. Quicunq;.n. peccat agit cõtra rationem rectam, quæ eſt prudentia: ſed imprudentia conſiſtit in hoc, ꝙ aliquis agit contra prudentiam vt dictum* eſt. ergo[b] imprudentia non eſt ſpeciale peccatum. B

x Art. pec.

¶2 Præt. Prudentia[b] magis eſt affinis moralibus actibus, q̃ ſcientia: ſed ignorantia, quæ opponitur ſcientiæ, ponitur inter generales cauſas peccati. ergo multo magis imprudentia. C

¶3 Præt. Pctã cõtingunt ex hoc ꝙ virtutum circunſtantiæ corrumpuntur vnde & Dyonyſ. dicit 4. c. de* diui. nomi. ꝙ malum contingit ex ſingularibus defectibus: ſed multa requiruntur ad prudentiam ſicut ratio, intellectus, docilitas &c. quæ ſupra †poſita ſunt. ergo multæ ſunt imprudentiæ ſpecies. ergo nõ eſt ſpeciale peccatum.

*C.4.par.4. inter mediũ & finem.

†q.49.

SED CONTRA. Imprudentia contraria eſt prudentiæ, vt dictum* eſt: ſed prudentia eſt vna virtus ſpecialis. ergo imprudentia eſt vnum vitium ſpeciale.

*Ar.1.ad 1.

RESPON. Dicendũ, ꝙ aliquod vitium, uel pctm̃ poteſt dici generale dupliciter. Vno modo abſolute quia ſcilicet eſt generale reſpectu omniũ pctõrum: alio modo, quia eſt generale reſpectu quorundam vitiorum, q̃ ſunt ſpẽs eius. Primo ãt modo põt dici aliquod vitium generale dupliciter. Vno modo, per eſſentiam, quia.ſ. prædicatur de oĩbus peccatis: &[m] hoc mõ imprudẽtia nõ eſt generale pctm̃ ſicut nec prudentia generalis virtus, cũ ſint circa actus ſpeciales.ſ. circa ipſos actus rõnis. Alio modo per participationẽ & [p] hoc modo imprudentia eſt generale pctm̃. [q] Sicut.n. prudentia participatur quodãmodo in oĩbus virtutibus, inquantum eſt directiua earum: ita & imprudentia in oĩbus vitijs, & peccatis. Nullũ.n. pctm̃ poteſt accidere, niſi ſit defectus in aliquo actu rõnis dirigentis, quod pertinet ad imprudentiam. Si vero dicatur pctm̃ gñale non ſimpliciter, ſed ſm aliquod genus, quia.ſ. continet ſub ſe multas ſpecies,[t] ſic imprudentia eſt generale pctm̃: continet.n. ſub ſe diuerſas ſpẽs tripliciter. Vno quidem mõ per oppoſitum ad diuerſas partes ſubiectiuas prudentiæ. Sicut.n. diſtinguit prudentia in monaſticã, quæ eſt regitiua vnius & in alias ſpẽs prudentiæ, q̃ ſunt multitudinis regitiuæ, vt ſ. habitum * eſt: ita etiam prudentia. Alio modo ſm partes quaſi potẽtiales pru D

SVPER QV. LIII. ART. II.

Porrecta per totum.

295

IN ar. 2. eiuſdem q. dubium occurrit in corpore ar. circa illud prudẽtia participatur quodãmodo in omnibus virtutibus, inquantum eſt directiua earum. Videtur enim hoc eſſe falſum, cum nec intellectuales virtutes, nec theologales dirigantur à prudentia. Et de intellectualibus quidem patet 6 Ethi. De theologalibus autem patet ex eo quod charitas eſt forma omnium virtutum, dirigens omnes in finem proprium ipſius charitatis.

¶Ad hoc dicit, quòd prudentia licet diuerſimode, omnium tamen virtutũ actus dirigit, cuius ratio in litera tangitur: quia omni actu virtutis, oportet actum rationis aliquem ad prudentiam ſpectantem, puta conſiliari iudicare, vel præcipere, rectum concurrere: ſicut in oĩ actu vitij, defectum alicuius eorum oportet interuenire. Verum quia actus rõnis humãdi reſpectu aliquarum virtutum, puta moralium, & artis, principatur: reſpectu autem aliquarum, vt intellectualium reliquarum, & theologalium famulantur, & miniſtrant, vt medicus ſanitati, quemadmodum in 6 Ethic. dicitur: idcirco cum excellentia dictarum virtutum ſtat, quòd dirigantur à prudentia. Manifeſta autem eſt directio earum quo ad actus exercitium. Prudentis ſiquidem eſt diſcernere non ſolum quando ſpeculandum eſt & vtendum hac, uel illa virtute morali, & intellectuali, ſed etiam theologica. Non enim ſemper eſt actu elicito amandus Deus, nec ſemper actuali aſſenſu credendum: ſed oportet alijs quandoq; intendere actualiter, & miſerum ab omni actu virtutis eligere quandoq;, dum in corpore hoc peregrinamur. Huiuſmodi autem viciſſitudines niſi prudentia diſpenſet errabimus. ſæpe, & multa, ad quæ tenemur omittemus bona ſimpliciter, vel ſemper debito illum tempus miſericordia occupabimus oratione, uel econuerſo & tempus audiendi, prouidendi, uigilandi &c. occupabimus contemplatione ſpeculatiua, uel econuerſo, & ſic de alijs. E

¶In reſponſione ad tertium eiuſdem articul. dubium occurrit, Quomodo verificatur quòd quando corruptio diuerſarũ circunſtantiarũ habet idem motiuum, non diuerſificatur ſpecies pcti, an ſcilicet intelligatur de motiuo peccantis, an de motiuo peccati ſecundum ſe, an de utroq;. Si namque intelligitur de motiuo peccantis, ſequeretur, quòd cognoſcens nõ ſ[illegible] m in Eccleſia, non ut iniuriam faciat loco ſacro, ſed ex ſola libid[illegible] n[illegible] cognoſcendi illam ibi oblatam, non eſſet ſacrilegus. Si vero intelligitur de motiuo peccati ſecundum ſe, ſequeretur quòd nulla circunſtantia vnq̃ variaret ſpeciem peccati, quia nulla circunſtantia habet rationẽ motiui ſecundum ſe in pctõ. Hẽt enim rõnem motiui, eſt eſſe obiectũ, ſeu finem Et niſi circunſtantia tranſeat in rõnẽ obiecti ſeu finis, nũquam hẽt rõnẽ motiui. Circunſtantia aũt actus, puta, locus, nunq̃ trãſit in obiectũ ex parte actus pcti, ſed ex parte peccantis, q[illegible] illius eſt circunſtã[illegible] ſtius & põt eſſe obiectum. Si ãt intelligatur de motiuo ex parte vtriuſq; ſequitur idẽ ꝙ in primo caſu: quia tũc locus nõ hẽt rõnẽ obiecti reſpectu actus illi⁹ ſcdm ſe, ut patet: nec hẽt rõnẽ obiecti ex parte peccantis, quia ex ſola libidine mulieris mouetur.

Concl. m

Concl. p

¶Ad hoc dr̃, ꝙ licet prima facie uideatur litera loqui de motiuo peccantis, qm̃ exempla dat de hmõi motiuis dũ dicit, Vt faceret iniuriam loco ſacro ſecundum veritatẽ tñ loquitur de motiuo vniuerſaliter, quocunq;.ſ. mõ contingat eſſe motiuũ: ita ꝙ ſenſus eſt, ꝙ qñ eſt unum ſolũ motiuũ, tũc oĩum circunſtantiarum .ſ. qñ ubi cur qd &c. corruptio, vnius eſt ſpẽi. Qñ vero plura ſunt motiua ſiue ex parte peccantis, vt cũ quis fornicatur, ut furetur, ſiue ex parte naturæ ipſius circunſtantiæ, quæ nata eſt habere proprium motiuum in aliqua materia, vt patet de ſpeciebus gulæ ſecundum circunſtãtias aſſignatas in 1. 2. q. 72 ar. 9. vbi hæc doctrina fundatur. diſtinctio apponit ſpecifica & in hoc non eſt difficultas: ſed cõſiſtit difficultas in diſcernẽdo, qñ circunſtantia hẽt proprium motiuũ, & qñ nõ hẽt aliud motiuum, q̃ ipm motiuum actus, Si quis namq; diligenter conſideraret circunſtantiã. Quid, animaduerteret, quòd non ſufficit ad hoc, quod circunſtantia habeat ſpeciale motiuum, illam ſecundum ſe opponi alteri virtuti, ſed exigitur, ꝙ ſit directè intenta. Conſtat enim quòd qñ quis inducit mulierem ad cõſenſum fornicationis, circunſtantiam, Quid, eſſe ruinam alicuius mulieris, & tale malum ſcdm ſe opponi bono correctionis fraternæ & pertinere ad ſcandali vitium. Et tñ actus requiſitiuus & inductiuus mulieris, ad fornicationis copulam eſt in ſpecie fornicationis tantum, nec trahitur ad ſpeciem etiam ſcandali ad quam traheretur, ſi malum peccati mulieris eſſet directe intentum. Ex hac eadem radice apparet, ꝙ non ſufficit etiam cõſequi ad principale intentum ex natura actus. Ruina nãque mulieris ex natura actus requirentis, & ſtimulantis eam ad fornicandum nata eſt ſequi. Et tamen quia fornicatio nõ intẽdit niſi ſuæ ſatisfacere voluptati, huiuſmodi malum non hẽt rõnem motiui, & conſequenter nec circunſtantiæ ad ſuam ſpeciem trahentis. Et ex hoc apparet ꝙ, cũ ſit eadem de omnibus circun-

Concl. t

*q. 48. & 50. ar. 1.

circunſtantijs rō, ad hoc q circunſtantia trahat actū in ſuam ſpem, exigit q ſit per ſe intenta à peccante ac p hoc tunc tm̄ hēt circunſtātia propriū motiuū, qn illud eſt intētum per ſe à peccāte. Ex altera āt parte apparet oppoſitū: qm ſequeretur, vt dictum eſt q cōmittens adulterium in eccleſia ſolo appetitu ſuæ ſatisfaciendi voluptati, non eſſet ſacrilegus, quod omnium aures offendit.

¶ In hoc dubio libenter eſſem diſcipulus, quoniā docere nec me nec alios noui.

¶ In eadem rñſione ad tertium, aduerte, q licet malum iudicium, & malum præceptū diſtinguantur ſpē infra rōnis limites, ac p hoc, ut in lra dr defectus conditionum prudentiæ non faciunt diuerſitatem ſpecificā, niſi ſcdm horum diuerſitatem actuum, relati tn̄ hi actus ad materiā vnā ſunt vnius ſpeciei. v. g. conſilium, iudiciū & præceptum de iniuſta percuſſione clerici ad vnicam ſpēm ſacrileg ſpectant, q eſt motiuum ad oīa. Vn̄ percuſſio talis licet multarum ſit ſpecierum, ſi ſpēs defectuum rōnis connumerandæ ſunt, quia tn̄ ſpēs rōnis non addunt in infinitum, ideo non computantur inter exprimenda de neceſſitate in confeſſione.

dentiæ, quæ ſunt uirtutes adiūctæ, & accipiuntur ſm diuerſos actus rōnis. Et hoc mō quantū ad defectum conſilij, circa qđ eſt eubulia, eſt præcipitatio, ſiuè temeritas imprudentiæ ſpēs. Quantum uerò ad defectum iudicij, circa qđ ſunt ſyneſis, & gnome, eſt incōſideratio. Quātum uerò ad ipſum præceptum, q eſt proprios actus prudētiæ, eſt incōſtantia, & negligentia. Tertiò mō pñt ſumi p oppoſitū ad ea, quæ requirunt ad prudētiā, quæ ſunt quaſi partes integrales prudētiæ. Sed quia oīa illa ordinant ad dirigendū prædictos tres rōnis actus, inde eſt, q oēs defectus oppoſiti reducunt ad quatuor pdictas partes ſicut incautela, & incircunſpectio includunt ſub incōſideratione. Quòd aūt aliqs deficiat à docilitate, & memoria, uł rōne, pertinet ad præcipitationē. H Improuidentia uerò, & defect' intelligētiæ, & ſolertia ptinent ad negligentiā, & inconſtantiā.

AD PRIMVM ergo dicendū, q rō illa procedit de generalitate, quæ eſt ſm participationem.

AD SECVNDVM dicendum, q qa ſcia eſt magis remota à moralibus, q̄ prudentia ſm ppriā rōnem vtriuſq;, inde eſt, q ignorātia ñ hēt de ſe rōnē pcti mortalis, ſed ſolū rōnē negligētiæ pcedētis, uel effectus ſequētis, & I pp hoc ponit inter gñales cās pcti: ſed imprudentia ſm ppriā rōnē importat uitiū morale, & iō magis pōt dici ſpāle peccatū.

AD TERTIVM Dicendū, q qñ corruptio diuerſarū circūſtātiarū hēt idē motiuū, nō diuerſificatur pcti ſpēs: ſicut eiuſdē ſpēi eſt pctm̄, ut aliqs accipiat nō ſua, & ubi nō dēret, qñ nō dēt. Sed ſi ſint diuerſa motiua, tūc eſſent diuerſæ ſpēs, puta, ſi vnus acciperet, ubi nō deberet, ut faceret iiuriā loco ſacro, qđ faceret ſpēm ſacrilegij: ali' qñ nō dēt K pp ſolū ſuperfluū appetitū hñdi, quod eſſet ſimplex auaritia. Et iō defectus eorū, q̄ requirunt ad prudentiam, non diuerſificant ſpecies, niſi quatenus ordinantur ad actus rōnis, ut dictum * eſt.

*In corp. ar. & 1. 2. q. 72. ar. 9

SVPER QV. LIII. ART. III.

per totum. Porrecta 296

IN ar. 3. rñſione ad ſcdm nota quđ p prie importet temeritas inordinationem. ſ. ex contemptu regulæ. Ex hoc. n. poteſtas interpretati canones, qui temere tranſgredientes excōicant ſeu aliter puniūt verba. n. iuris nō fruſtra appoſita, nec improprie ſumenda ſunt quis qñq; cōiter ſumātur. In materia tn̄ pœnali, vtpote reſtringenda, proprietas uocabulorum reſtrictiua pœnarum ample[...]nda eſt. Memēto ergo quòd temeritas ſpēs eſt pcipitationis contemptū addens.

Inf. ar. 5. cor. & q. 127. ar. 1.

ARTICVLVS III.

Vtrum præcipitatio ſit peccatum ſub imprudentia contentum.

AD TERTIVM ſic pceāit. Vr̄, q præcipitatio non ſit peccatum ſub imprudentia cōtentum. Imprudentia. n. oī ponitur F virtuti prudentiæ: ſed præcipitatio opponit h dono conſilij. dicit. n. G. reg. *in 2. Moral. q do nū conſilij dat contra præcipitationē. ergo pcipitatio non eſt pctm̄ ſub imprudētia cōtentū.

ad 2. Et ma. q. 15. art. 4 cor.

*Li. 2. ca. 36. parū ante medium.

¶ 2 Præt. Præcipitatio vr̄ ad temeritatē ptinere: h temeritas āt pſumptionē iportat, q̄ pertinet ad ſupbiā. ergo pcipitatio ñ eſt uitiū ſub iprudētia contentum.

¶ 3 Præt. Præcipitatio vr̄ importare quandā inordinatā feſtina G tionē: ſed in cōſiliādo nō ſolū contingit eſſe pctm̄ per hoc, q aliqs eſt feſtinus, ſed ēt ſi ſit nimis tardus, ita q pțereat opportunitas operis, & ēt ſm inordinationes aliarū circūſtātiarū, ut dr̄ in *6. Eth. * ergo nō magis pcipitatio dēt poni pctm̄ ſub imprudentia contentum, q̄ tarditas, aut aliqua alia hmōi ad inordinationem conſilij pertinentia.

*Li. 6. c. 9. tom. 5.

SED CONTRA eſt, qđ dr̄ Prouer. 4. Via impiorū tenebroſa, neſciunt ubi corruant: tenebræ autem uiæ impietatis pertinent ad imprudentiam. ergo corruere, ſiuè pcipitari ad imprudētiam pertinet.

RESPON. Dicēdū, q præcipitatio in actibus aīæ, metaphoricè dr̄ ſm ſimilitudinem a corporali motu acceptam. Dicitur autem præcipitari ſm corporalem motum, quod à ſuperiori in ima peruenit ſm impetum quendam proprij motus, uel alicuius impellentis, non ordinatè deſcendendo per gradus. Summum autem animæ eſt ipſa ratio: imū autem eſt ipſa operatio per corpus exercita. Gradus autem medij, per quos oportet ordinatè deſcendere, ſunt memoria præteritorum, intelligentia præſentium, ſolertia in conſiderandis futuris euentibus, rōcinatio conferens unum alteri, docilitas, per quam aliquis acquieſcit ſnijs maiorum: per quos qdē gradus aliquis ordinatè deſcendit rectè conſiliando. Si quis autem ferat ad agendū per impetum uoluntatis, uel paſſionis, pertrāſitis hmōi gradibus, erit præcipitatio. Cùm ergo inordinatio cōſilij ad imprudētiā ptineat manifeſtū. eſt, q* vitiū pcipitationis ſub iprudētia cōtinet. *

Concl.

AD PRIMVM ergo dicendum, q conſilij rectitudo pertinet ad donum, conſilij & ad uirtutē prudentiæ, licet diuerſimode, vt ſupra dictum * eſt, & ideo præcipitatio vtrique contrariatur.

*q. præce. ar. 2.

AD II. dicendum, q illa dicuntur fieri temere, K q̄ rōne non reguntur. Quod quidem pōt contingere dupliciter. Vno mō ex impetu uolūtatis, vel paſſionis alio mō ex contemptu regulæ dirigētis Et hoc propriè importat temeritas, vñ vr̄ ex radice ſuperbiæ prouenire, quæ refugit ſubeſſe regulæ alienæ: præcipiatio autem ſe habet ad vtrumque. Vñ temeritas ſub præcipatione continetur, quamuis præcipatio magis reſpiciat primum.

AD III. dicēdū, q in inquiſitione cōſilij multa particularia ſunt cōſideranda: et iō Phil. dicit in * 6. Ethic. Oportet conſiliari tarde. Vñ præcipitatio directius opponitur rectitudini cōſilij, q̄ tarditas ſuperflua, q̄ hēt quādam ſiſitudinem recti cōſilij.

*Li. 6. ca. 9. paratum a prin. to 5.

SVPER QV. LIII. ART. IIII.

Porrecta per totum.

297 IN ar. 4. eiuſdē. 53. q. aduerte, q̄ lfa accipit tres terminos, ſ. conſiderationem, iudicium, & intellectū vt diſtinguitur contra rōnem. Et ex coniunctione illorū duorum actuum. ſ. conſiderationis, & iudicij in tertio. ſ. in intellectu, concludit coniūctionem illorū duorū inter ſe, ac p hoc infert defectū conſiderationis ad defectū iudicij pertinere, quod erat intentum. Aſſum . tam āt primo propoſitionē . ſ. q̄ cōſideratio importat actū intellectus, veritatē rei intuentis, author nō aliter manifeſtat forte quia vocabulū ipſum a uiſione ſyderū uenit, & frequenti uſu conſiderare mouemur oblata ante oculos, & nō conſideraſſe dicimus q̄ ante oculos habuimus, tanq̄ conſideratio ſit non ſimplex viſio, aut iudicium. ſed attentio ad viſa, vt iudicemus plene, quaſi metiamur illa, ut in ſiderū inſpectione cōtingit aſtrologis. Propter q̄ in litera di in ratione ad ſcdm, q̄ conſideratio perficit in iudicij actu.

Supra a. r. 2. cor. & infra artic. 5. cor. Et 1a 2æ q. 15. art. 4. cor.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum inconſideratio ſit ſpeciale peccatum ſub imprudentia contentum.

AD QVARTVM ſic ꝓcedit. Vr̃ q̄ inconſideratio non ſit pctm̄ ſpeciale ſub imprudentia contentū. Lex. n. diuina ad nullum pctm̄ nos inducit, ſm illud Pſal. 10. lex Dñi immaculata: inducit āt ad non conſiderandū, ſm illud Matth. 10. Nolite cogitare quō, aut qd loquamini. ergo incōſideratio nō eſt pctm̄

B ¶ 2 Præt. Quicunq; conſiliatur, oportet q̄ multa[h] cōſideret: ſed per defectum conſilij eſt præcipitatio; & per cōſequens ex defectu conſiderationis. ergo pręcipitatio ſub inconſideratione continetur. non ergo inconſideratio eſt ſpeciale peccatum.

¶ 3 Præt. Prudentia conſiſtit in actibus rōnis practicæ, q ſunt cōſiliari, iudicare de cōſiliatis, & pcipere ſed[h] cōſiderare pcedit oēs iſtos actus, qa ptinet ēt ad itellectum ſpeculatiuū. ergo incōſideratio non eſt ſpeciale pctm̄ ſub imprudētia cōtentū.

SED CONTRA eſt, quod dr̃ Prouerb. 4. Oculi tui videant recta, & palpebræ tuæ præcedāt greſſus tuos qd̄ pertinet ad prudentiam: ſed contrarium huius agit p incōſiderationē. ergo incōſideratio eſt ſpāle pctm̄ ſub iprudētia cōtētū.

D RESPON. Dicendum, q̄ cōſideratio importat actum intellectus, veritatem rei intuentis. Sicut āt inquiſitio pertinet ad rōnem, ita iudicium pertinet ad intellectum. Vñ & in ſpeculatiuis demonſtratiua ſcia dr̃ iudicatiua, inquantum per reſolutionē in prima principia intelligibilia de veritate inquiſitorum diiudicatur: & iō conſideratio maxime pertinet ad iudicium.

Concl. m Vñ & [m] defectus recti iudicij ad vitiū inconſiderationis ptinet, put. ſ. aliqs in recte iudicando deficit ex hoc, q̄ cōtemnit, vel negligit attendere ea, ex qbus rectū iudiciū ꝓcedit. Vñ manifeſtum eſt, q̄ incōſideratio eſt pctm̄.[n]

E AD PRIMVM ergo dicendum, q̄ Dñs non prohibet conſiderare ea, quæ ſunt agenda, vel dicenda qñ homo hēt oportunitatem: ſed dat fiduciam diſcipulis in uerbis iuductis vt deficiente ſibi opportunitate vel pp imperitiā, uel quia ſubdito præoccupantur, in ſolo diuino confidant conſilio, qa cum ignoramus quid agere debeamus, hoc ſolum hēmus reſidui, vt oculos noſtros dirigamus ad Deū ſicut dr̃ Paralipomenon 20. Alioquin ſi homo prætermitttat facere quod poteſt, ſolum diuinum auxilium expectans, videtur tentare Deum.

AD II. dicendum, q̄ conſideratio eorum, quæ in cōſilio attenduntur, ordinatur ad recte iudicandum

A et ideo conſideratio in iudicio perficitur. Vnde ēt icōſideratio maximè opponit rectitudinē iudicij.

AD III. dicendum q̄ inconſideratio hic accipitur ſm determinatam materiam, ideſt ſm agibilia humana, in quibus plura ſunt attendenda ad recte iudicandum, quàm etiam in ſpeculatiuis: quia operationes ſunt in ſingularibus.

ARTICVLVS V.

Vtrum inconſtantia ſit uitium ſub imprudentia contentum.

AD QVINTVM ſic procedit. Vr̃ q̄ incōſtantia nō ſit uitium ſub imprudentia contentum. Inconſtantia enim videtur in hoc conſiſtere, quòd homo non perſiſtat in aliquo difficili: ſed perſiſtere in difficilibus h pertinet ad fortitudinem. ergo inconſtantia magis opponit fortitudini, quàm prudentiæ.

¶ 2 Præt. Iacob. 3. dr̃. Vbi zelus & contētio, ibi inconſtantia, & omne opus prauū: ſed zelus ad

C inuidiā pertinet. ergo[h] incōſtātia non pertinet ad imprudentiam, ſed magis ad inuidiam.

¶ 3 Præt. Ille uidetur eſſe inconſtans, qui non perſeuerat in eo, quod propoſuerat: quod quidē pertinet in delectationibus ad incontinentem, in triſtitijs autē ad [g] mollem, ſiuè delicatum, ut dicitur. 7. * Ethicor. ergo inconſtantia non pertinet ad imprudentiam.

SED COTRA eſt, quòd ad prudentiam pertinet præferre maius bonum minus bono. ergo deſiſtere à meliori pertinet ad imprudentiam: ſed hoc eſt inconſtantia. ergo inconſtantia pertinet ad imprudentiam.

RESPON. Dicendum, quòd inconſtantia importat receſſum, quendam à bono propoſito diffinito. Huiuſmodi autem receſſus principium quidē hēt

E à ui appetitiua. Non enim aliqs recedit à priori bono propoſito, niſi pp aliquid, quod ſibi inordinatè placet: ſed iſte receſs[o] non conſumatur, niſi per defectum rationis, quæ fallitur in hoc, quòd repudiat id, quod rectè acceptauerat. Et quia cum poſſit reſiſtere impulſui paſſionis, ſi non reſiſtat, hoc eſt ex debilitate ipſius, quæ non tenet ſe firmiter in bono propoſito concepto: & iō [m] inconſtantia quantum ad ſui conſumationem, pertinet ad defectum *Concl.* m rationis.[n] Sicut aūt oīs rectitudo rationis practicæ pertinet aliqualiter ad prudentiam: ita omnis

SVPER QV. LIII. ART. V.

Porrecta per totum.

298 IN art. 5. in ſolutione ad tertiū, duo ſunt dubia ad hoiem, authorem. ſ. Primum eſt de ſubiecto continentiæ. Nam hic author cōfirmat quod præcedenti libro queſtionis quinquageſimæ octauæ, art. 3. ad ſcdm inchoaſſe vr̃. ſ. q̄ cōtinentia ſit ſubiectiuè in ratione, in qua eſt prudentia. Inferius uero qōe 155. ar. 3. determinat, q̄ continentia eſt ſubiectiue in uoluntate. Quia prima differentia inter continentē & incontinentem inuenitur ſecundum electionem, quæ eſt actus uoluntatis.

¶ Secundum autem dubium eſt. Quo pacto continentia eſt pars conſtantiæ, quæ eſt pars prudentię, q̄ eſt uere & proprie virtus. Et tamē inferius q. prædicta ar. 1. decernitur cum Ariſt. 1. Ethi. quòd continentia non eſt virtus. *Lib. 7. ca. 7. tom. 5.

¶ Ad hæc dubia rñdebit iſteri* ī loco dicto ubi ex ꝓpoſito materia vtraq; tractat. Hic āt ſat ſit noſſe dubitare, & aduertere, q̄ author vtit̃ hoc in loco verbis opinatiuis dū dicit q̄ non uidentur eſſe in ui appetitiua, & q. videnť eſſe ſpēs conſtantiæ: & rurſus q̄ rō authoris hic nō hēt locum, niſi in appetitu ſenſitiuo, cui⁹ actus ſunt paſſiones concupiſcentię, & triſtitię. Erit aūt tunc & ſuſtinendum, quō conſtātia eſt pars prudentiæ, ſi cōtinentia eſt in voluntate, quo argu-

Concl. p argumētum, cui hic reſpondetur, tendebat. Erit ēt & ſimpliciter determinandum de ſubiecto continentiæ, examinando rōnē authoris ibi, Propter præceptum præueniens electionē, in cuius perſiſtentia ꝑdiſtinguit̄ continens ab incontinenti: ſed ſuppoſito, ꝙ continētia ſit in voluntate, facile ſuſtinetur conſtantia in rōne dicendo ꝙ inconitnentia & mollities ex parte appetitus cauſant inconſtantiam: & ſimiliter continentia & ꝑſeuerātia ex parte appetitus cauſant conſtantiam. Patet.n. in litera, ꝙ tam conſtātia, q̄ inconſtantia, inchoatiuè eſt ex appetitu consūmate aūt eſt ex rōne. Vñ de ſubiecto tūmodo continentiæ reſtat q̄ſtio.

*In corp. art.
D. 391. & 1025.

SVPER Q. LIII. ART. VI.

IN art. 6. aduerte in calce corporis ly, maximè: qm̄ hmōi rationis defectus ex alijs ēt vitijs oriuntur, vt experientia teſtatur in his, quæ, ex auaritia, vel ambitione pręcipites, inconſiderati, incōſtantesque ſunt: ſed luxuria quia eneruat rónem, vt in litera di. iō maximè cauſat eoſdem.

D. 387. & 390.

defectus eiuſdē pertinet ad imprudentiam: & iō ᵖ incōſtantia ſm̄ ſui cōſumationē ad iprudētiā ꝑtinet. ᑫ Et ſicut pcipitatio eſt ex defectu circa actū cōſilij & incōſideratio circa actū iudicij: ita incōſtantia circa actū ꝓcepti. Ex hoc.n. dr̄ aliqs eſſe incōſtās, ꝙ rō deficit inꝓcipiēdo ea, q̄ ſunt conſiliata & iudicata.

Ad primvm ergo dicēdum, ꝙ bonū prudentiæ participat̄ in oībus virtutibus moralibus: & ſm̄ hoc perſiſtere in bono ꝑtinet ad oēs virtutes morales, ꝑcipue tn̄ ad fortitudinē, q̄ patit̄ maiorē impulſum ad cōtrariū.

Ad ii. dicendū, ꝙ inuidia, & ira, q̄ eſt cōtentionis principiū, faciūt inconſtantiā ex parte appetitiuæ virtutis, ex qua eſt principiū inconſtantię vt dictū* eſt.

Ad iii. dicendū, ꝙᵈ continētia, & ꝑſeuerantia non vident̄ eſſe in vi appetitiua, ſed ſolū in rōne. Cōtinens.n. patit̄ qdē ꝑuerſas cōcupiſcentias, & ꝑſeuerās graues triſtitias, quod deſignat defectū appetitiuæ uirtutis: ſed rō firmiter ꝑſiſtit, continentis quidē contra concupiſcentias, perſeuerātis āt cōtra triſtitias. Vñ cōtinentia,ᵈ & perſeuerantia uident̄ eſſe ſpēs conſtantiæ ad rōnē pertinentis ad quam ēt pertinet inconſtantia.

Porrecta per totum.

299

Articvlvs VI.

Vtrum prædicta vitia oriantur ex luxuria.

Inf q. 153 ar. 4. & 5. Et mal. q. 15. art. 4.

AD sextvm ſic proceditur. Videtur quòd prędicta vitia non oriatur ex luxuria.* Inconſtantia.n. oritur ex inuidia, ut dictum* eſt: ſed inuidia eſt uitium diſtinctum à luxuria. ergo prædicta vitia nonʰ oriuntur ex luxuria.

*ar. pręc. ad 2.

ᑫ2 Præt. Iacob. 1. dicitur. Vir duplex animo inconſtans eſt in omnibus vijs ſuis: ſed ʰ duplicitas nō videtur ad luxuriam pertinere, ſed magis ad doloſitatem, quæ eſt filia auaritiæ ſecundum Greg.* 31. Mora. ergo prædicta vitia non oriunt̄ ex luxuria.

*Li. 31. c. 31. a me.

ᑫ3 Præt. Prædicta vitia pertinent ad defectum rōnis: ſed vitia ſpiritualia ʰ propinquiora ſunt rōni, q̄ vitia carnalia. ergo prædicta uitia magis oriuntur ex vitijs ſpiritualibus, q̄ ex vitijs carnalibus.

Sed contra eſt, quòd Gregor.* 31. Moral. ponit prædicta vitia ex luxuria oriri.

* Lib. 31. Mora. ca. 31. a medio.

Respon. Dicendū, ꝙ ſicut Philo. dicit in 6. Ethi. delectatioᵈ maximè corrumpit ęſtimationē prudētiæ, & præcipue delectatio quę eſt i uenereis, quę totam animam abſorbet, & trahit ad ſenſibilē delectationem. Perfectio āt prudentiæ, & cuiuſlibet intellectualis virtutis cōſiſtit in abſtractiōne à ſenſibilibus.ᵐ Vñ cū prædicta vitia ꝑtineāt ad defectum prudentiæ, rationis practicæ, ſicut habitum* eſt, ſequitur quòd ex luxuria maxime oriantur.*

*Li. 6. ca. 5. & lib. 7. cap. 11 a medio tomo 5. D. 438.
Concl. m

*Ar. 2. & 5 huius q̄ſt.

Ad primvm ergo dicendum, ꝙ inuidia, & ira cauſant inconſtantiā ꝑtrahēdo rōnē ad aliud: ſed luxuria cauſat incōſtantiā totaliter extinguendo iudiciū rōnis. Vñ Phil. dicit in* 7. Eth. ꝙᵈ incōtinēs iræ audit quidem rōnem, ſed non perfectè: incontinens āt concupiſcentiæ totaliter eam nō audit.

*Li. 7. ca. 6. tom. 5. D. 726.

Ad secvndvm dicendū, ꝙ ēt duplicitas aīeſt quoddā cōſequens ad luxuriā, ſicut inconſtantia, prout duplicitas animi importat vertibilitatem aī ad diuerſa. Vnde & Terentius * in Eunucho dicit,

G ꝙ in amore eſt bellum, & rurſus pax, & induciæ.

* In Scena 1. quæ incipit: Quid igitur faciā circa medium illius.

Ad tertivm dicendum, quòd vitia carnalia in tantum magis extinguunt iudicium rationis, in quantum longius abducunt à ratione.

QVAESTIO LIIII.

De Negligentia, in tres articulos diuiſa.

POstea conſiderandum eſt, de negligentia. Et circa hoc quæruntur tria.

ᑫ Primò, Vtrum negligentia ſi peccatum ſpeciale.

ᑫ Secundò, Cui virtuti opponatur.

ᑫ Tertiò, Vtrum negligentia ſit peccatū mortale.

Articvlvs primvs.

Vtrum negligentia ſit peccatum ſpeciale.

Porrecta per totum.

300

H AD primvm ſic proceditur. Videtur quòd negligentia non ſit peccatum ſpeciale. Negligētia enim diligentię opponitur: ſed diligentia requiriturʰ in qualibet virtute. ergo negligentia non eſt peccatum ſpeciale.

ᑫ2 Præt.ʰ Nihil, quod inuenitur in quolibet peccato eſt ſpeciale peccatum: ſed negligentia inuenitur in quolibet peccato, quia omnis q. peccat, negligit ea, per quæ à peccato retrahitur, & qui in peccato perſeuerat, negligit conteri de peccato. ergo negligentia non eſt ſpeciale peccatum.

I ᑫ3 Præt. Omne ſpeciale peccatum habet materiā determinatam: ſed negligentia non videtur habere determinatam materiam. neque enim eſt circa mala, aut in differentia: quia ea prætermittere nulli ad negligentiam reputatur. Similiter etiamʰ nō eſt circa bona: quia ſi negligenter aguntur, iā non ſunt bona. ergo videtur quòd negligentia non ſit vitium ſpeciale.

Sed contra eſt, quòd peccata, quæ committuntur ex negligentia, diſtinguuntur contra peccata, quæ committuntur ex contemptu.

Respon. Dicendū, ꝙ negligentia importat defe

K ctum debitæ ſolicitudinis. Omnis āt defectus debiti actus hēt rationem peccati. Vnde manifeſtū eſt, ꝙᵐ negligentia habet rationemᵐ peccati, & eo modo quo ſolicitudo eſt ſpecialis virtutis actus, neceſſe eſt ꝙ negligētia ſit ſpeciale pctm̄. Sunt.n. aliqua peccata ſpecialia, quia ſunt circa aliquam materiā ſpecialē, ſicut luxuria eſt circa venerea. Quædam āt ſunt vitia ſpecialia ꝑꝑ ſpecialitatem actus ſe extēdentis ad omnem materiam: et hmōi ſunt omnia vitia, quæ ſunt circa actum rōnis. Nā quilibet actus rationis ſe extendit ad quamlibet materiā moralem: & ideò cum ᵖ ſolicitudo ſit quidam ſpecialis actus rationis, vt ſupra habitum* eſt

Concl. m

Concl. p q. 47. ar. 9.

p. 924. conſequens eſt, quòd [d] negligentia, quæ importat ſolicitudinis defectum, ſicut ſpeciale peccatum. [q]

Ad primvm ergo dicẽdum, ꝙ diligentia vr̃ eſſe idẽ ſolicitudini, qa in his q̃ diligim⁹, maiorẽ ſolicitudinem adhibemus. Vnde diligentia, ſicut ſolicitudo, requiritur ad quãlibet uirtutem, inquantum in qualibet virtutẽ requiruntur debiti actus rõnis.

Ad secvndvm dicendũ, ꝙ in quolibet pctõ neceſſe eſt eſſe defectũ circa aliquẽ actũ rõnis, puta, defectũ cõſilij, & aliorũ hmõi. Vñ ſicut p̃cipitatio eſt ſpãle pctm̃ pp ſpãlẽ actũ rõnis, q p̃termittitur .ſ. cõſiliũ, q̃uis poſſit inueniri in quolibet gñe pctõrũ: ita negligentia eſt ſpãle peccatum propter defectũ ſpãlis actus rationis, qui eſt ſolicitudo, quãuis inueniatur, aliqualiter in omnibus peccatis.

Ad tertivm dicendũ, ꝙ materia negligentiæ propriè ſunt bona, q̃ qs agere dẽt, nõ ꝙ ipſa ſint bona, cũ negligẽter aguñt: ſed quia per negligentiã accidit defect⁹ bonitatis in eis, ſiuè prætermittat totaliter actus debitus pp defectum ſolicitudinis, ſiuè etiam aliqua debita circunſtantia actus.

SVPER Q. LIIII. ART. II.

Porrecta per totum.
301
Sup. q. 53. ar. 1. cor. Et Phili. 4.

IN q. 54. art. 2. quia in primo nihil occurrit, dubiũ eſt, quia declaratio ſumpta ex etymologia Iſidori, vr̃ potius ad oppoſitũ, q̃ ad p̃poſitũ lr̃æ. Ex hoc nãq; ꝙ negligẽtia ſonat electionẽ, ſequit̃ ꝙ ſpectat ad uoluntatẽ, cuius actus eſt electio, & non ad rõnem in qua eſt prudentia.

[*] ca. 31.
[†] q. 35. artic. 2.

¶ Ad hoc dr̃, ꝙ qa de habitib. vitiorum, & virtutum, & non de potentijs eſt ſermo, & negligentia, vitiũ: prudentia, uirtus eſt, conſequens eſt, ut electio hoc in loco illius dicat̃ eſſe, cuius eſt ei⁹ rectitudo, uel defect⁹ & nõ cuius eſt act⁹ abſolutè. Cõſtat autẽ, ꝙ licet rectitudo talis electionis ſit à tali uirtute, puta, iuſtitia, & talis à tali: uniuerſaliter tñ rectitudo electionis eſt à prudentia, ac per hoc defect⁹ electionis ſpectat ad oppoſitũ prudẽtię. Et pp hoc in lra dr̃, Electio aũt recta &c. ad prudentiã p̃tinet. Vñ optimè declaratio illa ſeruit propoſito, qcquid ſit de etymologia illa.

ARTICVLVS II.

Vtrum negligentia opponatur prudentiæ.

AD secvndvm ſic procedit. Vr̃, ꝙ negligẽtia nõ opponat̃ prudẽtiæ. Negligẽtia. n. [h] vr̃ eſſe idẽ quod pigritia, uel torpor, q p̃tinet ad accidiã, ut patet p Gre. [*] 31. Mor. accidia aũt ñ opponit̃ prudẽtiæ, ſed magis charitati, ut ſ. dictũ [†] eſt. ergo negligẽtia nõ opponit̃ prudẽtiæ.

¶ 2 Præt. Ad [h] negligentiam vr̃ p̃tinere oẽ pctm̃ omiſſionis: ſed pctm̃ omiſſionis nõ opponitur prudẽtiæ, ſed magis virtutibus moralib⁹ executiuis. ergo negligentia non opponit̃ prudẽtiæ.

¶ 3 Præt. Imprudentia eſt circa aliquẽ actũ rõnis: ſed negligentia nõ importat defectũ, neq; circa cõſiliũ, iu quo deficit præcipitatio, neq; circa iudiciũ, in quo deficit inconſideratio, [h] neque circa p̃ceptũ, in quo deficit incõſtantia. ergo negligẽtia nõ pertinet ad imprudentiam.

¶ 4 Præt. Eccleſ. 7. dr̃. Qui timet Deũ, nihil negligit: ſed unũqđq; pctm̃ p̃cipuè excludit̃ p huirtutẽ oppoſitã. ergo negligẽtia magis opponit̃ timori, q̃ prudẽtię.

Sed contra eſt, quod dr̃ Eccl. 20. Laſciuus, & imprudẽs non obſeruãt tpſ: ſed hoc p̃tinet ad negligẽtiã. ergo negligentia opponitur prudentię.

Respon. Dicendũ, ꝙ negligentia directè opponit̃ ſolicitudini. Solicitudo aũt pertinet ad rõnem, & rectitudo ſolicitudinis ad prudẽtiã: vñ p oppoſitum negligentia ad imprudẽtiã p̃tinet. Et hoc ẽt ex ipſo noĩe apparet, quia ſicut Iſid. dicit [*] in li. Etymo. negligens dr̃, quaſi nec eligens. Electio aũt recta eorũ, quæ ſunt ad finem, ad prudentiam pertinet: vnde [m] negligentia pertinet ad imprudentiã. [n]

[*] Li. 10. ca. 13. ſcipit Nobilis non longe a fin.
Concl.

Ad primvm ergo dicendum, ꝙ negligẽtia cõſiſtit in defectu interioris actus, ad quẽ p̃tinet ẽt electio. Pigritia aũt, & torpor magis p̃tinẽt ad executionẽ: ita tñ ꝙ pigritia importat tarditatẽ ad exequẽdũ, torpor remiſſionẽ q̃dã iportat in ipſa executione, & ideò conuenienter torpor ex accidia naſcitur, quia accidia eſt triſtitia aggrauans, ideſt, impediens animum ab operando.

Ad secvndvm dicendũ, ꝙ omiſſio pertinet ad exteriorem actum. Eſt enim omiſſio, quando prætermittitur aliquis actus debitus, & ideò opponit̃ iuſtitiæ, & eſt effectus negligentiæ: ſicut etiam executio iuſti operis, eſt effectus rationis rectæ

Ad tertivm dicendum, ꝙ negligentia eſt circa actum præcipiendi; ad quem etiam pertinet ſolicitudo. Aliter tamen circa actum hunc deficit negligens, & aliter inconſtans. Inconſtans enim deficit in præcipiendo, quaſi ab aliquo impeditus: negligens autem per defectum promptæ uoluntatis.

Ad qvintvm dicendum, ꝙ timor Dei operat̃ ad uitationem cuiuſlibet peccati, quia ut dr̃ Prou. 15. Per timorem Dñi declinat omnis à malo: & iõ timor facit negligentiam uitare, non tñ ita ꝙ directè, negligentia timori opponat̃, ſed inquantum timor excitat hominem ad actus rationis. Vnde etiam ſupra habitũ [*] eſt cũ de paſſionibus ageret, quòd timor facit conſiliatiuos.

[*] 1. 2. q. 44. ar. 2.

ARTICVLVS III.

Vtrum negligentia poſſit eſſe peccatum mortale.

AD tertivm ſic proceditur. Videtur quòd negligentia non poſſit eſſe peccatum mortale. Quia ſuper illud Iob 9. Verebar omnia opera mea, dicit Gloſſ. [*] Greg. quòd illam .ſ. negligentiam [h] minor amor Dei exaggerat: ſed vbicumque eſt peccatum mortale, totaliter tollitur amor Dei. ergo negligentia nõ eſt peccatũ mortale.

¶ 2 Præt. Super illud Eccleſia. 7. De negligentia tua purga te cũ paucis, dicit [†] glo. Quamuis oblatio parua ſit, multorum delictorum purgat negligentias: ſed [h] hoc nõ eſſet, ſi negligẽtia eſſet pctm̃ mortale. ergo negligẽtia non eſt peccatũ mortale.

¶ 3 Præterea. In lege fuerunt ſtatuta ſacrificia p peccatis [h] mortalibus, ſicut patet in Leuiti. ſed nullum fuit ſtatutum ſacrificium pro negligentia. ergo negligentia non eſt peccatum mortale.

Sed contra eſt, quod habetur Prouer. 19. Qui negligit uiam ſuam, mortificabitur.

Respon. Dicendum, ꝙ ſicut dictum [*] eſt, negligentia p̃uenit ex quadam remiſſione uoluntatis, per

[*] Ar. præc. in ſolu. ad 3.

SVPER QV. LIIII. ART. III.

Porrecta per totum.
302
Sup. q. 51. ar. 1. cor. Et Phil. 4.

IN art. 3. in rñſione ad tertiũ aduerte, ꝙ ſicut in p̃cedẽti diximus qõne, in pctis moralibus, ſi diſtiguẽd⁹ eſt defectus rõnis a defectu appetitus, aut alteri⁹ executiuę potẽtiæ, plura gña peccatorũ in uno actu inuenient̃. v. g. Si qs negligẽdo iura partiũ, ſniuſtã fert ſnĩam intus in rõne, imprudẽtiæ reus eſt ſecũdum negligentiæ ſpẽm: foris aũt in actu iudicij, iniuſtitiæ reus eſt & ſimi'e eſt in alijs. Et iõ lra dicit, ꝙ negligẽtia trahit̃ ad aliud genus pcti. Et par eſt iõ de præcipitatione, inconſideratione, & incõſtãtia, q circa act⁹ rõnis cões omnibus moralibus ſunt, ſicut & negligentia.

[*] li. 9. Moral. ca. 26. circa principium.
[†] Gl. ordi. ibid.

per quam contingit ꝙ rō non ſolicitatur, vt præcipiat ea quæ dēt, uel eo modo, quo dēt. Pōt ergo dupliciter cōtingere, ꝙ negligentia ſit pct̃m mortale, uno modo ex parte eius quod [m] ꝑtermittit̃ negligentiam, quod quidem ſi ſit de neceſſitate ſalutis ſiue ſit actus, ſiue circunſtantia, erit pct̃m mortale: [n] alio modo ex parte cauſæ. Si.n. volūtas intm̄ ſit remiſſa circa ea quæ ſunt Dei vt totaliter à Dei charitate deficiat [p] talis negligētia eſt pct̃m mortale: & hoc ꝓcipuè contingit, qn̄ negligentia ſequitur ex contemptu. [q] Alioquin ſi negligentia conſiſtat in prætermiſſionē alicuiꝰ actus, uel circūſtātię, q̄ nō ſit de neceſſitate ſalutis: nec hoc fiat ex contēptu, ſed ex aliquo defectu feruoris, q im peditur interdum per aliquod ueniale pct̃m, [s] tūc negligētia non eſt mortale peccatū, ſed ueniale. [t]

Concl. m
Conclu. p
Conclu. s

AD PRIMVM ergo dicendū, ꝙ minor amor Dei pōt intelligi dupl̃r. Vno mō, ꝑ defectum feruoris charitatis: & ſic cātur negligētia, q̄ ē pct̃m ueniale. Alio mō, ꝑ defectū ipſiꝰ charitatis: ſicut dr̃ minor amor Dei, qn̄ aliq̃s diligit Deū ſolū amore naturali, & tūc cātur negligētia, q̄ eſt pct̃m mortale.

AD SECVNDVM dicēdū, ꝙ parua oblatio cū humili mēte, & pura dilectione facta, ut ibidē * dr̃, non ſolùm purgat peccata uenialia, ſed ēt mortalia.

*id ſnuit gloſſa cita ta in arg.

AD TERTIVM dicēdū, ꝙ qn̄ negligētia conſiſtit in ꝑtermiſſione eorū, q̄ ſunt de neceſſitate ſalutis, tūc trahit̃ ad aliud genꝰ pcti magis manifeſtū. Pctā .n. q̄ cōſiſtūt in interioribus actibꝰ, ſunt magis occulta. Et ideò pro eis certa ſacrificia nō iniūgebantur in lege: qa ſacrificiorū oblatio erat q̄dā publica ꝓteſtatio pcti, q̄ nō ē faciēda de pctō occulto.

SVPER QV. LV.

IN tota q. 55. qm̄ vitia tractata ſunt generalia, & ſcdm materiam, in qua ſunt, grauitatem aſſumūt ertq; de materijs ſingularū virtutum, & vitiorū ſpecialis ſermo nunc ſat ſit ſcire, ꝙ uitia iſta imprudētiæ ſpēs ſunt, & ex ſe quidē hn̄t deformitatem in rōne, vt in lr̃a explanat̃ de prudētia carnis, & aſtutia, ad quā ſpectant dolus & fraus, & de ſolicitudine tēporaliū. Pro claritate tñ. 2. ar. memēto illius diſtinctionis .ſ. de fine uitæ, & de fine particulari, i. de fine ultimo, & de fine proximo harum operationum. Finis.n. vltimus oportet, ꝙ ſit ſolus Deus: finis āt proximus hau̾ operationum, puta emptionis, ꝑparationis ludi & c. pōt eſſe aliquid inordinatū conuiuii, uel aliquid huiuſmodi, quod non cōtrariat̃ charitati.

Porrecta per totum.

303

QVAESTIO LV.

De Vitijs oppoſitis prudentiæ, in octo articulos diuiſa.

POSTEA conſiderandū eſt de vitijs oppoſitis prūdentiæ, quæ hn̄t ſimilitudinē cum ipſa. ET circa hoc quęruntur octo.

¶ Primò, Vtrum prudentia carnis ſit peccatum.
¶ Secūdò, Vtrum ſit peccatum mortale.
¶ Tertiò, Vtrum aſtutia ſit peccatum ſpeciale.
¶ Quartò, De dolo.
¶ Quintò, De fraude.
¶ Sextò, De ſolicitudine temporalium rerum.
¶ Septimò, De ſolici tudine futurorum.
¶ Octauò, De origine horum vitiorum.

ARTICVLVS I.

Vtrum prudentia carnis ſit peccatum.

AD PRIMVM ſic ꝓcedit̃. Vr̃, ꝙ prudentia carnis non ſit pct̃m. Prudentia.n. eſt nobilior uirtus, q̄ aliæ uirtutes morales, vtpotè oium regitiua: ſed nulla iuſtitia, uel tēꝑātia eſt pct̃m. ergo neq; aliqua [h] prudentia eſt pct̃m.

¶ 2 Præ. Prudenter operari ad finē, q [h] licitè amat̃, non eſt pct̃m: ſed caro licitè amatur. nemo.n. unquàm carnem ſuam odio habuit, ut habet̃ ad Eph. 5. ergo prudentia carnis non eſt peccatum.

¶ 3 Præt. Sicut homo tentat̃ à carne, ita [h] ēt tentat̃ à mundo, & à diabolo: ſed non ponitur inter pctā aliqua prudētia mūdi, uel ēt [h] diaboli. ergo neque debet poni inter peccata aliqua prudentia carnis.

SED CONTRA. Nullus eſt inimicus Deo, niſi ꝓpter iniquitatem, ſecundùm illud Sapien. 14. Simul odio ſunt Deo impius, & impietas eius: ſed ſicut dr̃ ad Roman. 8. Prudentia carnis inimica eſt Deo. ergo prudentia carnis eſt peccatum.

RESPON. Dicendū, ꝙ ſicut ſupra dictū * eſt. Prudentia eſt circa ea, quæ ſunt ad finē totius uitę: & iō prudētia carnis propriè dr̃, ſm qd̃ aliquis bona carnis habet ut ultimum finem ſuæ uitæ. Manifeſtum eſt autem, ꝙ hoc eſt peccatum: per hoc.n. homo deordinatur circa ultimum finem, qui nō conſiſtit in bonis corporis, ſicut habitum * eſt. & iō [m] prudentia carnis eſt peccatum. [n]

*q. 47. ar. 13.
* 1. 2. q. 2. ar. 5.
Conclu. m

AD PRIMVM ergo dicendum, ꝙ iuſtitia, & temperantia in ſui ratione importat id, unde uirtus laudatur, ſcilicet æqualitatem, & concupiſcentiarum refrænationem, & iō nunquàm accipiuntur in malo: ſed nomen prudentiæ ſumitur à prouidēdo, ſicut ſupra dictum * eſt, quod ēt ad mala extēdi pōt. Et iō licet prudentia ſimpliciter dicta in bono accipiatur, alio tñ addito poteſt accipi in malo: & ſm hoc dr̃ prudentia carnis eſſe peccatum.

*q. 47. ar. 1. & q. 49. ar. 6.

AD SECVNDVM dicendū, ꝙ caro eſt propter animam, ſicut materia ꝑp formam, & inſtrumentum propter principale agens: & iō ſic licitè diligit̃ caro, ut ordiuetur ad bonum animæ ſicut ad finem. Si autem in ipſo bono carnis conſtituatur ultimꝰ finis, erit inordinata, & illicita dilectio; & hoc mō ad amorem carnis ordinatur prudentia carnis.

AD TERTIVM dicendum, ꝙ diabolus nos tentat non per modum appetibilis, ſed ꝑ modū ſuggerētis. Et iō cum prudētia importat ordinē ad aliquē finem appetibilem, non ita dr̃ prudentia diaboli, ſicut prudentia reſpectu alicuius mali finis, ſub cuius rōne tentat nos mundus & caro, inquantum .ſ. proponuntur nobis ad appetendum bona mundi vel carnis. Et ideo dr̃ prudentia carnis, & ēt prudentia mundi, ſm illud Lu. 16. Filij huiꝰ ſęculi prudētiores ſunt in gn̄atione ſua &c. Apoſtolus autē totum comprehendit ſub prudentia carnis, quia ēt exteriores res mundi appetimus ꝑp carnē. Pōt tñ dici, ꝙ quia prudentia quodammodo dr̃ ſapientia, ut ſupra dictum * eſt, ideo ſecundum tres tentationes poteſt intelligi triplex prudētia. Vñ Iac. 3. dicit̃ ſapientia eſſe terrena, animalis, & diabolica, ut ſ. habitum * eſt, cum de ſapientia ageretur.

*q. 47. ar. 2. ad 1.
*q. 45. ar. 4 & ar. 1. ad 1.

ARTICVLVS II.

Vtrum prudentia carnis ſit peccatum mortale.

AD SECVNDVM ſic proceditur. Videtur ꝙ prudentia carnis ſit peccatum mortale. Rebellare.n. diuinæ legi eſt peccatum mortale, quia per hoc Deus contemnitur ſed [h] prudētia carnis nō eſt ſubiecta

Porrecta per totum.

304

ſubiecta

ſubiecta legi diuinæ, ut habetur Rom. 8. ergo prudentia carnis eſt peccatum mortale. A

¶2 Præt. Omne peccatum in Spũmſanctũ eſt pctm̃ mortale: ſed prudētia carnis vr̃ eſſe pctm̃ iu Spiritumſanctum. non.n. pōt eſſe ſubiecta legi Dei, vt dicitur Ro. 8. & ita videtur eſſe peccatũ irremiſſibile, quod eſt propriũ peccati in Spiritũſanctũ. ergo prudentia carnis eſt peccatum mortale.

¶3 Præt. Maximo bono maximum malum opponitur, ut patet in * 8. Eth. ſed prudentia carnis opponitur prudentiæ, quæ eſt præcipua inter virtutes morales. ergo prudentia carnis eſt præcipuum inter peccata mortalia: & ita eſt pctm̃ mortale.

* Li. 8. ca. 10. circa prin. c. 5.

Sed contra. Illud, qđ diminuit pctm̃, non importat de ſe rōnē peccati mortalis: ſed cautè, pſequi ea, q̃ ptinēt ad curā carnis, qđ vr̃ ad prudentiam carnis pertinere, diminuit peccatũ. ergo prudētia carnis de ſui rōne non importat pctm̃ mortale. B

Resp. Dicēdũ, ꝙ ſicut ſupra dictũ* eſt, prudens dr̃ aliqs dupl̃r. Vno mō ſimpl̃r.ſ. in ordine ad finē totius vitæ: alio mō, ſm̃ qd.ſ. in ordine ad finē aliquē particularē, puta, ſicut dr̃ aliqs prudēs in negotiatione, vel in aliquo hmōi. Si ergo prudētia carnis accipiatur ſm̃ abſolutā prudentiæ rōnem, ita ſ. ꝙ in cura carnis cōſtituat ultimus finis totius vitæ, ſic eſt pctm̃ mortale: qa p hoc hō auertit à Deo, cũ impoſſibile ſit eſſe pl'es fines ultimos, vt ſupra habitũ * eſt. Si verò prudētia carnis accipiatur ſm̃ rōnē particularis prudentiæ, ſic prudētia carnis eſt pctm̃ ueniale. Cōtingit.n. qñque, ꝙ aliqs inordinatè afficit ad aliqđ delectabile carnis abſq; hoc, ꝙ auertat a Deo p pctm̃ mortale: vnde nō cōſtituit finē totius vitæ in delectatione carnis. Et ſic adhibere ſtudiũ ad hāc delectationē cōſequēdā, eſt pctm̃ ueniale, qđ ptinet ad prudētiā carnis. Si verò aliqs actu curam carnis referat in finē honeſtũ, puta, cũ aliqs ſtudet comeſtioni pp corporis ſuſtentationem, non uocat prudētia carnis: qa ſic utitur homo cura carnis, ut ad finem. C

* q. 47. ar. 13. & ar. 2 ad 1.

Conclu. m

* 1. 2. q. 1. art. 5.

Conclu. p

Conclu. s

Ad primum ergo dicendũ, ꝙ Apoſt. loquit de prudētia carnis, ſm̃ qđ finis cōſtituit in bonis carnis totius uitæ humanæ, & ſic eſt pctm̃ mortale. D

Ad II dicendũ, ꝙ prudētia carnis nō importat pctm̃ in Spũmſanctũ. Quod.n. dr̃, ꝙ nō pōt eſſe ſubiecta legi Dei, nō ſic eſt intelligēdũ, ꝙ illo q hēt prudētia carnis, nō poſſit cōuerti, & ſubiici legi Dei: ſed qa ipſa prudētia carnis legi Dei non pōt eſſe ſubiecta, ſicut nec iniuſtitia pōt eſſe iuſta, nec calor pōt eē frigid⁹, q̃uis calidũ poſſet eē frigidũ.

Ad III dicendum, ꝙ oē peccatũ opponit prudentiæ, ſicut & prudentia participatur in oī uirtute: ſed iō non oportet ꝙ quodlibet peccatum prudentiæ oppoſitum, ſit grauiſſimum, ſed ſolũ quando opponitur prudentiæ in aliquo maximo. E

Articvlvs III.

Vtrum aſtutia ſit ſpeciale peccatum.

Porrecta per totum.

305 Infra ar. 4. co. & q. 69 art. 1. cor. & q. 97. ar. 1. ad 3.

AD tertium ſic proceditur. Videtur ꝙ aſtutia non ſit ſpeciale pctm̃. Verba.n. ſacræ ſcripturæ non inducũt aliquē ad peccandũ: inducunt aũt ad aſtutiam, ſecundum illud Prouerb. 1. Vt detur paruulis aſtutia. ergo aſtutia non eſt peccatum.

¶2 Præt. Prou. 13. dr̃. Aſtut⁹ oīa agit cũ cōſilio. Aut ergo ad finē bonũ, aut ad finē malũ. Si ad finē bonum, non vr̃ eſſe pctm̃: ſi aũt ad finē malũ, vr̃ pertinere ad prudentiā carnis uel ſæculi. ergo aſtutia non eſt ſpāle pctm̃ à prudentia carnis diſtinctum.

¶3 Præt.* Greg. 10. Moral. exponēs illud Iob. 12. Deridet iuſti ſimplicitas, dicit. Sapiētia huius mundi eſt cor machinationib⁹ tegere, ſenſũ uerbis uelare, q̃ falſa ſunt, uera oñdere, q̃ uera ſunt, falſa demōſtrare, & poſtea ſubdit. Hæc prudētia uſu a iuuenibus ſcitur, à pueris pretio diſcitur: ſed ea quæ prædicta ſunt, uidentur ad aſtutiam pertinere. ergo aſtutia non diſtinguit a prudentia carnis, uel mundi, & ita non videtur eſſe ſpeciale peccatum.

* Lib. 10. Moral. c. 27. ante med.

Sed contra eſt, ꝙ Apoſ. dicit 2. ad Cor. 4. Abdicam⁹ multa đdecoris, ñ ambulātes ī aſtutia, neq; adulterātes uerbũ Dei. ergo aſtutia ē qđdā pctm̃.

Respon. Dicēdũ, ꝙ prudētia eſt recta rō agibiliũ, ſicut ſcientia eſt recta rō ſcibiliũ. Cōtingit aũt cōtra rectitudinē ſcientiæ dupl̃r peccari in ſpeculatiuis. Vno qdē mō, qñ rō inducit ad aliquā cōclōnē falſam, q̃ apparet uera. Alio mō ex eo, ꝙ rō pcedit ex aliqbus falſis, q̃ vñr eſſe uera ſiuē ſint ad cōclōnē verā, ſiue ad cōclōnē falſam. Ita ēt aliquod pctm̃ pōt eſſe cōtra prudētiā, hñs aliquam ſiītudinē eius dupl̃r. Vno mō, qa ſtudiũ rōnis ordinat ad finē, q nō eſt uerè bonus, ſed apparēs: & hoc ptinet ad prudētiā carnis. Alio mō, inquātũ aliqs ad finē cōſequēdũ, uel ad bonũ, uel ad malũ, utit nō ueris viis, ſed ſimulatis & apparētibus, & hoc ptinet ad pctm̃ aſtutiæ. Vñ ē quoddā pctm̃ prudētię oppoſitũ, & à prudētia carnis diſtinctũ.

Conclu. m

Ad primum ergo dicēdũ, ꝙ ſicut* Aug. dicit ī 4. cōtra Iulianũ. Sicut prudētia abuſiuè qñq; in malo accipit: ita ēt aſtutia qñque in bono, & hoc pp ſiītudinē vnius ad alterũ. Propriè tñ aſtutia ī malo accipitur, ſicut & * Philoſ. dicit in 6. Ethicor.

* Li. 4. c. 3. parũ ante medi. t. 7.

* cap. 11 a medio illius, to. 5.

Ad II dicendũ, ꝙ aſtutia pōt conſiliari & ad finem bonum, & ad finē malũ, nec oportet ad finē bonũ falſis viis puenire, & ſimulatis, ſed ueris: unde aſtutia ēt ſi ordinetur ad bonum finē, eſt pctm̃.

Ad III dicendum, ꝙ Greg. ſub prudētia mundi accepit oīa, quę poſſunt ad falſam prudentiā ptinere: vnde etiam ſub hac comprehendit aſtutia.

Articvlvs IIII.

Vtrum dolum ſit peccatum, ad aſtutiam pertinens.

Porrecta per totum.

306 Inf. q. 69. art. 2. cor. & q. 111. ar. 3. ad 2.

AD quartum ſic proceditur. Videtur ꝙ dolus non ſit peccatũ ad aſtutiā pertinens. Peccatum.n. in perfectis uiris non inuenitur, præcipuè mortale: inuenitur autē in eis aliquis dolus, ſecundum illud 2. ad Corint. 12. Cum eſſem aſtutus, dolo uos cępi. ergo dolus non eſt ſemper peccatũ.

¶2 Præt. Dolus maximè ad linguam pertinere videtur, ſecũdùm illud Pſ. 5. Linguis ſuis dolosè agebant: aſtutia aũt, ſicut & prudētia, eſt in ipſo actu rationis. ergo dolus non pertinet ad aſtutiam.

¶3 Præt. Prou. 12. dr̃. Dolus in corde cogitantium mala: ſed non oīs malorũ cogitatio ptinet ad aſtutiā. ergo dolus non uidet ad aſtutiam pertinere.

Sed contra eſt, ꝙ aſtutia ad circũueniendum ordinat, ſm̃ illud Apoſt. ad Epheſ. 4. In aſtutia ad

circumuentionem erroris, ad quod etiam dolus ordinatur. ergo dolus pertinet ad aſtutiam.

* Ar pce. RESPON. Dicẽdũ, ꝙ ſicut ſupra * dictũ eſt, ad aſtutiã ptinet aſſumere vias nõ veras: ſed ſimulatas & apparẽtes ad aliquẽ finẽ ꝓſequẽdũ vel bonũ, vel malũ. Aſſumptio aũt harũ viarũ põt dupľr cõſiderari. Vno qdem mõ in ipſa excogitatione viarum hmõi: & hoc ꝓpriè ptinet ad aſtutiã, ſicut ẽt excogitatio rectarũ viarũ ad debitũ finẽ, ptinet ad prudentiã. Alio mõ põt cõſiderari taliũ viarũ aſſumptio ſm executionẽ operis: & ſm hoc pertinet ad dolum. & ideò ᵐ dolus importat quandam executionem aſtutiæ: & ſm hoc ad aſtutiam pertinet.ⁿ Conclu. m

AD PRIMVM ergo dicendũ, ꝙ ſicut aſtutia ꝓpriè accipitur in malo, abuſiuè autem in bono: ita etiam & dolus, qui ẽſt aſtutiæ executio.

AD II dicendũ, ꝙ executio aſtutiæ ad decipiendũ, primò qdẽ & principaľr fit ꝑ verba, q̃ pcipuũ locũ tenẽt inter ſigna, qbus hõ ſignificat aliquid alteri, ut patet ꝑ * Aug. in lib. de doct. Chriſt. Et idõ dolus maximè attribuit̃ locutioni. Cõtingit tñ eſſe dolũ & in factis, ſm illud Pſal. 104. Et dolum facerent in ſeruos eius. Eſt ẽt dolus in corde, ſm illud Eccleſ. 19. Interiora eius plena ſunt dolo: ſed hoc eſt ſecundum ꝙ aliquis dolus excogitat, ſecũdùm illud Pſal. 37. Et dolos tota die meditabãtur. * Li. 2. c. 3 circa mediũ to 3.

AD III dicendum, ꝙ quicunq; cogitãt aliquod malũ facere, neceſſe eſt ꝙ excogitẽt aliquas uias ad hoc, ꝙ ſuũ ꝓpoſitũ impleãt, & ut plurimũ excogitãt uias doloſas, qbus facilius ꝓpoſitũ conſequant̃: quis contingat q̃nque, ꝙ abſque aſtutia, & dolo, aliq̃ apertè, & per uiolentiã malũ operent̃: ſed hoc, quia difficilius fit, in paucioribus accidit.

SVPER A QV. LV. ART. V. — IN artic. 5. ſi uerba Hier. notes, Solicitudo inquietudinẽ ſecũ defert, quã Dñs malitiã uocat, & in malã partẽ reſpũ tẽporalium ſonare vẽ: Author ũi pro claritate ſuperfluitatẽ apponit, ita ut nõ ſolicitudo, ſed ſolicitudo ſuperflua damnetur & in idem redit. Porrecta per totum. 307 Supra ar. 4. & locis ibidẽ notatis.

ARTICVLVS V.

Vtrum fraus ad aſtutiam pertineat.

AD QVINTVM ſic ꝓcedit̃. Vĩ ꝙ fraus ad aſtutiã non ptineat. Non. n. eſt laudabile, ꝙ aliquis ʰ decipi ſe patiat̃, ad quod aſtutia tẽdit: eſt aũt laudabile, ꝙ aliqs patiat̃ fraudem, ſm illud 1. ad Corint. 6. Quare non magis fraudem patimini? ergo fraus non pertinet ad aſtutiã.

¶ 2 Præt. Fraus pertinere vĩ ad illicitã exceptionẽ, uel receptionẽ exteriorũ rerũ dr̃. n. Act. 5. ꝙ uir quidam nomine Ananias cũ Saphira uxore ſua uendidit agrum, & fraudauit de ꝑtio agri: ſed illicitè vſurpare, uel retinere res exteriores, ptinet ad iniuſtitiã, uel illiberalitatẽ. ergo fraus nõ ptinet ad ʰ aſtutiã, q̃ opponit̃ prudentiæ.

¶ 3 Præt. Nullus aſtutia ʰ utitur cõtra ſeipſum: ſed aliquorũ fraudes ſunt cõtra ſeipſos. dr̃. n. Prouer. 1. de quibuſdam, quòd moliuntur fraudes cõtra animas ſuas. ergo fraus non pertinet ad aſtutiam.

SED CONTRA. Fraus ad deceptionem ordinat̃, ſecundùm illud Iob. 13. Nunquid decipietur, ut homo ueſtris fraudulentiis? ad idem etiam ordinatur aſtutia. ergo fraus ad aſtutiam pertinet.

RESPON. Dicendum, ꝙ ſicut dolus conſiſtit in executione aſtutiæ, ita etiam & fraus: ſed in hoc differre uidentur, ꝙ dolus pertinet uniuerſaliter ad executionem aſtutiæ ſiuè fiat per uerba, ſiuè ꝑ facta. ᵐ Fraus aũt magis propriè pertinet ad executionem aſtutiæ, ſecundum quod fit per facta.ⁿ Conclu. m

AD PRIMVM ergo dicendũ, ꝙ Apoſtolus nõ inducit fideles ad hoc, ꝙ decipiantur in cognoſcendo, ſed ad hoc ꝙ defectum deceptionis patienter tolerent in ſuſtinendis iniuriis fraudulẽter illatis.

AD II dicendũ, ꝙ executio aſtutiæ põt fieri ꝑ aliquod aliud uitium, ſicut & executio prudentiæ fit per uirtutes. Et hoc mõ nihil ꝓhibet defraudationem pertinere ad auaritiã, uel ad illiberalitatẽ.

AD III dicendum, ꝙ illi q̃ fraudes faciũt ex eorũ intẽtione nõ moliunt̃ aliq̃d cõtra ſeipſos, vel cõtra animas ſuas: ſed ex iuſto Dei iudicio prouenit, ut id qđ cõtra alios moliunt̃, cõtra eos retorqueat̃, ſm illud Pſ. 7. Incidit in foueã, quam fecit.

ARTICVLVS VI.

Vtrũ licitũ ſit ſolicitudinem habere de temporalibus rebus. Porrecta per totum.

Ferr. 3. cont. c. 435.

AD SEXTVM ſic ꝓcedit̃. Vĩ ꝙ licitũ ſit ſolicitudinẽ hr̃e de tpalibus rebus. Ad pſidẽtẽ. n. ptinet ʰ ſolicitũ eſſe de his, qbus pẽſt, ſm illud Rom. 12. Qui pẽſt in ſolicitudine: ſed hõ pẽſt ex diuina ordinatione tpalibus rebus, ſm illud Pſ. 8. Oĩa ſubiecisti ſub pedibus eius, oues & boues &c. ergo hõ dẽt hr̃e ſolicitudinem de tẽporalibus rebus. 308 Infra q. 118. ar. 7. cor. & 3. contra c. 435. & Et quol 7. ar 1 c. 17. ad 7. Et Phil. 1. l. 4.

¶ 2 Præt. Vnuſquiſq; ſolicitus eſt de fine, ꝑꝑ quem operat̃: ſed licitum eſt hominẽ operari ꝑꝑ tẽporalia, quibus uitam ſuſtentet. unde Apoſto. dicit 2. ad Theſſ. 3. Si quis non vult operari, non mãducet. ergo licitum eſt ʰ ſolicitari de rebus tẽporalibus.

¶ 3 Præt. ʰ Solicitudo de operibꝰ miſericordiæ laudabilis eſt, ſm illud 2. ad Timot. 1. Cum Romã ueniſſet, ſolicitè me quæſiuit: ſed ſolicitudo temporalium rerum q̃nque pertinet ad opera miſericordiæ, puta, cum quis ſolicitudinẽ adhibet ad procurandum negotia pupillorum, & pauperum. ergo ſolicitudo temporalium rerum non eſt illicita.

SED CONTRA eſt, ꝙ Dñs dicit Mat. 6. Nolite ſoliciti, eſſe, dicẽtes, Quid mãducabimꝰ, aut qd bibemꝰ, aut quo operiemur, q̃ tñ ſũt maximè neceſſaria.

RESPON. Dicẽdũ, ꝙ ſolicitudo importat ſtudiũ quoddã adhibitũ ad aliq̃d cõſequẽdũ. Manifeſtũ eſt aũt, ꝙ maius ſtudiũ adhibet̃, ubi eſt timor deficiẽdi: & idõ ubi eſt ſecuritas cõſequẽdi, minor interuenit ſolicitudo. Sic ergo ᵐ ſolicitudo tpalium rerum tripľr põt eſſe illicita.ⁿ Vno quidẽ modo, ex parte eius de quo ſolicitamur, ſi. ſ. tpalia tanq̃ finẽ q̃ramus. Vnde & * Aug. dicit in lib. de operib. monachorũ. Cum Dñs dicit, Nolite ſoliciti eſſe &c. hoc dicit, ut non iſta intueant̃, & ꝑꝑ iſta faciãt qcquid in Euangelij pdicatione facere iubent̃. Alio mõ, põt eſſe tpalium ſolicitudo illicita ꝑꝑ ſuperfluum ſtudium, qđ apponitur ad tpalia procuranda, propter quod hõ à ſpiritualibus, quibus principalius inſeruire debet, retrahitur: & ideo dicitur Mat. 13. ꝙ ſolicitudo ſeculi ſuffocat uerbum. Tertio modo, ex parte timoris ſuperflui, qñ ſcilicet aliquis timet ne faciendo qđ debet, neceſſaria ſibi deficiant: qđ Dominus dupliciter excludit. Primo Conclu. m *Cap. 26. paulo a prin. to. 3

mo pp maiora beneficia homini præſtita diuinitus pter ſuam ſolicitudinem.ſ.corpus, & animam. Secundo, pp ſubuentionē, qua Deus aīalibus, & plantis ſubuenit abſq; opere humano, ſm proportionē ſuæ naturæ. Tertio, ex diuina prouidentia, pp cuius ignorantiā Gentiles circa tēporalia bona q̄renda principalius ſolicitantur: & ideò cōcludit, ꝙ principaliter noſtra ſolicitudo eē dēt de ſpiritualibus bonis, ſperātes ꝙ ēt temporalia nobis ꝓueniāt ad neceſſitatē, ſi fecerimus qđ debemus.

Ad primum ergo dicendum, ꝙ tēporalia bona ſubiecta ſunt homini, vt eis vtaē ad neceſſitatē, nō vt i eis finē cōſtituat, & ſupfluè circa ea ſoliciteē.

Ad II dicēdū, q ſolicitudo eius, qui corporali labore panē acquirit, nō eſt ſuperflua, ſi ſit moderata: & iō* Hier. dicit ꝙ labor exercendus eſt, ſolicitudo tollenda, ſuperflua.ſ. animum inquietans.

* Super illud Matt. 6. Nolite ſoliciti eſſe, tom. 9.

Ad III dicendū, ꝙ ſolicitudo temporalium in operibus miſericordiæ ordinatur ad finem charitatis: & ideò non eſt illicita, niſi ſit ſuperflua.

SVPER QV. LV. ARTIC. VII.

Porrecta per totum. 309 Infr. 188. ar. 7. ad 2 Et 3. contra. c. 135. fin.

IN 7. vero art. ex reſpōſione ad ſcdm habes ſenſum tituli, pro quo ſupponit ly futurorū.ſ. pro tēporalibus: quā in tēporalibus tm̄ habēt ex proprio genere locū præteritū, & futurū. Spirituale nāque ex ſuo genere ſupra tēpus eſt. Itaq; ſenſus eſt, an aliquis debeat eſſe ſolicitus futurorū tēporaliū. Et hoc oportuit ſpecialiter inquiri poſt pcedentē articulū de ſolicitudine tēporaliū abſolutè, quia habet proprias difficultates, vt patet in litera.

ARTICVLVS VII.

Vtrum quis debeat eſſe ſolicitus futurorum.

AD SEPTIMVM ſic ꝓcedit. Vr̄ ꝙ aliqs dēat ſolicitus eſſe futurorū. Dr̄.n. Prou. 6. Vade ad formica ò piger, & conſidera vias eius, & diſce ſapiētiā, q̄ cū nō hēat ducē, nec præceptorē, hparat in æſtate cibū ſibi, & cōgregat in meſſe qđ comedat: ſed hoc eſt in futurū ſolicitari. ergo laudabilis eſt ſolicitudo futurorum.

¶2 Præt. Solicitudo ad prudētiā ptinet: ſed prudētia pcipuè eſt futurorū. pcipua.n. pars ei⁹ eſt h prouidētia futurorū, vt ſupra* dictū eſt. ergo virtuoſum eſt ſolicitari de futuris.

*q. 49. artic. 6.

¶3 Præt. Quicūq; reponit aliqd in poſterum conſeruandum, ſolicitus h eſt in futurum: ſed ipſe Chrs legitur Io. 12. loculos habuiſſe ad aliquid conſeruandum, quos Iudas deferebat. Apoſtoli ēt cōſeruabant pretia pdiorū, q̄ ante pedes eorū ponebātur, vt legiē Act. 4. ergo licitū eſt i futurū ſolicitari.

Sed contra eſt, quod Dominus dicit Matth. 6. Nolite ſoliciti eſſe in craſtinū. Cras autem ibi ponitur pro futuro, ſicut dicit* Hieronymus.

* In fine cōmentarij cap. 6. Mat. to. 9.

Resp. Dicēdū, ꝙ nullū op⁹ pōt eſſe virtuoſum, niſi debitis circunſtātijs veſtiat, inter quas vna eſt debitū tēpus, ſm illud Ecc. 8. Omni negotio tempus eſt opportunitas: qđ nō ſolū in exterioribus operibus, ſed ēt in interiori ſolicitudine locum hēt. Vnicuiq;.n. tēpori cōpetit ꝓpria ſolicitudo, ſicut tēpori æſtatis cōpetit ſolicitudo metendi: ipſi autūno aūt cōpetit ſolicitudo vindemiæ m. Si qs ergo tēpore æſtatis de vindemia iā eſſet ſolicitus, ſupfluè pccuparet futuri tēporis ſolicitudinē n, vñ hmōi ſolicitudinē tamq̄ ſupfluā Dn̄s ꝓhibet, dicēs. Nolite ſoliciti eſſe in craſtinū. Vñ ſubdit: Craſtinus.n. dies ſolicitus erit ſibijpſi, i. ſuā ꝓpriam ſolicitudinem habebit, quæ ſufficiet ad animum affligendum. & hoc eſt, quod ſubdit: Sufficit diei malitia ſua, ideſt, afflictio ſolicitudinis.

Contin. m

Ad primum ergo dicēdū, ꝙ formica hēt ſolicitudinē cōgruā tēpori: & hoc nobis imitādū ꝓpōnit.

Ad II dicēdū, ꝙ ad prudētiā ptinet prouidētia debita futurorū. Eſſet aūt inordinata futurorū ꝓuidētia, uel ſolicitudo, ſi quis tēporalia, in quibus dr̄ præteritum, & futurum, tamq̄ fines, quæreret, uel ſi ſuperflua quæreret vltra præſentis uitæ neceſſitatē, uel ſi tēpus ſolicitudinis præoccuparet.

Ad III dicēdū, ꝙ ſicut* Aug. dicit in lib. de ſer. Domi. in mon. Cū viderimus aliquem ſeruum Dei ꝓuidere, ne iſta neceſſaria ſibi deſint, nō iudicem° eū de craſtino ſolicitum eſſe: nam & ipſe Dn̄s pp exēplū loculos habere dignatus eſt, & in Actibus Apoſtolorum ſcriptū eſt, ea q̄ ad victum ſunt neceſſaria, procurata eſſe in futurū pp imminentem famē. nō ergo Dn̄s improbat, ſi quis humano more iſta procuret, ſed ſi qs pp iſta non militet Deo.

* Li. 2. ac. 26. i prin. tom. 4.

ARTICVLVS VIII.

Vtrum hmōi uitia orianē ex auaritia.

AD OCTAVVM ſic ꝓcedit. Vr̄ ꝙ hmōi vitia nō orianē ex auaritia. Quia ſicut* dictū eſt, p luxuriā maximè rō patiē defectū in ſua rectitudine: ſed hmōi vitia opponuntur rōni rectæ, ſ. prudētiæ ergo hmōi uitia maximè ex luxuria oriunē, præſertim cū † Philoſophus dicat in 7. Eth. Quòd Venus eſt doloſa, & ei⁹ corriga ē uaria, & ꝙ ex inſidijs agit īcōtinēs cōcupiſcētię.

¶2 Præt. Prędicta uitia habent quandam ſimilitudinem prudētiæ, vt † dictū eſt: ſed ad prudentiam, cū ſit in ratione, maiorē propinquitatē habere uidētur uitia magis ſpiritualia, ut ſuperbia, & inanis gloria. ergo huiuſmodi uitia magis uidenē ex h ſuperbia oriri, q̄ ex auaritia.

¶3 Pręt. Hō inſidijs utiē nō ſolū in diripiēdis bonis alienis, ſed ēt in machinando aliorum cædes quorum primum pertinet ad auaritiam, ſecundum ad h iram: ſed inſidijs uti pertinet ad aſtutiam, dolum, & fraudē. ergo prædicta uitia non ſolum oriuntur ex auaritia, ſed etiam ex ira.

Sed contra eſt, quod* Gregor. 31. Moral. ponit fraudem filiam auaritię.

Respon. Dicēdū, ꝙ ſicut* dictū eſt, prudentia carnis, & aſtutia cū dolo & fraude, quādā ſimilitudinē habēt cū prudētia i aliquali uſu rōnis. Pręcipuè aūt iter alias uirtutes morales uſus rōnis rectę apparet in iuſtitia, q̄ eſt in appetitu rōnali: & iō uſus rōnis indebitus ēt maximè apparet in uitijs oppoſitis iuſtitię. Opponit aūt ſibi maximè auaritia: & iō n pdicta uitia maximè ex auaritia oriūē n.

* Lib. 31. Moral. c. 31. a medio.
* Ar. 3 huius q. & q. 47. ar. 13.

Ad primum ergo dicēdū, ꝙ luxuria d propter uehementiā delectationis, & cōcupiſcētiæ, tota-

Contin. n D. 438.

SVPER QV. LV. ART. VIII.

Ferr. 3. cont. c. 135.

Porrecta per totum. 310 Inf. q. 118 art. 7. & 8. Et 2. 3. 48 q. 2. & 3. Et Mal. q. 13. ar. 3. * q. 53. artic. 6.

IN vltimo adē art. aduerte, ꝙ quēadmodū in uirtute tēperantiæ maximè relucet refrænatio concupiſcentiæ, & in fortitudine firmitas animi: ita in iuſtitia rectitudo rationis, dū æqualitas ſeruaē, & ius ſuū cuiq; tribuitur. Et ppea proportionaliter in contrarijs vitijs earūdē operationū deformitates relucēt, ſ. cōcupiſcētię immoderatio, animi uilitas rōnis peruerſitas. Et propterea vitia iſta ā rōne quidē vtūtur, ſed malè, ex cōtrarijs iuſtitiæ præcipuè oriri docet author. Et hec ſufficiant pro hac, & pro toto ſequēti, 56. ſe licet quæſtione, ac per hoc pro tota tractatu prudentiæ.

† li. 7. Eth. ca. 6. circa medium. lect. 6.
† q. 47. ar. 13. & i diuiſione q. 55. & 55.

liter opprimit rõnem, ne prodeat in actũ. In prędi- F
ctis aũt vitijs aliquis vſus rationis eſt, licèt inordi-
natus: vñ prædicta uitia nõ oriuntur directè ex lu-
*Loco citato in arg. xuria. Quòd aũt *Philoſophus Venerem doloſam
appellat, hoc dr̃ ſecundum quãdam ſimilitudinẽ,
inquantũ. ſ. hominem ſubito ſurripit, ſicut & in do-
lis agitur: non tamen per aſtutias, ſed magis ꝑ vio-
lentiam concupiſcentiæ, & delectationis. Vnde &
ſubdit, ꝙ Venus furatur intellectũ multũ ſapiẽtis.

Ad II dicendũ, ꝙ ex inſidijs agere, ad quadã pu-
ſillanimitatẽ ꝑtinere vr̃. Magnanimus. n. in oĩbus
*li. 4. Eth. ca. 3. to. 5. vult manifeſtus eſſe, vt *Phil. dicit in 4. Eth. & ideò
qa ſuperbia quandã ſimilitudinẽ magnanimitatis G
hẽt, vel fingit, inde eſt, ꝙ non directè ex ſuperbia
hmõi vitia oriunt̃, q̃ vtuntur fraude, & dolo. Ma-
gis aũt hoc pertinet ad auaritiam, quæ propriam
vtilitatem quærit, paruipendens excellentiam.

Ad III dicẽdũ, ꝙ ira habet ſubitum motũ. Vn-
de præcipitanter agit, & abſq; conſilio, quo vtun-
tur ꝓdicta vitia, licèt inordinatè. Quòd aũt aliqui
inſidijs vtant̃ ad cædes aliorum, non prouenit ex
ira, ſed magis ex odio: qa iracũdus appetit eſſe ma-
*Li. 2. c. 2. declinando ad fi. tom. 6. nifeſtus in nocendo, vt dicit * Philoſ. in 2. Rhetor.

QVAESTIO LVI.

De præceptis pertinentibus ad prudentiam, in duos articulos diuiſa.

Deinde conſiderandum eſt de præceptis pertinentibus ad prudentiam.

Et circa hoc quæruntur duo.

¶ Primò, De pceptis pertinẽtibus ad prudentiam.
¶ Secũdò, De pceptis ꝑtinẽtibꝰ ad vitia oppoſita.

Articvlvs primvs.

Vtrum de prudentia fuerit dandum aliquod præceptum inter præcepta decalogi.

Porrecta per totum. 311

Ad primvm ſic ꝓcedit. Vr̃ ꝙ de prudẽtia fuerit
dãdũ aliqđ pceptũ inter pcepta decalogi. De
h principaliori. n. virtute principaliora pcepta da- I
ri debent: ſed principaliora pcepta legis ſunt pce-
pta decalogi. cũ ergo prudẽtia ſit principalior in-
ter virtutes morales, vr̃ ꝙ de prudentia fuerit dan-
dum aliquod præceptũ inter præcepta decalogi.
¶ 2 Præt. In doctrina euãgelica continetur lex, ma-
ximè quãtũ ad præcepta decalogi: ſed in doctrina
euangelica datur præceptũ de prudentia, vt Mat.
10. Eſtote prudentes ſicut ſerpentes. ergo inter p-
cepta decalogi debuit præcipi actus prudentiæ.
¶ 3 Præt. alia documẽta veteris teſtamenti ad pce-
pta decalogi ordinant̃. vnde & Malach. vlt. dr̃ Me-
mẽtote legis Moyſi ſerui mei, quam mãdaui ei in K
Horeb: ſed in alijs documẽtis ueteris teſtamẽti dã-
tur pcepta de prudẽtia, ſicut Prou. 3. Ne innitaris
prudẽtiæ tuæ. & infra 4. c. Palpebræ tuæ pcedant
greſſus tuos. ergo h & in lege debuit aliqđ pceptũ
de prudẽtia dari, & pcipuè inter pcepta decalogi.

Sed contrarivm patet enumeranti præcepta
decalogi.

1. 2. q. 100. ar. 1. Respon. Dicendũ, ꝙ ſicut ſupra *dictũ eſt, cum
de præceptis ageretur, pcepta decalogi ſicut data
ſunt omni populo, ita et cadũt in æſtimatione om-
nium, quaſi ad naturalem rationem pertinentia.
Præcipuè autem ſunt de dictamine rationis natu-
ralis fines humanæ vitæ, qui ſe habent in agendis
ſicut principia naturaliter cognita in ſpeculati-
uis, vt ex ſupra *dictis patet. Prudentia autem non *q. 47. artic. 6.
eſt circa finem, ſed circa ea quæ ſunt ad finẽ, ut ſu-
pra *dictũ eſt: & ideò m nõ fuit conueniens, vt inter *q. 47. artic. 6.
præcepta decalogi aliquod pceptum poneret, ad
prudentiam pertinens directè, ad quam tamẽ om- *Conclu.*
nia præcepta decalogi pertinent, ſecundum quòd
ipſa eſt directiua omnium virtuoſorum actuum n.

Ad primvm ergo dicendum, ꝙ licèt prudentia
ſit ſimpliciter principalior omnibus alijs uirtuti-
bus moralibus, iuſtitia tamẽ principalius reſpicit
rationem debiti, quod requiritur ad præceptum,
vt ſupra * dictum eſt: & ideò principalia præcepta * q. 44. ar. 1. & 1. 2. q. 60. a. 3.
legis, quæ ſunt præcepta decalogi, magis debue-
runt ad iuſtitiam, quàm ad prudentiam pertinere.

Ad II dicẽdũ, ꝙ doctrina euangelica eſt do-
ctrina perfectionis: & ideò oportuit, quòd in ipſa
pfectè inſtrueretur hõ de omnibus, quæ pertinẽt
ad rectitudinem uitæ ſiuè ſint fines, ſiue ſint ea, q̃
ſunt ad finem. Et propter hoc oportuit iu doctri-
na euangelica etiam de prudentia præcepta dari.

Ad III dicendũ, ꝙ ſicut alia doctrina ueteris te-
ſtamẽti ordinat̃ ad præcepta decalogi, ut ad finẽ:
ita ẽt conueniens fuit, ut in ſubſequentibus docu-
mẽtis ueteris teſtamẽti, homines inſtruerentur de
actu prudentiæ, qui eſt circa ea, quæ ſunt ad finẽ.

Articvlvs II.

Vtrum in veteri lege fuerint conuenienter præcepta prohibitiua propoſita de uitijs oppoſitis prudentiæ.

Porrecta per totum. 312

Ad secvndvm ſic proceditur. Videtur ꝙ in ue-
teri lege fuerint incõuenienter pcepta ꝓhi-
bitiua ꝓpoſita de uitijs oppoſitis prudẽtię. Oppo-
nuntur h. n. prudentię nõ minus illa, q̃ habent dire-
ctã oppoſitionẽ ad ipſam, ſicut ĩprudẽtia, & par-
tes eius, q̃ illa, q̃ cum ipſa ſimilitudinem habent,
ſicut aſtutia, & q̃ ad ipſam pertinent: ſed hęc uitia
prohibentur in lege. dicitur enim Leuit. 19. Nõ fa-
cias calumniã proximo tuo. & Deut. 25 Nõ habe-
bis i ſacculo tuo diuerſa põdera, minus, & maius.
ergo & de illis uitijs, q̃ directè opponuntur prudẽ-
tię, aliqua pręcepta prohibitiua dari debuerunt.
¶ 2 Pręt. In multis alijs rebus h poteſt fieri fraus, q̃
in emptione, & uẽditione. icõueniẽter ergo frau-
dẽ in ſola h emptione, & uẽditione lex prohibuit.
¶ 3 Pręt. Eadem rõ eſt pręcipiendi actum uirtutis,
& prohibendi actum uitij oppoſiti: ſed actus h pru-
dentię non inueniuntur in lege pręcepti. ergo nec
aliqua oppoſita uitia debuerũt in lege prohiberi.

Sed contrarivm patet per pręcepta legis in-
ductiua.

Respon. Dicendũ, ꝙ ſicut ſupra *dictũ eſt, iuſti- * 1. 2. q. 60. art. 3. ad 1.
tia maximè reſpicit rõnẽ debiti, qđ requiritur ad
pceptũ: qa iuſtitia eſt ad reddẽdũ debitũ alteri, ut
infra * dicet̃. Aſtutia aũt quãtũ ad executionẽ ma- *q. 58. artic. 1.
ximè cõmittit̃ in his, circa q̃ eſt iuſtitia, vt * dictũ *q. 55. artic. 5.
eſt: & iõ m cõueniẽs fuit, vt pcepta prohibitiua da-
rent̃ in lege de executione aſtutię, & inquãtũ ad *Conclu.*
iniuſtitia pertinet: ſicut cum dolo, & fraude aliqs
alicui calumniam ingerit, uel eius bona ſurripit n.

Ad primvm ergo dicendum, quòd illa uitia

quæ

quæ directæ opponunt prudentiæ manifeſta con A trarietate, non ita pertinēt ad iniuſtitiā, ſicut executio aſtutiæ. Et ideò non ita prohibenť in lege, ſicut fraus, & dolus, quæ ad iniuſtitiā pertinent.

Ad II dicendū, ꝙ omnis fraus, vel dolus cōmiſſa in his, quæ ad iniuſtitiam pertinent, poteſt intelligi eſſe prohibita, Leuit. 19. in prohibitione calūniæ. Præcipuè aūt ſolet fraus exerceri, & dolus in emptione, & venditione, ſm illud Eccl. 26. Nō iuſtificabitur caupo à peccato labiorū. Propter hoc ſpecialiter præceptum prohibitiuū datur in lege de fraude circa emptiones & vēditiones cōmiſſa.

Ad III dicēdū, ꝙ omnia præcepta de actib. iu B ſtitiæ i lege data, ꝑtinēt ad executionē prudētiæ: ſicut & ꝓcepta ꝓhibitiua data ꝺ furto, calūnia, & fraudulētia vēdōne ꝑtinēt ad executionē aſtutię

QVAESTIO LVII.

De iure, in quatuor articulos diuiſa.

Consequenter poſt prudentiā cōſiderandum eſt de iuſtitia.

¶ Circa quam quadruplex conſideratio occurrit. Prima eſt, de iuſtitia: ſecūda de par C tibus ei⁹: tertia, de dono ad hoc pertinente: quarta, de præceptis ad iuſtitiam pertinentibus.

¶ Circa iuſtitiā verò conſiderāda ſunt quatuor. Primò quidē, ꝺ iure: ſcꝺò, de ipſa iuſtitia: tertiò, ꝺ iniuſtitia: quartò ꝺ iudicio

Circa primum quæruntur quatuor.

¶ Primò, Vtrum ius ſit obiectū iuſtitiæ.

¶ Secundò, Vtrū ius conuenienter diuidatur in ius naturale, & poſitiuum.

¶ Tertiò, Vtrum ius gētium ſit idem quod ius nāturale.

¶ Quartò, Vtrum ius dominatiuum, & paternum debeat ſpecialiter diſtingui.

Articvlvs I.

Vtrum ius ſit obiectum iuſtitiæ

Ad primvm ſic procedit. Vř ꝙ ius nō ſit obiectū iuſtitiæ. Dicit. n.* Celſus Iuriſcōſultus, ꝙ h ius eſt ars boni, & æqui: ars aūt non eſt obiectū iuſtitię, ſed eſt ꝑ ſe uirtus intellectualis. ergo ius nō ē obiectū iuſtitiæ.

¶ 2 Præt. Lex, ſicut† Iſidorus dicit in lib. Etymol. h iuris eſt ſpēs lex aūt non eſt obiectum iuſtitiæ, ſed magis prudentiæ. unde & † Philoſoph. legiſpoſitiuam, partem prudentiæ ponit. ergo ius non eſt obiectum iuſtitiæ.

¶ 3 Præt. h Iuſtitia principalr ſubijcit hominem Deo. Dicit. n.* Aug. in lib. de moribus Ecclīæ, ꝙ iuſtitia eſt amor tm̄ Deo ſeruiens, & ob hoc bn̄ imperās cæteris, q̄ homini ſubiecta ſunt: ſed ius nō ꝑtinet ad diuina, ſed ſolū ad humana. dicit. n.* Iſido. in lib. Etymol. ꝙ fas lex diuina eſt, ius autem lex humana. ergo ius non eſt obiectū iuſtitiæ.

Sed contra eſt, qꝺ* Iſidorus dicit in eodem, ꝙ ius dictū B eſt, quia eſt iuſtum: ſed iuſtū eſt obiectū iuſtitiæ. Dicit. n.† Philoſoph. in 5. Ethi. ꝙ omnes talem habitum volunt dicere iuſtitiā a quo operatiui iuſtorum ſunt. ergo ius eſt obiectum iuſtitiæ.

Respon. dicēdum, ꝙ iuſtitiæ ꝓprium eſt inter alias virtutes, ut ordinet hominem in his, quę ſunt ad alterum. Importat. n. æqualitatem quandā, ut ipſum nomen demonſtrat. Dūr. n. vulC gariter ea quæ adæquantur, iuſtari: ęqualitas aūt ad alterum eſt. Aliæ aūt uirtutes perficiūt hominem ſolum in his, q̄ ei cōueniunt ſm ſeipſum. Sic ergo illud, qꝺ eſt rectū in operib. aliarum uirtutū, ad quod tēdit intētio uirtutis quaſi in ꝓpriū obiectū, nō accipitur niſi ꝑ cōparationē ad agentem. Rectū verò, qꝺ eſt in operæ iuſtitię, ēt præter comparationē ad agētem, D conſtituitur ꝑ cōparationē ad aliud. Illud. n. in opere nřo dř eſſe iuſtum, qꝺ rńdet ſm aliquam æqualitatem alteri, puta, recōpenſatio mercedis debitæ pro ſeruitio impenſo. Sic ergo iuſtū dř aliquid, quaſi habens rectitudinem iuſtitiæ, ad quod terminatur actio iuſtitiæ, etiam non conſiderato qualiter ab agente fiat: ſed in alijs uirtutibus nō determinatur aliquid rectum, E niſi ſm quòd aliqualiter fit ab agente. Et pp hoc ſpecialiter iuſtitiæ præ alijs uirtutibus, determinatur ſecundùm ſe obiectum, quod uocatur iuſtū: & hoc quidē eſt ius. Vñ manifeſtum eſt ꝙ m ius eſt obiectum iuſtitiæ.* *Conclu.* m

Ad primvm ergo dicendū, ꝙ conſuetum eſt, ꝙ nomina a ſui prima impoſitione retorqueanť ad alia ſignificanda. Sicut nomē medicinæ impoſitū eſt primo ad ſignificandum remedium, quod pręſtať iſirmo ad ſanādū, ꝺinde tractū eſt ad ſignificādā artē, qua hoc fit: ita ēt hoc nomē ius, primo impoſitū eſt ad ſignificādū ipſam rē iuſtā: poſtmodū

Porrecta per totum.
313
* Infra q. 60. arti. 1. cor.
* In digeſto ueteri li. 1. tit. 1. in princi.
¶ lib. 5. Etymo. c. 3 princ.
† Libr. 6. Eth. ca. 6. tom. 5.
* Ca. 5. circa mediū tom. 1.
* Li. 5. c. 2
* Li. 5. c. 3. in princi.
† Li. 5. c. 1. in princi. tom. 5.

SVPER QV. LVII.

In hac q. 57. ſeptima pars huius libri, tractās de uirtute iuſtitiæ, & extēditur vſque ad quęſtionem 122. incluſiuè.

SVPER QV. LVII. ARTIC. I.

In arti. 1. q. 57. dubium occurrit circa differētiam inter rectum ſecundū iuſtitiam, & alias virtutes, quī vř vndiq; falſa. Nam aut intelligitur de ipſis operib⁹, ut ſunt à virtutibus, aut abſolutè. Si vt ſunt à virtutibus, cōſtat quòd commune ē omni operi virtuoſo, inquantū huiuſmodi, eſſe ab operante ſic, ut deſcribitur ſecundo Ethic. ſ. ſciente, & ex electione, & propter finem ad virtutem, & immobiliter. Et in hoc nō eſt differentia inter rectū ſecundum iuſtitiam, & aliās virtutes. Si vero abſolutè, conſtat & ꝙ temperati, & forte opus fieri poteſt, & tamen male ab agēte, vt patet de exercente hæc propter hypocriſim, uel aliud malum. In his. n. eſt rectū opus ſecundum temperātiæ rationem, nō cōſiderato qualiter ab agente fiat. Et rurſuſ, rectum ſecundum iuſtitiam non determinatur in ordine ad alterum, nō conſiderato qualiter ab agente fiat, quoniam oportet cōſiderare potentiā agētis. Nam non eſt iuſtum creditori ſoluere impotentem. Et ſimiliter oportet circūſtātias alias ex parte agētis conſiderare ad iuſti rōnē: non enim teneť occupatus maioribus, & inuentus in tali loco &c. debitū ſoluere, ut patet.

¶ Ad hoc dř, ꝙ dubiū ex minore intellectu literæ ꝓcedit. Differētia ſiquidē prima inter rectum ſecūdū iuſtitiā, & alias morales uirtutes, eſt quòd opus rectū ſecundū alias uirtutes conſtituitur in eſſe recti cō menſuratione ad operantē. Rectum uerò opus ſecundū iuſtitiā cōſtituiť in eſſe recti cōmenſuratione ad alterū: ita ꝙ inter opera ipſa nō vt ſunt à uirtutibus, ſed abſolutè, eſt dřia hęc, ꝙ nullum opus dicitur temperatū, niſi quia eſt commēſuratum operāti: & ſimiliter, nullū fortе. Iuſtū autē verè dicitur, ſi eſt cōmenſuratū alteri.

¶ Ad id aūt, ꝙ obijcitur, de opere temperato hypocritæ, & ſimilium dř, ꝙ opus talium pro tanto eſt temperatū, ꝑ quanto eſt commenſuratū operanti, licet mala intētione. Non. n. ſpectat ad huiuſmodi cōmenſurationes ordinatio taliū operum ad bonum, uel malum finem, ſed quis ſit terminus, ad quem referuntur. ſ. operans, vel alter.

¶ Ad id verò quod ex parte iuſti obiciť, rńdetur, ꝙ aliud eſt loqui de iuſto abſolutè, aliud eſt loq de executione, ſeu exhibitione iuſti. Nos loquimur ꝺ ipſo iuſto abſolutè, quo. ſ. conſtituitur in eſſe iuſti, & dicimus de cōmēſuratione ad alterū: obiectiones uerò loquunť de executiōe iuſti. Creditori nāq; centū aureorū iuſtū eſt abſolutè, ut reddantur centum aurei. An autē hic debitor factus impotēs tenea-

teneretur ad executionem itinus iuſti, & ſimiliter, an in tali tempore, loco, vel caſu, debeat fieri exhibitio, alia quæſtio eſt.

¶ Ex hac aūt eſſentiali dr̄ia inter op⁹ rectū ſecūdū iuſtitiam, & alias uirtutes, ſequūtur duæ aliæ. Prima eſt, q; in opere iuſto ñ cōſideratˀ qualiter fit ab agēte: in opere vero tēperato hoc attēditur. Nō.n. in reddēte cētū aureos creditori, uariatˀ ipſum iuſtum, qa reddit ex odio, uel inuidia, aut inani gloria. Sat.n.ē q; reddit, qđ dēt: ſed in tēperato opere, puta, ſobrietate attēditˀ, an ex auaritia, an ex timore uidentiū &c. faciat. Et rō eſt, quia ex parte eiuſdem termini, quē reſpicit cōmenſuratio tēperati operis, oīa iſta ſe tenēt, ſ. ex parte operātis: in opere uero iuſti nō tenēt ſe iſta ex parte alteri⁹, ad quē dr̄ iuſtum, ſed ex parte operātis. Secunda eſt, q; doctores pp eādē rōnē non dederūt alijs uirtutibus obiectū ſecūdū ſe, ſed ſolū iuſtitiæ. Et oēs hæ differentię tangūtur in litera. Nā prima, q̄ eſt radix oīum exprimitˀ, dicēdo, Rectū in operibus aliarū uirtutum, nō accipitur, niſi per cōparationē ad agentē: rectū uerò qđ eſt in opere iuſtitiæ, conſtituitur p cōparationē ad aliud. Secunda aūt ſubiungitur ibi, Sic ergo iuſtum &c. ēt non cōſideratio qualiter ab agente fiat, ſed in alijs uirtutibus &c. Tertia vero, cū ſubditur. Et pp hoc ſpāliter &c.

* Libr. 5. Etymol. c. 3. parū a prin.

Porrecta per totum.

314
Inf. q. 60. ar. 5. cor. Et 1. 2. q. 95. ar. 4. cor. Et 5. Eth. le. 12 fin. 1.

SVPER QV. LVII. ART. II.

IN art. 2. in rñſione ad primum, notantur. Primo, ſenſum illius maximæ, Naturale eſt immutabile: ſecundo, rōnē quare qñq; depoſitū nō eſt reddēdū: tertio, q; uariatio⁹ de iuſto in nō iuſtum in reddit.de depoſiti, & ſimiliū aſſignatˀ ex parte alterius, ad quem dr̄ iuſtum. Ex mutat. ōne nāq; ipſius, mutatio fit in actu reddendi. Et hoc ſō uir ſpeculatiue ſpāliter notare debes, utin occurrē-

autem eſt deriuatū ad artē, qua F cognoſcitur quid ſit iuſtū. Et vlterius ad ſignificādū locum, in quo ius redditˀ, ſicut dr̄ aliqs cōparere in iure. Et ulterius dr̄ ēt ius, quod redditur ab eo, ad cuius officium pertinet iuſtitiam facere, licèt etiam id quod decernit, ſi iniquum.

AD II dicendū, q; ſicut eorū q̄ p artē exterius fiunt, q̄dam rō in mente artifici pexiſtit, q̄ dr̄ regula artis: ita ēt illius ope- G ris iuſti, qđ rō determinat, q̄dā rō præexiſtit in mente, quaſi quædam prudentiæ regula: & hoc ſi in ſcriptum redigatˀ, uocatˀ lex. Eſt.n. lex ſm * Iſid. conſtitutio ſcripta: & ideò lex non eſt ipſum ius, propriè loquendo, ſed aliqualis ratio iuris.

AD III dicendum, q; quia iuſtitia ęqualitatē importat, Deo aūt non poſſumus æquiualens recōpenſare, inde eſt, q; iuſtū H ſm perfectam rōnem non poſſumus reddere Deo: & pp hoc non dr̄ propriè ius lex diuina, ſed fas, quia uidelicet ſufficit Deo, ut implemus qđ poſſum⁹. Iuſtitia tñ ad hoc tendit, ut hō, quantum pōt, Deo recōpenſet totaliter animam ei ſubijciens.

ARTICVLVS II.

Vtrum ius conuenienter diuidatur in ius naturale, & ius poſitiuum.

AD SECVNDVM ſic proceditˀ. I Vr̄ q; ius non conuenièter diuidatur in ius naturale, & ius poſitiuū. Illud.n. quod eſt[h] naturale, eſt immutabile, & idē eſt apud oēs. non aūt inuenitur in rebus humanis aliquid tale: qa oēs regulæ iuris humani, in aliquibus caſibus deficiūt, nec habent ſuam uirtutem ubique. ergo nō eſt aliquod ius naturale.

¶ 2 Præt. Illud dr̄ eſſe poſitiuū,[b] quod ex uoluntate humana pcedit: ſed non iō aliquid eſt iu- K ſtum, quia à uolūtate humanā pcedit, alioquin uoluntas hoīs iniuſta eſſe non poſſet. ergo cū iuſtū ſit idem quod ius, uidetur quòd nullum ſit ius poſitiuum.

¶ 3 Præt. Ius diuinū non eſt ius naturale, cū excedat naturā humanam: ſimr̄ ēt non eſt ius poſitiuum, quia nō innititur authoritati humanæ, ſed authoritati diuinę. ergo[b] incōueniēter diuidiť ius p naturale, & poſitiuū.

SED CONTRA eſt, q; * Philoſ. dicit in 5. Eth. quòd politici iuſti hoc quidē naturale eſt, hoc autem legale, i. lege poſitum.

RESPON. Dicendum, q; ſicut *dictum eſt, ius, ſiue iuſtum eſt aliqđ opus adæquatū alteri ſecundū aliquem æqualitatis modum.[m] Dupliciter autem poteſt alicui homini eſſe aliquid adęquatū.[n] Vno quidem mō, ex ipſā natura rei, puta, cū aliqs tm̄ dat, ut tantundē recipiat: & hoc uocatur ius naturale. Alio mō, aliquid eſt adæquatum, uel commenſuratum alteri ex condicto, ſiue ex cōi placito, quādo.ſ. aliquis reputat ſe contentum, ſi tm̄ accipiat: quod quidem poteſt fieri dupliciter. Vno modo, per aliquod priuatū condictū, ſicut quod firmatur aliquo pacto inter priuatas perſonas. Alio mō ex condicto publico, puta, cum totus populus conſentit, q; aliquid habeatur quaſi adæquatum, & commenſuratum alteri, uel cum hoc ordinat princeps, qui curam populi hēt, & eius perſonā gerit: & hoc dr̄ ius poſitiuum.

AD PRIMVM ergo dicendū, q; illud[d] quod eſt naturale habēs naturā immutabilē, oportet q; ſit ſp, & ubiq; tale. Natura aūt hoīs eſt mutabilis, & iō id quod naturale eſt homini, pōt aliqñ deficere: ſicut naturalē æqualitatē habet, ut deponenti depoſitum reddatˀ. Et ſi ita eſſet, q; natura humana ſp eſſet recta, hoc eſſet ſp ſeruandum: ſed qa qñq; contingit, q; uoluntas hoīs deprauatur, eſt aliquis caſus, in quo depoſitum nō eſt reddendum, ne hō puerſam uoluntatē habēs, malè eo utatˀ, ut puta, ſi furioſus, uel hoſtis reip. arma dpoſita repoſcat.

AD II dicendū, q; uoluntas humana ex cōi cōdicto poteſt aliquid facere iuſtum in his, quæ ſm ſe non habent aliquam repugnantiam ad naturalem iuſtitiam, & in his habet locum ius poſitiuū. Vnde * Philoſ. dicit in 5. Eth. quòd legale iuſtū eſt, quod ex principio quidem nihil differt ſic, uel aliter: quando aūt ponitur, differt. Sed ſi aliquid de ſe repugnantiam habeat ad ius naturale, non pōt uoluntate humana fieri iuſtum, puta, ſi ſtatuatur, quòd liceat furari, uel adulterium committere. vñ dicitur Iſai. 10. Væ qui condunt leges iniquas.

AD III dicendum, q; ius diuinum dicitur quod diuinitus promulgatur. Et hoc quidem partim eſt de his, q̄ ſunt naturaliter iuſta, ſed tamen eorū iuſtitia homines latet: partim autem de his, quæ fiūt iuſta inſtitutione diuina. Vnde etiam ius diuinum per hęc duo diſtingui poteſt, ſicut & ius humanū. Sunt enim in lege diuina quædam præcepta, quia bona: & prohibita, quia mala: quædam verò bona, quia præcepta: & mala, quia prohibita.

ARTICVLVS III.

Vtrum ius gentium ſit idem cum iure naturali.

AD TERTIVM ſic proceditur. Videtur q; ius gentium ſit idem cū iure naturali. Non.n.

tibus difficultatibus iuſtitiæ decidēdis, diſcernas qñ iuſtum ipſum mutatur, & qñ exhibitio iuſti impeditur. Illud.n. ex uariato ordine ad alterū ſumendū eſt, hoc aūt ex parte agentis accipitur, ut in pdictis exēplis apparet.

* Li. 5. Ethi. c. 7. in prin. to. 5

* Ar. pce.

Conclu.

D. 918.

* Li. 5. c. 7. in prine. tom. 5.

SVPER QV. LVII. ART. III. ET IIII.

IN articu. 3. & 4. ſi. indubitū occurrit. Quoniam patenter dicitur iuſtum p defectum a iuſto ſimpliciter,

Porrecta per totum.

315
1. 2. q. 95. ar. 4 ad 1. Et 5 Eth. lect. 12. ſi.

oẽs[h] homines cõueniunt niſi in eo qđ eſt eis naturale:ſed in iure gentiũ omnes homines conueniunt.dicit enim *Iuriſconſultus,quòd ius gentium eſt, quo gentes humanæ vtuntur. ergo ius gentium eſt ius naturale.

¶2 Pręt.Seruitus inter homines eſt[b] naturalis:qdã.n.ſunt naturaliter ſerui,vt * Phil.probat in 1. Polit. ſed ſeruitutes pertinẽt ad ius gẽtiũ,vt† Iſidor.dicit.ergo ius gẽtium eſt ius naturale.

¶3 Præt.Ius,vt* dictũ eſt,diuiditur per ius naturale, & [h] poſitiuum: ſed ius gẽtiũ nõ eſt ius poſitiuũ. nõ.n. omnes gentes vnquam cõuenerunt,vt ex cõmuni cõdicto aliquid ſtatuerẽt.ergo ius gẽtium eſt ius naturale.

SED CONTRA eſt,quod * Iſid. dicit,ꝙ ius aut naturale eſt,aut ciuile,aut gentiũ: & ita ius gentium diſtinguitur à iure naturali.

RESP. Dicẽdũ,ꝙ ſicut* dictũ eſt, ius ſiuè iuſtũ naturale eſt, qđ ex ſui natura eſt adæquatũ, vel cõmẽſuratũ alteri:hoc autẽ põt cõtingere dupľr. Vno mõ ẜm abſolutã ſui cõſideratiõnẽ: ſicut maſculus ex ſui rõne hẽt cõmenſurationẽ ad fęminã, vt ex ea gñet,& parens ad filiũ,ut eũ nutriat.Alio modo,aliqd eſt naturaliter alteri cõmenſuratũ nõ ẜm abſolutã ſui rõnem, ſed ẜm aliqd, qđ ex ipſo ſequitur, puta,ꝓprietas poſſeſſionum.Si enim cõſideretur iſte ager abſolute,nõ hẽt vñ magis ſit huius, q̃ illius:ſed ſi cõſiderecẽ ꝑ reſpectũ ad opportunitatẽ colẽdi,& ad pacificũ vſum agri, ẜm hoc hẽt quandam commenſurationẽ ad hoc,ꝙ ſit vnius,& nõ alterius,vt patet ꝑ* Phil.in 2.Politic. abſolutè aũt apprehẽdere aliqd non ſolũ conuenit homini,ſed ẽt alijs animalibus: & iõ [m] ius, quod dr̃ naturale,ẜm primum modum, cõe eſt nobis,& alijs animalibus. A iure aũt naturali ſic dicto recedit ius gentium, ut Iuriſconſultus dicit [n]. qa illud omnibus aĩalibus, hoc ſolũ hominib⁹ inter ſe cõe eſt. Cõſiderare aũt aliquid cõparãdo ad id, qđ ex ipſo ſequiẽ, eſt propriũ rõnis: & iõ [p] hoc idem eſt naturale homini ẜm rõnem naturalem, quæ hoc dictat [q]: & iõ dicit * Caius Iuriſconſultus:

pliciter.vt in ar.4 in reſponſione ad vltimum dicitur: & tamẽ A inter patrem & filium eſt ius naturale,vt in ar.3 dicitur. Ius.n. naturale exigit,ꝙ pater nutriat filium. Quõ ſtant hæc ſimul?

¶Ad hoc dr̃, ꝙ quemadmodum ius diſtinguitur in ius ſimpliciter,& ſecundum quid,ita ius naturale diſtinguendũ eſt in naturale i⁹ ſimpliciter, & ſecundum quid. Comedere.n. & bibere, & conſeruare ſeipſum naturalis iuris eſt nõ ſimpliciter,ſed ſecundũ quid: quia eiuſdem ad ſeipſum non eſt propriè ius, qm̃ ad alterũ ꝓpriè eſt. Et ſimile eſt in ꝓpoſito de patre, & filio. Et ſcito, ꝙ cũ dr̃ ius naturale ſecũdũ quid ſeu deficiẽs,ſeu ſimilitudinarium,nihil horũ cadit ſupra ly naturale,ſed ſupra ly ius:ita ꝙ ius,ſeu iuſtũ eſt ſecundũ quid, qa rõ iuris ſaluatur ſecundũ aliqd, & nõ perfectè.Rõ autẽ naturalitatis perfectiſſimè ſaluatur in omnibus iſtis. Et proptereà ꝓclaritate ſenſus debet dici ius ſimpliciter, vel ſecundum quid.& poſtea addere naturale Non obſtãt ergo articuli tertij verba art.4.

¶In eodem ar. 4.dubium occurrit circa hoc,ꝙ iuſtũ paternũ dicatur ꝑ defectũ à iure ſimpliciter, cum qa inter patrẽ & filiũ eſt iniuſtum ſimpliciter. ergo & iuſtum: qm̃ vt in 5. Eth.dicitur,quot modis dicitur unũ, tot dicitur & reliquum. Aſſumptum patet,quoniam ſi filius percutiat,vel D occidat patrẽ iniuſtiſſimus eſt magis,q̃ occidens quemcumq; alium:tũ quia rõ allata ex Ariſtot.in litera, claudicat,qm̃ licèt filius ſit aliquid patris,& ſeruus aliquid domini,non eſt tamẽ econuerſo. Pater.n. nihil eſt filij,& dominus nihil eſt ſerui.

¶Ad hoc dr̃,ꝙ cum eiuſdem ad ſeipſum nõ ſit propriè ius, ſed iuris ratio exigat,ꝙ ſit inter duos non qualitercũq; diſtinctos, ſed ſic,ut vnus non ſit aliquid alterius , ea ratione,quia ſi unũ eſt aliquid alterius,non duobus,ſed vni,vel quaſi uni datᷣ quicquid datur.Si enim aliqua duo ſe habent ut totũ & pars, quicqd boni uel mali euenit parti , patet ꝙ eueniat toti,cuius eſt illa pars,& ecõuerſo. Quicqd euenit toti,euenit parti,q̃ eſt in illo toto. Ita ꝙ licèt malum, aut bonum primo patrẽ,uel totum afficiat,redundat tñ ex parte in totum, uel ex toto in partem: neutrũ enim alienũ eſt ab altero . Oportet ergo aliena ab inuicem eſſe, inter quæ eſt ius ſimpliciter, quale eſt in commutationibus.De tali enim eſſe ſermonem materia ipſa oſtendit. E

¶Ad primam autem obiectionem dicitur, quòd inter patrẽ & filiũ,nec iuſtum,nec iniuſtum ſimpliciter eſt: ſed quemadmodum inter eos eſt pluſquam ius,quia eſt unitas : ita eſt ẽt pluſquàm iniuſtũ,quia eſt uiolatio vnitatis , q̃ peior eſt violatione iuris. Vnde ſicut occidere ſeipſum eſt ſummè cõtrariũ naturę, & peius cæteris homicidijs , qa uiolatur idẽtitas , quæ plus eſt, q̃ æqualitas,in qua conſiſtit iuſtitia cum filius occidit patrem, aut econuerſo, qa quaſi contra ſeipſum conſurgit,peius quàm iniuſtum committit, quod in æqualitate conſtituitur.

¶Ad ſecundum autem dicitur,quòd licèt pater non ſit aliquid filij:ex hoc ipſo tamẽ,ꝙ filius eſt aliquid patris, habetur quòd ex neutra parte eſt iuſtum ſimpliciter: qm̃ ex hoc ipſo habetᷣ, ꝙ nõ ſe habent vt duo totaliter diſtincta . Et ſimile eſt de domino ac ſeruo,ſecundũ aliud tamen eſſe, quia pater & filius accipiuntur ſecundũ eſſe naturæ: dominus autẽ & ſeruus ſecundum eſſe operatiuũ , uel poſſeſſiuũ.Seruus enim eſt uelut pars poſſeſſionis,& operis domini.Filius autem eſt pars,ſeparata tamen patris ſecundum eſſe naturale.

¶In eodẽ 4.art.in rñſione ad ſecũdum ſpecialiter eſt dubium ſimpliciter,& ad hominẽ, An inter patrẽ & filiũ,vt ſunt quidã homines,ſit iuſtũ ſimpliciter. Et ad hominem quidem , authorem, ſ. dubiũ occurrit: quia in litera dr̃, ꝙ inquãtum vterq; eſt homo,aliquo mõ ẽ ad eos iuſtitia. Aut enim author intendit , ꝙ inter hos inquantũ hoĩes, eſt iuſtitia ſecundũ quid, & ſic coincidit ſecundũ mẽbrũ cũ primo membro: qa ẽt inter eos , inquãtum ſunt pater & filius , eſt iuſtitia ſecundum qd, alioquin nõ eſſet formalis ſermo de iuſto paterno. Aut intẽdit, ꝙ inter eos inquantum hoĩes,eſt iuſtitia ſimpliciter,& ſic malè dicitur in litera, ꝙ aliquo modo ad eos eſt iuſtitia . Si enim eſt iuſtitia ſimpliciter,nõ eſt aliquo modo,ſed ſimpliciter:& ſi aliquo modo non eſt ſimpliciter. Occurrit autem dubiũ ſimpliciter , quia inter patrem & filium , ut ſunt quidam hoĩes, ſaluatur perfectè ratio iuſti , qa ſaluatur perfectè ratio alietatis ab inuicem. Neuter.n. vt ſic, eſt aliqd alterius, ſed quilibet ſui ꝓprij eſſe,& operari eſt . Et cõfirmatᷣ, quia filius habet aliquid quod nõ eſt patris , ſecundum leges D ciuiles, ut peculium caſtrenſe : & ſimiliter poſſet agere contra patrẽ ratione enormis iniuriæ. Eſt igitur inter eos ut ſunt quidam homines, iuſtum ſimpliciter.

¶Ad hoc dicitur , quòd cum ab Ariſt & authore,inter patrem & filium negatur iuſtum abſolutè, & ponitur iuſtum tale,ſcilicet paternum,non eſt ſenſus,quòd inter patrem & filiũ ut ſic, ponatur tale iuſtum,ſcilicet, quòd inter illum hominẽ qui eſt pater,& illũ qui eſt filius , non eſt iuſtum ſimpliciter,ſed tale. Ita quòd non intendimus diſtinguere duplex iuſtũ inter eos, alterũ,ut eſt pater & filius , & alterũ ut ſunt quidam homines: ſed intendimus per hanc diſtinctionem radices,rationesq; explicare,unde prouenit quòd inter eos ſit ius tale. Ex eo nãque quòd ſunt homines quidam , eſt inter eos ius : ex eo autem ꝙ ſunt pater & filius,deficit illud ius ab abſoluta iuris ratione,& determinatur ad tale,ſcilicet paternum : & hic eſt planus ſenſus literæ . Nec eſt ſermo nõ formalis,ſed pater & filius rõnem E inſinuant diminutiuã iuris in illis perſonis , & non arctant ad patrẽ & filiũ excluſis eorũ pſonis . Vnde patet ꝙ nullum reſtat dubiũ ad hominem,quod ex malo intellectu literæ oriebatur.

¶Ad dubium autem ſimpliciter dicitur , quòd cum inter illos, qui ſunt pater & filius non ſit iuſtitia , niſi ſecundum aliquid, verbi gratia,ſecundum peculium caſtrenſe,uel in aliquo caſu, puta,enormis iniuriæ,ex hoc ipſo patet , quòd inter eos nõ eſt iuſtitia ſimpliciter,ſed ſecundum quid.

¶Sed hæc reſponſio non conſonat principijs concluſionis,neque oportet quòd inter quoſcumque eſt iuſtitia,ſit iuſtitia ſimpliciter ſecundũ omnia . Dicendum ergo ex principio concluſionis eſt,ꝙ qa illi hoĩes, q ſunt pater & filius,non ita ſunt diuerſi,qn ſimpliciter , & abſolutè ſint totũ & pars: nã una pars patris , ſemen ſcilicet, qđ ex ſubſtantia patris deciſum eſt , eſt filius,ac ꝑ hoc bonũ,uel malũ unius nõ eſt alienũ à reliquo . Et peculiũ ſiquidẽ caſtrenſe ex hoc ipſo quòd eſt filij , eſt patris, quia eſt ſuæ partis , & accuſatio alterius eorum in reliquum

*In digeſto ueteri lib. 1. tit. 1. lege 9.
*Li.1.Polit. c. 3.& 4.to.5.
† Lib. 5. Etymol. cap. 6.
*ar.prec.
*Li.5.Etymol. c. 4. in princ.
*ar.prec.
*Li.2.c.3. tom.5.
Conclu. p
Conclu. p
*In digeſto ueteri li. 1. tit. 1. lege 9.

[illegible] lat. Vnde ſi dānaretur filius, nō eſſet à damnatione extraneus pater. Et hoc experientia teſtatur. Propter hoc.n. Seleucus Locrenſiū princeps, cum filio vterq; eſſet eruēdus oculus inter ſe & filium eruēdos diuiſit oculos. Propter hoc quoque Dauid occiſo Amon ab Abſalom, parcendo Abſalom, ſibij pſi pepercit. Non eſt igitur, abſolutè loquendo, inter patrem & filium iuſtum ſimpliciter, quomodocumque ſumantur.

Qđ naturalis rō ſter oēs hoīes cōſtituit id, qđ apud oēs gētes cuſtodiť, vocaturq; ius gētium. Et ꝑ hoc patet rñſio ad Primū.

Ad II dicēdū, ꝙ hūc hominē eſſe ſeruum, abſolutè cōſiderando, magis q̄ aliū, non habet rōnem naturalem, ſed ſolū ſm aliquā vtilitatē cōſequentē, inquantum utile eſt huic, ꝙ regatur à ſapientiori, & illi quòd ad hoc iuuetur, ut dicitur in 1.* Polit. Et ideò ſeruitus pertinēs ad G ius gentium eſt naturalis ſecundo modo, ſed nō primo modo.

* Lib. 1. c. 3. in fi. ꝑcipue, t. 5.

Ad III dicendū, ꝙ quia ea q̄ ſunt iuris gentium naturalis ratio dictat, puta, ex propinquo habentia æquitatem: inde eſt, ꝙ nō indigēt aliqua ſpeciali īſtitutione, ſed ipſa naturalis rō eā inſtituit, vt * dictū eſt in authoritate inducta.

*Arg. 1. & ī ſi. corp. art.

ARTICVLVS IIII.

Porrect. per totum.

Vtrum debeat ſpecialiter diſtingui ius paternum & dominatiuum.

316

Inf. q. 58. ar. 7. ad 3. Et 2. d. 44. q. 2. art. 1. cor. Et 5. Eth. lec. 11.

AD QVARTVM ſic ꝓcediť. Vř ꝙ nō dēat ſpecialiter diſtingui ius paternū & dominatiuū. Ad H iuſtitiam.n. pertinet a reddere vnicuiq; quod ſuum eſt, ut dicit * Ambro. in 1. de Officijs: ſed ius eſt obiectum iuſtitiæ, ſicut † dictum eſt. ergo ius ad vnumquemque æqualiter pertinet: & ſic non debet diſtingui ſpecialiter ius patris & domini.

* lib. 1. de officijs. c. 24. circa finē to. 1. † ar. 1. huius quęſt.

¶ 2 Præt. Rō iuſti eſt lex, vt † dictū eſt: ſed lex reſpicit cōe bonū ciuitatis, & regni, ut ſupra * habitum eſt, nō aūt reſpicit bonū b priuatū vni[9] ꝑſonæ, aut ēt vni[9] familiæ. nō ergo dēt eſſe aliqđ ſpeciale i[9], vel iuſtū dominatiuū, uel paternū, cum dūs & pater pertineant ad domum, vt dicitur in 1. † Politic.

† artic. 1. ad 1. * 1. 2. q. 90. ar. 2. † c. 3. t. 5.

¶ 3 Præt. Multæ aliæ g ſunt differentiæ graduum in I hominibus, vt puta, quòd quidā ſunt milites, quidam ſacerdotes, quidam principes. ergo ad eos debet aliquod h ſpeciale iuſtum determinari.

Sed contra eſt, qđ * Phi. ī 5. Eth. ſpāliter à iuſto politico diſtinguit dñatiuū & pīnū, & alia hmōi.

* li. 5. c. 6. circa finē tom. 5.

Respon. Dicēdū, ꝙ ius, ſiuè iuſtū dř ꝑ cōmenſurationē ad alterū. Alterum autē pōt dici dupłr. Vno mō, ꝙ ſimpłr eſt alterū, ſicut qđ eſt omnino diſtinctū: ſicut apparet ī duobus hominibus, quorū vnus non eſt ſub altero, ſed ambo ſunt ſub vno principe ciuitatis: & inter tales ſm * Phil. in 5. Eth. eſt ſimpłr iuſtū. Alio modo dř aliquid alterum nō K ſimpłr, ſed quaſi aliquid eius exiſtens. Et hoc mō in rebus humanis filius eſt aliqđ patris, quia quodāmodo eſt pars eius, ut dř in 8.* Eth. & ſeruus eſt aliqđ Dñi. qa eſt inſtrumētū eius, ut dř in 1. † Poli. Et m iō d patris ad filium nō eſt cōparatio, ſicut ad ſimpłr alterū. Et ꝑꝑ hoc nō eſt ibi ſimpłr iuſtum, ſed quoddā iuſtū. ſ. paternū: & eadē rōne nec inter dñm & ſeruū, ſed eſt inter eos dominatiuū iuſtū n. Vxor aūt, q̄uis ſit aliqđ viri, qa cōparať ad eā ſicut ad ꝓpriū corpus, ut patet ꝑ Apo. ad Eph. 5. tñ magis diſtinguiť à viro, q̄ filius à patre, uel ſeruus à dño. Aſſumitur.n. in quādā ſocialem vitā matri- F monij: & iō, vt * Philo. dicit, inter p virum & vxorē plus eſt de rōne iuſti, q̄ inter patrem & filium, uel dñm & ſeruū q, quia cum uir & vxor habeāt immediatā relationem ad domeſticam cōmunitatē, ut patet in 1.* Polit: ideò r inter eos nō eſt ſimpliciter politicum iuſtū, ſed magis iuſtum œconomicū s.

* li. 5. c. 6. circa finē tom. 5.

*l. b. 8 ca. 12. to. 5. † li. 1. Polit. ca. 3. & 4. to. 5. D. 803. *Conclu. m.*

* Lib. 5. Eth. ca. 6. in fi. to. 5. *Conclu. p*

* Lib. 1. ex c. 3. elicitur, & ex vlt. to. 5. *Conclu. s*

Ad primvm ergo dicēdum, ꝙ ad iuſtitiam pertinet reddere ius ſuum unicuique, ſuppoſita tamē diuerſitate unius ad alterum. Si quis enim ſibi det quod ſibi debetur, non propriè uocatur hoc iuſtum. Et quia quod eſt filij eſt patris, & quod eſt ſerui eſt domini: ideò non eſt propriè iuſtitia patris ad filium, uel domini ad ſeruum.

Ad II dicēdū, ꝙ filius inquantum filius, eſt aliquid patris, & ſimiliter ſeruus inquantū ſeruus, eſt aliquid dñi. Vterq; tñ prout conſideratur ut quidā hō, eſt aliquid ſm ſe ſubſiſtēs ab alijs diſtinctū: & iō inquātum vterq; eſt homo, aliquo modo ad eos eſt iuſtitia. Et ꝑꝑ hoc etiam aliquæ leges danť de his quæ ſunt patris ad filium, vel domini ad ſeruum: ſed inquantum vterque eſt aliquid alterius, ſm hoc deficit ibi perfecta ratio iuſti, uel iuris.

Ad III dicendum, ꝙ omnes aliæ diuerſitates perſonarum, q̄ ſunt in ciuitate, habent immediatam relationem ad cōitatem ciuitatis, & ad principem ipſius: & ideò ad eos eſt iuſtum ſecundum ꝑfectam rationem iuſti. Diſtinguitur tamē iſtud iuſtum ſecūdum diuerſa officia. Vnde & dicitur ius militare, uel magiſtratuum, aut ſacerdotum non propter defectum à ſimpliciter iuſto, ſicut dicitur paternum & dominatiuum, ſed ꝓpter hoc quòd unicuique conditioni perſonę ſecundum propriū officium aliquid proprium debetur.

QVAESTIO LVIII.

De iuſtitia, in duodecim articulos diuiſa.

DEINDE conſiderandum eſt, de iuſtitia. Circa quam quæruntur duodecim.

¶ Primò, Quid ſit iuſtitia.
¶ Secundo, Vtrum iuſtitia ſemper ſit ad alterum.
¶ Tertiò, Vtrum ſit uirtus.
¶ Quartò, Vtrū ſit in voluntate, ſicut in ſubiecto.
¶ Quintò, Vtrum ſit virtus generalis.
¶ Sextò, Vtrum ſecundum quòd eſt generalis, ſit idem in eſſentia cum omni virtute.
¶ Septimò, Vtrum ſit aliqua iuſtitia particularis.
¶ Octauò, Vtrum iuſtitia particularis habeat ꝓpriam materiam.
¶ Nonò, Vtrum ſit circa paſſiones, vel circa operationes tantum.
¶ Decimò, Vtrum medium iuſtitiæ ſit mediū rei.
¶ Vndecimò, Vtrum actus iuſtitiæ ſit reddere unicuique quod ſuum eſt.
¶ Duodecimò, Vtrum iuſtitia ſit præcipua inter omnes virtutes morales.

Porrecta per totum.

317

4. d. 33. q. 3. ar. 1. ad 3. Et veri. q. 1. ar. 5. ad 12.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum conuenienter diffiniatur iuſtitia, quòd eſt perpetua & conſtans voluntas, ius ſuum vnicuique tribuens.

* In digeſto veteri lib. 1. titu. 1. lege 10. in prin. † l. 5. c. 1. nō lōge a prin. t. 5.

AD PRIMVM ſic proceditur. Videtur quòd incōuenienter diffiniatur à * Iuriſperitis, quòd iuſtitia eſt perpetua & conſtans voluntas, ius ſuum vnicuiq; tribuens. Iuſtitia enim ſecundum † Philo.

in 5. Ethi. eſt habitus, à quo ſunt aliq operatiui iu-ſtorum, & à quo operantur, & volunt iuſta: ſed voluntas nominat potentiam, vel etiam [h] actum. ergo inconuenienter iuſtitia dicitur eſſe voluntas. A

¶ 2 Præt. [h] Rectitudo voluntatis non eſt uoluntas, alioquin ſi volūtas eſſet ſua rectitudo, ſequeretur, quòd nulla voluntas eſſet peruerſa: ſed ſecūdum † Anſelmum in libro de Veritate, Iuſtitia eſt rectitudo. ergo iuſtitia non eſt voluntas.

†In dialogo de veritate ca. 13.

¶ 3 Præt. Sola Dei voluntas eſt [h] perpetua. ſi ergo iuſtitia eſt ꝑpetua voluntas, in ſolo Deo erit iuſtitia.

¶ 4 Præt. Omne [h] perpetuum eſt conſtans, quia eſt immutabile ſuperflue. ergo vtrumque ponitur in diffinitione iuſtitiæ, & perpetuum, & conſtans. B

¶ 5 Præt. [h] Reddere ius vnicuiq; ꝑtinet ad principē. ergo ſi iuſtitia ſit vnicuiq; ius ſuū tribuens, ſequitur ꝙ iuſtitia nō ſit niſi in principe, qđ eſt incōueniēs.

¶ 6 Præt. * Aug. dicit in libro de moribus Eccleſiæ; quòd iuſtitia eſt amor Deo tantum ſeruiens. [h] nō ergo reddit vnicuique quod ſuum eſt.

*Cap. 15. circa medium to. 1.

RESPON. Dicendū, ꝙ [m] ꝑdicta iuſtitiæ diffinitio conueniens eſt, ſi recte intelligatur. [u] Cū. n. oīs virtus ſit habitus, qui eſt principiū boni actus neceſſe eſt ꝙ virtus diffiniatur ꝑ actum bonū, qui eſt circa ea, q̄ ad alterū ſunt, ſicut circa ꝓpriā materiā virtutis. C Eſt āt iuſtitia ꝓcipue circa ea q̄ ad alterum ſunt, ſicut circa ꝓpriā materiā vt infra * patebit. Et ideò actus iuſtitiæ ꝑ cōparationem ad ꝓpriā materiā virtutis, & obiectum tangitur cū dr̄. Ius ſuū vnicuiq; tribuens. Quia, vt * Iſidorus dicit in libro Ethymolo. Iuſtus dr̄ quia ius cuſtodit. Ad hoc āt ꝙ aliquis actus circa quācunq; materiā ſit virtuoſus, requiritur, ꝙ ſit voluntarius, & ꝙ ſit ſtabilis & firmus: qa † Phil. dicit in 2. Ethi. ꝙ virtutis actū requiritur, primò quidem ꝙ operetur ſciens: ſcđò āt, ꝙ eligens, & ꝓp debitū finē: tertio, ꝙ immobiliter operetur. Primus āt horū includitur in ſcđo, qa quod ꝑ ignorantiā agitur, eſt inuoluntarium, vt dr̄ in 3. Ethi. Et iō in diffinitione iuſtitiæ primo ponitur voluntas ad oñdendū, ꝙ actus iuſtitiæ dēt eſſe voluntarius. Additur āt de conſtantia, & perpetuitate, ad deſignandam actus firmitatē. Et iō ꝑdicta diffinitio eſt cōpleta diffinitio iuſtitiæ, niſi ꝙ actus ponitur pro habitu, q ꝑ actum ſpecificatur: habitus. n. ad actum dr̄. Et ſi qs vellet eam in debitam formam diffinitionis reducere, poſſet ſic dicere, ꝙ Iuſtitia eſt habitus, ſm quē aliquis conſtanti & ꝑpetua voluntate ius ſuū unicuiq; tribuit. Et quaſi eſt eadē diffinitio cū ea, quā * Phil. ponit in 5. Ethi. dicēs, ꝙ iuſtitia eſt habitus, ſm quē aliqs dr̄ operatiuus ſm electionē iuſti.

Concl. m

*Arti. ſequenti.

*Li. 10. c. 9. incipit, Ingenioſus: parū a princ.

†Lib. 2. Ethi. c. 4. tomo 5.

D

*Li. 3. c. 1. tom. 5.

*Li. 5. c. 1. & ſimul tom. 5.

AD PRIMVM ergo dicendū, ꝙ voluntas hic nominat actū, nō potentiā. Eſt āt conſuetū, ꝙ apud authores habitus ꝑ actus diffiniantur, ſicut * Aug. dicit ſup Ioan. ꝙ fides eſt credere quod non vides.

*Trac. 79 in Ioan. paulo a princ. to. 9.

AD II. dicendū, ꝙ neq; ēt iuſtitia eſt eſſentialiter rectitudo, ſed cauſaliter tantum. Eſt. n. habitus ſecundum quem aliquis rectè operatur, & vult.

AD III. dicendum, ꝙ voluntas pōt dici perpetua dupliciter. Vno mō, ex parte ipſius actus, q ꝑpetuo durat. Et ſic ſolus Dei voluntas eſt ꝑpetua. Alio mō ex parte obiecti, quia, ſ. aliquis vult perpetuo facere aliquid: & hoc requiritur rōnem iuſtitiæ. Non. n. ſufficit ad rōnem iuſtitiæ, ꝙ aliqs velit ad horam in aliquo negotio ſeruare iuſtitiā, quia vix inuenitur aliquis, qui velit in oībus iniuſtè agere: ſed requiritur ꝙ hō habeat voluntatem perpetuo, & in omnibus iuſtitiam conſeruandi.

AD IIII. dicendum, ꝙ quia perpetuū non accipitur ſm durationem perpetuam actus uolūtatis, non ſuperfluè additur, cōſtās, ut ſicut per hoc ꝙ dr̄, perpetua uoluntas, deſignatur ꝙ aliquis gerat in propoſito perpetuò iuſtitiam conſeruandi: ita ēt per hoc quòd dicitur, conſtans, deſignatur quòd in hoc propoſito firmiter perſeueret.

AD QVINTVM dicendum, ꝙ iudex reddit quod ſuum eſt per modum imperantis, & dirigentis, qa iudex eſt iuſtum animatum, & princeps eſt cuſtos iuſti, ut dr̄ in 5. * Ethicor. ſed ſubditi reddunt quod ſuum eſt unicuique per modum executionis.

*Li. 5. c. 6. a medio, tom. 5.

AD SEXTVM dicendū, ꝙ ſicut in dilectione dei includitur dilectio proximi, ut ſupra * dictum eſt: ita etiam in hoc, quòd homo ſeruit Deo, includit quòd unicuique reddat quod debet.

*q. 24. ar. 1.

ARTICVLVS II.

Vtrum iuſtitia ſemper ſit ad alterum.

AD SECVNDVM ſic procedit. Vr̄ ꝙ iuſtitia nō ſemper ſit ad alterum. Dicit. n. Apoſt. ſunt ad Ro. 3. ꝙ [h] iuſtitia Dei eſt per fidem Ieſu Chri, ſed fides nō dr̄ per comparationem unius hoīs ad alterum. ergo neque iuſtitia.

¶ 2 Præt. Secūdum * Aug. in li. de moribus Eccleſiæ. Ad iuſtitiam ꝑtinet ob hoc, ꝙ ſerui Deo bñ imperare cæteris. quæ hoī ſunt ſubiecta: ſed appetitiua ſenſitiuus eſt hoī ſubiectus, vt patet Gene. 4. vbi dr̄. Subter te erit appetitus eius. ſ. pcti, & tu dn̄aberis illi *. ergo ad iuſtitiā pertinet dominari ꝓprio appetitui: & ſic erit iuſtitia ad ſeipſum. D

*Cap. 15. circa medium to. 1.

¶ 3 Pr. Iuſtitia Dei eſt [h] æterna: ſed nihil aliud eſt Deo coæternū. ergo de ratione iuſtitiæ nō eſt, quòd ſit ad alterum.

¶ 4 Præt. Sicut operationes, q̄ ſunt ad alterū, indigent rectificari, [h] ita ēt operationes, q̄ ſunt ad ſe [l] pſum: ſed ꝑ iuſtitiā rectificantur operationes, ſm illud Prouerb. 11. Iuſtitia ſimplicis diriget uiā eius. ergo iuſtitia nō eſt ſolū circa ea q̄ ſunt ad alterū, ſed ēt circa ea quæ ſūt ad ſeipſum. E

SED CONTRA eſt, qđ * Tull. dicit i 1. de Offi. ꝙ iuſtitiæ ea rō eſt qua ſocietas hoīum īter ipſos, & uitæ cōitas cōtinetur: ſed hoc īportat reſpectū ad alīum. ergo iuſtitia ē circa ea q̄ ſūt ad alterū

*Lib. 1. in cap de iuſtitia in princ.

RESP. Dicēdū, ꝙ ſicut ſ. * dictū ē, cū nomē iuſtitiæ

*q. præc. art. 1. 2. & 3.

SVPER Q. LVIII ART. II

Porrecta per totum. 318

IN ar. 2. omiſſio. 1. q. 58. in rñſione ad vltimū aduerte, ꝙ actiones q̄ ad alterū, dupliciter egent ſpeciali rectificatione in cōparatione ad agentem. Primo, rōne paſſionū q̄ immiſcentur huiuſmodi actionibus: ſicut reſtitutionis pecuniæ ablatæ immiſcetur triſtitia abdicandi à ſe ꝓprium commodum, & adulterio concupiſcentia carnis. Et ſic hæ actiones rectificantur alijs virtutibus moralibus, puta, liberalitate, caſtitate, vel aliqua alia huiuſmodi. Secundò rōne ipſius voluntatis, quā oportet ex electione ꝓmptè, & immobiliter æqualitatē alterū facere, & ſeruare. Et ſic hæ actiones rectificantur habitu iuſtitiæ. Eius. n. eſt non ſolū rectificare actiones in ordine ad alterum ſed ēt ad agētē quātū ad id, ꝙ ſe tenet ex parte voluntatis ſolius, & non quantum ad id, quod ſe tenet ex parte voluntatis vt alterat paſſionibus, ut patet ſi fingamus iuſtū nō manſuetū. Diſtribuet. n. vel reſtituet ius ſuū vnicuiq;, ſed cū turbatione, & indignatione. Et ita actus in

Supr. qu. 57. a. 4. & infr. ar. 8. cor. & ad 3. Et virt. q. 1. art. 7. ad ad 12.

Concl. m incomparatione ad gentem ratione paſſionũ erit inordinatus ex defectu manſuetudinis, nõ ex defectu iuſtitiæ.

æqualitatem importet,[m] ex ſua rõne iuſtitia hẽt, ꝙ ſit ad alterũ [n] nihil.n.eſt ſibi æquale, ſed alteri. Et q̃a ad iuſtitiã ꝑtinet actus humanos rectificare, vt * dictũ eſt, neceſſe eſt ꝙ æqualitas iſta, quã requirit iuſtitia, ſit diuerſorum agere potentium. Actiones aũt ſunt ſuppoſitorum, & totorum: non ãt proprie loquendo, partium, & formarum, ſeu potentiarum. Non.n. propriè dr̃ ꝙ manus percutiat, ſed hõ per manũ: neq; ꝓpriè dr̃ ꝙ calor calefaciat, ſed ignis per calorem, ſ̃m tñ ſiĩitudinem quandam hæc dicuntur. Iuſtitia ergo propriè dicta requirit diuerſitatem ſuppoſitorum, & ideo [p] non eſt niſi vnius hoĩs ad alium: [q] ſed ſ̃m ſiĩitudinem accipiuuntur in uno & eodem hoĩe diuerſa principia actionum quaſi diuerſa agentia ſicut rõ & iraſcibilis; & concupiſcibilis: & [s] ideò metaphoricè in vno & eodẽ hoĩe dr̃ eſſe iuſtitia, ſ̃m ꝙ ratio imperat iraſcibili, & concupiſcibili, & ſ̃m quod hæc obediunt rõni, & vniuerſaliter ſ̃m ꝙ vnicuiq; parti hoĩs attribuitur quod ei conuenit. [t] Vnde & * Philo. in 5. Ethico. hanc iuſtitiam appellat ſ̃m metaphoram dictã.

*Art. pce. & q. 57. a. 1. & 12. q. 113. ar. 1.

Conclu. p

Concl. s

*Li. 5. c. vl. tom. 5.

Ad primvm ergo dicendũ, ꝙ iuſtitia q̃ fit per fidem in nobis, eſt per quam iuſtificatur impius, q̃ quidem in ipſa debita ordinatione partium aĩæ conſiſtit, ſicut ſ. * dictum eſt, cum de iuſtificatione impij ageretur. Hoc ãt ꝑtinet ad iuſtitiã metaphoricè dictã, q̃ põt inueniri ẽt in aliquo ſolitariam vitam agente. Et hoc patet reſponſio ad II.

*1. 2. q. 113 ar. 1.

Ad III. dicẽdũ, ꝙ iuſtitia Dei eſt ab æterno ſ̃m voluntatem, & propoſitum æternum, & in hoc p̄cipuè iuſtitia conſiſtit, q̃uis ſecundum effectum non ſit ab æterno, quia nihil eſt Deo coæternum.

Ad IIII. dicẽdũ, ꝙ actiones, quæ ſunt hoĩs ad ſeipſum, ſufficienter rectificantur rectificatis paſſionibus per alias virtutes morales: ſed actiones q̃ ſunt ad alterum, indigẽt ſpeciali rectificatione nõ ſolum per cõparationem ad agentem, ſed ẽt per comparationem ad eum, ad quem ſunt. Et ideo circa eas eſt ſpecialis virtus, quæ eſt iuſtitia.

per totum. *Porrecta*

319

5. Ethic. lec. 2. & 3

*Li. 2. c. 6. circa pri. tom. 1.

SVPER Q. LVIII. ART. III.

IN ar. 3. eiuſdẽ q. in rñſione ad 3. diligẽter diſtingue & perſpice, in actu exteriori agere & facere, hoc eſt, actũ immanentẽ & tranſeuntẽ: & intellige, ꝙ iuſtitia eſt circa actũ immanẽtem vt ꝓpriũ actũ, circa trãſeũtẽ vero ut materiã. verbi gr̃a, Cum reddo pecuniã creditori, exterior actus dãdi pecuniã hẽt, ꝙ eſt actus tranſiens, vt ẽ q̃dã exterior actio, puta, manus, & hẽt, ꝙ eſt materia, qua vtor ad hoc, ut ius ſuum creditori reddam. Cũ.n. ad multa poſſim tali exteriore actione uti, ex hoc ſpectat ad iuſtitiã, ꝙ eſt materia actus utendi qua applico illã ad ſatiſfaciendũ creditori. Iuſtitia ergo eſt circa electionẽ actus utendi exterioribus actionibus & rebus ad alterũ. Tã ãt electio, q̃ uti actus ſunt uoluntatis & manentes in eligẽte, & utente.

ARTICVLVS III.

Vtrum iuſtitia ſit virtus.

AD tertivm ſic ꝓcedit. Vr̃ ꝙ iuſtitia ñ ſit virtus. Dr̃.n. Luc. 17. Cum feceritis oĩa quæ p̄cepta ſunt vobis, dicite. Serui [b] inutiles ſumus, quod debuim⁹ facere, fecim⁹: ſed nõ eſt inutile facere opus virtutis. dicit.n. * Amb. in 2. de officijs, Vtilitatem ñ pecuniarij lucri æſtimationẽ dicim⁹, ſed acq̃ſitionẽ pietatis ergo facere quod quis dẽt facere, non eſt opus virtutis: eſt aũt opus iuſtitiæ quod quis facere tenet. ergo iuſtitia nõ eſt virtus ¶2 Pr̃. Quod fit ex [h] neceſſitate nõ eſt meritoriũ ſed reddere ali cui qđ ſuũ eſt ꝑtinet ad iuſtitiã, eſt neceſſitatis. ergo ñ eſt meritoriũ: actibus ãt virtutũ meremur. ergo iuſtitia nõ eſt virtus.

¶2 Præt. Oĩs virtus moralis eſt circa agibilia. Ea aũt q̃ exterius cõſtituunt, nõ ſunt agibilia, ſed factibilia, vt patet p * Phil. in 9. Meta. Cũ ergo ad iuſtitiã, pertineat[h] exterius facere aliqđ op⁹ ſ̃m ſe iuſtum, vr̃ ꝙ iuſtitia non ſit virtus moralis.

*Li. 9. tex. 15. tom. 3

Sed contra eſt, qđ * Greg. dicit in 2. Mora. ꝙ ĩ quatuor virtutibus. ſ. tẽperãtia, prudẽtia fortitudine, & iuſtitia, tota boni operis ſtructura cõſurgit.

*Li. 2. ca. 36. in pri.

Respon. Dicendũ, ꝙ virtus humana eſt q̃ bonũ reddit actum humanũ, & ipſum hoĩem bonũ facit quod quidem cõuenit iuſtitiæ. Actus.n. hoĩs bonus redditur ex hoc, ꝙ attingit regulã rõnis ſ̃m quam humani actus rectificanẽ. Vñ cũ iuſtitia operationes humanas rectificet, manifeſtũ eſt ꝙ opus hoĩs bonum reddit. Et ut * Tullius dicit in 1. de officijs, ex iuſtitia præcipue uiri boni nominanẽ. Vñ ſicut ibidẽ dicit, [m] in ea virtutis ſplendor eſt maximus.[n]

*Li. 1. in c. de iuſtitia, circa princ.

Concl. m

Ad primvm ergo dicendũ, ꝙ cũ aliquis facit qđ dẽt nõ affert vtilitatem lucri ei, cui facit quod debet, ſed ſolum abſtinet à damno eius: ſibi tñ facit vtilitatem, inquantum ſpontanea & prõpta volũtate facit illud quod dẽt, quod eſt virtuosè agere. Vñ dr̃ Sapien. 8. ꝙ ſapientia Dei ſobrietatem, & iuſtitiam docet, prudentiam & virtutem, quibus in vita nihil eſt vtilius hominis, ſcilicet virtuoſis.

Ad II. dicẽdũ, ꝙ duplex eſt neceſſitas, vna coactionis, & hæc q̃a repugnat voluntati, tollit rõnẽ meriti. Alia ãt eſt neceſſitas ex obligatione p̄cepti ſiue ex neceſſitate finis, qñ. ſ. aliquis nõ põt cõſeq̃ finẽ virtutis niſi hoc faciat: & talis neceſſitas non excludit rõnẽ meriti, inquãtũ aliq̃s hoc, qđ ſic eſt neceſſariũ, voluntariè agit, excludit tñ gloriã ſupererogationis, ſ̃m illud. 1. ad Cori. 9. Si euãgelizauero, nõ eſt mihi gloria: neceſſitas.n. mihi incũbit.

Ad III. dicẽdũ, ꝙ iuſtitia nõ cõſiſtit circa exteriores res, quãtũ ad hoc, quod eſt facere quod ꝑtinet ad artẽ, ſed quantũ ad hoc, ꝙ utiẽ eis ad alterũ

ARTICVLVS IIII.

Vtrum iuſtitia ſit in uoluntate ſicut in ſubiecto.

AD qvartvm ſic procedit. Vr̃ ꝙ iuſtitia non ſit in voluntate ſicut in ſubiecto. Iuſtitia.n. qñq; [h] veritas dicitur: ſed veritas non eſt uoluntatis, ſed intellectus. ergo iuſtitia nõ eſt in voluntate ſicut in ſubiecto.

¶2 Præ. Iuſtitia eſt circa ea, quę ſunt ad alterũ: ſed [h] ordinare aliq̃d ad alterũ eſt rõnis iuſtitia ergo non eſt in voluntate ſicut in ſubiecto, ſed magis in ratione.

¶3 Præt. Iuſtitia ñ eſt virtus itellectualis cũ ñ ordinet ad cognitionẽ, vñ relinquiẽ ꝙ ſit virt⁹ moralis: ſed ſubiectũ virtutis moralis eſt rõnale p par

SVPER Q. LVIII. ART. IIII.

IN ar. 4. eiuſdẽ q. dubiũ occurrit, circa illã aſſumptã ꝓpoſitionẽ, Proximũ principiũ actus eſt uis appetitiua. Nã proximũ principiũ actus iudicij, qui eſt notus iudicij iuſtitiã dicenti, nõ appetitus, ſed intellectus eſt. Et exteriorũ operum in quibus iuſtum ponitur, proprium principiũ eſt executiua potentia, ut patet in electionibus, commutationibus, & diſtributionibus. Fiunt.n. hæc manibus & lingua.

¶Ad

Porrecta per totum.

320

3. d. 33. q. 2. ar. 1. 4. q. 8. Et vi. q. 1. art. 5. co. fi & 5. Ethi. lect. 1.

¶Ad hoc dr̄ ꝙ hic ſumit̃ actus ſeu apere, nō ſolū ut diſtinguit̃ contra facere, ſed etiā ut diſtinguit̃ contra cognoſcere. Et ꝓpterea tanquàm manifeſtū abſque adiūcta ꝓbatione, author dixit appetitiuū eſſe proximum actus, ſeu agēdi principiū. Conſtat namq; ex litera, ꝙ actus diſtinguit̃ hic cōtra actum cognoſcitiuū. Et per hoc excluditur obiectio de actu iudicij, q̄ q̄ſo ſit, & q̄uo non ſit act⁹ iuſtitiæ, in q. 60. infe-ri⁹ patet. Cōſtat quoque ex determinatis in pcedēti libro ꝙ ſoli actus immanentes ſunt eliciti actus virtutū, q̄uis actiones tñ ſeq̄ntes poſſint eſſe actus imperati ab eis: & p hoc excludit̃ obiectio de potentia executiua. Eſt ergo literę radix, ꝙ quia ſubiectū virtutis eſt rationale per eſſentiā, quod eſt intellectus, ſeu rō, & iuſtitiam cōſtat nō rectificare act⁹ cognoſcitiuos: aut rōnale p participationē, q eſt appetitiua. hoc. n. ſolū reſtat proximū principium actus, qui pōt eſſe actus elicitus à uirtute: ō iuſtitia ſi ui eſt appetitiua &c.

*Li. 1. ca. vlt. to. 5.

*In dialo go de veritate ca. 13.

Concl. m

Conclu. p

*1. 2. q. 81 ar. 2.

ticipationem, qđ eſt iraſcibilis, & [h] concupiſcibilis, ut patet p * Philoſo. in 1. Ethic. ergo iuſtitia non eſt in uoluntate ſicut in ſubiecto: ſed magis in iraſcibili, & concupiſcibili.

Sed contra eſt, quod *Anſel. dicit, ꝙ iuſtitia eſt rectitudo uolūtatis propter ſe ſeruata.

Respon. Dicendū, ꝙ illa potētia eſt ſubiectum uirtutis, ad cuius potentiæ actum rectificādū uirtus ordinatur. Iuſtitia aūt B nō ordinatur ad dirigendum aliquem actum cognoſcitiuū. Nō .n. dicimur iuſti ex hoc, ꝙ rectè aliquid cognoſcimus: & iō [m] ſubiectū iuſtitię nō eſt intellectus, uel rō, [n] q̄ eſt potētia cognoſcitiua. Sed qa iuſti i hoc dicimur, ꝙ aliqd rectè agim⁹, proximū aūt principium actus eſt uis appetitiua, [p] neceſſe eſt ꝙ iuſtitia ſit in aliqua ui appetitiua ſicut in ſubiecto. [q] Eſt aūt duplex ap- C petitus. ſ. uolūtas, q̄ eſt in rōne, & appetitus ſenſitiuus cōſequens apprehenſionem ſenſus, qui diuidit̃ per iraſcibilē, & concupiſcibilē, ut in 1. *habitum eſt. Reddere aūt unicuiq; quod ſuū eſt, non pōt procedere ex appetitu ſenſitiuo: qa apprehēſio ſenſitiua non ſe extēdit ad hoc, ꝙ cōſiderare poſſit ꝓportionē vni⁹ ad alterū, ſed hoc eſt ꝓprium rōnis. Vñ iuſtitia non pōt eſſe ſicut i ſubiecto in iraſcibili & concupiſcibili, ſed ſolūm in D uoluntate. Et ideo * Philoſo. diffinit iuſtitiam per actum uoluntatis, ut ex ſupra † dictis patet.

*Li. 5. Ethi. c. 1. & ad finē. †Ar. 1. huius queſt.

Ad primvm ergo dicēdum, ꝙ quia uoluntas eſt appetitus rationalis, ideò rectitudo rōnis, quæ ueritas dicitur, uoluntati impreſſa propter propinquitatem ad rationem, nomen retinet ueritatis. Et inde eſt, quòd quandoque iuſtitia ueritas uocatur.

Ad secvndvm dicendū, ꝙ uolūtas fert̃ in ſuum obiectum cōſequēter ad apprehenſionem rōnis. Et iō quia rō ordinat in alterum, uoluntas pōt uelle aliquid in ordine ad alterū, quod ptinet ad iuſtitiam

Ad tertivm dicendū, ꝙ rationale per partici E pationē [d] non ſolūm eſt iraſcibile, & concupiſcibile, ſed omnino [d] appetitiuum, ut dr̄ in 1. Ethico. qa omnis appetitus obedit rationi, ſub appetitiuo autem comprehenditur uoluntas: & ideo uolūtas poteſt eſſe ſubiectum uirtutis moralis.

D. 131. & 1199. Li. 1. c. vl. tom. 5.

Porrecta per totum.

Articvlvs v.

Vtrum iuſtitia ſit uirtus generalis.

Nic. de Nyſe Tract. Par 3. ... q. ...

321 Inf. q. 6. & 7. & q. 59. art. 1. Et 1. 2. q. 60. art. Et 5. Ethic. lec. 1. 2. & 3.

Ad qvintvm ſic ꝓcedit̃. Vr̄, ꝙ iuſtitia non ſit uirtus gn̄alis. [h] Iuſtitia. n. cōdiuiditur alijs uirtutibus, ut patet Sap 8. Sobrietatē & iuſtitiam docet, prudentiam & uirtutē: ſed gn̄ale non condiuiA ditur, ſeu connumeratur ſpeciebus ſub illo gn̄ali contentis. ergo iuſtitia non eſt uirtus generalis.

¶2 Præt. Sicut iuſtitia ponitur uirtus cardinalis, [h] ita & temperantia, & fortitudo, ſed tēperātia, uel fortitudo non ponit̃ uirtus generalis. ergo neque iuſtitia debet aliquo modo poni uirtus generalis.

¶3 Præt. Iuſtitia eſt ſp ad alterū, ut s. *dictū eſt: ſed pctm̃ qđ eſt in proximū, nō [h] pōt eſſe pctm̃ gn̄ale, ſed diuidit̃ contra pctm̃, quo peccat hō contra ſeipſum. ergo etiā neq; iuſtitia eſt uirtus generalis.

*Arti. 2. huius q.

Sed contra eſt, quod *Philoſ. dicit in 5. Et hic. quòd iuſtitia eſt communis uirtus.

*Li. 5. ca 1. & 2. tomo 5.

Respon. Dicēdū, ꝙ iuſtitia, ſicut dictū eſt, ordinat hoiem in cōparatione ad aliū: quod [illegible] dē pōt eſſe dupl̄r. Vno mō, ad aliū ſingl̄r cōſideratū: alio mō ad alium in cōi, ſm̄. ſ. ꝙ ille, q ſeruit alicui cōitati, ſeruit oibus hoibus q ſub cōitate illa cōtinētur. Ad utrūque ergo ſe pōt habere iuſtitia ſm̄ ꝓpriam rōnem. Manifeſtū eſt aūt ꝙ oēs, q ſub cōitate aliqua cōtinent̃, comparantur ad cōitatem ſicut partes ad totū. Pars aūt id quod eſt, totius eſt, unde & quodlibet bonum partis eſt ordinabile in bonū totı⁹. Secundū hoc ergo bonum cuiuſlibet uirtutis ſiuè ordinantis aliquem hoiem ad ſeipſū, C ſiuè ordinantis ipſum ad aliquas alias perſonas ſingulares, eſt referibile ad bonum cōe, ad quod ordinat iuſtitia. Et ſm̄ hoc actus oium uirtutum pñt ad iuſtitiā pertinere, ſm̄ ꝙ ordinat hoiem ad bonum commune: & [m] quantum ad hoc iuſtitia dr̄ uirtus generalis. [n] Et quia ad legem pertinet ordinare in bonum commune, ut ſupra * habitum eſt, inde eſt ꝙ [n] talis iuſtitia prædicto modo gn̄alis, dr̄ iuſtitia legalis, quia. ſ. per eam homo concordat legi ordinanti actus oium uirtutum in bonum commune.

Ar. 2. huius queſt.

Concl. m

*1. 2. q. 96. 90. art. 2. & arg. 4. q. præce.

Conclu. p

Ad primvm ergo dicēdum, ꝙ iuſtitia cōdiuidit̃, ſeu cōnumerat alijs uirtutib. non inq̄tū eſt gn̄alis, ſed inquantū eſt ſpecialis uirtus ut infra *dicetur.

D ſed inquantū eſt ſpecialis uirtus ut infra *dicetur.

*Ar. 7. & 12. huius quæſt.

Ad secvndvm dicendū, ꝙ tēperātia, & fortitudo ſunt in appetitu ſenſitiuo. ſ. in cōcupiſcibili, & iraſcibili. Hmōi aūt uires ſunt appetitiuæ quorūdā bonorū particulariū, ſicut & ſenſus eſt particulariū cognoſcitiu⁹: ſed iuſtitia eſt ſicut in ſubiecto in appetitu intellectiuo, q pōt eſſe uſis boni, cui⁹ intellectus [d] eſt apprehenſiuus. Et iō iuſtitia magis pōt eſſe uirt⁹ gn̄alis, q̄ tēperātia, uel fortitudo.

D. 752.

Ad tertivm dicēdū, ꝙ illa q̄ ſunt ad ſeipſum, ſunt ordinabilia ad alterū, ꝓcipuè q̄tū ad bonum cōe. Vnde & iuſtitia legalis, ſm̄ ꝙ ordinat ad bonum commune, poteſt dici uirtus generalis: & eadem rōne iniuſtitia pōt dici peccatum cōe. Vnde dicitur 1. Io. 3. ꝙ omne peccatum eſt iniquitas.

Porrecta per totum.

Articvlvs vi.

Vtrum iuſtitia, ſecundùm quòd eſt generalis, ſit idem per eſſentiam cum omni uirtute.

322 1. 2. q. 60. ar 3. ... & ar ... cor. Et 3. di. 9. q. 1. ... co. Et 5. Ethi. lect. 2. fin.

Ad sextvm ſic proceditur. Vr̄, ꝙ iuſtitia, ſm̄ ꝙ eſt gn̄alis, ſit idem per eſſentiam cū oi uirtute. Dicit. n. *Phil. in 5. Eth. ꝙ uirtus, & iuſtitia legalis eſt eadem oi [h] virtuti, eſſe aūt nō eſt idē: ſed illa q̄ differunt ſolū ſm̄ eſſe, uel ſm̄ rōnem, nō differunt ſm̄ eſſentiam. ergo iuſtitia eſt idem ſecundū eſſentiam cum omni uirtute.

*Li. 5. c. 1. in fi. to. 5

¶2 Præt.

¶2 Pręt. Oĩs uirtus, q̃ nõ eſt idẽ per eſſentiã cũ oĩ uirtute, eſt pars uirtutis: ſed iuſtitia p̃dicta, ut ibid. *Phil. dicit, nõ eſt pars uirtutis, ſed tota uirt⁹. ergo p̃dicta iuſtitia eſt idẽ eſſentialiter cũ oĩ uirtute. F

*Idẽ lib. 1. tom. 5.

¶3 Præt. Per hoc, ꝙ aliqua uirt⁹ ordinat actũ ſuũ ad altiorẽ finẽ, nõ diuerſificat̃ ẽm eſſentiã habit⁹, ſicut idẽ eſt eſſentialiter habit⁹ tẽperantiæ, etiã ſi act⁹ eius ordinet̃ ad bonũ diuinũ: ſed ad iuſtitiã legalẽ ꝑtinet, ꝙ actus oĩum uirtutũ ordinent̃ ad altiorem finẽ, i. ad bonũ cõe multitudinis, quod præeminet bono unius ſingularis perſonæ. ergo vr̃ ꝙ iuſtitia legalis eſſentialiter ſit omnis uirtus.

¶4 Præt. Oẽ bonũ partis ordinabile eſt ad bonũ toti⁹. ⁊ ſi nõ ordinet̃ in illud, ur̃ eſſe vanũ & fruſtra: ſed illud quod eſt ẽm uirtutẽ, nõ põt eſſe hmõi ergo ur̃ ꝙ nullus actus poſſit eſſe alicuius uirtutis, qui non pertineat ad iuſtitiam gñalem, quæ ordinatur in bonum cõe. & ſic ur̃ ꝙ iuſtitia generalis ſit idem in eſſentia cum omni uirtute. G

*Li. 5. c. 1. paulo ante fin. †Li. 3. Pol. c. 3. to. 5.

Sed contra eſt, quod dicit *Phil. in 5. Eth. ꝙ multi in proprijs quidem pñt uirtute uti, in his autem quæ ad alterum ſunt, non pñt. Et in 3. † Pol. dicit, ꝙ non eſt ſimpliciter eadem uirtus boni uiri, & boni ciuis: ſed virtus boni ciuis eſt iuſtitia generalis, per quam aliquis ordinatur ad bonum cõe. ergo non eſt eadem iuſtitia generalis cum uirtute communi, ſed una poteſt ſine alia haberi. H

Concl. m

Respon. Dicẽdũ, ꝙ generale dr̃ aliquid dupliciter. Vno modo per prædicationem, ſicut animal eſt gñale ad hoĩem, & equum, & ad alia hmõi. & hoc modo gñale oportet, ꝙ ſit idem eſſentialiter cũ his, ad q̃ eſt gñale, quia gen⁹ pertinet ad eſſentiã ſpẽi, & cadit in diffinitione eius. Alio mõ dr̃ aliquid gñale ẽm uirtutem, ſicut cã uñis eſt gñalis ad oẽs ſuos effectus, ut Sol ad oĩa corpora, q̃ illuminant̃, uel immutantur per uirtutem ipſius: & hoc modo gñale non oportet ꝙ ſit idẽ in eſſentia cum his, ad quæ eſt gñale, quia non eſt eadem eſſentia cauſæ, & effectus. Hoc aũt modo ẽm prædicta iuſtitia legalis dr̃ eſſe uirtus gñalis, inquantũ. ſ. ordinat actus aliarũ uirtutũ ad ſuũ finẽ, quod eſt mouere ꝑ imperiũ oẽs alias uirtutes. Sicut. n. charitas põt dici uirtus gñalis, inquantũ ordinat act⁹ omnium uirtutum ad bonum diuinum: ita ẽt iuſtitia legalis, inquantũ ordinat actus oĩum uirtutũ ad bonũ cõe. Sicut ergo charitas, quæ reſpicit bonũ diuinum, ut proprium obiectum, eſt quædã ſpãlis uirtus ẽm ſuã eſſentiã: ita ẽt *iuſtitia legalis eſt ſpãlis uirtus ẽm ſuã eſſentia, ẽm ꝙ reſpicit cõe bonum ut proprium obiectum. Et ſic eſt in principe principaliter, & quaſi architectonicè. in ſubditis autẽ ſecundariè, & quaſi adminiſtratiuè. Põt tamen quælibet uirtus, ẽm ꝙ à prædicta uirtute, ſpãli quidem in eſſentia, generali aũt ẽm uirtutem, ordinatur ad bonum cõe, dici iuſtitia legalis: & hoc mõ loquendi, iuſtitia legalis eſt idem in eſſentia cũ oĩ uirtute, differt aũt rõne: & hoc mõ loquit̃ Philoſoph⁹. Vnde patet reſponſio ad Primum, & Secundum. I K

Concl. p

Conclu. ſ *Ar. 5. huius quæſt.

D. 305.

Conclu. x

Ad tertium dicẽdũ, ꝙ ẽt illa rõ ẽm hũc modum procedit de iuſtitia legali, ẽm ꝙ uirtus imperata à iuſtitia legali, iuſtitia legalis dicitur.

Ad quartum dicendum, ꝙ quælibet uirtus ẽm propriam rationem ordinat actum ſuum ad proprium finem illius uirtutis. Q̃d aũt ordinet̃ ad ulteriorem finem ſiuè ſp, ſiuè aliq̃n, hoc non hẽt ex ꝓpria ratione, ſed oportet eſſe aliam ſuperiorẽ uirtutem, à qua in illum finem ordinetur. Et ſic oportet eſſe unam uirtutem ſuperiorem, quæ ordinet omnes uirtutes in bonum commune, quæ eſt iuſtitia legalis, & eſt alia per eſſentiã ab omni uirtute.

Articvlvs VII.

Vtrum ſit aliqua iuſtitia particularis præter iuſtitiam generalem.

Ad septimvm ſic procedit. Videtur, ꝙ non ſit aliqua iuſtitia particularis præter iuſtitiam gñalem. In uirtutib. n. nihil eſt ſuperfluum, ſicut nec in natura: ſed iuſtitia gñalis ſufficienter ordinat hoĩem circa oĩa, q̃ ad alterũ ſunt. ergo nõ eſt neceſſaria aliqua iuſtitia ꝑticularis.

¶2 Præt. Vnum, & multa nõ diuerſificãt ſpẽm uirtutis: ſed iuſtitia legalis ordinat hoĩem ad alium ẽm ea, quæ ad multitudinẽ pertinent, ut ex *prædictis patet. ergo non eſt alia ſpecies iuſtitiæ, quæ ordinet hoĩem ad alterum in his, quæ pertinent ad unã ſingularem perſonam.

*Art. 5. & 6.

¶3 Pręt. Inter unam ſingularẽ ꝑſonam, & multitudinem ciuitatis, media eſt multitudo domeſtica. Si ergo eſt iuſtitia alia particularis ꝑ comparationem ad unam perſonam præter iuſtitiã gñalem, pari rõne dẽt eſſe alia iuſtitia œconomica, q̃ ordinet hoĩem ad bonum cõe unius familiæ: quod quidem non dr̃. ergo nec aliqua particularis iuſtitia eſt pręter iuſtitiam legalem.

Sed contra eſt, quod *Chryſoſt. ſuper illud Matt. 5. Beati q eſuriunt, & ſitiunt iuſtitiam, dicit. Iuſtitiã aũt dicit ad uñem uirtutem, uel particularem, auaritiæ contrariam.

*Hom. 15. in Matth. inter pri. & mediũ tom. 2.

Respon. Dicendũ, quòd ſicut *dictum eſt, iuſtitia legalis non eſt eſſentialiter omnis uirtus, ſed oportet præter iuſtitiam legalem, quæ ordinat hominem immediatè ad bonum commune, eſſe alias uirtutes, quæ immediatè ordinant hominem circa particularia bona, quæ quidem poſſunt eſſe vel ad ſeipſum, uel ad alteram ſingularem perſonam. Sicut ergo præter iuſtitiam legalem oportet eſſe aliquas uirtutes particulares, quæ ordinent hominẽ in ſeipſo, puta, temperantiam, & fortitudinem: ita etiam præter iuſtitiam legalem oportet eſſe particularem quandã iuſtitiam, quę ordinet hominem circa ea, q̃ ſunt ad alteram ſingularem perſonã.

*Ar. pręc.

Concl. m

SVPER Q. LVIII. ART. V. VI. ET VII.

Porrectio per totum.

323

In ar. 5. 6. & 7. aduerte Nouitie, ꝙ cũ dr̃ iuſtitia legalis, virtus ſpãlis quidẽ in eſſentia, gñalis autẽ in eſſe, non intelligit̃ de eſſe, ꝙ uocat̃ actualis exiſtentia: ſed intelligit̃ de eſſe relatiuo, quo obſequentibus virtutibus unit̃. Hẽt. n. iuſtitia legalis ſuã eſſentiã cum ſua exiſtentia in uolũtate ſola: ſed qa imperat alijs uirtutibus, puta, tẽperantię, & fortitudini, dũ ordinat actus illarum ad cõe bonum, in qualibet uirtute fit relatio ad cõe bonum. & ſecundum talem relationẽ iuſtitia imperãs dr̃ eſſe in virtute imperata. Et qa relatio cõſtituit eſſe relatiuũ ſicut albedo eſſe albũ, iõ iuſtitia legalis dr̃ eſſe gñalis ſcdm eſſe relatiuum, & ſecũdũ tale eſſe identificari oĩbus uirtutibus. Et q̃libet uirtus dr̃ identificari iuſtitię legali eo mõ loquendi, quo imperatum & imperans unum quodam modo eſſe, dicuntur, vt in lia dr̃. Et ſimile eſt de charitate, & alijs uirtutibus, iuxta illud Apoſtoli. Charitas patiẽs eſt, benigna eſt &c. Tribuuntur. n. charitati, quę mediãtibus alijs uirtutibus operatur, ut patet.

Sup. ar. 5. & 6. Et infr. q. 59. ar. 1. Et 1. 2. q. 60. art. 3. Et 5. Ethic. lect. 1. 2. & 3.

AD

Ad primvm ergo dicēdū, ꝙ iuſtitia legalis ſufficienter quidem ordinat hominem in his, q̃ ſunt ad alterum, quantum ad commune quidem bonū, immediatè: quantum autem ad bonū vnius ſingularis perſonæ, mediatè. Et ideò oportet eſſe aliq̃ particularem iuſtitiā, quæ immediatè ordinet hominem ad bonum alterius ſingularis perſonæ.

Ad secvndvm dicendū, ꝙ bonum cōe ciuitatis, & bonum ſingulare unius perſonæ nō differūt solū ſm multum, & paucum, ſed ſm formalē differentiam. Alia.n.eſt rō boni cōis, & boni ſingularis, ſicut & alia eſt rō totius, & partis. Ideò Philoſ.in 1.Politic. dicit, ꝙ non benè dicunt, qui dicunt ciuitatem, & domum, & alia huiuſmodi differre solū multitudine, & paucitate, & non ſpecie.

Lib. 1.c.1. circa pri. tom. 5.

Ad tertivm dicēdū, ꝙ domeſtica multitudo ſm Philoſ.in 1. Polit. diſtinguitur ſm tres cōiugationes, ſ. uxoris & uiri, patris & filij, domini & ſerui, quarum perſonarum una eſt quaſi aliquid alterius. Et ideo ad huiuſmodi perſonas non eſt ſimpliciter iuſtitia, ſed quædam iuſtitiæ ſpecies, ſcilicet, œconomica, ut dicitur in 5. † Ethico.

* Li. 1. ca. 3. & c. vlt. tom. 5. D. 503.

† Li. 5. Eth. c.6. in fin. & ca. ult. tom. 5.

Porrecta per totum.

SVPER Q. LVIII. AR. VIII.

324

IN art. 8. memento, Nouitiæ, ut diſtinguas iter materiā moralē, & act⁹ morales. Materia.n. eſt, in qua ponit̃ mediū, & ut in ſiadī, comprehendit paſſiones, & operationes, & res quodāmō, ut.ſ. ſunt materia operationū humanarū ad alterū. Actus autē eliciti ſunt ꝓpriè loquendo, electiones eſſentialiter, uel participatiuè. Oīs n. moralis uirt⁹ eſt habitus electiu⁹: ſed iuſtitia, quia eſt in uoluntate, cui⁹ electio eſt eſſentialiter, eſt principiū electionis iuſtæ, q̃ eſt eſſentialiter electio. Tēperantia aūt, ſiuè fortitudo i appetitu ſenſitiuo exiſtēs eſt, principiū electionis participatæ, dū eſt principiū timoris. & audaciæ moderatæ, uel moderatæ delectationis. Et licèt oīs moralis virtus hēat pro actu elicito electionē taltē participatam: aliæ tñ uirtutes eligunt mediū in paſſionib. ſ. cōcupiſcentia, ita timore ipe &c. quæ ſunt actus ēt ipſius appetitus ſenſitiui, in qua ſunt uirtutes ſubiectiuè. Iuſtitia aūt eligit mediū in operationibus exterioribus, quibus ad alium ordinamur. Verū operationes illę nō ſunt uni⁹ mod. Nā aliquæ ſūt, quæ ſcilm ſeip̄as iuſtum, vel iniuſtū ſuſcipiunt, ut percuſſiones, occiſiones, reuerētiæ, & huiuſmōi aliquæ verò ſunt, q̃ ſcdm earum materias iuſtū, vel iniuſtū ſuſcipiūt, vt emptio, uēditio, reſtitutio &c. Hæ.n. ſecundū res, q̃ uendūtur, aut reſtituuntur, puta, domos, agros, pecunias iuſtæ, uel iniuſtæ dicunt. Et ꝓp hanc diuerſitatē in littera ponunt̃ duæ materiæ iuſtitiæ, ſ. ſecundum actiones, & res, exteriores.

1.2. q. 60. art. 2. cor. Et 3. d. 33. q. 2. art. 2. q. 3. Et 2 Ethi. lect. 8.

* Li. 83. q. 61. to. 4.

Li. 2. ca. 1. & 6. to. 5.

Concl.

ARTICVLVS VIII.

Vtrum iuſtitia particularis habeat materiam ſpecialem.

Ad octavvm ſic ꝓcedit̃. Vr̃, ꝙ iuſtitia particularis ñ habeat materiā ſpālē. Quia ſup illud Gene. Fluui⁹ quart⁹ ipſe eſt Euphrates, dicit Gl. Euphrates, frugifer, interpretat̃, nec dr̃ cōtra quos uadat, quia iuſtitia ad oēs aiæ partes ꝑtinet: hoc autē nō eſſet, ſi haberet materiā ſpālem: qꝛ quælibet materia ſpālis ad aliquam ſpālem potentiā ꝑtinet. ergo iuſtitia particularis non hēt. materiam ſpecialem.

¶ 2 Præt. Aug. dicit in li. 83. q. ꝙ quatuor ſunt aiæ uirtutes, qb⁹ in hac uita ſpūaliter uiuit̃. ſ. tēperātia, prudētia, fortitudo, & iuſtitia. Et dicit, ꝙ quarta eſt iuſtitia, q̃ ꝑ oēs diffundit̃. ergo iuſtitia particularis, q̃ eſt una de quatuor uirtutib⁹ cardinalibus, non hēt ſpecialem materiam.

¶ 3 Præt. Iuſtitia dirigit hoīem ſufficienter in his, q̃ ſunt ad alterū: ſed per oia quæ ſunt huius uitæ homo poteſt ordinari ad alterū. ergo materia iuſtitiæ eſt generalis, & non ſpecialis.

Sed contra eſt, quod Philoſ. in 5. Ethi. ponit iuſtitiam particularē circa ea ſpāliter q̃ ꝑtinet ad cōmunicationem uitę.

Respon. Dicendū, ꝙ oia quę cunque rectificari pñt ꝑ rōnē, ſunt materia uirtutis moralis, q̃ diffinitur per rōnē rectam, ut patet per Philoſ. in 5. Eth. Pñt aūt ꝑ rōnem rectificari & interiores aiæ paſſiones, & exteriores actiones, & res exteriores, quæ in uſum hoīs ueniunt: ſed tñ per exteriores actiones, & per exteriores res, qb. ſibi iuicē hoīes cōicare pñt, attēdit̃ ordinatio unius hoīs ad alterū: ſm aūt interiores paſſiones cōſiderat̃ rectificatio hoīs in ſeipſo. Et iō cū iuſtitia ordinet̃ ad alterū, nō eſt circa totā materiā uirtutis ſed solū circa exteriores actiones, & res, ſm q̃dā rōnē obiecti ſpālem, prout. ſ. ſm eas unus homo alteri coordinatur.

Ad primvm ergo dicendū, ꝙ iuſtitia pertinet q̃dē eſſentialiter ad unam partem aiæ, in qua eſt ſicut in ſubiecto. ſ. ad uolūtatē, q̃ quidem mouet ꝑ ſuū imperium omnes alias animæ partes. Et ſic iuſtitia non directè, ſed quaſi per quandam redundātiam ad omnes animæ partes pertinet.

Ad secvndvm dicendum, ꝙ ſicut ſupra dictū eſt, uirtutes cardinales dupliciter accipiunt̃. Vno mō, ſm ꝙ ſunt ſpāles uirtutes hñtes determinatas materias. Alio modo, ſm ꝙ ſignificant quoſdā generales modos uirtutis: & hoc modo loquitur ibi Aug. Dicit enim ꝙ prudentia eſt cognitio rerum appetendarum, & fugiendarum. Temperantia eſt refrænatio cupiditatis ab his, quæ tēporaliter delectant. Fortitudo eſt firmitas animi aduerſus ea, q̃ temporaliter moleſta ſunt. Iuſtitia eſt, quæ per cæteras diffunditur, dilectio Dei, & ꝓximi, quæ. ſ. eſt communis radix totius ordinis ad alterum.

* 1.2. q. 61. ar. 3. & 4.

* Eodē li. & c. in ar. citatis.

Ad tertivm dicēdum, ꝙ paſſiones interiores, quæ ſunt pars materiæ moralis, ſecundùm ſe non ordinantur ad alterum, quod pertinet ad ſpecialē rōnem iuſtitiæ: ſed earum effectus ſunt ad alterum ordinabiles, ſcilicet operationes exteriores. Vnde non ſequitur, quòd materia iuſtitiæ ſit generalis.

ARTICVLVS IX.

Vtrum iuſtitia ſit circa paſſiones.

Ad nonvm ſic procedit̃. Videtur quòd iuſtitia ſit circa paſſiones. Dicit enim Philoſ. in 2. Ethico. quòd circa uoluptates, & triſtitias eſt moralis uirtus: uoluptas autem, id eſt delectatio, & triſtitia ſunt paſſiones quædam, ut ſupra † habitū eſt, cùm de paſſionibus ageretur. ergo iuſtitia, cum ſit uirtus moralis, erit circa paſſiones.

¶ 2 Præt. Per iuſtitiam rectificātur operationes, q̃ ſunt ad alterū: ſed operationes hmōi rectificari non pñt, niſi paſſiones ſint rectificatæ, qꝛ ex inordinatione paſſionū ꝓuenit inordinatio in prædictis operationibus. ꝑꝑ

Porrecta per totum.

SVPER Q. LVIII. ART. IX.

325

IN ar. 9. eiuſdē q. in rñſione ad primū cū legis, ꝙ delectatio eſt finis principalis &c. non intelligas, ꝙ eſt finis principalis ipſius uirtutis. Iā.n. dictū uides in lrā, ꝙ eſt finis cōſīs, ſed ꝙ eſt principalis quoad noſtrū iudicium diſcretiuum boni, & mali. Diſcernimus namq; malè habituatum uel benè habituatum ex delectatione in bono, uel malo. Temperatus. enim gaudet abſtinentia: iuſtus

4. d. 15. q. 1. artic. 1. q. 2. ad 2.

* Lib. 2. ca. 3 tom. 5.

† 1.2. q. 23. art. 4.

ſtes iuſtitia, liberalis illiberalitate, & ſic de alijs. Et gaudẽtes in oppoſitis.cõtrariè habituatos dicimus.

concupiſcentiam.n. uenereorũ F ꝓcedit ad adulteriũ,& ꝓp̃ ſuperfluum amorem pecuniæ proceditur ad furtum . ergo oportet, quòd iuſtitia ſit circa paſſiones.

¶3 Pręt.Sicut iuſtitia particularis eſt ad alterum,[h] ita etiam & iuſtitia legalis: ſed iuſtitia legalis eſt circa paſſiones,alioquin non ſe extenderet ad omnes uirtutes,quarum quædam ſunt manifeſtè circa paſſiones.ergo iuſtitia eſt circa paſſiones.

*Li. 5. c.1. et 2. to. 5.

SED CONTRA eſt,quòdPhiloſ.dicit in 5.* Ethi. quòd eſt circa operationes.

RESPON.Dicendũ,ꝙ huius q̃onis ueritas ex duobus apparet.Primò q̃dẽ ex ipſo ſubiecto iuſtitiæ, quod eſt uoluntas,cuius mot⁹,uel act⁹ nõ ſunt paſſiones,ut s.*habitũ eſt,ſed ſolũ mot⁹ appetit⁹ ſenſitiui paſſiones dicunt̃. [m] Et iõ iuſtitia nõ eſt circa paſſiones: [n] ſicut tẽperãtia,& fortitudo,q̃ ſunt iraſcibilis & cõcupiſcibilis,ſũt circa paſſiones . Alio mõ ex parte materiæ:q̃a iuſtitia eſt circa ea , quæ ſunt ad alterum,non autem per paſſiones interiores immediatè ad alterum ordinamur:& ideò iuſtitia circa paſſiones non eſt.

*1 2.q.22 ar. 3. et q. 59.art.4. Concl. m

AD PRIMVM ergo dicẽdum,ꝙ nõ quælibet uirtus moralis eſt circa uoluptates, & triſtitias , ſicut circa materiã.nã fortitudo eſt circa timores & audacias:ſed oĩs uirt⁹ moralis ordinat̃ ad delectationẽ & triſtitiã,ſicut ad quoſdã fines cõntes : q̃a, ut Phil.dicit in 7.*Eth.delectatio,& triſtitia eſt finis, principalis,ad quẽ reſpiciẽtes unũquodq; hoc q̃dem malũ,hoc q̃dẽ bonũ dicim⁹. Et hoc mõ pertinent etiãm ad iuſtitiã : quia nõ eſt iuſtus,qui non gaudet iuſtis operationibus,ut dicitur in 1.*Ethic.

*li.7.c.11. in princi. tom. 5.

*Li.1.c.8. tom. 5.

AD SECVNDVM dicẽdũ, ꝙ operationes exteriores mediæ ſunt quodãmõ inter res exteriores,quę ſunt earũ materia,& inter paſſiones interiores, q̃ ſunt earũ principia.Cõtingit ãt q̃nq; eſſe defectũ in uno eorũ ſine hoc,ꝙ ſit defect⁹ in alio : ſicut ſi aliq̃s ſurripiat rẽ alteri⁹ nõ cupiditate hñdi,ſed uolũtate nocẽdi:uel ecõuerſo,ſi aliq̃s alteri⁹ rẽ concupiſcat,q̃ tñ ſurripere nõ uelit.Rectificatio ergo operationũ ſm ꝙ ad exteriora terminant̃ , ꝑtinet ad iuſtitiã:ſed rectificatio earũ ſm quòd à paſſionibus oriunt̃,ꝑtinet ad alias uirtutes morales , q̃ ſũt circa paſſiones.Vñ ſurreptionẽ alienæ rei iuſtitia impedit,inq̃tũ eſt cõtra æqualitatẽ in exteriorib⁹ cõſtituẽdã:liberalitas uerò inquãtũ ꝓcedit ab immoderata cõcupiſcẽtia diuitiarũ.Sed q̃a operationes exteriores nõ hñt ſpẽm ab interiorib.paſſionibus,ſed magis à reb⁹ exteriorib. ſicut ex obiectis: iõ ꝑ ſe loquẽdo operationes exteriores magis ſũt materia iuſtitiæ, quam aliarũ uirtutum moralium.

AD TERTIVM dicẽdũ,ꝙ bonũ cõe eſt finis ſingularũ ꝑſonarũ in cõitate exiſtẽtiũ , ſicut bonũ totius,finis eſt cuiuſlibet partiũ:bonũ aũt uni⁹ perſonæ ſingularis nõ eſt finis alteri⁹.Et iõ iuſtitia legalis,q̃ ordinat̃ ad bonũ cõe , magis ſe põt extẽdere ad interiores paſſiones,q̃b.hõ aliqualiter diſponit in ſeipſo q̃ iuſtitia particularis,q̃ ordinat̃ ad bonũ alterius ſingularis perſonæ: quãuis iuſtitia legalis principalius ſe extendat ad alias uirtutes quantũ

†li 5 Eth. c.1.a medio to. 5.

ad exteriores operationes earum,inquantum ſ.ꝑcipit lex fortia opera facere,& quæ temperati,& quæ manſueti,ut dicitur in quinto†Ethicorum.

ARTICVLVS X.

Vtrum mediũ iuſtitiæ ſit medium rei.

AD DECIMVM ſic ꝓcedit. Vĩ ꝙ mediũ iuſtitiæ nõ ſit medium rei.Rõ.n.gñis ſaluat̃ in oĩbus ſpẽbus:ſed uirtus moralis ĩ 2.*Ethi.diffinit̃ eſſe habitus electiuus immediatè exiſtens determinata rõne quoad nos . ergo & in iuſtitia eſt medium rationis,[h] non rei.

*Li. 2.c.6. tom. 5.

¶2 Præt.In his,quæ[h] ſimpl̃r ſũt bona , nõ eſt accipere ſuꝑfluũ, & diminutũ, & per conſequens nec mediũ.ſicut patet de uirtutibus,ut dicitur in 2.† Ethic.ſed iuſtitia eſt circa ſimpliciter bona,ut dicitur in 5 . † Ethic. ergo in iuſtitia non eſt medium rei.

†Li. 2 c.6. nõ procul a fine,t.5. †Li.5.ca.1. parũ ante medium.

¶3 Præ.In alijs uirrutibus iõ dr̃ eſſe mediũ rõnis,& nõ rei;q̃a diuerſimodè[h] accipit̃ ꝑ cõparationẽ ad diuerſas ꝑſonas,q̃a quod uni eſt multũ,alteri eſt parũ, ut dr̃ in 2.*Eth.ſed hoc ẽt obſeruatur in iuſtitia. Nõ.n. eadẽ pęna punit̃,q̃ ꝑcutit principẽ,& qui percutit priuatam perſonã . ergo etiam iuſtitia non habet medium rei,ſed medium rõnis.

*Li. 2. c.6 tom. 5.

SED CONTRA eſt,quod * Phil. in 2.Ethi.aſſignat mediũ iuſtitię ſm proportionalitatem arithmeticam,quod eſt medium rei.

*Li.2.c.6. tom. 5.

RESPON.dicendum,ꝙ ſicut s. *dictũ eſt,aliæ uirtutes morales principaliter conſiſtunt circa paſſiones,quarũ rectificatio nõ attendit̃:niſi ſm comparationẽ ad ipſum hoiem, cuius ſunt paſſiones,ſm.ſ.ꝙ iraſcitur,& concupiſcit prout debet ſm diuerſas circunſtantias. Et iõ [m] medium talium uirtutum nõ accipit̃ ſm proportionem unius rei ad alteram,ſed ſolùm ſm cõparationem ad ipſum uirtuoſum. Et propter hoc in ipſis eſt mediũ ſolũ ſm rõnem,quo ad nos. [n] ſed materia iuſtitiæ eſt exterior operatio , ſecundùm ꝙ ipſa , uel res cuius eſt vſus,debitam proportionem habet ad aliam perſonam.Et ideò [p] medium iuſtitiæ conſiſtit in quadam proportionis æqualitate rei exterioris ad perſonam exteriorem.[q] Aequale autẽ eſt realiter medium inter maius & minus,ut dicitur in 10.Metap. vnde[r] iuſtitia habet medium rei. [s]

*Ar.præc. et 1. 2.q6. 59.ar.4.et q.60.ar.2.

Concl. m

Conclu. p

*Li. 10. te. 18. et 19. tom. 5.

Concl.

AD PRIMVM ergo dicendum,quòd hoc medium

SVPER Q. LVIII. AR X. ET XI.

IN titulo ar.10.& 11 memẽto,ꝙ in ꝓcedẽti libro cõcluſũ eſt,uirtutẽ cõſiſtere in medio . Et ꝓpterea hic ſupponitur iuſtitiam cõſiſtere in medio:& dr̃ de qualitate medij,quale.ſ.ſit mediũ eius, an rei,an rõnis. Et eſt rõ ſpãliter dubitãdi:q̃a ſola iuſtitia inter morales uirtutes attẽdit mediũ rei.Vocat aũt medium rei, quod in rerũ æqualitate cõſiſtit,puta, precij,& rei vẽditę,& huiuſmodi,uel rerũ,aut onerum cõium, q̃ diſtribuuntur ſingulis. Medium aũt rõnis,ꝙ in adæquatione cõditionũ à recta rõne determinabiliũ cõſiſtit. v.g. Medium intẽperantiæ actu , non eſt comedere unam panis librã , ſed pro loci tpis,laboris,cõplexiõnis robore. Aliq̃n medium eſt ſumere librã. aliq̃n tres uncias,aliq̃n ſex. Incertũ.n.eſt, & uarium mediũ rõnis in quantum eſt rõnis mediũ: q̃a nũc cõſonat hoc , nũc illud. ꝑ medio ſcdm rationem rectam,& in delectationibus , & in ira,& ĩ alijs patet manifeſtè.

¶ In corpore eiuſdẽ articuli ſcito,ꝙ ut inferius,cũ de dñia medij in ſpeciebus iuſtitiæ agetur,patebit , iuſtitiæ mediũ cõſiſtit ĩ ęqualitate rerũ , in quibus fit iuſtitia, & perſonarũ, quibus fit iuſtitia: ita ꝙ res inter ſe æquales proportionaliter, uel quantitatiuè proportionatæ ſint perſonis. Et ꝓp hoc in ſ̃a utrũq; dr̃.ſ. & ꝙ una res ſit proportionata alteri,& ꝙ res ſit proportionata alteri pſonæ.Quõ aũt,& qualiter hæc uerificent̃, in loco dicto clarificabitur.

1.2.q. 64. ar. 2.Et 3. di. 33.q.1. art. 3.q.2. Et 4.d.15. q 1.art.1. q 2.Et vir. q.1.ar.13. ad 7. 12. 13 & 17.

dium rei, eſt etiam medium rationis, & ideò in iuſtitia ſaluatur ratio virtutis moralis.

Ad secvndvm dicendū, ꝙ bonum ſimpliciter dr̄ vno modo, quod eſt oībus modis bonum, ſicut virtutes ſunt bonæ: et ſic in his quæ ſunt bona ſimpliciter, nō eſt accipere medium, & extrema. Alio mō dr̄ aliquid ſimpl'r bonū, quia eſt abſolute bonum. ſ. ſm ſuā naturā conſideratū: q̄uis ꝑ abuſum poſſit fieri malū, ſicut patet de diuitijs, & honoribus. Et in talibus pōt accipi ſuperfluū diminutum & mediū quātū ad hoies, qui pñt eis vti vel benè vel male. Et ſic circa ſimpl'r bona dr̄ eſſe iuſtitia.

Ad tertivm dicendū, ꝙ iniuria illa aliā proportionem hēt ad principem, & aliā ad perſonā priuatam, Et iō oportet aliter adæquare vtramq; iniuriam per vindictam: quod pertinet ad diuerſitatem rei, & non ſolum ad diuerſitatem rationis.

Porrecta per totum.
327
Inf q. 66. ar. 3. & 5. cor. Et 1 parte qu. 21. art. 1. co. Et 2. d. 27. art. 3. cor. & ad 5.

Articvlvs XI.

Vtrum actus iuſtitiæ ſit reddere vnicuique quod ſuum eſt.

AD vndecimvm ſic proceditur. Vr̄ ꝙ actus iuſtitiæ non ſit reddere vnicuiq; quod ſuum eſt. * Aug. in 14. de Trinit. attribuit iuſtitiæ ſubuenire miſeris: ſed in ſubueniendo miſeris, nō tribuimus eis q̄ ſunt eorum, ſed magis q̄ ſunt noſtra. ergo iuſtitiæ actus nō eſt tribuere vnicuiq; quod ſuū eſt. C

¶ 2 Præt. † Tullius in lib. de Offic. dicit, ꝙ beneficentia, quam benignitatem vel liberalitatem appellare licet, ad iuſtitiam pertinet: ſed liberalitatis eſt de ꝓprio dare alicui, non de eo, qđ eſt eius ergo iuſtitiæ actus non eſt reddere vnicuiq; qđ ſuū eſt.

* Li. 14. c. 9. circa finé to. 3.
† Lib. 1. in c. de iuſtitia, circa princ.

¶ 3 Præt. Ad iuſtitiam pertinet non ſolū res diſpenſare debito modo, ſed ēt iniurioſas actiones prohibere, puta, homicidia, adulteria, & alia hmōi: ſed reddere quod ſuum eſt, vr̄ ſolum ad diſpenſationem rerum pertinere. ergo nō ſufficienter per hoc notificatur actus iuſtitiæ, quod dicitur, Actus eſt reddere vnicuique quod ſuum eſt.

* Li. 1. ca. 24. circa fi. tom. 1.

Sed contra eſt, quod * Amb. dicit in 1. de Offi. Iuſtitia eſt, quæ vnicuique quod ſuum eſt tribuit, alienum non vendicet, vtilitatem propriam negligit, vt communem æquitatem cuſtodiat.

* Art. 9. & 10. huius quæſt.

Respon. Dicendū, ꝙ ſicut * dictū eſt, materia iuſtitiæ eſt operatio exterior, ſm ꝙ ipſa, vel res, qua per eā vtimur, proportionatur alteri perſonæ, ad quem per iuſtitiam ordinamur. Hoc autem dr̄ eſſe ſuū vniuſcuiuſq; perſonæ, quod ei ſm proportionis æqualitatem debet̄: & iō proprius actus iuſtitiæ nihil aliud eſt q̄ reddere vnicuiq; quod ſuū eſt.

Concl.

Ad primvm ergo dicendū, ꝙ iuſtitiæ, cū ſit virtus cardinalis, quædam aliæ virtutes ſcđariæ adiūguntur, ſicut mīa, liberalitas & aliæ hmōi virtutes vt infra * patebit. Et ideo ſubuenire miſeris quod pertinet ad miſericordiam, ſiuè ad pietatem: & liberaliter benefacere, quod ꝑtinet ad liberalitatē per quādam reductionē attribuitur iuſtitiæ, ſicut principali virtuti. Et ꝑ hoc patet rñſio ad Scđm. E

* q. 80. ar. 1.

Ad iii. dicendum, ꝙ ſicut * Phil. dicit in 5. Ethic. Oē ſuperfluum in his, quæ ad iuſtitiam pertinēt, lucrum extenſo nomine vocat̄: ſicut ꝙ oē quòd minus eſt, vocat̄ damnū. Et hoc iō, q̄a iuſtitia pri⁹ eſt exercita, & cōis exercitat̄, in volūtarijs cōmu A tationibus rerū, puta emptione & vēditione, in q̄bus ꝓpriè hæc noīa dicunt̄: & exinde determināt̄ hæc noīa ad oīa, circa q̄ pōt eſſe iuſtitia. Et eadem rō ē de hoc, quod eſt reddere unicuiq; qđ ſuū eſt.

* Li. 5. c. 4. tom. 5.

Articvlvs XII.

Vtrum iuſtitia præmineat inter omnes uirtutes morales.

AD dvodecimvm ſic ꝓcedit̄. Vr̄ ꝙ iuſtitia nō ꝓmineat inter oēs uirtutes morales. Ad iuſtitiam. n. ꝑtinet reddere alteri quod ſuū eſt: ad liberalitatem āt pertinet de proprio dare, quod uirtuoſius eſt. ergo liberalitas eſt maior uirtus, q̄ iuſtitia.

8

¶ 2 Præ. Nihil ornatur, ꝗ niſi per aliquid dignius ſe: ſed magnanimitas eſt ornamentum & iuſtitiæ, & omnium uirtutum, ut dr̄ in 4. * Ethico. ergo magnanimitas eſt nobilior, quàm iuſtitia.

¶ 3 Præt. Virtus eſt circa difficile & bonum, vt dr̄ in 2. † Ethi. ſed fortitudo eſt magis circa difficilia, q̄ iuſtitia. i. circa pericula mortis, vt dr̄ in 3. † Ethico. ergo fortitudo eſt nobilior iuſtitia.

Sed contra eſt, quod * Tullius dicit in 1. offi. In iuſtitia virtutis ſplendor eſt maximus, ex qua boni viri nominantur.

Respon. Dicendum, ꝙ ſi loquamur de iuſtitia legali, manifeſtū eſt ꝙ ipſa eſt præclarior inter oēs virtutes morales, inquātum bonū cōe præeminet bono ſingulari vnius perſonæ. Et ſm hoc * Phil. in 5. Ethi. dicit, ꝙ præclariſſima virtutum vr̄ eſſe iuſtitia, & neq; eſt Heſperus, neque Lucifer ita admirabilis: ſed ēt ſi loquamur de iuſtitia particulari, ꝓcellit inter alias virtutes morales duplici ratione, quarum prima pōt ſumi ex parte ſubiecti, q̄a. ſ. eſt in nobiliori parte aīæ. i. in appetitu rōnali. ſ. in volūtate, alijs virtutibus moralibus exiſtentibus in appetitu ſenſitiuo, ad quem pertinēt paſſiones quę ſunt materia aliarum virtutum moralium. Scđa ratio ſumitur ex parte obiecti. Nam aliæ virtutes laudantur ſolum ſm bonum ipſius virtuoſi. Iuſtitia āt laudatur, ſm ꝙ virtuoſus ad aliū bñ ſe hēt: et ſic iuſtitia quodammō eſt bonum alterius, ut dr̄ in 5. * Ethi Et ꝑꝑ hoc Philo. dicit in 1. † Rhero. Neceſſe eſt maximas uirtutes eſſe eas, quæ ſunt alijs honeſtiſſimæ: ſi quidē eſt uirtus potentia benefactiua. Propter hoc & fortes, & iu

Porrecta per totum.
328
Inf. q. 23 art. 12. & q. 141. ar. 8. Et 1. 2. q. 66. art. 4. Et 3. d. 35 q. 1. ar. 3. q. 1 cor.

* Li. 4. c. 3. ante medū to. 5.
† Li. 2. c. 3. circa finé tom. 5.
† Li. 3. c. 1. & 2. ſimul to. 5.
* Li. 1. in c. de iuſtitia, circa princ.
* Li. 5. c. 1. aliquantulum ante fi. to. 5.
* Li. 5. c. 1. aliquantulum ante fi. to. 5.
† Libr. 1. Rhet. c. 9. paulo a princ. to. 6.

SVPER Q. LVIII. ART. XII.

IN ar. 12. omiſſo penultimo dubiū occurrit ad hominem, Quo pacto author hic ponat iuſtitiā nobiliſſimam inter virtutes morales, & tñ ſuperius in q. 30. ar. 3 & 4 poſuit miam inter virtutes & potiſſimā inter oēs virtutes q̄ ad proximum ptinet. Quomodo ſtant hæc duo ſimul?

¶ Ad hoc dr̄, ꝙ mīa, pōt ſumi dupliciter. Primo vt dicit paſſionē triſtitię de aliena miſeria rōne regulatā. Et ſic ponit ab authore inter morales circa paſſiones, & eſt ſubiectiuè in cōcupiſcibili, in qua eſt paſſio triſtitiæ: et ſic procul dubio eſt min⁹ nobilis q̄ iuſtitia tā legalis q̄ particularis. Et legalis, quidē ꝓſtat, ſicut vniuerſalis virtus reſpectu particularis. Nā ſicut lex ꝓcipit, q̄ manſueti, & quę temperati ita ēt præcipit q̄ miſericordis ſunt: hoſpitalia infantibus & infirmis cōſtituuntur. Particularis aūt q̄a in ſubiecto nobiliori eſt & ꝑꝑ alia, q̄ de ipſa contra liberalitatē afferunt̄ in lra in rñſione ad primū. Oīa. n. locū hñt ī mīa ſic ſumpta, & ſimilis eſt de vtraq; rō. Scđo āt mō pōt ſumi mīa, ꝓut noīat actum appetitus intellectiui rōne regulatū qua malum alterius odit efficaciter. ſ. volendo efficaciter illud ab eo auferre: et ſic mīa vr̄ plus q̄ humana virtus, participatio. ſ. proprietatis diuinæ. A Tullio tamen virtus appellatur in oratione pro Quinto Ligario, & ab authore ſuperius poſita

Concl.

Conclu.

F ſtos maximè honorant: quoniã fortitudo eſt vtilis in bello iuſtitia autem in bello, & in pace.

Ad primvm ergo dicendum, ꝙ liberalitas etſi de ſuo det, tñ hoc facit inq̃tũ in hoc conſiderat propriæ virtutis bonum: iuſtitia ãt dat alteri quod ſuũ eſt quaſi conſiderans bonum cõe. Et præterea iuſtitia obſeruatur ad oẽs: liberalitas ãt ad oẽs ſe extendere non põt. Et iterum liberalitas, quæ de ſuo dat, ſ̃ſu iuſtitiam fundatur, per quam uni cuiq; quod ſuum eſt tribuitur.

Ad secvndvm dicẽdũ, ꝙ magnanimitas qñ ſupuenit iuſtitię auget eius bonitatem, q̃ tñ ſine iuſtitia nec virtutis rõnẽ hẽret

Ad tertivm dicẽdũ, ꝙ fortitudo etſi cõſiſtat circa difficiliora, ñ tñ eſt circa meliora, cũ ſit ſolũ i bello vtilis iuſtitia ãt & ĩ pace, & ĩ bello, ſicut* dictũ eſt.

QVAESTIO LIX.

De iniuſtitia, in quatuor articulos diuiſa.

Deinde conſiderandum eſt de iniuſtitia.

Et circa hoc quærunt quatuor.

¶Primò, Vtrũ iniuſtitia ſit ſpeciale uitium.

¶Secundò, Vtrum iniuſta agere ſit proprium iniuſti.

¶Tertiò, Vtrum aliquis poſſit iniuſtum pati uolens.

¶Quartò, Vtrum iniuſtitia ſuo genere ſit peccatũ mortale.

ARTICVLVS I.

Vtrum iniuſtitia ſit vitium ſpeciale.

Ad primvm ſic proceditur. Vr̃ ꝙ iniuſtitia nõ ſit uitiũ ſpeciale. Dicitur.n. 1. Ioan. 3. Oẽ peccatum eſt[h] iniquitas: ſed iniquitas vr̃ idem eſſe quod iniuſtitia, quia iuſtitia eſt æqualitas quędam vnde iniuſtitia idem videtur eſſe quod inæqualitas, ſiuẽ iniquitas. ergo iniuſtitia non eſt ſpeciale peccatum.

¶2 Præ. Nullũ ſpãle pctm̃ opponit oibus virtutibus: ſed iniuſtitia[b] opponit oibus virtutib*. nã quãtũ ad adulteriũ, opponit caſtitati: quãtũ ad homicidiũ opponit mãſuetudini & ſic de alijs ergo iniuſtitia ñ eſt ſpãle pctm̃

¶3 Pręt. Iniuſtitia, iuſtitiæ opponitur, q̃ in[h] voluntate eſt: ſed oẽ peccatum eſt in voluntate, vt* Augu. dicit. ergo iniuſtitia non eſt ſpeciale peccatum.

Sed contrá eſt, ꝙ iniuſtitia iuſtitiæ opponitur: ſed iuſtitia eſt ſpecialis virtus. ergo iniuſtitia eſt ſpecialis virtus. ergo iniuſtitia eſt ſpeciale peccatum.

Respon. Dicendum, ꝙ iniuſtitia eſt duplex. Vna quidẽ illegalis, quæ opponitur legali iuſtitiæ: et [m] hæc quidem ſm̃ eſſentiã eſt ſpeciale uitium, inq̃tum reſpicit ſpeciale obiectũ, ſcilicet G bonum, commune, quod contemnit: ſed quantum ad intentionem eſt uitium gñale, [n] quia per contemptum boni communis poteſt homo ad omnia peccata deduci. Sicut etiam omnia vitia, inquantum repugnant bono cõi iniuſtitiæ, hñt rationem quaſi ab iniuſtitia deriuata, ſicut & ſ̃. de iuſtitia * dictum eſt. Alio modo, dr̃ iniuſtitia ſm̃ inæqualitatem quandam ad alterũ, H prout ſcilicet homo vult habere plus de bonis, puta, diuitijs, & honoribus: & minus de malis puta, laboribus, & damnis. Et ſic [m] iniuſtitia hẽt materiam ſpecialem, & eſt particulare vitiũ iuſtitiæ particulari oppoſitũ. [n]

Ad primvm ergo dicendũ, ꝙ ſicut iuſtitia legalis dr̃ per cõparationem ad bonum commune humanum: ita iuſtitia diuina per cõparationem ad bonum I diuinum, cui repugnat oẽ peccatum: & ſecundum hoc omne peccatum dicitur eſſe iniquitas.

Ad ii. dicendum, ꝙ iniuſtitia etiã particularis opponit̃ indirecte omnibus uirtutibus, inquantum. ſ. exteriores ẽt actus pertinent & ad iuſtitiam, & ad alias virtutes morales, licet diuerſimode, ſicut ſ̃. dictum eſt.*

Ad iii. dicendũ, ꝙ voluntas ſicut & rõ ſe extendit ad mate K riam totã moralem. ſ. ad paſſiones, & operationes exteriores, q̃ ſunt ad alterũ, ſed iuſtitia pficit voluntatẽ ſolũ ſm̃ quod ſe extendit ad operationes q̃ ſunt ad alterũ, & ſimiliter iniuſtitia.

ARTICVLVS II.

Vtrum aliquis dicatur iniuſtus ex hoc, quòd facit iniuſtum.

Ad secvndvm ſic proceditur. Videtur quòd aliquis dicatur iniuſtus ex hoc, quòd facit iniuſtum. Habitus.n. ſpecificantur per obiecta, vt ex ſ̃*. dictis patet: ſed proprium obiectum iuſtitię eſt

---

poſita eſt potiſſima inter omnes virtutes quæ ſunt ad proximum. Et hoc probauit author, qa actus eius. ſ. ſubleuare alterius defectum, eſt ſuperioris: et ſic ſumpta miſericordia ſupra iuſtitiam etiam legalem eſt vt actus utriuſq; comparando patet. Longe ſiquidem maioris eſt ſubleuare communitatẽ à miſeria, ſeu defectu quàm tribuere communitati, quod ſibi debetur. Non enim miſericordia ſic ſumpta eſt reſpectu particularis proximi tantum, ſed etiam reſpectu, cõmunitatis. Poteſt enim communitas ipſa in defectus miſeriamq́ue incidere. Nec author propterea contradixit ſibi hic, & ibi: quoniã ſermo de miſericordia ſic ſumpta, eſt ſin- (..n corp. ar.) gularis. Nec intendebat author comparare hic iuſtitiã miſericordiæ ſic ſumptæ, ſed ſolis virtutibus quæ inter uirtutes morales communiter numerantur qualis non eſt miſericordia ſic ſumpta.

SVPER QV. LIX. ART. II.

In q. 59. artic. 2. ad tertium dubium occurrit circa illa verba. Et ideo quod eſt per accidens, & præter intentionem non poteſt dici temperatũ nec formaliter nec materialiter: & ſi- (Porrecta per totum.) militer neque intemperatum. Et eſt ratio (329) dubij, quia ſi quis (Sup. q. 58. at. 5. ad 3. & inf. qu. 79. art 2. ad 4.) ignorans uini potentiam, ut Noe, inebriaretur, licet potus ille non eſſet formaliter ebrietas ſingi tamen non poteſt, quin ſit materialiter ebrietas quod eſt eſſe materialiter intemperatum. Et ſimiliter eſt in cibis, qui ignoranter ſumuntur improportionati ſanitati corporis. conſtat enim ibi eſſe intemperatũ materialiter.

¶Ad hoc dicitur, ꝙ dubium procedit ex malo intellectu differentiæ poſitæ in litera inter iniuſtum, & intemperatum

¶ Ad cuius euidentiam ſcito, quòd magna differentia eſt inter comparare iniuſtum & intemperatũ penes formaliter, uel materialiter, & cõparare iniuſtum facere & intemperatum facere penes formaliter, & materialiter. (Libr. de duabus aïabus. c. 10. & 11. tom. 6.)

¶In prima namque comparatione nulla eſt differentia inter vtrumque materialiter niſi quantum materia à materia diſtat (Concl.) quia. ſ. iuſtitiæ operationes, temperantiæ paſſiones: iuſtitię operationẽs, ut ad extra terminantur: temperantiæ operationes, ut ab intra oriuntur, materia ſunt.

¶In formali uerò manifeſta eſt iam diſcuſſa differentia, ꝙ iuſti rectitudo ad alterũ: temperantię uerò ad operantẽ commenſuratione conſtituitur.

¶In ſecunda autem (q. 58. ar. 6.) cõparatione magna eſt differentia inter utrumq; materialiter, eo ꝙ ly. materialiter determinat ly. facere, ſeu & in idẽ redit ly iniuſtũ, uel intemperatum in ordine ad facere. Et eſt ſen- (Concl.) ſus differentiæ, ꝙ facere põt per accidens hẽre pro materia iniuſtum. Non põt ãt per accidens hẽre p materia intemperatum, ita ꝙ in iuſtum formaliter põt concurrere materialiter ad facere iniuſtum, ut patet in eo qui ex ignorantia facit iniuſtum. Intemperatum ãt formaliter nõ põt concurrere materialiter ad facere intemperatum, ſed uel concurrit formaliter, vel non concurrit omnino. Et rõ diuerſa aſſignatur in lr̃a, quia iniuſtum ſumit̃ per (Ar. 9. pce. quæſt.) cõparationẽ ad alterũ: intemperatum ãt ſolũ p cõparationem ad operantẽ. Ex hoc .n. ſequit̃ ꝙ ſecluſa intẽtione operãtis, iniuſti forma ſcdm̃ ſe remanet. qa penes alterũ attendit̃. Intẽperati uerõ forma ſcdm̃ iuſtũ et ppriũ obiectũ intẽperantiæ ſcdm̃ ſe non remanet, quia (Porrecta per totum.) penes (330)

(Inf. ar. 4. ad 4 & 5 Eth. lec. 13. & Pſal. 35 pr. nc. • 1. 2. qu. 14. ar. 2.)

penes commenſurationē ad operãtis rationem, quæ ſecluſa eſt, attendi debet.

¶Ad dubiū ergo di. ꝙ intētio hic eſt loqui de ſecūda cōparatione, & ꝙ Nõ, ſicut quicũq; ex ignorantia facti excuſante incurrẽs ebrietatẽ uel aliqd huiõi, non facit ẽt materialiter intemperatũ formaliter, hoc eſt, nõ facit actum, qui terminet ad intẽperatũ, tanquã ad materiam illius actus: quia ebrietas, & exceſſus talis ẽ actus extra gen⁹ moris. Licẽt uerũ ſit, ꝙ terminatur ad materiã intẽperantiæ, q̃a terminatur ad talẽ potũ, q reſpũ hui⁹ eſſet materia intẽperantiæ, ſi moralis gñis formã participaret. Nõ ſic aũt eſſe de facere ex ignorãtia facti iniuſtũ, patet; quĩ quantumcunq; accidens caſu proximũ omni præpoſita diligentia excuſet, materia tñ talis occiſionis iniuſtum ſecũdũ ſe formaliter eſt, quod alter patitur, cui aufertur quod ſuũ eſt.

*Li. 5. c. 4. & 16. in prin. & c. 9. a med. tom. 5.

*Li. 5. c. 6. tom 5.

iniuſtũ. ergo & iuſtus dicendus A eſt aliqs ex hoc, ꝙ facit iuſtũ, & iniuſt⁹ ex hoc, ꝙ facit iiuſtũ.

¶2 Præt. Philoſoph⁹ dicit in 5.* Ethi. falſam eſſe opinionẽ quorundã, q æſtimãt in ptãte hominis eſſe, ut ſtatim faciat iiuſtũ, & ꝙ iuſtus non poſſit minus facere iniuſtũ, q̃ iniuſtus: hoc aũt non eſſet niſi facere[h] iniuſtum, eſſet proprium iniuſti. ergo aliquis iudicandus eſt iniuſtus ex hoc, quòd facit iniuſtum. B

¶3 Præt.[h] Eodem mõ ſe hẽt omnis uirtus ad propriũ actũ, &[h] eadem rõ eſt de uitijs oppoſitis: ſed quicunque facit aliquid intẽperatum, dr̃ intemperatus. ergo q̃cunque facit ali quid iniuſtum, dicitur iniuſtus.

Sed contra eſt, ꝙ Phil.* dicit in 5. Ethic. quòd aliquis facit iniuſtum, & iniuſtus non eſt.

Respon. Dicendum, ꝙ ſicut obiectũ iuſtitiæ eſt aliqd æquale in reb. exteriorib. ita ẽt obiectũ iniuſtitiæ eſt aliqd inæquale, put. ſ. alicui attribuit pl⁹, vel minus, q̃ ſibi competat. Ad hoc aũt obiectũ cõparaẽ habitus iniuſtitię mediante ꝓprio actu, q uocaẽ iniuſtificatio. Põt ergo contingere, ꝙ qui facit iniuſtum, nõ eſt iniuſtus dupr̃. Vno mõ, pp defectũ comparationis ipſius operationis ad ꝓpriũ obiectũ, q̃ quidem recipit ſpẽm, & nomẽ à per ſe obiecto, nõ aũt ab obiecto p accidẽs. In his aũt q̃ ſunt pp finem, p ſe dr̃ aliqd quod eſt intentum: p D accidens aũt quod eſt p̃ter intẽtionem. Et iõ ſi aliquis faciat aliqd quod eſt iniuſtum, non intendẽs iniuſtum facere, puta, cum hoc facit p ignorãtiã, non exiſtimans ſe iniuſtum facere, tunc non facit iniuſtum p ſe, & formaliter loquẽdo, ſed ſolùm p accidens, & quaſi materiaľr faciens id, quod eſt iniuſtũ: vnde & talis operatio nõ denominaẽ iniuſtificatio. Alio mõ, poteſt contingere pp defectum comparationis ipſius operationis ad habitũ. Poteſt. n. iuſtificatio ꝓcedere qñque qdem ex aliqua paſſione, puta, iræ, uel concupiſcentiæ: qñque aũt ex electione, quãdo. ſ. ipſa iuſtificatio p ſe placet, E & tunc ꝓpriè procedit ab habitu, q̃a unicuique habenti aliquem habitum, eſt ſecundùm ſe acceptum, quod conuenit illi habitui.[m] facere ergo iniuſtũ ex intentione, & electione eſt ꝓprium iniuſti, ſm̃ ꝙ iniuſtus dr̃, qui habet iniuſtitiæ habitũ: ſed facere iniuſtum præter intentionẽ, uel ex paſſione, poteſt aliqui abſque habitu iniuſtitiæ.[n]

Conclu. m

Ad primvm ergo dicendũ, ꝙ obiectum per ſe, & formaliter acceptum, ſpecificat habitũ, non autem prout accipitur materialiter, & p accidens.

Ad ii dicendũ, ꝙ non eſt facile cuique facere iniuſtum ex electione, quaſi aliquid per ſe placẽs, & non propter aliud: ſed hoc proprium eſt habentis habitum, ut ibidem Philoſophus dicit.

Ad iii dicendum, ꝙ obiectum temperãtię nõ eſt aliqd exterius conſtitutum, ſicut obiectum iuſtitiæ: ſed obiectum temperantię. i. temperatũ, accipitur ſolùm in comparatione ad ipſum hominem. Et ideò quod eſt per accidens, & p̃ter intentionem, non põt dici temperatum nec materiaľr, nec formaľr, & ſimiliter neque intemperatum. Et quantum ad hoc eſt diſſimile in iuſtitia, & in alijs uirtutibus moralibus: ſed quãtũ ad cõparationem operationis ad habitũ, in oibus ſimiliter ſe habet.

Articvlvs III.

Vtrum aliquis poſſit pati iniuſtum uolens.

Porrecta per totum. 331

Ad tertivm ſic proceditur. Vr̃ ꝙ aliquis poſſit pati iniuſtum uolens. Iniuſtũ. n. eſt inæquale, ut dictũ ẽ:* ſed aliqs[h] lædẽdo ſeipſum, recedit ab æqualitate, ſicut & lędendo alium. ergo aliqs poteſt ſibijpſi facere iniuſtum, ſicut & alteri: ſed quicunque facit iniuſtum, uolens facit. ergo aliqs uolens poteſt pati iniuſtum, maximè à ſeipſo.

*Li. 1. q. 66. art. 4 cor. Et 5. Eth. lect. 12. 13 & 14. *Ar. prę.

¶2 Præ. Nullus ſecundùm legem ciuilem punitur, niſi pp hoc, ꝙ facit aliquam[h] iniuſtitiam: ſed illi, q interimunt ſeipſos, puniuntur ſecundùm legem C ciuitatum in hoc, ꝙ priuabantur antiquitus honore ſepulturæ, ut patet p Philoſophum in 5. Eth.* ergo aliqs poteſt facere ſibijpſi iniuſtum: & ita cõtingit, quòd aliquis iniuſtum patiatur uolens.

*Li. 5. ca. vlt. paulo a prin. t. 5

¶3 Præt. Nullus facit iniuſtum, niſi alicui[h] patienti iniuſtum: ſed contingit quod aliqs faciat iniuſtũ alicui hoc uolẽti, puta, ſi vẽdat rẽ carius q̃ ualeat. ergo cũtingit aliquẽ uolẽtẽ aliqd iniuſtum pati.

Sed contra eſt, quod iniuſtum pati, eſt oppoſitum ei, quod eſt iniuſtum facere: ſed nullus facit iniuſtum, niſi uolens. ergo per oppoſitum nullus patitur iniuſtum, niſi nolens.

Respon. dicẽdũ, ꝙ actio de ſui rõne ꝓcedit ab agente: paſſio aũt ſm̃ propriam rõnẽ eſt ab alio. Vnde non põt eſſe idem ſm̃ idẽ, agens, & patiẽs, ut dr̃ in 3. & 8.* Phyſi. Principium aũt ꝓpriũ agendi in hominibus eſt uoluntas, & iõ illud ꝓpriè, & p ſe homo facit, quod volens facit. Et econtrariò, illud propriè hõ patitur, quod p̃ter uoluntatẽ ſuã q̃ patitur, q̃a inquantum eſt uolens, principiũ eſt ex ſeipſo: & iõ inquantum huiõi magis eſt agens, q̃ patiens. Dicendũ eſt ergo, quòd[m] iniuſtum per ſe, & formaliter loquendo, nullus põt facere niſi uolens, nec pati niſi nolens. Per accidens autem, & quaſi materialiter loquẽdo, poteſt aliqs id, qđ eſt de ſe iniuſtum uel facere nolens, ſicut cum qs pręter intentionem operatur: uel pati uolẽs, ſicut cũ aliqs plus alteri dat ſua uoluntate, q̃ debeat.[n]

*Li. 8. tex. 40. tom. 2

Conclu. m

Ad primvm ergo dicendum, ꝙ cum aliqs ſua uoluntate dat alicui id, quod ei non debet, non facit nec iniuſtitiam, nec inæqualitatem. Homo. n. p ſuam uoluntatem poſſidet res; & ita non eſt pręter ꝓportionẽ, uel ꝓpoſitũ, ſi aliqd ei ſubtrahaẽ, ſed ſm̃ ꝓpriã uoluntatẽ uel a ſeipſo, uel ab alio.

Ad ii dicendũ, ꝙ aliqua perſona ſingularis poteſt dupliciter conſiderari. Vno modo ſecundum ſe: & ſic, ſi ſibi aliquod nocumentum inferat,

poteſt quidē habere rōnē alterius peccati, puta, intēperātiæ, vel imprudētiæ, non tñ rōnē iniuſtitiæ; qa ſicut iuſtitia ſp eſt ad alterum, ita & iniuſtitia. Alio mō pōt conſiderari aliquis homo, in quantum eſt aliquid ciuitatis, ſ. pars, vel inquantū eſt aliquid Dei, ſ. creatura, & imago. Et ſic qui ſeipſum occidit, iniuriam quidem facit non ſibi, ſed ciuitati, & Deo: & ideò punitur tam ẜm legem diuinam, quàm ſecundùm legem humanā, ſicut de fornicatione Apoſtolus dicit. Si quis tēplum Dei uiolauerit, diſperdet illum Deus.

Ad III dicendum, ꝙ paſſio eſt effectus actionis exterioris. In hoc aūt qđ eſt facere, & pati iīuſtū, G id qđ materialr eſt, attendiť ẜm id qđ exterius agitur, put in ſe cōſideraſ, ut * dictū eſt: id aūt qđ eſt ibi formale, & p ſe, attendit ſecundū uoluntatem agētis, & patiētis, ut ex dictis patet.* Dicendū eſt ergo, ꝙ aliquē facere iniuſtū, & aliū pati iniuſtū, materialr loquendo, ſp ſe concomitantur: ſed ſi formalr loquamur, facere aliquis pōt iniuſtum, intendens iniuſtū facere, tñ alius non patietur iniuſtum, qa uolens patietur. Et econuerſò, pōt aliquis pati iniuſtum, ſi nolens id qđ eſt iniuſtū, patiatur: & tñ ille qui hoc facit ignorans, non faciet iniuſtum formaliter, ſed materialiter tantum. H

* Ar. pce.
*In corp. & ar. præced.

SVPER Q. LIX. ARTIC. IIII.

Porrecta per totum.
332

IN ar. 4. omiſſis primo, & tertio, aduerte Nouitiæ, quòd uniuerſæ dictum litteræ, ſ. q, facere iniuſtum eſt ex ſuo gñe peccatum mortale, intelligēdum eſt de facere iniuſtum formaliter. Qñ aūt facere iniuſtum materialiter ſit peccatū mortale, & qñ non, oportet ex parte facientis cām pēſare, & ex parte patientis quantitatem nocumenti. Cōtingit.n. ignorātiam qñque excuſare, & qñque non, ēt dato ꝙ fiat notabile nocumentum. Contingit ēt qñque nocumentum ob prauitatem reddere culpam imperfectam uenialē. ſ. ut in iniurijs uerborum accidit, quæ & ſuperius in tractatu de ignorantia, & inferius in ſpecialibus peccatis nota erunt, quæ tamen hic author in reſpōſionib. ad argumēta notat.

n 2. q. 69. ar. 1. cor. & q6. 70. arti. 4. co. Et q. 110. ar. 3. cor.
Li. 5. ca. 8. In ñ. to. 5
* Li. 2 ca. ult. cir. finem, to. 5

Articvlvs IIII.

Vtrum quicumque facit iniuſtum, peccet mortaliter.

AD QVARTVM ſic proceditſ. Vr ꝙ non quicumque facit iniuſtum, peccet mortaliter. Peccatum.n. ueniale mortali opponitur: ſed quādoque ueniale peccatum eſt, ꝙ aliqs faciat iniuſtum. dicit.n. Philoſophus in 5. Ethi. de iniuſta agentibus loquens. Quicunque non ſolùm h ignorantes, ſed & propter ignorantiam peccant, uenialia ſunt. ergo nō quicunque facit iiuſtū, mortaliter peccat. I

¶ 2 Præt. Qui in aliquo paruo iniuſtitia facit, parū à medio declinat: ſed hoc uidetur eſſe tolerabile, & inter minima malorum computandum, ut patet p Philoſophum * in 2. Ethi. non ergo quicunque facit h iniuſtū peccat mortaliter. K

¶ 3 Præt. Charitas eſt mater omnium uirtutum, ex cuius contrarietate aliqđ peccatū diciť mortale: ſed nō omnia peccata oppoſita alijs uirtutibus ſunt mortalia. h ergo etiā neque facere iniuſtū, ſp eſt peccatum mortale.

Sed contra. Quicquid eſt contra legē Dei, eſt peccatum mortale: ſed quicunque facit iniuſtum, facit contra præceptum legis Dei, quia uel reducitur ad furtum, uel ad adulterium, uel ad homicidium, uel ad aliquid huiuſmodi, ut ex ſequentibus * patebit. ergo quicunque facit iniuſtum, peccat mortaliter. F

* q6. 64. & ſequentib. q. 24. ar. 12. & 1. 2. q. 72. art. 5.

Respon. Dicēdū, ꝙ ſicut ſupra dictum * eſt, cū de differentia peccatorū ageretur, peccatū mortale eſt qđ contrariať charitati, per quam eſt animæ uita. Omne aūt nocumentum alteri illatum, ex ſe charitati repugnat, quæ mouet ad uolendum bonum alterius: & ideò cū iniuſtitia ſemper cōſiſtat in nocumento alterius, manifeſtum eſt, ꝙ m facere iniuſtum, ex genere ſuo eſt peccatum mortale.* *Conclu.*

Ad primvm ergo dicendū, ꝙ illud uerbum Philoſophi intelligitur de ignorantia facti, quam ipſe uocat ignorantiam particularium circunſtantiarum, quæ meretur ueniam: non autem de ignorantia iuris, quæ non excuſat. Qui autem ignorās facit iniuſtum, non facit iniuſtum, niſi per accidens ut ſupra dictum * eſt. * Artic. 2.

Ad II dicēdū, ꝙ ille qui in paruis facit iniuſtitiam, deficit a perfecta ratione eius, quod eſt iniuſtum facere, inquantum poteſt reputari non eſſe omnino contra uoluntatem eius, qui hoc patitur, puta, ſi auferat aliquis alicui unum pomū, uel aliquid tale, de quo probabile eſt, quòd ille inde nō lædatur, nec ei diſpliceat.

Ad III dicendum, quòd peccata, quæ ſunt contra alias uirtute, non ſemper ſunt in nocumentū alterius, ſed important inordinationem quandam circa paſſiones humanas: unde non eſt ſimilis rō.

QVAESTIO LX.

De iudicio, in ſex articulos diuiſa.

POSTEA conſiderandum eſt de iudicio.
Et circa hoc quæruntur ſex.
¶ Primò, Vtrum iudicium ſit actus iuſtitiæ.
¶ Secundò, Vtrum ſit licitum iudicare.
¶ Tertiò, Vtrum per ſuſpitiones ſit iudicandum.
¶ Quartò, Vtrum dubia ſint in meliorem partem interpretanda.
¶ Quintò, Vtrum iudicium ſemper ſit ſecundùm leges ſcriptas proferendum.
¶ Sextò, Vtrum iudicium per uſurpationem peruertatur.

Articvlvs primvs.

Vtrum iudicium ſit actus iuſtitiæ.

Porrecta per totum.
333

ADPRIMVM ſic proceditur. Videtur ꝙ iudicium non ſit actus iuſtitiæ. Dicit enim Philoſophus in 1. Eth. quod unuſquiſque benè iudicat, quæ cognoſcit, & ſic iudicium h ad uim cognoſcitiuam pertinere uidetur: uis autem cognoſcitiua p prudentiam perficitur. ergo iudicium magis pertinet ad prudentiam, quam ad iuſtitiam, quæ eſt in uoluntate, ut * dictum eſt.

Int. q. 63. art. 4. cor. Et Ilai. 1. lec. 6. pricip Lib. 1. c. 3. to. 5.
* q. 58 artic. 4.

¶ 2 Præt. Apoſtolus dicit 1. ad Corinth. 2. Spiritualis h iudicat omnia: ſed homo maximè efficiť ſpiritualis per uirtutem charitatis, quæ diffunditur in cordibus noſtris per Spiritum ſanctum, qui datus eſt nobis, ut dicitur Rom. 5. ergo iudicium magis pertinet ad charitatem, quàm ad iuſtitiam.

¶ 3 Præt. Ad unamquamque uirtutem pertinet rectum h iudiciū circa propriam materiam: quia uirtuoſus in ſingulis eſt regula, & menſura, ſecundū Philoſophū in lib. * Ethic. non ergo iudiciū magis

* Lib. 3. Ethic. ca. 3. & li. 5.

pertinet

pertinet ad iuſtitiam q̃ ad alias virtutes morales. A

¶4 Præt. Iudicium videtur ad ſolos iudices pertinere: actus autem[b] iuſtitiæ inuenitur in omnibus iuſtis. cum ergo non ſoli iudices ſint iuſti, videtur ꝙ iudicium non ſit actus proprius iuſtitiæ.

Sed contra eſt. quod in Pſal. 93. dicitur, Quoadusque iuſtitia conuertatur in iudicium.

Respon. Dicẽdũ, ꝙ iudicium propriè nominat actum iudicis, inquantum iudex eſt. Iudex autem dicitur quaſi ius dicens: ius autem dicitur obiectũ
q. 57. artic. 1. iuſtitiæ, vt ſupra habitum eſt. Et ideò iudiciũ importat ſecũdum primam nominis impoſitionem, diffinitionem, vel determinationem iuſti, vel iuris. B Quòd autẽ aliquis benè diffiniat aliquid in operibus virtuoſis, propriè procedit ex habitu virtutis: ſicut caſtus rectè determinat ea, q̃ pertinẽt ad caſtitatem. & ideò [m] iudiciũ, quod importat rectam
Conclu. m determinationem eius, quod eſt iuſtum, propriè pertinet ad iuſtitiã [n]. Propter quod Philoſophus
Li. 5. c. 4. paulo an medium tom. 5. in 5. Ethico. dicit, quòd homines ad iudicem confugiunt, ſicut ad quandam iuſtitiam animatam.

Ad primum ergo dicendum, ꝙ nomen iudicij, quod ſecundum primam impoſitionem ſignificat rectam determinationem iuſtorum, ampliatũ eſt ad ſignificãdam rectam determinationem in quibuſcumq; rebus tam in ſpeculatiuis, quàm in practicis: in omnibus tamen ad rectum iudicium duo requiruntur, quorum vnũ eſt ipſa virtus proferẽs iudicium, & ſic iudicium eſt actus rationis: dicere enim, vel diffinire aliquid rationis eſt. Aliud autem eſt diſpoſitio iudicãtis, ex qua habet idoneitatem ad rectè iudicandum: & ſic in his q̃ pertinent ad iuſtitiam, iudicium ꝓcedit ex iuſtitia, ſicut & in his q̃ ad fortitudinem pertinẽt, ex fortitudine. Sic ergo iudiciũ eſt quidam actus iuſtitiæ, ſicut inclinantis ad rectè iudicandum: prudentiæ aũt ſicut iudicium proferentis. Vñ & ſyneſis ad prudentiam ꝑtinens, dr̃ benè iudicatiua, ut ſupra * habitum eſt. D
*q. 51. artic. 5.

Ad ii dicẽdũ ꝙ homo ſpiritualis ex habitu charitatis habet inclinationem ad rectè iudicandũ de oĩbus ſcḋm regulas diuinas, ex quibus iudicium per donum ſapientiæ pronũtiat: ſicut iuſtus ꝑ virtutẽ prudentiæ pronuntiat iudicium ex regulis iuris.

Ad iii dicẽdum, ꝙ aliæ virtutes ordinant hominem in ſeipſo, ſed iuſtitia ordinat hominem ad
q. 58. ar. 2. 9. & 10. alium, vt ex dictis patet. Homo autẽ eſt dominus eorum, quæ ad ipſum pertinent, non aũt eſt dominus eorum quæ ad aliũ pertinent. Et ideò in his, q̃ ſunt ſecundum alias virtutes, non requiritur, niſi E iudicium virtuoſi, extenſo tamen nomine iudicij,
* In iſto art. vt* dictum eſt: ſed in his quæ pertinent ad iuſtitiã, requiritur vlterius iudiciũ alicuius ſuperioris, qui vtrumq; valeat arguere, & ponere manum ſuã in ambobus. Et propter hoc iudicium ſpecialius ptinet ad iuſtitiam, quam ad aliquam aliam virtutẽ.

Ad iiii dicendũ, ꝙ iuſtitia in principe quidem eſt ſicut virtus architectonica, quaſi imperans, & ꝑcipiens quod iuſtum eſt: in ſubditis aũt eſt tamẽ virtus executiua, & miniſtrans. Et ideò iudicium, quod importat diffinitionem iuſti, pertinet ad iuſtitiam ſcḋm ꝙ eſt principaliori modo in præſidẽte.

Articulus II.

Vtrum ſit licitum iudicare.

Ad secundum ſic proceditur. Vr̃ ꝙ nõ ſit licitũ iudicare. Non. n. infligitur pœna niſi ꝓ illicito: ſed[h] iudicãtibus imminet pœna, quam nõ iudicantes effugiunt, ſecundum illud Mat. 7. Nolite iudicare, ne iudicemini. ergo iudicare eſt illicitum.

¶2 Præt. Rom. 14. dicitur. Tu qs es, qui iudicas alienum ſeruum? ſuo domino ſtat, aut cadit: Dñs autem omnium Deus eſt. ergo nulli[h] homini licet iudicare.

¶3 Præt. Nullus hõ eſt ſine peccato, ſcḋm illud 1. Ioan. 1. Si dixerimus, qa pctm̃ non habemus, noſipſos ſeducimus: ſed peccanti[h] non licet iudicare, ſcḋm illud Rom. 2. Inexcuſabilis es homo omnis, qui iudicas. In quo. n. alterum iudicas, teipſum condẽnas, eadem. n. agis quæ iudicas. C ergo nulli eſt licitum iudicare.

Sed contra eſt, quod dicit Deut. 16. Iudices, & magiſtros cõſtitues ĩ oĩbus portis tuis, vt iudicẽt populum iuſto iudicio.

Respon. Dicẽdũ, ꝙ iudiciũ intãtũ eſt licitũ, inquãtũ eſt iuſtitiæ actus. Sicut aũt ex* prędictis patet, ad hoc ꝙ iudiciũ ſit actus iuſtitiæ, tria reqruntur. Primo qdẽ, vt ꝓcedat ex inclinatione iuſtitiæ. Scḋo, ꝙ ꝓcedat ex authoritate ꝑſidẽtis. Tertio, ꝙ ꝓferatur ſcḋm rectã rõnẽ prudẽtię[m]. Qḋcumq; aũt horũ defuerit, iudiciũ erit vitioſum, & illicitũ[n]. Vno qdẽ mõ, qñ eſt contra rectitudinẽ iuſtitiæ: & ſic dr̃ iudiciũ ꝑuerſum, vel iniuſtum. Alio mõ; qñ hõ iudicat in his, ĩ qbus[d] nõ hẽt authoritatẽ: & ſic dr̃ iudiciũ vſurpatũ. Tertio mõ, qñ deeſt certitudo rõnis, puta, cũ aliqs de his iudicat, q̃ sũt dubia, vł occulta ꝑ aliquas leues coniecturas: & ſic dr̃ iudicium ſuſpicioſum, vel temerarium.

Ad primum ergo dicẽdũ, ꝙ Dñs ibi ꝓhibet iudiciũ temerariũ, qḋ eſt de intẽtione cordis, vel de alijs incertis, vt* Aug. dicit in libro de ſermone Dñi in mõte. Vel ꝓhibet ibi iudiciũ de rebus diuinis, de qbus cũ ſint ſupra nos, nõ debemus iudicare, ſed ſimpl'r e3 credere, vt * Hilarius dicit ſuꝑ Mat. Vel ꝓhibet iudiciũ qḋ ñ fit ex beneuolẽtia, ſed ex animi amaritudine, vt Chry. †dicit.

Super Qu. LX. Art. II.

Porrecta per totum.

334

In art. 2. quæſt. 60. omiſſo primo, dubium in reſponſione ad tertium occurrit ad hominem, & ſimpliciter, An iudex in peccato mortali etiã occulto conſtitutus, peccet iudicãs alios. Et eſt ratio dubij, qa author in 4. ſententiarum diſt. 19. q. 2. ar. 2. tenet aſſr̃matiuã partem in prælato eccleſiaſtico: & ratio eius ibi eſt, quia indignè vtitur officio prelationis. Et additur ab alijs alia ratio, qa ſcilicet eſt ſuſpenſus quo ad ſe, vt habetur ex capi. vltim. extra, De tempo. ordin. In hoc autem loco author indiſtinctè de iudice dicere videtur, quòd ſi ꝓpter officiũ tenetur iudicare peccator, poteſt iudicare cum humilitate, abſq; quòd incurrat nouã damnationis cauſam, q̃uis ſe dãnabilẽ oſtendat alios iudicando.

Infra. ar. 5. & 6. & q. 67. ar. 1. Et 4. d. 48 cor. prin. Et Rom. 2. & c. 14. Et 1. corinth. 4.

¶ Ad dubiũ hoc ſimpliciter dicendũ eſt, quòd iudex, ſeu prælatus ſpiritualis, vtẽs officio ſuo in his q̃ non ordinis, ſed iuriſdictionis ſunt, q̃uis ſit ĩ peccato mortali, non peccat, ſaltem mortaliter, per ſe loquendo. Dico autem, per ſe loquẽdo, ad euitandum id qḋ eſt per accidẽs, puta, deformitatem ſcandali, ſi peccatum eſt manifeſtum. Probatur autẽ quod dicimus ex eo, ꝙ macula peccati mortalis nõ cõtrariatur rectitudini requiſitę ad iudiciũ, lumini ſcilicet rationis, inclinationi ad tribuẽdum alteri ius ſuum, & authoritati iuriſdictionis. Stant enim hæc omnia cũ peccato mortali, ut patet, & Gentilium teſtimonia atteſtãtur. Quia tamen impedimentum nõnullum eſt peccatum mortale, pro quanto boni perſonam gerit alijs prælatus, qui bonus verè nõ eſt, ſi non humiliter exercet officium

*Ar. præc.

Conclu. m

D. 552.

* Lib. 2. c. 18. to. 4.

*Ca. 5. in Mat. non procul a fi.

†Hom. 17 in opere imperfecto to. 2.

Ad II dicendū, ꝙ iudex conſtituitur vt miniſter Dei. vnde dicitur Deuterono. 1. Quod iuſtū eſt, iudicate. & poſtea ſubdit: Quia Dei eſt iudicium.

Ad III dicēdū, ꝙ illi, q̄ ſunt in grauibus peccatis, nō debēt iudicare eos, q̄ ſunt i eiſdē peccati, vel minoribus, ut Chryſ. dicit* ſup illud Mat. 7. Nolite iudicare. Et ꝑcipuè hoc eſt intelligēdū, qñ illa pctā sūt publica, q̄a ex hoc gñatur ſcādalū i cordibus aliorū. Si aūt nō[d] ſunt publica, ſed occulta, & neceſſitas iudicādi imineat ꝓp officiū, ꝑt cū humilitate, & timore vel arguere, vel iudicare. Vñ • Aug. dicit in libro de ſermone Dñi in mōte Si inuenerim⁹ nos i eodē vitio eſſe, cōgemiſcamus, & ad pariter conādū inuitemus. Nec tñ[d] ꝓp hoc hō ſic ſeipſum condemnat, ut nouū cōdemnationis meritū ſibi acq̄rat: ſed quia cōdēnāns aliū, oſtēdit ſe ſimiliter cōdēnabilem eſſe propter idem peccatum, vel ſimile.

Articvlvs III.

Vtrum iudicium ex ſuſpicione procedens, ſit licitum.

Ad tertivm ſic ꝓcedit. Vr̄ ꝙ iudiciū ex ſuſpiciōe ꝓcedēs, ñ ſit licitū. Suſpitio. n. vr̄ eſſe opinio icerta de aliquo malo. vñ & Phi. • in 6. Eth. ponit, ꝙ ſuſpicio ſe hēt & ad verum, & falsū: ſed de ſingularibus cōtingētib⁹ nō pōt hēri opinio, niſi[h] incerta. cū ergo iudiciū humanū ſit circa humanos act⁹, q̄ sūt ī ſingularib⁹, & cōtingētib⁹, vr̄ ꝙ nullū iudiciū eſſet licitū, ſi ex ſuſpicione iudicare nō liceret.

¶ 2 Præt. Per iudicium illicitū fit aliqua[i] iniuria ꝓximo: ſed ſuſpicio mala in ſola opinione hoīs conſiſtit, & ſic non vr̄ ad iniuriā alterius ꝑtinere. ergo ſuſpicionis iudiciū nō eſt illicitum.

¶ 3 Præt. Si ſit illicitū, oportet ꝙ ad iuſtitiā reducat̄, q̄a iudiciū eſt actus iuſtitiæ, vt dictū* eſt: ſed iniuſtitia ex ſuo gñe ſp eſt pctm̄ mortale, ut ſupra* habitū eſt. ergo ſuſpicionis iudiciū eſſet ſp pctm̄ mortale, ſi eſſet illicitū. ſed[k] hoc eſt falſum, quia ſuſpicionis vitare non poſſumus, ut dicit* gloſ. Augu. ſuper illud 1. ad Cor. 4. Nolite ante tēpus iudicare. ergo iudicium ſuſpicioſum non vr̄ eſſe licitum.

Sed contra eſt, qd̄ Chryſ. † ſup illud Matth. 7. Nolite iudicare &c. dicit. Dñs hoc mandato non ꝓhibet Chriſtianos ex bñuolētia alios corripere, ſed ne ꝑ iactātiā iuſtitiæ ſuæ Chriſtiani Chr̄ianos deſpiciant, & ſolis plerunque ſuſpicionibus odiētes cæteros & cōdēnā tes.

Respon. Dicēdū, ꝙ ſicut Tullius dicit ſuſpicio importat opinionē mali qñ ex leuib⁹ idicijs ꝓcedit, & cōtingit ex trib. Vno qdē mō ex hoc, ꝙ aliqs ex ſeipſo mal⁹ eſt: & ex hoc ipſo quaſi conſcius ſuæ malitiæ, facilr̄ de alijs malū opinat̄, ſm illud Eccle. 10. In uia ſtultus ambulans, cū ipſe ſit inſipiēs, oēs ſtultos æſtimat. Alio mō prouenit ex hoc, ꝙ aliqs male afficit̄ ad alterū. Cū. n. aliqs cōtēnit, uel odit aliquē, aut iraſcit̄, uel īuidet ei, ex leuib⁹ ſignis opinat̄ mala de ipſo: q̄a unuſqſq; facilr̄ credit, qd̄ appetit. Tertio mō ꝓuenit ex lōga experiētia. vñ* Phil. dicit i 2. Rhet. ꝙ ſenes ſunt maximè ſuſpicioſi, q̄a multotiēs experti ſunt aliorū defectus. Primæ aūt duæ ſuſpicionis cauſæ, manifeſte ꝑtinēt ad ꝑuerſitatē affect⁹. Tertia uerò cā diminuit rōnē ſuſpicionis, iquātū experientia ad certitudinē ꝓficit, q̄ eſt cōtra rōnē ſuſpicionis. Et iō[m] ſuſpicio uitiū quoddā importat: & quāto magis ꝓcedit ſuſpicio, tantò magis eſt uitioſum.[n] Eſt aūt triplex grad⁹ ſuſpiciōis. Primus qdē gradus ē, ut hō ex leuib. indicijs de bonitate alicuius dubitare icipiat: &[p] hoc eſt ueniale, & leue pctm̄.[q] Pertinet n. ad tētationē humanam, ſine qua uita iſta nō ducit̄, ut hr̄ in gl.* ſup illud 1. ad Cor. 4. Nolite ante tp̄s iudicare. Secūdus gradus eſt, cū aliqs pro certo malitiā alterius æſtimat ex leuib⁹ idicijs. Et[s] hoc ſi ſit de aliquo graui eſt pctm̄ mortale[t], inquātū nō ē ſine cōtēptu ꝓximi. Vñ * glo. ibidē ſubdit. Si ergo ſuſpiciones vitare nō poſſumus, q̄a hoīes ſumus, iudicia tñ. i. diffinitiuas firmaſq; ſententias cōtinere debem⁹[v]. Tertius grad⁹ eſt, cū aliqs iudex ex ſuſpicione ꝓcedit ad aliquē cōdēnandū, &[x] hoc directè ad iniuſtitiā ꝑtinet: vñ eſt pctm̄ mortale[y].

Ad primvm ergo dicendum, quòd in humanis actibus inuenitur aliqua certitudo, non quidem ſicut in demonſtratiuis, ſed ſecundum ꝙ

[illegible]dū iudicandi, ueniale peccatum incurrere videtur. Procedit namq; in actum moralē nō qualis debet.

¶ Ad dubiū autē hoc idē, pro quāto eſt ad hominem, dr̄, ꝙ author ſecutus alios in libris ſententiarū illa dixit, q̄ poſt modum in Sūma correxit, ut patet hic, & inferius, ſcilicet in 3. p. q. 64. artic. 6 vt diffuſius in quæſtione ſpeciali de hoc declarauimus.

¶ Ad primā aūt obiectionē in oppoſitum dr̄, ꝙ indignè vti officio contingit dupliciter. ſ. priuatiuè, & cōtrariè. Et q̄ exiſtēs in peccato mortali utit̄ officio indignè priuatiuè, nō aūt cōtrariè quia, ſ. eſt priuatus cōditione, quā natus eſt habere, ut condignè iudicis officium ageret: non autē aliquid contrarium iuſto iudici, ut ſic. & ꝓpterea non oportet quòd peccet.

¶ Ad ſecundam verò dr̄, ꝙ magna differentia eſt inter vſum poteſtatis iuriſdictiōis, & poteſtatis ordinis: q̄m ad illum non eſt opus conſecratione, iſtū. n. nemo ſine cōſecratione habet. Et ꝓpea aliud ē iudiciū de miniſtro vnius, & alterius: quoniā miniſter Dei & Eccleſiæ ad actum ſanctæ poteſtatis debet eſſe ſanctus, & de tali loquit̄ Decretal. illa. Miniſter autem ad actum iuſtum ſufficit quòd ſit iuſtus in opere.

SVPER QV. LX. ART. III.

In ar. 3. ubi aſſignatur ſecundus gradus ſuſpicionis, diligenter aduerte, & caueas ne fallaris in illis verbis, Pro certo malitiā alterius æſtimat ex leuibus indicijs. Pōt ſic unidē dupliciter intelligi, primo, pro credulitate vnius partis, cum aliqua tñ hæſitatione [illegible] [illegible] determinatione. verbi gratia. Video iuuenē cum [illegible] [illegible] [illegible] meā illos ſimul velle [illegible], atq; hoc æſtimans pertimeſco, uel admiror, ſum[illegible] ita in mēte mea diſpoſitus, ut ſi egomet interrogarē inceptum, an iſta æſtimatio mea ſit apud me adeò uera & certa, qn ēt credam, ꝙ forte falſa eſt æſtimatio iſta, reſiderem q. forte falſa eſt: veruntamen mihi ſic vr̄. Tūc eſt credulitas firma nō ſimpliciter, ſed hæſitationi adiuncta. Si aūt eſſem ſic diſpoſitus, ꝙ riderem, ꝙ mea æſtimatio eſt uera & certa, ut nullus dubitationi loc⁹ ſit, tūc ē aſſertiua determinatio. Sentus [illegible] teræ non accipit æſtimationem pro certo primo mō, ſed ſecundo, ut & ly pro certo ſignificat. & authoritas ſubiuncta teſtatur, q̄ diffinitiuas ſententias prohibet. In primo ergo gradu ſuſpicionis locato totam latitudinem æſtimationis aliquo mō hæſitātis: & in ſecundo ſolā diffinitionē ſiuè intus, ſiuè extra fiat verbis citra tribunal: ſicut in tertio autē ſententiā iudicis, q̄ coactiuā vim iniuriæ hēt, pro quanto authoritatiuè fit. Et hoc nota ꝓ multis, q̄ credunt ſe incidiſſe in temerariū iudiciū ex mala, quā conceperūt, opinione ꝓximi: nec ſciūt diſcernere inter opinionē, q̄ cū formidine aliqua alteri[illegible] partis eſt, & iudiciū ex opinione nō natum, ſed temerè prolatū corde, & ore.

¶ In eodē articulo aduertendum ad primū aduerte, ꝙ certitudo in humanis actibus ſufficiens ad iudiciū iudicis, nō eſt certitudo euidentiæ: quoniā quantumcumque teſtes cōcurrant, & ꝓpria hominis cōfeſſio de facto [illegible], nō propterea euidēs ſit

* Homil. 24. 1. ō remote a prin. t. 2. — D. 261. & 405. & 796. & 965. — * Lib. 2. c. 18. a medio. to. 4. — D. 529. & 640. — Poteſtas per [illegible] 335 — Locus sup. ar. 2. indu[illegible] — Et quol. 12. ar. 25. & li. 6. c. 3. tom. 5. — * Ar. 1. — * q. 59. artic. 4. — * Tra[illegible] in lo. circa [illegible] tom. 9. — † Homil. 17. in opere imperfecto i prin. tom. 2. — * Libr. 2. Rhe. c. 13. parum a prin. t. 6. — Conclu. m — Conclu. p — * Eſt Au. tra. 50. in Ioā. parū ante mediū to. 9. — Conclu. s — * Eſt Au. loco nūc dicto circa medi. — Conclu. x

conuenit tali materiæ, puta, cū aliquid p̄ idoneos teſtes ꝓbat̄.

Ad II dicendum, ꝙ ex hoc ipſo, ꝙ aliquis malā opinionē habet de alio ſine cauſa ſufficiēti, indebitè contemnit ipſum: & ideò iniuriatur ei.

Ad IIII dicendū, ꝙ quia iuſtitia, & iniuſtitia eſt circa exteriores operationes, ut dictū* ē, tunc iudiciū ſuſpicioſū directè B ad iuſtitiā pertinet, quando ad actū exteriorē procedit: & tūc eſt peccatū mortale, ut dictum *eſt. Iudicium aūt interius pertinet ad iuſtitiam, ſecundum ꝙ comparat̄ ad exterius iudiciū, ut actus interior ad exteriorē: ſicut concupiſcētia ad fornicationem, & ira ad homicidium.

*q.59.ar.2.ad 3.

*In corp. art.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum dubia ſint in meliorem partem interpretanda.

C AD QVARTVM ſic procedit̄. Videtur ꝙ dubia non ſint in meliorem partem interpretanda. Iudicium enim[h] magis debet eſſe de eo, quod in pluribus accidit: ſed in pluribus accidit, quòd aliqui male agant, q̄a ſtultorum eſt numerus infinit⁹, ut dicitur Eccleſ. 1. Proni enim ſunt ſenſus hominis ad malum ab adoleſcentia ſua, ut dicitur Gen. 8. ergo dubia magis debemus interpretari in malum, q̄ in bonum.

¶2 Præt. Augu.* dicit, ꝙ ille piè, & iuſtè uiuit, qui[h] rerū integer eſt æſtimator in neutrā partem declinando: ſed ille, q̄ interpretatur in melius quod dubiū eſt, declinat in alteram partem. ergo non eſt faciendum.

* Lib. 1. de doc. Chriſtia. c 27. in princi. tom. 3.

¶3 Præt. Homo debet diligere proximū, ſicut ſeipſum: ſed circa ſeipſum homo debet dubia[h] interpretari in peiorem partē, ſecundùm illud Iob 9. Verebar omnia opera mea. ergo uidet̄ quòd ea, quæ ſunt dubia circa proximos, ſint in peiorem partem interpretanda.

SED CONTRA eſt, ꝙ Roman. 14. ſuper illud, Qui non manducat, manducātem non iudicet, dicit* glo. Dubia in meliorem partem ſunt interpretanda.

*Eſt Aug. lib. 2. de ſermo Domi. i monte c. 18. ante mediū, tom. 4.

ſic intellectui hoc eſſe ab illo ꝑpetratū, p̄ſt ſiquidē oēs mētiri, A ſed eſt certitudo fidei: q̄m idonei teſtes, & ꝓpria cōfeſſio, ſufficiētes cauſæ ſunt ad determinandū intellectum nr̄m ad alterā partē contradictionis nō uidēdā, ſed indubiè tenēdā in tali materia, ſ. in his quæ conſiſtunt in facto actuum humanorum.

¶ Scito ſecūdo, ꝙ author certitudinē in humanis poſſibilē, licèt declarauerit illā eſſe, q̄ eſt p̄ idoneos teſtes, non t̄n arctauit ad ſolā certitudinē p̄ teſtes idoneos. Contingit. n. q̄ſque ſine tali certitudine rectè iudicari, ut patet de iudicio Salomonis, 3. Regum. 3. q ex indicio piæ cōmotionis ſuper occiſione infantis, iudicauit illā eſſe mr̄em. Sed aduerte, ꝙ hmōi īdicijs, licèt poſſit iudex quando oportet iudicādo alicui ꝓdeſſe, non t̄n alterū criminis damnare: q̄n in crimine puniēdo omnia debēt eſſe clara. Vnde Salomon licèt adiudicauerit infantem mulieri piæ, quod profuit vtriq;, filio ſcilicet & matri: non damnauit tamē per hoc alteram homicidij, ꝙ oppreſſiſſet filium. Ex quo namq; alia certitudo habere ñ potuit, debuit ex illo indicio iudex iudicare ī meliorē partē. Et ſimiliter pōt, & debet q̄libet iudex facere ī ſimilibus euētibus. In humanis ſiquidem oportet uti pro certo eo, quod cōmuniter creditur, quàmuis verè certum non ſit.

Porrecta per totum.

336

¶ In reſponſione ad tertium eiuſdem articuli aduerte, quòd quia leuia indicia non ſunt nata cauſare malam opinionē de proximo, & inter præcipua bona hominum computatur bona de ipſo opinio, quia humana gloria, cui diuitiæ non comparātur, in hominum opinione conſiſtit: ideo accipiens ex leuibus indicijs ſiuè malam opinionem, ſiuè ultra opinionem iudiciū D apud ſe malum, iniuriam tacitè illi tribuens illi de malo, quod ille non meruit, aut pluſquàm meruit. Hoc enim iniuſtum eſſe manifeſtè patet, & ex hoc proximū indebitè deſpici, & ſi non affectu, facto tamen conſtat eum malum iniuſtè æſtimatur. Verum tamen eſt, quòd quia opinio imperfectum quid eſt in genere cognitionis, & determinationis propter hæſitationē admiſſam, & iudicium temerarium de peccatis leuibus ratione materiæ imperfectum eſt: ideo nullum horum eſt peccatum mortale, ſed ſolummodo temerarium iudicium de mortali ex leuibus indicijs, vt in litera dicitur.

¶ In reſponſione ad tertium eiuſdem articu. 3. dubium occurrit, quo pacto uerificetur, quòd iudicium interius reducitur ad iudicium exterius, cum contingat ſępe exterius iudiciū fieri ſine animo iudicādi exterius. Vt frequenter. n. priuatæ perſonæ iudicant talem malum, contra quem tamen non cogitāt proferre ſententiam damnationis, & quandoq; ſi poſſent, non E proferrent.

¶ Ad hoc dicitur, quòd quemadmodum ad homicidij uitium, reducitur non ſolùm deſiderium occidēdi aliquem, ſed etiā deſiderium, quòd aliquis moriatur, q̄uāuis nullo pacto vellet ipſum occidere: ita ad exterioris iudicij uitium reducitur, non ſolùm uelle dare damnationis ſententiam, ſed qualitercunque iniuſtè iudicans ex leuibus cauſis. Eiuſdem enim rationis eſt, iniuria temerarij iudicij intus, & extra: quamuis nō ſit æquale nocumentum.

SVPER QV. LX. ARTIC. IIII.

IN art. 4. eiuſdem 60. quæſt. circa reſponſionem ad primum & ſecundum ſimul, dubium occurrit & de concluſione ſcilicet q̄d melius eſt, ꝙ aliq̄s frequēter fallatur, habēdo bonā opinionē de malo hoīe, q̄ ꝙ rarius fallatur habēs mala opinionem de aliquo bono: & de illius rōne, q̄a ex hoc fit iniuria alicui, nō aūt ex primo. De concluſione quidē, quia iudicium in materia morali ut in pluribus, uerū eſt habendum pro uero abſolutè, & conſequenter amplectendū ut meli⁹: ſed iudiciū q̄d rarius fallitur eſt uerū, ut ī pluribus ergo. De ratione uero, quia falſum eſt ꝙ ille q frequēter fallitur in bona opinīōe nulli noceat. Nā nocet ſibiipſi, implēdo animā ſuā falſis opinionib. peius eſt aūt nocere ſibi, quàm alteri.

¶ Et ſi cōtra hoc afferatur ꝙ in litera dr̄, ꝙ falſum iudiciū de bono alterius nō ꝑtinet ad malū intellectus iudicātis, ſed ad bonū affectū ipſius: ſicut nec ad pfectionē intellectus ſcdm ſe ꝑtinet cognitio ſingulariū contingētiū, magnū augetur dubiū. tum q̄a licèt ad pfectionē intellectus ſecundùm ſe, nō ꝑtineat cognoſcere ueritatem contingentiū ſingularium: ꝑtinet t̄n ad perfectionem intellectus, ut extenditur ad operationem, hoc eſt, ꝙ licèt ueritas ſingularium contingētium non ſit de pfectione intellectus ſpeculatiui, eſt tamen de perfectione intellectus practici. Intellectus enim extēſione fit practicus, ut dicitur in tertio de Anima. Patet autē quod dicimus, Et ſimpliciter: quia ad prudentiam requiritur memoria præteritorum, & intelligentia præſentium, & prouidentia futurorum. Et ad hominem: Nam author inferius in tertia parte quęſtio. 11. art. primo ad tertium hoc expreſsè dicit. Conſtat autē quòd iudicium, de quo eſt ſermo, ad intellectum practicum ſpectat. ergo falli in huiuſmodi, contra perfectionem eſt eius, & prudentiæ nocet. Et ulterius ſequitur, quòd impertinenter litera attulit ad propoſitum, quòd cognoſcere ueritatem contingentium ſingularium non pertinet ad perfectionem intellectus ſecundùm ſe, id eſt ſpeculatiui. Nam ſermo eſt de intellectu practico: Tum quia non ualet argumētum, Cognoſcere ueritatem ſingularium contingentium non pertinet ad pfectionem intellectus. ergo errare circa hæc non eſt malum intellectus: quoniam error de ratione ſua ponit malum in intellectu errante. Sicut non ualet, Videre columnas Herculis, non eſt de perfectione uiſus. ergo male uidere ipſas nō ſpectat ad imperfectionem uiſus: ſed benè ualet, ergo carere taliū cognitione, non ponit malum in intellectu.

¶ Ad euidentiam huius rei, ſciendum eſt, quòd dubia in meliorem partem interpretanda eſſe, dupliciter intelligi poteſt, ſcilicet negatiuè, & poſitiuè. Et ſi intelligatur negatiuè, ſenſus eſt, quòd dubia non ſunt in deteriorem partē interpretāda: & ſic intellecta hæc propoſitio eſt ueriſſima, ac certiſſima. Et ꝑ hunc ſenſum Dominus negatiuè præcepit Matt. 7. Nolite iudicare. & Apoſtolus ad Corinth. Qui non manducat, manducantem non iudicet. Et dum negatiuè ſeruatur hæc regula, fit ut ſi quando occurrat factum dubij iudicij, de proximo, in eadē perſiſtamus opinione de illo proximo, in qua prius eram⁹ verbi gratia. Habebam Ioānem pro uiro ſobrio, inuenio poſtmodum ipſum bene comedentem, & bibētem, nō moueor ex hoc facto ad iudicandum, quòd neceſſitate ductus ſanctè facit, ꝙ eſſet in meliorem partem interpretari: nec ad dubitādum de ſobrietate eius, quod eſſet in peiorem partē declinare. ſed perſiſto in prima opinione immotus, hoc eſt. n. in meliorē ꝑtem

Respon. Dicendum, ꝙ ſicut dictũ eſt, * ex hoc ipſo ꝙ aliqs habet malam opinionẽ de alio abſq; ſufficienti cã, iniuriaẽ ei, & contẽnit ipſum. Nullus autẽ dẽt aliũ cõtẽnere, uel nocumẽtũ quodcunq; inferre, abſq; cã cogente. Et ideò [m] ubi non apparẽt manifeſta indicia de malitia alicuius, debemus eum ut bonum habere, in meliorẽ partẽ interp̃tando qđ dubium eſt.[n]

*Ar. prec. ad 2.

Conclu. m

Ad primum ergo dicendum, ꝙ poteſt contingere ꝙ ille, qui in meliorẽ partem interp̃tatur frequentius fallitur: ſed melius eſt, ꝙ aliqs frequẽter fallatur, habẽs bonã opinionem de aliquo malo hoĩe, q̃ ꝙ rarius fallatur, habens malã opinionẽ de aliquo bono: qa ex hoc fit iniuria alicui, non autem ex primo.

Ad II dicẽdũ, ꝙ aliud eſt iudicare de rebus, & aliud de hominibus. In iudicio. n. in quo de rebus iudicamus, nõ attẽdiẽ bonũ, uel malũ ex parte ipſius rei, de qua iudicamus, cui nihil nocet qualitercunq; iudicemus de ipſa: ſed attendit ibi ſolũ bonũ iudicãtis, ſi verè iudicet, uel malũ ſi falſo: quia uerũ eſt bonum intelľs, falſum aũt eſt malũ ipſius, ut dr̃ in * 6. Ethi. & iõ unuſquiſq; dẽt niti ad hoc, ꝙ de rebus iudicet ſm ꝙ ſunt: ſed in iudicio, quo iudicamus de hominibus, præcipuè attendiẽ bonũ & malũ ex parte eius de quo iudicatur, q in hoc ipſo honorabilis habetur, quòd bonus iudicatur: & contemptibilis, ſi iudicetur malus. Et ideò ad hoc potius tendere debemus in tali iudicio, quòd hominem iudicemus bonum, niſi manifeſta ratio in cõtrarium appareat. Ipſi aũt homini iudicanti falſum, iudiciũ, quo benè iudicat de alio, non pertinet ad malum intellectus ipſius: ſicut nec ad eius p̃fectionem pertinet ſecundùm ſe cognoſcere ueritatem ſingularium cõtingentium, ſed magis pertinet ad bonum affectum.

a Lib. 6. Ethi. ex c. 2 colligitur tom. 5. Et lib. 6. Meta. text. 8. haberẽ expreſſe tomo 3.

Ad III dicendũ, ꝙ interpretari aliquid in deteriorem, vel meliorem partem cõtingit dupliciter. Vno modo, per quadã ſuppoſitionem: & ſic cum debemus aliquibus malis adhibere remedium ſiuè noſtris, ſiuè alienis, expedit ad hoc, ut ſecurius remedium apponatur, ꝙ ſupponaẽ id quod eſt deterius: quia remediũ, quod eſt efficax cõtra maius mãlum, multò magis eſt efficax contra minus malum. Alio modo, interpretamur aliquid in bonum, uel malũ, diffiniendo, ſiuè determinando: & ſic in rerum iudicio debet aliqs niti ad hoc, ut interpreteẽ vnũquodque, ſecundum quod eſt. In iudicio autem perſonarum, ut interpretetur in melius, ſicut dictum eſt.*

*In corp. ar. & ad 3

Articvlvs V.

Vtrum ſit ſemper ſecundùm leges ſcriptas iudicandum.

Porrecta per totum.

337

Inf. art. 6. cor.

AD QVINTVM ſic proceditẽ. Vr̃ ꝙ non ſit ſp ſm leges ſcriptas iudicãdũ. Semper. n. vitandũ eſt iniuſtũ iudicium: ſed quandoque leges ſcriptę continent iniuſtitiã, ſecundùm illud Iſa. 10. Væ qui cõdunt leges iniquas, & ſcribentes, iniuſtitiam ſcripſerũt. ergo non ſemp eſt[h] ſm leges ſcriptas iudicandum.

Interpretari negatiuẽ. Et iuxta hũc ſenſum, nullũ imminet periculũ falſi iudicij, & oẽs difficultates motæ locũ nõ hñt: nam nullũ ſic fit nouũ iudiciũ, dũ negatiuè interp̃tamur dubia i meliorẽ partẽ. Si aũt intelligaẽ poſitiuè, ſ. q, dubijs occurrẽtib⁹ de p̃ximo fiat interp̃tatio in partẽ meliorẽ, tũc eſt ſenſus, ꝙ qñ factũ aliqđ a proximo occurrit dubiũ, quo animo factũ ſit, faciẽdũ eſt de nouo iudiciũ opinatiuũ, ꝙ bono aĩo fecerit. Sed regula hæc in hoc ſenſu dupliciter põt accipi. Primo ut ſit regula docẽs, qđ abſolutè facere debemus in tali occurſu, ut ſ. doceat, ꝙ bonũ ẽ qñ occurrũt nobis hæc dubia, p̃rũpere i actũ opinionis bonæ d̃ p̃ximo, interp̃tãdo ꝙ bono animo fecerit, excuſando illũ, & huiuſmodi. Et ſic ego ñ intelligo regulã iſtã eſſe ſecũdũ rectã rationẽ: qñ recta rõ ñ tradit, ꝙ ex obiecto neutrali gñetur, aut ſumaẽ opinio declinans ad alterã partẽ, ſed ꝙ neuter p̃ſeruetẽ intellectus. Nulla rurſus rõ ſuadet, ut occurſus ambigui facti alterius obliget me ad bñ opinãdum de ipſo, cũ nõ tenear etc ad aliquid opinãdũ de ipſo in particulari, ſicut nec ad diligẽdũ, vt patet ex ſupra dictis in tractatu de charitate. Boni demum rõnẽ nõ hẽt, ut abſq; neceſſitate, aut pietate aliqua exponã intellectũ meum periculo falſitatis ſępius incurrẽdæ. Non eſt igiẽ ſenſus iſte poſitiuus ſumendus abſolutè, & ſimpliciter. Alio vero mõ ſumi põt ſenſus iſte ex ſuppoſitione, ſ. ſi iudicãdum eſt: ita q, regula iſta doceat, ꝙ dubia i meliorẽ partẽ ſunt interp̃tanda, ſi iudicandum eſt, ſi oportet iudicari. Et hic eſt uerus ſenſus hui⁹ regulæ, p̃ut hic diſputaẽ, & intẽditur in litera: & hẽt motas difficultates: & propterea declarare eas oportet. De præcipua autẽ difficultate, ꝙ homo interpretando in meliorem partem, incurrit, ut frequentius, falſitatẽ, recolendum eſt, q, intellectus practicus in moralibus dupliciter concurrit, ut cognoſcens, & ut dirigens, & q, non eodem modo uerus eſt ut cognoſcens, & dirigẽs, ſed diuerſo. Nam ut cognoſcens, uerus eſt per conformitatem ad rẽ cognitam, ſicut intellectus ſpeculatiuus. Ab eo enim q, res eſt, uel non eſt, oratio dicitur uera, uel falſa: ſed ut dirigens, uerus eſt per conformitatem ad appetitum rectum, ut dicitur in 6. Eth. & in præcedenti libro q. 57. quæſt. declarauimus. His etenim ſi iungamus quæ in litera dicuntur, q, interpretari in meliorem partem ſpectat ad affectum, ſeu appetitum rectum, & hẽt plures annexam falſitatem, facile eſt deducere, quòd huiuſmodi interp̃tatio in meliorẽ partem nocere põt intellectui ut cognoſcens eſt, p̃ quãto falſam cognitionẽ qñq; ingerere: ſed prodeſt intellectui, ut dirigens eſt, qa facit ipſum dirigere cõformiter ad appetitũ rectũ, atq; p̃ hoc intellectũ, ut dirigẽtẽ eſſe verũ. Et ſi cũ his recordatus fueris, ꝙ intellectus practicus non differt à ſpeculatiuo in ueritate cognitionis, ſed directionis, & hoc eſſe illi propriũ, inferes ꝙ in hmõi interp̃tatione, licet nũquã immiſceaẽ falſitas cognitionis, ſp̃ inueniẽ uerũ in intellectu practico, inquantũ practicus eſt, p̃p ueritatẽ directiõis. Et qm̃ notitia moraliũ ad hoc ordinaẽ, non ut cognoſcamus, ſed ut operemur, ut dr̃ in 2. Ethi. iõ maiori in periculo uerſatur q incidit in id qđ cõtrariaẽ intellectui, ut dirigẽti, q̃ in id qđ contrariaẽ intellectui ut cognoſcẽti: ut in litera a S. Tho. defendiẽ.

¶ Ad obiecta igiẽ deſcendẽdo, & dubium de concluſione dr̃, ꝙ ex malo ſenſu literæ p̃cedit. Nã aliud eſt dicere, i dubijs iudiciũ in meliorẽ partẽ eſſe falſum ut i pluribus, & aliud eſt dicere, in dubijs iudiciũ in meliorẽ partẽ eſſe falſum pluries, q̃ in deteriorẽ partẽ. Primũ ſiquidẽ dictũ ſignificat, ꝙ abſolutè eſt falſum vt in pluribus: ſecundũ aũt nõ ſignificat hoc, ſed ſignificat ꝙ cõparãdo numerũ falſitatũ incidentiũ pro peiore parte, ille numer⁹ eſt maior, cum cuius cõparatiua ueritate ſtat ꝙ abſolutè loquẽdo, neutra declinatio in dubiis eſt uera ut in pluribus: quoniã dubia neutra ſunt ex natura ſua. Vñ cum argumentum procedat ex primo dicto, & litera nõ illud, ſed ſecundum dicat, patet reſponſio, quòd falſa eſt minor.

¶ Ad dubiũ uerò de ratione dicitur, quãtum ad pręſentem literam ſpectat, quòd author intendit, ꝙ nulli alteri nocet, quoniam iniuſtitia non eſt ad ſeipſum. Quãtum uerò ad difficultatem materiæ huius abſolutè, dicitur, quòd negari non põt, quin falſa opinio noceat ſibiipſi aliquantum, cum falſum cõtrarietur uero, quod eſt bonũ intellectus: & bono ex neceſſitate contrarietur malum, ut dicitur in prædicamẽtis. Sed comparando duo mala occurrẽtia, ſ. pluries falli in huiuſmodi ſingularibus cum bono affectu ad proximum, & minus falli cum iniuria proximi, dicimus quòd minus malum eſt primum, q̃ ſecundum. Et quia de duobus malis minus eſt eligendum, ſi oportet alterum eligere: ideo melius eſt frequentius falli cum bona opinione. Et ſi contra hoc inſtetur, quia in litera non dicitur minus malum, ſed melius eſt, quòd aliquis frequenter fallatur: reſpondetur primo quod ly, melius, non poteſt ſumi in hac comparatione, niſi abuſiue, quoniam

compa-

comparatio fit ad aliud manifeſtè malum, ſ. iniuriam ꝓximi. Non ergo incōueniens eſt exponere hic, melius, in cōparatione ad aliud, ideſt, minus malum. Rñdetur ſecundo, ꝙ licèt cōparatio ſit abuſiua, ſicut cum dr̄. Nix eſt albior coruo, & eligere falſam opinionem ſit malum moraliter: exponere tñ ſe periculo incurrendi falſam opinionem qñ oportet, non eſt malū moraliter: ſic aūt docet regula iſta. Nam qui vtit̄ regula iſta, Non niſi oporteat iudicare, in meliorē partē declinat, nō eligēdo falſam opinionē, ſed periculū incurrendi falſam opinionem ꝓponit certæ iniuriæ proximi: qm̄ ſi q in deteriorē partem interpretat̄, quantū eſt ex parte ſua, facit abſque dubio illi iniuriā, iudicans illū malum ex dubio, etiam ſi diuinaret verum quoniam hoc eſt per accidens. & hic ſenſus eſt amplectēdus. Reſponſio autem ex litera ſumpta, & confutata, ſi vt in litera hac iacet, afferat̄, ad hoc deſeruit, ꝙ falſitas hmōi non eſt malum intellectus ſecūdum ſe. Iniquitas autem huiuſmodi eſt malū affectus ſecundum ſe. igitur hoc eſt vitandum, & de illo non curandū, quando oportet, ut dictū eſt. Vnde ad cætera obiecta, quæ procedunt, ac ſi author ex hac propoſitione, Cognoſcere veritatē ſingularium contingentium, non ptinet ad ꝑfectionē intellectus ſecundum ſe, intēderet inferre, quòd falſi in huiuſmodi nullo modo eſt malū intellectus, qđ author nō intendit, ut ex ſupradictis iam patet, non oportet aliter reſpondere. Ipſe enim licèt huiuſmodi falſitatem pertinere ad malum intellectus non ſecundum ſe, ſed vt extenditur ad opus, ideſt, practici, ſicut etiam male uidere columnas Herculis (ſi non ex mala diſpoſitione organi proueniat) non pertinet ad imperfectionem uiſus ſecundū ſe, quàmuis aliquod malum uiſus in actu ſit. Nec intendit arguere, nec arguit ex illa propoſitione, ut obiectio ultima accepit: ſed intendebat ſolum monſtrare, quòd ſicut uerum in huiuſmodi eſt extra latitudinem boni intellectus ſecundum ſe: ita etiam falſum in huiuſmodi, eſt extra latitudinem mali intellectus ſecundum ſe: ac per hoc, ut dictum eſt, paruipendendum eſt quando oportet. Et ex hoc patet, quòd non impertinenter, ſed ad propoſitum fuit afferre, cum diſcutitur nocumentum falſi iudicij, bonum & malum intellectus ſecundum ſe, quoniam malum intellectus ſecundum ſe eſt omnino uitandum: malum autem intellectus ſecundum quid, facile poteſt tolerari. Illud, & illius periculum eligere, malum moraliter eſt: hoc eligere licet malum moraliter ſit, illius tamen periculo ſe exponere pro uitanda iniuria proximi, iuſtitia eſt, ut hic docemur.

¶ In eodem articulo in reſponſione quoque ad ſecundum, nota Nouitie illius diſtinctè ouis exercitium, ſcilicet, Aliud eſt iudicium de rebus: aliud de hominibus. Nam ad iudicium de rebus ſpectat rem de re dicere: ad iudicium de hominibus, ſeu perſonis ſpectat malum, uel bonum de perſona dicere. Vnde ſi uideo perſonam agentem ante ſe onerarium iumentum, & maledicentem, ut a multis fieri ſolet, Vade in malam horam, & ſimilia, & ego puto, quòd actus ille ſit peccatum mortale nō propter intentionem iſtius, ſed abſolutè puto, quaſi actus ille ex genere ſuo ſit peccatum mortale, propterea concipio indubie illius peccatum mortale iudicium illud, falſum non ſpectat ad iudicium de perſonis, ſed ad iudiciū de rebus: quoniam in ueritate nō iudicatur perſona, ſed actus ipſe ſecundum ſe, ita quòd dico rem de re, ſcilicet eſſe peccatum mortale de illo actu. Si uero uidero aliquam perſonam ornatam, & indubiè iudico illam ſe ornaſſe impudicitiæ cauſa, ad iudiciū de pſonis hoc ſpectat: dico enim de perſonali intentione eſſe impudicā. Et ſimiliter ſi uideo furtu commiſſum, aut domum combuſtam ignoto actore, & iudico Ioannem hoc patraſſe, nam etiam tunc de perſona enuntio eſſe actorem, ſcilicet directe, quòd abſque perſonæ contemptu indebito non fit, ex quo non conſtat perſonā illam in hoc peccaſſe. Ex quibus collige, quòd iudicium de perſonis eſt ſolū iudicium de corde, ſeu intentione alterius, aut de applicatione pſonæ ad hāc actionem. Actus autem ipſos &c. etiam ſingulariter iudicare, ſpectat ad iudicium de rebus. Et propterea cū iudicamus, quòd facere hoc, uel illud, uel factum tale eſt, uel non eſt peccatum mortale, etiam ſi erramus, non peccamus iudicio temerario, nec in uiam alicui facimus: quoniam de rebus ipſis dijudicamus, in quo iudicio, ut in litera dicitur, in neutram partem eſt declinandum, ſed ſoli eſt ueritati innitendum.

¶ In reſponſione ad tertium diligenter nota diſtinctionem literæ, de duplici modo interpretādi in priorē peiorem, ſcilicet per modum diffinitionis, & per modum ſuppoſitionis, & ſcito, ꝙ quo ad actum cautelæ, & remedij, & huiuſmodi, omnia ſupponenda ſunt in peiorem partem. Si enim uidero pauperem, non diffinio eum furem, ſed cuſtodio res meas ac ſi eſſet fur. Et ſimiliter ſi uideo iuuenem deambulantem, non iudico eum adulterum, caueo tamen ac ſi eſſet adulter, & ſic de alijs. Quo ad actum uero punitionis, quoniam iudicium ſequitur, in meliorem partem omnia interpretanda ſunt. Et ſic regula dicta ſimul & ſemel reddit nos iuſtos erga proximos iudicandos, & prudentes ad cauendum, cuſtodiendum, ac prouidendum. Quod enim cauet, cuſtodit, ac prouidet in maiori malo, conſequens eſt, ut magis ualeat in minori, ut in litera dicitur. Et ex iſta regula, prælati debent ſubditos, ſubditasque ex dubijs factis non malitiæ arguere, aut punire, ſed bonam de eis opinionem, ut prius habere, & tamen cautelas, cuſtodias, remediaque adhibere ac ſi mali eſſent: prouidè tamen ne aliquid fiat, quod famæ proximi deroget: hoc enim eſſet iniuria illi, quod in dubijs uitandum eſſe dictum eſt.

¶ 2 Præt. Iudicium oportet eſſe de ſingularibus euentibus: ſed nulla lex ſcripta pōt oēs ſingulares euentus cōprehēdere, vt patet per Philo.* in 5. Ethic. ergo videtur quòd nō ſemper ſit ſm leges ſcriptas iudicandum.

¶ 3 Præt. Lex ad hoc ſcribit, vt ſentētia legiſlatoris[h] manifeſtetur: ſed qñq; contingit ꝙ ſi ipſe legiſlator pſens eſſet, aliter iudicaret. ergo non eſt ſemper ſm leges ſcriptas iudicandum.

SED CONTRA eſt, ꝙ Augu. dicit in* lib. de vera rel. In iſtis tēporalibus legibus, q̄q̄ de his homines iudicent, cū eas inſtituerint: cū tñ fuerint iſtitutæ, & firmatæ, non licebit iudicibus de eis iudicare, ſed ſm ſeipſas.

RESPON. Dicendū, ꝙ ſicut dictū eſt*, iudiciū nihil aliud eſt, q̄ qdā diffinitio, vel determinatio eius qđ iuſtū eſt. Fit aūt aliqd iuſtū dupl'r, vno mō ex ipſa natura rei, qđ dr̄ ius naturale: alio mō ex quodā cōdicto inter hoīes, qđ dr̄ ius poſitiuum, vt ſupra habitū eſt*. Leges aūt ſcribuntur ad vtriuſq; iuris declarationem, aliter tamē, & aliter. Nā legis ſcriptura, ius quidē naturale cōtinet, ſed nō inſtituit: non[h] enim hēt robur ex lege, ſed ex natura. Ius aūt poſitiuū ſcriptura legis & cōtinet, & inſtituit dans ei authoritatis robur. Et ideò[m] neceſſe eſt ꝙ iudiciū fiat ſm legis ſcripturā*, alioqn iudiciū deficeret vel à iuſto naturali, vl' à iuſto poſitiuo.

AD PRIMVM ergo dicēdū, ꝙ lex ſcripta, ſicut nō dat robur iuri naturali, ita nec pōt ei* robur minuere, vel auferre: quia nec volūtas hoīs pōt immutare naturam. Et iō ſi ſcriptura legis cōtineat aliqd cōtra ius naturale, iniuſta eſt, nec hēt vim obligādi. Ibi. n. ius poſitiuū locum hēt, vbi quātū ad ius naturale, nihil differt vtrū ſic, vel aliter fiat, ſicut ſupra habitum* eſt. Et iō nec tales ſcripturæ leges dicuntur, ſed potius legis corruptiones, ut ſupra dictū eſt*: & ideo ſm eas non eſt iudicandū.

AD II dicendū, ꝙ ſicut leges iniquæ ſm ſe cōtrariant̄ iuri naturali vel ſp, vel vt in pluribus: ita ēt leges q̄ ſunt rectè poſitę, in aliqbus caſibus deficiūt, inquibus ſi ſeruarent̄ eſſent cōtra ius naturale: & iō in talibus nō eſt ſm literā legis iudicādū, ſed recurrēdū ad æqtatē, quā intēdit legiſlator. Vn̄ Iuriſperit[s]* dicit. Nulla rō iuris, aut æqtatis benignitas patit̄, vt q̄ ſalubriter ꝓ vtilitate hominū introducunt̄, ea nos duriore interpretatione cōtra ipſorū cōmodū ꝓducamus ad ſeueritatem: & in talibus etiam legiſlator aliter iudicaret, & ſi conſideraſſet, lege determinaſſet. Et per hoc pa

* Li. 6. ca. [?]-tom. 5.
* Ca. 31. a med. t. 1.
* Ar. 1. huius quæſ.
* q. 57. artic. 2.
Conclu. m
* q. 57. articu. 2.
* 1. 2. q. 95 art. 2 1.
* In digeſto veteri. lib. 1. tit. 3. lege 24.

tet responſio ad Tertium.

ARTICVLVS VI.

Vtrum iudicium per uſurpationem reddatur peruerſum.

AD SEXTVM ſic ꝓcedit̃. Vĩ ꝙ iudiciũ p vſurpationẽ nõ reddat̃ pueɾſum. iuſtitia.n. eſt rectitudo q̃dã in agẽdis: ſed nihil deperit veritati a quocũq; dicatur, ſed à quocũq; eſt accipienda. ergo ẽt nihil deperit iuſtitię, à quocũq; iuſtũ determinetur, qđ ꝑtinet ad rõnẽ iudicij.

¶ 2 Præt. Pctã punire ad iudiciũ ꝑtinet: ſed aliq laudabiliter leguntur pctã puniſſe, q tñ authoritatẽ nõ hẽbãt ſup illos quos puniebãt. ſicut Moyſes occidẽdo Aegyptiũ, vt habet̃ Exod. 2. & Phinees filius Eleazari, Zambri filiũ Salumi, ut legit̃ Nu. 25. & reputatum eſt ei ad iuſtitiã, vt dr̃ in Pſalm. ergo vſurpatio iudicij non ꝑtinet ad iniuſtitiã.

¶ 3 Præt. Poteſtas ſpiritualis diſtinguit̃ à tẽporali: ſed qñq; plati habẽtes ſpiritualẽ poteſtatẽ, intromittũt ſe de his, q̃ ꝑtinent ad ſæcularem poteſtatẽ. ergo uſurpatũ iudiciũ nõ eſt illicitũ.

¶ 4 Præt. Sicut ad rectè iudicandũ requirit̃ authoritas, ita ẽt & iuſtitia iudicãtis, & ſcientia, ut ex ſupradictis * patet: ſed nõ dicitur iudicium eſſe iniuſtum, ſi aliqs iudicet non habens habitũ iuſtitiæ, uel non habens ſciẽtiam iuris. ergo etiam neq; iudiciũ vſurpatũ, quod fit per defectũ authoritatis, ſp erit iniuſtũ.

SED CONTRA eſt, quod dicitur Ro. 14. Tu quis es, qui iudicas alienum ſeruum?

RESPON. Dicẽdũ, ꝙ cum iudicium ſit ferẽdũ ſm̃ leges ſcriptas, ut dictũ * eſt, ille, q iudiciũ fert, legis dictũ quodammodo interpretat̃, applicando ipſum ad particulare negotiũ. Cum aũt eiuſdẽ authoritatis ſit legẽ interpretari, & legẽ cõdere, ſicut lex cõdi nõ põt niſi publica authoritate: ita nec iudiciũ ferri põt niſi publica authoritate, q̃ qdẽ ſe extẽdit ad eos, q cõitati ſubduntur. Et iõ ſicut iniuſtũ eſſet, ut aliqs cõſtringeret aliũ ad legẽ ſeruãdã, q̃ non eſſet publica authoritate ſancitata ẽt iniuſtũ eſt, ſi aliqs compellat aliquẽ ferre iudiciũ, qđ publica authoritate non fert.

AD PRIMVM ergo dicẽdũ, ꝙ pronuntiatio veritatis nõ importat cõpulſionẽ ad hoc, ꝙ ſuſcipiat̃: ſed liberũ eſt vnicuique eã recipere, vel non recipere ꝓut ult, ſed iudicium importat quãdã impulſionẽ. Et iõ iniuſtũ eſt, ꝙ aliquis iudicetur ab eo q publica authoritatẽ nõ habet.

AD II dicẽdũ, ꝙ Moyſes vr̃ Aegyptium occidiſſe, quaſi ex inſpiratione diuina authoritatẽ adeptus, ut vr̃ per hoc, quod dr̃ Act. 7. ꝙ percuſſo Aegyptio æſtimabat Moyſes intelligere fratres ſuos, qm̃ Dominus per manum ipſius daret ſalutẽ Iſr. Vel põt dici, ꝙ Moyſes occidit Aegyptiũ defendẽdo eum, qui iniuriã patiebat̃, cũ moderamine inculpatæ tutelæ. Vñ Ambr. * dicit in lib. de Offic. ꝙ qui non repellit iniuriã à ſocio cũ põt, tã eſt in uitio, q̃ ille qui facit, & inducit exemplum Moyſi. Vel poteſt dici ſicut dicit Augu. * in quæſtionibus Exod. ꝙ ſicut terra ante utilia ſemina herbarum inutiliũ fertilitate laudatur: ſic illud Moyſi factũ uitioſum qdẽ fuit, ſed magnæ fertilitatis ſignũ gerebat, inquantũ. ſ. erat ſignũ uirtutis eius, qua populũ liberaturus erat. De Phinees autẽ dicendũ eſt, ꝙ ex inſpiratione diuina zelo Dei commotus hoc fecit. Vel qa licèt nõdũ eſſet ſummus Sacerdos, erat tamen filius ſummi Sacerdotis, & ad eum hoc iudicium pertinebat, ſicut & ad alios iudices, quibus hoc erat præceptum.

AD III dicendũ, ꝙ poteſtas ſæcularis ſubditur ſpirituali, ſicut corpus animæ. Et ideò non eſt uſurpatum iudicium, ſi ſpiritualis prælatus ſe intromittat de temporalibus, quantum ad ea, in quibus ſubditur ei ſæcularis poteſtas, uel quæ ei a ſæculari poteſtate relinquuntur.

AD IIII dicẽdũ, ꝙ habit⁹ ſciẽtię, & iuſtitię sũt ꝑfectiones ſingularis ꝑſonæ: & iõ p eorũ defectũ nõ dr̃ uſurpatũ iudiciũ, ſicut per defectũ publicæ authoritatis, ex qua iudiciũ uim coactiuã habet.

QVAESTIO LXI.

De partibus Iuſtitiæ, in quatuor articulos diuiſa.

DEINDE cõſiderandum eſt de partibus iuſtitiæ. Et primò, de partibus ſubiectiuis, q̃ ſunt ſpecies iuſtitiæ, ſ. diſtributiua, & commutatiua. Se

SVPER QV. LX. ART. VI.

Porrecta per totum. 338 Supra ar. 2. cor. & Iſra q. 67. ar. 1. Et 4. diſt. 17. q. 3. ar. 3. q. 4. Et d. 48 q. 1. ar. 1. or.

OMiſſo articu. 5. de cui⁹ materia quoad ſubditos in p̃cedenti lib. dictũ eſt, in ſexto art in reſpõſione ad tertiũ aduerte, ꝙ author ex Decretali, Solitæ benignitatis, De maio. & ob. aſſumens id, qđ poteſtas temporalis ſubditur ſpũali, ſicut corpus aĩæ, duos modos aſſignat, quibus poteſtas ſpiritualis intromittit ſe de temporalibus, quorum primus conuenit poteſtati ſpirituali ex natura ſua: ſecundus autem cõuenit ei ex alio, ſcilicet ex ipſa ſęculari poteſtate.

¶ Ad euidentiam aũt aſſumpti, ſcito ex ſecundo de Aĩa, q aĩa præeſt corpori in triplici gñe cauſæ, ſ. effectiuè, qa efficit corporeos aĩalis motus: formaliter, qa eſt illius forma: & finaliter, qa corpus eſt pp aĩam. Et ſimile eſt ꝓportionaliter de poteſtate ſpũali reſpectu poteſtatis ſæcularis. eſt ſiquidẽ ut forma illius. & mouẽs, & finis. *Manifeſtum* eſt.n. ꝙ ſpirituale eſt formale reſpectu corporalis, ac p hoc poteſtas diſponens de ſpiritualibus eſt formalis reſpectu poteſtatis diſponentis de ſęcularibus, q̃ corporalia ſunt. Indubiè quoq; liquet, ꝙ corporalia, & tẽporalia ſunt pp ſpũalia, & æterna, atq; ad illa ordinant̃ ut ad finẽ. Et qm̃ aliuor finis altiori agẽti, mouẽti, atq; dirigẽti rñdet, conſequens eſt, ut poteſtas ſpiritualis, q̃ circa ſpiritualia ut primum obiectũ uerſat̃, moueat, agat atq; dirigat poteſtatẽ ſęcularẽ. & q̃ illius ſunt, in ſpiritualẽ finẽ. Et ex hoc patet, ꝙ ſuapte natura poteſtas ſpiritualis ꝑcipit poteſtati ſæculari ad finem ſpiritualẽ: hæc enim ſunt, in quibus poteſtas ſæcularis ſubdit̃ ſpirituali. Hãc ſpecificationẽ intendit litera p illa verba, Quantum ad ea, in quibus ſubditur ei ſæcularis poteſtas. Denotauit enim p hoc author, ꝙ poteſtas ſæcularis non omnino ſubdit̃ poteſtati ſpũali. Propter quod magis obẽdiẽdum eſt in ciuilibus rectori ciuitatis, & in militaribus duci exercitus, q̃ Epiſcopo qui de his non ſe hẽt implicari, niſi in ordine ad ſpiritualia, ſicut nec de cæteris tẽporalibus. Sed ſi contingeret aliqd in horũ detrimẽtum ſpiritualis ſalutis occurrere, ꝓlatus diſponens de his ꝓhibendo, uel ꝓcipiendo pp ſpiritualẽ ſalutẽ, non ponit falcem in meſſem alienam, ſed ꝓpria utitur authoritate. eũ quo ad hæc, ſubdunt̃ oẽs poteſtates ſæculares poteſtati ſpirituali. Et ſic patet vltra aſſumptũ, etiam primus mod⁹ quo poteſtas ſpiritualis iudicat de temporalibus. Secundus aũt, ſ. ex conceſſione poteſtatis ſæcularis, ſatis clare patet in ꝑlatis habẽtibus utrãque iuriſdictionẽ in multis locis ex donationibus principum.

* Art. 2. * ar. prec. D. 552. & 559. *Conclu.* * Lib. 1. c. 36. ĩ prim. tom. 1. * Li. 2. c. 1 to. 4. & li. 22. cõtra Fauſtũ c. 70. to. 6.

SVPER QV. LXI. ARTIC. I.

Nic. de Nyſe Tra. 5. p. 3. per. 3. de iuſt. q. 2.

IN Ar. 1. q. 61. nota q. iuxta triplicem ordinem inuentum in aliquo loco, triples ſpẽs iuſtitię inueniuntur. Inuenitur ſiqdem ordo partium inter ſe, & ordo totius ad partes, & ordo partiũ ad totum. Et ſimiliter iuſtitia triplex, legalis, diſtributiua, & cõmutatiua. Legalis.n. dirigit partes ad totum: diſtributiua verò totum ad partes: commutatiua demum partes inter ſe. ſed hæ duæ uocãtur iuſtitiæ particulares illa gñalis. ¶ In eodem ar. in ſolutionibus ad tertiũ & quintum, aduerte & diligenter, q̃ diuerſimode

modo ſueniant hæc duo.ſ.ſuũ, & debitũ ĩ iuſtitia diſtributiua & cõmutatiua. Nã in commutatiua datur cuique ſuum ſimpliciter, vt patet in reſtitutionibus,& ſolutionibus: in diſtributiua verò datur vnicuiq; ſuum quodãmodo. Non.n.id quod eſt toti⁹,eſt ſimpliciter partis, ſed eſt aliquo modo partis. Et ſimiliter in commutatiua, debitum eſt alicui, quia proprium: in diſtributiua vero, quia cõe. Et hæc differunt formaliter, quia propriũ debetur alicui loco accepti ab eo ſpontè vel inuite. alioquin in dãno remaneret: cõe vero eſt debitũ alicui ex hoc ſolũ ꝙ pars eſt illius, & tãta portio dẽtur, quia talis pars. Et hæc ꝓ materia reſtitutionis, quã iuſtitia diſtributiua violatur, oportet p̃ oculis habere.

cundo, de partibus quaſi integralibus. Tertiò, de partibus quaſi potentialibus, ſcilicet, de virtutibus adiunctis.

¶ Circa primũ occurrit duplex cõſideratio. Prima de ipſis iuſtitiæ partibus. Scđa, de uitijs oppoſitis. Et quia reſtitutio vr̃ eſſe actus cõmutatiuæ iuſtitiæ primo cõſiderãdũ eſt de diſtinctione iuſtitię cõmutatiuę, & diſtributiuæ: ſcđo, de reſtitutione.

Circa primum quæruntur quatuor. B

¶ Primò, Vtrũ ſint duæ ſpecies iuſtitiæ, ſcilicet iuſtitia diſtributiua, & commutatiua.

¶ Secundò, Vtrum eodẽ modo in eis medium accipiatur.

¶ Tertiò, Vtrum ſit earũ vniformis, vel multiplex materia.

¶ Quartò, Vtrum ſm aliquam earum ſpecierum, iuſtum ſit idem quod contra paſſum.

ARTICVLVS I. C

Vtrum conuenienter ponãtur duæ ſpecies, iuſtitię, ſcilicet commutatiua, & diſtributiua.

Porrecta per totum.

339 A D PRIMVM ſic proceditr̃. Vr̃ ꝙ inconuenienter ponantur duæ ſpecies iuſtitiæ, iuſtitia diſtributiua, & commutatiua. Nõ enim põt eſſe iuſtitię ſpecies, quod multitudini nocet, cum iuſtitia ad bonũ cõmune ordinetur: ſed ^h^ diſtribuere bona cõmmunia in multos, nocet bono cõi multitudinis, tum quia exhauriuntur opes communes: tum ẽt quia mores hominum corrumpũtur. dicit enim Tull. in lib. de Offi. Fit deterior qui accipit, & ad idem ſemper expectãdum paratior. ergo diſtributio non pertinet ad aliquam iuſtitiæ ſpeciem. D

1. q. 21. ar. 1. corp. Et d. 39. q. 3. art. 4. q. 5. Et 4 d. 46. q. 1. a. 1. q. 1.

Li. 2. paulo a medio illius in ca. Duplex liberalitatis genus. & ca. Quatenus ad conciliandum &c.

¶ 2 Præt. Iuſtitiæ actus eſt reddere vnicuiq; quod ^h^ ſuum eſt, vt s̃. habitũ eſt: ſed in diſtributione non reddit alicui qđ ſuũ erat, ſed de nouo appropriat ſibi id, qđ erat cõe. ergo hoc ad iuſtitiã nõ ptinet.

q. 58. ar. 11.

¶ 3 Præt. Iuſtitia nõ ſolũ eſt ĩ principe, ſed ẽt in ſubditis vt s̃. habitũ* eſt: ſed ^h^ diſtribuere, ſp ad pricipẽ ptinet. ergo diſtributiua non ptinet ſp ad iuſtitiã.

1. 2. q. 58 ar. 6. & artic. 1. & 5.

¶ 4 Præt. Diſtributiuum iuſtum eſt ^h^ bonorũ cõium vt dicitur in 5.* Ethi. ſed communia pertinent ad iuſtitiam legalem. ergo iuſtitia diſtributiua nõ eſt ſpecies iuſtitiæ particularis, ſed iuſtitiæ legalis. E

Li. 5 cir. circa finẽ & cap. 3.

¶ 5 Præt. ^h^ Vnum, & multa nõ diuerſificãt ſpẽm virtutis: ſed iuſtitia cõmutatiua cõſiſtit in hoc, ꝙ aliqd reddit vni, iuſtitia verò diſtributiua in hoc, ꝙ aliqd dat multis. ergo nõ sũt diuerſæ ſpẽs iuſtitię.

Sed contra eſt, quòd Philoſ.* in 5. Ethi. ponit duas partes iuſtitiæ, & dicit quòd vna eſt directiua in diſtributionibus, alia in commutationibus.

Li. 5. c. 2. circa finẽ tom. 5.

Respon. Dicendum, ꝙ ſicut dictum* eſt, iuſtitia particularis ordinatur ad aliquam priuatã perſonam, quæ comparatur ad cõitatem, ſicut pars ad totum. Põt ãt ad aliquã partẽ duplex ordo attẽdi Vnus quidem partis ad partem, cui ſilis eſt ordo A vnius priuatę perſonę ad aliam: & hunc ordinem dirigit cõmutatiua iuſtitia, q̃ cõſiſtit in his, q̃ mutuò ſunt inter duas perſonas adinuicẽ. Alius ordo attẽdit toti⁹ ad partes: & huic ordini aſſimilat ordo ei⁹, qđ eſt cõe ad ſingulas perſonas, quẽ qdem ordinẽ dirigit iuſtitia diſtributiua, q̃ eſt diſtributiua cõiũ ſm proportionalitatẽ. Et ideò ^m^ duę ſunt iuſtitiæ ſpẽs, ſ. diſtributiua, & commutatiua. ^u^ *Concl. m*

q. 58. ar. 8.

Ad primvm ergo dicẽdum, ꝙ ſicut in largitionibus priuatarum perſonarum commendat moderatio, effuſio vero culpatur: ita etiam in diſtributione cõium bonorum eſt moderatio ſeruãda, in quo dirigit iuſtitia diſtributiua.

Ad secvndvm dicendũ, ꝙ ſicut pars, & totũ quodammodo ſunt idem: ita id quod eſt toti⁹, quodammodo eſt partis. Et ita cum ex bonis cõmmunibus aliquid in ſingulos diſtribuitur, quilibet aliquo modo recipit quod ſuum eſt.

Ad tertivm dicẽdum, ꝙ actus diſtributionis, q eſt cõium bonorum, pertinet ſolùm ad præſidẽtem cõibus bonis: ſed tamen iuſtitia diſtributiua, eſt, & in ſubditis, qbus diſtribuitur, in quãtũ ſ. ſunt cõtenti iuſta diſtributione. Quàmuis etiam diſtributio quandoque fiat bonorum cõium, non quidem ciuitati, ſed uni familiæ, quorum diſtributio fieri poteſt authoritate alicuius priuatę perſonę.

Ad qvartvm dicendum, ꝙ motus accipiũt ſpeciem a termino ad quem: & ideò ad iuſtitiã legalẽ pertinet ordinare ea, quæ ſunt priuatarum perſonarum in bonum cõe; ſed ordinare econtrariò bonum commune ad perſonas particulares per diſtributionem, eſt iuſtitiæ particularis.

Ad qvintvm dicendum, ꝙ iuſtitia diſtributiua, & commutatiua non ſolùm diſtinguunt ſm unũ, & multa, ſed ſecundùm diuerſam debiti rõnem. Alio enim modo debetur alicui, id quod eſt commune, alio modo id, quod eſt proprium.

ARTICVLVS II.

Vtrum medium eodem modo accipiatur in iuſtitia diſtributiua, & commutatiua.

A D secvndvm ſic ꝓcedit. vr̃ ꝙ mediũ eodẽ modo accipiat ĩ iuſtitia diſtributiua, & cõmutatiua. Vtraq;.n. ſub iuſtitia particulari cõtinet, ut dictũ eſt: E ſed in oĩb. tẽperãtiæ, uel fortitudinis partib⁹ accipit uno mõ medium. ergo ^h^ ẽt eodẽ modo mediũ eſt accipiẽdũ in iuſtitia diſtributiua, & commutatiua.

¶ 2 Præ. Forma uirtutis moralis in medio conſiſtit, quod ſm rõnem determinatur. cùm ergo unius uirtutis ſit una forma, ui detur ꝙ in utraque ſit eodem modo, ^h^ medium accipiẽdum.

¶ 3 Pręt. In iuſtitia diſtributiua accipitur mediũ attendendo ^h^ diuerſam dignitatem perſonarum:

SVPER Q. LXI. ART. II.

I N ar. 2. eiuſdẽ q. ſcito: ꝙ morali propoſito nõ videtur expedire, vt res claras inuoluamus. Dico ãt hoc, quia conſtat ꝙ iuſtum in diſtributionibus eſt quale ſecundum proportionem et in commutationibus æquale ſecundũ quantitatem, ut ſcilicet res quæ diſtribuũtur, ita ſe habeant inter ſe ſicut perſonæ qbus diſtribuuntur ſe habent inter ſe: & res quæ commutantur, ſint æquales quantitatiuè: Nec eſt opus diſputare, an æquale medium ſit: conſtat enim, quòd eſt mediũ inter plus, & minus. Quare autem æquale

Porrecta per totum.

340

Inf. ar. 4. cor. h. Et 2. diſt. 27. ar. 3. cor. Et 3. d. 33. q. 1. art. 3. q. 2. co. Et vir. q. 1 art. 13. ad 7

** Ar. pręc.*

ſed dignitas pſonarum attendi-F tur ẽt in commutatiua iuſtitia, ſicut in punitionibus, plus.n.punit, qui percutit principem, q̃ qui percutit priuatam perſonã ergo eodem modo accipitur medium in vtraque iuſtitia.

Sed contra eſt, quòd Philoſ.* dicit in 5. Ethi. ꝙ in iuſtitia diſtributiua accipitur medium ſecundum geometricam proportionalitem: in commutiua autem ſecundum arithmeticã. G

Respon. Dicendum, quòd ſicut dictũ eſt *, in diſtributiua iuſtitia datᷣ aliquid alicui priuatæ perſonæ, inquantũ id quod eſt totius, eſt debitũ parti: quod qdẽ tãto maius eſt, quãto ipſa pars maiorẽ principalitatẽ hẽt in toto. Et iõ in diſtributiua iuſtitia tanto plus alicui de bonis cõibus datᷣ quãto illa pſona maiorẽ hẽt principalitatẽ in cõitate. Quæ qdẽ principalitas in H ariſtocratia cõitate attẽditᷣ ẽm virtutẽ: in olicratia ẽm diuitias: in democratia ẽm libertatẽ, & in alijs aliter. Et iõ m in iuſtitia diſtributiua non accipitᷣ mediũ ẽm æqualitatẽ rei ad rẽ, ſed ẽm pportionẽ rerũ ad pſonas, vt .ſ. ſicut vna pſona excedit aliã ita ẽt res quæ datᷣ vni pſonę, excedit rẽ q̃ datur alij. n Et iõ dicit Phil.* ꝙ tale mediũ eſt ẽm geometrica proportionalitatẽ, in I qua attenditᷣ ęquale nõ ẽm quãtitatẽ, ſed ẽm proportionẽ. Sicut ſi dicatᷣ.*, ꝙ ſicut ſe hñt ſex ad quatuor, ita ſe hñt tria ad duo, quia vtrobique eſt ſexquialtera proportio, in qua maius hẽt totum minus, & mediã partem eius. Non ãt eſt æqualitas exceſſus ẽm quantitatẽ, qa ſex excedunt quatuor in duobus, tria vero excedunt duo in vno. p Sed in cõmutationibus redditᷣ K aliqd alicui ſingulari pſonę pp rem eius q̃ accepta eſt, vt maxime patet in emptione & venditione, in quibus primo inuenitᷣ rõ cõmutationis. Et iõ oportet adęquare rem rei, vt quãto iſte plus hẽt, q̃ ſuum ſit de eo quod eſt alterius, tantundẽ reſtituat ei cuius eſt. q Et ſic fit æqualitas ẽm arithmeticam medietatẽ, q̃ attenditur ẽm partem quãtitatis exceſſum: ſicut quinq; eſt mediũ inter ſex & quatuor, in vnitate.n. excedit, & exceditur. Si ergò à principio vterq; habeat quinq;, & vnus eorum accepit vnum de eo quod eſt alterius, vnus.ſ. accipiens habebit ſex & alij relinquentᷣ quatuor. Erit ergo iuſtitia, ſi vterq; reducatᷣ ad mediũ vt accipiatur vnũ ab eo qui hẽt ſex, & detur ei qui hẽt quatuor. Sic.n. vterque habebit quinque, quod eſt medium.

Ad primvm ergo dicẽdum, ꝙ in alijs virtutibus moralibus accipitur medium ẽm rationem & non ẽm rem: ſed iniuſtitia accipitᷣ medium rei & ideo ſecundum diuerſitatem rerũ, diuerſimode medium accipitur.

Ad II. dicendum, ꝙ generalis forma iuſtitiæ eſt ęqualitas, in qua cõuenit iuſtitia diſtributiua cum commutatiua. In vna tamen inuenitur æqualitas ẽm proportionalitatem geometricam, in alia ẽm arithmeticam.

Ad III. dicendum, ꝙ in actionibus, & paſſionibus cõditio pſonę facit ad quantitatẽ rei: maior.n. eſt iniuria ſi percutiatur princeps, q̃ ſi pcutiatᷣ priuata perſona. Et iõ cõditio pſonę in diſtributiua iuſtitia attenditur ẽm ſe: in commutatiua autem m quod p hoc diuerſificatᷣ res

Articvlvs III.

Vtrum materia utriuſque iuſtitiæ ſit diuerſa.

AD tertivm ſic proceditᷣ. Vr̃ ꝙ materia vtriuſq; iuſtitiæ nõ ſit diuerſa h Diuerſitas.n. materiæ facit h diuerſitatẽ virtutis, vt patet in temperantia, & fortitudine. ſi ergo diſtributiuę iuſtitię, & cõmutatiuę ſit diuerſa materia, vr̃ ꝙ nõ cõtineãtur ſub vna virtute. ſ. ſub iuſtitia.

¶ 2 Præt. Diſtributio, q̃ pertinet ad iuſtitiã diſtributiuã, eſt pecuniæ, vel honoris, vel aliorum q̃cunq; diſpartiri pñtᷣ inter eos q̃ communitate communicant, vt dr̃ in* 5. Eth. quorum ẽt eſt commutatio inter perſonas adinuicem q̃ ptinet ad cõmutatiuã iuſtitiã. ergo nõ eſt diuerſa h materia diſtributiuæ, & commutatiuę iuſtitię.

¶ 3 Præt. Si ſit alia materia diſtributiuæ iuſtitiæ, & alia materia cõmutatiuæ pp hoc, ꝙ h differũt ſpẽ vbi nõ erit dr̃a ſpẽi, non debebit eſſe materiæ diuerſitas: ſed Phil.* ponit vnã ſpẽm cõmutatiuæ iuſtitiæ, quæ tñ hẽt multiplicem materiam. non ergo vr̃ eſſe multiplex materia harum ſpecierum.

*Li. 5. ca. 2. circa finem, to. 5.

*Lib. 5 Ethi. cap. 2 ante me. tom. 5.

æquale proportionaliter dicatur ſcd̃m pportionalitatem geometricam, & æquale quãtitatiuum ſcd̃m proportionalitatem arithmeticam diſcutere, & declarare, eſt inuoluere quodammodo intellectũ moralem. & ideo petranſeo: in 5. n. Ethic. poteris rationem Ariſtotelis de hoc inſpicere

*Li. 5. 3. tom. 5

¶ In reſpõſione ad tertium, dubium occurrit ad hominem: qa author in tertio ſententiarum d. 33. q. 1. ar. 5. q. 2. ad tertium

*Art. pce.

uult ꝙ vtraq; iuſtitia diſtributiua. ſ. & commutatiua attẽdat cõditionem pſonæ, vt redundat in diuerſitatem rei. Et iõ ſua eſt, quia vtriuſq; iuſtitię mediũ eſt medium rei: hic ãt dr̃ ꝙ in iuſtitia diſtributiua cõſideratᷣ cõditio pſonę ſcd̃m ſe in cõmutatiua autẽ ſcd̃m quod per eam diuerſificatur res Quomõ ſtant hęc duo ſimul? ¶ Ad hoc dr̃, ꝙ licet facile dici poſſit, ꝙ ſententia illa correpta fuit hic, ſaluari tamẽ vtraq; affirmatio poteſt. ſ. ꝙ conditio perſonę in iuſtitia diſtributiua attenditᷣ ſcd̃m ſe, ſcd̃m ꝙ in diuerſitatẽ rei redũdat, Cõſiderãdum eſt.n. ꝙ in rebus cõmutãdis, vel diſtribuendis concurrunt duo. ſ. quantitates earũ, & forma ęqualitatis. Oportet.n. eas eſſe quãtitates ęquales quantitatiuẽ, vel proportionaliter. vt dictũ eſt. Cõeeſt ãt vtriq; iuſtitię ut conditio perſonæ, ſi conſideranda uenit, quãtitatẽ rei augeat, uel minuat: in diſtributiua enim eo ꝙ maiori maius, & minori minus debetᷣ in commutatiua vero patet de percuſſione principis Dixi ãt, ſi conſideranda uenit, quia in cõmutatiua non ſp eſt cõſideranda conditio perſonæ. Nihil.n. refert emere a principe, uel à ciue. Et quia in hoc communicãt ambę iuſtitiæ, ideo verificari poteſt affirmatio illa. Quia uero differũt in hoc ꝙ in conſtituendo ęqualitatis formã cõmutatiua iuſtitia no attendit conditionẽ

Conclu. m

*Lib. 5. Ethi. c. 3. a med. to. 5

Concl. p

perſone, ſed præſuppoſita rei q̃titate tam ex perſona quàm cuiuſcumque alterius circunſtantię conditione adęquare uni rei rem alteram abſolute quęrit. diſtributiua uero in conſtituendo æqualitatis formam cõditiones perſonarum aſſumit quaſi mẽſuras ęqualitatis rerũ adęquat enim rem rei ex hoc quod ſe habent adinuicem, licet perſona ad perſonam: et propterea formalius hoc dictum eſt, quòd diſtributiua cõſiderat conditionem perſonę ſecundum ſe. Conſideratio enim prima ad materiam eſt ſcilicet ad quantitatem rei: iſta uero ad ęquationis formam.

SVPER Q. LXI. ART. III.

IN art. 3. nota quinque. Primo quòd cõmutationes ideo dicuntur uoluntarię quia uterque actus. ſcilicet dare, et reddere, fiunt animo commutandi, qui enim emit. mutuat, aut uẽdit, locat, & huiuſmodi, dat id, quod dat, uoluntate commutandi in aliud, puta pretium, uel idem alio tempore inuolũtariè autẽ, quia alter actus, ſcilicet damnificatio tam actiuè quàm paſſiuè, hoceſt tam ab eo qui damnificat. quàm ab eo qui damnũ patitur, non fit animo commutandi. Qui enim furatur, percutit, conuitiatur, aut huiuſmodi aliquid facit, non facit ut illi reddat, aut reddatur ſibi ęquiualẽs aliquod & qui damnum patitur, nulla commutationi inhęret. Et propterea ſolus alter actus. ſ. reddere, fit animo cõmutãdi p dãno.

Porrecta per totum.

341

no. Inter voluntarias ergo, & inuoluntarias cõmutationes hæc eſt differentia, ꝙ illę habent rõnẽ commutationis in vtroque actu ex aĩo operantis: iſte uerò in altero tm̃. Et ex hoc ſequitur, ꝙ in illis rõ cõmutationis eſt uoluntaria, quia utrinq; : in iſtis verò rõ commutationis eſt inuoluntaria, quia cõtra uoluntatẽ dãnificatus ut ſic. Nõ .n. põt commutationis rõ ſaluari in uno extremo tm̃, ſed oportet quod commutat̃, cum altero commutari, qd cõmutatur in illud: ſed commutationis relatio in actũ dãnificantis cõtra uoluntatem ſuam deuenit. Et propterea inuoluntariæ dicuntur cõmutationes tales.

ℓ Li. 5. c. 2. circa finẽ tom. 5. r.

* Ar. 1. huius quæſt. & q. 58. ar. 9. ad 2. & ar. 10.

¶ Scdõ, ꝙ uoluntariũ, & inuoluntarium rõ diſtinguunt commutationes, quia diuerſificant rõnẽ iuſti. Nã in cõmutationib. voluntarijs una tm̃ eſt rõ iuſti, ſ. res q̃ datur. In cõmutationib. aũt inuoluntarijs dupliciter eſt rõ iuſti, ſ. dãnum, & iniuria, quæ fit non uolenti.

† Tertiò, ꝙ inuolũtariæ commutationes rõ diſtinguunt̃ in occultas, & manifeſtas: quia alia eſt rõ inuoluntarij, qñ occultè, & alia, qñ manifeſtè patitur. Cũ .n. occultè qs patit̃, eſt uoluntariũ quaſi per ignorantiã, iuxta illud: Si ſciret paterfamilias, qua hora fur ueniret &c. Cũ uero manifeſtè patit̃, uiolentia adhibet̃, & ſic eſt inuoluntariũ per uiolẽtiã. Rurſus licet utrobiq; fiat iniuria patienti, quia contra uoluntatẽ ſuã dãnificatur: tñ qñ manifeſta eſt aggreſſio, irrogatur ignominia quę dã patienti, quæ non irrogat̃ i occulta. Nã dũ mala nobis corã inferuntur, deſpicimur, nec nĩ rõ habetur, quã occultè offendens habere vr̃, ut patet in cõtumelia & detractione, rapina, & furto.

Concl. m

Concl. p

¶ Quartò, ꝙ in litera inuoluntarias cõmutationes non cõputat̃ exiliũ, nec ſ ura: non quia illa extra hoc genus ſint, ſed quia ad numerata in lr̃a ſpectant. Ex hĩs quidẽ ad incarcerationem pertinet pp loci circumſcriptionẽ, qua fit exul: vſura vero ad iniuſtam venditionẽ ſpectat. Vendit̃ .n. aut idẽ bis, aut quod non eſt ut inferius in tractatu de uſura patet.

¶ Quinto, ꝙ numerus commutationum in lr̃a, & in 5. Ethi. nõ eſt uniformis. Aliquæ .n. ibi numerantur, ut aquæ deriuatio, & vinculatio, quæ non numerantur hic: & econtrà, q̃dã numerantur hic, ut mutilatio, & detractio, q̃ nõ exprimunt̃ ibi. Et rõ ut̃, quia neuter intendit numerare integraliter ſpẽs commutationum: ſed diſtinguere ſic, ut facilè poſſit quis percipere oẽs pmutationum ſpẽs ex enumeratis. Tam .n. ex his quæ ibi, q̃ ex his quæ hic dicuntur, apparẽt, quæ ſunt in his generibus cõputãda.

¶ In eodem 3 art. dubium accidit circa calcem articuli, de qua, ſpecie author, loquit̃ cum dicit, oẽs cõmutationes uoluntarias, & inuoluntarias ad vnam iuſtitiæ ſpẽm pertinere, an. ſ. de ſpecie ſpecialiſſima, an de ſubalterna. Et eſt rõ dubij, quia in 5. Ethi. Ariſtoteles diſtinguit iuſtitiam particularẽ in diſtributiuã, & commutatiuã: & cõmutatiuam in duas partes, quia commutationes ſunt duplices, ſ. uolũtariæ, & inuoluntariæ. Multitudo quoq; uitiorũ oppoſitorũ idem atteſtari vr̃, oppõuntur nãque huic iuſtitiæ homicidiũ, rapina, furtũ, cõtumelia, detractio &c. in oppoſitum autem ut̃ hæc litera.

¶ Ad hoc dr̃, ꝙ cũ iuſtum commutatiuũ conſiſtat formaliter ĩ æqualitate rei ad rẽ, & actus commutatiuæ iuſtitiæ ſit dare, uel reddere æquiualens, & nihil horũ uarietur niſi materialiter, per reddere æquiualens in tali, uel tali materia conſequens eſt, ꝙ propter diuerſitatem materiæ non multiplicatur ſpecie iuſtitia cõmutatiua. Maximè autem apparere poſſet, ꝙ uariaret ſpẽm iuſtitię, reddere æquiualens uoluntariæ, uel inuitæ commutationi, ita ꝙ alia ſit ſpecies iuſtitię reddens æquale uolũtariæ, puta, uenditioni, & alia reddens æqualem inuitæ, puta, rapinę: quia hic forma litteræ interuenit differẽtia cõmutationis. Sed ſi quis conſideret, ꝙ differentiæ diuiſiuæ generis & conſtitutiuæ ſpecierũ oportet ꝙ ſint differentię per ſe, & non per accidẽs, & ꝙ differentiæ per ſe ſunt quæ ſunt diuerſificatiuæ generis, vt patet 7. Metap. & ꝙ adæquatio rei ad rem non diuerſificatur p hoc, ꝙ redditur uolũtario, uel inuoluntario: tantundem enim & ſecundùm eandem formam æqualitatis redditur uoluntario & inuoluntario; ad ſolã .n. enim adæquationem rei ad rem ſ ęquatur

In contrarivm eſt, quod dr̃ in 5. Ethi. ꝙ una ſpecies iuſtitiæ eſt directiua in diſtributionib. alia in cõmutationibus.

Respon. Dicendũ, ꝙ ſicut ſupra dictum * eſt, iuſtitia eſt circa quaſdã operationes exteriores, ſ. diſtributionẽ, & cõmutationẽ: q̃ quidẽ ſunt uſus quorũdam exteriorum uel rerũ, uel pſonarum, uel ẽt operum. Rerũ quidem, ſicut cum aliquis uſ̃ aufert, uel reſtituit alteri ſuã rem: perſonarum autem, ſicut cũ aliquis in ipſam perſonam hominis iniuriã facit, puta, percutiẽdo, uel conuitiando, aut ẽt cum irreuerentiam exhibet: operũ aũt, ſicut cũ aliquis iuſtè ab alio exigit, uel alteri reddit aliquod opus. Si ergo accipiamꝰ ut materiã utriuſq; iuſtitiæ ea, quorũ operationes ſunt uſus, eadẽ eſt materia diſtributiuę, & cõmutatiuæ iuſtitiæ: nã & res diſtribui pñt à cõi in ſingulos, & cõmutari de uno in aliũ: & ẽt eſt quædam diſtributio laborioſorum operum, & recompenſatio. Si autem accipiamus ut materiã utriuſq; iuſtitiæ actiones ipſas principales, quibus utimur pſonis, rebus, & operibus, ſic inuenitur utrobiq; alia materia. Nã diſtributiua iuſtitia eſt directiua diſtributionum: commutatiua uerò iuſtitia eſt directiua cõmutationum, q̃ attendi põt inter duas perſonas, quarũ quædã ſunt inuoluntarię, q̃dã uerò uoluntariæ. Inuoluntariæ qdẽ, qñ aliquis utit̃ re alterius, uel pſona, uel opere, eo inuito: quod quidẽ cõtingit qñq; occultè p fraudem, qñq; ẽt manifeſtè per uiolentiam. Vtrũque aũt cõtingit aut in rem, aut in perſonam propriã, aut in perſonã coniunctam. In rem quidem, ſi occultè unus rẽ alterius accipiat, & uocat̃ furtũ: ſi aũt manifeſtè, uocatur rapina. In pſonã ãt pprĩã vr̃ q̃tũ ad ipſam cõſiſtẽtẽ pſonæ, uel q̃tũ ad dignitatẽ ipſiꝰ. Si aũt q̃tũ ad cõſiſtentiã perſonæ, ſic lædit̃ aliqs occultè p doloſam occiſionẽ, ſeu pcuſſionẽ & per ueneni exhibitionẽ. Manifeſtè aũt per manifeſtã occiſionem, aut per incarcerationẽ, aut uerberationẽ, ſeu mẽbri mutilationẽ. Quãtũ aũt ad dignitatẽ perſonæ, lędit̃ aliqs occultè quidẽ per falſa teſtimonia, ſeu detractiones, qbꝰ aliqs aufert famã ſuã, & p alia hmõi. Manifeſtè ãt p accuſationẽ in iudicio, ſeu p conuitij illationẽ. Quantũ aũt ad perſonam coniunctam, læditur aliqs in uxore, ut in pluribꝰ occultè per adulteriũ: in ſeruo aũt cum aliquis ſeruũ ſeducit, ut à dño diſcedat: & hæc ẽt manifeſtè fieri pñt. Et eadem rõ eſt de alijs perſonis coniunctis, in quas etiam pñt oibus modis iniuriæ committi, ſicut & in perſonã principalẽ: ſed adulteriũ, & ſerui ſeductio ſunt ppriæ iniuriæ circa has perſonas, tñ qa ſeruus eſt poſſeſſio q̃dã, hoc refert̃ ad furtũ. Volũtariæ aũt cõmutationes dicuntur, qñ aliqs uolũtariè trãsfert rem ſuã in alterũ: & ſi quidẽ ſimpl'r in alterũ trãsferat rẽ ſuam abſq; debito, ſicut in donatione, non eſt actꝰ iuſtitiæ, ſed liberalitatis. In tm̃ ãt ad iuſtitiã uolũtariã trãſlatio ptinet, in quantũ eſt ibi aliquid de rõne debiti: quod qdem cõtingit multipliciter. Vno mõ qñ quis transfert ſimpliciter rẽ ſuã in alterum pro recompenſatione alterius rei, ſicut accidit in uẽditione, & emptione. Alio mõ, qñ aliqs tradit rẽ ſuã alteri, cõcedẽs ei uſũ rei cũ debito recuperandi rẽ. Et ſi qdẽ gratis cõcedit uſũ rei, uocat̃ uſus fructꝰ in rebus, q̃ aliquid fructificant: uel ſimpl'r mutuũ, ſeu accõmodatũ in rebus, quæ non fructificant, ſicut ſunt denarij, uaſa & hmõi. Si uerò nec ipſe uſꝰ gratis cõcedit, uocat̃ locatio, & cõ

ſpectatur utrobique, videbit ꝙ dña hæc per accidens concurrit ad oppoſitum. Ad dictum aũt Ari. dr̃, ꝙ ipſe non dixit eſſe duas ſpés, ſed duas partes, non pp uirtutis differentiam formalem, ſed pp notabilem diuerſitatem materialem, quia ſ. in una concurrunt duo recompenſanda, in altera unum. In cõmutationibus.n. uoluntarijs ſola res venit adæquanda: in inuoluntarijs aũt dãnũ eſt offenſa, quia contra uoluntatẽ, ut dictũ eſt. Adæquare aũt oportere vnũ, uel duo non uariant ſpés adæquationis, vt patet, dummõ ſeruet̃ eadẽ æqualitatis forma, vt in his eſt. Multitudo quoq; vitiorũ oppoſitorũ ſignum non eſt multitudinis virtutis oppoſitæ, cũ malũ oifariam, & ex ſingularibus defectib. contingat: bonũ aũt nõ, ſed ex integra cã. Eſt ergo iuſtitia cõmutatiua una ſpés ſpecialiſſima, & ſimiliter, diſtributiua una alia ſpés ſpecialiſſima pp eandẽ rõné, qa. ſ. uñá vnicam adæquationis formã operat̃ diuerſam formaliter ab æqualitate commutatiuæ, ut patet ex ſupradictis.

Concl. s

Porrect. a per totum.

342

5. Ethico. lect. 8.

SVPER Q. LXI. ART. IIII.

IN art. 4. aduerte, ꝙ ex Pythagoricis, & Rhadamãthe legiſlatore, ac diſputatione 5. Ethi. proceſſit articulus iſte. Significat aũt in propoſito contrapaſſum tm̃ dãnificari, quantũ damnificauit: tm̃ pati, quantum egit: tm̃ ſoluere quãtũ accepit, & huiuſmodi. Et hoc in q̃ſtioné uertit̃, An ſeruare cõtrapaſſum, ſit ſeruare iuſtitiam, ita quòd idem ſint.

¶ In corpore articuli, nota primò, ꝙ cõtrapaſſum põt dupliciter itelligi. Primo ſecundũ identitatem ſpeciei, ut. ſ. patiatur quis idem ſpẽ, quod egit, puta, aiam pro aia, oculum ꝓ oculo. Et ſic reſpondendũ eſt quæſtioni negatiue, q. ſ. iuſtum commutatiuum & cõtrapaſſum non ſunt idẽ ut patet ex inconuenientib. allatis in lra.

¶ Secũdò, ſcdm æqualitates quantitatis, vt. ſ. tãta ſit paſſio, quãta fuit, vel eſt actio: q̃tumcunque diuerſarum ſpecierum, vel gñum ſint actio, & paſſio, puta, pati bonis exactionibus ꝓ læſione illata in bonis corporis, ut ſi ꝑcuſſit, ſoluat, tm̃ læſo, & tm̃ curiæ &c. & ſic extẽſo cõtrapaſſi, & paſſionis noie ad oẽs cõmutationes, cõtrapaſſum eſt idẽ, ꝙ iuſtũ commutatiuũ, ut in lra cõcludit̃. Et ex hac diſtinctione hẽs unde diuerſa dicta negantium, uel affirmantium iuſtũ de contrapaſſo ſaluare poteris.

¶ Nota ſcdo, ꝙ uti æqualitate ꝓportionali, cõtingit dupliciter. Primò ut forma iuſti ita ꝙ ipſũ iuſtũ conſiſtat in hmõi æqualitate, & ſic iuſtitia diſtributiua utit̃ æqualitate ꝓportionali, & in hoc differt à iuſtitia cõmutatiua, q̃ utitur æqualitate q̃titatiua, ut forma iuſti. Scdò: vt mõ pueniẽdi ad q̃titaté rei, ut ſit æqualis alteri rei: & ſic iuſtitia cõmutatiua utitur æqualitate ꝓportionali in cõmutationib. rerũ, ut di hic & in 5. Ethi. ut ſi domificator dẽat cõmutare domũ q̃ eſt op⁹ ſuũ, cũ calceo, qd eſt op⁹ cerdonis, oportetq; ita ſe hẽat cerdo ad calceũ, ſicut domificator ad domũ, ac per hoc tot calceos det ꝓ cõmutatione, quot æqualeãt domui. Cõſtat.n. ꝙ ꝓportionalitas in ꝓpoſito nõ eſt forma iuſti, ſed uia ad q̃titaté æqualé rerũ, i qua æqualitate cõſiſtit forma iuſti. Vñ numiſmate loco rei utimur vt facili⁹ æqualitas cõmutationũ fiat. Vẽdit ſiqdem cerdo tot calceos, & nummis inde habitis adæquat domum, quam emit.

Li. 5. c. 5 tom. 5.

¶ In rñſione ad primũ eiuſdẽ ar. dubium occurrit ad hoiem, qa author i 1. par q. 21. ar. 1. & ſimiliter in 1. ar. di. 46. quarti ſen. negat in Deo iuſtitiã cõmutatiuã: i hoc uẽro loco dicit ad rõné cõmutatiuæ iuſtitiæ ſpectare recompẽſare pmia meritis, & ſupplicia peccatis. Quõ ſtant hęc duo ſimul?

¶ Ad hoc dr̃, ꝙ ꝓculdubio inter Deum, & creaturã non põt eſſe iuſtitia cõmutatiua multò minus q̃ inter dñm & ſeruũ: qm̃ de⁹ nihilũ ſuũ põt à nobis accipere, ut teneat̃ reddere: neq; nos ęquualẽs acceptis poſſum⁹ reddere. Punitio verò pctõrũ ad diſtributiuã iuſtitiã Dei ptinet, qua unãquãque vniuerſi partẽ in ſibi debito loco cõſtituit ac ſaluat, iuxta illud actuũ. 1. de Iuda ſcriptũ, Vt abiret in locũ ſuũ. Et licet diuinũ iudiciũ diſtributiuæ ſuæ

** q. 58. ar. 3. & 1. 2. q. 6. art. 5. & q. 24. art. 3.*

Concl. m

ductio. Tertio modo aliquis tradit rem ſuam ut recuperãdam, non ratione uſus, ſed uel ratione conſeruationis, ſicut in depoſito, uel ratione obligationis ſicut cum quis rem ſuam pignori obligat, ſeu cum aliquis pro alio fideiubet. In omnibus autẽ huiuſmodi actionibus ſiuè uolũtarijs, ſiuè inuoluntarijs eſt eadem ratio accipiendi medium, ſcḋm æqualitatem recompẽſationis. Et ideò [s] omnes iſtæ actiões ad unam ſpeciem iuſtitiæ pertinent, ſ. ad cõmutatiuam.[t] Et per hoc patet reſpõſio ad obiecta.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum iuſtum ſit ſimpliciter idem quod contrapaſſum.

AD QVARTVM ſic procedit̃. Vr̃, ꝙ iuſtum ſit ſimpliciter idem quod contrapaſſum. Iudicium.n. diuinum eſt ſimpliciter iuſtum: ſed hæc forma [h] diuini iudicij, ut ſcḋm quod aliquis fecit, patiatur, ſecundùm illud Mat. 7. In quo iudicio iudicaueritis, iudicabimini: & in qua menſura menſi fueritis, remetietur vobis. ergo iuſtum eſt ſimpliciter idem quod contrapaſſum.

¶ 2 Præt. In utraque iuſtitię ſpecie datur aliquid alicui ſcḋm quãdam [h] æqualitatem, in reſpectu quidem ad dignitatem perſonę, in iuſtitia diſtributiua, quæ quidem perſonæ dignitas maximè vr̃ attẽdi ſcḋm opera, q̃b. aliq̃ cõitati ſeruiunt: in reſpectu aũt ad rẽ, in qua q̃s dãnificatus eſt, in iuſtitia cõmutatiua. Scḋm autẽ utramq; æqualitatẽ aliq̃s cõtrapatitur, ſcḋm ꝙ fecit: ergo videt̃ quòd iuſtum ſimpliciter ſit idẽ quod contrapaſſum.

¶ 3 Pręt. Maximè uṙ ꝙ nõ oportet aliquẽ contrapati, ſcḋm quod fecit, pp dñam uolũtarij, & inuolũtarij. q.n. inuolũtariè fecit iniuriã, min⁹ punit̃: ſed uolũtariũ, & inuolũtariũ, q̃ accipiunt̃ ex parte nr̃a, nõ [h] diuerſificant mediũ iuſtitiæ, ꝙ eſt mediũ rei, & nõ quo ad nos. ergo iuſtũ ſimpľr uṙ eſſe idẽ qḋ cõtrapaſſum.

SED CONTRA eſt, ꝙ Philo. in 5. Ethic. probat non quodlibet iuſtum eſſe contrapaſſum.

RESPON. Dicendũ, ꝙ hoc qḋ dr̃ contrapaſſum, importat æqualem recompenſationẽ paſſionis ad actionem præcedẽtẽ: quod quidem ꝓpriiſſimè dr̃ in G paſſionibus, & actionibus iniurioſis, quibus aliq̃s perſonã ꝓximi lædit, puta, ſi percutit, ꝙ repercutiatur: & hoc quidẽ iuſtũ determinat̃ in lege Exo. 21. Reddet aiam pro aia, oculũ ꝓ oculo &c. Et quia ẽt auferre rẽ alterius, eſt quoddam iniuſtũ facere: ideò ſecundariò ẽt in his dr̃ contrapaſſum, prout. ſ. aliq̃s q damnum intulit, in re ſua ẽt H ipſe damnificetur, & hoc etiã iuſtum damnum continet̃ in lege, Exo. 22. Si quis furatus fuerit bouem, aut ouem, & occiderit, uel uendiderit, quinq; boues pro uno boue reſtituet, & quatuor oues pro una oue. Tertiò uerò trãsfert̃ nomẽ contrapaſſi ad uolũtarias cõmutationes, in quib. utriuſq; eſt actio, & paſſio; ſed uoluntariũ diminuit de rõne paſſionis, ut dictum * eſt.[m] I In oĩbus autem his debet fieri ſcḋm rõnem iuſtitiæ cõmutatiuæ recõpenſatio ſcḋm æqualitatem, ut. ſ. paſſio recompenſata ſit æqualis actioni, non autem ſemp eſſet æqualis, ſi idem ſpecie aliquis pateretur, quod fecit. [n] Nã primo quidem cum aliquis iniurioſè lædit, alterius perſonã maiorem, maior eſt actio, quã paſſio eiuſdem ſpẽi, quam ipſe pateretur. Et iõ ille qui percutit K principem, non ſolũ repercutitur, ſed multò grauius punit̃. Similiter etiã cum quis aliquẽ inuoluntarium in re ſua dãnificat maior eſt actio, q̃ eſſet paſſio, ſi ſibi ſola res illa auferret: qa ipſe, qui dãnificauit aliũ in re ſua, nihil damnificaretur. Et iõ punitur in hoc, ꝙ multiplicius reſtituat: quia ẽt non ſolùm damnificauit perſonã priuatã, ſed rẽpublicã, eius tutelæ ſecuritatẽ

infringendo. Siſiter ét nec in cō mutationib. uolūtarijs eſſet ſp æqualis paſſio, ſiqs daret rē ſua accipiēs rē alteriꝰ: qa fortè res alterius eſt multo maior q̃ ſua. Et iō oportet ſm quādā ꝓportionatā commenſurationē adæquare paſſionē actioni in cōmutationibꝰ, ad qđ inuēta ſunt numiſmata: & ſic ꝑ cōtra paſſum ē cōmutatiuū iuſtū. In diſtributiua aūt iuſtitia locum non hēt, quia in diſtributiua iuſtitia non attenditur æqualitas ſm ꝓportionem rei ad rem, uel paſſionis ad actionem, unde dr̄ contrapaſſum: ſed ſecundùm proportionalitatem rerum ad perſonas, ut ſupra dictum eſt.

B

C

AD PRIMVM ergo dicēdum, ꝙ illa forma diuini iudicij attenditur ſecundum rationē cōmutatiuę iuſtitię, prout ſcilicet recompenſat præmia meritis, & ſupplicia peccatis.

AD SECVNDVM dicendum, ꝙ ſi alicui qui cōitati ſeruiſſet, retribueret aliquid pro ſeruitio impenſo, nō eſſet hoc diſtributiuæ iuſtitiæ, ſed cōmutatiuæ. In diſtributiua.n. iuſtitia nō attēdit æqualitas eius, qđ qs accipit, ad id quod ipſe impēdit, ſed ad id quod alius accipit, ſm modum vtriuſque perſonæ.

D

AD TERTIVM Dicendū, ꝙ qñ actio iniurioſa eſt uolūtaria, excedit iuriā, & ſic accipit ut maior res: vñ oportet maiorē pœnā ei recompenſari non ſm differentiam quo ad nos, ſed ſecūdum differentiam rei.

QVAESTIO LXII.

De Reſtitutione, in octo articulos diuiſa.

DEINDE conſiderandum eſt de reſtitutione.

ET circa hoc quæruntur octo.

¶Primò, Cuius actus ſit.

¶Scđò, Vtrum neceſſe ſit ad ſalutem, oē ablatum reſtitui.

¶Tertiò, Vtrum oporteat illud multiplicatum reſtituere.

¶Quartò, Vtrū oporteat reſtitui quod qs non abſtulit.

¶Quintò, Vtrum oporteat reſtitui ei, à quo acceptum eſt.

¶Sextò, Vtrum oporteat reſtituere eum, qui accepit.

¶Septimò, Vtrū aliquē alium.

¶Octauò, Vtrum ſit ſtatim reſtituendum.

ARTICVLVS I.

Vtrum reſtitutio ſit actus iuſtitiæ commutatiuæ.

AD PRIMVM ſic procedit. Vr̄ ꝙ reſtitutio non ſit actus iuſtitiæ commutatiuæ. Iuſtitia .n. reſpicit rōnem debiti: ſed ſicut donatio pōt eſſe eius ꝙ nō debetur, ita etiam & reſtitutio. ergo reſtitutio non eſt actus alicuius partis iuſtitiæ.

¶2 Præt. Illud quod iā tranſijt, & non eſt, reſtitui nō pōt: ſed iuſtitia, & iniuſtitia ſunt circa quādā actiones, & paſſiones, q̃ nō manēt, ſed tranſeūt. ergo reſtitutio non uidetur eſſe actus alicuius partis iuſtitiæ.

¶3 Pręt. Reſtitutio eſt qđā recōpenſatio eius qđ ſubtractū eſt: ſed aliquid pōt hoī ſubtrahi nō ſolum in commutatione, ſed ēt in diſtributione, puta, cum aliqs diſtribuēs minꝰ dat alicui, q̃ debeat habere. ergo reſtitutio non magis eſt actus commutatiuæ iuſtitiæ, quā diſtributiuæ.

SED CONTRA. Reſtitutio ablationi opponitur: ſed ablatio rei alienæ eſt actus iniuſtitiæ circa commutationes. ergo reſtitutio eius eſt actus iuſtitiæ, quæ eſt in cōmutationibus directiua.

RESPON. Dicēdū, ꝙ reſtituere nihil aliud eſſe ur̄, q̃ iterato aliquē ſtatuere in poſſeſſionē, uel dñium rei ſuæ. Et ita in re-

ſuæ iuſtitiæ ſit actus, concurrit tñ in eo quidā modus commutatiui iuſti, pro quanto res pro re daẽ, puta, pmiū pro merito, & pœna pro offenſa, cuius ſignum eſt, ꝙ pœna citra cōdignū, & præmium ultra condignum datur: forma aūt iuſti cōmutatiui, æqualitas ſimpliciter eſt. Vnde nō ſibi inuicē aduertantur dicta hic, & alibi: ſed alibi remouetẽ à Deo iuſtitia cōmutatiua ꝓpter prædicta: hic verò ponit, ꝙ Deus in quibuſdā ſuis operibus modū aliquē iuſtitiæ cōmutatiuæ obſeruat, ita ꝙ diſtributioni modū quendam cōmutationis immiſcet, in cuiꝰ ſignum paterfamilias q dixerat, Voca operarios, & redde illis mercedē, quod ad cōmutationem ſpectat, ſubdidit datæ mercedis rōnem. An non licet mihi quod uolo facere? quod ad diſtributionem iuxta ſuæ uoluntatis dignificationē ſpectat. Ille ſiquidē eſt cuiuſque perſonę gradus, quo cū diuina uolūtas donat. Ac ꝑ hoc nouiſſimum ęqualem primo reddidit in dignitate, q minor erat in labore, qa ſic ei cōplacuit. Et ſic æque dignis æqualia diſtribuit, vt ſic pares facere, fuerit liberalis diſtributionis, cōtra quā alij murmurabāt: reddere aūt iā factis paribus paria, iuſtę diſtributionis fuerit.

Conclu. ꝑ

*Ar.2.huius quęſt.

SVPER Q. LXII. ART. I.

IN ar. 1. q. 62. in rñſione ad ſcdm, dubium occurrit: qa cū diſtributio reſpiciat debitū ut cōe, recōpēſatio aūt ſcdm æqualitatē rei ad rē, reſpiciat debitū ut ꝓpriū, qa illa ad diſtributiuam, iſta ad cōmutatiuā iuſtitiā ſpectat, quō ſine applicatione cōis boni ad hunc, quę ſit per diſtributionis actum, qui in caſu ꝓpoſito omiſſo ſupponit, ex cōi factum ꝓprium, ſeu ex debito ut cōe, factū eſt debitum ut propriū? Oportet aūt eſſe debitum ut propriū, quicquid eſt debitū ſcdm commutatiuam iuſtitiam, ac per hoc quicquid dēt reſtitui, quia reſtitutio actus eſt cōmutatiuæ iuſtitiæ. Quō ergo uerificari pōt quod in litera dr̄, ꝙ recompenſatio, quam facit diſtribuens ei, cui dedit minus, q̃ debuit, ſit per cōparationē rei ad rē? Nam ex hoc, ꝙ diſtribuens minus dedit, q̃ debuit de cōi, ſequitẽ ꝙ nō applicauit illud, quod debuit, huic. Et ſi non applicauit huic, ergo non eſt proprium huius. Et ſi nō eſt proprium, ergo non eſt reſtituendum ſcdm æqualitatem rei ad rem, ut.ſ. quantū defuit, tantum habeat, cuius oppoſitum in litera dicitur.

¶Ad hoc licèt poſſit prima facie dici, ꝙ falſum eſt, diſtributionis actum in caſu poſito omiſſum eſſe, quia litera non dicit, Recompenſatio quam facit diſtribuens ei, cui non dedit quod debuit, ſed dicit, Ei cui minus dedit, vbi affirmatur dediſſe ei aliquid, & negatur quantitas debita.

¶Sed hoc friuolū eſt: qa ſi cui debenẽ cētū, & dedit quinquaginta, teneẽ recompēſare quinquaginta: ſi nihil dedit, teneẽ recōpēſare cētū, alioquin melioris cōditionis efficeretẽ diſtribuens peiꝰ operando, ſ. priuādo aliquē toto, q̃ ſi priuaret illū una parte. Aliter poſſet dici, ꝙ author loquiẽ de diſtribuēte, non de diſtributore: ita ꝙ diſtribuens ex hoc ipſo, ꝙ diſtribuit, ſeu qđ idē eſt, ſuppoſito, ꝙ diſtribuat, teneẽ æqualia ęqualibꝰ dare. Et ſi nō dat alicui, teneẽ illi ad reſtitutionē totiꝰ illius, qđ nō dedit illi. Et ſic falſū quoq; eſt, diſtributionis actum in oppoſitum omitti.

Porrect. per totum.

343 Infra art. 5. & 5. co.

¶ Sed & hoc inſufficiēs eſt, qa ſecūdū hoc diſtributor boni cōis, q nunq̃ diſtribueret partibus cōitatis, ſed oīa uſurparet, vel alijs daret, nō tenereẽ partibus cōitatis ad reſtitutionē. Et ſic ex aliena tyrannide partes cōitatis nō ſolū læderenẽ in facto, ſed in iure: qa nec data illis eſſent, quæ ſunt illis debita, nec ēt ius repetendi haberent.

¶Dicēdū eſt ergo, ꝙ ſiuè diſtributio fiat, ſiuè nō, dūmō res diſtribuēde adſint, & tpˢ diſtribuēdi vigeat, cęteris cōditionib. requiſitis concurrentib. ſine impedimēto, diſtributor teneẽ ad faciendū de cōi proprium parti cuilibet ſecundùm ſuam proportionē. Et quia teneẽ ad hunc actum reſpectu cuiuslibet partis, id ꝯ, & ſingulis partibꝰ teneẽ ad recōpenſandū tm̄, q̃tum nō dedit alicui de portione ſibi debita. Et hoc quia omiſſa applicatio illiꝰ portionis ad hūc, dānificauit illū i ꝓprio, nō quod erat proprium auferendo, ſed, ad q̃ tenebatur, appropriationem auferendo.

¶Deinde ad dubiū dr̄, ꝙ licèt debitū ut ꝓpriū abſolutè ſit ſuum, vel loco ſui, reſpectu tñ alicuius eſt ēt debitū ut ꝓpriū illud, qđ q̃s tenebaẽ facere ſuū, & nō fecit. Hoc n. eſt ut ꝓpriū debitū nō abſolutè, ſed ab illo q tenebaẽ facere ꝓprium ſui. Et ſic licet valeat argm̄. Non eſt proprium, ergo nō eſt reſtituēdū ſcdm æqualitatē abſolutè loquēdo: nō ualet tñ reſpū diſtributionis, qa teneẽ ad appropriationē. Sed oṗ oſtet dicere, ꝙ nō eſt ꝓprium, nec debitum

diſtributor tenebatur ad propriandum hoc illi.ergo non eſt F reſtituendum æquale : ſed tunc aſſumptum eſt falſum pro ſecunda parte,vt dictum eſt . Et ſic patet, quomodo ex debito vt cõe factum eſt debitum vt proprium ab hoc, quia damnificatio quam fecit diſtributor, omittendo appropriationem, ad quam tenebatur, fecit de debito vt commune, debitum vt ꝓpriũ nõ ſimpliciter, ſed ab hoc.ſ.diſtributore qui tenebatur.

Concl. m

¶Et ex his patet deciſio caſus.ſ. ꝙ ſi deberent in aliqua republica ꝓuentus dãni diſtribui conſcriptis ciuibus ſingulis annis, diſtributor aũt occupaſſet prouentus annis tribus, & poſtmodum pœnitentia ductus reſtitueret reipubl.eoſdẽ, nõ deberet ſumma iſta diſtribui ciuibus conſcriptis in quarto anno ſed prouentus primi anni debet ei diſtribuere ciuibus cõſcriptis primi anni, & ſic deinceps. Et ſi aliquis eorũ eſſet defunctus.tenetur dare hæredibus illius. Et hoc, qa ipſe dãnificauit illos indiuidualiter,non appropriando ſicut tenebat̃. Sec⁹ aũt eſſet. ſi ꝓuentus illi fuiſſent ab hoſte, aut ab eo occupati: qa ipſe hoſtis nõ tenet̃ ad appropriãdũ cõia huic vel illi. Et ꝓpea nõ lęſit ſingulos niſi lædẽdo cõia:quæ à qua aufert Diffuſior aũt erit inferius ſermo in ſequenti ar.de obligatis ad reſtituendum rõne diſtributiui iuſti violati ad diſtributionem beneficiorum Eccleſiaſticorum,vbi prædicta latius repetẽtur applicata ad materiã illam.

ſtitutione attenditur æqualitas iuſtitiæ ſm recõpenſationẽ rei ad rem : quod ptinet ad iuſtitiã cõmutatiuam.Et iõ ᵐ reſtitutio eſt actus cõmutatiuæ iuſtitiæ, qñ.ſ.res unius ab alio hr̃ uel per voluntatẽ eius,ſicut in mutuo, vel depoſito:uel contra volũtatẽ ei⁹,ſicut ĩ rapina, vel furtoⁿ. G

Ad primvm ergo dicẽdum ꝙ illud,quod alteri nõ debetur nõ eſt ꝓprie loquẽdo, eius,etſi aliqñ eius fuerit.Et iõ magis vr̃ eſſe noua donatio q̃ reſtitutio, cũ qs alteri reddit quod ei non debet̃ . Hẽt tñ aliquam ſiĩtudinẽ reſtitutionis, qa res materialiter eadem eſt : non tñ eſt eadẽ ſm formalem rationem, quam reſpicit iuſtitia, quod eſt eſſe ſuum alicuius : vnde nec proprie reſtitutio dicitur.

Ad secvndvm dicendũ, ꝙ nomen reſtitutionis, inquantũ importat iterationem quandã, ſupponit rei identitatem . Et iõ ſm primã impoſitionem nominis, reſtitutio vr̃ locũ hẽre pręcipue in exterioribus,q̃ manentes eædẽ & ſm ſubſtãtiã & ſm ius dñij ab vno pñt ad alium deuenire.Sed ſicut ab hmõi rebus nomen cõmutationis tranſlatũ I eſt ad actiones, uel paſſiones, quæ ptinẽt ad reuerentiam,vel iniuriã alicuius pſonæ, ſeu nocumentũ vel profectũ:ita ẽt nomen reſtitutionis ad hoc deriuat̃,q̃ licet realiter non maneát tñ manent in effectu uel corporali,puta,cũ ex percuſſione læditur corpus,uel qui eſt in opinione hoĩum ſicut cũ aliqs verbo opꝓbrioſo remanet ĩfamat⁹ vł ẽt minorat⁹ in ſuo honore.

Ad iii.dicendũ, ꝙ recõpenſatio,quã facit diſtribuẽs ei cui dedit minus q̃ debuit, fit ꝑ cõparationẽ rei ad rẽ, vt ſi quãtò minus habuit, q̃ debuit, tãto plus ei detur:et ideò iam pertinet ad iuſtitiam commutatiuam.

H

Articvlvs II.

Vtrum ſit neceſſarium ad ſalutẽ quòd fiat reſtitutio eius, quod ablatum eſt.

AD secvndvm ſic ꝓcedit̃. Vr̃ ꝙ nõ ſit neceſſarium ad ſalutẽ, ꝙ fiat reſtutio eius quod ablatum eſt.ʰ Quod.n.eſt impoſſibile, nõ eſt de neceſſitate ſalutis ſed aliqñ impoſſibile eſt reſtituere id,qđ eſt ablatũ,puta, cũ aliquis abſtulit alicui membrũ, vel vitã.ergo non vr̃ eſſe de neceſſitate ſalutis,quòd aliquis reſtituat,quod alteri abſtulit.

SVPER QVÆST. LXII. ART. II.

IN art. 1 & 2.q.62.not. ꝙ codices circa principium corporis art. 2.corrupti ſunt.Deficit ſiquidem manifeſte ibi cauſa, ex quo ſequitur, Et ideo reſtituere importat redditionem illius rei,quæ iniuſte ablata eſt . Vñ quærendus eſt codex rectus:ego enim hactenus non inueni. Quicquid tñ de lr̃a ſit euidens eſt, ꝙ reſtitutio importat actum iuſtitiæ commutatiuę,qui eſt reddere rem acceptam ſiue ſit accepta iniuſte,ut in furto, & iniurijs,ſit accepta ex voluntate dñi,ut in mutuo,& ſimilibus,vt in 1.di art.Reſtitutio tñ hñs pro materia rem ablatã,uerſatur tñ circa rem iniuſte ablatam,vt in 2.art.lr̃a probat, quia ablatum oportet aut iuſte,aut iniuſte ablatum eſſe.Et iuſte non eſt reſti K tuendum,qm̃ hoc eſſet contra æqualitatem iuſtitiæ.Si iniuſtè, æqualitas iuſtitiæ exigit,ut reſtituatur . Intellige ergo literam 2.ar.non de reſtitutione ſimpliciter, ſed de reſtitutione ablati. Hæc.n.contracta eſt ad materiam talem,ſ.ablatorum : illa autem communiter ſe habet ad ablata,& ad ſpontè conceſſa per mutuum,depoſitum locationem &c.Et forte quia author ſupponit ſermonem ſuum eſſe cõtractum ad talem materiam ꝓpter præmiſſum iam articuli titulum,litera non eſt diminuta. ¶In eodẽ ar. 2.in rñſione ad 2.dubia duo occurrũt circa illud, ſ.ꝙ lædens alterũ in fama falſum dicendo,tenet ad reſtitutionẽ famæ. Primũ eſt de eo,qui indirectè lædit alterius famã.puta,denũtiatus,uel accuſatus negat,uerũ tñ eſt cõmiſiſſe id, de quo accuſat⁹,uel denuntiatus eſt . Tunc nãq; indirectè notat accuſatorẽ,ſeu denuntiantẽ calũniæ,an iſte mẽdacitèr ſe excuſans,ac ꝑ hoc alterius famã lædẽs,teneat̃ ad reſtitutionẽ famę. ¶Secundum dubium eſt, de læſione famæ etiam mendaciter

a multo tpe,ante q̃ data eſt obliuioni.v.g.Ioãnes falſo iactauit ſe quodam tempore cognouiſſe carnaliter talem mulierem, poſt multos autẽ annos iam ſenex Ioannes recordatus peccatorum adoleſcentiæ ſuæ,& pœnitentiam agens,quęrit an teneatur ad reſtitutionem famæ . Et rõ dubitandi eſt,quia ſocij ſui, quibus hoc dixerat olim,vt poſt ergaui vi dentur habere. & obliti,quę fuerunt adoleſcentiæ ſicut & ipſe euacuauit quæ erant paruuli : nec mulier illa hr̃ minus bona, ſed ipſa in antiqua ꝓpria optima fama perſeuerat apud oẽs. ¶Ad primũ dubium quod à Scoto, & Ricardo in 4.ſentent.d. 15.tractatur cũ diſtinctione,rñdendum eſt ꝙ dupliciter contingit mentiri accuſatũ vel denunciatũ. Primo in caſu . quo ſeruato iuris ordine tenetur fateri veritatẽ, & ſine dubio lædit quantum in ſe eſt famam accuſantis, uel denuntiantis, ſi calũniatorem cum dicit: qm̃,vt patet extra,De calũniatoribus ꝑ totum,magnum crimẽ eſt accuſare uel denũtiare falſum, & magna pœna punit̃. Dico aũt quãtum in ſe eſt,quia forte ex circunſtantijs,& conditionibus perſonarũ in nullo læſa remanet fama denuntiantis, dum omnes credunt denuntiantẽ veracem, & denunciatum mendacem, quamuis nõ conuincatur. Dico quoque, ſi calũniatorem eum dicit: qm̃ ſecus eſſet,ſi ex ai leuitate,vel iuſto errore accuſatio,vel denuntiatio potuit procedere abſq; calumnia. Alio modo contingit mentiri in caſu,in quo non tenetur fateri veritatem.Et ſic licet dicant Scotus,& Ricardus,quod iſte non lædit famam accuſatoris,ſeu denuntiantis.ſed ipſe lædit ſeipſum,quia accuſat,uel denunciat in iudicio, q̃ ea non poſſunt probari in iudicio:melius tñ diſtinguitur, quòd accuſator, ſeu denuntiator dupliciter conſideratur.Primo vt accuſator, vel denuntiator, & ſic non læditur à mentiente,quia non tenet dicere veritatẽ. Secundo,prout eſt talis hõ,& ſic lęditur in fama à mentiente : qm̃ iſte negans dicit indirectè illum hominem eſſe mendacem mendacio pernicioſo,vtpote impoſitorem criminis.De obligatione ergo ad reſtitutionem famæ in primo caſu ſatis clarum eſt,ſi ſubſecuta eſt lęſio famæ. Dico autem hoc,quia cũ in nullo iſtorum caſuum reus inſidietur famæ alterius,niſi quia indirectè,& per accidens aufert famam:bñ autem eſt indirecta & per accidens ablatio famæ,ſi nõ ſequitur effectus læſionis famę non habet locum obligatio ad reſtituendum:quoniam nec ex intentione,nec effectu fama ablata eſt,q̃uis actus fuerit indirectè ablatiuus famæ.Conſiderandũ eſt enim quid per accidens euenit in effectu, ex quo etiam cauſa per accidens diſcutitur. ¶In ſecundo autem caſu ſupradictis doctoribus uidetur,quòd non teneatur ad famæ reſtitutionem propter dictam rationẽ, qa ſcilicet accuſans, ſeu denuncians,ſibimet imputare hoc debet, proponendo quod non poteſt probare.

¶Sed ſalua eorum reuerentia,oppoſitum eſt uerum : quoniam hic duplex malum interuenit accuſantis, ſeu denunciantis. Primum eſt, quòd deficit in probatione : & hoc ipſi imputandum proculdubio eſt . Alterum eſt, quòd mendax dicitur à negante : et hoc nulla iuris ratione actori imputantur, ſed ex iniquitate negantis, qui non fuit ad mentiendum inuitatus

Porrecta per totum. 244 4.d.15.q.1.ar.8.q.1 Et quol. 12. ar.26

tus

tus ab actore, aut iudice: ſed poterat ſubterfugere nec affirman A do, nec negando, ex quo non tenebatur fateri. Cum igitur vter que, actor, ſ. & reus errauerit, neuter alterius iniuriam excuſat. Nec eſt hic compenſatio iniuriarũ ad inuicem, ſed uterq; tene tur ad reſtitutionẽ famæ, diuerſimodè tamen quia actor ꝙ iniuſtè, non tñ falſo infamauit, tenetur dicere, ꝙ iniuſtè fecit: reus autẽ ꝙ falsò infamauit, te netur dicere ſe falsò illũ criminatorẽ dixiſſe. Et hoc vt prędictum eſt, ſi ſecuta ſit infamia actoris, aliter nõ tene tur: quia reſtitutio ad hoc principaliter or dinatur, vt damnũ paſſo ſatisfaciat. Sunt autẽ

¶2 Præt. Cõmittere aliqđ pctm̃ nõ eſt de neceſſitate ſalutis, qa ſic homo eſſet perplexus: ſed quãque illud quod aufertur, nõ pót reſtitui ſine peccato, puta, cũ aliqs alicui famã abſtulit, verũ dicẽdo. ergo reſtituere ablatũ nõ eſt de neceſſitate ſalutis. B

hæc oĩa in utroque caſu tractata, & determinata accipiẽda, qñ vterque, ſ. actor, & reus, ex certa ſciẽ de uiſu loquit̃, & aſſerunt contradictoria, unus aſſerendo, alter negando: alioquin poſſet altera pars excuſari de toto, quis nõ de toto ꝑ iuſtũ errorẽ, vel leuitatẽ, ut dictũ eſt, & ſi. nõ lęderet notabiliter in fama. Et ex his patet, qđ dictũ eſt de falsò defendentibus ſe, vel alios extra iudicium contra aſſerentes ex certa ſcientia, crimen, aliquod, & uerè ſic eſt. Si namque ex hoc aſſertor ille lęditur in ſua fama, ut puta, quia defenſor dicit ſe certò ſcire oppoſitum, & ſic alter reputatur malus, ad famæ reſtitutionem tenetur.

¶Ad ſecundum dubium dicitur, quòd quia non conſtat auditores eſſe oblitos, & multorum etiam nunc non recordamur, quorum poſt tempora reminiſcimur, & per hoc effectus infamiæ, a principio cauſatus falſa iactantia, ſeu relatione ꝑmanet: ideò ad reſtitutionem tenetur ille, qui falso, dum puer eſſet, mu C lieri detraxit. Contingit enim ut eorum quę pueri audiuimus, memores, in eadem tantò firmius perſeueremus credulitate, quantò detractor ſæpe pœnitens more chriſtianorum, nunquam retractauit dictum ſuum.

¶In eadem reſponſione ad ſecundum aduerte, ꝙ author in ſecundo ſuæ diſtinctionis membro, quod modo tractauimus, adiungit falſitati iniuſtitiam. Dicit.n. Alio modo, falſum dicendo, & iniuſtè neque fruſtra addidit, ſed ut præſeruaret doctrinã hac à caſibus, in quibus falſum dr, iuſte tamen, ut contingit iudici ſecundum allegata & probata damnanti aliquem innocentẽ. Talis enim non tenetur ad reſtitutionem famæ, ſicut nec alteriuscuiuſuis damni, ſed falſi teſtes tenentur ad omnia.

¶In eadẽ rñ. ad ſcdm, quoad tertiũ membrum, ſ. qñ quis abſtulit famã, dicendo verum iniuſtè, aduerte duo. Primo, corã quibus eſt reſtituẽda fama, tali modo, ſ. ꝙ maledixi, iniuſte affirmaui &c. Quia ſi ſunt pſonæ aliquid ingenij, & notitiæ de modo reſtituendi famam hñtes, talis reſtitutio nõ eſt facienda, quia D eſſet magis cõfirmatio dicti prius, ꝙ reſtitutio famę ſed coram talib. dẽt tacendo de priori dicto laudare, (cũ ueritate tñ.) pſonã illã, pluries aperiẽdo, ꝙ credit ipsũ virũ bonũ, & dare operã ad hoc, ꝙ ſic hẽatur ab illis. Et hoc ita cautè, ne uideat̃ hoc facere ꝑ reſtitutione, qa hoc eſſet infamiæ cõfirmatio, ut dictũ eſt.

¶Secũdo, ꝙ ſi qñ reſtitutio talis uideretur magis rememoratio, quam excuſatio, ut puta, quia iam habentur huiuſmodi pro oblitis, ex quo non interuenit mendax infamia, omitti poteſt: & ſi opus fuerit aliter ſatisfacere, puta, laudando perſonam quando expedit, & conuerſando amicabiliter cum illa &c.

¶In rñſione ad quartum eiuſdem art. dubia plura occurrunt. Primum eſt, An procurans ꝙ detur æque digno, ac per hoc impediens alium æquè dignum, teneatur ad reſtitutionẽ. De hoc .n. nihil in litera dicitur, ſed ſolum de digniore, & minꝰ digno.

¶Secundum eſt, An multis pro ſeipſis procurantibus, ſi nõ aſſequatur dignior, teneatur ille, qui aſſequutus eſt, ad reſtitutio- E nẽ. Et eſt hic ratio dubij, quia quilibet poteſt pro ſeipſo licitè ꝑcurare, & nemo damnum facit, niſi qui facit illud, quod facere ius non habet, ut dicit regula iuris.

¶Tertium eſt, quia cum nullus teneatur ad reſtituendum, niſi vt iterato ſtatuat illum in poſſeſſione rei ſuæ, nulla ratio apparet, quare ego impediens alium a conſecutione beneficij, in quo nihil iuris unquã habuit, tenear reſtituere totum, vel partem. Ex hoc namque, ꝙ nihil unquàm iuris eſt ſibi quæſitum in aliquo ſequitur ꝙ nihil fuit ſuum, & per conſequens ſequitur, ꝙ nihil eſt ſibi reſtituendum. Et ſi diceretur ꝙ habebat ius in ſpe, hoc non ualet, tum quia ius in ſpe non eſt ius, ſicut nec diues in ſpe, eſt diues: tum quia reſtitutio rei in ſpe, tunc habet locum, qñ aufertur, quod hẽt in re, in qua fundatur illa ſpes, vt patet in denti, cute leonina, vel diſrupiente in ſiniſtra artus, quorum vſu quis cum ſua familia uiuit, & ſimilibus. In oĩbus.n. ablatio ſeu damnificatio rei alicuius rei, in qua actu habet ius, qui dã-

A nificatur, quæ eſt fundamentum ſpei. In caſu autem propoſito nullius rei ius habet actu, qui impeditur à conſecutione.

¶Et confirmatur, quia ſi is, ad quem ſpectat conferre tale bñficiũ ſiuè antequàm omnino contulerit, ſiuè poſt, ante tñ quam det ex ſeipſo motu proprio mutat uoluntatem, nec dat illi bñficiũ, non tenet̃ ad reſtitutionẽ. ergo nullũ ius illi abſtulit: quia ſi ius aliquod abſtuliſſet illi, teneret̃ procul dubio ad reſtitutionẽ. Et cum conſtet, quod abſtulit illi totũ qđ habebat, ꝙ potuit auferri à malis conſultoribus, ſequitur ꝙ ipſe nihil iuris habebat. & ꝙ nullus teneatur ei

¶3 Præ. Quod factũ eſt, nõ pt fieri vt factũ nõ fuerit: ſed aliquũ alicui aufertur honor ſuæ perſonæ ex hoc ipſo, ꝙ paſſus eſt ab aliquo iniuſtè uituperante eũ. ergo nõ pót ſibi reſtitui qđ ablatũ eſt, & ita nõ eſt de neceſſitate ſalutis reſtituere ablatũ.

ad reſtitutionem Et confirmatur rurſus: quia ſi ipſe dignior aliquid iuris haberet, teneretur ei ad reſtitutionem minus dignꝰ illo, qui tã eſt dignus, cui non petenti collatum eſt beneficium illud. Et tenet ſequela, qa iſte plus occupat iura dignioris, quia irreparabiliter, ꝙ ille, qui impediuit cõſulẽdo: qa poterat nõ ſequi conſilium eius diſtributor, & reddere digniori ius ſuum.

¶Quartum dubium eſt, quia cum in litera dr, Si uerò iam firmatum ſit, ꝙ alicui detur præbenda &c. aut intelligitur de firmitate tali, qua eſt illi ius acquiſitum, aut de firmitate adhuc impedibili, ut non ſit illi ius acquiſitum. Non de prima firmitate, quia ſic non eſſet firmitas, ut det̃ beneficium, ſed firmitas iã dati: nec eſſet amplius impedibilis, niſi ſicut poteſt quis priuari ſuo. Nec de ſecunda, quia ſi eſt impedibilis, non debet reſtitui ęquale: multum enim refert inter actum, & potentiam.

C ¶Quintum dubium eſt, circa fundamentum literæ, ſumptum ex 2. Phyſic. tex. 56. ſ. Quòd parum diſtat, quaſi nihil diſtare videtur: quoniam regula iſta datur ab Ariſtotele, non de rebus in ſeipſis, ſed ut ſubſunt practicæ æſtimationi, & affectui humano. Vnde dicit, ꝙ intellectus accipit parum diſtans, perinde ac ſi nihil diſtaret, cum ſecus magna mala, aut magna bona fuerimus: accipit enim tanquàm ſi fuiſſemus in ipſis malis, aut magnis bonis. Conſtat autem ex dictis, quòd æqualitas commutatiuæ iuſtitiæ, ad quam faciendam ordinatur reſtitutio, attenditur ſecundùm æqualitatem rei ad rem, & non ſecundùm ęqualitatem rationis parum pro nihilo æſtimantis. Cuius ſignum eſt, quòd non ęquè punitur, qui parum diſtauit à peccãdo mortaliter, & qui peccauit mortaliter: nec eſt idem ſecundùm iuſtitiam propinquiſſimũ fuiſſe caſui peccati mortalis, & cecidiſſe in illud: hic.n. punitur pœna æterna, ille non. Neque eſt idem propinquiſſimum fuiſſe mutuo concedendo, & mutuaſſe: illi .n. nihil reddendum eſſe, qui nihil mutuauit, huic uerò reſti- D tui oportere cenſet iuſtitia. Multum ergo refert ad ęqualitatem iuſtitiæ cõmutatiuæ parum diſtare, ſeu propè eſſe, & applicuiſſe, ſiuè eſſe in termino: quàmuis in pluribus ſecundùm paſſiones, & æſtimationes utamur illo modico pro nihilo. Et quia modo de iuſtitia commutatiua tractamus, ideo illo fundamento malè uidentur doctores vti in propoſito.

¶Sextum eſt, An ea, quæ hic dicuntur, habeant locum in alijs conſecutionibus bonorum, puta, in teſtamentis, & donationibus. Et eſt ratio dubij, tum quia litera in hoc argumento meminit non ſolum præbendæ conſequendæ, ſed aliorum bonorum conſequendorum, ꝗuis reſpondendo, de conſecutione ꝑbendæ ſolummodo loquatur: tum quia uidetur eadem ratio reſponſiua, quia ſcilicet aut impedit iuſtè aut iniuſtè &c.

¶Ad hæc dubia non eodem, quo mota ſunt, ordine reſpondendo, ſed ut facilior ſit doctrina, à quinto dubio, quod de fundamento eſt, initium ſoluendi ſumemus.

E ¶Ad quintum igitur dubium, de illa propoſitione ex 2. Phyſic. Quod parum diſtat, nihil diſtare uidetur, dicendum eſt, quòd propoſitio illa nec habenda eſt ut regula in materia iuſtitię, nec omnino ſpernenda eſt, quando ſubiecta materia patitur. Et quidem, ꝙ non ſit pro regula habenda in determinatione iuſti, patet ex hoc, quòd ſubuerteret iuſtitiam, ut in ipſa materia, de qua loquitur Ariſto. liquet. v.g. Tranſit princeps aliquis iuxta paratas inſidias & parum defuit quin caperet̃, & occideret̃ &c. Iſte princeps reputatur infortunatus, ut ibidem dicit Ariſtote, quia parum pro nihilo reputando, ex magno malo liberatus eſt. Si tamen ad iuſti æqualitatem reſpiciamus, non reputatur iſte princeps damnum paſſus, licèt parum à damno diſtauerit, propter quod nullus tenetur ei aliquid reſtituere. Et tamẽ ſi illa propoſitio admitteretur in propoſito, ſ. Propè habere, & habere, reputaretur pro eodem, ſequeretur quod iſte, qui propè habuit damnum, habuiſſe reputaretur damnum, & conſequenter eſſe ſibi reſtituendum, Similiter etiam falſa eſt re-

gula

gula hęc in lucro. Princeps n. qui prope acquiſitionem monarchiæ fuit, ita q parum defuit, quin eſſet monarchia, infortunatus reputatur ex eadem rõne: non tñ ppea ad æqualitatem pu regni reputatur perueniſſe, ſicut nec peruenit: vñ non teneť ad regni reſtitutionem. Et tñ ſi illa regula hét locum, hére regnum & parum diſtare pro eodem reputãdo, ſicut qui abſtuliſſet, teneť ad reſtitutionem, ita hic qui ꝓpe abſtulit. Ex propoſitione ergo illa non eſt ſumenda ratio efficax in hac materia. Quãdoq; tamen ratione ſubiectæ materię, quę vel habet magnam latitudinẽ vel incertitudinem materialium, vt in menſuris, & numeris vtimur propoſitione illa. Vnde & author in hac reſponſione non eſt illa vſus, licet arguendo eam attulerit. F

*Li. 1. tex. 56. to. 2.

¶ Ad tertiũ de inde dubiũ dicendũ eſt, qa ex quo excluſa eſt pro fundamento illa ꝓpoſitio, uidendũ eſt qd eſt fundamentũ, de quo tertium dubium quærit. Fundamẽtũ igitur neceſſitãs impedientẽ ad reſtitutionem in caſu propoſito, vt ex lra colligi poteſt, hét duo capita ſimul. ſ. violationem iuſti diſtributiui, & violationẽ boni propoſiti diſtributoris reſpectu huius perſonę cui dandum erat beneficium. Quòd n. author fundet ſe ſuper iuſto in diſtributionibus, patet ex hoc, q attendit ad dignã & magis dignam perſonam. Iam n. patet, quòd ad diſtributiuam iuſtitiam ſpectat conſiderare dignitates perſonarum ſecundũ ſe. Quòd ét fundet ſe ſuper volũtate diſtributoris, patet ex hoc quòd attendit, ſi impedimentum præſtatur conſulendo, ante quàm ſit firmatum, vel poſt. Notanter autem dixi hæc duo capita ſimul concurrere, quia neutrum ſine altero ſufficit ad obligandum ad reſtitutionem huic. Et q nõ ſufficiat violato ſola iuſti diſtributiui, ex hoc patet quòd requiritur vltra dignitatẽ perſonæ præparatio aliqua, quæ impediatur. Si enim nulla eſt de aliquo memoria, nec ad eum eſt aliqua inclinatio, q̃uis dignior ſit, nullus dicitur impediſſe illum à conſequutione beneficij, quàmuis diſtribuens peccet, omittens digniorem, ac ꝑ hoc violãs iuſtitiam diſtributiuã in beneficij collatione. Quòd verò non ſufficiat ſola mutatio propoſiti etiam firmati diſtributoris, ex hoc patet, quòd ſi bona ratione quis perſuadeat, & inducat mutationem, ut detur digniori, nulli dicitur augeri ius: quia non violatur, ſed ſeruatur iuſtum diſtributiuum, præponendo digniorem non tam digno. Vtriuſq; ergo ſimul violatio facit, vt obligetur impediens ad reſtituendum illi in toto vel in parte. Et quia nulli reſtituendum eſt niſi ſuum, conſequens eſt, quòd ex vtroque ſimul cõcurrente, ſ. dignitate maiore & applicatione ſaltem inchoata illius beneficij ad hunc digniorem, beneficium hoc fiat illius dignioris, ita quòd incipit eſſe ſuum quodãmodo, vel ſimpliciter, quando eſt applicatio firmata, ut in litera dicitur. Et quia vnuſquiſq; habet ius in eo quod eſt ſuum, quatenus ſuum eſt: ideo iſte dignior, cui diſpoſitum erat dari beneficium, habet tantum iuris in illo, quantũ habet ibi de ſuo. Et licet uere ſuum abſoluta non ſit quouſque ſit ſibi datum: eſt, tamen vere ſecundum quid ſuum plus, & minus, quanto plus, vel minus proxima eſt diſpoſitio ad collationem. Sicut enim diſpoſitiones agri ad fructificandum ſunt expectatus fructus, & qui illius diſpoſitiones tollit, impedit fructificationem & tenetur ad reſtitutionem: ita diſpoſitiones ad conſecutionem beneficij ſunt illius conſequuturi beneficiũ & qui eas tollit, tenetur ad reſtitutionem et ſic interuenit hic ius in re reſpectu diſpoſitionum, et ſuper hoc fundatur ius in ſpe, reſpectu beneficij. Et ꝓpterea impediens diſpoſitiones ad conſequendum beneficium non tenetur ad reſtituendum æquiualens beneficio, ſed ad reſtituendum aliquid, penſata propinquitate, vel elongatione potentiæ ab actu, ſicut in lædente ſemina accidit. H I K

¶ Ad conſiderationẽ dicitur, falſum eſſe, quòd diſtributor mutans ſententiam, & declinans ad minus dignum, non teneatur ad reſtitutionem. Deterioris ſiquidẽ conditionis in hoc diſtributor, qũ impediens eſt: quia quandocumq; tenetur impediens ad reſtituendum, tenetur etiam diſtributor, niſi ſit deceptus rationabiliter, ita vt excuſetur: ſæpe autem tenetur diſtributor ad reſtitutionem nullo impediente concurrente.

¶ Ad cuius euidentiam, aliud antecedens radices reſtitutionis repetendo, ſic oportet, q beneficia eccleſiaſtica ſunt bona cõmunia Eccleſiæ ueluti perſonis eccleſiaſticis dignis, ita quod

¶ 4 Præt. Ille, q impedit aliquẽ ab aliquo bono conſequendo, vr̃ illud ei auferre, qa quod modicum deeſt, quaſi nihil deeſſe vr̃, vt Philoſophus dicit* in 2. Phyſic. ſed cũ aliquis[h] impedit aliquem, ut non conſequatur p̃bendam, vel aliquid hmõi[h] non vr̃ q teneatur ei reſtitutionem prębendæ, quia quandoq; non G poſſet. non ergo reſtituere ablatum eſt de neceſſitate ſalutis.

Sed contra eſt, qđ Au. dicit i epiſtola ad * Maced. 14. q. 6. Si res aliena, ꝓp quã pc̃tm̃ eſt, reddi poſſit, & non reddit, pęnitentia non agitur ſed ſimulatur Si aũt veraciter agitur, non remittitur pc̃tm̃, niſi reſtituatur ablatum, ſi, vt dixi, reſtitui põt.

*Epiſt. 54 a medio illius to. 2. Et habetur 14. q. 6. c. ſi. res aliena.

tale beneficium vacans debetur alicui illius Eccleſiæ parti quæ digna eſt: ſed aliter debeť ante actũ diſtributionis, & aliter poſt quia ante actum diſtributionis debetur digno vt cõe, ita q eſt ſuũ vt res cõis. Diſtributionis ãt act⁹ facit de cõi propriũ. Eſt ſiquidẽ diſtributio appropriatio rei cõis ad ſingulares pſonas. Et propterea quando incipit diſtribui hoc beneficium pro illo digno, incipit illud beneficium fieri ſuum vt appropriũ et quanto plus procedit diſtributionis actus pro ipſo, tanto plus fit ſuum, ut proprium. Itaque conſumato diſtributionis actu pro ipſo beneficiũ, quod à principio uacationis erat ſuum vt commune eſt ſuum vt proprium. Et propterea quod prius erat ſibi debitum ut commune, poſtmodum eſt ſibi debitum ut proprium. Et ſi quis poſt diſtributionem auferret, proculdubio auferret ab illo proprium. Impediens ergo à conſecutione beneficij digniorem, directè agit contra diſtributionis actum, quo beneficium illud debebat fieri ſuum ut proprium: et propterea quanto magis proceſſit actus diſtributionis pro illo, tanto ad plus tenetur. Diſtributor autem, quia ſibi cõmiſſa eſt diſpenſatio cõmunium bonorum, & teneť ad tribuendum beneficiũ digniori ſiue ex malo impedientis conſilio auertat ſe à digniore, ſiue ꝓprio motu, ad reſtitutionem tenetur. Et quia ipſe teneť ad tribuendum digniori quod erat ſuũ ut cõmune, quia ad officiũ ſuum ſpectat applicare commune huic, ideò ipſe tenetur ad reſtituendum æquale illi beneficio: qm̃ ipſe tenebatur ad actum diſtributionis conſumatum pro illo, & hoc ſi non poterat impedire. Vnde inter diſtributorem & impedientem hæc eſt dr̃ia quia impediens tenetur ratione appropriationis debitæ uiolatæ: diſtributor ãt ratione utriuſq;, ſcilicet & uiolatæ appropriationis debitæ, & omiſſæ diſtributionis debitæ. Et q diſtributor teneatur ad reſtituendum æquale, potes ſumere ex præcedenti artic. in reſponſione ad ultimum. ubi dicitur, q diſtribuens, qui minus q̃ debuit, dedit alicui de communibus, tenetur recompẽſare ſecundum ęqualitatem rei ad rem, ut. ſ. quãto minus habuit q̃ debuit, tanto plus ei detur. uerbi gratia. Si debebatur alicui de communibus centum, & data ſunt ei quinquaginta, debentur alia quinquaginta, & ſi nihil habuiſſet, deberenť ei centũ: alioquin non fieret reſtitutio ſecundum æqualitatem rei, in qua damnificatus eſt, ad rem quæ in recompenſationem datur. Et ſimiliter in ꝓpoſito, ſi, pro quia, iſti digniori debebatur de communibus bonis tale beneficiũ, & non eſt ei datum, ex quo in toto damnificatur eſt a diſtributore, qui tenetur ad hoc, non fiet reſtitutio, niſi æquiualens reſtituatur.

¶ Sed cõtra hęc concluſa militat ratio reſtitutionis: quia ſcdm eam neuter tenetur ad reſtituendũ æquale, aut utroq;. Quod ſic patet. Aut iſti digniori impedito beneficium erat debitũ ut commune aut proprium: ſi ut cõe, ergo nõ debet ſibi reſtitui ut proprium. Sed reddere æquale ſecundum rem eſt reddere quod alicui debetur ut ꝓprium. ergo nec diſtributor, nec impediens tenetur ad reſtitutionem æqualis. Si namq; redderetur æquale ipſi beneficio, plus eſſet id, quod redderetur, q̃ id quòd ablatum eſt: quia ablatum eſt quod erat ſuum ut commune, & cœptum appropriari. & reſtitutũ eſt ut ſuum propriũ et ſic iſte dignior ex impedimento, uel mutata ſententia lucraretur. Plus. n. haberet, q̃ habebat tunc, quando impedimentum appoſitũ eſt quia habet ut proprium, quod tunc non habebat niſi ut commune, & cœptum appropriari. Si ut proprium, ſequitur, ergo uterq;. ſ. diſtributor, & impediens tenetur ad reſtitutionem æqualis: qm̃ ſcdm æqualitatem rei ad rem faciendo reſtitutionẽ, oportet totum q erat illi ꝓpriũ, reddere. Falſum igitur, ut, q teneatur ad reſtituendum plus diſtributor, q̃ impediens, ut concluſum erat: ita quòd ille ad æquale, iſte ad aliquã partem tenet. quoniam idem iuſtum eſt, quod ab utroq; uiolatur, licet diuerſimode, quod non facit teneri ad plus reſtituẽdum, ſed facit illum magis teneri ad reſtituendum, quàm illũ v. g. principalem magis, quàm ſecundarium damnificantem.

¶ Exiſtimãtibus igitur pro vtraq; parte rõnibus ſatis ambiguis oportet materiam reſtitutionis ex proprio genere decidere in ꝓpria principia reducendo. vt mens quieſcat. Reſtitutio iuſtitię cõmutatiuæ act⁹ eſt: iuſtitia ãt cõmutatiua reſpicit debitũ vt ꝓprium, ut in quęſtione præcedenti, ar. 1. ad vltimũ litera dicit. Quod igitur reſtituendum eſt, oportet debitum eſſe non qualiter-

liter cumque, ſed vt proprium. Firma ergo ſententiã, ꝙ obiectũ reſtitutionis eſt debitum alicui ut proprium, ita quod niſi debeatur alicui vt proprium, non eſt illi neceſſario reſtituẽdũ. Et hoc hẽt reſtitutio ex ſuo gñe: quia cuiuslibet cõmutationis iuſtæ obiectũ, eſt debitum alicui ut proprium, ut patet in emptione & venditione, furto & rapina, & huiuſmodi. Applicãdo aũt reſtitutionẽ ad recõpẽſandas diſtributiones iniuſtas, dicimus ꝙ res diſtribuẽda nõ eſt partium ut propria, ſed ut communis. Et efficienda eſt propria ſingulis partibus ſecundũm proportionalitatis formam per actum diſtributionis: ita ꝙ diſtributio, ut eſt actus diſtributiuæ iuſtitię, non ſignificat applicationem communis boni ad has perſonas: quoniã talis applicatio poteſt fieri per actũ donationis, ut patet cum communitas largitur legatis. Nec ſignificat applicationem debitã eiuſdẽ: qm̃ hæc poteſt fieri per actum cõmutatiuæ iuſtitiæ, ut patet cum communitas ſoluit mercenarijs: ſed ſignificat applicationem communis boni ſecundũ proportionalitatẽ debitã, partibus illius communitatis a diſtributore. Huiuſmodi uerò applicatio, quæ diſtributio vocatur, non præſupponit portionẽ tali parti debitam, eſſe illius ut propriã, ſed facit illam eſſe ſibi ꝓpriam. Diſtributio n. eſt inter duos terminos, ita quòd terminus à quo, eſt res debita parti, ut communis: terminus uerò ad quem, res propria partis, & ipſa diſtributio eſt faciens de communi proprium partibus, ut iam dictum eſt. Ex hoc igit̃, ꝙ diſtributio eſt faciẽs propriũ, & reſtitutio fundatur ſup ꝓprio, cõſequens eſt, ꝙ ſicut diuerſimodè aliqui ſe habẽt ad diſtributionem, ita diuerſimodè ſe habeant ad faciendũ proprium huic, vel illi. Et ſicut diuerſimodè aliqui tollunt diſtributionem, ita diuerſimodè tollant appropriationem. Conſtat autem quòd diuerſimodè habẽt ſe ad diſtributionem diſtributor, & priuata ꝑſona: quia ille tenetur ad diſtributionem, hoc eſt, ad faciẽdũ conſumatè de communi proprium huic parti ſecundũm ſuã proportionem: priuata autem perſona non tenetur ad diſtributionem. Quicunque autem tenetur ad faciendum cõſumatè A meũ, & abſq; rationabili cauſa non facit, non ſatisfacit mihi, ſi aliquid minus q̃ A. facit meum, ut de ſe patet. Quia damnum meum ex negata appropriatione debita ab ipſo diſtributore tantum eſt, quantum opponitur ipſi A. Et proptérea diſtributor tenetur ſecundũm formam iuſtitiæ commutatiuæ mihi, cui debebat diſtribuere A, reſtituere æquiualens ipſi A: qa reſtitutio reſpicit debitum proprio damno. Vt autem dictum eſt, proprium damnum mihi à diſtributore illatum, menſuratur, ſecundũm quantitatem boni communis mihi appropriãdi ex debito ab ipſo diſtributore: ipſe.n. ad conſummatam appropriationem tenetur. Et paria ſunt auferre alicui ſuũ, & non facere alicui ſuũ, ſi referatur ad illũ, q tenetur ad hoc faciẽdũ, & expeditus ita eſt, ut impediri nequeat. Priuata autem perſona, quæ ex aduerſo ueniens impedit diſtributionẽ, de qua loquimur, quæ ſcilicet eſt actus iuſtitiæ diſtributiuæ, ex eo quòd nõ tenetur ad ipſam conſumandam diſtributionem, non tenetur reſtituere æquiualens beneficio diſtribuendo. Sed ex eo quòd diſtributionem, quæ eſt debita appropriatio cõmunis ad hanc partem, impedit, intantum tenetur, quantum illa appropriatio accedit ad proprium. Quantò enim appropriatio magis appropinquat huic, tanto dãnum propriũ iſtius eſt maius. Penes proprium autem damnum illatum menſurãda eſt reſtitutio, quæ ad debitum, ut proprium, reſpicit. Et propterea in litera dicitur, quòd impediens tenetur ad arbitrium boni uiri, ſi non erat firmatum, quia non erat ſuum ut proprium: nec ille tenebatur ad cõſumandũ diſtributionis actum, ut eſſet ſuum ut ꝓprium. Sic ergo patet, ꝙ non eſt eadem de utroque, ſ. diſtributore, & impediente ratio: quia impediens tenetur ex hoc ſolo, quia impediuit digniorem à conſecutione ſui, ut communis debiti tñ, ut fieret ſibi proprium. Et quia quantò magis diſtributio erat diſpoſita pro eo, tantò magis erat ſuum ut propriũ: ideò tantò ad plus reſtituendum tenetur. Diſtributor autem ex alio capite tenetur ad reſtitutionem, ſ. ex hoc, quòd tenebatur ad inchoandam, & conſumandam diſtributionem huius beneficij pro iſto. Et niſi hoc aſſeratur, perit natura reſtitutionis pro dãnis reſtitutionum. Fieret.n. melioris cõditionis diſtributor omittens dare huic: quia non tenetur reſtituere tantum huic, quantum tenebatur diſtribuere huic. Ceſſaret quoque iuſtitia querelarum ciuium hic pugnãtium, ꝙ æqualia nõ æqualibus, aut inæqualia æqualibus dantur, ut dr̃ in 5. Ethicorum: aut iniuſtum hoc non deberet ad iuſtum per reſtitutionẽ deduci, ut patet.

* Ar. ꝓce.

Conclu.

RESPON. Dicendum, ꝙ reſtitutio, ſicut dictũ* eſt, eſt act⁹ iuſtitiæ cõmutatiuæ, q̃ in quadã æqualitate conſiſtit. Et iõ reſtituere, importat redditionẽ illi⁹ rei, q̃ iniuſtè ablata eſt: ſic.n. ꝑ iteratã eius exhibitionẽ ęqualis reparatur. Si uerò iuſtè ablatum ſit, inæqualitas erit ut ei reſtituat: quia iuſtitia inæqualitate conſiſtit. Cũ ergo cõſeruare iuſtitiã ſit de neceſſitate ſalutis, conſequens eſt ꝙ reſtituere id, quod iniuſtè ablatũ eſt alicui, ſit de neceſſitate ſalutis.

AD PRIMVM ergo dicendũ, ꝙ in quibus non poteſt recompẽſari æquiualens, ſufficit ꝙ recompẽſetur quod poſſibile eſt: ſicut patet de honoribus, qui ſunt ad Deũ, & ad parentes, ut Philo. dicit* in 8. Ethic. Et ideò quando id, quod eſt ablatum, non eſt reſtituibile per aliquid

* Li. 8. ca. vlt. nõ ꝓcul a fine tom. 5.

¶ Notãter autẽ dixi, ꝙ impediens ex aduerſo ueniẽs non tenetur ad æquale: qa cõſiliarij diſtributoris, quorũ conſilio diſtributor regit̃ in diſtribuendo, non minus tenentur ad reſtituendum æquale, q̃ diſtributor: quia ipſi tenẽtur ex officio ad inchoandam, & conſumandam diſtributionẽ pro digniore, ex quo eſt eorum cõſilio diſtributio ꝓpoſita. Hæc aũt, quæ de diſtributoris obligatione dicta ſunt, intelligenda ſunt qñ diſtributio pro digniore liquida eſt, & non impedibilis. Et quoniam difficile eſt reſtitutionem facere in diſtributionibus bñficiorum, iõ caueant ſibi diſtributores: quia non remittit̃ peccatum, niſi reſtituatur ablatum. Nec fallat ſe, aut blandiatur ſibi quiſpiam, putans Papam ꝓpter plenitudinem ſuæ poteſtatis nõ arctari diſtributiuæ iuſtitiæ legibus ĩ beneficiis diſtribuendis: qm̃ Paulus Apoſtolus cui uniuerſalis Eccleſiæ regimẽ cõmiſſum erat, ſicut alijs Apoſtolis a Chriſto, ait, Sic nos exiſtimet hõ, ut diſpenſatores miniſteriorũ Dei. Vt diſpenſatores miniſteriorũ dixit, non ut dominos. Conſtat autem miniſteria eccleſiaſtica diſtribui, cum beneficia eccleſiaſtica diſtribuuntur: quoniam hæc ſunt illorum quaſi ſtipendia.

¶ Sed quid dicendum in caſu, quo corrupta eſſet Eccleſia in capite, & omnes auaritiæ ſtuderent, & ſola uenalitas, aut uoluntas, aut aliqua conditio extranea à iuſto, eſſet ratio diſtributionis, ſeu diſſipationis beneficiorum, & unus alium ſupplantare quæreret, quis cui reſtituere teneretur, cum omnes ſint indigni, cum nulla impediatur diſtributio: quia omnino non fuiſſet iuſtè datum beneficium, ſed ad libitum &c.

¶ Rñdeo, ꝙ ſicut in moralibus ſunt, ut dicitur in 7. Ethicor. uitia duplicis ordinis, quædam humana, ut auaritia, puſillanimitas, furtum, & ſimilia, quædam uerò beſtialia, ut coitus cũ animalibus, feritates, & hmõi, & de illis diſputatur, iſta relinquuntur: ita in Eccleſia quædam ſunt uitia eccleſiaſtica, ut intruſio, ſymonia, aliqua mala diſtributio, impedimentum pręſtare digniori, & huiuſmodi: quædam autem ſunt uitia Babylonica, q̃ indigna ſunt diſputatione, & huiuſmodi ſunt uitia Romanæ curiæ, quando (quod Deus auertat) uenalitas, uoluntas, lenocinium, & huiuſmodi, diſtribuerent beneficia.

¶ Ad confirmationem ultimam in dubio principali dicitur, ꝙ cum iſte minus dignus ratione actionis ſuæ in nullo teneatur digniori, quia non impediuit eum, ut ſupponitur: nec beneficium unq̃ fuerit illius dignioris, nec ipſe fuerit unq̃ debitor illi, ut faceret illud eſſe ſuum, ſicut debitor erat diſtributor, nullo iure tenetur ad reſtitutionem. Nec eſt uerum, ꝙ iſte occupet iura dignioris: quoniam ius dignioris erat reſpectu illius, quãdiu erat inter bona communia. Modo autem factum eſt bonũ proprium per applicationem ad iſtum: & ius dignioris remanſit ad communia, & ad diſtributorem, qui ei tenetur duplici iure, ſcilicet diſtributionis, & reſtitutionis.

¶ Ad ſecundum poſtmodum dubium, ꝙ de procurantibus ꝓ ſe minus dignis, ac per hoc indirectè impedientibus digniorẽ, tractat, dicitur à Scot. & Ric. in 4. ſent. diſt. decimaquinta, ꝙ talis pro ſe procurans non tenetur ad reſtitutionem aliquam: qa licet unicuique pro ſeipſo procurare per uiam licitam & honeſtam, alio neglecto.

¶ Et firmatur, ſeu declaratur ex iure ciuili, ff. de nou. oper. nũ. l. 2. ubi dicitur, quòd ſi præſcindo uenas in fundo meo, ꝑ quas deriuatur aqua ad puteum alterius cauſa damnificãdi, teneor, illi: Si autem ut propriæ conſulam utilitati in aliquo ædificio, non teneor, iuxta allatam regulam arguendo.

¶ Petrus autem de Palude in 4. ſen. diſt. 15. dicit, ꝙ ſi quis procurat ut beneficium detur minus digno ſibi, uel alij, tenetur ad reſtitutionem digniori, quem impedit: quia beneficium eſt debitum ſecundum diſtributiuam iuſtitiam digniori.

¶ Mihi verò uidetur diſtinguẽdum, quia minus dignus poteſt dupliciter pro ſe procurando impedire digniorem. Primò, ut impedimentum claudatur infra latitudinẽ uoluntarij, qd tũc

æquale dēt fieri recōpenſatio, qualis poſſibilis eſt, puta, cū aliquis alicui abſtulit mēbrum, debet ei recōpenſare uel in pecunia, uel in aliquo honore conſiderata cōditione utriuſq; pſonæ ſm arbitrium boni viri.

AD II dicendum, φ aliquis pōt alicui famam tripl'r auferre. Vno mō, uerum dicendo, & iuſtè, puta, cum aliquis crimen alicuius pdit ordine debito ſeruato, & tūc nō tenetur ad reſtitutionem famę. Alio modo, falſum dicēdo, & iniuſtè: & tūc tenetur reſtituere famā, confitēdo ſe falſum dixiſſe. Tertio mō, uerū dicendo, ſed iniuſtè, puta, cū aliquis prodit crimen alterius contra ordinem debitū: & tunc tenet ad reſtitutionem famæ quantum pōt, ſine mendacio tñ, utpote φ dicat ſe malū dixiſſe, uel φ iniuſtè eū diffamauerit: Vel ſi non poſſit famā reſtituere, dēt ei alr recompenſare, ſicut & in aliis dictum* eſt.

* In ſol. ad 1.

AD III dicendū, φ actio cōtumelia inferentis non pōt fieri, ut non fuerit. Poteſt tñ fieri, vt eius effectus, ſ. diminutio dignitatis perſonæ in opinione hominum reparetur per exhibitionem reuerentiæ.

AD IIII dicendum, φ aliquis pōt impedire aliquem, ne hēat prębendam multipl'r. Vno modo iuſtè, puta, ſi intendens honorem Dei, uel utilitatē Eccleſię, pcuret φ detur alicui pſonæ digniori: & tunc nullo mō tenet ad reſtitutionē, uel ad aliqua recompenſationē faciēdā. Alio modo iniuſtè, puta, ſi intēdat eius nocumentum, quē impedit, ꝟ p odium, uel uindictam aut aliquid huiuſmodi: & tunc ſi impedit ne prębenda det̄ digno, conſulens φ non detur, antequam ſit firmatum φ ei det̄, tenetur quidem ad aliquam recompenſationem penſatis conditionibus perſonarū, & negotij ſm arbitrium ſapientis: non tñ tenetur ad ęquale, quia illā nondum fuerat adeptus, & poterat multipliciter impediri. Si verò iam firmatum ſit, φ alicui detur præbenda, & aliquis propter indebitam cām procuret φ reuocetur, idem eſt ac ſi iam habitā ei auferret: & ideò tenet ad reſtitutionem æqualis, tamē ſecundùm ſuam facultatem.

accidit, qñ procurans pro ſe mauult ſe cōſequi cū dignioris impedimēto, q̄ ſe nō cōſeq, ut dignior nō impediatur. Qñ n. pcuratio p minus digno ſic tēdit ad cōſequēdū, ut nō curet de impedimēto dignioris, ad reſtitutionem tenet, iuxta arbitrium tñ boni viri. Et rō eſt, qa huius pcuratio eſt iniuſta, vtpotè contra iuſtitiā diſtributiuā.

Alio mō, vt impedimentū nō ſit voluntarium, qđ tūc accidit, qñ aliqs petit pro ſe, vel alio ſine cuiuſquā iniuria. Et ſi hoc quidē exprimit, clarū ē φ iniuſtè nō petit. Et ſi ſibi datū cōtingit à diſtributore, poſthabito digniore, ipſe q petit, in cā non fuit, vñ non tenetur ad reſtitutionē. Si aūt hoc non explicat, qa non eſt de ſtylo petentiū, petitio ſca intelligenda eſt ſine iniuria alterius, qa nemo pręſumendus malus eſt abſq; ſufficiētī indicio. Et ppea ēt abſolutè procurans, non volens impedire pp ſe digniorē, & ſi in veritate aduerteret ſe īpedire digniorē, deſiſteret, aut exprimeret ſuā intentionem, ſi de hoc rōnabiliter dubitaret, non tenet ad reſtituendū in aliquo, ſi ſibi minus digno datū eſt, qa non iniuſtè procurat. Et ſi hanc diſtinctionē perſpexeris, videbis, φ opiniones recitatę quæ uiſæ ſunt cōtrariæ, non ſunt contrariæ. quia Scotus & Ricardus verū dicunt, quando iuſtè qs procurat, non quando contra rationem diſtributiuæ iuſtitiæ: Petrus verò, quando iniuſtè quis procurat.

¶ Ad primum deinceps dubium de æque digno, ex dictis patet ſolutio, quia ſ. impediens dignum, ut detur æque digno, non tenetur ad reſtitutionem: qm̄ non uiolat iuſtum diſtributiuum. Iam. n. dictum eſt, φ niſi uioletur iuſtum, non habet locum reſtitutio. Et ſi contra inſtetur, qa uiolatur appropriatio inchoata pro uno, Reſpondetur, φ in æquè dignis appropriatio innititur non iuſtitiæ, ſed gratiæ, donec fuerit conſumata, ſeu fecerit proprium. Et propterea non læditur iuſtitia, ſed gratia: non impeditur appropriatio debita, ſed gratuita.

¶ Ad quartū demum dubium de gradibus in pgreſſu diſtributionis, quando ſ. diſtributio eſt firmata, & tamen nō eſt executioni mandata, dicitur φ author, ut ex dictis patet, loquitur de diſtributione debita, nō gratuita. ſ. reſpectu dignioris, nō æque digni: & ſtius ponuntur tres ſtatus. Primus ante firmitatē, hoc eſt antequam ſit decreta diſtributio ad hunc. Secundus, quando iam eſt decreta reſpectu huius, ſed non executioni mandata. Tertius, quando iam eſt executioni mandata. De hoc tertio ſtatu in litera nihil dicitur, quia de impedimento conſecutionis eſt quęſtio. Conſumata autem diſtributione, conſecutio impediri non poteſt, licèt poſſit impediri poſſeſſio cōſecuti. Sed de iniuſtè impediente poſſeſſionem, nō eſt dubium, φ tenetur ad reſtitutionem æqualis, quia iam in proprio damnificatur, q impeditur à poſſidendo ſuum beneficium. De primo uerò ſtatu dicitur, φ ad arbitrium boni viri, penſatis conditionibus reſtitutio fieri debet. De ſecundo verò, de quo eſt præſens dubium, in litera dicitur, φ tenetur ad reſtitutionem æqualis. Et φ intelligat litera per ſua uerba hunc ſtatum, ſcilicet quando diſtributio debita eſt decreta reſpectu huius, patet ex duobus. Primo, ex hoc φ dicit, Si eſt firmatum, φ alicui detur: ſecundo, ex hoc φ ſubdit, Et aliquis procuret φ reuocetur. Si non loqueretur de diſtributione executioni mandata, ante tamen poſſeſſionem, non diceret ly, ut detur, quia iam data eſſet præbenda. Nec diceretur reuocabilis, quia ex quo eſt executioni mandata, non eſt reuocabilis, ſed auferibilis.

¶ Vnde ad motum dubium dicitur, φ author loquitur de firmitate impedibili, ita ut non ſit adhuc omnino propriū illius, pro quo firmatum eſt beneficium. Patet namque quod ponit caſum, in quo de facto impeditus eſt ille dignior. Et factū eſt ut ſibi non detur per reuocationē ſtatutæ diſtributionis. Et cum obijcitur, ergo impediens non tenetur ad æquale, qa adhuc non erat actu ſuum, Reſpondetur, quod paria ſunt eſſe actu ſuum, & eſſe ex debito decretum, vt ſit meum. Statim enim ut diſtributio iuſtitiæ diſtributiuæ exigente decreta eſt, ut hoc detur illi parti, & illud illi alteri parti, unicuique fit debitum id, quod eſt decretum ſibi quaſi proprium: quamuis uſque ad executionē decreti non ſit illud verè proprium. Quia ergo paria ſunt proprium, & quaſi proprium, ideò author dixit, quod tenetur ad reſtitutionē æqualis.

¶ Sed occurrit non ſpernēda ſpeculatio. Contingere poteſt φ iuſtè decreta diſtributione talium beneficiorum pro tali, & tali, antequā executioni mandetur diſtributio, apparet alius dignior, cui ſecundū rōnem diſtributiuæ iuſtitiæ debetur locus primus in diſtributionibus, ſi q̄s ad diſtributorem accedens procuret, ut reuocet decretam diſtributionē, ut detur digniori præbenda, iſte non uiolat iuſtitiam diſtributiuam, nec tenetur ad reſtitutionē illi, cui erat decretum beneficium, & tñ aufert illi, quod erat illi debitum quaſi proprium. Non ergo paria ſunt, auferre debitum quaſi proprium, & auferre debitum ut proprium: quia conſtat non eſſe licitū auferre dum proprium beneficium ab aliquo, ut detur digniori. Sed hoc non obſtat determinationi factæ, quia res non in eodem ſtatu pmanent. Aduertendum eſt n. φ quandiu decreta diſtributio habuit rōnem iuſti, portio decreta huic erat debita quaſi propria. Et quandiu habebat hanc rōnem, non poterat niſi iniuſtè auferri ab eo, & æquiualebat proprio. Sed ſtatim ut diſtributio deſijt habere rōnem iuſti pp digniorem perſonā interim manifeſtatā, deſijt illa pbenda debita eſſe huic, quaſi propria, ac per hoc licite data eſt alteri. Hoc aūt oſtendit, φ non ſunt idē proprium, & quaſi propriū, & φ non habent omnino eandem uim: qa proprium non eſt uariabile, quaſi proprium adhuc uarietati ſubijcitur. Sed nō oſtendit, quin ſtans in ſuo robore quaſi proprio, æquiualeat proprium, & quaſi propriū quoad damnum, & conſequenter quo ad reſtitutionem.

¶ Ad ſextū poſtremo dubium, an hæc doctrina locum habeat in donationibus, teſtamentis, & legatis, Reſpondet breuiter, quòd quia liberalium collationum uoluntas donantis eſt rō iuxta uerbum patriſfamilias, An non licet mihi, quod uolo, facere, Et uoluntas donantis, teſtantis, aut legantis, quandiu eſt ambulatoria, in ſua eſt libertate: ita quòd nulli facit iniuriam, auferendo legatum factum, conſequens eſt quòd nullius ius uiolat qui legatum, teſtamētum, aut aliquid huiuſmodi impedit, procurando reuocari non ſolū ut ſibi, aut alteri bñfaciat, ſed &

ſi ad-

ſi animo damnificandi eos, quibus erãt danda huiuſmodi bona, reuocationẽ eorũ procuraret ab eo, qui donabat: & ratio eſt, quia reſtitutio eſt actus iuſtitiæ. Et cũ ex damno illato conſurgit, præſupponit violationem iuſti, ſeu iuris, ad quod reparandum reſtitutio ordinatur. In propoſito autem nullius ius violatur, quia nihil erat alicuius, voluntate adhuc exiſtente ambulatoria. Signũ autẽ huius eſt, quod ſi ipſe teſtator ex odio reuocet teſtamentũ, nulli facit iniuriã. Et ſi ipſe, qui eſt principalis cã reuocationis, nulli facit iniuriã, alij excitantes ipſum, & inducẽtes ad reuocandũ, nõ inducũt ad faciẽdũ iniuriã alicui, ac per hoc nõ tenentur ad reſtitutionẽ, ſed ad pœnitentiã de peccato odij. Et ſi cõtra hoc afferatur allatũ exẽplum de perciſione venarũ aquæ, quod ſi animo damnificandi alius quis præcidit in proprio fundo venas aquæ, per quas in puteũ fluit alterius, tenetur ad reſtitutionẽ, ad quam non tenetur, ſi non animo damnificãdi faceret idẽ, ut prædictũ eſt. ergo à ſimili, qui animo damnificandi proximum procurat reuocari teſtamentum, tenetur de damno.

Porrecta per totum.

345 Infra art. 4 cor. Et 12. q. 105. ar. 2. ad 9. Et 4 d. 15. q. 1. art. 5. q. 2. ad 5.

¶ Rñdẽdum eſt, quod nõ eſt ſimile: quia in caſu perciſionis aufertur proximo aqua propria, dependens tñ à fundo alterius: & propterea oportet auferentem, ex legitima cã auferre. Hic verò nihil propriũ aufertur, quia nihil iuris habebat ex voluntate ambulatoria.

ARTICVLVS III.

Vtrum ſufficiat reſtituere ſimplum, quod iniuſtè ablatum eſt.

AD TERTIVM ſic procedit. Vr̃ quod non ſufficiat reſtituere ſimplũ, quod iniuſtè ablatum eſt. Dr̃. n. Exo. 22. Si quis furatus fuerit bouẽ, aut ouẽ, & occiderit, vel vẽdiderit, quinq; boues pro vno reſtituet, & quatuor oues pro vna oue: ſed quilibet tenetur mandatũ diuinæ legis[h] obſeruare. ergo ille qui furatur, tenetur reſtituere quadruplum, vel quintuplum.

¶2 Præt. Ea quæ[h] ſcripta ſunt, ad noſtrã doctrinã ſcripta ſunt, vt dr̃ ad Rom. 15. ſed Lucæ 19. Zachæus dixit ad Dñm. Si quẽ defraudaui, reddo quadruplũ. ergo homo debet reſtituere multiplicatũ id, quod iniuſtè accepit.

C ¶3 Præt. Nulli põt iuſtè auferri id quod dare[h] nõ debet: ſed iudex iuſtè aufert ab eo, qui furatus eſt plus quàm furatus eſt, pro emenda. ergo homo debet illud ſoluere, & ita non ſufficit reddere ſimplum.

SED CONTRA eſt, quia reſtitutio reducit ad æqualitatem, quod inæqualiter ablatum eſt: ſed aliquis reddẽdo quod accepit ſimplum, reducit ad æqualitatem. D ergo ſolum tenetur reſtituere tantum, quantum accepit.

RESPON. Dicendum, quod cum aliquis iniuſtè accepit rẽ alienam duo ſunt ibi cõſideranda: quorum vnum eſt inæqualitas ex parte rei, quæ quandoq; eſt ſine iniuſtitia, ut patet in mutuis. Aliud autem eſt iniuſtitiæ culpa, quæ poteſt eſſe etiam cum æqualitate rei, puta, cum aliquis intendit inferre violentiam, ſed non præualet. Quantum ergo ad primum, adhibe- B tur remedium per reſtitutionem, inquantum per eam æqualitas reparatur, ad quod ſufficit quòd reſtituat tantum, quantum habuerit de alieno: ſed quatum ad culpam, adhibetur remedium per pœnam, cuius inflictio pertinet ad iudicem & ideò[m] antequàm ſit condemnatus per iudicem, nõ tenetur reſtituere plus quàm accepit: ſed poſtquàm condemnatus eſt, tenetur pœnam ſoluere[n]. Et per hoc patet reſponſio ad primũ: quia lex illa determinatiua eſt pœnæ per iudicem infligendæ, cum ad obſeruantia iudicialis præcepti nullus teneatur poſt Chriſti aduentum, ut ſupra habitum * eſt. Poteſt tamen idem, vel ſimile ſtatui in lege humana, de qua erit eadem ratio.

AD II dicendũ, quod Zacchæus id dixit, quaſi ſupererogare volens. Vnde & præmiſerat: Ecce dimidium bonorum meorum do pauperibus.

AD III dicẽdũ, quod iudex condemnando, iuſtè poteſt accipere aliquid amplius loco emendæ: quod tamen antequam condemnaretur, non debebat.

* 1. 2. q. 104. ar. 3.

SVPER QV. LXII. ART. III.

IN art. 3. eiuſdem 62. q. dubium occurrit circa illam redditionem cauſæ in corpore ar. cum dicitur, Et ideo antequàm ſit condemnatus per iudicem, non tenetur reſtituere. Vt enim quod ex hoc, quod inflictio pœnæ pertinet ad iudicem, non ſequatur, anteq̃ ſit condemnatus, non teneatur, tum quia inflictio pœnæ non pertinet ad iudicem tñ, ſed ad legem. dictum eſt enim in præcedenti libro, quod actus legis eſt punire, immò iudex punit, vt lex animata. Si ergo lex pœnalis lata eſt, non eſt opus iudice damnante, quia lex inflixit pœnam: tum quia manifeſtè patet teneri aliquos ad pœnas legis abſque iudicis quocumq; actu, ut patet in excommunicationibus, & cenſuris latis à iure.

¶ Ad hoc dicitur, quòd author non loquitur vniuerſaliter de pœna à lege impoſita, ſed de pœna reſtitutionis in quadruplo, vel huiuſmodi, ut patet in litera: ſed quia ratio in litera ad materiam reſtitutionis à lege ſtatutæ uniuerſalior eſt, quàm reſtitutionis pœna, vt patet, oportet aliter dicere, diſtinguendo quod pœna ſtatuta in lege eſt duplex, quædam ad cuius executioné requiritur aliqua actio: quædam autem cuius executio nullam actionem requirit. verbi gratia. Pœnæ mortis, mutilationis, verberis, carceris, exilij, ſolutionis, confiſcationis, ſeu priuationis bonorum, & huiuſmodi, non poſſunt executioni mandari per ſolam legem, niſi interueniat actio aliqua, puta, occidere, mutilare, uerberare, includere, &c. ſoluere, accipere, uel A dare, & ſi qua eſt alia eiuſmodi actio. Pœnæ autem excommunicationis, ſuſpenſionis, interdicti, & irregularitatis, & ſi qua eſt alia ſimilis, nullam actionem in ſui executionem exigunt: ſed non communicare cum fidelibus, non immiſcere ſe prohibitis, nõ exercere actum ordinis, quæ in ſola negatione, ſeu priuatione conſiſtunt, ſufficiunt ad earum executioné. Ex hoc autem ſequitur altera differẽtia, ſcilicet, quod quædam eſt pœna cuius inflictio eſt propria iudici: quædam autem cuius inflictio eſt cõmunis iudici, & legis. Declaratur hoc, quia pœna in executione exigens agere, conuenit propria iudici ex hoc, quia aut ad illud agere tenetur reus, aut iudex. Non reus, quia non tenetur ex lege niſi ad pœnam. Pœna autem conſiſtit in pati, non in agere. ergo tenetur iudex. Et uere ſic eſt, quia niſi iudex per ſe, uel alium occidat, mutilet, uerberet, claudat, agat ad exilium, accipiat bona, aut huiuſmodi, non tenetur reus ex ſola lege ad huiuſmodi pœnæ executionem. Pœna autem in executione non exigens agere, communiter infligi poteſt à iure, uel iudice. Itaq; ſola legis lata ſententia obligat reũ ad executionem pœnæ. Et in promptu cauſa eſt, quia non exigit neceſſario actionem iudicis.

Conclu. m

¶ Ad dubium ergo dicitur, quòd doctrina authoris uniuerſalis eſt de pœna, cuius inflictio pertinet ad iudicem, ut propria: de tali enim aptimè ſequitur redditio cauſæ. Et ideò antequàm ſit condemnatus per iudicem, nõ tenetur ad executionem. Et quòd hæc ſit uera intentio authoris, patet ex hoc, quòd loquitur de iudice, ut diſtinguitur à lege. Loquendo enim de iudice, ut diſtinguitur à lege oportet loqui de proprijs iudici, & de communibus iudici, & legi.

E ¶ Et per hæc patet reſponſio ad primam obiectionem: quia punire, id eſt, punitionem ſtatuere, eſt actus legis, & punire executiuè conuenit etiam legi, quando pœna non exigit actionem in executione. Et ad ſecundam, quia de pœnis, quarum inflictio communis eſt iudici, & legi loquitur: litera autem loquitur de pœna, cuius inflictio eſt propria iudici. Et tu notabis, & applicabis hæc ad iurium, & ſtatutorum tam ciuilium, quàm canonicorum intellectum, & rationem. Videbis enim quòd ſi pro quibuſdam criminibus, puta hæreſis, læſæ maieſtatis, & huiuſmodi, pœnæ priuationis bonorum ipſo facto incurrendæ ponuntur, inquantum claudunt ſe in priuationem, à lege infligi dicuntur: inquantum uerò exigunt actionem, iudicis actũ expectant, unde dicuntur priuati dominio rerum à lege: non tamẽ tenentur ea aſſignare fiſco, niſi interueniat actio iudicis.

SVPER QV. LXII. ARTIC. IIII.

IN art. 4. eiuſdem quæſtionis in reſponſione ad primum & ſecundum, dubium eſt, quare damnum lucri ceſſantis ex pecunia mutuata debet reſtitui creditori poſt moram, ut in litera

ARTICVLVS IIII.

Vtrum aliquis debeat reſtituere quod non abſtulit.

AD QVARTVM ſic ꝓceditur. Vr̃ ꝙ aliqs debeat reſtituere quod non abſtulit. Ille.n. q [h] damnum infert alicui, tenet dã num remouere: ſed quando aliquis damnificat aliquẽ ultra id, quod accepit, puta, cum aliqs effodit ſemina, damnificat eum qui ſeminauit in tota meſſe futura: & ſic uidetur quòd teneatur ad eius reſtitutionem. ergo aliquis tenetur ad reſtitutionẽ eius, quod non abſtulit.

¶2 Præt. Ille q detinet pecuniã creditoris ultra terminũ præfixum, vr̃ eum damnificare in toto eo, [h] quod lucrari de pecunia poſſet, quod tñ ipſe nõ aufert. ergo uidetur ꝙ aliquis teneat reſtituere quod non abſtulit.

¶3 Præt. Iuſtitia humana deriuatur a iuſtitia diuina: ſed Deo dẽt aliquis reſtituere [h] plus q̃ accepit [h] ab eo, ſm illud Matthe. 25. Sciebas ꝙ meto ubi non ſemino, & cõgrego ubi non ſparſi. ergo iuſtum eſt, ut ẽt reſtituat homini aliqd, qđ non accepit.

SED CONTRA eſt, quod recõpẽſatio ad iuſtitiã pertinet, inquantũ æqualitatem facit: ſed ſi aliqs reſtitueret qđ nõ accepit, hoc nõ eſſet æquale. ergo talis reſtitutio nõ eſt iuſtum ꝙ fiat.

RESPON. Dicendum, ꝙ quicumq; damnificat aliquẽ vr̃ ei auferre id, in quo ipſum damnificat. Damnũ.n. dr̃ ex eo, ꝙ aliquis minus habet, q̃ debet habere, ſm Phil. in 5.* Ethic. Et iõ hõ tenet ad reſtitutionem eius, in quo aliquẽ damnificauit: ſed aliqs damnificatur dupľr. Vno mõ, qa aufertur ei qđ actu habebat: & tale [m] damnũ eſt ſꝑ reſtituendũ ſm recompenſationẽ ęqualis [n], puta, ſi aliqs dãnificet aliquẽ diruens domũ eius, tenetur ad tm̃, quantũ ualet domus. Alio mõ, ſi damnificet aliquẽ, impediẽdo ne adipiſcat, quod erat in uia habẽdi. Et tale dãnũ non oportet recompenſare ex æquo, qa minus eſt habere aliqd virtute, q̃ habere actu. Qui aũt eſt in uia adipiſcẽdi aliqd, habet illud ſolum ſm virtutẽ, vel potentiam: & ideo ſi reddere ei, vt haberet hoc in actu, reſtitueretur ei quod eſt ablatũ non ſimplũ, ſed multiplicatum, qđ nõ eſt de neceſſitate reſtitutionis, vt dictũ* eſt * Tenetur tñ aliquam recompẽſationem facere ſm conditionem perſonarum, & negotiorum [c]. Et ꝑ hoc patet rñſio ad Primum, & Secũdum. Nam ille qui ſemen ſparſit in agro, nondum habet meſſem in actu, ſed ſolũ in uirtute. Et ſimiliter ille qui habet pecuniam, nõdum habet lucrum in actu, ſed ſolum in uirtute, & vtrũq; põt multipľr impediri.

AD III dicẽdũ, ꝙ Deus nihil reqrit ab homine niſi bonum, qđ ipſe in nobis ſeminauit: & iõ verbum illud uel intelligitur ſm prauam exiſtimationem ſerui pigri, qui exiſtimauit ſe ab alio nõ accepiſſe: vel intelligit quãtũ ad hoc, ꝙ Deus requirit a nobis fructus donorũ, q ſunt & ab eo, & à nobis: quamuis ipſa dona a Deo ſint ſine nobis.

ARTICVLVS V.

Vtrum oporteat ſemper reſtitutionem facere ei, à quo acceptũ eſt aliquid.

AD QVINTVM ſic ꝓceditur. Videtur quòd non oporteat ſemper reſtitutionẽ facere ei, à quo acceptum eſt aliquid. Nulli.n. debemus nocere: ſed aliquando eſſet in nocumentum hoĩs, ſi [h] redderetur, quod ab eo acceptũ eſt, uel etiam in nocumentũ aliorum, puta, ſi aliquis redderet gladium depoſitũ furioſo. ergo non ſemper eſt reſtituendũ ei, à quo acceptum eſt.

¶2 Præt. Ille q illicitẽ [h] aliqd dedit, non merẽt illud recuperare ſed qñq; aliquis illicitè dat, qđ alius ẽt illicitè accepit, ſicut apparet i dãte, & recipiẽte aliqd ſymoniace. ergo nõ ſꝑ reſtituẽ dum eſt ei, à quo acceptum eſt.

¶3 Præt. Nullus tenetur [h] ad impoſſibile: ſed quandoque eſt impoſſibile reſtituere ei, à quo acceptum eſt, vel quia eſt mortuus, vel quia nimis diſtat, vel quia eſt ignotus. ergo non ſemper faciẽda eſt reſtitutio ei, a quo acceptum eſt.

¶4 Præt. Magis debet homo [h] recompenſare ei, à quo maius beneficium accepit: ſed ab aliis perſonis hõ plus accepit beneficiũ, q̃ ab illo qui mutuauit, vel depoſuit, ſicut à parentibus. ergo magis ſubueniendum eſt quandoque alicui perſonæ alteri, quam reſtituendum ei, a quo acceptum eſt.

Porrecta per totum. 346

dicitur, & nõ à principio abſolute loquẽdo. Nulla.n. apparet inter hæc differẽtia, niſi quia poſt morã inuolũtariè ſuſtinet damnum creditor à principio aũt uoluntariè. Sed hæc rõ nõ ualet, quia iuſtitię cõmutatiuę eſt adęquare rẽ rei ſiue uolũtariè, ſiue inuoluntariè quis damnũ ſuſtineat, ut patet I mutuo, & vẽditione voluntariis, & in furto, quoad inuolũtaria. Propter quod ſi debitor pecuniæ, puta, mille ducatorum, tenetur poſt morã ad aliquid pluſquã mille ratione intereſſe lucri ceſſantis, oportet hoc debitum nõ aliunde prouenire, quàm ex hoc, quod in litera dicitur, ſcilicet ꝙ habens mille, non ſolum habet mille, ſed habet lucrum in uirtute, in quo damnificatur a debitore detinente illos mille. Ac ꝑ hoc, ut æqualitas fiat rei ad rem, oportet reſtituere illi non ſolum mille, ſed etiã quantum æſtimatur ualere lucrum in uirtute. Sicut in ſeminibus deſtructis, quantum æſtimantur fructus in uirtute, non in actu, ut in litera dicitur. Et ſi ex hoc prouenit huiuſmodi reſtitutio, conſequens eſt, quòd etiã à principio habens mille ducatos nõ ſolũm habet mille, ſed lucrum in uirtute. Ac per hoc voluntariè ſuſtinens damnum mille, dum mutuat alteri, ſuſtinet etiam damnum lucri in uirtute. Ac per hoc debentur eidem nõ ſolum mille, ſed aliquid æquiualens damno lucri, alioquin non reſtitueretur æquale. Et confirmatur: quia ſicut habens ſemina in agro ſata poteſt licitè vendere meſſem quam habet in uirtute, nõ quãtum ualebit, ſed quantum valet in ꝑparatiõe tali exiſtẽs. ergo pari ratione ſi habes mille ducatos habet lucrum in virtute, poteſt alienare totum ſimul, ſ. illos mille, & lucrũ in virtute.

* Li. 5. ca. 4. tom. 5.

Conclu. m

¶Ad hoc dubiũ, quia ad materiam vſuræ ſpectat, ideò in tractatu de vſura inferius reſpondebitur. Coincidit enim hæc quęſtio cum illa, An liceat accipere aliqd plus mutuata ſumma ex hoc, quòd pecunia eſt organũ ad lucrandum, & commoda humanæ uitæ habẽdum: quæ quęſtio ibidem diſputabitur.

* ar. pręc. *Conclu.* c

SVPER QV. LXII. ART. V.

IN art. 5. eiuſdem qũ. nota in corpore art. illa verba, ꝙ ſi ei qui minus habet, quam quòd ſuũ eſt, ſuppleretur. Ex hac ſiquidem radice, ꝙ ſcilicet ideò reddendum eſt ei, a quo acceptum, quia ſuum eſt, habetur quòd q accepit ab aliquo rẽ alienam vel furto, vel vſura, uel alias occupatam, non tenetur reſtituere illi, à quo accepit, quia non minus habet, q̃ ſuum eſt: ſed debet facere quantum ꝑ poteſt, ut reddatur domino. Debet tamen ſignificari per aliquam bonam uiam illi qui occupauerat; quòd non tenetur ſatisfacere tali pro tali re, ne contingat, ſi forte ueniat ad pœnitentiã, bis fieri reſtitutionem, & damnificari pœnitẽtem. Ex hac quoque radice prouenit, quòd ſi quis bona Eccleſiæ, ſeu religioſi, ſic habuit, ꝙ tenetur ea reſtituere, & prælatus eccleſię illius, uel monachus adminiſtrator ſit dilapidator, quòd non ſunt eis reſtituenda: quia non minus habẽt de ſuo, ſed de alieno credito ad diſpenſandum, non ad diſſipãdũ. Et ideò tenetur reddere

Porrecta per totum. 347

4. d. 15. q. 1. ar. 5 q. 4. Et opu. 67. Et op. 73. ca. 17. & 18.

¶5 Præt. Vanum eſt reſtituere illud, qđ ad manum[h] reſtituentis ꝑ reſtitutionem peruenit: ſed ſi ꝑlatus iniuſtè aliquid Eccleſiæ ſubtraxit, & ei reſtituat, ad manus eius deueniet, q̃a ipſe eſt rerũ Eccleſiæ cõſeruator. ergo nõ dẽt reſtituere Eccl̃ię, à qua abſtulit: & ſic non ſp reſtituendum eſt ei, à quo eſt ablatum.

Sed contra eſt, ꝙ dicitur Rom. 13. Reddite omnibus debita, cui tributum, tributum: cui vectigal, vectigal.

Respon. Dicẽdũ, ꝙ per reſtitutionẽ fit reductio ad ęqualitatem commutatiuę iuſtitiæ, quę conſiſtit in rerum adęquatione, ſicut dictũ* eſt. Huiuſmodi aũt rerũ adęquatio fieri non poſſet, niſi ei, q minus habet ꝗ quod ſuum eſt, ſuppleretur qđ deeſt. Et ad hanc ſuppletionem faciẽdã[m] neceſſe eſt ut ei fiat reſtitutio, à quo acceptum eſt.[n]

Ad primum ergo dicendũ, ꝙ qñ res reſtituenda apparet eſſe grauiter nociua ei, cui reſtitutio facienda eſt, uel alteri, non ei debet tunc reſtitui: quia reſtitutio ordinat̃ ad utilitatẽ eius, cui reſtituitur. Omnia.n.q̃ poſſidentur, ſub rõne utilis cadũt. Nec tñ debet ille, q detinet rẽ alienam, ſibi appropriare, ſed vel reſeruare ut congruo tempore reſtituat, uel etiã alibi tradere tutius conſeruandam.

Ad II dicendum, ꝙ aliqs dupliciter aliquid dat illicitè.

*Ar.2.huius quæſ. & q.58.artic.10.

reddere Eccleſiæ, quæ eſt rerũ dña in rebus ꝗ non pſit dilapidari. Et ſimiliter reddi debẽt abbatiæ, ſeu conuentui, cuius ſunt: & idẽ eſt de ſimilibus iudiciũ. Et hæc intellige in foro cõſcientiæ, cũ ſecreto hæc fieri pſit agendo utiliter cãm utriuſque, ſ. dñi, & occupatoris parati ad detinendũ alienũ, aut dilapidãdũ eccleſiaſticum, ſeu cõe bonũ. Nã ſecus eſt in foro iudiciali, & abſolutè. pro quanto ẽt prędoni conuenit, ꝙ rapta bona ſunt ſua non ſimpliciter, ſed ad cuſtodiendũ, & reſtituendum: in cuius ſignũ non niſi publica poteſtate pſit illi auferri licitè abſolutè loquendo: & propterea iudex compelleret ad reſtituẽdum illi occupatori, & dilapidatori, ſicut ad tuẽdum ẽt ꝑdonem in poſſeſſione. Et plenitudo iuſtitiæ exigeret, ut ipſe occupator, aut dilapidator, rehaberet, qđ ſuũ ſic eſt, & reſtituere dño, aut rectè diſpẽſaret. Nã ſi ſic fieret, ẽtiam modus iuſtitiæ quo ad perſonã, quæ tenetur ad reſtituendum dño ſimpliciter, uel diſpenſandum, ſeruaretur, qui violat̃, hoc eſt non ſeruatur, cum in foro conſcientiæ ſupradicto modo reſtitutio fit, ſed ſanctè in dictis caſibus non ſeruatur in fauorem utriuſque, ut dictum eſt. Defectus ſiquidem legis hic accidere videtur corrigendus ab æquitate, ne foueat quis occupationem, aut dilapidationem, materiam miniſtrando, cũ poſſit illam ſubtrahere, & proximi, aut Eccleſiæ iura tueri ſic &c.

¶ In reſponſione ad primum eiuſdem artic. aduertẽ, ꝙ ex hac eadem radice prouenit, ꝙ tpe iniuſti belli non ſunt reſtituenda magna debita iniuſto principi, quibus ad exercitũ fouẽdũ eget: ſed cõſeruanda ut congruo tpe, ſine. ſ. alterius iniuria reddantur. Et ſi depoſitum, aut mutuũ non eſt reddendum dño expoſituro in dãnum, alterius, quo pacto põt quis mutuare alicui expoſituro in damnum, & iniuriam Eccleſiæ, puta, ꝑ emẽdo cardinalatu? Minus.n. eſt reddere ſuum alicui, q̃ mutuare. Et ſi neutrum agendum eſt, quo pacto nummularij, ut mediatores, miniſtrant eiſdem ad habẽdum pecunias ſuas ex aliquo diſtanti loco pro tali opere? Nec enim eum ſint uoluntaria, abſque peccato fiunt, quando conſtat quòd ad hoc petuntur.

¶ In reſponſione ad ſecũdum eiuſdem articuli quinti, ſcito diſcernere inter dationem illicitam, & propter cauſam illicitam, reſpiciendo ad id, quod lege diuina, vel humana prohibitum eſt. Quando.n. ipſum dare eſt peccatum, ſeu prohibitum, ut cũ lex prohibet dare, ut patet cum prohibetur dari iudici pro ſententia, uel monaſterio pro ingreſſu, uel epiſcopo ꝑ beneficio, & huiuſmodi, tunc ipſa datio eſt illicita. Quando uerò dare nõ prohibetur, ſed actus, ſeu cauſa propter quam datur, ut cũ ꝓhibetur fornicatio adulterium, & huiuſmodi, nõ prohibetur dare propter iſta, ſed ipſa prohibentur. Vnde homo propter accepta huiuſmodi ſeruitia, quàmuis nefanda, tenetur dare qđ promittit, uel ſolitum eſt. Et quia ſola cauſa in culpa eſt, non refert in propoſito, an propter fornicationem, an propter adulterium, aut aliam ſpeciem luxuriæ detur. Et ſimiliter eſt de alijs malis ſeruitijs, dummodo dare prohibitum non ſit lege diuina, ut in ſymonia: uel humana, ut in multis, & factum eſt, & fieri poteſt contra dantes pro tali, uel tali actu &c. Et fortè, ꝓpter iſtos duos modos, quibus datio ipſa poteſt eſſe mala, author dixit duo uocbula, ſcilicet, illicita, & contra legem, referẽdo illicitum ad ius naturale, uel diuinum: & contra legem, ad ius humanum.

¶ In eadem reſponſione aduerte, ꝙ licet mulier poſſit ſibi retinere ex meretricio actu acquiſita ſine dolo, & fraude: quæ tamen acquiſiuit ex ſimulatis uerbis, aut factis, tenetur reſtituere. Huiuſmodi namque ſimulationes importãt dolus, & fraus, ut patet ſuperius in tractatu de prudentia. Et quia per huiuſmodi ſimulationes frequenter ab amatoribus extorquere uidentur, ſi crebræ eſſent harum pœnitentiæ, acius eſſent exempla ponenda; ſed ipſæ uiderint quid, & quod ſimulauerunt.

¶ In rñſione ad tertiũ, quia tria tractantur, ſ. de omnino ignoto dño rei, de mortuo, de multũ diſtanti, de extremis ſingillatim oportet aliqd dicere. De oĩno ergo ignoto dño nota tria, ſ. uiã, terminũ, & cõſequens. Quo ad uiã uide in litera, ꝙ eſt diligẽs inqſitio. Et dr̃ diligens inquiſitio, quã diligens hõ accuratè inueſtigando, vbi qñ, ꝑ quos, à quibus &c. faceret. Et cũ ad terminũ non perueniatur niſi per tranſita uia, non debet rei dominus haberi ꝓ omnino ignoto, niſi poſtq̃ præceſſit diligẽs inqſitio. Et ꝓpterea ſi quis abſq; inquiſitione rẽ alterius, pauperi dediſſet, non ſatisfeciſſet, ſed tenet̃ inuento dño reſtituere: & ſibiipſi imputet qui imprudenter alienauit alienũ. Quo ad terminum, uide in litera, quòd omnino ignotus, ita quòd præmiſſa diligẽti inquiſitione perueniẽdũ eſt ad hoc, ꝙ rei dominus ſit omnino ignotus. Nam ſi aliqualiter eſſet motus, puta, ꝙ eſt unus talis uillæ &c. deberet inquiſitio ad ulteriora procedere, ut particularis notitia haberetur de domino, ut prudens uir ſciret inqrere. Ruſus qñ ſciri non poteſt dominus in particulari, ſed ſcitur quaſi ſub diſtinctione, ꝙ alicui iſtorum debetur, non eſt omnino ignot' dominus. Vnde debet eis dari, uel diſtribui eiſdem, uel ut forte aliquis accipiat, quando diuiſa res pluribus non prodeſſet, & unita aliquem releuaret. Et ne alicui fiat iniuria, de corũ uoluntate agendũ eſt, quicquid agendum eſt. Et per hoc patet, quomodo debeat reſtitui quod acceptũ eſt in bello iniuſto, qñ ciuitas data eſt in prædam: nec ſciri poteſt, cui debetur hoc, ꝙ ab hoc pœnitente reſtituendum eſt. Non eſt enim dandũ pauperibus, nec ædificanda ſunt monaſteria, aut hoſpitalia extantibus damnum paſſis, de bonis eorum ſine eorum uoluntate. Nec excuſantur qui damnum intulerunt ex difficultate inquirendi, aut hoc faciendi: quoniam dãnificator ipſe fuit in culpa, & poſuit ſeipſum in hmõi difficultatibus, ponendo alios in paupertate. Quo ad id uerò quod ſequitur, quando dominus eſt ignotus, uide in litera, quòd debet ei reſtitui eo mõ, quo poteſt, ſ. erogando illud nomine illius, pauperibus Chriſti. Sic.n. redditur bonum utile ut ſit utile ſpiritualiter, quod non poteſt illi reddi ut ſit utile corporaliter, uel ſpiritualiter ad arbitrium domini. Et hinc habes ſolutionem quæſtionis, qđ agendum eſt de caſu inuentis habẽtibus dominum, quando dominus eſt omnino ignotus. Dico autem habẽtibus dominũ: quia de inuentis diſtinguendum erit inferius in quęſtio. 66. Debent enim hæc erogari pauperibus. Et cum ipſe inuentor nõ ſit deterioris conditionis ex hoc, quòd inuenit, põt ſibiipſi ſi pauper eſt, non minus quàm alteri applicare eleemoſynaliter: ſicut is, cui commiſſa eſt diſtributio aliquarum eleemoſynarum, poteſt ſeipſum computare in numero pauperum, ſi pauper eſt, & diſtribuere proportionaliter ſibi, ſicut alij, ſecundùm authoris doctrinam ſuperius habitam.

¶ De multum aũt diſtante domino rei, ſi commodè põt tranſmitti ei, aut ſignificari, ut ordinet cui detur ſibi debitũ, ut perueniat ad eum, nulla difficultas eſt, quòd tenetur habens rem ad reſtituendum ei: ſed qõ eſt, quando non põt aliter abſenti reſtitui ſuum, niſi cum magno damno reſtituẽtis, puta, q̃a oportet tantum de ſuo expendere in mittendo, uel ſignificãdo quantum ualet id quod reſtituendũ eſt. Author namq;, & Sco & Ricardus in 4. diſt. 15. tenent, quòd iſte reſtitutor non tenetur ad reſtituendum ei cum tali damno, quia non tenetur niſi ad reſtitutionem rei acceptæ. Et addunt Sco. & Ricar. ꝙ in hoc caſu debet illud erogari pauperibus, ſi non adſunt parentes illius.

¶ In hoc autem loco author nihil loquitur de ſumptibus agendis, ſed abſolutè loquens de multum diſtante, dicit ꝙ debet, ſi commodè poteſt, domino mitti debitum: alioquin debet deponi, & domino ſignificari.

¶ Mihi autem uidetur diſtinguendum de cauſa reſtitutionis

Conclu.

Vno mō, qa ipſa datio eſt illicita, & cōtra legē, ſicut patet in eo q ſymoniacè aliqd dedit, & talis meret̄ amittere quod dedit: vñ non dēt ei reſtitutio fieri de his. Et quia ēt ille qui accepit, cōtra legē accepit, nō dēt ſibi retinere, ſed debet in pios G uſus conuertere. Alio mō aliqs illicitè dat, quia pp rem illicitā dat, licèt ipſa datio non ſit illicita, ſicut cum quis dat meretrici propter fornicationem. Vnde & [d] mulier poteſt ſibi retinere quod ei datum eſt, ſed ſi ſuperfluè ad fraudē, uel dolū extorſiſſet, tenet̄ eidē reſtituere.

D.543.

Ad iii dicendū, q̄ ſi ille, cui dēt fieri reſtō, ſit oīno ignotus, debet hō reſtituere ſecundùm H q̄ poteſt, ſ. dando in eleemoſynas p ſalute ipſius ſiue ſit mortuus, ſiue ſit viuus, p̄miſſa tñ diligenti inqſitione de perſona eius, cui eſt reſtitutio faciēda. Si verò ſit mortuus ille, cui eſt reſtō facienda, dēt reſtitui hæredi eius, q cōputat̄ quaſi una pſona cum ipſo. Si verò ille ſit multū diſtans, dēt ſibi tranſmitti qđ ei debetur, & præcipuè ſi ſit res magni ualoris, & poſſit I cōmodè tranſmitti: alioqn dēt in aliquo loco tuto đponi, vt p eo cōſeruet̄, & dño ſignificari.

Ad iiii dicendum, q̄ aliquis de hoc, qđ eſt ſibi pprium, dēt magis ſatisfacere parentibus, vel his, a qbus accepit maiora beneficia: non aūt debet aliqs recōpēſare benefactori de alieno, qđ cōtingeret, ſi qđ debet uni, alteri reſtitueret: niſi fortè ī caſu extremæ neceſſitatis, in quo poſſet, & deberet alicui ēt auferr̄ aliena ut pr̄i ſubueniret.

Ad v dicēdum, q̄ prælatus poteſt rem Eccleſiæ ſurripere tripl̄r. Vno mō ſi rem eccleſiæ nō ſibi deputatam, ſed alteri, ſibi vſurparet: puta, ſi Epiſcopus uſurparet ſibi rem capituli. Et tunc planū eſt, q̄ debet reſtituere, ponēdo in manus corū, ad quos de iure ptinet. Alio mō, ſi rē Eccleſiæ ſuæ cuſtodiæ deputatā, in alterius dñium transferat, puta, cōſanguinei, uel amici: & tunc dēt reſtituere Eccleſiæ, & ſub ſua cura hr̄e, ut ad ſucceſſorē pueniat. Tertio mō, pōt prælatus ſurripere rem Eccleſiæ ſolo animo, dum ſ. incępit habere animum poſſidendi eam ut ſuam, & nō nomine Eccleſię: & tunc debet reſtituere, talem animum deponendo.

ARTICVLVS VI.

Vtrum teneatur ſemper reſtituere ille, qui accepit.

AD SEXTVM ſic procedit̄. Vr̄ quod non teneatur ſem-

an ſcilicet fuerit acceptio iniuſta, ut furtū, rapina, vſura, & huiuſmodi: vel ſine iniuſtitia, ut inuētio, ſucceſſio, mutuū, depoſitū, & hmōi. Nā ſi tenetur ad reſtitutionē rōne furti, & ſimiliū, tenetur ad expenſas ēt in quadruplū, ſi aliter non pōt facere, q̄ res reddat̄ dño. Et rō eſt, qa dñs rei ex eo q̄ paſſus eſt furtū, non dēt damnificari. Cōſtat aūt q̄ damnificaretur, ſi pprijs expēſis deberet recuperare rē ſibi ablatam. Cū ergo ipſe non teneatur ad expēſas, & fur teneatur ad iterato ſtatuendū dñm rei in poſſeſſione, cōſequens eſt, q̄ fur teneatur p accidens, ſ. pp accidentem diſtātiā, ad plus dāni ſuſtinendū, q̄ intulerit alteri. Nec ppea concedendum eſt, q̄ tenetur ad aliud, q̄ ad reſtitutionē. Sed qa tenetur ad conſummatā reſtitutionē, q̄ per accidens requirit expenſas, idō tenetur ad ſubeundū dānum. Nec refert in propoſito, an fur, an paſſus furtum, ſe abſentauerit à loco furti: ſed ſibi imputet fur, qui furādo effecit ſe debitorem ad ponendum dñm in poſſeſſione rei ſuæ, non in hoc, vel illo loco, ſed ſimpliciter. Nec debet dñs, qui non potuit rem ſuā ablatam ferre ſecū, pati: pateretur autē, ſi ſine eius volūtate res ſua pauperi, aut alteri daret̄. Si verò tenetur ad reſtitutionem ratione acceptionis non iniuſtæ, tūc ceſſante mora, fraude, atq; iniuſto, quo ad hæc, receſſu debitoris, non tenet debitor ad damnū ſubeundū pp reſtitutionem faciēdam, ēt ſi ipſe ſe abſentauerit: quia iure ſuo vtebatur, ſe abſentando pp negotium, aut commodum, qñ non erat obligatus ſignificare creditori, ſeu dño ſuum receſſum. Et rō eſt, quia in hmōi debitor aut tenetur ad reſtitutionem ſolum rōne rei alienæ apud ſe, ut patet de inuento, & ex ſucceſſione habito, depoſito & huiuſmodi, & ſic conſtat, q̄ non tenetur ex huiuſmodi incurrere damnū in proprijs: aut tenetur ratione acceptionis ex uoluntaria dñi cōcaſione, ut in mutuo, pignore, emptione, & huiuſmodi. Et ſic cum dñs expoſuerit ſe ſponte huic periculo diſtantiæ, quæ poteſt abſque cuiuſq; in- K iuria ex utraque parte interuenire, ſibiipſi imputet, q̄ non cauerit reddendum ſib. eſſe, in tali loco. Vnde ſeruandum eſt, q̄ author in hac rōſione dicit in hmōi reſtitutionibus, quæ ex voluntarijs, ſeu non iniuſtis acceptionibus, puenīunt: in alijs autem ēt iniuſtis, quod ſupra diximus. Et hæc ſunt uera ſecundū rationem iuſtitiæ: ſecundùm autem humanas coniecturas, pēſatis conditionibus perſonarū, & rerum, poteſt contingere, q̄ poſſet dari par peribus, puta, quia cognoſcitur qualitas uoluntatis domini ſic abſentis, & creditur, quòd ratum haberet.

¶ In reſponſione ad quartum, occurrit dubium à Scoto in 4. diſtin. ſ. in hac materia motū, An ſ. exiſtens in extrema neceſſitate, teneat̄ reſtituere creditori ſimul tpe collapſo in extremā neceſſitatem. Ipſe namq; Sco. tenet partem affirmatiuam: quia creditor nunquam cecidit à domino rei illius. Ex hoc enim quòd ſimul deuenerunt ad extremam neceſſitatem, ſequitur q̄ dominium rei prius habitū nō perdidit propter extremam F alterius neceſſitatem: & conſequenter ſibi debet reſtitui etiam ab exiſtente in extrema neceſſitate. Mihi autem uidetur oppoſitum eſſe verum. Et ratio me mouens eſt, quia tempore extremę neceſſitatis quomodocunq;, ceſſat proprietas rerum ad ius gentiū ſpectās, ut inferius patebit. Et iudiciū de uſu rerū, tunc non debet fieri ſecūdū ſtatum proprietatis rerum, ſecundùm quem hoc eſt illius, & illud alterius: ſed debet fieri ſecūdum ſtatum, quo omnia ſunt communia. Cōſiderando autem res in ſtatu, quo omnia ſunt communia, manifeſtū eſt quòd melior eſt conditio occupantis, ſeu poſſidētis, ac per hoc cum mihi fiat in extrema neceſſitate, & ego inuenio ī manu mea unde uiuam, non teneor illud ſubtrahere, & tibi etiam in extrema neceſſitate exiſtenti tribuere: licet hoc, qđ in mea manu eſt, iure gētium, vel poſitiuo, ſit tuū: Quia extrema mea neceſſitas ius gentiū reſpectu huius, quod in manu mea eſt, tribuit ſtultè & iure naturæ, quod ſolum remāſit, fouet poſſidētē. Vnde falſum eſt, q̄ ille dñs rei nūquā cecidit à Dominio: quia extrema neceſſitas alterius, cū poſſeſſione illius rei, abſtulit huic ius poſitiuum, ius gentium, & ius naturæ. Vnde falſum eſt, q̄ iſte detentor occidat dñm, aut iniuſtè cōſeruet vitam ſuam: quia dominium ceſſauit alterius, & iſte uſum ex hoc, quòd poſſidere inuenitur, ex naturæ iure habet. *Porrecta per totum.* 348

¶ In reſponſione ad quintum eiuſdē articuli, nota in ſecundo membro illud uerbum, Suæ cuſtodiæ deputatam. Habet nāq; ſe prælatus ad res Eccleſiæ dupliciter, ſ. ut cuſtos, & ut diſpenſator. Eſt ſiquidem cuſtos rerū immobiliū, & aliorū, quorum alienatio eſt ſibi prohibita. Eſt autem diſpenſator fructuum, & aliorum prouētuum, ad ſuum quaſi ſtipendiū pertinentium. Et qñ (vt author met dicit in quolibeto 6. ar. 1.) Prælatus male utens, & diſſipans portionem illam, quæ eſt quaſi ſtipendiū eius, non tenetur ad reſtitutionem, ſed ad ſolam pœnitētiam: idō ut præſeruaret ſe ab his, quæ ſunt ſuæ diſpēſationi pro ſuo vſu cōmiſſa, dixit, Suæ cuſtodiæ deputata. Tenetur ergo in duobus caſibus ad reſtitutionē. Primo, ſi uſurparet ſibi rē deputatā alteri, & in hoc clauduntur bona deputata tam alteri particulari, ut canonico, officiali, capellano: q̄ collegio, ut capitulo, hoſpitali: quam multitudini, ut pauperib[9], aut puellis nubilibus, aut ſtudentibus, tranſeuntibus, infirmis &c. Propter quod qui præſunt hoſpitalibus, aut ſunt commiſſarij in hmōi, uideāt q̄ mundas ſeruent manus. Cum enim hæc bona aliorū ſint, rapina pauperū in domo corū eſt, ſi hæc ſibi applicant. Secundo, ſi alienaret rem ſuæ cuſtodiæ deputatā. Et ſub hoc clauduntur, ut dixi, tā immobilia, q̄ prohibita alienari, q̄ theſauri & ſimilia, niſi in caſu in quo licite diſpenſari poſſunt. De his tamen amplius dicetur inferius, cum de ſtatu epiſcoporū tractabitur.

SVPER QV. LXII. ARTIC. VI.

IN art. 6. eiuſdem quæſt 62. nota in corpore art. uniuerſalem radicem, unde omnes reſtitutiones in quacunque materia,

ꝑ reſtituere ille qui accepit. Per reſtitutionē. n. reparat̄ æqualitas iuſtitiæ, q̄ cōſiſtit in[h] hoc, ꝙ ſubtrahat̄ ei q pl⁹ hēt, & det̄ ei q minus hēt: ſed cōtingit qn̄q;, ꝙ ille qui rem aliquam ſubtraxit alicui, non habet eam, ſed deuenit ad man⁹ alterius. ergo non tenet̄ ille reſtituere q accepit, ſed alius qui rem habet.

¶2 Præt. Nullus tenetur crimen ſuū[k] detegere: ſed aliquādo aliquis reſtitutionē faciendo, crimen ſuum detegit, vt patet in furto. ergo non ſemper tenetur ille qui abſtulit, reſtituere.

¶3 Præt. Eiuſdē rei non eſt multotiens reſtitutio facienda: ſed qn̄q; multi ſimul rem aliquam ſurripiūt, & vnus eorū eā integrè reſtituit. ergo nō ſemꝑ ille q accepit, tenet̄ ad[b] reſtituēdū.

SED CONTRA. Ille q peccauit, tenet̄ ſatisfacere: ſed reſtitutio ad ſatisfactionē pertinet. ergo illi q abſtulit, tenet̄ reſtituere.

B RESPON. Dicēdū, ꝙ circa illū, qui rem alienā accepit, duo ſunt cōſiderāda, ſ. ipſa res accepta, & ipſa acceptio.[m] Rōne autē rei tenet̄ eā reſtituere, quādiu eā apud ſe hēt[n]: q2 qđ hēt vltra id, qđ ſuū eſt, dēt ei ſubtrahi, & dari ei cui deeſt ſm formā commutatiuę iuſtitię: ſed ipſa acceptio rei alienę pōt tripl'r ſe hēre. Qn̄q;. n. eſt iniurioſa, ſcilicet cōtra uoluntatē exiſtēs

A & quomodolibet oriūtur, vt in caſibus non ſcriptis ſcias reſoluere vſq; ad principia, an teneatur quis ad reſtitutionem. Duę ergo ſunt radices, ad quarum alteram reſtitutionē omnē oportet reduci. Prima eſt acceptio: ſecunda eſt res accepta. Et extēditur in propoſito acceptionis nomen ad omnem actū, quo proximus minus hēt de ſuo q̄ habere debeat. Incendium. n. contumelia, iniqua diſtributio, & alia hmōi, ſub acceptione comprehēduntur. Oportet igit̄ primo inſpicere, an ille de quo q̄ritur, teneat̄ ad reſtituendū rōne acceptionis, vel rōne rei acceptæ, an ratione vtriuſque. Oportet namq; inter iſta tria cōprehendi omnē reſtitutionē. Et vt ſingillatim diſſeramus ſequēdo literam, generalis regula in reſtitutionib⁹ ratione rei eſt, Quòd tandiu tenetur quis ad reſtitutionem rōne alienæ rei, quandiu eam habet. Et in prōptu rō in litera redditur: quia habens id quod alterius eſt hēt pluſquā ſuū eſt, & dānificatus tātūdē habet minus de ſuo. Et iō ſecūdum formā iuſtitiæ cōmutatiuæ oportet æqualitatem inter eos cōſtituere, auferendo ab illo qui habet plus, & dādo ei qui habet minus, ut ſic fiant æquales, ſicut erāt à principio, antequàm ſcilicet & ille minus, & iſte plus haberet, quàm ſuum eſt. Et ex hac radice prouenit, quòd ſi quis rē alienam ignoranter emiſſet nō poteſt retinere eam, quam primum nouit eam eſſe alienā: ſed tenetur eam domino reſtituere. nec poteſt petere ab eo pretiū, quo ipſe emit à domino rei, ſed à venditore: ex hoc enim, ꝙ res illa aliena eſt, obligat poſſeſſorē ad ſui reſtitutionem domino. Sed occurrit hoc in loco dubiū, An res dicatur eſſe apud aliquem ſolummodo, quādo res ipſa, puta, veſtis, uinum, frumētum extat apud eum: uel intelligendū eſt, quando vel res ipſa ſalua, uel aliquid loco eius extat, puta, pretium, uel effectus ipſius, puta, conſeruatio proprij uini, aut proprii frumenti, quod conſumpſiſſet dum conſumpſit alienum: vel alius effectus, puta, nutritio, & hmōi, quę D ex conſumptione relinquuntur: uel amicitia, quæ ex donatione, ſi rem donando diſtraxit, conſequitur: vel aliquid aliud huiuſmodi. Et eſt ratio dubij, quia varia dicuntur de poſſeſſore bonæ fidei, de quo loquimur, Dicitur enim imprimis, ꝙ ſi emptā rē diſtraxit vendendo, ꝙ non tenetur ad reſtitutionem: & ſimiliter ſi donauit, aut cōſumpſit. & ſi res eſt ſalua, & fructifera, non tenetur ad reſtitutionem fructuū perceptorum cōſumptorum. Dicitur deinde, quòd quandocumq; poſſeſſor bonæ fidei factus eſt ex re aliena locupletior, tenetur ad reſtitutionē. Et ad hoc eſt textus iuris ciuilis. ff. de petitio. hæred. l. item ueniunt. §. eos autem. Ex his enim conſurgit, ꝙ pretium quandoq; computatur loco rei, puta, cum mihi donatam rem alienam uendidi: factus ſum enim ex illa locupletior, & quandoque non, puta, cum emptam rem uendidi ſine lucro ex parte rei: & rurſus conſumptio quandoque computatur loco rei, ut cum quotidianos ſumptus ex re aliena percipio, quos ex proprio effeciſſem: factus ſum enim ex his euitatis expenſis locupletior. Et hoc expreſſe dr ibid. l. ſed & ſi lege. §. quòd autem. Qn̄q; non, ut cum conſumpſi, quia abundabam habendo talē rem, nec feciſſem tales ſumptus, niſi talem rem habuiſſem.

¶ Ad euidentiam huius rei præſupponendum eſt, quòd ſermo totus eſt de poſſeſſore bonæ fidei, qui tamen poſt factum comperit ſe alienum poſſediſſe, & paratus eſt unicuique ſuū reddere. De hoc enim qui ſolummodo ratione rei tenetur, q̄ſtio eſt, ad quid tenetur in caſibus huiuſmodi. Si rectè igitur perſpiciamus formam commutatiuæ iuſtitiæ antedictā, apparebit ꝙ nō ſolū res ipſa aliena obligat poſſeſſorē ad reſtitutionem, ſed etiam quicquid loco rei ſucceſſit, ut pretium, uel effectum: ſi ex his factus eſt poſſeſſor locupletior obligat eundē ad reſtitutionem: ita quòd inter rem ipſam alienam, & id quòd loco eius ſucceſſit, hæc eſt differētia in ꝓpoſito, ꝙ res ipſa obligat poſſeſſorē ſimpliciter, & abſolutè: id uero quod loco rei ſucceſſit, obligat poſſeſſorē ſolummodo in caſu, quo ſ. ex hoc factus eſt locupletior, & ad tantum quātum factus eſt locupletior, ut bene ius ciuile decernit. Et de re quidem ratio manifeſta eſt: de eo verò qđ loco rei ſucceſſit ad lucrū manifeſtatur: quia quicqd lucri ex re aliena apud poſſeſſorē eſt, ſuū nō eſt, ac ꝑ hoc quātū habet de hmōi lucro, tn̄ habet plus q̄ ſuum eſt. Et cū dn̄s rei tantundē habeat minus de ſuo, oportet ſecūdum iuſtitiæ cōmutatiuæ formā auferri à poſſeſſore non ſuo, & dari domino rei, ut ſic inter eos ſit æqualitas: & huic rationi omnia cōſonāt. Nā ſi ex dono poſſideo alienū, & uendidi, teneor de pretio quo factus ſum locupletior. *Conclu.* Si autem emi prius, & poſtea uendidi ſine lucro ex parte rei quāuis forte lucrat⁹ ſum ex labore, uel induſtria adiuncta, nō teneor de aliquo. Et ſimiliter ſi ex dono habitum donaui, nō ſum ex re illa factus locupletior. De con- C ſumptione quoque diſtinctio conſonat, quando ſcilicet conſumptio redūdat indirectè in lucrum, puta, quia conſumpſiſſet tantundem de proprio: tunc. n. indirectè factus eſt locupletior. Quando verò conſumptio in nullū redundat lucrum, ad nihil tenetur. Propter quòd inuitatus ad cęnam rei furtiuæ, ſi bona fide cęnat, & nihil ꝓpterea lucratur, quia omnino in domo propria tantum expendit, ſi in ea cęnat, quantum ſi nō, ad nihil tenetur: ſed ſi ex hoc, quòd ad conuiuium accedit, minus domi expendit, tenetur non de tanto, quantū cōſumit in cęna, ſed quantum lucratus eſt indirectè, non expendēdo, & comedendo propria. Et ſimiliter dicendū de ueſte precioſa conſumpta, qualem nō conſumpſiſſet, niſi dono habuiſſet. Non enim tenetur de tanto quantum valebat ueſtis illa, ſed quantum cōſumpſiſſet de ſua ueſte. Progn̄alis enim regula in ſuccedētibus, & fructibus, & effectibus rei habēdum eſt, quòd ſolummodo tenetur inquātum aliquid lucri, uel directè habuit, ut puta, recipiēdo pretium locationis domus, & fructuū agri, & ſimiliū: vel indirectè, ut puta, quia tantum expendiſſet de ſuo. vtroque enim modo factus eſt locupletior in tantū ex re aliena. Notanter dicimus, ex re aliena, ad differentiam lucri ex propria induſtria: non enim tenetur de tali lucro. Propterea ſi habuiſſem pecuniam alienam, & cum ea lucratus fuiſſem, non tenerer de tali lucro, & de ſimilibus idem eſt iudiciū. Et ex his patet, quare quandoq; pretium in propoſito ſuccedit loco rei, & quandoque non: quia quandoque habet rationem non ſui reſpectu poſſeſſoris, quando ſcilicet reddit ipſum locupletiorē: & quandoque habet rationem ſui, quando ſcilicet ſaluatur indemnis: & ſimiliter eſt proportionaliter de conſumptione.

¶ Sed reſtat adhuc unum dubium: quia ſcilicet ſecundum doctrinam hanc, non uidetur æqua lex iſta de reſtitutione ex parte rei, ſed claudicat ex una parte, ſ. ex parte poſſeſſoris. Nā poſſeſſor ſtaret in periculo damni, & non lucri ſine ulla culpa E ſua. Declaratur ſequela: quia poſſeſſor qui emit, tenetur reſtituere rem apud ſe exiſtentem, etiam ſi non poſſit pretium qđ dedit, recuperare à uenditore, ut patet ex dictis. Et tamen nunquam poteſt lucrari: quia inquantum eſt factus locupletior, tenetur reſtituere, ut dictum eſt.

¶ Sed hoc non eſt difficile ſoluere, conſiderando quòd obligatio ad reſtituendū, de qua loquimur, nō oritur ex actione, aut paſſione, ſed ex ipſa re aliena, cui accidit, ꝙ ab hoc poſſeſſore habetur dono, uel pretio, ac per hoc, quòd iſte damnificetur, & non ille. Quia ergo poſſe damnū incurrere poſſeſſorem ex re aliena, nō prouenit ex ipſa re, ſed ex modo adiunctæ actionis, ſcilicet emptionis, nō debere autē lucrari, ex re ipſa prouenit, æquiſſima eſt reſtitutionis lex ex parte rei ſecūdū ea, quæ ſunt per ſe, & non ſecundum ea, q̄ ſunt per accidens diſpoſitiones.

¶ Circa reſtitutionem uerò ex parte acceptionis, in litera tria membra hūt. Primum eſt quando acceptio eſt iniurioſa, & tūc acceptio ipſa obligat accipientem ad reſtitutionem. Et ſub hoc

eius, qui eſt rei dñs, ut patet in furto, & rapina.[p] Et tunc tenet ad reſtitutionẽ, nõ ſolũ rõe rei, ſed ẽt rõne iniurioſæ actionis, ẽt ſi res apud ipſum non remaneat.[q] Sicut.n.qui percutit aliquem, tenetur recompẽſare iniuriam paſſo, q̃uis apud ipſum nihil maneat: ita etiam qui furatur, uel rapit, tenetur ad recompenſationem dãni illati, etiam ſi nihil inde habeat: & ulterius pro iniuria illata debet puniri. Alio modo, aliquis accipit rem alterius in utilitatem ſuã abſq; iniuria, cum uoluntate, ſcilicet eius cuius eſt res, ſicut patet in mutuis. Et[s] tunc ille qui accipit, tenetur ad reſtitutionẽ ei[s] quod accepit non ſolum ratione rei, ſed etiam ratione acceptionis, etiam ſi rem amiſerit: tenetur enim recompẽſare ei, qui gratiam fecit[t], quod non G fieret, ſi per hoc damnum incurrat. Tertio modo aliquis accipit rem alterius abſq; iniuria, non pro ſua vtilitate, ſicut patet in depoſitis. Et ideò[x] ille qui ſic accepit, in nullo tenetur ratione acceptionis, quinimmo accipiendo, impẽdit obſequiũ:

membro comprehenditur omnis iniuſta damnificatio in qua cunq; re: ita q formale conſiderandum in hoc, eſt ipſa dãnificatio, quæ acceptio uocatur, ſiue ſtat capiendo, ſiue cõburẽdo, ſiue præcidendo, ſiue quouis alio mõ. Semper.n. in huiuſmodi interuenit damnum alterius: quod ſõ eſt, quia accipitur ab inuito dño qđ ſuum eſt, quãuis nulli quã doque detur, ſed annihiletur. Quis ergo q damnificator eſt alterius, tenetur ad reſtitutionẽ non rõne lucri ſui, ſed rõne acceptionis, ſeu dãnificationis. Et hoc fundamentum, hanc radicem, hanc regulã bñ nota: qa cum primũ inueneris aliquẽ acceptionis iniuſtæ cãm fuiſſe, ſcito illũ cõprehẽdi ſub dãnificationis nomine, & ipſum obligatum ad reſtitutionem illati damni. Conſidera ergo in caſibus occurrentibus, ſi operatus eſt ad damnum alterius: quia damnificator eſt proculdubio, quando ſubſequutus eſt ex ſua illatione effectus.

Solu. p

Pars 2.

¶ Secundum membrum eſt, quando acceptio eſt ex uoluntate domini in utilitatem accipientis tunc ẽt acceptio ipſa obligat accipientem ad reſtitutionem. Et ſub hoc mẽbro non clauditur H niſi acceptio illa, quæ eſt pro ſola utilitate accipientis, ut patet ex rõne literæ, quia.ſ. tenetur ad gratiam recõpenſandam ille q accipit. Hoc.n.non habet locum in acceptione pro cõi utilitate, ſ. tradentis, & accipientis: quia ex quo commune eſt beneficium, neuter alteri tenetur ad gratiam recompenſandam.

¶ Sed quod in litera dicitur, quòd accipiens in ſuam ſolam utilitatem à domino uoluntario tenetur ad reſtitutionem, etiã ſi rem amiſit, non caret ſcrupulo, quoniam ut patet extra, de commodato, Caſus fortuitus, quo perit commodatum, non debet imputari ei cui commodatum eſt, niſi propter moram, culpam, aut pactum. Non tenetur ergo qui accipit in ſuã præcisè utilitatem ad reſtitutionem, ſi rem amiſit ſine omni culpa ſua, quàmuis teneatur de leuiſſima culpa, ut ibidem dicitur. Quomodo ergo ſaluabitur præſens litera abſolutè dicens, q tenetur reſtituere, etiam ſi rem amiſerit?

I ¶ Ad hoc dubium licèt dici fortè poſſet, q author loquitur de acceptione, qua transfertur dñium rei, qa dat exẽplũ de mutuo: quia tñ exempla rõne clarioris diſciplinæ ponuntur, aliter dicendum eſt, q doctrina moralis eſt ſecundũ ea, quæ conueniunt, ut in pluribus, nec oportet in moralium documentis excipere raro contingentia. Vnde cum fortuita ſint de numero rarorũ, vt patet in 2. Phyſ. conſequens eſt, q præſens litera docens moralia abſolutè, uera ſit, iudicans ſecundum id quod eſt frequenter, q.ſ. accipiens in ſui utilitatem præcisè à domino uoluntario, tenetur reſtituere, etiam ſi rem amiſerit. Et Decretalis aſpiciens ad caſus, uera quoque eſt, decernens, q accipienti commodatum cauſa ſui, nõ debet fortuitus caſus imputari.

¶ Tertium membrum eſt, qñ acceptio eſt ex uoluntate dñi, nõ pro utilitate accipientis Tunc.n.acceptio ipſa non obligat accipientem ad reſtitutionem: quia accipiendo, obſequium impẽdit: ſed res accepta, qa aliena eſt, obligat eũdẽ ad reſtitutionẽ. Et ideo ſecundum regulam prius datam de obligatione ex par K te rei, tandiu iſte q ſic accipit, tenetur, quandiu rẽ habet. Propter qđ ſi rẽ perdidit, nõ tenetur, niſi ex magna ſua culpa, inquit author, amiſerit illam. Quod Iuriſtæ ſub alijs uerbis docent, dicentes, quòd tenetur de dolo, & lata culpa, non autẽ de leui, aut leuiſſima: & vocatur magna, ſeu lata culpa, quando non cuſtodiuit ea diligentia res depoſitas, qua cuſtodiuit ſuas.

¶ Et nota, quòd hoc tertium membrum à negatione ꝓpriç utilitatis diſtinxit author, & non ab affirmatione utilitatis tradẽtis: quia nihil refert, an accipiat pro utilitate tradẽtis, an alicuius tertij. Sat eſt enim q non accipiat pro utilitate ſua ad hoc, ne teneatur ad reſtitutionem ratione acceptionis, ſed rei.

¶ Sed occurrit circa hanc trimembrem diſtinctionem dubiũ: quia pluribus modis, quàm his tribus acceptio rei alienç poteſt ſe habere. Poteſt namque eſſe pro utilitate utriuſque partis, ſcilicet tradẽtis, & accipientis (vt patet in cõductione, & locatione,) in accommodato, ut ſeruire, aut miniſtrare poſſit accõmo-danti, vt cum accommodo equum, vt uadas ad negotiũ meũ & in depoſito, cum quis pro mercede cuſtodit. & huiuſmodi. Inſufficienter ergo author modos, quibus acceptio rei alienæ ſe habere poteſt, diſtinxit.

¶ Ad hoc dr̃, q author nõ intendebat diſtinguere uniuerſaliter modos acceptionis alieni. Qđ ex eo patet, q de acceptione rei ex dono, nihil oĩno dicit. Intendit ergo de aliquo acceptionis gñe diſtinguere. Et vt mihi, q genus hoc ſit acceptio ſimplex, annexũ habẽs reſtitutionis debitũ: uocatur aũt ſimplex p excluſionẽ compoſitionis cũ aliquo correſpõdẽte dare. Cõtingit enim utroq; mõ accipere, ſ. cũ correſpõdẽte dare, ut in conductione, pignore, emptione, & hmõi. Accipit.n. tunc quis alienũ, pro quo datur aliquid correſpõdens ei ſine aliqua datione admixta, ut patet in mutuis, in q̃bus ſi daretcorreſpondens, non eſſet mutuũ. Dixit quoq; habens annexum reſtitutionis debitũ pp acceptionem doni, quç licèt ſit ſimplex: quia tñ non habet reſtitutionis debitũ annexũ, extra genus hoc ponitur. Diſtinguatur ergo ſimplex, annexumq; reſtitutionis debitũ habens, acceptio rei alienæ, & dicatur, q tripliciter ſe habere põt.ſ. cum iniuria. & hoc eſt primũ membrum: uel cum uoluntate domini, & ſic aut in ſolã accipientis utilitatẽ, & hoc ſecundum eſt membrum: aut nõ in utilitatẽ accipientis, & hoc eſt tertiũ mẽbrum. In his enim omnibus ſimplex eſt acceptio, ut patet diſcurrenti, & intantũ eſt ſimplex, ut ſi admiſceatur aliqua correſpondens datio ut merces pro depoſito, uel aliquid hmõi, uarietur debitum reſtituendi, ut patet ex hoc, q qui accipit depoſitum mercede, aut aliqua propria utilitate, tenetur ẽt de leui, & fortè de leuiſſima culpa, de quarum nulla tenebatur, ſi ſimplex fuiſſet acceptio &c.

Conclu.

Conclu.

¶ Quartum igitur quod obijcitur reſtaſſe membrum, quando ſcilicet acceptio eſt in fauorem utriuſque, non eſt membrũ diſtincti generis: quia non eſt acceptio ſimplex, qñ eſt in fauorẽ utriuſq;: ſed acceptio componitur cum aliqua correſpondẽte datione, ut patet diſcurrenti per hmõi contractus. At ſi quis q̃rat, quare author ſuſcepit onus diſtinguendi hmõi acceptionem ſimplicem, & non potius ſimplicem, & miſtã Rñdetur, q cauſa quare nõ uniuerſaliter de acceptione dixit, eſt, quia tractabat de iuſtitiæ cõmutatiuæ actu, a qua acceptiones gratuitç lõgæ ſunt. & acceptiones ad iuſtũ, aut iniuſtũ ſpectãtes miſtæ poſt ſimplices tractandæ ſunt, aut ex ſimplicibus iudicandæ.

¶ In reſponſione ad primum eiuſdem ſexti articuli, u. de concluſionem, quod quando qui ratione acceptionis tenetur, tranſtulit rem in alium, uterque tenetur: alter ratione acceptionis, & alter ratione rei, ut ſcias decernere in caſibus.

¶ In reſponſione ad ſecundum, circa illius argumenti materiã dubium occurrit, An ſi reſtituendo per confeſſorem eandem rem, ſequeretur criminis detectio, teneatur aliquis ad reſtituẽdam rem acceptam: An ſufficiat reſtituere illius æſtimationem. Et licèt hoc dubium ſpectet directè ad articulum ſecundum, vbi tractatur quid eſt reſtituendum, propter materiam tamen argumenti huius hic motum eſt. Et eſt ratio dubitandi, quia non debet fieri commutatio rei inuito domino. Contingit enim domino diſplicere commutationẽ rei ſuæ in æſtimationem illius: ſi enim illam haberet, nullo pacto uenderet. Ex alia autem parte eſt, quia homo non tenetur ad damnificandum famam ſuam ut, reſtituat alteri rem ſuam.

¶ Ad hoc dicitur, quòd licèt caſus iſte non facile poſſibilis ſit, eo quòd oporteret ſimul concurrere, quòd nec per ſe, nec per alium, nec tunc, nec nacta poſt cõgrui media oris opportunitate poſſit reſtitui res illa in ſpecie, & cum hoc res ſit talis, quòd nullo modo dominus commutationem acceptaret: ſi tamẽ caſus accideret, uidetur mihi, quòd non teneatur ad reſtitutionem illius rei, ſed æſtimationis eiuſdem. Et ratio me mouens eſt, quia ob reſtitutionem honorum inferioris ordinis, non tenetur aliquis ex ui debiti ad damnificandum ſe in rebus ſuperioris ordinis. Res autem exteriores, quales ſunt: omnes ad diuitias

tenetur autem ex ratione rei.* Et propter hoc, ſi ei ſubtrahat̃ res abſque ſua culpa, non tenet̃ ad reſtitutionem: ſecus autem eſſet, ſi cum magna ſua culpa rem depoſitam amitteret.

Ad primum ergo dicendũ, ꝙ reſtitutio nõ ordinat̃ principaliter, ad hoc, ꝙ ille, qui plus habet, q̃ dẽt habere deſinat: ſed ad hoc, ꝙ illi qui min⁹ hẽt, ſuppleatur. Vnde in his rebus, q̃ unus põt ab alio accipere ſine ei⁹ detrimento, non habet locum reſtitutio, puta, cũ aliquis accipit lumen à cãdela alterius. Et ideò quàmuis ille, qui abſtulit, nõ habeat id, quod accepit, ſed ĩ aliũ ſit translatũ: quia tñ alter priuãtur re ſua, tenetur ei ad reſtitutionem, & ille qui rem abſtulit rõne iniurioſæ actionis, & ille, qui rem habet rõne ipſius rei.

B Ad II. dicẽdũ, ꝙ homo etſi non teneat̃ crimen ſuum detegere hoĩbus, tenetur tñ crimen ſuũ detegere Deo in cõfeſſiõe: & ita ꝑ ſacerdotẽ, cui confitet̃, pt reſtitutionẽ facere rei alienę.

Ad III. dicendũ, ꝙ quia reſtitutio principaliter ordinat̃ ad remouendum damnum eius, à

ad diuitias ſpectantes, ſunt bona inferioris ordinis: fama aũt eſt A ſuperioris ordinis, iuxta illud. Melius eſt nomen bonum, quàm diuitiæ multæ: unde non tenetur quis dãnificare ſe in fama, vt reſtituat rem illam, in ſpẽ. Et ſi quis obijciat, ꝙ non ꝑꝑ rẽ illã, ſed propter actum uirtutis iuſtitiæ, ſ. exercendum, ꝙ bonum eſt ſuperioris ordinis, q̃ ſit fama, tenet̃ iſte dãnum ſuſtinere famę, ſicut ille, q iuſtè torquet̃, tenet̃ crimẽ ſuũ dicere, Rñderet̃, ꝙ q̃uis iuſtitiæ rõ exigat, vt illam rẽ alienam, & non aliã pro ea reſtituat: quia tñ exhibitio iuſti ab hoc fieri non põt ſine damno proprio in re ſuperiori. ordinis, cõſequẽs eſt, ꝙ per accidens reſtitutio illius rei in ſpecie deſinat habere rationem actus iuſtitiæ, ac per hoc iſte omittens reddere rẽ eandem, non omittit actum iuſtitiæ debitum. Maior propoſitio manifeſtatur ex hoc, quòd homo non tenetur ex natura debiti uendere ſeipsũ, ut reſtituat pecuniam, quam furatus eſt: quia libertas eſt bonũ ſuperioris ordinis inæſtimabile. Nec benè pro toto libertas venditur auro. & ſimile eſt de fama. Dixi autem ex natura debiti: C quia licet ex natura legis punitiuæ fur teneatur ſe vẽdere, ſi fieret lex talis, ut olim erat in lege Moyſi, iuxta illud Exod. 22. Si non habuerit fur, quod pro furto reddat, venundabitur: nõ tamen ad hoc tenetur ex natura debiti. Vnde etiam ſtante lege nõ tenetur, niſi poſt ſententiam.

¶ In reſponſione ad ſecundum, dubium occurrit, An uno integrè reſtituente, alij qui etiam in ſolidum tenebantur ad reſtituendum, teneantur de neceſſitate ſalutis ad refundendum illi, qui reſtituit, & ad quantum quiſque teneatur, ſi teneatur. Et eſt ratio dubij: quia cum iſti nihil acceperint ab iſto, qui reſtitutionem fecit, non tenentur ei aliquo reſtitutionis iure. Reſtitutio. n. præſupponit acceptionem, uel rem acceptam, ut dictum eſt. Quo autem alio iure teneatur, oportet oſtendere.

¶ In oppoſitum autem eſt litera præſens, cui conſonare omnes de hoc ſcribentes, uidentur.

¶ Ad hoc dr̃, quòd in hac materia eſt aliquid clarum & manifeſtum: aliquid uero obſcurum, & quod magna inquiſitione in- D diget, ut dilucidetur. hac ergo partitione utendum eſt. Triplici namque modo contingere poteſt caſus iſte. Primò, rebus acceptis exiſtentibus apud eos, qui acceperunt. Scdò, rebus acceptis conſumptis ab eiſdem. Tertiò, ꝙ illa fuerit acceptio lucroſa alicui, ſed ſolùm damnificatoria, ut in deſtructione domus, incendio, conculcatione ſeminum, & huiuſmodi. Et in primo, & ſecundo caſu clarum eſt, quòd alij tenentur refundere ei, qui reſtituit, tanquàm ſubſtituto domino illarum rerum. Ex eo nãque, quòd unus reſtituit pretium totius, factus eſt dominus rerum extantium apud alios, & eſt ſubrogatus in iuribus illius, cui rerum conſumptarum pretium debebatur ab his, qui conſumpſerunt. Et hoc patet, quia iſta refuſio debet fieri iure reſtitutionis ratione rei acceptæ extantis, uel mala fide cõſumptæ: quoniam fit illi, qui ſuccedit domino, uel in domino reſpectu extantium rerum, uel in iuribus reſpectu conſumptarũ. Et hoc E eſt quod doctores dicunt, dum docent, ꝙ tenetur refundere quilibet pro portione, quæ ad eum deuenit.

¶ In tertio caſu, qñ ad nullum portio aliqua deuenit, obſcurũ eſt, an alij teneantur refundere. Nam ratione rei, nullus tenet̃, ſicut in prioribus caſibus: ratione autem actionis, qua tenebantur iniuriato, non tenentur iſti tanquàm ſubrogato in iniuria, quia iſte qui reſtituit, non ſubrogatur in iniuria, ut patet. Videtur autem mihi conſiderandum, & diſtinguendum eſſe, an ille unus, qui integrè reſtituit, ſuccedat damnificato in damno tantum, an ẽt in damnum pati ab eiſdem. Nam ex hoc, ꝙ aliquis incurrit dãnũ, non ſequit̃, ꝙ aliquis teneatur illum à damno releuare, ut patet: ſed ex hoc, ꝙ aliquis patitur ab aliquo damnum benè ſequitur, ꝙ ſit ab illo releuandus. Ad hoc autem diſcernẽdum oportet perſpicere, an ille unus, qui integrè reſtituit, fuerit inductus, aut inducens, aut æquè ſpontaneus ad damnificationem: quia ſi fuit inductus, tenentur alij, qui ipſum ad maleficium induxerunt, ad refundendum ei, ſaltem æquis portionibus: qm̃ inductus ad maleficium ex hoc ipſo, ꝙ inductus eſt ad damnificandum alium, conſequenter ductus eſt ad ſtatum, in quo tenetur ad ſatisfaciendum inſolidum, ac per hoc ab inducentibus paſſus eſt per uiã ſequelæ hoc damnũ: & ſic iſte inductus non ſolũ ſuccedit in damno, ſed ẽt in dãnificari ab eiſdẽ. Si uerò fuit inductor aliorum ad maleficiũ ille, qui integrè reſtituit, non tenentur inducti ad refundẽdũ eidem: quia iſti non dãnificauerũt deducẽdo, ipſum ad ſtatũ, in quo tenetur ad reſtituẽdum in ſolidũ, ſed ecõtra. vnde iſte nõ ſuccedit, niſi dãno. Si aũt æque ſpõtaneus fuit ille, qui integrè reſtituit, ita ꝙ nec induxit, nec inductus fuit: tunc ſubdiſtinguendũ eſt, aut ille ſine alijs ad maleficium perpetrandũ non iuiſſet, puta, quia periculoſa aggreſſio, vel ſine ſocijs nõ fuiſſet auſus, uel hmõi. Et cum par ſit de omnibus huiuſmodi ratio, quilibet alium prædicto modo damnificauit indirectè, quoniam quilibet poſuit ſocium in ſtatu reſtituendi in ſolidum: ac per hoc æquis ſaltẽ C portionibus tenentur ei, qui reſtituit, refundere, & gratias agere illi, quòd eripuit eos ab onere reſtituendi in ſolidũ. Aut quilibet ſine alijs iuiſſet, ſed tamen ſocialiter iuerunt: & tunc de rigore iuris non uideo, quòd teneantur alij eidẽ refundere, quia nullus alium damnificauit, quamuis de æquitate deberent refundere eidem. Aequum quippe eſt, ut ſocij in damni inferendo, ſint etiam ſocij in damno ſuſtinendo.

¶ Ad argumentum igitur ex litera aſſumptum dr̃, quod author loquitur in litera de ſurripientibus res, ut patet in argumẽto, quos conceſſum eſt teneri ad refundendum ratione rei, quę ad eos peruenit. Nos autem loquimur in hoc vltimo de præciſè damnificantibus alterum ſine cuiuſcumque lucro, de quibus etiam dixi quod mihi uidetur ratione conſonum.

¶ In eadem reſponſione ad ſecundum eiuſdem ſexti articuli dubium quorundam occurrit circa ultima uerba, ſ. Quòd tamen poteſt condonare, An is, qui ad reſtituendum tenetur, abſolu- D tus ſit coram Deo à debito reſtitutionis ex hoc, quòd petiit ab eo, cui tenetur remiſſionem, & habuit ab eo gratiam: an requiratur, quòd offerat pecuniam, uel rem in promptu. Et eſt ratio mouendi hoc dubium diuerſitas ſcriptorum.

¶ Ad hoc breuiter dicitur, quòd quocumque modo perueniatur ad hoc, quòd dominus rei, ſeu cui reſtitutio fieri debet, liberè donat, aut remittit, abſolutus eſt debitor coram Deo. Nihil enim refert precibus, obſequio, uel interceſſione, aut oblatione, aut quouis alio modo procurare, dummodo perueniat̃ ad id, unde pendet uinculum reſtitutionis, liberam. ſ. uoluntatem domini, per quam eſt poſſeſſor, & diſtributor, & donator rerũ ſuarum. Quicquid autem rationabiliter in hac re dubitatur, eſt pro tanto, quia dubitatur, an liberà ille donet ſua, quæ nõ ſunt in ſua poteſtate poſita: ſed hoc, & cætera dubia ceſſant, qñ conſtat ex uerbis donantis abſque metu, fraude, deſperatione rei recuperandę & breuiter omnibus facientibus uoluntarium mixtum, ꝙ ipſe liberè donat. Nec obſtat ſi fortè idem oblata re nõ E donat, aut donaret: qm̃ præſentia rei mouet ad cupiditatis paſſionem, ex qua fit ille illiberalis, extra quam paſſionem exiſtẽs, in abſentia rerum liberaliter donat. Facilius eſt enim eſſe liberalem in donando ſua, quæ non poſſidet, quàm extrahendo à ſe, quæ poſſidet. Vnde ſcrupulus iſte ſuperfluus eſt: quin potius ſi reſtitutor in ueritate paratus eſt, & pauper; & creditor diues, & vniuerſaliter quando donatio eſſet opus pietatis, conſulendum eſt ne abſentibus rebus petat donationem, ne intret creditor in tentationem illiberalitatis ex præſentia rerum, ſed extra omnem paſſionem exiſtens, liberaliter donet. Experimur enim in alijs, ꝙ uirtutem facilius ſeruamus remoti à præſentia obiectorum, ut patet in cibis, & venereis. Nec propterea non liberè abſtinemus: quia extra præſentiam obiectorum ſobrij, & caſti ſumus, qui fortè in præſentia laberemur.

¶ Circa prædicta occurrit nouum dubium, An pluribus in ſolidum obligatis ad reſtitutionem, poſſit dominus gratiam remiſſionis quibuſdam facere, & totum ab uno exigere in foro conſcientiæ

ſcientiæ. Et eſt rõ dubij, qa dñs remittẽdo qbuſdã, donat eis qd hñt de ſuo. Quod aũt donauit uni; nõ dẽo amplius ab alio repetere: alio quin nõ ſimplũ, ſed multiplicatum reſtitueretur.
¶ In oppoſitũ autem eſt, quia omnia iura concedũt contra quẽlibet eorũ, qui tenentur inſolidum ad reſtitutionẽ poſſe agi.
¶ Ad hoc dr, q cũ donatio de ſuo, & nõ de alieno, aut alij debito, fieri poſſit, ſi dñs, cui reſtitutio faciẽda eſt, liberaliter donat, non dẽt in præiudicium aliorũ hmõi donatio redundare. Verteret aũt in præiudicium aliorum, ſi iſtis qui tenent aut reſtituere, aut refundere, reſtitutoribus abſolutis, ipſi ſoli damnum totum incurrerẽt. Immò cõtingere & poſſet ſcdm hoc, q q nihil habuiſſent, reſtituendo totum damnũ incurrerent, & illi qui adhuc res ſaluas haberent, lucrũ reportarent rerum illarum, & dñs qui pri' damnificatus erat, & in nullo remaneret damnificatus, & effectus eſſet liberalis rerũ illius, qui reſtituit: quod iniquitate plenum eſt. Non põt ergo dñs, cui reſtitui debz, donare in caſu, ĩ quibus tenent alij refundere reſtituenti, in præiudicium reſtituentis. Et propterea, ſi donauit quibuſdã talibus, qui. ſ. tenebantur refundere illi, qui reſtituet, non põt in foro conſcientiæ petere ab uno integram reſtitutionem, ſed tñ minus, quantum donauit alijs, & ſibiipſi imputet, qui donauit ſuum, ſi illud non habet. ſecus aũt eſſet, ſi non donaſſet, ſed nollet eos uexare, ſed ab vno tñ exigere: & ipſi inter ſe poſtmodũ, qui tenent inſolidũ, viderint. Et hoc concedunt iura, & non q portiones donatæ quibuſdam, exigant poſtmodum ab uno, aut pluribus obligatorum inſolidorum: quoniam hoc, vt patet ex prædictis, iniquum eſt.

* Alias, quãdoq;.

Porrecta per totum.

349

4. di. 15. q. 1. art. 5. q. 3.

quo eſt aliquid iniuſtè ablatũ: iõ poſtq̃ ei reſtitutio ſufficiens facta eſt p unũ, alij non tenenẽ ei ulterius reſtituere, ſed magis refuſionem facere ei qui reſtituit, *quod tñ poteſt cõdonare.

ARTICVLVS VII.

Vtrum illi, qui non acceperunt, teneantur reſtituere.

AD SEPTIMVM ſic proceditr. Vr̃, q illi qui non acceperunt non teneantur reſtituere. Reſtitutio. n. quædam pœna eſt accipientis: ſed nullus debet puniri, niſi qui peccauit. ergo nullus debet reſtituere, niſi qui accepit.

¶ 2 Præt. Iuſtitia non obligat aliquem ad hoc, q rem alterius augeat: ſed ſi ad reſtitutionem teneretur, non ſolùm ille qui accepit, ſed etiã illi q qualitercũque cooperantur, augeretur ex hoc res illius, cui eſt aliquid ſub tractum, tũ quia ſibi multoties reſtitutio fieret: tum etiam quia quandoque aliqui operam dant ad hoc, q aliqua res alicui auferatur, quæ tamen ei non aufertur. ergo non tenenẽ alij ad reſtitutionem.

¶ 3 Præt. Nullus tenetur ſe periculo exponere ad hoc, q rem alterius ſaluet: ſed aliquando manifeſtando latronem, uel ei reſiſtẽdo, aliquis periculo mortis ſe exponeret. non ergo tenetur aliquis ad reſtitutionem propter hoc, q non manifeſtat latronem, uel non ei reſiſtit.

SED CONTRA eſt, qđ dr̃ Ro. 1. Digni ſunt morte, non ſolũ q faciunt, ſed etiam qui conſentiunt facientibus. ergo pari ratione etiam conſentientes debent reſtituere.

RESPON. Dicendũ, q ſicut dictum* eſt, ad reſtitutionem tenetur aliquis nõ ſolũ rõne rei alienæ, quam accipit, ſed ẽt ratione iniurioſæ acceptionis. & iõ q cumq; eſt cã iniuſtæ acceptionis, tenetur ad reſtitutionem: quod quidem contingit dupliciter, directè, ſ. & indirectè. Directè quidem, quando inducit aliquis alium ad accipiendũ: & hoc quidem tripliciter. Primò quidem modo, mouendo ad ipſam acceptionẽ, qđ qdẽ fit pcipiendo, conſulẽdo, cõſentiẽdo expreſsè, & laudãdo aliquẽ quaſi ſtrenuũ de hoc, q aliena accipit. Alio mõ ex parte ipſius accipiẽtis, quia. ſ. eũ receptat, uel qualitercumque ei auxiliũ fert. Tertio modo, ex parte rei acceptæ, quia. ſ. particeps eſt furti, uel rapinæ, uel quaſi ſocius maleficij. Indirectè uerò, qñ aliqs non impedit, cũ poſſit, & dẽat impedire, uel qa ſubtrahit pceptũ, ſiuẽ cõſiliũ impediẽs furtũ uel rapinã: vel qa ſubtrahit ſuũ auxiliũ, quo poſſet obſiſtere: uel quia occultat poſt factũ, q̃ his verſibus comprehenduntur.

Iuſſio, conſilium, cõſenſus, palpo, recurſus,
Participans, mutus, non obſtans, non manifeſtans.

Sciendum tñ, q quinq; præmiſſorum ſp obligant ad reſtitutionẽ. Primò iuſſio: qa ille q

* Art. præced.

SVPER QVÆST. LXII. ART. VII.

IN ar. 7. eiuſdem 62. q. proſequendo ambiguitates ſpectantes ad perſonã reſtituẽtis, quis. ſ. teneaẽ ad reſtitutionẽ, notãda, & declarãda primo occurrit illa maxima. Quicũq; eſt cauſa iniuſtæ acceptionis, teneẽ ad reſtitutionẽ. Vr̃ ſiquidẽ malè intellecta, & applicata, ut ſcripta doctorũ pſeferũt, qb. authoris verba hoc in loco fauere vñr, dũ dicit, q ad reſtitutionẽ obligat conſenſus in eo, ſine quo rapina fieri nõ põt, atũq; q requiritur ad reſtitutionis uinculũ, q ſit cã, ſine qua nõ acciperetẽ. Sed ſi oĩno acceptio fuiſſet p aliũ facta, nõ teneri ad reſtitutionẽ niſi rõne rei, q̃ ad ipſum deuenit. Et ex hoc principio deducitur, q cauſæ inſtrumentales particulares, loco quarum oĩno fuiſſent aliæ, vt miniſtri ad vſuras, & inferiores milites, & pedites ad bellum manifeſtè iniuſtum, non tenentur, niſi aliquid ad eos deuenerit: quoniam loco eorum alij affuiſſent, qui idem feciſſent.
¶ Sed ſalua eorũ reuerẽtia, valde iſti errãt in ſenſu illius maximæ, & cõſter lõgẽ aberrãt applicãdo. Plus. n. imprimis eſt cã, q quam ſit, q̃ cã, ſine qua non heret: qm iſta inter cãs, nõ cõputaẽ, illa uero eſt cã, ut patet in philoſophia. Et in propoſito cã iniuſtæ acceptionis eſt, quæcũq; efficit ipſam acceptionem iniuſtã. Vnde & in hoc ar. ſubdit author, q iõ qñq; adulator non teneẽ, qa qñq; nõ eſt cã efficax. Et ut oẽs intelligant, ſiq̃s hẽat multos famulos, & pcipiat q occidãt talẽ inimicum, & ſingulis exiſtentib. paratis ad hoc, & ſufficientibus, ſi un' eorũ ſolus illum occidat, nunquid nõ eſt uera cã iniuſtæ acceptionis uitæ? Et tenetur ille ad reſtitutionẽ, nec excuſatur à reſtitutionis uincũlo plus quã à pœna mortis, à qua certũ eſt nõ excuſari: qa oĩno multi alij ipſum occidiſſent. Hẽt. n. locũ in hmõi regula euãgelica. Neceſſe eſt ut ueniãt ſcãdala: verũtñ uæ homini illi, per quem uenit. Ad affirmatiuã oportet ergo reſpicere, an. ſ. iſte efficiat iniuſtã acceptionẽ, & nõ ad negatiuã an. ſ. non fuiſſet facta ſine ipſo. Teneẽ. n. quilibet rõne ſuæ operationis: nec excuſatur, quia oĩno hoc ali' feciſſet. Cũ ergo uinculum reſtitutionis ſequaẽ operationẽ agẽtis qñ ex iniuſta acceptione cõſurgit, ſine oĩ dubio conſtat, q extra obligatos ad reſtitutionẽ non ſunt, q licẽt nihil habuerint, & alij oĩno hoc idem feciſſent, miniſtri fuerunt iniquæ acceptionis. Et ex hoc patet, q ſcdm iuſtitiæ rigorẽ, quilibet miles, qlibet pedes in bello manifeſtè iniuſto, teneẽ in ſolidũ de oĩ dãno, qđ intulerũt nõ minus, q̃ cũ multi ſocij ad rapiendũ concurrunt: quãuis exhæredẽdam num paſſis preciũ nõ teneanẽ, niſi ſcdm facultates ſuas, impotẽtia illos excuſãte. Miniſtri quoque furis, raptoris, uſurarij, & huiuſmodi, qui deſeruiunt ſiuẽ ſpontẽ, ſiuẽ mercede conducti ad iniquas acceptiones, etſi nihil ad eos deueniat, tenentur inſolidum ratione iniuſtæ acceptionis, quam effecerunt. Eſto ergo diligens ſcrutator in particularibus caſibus, ut diſcernas, ſi miniſtrat in acceptione uſuræ, furti &c. an in alijs: quoniam hinc omnia pendent. Paria ſiquidem ſunt quo ad perſonam accipientis, hoc eſt quo ad quis accepit furari per alium, & uſuras accipere p aliũ: utrobique enim ille mediator accipit alienum, licet non pro ſe. Et per hoc utrobique tenetur ipſe ad reſtitutionem inſolidum, quia eſt cauſa iniuſtæ acceptionis.
¶ In eodem ar. circa eum, qui eſt cauſa iniuſtæ acceptionis indirectè, aduerte q author inmotus à principijs traditis in præcedenti libro, duas conditiones exigit ad hoc, q aliquis ſit iniuſtæ acceptionis cã indirectè. Prima eſt, q poſſit impedire: ſecunda eſt, q; debeat impedire. Non enim imputatur malum culpæ alicui indirectè, niſi quia poteſt, & debet obſtare, ut ibidem cũ de uoluntario tractaretur, dictum eſt.

Concl.

Conclu.

¶ Conſidera

iubet, eſt principaliter mouēs uñ ipſe pricipaliter tenet ad reſtituendum. Scđo, conſenſus in eo, ſine quo rapina fieri non poteſt. Tertio, recurſus, quia. ſ. aliquis eſt receptator latronū, & eis patrocinium pſtat. Quarto participatio, qñ. ſ. aliquis participat in crimine latrocinij, & in præda. Quinto, tenetur ille, qui non obſtat, cum obſtare teneat. Sicut [a] principes q tenent cuſtodire iuſtitiam in terra, ſi p eorum defectum latrones increſcūt, ad reſtitutionē tenent: quia reditus, quos hēt, ſunt quaſi ſtipendia ad hoc inſtituta, ut iuſtitiā conſeruent in terra. [x] In alijs āt caſibus enumeratis non ſemp obligatur aliqs ad reſtituendum. [y] N. n. ſemper conſiliū uel adulatio, uel alqd huiuſmodi eſt efficax cauſa rapinæ. Vñ [a] tunc ſolum tenetur cōſiliator aut palpo. i. adulator ad reſtitutionē, qñ probabiliter æſtimari poteſt, q ex hmōi cauſis fuerit iniuſta acceptio ſubſecuta. q

Ad primvm ergo dicendū, q non ſolum peccat, q pctm̄ exequitur, ſed etiā q quocumque modo peccati eſt cauſa ſiue conſiliando, ſiue præcipiendo, ſiue quouis alio modo.

Ad secvndvm dicendū, q principaliter tenetur reſtituere ille, q. eſt principalis in facto, pricipal r qdē pcipiens, ſcđario uero exequens, & cōſequenter alij p ordinē. Vno tñ reſtituēte illi, q paſſus eſt damnū, alius eidem reſtituere non tenet: ſed illi, q ſunt principales in facto, & ad quos res peruenit, tenent alijs reſtituere, q reſtituerunt. Qñ autem aliquis præcipit iniuſtam acceptionem, q̄ non ſequtur, nō eſt reſtitutio facienda cum reſtitutio principaliter ordinatur ad reintegrandam rem eius, q iniuſtè eſt damnificatus.

Ad tertivm Dicendū, q non ſp ille, q manifeſtat latronem, tenetur ad reſtitutionem, aut q non obſtat, vel q non reprehendit: ſed ſolum qñ incumbit alicui ex officio, ſicut principibus terræ, qbus ex hoc non multum imminet periculū. Propter hoc. n. ptāte publica potiūtur, vt ſint iuſtitiæ cuſtodes.

Articvlvs VIII.

Vtrum quis teneatur ſtatim reſtituere, an vero poſſit reſtitutionem differre.

Ad octavvm ſic procedit. Vr q non teneatur aliquis reſtituere ſtatim, ſed potius licite poſſit reſtitutionem differre. Præcepta. n. affirmatiua non obligant ad [b] ſemper: ſed neceſſitas reſtituendi iminet ex præcepto affirmatiuo. ergo nō obligatur homo ad ſtatim reſtituendum.

¶ 2 Præt. Nullus tenet ad [b] impoſſibile: ſed qñq; aliquis non pōt ſtatim reſtituere. ergo nullus tenet ad ſtatim reſtituendū.

¶ 3 Præt. Reſtitutio eſt quidam actus virtutis, ſ. iuſtitiæ: tempus

---

¶ Conſidera ergo quando quis præcepto, conſilio, auxilio, manifeſtatione, poteſt, & tenetur impedire furtum rapinam, fraudem &c. & diſcernes quando tenetur ad reſtitutionem & quādo non. Et ne tibi hoc difficile videatur, author in litera dicit, quòd hoc ſolum accidit, quādo alicui incumbit hoc ex officio vt patet ex reſponſione ad tertium.

¶ In eodem articulo in reſponſione ad ſecundum, videre potes primo, quàm conformæ ſit dictis authoris, quod in præcedenti articulo de obligatis ad refundendum reſtituenti diximus. Duo namq; genera nominat hic author huiuſmodi obligatorum, ſcilicet eorū, qui fuerūt principaliter i facto & eorū

Conclu. 1 ad quos res peruenit. Principales namque ſunt inducētes alios, & eq; ſpontanei &c. Animaduertere quoque ſecundo potes in principio reſponſionis, quod paulo ſuperius de obligatione

Conclu. 2 miniſtrorū diximus. Nam author ſecundo loco ponit obliga-

Concl. 3 tum ad reſtitutionē executorem iniuſtæ acceptionis ex præcepto alterius.

SVPER Q. LXII. ART. VIII.

In titulo articul. 8. eiuſdem quæſtio. aduerte, q expeditis omnibus, quæ de reſtitutione dicenda ſunt, ſ. quid ſit reſtitutio in primo articulo cur ſit reſtituendum in ſecundo: quid ſit reſtituendum, in tertio, & quarto: cui ſit reſtituēdum, in quinto: qui teneatur reſtituere, in ſexto, & ſeptimo reliquum fuit quærere, qn reſtituēdum, an ſcilicet ſtatim: an cum aliquo certo tempore. Et eſt rō dubij, quia ſonat præceptum affirmatiuum, cuius natura eſt obligare ad executionem quodam tempore.

¶ In eodem articulo aduerte, quòd in præcepto reſtitutionis clauduntur duo. Primum eſt, quòd aio non detineatur alienū inuito domino: ſecundū eſt, q ſecundum actum exteriorem non detineatur alienum inuito domino. Primum enim exigit ad hoc, vt detinens ceſſet à voluntate peccandi mutando eam, & deliberando reſtituere: ſecundum autem exigitur ad hoc, vt domino ſatiſfiat. Nō enim ſatiſfactum eſt ei ex deliberatione reſtituendi, ſed ex hoc, q redditur ei, quod ſuum eſt. Hoc autem ſecundum oritur ex primo, ſicut actus exterior ab habitu virtutis. Et vt in litera in reſponſione ad tertium patet, circunſtantia temporis diuerſimode ſe habet ad actum reſtitutionis, & ad alios actus uirtutis. Nam in multis actibus tam iuſtitiæ quam aliarum uirtutum circunſtātia temporis ita ſe habet, q prudentiæ determinanda cōmittitur, vt patet in actibus fortitudinis, & in iudicijs, accuſationibus, teſtificationibus & huiuſmodi. In reſtitutione uero tps non relinquitur determinandum prudentiæ, ſed determinatum eſt ad ſtatim: quia omiſſio huius circunſtantiæ contrariatur uirtuti iuſtitiæ. Nam niſi ſtatim reſtituatur, detinetur alienū inuito domino, quod eſt cō-tra iuſtitiam. Omiſſio autem huius temporis, puta ſtatim in alijs actibus non contrariatur uirtuti. Non enim contra iuſtitiam eſt ſi non ſtatim accuſo, ſi non ſtatim iudico, ſi nō ſtatim expono me mortis periculo, & hmōi, quoniam hæc non implicant in ſe aliquid contrarium uirtuti. Quod autē dicimus, ſtatim reſtitutionē faciendā, non dicimus q ſi in media nocte, aut inter Miſſarum ſolemnia deliberet quis reſtituere, teneatur à lectulo ſurgere aut miſſam relinquere, & reſtituere: ſed ſtatim dicimus fieri, quod non differt, ſed hora negotio cōgrua executioni mādatur. Hēt. n. reſtitutio, quatenus aliqd affirmationis exigit, ut prudentiæ aliquo mō in ſua exhibitione ſubiaceat. hæc āt intelligēda ſūt regulariter, & quantū eſt ex natura actus, & uirtutis: qđ eſt dictū, quod hæc ſunt uera, ut in pluribus. Contingit. n. caſibus particularibus pp impedimenta occurentiū, q oportet exterioris reſtitutionis actū ad cōgruum tps differre, ut patet in reſtitutione depoſiti, quādo dominus eſt furioſus, uel inimicus patriæ. Perrecta per totum.

¶ Circa determinationē huius articuli dubiū occurrit, an qñ reſtitutio non pōt fieri ſtatim ſine magno detrimento reſtituentis, poſſit differri ut congruo ſibi tpe fiat. Et eſt rō dubij, diuerſitas ſcriptorum. Nā quidam ſolus extremæ neceſſitatis rōnē habendam in reſtitutionis docuerunt: q-dam autem magnū detrimentum conſiderandum quoque eſſe dixerunt. Mihi autem diſtinguendum uidetur, & dicendum, quòd citra extremā neceſſitatem ſemper loquēdo, tripliciter intelligi poteſt reſtitutionem non poſſe fieri ſtatim ſine magno detrimento. Primo, ut detrimentum ſit magnum, quia res reſtituēda eſt magna, & ualde opportuna. Et ſic proculdubio nō obſtante tali detrimento tenetur ſtatim reſtituere: qñ ille in reſtituendo tam magnum in nullo damnificatur, quoniam nihil rei ſuæ p d. ca alioquin meliores conditionis eſſent, qui magnas fecerunt rapinas, & uſuras, quàm qui modicum rapuerunt. Secundo, ut detrimentum ſit magnum ratione lucri ceſſantis. Verbi gratia Tenetur mercator ad reſtitutionem mille ducatorum. Et ſi illos ſtatim reſtituit, cum non hēat alios cum quibus lucraretur ut ſtatuat conuenienter ſecundum ſtatum ſuum, magnum damnum lucri ceſſantis incurrit. Et q opter huiuſmodi quoque detrimentum non excuſatur à ſubita reſtitutione, ſed tenetur p culdubio ad reſtitutionem ſtatim. Non enim, ut Ricar. & Scot. in 15. diſt. 4. dicunt, & bene, licitum eſt pro ſtatus conſeruatione alienum detinere. Et in promptu rō eſt, quia rō lucri ceſſantis quandoq; licite habetur in rei propriæ diſtractione, ut patet in eo qui non erat nec uidetur hic uenditurus res ſuas. Nūquam autem habetur in re aliena, quin potius detinens alienum, tenetur reſtituere domino non ſolum rem, ſed etiā neceſſe

350 4. d. 17. q. 3. ar. 2. q. 4 ad 3.

reſſe lucri ceſſantis, ut patet ex 4. artic. huius quæſtionis.

¶ Tertio autem modo poteſt intelligi, vt detrimentum magnũ ſit damni emergentis in proprijs. uerbi gratia. Detinens mille aureos alterius, nec habens pecuniam, ſi ſtatim reſtituere vellet cogeretur vendere domum, vel agrum multo minus quàm va leat, uel quia non inueniuntur, tunc emptores, uel quia vitro nea vileſcunt & ſi differret reſtitutionem non incurreret tale damnum. Et de huiuſmodi notabili dãno in proprijs loquẽdo, oportet ſubdiſtinguere, quia uel talis dilatatio eſſet cum multo damno creditoris, ſeu domini, aut cũ paruulo, ſeu nullo. Siquidem dilatio eſſet cum notabili dãno creditoris, ſeu domini, cum ſit in mora, & teneatur domino de damno omni quod ex detentione ſequitur, conſequens eſt quòd ſibiipſi imputet detinens, quòd damnum notabile, incurrat in proprijs ex reſtitutionẽ alieni, ex quo in culpa, aut mora eſt, & dominus notabiliter dãnificatur: & hoc eſt etiam ſine dubio verum. Si vero talis dilatio in modicum, aut nullum damnũ creditoris eſſet, tunc ſecundum Sco. in 15 d. 4. non tenetur ſtatim reſtituere: quia dominus dẽt magis velle, quod vitet magnum incõmodum proximi reſtituentis, q̃ modicum, vel nullum ſuũ incõmodũ in illa ſua modica dilatatione reſtituẽtis. ¶ Sed hæc ratio non concludit, quia ſicut nullus, damnum alteri facit qui vtitur iure ſuo: ita nullus damnũ alteri vult, q vult vti iure ſuo. Conſtat autem quòd dominus rei licite poteſt velle vti nunc re ſua, quia eſt dominus rei ſuæ. Nec debet eſſe deterioris cõditionis quia detenta eſt res ſua ab alio, quàm ſi eam apud ſe haberet. Non igitur tenetur dominus rei ad non velle uti nunc re ſua propter damnum: quod ſequitur in detentore: quoniam ipſe qui vtitur iure ſuo, non infert damnum illud. Non tenetur igitur dominus male quod vitetur magnum proximi incommodum, quàm ſuum paruum, aut etiam nullum: quia non tenetur velle impedire ſe à libero vſu rei ſuæ quandocumque vult, quod impedimentum neceſſario infert talis dilatatio. Neque igitur actu elicito, neque actu debito deſinit eſſe inuitus dominus in huiuſmodi caſu. Aliunde ergo ſuſtinenda eſt hæc concluſio, ſi ſuſtinenda eſt. Videtur autem mihi, quòd in tali caſu licitè poſſit differri reſtitutio ratione impotentiæ reſtitutionis: eſt ſiquidem reſtitutor, cui tantum emergeret damnũ in proprijs ex reſtitutione ſubita, impotens pro tunc ad reſtituendum. Impotentia autem pro nunc abſoluit, vt in litera dicitur in reſponſione ad ſecundum debitorem à reſtituendo ſtatim, ſicut impotentia ſimpliciter abſoluit à reſtitutione ſimpliciter. Quòd autem debitor in tali caſu ſit pro tunc impotens, patet ex hoc, quod impotens non ſolum dicitur, qui non poteſt, ſed qui male poteſt, ut habetur ex 5. Meta. & 2 de Anima

Concl. m

ãt eſt vna de circunſtantijs q̃ requiruntur ad actus virtutũ cum ergo aliq̃ circũſtãtię nõ ſint determinatę ĩ actibus virtutũ, ſed determinabiles ẜm rõnẽ prudẽtiæ, vr̃ ꝙ nec in reſtitutione ſit tp̃s determinatũ, vt. ſ. aliquis teneatur ad ſtatim reſtituendum.

G Sed contra eſt, ꝙ eadem rõ eſſe vr̃ in oĩbus, q̃ ſunt reſtituenda: ſed ille qui cõducit opera mercenarij, nõ põt differre reſtitutionem, vt patet ꝑ illud quod hr̃ Leuit. 19. Non morabit̃ opus mercenarij tui apud te vſque mane. ergo neq; in alijs reſtitutionib. faciẽdis p̃t fieri dilatio, ſed ſtati reſtituere oportet.

H Reſpon. Dicẽdũ, ꝙ ſicut accipere rẽ alienã eſt pc̃t̃m cõtra iuſtitiã, ita ẽt detinere eã: qa ꝑ hoc, ꝙ aliquis detinet rem alienam inuito dño, impedit eũ ab vſu rei ſuę, & ſic ei facit iniuriã Manifeſtũ eſt ãt, ꝙ nec modicũ tp̃s licet in pc̃tõ morari: ſed q-libet tenetur pc̃t̃m ſtatim deſerere ẜm illud Eccl. 21. Quaſi à facie colubri fuge pc̃t̃m: & iõ m q-libet teneť ſtatim reſtituere, ſi põt, vel petere dilationẽ ab eo qui habet vſum rei cõcedere.

I Ad primum ergo dicendũ, ꝙ ꝓceptum de reſtitutione facienda, q̃uis ẜm formam ſit affirmatiuum, implicatt ñ in ſe negatiuum præceptum, quo prohibemur rem alterius detinere.

Ad secundum dicendũ, ꝙ qñ aliquis non põt ſtatim reſtituere, ipſa impotentia abſoluit eum ab inſtanti reſtitutione facienda: ſicut ẽt totaliter à reſtitutione abſoluit, ſi oĩno ſit impotens. Debet tñ remiſſionem, vel dilationẽ petere ab eo, cui debet aut per ſe, aut per alium.

Ad tertium dicendum, ꝙ quia cuiuſcumq; circunſtantiæ omiſſio contrariat virtuti, pro determinato eſt habendum, ꝙ oportet illam circunſtantiã obſeruare. Et quia per dilatationẽ reſtitutionis committitur pc̃t̃m iniuſtę detẽtionis quod iuſtitię opponitur: ideò neceſſe eſt tempus eſſe determinatum, vt ſtatim reſtitutio fiat.

QVAESTIO LXIII.

De acceptione perſonarum, in quatuor articulos diuiſa.

Deinde conſiderandum eſt de vitijs oppoſitis prædictis iuſtitiæ partibus. Et primo, de acceptione perſonarũ, q̃ opponitur iuſtitiæ diſtributiuæ. Secundò, de pc̃tis, quæ opponuntur iuſtitiæ cõmutatiuæ.

Circa primum quæruntur quatuor.

¶ Primò, Vtrum perſonarum acceptio ſit peccatum.

¶ Secundò, Vtrum habeat locũ in diſpenſatione ſp̃ualium.

¶ Tertio, Vtrum in exhibitione honoris.

¶ Quartò, Vtrum in iudicijs.

F ¶ Ad hanc etiam cauſam reducitur, ꝙ quando detentio alieni eſt ſecreta, poteſt quis differre reſtitutionem quouſque habeat per quem ſine damno ſuæ famæ reſtituat. Eſt namq; pro tunc impotens, qui ſine ſuæ famæ damno non poteſt reſtituere. Sed reſtat tunc dubium, An in hoc caſu teneatur iſte ſic pro nunc impotens ad reſtitutionem illius modici damni, quod dominus incurrit ex iſta dilatione. Videtur enim quòd non quia ex impotentia concedit ſibi beneficium dilationis, non eſt pro tunc in mora & conſequenter non tenetur ad ſolutionẽ intereſſe. Ex alia parte apparet oppoſitũ, quia vitatio damni debitoris non debet eſſe cum damno creditoris.

¶ Dicẽdum eſt, quòd licet tam impotentia abſolutè, q̃ impotentia ex cauſa ſuperioris ordinis excuſet à ſolutione intereſſe in foro conſcientiæ: quia & pauper omnino debitor cum peruenerit ad pinguiorem fortunam non tenetur ratione moræ ad intereſſe, quia non fuit in mora, q non habuit, & qui ratione vitandæ ſuæ infamiæ cogitur differre reſtitutionem: nõ tenetur etiam ratione morę ad intereſſe quia non eſt in mora, q ſuperioris ordinis bonorum legibus aſtringitur ad differendum. fama enim eſt bonum ſuperioris ordinis, quàm ſint pecuniæ, agri & huiuſmodi impotentia tñ pro nũc ex cauſa eiuſdem ordinis non vr̃ excuſare a ſolutione intereſſe. Nam recta ratio poſtulat, ut ita indemnis in huiuſmodi bonis debitor ſeruetur, vt magis indemnis in eiuſdem ordinis bonis ſeruetur creditor.

¶ Ad obiectionem autem in oppoſitum dicitur, quòd licet iſte reſtitutor non ſit in mora ſimpliciter, & propterea poteſt differre reſtitutionem: eſt tamen in mora ſecundum quid. ſ. ſecũdum factum, quia ſcilicet facto detinet alienum ex cauſa tali, quæ non debet in damnum domini redundare.

K ¶ In eodem art. 8. aduerte, quòd petitio dilationis, ſi ſperatum conſequitur effectum, abſoluit detentorem à mora, ita vt de cętero non teneatur ad intereſſe ſoluendum ſi tamen conceditur libere, dilatio. Si enim in iſto voluntario conceditur, puta, metu, vel quia non poteſt aliter facere, aut dicere, non abſoluit ab intereſſe ſoluendo: ſicut e contrario ſoluens uoluntario miſto uſuras, non perdit ius illarum.

SVPER QVÆST. LXIII. ART. I.

IN art. 1. q. 63. nota pro radice huius materiæ duo. Primo diſtinctionem de acceptione perſonæ, vel cauſæ. Secundo, ꝙ iſta diſtinctio refertur ad rationem debiti, ita q, acceptio cauſę eſt recognoſcere cauſam, per quam aliquid eſt perſonę debitũ. Acceptio uerò perſonæ eſt recognoſcere vt cauſam, illam conditionem, propter quam aliquid non eſt perſonæ debitum ſecundum veritatem. Iuſtitia enim reſpicit rationem, ac per hoc vitium oppoſitum iuſtitiæ violat debitum.

Porrecta per totum. 351

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum perſonarum acceptio ſit peccatum.

AD PRIMVM ſic proceditur. Vr̃, ꝙ perſonarum acceptio non ſi pc̃tm̃. In nomine .n. perſonæ intelligitur perſonæ dignitas: ſed conſiderare[b] dignitates perſonarum pertinet ad diſtributiuam iuſtitia. ergo perſonarum acceptio non eſt peccatũ.

* In ſa. art. 2. cor. Et Rom. 3. lect. 2.

¶ 2 Præt. in rebus humanis perſonæ ſunt principaliores, quam res, quia res ſunt propter perſonas, & non econuerſo: ſed rerum, acceptio nõ eſt peccatum. ergo multò minus acceptio perſonarum.

¶ 3 Prę. Apud Deũ nulla pót eſſe iniq̃tas, vel pc̃tm̃ ſed Deus[b] vr̃ perſonã accipere, quia interdum duorum hoium vnius conditionis vnum aſſumit ꝑ gratiam, & alterum relinquit in pc̃tõ, ſm̃ illud Matt. 24. Duo erunt in lecto, vnus aſſumetur, & alius relinquetur. ergo acceptio perſonarũ non eſt pc̃tm̃.

SED CONTRA. Nihil prohibetur in lege diuina niſi pc̃tm̃: ſed perſonarum acceptio prohibetur Deut. 1. vbi dicitur. Non accipietis cuiuſquam perſonam. ergo perſonarum acceptio eſt peccatum.

Concl. m

RESPON. Dicendum, ꝙ[m] perſonarum acceptio opponitur iuſtitiæ diſtributiuæ.* Conſiſtit.n. æqualitas diſtributiuæ iuſtitię in hoc, ꝙ diuerſis pſonis diuerſa tribuuntur ſm̃ proportionem ad dignitates perſonarum. Si ergo aliquis conſideret illam proprietatem perſonæ, ꝑ quam aliquid, quod ei confertur, eſt ei debitum, non eſt acceptio pſonæ ſed cauſæ. Vñ* Gloſ. ſuper illud ad Ephes. 6. Perſonarum acceptio nõ eſt apud Deum, dicit, ꝙ Deus iudex iuſtus cauſas diſcernit, nõ perſonas. Puta, ſi iudex aliquis promoueat aliquẽ ad magiſteriũ ꝑ ſufficientiam ſcĩæ, hic attenditur cã debita, non ꝑſona. Si ãt aliquis conſideret in eo, cui aliquid confert, non id, ꝑ quod id quod ei datur, eſſe ei ꝓportionatum, vel debitum ſed ſolum hoc ꝙ eſt hõ puta, Petrus, vel Martinus, hic eſt acceptio perſonæ: quia non attribuitur ei aliquid ꝑ aliquã cãm quæ faciat eum dignum, ſed ſimpliciter attribuit perſonæ. Ad perſonam ãt refertur quæcumq; cõditio nõ faciens ad cauſam, ꝑ quã ſit dignus hoc dono. Puta, ſi aliquis promoueat aliquem ad prælationem, vel magiſterium, quia eſt cõſanguineus ſuus, eſt acceptio perſonæ. Cõtingit tñ aliquam conditionem perſonæ facere eam dignam reſpectu vnius rei, & non reſpectu alterius. Sicut conſanguineitas facit aliquem dignum ad hoc, ꝙ inſtituatur hæres patrimonij, non ãt ad hoc, ꝙ conferatur ei prælati eccleſiaſtica. Et ideò[p] eadem cõditio perſonæ in vno negotio conſiderata, facit acceptionem perſonæ, in alio ãt non facit.[q] Sic ergo patet, ꝙ perſonarum acceptio opponitur iuſtitiæ diſtributiuæ in hoc, ꝙ præter proportionem agit nihil ãt opponitur virtuti, niſi pc̃tm̃.* Vnde conſequẽs eſt, quòd perſonarum acceptio ſit peccatũ.[r]

* Glo. interlinea. ibid.

Conclu. p

Concl. r

AD PRIMVM ergo dicendum, ꝙ in diſtributiua iuſtitia conſideratur conditiones perſonarum, q̃ faciunt ad dignitatis, uel debiti cauſam. Sed in acceptione perſonarum conſiderantur conditiones quæ non faciunt ad cauſam, ut dictum* eſt.

* In corp. art.

AD SECVNDVM dicendum, ꝙ perſonæ proportionantur, & id dignę redduntur in aliquibus, quę eis diſtribuuntur ꝑ aliquas res, quæ pertinẽt ad conditionem perſonæ: & ideò huiuſmodi cõditiones ſunt attendendæ tanq̃ proprię cauſæ. Cum ãt conſiderantur ipſæ perſonę, attenditur non cã, vt cauſa: et ideo patet q̃uis ꝑſonæ ſint digniores ſimpliciter non tamen ſunt digniores quo ad hoc.

AD TERTIVM dicẽdũ, ꝙ duplex eſt datio. Vna quidem pertinens ad iuſtitiã, qua.ſ. aliquis dat alicui quod ei debeť: et circa tales dationes attendiť perſonarum acceptio. Alia eſt datio ad liberalitatem pertinens, qua.ſ. gratis dať alicui, quod ei non
B debeť: et talis eſt collatio munerum gratiæ ꝑ quã pc̃tõres aſſumũtur a Deo. Et in hac donatione nõ hẽt locum perſonarum acceptio quia quilibet abſque iniuſtitia poteſt de ſuo dare quantum vult, & cui vult, ſm̃ illud Matth 20. An non licet mihi, quod volo, facere? Tolle quod tuum eſt, & vade.

ARTICVLVS II.

Vtrum in diſpenſatione ſpiritualiũ locum habeat perſonarum acceptio.

Porrecta per totum. 352

AD SECVNDVM ſic ꝓcediť. Vr̃, ꝙ in diſpẽſatione ſpũalium locum non habeat perſonarum acceptio. Conferre.n. dignitatem eccleſiaſticam, ſeu bñficium alicui[h] ꝑ cõſanguinitatẽ, vr̃ ad acceptionem perſonarum ꝑtinere, qa conſanguinitas non eſt cã faciens hoiem dignum eccleſiaſtico bñficio: ſed hoc non vr̃ eſſe pc̃tm̃, cum hoc conſuetudine prælati eccleſiæ faciant. ergo pc̃tm̃ pſonarũ acceptionis non vr̃ locum habere in diſpenſationẽ ſpiritualiũ.
C

D ¶ 2 Præt.[b] Præferre diuitẽ pauperi vr̃ ad acceptionẽ pſonarũ ꝑtinere, ut patet Iac. 2. ſed faciliꝰ diſpenſať cũ diuitibus, & potẽtibus, ꝙ in gradu prohibito cõtrahãt matrimoniũ, q̃ cũ alijs. ergo pc̃tm̃ perſonarũ acceptio niſi non ur̃ locum habere circa diſpẽſationem ſpiritualium.

¶ 3 Præt. Secundũ iura ſufficit eligere bonũ, non autem requiritur, ꝙ aliquis eligat meliorẽ: ſed eligere minus bonũ ad aliquid altius, ur̃ ad acceptionem perſonarum pertinere. ergo perſonarum acceptio non eſt peccatum in ſpiritualibus.
E

¶ 4 Præt. Secũdũ ſtatuta eccleſię eligẽdus eſt aliquis de gremio eccleſiæ: ſed hoc ur̃ ad acceptionẽ perſonarum pertinere, quia qñq; ſufficiẽtiores alibi inuenirenť: ergo perſonarum acceptio nõ eſt peccatum in ſpũalibus.

SED CONTRA ẽ, qđ dr̃ Iac. 2. Nolite i pſonarũ acceptiõe hẽre fidẽ Dñi noſtri Ieſu Chr̃i Vbi dicit gl.

SVPER Q. XII. ART. II.

IN ar. 2. eiuſdẽ q. nota quatuor. Primo ꝙ cõis vtilitas, ad q̃ pricipaliter ordinanť miniſteria eccleſiaſtica, ñ eſt vtilitas corporalis, ſed ſpũalis: qm̃, vt ex dictis in ꝓcedẽti libro patet regimẽ eccleſiaſticum in hoc differt a ciuili ꝙ hoc ordinatur ad cõe bonum exterius puta, pacem, ſufficiẽtiã &c. Illud uero ad interiorem aĩæ pacẽ. Qñ ergo aliqs ꝑ potẽtiam ſæculare erit magis vtilis cõi ſaluti aĩarum, puta, quia erit ſufficiẽs ad euellendos hæreticos inficientes Chriſti gregẽ, uel ad cogẽdu potentes clericos vt ſeruentur quæ ſunt de vita, & honeſtate clericorum, uel aliquid hm̃õi, non hẽt ĩõ perſonæ, ſed cauſæ. S qs ẽt conſiderat, ꝙ ſpũalia ſine temporalibus ꝑ noſtram infirmitatem male ſuſtinẽt qn cæteris paribus ꝓponeretur ille, q vtilior eſſet ad temporalia bona, non eſſet ꝑſonæ, ſed cauſæ acceptio. Sed qñ cætera non ſunt paria, puta qa pro temporalibus optimus, ſed ſpũalia negligit, præferenda eſt vtilitas ſpũalis tẽporali, qa illa en hñs qm̃ ſpũalia data ſunt Eccleſiæ ꝑ ſpũalia.

¶ Nota

Nota ſcđo q oẽs cõparationes eligibiliũ ad eccleſiaſtica miniſteria preſupponunt bonitatem abſolute, hoc eſt eſſe bonũ virũ hoc eſt, quantum humana fragilitas non cedit pſonam illã eſſe in gra. Dei Vñ qui manifeſte tenet concubinã uel in alio pctõ mortali credit verſari extra latitudinẽ eligibilium, ſeu pmouendorũ eſt. Propterea, in litera dr̃, q minus boni, & non dicitur, q mali præferuntur melioribus.

Nota tertio, q cum in rñſione ad primũ dr̃ q prælatus eccleſiaſticus non eſt dominus, ut poſſit miniſteria eccleſiaſtica dare pro libito ſed diſpenſator, ſub nomine eccleſiaſtici prælati claudit ẽt Papa, vt patet per autoritatẽ Pauli Apoſtoli allatã ad probadam intentum. Eſt namq; Papa Chriſti miniſter & diſpenſator miniſteriorum Dei.

Nota quarto, q cũ in rñſione ad tertiũ dr̃ q oportet in foro conſcientiæ eligere meliorem &c. intelligitur de poſſibilibus haberi. Hi.n. de quibus conſtat, q haberi non poſſunt, extra latitudinem eligibiliũ computãdi ſunt.

*Epiſ. 29. Hier. de eligendo ad ſupé. 2.

*Art. pce.

m Concl.

p Concl.

*Aug. Quis ferat ſi quis diuitẽ eligat ad ſedẽ honoris eccleſię contempto paupere inſtructio re, & ſanctiore? F

Respon. Dicendũ, q ſicut dictũ* eſt, acceptio perſonarũ eſt pctm̃, inquantũ cõtrariat̃ iuſtitiæ. Quantò ât in maioribus aliquis iuſtitiã tranſgredit̃, tanto grauius peccat. Vñ cum ſpũalia ſint tẽporalibus potiora m grauius pctm̃ eſt perſonas accipere in diſpenſatione ſpũalium q in diſpenſatione tẽporaliũ.* Et quia pſonarũ acceptio eſt, cum aliquid pſonæ attribuit̃ pter pportionem dignitatis ipſius, cõſiderare oportet, q dignitas alicuius perſonæ põt attẽdi dupliciter. Vno mõ ſimpl̃r, & ſm̃ ſe, & ſic maioris dignitatis eſt ille qui magis abũdat in ſpũalibus grẽ donis. Alio mõ p cõparationẽ ad bonum cõe. Cõtingit .n. qñq; q ille, qui eſt minus ſanctus, & minus ſciens, põt magis conferre ad bonum cõe pp potentiã, uel induſtriam ſęcularẽ vel pp aliquid hmõi. Et quia diſpenſationes ſpũaliũ principalius ordinant̃ ad vtilitatẽ cõem ſm̃ illud 1. ad Cori. 12. Vnicuiq; datur manifeſtatio ſpũs ad vtilitatẽ: iõ qñq; abſq; acceptione perſonarũ in diſpẽſatione ſpũaliũ illi, q ſunt ſimpliciter minus boni, melioribus pferuntur p ſicut ẽt & Deus gratias gratis datas, qñque concedit minus bonis. I

Ad primvm ergo dicendum, q circa conſanguineos prelati diſtinguendum eſt: quia qñq; ſunt minus digni, & ſimpliciter, & per reſpectũ ad bonum cõe, & ſic ſi dignioribus præferãtur, eſt pctm̃ perſonarum accceptionis in diſpenſatione ſpũalium, quorum prelatus eccleſiaſticus non eſt dñs, vt poſſit ea dare p libito, ſed diſpenſator, ſm̃ illud 1. ad Cor. 4. Sic nos exiſtimet homo, ut miniſtros. Chriſti, & diſpẽſatores miniſteriorũ Dei. Qñque uero cõſanguinei plati eccleſiaſtici ſunt æque digni, ut alij; & ſic licite põt abſq; perſonarum acceptione conſanguineos ſuos præferre, quia ſaltẽ, magis in hoc pminent, q de ipſis magis cõfidere põt, ut unanimiter ſecũ negotia eccleſiæ tractẽt. eſſe tñ hoc propter ſcandalum dimittendum, ſi ex hoc aliqui exemplum ſumerent, etiam præter dignitatem, bona eccleſiæ conſanguineis dandi. K

Ad ii. dicendum q diſpenſatio matrimonij cõtrahendi principaliter fieri cõſueuit pp fędus pacis firmandũ: quod qdem magis eſt neceſſariũ cõi vtilitati circa pſonas excellentes. Et iõ cũ eis facilius diſpenſatur abſq; pctõ acceptionis pſonarũ.

Ad iii. dicẽdũ q quantũ ad hoc, q electio impugnari nõ poſſit in foro iudiciali, ſufficit eligere bonũ nec oportet eligere meliorẽ, qa ſic oĩs electio poſſet hẽre calumniã. Sed quantum ad conſcientiã eligentis, neceſſe eſt eligere meliorẽ vel ſimpliciter, vel in cõparatione ad bonũ cõe: quia ſi põt hẽri aliquis magis idoneus erga aliquã dignitatem, & alius pferatur, oportet q hoc ſit pp aliquam cauſam. Quæ quidẽ ſi pertineat ad negotium, quantũ ad hoc erit ille, qui eligit̃, magis idoneus: ſi uero non pertineat ad negotiũ id, quod cõſideratur ut cauſa, erit manifeſtẽ acceptio pſonæ.

Ad iiii. dicendũ, q ille qui de gremio eccleſiæ aſſumit̃, vt in pluribus cõſueuit eſſe vtilior quãtũ ad bonũ cõe. qa magis diligit eccleſiã, in qua eſt nutritus. Et pp hoc ẽt mãdat̃ Deut. 17. Nõ poteris alteri* gẽtis hoĩem facere regẽ, q ñ ſit frater tuus. G

Articvlvs III.

Vtrum exhibitione honoris & reuerentiæ locum habeat peccatum acceptionis perſonarum.

Ad tertivm ſic proceditr̃. Vĩ q in exhibitione honoris, & reuerentiæ non hẽat locum pctm̃ acceptionis perſonarũ. Honor.n. nihil aliud eſſe vĩ, q reuerentia quædam alicui exhibita in teſtimonium virtutis, vt patet per Phil. in 1.* Ethi. ſed prælati, & pirncipes ſunt honorandi, ẽt ſi ſint mali, ſicut ẽt parentes, de qbus mãdat̃. Exo. 20. Honora patrem tuũ, & matrẽ tuam: ẽt dñi ſunt a ſeruis honorãdi, etiam ſi ſint mali, ſm̃ illud 1. ad Timoth. 6. Quicumq; ſunt ſub iugo ſerui, dominos ſuos honore dignos arbitrentur. ergo uidet̃ quod acceptio perſonæ non ſit peccatum in exhibitione honoris. H

¶ 2 Præt. Leuit. 19. præcipit̃. Coram cano capite cõſurge, & honora perſona ſenis: ſed hoc h vĩ ad acceptionem perſonam ptinere: qa qñq; ſenes nõ ſunt virtuoſi, ſm̃ illud Dani. 13. Egreſſa eſt iniquitas a ſenioribus populi. ergo acceptio pſonarũ ñ eſt pctm̃ in exhibitione honoris.

¶ 3 Præ. Super illud Iac. 2. Nolite in perſonarũ acceptione hẽre fidem &c. dicit* glo. Aug. Si hoc quod Iacobus dicit. Si introierit in conuentu veſtro vir hñs annulum aureum &c. intelligatur de quotidianis cõſeſſibus, quis hic non peccat, ſi tamen peccat? ſed* hęc eſt acceptio perſonarum diuites propter diuitias honorare. dicit enim* Greg. in quadã homil. Superbia noſtra retũditur, quia in hominibus non naturam, qua ad imaginem Dei facti ſunt,

Porrecta per totum. 353 Quodl. 10 ar. 12.

*Li. 1. c. 5. tom. 5.

*In epiſt. 2 ad Hieron. to. 2.

*Homil. 28, cõtra ge. ante med.

SVPER Q. LXIII. ART. III.

IN ar. 3. eiuſdem q. dubiũ occurrit circa calcẽ articuli, vbi, dr̃, Si ẽt ſolum intuitu diuitiarũ honoretur erit pctm̃ acceptionis pſonarum, tũ quia acceptio perſonarum non hẽt locũ in gratuitis, ſed ſolũ in debitis exhibitionibus. De gratuitis.n. ſcriptum eſt. An non licet mihi, quod volo facere? quãuis igit̃ in honoribus debitis eſſet acceptio pſonarũ, ut ſi in cõuentu Chriſtiano aliquis ſupra honoretur, pp diuitias, vt Iac. Apoſtolus dicit, quia in hmõi cõuentu locus debet̃ pp virtutem: in honoribus tñ gratuitis, cũ quotidie honoramus eos qui nobis occurrunt detegendo caput, & hmõi, qui tñ nõ ſunt noſtri ſuperiores, ut teneamur, nulla apparet rõ acceptionis pſonarũ. [illegible] pp diuitias aſſurgere, quis non [illegible]. An non licet mihi qđ volo facere? Tum qa dato, q in hmõi gratuito honore pp diuitias ſit pctm̃, nõ eſt tñ pctm̃ acceptionis pſonarum, ſed pctm̃ inobſeruantiæ. Exhibere .n. hmõi honores ad obſeruantiæ virtutẽ ſpectat [illegible] p hoc [illegible] in hmõi ad vitium

tium illi contrarium, & non ad acceptionem perſonarum, quę contrariatur iuſtitiæ diſtributiuæ ſimpliciter.

¶ Ad hoc dicitur, q cum acceptio perſonarum uitiũ ſit ſimpliciter, ſingulariter contrariatur iuſtitiæ, & iuſtitia ſolũ uerſetur circa debita, cõſequẽs eſt, ut in gratuitis locum non hẽat. Etſi noiatũ eſſet vitiũ contrariũ virtuti obſeruantiæ, dicerẽ, q littera iſta intelligenda eſſet non de honore vniuerſaliter, ſed de honore ſolũ debito. Sed quia obſeruantiæ contrariũ uitiũ innominatũ eſt, & obſeruantia eſt pars iuſtitiæ, & extendit ſe ad debitũ morale, ut in ſuo tractatu patebit: ideo iſtam hanc uniuerſaliter intelligo, & dico, q ſicut gratis dando pecuniã, quando, vbi, quare &c. nõ oportet, pecco cõtra liberalitatẽ quis nõ faciã iniuriã alicui: ita gratis honorãdo aliquẽ, quare nõ oportet, eſt peccatum cõtra obſeruantiã. Sed quia hoc nõ eſt pctm̃, quia accipit non cã honoris debitũ, ut cã honoris debiti, ideo reductiuè eſt acceptio pſonarũ. Dixi autẽ debiti, quia omni cauſæ honoris eſt honor debitus, licèt non à me. Propter quod cũ pp diuitias exhibetur honor non ſolũ cã exhibitionis, ſed etiã debiti uiolatur. Nõ ſic autẽ eſt de prodigo donante ex cã irrõnabili, quoniam peccat quidẽ in cã, ſed non in cã debiti. Nõ .n. oĩ cauſæ, pp quã põt donari, debet donatio: ſicut oĩ uirtuti, quæ ſola eſt cã honoris, ut littera dr̃, debetur honor. Et ideo exhibitio honoris ſolũ pp diuitias, iniuſtitiã particularẽ parit. Et per hæc patet ſolutio obiectorũ. Nã in gratuitis licet mihi, quod volo facere, quantũ ad hoc, q non facio alteri iniuriam, non autẽ abſolute, alioquĩ prodigalitas nõ eſſet vitiũ. Licet.n. mihi quod uolo facere, ſeruatis tñ debitis circunſtantijs, quæ facio. Supremo autẽ patrifamilias, cuius lex eſt ſua uolũtas, licet quod uult facere abſolutè. Et ſcito, q quando dr̃, q honorare hoĩes pp diuitias, eſt pctm̃, intelligitur pp diuitias, ut diſtinguunt cõtra oẽm habitudinẽ ad uirtutẽ. Dico autẽ hoc, quia diuitię, ut adiuuant organicè ad fœlicitatẽ, ut reddunt hoĩem potentem ad uirtutẽ-

*Gl. interlinearis ſup illud Iaco. 2. Nolite in perſonarum acceptionibus.

Concl. m
Conclu p
Concl. t
Concl. x
Concl. &

ſed diuitias honoramus, & ſic cum diuitiæ non ſint debita cã honoris, pertinebit hoc ad perſonarum acceptionem. ergo pſonarum acceptio nõ eſt pctm̃ circa exhibitionem honoris.

Sed contra eſt, quod dr̃ in *gl. Iac. 2. Quicumque diuitem propter diuitias honorat, peccat. Et pari ratione, ſi aliquis honoretur propter alias cauſas, quę non faciunt dignum honore, q pertinet ad acceptionẽ perſonarum. ergo acceptio perſonarum in exhibitione honoris eſt peccatum.

B

Respon. Dicendũ, q honor eſt quoddam teſtimonium de uirtute eius, qui honoratur: & ideo [m] ſola virtus eſt debita cã honoris.[n] Sciendum tamẽ, q aliquis poteſt honorari non ſolũ propter uirtutem ppriã, ſed ẽt propter uirtutem alterius: ſicut [p] principes, & prælati honorantur, etiam ſi ſint mali,[q] inquantũ gerunt perſonã Dei, & cõitatis, cui præficiunt, ſm illud Prouer. 26. Sicut qui immittit lapides in aceruũ Mercurij, ita qui tribuit inſipienti honorẽ. Quia Gentiles rationem attribuebãt Mercurio, aceruus Mercurij dr̃ cumulus ratiocinij, in quo mercator quãque mittit unum lapillum loco cẽtum marcarum: ita etiam honoratur inſipiens, qui ponit loco Dei, & loco totius cõitatis. Et [t] eadem rõne parentes, & dñi ſunt honorandi [t] propter participationem diuinę dignitatis, qui eſt oĩum pater & dñs.[x] Senes autẽ ſunt honorãdi pp ſignum uirtutis, quod eſt ſenectus, licèt hoc ſignum quãq; deficiat.[z] Vnde, ut dr̃ Sapien. 4. Senectus uenerabilis eſt, non diuturna, neque annorum numero computata. Cani aũt ſunt ſenſus hoĩs, & ætas ſenectutis uita eſt immaculata. [&] Diuites aũt honorandi ſunt pp hoc, q maiorem locum in cõitatibus obtinent. Si aũt ſolùm intuitu diuitiarum honorẽtur, erit peccatũ acceptionis perſonarũ. Et

C

D

E

p hoc patet rñſio ad obiecta. q

Articvlvs IIII.

Vtrum in iudiciis locum habeat peccatum acceptionis perſonarum.

Ad qvartvm ſic procedit. Videtur quòd in iudicijs locum non habeat peccatum acceptionis perſonarũ. Acceptio .n. perſonarũ opponitur diſtributiuæ iuſtitiæ, ut *dictum eſt: ſed iudicia [h] maximè uidentur ad iuſtitiam commutatiuam ptinere. ergo pſonarũ acceptio non habet locum in iudicijs.

¶ 2 Præt. Pœnæ ſecundum aliquod iudicium infligunt: ſed in pœnis [h] accipiuntur perſonæ abſquè peccato: quia grauius puniuntur, qui inferunt iniuriã in perſonas principum, quam q in perſonas aliorum. ergo perſonarum acceptio non habet locum in iudicijs.

¶ 3 Præt. Eccl. 4. dicitur, In iudicãdo eſto pupillis [h] miſericors: ſed hoc uidetur eſſe accipere p ſonam pauperis. ergo acceptio perſonarum in iudicijs non eſt peccatum.

Sed contra eſt, quod dicit Prouerb. 18. Accipere perſonã in iudicio, non eſt bonum.

Respon. dicendum, q ſicut dictũ *eſt, iudicium eſt actꝰ iuſtitiæ, ꝓut iudex ad æqualitatẽ iuſtitiæ reducit ea, q inęqualitatẽ oppoſitã facere pñt: pſonarum ãt acceptio inæqualitatẽ q̃dã hẽt, inq̃tũ attribuit alicui pſonæ pter ꝓportionẽ ſuã, in qua conſiſtit ęqualitas iuſtitiæ. Et ideo manifeſtũ eſt, q [m] per pſonarũ acceptionẽ iudiciũ corrũpit.[n]

Ad primvm ergo dicẽdũ, q iudiciũ dupl̃r põt conſiderari. Vno mõ quãtũ ad ipſam rẽ iudicatã: & ſic iudiciũ ſe hẽt cõiter ad cõmutatiuã, & ad diſtributiuam, iuſtitiã. Põt.n. iudicio diffiniri qualiter aliquid cõe ſit diſtribuẽdũ in multos, & qualiter alteri unꝰ reſtituat, & quod ab eo accepit. Alio mõ põt cõſiderari quãtũ ad ipſam formam iudicij, prout ſ. iudex etiam in ipſa commutatiua iuſtitia ab uno

dos alios ad uirtutẽ, ad pacis conſeruationem, & ſimilia, reddũt eos honorabiles. Et ppea qui non aliud cogitat, niſi qua aliquis vt diuès occurrit ſibi, nõ peccat honorando eum, quia intelligit honorare potentiam, ſeu habitudinem ad uirtutẽ. Et per hoc patet q Aug. ſup Iac. 3. Si introierit in cõuentu ueſtro &c dicẽs. Si hoc intelligatur de quotidianis cõſeſſibꝰ, quis hic non peccat, ſubiunxit. Si tñ peccat: cũ rõne dicta, non peccat in huiuſmõi humana conuerſatione.

Porrecta per totum.
354

SVPER Q. LXIII. ART. IIII.

In art. 4. dubiũ occurrit circa id, quod dr̃ in rñſione ad tertium, q forma iudicij pertinet ad iuſtitiã diſtributiuam. Et eſt rõ dubij, quia nõ quodcumq; accipere ab uno, & dare alteri eſt actꝰ iuſtitiæ diſtributiuæ: ſed ut patet ex ſupradictis, accipere ab uno, & dare alteri, ut parti illius cõis, eſt actꝰ iuſtitiæ diſtributiuæ. Iudex autẽ inter emptorẽ & vẽditorem, percuſſorẽ & percuſſum, & alios huiuſmodi, nec accipit ab uno cõi, ſed ab una parte: nec dat alteri ut parti cõis, ſed ut ſingulari perſonę. Falſũ ergo uidetur, q iudicij forma ad iuſtitiã diſtributiuã pertineat.

*Ar. 1. huius quæſt.

¶ Ad hoc dr̃, q quia forma diſtributiuæ cõſiſtit in hoc, q unicuiq; detur ſcd̃m ſuã dignitatem: & forma iudicij conſiſtit in hoc q utriq; parti tam. ſ. actori, q reo attribuatur id, quod proportionatum eſt illi ſiuè hoc oriatur ex cõmutatione, ſiuè ex diſtributione, ideo forma iudicij ſpectare dr̃ ad diſtributiuã iuſtitiã: ita q nõ ex hoc, q in actu iudicij interuenit accipere ab uno & dare alteri, aſſeritur forma diſtributiuæ iuſtitiæ, aut iudicij, ut obiectio facta accepit ex litera: Sed quia in actu iudicij interuenit accipere ab uno, & dare alteri unicuique ſecundũ ſuã proportionem: ideò ad iuſtitiam ſpectat diſtributiuã, forma iudicij cuiuſque. Patet autem quod dr̃ ex eo, q iudex rectus accipiendo ab uno bonum aliquod, grauat ipſum non ultra proportionem illi debitam. Et ſimiliter dando alteri bonum aliquod, non plus, aut minus dat, quàm ſit

*q. 60. artic. 1.

Concl. m

illi

Mi cōmenſuratū. Sic ergo eſt dñia qñq; in re iudicata, ſ. q; eſt cōmutatio, uel diſtributio, ſed in forma iudicij, oēs materiæ cōueniunt, pro quanto iudex nulli pter ſuam pportioné, quaſi diſtribuit bona & mala. Et ppea uitiū acceptionis perſonarū, q; diſtributiuæ opponitur iuſtitiæ, in oī pōt habere locum iudicio. Hāc aūt eſſe mentem authoris, etiā ex corpore articuli patet.

accipit, & alteri dat: & hoc pertinet ad diſtributiuam iuſtitiam. F Et ſecundùm hoc in quolibet iudicio locum habere poteſt pſonarum acceptio.

Ad secvndvm dicendū, q; cū punitur aliquis grauius propter iniuriam in maiorem perſonam commiſſam, non eſt perſonarum acceptio, quia ipſa diuerſitas perſonę facit, quatum ad hoc, diuerſitatem rei, ut ſupra * dictum eſt.

Ad tertivm dicēdū, q; homo in iudicio debet pauperi ſubuenire quantum fieri poteſt, tamen ſine læſione iuſtitiæ: alioquin non haberet locum illud, quod dr̃ Exo. 23. Pauperis quoque non miſereberis in iudicio.

*q.58.ar. 10. ad 3. & q.61.articu. 2 ad tertium.

QVAESTIO LXIIII.

De Vitijs oppoſitis commutatiuæ iuſtitiæ, in octo articulos diuiſa.

Poſtea conſiderandum eſt de uitijs oppoſitis commutatiuæ iuſtitiæ. Et primò conſiderandum eſt de peccatis, quæ committuntur circa inuoluntarias cōmutationes. Secundò, de peccatis, quæ committuntur circa commutationes uoluntarias. Committūtur aūt peccata circa inuolūtarias commutationes p hoc, q; aliquod nocumentum proximo infert contra eius uoluntatē: quod quidem poteſt fieri dupliciter, ſ. facto, & uerbo. Facto quidem, cum proximus læditur uel in perſona propria, uel in perſona coniuncta, uel in proprijs rebus. De his ergo p ordinem conſiderandum eſt. Et primò, de homicidio, per quod maximè nocetur proximo.

Et circa hoc quæruntur octo.

¶ Primò, Vtrum occidere animalia bruta, uel etiā plantas ſit peccatum.

¶ Secūdò, Vtrū oocidere peccatorem ſit licitum.

¶ Tertiò, Vtrum hoc liceat priuatæ perſonæ, uel ſolùm publicæ.

¶ Quartò, Vtrum hoc liceat clerico.

¶ Qnintò, Vtrum liceat alicui occidere ſeipſum.

¶ Sextò, Vtrum liceat occidere hominem iuſtum.

¶ Septimò, Vtrum liceat alicui occidere hominē, ſeipſum defendendo.

¶ Octauò, Vtrum homicidium caſuale ſit peccatum mortale.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum occidere quæcumque uiuentia ſit illicitum.

Ferr. 3. contra c.12.112.

Porrecta per totum. 355 1.d.39.q.2.ar.2 co Et 3. cōtra c.112 fin.

Ad primvm ſic procedit̃. Vr̃, q; occidere q̄cūq; uiuētia ſit illicitū. Dicit. n. Apo. ad Ro. 13. Qui b ordinationi Dei reſiſtūt, ipſi ſibi dānationē acqrūt: ſed per ordinationē diuinæ puidētiæ oīa uiuētia conſeruant̃, ſm̄ illud Pſa. 146. Qui pducit ī mōtibus fœnū, & dat iumētis eſcā ipſorum. ergo mortificare quæcumque uiuentia videt̃ eſſe illicitum.

¶ 2 Præt. Homicidium eſt peccatum ex eo, q; homo priuat̃ b uita: ſed uita cōis eſt omnibus animalibus, & plantis. ergo eadem ratione videtur eſſe peccatum occidere bruta animalia, & plantas.

¶ 3. Præt. In lege diuina nō determinat̃ ſpālis pœna, niſi p pc̄tō: ſed occidēti bouē, uel ouē alterius ſtatuit̃ h pęna determinata in lege diuina, ut patet Exo. 22. ergo occiſio brutorū aīaliū eſt peccatum.

Sed contra eſt, q; * Aug. dicit in 1. dè Ciui. Dei. Cū audim⁹, Nō occides, nō accipim⁹ hoc dictū ēe de fructetis, qa null⁹ eis ē ſens⁹: nec de irrōnalib⁹ aīalib. qa nulla nobis rōne ſocianẽ. Reſtat ergo ut intelligam⁹ de hoīe, quod dictū eſt, Non occides.

* Li. 1. ca. 20. declinando ... ſi. to. 5.

Resp. Dicēdū, q; nullus peccat ex hoc, q; utit̃ re aliqua ad hoc, ad qđ eſt. In rerū aūt ordine impfectiora ſunt pp pfectiora: ſicut ēt in gn̄ationis uia G natura ab imperfectis ad pfecta procedit. Et inde eſt, q; ſicut in gn̄atione hoīs prius eſt uiuum, deinde aīal, ultimò aūt hō: ita ēt ea, q̄ tm̄ uiuunt, ut plātæ, ſunt cōiter pp aīalia, oīa aūt aīalia ſunt pp hominem. Et iō ſi hō utat̃ plantis ad utilitatē aīaliū, & aīalibus ad utilitatē hoīs, non eſt illicitū, a ut patet per Philoſ. in 1. Polit. Inter alios aūt uſus maximè neceſſari⁹ eſſe ur̃, ut aīalia plātis utanẽ in cibū, & hoīes animalibus, quod ſine mortificatione eorū fieri nō pōt. Et iō p licitū eſt & plātas mortificare in uſum aīaliū, & aīalia in uſum hoīum ex ipſa H ordinatione diuina. q Dr̃. n. Gen. 1. Ecce dedi uobis oēm herbā, & uniuerſa ligna, ut ſint uobis ī eſcā, & cūctis aīantibus terræ. Et Gen. 9. dr̃. Omnē quod mouetur, & uiuit, erit uobis in cibum.

Concl.

* Li. 1. c. 5. a medio, & c. 7. tomo 5.

Conclu.

Ad primvm ergo dicēdū, q; ex ordinatione diuina conſeruant̃ uita aīalium, & plantarū non pp ſeipſam, ſed pp hominem. Vnde vt * Aug. dicit in 1. de ciu. Dei. Iuſtiſſima ordinatione creatoris, uita, & mors eorum, noſtris uſibus ſubditur.

* Li. 1. ca. 20. in fin. tom. 5.

Ad secvndvm dicēdū, q; aīalia bruta, & plantę non habent uitam rōnalem, per quā à ſeipſis agantur, ſed ſemper agūtur quaſi ab alio, naturali quo I dam impulſu: & hoc eſt ſignum, q; ſunt naturaliter ſerua, & aliorum vſibus accommodata.

Ad tertivm dicendū, q; ille q occidit bouē alteri⁹, peccat qdē: nō qa occidit bouē, ſed quia dānificat hoīem in re ſua. Vndè nō continet̃ ſub peccato homicidij, ſed ſub peccato furti, uel rapinæ.

ARTICVLVS II.

Vtrum ſit licitum occidere peccatores.

Ad secvndvm ſic proceditur. Videtur, quòd non ſit licitum occidere homines pecca K tores. Dominus. n. Matth. 13. in parabola prohibuit extirpare b zizaniam, qui ſunt filij nequā, ut ibidem dicitur: ſed omne qđ eſt prohibitum à Deo, eſt peccatum. ergo occidere peccatorem eſt peccatum.

¶ 2 Pr. Iuſtitia humana cōformatur iuſtitiæ diuinę: ſed ſm̄ diuinam iuſtitiam h pc̄tores ad pęnitentiam reſeruantur, ſm̄ illud Eze. 18. Nolo mortem peccatoris, ſed magis ut cōuertatur, & uiuat.

SVPER Q. LXIIII. ART. II.

Ferr. 3 cont. c. 140.

In ar. 2. q. 64. omiſſo primo, dubium occurrit ex Scoto in 4. d. 15. q. 3. de cā iuſtè occidēdi hoīem. Opinat̃ ſiquidē q; non liceat pc̄tōrē occidere, niſi in caſibus exceptis à Deo. ſ. blaſphemiæ, homicidii, & alijs in ſacra ſcriptura cōtētis, aut à Deo reuelatis. Et rō ſua ē, qa nulli īferiori cet ī lege ſupioris diſpēſa re: ſed Deus abſolutē prohibuit

Porrecta per totum. 356 Inf. q. 108 art. 1. & 3 Et 2. 2. q. 100. ar. 8 ad 3. Et 3. cōt. c. 140 Et Ro. 12. lect. 3.

ergo uidetur omnino eſſe iniuſtum, quòd pctõres occidãtur.

¶ 3 Præt. Illud[h] qđ eſt ſm ſe malũ, nullo bono fine fieri licet, vt patet p Aug. in li. cõtra mẽdaciũ, & † Phil. in 2. Eth. ſed occidere hominẽ, ſm ſe malum eſt, qa ad oẽs hoĩes tenemur charitatẽ habere: amicos autẽ uolumus uiuere, & eſſe, ut dr̃ in 9.* Ethi. ergo nullo modo licet hominem peccatorem occidere.

Sed contra eſt, q dr̃ Exo. 22. Maleficos nõ patieris uiuere. Et in Pſ. 100. In matutino interficiebam oẽs pctõres terræ.

Reſp. Dicẽdũ, q ſicut* dictũ ẽ, licitũ ẽ occidere aĩalia bruta, ĩquãtũ ordinantur naturalr̃ ad hoĩum uſum, ſicut impfectũ ordinatẽ ad pfectũ. Oĩs ãt pars ordinatẽ ad totũ, ut impfectũ ad pfectũ: & iõ oĩs pars naturalr̃ ẽ pp totũ. Et pp hoc uidem*, q ſi ſaluti toti* corporis humani expediat pciſio alicui* mẽbri, puta, cũ ẽ putridũ, uel corruptiuũ aliorũ mẽbrorũ, laudabilr̃ & ſalubriter abſcindit̃. Quælibet ãt pſona ſingularis cõparatur ad totã cõitatẽ, ſicut pars ad totũ: & iõ[m] ĩ aliqs hõ ſi periculoſus cõitati, & corruptiu* ipſi* pp aliqđ pctm̃, laudabilr̃, & ſalubriter occidit̃, ut bonum cõe cõſeruet.* Modicum. n. fermentũ totã maſſam corrumpit, vt dicitur 1. ad Corinth. 5.

Ad primum ergo dicendũ, q Dñs abſtinẽdũ mãdauit ab eradicatione zizaniorũ, ut tritico parceret. i. bonis: qđ qdẽ fit, qñ nõ pñt occidi mali, quin ſimul occidant̃ & boni: uel qa latent inter bonos, uel quia habent multos ſequaces, ita q ſine bonorũ periculo interfici nõ pñt, ut Augu.* dicit contra Parmenianũ. Vnde Dñs docet magis eſſe ſinendũ malos uiuere, & vltionẽ reſeruandã vſq; ad extremum iudicium, q̃ q boni ſimul occidãtur. Qñ uero ex occiſione malorũ nõ imminet periculũ bonis, ſed magis tutela, & ſalus, tũc licitè pñt mali occidi.

Ad II dicendum, q Deus ſm ordinẽ ſuæ ſapientiæ qñq; ſtatim pctõres occidit ad liberationẽ bonorũ, qñque aũt eis pœnitendi tp̃s concedit ſm q ipſe nouit ſuis electis expedire: & hoc ẽt humana iuſtitia imitat̃ pro poſſe. Illos. n. qui ſunt pnicioſi in alios, occidit: eos verò q peccant, alijs grauiter nõ nocentes, ad pœnitentiã reſeruat.

Ad III dicẽdũ, q homo peccando ab ordine rõnis recedit: & iõ decidit à dignitate humana, put. ſ. hõ eſt naturalr̃ liber, & pp ſeipſum exiſtens, & incidit quodammõ in ſeruitutẽ beſtiarũ, ut ſ. de ipſo ordinet̃ ſm qđ eſt utile alijs, ſm illud Pſ. 48. Homo cum in honore eſſet, nõ intellexit, cõparatus eſt iumentis inſipiẽtibus, & ſimilis factus eſt illis. & Prouer. 11. dicit̃. Qui ſtultus eſt, ſeruiet ſapienti. Et iõ q̃uis hominem in ſua dignitate manentem occidere ſit ſecũdũ ſe malum, tñ hominẽ pctõrem occidere poteſt eſſe bonum, ſicut occidere beſtiam. Peior. n. eſt malus homo, q̃ beſtia, & plus nocet, ut Philo. dicit in 1.* politicorum, & in 7. Ethic.

Articvlvs III.

Vtrum occidere hominem peccatorem liceat priuatæ perſonæ.

AD TERTIVM ſic Procedit̃. Vr̃ q occidere hominem pctõrem liceat priuatæ perſonæ. In lege. n. diuina nihil illicitũ mãdatur: ſed Exodi. 32. præcepit Moyſes. Occidat[n] unuſqſque fratrẽ ſuũ, & amicũ, & pximũ ſuum, pro pctõ uituli cõflatilis. ergo ẽt priuatis perſonis licet peccatorem occidere.

¶ 2 Præt. Homo propter pctm̃

*Ca. 7. parum ante medium, tom. 4.

† Libr. 2. Eth. ca. 6. parũ ante finẽ, to. 4.

* Li. 9. c. 4. tom. 5.

* Ar. præc.

Conclu.

D. 792.

* Li. 3. c. 2 à medio, tom. 7.

* Libr. 7. Ethi. c. 6. in fi. t. 5.

Porrecta per totum.

358

Int. q. 65. ar. 1. co. & ad 2. Et 4. di 37. q. 2 art. 1.

prohibuit hoĩem occidi, dicẽs, Nõ occides. ergo nulla lex poſitiua cõſtituens hoĩem occidẽdũ, iuſta eſt, ſi in illis caſibus ſtatuat, quos Deus nõ excipit. Et ex hoc deducit duo Scot*. Primũ eſt, q non videt, q lex iuſta poſſit eſſe, q fur, q eſt purè fur, non inuaſor & c. occidatur: Qñ bullam ſuper hac exceptione de cælo deſcẽdẽtẽ, inqt, nõ audiuimus. Secundũ eſt, q pœna occiſionis p adulterio, q in lege ueteri ſtatuta erat ab ipſo Deo, ab eodẽ reuocata eſt, iuxta Ioãnis 8. Nemo te cõdẽnauit, nec ego te condemnabo &c.

¶ In oppoſitum autẽ eſt conſuetudo fures occidẽdi, & lex adulteram occidens.

¶ Ad hoc dubiũ, non oportet aliũde mendicare rñſionem, ſed ſup fundamento ſolido in litera poſito cõſtruere. Et naturalis nãq;, & theologica ſimul in litera radicalis rõ affert, cum pars pnicioſa toti abſcindẽda dr̃, & hõ pnicioſus cõitati, pars pnicioſa ſubiungit̃, quodq; in ordinẽ beſtiarũ tranſit, utpote pp aliud. & tanq̃ de gñe bonorũ uiliũ ſit, ſcriptura teſte pbatur. & ordo diuinæ puidentiæ manifeſtat, quo hoĩes q pp ſeipſos, utpote liberi, procreati ſunt. ex hoc q malos ſeipſos fecerũt, pp alios, bonos. ſ. diſponũtur, vt patet ex eo, q ne boni pereant̃, Dñs prohibet malos eradicari. Matthæi 13. Cũ. n. ratio moraliũ ſumatur ex fine, & ſalus bonorũ ſit ratio, quare mali non ſint eradicandi de terra uiuentium, cõſequens eſt, ut qñ ſalus bonorum exigit malorũ occiſionem, occidẽdi ſunt, & quando non, non.

¶ Ad fundamentum Scoti dicitur, q præcepta ueteris legis in quantum ſunt iudicialia, ceſſauerunt in paſſione Chriſti: inquãtũ ſunt moralia, æterna ſunt. De moralib. ãt pceptis quõ, quæ, & qñ ligãt, rõis ẽ naturalis diſſerere, & diffinire. Vñ non oportet magis recurrere ad exceptionẽ Dei circa occiſionẽ hoĩs, q̃ circa ablationẽ, q̃ circa cætera nocumẽta hoĩum: oĩa ſiqdẽ Ieſus Chrs morali rõi reliqt. Non. n. occidere hoĩem iõ eſt pctm̃, qa phibitũ: ſed ecõtra, iõ phibitũ, qa malũ. Et ppea nõ oportet expectare bullã ab authore naturæ, ſed ſcrutari ſcdm lumẽ ſignatũ ab eo ſup nos, qñ occidere hoĩem pctõrẽ eſt malũ, & qñ non. Qñ. n. eſt malũ, tunc eſt prohibitum à Deo p illud pceptũ, Non occides. Qñ aũt nõ eſt malũ, nõ eſt p id phibitũ a Deo, q pcepta moralia pmulgauit in lege utraq;, negatiua qdẽ, qa mala ſunt, q̃ phibent: affirmatiua verò, qa bona ſunt, q̃ mandant̃. & hæc in cõi de oĩ peccatore vera ſunt. In ſpãli aũt de fure dicẽdum eſt, q qñ pnicioſi ſunt fures paci publicæ, nõ minus q̃ hoſtes publicæ pacis, pñt publica authoritate occidi. Reuocatio aũt exorta ex illis uerbis Dñi de pœna adulteræ, ſi ad iudicialiũ pceptorum euacuationẽ referat̃, nulla eſt. Nõ. n. propter illa Dñi uerba minus licuit iudicibus, & principibus terrarũ occidere adulteras, q̃ añ licuerat, & mõ conſtat licere. Euãgelicæ nãq; legis miſericordiã, q̃ pœnã ſanguinis nõ imponit, ſed benè faciendum etiã inimicis mandat, monſtrabat Saluator, non autem ciuilem poteſtatẽ principibus, rectoribuſq; e auferebat.

¶ In eodem art. 2. q. 64. in reſponſione ad tertium, ſi etiam reſponſionem deſideras ad id, quod in argumento afferebat̃, ſ. quòd charitatis amicitia eſt ad omnes, & eis uolumus eſſe, & uiuere, habes ex ſupradictis de ordine charitatis ſolutionẽ. Ordinata nãq; charitas magis diligit cõe bonum, q̃ uitam tẽporalem talis peccatoris. Et propterea pciſionẽ illius mauult q̃ perniciem communis boni.

SVP. QV. LXIIII. ARTIC. III.

IN art. 3. eiuſdẽ 64. q. dubiũ occurrit. Nã author i 2. ſentẽ. diſt. 44. ar. penult. ad vlti. dicit, q cũ nõ ẽ recurſus ad ſuperiorẽ, laudabiliter tyrãnus, q p uiolẽtiam ſe fecit dñm, occidit̃ à priuata pſona, q̃uis nõ oẽm peccatorem poſſit priuata occidere pſona, talẽ tñ peccatorem licebit occidere. Et cõfirmatur, qa Iudicum 3. Aioth pſona priuata occidit Eglõ regẽ Moab p liberando populo ab ei* ſeruitute. Quo modo ſtãt hæc ſimul cũ doctrina præſentis articuli?

¶ Ad hoc di diſtiguẽdo d tyrãno, q eſt duplex. Quidã eſt tyrãnus ĩ mõ uñ regẽdi, ut pluries cõtingit, q ueri dñi tyrãnice regũt, ad ſuã utilitatẽ oĩa cõuertẽtes diſcordias inter ſubditos ſeminãtes, aut nutriẽtes, ut ipſi lucrent̃, uel exaltent̃ &c. & d tali tyrãno nõ eſt qõ. qm̃ cõſtat, q nõ licet cuilibet de populo illũ occidere. Propter hmõi. n. tyrãnos reprobata fuit ĩ cõcilio. Cõſtan. ſeſſionis, propoſitio dicens, q quilibet tyrannus licitè põt

*Ar. pręc. ad 3.

à quolibet ſuo ſubdito occidi. Quidã aũt tyrãnus eſt in ipſo iure dñij, qa ſ. uſurpauit ſibi dniũ vi armorũ, vel aliàs iniquè: & de tali tyráno eſt ſermo. Et duo dicimus, primo q licitè põt à quolibet de populo occidi p libertate populi, qñ nõ eſt recurſus ad ſuperiorem, à quo poſſit iuſtitia fieri de hmõi inuaſore. *Ar. pręc. Secũdo, q qñ ſic occidit. non occidit a pſona priuata ppria, ſed publica authoritate. Declarat vtrũq; ex hoc, q talis tyrannus eſt hoſtis populi, habens continuũ bellũ iniuſtũ cõ populo. * Li. 1. ca. 16. in medio, & ca. 21. in fine tom. 5. Quòd. n. ſit hoſtis populi, patet ex hoc, q inuaſor eſt, & oppreſſor libertatis, ſeu iuris publici illius. *Ar. pręc. Qd aũt intelligatur hic cõtinuũ bellũ cũ populo, patet ex eo, q īchoatũ bellũ quo populũ inuadens, ſeipſum nominauit dominũ, alioſq; coegit ad recognoſcẽdũ ſe vt dñm, nulla ẽ treuga interruptũ, nulla pace terminatũ, ſed ſuccũbẽs iacet populus. Cũ aũt bellũ hoc ex parte populi ſit iuſtũ, & ex parte tyranni iniuſtũ, cõſequens eſt, ut quilibet de populo inſurgẽs, pro populo cõtra tyrãnum bellũ agat iuſtũ. *Conclu.* Ac p hoc licitè põt tyrãnũ illũ occidere authoritate iuſti belli, q̃ eſt authoritas publica, ut patet ex ſupradictis. * Ex c. 3. † Li. 1. c. 21 circa princ. tom. 5. Nec obſtat ſi tyrãnus à principio ſine bello ſe fecerit dominũ: qm ipſa uſurpatio dñij, inuito populo, ẽ debellare populũ. Sp ergo eſt bellũ implicitũ, aut explicitũ, & publica ſp interuenit authoritas explicitè, ut ĩ bello explicito: vel implicitè, vt in bello implicito. Vices igit pculdubio totius cõitatis gerit pars, q ipſius negotiũ ẽ uniliter geres, ad ipſius liberationẽ pcedit. Et hoc mõ Aioth, ut author in primo libro de regimine principũ. dicit in c. 6. occidit Eglon. Cu hoſtẽ & iuxta hũc ſenſum intelligẽda ſunt uerba authoris l 3. ſent. & ſic oia concordant.

b comparatꝰ beſtijs, vt dictũ* ẽ: ſed occidere beſtiã ſyluestrem maximè nocẽtẽ, cuilibet priuatę pſonæ licet. ergo & pari ratione occidere hoĩem pctõrẽ.

¶ 3 Præt. Laudabile eſt, q hõ ẽt ſi ſit priuata pſona h operet qd̃ eſt utile bono cõi: ſed occiſio malefactorũ eſt utilis bono cõmuni, ut dictũ* eſt. ergo laudabile eſt ſi etiam priuatæ perſonæ malefactores occidant.

Sed contra eſt, q Aug. dicit in 1. * de ciui. Dei. Qui ſine aliqua publica adminiſtratiõe malefcũ occiderit, uelut homicida iudicabit: & tãtò amplius, quãtò ſibi ptãtẽ a Deo nõ conceſſam vſurpare non timuit.

Resp. Dicẽdũ, q ſicut dictũ* ẽ, occidere malefactorẽ licitũ ẽ, iquãtũ ordinat ad ſalutẽ totiꝰ cõitatis: & iõ ad illũ ſolũ ptinet, cui cõmittit cura cõitatis cõſeruãdæ. Sicut ad medicũ ptinet pcidere mẽbrũ putridũ, qñ ei cõmiſſa fuerit cura ſalutis totiꝰ corporis. Cura aũt cõis boni cõmiſſa eſt principibꝰ habẽtibus publicã authoritatẽ: & iõ m eis ſolũ licet malefactores occidere, nõ aũt priuatis pſonis.n

Ad primvm ergo dicendũ, q ille aliqd facit, cuiꝰ authoritate fit, ut patet p Dion, * 12. cap. cęleſtis hierar. Et iõ ut Aug. † dr̃ i 1. d̃ ciui. Dei, ñ ipſe occidit q miniſteriũ dẽt iubẽti, ſicut adminiculũ gladiꝰ eſt utẽti. Vñ illi q occiderũt pximos, & amicos ex mandato Dñi, non hoc feciſſe ipſi uidentur, ſed potius ille, cuius authoritate fecerunt. Sicut & miles iterficit hoſtẽ authoritate principis, & miniſter latronem authoritate iudicis.

Ad II dicendũ, q beſtia naturalr̃ eſt diſtincta ab hoĩe. Vnde ſup hoc ñ reqrit aliqd̃ iudiciũ, an ſit occidẽda, ſi ſit ſyluestris: ſi uerò ſit domeſtica, reqret iudiciũ ñ pp ipſam, ſed pp dãnũ dñi. Sed hõ peccator nõ eſt naturalr̃ diſtinctus ab hominibus iuſtis: & iõ indiget iudicio publico, ut diſcernat an ſit occidẽdus propter ſalutem cõmunẽ.

Ad III dicẽdũ, q facere aliqd ad utilitatẽ cõem, qd̃ nulli nocet, hoc ẽ licitũ cuilibet priuatæ pſonæ: ſed ſi ſit cũ nocumẽto alteri*, hoc nõ dẽt fieri, niſi ſm iudiciũ eius, ad quẽ ptinet æſtimare qd ſit ſubtrahendũ partibus pro ſalute totius.

Articvlvs IIII.

Vtrum occidere malefactores liceat clericis.

Ad qvartvm ſic pcedit. Vr̃ q occiderẽ malefactores licet clericis. Clerici. n. pręcipuè dẽnt iplere qd̃ Apoſt. dicit 1. ad Cor. 4. Imitatores mei eſtote, ſicut & ego Chři. Per qd̃ nobis i dicit, ut Deũ & ſctõs eiꝰ h imitemur: ſed ipſe Deꝰ, quẽ colimꝰ, occidit malefactores, ſm illud Pſ. 135. Qui pcuſſit Aegyptũ cũ primogenitis eorũ. Moyſes ẽtã Leuitis fecit iterfici vigiti tria milia hoĩum pp adorationẽ uituli, ut hr̃ Exo. 32. Et Phinees ſacerdos interfecit Iſraelitẽ cum Madianitide coeũtẽ, ut hr̃ Numeri 25. Samuel etiã interfecit Agag regẽ Amalec, & Elias ſacerdotes Baal, & Matathias eũ, q ad ſacrificãdũ acceſſerat, & i nouo teſtamento Petrus Ananiam & Sapphiram. ergo vr̃ q etiam clericis liceat occidere malefactores.

¶ 2 Præt. Poteſtas ſpiritualis eſt h maior, q̃ temporalis, & Deo coniunctior: ſed poteſtas temporalis licitè malefactores occidit, tanq̃ Dei miniſter, ut dr̃ Rom. 13. ergo multo magis clerici, qui ſunt Dei miniſtri, ſpiritualem poteſtatem habentes, licitè poſſunt malefactores occidere.

¶ 3 Præt. Quicunq; licitè ſuſcipit aliquod officiũ, licitè poteſt ea, quæ ad officium illud pertinent, h exercere: ſed officium principis terræ eſt malefactores occidere, ut dictũ * eſt. ergo clerici q ſunt terrarũ pricipes, licitè pñt occidere malefactores. *Ar. pręc.

Sed contra eſt, q dicit 1. ad Timo. 3. oportet epm ſine crimine eſſe, nõ uinolẽtũ, nõ pcuſſorẽ.

Respon. Dicẽdũ, q m nõ licet clericis occidere, n duplici rõne. Primo qdẽ, qa ſunt electi ad altaris miniſteriũ, in quo repñtat paſſio Chři occiſi, q cũ pcuteret, nõ repercutiebat, ut dr̃ 1. Petr. 2. & iõ nõ cõpetit, ut clerici ſint pcuſſores, aut occiſores. Debẽt. n. miniſtri ſuum dñm imitari, ſm illud Eccl. 10. Secũdũ iudicẽ populi, ſic & miniſtri eius. Alia rõ eſt, quia clericis cõmittitur miniſterium nouæ legis, in qua non determinatur pęna occiſionis, uel mutilatiõis corporalis. Et iõ ut ſint idonei miniſtri noui teſtamẽti, dẽnt a talib. abſtinere. *Conclu.*

Ad primvm ergo dicendũ, q Deus uniuerſaliter in omnibus operatur q recta ſunt, in unoquoque tñ ſm eius congruẽtiam: & iõ unuſquiſq; debet Deum imitari in hoc, quod ſibi ſpecialr̃ congruit. Vñ licèt Deus corporaliter malefactores occidat, non tñ oportet q omnes in hoc eum imitentur. Petrus aũt non propria authoritate, uel manu

Svp. Qv. LXIIII. Artic. IIII.

In art. 4. in reſponſione ad tertiũ, aduerte hinc, q cõiũctio dñij tpalis cũ ſpũali non cquã reddit utriuſq; conditionẽ, ut poſſit & tanq̃ platus oia illius officij, & tanq̃ dñs oia illius dñ'ij facere, ſicut ſi ſolũm eſſet dñs. *Porrecto per totum.* 358 Patet. n. q nõ põt epš, qui eſt dñs tpalis, exercere iudiciũ ſanguinis, bellare, & hmõi, q tñ poſſet ſi eſſet tñmodo dñs tpalis: ſed dñiũ tpale modificatur à ſpũali, ita ut quęcunq; dedecent plãtũ, dedecẽt dñum, qui ſimul eſt platꝰ, & dñs; & merito, qa nobiliꝰ dẽt ad ſe trahere ignobilius. Et ex hac radice habes, q non licet hmõi platus, & dñis ſimul uacare uenationibus, & alijs phibitis clericis, & pręlatis: licet non ſunt eis delicta alia ſupradicta. Eadem. n. iõ eſt ... uel ... quan... eadem pœna. Inf. q. 70. ar. 1. ad 3. Et 4. di. 25 q. 2. art. 2. q. 2.

Ananiam & Sapphirã interfecit, ſed magis diuinã ſniam de eorũ morte ꝓmulgauit. Sacerdotes aũt, vel Leuitæ ueteris teſtaměti, erãt miniſtri ueteris legis, ſm quam pœnæ corporales inſligebantur: & iõ ẽt eis occidere propria manu congruebat.

Ad ii dicẽdũ, ꝙ miniſteriũ clericorũ eſt i melioribus ordinatũ, q̃ ſint corporales occiſiones. ſ. in his, q̃ pertinent ad ſpirituale ſalutem: & iõ non congruit eis, quòd minoribus ſe ingerant.

Ad iii dicẽdũ, ꝙ p̃lati eccłiarũ accipiũt officia principum terræ, non ut ipſi iudicium ſanguinis exerceant per ſeipſos, ſed ꝙ eorum authoritate per alios exerceatur.

SVP. QV. LXIII. ARTIC. V.

Porrecta per totum.

359

In art. 5. & 6. nihil aliud ſcribendum occurrit, niſi ꝙ difficultas tertij argumẽti in 6. ar. tractabitur inferius, cum expoſita erit quæſtio de iudice, & tunc etiam de miniſtro iudicis tractabitur.

Sup. q. 59. ar. 3. ad 2. Et inf. q. 124. ar. 2. ad 2. Et 3. q. 47. art. 6. ad 3. Et 4. d. 49. q. 5. art. 3. q. 2. ad 6. Et Hebr. 11. lect. 7.

Articvlvs V.

Vtrum liceat alicui occidere ſeipſum.

Ad qvintvm ſic ꝓcedit. Vr̃ ꝙ alicui liceat ſeipſum occidere. Homicidiũ. n. eſt pctm̃, inquãtũ iuſtitiæ cõtrariat: ſed nullus põt ſibijpſi iiuſtitiã facere, ut ꝓbat̃ in 5.* Ethi. ergo nullus peccat occidendo ſeipſum.

¶ 2 Præt. Occider̃ malefactores licet hñti publicã ptãtẽ, ſed qñq; ille, q̃ hẽt publicã ptãtẽ, ẽ malefactor. ergo licet occidere ſeipſũ.

* Li. 5. ca. vlt. & c. 6. ad finẽ, tom. 5.

¶ 3 Præt. Licitum eſt ꝙ aliquis ſpõtaneẽ minus periculum ſubeat, ut maius periculum uitet, ſicut licitum eſt, ꝙ aliquis etiam ſibiipſi amputet membrum putridũ, ut totum corpus ſaluetur: ſed quandoque aliquis per occiſionem ſuiipſius uitat maius malum, uel miſeram uitam, uel turpitudinem alicuius peccati. ergo licet alicui occidere ſeipſũ.

¶ 4 Præt. Samſon ſeipſum interfecit, ut hr̃ Iudicũ 16. qui tñ connumeratur inter ſanctos, ut patet Heb. 11. ergo licitum eſt alicui occidere ſeipſum.

¶ 5 Præt. 2. Mach. 14. dr̃, ꝙ Razias quidam ſeipſum interfecit eligens nobiliter mori potius, q̃ ſubditus fieri peccatoribus, & contra natales ſuos iniuriis agi: ſed nihil quod nobilr̃ fit & fortiter, eſt illicitum. ergo occidere ſeipſum non eſt illicitum.

Lib. 1. ca. 20. in fine, to. 5.

Sed contra eſt, ꝙ Aug. dicit in 1. de ciui. Dei. Reſtat ut de hoĩe intelligamus illud, qđ dictũ eſt. Non occides, nec alterũ. ergo nec te. Neque enim aliud quam hominẽ occidit, qui ſeipſum occidit.

Conclu.

Respon. Dicendũ, ꝙ ſeipſum occidere eſt omnino illicitum triplici rõne. Primò qdẽ, q̃ naturaliter q̃libet res ſeipſam amat, & ad hoc ptinet, ꝙ q̃libet res naturalr̃ cõſeruat ſe in eſſe, & corrũpẽtibus reſiſtit quantũ põt. Et iõ ꝙ aliqs ſeipſum occidat, eſt contra inclinationẽ naturalẽ, & contra charitatẽ, qua quilibet dẽt ſeipſum diligere. Et iõ ſuiipſius occiſio ſp eſt pctm̃ mortale, vtpotè contra naturalẽ legẽ, & contra charitatem exiſtens. Secundò, q̃a q̃libet pars id qđ eſt, eſt totius. Quilibet aũt homo eſt pars cõitatis, & ita id quod eſt, eſt communitatis. Vnde in hoc, quòd ſeipſum interficit, iniuriam cõitati facit, ut patet ꝑ Philo. in * 5. Ethico. Tertiò, quia uita eſt quoddam donum diuinitus homini attributum, & eius poteſtati ſubiectum, qui occidit, & uiuere facit. Et iõ qui ſeipſum uita priuat, in Deum peccat: ſicut q̃ alienum ſeruum interficit, peccat in dominũ, cuius eſt ſeruus: & ſicut peccat ille, q̃ uſurpat ſibi iudicium de re ſibi non commiſſa. Ad ſolùm. n. Deũ pertinet iudicium mortis & uitæ, ſecundùm illud Deuter. 32. Ego occidam, & ego uiuere faciam.

D. 783.

Conclu.

* Li. 5. ca. vlt. to. 5.

Ad primvm ergo dicẽdũ, ꝙ homicidiũ eſt pctm̃ non ſolùm quia contrariatur iuſtitiæ: ſed ẽt quia contrariatur charitati, quam habere debet aliquis ad ſeipſum. Et ex hac parte occiſio ſuijpſius ẽ peccatũ per cõparationẽ ad ſeipſum. Per cõparationem aũt ad cõmunitatem, & ad Deum, habet rõnem peccati etiam per oppoſitionem ad iuſtitiã.

Ad ii dicendũ, ꝙ ille qui habet publicam poteſtatem, põt licitè malefactorẽ occidere ꝑ hoc, ꝙ põt de ipſo iudicare. Nullus aũt eſt iudex ſuijpſius: vnde non licet habenti publicam poteſtatem ſeipſum occidere propter quodcumque pctm̃: licet tamen ei ſe committere iudicio aliorum.

D. 798.

Ad iii dicẽdũ, ꝙ hõ cõſtituit̃ dñs ſuijpſius ꝑ liberũ arbitriũ: & iõ licitè põt hõ de ſeipſo diſponere quãtũ ad ea, q̃ ptinẽt ad hãc uitã, q̃ hoĩs libero arbitrio regitur: ſed trãſitus de hac uita ad aliã feliciorem non ſubiacet libero arbitrio hoĩs, ſed poteſtati diuinę. Et ideò nõ licet homini ſeipſum interficere, ut ad feliciorẽ trãſeat uitam. Silr̃ ẽt nec vt quaſlibet miſerias p̃ſentis uitæ euadat: q̃a ultimũ malorum huius uitæ, & maximè terribile, eſt mors, ut patet ꝑ Philoſ. in * 3. Eth. Et iõ inferre ſibi mortẽ ad alias huius uitæ miſerias euadendas, eſt maius malũ aſſumere ad minoris mali uitationẽ. Silr̃ ẽt nõ licet ſeipſum ĩterficere ꝓp aliqđ pctm̃ cõmiſſum, tũ q̃a in hoc ſibi maximè nocet, ꝙ ſibi adimit neceſſariũ pœnitẽtiæ tẽpus: tũ ẽt, quia malefactorẽ occidere nõ licet, niſi ꝑ iũdiciũ publicæ poteſtatis. Silr̃ ẽt non licet mulieri ſeipſam occidere, ne ab alio corrũpat̃, quia non debet in ſe cõmittere crimẽ maximum, qđ eſt ſuijpſius occiſio, vt uitet minus crimen alienũ. Non enim eſt crimẽ mulieris ꝑ violentiã violatæ, ſi cõſenſus nõ adſit: q̃a nõ inquinat̃ corpus, niſi de conſenſu mẽtis, ut Lucia dixit. Conſtat aũt minus eſſe pctm̃ fornicationẽ, uel adulteriũ, q̃ homicidiũ, & p̃cipuè ſuijpſius, qđ eſt grauiſſimũ: q̃a ſibijpſi nocet, cui maximã dilectionẽ dẽt. Eſt ẽt periculoſiſsimũ, quia nõ reſtat tẽpus vt ꝑ pœnitentiã expietur. Silr̃ ẽt nulli licet ſeipſum occidere ob timorẽ ne conſentiat in pctm̃, q̃a nõ ſunt facienda mala, ut veniant bona: vel ut vitent̃ mala, p̃ſertim minora, & minus certa. Incertum. n. eſt, an aliquis in futurũ conſentiat in pctm̃. Potẽs eſt enim Deus hominem quacumque tentatione ſuperueniẽte liberare à pctõ.

* Li. 3. c. 6. tom. 5.

Ad iiii dicendum, ꝙ ſicut Augu. dicit in 1.* de ciu. Dei. Nec Samſon aliter excuſatur, ꝙ ſeipſum cũ hoſtibus ruina domus oppreſsit, niſi ꝙ latẽter Spiritusſanctus hoc iuſſerat, q̃ per illum miracula faciebat. Et eandẽ rõnem aſsignat de quibuſdam ſanctis fœminis, q̃ tẽpore p̃ſecutionis ſeipſas occiderunt, quarũ memoria in Eccleſia celebratur.

* Li. 1. ca. 21. a medio, to. 5.

Ad v dicendum, ꝙ ad fortitudinem pertinet, ꝙ aliquis ab alio mortem pati non refugiat propter bonum uirtutis, & vt vitet peccatum. Sed ꝙ

aliqs ſibiipſi inferat mortē vt vitet mala pœnalia, habet quidem quandam ſpeciem fortitudinis, pp qđ quidam ſeipſos interfecerunt, æſtimātes ſe fortiter agere, de quorū numero Razias fuit. Non tñ eſt vera fortitudo, ſed magis quædā mollities animi non valentis mala pœnalia ſuſtinere, ut patet p Philoſ. in 3.* Ethi. & per Aug. in 1.† de ciuit. Dei.

* Lib. 3. Eth. ca. 8. tom. 5.
† Lib. 1. c. 23. circa medium tom. 5.

ARTICVLVS VI.

Vtrum liceat in aliquo caſu interficere innocentem.

Porrecta per totum. 360

‡ 2 q. 94. ar. 5. ad 2 & q. 10. a. 8. ad 3. Et 1. q. 7. art. 6. ad 3. Et opuſ. 9. q. 86. Et He bre. 11. le. 4.

AD SEXTVM ſic procedit. Vr, q licet in aliquo caſu interficere innocentem. Diuinus enim timor non manifeſtatur per pctm, qm magis timor Domini expellit pctm, vt dicitur Eccl. 1. ſed Abraham commendatus eſt, q timuit Dominum, quia ᵇ voluit interficere filium ſuum innocentem. ergo poteſt aliquis innocentem interficere ſine pctō. ¶ 2 Præt. In gñe pctōrum, q cōtra proximū cōmittuntur, tantò maius vr aliqđ eſſe pctm, quātò maius nocumētū ᵇ infertur ei, in quē peccatur: ſed occiſio plus nocet pctōri, q innocēti, qui de miſeria huius uitæ ad cœleſtē gloriam trāſit per mortem. cū ergo liceat in aliquo caſu pctōrem occidere, multò magis licet occidere innocētē, uel iuſtum. ¶ 3 Præt. Illud qđ fit ſm ᵇ ordinem iuſtitiæ, non eſt pctm: ſed qñq; cogit aliqs ſm ordinē iuſtitiæ occidere innocentē, puta, cū iudex, qui dēt ſm allegata iudicare, cōdēnat ad mortē eum, quem ſcit innocentē p falſos teſtes conuictū: & ſilr miniſter, q iniuſtè cōdemnatū occidit obediens iudici. ergo abſq; pctō poteſt aliquis occidere innocentē.

SED CONTRA eſt, quod dicitur Exod. 23. Inſontem, & iuſtum non occides.

RESPON. Dicēdū, q aliquis homo dupliciter cōſiderari pōt. Vno modo, ſm ſe: alio modo, per cōparationem ad aliud. Secundum ſe quidē conſiderādo hominē, nullū occidere licet: qa in quolibet ·ēt pctōre debemus amare naturā, quā Deus fecit, q per occiſionē corrumpit. Sed ſicut ſupra dictū* eſt, occiſio pctōris fit licita p comparationem ad bonum cōe, quod per pctm corrumpitur: uita autē iuſtorum eſt conſeruatiua, & promotiua boni cōis, quia ipſi ſunt principalior pars multitudinis. Et ideò ᵐ nullo modo licet occidere innocentem ⁿ.

* Ar. 2. huius queſt.

Conclu. m

AD PRIMVM ergo dicendum, q Deus habet dominiū mortis, & vitæ. Eius enim ordinatione moriuntur & peccatores, & iuſti. Et ideò ᵈ ille q mandato Dei occidit innocentem, talis non peccat, ſicut nec Deus, cuius eſt executor: & oſtēditur Deū timere, eius mandatis obediens.

D. 4.

AD II dicendū, q in pēſanda grauitate pcti magis eſt cōſiderādū id qđ eſt p ſe, q id qđ eſt p accidens. Vñ ille q occidit iuſtū grauius peccat, q ille q occidit pctōrem. Primò quidem, quia nocet ei, quē prius dēt diligere, & ita magis contra charitatē agit. Secūdò, qa iniuriā infert ei, qui eſt minus dignus, & magis contra iuſtitiā agit. Tertiò, quia priuat cōitatem maiori bono. Quartò, qa magis Deū contēnit, ſm illud Lucæ 10. Qui vos ſpernit, me ſpernit. Quòd aūt iuſtus occiſus ad gloriā pducatur à Deo, per accidēs ſe habet ad occiſionem.

AD III dicēdū, q Iudex ſi ſcit aliquē innocen-

F tem eſſe, qui falſis teſtibus conuincitur, debet diligentius examinare teſtes, ut inueniat occaſionē liberandi innoxium, ſicut Daniel fecit. Si autem hoc nō poteſt, debet eum ſuperiori relinquere iudicandum. Si autem hoc non poteſt, nō peccat ſecundum allegata ſententiā ferens: quia ipſe non occidit innocentem, ſed illi qui eum aſſerunt nocentem. Miniſter autem iudicis condemnantis innocentem, ſi ſententia intolerabilem errorē contineat, non debet obedire: alias excuſarentur carnifices, qui martyres occiderunt. Si verò non con

G tineat manifeſtam iniuſtitiam, non peccat, præceptum exequendo: quia ipſe non habet diſcutere ſuperioris ſententiam, nec ipſe occidit innocētem, ſed iudex, cui miniſterium exhibet.

ARTICVLVS VII.

Vtrum liceat alicui occidere aliquē, ſe defendendo.

Porrecta per totum. 361

4. d. 25. q. 2. ar. 1. q. 1. ad 2 & 3.

AD SEPTIMVM ſic pceditur. Vr q nulli liceat occidere aliquē, ſe defendendo. Dicit.n. Aug.* ad Publicolā, de occidendis hominibus. Ne ab eis quiſquam ʰ occidatur, non mihi pla

H cet conſiliū, niſi forte ſit miles, aut publica functione teneat, vt ñ p ſe hoc faciat, ſed p alijs accepta legitima poteſtate, ſi eius cōgruat pſonæ: ſed ille q ſe defendēdo, occidit aliquē ad hoc eū occidit, ne ipſe ab eo occidat. ergo hoc vr eſſe illicitū. ¶ 2 Præt. In 1. de † Libero arbitrio dr. Qūo apud diuinā prouidētiā à pctō liberi ſunt, q p his rebus, quas cōtēni oportet, hu

I mana ʰ cæde polluti ſunt? Eas aūt res dicit eſſe cōtemnēdas, quas hoīes inuiti amittere poſſunt, ut ex pmiſſis* patet. Horū aūt eſt vita corporalis. ergo p cōſeruāda uita corporali nulli licitum eſt hominem occidere. ¶ 3 Præt. Nicolaus Papa dicit, vt habetur in Decretis 1. diſtin. 50.* De clericis, pro quibus cōſuluiſtis. ſ. qui ſe defendendo paganum occiderent, ſi poſtea p

K pœnitentiam emēdati, poſſunt ad priſtinum ſtatum redire, aut ad altiorem aſcēdere, ſcito nos nullam occaſionem dare, nec vllam tribuere licētiā eis quēlibet hominem quolibet modo occidēdi: ſed ad præcepta moralia ſeruanda tenentur communiter clerici, & laici. ergo etiam laicis non eſt licitum occidere aliquem, ſe defendendo. ¶ 4 Præt. Homicidiū ē graui⁹ pctm, q ſimplex fornicatio, vl adulteriū: ſed nulli licet cōmittere ſimplicē fornicationē, vl adulteriū vl qđcūq; aliđ pctm

* Epi. 154 à medio illius, t. 2. Et habet 23. q. 5. c. de Occidend.

† Li. 1. c. 5. non multum procul à fine, to. 1.

* In diuiſione q.

* In Decretis diſ. 50. ca. de his clericis.

SVP. QV. LXIIII. ART. VII.

IN art. 7. eiuſdē q. 64. intellige bene diſtinctionē literæ, ſ. q dupliciter pōt reperiri occiſio alterius ad conſeruationē uitæ ppriæ. Primò, vt mediū ad finē: ſecundò, vt conſequens ex neceſſitate finis. Et ut in litera dr, multū intereſt altero mō ſe habere. Nā & finis, & medium ad finē cadunt ſub intētione, ut patet in medico, qui intendit ſanitatē per potionē, vel dietā. Id aūt quod conſequitur ex neceſſitate finis, nō cadit ſub intētione, ſed præter intentionem exiſtēs emergit, ut patet de debilitatione ægroti, q ſequitur ex medicina ſanante. Et iuxta duos hos modos diuerſimodē occidere pōt licitē perſona publica, & priuata. Nā pſona publica, ut miles, ordinat occiſionē hoſtis, ut mediū ad finē ſubordinatū bono cōi, ut in litera dicitur: perſona autem priuata non intēdit occidere, ut ſeipſum ſaluet: ſed intēdit ſaluare ſeipſum, nō deſtructurus à ſui defenſione, etiā ſi alterius mortē ex ſua defenſione oporteat ſeq. Et ſic iſte nō occidit, niſi p accidēs: ille aūt per ſe occidit. Et ppterea ad illud requiritur publica authoritas, ad hoc non.

¶ In

mortale ꝓ cōſeruatione ꝓpriç vitæ: quia uita ſpūalis p̄ferēda eſt corporali. ergo [b] nulli licèt defendēdo ſeipſum, aliū occidere, ut propriā uitam cōſeruet. ¶5 Præ. Si arbor eſt mala, & fructus, ut hr̄ Matth.7. ſed ipſa [h] defenſio ſui vr̄ eſſe illicita, ſm̄ illud Rom.12. Nō uos defendentes chariſſimi. ergo & occiſio hoīs exinde ꝓcedēs eſt illicita. B

Sed contra eſt, ꝙ Exo.22. dr̄: Si effringēs fur domum, ſiue ſuffodiēs inuētus fuerit, & accepto vulnere mortu⁹ fuerit, ꝑcuſſor non erit reus ſanguinis: ſed multo magis licitū eſt d̄fendere ꝓpriam uitam, q̄ propriā domum. ergo ẽt ſi aliquis occidat aliquē pro defenſione uitæ ſuæ, non erit reus homicidij. C

Respon. Dicēdū, ꝙ nihil ꝓhibet unius actus eſſe duos effectus, quorū alter ſolū ſit in intētione, alius uerò ſit p̄ter intentionē. Morales aūt act⁹ recipiūt ſpēm ſm̄ id, qđ intendit: nō aūt ab eo qđ eſt p̄ter intētionē, cū ſit ꝑ accidens, ut ex ſupradictis * patet. Ex actu ergo alicuius ſe ipſum defendentis duplex effectus ſeq pōt. D Vnus quidē cōſeruatio ꝓpriæ uitæ, alius aūt occiſio īuadētis. [m] Act⁹ ergo hmōi ex hoc, ꝙ intēdit cōſeruatio ꝓpriæ uitæ, nō [d] hēt rōnem illiciti, * cū hoc ſit cuilibet naturale, ꝙ ſe cōſeruet in eſſe, quātū pt. Pōttū aliqs actus ex bona intētione ꝓueniēs, illicit⁹ reddi, ſi nō ſit ꝓportionatus fini. Et iō [p] ſi aliqs ad defendendū ꝓpriam vitam utat̄ maiori uiolentia, q̄ oportet, erit illicitū. Si verò moderate uiolētiā repellat, erit licita defenſio. [q] Nā ſm̄ iura, vim vi repellere licet cū moderamine īculpatæ tutelç [r]. Nec ē neceſſariū ad ſalutē, ut hūc actū moderatæ tutelç p̄termittat ad euitādā occiſionē alteri⁹: [s] qa plus tenet̄ hō uitæ ſuç ꝓuidere, q̄ vitç alienç. Sed qa occidere hominē nō licet niſi publica authoritate ꝑꝑ bonū cōe, ut ex prædictis * patet, [x] illicitū eſt ꝙ hō intēdat occidere hoīem, ut ipſum defendat, niſi ei qui hēt publicā authoritatē, q intēdēs hoīem occidere ad ſui d̄fenſionem, refert hoc ad pulicum bonū, [y] ut patet in milite pugnante contra hoſtes, & in miniſtro iudicis pugnante contra latronē quàmuis ēt & iſti peccent, ſi priuata libidine moueatur.

Ad primum ergo dicendū, ꝙ authoritas Auguſt. intelligēda eſt in eo caſu, quo quis intēdit occidere hominem, ut ſeipſum à morte liberet. In quo ēt caſu intelligitur authoritas inducta ex libro de * libe. arb. Vnde ſignanter dicitur, pro his rebus in quo deſignatur intentio. Et per hoc patet reſponſio. Ad II.

A ¶ In eodē art.7. dubiū occurrit circa illā rōnē redditā in litera, Quare nō tenet̄ hō p̄termittere actū tutelæ ꝓpriæ uitæ ad euitādū occiſionē alterius: qa plus tenetur hō uitæ ſuæ ꝓuidere, q̄ uitæ alienæ. Et eſt rō dubij: qa qui defendendo ſe, ſuū occidit inuaſorē, nō ſolū priuat illū uita hac, ſed ẽt uita æterna, qm̄ occidit illū in peccati mortalis actu, quo īiuſtè aggredit̄ defenſoré. Cōſtat aūt ꝙ defenſor tenet̄ plus diligere uitā ſpūalem animæ proximi cuiuſcūq;, q̄ uitā ꝓpriā corporalē ſecūdum charitatis ordinē. Tenet̄ ergo p̄termittere actū tutelæ ꝓpriæ vitæ, nō ut euitet̄ occiſio alterius, quantū ad uitā tpalē, ſed ut euitet̄ occiſio alteri⁹, quātū ad uitā æternā, qm̄ ponit̄ ex hoc extra ſtatū pęnitētię. ¶ Ad hoc dr̄, ꝙ licet magnæ charitatis eſſet, ut is, cuius uita ñ eſt neceſſaria alienæ ſaluti ſpūali, priuari ſe pateretur uita pręſenti, ut inuaſor hēret ſpatiū pęnitentiæ, & ſic ſe Deo redderet: ad hoc tñ non tenet̄, qm̄ ponere uitam ꝓ anima proximi, non eſt act⁹ charitatis, ad quē de neceſſitate tenemur, niſi in caſu, quo tenemur ei⁹ ſaluti prouidere, ut ſuperius in q. 16. ar.5. ad vlti. dictū eſt. Cōſtat aūt, ꝙ hic nō eſt caſus talis, qm̄ iſte in nullo eſt neceſſitatis, ſed iniquæ uolūtatis articulo conſtitutus. Quia igit̄ defenſori incūbit cura ꝓuidēdi ſaluti propriç uitæ, nec tenetur prouidere uitæ corporali, aut ſpūali inuaſoris, cōſequens eſt, ut cū ordinata dilectione charitatis, amet magis ſalutem ſpūalem proximi, q̄ uitam propriā, & tñ hunc actum tutelæ non prætermittat cum conſequēte damno utriuſq; uitæ alterius: quia ad hunc effectū non tenet̄, niſi in caſu, quia non eſt ſibi cōmiſſa cura de illo, ſed de corpore proprio. Et ſic rō, quę ſuper cura ſuæ corporalis uitæ fundatur, ſtat ſolida, & tantò plus, quātò ſatis a remotis, hoc eſt, per accidens, effectus illius defenſionis. Pōt.n. in inſtanti pęnitere, & eſt alterius ordinis ab effectibus corporalibus, qui etiam per accidens ſunt à defenſione illa. E

*q.43.ar.3. & 1.2. q.1.art.3. & 1.2.q.1. ar.3.& q.19.artı.7. Conclu. m D.183.

¶ In eodem art.7. in materia 2. argumēti dubium occurrit, An defendēdo res, liceat occidere. Et eſt rō dubij, tum quia homo tenetur plus prouidere alienæ uitæ, q̄ proprijs rebus, tenet̄ nāque præponere uitam alienam omnibus rebus exterioribus, vt patet ex eo, ꝙ qui poteſt, & non paſcit fame morientem, homicida eſt, tum quia Exodi.22. dicitur: ꝙ diurnum furem etiam infringentem domum, ſi quis occiderit, reus erit homicidij.
¶ In oppoſitū eſt & ciuilis iuris, & multorū authoritas doctorū.
¶ Ad hoc dubium a quibuſdam dr̄, ꝙ dupliciter cōtingit defendere res. ſ. recuperabiles uel irrecuperabiles. Ergo ꝙ qñ accidit ꝙ inuaſor auferre nititur res meas, ſi ego poſſum res meas etiāſi auferrentur, recuperare per uiam iudicis, non poſſum defendendo res, occidere raptorem. Si autem non poſſem per viam iudicis recuperare res meas, ſi auferūtur, poſſum d̄fendēdo res meas, licitè occidere. Nec alia affert̄ rō, niſi qa defenſio rerū eſt licita. Et ius hoc concedit, ut in l. furē. ff. ad legē. Corneliam de ſica. Alij dñt, ꝙ licet impune occidere ſaluando res, quātū ad forū ciuile, ſed in foro cōſciētiæ nō licet. Et affert̄ ad hoc capitulū, Interfeciſti extra de homicidio. Mihi aūt aliter occurrit ex principiis habitis dicendū. ſ. ꝙ qñ qs nō pōt aliter res ſuas defendere, q̄n ſequatur ex defenſione occiſio īuaſoris, licitè pōt defendēdo occidere illū. Et eſt rō illa eadē, q̄ aſſignatur ī lra, qa. ſ. plus tenet̄ aliqs curā hēre rerū ſuarū, q̄ ſūt adminicula vitæ ſuæ & uirtutis, atque fęlicitatis, q̄ alienæ uitæ. Qđ probat̄, qa cuilibet imminet cura rerū ſuarū ī ordine p̄cipuè ad uirtutē: nō aūt cura alienæ uitæ, niſi in caſu neceſſitatis. Conſtat aūt, ꝙ plus tenet̄ quis ꝓuidentiā hēre eorū, quorū cura ſibi īminet ſimpliciter & abſolutè, q̄ eorū quorū cura nō ſibi iminet, niſi in caſu. Et manifeſtat̄ ampli⁹ hoc ex ſupradictis in art.8. q.35. q. ſ. nō tenetur hō in ſpāli ſingulos ꝓximos diligere ex charitate neq; ſecūdū actū interiorem, neq; ſcdm act⁹ exteriores. Si igitur nō teneor diligere in particulari iuaſoré, nulla mihi cura eſt de illius uita cōmiſſa. De adminiculis aūt uitæ ꝓpriæ & uirtutū, conſtat oportere me curā hēre. Qđ ſim⁹ at extra caſum neceſſitatis ex eo patet, ꝙ inuaſor ſeipſum ſpōtè in tali caſu ponit in ferēdo talē iniuriam ꝓximo, quā ille non pōt euadere, niſi occidendo. In articulo ergo iniquæ uoluntatis & mortis ſeipſum ponit, ut iniuriet̄ alteri. Signū autem ꝙ hæc ſit authoris intētio, hr̄ ex hoc, ꝙ Augu. in 1. de lib. arb. authoritas, loquitur non ſolùm de uita corporali ſed de aliis, quæ inuiti perdere poſſumus. Et in ſpeciali ibi quidem de libertate, & pudicitia loquitur: poſtmodum uerò in proſecutione eiuſdem primi libri ſub eodem ordine. ſ. eorum q̄ inuiti perdere poſſumus, ponit honores, & diuitias. Vnde cum in hac reſponſione author gloſſet illā uniuerſalem. ſ. Pro his rebus, quas contēni oportet, inſinuat ꝙ eadē eſt de omnibus huiuſmodi rō, ita ꝙ ẽt Auguſtini ſententia ibidē ſaluat̄ de his, qui intendunt occidere pro ſaluandis rebus &c & p̄ſens doctrina ſaluatur de his, qui non intendunt occidere, ſed ſaluare res, & occiſio ſe habet conſequenter, & per accidens.

Conclu. p

Conclu. q

*Artic. 2. & 3.

Conclu. x

Pars 4.

*In ar. 2. huius ar.

¶ Ad primam igitur obiectionem dr̄, ꝙ cū maiore dilectione ꝓximū, q̄ rerū, ſtat ꝙ poſſim actum hmōi tutelæ exercere, qm̄ illa maior dilectio proximi non oportet ꝙ ſit, niſi in communi extra caſum: hęc autem tutela prouenit ex cura particulari. Et ſicut ſtat me plus diligere ſalutem animæ proximi, q̄ ſalutem meam corporalem, & tamen de proximi ſalute nunquàm cogitare, illā nunq̄ in ſpeciali amare, de corporali aūt uita cogitare, & in particulari diligere illam propter iniūctam mihi illius curam, non illius: ita ſtat quòd plus diligo uitam proximi, q̄ res meas, & tamen de illa nunquam curem in ſpeciali niſi in caſu: iſtæ autem me ſolicitent eadem ratione, quia ſcilicet iſtarum in ordine ad uitam, & uirtutem cura mihi imminet, illius nō. Falſum ergo aſſumitur, ꝙ teneat plus prouidere alie-

næ vitæ, q̃ curam habere rerum mearum, vt adminicula sunt F vitæ. Et uitæ s, q̃uis teneat plus diligere alienam uitam, q̃ res meas: sed ut declaratū est. motus diligēdi, siue cōis, vel specialis, & cura mihi imminens, vel non imminens, omnia soluunt.

¶ Ad secundam obiectionem dr̄, q̄ cum illa verba ad præcepta iudicialia spectēt, in foro iudiciali intelligēda sunt, in quo nō discernit̄, an defensor intēdat occidere p saluandis, an saluare, & ex consequenti sequitur occisio. Sermo autem noster est in foro conscientiæ, ubi intentio discernitur, & iudicatur. Rursus lex illa absolutè loquitur, & nō in casu, in quo non potest aliter vim v. re. ellere: nos autem in solo hoc casu loquimur. Vnde non excusamus quando potest repellere vim capiendo ipsum, uel quocunque alio modo Decretalis autem illa, Interfecisti, non est contra dicta: quoniam affirmando cum aduersatiua, Si autem te, tuaque liberādo, interfecisti, oppositum casum tractat, respectu præcedētis, scilicet si interfecisti furem, aut latronem, vbi comprehēdi poterat absque occisione. Et licèt non dicat disiunctiuè, te, uel tua, sed copulatiuè, te tuaque: non propterea dicit, quòd si solùm tua, liberando interfecisti, ubi aliter absque occisione saluari nequiuerint, homicidij reus es.

*Glos. interlinea. sibi.

Porrecta per totum. 362

4. ...lt. 25. q. 2. art. 2. q. 2. ad 3.

Ad III dicendū, q̄ irregularitas cōsequitur actum homicidij, etiā si sit absq; peccato, ut patet in iudice, q iustè aliquē cōdēnat ad mortem. Et pp hoc clericus, ēt si se defendendo interficiat aliquē, irregularis est, quāmuis non intendat interficere, sed seipsum defendere. G

Ad IIII dicēdū, q̄ actus fornicationis, vel adulterij nō ordinat ad conseruationē ꝓpriæ uitæ ex necessitate, sicut actus, ex quo q̄n̄q; sequit̄ homicidiū.

Ad V dicendum, q̄ ibi prohibetur defensio, quæ est cum liuore uindictæ. Vnde * gl. dicit. Non uos defendentes. i. non sitis referientes aduersarios.

ARTICVLVS VIII.

Vtrum aliquis casualiter occidens hominem, incurrat homicidij reatum.

AD OCTAVVM sic proceditr̄. Vr̄ q̄ aliquis casualiter occidens hominem, incurrat homicidij reatū. Legitur. n. Gen. 4. q̄ Lamech credens interficere bestiā, interfecit hoiem, & reputatū est ei ad homicidium. ergo reatum homicidij incurrit, q casualiter hominem occidit. H

¶ 2 Præt. Exod. 21. dicitur. Si quis I percusserit mulierē ꝑgnātem, & aborsū fecerit, si mors ei⁹ fuerit subsecuta, reddet animā ꝓ anima: sed hoc pōt esse absq; intētione occisiōis. ergo homicidiū casuale hēt homicidij reatū.

¶ 3 Præt. In Decretis dis. 50. * inducunt̄ plures canones, q̄bus casualia homicidia puniuntur: sed pœnæ nō debet̄ nisi culpæ. ergo ille qui casualr̄ hoiem occidit, incurrit homicidij reatū.

Sed contra est, q̄d August. † dicit ad Publicola. Absit, ut ea quæ pp bonum, aut licitū facimus, si quidem pp hoc præter nostrā uoluntatē quicquā mali acciderit, nobis imputetur. Sed contingit q̄n̄que, ut pp bonum aliquod facientibus homicidiū cōsequatur casualiter. ergo nō imputatur facienti ad culpam.

Respon. Dicēdū, q̄ s̄m Phil. in 2. * Physi. Casus est cā agens ꝑter intētionē: & iō ea q̄ casualia sunt, simpl̄r loquēdo, n̄ sunt intēta, neq; uolūtaria. Et q̄a oē pctm̄ ē volūtariū, s̄m Aug. cōsequens est, q̄ casualia, inquātū hmōi, nō sunt pctā. * Cōtingit tn̄ id, q̄d nō est actu, & p se uolitū, uel intentū, esse p accidēs uolitū, uel intentum, s̄m quod

In Decr. d. 50 c. Miror, & ca. Clericū, & ca. De his clericis, & c. Si qs uidi &: † Epis. 154 non multum procul a fine epi. to 2.

** Lib. 2. text. 49. & 50. co. 2.*

Concha. m

¶ Ex his autem patet solutio alterius quæstionis ab Aug. ubi supra, & posterioribus mota, an liceat repellendo uiolentiam stupri, adulterij, sodomiæ, & huiusmodi, occidere: quoniā quādo non potest aliter euadere, quæ tunc ad hoc infertur actualiter vim, licitè potest tuendo suorum membrorum libertatē occidere. Et tanto plus licet in defensione hac, quàm in defensione rerum exteriorū, quantò uis hæc magis æstimatis rebus infertur: & periculum consensus magnum ex hoc imminet, q uirtutis bono contrariatur. Vnde Tullius in orone pro Milone, laudabiliter cōmemorat militē adolescentē, qui ne turpiter pateretur à tribuno militari, ꝓpinquo Caij Marij, ipsum interfecit.

¶ In responsione ad tertium in eodē articulo, considera, quòd materia est iuris positiui irregularitas. Et nouo iure in clementina De homici. statutum est, q̄ is, qui aliter mortem uitare non ualens, suum occidit inuasorem, irregularis non est, quæ lex si tempore authoris extitisset, non scripsisset hoc author.

SVPER QV. LXIIII. ARTIC. VIII.

IN art. 8. eiusdem 64. quæst. circa imputationem casualis homicidij, notandum est, quòd cum dupliciter contingat, homicidium casuale imputari, scilicet dando operam rei illicitæ, vel dando operam rei licitæ, aliquæ conditiones sunt communes utrique modo, & aliquæ propriæ singulis. Communes quidem sunt tres. Prima est quòd non sit intentio occidendi, quia iam non esset casuale homicidium. Secunda est, quòd mors sequatur ex opere illius, cui imputat̄, ut in calce corporis articuli expressè habetur. Et ratio est, quia cum homicidium nō sequatur ex intentione illius, si etiā non sequatur ex illius opere, nulla restat ratio, quare illi imputatur occisio. Et ex hoc capite excusatur non intendens occidere percussor ab homicidio: quādo mors ex mala cura, vel regimine sequitur. Et propterea in particularibus casibus iudicandis oportet diligenter aduertere, an ex illius, cui imputatur, opere mors subsecuta fuerit. Tertia est, q̄ debuerit remouere id, ex quo sequitur homicidiū, ut in medio corporis articuli habetur: ita q̄ ad hoc, q̄ alicui imputetur homicidium, requiritur, q̄ non solum potuerit remouere illud, ex quo mors sequitur, puta, iactum lapidis, gladium accinctum &c. sed etiam quòd debuerit illum auferre hoc est, quòd obligatus fuerit diuino, uel naturali, uel humano iure ad remouendum illud: uel positiuè, puta, auferendo accinctum gladium, vel negatiuè, puta, abstinendo a iactu lapidis. Et ratio huius conditionis est, quia ad hoc, quòd imputetur alicui homicidium, oportet quòd uoluntarium sit directè, uel indirectè. Et cum casuale non sit directè uoluntariū, oportet quòd sit uolūtarium indirectè. Constat autem ex dictis in præcedēti lib. quòd ad uoluntariū indirectè non sufficit, quòd volunms possit prohibere, sed requiritur etiam q̄ debeat prohibere: alioquin non ei imputatur. Oportet igitur in casibus iudicā dis considerare, si is, cui imputatur, tenebatur ad abstinendū à tali opere, seu remouendum tale q̄d, unde secuta ē mors. Ex hoc. n. capite excusor ab homicidio, si petenti à me diuitē centum aureos, alioquin cogetur ire ad occidendum aliquem, uel aliquos, ut tantum lucretur, nego, & non do: quia licèt possim dare, & sic ꝓhibere homicidia, non tamen teneor dare. Ad proprias aūt conditiones singulorum modorum descendendo, quando datur opera rei licitæ unica opus est conditione, ut scilicet diligentē adhibeat diligentiam, ne mors sequatur ad hoc, ne sibi homicidium imputetur: ex negligentia siquidem imputatur. Dictū est. n. in præcedenti libro, q̄ negligentia eius, ad quod homo tenetur ex p̄cepto, peccatum mortale est: ueruntamē diligentia secundū naturam negotiorum, tp̄is, ac personarum censenda est. In quibusdā namq; negotiis diligens est, qui illud ut cōsueuit fieri, facit, ut patet in casu Decretalis, Ioannes. extra de homicidio. Qui. n. pulsat campanas iuxta solitū, nullius est reus K negligentiæ, si inde alterius mors sequit̄. In quibusdā aūt aliq̄d periculi, à remotis tamen annexum habentibus, diligens est, q ea sic disponit, & facit, ut ea circunspiciat, quæ rationabiliter considerari debent p̄latis conditionibus personarum &c. Fortuita. n. ea quæ uiri prudentes communiter non cogitāt, si eueniant, non sunt nobis imputanda, quia homines sumus, & humana ratione gubernamus nos, ac nostros. Verbigratia, & accidit de facto, quòd Princeps Hispaniæ habens ceruā paruulā sibi domesticam, quasi catellum, aborsa fuerit ex timore canū insequentium ceruam illam fugientem ad solitum gremium dominæ suæ. Fuit enim casus non solùm ab ipsa puella inexcogitatus, sed à tot principibus, & uiris, qui principis curam habebant, aut ei assistebant, & ex ea regni successorem expectabant. Et tamen post factum omnes dicimus, quòd debuerat caueri neum locum, vbi venatici canes adessent, illa iter cum ceruæ. Nec hoc de ceruæ tantum occisione, sed cātellæ, uel auis posse accidere. Et hoc diximus, ut in casibus distinguatur, quid

post

cauſa per accidens dr̃ remouẽs ꝓhibẽs, Vñ ille, q nõ remouet ea, ex q̃bus ſeq̃tur homicidiũ ſi dẽat remouere, erit quodam modo homicidiũ volũtarium. Hoc aũt contingit dupl̃r. Vno mõ, qñ dans operã rebus illicitis, quas vitare dẽbat, homicidiũ incurrit. Alio mõ, qñ nõ adhibet debitã ſolicitudinẽ. Et iõ ſm iura, ſi aliq̃s det operã rei B licitę, debitã diligẽtiã adhibẽs, & ex hoc homicidiũ ſequatur, nõ incurrit homicidij reatũ. Si verò det operã rei illicitæ, vel ẽt det opera rei licitæ, nõ adhibens diligentiã debitã, nõ euadit homicidij reatũ, ſi ex eius opere mors hõis cõſequatur.

Ad primvm ergo dicendũ, ꝙ Lamech nõ adhibuit ſufficiẽtẽ diligẽtiã ad homicidiũ uitãdũ, & iõ reatũ homicidij ñ euaſit. C

Ad ii dicẽdũ q̃ ille q̃ percutit mulierem prægnantem, dat operam rei illicitę. Et ideò ſi ſequatur mors mulieris, uel pueri animati, non effugiet homicidij crimen, præcipuè cum ex tali percuſſione in promptu ſit, quòd mors ſequatur.

Ad iii dicendum, ꝙ ſecundũ canones imponitur pęna his, q̃ caſualiter occidũt, dantes operam rei illicitæ, uel non adhibẽtes diligentiam debitam.

QVAESTIO LXV.

De Mutilatione membrorum, in quatuor articulos diuiſa.

Deinde conſiderãdum eſt de peccatis aliarũ iniuriarum, q̃ in perſonam committuntur.

Et circa hoc quæruntur quatuor.

¶ Primò, de mutilatione membrorum.

¶ Secundò, De uerberatione.

¶ Tertiò, De incarnatione.

¶ Quartò, Vtrum pctm̃ hmõi

---

poſt factum experientia prudentiores facti faceremus, & quid A inexperti feciſſemus. Neq;.n. exacta diligẽtia exquiritur, qualis à ſumma prudentia emanare potuiſſet, ſed q̃ à cõiter prudentibus emanare cõſueuit in huiõi negotijs. Et ex hoc capite, tutè pñt ſacerdotes religioſi, ſeruiẽdo infirmis, eos ẽt in finẽ vitæ uoluere ĩ lecto, ut quietius iaceãt, & reliqua ſeruitia exhibere, cum prudentia quæ in hmõi conſueta eſt. Nec oportet ſcrupulum inde capere, ſi mors forte ex hoc acceleraſ. Quicquid.n. licitũ eſt conuerſis in hoc opere, licitum eſt ſacerdotibus. Nec ullus eſt irregularitatis timor in propoſito, vbi nulla eſt culpa negligentiæ, quæ ita reum faceret conuerſum, ſicut clericum. In quibuſdam autem periculoſis ex ſuo genere actibus diligẽtia eſt, quæ aut conſilio proprio, uel alieno, ubi timor adhuc ſupereſſet periculi, hæc operatur. Verbi gratia. Tenere infantes tenellos ſecum in lecto, opus eſt ſtatim periculũ oppreſſionis offerens: & propterea niſi debitis circunſtantijs honeſtetur, opus eſt illicitũ. Et quia eſt contra curam debitã uitæ ꝓximi, cũ facili caſu mortis (dormiẽtes qppe non ſumus noſtrorũ motuũ dñi) mortale peccatũ eſt. Si aũt honeſtatur circunſtantijs, puta, q̃a lectus eſt extenſus, & nõ habetur propè ſe, & nutrix conſueuit ſemper inueniri in eodẽ loco & ſitu, quo ſe incipiẽdo dormire poſuit, & implacabilitas ĩfantis hoc exigat, excuſari uidetur, quia non eſt rõnale his cõcurrẽtibus, periculum timere. Propter quod in cap. Cõſuluiſti, 2. q. 5. non omnino præcipitur parentibus, nec pueros teneant in lecto, ſed admonẽdi, & proteſtandi ſũt, ne negligentia proueniſſe mors ſubſequatur. Et ſimile eſt in alijs actibus licitis periculoſis, ut ſunt ruinæ domorum, iactas lapidum &c. In omnibus.n. his tãto maiori opus eſt conſilio & ſolicitudine, quantò periculũ propinquius timetur. Qñ verò datur opera rei illicitæ, in litera dicitur, & communiter videtur confeſſum, ꝙ imputatur ei homicidium ex illius opere cõſequens: nec oportet hic aliã apponere propriam conditionem. Ego autem nõ intelligo indiſtinctè doctrinam hanc, qñ didici, ꝙ actus materialiter mortalis, qñ non eſt uoluntarius, niſi indirectè, & in cauſa, iudicandus eſt ſecundũ illam cãm; & per hoc effuſionẽ humani ſeminis extra matrimonij actũ, poſſe eſſe ſolũ pctm̃ ueniale definitum eſt, qñ.ſ. in cauſa ſolum fuit peccatum veniale, ut patet ex pollutione nocturna ex veniali delectatione in die habita cõſequẽte. Sequendo igitur principia habita de uolũtario, diſtinguendũ eſt de imputatione ad pœnã, uel ad culpam: & ſi culpam, mortalem, uel uenialem. Et quoad pęnam irregularitatis indiſtinctè, intelligo, ꝙ qñ dat operam rei illicitæ, imputatur ei homicidium conſequens ex ſuo opere ad pęnã irregularitatis. Quoad culpã verò, cum diſtinctione intelligo, ꝙ qñ dat operam rei illicitæ, uenialiter tamẽ, ſi eſt diligens ad cauẽ- E dam ſequelã periculi, ſicut de dante operam rei illicitæ dictũ eſt, nõ eſt reus homicidij niſi in ſua cã, quod nihil aliud eſt, q̃ eſſe reum illius rei illicitæ uenialis: & probatur hoc ex ratione uolũtarij ſupradicta. Vnde ſi religioſo alicui ex his, quibus ſtatuto prohibetur æquitare, accidiſſet caſus, in cap. Dilectus, uel in ca. Significaſti. extra, de homicidio, licèt daret opera rei illicitæ ſibi equitando ſine licentia & neceſſitate, ac p hoc iudicatus fuiſſet irregularis, nõ plus peccaſſet pp homicidiũ ſubſecutũ, q̃ ſi non fuiſſet ſubſecutũ, qñ ſolius equitationis reus eſſet. ¶ Et confirmatur authoritate Auguſtini dicentis, quòd Lot nõ quantũ ille inceſtus, ſed quantum ebrietas præcedens meruit, in culpa fuit: non diſſimile aũt eſt de alijs iudicium. Et ex hoc patet, ꝙ etiam qñ dat operam rei illicitæ mortaliter, adhibendo tñ omnẽ diligentiã ne mors ſequatur, licèt ſit reus gehẽnæ pp illud pctm̃ mortale, non tñ eſt reus homicidij pp eandem rõnem, quia.ſ. voluntarium indirectè in ſola cã contra uoluntatẽ & diligentiã adhibitã, non niſi in cã culpatur. Vñ ſi ebrietas Lot fuit peccatũ mortale, nõ ꝓpterea arguẽdus eſt inceſtus. Hæc aũt dico, quãdo actus peccati mortalis non eſt de genere ſuo via ad mortem. Percutientem enim aliquẽ, quamuis noluit occidere, nõ excuſo ab homicidio, q̃a pcuſſio via ẽ ad mortem. Sed clericũ mortaliter uenationi vacantẽ ab homicidij culpa excuſo, quãdo nobilis laicus uenationi uacãs ab homicidij culpa excuſaretur, q̃a.ſ. adhibita eſt oĩs diligentia, ne cuiquã nocceret uenatio. Eſt igitur caſuale homicidium ſp imputãdũ danti operã rei illicitæ, ut cõmuniter dr̃, ſed difformiter: quia quo ad pęnam irregularitatis & culpã aliquam ſemper, ſed non ſemper quo ad culpam mortalẽ, nec ẽt ſemper quo ad culpam mortalem iſti9 ſpeciei.ſ. homicidij. Et q̃a huic doctrinæ oĩa conſonant, amplectẽda proculdubio eſt.

¶ In reſponſione ad tertium in eodem, aduerte, ꝙ percuſſio prægnantis abſq; intẽtione occidẽdi, põt dupliciter cõtingere. Primo, ut ſit talis, q̃ de genere ſuo nata eſt inducere aborſum vel lædendo corporaliter, uel incutiẽdo timorẽ mulieribus, q̃ ſunt communiter timidæ, & hmõi: & ſi ſic ſequitur homicidium, nõ inter caſualia, ſed uolũtaria cõputãdũ uidetur, qñ in promptu ratio eſt, vt actus ipſe occiſio ſit: qñ talis actus in pluribus natus eſt facere aborſum: caſuale autẽ eſt ut in paucioribus, & hoc dico qñ ſcienter grauidã ſic percutit. Nam qui ex ignorantia uteri ſic grauiter & grauius percuteret, caſuale incurreret homicidium pp aborſum, etiam ſi ignorãtia laboraret culpa- D bili. Nã licèt non excuſetur à culpa homicidij, excuſatur tamẽ à mõ homicidij, quia.ſ. non eſt per ſe uolitum ab eo, q ſi ſciret materiæ conditionẽ, in quã agit, non ageret in illam; & de ſimilibus idem eſt iudicium. Si aũt percuſſio fiat aliqualis, q̃uis indiſcreta, ioco, uel ſerio, uel timor leuis incutiatur imprudẽter caſuale eſt homicidium, quod ex diſpoſitione ſingulari mulieris potius prouenit paſſiuè, quam ex actione inferitur agentis. ¶ In reſpõſione ad tertium, ubi de canonum pœna agitur, aduerte, ꝙ quia tam author, q̃ alij in Decretis diſt. 50. ut patet in introductione capituli, Clerico, diſtinguũt homicidiũ uolũtarium à caſuali, non pp hoc, quia illud eſt uolitum, & hoc nõ uolitũ &c. ſed pp hoc, ꝙ illud eſt uolitum per ſe, hoc aũt aut nullo modo, aut in cauſa tantum, & indirectè habet uolitionẽ, ut patet ex hoc, ꝙ de homicidio caſuali diſputãtes, diſtinguũt de dãte operã rei licitæ, uel illicitæ. Tota igĩ coordinatio horũ homicidiorũ ſub caſuali homicidio cõprehẽditur & hoc quãtũ ad culpã, parũ aut nihil refert, dũmodo homo ſciat in ueritate q̃s ſit. Quãtũ tñ ad authoritatẽ diſpẽſandi in irregularitate, multũ refert, quia priuilegiati, quibus conceſſum eſt diſpenſare cũ irregularibus, niſi ſit ex homicidio uoluntario contracta irregularitas, poſſunt diſpenſare cum irregularibus propter homicidium caſuale, quãmuis culpabile ſiue dando operam rei licitæ, ſiue debita adhibita diligentia ſiue dando operã rei illicitæ.

SVPER QV. LXV. ARTIC. I.

In q. 65. ar. 1. dubium occurrit, quid nomine membri in materia mutilationis intelligatur. Et eſt ratio dubij, quia quidã uolunt quòd membrum propriè ſit membrum principale, qd habet officium, ut pes ad ambulandum &c. Et ex hoc inferũt, quòd digitus non eſt membrum.

Conclu. p

Conclu. 2

¶In oppoſitū aūt eſt, quia mēbra ſunt, ex qbus integritas corporis totiꝰ cōſurgit. Conſtat aūt non eſſe integrum corpus, cui deeſt unus digitus.

Porrecta per totum. ¶Ad hoc dī, ꝙ cū mēbrū ſit proculdubio pars hñs actū, iuxta illud ad Rom. 12. Oīa aūt mēbra nō eundē actū habēt: & in iure canonico inter mēbra cōputentur non ſolū mēbra habētia actus ſeparatim, ſed coniunctim, ut patet de teſtibus, quorum officiū non niſi genitalibus exercetur. Eunuchi nāque iter mutilatos cōputātur, ut patet, & in Decretis diſtin. 55. & extra de corp. vitiatis, conſequens eſt, ut nomine mēbri i materia mutilationis appelletur nō ſolū mēbrū principale habēs ſeparatū officium, ſed etiā membrū acceſſoriū, & conſodale. Et qm̄ digitus eſt membrū habens ēt proprium officium euidētius, q̄ dicta utilia, ut patet in exercitio muſico, ubi digiti magis q̄ manus exercētur: iō inter mēbra computandi ſunt. Secus aūt de parte digiti, q̄ ita eſt pars, ut nulliꝰ membri appellatio nem habeat, ut patet extra, de corpo. uitiatis. c. De preſbytero. Vr̄ aūt mihi diſtinguendū de mutilante, uel mutilato quo ad irregularitatem: q̄ ad mutilātē ſufficit abſcindere digitū ſibi, uel alteri ad hoc ut ſit irregularis: ad mutilatū verò non, quia oportet ꝙ mēbrū abſciſſum inducat uel impotentiā, uel enormē defectū, uel deformitatē, ſeu ſcādalū &c. ut patet in iure & hoc ītellige quantū eſt ex parte membri. ut patet extra de clericis pugnantibus in duello, capit. Porro. Nam ex parte cauſæ, an. ſ. ex cā rōnabili, & neceſſaria, puta, pp ſanitatē, aut culpabiliter, aut pp iuſtitiā ut iudex, alia eſt cōſideratio. Cōſentiētes. n. ꝑpriæ mutilatiōi pp neceſſitatem medicinæ, nō ſunt irregulares, ut patet diſt. 50. ca. Quis culpabiliter

363

Lib. 2. c. 4. & 30. & libro 4. ca. 4.

Lib. 2. tex. 9. c. 2.

In decretis di. 55. ea. Si quis abſciderit, Et ca. Si quis ꝑ ægritudinem.

q. 61. ar. 1. & 2. & q. pręc. ar. 1. 2. & 5.

iniuriarū aggrauet̄ ex hoc, ꝙ committitur in perſonam coniunctam alijs.

ARTICVLVS I.

Vtrum mutilare aliquem membro ſuo, in aliquo caſu ſuo poſſit eſſe licitum.

AD PRIMVM ſic ꝓcedit̄. Vr̄ ꝙ mutilare aliquē membro ſuo in nullo caſu poſſit eſſe licitū. Dam. n. dicit in 2. lib. ꝙ pctm̄ committit̄ ꝑ hoc, ꝙ recedit̄ ab eo, qđ eſt ſm̄ naturā in id, qđ ē contra naturā: ſed ſm̄ naturā à Deo inſtitutū eſt, ꝙ corpꝰ hoīs ſit itegrū mēbris, cōtra naturā aūt eſt, ꝙ ſit mēbris diminutū. ergo mutilare aliquē mēbro, ſemper videtur eſſe peccatum.

¶2 Præt. Sicut ſe hēt tota aīa ad totū corpꝰ, ita ſe habēt partes aīæ, ad partes corporis, ut dr̄ in 2. de aīa: ſed nō licet aliquem priuare aīa occidendo ipſum, niſi publica poteſtate. ergo ēt ñ licet aliquē mutilare mēbro, niſi forte ſm̄ publicā ptātem.

¶3 Præt. Salus aīæ ꝓferenda eſt ſaluti corporali: ſed nō licet aliquem mutilare ſe membro pp ſalutē aīæ, puniuntur. n. ſm̄ ſtatuta Niceni cōcilij, q ſe caſtrauerūt pp caſtitatē conſeruādā. ergo pp nullam cauſam aliam. licet aliquē membro mutilare.

SED CONTRA ē, qđ dr̄ Exo. 21. Oculū ꝓ oculo, dētē ꝓ dente, manū pro manu, pedē ꝓ pede.

RESPON. Dicēdū, ꝙ cū mēbrū aliqđ ſit pars totius humani corporis, eſt pp totum ſicut imperfectū pp ꝑfectū. Vñ diſponēdū eſt de mēbro humani corporis, ſm̄ qđ expedit toti. Mēbrū aūt humani corporis ꝑ ſe qdē vtile eſt ad bonū totius corporis: ꝑ accidens tñ pōt cōtingere, ꝙ ſit nociuū, puta, cū mēbrū putridum eſt totius corporis corruptiuū. Si ergo membrū ſanū fuerit, & in ſua naturali diſpoſitione cōſiſtēs, non pōt ꝑſcindi abſq; totius corporis detrimēto: ſed qa ipſe totus hō ordinat̄ vt ad finē, ad totā cōitatē, cuius eſt pars, ut ſupra dictū ē, pōt cōtingere, ꝙ abſciſio mēbri etſi vergat in detrimentum totius corporis, ordinatur tñ ad bonum cōitatis, inquantum alicui infertur in pœnam ad cohibitionem pctōrū. Et iō ſicut per publicā poteſtatem aliquis licitè priuat̄ totaliter uita pp aliquas maiores culpas: ita ēt priuatur membro pp aliquas culpas minores. Hoc aūt non eſt licitum alicui priuatæ perſonæ, ēt uolente illo, cuius eſt membrum quia per hoc fit iniuria cōmunitati, cuius eſt ipſe homo, & oēs partes eius. Si verò membrum pp putredinem ſit totius corporis corruptiuum, tunc licitū eſt de uoluntate eius, cuius eſt membrū putridum, membrū ꝑſcindere pp ſalutem totius corporis: quia unicuiq; commiſſa eſt cura propriæ ſalutis. Et eadem ratio eſt ſi fiat uolūtate eius, ad quē pertinet curare de ſalute eius, qui habet mēbrum corruptiuum. aliter aūt aliquē mēbro mutilare eſt omnino illicitum.

AD PRIMVM ergo dicendū, ꝙ nihil prohibet id, quod eſt contra particularem naturam, eſſe ſm̄ naturam uniuerſalem: ſicut mors, & corruptio in rebus naturalibus eſt cōtra particularē naturā eius, quod corrumpitur, cum tamen ſit ſm̄ naturā uniuerſalem. Et ſimiliter mutilare aliquem membro, etſi ſit contra naturā particularem corporis eius, qui mutilatur, eſt tamen ſecundum naturalem rationem in comparatione ad bonum commune.

AD II dicēdū, ꝙ totius hominis uita nō ordinatur ad aliquid propriū ipſius hoīs: ſed ad ipſam potius omnia quæ ſunt hominis ordinantur. Et iō priuare aliquem vita, in nullo caſu pertinet ad aliquem, niſi ad publicam poteſtatē, cui cōmittitur procuratio boni cōmunis: ſed præciſio mēbri poteſt ordinari ad propriam ſalutem unius hominis. & ideò in aliquo caſu poteſt ad ipſum pertinere.

AD III dicendum, ꝙ membrum non eſt prǽſcindendum propter corporalem ſalutem totius, niſi quando aliter toti ſubueniri non poteſt. Saluti autem ſpirituali ſemper poteſt aliter ſubueniri, q̄ ꝑ membri præſciſionem, quia pctm̄ ſubiacet uolūtati: & ideò in nullo caſu licet membrum præſcindere propter quodcumq; pctm̄ uitandum. Vnde Chryſoſt. exponens illud Mat. 19. Sunt eunuchi, q ſeipſos caſtrauerunt propter regnum cœlorum, dicit, Non per membrorum abſciſionem, ſed malarum cogitationū interemptionem. Maledictioni. n. eſt obnoxius, qui membrū abſcindit: etenim homicidæ ſunt, qui talia præſumūt. & poſtea ſubdit, Neq; concupiſcentia māſuetior ita fit, ſed moleſtior. Aliunde enim habet fontes ſperma quod in nobis eſt, & præcipuè à propoſito incontinenti, & mente negligente: nec ita abſciſio membri comprimit tentationes, ut cogitationis frænum.

ARTICVLVS II.

Vtrum liceat patribus verberare filios, aut dominis ſeruos.

AD SECVNDVM ſic proceditur. Vr̄ ꝙ non liceat patribus uerberare filios, aut dominis ſeruos. Dicit enim Apoſ. ad Ephe. 9. Vos patres nolite ad

aūt, ſeu pp iuſtitiam ſe, uel alios mutilantes, ſunt irregulares, ut patere pōt ex allegatis hic, & in materia homicidij.

Conclu. m *Conclu.* p *Conclu.* s *Conclu.* u *Conc.* &

Homil. 63. I Mat. circa mediū to. 2.

SVPER QV. LXV. ART. II.

Porrecta per totum. 364

IN art. 2. & 3. eiuſdem quæſt. dubiū occurrit, quare Author tractans de iniurijs, quæ facto inferuntur in perſonam quatuor enumeratis, ſ. homicidio, mutilatione,

Inf. q. 72. ar. 2. ad 3

tione, verberatione. & incarceratione, omiſerit vulnerationē præſertim cū nec ad mutilationem reducatur, vt patet ex eo, ꝙ vulnerās nulli eſt cenſuræ ob noxius, nec ad uerberōnem vt patet ex eo ꝙ non licet patri vulnerare filium, cui tamen licet verberare eundē. ¶ Ad hoc dr̄, ꝙ vulneratio. ut diſtīguit̄ cōtra occiſionē, & mutilationem, ad uerberationem reducitur. Verbera .n. vulnera inferunt: nā continuitatem carnis ſoluunt, in qua diſſolutione vulnus cōſiſtit. Nec obſtat ꝙ patres, non pñt vulnerare filios: quoniam hoc de perfectis vulneribus intelligitur, ad q̄ non extendi œconomicā, ſed politicā ptātem ex miniſtris & inſtīs patet. Pater namq; manu, flagello, virga, aut ēt fuſte cædit: iudex āt ferro linguā vulnerat &c. Non fecit ēt author ſpecialem articulum de vulneratione, q̄a non eſt ſimplex iniuria, hñs ſeorſum propriā difficultatē. Hēt namq; in primis vulnus idē oppoſitum: opponitur .n. continuitati carnis, q̄ cū nouum cōīum ſenſibilium ſit, ad quietē, vel delectationē ſenſus ſpectat, cui opponitur verberatio. Eſt deinde effectus uerberationis q̄ſi acrior eſt, vñ nec differre vī à verberatione, ſed ſignificare excellentiā ei⁹ nihil nāq; refert ferro, vel ligno vulu⁹ infligere &c. Eadem demum rōne licitè, uel illicitè fit qua maior vel minor uerberatio licita uel illicita eſt. Vñ & patri inhibita dr̄ in 2. ar. immoderata uerberatio. Nec m̄ ſilentio p̄teriuit author vulnera, ſed ea comprehēdit ſubdens illa uerba in litera 3. art. Vel quolibet ſenſum dolore afficiens.

*Li. 10.c. vlt. ante medium tom.5.

*q.31.ar. 2.

Concl. m

Conclu. p

*Li. 2.ca. 23.parū a princ. to. 6.

iracūdiā ꝓuocare filios veſtros A & infra ſubdit, Et vos Dñi eadē facite ſeruis, remittētes minas: ſed ꝑ verba aliqui ad iracūdiā ꝓuocant̄, & ſunt ēt minis grauiora. ergo neq; patres filios neque dñi ſeruos dñt verberare.

¶ 2 Præt. Phil. dicit in 10.*Ethi. ꝙ ſermo paternus hēt ſolū admonitionē, nō āt coactionē: ſed q̄dā coactio ē ꝑ verbera. ergo parētibus ñ licet filios verberare.

¶ 3 Præ. Vnicuiq; licet alteri diſciplinā impēdere hoc .n. ꝑtinet B ad eleemoſynas ſpūales, vt ſ.* dictū eſt. Si ergo parentibus licet ꝑ diſciplinā filios verberare, pari ratione cuilibet licebit quemlibet verberare, quod patet eſſe falſum. ergo & primum.

Sed contra eſt, quod dr̄ Prouer. 13. Qui parcit virgæ, odit filiū ſuum. & infra. 23. Noli ſubtrahere à puero diſciplinam ſi .n. ꝑcuſſeris eū virga, nō morietur. Tu virga ꝑcuties eum & C animam eius de inferno liberabis. Eccleſ. 33. dicitur. Seruo maleuolo tortura. & compedes.

Respon. Dicendum, ꝙ ꝑ verberationē nocumentum quoddam infert̄ corpori ei⁹, qui verberatur aliter tñ q̄ in mutilatione. Nam mutilatio tollit corporis integritatē verberatio uerò tm̄modo afficit ſenſum dolore: vñ multò minus nocumentum D eſt, q̄ mutilatio membri. Nocumētū āt inferre alicui nō licet, niſi per modum pœnæ ꝑ iuſtitiam. Nullus aūt iuſtè punit aliquem niſi ſit eius iuriſdictioni ſubiectus: & iō m verberare aliquē non licet, niſi hñti ptātem aliquam ſuꝑ illum, qui verberatur licitè. n Et quia filius ſubdit̄ ptāti patris, & ſeruus poteſtati dñi, licitè pōt verberare pater filium, & dñs ſeruum cauſa correctionis, & diſciplinæ. q E

Ad primum ergo dicendū, ꝙ cū ira ſit appetit⁹ vindictæ p̄cipuè concitatur ira, cum aliq̄s ſe reputat læſum iniuſtè, vt patet p* Phi. in 2. Rhetoricæ. Et iō per hoc, ꝙ patribus interdicitur, ne filios ad iracundiam prouocent, non prohibetur quin filios verberēt cā diſciplinæ, ſed ꝙ nō immoderatè eos affligat verberibus. Quòd uero indicit dñis, ꝙ remittant ſeruis minas, pōt dupliciter intelligi. Vno mō, vt remiſſe minis vtant̄, quod ꝑtinet ad moderationem diſciplinæ. Alio modo, vt aliquis non ſꝑ impleat quod comminatus eſt, quod pertinet ad hoc, ꝙ iuditiū quo quis comminatus eſt pœnam, quādoq; per remiſſionis miſericordiam temperet̄.

Ad secundum dicendum, ꝙ maior ptās maiorem dēt hēre coactionem. Sicut āt ciuitas eſt ꝑfecta cōitas, ita princeps ciuitatis hēt perfectam ptātem coercendi: & iō pōt infligere pœnas irreparabiles. ſ. occiſionis, vel mutilationis. Pater autem, & dñs, qui præſunt familiæ domeſticæ quæ eſt imperfecta cōitas, habent imperfectam poteſtatem coercendi ſm leuiores pœnas, quæ, non inferunt irreparabile nocumentū: & hmōi eſt verberatio.

Ad tertium dicendū, ꝙ exhibere diſciplinā volenti cuilibet licet: ſed diſciplinam nolenti adhibere, eſt ſolum eius, cui alterius cura committit̄. Et ad hoc pertinet aliquem verberibus caſtigare.

Articvlvs III.

Vtrum liceat aliquem hominem incarcerare.

Ad tertium ſic proceditur. Vr̄ ꝙ non liceat aliquem hoīem incarcerare. Act⁹ .n. eſt malus ex genere, qui cadit ſ. indebitam materiam, vt ſ.* dictum eſt: ſed homo hñs naturalem arbitrij libertatem indebita materia incarcerationis, q̄ libertati repugnat. ergo illicitum eſt aliquē incarcerare. Porrecta per totum. 365 *1.2.q.18 ar.2.

¶ 2 Præ. Humana iuſtitia regulari dēt ex diuina: ſed ſicut dr̄ Ecc. 15. De⁹ reliq̄t hoīem ī manu cōſilij ſui ergo vr̄ ꝙ ñ ē aliq̄s coercēdus vīculis, vł carcere.

¶ 3 Præt. Nullus eſt coercendus niſi ab opere malo à quo quilibet pōt alium licitè impedire. Si ergo incarcerare aliquem eſſet licitum ad hoc, ꝙ cohiberetur à malo, cuilibet eſſet licitum aliquem incarcerare: quod patet eſſe falſum. ergo & primū.

Sed contra eſt, ꝙ Leui. 24. legitur, quendam miſſum fuiſſe in carcerem ꝑ Pctm̄ blaſphemiæ.

Respon. Dicendū, ꝙ in bonis corporis tria per ordinē cōſiderant̄. Primò quidē integritas corporalis ſubſtātiæ, cui detrimentū affert̄ ꝑ occiſionē, vel mutilationē. Scd̄ò, delectatio, vel quies ſenſus cui opponit̄ verberatio, vel quolibet ſenſum dolore efficiēs. Tertiò, motus & uſus mēbrorū, q̄ impedit̄ ꝑ ligationē, vel incarcerationē, ſeu quācūq; detētionē. Et iō m incarcerare aliquē, vel qualitercūque detinere eſt illicitū, niſi fiat ſm ordinē iuſtitię aut in pœnā, aut ad cautelā alicuius mali vitādi. n Concl. m

Ad primum ergo dicendū, ꝙ hō qui abutitur ptāte ſibi data, meretur eā amittere: & iō homini, qui peccando ab uſus eſt libero vſu ſuorum membrorum conueniens eſt incarcerationis materia.

Ad ii. Dicendū, ꝙ Deus q̄nq; ſm ordinē ſuæ ſapientiæ pctōres cohibet ne poſſint pctm̄ implere, ſm Illud Iob. 5. Qui diſſipat cogitationes malignorū, ne poſſit implere manus eorū, quod cœperant: q̄nq; verò eos permittit, quod voluerint agere. Et ſil'r ſm humanam iuſtitiam nō pro qualibet culpa homines incarcerantur, ſed pro aliquibus.

Ad iii dicendū, ꝙ detinere hoīem ad horā ab aliquo opere illicito ſtatim perpetrando, cuilibet licet, ſicut cum aliquis detinet aliquē ne ſe ꝑcipitet, uel ne aliū feriat: ſed ſimpl'r aliquē includere, uel ligare, ad eum ſolū pertinet, q̄ hēt diſponere

xniuerſaliter

SVPER Q. LXV. ART. IIII.

IN art. 4. eiuſdem, q. 65. aduerte Nouitie tria. Primo, quòd nomine pſonæ alijs coniunctæ ſignificatur filius, pater, mater agnatus, amicus, tutor, cuſtos, ciuis, famulus, & huiuſmodi. Importatur .n. his nominibus relatio ſpectãs ad coniũctionem cum alio. Vidua autem pupillus & huiuſmodi, important perſonas ſeparatas ab alijs, vt patet.

Porrecta per totum. 366

¶ Secundo, ꝙ coniunctio cum alijs nõ variat ſpeciem iniuriæ, ſed aggrauat ipſam. Non.n. occiſio Sortis qui non eſt filius, alterius eſt ſpeciei ab occiſione eiuſdem ſi filius eſſet: ſed alteriꝰ grauitatis, ut i litera dicitur. Et ratio eſt, quia vnum, & multa nõ uariant ſpeciem.

¶ Tertio, ꝙ hic non eſt ſermo de perſonis coniunctis nobis, qui facimꝰ iniuriã, puta de patre meo, principe meo, fratre meo & hmõi. De his .n. nihil in litera dicitur forte quia primo tractãdũ eſt de differentia debito, quod iſtis debemus, vt ex illius diuerſitate, cognoſcamus diuerſitatem iniuſti erga eoſdem tã facto, q̃ verbo &c.

¶ At ſi nõ vis hæc ſpectare, ſcito quòd omnis diuerſitas cõiunctionis mei ad aliquos, penes quam diuerſificantur partes iuſtitiæ, ut pietas, obſeruantia, & huiuſmodi uariat ſpeciem dictarum iniuriarũ, ita quòd homicidiũ in aliam trahitur ſpeciem ſi proprium occidam parentem, in aliam ꝓprium principem, & ſimile eſt de mutilatione, & alijs dictis. Et ratio eſt, quia non ſolum fit contra commutatiuam iuſtitiam auferendo vitam, ſed fit contra pietatem, vel obſeruantiã &c. vt inferius poſt diſcuſſas iniuriarum ſingulas ſpecies, & partes iuſtitiæ latius manifeſtabitur in q. 117 in fine.

*1. 2. qu. 73. ar. 9.

Senel. m

SVPER Q. LXVI. ART. I.

Ferr. inſ. cont. cap. 22.

vniuerſaliter de actibus, & vita alterius: quia per hoc impedit nõ ſolum à malis faciendis, ſed etiam à bonis agendis.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum peccatum aggrauetur ex hoc quòd prædictæ iniuriæ inferuntur in perſonas alijs coniunctas.

AD QVARTVM ſic procedit. Vr̃ ꝙ peccatum non aggrauetur ex hoc, ꝙ prædictę iniuriæ inferuntur in perſonas alijs coniunctas. Huiuſmodi.n. iniuriæ habent rationem peccati, prout nocumentum alicui infert contra eius voluntatẽ: ſed magis eſt contra hoĩs uoluntatem malum, quod in propriam perſonam infertur, q̃ quod infertur in perſonam coniunctã. ergo iniuria illa in perſonam coniunctam eſt minor.[h]

¶ 2 Præt. In ſacra ſcriptura præcipuè reprehenduntur, qui pupillis & viduis iniurias inferunt vñ dr̃ Eccle. 25. Non deſpiciet preces pupilli, nec viduam, ſi effundat loquelã gemitus: ſed vidua, & pupillus non ſunt pſonæ alijs coniunctę. ergo ex hoc ꝙ infertur iniuria perſonis coniunctis,[h] non aggrauatur pctm̃.

¶ 3 Præt. Perſona coniuncta hẽt propriam voluntatem, ſicut & principalis perſona. Põt.n. aliquid ei eſſe uoluntarium, quod eſt cõtra uoluntatem principalis perſonæ, ut patet in adulterio, quod placet vxori, & diſplicet viro: ſed hmõi iniuriæ hñt rationem pcti, prout conſiſtũt in[h] voluntaria commutatione. ergo huiuſmodi iniuriæ minus habent de ratione peccati.

SED CONTRA eſt, quod Deut. 28. ad quandam exaggerationem dicitur. Filij tui, & filiæ tuæ tradentur alteri populo uidentibus oculis tuis.

K RESPON. Dicendum, ꝙ quantò aliqua iniuria in plures redũdat, cæteris paribus, tanto grauius eſt pctm̃: & iuſte eſt, ꝙ grauius eſt pctm̃ ſi aliquis percutiat principem, q̃ perſonam priuatam quia redundat in iniuriã totius multitudinis, vt ſupra* dictum eſt.[m] Cum autem infertur iniuria in aliquam perſonã coniũctam alteri qualitercunq;, illa iniuria pertinet ad duas per-

F ſonas: et ideò cæteris paribus ex hoc ipſo aggrauatur pctm̃. Poteſt tñ contingere, ꝙ ſm̃ aliquas circunſtantias ſit grauius pctm̃, quod fit contra perſonam nulli coniunctam vel propter dignitatem perſonæ, vel ꝓp magnitudinẽ nocumenti.[n]

AD PRIMVM ergo dicendũ, ꝙ iniuria illata in perſonam cõiunctam minus eſt nociua perſonæ, cui coniungitur, q̃ ſi in

G ipſam immediate inferretur, & ex hac parte eſt minus peccatũ ſed hoc totum quod ꝑtinet ad iniuriam perſonæ: cui coniungitur ſupperadditur peccato, quod aliquis incurrit ex eo, ꝙ aliam perſonam ſm̃ ſe lædit.

AD SECVNDVM dicendũ, ꝙ iniuriæ illatæ viduas, & pupillos magis exaggeratur, tum quia magis opponuntur miæ, tum quia idem nocumentum hmõi

H perſonis inflictum, eſt eis grauius, quia non hñt releuantem.

AD TERTIVM Dicendũ, ꝙ per hoc, ꝙ vxor voluntariè cõſentit in adulterium minoratur quidem pctm̃, & iniuria ex parte ipſius mulieris: grauius.n. eſſet ſi adulter violenter eam opprimeret. Non tñ ꝓp hoc tollitur iniuria ex parte viri: quia vxor non habet poteſtatem ſui corporis, ſed vir vt dr̃. 2. ad Co

I rint. 7. et eadẽ rõ eſt de filibus. De adulterio tñ, quia non ſolũ iuſtitiæ, ſed etiam caſtitati opponitur, erit locus* infra agendi in tractatu de temperantia.

QVAESTIO LXVI.

De peccatis iuſtitiæ oppoſitis, in nouem articulos diuiſa.

DEINDE conſiderandum eſt de pctis iuſtitiæ oppoſitis, per quæ infertur nocumẽtũ ꝓximo in rebus. ſ. de furto, & rapina.

ET CIRCA hoc quæruntur nouem.

¶ Primò, Vtrum naturalis ſit homini poſſeſſio exteriorum rerum.

¶ Secundò, Vtrum licitum ſit, quòd aliquis rem aliquam poſſideat quaſi propriam.

¶ Tertiò, Vtrum furtum ſit occulta acceptio rei alienæ.

¶ Quartò Vtrũ rapina ſit pctm̃ ſpẽ differẽsã furto

¶ Quintò, Vtrum omne furtum ſit peccatum.

¶ Sextò, Vtrum furtum ſit peccatum mortale.

¶ Septimò, Vtrum liceat furari in neceſſitate.

¶ Octauò, Vtrum omnis rapina ſit pctm̃ mortale.

¶ Nonò, Vtrũ rapina ſit grauius pctũ, q̃ furtum.

IN ar. 1. q. 66. nota quòd, quia quod conuenit alicui, conuenit ei ſecundum modum eius, cui cõuenit, per hoc, quando aliquid conuenit ſuperiori & inferiori eminentius cõuenit ſuperiori, quã in inferiori. Et inde eſt, ꝙ diuerſimodè exteriora quibus veſcimur. quæ imperfectiora ſunt, non ſolum nobis, ſed animalibus, diuerſimodè facta ſunt propter animalia, & propter nos. Nam quia animalia non ſe agunt, ſed aguntur naturę inſtinctu: ideo non conuenit eis habere dominium, & poſſeſſionẽ rerum, quibus ueſcũtur, quamuis ſint facta propter ipſa. Homini autem, quia rationis particeps liber eſt conuenit per modum domini & poſſeſſionis, vt ſit ſuper imperfectiora, quæ ſunt propter ipſum facta. Vtimur ergo diuerſimodè exterioribus nos, & animalia, non ſolum quia etiam ipſis aĩalibꝰ vtimur, ſed quia vt domini naturaliter ex noſtra natura rationali eis vtimur. Animalia autem ei inſtinctu naturæ vti dicuntur, & impropriè vti dicuntur eis, quibus veſcuntur, ut patet ex dictis in tractatu de Vu &c. Et ideo nõ ex altero, ſed vtroque ſimul author in litera oſtendit naturale hominis poſſeſſorum rerum exteriorum, ex hoc. ſ. q; illa ſunt facta, utpote imperfectiora, & homo habet rationem, & voluntatem. D.

* q. 154. ar. 9.

Porrecta per totum.
367
Int. cont. c. 22. fi. & 127. fi.

A

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum naturalis ſit homini poſſeſſio exteriorum rerum.

AD PRIMVM ſic procedit. Vr̄, ꝙ nō ſit naturalis homini poſſeſſio exteriorum rerum. Nullꝰ.n. debet ſibi attribuere quod Dei eſt: ſed dominiū oīum creaturarum eſt proprium Dei, ſecundùm illud Pſal. 23. Domini eſt terra &c. ergo non eſt naturalis homini poſſeſſio rerum exteriorum.

*In ſerm. ad diuites auaros a medio illius.

¶2 Præt.* Baſilius exponens uerbū diuitis dicētis, Lu. 12. Congregabo oīa quæ nata ſunt mihi, & bona mea, dicit. Dic mihi quæ tua? vnde ea ſumens in uitam tuliſti? ſed illa quæ homo poſſidet naturaliter, poteſt aliquis conuenienter dicere eſſe ſua. ergo hō non poſſidet naturaliter exteriora bona.

*Lib. 2. de fide, ca. 1. circa medium tomo 2.

¶3 Præt. Sicut * Amb. dicit in lib. de Trini. Dominus nomen eſt poteſtatis: ſed homo non habet poteſtatem ſuper res exteriores, nihil enim pōt circa earum naturam immutare. ergo poſſeſſio exteriorum rerum non eſt homini naturalis.

SED CONTRA eſt, quod dr̄ in Pſal. omnia ſubieciſti ſub pedibus eius, ſcilicet hominis.

RESPON. Dicendū, ꝙ res exterior poteſt dupliciter conſiderari. Vno mō, quantum ad eius naturam, q̄ non ſubiacet humanæ ptāti, ſed ſolū diuinæ, cui oīa ad nutū obediūt. (Concl. m) Alio mō, quantū ad vſum ipſius rei, & ſic habet hō naturale dn̄ū exteriorū rerū, (Conclu. p) qa p rōnem & uoluntatē pōt uti reb. exteriorib⁹ ad ſuā utilitatē, quaſi pp ſe factis. Sp.n. imperfectiora ſunt pp perfectiora, ut ſ.* habitū eſt. Et ex hac rōne Phil. pbat in 1. † Polit. ꝙ poſſeſſio rerū exteriorū eſt hoi naturalis. Hoc aūt naturale dn̄ium ſup cæteras creaturas, quod competit hoi ſm̄ rōnem, in qua imago Dei conſiſtit, manifeſtatur in ipſa hominis creatione, Gen. 1. vbi dicitur. Faciamus hoiem ad imaginem, & ſimilitudinem noſtram: & præſit piſcibus maris &c.

*q. 64. ar. 1.
†Li. 1 c. 5. tom. 5.

AD PRIMVM ergo dicendū, ꝙ Deus habet principale dominium omnium rerum. Et ipſe ſm̄ ſuā prouidentiam ordinauit quaſdā res ad corporalē hoīs ſuſtentationem: & pp hoc hō habet naturale rerum dn̄ium, quantū ad poteſtatem utendi ipſis.

AD SECVNDVM dicendum, ꝙ diues ille reprehēdit̄ ex hoc, ꝙ putabat exteriora bona eſſe principaliter ſua, quaſi nō accepiſſet ea ab alio, ſ. a Deo.

AD TERTIVM dicēdū, ꝙ illa rō procedit de dn̄io exteriorū rerū quantum ad naturas ipſarū: quod quidē dn̄ium ſoli Deo conuenit, ut * dictum eſt.

* In corp. ar.

Porrecta per totum.
368
3. cont. c. 127. fi. Et opu. 20. li. 4. c. 4.

ARTICVLVS II.

Vtrum liceat alicui rem aliquam, quaſi propriam, poſſidere.

AD SECVNDVM ſic procedit. Vr̄, ꝙ nō liceat alicui rē aliquā, quaſi ppriā poſſidere. Oē.n quod eſt contra ius naturale, eſt illicitum: ſed ſm̄ ius naturale oīa ſunt cōīa, cui qdē cōītati cōtrariat̄ pprietas poſſeſſionū. ergo illicitū eſt cuilibet hoi appriare ſibi aliq̄ rē exteriorē.

*In ſerm. ad diuites auaros, poſt medium illius.

¶2 Prę. * Baſilius dicit exponēs prædictum uerbū diuitis. Sicut q pueniēs ſpectacula, prohiberet aduenietes appropriādo ſibi, qd̄ ad cōem uſum ordinat̄, ſimiles ſunt diuites, q cōia, quæ præoccupauerūt, æſtimāt ſua eſſe: ſed illicitū eſſet pcludere viā alijs ad potiendū cōib⁹ bonis. ergo illicitū eſt appropriare ſibi aliquam rem communem.

*In ſerm. 81. tom. 3. Et habet di. 47. c. Sicut hi.

¶3 Præ. * Amb. dicit, & hr̄ in Decretis di. 47. c. Sicut hi. Propriū nemo dicat, ꝙ eſt cōe; B appellat aūt cōes res exteriores, ſicut patet ex his q̄ præmittit. ergo uī illicitū eſſe, ꝙ aliquis appropriet ſibi aliquam rem exteriorem.

*Cap. 40. tom. 6.

SED CONTRA eſt, quod * Aug. dicit in li. de hæreſib. Apoſtolici dicunt̄, qui ſe hoc noīe arrogātiſſimè uocauerūt, eo ꝙ in ſuā cōionē nō acciperēt utētes cōiugib⁹, & res pprias poſſidentes, quales hāt catholica Eccl'a, C & monachos, & clericos plurimos: ſed iō iſti hæretici ſūt, qa ſe ab Eccleſia ſeparantes, nullā ſpē putāt eos habere, q utunt̄ his reb⁹, quibus ipſi carent. Eſt ergo erroneū dicere, ꝙ n̄ liceat homini propria poſſidere.

RESPON. Dicendū, ꝙ circa rē exteriorē duo competunt hoi, quorū unū eſt ptās pcurādi, & diſpēſandi: & quātū ad hoc licitū eſt, ꝙ hō ppria poſſideat. (Concl. m) D Et eſt ēt neceſſariū ad humanā uitā pp tria. Primò qdē, quia magis ſolicitus eſt unuſquiſque ad pcurādū aliqd, quod ſibi ſoli cōpetit, q̄ id quod cōe oium, uel multorū: qa unuſquiſq; laborē fugiēs, relinqt alteri id, ꝙ pertinet ad cōe, ſicut accidit in multitudine miniſtrorum. Alio mō, qa ordinatius res humanæ tractant̄, ſi ſingulis immineat ppria cura alicui⁹ rei pcurādæ: E eſſet aūt cōfuſio, ſi quilibet indiſtinctè quælibet pcuraret. Tertiò, qa per hoc magis pacificus ſtatus hoium cōſeruat̄, dū unuſquiſq; re ſua cōtēt⁹ eſt. Vn̄ videmus, ꝙ inter eos q cōiter, & ex indiuiſo aliqd poſſidēt, frequentius iurgia oriunt̄. Aliud uerò quod cōpetit hoi circa res exteriores, eſt uſus ipſarū. Et quantū ad hoc non dēt hō habere res exteriores ut proprias, ſed ut communes, ut ſ. de facili aliquis eas communicet in neceſſitates aliorū. (Conclu. p) ¶ Vnde Apoſt. dicit 1. ad Timot. ult. Diuitibus hu-

SVPER Q. LXVI. ART. II.

Ferr 3. cont. c. 127.

IN ar. 2. eiuſdē q6. nota diſtinctionē de ptāte procurandi, ac diſpenſandi, & de vſu. Et ſi vis hæc penitus penetrare, memēto eorū, q ſcripta ſūt de eleemoſynæ pcepto ſ. ſupra: ſiquidem ptātē diſpēſandi pręcipit, & ut ſuperfluū naturæ, & pſonæ cōicēt. Hoc .n. eſt de quo Amb. dicit. Plus q̄ ſufficiat ſumptui violēter obtētū eſt, hoc eſt, ꝙ nemo ppriū dicere debēt quoad uſum, qa quo ad uſum cōe eſt. Et ut cōſtitutis in extrema neceſſitate, naturæ ſupfluū cōicent, cū eis ut cōe debitū eſt. Et nihilominus cōſulit̄, ut ēt extra hos caſus facile tribuāt neceſſitatē patientibus: qm̄ tota ſūma chriſtianæ uitę in mia poſita eſt. Sic.n. & poſſeſſores bonæ diſpēſationis meritū, & pauperes patiētiæ coronā hn̄t abſq; iniqua inæqualitate rerum exteriorum.

¶ In eodem articulo in rñſione ad primū nota, ꝙ cōītatē rerū eſſe de iure naturæ, quoad uſum, pōt dupliciter intelligi. ſ. poſitiuè, & negatiuè. Et ſi intelligatur poſitiuè, eſt ſenſus, ꝙ ius naturale dictat, ꝙ oīa ſint cōīa: ſi uerò intelligatur negatiuè, eſt ſenſus, ꝙ ius naturale nō inſtituit pprietates rerū. Et in utroque ſenſu propoſitio eſt uera, ſi ſanè intelligat̄. In primo quidē. ſ. poſitiuè, uerificatur in caſu. ſ. extremæ neceſſitatis. Qn̄.n. aliqs eſt in extrema neceſſitate pōt undecūq; ſibi occurrit, ſibi, vel alteri huiuſmodi ſubuenire, nec tenetur ad reſtitutionem: quia ſua tunc naturæ iure vſus eſt. (Concl. m) In ſecūdo uerò. ſ. negatiuè, uerificatur abſolutè. Nam extra caſus loquendo, ius naturæ non ſtatuit omnia eſſe communia, ut patet ex eo, ꝙ non liceret regulariter habere proprium: ſed nō fecit aliquid eſſe proprium alicui, & aliud alteri. Et quoniā ſermo litteræ eſt de communitate, & proprietate abſolutè, & non in caſu: ideò in littera negatur ſenſus affirmatiuus, & conceditur negatiuus.

¶ In eodem articulo etiam in reſponſione ad primum, dubium occurrit

occurrit ad hominem, quia, in litera dicitur, quòd proprietas poſſeſſionum eſt ab humano condicto, quòd pertinet ad ius poſitiuum: & tamen ſuperius in quæſtio. 57. articu. 3. dictum eſt, quòd huiuſmodi proprietas ſpectat ad ius gentium, quod diſtingui conſtat ius poſitiuum.

¶ Ad hoc dr̃, ꝙ in proprietate poſſeſſionũ, inueniunt̃ duo. Primò, ꝙ aliqd ſit uni⁹, & aliquid alterius. Secũdò, quod hic ager ſit iſtius, & ille illius. Quo ad primum, proprietas rerum eſt à iure gentium. Dictat. n. hoc rõ, ut in lr̃a multipliciter oſtenditur. Quo ad ſcdm. eſt à iure poſitiuo, qm̃ antequam ſit hoc appropriatũ huic, & illud alteri, nihil differt an contrarium fiat. Diffinitum eſt. n. ꝙ ius poſitiuum eſt, quod à principio nihil differt, ex 5 Ethic.

*q. 57. ar. 2. & 3.

ius ſęculi pręcipe facere tribuere, communicare.

Ad primum ergo dicendum, ꝙ cõitas rerum attribuitur iuri naturali, non quia ius naturale dictet omnia eſſe poſſidẽda cõiter, & nihil eſſe quaſi proprium poſſidendũ: ſed qa ſm ius naturale nõ eſt diſtinctio poſſeſſio- G nũ, ſed magis ſm humanũ cõdictũ, quod pertinet ad ius poſitiuũ, ut ſupra * dictum eſt. Vnde proprietas poſſeſſionũ nõ ẽ contra ius naturale, ſed iuri naturali ſuperadditur per adinuẽtionem rationis humanæ.

Ad II. dicendũ, ꝙ ille q̃ pueniens ad ſpectacula, ppararet alijs uià, ñ illicitè ageret: ſed ex hoc illicitè agit, ꝙ alios phibet. Et ſimiliter diues nõ illicitè agit, H ſi poccupãs poſſeſſionẽ rei, q̃ à principio erat cõis, alijs etiam communicat. Peccat autem ſi alios ab uſu illius rei indiſcretè prohibeat. Vñ* Baſilius ibidem dicit. Cur tu abundas, ille uerò mẽdicat, niſi ut tu bonæ diſpẽſationis merita cõſequaris, ille uerò patientiæ pmijs coronet̃?

Ad III. dicẽdum, ꝙ cũ dicit Ambroſius. Nemo propriũ dicat quod eſt cõe, loquit̃ de proprietate quantum ad uſum. Vñ ſubdit: Pluſquã ſufficeret ſumptui, uiolenter obtentum eſt.

ARTICVLVS III.

Vtrum ſit de ratione furti occultè accipere rem alienam.

AD TERTIVM ſic proceditur. Vr̃, ꝙ non ſit de rõne furti, occultè accipere rem alienã. Illud. n. h quod diminuit pctm̃, non ur̃ ad rationem peccati ptinere: ſed in occulto peccare ptinet ad diminutionẽ pcti, ſicut ecõtrariò ad exaggerãdũ pctm̃ quorũdã dr̃ Iſai. 3. Pctm̃ ſuum

SVPER Q. LXVI. ART. III.

IN art. 3. eiuſdẽ. 66. q. circa rõnẽ furti, occurrit dubium, qa diminuta vr̃, quod ex duobus apparet. Primò ex hoc, quòd multi diffinientes furtum, apponunt tot particulas, dum dicunt, ꝙ furtum eſt cõtrectatio rei alienæ, mobilis, corporalis, inuito domino, animo lucrandi ſiuè ipſius rei, ſiuè uſus, ſiuè poſſeſſionis, quæ ut patet, in literæ rõne non ponuntur. Secundo ex hoc, ꝙ iniuſtitiæ deformitas in hac diffinitione non exprimitur acceptionis nomine. Conſtat. n. ꝙ acceptio poteſt eſſe iuſta, & iniuſta, & neutra: & tamen in litera exponitur acceptio pro uſurpatione.

¶ Ad hoc retrogrado ordine reſpondendo dr̃ ꝙ quia occultatio acceptionis poſita in diffinitione furti, importat duo. ſ. iniuſtitiam rõne generis, & qualitatem, ſeu modum eius, ſ. abſcõditè à dño rõne formalis ſignificati: ideò nihil in diffinitione omiſſum eſt. Et author in litera acceptionem pro iniuſta accep- I tione exponit, tum quia totus iſte ſermo eſt de commutationibus inuoluntarijs, & iniurijs, quibus infertur damnum in rebus, ut patet ex titulis quæſtionum, & tractatuũ, ac per hoc nõ de acceptione cõiter, ſed de acceptione, q̃ eſt ſpẽs iniuriæ, eſt ſermo: tum quia de rõne occultæ acceptionis eſt nõ ſolũ eius formale, puta, ꝙ ex intẽtione fiat latẽdi: ſed et̃ eius cõe. ſ. ꝙ fiat cõtra uoluntatem dñi. Iõ. n. ſubterfugere quærit dñi ſciam, quia vult agere contra illius uoluntatem. Accipit igitur author hãc, iuſtitiæ redundantem conditionem in acceptionem ex implicito in ly, occulta, in prima conditione poſita in litera. Et vſus eſt poſt ly occulta, quo ad explicitum. Et ad utrunque inſinuãdum concludendo diffinitionem, ordinat ſic eam, vt præponat ly occulta, dicens, ꝙ propria rõ furti eſt, ut ſit occulta acceptio rei alienæ. Sic. n. etiam nullo præſuppoſito titulo qõnum, ex vi terminorum conſummata habetur diffinitio furti ſimpliciter, & non ſolùm ut pars iſtius tractatus, ut decet diffinitiones.

¶ Ad id autem, ꝙ ex alijs doctoribus obijcitur, dr̃, ꝙ non phyſicè, ſed more legiſtarum loquuntur, non ſpeciem furti, diffinientes, ſed quid nomine furti in legibus intelligitur. Vnde dicunt, quòd nec acceptio iurium, nec rerum immobilium eſt furtũ, allegando leges ciuiles. Nos autem qui moralem theologiam ſimul & philoſophiam tractamus, & de ipſa furti ſpẽ loquimur, diffinimus, ut philoſophos decet, & dicimus nullam illarum particularium addendam eſſe diffinitioni, & non per contrectationem, quæ tactum potius, quam uſurpationem rei ſignificat, ſed per acceptionem diffiniendum furtum. Et ut ſigillatim diſcutiantur ly mobilis, & corporalis, falsè adderentur diffinitioni, quia ad furti ſpeciem ſpectat acceptio occulta alieni agri, & alienorum iurium, nõ minus quam alienæ veſtis. Hęc. n. materialiter ſe habent in acceptione iniurioſa alieni, & non uariant ſpẽm. Ly fraudbloſa, ſuperfluè apponeretur, quia anim⁹ furandi non magis requiritur ad furem, q̃ aĩus adulterandi ad adulterũ: nec tñ oportet ponere in diffinitione adulterij hoc &c. De ipſo nãq; pctõ, ſeu uitio loquẽtes, non niſi ſub gñe volũtarij uerſamur, cum pctm̃ ſub gñe ſit uolũtarij, ſicut quodlibet morale. Ly inuito dño, ſuperfluè adderet̃, quia ſi occultè accipitur, cõſtat ꝙ quantũ eſt ex parte peccãtis, inuito dño accipit, & nihil ad pctm̃ refert, ſi dñs eſt aĩo ſuo inuitus, aut non: ad naturã ſiquidem actus ſpectandum eſt. Ly aĩo lucrãdi, falsè apponeret, quia ſi non aĩo lucrandi, ſed dãnificãdi fieret, ut ſi accipere occultè ueſtẽ alienã, ut proiiceret eam in flumẽ, furti re⁹ eſſet. Ly ſiuè rei, ſiuè vſus, ſiuè poſſeſſionis, ſuperfluè adderet̃, qa noĩe rei alienæ, comprehẽdit̃ oẽ ꝙ eſt alterius, vt poſſeſſio eius, quicquid ſit illud, ut in litera dicitur.

*Loco citato in argum.

*Loco citato in argum.

Porrecta per totum.

369

¶ In eodẽ art. in ſcda conditione, uide primo, ꝙ accipere uxorem, uel filiã alienã, non habet propriè rõnẽ furti: ſed propriè furtum eſt accipere, ſeruam alienam, qm̃ poſſidemus ſeruos ſicut agros, non autem filias aut uxores.

¶ Nota ſecũdo, quòd accipere filiam, uel uxorem alienam in ſeruam, non pertinet ad furtum, ſed ad captiuitatem, quæ ſub incarcẽrationis uitio ſuperius poſito, inter perſonales iniurias comprehenditur, quoniam utrumque libero ſui corporis uſui opponitur. Et tantò grauius eſt captiuare filiam aut uxorem alterius, quantò, vt prædictum ibi fuit, iniuriæ perſonales illatæ perſonis alijs coniunctis grauiores ſunt.

¶ Aduerte tertiò, ꝙ occultè accipere eaſdem perſonas non ſimpliciter, ſed ad horam pro concubitu, ſi eis inuitis fit raptus, eſt tanto grauior, quantò et̃ alter. ſ. maritus, pater, dñs offenditur. Si aũt eis cõſentientibus extra proprias luxuriæ ſpẽs, puta, adulterium, ſtuprum, aut ſimplicem fornicationem, non uideo aliã deformitatem, ſi nõ impeditur propter hoc à ſeruitio domini, cum ſerua. ut ſic, non ſit ſub dñi cuſtodia quo ad concubitum, ſicut filia ſub patre eſt, nec vſus talis ſeruæ ſit domini. Nõ. n. poteſt ipſe ea vti ad venerea, ſed ad alia ſeruitia. Et propterea dr̃, ꝙ accipere ſeruam alienam propter coitum, non eſt furtũ: ſicut nec coire cum illa in domo domini ipſo inuito.

¶ In eodem ar. in reſponſione ad tertium, vbi dr̃, ꝙ iniuſta detẽtio habet eandem rationem nocumenti cum iniuſta acceptione, quia hinc habes ꝙ non ſolùm occultè accipiendo, ſed etiã occultè detinendo alienam rem incurritur furtum, dubium occurrit, an huiuſmodi detinens continuè peccet, an quandoque, & quando &c. Et eſt ratio dubij: quia detentio contrariatur præcepto negatiuo, ſicut acceptio & cõſumptio. Præcipitur namque ꝙ non accipiamus, non conſumamus, nõ detineam⁹ K occultè rem alienam. Conſtat autem ꝙ pręcepta negatiua uiolantur affirmatione prohibita ſemper, & ad ſemper, ſicut accipiens ſemper actualiter peccat, ita & detinens, & ſimiliter cõſumens. In oppoſitum autem eſt, quia ſequeretur, ꝙ detentor dormiens, & orans, & eleemoſynam de ſuo faciens, & nihil aliud cogitans, ſemper actualiter peccaret mortaliter, & non ſolùm quòd eſſet in peccato mortali, quòd uidetur inconueniens.

¶ Ad hoc dicitur, ꝙ quia mortale peccatum commiſſionis, de quo ſolo eſt ſermo, eſt actus uoluntarius deformis, oportet ad hoc, ꝙ aliquis hmõi peccato peccet actualiter, quòd actualiter exerceat aliquem actum uoluntarium deformem. Et propterea cum in dubium venit, an aliqs cõtinuè ſic peccet, inſpiciendum eſt, an perſeueret non in ſtatu pcti, ut perſeuerat ille qui pponit occidere aliquem, donec mutet propoſitum: ſed an perſeueret in aliquo actu voluntario illius ſpeciei, ſicut perſeuerat, qui proponit occidere hominem, & delectatur cogitãdo, quòd occidet,

occidet, & ad hoc parat inſtrumēta, & huiuſmodi. De hoc. n. vř affirmandum, ꝙ cõtinuè peccat mortaliter, quandiu hæc exercet, de illo aũt non. Vnde in propoſito, cum detinere alienũ non ſit actio, ſed actionis effectus ab actione non depēdens, niſi in principio, qm̃ detinens aurum, uel argentum quod accepit, nihil operatur in detinendo, ex quo repoſuit illud in loco tuto, cõſequens eſt ꝙ detinēs vt ſic, nõ exercet aliquẽ actũ voluntariũ ac p hoc non peccat continuè, quãuis continuè ſit in ſtatu mortalis pcti. De cõtrectatione aũt rei furtiuæ detentæ diſtinguendum eſt, ꝙ aut actus circa illã ſit pp bonũ illius rei puta, ſi ueſtis furtiua excutiat̃, uel remoueat̃ à loco humido, vel cuſtodiat̃ à fure, aut latrone, & hmõi: & ſic nullum pctm̃ eſt, ſicut nec in actibus indifferentibus circa illã, puta, videndo, mouẽdo &c. qm̃ p hoc nullus act⁹ exercet̃ circa rẽ alienam, qui violet iuſtitiã. Aut actus eſt vſus illius rei, puta induere ſe veſtẽ furtiuam ornare ſe gēma, aut anulo furtiuo, expendere pecuniã furtiuã, comedere & bibere in uaſis furtiuis & hmõi vt faciũt fures vtẽtes rebus, quas ſunt furati. In his. n. non interuenit cõtinuus actus uoluntarius, ſed quandoq; exercet. r aliquis actus & quandoq; nullus. Nam induere, & ornare ſe actiones quędam voluntariæ ſunt indutum eſſe, & ſimiliter ornatum eſſe, & huiuſmodi, nõ ſunt actiones, ſed ad prædicamentum habitus ſpectantia. Vnde de his aliquid eſt manifeſtũ. ſ. ꝙ non continue peccant & aliquid obſcurum, an. ſ. quotiens huiuſmodi actus exercent, totiens peccent mortaliter. Apparet. n. prima fronte diſtinguendũ eſſe, ꝙ actualiter habere actũ vtendi re aliena, cõtingit dupliciter. Vno modo formaliter, hoc eſt, ꝙ intentio ferat̃ ſuper alienũ: & ſic quotiens diſcõtinuato actualiter pctõ tam intus, q̃ extra, vtitur re aliena, totiens peccat mortaliter. Alio modo materialiter, hoc eſt, ꝙ nihil cogitãdo de alieno, utitur re aliena ut ſua: vt ſi cogitat de induendo ſe, de emendo, de comedendo, de bibendo, & nõ cogitat de alieno. Et ſic vř ꝙ omnes iſti act⁹ ſint mal eadem numero deformitate, qua fuit mala intentio detinendi, poſſidendi, ac per hoc vtendi rebus his vt proprijs. Sed primũ huius diſtinctionis membrum veritati inhærere mihi vř: qm̃ multiplicatur numero pctm̃ non iuxta multiplicationem actuum voluntariorum tam intus, q̃ extra, ut patet ex hoc ꝙ actus exterior, & interior ſunt vnum numero pctm̃: & multi actus exteriores, & interiores voluntatis ſunt vnum numero pctm̃, vt patet cum quis deſiderat occidere, & delectatur de cogitata occiſione, & ſperat illam, & intendit ire ad occidendum, & præparat ad hoc gladiũ, & ſagittas, & lãceas &c. Hęc. n. oĩa vno cõtextu facta uno numero ſunt pctm̃ mortale, ſed iuxta multiplicationem moralem, materialiter ũi moralitati actuum. Dico aũt moralem ad dĩam multiplicationis in eſſe naturæ actuum voluntatis deformium, puta, deſiderare furari, delectari de cogitato furto, intendere ire ad furandum, & hmõi. Quãuis. n. ſinguli actus habeant forte ſingulas deformitates morales, ac per hoc plures in eſſe naturæ, in genere tñ moris vna numero vñ eſt eorum moralitas, & ideo ſunt vnum numero pctm̃, vt dictum eſt. Multiplicatur aũt moralitas numero, ſeu materialiter in genere moris quotiens quis ex non actualiter peccante in tali ſpē pcti, ſit actualiter peccans in illa. Attendi vero vř hęc

*Amb. in ſer. 81. nõ procul a fine, to. 3. Et habet d. 47. c. Sicut ii, ante mediũ.

*Li. 10. c. 1. incipit. Facũdus dictus eſt a medio illius.

quaſi Sodoma pdicauerũt, nec abſcõderũt. ergo ñ ē de rõe furti occulta acceptio rei alienę.

¶2 Præt. *Ambroſius dicit, & habet̃. in Decretis d. 47. Minus eſt criminis habenti tollere, q̃ cũ poſſis, & abundans, ſit, indigentibus de negare. ergo ſicut furtũ cõſiſtit in acceptione rei alienæ, ita & in detentione ipſius.

¶3 Præt. Hõ põt furtim ab alio accipere ēt quod ſuum eſt, puta, rem quam apud alium depoſui, vel q̃ eſt ab eo iniuſtè ablata non eſt ergo de rõne furti, ꝙ ſit occulta acceptio rei alienæ.

SED CONTRA eſt, quod *Iſido. dicit in lib. Etymo. Fur à furno dictus eſt, ideſt, à fuſco: nam noctis utitur tempore.

C RESPON. Dicendum, ꝙ ad rõnem furti tria concurrunt, quorum primum conuenit ſibi, ſcđm quod cõtrariatur iuſtitiæ, quæ vnicuiq; tribuit quod ſuũ eſt: & ex hoc competit ei, ꝙ vſurpat alienum. Scđm verò ptinet ad rõnem furti, prout diſtinguitur à pctĩs, q̃ ſunt contra pſonam, ſicut ab homicidio, & adulterio: & ſm hoc competit furto, quod ſit circa rem poſſeſſam. Si qs. n. accipiat id, ꝙ eſt alterius non quaſi poſſeſſio, ſed quaſi pars, ſicut amputet membrum vel ſicut perſona coniuncta, vt ſi auferat filiã, uel uxorem, non habet proprie rationem furti.

B Tertia dĩa eſt, quæ complet rõnem furti, vt. ſ. occulte vſurpet alienum & ſecundum hoc pro pria ratio furti eſt, vt ſit occulta acceptio rei alienæ.

AD PRIMVM ergo dicendũ, ꝙ occultatio qñq; quidem eſt ca pcti, puta, cum quis utitur occultatione ad peccãdũ, ſicut accidit in fraude, & dolo: & hoc mõ non diminuit, ſed cõſtituit ſpeciem pcti, & ita eſt in furto. Alio mõ occultatio eſt ſimplex circũſtantia pcti: & ſic diminuit pctm̃, tum quia ſignum uerecũdię eſt: tũ quia tollit ſcandalum.

AD SECVNDVM dicendũ, ꝙ detinere id, quod alteri debet, eandem rationem nocumenti habet cum acceptione iniuſta: & ideò ſub iniuſta acceptione intelligitur, iniuſta detentio.

A vnitas numeralis penes vnitatem applicationis animæ ad talē ſpeciem, ita quòd quandiu anima applicata ad illud per aliquem actum interiorem, vel exteriorem perſeuerat, quantumcũq; actus multiplicetur, in genere naturæ, nõ moris eos multiplicat. Omnes. n. habens rationem vnius numero in gñe moris propter vnitam perſeuerantem applicationẽ animæ, cuius vnitatẽ atteſtatur in actibus interioribus contextus in exterioribus uerò continuatura imperium paſſiuum operationum dependentium in eſſe, & in fieri ab imperãte, quales ſunt motus propriorum mẽbrorũ voluntarij. De ſecđo aũt membro dubito, ppea quia ſciẽs rem aliquã eſſe alienam, & vtẽs ea inuito dño, q̃uis nihil de hoc cogitet, non excuſat̃ à pctõ mortali, ex quo eſt in tali ſtatu ꝙ ſi cogitaret nihil minus vteret illa re aliena inuito dño. Ex eo nãq; ꝙ huiuſmodi actus uoluntarij ſunt de genere ſuo pctã mortalia, quoniã cuiuſlibet eſt vti re aliena inuito domino, & nullus eorũ cedit in idem numero cum altero, quoniam diſcontinuati ſunt intus & extra, apparet quòd totiẽs, quotiens vtuntur ēt nihil cogitando de re aliena totiens peccãt mortaliter, quàmuis durum hoc uideatur. Concluſ. Et ſi neutra pars uera vř, ſubdiſtinguendum eſt ꝙ actus qui ſine nouo cõtēptu vtẽdo re aliena exercent̃ ſunt duplicis dĩæ. Quidã cum noua iniuria dñi: & dicunt̃ actus cũ noua iniuria dñ. actus illi

D q vel reddũt ipſam rẽ deteriorẽ, ita ut nõ eſſet amplius à dño repetenda, ſed eius pretiũ. Fit. n. iniuria tũc noua dño ex hoc, ꝙ cogitur ad cõmutationem rei ſuæ, ſi debet eum recuperare, ut patet de conſumptione ueſtis furtiuæ. Vti n. ãq; ueſte conſumendo illã, eſt facere vt dño res ſua ſatisfacere non poſſit, ēt ſi reddenda eſſet. Et ob hoc addit nouã iniuriã ſup detentionē vel ex parte vtentis. qa. ſ. reddunt utentē impotentē ad ſatisfaciendũ dño. ut patet in paupere expendente furtiuã pecuniam nec hñte vñ poſſit ſatiſfacere dño. Hmõi. n. expenſio nociua eſt dño addens ſupra detentionē, impotentiã reſtituendi, ac per hoc peioris cõditionis reddens dominiũ pecuniæ. Actus aũt ſine noua iniuria dñi ſunt, qui non in damnum dñi redundant, ut ſi rẽ tam detinens ad ſtatum, in quo dominus nollet eam, ſed eius pretium: de cætero utitur ipſa, nouam non addit detentioni

E iniuriã. Et ſimiliter ſi expēdens pecuniam furtiuam hẽt in prõptu vñ ſatiſfacere poſſet, ſi uellet, nullam ui detentioni addere iniuriam. Diceret nãq; ꝙ primis actibus totien. quotiens peccat mortaliter, non aũt ſecundis: ſicut nec ſemel bibendo in uaſe furtiuo, cum ſit actus ſine iniuria. Quãuis de hoc non ſit ſimile quia huius actus. ſ. ſemel bibendi, non eſt de natura ſua talis ꝙ computetur inter eos, qui fiunt inuito domino. Quòd horum uerius ſit, non facile uideo, qm̃ cũ actus de natura ſua intueor uř ꝙ totiens, quotiens utitur re aliena inuito domino, peccat mortaliter. Cum uero conſidero, ꝙ uſus ſine noua iniuria nõ uidetur eſſe inuito domino, cui tãtundem eſt ſi talis uſus fiat, & ſi non fiat, uidetur quòd non totiens quotiens utitur peccat ſed totiens, quotiens cum noua iniuria in affectu, uel in effectu ut declaratum eſt. Cum autem attendo, quod multiplicatio horum actuum eſt in eſſe naturæ, & non moris, unum tantum uidetur eſſe peccatum, dum non renouat̃ affectus ad alienum. Et licet hæc ultima replicatio uia, quæ primò fuit alla-

ta,

ta.prima fronte apparet propter unitatem mortalis deformitatis: Si quis tñ conſideret, ꝙ operantes ſcd̃m habitum, non deliberant circa rationem formalem habitus, ut patet in artificibus, qui utũtur arte quaſi natura ut habes in 10. Ethi. de citharedo manifeſtum fiet, ꝙ detentor quaſi ex habitu operatur de liberatę detentionis.

Et ꝓpea non cogitat an re ſua, an aliena vtatur. Vñ non eſt ꝓpterea melioris cõditionis, q̃ non detentor, qui vteretur alieno inuito dño, quem conſtat totiens quotiens peccare mortaliter. Et ꝑ hoc ẽt excludit̃ media via diſtinguẽs inter actus cum noua iniuria, uel ſine noua iniuria, quia. ſ. non eſt melioris conditiõis detẽtor, q̃ nõ
Porrecta per totum. detentor. Sed ſi qs non eſſet detentor
370 rei alienæ, & tñ vteret̃ ea ſciẽter in uito
*Inf. ar. 9 ço. & qu. 73. a. 1. co rin. & ad 2. Et 2. co. 12. dño tali uſu, qui conſueuit pretio æſtimari peccaret mortaliter ex natura actus. Detẽtor igitur totiẽs peccat mortaliter, quotiẽs nouus conſũptor quotiẽs nouiter vtẽs eſt, ſicut peccaret totiẽs nõ detẽtor.
¶Reſtat igit̃ ex tribus allatis uijs, ꝙ illa ſola ſit uera, q̃ actus ex natura ſua nouos circa
*1. 2. q. 1. ar. 3. & q. 18. ar. 6. rẽ aliquã inuito dño ſtuet̃. Et ſic ad dubiũ ĩ principio motũ patet rñſio, ꝙ detentor quidẽ inquantũ detinet nõ cõtinuè peccat, ſed quotiẽs renouat cõſenſum detinẽdi.
*Li. 10. c. 17. & incipit Religioſus a medio. Conſumptor ãt & vtẽs. quotiẽs de nouo conſumit, ſeu utitur tali uſu, qui conſueuit pretio æſtimari ſiuè de hoc cogitet, ſiuè non.

¶Et confirmatur hoc ex diffinitione ſupradicta iuriſtarum ſcilicet quòd furtum eſt contrectatio non ſolum rei, ſed vſus.

¶In eodem art. 3. in reſponſione ad tertium, dubium occurrit duplex. Primum eſt, circa ultima uerba. ſ. Id, quod eſt ꝑ rapinã ablatum, eſt raptoris non ſimpliciter, ſed quantum ad detẽtionem; quia in præſenti materia eſſe alicuius quantum ad detentionem, eſt habere ius detinendi: ſicut eſſe alicuius quantũ ad cuſtodiã, importat habere ius cuſtodiendi. Conſtat autem ꝙ raptor non habet ius detinendi, quia tenetur ad non detinendũ & peccat mortaliter uolendo detinere: & tandiu eſt in ſtatu peccati mortalis, quandiu detinet, Non eſt igitur uerum. quod res rapta ſit raptoris quantum ad detentionem.

¶Scd̃m dubiũ eſt, quia in hac reſponſione author ſuſtinet, ꝙ ſi quis rem propriam raptã ab alio occultè accipit ab illo, ꝙ furtum committit: quod multipliciter apparet falſum. Primo, qa ſi eandem ad eoſdem violenter acciperet, non committeret rapinam. ergo occultè accipiendo non committit furtum.

¶Scd̃o, qa cõ eſt ſententia, ꝙ in re ꝓpria nõ cõmittit̃ furtũ, niſi alius hẽat ius in illa, puta, pignoris, vel cõmodati, & hmõi. Et affert̃ ad hoc ius ciuile. ff. de furtis l. ſi res. §. 1. & l. Si is, qui rem.

¶Tertio, quia ſcd̃m multos licitum eſt alicui accipere occultè rem ab occupatore non ſolum propriam, ſed ẽt utere debitam, ſi non põt aliter recuperare ſuũ. Et q̃uis ſcd̃m iura ciuilia dicẽs ſibi ius, debeat priuari iure, quũ hẽt in re illa, non tñ arguit̃ furti.

¶Ad primum dubium, dr̃, ꝙ rem raptam eſſe raptoris, quantũ ad detentionem, dupliciter uerificatur. Primò, quãtum ad hoc quòd non poteſt priuata authoritate ab eo auferri inuito. Dominus namque rei non poteſt ſibi ipſi ius dicere rei. ꝙ autem priuati nullum ius habeat ab eo tollendi rem illam.

Ad III. dicendum, ꝙ nihil ꝓhibet id, quod eſt ſimpl'r vnius ſm̃ quid eſſe alterius: ſicut res depoſita eſt ſimpliciter q̃dẽ deponentis, ſed eſt eius, apud quẽ deponit̃ quantũ ad cuſtodiã. Et id quod eſt per rapinã ablatum eſt rapientis nõ ſimpliciter, ſed quantum ad detentionem. G

ARTICVLVS IIII.

Vtrum furtum, & rapina ſint peccata differentia ſpecie.

AD QVARTVM ſic procedit̃. Vr̃, ꝙ furtum, & rapina nõ ſint peccata dr̃ia ſpecie. Furtũ .n. & rapina differunt ſm̃ occultum, & manifeſtum. Furtum .n. importat occultam acceptionem, rapina uero violentam & manifeſtam: ſed in alijs generibus pctõrum occultum, & manifeſtum non diuerſificant ſpeciem. ergo [h] furtum, & rapina nõ ſunt pctã ſpecie diuerſa. H

¶2 Prę. Moralia recipiunt ſpẽm à [h] fine, vt ſ. dictum eſt: ſed furtũ & rapina ordinantur ad eundẽ finem, ſcilicet habendum aliena. ergo non differunt ſpecie.

¶3 Præt. Sicut rapit̃ aliquid ad poſſidẽdum, ita rapitur mulier ad delectandum. vñ & *Iſido. dicit in li. Etymologiarum, ꝙ raptor dr̃ corruptor, & rapta dr̃ corrupta. ſed raptus dr̃ ſiuè mulier auferatur publicè, ſiuè [h] occultè. ergo & res poſſeſſa rapi dicitur ſiuè occultè ſiuè publicè rapiatur. ergo non differunt furtum, & rapina. I

SED CONTRA eſt, ꝙ *Philoſ. in 5. Ethi. diſtinguit furtum à rapina, ponens furtum occultum rapinam verò violentam.

RESPON. dicendũ, ꝙ furtũ, & rapina ſunt uitia iuſtitiæ oppoſita, inquãtum aliquis alteri facit iniuſtum. Nullus ãt patit̃ iniuſtum uolens, ut probatur in * 5. Eth. Et ideo furtum, & rapina ex hoc hñt rõnem pcti, ꝙ acceptio eſt inuoluntaria ex parte eiũs, cui aliqd ſubtrahit̃: Inuolũtarium ãt dupliciter dr̃. ſ. ꝑ ignorantiam, & uiolẽtiam, ut habetur in 3*. Ethi. Et ideo [m] aliã rationem peccati habet rapina, & aliam furtum. ergo propter hoc differunt ſpecie.*

AD PRIMVM ergo dicendum, ꝙ in alijs gñibus pctõrum non attendit̃ ratio pcti ex aliquo inuoluntario, ſicut attenditur in pctĩs oppoſitis iuſtitię. Et ideo vbi concurrit diuerſa ratio inuoluntarij eſt diuerſa ſpẽs pcti.

F ¶Secundò, quantum ad hoc, ꝙ ipſe tenetur tenere eam nõ ſibi ſed domino reſtituendam, Et propterea ſi dominus rei occultè accipiat illam, iniuriam facit illi qui rapuit, pro quãto raptor incurrit damnum duplum, dum & rem perdidit, & pretium tenetur domino, neſciens rem deueniſſe ad dominum.

¶Ad argumentum ergo dicitur, quòd raptor detinendo ẽ ſibi peccat mortaliter non autem detinendo reſtituendam domino. Et rurſus, licet raptor nõ habeat iu detinẽdi abſolutè habet tamen ius detinendi contra priuatas acceptiones, qa nullus poteſt, vt dictũ eſt, priuata actione ab eo illud accipere: & ſit illi iniuria accipiendo ab eo occultè rem raptam in cuius ſignum licite poteſt res raptas ab inuaſoribus priuatis defendere. *Li. 5. c. 11. in fi. to. 5.

¶Ad ſecundum dicitur, quòd idem eſt ꝓportionaliter iudicium de furtò, & rapina, niſi quòd rapina manifeſte ſit iniuria publicæ poteſtati, ad hibendo violentiam priuata authoritate. *Li. 5. c. 9 ante medium: to. 5. Vnde ſi quis res raptas vult violenter recuperare, oportet ꝙ aut incontinenti vim vi repellendo recuperet, vt fecit Dauid aduerſus latrũculos Amalechitas primi Regum cap. 30. Si enim propria authoritate violentiam inferat rapinæ vitium quo ad modũ, etſi nõ quo ad rem raptam, non effugit. *Li. 3. c. 1. tom. 5. Conr. Et ſimile eſt de furto iudicium quòd ſcilicet furti vitium non euadit quoad modum accipiendi, & quo ad damnum proximi, quãtum ex parte actus quia. ſ. latet acceptor, & ille remanet obligatus ad reſtitutionem.

¶Ad tertium dr̃, ꝙ accipere occultè rem propriã apud aliũ exiſtentem, contingit dupliciter. Primo, ex intentione accipiendi proprium, & non dãnificandi proximum. Et ſic non eſt ꝓprie furtum: niſi forte quantum quo ad modum accipiẽdi: & ſic intelligenda ſunt iura. Alio modo, ex intentione accipiendi rẽ illã q̃ eſt propria nõ vt propriã, ſed abſolutè. & ſic eſt furtum, vt in litera dr̃: quia acceptio terminatur ad rem hñtem nõ de ratione alieni, vt inde damnificetur proximus, & in iure cuſtodiæ, uel detentionis, ſaltem pro reſtitutione, & in vinculo reſtituendi, vt declaratum eſt. In neutro tamen modo accipiens tenetur ad reſtitutionem, ſed ad inſinuandum ei, apud quem exiſtebat, quod liber eſt à vinculo reſtitutionis illud rei. K

¶Ad tertium dicitur, quòd argumentum tangit duas difficultates. Prima, eſt, an potenti recuperare rem ſuam apud alium, liceat illam occultè accipere, vt recuperet rem ſuam ſine omni damno proximi, ſcandalo. Secũda eſt an eidem liceat accipere res, uel pecunias ſui debitoris, occurrentibus eiſdem conditionibus. Et quia hoc pertinet ad tertium argumentum quinti articuli ſequentis, illuc vſque differatur.

SVPER QVÆST. LXVI. ART. IIII.

IN art. 4. eiuſdẽ. 66. q. nota in corpore articuli, ꝙ non eſt intẽtio literæ inferre diuerſitatẽ ſpecificã furti, & rapinę ex diuerſa diſpoſitione mentis perſonæ læſæ. accidit. n. pctõ, meo ꝙ ita liter cuiuſq; læſus diſponatur in mente ſua: ſed ex diuerſa rõne obiecti circa quod verſatur. Ex hoc nãq; quod iniuſte accipiẽs iniuſtum facit, patet obiectum acceptionis vtrobiq; eſſe iniuſtum. Et quia iniuſtum alicui claudit in ſe rõnem inuolũtarij illi,

illi, quia nullus patitur iniuſtum uolens, conſequens eſt, ut ſecundum diuerſam rõnem inuoluntarij diuerſificentur iniuſti ſpẽs: ac per hoc acceptio iniuſta inuolũtarij per uiolentiã diſtinguit̃ ſpẽ ab acceptione iniuſta inuoluntarij per ignorantiã. Et ſic conſtituunt̃ duæ ſpẽs. ſ. furtũ, accipiendo occultè alienũ: & rapinæ, uiolẽter accipiendo alienum.

A iam dictum eſt, ꝙ ꝓprietas rerũ eſt à iure poſitiuo: ideo vbi lex illa imperialis robur legis obtinet, inuentor theſauri alieno ſolo tenetur in foro conſcientiæ ſeruare illam.

¶ Nota tertio, ꝙ quia bona naufragorum non habent̃ ab illis ꝓ derelictis, qñ naues periclitant̃, & franguntur, inuenientes illa, tenent̃ eis eadẽ reſtituere: & qa nõ eſt addenda afflictio afflictis, ſtatuta ciuitatũ illarũ, qb applicantur occupare uolẽtibus tales res, qũ dñi rerum ꝑñt per ſe, vel ꝑ alios eaſdẽ res ſaluare, iniquitatis plena ſunt.

SVPER Q. LXVI. ART. V.

IN ar. 5. eiuſdẽ qõ. 66. in rñſione ad primum aduerte illa verba, Per hoc ꝙ ſnīaliter eſt ſibi adiudicatũ. Dupliciter ſiquidẽ cõtingit iudicem, vel principem mandare aliquid, quod proximo noceat [illegible] aliquid auferre. Primo iudicialiter, & ſic iuxta modum [illegible] parẽdo, nullũ eſt pctm. Vnde licitè quis occultè hoiem rebus, & vita ẽt priuat, parẽdo iuſtitiæ ſnīæ. Alio mõ cõiter, ſicut dñi mandant fieri alia ſeruitia: & ſic nõ eſt ei obediendum in occultis executionibus ad accipiendum res, aut vitam alteri⁹, aut aliqd hmõi, qm nõ põt princeps hæc præcipere, niſi ut iudex. In manifeſtis aũt ſeruanda eſt regula cõis, qui ex obedientia pergunt ad bellũ, q. ſ. ſubditi credẽtes rõnabiliter [illegible], excuſant̃ ex obediẽtia. ut Aug. dicit, & hr 23. q. 1. ca. Quid culpatur.

Porrecta per totum.
371
Inf. q. 118 ar. 4. cor. & 12. q. 42. q. 2 art. 4. cor. Et mala q. 10. art. 2. co. Et q. 15. art. 2. co. princip.

¶ In rñſione ad ſcdm eiuſdem artic. collige primo diſtinctionem inuẽtorũ. Quædã. n. nunq̃ fuerunt alicuius dñi, ut gẽmæ &c. & hæc ſunt occupantis. Quædam aliquãdo alicuius, & hæc aut ab antiquo, ut theſauri, & hæc in proprio inuẽta, ſunt inuentoris, in alieno diuidunt inter ſe, & dñm aut de propinquo, & hæc aut habent̃ ꝓ derelictis, & hoc reputat inuentor, & inuẽtoris ſũt: aut non habitur ꝓ derelictis, & ſic ſi ſumuntur ab inuentore aĩo retinendi, furtum inducunt: ſi animo dãdi domino, nullum eſt peccatum.

¶ [illegible] ſecundo, ꝙ [illegible] in [illegible] [illegible] etiam in toto cõtẽtu, & lex de inuentis theſauris in alieno agro non eſt pœnalis, vt expectet ſniam iudicis, ſed de proprietate [illegible], &

Concl.

AD SECVNDVM dicendum, ꝙ finis remotus rapinæ, & furti idem eſt: ſed hoc non ſufficit ad identitatem ſpeciei, quia eſt diuerſitas in finibus proximis. Raptor. n. uult ꝑ propriã poteſtatẽ obtinere, fur verò per aſtutiã.

AD TERTIVM dicendum, ꝙ raptus mulieris non põt eſſe occultus ex parte mulieris, quæ rapit̃. Et ideò ẽt ſi ſit occultus ex parte aliorũ, quibus rapit̃, adhuc remanet rõ rapinæ ex parte mulieris, cui uiolẽtia infert̃.

ARTICVLVS V.

Vtrum furtum ſemper ſit peccatum.

AD QVINTVM ſic procedit̃. Vĩ, ꝙ furtũ non ſemper ſit pctm. Nullum. n. pctm cadit ſub præcepto diuino. Dr̃. n. Eccl. 15. Nemini mandauit impiè agere: ſed Deus inuenitur præcepiſſe[h] furtum. dicitur enim. Exo. 12. Fecerunt filij Iſrael ſicut præceperat Dominus Moyſi, & expoliauerunt Aegyptios. ergo furtũ non ſemper eſt peccatum.

¶ 2 Præt. Ille q inuenit[h] rẽ non ſuã, ſi eã accipiat, vĩ furtũ committere, quia accipit rem alienam: ſed hoc uĩ eſſe licitum ſcḋm naturalem æquitatem, ut iuriſtæ dicunt. ergo videt̃ ꝙ furtũ non ſemper ſit peccatum.

¶ 3 Præt. Ille q accipit rem ſuam[h] non uĩ peccare, cũ nõ agat cõtra iuſtitiam, cuius æquitatẽ nõ tollit: ſed furtum committitur ẽt ſi aliquis rem ſuam occultè accipiat ab altero detẽtam, vel cuſtoditam. ergo uidetur ꝙ furtum non ſemper ſit peccatum.

SED CONTRA eſt, quod dr̃ Exod. 20. Non furtum facies.

RESPON. dicendum, ꝙ ſi aliqs conſideret furti rõnem, duas rationes pcti in eo inueniet. Primo quidem ꝑp contrarietatem ad iuſtitiã, q̃ reddit unicuiq; qḋ ſuũ eſt: & ſic furtũ iuſtitiæ opponitur, inqnantum furtũ eſt acceptio rei alienæ. Scḋò rõne doli, ſeu fraudis, quã fur committit occultè, & quaſi ex inſidijs rem alienã uſurpãdo. Vñ manifeſtũ eſt, ꝙ[m] oẽ furtum eſt peccatũ.

AD PRIMVM ergo dicẽdũ, ꝙ accipere rẽ alienã vł occultè, vł manifeſtè authoritate iudicis hoc decernẽtis, nõ eſt furtũ: qa iã fit ſibi debitũ ꝑ hoc, ꝙ ſnīaliter ſibi ẽ adiudicatũ. Vñ multò min⁹ furtũ fuit, ꝙ filij Iſrael tulerũt ſpolia Aegyptiorũ de ꝓcepto Dñi hoc decernẽtis ꝓ afflictiõib. qb. Aegyptij eos ſine cã afflixerãt: & iõ ſignãter dr̃. Sapi. 10. Iuſti tulerũt ſpolia ĩpiorũ.

AD II. dicẽdũ, ꝙ circa res iuẽtas ẽ diſtinguẽdũ. Quædã. n. ſũt q̃ nunq̃ fuerũt ĩ bonis alicui⁹, ſicut lapilli, & gẽmæ, q̃ ĩueniunt̃ ĩ littore maris: & talia occupanti cõceduntur. Et eadẽ rõ eſt de theſauris antiquo tpe ſub terra occultatis, quorũ nõ eſt aliqs poſſeſſor, niſi ꝙ ſcḋm leges ciuiles tenet̃ iuẽtor dare medietatẽ dño agri, ſi ĩ alieno agro inuenerit. Propter qḋ ĩ parabola Euãgelij dr̃ Mat. 13. de inuẽtore theſauri abſcõditi ĩ agro, ꝙ emit agrũ, quaſi hñs ius poſſidẽdi totũ theſaurũ. Quædã uerò res inuẽtæ fuerũt de ꝓpinquo ĩ alicui⁹ bonis: & tũc ſi qs eas accipiat nõ aĩo retinẽdi, ſed aĩo reſtituẽdi dño. q eas ꝓ derelictis nõ hẽt, nõ cõmittit furtũ. Et ſimiliter ſi ꝓ derelictis hẽant̃, & hoc credat ĩuẽtor, licet ſibi eas retineat, nõ cõmittit furtũ, alias aũt cõmittit pctm furti. Vñ Aug. dicit ĩ quadã Ho. & hr̃ 14. q. 5. Si qḋ inueniſti, & non reddidiſti, rapuiſti.

AD III. dicẽdũ, ꝙ ille q furtiue accipit rẽ ſuã apud aliũ depoſitã, grauat depoſitariũ: qa tenet̃ ad reſtituẽdũ eã, uel ad oñdẽdũ ſe ẽẽ inoxiũ. Vñ manifeſtũ ẽ, ꝙ peccat, & tenet̃ ad releuãdũ grauamẽ depoſitarij. Qui uerò furtim accipit rẽ ſuã apud aliũ iniuſtè detẽtã, peccat qdẽ, nõ quia grauet eũ q detinet: & iõ nõ tenet̃ ad reſtituẽdũ aliqd, uł ad recõpẽſandum: ſed peccat cõtra cõem iuſtitiã, dũ ipſe ſibi uſurpat ſuæ rei iudiciũ, iuris ordine prætermiſſo. Et ideò tenetur Deo ſatisfacere, & dare operam, ut ſcandalum proximorũ,

¶ In rñſione ad tertiũ in eodem articulo in calce rñſionis duplex occurrit prætactum dubium in ar. 3. an. ſ. impotens recuperare rem ſuã, aut aliquid ſibi debitũ uia iuris, accipiendo illam ſine ſcandalo, peccet corã Deo. Et eſt rõ dubij, qa talis agit contra cõem iuſtitiam, dicẽs ſibiipſi in re ſua ius. Ex oppoſito aũt vĩ, ꝙ in defectu iudicis licitum ſit huic dicere ſibiipſi ius.

¶ Ad hoc dr̃, ꝙ aliud eſt loqui regulariter, & aliud in caſu. Conſtat namque, ꝙ regulariter nõ licet occultè accipere proprium apud furem, aut raptorem detentum ꝓpter rõnem in litera aſſignatã, quia. ſ. agit contra iuris ordinẽ. In caſu aũt, in quo aliquis uel ꝑp detinentis, uel iudicis iniuſtitiam, aut defectũ probationum, aut ꝓpter maius damnũ amicitiæ, pacis, uel rerũ, aut hmõi, non poteſt via iudicis ſuum, aut ſibi debitũ recuperare, & abſque ſcãdalo, periculo, & offenſa cuiuſcumque põt occultè accipere à debitore vnde ſibi ſatiſfaciat. Multi dicunt, ꝙ licitè hoc põt, & ratio eſt, quia tunc non agitur contra iuris ordinẽ, quoniam iuris ordo ad reddendum vnicuique ſuum, & pacẽ communem, ordinatur. Hic autem pax non uiolatur, vt ſupponit̃, & obſeruatio ordinis iuris, aut impediret dominum ab habendo ſuum, aut efficere non poſſet vt dominus haberet ſuũ niſi fortè cum maiore damno domini, vt patet diſcurrendo in caſibus aliatis. Eſt igit̃ caſus in quo licet à lege diſcedere, ſaltem [illegible], ꝙ non fit contra iuſti-

[m] Ser. 19. de verb. Apo. a me dio, to. 10. Et habet. 14. q. 5. ca. Si quid.

inde exortum fuerit, ſed e tur. F

ARTICVLVS VI.

Vtrum furtum ſit peccatum mortale.

AD SEXTVM ſic proceditur. Vr, ꝙ furtū non ſit pc̄tm̄ mortale. Dr̄.n.Prouer.6.b grandis eſt culpæ, cum quis furatus fuerit: ſed omne peccatum mortale ē grandis culpæ. ergo furtū non eſt peccatum mortale.

¶2 Præt. Pc̄tō mortali mortis b pęna debetur: ſed pro furto nō infligitur in lege pœna mortis, G ſed ſolū pęna dāni, ſm̄ illd̄ Exo. 22. Si quis furatus fuerit bouē, aut ouē, quinq; boues pro uno boue reſtituet, quatuor oues ꝓ una oue. ergo furtum non eſt peccatum mortale.

¶3 Præt. Furtū pōt cōmitti in b paruis reb⁹, ſicut & in magnis: ſed inconueniens ur̄, ꝙ ꝓ furto alicuius paruæ rei, puta, unius acus, vel unius pēnę, aliqs puniat̄ morte æterna. ergo furtū H non eſt peccatum mortale.

SED CONTRA eſt, ꝙ null⁹ dānat̄ ſm̄ diuinū iudiciū, niſi pro pc̄tō mortali: cōdēnat̄ āt aliqs ꝓ furto, ſm̄ illud Zac.5. Hęc eſt maledictio, q̄ egredit̄ ſup faciē oīs terræ, quia oīs fur, ſicut ibi ſcriptum eſt, iudicabitur. ergo furtū eſt peccatum mortale.

RESPON. dicendum, ꝙ ſicut ſ. • habitū eſt, pc̄tm̄ mortale eſt, quod contrariat̄ charitati, ſm̄ quod eſt ſpūalis aīæ uita. Charitas aūt cōſiſtit qdē principaliter in dilectione Dei, ſm̄ verò ī dilectione proximi, ad quā pertinet ut ꝓximo bonū uelim⁹, & operemur: per furtū aūt hō infert nocumētū proximo in ſuis rebus, & ſi paſſim hoīes ſibi inuicem furarent̄, periret humana ſocietas. Vn̄ m furtū tāq̄ cōtrariū charitati, eſt pc̄tm̄ mortale n

AD PRIMVM ergo dicēdū, ꝙ K furtū dr̄ nō eſſe grandis culpæ duplici rōne. Primò qdē ꝑꝑ neceſſitatē inducentem ad furandū, q̄ diminuit, uel totaliter tollit culpā, vt infra * patebit. Vn̄ ſubdit̄. Furat̄.n. ut eſurientē impleat aīam. Alio modo dr̄ furtū non eſſe grandis culpæ per cōparationem ad reatum adulterij, quod punit̄ morte. Vn̄ ſubditur de fure, ꝙ deprehēſus reddet ſeptuplum: qui autem adulter eſt, perdet animam ſuam.

AD SECVNDVM dicendū, ꝙ pęnę pn̄tis uitæ magis ſunt medicinales, q̄ retributiuæ. Retributio.n. reſeruat̄ diuino iudicio quod eſt ſm̄ ueritatē i peccātes. Et iō ſm̄ iudiciū pn̄tis uitæ non ꝓ quolibet pc̄tō mortali infligitur pęna mortis, ſed ſolū ꝓ illis q̄ inferūt irreparabile nocumētū, uel ēt ꝓ illis, q̄ hn̄t aliq̄ horribilē deformitatē. Et iō ꝓ furto, quòd irreparabile, dānū nō infert, nō infligit̄ ſm̄ pn̄s iudiciū pęna mortis, niſi ut furtū aggrauat̄ ꝑ aliq̄ grauē circūſtātiā ſicut patet de ſacrilegio, qđ eſt furtū rei ſacræ: & de peculatu, ꝙ eſt furtū rei cōis, ut patet * ꝑ Aug. ſup Ioānē: & de plagio, ꝙ eſt furtū hoīs, pro quo qs morte punitur, ut patet Exod. 21.

AD TERTIVM dicendum, ꝙ illud ꝙ modicū eſt, rō apprehendit quaſi nihil: & iō in his q̄ minima ſunt, hō non reputat ſibi nocumētū inferri. Et ille q̄ accipit, pōt ꝑſumere hoc nō ēe cōtra uolūtatē eius, cui⁹ eſt res. Et ꝓ tātò ſi qs furtiuè hmōi res minimas accipiat, pōt excuſari a pc̄tō mortali. Si tn̄ hēt aīum furandi, & inferendi nocumētū ꝓximo, etiam in talibus minimis pōt eſſe pc̄tm̄ mortale, ſicut & in ſolo cogitatu per cōſenſum.

I ARTICVLVS VII.

Vtrum liceat alicui furari propter neceſſitatem.

AD SEPTIMVM ſic procedit̄. Vr̄, ꝙ nō liceat alicui furari ꝑꝑ neceſſitatem. Nō.n. imponit̄ pnīa niſi peccāti: ſed extra, de furtis * dr̄. Si quis per h neceſſitatē famis, aut nuditatis furatus fuerit cibaria, ueſtē, uel pecus, pęniteat hebdomadas tres. ergo non licet furari propter neceſſitatem.

¶2 Præt. † Phil. dicit in 2. Eth. ꝙ qdā cōfeſtim noīata, cōuoluta ſunt cū malitia, inter q̄ ponit h furtū: ſed illud quod eſt ſm̄ ſe malū, nō pōt ꝑꝑ aliquem bonum finem, bonum fieri. ergo non poteſt aliqs licitè furari, ut neceſſitati ſuæ ſubueniat.

¶3 Præ. Hō dēt diligere ꝓximum ſicut ſeipſū: ſed nō licet h furari ad hoc, ꝙ aliqs ꝑ eleemoſynā ꝓximo ſubueniat, ut † Aug. dicit 1 li. cōtra mēdaciū. ergo nō licet furari ad ſubueniēdū ꝓpriȩ neceſſitati

SED CONTRA eſt, quod in neceſſitate ſunt omnia communia: & ita non uidetur eſſe peccatum, ſi aliquis rem alterius accipiat propter neceſſitatem ſibi factam communem.

Porrecta per totum.
372
Locis ſupra art. 5. inducti.

iuſtitiam, quāuis fieri videat̄ ꝑter iuſtitiam diſcedendo à directo illius mō. Et propterea abſque mortali pc̄tō pōt in hmōi caſib⁹ occultè quiſq; recuperare rē ſuum, q̄ ſibi debitū adhibēdo cautelā ſuperius dictam, ut. ſ. ille qui occupabat, ſciat ſe non teneri amplius ad reſtitutioné, ne talı ignorātia ex hoc facto conſurgente grauetur, ſi pęnitēs fuerit in futuro, ad reſtitutionem, quod non tenet̄ reſtituere. Nec in his caſib⁹ accipiēs propriè dicit ſibi ipſi ius, ſed potius exequitur ius ſuum, cū non authoritate aliqua utatur, ſed ſola occulta acceptione.

SVPER Q. LXVI. ART. VI.

IN art. 6. eiuſdē. 66. q. in reſponſione ad tertiū, eſſet tractādum, An pro furto iuſtè homo occidatur, niſi ſuperius in tractatu de homicidio tractatum hoc eſſet. ¶ In rńſione uerò ad tertiū, verba in calce ſexto rectè punctis diſtinguere, ne fortè putes authorem dicere, ꝙ animus inferendi nocumentum taliū minimorum conſtituat pc̄tm̄ mortale. Hoc.n. eſt alienum à mente eius, cum conſtet accipientem minima, intendere pro ſe illa minima habere, ac per hoc priuare dn̄m illis minimis. Hoc.n. eſt inſeparabile ab acceptione minimorum: ſed doctrina ſua eſt, ꝙ ſi habet aīum inferendi proximo nocumētū abſolutè, & ſimpliciter, & non nocumentum limitatum ad hmōi minima, tūc rōne talis animi peccat mortaliter accipiendo ex tali animo: ſicut etiā ſine acceptione habēdo talem conſenſum in aīo, peccaret mortaliter pc̄tō furti: & ſi grauū delectatiuū animi eſt, ſi paratus erat accipere aliquid notabile, aut nō accepiſſet, niſi hmōi friuola. Nocumentum.n. in huiuſ modi non cōputatur ab humano animo inter nocumēta ſimpliciter, & abſolutè. Et ꝓpterea illa inferre nō eſt pc̄tm̄ perfectè,

*q. 24. ar. 12. & q6. 72. ar. 5. & 87. ar. 3

Concl. m

* Arti. ſe-

quod eſt pc̄tm̄ mortale: ſed pc̄tm̄ ueniale, quod eſt imperfectū in genere peccati.

SVPER Q. LXVI. ART. VII.

IN ar. 7. eiuſdē qō. duo ſunt notāda ꝑꝑ quorundam ignorātiam. Primum eſt, ꝙ furtū eſt de genere prauorum, ſicut mēdacium, adulterium, homicidium, & alia hmōi, q̄ in nullo caſu ſunt licita, & nulla pn̄t rectā intentione excuſari. Sed in caſibus, in quibus licitè accipimus aliena, nō committitur furtū, nec eius diffinitio in tali actu ſaluat̄, cū nō ſaluetur iniuſtitia ibidem. Et hoc habes in corpore articuli in reſpōſione ad ſecūdū. Vnde abuſiua locutio eſt, ꝙ liceat furari in extrema neceſſitate, & aliæ hmōi, ſicut nō rectè diceretur, ꝙ iudici licet committere homicidium.

¶ Scdm̄ eſt, ꝙ licet in caſu extremæ neceſſitatis licitū ſit uti occurrentibus rebus cuiuſcūque fuerint: nō tn̄ extra caſum extremæ neceſſitatis licitū eſt accipere occultè res ſuperfluas alteri⁹, vt ſubueniatur magnæ neceſſitati ꝓpriȩ vel alienæ, ut quidā ſomniate vhr ex hoc ꝙ habens ſuperfluū naturę, & perſonæ, tenetur de pcepto erogare illud indigentibus. & ut dr̄ in litera ex Ambr. Eſurientiū panis eſt, quē, tu detines &c. Hic namq; error excluditur in litera per hoc, quod ſubditur. Sed quia multi ſunt neceſſitatē patientes, non pōt ex eadem re omnib⁹ ſubueniri

* Tracta. a medio, tom. 9.

Porrecta per totum.
373
Inf. q. 110 ar. 3. ad 4. Et 4. d. 15. q. 2. art. 1. q. 4. ad 2. & art. 4. q. 2. ad 2. & art. 5. q. 1. cor.

* In decretalibus li. 5. tit. 18. c. 3. & incipit, Si quis propter.

† Li. 2. c. 6. ad finem tom. 5.

† Ca. 7. in medio, tomo 4.

RESPON. Dicendũ, ꝙ ea quæ ſunt iuris humani, non pñt derogare iuri naturali, uel iuri diuino. Secundũ aũt naturalẽ ordinẽ ex diuina ꝓuidẽtia inſtitutũ, res inferiores ſunt ordinatæ ad hoc, ꝙ ex his ſubueniatᷣ hominũ neceſſitati: & iõ ᵐ p rerum diuiſionem, & appropriationẽ ex iure humano ꝓcedentẽ nõ impeditur, qn hominis neceſſi- B tati ſit ſubueniendum ex hmõi rebus.ᵐ ᵖ Et ideò res, quas aliq ſuperabundanter habẽt, ex naturali iure debentur pauperũ ſuſtentationi.ᑫ Vnde* Ambr. dicit, & hr̃ in Decretis di. 47. Eſurientiũ panis eſt, quem tu detines: nudorũ indumentũ eſt, qđ tu recludis: miſerorũ redẽptio & abſolutio eſt pecunia, quã tu in terrã defodis: ſed quia multi ſunt neceſſitatẽ patiẽtes, & nõ C põt ex eadem re omnibꝰ ſubueniri, ᑫcõmittitᷣ arbitrio uniuſcuiuſq; diſpẽſatio propriarum rerũ, ut ex eis ſubueniat neceſſitatẽ patientibus. Si tñ adeò ſit euidẽs, & urgens neceſſitas, ut manifeſtũ ſit inſtanti neceſſitati de rebus occurrẽtib. eſſe ſubueniẽdũ, puta, cũ imminet ꝑſonæ periculum, & alr̃ ſubueniri non põt, tunc licitè põt aliquis ex rebus alienis ſuæ neceſſitati D ſubuenire ſiue manifeſtè, ſiue occultè ſublatis, nec hoc ꝓpriè habet rõnem furti, uel rapinæ.ʳ

AD PRIMVM ergo dicendũ, ꝙ Decretalis illa loqtur in caſu, i quo non eſt urgens neceſſitas.

AD II dicendũ, ꝙ vti re aliena occultè accepta in caſu neceſſitatis extremæ non hẽt rationẽ furti, ꝓpriè loquẽdo: qa p talem neceſſitatem efficitur ſuum id, qđ aliquis accipit ad ſuſtentandũ propriam uitam.

AD III dicẽdũ, ꝙ in caſu ſimilis neceſſitatis ẽt põt aliquis occultè rẽ alienã accipere, ut ſubueniat ꝓximo ſic indigẽti.

ARTICVLVS VIII.

Vtrum rapina poſſit fieri ſine peccato.

AD OCTAVVM ſic ꝓcedit̃. Vr̃ ꝙ rapina poſſit fieri ſine pctõ. Præda. n. per uiolentiã accipitur, quod vr̃ ad rõnem rapinæ pertinere, ẽm * ꝑdicta: ſed ꝑdam accipere ab hoſtibus licitum eſt. dicit. n. * Ambr. in lib. de Patriarchis. Cũ prǽda fuerit in C poteſtate uictoris, decet militarẽ diſciplinã, ut regi ſeruẽtur oĩa. ſ. ad diſtribuendum.ᵇ ergo rapina in aliquo caſu eſt licita.

¶2 Prẽ. Licitũ eſtᵇ auferre ab aliquo id, qđ non eſt eius: ſed res, quas infideles hñt, nõ ſunt eorũ. dicit. n. Augu. in epiſtola ad* Vincentiũ Donatiſtã. Res falsò appellatis ueſtras, quas nec iuſtè poſſidetis, & ẽm leges terrenorũ regũ amittere iuſſi eſtis. D ergo uidetur ꝙ ab infidelibus aliquis licitè rapere poſſit.

¶3 Prẽt. Terrarũ principes multa à ſuis ſubditisʰ uiolẽter extorquent, qđ vr̃ ad rõnem rapinæ pertinere. Graue autẽ uidetur

ſubueniri committitur arbitrio uniuſcuiuſq; diſpenſatio ꝓpriarũ rerum, ut ex eis ſubueniat neceſſitatẽ patientibus. Non eſt ergo cuicunq;, ſed dño tñ cõmiſſa applicatio rerũ ſuperfluarum ad ſubueniendum neceſſitatẽ patientibus. Vnde author in quolibeto 8. q. 6. ar. 1. dicit, ꝙ habens ſuperfluum, non tenetur huic pauperi petenti dare eleemoſynã: qa licẽt teneat̃ dare ſuperfluũ in eleemoſynã, non tñ tenetur dare huic. Et ſi ipſe dñs ñ tenet̃ dare huic, ſeqtur, ꝙ ego non poſſũ à domino accipere, ut dem. huic. Caue ergo à tali doctrina, quia falſa eſt.

Conclu. m

SVP. QV. LXVI. ARTIC. VIII.

IN artic. 8. eiuſdem queſtio. in reſponſione ad ſecundum, tria dicuntur. Primum eſt, quod intantum infideles res ſuas iniuſtè poſſident, inquãtum ſecundum leges terrenorum principũ amittere eas iuſſi ſũt.

Conclu. p

*Ambro. in ſer. 81. non procul a fine, tom. 3. Et habet di. 47. cap. ſicut Hi.

¶ Secũdum eſt, ꝙ huiuſmodi res nõ poſſunt priuata authoritate ab eis auferri. Tertiũ eſt, quòd huiuſmodi res poſſunt ab eis per uiolẽtiam ſubtrahi publica authoritate. Et quoniam ſingula habent quæſtiones ſuas, ſingillatim diſcutienda ſunt.

Conclu. r

¶ Circa primum igitur tria vidẽda ſunt, qui ſunt infideles, q ſunt principes, quæ ſunt res, de quibus eſt ſermo.

¶ Ad quorum euidẽtiam ſciendum eſt, quòd infideles tripliciter ſe habent ad Chriſtianos principes. Quidam enim ſunt ſubditi de facto, & de iure Chriſtianis, ut Iudæi hæretici, & mauri, qui ſunt in terris Chriſtianorum, & hi ſunt priuati, ut hæretici, vel rebus, vel ſeruis, & mulieribus &c. iuxta ſacros canones, ut patet in titulis de Iudæis, & hæreticis: & in Decretis diſtin. 54. Nec ſolum Eccleſia, ſed principes, quibus hi temporaliter ſubſunt, poſſunt leges cõdere contra iſtos in fauorẽ nominis Chriſtiani, ſicut poſſunt ꝓ alijs pijs cauſis. Quidam uerò ſunt ſubditi de iure, & nõ de facto principibus Chriſtianis, ut infideles occupãtes terras Chriſtianorum. Hi namque, ſi eorum principes Chriſtiani, aut ſui hæredes viuũt, illis de iure ſubſunt, in quorum ſunt dominiis. E Et ſi nullus ſupereſt hæres, ſubdendi ſunt de iure Eccleſiæ Romanæ, alicui alteri Chriſtiano ab apoſtolica ſede, cuius intereſt in hoc caſu prouidere de principe Chriſtiano in fauorẽ fidei. Et hi non ſolùm ſunt infideles, ſed hoſtes Chriſtianorum. Et ſi de rebus iſtorum aliquid lege ſancitum eſt à prædictis, executioni mandandum eſt publica authoritate, non priuatis rapinis, aut furtis. Verum tñ eſt, ꝙ quoad bellum inferẽdum iſtis, quilibet Chriſtianus princeps habens authoritatem indicẽdi bellum pro republica propria poteſt ex communi uoto, quàm uis tacito, Chriſtiani populi, prædictis inferre bellum: & licitè poſſidere, quæ obtinebit, ſi nullus ſupereſt hæres Chriſtianus. Si enim ſupereſſet, deberent ſua ſibi reſtitui. Manifeſtat autem A cõe Chriſtianorũ uotũ, celebrata ſp ſolẽnitas in Romana, q̃ cõis eſt, Eccleſia, in nouis uictoriis principum Chriſtianorũ quotumcunq; bellãtiũ aduerſus Mahumetanos. Quidam aũt, infideles nec de iure, nec de facto ſubſunt ſecundũ tpalẽ iuriſdictionem principibus Chriſtianis, ut ſi inueniuntur Pagani, q nunq̃ imperio Romano ſubditi fuerunt, terras inhabitãtes, in qbus Chriſtianũ nunq̃ fuit nomẽ. Horum nãq; domini, quãuis infideles, legitimi dñi ſunt ſiue regali, ſiue politico regimine gubernentur: nec ſunt pp infidelitatẽ à dominio ſuorũ priuati, cũ dñium ſit ex iure poſitiuo, & infidelitas ex diuino iure, quod nõ tollit ius poſitiuũ ut ſuperius in q̃ō. 10. habitũ eſt. Et de his nullã ſcio legẽ, quo ad tpalia. Cõtra hos nullus Rex, nullꝰ Imperator, nec Eccleſia Romana põt mouere bellũ ad occupandas terras eorũ, aut ſubiciendũ eos tpaliter: quia nulla ſubeſt cauſa iuſti belli, cũ Ieſus Chriſtus rex regũ, cui data eſt omnis poteſtas in cœlo, & i terra, miſerit ad capiendã poſſeſſionẽ mundi non milites armatæ militiæ, ſed ſanctos ꝑdicatores, ſicut oues inter lupos. Vñ nec in teſtamẽto ueteri, ubi armata manu poſſeſſio erat capiẽda, terræ infidelium indictũ lego bellum alicui pp hoc, ꝙ nõ erant fideles: ſed uel quia nolebãt dare tranſitum, uel qa eos offenderant, ut Madianitæ uel ut recuperarent ſua, diuina largitione cõceſſa. Vñ grauiſſimè peccaremus, ſi fidẽ Chriſti Ieſu per hanc uiã ampliare cõcederemus: nec eſſemus legitimi domini illorũ, ſed magna latrocinia committeremus, & teneremur ad reſtitutionem, utpotẽ iniuſti debellatores, aut occupatores. Mittendi eſſent ad hos ꝑdicatores boni uiri, qui uerbo, & exemplo conuerterent eos ad Deum: & non qui eos opprimant, ſpolient, ſcandalizent, ſubijciant, & duplo gehennæ filios faciant more Phariſæorum.

Porrecta per totum. 374

* Ar. 4. huius queſt.
* Lib. 1. de Abrahã, ca. 3. a medio, to. 4.

*Epiſ. 48. in 2. pag. ante finẽ epiſ. to. 2

¶ Circa ſecundum dictum literæ, ſ. ꝙ huiuſmodi res infideliũ non poſſunt priuata authoritate ab eis auferri, dubium occurrit, An liceat Chriſtianum ſeruum infideli furari, uel rapere. Et eſt ſermo de infidelibus, qui de facto non ſubſunt principibus Chriſtianis. Et eſt ratio dubij, quia multi dicunt, ꝙ ſic, eo quia infidelis iniuſtè eum detinet, ut patet per iura ciuilia, & canonica. Alij verò diſtinguunt de tempore belli &c.

¶ Ex dictis aũt patet, ꝙ publica authoritate licitum eſt & p modum furti, & rapinæ, ſicut bellũ, uel inſidiæ contra infideles licẽt: priuata uero opportunitate conceſſa alicui, qa licitũ eſt adiuuare talem ſeruum ad ſui libertatẽ uendicandam, qui, utpote iniuſtè oppreſſus, & in libertate habet iuſtum bellum contra infidelẽ dñm, põt, & debet opẽ ferre tali ſeruo ſiue occultè p modũ furti, ſiue manifeſtè p modũ rapinæ. Nec diſtinguo inter tempus belli, & pacis: qa ex hoc capite, ſ. ex parte adiutorij ad

dicere, ꝙ in hoc peccent, q̄a ſic ferè omnes principes damnarentur. ergo rapina in aliquo caſu eſt licita.

Sed contra eſt, ꝙ de quolibet licitè accepto pōt fieri Deo ſacrificiū, uel oblatio: non aūt poteſt fieri de rapina, ſēm illud Iſa. 6. Ego Dñs diligēs iudicium, & odio habens rapinā in holocauſtū. ergo ꝑ rapinam aliquid accipere non eſt licitum.

Respon. Dicēdū, ꝙ rapina G quādā uiolentiā, & coactionē importat, ꝑ quā contra iuſtitiā alicui auferē, qđ ſuū eſt. In ſocietate aūt hominū nullus hēt coactionē, niſi ꝑ publicā poteſtatē. Et iō m quicunq; ꝑ uiolētiā aliqđ alteri aufert, ſi ſit priuata ꝑſona, nō utēs publica ptāte, illicitè agit, & rapinā cōmittit,[n] ſicut patet in latronib[9]. Principibus uerò ptās publica cōmittiē ad hoc, ꝙ ſint iuſtitiæ cuſtodes: & iō[o] nō licet eis uiolētia & coactione uti, niſi ſēm iuſtitiæ tenorē: q & hoc uel contra hoſtes pugnādo, uel cōtra ciues, malefactores puniendo. Et qđ ꝑ talem uiolentiam auferē, non habet rōnem rapinæ, cum non ſit cōtra iuſtitiā.[r] Si verò cōtra iuſtitia aliq ꝑ publicā ptātem uiolēter abſtulerint res aliorū, illicitè agunt, & rapinā cōmittunt, & ad reſtitutionē tenenē.

Ad primum ergo dicēdū, ꝙ circa ꝑdā diſtinguēdū eſt. Quia ſi illi q̄ deprædanē hoſtes, hēant bellū iuſtū, ea q̄ ꝑ uiolētiā ī bello acq̄runt, eorū efficiuntur: & hoc nō hēt rōnē rapinæ, unde nec ad reſtitutionē tenentur. Quāuis poſſint in acceptione ꝑdæ iuſtū bellū hñtes, peccare ꝑ cupiditatē ex praua intētione, ſi.ſ. nō ꝓꝑ iuſtitiā, ſed ꝓꝑ ꝑdā principr̄ pugnēt. Dicit.n.* K Aug. ī lib. de uerbis Dñi, ꝙ ꝓꝑ ꝑda militare pctm̄ eſt. Si uero illi, q̄ ꝑdam accipiunt, habeant bellū iniuſtū, rapinā cōmittūt, & ad reſtitutionem tenentur.

Ad II dicēdū, ꝙ intm̄ aliq̄ infideles res ſuas iniuſtè poſſidēt, in quātū eas ſēm leges terrenorū pricipiū amittēr iuſſi ſūt: & iō ab eis pñt ꝑ uiolētiā ſubtrahi ñ priuata authoritate, ſꝫ publica

Ad III dicēdū, ꝙ ſi principes F à ſubditis exigant, qđ eis ſēm iuſtitiā debeē ꝓꝑ bonū cōe cōſeruādū, ēt ſi uiolētia adhibeaē, ñ eſt rapina. Si uerò aliqđ principes indebitè extorqueāt ꝑ uiolētiā, rapina eſt, ſicut & latrocinū. Vñ dicit* Aug. in 4. de ciuit. Dei. Remota iuſtitia qđ ſunt regna, niſi magna latrocinia: q̄a & latrocinia qđ ſunt, niſi parua regna? & Eze. 22. dr̄. Principes ei[9] in medio eius quaſi lupi rapientes ꝑdā. Vñ ad reſtitutionē tenenē ſicut & latrones: & tātò grauius peccant, q̄ latrones, quanto periculoſius, & cōmunius cōtra publicā iuſtitiam agūt, cui[9] cuſtodes ſunt poſiti.

Articvlvs IX.

Vtrum furtum ſit grauius peccatum quam rapina.

Nic. de Nyſeira. 3. 4. 3. por. 2. q. 12.

Ad nonvm ſic procedit. Vr̄ H q̄ furtū ſit grauius pctm̄, q̄ rapina. Furtū.n. ſup acceptione rei alienæ hēt adiūctā fraudē, & dolū, qđ nō ē ī rapina: ſed fra[9], & dol[9] de ſe hñt rōnē peccati, ut ſupra* hitū eſt. ergo furtū eſt grauius pctm̄, q̄ h rapina.

¶ 2 Præt. Verecundia eſt timor de h turpi actu, ut dicitur in 4.* Eth. ſed magis verecundantur homines de furto, quàm de rapina. I ergo furtum eſt turpius, quàm rapina.

¶ 3 Præt. Quātò aliqđ pctm̄ pluribus nocet, tātò h grauius eſſe vr̄: ſed per furtū pōt nocumentum inferri & magnis, & paruis: ꝑ rapinam aūt ſolū impotentibus, quibus poteſt uiolentia inferri. ergo grauius uidetur eſſe pctm̄ furti, quàm rapinæ.

Sed contra eſt, quòd ſecundum leges grauius punitur rapina, quàm furtum.

Respon. Dicendū, ꝙ rapina, & furtū hñt rōnē peccati, ſicut * ſupra dictū eſt, ꝓꝑ inuolūtariū, qđ eſt ex parte eius, cui aliqđ auferē: ita tñ ꝙ in furto eſt inuolūtariū ꝑ ignorātiā, in rapina aūt eſt inuolūtariū ꝑ uiolētiā. Magis eſt aūt aliqđ inuolūtariū ꝑ uiolētiā, q̄ ꝑ ignorātiā: quia uiolentia directius opponitur uoluntati, q̄ ignorantia: & iō m rapina eſt grauius pctm̄, q̄ furtū.[o] Eſt & alia rō, quia per rapinā nō ſolū infertur alicui damnū in rebus, ſed ēt uergit in quandā ꝑſonæ ignominiam, ſiue iniuriā: & hoc ꝑponderat fraudi, uel dolo, quæ ptinēt ad furtum. Vnde patet reſponſio ad Primum.

Ad II dicēdū, ꝙ hoīes ſenſibilibus inhærētes, magis gloriané d uirtute exteriori, q̄ manifeſtaē ī rapina, q̄ de uirtute interiori, q̄ tollitur ꝑ pctm̄: & ideò minus uerecundantur de rapina, q̄ de furto.

Ad III dicendum, ꝙ licet pluribus poſſit nocerì per furtum, q̄ per rapinam: tamen grauiora nocumenta poſſunt inferri ꝑ rapinam, quam per furtum: unde etiam ex hoc rapina eſt deteſtabilior.

ad liberationē ſic oppreſſi, nō oportet diſtinguere: qm̄ oppſſus hēt cōtinuū bellū iuſtū cū detētore. Nec oportet publicā authoritatem aliter hic q̄rere, q̄ q̄ uim ui repellere licet cū moderamine inculpatæ tutelæ. Satis aūt inculpata eſt tutela, qūa ꝑ libertate Chriani iniuſtè detētu, non niſi modus furti aut rapinæ cōmittiē, cū talis libertas multo ꝑtioſior ſit oī, in quo apparet lędi. Bono infidelis ꝑ hos actus. & nulla ſit ſpes iuſtitiæ cōſequēdæ a quocūque iudice. Et Ambroſius dicit in li. de Officiis, ꝙ q̄ nō repellit iniuriā à ſocio, cū pōt, tā eſt in uitio, q̄ ille q̄ facit. De captiuis aūt iniuſtè detentis ab eiſdē, idem eſt iudiciū: ſed tūc īſurgit dubiū, Cur nō liceat priuata authoritate furari, uel rapere ab iſtis infidelibus res, quas iniuſtè detinēt, ſicut hos ſeruos, cū ſeruus quædam poſſeſſio domini ſit, & utrobique iniuſta poſſeſſio ſit.

Concluſ. m

Concluſ. p Pars 1.

¶ Ad hoc dī, ꝙ res horū infideliū iniuſta ſūt duplices. Quædā.n. iō iniuſtè poſſidentē ab eis, q̄a infideles ſunt, ut ſtatꝰ dñorū, & hm̄ōi, & hoc ñ niſi publica authoritate iuadere licet, q̄a in nullius particularis ꝑſonæ bonis ſūt. Quædā uero iō iniuſtè poſſidenē, q̄a ſunt alterius particularis ꝑſonę, ut res furtiuę, raptæ, uel ꝑ uſuram extortæ: & has ꝑ modū furti dūm accipere ab eis ſine ſcandalo & non minus licet, q̄ à noſtris, iuxta ſupradicta. Accipere aūt ꝑ modū rapinæ priuata authoritate, cū impoſſibile ſit in pluribus hoc fieri ſine ſcādalo, & actꝰ de ſuo genere ſit illicitꝰ, q̄a nō licet priuatæ ꝑſonæ ius ſibi armata manu dicere, q̄a in terris nris ſit ꝑ hoc iuſta princip. & i terris eorū magnū imminere periculū, illicitū vr̄. niſi forte ita eſſet commoditas oblata, ut uia ſocōue mētua ceſſātē, & deſiſtēte ſpe iud. ſibi, liceret ius ſibi facere cū...

Concluſ. s

* Ser. 19. circa princip. to. 10. Et habeē. 23. q. 1. c. militare.

tra hm̄ōi, qui hoſtes ſunt Chriſtianorū. Quare aūt liceat per modū rapinæ Chriſtianos à ſeruitute liberare, & nō res, iō eſt: q̄a liberatio ſerui habet rōnē recuperationis factæ incōtinenti: cū homini uiuo cōtinue inferē uiolētia ꝑſonalis, dū detineē in ſeruitute. Ereptio aūt rerū nō hēt hm̄ōi rationē: q̄a occupatio iā trāſit in rē iudicatā. Et ꝑ hoc patet ſtel lectus tertij. q. in litera dī, ſ. q. hm̄ōi res pñt ab eis ſubtrahi publica authoritate. Iā.n. patet, ꝙ ab infidelibus de iure, & facto ſubditis Chriānis ꝑ nt eorū dñi, & iudices per iniam auferre & ſeruos, & res dictas &c. Ab his aūt, q̄ de iure, ſed nō de facto ſubſunt, pñt oēs, ut dictū eſt, Chriſtiani principes per viā belli auferre. Itē tū, ſcilicet belli ipē, eis uſi eſſe ſunt accipientiū publica authoritate. ca. ſ. qua bella gerent. Et hæc iuſtificant etiā pro art. ultimo eiuſdem. q. 66.

* Li. 4. c. 4. in princ. tom. 5.

Porrecta per totam.

375 Inf. q. 75. ar. 3 ad 2. & q. 118. ar. 3. ad 1. & q. 114. ar. 1. ad 4

* q. 66. ar. 4. & 5.

* Li. 4. c. 9. tom. 5.

* Artic. 4. & 6.

Concluſ. m

SVPER

QVAESTIO LXVII.

De vitijs oppoſitis commutatiuæ iuſtitiæ, in quatuor articulos diuiſa.

DEINDE cõſiderandum eſt de vitijs oppoſitis cõmutatiuæ iuſtitiæ, quæ conſiſtit in verbis, in q̃bus læditur proximus. Et primò, de his, quæ pertinent ad iudicium. Secundò, de nocumentis verborum, quæ fiunt extra iudicium.

¶ Circa primum quinque conſideranda occurrunt. Primò q̃dem, de iniuſtitia iudicis in iudicando. Secundò, de iniuſtitia accuſatoris in accuſando. Tertiò, de iniuſtitia ex parte rei in ſua defenſione. Quartò, de iniuſtitia teſtis in teſtificãdo. Quintò, de iniuſtitia aduocati in patrocinando.

CIRCA primum quæruntur quatuor.

¶ Primò Vtrum aliquis poſſit iuſtè iudicare eum, qui non eſt ſibi ſubditus.

¶ Scđò, Vtrũ liceat iudici iudicare cõtra ueritatẽ, quã nouit ꝑꝑ ea, q̃ ſibi proponunt.

¶ Tertiò, Vtrum iudex poſſit aliquem iuſtè condemnare nõ accuſatum.

¶ Quartò, Vtrum licitè poſſit pœnam relaxare.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum quis poſſit iuſtè iudicare eum, qui non eſt ſibi ſubiectus.

AD PRIMVM ſic ꝓcedit̃. Vr̃ q aliquis poſſit iuſtè iudicare eũ, q nõ eſt ſibi ſubditus. Dr̃.n. Daniel. 13. qđ Daniel ſeniores de falſo teſtimonio conuictos ſuo iudicio condẽnauit: ſed illi

SVPER QV. LXVII. ARTIC. I.

IN ar. 1. q. 67. circa reſponſionem ad ſecundum, dubium triplex occurrit. ornatur id, quod dicitur, quòd Leo Papa ſubiecit ſe iudicio Imperatoris. Primum eſt, qua, & quali poteſtate Imperator iudicare potest Papam in caſu poſitiuo, ſ. cũ Papa ſe illius iudicio ſubiecit. Et eſt ratio dubij, quia aut authoritate Papæ ſibi conceſſa, aut alia nõ Papæ, tum quia ſic nõ haberet vim coactiuam ipſius Papæ, cum nemo cogatur à ſeipſo: tũ quia Papa non poteſt dare poteſtatem maiorẽ ſua, ac per hoc non poteſt cõſtituere aliquem, qui ſit ſuperior Papa: & conſequenter omnis fungẽs authoritate à Papa accepta, remanet ſubditus Papæ, & nõ iudex, aut ſuperior illo fit per hoc, non alia: quia nec ordinaria Imperatoris, cum illa ſit infra poteſtatem Papę, nec ſe ad ſpũalia extendat, nec aliunde habita, q̃a nõ apparet vnde.

¶ Secundum dubium eſt, An Papa poſſit ſe ſubijcere in omnibus ad ſe ſpectãtibus iudicio alicuius, aut aliquorum, in aliquibus tãtum. Et eſt ratio dubij, quia author hic indiſtinctè dicit, ꝙ poteſt ſe ſubijcere: & in Decretis 2. quæſt. 7. cano. Nos, ſi, Leo quartus, de quo eſt ſermo, ſubiecit ſe iudicio Imperatoris in criminalibus, ſcilicet in crimine iniuſtitiæ, & uniuerſaliter in omnibus, quæ eſſent diſcutienda.

¶ In oppoſitum autem eſt quorundam ſententia, dicentium concluſionem S. Thomæ in 4. Sent. diſt. 19. & Alberti magni, & S. Bonauenturæ, & Ricardi de Media villa eſſe, quòd Papa non poteſt ſe ſubijcere in perſonalibus, ſeu criminalibus alicui in foro iudiciali.

¶ Tertium dubium eſt, An Papa ſubijciens ſe alteri in foro iudiciali in his, in quibus poteſt ſe ſubijcere, ſic ſe ſubijcere intelligatur, ut ſpontanea à principio ſubiectio tranſeat in neceſſitatem. Et eſt ratio dubij, quia ſi non tranſit in neceſſitatem, ſed ſit ſemper in libertate eius parere, & non parere iudicanti, ſequitur ꝙ non fuerit in ueritate ſubditus ipſi quo ad hoc, & ꝙ iudex non fuerit in veritate iudex, vtpote non habens uim coactiuam, quæ vt in litera patet, eſt neceſſaria iudici. Si verò tranſit in neceſſitatem, ſequitur quòd poteſtas Papæ non ſit maior poteſtate illius iudicis. Et tenet ſequela, quia ſi remaneret poteſtas Papæ maior illa, ſicut alijs, poſſet reuocare illam, & derogare illi, ſicut alijs inferioribus poteſtatibus, & eripere, & liberare ſeipſum ab illa, ac per hoc non tranſiſſet in neceſſitatem, ſed in ſua remaneret poteſtate, parere, & non parere, tollere, & non tollere poteſtatem illam, & geſta per illam.

¶ Ad primum dubium dicitur, quòd cũ poteſtas iudicis, ut in litera dicitur, ſit aut ordinaria, aut per commiſſionem: & in ꝓpoſito conſtat, ꝙ iudex non poſſit ordinaria poteſtate iudicare Papam, conſequens eſt, quòd poteſtas iſta per commiſſionem eſt accepta. Et quia nullus alter dat hanc poteſtatem, niſi ipſemet Papa ſponte ſe ſubijciens, ſequitur quòd poteſtas illa eſt ꝑ commiſſionem à Papa. Et quia Papa non poteſt dare poteſtatẽ maiorem ſua, ut patet, nec æqualem ſuæ, quia oportet poteſtatem datam à Papa dependere ab ipſo, ut effectum a cauſa, ita quòd oppoſitum implicat cõtradictionem (eſſet enim a Papa, & non eſſet a Papa, ut patet) & conſtat, quòd poteſtas dependens ab alia poteſtate, eſt minor illa à qua depẽdet, conſequẽs eſt, quòd poteſtas huiuſmodi iudicis & eſt à Papa, & eſt minor poteſtate Papæ.

¶ Ad vtramque autem obiectionem in contrarium, ſcilicet, q̃a ſequeretur quòd non haberet uim coactiuam, & quòd nõ eſſet ſuperior ipſe iudex una & eadẽ reſponſione dicitur, quòd hęc contingunt dupliciter. ſ. ſimpliciter, uel ſecundũ quid. Et ꝙ iudex hmõi nõ eſt ſimpliciter ſuperior Papa, ſed eſt ſcđm qđ ſuperior eo, quantum. ſ. ad hanc ſn̄iam. Et ſimiliter dictus iudex nõ habet uim coactiuã ſimpliciter reſpectu Papę, ſed habet coactiuam ſcđm quid reſpectu eiuſdẽ, quantũ. ſ. ſpectat ad hanc ſententiã, ſicut arbitri hñt uim coactiuã, quãtũ ad id, qđ corũ arbitrio creditũ eſt.

¶ Ad ſecundum dubium dr̃, ꝙ & Papã poſſe ſe ſubijcere in foro iudiciali in quibuſdã, ex hac authoritate literæ conſtat. Ex allegato text. Decret. 2. q. 7. Nos, ſi incompetenter. ubi papa manifeſtè ſubdidit iudicio nunciorũ Imperatoris ſe de ꝓprijs actionibus, An iuſtè, vel iniuſtè &c. vt clarè patet ibi. Et Papam non poſſe ſe ſubijcere in foro iudiciali alicuius iudicio in quibuſdã, conſtat etiam ex authore in 4. Sent. diſt. 19. quæſt. 1. articu. 3. q. vlt. ad tertium, vbi dicit. Sicut nullus poteſt in ſeipſum ſententiam dare excommunicationis, ita nec alteri committere ſe excõmunicare. Et eiuſdem ſententiæ eſt Ricardus in quarto diſtinct. 18. art. 5. quæſtio. 1. ad ſecundum. Et Petrus de Palude in eiuſdem diſtin. q. 2. Quare autem in quibuſdam ſic, in quibuſdam non: & quæ ſunt in quibus poteſt, quæ autem in quibus nõ poteſt ſe ſubijcere, uidendum reſtat. Et ſi diligenter perſpectum fuerit, apparebit quòd in omnibus, q̃ Papa poteſt per ſeipſum iudicare, poteſt ſe alteri ſubijcere: & ꝙ in nullo poteſt ſe alteri ſubijcere, quod per ipſum iudicare nõ poteſt. Manifeſtatur autem quod dicimus primò ex ratione: quia conſtat, quòd omnia, quæ pertinent ad poteſtatẽ iuriſdictionis, poſſunt alteri committi, & ad nihil poteſt ſe extendere poteſtas delegata, quòd non claudatur ſub obiecto poteſtatis committentis. Deinde ex communiter accidentibus, & dictis doctorum. Nam ex eo, quòd non poteſt ſe ſubijcere alicui in aliquo, quod non poteſt per ſeipſum, ſequatur quòd non poſſit committere alicui, quòd ipſum poſſit excommunicare, deponere, ſuſpendere, & huiuſmodi: hæc namque non poteſt per ſeipſum facere. Ex eo uerò, quòd cauſas inter ſedem apoſtolicam, & quemcunque alium poteſt per ſeipſum iudicare poteſt etiam per alium iudicare. Et rurſus ex eo, quòd cauſas iniuriæ inter ſeipſum, & alios poteſt per ſeipſum iudicare, ut patet cum quis appellat ab iniuſto euidenter grauamine ab ipſo Papa ſibi allato, conſequens eſt, quòd poſſit in iſtis alteri committendo iudicium, ſe ſubijcere.

Porrecta per totum.
376
Sup. q. 60. ar. 6. & 4. di. 17. q. 3. art. 3. q. 4. Et diſ. 48. q. 1. art. 1. coc.

¶ Aduertendum tamen perſpicacius hoc in loco eſt, quòd quia iuſtitia, cuius actus eſt iudicium, non eſt ad ſe, ſed ad alterum, inter hæc duo genera cauſarum, hæc eſt differentia, ꝙ in cauſis, quæ uertuntur inter cameram apoſtolicam, & alios, Papa eſt iudex cauſæ ex utroque extremo, ita quòd ligat, uel ſoluit utrãque partem: quoniam camera apoſtolica eſt uelut una pars diſtincta a Papa, ſicut fiſcus diſtinguitur à principe. Et propterea ſi committit alteri tale iudicium, eodem modo fiet ſententia utrinque habens plenè rationem iuſtitiæ. In cauſis autem, quæ uertuntur inter perſonam Papæ, & alios, puta, ſi Papa rapuit, infamauit, occidit, & huiuſmodi, Papa eſt iudex ex parte perſonæ ſuæ, non ſecundùm plenam rationem iuſtitiæ, ſed diminutæ: quia non poteſt damnare perſonam ſuam punitiuè, ſed emendatiuè ad reſtituendum læſo, quod ſibi tenetur. Et quemadmodum hoc poteſt, & deberet per ſeipſum iudicare, ita poteſt in hoc alterius iudicio ſe ſubmittere. Et hoc eſt, quod in dicto cano. Nos, ſi incompetenter Papa ſe ſubmittendo Imperatori, dicit dum ait, Quod ſi iniuſte egimus, cuncta uolumus ueſtro emendare iudicio. Et ſecundum hoc uidetur nulla eſſe differentia inter dicentes, quòd Papa poteſt ſe ſubmittere alteri in criminalibus, & negãtes: hoc quoniam, ut patet ex dictis, eſt aliquo modo uerum, & aliquo

modo falſum. Et propterea vtrumque extremum in medio ſal- F uari poteſt. Patet etiam nullam eſſe contrarietatem inter doctrinam authoris hic, & in 4. Senten. ſed vtramque eſſe uerã quo ad diuerſa, vt declaratum eſt.

¶ Ad tertiũ dubiũ dr̃ ꝙ neceſſitas eſt duplex, iuſtitiæ, & potentiæ, & vocaṫ neceſſitas iuſtitiæ, qua non poteſt aliter fieri ſine violatione iuſtitiæ: neceſſitas uerò potétiæ, qua nõ põt aliter fieri ex defectu iuriſdictionis. Si de neceſſitate iuſtitiæ eſt ſermo, dr̃, ꝙ trãſit in neceſſitaté iuſtitiæ, ita ꝙ ſentẽtia illius iudicis iuſta, hẽt uim coactiuã ad parẽdũ ſic, ꝙ nõ parẽdo, iniuſtitiç reus eſt Papa: & hæc vis ſufficit iudicis ſuperioritati, & authoritati. Si auté eſt ſermo de neceſſitate potentiæ, ſic dr̃, ꝙ ex rõnabili Papa poſſet reuocare hmõi iudices, & commiſſiones, ſicut potuit cõcedere. Vñ hodie iura cõceſſa Imperatori de Romana Eccleſia in diſ. 63. canone, Adrianus, & ca. in ſynodo, ceſſant: non tñ deberet Papa in proprijs cauſis iudices datos ſine vrgẽti cã reuocare, aut mutare pp ſcãdalum. Si tamen faceret, factũ teneretſi. ut reuocando inique iudices aliarum cauſarum malè facit, factum tñ ualet. Et ex his patet ſolutio ad obiecta. Nam quia trãſit in neceſſitatem iuſtitiæ, ſaluatur ſuperioritas, & vis coactiua in iudice: quia verò nõ trãſit in neceſſitaté potentiæ, ideò Papa remanet ſuperior ſimpliciter, & poteſt ex cauſa rationabili, & vigente reuocare, & mutare, atque aliter ſatisfacere læſis.

Conclu. ¶ In eadẽ rñſione pro quãto dr̃, ꝙ Chriſtus ſpontè ſe ſubdidit Pilato, aduerte ꝙ non intelligitur, ꝙ Chriſtus, ſecũdum quod homo, Rex regũ, cõmiſerit Pilato poteſtatem ſupra ſe: qm̃ Chriſtus ſecundum ꝙ homo, non adminiſtrauit regnum mundi ante reſurrectionẽ. Ideo dixit, Regnum meum non eſt de hoc mundo: ſed quia Pilato p̃ſidenti in Iudæa nomine Romani imperij Chriſtus dominus ſe exhibuit, ſicut unũ de ſubditis, nec Pilatus peccauit iudicando Chriſtũ pctõ uſurpatiõ iudicij, ſicut iudicans nõ ſibi ſubditum, quamuis peccauerit peccato iniqui iudicij dãnans innocẽtẽ, dicens ipſomet. Ego nullam cauſam inuenio in eo.

¶ In reſponſione ad tertium eiuſdem articuli, nota quòd author loquitur de exemptorum ſubiectione in communi, & ſecundum iura communia: ſecus enim eſt ſecundum iura priuilegiorum, quibus conceſſum eſt multis exemptis, quòd nec ratione rei, delicti, aut contractus, ubicumque res delictum, aut contractus fuerit &c.

ſeniores nõ erãt[b] ſubditi Danieli, quinimmo ipſi erant iudices populi. ergo aliquis poteſt licitè iudicare ſibi non ſubditum.

¶ 2 Præt. Chriſtus nõ erat alicuius hoĩs[b] ſubdit⁹, qnimmo ipſe erat rex regũ, & dominus dominãtiũ: ſed ipſe exhibuit ſe iudicio hominis. ergo videtur ꝙ aliquis licitè poſſit iudicare aliquẽ, qui non eſt ſubditus eius. G

¶ 3 Præt. Scd̃m iura q̃libet ſortitur forũ ſm̃ rõnem delicti: ſed qñq; ille, q̃ delinqt, nõ eſt[b] ſubditus eius, ad quẽ ptinet forũ illius loci, puta, cũ alterius ẽ diœceſis, vel cũ eſt exemptus. ergo videtur ꝙ aliquis poſſit iudicare eũ, qui non eſt ſibi ſubditus.

SED CONTRA[d] eſt, qđ Gre.● dicit ſuper illud Deut. 23. Si ĩntraueris ſegetẽ &c. Falcẽ iudicij mittere non põt in eam rẽ, q̃ alteri videtur eſſe commiſſa. H

[D. 552.] [● Refert 6 q. 3. c. ſcriptum eſt.]

RESP. Dicẽdũ, ꝙ ſentẽtia iudicis eſt quaſi q̃dã particularis lex in aliquo particulari facto. Et iõ ſicut lex gñalis dẽt habere vim coactiuam, ut patet per Phil. ● in 10. Eth. ita ẽt & ſentẽtia iudicis dẽt habere uim coactiuã, p quã conſtringaṫ vtraq; pars ad ſeruãdã ſententiã iudicis, alioq̃n iudiciũ nõ eſſet efficax. Poteſtatẽ aũt coactiuã nõ hẽt licitè in rebus humanis, niſi ille, q̃ fungiṫ publica poteſtate: & q̃ ea funguntur, ſuperiores reputanṫ reſpectu eorũ, ĩ quos ſicut ĩ ſubditos, ptãtẽ accipiũt ſiuè hẽant ordinariã, ſiuè p cõmiſſionẽ. Et iõ manifeſtũ ẽ, ꝙ[m] null⁹ põt iudicare aliquẽ, niſi aliquo mõ ſubdit⁹ ei⁹ vel p cõmiſſionẽ, vel p ptãtem ordinariã[n]. K

[● Li. 10. c. vlt. to. 5.]

AD PRIMVM ergo dicendũ, ꝙ Daniel accepit poteſtatem ad iudicãdum illos ſeniores, quaſi cõmiſſam ex inſtinctu diuino: quod ſignatur per hoc, ꝙ ibidẽ dicitur, Quòd ſuſcitauit Dominus ſpiritum pueri iunioris.

AD II dicẽdũ, ꝙ in rebus humanis aliq̃ ꝓpria ſpõte poſſunt ſe ſubijcere aliorũ iudicio, q̃uis nõ ſint eis ſuperiores, ſicut patet in his, q̃ cõpromittũt in aliquos arbitros. Et inde eſt, ꝙ neceſſe ẽ arbitriũ pœna uallari: q̃a arbitri, q̃ nõ sũt ſuperiores, nõ hẽnt de ſe plenã poteſtatẽ coercẽdi. Sic ergo & Chriſtus ꝓpria ſpõte humãno iudicio ſe ſubdidit: ſicut ẽt & ● Leo Papa ſe iudicio Imperatoris ſubdidit.

AD III. dicẽdũ, ꝙ Epiſcopus in cuius diœceſi aliq̃s deliquit, efficitur ſuperior eius rõne delicti, etiam ſi ſit exẽptus, niſi fortè delinquat in re aliqua exempta, puta, in adminiſtratione bonorum alicuius monaſterij exempti. Sed ſi aliquis[d] exemptus committat furtum, uel homicidiũ, uel aliquid hmõi, põt per ordinariũ iuſtè cõdemnari.

[● Habes 2 q. 7. c. nos ſi incompetenter. D. 583.]

ARTICVLVS II.

Vtrum iudici liceat iudicare contra ueritatem, quam nouit, propter ea, quæ in contrarium proponuntur. I

[Porrecta per totum.]

ADSECVNDVM ſic proceditur. Vr̃ ꝙ iudici non liceat iudicare contra ueritatem, quã nouit propter ea, quæ in contrarium proponuntur. Dicitur. n. Deut. 16. Venies ad ſacerdotes Leuitici generis, & ad iudicem, qui fuerit illo tp̃e, quæreſq; ab eis, qui iudicabunt, tibi iudicij veritatẽ: ſed quandoq; aliqua

[377 Supra q. 64. art. 6. ad 3. Et 4. d. 27. q. 1. art. 2. q. 4. ad 2. & 5. Et quol. 5. art. 15. ad 1.]

SVPER QV. LXVII. ARTIC. II.

IN art. 2 eiuſdẽ 67. q. dubiũ occurrit multorũ, de cõcluſione huius articuli dubitantiũ, uel dicentiũ eã eſſe falſam, & peccare mortaliter iudicãtẽ ſcd̃m allegata & probata contra ueritatem, quam nouit, vt priuata perſonã. Et licẽt rationes eorum coincidãt cum iſtis, quas author in litera ſoluit, pro claritate tñ maiori tractandæ ſunt, ut materia, & litera clarior fiat. Afferunt igitur quinque ad ſuum propoſitũ oſtendendũ. Primò, quia iudicare cõtra ueritatem eſt contra ius naturale, & contra ius diuinum. Exod. 23. Non ſuſcipies vocem mẽdacij, neq; in iudicio plurimorum acquieſces ſentẽtiç, ut à ueritate deuies, & ſubdit̃, Innocentem, & iuſtum non occides.

¶ Secũdò, quia extra de regulis iuris cap. Qui ſcãdalizauerit, dicitur. Vtilius ſcandalum naſci permittitur, quam ueritas deſeratur. Hinc. n. ſ apparet, ꝙ utilius eſt permittere, ut ſcandalizentur actor, & ciues ex negata ſententia contra ueritatem, q̃ ueritatem deſerere.

¶ Tertiò quia ſecundum iura iudex debet ſecundùm Deũ, & illius imperium, ueritatem, & conſcientiam non per gratiam, aut ſordes teſtium iudicare. Ex hoc enim habetur, quòd non per ſordes falſorum teſtiũ, & contra propriam conſcientiam, & iuſtitiam, & internũ iudicis ſententiam iudicare debet, ut faceret iudicando contra ueritatem notã.

¶ Quartò, quia officiũ iudicis eſt latiſſimum, & poteſt ſubterfugere in fauorẽ veritatis, & ſi aliter non poteſt euadere, debet potius officio renunciare.

¶ Quinto, quia iura nõ cogunt iudicem ad iudicandũ ſecundum allegata & probata, ſed ad iudicandum ſecundùm leges, & iura. Modo aliud eſt iudicare ſecundũ leges & iura, & aliud ſecundùm allegata & probata: quia leges & iura uolũt, ut unicuique ius ſuum reddatur. Allegata autem & probata uolunt quandoque, ut ius uitæ, uel membrorum, uel rerum innocenti auferatur. Et per hoc ſoluit̃ ratio literæ fundata ſuper hoc, quòd debet iudex ſecundùm leges iudicare.

¶ Additur & his ſextũ, roborãdo tertiũ argm̃ literæ, ſic. Finis, & medium ordinatum ad finẽ ſic ſe habent, ꝙ ſi media ducunt ad contrarium finis, non ſunt media ad finem, neq; à ſapiente executioni mandantur, ut patet in ſanitate, & medicinis. Si. n. medicinas inducere conſtat infirmitatẽ contrariã ſanitati intẽtæ, fatuus eſſet proſequẽs illas propter cãones omnium medicorũ: ſed ꝓbationes in iudicio ſunt, ut media ordinata ad finẽ

veritatis

proponuntur contra ueritatē, ſicut cum aliquid per falſos teſtes probatur. ergo non licet iudici iudicare ſecundum ea quæ proponuntur, & ꝓbantur contra ueritatē, quam ipſe nouit.

¶2 Præt. Homo in iudicādo dēt diuino iudicio cōformari, quia Dei iudicium eſt, ut dr̄ Deut. 1. ſed iudicium Dei eſt ſm ueritatem, ut dr̄ Rom. 2. & Iſa. 11. prædicitur de Chriſto. Non ſecundū uiſionem oculorum iudicabit, neq; ſm auditum auriū arguet: ſed iudicabit ī iuſtitia pauperes, & arguet in æquitate ꝓ māſuetis terræ. ergo[h] iudex nō debet ſecundùm ea, quæ corā ipſo probantur, ſententiā ferre contra ea, quæ ipſe nouit.

¶3 Præt. Idcirco in iudicio ꝓbationes requiruntur, ut fides fiat iudici de rei ueritate. Vnde in his, quæ ſunt[h] notoria, non requiritur iudicialis ordo, ſm illud 1. ad Timoth. 5. Quorundā hominū peccata manifeſta ſūt, ꝓcedentia ad iudiciū. Si ergo iudex p ſe cognoſcit ueritatē, nō dēt attendere ad ea, quę probātur, ſed ſententiam ferre ſecundum ueritatem, quam nouit.

¶4 Præt. Nomen conſciētię importat applicationem ſcientię ad aliquid agibile, ut in 1.* habitum eſt: ſed facere[h] contra ſciētiam eſt peccatum. ergo iudex peccat, ſi ſententiam ferat ſm allegata contra conſcientiam veritatis, quam habet.

* 1.p.q. 79.art.13.

veritatis innoteſcendæ, & ius ſuū unicuiq; reddendi: qm̄ idcirco aſſerūtur teſtes, & alia documēta facti in iudicio, ut patet. Si ergo cōſtat, ꝙ hmō media ducūt a ſcō rītū ueritatis, & iuris iſtius hoīs cōſequēs eſt, ut ad ſapientē iudicē ſpectet nō ꝓſequi talia media cōtra finē, & ſic fatuè, ac p hoc malè facit iudicādo in hoc caſu ſecundū allegata, & ꝓbatā. Et cōfirmatur, qa ſicut epicheia dēt iudicē inclinare in caſib. ad iudicandū nō ſecūdū leges ſcriptas: ita dēt in hoc caſu inclinare ad nō ſequēdū leges ſcriptas, ſecūdū quas eſt ſecūdū allegata & probata iudicādū, qm̄ hoc eſt in fauorē innocētiæ, & finis ipſius iuris.

¶ Arguit' poſtremò, qa teſtes, p quos contra ueritatē innocēs conuictus dānandus eſt, ueniūt i ueſtimētis ouiū, & intrinſec' ſunt lupi rapaces rerū, uel vitæ: ac p hoc ſi iudex cert' de ſuo cētra, iuxta eorum dicta iudicat, miniſter eſt homicidarū, aut ꝓditorū: & ſic nō excuſat, ēt ſi p aliū iudicē omnino damnaretur. Scriptū eſt.n. Neceſſe eſt ut ueniāt ſcādala. ueruntamen væ homini illi, p quē ſcandalū uenit. Et qm̄ ad hunc locum remiſſa eſt quæſtio hæc ſuperius in q. 64. art. 6. ad tertium, ideo ut compleatur diſcuſſio, arguitur ēt a quibuſdā contra ibi dicta ſ. q. in hoc caſu inferior iudex, ſi non pōt innocentem liberare conuictum, debet ad ſuperiorem remittere. Contra, inquiunt, ſi hoc faceret, exponeret innocentē diſcrimini mortis: quoniam ſuperior non habens certam notitiam illius, damnaret illum. Et eadem ratio eſt, ſi ſubſtitueret iudicē: non enim euaderet reatum, cauſam dans morti innocentis.

¶ In hac quæſt. multi ſcripſerunt, Alij dicentes cū authore, ꝙ iudex poteſt, & debet ſecundùm allegata & probata cōtra ueritatē ſibi certā iudicare. Alij totaliter oppoſitum, quòd nec dēt, nec poteſt ſinē peccato mortali. Alij ꝙ in cauſis criminalibus, & ciuilibus magnæ importantiæ non, in paruis autem ſic. Nōnulli etiam nolunt, ꝙ remedium de remittendo ad ſuperiorē ſit malum propter allatam in oppoſitum rationem, dicentes, ꝙ ſi per impoſſibile caſus hic accideret, præmiſſis omnibus præmittendis deberet iudex manifeſtare populo, quare nō poteſt damnare illum, & relinquere eis curam, an uelint ad ſuperiorem remittere. Sed hi non prouident caſui, quia ſi ſupremo iudici caſus hic accidat, ſ. q. ſciat innocētiā, & pars, atq; populus petat iuſtitiam, quid facere debet princeps? quo ſe uertet? iudicare contra innocentem non pōt ſecundū iſtos: abſoluere non pōt ſcdm iura: ſupſedere non pōt, parte, & populo inſtāte: delegare non pōt, ſcdm iſtos. Erit ergo ꝑplexus Rex, aut Imperator in hoc caſu, niſi renūciet regno, aut imperio, ſcdm iſtos.

¶ Diſtinguentes aūt in propoſito inter cauſas criminales, aut ciuiles: magnas, aut paruas, niſi pro quanto modicū pro nihilo reputaretur, quod tamen in iudicium uenire nō ſolet, irrationabiliter loquūtur: qm̄ aut inuenitur hic facere iniuſtum, aut non. Si eſt hic iniuſtitia, ſequitur ꝙ non liceat: & ſi non eſt iniuſtitia, conſtat ꝙ liceat, quæcunque occurrat materia rerū, honoris, uitæ &c. Vt autem ueritas melius eluceſcat, non à rationibus ducentibus ad inconueniens, qm̄ minus efficaces ſunt: ſed a rationibus oſtenſiuis moueri debemus. Et ad oſtendēdū quidem, quòd iudex peccat iudicando contrà ueritatem ſibi, ut priuatæ tamen perſonæ notam, in quocunque caſu, unica eſt ratio oſtenſiua, quia ſ. iniuſtum facit damnando innocentem, quod eſt ſecundùm ſe prauum, & nulla poteſt recta intētione, nullo timore, nulla ſcandali intentione, licitum fieri. Ad monſtrandum vero, quòd iudex non peccat, ſed debet quādo non poteſt aliter facere, iudicare contra huiuſmodi ueritatem ſecundum allegata & probata, eſt unica ratio. ſ. quia perſona publica, poteſtate publica, ſcientia publica, & uoluntate publica uti debet in iudicijs ſine ignorantia, imprudentia, & negligentia propria, quicquid inde ueniat: ſed iudex eſt huiuſmodi, & in caſu propoſito omnia iſta concurrunt. ergo.

¶ Ad hoc deducitur tota iſta qō, ut examinentur hæ rōnes, & diſcernatur ius earū ad propoſitū. Principiū aūt inueſtigationis huius hinc ſumendū eſt, ꝙ tā ſecundū moralē philoſophiā, ꝙ ſecundū iura, ex intentione maleficia diſtinguunt. Et hoc in ꝓpoſito conſiderat, ut dicamus unanimiter, ꝙ occidēs ſuum inuaſorē, aliter ſe ſaluare non potēs, ſi intendit occidere, homicida eſt. Si intēdit ſe defendere, ſed occiſio ꝑuſa ēt conſequit' ex actione defenſiua, no peccat: ab intētione igit' iudicis ſpecies, & natura huius operis ſumenda eſt. Conſtat aūt ꝙ iudex, de quo loquimur, qui. ſ. omnem ſuā prudentiā, ſolicitudinē, ſciētiā, poteſtatem &c. adhibuit ut liberaret innocentē hmōi, conſtat, inquàm, ꝙ non intēdit ex priuata uolūtate occidere, mutilare, & breuiter iniuſtum facere, ſed tale iniuſtum conſtat ſequi ex hoc, ꝙ intendit uti publico officio, & vtitur illo. Vndè non eſt iniuſtitia ex hoc actu, quòd iudex faciat iniuſtum innocenti, cum hoc nō intendat priuata, aut publica uoluntate. Sed uidendum reſtat, ſi fortè eſſet iniuſtitia ex hoc, quòd teneretur non uti publico officio in tali caſu propter talem ex ſui officij actione euentum præuiſum, ſcilicet mortem innocentis. Sed ſi diligenter conſideremus, perſona, quæ eſt iudex, tenetur uti officio ſuo parte, & populo inſtante: quoniam ſibi incumbit cura utendi poteſtate publica. Et plus tenetur curam habere publici officij ſuæ curæ commiſſi, quàm uitæ alterius, cuius cura nō ſpectat ad ipſum, niſi ſicut ad iudicem. Et quemadmodum ſuperius in quæſtione de homicidio per hanc rationem concluſum eſt, quòd defendens ſe non tenetur omittere actum defenſionis propriæ per hoc, quòd uidetur ex ipſo ſequi mortem alterius etiam impœnitentis, quia ſcilicet ſibi magis incumbit cura ſui, quàm proximi: eadem efficacia poteſt hic concludi, quòd quia perſonæ iudicis incumbit cura, ut utatur publico officio, & non cura proximi, niſi ratione publici officij: ideò non tenetur abſtinere ab uſu publici officij propter damnum conſequens proximi.

¶ Et confirmatur, quia nemo damnum facit, niſi qui id facit, quod facere ius non habet ſecundùm iura. Cum ergo perſona iudicis ius habeat utendi publico officio ſecundùm leges, & iura, & allegata & probata, ſequitur quòd non facit damnū alicui vtendo iure officij ſui.

¶ Ratio ergo, ſuper qua fundatur poſitio dicentium iudicem peccare, ſi contra ueritatem ſibi notam iudicet ſecundùm allegata & probata &c. infirma eſt, & non concludit intentū, utpote ex his, quæ ſunt per accidens procēdens.

¶ Ratio autem allata pro parte contraria, manifeſtè procedit ex his, quæ conueniunt per ſe actui. Actus namque ſententiæ damnantis eſt actus publicus. Et propterea debet per ſe cauſas habere publicas, ſcilicet perſonam, poteſtatem, ſcientiam, & uoluntatem, quæ præcepto publico, quod iudex facit de pœna huiuſmodi, manifeſtatur. Præceptum enim à uoluntate eſt: nec perſona iudicis aliquem actum propriæ uoluntatis apponit in hoc caſu in damnum innocentis, niſi uti poteſtate, ſcientia, & uoluntate publica, quem actum ſi poſſet omittere, libenter omitteret. Sed quia tenetur ad illum propter coincidentiam perſonæ publicæ cum ſua, ideò non tenetur omittere illum propter damnum alterius, per accidens rariſſimum euenientis ex uſu publici officij. Et quoniam hæc via ſolidum habet fundamentum, & nihilominus tenetur à tot doctoribus, ſcilicet ſancto Thoma, Alexandro de Ales, Ricardo, Petro de Palude, & Petro de Tarantaſia, & multis alijs, ut referunt tractantes materiam hanc, & ortum habet ab Ambroſio ſuper, Beati immaculati in uia, ut patet 3. Quæſtione ſeptima. & ab Auguſtino ſuper Pſalterio, ut in litera aſſeritur: ideò amplectenda eſt. Nunc ſupereſt ad obiecta reſpōdere.

Et ad primum, & ſimilia dr̃, q̃ occidere innocẽtẽ p ſe, ita q̃ ĩtẽ-da ſit occiſio innocẽtis, eſt cõtra oĩa iura: ſed occidere innocentẽ p accidens, dãdo. ſ. operã rei licitæ, & neceſſariæ, ut facit utens publico officio, nõ eſt cõtra ius naturale, diuinũ, aut ſcriptum. ¶ Ad ſecundũ dr̃, q̃ iudex in caſu iſto nullã deſerit veritatem,

F cuiq; ius verè ſuũ: finis ũ iuſtitiæ publicæ humanæ eſt reddere unicuiq; ius ſuũ nõ ſimpliciter, ſed quãtũ pñs, & ſciẽtia publica ſe extẽdere poſſunt: neq; .n. plus exigendũ ab homine eſt. ¶ Ad confirmationẽ de epicheia dr̃, q̃ epicheia in perſona publica nõ inclinat ad priuatas operationes, uel omiſſiones, ſed

Ambr. ſ. Pſ. 118. ſer. 20. verſ. 4. circ. medi. tom. 4. Auguſ. de ve. relig. c. 31. tom. 1.

SED CONTRA eſt, q̃d* Augu. dicit ſup Pſalteriũ. Bonᵘ iudex nihil ex arbitrio ſuo facit, ſed ſm leges, & iura pronũciat: ſed hoc eſt iudicare ſm [illegible], quæ in iudicio proponũtur, & probantur. ergo iudex debet ſecundũ huiuſmodi iudicare, & non ſecundum proprium arbitrium.

G

Ar. præc. & ſup. q. 60. ar. 2. 5. & 6.

RESPON. Dicendũ, q̃ ſicut dictũ* eſt, iudicare ptinet ad iudicẽ, ſm q̃d fungitur publica poteſtate: & iõ informari dẽt ĩ iudicando non ſm id, quod ipſe nouit tanquã priuata pſona, ſed ſm id, quod ſibi innoteſcit, tanq̃ pſonæ publicæ. Hoc autẽ innoteſcit ſibi & in cõi, & ĩ particulari: in cõi quidem p leges publicas uel diuinas, uel humanas, contra quas nullas probationes admittere dẽt: in particulari aũt negotio aliquo per inſtrũa, & teſtes, & alia hmõi legitima documẽta, ᵐ q̃ dẽt ſeq ĩ iudicando magis, q̃ id q̃d ipſe nouit tanquàm priuata perſona. Ex quo tamen ad hoc adiuuari poteſt, ut diſtrictius, diſcutiat probationes inductas, ut poſſit earum defectum inueſtigare. Quod ſi eas non poſſit de iure repellere, debet, ſicut dictum* eſt, eas in iudicando ſequi.ⁿ

Conclu. m

ⁿ In iſto art.

AD PRIMVM ergo dicendũ, q̃ ideò præmittitur in illis verbis de qõne iudicibus faciẽda, ut intelligãt q̃ iudicare debẽt iudices ueritatem ſecũdùm ea, quæ fuerunt ſibi propoſita.

AD II dicendum, q̃ Deo cõpetit iudicare ſm propriam poteſtatem: & iõ in iudicando informatur ſecundùm ueritatẽ, quam ipſe cognoſcit, non ſm hoc, quod ab aliis accipit. Et eadem ratio eſt de Chriſto, q̃ eſt verus Deus, & homo. Alij autẽ iudices non iudicãt ſecundùm propriam poteſtatem: & ideò non eſt ſimilis ratio.

H

AD III dicendum, q̃ Apoſt. loquitur in caſu, quando aliqd non ſolum eſt manifeſtum iudici, ſed ſibi, & aliis, ita q̃ reus nullo modo crimẽ inficiari poteſt, ut ĩ notoriis, ſed ſtatim ex ipſa euidentia facti conuincit. Si aũt ſit manifeſtũ iudici, & ñ aliis: uel aliis, & nõ iudici, tunc eſt neceſſaria iudicis diſcuſſio.

AD IIII dicẽdũ, q̃ homo in his, q̃ ad propriã pſonã ptinẽt, debet informare conſciẽtiam ſuam ex propria ſcientia: ſed in his, q̃ pertinent ad publicã poteſtatẽ, dẽt informare cõſcientiam ſuam ſecũdùm ea, q̃ in publico iudicio ſciri poſſunt &c.

I

quã debet amplecti: quia dat operã rei licitæ, & per accidens in detrimentũ veritatis cõſiſtentis in facto actio ſua uertit. ¶ Ad tertium dr̃ ex litera in ſolutione ſecũdi, q̃ iudex humanus nõ tenetur iudicare, ſicut iudicat Deus, ſed tenet iudicare ſicut, vult Deus, q̃ homo iudicet. Statuit aũt ipſe Deus, ut homo iudicet ſecundũ ueritatẽ publicã, ut patet ex eo q̃d ſtatuit, q̃ in ore duorũ vel trium ſtet omne verbũ. Et ppea iudex iudicando ſecũdum allegata, & probata, iudicat ſecũdũ Deũ, & conſcientiã publicã, ut in litera dr̃ in rũſione ad ultimũ. & non iudicat ſecũdũ ſordes teſtiũ, niſi materialiter, & per accidẽs rariſſimũ, quod homini non imputatur. Eſſet n. homini imputandũ, ſi uel ex intẽtione, vel ignorãtia, uel imprudentia, uel negligẽtia ſordes teſtiũ ſequeret: ſed q̃ñ ex contingentibus nihil omittit, ſibi non imputatur. ¶ Ad quartum dr̃, q̃ ex hoc, q̃ officiũ iudicis eſt ſanctificatum, nihil aliud [illegible], niſi q̃ debet, quantum poteſt ſaluo officio, innocentẽ adiuuare, & non tenetur ppterea renunciare officio.

operationes, & omiſſiones conuenientes iudicis officio. In p[illegible]poſito aũt ſupponit, quòd ex officio iudex non poſſit [illegible] liberare nec ex [illegible] tia, nec ex epicheia, nec ex quacunque prudentia. ¶ Ad poſtremum dr̃, q̃ licet teſtes [illegible] intrinſecus ut lupi, iudex tñ non [illegible] eorum, [illegible] & propterea non incurrit reatum ſequelæ eorum, nec per ipſum uenit ſcandalũ, ſed per illos teſtes, q̃ abutuntur iure, & iudicis officio. ¶ Ad ea aũt quæ obijciuntur deinde contra remedium [illegible] [illegible] ad ſuperiorem, dicitur quòd [illegible] illa non ſunt contra authorem: quia author non dicit, q̃ recurrat ad ſuperiorẽ, ſed q̃ [illegible] non [illegible] [illegible] arguentes conuincũt, ſcilicet, q̃ exoneret ſe & relinquat curam aliis, ſi uelint ad ſuperiorẽ recurrere. Et teneo, q̃ ſi caſus diſputatus accideret inferiori iudici, deberet coram populo iurare, quod ſibi conſtat oppoſitum, & propterea non iudicat, & indicato modũ, quo conſtat ſibi, puta q̃ erat in tali loco &c. Et hoc ipſum deberet

*Ar. præc.

¶ Ad quintum dicitur, quòd ridiculum eſt dicere, q̃ iudex tenetur ſecundum leges & iura, & non ſecũdùm allegata & probata iudicare, cum & leges, & iura ſint de uniuerſalibus, & ſententia debeat eſſe de hoc ſingulari facto. Conſtat n. quòd ad concluſionem ſingularem, quæ per ſententiam infertur, nõ deſcenditur ab uniuerſalibus legibus & iuribus, niſi per particulares, & ſingulares propoſitiones, quæ per allegata & probata conſtant. Et lex diuina mandat, quòd per allegata & probata iudicetur, dum Deuteronomi. 19. dicitur. In ore duorum, uel trium ſtabit oẽ uerbum. Et in materia mortis. c. 17. dicitur, In ore duorum, uel triũ teſtium peribit, qui interficiet: non obſtante, quòd allegata & probata quandoque uolẽtios: quia hoc eſt per accidens, & ut in paucioribus. Leges autem, & moralia iudicant per ſe, & quæ ut in pluribus ſiunt.

K

¶ Ad ſextum dicitur, quòd finis iuſtitiæ publicæ humanæ non eſt ueritas facti abſolutè, ſed ueritas facti publica homini. Et hoc eſt, quod author rñdẽdo ad tertium dicit ſub aliis verbis, ſcilicet q̃ ſi factum ſit manifeſtum iudici, & non aliis: vel alijs, & non iudici, tunc eſt neceſſaria diſcuſſio. hoc eſt, non habetur veritas publica ſicut in notorijs: & propterea eſt neceſſaria diſcuſſio, ut ueniatur ad finem, ſcilicet manifeſtum publicè, ſcilicet iudici, & aliis. Quantumcunque ergo iudici ſoli eſſet manifeſtum, non habetur finis: ſed eſt neceſſaria diſcuſſio, ut perueniatur ad finem, publicam ſcilicet ueritatem. Conſtat autẽ, quòd iudicans ſecundum allegata & probata, iudicat ſecundũ veritatem non ſimpliciter, ſed publicã in humanis iudicijs &c. Et ſimili modo dicitur, quòd licèt finis iuſt[illegible] ſit reddere vni-

ſignificare ſuperiori, ut uel hic habendo ipſum inferiorem iudicem pro uno teſte, innocens adiuuetur coram ſuperioris iudicio. Princeps autem poſſet ſimili modo coram populo iurare, quando ſibi caſus iſte accideret, & conari quantum poteſt, vt populum placet, & partem quietet. Optima autem cautela iudicis in caſu huiuſmodi eſt, antequam perueniatur ad victoriam, uel repellere ex officio accuſatorem, uel ita præueniendo operari, ut non procedatur in cauſa, quod multis poteſt vijs fieri. De miniſtro autem iudicis ſciente ſententiam eſſe iniquam, dicendum eſt, quòd debet tali uti dexteritate, ut teſtimonium ſuum infirmet ſententiam iniquam. Et ſi hoc non poteſt, debet petere ut ſubleuetur ab hac executione. Quod ſi nec hoc poteſt obtinere, ſed oportet ipſum obedire, aut cedere officio, licitè poteſt publica miniſteriali poteſtate uti, à publica ſcientia, & poteſtate principali mota, ſicut de iudice dictum eſt: eadem enim eſt ratio. Propter quod ſecus eſſet, ſi ſententia contineret errorem intolerabilem, aut manifeſtam iniquitatem: quia tunc non ex ſcientia, ſed ignorantia, malitia, imprudentia, aut negligentia publica moueretur. Vnde in capitulo, Paſtoralis, de officio delegati, dicitur, quòd ordinarius exequi debet ſententiam delegati etiam ſi ſciat eã eſſe iniuſtam, ſi non potuit obtinere, ut ſubleuaretur ab onere executionis: & non dicit, ſi ſciunt ipſe, & alij eam eſſe iniuſtam. Et author ſuperius in loco allegato dicit, quòd miniſter non peccat exequendo, ſi ſententia non contineat manifeſtam iuſtitiam: & non dicit manifeſtam ſibi, ſed manifeſtam abſolutè.

Porrecta per totum.

378

Opuſc.19 c.5.&.

SVPER QV. LXVII. ART. III.

IN articulo tertio eiuſdem quæſtionis aduerte, q; licèt ratio in corpore articuli allata ad oſtendendũ iudicem oportere inter duos iudicare, concludat tã in ciuilibus, q̃ in criminalibus, & ita regulariter ſeruandũ ſit: author tñ concluſit ſpecialiter i criminalibus dicens, Et ĩõ in criminalibus non põt &c. quia euidentius perſonæ comparere exiguntur in criminalibus. Exigitur namq; præſentia perſonalis, quæ non requiritur in ciuilibus.

¶ In eodẽ art. in rñſione ad ſecũdũ, aduerte quatuor poni in litera ſupplentia uicẽ accuſatoris. Primo, publicã infamiam: & hoc cum proceditur p viam inquiſitionis. Secũdò, manifeſtam rebellionẽ ad Eccleſiã, cui denunciatum eſt crimen: & hoc qñ pcedit per viam denunciationis. Tũc n. iuxta dñi mãdatum Matt. 18. Si eccleſiam non audierit, erit ſicut ethnicus, hoc eſt, excõmunicãdus eſt. Denunciatio.n. ex natura ſua ordinat ad bonũ peccantis: ſed ex rebellione denunciati vertitur in ſententiã punitiuam pp cõe bonum. Et ĩõ per ſe in principio nõ eget aliquo ſupplente locũ accuſationis, ſed in tali euentu. Propter iſtũ.n. euentum in litera dr, Pœna.n. infertur denũtiato, ſupple propter rebellionẽ &c. Tertiò, publicũ iudiciũ ordinatum, & hoc intelligo uel qñ crimẽ coram iudice, & alijs cõmittitur, ut cum iudex cum ſuis audit blaſphemare, uel uidet occidere &c. Tũc.n. ſine ulla alia infamia, denunciatione, accuſatione, pp euidentiã facti iudex punit. Vñ & pontifices Iudæorum dixerunt, Audiſtis blaſphemiã, quid adhuc deſideramus teſtes? Et ſanctus Ludouicus Rex Franciæ legitur pcepiſſe cauterizari linguã eius, quem audierat blaſphemare: n ſi fortè quis dicat, q; author

*1. ad Corin.5. ſc 5. Habet. 2. q.4. ca. Si quis poteſtatem.

*Li.5.c.4. parũ ante mediũ tom.5.

*q.58.ar-tic.2.

Conclu. m

ARTICVLVS III.

Vtrum iudex poſſit aliquem cõdemnare, etiam ſi nõ ſit aliquis accuſator.

AD TERTIVM ſic pcedit. Vr q; iudex poſſit aliquẽ iudicare, ẽt ſi non ſit aliquis accuſator. Humana.n. iuſtitia deriuatur a iuſtitia diuina: ſed Deus pctõres iudicat, ẽt ſi nullus ſit accuſator. ergo vr q; hõ poſſit in iudicio aliquem condemnare, etiam ſi nõ adſit accuſator.

¶ 2 Præt. Accuſator reqrit in iudicio ad hoc, q; deferat crimen ad iudicẽ: ſed qñq; põt crimen ad iudicẽ deuenire alio modo, q̃ per accuſationem, ſicut per denũtiationẽ, uel per infamiã, vel etiam ſi ipſe iudex videat. ergo iudex poteſt aliquem cõdemnare abſque accuſatore.

¶ 3 Præt. Facta ſanctorũ in ſcripturis narrant, quaſi q̃dã exemplaria humanæ vitæ: ſed Daniel ſimul fuit accuſator, & iudex contra iniquos ſenes, ut patet Daniel. 13. ergo nõ ẽ cõtra iuſtitiã, ſi aliqs aliquẽ cõdẽnet tãq̃ iudex, & ipſemet ſit accuſator.

SED CONTRA eſt, q; 1. ad Cor. 5. Amb. exponens ſententiam Apoſtoli de fornicatore, dicit, q; iudicis nõ eſt ſine accuſatore dãnare: quia Dominus Iudam, cum fuiſſet fur, quia nõ eſt accuſatus, minime abiecit.

RESP. Dicẽdũ, q; iudex ẽ interpres iuſtitiæ. Vñ ſicut Phil. dicit in 5. Eth. hões ad iudicem cõfugiũt, ſicut ad quãdã iuſtitiã aiatã: iuſtitia aũt, ſicut ſupra dictũ eſt, nõ ẽ ad ſe ipſum, ſed ad alterũ. Et iõ oportet q; iudex inter aliquos duos dijudicet: qđ qdẽ fit, cũ vnº eſt actor, & aliº eſt reus. Et iõ ĩ criminibus nõ põt aliquẽ iudicio cõdẽnare iudex niſi hẽat accuſatorẽ, ſm illud Actuũ. 25. Nõ eſt conſuetudo Romanis damnare aliquem hominẽ, prius q̃ is, q accuſat, p̃ſentes habeat accuſatores, locũq; defendẽdi accipiat ad abluẽda crimina, q̃ ei obijciũtur.

AD PRIMVM ergo dicendũ, q; Deus in ſuo iudicio utit cõſcientia peccantis quaſi accuſatore, ſm illud Rom. 2. Inter ſeinuicẽ cogitationũ accuſantiũ, aut ẽt defendẽtiũ. Vel ẽt euidentia facti, quantũ ad ipſum, ſm illud Geneſ. 4. Vox ſanguinis fratris tui Abel clamat ad me de terra.

AD II dicẽdũ q; publica infamia hẽt locũ accuſatoris. Vñ ſuper illud Gen. 4. Vox ſanguinis fratris tui &c. dicit gl. Euidẽtia ppetrati ſceleris accuſatore nõ eget. In denũtiatione verò, ſicut ſupra dictũ eſt, nõ intẽdit punitio peccãtis, ſed emẽdatio: & iõ nihil agit contra eũ, cuius pctm denuñtiat, ſed p eo: & iõ nõ eſt ibi neceſſarius accuſator. Pœna aũt infert pp rebellionẽ ad Eccleſiã, q̃ qa eſt manifeſta, tenet locum accuſatoris. Ex eo aũt q; ipſe iudex videt, nõ põt pcedere ad ſententiam ferendam, niſi ſm ordinẽ publici iudicij, quod tenet locum accuſatoris.

AD III dicẽdũ, q; Deus in ſuo iudicio procedit ex ppria notitia veritatis, non aũt homo, ut ſupra dictum eſt: & iõ homo non poteſt ſimul eſſe accuſator, & teſtis, & iudex, ſicut Deus. Daniel ãt accuſator fuit ſimul & iudex, quaſi diuini iudicij executor, cuius inſtinctu mouebat, ut dictum eſt.

de quadã inquiſitionis ſpecie loquitur: quia iudex ex eo, qđ ipſe vidit, paulatim inueſtigat ex officio. Et hæc ſufficiãt ẽt p quarto articulo &c.

*q.33.ar-tic.7.

*Ar. præc.

*Artic.1. ad 1.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum iudex licitè poſſit pœnam relaxare.

Porrecta per totum.

379

3. q.46 ar-ti.2. ad 3. Et 1. di.45 q.2. ar.1. ad 3. Et 4. di.46. q.1 art.2. q.2. & q.4. ar-tic.1. q.3. ad 1.

AD QVARTVM ſic pcedit. Vr q; iudex licitè poſſit pœnã relaxare. Dr enim Iacobi. 2. Iudiciũ ſine miſericordia ei, q non facit miſericordiã: ſed nullus punitur propter hoc, q; non facit illud, qđ licitè facere nõ poteſt. ergo quilibet iudex poteſt licitè miſericordiam facere, relaxando pœnam.

¶ 2 Præt. Iudicium humanum debet imitari iudicium diuinum: ſed Deus pœnitentibus relaxat pœnam, quia non vult mortem peccatoris, ut dicitur Ezech. 18. ergo etiam homo iudex poteſt pœnitenti licitè laxare pœnam.

¶ 3 Præt. Vnicuique licet facere, quod alicui prodeſt, & nulli nocet: ſed abſoluere reum a pœna prodeſt ei, & nulli nocet. ergo iudex licitè poteſt reum à pœna abſoluere.

SED CONTRA eſt, quod dr Deuter. 13 de eo, qui perſuadet ſeruire dijs alienis, Non parcat ei oculus tuus, ut miſerearis, & occultes eum: ſed ſtatim interficies eum. & de homicida dicitur Deuter. 19. Morietur, nec miſereberis eius.

RESP. Dicẽdũ, q; ſicut ex dictis patet, duo ſunt, quantum ad propoſitum pertinet, circa iudicem conſideranda, quorum unum eſt, quòd ipſe habet iudicare inter accuſatorem, & reum: Aliud autem eſt, quòd ipſe non fert iudicij ſententiam quaſi ex propria, ſed quaſi ex publica poteſtate. Duplici ergo ratione impeditur iudex ne reum à pœna abſoluere poſſit. Primò quidem ex parte accuſatoris, ad cuius ius quãdoque pertinet, ut reus puniatur, puta, propter aliquam iniuriam in ipſum cõmiſſam, cuius relaxatio nõ eſt in arbitrio alicuius iudicis: quia quilibet iudex tenetur ius ſuũ reddere vnicuiq;. Alio mõ, impedit ex parte reipublicæ, cuius ptãte fungit, ad cuiº bonũ ptinet, q; malefactores puniant. Sed tñ quantum ad hoc differt inter inferiores iudices, & ſupremum iudicem, ſ. principem, cui eſt plenariè poteſtas publica commiſſa. Iudex. n. inferior non habet poteſtatem

*Artic.1. & 3.

Conclu. m

abſoluendi reũ à pœna contra F leges à ſuperiore ſibi impoſitas[q]. Vñ ſuper illud Io. 19. Non haberes aduerſum me poteſtatẽ vllam, dicit * Aug. Talẽ Deus dederat Pilato poteſtatem, ut eſſet ſub Cæſaris poteſtate, ne ei omnino liberũ eſſet accuſatũ abſoluere: ſed [r] princeps, qui hẽt plenariã poteſtatẽ in repu blica, ſi ille, q̃ paſſus eſt iniuriã, velit eã remitterẽ, poterit reũ licitè abſoluerẽ, ſi hoc publicę vtilitati viderit ñ eſſe nocumẽtũ[s]. G

Ad primvm ergo dicendũ, ꝙ miſericordia iudicis hẽt locum in his, q̃ arbitrio iudicis relinquunt, in quibus boni viri eſt, vt ſit diminutiuus pęnarũ, ſicut Phil. dicit in 5.* Eth. In his autẽ quæ ſunt determinata ẽm legẽ diuinam, uel humanam, nõ eſt ſuum, miſericordiam facere.

Ad II dicẽdũ, ꝙ Deus hẽt ſupremam poteſtatem iudicãdi, H & ad ipſum ꝑtinet q̃cquid contra aliquẽ peccatur. Et iõ liberũ ei eſt pœnã remittere, ꝓcipuè cũ pctõ ex hoc pœna maximè debeat, qđ eſt cõtra ipſum: non tamen remittit pęnam, niſi ẽm quod decet ſuam bonitatẽ quę eſt omnium legum radix.

Ad III dicendum, ꝙ iudex ſi inordinate pęnã remitteret, nocumẽtũ inferret & cõitati, cui I expedit, vt maleficia puniant, ad hoc, ꝙ pctã vitent. Vñ Deut. 13. poſt pęnã ſeductoris ſubdit. Vt oĩs Iſrael audiens timeat, & nequaq̃ vltra faciat q̃ppiã huius rei ſimile. Nocet ẽt ꝑſonæ, cui ẽ illata iniuria, q̃ recõpẽſationẽ accipit ꝑ quãdã reſtitutionẽ honoris i pęna iniuriãtis.

QVAESTIO LXVIII.

De pertinentibus ad iniuſtã accuſationem, in quatuor articulos diuiſa.

Postea conſiderandum eſt K de his, quæ ꝑtinent ad iniuſtam accuſationem.

Et circa hoc quæruntur quatuor.

¶ Primò, Vtrum homo accuſare teneatur.

¶ Secundò, Vtrum accuſatio ſit facienda in ſcriptis.

¶ Tertiò, Quomodo accuſatio ſit vitioſa.

¶ Quartò, Qualiter malè accuſantes ſint puniendi.

Articvlvs primvs.

Vtrum homo teneatur ad accuſandum.

Poteſtã per tertium.

Ad primvm ſic procedtur. Videt ꝙ homo non teneatur ad accuſandum. Nullus. n. excuſatur [a] ab impletione diuini præcepti propter peccatũ, quia iam ex ſuo peccato commodum reportaret: ſed aliqui propter peccatum redduntur inhabiles ad accuſandum, ſicut excommunicati, infames, & illi, qui ſunt de maioribus criminibus accuſati priuſquàm innoxij monſtrentur. ergo homo non tenetur ex præcepto diuino ad accuſandum.

¶ 2 Præt. Omne debitum ex charitate dependet, q̃ eſt finis præcepti. Vnde dr̃ Rom. 13. Nemini quicquã debeatis, niſi ut inuicẽ diligatis: ſed illud, qđ eſt charitatis, homo debet omnibus maioribus & minoribus, ſubditis & prælatis. cum ergo ſubditi non debeãt prælatos [g] accuſare, nec minores ſuos maiores, vt per plura capitula probatur, * 2. q. 7. videtur quòd nullus ex debito teneatur accuſarẽ. * 2. q. 7. p multa ca.

¶ 3 Pręt. Nullus tenetur cõtra fidelitatẽ agere, quã debet amico, quia non dẽt alteri facere, quod ſibi non vult fieri: ſed accuſare aliquem [h] q̃ñq; eſt contra fidelitatem, quam quis debet amico. dicitur. n. Prouer. 11. Qui ambulat fraudulenter, reuelat [k] arcanum: qui autem fidelis eſt, celat amici commiſſum. ergo homo non tenetur ad accuſandum.

Sed contra eſt, quod dicitur Leuit. 5. Si peccauerit anima, & audierit vocem iurantis, teſtiſque fuerit quòd ipſe vidit, aut conſcius eſt, niſi indicauerit, portabit iniquitatem ſuam.

Respon. Dicendũ, ꝙ ſicut ſupra * dictũ eſt, hæc eſt differentia inter denũtiationẽ, & accuſationẽ. qa in denũtiatione attẽdit emẽdatio fratris, i accuſatione aũt attẽdit punitio criminis. Pœnæ aũt ꝑſentis uitæ nõ ꝑ ſe expetunt, quia non eſt hic ultimũ retributionis tẽpus, ſed inquantũ ſunt medicinales cõferẽtes uel ad emẽdationẽ ꝑſonæ peccãtis, uel ad bonũ reipubl. cuius quies ꝓcuratur ꝑ punitionẽ peccantiũ, quorũ primũ intendit in denunciatione, ut dictũ * eſt: ẽm autem propriè pertinet ad accuſationẽ. Et iõ [m] ſi crimen fuerit tale, q̃ uergat in detrimentũ reipub. tenet hõ ad accuſationẽ, dummodo ſufficienter poſſit ꝓbare[n], quod ꝑtinet ad officiũ accuſatoris, puta, cũ pctm̃ alicuius vergit in multitudinis corruptelã corporalẽ, ſeu ſpũalem [p]: ſi aũt non fuerit tale pctm̃, quod in multitudinem redundet, uel etiam ſi ſufficientem probationem adhibere non poſſit, non tenet ad intentandum accuſationem[q], quia ad hoc nullus tenetur, quod nõ poteſt debito mõ perficere. * q. 33. ar. 6 & 7. & q. præce. artic. 1. ad ſecundũ. * q. 33. artic. 7. Conclu. m Conclu. p

Ad primvm ergo dicendũ, ꝙ nihil ꝓhibet per pctm̃ reddi aliquem impotentem ad ea, quæ homines facere tenent, ſicut ad merendum uitã ęternã, & ad aſſumendum eccleſiaſtica ſacramẽta: nec tñ ex hoc homo reportat cõmodum, quinimmo deficere ab eis, q̃ teneut facere, eſt grauiſſima pœna, qa virtuoſi actus ſunt q̃dam hoĩs ꝑfectiones.

Ad II dicẽdũ, ꝙ ſubditi prælatos ſuos accuſare prohibent, qui nõ affectione charitatis, ſed ſua prauitate uitam eorum diffamare, & reprehẽdere quærunt. Vel etiã ſi ſubditi accuſare uolẽtes fue-

rint

SVP. QV. LXVIII. ARTIC. I.

Conclu. p In art. 1. q. 68. caue ignorantiã illorũ, q puttãt neminem teneri ad accuſationẽ, ſed accuſationẽ quaſi eſſe cõtra ꝓceptum diuinũ. Dimitte nobis debita noſtra &c. Non aduertũt illi, ꝙ nõ minus tenet aliquis ſuccurrere cõi detrimẽto corporali, vel ſpũali, q̃ priuato, quantò bonũ cõe & diuini[•] eſt, & amabilius, q̃ priuatũ. Cõſtat aũt, ꝙ tenetur q̃libet ſciens, & potens ſubuenire periculo corruptelæ ſpũalis, vel corporalis proximi, ſeruatis debitis cõditionibus: multo ergo magis tenetur ſubuenire periculo publico. Scito igit, ꝙ quia accuſatio ordinatur ad cõe bonũ, ſi ſciens crimẽ alteri[9], qđ in periculũ multitudinis vergat, & habẽs teſtes, q̃bus poteſt illud probare, ꝑt ꝑ aliam uiam, q̃ per accuſationẽ prouidere bono multitudinis. non tenet ad accuſationẽ, licet licitè poſſet ex zelo iuſtitiæ accuſare, pẽſatis cõditionibus ꝑſonæ puniendæ in exẽplũ aliorum. Si aũt aliter non põt, q̃ per accuſationis uiã, periculo multitudinis obuiare, tenet de neceſſitate ſalutis ad accuſationẽ: alioquin non diligeret bonum cõe opere, & ueritate. Ridiculũ aũt eſt inducere ad hoc illud orationis Dominicæ, Dimitte nobis debita noſtra, cum nõ ſuã, ſed ꝓximi, nõ vnius, ſed multitudinis cauſam agat accuſator huiuſmodi. Et ſi ſuã ageret cauſam, non tenetur ex hac diuina iſtitutione remittere, qn uelit iuſtit[ã] habere locum ſuum: ſed non ex paſſione, non ex propria authoritate vindicare.

Conclu. s

* Tra. 116 parum a medio, tomo 9.

* Lib. 5. c. 10. circa finẽ to. 5.

¶ In riſione ad primũ aduerte, ꝙ q acculare ꝓhibent, poſſunt, & debent in caſu, vt multitudinis periculo ſuccurrat, iudici reuelare ꝑſonã criminoſam, & teſtes cũ certis circũſtãtijs, ut uel ex [illegible] ſuo iudex prouidere poſſit reipublicæ.

*2.q.7.c. Clericus, & in fe. Quibus tribus ca.

SVPER LXVIII. ART. II. ET III.

IN ar.2.& 3.& 4 nihil ſpeciale ſcribēdum occurrit, niſi ꝙ ſcđs, quod regulariter fit docet & in tertio tria accuſationis vitia, quibus vere criminalis iustis redduntur, diligenter notes, ſ. calumnia ex malitia, præuaricatio fraudulenta, & tergiuerſatio inordinata. Et vt intelligas literæ terminos, vocatur ex temeritate accuſare qui uel ex incōſulto caloris impetu accuſat, nō pro

Porrecta per totum. 381

ſpiciens ꝙ pba re nequit, vel qui aud tui credulus accuſat: ex

d.19.q.2.ar.5.q.2.ad 4 Et d.35.ar.5.ad 6.Et quo.11.ar.13.co.

iſto autē errore decepius ab aliquo teſte idoneo, deficit in ꝓbatione, quia ſ. promiſit teſtis ſi aci, & receſſit, vt non teſtet. vel cōſilii habuit ab aliquo doctore, ꝙ ſuf

*2.q.8.c. Per ſcripta.

ficerent illa quæ hēt ad accuſandum, cū tñ non ſufficerent.

¶ In rūſione ad vltimū aduertas, ꝙ princeps pōt accuſationē

*Li.10.c. 2.aliquātulū à prin. tom.3.

non ſolum à principio refutare, ſed etiā in progreſſu abolere ſi bono cōi expedire hoc iudicauerit. Et rō eſt, quia accuſatio ad cōe bonum ordinatur: ex hoc.n. ſequitur, ꝙ ille qui curam cōis boni hēs, ſi talis medij ablationē ad finem cōis boni prodeſſe magis viderit q̄ ipſius poſitionē, aut proſecutionem, poſſit

*2.q.8.c. Accuſatorum. *Ar. prec. dēt. & q. prec. ar.3.

dēat tale accuſationis mediū tollere: prouidendo tñ accuſatori vt ſibi fiat alias ſatis, ſi aliqd ſibi debet.

¶ Sed occurrit hoc dubiū, An iudex non princeps poſſit abolere accuſationē. Et eſt rō dubij, quia ēt inferior principe iudex hēt curam boni cōis, cui contingit non expedire proſequi accuſationem.

¶ Ad hoc dī ꝙ hic nō eſt qō de accuſatione vitioſa, ſc defectuoſa ſiue pp temeritatem ſiue pp calumniam: qm conſtat ꝙ iudex hoc cognoſcens, etiā ſi nō ſit princeps, pōt

Concl. m

& à principio nō admittere accuſationes nō legitimas. Et ſi admiſſæ ſunt, poteſt ex quo legitimæ nō ſūt abolere, cum nullum

rint criminoſi, vt habet* 2.q.7. alioquin ſi fuerint alias idonei ad accuſandū, licet ſubditis ex charitate ſuos platos accuſare.

Ad III. Dicendū, ꝙ reuelare ſecreta in malū perſonæ, eſt cōtra fidelitatē: non āt ſi reuelentur pp bonum cōe, quod ſemper præferendum eſt bono priuato. Et ideò contra bonū cōe nullum ſecretum licet recipere nec tñ oīno eſt ſecretum, quod p ſufficientes teſtes pōt ꝓbari.

ARTICVLVS II.

Vtrum ſit neceſſarium accuſationem in ſcriptis fieri.

AD ſecundum ſic proceditur. Vr ꝙ non ſit neceſſariū accuſationem in ſcriptis fieri. Scriptura enim adinuenta eſt ad ſubueniendum humanæ memoriæ circa præterita: ſe accuſatio in pręſenti agitur. ergo accuſatio ſcriptura non indiget.

¶2 Præt.* 2.q.8 dr. Nullus abſens accuſare pōt, nec ab aliquo accuſari: ſed ſcriptura ad hoc vr eſſe vtilis, vt abſentibus aliqd ſignificet, vt patet per* Aug. 10. de Trinita. ergo in accuſatione nō eſt neceſſaria ſcriptura pſertim cum Canon dicat, ꝙ p ſcripta nullius accuſatio ſuſcipiat.

¶3 Præt. Sicut crimen alicuius manifeſtatur per accuſationē, ita p denuntiationē: ſed in denuntiatione non eſt ſcriptura neceſſaria. ergo videtur quòd neque etiam in accuſatione.

SED CONTRA eſt, quod dr* 2.q.8. Accuſatorum perſonæ ſine ſcripto nunq̄ recipiantur.

RESPON. Dicendū, ꝙ ſicut ſ.* dictum eſt, qñ in criminibus p modum accuſationis ag.tur accuſator conſtituitur pars, ita ꝙ iudex inter accuſatorem, & eū qui accuſatur, medius conſtituitur ad examen iuſtitiæ, in quo oportet, quantum poſſibile eſt, ſm certitudinem procedere. Quia verò ea, quæ verbotenus dicunt, facilè labuntur à memoria, non poſſet iudici eſſe certū quid, & qualiter dictū ſit, cum dēt proferre ſententiam, niſi eſſet in ſcriptis redactum. Et ideò rōnabiliter inſtitutum eſt vt accuſatio, ſicut & alia, q̄ in iudicio agunt, redigat in ſcriptis.

AD PRIMVM ergo dicendū,

A ꝙ difficile eſt ſingula verba pp eorū multitudinē, & uarietatē retinere: cuius ſignū eſt, ꝙ multi eadem verba audientes, ſi interrogarent, non referrent ea. Similiter ēt cum modica verborum dña ſenſum variet, ideo ēt ſi poſt modicum tps debeat iudicis ſententia promulgari, expedit ad certitudinē iudicij, vt accuſatio redigatur in ſcriptis.

AD SECVNDVM dicendū, ꝙ

B ſcriptura nō ſolū neceſſaria eſt pp abſentiā pſonę, q̄ ſignificat vel cui eſt aliquid ſignificandū, ſed ēt pp dilationē temporis, vt* dictum eſt iō cum dicit Canon, Per ſcripta nullius accuſatio ſuſcipiatur, intelligendum eſt de abſente, qui peremptam accuſationem mittat non tñ excluditur, quin cum præſens fuerit, neceſſaria ſit ſcriptura.

AD TERTIVM dicēdū, ꝙ de

C nuntiator nō obligat ſe ad probandum: vñ nec punit, ſi ꝓbare nequiuerit. Et pp hoc in denuntiatione nō eſt neceſſaria ſcriptura, ſed ſufficit ſi aliquis verbo denuntiet eccleſiæ, quæ ex officio ſuo procedet ad fratris emendationem.

ARTICVLVS III.

Vtrum accuſatio reddatur iniuſta propter calumniam, præuaricationem & tergiuerſationem.

D AD TERTIVM ſic procedit. Vr ꝙ accuſatio non reddatur iniuſta pp calumniam, præuaricationem, & tergiuerſationē. Quia ſicut dr* 2.q.3. calumniari eſt falſa crimina intēdere: ſed quandoq; aliquis alteri falſum crimen obijcit ex ignorātia facti quæ excuſat. ergo videtur ꝙ non ſemper reddatur iniuſta accuſatio, ſi ſit calūnioſa.

¶2 Præt.* Ibidem dr, ꝙ præuaricari eſt vera crimi

E na abſcondere: ſed hoc nō vr eſſe illicitum, qa hō non tenetur ad omnia crimina detegenda, vt ſupra* dictum eſt. ergo videtur quòd accuſatio non redditur iniuſta ex præuaricatione.

¶3 Præt. Sicut ibidem dr, Tergiuerſari eſt in uniuerſo ab accuſatione h deſiſtere: ſed hoc abſq; iniuſtitia fieri poteſt dicitur enim* ibidem. Si quem pœnituerit criminaliter accuſationem, & inſcriptionem feciſſe de eo quod probare non potuerit, ſi cum accuſato innocente conuenerit, inuicem ſe abſoluant. ergo accuſatio nō redditur iniuſta per tergiuerſationem.

SED CONTRA eſt, q ibidē* dr. Accuſatorū teme

*2.q.3.c. Si quem pœnituerit.
*Ar.1.& q.33.ar.7
*2.q.3.c. Si quem pœnituerit.
*Loco nunc dicto.
*2.q.3.c. Si quem pœnituerit.

hoc faciat iniuriam immo proſequendo vr facere iniuriā ordini iuris. Nec ēt eſt quæſtio de accuſatione ordinatu ad ſatiſfaciendum alteri parti, quę paſſa eſt iniuriam: qm conſtat iudicem teneri & ad acceptandum, & ad proſequendum accuſationem talem quia tenetur ius vnicuiq; dicere, ſed quæſtio ē de accuſatione pſe ad cōe bonū ordinata. Vr āt mihi, ꝙ dña inter principem & inferiorem iudicē in ꝓpoſito ſit, ꝙ princeps pōt de iure abolere hmōi accuſationes qñ expedire vi

*Ad 1. argum.

bono cōi, & non ſolū iſtas, ſed ēt ordinatas ad ſatisfaciendū parti offenſæ: quia ipſe princeps plene gerit curam cōis boni, ad quod omne bonum, vel malū partis ordinari pōt. Vñ in litera ſimpliciter dī, Si princeps aboleat. Iudex āt inferior pōt ex epicheia, & gnome, hoc eſt, ex æquitate, & alterioti iudicio nō admittere à principio accuſationem legitimam pro cōi bono ſi videt illā cōi bono pernicioſam, vt pote ſi cauſatiua ſeditionis pp conditiones accuſati eſt uel pp aliquid hmōi. Inchoatam āt abolere, ſi aliter non poteſt ſuſtinere cōe bonum, ſuſpendendo proſecutionem, vel diſſimulando, pōt: quia lex arctatę poteſtatis

Porrecta per totum. 382

pro communi bono ſaluando prætermittēda eſt & vſurpāda eſt quodāmodo maior poteſtas, quæ cōi bono neceſſaria tūc eſt, & ſoli iuris ordini nocet, ſi tñ nocet.

ritas tribus modis detegitur. Aut enim calumniantur, aut præuaricantur, aut tergiuerſantur. F

*Ar. 1. huius queſt.

RESPON. Dicendũ, ꝙ ſicut* dictum eſt accuſatio ordinat̃ ad bonum cõe, quod intendit̃ p cognitionem criminis. Nullus ãt dẽt nocere alicui iniuſtẽ, vt bonum cõe promoueat: et iõ [m] in accuſatione duplici rõne contingit eſſe pc̃tm̃. [n] Vno modo ex eo, ꝙ aliquis iniuſtè agit contra eum, q accuſatur crimina falſa ei imponendo, quod eſt calumniari. Alio mõ, ex parte reipublicæ, cuius bonũ principaliter intenditur in accuſatione, dum aliquis impedit malitioſè punitionẽ pc̃ti. [p] Quod iterũ dupliciter cõtingit, [q] Vno mõ fraudẽ in accuſatione adhibendo: et hoc pertinet ad p̃uaricationẽ. Nam p̃uaricator dr̃ quaſi varicator, q aduerſam partẽ adiuuat, prodita cã ſua. Alio mõ, totaliter ab accuſatione deſiſtẽdo, quod eſt tergiuerſari. In hoc.n.ꝙ deſiſtit ab hoc qđ cęperat, quaſi tergũ vertere vr̃.

Concl. m

Conclu. p

AD PRIMVM ergo dicẽdũ, ꝙ hõ non dẽt ad accuſationẽ ꝓcedere, niſi de re oĩno ſibi certa, in qua ignorãtia facti locũ nõ hẽat. Nec tñ q falſum crimen alicui imponit calumniatur, ſed ſolum, q ex malitia in falſam accuſationẽ prorũpit. Cõtingit.n.qñq; ex aĩ leuitate ad accuſationẽ ꝓcedere, qa .ſ.aliqs nimis faciliter credit, quod audiuit: & hoc temeritatis eſt. Aliqñ ãt ex iuſto errore mouetur aliquis ad accuſandum, quæ omnia ſm̃ prudentiã iudicis debent diſcerni, ut non prorumpat eum calumniatum fuiſſe, qui ex leuitate animi, uel ex iuſto errore in falſam accuſationem prorupit.

AD II. dicendum, ꝙ non quicumque abſcondit uera crimina, præuaricatur: ſed ſolum ſi fraudulẽter abſcondit ea de quibus accuſationem proponit colludens cum reo, proprias probationes diſſimulando, & falſas excuſationes admittendo.

AD III. dicendũ ꝙ tergiuerſari eſt ab accuſatione deſiſtere, oĩno aĩum accuſandi deponendo nõ qualitercũq;, ſed inordinate. Cõtingit ãt aliquem ab accuſatione deſiſtere ordinatè abſq; vitio dupliciter. Vno mõ in ipſo accuſationis ꝓceſſu, ſi cognouerit eſſe falſum id, de quo accuſauit, & ſi pari cõſenſu ſe abſoluũt accuſator, & re*. Alio mõ, ſi princeps ad quẽ ꝑtinet cura boni cõis quod p accuſationem intenditur, accuſationem aboleuerit.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum accuſator, qui in probatione defecerit, teneatur ad pœnam talionis.

Porrecta per totum.
383
4.d.41.artic.5.q.2. ad 1. Et quol. 12. ar.13.cor.
*2.q.3.c. Si quẽ pœnituerit.

AD QVARTVM ſic ꝓcedit̃. Vr̃, ꝙ accuſator, qui in probatione defecerit, nõ teneat̃ ad pęnam talionis. Contingit.n.qñq; aliquẽ ex iuſto errore ad accuſationẽ ꝓcedere, in quo caſu iudex accuſatorẽ abſoluit, vt dr̃* 2.q.3. non ergo [g] accuſator q in ꝓbatione defecerit, tenet̃ ad pœnã talionis. K

¶ 2 Præt. Si pœna talionis ei, qui iniuſtè accuſat, ſit iniungẽda hoc erit pp iniuria in aliquẽ cõmiſſam ſed [h] non pp iniuriã cõmiſſam in pſonam accuſati quia ſic princeps nõ poſſet hanc pœnã remittere [h] nec ẽt pp iniuriã illatã in rẽpublicã, quia ſic accuſatus non poſſet eum abſoluere. ergo pœna talionis non debet̃ ei qui in accuſatione defecerit.

¶ 3 Præt. Eidem pc̃tõ [h] nõ debet̃ duplex pœna, ſm̃ illud Naũ.1. Nõ iudicabis Deus bis in idipſum: ſed ille qui probatione deficit, incurrit pœnã infamię quam ẽt Papa non vr̃ poſſe remittere, ſm̃ illud • Gelaſij Papæ. Quamquam animas per pœnitentiam ſaluare poſſimus, infamiam tamen abolere nõ poſſumus. non ergo tenet̃ ad pœnam talionis

*Habet̃ 2. q.3.c. Euphemiũ.

SED CONTRA eſt, qđ* Adrian* Papa dicit. Qui ñ ꝓbauerit qđ dicit, pęnã quã intulit, ipſe patiat̃.

*Habet̃ 2. qu.3.cap. Qui non probauerit.
*arti.1.& 2.

RESPON. Dicendum, ꝙ ſicut ſ.* dictum, eſt, accuſator in cã accuſationis conſtituit̃ pars, intendens ad pœnam accuſati. Ad iudicem ãt pertinet, vt inter eos iuſtitiæ æqualitatem conſtituat. Iuſtitiæ ãt G æqualitas hoc requirit, vt nocumentum quod qs alteri intentat, ipſe patiat̃, ſm̃ illud Exod.21. Oculum pro oculo, dentẽ pro dente: & iõ [m] iuſtũ eſt, vt ille qui per accuſationem aliquẽ in periculũ grauis pœnæ inducit, ipſe ẽt ſilem pęnam patiatur. [n]

Concl. m

*Li. 5.ca. 9.

AD PRIMVM ergo dicendũ, ꝙ ſicut • Phil. dicit in 5. Ethi. In iuſtitia non ſp cõpetit contrapaſſum ſimpliciter: quia multũ differt, an aliquis voluntariè, vel inuoluntariè alium lędat. Voluntario ãt debetur pęna, ſed inuoluntario debetur venia: & iõ qñ iudex cognouerit aliquẽ de falſo accuſaſſe nõ voluntate nocendi, ſed inuoluntariè pp ignorantiam ex iuſto errore, non imponit pœnã talionis. H

AD SECVNDVM dicendũ, ꝙ ille qui malè accuſat, peccat & contra pſonam accuſati, & contra rempublicam. Vñ pp vtrumq; punitur. Et hoc eſt quod dr̃ Deut.19. Cumq;, diligentiſſimè pſcrutantes, inuenerint falſum teſtem dixiſſe contra fratrẽ ſuum mendaciũ, reddent ei ſicut fratri ſuo facere cogitauit: quod ꝑtinet ad iniuriã pſonæ. Et poſtea quantum ad iniuriã reipublicæ ſubdit̃, Et auferes malum de medio tui, vt audientes cæteri timorẽ habeant, & nequaq̃ talia audeant facere. Specialiter tñ perſonę accuſati facit iniuriam, ſi de falſo I accuſet: & iõ accuſatus, ſi innocens fuerit, põt ei iniuriam ſuã remittere, maximè ſi nõ calumnioſè accuſauit, ſed ex animi leuitate. Si uerò ab accuſatione innocentis deſiſtat pp aliquam colluſionẽ cum aduerſario, facit iniuriã reipublicę: et hoc nõ poteſt ei remitti ab eo, qui accuſatur, ſed põt ei remitti per principem, qui curam reipublicæ gerit.

AD TERTIVM dicẽdũ, ꝙ pœnã talionis meret̃ accuſator in recompenſationẽ nocumenti, quod ꝓximo inferre intentat: ſed pœna infamiæ ei debetur pp malitiam, ex qua calumnioſè alium accuſauit. Et qñq; quidem princeps remittit pęnam & non abolet infamiã: qñq; ãt ẽt infamiã abolet: Vñ & Papa põt hmõi infamiam abolere. Et quod dicit • Papa Gelaſius, Infamiã abolere non poſſumus, intelligendũ eſt de infamia facti, uel qa eam abolere aliqñ nõ expedit: vel ẽt loquit̃ de ĩfamia irrogata per iudicẽ ciuilem ſicut dicit † Gratianus.

• Loco citato in argum.
† Ibidem.

QVAESTIO LXIX.

De peccatis quæ ſunt contra iuſtitiam in quatuor articulos diuiſa.

DEINDE conſiderandum eſt de peccatis, quæ ſunt contra iuſtitiam ex parte rei.

SVPER Q. LXIX. ARTIC. I. ET II.

IN articul. 1. & 2. quæſtion. 69. circa confeſſionem accuſati, ſeu rei, nota tres caſus in littera, in quibus

quibus ſolùm tenetur reus fateri veritatem. Primus eſt, cũ præ A ceſſit infamia ſuper aliquo crimine: ſecundus, cum aliqua expreſſa indicia apparuerint: tertius, cum præceſſit ſemiplena probatio. Et quia triplex eſt modus procedendi in criminibus, ſ. per inquiſitionem, denunciationem, & accuſationem, aduerte diligētiſſimè, q. quò per uiam inquiſitionis procedi tur, oportet præcede re infamiã. Et uocat infamia nõ frequens vox diſcolorũ, ſed frequens uox talis, ut apud probos & puidos viros reddatur perſona de crimine tali rõnabiliter ſuſpecta. Dico aũt de crimine tali, quia inquiſitio nõ pot fieri niſi de crimine illo, de quo aliquis eſt diffamat⁹. Nec eſt verũ id, quod quidã ſcripſerunt, ſ. q. diffamatus de uno crimine, poſſit inquiri de alijs. Sed hoc eſt manifeſtè cõtra Decretalem, extra de accuſationibus. capit. Inquiſition i. vbi habẽtur hæc uerba. Inquiſitio fieri debet ſolummodo ſuper illis, de quibus clamores aliqui præceſſerunt. Et etiã tũ Decretalis illa exigit vult præcedentem infamiam ſuper aliquo crimine: q. ſi duo, uel plures iurati

Vide ✱ *Porrecta per totum.*

384

4. d. 17. q. 3. ar. 2. q. 2. ad 1. & 3 Et d. 19 q. 2. ar. 3. q. 1. ad 5. & q. 2. co.

* Chryſo. homi. 31. ad hebræos a medio, to. 4.

Et circa hoc quæruntur quatuor.

¶ Primò, Vtrum peccet aliquis mortaliter ueritatẽ negãdo, per quam condemnaretur.

¶ Secundò, Vtrum liceat alicui ſe calumnioſè defendere.

¶ Tertiò, Vtrũ liceat alicui iudiciũ ſubterfugere appellãdo.

¶ Quartò, Vtrũ liceat alicui cõdemnato, per uiolẽtiã ſe defendere, ſi adſit facultas.

ARTICVLVS I.

Vtrum abſque peccato mortali poſſit accuſatus ueritatem negare, per quam condemnaretur.

AD PRIMVM ſic proceditur. Vr q. abſq; pctõ mortali poſſit accuſatus veritatem negare, per quam condemnaretur. Dicit enim * Chryſo. Non tibi dico, vt te h prodas in publicum, neque apud alium accuſes: ſed ſi veritatem confiteretur in iudicio accuſatus, ſeipſum proderet, & accuſaret. non ergo tenetur ueritatem dicere, & ita non peccat mortaliter, ſi in iudicio mentiatur.

B ¶ 2 Præt. Sicut mendacium officioſum eſt, quando aliquis mẽtitur, ut alium à morte liberet: ita mendacium officioſum eſt, quando aliquis mẽtitur, ut ſe liberet a morte, quia plus ſibi tenetur, quàm alteri: mendacium autem officioſum non ponitur eſſe peccatum mortale, ſed ueniale. ergo ſi accuſatus ueritatẽ in iudicio neget, ut ſe a morte liberet, nõ peccat mortaliter.

C ¶ 3 Præt. Omne peccatũ mortale eſt contra charitatem, ut ſupra ✱ dictum eſt: ſed quòd accuſatus mentiatur, excuſando ſe à peccato ſibi impoſito, non h contrariatur charitati neque quantum ad dilectionẽ Dei, ne-

niſi index illi manifeſtet, excuſabit eum. Debent quoque ei manifeſtari, ut poſſit ſe ab illis purgare, vel illis opponere rationabiliter: quemadmodum cum præceſſit, infamia, manifeſtatur ei, quòd diffamatus eſt ſuper tali crimine.

¶ Sed occurrit hic dubium ad hoſem, q. author alibi dicit, q. ſi factum eſt notorium v. g. Furtum factũ eſt, ſed neſcitur eius author, nec habens indicia alicuius, prælato præcipienti ut ſi qs ſcit furẽ, reuelet, tenet ille, qui furatus eſt, ſeipſum reuelare, ut patet ex allegata collatione habita Pariſijs inter Magiſtros. Et ſimpliciter, quia 5 q. 1. c. Quidã B. Gregorius excõicauit occultum actorem libelli famoſi, niſi ſe reuelauerit &c. vt patet ibi. Et cõtra vr excipi caſus, q. factum eſt notorium, & author occult⁹ à caſibus, in quibus iqſitio fieri negt.

¶ Ad hoc dr, q. conſonũ ſcripturæ ſacræ, & iuri canonico, & rationi eſt, q. occultus author non teneatur ſe prodere. Cũ. n. contra Cain, & Sodomã procederetur, præceſſit clamor nõ ſolum criminis, ſed perſonæ. Et de Sodoma ag tẽdr. Clamor Sodo-

*q. 24. ar. 12.

aſſirmant aliquem, crimen aliquod eiſdem videntibus commiſiſſe, de quo aliqua non laborat infamia, non eſt cõtra eum ppea inquirendũ &c. Nec rõ quæ illos mouit, ſ. quia non pp occultationẽ pcti, ſed pp occultationem pctõris prohibetur hõ de occultis iudicare, concludit intentum eorum: qm falſum eſt, q. iudicium de occultis ſit prohibitũ non pp occultationem pcti: immò quia peccatum eſt occultum, ideò exemptum eſt ab inquiſitione humana, & iudicio humano: quæ omnia iudicia humana ad publicam poteſtatem: (clamq; ſpectant. Caueat ergo ſuę, & ſubditorum ſuorum conſciæ prælati illorum religioſorum, qui diffamato de uno, præcip unt inquirendo de alijs, de quib⁹ non eſt diffamatus: peccant enim ipſi præcipiendo, & ſubditi non tenentur obedire. Nec excuſantur prælati huiuſmodi, ex eo, q. inquirunt de aliquo, de quo fuit aliqua ſuſpicio aliquando. Oportet. n. infamiam, ſeu clamoroſam inſinuationem præcedere, & non ſimpliciter ſuſpicionem, ut dictum eſt.

¶ In ſecundo aũt caſu, cum. ſ. manifeſta apparuerint indicia, nota tria. Primò, q. indicium dupliciter ſumi poteſt, primo cõmuniter, ut frequenti uſu ſigna indicia vocamus: alio mõ proprie, ut iuriſtæ indicij nomine utuntur. Et ſic ſumitur in propoſito, & diſtinguitur in indicium perfectum, & imperfectum, adeò ut multi teſtes ſingulares, niſi aliquis eorum ſit omni exceptione maior, non faciant apud eos unum perfectum indicium, & uolunt ad indicium requiri duos teſtes.

¶ Secundò, quòd non ſingulariter, ſed pluraliter author dicit, indicia: quia regulariter unum indicium non ſufficit ad præcipiendum, & ueritatem extorquendam à reo. Dico autem regulariter, quia materia iſta de indicijs multum ex prudentia iudicis pendet, conſideratis conditionibus, & circunſtantijs perſonæ, loci, temporis, conditionis &c.

¶ Tertiò, quòd author dicit, indicia non qualiacumque, ſed manifeſta, quod ad tria referri intelligo, Primo ad factum, cuius eſt indicium, ita quòd manifeſtè indicent tale factum. Secũdò ad perſonam, ita quòd indicent, quòd ipſa perpetrauerit tale facinus. Nam ſicut præcedens infamia de crimine intellig. non de crimine abſolutè, ſed de crimine huius perſonæ, ita quod perſona ſit diffamata de crimine iſta de indicijs oportet ut indicia perſonæ criminoſæ appareant. Tertiò ad proceſſum, ita q. indicia huiuſmodi manifeſtentur reo, ut ſciat ſe eſſe in tali articulo conſtitutum, q. teneatur obedire iudici præcipienti, & extorquẽti ueritatem: alioquin cum ipſe reputet ſe eſſe occultum, & iſta indicia ſibi non ſunt, ſed facti, ignorantia facti quod latet ipſũ,

morum aſcendit ad me, deſcendam &c. De Cain vero inſinuatur, cũ dr, Quid feciſti? vox ſanguinis fratris tui clamat ad me. Extra quoque de accuſationibus c. Inquiſitionis, expreſſè dicitur, nullum puniendum de crimine, ſuper quo non laborat infamia. Ecce q. textus vult, quòd pſona ſit diffamata &c. Naturalis quoque ratio dictat, q. occulta ſcientiæ publicæ, non ſubſint iudicio publico: conſtat autem quòd perſona, quæ furtũ fecit, aut incendium poſuit, quandoque eſt occultiſſima. Non ſubeſt igitur humano iudicio, ut teneatur ſe prodere.

D ¶ Ad primam autem obiectionem in oppoſitũ, ex quo author in libro hoc, vbi ex propoſito magis tractat illam ſententiam non explicauit, dicitur, quòd pro infirma habetur.

¶ Ad ſecundam dr, quòd aliud eſt præcipere, quòd ſe reuelet, & aliud eſt præcipere diluendum, aut probet quod propoſuit, aut pœniteat, aut ſit excommunicatus &c, Gregorius non præcepit primum, ſed ſecundum. Et ſcito, quòd ſicut ante factum po eſt excommunicari quicumque furtum, vel incendium cõmiſerit, & huiuſmodi, ita poſt factum poteſt excommunicari quicumque fecit. Et quia poteſt excommunicari abſolutè, multò magis poteſt excommunicari ſub conditione, quæ pendet ex voluntate rei. ſ. ſi non ſe reuelauerit. Intelligitur ſiquidem la ta tunc excommunicatio non ſuper debito reuelandi, ſed ſup commiſſo crimine, & de gratia ſpeciali appoſita eſt illa conditio, qua poſſit reus, ſi uult, euadere excommunicationem. Et hoc directè ſonat canon ille Gregorij. Abſolutè autem præcipere q. reuelet ſe excedit vires humani iudicij, & propterea non tenetur ille obedire. Et nimis timidi uidentur mihi illi doctores in hoc fuiſſe, qui oppoſitum ſenſiſſe uidentur. Oportet igitur vel infamiam, ſeu clamoroſam inſinuationem, vel indicia manifeſta perſonæ, & criminis ſic præcedere, vt vehementer ſuſpectã reddant perſonam ad hoc, ut teneat ad præceptum ſuperioris ſeipſum reum prodere. Quando aũt in tertio ſumus caſu ſ. qñ præcedit ſemiplena probatio, conſtat etiam q. tenetur. ſed aduertendum, quòd cum plenam probationem efficiant duo teſtes integrarum conditionum, ſemiplenam probationẽ efficit un⁹ teſtis omni exceptione maior. Et eſt ſermo de teſte iuramentura, qui. ſ. non actor, non ſecreti depoſitor, ſed uerè teſtis eſt iuratus, non particeps criminis, & ad ſuſpicionem concurrens ut teſtis. Hoc eſt, quòd ultra accuſatorem, uel id quod tenet accuſatoris loco, vnus &c. iſte omni exceptione maior teſtet directè de iniu commiſſionis criminis ab illo, puta, quia uidit ipſũ occidere illũ, uel furari hoc, ut. n. eſt vere teſtis ſemiplenè probans,

¶ In

que [h] quātū ad dilectionē proximi. ergo huiuſmodi mēdaciū non eſt peccatum mortale. F

Sed contra. Oē quod eſt contrarium diuinæ gloriæ, eſt, pctm̄ mortale, q̄a ex p̄cepto tenemur oīa in gloriā Dei facere, ut patet 1. ad Corin. 10. ſed q̄ reus id, quod cōtra ſe eſt, cōfiteat̄, ꝑtinet ad gloriā Dei, vt patet ꝑ illud quod Ioſue dixit ad Acham. Fili mi, da gloriam dn̄o Deo Iſrael, & confitere, atq; indica mihi quid feceris, ne abſcondas, ut habetur Ioſue 7. ergo mentiri ad excuſandū pctm̄, eſt peccatum mortale. G

Respon. Dicendum, q̄ quicūque facit cōtra debitū iuſtitiæ, mortaliter peccat, ſicut ſ. [a] dictū eſt. Pertinet aūt ad debitum iuſtitiæ, q̄ aliqs obediat ſuo ſuperiori in his, ad q̄ ius ꝑlationis ſe extēdit. Iudex aūt, ut ſ. [b] dictū eſt, ſuperior eſt reſpectu eius, q̄ iudicat̄: & iō [m] ex debito tenet̄ accuſatus iudici ueritatē exponere, q̄ ab eo ſm̄ formam iuris exigit. [n] Et iō [p] ſi cōfiteri noluit ueritatem, quam dicere tenet̄, uel ſi eā mendaciter negauerit, mortaliter peccat. [q] Si [r] verò iudex hoc exq̄rat, quod non pōt ſm̄ ordinē iuris nō tenet̄ ei accuſatus rn̄dere: ſed poteſt uel ꝑ appellationem, uel aliter licitè ſubterfugere: mendacium tamen dicere non licet. H I

Ad primvm ergo dicendū, q̄ qn̄ aliquis ſm̄ ordinē iuris à iudice interrogatur, nō ipſe ſe ꝓdit, ſed ab alio proditur, dū ei neceſſitas rn̄dendi imponitur per eum, cui obedire tenetur.

Ad secvndvm dicendū, q̄ mētiri ad liberandū aliquem à morte cū iniuria alteri [s], non eſt mēdaciū ſimpliciter officioſū, ſed hēt aliq̄d de p̄nicioſo admiſtū. Cū aūt aliqs mentit̄ in iudicio ad excuſationē ſui, iniuriā facit ei, cui obedire tenetur, dū ſibi denegat, quod ei debet, ſ. confeſſionem ueritatis. K

Ad tertivm dicēdū, q̄ ille, q̄ mētit̄ in iudicio ſe excuſando, facit & cōtra dilectionē dei, cuius eſt iudiciū, & contra dilectionē proximi, tū ex parte iudicis, cui debitū negat: tum ex parte accuſatoris, q̄ punitur, ſi in probatione deficiat. Vñ & in Pſ. 140. dr̄. Ne declines cor meū in uerba malitiæ ad excuſandas excuſationes in pctis. Vbi dicit gl. Hæc eſt conſuetudo impudētium, vt deprehenſi, per aliqua falſa ſe excuſet. Et [a] Grego. 22. Mora. exponens illud Iob 31. Si abſcondi quaſi homo pctm̄ meum, dicit. Vſitatum humani generis uitium eſt, & libendo pctm̄ committere, & commiſſum negando abſcondere, & conuictum defendendo multiplicare.

Articvlvs II.

Vtrum accuſato liceat calumnioſè ſe defendere.

Ad secvndvm ſic proceditur. Vr̄, q̄ accuſato liceat calūnioſè ſe defendere. Quia ſm̄ iura ciuilia, in cauſa ſanguinis licitum [b] eſt cuilibet aduerſarium ſuum corrumpere: ſed hoc maximè eſt calumnioſe ſe defendere. ergo nō peccat accuſatus in cauſa ſanguinis, ſi calumnioſè ſe defendat.

¶ 2 Præt. Accuſator cum accuſato colludens, pœnam recipit à legibus conſtitutam, ut habetur [*] 2. q. 3. [h] non autem imponitur pœna accuſato per hoc, q̄ cum accuſatore colludit. ergo uidetur q̄ liceat accuſato calumnioſè ſe defendere.

¶ 3 Præt. Prou. 14. dr̄. Sapiens timet, & [h] declinat à malo: ſtultus aūt tranſilit, & confidit: ſed illud q̄d fit per ſapientiam, non eſt peccatum. ergo ſi aliqs qualitercumque ſe liberet à malo, non peccat.

Sed contra eſt, q̄ in cauſa criminali iuramētum de calumnia eſt præſtandum, ut habetur [*] extra, de iuramento calumniæ, Inhærentes: quod nō eſſet, ſi calumnioſè ſe defendere liceret. ergo non eſt licitum, accuſato calumnioſè ſe defendere.

Resp. Dicēdū, q̄ aliud eſt veritatē tacere, aliud eſt falſitatē ꝓponere, [m] quorū primū in aliquo caſu licet. [n] Nō. n. aliqs tenet oēm ueritatē confiteri: ſed illā ſolū, q̄ ab eo pōt, & dēt req̄rere iudex ſm̄ ordinē iuris, puta, cū p̄ceſſit infamia ſuper aliquo crimine, uel aliqua expreſſa indicia apparuerint: vel ēt cū p̄ceſſit ꝓbatio ſemiplena. [p] Falſitatē tn̄ ꝓponere in nullo caſu licet alicui. [q] Ad id āt q̄d licitū eſt, pōt aliqs ꝓcedere uel ꝑ uias licitas, & fini itēto accōmodas, quod ꝑtinet ad prudētiā: vel per aliquas uias illicitas, & ꝓpoſito fini incōgruas, q̄d ꝑtinet ad aſtutiā, q̄ exercet̄ ꝑ fraudē, & dolū, ut ex ſ. [a] dictis patet, quorū primū eſt laudabile: ſm̄ uero uitioſum. [r] Sic ergo reo, q̄ accuſat̄, licet ſe defendere ueritatē occultādo, q̄ cōfiteri nō tenet̄ per aliquos cōueniētes modos, puta, quod nō rn̄deat, ad q̄ rn̄dere non tenet̄, [t] hoc aūt non eſt calumnioſè ſe defendere, ſed magis prudēter euadere. [x] Nō āt licet ei uel falſitatem dicere, uel ueritatē tacere, q̄ confiteri tenet̄. Neq; etiam aliquem dolum, uel fraudem adhibere: [z] quia fraus, & dolus uim mēdacij habent. Et hoc eſt calumnioſè ſe defendere.

Ad primvm ergo dicendū, q̄ multa ſm̄ leges humanas impunita relinquuntur, quæ ſm̄ diuinū iudicium ſunt peccata, ſicut patet de ſimplici fornicatione: quia lex humana non exigit ab homine omnimodam uirtutem, quæ paucorum eſt: & non poteſt

[a] In rn̄ſione ad tertiū p̄mi articuli, vbi dr̄ & ꝓbat̄ mendaciū in iudicio ēē pctm̄ mortale, quia eſt cōtra dilectionē Dei, cuius eſt iudicium: & cōtra dilectionem proximi, iudicis. ſ. cui debitū negat, dubiū occurrit. An ꝓp imꝑfectionē actus ex parte materiæ excuſet̄ à pctō mortali mentiens in iudicio. V. g. In iudicio ſacramenti pniæ reus interrogat̄ à iudice confeſſionis. ſ. an dixerit, uel fecerit tale quid quod eſt peccatum ueniale, & reus negādo mentitur, an mendacium tale ſit pctm̄ mortale. Et rō dubij, imperfectio actus mentiendi ex parte materiæ, q̄a. ſ. mentitur in materia non neceſſaria ad iudicium: ex hoc. n. vr̄ excuſari à pctō mortali. Nam ex hoc q̄ nō tenetur fateri hoc in iudicio, ſequitur q̄ non eſt mendacium circa debitam iudicij ueritatem, ac per hoc q̄ non ſit mortale.

¶ In oppoſitū aūt eſt, q̄ mēdaciū in iudicio, q̄tū in ſe eſt, ſcrutit iudicij uim &c.

¶ Ad hoc dr̄, q̄ huiuſmōi mendacia in iudicio ſunt pctā mortalia ex hoc ipſo, q̄ ad iudicium ſpectant: & cōtra ueritatem iudicij ſunt, ut patet ex hoc, q̄ iudicium, quod ſuper hoc mēdacio fundatur, falſum oportet eſſe. Et in foro pœnitentiæ iniuria præcipuè fit Deo, cuius eſt peculiariter iudicium illud, ut patet. Imperfectio autē materiæ habet locū reſpectu actus mentiēdi ſecundùm ſe, ſed non ut ſubſtat iudicio, ſicut non hēt locum vt ſubſtat iuramēto. Itaq; ſicut mētiens, in quocumque leui, ſi adhibet iuramentum, peccat mortaliter: ita mentiēs in quocūque leui, ſi ſubmittit mendacium illud iudicio, peccat mortaliter. Ipſa. n. uis iudicij exigit ueritatē iudicandorū, ſicut uis iuramēti exigit iuramentorū. Nec uariat hoc, q̄a nō tenet̄ reus hoc fateri: quia tenetur, ſi fatet̄, fateri ueritatē, ſicut ſi iurat, tenetur iurare ueritatem. Et ſic ualet mentiens mentit̄ contra ueritatem debitam iudici. nō ſimpliciter & abſolutè, ſed debitam iudici ex ſuppoſitione. ſ. ſi hoc ſupponit ſe illius iudicio.

Margin notes: [a] q. 59. artic. 4. — [b] q. 67. artic. 1. — Concl. m — Conclu. p — Conclu. r — [a] Li. 22. c. 13. in prin. — Parrell. per totum. — 385 — Infra ar. 3. col. — [*] 2. q. 3. c. ſi quē pœnituerit. — [*] In decretali li. 2. tit. 7. c. 1. — Concl. m — Conclu. p — [a] q. 55. ar. 4. & 5. — Concl. r — Concl. t

potest inueniri in tanta multitudine populi, quantam lex humana hēt neceſſe ſuſtinere. Qđ aūt aliquis non uelit aliqđ pcm committere, ut mortem corporalem euadat, cuius periculum in cā ſanguinis imminet reo, eſt perfectæ uirtutis: quia omniū terribilium maxime terribile ē mors, ut dr̃ in 3.* Eth. Et ideò ſi reus in cauſa ſanguinis corrumpat aduerſarium ſuum peccat q̃dem inducendo eum ad illicitū, non autem huic peccato lex ciuilis adhibet pœnam: & pro tāto licitum eſſe uidetur.

*Li. 3. c. 6. tom. 5.

Ad secvndvm dicendū, q̃ accuſator, ſi colludat cum reo, qui noxius eſt, pœnam incurrit, ex quo patet q̃ peccat. Vñ cum inducere aliquem ad peccandum, ſit peccatum, uel qualitercūque pc̄ti participē eſſe, cū Apoſtolus dicat dignos morte eos, qui peccantibus conſentiunt manifeſtum eſt, q̃ etiā re* peccat, cum aduerſario colludēdo: non tamen ſm̃ leges humanas imponitur ſibi pœna, propter rationem iam * dictam.

*In ſolut. ad 1.

Ad tertivm dicendū, q̃ ſapiens non abſcondit ſe calumnioſè, ſed prudenter.

Articvlvs III.

Vtrum reo liceat iudicium per appellationem declinare.

AD tertivm ſic procedit. Videtur, q̃ reo nō liceat iudicium declinare per appellationem. Dicit.n. Apoſt. Rom. 13. Oīs anima [b] poteſtatibus ſublimioribus ſubdita ſit: ſed re* appellādo, recuſat ſubijci ptāti ſuperiori, ſ. iudici. ergo peccat.

¶2 Præt. [b] Maius eſt uinculū ordinariæ ptātis, q̄ propriæ electionis: ſed ſicut legit * 2. q. 6. A iudicibus, quos cōis conſenſus elegerit, non liceat prouocare. ergo multò minus liceat appellare à iudicibus ordinarijs.

*2. q. 6. c. A iudicib.

¶3 Præt. Illud, quod ſemel eſt licitum [b] ſp eſt licitum: ſed non eſt licitum appellare poſt decimū diem, neque tertio ſuper eodē. ergo uidetur quòd appellatio non ſit ſecundùm ſe licita.

Sed contra eſt, quòd Paulus Cæſarem appellauit, ut habetur Act. 25.

Respon. Dicēdum, q̃ duplici de cā contingit aliquem appellare. Vno quidem modo, confidentia iuſtæ cauſæ, quia uidelicet iniuſtè à iudice grauat. Et [m] ſic licitū eſt appellare: *hoc.n.ē prudenter euadere. Vnde* 2. qō. 6. dr̃. Omnis oppreſſus, liberè ſacerdotum, ſi uoluerit, appellet iudicium, & à nullo prohibeat. Alio modo [p] aliquis appellat cā differendæ moræ, ne contra eū iuſta ſententia proferat: & hoc eſt calumnioſè ſe defendere, q̃ eſt illicitum, *ſicut* dictū eſt. Facit.n. iniuriam & iudici, cuius officium impedit, & aduerſario ſuo, cuius iuſtitiam, quātū pōt, perturbat: & ideò ſicut dicit* 2. q. 6. omnimodo puniendus eſt,

*2. q. 3. c. Omnis oppreſſus.

*Ar. prox.

SVPER QVÆST. LXIX. ART. III. ET IIII.

IN ar. 3. & 4. eiuſdem q. 69. quæſtiunculæ multæ occurrunt circa doctrinam traditam in reſponſione ad ſecundum 4. art. de fuga iuſtè damnati ad mortem.

¶ Prima eſt, quia concluſio ipſa, ſ. q̃ liceat iuſtè damnato fugere, non ut quibuſdā uera: quia hoc eſſet in ſcādalum cuſtodum qui ex fuga illius moleſtarentur.

¶ Secunda eſt. quia detentus damnatus ad mortem, eſt implicitè damnatus & ad carcerem, ac per hoc tenetur ſubire pœnam carceris inflictam à iudice, & conſequenter iuſtitiam, & obedientiam debitam uiolat fugiens.

¶ Et confirmatur, qa eadem eſt rō de pœna hac, uel illa, puta, mortis, uerberis. &c. Sed detentus propter alias pœnas, & dānatus, non poteſt licitè fugere, ut quidam dicunt. ergo nec dānatus ad mortem.

¶ Tertia quæſtio eſt, An iſte damnatus licitè poſſit diſrumpere uincula, & cōpedes, q̄bus alligatus eſt, ut poſſit fugere.

¶ Quarta eſt, An poſſit effringere carcerē licitè. & eſt rō harū, quia duo hæc nō pñt niſi uiolenter fieri. Et cum hæc ſint ſuperioris authoritate facta, inferendo uiolentiā illis, infert uis actoribus eorum, & reſiſtitur eidem. Ex alia aūt parte apparet licitum: qa aliàs uana eſſet conceſſio fugæ, & nō poſſet ſe à uinculis abſoluere.

¶ Quinta quæſtio eſt, An liceat alijs adiuuare hoīem hmōi ad fugiendum, dādo ei cōſilium, & auxiliū. Et eſt ratio dubij: quia hinc apparet quòd ſic eo, q̃ opem ferunt dānati operam rei licitę, & ſicut digni ſunt morte, ſcd̃m Apoſtolum, qui conſentiunt malefacientibus: ita per oppoſitum qui conſentiunt licita facientibus, non errant. Inde uerò apparet q̃ non, quia turpis eſt illa pars, q̄ nō cōſonat ſuo toti. Publica autem ptās. q̄ totum repræſentat, uult illum detineri. Non poteſt ergo abſque publica offenſa ab alijs opera dari ad damnati fugam. Et confirmat, qa tales inuenti puniuntur; q̃ non fieret, ſi non peccarent.

Porrecta per totum. 386

¶ Sexta quæſtio eſt circa rationem literæ, quia aſſignat nō cauſam ut cauſam. Ex hoc enim quòd nullus ita damnatur, ut ipſe ſibi mortem inferat, non ſequitur, quòd non teneretur damnatus manere in carcere, niſi manere in carcere eſſet ſeipſum occidere, quod eſt manifeſtè falſum. Manere enim in carcere, & non uolens fugere, non occidit ſeipſum: alioquin martyres nolentes fugere, fuiſſent ſui homicidæ.

¶ Septima quæſtio eſt, quia hæc etiam propoſitio, ſ. Nullus ita condemnatur, ut inferat ſibi mortem, patitur inſtantiam de damnato ad ſumendum uenenum, ut Socrates fuit.

¶ Octaua quæſtio eſt, An damnatus, ut famæ moriatur, teneat̃ comedere ſi poteſt, alioquin ſui homicidium incurrat: qa hic uidetur, q̃ teneatur, qm̃ non comedere eſt directè ſe occidere, ut patet in 2 de Anima, & experientia teſtatur. Inde autem q̃ non, quia poteſt patienter ſententiam contra ſe latam ſuſtinere, nec tenetur eius executionem impedire, quamuis poſſit, ut ſancti martyres fecerunt, nolentes impedire martyrium ſuum.

¶ Nona quæſtio eſt pollicita ſuperius in q. 51. ar. 2. ad tertium. An damnatis iuſtè ut famæ moriātur, poſſimus licitè miniſtrare occultè panem. Et eſt ſpālis dubitādi rō. quia in loco allegato author excipere uidetur hanc ſubuentionem ab operibus beneficentiæ concludendo niſi ſcd̃m ordinem iuſtitiæ pateretur.

¶ Ad primā dubitationem dr̃, q̃ quia ea. q̄ ſunt per accidens, nō mutāt iudicia actuū: & per accidens: quia præter intentionem fugientis eſt. q̃ cuſtodum tribulatio cōſequatur: ideò ob hoc damnatus ad mortē non tenetur non fugere, ſed licitè poteſt fugere. Et quia dat operam rei licitę, quicquid mali pinde cuſtodibus inferatur à iudice, non imputat̃ fugienti.

¶ Ad ſecundam dubitationem dr̃, q̃ falſū eſt, q̃ detentus dānatus ad mortem, ſit implicitè damnatus ad carcerem. Neq;.n. ante ſniam, neq; in ſententia facta eſt talis condemnatio: ſed ſolùm cuſtoditur, ut dānandus, vel damnatus ad futuram pœnam. Dico autē hoc, quia iudex ſicut pōt dānare aliquē ad carcerē ampliū, aſſignando ſibi unā inſulā p carcere, ut patet i his, qui exulant in circūſcripto loco, & pculdubio tenent̃ dānati ad hoc ſeruare ſententiam: ita pōt dānare ad carcerem arctum, & uincula, & nō poſſet ſic damnatus licitè fugere: licèt quidā dixerint, quòd iudex non pōt iuridicè, niſi uiolentia facti capere, detinere, & occidere: hoc.n. circumſcriptus ſola ſnīa loc* in exilijs manifeſtat eſſe falſum. Propter quod ſi iuris ordo haberet, q̃ damnatus ad mortē, damnaretur quoque interim ad carcerē, non poſſet licitè iſte fugere: quia ex damnatione ad carcerem, teneretur iſte ibi manere, ſicut tenentur alij iuſtis ſententijs parere. Nec hoc eſt damnare eum ad mortem ſibi inferendam, ſed ad manendum infra terminos loci illius.

Concl. Concl.

¶ Ad confirmationem dr̃, q̃ non eſt eadem ratio de omnib* pœnis, ſed de omnibus pœnis, quæ conſiſtunt ſolùm in pati.

¶ Ad cuius euidentiam ſcito, quòd pœnæ ſunt in duplici differentia, quædam ſunt, ad quas non aliter quis damnatur, niſi ut patiatur illatas, ut patet de morte, mutilatione, flagellis, tortura, & huiuſmodi. Non enim damnatur aliquis, ut ſe occidat, mutilet, torqueat &c. ſed ut patiatur hæc ſibi illata. Et de his oībus eadem eſt ratio, quæ de morte, ut ſcilicet damnatus, aut damnandus ad aliquid horum, poſſit licitè fugere, quia non tenetur niſi ad pati, ut infra patebit. Quædam uerò ſunt, ad quas ſic ſubeundas aliquis dānatur, ut ipſe cooperetur ad eas, ut patet de exilio, & circumſcriptione, & pœna pecuniaria. Damna-

tus

cuius appro iniuſta pronūtiat.

Ad primvm ergo dicendum, quòd ptāti inferiori intm̄ aliquis ſubijci dēt, inquantum ordinem ſuperioris ſeruat, à quo ſi exorbitauerit, ei ſubijci non oportet, puta, ſi aliud iuſſerit Procōſul, & aliud Imperator, ut patet per *gl. Ro. 13. Cum autē iudex aliquē iniuſtè grauat, quantum ad hoc relinquit ordinem ſuperioris ptātis, ſm quàm neceſſitas ſibi iuſtè iudicandi imponitur: & ideò licitum eſt ei, q. contra iuſtitiam grauatur, ad directionem ſuperioris poteſta- G tis recurrere appellando uel ante ſniam, vel poſt. Et quia non pſumit eſſe rectitudo, ubi uera fides non eſt: ideò non licet catholico ad infidelē iudicem appellare ſm illud 2. q. 6.* Catholicus qui cauſam ſuam ſiuè iuſtā, ſiuè iniuſtam ad iudicium alterius fidei iudicis prouocauerit, excommunicetur. Nam & Apoſtolus arguit eos, qui iudicio cōtendebant apud infideles.

Ad II dicēdū, quòd ex proprio defectu, uel negligētia pcedit, quòd aliquis ſua ſpōte ſe alteri⁹ iudicio ſubiiciat, de cuius iuſtitia

*Eſt Aug. ſerm. 6. de verb. do. to. 10.

*1. q. 6. c. Catholi

...tur ſiquidem aliquis, vt eat in exilij locum, & ibi iuxta præfixos F ſibi terminos maneat, ut ſoluat hmōi. Et ab harum executione non licet ſe ſubtrahere poſt ſententiam, quia damnatus eſt ad faciendum. Ante uerò ſententiam poteſt licitè fugere eadē rōne, qua damnatus ad mortē pōt licitè fugere. ſ. quia non tenet facere, hoc eſt, manere in loco, vnde ſequeretur ſuum pati, hoc eſt, uitare, ſi ex ſua abſentia uitaret damnatio: alioquin oīno teneretur in foro cō ſcientiæ ſubire latam poſt initium, Religioſi tn, quia libertate ſui motus proceſſiui extra clauſtra ſe priuarūt, ſupponētes ſe per tria vota plātis ſuis, quacunq; ex cā à ſuis plātis iuſtè detineantur, non pñt licitè extra pfixos ſibi terminos fugiendo exire, cū nec exire poſſint nō detenti clauſtrū ſine licentia prælati.

¶ Ad tertiam & quartā queſtionē ſimul, Henricus de Gandauo quolibeto 9. ar. 21 reſpondet negatiuè: quia ſi frangeret vincula, aut carcerem, reſiſteret iudici in his, i quibus hēt ptātem, & iniuriā illi faceret: ſicut ſi percuteret ſuos miniſtros cuſtodes. Et quēadmodū, inquit, licitum eſt tranſire p alienum agrum, non tñ ſepem illius diſrumpere vt tranſeat: ita licitum eſt fugere, non tñ uincula & carcerem rumpere, vt fugere poſſit. Si quis tamen diligenter diſtinguat inter fugam, vel defenſionē ac inter vim inferre rationalibus, vel irrationalibus, declinabit in partem oppoſitam. Cum. n. inter iudicē, & damnatum iuſtè ad mortem, ſit ex parte iudicis bellū iuſtum, conſequens eſt, quòd damnatus non poſſit ſe defendere, nō reſiſtere, pugnando contra eum; ſed ſicut fugere non eſt reſiſtere, pugnare, aut defendere, ſed nō tenere ſeipſum in hoc loco: ita frāgere uincula & carceres non eſt pugnare, ſed abſoluere ſeipſū à continentia vinculorum, & carceris. Multum quoque refert vim irrationalium, uel rationalium repellere. Nam illata vis rebus irrationalibus præciſè non redūdat in authorē eorum: cuius ſignum eſt, quòd ſi quis vinculis ſibi ab eccleſiaſtico iudice impoſitis uiolentiam inferat effringendo, non eſt excōicatus. Et ſi quis damnatus, ut deuoretur à leone, pugnet cum leone, & leone ſuperato fugiat, nulli iniuriam facit. Hæc. n. atteſtari uiden- I tur, quòd ſi fugere volens, vim inferat cuſtodibus quòd iniuſtè facit: ſed ſi abſentibus, uel dormiētibus eis frangat uincula, vel carceres, iudici, vel officialibus imputandum videtur, quòd tā debiliter oſtia firmata, vel feræ fabricatæ ſunt, ut potuerint à detento frangi. Vnde non uideo, quare non poſſit damnatus ad mortem, violentiam uinculis, & carceri præciſè, abſque ſcilicet reſiſtentia omni cuicumque cuſtodi inferre. Non enim hoc eſt ſicut percutere miniſtros, aut pugnare contra eos: nec eſt reſiſtere iudici in his, in quibus habet poteſtatem, ſed nō cōtinere ſe ſub circumſcriptione vinculorum, & carceris, & eiſdem, non actori eorum vim inferre. Nec eſt ſimile de fractione ſepis: quia in fractione ſepis agitur de damno, quod infertur domino per ſepis ruinam. Hic autem non eſt quæſtio de damno pretij uinculorum, aut ſeratum carceris: facilè enim dici poteſt, quòd effractor ſoluere tantundem eſt paratus: ſed eſt quæſtio, an iſte actus effractionis reducatur ad fugam, an ad pugnā. K Nam ſi tenet ſe ex parte fugæ, licitus eſt: ſi ſapit pugnam, illicitus eſt. Propter quod non oportet ueritatem ex ſimilitudinibus ſcrutari, ſed ex proprijs.

¶ Ad quintam qōnem dicunt quidam, quòd eadem rōne poſſunt alij opem ferre damnato vt fugiat. ſicut poteſt ipſe fugere.

¶ Mihi diſtinguendum occurrit, quòd quidam homines ſunt velut partes publicæ poteſtatis, ut cuſtodes, miniſtri, officiales, patres reipublicæ, & huiuſmodi, quorum eſt fouere, vel exercere publicam poteſtatem. Et his ratione ſtatus eorum, qui. ſ. eis incumbere fouere publicam poteſtatem, illicitum eſt conſiliū, vel auxilium fugæ præſtare. Eorum enim eſt damnatum, ſeu damnandum detinere, & uelut proditores, & colluſores eſſent partes detenti fouendo. Cæteri autem, quorum non intereſt publicam fouere poteſtatem, licitè poſſunt cooperari ad fugam damnati. Et ratio eſt, quia regulariter nullus prohibetur à cooperatione actus alteri licitì, niſi per accidens, puta, quia ſtatus, vel officio ſuo hoc repugnat. Apparet namque in ductiuè in omnibus, quòd ſi mihi licitum eſt emere, uendere, bellare, cōtrahere &c. quòd dans mihi conſilium, auxilium, uel fauorem, ad actum illū licitè operatur, niſi rōne ſtatus, officij, uel hmōi reddatur ſibi iſta cooperatio illicita: ut clericis redditur illicitum cooperari ad cām ſanguinis, quam uis iuſtā. Et in propoſito, officialibus, qui tenent ad cuſtodiā damnati, reddit̄ illicitum cooperari quouiſmō ad fugā. Et ſi opinio in præcedenti qōne de licita effractione carceris à dānato eſt vera, conſequēns eſt, vt his, qui licitè cooperantur ad fugā, liceat cooperari ad frangēdum uincula, & carceres, eadem ratione ſubminiſtrando dānato incluſo limam, vel aliquod inſtrumētum, quo poſſit ſe abſoluere à uinculis, & carcere. Nec hinc accipias me dicere, quòd liceat alijs concurrere ad carcerem, & frangere illum: hoc enim nec ſomniaui. Nam ſi non liceat ire ad frangendum ſerā domus priuatæ multò minus domus publicæ. Multum enim refert, ab intus incluſo frāgi ſeram carceris, & ab extra à liberis, hoc eſt, offendere publicā H poteſtatem, cuius carcer: ſicut frangere, uel aperire inuito dño domum priuatam, eſt offendere dominum illius. Illud autem ad licitam fugam ſpectare uidetur: nec tales inuenti punirētur, quia adiuturi erant ad fugam, ſed quia præſumeretur, quod contra publicam poteſtatem operarentur.

¶ Ad ſextam quæſtionem di, quòd ratio literæ eſt optima: ſed non ſic deducenda eſt, vt arguendo deducitur. Soliditas ſiquidem illius rōnis literæ eſt differentia inter damnationem ad pati, & damnationem ad facere: & intēdit quòd dānatus ad pati nō tenet ad facere id, unde ſequatur ſuum pati. Et in promptu rō eſt, quia non eſt damnatus ad facere: unde aſſumit, quòd quia nullus damnatur ad mortem ſic, ut ſibi mortem inferat, ſed ut patiat; ideò non tenetur facere id, vnde ſequatur pati mortem, quod tamē faceret, ſi contineret ſeipſum in eodem loco, potens ſeipſum inde mouere. Et hic eſt verus ſenſus huius rationis: & hinc patet ratio dictorum in ſecundæ dubitationis ſolutione.

I ¶ Ad ſeptimam dubitationem dicitur, quòd poſtquàm ortus eſt Sol iuſtitiæ, Chriſtus Deus noſter, cognouiſſe uidentur iudices, quòd hoc non licet, quāuis fortè ueteres concedēdo, opinionē generis mortis, magis quàm iudicando faciebant hæc. Quēadmodum enim non licet damnare aliquem, vt ſeipſum confodiat, ita nec quòd ſeipſum mergat, aut ueneno occidat: quia ſententia debet eſſe de actu iuſtitiæ. Non eſt autem actus iuſtitię ſeipſum occidere, tum quia actus iuſtitiæ eſt ad alterum, & non ad ſeipſum: tum quia eſt contra ius naturæ, & charitatem, ut in quæſtione de homicidio habitum eſt.

¶ Ad octauam dubitationem dicunt quidam, quòd non tenet comedere, ſed poteſt tanquàm patienter ſufferens ſententiam, abſque cibo expectare mortem: ſed hoc non eſt verum, quia nec priuata, nec publica authoritate poteſt quis ſeipſum licitè occidere. Conſtat autem quòd nolle vti alimento habito, eſt occidere ſeipſum non minus, quam ſeipſum gladio tranſuerbe- K rare: vnde dicendum eſt, quòd tenetur comedere, ut ius naturę ſeruet. Nec hoc eſt impedire executionem ſententiæ, tum quia non eſt damnatus ad hoc, ſ. ut ſe occidat non comedendo: ſed ad hoc, ut ſubtracta ſint ſibi alimenta non à quibuſcumque, ſed cuſtodibus, & huiuſmodi. Vnde alij miniſtrantes tali damnato alimenta, non peccant eadem ratione, qua poſſunt adiuuare ad fugam. In cuius ſignum laudabiliter à Maximo Valerio in libr 5. commemoratur Rues Athenienſis, quæ Cimona patrem ſuum lacte proprio pauit, ne inediæ moreretur pœna: quāmuis nullus teneatur tali damnato miniſtrare alimenta, tanquàm in extrema neceſſitate conſtituto, quia ſecundum iuſtitiæ ordinem in illa conſtituitur neceſſitate &c. tum quia ſi ad ſe occidendum eſſet damnatus, ſententia contra ius naturale iniqua eſſet, & non ſeruanda.

¶ Ad nonam quæſtionem ex dictis patet, quid dicēdum eſt. Ad obiectionē autē ex uerbis authoris ſuperius habitis reſpondetur dupliciter. Primò, quòd ſecundum literalem conſtructionem

illa

illa exceptio non refertur ad mortem ex famæ, aut ſiti, ſed ad pati aliquod hmōi diſpendium. Inquit .n. Sicut ſubueniendum eis eſſet, nē fame, aut ſiti morerentur, aut aliqđ hmōi diſpendiū, niſi ſcdm ordinem iuſtitiæ paſſetur. Vbi patet q̄ exceptio illa, niſi ſcōm ordinem iuſtitiæ, nō conſtruitur cum illo verbo, morerentur, ſed cū illo verbo, pateretur. Scđo dr̄, & melius, concedendo q̄ exceptio ad totū refertur, q̄a de ſimilis diſpendij paſſione litera, expreſſē loquitur excipiendo dum dicit Aut aliqđ hmōi diſpēdium, niſi ſcdm ordinem iuſtitiæ pateretur. Vbi patet q̄ excipit ordinem iuſtitię, q̄ŭ patitur quis diſpendiū ſimile vel ſiti. Dicendū ergo eſt q̄ quia tota illa authoris ſententia fundatur ſuper articulo, ſeu neceſſitatis, in quo hoſtes reipublicę, vel excōicati cōſtituti eſſent, vt patet ex eo q̄ ita incipit. Si ūi immineret neceſſitas, de natura deficeret, eſſet eis ſubueniēdum &c. ıō exceptio intelligenda eſt, q̄ fiat à debito ſubueniendi. & non à poteſtate ſubueniendi dānatis ad patiendum ſcdm iuſtitiæ ordinē hmōi diſpendia: ita q̄ ſenſus eſt. q̄ licet neceſſitas deficientis naturę iminēs in hoſte reipublicę, aut ex cōicato, obliget nos ad ſubueniēdum illis ne famę, aut ſiti moriātur, an ſimile diſpendium patiant̄, non tenemur tñ ad hmōi ſubuentionem ſi ſcdm iuſtitiæ ordinem hæc patiant̄, cū qua doctrina patet ſtare, q̄ licitè poſſimus dānatis ad mortem, & hmōi diſpendia patiēdū miniſtrare neceſſaria vitæ.

Porrecta per totum. 387

non confidit. Leuis ēt animi eſſe vr̄, vt ſemper nō permaneat A in eo, quod ſemel approbauit: & ideò rationabiliter denegat̄ ſubſidiū appellationis à iudicibus arbitrarijs, qui non hn̄t poteſtatem, niſi ex conſenſu litigātium. Sed ptās iudicis ordinarij non depēdet ex cōſenſu illius, qui eius iudicio ſubditur, ſed ex authoritate regis & principis, qui eum inſtituit. Et ideò cōtra eius iniuſtum grauamen lex tribuit appellationis ſubſidiū: ita q̄ ēt ſi ſit ſi ordinarius, & arbitrarius iudex pōt ab eo appellari: quia vr̄ ordinaria poteſtas occaſio fuiſſe, q̄ arbiter eligeret̄, nec debet ad defectū imputari eius, qui cōſenſit in eū ſicut in arbitriū, non vt in eū, quē princeps iudicem ordinariū dedit.

Ad III. dicendū, q̄ æquitas iuri, ita ſubuenit vni parti, q̄ altera non grauetur. Et iō tem- C pus decem dierū cōceſſit ad appellandū, quod ſufficiens æſtimauit ad deliberandū, an expediat appellare. Si vero non eſſe determinatū tp̄s in quo appellare liceret, ſp certitudo iudicij, remaneret in ſuſpenſo, & ita pars altera dānificaret̄. Ideo āt non eſt conceſſum, vt tertio aliquis appellet ſup eodem, quia non eſt probabile totiens iudices à recto iudicio declinare. D

ARTICVLVS IIII.

Vtrum liceat condemnato ad mortem ſe defendere, ſi poſſit.

AD QVARTVM ſic procedit. Vr̄ q̄ liceat cōdemnato ad mortem ſe defenderē, ſi poſſit Illud .n. ad quod natura inclinat ſemper eſt[h] licitum, qua ſi de iure naturali exiſtens: ſed naturæ inclinatio eſt ad reſiſtendū corrumpentibus non ſolum in hominibus & aialibus, ſed ēt in in E ſenſibilibus rebus. ergo licet reo condemnato reſiſtere, ſi poteſt, ne tradatur in mortem.

¶ 2 Præt. Sicut aliquis ſententiā mortis cōtra latā ſubterfugit reſiſtendo, [h] ita ēt fugiendo: ſed licitum eſſe vr̄, q̄ aliquis ſe à morte p fugam liberet, ſm illud Eccle. 9. Longe eſto ab homine poteſtatem habente occidendi, & non viuificandi. ergo etiam licitum eſt reo reſiſtere.

¶ 3 Præt. Prouer. 24. dr̄. [k] Erue eos: qui ducuntur ad mortem & eos, qui trahuntur ad interitum, liberare neceſſe eſt: ſed plures tenet̄ aliquis ſi, quàm alteri ergo licitum eſt quod aliquis cōdemnatus ſeipſum defendat, ne in mortem tradatur.

SED CONTRA eſt, quod dicit Apoſtolus Rom. 13. Qui ptāti reſiſtit, Dei ordinationi reſiſtit, & ipſe ſibi damnationē acquirit: ſed cōdemnatus, ſe defendendo, ptāti reſiſtit quātum ad hoc in quo eſt diuinitus inſtituta ad vindictam malefactorum, ad laudē verò bonorum. ergo peccat ſe defendēdo.

RESPON. Dicēdum, q̄ aliquid damnatur ad mortem dupliciter. Vno modo iuſtè, & [m] ſic non licet condemnato ſe defendere. [n] Licitum .n. eſt iudici eum reſiſtentem impugnare: vñ relinquit̄, q̄ ex parte eius ſit bellū iniuſtum, vñ indubitanter peccat. Alio modo condemnatur aliquis iniuſtè, & tale iudicium ſiſe eſt violentiæ latronum, ſm illud Ezechiel. 22. Principes eius in medio illius quaſi lupi rapientes prædam ad effundendum ſanguinem. Et iō [p] ſicut licet reſiſtere latronibus, ita licet reſiſtere in tali caſu malis principibus niſi fortè pp ſcādalū vitādū, cū ex hoc aliqua grauis turbatio timeret̄. [q] *Concl. m* *Concl. p*

AD PRIMVM ergo dicendum, q̄ ideò homini data eſt ratio, ut ea, ad quæ natura inclinat, non paſſim, ſed ſecundum rationis ordinem exequatur Et ideò non quælibet defenſio ſui eſt licita, ſed ſolum quæ fit cum debito moderamine.

AD SECVNDVM dicendum, q̄ nullus ita condēnat, quòd ipſe ſibi inferat mortem, ſed quòd ipſe mortem patiatur: & ideò non tenetur facere id, vnde mors ſequatur, quod eſt manere in loco, vnde ducatur ad mortem. Tenetur tamen non reſiſtere agenti, quin patiatur quod iuſtum eſt eum pati. Sicut etiam ſi aliquis ſit condemnatus, vt fame moriat̄, non peccat, ſi cibū ſibi occultè miniſtratū ſumat: q̄a nō ſumere, eſſet ſeipſum occidere

AD TERTIVM dicendū, q̄ p illud dictū ſapienti, non inducit̄ aliquis ad liberandū aliū à morte cōtra ordinem iuſtitiæ: vñ nec ſeipſum contra iuſtitiam reſiſtendo, aliquis debet liberare à morte.

QVAESITO LXX.

De iniuſtitia pertinente ad perſonam teſtis, in quatuor articulos diuiſa.

DEINDE cōſiderandum eſt de iniuſtitia pertinente ad perſonam teſtis.

ET CIRCA hoc quęruntur quatuor.

¶ Primò Vtrum homo teneatur ad teſtimonium ferendum.

¶ Secundo, Vtrum duorum, vel trium teſtimonium ſufficiat.

¶ Tertiò, Vtrū alicuius teſtimoniū repellat̄ abſq; eius culpa

¶ Quartò, Vtrū p̄ hibere falſum teſtimoniū ſit pctm̄ mortale.

ARTICVLVS I.

Vtrum homo teneatur ad teſtimonium ferendum.

AD PRIMVM ſic procedit Videtur, quòd homo non teneatur ad teſtimonium ferendum

SVPER Q. LXX. ART. I.

IN art. primo quæſtionis ſeptuageſima, nota in corpore articuli doctrinā ſuperius datam, in hoc ſcilicet, q̄ infamia de vno crimine nō dat ius iudici inquirendi de aliis eiuſdem viri criminibus occultis & ſine infamia de illis, firmari ex p̄ſenti doctrina, cum litera dicit, quòd ſi à iudice exigatur teſtimonium ∙ n alijs, puta, in occultis, & de quibus infamia non præceſſit, non tenet̄ ad teſtificandū ſubditus, de quo loquit̄. Par autem, aut maior eſt ratio de reo qa cōtingit occultū eſſe ſibi, ppriū crimē de quo interrogaret̄, quàm

Porrecta per totum. 388 Intr. ar. 3 ad tertiū.

q̃ id, de quo iſ poſſet teſtimonium reddere. Qua nãq; rõne teſt. s conſcius, & ſubditus nõ tenetur de his teſtificari, eadem, & maiori, vt dictũ eſt, non tenetur ſubditus reuelare interrogatus ¶ In eodem articulo circa calcem corporis, ubi dicitur, ꝙ ſi immineat periculum accuſatori, non eſt curandum, quia ipſe in hoc periculum ſponte ſe ingeſſit dubium occurrit, quia cũ ſuperius author dixerit, ꝙ accuſator qñq; tenetur ad accuſandum tunc. n. ſi ſciens non tenet teſtificari nec tenet curam hẽre de accuſatoris defectu, in qua erit accuſatoris, & teſtiũ cõditio, ut. ſ. vnus teneatur ad accuſandũ & alio non teneatur ad teſtificandũ, niſi coactꝰ à iudice? Tam aperta ãt eſſet iniquitas hæc, ut non egat probatione.

* 2.q.20. ad fi. to. 4 Et lib. 22. cõt Fauſtum ca. 33.

¶ Ad hoc dr̃. ꝙ obiectio procedit ex mala applicatione literę In lr̃a ſiquidem ponuntur duo caſus circa non coactum teſtimonium. Primus eſt qñ agit ad liberandũ hoiem ab iniuſtitia aliqua: ſcđs eſt, qñ agitur ad cõdemnationem alicuius. Et qm̃ ſermo doctoris eſt formalis, non loquit in hoc ſcđo caſu niſi qñ pœnè agitur ad cõdemnationem alicuius. Et ppea cõſtat, ꝙ non continetur ſub hoc mẽbro caſus, in quo aliquis tenetur

Concl. m ad accuſandũ ſeu ex obligatiõe accuſauit q̃a nullus tenetur ad accuſandum de quocunq; crimine, ut ꝓximus cõdemnetur quantũcũq; iuſtè cõdemnari poſſit, ſed ſponte accuſat, quicumq; ſic accuſat. Et ppea lr̃a dicit, ꝙ de accuſatore tali nõ curãdum. Cõtinetur igitur caſus, in quo ac

Concl. p caſator ex neceſſitate accuſauit, ſub primo ſ. mẽbro caſu, & mẽbro qñ. ſ. agitur ad liberãdum hoiem ab aliquo dãno qm̃ obligatio ad accuſandum eſt qñ imminet periculum ſpirituale vel corporale multitudinis, iuxta ſupeꝰ

Concl. r habita. Conſtat ãt q, ſi pro liberando hoie ab aliquo iniquo malo tenet hõ teſtificari ſpontē à fortiori pro liberanda multitudi

Concl. x ne ab infectione hæretis, uel à ſeruitute tyrannica &c. Vniuerſaliter. n. pro regula hñdum eſt, ꝙ ſi

dum. dicit. n. * Aug. in quæſt. Geneſ. ꝙ Abraham dicens de vxore ſua, Soror mea eſt, veritatē celari voluit, non mendaciũ dici: ſed veritatem celando, aliq̃ à teſtimonio abſtinet. ergo non tenetur aliquis ad teſtificandũ.

¶2 Præt. Nullus tenetur fraudulenter agere: ſed Prou. 11. dicit. Qui ambulat fraudulēter, reuelat arcana: q̃ ãt fidelis eſt, celat amici cõmiſſum. ergo nõ tenetur hõ ſemper ad teſtificandũ, ꝑſertim ſuper his, quæ ſunt ſibi in ſecreto ab amico cõmiſſa.

¶3 Præt. Ad ea q̃ ſunt de neceſſitate ſalutis, maximè tenentur clerici, & ſacerdotes: ſđ clericis & ſacerdotibus ꝓhibet ferre teſtimoniũ i cã ſãguinis ergo teſtificari ñ ē de neceſſitate ſalutis.

SED CONTRA eſt, quod Aug. dicit. Qui veritatē occultat, & qui prodit mendacium, vterq; reus eſt. Ille, q̃a prodeſſe non vult: iſte, quia nocere deſiderat.

RESPON. Dicendum, ꝙ in teſtimonio ferendo diſtinguendũ eſt: quia aliqñ requiritur teſtimonium alicuius, aliqñ non requiritur. m Si requiritur teſtimonium alicuius ſubditi authoritate ſuperioris, cui in his, q̃ ad iuſtitiam pertinent, obedire tenetur, non eſt dubium, quin teneatur teſtimoniũ ferre in his, in quibus ſm ordinem iuris teſtimonium ab eo exigitur: n puta, in manifeſtis, & in his de quibus infamia præceſſit. p Si ãt exigitur ab eo teſtimoniũ in alijs, puta in occultis, & de q̃bus infamia non præceſſit, non tenet ad teſtificãdum. q Si uerò req̃ratur eius teſtimonium nõ authoritate ſuperioris cui obedire tenet, tunc diſtinguendũ eſt: q̃a r ſi teſtimoniũ requirat ad liberandum hoiem, uel ab iniuſta morte, ſeu pœna quacumq; uel à falſa infamia, uel ēt ab iniquo dano, tunc tenet hõ ad teſtificandum. s Et ſi eius teſtimoniũ non req̃ratur, tenetur facere quod in ſe eſt, ut ueritatem denũtiet alicui, qui ad hoc poſſit ꝓdeſſe. Dr̃. n. in Pſa. 81. Eripite pauperem, & egenũ de manu peccatoris liberate. Et Prouer. 24. Erue eos qui ducuntur ad mortem. & Roma. 1. dr̃. Digni ſunt morte non ſolũ qui faciunt, ſed etiam qui conſentiunt facientibus. Vbi dicit * glo. Conſentire eſt tacere cum poſſis redarguere. & Super his uerò, quæ pertinent ad cõdēnationē alicuius, non tenet aliquis ferre teſtimonium. niſi cum à ſuperiori compellitur ſm ordinem iuris. Quia ſi circa hoc ueritas occultetur, nulli ex hoc ſpeciale damnum naſcit. Vel ſi immineat periculũ accuſatori, nõ eſt curãdũ: q̃a ipſe in hoc periculũ ſpõte ſe ingeſſit. Alia aũt rõ eſt de reo, cui periculũ imminet eo nolente. ꝙ

AD PRIMVM ergo dicendũ, ꝙ Aug. loquitur de occultatione ueritatis in caſu illo, quãdo aliquis non compellitur ſuperioris authoritate ueritatē propalare, & qñ occultatio ueritatis eſt nulli ſpecialiter dãnoſa.

AD SECVNDVM dicendũ, ꝙ de illis, q̃ hoi ſunt commiſſa in ſecreto per confeſſionem, nullo mõ dēt teſtimoniũ ferre q̃a hmõi non ſcit vt homo, ſed tãq̃ Dei miniſter, & maius eſt uinculum ſacramenti quolibet hominis præcepto. Circa ea verò, quæ aliter homini ſub ſecreto committuntur diſtinguendum eſt. Qñq;. n. ſunt talia, quæ ſtatim cum ad notitiam hominis venerint, homo ea manifeſtare tenetur puta, ſi ꝑtinent ad corruptionē multitudinis ſpũalē, vel corporalem uel in graue dãnum alicuius perſonæ, vel ſi q̃d aliud eſt huiuſmodi, quod quis ꝓpalare tenetur uel teſtificãdo vel denuntiando. Et contra hoc debitum obligari non põt p ſecreti commiſſum, quia in hoc frangeret fidem, quã alteri dēt. Qñq; uerò ſunt talia, quæ quis prodere non tenetur, vnde põt obligari ex hoc, ꝙ ſibi ſub ſecreto cõmittuntur, & tunc nullo modo tenetur ea prodere ēt

F quis tenetur ad accuſandum conſcij tenetur ad teſtificandũ, tanto plus, quanto cum minori ſuo periculo põt quis teſtificari, q̃ accuſare, quia non obligat ſe teſtis ad pnã talionis. ¶ Nulla igitur ex dictis conſurgit iniquitas. Vñ in rñſione ad primũ author colligens doctrinã hanc, ad duo capita reducit. ſ. ad authoritatē iudicis, & damnum proximi. Et in reſponſione ad ſcđm explicite tenet, ꝙ in huiuſmodi propalare tenetur teſtificando, uel denuntiando prout opus fuerit.

¶ In rñſione ad tertiũ eiuſdem art. aduertẽ vt ſcias diſcernere inter illa quæ ſciuntur ſub ſacramentalis cõfeſſionis ſigillo, ita ꝙ vere audiuit illius cõfeſſionem, & inter illa quæ ſciunt ſub ſigillo cõfeſſionis ſi vere ſed ad imitationē, ſeu ſimilitudinē cõfeſſionis, ut frequenter fit à dicētibus ali quid in ſecreto. Dico tibi hoc in confeſſione, ſeu in pœnitentia ſeu inchoant, Confiteor Deo, & tibi, & tñ in nullo confitentur ſe peccaſſe: ſed communicant tñ quæ ſunt dicturi, & huiuſmodi. Hęc enim ſi acceptatio audientis, ſine qua nihil fit, interuenit, non magis obligant, quàm iuramētum de tenendo ſecretum. Et propterea tenetur ea reuelare, ſi ſunt taliæ, quæ ſint in alterius damnum Prima autem in nullo caſu reuelare licitum eſt, quia, vt in litera dicitur, illa ſcit vt Deus: & maius eſt vinculum ſacramenti quolibet hominis etiam papæ præcepto ¶ In calce eiuſdem rñſionis ad ſcđm, nota ꝙ ex hoc, ꝙ ſeruare fidē eſt de iure naturæ, non ſequitur, ergo prætentire, ſe delinquere i hoc, eſt pctm̃ mortale Poteſt. n. eſſe ueniale vt patet in ſimili. Mentiri. n. eſt contra ius naturæ, & tñ non ſequitur, mẽtiri eſt peccatum mortale. Oportet ergo aduertere ad materiã ſimpliciter, uel ut ab hoc, ut diſcernatur quando reuelare ſecretũ eſt mortale, uel ueniale. Sunt. n. q̃dam, q̃ ē. ſi non ſint noſtræ fidei cõmiſſa, tenemur ſeruare ſecreta, ut occulta adulteria & facta q̃ reuelata eſſent ſemina diſcordię ex hmõi

* Eſt glo. Ambr. in iſtum locum, to. 5

Concl. &

Sunt

ex pcepto superioris, qa seruare fidē est de iure naturali. Nihil aūt pōt pcipi homini contra id, qđ est de iure naturali.

Ad III dicēdū, ꝙ operari, cooperari ad occisionē hominis nō cōpetit ministris altaris, ut supra* dictū est: & ideò secūdum iuris ordinē compelli non possunt ad ferendum testimonium in causa sanguinis.

ARTICVLVS II.

Vtrum sufficiat duorum, uel trium testimonium.

AD SECVNDVM sic procedit. Vr ꝙ nō sufficiat duorum, vel triū testimoniū. Iudiciū.n.[h] certitudinē requirit: sed non hr certitudo ueritatis per dictum duorū testiū. legitur.n. 3. Reg. 21. ꝙ Naboth ad dictum duorum testium falsò cōdemnatus est. ergo duorum, uel trium testimonium non sufficit.

¶2 Præt. Testimoniū ad hoc, ꝙ sit credibile, dēt esse[h] concors: sed plerunque duorum, uel triū testimoniū in aliquo discordat. ergo non est efficax ad ueritatem in iudicio probandam.

¶3 Præt.* 2. q. 5. dr, Præsul non damnet, nisi septuaginta duob. testibus, presbyter aūt Cardinalis nisi quadraginta quatuor testibus nō deponatur, dyaconus Cardinalis urbis Romę nisi in uiginti octo testibus non cōdēnabitur, subdyacon*, acolyt*, exorcista, lector, ostiari*, nisi cū septē testib. nō cōdēnabitur: sed magis est periculosū pctm eius, qui in maiori dignitate constitutus est, & ita[h] minus est tolerandū.[h] ergo nec[l] in aliorū condemnatione sufficit duorū, uel trium testimonium.

SED CONTRA est, ꝙ dicitur Deuter. 17. In ore duorum, uel triū testiū peribit, q interficiet. Et infra 19. In ore duorum, uel triū testium stabit oē uerbum.

RESPON. Dicendū, ꝙ secundùm Philos. in 1.* Eth. Certitudo non est similiter quærenda in omni materia. In actibus.n. humanis, sup qbus cōstituunt iudicia, & exigunt testimonia, non pōt hri certitudo demonstratiua, eo ꝙ sunt circa cōtingētia, & uariabilia. Et iō[m] sufficit pbabilis certitudo, q̄ ut in plurib* ueritatē attingat, & sic in paucioribus a ueritate deficiat.* Est aūt pbabile, ꝙ magis ueritatē contineat dictū multorum, q̄ dictum unius. Et iō* cū reus sit unus qui negat, sed multi testes asserunt idem cū actore, rationabiliter institutum est de iure diuino, & humano, ꝙ dicto testiū stetur.* Omnis autem multitudo in tribus cōprehenditur, s. principio, medio, & fine. Vnde secundùm Philoso. in 1.* de cœlo. Omne totum in tribus ponimus. Ternarius quidem constituitur asserentium, cum duo testes conueniunt cū actore. Et ideò* requiritur binarius testium, uel ad maiorem certitudinē, ut sit ternarius, qui est multitudo perfecta in ipsis testibus.* Vnde & Eccl. 4. dicitur. Funiculus triplex difficile rumpitur.* August. autem super illud Ioan. 8. Duorum hominū testimonium uerum est, dicit quòd in hoc est trinitas secundùm mysterium commendata, in qua est perpetua firmitas ueritatis.

Li. 1. tex. 2. to. 2.

Conclu. s

Trac. 36 in Ioā. in vl. pagina ante fi. t. 9

AD PRIMVM ergo dicendum, ꝙ quantacumque multitudo testium determinetur, posset quandoque testimonium esse iniqnū, cum scriptū sit Exo. 23. Non sequaris turbā ad faciēdū malum. Nec tñ quia non pōt in talibus infallibilis certitudo haberi, debet negligi certitudo, quę probabiliter haberi potest per duos, uel p tres testes, ut* dictum est. *In corp. ar.

AD II dicēdū, ꝙ discordia testium in aliquibus principalibus circunstantiis, q̄ uariāt substātiā facti, puta, in tpe, uel in loco, uel in psonis, de qbus principaliter agitur aufert efficaciā testimonij: qa si discordant in talibus, uidētur singulares esse in suis testimonijs, & de diuersis loqui, puta, si unus dicat hoc factū esse tali tempore, uel loco, alius alio tpe, uel loco, non vnr de eodem facto loqui. Non tñ præiudicatur testimonio, si unus dicat se non recordari, & alius asserat determinatum tps, uel locū. Et si in talibus omnino discordauerint testes actoris, & rei, si sint æquales numero, & pares dignitate, stat p reo: qa facilior dēt esse iudex ad absoluendū, q̄ ad condemnandum, nisi fortè in causis fauorabilibus, sicut est cā libertatis, & huiusmodi. Si uerò testes eiusdē partis dissenserint, dēt iudex ex motu sui animi pcipere cui parti sit stādū uel ex numero testiū, uel ex dignitate eorū, uel ex fauorabilitate causæ, uel ex cōdōne negotij, & dictorū. Multò aūt magis testimoniū unius repellit, si sibiipsi aliqs dissideat interrogatus de uisu, & scietia, nō aūt si dissideat iterrogat* de opinione, & fama: qa pt sm diuersa uisa, & audita diuersimodè motus esse ad rñdēdū. Si verò sit discordia testimonij in aliqb. circūstātiis nō ptinētibus ad substantiā facti, puta, si tps fuerit nubilosum, uel serenū, uel domus fuerit picta, aut nō, aut aliquid hmōi, talis discordia non præiudicat testimonio: quia homines non consueuerunt circa talia

Sunt & qdā, quæ etsi simpliciter possēt ■ ferri quātū i notitia nrā ē, occultas tñ habēt rōnes in eo, q fidei nræ cōmisit, qa voluit secretū seruari. Et ppea ex quo pmissum est acceptando in secreto, nō solū seruādū ē, sed posset pro rei nobilitate esse peccatū mortale hmōi reuelatio. Sūt aūt quædā, quorū occultatio nulli pdest, reuelatioq; nulli nocet, q leuiter cōmittūtur, & acceptātur in secreto. Et in his ueniale est fidē uiolare, qa cū nec ex materia inferat alicui iniuria, aut iniustitia, qa nō est materia pniciosa, nec ex forma. s. uiolatione iuris naturę, sit cōtra Deū, aut pximum, sed præter delictū proximo, ratione impfectionis rei, de qua agitur, nō cōtrariatur charitati, sed præter eā agitur.

*q. 64. artic. 4.

Porrecta per totum. 389

SVP. QV. LXX. ARTIC. II.

IN ar. 2. eiusdē q. in rñsione ad secūdū aduerte, ꝙ distinctio illa de testib*, q sunt singulares, uel contestes, regulariter hēt locū, ut p singulares nullus dānet: qa tñ multi singulares testes in factis iterabilibus uiolentā suspicionē inducūt, ut si unus uidit aliquē cōmittere vnū furtū, & alius uidit eundē cōmittere aliud furtū, & sint testes oī exceptione maiores, iter religiosos, qñ qs existimat alias tali uitio inuolutus, aut numerus multus taliū contestiū cōcurrat, si arctatus nō cōfitet, sue miri vr qñq; subsecuta cōdēnatio multorū patrū cōsilio fulta. Et licet hoc nō sit secūdū iuris rigorē, ubi tñ absq; tormentis pcedit nō tam ad puniēdū, q̄ ad salutē aiæ, & regularis obseruātiæ fauorē, tolerabile vr, ut hæc pbabilitas sufficiat ad certitudinē iter eos, q mortui sunt mundo: Quia tñ reus non pōt ad hmōi sñiam tolerandā cogi, deberet ex hmōi indiciis p tormēta, religiosa tñ, ueritas exquiri, ut sñia nō ferat, nisi cōtra cōfessum, uel cōuictum, iuxta sacros canones. 2. q6. 1. Nos in quemquàm.

*2. q. 4. c. Prçsul. Aliqui codices habēt hoc ca. in q. 5.

*Li. 1. c. 3. cir. princ. & c. 7. circa fi. to. 5.

Conclu. ■

¶ In rñsione ad tertiū nota duo. Primū est, de sanctitate debita Romanæ Ecclesiæ Cardinalib*, q̄ utinā tanta esset, ut nullus vnq̄ esset in scādalū Ecclesiæ. Secundum est cōtra latrantes, ꝙ malus Cardinalis nō punitur, qa s. periculosius est derogare s opinione hominum dignitati, & authoritati Romanæ Ecclesiæ cōdēnādo Cardinalem, q̄ tolerare illum sine scandalo.

Conclu. p

multum ſolicitari, vñ facile à memoria elabũtur. Quinimmo aliqua diſcordia in talibus facit teſtimoniũ credibili[a] vt * Chryſo. dicit ſup Matth. qa ſi in oĩbus concordarent, & in minimis uiderẽtur ex condicto eundẽ ſermonem proferre, quod tñ prudentiæ iudicis relinquitur diſcernendum.

* Homil. 1. paulo princ. Incipit hæc homil O portuerat nos quidem, to. 2

Ad III dicẽdũ, ꝙ illud locũ hẽt ſpãliter in epiſcopis, p̃sbyteris, dyaconis, & clericis eccleſię Romanæ ꝑꝑ eius dignitatẽ: & hoc triplici rõne. Primò quidẽ, qa in ea tales inſtitui debẽt, quorũ ſanctitati plus credaĩ, q̃ multis teſtibus. Secundò, qa hoĩes, qui habẽt de aliis iudicare, ſæpe ꝑꝑ iuſtitiã multos aduerſarios habẽt: vñ non eſt paſſim cre- G dendum teſtibus contra eos, niſi magna multitudo côueniat. Tertio, qa ex cõdẽnatione alicuius eorũ derogaret in opinione hominũ dignitati illius Eccłiæ, & authoritati, quod eſt periculoſius, q̃ in ea tolerare aliquẽ pctõrẽ: niſi ſit ualde publicũ, & manifeſtũ, de quo graue ſcandalũ orirctur.

Porrecta per totum 390

SVP. QV. LXX. ARTIC. III.

IN art. 3 multa de conditionibus teſtiũ in aliquibus cauſis, uel calib. eſſent dicẽda, niſi iuriſtis hæc relinquenda eſſent à me, quia non ſuſcepi onus in iure, ſed in moralibus ſcribẽdi.

¶ In rñſione ad tertiũ, habes qđ ſupra dictũ eſt de declinando in bonã, uel malã opinionẽ proximi, quo ad actũ iudicij, uel quo ad actũ cautelæ. Pauper. n. nõ iudicatur malus, ſed cauet ab illo, ne ſit malus mentiendo propter paupertatẽ &c.

ARTICVLVS III.

Vtrum alicuius teſtimonium ſit abſq; eius culpa repellendum.

AD TERTIVM ſic procedĩ. Vr̃ ꝙ alicuius teſtimoniũ non ſit repellendum, niſi ꝑpter culpam. Quibuſdam. n. in pęnã inſligitur, ꝙ ad teſtimoniũ non admittanĩ, ſicut patet in his, q infamia notanĩ: ſed pœna non eſt inferẽda niſi ꝑ culpa. ergo vr̃ ꝙ nullius teſtimonium debeat[b] repelli, niſi ꝑpter culpã.

¶ 2 Præt. De[b] quolibet p̃ſumẽdũ eſt bonũ, niſi appareat contrariũ: ſed ad bonitatẽ hoĩs pertinet, ꝙ uerum teſtimoniũ dicat. cũ ergo nõ poſſit côſtare de cõtrario, niſi ꝑꝑ aliquam culpam, vr̃ ꝙ nullius teſtimonium debeat repelli, niſi propter culpam.

¶ 3 Præt. Ad ea, q̃ ſunt de neceſſitate ſalutis, nullus reddĩ non idoneus niſi ꝑꝑ pctm̃: ſed teſtificari veritatẽ eſt de neceſſitate ſalutis, ut ſupra* dictũ eſt. ergo nullus dẽt excludi à teſtificãdo, niſi ꝑꝑ culpã

*Ar. 1. huius queſt.

Sed contra eſt, quod * Greg. dicit, & habetur 2. q. 4. Qui à ſeruis ſuis accuſatus eſt Epiſcopus, ſciendum eſt, quòd minimè audiri debuerunt.

* Greg. in regiſtro li. 11. c. 54 a medio. Et habeĩ. 2 q. 4. ca. Præſu. nõ procul. a fine.

Reſpon. Dicendũ, ꝙ teſtimoniũ ſicut *dictum eſt, non hẽt infallibilẽ certitudinẽ, ſed probabilẽ: & iõ[m] quicqd eſt, qđ probabilitatẽ aſſerat in contrariũ, reddit teſtimoniũ ineſſicax.[n] Redditur autẽ probabile, q aliqs in ueritate teſtificãda nõ ſit firmus, qñq; quidem ꝑꝑ culpam[o] ſicut infideles, & infames, itẽ illi q publico crimine rei ſunt, q nec accuſare pñt: qñq; aũt abſq; culpa, & hoc eſt uel ex defectu rõnis, ſicut patet in pueris, amẽtib. & mulieribus: uel ex affectu, ſicut patet de inimicis, & pſonis coniunctis, & domeſticis: uel ẽt ex exteriori cõditione, ſicut ſunt pauperes, ſerui, & illi, quibus imperari poteſt, de quibus probabile eſt, ꝙ de facili poſſunt induci ad teſtimonium ferendũ cõtra ueritatem. Et ſic patet, ꝙ[p] teſtimonium alicu- F ius repellitur & propter culpam, & abſq; culpa.

*Ar. præc. Conclu. m

Conclu. p

Ad primvm ergo dicendũ, ꝙ repellere aliquẽ à teſtimonio, magis ꝑtinet ad cautelã falſi teſtimonij uitandi, q̃ ad pœnam: unde rõ non ſequitur.

Ad II dicẽdũ, ꝙ de quolibet p̃ſumendũ eſt bonum, niſi appareat contrarium, dummõ non vergat in periculum alterius: quia tunc eſt adhibẽda cautela, ut non de facili unicuiq; credatur, ſecundùm illud 1. Ioan. 4. Nolite credere omni ſpiritui.

Ad III dicẽdũ, ꝙ teſtificari eſt de neceſſitate ſalutis, ſuppoſita teſtis idoneitate, & ordine iuris. Vñ nihil prohibet, aliquos excuſari à teſtimonio G ferendo, ſi non reputentur idonei ſecundùm iura.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum falſum teſtimonium ſemper ſit peccatum mortale.

AD QVARTVM ſic ꝑcedĩ. Videtur ꝙ falſum teſtimoniũ non ſemper ſit pctm̃ mortale. Contingit. n. aliquem falſum teſtimonium ferre ex ignorantia facti: ſed talis[h] ignorantia excuſat à peccato mortali. ergo teſtimonium falſum non ſem- H per eſt peccatum mortale.

¶ 2 Præt. Mendaciũ, qđ alicui ꝑdeſt, & nulli nocet, eſt officioſum, quod non eſt pctm̃ mortale: ſed qñque in falſo teſtimonio eſt tale mẽdaciũ, puta, cum aliqs falſum ꝓhibet, ut aliquẽ à morte liberet uel ab iniuſta ſententia, q̃ intentaĩ per aliquos falſos teſtes, uel ꝑ iudicis peruerſitatẽ. ergo tale falſum teſtimoniũ[h] non eſt peccatũ mortale.

I ¶ 3 Præt. Iuramentũ à teſte reqritur, ut timeat peccare mortaliter peierando: hoc aũt nõ eſſet neceſſariũ, ſi ipſum falſum teſtimonium eſſet pctm̃[h] mortale. ergo falſum teſtimonium non ſemper eſt pctm̃ mortale.

Sed contra eſt, quod dicitur Prouerb. 19. Falſus teſtis nõ erit impunitus.

Reſpon. Dicẽdũ, ꝙ[m] falſum teſtimoniũ hẽt triplicẽ defor- K mitatem.[n] Vno mõ ex periurio, qa teſtes nõ admittunĩ, niſi iurati: &[p] ex hoc ſp eſt peccatũ mortale.[q] Alio mõ, ex uiolatione iuſtitiæ: &[r] hoc modo, eſt pctm̃ mortale in ſuo gñe, ſicut & quælibet iniuſtitia. Et iõ in præcepto decalogi ſub hac forma interdicĩ falſum teſtimonium, cũ dr̃ Exo. 20. Non loqueris contra proximũ tuũ falſum teſtimonium. Non. n. cõtra aliquẽ facit, q cum ab iniuria facienda impedit, ſed ſolũ q ei ſuã iuſtitiam tollit. Tertio, ex ipſa falſitate, ſecundùm ꝙ omne

SVPER Q. LXX. ART. IIII.

Porrecta per totum. 391

IN art. 4. eiuſdẽ. 70. q in rñſiõe ad primũ, dubiũ occurrit, Quid debet facere teſtis, q præmiſſa debita diligentia teſtatus eſt falſum, deceptus a ſua memoria, & ꝑ ſuum teſtimoniũ alter eſt condemnandus, aut cõdẽnatus: ¶ Ad hoc dr̃, ꝙ cũ dictus teſtis nõ teneaĩ ad reſtitutionẽ rõne rei habitæ, ut patet, qa nõ eſt teſtis in cã propria: nec ratione actionis iniuſtæ, qa non perfectè & formali er iniuſtum teſtimoniũ tulit: nec ex ignorantia dãnabili, conſequens eſt, ꝙ ſicut excuſatur ab offenſa Dei in falſo teſtimonio, ita excuſatur ab offenſa proximi ĩ nocumẽto ſubſecuto. Si tñ prodeſſe põt explicando putam ueritatẽ, teneretur ad hoc, ne ex hac taciturnitate inciperet nocumentum ꝑ accidẽs, tranſire in nocumentum per ſe. Et licet ſecundũ iura teſtis nõ admittatur ad mutationẽ teſtimonij niſi in continenti, ut patet extra, de teſtibus cogen. c. Præt. qa tamen, ut ibidem glo. dicit cum doctorib[9], correctio teſtimonij poſt interuallum tẽporis, & prius datũ teſtimonium minus firmum reddit, & ex qualitate pſonæ admittẽdum: qñq; eſt, quando. ſ. vere creditur, ꝙ nõ fuit ſubornatus, ſed ex côſcẽtia

Conclu. m

Conclu. p

Conclu. r

tia, & memoria corrigit actũ ſuũ, iõ debet quilibet in tali caſu corrigere obliuionẽ ſuã, vt aliẽ debiliter prius falſo a ſe dictũ. Et ſi pſona eſt bonæ famæ, & in opinione hoĩum pp eius vitã bonã talis cõſcientiæ, q̃ nõ poſſet cadere in mẽtẽ hoĩum illius notitiã habentiũ, q̃d perniciosam mẽdaciũ diceret, & cũ iuramento
Conclu. x aſſereret obliuionẽ ſuã, & putam veritatẽ prout nouit iudex, cui⁹ eſt qualitates teſtiũ diſcernere, poſſet ppea à ſententia vel executione deſiſtere, & alias, prout melius poſſet, obuiare, ſi ille in cuius fauorẽ falſum fuerat dictũ, nõ deſiſtit, aut reſtituit, cum teneatur hoc facere ad talis viri iuramentum in foro conſcientiæ.

¶ In rõne ad ſecũdũ eiuſdem articuli, dubiũ occurrit circa illã rõnẽ redditam, Iniuſtũ iudicium nõ eſt iudicium: & iõ ex vi iudicij falſum teſtimoniũ ibidẽ: non eſt pctm̃ mortale. Primò quidẽ, qa aduerſari hoc vr diſtinctioni inter ſententiam nullã, & iniuſtam. Nã ſi iniuſtũ iudiciũ non eſt iudiciũ, cõſtat q̃ iniuſta ſentẽtia non eſt ſentẽtia: etſi nõ eſt ſentẽtia. ergo eſt nulla. Impoſſibile ẽ nãq; & nõ intelligibile, q̃ nõ ſentẽtia ſit ſententia iniuſta. ergo ſentẽtia eſt nulla. malè ergo diſtinguit inter ſentẽtiã iniuſtã, atq; nullã, tãquam aliqua ſit ſentẽtia iniuſta, quæ tñ nõ eſt nulla. Secũdo, quia aduerſari vi iuri Canonico. Nã ſcd̃m illud, Sẽtẽtia paſtoris ſiuè iuſta, ſiuè iniuſta, eſt timẽda, ut patet ex authoritate beati Gregorij 11. q. 3. Sẽtentia. Ex pſenti aũt doctrina, iniuſtum iudiciũ quia non eſt iudicium, nõ obligat teſtes, ſi iuramentum nõ interuenerit eorum ad mendacium perniciosum. Igitur iniuſta ſententia, quæ eſt concluſio iniuſti iudicij non obligat reum ad perniciosam inobedientiam. Sic enim ſe habet reus ad ſententiam, ſicut teſtes requiſiti, & coacti ad iudicij proceſſum.

¶ Ad hoc dr̃, q̃ aliter in pure moralibus vtimur nominibus iudicij & ſententiæ, & aliter iuriſtæ utuntur illis. Et ppea accidit, vt morales ad ſolã rei veritatẽ ſpectãtes, nõ diſtinguãt inter iudiciũ iniuſtũ, & nullum: iuriſtæ aũt inter ea diſtinguant. Scito igitur q̃ ſententia iniuſta, licet apud iuriſtas, vt patet 11. q. 3. Epiſcopus, in ſubiunctis p Gratianum, multipliciter dicatur. ſ. vel ex animo, ut cum quis ex odio condemnat aliquem: uel ex ordine, ut cum non ſeruato iuris ordine cõdemnat: uel ex cã, ut cum qs cõdemnat innocentẽ, ad noſtrum propoſitum, ut in litera patet, ſententia tertio mõ iniuſta ſpectat, qm̃ talis ſententia eſt per ſe iniqua: reliquæ autẽ duæ per accidens, ut prima, aut quaſi p accidẽs, ut ſecunda. De ſententia ergo iniuſta qa. ſ. iniuſtum determinat, puta, dãnationẽ innocẽtis, dicẽdum eſt, q̃ ſcd̃m ueritatẽ nõ eſt ſentẽtia: & ſimiliter iudicium ſic iniuſtum, non eſt iudicium. Et ratio eſt, quia iudicium eſt determinatio iuſti, ut ſuperius patet in q. 60. art. 1. Et ſententia eſt ſicut lex particularis in particulari facto, ut in art. 1. q. 67. ſuperius etiam patet. Conſtat autem, q̃ determinatio iniuſti, quam ſignificat iniuſtum iudicium, non eſt determinatio iuſti, quam ſignificat iudicium: nec lex iniqua particularis, quã ſignificat iniuſta ſententia, eſt lex particularis, quam ſignificat ſententia. Sicut uniuerſaliter patet, q̃ leges iniquæ, non ſunt leges, ſed legum corruptiones. Vnde nec iniquũ iudicium, nec iniuſta ſentẽtia vim habet obligatiuã. Et propterea quantum eſt ex parte ſui, non obligat teſtes, miniſtros, aut reum. Dico autẽ ex parte ſui, quia aliunde contingit quandoq;, quòd huiuſmodi ſententijs parendum eſt, puta ſi iniuſtitia aut nõ continetur in ſententia, aut nõ ſit manifeſta alijs. Si enim in ſentẽtia manifeſta iniuſtitia continetur, tunc cõtinet errorem intolerabilẽ. & apud iuriſtas etiam eſt nulla. Si non continetur in ſententia iniuſtitia, aut ſi continetur, nõ tamen eſt publice manifeſta, tunc q̃uis ſecundum ueritatem ſit nulla, quia tñ non ſpectat ad quemlibet, ſed ad publicam poteſtatem atq; ſciẽtiam hæc decernere, timenda eſt, & appellandum, vel aliàs recurrendum ad ſuperiorem, ne ipſe contẽptus ſententiæ culpabilem eũ reddat. Et hoc intẽdebat Gregorius per illud, Sententia paſtoris. Et hæc doctrina cõſonat apertè ſuperioribus dictis ab authore in q. 65. art. 6 ad tertiũ, & dictis in q. 67. art. 2.

¶ Ad obiecta ergo in oppoſitum dicitur, quòd ſecundum ueritatẽ ſententia iniuſta non eſt ſentẽtia, & eſt nulla: ſed apud iuriſtas, & ſententia iniuſta cõius ſumitur, ut dictum eſt. Et rurſus, ſententia iniuſta ex cã apud eos non ſemper eſt nulla: quia ad publicam ſeu manifeſtam notitiam ipſi reſpiciũt. Morales autem ad ſolam ueritatem, dicẽdo, quòd nulla eſt in veritate. Vnde non interimitur ex hac doctrina diſtinctio iuriſtarum. Non cõtradicit quoque doctrina hæc ſacris canonibus decernentibus, q̃ iniuſta ſententia ſit timenda, & executioni mandanda, ut capitulo, Paſtoralis, de officio delega. dicitur: quoniam hic vires ſententiæ iniuſtæ traduntur, ibi ex accidentibus circunſtantiis. ſ. quia occulta, ſeu ambigua, uel non manifeſta iuri iniuſtitia eſt, ſubiectorum officium determinatur, quod ſcilicet ante manifeſtè propalatam iniuſtitiam timenda eſt, aut exequenda eſt a ſubditis. Et ex his ſequitur, quòd ſi mihi conſtet in me eſſe prolatam ſententiam excommunicationis iniuſtam, ſi non poſſum aliter meam innocentiam tueri ſimpliciter, uel pro nunc, poſſum interim euitato ſcandalo intereſſe ſecreto loco diuinis, & celebrare. Et eadem ratione illi qui nouerunt me uirum bonæ conſcientiæ, & credunt me innocentẽ, q̃uis ſciant me excommunicatum, poſſunt mihi ſeruire in miſſa, aut participare alias in diuinis, ſecretò tamen: quoniam ſic faciendo & timetur iniuſta ſententia, ac executioni mandatur in publico, & ſatisfit iudicio humano iudicanti quæ foris ſunt, dum manifeſte uident, quòd non contemnitur Eccleſiæ authoritas, & non priuatur innocens omnino ſpiritualibus conſolationibus animæ ſuæ, qui in ueritate non eſt excommunicatus, quia in ueritate ſententia iniuſta non eſt ſententia.

mendaciũ eſt pctm̃. & ex hoc nõ habet falſum teſtimoniũ, q̃ ſemper ſit peccatum mortale.

Ad primvm ergo dicẽdũ, q̃ in teſtimonio ferendo non dẽt hõ p certo aſſerere, quaſi ſciẽs id, de quo certus nõ eſt, ſed dubiũ dẽt ſub dubio proferre, & id de quo cert⁹ eſt, p certo aſſerere. Sed qa cõtingit ex labilitate humanæ memoriæ, q̃ reputat ſe hõ qñq; certũ eſſe de eo, qd̃ falſum eſt, ſi aliqs hoc cum debita ſolicitudine recogitans, æſtimet ſe certũ eſſe de eo, qd̃ falſum eſt, non peccat mortaliter hoc aſſerens: quia non dicit falſum teſtimonium per ſe, & ex intentione, ſed per accidens contra id, quod intendit.

Ad II dicendũ, q̃ iniuſtũ iudiciũ, nõ eſt iudiciũ: & iõ ex vi judicij falſum teſtimonium in iniuſto iudicio prolatũ ad iniuſtitiam impediendam, non habet rationem pcti mortalis. ſed ſolum ex iuramento uiolato.

Ad III dicẽdũ, q̃ hoĩes maximè abhorrẽt pctã, q̃ ſunt cõtra Deum, quaſi grauiſſima, inter q̃ eſt periurium, non autem ita abhorrẽt peccata, quæ ſunt cõtra proximum: & ideò ad maiorem certitudinẽ teſtimonij requiritur teſtis iuramentum.

QVAESTIO LXXI.

De iniuſtitia quæ fit in iudicio ex parte aduocatorum, in quatuor articulos diuiſa.

Postea conſiderandum eſt de iniuſtitia, quæ fit in iudicio ex parte aduocatorum.

Et circa hoc quæruntur quatuor.

¶ Primò, Vtrum aduocatus teneatur præſtare patrocinĩũ cauſæ pauperum.

¶ Scd̃o, Vtrum aliqui debeant arceri ab officio aduocati.

¶ Tertiò, Vtrũ aduocatus peccet, iniuſtã cãm defendẽdo.

¶ Quartò, Vtrum peccet pecuniam accipiendo pro ſuo patrocinio.

SVP. QVAESTIONEM LXXI.

In titulo art. 1. & cæterorum quæſtio. 71. aduerte, quòd aduocatus hoc in loco communiter ſignificat tam eum, quem dicimus vulgariter aduocatum, quàm procuratorem, ita tamen quod aduocatum non uocès eum, qui ſolùm conſilium dat in ſcripto, aut uerbo [illegible]: ſed qui patrocinatur opere, comparẽdo coram iudice. Vnde & Aug. ut in art. 4. habes, diſtinguit aduocatum contra iuriſperitum, dicens, quod aduocatus [illegible] patrocinium, & iuriſperitus uerũ conſilium licitè vendit.

SVPER QV. LXXI. ARTIC. I.

In ar. 1. eiuſdem. q. 71. dubium occurrit de ſenſu literę in illis verbis, Si in promptu appareat, [illegible] alter ei ſubueniri, poſſet &c. Nam aut intendit, quòd [illegible] quòd in promptu appareat modus, quo poteſt alter [illegible]

tenetur quis ſubuenire. Et ſic falſum dr̃ quia quantumcūq; appareant in promptu mille modi, quibus poſſit ſine me famelico, aut aliàs impotēti ſubueniri, & nō ſubueniaẽ, non excuſor ego ab homicidio, ſi nō paſco fame morientē. Oportet nāq; in promptu apparere non ſolū potentiā, ſed actum ſubuentionis aliunde, ut ego non teneat ſubuenir. Aut intendit q̃ in promptu appareat modus, quo de facto ſubueniaẽ: & tūc litera eſt diminuta quia nihil dicit de apparentia facti, ſed potentiæ.

Perrectā per totum.

392 Inf. art. 4. cor. & ad 1.

¶ In eodem art. 1. dubium alterum eſt, an cōcluſio. ſ. q̃ qñ non apparet quo mō aliter ſubueniri poſſit, tenetur ſciens ſubuenire, & aduocatus patrocinari, & medicus mederi, intelligatur de obligatione peccati mortalis, an uenialis. Et eſt rō dubij, qa ſi intendit de peccato mortali contradicit ſibi, & tōni. Sibi quidem, quia in principio corporis huius articuli dicit, q̃ idē eſt hic dicendum, qđ ſupra de alijs operibus miſericordię dictum eſt. Cōſtat aūt, quod ſuperius in artic. 5. q. 32. dictum eſt, q̃ non omnis neceſſitas obligat ad p̄ceptum, ſed illa ſola, ſine qua is, qui neceſſitatē patitur, ſuſtentari nō poteſt. Cum igitur pauper ex hoc, quòd opprimitur cauſa ſua, non incurrat in caſum hunc, quòd ſuſtentari non poſſit, ſequitur q̃ ſecundum antedicta non teneatur aduocatus ſub peccato mortali patrocinari etiā, ſi nullus alius appareat potens ſubuenire. Rationi verò, quia cum præceptū de miſericordiæ operibus non obliget ad mortale, niſi tempore neceſſitatis, cum ſit affirmatiuum, aut hoc intelligitur de neceſſitate ſimpliciter. ſ. reſpectu uitæ, quia. ſ. aliter non poſſet uiuere, aut de neceſſitate reſpectu alicuius particularis caſus, qa ſcilicet aliter non poſſet in tali negotio ſubſiſtere: ſed conſtat, q̃ nō intelligitur de neceſſitate hoc ſecūdo mō, ut patet diſcurrendo per opera miſericordiæ. Nam non teneor ſub peccato mortali colligere hoſpitē, qui dormiēdo ſub diuo nō morietẽ, nec ſimiliter teneor ſepelire mortuum, quem nullus ſepelire curat: aut redimere captiuum, qui propterea non moritur, & ſic de alijs. ergo intelligiẽ de neceſſitate primo modo. ſ. reſpectu vitæ: ac per hoc non tenebitur quis ſub pctō mortali patrocinari cauſæ pauperis, quàmuis opprimatur, ſi perditio cauſæ nō pertinet ad extremam uitæ neceſſitatem. Si autem intendit de peccato ueniali, obſtant tria. Primo reſponſio ad tertium, ubi author expreſſè reſpondens argumento de præcepto, dicit neceſſitatem in corpore articuli poſitam cauſare debitū. Secundo, quorundam opinio credentium eſſe mortale pctm̃, ſi aduocato nō patrocinante pauper in notabile dānū incurrit. Tertio ius ſcriptum diſponens, quòd pauperi uel propter inopiā, uel propter aduerſæ partis potentiā carenti aduocato, iudex det aduocatum cogendo illū, & nolentē obedire poteſt punire, ut patet ff. de officio ꝓconſ. & leg. l. nec quicquā adiuncto, C. de poſtu. l. prouidēdū. Hoc aūt nō eſſet, ſi nō tenetur quis pauperis cauſæ patrocinari, cum aliter non poteſt iuſtitiam ſuam tueri.

¶ Ad primū dubiū dicitur, q̃ ſenſus literæ ſumendus eſt iuxta materiā ſubiectā. In hmōi. n. moralibus in particulari, tunc in

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum aduocatus teneatur præſtare patrocinium cauſæ pauperum.

AD PRIMVM ſic proceditẽ. Vr̃ q̃ aduocatus teneaẽ p̄ſtare patrocinium cauſæ pauperum. Dr̃. n. Exod. 23. Si videris aſinū odiētis te iacere ſub onere, nō [G] ꝑtrāſibis, ſed ſubleuabis cum eo: ſed nō minus periculum imminet pauperi, ſi eius cauſa cōtra iuſtitiā opprimatur, quam ſi eius aſinus iaceat ſub onere. ergo aduocatus tenetur pręſtare patrociniū cauſæ pauperū.

¶ 2 Præt. Gre. dicit in quadā homil. Habēs intellectū, curet omnino, ne taceat: habens rerū effluētiā, à miſericordia nō torpeſcat: habēs artē qua regiẽ, vſū illius cū ꝓximo partiaẽ: habēs loquēdi locū apud diuitē, pro pauperibus intercedat. Talenti. n. nomine cuilibet reputabiẽ qđ uel minimū accepit: ſed talē tū cōmiſſum nō abſcōdere, ſed fideliter diſpēſai q̃libet teneẽ, qđ patet ex pęna ſerui abſcondētis talētū, Mat. 25. ergo aduocatꝰ teneẽ ꝓ pauperibus loqui.

Homil. 9. i euāg. non procul a fi.

¶ 3 Præt. Præceptū de miſericordiæ operibus adimplētis, cū ſit affirmatiuū, obligat ꝓ loco, & tēpore, qđ eſt maximè i neceſſitate: ſed tēpus neceſſitatis vr̃ eſſe, qñ alicuius pauperis cauſa opprimitur, ergo in tali caſu ui detur q̃ aduocatus teneaẽ pauperibus patrocinium præſtare.

SED CONTRA Non minor neceſſitas eſt indigētis cibo, q̃ indigentis aduocato: ſed ille qui hēt poteſtatē cibandi, nō ſemper teneẽ pauperū cibare. ergo nec aduocatus ſꝑ teneẽ cauſæ pauperū patrociniū præſtare.

RESP. Dicēdū, q̃ cū pręſtare patrociniū cāę pauperū ad opꝰ miſericordiæ ptineat, idem eſt hic dicēdū, qđ & ſupra de alijs operibus miſericordiæ dictum eſt. Nullus aūt ſufficit oībus indigētibus miſericordiæ opꝰ impēdere. Et iō, ſicut Aug. dicit ī 1. de doct. chriſt. Cū oībus prodeſſe nō poſſis, his potiſſimè cōſulēdū eſt, q ꝓ locorū, & tēporū, vel quarūlibet rerū opportunitatibus cōſtrictiꝰ tibi, quaſi quadā ſorte, iūgunẽ. [H] Dicit ꝓ locorū opportunitatibus, qa nō teneẽ hō ꝑ mūdū q̄rere indigētes, q̄bus ſubueniat, ſed ſufficit, ſi eis q ſibi occurrūt, miſericordiæ opus impēdat. Vñ dr̃ Exod. 23. Si occurreris boui inimici tui, aut aſino erranti, reduc ad [I] eū. Addit aūt & tēporū, qa non teneẽ homo futuræ neceſſitati alterius prouidere ſed ſufficit ſi

q. 32. tic. 5.

Li. 1. c. 28. i prin. com. 3.

[F] promptu dr̃ apparere modus, quo pōt ſubueniri, qñ abſq; inquiſitione offerẽ modus quo pōt nō qualitercūq;, ſed potentia probabiliter cōiūgēda actui: ut ſi quis uidet pauperē uexari, & ſcit illū habere fratrē aduocatū, ſatis in prōptu uidet q̄mō pōt ei aliter ſubueniri cū effectu ꝓbabiliter. Et ſimiliter ſi ſcio aliquē eſſe captiuū habentem fratres diuites, ſatis ꝓbabile eſt, q̃ redimeñt eū, & ſic de alijs. Nō loquitur ergo author in caſu, quo apparet ipſa ſubuentio in actu exercito, qa tunc non eſſet in caſu neceſſitatis, ſed extra neceſſitatē: ſed qñ ſubuentio apparet in promptu futura iuxta humanā æſtimationē. Et propterea uſus eſt potentiæ nomine, & nulla eſt diminutio in eo.

¶ Ad ſecundum di. q̃ cū author loquatur de ſubuentione, q̄ eſt miſericordiæ opus, non poſſum intelligere, q̃ loquatur de obligatione pcti mortalis, niſi caſu, quo ſuccumbere, & opprimi in cā illa ad extremam neceſſitatē ſpectaret. Quod quia cōtingere poteſt, ideo author indiſtinctè locutus eſt dicendo, q̃ tenetur ſubuenire, & nō explicādo modū an. ſ. venialiter, uel mortaliter peccet nō patrocinādo. Quandoq;. nāq; eſſet pctm̃ mortale, & qñq; ueniale iuxta naturam neceſſitatis. Quod explicatū eſſe uoluit ꝑ illa uerba in principio corporis articuli ſcilicet q̃ idē eſt hic dicendū, qđ ſupra de alijs operibus miſericordiæ dictū eſt. Tripliciter ergo cauſa pauperis occurrere poteſt aduocato. Primo, ad extremam ſpectans neceſſitatem ſimpliciter: & tunc teneẽ ſub peccato mortali ſi alius non appareat, qui ſubueniat tempore ſuo. Secūdo ut ad magnā pauperis neceſſitatē ſpectans: & tūc ſi alius non apparet, qui ſuo ſubueniat tempore, teneẽ, ſed non ſub mortali. Tertio, quandoq; apparet alius patrocinator: & tunc de conſilio eſt operam ſuam præueniendo impendere.

¶ Ad prima ergo obiecta nō oportet aliter rñdere, qa iam patet ex dictis, q. conformis eſt ſententia iſta ſupradictis, & rationi.

¶ Ad obiecta uero ſcđo loco de obligatione ueniali, rñdēdo dr̃. Ad primū qdē, q̃ author nō loquiẽ diſtīctè de uinculo mortali, [K] aut ueniali, ſed ī cōi. Et ꝑpea tractādo p̄ceptū ñ rñdit, q̃ ē debitū mortale, ſed q̃ eſt debitū ex antedicta neceſſitate cōiūcta cū maiori neceſſitate. ſ. extrema, quā ī pricipio corpis referēdo ſe ad ſuperius dicta de operibꝰ miſericordię, expreſſam eē ceſuit.

¶ Ad ſcdm uerò, q̃ dicētes peccare mortaliter aduocatū ñ exhibētē patrociniū pauperi gratis, vñ pauper notabile dānū incurrit, abſq; fundamento loquūẽ: qm̃ ex p̄cepto charitatis non tenetur ſub mortali pctō ad ſubueniēdū proximo rōne ſuę neceſſitatis p̄cisè, niſi ſit extrema. De tali. n. Ioānes intelligendus eſt, cū dicit. Qui uiderit fratrem ſuum neceſſitatem habere &c. ſi ly, Quomodo charitas manet in eo, accipiendum eſt negatiuè. At ſi putet quiſpiam ex præcepto iuſtitiæ teneri aduocatum ad patrocinium pauperis, meminerit, quòd ſi ex præcepto iuſtitiæ obligaretur, aut eſſet hoc ex iuſtitia diſtributiua: & hoc non, quia illa eſt à toto ad partem. Aut ex iuſtitia commutatiua, quæ eſt inter partē & partem: & hoc non, qa nulla eſt hic commutatio reū, actionū, aut ꝑſonarū. Aut ex iuſtitia legali, &

ñ. & hoc non: quia illa eſt ã parte ad totũ. aliã iuſtitiã neſcio. Amplius, q̃ tenentur ex præcepto iuſtitiæ obſtare inuaſoribus, uel oppreſſoribus, & hoc cum pñt non faciunt, tenent ad reſtitutioné: ſed ut ſuperius in q. 62. author dixit, tunc ſolũ non obſtãs tenetur ad reſtitutioné, qñ ex officio tenetur obſtare, ut principes, & cuſtodes. Aduocatus auté non ex officio, quia non eſt publicus officialis: ſed ex arte aduocãdi debet de opera ſuæ artis ſubuenire. Non igitur tenetur ad reſtitutionem non ſubueniendo, nec reus eſt uiolatæ iuſtitiæ propter damnum notabile, quod pauper incurrit.

Conclu. m

¶Ad tertiũ dicitur, q̃ iura etſi, diſponant quòd detur pauperi aduocatus, non tamen quòd gratis ſeruiat: ſed de publico ærario merces ſibi dari debet, ſi pauper nõ poteſt ſoluere, & aduocat⁹ tenuit gratis patrocinari.

Conclu. p

SVP. Q. V. LXXI. ART. II. ET III.

Conclu. s

IN arti. 2. & 3. nihil occurrit ſcribẽdũ, niſi q̃ in 3. art. meminerit ignorantiã excuſare: qñ eſt cauſa actus, & non eſt peccatũ. Et uocat ignorantia cã actus, quando ſi ſciuiſſet, non feciſſet. Eſt quoque ſine peccato, quando eſt alicuius circũſtantiæ, quam non põt, aut non tenetur ſcire, & ſi tenetur ſcire non fuit negligẽs ut ſciret. Et hæc ampliãdo ad aduocatũ perſpicere poteris ſi excuſatus eſt à defendendo iniuſtã cãm ignoranter. Qui. n. omnino defendiſſent ſiue iuſtam, ſiue iniuſtam, quàmuis neſciant iniuſtã non ex ignorantia, ſed cũ ignorantia, quæ non excuſat, patrocinant iniuſtè, qui etiam nõ curant diſcernere, & penetrare, an iuſtã, vel iniuſtam cauſam ſuſcipiant, manifeſtè negligũt ſcire, quod tenentur ſcire. Qui autem ex contingentibus nihil omittunt tuti incedunt, etiam ſi errant.

* In corp. ar.

* In corp. ar.

Porrecta per totum.

393

Inf. q. 188 ar. 3. ad 2.

* Ar. præc.

præſenti neceſſitati ſuccurrat. A Vñ dr̃ 1. Ioan. 3. Qui viderit fratrẽ ſuũ neceſſitatẽ habẽtem, & clauſerit uiſcera ſua ab eo &c. Subdit aũt: Vr̃ quarũlibet rerũ, q̃a hõ ſibi cõiũctis quacunque neceſſitudine maximè dẽt curã impẽdere, ſm illud 1. ad Timot. 5. Si quis ſuorũ, & maximè domeſticorũ curã non habet, fidẽ negauit. Quib. tñ cõcurrẽtibus cõſiderandũ reſtat, utrũ aliquis tãtã neceſſitatẽ patiatur, q̃ nõ B in prõptu appareat qũo ei poſſit alr̃ ſubueniri, & ᵐ in tali caſu tenet ei opus miſericordiæ impẽdere. Si aũt in prõptu appareat, qũo alr̃ ei ſubueniri poſſit vel p̃ ſeipſum, uel p̃ aliã pſonã magis cõiunctã, aut maiorẽ facultatẽ habentẽ, nõ tenetur ex neceſſitate indigẽti ſubuenire, ita q̃ nõ faciẽdo peccet, ° q̃uis ſi ſubuenerit abſq; tali neceſſitate, laudabilr̃ faciat. Vñ ᵖ aduo C cat⁹ nõ tenet ſp̃ cauſæ pauperũ patrociniũ pſtare, ſed ſolum cõcurrẽtibus cõditionibus pdictis: ᵠ alioq̃n oporteret eũ oĩa alia negotia pmittere, & ſolis cauſis pauperũ iuuãdis intẽdere. Et idẽ ʳ dicẽdũ ẽ de medico, ˢ quãtũ ad curationẽ pauperũ.

Ad primvm ergo dicendũ, q̃ qñ aſinus iacet ſub onere, ñ pt ei alr̃ ſubueniri in caſu iſto, niſi p̃ aduenientes ſubueniat: & iõ te D nẽtur iuuare. Nõ aũt teneretur ſi poſſet aliũde remediũ afferri.

Ad II dicẽdũ, q̃ homo talentũ ſibi traditũ tenet utiliter diſpenſare, ſeruata opportunitate locorum, & temporum, & aliarũ rerum, vt * dictum eſt.

Ad III dicendũ, q̃ non quęlibet neceſſitas cauſat debitum ſubueniendi, ſed ſolùm illa, quæ eſt * dicta.

Articvlvs II.

Vtrum conuenienter aliqui ſecundùm iura arceantur ab officio aduocãdi.

AD secvndvm ſic procedit. Vr̃ q̃ inconuenienter aliq̃ ſm iura arceant ab officio aduocãdi. Ab operibus. n. miſericordiæ ᵇ nullus dẽt arceri: ſed patrociniũ pſtare in cauſis ad opera miſericordiæ pertinet, ut * dictum eſt. ergo nullus debet ab hoc officio arceri.

¶2 Præt. Contrariũ cãrum non E videtur eſſe idem effectus: ſed eſſe deditum rebus diuinis, & eſſe deditum peccatis, eſt contrarium. inconuenienter ergo excludũtur ab officio aduocati, q̃dã p̃p religionẽ, ut monachi, & clerici: quidam aũt propter culpam, ut infames, & hæretici.

¶3 Præt. Homo dẽt diligere p̃ximũ ſicut ſeipſum: ſed ad officiũ dilectionis ptinet, q̃ aliq̃s aduocat⁹ cauſæ alicuius patrocinet. incõueniẽter ergo aliqui, quibus conceditur pro ſeipſis authoritas aduocationis, p̃hibẽtur patrocinari cauſis aliorum.

Sed contra eſt, q̃ * 3. quæſtio. 7. multæ perſonæ arcentur ãb officio poſtulandi. *3. q. 7. c. infames.

Respon. Dicẽdũ, q̃ aliquis impeditur ab aliquo actu duplici rõne. Vno mõ p̃p impotentiam; alio mõ p̃p indecentiam, ſed impotentia ſimplr̃ excludit aliquem ab actu: indecentia aũt non excludit omnino, quia neceſſitas indecentiam tollere põt. Sic ergo ᵐ ab officio aduocatorũ prohibẽtur quidam ⁿ p̃p impotentiam, eo q̃ deficiũt ſenſu, uel interiori, ſicut furioſi & impuberes: vel exteriori, ſicut ſurdi, & muti. ⁿ Eſt. n. neceſſaria aduocato & interior peritia, qua poſſit cõueniẽter iuſtitiam aſſumptæ cauſæ oſtẽdere: & iterũ loquela cũ auditu, ut poſſit p̃nũciare, & audire q̃d ei dr̃. Vnde q̃ in his defectu patiũtur, omnino p̃hibẽtur ne ſint aduocati nec p̃ ſe, nec p̃ aliis. Decentia aũt huius officij exercendi tollitur duplr̃. Vno mõ ex hoc, q̃ aliquis eſt rebus maioribus obligatus: vñ ᵖ monachos, & presbyteros non decet in quacunque cã aduocatos eſſe, neq; clericos in iudicio ſeculari, ᵠ q̃a hmõi perſonæ ſunt rebus diuinis aſtrictæ. Alio mõ, p̃p pſonæ defectũ uel corporalẽ, ut patet ʳ de cæcis, ˢ q̃ conuenienter iudicio aſtare nõ poſſent: uel ſpũalẽ. Nõ. n. decet, ut alterius iuſtitiæ patronus exiſtat, q̃ in ſeipſo iuſtitiã cõtẽpſit: & iõ ˣ infames, infideles, & dãnati de grauibus criminib. nõ decẽter ſunt aduocati, ᶻ tñ hmõi indecẽtiæ, neceſſitas pfertur. Et & p̃p hoc hmõi pſonæ pñt p̃ ſeipſis, uel p̃ pſonis ſibi cõiũctis uti officio aduocati. ᶻ Vñ & clerici p̃ eccleſijs ſuis pñt eſſe aduocati, & monachi p̃ cã monaſterij ſui, ſi abbas pceperit.

Conclu. m

Conclu. p

Conclu. s

Conclu. x

Conclu. &

Ad primvm ergo dicendũ, q̃ ab operibus miſericordiæ interdum p̃p indecentiã impediunt aliqui, & aliqui p̃p impotentiam. Non. n. omnia opera miſericordię omnes decent: ſicut ſtultos non decet conſilium dare, neque ignorantes docere.

Ad II dicẽdũ, q̃ ſicut uirtus corrumpitur p̃ ſuperabundantiam, & defectum: ita aliq̃s fit indecẽs & per maius, & per minus. Et propter hoc quidã arcentur à patrocinio pſtando in cauſis, quia ſunt maiores tali officio, ſicut religioſi, & clerici: quidam uerò, quia ſunt minores, quàm ut eis hoc officium competat, ſicut infames, & infideles.

Ad III dicẽdũ, q̃ nõ ita imminet homini neceſſitas patrocinari cauſis aliorũ, ſicut p̃priis: q̃a alij pñt ſibi alr̃ ſubuenire. Vñ non eſt ſimilis rõ.

Articvlvs III.

Vtrum aduocatus peccet, ſi iniuſtam cauſam defendat.

Porrecta per totum.

394

AD tertivm ſic proceditur. Videtur q̃ aduocatus non peccet, ſi iniuſtam cauſam defendat. Sicut enim oſtenditur peritia medici, ſi infir-

mitatem deſperatam ſanet,[h] ita ēt oſtenditur peritia aduocati, ſi iniuſtā cām defendere poſſit: ſed medicus laudatur, ſi infirmitatem deſperatam ſanet. ergo etiam aduocatus non peccat, ſed magis laudandus eſt, ſi iniuſtam cauſam defendat.

¶2 Præt. A quolibet pctō licet deſiſtere: ſed aduocatus punitur, ſi[h] cam ſuam̄ perdiderit, ut habet. 2. q. 3.* ergo aduocatus nō peccat, iniuſtam cauſam defendendo, ſi eam defendendam ſuſceperit.

* 2. q. 3. c. Si quē pœnituerit.

¶3 Præt. Maius vr̄ eſſe pctm̄, ſi iniuſtitia utatur ad iuſtam cām defendēdam, puta, producēdo falſos teſtes, uel allegando falſas leges, q̄ iniuſtam cām defendendo, quia hoc eſt pctm̄ in forma, illud in materia: ſed vr̄ aduocato licere[h] talibus aſtutijs vti, ſicut militi licet ex inſidiis pugnare. ergo vr̄ ꝙ aduocatus non peccet, ſi iniuſtam cām defendat.

Sed contra eſt, ꝙ dr̄ 2. Paralipomen. 19. Impio p̄bes auxiliū, & iō iram Dn̄i merebe ris: ſed aduocatus defendens cām iniuſtam, impio præbet auxilium. ergo peccando, iram Domini meretur.

Respon. Dicēdū, ꝙ illicitū eſt alicui cooperari ad malū faciēdū ſiue cōſulēdo, ſiue adiuuādo, ſiue qualitercūq; cōſentiēdo, qa cōſiliās, & coadiuuās quodammō eſt faciēs. Et Apoſ. dicit ad Roma. 1. ꝙ digni ſunt morte nō ſolū q faciunt pctm̄, ſed ēt q conſentiūt facientibus: vn̄ & ſupra dictū eſt,* ꝙ oēs tales ad reſtitutionē tenent. Manifeſtum eſt aūt, ꝙ aduocatus auxiliū, & cōſiliū p̄ſtat ei, cuius cauſæ patrocinat. Vnde[m] ſi ſciēter iniuſtā cām defendit, abſq; dubio grauiter peccat, & ad reſtitutionē tenet eius dāni, qd̄ cōtra iuſtitiā p eius auxiliū altera pars incurrit. Si aūt ignoranter iniuſtam cām defendit, putans eſſe iuſtam, excuſatur ſm̄ modū, quo ignorantia excuſari poteſt.[n]

* q. 62. artic. 7.

Conclu. m

Ad primvm ergo dicendū, ꝙ medicus accipiēs in cura infirmitatē deſperatā, nulli facit iniuriā: aduocatus aūt ſuſcipiens cām iniuſtā, iniuſte lædit eū, contra quē iniuſtē patrocinium p̄ſtat: & iō non eſt ſimilis rō. Quàmuis. n. laudabilis uideatur quantum ad peritiam artis, tn̄ peccat quantū ad iniuſtitiā uoluntatis, quia abutit arte ad malum.

Ad II dicendū, ꝙ aduocatus ſi in principio credidit cām iuſtā eſſe, & poſtea in ꝓceſſu appareat eā eſſe iniuſtā, nō dēt eā ꝑdere, ut ſ. aliā partē iuuet, uel ſecreta ſuæ cāæ alteri parti reuelet, ꝑt tn̄, & dēt cām deſerere, uel eū, cui[o] cām agit ad cedēdū īducer, ſiue ad cōponēdū ſine aduerſarij dāno.

Ad III dicendū, ꝙ ſicut ſupra dictū eſt* militi, vel duci exercitus licet in bello iuſto ex inſidiis agere ea, q̄ facere dēt prudenter occultādo, non aūt falſitatem fraudulenter faciendo: quia ēt hoſti fidē ſeruare oportet, ſicut Tulli. dicit in 1. de Offic. Vn̄ & aduocato defendēti cām iuſtam, licet prudēter occultare ea, q̄bus impediri poſſet proceſſus eius: non aūt licet ei aliqua falſitate uti.

* q. 40. ar. 3. in corp. vlt. quod de Iuſtitia agit a medio.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum aduocato liceat pro ſuo patrocinio pecuniam accipere.

Ad qvartvm ſic ꝓcedit. Vr̄ ꝙ aduocato nō liceat pro ſuo patrocinio pecuniā accipere. Opera. n. miſericordiæ nō ſunt intuitu humanæ remunerationis[b] facienda, ſm̄ illud Lucæ 14. Cū facis prādiū, aut cænam, noli uocare amicos tuos, neq; uicinos diuites, ne fortè ipſi te reinuitēt, & fiat tibi retributio ſed p̄ſtare patrocīniū cāæ alicuius, ꝑtinet ad opera miſericordiæ, ut dictū ē.* ergo n̄ licet aduocato accipere retributionē pecuniç ꝓ patrocinio p̄ſtito

* Artic. 1. huius qſt.

¶2 Præt.[h] Spūale nō eſt ꝓ tpali cōmutandū: ſed patrociniū p̄ſtitū vr̄ eſſe quoddā ſpirituale, cū ſit uſus ſcientiæ iuris. ergo non licet aduocato pro patrocinio præſtito pecuniam accipere.

¶3 Præt. Sicut ad iudiciū cōcurrit pſona aduocati,[h] ita ēt pſona iudicis, & pſona teſtis: ſed ſm̄ Aug. ad* Macedonium, nō debet iudex uendere iuſtum iudicium, nec teſtis uerū teſtimonium. ergo nec aduocatus poterit vēdere iuſtū patrocinium.

* Epiſt. 54 [illegible] ante fin. [illegible] 14. 2. [illegible] c. cp. 54

Sed contra eſt, qd̄ Augu.* dicit ibidē, ꝙ aduocatus licitè vendit iuſtum patrocinium, & Iuriſperitus uerum conſilium.

* Eodē loco nū̄ [illegible] ante dicto.

Respon. Dicēdū, ꝙ ea q̄ quis nō tenet alteri exhibere, iuſtè pōt ꝓ eorū exhibitione recompēſationē accipere. Manifeſtū eſt aūt, ꝙ aduocatus nō ſp̄ tenetur patrociniū p̄ſtare, aut conſiliū dare cauſis aliorū: & iō[m] ſi vēdat ſuū patrociniū, ſiue cōſiliū nō agit cōtra iuſtitiā. Et eadē rō eſt de medico opē ferēte ad ſanādū, & de oib[o] aliis hmōi pſonis, dumtn̄ moderatè accipiāt, cōſiderata cōdōne perſonarū, & negotiorū, & laboris, & cōſuetudine pſiæ.[p] Si[q] aūt p improbitatē aliqd immoderate extorqueāt, peccāt cōtra iuſtitiā.[r] Vn̄ Aug.* dicit ad Macedonium, ꝙ ab his extorta per immoderatam improbitatē repeti ſolent, data per tolerabilē conſuetudinem non ſolent.

Conclu. m

* Epi. 54. non multū remote ante 10. 2

Ad primvm ergo dicendū, ꝙ non ſemper quæ homo poteſt miſericorditer facere, tenet facere gratis, alioqn nulli liceret aliquā rē uendere, quia quālibet rem pōt homo miſericorditer impendere: ſed qn̄ eam miſericorditer impendit, non humanam, ſed diuinam remunerationem quærere debet. Et ſimiliter aduocatus, quando cauſæ pauperum miſericorditer patrocinatur, nō debet intendere remu-

SVPER Q. LXXI. ART. IIII.

Porrecta per totum.

395

Opuſc. 19 cor. 11.

In art. 4. dubiū occurrit [illegible] ad tertiū, circa rōnē redditā, quare, iudex & teſtes ſunt cū [illegible] iuſtitia, [illegible] neutrā partem declinat. [illegible] nō concludat: [illegible] intentā inter aduocatū, & alios, ſ. iudicē, & teſtes. Nā aduocatus non pōt licitè, niſi iuſtū patrociniū p̄ſtare, ſicut iudex iuſtam ſniam. Si ergo ex rōne iuſtitiæ phibetur iudici pecuniā accipere, ex [illegible] rōne prohibendū eſſet aduocato: & ſi aduocato ex hac parte nō ꝓhibet, ergo nec iudici. Rurſus, ſi rō iuſtitię facit pſonam teſtis & iudicis commune, deberet quoq. facere pſonā aduocati cōmunem, quia tenetur ad iuſtū tantum patrociniū [illegible]. ¶ Ad hoc dr̄, ꝙ cum vnūquodq; officiū a proprio fine, non [illegible] tū, & a proximo, nō a remoto fine pēdendum: ſit inter pſonas concurrētes ad iudiciū, [illegible] quorū [illegible] ꝓprius finis eſt cōis utriq; parti: quorūdā uerò proprius finis eſt ꝓprius [illegible] [illegible] utriq; parti cōis ē iuſtitia n̄ mea, aut tua, ſed ſimpliciter: finis aūt proprius uni parti, eſt iuſtū nō ſimpliciter, ſed iuſtū tale, puta, iuſtum patrocinium, iuſtū conſilium. Quo circa quia tā iudex, q̄ teſtis ad id, qd̄ cōe utriq; parti eſt ꝓpoſitiuè, ſed negatiuè, hoc eſt, qd̄ ī neutrā partē declinet, aſſumit in iudicio, cōſequens eſt, ꝙ ad iuſtū & uerū ſimpliciter & abſolute tāq; ad ꝓpriū finē tēdāt ambo. Et ecōtra, qa finis ꝓprius eorum eſt iuſtū, & uerū abſolute, qd in neutrā declinat partē, idcirco ad cōe utriq; parti tanq̄ ꝓximū ordinantur finē. Aduocatus aūt, & iuriſconſultus nō tenentur, tanquàm ad proprium finem, ad iuſtum ſimpliciter, & abſolutē: in cuius ſignū ſi in proceſſu

Conclu. m

Conclu. p

eſſit inuenerint cauſam ſuam iniuſtã, nõ decent. ut in ræſione ad ſecundũ pcedẽns art. dictũ eſt, p̃terè ſecreta ſuæ cauſæ, nec alterã, quis iuſtã, partẽ iuuare, ad qd tenerentur. ſi ad iuſtũ ſimpliciter & abſolute, vt p ꝓ ſuũ finẽ ordinarentur, ſed tẽdũt ad iuſtũ tale. ſ. iuſtũ patrocinium, & iuſtũ cõſilium huius partis, tãquã ad proximum finẽ, quis finis corũ remotus ſit iuſtitia ſimpliciter vel attingẽda, vel ſaltem nõ impediẽda. Et ex his patet ſolutio obiectorũ. Quare iuſtitia, & veritas abſolutè inſe [illegible] iudicem, & teſtes eſſe cõmunes, & nõ aduocatum &c.

SVP. QV. LXXII. ARTIC. I.

In ar. 1. q. 72. dubiũ occurrit, an de rõne contumeliæ ſit, q dicatur contumelia corã illo, cui infertur contumelia. Et eſt rõ dubij, quia contumelia importat [illegible] manifeſtã iniuriam, ſicut [illegible] manifeſtã uindictã. Conſtat aũt q hmõi manifeſtatio principaliter refert ad eũ, contra quem irrogatur contumelia, ſicut in ira ad eum, cõtra quem iraſcimur. Ex altera autem parte apparet oppoſitum, nam [illegible] contumelias contra abſentem proferunt.

¶ Ad hoc dicitur, q cum actus morales ex intentione iudicẽtur, & contumeliæ actus per hoc in ſua natura locetur, quòd contra honorem directè machinatur alterius, conſequẽs eſt q ad hoc, q actus aliquis ſit per ſe, & directè contumelia, exigitur quòd directè cõtra honorem tendat proximi. Non tendit autem directè, & per ſe contra honorem alicuius, qui illum reuereretur, qui occulte intendit iniuriari, ſed ſolus ille qui eũ ſic parui facit, ut ad manifeſtã ſibi iniuriã tendat. Et ꝓpter hoc in litera dr, q contumelia id, quod eſt cõtra honorem alicuiꝰ deducit in notitiam eius. Sciendum tamẽ eſt, quod tripliciter contingit hoc facere. Primò, in faciem eius perſonaliter audiẽtis: ſecũdò literis, ſeu libello, vt ad eum deueniat: tertio, uerbis uel ſignis in abſentia p accidẽs, quia ſ. abſens eſt: ſed in p̃ſentia per ſe quo ad intentionem, qñ ſ. ad hoc dicit iniurioſa cõtra illum verba, ut in eius notitiam deueniant, & ad hoc operam dat. Semper. n. in notitiam eius intendit contumelioſus deducere quod eſt contra illius honorem, ſicut iratus uindictam, quam in abſentia facit. Et per hoc patet ſolutio obiectorum.

¶ In eodẽ 1. q. 72. ar. dubiũ occurrit, An ſit uera determinatio literæ. ſ. q cõtumelia cõſiſtẽs in factis, nõ cõſiſtit in eis inquantũ ſunt facta, ſed inquantũ ſunt ſigna. Apparet nãq; falſum, eo

nerationẽ humanã, ſed diuinã, non tamen ſemper tenetur gratis patrocinium impendere.

Ad II dicendũ, q etſi ſciẽtia iuris ſit quoddam ſpirituale, tñ vſus eius fit opere corporali. Et iõ ꝓ eiꝰ recõpẽſatione licet pecuniã accipere, alioqn nulli artifici liceret de arte ſua lucrari.

Ad III dicendũ, q iudex, & teſtis cões ſunt vtriq; parti, qa iudex tenetur iuſtam ſentẽtiã dare, & teſtis tenetur uerũ teſtimoniũ dicere. Iuſtitia aũt, & ueritas non declinãt in unã partẽ magis, q̃ in aliã. Et iõ iudicibus de publico ſunt ſtipẽdia laboris ſtatuta, & teſtes accipiũt nõ quaſi prĩu teſtimonij, ſed quaſi ſtipẽdiũ laboris, expẽſas uel ab vtraq; parte, uel ab ea, à qua inducunt: quia nemo militat ſtipẽdijs ſuis unquam, vt dicitur 1. ad Corin. 9. Sed aduocatus alterã partem tãtum defendit: & ideò licitè poteſt pretium accipere a parte, quam adiuuat.

QVAESTIO LXXII.

De iniurijs verborum, quæ inferuntur extra iudicium, in quatuor articulos diuiſa.

DEINDE conſiderandũ eſt de iniurijs uerborum, quæ inferuntur extra iudicium. Et primò de contumelia: ſecundò, de detractione: tertiò, de ſuſurratione, quartò, de maledictione.

CIRCA primum quæruntur quatuor.

¶ Primò, Quid ſit contumelia.

¶ Secundò, Vtrum omnis contumelia ſit pctm̃ mortale.

¶ Tertiò, Vtrum oporteat contumelioſos reprimere.

¶ Quartò, de origine contumeliæ.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum contumelia conſiſtat in verbis.

AD PRIMVM ſic ꝓcedit. Vr, q contumelia non conſiſtat in verbis. Cõtumelia. n. importat quoddam nocumentum proximo illatũ, cũ pertineat ad iniuſtitiã: ſed verba [h] nullũ nocumentum vñr inferre ꝓximo nec in pſona, nec in rebꝰ. ergo cõtumelia nõ cõſiſtit in verbis.

¶ 2 Præt. Cõtumelia vr̃ ad quandã dehonorationẽ ptinere: ſed magis aliquis põt inhonorari, ſeu vituperari [h] factis, q̃ verbis. ergo vr̃ q cõtumelia nõ conſiſtat in verbis, ſed magis ĩ factis.

¶ 3 Præt. Dehonoratio, q̃ fit in [h] verbis, dr̃ cõuitiũ, vel improperiũ: ſed cõtumelia vr̃ differre à cõuitio, & ab iproperio. ergo cõtumelia nõ cõſiſtit in verbis.

C

SED CONTRA. Nihil auditu pcipit, niſi uerbũ: ſed cõtumelia auditu pcipit, ſm illud Ieremiæ 20. Audiui cõtumelias ĩ circuitu. ergo cõtumelia ẽ ĩ verbis.

RESP. Dicẽdũ, q cõtumelia importat dehonorationẽ alicuius: qđ qdẽ cõtingit dupliciter. Cũ. n. honor aliquã excellẽtiã cõſequatur, uno mõ aliqs aliũ dehonorat, cũ priuat eũ excellẽtia, ꝓpter quã hẽbat honorẽ: qđ qdẽ fit ꝑ peccata factorum, de qbus ſupra dictũ eſt.* Alio mõ, cũ aliquis id, qđ eſt cõtra honorẽ alicuius, deducit in notitiam eius, & aliorũ: & hoc ꝓpriè ptinet ad contumelia, qđ quidem fit per aliqua ſigna. Sed ſicut ● Aug. dicit in 2. de doctr. Chriſt. omnia ſigna uerbis comparata, paucissima ſunt. Verba n. inter homines obtinuerunt principatũ ſignandi q̃cunq; animo cõcipiũt. Et iõ [m] cõtumelia, ꝓ-

D

E

A q contumelia cõſiſtens in dehoneſtatione ianuarũ domus alicuius, in deturpatione, uel deſtructione imaginũ, uel ſtẽmatũ alicuius, cõſiſtit in factis ipſis, ut talia facta ſunt, ut patet. ſicut rapina in ablatione rerũ, & verberatio in pſecutione pſonæ, licet ſignificẽt animũ malè diſpoſitũ erga illũ &c. Hoc. n. cõe eſt oibus malis factis, qũ p ſe. ſ. ex itẽtiõe fiũt. Et cõfirmatur: quia hmõi iniuriæ ñ ſpectant ad aliquod ſupradictorũ uitiorũ, q poſita ſunt oppoſita iuſtitiæ, ut patet diſcurrendo per ſingula, homicidia, furtũ, rapinam &c.

¶ Ad hoc dr̃, q dubitatio oritur ex hoc, q creditur ĩ ꝓpoſito ſcilicet hic rõne ſigni reſpectũ faciẽtis, ſicut uerba reſpectũ loquẽtis, cũ in hoc nõ ſufficiat. Sed p iſto facta, ut iſta diſtinguuntur hic contra [illegible] ad contumeliam, cõtra q̃ [illegible], nõ puniuntur facta, ſed ut ſigna. Fur ſiquidẽ, aut [illegible], ut factũ eſt, qa actio auferẽdi priuat illũ rebus ſuis. Et ſimile eſt d̃ homicidio, & alijs ſupradictis. Cõtumelioſus aũt qũ facto iniuriat, nõ iniuriat facto ut factũ eſt, ſed facto ut ſigno, qa actio illa dehoneſtationis ianuæ, & hmõi, ſecundũ talia facta abſolute ſunt, nõ lædũt proximũ. Neq; n. pſonalia neque res eius diminuũt, niſi forte p accidẽs: qa ſ. illa imago erat ſua, & nihil amplius ualet, ſed ut hĩt rõnẽ ſigni pungunt, quãtũ in ſe eſt, ad læ dẽdũ honorẽ proximi. Quãuis aũt cõe ſit oibus malè factis ſignificare malã intentionẽ agentis, neque penes hic eſſe ſignũ, diſtinctio hic ſit: ꝓpriũ tñ eſt malè factis, ut ſunt cõtumelioſa, ad hoc ut ſint cõtumelioſa, ſub rõne ſigni quoad ſignificatã, hoc eſt, q nõ pungũt cõtumelioſa ad iniuriatũ, niſi ut ſigna, ac p hoc talia facta ſunt contumelioſa, ut ſunt talia facta materialiter ut ſigna formaliter. Et aduerte, q quia unum uitium imperat alteri, ſicut qñ quis furatur ut mœchetur: ita ſi qs raperet, ſeu pcuteret ut cõtumeliaret, rapina, ſeu pcuſſio ut factũ lęderet in rebus, uel pſona, ut ſignũ, machinaretur cõtra honorẽ, & peccaret ſimul duobus uitijs, ut [illegible] Eſt & aliud aduertẽdũ, q cũ p̃dictæ dehoneſtationes, & ſimilia a manifeſto fiũt authore, habent perfectè rõnẽ contumeliæ: cũ uerò ab occulto ꝓcedunt authore, habẽt quidẽ rõnem uerã contumeliç, quia ad hoc fiunt, ut in notitiã eius, & aliorum deducãt id, qđ eſt contra honorẽ eius, minus tñ perfectè rõnẽ habent contumeliç, ꝓ quãto contumelioſus eſt manifeſtus iniuriator, ſicut & iratus

Porrecta per totum. 396.

q. 57. ar. 1. Et Pſ. 43. Et Rom. 1. lect. 8.

*q. 64. 65

*Li. 2. c. 3. circa medium. t. 3.

priè loquēdo, ī uerbis cōſiſtit.* F Vñ Iſid.* dicit i li. Etymo. ꝙ cōtumelioſus dr̄ aliqs, qa uelox ē & tumet uerbis īiuriæ. Tñ quia ēt ꝑ facta aliqua ſignificat̃ aliquid, q̄ in hoc, ꝙ ſignificāt, habēt uim uerborū ſignificātiū, inde eſt ꝙ * contumelia extēſo nomine ēt in factis dicit. ¶Vnde Rom. 1. ſup illud, Contumelioſos ſuperbos dicit gl. ꝙ contumelioſi ſunt, q dictis, uel factis cōtumelias, & turpia inferunt. G

Ad primvm ergo dicendum, ꝙ uerba ſm ſui eſſentiā. i. īquātū ſunt qdā ſoni audibiles, nullū nocumētū alteri inferūt, niſi fortè grauādo auditū, puta, cū aliqs nimis alte loqtur. Inquantū uerò ſunt ſigna repſentātia aliqd in notitia aliorū, ſic pñt dāna multa inferre, inter q̄ unū eſt, ꝙ homo dānificatur quātū ad detrimētū honoris ſui, uel re H uerentiæ ſibi ab aliis exhibende. Et iō maior eſt cōtumelia, ſi aliqs alicui defectū ſuum dicat corā multis: & tñ ſi ſibi ſoli dicat, pōt eſſe contumelia, inquātū ipſe qui loqtur, iniuſtè contra reuerētiam audientis agit.

Ad ii dicendū, ꝙ intm̄ aliqs aliquē factis dehonorat, inquātum illa facta uel faciūt, uel ſignificāt illud qđ eſt contra honorē alicuius, quorū primū nō ꝑtinet ad cōtumeliā, ſed ad aľs I iuſtitiæ ſpēs, de qbus ſupra dictū eſt: ſm uerò ꝑtinet ad cōtumeliā, inquātū facta habent uim uerborum in ſignificādo.

Ad iii dicēdū, ꝙ cōuitiū, & īproperiū cōſiſtūt verbis, ſicut & cōtumelia: qa ꝑ oīa hæc repñtat̃ aliqs defectus alicuius in detrimētū honoris ipſi*. Hmōi aūt defect* eſt triplex. ſ. defect* culpæ, q repñtat̃ ꝑ uerba cōtumelioſa: & defect* gñaľr culpæ, & pœnæ q repñtat̃ ꝑ conui K tiū; qa uitiū cōſueuit dici nō ſolū aiæ, ſed ēt corporis. Vñ ſiqs alicui iniurioſè dicat, eū eē cæcū, cōuitiū quidē dicit, ſed non contumeliam. Si quis aūt dicat alteri, ꝙ ſit fur, nō ſolùm cōuitiū, ſed ēt contumeliam infert. Qñq; uerò repñtat aliqs alicui defectū minorationis, ſiue indigentiæ, qui ēt derogat honori cōſequenti quācunq; excellentiā, & hoc fit per uerbū improperij: quod ꝓpriè eſt, qñ aliquis iniurioſè alteri ad memoriā reducit auxiliū, qđ cōtulit ei neceſſitatē patiēti. vnde dr̄ Eccleſia. 20. Exigua dabit, & multa improperabit. Quandoq; tamē unum iſtorū pro alio ponitur.

Articvlvs II.

Vtrum contumelia, ſeu conuitium ſit peccatum mortale.

Ad secvndvm ſic procedit. Vī ꝙ cōtumelia uel conuitiū, non ſit pčtm̄ mortale. Nullū. n. pčtm̄ mortale eſt actus alicuius virtutis: ſed cōuitiari * eſt actus alicuius uirtutis. ſ. eutropeliæ, ad qua pertinet bene cōuitiari, ſecundū Philo. in 4. Eth. * ergo conuitium, ſiue cōtumelia non eſt peccatum mortale.

¶ 2 Præt. Pčtm̄ mortale nō inuenit in uiris ꝑfectis, q tñ conuitia, uel contumelias aliqñ * di- H cūt, ſicut patet de Apoſt. q ad Galatas tertio dixit. O iſenſati Galatæ. Et Dñs dicit Lucæ ultimo. O ſtulti, & tardi corde ad credēdū. ergo cōuitiū, ſiue cōtumelia non eſt pčtū mortale.

¶ 3 Præt. Quamuis illud qđ eſt pčtm̄ veniale ex gñe, poſſit fieri mortale, nō tñ pčtm̄, qđ ē ex gñe mortale, pōt eſſe ueniale, vt ſupra habitū eſt.* Si ergo * cōuitiū, vel cōtumelia eſſet pčtm̄ mortale ex gñe ſuo, ſequeret̃ ꝙ ſp eſſet pčtm̄ mortale: qđ vī eē falſū, ut patet i eo, q leuiter & ex ſurreptiōe, uel ex leui ira dicit aliqđ uerbū cōtumelioſum. nō ergo cōtumelia, uel cōuitiū ex gñe ſuo eſt pčtm̄ mortale.

Sed contra. Nihil meret̃. pœnā æternā inferni, niſi pčtm̄ mortale: ſed cōuitiū, uel cōtumelia meretur pœnam inferni, ſm illud Mat. 5. Qui dixerit fratri ſuo, fatue, reus erit gehēnæ ignis. ergo cōuitium, uel contumelia eſt peccatum mortale.

Resp. Dicēdū, ꝙ ſicut ſupra dictū eſt,* verba inquantū ſunt ſoni quidam, non ſunt in nocumētū aliorū, ſed īquātū ſignificāt aliquid, quæ quidem ſignificatio ex interiori affectu procedit: & ideo in * peccatis verborum maximè cōſiderandum videtur, ex quo affectu aliquis verba proferat*. Cū ergo conuitiū, ſeu contumelia de ſui rōne importet quadā dehonorationē ē*, ſi intētio ꝓferētis ad hoc ferat̃, ut aliqs per uerba q̄ profert, honorē alterius auferat, hoc ꝓpriè &

* Li. 10 c. 3. incipit: Clar* ſparſum ante medium.

Conclu. p

Glo. interlinearis ibi.

¶ In rñſione ad tertiū eiuſdē primi articuli. dubium occurrit, An cōtumelia diſtinguatur in plures ſpecies, ſeu diſtinguat̃ ſpecie ab improperio, & cōuitio. Et eſt rō dubij, quia diſtinctio ſpecifica attēditur penes obiectum, qd eſt materia circa quā. Conſtat autē ex litera, q defectus culpæ eſt materia cōtumeliæ, defectus communiter eſt materia conuitij, defectus ꝑteritæ indigentiæ eſt materia improperij: rurſus defect* culpæ maximā hēt diuerſitatē ſpecificam, ut patet de diuerſitate uitiorū. In oppoſitum autem eſt, quòd non cōſueuit author prætерire ſpecificam diſtinctionem uitiorū in hoc opere, ubi deſcendit uſque ad ſpecialiſſima moralū, alioquin nō eſſet vltimus moralū liber. ¶ Ad hoc dr̄, ꝙ proculdubio, cōtumelia unius eſt ſpeciei ſpecialiſſimæ ex vnitate honoris, contra quē tendit ſpecificā unitatē habens, ſicut detractio ex unitate famæ. Huius autem ſignum manifeſtū eſt, q idem defectus culpæ ſpectat ad detractionē, & contumeliam. Poteſt. n. quis & detrahendo, & cōtumeliando, defectū adulterij, furti &c. dicere. Habent ergo ſe omnes defectus, qui dicuntur, ad hæc, uitia, non ut materia circa quā formaliter verſantur, ſed materialiter. Et propterea non uariant ſpecies, ſed ſecundum diuerſitatē finiū ad quos ordinant̃, puta, dehonorationis, uel infamiæ ad diuerſas ſpecies moralium uitiorū reducuntur, & uniūtur &c. Oēs ſiquidē defectus quaten* honorem lædūt, unius ſunt rōnis, & ad contumeliā ſpectāt: quatenus famā minuūt, aut auferunt, unius alterius ſunt rōnis & ad detractionē pertinēt. Eſt tñ in utriſq; cum unitate ſpeciei diuerſitas graduum ſcdm magis & min*, dum unus defectus magis dehonorat, aut infamat, q̄ alius, ut patet. Et ꝑ hoc patet ſolutio obiectorum. Oēs enim defectus quatenus dehonorant, unius ſunt ſpeciei, ut dictū eſt.

* q. 64. 65. 66.

Svp. Qv. LXXII. Art. II.

In art. 2. eiuſdē q. 72 diligēter diſcerne nō ſolū inter contumeliā formaliter, & materialiter ex īntētione dehonorandi, ſed ēt latitudinē tam contumeliæ formalis, q̄ materialis. Nam cōtumelia formalis. ſ. ex aīo dehonorandi procedens, licet ex ſuo genere ſit peccatū mortale, pp imperfectionē tñ actus qñq; eſt uenialis, qn. ſ. uel eſt imperfectio ex parte honoris, puta, cū intendit nō niſi parū dehonorare, qđ author uocat in rñſione ad tertium, leuiter contriſtare: modicū. n. pro nihilo reputat: Vel eſt īperfectio ex parte intentionis, puta, cū ex leui ira prorūpit in uerbū cōtumelioſum, nō ex conſenſu dehonorādi. Materialis aūt contumeliā nō eſt ex ſe mortalis, ſed poſſet eē mortalis ex dāno, qđ inferret ꝓximo. Vnde quantūcūq; exceſſiuam cōtumeliam in aliquē dicerē nō animo iniuriandi, ſi ꝓpterea non damnificatur ille in honorē, nō pecco mortaliter peccato cōtumeliæ. In iſtis. n. peccatis materialiter, & per accidens nō eſt mirū ſi iudicamus ex materiali, & ꝑ accidens damno. Et ppea in litera dr̄, ꝙ per incautelam prolatū auferret honorē eius &c. Et aduerte hic, ꝙ cōtumelias, quas plati obiurgādo proferre poſſunt, licet tñ materiam uirtutis aſſumāt, & ī litera dicantur q raro, & ex magna

Porrecta per totum.

Infra q. 158. ar. 5. ad 3. Et 1. corin. 15. lect. 7. Et Gal. 3. ptl.

* Li. 4. c. 8. tom. 5.

* 1. 2. q. 72 ar. 5. q. 88 ar. 4. 5.

* ar. pręc

Conclu. m

Conclu. p

gna neceſſitate dicẽ debeãt, tutius tñ mihi vt.g. nūq̃, niſi Spũ ſctõ ſuggerẽte dicat, qm̃ ſepiꝰ ſentiat ſubditus, ꝙ non ex charitate, ſed ex paſſione procedãt, fiuntq́; deteriores non ſuſcipiẽtes diſciplinã, leuiuſque verbera, q̃ contumelioſa verba ſuſcipiunt. Vñ Tullius in libro de Officijs, Oĩs animaduerſio, & caſtigatio contumelia vacare debet.

Conclu. 1

per ſe eſt dicere cōuitiũ, vel cōtumeliam: & hoc eſt pctm̃ mortale non minus q̃ furtũ, vel rapina. ¶ Nõ.n. homo minus amat ſuum honorem, q̃ rem poſſeſſam. Si vero aliquis verbum cōuitij, uel contumeliæ alteri dixerit, non tñ animo de honorãdi, ſed forte pp correctionem, vel pp aliquid huiuſmodi, non dicit conuitium, vel contumeliam formaliter, & per ſe, ſed p accidens, & materialiter, in qua B tum.i. dicit id quod poteſt eſſe conuitium, uel contumelia. Vnde hoc poteſt eſſe q̃nq; pctm̃ veniale, quandoq; autem abſq; omni peccato. In quo tamen neceſſaria eſt diſcretio, vt moderatè homo talibus verbis utatur quia poſſet eſſe ita graue cōuitium, quod per in cautelã prolatum auferret honorem eius, contra quem proferretur: & tūc poſſet hō peccare mortaliter, ẽt ſi non intenderet de honoratione alterius. Sicut ẽt ſi aliqs icautè aliũ ex ludo pcutiens, grauiter lædat, culpa nõ careat.

Pars tertia.

Concl. 2

AD PRIMVM ergo dicendũ, ꝙ ad eutropelim pertinet dicere aliquod leue conuitium nõ ad de C honorãtionem, vel ad contriſtationẽ eius, in quẽ dr̃, ſed magis cã delectatiõis, & ioci et hoc põt eſſe ſine pctõ, ſi debitæ circunſtantiæ obſeruentur. Si aliquis non reformidet contriſtare eũ, in quem profertur hmõi iocoſum conuitium, dummodo alijs riſum excitet, hoc eſt vitioſum, vt ibidẽ dr̃.*

*lib.4.Ethic.c.6.to.5.

AD SECVNDVM dicendum, ꝙ ſicut licitum eſt aliquem verberare, vel in rebus damnificare cã diſciplinæ: ita ẽt & cã diſciplinæ põt aliquis alteri, quẽ dẽt corrigere, uerbum aliquod conuitioſum dicere. Et hoc mõ Dñs diſcipulos vocauit ſtultos: & Apoſtolus Galatas inſenſatos. Tñ, ſicut dicit D Aug.* in in libro de ſermone Dñi in monte, raro, & ex magna neceſſitate obiurgationes ſunt adhibendæ, in quibus non nobis, ſed vt Domino ſeruiatur, inſtemus.

*li.2.c.30 nõ remota a fine. tom.4.

AD III. Dicendũ, ꝙ cum pctm̃ conuitij, vel, cōtumeliæ ex animo dicentis dependeat, põt contingere, ꝙ ſit pctm̃ veniale, ſi ſit leue conuitium, non multum hoiem de honeſtãs, & proferat ex aliqua animi leuitate vel ex leui ira abſq; firmo ꝓpoſito aliquem dehoneſtandi, puta, cum aliquis intendit aliquem per huiuſmodi verbũ leuiter contriſtare.

SVPER Q LXXII. ART. III.

Porrecta per totum.

398

Int.q.73. ar.4.ad 1 Et opuſc. 19.c.16.

IN ar. 3. eiuſdem 72 q̃ōis exercere teipſum ſic in charitatis ac manſuetudinis pceptis, vt ſcias qñ, & ubi oportet uti vtroque pcepto. Sı ũlẽti in uno eodemq; capite.i. Rñde ſtulto iuxta ſtultitiã ſuã, ne ſibi ſapiens uideat. & Ne reſpondeas ſtulto iuxta ſtultitiã ſuã, ne, et timidis efficiatur

ARTICVLVS III.

Vtrum aliquis debeat contumelias ſibi illatas ſuſtinere.

AD TERTIVM ſic ꝓcedit. Vr̃ ꝙ aliquis nõ dẽat cōtumelias ſibi illatas ſuſtinere. Qui.n. ſuſtinet cōtumeliã ſibi illatã, audaciã nutrit cōuitiantis: ſed hoc nõ eſt faciendũ. ergo hõ nõ dẽt ſuſtinere contumeliã ſibi illatã ſed magis conuitianti rñdere.

¶2 Præt. Homo dẽt plus ſe diligere, q̃ alium: ſed aliquis nõ dẽt ſuſtinere, ꝙ alteri conuitiũ inferatur. vñ dr̃ Prouer. 26. Qui imponit ſtulto ſilentium, iras mitigat. ergo ẽt aliqs nõ dẽt ſuſtinere contumelias illatas ſibi.

¶3 Præt. Nõ licet alicui vindicare ſeipſum, ſm̃ illud. Mihi vindictam, & ego retribuam: ſed aliquis non reſiſtendo cōtumeliæ ſe vindicat, ſm̃ illud Chryſoſt.* Si vindicare vis ſile, & funeſtã ei dediſti plagã ergo aliquis nõ B dẽt ſilendo ſuſtinere verba cōtumelioſa, ſed magis rñdere.

*Homil. 43.i Mat. circa medium habetur ad ſenſum. Et homil. 85. a medio. to.2.

SED CONTRA eſt, quod dr̃ in Pſal. 37. Qui inquirebant mala mihi, locuti ſunt vanitates. & poſtea ſubdit. Ego autem tanq̃ ſurdus non audiebam, & ſicut mutus non aperiens os ſuum.

RESPON. dicendum, ꝙ ſicut patientia neceſſaria eſt in his, q̃ contra nos fiunt, ita ẽt in his q C contra nos dicunt. Præcepta ãt patientiæ in his, quæ contra nos fiunt, ſunt in præparatione animi habẽda, ſicut Aug.* in libro de ſemone Dñi in mõte exponit illud præceptum Dñi; Si quis percuſſerit te in vna maxilla, præbe ei & aliam, ut.ſ. homo ſit paratus hoc facere, ſi opus fuerit. Non tñ ſemper tenetur facere actu, quia nec ipſe Dñs hoc fecit: ſed cum ſuſcepiſſet D alapam dixit. Quid me cædis? vt hr̃ Ioannis 18. Et iõ ẽt circa verba contumelioſa, quę cōtra nos dicuntur, eſt idem intelligẽdum. ¶ Tenemur ẽt habere animum paratum ad contumelias tolerandas, ſi expediens fuerit. Qñq; iõ oportet vt contumeliam illatã repellamus, maximè pp duo. Primo quidem pp bonum eius qui contumeliam infert vt uidelicet eius audacia re E primatur, & de cætero talia nõ attentet, ſm̃ illud Prouerb. 27. Rñde ſtulto iuxta ſtultitiã ſuã, ne ſibi ſapiens videatur. Alio modo propter bonum multorum quorum profectus impeditur propter contumelias nobis illatas. Vndè Gregorius* dicit ſuper Ezech. homil. nona. Hi, quorum uitia in exemplo imitationis eſt poſita debent, ſi poſſunt, detrahẽtium ſibi uerbũ compeſcere, ne eorum prædicationem non audiant, qui audire poterant: & ita in prauis moribus remanentes, benè uiuere contemnant.

*lib.1.ca.34.35. & 36.tom.4

*Hom.9. in Ezech. circa medium.

Qui primo uult uti pręcepto attendat intra ſe ſi ad hoc moueatur ex charitate fraterna, qua malum pximi. tolerare nõ põt ut.ſ. ſe ſapientẽ reputet an moueatur potius ut ipſe uidens, ſapiens uideatur aut bonus, aut non malus &c. Si.n. non pp proximi charitatem inde, fruſtra ſe illa authoritate excuſat. Et quo pacto iactat ſe, aliquis fraterna charitate moueri ad reſpondendũ, qui multa alia mala eiuſdem proximi, & fortè grauiora nouit, nec curat ei ſubuenire? Qui ſe tanta ſe non flagrare charitate cognoſcit, manſuetusq; taceat, ne & ipſe peccet reſpondendo, optime ſibi conſulit.

¶Circa reparationẽ contumeliæ iã illatę dubium occurrit, An teneatur ad petendã ueniã ab iniuriato is qui contumeliam in eũ protulit. Et eſt rõ dubij, quia Au. in regula mandat hoc fieri, & quidem dicunt ad hoc teneri.

Conclu. 1

¶In oppoſitum aũt eſt quia ſicut in alijs iniurijs ſufficit reſtituere, & non oportet aliter petere ueniam, ita nec in contumelia.

¶Ad hoc dr̃, ꝙ quia iniuria emendat ſufficienter p reductionem ad æqualitatem quam facit reſtitutio non tenetur cōtumelioſus ad aliud ꝑimo exhibendum, q̃ reſtitutionẽ. Vñ quomodocũq; reſtituat ei honorem, quẽ abſtulit, reuerentiã exhibẽdo, uel aliter, ſatiſfecit, nec ad aliud tenetur, nec aliud docuit Aug. cum expreſſe dicat, Quicumque conuitio, uel maledicto aliquem læſerit, meminerit ſatiſfactione q̃ citius curare quod fecit. Præcipit ergo in primis ſatiſfactionem, quam reſtitutio importat. Sed quia in religioſis

Pars prima.

Conclu. 2

Conclu. 3

debet

dẽt abundãtior eſſe reſtitutio, modus ſatiſfaciendi abundãtioris humilitatis datus eſt: ideirco ad petitionem venire modum reſtitutionis determinauit. eſt nãq; in petitione veniæ maxima hũilitas, à quo petitur honoratio Doctores ãt dicentes teneri hoĩem ad veniã petendam, exponendi ſunt, qñ nõ ꝑ õt aliter reſtitutionem facere. Vñ S.Tho. ſuperius in q̃ne 72. ar. 2. ad tertium, dicit, ꝙ reſtitutio honoris ablati per contumeliã, fit per exhibitionem reuerẽtiæ. Satiſfactio ergo eſt in ꝑcepto, nõ modus ſatiſfaciendi. Et hæc ẽt pro 4. 72. q. ar. 1. ſufficiant.

Ad primvm ergo dicendum, ꝙ audaciam conuitiantis contumelioſi dẽt aliquis moderatè reprimere. ſ. ꝑp officium charitatis non ꝑp cupiditatem priuati honoris. Vñ dr̃ Prouer. 26. Ne rñdeas ſtulto iuxta ſtultitiã ſuam, ne ei ſimilis efficiaris.

Ad II. dicendum, ꝙ in hoc, ꝙ aliquis alienas cõtumelias reprimit, non ita timetur cupiditas priuati honoris, ſicut cũ aliqs repellit cõtumelias ꝓprias G magis autem videtur hoc prouenire ex charitatis affectu.

Ad III. dicendum, ꝙ ſi aliquis hoc aio taceret, vt tacendo cõtumelitãem ad iracundiã prouocaret, hoc pertineret ad vindictã. Sed ſi aliqs taceat, volens dare locum iræ, hoc eſt laudabile. Vnde dr̃ Eccle. 8. Non litiges cum homine linguato, & non ſtruas in ignem illius ligna.

Articvlvs IIII.

Vtrum contumelia oriatur ex ira.

Porrecta per totum. 399 Inf. q. 75. ar. 3. ad 3 & q. 158. ar. 7. cor.

AD qvartvm ſic proceditur. Vr̃ ꝙ contumelia non oriatr̃ ex ira quia dr̃ Prouerb. 11. Vbi ſuperbia, ibi contumelia: ſed ira eſt uitium diſtinctũ à ſuperbia. ergo contumelia nõ oritur ex ira. ¶ 2 Præt. Prouerb. 20. dr̃. Oẽs ſtulti miſcentur contumelijs: ſed ſtultitia eſt vitium oppoſitum ſapientiæ, ut ſupra habitum eſt, * ira autem opponitur manſuetudini. ergo contumelia nõ oritur ex ira. (*q. 46. ar. 1.) ¶ 3 Præt. Nullum pc̃m̃ diminuitur ex ſua cã: ſed pc̃m̃ contumeliꝫ diminuitur, ſi ex ira proferatur grauius. n. peccat qui ex odio contumeliã infert, q̃ qui ex ira. ergo contumelia non oritur ex ira.

Sed contra eſt, quod Gregorius 31. * Moralium dicit, quòd ex ira oriuntur contumeliæ. (*lib. 31. c. 31. a me.)

Respon. dicẽdum, ꝙ cum vnum pc̃m̃ poſſit ex diuerſis oriri, ex illo tamen dr̃ principalius habere originem, ex quo frequentius procedere conſueuit ꝑp propinquitatem ad finem ipſius. Contumelia at magnam hẽt propinquitatem ad finẽ iræ qui eſt vindicta. Nulla. n. vindicta eſt irato magis in promptu, quam inferre contumeliam alteri: & ideo (Concl.) contumelia maximè oritur ex ira.

Ad primvm ergo dicendum, ꝙ contumelia nõ ordinatur ad finem ſuperbiæ, qui eſt celſitudo, & iõ non directè contumelia oritur ex ſuperbia. Diſponit tñ ſuperbia ad contumeliam, inquantum illi, qui ſe ſuperiores æſtimant, facilius alios contemnunt, & iniurias eis irrogant. Facilius enim iraſcuntur, vtpote reputantes indignum quicquid contra eorum voluntatem agitur.

Ad secvndvm dicẽdum, ꝙ ſm̃ Phil. in 7. Ethicorum, * ira non perfectè audit rõnem. Et ſic iratus patitur rõnis defectum, in quo conuenit cum ſtultitia. Et propter hoc ex ſtultitia oritur contumelia ſecundum affinitatem quam habet cum ira. (*lib. 7. c. 6 in princ. tom. 5.)

Ad tertivm dicendum, quòd ſecundum Philoſph. in 2. Rhetoric. * iratus intendit manifeſtam oſtenſam, quod non curat odiens. Et ideò contumelia, quæ importat manifeſtam iniuriam, magis pertinet ad iram, quam ad odium. (*lib. 2. c. 4. dec. inon. no ad finem to. 6)

QVAESTIO LXXIII.

De Detractione, in quatuor articulos diuiſa.

POSTEA cõſiderãdum eſt de detractatione.

Et circa hoc quæruntur quatuor.

¶ Primò, Quid ſit detractio.

¶ Secũdò, Vtrum ſit peccatum mortale.

¶ Tertiò, De cõparatione eius ad alia pecata.

¶ Quartò, Vtrum peccet aliqs audiendo detractationem.

Articvlvs I.

Vtrum detractio conuenienter diffiniatur, quod eſt denigratio alienæ famæ per verba.

Porrecta per totum. 400 Inf. q. 74. ar. 1. & q. 75. ar. 1. cor. Et Rom. 1. de 8.

AD primvm ſic proceditur. Vr̃ ꝙ detractio non ſit denigratio alienꝫ famꝫ per occulta verba, vt à quibuſdam diffinitur. Occultum. n. & manifeſtum, ſunt circunſtantiæ non conſtituentes ſpeciem pc̃ti. Accidit enim pc̃tõ, ꝙ à multis ſciatur, vel à paucis: ſed illud, quod non conſtituit ſpeciem pc̃ti, non pertinet ad rõnem ipſius, nec debet poni in eius diffinitione. ergo ad rõnẽ detractionis ñ ptinet, ꝙ fiat ꝑ occulta verba. ¶ 2 Præt. Ad rõnem famꝫ ptinet publica notitia. Si ergo ꝑ detractionem denigretur fama alicuius, non poterit hoc fieri per verba occulta, & per verba in manifeſto dicta. ¶ 3 Præt. Ille detrahit, q aliquid ſubtrahit, vel diminuit de eo, qđ eſt: ſed qñq; denigratr̃ fama alicuius, ẽt ſi nihil ſubtrahatr̃ de veritate, puta, cũ aliqs vera crimina alicuius pãdit ergo nõ oĩs denigratio famæ eſt detractio.

Sed contra eſt, quod dr̃ Eccle. 10. Si mordeat ſerpẽs in ſilentio, nihil eo minus hẽt, q occultè d'trahit ergo occultè mordere famã alicuiꝰ, eſt detraherẽ

Respon. Dicendum, ꝙ ſicut facto aliquis nocet alteri dupliciter, manifeſtè quidẽ, ſicut in rapina, uel quacũmq; violentia illata: occultè autem, ſicut in furto, & doloſa percuſſione: ita etiam uerbo aliquis dupliciter ai.

SVPER Q. LXXIII. ART. I.

IN art. 1. q. 73. circa modos detrahendi poſitos in ratione ad tertiũ, dubium occurrit de quarto. ſ. qñ id quod eſt bonũ dicit mala intentione factum. Et eſt rõ dubij, quia hoc non aſt detractationis ſed iudicij temerarij uitium ſpectat, qm̃ talis iudicare pſumit de occulta cordis intentione contra operis atteſtationem, dum ille bonum facit, & iſte intẽtionẽ diuinam pſumit malã. Rurſus ex huiuſmõi temerarij verbis nullus infamatur, ſi uerba intelligantur, quilibet ſcit q. iſte non plus videt intentionem proximi, quã ipſe audiẽt & quilibet alius ſecretorũ namq; cordis apud omnes nullus homo eſt iudex. ¶ Ad hoc di. q. q̃ nõ inconueniens vnũ vitium eſſe materiam alterius vitij ex hoc q. huiuſmõi verba ſunt temerarij iudicij, nõ excluditur quin ſint detractoria. Et qñ verba ex intentione conſiderantur, & vitia ex finibus proprijs iudicantur, quando aliquis ideo dicit bonum ab aliquo mala intentione factum, vt detrahat famæ illius, cõſtat ꝙ ex intẽtione detractio eſt. Et ſi uerba ipſa ſecundũ ſuam ſignificationẽ attendantur, manifeſtè quoq; patet, ꝙ detractoria ſunt. Nã ſignificant illũ eſſe ratione malo morali, hoc te malã intentionẽ ẽt in bonis, quod eſt eſſe peſſimum ſicut ex intentione, & ex ui uerborum detractio ... à ſimpliciter . & per hæc patet ſolutio primi. Ad ſcdm uerum dr., ꝙ hoc eſt per eſſentiam ſpeciem detractionis ꝙ uerba detractio nõ ſufficienter attendantur ...

quem lædit. Vno mõ in manifeſto, & hoc fit per cõtumeliã, vt ſ. dictũ eſt:* alio mõ occultè, & hoc fit p detractionẽ. Ex hoc aũt ꝙ aliquis manifeſtè verba contra alium profert, vr̃ eum paruipendere, unde ex hoc ipſo dehonorat̃: & iõ contumelia detrimentum affert honori eius, in quem profertur. Sed[m] qui uerba contra aliquem profert in occulto, ur̃ eũ uereri magis, quã paruipendere: unde non directè infert detrimẽtum honori, ſed famæ, [n] inquantum hmõi uerba occultè proferens, quãtum in ipſo eſt, eos q audiunt, facit malam opinionem hr̃e de eo, contra quem loquitur. Hoc .n. intendere ur̃, & ad hoc conatur detrahẽs, ut eius uerbis credat̃. Vñ patet ꝙ [p] detractio differt a contumelia dupl'r. [q] Vno mõ, quantum ad modũ proponẽdi uerba: q̃a ſ. contumelioſus manifeſtè contra aliquem loq̃tur, detractor aũt occultè: Alio mõ, quantum ad finem intẽtũ, ſiuè quantum ad nocumentum illatũ, quia ſ. contumelioſus derogat honori, detractor famæ.

Ad primvm ergo dicẽdũ, ꝙ in uoluntarijs commutationib. ad quas reducuntur omnia nocumenta proximo illata uerbo, vel facto, diuerſificant rõnem peccati occultum, & manifeſtũ quia alia eſt ratio inuoluntarij per uiolentiam, & per ignorantiam, ut ſupra dictum eſt.*

Ad secvndvm dicendũ, ꝙ verba detractionis dicuntur occulta non ſimplr̃, ſed per cõparationem ad eum, de quo dicuntur, quia eo abſente, & ignorante dicuntur: ſed cõtumelioſus ĩ faciẽ cõtra hoĩem loquit̃. Vñ ſi aliqs de alio malè loquat̃ corã multis ab eo abſente, detractio eſt: ſi aũt eo ſolo pñte cõtumelia eſt, q̃uis ẽt ſi uni ſoli aliqs de abſente malũ dicat, corrũpit famã ei⁹ nõ in toto, ſed in parte.

Ad tertivm dicẽdũ, ꝙ aliquis dr̃ detrahere, non q̃a diminuat de ueritate, ſed q̃a diminuit famã eius: quod q̃dẽ fit qñque directè, qñq; indirectè. Directè quidẽ quadrupliciter. vno mõ, qñ falſum imponit alteri: ſecũdo, qñ pc̃tm̃ adauget ſuis uerbis: tertiò, qñ occultũ reuelat: quarto, qñ id quod eſt bonũ dicit, mala intẽtione factũ. Indirectè aũt uel negando bonum alterius, uel malitioſè reticendo, vel minuendo.

ARTICVLVS II.

Vtrum detractio ſit peccatum mortale.

AD SECVNDVM ſic procedit̃. Vr̃, ꝙ detractio nõ ſit pc̃m̃ mortale. Nullus. n. [h] actus uirtutis eſt pc̃m̃ mortale: ſed reuelare pc̃m̃ occultũ, quod ſicut dictũ* eſt, ad detractionẽ ptinet, eſt actus uirtutis, uel charitatis, dum aliquis fratri pc̃m̃ denunciat, eius emendationem intendens, uel ẽt eſt actus iuſtitię, dũ aliqs fratrem accuſat. ergo detractio non eſt pc̃m̃ mortale.

¶2 Præt. Super illud Proue. 24. Cũ detractoribus ne cõmiſcearis, dicit gl. Hoc ſpãliter uitio periclitat̃ totum genus humanum: ſed nullum pc̃m̃ mortale in toto humano gñe inuenit̃, quia multi abſtinent à peccatò mortali: pc̃tã aũt uenialia ſunt, quæ in oĩbus inueniuntur. ergo detractio eſt peccatũ ueniale.

¶3 Pręt. Aug. in hom. * de igne purgatorio, inter pc̃tã minuta ponit, qñ cum oĩ facilitate, uel temeritate maledicim⁹, qđ pertinet ad detractionem ergo [h] detractio eſt peccatum ueniale.

Sed contra eſt, ꝙ Rom. 1. dr̃, Detractores Deo odibiles: quod ideò addit: ut dicit † gl. ne leue putetur, ppter hoc, quod conſiſtit in uerbis.

Respon. dicendum, ꝙ ſicut ſ. dictum* eſt, pc̃tã uerborum maximè ſunt ex intẽtione dicẽtis diiudicanda. Detractio aũt ſm̃ ſuam rõnem ordinat̃ ad denigradũ famã alicuius. Vnde ille, p ſe loquendo, detrahit, qui ad hoc de aliquo obloquit̃ eo abſente, ut ei[b] famam denigret. Auferre ãt alicui famã, ualdè graue eſt, q̃a inter res tpales ur̃ fama [d] eſſe pretioſior, p cuius defectum impeditur homo a multis bñ agẽdis. Propter quod dr̃ Eccleſ. 41. Curam habe de bono nomine hoc enim magis permanebit tibi, quam mille theſauri magni, & pretioſi: & ideò [m] detractio, per ſe loquendo, eſt peccatum mortale. [n] Cõtingit tamen quandoque ꝙ aliquis dicit aliqua uerba, per quæ diminuitur fama alicuius nõ hoc intẽdens, ſed aliquid aliud: hoc aũt nõ eſt detrahere p ſe, & formaliter loquẽdo, ſed ſolum materialiter,

Margin notes: *Ar. præc. ad 3. — *Hom. de ſan. 41. Eſt ſer. 4. in dicani mani ante mediú. Et eſt ſer. 14. in ordine San. Ino. te. † gl. ordi. [illegible] de.n. — *q. 62. artic. 2. — D. 595. — Concl. m

---

catur, ut patet in detractione mendacij. Ex his aũt q ſunt per accidẽs, [illegible] uariat̃ ó [illegible] falſum [illegible] aſſumitur, quãdo [illegible] de intentione proximi, quilibet, quantum dicens illũ mala intentione operari, tũ quæ præſumũt audiẽtes, quia ille dicens, aliquid ſciat ſecretũ ſibi teſtimonium de proximi mala intẽtione: tum [illegible] aſſerendo malã intentionem proximi, inſinuat ſe ſcire aliquid de intentione proximi, quod audientibus non teſtat: loquitur. o. tanquam verum dicens. Vnde ſi pſona ſic detrahẽs eſt talis, de qua poteſt præſumi, ꝙ dicat hoc ex aliqua particulari notitia, quam habet de intentione illius, tenetur ad reſtitutionẽ famę quãmadmodum qui crimen aliq́ quod impoſuit falsò. Et dicere q ipſe temere iudicauit, & dixit quod non ſciuit &c. Si aũt eſt perſona, q̃ conſtat audientibus oĩbus nihil noſſe de proximo illo magis q̃ alios, ſed ex ſua temeritate, odio, uel inuidia, & hmõi hæc dixiſſe, licet peccauerit, reſtituere tñ non tenetur famãm quam non abſtulit, quamuis conatus fuerit auferre.

Margin notes: * q. præc. art. 1. — Concl. m — Concl. p

SVPER Q. LXXIII. ART. II.

Nic. de Nyſſ Tra. 3. p. 3. per. 3. q 13.

IN ar. 2. eiuſdẽ 73. q. nota detractionẽ materialiter, ſ. nõ ãio detrahendi, non eſſe regulariter mortale pc̃tm̃: per accidẽs tñ poſſe eſſe mortale, ſi notabiliter lædat famã proximi. Sed aduerte, ꝙ nõn læditur fama proximi, ſaltẽ notabiliter ex hoc, ꝙ narratur ſecretũ crimen eius tali perſonæ, apud quam perinde erit ac ſi non eſſet dictum, vt cõtingit in colloquijs inter virum, & vxorem de criminibus filiorum & confeſſionibus eorum, qui confitentes pc̃tã propria, dicunt imprudenter confeſſori in quo confidũt, perſonã, cũ qua grauiſſimè peccauerunt, & ſimilib⁹. Ex his n. aut non lædit̃ fama proximi, quia quęrũt magis tegere ſcientes, q̃ ut ẽt quis hæc ſuſpicetur, uel parum lęditur: quia ꝑpea nõ impeditur à bonis talitẽ cõſequẽdis, & unius notitia infamiã. non niſi ſecundũm quid, remotè conſtituit, ſi in illo ſiſtitur, & uerum, licèt occultum dictum eſt. Et ad hũc caſum reducitur etiã circa ſecreta fidei commiſſa petit o conſilij à ſecreta perſona, ut poſſit prouidere ſibi, vel alteri, & hmõi, qñ hæc fiunt cũ indiſcreta reuelatione occulti criminis. Nõ eſt. n. in hmõi mortale peccatum; quia non notabiliter lædit̃ fama proximi in effectu, neque in intentione.

¶ In eodẽ ar. 2. dubiũ occurrit circa illa verba, Quia hoc ex ipſo genere uerborũ hẽt rõnem pc̃ti mortalis. Et eſt rõ dubij, q̃a ly hoc demonſtrat dicere uerba, per quæ diminuit̃ fama alterius in his, quæ ſpectãt ad honeſtatem uitæ, ut patet ex contextu literæ: & ſic intelligit̃, aut gr̃a materiæ turpis. & hoc non: quia conſtat ꝙ ex ipſo gñe uerborũ nõ cõſtituit̃ malus pc̃tm̃, q̃ turpiloquiũ, ſcurrilitas, & ſiquid hmõi eſt, quæ non eſſe ex ſuo genere pc̃tã mortalia Apoſto. ad Ephe. 5. c. inſinuat, & ꝑlo Remig [illegible] ibidem notat. Quo ergo uerificabit̃ q ex ipſo genere uerborum ſit pc̃tm̃ mortale? Aut gratia pc̃ti mortalis ſignificati per hæc verba in altero, de quo eſt ſermo, puta, quia p hæc uerba dr̃ adulter, aut fornicator &c. Et hoc non: quia cum iniuſtitia ſit ex ſuo genere peccatum mortale

Margin notes: *q. 66 ar. 4. & 1.2. q. 6. ar. 5 & 8. — Parrella per totum. 401 Locis ſupra art. 1. indu. tus.

& quaſi per accidens. Et[p] ſiquidē verba, per quæ fama alterius diminuit, proferat aliquis ꝓpter aliquod bonum, uel neceſſariū debitis circunſtantijs obſeruatis, non eſt peccatum, nec pōt dici detractio.[q] Si[r] aūt proferat ex animi leuitate, uel ꝓꝑ cām aliquam non neceſſariam, non G eſt pctm̄ mortale, niſi fortè uerbum quod dr̄, ſit adeò graue, ꝙ notabiliter famam alicuius lædat, & præcipuè in his, quæ pertinent ad honeſtatem uitæ, [s] qa hoc ex ipſo gñe uerborū hēt rōnē pcti mortalis. Et[x] tenetur aliqs ad reſtitutionē famæ, [z] ſicut ad reſtitutionem cuiuslibet rei ſubtractę, eo mō, quo ſ. dictū[*] eſt: cū de reſtitutione ageretur.

H AD PRIMVM ergo dicēdū, ꝙ reuelare pctm̄ occultum alicuius propter eius emendationē denunciando, uel propter bonū iuſtitię publicæ accuſando, nō eſt detrahere, ut dictū[*] eſt.

AD II. dicendum, ꝙ glo. illa non dicit quòd detractio in toto genere humano inueniatur, ſed addit, penè, tum quia ſtultorum infinitus eſt numerus: & pauci ſunt qui ambulent per uiam ſalutis: Tum etiam quia pauci, uel nulli ſunt, qui non aliquando ex animi leuitate aliqd dicant, unde in aliquo uel leuiter alteri[9] fama minoret: qa ut dr̄ Iacob. 3. Si quis in uerbo non offendit, hic eſt perfectus uir.

AD III. dicendum, ꝙ Aug. loquit̄ in caſu illo, quo aliqs dicit aliquod leue malū de alio nō ex intētione nocēdi, ſed ex aī leuitate, uel ex lapſu linguæ.

ARTICVLVS III.

Vtrum detractio ſit grauius omnibus peccatis, quæ in proximum committuntur.

AD TERTIVM ſic procedit̄. Videtur, quòd detractio ſit

F mortale, ut ſuperius determinatum eſt, idem eſſet iudicium de verbis in materia iniuſtitiæ ex ſuo genere uerborum.

¶ Ad hoc dr̄, ꝙ ſenſus lrǽ neuter aſſignatorum eſſe vẽ: ſed cū diſtinxiſſet author, ꝙ dicere uerba detractoria cōtigit dupliciter .ſ. formaliter, & materialiter, & ꝙ detrahere formaliter eſt ex ſuo gñe pctm̄ mortale, qa tollit famā: (Concl. 1) detrahere aūt materialiter non excipit à materiali detractione caſum notabilis læſionis famæ. Et hunc caſum præcipuè accidere poſſe dicit (Conclu. 1) in verbis detractorijs, quo ad honeſtatē uitę: qa hmōi uerba ex ſuo genere ſunt ademptiua famæ, quaſi diceret, ꝙ inter detrahere materialiter in alijs materijs, & in materia honeſtatis hæc eſt diſſa, ꝙ in alijs materijs raro accidit notabilis læſio famæ: in materia autem honeſtatis ſæpe, (Concl. 2) qa hmōi detractio hēt ex ſuo gñe rōnem infamatiui, ac ꝑ (*q. 62. art. 2.) hoc peccati mortalis, de quo eſt ſermo, hoc eſt, detractionis. & hoc qa pctā carnis ſunt maioris infamiæ. Scito tñ diſcernere ꝑſonarū diſſam, & modum dicēdi. Sunt. n. quædam perſonæ, q ex quibuslibet inhoneſtis infames reddūtur, ut moniales, puellæ nubiles, nuptæ, pudicæ, religioſi, ſui nominis curam habentes, & hmōi: & de his accipienda ſunt uerba literæ. Sunt autem perſonæ multæ, quarum famam ſimplex fornicatio in nullo lædit, ut iuuenes ſæculares, qui tantū faciūt, ꝙ hoc dr̄ de eis, quantum ꝙ cœnauerunt. & ſimile eſt de adulterio apud multos. Et breuiter eorum nulla uidetur ex alienis uerbis per accidens infamia, quia ꝓprio ore hoc ſe patraſſe libērè dicunt, uel iactant. Modus autem dicendi, ſ. aſſertiuè, uel I ex auditu, aut dubitatiuè multam uarietatem in hoc facit. Nā ſolus aſſertor propriè tollit famam. Propter quod reliqui nō tenentur ad reſtitutionem famæ, ſi falſum ſit quod retulerūt, aut dubia æſtimatione narrarunt. Ex leuitate ſiquidē audientis, non ex ui dicentis læditur fama, ſi læditur in iſtis caſibus. Et licet hęc dicta in ſe ſint uera ad literam, tamen aliter exponenda eſt litera, ut formaliter intelligatur: nec ad maiorem infamiam, ſed ad ipſam infamiam, quæ pctm̄ mortale conſtituit, recurrat. Dicendum eſt igit̄, ꝙ ly hoc, non demonſtrat dicere uerba inhoneſtatis, ſed demonſtrat uerbum notabiliter famam alicui[9] lædens: ita ꝙ cum doceret author detractionem materialiter nō eſſe pctm̄ mortale, excepit ab hmōi regula detractionem materialē, quæ fit uerbo notabiliter lædente famam proximi, qa hoc, ſ. uerbū notabiliter lædens famam proximi, ex ſuo gñe eſt pctm̄ mortale: ꝙ eſt per ſe notum; quia ex ſuo gñe importat notabile nocumentum famæ proximi. Et hic eſt planus & clarus ſenſus literæ: qm̄ ſic redditur rō exceptionis quo ad ſubſtantiam, & nō K quo ad quantitatis magnitudinem importatam per ly, præcipuè in his quæ pertinent ad honeſtatem uitæ. Iſt enim ly hoc demonſtratiuum ſubſtantiæ. Et rurſus, qm̄ ſic eſt directè ad propoſitum de detractione uniuerſaliter, & nullum habet ſcrupulum. Et benè nota, quia in litera dr̄, ꝙ hmōi detractio materialiter lædat famam notabiliter, & non dixit, quòd ſit læſiua, hoc eſt, potens lædere: quia, ut dictum eſt, ſi tali modo dicatur, quòd non lædat notabiliter famam proximi, quamuis ex ſuo genere uerbum ſit notabiliter læſiuum, non eſt peccatum mortale, ꝓpter imperfectionem actus, ut declarauimus.

¶ Circa detractionem materialiter quo ad finem, non quo admodum, hoc eſt, circa infamationem ſuipſius, dubium occurrit, An ille qui tormentis ductus, aut metu mortis, & cruciatus infamat ſeipſum mentiendo, peccet mortaliter, & teneat̄ ad reſtitutionem famæ ſuæ. Et eſt ratio dubij, quia ſicut homo eſt dominus aliarum ſuarum rerum exteriorum, ita & ſuæ famæ. F Eſt enim fama inter exteriora bona hoīs, q pōt ab inuito auferri. Sicut ergo poteſt homo ut ſe à morte, aut tormentis liberet miſcendo etiam multa mendacia ſine præiudicio proximi, diuitias ſuas dare: ita & famam abſque peccato mortali. In oppoſitum autem eſt glo. in cap. Si ſacerdotibus. 15. quæſt. 6.

¶ Ad hoc dr̄, ꝙ licèt quidam opinentur non eſſe pctm̄ mortale infamare ſeipſum ꝓꝑ cruciatus &c. nec eſſe pernicioſum mendacium, quia hmōi confeſſio non ualet, nec cedit ſibi ad infamiā, ut in dicto c. dr̄. Verū (*In corp. ar. & q. eod art. 1.) tñ proculdubio eſt, ꝙ eſt peccatum mortale, ſicut occidere ſeipſum. Et ratio eſt, quia eſt contra charitatis præceptum quo quilibet tenet̄ ſeipſum diligere: & quia iniuriatur ſaltem Eccleſiæ, cuius eſt pars, infamādo partem illius iniuſtè, ſicut occidens ſeipſum offendit ciuitatem cuius eſt pars: & propterea punit̄, ꝙ careat ſepultura. Et propterea tenetur Eccleſiæ ad reſtitutionem famæ ſui membri. Et ex hac parte hmōi infamatio opponit̄ iuſtitiæ, quæ eſt ad alterum. Amplius infamare ſeipſum, abſolutè loquēdo eſt, peccatum mortale ex ſuo (Postilla per totum. 402) genere, ut patet. ergo infamare ſeipſum metu mortis, uel propter tormenta &c. eſt peccatum mortale. Et tenet conſequentia, quia nec metus mortis, nec tormenta excuſant actum ex ſuo genere peccatum mortale ab hoc, ꝙ eſt eſſe peccatum mortale: alioquin per tormenta liceret fornicari, & alia huiuſmodi facere.

¶ Ad obiecta igitur in oppoſitum dr̄, ꝙ quia homo non eſt ita ſuus, quin ſit pars alterius, tenet̄ ita de ſe diſponere, ut iniuriā I non faciat alteri, hoc eſt, toti, cuius eſt pars. Exponēdo aūt proprias diuitias pro conſeruatione uitæ & integritatis, & ſanitatis corporis, nulli facit iniuriā, ſed rectum ſeruat ordinē: ſed infamando ſeipſum afficit totum rōne partis tali nota infamię, ut ſaluet uitam corporalem, quod eſt iniuſtum: ſicut etiam infamare proximum ꝓꝑ eandem cām eſſet mortale. Non eſt ergo eadem rō de diuitijs, & fama. Quamuis ſit etiam alia diſſa, quia exponendo diuitias fit ſola priuatio rei unius: in infamando uerò non ſolum fit priuatio famæ, ſed appoſitio infamiæ. Aliud. n. eſt ſuſtinere priuationem famæ ꝓꝑ tormenta: aliud eſt apponere infamiam, quod facit infamans ſeipſum. Vnde non pōt iſte excuſari à pernicioſo mendacio, cum ſit mendacium læſiuum proximi, ſeu totius in magno bono. Et pro quanto eſt contra ſeipſum, eſt pluſquam iniuſtum: Eſt. n. contra charitatem ꝓpriā, qua quilibet non minus ſeipſum, quàm proximum tenetur diligere. Et licet teneat̄ magis diligere ꝓpriā uitā, quam propriā famam, & magis curam habere de priuatione uitæ, q̄ de priua K tione famæ, tenet̄ tñ magis curam habere, ne apponat ſibi infamiā, quam ne auferatur ab eo uita, & integritas, & ſanitas, & quies, & libertas: quoniam hoc conſiſtit in mala pati, quod nō eſt malum: illud uerò eſt malefacere, quod eſt malum. Canon autem allegatus ex Decretis, ꝙ confeſſio extorta non eſt ad infamiam, ſi generaliter intelligatur, uerificabitur de infamia iuris: nos autem de infamia moris tractamus. Nam cōfeſſio in tormentis, & ſi non ſit ualida ad infamandum in foro iudiciali, eſt tñ ualida in foro cōſciæ: qa eſt actus mixtus ex uolūtario & inuolūtario, qui ut dr̄ in 3. Ethi. eſt ſimpliciter ſingulari uolūtari[9].

SVPER QVÆST. LXXIIII. ART. III.

IN ar. 3. nota tria. Primo, radicem, quare peccata luxurię ſunt peccata, quia ſ. ſunt contra gnationē humanā, ꝑ quā ſuſcepimus uitam. Sed eſſe contra hmōi generationem cum multipliciter contingat, ſ. uel contra debitum ordinem uel contra finē primarium, uel ſecundarium, &c. multa ſunt huiuſmodi uitia quæ in ſuo tractabuntur loco inferius, &c.

¶Secundo, reſponſionem ad primum, q peccata, quæ in nobis diſtinguuntur, vt detractio, & contumelia, in his quæ ad Deum ſunt uniunt in blaſphemia: vt ſuperius dictum fuit.
¶Tertio, q rñſio ad tertium, conſiſtit in hoc, q excecatio mentis non eſt proprius affectus detractionis ſed cõis ſibi alijs vitiis: & ppea non concludit detractionem grauius peccatũ eſſe.

grauius oĩbus pctĩs, quæ in proximum committunt. Quia ſup illud Pſal. 108. Pro eo ut me diligerent, detrahebant mihi dicit. gl. Plus nocẽt in mẽbris detrahentes Chriſto, quia aĩas creditorũ interficiunt q̃ qui eius carnem mox reſurrecturã pereme runt. Ex quo vr̃ q detractio ſit grauius pctm̃ quã homicidium quãtò grauius eſt occidere animã, quam occidere corpus; ſed homicidiũ eſt grauius inter cætera pctã, quæ in proximũ cõmittunt. ergo detractio eſt ſimpl'r̃iter oĩa grauior

¶2 Præt. Detractio vr̃ eſſe grauius pctm̃ q̃ contumelia, quia contumeliam põt hõ repellere non ãt detractionem latẽtem: ſed contumelia vr̃ eſſe maius pctm̃ q̃ adulterium per hoc, q adulterium uenit duos in unam carnem, contumelia aũt unitos in multa diuidit. ergo detractio eſt maius peccatũ quàm adulterium quod tamen inter alia dicta quę ſunt in proximum, magnam grauitatem habet.

¶3 Præt. Contumelia oritur ex ira, detractio ãt ex inuidia, vt patet per* Greg. 31. Moral. ſed inuidia eſt maius pctm̃, q̃ ira. ergo & detractio eſt maius pctm̃, quàm contumelia. & ſic idem, quod prius.

*lib. 31. c. 31. a medio.

¶4 Præt. Tantò aliquod pctm̃ eſt grauius, quantò inducit grauiorẽ defectum: ſed detractio inducit grauiſſimum defectum. ſ. excæcationem mentis dicit. n. * Greg. Quid aliud detrahentes faciunt, niſi q in puluerem ſufflant, & in oculos ſuos terrã excitant, ut vñ plus detractionis ſufflant inde minus veritatis videant? ergo detractio eſt grauiſſimum pctm̃ inter ea, quæ committuntur in proximum.

* In regiſtro lib. 8. c. 45. ante medium

Sed contra Grauius eſt peccare facto, q̃ verbo: ſed detractio eſt pctm̃ verbi adulteriũ ãt & homicidium, & furtũ ſunt pctã in factis. ergo detractio nõ eſt grauius cæteris pctis q̃ ſunt in pximũ.

Respon. dicendum, q pctã, quæ committuntur in proximum ſunt penſanda per ſe quidem ſm nocumenta, q̃ proximo inferuntur, quia ex hoc hñt rõnem culpæ. Tanto ãt eſt maius nocumentũ quãto maius bonũ demit. Cum aũt ſit triplex bonum hoĩs. ſ. bonum aĩæ, bonum corporis, & bonũ exteriorum rerum. bonum aĩæ, quod eſt maximũ non põt alicui ab alio tolli niſi occaſionaliter, puta, p malã perſuaſionem, quæ neceſſitatem non infert: ſed alia duo bona. ſ. corporis & exteriorum rerũ, pñt ab alio violenter auferri. Sed quia bonũ corporis præeminet bono exteriorũ rerũ, grauiora ſunt pctã, qbus inferẽ nocumentũ corpori, q̃ ea, qbus inferẽ nocumentũ exterioribus rebus. Vñ inter cætera pctã, q̃ cõmittunẽ in proximũ homicidiũ grauius eſt, per quod tollit uita pximi iam actu exiſtens. Conſequenter ãt adulteriũ, quod eſt cõtra debitũ ordinẽ gñationis humanæ, p quã eſt introitus ad uitã. Conſequenter ãt ſunt exteriora bona, inter q̃ fama præeminet diuitijs, eo q propinquior eſt ſpũalibus bonis. Vnde dr̃ Prouer. 22. Melius eſt nomẽ bonũ, q̃ diuitiæ multæ. Et iõ detractio ſm ſuum genus, eſt maius pm̃, q̃ furtũ: minus tñ q̃ homicidiũ, uel adulteriũ. Põt tñ eſſe alius ordo pp circumſtantias aggrauantes, uel diminuẽtes. per accidens aũt grauitas pcti attenditur ex parte peccantis, qui grauius peccat, ſi ex deliberatione peccet, quam ſi peccet ex infirmitate, uel incautela. Et ſm hoc peccata locutionis habẽt aliquam leuitatem, inquantum de facili ex lapſu linguæ proueniunt abſque magna præmeditatione.

Concl. m

Conclu. p

Conclu. s

Ad primum ergo dicendũ, q illi, qui detrahũt Chriſto impediẽtes fidem membrorum ipſius, derogant diuinitati eius, cui fides innititur: vnde non eſt ſimplex detractio, ſed blaſphemia.

Ad secundum dicẽdũ, q grauius pctm̃ eſt cõtumelia, q̃ detractio, inquantum hẽt maiorẽ cõtẽptũ pximi: ſicut & rapina eſt graui⁹ pctm̃, q̃ furtũ, ut ſ. dictũ * eſt. Cõtumelia aũt non eſt grauius pctm̃, q̃ adulterium: non. n. grauitas adulterij penſat ex cõiunctione corporum, ſed ex deordinatione generationis humanæ. Contumelioſus aũt nõ ſufficienter cauſat inimicitiã in alio, ſed occaſionaliter tñ diuidit vnitos, inquãtum. ſ. per hoc, q mala alterius promit, alios inquantũ in ſe eſt, ab eius amicitia ſeparat, licet ad hoc per eius uerba non cogantur. Sic ergo & detractor occaſionaliter eſt homicida inquantum. ſ. p ſua uerba dat alteri occaſionem, ut proximum odiat, uel cõtemnat. Propter quod in epiſtola Clementis * dr̃, detractores eſſe homicidas, ſcilicet occaſionaliter: qa qui odit fratrem ſuum, homicida eſt ut dicitur. Ioannis. 3.

* q. 66. ar. 9.

* Habet de pænitent. d. 1. ca. Homicidiorum.

Ad tertium dicendũ, q ira q̃rit in manifeſto vindictã inferre, vt Phil. dicit in ſcđo* Rethor. iõ detractio quæ eſt in occulto, non eſt filia irę, ſicut cõtumelia ſed magis inuidiæ quæ nititur qualiter cũq; minuere gloriam proximi. Nec tñ ſequitur pp hoc q detractio ſit grauior q̃ contumelia: qa ex minori uitio põt oriri maius pctm̃, ſicut ex ira naſcit homicidium, & blaſphemia. Origo. n. peccatorum attenditur ſm inclinationem ad finem quod eſt ex parte conuerſionis: grauitas autem peccati magis attenditur ex parte auerſionis.

* Li. 2. c. 4. declinando ad finem, to. 6.

Ad IIII. dicendũ, q quia hõ lætaẽ in ſententia oris ſui, ut dr̃ Prouer. 15. inde eſt q ille qui detrahit incipit magis amare, & credere quod dicit, & p conſequens proximũ magis odire, & ſic magis recedere à cognitiõe ueritatis. Iſte tñ effectus põt ſequi ẽt ex alijs pctis, q̃ ptinent ad odiũ proximi.

Articvlvs IIII.

Vtrum audiens, qui tolerat detrahentem, grauiter peccet.

Ad qvartvm ſic pcedit. Vr̃ q audiẽs, q tolerat detrahentẽ, nõ grauiter peccet. Nõ. n. aliqs magis tenet alteri, quã ſibi ipſi: ſed laudabile eſt, ſi patienter hõ ſuos detractores toleret. dicit. n. * Gregorius ſuper Ezechielem homilia nona, Linguas detrahentiũ ſicut noſtro ſtudio nõ debemus excitare ne ipſi per eas ‡ita p ſuã malitiam

* Homil. 9. i Ezec. parũ aute mediũ

SVPER Q. LXXIII. ART. IIII.

In art 4. eiuſdẽ 73. q. dub ñ occurrit circa audientem materialiter tm̃, hoc eſt ſine cõplacẽtia detractionis, cñ eſt pctm̃ mortale. Et eſt iõ dubij, qualitera ponit tres caſus, inquibus poteſt eſſe mortale. ſ. ſi incumbit ex officio corrigere, ſi audiẽs nouit aliquod periculum conſequẽs ſi timor humanus eſſet tãtus quòd alles

Porrecta per totum.

403

excitatas dẽmus æquanimiter tolerare, vt nobis meritum creſcat. ergo nõ peccet aliqs ſi de tractionibus aliorũ nõ reſiſtat.

2 Præt. Eccle. 4. dr̃. Nõ cõtradicas verbo veritatis vllo mõ: ſed qñq; aliquis detrahit verbo veritatis dicendo vt ſ. dictum* eſt ergo vr̃ ꝙ nõ ſemper teneatur homo detractoribus reſiſtere.

¶ 3 Præt. Nullus dẽt impedire id quod eſt i vtilitatẽ aliorũ: ſed detractio frequenter eſt in vtilitatẽ aliorũ cõtra quos detrahit dicit.n.* Pius Papa. Nonnũquã detractio aduerſus bonos cõcitatũ ut quos uel domeſtica adulatio uẽ aliorũ fauor i aliũ extulerat, detractio humiliet. ergo aliqs nõ dẽt detractores ipedire.

Sed contra eſt, qđ Hier.* dicit. Caue ne linguã, aut aures hẽas prurientes, aut alijs detrahas, aut alios audias detrahẽtes.

Respon. Dicendũ, ꝙ ſm̃ Apoſtolũ ad Romanos 1. Digni ſunt morte nõ ſolũ qui pc̃ta faciũt ſed ẽt qui facientibus pc̃ta conſentiunt: quod quidem contingit dupliciter. Vno modo directè, qñ. ſ. quis inducit alium ad pc̃tm̃, vel ei placet pc̃tm̃. Alio modo indirectè. ſ. qñ non reſiſtit, cum reſiſtere poſſit; & hoc contingit qñq; non quia pc̃tm̃ placet, ſed pp aliquem humanum timorem. Dicendum eſt ergo, ꝙ* ſi aliquis detractiones audiat abſq; reſiſtentia, vr̃ detractori conſentire, vñ fit particeps pc̃ti eius.* Et* ſi quidem inducat eum ad detrahendũ, vel ſaltem placeat ei detractio pp odium eius, cui detrahitur, non minus peccat, q̃ detrahens, & qñq; magis.* Vnde Bernardus* dicit detrahere, aut detrahentem audire, quid horum damnabilius, ſit, nõ facile dixerim. *Si uerò non placet ei pc̃tm̃, ſed ex timore, vel negligentia, uel ẽt verecundia quadã ommittat repellere detrahentem, peccat quidem, ſed multò minus q̃ detrahens, & plerumq; venialiter Qñq; etiam hoc põt eſſe pc̃tm̃ mortale* vel pp hoc ꝙ alicui ex officio i ncumbit detrahentem corrigere, vel pp aliquod periculum, quod audiens nouit cõſequens vel pp radicem, qua ti-

F mor humanus qñq; poteſt eſſe pc̃tm̃ mortale, vt ſ. habitũ* eſt.

Ad primvm ergo dicendũ, ꝙ detractiones ſuas nullus audit: quia mala quæ dicunt de aliquo eo audiente, non ſunt detractiones propriè loquendo, ſed contumeliæ, vt dictum* eſt. Poſſunt tñ ad notitiam alicuius detractiones contra ipſum factæ aliorum relationibus peruenire: & tunc ſui arbitrij eſt detri-
G mentũ ſuæ famæ pati, niſi hoc uergat in periculum aliorum, vt ſupra dictum* eſt. Et ideò in hoc põt commendari eius patientia, ꝙ patienter detractiones ſuſtinet. Non ãt eſt ſui arbitrij, ꝙ patiatur detrimentum famæ alterius: & ideò in culpam ei uertitur, ſi non reſiſtit cũ poſſit reſiſtere eadem ratione, qua tenetur aliquis ſubleuare aſinũ alterius iacentem ſub onere, vt
H præcipitur Deuter. 22.

Ad secvndvm dicendũ, ꝙ non ſemper aliquis dẽt reſiſtere detractori, arguẽdo eum de falſitate, & maximè ſi ſciat verum eſſe quod dr̃: ſed debet eũ verbis redarguere de hoc, ꝙ peccat fratri detrahẽdo, vel ſaltem oñdere ꝙ ei detractio diſpliceat per triſtitiã faciei: quia ut dr̃ Prouerb. 25. Ventus Aquilo diſſipat pluuias, & facies tri-
I ſtis linguam detrahentem.

Ad tertivm dicendum, ꝙ vtilitas, quę ex detractione prouenit, non eſt ex intentione detrahentis, ſed ex Dei ordinatione, qui ex quolibet malo elicit bonum: & ideo nihilominus eſt detractoribus reſiſtẽdum, ſicut & raptoribus, vel oppreſſoribus aliorum, quámuis ex hoc oppreſſis, uel ſpoliatis per patientiam meritum creſcat.

K
QVAESTIO LXXIIII.

De Suſurratione, in duos articulos diuiſa.

Deinde conſiderandum, eſt de ſuſurratione.

Et circa hoc quæruntur duo.

¶ Primò, Vtrum ſuſurratio ſit peccatum diſtinctum a detractione.

¶ Secundò, quod horum ſit grauius.

Articvlvs primvs.

Vtrum ſuſurratio ſit peccatum diſtinctum à detractione.

Ad primvm ſic proceditur. vr̃ ꝙ ſuſurratio non ſit pc̃tm diſtincta a detractione. Dicit.n. Iſid.

*Ar. 1. huius queſt. ad 3.

*6. q. 1. c. oues paſtorem.

*In epiſ. ad Nepotianũ in vlt. pagi. ante finẽ epiſt. 10.

*Lib. 2. de Conſideratiõe ad Eugeniũ circa finẽ illius.

*q. 19. ar 3.

*Ar. 1. ad 2.

*In corp. ar. & q. 72 ar. 3.

eſſe pc̃tm̃ mortale. Et inferius in rõtione ad vltimũ dr̃, ꝙ reſiſtendum eſt detractoribus, ſicut raptoribus, uel oppreſſoribus aliorũ. & in calce corporis articuli, ꝙ ſicut tenet ex Deuter. 22. ſubleuare aſinum proximi iacentẽ ſub onere. ita hoiem ab infamia oppreſſum. &c Videntur.n. hęc do ctrina ſuperius datæ in art. 7. quæſt. 62 ad tertiũ aduerſari, ubi dr̃, ꝙ non obſtante [illegible] troni, uel non reprehendenti, ſolum tenetur qñ ei incũbit ex officio Hic.n. dr̃, ꝙ ñ ſolũ ſi incũbit ex officio ſed ẽt ſi nouit periculũ cõſequens, qr tenetur immo plus, ꝙ tenetur ipſum ſubuenire infamiæ iacentem ſubleuare.

¶ Ad hoc dr̃, ꝙ ſententia authoris eſt vna & eadem hic, & ſuperius. Neq;.n. intẽdit ꝙ teneatur qs plus obſtare detrahenti, q̃ [illegible] pienti, vel inuadenti ſeu percutienti, ſed ꝙ proportionaliter tenet in oĩbus materijs.

¶ Ad eius euidentiã ſciendũ ꝙ tres numerati caſus in lra ita ſe hñt, ꝙ primus reſpicit non ſolũ bonum hoĩs, qui detrahit vel bonũ cõe, ſẽ ẽt bonũ proximi, cui detrahitur, perpuè ũ ẽ ẽt ſubdit* illi, cui ex officio incumbit detractorem

Concl. m corrigere: qñ tunc vtrinque incumbit ſibi cura & ne detractor offendat, & ne

Conclu. p proximus ſubditus lęſatus in famę. Magis .n. tenet ad defenſionẽ ſubditorũ q̃ aliorũ. & iõ regulandus eſt ſcdm regulas correctionis fraternæ, & iuſtitiæ: & ide diſcernere oportet qñ eſt mortale, & qñ non. Tertius uerò reſpicit pſonã audientis, quã tũ. ſ. ſi eius alo timor

Conclu. i dominet, vt. ſ. præponat charitati fraternæ humanã: & hic ſecundũ charitatis, & fraternitatis leges examinandus eſt. Scdũ verò reſpicit non ipſam infamiã proximi. ſed periculũ conſequens, nõ quodcũq; ſed notabile ſiuè illi* ſiue alterius. Et ppea regulandus eſt ſcdm regulas non obſtãtis participãtis. Et ñ

quidem non obſtanti periculo noto vinculum cõſideremus dicemus, ꝙ quantũ eſt ex parte ſua non tenetur ſub mortali pc̃tõ, niſi incumbat ei ex officio, iuxta ſupradicta. Sed quantũ eſt ex parte imminẽ* tis neceſſitatis proximi, uel reipublicæ in ſpũalibus, uel tẽporalibus, tenetur ſub mortali, vel veniali iuxta conditionẽ neceſſitatis, puta, quia uidet inde homicidia, uel proditionem uel hæreticos, & huiuſmodi prouenire, quibus tenetur hõ ratione inſtantis neceſſitatis ſibi occurrentis ſubuenire. Si autẽ conſideremus uinculum participantis in crimine, quod ſcilicet littera prætens intendere uidetur, qa de peccato auditionis loquens dicit, Propter periculũ quod audiens nouit conſequens, ſcilicet ex detractione audita: tunc ipſa auditio tãquam cauſa, uel cum cauſa periculi conſequentis non conſtituit ipſum audiẽtem in peccato mortali: & ſic audiens tenetur ratione participij in crimine detractionis, quãmuis materialiter propter notabile periculum ſeu damnum quod cõcauſat, nec de hoc eſt ſibi cura. Ex quibus patet quòd nulla eſt contradictio inter hæc, & ſupradicta, quòd ſicut neceſſitas ſuccumbentis o neri obligat proximum ad ſubleuandum, iuxta conditionem tamen neceſſitatis ita quoque eſt in eo, qui opprimitur à detractoribus.

SVPER Q. LXXIIII. ART. I.

Nic. de Nyſe tract. 3. p. 3. pa. 3. q. 13.

IN vtroq; ſimul articulo quæ. ſeptuageſimæquartę de ſuſurratione

Prouerb. per rerum

404

Ir f. [illegible] ar 1 cor. Et Ro. [illegible] deca [illegible]

ſurratione, dubium o, e.... ſuſurratio unum? ſpẽs ſpẽalíſſimæ, & eſt ratio dubij: quia ſuſurratio directè tẽdit cõtra amicitiã, ſicut detractio cõtra famã, & contumelia cõtra honorẽ. Conſtat autem amicitiæ eſſe multas ſpẽs, ſ. honeſti, utilis, &c. Vr ergo q; ſuſurratio in tot debeat diſtingui ſpẽs, quot ſunt amicitiæ ſpecies.

¶ In oppoſitũ authoritas eſt litteræ, quę ſuſurrationẽ ut unicam tractat ſpẽm: & ut patet, hic liber eſt cõſumatio moralium.

¶ Ad hoc dr̃, q; qa nõ incõuenit vnã ſpẽm ſpecialiſſimam habituum tendere in rõnẽ cõem multis generibus, ut in habitib⁹. intellectualibus patet de Metaphyſica, quæ tendit in ens inquantum ens: & in habitibus moralibus de odio ultio, quod iuxta ſupradicta tendit in cõem mali rõnem: ita circo mirum non eſt, ſi amicitiæ multę ſũt ſpẽs, & ũi ſuſurratio unica tñ eſt ſpẽs, tendens in communem rõnẽ inimicitiæ. Ita q;, ſicut odium in quęcunque mala tendit, attingit ea inquantũ hñt mali rõnem: ita ſuſurratio in cuiuſcũque amicitiæ diuortium tendat, attingit eã inquantũ cõuuet amare, & nõ amari, quæ eſt cõis rõ amicitiæ. Vnde patet, q; nõ oportet multiplicare ſpẽs ſuſurrationis, dato q; multiplicentur ſpẽs amicitiæ. Recolẽdum tñ hoc in loco eſt, q; quia unũ uitiũ utitur alio, ſi qn. ſuſurrãdo intendit delectabile, puta, qa ponendo diſcordias inter coniuges, abutet̃ vxore illius: aut ut le puta, quia ſuſurrãdo inter principes, vſurpabit ſibi regnũ, uel comitatũ: aut damnũ alterius cui inuidet, puta, quia ſuſurrãdo inter negociatores, alter excludet̃ à ſoc etate eo muneris, hmõi ſuſurratio nõ ẽ ſimpliciter ſuſurratio, id ſicut qui furatur ut mœchet̃, magis eſt mœchus, q̃ fur: ita hic magis eſt adulter, latro &c. q̃ ſuſurro. & hæc ... ut perſpi-

*Gl. interlinearis ibidem.

Concl.

*Gl. interlinearis ibidem.

Pars concluſionis.

*Inductã in argu. Sed contra.

in lib.* Etymologiarũ. Suſurro A de ſono locutionis appellatur, qa nõ in facie alicuius, ſed in aure loquitur detrahẽdo: ſed loq de altero[h] detrahendo, ad detractionẽ ptinet. ergo ſuſurratio ñ ẽ pctm̃ diſtinctũ à detractione.

¶2 Præt. Leuit. 19. dr̃. Non eris criminator, nec ſuſurro in populis: ſed criminator idẽ[h] ur̃ eſſe q; detractor. ergo etiam ſuſurratio à detractione nõ differt.

¶3 Præt. Eccl. 28. dr̃. Suſurro, & B bilinguis maledictus erit: ſed[h] bilinguis ur̃ idẽ ẽe q; detractor quia detractorum eſt duplici ligua loqui, aliter. ſ. in abſentia, & aliter in præſentia. ergo ſuſurro idem eſt quod detractor.

Sed contra eſt, q; Ro. 1. ſuper illud, Suſurrones, detractores, dicit* glo. Suſurrones, inter amicos diſcordiam ſeminantes: detractores, qui aliorum bona negant, uel minuunt.

Resp. Dicẽdũ, q; q;[m] ſuſurro, & detractor in materia conueniunt, & etiam in forma, ſiue in mõ loquendi,[n] quia uterq; malum occultè de proximo dicit: pp quam ſimilitudinẽ interdũ unũ pro alio ponit̃. Vñ Ecc. 5. ſu p illud, Non appelleris ſuſurro, dicit* gl. i. detractor. Differũt ãt in fine, qa detractor intẽdit denigrare famã proximi: unde illa mala de proximo præcipuè pfert, ex qbus pximus infamari poſſit, uel ſaltẽ diminui eius fama: ſuſurro aũt intẽdit amicitiã ſeparare, ut patet per* gl. inductam, & per illud quod dr̃ Prou. 26. Suſurrone ſubtracto iurgia conquieſcũt: & iõ ſuſurro talia mala profert de proximo, quæ põt contra ipſum cõmouere, aĩum audientis, ſm illud Eccle. 28. Vir peccator conturbabit amicos, & in medio pacem habentium immittit inimicitiam.

Ad primvm ergo dicendum, q; ſuſurro, inquantũ dicit malũ de alio, dr̃ detrahere. In hoc tñ differt a detractore, qa non intendit ſimpliciter malum dicere: ſed quicquid ſit illud, q; poſſit aĩum unius perturbare contra alium, etiam ſi ſit ſimpliciter bonũ, tñ apparẽs malũ inquantũ diſplicet ei, cui dicitur.

Ad secvndvm dicendũ, q; criminator differt a ſuſurrone, & à detractore: quia criminator eſt, q publicè crimina alijs imponit uel accuſando, uel cõuitiando, quod non pertinet ad detractorem, & ſuſurronem.

Ad tertivm dicẽdũ, q; bilinguis propriè dr̃ ſuſurro. Cum .n. amicitia ſit inter duos, nitit̃ ſuſurro ex utraque parte amicitiam rumpere: & iõ duabus linguis utitur ad duos, uni dicens malum de alio: pp quod dr̃ Eccle. 28. Suſurro, & bilinguis maledictus. & ſubditur: Multos. n. turbauit pacem habentes.

Articvlvs II.

Vtrum detractio ſit grauius peccatum, quàm ſuſurratio.

N c. de Niſi l ra. 3 p 3 Fo. 3. q 13.

Ad secvndvm ſic procedit. Vr̃ q; detractio ſit grauius pctm̃, q̃ ſuſurratio. Pctã. n. oris conſiſtunt,[b] in hoc, q; aliqs maledicit: ſed detractor dicit de p ximo ea, q̃ ſunt mala ſimpliciter, qa ex talibus orit̃ infamia, uel diminuit̃ fama: ſuſurro aũt non curat dicere niſi mala apparentia, quæ. ſ. diſplicent audienti. ergo grauius peccatum eſt detractio, quàm ſuſurratio.

¶2 Præt. Quicũq; aufert alicui famã,[h] aufert ei nõ ſolũ unum amicum, ſed multos: quia intellect⁹ vniuſcuiuſq; refugit amicitiam infamium perſonarum. unde contra quendam dr̃, Paralip. 19. His qui oderunt Dominum, amicitia iũgeris: ſuſurratio ãt aufert unum ſolùm amicũ. grauius ergo peccatũ D eſt detractio, quàm ſuſurratio.

¶3 Præt. Iacob. 4. dr̃. Qui detrahit fratri ſuo,[h] detrahit legi, & per conſequens Deo, qui eſt legiſlator: & ſic pctm̃ detractionis vr̃ eſſe pctm̃ in Deũ, quod eſt grauiſſimum, ut ſupra habitũ* eſt: peccatum autem ſuſurrationis eſt, in proximum. ergo peccatum detractionis eſt grauius, quàm peccatum ſuſurrationis. *q. 20. ar. 3. & 1. 2. q. 73. arti. 3. & 6.

Sed contra eſt, quod dicitur Eccle. 5. Denotatio peſſima ſuper bilinguem: ſuſurratori autem odium, & inimicitia, & contumelia.

Respon. dicendũ, q; ſicut ſ. dictũ* eſt, pctm̃ in p ximũ tãtò eſt graui⁹, quãtò per ipſum mai⁹ nocumẽtũ pximo infert: nocumẽtũ aũt tãtò mai⁹ eſt, quãtò maius eſt bonũ qd̃ tollit̃.[m] Inter cætera uerò exteriora bona pẽminet amic⁹,[n] qa ſine amicis nullus uiuere põt, ut patet p Phil. in* 8. Ethi. uñ dr̃. Eccl. 6. Amico fideli nulla eſt cõparatio. Fama aũt ipſa, q̃ p detractionẽ tollit̃, ad hoc maximè neceſſaria eſt, ut hõ idone⁹ ad amicitiã hẽatur: & iõ[p] ſuſurratio eſt maius pctm̃, q̃ detractio, & ẽt q̃ cõtumelia,[q] qa amicus eſt melior, q̃ honor, & amari, quàm honorari, ut in* 8. Ethi. Phil. dicit.

*Art. 3. & 1. 2. q. 73. ar. 8 *Concl.*

*Li. 8. Eth. c. 1. in principio, to. 5 *Conclu.*

*Li. 8. c. 8. tom. 5.

Ad primvm ergo dicendũ, q; ſpẽs, & grauitas peccat

ciis, q; particula eſt fines, ad quos ordinat̃ ſuſurratio in diſſolutione amicitiarũ ſiuè ſpectent ad utile, ſiuè ad delectabile, ſeu illorũ oppoſita, nõ variãt ſuſurrationis ſpeciem, ſed apponũt circunſtantiam alterius ſpeciei, ut exempla allata oſtendunt.

¶ In eiſdem articulis quæſtionis ſeptuageſimatertiæ, memẽto ut ſcias diſtinguere ſuſurrationẽ ſicut diſtinguitur tam contumelia, q̃ detractio, ſ. in materialẽ & formalẽ. & q; licèt ſuſurratio formalis, quę. ſ. intendit ſeparationẽ amicitiæ, ſit mortale pctm̃ ex ſuo genere, materialiter tamẽ nõ eſt mortale. Poſſet tñ eſſe mortale, ſicut de detractione, dictum eſt, qñ. ſ. culpabiliter homo ad utramque partem ſic loquit̃, ut inferat diuortiũ amicitiæ, nec de hoc curat. Hoc. n. eſt peius, q̃ notabiliter lędere honorẽ, aut famã pximi præter intẽtionẽ

Porrella per totum.

405

Mal. q. 10. ar. 3 ad 3.

peccati magis attenditur ex fine, quàm ex materiali obiecto: & iō rōne finis ſuſurratio eſt grauior quàmuis detractor quandoque peiora dicat. F

Ad secundum dicendū, ꝙ fama eſt diſpoſitio ad amicitiam, & infamia ad inimicitiam. Diſpoſitio autem deficit ab eo, ad quod diſponit: & ideò ille qui operatur ad aliquod, quod eſt diſpoſitio ad inimicitiam, minus peccat, quàm ille qui directè operatur ad inimicitiam inducendam.

Ad tertium dicēdū, ꝙ ille qui detrahit fratri, in tm̄ vr̄ detrahere legi, inquantum contemnit præceptum de dilectione proximi, contra quod directius agit, qui amicitiam diſrumpere nititur. Vnde hoc peccatum maximè contra Deum eſt, quia Deus dilectio eſt, ut dr̄ 1. Io. 4. & propter hoc dicit Prou. 6. Sex ſunt quæ odit Dominus, & ſeptimum deteſtatur anima eius: & hoc ſeptimum ponit eū, qui ſeminat inter fratres diſcordiam. G

QVAESTIO LXXV.

De Deriſione, in duos articulos diuiſa

Deinde conſiderandum eſt de deriſione.

Et circa hoc quæruntur duo. H

¶ Primò, Vtrum deriſio ſit peccatū ſpāle, diſtinctum ab alijs peccatis, quibus per verba nocumētū proximo infert.

¶ Secundò, Vtrū deriſio ſit peccatum mortale.

ARTICVLVS I.

Vtrum deriſio ſit ſpeciale peccatū, ab alijs præmiſſis diſtinctum.

Ad primum ſic ꝓcedit. Vr̄, ꝙ deriſio non ſit ſpāle peccatum, ab alijs præmiſſis diſtinctum. Subſannatio. n. vr̄ idem eſſe ꝙ deriſio: ſed ſubſannatio ad contumeliam[b] uidetur pertinere. ergo deriſio non uidetur diſtingui a contumelia. I

¶ 2 Præt. Nullus irridet, niſi de aliquo turpi, ex quo hō erubeſcit: hmōi aūt ſunt pctā, quæ ſi manifeſtè de aliquo dicunt, ꝑtinent ad cūtumeliā: ſi aūt occultè, pertinent ad detractionē, ſiue ſuſurrationem. ergo deriſio nō eſt uitiū a ꝓmiſſis diſtinctū. K

¶ 3 Præt. Hmōi pctā [d]iſtinguuntur ſm̄[b] nocumēta, q̄ ꝓximo inferuntur: ſed per deriſionē non infertur aliud nocumentum ꝓximo, quam in honore, uel fama, vel detrimento amicitię. ergo deriſio non eſt peccatum diſtinctum a præmiſſis.

Sed contra eſt, ꝙ deriſio fit ludo, vnde & illuſio nominatur: nullum aūt ꝓmiſſorum ludo agitur ſed ſerio. ergo deriſio ab omibus prædictis differt.

SVPER Q. LXXV. ART. I.

In arti. utroque ſimul q. 75. nota primo, ꝙ aliunde hēt irriſio diſtinctionē ab alijs peccatis verborū contra ꝓximum, & aliundè hēt grauitatem. Nam diſtinctionem hēt à fine malo, ad quē directè tēdit, .ſ. ab erubeſcentia, & confuſione, quam intendit cauſare in ꝓximo. Grauitatē uerò habet a contemptu proximi maiore in mō ioco ſo, q̄ ſerio.

¶ Nota ſecūdo, ꝙ irriſio Dei claudit ſubblaſphemia, ut prædictū fuit, nec eſt pctm̄ ſpē diſtinctum à blaſphemia, ſicut nec contumelia. Vnde Iſaias blaſphemos dixit iriſores Dei Iſrael. Et Luc. 22. de irriſorib. Chriſti dicendo, Propheti za nobis, quis eſt, qui te percuſſit. dr̄ Et alia multa blaſphemantes dicebant in eum. Reſpectu autem proximorum diſtinguitur irriſio ab alijs peccatis dictis.

Porrecta per totum. 406

¶ Nota tertio, quòd etiam irriſio fit dupliciter, ſcilicet materialiter, & formaliter, ſ. ex intentione irridendi, ut confundatur & erubeſcat: uel præter hanc intentionem ludendo, ſeu loquendo talia, unde poſſit ſequi erubeſcentia. & regulariter quando ſic fit, eſt ueniale.

Resp. Dicēdū, ꝙ ſicut ſ. dictū eſt, pctā uerborū pcipuè pēſanda ſunt ſm̄ intētionē ꝓferētis: & iō ſm̄ diuerſa quæ quis intēdit cōtra alium loquēs, hmōi pctā diſtinguunt. Sicut aūt aliqs cōuitiādo intēdit cōuitiati honorē deprimere, & detrahendo diminuere famā, & ſuſurrādo tollere amicitiā: ita ēt irridēdo aliqs intēdit, ꝙ ille q irridet, erubeſcat. Et quia hic finis eſt diſtinctus ab alijs, iō etiā pctm̄ deriſionis diſtinguit à præmiſſis peccatis. ¶

q. 72. ar. 2.

Concl.

Concl.

Ad primum ergo dicendum, ꝙ ſubſannatio, & irriſio conueniunt in fine, ſed differunt in mō, qa irriſio fit ore, i. verbo & cachinnis: ſubſannatio āt naſo rugato, ut dicit gl. ſuper illud Pſa. 2. Qui habitat in cœlis, irridebit eos. Talis aūt dr̄ia non diuerſificat ſpēm: utrumque tñ differt à cōtumelia, ſicut erubeſcentia à dehonoratione. Eſt. n. erubeſcentia timor dehonorationis, † ſicut Dam. dicit.

Gl. interlinearis & Aug. hoc loco.

† Li. 2. Orth. fidei. c. 15.

Ad secundum dicendū, ꝙ de opere uirtuoſo aliquis apud alios & reuerentiā meretur, & famā, & apud ſeipſum bonæ conſciæ groriā, ſm̄ illud 2. ad Corin. 1. Gloria nr̄a hæc eſt, teſtimonium conſcientiæ nr̄æ. Vnde ecōuerſò, de actu turpi, i. vitioſo, apud alios qdē tollit hoīs honor, & fama: & ad hoc contumelioſus, & detractor turpia de alio dicunt. Apud ſeipſum autem per turpia, quæ dicuntur, aliquis perdit conſciæ gloriam per quandā cōfuſionem & erubeſcentiam: & ad hoc turpia dicit deriſor. Et ſic patet ꝙ deriſor communicat cū prædictis vitijs in materia, differt autem in fine.

Ad III. dicendū, ꝙ ſecnritas cōſciæ, & quies illius magnum bonum eſt, ſm̄ illud Prou. 15. Secura mens quaſi iuge conuiuiū: & iō q conſciam alicuius inqetat cōfundēdo ipſum, aliquod ſpāle nocumentum ei infert. Vnde deriſio eſt pctm̄ ſpeciale.

ARTICVLVS II.

Vtrum deriſio poſſit eſſe peccatum mortale.

Porrecta per totum. 407

Ad secundum ſic ꝓcedit. Vr̄, ꝙ deriſio nō poſſit eſſe peccatum mortale. Oē. n. pctm̄ mortale h contrariatur charitati: ſed deriſio non uidetur contrariari charitati, agitur enim ludo quandoq; inter amicos, unde & deluſio nominatur. ergo deriſio non poteſt eſſe peccatum mortale.

¶ 2 Præt. Deriſio illa vr̄ eſſe maxima, quæ fit in iniuriam Dei: ſed non h oīs deriſio, quæ uergit in iniuria Dei, eſt pctm̄ mortale, alioquin quicūque recidiuaret in aliquod pctm̄ ueniale, de quo pœnituit, peccaret mortaliter. Dicit. n. Iſidorus, * ꝙ irriſor ē, & non pœnitens, qui adhuc agit, quod pœnitet. Similiter & ſequeretur, ꝙ oīs ſimulatio eſſet pctm̄ mortale: quia, ſicut † Greg. dicit in Moral. Per ſtruthionem ſignificatur ſimulator, qui deridet equū, id eſt, hominem iuſtum, & aſcenſorem, id eſt, Deū. ergo deriſio non eſt peccatum mortale.

*Iſid. li. 10. etymol. * Li. 2. de ſummo bono ca. 16. in principio. † Li. 31. c. 6. & 12. in mor.*

¶ 3 Præt. Cōtumelia, & detractio vīr eſſe[b] grauiora pctā, q̄ deriſio, quia maius eſt facere aliquid ſerio, q̄ ioco: ſed non omnis detractio, uel contumelia eſt pctm̄ mortale. ergo multo minus deriſio.

Sed contra eſt, qđ dr̄ Prou. 3. * ipſe deridet illuſores: ſed deridere Dei, eſt æternaliter punire pro pctō mortali, ut patet ꝑ id qđ dr̄ in Pſ. 2. Qui habitat i cęlis irridebit eos. ergo dʼriſio ē pctm̄ mortale.

RESPON.

Reſp. Dicendũ, ꝙ irriſio nõ ſit niſi de aliquo malo, uel defectu. Malũ aũt, ſi ſit magnũ non pro ludo accipit, ſed ſerioſè. Vñ ſi in ludum, uel riſum vertat, ex quo irriſionis, vel illuſionis nomẽ ſumitur, hoc eſt qa accipit, ut paruũ. Põt aũt aliqđ malũ accipi, ut paruũ, dupľr. Vno mõ, ẽm ſe: alio modo, rõne perſonæ.[m] Cũ aũt aliqs alterius pſonæ malũ, vel defectũ in ludũ, uel riſum ponit, qa ẽm ſe paruum malũ eſt, eſt ueniale, & leue pctm̃ ẽm ſuũ genus.[n] Cũ aũt accipit quaſi paruũ rõne pſonæ, ſicut defectus puerorũ, & ſtultorũ parũ põderare ſolemus, ſic aliquẽ illudere, uel irridere, ẽ eũ oino paruipẽdere, & eũ tã uilẽ æſtimare, ut de ei[p] malo nõ ſit curandũ, ſed ſit quaſi p ludo habẽdũ: &[p] ſic deriſio eſt pctm̃ mortale, & grauius q̃ contumelia, q̃ ſiľr eſt in manifeſto,[q] quia cõtumelioſus vĩ accipere malũ alterius ſerioſè, illuſor aũt in ludũ, & ita vĩ eſſe maior cõtẽptus & dehonoratio. Et ẽm hoc illuſio eſt graue pctm̃, & tantò grauius, quãto maior reuerẽtia debet pſonæ, q̃ illuditur. Vñ[s] grauiſſimũ eſt irridere Deũ, & ea q̃ Dei ſunt,[t] ẽm illud Iſaiæ.37. Cui exprobraſti? & quem blaſphemaſti? & ſuper quẽ exaltaſti uocẽ tuã? &[u] poſtea ſubdit. Ad ſanctũ Iſrael.[x] Deinde ẽm locũ tenet irriſio parentũ:[y] vñ dĩ Prou.30. Oculum, q ſubſannat pr̃em, & deſpicit partũ mr̃is ſuæ, effodiãt eũ corui de torrẽtibus, & comedant eum filij aquilæ.[&] Deinde iuſtorũ deriſio grauis eſt,[a] quia honor eſt uirtutis pmiũ. & contra hoc dĩ Iob 12. Deridet iuſti ſimplicitas: q̃ qdẽ deriſio ualdè nocua eſt, qa p hoc hoies a bñ agẽdo impediunt, ẽm illud Greg. Qui in aliorũ actib. exoriri bona reſpiciũt, mox ea manu peſtiferę ex pbratiõis euellũt.

Ad primvm ergo dicendũ, ꝙ ludus non importat aliquid contrarium charitati reſpectu eius, cũ quo luditur: poteſt tamen importare aliquid contrarium charitati reſpectu eius, de quo ludit, propter contemptum, ut dictum eſt.

Ad ii dicendũ, ꝙ ille qui recidiuat in pctm̃ de quo pęnituit, & ille qui ſimulat, nõ expreſſe Deũ irridet, ſed quaſi interpretatiuè, inquantum, ſ. ad modum deridentis ſe habet. Nec tamen ueniali-ter peccando aliquis ſimpliciter recidiuat, uel ſimulat, ſed diſpoſitiuè, uel interpretatiuè.

Ad iii dicẽdũ, ꝙ deriſio ẽm ſuam rõnẽ, leuius aliqd eſt, q̃ detractio, uel contumelia: qa non importat cõtẽptum, ſed ludũ. Quandoque tñ habet maiorem contemptum, q̃ contumelia, ut ſupra dictum eſt, & tunc eſt graue peccatum.

Conclu. m / Conclu. p / Conclu. s / Conclu. x / Conclu. & / • In cor. art. / • In cor. art.

QVAESTIO LXXVI.

De maledictione, in quatuor articulos diuiſa.

Poſtea conſiderãdum eſt de maledictione.

Et circa hoc quęruntur quatuor.

¶ Primò, Vtrum licitè poſſit aliquis maledicere homini.

¶ Secundò, Vtrum licitè poſſit aliquis maledicere irrationali creaturæ.

¶ Tertiò, Vtrum maledictio ſit peccatum mortale.

¶ Quartò, De comparatione eius ad alia peccata.

Articvlvs primvs.

Vtrum liceat maledicere aliquem.

A Dprimvm ſic procedit. Vĩ ꝙ nõ liceat maledicere aliquẽ. Nõ eſt. n. licitũ pterire[b] mãdatũ Apoſtoli, in quo Chriſtus loquebat, ut dĩ 2. ad Cor.13. ſed ipſe præcipit Ro.12. Benedicite, & nolite maledicere. ergo non licet aliquem maledicere.

¶ 2 Præt. Oẽs tenentur Deũ benedicere, ẽm illud Dan.3. Bñdicite filij hominũ dño: ſed non põt ex ore eodẽ pcedere bñdictio Dei, &[h] maledictio hominis, ut pbat Iacob.3. ergo nulli licet aliquem maledicere.

¶ 3 Prę. Ille q aliquẽ maledicit, vĩ[h] optare ei[a] malũ culpæ, uel pęnæ, qa maledictio vĩ eẽ imprecatio q̃dã: ſed nõ licet deſiderar̃ malũ alteri[a], q̃nimo orare oportet p oĩb. ut liberent a malo. ergo nulli lʒ maledicere.

¶ 4 Præt. Diabolus p oſtinationẽ maximè ſubiectus eſt malitiæ: ſed nõ licet alicui maledicere[b] Diabolũ, ſicut nec ſeipſũ. dicit. n. Eccl.21. Cũ maledicit impius diabolũ, maledicit ipſe animam ſuã. ergo multo minus licet maledicere hominem.

¶ 5 Præt. Nu.23. ſup illud, Q̃uo maledicam, cui non maledixit Dñs, dicit[a] glo. Non põt eſſe iuſta maledicendi cã, ubi peccantis[h] ignorat affectus: ſed hõ nõ põt ſcire affectum alterius hominis, nec ẽt utrum ſit[h] maledictus à Deo. ergo nulli licet aliquem hominem maledicere.

Sed contra eſt, qđ Deu.27. dĩ. Maledictus, q nõ pmanet in ſermonibus legis huius. Eliſeus etiam pueris ſibi illudentibus maledixit, ut habetur 4. Reg.2.

Reſpon. Dicẽdum, ꝙ maledicere idẽ eſt, qđ malum dicere. Dicere aũt tripľr ſe habet ad id, quod dĩ. Vno mõ, p modum ẽnunciationis, ſicut aliquid exprimitur mõ indicatiuo: & ſic maledicere nihil aliud ẽ, q̃ malum alterius referre, qđ ptinet ad detractionẽ: vñ q̃nque maledici detractores dicuntur. Alio mõ, dicere ſe habet ad id, quod dicitur per modũ cauſæ: & hoc quidẽ primò, & principaľr competit Deo,

SVP. QV. LXXVI. ART. I.

IN q.76. nota ex 1. arti. eiuſdẽ, qđ ſit ppriè maledictio, ſ. dicere malũ, inquãtũ malũ, alicui ex itẽtione. Et ex hoc oritur, ꝙ maledictio, ſicut alia ſupradicta peccata, diſtinguitur in maledictionẽ formaliter & materialiter: & ꝙ q̃nque eſt pctm̃ mortale, & q̃nque ueniale. Nã maledictio formaliter ẽ ex ſuo gñe mortale, ut patet. Materialiter aũt ſi ſit optatiuè, nõ eſt mortale: ſi uerò fieret imperatiuè, poſſet eſſe mortale. Et ratio diuerſitatis eſt, quia præter intentionem optatiuè maledicẽs, neminẽ lædit: qa nec ex intẽtione, nec ex opere. Imperatiuè aũt quandoque lædit ex opere miniſtri obſequẽtis, q̃uis nõ ex propria intentione. Dixi aũt, ex ſuo gñe, quia pp imperfectionem actus, ſiue ex parte obiecti, ut ſi parũ malum optet, uel imperet: ſiue ex parte operãtis, ut ſi ex ira aut alia paſſione maledicat q̃uis affectu tendat in malum, quia non ex conſenſu rationis in malum tendit, deficit à perfecta ratione peccati, ſicut in cæteris peccatis ex ſuo genere contingit, ac p hoc nõ eſt mortale, ut in articulo 3. dicitur. Et hinc patet, ꝙ maledictiões filiorũ à parentibus, quæ nõ trãſeunt guttur, nõ ſũt mortalia peccata. Diſcerne tñ hęc inter tp̃s paſſionis, & tempus quietis, ne fallaris. Et ſcito ꝙ ex hoc, ꝙ maledicẽs poſt tranſacta paſſionem doleret, ſi eueniret malũ qđ optauit, nõ ppea ſignum eſt quòd fuerit pctm̃ ueniale maledictio, aut quòd nõ ex intẽtione maledixerit: quoniam ſi tempore iræ, aut alterius paſſiõis tñ inualuit paſſio, ut portionẽ ſuperiorẽ ad cõſenſum maledictionis flexerit, mortale pctm̃ eſt: ſicut cũ paſſio cõcupiſcentiæ tãtum exardeſcit, ꝙ trahit ad cõſenſum in actũ uenereũ. Oportet ergo ad ipſum paſſionis tempus reſpicere, an tũc maledicens cõſenſerit, hoc eſt, voluiſſet pure, ꝙ ſic eſſet ut dicebat, an non. Hoc enim tempus infallibiliter oſtendit an mortale, an ueniale fuerit. Tempus autẽ quie-

Porrecta per totum.

408

4. d. 18. q. 2. art. 1. q. 2. ad 1. Et vir. q6. 2. arti. 8. ad 10. & 15. Et Pſal. 5. Et Ro. 11. & 12. ca. lect. 3.

• Eſt Origenis Homi. 15. in Nume. parũ a medio. to. 1.

ſpiritus poſt paſſioné uindictæ, q̄ nō ē pſiſtēs animus erga malū: & q̄ non per modū habitus, ſed paſſionis tráſeuntis peccauit. ¶ Nota ſecundo ex ſecūdo articulo, q̄ maledicere creaturæ irrōnali, inquantū ordiné hét ad rōnalé, p inde eſt ac maledicere ipſi rōnali creaturæ ad quā ordinat: ſicut maledicere creaturis inquantū ſunt Dei, pinde eſt ac maledicere Deo, ut in litera dr̄, qm̄ ē blaſphemiæ peccatum. Cum igitur maledicit qs diem natiuitatis ſuæ & huiuſmodi, ſi non ſolo ore, ſed corde maledicit, maledicit ipſi, inquantum continet rōnalis creaturæ natiuitatē: ac per hoc maledicit natiuitati ſuæ, qd eſt optare malum natiuitati ſuæ, qd ē optare malū ſibiipſi, qui natiuitate ingreſſus eſt uitá. Et qm̄ non optat hoc vel illud modicū malū, ſed abſolutè maledicit natiuitaté, quæ capax eſt magni mali rōnalis creaturæ, ut patet: conſequens eſt q̄ peccet mortaliter. Nec obſtat, q̄ natiuitas ſua, quia præteriit, nō eſt amplius capax mali: ſufficit.n. ad peccatū peruerſitas itētionis, etiá ſi impoſſibile ſit quod intendit, ut patet in maledictione Dei, cui nihil mali pōt accidere. Nec agiteris ſcrupulo, ſi die feſto natus ſit, q dici ſuæ natiuitatis maledixit, qm̄ niſi feſti maledictio intenta fuit, non aggrauat peccatum. Eſt náque hoc p accidens reſpectu actus illius maledictionis: ſicut ét eſſe creaturá Dei diem illum, per accidens ſe habet ad actū illius maledictionis, q non niſi inquantum natiuitaté ſuam continuit, fertur in illū &c. Secus aūt eſt, ſi ex ſola ira maledicit, nec ſibi, nec alteri optans malū, ſed iracūdiæ ſatiſfaciens & ſimiliter ſi maledixiſſet natiuitaté ſuā, inquātū cām malorū præteritorum optās illam non fuiſſe non ſimpliciter, ſed nō fuiſſe cauſam tantorum mali. Hoc

*1.2.q.20 art.3.

Conclu. m

Conclu. p

Conclu. s

q oīa ſuo uerbo fecit, ſm̄ illud Pſ.32. Dixit, & facta ſunt. Cōſequēter aūt cōpetit hoībus, qui uerbo ſuo alios mouēt p imperiū ad aliqd faciēdū: & ad hoc inſtituta ſunt uerba imperatiui modi. Tertio mō, ipſum dicere ſe hēt ad id qđ dr̄, quaſi expſſio qdā affectus deſiderātis id, qđ uerbo exprimit: & ad hoc inſtituta ſunt uerba optatiui modi. Prætermiſſo ergo primo modo maledictionis, q eſt p ſimplicē enūciationē mali, cōſiderandū eſt de aliis duob9. Vbi ſcir̄ oportet, q̄ facere aliqd, & uelle illud, ſe cōſequunt̄ i bonitate & malitia, ut ex ſupradictis* patet. Vñ in iſtis duob. modis, qbus malū dr̄ p modū imperātis, uel p modū optātis, eadē rōne eſt aliqd licitū & illicitū. Si.n. aliqs imperet uel optet malū alteri9, inquantū eſt malū, quaſi ipſum malū intēdēs, m ſic maledicere utroq; mō erit illicitū. n & hoc eſt maledicere, p ſe loquēdo. p Si aūt aliquis iperet, uel optet malū alteri9 ſub rōne boni, ſic eſt licitū, q nec erit maledictio, p ſe loquēdo, ſed p accidēs: q principalis intētio dicētis non fert̄ ad malū, ſed ad bonū. s Cōtingit aūt malū aliqđ dici iperādo uel optādo ſub rōne dupli cis boni. t Qñq; quidē ſub rōne iuſti, & ſic iudex licitè maledicit illū, cui pcipit iuſtā pęnā inferri. Et ſic ét Eccľia maledicit anathematizādo: ſicut & pphetę in ſcripturis qñq; imprecant̄ mala pctōribus, quaſi cōformātes uolūtatē ſuā diuinę iuſtitię: licet hę impcationes poſſint ét p modū pnūciationis intelligi. Qñq; uerò dr̄ aliqđ malū ſub rōne utilis, puta, cū aliqs optat aliquē pctōrē pati aliquā ægritudinē, aut aliqđ impedimētū, uel ut ipſe melior efficiat̄, vł ut ſaltē ab aliorū nocumēto ceſſet.

F

G

H

I

AD PRIMVM ergo dicendū, q̄ Apoſtol9 phibet maledicere p ſe loquēdo cū intentione mali. Et ſiť dicendum ad ſecundum.

AD III dicēdū, q̄ optar̄ alicui malū ſub rōne boni nō cōtrariat̄ affectui, quo qs ſimpliciter alicui optat bonū: ſed magis habet conformitatem ad ipſum.

AD IIII dicēdū, q̄ in diabolo eſt cōſiderare naturā, & culpā. Natura qdē ei9 bona ē, & à Deo, nec eā maledicere licet: culpa aūt ei9 ē maledicēda, ſm̄ illud Iob.3. Maledicāt ei q maledicūt diei. Cū aūt pctōr maledicit diabolū pp culpā, ſeipſum ſimili rōne iudicat maledictione dignum: & ſecūdùm hoc dr̄ maledicere animam ſuam.

AD V dicēdū, q̄ affect9 peccātis etſi i ſe nō uideat̄, pōt tñ pcipi ex aliquo manifeſto pctō p quo pęna eſt ifligēda. Siťr ét q̄uis ſciri nō poſſit quē Deus maledicat ſm̄ finalē reprobationē pōt tñ ſciri qs ſit maledictus a Deo ſm̄ reatū præſentis culpæ.

ARTICVLVS II.

Vtrum liceat creaturam irrationalem maledicere.

AD SECVNDVM ſic pcedit̄. Vr̄ q̄ ñ liceat creaturā irrōnalē maledicere. Maledictio.n. pcipuè vr̄ eē licita, iquātū reſpicit pęnā: ſed creatura irrōnalis nō ē ſuſceptiua nec culpę nec pœnæ. ergo h eā maledicere ñ licet.

¶2 Præt. In creatura irrōnali nihil iuenit̄ h niſi natura, quā De9 fecit: hanc aūt maledicere non licet, ét in diabolo, ut dictum* eſt. ergo creaturam irrationalē nullo mō licet maledicere.

¶3 Præt. Creatura irrōnalis aut eſt pmanēs, ſicut corpora aut ē trāſiēs, ſicut tpa: ſed ſicut Greg. dicit in* 4. Moral. Otioſū ē maledicer̄ ñ exiſtēti, uitioſū uerò, ſi exiſteret. ergo nullo mō licet maledicere h creaturæ irrōnali.

SED CONTRA eſt, q̄ Dominus maledixit ficulneæ, ut habetur Matth.21. Et Iob maledixit diei* ſuo, ut habetur Iob.3.

namque mō nec ē ueniale peccatū eſt, iuxta illud Iob, Pereat dies, in qua natus ſum. Et de ſimilibus idem intelligas, quod de die natiuitatis dictum eſt.

¶ Nota 3. ex 4. articulo, q̄ maledictio i tot ſpēs diſtinguit̄, quot ſpecierū ſunt mala, q̄ ipetat, uel optat. Vñ in litera di ... ne ad ... q ma ... ledicit, odit malum occaſionis alteri9, nō d ffert de ... ab homicida. & ſimile eſt de aliis malis, puta, cōtumeliæ, infamiæ, rapinæ, pcuſſionis, carceris, mutilationis &c. Vniuerſaliter nāq; uerū eſt, q̄ optare, uel imperare aliquid, ad illā ſpēm ſpectat, ad quā ſpectaret facere illud. Vbi m... ſicut odiū tendit ad malū abſolute alia aūt uitia, puta, homicidiū, cōtumelia & cæt. ad ... les malorū ſpēs ... ita hoc qd dico. Maledi... & ... non d ffert ſpecié ab odij uitio: quoniā ad malū ... terminatur. Cū uerò ad ſpēs malorū imprecando deſcendit, puta, Sit mortuus, pauper, captiu9, æger, & huiuſmodi, ad ſpecies homicidij, ... deci natur, iuxta præſentis literæ doctrinā. Et ſi omnia, aūt multa ſimul mala qs imprecatur, multarum ſpecierum deformitates incurrit, uno uitio circunſtante aliud, ut frequenter accidit. Et hæc de tota q 76. ſufficiant.

Peccata per tam.

409

Inf. art. 4. ad 1.

*Ar. præc. ad 4.

*Li. 4. c. 5. paulo a prin.

K

RESPON. Dicendum, q̄ benedictio, uel maledictio propriè ad illā rem ptinet, cui pōt aliqd bñ, uel malè contingere, ſ. rōnali creaturæ. m Creaturis autem irrationalibus bonum uel malū dr̄ contingere in ordine ad creaturam rationalem, propter quam ſunt. Ordinantur autem ad eam multipliciter. n Vno quidem modo, per modum ſubuentionis, inquantum. ſ. ex creaturis irrationalib. ſubuenitur humanæ neceſſitati: & hōc mō Dominus homini dicit, Gen.3. Maledicta terra in ope tuo, ut ſ. per eius ſterilitatē hō puniretur, & ita ét intelligitur quod hr̄ Deut.28. Benedicta horrea tua, & infra: Maledictum horreum tuum. Sic ét Dauid maledixit montes Gelboe, ſecūdùm* Greg. expoſitionē. Alio mō, creatura irrationalis ordinat̄ ad rationalem per modum ſignificationis: & ſic Dñs

Conclu. m

maledixit

maledixit ficulneam in ſignificationẽ Iudææ. Ter A tio mõ, ordinaẽ creatura irrationalis ad rõnalem p modum continentis, ſ. tẽporis, uel loci: & ſic maledixit Iob diei natiuitatis ſuæ pp culpã originalem, quã naſcendo contraxit, & pp ſequentes pœnalitates. Et pp hoc ẽt põt intelligi Dauid maledixiſſe montibus Gelboe, ut legitur 2. Regum 1. ſ. pp cædem populi, q̃ in eis cõtigerat ᵖ Maledicere aũt rebus irrationalibus, inquantũ ſunt creaturæ Dei, eſt pctm̃ blaſphemiæ: maledicere aũt eis ſm ſe cõſideratis eſt otioſum, & vanũ, & p cõſequẽs illicitum ᵠ. Et per hoc patet reſpõſio ad obiecta.

Conclu. p

ARTICVLVS III.

Vtrum maledicere ſit peccatum mortale.

Nic. de Nyſe Tra. 3. p. 3. por. 3. q. 13.

Porrecta per totum. 410

AD TERTIVM ſic proceditur. Videtur q maledicere non ſit pctm̃ mortale. Auguſtinus enim in homilia de Igne purgatorio, numerat ᵇ maledictionẽ inter leuia peccata: hæc aũt ſunt venialia. ergo maledictio nõ ẽ pctm̃ mortale, ſed veniale.

¶2 Præt. Ea quæ ex ᵇ leui motu mentis procedunt, non videntur vniuerſaliter eſſe peccata mortalia: ſed interdum maledictio ex leui motu procedit. ergo maledictio non eſt peccatum mortale.

¶3 Præt. Grauius eſt malefacere, quam maledicere: ſed malefacere ᵇ non ſemper eſt peccatum mortale. ergo multò minus maledicere.

SED CONTRA. Nihil excludit a regno Dei, niſi peccatum mortale: ſed maledictio excludit à regno Dei, ſecundum illud 1. ad Corinth. 6. Neque maledici, neque rapaces regnum Dei poſſidebũt. ergo maledictio eſt peccatum mortale.

RESPON. Dicẽdũ, q maledictio, de qua nũc loquimur, eſt p quã pronuntiatur malũ contra aliquẽ vel imperando, vel optando. Velle aũt, uel imperio mouere ad malum alterius, ſm ſe repugnat charitati, qua diligimus pximũ uolentes bonum D ipſius: & ita ᵐ ſm ſuũ genus eſt pctm̃ mortale, & tãto grauius, quãto pſonã, cui maledicimus, magis amare, & reuereri tenemur ⁿ. Vnde dr̃ Leuic. 20. Qui maledixerit patri ſuo, & matri, morte moriatur ᵖ. Contingit tñ verbũ maledictionis prolatũ, eſſe pctm̃ veniale, vel pp paruitatẽ mali, qd̃ qs alteri maledicẽdo, imprecaẽ: vel ẽt pp affectũ eius, q pfert maledictionis verba, dũ ex leui motu, uel ex ludo, aut ex ſurreptione aliqua, talia uerba pfert, ᵠqa pctã uerborũ maximẽ ex affectu pẽſanẽ, vt ſ. dictũ eſt *. Et per hoc patet rñſio ad obiecta.

Conclu. m

Conclu. p

q. 72. artic. 1.

ARTICVLVS IIII. E

Vtrum maledicere ſit grauius peccatum, quàm detractio.

Porrecta per totum. 411

AD QVARTVM ſic proceditur. Vr̃ q maledictio ſit grauius pctm̃, q̃ detractio. Maledictio. n. vr̃ eſſe blaſphemia q̃dam, ut patet per id, quod dr̃ in Canonica Iudæ, q cũ Michael archangelus cum diabolo diſputãs, altercaret de Moyſi corpore, ñ eſt auſus iudiciũ inferre blaſphemiæ: & accipitur ibi blaſphemia pro maledictione ſecundum gloſ. * blaſphemia autem eſt grauius peccatũ, q̃ detractio. ergo maledictio eſt grauior detractione.

Gloſ. interlinearis ibi.

¶2 Præt. Homicidiũ eſt detractione grauius, vt ſupra dictũ eſt *: ſed maledictio eſt par ᵇ peccato homicidij. dicit enim Chriſoſt. † ſuper Matth. Cum dixeris, Maledic ei, & domum euerte, & omnia perire fac, nihil ab homicida differs. ergo maledictio eſt grauior, quàm detractio.

q. 73. artic. 3.

† Homil. 20. in Mat. inter medium & finẽ to. 2.

¶3 Præt. Cauſa præeminet ſigno: ſed ille qui maledicit, cauſat ᵇ malum ſuo imperio, ille autẽ qui detrahit, ſolum ſignificat malum iam exiſtens. grauius ergo peccat maledicus, quàm detractor.

SED CONTRA eſt, q detractio non poteſt bene fieri: maledictio aũt fit bene, & male, ut ex dictis * patet. ergo grauior ẽ detractio, quàm maledictio.

** ar. 1 huius queſt.*

RESP. Dicendũ, q ſicut in primo habitũ * eſt, du B plex eſt malũ, ſ. culpæ, & pœnæ. Malũ aũt culpæ peius eſt, ut ibidẽ oſtẽſum † eſt: vñ dicere malũ culpæ peius eſt, q̃ dicere malũ pœnæ, dummodo ſit idẽ modus dicendi. Ad cõtumelioſum ergo, & ſuſurronẽ, & detractorẽ, & ẽt deriſorem ptinet dicere malũ culpæ: ſed ad maledicentẽ, prout nunc loquimur, ptinet dicerẽ malum pœnæ, nõ autem malũ culpæ, niſi fortè ſub rõne pœnæ. Nõ tñ eſt idẽ modus dicendi: nã ad pdicta quatuor uitia ptinet dicere malũ culpæ ſolũ enũtiando. Per maledictionẽ verò dr̃ malũ pœnæ uel cauſando p modũ imperij, uel optando. Ipſa autẽ enunciatio culpæ, C pctm̃ eſt, inquãtũ aliquod nocumentũ ex hoc pximo infert. Grauius aũt eſt nocumẽtũ inferre, q̃ nocumentũ deſiderare, cæteris paribus: vñ ᵐ detractio ſm cõmunem rõnem grauius pctm̃ eſt, q̃ maledictio ſimplex deſideriũ exprimens. Maledictio vero q̃ fit per modum imperij, cum habeat rõnẽ cauſę, põt eſſe detractione grauior, ſi maius nocumẽtum inferat, q̃ ſit denigratio famę, uel leuior, ſi minus ⁿ. Et hæc quidem accipienda ſunt ſm ea, q̃ per ſe pertinent ad rationem horum uitiorum. ᵖ Poſſunt autem & alia per accidens conſiderari, q̃ prædicta vitia vel augent, vel minuunt. ᵠ

** 1. p. q. 48. ar. 5.*
† 1. p. q. 48. ar. 6.

Conclu. m

Conclu. p

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd maledictio creaturæ, inquantum creatura eſt, redundat in Deum, & ſic per accidens habet rationẽ blaſphemiæ: non autem ſi maledicatur creaturæ propter culpam. Et eadem ratio eſt de detractione.

AD II dicendum, q ſicut dictum eſt *, maledictio vno modo includit deſiderium mali. Vnde ſi ille q maledicit, velit malũ occiſionis alterius, deſiderio non differt ab homicida: differt tamen, inquantum actus exterior aliquid adijcit voluntati.

** ar. præc.*

AD III dicendum, quòd ratio illa procedit de maledictione, ſecundum q importat imperium.

QVAESTIO LXXVII.

De fraudulentia, quæ committitur in emptionibus, & venditionibus, in quatuor articulos diuiſa.

DEINDE conſiderãdum eſt de peccatis, quæ ſunt circa uoluntarias cõmutationes. Et primò de fraudulentia, quæ committitur in emptionibus, & venditionibus. Secundò, de vſura, quæ fit in mutuis. Circa

SVP. QV. LXXVII.
Nic. de Nyſe Tra. 3. p. 3. por. 1. & 2 q 11.

IN principio introductionis q. 77. ubi redditur ro cã, quare de ſolis his duobus vitijs commutationum uolũtariarũ hoc eſt, de fraudulentia, & uſura tractandum eſt, ſ. quia circa alias uoluntarias cõmutationes non inuenitur aliqua ſpecies peccati, quæ diſtinguatur

alias.n.cōmutationes voluntarias,nō inenit aliqua ſpēs pcti, q̄ diſtiguat à rapina, vel furto. CIRCA primū q̄rūtur quatuor.

¶Primò, De iniuſta venditione ex parte pt̄ij,ſ. vtrū liceat aliquid vendere plus q̄ valeat.

¶Secundò, De iniuſta venditione ex parte rei venditæ.

¶Tertiò, Vtrū venditor teneatur dicere vitiū rei venditæ.

¶Quartò, Vtrum licitum ſit aliquid negotiando plus uendere, quam emptum ſit.

ARTICVLVS I.

Vtrum licitè aliquis poſſit vendere rē plus quàm valeat.

AD PRIMVM ſic procedit. Vr̄ q aliqs licitè poſſit vendere rē plus q̄ valeat. Iuſtum.n.in cōmutationibus humanæ uitæ ſm leges ciuiles[b] determinatur: ſed ſm eas licitū eſt emptori,& vēditori, vt ſeinuicē decipiāt: qđ qdē fit, inquātū vēditor pl⁹ vēdit rē q̄ valeat,emptor āt minus q̄ valeat. ergo licitū ē q aliquis vendat rem plus q̄ valeat.

¶2 Pręt. Illud[b] qđ eſt oībus cōe, vr̄ eē naturale,& nō eſſe pctm̄: ſed ſicut Auguſt. refert 13.* de Tri. dictū cuiuſdā Mimi fuit ab oib⁹ acceptatū, Vili vultis emere,& care vēdere:cui ēt conſonat qđ dr̄ Prou.20.Malū eſt,malum eſt, dicit omnis emptor,& cum receſſerit,gloriatur. ergo licitum eſt aliquid carius vendere,& vilius emere, q̄ valeat.

¶3 Præt. Nō vr̄ eſſe illicitū ſi ex cōuētione agat[h] id,qđ fieri dēt ex debito honeſtatis: ſed ſm Phil.in 8. Eth.* i amicitia vtilis recōpēſatio fieri dēt ſm vtilitatē,quā cōſecutus eſt ille, q beneficiū ſuſcepit, q̄ quidē qnq; excedit valorem rei datæ: ſicut cōtingit cū aliqs multū re aliqua īdiget vel ad periculū euitādū,uel ad aliqđ cōmodū conſequēdū.ergo licèt in cōtractu emptionis, & vēditionis aliqd dare ,p maiori pretio q̄ valeat.

SED CONTRA eſt,qđ dr̄ Matt: 7.Oīa q̄cumq; vultis vt faciant vobis homines,& vos facite illis: ſed nullus vult ſibi rē vendi carius q̄ valeat.ergo nullus dēt alteri vēdere rē cari⁹ q̄ valeat.

RESPON. Dicēdū,q[m] fraudē adhibere ad hoc, q aliqđ plus iuſto pretio vēdať, oīno pctm̄ eſt[n], inquātū aliqs decipit proximū in damnū ipſius. Vnde & Tullius dicit in libro * de Offic. Tollēdū eſt igit in rebus cōtrahendis oē mendaciū: nō licitatorē venditor, nec q cōtra ſe licitetur,emptor apponet.Si aūt fraus deficit, tūc de emptione, & venditione dupliciter loqui poſſumus. Vno modo ſm ſe,& ſecundum hoc emptio, & venditio videtur eſſe introducta ,p cōi vtilitate utriuſq; dum ſcilicet unus indiget re alterius, &

ſtinguatur à rapina,vel furto dubiū occurrit,vñ diſtinctionem habet ſpecificā à furto,fraudulētia in venditione,& emptione. Et eſt rō dubij,tum quia hmōi acceptio aut fit ſciēte dño inuito,aut nō. Si ſciente,nō eſt fraudulentia,ſed rapina. Si neſciente,eſt furtū,qđ eſt occulta rei alienæ acceptio:tū quia ſicut cōmittitur fraus in emptione, & vēditione, ita in alijs commutationibus uolūtarijs, vt patet in cōductione, & locatione,& pignore. Contingit n. locare equum vitioſum, dare pignus falſum &c. Nō eſt ergo ſpecifica diſtictio pl⁹ in emptione & venditione,quàm ī alijs, ſi in alijs hæc diſtinguuntur à furto, & rapina.

¶Ad hoc dicitř, q diſtinctio iniuſtitiæ, q̄ fit in emptionibus & venditionibus, à rapina & furto ex multis manifeſta eſt.

Porrecta per totum.
412
a d. 1 ... q. 3 ar. 1.q. 1. cor. Et quo. 2 artic. 2. cor. & 10.

¶Primò ex hoc, q iniuſtitia hmōi communiter fit dolosè, ſeu fraudulenter: vñ & fraudulētia nominať, qđ nō eſt de rōne furti, aut rapinæ.

¶Secūdò,q acceptio iniuſta hic fit quodā modo inuito, & quodammō uolēte dño: in furto aūt & rapina fit acceptio dño inuito ſimpliciter: qm̄ in emptione & uēditione iniuſta, utraq; pars uolūtariè dat alteri qđ ſuū eſt, & ſic eſt ibi aliquo mō uoluntariū: ſed qa pars decepta non daret, ſi ſciret ſe deceptam,idō eſt ēt ibi inuoluntariū. Furtū aūt,aut rapinā patiens nō agit ad tranſlationem rei ſuæ à ſe,ſed tantummodo patitur.

* Li. 13. c. 3. paulo a princ. t. 3.

¶Tertiò, quia hmōi iniuſtitia cōiter ſe habet ad ſciētē, & ignorantiam patiētis. Acceptio aūt tam furtiua,q̄ rapinæ determinata eſt:quia rapina rē in manifeſto, furtū in occulto accipit.

¶Ad primam ergo obiectionem in oppoſitum dicitur,q acceptio in uenditione iniuſta ſciente domino, ſed propter ignorantiam patiente,non eſt rapina: quia nō eſt uiolentia ibi,nec furtum,quia fit ſciente & uolente quodammodo domino:ſed eſt ſpeciale uitium,de quo nunc tractamus. Acceptio uero quę fit ignorante parte,nō eſt furtum,ſed claudit in ſe fraudā participatā,& tēdit non ad inferendā paſſionē ſimpliciter ut furtiua,ſed paſſionē quodammō ,puenientē à patiēte,ut pdictū eſt.

¶Ad ſecundū dr̄, q appellatione furti, & rapinæ in propoſito intelligi poſſunt oīa enumerata uitia: qa author intēdit,q per alias cōmutationes uoluntarias non oportet de aliquo alio uitio tractare,ſed ſufficit tractare de enumeratis. Conſtat autē ex litera,q iam enumerauerat fraudulētiam, & uſuram unde ſicut quia tractatum eſt de furto, non oportet per alias cōmutationes ſpecialiter tractare de furto interuenientē in illis,ut ſiqs furetur pignus,aut depoſitum:ita quia tractandum eſt de fraudulentia in ꝓpria ſua materia,ſ.emptione & uēditione, non eſt opus tractare de illa interueniēte in pignoribus, aut depoſitis. Nō intendit ergo author,q in alijs cōmutationibus uoluntarijs fraudulētia ſit furtū,aut rapina: in emptionibus uerò & uēditionibus ſit ſpeciale uitiū,ſed q p alias cōmutationes uolūtarias nō eſt tractādū de aliquo ſpeciali uitio: qa ī his duob⁹.ſ. fraudulētia,& uſura adiūctis ſuperius tractatis.ſ. furto &c. nō reſtat aliqua uitij ſpēs tractāda in cōmutationibus uolūtarijs.

SVPER QV. LXXVII. ARTIC. I.

IN ar.1.q.77.dubiū occurrit, An iniuſtū ptium rei ſit quātū cōiter vendi ſolet abſolutè in tali loco &c.an quātum in tali mō uendēdi inuenitř,puta,cū ultrò offertur in ſubhaſtatione, uel per mediatores &c. Et eſt finis dubij: qa hinc pēdet ſolutio multarū q̄ſtionū. Rō aūt dubitandi eſt, quia ſi iuſtū ptiū determinatur nō attēto mō uēdendi, ſequitř q emētes res,q̄ publico pcone ſubhaſtanť, & minus q̄ abſolute ualeāt, uēduntur, cōmuniter iniuſte emerent, & conſequenter q rectores te pu. cauſam darēt iniqs emptionibus.

* Libr. 8. Eth. c. 13. nō longe a fin. t. 5.

¶In oppoſitū aūt eſt, qa ſi iuſtū ptiū determineť attēto mō uendēdi,ſequeretř,q licitū eſſet emere minus q̄ ualeat res, ab his q neceſſitate indigētiæ actī ultro uēdūt longè min⁹ q̄ eadē res in eodē loco cōiter uendať,qđ vr̄ iniuſtū: qa nō omnino uoluntaria eſt cōmutatio,ſed ſemiuiolēta, ſicut qñ quis proijcit merces in mare, ne pereať.

Cucla.

¶Ad euidentiā huius difficultatis tria uidēda ſūt. Primò, ī quo conſiſtat difficultas. Secundò, determināda ueritas. Tertiò,ſoluēdæ ſunt ex ueritate difficultates accidētes. Quo ad primū cōcurrūt in hoc caſu tria,ſ. modus uendēdi.ſ. q̄rēdo emptorē: cā uēdendi,puta,neceſſitas, uel aliquid aliud &c. & diminutio notabilis ptij reſpectu ptij cōiter currentis. uerbi gratia Pannus iſte à mercatoribus cōiter uenditur centū: ego q ultro offero, & q̄ro emptorē, non inuenio q uelit mihi dare plus q̄ 80. & ſic uendente me pro 80. longè minus q̄ cōiter ualet,emitur: ex quibus apparet unde difficultas cōſurgit. Nā modus uendendi.ſ.ultrò offerre, & q̄rere emptorē, manifeſtè in æſtimatione hominū uilificat rem uenalē. Vltroneæ nāq; merces,ut in Prou. dr̄, uileſcūt pro tertia parte. Et ſi pretia rerū determinādā ſunt, put res æſtimanť ab hominibus,conſequēs vr̄,q modus iſte uēdēdi rōnabiliter minuat de pretio cōmuniter inuēto: ſed cū modus uēdendi reducitř in cauſam uendendi,apparet oppoſitum: quia cōiter minus notabiliter uendētes,ex neceſſitate,nō uoluntate hoc faciūt, ut patet & in his q̄ ſubhaſtantur. Sunt.n. bona pauperum debitorum,q ut ſatiſfiat creditori in pecunia, uendunť plus dantī illo mō uēdēdi. Et totū hoc dānum ſuſtinet pauper, quia non habet vñ aliter ſoluat,ſaltē ,p tunc. Patet ēt in his q̄ per mediatores uēduntur, ab illis q emerunt ad tēpus,non ut illa haberent, ſed ut ſtatim uenderent,ut pecuniā haberent ſibi neceſſariā, & hoc quia nō inueniūt qui eis mutuēt. Tales.n. qđ hodie iuſto pretio emunt mille, hodie dant ibidē pro octingentis,uel minus, prout poſſunt. Stat ergo difficultas in hoc,an modus vēdēdi,an cā uēdēdi,an utrūq;,an neutrū,ſit hac in repenſātiādū. Hæc de primo.

* Li. 3. circa mediū illius.

¶Quo ad ſecundum ſcito,q in huiuſmodi commutationibus, ſcilicet emptione,& uenditione,non eſt recurrendū ad ea,quę ſunt

ecõuerſo ſicut patet ꝑ Philoſophũ i 1.ᵃ Polit. Qđ aũt ꝓ cõi vtilitate iductũ eſt, nõ dẽt eſſe magis i grauamẽ uniꝰ, q̃ alteriꝰ: & iõ ᵖ dẽt ẜm æqualitatẽ rei inter eos cõtractus iſtitui.ᵍ Quãtitas aũt rei, q̃ i uſum hoĩs uenit, mẽſuratˀ ẜm ꝑtiũ datũ, ad qđ eſt inuẽtũ nũmiſma, ut dr̃ in 5.ᵃ Eth. B Et iõ ſi pretiũ uel excedat quãtitatẽ ualoris rei, uel ecõuerſo, res excedat ꝑtiũ, tolletˀ iuſtitiæ æqualitas: & iõ ˢ carius uendere, uel uiliꝰ emere rẽ, q̃ ualeat, ẽ ẜm ſe iiuſtũ, & illicitũ.ᵗ Alio modo, poſſumus loq̃ de emptione & vẽditione, ẜm ꝙ per accidẽs cedit in utilitatẽ unius, & detrimẽtũ alterius, puta, cũ aliquis multũ indiget habere rem aliquã, & alius lædiˀ, ſi ea careat. C Et ᵘ i tali caſu iuſtũ ꝑtiũ erit, ut nõ ſolũ reſpiciatˀ ad rẽ, q̃ vẽdiˀ, ſed ad dãnũ, quod uenditor ex venditione incurrit. Et ſic licitẽ poterit aliquid uendi plus q̃ ualeat ẜm ſe, q̃uis ñ vẽdatˀ plꝰ q̃ ualeat hñti.ꝙ Si uero aliq̃s multũ iũuetur ex re alterius, quam accepit, ille uerò q̃ uendit, non dãnificatur carẽdo re illa, non dẽt eã ſuperuẽdere: & quia vtilitas, q̃ alteri accreſcit, non eſt ex vẽditione, ſed ex cõditione ementis. Nullus aũt dẽt uendere alteri, quod nõ eſt ſuum, licẽt poſſit ei vẽdere dãnũ, quod patiˀ: ℞ iſte tñ q̃ ex re alteriꝰ accepta multũ iuuatˀ, põt ꝓpria ſpõte aliq̃d vẽdenti ſuperogare, ᵇʸ qđ ꝑtinet ad eiꝰ honeſtatẽ.

Ad primvm ergo dicẽdũ, ꝙ ſicut ſupraᵃ dictum eſt, Lex humana populo datˀ, in quo ſunt multi a uirtute deficiẽtes, nõ ãt datˀ ſolũ uirtuoſis. Et iõ lex humana nõ potuit ꝓhibere q̃cq̃d eſt cõtra uirtutẽ, ſed ei ſufficit ut prohibeat ea, q̃ deſtruũt hominũ cõuictũ: alia uerò habeat quaſi licita, nõ q̃a ea approbet, ſed q̃a ea nõ punit. Sic ergo habet quaſi licitũ pœnã non inducens, ſi abſq; fraude vẽditor rẽ ſuã ſupuendat, aut emptor uilius emat, niſi ſit nimius exceſſus: quia tunc ẽt lex humana cogit ad reſtituendũ, puta, ſi aliq̃s ſit deceptus ultra dimidiam iuſti ꝑtij quantitatẽ. Sed lex diuina nihil impunitũ relinq̃t, qđ ſit uirtuti cõtrariũ: vñ ẜm diuinã legẽ illicitũ reputatˀ, ſi i emptione, & vẽditione ñ ſit æqualitas iuſtitię obſeruata. Et tenetˀ ille q̃ plus hẽt, recõpẽſare ei, q̃

ſunt per accidẽs, puta, donationẽ admiſtã, dicendo ꝙ vẽditor A ꝑſumitur donare, & hmõi, tũ quia hoc nõ eſt uerũ, ſicut nec in vſura, ẽt ſi ſine neceſſitate aliqua quis accipiat mutuũ ſub uſura, ꝑſumitur donare: tũ quia iuſtũ quæritur, non donũ in emptionibus, & venditionibus. Et hoc bñ nota, ne fallaris dicẽdo. Ille nõ eſt in neceſſitate, uoluit vendere: nemo coegit, potuit donarˀ. ergo donauit ſupfluũ. Applica nãque hoc ad accipientem ſine neceſſitate mutuũ ſub uſura, ut dictum eſt, & pſpices erroneũ eſſe diſcurſum tuũ pp allatam cãm, quia commutatio exercetur, nõ donũ: iuſtitia, non liberalitas etiam ſeruanda eſt. Et ex hoc capite ſequitur, ꝙ cã vendẽdi per accidens ſe habet ad iuſtũ ꝑtiũ, niſi redundet in quãtitatẽ maiorẽ, vel minorẽ valoris rei uenalis: qm̃ iuſtũ ꝑtiũ determinãdũ eſt ſecundũ æqualitatẽ rei ad rẽ, hoc eſt, rei venalis ad rẽ q̃ datˀ pro ea, & ecõuerſo. Vñ ſiue ex ĩdigẽtia, ſiue ex abũdãtia, ſiue ex cõplacẽtia, ſiue ex dſpectu q̃s vẽdat, nõ augetˀ, uel diminuitˀ pretiũ, niſi redũdet in quãtitatẽ ualoris rei uel ſimpliciter, uel uendenti. Simpliciter, cũ abundantia rei tanta eſt, ꝙ facit rem uilioris ꝑtij: uendenti autẽ, cũ incõmoditas, uel indigentia magnificat valorem rei uendenti, q.ſ. ualet plus ſibi licet, non ſimpliciter, ut in litera dicitur. Et ex hoc ſequitur ꝙ ſi certa merces, puta, una petia ſerici, ualet apud mercatores communiter centum nunc Romæ, & inueniantur duo priuati viri, quorum quilibet unam huiuſmodi petiam habet, & uterque vult ſuam uendere, ſed ex diuerſa cauſa, unus quia in neceſſitate conſtitutus, nec poteſt aliter ſuis ꝓuidere neceſſitatibus: alter diues, quia non placet ſibi tenere illam domi, & exponantˀ ambæ uenales, ultro oblatę quærant emptores, & nõ inueniant emptorẽ niſi pro 70. pro qualibet, & vendantˀ ambæ tali pretio, Si ſic, inquã, accidat, par ratio eſſet de iuſto, uel iniuſto pretio utriuſque. Et ſi emere a diuite tali pretio non eſt peccatum, nec emere ab indigente erit pctm̃. Et ſi emere ab indigẽte erit pctm̃, emere ẽt à diuite erit pctm̃: & rõ eſt, q̃a hic non eſt dña in ualore rei q̃ vẽdiˀ nec ſimpliciter, nec huic. Alioq̃n quælibet res pauperis ualeret plus, q̃ ſimilis res diuitis, quod experientia quotidiana teſtatur falſum eſt: ſed eſt differentia in ſola cã uendendi, ut patet. Ad hoc igitur deduci vr omnis quæſtio, ſi modus ipſe uendendi ſit rõnabilis cã notabilis diminutionis à communi pretio, ex quo non refert qua quis cã uendat: ſed reuera modus uendendi, licẽt forte ſit cum cã diminutionis huiuſmodi, uera tamen cã eſt defectus emptorum. Si.n. adeſſent emptores tanti, aut quaſi tanti, emeretur ultra nea merces, quanti retenta apud mercatores: ſed quoniam ꝑ tunc qñ iſte vult uendere, deſunt emptores, ideò minus uenditur, & rõnabiliter: quia regulare eſt, ꝙ res quantò plures habet emptores, tanto plus æſtimatur & ualet. Vnde gẽmæ quando non habent emptores, uiliſſimè uenduntur: & quando multi inueniuntur earum emptores, magni fiunt, & pretio notabiliter exceſſiuo uenduntur. Et ſimile uidemus in alijs rebus, quòd quãdo in aliquo loco, uel tempore non indigent, aut non utuntur rebus aliquibus, aut nequeunt illas emere propter penuriam pecuniæ, uileſcunt res hmõi notabiliter. Quia igitur penuria emptorum nũc rõnabilis cã eſt notabilis diminutionis pretij à pretio cõi expectantiũ emptores, iõ iuſtum pretium cenſendũ eſt id, quod inueniri nunc põt, facta ꝓmulgatione rei uenalis, ne occulta uenditio ſit cã penuriæ emptorũ, quãuis ſit notabiliter minus, q̃ ꝑtiũ, qđ cõmuniter currit apud expectãtes emptores. Et licẽt hoc ex dicta rõne oſtenſiua clarum videatur, manifeſtatur tñ ex cõiter accidentibus reputatis iuſtis. Videmus ꝙ poſt bella, & deuaſtatas vrbes, habẽtes domos, nec potentes expectare emptores, q̃ cõpoſitis rebus & refecta vrbe erunt, vẽdunt ꝓ mille domos ualentes quatuor millia, ſi caſus hic non eſſet. Et iuſtũ pretium dr̃ mille: quia hodie nõ inuenit emptorẽ, qui emat plus. Similiter à mercatoribus i ſine nũdinarũ, q̃a nolunt expectare futuros emptores, poſt nundinas emuntˀ cõductæ merces multò uilius, q̃ illis diebus cõiter valebãt. Et breuiter ceſſantibꝰ fraudibus, & coactione, ſi pp penuriã emptorũ nũc tantum uendiˀ, quantum inuenitur ab emptoribus nũc, & communiter ſciˀ rem talem eſſe uenalem nunc, iuſto pretio uenditur, & emiˀ quacunque ex cauſa quis uendat, quãtũcunque expectantes craſtinum emptorẽ communiter longè plus uendant.

¶ Et ſi obijciatur, ꝙ paucitas emptorum oritur ex hoc, ꝙ homines æſtimant huiuſmodi emptionem eſſe iniuſtam, Rñdetur primo, ꝙ hoc non conſtat. Secundo, ꝙ ſtultorũ infinitus eſt numerus, & pauci ſunt adeò timorati: vñ nõ vr̃ cã iſta probabilis. Tertio, ꝙ apparet manifeſtè in ſubhaſtatione, ẽt ſine curiæ authoritate, non deeſſe emptores. Vr̃ autẽ probabilis rõ defectus emptorum: quia pauci ſunt qui egeant tunc re illa, & habeant tunc paratam pecuniam ad emendum hæc. Et hæc de ſecũdo. ¶ Quo ad tertium, ſcito ꝙ ex hac concluſione, ſ. iuſtum pretiũ rei eſt illud, quod nunc poteſt inueniri ab emptoribus præſuppoſita cõi notitia, & remota omni fraude, & coactione &c. ſoluuntur multæ quæſtiones, ſcilicet de ementibus ab ultrò offerentibus, ſiue ſubhaſtando intercedente, aut non intercedente E curia: & de ementibus ab his, qui recedere volunt, nec amplius ibi expectare: vel ab his qui neceſſitate ducti expectare nequeũt emptores, & alia huiuſmodi &c. Apparet quoque ex hac eadẽ radice, ꝙ facientes monopolium, ut pretium prout uolunt imponant, iniuſtiſſimi ſunt: quoniam coguntur ex hac homines plus ſoluere, quàm communiter vẽderetur, ſi huiuſmodi monopolium non eſſet: ſicut coguntur ſoluere uſuras egentes pecunijs, & non inuenientes mutuum ſine uſura, unde tenẽtur ad reſtitutionẽ totius ſummæ excedẽtis ꝑtiũ qđ ualeret, ſi non eſſet hmõi monopolium. Tenentur aũt reſtituere his, a quibus extorſerunt: nec ſolũ ipſi tenentur reſtituere, ſed ẽt cõcedentes hoc, & reliq̃ qui ſunt cauſæ hmõi iniuſtæ acceptionis. ¶ Ad rationem autem in oppoſitum, ſ. quia huiuſmodi venditio ex indigentia non eſt uoluntaria ſimpliciter, ſed ſemiuiolenta, ſicut proiectio mercium in mare, Reſpondetur, quòd licẽt huiuſmodi uendi no habeat aliquid admixtum de inuoluntario, quo ad cauſam uenditionis, eſt tamen ſimpliciter, & abſ-

Marginalia: a Li. 1. c. 5. & 6. to. 5. — Conclu. p — a Li. 5. c. 5. tom. 5. — Conclu. s — Conclu. x — Conclu. y — Concl. ẞ — a 1.2. q. 96 art. 2.

ſolutè volūtaria. Regulare aūt eſt, ꝙ ſi iuſto ꝑtio res vēdit̃, nihil nocet cōmutationi, ꝙ ſcdm cām inuolūtaria ſit vēditio, ut patet in eo, q neceſſitate indigētiæ ductus, vēdit a proauis habitū agrū, iuſto tñ pretio, & ſimilibus: unde ſi iuſtū eſt pretium qd diximus, nihil obſtat huiuſmodi admiſtio uoluntarij &c.

¶In eodē arti. dubiū occurrit, ꝗa vendere aliqd, puta, agrū, uel domū cū pacto de retrouendendo: & etiā cū pacto ꝙ iterum ꝙ retrouendat̃, locetur ipſi eidē primo vēditori, eſt licitū, ut communis obſeruātia teſtat̃, ſi ſint iuſta ꝑtia. Et tñ cōſtat, quod in hoc caſu res vēditur plus q̃ ualet: qa ſi ualet mille, vēditur pro mille, & pro obligatione ad retrouendēdū, quā obligationē conſtat eſſe æſtimabilē pecunia, nō minus q̃ obligationē ad renūciandū, quam pecuniæ æquiualere dicit author infer⁹ in q̄ōne ſequenti articulo 2. ad 4. eſt ergo licitum uendere rē plus quàm ualet.

* Loco citato in arg.

¶Ad hoc dico, ꝙ in huiuſmodi cōtractibus non vendit̃ res ꝑ⁹ q̃ ualet pp duo. ¶Primo, quia cōiter res, q̃ ſic uenduntur, ualēt plus nō abſolutè, ſed venditori: qa iō vult illud pactū, quia incōmodū ex vēditione incurrit. Rñdet ergo obligatio ementis ad reuertēdū & locādū, quātitati ualoris rei reſpū huius. Et ſic quia res ualet mille, & quanti eſt incommoditas mea, ideò emitur pro mille, & obligatione ad uendendum, & locādū.

Porrecta per totum in 413

¶Secūdo, quia cū ex iure poſitiuo ſit rerū diuiſio, & ꝓprietas: cōſuetudo, quę iuris uim habet, efficit, ut pro nihilo habeātur hęc pacta in hmōi cōtractibus, & hoc ad obuiandū fraudibus uſurarum. Si enim ager ualens mille, vēderetur octingentis cū illis pactis in fraudem uſurarum, mutuum magis quàm uenditio putaretur. ¶In calce corporis eiuſdē articuli nota illa uerba, Ille qui ex re alterius accepta multū iuuat̃ &c. Ex his namq; apparet, ꝙ nūmularij habentes in depoſito aliorū pecunias, quibus vtendo in exercitio ſuo licito multū iuuantur, quia non tenentur ex debito iuſtitiæ, ex debito tñ honeſtatis gratioſè donare debent aliquid dominis depoſitorū. Et ſi gratioſè donant ex dicta cā, quia ſ. multū iuuantur ex uero depoſito, ipſi laudabiliter operātur dādo, & dñi depoſitorū licitè pñt recipere data. Attendat tñ utraq; pars, ne corrupta ſit intentio, ut quaſi ex debito iuſtitiæ ſoluatur, aut expectet̃. Et ſi dñs depoſiti libētius tenet depoſitū ſuum apud hūc gratum, q̃ apud non gratū, nō propterea peccat. Et ſimiliter, ſi nūmularius iō ſupererogat, ut grat⁹ ſit, & ex hoc ipſo q. gratus eſt ſperat, q. dñs tenebit ſuū depoſitum apud ipſum gratum, nō peccat. Et ratio eſt, quia omnium iō eſt gra, non obligat implicitè, uel explicitè. Quòd ſi non ex gratitudine, ſed propter uſum pecuniæ datur quaſi pretium, uſura eſt.

* Li. 5. c. 9. tom. 5.

* Li. 3. c. 11 a medio illius. t. n.

¶In reſponſione ad primum nota, ꝙ ex hoc ꝙ iuſtum pretiū habet latitudinē, & diſtingui ſolet ī piū, moderatum, & rigoroſum, ſoluūtur quę ſtiones multæ ex vario pretio eiuſdē rei in eodem loco, & tēpore, dum uenditur ab uno decē, ab alio vñcim, ab alio duodecim, & ab omnib⁹ iuſtè. Et hinc fit, vt unus emat decem, & ſtatim uendat rem illam duodecim abſque læſione cōſcientiæ. Hinc quoq; fit, vt uendat ſoluenti nūc pro decem, qui ſoluturo ad annum nō vult uendere niſi ꝑ duodecim, & ſic de alijs ſimilibus.

Conclu. m

Conclu. p

SVP. Q. LXXVII. ART. II.

In ar. 2. eiuſdē quæſtionis 77. nota, ꝙ licet author in ſolutione ad primū, non reputet impoſſibile fieri aurum uerum per artem quia n nūq̃ aut rarò fit, ſed ſæpiſſime accidit contrarium, quòd ſcilicet ex uero auro faciūt fumum, dum multas expenſas faciūt, quæ in fumum reſoluuntur: ideo huiuſmodi ars aut nō humana, aut principū poſt res conſultas cū ſapientibus eſt. Habes autem in litera, quòd non ſufficit alchimicum aurū, uel argentum tale facere, ut nummis, vaſis, & huiuſmodi conſtruendis ſit habile,

Concl.

Conclu. n

Conclu. q

dānificatus ē, ſi ſit notabile dānū. Quod iō dico, quia iuſtū ꝑtiū rerū nō eſt punctual̃r determinatum, ſed magis in quadam æſtimatione conſiſtit: ita ꝙ modica additio, uel minutio non vr̃ tollere æqualitatē iuſtitiæ.

Ad II dicēdū, ꝙ ſicut Aug. ibidem* dicit. Minus ille uel ſeipſum intuēdo, uel alios experiēdo, uili uelle emere, & carè vendere, oībus id credidit eſſe cōe: ſed qm̃ reuera uitiū ē, pōt quiſq; adipiſci hmōi iuſtitiam, qua huic reſiſtat, & uincat. Et ponit exēplū de quodā, q modicum pretium de quodā libro pp ignorantiā poſtulanti, iuſtū pretium dedit. Vnde patet ꝙ illud cōe deſiderium non eſt naturæ, ſed uitij: & ideò commune eſt multis, qui per latam viā vitiorum incedunt.

Ad III dicēdū, ꝙ in iuſtitia commutatiua conſiderat̃ principal̃r æqualitas rei: ſed in amicitia utilis, conſideratur æqualitas utilitatis. Et iō recompenſatio fieri debet ſm̃ utilitatem perceptam: in emptione uerò ſecundùm æqualitatem rei.

ARTICVLVS II.

Vtrum uenditio reddatur illicita propter defectum rei uenditæ.

Ad secvndvm ſic ꝓcedit̃. Videtur ꝙ venditio non reddatur iniuſta, & illicita pp defectum rei uenditæ. Minus. n. cętera ſunt pēſanda in re, q̃ rei ſpēs ſubſtantialis: ſed pp defectum ſpeciei ſubſtētialis non vr̃ reddi vēditio rei illicita, puta, ſi aliqs uendat argentū, uel aurum alchimicū pro uero, qđ eſt utile ad oēs humanos vſ⁹, ad quos neceſſariū eſt argentū & aurū, puta, ad vaſa, & ad alia hmōi. ergo multo minus erit illicita venditio, ſi ſit defectus in alijs.

¶2 Præ. Defectus ex parte rei, q eſt ſm̃ quantitatem, maximè vr̃ iuſtitiæ contrariari, q̃ in æqualitate conſiſtit, quātitas autem p menſuram cognoſcitur. Menſuræ aūt rerū, q̃ in uſum hominū ueniunt, nō ſunt determinatæ, ſed alicubi maiores, alicubi minores, ut patet per Philoſophū in 5.* Ethico. ergo nō pōt euitari defectus ex parte rei vēditæ: & ita uidetur ꝙ ex hoc vēditio non reddatur illicita.

G ¶3 Præt. Ad defectū rei uenditę ꝑtinet, ſi ei conueniens qualitas deeſt: ſed ad qualitatē rei cognoſcendā requirit̃ magna ſciētia, quæ pleriſq; uenditoribus deeſt. ergo non reddit̃ vēditio illicita propter rei defectum.

Sed contra eſt, qđ Ambr.* dicit in lib. de Offi. Rēgula iuſtitiæ manifeſta eſt, ꝙ à vero non declinare virū deceat bonum, nec dāno iniuſto afficer̃ quēquā, nec aliqd dolo annectere rei ſuæ.

H Respon. Dicendum, ꝙ circa rē, quæ uenditur, triplex defectus conſiderari pōt. Vnus qdē ſm̃ ſpeciem rei: & ᵐ hunc qdē defectū ſi uenditor cognoſcat in re, quā vēdit, fraudē cōmittit in vēditione, vñ uenditio illicita reddit̃. ⁿ Et hoc eſt qđ dr̃ contra quoſdā Iſa. 1. Argentum tuū uerſum eſt in ſcoria, uinum tuū miſtū eſt aqua. Quod. n. per miſtū eſt, patitur defectū quantū ad ſpeciē.

I Alius aūt defectus eſt ſm̃ quantitatem, quæ ꝑ mēſurā cognoſcitur: & iō ſi ᵖ quis ſcienter utatur deficiēti menſura in vēdēdo, fraudē cōmittit, & eſt illicita vēditio. ᑫ Vñ dicit Deut. 25. Nō habebis in ſacculo diuerſa pōdera, mai⁹, & min⁹: nec erit in domo tua modius maior, & minor. & poſtea ſubdit: Abominat̃ Dñs eū, q facit hæc, & aduerſat̃ oēm iniuſtitiā.

K Terti⁹ defect⁹ eſt ex parte qualitatis, puta, ſi aliquod aial infirmū uendat quaſi ſanū: qđ ʳ ſi qs ſcienter fecerit, fraudē cōmittit i vēditione, vñ eſt illicita vēditio. ˢ Et ᵗ in omnibus talib. nō ſolum aliquis peccat iniuſtā vēditionē faciendo, ſed et ad reſtitutionē tenetur. & Si ꝙ verò eo ignorāte aliqs prædictorū defectuū in re vendita fuerit, uenditor quidē nō peccat, ᵘ qa facit iniuſtum materialiter: nec eius

Cuius

operatio ē iniuſta, ut ex ſupra- A dictis * patet: tenet tñ cũ ad ei[a] notitiam peruenerit, damnũ recompēſare emptori. Et ꝗd dictũ eſt de uēditore, ēt intelligēdũ eſt ex parte emptoris[b] Cōtingit.n. qñq; vēditorē credere rē ſuã eſſe min⁹ pretioſam quã tũ ad ſpeciē, ſicut ſi aliqs vēdat aurũ loco auricalchi, emptor ſi id cognoſcat, iniuſtè emit, & ad reſtitutionē tenet: & eadē rō ē ꝗ defectu qualitatis, & q̃titatis.

Ad primvm ergo dicendũ, ꝙ aurũ, & argētũ non ſolum cara ſunt ꝑꝑ vtilitatē uaſorũ, q̃ ex eis fabricanẽ, aut aliorũ hmõi, ſed ēt ꝑꝑ dignitatē & puritatē ſubſtãtiæ ipſorũ. Et iō ſi aurũ, vel argētũ ab alchimicis factũ, uerã ſpeciē nō habeat auri & argēti, eſt frauduléta & iniuſta vēditio: pſertim cũ ſint aliquæ vtilitates auri, & argenti ueri, ſcḋm naturalē operationē ipſo- C rũ, q̃ nō cõueniũt auro ꝑ alchimiã ſophiſticato. Sicut qḋ hẽt ꝓprietatē lætificãdi, & contra quaſdã infirmitates medicinaliter iuuat. Frequētius ēt pōt poni in operatione, & diutius in ſua puritate ꝑmanet aurum uerũ, q̃ aurũ ſophiſticatũ. Si aũt[d] ꝑ alchimiã fieret aurũ uerũ, nō eſſet illicitũ ipſum ꝓ uero uendere: qa nihil prohibet artē uti aliqbus naturalib⁹ cauſis ad ꝓ- D ducēdũ naturales, & veros eſſe ct⁹[a], ſicut Aug. dicit ĩ 3.* de Tri. de his, q̃ arte dæmonum fiunt.

Ad II dicēdũ, ꝙ mēſuras rerũ uenaliũ neceſſe eſt in diuerſis locis eſſe diuerſas ꝑꝑ diuerſitatē copiæ, & inopiæ rerum: qa vbi res magis abũdat, cõſueuerũt eſſe maiores menſuræ. In vnoquoq; tñ loco ad rectores ciuitatis ꝑtinet determinare, q̃ ſint iuſtæ mēſuræ rerũ uenaliũ, E pēſatis cōditionibus locorũ, & rerũ. Et iō has mēſuras publica authoritate, uel conſuetudine inſtitutas præterire non licet.

Ad III dicēdũ, ꝙ ſicut Aug. dicit in 11.* de ciui. Dei, Pretiũ rerũ uenaliũ nō cõſideratur ſcḋm gradũ naturæ, cum qñq; pluris vendaẽ vnus equus, q̃ unus ſeruus: ſed conſideraẽ ſcḋm ꝙ res in vſum hominis ueniũt. Et iō nō oportet ꝙ vēditor, uel emptor cognoſcat occultas rei uenditę qualitates, ſed illas ſolũ, ꝑ quas reddiẽ humanis vſibus apta, puta, ꝙ equus ſit fortis, & benè currat. & ſiīr in cæteris. Has aũt qualitates de facili uenditor & emptor cognoſcere poſſunt.

Articvlvs III.

Vtrum venditor teneatur dicere vitium rei venditæ.

AD TERTIVM ſic ꝓcediẽ. Vr̄ ꝙ venditor non teneaẽ dicere vitiũ rei venditæ. Cum.n. uenditor emptorē ad emendũ nō cogat, vr̄ eius iudicio[h] rem, quã uēdit, ſupponere: ſed ad eũ dē ꝑtinet iudiciũ, & cognitio rei. nō ergo vr̄ imputandũ uenditori, ſi emptor in ſuo iudicio decipitur, præcipitanter emendo abſq; diligēti inquiſitione de cōditionibus rei.

¶2 Præt. Stultum vr̄, ꝙ aliquis id[h] faciat, unde eius operatio impediatur: ſed ſi aliquis uitia rei uendendæ indicet, impedit ſuam uenditionem. Vnde Tull. in lib. de Offi. inducit quēdam dicentē. Quid tam abſurdum, quàm ſi domini iuſſu ita præco ꝑdiceret, Domum peſtilentem vendo? ergo uenditor non tenetur dicere uitia rei uenditæ.

¶3 Præt. Magis neceſſarium eſt homini ut cognoſcat uiam uirtutis, quàm ut cognoſcat uitia rerũ, quæ uenduntur: ſed homo nō[h] tenetur cuilibet cōſilium dare, & ueritatem dicere de his, q̃ pertinēt ad uirtutē, quamuis nulli debeat dicere falſitatē. ergo multò minus tenetur uenditor uitia rei uenditæ dicere, quaſi conſilium dando emptori.

¶4 Præt. Si aliquis teneatur dicere defectũ rei uenditæ, hoc nō eſt niſi ut minuaẽ de[h] pretio: ſed quãdoq; diminueretur de pretio etiam abſq; uitio rei uenditæ propter aliquid aliud, puta, ſi uēditor deferens triticum ad locum, ubi eſt cariſtia frumēti, ſciat multos poſſe uenire, qui deferant: quod ſi ſciretur ab emētibus, minus pretium darent. Huiuſmodi autem nón oportet dicere uenditorem, ut uidetur. ergo pari ratione nec uitia rei uenditæ.

Sed contra eſt, quod Ambro.* dicit in lib. de Offic. In contractibus uitia eorum quæ ueneunt ꝓdi iubenẽ, ac niſi intimauerit uēditor, quàmuis in ius emptoris tranſierint, doli actione uacuãtur.

Resp. Dicēdũ, ꝙ dare alicui occaſionē periculi, vel damni ſp̄ eſt illicitũ, q̃uis non ſit neceſſariũ, ꝙ homo alteri ſp̄ det auxiliũ, uel conſilium pertinens ad eius qualemcumq; promotionē: ſed hoc ſolum eſt neceſſariũ in aliquo caſu determinato, puta, cũ alius eius curæ ſubdaẽ, uel cũ non pōt ei ꝑ alium ſubueniri. Venditor aũt, qui rem uendendã proponit, ex hoc ipſo dat emptori damni, uel periculi occaſionē, ꝙ rem uitioſam ei offert, ſi ex eius uitio damnũ, uel periculum incurrere poſſit. Damnũ quidem, ſi ꝑꝑ hmõi uitium res, q̃ uendenda proponitur, minoris ſit pretij: ipſe uerò ꝑꝑ huiuſmodi uitiũ nihil de pretio ſubtrahat. Periculũ

*q. 59. ar. 2. — *Pars ſecunda.* — *Conclu.* ℞.
* Lib. 3. c. 8. tom. 3.
* Li. 11. c. 16. to. 5.
D. 94. & D. 240.
Li. 3. par. ante mediũ libri, in c. cui⁹ titul⁹ eſt. In cōtractibus cōmunib⁹, q̃ forma honeſti, ĩ fine illi⁹.
* Lib. 3. c. 10. paũ a prin. t. 1.
Porrectio per totum.
414
Quol. 2. ar. 10.

enim ꝑꝑ naturæ impuritatē, tũ ꝑꝑ operationes naturales, tũ ꝑꝑ frequentiorē applicationē, tũ ꝑꝑ diuturniorē permanſionē. Iniuſtã ergo reddit venditionē talis ſpeciei defectus &c. Et ſi bene pſpexeris has quatuor rōnes, videbis eas habere locũ in alijs, q̃ ꝑ alchimiã fieri poſſunt ꝓportionaliter applicãdo. niſi fortè tertia rō loco in quibuſdã careat, propterea qa res illa non niſi ſemel applicari potuiſſet ad operationē ex natura ſua. Reliquæ namq; cõmunes ad oẽs hmõi rationes videntur &c. Et iō memento applicare eas ad occurrentia.

SVP. QV. LXXVII. ART. III.

IN art. 3. eiuſdem quæſtio. nota tria. Primũ in principio corporis articuli. ſ. generalē regulã, vñ aliquis teneẽ dare auxiliũ, vel conſiliũ &c. proximo, ſ. vel ex parte agētis, qa ſuæ curę incumbit, vel ex parte patientis, quia eſt in neceſſitatis articulo, ita ꝙ non poſſit ei ꝑ alium ſubueniri. In his.n. duobus caſib⁹ tñ tenetur quis ꝓximũ adiuuare, ut in litera dr̄. Et ex his tu applicãdo, caſus occurrētes dtermiñato.

¶ Secundum in calce eiuſdē corporis, ꝙ illud dictum, ſ. venditor pōt ſuæ indēnitati cõſulere reticendo occultũ uitium, eſt intelligēdum, qñ uitium occultũ, nec damnum, nec periculũ proximo inferre pōt: & non ſi in periculum, aut damnũ proximi eſſe pōt. Et ſcito, ꝙ ſi res hmõi plus cõiter æſtimaẽ, uitium eſt occultũ, quãuis quantũ eſt ex parte uēditoris, iuſtũ ſeruatũ ſit, ſeruando ꝙ in litera dr̄, cauendum tñ eſt ne ſi emptor poſtmodũ rem illã uendat, neſcius occulti defectus plus uendat, q̃ ſit iuſtum pretiũ. Alioquin uendendo rē occulte uitioſam, dat occaſionem damni ſecũdo emptori. Et propterea primus uenditor cõ. eius occulti defectus, poſt quam uēdidit, debet dicere ꝑ ſe, uel per alium occultum defectum ei qui emit, qui eſt dominus rei: ut ſic & ſeipſum ſeruauerit indēnē, & proximo occaſionē damnificandi alterum nō dederit.

¶ Tertiũ eſt in rñſione ad quartũ, ꝙ regulariter conſideratur in emptione, & uenditione pretiũ pſens, non futurũ, aut præteritũ. In quibuſdam tñ cõtractibus, qñ. ſ. erat res ſuas ſeruaturus, ut futuro tēpore vēderet, uel cũ emit res futuro tēpore aſſignandas, rō pretij futuri habeẽ: ut patet extra. de uſuris, capit. Nauiganti &c.

aūt, ſi ꝓꝑ hmōi vitium vſus rei reddat impeditus, vel noxius, puta, ſi aliqs alicui vēdat equū claudi cātē ꝓ veloci, vel ruinoſam domū ꝓ firma, uel cibū corruptū, ſiue venenoſum ꝓ bono. Vñ^m ſi huiuſmodi vitia ſint occulta, & ipſe nō detegat, erit illicita, & doloſa vēditio, & tenet̄ vēditor ad damni recōpēſationē*. Si^p verò vitiū ſit manifeſtū, puta, ſi equus ſit monoculus, vel cū vſus rei, etſi ñ cōpetat uēditori, pōt tñ eē cōueniēs alijs, & ipſe ꝓꝑ hmōi vitiū, ſubtrahat quātū oportet de ꝑtio, ñ tenet̄ ad manifeſtādū uitiū rei^q: qa fortè ꝓꝑ hmōi vitium emptor uellet plus ſubtrahi de pretio, q̄ eſſet ſubtrahendum. Vnde poteſt licitè venditor G indemnitati ſuæ conſulere, uitium rei reticendo.

Ad primvm ergo dicēdū, qđ iudiciū nō pōt fieri niſi de re manifeſta. Vnuſquiſq;.n. iudicat ſm q̄ cognoſcit, vt dr̄* in 1. Ethi. Vñ ſi uitia rei, q̄ vendēda proponitur, ſint occulta, niſi per uenditorem manifeſtent̄ non ſufficiēter committitur emptori iudicium: ſecus autē eſſet, ſi eſſent uitia manifeſta.

Ad ii dicēdū, q̄ non oportet q̄ aliqs ꝑ ꝑconē vitiū rei venditæ prænuntiet: qa ſi ꝑdiceret uitiū, exterrerent̄ emptores ab emendo, dū ignorarent alias cōditiones rei, ſm quas eſt bona, & vtilis: ſed ſingulariter eſt dicendū uitium rei ei, q ad emēdū H accedit, q pōt ſimul oēs conditiones adinuicē cōparare bonas, & malas. Nihil enim prohibet rem in aliquo uitioſam, in multis alijs utilem eſſe.

Ad iii dicēdū, q̄ q̄uis hō nō teneat̄ ſimpl'r oī homini dicer̄ veritatē de his, q̄ ꝑtinēt ad uirtutes: tenet̄ tñ i caſu illo de his dicere ueritatē, qñ ex eius facto alteri periculū immineret in detrimētū uirtutis, niſi diceret ueritatem: & ſic eſt in propoſito.

Ad iiii dicēdū, q̄ uitiū rei facit rē in ꝑſenti eē minoris ualoris, q̄ uideat̄: ſed in caſu ꝑmiſſo in futurū res expectat̄ eſſe minoris valoris ꝑ ſuꝑuētū negociatorū, q ab emētibus ignorant̄. Vñ uēditor, q vēdit rē ſm ꝑtiū qđ inuenit, nō vr̄ cōtra iuſtitiā I facere, ſi qđ futurū eſt, nō exponat: ſi tñ exponeret, vel de ꝑtio ſubſtraheret, abūdātioris eēt uirtutis, q̄uis ad hoc ñ uideat̄ teneri ex iuſtitię debito.

Articvlvs IIII.

Vtrum liceat negotiando, aliquid carius vendere, quàm emere.

Ad qvartvm ſic ꝓcedit. Vr̄ q̄ nō liceat negotiādo aliquid carius uendere, q̄ emere. Dicit.n.* Chryſ. ſuper Matt. 21. Quicūq; rē cōparat, ut integrā & immutatā uēdēdo^b lucretur: ille eſt mercator, q de templo Dei eijcit̄. & idē dicit Caſſiodorus ſuꝑ illud Pſal. 70. Qm̄ nō cognoui literaturam, uel negotiationē, ſm aliā literam. Quid, inquit, eſt aliud negotiatio, niſi vilius^b cōparare, & carius uelle ^b diſtrahere? & ſubdit*, Negotiatores tales Dominus eiecit de tēplo: ſed nullus eijcitur de templo, niſi ꝓꝑ aliqđ pc̄tū. ergo F talis negotiatio eſt peccatū.

¶2 Præt. Cōtra iuſtitiam eſt, q̄ aliquis rem^b carius vendat, q̄ valeat, uel vilius^b emat, ut ex dictis* apparet: ſed ille q negotiādo rem carius uendit, q̄ emerit, neceſſe eſt q̄ vel vilius emerit, q̄ valeat, vel carius uendat. ergo hoc ſine pc̄tō fieri non poteſt.

¶3 Præt. Hier.* dicit, Negotiatorem clericum ex inope diuitem ex ignobili glorioſum, quaſi quandam peſtem fuge: non autem negotiatio clericis interdicta eſſe uidetur, niſi propter h peccatum. ergo negotiando aliquid vilius emere, & carius uendere eſt peccatum.

Sed contra eſt, qđ Augu.† dicit ſuꝑ illud Pſal. Quoniā nō cognoui literaturam: Negotiator auidus acquirendi, pro dāno blaſphemat, ꝓ pretijs rerū mentit̄, & peierat: ſed hæc uitia hominis non ſunt artis, q̄ ſine his uitijs agi poteſt. ergo negotiari ſecundū ſe non eſt illicitū.

Resp. Dicēdū, q̄ ad negotiatores pertinet commutationibus rerū inſiſtere. Vt aūt Philo. dicit in* primo Politic. duplex eſt rerū cōmutatio. Vna quidē quaſi naturalis, & neceſſaria, ꝑ quam. ſ. fit commutatio rei ad rē, uel rerū, & denariorū ꝓꝑ neceſſitatē vitæ: & talis cōmutatio nō ꝓpriè ꝑtinet ad negotiatores, ſed magis ad œconomicos, uel politicos, q habēt ꝓuidere uel domui, uel ciuitati de rebus neceſſarijs ad uitam. Alia verò cōmutationis ſpēs eſt uel denariorū ad denarios, vl̄ quarūcūq; rerū ad denarios nō ꝓꝑ res neceſſarias uitæ, ſed ꝓꝑ lucrū q̄rēdū. Et hæc qdē negotiatio propriè vr̄ ad negotiatores ꝑtinere, ſm Phil.^m Prima autē K cōmutatio laudabilisⁿ eſt, quia deſeruit naturali neceſſitati^p. Secūda aūt iuſtè uituperat̄^q, qa quātū eſt de ſe deſeruit cupiditati lucri, q̄ terminū neſcit, ſed in infinitū tēdit. Et iō^a negotiatio ſm ſe conſiderata quandā turpitudinem hēt^t, in quātū non importat de ſui rōne finem honeſtū, uel neceſſarium. Lucrum tñ, quod eſt negotiationis finis, etſi in ſui rōne non importet aliqd honeſtum, uel neceſſarium, nihil tñ importat de ſui rōne uitioſum, uel uirtuti cōtrariū. Vñ^a nihil prohibet lucrum ordinari ad aliquē finē neceſſarium, vel

SVP. QV. LXXVII. ART. IIII.

Nic. de Nyſ. Tra. 3. p. 3 p. 2. q. 11.

In art. 4. eiuſdē 77. q. nota tria. Primū in corpore artic. vt ſ. ſcias diſcernere l'ter affirmatione mali, & negotiationē boni. negotiatio náq; ꝓꝑ lucrū eſt huius naturæ, q̄ nō affirmat̄ de ea malū, ſed negatur bonū. Nō.n. eſt ſecūdū ſe mala, qa ſi talis eſſet, nulla intētione poſſet eē licita. Neq; ēt ſecūdum ſe bona, quia nō ordinat̄ ad finē neceſſariū, aut honeſtū: ſed hēt potius ſpeciē mali, vt in rēſione ad tertium di. Et qa actio ſecundū ſe non mala, nec bona moraliter, pōt ex adiuncto fine eſſe bona, ſi finis eſt bonus: & mala, ſi finis eſt malus, iō negociatio ꝓꝑ lucrum & iuſtè vituperatur, tanquam habens ſpeciē mali: & illicita eſt, ſi ordinatur ad lucrū ut ultimum finem: & licita eſt, ſi ordinatur ad ſuſtentationem familiæ, uel reipublicæ.

¶ Secundo in reſponſione ad primum, ne fallaris intelligēs ex litera, quòd author putet eum qui uendit rem non mutatā carius, cōſtituere finem ultimum in lucro, ac per hoc peccare mortaliter. Non enim hoc dicit, ſed comparando uendētem rem mutatā carius, uendenti carius rem nō mutatam, in primo apparet quòd præmium ſui laboris in mutando intēdit: in ſecundo autem nihil aliud apparet, niſi lucrū. Hæc ſunt quo ad apparentiam. Verumtamen ut in litera ſubiungitur, quia etiam ipſum lucrū poteſt licitè intendi, ſi in alium finem ordinetur: ideò etiam uendendo rem non mutatam carius, pōt lucrum intēdere nō vt vltimum finem.

¶ Tertium eſt in reſponſione ad ſecundum, quòd non potes authorē uoluiſſe ibidem comprehendere omnes cauſas, ob quas licet carius vendere, q̄ emptum fuerit. Sufficit enim literæ, q̄ tres cauſæ aſſignatæ ibidē ſint veræ, nec requiritur, q̄ ſint ſolæ, cum hoc nō dicatur in litera. Superius namq; alia cauſa aſſignata eſt, ſcilicet, latitudo præti iuſti. Et ratio expenſarū in conducēdo, conſeruando &c. & operarū ipſius negotiatoris habenda eſt. Non enim gratis noſtræ debent commoditati miniſtrare.

Margin notes: Conclu. m; Conclu. p; * Li. 3. c. 1. tom. 5.; Porrecta per totum.; 415 Opuſ. 13. cap. 3.; * Homil. 38. in opere impfecto a medio to. 2.; * Eodē loco.; * Artic. 1.; * In epiſt. ad Nepotianū inter principium & med. to. 1.; † Pſal. 70. in cōc. 0. ne primæ partis Pſ. a med. to. 8.; * Li. 1. Politic. c. 5 & 6. to. 5.; * Li. 1. Politic. ca. 6. tom. 5. Conclu. m Conclu. p; Conclu. 1

vel etiam honeſtum, & ſic negotiatio licita redde- A tur.[a] Sicut cum aliqs lucrum moderatũ, quod negotiãdo q̃rit, ordinat ad domus ſuę ſuſtentationẽ vel ẽt ad ſubueniendum indigentibus: uel ẽt cum aliqs negotiationi intẽdit pp publicã utilitatem, ne.ſ.res neceſſarię ad uitam patrię deſint, & lucrũ expetit nõ quaſi finẽ, ſed quaſi ſtipendiũ laboris.

Ad primvm ergo dicẽdũ, ꝙ verbũ Chryſ. eſt intelligẽdũ de negotiatione, ſm ꝙ ultimũ finẽ in lucro conſtituit: quod præcipue vr̃, qñ aliquis rẽ nõ immutatã carius uẽdit. Si.n.rẽ in meli⁹ mutatã carius uẽdat, vr̃ p̃miũ ſui laboris accipere: q̃uis & ipſũ lucrũ poſſit licitè itẽdi nõ ſicut ultim⁹ finis, ſed B pp aliũ finẽ neceſſariũ, & honeſtũ, ut dictum eſt.

Ad secvndvm Dicẽdũ, ꝙ nõ qcũq; cari⁹ uẽdit aliqd, q̃ emerit, negotiat̃, ſed ſolũ q ad hoc emit, ut cari⁹ uẽdat. Si aũt emit rẽ nõ ut uẽdat, ſed ut teneat, & poſtmodũ pp aliq̃ cãm eã uẽdere uelit, nõ eſt negotiatio, q̃uis carius uendat. Põt.n. hoc licitè facere, uel qa in aliquo rẽ meliorauit: uel qa p̃tium rei eſt mutatum, ſm diuerſitatem loci, uel tẽporis: uel pp periculum, cui ſe exponit, transferẽdo rem de loco ad locum, uel ẽt* fieri faciendo. Et ſm hoc nec emptio, nec uenditio eſt iniuſta.

*Aliàs ferri.

Ad tertivm dicẽdũ, ꝙ clerici nõ ſolùm debẽt C abſtinere ab his, quæ ſunt ſm ſe mala, ſed etiã ab his, quæ habent ſpeciem mali. Quod quidem in negotiatione contingit, tum propter hoc, ꝙ eſt ordinata ad lucrum terrenum, cuius clerici debẽt eſſe contemptores: tum etiam propter frequentia negotiatorum uitia, quia difficulter exuitur negotiator à pc̃tis labiorum, ut dr̃ Eccl.26. Eſt & alia cauſa, quia negotiatio nimis implicat animum ſæcularibus curis, & per conſequens à ſpiritualibus retrahit. Vnde Apoſtolus dicit 2.ad Tim.2. Nemo militans Deo implicat ſe negotijs ſæcularib. licet tñ clericis uti prima commutationis ſpecie, q̃ ordinatur ad neceſſitatem uitæ emendo, uel uendendo.

SVPER Q.LXXVIII. ART. I.

IN art.1. quæſti.78. dubium occurrit circa rationem literæ, qua probatur vſuram eſſe peccatum. Arguunt enim quidam, quòd rationes non ſint efficaces, qa falſum eſt, quòd in huiuſmodi rebus mutuabilibus non differat uſus à ſubſtantia rei, quoniam in omnibus differt ſicut operatio à natura. Et quia ratio illa, quòd pecunia eſt principaliter propter negotiationes, non habet locum in alijs mutuabilibus, puta, uino, tritico &c. Non concludit igitur efficaciter litera intentum.

¶ Ad hoc dicitur, ꝙ vtraque obiectio procedit ex minori intellectu literæ. Et prima quidem, nam q. vſus & res differant, uel nõ differant, dupliciter itelligi poteſt. Primò ſecundùm eſſe naturæ: & hoc eſt extra ꝓpoſitum. Secundo in ordine ad commutationes: & hoc eſt ad propoſitum, vbi de iuſtitia, & iniuſtitia cõmutationũ tractatur. Licèt ergo in eſſe naturæ uinũ, & uſus uini, puta, bibere diſtinguantur, in ordine tamen ad cõmutatiões pro eodem computatur uinũ, & eius uſus: neque ſeorſum vẽdi põt uinum, & ſeorſũ quod bibi poſſit: & ſimile eſt in alijs hmõi. Et hoc manifeſtũ erat in litera dicente non ꝙ ſint idem, ſed ꝙ nõ debet ſeorſum computari uſus rei à re ipſa. Secunda autem, qm̃ author non facit duas rationes, ut obiiciens interpretatur: ſed unam, & ſub illa uniuerſali, ſ. in reb⁹, quarum uſus eſt conſumptio, ſubſumit, ꝙ pecunia ſecundùm principalem ſui uſũ eſt talis res, ſcilicet, cuius uſus eſt, conſumptio. Et probat hoc, quia principalis vſus eius eſt expendi in cõmutationibus, ſecundum Ariſtotelem. Vndè patet rationem literæ ſolidam efficacemque manere.

¶ In reſponſione ad ſecundum & tertiũ, aduerte, ꝙ ſtando infra terminos iuris diuini, & naturalis, licitum eſt cõdere leges pmiſſiuas uſurarum, non pp lucrum principum, quod ab uſurariis percipiunt, qa hoc eſt participare in crimine. ſed pp uitandum maius malũ, puta, furta &c. Quemadmodũ licitum condere leges pmiſſiuas meretricum pp uitanda adulteria, nec huiuſmodi leges ſunt iniuſtæ. Vnde in litera dicitur, quòd lex Moyſi fuit talis, quam cõſtat non eſſe iniquã; ſed

QVAESTIO LXXVIII.

De peccato vſuræ, quod committitur in mutuis, in quatuor articulos diuiſa.

DEinde conſiderandum eſt de peccato uſuræ, qđ committitur in mutuis.

Et circa hoc quærunt̃ quatuor

¶ Primò, Vtrum ſit peccatũ accipere pecuniam in pretiũ pro pecunia mutuata, quod eſt accipere uſuram.

¶ Secundò, Vtrũ liceat ꝓ eodẽ quancumque vtilitatem accipere quaſi in recompenſationem mutui.

¶ Tertiò, Vtrum aliquis reſtituere teneatur id, quod de pecunia vſuraria iuſto lucro lucratus eſt.

¶ Quartò, Vtrũ liceat accipere mutuò pecuniam ſub uſura.

ARTICVLVS I.

Vtrum accipere uſuram pro pecunia mutuata ſit peccatum.

Porrecta per totum. 416 3.d.37.artic.6. et mala.q.13.articul.4. Et quol.3.artic.19. Et opuſ.73. c.4. & 15.

AD PRIMVM ſic ꝓcedit̃. Vr̃, ꝙ accipere uſuram pro pecunia mutuata nõ ſit pc̃m̃. Null⁹.n. peccat ex hoc, ꝙ ſequit̃ exẽplũ Chr̃i: ſed Dñs de ſe ipſo dicit, Lu.19. Ego ueniẽs cũ uſuris exegiſſem illã, ſ. pecuniam mutuatam. ergo nõ eſt pc̃m̃ accipere[h] uſura ꝓ mutuo pecuniæ.

B ¶ 2 Præt. Sicut dr̃ in Pſal.18. Lex dñi immaculata, quia.ſ. peccatum prohibet: ſed in lege diuina [h]conceditur aliqua uſura, ſecundum illud Deut.23. Non fœnerabis fratri tuo ad uſuram pecuniam, nec fruges, nec quamlibet aliam rem, ſed alieno: & qđ plus eſt, etiam in præmium repromittitur pro lege ſeruata, ſecundùm illud Deut.28. Fœnerabis gentibus multis, & ipſe à C nullo fœnus accipies. ergo accipere uſuram non eſt peccatũ.

¶ 3 Præ. In reb. humanis[h] determinat̃ iuſtitia ꝑ leges ciuiles. ſđ ſm eas cõcedit̃ uſuras accipere. ergo non vr̃ eſſe illicitum.

¶ 4 Prę. Prætermittere[h] conſilia non obligat ad pc̃m̃: ſed Lu.6. inter alia cõſilia ponit̃. Date mutuũ, [h]nihil inde ſperãtes. ergo accipere uſurã nõ eſt pc̃m̃.

¶ 5 Prę.[h] Pretium accipere pro eo, quod quis facere nõ tenet̃, non vr̃ eſſe ſm ſe pc̃m̃: ſed non in quolibet caſu tenetur pecuniam habens eam proximo mutuare. ergo licet ei aliquando ꝓ mutuo accipere pretium.

¶ 6 Prę. Argẽtũ monetatũ & iuaſa formatũ, nõ differt [h] ſpẽ: ſed licet accipere pretium pro vaſis argẽteis accõmodatis. ergo ẽt licet accipere p̃tiũ ꝓ mu- E tuo argenti monetati. uſura ergo non eſt ſm ſe peccatum.

¶ 7 Præt. Quilibet põt licitè accipere rem, quam ei dominus rei, uoluntariè tradit: ſed ille, q accipit mutuum [h] voluntariè [h] tradit uſuram. ergo ille qui mutuat, licitè poteſt accipere.

Sed contra eſt, quod dr̃ Exod.22. Si pecuniã mutuã dederis ppl̃o meo pauperi, q habitat tecũ, nõ urgebis eũ quaſi exactor, nec uſuris opprimes.

Resp. dicẽdũ,[m] ꝙ accipere uſurã ꝓ pecunia mutuata, eſt ſm ſe iniuſtũ, [a] qa uẽdit id ꝙ nõ eſt, per quod manifeſtè inæqualitas cõſtituitur, q̃ iuſtitiæ Concl. m

contrariaſ.[e] Ad cuius euidentiā ſciendū eſt, ꝙ ꝗdā res ſūt, quarū vſus eſt ipſarū rerū conſumptio, ſicut vinū cōſumimus, eo vtēdo ad potū, & triticū cōſumim⁹, eo utēdo ad cibū. Vñ i talib. nō dēt ſeorsū cōputari vſus rei à re ipſa, ſed cuicūq; cōcedit vſus, ex hoc ipſo cōcedit res, & pp hoc in talib. p mutuū trāſfertur dñium.[p] Siqs ergo ſeorſum vellet uēdere uinū & uellet ſeorſum vēdere vſum uini, uēderet eādē rē bis, uel uenderet id qđ nō eſt: vñ manifeſtè p iniuſtitiā peccaret.[q] Et ſili rōne iniuſtitiā cōmittit, q mutuat uinū, aut triticū, petens ſibi duas recōpēſationes, unā qdē reſtitutionem, æqualis rei, aliā uerò ptiū uſus, qđ uſura dr̄. Quædā uerò ſunt, quorū uſus nō eſt ipſa rei cōſūptio, ſicut vſus dom⁹ eſt inhabitatio, nō aūt diſſipatio. Et iō[s] in talib. ſeorſum pōt utrūq; cōcedi,[t] puta, cum aliqs tradit alteri dñium dom⁹ reſeruato ſibi uſu ad aliqđ tps: uel ecōuerſo, cū qs cōcedit alicui uſū dom⁹ reſeruato ſibi ei⁹ dñio. Et pp hoc licitè pōt hō accipere ptiū ꝓ uſu dom⁹, & præter hoc petere domū accōmodatā,[*] ſicut patet in cōductione, & locatione dom⁹. Pecunia aūt ſm Philoſophū in[a] 5. Eth. & in 1. Polit. principaliter eſt inuēta ad cōmutationes faciēdas: & ita ꝓpri⁹, & pricipalis pecuniæ uſ⁹ eſt ipſi⁹ cōſūptio ſiuè diſtractio ſm ꝙ i cōmutationes expēdit. Et pp hoc ſm ſe eſt illicitū ꝓ uſu pecuniæ mutuę accipere pretiū, quod dr̄ uſura.

G Et[x] ſicut alia iniuſtè acquiſita tenetur hō reſtituere, ita pecuniam, quàm per uſurā accepit.[z]

AD PRIMVM ergo dicendū, ꝙ uſura ibi metaphoricè accipit ꝓ ſup excreſcētia bonorū ſpūaliū, q exigit De⁹, uolēs ut in bonis acceptis ab eo, ſp ꝓficiam⁹, ꝙ eſt ad ūtilitatē nr̄am, nō eius.

AD SCVNDVM dicendū, ꝙ Iudæis ꝓhibitū fuit accipere vſurā à fratrib. ſuis. ſ. Iudęis: p quod

H dat intelligi, ꝙ accipere uſurā à quocunq; hoīe, eſt ſimpliciter malū. Debem⁹. n. oēm hominē habere quaſi proximum, & fratrem præcipuè in ſtatu Euangelij, ad quod oēs uocantur. Vnde[*] in Pſal. 14. abſolutè dr̄. Qui pecuniā ſuā non dedit ad uſurā. Et Ezec. 18. Qui uſurā nō acceperit. Quòd aūt ab extraneis uſurā acciperēt, nō fuit eis cōceſſū quaſi licitū, ſed permiſſū ad ma-

I ius malū uitādum, ne. ſ. à Iudæis Deū colētib. vſuras acciperent pp auaritiā, cui dediti erant, ut

ſed nota q aliud eſt condere legem, q uſura poſſit impunè fie- F ri, & aliud quòd uſura non poſſit repeti. Stat. n. eſſe primam legem ſine ſecunda, q. ſ. uſurarius non poſſit à laico iudice puniri, & cum hoc poſſit conueniri quaſi debitor. Non. n. Moyſi lex permittens uſurā ab extraneis, vetat repetitionem, ſed impunitatem concedit: & ſimiliter licitā iuraciuilia dicūt uſurā, ut author dicit in litera ¶ In rñſione ad quartum, ubi agit de ſpe mutuātis, dubiū occurrit, an ſpe hādi aliquid ultra ſortem, cōſtituat uſurariū. Et eſt rō dubitādi, quia cū ſola ſpe aliquid habendi ultra ſortē, ſtat recipere aliqd ultra ſortē gratis donatū

Concl. u β ab eo, qui accepit mutuum. Et ſi eſſet vſura, teneretur ad reſtitutionem, ſed cū non teneatur, ſequitur, q non ſit uſura.

¶ In oppoſitum autē communis authoritas dictare uidetur.

¶ Ad euidentiam huius dubij duo uidenda ſimul ſunt, ſ. de pctō, & de reſtitutione, an ſit pctm̄ uſuræ, & an teneatur reſtituere. Et qm̄ pctm̄ cordis, & operis in eadē

Concl. z ſunt ſpecie, quia facere, & deſiderare aliquid inter ſe conuertuntur in bonitate & malitia, ſciēdū eſt, q deſiderare aliquid vltra ſortem dupliciter contingit. Primò ex mutuo hoc eſt, ꝓpter mutuū. Secundo, nō ex mutuo, ſed ex beneuolentia amicabilis eius, cui mutuatur. Et ſi qdē hoc ſecundo modo ſperetur aliqd vltra ſortem, conſtat non eſſe vſuræ pecca-

[a] li. 5. Eth. ca. 5. & 1. Poli. 16. c. & 7. 10. 5.

tum: quoniam nihil inde, hoc eſt, ex mutuo, ſperatur. Si verò primo modo, ſubdiſtinguendum eſt, quia aut ſperatur ex mutuo principaliter, aut ſecundario, ſi principaliter, uſuræ vitium eſt contra domini præceptum, nihil inde ſperantes. Si ſecundario, uſuræ peccatum non eſt, ut author dicit in quæſt. de malo quæſtio. 13 articul vltim. Quoniam licitum eſt ex beneficio, quod confert proximo de ſuo, habere oculum ſiniſtrum ad utile. Contingit autem hic ſecundarius reſpectus, q ſi aliquis mutuat, nihil propter mutuum expectans, ſed expectās ex gratitudine illius cui mutuat, quòd non erit ingratus: ſed ſicut gratiam illi facit mutuando, ita ille gratus uel in remutuādo, uel in ſeruiendo, vel in munuſculo, iuxta conditionem ſuā

K erit, non ut uſuram ſoluat, ſed ut gratis ſe gratum exibeat. Debetur enim mutuanti ratione mutui, & res quæ mutuo eſt conceſſa propter ipſam rem mutuatam, & gratia propter affectū mutuantis gratis: & propterea ſperans utrumque cum ſuis effectibus, non peccat. Nec putes me immemorem eorum, quæ in quolibetis ſcripſi: quoniam eadem eſt ſententia, licèt alijs vtar uocabulis, & melius hic. Nec fallaris, putans eſſe ſufficiens ſignum uſurariæ mentis, quòd non mutuaret ſi crederet illum futurum ingratum. Eſt enim ſignum fallax in foro conſcientiæ, quamuis in foro iudiciali multum fortè ponderaret: & doctores tanquam nuncio peruerſæ mentis ipſo quandoq; utantur. Conſtat namque in arctiori materia, ſ. in ſymonia ſcriptū eſſe ab authore in quolibetis, quòd qui uadit ad eccleſiam propter diſtributiones, aliàs non iturus, tunc non eſt ſymoniacus. Et ſimile eſt in propoſito, quia remuneratio ſperata non eſt ratio quòd mutuet, ſed eſt conditio, quare magis mutuat huic q̄ illi: quia iſte gratus, ille non. Et quoniam vt dictum eſt, eiuſdem ſunt rōnis, ſi quis ſperet, ſed extra etiam ſpem talem, hoc eſt, ſic moderatam, ut deſcripta eſt, demonſtret, & ſequatur effectus gratuitæ remunerationis, ut deſcripſimus, nullum eſt peccatum uſuræ. Vnde in

facere & deſiderare non ſolum hæc intus ſequenti articulo author dicit, ꝙ ſi mutuans aliqd accipiat nō quaſi exigens, nec quaſi ex aliqua obligatione tacita, uel expreſſa, ſed ſicut gratuitū donū, nō peccat. Et loquit de obligatione ciuili, qua quis tenet ad debitū quaſi legale: non aūt de obligatione, qua quis tenet ad

Concl. x debitum de honeſtate, ſcdm quam debet qui mutui gratiā accepit, ultra mutuum repēdere gratuitū bñficiū æquale & amplius ſcdm Ariſto. doctrinā: ſed iō doctores tam cautè loquūtur, ut nec directè, nec indirectè petatur aliquid: qa fraudes hoīum, qui ad malū proni ſunt, timēt: qa in foro exteriori ſuſpecti eſſent, quia uoluntas proximi, qui gratus dr̄, ignoratur, & putatur quòd quaſi redimens uexationem ſuam, repēdat.

y Nec habet locum reſtitutio aliqua, quādo ſupradicta ſeruantur. Propter uarietatem tamen occurrentem hinc inde, ſcito, q quadrupliciter poteſt uariari recompēſatio alicuius ultra ſortem ſine pacto explicitè uel implicitè, ſ. ex parte mutuantis tantum, uel ex parte accipientis mutuum tantùm, uel ex parte utriuſque, uel ex parte neutrius. Et ordine præpoſtero à clarioribus inchoando, quando ex parte neutrius corrupta eſt intentio, ita quòd nec mutuans habet malam intentionem habendi, nec dans habet aliquo modo coactionem, ſed omnino ſpontè & liberè donat, nullum omnino eſt peccatum, ut patet, nullaq; re intercedit reſtitutio. Sed quando utriuſque mens mala eſt, mutuantis quidem, quia omnino ſiuè hoc, ſiuè illo modo uult aliquid ultra ſortem: accipientis uerò mutuum, qa uidet, uel putat non poſſe aliter ſibi conſulere, niſi dādo, ac per hoc eſt mala paſſiuè, quia patitur, non quia facit malum, peccatum uſuræ eſt, & tenetur ad reſtitutionem: quia ex mutuo principali ſperatur, & datur non uoluntariè. Et in hoc caſu intelligendum eſt capitulum, Conſuluit, extra de vſuris circa reſtitutionem uſuræ ſine pacto. Quando verò ex parte tantum accipientis mutuum claudicat intentio, quia ſcilicet ipſe non dat uoluntariè id, quod dat, mutuans autem credit propter ſuā innocentiam ſibi gratis dari, accipiendo non peccat, ſed tenet reſtituere illud, quando poſtmodum hoc ſcit, ſi ex illo eſt fact⁹ locupletior. Nam ſi conſumpſit illud tanquam aduentitiū non computatum, ad nihil tenetur, & ſibi ipſi imputet qui dedit: & non eſt imputandum ei, qui in bona ſemper fide ſtetit, & nihil ex illo locupletatus eſt. Si enim locupletior factus ex illo eſſet, teneretur reddere alienum non ratione acceptionis, ſed ratione rei acceptæ, quia inuoluntariè à domino exijt. Quando autem corrupta eſt mens ex parte mutuantis tantum, tunc peccat mortaliter abſque dubio, ſed ad reſtitutionem non tenetur, ut quidam dicunt: quia reſtitutio ordinatur ad hoc, quòd ille qui minus habet quàm ſuum eſt, rehabeat ſuum. Modo iſte qui

donauit

donauit nihil minus, hẽt qm̃ hoc quod dedit non iniuſto, ſed libere à ſe abdicauit: neq; eſt ab eo ablatum, ſed ipſe ſponte donauit, non eſt igitur reſtituẽdum. Sed ſi meditemur in regulis reſtitutionũ ſuperius, cum de reſtitutione tractaremus, habitis, dubio non paruo apparebit, quòd hæc ratio cõcludit quòd

D.1209. non eſt reſtituendũ ei à quo accepit, ſed non ꝙ non ſit reſtituẽdum abſolute. Et rõ eſt quia pro regula accepimus, ꝙ qñ acceptio ipſa eſt iniuſta, ita ꝙ ille qui accipit contra legem accipit nõ dẽt ſibi retinere ſed dẽt in pios vſus conuertere. Conſtat namq; ꝙ in hoc caſu licẽt datio ſit bona, acceptio tñ ipſa eſt uſuraria, & contra legẽ vtriuſq; teſtamenti. ergo non poteſt ille qui accepit, retinere, ſed debet in pios vſus reſtituere: & cõfirmat, quòd vinculũ reſtituendi ſufficit ꝙ teneat aliq̃s rõne acceptionis iniuſtæ, ẽt ſi teneatur rõne rei acceptæ. In propoſito āt hic tenet̃ ratione vſurariæ acceptionis. Soluitur āũt hoc dubiũ diſtinguendo inter p ſe, & accidens, & dicẽdo ꝙ hmõi acceptio opimæ dationi tñdens, nõ eſt per ſe iniuſta, & uſuraria: qa cũ iuſtitia ſit ad alterũ, & iuſtitia commutatiõibus ſit inter cõmutãtẽ, & hmõi acceptio ſi violet ſecundum rem æqualitatem inter eos, ſed ſolũ ſcdm opinionem & intẽtionẽ accipientis, conſequens eſt, ꝙ per accidens, hoc eſt pp intentionem accipientis, & non p ſe, hoc eſt, non pp inæqualitatẽ rei ad rẽ acceptio iſta eſt iniuſta & vſuraria: ac p hoc, quandiu iſte qui accepit, vigore talis acceptionis retinet tenetur reſtituere, ex contractu quidem uitio per accidẽs acceptionis pauperibus: ex putata āt non donatione libere dantis, ei qui dedit. Et hoc debet exequi: quoniam ratio ſuperius allata concludit, quòd per ſe non eſt ei qui dedit, reſtituendum. Cũ quo ſtat, q p accidẽs ſit ei reſtituendum: ſed ſi poſt ſenſerit donatum ſibi eſſe, & uigore donationis cœpit retinere, non tenebit̃ amplius reſtituere: fit enim licite ſuum de nouo per acceptionem donationis ſibi hactenus incognitæ. Et ſic vtraq; opinio, ſcilicet dicentium quod non poteſt iſta retinere ſibi, & dicentium quòd poteſt retinere, eſt uera diuerſimode, ut diximus. Et per hæc patent ſolutiones multarum quæſtionum de uſura mentali &c.

¶ In reſponſione ad textum eiuſdem art. vbi agitur de multiplici uſu rei aduerte ꝙ uſus principalis pecuniæ eſt expendi, vt pretium rerum, ſicut vſus principalis vini eſt ut bibatur. Verũ quemadmodum uino non ſolum vtimur ad bibendum, ſed ad commutandum uel cum pecunia, ꝙ tunc induit rationem A rei uenalis, vel cũ alia re, & tunc quandoq; rationem pretij, puta, ſi vino emimus frumentũ, uel etiam utriuſq;, puta, rei uenalis & pretij, cũ ſimul emimus uino frumẽtum, & uendimus uinum pro frumento, intẽdentes vẽdere noſtrum uinũ & emere frumentum &c. ita proportionabiliter contingit in pecunia qm̃ ipſa non ſolum utimur ut pretio rerum, ſed ẽt ut re uenali, conſiderando ſicut de alijs rebus, abundantiam, uel penuriam eius reſpectu occurrentium neceſſitatem. Et hoc modo utitur pecunia ars nũmularia, uulgariter nũcupata cãpſoria ſiue tequadã. Et ppea utit̃ ipſa ſimul ut re, & pretio, quemadmodum in cõmutationem uini, & frumenti declaratũ eſt. Et ſupra hoc fundamentum confugit tota doctrina cãbiorũ. Nec ulla apparet rõ quare magis alijs rebus poſſimus tot modis uti, & auro, uel argento monetato non, cum multiplicitas uſus non impediat uſum principalẽ & defacto pecuniam multos uſus habere præter principalem experientia teſtatur.

hr̃ Iſa. 26. Quod āt[d] in pręmium ꝓmittitur, Fęnerabis gentibus multis &c. fœnus ibi large accipit̃ pro mutuo, ſicut Eccl. 29. dr̃ Multi non cã nequitiæ nõ fęnerati ſunt. i. non mutuauerũt. Promittitur in pręmium Iudęis abundantia diuitiarũ ex qua cõtingit ꝙ alijs mutuare poſſint.

Ad III. dicendũ, ꝙ leges humanæ dimittũt aliqua pctã impunita pp cõditiones hominũ impfectorum, in quibus multæ vtilitates impedirentur, ſi oĩa pctã diſtricte prohiberentur pęnis adhibitis. Et ideo uſuris lex humana conceſſit, nõ quaſi exiſtimãs ea eſſe ſcdm iuſtitiã, ſed ne impedirent vtilitates multorũ. Vñ in ipſo iure ciuili dr̃, ꝙ res, q̃ uſu conſumuntur, nec rõne C naturali, neq; ciuili recipiunt vſumfructũ & ꝙ Senatus nõ fecit earũ rerũ vſumfructũ nec. n. poterat, ſed quaſi vſũfructũ cõſtituit cõcedẽs. ſ. vſuras. Et Phil. naturali rõne duct[9] dicit[*] i 1. Polit. ꝙ vſuraria acq̃ſitio pecuniarum eſt maxime pter naturam.

*Li. 1. c. 7. parũ ante me. to. 5.

Ad IIII. dicẽdũ, ꝙ dare mutuũ non ſp tenetur hõ. Et ideò quantum ad hoc ponit̃ inter cõſilia: ſed ꝙ homo lucrum de mutuo non quærat, hoc cadit ſub rõne præcepti. Põt tñ dici cõſilium per comparationẽ ad dicta Phariſæorum, qui putabant uſurã aliquã eſſe licitã, ſicut & dilectio inimicorum eſt cõſiliũ vel loquit̃ ibi nõ de ſpe vſurarii lucri, ſed de ſpe q̃ ponit̃ in hoĩe Non. n. debemus mutuum dare vel quodcunq; bonũ facere pp ſpẽ hoĩs, ſed propter ſpem Dei

Ad V. dicendum, ꝙ ille qui mutuare non tenet̃, recõpenſationẽ põt accipere eius, quod fecit, ſed non amplius dẽt exigere. Recompenſatur āt ſibi ſcdm æqualitatẽ iuſtitiæ, ſi tñ ei redB datur, quantum mutuauit. Vñ ſi amplius exigat pro uſufructu rei, quæ aliũ vſum non hẽt, niſi conſumptionem ſubſtantię exigit pretium eius quod non eſt, & ita eſt iniuſta exactio.

Ad VI. dicendũ, ꝙ vſus principalis vaſorum argẽteorũ, nõ eſt ipſa eorũ conſumptio: et iõ uſus eorum põt uendi licite ſeruato dño rei. Vſus āt principalis pecunię argentę eſt diſtractio pecuniæ in commutationes: vñ nõ licet eius uſum vendere cũ hoc ꝙ aliquis velit eius reſtitutionẽ, quod mutuo dedit Sciendũ tñ, ꝙ ſcdarius uſus argẽteorũ uaſorũ poſſet eſſe cõmutatio: & talẽ vſum eorũ non liceret vendere. Et ſilr̃ põt eſſe aliq̃s ſcdarius uſus pecuniæ argentę, ut puta ſi q̃s concederet pecuniam ſignatam ad oſtentationem vel ad ponedum loco pignoris: & talem uſum pecuniæ licitè homo vẽdere poteſt.

Ad VII. dicẽdũ, ꝙ ille q̃ dat D vſuram, nõ ſimplr̃ voluntarie dat ſed cum quadam neceſſitate, inquantum indiget accipere pecuniã mutuo, quã ille q̃ hẽt non uult ſine uſura mutuare.

Articulus II.

Vtrũ liceat pro pecunia mutuata aliquam aliam commoditatem expetere.

AD SECVNDVM ſic ꝓcedit̃. Vr̃ ꝙ aliq̃s poſſit ꝓ pecunia mutuata aliquã aliã cõmoditatẽ expetere. Vnuſq̃q; . n. licite E põt ſuæ indẽ nitari cõſulere

SVPER Q LXXVIII. ART. II.

IN art. 2. eiuſdẽ 78. q. ſecũdo duas notabiles regulas i lr̃a tradi. Vna eſt Ex petere pp mutuum aliquid pecunia æſtimabile ut debitum ex obligatione, ſeu pacto, tacite uel expreſſe eſt uſura. Altera eſt. Expetere propter mutuũ, & exigere beneuolentiam, & quodcunque, ut ex beneuolentia debitum, non eſt peccatum, ſed licitũ. Et quoniam multum refert noſſe iſtas in uniuerſali, & ſcire uel neſcire eas applicare ad caſus particulares qm̃ hinc multæ ſolutiones emanare uidentur: ideo ut conſuramus multorum ingenijs debiliribus afferendi ſunt caſus, ſummariẽ tñ, ex q̃bus facile credimus poſſe reliq̃s ſatisfieri. Quærunt̃ ergo hæc. ſ. mutuãs ruſtico, ut colat agrũ mutuãtis ſalua iuſta mercede ſua, ſit uſurari[9]: & an mutuãs alicui, ut uadat ad furnũ: molẽdinũ, ſcholas, officinã, & hmõi mutuãs, ſalua ſimiliter iuſta mercede, ſit uſurar[9]. An mutuãs cõmunitati, ut durãte mutuo nõ teneat̃ ad collectas, ad quas alij tenent̃ ſit uſurarius. An mutuãs Principi ut donet, uel uẽdat mutuãti tale officiũ, ſit uſurarius. An mutuãs ut accipiat is cui mutuat, debitores uel res mutuãtis, ſit uſurari[9]. An mutuãs nauigãti, ut periculũ mutui trãſferat i mutuãtẽ recepturũ ex ſaluo itinere lucrũ, ſit vſurarius. An mutuãs piecutori. ut nõ uexet mutuãtẽ, ſit uſurarius. Quę ad examẽ dictarũ regularũ ſi reducant̃, facile ſoluuntur. Nam ex eo ꝙ quicquid pecunia æſtimabile petitur pp mutuũ ex obligatione ciuili, uſurariũ eſt; & cõſtat obligationẽ ad colendum agrum

Porrecta per totum
417
Mat. q. 13. art 4. ad. 10. Et quol. 2. q. 3. & 4. Et opu. 73. c. 3. & 7.

agrum ſalua iuſta mercede,& ſimiliter ad coquēdū in hoc fur F no,molendū in hac mola, uiſitādum has ſcholas, emendū ex hac officina,non imponendū mihi collectas, donādū,uel vendendū officiū,ad acceptandū debitores,uel res uenales, ad ſoluendū cōtractū aſſecurationis,eſſe aliqd pecunia æſtimabile nō minus q̄ obligationē ad rem mutuādū,cōſequēs eſt,ut uſura ſit i oībus p̄dictis,& ſimilibus caſibus, ultimo excepto mutuare vt ex pacto tacito uel expreſſo obligationes hmōi ꝓueniant.Nec eſt vagandū extra ad videndū,ſi lucrū aliqđ ultra ſortē mutuāti aduenit. In prōptu .n.eſt lucrū ultra ſortē.ſ.ipſa obligatio ad hęc faciēdū.Et penultimus caſus vr̄ eſſe ad liam caſus primus poſitus in ea. Nauigāti. extra deuſuris.Inulc. āt caſu de mutuo facto pſecutori,ſi pſecutio eſt iniuſta, manifeſte patet q̄, ē redimere ſuā vexationē: nec aliqđ lucri accedit,ſꝫ obligatio ad nō nocēdū, ad quā pſecutor tenet̄,ſi iudex adeſſet potens cogere &c. Si āt pſecutio eſſet iuſta,& ex mutuo exigeretur amor,& interim mīa principis,qui poteſt amādo miſereri, cū hæc nō ſint pecunia æſtimabilia,licitū ēet iuxta ſcđam regulā ſicut ēt licitū eſt ex mutuo exigere beneuolentiam eius: quē iuſte vel iniuſte offenderam eadem rōne. Et non ſolum licitū eſt ipſam beneuolentiā ex mutuo exigere, ſed quodcumq; ex beneuolentia ꝓueniens quātūcunq; pretioſum munus,vt littera in ſolutione ad tertium expreſſe dicit.Ex quo patet q̄ ſiquis in oībus ſupradictis mutuat,exigendo beneuolentiā,ſeu ex beneuolo affectu nō quaſi ex obligatiōe,aut pacto tacito,vel expreſſo qs faciat ſupradicta,ſ.colat agrum,& ueniat ad molam &c. non eſt pctm. Fugientes āt utrumq; modū, & reducentes cōtractū mutui ad donec hoc eſt,mutuo tibi donec venies ad furnū meum,donec officiū à te habeo,donec colueris agrum meū,& huiuſmodi, ſciant primo, q̄ licet ex forma contractus ſit determinatio temporis ſolutionis tantummodo, & conſequenter nulla iniuſtitia interueniat,ſed gratia expectationis,ſi tn̄ fit, vt ſit quaſi tacitum pactum obligādi ad hoc,donec ſoluerit,vſura eſt. Et bene aduerte, q̄ iſtæ cōcomitantiæ reflexarum actionū ſuſpectæ ſunt qñq; de uſura,ut dictū eſt, & inexcuſabiles qñque,ut cum quis mutuat acceptāti malo debitores mutuantis aut res difficile uenales dicēdo nō pp mutuū ſe exigere hmōi acceptiones ab eo cui mutuat:ſed cū ñ teneat iſti mutuare,nō vult mutuare,niſi accipiēti in ſe talia iura,uel tales res. Hoc.n. nihil aliud,eſt dicere,Nolo mutuare niſi volenti dānificari ob meā vtilitatē, qđ eſt uſurariū:et idē eſt de ſimilibus iudicium. Sunt enim adinuentiones iſtæ palliantium ſuos contractus, qbus opprimunt petentes mutuum ab eis,reſpondendo.Mutuabo tibi quingentos in numis,& quingentos in talibus iuribus. ſeu rebus, & ſic miſcent mutuū emptioni coactæ pp mutuum quingentorum in veritate:et duo mala cōmittūt. Primū eſt,q̄ cogunt emere pp mutuum:ſcđm,q̄ etiam in rebus damnificatur exinde petitor. Et primū quidem ſemper ſecūdum autem ſæpe contingit,ideo non licet etiam ſi res optimas facile venales cogeret emere. quoniam ipſa obligatio emendi,ſeu obligata emptio,exereſcentia eſt uſurariæ prauitatis.

¶In reſponſione ad primum tractantur duo capita gñonum in materia uſuræ.ſ.damnum emergens, & lucrum ceſſans: & iuxta ſingula traduntur ſingulæ regulæ. Altera eſt,q̄ damnū emergens ex mutuo licet expetere ab eo,cui mutuatur:quia ex beneficio mutui non dēt damnum incurrere. Altera eſt,quòd lucrū ceſſans ex hoc,quòd de pecunia quā mutuat,non poteſt lucrari non licet exp etere:quia non dēt vendere id,quod non habet & poteſt multipliciter impediri. Et quoniam quicquid petitur ratione intereſſe,ad hæc duo reducitur,oportet has regulas applicare ad caſus,& ex eis rectum,& obliquum monſtrare.

¶Ex prima namq; regula,in qua duo nota verba. Primo,q̄ dānum ſit alicuius quod hēt,vel dēt habere. Scđo,ex mutuo,q̄ ſ.

[a] Li. 5. c. 5. paulo a princ. to. 5.

ſed qñq; dānum aliqs patit̄ ex hoc,q̄ pecuniā mutuat. ergo licitum eſt ei ſupra pecuniā mutuatā aliquid aliud pro damno expetere,uel etiam exigere.

¶2 Prę. Vnuſq ſq; tenet̄ ex quodā debito honeſtatis aliqd recōpēſare ei, q ſibi grām fecit, ut G dr̄ in 5.[a] Ethi.ſed ille,q alicui in neceſſitate cōſtituto pecuniam mutuat,grām facit,vñ & grarū actio ei dētur. ergo ille q recipit,tenet̄ naturali debito aliqd recōpenſare: ſed nō vr̄ eſſe illicitū[b] obligare ſe ad aliqd, ad q̄ ex naturali iure tenet̄. ergo nō vr̄ eſſe illicitū, ſi aliqs pecuniā alteri mutuans,in obligationē deducat aliq̄ recōpenſationē.

¶3 Prę. Sicut eſt quoddā mun[us] H à manu, ita eſt quoddā mun[us] à lígua,& ab obſeq̄o. vñ dicit gl. Iſa. 33. Beatus q excutit manus ſuas ab oī munere:ſꝫ licēt [b] accipere ſeruitiū,vel ēt laudē ab eo cui qs pecuniā mutuauit. ergo pari rōne licēt qđcūq; aliđ mun[us] accipere.

¶4 Prę. Eadē vr̄ eſſe cōparatio dati ad datū, & mutuati ad mutuatū:ſꝫ licet pecuniā accipere ꝓ alia pecunia data ergo lꝫ accipere recōpēſationē alteri[b] mutui ꝓ pecunia mutuata.

¶5 Præ. [b] Magis à ſe pecuniā alienat,q eā mutuādo dñiū trāſfert,q̄ q eā mercatori,uel artifici cōmittit:ſed licet lucrū accipere de pecunia cōmiſſa mercatori, vl̄ artifici. ergo licet ēt lucrū accipere đ pecunia mutuata

dānum ex mutuatione facta uel facienda proueniat. Et hac,ſcꝫ quā,regula liquet,q̄ uēdens cū ſuo damno agrū ut mutuet,licite recōpenſationē talis damni petit. Et ſimiliter,ſiquis acceptas ſub uſuris pecunias ut alteri ſuccurrat,mutuat,licite ſe indemnē ſeruat:quāuis hoc poti[us] ſit ꝑ ſocio ſub uſuris,noīe tn̄ ꝓprio accipere, ſeu retinere q̄ mutuare ſcđm ueritatē. Similiter,ſi qs ut debitū fide iuſſioni faceret,qđ eſt interpretatiue mutuare debitori,ꝑ quo fideiuſſit, dānū incurrit,licite petit. Et qm̄ dānū eſt rei ſibi debitæ amiſſio, nō eſt inter dāna cōputādum ſoluere collectas à principe,uel cōītate impoſitas, uel imponēdas ſcđm iuſtitiæ diſtributiuæ rōnē:nec uitatio dāni releuatio à ſolutione qm̄ nō debita eſt ſubdito ſubleuatio ab hoc onere Imo tenet̄ talē ſolutionē facere. Et ꝓpterea ſubleuatio hmōi eſt inter lucra cōputāda,ſicut ſi abſolueretur à creditore de ſibi debito Et hæc dixerim, ut nō fallatis ab illis,q putant hoc eſſe uitationē dāni. Clare.n.liquet, q̄ non ſoluere qđ teneor,eſt lucrari illud debitum. Cōputandū eſt āt infra latitudinem dāni emergentis,ſi poſt morā debētis reſtituere mutuū oportet creditorē ſub uſuris illā pecunię quātitatē accipere vt cōſulat rebus ſuis,& qcqd uſurariū tūc ſoluit, pōt à ſuo debitore exigere,ſi denuntiauit ubi,q̄ ipſe tale incurret damnum ſi nō ſoluerit tempore debito. Hoc enim eſt uere damnum ex detento mutuo contra domini voluntatem proueniens ſciente detentore. Et de ſimilibus his recitatis idem eſt iudicium.

¶Circa ſecundā aūt regulā dubiū occurrit, quia uidetur falſa, & contra authorem. Falſa quidem, qm̄ conſtat ſcđm omnes,q̄ poſt moram debitoris licet petere intereſſe non ſolum damni emergentis,ſed lucri ceſſantis. Licitum eſt ergo damnū,qđ quis incurrit ex hoc,q̄ de pecunia non lucratur,exigere: Præt. Scđm I multos licitū eſt uolēti pecuniā ſuā negotiationi exponere,ſeu emere ex illa agrum,& hmōi,ſi ut ſuccurrat ad tempus proximo,mutuat illam,deducere in pactum lucrum ceſſans ex negotiatione,uel fructibus. Sicut licitum eſt ſecundum Innocentiū, & Raymundum,uolenti deferre merces ſuas uendendas alibi ad inſtantiam uolentis hic emere,uēdere tātum plus,quantum æſtimatur lucrum,quod deductis expenſis habuiſſet alibi. Nō eſt igitur abſolutè uera dicta regula. Et ne in particularibus fallamur ad rationem aſcendendo monſtratur, quòd regula illa repugnat principiis reſtitutionum procedendo ſic. Habens pecuniam,habet lucrum in potentia magis,& minus propinqua actui iuxta ingenium habentis negotiationes occurrentes,commoditates. ergo mutuans poteſt deducere in pactum damnū, quod incurrit ex hoc,quòd de pecunia ſua non lucratur. Antecedens probatur multipliciter,tum quia pecunia eſt inſtrumētum ad lucrandum, quando utitur ea induſtrius negotiator, uel emptor rei fructuoſæ:tum quia aliter non oporteret debi- K torem poſt moram,uel aliàs detentorem pecuniæ alienæ reſtituere aliquid plus,quàm ſit quantitas detenta:cuius oppoſitū tenetur,& ſuperius eſt habitum, cum de reſtitutione tractaretur. Ideò enim ſecundùm formam commutatiuæ iuſtitiæ debetur aliquid plus,quia in aliquo plus,quàm ſit quantitas detēta,eſt læſus creditor, alioquin non ſeruaretur æqualitas rei ad rem. Et confirmatur Habens pecuniam,aut habet aliquid plus quam ſit quantitas pecuniæ,aut non. Si habet aliquid plus,ſequitur quòd poſſit uendere,& in actum deducere. Si non habet ſequitur quod poſt moram non debeatur ei plus, quoniā non debet reſtitui niſi ablatum:ſed detinendo non aufertur pluſq̄ pecunia,quia nihil plus ibi continetur ſecundùm illam reſolutionem:hoc autem conſtat eſſe falſum, ſcilicet, quòd non debeat plus reſtitui poſt moram. ergo. Si dicatur, quod oportet poſt moram plus reddere,quia impeditus eſt dominus ab uſu rei ſuæ,patet reſponſio,quod in pecunia idem eſt impedire dominum à re,& ab uſu rei. Vnde nihil plus propter uſum debetur

betur. Si dicatur, quòd quia inuito domino detinetur, patet reſponſio, quod hoc non eſt ratione intereſſe, ſeu rõne rei ſed rõne iniuriæ, quæ fit ex hoc, q inuito ipſo ſuum detinetur. Quæſtio åt noſtra non eſt de ſatisfactione iniuriarum, ſed de æqualitate ad rei rē in cõmutationibus, rõne cuius author in caſu ꝓpoſito dicit ſuperius in art. 4. q. 62. Ille qui hēt pecuniam, nōdū hēt lucrum in actu, ſed ſolum in virtute. A

¶6 Præt. pecunia mutuata põt hõ pignus accipere, cuius vſus poſſet pretio aliquo vēdi, ſicut cum pignorat ager, vel domus q̄ inhabitat. ergo licet aliquod lucrū hēre de pecunia mutuata

¶7 Præt. Contigit qñq;, ꝙ aliqs carius vendit res ſuas rõne mutui, aut vilius emit quod eſt alterius, uel ēt pro dilatione ꝑtium auget, uel pro acceleratione diminuit, in qbus oibus vr̄ aliqua recõpenſatio fieri quaſi ꝓ mutuo pecuniæ: hoc åt hñ manifeſte apparet illicitū. ergo licitū ē aliqd cõmodū de pecunia mutuata expetere, uel ēt exigere.

Conſequentia åt probatur dupliciter. Primo quia, hñs duo & priuans ſe illis pp mutuandum, põt amborum reſtitutionē in pactū deducere: ſed ſic eſt q i caſu poſito iſte mutuās hēt duo .ſ. pecuniam, & potētiā lucri, ſeu fructus & quia mutuat, priuat ſe vtroq;. ſ. pecunia, & facultate lucri. ergo põt vtriuſq; reſtitutionem in pactum deducere. Secūdo, ſicut in venditione licitum eſt vendere rem pluſquām valet abſolute, ſi plus valet venditori, ita in mutuo licet pecuniā æſtimare pluſquam valet abſolutè, ſi plus valet mutuanti par nāq; vtrobique eſt rõ: ſed conſtat q induſtrio negotiatori, vel emptori agri plus valet pecunia q̄ ualeat abſolute, quoniā ſic C iſti ſe habent ad pecunias, ſicut alij artifices ad inſtrumenta ſuæ artis. ergo iſti poſſunt mutuādo deducere in pactum, quòd plus velint. Et per hoc ſoluitur ratio regulæ aſſignata in litera, ſcilicet, quòd non poſſunt vendere quod nondum habent, & põt multipliciter impediri. Soluitur. n. dicendo, q non poſſunt uendere tanquām habitum in actu, ſed tanq̄ habitum in potentia. Quod non eſſe nihil, patet ex dictis in materia reſtitutionum. ſ. quòd qui damnificauit habentem aliquid potentia non tenetur ad reſtitutionem, acſi in actu habuiſſet, ſed ad reſtituendū ſicut habitum in potentia penſatis conditionibus &c. Vñ in propoſito dicitur, q licitum eſt accipere tñ, quantū ſi impeditus fuiſſet a negotiando, uel in emendo impeditor iudicaretur reſtituere. Et ſic ſequitur, q lucrum ceſſans põt deduci pactū à principio mutui à negotiatore, & emptore. Et confirmatur, quia hoc nō eſt accipere vltra ſortē rõne uſus pecuniæ ſed eſt accipere rõne annexæ potentiæ lucri, qua ſe priuat, pp D quam potētiam pecuniæ plus mihi valet quā abſolute. Et ppea non eſt peccatum vſuræ, ſed rationem habere rei ſuæ, ut ſtat ſub ſua induſtria. Et ex his patet regulam hanc cum ſua ratione contradicere authori in ſuperius dictis, & allegatis.

¶Ad euidentiam huius ambiguitatis, ſuper qua fundamenta intereſſe veri, uel palliati cõſurgunt: ſciendum eſt, q tota difficultas conſiſtit in his duobus punctis. An habens pecuniam, puta mille ducatos, pp annexā potentiā lucri habeat pluſquā ſit quantitas pecuniæ, puta, mille ducati. Et ſi nõ hēt plus, quare poſt morā propter adæquandam rem rei oportet dari plus. Si autem habet plus, quare non licet illud plus vendere à principio, & licet illud plus exigere poſt moram propter adæquadam rem rei vltra ſatisfactionem iniuriæ. Hęc. n. non videntur ſibiinuicem conſona immo nõ uidentur intelligibilia. At ſi quis dixerit, q habet aliquid plus, & quod licet illud vendere patens aperta eſt uia, vt in quolibet mutuo pecuniæ poſſit aliquid vltra ſortem ex pacto exigi. quod omnes negant.

¶Initium autem inueſtigandæ veritatis eſt, quòd potētia ad lucrū ex pecunia eſt duplex, quædam conſequens ipſam pecuniā abſolute, pro quanto ipſa pecunia poteſt eſſe inſtrumentū ad lucrandum ſiuè per uiam negotiationis, ſiue per uiam emptionis agri, armenti, gregis &c. Et hæc potentia vocat̃ potentia pecuniæ: quia ipſam abſolute comitatur. Quædā vero potētia ad lucrū ex pecunia eſt cõns pecuniā non abſolute, ſed ut ſubſtat tali induſtriæ negotiatoris, uel emptoris tali tēpore, in tali loco, in tali commoditate &c. & hæc vocatur potentia pecuniæ, vt ſubſtat induſtriæ. Et qm̄ prima potentia communis eſt pecuniæ a quocunque habeatur, idem eſt iudicium de ipſa pecunia & de eius potentia. Et propterea ſicut non licet rõne pecuniæ accipere vltra ſortem, ita non licet addere aliquid plus ratione ſuæ potentiæ. Cum enim inſeparabiliter ſeſe committent, iudicium latum à doctoribus de pecunia, intelligit̃ de ipſa cū

ſua quaſi naturali potentia ad lucrum: ſed ſecunda potētia adiungitur pecuniæ ex hoc, quòd ſubſtat tali induſtriæ. Et ppea nō conuenit pecuniæ abſolute, nec à quocunq; habeatur, ſed in ordine ad aliquem, & ſuſcipit magis & minus iuxta approximationē ad lucrū, & quātitatē negotij, induſtriæ &c. Et de hac

Sed contra eſt, quod Ezec. 18. dr̄ inter alia, quæ ad virū iuſtū requirunt̃. Si vſurā, & ſuper abundantiam non acceperit.

Respon. Dicēdum, quòd ſm Philoſ.* in 4. Ethic. Oē illud ꝓ pecunia hr̄, cuius pretium põt pecunia menſurari: & ideo [m] ſicut ſi aliquis pro pecunia mu- B tuata, vel quacumq; alia re quę ex ipſo vſu conſumitur, pecuniā accipit ex pacto tacito, vel expreſſo, peccat cõtra iuſtitiā *vt dictū eſt*: ita ēt qcūq; ex pacto tacito, vr̄ expreſſo qđcunq; aliud acceperit, cuius pretiū pecunia menſurari põt, ſi1e pctm̄

*Lib. 4. c. 5. paulo a prin. to. 5.

Concl. m

potentia nō ſunt intelligenda dicta doctorū, cū loquunt̃ de pecunia: immo hanc vendere, ſeu melius loquēdo, redimere licet vltra ſortē. Quod vt radicaliter penetretur cõſiderādū eſt qñ & qūo cõuenit iſta potentia pecuniæ exēplariter breuioris, & clarioris doctrinę gra. Granū tritici dupliciter poſſideri põt. Primo abſolute, & ſic q̄uis hēat in ſe potentiā ſemēdi, ꝓ quanto poſſet aliquis vti eo ad ſerendum, nihilominus ñ plus valet pp iſtā potentiam quā abſolute hēt: & huic potentiæ rñdet in pecunia potentia pecuniæ. Nam ſicut poteſt quis vti granno ad comedendū, uel ad ſerendum ita põt quis pecunia uti ad cõmutationes cõmunes uel ad lucrandum. Scdo, poteſt poſſideri ut ſerendū, & hoc ſuſcipit incrementa dum magis ꝑparatū eſt & ordinatum, ap- C proximatum, uel ſparſum: & huic potentiæ rñdet in pecunia potentia ut ſubeſt induſtriæ. Sicut åt granum tritici non poſſidetur vt ſemen, nec eſt reſtituendum ut ſemen, ſi ablatū eſſet, niſi i ueritate ad hoc delatum, uel ſaltem paratū ſit: ita pecunia non hr̄ ut ſubſtans induſtriæ negotij &c. niſi in ueritate applicanda eſſet. Quo fit, ut ſicut fur, qui abſtulit granum paratum pro ſemine, tenet̃ non ſolū ad reſtituendū æquale accepto tritico, ſed ēt aliquid plus rñdēs potentiæ ſementinæ ad arbitriū boni uiri iuxta qualitatem, & quātitatem damni ex hoc emergentis impedito à ſeminando, & non tenetur reſtituere totum fructum deductis expenſis, quem ex tali rõne alij conuicini, qui ſeminauerunt, reportarunt, quia habebat fructum in potētia, ſeu in uirtute, & non in actu; ita ſi quis furatus eſſet pecuniā applicandam ad negotiationem &c. teneretur non ſolum tantā pecuniā, puta, mille aureos reddere, ſed aliquid plus ad arbitriū bonorum penſatis conditionibus negotij &c. Non in te- D netur ad totum lucrum, quod fuiſſet habiturus eadem rõne quia. ſ. ſolum in potentia illud habebat. Et ex hoc ſequitur, q negotiatores habentes pecuniam paratam ad certam negotiationem in promptu æſtimatam, communiter futuram cum lucro cētum ducatorū deductis expenſis, dato q mutuare poſſint Ioanni occurrenti petendo dictam pecuniam mutuo pro ſuis neceſſitatibus, & ex pacto petere aliquid plus ſorte ratione prædictæ potentiæ, non poſſunt tamen petere totum lucrū ſperatum, hoc eſt, centum. Et patet ſequela dupliciter, tum ex hoc, quòd non tenetur ad plus reſtituendum in hoc caſu accipiens mutuo, quàm ſi furaretur dictam ſummam ab eodem ut patet ex ratione iuſtitiæ commutatiuæ, quæ æqualitatē rei ad rem exigit in utroq;, & arctius in fure ratione iniuriæ: ſed ſi furaretur, non tenēretur ad reſtituendum lucrum integrum ergo nec ſi mutuo accepit: Tum ex hoc, quòd mutuans granū iam delatum ad agrum pro ſeminatione non poteſt exigere totum fructum ſperatæ meſſis, immo ſi ſparſa ſemina, & iam uegetata quis conculcando deſtrueret, non teneretur ad reſtitutionem fructus ſperatę meſſis deductis expenſis, ut patet ex ſuperius habitis in materia reſtitutionum. Et ex hoc patet, q Raymundus, & Innocentius & quicunq; alij dixerunt, quòd delaturus merces ad nundinas poteſt vendere tantum plus, quantum ibi acceſſiſſet lucri & ſimiliter expoſiturus pecuniam ſuam negotiationi, vel emptioni &c. poteſt exigere tantum, quātum ex illa negotiatione, uel emptione lucratus fuiſſet, errant ſalua eorum reuerentia errore intolerabili: quia æſtimant id quod eſt in potentia, ac ſi eſſet in actu, quod eſt contra iuſtitiam: quia ſic non reſpondet ſimplum ſimplo ſed ſimplo [illegible] tiplicatum, ut in quęſtion. 62. author docuit. Patet nam [illegible] rius luce, quòd ſi poteſt aliquid plus petere, non poteſt p[illegible]tere quàm id, ad quòd teneretur fur reſtituend[illegible] pecuniam uel merces in tali ſtatu, conditione &c. furatus eſſe. An autem

poſſit

poſſit quis pecuniam in tali ſtatu mutuando hoc aliquid, ad q̄ F fur teneretur, petere ex pacto, hic vidẽdum eſt. Magna eſt diſa inter valorẽ rei abſolute, & ualorem rei in tali ſtatu: quia valor rei abſolute tam reſpectu commutationum voluntariũ, q̃ inuoluntarium eodẽ mõ ſe hẽt. Mille.n. ducati abſolute ſiue mu

Conclu. p tuo, ſiue emptione, ſiue furto, ſiue rapina alienent̃, ſemper valorem mille ſe cum gerunt. Valor aũt rei in tali ſtatu nõ comitatur rem extra illũ ſtatum, ſed ſtatum vt extra illũ ſtatum fit, perdit tñ valorem. Propterquod magna oritur diuerſitas quo fit vt diſtinguendũ ſit, an inuito, an volẽ

Conclu. s te domino res in ſtatu tali alienetur. Si enim inuito domino auferetur, conſtat q̄ reſtituenda eſt iuxta valorem rei in tali ſtatu, ut patet de deſtruente ſemina. Si ãt voluntarie dominus illam rem diſtrahat, ſub diſtinguendum eſt, quòd aut ſine mutatione ſtatus illius rei, & ſic poteſt licite eam alienare iuxta valorem rei in tali ſtatu. Et propterea ſicut dominus agri ſati licite vendit tantum quantũ nunc æſtimatur ager ſatus: ſic habens pecuniam expoſitam negotiationi licite cedit alteri eam, quod eſt cedere negotiationi illic tũc accipiendo quantũ æſtimatur applicata negotiationi illi tãta pecunia: hoc eſt.n. alienare pecuniam ſeruato ſtatu in quo eſt. Si autem alienare vult eam non ſeruato illius ſtatu, ſed eam à ſtatu negotiationis remouendo, ſic non licet alienare eã, pluſquã abſolute valeat: quoniam ex quo ipſemet dominus aufert rem à ſtatu in quo erat maioris valoris, quod facit dũ vult eam mutuo exponere (uoluntas.n. eſt q̃ tranfert rẽ de ſtatu in ſtatũ in hmõi) non põt quantumq; parum petere plus ſorte. Sed nota hic, q̄ aliud eſt voluntarie transferre rem, ſeu pecuniã, à ſtatu negotiationis & aliud eſt uoluntatem impeditam à negotiatione ſufferre diſpẽdium ſperati lucri. Nam qui in ueritate negotiationi, vel emptioni rerũ fructuoſarũ incubit, recto tendit tramite ad ſeu ſperatũ lucrũ, vel fructũ, & non niſi impeditus ſiſtit in principio, aut medio à proſecutione: alioquin aut neſcit, aut vere nõ vult proſequi. Impedit̃ ãt quis in propoſito nõ ſolũ à fure, aut latrone, & hmõi, ſed etiam ab occurrente neceſſitate proximi cogente charitatem negotiatoris ad mutuãdum ſibi ac per hoc ad perdendum integrum lucrum ſperatum, ſeruando tñ ſe indẽnem quo ad id, quod tunc æſtimatur, ſi à fure auferret̃ hæc pecunia negotiatoria, uel emptoria. Et propterea in tali caſu licere puto, per dictam rõnem, ex pacto exigere mutuando aliquid plus ſorte. Qui autem affectu minoris lucri, ſecuri tamen, quia melius eſt hodie ouum, vt aiunt, quàm cras gallina, pecuniam ſuam negotiatoriam ſeu emptoriam trãsfert ad mutuum, uolens ex pacto tantum plus ſorte quantum ſibi teneretur ſuperaddere fur ſi pecuniã illam negotiatoriã &c. abſtuliſſet, vſurarius eſt propter dictam rationem. Et confirmat̃, K quia alioquin quilibet poſtq̃ ſemel expoſuiſſet pecuniam ſuã negotijs, poſſet trãſferre eã ad mutuandum cum moderato lucro, ſicut teneretur fur &c. & ſic paſſim experientia doceret q̄ vſura non reputaretur peccatum. Ex prædictis igitur patet veritas trium caſuum. Primus eſt, An liceat negotiatori totum lucrum ſperatum deducere in pactum vendendo, vel mutuando. Conſtat namque, q̄ pars negatiua eſt vera, ſcilicet, q̄ nõn licet. Secundus eſt, An liceat eidem diuertere voluntariè pecuniam à negotiatione, vel emptione ad mutuũ, ut aliquid ſperati lucri, vel fructus exigat mutuãdo. Conſtat namque etiam huius pars negatiua, ſcilicet, quòd non licet. Tertius eſt, An liceat eidem impedito impedimento inuoluntario ſecundum quid, hoc eſt ex ſubuentione occurrente proximi, exigere mutuando aliquid plus iuxta valorem pecuniæ in illo ſtatu. Videtur namq; quòd pars affirmatiua eſt uera, ſcilicet, quòd licet.

¶ Nunc ſupereſt obiectionibus reſpondere. Et ad primũ dicitur

incurrit. Si uero accipiat aliquid hmõi non quaſi exigens, nec quaſi ex aliqua obligatione tacita, uel expreſſa, ſed ſicut gratuitum donũ, nõ peccat: qa ẽt anteq̃ pecuniã mutuaſſet, licite poterat aliquod donũ gratis accipere, nec peioris cõditionis efficitur p̄ hoc, q̄ mutuauit. G Recõpẽſationẽ uero corũ q̃ pecunia non menſurantur, licet, p̄ mutuo exigere, puta, bñuolentiam, & amorem eius, qui mutuauit, uel aliquid hmõi.

Ad primum ergo dicendum, q̄ ille qui mutuum dat põt abſque peccato in pactum deducere cum eo, q̃ mutuũ accipit, recompenſationẽ damni, p̄ quod ſubtrahitur ſibi aliquid, quod dẽt habere: hoc.n. nõ eſt uendere vſum pecuniæ, ſed damnũ vi H tare. Et põt eſſe q̄ accipiẽs mutuum, maius damnum euitet, q̃ dans incurrat: unde accipiens mutuũ cum ſua vtilitate, damnum alterius recompenſat. Recompenſationem uero damni, quod conſideratur in hoc, q̄ de pecunia non lucratur, nõ põt ĩ pactũ deducere: qa nõ dẽt vẽdere id, qđ nõdũ hẽt, & põt impediri multipliciter ad hñdo.

Ad II. dicendum, q̄ recompenſatio alicuius bñficij dupliciter fieri põt. Vno quidem modo ex debito iuſtitiæ, ad quod aliquis ex certo pacto obligari põt: & hoc debitũ attenditur ſecundum quantitatem beneficij quod qs accepit. Et ideo ille q̃ accepit mutuũ pecuniæ, vel cuiuſcumq; ſimilis rei, cuius vſus eſt eius conſumptio, non tenet̃

q̄ debitor poſt morã p̄termiſſa iniuria, qua creditorẽ offendit, tenendo rẽ illius ipſo inuito, nõ tenet̃ ad aliquid vltra ſortem niſi quia impedit creditorem à lucro, quod erat in via hñdi vt patet ſuperius in quæ. 62. ar. 4. in corpore articuli iuncto reſponſioni ad primum. & ſcdm. Nam ibi ex ſecũdo mẽbro diſtinctionis redditur rõ reſtitutionis poſt morã, & effuſi ſeminis. Scdm ãt mẽbrum eſt damnificatio eius, quod erat in via habendi. Vnde ex hoc nihil aliud hr̃, niſi tertius caſus, vt patet ex ſupradictis, & amplius dicetur.

¶ Ad ſcdam di. q̄ quãuis licite poſſit, iuxta tertiũ caſum, aliquid plus exigi rõne impedimenti, non tñ põt exigi totum ſperatũ lucrũ, aut totus fructus: alioquin exigeretur multiplicatũ qđ pdı̃tur ſimplum. Ad ſimilitudinem autẽ mercatoris volentis deferre merces ad nũdinas, dicitur, q̄ falſum eſt, quòd mercator poſſit totum ſperatum lucrum alibi exigere pp̄ dictam rõnem. Et ſi contra hoc afferat̃ rõ à ſimili ex capitulo. Nauiganti. extra de vſuris, quia. ſ. rõne dubij in tempore licet plus exigere, q̃ nunc valeat: ergo pari rõne, rõne dubij de loco, licitum eſt plus exigere. Reſpondetur facile, q̄ nõ eſt ſimile nec ſimilis ratio. quia ibi eſt ſermo de venditione claudicante in tempore quo ad unam partẽ. ſ. ſolutionem ut patet ibi: & ideo habetur ratio temporis ſolutionis. In propoſito autem noſtro non claudicat in loco, quo ad aliquã partem uenditio: quoniam neque res, neque pretium alibi aſſignabitur. Ad rõnem primã in oppoſitum di. q̄ antecedens eſt diſtinguendum iuxta duplicem potentiam iam explanatã, ſcilicet potentiam pecuniæ, & potentiam pecuniæ ut ſubſtat induſtriæ. & iuxta hanc potentiam admittitur antecedentis: iuxta primam uero nihil ualet ad propoſitum. Et ſic intelligendo antecedens iuxta potentiam pecu- I niæ ut ſubſtat induſtriæ, probatur per primam, & ſcdam probationem ipſius antecedentis. Confirmatio autem, quia indiſtincte loquitur de habente pecuniam, diſtinguenda eſt dicendo q̄ hñs pecuniam dupliciter. ſ. abſolute, & ſic non hẽt aliqd plus, q̃ ſit quantitas pecuniæ. Et cum infertur, ergo poſt morã non eſſet ei aliquid plus reſtituendum. Rñdetur, concedendo q̄ ſecluſa iniuria nõ eſt poſt moram aliquid plus reddendum creditori, qui in nulla uia adipiſcendi lucrum ex pecunia detenta impeditur, qualis eſt ille, qui habendo pecuniam, hẽt illam abſolute cum nullum in ueritate intereſſe paſſus eſt talis creditor. Alio modo eſt quis habens pecuniam ſub induſtria & ſic habens pecuniam, habet aliquid plus, quàm ſit quantitas pecuniæ: non tamen propterea ſequitur: ergo poteſt pendere, & in pactum deducere illud plus, niſi ſaluo ſtatu pecuniæ ſub induſtria: quoniam illud plus non habet abſolute, ſed ratione ſtatus talis, ſcilicet ſub induſtria, & hoc loquendo regulariter: ſecus.n. eſt in commutatione inuoluntaria, ut declaratum prius eſt. Ad conſequentiam ex antecedente ſic intellecto, dicitur ut tunc dictum eſt, q̄ dupliciter poteſt intelligi. ſ. ſaluo illo pecuniæ ſtatu. & ſic conceditur: quoniam licitum eſt habentẽ duo, uendere utrumq;, ſi utrumq; eſt ſaluũ, non autem ſi alterum perijt, in propoſito autem negotiator habet duo. Sed cũ diuertit pecuniã ad mutuum alterum eorum deſinit ex ipſa uoluntate diuertente pecuniã à ſtatu induſtriæ ad ſtatum pecuniæ abſolute & ideo non ſequitur, quòd poſſit utrumque uendere. Alio modo poteſt intelligi conſequentia, ut ſonat, ſiue ſit ſaluum utrumque, ſiue non, & ſic negatur ſequela. Nec prima eius probatio aliquid probat, niſi ſaluũ ſit utrumque, ut patet ex nunc dictis. Ad ſecundam uero probationem, quæ magis urget, dicitur, quòd ut patet in primo articulo quæſtionis præcedentis, tunc dicitur ualere res plus ei qui uendit, quàm abſolute, quando actu habet unde plus illi ualeat, & non quando hẽt in potentia: quoniam, ut ibi dicitur, uenditor uendit quod

ſuum

ad plus recōpēſandū, q̄ mutuo acceperit: unde contra iuſtitiā eſt ſi ad plus reddendū obligeť. Alio mō, teneť aliqs ad recōpēſandum bñficiū ex debito amicitiæ: in quo magis cōſideratur affectus, ex quo aliqs bñficium contulit, q̄ etiā quantitas eius qđ fecit: & tali debito non cōpetit B ciuilis obligatio, per quā induceretur quædam neceſſitas, ut non ſpōtanea recompenſatio fiat.

AD TERTIVM dicendum, q̄ ſi aliqs ex pecunia mutuata expectet, vel exigat quaſi ꝑ oblationē pacti taciti, uel expreſſi recōpēſationē muneris ab obſeqo, uel à ligua: ꝑinde eſt ac ſi expectaret, uel exigeret mun⁹ à manu: qa utrūq; pecunia æſtimari pōt, ut patet in his, q locāt operas ſuas, C quas manu, uel lingua exercetur. Si uerò munus ab obſequio, uel ligua nō quaſi ex obligatione rei exhibeť, ſed ex bñuolentia, quę ſub æſtimatione pecunię nō cadit, licet hoc accipere, & exigere, & expetere.

AD IIII. dicendū, q̄ pecunia ñ pt uēdi ꝓ pecunia ampliori q̄ ſit q̄titas pecuniæ mutuatę q̄ reſtituēda ē: nec ibi aliqd ē exigēdū aut expetēdū, niſi bñuolētię affect⁹, q ſub ęſtimatione pecuniæ ñ cadit, ex quo pōt ꝓcedeř ſpōtanea mutuatio. Repugnat āt ei oblo ad mutuū faciēdū ipoſterū, qa ēt talis oblo pecunię ęſtimari poſſet: & iō licet ſiť mutuāti unū aliqđ aliud mutuū recipere, ñ āt licēt cū obligare ad mutuū in poſterum faciēdū.

AD V. dicēdū, q̄ ille qui mutuat pecuniā trāſfert dñiū pecunię in eū, cui mutuat. Vnde ille cui pecunia mutuať, ſub ſuo piculo tenet eā, & teneť ea reſtitueř itegrè: vñ ñ dēt ampli⁹ exi

ſuum eſt, & non quod ſuum eſſe pōt. Pertinet ergo damnum illud ad intereſſe damni emergentis: noſtra autem q̄ eſt de intereſſe lucri ceſſantis, quod ſecundùm potentiam attenditur. Non eſt ergo ſimile de caſu illo, quo uenditor plus pōt uolūtarie vendere, quia ſibi plus valet: & iſto nīo caſu, quo negotiator vult plus ſorte, quia ſibi pecunia eſt utilior: quia ibi plus ualet ſibi actu, hic aūt utilitas eſt in potētia: ibi eſt aliquid plus ſuū, hic nō eſt, ſed pōt eſſe ſuū aliquid plus, qm̄ in via eſt. Ad ea aūt q̄ dicuntur pro oluēda rōne regulæ, rñdet, q̄ regula tradiť de his q̄ debēt regulariter ſeruari, & nō de his q̄ in tali caſu fieri pñt: hoc .n. ſpectat poti⁹ ad exceptiones, q̄ ad regulas. Vñ regula hæc docēs, q̄ non licet deducere in pacto lucrum ceſſans ex pecunia, q̄ qs mutuat, uetiſſima eſt, & docet id quod regulariter fieri dēt: & formalis eſt de potentia, & comutatione omnino uoluntaria, qualis eſt mutuare, tum quia pecunia non ſolum caret lucro in actu, ſed etiam in via (hēt nāq; illud ſolū in potentia cōi non æſtimabili ſupra ipſam pecuniam) tum quia pecunia negotiatoria nō poteſt uoluntaria commutatione diuerti ad mutuum cum ſuperaddita æſtimatione, inquantum lucratoria. Vnde cum nec de pecunia abſolutè, nec de pecunia negotiatoria liceat regulariter mutuādo exigere aliquid plus ſorte, quia in pecunia quæ mutuatur, non habetur lucrum in actu, aut uia, ſed ſolùm in potentia cōi non æſtimabili, ſequitur & q̄ regula ſit optima, & q̄ rō ei⁹ ſtet ſolida, nec obſtat alijs authoris dictis: quia ſuperius locutus eſt de lucro quod habetur in via, & de rebus in quibus eſt lucrum in uia ſaluis in illo ſtatu, quo habent lucrum in uia, ita quòd in illo ſtatu occupentur, impediantur, uel alienentur.

D ¶ Ad confirmationem de num vltimam dr, q̄ iam patet, q̄ uoluntariè diuertens pecuniā ab induſtria negotiationis, uel emptionis non exigit rōne potentiæ pecuniæ ſub induſtria, q̄a illa amplius, ipſo ſic uolente, non eſt: & ꝑpterea non niſi propter uſū exigit. Cum hac tamen regula, & illius rōne ſtat, q̄ in caſu qualis eſt caſus tertius, licitum eſt habere rōnē damni, quod quis patitur ex hoc, quòd de pecunia negotiatoria non poteſt lucrari per occurrentem impeditorem. Et eſt ex dictis clarum, q̄ ſi̅ uis debitor poſt moram teneatur ad intereſſe: non tamen tenetur ad intereſſe, ſi mora eſſet de conſenſu creditoris: ſicut nec à principio obligabatur ad intereſſe, quia de conſenſu creditoris tenuit: eiuſdem ſiquidem rōnis eſt habere aliquid ab alio, & cōſeruari ab eodem. Vnde creditor non pōt poſt moram deducere in pactum, ut de reliquo futuro tpe donec tenuerit debitor ſuam pecuniā ſoluat tñ, ſicut non poterat hoc à principio: quia non eſt in mora qui de conſenſu domini non reddit. Pōt tamen exigere intereſſe præteriti temporis quo fuit in mora:

¶ In reſponſione ad ſcdm eiuſdem ar. 2. habes clarè, q̄ limitatio quam aliqui dant illi dicto in rñſione ad quartū. ſ. q̄ non licèt mutuanti deducere in pactum remutuationē, q̄ ſ intelligēdū eſt, qñ deduceret in pactū ſimpliciter non aūt ſi deducatur in pactū cū conditionibus, quib⁹ extantibus naturali iure ille teneretur remutuare ſpōte, ſi indiguero, & tu commodè poteris &c. Limitatio inquā iſta eſt falſa ꝓp duo. Primò, quia expreſſe litera hic arguendo opponit, q̄ non vř eſſe illicitū obligare ſe ad aliquid ad q̄ naturali iure tenetur. Et rñdet q̄ tali debito nō cōpetit ciuilis obligatio. Ecce q̄ manifeſtè dicit q̄ non pōt in ciuilem obligationē deduci naturalis obligatio ad antidota, de qua loquitur. Secundo, quia ut in rñſione ad quartum dř, talis obligatio ciuilis, eſt pecunia æſtimabilis, ac per hoc cum quibuſcūque fiat conditionibus plus ſorte ex pacto exigit & uſura eſt. Licitum tñ, ut dictum fuit eſt nolle mutuare illi quem credo aut

A timeo ingratum fore. ſ. q̄ non mihi remutuaret, aut ſeruīret cum opus eſſet: quia non minus licitum eſt reſpicere ad effectū contrarium q eſt in ingrato, q̄ ad effectū amicitiæ. Hæc aūt oīa ſine pacto ex affectu animi expectantur tanq̄ ex naturali debito ¶ In rñſione ad quartum eiuſdē ar. aduerte: q̄ hinc habes, q̄ fideiuſſor pōt aliquid pecuniæ exigere, vt ſi deiubeat: qm̄ fideiubendo obligat ſe ciuiliter ad ſoluēdū pro alio, quod non eſt minus q̄ obligare ſe ad mutuādū: ac per hoc quia obligatio ad mutuandum, pōt uendi ut in litera dř, conſequēs eſt ut obligatio ad ſoluendum ꝓ alio poſſit vēdi utpote pecuniæ æſtimabilis: hanc aūt obligationē importat fideiuſſio. Quātū aūt æſtimāda eſt fideiuſſio, prudentiæ ſapientū in his determinādū relinquiť ¶ In rñſione ad quintū ubi de lucro ex cōtractu ſocietatis agitur, ſi ad particularia deſcendendū eſſet de diuerſis artibus & ſoccidis nimis eſſet: cum valde uarientur. Formale aūt de quo eſt ſcientia conſiſtit in duobus. Primò q̄ capitale ſubſtet periculo: ſicut & lucro. Secūdò q̄ ita proportionatum ſit lucrum capitali ut ſaluetur debita proportio lucri ad ſocium, hoc eſt quòd tam lucrum quā damnum proportionaliter reſpondeat cuique ſocio ponenti pecuniam uel operas uel induſtriam. Quibus adde tertium tanquā canonem ad iuſtitiam ſemper ſeruandam in hmōi, ſ. q̄ à principio æſtimentur ſingulæ ſociorum portiones: & his fiat quaſi vna ſumma pecuniæ communis illis proportionabiliter, id eſt, ſecundum ſuas ratas. Et deinceps tam in lucro quàm in dāno in diuiſione totius remanentis ſeruetur diuiſio ac ſi talē ſummam pecuniæ poſuiſſent proportionaliter v.g. Sunt tres ſocij, vnus ponit mille ducatos alter ponit operas æſtimatas mille: alter ponit induſtriam æſtimatam quingentis. Stabilienda eſt ſocietas ac ſi hi tres poſuiſſent duo millia & quingentos ducatos: ita tamen ut tertius ſemper pro medietate ſtet. Et ſic lucrum diuidendum eſt: ut ſi fuerint quinque tertius habeat unum: uterque autem aliorum duo: & tandem quicquid ſupereſt eodem mō diuidendū eſt, ita q̄ ſi ſuperſunt duo millia & quingenti: mille dētur uni & mille alteri: & quingenti tertio: alioquin iſte dānificaretur in perdita induſtria: & ille in opera: & qui appoſuit pecuniam lucraretur. Et ſimile eſt in ſoccidis animalium. ¶ In reſponſione ad ſextum: quia ibi agitur de fructu pignoris ſcito q̄ author loquitur de pignore inquantum pignus eſt abſolute. & non de pignore pro tali rā. Nam contingit ex cā tali q̄ poteſt quis facere fructus pignoris ſuos ut patet de agro aſſignato pro pignore dotali extra, De vſuris, c. Salubriter. & ratio ibi aſſignatur: quia dotis fructus ſunt ꝓ oneribus matrimonij ſupportandis. Vnde limitatio quam quidam huic determinationi Innocentij tertij apponunt, E ſ. q̄ intelligitur quādo pecunia dotalis erat exponenda negotiationi, uel emptioni rei fructuoſæ alioquin non haberet locū intereſſe, falſa eſt: qm̄ rōne onerū matrimonij quæ oēm maritum ſiuè negotietur ſiuè nō, ſiuè emat ſiuè nō, cōſtat ſuſtinere, fructus dotis deputati ſunt. Et hoc per ſe loquendo. Per accidens autem eſt quòd maritus vtatur uel non utatur dote ad fructificandum: ac per hōc ad iuuandum ſeipſum ad ſupportandum dicta onera. Et quia ſecūdum ea quæ ſunt per accidens non iudicatur de re, ſed ſecūdū id quod eſt per ſe: ideò abſolutè loquendo gener facit fructus pignoris dotalis ſuos: & poteſt hoc deducere in pactum a principio, ſi non uult ducere uxorem ſine dote præſenti &c. Ciuitates aūt quæ à principibus egentibus in pignus alijs principibus dantur: fructificare debēt domino qui impignorauit, deductis expenſis officialium &c. qm̄ non eſt tranſlatum dominiū, nec annexa habet onera ſicut matrimonium. Sicut uniuerſaliter

quando

gere ille qui mutuauit. Sed ille qui committit pecuniam ſuam vel mercatori, vel artifici quòd modum ſocietatis cuiuſdam, non transfert dominium pecuniç ſuç i illũ, ſꝫ remanet ei⁹, ita ꝙ cũ piculo ipſi⁹ mercator de ea negotiať, uel artifex opať & iō ſic licitè pt partē lucri īde ꝓuenietis expeteř, tāq̄ de re ſua.

G

Ad vi. dicēdũ, ꝙ ſiqs ꝓ pecunia ſibi mutuata obliget rē aliq̄, cui⁹ uſus p̄tio æſtimari pōt, dēt uſus illi⁹ rei ille q mutuauit, cō putare in reſtitutionē ei⁹ ꝙ mutuauit; alioquin ſi uſũ illius rei quaſi gratis ſuperaddi velit, idē eſt ac ſi pecuniā acciperet ꝓ mutuo: qđ ē uſurariũ, niſi fortè eſſet talis res, cuius uſus ſiue pretio ſoleat cōcedi iter amicos, ſicut patet de libro accōmodato.

H

Ad vii. dicēdũ, ꝙ ſi aliqs carius uelit uendere res ſuas, q̄ ſit iuſtũ pretiũ, ut de pecunia ſoluēda emptorē expectet, manifeſtè uſura cōmittiť: qa hmōi expectatio p̄tij ſoluēdi hēt rōnē mutui. Vñ ꝗcqd ultra iuſtũ pretiũ ꝓ hmōi expectatione exigitur, eſt quaſi p̄tiũ mutui, quod pertinet ad rōnē uſuræ. Similiter ēt ſi quis emptor velit rem emere uilius, q̄ ſit iuſtũ pretiũ, eo ꝙ pecuniā antè ſoluit, q̄ poſſit ei res tradi, eſt pct̄m uſuræ: qa ēt iſta anticipatio ſolonis pecuniæ hēt mutui rōnē, cui⁹ qđ dã pretiũ eſt, quod diminuiť de iuſto pretio rei emptæ. Si uerò aliquis de iuſto pretio uelit diminuere, ut pecuniam prius habeat, nō peccat peccato uſurç.

I

G

Articvlvs iii.

Vtrũ quicquid de pecunia vſurari quis lucratus fuerit reddere teneatur.

Ad tertivm ſic ꝓcediť. Vř ꝙ qcqd de pecunia vſuraria aliqs lucratus fuerit, reddere teneať. Dicit. n. Apoſ. ad Ro. 11. Si radix ſacta, & rami. ergo eadem ratione, ſi radix infecta & rami: ſed radix fuit vſuraria. ergo qcquid ex ea acquiſitum eſt, eſt uſurarium. ergo tenetur ad reſtitutionem illius.

H

¶ 2 Prę. Sicut dř extra, đ vſuris ī illa* Decretali Cũ tu, ſicut aſſeris. Poſſeſſiōes, q̄ đ vſuris ſũt cōparatę dēnt vēdi, & ipſarũ pretia his a quibus ſunt extortæ reſtitui. ergo eadem ratione quicquid aliud ex pecunia vſuraria acquiritur, debet reſtitui.

I

…ẽdo ſuſcipitur pignus expenſis deductis fructificat dño. Debe F rent aũt principes, ſi uolunt facere fructus ſuos, non accipere ī pignus ciuitates, ſed emere eas cũ pacto de retrouendēdo ſic. n. facerent fructus ſuos. Et quia fruct⁹ dotis deputati ſunt pp onera matrimonii, & ſoluto matrimonio nō reſtant onera ei⁹ qm̄ illius quod nō eſt, nullum eſt onus: iđ errat viduæ uolentes fructus dotis ſuæ ac ſi matrimoniũ extaret. Verũ ſi ſtatuto ciuitatis in uiridi obſeruantia ordinatũ eſt ꝙ uideq; donec reddatur ſibi dos, aſſigneť quinq; vel decē pro centenario, cũ ſit hoc factũ in fauorem infirmi ſexus, & pęnā hęredum mariti, licitè pōt mulier, qñ per eã nō ſtat rehabere dotem ſuã, accipere hmōi pēſionē. Et rō eſt, qa diſtincta proprietas rerũ in particularia iure poſitiuo, cũ ſit, pōt ꝓ cōi bono patriæ, ꝓ patrię lcgē diſpēſari ab hoc ad illũ &c. Et ꝑ eādē rōnem ſi extat ſtatutum, ꝙ ſocer non ſoluēs dotē teneať genero ad decē pro centenario donec ſoluat, iuſtũ eſt. Cedũt. n. hęc ad pacē inter affines, & ad remouēdas lites ad ſolicitãdũ debitores, ut timore ſaltē pęnarũ ſoluãt qđ dēnt. Dixi aũt qñ uidua nō eſt in cauſa ut dos retineatur ab hærede: qm̄ ſi uidua, & ſimiliter ſi gener eſſet in cã ꝙ dos retineretur ab hærede, uel ſocero, iã cedunt iuri ſuo: & non poſſunt beneficiō pœnalis ſtatuti uti in foro conſcientiæ contra illum, q non retinet ſuam dotem creditore inuito &c.

¶ In reſponſione ad ſeptimum eiuſdem articuli ſecũdi, vbi agiť de augmento, uel diminutione pretii in uenditione ad tp̄s, dubium occurrit ex ſacris canonibus: quoniam extra. de uſuris c. In ciuitate, & ca. Nauiganti, duo in ſententia, licet tres ſint numero, caſus ponuntur huic doctrinæ contrarij. Expreſſe nanq; ibi dř, ꝙ ſi piper ualet nunc quinq; libras, & uendit ſex libris ad tp̄s, eo ꝙ tpe ſolutionis, an plus uel minus quàm ſex ualebit, uerìſimiliter dubitatur, non peccant uendentes nunc piper ꝓ ſex ad tempus. Et eadem ſententia replicatur in 2. §. d. capituli. Nauiganti. Conſtat namque, ꝙ in hoc caſu expectata ſolutio in futuro, eſt rō maioris pretij. in calce quoque, d. capituli, Nauiganti, ponitur alter caſus, quòd ſeruaturus granum, poteſt pl⁹ vendere ad tempus, quàm tunc ualeat, quando uendit.

¶ Ad hoc dř, ꝙ dupliciter contingit differre ſecundùm tempus K ſolutionem à uenditione. Vno modo, ut eſt actio ſecundum ſeipſam ſeparata ab emptione, ita ꝙ ſint ibi quatuor actiones. ſ. venditio emptio: mutuum implicitum de expectando ſolutionem in futuro, & ſolutio ipſa: & ſic loquitur author de ſolutione futura, & dicit, ꝙ uendere plus ratione huiuſmodi expectationis, eſt uſura: & ſimiliter emere minus rōne anticipatæ ſolutionis, eadem ratione. Alio modo. ut eſt pars commutatiua emptionis, ita ꝙ ſicut uenditio integratur quaſi ex duabus partib⁹. ſ. ex contractu uenditionis, & ex traditione rei, quæ venditur: ita emptio integratur quaſi ex duabus partibus. ſ. emptione, & ſolutione pretij. Et ſicut uenditio pōt habere ſuas partes ſeparatas ſcđm tp̄s, ut patet dũ aliquis uēdit rēs aſſignandas in futura æſtate: ita etiam emptio pōt habere partes ſuas ſeparatas, ut patet cum aliquis emit oleum in hyeme, ſoluturus pro eo in æſtate futura frumentum. Qñ igitur ſolutio vt pars emptionis cōmutatiua expectatur, tunc nullum interuenit mutuum. Et ō di ſ Decretalibus, ꝙ non eſt uſura, ſed cōmutatio iſta eſt quaſi claudicans, ſeu pendens ad futurum, quaſi emptionis conſummatio trahat ad ſe uenditionem. Et ppea æſtimandus concediť valor rei quæ uendiť conferēdo, tp̄s præſens ad tp̄s ſolutionis, hoc eſt, conſumatæ emptionis: ita ꝙ tantum plus pōt æſtimari quãtũ inter plus & minus creditur uerìſimiliter tunc res ualitura &c. Et eſt hæc iudicio meo literalis rō illarum Decretaliũ, quo ad iſtos caſus. Vltimi autem caſus ratio eſt eadem, ut ibi dicitur quoad hoc, quòd. ſ. ratione dubij pretij futuri maioris tunc, quàm nunc uerìſimiliter eſtimati, licitum eſt ſeruaturo res venales, uendere ad tēpus aliquid pluſquã valeãt tempore, quo vendit. Et nota quòd licet gloſa in capi. In ciuitate, cum ſequacibus cenſuerit caſum antedictum in ca. In ciuitate, deciſum eſſe iuxta hunc ultimum caſum, ſ. quòd in illo caſu ſubintelligatur ſi venditor erat ſeruaturus: manifeſtè tamen conuinciť hanc expoſitionem nō cōſonare literæ, tũ quia nihil de hac conditione ibi dictum quia in hoc eodem cap. Nauiganti. in paragr. 2. caſus in idem rediens caſu in ca. In ciuit. & determinatur ibidē, ſine hac conditionali, ſi erat ſeruaturus. Vnde mihi uidetur, quòd iſte ultimus eſt alius in ſententia ab illis primo dictis, & quòd ibi habeatur ratio ualoris rei pro tempore, quo conſumatur emptio, hic autem non: unde nihil dicitur de ualore tempore ſolutionis, ſed habetur ratio ualoris rei tempore futuro, quia erat ſeruaturus: Vnde etiam ſi non ad tempus, ſed tunc fuiſſet ſoluendum, potuiſſet etiam plus uendere in hoc tertio caſu. Sed nota, quòd non dicitur in litera, quòd liceat in hoc caſu tantum uendere quantum credetur ualiturum, quia hoc eſt falſum: qm̄ futurus ualor non niſi in potentia eſt, & iuxta pri⁹ dictas regulas, non eſt æſtimandum quod habetur in potētia, ac ſi haberet in actu, ſed ꝙ licet vēdere aliqd plus. Et ſi quæras quãtũ, Rñdeo quantũ plus teneretur fur ſecluſa iniuria, ſi tunc furaretur rē illã à ſeruaturo. Cōſtat nãq;, ꝙ nō teneretur ad totũ lucrum ceſſans, ut patet ex antedictis. Aduerte tñ, ꝙ ſi hic ſeruaturus uendere ad tp̄s, & uellet penſitare rē ſuã ad tp̄s in quo erat ſeruaturus, ita ꝙ tunc ēt ſolutio cōſumatiua emptionis expectetur, licitũ cōtractũ faceret, ſicut de caſu primo dictũ eſt. Hæc at q̄ dicimus uide q̄ periculoſa ſint, & licet nō extorta, tracta tamē quantũ trahi pñt. Et propterea magis pro caſibus & exceptionibus tolerabilibus q̄ pro regularibus habenda ſunt: propter qđ paſtor aĩarum conſulit abſtinendum. Vnde nihil obſtãt doctrinæ authoris, quæ quid regulariter agendũ eſt tradit dicta ī primo caſu. Dicta aũt in ſecundo, ſi ſcđm regulas eius, quod habetur in potentia res æſtimetur, cōſonãt doctrinæ authoris, & nō ſpectãt ad dilatã ſolutionē, ſed ad tertium caſum in rñſione ad primum per nos deciſum: qm̄ ſic iſte eſt intelligendus, ſicut ille de pecunia negotiatoria vel emptoria, & de mercibus deferēdis ad nundinas, ſi quidē pari paſſu currunt, & ex eadem radice. ſ. ex potētia ad lucrũ rei exiſtēns in tali ſtatu ſub induſtria.

SVPER QVÆST. LXXVIII. ART. III.

In artic. 3. eiuſdem q. 79. occurrit antiquum illud dubiũ, An in uſura transferatur dñium. Et qm̄ de hoc ordinatam quæſtionem in quolibeto nřo ſcripſi, & ut puto, oſtēdi partē negatiuam

Peruerſa per iſtum.

418 Quodl. … ar. … pug. 67.

*Habetur in Decret. li. 5. tit. 19. c. Cum tu & eſt … ordine … ſine.

ꝗuam verā, quā hic author, ꝓ indubitata præſupponit, dū red dēs rōnē reſtōnis fru ctuū agri ꝑ uſurā extorti dicit, Quia ſunt fructus rerū, quarū alius ē dñs: nec occurrit noua rō dubitandi: ad illā te remitto iā editā, & impſſam. Et ꝗuis fortè ꝑꝑ ꝑfectionē operis eſſēt repetēda, nūc iter actu cus iter calores mēſis Iulij, ad alia ꝑpero.

¶ 3 Præt. Illud, qđ aliqs emit de A pecunia uſuraria, debet ſibi ratione ᵇ pecuniæ, quā dedit. non ergo hēt maius ius in re, quam acqſiuit, q̄ in pecuniā, quā dedit: ſed pecuniā uſurariam tenebat reſtituere. ergo & illud qđ ex ea acqrit, tenetur reſtituere.

Sed contra. Quilibet pōt licitè tenere id qđ legitimè acqſiuit: ſed id, qđ acqrit̄ ꝑ pecuniā uſurariā, interdum legitimè acqritur. ergo licitè pōt teneri. B

*Ar. 1 huius queſt. Respon. Dicendū, ꝙ ſicut ſupra dictū * eſt, res q̄dā ſunt, quarū uſus eſt ipſarū rerū cōſumptio, q̄ nō hñt uſumfructū ſ̄m iura: & iō ᵐ ſi talia fuerint ꝑ
Conclu. m uſurā extorta, puta, denarij, triticū, uinū, aut aliquid hmōi, nō tenet̄ hō ad reſtituendū, niſi id qđ accepit: ⁿ q̄a id, qđ de tali re eſt acqſitū, nō eſt fru
Pars 9. Prima. ctus hmōi rei, ſed humanæ induſtriæ: niſi fortè ꝑ detentionē talis rei, alter ſit dānificatus amittēdo aliqđ de bonis ſuis, tunc. n. tenetur ad recōpenſationē nocumēti. Quædā uerò res ſunt, quarū uſus nō eſt earū conſumptio, & talia habent uſumfru-
Conclu. p ctū, ſicut domus, & ager, & alia hmōi: & ideò ᵖ ſi qs domū alterius, uel agrum per uſuram extorſiſſet, C
D. 1209. nō ſolū tenetur reſtituere domū, uel agrum, ſed ēt fructus inde perceptos: ᑫ quia ſunt ᵈ fructus rerū, quarū alius eſt dominus, & ideo ei debentur.

Ad primvm ergo dicendum, ꝙ radix non ſolū hēt rōnem materiæ, ſicut pecunia uſuraria: ſed habet ēt aliqualiter rōnem cauſæ actiuæ, inquātum adminiſtrat nutrimentum: & ideò non eſt ſimile.

Ad ii dicēdū, ꝙ poſſeſſiones, q̄ de uſuris ſunt cōparatæ, nō ſunt eorū, quorū ſunt uſuræ, ſed illorū q eas emerūt: ſunt tñ obligatæ illis a q̄b. fuerunt uſuræ acceptæ, ſicut & alia bona uſurarij. & D iō non ꝑcipitur, ꝙ aſſignent̄ illæ poſſeſſiones his, à quibus fuerunt acceptæ uſuræ, quia fortè plus ualent, q̄ uſuræ, quas dederunt: ſed præcipit quod uendantur poſſeſſiones, & earum ꝑtia reſtituantur. ſ. ſecundùm quantitatem uſuræ acceptæ.

Ad iii. dicendū, ꝙ illud quod acqritur de pecunia uſuraria, debet quidem acqrenti nō ꝑꝑ pecuniā uſurariā datam, ſicut ꝑꝑ cām inſtrumentalem, ſed ꝑꝑ ſuam induſtriam, ſicut propter cām principalem: & ideò plus iuris habet in re acqſita de pecunia uſuraria, q̄ ipſa pecunia uſuraria.

Articvlvs IIII.

Vtrum liceat pecuniam accipere mutuo ſub uſura.

Ad qvartvm ſic ꝓcedit̄. Vr̄ ꝙ nō liceat pecuniā accipere mutuo ſub uſura. Dicit. n. Apoſt. Rom. 1. ꝙ digni ſunt morte nō ſolū q faciūt peccata, ſed ēt qui ʰ cōſentiūt facičtib⁹: ſed ille qui accipit pecuniā mutuo ſub uſuris, cōſentit uſurario in ſuo pctō, & ꝑbet ei occaſionē peccandi. ergo etiā ipſe peccat.

¶ 2 Prēt. Pro nullo cōmodo tēporali dēt aliquis alteri quācūque occaſionē ꝑbere peccādi, hoc. n. pertinet ad rōnem ſcandali actiui, quod ſp eſt peccatum, ut ſupra* dictū eſt: ſed ille qui petit mutuum ab uſurario, expreſsè dat ei ʰ occaſionē peccandi. ergo pro nullo commodo temporali excuſatur. *q. 43. artic. 2.

¶ 3 Præt. Non minꝰ vr̄ eſſe neceſſitas qñque deponēdi pecuniā ſuam apud ʰ uſurariū, q̄ mutuum accipiēdi ab ipſo: ſed deponere pecuniā apud uſurariū omnino vr̄ eſſe illicitum, ſicut illicitum eſſet deponere gladiū apud furioſum, uel uirginē cōmittere luxurioſo, ſeu cibū guloſo. ergo neque licitum eſt accipere mutuum ab uſurario.

Sed contra. Ille qui iniuriā patitur, non peccat, ſ̄m * Philoſophū in 5. Ethic. Vnde iuſtitia non eſt media inter duo uitia, ut ibidē † dicitur: ſed uſurarius peccat, inquantum facit iniuſtiam accipienti mutuū ſub vſuris. ergo ille qui accipit mutuū ſub uſuris, non peccat. * Lib. 5. e. 11. a med. tom. 5. † li. 5. c. 5. declinando ad fin. tom. 5.

Respon. Dicēdū, ᵈ ꝙ ᵐ īducere hominē ad peccādum nullo modo licet: uti tamen peccato alterius ad bonum, licitum eſt: ⁿ quia & Deus utitur omnib. peccatis ad aliquod bonū. Ex quolibet. n. malo elicit aliquod bonū, ut dicitur in * Enchiridio: & iō † Aug. Publicolæ quęrenti, utrū liceret uti iuramēto eius, qui per falſos deos iurat, in quo manifeſtè peccat, eis diuinā reuerentiā adhibens, Reſpondit, ꝙ qui utitur fide illius, qui per falſos deos iurat, nō ad malum: ſed ad bonū, non pctō illius ſe ſociat, quo ꝑ dæmonia iurauit, ſed pacto eius bono, quo fidem E ſeruauit: ſi tamen induceret eū ad iurandū per falſos deos, peccaret. Ita etiam in propoſito dicendum eſt, quòd ᵖ nullo modo licet inducere aliquem ad mutuandum ſub uſuris: licet tamen ab eo, qui hoc paratus eſt facere, & uſuras exercet, mutuum accipere ſub uſuris propter aliquod bonum, ᑫ quod eſt ſubuentio ſuæ neceſſitatis, uel alterius. Sicut ēt ʳ licet ei, qui incidit in latrones, manifeſtare bona quæ habet, quæ latrones peccant diripiendo, ad hoc ꝙ nō occidatur, ˢ exemplo decem uirorum, q dixerunt ad Iſmael. Noli occidere nos, quia theſauros habemus in agro, ut dicitur Hier. 41.

D. 1213. Conclu. m * Aug. Enchiri. c. 11. tom. 3. † Epi. 154. nō longe a prin. t. 2. Conclu. p Conclu. s

Svp. Q. LXXVIII. Artic. IIII.

Porrectis per rerum. 419 Et Mal. q. 13. arti. 4. ad 17. & 19. Et opuſ. 21. q. 5. ſi. & op. 67. q. 5. & 73. c. 17.

In ar. 4. eiuſdē. q. 78 nota diligēter tria. Primo, ꝙ qa uti pctō alteriꝰ ad bonū ſuū, uel alteriꝰ, nō ē pctm̄ iō ſi qs abſq; neceſſitate, pro utilitate tñ ſua vel alteriꝰ, utatur pctō alteriꝰ, à peccato immunis eſt, cum bonū vtile, quoddā bonū ſit. Et ſimiliter ſi qs ꝑꝑ bonū delectabile utat̄ alteriꝰ pctō, quamuis uenialiter peccet, ſi delectabilꝰ ueniale eſt, nō tñ peccat mortaliter. Et ꝑpterea nō oportet petētes mutuū ab uſurario parato nimis vrgere in cōſciētia, quanta aut quali neceſſitate ductꝰ hoc fecerit: qm̄ actū de gñe ſuo nō malū faciūt, ac ꝑ hoc, niſi ex fine ſit mortale, aut nullū, aut ueniale pctm̄ eſt. Nullū, ſi ex neceſſitate, aut pietate: ueniale aūt, ſi ſine rōnabili cauſa, ſicut cęteri actus irrōnabiles dānoſi ſibiipſis. Nec obſtat, ꝙ author rñdendo lectori Florētino dixerit, ꝙ ꝑꝑ maiores negotiatiōes exercēdas nō excuſat̄ qs à pctō petēdi mutuū ſub uſuris: qm̄ hoc intelligēdū eſt de pctō ueniali, qñ negotiationes rēdūt ad utile nimis abūdans: nā ſi tenderēt ad utile neceſſariū domui ſuæ, nullū pctm̄ eſſet. Secūdo, ꝙ qa inducere ad peccādum nulli licet, & petitor aliquid petit, ad qđ directè illū iducit: iō oportet cautū eſſe in omnib. materijs ubicunque agit̄ de uſu peccati alterius, ut petēdo, aliqđ licitū petat̄, uerbi gratia, in propoſito, petit̄ mutuū, nō acceptio uſuræ. In treuga, uel pace cū infidelibus petitur fidelitas pactorū, non diuina iniuria. In manifeſtatione rerū ſuarū latronibus, petitur vita ꝓpria, & ſic de alijs, ita ꝙ ſp petat̄ aliqđ, qđ ille pōt cōcedere, ſi uult, ſine pctō, ut patet ī dictis exēplis. Et ꝑpterea potēs, q directè tēdit ad īducēdū eū à quo petit, ad cōcedēdū illi petitū, nō dat ei occaſionē peccādi: ſed ipſe a quo petit̄, apponit ex ſua mala uolūtate actui bono

Ad primum ergo dicendum, ꝙ ille qui accipit pecuniã mutuo ſub uſuris, nõ conſentit in peccatum uſurarij, ſed utitur eo: nec placet ei vſurarum acceptio, ſed mutatio, quæ eſt bona.

Ad II dicendũ, ꝙ ille, qui accipit pecuniam mutuo ſub uſuris, non dat occaſionem uſurario uſuras accipiendi, ſed mutuandi. Ipſe autem uſurarius ſumit occaſionem peccandi ex malitia cordis ſui: unde ſcandalum paſſiuum ex parte ſua eſt, non aũt actiuũ ex parte petentis mutuum. Nec tñ ꝑp huiuſmodi ſcandalum paſſiuum debet alius à mutuo petendo deſiſtere, ſi indigeat: quia huiuſmodi paſſiuum ſcandalum non ꝑuenit ex ĩfirmitate, uel ignorantia, ſed ex malitia.

Ad III dicẽdũ, ꝙ ſi quis cõmitteret pecuniã ſuã uſurario nõ habẽti aliàs, vñ uſuras exerceret, uel hac intẽtione cõmitteret, ut inde copioſius per vſurã lucrareť, daret materiã peccãdi: vñ & ipſe eſſet particeps culpæ. Si autẽ aliquis uſurario aliàs hñti vñ uſuras exerceat, pecunia ſuã cõmittat, ut tutius ſeruetur, non peccat, ſed utitur homine peccatore ad bonum.

bona petito aliũ actũ ꝑrauũ nõ petitũ, immo diſplicentẽ ei, q petit. Si namq; peteret q ab aliquo actũ, quẽ non poteſt exercere ſine peccato, proculdubio ad peccandũ eum induceret, quis paratiſſimum: ac per hoc particeps peccati eſſet conſentiẽs peccato alterius. Aduerte ergo ſp in caſibus, ut diſcernas ſi act⁹ petitus põt ab eo à quo petit, ſine pctõ fieri: qa hic radix eſt liciti, vel illiciti, cũ de vſu peccati alterius agiť. Tertio, q ex exemplo manifeſtãtium bona ſua latronibus hic expoſito, habes quõ intelligi põt geſta Loth, Gene. c. 19. cum filias proprias abuſiui impiorũ obtulit, ut euitaret ſodomiticã hoſpitũ iniuriã ĩ ꝓpria domo. Queadmodũ illi decẽ uiri petierũt nõ occidi, qd poterat ſine pctõ cõcedi, & manifeſtauerũt locum theſaurorũ ſuorũ quod etiam ſine peccato fit, etiam cũ paſſiuo ſcãdalo ꝓximi, ex malitia tñ accepto, q uãuis ſcirent q ex hoc ſumerẽt occaſionẽ rapinæ eis min⁹ diſplicẽtis q̄ occiſionis, & ad neutrũ pctm̃ eos induxerunt, ſed vñ ſunt [illegible] eorũ uolũtate ad ſalutẽ ꝓpriæ uitæ. Ita Loth petijt, q non cõmitterent ſodomiã cũ maſculis hoſpitibus, quod ſine pctõ concedere poterãt, & obtulit proprias ſe filias educturũ extra [illegible] q nõ oporteret eum inferri ipſi pñ aliã uiolentiam ad hoc, ut puellæ eſſent extra, quod totũ ſine pctõ eſt, q̄uis ſciret, q occaſionẽ abutendi ex inde ſumerent, & ipſi peccarẽt faciendo [illegible] aũt paterent iniuſtum. Vñ ad neutrũ ꝑctm̃ induxit eos Loth ſciens, q non ſunt facienda minus mala, ut euitentur mala maiora: quis dixerat, abutimini eis, ut libet: cũ preſſiuè hæc dicebat, ſed uti uolebat iniquitate illorum ad bonum [illegible] ut euitaret uexationem. Et ſimile eſt de geſtis circa uxorem Leuitæ. Iudicum 19. quãuis non oporteat fortè illum excuſare ſicut Loth, de quo ſcriptura teſtatur, q erat iuſtus. 2. Pet. c. 2. Et hæc dicta ſint ut non putet quis exemplo illorũ decem uirorum licere inducere ad minus malum paratos, ut euitetur maius malum. Si. n. non ſunt facienda mala, ut ueniant bona, multò minus facienda ſunt, ut non fiant maiora mala, qđ non in boni poſitione, ſed mali negatione conſiſtit. Magna namq; ueꝛdiſtã eſt inter inducere ad minus malũ, ut uitetur maius: & offerre, ac tradere materialiter materiam minoris mali. Primum. n. nulla rõne licet, pp rõnem dictam. Secundũ aũt fecerunt illi decem uiri, fecit Loth, fecit Leuites, facimus quotidie redimẽtes captiuitatẽ, uel uexationem nřam iniuſtam, & ſoluentes uſuras. Dixi aũt offerre, ſeu tradere materialiter, hoc eſt, non ad inducendum ipſum ad explendam malam ſuã uoluntatem circa oblatam materiam, ſed ad redimendũ uexationem ſuam, uel proximi tali oblatione, ſeu traditione utẽdo alterius iniquitate, non inducendo aliquem ad peccandũ. Vñ non licuit ſicut ipſi Loth, q obtulit materiã liberi arbitrij, filias. ſ. conſulere filiabus ſuis, ut conſentirent in ſtuprum: ſed intallarum uiolenter conſtanti patientia ſuſtinerent ad coronam, ut Lucia dixit. Et hæc dicta ſint, ſi Loth excuſandus eſt propter authoritatem Petri Apoſtoli, quam gl. ſuper Gen. c. 19. exponit cõparatiuẽ, hoc eſt, ꝙ Loth non iuſtus ſimpliciter, ſed comparatione Sodomitarum iuſtus dicitur. Et Aug. gl. ibidem Loth reprehendit de oblatione filiarum, q; ali non habeat locum redimere uexationem offerendo materiam liberi arbitrij ad patrandum huiuſmodi opera nefanda: quãmuis Aug. redemptionẽ vexationis in his geſtis, ut tractauimus, non tractet.

In rñſione ad tertium eiuſdem art. 4. dubium occurrit, quoniam aduerſatur doctrinæ traditæ in hoc articulo, & uerũtamen pro quanto dicitur, ꝙ ſi quis committeret pecuniam ſuam vſurario non habenti aliàs unde uſuras exerceret, daret materiã peccandi, unde & ipſe eſſet particeps culpæ. Nã ſicut petens mutuum ab uſurario dat materiã uſuræ, ꝑ ꝑmus. ſ. in q̄ exerceat auaritiã ſuã accipiendo uſuram, & incidens in latrones, & tradens illis bona ſua, dat eis materiam rapinæ: ita dãs pecuniã in depoſitum uſurario nõ habenti aliàs unde exerceat vſuras, dat materiam uſuræ. Et ſi illi excuſantur, quia non formaliter, ſed materialiter dant materiam peccandi, quia ipſi non dant F ad hoc, ut peccent, ſed patiuntur potius illos peccare pp ſuum bonum: eadẽ rõne iſte deponẽs excuſandus eſt cũ bona intentione det, & nõ inducat illũ ad uiolãdũ depoſitũ, aut uſuram exercendã, ſed patiatur illius futurũ ꝓuiſum pctm̃ pp bonum ipſius deponentis, ut ſ. tutè pecunia ſua cuſtodiať. Quare hic eſt magis particeps peccati, q̄ ille, cum ſit æqua neceſſitas, & æqua bona intẽtio, & vterque patiať prauiſum alterius peccatum, non faciať?

Ad hanc dubitationem dř, ꝙ cum uerborum ſenſus ex ratione dicendi ſumendus ſit, & rõ dicendi, ut apparet i argumẽto, cui dař ræ reſpõſio, eſt, quia cõmittere rẽ cuſtodiẽ infideli committere nõ eſt abſq; culpa committentis, ut patet in multis alijs exẽplis de luxurioſo, & guloſo, non ſunt hæc uerba authoris, vt prima facie ſonare vñr intelligẽda, ſed diſtinguendũ eſt, ꝙ ſicut talis uſurarius non habens aliàs unde exerceat uſuras duo committit peccata, ſcilicet diſtractionẽ depoſiti, & vſuram, quæ patet eſſe ſecundum ſe duo, quia ſeparabilia ſunt H (poſſet. n. diſtrahere depoſitum exponendo pecuniã depoſitã in alias negotiationes, ut patet) ita in deponẽte apud talẽ vſurariũ, duo ſunt conſideranda. Primo, ꝙ deponit apud diſtractorẽ. Secundo, ꝙ deponit apud uſurarium non habentẽ vñ de aliàs exerceat uſuras. Ratione primi particeps eſt culpæ diſtractionis: ſicut committens cibum guloſo, particeps eſt culpæ comeſtionis: & committens uirginem luxurioſo, particeps eſt culpæ libidinis. Nam ſine culpa committentis non eſt, ut actũ exigat cuſtodiæ ab eo, quem ſcit probabiliter actum illum non facturum. Et quoad hoc, eſt differentia inter petentem ab uſurario mutuum, & deponentem apud eundem non habẽtẽ &c, quia ibi actus bonus petitus ſcitur exercendus. ſ. mutuum: hic actus bonus debitus commiſſus ſcitur non exercendus. ſ. cuſtodia. Iſte ergo erat in actu commiſſo debito, ille autem non. Et propterea iſte dicitur dare materiam peccandi, & particeps culpæ: quia in actu commiſſo debito dat materiã peccandi, & ꝓpterea eſt particeps culpæ, quæ committitur in actu cõmiſſo I debito ab eo, cui cõmiſſum eſt. Malus enim cuſtos uirginis eſt, qui committit eam luxurioſo, & ſic de alijs. Nec excludiť hoc à dicentibus, ꝙ quia quilibet eſt dominus rei ſuæ, ponitq; ne illi legem, quam vult: ideò iſte deponens apud diſtractorẽ rẽ ſuam non peccat, utpote dans illi implicitè licentiã diſtrahẽdi. Errať ſiquidem ſic ſcindendo in radice: qm̃ deponens nec explicitè, nec implicitè dat licentiam diſtrahendi, eo ꝙ deponẽs vult depoſitarium teneri ſibi de depoſito ſecundùm iura depoſiti, & tali actione ageret contra eum, ſi res ad iudiciũ reduceret. Ius aũt depoſiti diſtractionem prohibet, & ad cuſtodiã obligat. Et propterea deponens peccat participando cum malo depoſitario in mala cuſtodia, ad quã tñ illũ obligat ex natura cõtract⁹. Rõne uerò ſecundi, non eſt particeps culpæ, nec; dat materiã peccandi, ſeu peccato, ꝑ liũq̄ accipiens mutuum, & incidens in latrones ꝓpter rõnem aliam obijciendo. Vnde & in litera non K dicitur, ꝙ dat materiam peccandi peccato uſuræ, neque ꝙ eſt particeps culpæ uſuræ, ſed peccandi, & culpę ſimpliciter dixit. Et cũ peccatum diſtractionis depoſiti non ſemper eſt mortale, qñ. n. quis pecuniam depoſitam diſtrahit, non habẽdo aliã quã reddere poſſit requiſitus ſtatim, ꝑeccat. Depoſitũ cuſtodiẽdum, non diſtrahendum traditur, & acceptatur, propterea nõ transfertur in eo dominium, ſed leuiter peccat, ſi fiducia ueritati innixa inſit, ꝙ requiſitus paulò poſt faciat ſatis: leuis. n. inter homines culpa hæc habetur. Ideo committens pecuniam ſuã diſtractori, quem tamẽ nouit fideliter redditurum paulo poſt requiſitionem, licet peccet, non tamẽ mortaliter, ſicut committens cibum guloſo, ſine mortali tamẽ peccato gulæ. Et ſicut cõmittens in depoſitum pecuniam ſuam negotiatori, quẽ nouit non ſeruare pecunias, ſed omnes quouis modo hñtẽ in negotiatione ſuas exponere. Et hoc modo conſonat huius rñſionis doctrina tertio articulo. Vnde differẽtia formalis inter deponentem apud uſurarium habentem unde aliàs uſuras exerceat,

& non

& non habentem, eſt quia ille probabiliter credit ſ. ſidus depoſitarius, & nõ diſtractor depoſiti, ac ꝑ hoc cõmittitur ei actus bonus, debitus, ſeparatus, q. fiet ab illo. Hic credit contrarium, & cõmittitur actus bonus debitus ei, q. ꝓbabiliter timetur facturus oppoſitũ. Et propterea hic cõmiſſor particeps eſt culpę diſtractionis. Nõ tamẽ ꝑpcã, quia. ſ. dat operã rei illicitæ, venialiter imputatur ei ſup appoſitũ vſuræ crimen ex malitia diſtractionis: qm̃ hoc eſt ꝑ accidẽs, & diſplicẽs deponẽti, nec ex ſuo actu cõſequẽs, ſed ex alterius aduẽcta malitia, quam iſte tolerat ꝓ

Porrecta per iaturn. bonũ ſibi neceſſariũ.

SVP. Q.V. LXXIX.

ARTIC. I.

420

Pſa. 33.& Pſal. 36. IN q. 79. artic. 1. dubium occurrit circa rõnem in rñſione ad primũ redditam, quare. ſ. declinare à malo, & facere bonũ, ſcd̃m aliquã propriã rõnẽ boni, & mali ponuntˀ partes iuſtitiæ, & nõ ponuntˀ partes aliarũ virtutũ, puta, fortitudinis, & tẽperantiæ ſcd̃m alias

*Eſt Caſſiodori ſup iſtum locũ, Pſa. 33. ſpeciales rõnes boni. Rõ.n. literæ eſt, quia in alijs virtutibus in idẽ redit utrumq;. In iuſtitia aũt aliud eſt æqualitatẽ facere, & aliud factã nõ corrũpere. Vr autẽ hæc rõ nulla, tũ q̃a in ipſa iuſtitia etiã in idẽ redit vtrũq;, nã idẽ eſt æqualitatem facere, & ab inæquali declinare, nõ min⁹ q̃ ab extremis ad mediũ uenire: tum quia ſicut aliud eſt æqualitatem facere, & aliud factã non corrumpere, ita aliud eſt mediũ inter paſſiones cõſtituere, & aliud cõſtitutũ mediũ nõ corrumpere.

*Ca. 1. circa mediũ tom. 7. Et ſic vndiq; rõ ruit.

¶ Ad huius euidentiã ſciendũ eſt, ꝙ inter æqualitatẽ, circa quã verſatˀ iuſtitia, & mediũ circa qđ aliæ ſũt virtutes morales,

Conclu. m eſt differẽtia, ꝙ æqualitas eſt ĩ rebus ipſis, medium aũt intus in aĩs noſtris. Et hinc fit vt cõſtitutum ꝑ alias virtutes mediũ à me, nullus ali⁹ poſſit corrumpere. Nullus.n. me poteſt inuitũ ex

QVAESTIO LXXIX.

De partibus integralibus iuſtitiæ, in quatuor articulos diuiſa.

DEINDE conſiderandũ eſt de partibus integralibus iuſtitiæ, quę ſunt bonum facere, & à malo declinare, & de vitijs oppoſitis.

CIRCA quod quæruntur quatuor.

¶ Primò, Vtrum duo prædicta ſint partes iuſtitiæ.

¶ Secundò, Vtrum tranſgreſſio ſit ſpeciale peccatum.

¶ Tertiò, Vtrum omiſſio ſit ſpeciale peccatum.

¶ Quartò, De comparatione omiſſionis ad trãſgreſsionẽ.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum declinare à malo, & facere bonum, ſint partes iuſtitiæ.

AD PRIMVM ſic proceditur. Vr ꝙ declinare à malo, & facere bonũ, nõ ſint partes iuſtitiæ. Ad quamlibet.n. virtutem pertinet[h] facere bonum opus, & malum vitare: ſed partes nõ excedunt totum. ergo declinare à malo, & facere bonum, nõ debẽt poni partes iuſtitiæ, quæ eſt quædam uirtus ſpecialis.

¶2 Præt.*Super illud Pſa. 33. Diuerte à malo, & fac bonũ, dicit glo. Illud vitat culpam, ſ. diuertere à malo, hoc meretur uitã, & palmam, ſ. facere bonũ: ſed quælibet pars uirtutis meretur palmã, & uitam. ergo[h] declinare à malo non eſt pars iuſtitiæ.

¶3 Præt. Quæcũq; ita ſe habẽt, ꝙ unum includitur in alio, nõ[h] diſtinguuntˀ ab inuicẽ, ſicut partes alicuius totius: ſed declinare à malo includitˀ in hoc, quod ẽ facere bonum, nullus.n. ſimul facit bonũ, & malum. ergo declinare à malo, & facere bonũ, non ſunt partes iuſtitiæ.

SED CONTRA eſt, quod*Aug. in lib. de correptione & gratia ponit ad iuſtitiam legis pertinere, declinare à malo, & facere bonum.

RESP. Dicendũ, ꝙ ſi[m] loquamur de bono, & malo in communi, facere bonum, & vitare malum pertinet ad omnem uirtutem: & ſecundũ hoc nõ poſſunt poni partes iuſtitiæ, niſi[n] fortè iuſtitia accipiatˀ prout eſt

A omnis virtus: Quãuis ẽt iuſtitia hoc mõ accepta reſpiciat quãdã rõnẽ boni ſpecialẽ, ꝓut. ſ. ẽ debitũ in ordine ad legem diuinã, vel humanã: ſed iuſtitia ſ̃m ꝙ eſt ſpecialis virtus, reſpicit bonũ ſub ratione debiti ad ꝓximum. Et ſ̃m hoc[p] ad iuſtitiã ſpecialem pertinet facere bonum ſub rõne debiti in comparatione ad ꝓximum, & uitare malũ oppoſitũ. ſ. quod eſt nociuum

B proximo. Ad iuſtitiã uerò gñalem pertinet facere bonũ debitũ in ordine ad cõitatẽ, uel ad Deũ, uel uitare malum oppoſitum[t]. Dũr autẽ hæc duo partes iuſtitiæ generalis, uel ſpecialis quaſi integrales[t]: q̃a utrumq; eorũ requiritur ad ꝑfectũ actũ iuſtitiæ. Ad iuſtitiã.n. pertinet æqualitatẽ conſtituere in his, q̃ ſunt ad alterum, ut ex ſupra dictis* patet. Eiuſdẽ aũt eſt conſti-

C tuere aliquid, & conſtitutũ conſeruare in his, q̃ ſunt ad alterũ. Conſtituit autẽ quis æqualitatẽ iuſtitiæ faciẽdo bonũ, ideſt, reddendo alteri, quod ei debetˀ. Conſeruat autem æqualitatem iuſtitiæ iã conſtitutæ declinando à malo, ideſt, nullum nocumentum proximo inferendo.

AD PRIMVM ergo dicẽdũ, ꝙ bonum, & malũ hic accipiũtur ſub quadam ſpãli rõne, ꝑ quam

D appropriantˀ iuſtitiæ. Iõ tñ hæc duo ponuntˀ partes iuſtitiæ ſ̃m aliquã propriã rõnem boni, & mali, nõ aũt alicuius alteri⁹ uirtutis moralis: q̃a aliæ uirtutes morales cõſiſtũt circa paſsiones, in q̃bus bonũ facere, eſt uenire ad mediũ, qđ eſt declinare ab extremis quaſi à malis. Et ſic in idẽ redit, q̃tũ ad alias uirtutes, facere bonũ, & declinare à malo: ſed iuſtitia conſiſtit circa

E operationes, & res exteriores, ĩ q̃b⁹ aliud ẽ facere ęqualitatẽ, & aliud eſt factã nõ corrũpere.

AD II dicendũ, ꝙ declinare à malo, ſ̃m ꝙ ponitˀ pars iuſtitię, nõ importat negationẽ purã, qđ ẽ nõ facere malũ: hoc.n. nõ meretˀ palmã, ſed ſolũ uitat pœnã. Importat aũt motũ uoluntatis repudiãtis malum, ut ipſum nomẽ declinationis oſtẽdit: & hoc eſt meritorium, præcipuè quando aliquis impugnatur ut

temperato facere intemperatũ. Cõſtitutã verò æqualitatem à me põt alius me inuito corrũpere, ut patet cum reddendũ iuſſi agrũ ſuũ Ioãni, & alter iubet eundẽ agrũ ab eo auferẽdũ. Corrumpit n. ille æqualitatẽ, quã ego feci. Conclu. p

Et hinc inferẽtia ad propoſitũ differentia clara habetˀ. ſ. q. in alijs uirtutib⁹ facere mediũ, & nõ corrumpere illud, idẽ eſt, ſicut illuminatio cõtinua. In iuſtitia aũt facere æqualitatẽ, & nõ corrũpere illã diuerſa ſũt: quia æqualitas facta in rebus nõ cõſeruatˀ ex Conclu. o

meo facere, quia non depẽdet à me, poteſt n. tũq; à multis alijs corrũpi. Quia ergo aliud eſt facere æqualitatẽ, & aliud eſt corrũpere æqualitatẽ factã à ſe, vel ab alio, & hoc nõ hẽt locũ ĩ alijs *q. 58. artic. 2.

uirtutibus: iõ facere bonũ, & declinare à malo, q̃ hæc importãt, aſſignantˀ ſpecialiter iuſtitię, & nõ alijs virtutibus. Et quia author non vr ex literæ ſuperficie ſuper hac ſe fundaſſe differentia, iõ rñdẽdo ad obiecta dr, ꝙ differentia iſta ſcd̃m ueritatẽ nõ attẽditˀ penes receſſum à termino à quo, puta, malo, & acceſſum ad terminũ, ad quẽ, puta, bonum: ſed penes facere terminũ ad quẽ, & nõ corrumpere illũ. Et hoc expreſſit litera, aſſignãdo, quare ſpecialiter hæc ſunt partes iuſtitiæ, ut patet ĩ hac rñſione. Cũ autẽ quare alia de alijs virtutib⁹ meminit acceſſus ad mediũ, & receſſus ab extremis, & hoc contrapoſuit, ut apparet, ueræ differẽtiæ, q̃ eſt ſcd̃m facere, & nõ corrũpere, fuit, quia author a notioribus docebat, & Manifeſtis. Manifeſtũ aũt eſt, ꝙ in alijs uirtutib⁹ declinare à malo, & facere bonũ cõtter ſumuntur ꝑ receſſu ab extremis, & acceſſu ad mediũ. Et ꝓpterea oſtẽdit, ꝙ hæc manifeſtè importata ꝑ has partes ĩ alijs uirtutibus nõ ſunt duæ partes. Et ꝓ oppoſitũ eſt, q. illa q̃ manifeſtè importantur per eaſdẽ partes in materia iuſti-

 tiæ,

malum faciat, & reſiſtit.

Ad III dicẽdũ, ꝙ facere bonum eſt actus completiuus iuſtitiæ, & quaſi pars principalis eius. Declinare autẽ à malo eſt actus imperfectior, & ſecũdaria pars eius: & iõ ẽ quaſi pars materialis, ſine qua non poteſt eſſe pars formalis completiua.

ARTICVLVS II.

Vtrum tranſgreſſio ſit ſpeciale peccatum.

Ad SECVNDVM ſic procedit̃. Vr̃ ꝙ trãſgreſſio nõ ſit ſpeciale pc̃tm̃. Nulla.n.ſpẽs[b] ponitur in diffinitione generis: ſed trãſgreſſio ponitur in cõi diffinitione peccati.dicit.n.* Amb. quòd peccatum eſt tranſgreſſio legis diuinæ. ergo trãſgreſſio non eſt ſpecies peccati.

H ¶2 Præt. Nulla ſpẽs excedit ſuũ genus: ſed tranſgreſſio excedit[b] pc̃tm̃, qa pc̃tm̃ eſt dictum, uel factum, uel concupitum cõtra legem Dei, ut patet per * Aug. 22. contra Fauſtũ, tranſgreſſio aũt eſt etiam contra naturam, vel conſuetudinem. ergo trãſgreſſio non eſt ſpecies peccati.

¶3 Præt. Nulla ſpecies continet ſub ſe oẽs[b] partes, in quas diuiditur genus: ſed peccatũ tranſgreſſionis ſe extendit ad omnia vitia capitalia, & ẽt ad pc̃tã cordis, oris, & operis. ergo tranſgreſſio nõ eſt ſpeciale peccatũ.

SED CONTRA eſt, quia opponitur ſpeciali uirtuti. ſ. iuſtitiæ.

RESP. Dicendum, ꝙ nomen trãſgreſſiõis à corporalib. motibus ad morales actus deriuatum eſt. Dicitur autem aliquis ſm̃ corporalem motum tranſgredi ex eo, ꝙ graditur trãs terminum ſibi pfixum. Terminus aũt præfigitur homini, ut ultra non tranſeat in moralibus p pceptũ negatiuũ: & iõ [m] tranſgreſſio propriè dr̃ ex eo, ꝙ aliquis agit aliquid cõtra pceptũ negatiuũ: qd̃ quidem materialiter poteſt eſſe cõmune in omnibus ſpeciebus peccatorum[n], quia per quamlibet ſpeciẽ peccati mortalis, homo tranſgreditur aliquod præceptum diuinũ. [p] Sed ſi accipitur formaliter. ſ. ſecundum hanc ſpecialem rationem, quod eſt facere contra præceptum negatiuum, ſic eſt ſpeciale pc̃tm̃ dupliciter[q]. Vno quidem modo, ſm̃ ꝙ opponitur ad genera peccatorũ oppoſita alijs virtutibus. Sicut.n. ad propriam rationem iuſtitiæ legalis pertinet, attendere debitum præcepti: ita ad propriam rationem tranſgreſſionis pertinet attendere contemptum pcepti. Alio modo, ſm̃ quod diſtinguitur ab omiſſione, q̃ contrariatur pcepto affirmatiuo.

AD PRIMVM ergo dicẽdũ, ꝙ ſicut iuſtitia legalis eſt oĩs uirtus ſubiecto, & quaſi materialiter: ita etiam iniuſtitia legalis eſt materialiter omne peccatum. Et hoc modo peccatum diffinit * Ambr. ſecundum ſcilicet rationem iniuſtitię legalis.

I AD II dicẽdum, ꝙ inclinatio[r] naturæ ptinet ad pcepta legis naturalis: cõſuetudo ẽt honeſta habet uim præcepti. quia ut Aug. * dicit in epiſtola de ieiunio ſabbathi: Mos populi Dei p lege habendus eſt: & ideo tã pc̃tm̃, q̃ trãſgreſſio põt eſſe cõtra conſuetudinem honeſtã, & contra inclinationẽ naturalẽ.

AD III dicendum, ꝙ omnes enumeratę ſpẽs peccatorũ poſſunt habere tranſgreſſionẽ nõ ſm̃ proprias rationes, ſed ſecũdum quãdam ſpecialem rationem, vt * dictum eſt. Peccatum autẽ omiſſionis omnino à trãſgreſſione diſtinguitur.

ARTICVLVS III.

K *Vtrum omiſſio ſit ſpeciale peccatum.*

AD TERTIVM ſic pcedit̃. Vr̃ ꝙ omiſſio non ſit ſpeciale pc̃tm̃. Oẽ.n.pc̃tm̃ aut eſt originale, aut actuale: ſed omiſſio ſi eſt originale pc̃tm̃, qa nõ contrahit̃ p originẽ: nec eſt [h] actuale, qa põt eſſe abſq; omni actu, ut ſupra* habitũ eſt, cũ de peccatis in cõi ageretur. ergo omiſſio non eſt ſpeciale peccatum.

¶2 Præt. Omne peccatũ eſt uo-

ſtitiæ ſunt duæ partes: ita ꝙ author primo excluſit, ꝙ importata p illas partes in materia aliarũ virtutũ, nõ ſunt duæ partes. Deinde, ꝙ importata p eaſdem partes in materia iuſtitiæ ſunt duæ partes, & non cõtrapoſuit in veritate illa ſignificata iſtis ſignificatis. Et p hæc patet ſolutio primæ obiectionis, qa nõ penes illud poſita ẽ differẽtia: & ſecũdæ, qa penes illã poſita eſt differẽtia. Et falſum eſt, quòd ſit eadẽ ratio in iuſtitia, & alijs de facere, & non corrumpere conſtitutũ, vt patet ex dictis.

SVP. QV. LXXIX. ARTIC. II.

IN art. 2. eiuſdẽ q. 79. dubiũ occurrit ſimpliciter, & ad hominẽ, circa id qđ di- *Porrecta per totum.* in calce articuli, ſ. ꝙ omiſſionis pc̃tm̃, om- 421 nino à trãſgreſſione Intra art. diſtinguitur. Simpli- 3. ad 3. Et citer q̃dẽ, quia omiſ- ar. 4. ad 3. ſio põt eſſe materialiter trãſgreſſio, ut patet cum quis nõ vult ire ad miſſam tẽpore debito. Ad hominem uerò, qa author in corpore huius articuli dicit, ꝙ omnes ſpecies pc̃tõrum poſſunt eẽ materialiter tranſgreſſio, quia per qđlibet mortale hõ trãſgreditur aliquod diuinũ pceptum. Si enim per quodlibet mortale hõ tranſgreditur pceptum diuinũ, & omiſſio eſt peccatũ mortale quãq;. ergo omiſſio eſt eſt trãſgreſſio, ſicut alia peccata materialiter ſunt tranſgreſſio, & nõ oĩno diſtinguuntur à tranſgreſſione.

* Li. de Paradiſo c. 8. parum añ medi. tom. 4.

* Li. 22. c. 27. ĩ prin. tom. 6.

¶ Ad hoc dr̃, ꝙ, ut patet in litera, trãſgreſſio formaliter ẽ act⁹ poſitiuè, quo quis vult nõ ſeruare legem, & directè contrariatur actui uoluntatis, quo quis vult ſeruare legẽ. Et qa hic actus, eſt actus iuſtitiæ legalis extendẽs ſe ad opera omniũ uirtutũ, pro quanto vult quis nõ ſolum facere illa opera uirtutum abſolutè, ſed vult ea facere, quia præcepta à lege diuina, uel naturali, uel humana: nõ act⁹ cõtrarius. ſ. uelle non ſeruare legẽ, eſt actus iniuſtitiæ generalis, ſeu legalis. Et *Concluſ. m* ſi extendere ſe quoque poteſt ad omnia opera uitiorum, pro quanto poteſt quis non ſolum pc̃tã abſolutè committere, ſed poteſt eũ committere in odium legis. Et ſic tranſgreſſio diF ſtinguit̃ ab alijs peccatis, ſicut una ſpecies peccati ab alijs, ſicut iniuſtitia legal.s, ab intemperantia &c. Et hoc dr̃ in litera, cum dr̃, Secundum ꝙ opponitur ad genera peccatorũ oppoſita alijs virtutibus. Et quia uelle contrariatur pcepto, qđ non uelimus: ideò tranſgreſſio, quæ conſiſtit in uelle, cõtrariatur pcepto negatiuo. Et ſic tranſgreſſio ex ratione formali, ſeu morali, quæ *Concluſ. p* ſcilicet conſtituitur, in ſpecie iniuſtitię legalis opponitur uitijs cęteris, ut forma materiæ. Rõne autẽ rationis ſuę formalis in genere naturę, quia ſcilicet conſiſtit in actu poſitiuo, opponit̃ omiſſioni, ut poſitiuum negatiuo. Et hic eſt ſecundus modus in litera poſitus, quo tranſgreſſio eſt ſpeciale peccatũ, qa ſ. non eſt omiſſio.

¶ Sed aduertẽdũ eſt, ꝙ omiſſionis peccatum dupliciter ſumi põt, primò ſcd̃m ſe, & ſic cũ nullũ includat actũ, non põt eſſe trãſgreſſionis materia. Implicat nãq; cõtradictoria, ſ. eſſe ſine omni actu, & eſſe materiã tranſgreſſionis, q̃ eſt actus. Et ſic accepit eã author dicens, ꝙ oĩno à tranſgreſſione diſtinguit̃. Alio modo, ſecundum ſuam cauſam, & ſic põt eſſe materia tranſgreſſionis directè, ſicut cætera peccata, ut cũ vult quis nõ ſeruare præcepta affirmatiua in odiũ legis. Et hoc modo quodlibet pc̃tm̃ mortale põt eſſe materia tranſgreſſionis, quia non ſeruat diuinum præceptũ. Et ſic omnia conſonant, nec eſt ſimpliciter, nec apud authorem controuerſia.

* Loco citato I argum.

* Epiſt. 86. ad Caſula nõ longe à prin. tom. 2.

SVP. QV. LXXIX. ART. III.

IN art. 3. eiuſdẽ q. 79. Nota primo ex corpore art. & rñſione ad quartum, ꝙ omiſſio põt ſumi dupliciter, ſ. formaliter, & materialiter, ſicut de tranſgreſſione dictũ eſt. Et quòd omiſſio formaliter ĩportat nõ agere debitũ, ita ꝙ iõ debiti formaliter cadit in rõne formali omiſſionis, vt eſt ſpeciale pc̃tm̃, hoc eſt, formaliter ſumptę. Et quia ratio debiti ad ſolam iuſtitiã inter alias uirtutes ſpectat, ut in 3 præcedenti lib. quæſt. 99. art. 5 ad primum habitum eſt; ideo omiſſio

* In corp. art.

Porrecta per totum. 422

1. 2. q. 71. ar. 5. Et 2. di. 35. artic. 13. Et Mal. q. 2. ar. 1.

* q. 71. artic. 5.

go formaliter ē pctm̄ iniuſtitiæ, uel gnalis, ſeu legalis, vel ſpālis, vel utriuſq;, ut rō debiti occurrit. Materialiter autē ſumpta omiſſio, importat n̄ agere id, qd̄ eſt debitum. Et ppea omiſſio materialiter inuenit̄ in qualibet ſpē uirtutis, ꝑ quanto qđlibet bonū uirtutis omitti pōt: ſed formaliter nō omittit, niſi q̄s ut debitū omittat, ita ꝙ omittens v.g. comedere quātum oportet &c. Quaten⁹ actū tēperātiæ q̄ eſt debit⁹ nō facit, omittit materialiter. Quatenus aūt eūdē ut debitum ſecūdum naturæ, vel Dei legē, non facit, omittit formaliter: & ſic omiſſio formaliter, directè opponit̄ iuſtitiæ. Et ut in articuli corpoř dř, dupliciter diſtinguitur, & ponit̄ ſpāle pctm̄. Primo, ſicut peccata iuſtitiæ ſunt ſpālia peccata a peccatis cōtra tēperātiā, & fortitudinē diſtincta. Secundò, ſicut inter ipſa peccata iuſtitiæ, inter ſe peccata diſtinguunt, ſicut act⁹ uirtuoſi q̄bus opponunt̄. Et ſic, quia facere bonū, & declinare a malo, ſūt diuerſi actus iuſtitię: itō omittere, qđ opponitur ad facere: & trāſgredi, qđ opponit̄ ad declinare, inter ſe ſunt diuerſa peccata ſpecialia ſub iniuſtitia contenta. & hæc intendit litera.

* Arti. 1. ad 2

*q.58 ar. 6.7.&8. Concl. m

luntarium: ſed[b] omiſſio q̄nq; nō eſt uolūtaria, ſed neceſſaria, puta, cū mulier corrupta eſt, q̄ uirginitatem uouit: uel cum aliq̄s amiſit rē, quā reſtituere tenet̄: vel cū ſacerdos tenet̄ celebrare, & hēt aliqđ impedimētum. ergo omiſſio non ſꝑ eſt pctm̄. A

¶ 3 Præt. Cuilibet ſpāli pctō eſt determinare aliqđ tp̄s q̄n incipit eſſe: ſed hoc[a] non eſt determinare in omiſſione, q̄a q̄ncū que non facit ſir̄ ſe habet, nec tn̄ ſemꝑ peccat. ergo omiſſio non eſt ſpeciale peccatum. B

¶ 4 Præ. Oē pctm̄ ſpāle ſpāli uirtuti opponit̄: ſed[b] nō ē dare aliquā ſpālē uirtutem cui omiſſio opponat̄, tū q̄a bonū cuiuſlibet uirtutis omitti pt̄: tū q̄ā iuſtitia, cui ſpālius vř opponi, ſꝑ req̄rit aliquē actū ēt in declinatione à malo ut * dictū ē, omiſſio aūt pōt eſſe abſq; oi actu. ergo omiſſio non eſt ſpāle pctm̄. C

Sed contra eſt, quod dicitur Iac. 4. Scienti bonum, & nō facienti, peccatum eſt illi.

Respon. Dicēdū, ꝙ omiſſio importat ꝑtermiſſionē boni, n̄ aūt cuiuſcunq;, ſed boni debiti. Bonū aūt ſub rōne debiti pertinet ꝓpriè ad iuſtitiā: ad legalē qdē, ſi debitū accipiat̄ in ordine ad legē diuinā, uel humanā. Ad ſpālē aūt iuſtitiā, ſm̄ qđ debitū cōſiderat̄ in ordine ad ꝓximū. Vñ[m] eo mō, quo iuſtitia eſt ſpalis uirtus[c] ut ſupra* hītū ē, & omiſſio ē ſpāle pctm̄ diſtinctū a peccatis q̄ opponuntur alijs uirtutibus. Eo verò modo, quo facere bonum, cui opponitur omiſſio, eſt quædam ſpecialis pars iuſtitiæ diſtincta à declinatione mali, cui opponitur tranſgreſſio, etiam omiſſio a tranſgreſſione diſtinguitur.[a] D

Ad primvm ergo dicēdū, ꝙ omiſſio nō eſt peccatū originale, ſed actuale, nō q̄a habet aliquem actū ſibi eſſentialē, ſed ſm̄ ꝙ negatio actus reducitur ad genus actus: & ſm̄ hoc, non agere accipitur, ut agere quoddam, ſicut ſupra* dictum eſt. E

*1.2.q.71 artic.6.ad 1.

Ad II dicēdū, ꝙ omiſſio, ſicut† dictū eſt, non eſt niſi boni debiti, ad qđ aliquis tenetur. Nullus aūt tenet̄ ad impoſſibile: vñ nullus, ſi nō facit id, qđ facere non pōt, peccat ꝑ omiſſionē. Mulier ergo corrupta, q̄ uirginitatē uouit, nō omittit uirginitatē non habendo, ſed non penitēdo de peccato ꝑterito, uel non faciendo qđ pōt ad uotū adimplendū ꝑ continentiæ obſeruantiā. Sacerdos ēt non tenetur dicere miſſam, niſi ſuppoſita debita opportunitate, q̄ ſi deſit, nō omittit. Et ſir̄ aliquis tenetur ad reſtitutionē ſuppoſita facultate, quā ſi non hēt, nec habere pōt, nō omittit, dummodo faciat quod poteſt: & idem dicendum eſt in alijs.

†In corp. ar.

Ad III dicendū, ꝙ ſicut pctm̄ tranſgreſſionis opponitur ꝑceptis negatiuis, q̄ ꝑtinent ad declinandū à malo: ita pctm̄ omiſſionis opponitur prę ceptis affirmatiuis, q̄ ꝑtinent ad faciendum bonū. Præcepta aūt affirmatiua non obligant ad ſemꝑ, ſed ad tp̄s determinatum, & pro illo tp̄e peccatū omiſſionis incipit eſſe. Pōt tn̄ contingere, ꝙ aliq̄s tunc ſit impotens ad faciendum quod oportet: qđ quidem ſi ſit præter eius culpam, non omittit qđ debet, ut * dictum eſt. Si uerò ſit propter eius culpam ꝑcedentem, puta, ſi aliquis de ſeruo ſe inebriauerit, & non pōt ſurgere ad matutinas ut debet, dn̄t quidam, ꝙ tunc incępit peccatū omiſſionis, q̄n aliquis ſe applicat ad actum illicitum & incompoſſibilem cum illo actu, ad quem tenet̄. Sed hoc non vř uerum, quia dato ꝙ excitaretur per violentiam, & iret ad matutinas, nō omitteret: vñ patet, ꝙ præcedens inebriatio non fuit omiſſio, ſed omiſſionis cauſa. Vnde dicendum eſt, ꝙ omiſſio incipit ei imputari ad culpam, quando fuit tēpus operandi, tamen propter cauſam præcedentem, ex qua omiſſio ſequens redditur uoluntaria.

* In ſolu. ad ar. prę ced. Et 1. 2. q. 71. artic. 5.

Ad IIII dicendum, ꝙ omiſſio directè opponit̄ iuſtitiæ, ut * dictum eſt. Non enim eſt omiſſio boni alicuius uirtutis, niſi ſub ratione debiti, qđ pertinet ad iuſtitiam. Plus autem requiritur ad actum uirtutis meritorium, q̄ ad demeritum culpæ: quia bonum eſt ex integra cauſa, malum autem ex ſingularibus defectibus: & ideò ad iuſtitiæ meritum requiritur actus, non autem ad omiſſionem.

* In corp. art.

Articvlvs IIII.

Vtrum peccatū omiſſionis ſit grauius, quàm peccatum tranſgreſſionis.

Ad qvartvm ſic ꝓcedit̄. Vř q̄ꝺ peccatū omiſſionis ſit grauius, q̄ peccatū tranſgreſſionis.[b] Delictū.n. vř idem eſſe, qđ derelictū, & ſic ꝑ cōſequēs vř idem eſſe omiſſioni ſed delictū eſt grauius, q̄ peccatum trāſgreſſionis, q̄a maiori expiatiōe idigebat, ut patet Leuit. 5. ergo peccatū omiſſionis ē grauius, q̄ peccatū trāſgreſſionis.

¶ 2 Præt. Maiori bono mai⁹ malū opponit̄, ut patet ꝑ Phil. i 8. * Eth. ſed facere bonū, cui opponit̄ omiſſio, ē nobilior pars iuſtitiæ, q̄ declinare a malo, cui opponit̄ trāſgreſſio, ut ex ſ. † dictis patet. ergo omiſſio ē grauius peccatum, q̄ tranſgreſſio.

* Li. 8. ca. 10. circa princ. t. 5.

† artic. 1. ad 3.

¶ 3 Præt. Pctm̄ trāſgreſſiōis pt̄ eſſe & ueniale, & mortale: ſed pctm̄ omiſſiōis[h] vř eē ſꝑ mortale, q̄a opponitur ꝑcepto affirmatiuo. ergo omiſſio vr̄ eē grauius peccatū, q̄ ſit trāſgreſſio.

¶ 4 Præt. Maior pœna eſt pœna

SVP. QV. LXXIX. ARTIC. IIII.

Porrecta per totum.

423

Mal. q. 2. ar. 1. ad 4. & artic. 9. cor.

IN ar. 4. eiuſdem q. 79. dubium occurrit circa id, quod ibi dicitur, quod maior eſt diſtantia contraria, quàm contradictoria. Et eius ratio eſt: quia omne nigrum eſt nō album, & non econtra. Falſum enim dicit̄, quia maior eſt diſtātia inter ens, & non ens, quàm inter duo entia. Conſtat autem cōtrariorum vtrunque eſſe ens, contradictoriorum autem alterum non ens. ergo. Rō etiam claudicat: quia nō album extēdit ſe ad omnia extra album, quorū multa magis diſtant ab albo, q̄ nigrum: ut patet de diſtinctis genere ab albo.

¶ Ad hoc dī, q̄ diſtātia dupliciter ſumi pōt. I. propriè ꝑ diuerſitate potentiæ, & cōiter pro diuerſitate qualitercūque extenſa etiam ad non conuenientiā. Et ſi hoc ſecundo modo

modo ſit ſermo, conſtat inter contradictoria eſſe maiorē diſtantiā, quia minus cōueniunt, ut arguēdo dicitur. Sed primo mō maior eſt diſtātia cōtrariorū, q̃ contradictoriorū. Et rō eſt, qa contrariorū diſtātia vtrinq; quantificat: nam utrunq; extremū eſt poſitiuum, & ponit aliquantā ſui diſtantiā. In contradictoriis verò ex vno tñ mēbro quantitas diſtantiæ eſt. Tantum. n. diſtat albū à nō albo, quantū entitatem ponit albū, & nō plus: quia non albū nullam diſtantiā ponit. Et ꝓpterea author optime hoc ꝓbauit ex illa rōe, qa ſcilicet diſtantia contrariorum continet in ſe diſtantiam contradictoriorū, & addit ſupra illā: hoc. n. ſignificāt illa uerba, Omne. n. nigrum eſt non albū, & nō econtra, ac ſi diceret. Nigrum includit diſtātiā albi à nō albo, qa omne nigrū eſt non album, & ultra hoc includit diſtantiam, quā ponit ipſum nigrū ab albo, ergo eſt maior, cum non ſit econtra, ſ. q̇ oē non album ſit nigrum. Et quod obiiciendo dr̄, q̇ non album extendit ſe ad tot, nihil obſtat: quia hoc eſt ꝑ accidens, ſeu materialiter. Formaliter nanque loquēdo, non album, neque nigrū, neq; aliud genus infert: & ſtat cū minori diſtantia poſitiua, puta, cum pallido, & aliis mediis colorib.

a Homil. 47. ad Popu. Antioch. t. 5.

a Lib. 10. tex. 13. & 14. to. 3.

Conclu. in

damni, ſ. carentia uiſionis diuinæ, quæ debetur pctō omiſſionis, quàm pœna ſenſus, quæ debetur pctō transgreſſionis, ut patet per a Chryſ. ſuper Matth. ſed pœna ꝓportionatur culpę. ergo grauius eſt peccatū omiſſionis, quàm transgreſſionis.

SED CONTRA eſt, q̇ faciliꝰ eſt abſtinere à malo faciēdo, q̃ implere bonū. ergo grauiꝰ peccat q̇ nō abſtinet à malo faciēdo, quod eſt tranſgredi, q̃ qui non implet bonū, qd̄ eſt omittere. G

RESPON. Dicendū, q̇ peccatum intm̄ eſt graue, inquantum à uirtute diſtat. Cōtrarietas aūt eſt maxima diſtantia, ut dicitur in 10. a Metaphy. Vnde cōtrariū magis diſtat a ſuo contrario, q̃ ſimplex eius negatio: ſicut nigrū plꝰ diſtat ab albo, q̃ ſimplr non album. Omne. n. nigrū eſt non album: ſed non conuertit̃. Manifeſtum eſt aūt quod trāſgreſſio contrariatur actui uirtutis: H omiſſio aūt importat negationē ipſiꝰ: puta, pctm̄ omiſſionis eſt, ſi quis debitā reuerentiā parentibus nō exhibeat: pctm̄ aūt transgreſſionis, ſi cōtumeliam, uel quamcunq; iniuriā eis inferat. Vn̄ manifeſtum eſt, q̇ ſimplr, & abſolutè loquendo, trāſgreſſio eſt grauius pctm̄, q̃ omiſſio, licet aliqua omiſſio poſſit eſſe grauior aliqua trāſgreſſione. I

AD PRIMVM ergo dicendū, q̇ delictū communiter ſumptum ſignificat quācunq; omiſſionē. Qñque tñ ſtrictè accipitur pro eo, q̇ omittitur aliquid de his quæ pertinēt ad Deum, uel qñ ſcienter, & quaſi cum quodam cōtemptu derelinquit hō id quod facere dēt: & ſic habet quandam grauitatem, rōne cuius maiori expiatione indiget.

AD II dicendū, q̇ ei quod eſt bonum facere, opponitur & non facere bonum, quod eſt omittere, & facere malum, quod eſt tranſgredi: ſed primum contradictoriè, ſecundùm contrariè, quod importat maiorem diſtantiam, & ideò transgreſſio eſt grauius peccatum. K

AD III dicēdū, q̇ ſicut omiſſio opponit̃ præceptis affirmatiuis, ita trāſgreſſio opponitur pręceptis negatiuis: & ideò utrunque ſi propriè accipiatur, importat rationem peccati mortalis. Pōt aūt largè dici trāſgreſſio, uel omiſſio, ex eo q̇ aliquid ſit præter pcepta affirmatiua, uel negatiua, diſponens ad oppoſitum ipſorum. Et ſic utrunq; large accipiendo, poteſt eſſe peccatum ueniale.

AD IIII dicendum, q̇ pctō transgreſſionis reſpondet & pęna damni ꝓ auerſionem a Deo, & pœna ſenſus ꝓ inordinatam conuerſionē ad bonū cōmutabile. Similiter etiam omiſſioni non ſolū debet̃ pœna damni, ſed ēt pœna ſenſus, ſm̄ illud Matth. 7. Omnis arbor quæ non facit fructū bonū, excidetur, & in ignem mittetur. Et hoc ꝓ radicem, ex qua ꝓcedit, licèt non habeat ex neceſſitate actualē conuerſionem ad aliquod bonum commutabile.

QVAESTIO LXXX.

De partibus potentialibus iuſtitiæ, in duos articulos diuiſa.

DEINDE cōſiderandū eſt de partibus potentialibus iuſtitiæ. i. de virtutibus ei annexis. Et circa hoc duo ſunt conſideranda.

¶Primò quidem, quæ uirtutes iuſtitiæ annectantur.

¶Secūdò, cōſiderādū ē d' ſingulis uirtutib. iuſtitiæ annexis.

ARTICVLVS I.

Vtrum conuenienter aſſignentur virtutes iuſtitiæ annexæ.

AD PRIMVM ſic ꝓcedit. Vr̄ q̇ incōueniēter aſſignentur virtutes iuſtitiæ annexæ. a Tulliꝰ. n. enumerat ſex, ſ. religionē, pietatē, grãm, uindicationē, obſeruantiā, ueritatē: uindicatio aūt vr̄ ſpecies eſſe cōmutatiuæ iuſtitiæ, ſm̄ quam illatis iniuriis uindicta rependit̃, ut ex ſupra † dictis patet. non ergo dēt poni inter uirtutes iuſtitiæ annexas.

¶2 Præt. a Macrobius ſup ſomniū Scipionis ponit ſeptem, ſ. innocentiam, amicitiā, concordiā, pietatē, religionē, affectū, humanitatem, quarū plures à Tullio prætermittuntur. ergo vr̄ inſufficienter enumeratas eſſe uirtutes iuſtitiæ adiūctas.

¶3 Præt. A quibuſdā aliis ponūtur quinq; partes iuſtitiæ, ſ. obedientia reſpū ſuperioris, diſciplina reſpū inferioris, ęquitas reſpū æqualiū fides, & ueritas reſpectu oīum, de qbus à Tullio non ponitur niſi ueritas. ergo vr̄ inſufficienter enumeraſſe uirtutes iuſtitię annexas.

¶4 Pręt. Andronicus Peripateticꝰ ponit nouē partes iuſtitię annexas, ſ. liberalitatē, benignitatem, uindicatiuam, eugne-

moſynam,

SVP. QV. LXXX.

IN ar. vnico qō 2o. dubium occurrit, circa reſponſionē ad primum, pro quanta ibi dicitur, q̇ uindicta, quæ fit à iudice, ſpectat ad commutatiuam iuſtitiam. Vindicta autem, quā qs à iudice requirit, pertinet ad uirtutem adiunctam, hoc eſt, ad vindicationem. Videtur namq; q̇ implicet repugnantia. Nā eadem eſt uindicta quā quis requirit a iudice, & quā iudex facit. Et conſequēter ſi facta, eſt commutatiuæ iuſtitiæ. ergo & requiſita. Et ſi requiſita, nō eſt iuſtitiæ cōmutatiuæ, ſed adiunctæ. ergo nec facta.

¶ Ad hoc breuiter dr̄ q̇ diſtinctio uindictę non eſt accipiēda realiter, ac ſi oporteat eſſe duas uindictas, alteram à commutatiua, alteram à vindicatione, ſed eſt intelligēda relatiuè, quod ſcilicet uindictam pro quāto reddit peccanti æquale in pœna, pertinet ad iuſtitiam commutatiuam. Pro quanto autē immunem reddit perſonam ab illata ſibi iniuria, pertinet ad uindicationem, ut inferius q. 108. patet. Et quia à parte petitur, ut immunis reddatur, ideò dicitur, quòd ſpectat ad uindicationem. Et quoniam à iudice fit ob æqualitatē faciendā, ideò dicitur, q̇ pertinet ad commutatiuā iuſtitiam.

¶ In eodem articulo in reſponſione ad tertium, nota diligentiſſime illud, ſcilicet, fides quæ ſunt dicta, includuntur in ueritate: quoniā inferius cum de uirtute ueritatis tractabitur, examinādæ ſunt & de fide tractandum eſt.

¶ In eodem articulo, nota quantum profecerit author è tempore, quo ſcripſit tertium in IIII q. 3. diſ. 33. in 3. ſententiarū. Diſtant enim hæc ab illis, ut lux clara a ſubobſcura. Quare hæc ſequere.

Proemio ... q. 124.

Sup ... art. ... & 2. 2. q. ... ar. 3. cor. Et ... di. 33. q. 1 art. 4.

a Li. ... de inuentio ne in fi. ... libr.

† q. 61. ar tic. 4.

a Lib. 1. in ſomniū Scipio. in fol. 2. a parte mediā libri.

† Loco cit. to. in argu. 1.

moſynam, euſebiam, euchariſtiã, ſanctitatem, bo- A
nam commutationem, legiſpoſitiuam, ex quibus
etiam* Tullius manifeſte non ponit niſi vindicati
uam. ergo videtur inſufficienter [b] enumeraſſe.

* Loco citato i argum. 1.
† Lib. 5. c. 10. to. 5.

¶ 5 Præt.† Ariſto. in 5. Eth. ponit epicheiam iuſtitiȩ
adiunctam, de qua in nulla præmiſſarum aſſigna-
tionum videtur meutio eſſe facta. ergo [b] inſufficiẽ-
ter ſunt enumeratæ virtutes iuſtitiæ annexæ.

Conclu. m

RESP. Dicẽdũ, q[m] in virtutibus, q̃ adiũgunt̃ ali-
cui principali virtuti, duo ſunt cõſideranda[a]. Pri-
mò qdẽ, ꝙ virtutes illȩ in aliquo cũ principali vir
tute cõueniãt: ſcd̃ò, ꝙ in aliquo deficiãt a ꝑfecta
rõne ipſius. Quia verò iuſtitia ad alterũ eſt, ut ex B
ſupra * dictis patet, oẽs uirtutes q̃ ad alterũ ſunt,
poſſunt rõne cõueniẽti iuſtitiæ annecti. Rõ uerò
iuſtitiæ cõſiſtit in hoc, ꝙ alteri reddat, qđ ei debet̃
ſm æqualitatẽ, vt ex ſupra * dictis patet [p]. Dupl̃r
ergo aliqua virtus ad alterũ exiſtẽs, à rõne iuſtitiȩ
deficit[q]. Vno qdẽ mõ, inquãtũ deficit à rõne æqua
lis: alio mõ, inquantũ deficit à rõne debiti. Sunt.n.
q̃dã virtutes, q̃ debitũ qdẽ alteri reddũt, ſed non
poſſunt reddere æquale. Et primo qdẽ q̃cquid ab
homine Deo reddit̃, debitũ ẽ, nõ tñ põt eſſe ȩqua
le, vt ſ. tm̃ hõ ei reddat, quãtũ dẽt, ſm illud Pſ. 115.
Quid retribuã Dño ꝑ oĩbus, q̃ retribuit mihi? Et [r] C
ſm hoc adiungit̃ iuſtitiæ religio [r], q̃ vt dicit* Tul-
lius, ſuperioris cuiuſdã naturæ, quã diuinã uocãt,
curã cȩremoniamq; affert. Secũdo, parẽtibus nõ
põt ſm æqualitatẽ recompenſari, quod eis debet̃,
vt patet ꝑ Philo. in 8. † Ethi. Et ſic adiungit̃ iuſtitiæ
pietas, ꝑ quam, vt † Tullius dicit, ſanguine iunctis
patriȩq; beneuolis, officiũ, & diligẽs tribuitur cul
tus. Tertio, nõ põt ſm æquale ꝑmiũ recompenſari
ab hoĩe virtus, vt patet ꝑ Phil. in 4. † Eth. Et ſic ad-
iungit̃ iuſtitiæ obſeruantia, ꝑ quã vt * Tullius di-
cit, hoĩes aliqua dignitate antecedentes quodam
cultu, & honore dignant̃. A rõne verò debiti iuſti D
tiæ, defectus põt attẽdi ſm ꝙ eſt duplex debitũ. ſ.
morale, & legale. Vñ & Phil. in 8. † Eth. ſm hoc du-
plex iuſtũ aſſignat. Debitũ qdẽ legale eſt, ad quod
reddẽdũ aliquis lege aſtringit̃: & tale debitum ꝓ-
priè attendit iuſtitia, q̃ eſt principalis virtus. Debi
tũ aũt morale eſt, qđ aliqs debet ex honeſtate uir
tutis. Et qa debitũ neceſſitatem importat, ideò ta
le debitũ hẽt duplicem gradum. Quoddã. n. eſt ſic
neceſſariũ, ut ſine eo honeſtas morũ cõſeruari nõ
poſſit: & hoc hẽt plus de rõne debiti. Et põt hoc
debitũ attẽdi ex parte ipſius debẽtis: & ſic ad hoc
debitũ ꝑtinet, ꝙ hõ talẽ ſe exhibeat alteri in uer- E
bis, & in factis, qualis eſt. Et ita adiungit̃ iuſtitiæ
veritas, ꝑ quã, ut * Tullius dicit, immutata ſunt ea,
q̃ aut fuerũt, aut futura ſunt. Põt ẽt attendi ex par
te eius cui debet̃, prout ſ. aliquis recompenſat ali
cui ſm ea, q̃ fecit. Qñq; quidẽ in bonis, & ſic adiũ-
git̃ iuſtitiæ gratia, in qua, ut * Tullius dicit, amici-
tiarũ, & officiorũ alterius memoria, remunerandi
uoluntas continet̃ alterius. Qñq; autem in malis,
& ſic adiũgit̃ iuſtitiæ uindicatio, ꝑ qua, ut † Tullius
dicit, uis, aut iniuria, & omnino quicquid obſcurũ
eſt, defendendo, aut ulciſcẽdo propulſatur. Aliud
verò debitum eſt neceſſariũ, ſicut cõferens ad ma-

Margin (left): * q. 58. artic. 2. — * q. 58. ar. 10. & 11. — *Conclu. p* — *Conclu. r* — * In fo. 4. añ finem libri 2. de inuentione. — *Pars 2.* — † Lib. 8. c. vlt. nõ ꝓcul a fine, to. 5. — † Lib. 2. de inuentione, in fol. 4. ante fi. — *Pars 3.* — † li. 4. c. 3. ante mediũ, to. 5. — * Lib. 2. de inuentione in fol. 4. ante finẽ libri. — † Lib. 8. c. 10. to. 5. — *Pars 4.* — * Eodẽ loco dicto. — *Pars 5.* — * Eod. lib. 2. de inuẽtione, fol. 4 ante finẽ libri. — *Pars 6.* — † Eodẽ loco dicto.

iorem honeſtatẽ, ſine quo tamen honeſtas conſer A
uari poteſt[a]: quod quidem debitum attẽdit libera
litas, affabilitas, ſiue amicitia, aut alia huiuſmodi,
quæ * Tullius prætermittit in prædicta † enume-
ratione[s], quia parum habent de ratione debiti.

Conclu. s
* Loco citato i argum. 1.
† In arg. 1

AD PRIMVM ergo dicendum, ꝙ vindicta, quæ fit
authoritate publicæ poteſtatis ſecundum ſenten-
tiam iudicis, pertinet ad iuſtitiam commutatiuã:
ſed uindicta, quam quis facit proprio motu, non
tamen cõtra legem, uel quam quis à iudice requi-
rit, pertinet ad uirtutem iuſtitiæ adiunctam.

AD II. dicẽdum, ꝙ * Macrobius vr̃ attẽdiſſe ad
duas partes integrales iuſtitiæ, ſ. declinare à malo, B
ad qđ ꝑtinet innocẽtia: & facere bonũ, ad qđ per-
tinet ſex alia, quorũ duo vñr ꝑtinere ad æquales,
ſcilicet amicitia in exteriori cõuictu, & cõcordia
interius. Duo uerò ad ſuperiores, ſ. pietas ad parẽ
tes, & religio ad Deum. Duo uerò ad inferiores, ſ.
affectus, inquãtũ placẽt bona eorũ, & humanitas,
ꝑ quã ſubuenit̃ eorũ defectibus, Dicit enim * Iſid.
in lib. Etym. ꝙ humanus dr̃ aliqs, quia habeat cir-
ca hominẽ amorẽ, & miſerationis affectũ vñ hu-
manitas dicta eſt, qa nos inuicem tuemur. Et ſm
hoc amicitia ſumit̃, ꝓut ordinat exteriorẽ conui-
ctũ, ſicut de ea Phil. tractat in 4.* Eth. Põt ẽt amici C
tia ſumi ſm ꝙ propriè reſpicit, affectũ prout de-
terminat̃ à Philoſopho i 8. & 9. † Eth. Et ſic ad ami
citiã ꝑtinent tria, ſ. beneuolentia, q̃ hic dicuntur
affectus, & concordia, & beneſicentia, q̃ hic uoca
tur humanitas. Hæc autem Tullius ꝑtermiſit, quia
parum habent de ratione debiti, ut * dictum eſt.

* Loco iã citato in arg.
* Li. 10. c. 8 ſcripit, l iu milit., circa princ.
* Li. 4. c. 6. tom. 6.
† Lib. 8 & 9. Eth. pe totũ, to. 5.
* In corp. art.

AD III. dicẽdũ, ꝙ obediẽtia includitur in ob-
ſeruantia, quã* Tullius ponit. Nã ꝓcellentibus ꝑ-
ſonis debet̃ & reuerentia honoris, & obedientia.
Fides aũt ꝑ quã fiũt dicta, includit̃ in ueritate quã-
tũ ad obſeruantiã promiſſorũ. Veritas aũt in plus
ſe hẽt, ut infra* patebit. Diſciplina aũt non debet̃ D
ex debito neceſſitatis, qa inferiori non eſt aliquis
obligatus, inquantũ eſt inferior. Põt tñ aliquis ſu
perior obligari, ut inferioribus ꝓuideat, ſm illud
Mat. 24. Fidelis ſeruus, & prudẽs, quẽ cõſtituit dñs
ſup familiã ſuã. & iõ à* Tullio ꝑtermittitur. Poteſt
aũt contineri ſub humanitate, quam Macrobius
ponit. Aequitas uerò ſub epicheia, uel amicitia.

* Loco citato in argum. 1.
* q. 109. art 3.
* Locis in argu. 1. & 2. citatis.

AD IIII. dicendum, ꝙ in illa enumeratione po
nuntur q̃dam pertinentia ad particularem iuſti-
tiam: q̃dam aũt ad legalem. Ad particularem qui-
dem bona cõmutatio, de qua dicit, ꝙ eſt habitus
in cõmutationibus æqualitatẽ cuſtodiens. Ad le- E
galem aũt iuſtitiã quantũ ad ea, q̃ cõiter ſunt ob-
ſeruanda, ponitur legiſpoſitiua, q̃ ut ipſe dicit, eſt
ſcientia cõmutationũ politicarũ ad cõitatem rela
tarũ. Quãtũ uerò ad ea, q̃ qñq; particulariter agẽ
da occurrũt ꝑter cõmunes leges, ponitur eugno-
moſina, quaſi bona gnome, q̃ eſt in talibus directi
ua, ut ſupra* habitũ eſt in tractatu de prudentia: &
ideò dicit de ea, ꝙ eſt uoluntaria iuſtificatio, quia
ſcilicet ex proprio arbitrio id, quod iuſtum eſt, ho
mo ſm eam ſeruat, non ſecundum legem ſcriptã.
Attribuuntur autem hæc duo prudentiæ ſecun-
dum directionẽ iuſtitiæ, nõ ſecundum executio-

* q. 51. artic. 4.

ne.Euſebia verò dr̃,quaſi bonus cultus, vñ eſt idē qđ religio:iõ de ea dicit,ꝙ eſt ſciētia Dei famulatus.Et loquit̃ ſm modũ, quo Socrates dicebat oēs virtutes eſſe ſciētias: & ad idē reducit̃ ſanctitas,ut poſtea* dicet̃.Euchariſtia aũt eſt idē, qđ bona gratia,quã† Tullius ponit,ſicut & vindicatiuã . Benignitas aũt vr̃ eſſe idem cum affectu,quē ponit Macrobius.Vñ & * Iſid.dicit in lib. Etym.ꝙ benignus, eſt uir ſponte ad bene faciendũ paratus,& dulcis ad eloquium.Et ipſe Andronicus dicit, quòd benignitas eſt habitus uoluntariè benefactiuus . Liberalitas autem uidetur ad humanitatem pertinere.

* q.ſequẽti ar.8.
† loco antedicto.
* Lib. 10. Etymo.c. 2. parum a princ.

Ad v. dicendũ , ꝙ epicheia non adiungitur iuſtitię particulari,ſed legali:& videtur eſſe idem cũ ea,quæ dicta eſt eugnomoſyna.

QVAESTIO LXXXI.

De religione , in octo articulos diuiſa.

Deinde conſiderãdum eſt de ſingulis partibus prædictarũ uirtutũ, quantũ ad præſentē intentionē ꝑtinet.Et primò cõſiderãdũ ē de religione. Scđò,de pietate .Tertiò,de obſeruãtia.Quartò,de grã . Quintò,de vindicta.Sextò,de ueritate . Septimò,de amicitia.Octauò,de liberalitate.Nonò,de epicheia.De alijs aũt hic enumeratis,ſupra dictũ eſt,partim ĩ tractatu de charitate.ſ.de concordia, & alijs huiuſmodi : partim in hoc tractatu de iuſtitia,ſicut de bona commutatione , & innocentia . De legiſpoſitiua autem in tractatu de prudentia.

Circa religionē uerò tria conſideranda occurrunt.

Primo quidem, De ipſa religione ſm ſe . Scđo, De actibus ei°. Tertiò,De uitijs oppoſitis.

Circa primũ quæruntur octo.

¶ Primò, Vtrũ religio conſiſtat tantum in ordine ad Deum.

¶ Scđò , Vtrũ religio ſit uirtus.

¶ Tertiò , Vtrum religio ſit una uirtus.

¶ Quartò, Vtrum religio ſit ſpecialis uirtus.

¶ Quintò, Vtrum religio ſit uirtus theologica.

¶ Sextò, Vtrũ religio ſit ꝓferenda alijs uirtutib° moralibus.

¶ Septimò , Vtrum religio habeat exteriores actus.

¶ Octauò, Vtrum religio ſit eadem ſanctitati.

Articvlvs primvs.

Vtrum religio ordinet hominem ſolum ad Deum.

Ad primvm ſic proceditur. Vr̃ ꝙ religio non ordinet hominem ſolum ad Deum . Dr̃.n. Iac.1.Religio ħ mũda,& immaculata apud Deũ & patrē,hæc eſt Viſitare pupillos,& uiduas ĩ tribulatione eorũ,& immaculatũ ſe cuſtodire ab hoc ſæculo: ſed uiſitare uiduas , & pupillos ſm ordinem ad proximũ . Qđ aũt dicit, Immaculatum ſe cuſtodire ab hoc ſæculo, ꝑtinet ad ordinem,quo ordinatur homo in ſeipſo. ergo religio non ſolum dicitur in ordine ad Deum.

¶ 2 Præt.* Aug.dicit in 10.de ciui.Dei,ꝙ qa latina loquēdi cõſuetudine nõ imperitorũ tãtũ, uerũ ēt doctiſſimorũ,cognationibus humanis , atq; affinitatibus , & qbuſcũq; neceſſitudinibus dr̃ exhibenda ᵇ religio,non eo uocabulo uitat̃ ambiguum, cum de cultu diuinitatis uertit̃ quæſtio, ut fidenter dicere ualeamus, religionē non eſſe niſi cultum Dei. ergo religio dr̃,nõ ſolum in ordine ad Deum , ſed etiã in ordine ad propinquos.

* Li. 10.c. 1. a medio, to.5.

¶ 3 Præt. Ad religionē vr̃ latria ꝑtinere.Latria.n. interpretatur ᵇſeruitus,ut* Aug. dicit in 10.de ciuit.Dei. Seruire autem nõ ſolum debemus Deo , ſed etiã ꝓximis,ſecũdũ illud Gala. 5. Per charitatem ſpiritus ſeruite inuicem . ergo religio importat ordinem etiam ad proximum.

* Li.10.c. 1 tom. 5.

¶ 4 Præt.Ad religionē ꝑtinet ᵇ cultus:ſed hõ dr̃ nõ ſolũ colere Deũ,ſed ēt proximum, ſm illud Catonis , Cole parentes .ergo etiam religio nos ordinat ad proximum,& non ſolum ad Deum.

¶ 5 Præt. Omnes in ſtatu ſalutis exiſtentes , Deo ſunt ſubiecti.Non aũt dicuntur religioſi omnes,q ſunt in ſtatu ſalutis,ſed ſolũ illi, qui quibuſdã uotis,& obſeruantijs,& ad obediendũ aliquibus ᵇ hominibus ſe aſtringunt. ergo religio nõ uidetur importare ordinem ſubiectionis hominis ad Deum.

Sed contra eſt,quod* Tullius dicit 2.Rhetor. quòd religio eſt quædam tuitio naturæ, quã diuinam uocant,quæ cultum,uel cæremoniam affert.

* Lib. 2. de inuentione in fol. 4. ante finem lib.

Resp. Dicẽdũ,ꝙ ſicut* Iſid.dicit in lib.Ety.Religioſus,ut ait Cicero, a religione appellatus eſt,q retractat,& tamq̃ relegit ea, q̃ ad cultũ diuinũ ꝑtinēt . Et ſic religio vr̃ dicta à relegēdo ea , q̃ ſunt diuini cultus, qa hmõi ſunt frequēter in corde reuoluēda,ſm illud Prou. 3. In oĩbus uijs tuis cogita illũ . Quámuis ēt poſſit intelligi religio ex hoc dicta,ꝙ Deũ reeligere debemus, quē amiſeramus negligētes,ſicut* Aug.dicit ĩ 10.de ciu. Dei. Vel pt̃ intelligi religio a religãdo dicta: vñ† Aug.dicit in lib.de uera religione. Religet nos religio uni oĩpotēti Deo ᵐ.Siuē aũt religio dicat̃ à frequenti relectione,

* Li.10.c. 17. Incipit, religioſus.
* Li 10.c. 4. parum ante mediũ to. 5.
† Non remote a fine libri, tom. 1.

Svper q. lxxxi. art. i.

In q.81.ar. 1.Nota ꝙ quemadmodũ ĩ p̄cedẽti libro didicimus, pctõꝝ diſtinctio penes hoc, ꝙ ſunt in Deum,ſeipſum,proximum , reliquis diſtinctionibus anteponitur . Attendit enim non ad rationes, ſed ad perſonas ipſas, in quas ſolas peccare cõtingit . Nullũ nãq; peccatũ eſt, ſi contra perſonam nullũ eſt, cũ ſolus intellectualis naturæ ſubſiſtentes res,quas perſonas dicimus, offendi poſſint. Ita inter uirtutes, quędam hominē ꝑficiunt ad ſeipſum, vt temperantia : qdã ad proximum, ut iuſtitia: qdam ad Deũ, ut religio.Quot modis.n. dr̃ vnum oppoſitorum, tot dr̃ & reliquum. Religio ergo bonum reddit hominē, & opus eius ĩ ordine ad Deũ directè & proximè: quia hic eſt ꝓximus finis ei°, vt hõ rectè ad Deum ſe habeat, ſicut tēperantiæ proximus finis eſt, ut homo in ſeipſo ſobrius ſit : & iuſtitiæ , ut proximo reddat quod ſuũ eſt.

¶ In eodem articulo, circa deriuationē uocabuli religionis, male conſonant uiri illuſtres. Nam Cicero à relegendo [illegible] deriuat [illegible] à [illegible] Deo. A [illegible], quē dimiſimus, religionis nomen deducit. Nec de ſunt,qui a relinquendo deduci illud opinantē, quaſi Deo dicata, ſeparata ab humanis eſſe debeãt . Mihi Lactantiana magis cõſona , & linguæ latinæ & ſi-

Perrecta per totum.

425

Inf. q. 94. ar 1.ad 1.

gnificato vr̃. Nã religioſa , Deo addicta uocamus, ac per hoc religioſos Deo deditos, ac per hoc religatos dicimus ſequenti uſu.

¶ In rñſione ad primum eiuſdē articuli, aduerte ꝙ cum ibi dicit̃, ꝙ religio habet quoſdam actus proprios & immediatos, quos elicit,ſicut ſacrificare,adorare,& huiuſmodi &c.ly, proprios , & immediatũ nõ excludit commune , & mediatum quodcumq; , ſed cõmunionē, & mediationem alterius uirtutis: ita ꝙ ſenſus eſt, ꝙ religio hēt quoſdã actus ſibi ꝓprios,hoc eſt , nõ conuenientes ſibi ex rõne alterius uirtutis , ſed ſui , & immediatos,hoc eſt, non prouenientes ab ea mediante alia uirtute,ſed ꝑ ſeipſam, & abſque alia media virtute. Et per oppoſitum quoſdam act° habet non proprios, ſed per participationem alterius uirtutis,puta,ſpei,uel charitatis, vnitiui Deo,& uniri Deo, transferri dicetur. Et quoſdam habet non immediatos , ſed per mediam aliquã uirtutē, ut uiſitare pupillos.&c.

ctione,ſiue ex iterata electio ei⁹, qđ negligenter A amiſſum eſt,ſiuè dicat̄ religione, religio ꝓpriè importat ordinē ad Deū[m] Ipſe.n.eſt,cui principal̃r alligati debemus[n] tāq̄ indeficiēti principio, ad quē ēt noſtrę electio aſſiduè dirigi dēt ſicut i ultimū finem,quem ēt negligēter peccando amittimus, & credendo, & fidem proteſtando reparare dēmus.

Concl. m

Ad primvm ergo dicendū, ꝙ religio hēt duplices actus,quoſdam quidē proprios & immediatos,quos elicit,per quos homo ordinat̄ ad ſolum Deū ſicut ſacrificare,adorare, & oīa hmōi. Alios āt actus habet, quos producit mediātibus virtutibus,quibus imperāt,ordinans eos ad diuinam reuerentiam quia.ſ.uirtus,ad quā ꝑtinet finis imperat uirtutibus, ad quas petinent ea quæ ſunt ad finem.Et ſ̄m hoc,actus religionis per modum imperij ponitur eſſe,uiſitare pupillos, & uiduas in tribulatione eorum,quod actus elicitus à miſericordia.Immaculatum autem ſe cuſtodire ab hoc ſæculo,imperatiuè quidem eſt religionis elicitiuè āt temperantiæ,uel alicuius huiuſmodi uirtutis.

Ad II.dicendū,ꝙ religio refertur ad ea,q̄ exhibent̄ cognationibus humanis, extenſio noīe religionis,nō āt ſ̄m quod religio propriè dr̄:vñ*Aug. parum ante uerba inducta p̄mittit: Religio diſtri- C ctius nō quemlibet,ſed Dei cultum ſignificare vr̄.

* Lib. 10. de ciuita. Dei, c.1.a medio,tomo 5.

Ad III.dicēdum, ꝙ cum ſeruus dicat̄ ad dn̄m neceſſe eſt ꝙ vbi eſt ꝓpriè, & ſpecialis rō dn̄ij,ibi ſit ſpecialis.& propria rō ſeruitutis. Manifeſtum eſt autem,ꝙ dominium cōuenit Deo ſ̄m propriā & ſingularem quandam rōnem, quia.ſ.ipſe oīa fecit, & quia ſummum in omnibus rebus obtinet principatū: & ideo ſpecialis ratio ſeruitutis ei debetur. Et talis ſeruitus nomine latriæ deſignatur apud Græcos:& iō ad religionem propriè ꝑtinet.

Ad IIII.dicendum, ꝙ colere dicimur hoīes, quos honorificatione, uel recordatione, p̄ſentia frequentamus. Et ēt aliqua q̄ nobis ſubiecta ſunt coli à nobis dicunt̄:ſicut agricolæ dicunt̄ ex eo,ꝙ colunt agros,& incolæ dicunt̄ ex eo, ꝙ colunt loca,q̄ inhabitant.Quia tñ ſpecialis honor debetur Deo, tanq̄ primo oīum principio ēt ſpecialis rō cultus ei debet̄,q̄ græco noīe vocatur euſebia,vel theoſobia,utpatet per*Aug.10.de ciuitate Dei.

*Li. 10.c. 1. tom.5.

Ad V.dicendum,ꝙ religioſi, q̄uis dici poſſint cōiter oēs qui Deum colunt ſpecialiter tñ religioſi dicuntur, qui totam uitam ſuam diuino cultui dedicant à mundanis negotijs ſe abſtrahentes.Sicut etiam contemplatiui dicuntur, non qui con- E templantur,ſed qui contemplationi totam vitam ſuam deputant.Huiuſmodi autem nō ſe ſubijciūt homini propter hominem,ſed propter Deum, ſecundum illud Apoſtoli Galat.4. Sicut angelū Dei excepiſtis me,ſicut Ieſum Chriſtum.

ARTICVLVS II.

Vtrum religio ſit uirtus,

AD SECVNDVM ſic proceditur. Vr̄ ꝙ religio non ſit uirtus. Ad religionem.n.pertinere videtur Deo reuerentiam exhibere: ſed reuereri eſt actus A timoris,qui eſt donum,vt ex ſupra* dictis patet. ergo religio non eſt uirtus,ſed donum.

*q.19 ar. 9.

¶2 Prǽt.Oīs virtus in liberali volūtate cōſiſtit, vñ dr̄ habitus electiuus,uoluntarius:ſed ſicut dictū*eſt,ad religionē pertinet latria, q̄ ſeruitutē quandā importat. ergo religio non eſt virtus.

*Ar.prę. ad tertiū.

¶3 Præt.Sicut dr̄ in 2.*Eth.Aptitudo uirtutis in eſt nobis a natura,vñ ea,quæ pertinēt ad vir B tutes, ſunt de dictamine rōnis naturalis:ſed ad religionem pertinet [h] cæremonia diuinæ naturæ aſſerre, cæremonialia āt,ut dictum* eſt ſupra,non ſunt de dictamine rationis naturalis.ergo religio non eſt virtus.

*Lib. 2.in prin.to.

*1.2.q.99 ar.3.ad 2. & q.101.

Sed contra eſt,quia connumeratur alijs virtutibus, ut ex præmiſſis patet.

Respon.Dicendū, ꝙ ſicut ſupra*dictū eſt, virtus eſt, q̄ bonum facit hñtem & opus eius bonū reddit. Et iō [m] neceſſe eſt dicere oēm actum bonū ad virtutē ꝑtinere.[n] Manifeſtū eſt āt ꝙ reddere debitum alicui hēt rōne boni, quia per hoc quòd aliquis alteri debitū reddit conſtituit̄ in ꝓportione conueniēti reſpectu ipſius quaſi cōueniēter ordinatus ad ipſum. Ordo aūt ad rōnem boni pertinet,ſicut & modus,& ſpēs,ut p Aug. patet in libro* de natura boni. Cum ergo ad religionem pertineat reddere honorem debitū alicui ſcilicet Deo,manifeſtum eſt quòd [p] religio virtus eſt.[q]

1.2.q.55. ar.1.3.& 4. Et, ſupra.q.78. ar.3.

C.ncl. m

*Cap.55. & c.3.10. 6.

Concl. p

Ad primvm ergo dicendū,ꝙ reuereri Deum eſt actus doni timoris. Ad religionē aūt ꝑtinet facere aliqua pp diuinā reuerētiā: vñ non ſequitur ꝙ religio ſit idem quod donum timoris, ſed ordinet̄ ad ipſum, ſicut ad aliquid principalius.Sunt.n.dona principaliora uirtutibus moralibus,ut ſupra*habitum eſt.

Ad II.dicendū,ꝙ ēt ſeruus pōt volūtariè exhibere dn̄o ſuo quod dēt, & ſic facit de neceſſitate uirtutem,debitum voluntariè reddens. Et ſimiliter exhibere Deo debitam ſeruitutem pōt eſſe actus uirtutis,ſ̄m quòd homo voluntariè facit:

q.9.art.1. ad 3.& 1.2.q.68.a. 1.2.3.& 4

Ad III. dicendū, ꝙ de dictamine rōnis naturalis eſt,ꝙ homo aliqua faciat ad reuerentiā diuinā: ſed ꝙ hæc determinatè faciat,uel illa, illud nō eſt de dictamine rationalis, ſed de inſtitutione iuris diuini,uel humani.

Porrecta per totum.

SVPER Q. LXXXI. ART. II.

426

IN ar.2 eiuſdē 81.q.in principio corporis ar. aduerte, ꝙ author ab effectu formali infert cauſam formalem.Ex hoc n. ꝙ uirtus eſt, quæ formaliter facit bonum habentē, & opus eius quaſi formaliter reddit bonū, arguit author neceſſitatē virtutis ex actu bono. & uere ſic eſt. Nā intelligendo per actum bonum vt in 2.Ethicor. deſcribitur, actum.ſ.bonum, & bene.oīs hmōi actus virtutem coexigit.Actus verò bonus, ſed adhuc non bene,ad virtutem quidē ex ſuo gñe ſpectat,q̄uis à uirtute nō ſit. Vtroq;.n. mō uirtutis neceſſitatē actu uel potentia infert actus bonus.

1.q.60.a. 5.Et 3.di. 33.q.3.a 4.q 1.co. Et opu.19 cap.4.

q In eodem ſcdo articulo aduerte, ꝙ quēadmodum iuſt.tię ꝓprius & adęquatus actus eſt reddere unicuiq; quod ſuum eſt ita proprius & adęquatus religionis actus eſt reddere Deo debitū cultū ſeu honorem ut ēt in ſequēti articulo in rñſione ad ſecundum habes.

q In reſponſione ad tertium eiuſdem articuli aduerte, ꝙ ſicut de dictamine naturalis rōnis eſt in uirtute temperantię,ut hō medium teneat in cibo, & potu, & non ꝙ hunc, uel illum cibū aut potū aſſumat ita in uirtute religionis ex dictamine naturalis rationis eſt, ꝙ medium teneat in ordinatione ſui ipſius ad Deum. Sed ꝙ has, uel illas cæremonias aſſumat ad ordinandū ſeipſum in Deū hoc eſt ex diuino uel poſitiuo iure. Vñ ſicut tēperantia non negatur uirtus pp indeterminationē materiæ ita nec religio reſecanda eſt à uirtutibus pp incertitudinē materiæ, duæ in actibus, quibus Deus colitur, conſiſtit. Ad formale namq., non ad certam materiā ſpectandum eſt.

Porrecta per totum. 427

SVPER Q. LXXXI. ART. III.

IN art. 3. eiuſdē 81. qu. dubiū difficile eſtquō iſte articulus ſtare pōt cum arti 5. huiuſmetq. In ar. nāque. 5. expreſſe negat Deum eſſe obiectum religionis: et ppea religionē nō eſſe uirtutem theologalem ut patet ibi. Hic āt probat q religio eſt una uirtus, quia habet unum Deum ſcdm unam rationem pro obiecto, ut patet in litera aſſumente pro maiore propoſitione Habitus diſtinguunt ſcdm diuerſam rationē obiecti: & ſubſumente, Ad religionem pertinet exhibere reuerentiam uni Deo ſcdm unā rōnē inquantum. ſ. eſt primum principiū creationis, & gubernationis rerū. Si namq; diſcurſus iſte non æquiuocus, ſed efficax eſt manifeſte dicit Deū eſſe obiectū religionis: et ppea ex eius unitate ſcdm talē rōnem, religionem eſſe unam uirtutem.

Inf. ar. 4. ad 1. & 2.

* Ar. 1. huius. quęſ.

* q. 50. ar. 2. ad 2. & q. 47. ar. 5 & q. 23. a. 4. & 5.

¶ Ad hoc dubium ſummariè dr, q obiectū uirtutis eſt duplex, cui, & quod obiectū religionis cui, nō, qd Et ppea uterq; articulus uerum dicit, & intentum ſortitur. Sed quoniam hæc obſcura ſunt, in 5. arti. declarabuntur.

* In locis citatis argum. 1.

¶ In reſponſione ad tertiū eiuſdem art. cu li dubia plura occurrunt ſ. de unico motu in imaginē, & id cuius imago: & de imaginibus Chriſti adorandis adoratione latrię. Sed qm de his erit ſpecialis tractatus in proprio loco: in tertia .ſ. parte, q. 25. ideo ibi tractāda relinquuntur.

Concl.

SVPER Q. LXXXI. ART. IIII.

IN ar. 4. eiuſdem q. in reſponſione ad ſcdm, dubiū occurrit, quo pacto ea, quę ſcdm ſuam ſpeciem ſpectant ad diuinam reuerētiā, ut oro ad oro &c. ſpectēt ad religionē elicitiuē. Et eſt ratio dubij, quia religio eſt in uoluntate plures autem huiuſmodi operationū

ARTICVLVS III.

Vtrum religio ſit una virtus.

AD TERTIVM ſic procedit. Vr q religio nō ſit vna virt⁹. Per religionē. n. ordinamur ad Deum, vt* dictum eſt in Deo āt accipere tres perſonas, & iterū multa attributa quæ ſaltem rōne differunt: diuerſa āt ratio obiecti ſufficit ad diuerſificandum virtutes, ut ex ſupra * dictis patet. ergo religio ń eſt vna virt⁹.

¶ 2 Prę. Vnius virtutis vnus eſt actus. Habitus. n. diſtiguunt ſm actus: religionis autem multi ſunt actus, ſicut colore, & ſeruire, uouere, orare, ſcarificare, & multa huiuſmodi. ergo religio non eſt vna uirtus. G

¶ 3 Præt. Adoratio ad religionē ptinet: ſed adoratio[h] alia rōne adhibetur imaginibus, & [h] alia ipſi Deo. Cum ergo diuerſa rō diſtinguat virtutes, uidetur q religio non ſit una uirtutes. H

SED CONTRA eſt, quod dr Eph. 4. Vnus Deus, una fides: ſd uera religio ptestat fidē uni⁹ Dei. ergo religio eſt una uirtus.

RESPON. dicendū, q ſicut ſ. habitum eſt, habitus diſtinguūtur ſm diuerſam rōnem obiecti Ad religionem āt pertinet exhibere reuerentiam uni Deo ſm unam rōnem, inquantum. ſ. primum eſt principiū creationis, & gubernationis rerū, vñ ipſe dicit Malach. 1. Si ergo pr̄, ubi honor meus? Patris. n. eſt & producere gubernare: & iō manifeſtū eſt q[m] religio eſt vna virt⁹.[n] I

AD PRIMVM ergo dicendū, q tres pſonę diuinæ ſunt vnum principium creationis & gubernationis rerum: & ideò eis vna religione ſeruitur. Diuerſæ aūt rationem attributorum cōcurrūt ad rōnē primi principij: qa Deus producit omnia, & gubernat ſapientia voluntate, & potentia bonitatis ſuæ. & ideò religio eſt una uirtus: K

AD SECVNDVM dicendū, q eodē actu hō ſeruit Deo, & colit ipſū. Nā cult⁹ reſpicit Dei excellentiā, cui reuerentia debet. Seruitus āt reſpicit ſubiectionem hois, qui ex ſua cōditione obligat ad exhibendū reuerentiā Deo. Et ad hæc duo ptinent oēs act⁹, qui religioni attribuūtur quia per oēs hō proteſtatur diuinam excellentiā, & ſubiectionem ſui ad Deum uel exhibendo aliquid ei, uel iterū aſſumendo aliquid diuinum. F

AD TERTIVM dicendum, q imaginibus non exhibet religionis cultus, ſm q in ſeipſis conſiderant, quaſi res quædam ſed ſm q ſunt imagines ducentes in Deū incarnatum. Motus[d] āt, qui eſt in imaginē, prout eſt imago, nō cōſiſtit i ipſa, ſed tēdit in id, cuius eſt imago. Et iō ex hoc, q imaginibus Chriſti exhibetur religionis cultus, nō diuerſificatur ratio latriæ, nec uirtus religionis.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum religio ſit ſpecialis uirtus ab alijs diſtincta.

AD QVARTVM ſic procedit. Vr q religio nō ſit ſpecialis uirtus ab alijs diſtincta. Dicit. n. * Aug. 10. de ciuit. Dei. Verum ſacrificiū eſt omne opus quod gerit, ut ſancta ſocietate Deo iungamur: ſed ſacrificium pertinet ad religionē. ergo oē opus uirtutis ad [b] religionem ptinet & ſic non eſt ſpecialis uirtus. H

¶ 2 Præt. Apoſt. dicit. 1. ad Cor. 10. Oia in gloriam Dei facite: ſed ad religionem pertinet aliqua[i] facere ad Dei reuerentiā, ut ſupra dictum * eſt. ergo religio non eſt ſpecialis uirtus.

¶ 3 Præt. Charitas, qua diligitur Deus, non eſt uirtus diſtincta à charitate qua diligitur pximus ſed ſicut dr in 8. * Ethi. Honorari[h] propinquū eſt ei, quod eſt amari. ergo religio qua honorat Deus, non eſt virtus ſpecialiter diſtincta ab obſeruantia, vel dulia, uel pietate, qbus honorat pximus. ergo no virtus ſpalis.

SED CONTRA eſt, q ponitur aliqua pars iuſtitiæ ab alijs eius partibus diſtincta. K

ſunt actus alterius potentiæ, q uoluntatis. Oratio enim eſt acti⁹ intellectus &c.

¶ Ad hoc dr, q licet enim ſit actus cui⁹ eſt potētia, et dr̄ de Sōno & uigilia & multo magis eiuſdē ſit habitus, & actus, ac p hoc actus religionis ſit uoluntaris, cuius eſt habitus ipſa religio, intelligendū tñ pptiorum actuū reſpectu uirtutis nō attenditur ſic identitas potentiæ, quia magis attendat identitas habitus. Hoc eſt q uirtuti attribuuntur, ut proprij actus non ſolū ſi eiuſdem ſint potentiæ, in qua eſt habitus uirtutis, ſed etiam actus aliarum potentiarū, dūmodo nō per aliam uirtutem illos eliciāt ut patet in actibus iuſtitiæ, temperantiæ & oppoſitorum uitiorum, iuſtitię namq; eidē proprijs actus eſt nō ſolum uelle reddere cuiq; ſuum, ſed exteriori actu reddere quod ſuum eſt. & ſimiliter iniuſtitiæ actus eſt auferre alienum. Temperantiæ quoq; actus eſt non ſolum concupiſcere moderatæ cibū, ſed etiam exterior ſumptio moderata. Et ſimiliter intemperantiæ eſt exterior luxuria &c. Ratio autem quare actus inferioris potentiæ attribuātur ſuperiori potētiæ imperatiuè tantum habitui uerò ī illa ſuperiori potentia exiſtenti elicitiuè, eſt q a potentia imponitur principali actus quo ad ſubſtantiam actus habitus aptum importat principium actus, quo ad qualitatem, euidem. Subſtantia autem actus, niſi principium imperfectum ſit,

D. 780.

Porrecta per totum 428

* Li. 10. 6. in prin cip. to. 5.

* Art. 2 & ar. 1. ad 1.

* Li. 8. c. 8. tom. 5.

RESPON. Dicendū, q cū uirtus ordinet ad bonū ubi eſt ſpecialis rō boni, ibi oportet eſſe ſpālē uirtutē. Bonū āt ad qđ ordinat religio, eſt exhibere Deo debitū honorē: honor āt debet alicui rōne excellentiæ. Deo āt cōpetit ſingularis excellētia, inquantū omnia in infinitū tranſcendit ſm oīmodum exceſſum. vnde[m] debetur ſpecialis honor.[n] Sicut in rebus humanis, videmus, q diuerſis excellētijs pſonarum diuerſus honor debet, alius quidem patri, alius regi, & ſic de alijs. Vnde manifeſtum eſt, quòd[p] religio eſt ſpecialis uirtus.[q]

Concl.

Concl. p

AD PRIMVM ergo dicendũ, ꝙ oē opus virtutis dr̃ eſſe ſacrificium, inquantũ ordinat̃ ad dei reuerentiam. Vnde ex hoc non hr̃, ꝙ religio ſit generalis virt⁹ ſed ꝙ imperet omnibus alijs virtutibus, ut ſupra* dictũ eſt.

*Art. 1 huius q. ad 1.

AD SECVNDVM dicendũ, ꝙ oĩa, ſm quod in gloriã Dei fiũt, pertinent ad religionem nõ quaſi ad elicientem, ſed quaſi ad imperantem. Illa autem pertinent ad religionem elicientem, quæ ſm rationem ſuæ ſpeciei pertinent ad reuerentiam Dei.

AD TERTIVM dicẽdũ, ꝙ obiectum amoris eſt bonum: obiectum autem honoris, uel reuerentiæ eſt aliquid excellens. Bonitas autem Dei communicat̃ creaturæ, non autem excellentia bonitatis eius: & iõ charitas, qua diligitur Deus, non eſt uirtus diſtincta à charitate, qua diligitur ꝓximus. Religio autem, qua honoratur Deus, diſtinguitur a virtutibus, quibus honoratur proximus.

ARTICVLVS V.

Vtrum religio ſit uirtus theologica.

AD QVINTVM ſic proceditur. Vr̃, ꝙ religio ſit uirt⁹ theologica. Dicit.n. Aug.* in Enchiridio, ꝙ Deus collitur fide, ſpe, & charitate, quæ ſunt uirtutes theologicæ: ſed cultum Deo afferre pertinet ad religionem. ergo religio eſt uirtus theologica

Porrecta ſupra totum. 429
Encl. c. 3. tom. 3.

¶2 Præt. Virtus theologica dr̃, quæ habet Deum pro obiecto, religio autem habet Deũ pro obiecto, quia ad ſolũ Deũ ordinat, ut * dictum eſt. ergo religio eſt uirtus theologica.

* Art. 2.

¶3 Prǣt. Oĩs uirtus uel eſt theologica, uel intellectualis, uł moralis, ut ex ſupra* dictis patet Manifeſtum eſt autem, ꝙ religio non eſt uirtus intellectualis: quia eius perfectio non attẽditur ſm conſiderationem ueri. Similiter etiã non eſt uirtus moralis, cuius propriũ eſt tenere mediũ inter ſuperfluũ, & diminutum. Non.n. aliquis poteſt ſuperfluè Deum colere, ſm illud Ecc. 43. Benedicente Dominum, exaltate illum quantum poteſtis. maior.n. eſt omni laude. ergo relinquit̃, ꝙ ſit virtus theologica.

* 1. 2. q. 57. ar. 4 & q. 58. per totum.

SED CONTRA eſt, quod ponitur pars iuſtitiæ, quæ eſt uirtus moralis.

RESPON. Dicendum, ꝙ ſicut ſ.* dictum eſt, religio eſt, quæ Deo debitum cultũ affert. Duo ergo in religione conſiderant̃. Vnum quidẽ, quod religio Deo affert, ſ. cultus, & hoc ſe habet per modum materiæ, & obiecti ad religionem. Aliud autem eſt id, cui affertur, ſ. Deus, cui cultus exhibetur, non quaſi actus, quibus Deus colitur, ipſũ Deum attingant, ſicut cum credimus Deo, credendo Deum attingimus. Propter quod ſupra *dictum eſt, quòd Deus eſt fidei obiectum non ſolùm inquantũ credimus Deum, ſed inquantũ credimus Deo. Affertur autem Deo debitus cultus, inquantum actus quidam, quibus Deus colitur, in Dei reuerentiam fiũt, puta, ſacrificiorum oblationes, & alia huiuſmodi. Vnde manifeſtum eſt, quòd Deus non cõparatur ad uirtutem religionis, ſicut materia, uel obiectum, ſed ſicut finis. Et iõ * religio nõ eſt uirtus theologica, cuius obiectũ eſt vltimus finis, ſed eſt uirtus moralis, cuius eſſe eſt circa ea, quæ ſunt ad finem.*

* Art. 1. 2 & 3. huius queſt.
* q. 2. art 2.
Concl.

AD PRIMVM ergo dicendũ, ꝙ ſemper potentia, uel uirtus, q̃ operatur circa finem, per imperium mouet potentiam, uel uirtutem operantem ea, quæ ordinantur in finem illum: uirtutes autem theologicæ, ſ. fides, ſpes, & charitas habent actu circa Deum, ſicut circa proprium obiectũ. Et ideò ſuo imperio cauſant actum religionis, quæ operat̃ quædã in ordine ad Deũ. Et ideò * Aug. dicit, quòd De⁹ colitur fide, ſpe, & charitate.

* Loco citato in ar

AD SECVNDVM Dicendum, ꝙ religio ordinat hominẽ in Deũ non ſicut in obiectum, ſed ſicut in finem.

AD III. dicẽdũ, ꝙ religio nõ eſt uirtus theologica, neq; intellectualis, ſed moralis, cũ ſit pars iuſtitię, & mediũ in ipſa accipit̃ nõ qdẽ inter paſſiones, ſed ſm quãdã æqualitatẽ inter opationes, q̃ ſunt ad Deum. Dico autẽ æqualitatẽ nõ abſolutẽ, q a deo nõ põt tm̃ exhiberi, quantum ei debet̃: ſed ſecundùm quan-

---

hr̃, ab vno tñ ꝓprio ac proximo principio elicitiuè eſt. Qualitas vero eiuſdẽ ab extraneo. Et principio, tanq̃ à proximo elicitiuè eſſe põt, quia accidẽs eius eſt aduentitiũ, multiplex, & variabile. Act⁹ igit̃ multi exteriores, vt ſacrificia, cæremoniæ, & interiores aliarũ potentiarũ, ut oratio, ſunt ꝓprij immediatè, & elicitiuè act⁹ religionis, quis ſint imperatiuè tñ actus voluntatis, in qua eſt ſubiectiuè religio. Et ſimile eſt reſpectu aliarũ [illegible] ut patet lexẽ, [illegible] datis in riſione ad tertiũ eiuſdẽ articuli, adueꝛte q author [illegible] aſſerit excellentiam diuinæ bonitatis [illegible]

SVPER Q. LXXXI. ART. V.

IN ar. 5. eiuſdẽ q. [illegible] dubiũ [illegible] inchoatũ occurrit de obiecto religionis. Apertè namq; author docet hoc in loco Deũ nõ ẽe obiectũ religionis. Et hoc hẽt q̃nẽ ad holem, ut patet ex antedictis: & [illegible] tor, q falſum eſt, q actib⁹ religionis nõ attingat̃ Deus. Orando [illegible], & petẽdo Deũ ipſum honorificari, & Deũ ipſũ nobis, cõſtat ꝙ à Deo Deũ petimus, & cultũ Deo afferendo. Deũ orationis actu attingimus, ſicut credendo Deũ, & Deo, fidei actu attingimus Deum.

¶ Ad hoc dr̃, q ſicut i vniuerſo naturæ rerum ſic ſunt connexæ, & ordinatæ, ut inferior in ſui ſupremo attingat naturæ ſuperioris conditionem, in cuius ſignũ natura elementaris i ſui ſupremo mouet̃ motu cœleſti, & aĩa in ſui ſupremo intelligit abſq; diſcurſu: ita in virtutibus moralibus ſuprema earum, quæ eſt religio participat naturam theologaliũ virtutũ. Propter quod religio quia moralis eſt, actibus ſuis non attingit Deum, ut obiectũ, ſeu materiã, circa quam operat̃, ſed circa humanã [illegible] humana opera, religio exte-riores, quas offert Deo orando, adorando, ſacrificando, offerẽdo. Quia uerò theologales [illegible] hẽt pro obiecto [illegible] ſimpliciter, ſed cui debitũ cultũ affert. Et qdẽ ꝙ religio habeat Deum pro obiecto cui debitũ affert cultũ, euidẽter patet. Qd̃ ẽt ex tali obiecto ſumat̃ unitas, uel diuerſitas habitus, patet ex hoc, q alia eſt virtus, qua cultum Deo, alia, qua cultum patri, alia qua cultũ maioribus exhibemus, ꝓpterea q̃ alia rõne Deus, alia pater, alia alij honorãdi ſunt, vt teſtat̃ diſtinctio inter pietatẽ, obſeruantiã, & religionem. [illegible] hoc in articulo [illegible] unitate rõnis formalis [illegible] ſignata eſt unitas religionis [illegible] communicabilitate illius rõnis, diſtinct. o religionis à virtute, qua honorat̃ creatura, deducta eſt in riſione ad vltimũ. Sed q. Deus non attingat̃ actibus, quibus colitur, non ita habet. Si tñ proprios religionis actus formaliter, & nudos inſpexerimus, manifeſtũ erit quod quærimus. Actus nãq; interiores, quibus ſolis poſſum⁹ Deũ attingere ut ſunt actus voluntatis, & intellectus (nã materiales actus ad Deũ terminari nequeũt) quaten⁹ religionis ſunt, debitum Deo cultũ reddunt, hoc eſt, offerunt Deo, uel mentẽ ipſã, ut deuotio, oratio, uel exteriora, Ac per hoc colẽdo Deũ, non Deum ſecundũ rem attingimus actibus illis, quibus illum colere dicimur: ſed attingimus noſipſos, aut res extra, quãuis grammaticaliter colere Deum, attingere Deum ſignificet pro quanto ly colere, ſignificat terminari ad Deum Secundum tamen veritatem rei, actus colendi ad nos, aut noſtra attingit, offerendo illa Deo. Non ſic autem in fide, vt in litera dr̃. Sed credendo Deo, quòd eſt habere Deum pro obiecto, ut cui attingit actu credend. ipſum Deum. Sed obſcu-

ſcuritatem in hac re facit, quia conſiderantur actus religionis non formaliter, quatenus religionis ſolius ſunt, ſed quaſi veſtiti ab aliqua alia uirtute. Sicut cum oratio petit Deum pp Deũ, & hmõi, imperata à charitate hoc facit. Cum innititur diuino auxilio, imperata à ſpe hoc habet. Cum contemplationi diuinę innititur, à fide, & donis intellectus ac ſapientiæ mouet, & ſic de ſimilibus dicendũ eſt. In hoc ergo oportet reſoluere, q actus religionis, pro quãto religionis puræ ſunt, nos, noſtraque attingunt vt materiam, q̃ Deo offeruntur ita q. ſicut cum genu flectimus, ipſo actu membra noſtra offerimus eorũ officio, ita actibus intellectus, & voluntatis ipſas vires offerimus earundẽ officio. Et quia uoluntas cætera mouet, per ipſam etiam reliqua offerimus. Pro quantò verò quandoq; actus religionis ad Deũ attingũt, ex alieno hoc ſortiuntur. Et per hęc patet, q nec ueritati, nec ſibi aduerſat author hoc in loco, ſed omnia conſonant, ut amplius in hoc tractatu liquida erit eius intentio ex ipſius doctrina.

Porrecta per totum.

430 Infr. q. 88 ar 6. cor. & q. 183. ar. 2. cor. Et 3. c6. c. 183. co. 1. fi. Et quo li. 6. arti. 11 cor.

* Li. 2 c. 6. com. 5.

¶ In reſponſione ad primũ intellige Nouitie, q author gloſat Auguſtinum, q Deus fide, ſpe, & charitate colitur cauſaliter, qa .ſ. cauſant religionẽ, qua colitur &c quod de religione infuſa nullam vĩ habere q̃ſtionem. De acquiſita autem uerificat, quo ad reuelata cęrimonialia, & huiuſmodi ad religionem ſpectantia.

SVP. Q. LXXXI. ART. VI.

Ferr. 3. cont. c. 183.

IN ar. 6. euſdẽ quæſtionis 81. dubium occurrit ad hominẽ, & ſimpliciter. Nã ſuperius in q. 58. ar. vlt. author poſuit iuſtitiam primam inter virtutes morales: hic autem ponit religionem præcipuã inter eaſdem. Simpliciter autem, quia iuſtitia ordinatur ad proximum, religio autem ad Deum: ac per hoc relig. ⁿ præferẽda eſt iuſtitiæ, etiam legali, quæ ad bonum cõe humanũ ordinatur.

¶ Ad hoc dr, q comparatio præſens, ad literam non fit, niſi inter partem, & partem, & non inter totum & partem. Iuſtitia autẽ legalis, & religio ſe habent ut totum & pars. Nam ad iuſtitiam legalem ſpectat ordinare ea, quæ religionis, ſicut ea quæ temperantiæ, & quæ fortis. Vnde & leges datæ inueniuntur de his, quæ ad

dam conſiderationem humanę facultatis, & diuinæ acceptationis. Superfluum autem in his, q̃ ad diuinum cultum pertinent, eſſe poteſt non ſecundùm circunſtantiam quãti, ſed ſm alias circunſtantias, puta, quia cultus diuinus exhibetur, cui non debet exhiberi, vel quando non debet, vel ſecundum alias circũſtantias, prout non debet.

G

ARTICVLVS VI.

Vtrum religio ſit præferenda alijs virtutibus moralibus.

AD SEXTVM ſic proceditur. Videtur, quòd religio non ſit præferenda alijs uirtutibus moralibus. Perfectio. n. virtutis moralis conſiſtit in hoc, quòd attingit ʰ medium, vt patet in 2. * Eth. ſed religio deficit in attingendo medium iuſtitiæ, quia non reddit Deo omnino æquale. ergo religio non eſt potior alijs uirtutibus moralibus.

H

¶ 2 Præt. In his, quæ hominibus ʰ exhibentur, tantò uĩ aliquid eſſe laudabilius, quãtò magis indigenti exhibetur. unde dr̃ Iſai. 57. Frange eſurienti panẽ tuũ: ſed Deus non indiget aliquo, q ei à nobis exhibeatur, ſm illud Pſa. 15. Dixi domino, Deus meus es tu: quoniam bonorum meorum non eges. ergo religio videtur minus laudabilis alijs virtutibus, per quas hominibus ſubuenitur.

I

¶ 3 Præterea. Quantò aliquid ſit ex maiori neceſſitate; tantò minus eſt ʰ laudabile, ſecundũ illud 1. ad Corinth. 9. Si euangelizauero, nõ eſt mihi gloria, neceſſitas enim mihi incumbit: vbi autem eſt maius debitum, ibi eſt maior neceſſitas. cum ergo Deo maximè ſit debitum, quod ei ab homine exhibetur, videtur, quòd religio ſit minus laudabilis inter uirtutes humanas.

SED CONTRA eſt, quòd Exo di. 20. ponuntur primò præcepta ad religionem pertinentia tanquam præcipũa. Ordo autẽ præceptorum proportionatur ordini uirtutum, quia præcepta legis dantur de actibus uirtutum. ergo religio eſt præcipua inter uirtutes morales.

RESPON. dicendum, quòd ea, quæ ſunt ad finem, ſortiuntur bonitatem ex ordine in finem: & ideò ᵐ quantò ſunt fini propinquiora, tantò ſunt meliora. ⁿ Virtutes autem morales, ut ſuprà habitum * eſt, ſunt circa ea, quæ ordinantur in Deum, ſicut in finem. Religio autem magis de propinquo accedit ad Deum, quàm aliæ uirtutes morales, inquantum operatur ea, quæ directè, & immediatè ordinantur in honorem diuinum: & ideò ˢ religio præeminet inter alias uirtutes morales.

AD PRIMVM ergo dicendũ, quòd laus uirtutis, in uoluntate conſiſtit, non autem in poteſtate deficere. Et ideò ab æqualitate, quæ eſt medium iuſtitiæ, propter defectum poteſtatis, non diminuit laudem uirtutis, ſi non fuerit defectus ex parte uoluntatis.

AD SECVNDVM Dicendum, q in his, quæ exhibentur alteri, ꝓpter eorum utilitatem, eſt exhibitio laudabiliter, quæ ſit magis indigenti: quia eſt utilior. Deo autem non exhibetur aliquid propter eius vtilitatem, ſed propter eius gloriam, noſtram autem utilitatem.

K

AD TERTIVM dicendum, q vbi eſt neceſſitas, tollitur gloria ſupererogationis: non autem excluditur meritum uirtutis, ſi adſit uoluntas. Et propter hoc ratio non ſequitur.

F religionem ſpectãt. Non. n. perfecta eſſet iuſtitia legalis, niſi reddendo Deo debitum, ordinaret non minus, quã proximo. Propter quod non eſt à iuſtitia legalis fine alienus Deus, ut finis eſt cultus ſibi per religionem exhibendi, cum potius ſicut ad eam ſpectant fines cæterarum uirtutum moralium particularium, ita ad eãdẽ ſpectant finis religionis. Nec obſtat, quòd finem illum non ordinat ad commune bonum, ſicut nec religio, licèt ſit particularis uirt⁹, illum finem ad commune bonum ordinat, quia hoc repugnat ultimo. ſed tantũ ei q. bonitatem tam hominis, quam operis religioſi, in hoc ipſo, quòd Deo debitũ reddat cultum ad cõmune bonum ordinat iuſtitia imperatiuè, religio participatiuè.

Concl.

¶ Vnde ad primam obiectionem dicitur, quòd licet religio ſit inferior iuſtitia legali, utpote, pars ipſius, & imperata ab illa, eſt tamen præcipua pars iuſtitiæ, & præeminet iuſtitiæ particulari, tam commutatiuæ, quàm diſtributiuæ: nec oppoſitum author alibi ſenſit.

Art. præc. in cor. Et ad 1. arg. Et ſupra q. 4. ar. 7.

Concl.

¶ Ad ſecundam verò obiectionem, negatur, q iuſtitia reſtringatur ad proximum. licèt enim ſit ad alterum, ſub ly tamen alterum, etiam Deus ipſe comprehẽditur: quoniam nonnulla iuſtitia eſt reddere Deo, quod ſibi debetur, quamuis nõ poſſit reddi omnino æquale: vnde & pars iuſtitiæ ponitur religio.

¶ Poteſt tamen aliter dici, quòd licet finis proximus adæquatusque iuſtitiæ legalis, ſit commune bonum humanum, finis tamen eiuſdem particularis eſt etiam Deus: ac p hoc nõ eſt poſtponẽda religiõi.

¶ In reſponſione ad primum eiuſdẽ articuli, nota, q ad virtutem moralẽ ea, q̃ ſunt potentiis ſe hñt materialiter vt patet de diuitijs in magnificẽtia. ea uerò q̃ ſunt uoluntatis, ſe hñt formaliter. Et ro eſt, qa uirt⁹ eſt habit⁹ electiu⁹, ut dr̃ 2. Eth. Et ppea defectus in poſſe nõ minuit decorẽ, & excellẽtiã uirtutis, ſi adſit perfectio in uelle. Et iõ in lra dr̃, q nihil religionis laudi adimit, ex hoc, q non põt attingere æquale ſimpliciter, q̃ñ religio perficit uoluntatem ad reddendum debitũ poſſibile, ac per hoc æquale, ſi eſſet poſſibile. Attendendum eſt. n. ad formale iterum, & ſecundùm illud magnificandæ ſunt.

¶ Super

SVPER Q. LXXXI. ART. VII.

Porrecta per totum. 431 *Ferr. 3. cont. c. 119.*

Infr. q. 84 ar. 2. & q. 85. art. 2. cor. Et 3. cont. cap. 119.

IN art. 7. eiuſdē 81. q. nota duo. Primo φ cum dī, Deo bonorem exhibemus non propter ſeipſum ly, pp. non denotat cām finalem ſed terminū utilitatis. Conſtat nāque φ colimus Deū pp ſeipſum, ut finem alioquin peruerſus ordo eſſet uti fruendo: ſed nō pp ipſius Dei, ſed noſtri utilitatem, ita φ nec augmētū gloriæ, nec quodcumq; aliud, Deo ex noſtro cultu accreſcere pōt, de quo ſcriptū eſt bonorum noſtrorū non indiges. Recolendum eſt.n. φ ſicut quæcumq; perfectio creata adiuncta diuinæ non facit perfectius, ita nec quęcumque gloria creata adiuncta gloriæ diuinæ facit glorioſius. Nec obſtat φ gloria de genere ſuo ſit bonum extrinſecum, utpote conſiſtens in cognoſci, æſtimari ac laudari. Nā ſicut cognitione, æſtimationi, laudationi actiuæ ipſius Dei nulla addita cognitio, æſtimatio, aut laudatio, facit maiorem ita nec gloriæ, quā habet apud ſeipſum Deus in propria notitia, & laude, quæcumq; addita facit maiorem. In nobis ergo glorificatur Deus cultu noſtro in uniuerſo extra Deū, non in ſeipſo. Sed in hoc ipm, quod eſt extendi gloriam eius ad ipſum ordinandum eſt ut finem, pp quem debet fieri, & eſt quod uniuerſi bona ordinantur, quia eſt Deus. Secundo, qa actibus exterioribus utitur religio, ut ſignis excitantibus interiores in ſe uel in alijs. Et propterea talis debet eſſe modus in oibus, ut ſi priuata ſecretaq; ſunt, ad ſolum interiorum propriorum excitationē conſeruationem, uel augmentationē metiſurentur. *Concl.* m Si autem cōia, aut publica, ad cōem, & publicam deuotionem ſpectandum eſt. Vñ & in reſpōſione ad tertium Gentiles reprehendūtur: quia cibos, potuſque, & hmōi ad nos

* Li. 6. ca. 10. tom. 5

ARTICVLVS VII.

Vtrum religio habeat aliquem exteriorem actum.

AD SEPTIMVM ſic procedit. Vr̄ φ religio nō habeat aliquem exteriorem actum, Dr̄. n. Io. 4. Deus ſpiritus eſt, & eos q̄ adorant eum, in ſpiritu & ueritate adorare oportet: ſed exteriores actus nō pertinēt ad ſpiritum, ſed magis ad corpus. ergo religio ad quam pertinet adoratio, non habet actus exteriores, ſed interiores. B

¶ 2 Præt. Religionis finis eſt Deo reuerentiā, & honorē exhibere ſed ad irreuerentiā alicuius excellentis ptinere ſi ea ſibi exhibeātur, quę propriè ad inferiores pertinēt. Cum ergo ea, quę exhibet hō corporalibus actibus propriè videant ad indigētias hoīum ordinari uel ad reuerentiam inferiorum creaturarū iō vr̄ φ nō congruè poſſunt aſſumi in diuinam reuerentiam. C

¶ 3 Præt. * Aug. in 6. de ciuit. Dei cōmendat Senecā de hoc, φ uituperat quoſdā, q̄ idolis ea exhibebant, q̄ ſolent hoibus exhiberi, q. a. ſ. immortalibus nō conueniunt ea, q̄ ſunt mortaliū: ſed hæc multò minus conueniunt Deo vero, q. eſt excelſus ſuper oēs Deos. ergo vr̄ reprehēſibile eſſe, φ aliquis corporalibus actibus Deum colat. Non ergo habet religio corporales actus. D

SED CONTRA eſt, quod in Pſa 83. dr̄. Cor meum, & caro mea exultauerunt in Deū uiuū: ſed ſicut interiores actus ptinēt ad cor, ita exteriores actus ptinēt ad mēbra carnis. ergo vr̄ φ Deus ſit colēdus ñ ſolū interiorib⁹ actibus, ſed ēt exteriorib⁹

RESP. Dicendū, φ Deo reuerentiā, & honorem exhibemus nō pp ſeipſum, quia ſeipſo eſt gloria plenus, cui nihil à creatura adijci pōt, ſed pp nos quia videlicet per hoc φ Deum reueremur, & honoramus, mens noſtra ei ſubijcitur, & m in hoc eius pfectio cōſiſtit. n Quælibet .n. res pficit per hoc, φ ſubdit ſuo ſuꝑiori, ſicut corpus p hoc φ uiuificet ab aīa & aer p hoc, φ illuminat à Sole. Mens āt humana indiget ad hoc, φ coniungat Deo ſenſibiliū manuductione: quia inuiſibilia Dei per ea, q̄ facta ſunt, itellecta cōſpiciunt, ut Apo. dicit ad Ro. 1. Et iō in diuino cultu neceſſe eſt aliquibus corporalibus vt eis quaſi ſignis quibuſdā, mens hoīes excitetur ad ſpirituales actus, q̄bus Deo coniungit. Et iō religio hēt quidem interiores actus quaſi principales, & p ſe ad religionē pertinentes: exteriores uerò actus quaſi ſecundarios, & ad interiores actus ordinatos. q E

AD PRIMVM ergo dicendū, φ Dominus loquitur quantum ad id, qđ eſt principale, & per ſe intentum in cultu diuino.

AD II. dicendum, φ hmōi exteriora ñ exhibent Deo quaſi his indigeat, ſm illud Pſal. 49. Nūquid māducabo carnes taurorū, aut ſanguinē hircorū potabo? ſed exhibentur Deo tāq̄ ſigna interiorum, & ſpiritualiū operum, quæ per ſe Deus acceptat. Vnde Aug. dicit in 10. de ciuit. Dei Sacrificium uiſibile, inuiſibilis ſacrificij ſacramentum ideſt, ſacrum ſignum eſt.

AD III. dicendū, φ idolatrę deridentur ex hoc, φ ea quę ad hoies pertinent, idolis exhibebant non tamq̄ ſigna excitantia eos ad aliqua ſpiritualia ſed tamq̄ per ſe eis accepta & præcipue quia erāt uana, & turpia.

ARTICVLVS VIII.

Vtrum religio ſit idem ſanctitati.

AD OCTAVVM ſic procedit. Videtur, φ religio non ſit idem ſanctitati. Religio enim eſt quædam ſpecialis uirtus, ut* habitum eſt Sanctitas autem dicitur eſſe generalis uirtus. Eſt enim faciens fideles, & ſeruantes ea quæ ad Deum ſunt iuſta, vt Andronicus, dicit. ergo ſanctitas non eſt idem religioni.

¶ 2 Præt. Sanctitas munditiam importare videtur. Dicit enim. Dion. 12. cap. de diuin. no. φ ſanctitas eſt ab omni immunditia libera, & perfecta, & omnino immaculata munditia autē maximè videtur pertinere ad tēperantiam, quæ turpitudines corporales excludit. cum ergo religio ad iuſtitiam pertineat, videtur quòd ſanctitas ſit idem religioni.

¶ 3 Pręt. Ea quę diuidunt ex op-

ſpectātia, Deo offerebant, quaſi ei per ſe grata.

SVPER Q. LXXXI. ART. VIII.

IN art. 8. eiuſdem q. nota identitatē ſimul, & drīam religionis, & ſanctitatis in hoc conſiſtere, φ *Concl.* p identitas eſt realis, & rationis formalis eſſentialis. Vtraque. n. reddit Deo debitum cultum. Sed differentia ſecundum rationem eſt in hoc, φ religio directè reſpicit ea, quę ſpecialiter ad diuinum cultum pertinent, ut ſunt cæremoniæ. ſacrificia, oblationes, & hmōi. Sāctitas autem directè reſpicit mentem, & mediante mente reſpicit & alia uirtutū opera, & ēt religionis opera, ita φ tam religionis: q̄ aliarum uirtutum opera reſpicit ſanctitas mediante, mente: quia utitur illis ut per illa mētem applicet Deo, & conſequentius humanos actus à mente procedentes. Et drīam manifeſtat author in litera bñ perſpecta, dū primo concludit, φ ſanctitas eſt, p quam mēs hois ſeipſum, & ſuos actus applicat Deo. Et poſtmodum dicit, φ ſanctitas religionis aliarūq; virtutum opera refert in Deū ſcdm φ hō ſe diſponit. Et ſpecialiter quo ad religionis opera hoc declarans ſubdit, Per bona q̄dā opera ad cultū diuinū pertinentia. Fuit āt ſpecialis rō de religionis potius q̄ aliarum virtutum moralium operibus moralium operibus declarandi, & diſponunt hoīem qa ſunt ad alterum. Opera. n. manſuetudinis, tēperātiæ & hmōi, manifeſtè diſponūt hominem in ſe ex autem differentia patet, φ multi ſunt religioſi, qui nō ſunt ſancti. Omnes autem ſancti ſunt religioſi. Qui. n. cæremonijs, ſacrificijs, & hmōi uacant, religioſi uocari pñt, ſancti āt nequaquā, niſi ſemetipſos intrinſecus p hæc Deo applicent. ¶ In rñſiōe ad primū eiuſdem articuli, dubiū occurrit, quo pacto ſctītas, vt i lra dicitur,

* Li. 10. c. 5. inter princi. & medium tom. 5.

Porrecta per totum. 432

* Ar. 4. huius quęſt.

tur, imperat actibus aliarum virtutem, cum dictũ ſit, ꝙ iuſtitia legalis imperat religioni. Oportet. n. imperantẽ virtutem ſuperiorem eſſe imperata.

q. 80. ar. 4.

¶ Ad hoc dr̃, ꝙ manifeſtum eſt bonũ religionis ex parte ſubiecti eſſe partẽ boni cõis, & ordinabile ad bonum cõe, & ꝓpterea iuſtitiam legalem imperare religioni. Manifeſtum rurſus eſt, iuſtitiã legalem mundificare mentem, ac per hoc imperari poſſe à ſanctitate ad mẽtis ſanctificationem ſicut temperantiam & aliarum virtutum actus. Manifeſtum quoq; amplius eſt, ꝙ quilibet virtutis actus pro quãto liber eſt põt ſub voto cadere, ac per hoc materia ſanctitatis, aut religionis eſſe cuius votum eſt actus, infra patet ac per hoc imperari à ſanctitate. Ex quibus ſequitur, ꝙ ex hoc ſolũ, ꝙ vna virtus põt imperare actui alterius, non efficaciter arguitur virtutem illam eſſe ſimpliciter priorem: alioqn religio eſſet prior fide, cũ contingat vouere actum fidei. Cõtingit namq; hoc ex reflexione actuũ aiæ ſupra ſeipſos: & religio, ſeu ſanctitas hoc ſortitur ex ſuo priore fine, qui eſt Deus, ad quem oĩa multis pñt referri modis. Cõcedendum eſt igiẽ ꝙ ſanctitas imperat iuſtitiæ legali, & ecõtra, quàmuis diuerſimode: quia iuſtitia legalis imperat in ordine ad cõe bonũ, ſanctitas ãt in ordine ad Deũ vt ſanctitatis, finem. Et quis ſedm quid hæ virtutes ſe habeant vt excedentes & exceſſæ, ſimpliciter tñ iuſtitia legalis potior, & prior videẽ, tum quia totum perfertur parti tum quia ex obiecto nobilitantur, & ordinant ſimpliciter virtutes. Obiectum ãt iuſtitiæ legalis eſt cõe bonum, ſub quo cõprehenditur etiã illud particulare bonum quod eſt religionis obiectum. Propter quod non eſt propinquius Deo ultimo fini religionis materia ſeu obiectum, quàm iuſtitiæ legalis obiectum, niſi ſicut proprium cõi, aut pars totius totoq; qđ pertinet ad abuſiuã comparationem. Et propterea dictum eſt, ꝙ author non comparauit religionem iuſtitiæ legali cum prætulit eam cæteris moralibus. qm̃ nobilitas partis non condiuiditur cõtra nobilitatẽ totius, ſed alterius partis. Et ob authoris de approximatione maiori ad finem nõ habet locum reſpectu obiecti iuſtitiæ legalis eadem ratione.

* Ar. 1 ad 3. & ar. 3. ad 2.

Sanctitas.

* Lib. 10. Etymo. c. 18. incipit Sapiẽs circa princip.

Concl. m

Concl. p

Conclu. t

poſito, nõ ſunt[b] idẽ: ſed in qua dã enumeratione partium iuſtitiæ ſanctitas cõdiuidiẽ religiõi, vt ſupra habitũ* eſt. ergo ſanctitas non eſt idem quod religio.

Sed contra eſt, quod dr̃ Luc. 1. Seruiamus illi in ſanctitate, & iuſtitia: ſed ſeruire Deo ꝑtinet ad religionem, ut ſupra habitum * eſt. ergo religio eſt idem ſanctitati.

Respon. dicendum, ꝙ nomẽ ſanctitatis duo vr̃ importare. Vno quidem mõ mũditiam, & huic ſignificationi cõpetit nomen græcum. dr̃. n. agios. i. ſine terra. Alio mõ importat firmitatẽ; vñ apud antiquos ſancta dicebanẽ, q̃ legibus erant munita vt violari nõ deberẽt. Vñ & dr̃ aliquid eſſe ſancitũ, quia eſt lege firmatum. Põt ẽt ſm̃ Latinos hoc nomen, ſanctus, ad mũditiã ꝑtinere, vt intelligatur ſanctus quaſi ſanguine tinctus, eo ꝙ antiquitus illi, qui purificari volebant, ſanguine hoſtiæ tingebãtur, vt* Iſid. dicit in li. Ethym. Et vtraq; ſignificatio cõpetit, ut ſanctitas attribuatur his, q̃ diuino cultui applicaẽ: ita ꝙ nõ ſolũ hoĩes ſed ẽt templũ, & uaſa & alia hmõi ſanctificari dicanẽ ex hoc, ꝙ cultui diuino applicãtur. Mũditia. n. neceſſaria eſt ad hoc, ꝙ mẽs Deo applicet, quia mẽs humana inquinaẽ ex hoc, ꝙ inferioribus rebus cõiungiẽ ſicut q̃libet res ex immiſtione peioris ſordoſcit, vt argẽtũ ex immiſtiõe plũbi. Oportet ãt ꝙ mẽs ab inferiorib. rebus abſtrahaẽ ad hoc, ꝙ ſupremæ rei poſſit cõiungi: & iõ[m] mẽs ſine munditia Deo applicari nõ põt[n] Vñ ad Hebr. 12. dr̃. Pacẽ ſeq̃mini cũ oĩbus, & ſanctimoniã, ſine qua nemo uidebit Deũ[p] Firmitas ẽt exigiẽ ad hoc, ꝙ mẽs Deo applicet[q] Applicaẽ. n. ei ſicut vltimo fini, & primo pricipio: hmõi ãt oportet maximẽ immobilia eſſe. Vñ dicebat Apoſt. Ro. 8. Certus ſum, ꝙ neq; mors, neq; vita ſeparabit me à charitate Dei.[s] Sic ergo ſanctitas dr̃ ꝑ quã mẽs hoĩs ſeipſã, & ſuos actus applicat Deo: vñ nõ differt à religione ſm̃ eſſentiã, ſed ſolũ rõe.[t] Nã religio dr̃ ſm̃ qđ exhibet Deo debitũ famulatũ i his, q̃ ꝑtinẽt ſpãliter ad cultũ diuinũ, ſicut in ſacrificijs, oblationibus, & alijs hmõi. Sanctitas aũt dr̃ ſm̃ ꝙ hõ non ſolum hęc, ſed aliarum virtutum opera refert in Deũ, ſecundum quod homo ſe diſponit per bona quædam opera ad cultum diuinum pertinentia.

Ad primvm ergo dicendũ, ꝙ ſanctitas eſt quædam ſpecialis virtus ſm̃ eſſentiam, & ſm̃ hoc eſt quodamodo eadẽ religioni. Hẽt ãt quandã generalitatem ſm̃ ꝙ oẽs uirtutum actus per imperium ordinat in bonũ diuinum: ſicut & iuſtitia legalis dicitur generalis virtus, inquantum ordinat omnium virtutum actus in bonum commune.

Ad ii. dicendum, ꝙ temperantia munditiam quidem operatur nõ tñ ita, ꝙ habeat rõnẽ ſanctitatis, niſi referaẽ in Deũ. Vnde de ipſa virginitate dicit. Aug.* in lib. de Virginitate, ꝙ non quia virginitas eſt ſed quia Deo dicata eſt, honoratur.

* Cap. 8. circa princip. to. 6.

Ad iii. dicendũ, ꝙ ſanctitas diſtincta eſt à religione ꝑ drĩãm prædictam, nõ quia differunt re ſed rõne, vt* dictum eſt.

* In corp. art.

SVPER Q. LXXXII. ART. I.

In ar. 1. q. 82. circa propriam ſignificationẽ deuotionis aduerte, ꝙ cũ deuotio n a ſu teſte a deuouendo dicatur, & deuoueo, quod à voueo componitur, ſponte promittere Deo ſignificet: ꝙ principium, quod maximẽ in huiuſmodi promiſſionibus penſatur, eſt uoluntas non quomodolibet, ſed ſic affecta, ut prompta ſit. Hinc & in lingua latina, deuoti alicui ſuperiori dicuntur, qui voluntate ſic affecta ei ſunt dediti vt prõpti ſint pro eo: & proprie Deum & eos, qui quaſi locum Dei tenent, principes, & patriam, noſtri principia, reſpicere videtur. Vnde in Eccleſiæ uſu deuotio appropriata eſt his, qui ſic deo affecti ſunt, vt promptos ſeipſos ad Deũ, & ea quæ Dei ſunt, habeant. Et propterea deuotio ad ſignificandum huiuſmodi voluntatis actum, quo homo promptũ ſe exhibet diuino cultui, deducta eſt, & ſumitur in propoſito.

¶ In

QVAESTIO LXXXII.

De deuotione, in quatuor articulos diuiſa.

Deinde cõſiderandũ eſt de actib. religionis ¶ Et primò, De actibus interioribus, qui ſm̃ ꝓdicta ſunt principaliores. ¶ Secundò, De actibus exterioribus, qui ſunt ſecundarij. Interiores ãt actus religionis videntur eſſe deuotio, & oratio.

¶ Primò ergo de deuotione agendum eſt,

¶ Secundò, de oratione.

Circa primum quæruntur quatuor.

¶ Primò, Vtrum deuotio ſit ſpecialis actus.

¶ Scđò, Vtrũ ſit actus religiõis.

¶ Tertiò, De cauſa deuotionis.

¶ Quartò, de eius effectu.

Articvlvs primvs.

Vtrum deuotio ſit ſpecialis actus.

Porrecta per totum.

433

Ad primvm ſic ꝓcedit. Vr̃, ꝙ deuotio non ſit ſpecialis actus.[h] Illud. n. quod ꝑtinet ad modũ aliorũ actuũ nõ vr̃ eſſe ſpãlis actus: ſed deuotio vr̃ ꝑtinere ad modũ aliorũ actuũ. dr̃. n. 2. Para. 29. Obtulit vniuerſa multitudo hoſtias, & laudes & holocauſta mẽte deuota. ergo deuotio ñ ẽ ſpãlis act⁹.

Infra ar. 2 cor. Et q. 83 art. 3. ad 1.

¶In eodem articulo dubium occurrit pro concluſione, & ratio A ne, pro quantò dr̃, q deuotio eſt ſpecialis actus uoluntatis, & q prompta uoluntas &c. Nam cum omne nomen unum ſignificet, ut dr̃ 4. Meth. aut deuotio ſignificat ipſum actũ uolũtatis, aut qualitatem eius, puta, promptitudinem. Si ſignificat actũ, cũ nullus actus uolũtatis*, niſi fortè naturalis, quem conſtat non eſſe deuotionẽ, ſit prõptus, ſed ſit ex habitu infuſo, vel acquiſito, vel inclinatione aliqua particulari promptus, ſequit̃, q deuotio non ſignificat promptam uolũtatem. Si verò ſignificat promptitudinẽ, cũ promptitudo non ſit actus, ſed qualitas, ſeu modus actus, ſequitur q deuotio nõ ſit ſpẽlis actus uolũtatis. ¶Ad hoc dr̃, q ſicut ſimitas ſignificat curuitatẽ non abſolutè, ſed in certa materia, ſ. naſo: ita deuotio formaliter ſignificat prõptitudinẽ nõ abſolutè, nec in quocũque actu cuiuſcunq; potentiæ, ſed in actu voluntatis non quocumq;, ſed illo, quo voluntas ſe ſuaq; oĩa opera in diuino cultu offert Deo. Et ſic vtrumq; uerum eſt, & neutrum alteri aduerſaẽ diuerſimodè ĩtellectũ, q. ſ. & qualitatem, & actũ importat, dũ ſignificat qualitatẽ in tali actu ſpẽli: ſicut ſimitas curuitatẽ in tali ſpẽli materia. Rõ autem q me mouet ad hoc, eſt, q deuotio, ut in ſequenti patet ar. eſt actus religionis. Conſtat aũt, q ſicut religio eſt qualitas potentiæ, ita act⁹ proprius religionis ẽ qualitas actus potentiæ. Sic. n. in alijs virtutibus uidemus, ut patet de ſcire in intellectu ſpeculatiuo, & prouidere in intellectu practico, iuſtificatione in uoluntate, & alijs hmõi proprijs actibus uirtutum, qb. nomina non ſunt impoſita pptia, ſed circum loquimur eos cum nomine, uel aduerbio bonitatis, aut rectitudinis, ut bona conſiliatio, rectè præcipere, moderatè appetere &c. Eſt enim videre actus proprios virtutum qualitatẽ, ſeu modum ſubſtantiæ, actus potentiæ ſignificare. Et propterea ſic eſt in propoſito dicendum de deuotione.

*1. 2. q6. 71. art 5.

*Lib. 10. Decad. 1. inter prin cipio. & med.

Conclu. ro

*1. 2. q. 9. art. 2.

¶2 Præt. Nullus ſpẽlis act⁹ [b] inuenit̃ ĩ diuerſis generib. actuũ: ſed deuotio inuenit̃ in diuerſis gñibus actuũ. ſ. in actibus corporalibus, & ẽt ſpũalibus. dr̃. n. aliquis & deuotè meditari, & deuotè genu flectere. ergo deuotio non eſt ſpecialis actus.

¶3 Præt. Omnis actus ſpecialis R aut eſt appetitiuæ, aut cognoſcitiuæ uirtutis: ſed deuotio [b] neutri earum appropriatur, ut patet diſcurrenti per ſingulas ſpẽs actuum utriuſq; partis, q ſ. enumeratæ ſunt*. ergo deuotio non eſt ſpecialis actus.

SED CONTRA eſt, q actibus meremur, ut ſupra * habitum eſt: ſed deuotio habet ſpecialẽ rationem merendi. ergo deuotio eſt actus ſpecialis. C

RESPON. Dicendũ, q deuotio dr̃ à deuouendo: unde deuoti dicuntur, qui ſeipſos quodammodo Deo deuouent, vt ei ſe totaliter ſubdant. Propter quod & olim apud Gentiles deuoti dicebantur, qui ſeipſos idolis deuouebant in mortem pro ſui ſalute exercitus, ſicut de duobus * Decijs Titius Liuius narrat. Vnde deuotio nihil aliud eſſe vr̃, q voluntas quædam promptè tradendi ſe ad ea, quæ pertinẽt ad Dei famulatum. Vnde Exod. 35. dr̃, q multitudo filiorum Iſrael obtulit mente promptiſſima, atque deuota primitias dño. Manifeſtum eſt autẽ, q uoluntas prõptè faciendi quod ad Dei ſeruitium pertinet, eſt quidã ſpecialis actus: undè [m] deuotio eſt ſpecialis actus uoluntatis. [n] D

AD PRIMVM ergo dicendũ, q mouens imponit modũ motui mobilis. Voluntas aũt mouet alias uires aĩæ ad ſuos act⁹, & uoluntas ſm q eſt finis, mouet ſeipſam ad ea, q ſunt ad finem, ut ſuprà * habitum eſt. Et ideò cum deuotio ſit actus uoluntatis hoĩs offerentis ſeipſũ Deo ad ei ſeruiendum, qui eſt vltimus finis, conſequẽs eſt, q deuotio imponat modum humanis actib. ſiuè ſint ipſius uoluntatis circa ea, quæ ſunt ad finem: ſiuè ẽt ſint aliarum potentiarũ, quæ à uoluntate mouentur. E

AD SECVNDVM dicendũ, q deuotio inuenitur in diuerſis generibus actuum non ſicut ſpẽs illorum generum, ſed ſicut motio mouentis inuenitur uirtute in motibus mobilium.

AD TERTIVM dicendum, q deuotio eſt act⁹ appetitiuæ partis animæ, & eſt quidam mot⁹ uoluntatis, ut dictum * eſt.

ARTICVLVS II.

Vtrum deuotio ſit actus religionis.

AD SECVNDVM ſic proceditur. Vr̃, q deuotio non ſit act⁹ religionis. Deuotio. n. ut dictũ* eſt, ad hoc pertinet, q aliquis ſe [b] Deo tradat: ſed hoc maximè fit per charitatem, quia, ut Dionyſ dicit 4. c.* de diu. nom. Diuinus amor extaſim facit, non ſinẽs amãtes ſuiipſorũ eſſe, ſed eorũ, q amãt. ergo deuotio magis eſt act⁹ charitatis, q religionis.

¶2 Præ. Charitas pcedit religionẽ: deuotio autem ur̃ [b] præcedere charitatẽ, quia charitas ĩ ſcripturis ſignificatur per ignẽ, deuotio uerò per pinguedinẽ, quę eſt ignis materia. ergo deuotio non eſt actus religionis.

¶3 Præt. Per religionẽ hõ ordinat̃ ſolùm ad [b] Deũ, ut * dictũ eſt: ſed deuotio ẽt habetur ad hoĩes: dicuntur n. aliqui eſſe deuoti aliquibus ſanctis uiris: & ẽt ſubditi, dicuntur eſſe [b] deuoti dominis ſuis, ſicut * Leo Papa dicit, q Iudæi quaſi deuoti Romanis legibus, dixerunt. Non habem⁹ Regẽ niſi Cęſarẽ. ergo deuotio nõ ẽ actus religionis.

SED CONTRA eſt, quia deuotio a deuouendo dr̃, ut * dictũ eſt: ſed uotum eſt actus religionis. ergo & deuotio.

RESPON. Dicendũ, q ad eandem uirtutem pertinet uelle facere aliquid, & prõptam uoluntatẽ habere ad illud faciendum: q2 utriuſq; actus eſt idẽ obiectum. Propter quod, vt * Phil. dicit in 5. Eth. iuſtitia eſt, qua uolunt homines, & operant̃ iuſta.

A ¶In reſponſione ad primum eiuſdem articuli aduerte, q cum actus uoluntatis reſpectu finis ſint tres. ſ. uelle, frui, & intendere, ut in principio, q. 8. præcedentis libri patet. & deuotio, ut hic dr̃, importet actum uoluntatis reſpectu finis, & ſic actus hoĩs offerentis ſeipſum Deo ad eius cultum, cõſequens eſt, q deuotio ſignificat illium volũtatis actum, q eſt uelle non qualitercũq;, ſed vt habet ꝓ fine, ac rõne uolẽdi Deũ, & ꝓ eo quod eſt ad finem, ac re uolita, ſe & ſua in cultu diuino. In ſuperiori namque libro dictũ eſt, q velle eſt actus reſpectu finis non ſolũ abſolutè, ſed etiam reſpectu finis poſiti in his, q ſunt ad finem. Actus aũt uoluntatis hominis offerentis ſe ipsũ Deo ad eius cultum, importat huiuſmodi velle. Nam talis actus, ut in litera dr̃, eſt reſpectu finis, & claudit etiam ea, quę ſunt ad finem, ſ. ſeipſum quem offert, & cultum diuinum, in quo ſe offert. Sic ergo deuotio, quæ præcipuus eſt religionis actus, importat primò promptè uelle diuinum honorem in noſtra exercitatione ſui cultus, & inde prouenit prompta electio opportunorum ad hoc, & prompta executio conuenientiũ. Cuius ſignum eſt, q perſonæ uerè deuotę cum percipiunt aliquid eſſe pro diuino cultu agendũ, promptæ adeò ſunt, ut gaudeant ſe aliquid huiuſmodi operaturas, & operati.

In corpo. ar.

Porrecta per totum.

434

Inf. q. 83. ar. 3. ad 1. & art. 15. co. Et q6. 104. ar. 3. ad 1.

*Ar. præced.

*C. 4. par. 1. nõ multũ remote a fine.

SVP. Q LXXXII. ART. II.

IN ar. 2. eiuſdẽ q. in reſpõſione ad primum aduerte, q cũ charitas ſit amor amicitiæ ad Deum, & religio ſit honoratiua Dei, ideò diuerſarũ rationum ſunt uniones earum ad Deum. Propter quod charitas per ſeipſam vnit mentem Deo ꝑ unionem ſpiritus, hoc eſt, voluntatis; ita quòd habentis charitatem, & Dei, fit unum uelle uno uitali impulſu quem ſignificat ſpiritus. Eodem ſiquidem vitali impulſu mouetur hñs charitatẽ ut ſic, quo uoluntas Dei amici ſe mouet. Vnde ſcriptum eſt. Qui adhæret Deo, unus ſpiritus eſt cum eo. Eadem quoque charitas mediãte religione,

*Ar. 1. q. præced.

*In ſerm. 8. de Paſſione domini circa princi.

*Ar. pt ę

*Lt. 5. c. 1. in princi. tom. 5.

Manifeſtum eſt aũt, ꝙ operari F ea, quæ pertinent ad diuinũ cultũ, ſeu famulatum, pertinet ꝓpriè ad religionẽ, ut ex *pdictis patet. Vnde ẽt ad eam pertinet habere promptam uoluntatẽ ad hmõi exequenda, quòd eſt eſſe deuotum: & ſic patet, ꝙ deuotio eſt actus religionis.

AD PRIMVM ergo dicẽdũ, ꝙ ad charitatẽ pertinet immediatè, ꝙ hõ tradat ſeipſum deo, adhærendo ei per quandã ſpirit⁹ G vnionem: ſed quod hõ tradat ſe ipſum Deo ad aliqua opera diuini cultus, hoc immediatè ptinet ad religionẽ: mediatè autẽ ad charitatem, quæ eſt religionis principium.

AD II. dicendũ, ꝙ pinguedo corporalis & gñat p calorẽ naturalẽ digerẽtẽ, & ipſe naturalis calor hẽt pinguedinẽ, quaſi ei⁹ nutrimẽtũ. Et ſimiliter charitas & deuotionẽ cãt, inquãtũ ex amore aliqs reddit promptus ad ſeruiẽdũ amico, & ẽt p deuotionẽ charitas nutrit, ſicut & quælibet amicitia conſeruat, & augetur per amicabiliũ operũ exercitium, & meditationem.

AD III. dicẽdũ, ꝙ deuotio, q̃ habet ad ſanctos Dei mortuos, vel viuos, nõ terminat ad ipſos, ſed tranſit in Deum, inquãtum .ſ. in miniſtris Dei Deum veneramur. Deuotio autem quam ſubditi dicuntur habere ad dños tẽporales alterius eſt rationis: ſicut & tpalibus dominis famulari differt à famulatu diuino.

ARTICVLVS III.

Vtrum contemplatio, ſeu meditatio ſit deuotionis cauſa.

AD TERTIVM ſic procedit. Vr̃, ꝙ contẽplatio, ſeu meditatio non ſit deuotionis cã. Nulla .n. cã impedit ſuũ effectũ ſed ſubtiles meditationes intelligibiliũ multoties deuotionẽ impediũt. ergo cõtẽplatio, ſeu meditatio non eſt deuotionis cã. ¶2 Præt. Si cõtẽplatio eſſet ꝓpria, & p ſe deuotionis cauſa, oporteret ꝙ ea q̃ ſunt altioris contẽplationis, magis deuotionẽ excitarent: huius aũt cõtrariũ apparet. frequẽter .n. maior deuotio excitat ex conſideratione paſſionis Chri, & alijs myſterijs humanitatis ipſius, q̃ ex cõſideratione diuinæ magnitudinis. ergo contemplatio nõ eſt propria deuotionis cauſa. ¶3 Præt: Si cõtẽplatio eſſet ꝓpria cã deuotionis, oporteret ꝙ illi, q ſunt magis apti ad cõtẽplationẽ eſſent ẽt magis apti ad deuotionẽ, cuius cõtrariũ uidemus: qa deuotio frequenter magis inueniť in quibuſdã ſimplicib. viris, & in fœmineo ſexu, in quib⁹ inueniť cõtẽplationis defectus. ergo contẽplatio non eſt propria cauſa deuotionis.

SED CONTRA eſt, ꝙ in Pſ. 38. dr̃. In meditatione mea exardeſcet ignis: ſed ignis ſpiritualis cauſat deuotionem. ergo meditatio eſt deuotionis cauſa.

RESPON. dicendũ, ꝙ cã deuotionis extrinſeca, & principalis Deus eſt, *de quo dicit Ambro. ſup Lucã, ꝙ Deus, quos dignatur uocat, & quem uult religioſum facit: & ſi voluiſſet, Samaritanos ex indeuotis deuotos feciſſet. Cã autẽ intrinſeca ex parte nr̃a, oportet ꝙ ſit meditatio, ſeu cõtẽplatio. Dictũ* eſt .n. ꝙ deuotio eſt quidã volũtatis act⁹ ad hoc, ꝙ homo promptè ſe tradat ad diuinũ obſequiũ. Oĩs aũt actus uolũtatis ex aliqua cõſideratione ꝓcedit eo qđ bonũ intellectũ eſt obiectũ uolũtatis. Vñ & * Aug. dicit i li. de Trin. qđ uolũtas oriť ex intelligẽtia. Et iõ neceſſe ẽ ꝙ meditatio ſit deuotionis cã, inquãtũ .ſ. hõ p meditationẽ concipit, ꝙ ſe tradat diuino obſequio: ad quod quidẽ inducit duplex conſideratio. Vna quidẽ, quæ eſt ex parte diuinæ bonitatis, & bñficiorũ ipſius, ſm illud Pſal. 72. Mihi adhærere Deo bonum eſt, & ponere in dño Deo ſpem meã: & hæc cõſideratio excitat dilectionẽ, q̃ eſt proxima deuotionis cã. Alia uerò eſt ex parte hois conſiderantis ſuos defectus, ex quibus indiget, ut Deo innitatur, ſm illud Pſ. 120. Leuaui oculos meos in mõtes, unde ueniet auxiliũ mihi. Auxilium meũ à Dño, q fecit cœlũ, & terram: & hæc cõſideratio excludit ꝓſumptionem, per quã aliquis impediť, ne Deo ſe ſubijciat, dum ſuæ uirtutis innititur.

AD I. ergo dicẽdũ, ꝙ conſideratio eorũ, q̃ nata ſunt dilectionẽ Dei excitare, deuotionẽ cãnt. Cõſideratio uerò quorũcũq; ad hoc nõ ptinẽtiũ, ſed ab eis mentẽ diſtrahẽtiũ, impedit deuotionẽ.

AD

---

*q. præceden. ar. 4. & 7.

ae, ut ſanctitas eſt, applicat mentem deo vt ſubditam honorando, & pp mentẽ extera ad honorẽ, & cultũ Dei. Mediãte uerò religione ut religio ẽ, applicat hoĩem ad ipſa opera diuini cult⁹, vt in litera dr̃, & prius declaratum fuit. Concl.

¶ In rñſione ad 3. in eod. ar. habes explicitẽ diſtinctã ſignificationẽ alterius rõnis i ſpãli huius noĩs, deuotio, ab ea, qua vtiť in propoſito, nec altera earum eſt impropria. Nec eſt propterea nomen æquiuocũ, ſed potius analogum. Proportionaliter namq; ad Deum, & dominos uoluntas ſic affecta, ſe habet in diuerſo famulatu.

SVP. Q. LXXXII. ART. III.

IN ar. 3. eiuſdem q. 82. nota cauſas deuotionis intrinſecas, duas .ſ. alterã ex parte meditationis Dei, & beneficiorum ſuorum: alteram ex parte meditationis propriorũ defectuum. In prima ſunt bonitas, miſericordia, charitas &c. Dei ergo hominem; & me, beneficiaque creationis ad imaginẽ ſuam, redẽptionis, baptiſmi, inſpirationum, uocationũ per ſe, uel alios, expectationis ad pœnitẽtiam, Euchariſtiæ, ꝓſeruationis à tot periculis aĩæ & corporis, angelicæ cuſtodiæ, & reliquorum beneficiorum ſingularium. In ſcda, ſunt defect⁹ culpæ, & pœnæ tã in præterito, q̃ in præſenti, labilitas ad peccandum, diſſipatio, propriæ ſubſtantiæ, aſſuefaciendo cogitatus & voluntates & inclinationes aliarum ſuarũ virium ad malũ, habitatio in regione longinqua ab amicitia & conuerſatione diuina, peruerſitas affect⁹ magis temporalia, q̃ ſpũalia cõmoda, vel incommoda ſentientis, nuditas a uirtutibus, uulnera ignorãtiæ, malitiæ, infirmitatis, & concupiſcentiæ, uincula manuũ, & pedũ operum, .ſ. & affectiuũ, in tenebris, in ſętoribus, & amaritudinibus eſſe, nec locutere, vocẽ paſſionis internas nõ agnoſcere.

Porrecta per totum.

435

Inf. ar. 4. cor. Et 4. d. 15. q. 4. ar. 5. q. 2. corp. Et mal. q. 11. ar. 1. ad 7.

re, & qđ oĩbus peius eſt, Deũ pro inimico, & hoſte totiens elegiſſe mortaliter peccando & ppea tantã eidẽ iniuriam feciſſe, ut ꝓ Deo refutatus ſit. ſa. ctuſq; noſter Deus ſit venter, aut p cunia, aut delectatio &c. Ex hmõi ubiq; meditationibus, quæ quotidianæ eſſe debẽt religioſis, & ſpũalibus pſonis, omiſſo uocaliũ orationum multiloquio uoluntario, deuotio, aliæq; cõſequẽter gignunt uirtutes: nec religioſi, aut religioſæ, ſeu ſpũales ẽt noĩe uocari põt, q ſaltẽ ſemel in die ad huiuſmodi ſe non trãſfert. Quo namq; eſſe ctus abſq; cã, finis abſque medio, inſularis portus abſq; nauigatione haberi nequit: ſic nec religio in actu abſq; frequentatis actibus ſuarum cauſarum, mediorum, ac vehiculorum. Conclu. m Cap. 9.

¶ In rñſione ad tertiũ attende, ꝙ ſicut remouens prohibens ponitur cã occaſionalis motus, ut auferẽs columnam, eſt cauſa occaſionalis mot⁹ grauium ſuperpoſitorũ deorſum, & auferens obſtaculum aquæ eſt cã fluxus eiuſdẽ: ita ſimplices, & mulieres cãm ſ ſe hñt deuotionis, quia .ſ. non habẽt prohibẽs deuotionẽ, .ſ. tumorẽ de ſeipſis. Et qa nõ ponẽtibus obicem Deus dat gratiã, iõ eccleſia fœmineũ ſexum deuotum appellat. Nõ eſt ergo in culpa ſcia doctorum, nec in laude imperfectio muliebris, ſed abuſus ſcientiæ in magnificando ſe, & rectus uſus imperfectionis in non eleuando ſe: quo longè melior eſſet rectus vſus perfectionis, ut .ſ. & cã haberet, & ex ea non ſe magnificaret, ut ipſe author tam eminẽtis doctrinæ faciebat.

Conclu. p

*Ar. 1. huius quæſ.

Li. 14. c. 8. tom. 3.

Conclu. s

Ad II dicēdū, ꝙ ea, q̄ ſunt diuinitatis, ſunt ſm A ſe maximè excitātia dilectionē, & ꝑ cōſequēs deuotionē: qa Deus eſt ſup oia diligēdus. Sed ex debilitate mētis humanæ eſt, ꝙ ſicut indiget manuductione ad cognitionē diuinorū: ita ad dilectionē ꝑ aliqua ſenſibilia nobis nota, inter q̄ ꝑcipuū eſt humanitas Chriſti, ſm qđ in ꝑfatione dr̄. Vt dum viſibilr Deū cognoſcimus, ꝑ hunc in inuiſibilium amorē rapiamur. Et iō ea quæ pertinent ad Chri humanitatem per modum cuiuſdā manuductionis, maximè deuotionē excitant: cum tñ deuotio principaliter circa ea, q̄ ſunt diuinitatis, conſiſtat.

Ad III dicēdū, ꝙ ſciētia, & quicqd aliud ad ma B gnitudinem pertinet, occaſio eſt, ꝙ hō cōſideret de ſeipſo, & iō non totaliter ſe Deo tradat. Et inde eſt, ꝙ huiuſmodi qñque occaſionaliter deuotionem impediunt: & in ſimplicibus, & mulierib⁹ deuotio abundat elationem comprimendo. Si tñ ſcientiam, & quamcunq; aliam perfectionem hō perfectè Deo ſubdat, ex hoc ipſo deuotio augeť.

Perfecta ſ[illegible] orationem.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum lætitia ſit deuotionis effectus.

437

Ad quartvm ſic ꝑcedit. Vr̄ ꝙ lætitia nō ſit deuotiōis effectus: Quia ut* dictū eſt, paſ- C ſio Chri præcipuè ad deuotionē excitat: ſed ex eius cōſideratione cōſequitur in anima qđā afflictio, ſm illud Trē. 3. Recordare paupertatis meæ abſinthij, & fellis qđ ꝑtinet ad paſſionē: & poſtea ſubdiť. Memoria memor ero, & tabeſcet i me aīa mea. ergo delectatio, ſiue gaudiū ñ ē deuotionis effect⁹.

*Ar. præc.

¶ 2 Præt. Deuotio ꝑcipuè conſiſtit i īteriori ſacrificio ſpūs. ſed D in Pſ. 50. dicitur. Sacrificiū Deo ſpūs contribulatus. ergo afflictio magis ē deuotionis effect⁹ q̄ iucunditas, ſiue gaudium.

¶ 3 Præt. * Greg. Nyſenus dicit in lib. de homine, ꝙ ſicut riſus ꝑcedit ex gaudio, ita lachrymæ, & gemitus ſunt ſigna triſtitiæ: ſed ex deuotione cōtingit, ꝙ aliqui prorumpant in lachrymas. ergo lætitia, uel gaudium non eſt deuotionis effectus. E

* In li. de creat. hominis, ca. 12. a medio.

Sed contra eſt, qđ in collecta dr̄. Quos ieiunia uotiua caſtigāt, ipa quoq; đuotio ſcā lętificeť

Conclu. ut ſ[illegible] præc.

Resp. Dicēdū, ꝙ deuotio ꝑ ſe qdē, & principalr ſpūalē lætitia mentis cauſat, ex cōſequēti autē, & ꝑ accidēs cauſat triſtitiā. Dictū* eſt. n. ꝙ deuotio ex duplici cōſideratione ꝑcedit. Principalr qdē ex cōſideratione diuinæ bonitatis: qa iſta cōſideratio ꝑtinet quaſi ad terminū motus uoluntatis tradētis ſe Deo. Et ex iſta conſideratione ꝑ ſe qdē ſequiť delectatio, ſm illud Pſ. 76. Memor fui Dei, & delectatus ſum. Sed ꝑ accidens hæc cōſideratio triſtitiā quandā cauſat in his, q nondū plenè Deo fruuntť, ſm illud Pſ. 42. Sitiuit aīa mea ad Deū fontē viuū. & poſtea ſeqť: Fuerunt mihi lachrymę meæ &c. Secūdariò uero cauſať deuotio, ut* dictū A eſt, ex cōſideratione ꝓpriorū đfectuū. Nā hæc cōſideratio ꝑtinet ad terminū, à quo hō ꝑ motū uolūtatis deuotæ recedit, ut ſ. nō i ſe exiſtat, ſed Deo ſe ſubdat. Hæc āt cōſideratio ecōuerſo ſe hēt ad primā. Nā ꝑ ſe qdē nata eſt triſtitiā cāre, recogitādo ꝓprios defect⁹: ꝑ accidēs aūt lętitiā, ſ. ꝑꝑ ſpē diuinæ ſubuētionis. Et ſic patet ꝙ ad deuotionē primò, & ꝑ ſe cōſequitur delectatio: ſecūdariò aūt, & per accidens triſtitia, quæ eſt ſm Deū.

*Ar. præc.

Conclu. ꝑ

Ad primvm ergo dicendū, ꝙ in conſideratione paſſionis Chriſti eſt aliqd, qđ cōtriſtet, ſ. defectus humanus, propter quem tollendū Chriſtum pati B oportuit: & eſt aliqd qđ lætificet, ſ. Dei erga nos benignitas, quæ nobis de tali liberatione ꝓuidit.

Ad II dicēdū, ꝙ ſpūs, q ex una parte cōtribulať ꝑꝑ pñtis uitę đfect⁹, ex alia ꝑte cōdelectať ex cōſiderōne diuinæ bonitatis, & ex ſpe diuini auxilij

Ad III dicendum, ꝙ lachrymæ prorūpūt nō ſolū ex triſtitia, ſed ēt ex quadā affectus teneritudine, ꝑcipuè cum conſiderať aliquid delectabile cū ꝑmiſtione alicuius triſtabilis: ſicut ſolēt homines lacrymari ex pietatis affectu cū recuperāt filios, uel charos amicos, quos ęſtimauerāt ſe ꝑdidiſſe. Et ꝑ hūc modū lacrymæ ex deuotione ꝑcedunt.

SVP. Q. LXXXII. ARTIC. IIII.

In art. 4. eiuſdē. 82. q. aduerte, ꝙ hinc hēs, ꝙ nō ſunt deuotæ pſonæ, q̄ cōiter triſtes, ac ſyluestres neſciūt cōuerſari cum alijs, niſi ꝑturbētur, aut diſſoluantur. Nā deuotæ pſonæ ſunt hilares, lętę ī animo ſuo nō ſolū ex principali cā, ut in lra dr̄, ſed ex ſecundaria. ſ. cōſideratione ꝓpriorū defectuū. Nā triſtitia earū eſt ſecūdū Deū, & eā comitatur gaudiū, ſecūdū illud Aug. Doleat, & de dolore gaudeat. Propter quod de ſctis legimus ꝙ læti, hilareſq; erāt, & merito, utpote inchoātes in terris cęleſtē cōuerſationē.

QVAESTIO LXXXIII.

De Oratione, in decem & ſeptem articulos diuiſa.

Deinde conſiderandum eſt de oratione.

Et circa hoc quæruntur decem & ſeptem.

¶ Primò, Vtrū orō ſit act⁹ appetitiuę uirtutis, uel cognitiuę C

¶ Secundò, Vtrum ſit conueniens orare Deum.

¶ Tertiò, Vtrū oratio ſit actus religionis. D

¶ Quartò, Vtrū ſolus Deus ſit orandus.

¶ Quintò, Vtrū in oratione ſit aliquid determinate petēdū.

¶ Sextò, Vtrum orando debeamus temporalia petere.

¶ Septimò, Vtrū pro alijs orare debeamus.

E ¶ Octauò, Vtrū debeamus orare pro inimicis.

¶ Nonò, De ſeptem petitionibus orationis dominicæ.

¶ Decimò, Vtrum orare ſit ꝓprium rationalis creaturæ.

¶ Vndecimò, Vtrum ſancti in patria orent pro nobis.

¶ Duodecimò, Vtrum oratio debeat eſſe uocalis.

¶ Tertiodecimò, Vtrum attentio requiratur ad orationē.

¶ Quartodecimò, Vtrum oratio debeat eſſe diururna.

¶ Quintodecimò, Vtrū orō ſit efficax ad ipetrādū qđ petiť.

SVP. Q. LXXXIII. ARTIC. I.

In artic. 1. q. 83. aduerte diligenter, ꝙ licèt orationis nomē plures ſignificationes habeat, & aliter apud grāmaticos, & aliter apud rhetores, aliter apud theologos ſumatur, ut de ſe patet: nō ideo author etymologiam Caſſiodori, quæ etiā eſt Hieronymi, attulit, ut ſignificationē ſuper etymologiam fundaret, ſed vt ex illa occaſionem haberet ingreſſus ad diſtinctionē orationis ſpeculatiuæ, & practicæ, & ex earū officijs unā manifeſtam orationis ſignificationē, quæ eſt ad ꝓpoſitum, ſ. pro petitione, ſeu dprecatione, locaret in ꝓprio ſubiecto, ac per hoc reſpōderet quæſito. Habes igitur ex hoc loco quid nominis: quia ſignificat petitionē. Habes & quodammodo quid rei: quia petitio eſt actus rationis practicæ, quo homo diſpoſitiuè ordinat aliquid per alium agendum. Per has enim particulas diſtinguitur ab actibus appetitus, & rationis ſpeculatiuæ, & alus actibus rationis practicæ, ut facilè eſt diſcurrere ꝑ eoſdem. Memen-

quin eſſent uanam eſſe expectationem. In orationũ autem fructibus procurãdis ſomniant, tamq̃ orationes inter cauſas non ſint, aut inter remotas valde ſint. Quo fit, vt ſomniantes in cauſis, nil percipiamus in fructibus. ¶ In uiſione ad tertiũ eiuſd. ar. aduerte, q̃ author quia in corpore art. reddiderat cauſam eſſentialẽ neceſſitatis orationis ſecũdũ ordinem diuinæ ſapientiæ, & prouidentiæ, vt ſ. ſicut diſpoſuit multiplicare hoĩes medio actu generationis. & triticum mediante ſemine, ac cultura, & domos medijs arte artificum & medijs: ita diſpoſuit multorum ſalutẽ, & multos effectus efficere mediante orõne, reliquoque diuino cultu. Hęc eſt vera, & eſſentialis rõ reddita i corpore ar. quã qa reddiderat, nũc ſecundarias, acceſſoriasq́ reddit ex parte noſtri in intellectu, vt cognoſcam[9] ipſum eſſe authorẽ, ad quẽ ſit confugiendum: in uolũtate, ut fiduciam habeamus recurrẽdi ad ipſum: in natura, ut magnificemur i hoc, quòd cum eo loquimur, conuerſamur, petimus &c.

[*] Li. 2. de beneficijs. c. 1. circa fin.

est cõueniens, q̃ Deũ oremus. A

¶ 3 Præt. Liberalius eſt dare aliquid nõ petẽti, q̃ dare petenti: quia ſicut [*] Seneca dicit, Nulla res carius emit, q̃ quę precibus empta eſt: ſed Deus eſt liberaliſſimus. ergo nõ videtur eſſe cõueniens, quòd Deum oremus.

Sed contra eſt, quod dicitur Luc. 18. Oportet ſemp orare, & non deficere.

Resp. Dicẽdũ, q̃ triplex fuit circa orõnẽ antiquorũ error. B Quidã. n. poſuerũt, q̃ res humanæ nõ regunt diuina prouidentia, ex quo ſequit q̃ vanũ ſit orare, & oĩno Deũ colere: & de his dr̃ Malach. 3. Dixiſtis, uan[9] eſt q̃ ſeruit Deo. Secunda fuit opinio ponẽtiũ oĩa ẽt in rebus humanis ex neceſſitate contingere ſiuè ex immutabilitate diuinæ ꝓuidẽtiæ, ſiue ex neceſſitate ſtellarũ, ſiue ex cõnexione cãrum: & ſm hos ẽt excluditur C orõnis vtilitas. Tertia fuit opinio ponẽtiũ qdẽ res humanas diuina prouidẽtia regi, & q̃ res humanæ nõ ꝓueniunt ex neceſſitate: ſed dicebãt ſilr̃ diſpoſitionẽ diuinæ ꝓuidẽtię uariabilem eſſe, & q̃ orationibus, & alijs, q̃ ad diuinũ cultũ ptinent, diſpoſitio diuinæ ꝓuidẽtiæ immutaẽ. Hæc aũt oĩa in [*] 1. lib. improbata ſunt. Et iõ[m] oportet ſic inducere orõnis vtilitatem, ut D neq; rebus humanis diuinæ prouidentiæ ſubiectis neceſſitatẽ imponamus, neq; ẽt diuinam diſpoſitionẽ mutabilẽ æſtimemus[n]. Ad huius ergo euidẽtiam conſiderandum eſt, q̃[p] ex diuina prouidentia non ſolũ diſponiẽ qui effectus fiant, ſed ẽt ex quibus cauſis, & quo ordine ꝓueniãt[q]. Inter alias autem cauſas ſunt ẽt quorũdã cauſæ actus humani: vnde oportet homines agere aliqua nõ ut p ſuos actus diuinã diſpoſitionẽ immutẽt, ſed ut p actus ſuos impleant quoſdã effectus ſm ordinem à Deo diſpoſitũ. Et idẽ ẽt eſt in naturalibus cauſis: & ſimile ẽt de oratione. Non enim pp hoc oramus, ut E diuinam diſpoſitionẽ immutemus, ſed ut id impetremus, quod Deus diſpoſuit p orationes ſanctorũ eſſe implendũ, ut ſ. homines poſtulando mereãtur accipere, qđ eis Deus omnipotens ante ſæcula diſpoſuit donare, vt Greg. [*] dicit in lib. dialogorũ.

[*] 1. 1. q. 22. art. 2. & 4. & q. 115. ar. 6. & q. 116. & q. 19. a. 7. & 8.
Conclu. m
Conclu. p
Part. 1. Concluſionis.
[*] Li. 1. c. 8. a medio.

Ad primvm ergo dicendũ, q̃ nõ eſt neceſſariũ nos Deo preces porrigere, ut ei noſtras indigentias, uel deſideria manifeſtem[9], ſed ut noſipſi cõſideremus, in his ad diuinũ auxiliũ eſſe recurrendũ.

Ad ii dicẽdũ, q̃ ſicut dictũ [*] eſt, orõ noſtra nõ ordinaẽ ad immutationẽ diuinæ diſpoſitionis, ſed vt obtineatur noſtris precibus, qđ Deus diſpoſuit.

[*] In corp. art.

Ad iii dicendum, q̃ Deus nobis multa præſta C ex ſua liberalitate, ẽt non petita: ſed q̃ aliqua vult præſtare nobis petentibus, hoc eſt pp noſtrã utilitatem, ut ſ. fiduciam quandam accipiamus recurrendi ad Deum, & ut recognoſcamus eũ eſſe bonorum noſtrorum authorem. Vnde [*] Chryſoſtomus dicit. Conſidera quanta eſt tibi conceſſa fęlicitas, quanta gloria attributa, orationibus fabulari cum Deo, cum Chriſto miſcere colloquia, optare quod uelis, quod deſideras poſtulare.

[*] In ſententia id habet in lib. 2. de orando Deũ. non procul a principio. Duplici nomine par eſt.

Articvlvs III.

Vtrum oratio ſit actus religionis.

Ad tertivm ſic ꝓceditur. Vr̃ q̃ oratio non ſit actus religionis. Religio. n. cũ ſit pars iuſtitiæ, eſt in uoluntate ſicut in ſubiecto: ſed oratio pertinet ad partem intellectiuam, ut ex ſupra [*] dictis patet. ergo oratio non uidetur eſſe actus[h] religionis, ſed doni intellectus, per qđ mens aſcendit in Deum.

¶ 2 Præt. Actus latriæ cadit ſub C neceſſitate [h] ꝓcepti: ſed oratio nõ vr̃ cadere ſub neceſſitate ꝓcepti, ſed ex mera uolũtate ꝓcedere, cũ nihil aliud ſit quam uolitorum petitio. ergo oratio non uideẽ eſſe religionis actus.

¶ 3 Præt. Ad religionẽ ptinere vr̃, ut quis diuinæ naturæ cultum, cæremoniemq́; afferat: ſed oratio non [h] vr̃ aliquid Deo afferre, ſed magis aliquid obtinẽdum ab eo petere. ergo oratio D non eſt religionis actus.

Sed contra eſt, quod dr̃ in Pſal. 140. Dirigatur oratio mea ſicut incẽſum in cõſpectu tuo. Vbi dicit gl. q̃ in huius figurã in veteri lege incẽſum dicebaẽ offerri in odorẽ ſuauẽ domino: ſed hoc pertinet ad religionẽ. ergo oratio eſt religionis act[9].

Respon. Dicẽdũ, q̃ ſicut ſupra [*] dictum eſt, ad religionem ꝓpriè pertinet reuerentiã, & E honorẽ Deo exhibere: & iõ[m] oĩa illa, p q̃ Deo reuerẽtia exhibeẽ, ptinẽt ad religionẽ[n]. Per orationem aũt hõ Deo reuerentiã exhibet, inquãtũ. ſ. ei ſe ſubijcit, & ꝓfitetur orando ſe eo indigere, ſicut authore ſuorum bonorũ. Vñ manifeſtũ ẽ, q̃ oratio[p] eſt ꝓpriè religionis actus[q].

Ad primvm ergo dicendũ, q̃ uoluntas [q] mouet alias potẽtias aĩæ in ſuũ finẽ, ſicut ſupra [*] dictũ eſt. Et iõ religio, quæ eſt in uoluntate, ordinat actus aliarum potẽtiarum ad Dei reuerẽtiã. Inter alias

Svp. Q. LXXXIII. Art. III.

In art. 3. eiuſdẽ q. aduerte, q̃ in oratione, ſeu petitione conſiderari poſſunt tria, ſ. res petita, petitio, & petens. Si conſideremus rem petitã, ſic oratione non damus Deo, ſed ab ipſo dari aliquid poſtulamus. Si cõſideremus petitionẽ ſic orando offerimus Deo: nam ipſe actus petendi eſt actus ſubiectionis, & profeſſionis uirtutis. Qui. n. petit ab aliquo, indigẽt illo, ac per hoc ſe ſubijcit illi petendo, in cuius ſignũ ſuperbi potius uolũt indigentiã tolerare, q̃ humiliare ſe petendo aliquid ab aliqua pſona. Rurſus, qui petit, ꝓfitetur petendo in illo, à quo petit, eſſe potentiã ad adiuuandum, eſſe miſericordiã, uel iuſtitiam, uel prouidentiã &c. vnde ſperet exaudiri. Et pp hoc petitio, ſeu oratio ponitur actus religionis, cuius eſt honorem Deo exhibere. Honoram[9] ſiquidẽ Deũ petẽdo, & tantò magis, quantò vel ex mõ petẽdi, vel re petita profitemur ipſum eẽ ſupra oĩa creationem, proauctorem, redemptorem &c. Et hoc eſt qđ author intendit in corpore ar. Si aũt cõſideremus petẽtem, ſic cũ hõ petat p mentem, quia petitio eſt actus mentis, & mẽs ſit nobiliſſimũ quod ſit in homine, ſic petẽdo ſubijcim[9] Deo nobiliſſimam partẽ noſtri, dum utimur ea ad petendũ à Deo, hoc eſt, ad honorandum

Porrecta per totum.
439
Inf. ar. 15. cor. Et 4. d. 15. q. 4. ar. 1. q. 2. & ar. 5. q. 1. ad 2.
[*] ar. 2. huius quęſt.
[*] q. 81. ar. 2. & 4.
Conclu. m
Conclu. p
D 771.
[*] Ar. 1 huius q. ad 2.

dum Deum, vt declaratum eſt. Et ſic orando offerimus, & ſacrificamus mentem Deo: ſicut genu flectendo genua offerimus, & ſacrificamus Deo ipſis ad Dei honorem vtendo. Et hoc eſt, quod author intendit in litera in reſponſione ad tertium.

aūt potētias aīæ intellectus altior eſt, & volūtati propinqor. Et iō poſt deuotionē, quæ ptinet ad ipſam uolūtatē, oratio, q̄ pertinet ad partem intellectiuam, eſt p̄cipua inter actus religionis, per quam religio intellectū hominis mouet in Deum.

G Ad II dicēdū, q̄ nō ſolū petere q̄ deſideramus, ſed ēt rectè aliqd deſiderare ſub p̄cepto cadit: ſed deſiderare quidem cadit ſub p̄cepto charitatis, petere aūt ſub p̄cepto religionis: qđ qdē p̄ceptū ponitur Mat. 7. vbi dicitur. Petite, & accipietis.

Ad III dicendum, q̄ orādo tradit homo mētem ſuā Deo, quā ei p reuerentiā ſubijcit, & quodammō p̄ſentat, ut patet ex authoritate* Dionyſij prius inducta. Et iō ſicut mēs humana præeminet exterioribus, & corporalibus mēbris, uel exterioribus rebus, q̄ ad Dei ſeruitiū applicantur, ita ēt orō pręeminet alijs actibus religionis.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum ſolus Deus debeat orari.

Ad qvartvm ſic p̄cedit. Vr̄ q̄ ſolus De⁹ debeat orari. Oratio enim eſt actus religionis, ut* dictum eſt: ſed ſolus Deus eſt religione colendus. ergo ſolus Deus eſt[h] orandus.

¶ 2 Pręt. Fruſtra porrigitr̄ oratio ad eū, qui orationē nō[h] cognoſcit: ſed ſolius Dei eſt orationē cognoſcere, tū quia plerumq; orō magis agitr̄ interiori actu, quem ſolus Deus cognoſcit, q̄ uoce, ſm̄ illud, quod Apo. dicit 1. ad Corin. 14. Orabo ſpiritu, orabo & mente: tū ēt quia ut* Auguſt. dicit in lib. de cura pro K mortuis agenda, Neſciūt mortui etiam ſancti, quid agant uiui, etiam eorum filij. ergo oratio nō eſt niſi Deo porrigēda.

¶ 3 Præt. Si aliqbus ſanctis orōnē porrigim⁹, nō eſt niſi inquātū ſunt Deo[h] cōiūcti: ſed qdā i hoc mūdo viuētes, uel ī purgatorio ēt exiſtētes, ſunt multum Deo cōiuncti p gratiā, ad eos aūt nō porrigitur oratio. ergo nec ad ſanctos, q ſunt in paradiſo, debemus orōnē porrigere.

Sed contra ē, qđ dr̄ Iob 5. Voca, ſi eſt, q tibi rn̄deat, & ad aliquem ſanctorum cōuertere.

Respon. Dicēdū, q̄ orō porrigitr̄ alicui dupl'r. Vno modo, quaſi per ipſum implēda: alio mō, ſicut p ipſum impetrāda.[m] Primo quidē mō, ſoli Deo orationē porrigimus[n]: q̄a oēs orōnes noſtræ ordinari debent ad H gratiā, & gloriā cōſequendā, q̄ ſolus Deus dat, ſm̄ illud Pſ. 83. Gratiā, & gloriā dabit Dn̄s. Sed [p] ſecūdo mō, orōnē porrigim⁹ ſanctis angelis, & hoībus, nō ut p eos Deus noſtras petitiones cognoſcat, ſed ut eorum precibus, & meritis orōnes noſtræ ſortiantr̄ effectū[q]. Et iō dr̄ Apo. 8. q̄ aſcēdit fumus incēſorū de I orōnibus ſanctorū de manu angeli corā Deo. Et hoc ēt patet ex ipſo mō, quo Eccleſia utitr̄ in orādo. Nā à ſancta Trinitate petimus, ut noſtri miſereatr̄: ab alijs autē ſanctis quibuſcumq; petimus, ut orent pro nobis.

Ad primvm ergo dicēdū, q̄ illi ſoli impendimus orando religionis cultum, a quo quærimus obtinere quod oramus, quia in hoc proteſtamur eum bonorum noſtrorum authorem, non autem eis, quos requirimus quaſi interpellatores noſtros apud Deum.

SVP. Q. LXXXIII. ART. IIII.

In ar. 4. dubiū occurrit circa rationem in litera redditā, quare ſolus Deus debet orari: q̄a. ſ. oēs orationes noſtræ ordinari debent ad gratiam, & gloriā conſequendam, quā ſolus Deus dat. Dupliciter nāq; deficere vr̄, primo in veritate aſſumpti: quia multa licitè pōt hō deſiderare, & facere abſq; ordine ad conſecutionē gloriæ, ut patet de deſiderijs, & operib⁹ cōmoditatum corporalium, ſalutis patriæ, honoris parentum, & hmōi apud conſtitutos in mortali pctō, & infideles &c. Quicquid aūt pōt deſiderari licitè, pōt quoq; licitè in oratione peti. Sedò, *in illatione: qm̄ dato q̄ finis omnium orationum ſit gloria à ſolo Deo donabilis, multa tamē quæ ſunt media ad talem finem, effici poſsūt ab alijs à Deo, vt patet de inſtructione, cuſtodia, & alijs huiuſmodi.

*Ar. 1. huius q. argum. 2.

Porrecta per totum.

440

¶ Ad hoc dī, q̄ ratio verū in primis aſſumit, p ſe loquēdo de orōne fidelium. Ad cuius euidētiam ſciēdū, q̄ oratio tripliciter inuenitur, ſ. ordinata, inordinata priuatiuè, & inordinata contrariè. Oratio ordinata eſt ſola illa, q̄ ordinatr̄ ad ſupremum oīum appetibilium, qđ beatitudo æterna eſt. Et iō eſt, quia primū in unoquoq; ordine eſt cā omniū, q̄ ſunt poſt. Ac p hoc ſupremum appetibiliū eſt cā finalis omniū appetibiliū: & p̄pea omnes petitiones debent ordinari ad talē finem. Et q̄a orōnes fideliū à religione, & fide p̄cedunt, ordinatæ ad ſupremū ſupernaturalem finem, quē reſpiciunt p̄portionabiliter: iō uerum eſt per ſe loquendo, q̄ oēs orationes fideliū ordinant ad gloriā æternam. & de his loquitur litera. Oratio verō inordinata priuatiuè, eſt quæ caret ordine ad finē ultimum charitatis, ut cum quis in peccato mortali orat pro ſanitate corporis, nihil curans an expediat ad uitam æternam, an contrarietur eidem. Et huiuſmodi orationū habitū intentum quandoq; eſt maximum malum: & ſunt communes ſecūdum genus ſuum fidelibus, & infidelibus. Nec merent orationes dici ſimpliciter: quia nec ſunt ſimpliciter actus religionis, vtpote ad ipſius ordinem non attinētes. Oratio autē F inordinata contrariè, eſt petitio habens aliqd contrariū uitæ æternæ, ut orare p uindicta, uel pro alio malo. Et hæc nō orationes, ſed execrationes ſunt &c. litera aūt de his; q̄ p ſe ſunt, ut loquitur. Illatio quoq; efficax comprobatur: nam licet multa conducētia ad uitam æternam poſſint abſolutè, & ſecundū ſe effici à creaturis, vt tn̄ habent rōnem mediorum ad uitā ęternam, à ſolo Deo, qui nouit eorūdem hanc orationē, ſicut numerum electorū, fieri poſſunt. Si enim Pauli Apoſtoli angelus ab angelo ſatanæ eum cuſtodiſſet, contra ſalutē Pauli operatus eſſet. & ſimile eſt de alijs. Intendit ergo author, q̄ quia ſolius Dei ē dare gloriam ęternam, & media ut ſic ad gloriā: ideo oratio, quæ ad gloriam ordinatur, ſoli Deo porrigenda eſt, vt per ipſum implenda.

*C. 13. 15. & 16. t. 4.

¶ In rn̄ſione ad ſecūdum in eodē articulo aduerte, q̄ duo ſūt modi, quibus ſancti in Verbo uidēt ſingularia. Alter, quo ipſa uiſio Verbi eſt realiter etiam uiſio ſingularium: & hæc eſt coæua ſanctis a principio ſuæ beatitudinis. Alter eſt, quo ipſa viſio Verbi eſt cauſaliter tn̄ uiſio ſingulariū. & hæc de nouo aduenit ſanctis, iuxta diuinæ gratię extenſionē. Patet enim vtrumq; modū inueniri in ſanctis. Primū quidem ex eo, q̄ cognoſcere quædā ſingularia ad beatitudinem eorum ſpectat. Secūdum autem ex eo, quòd reuelationes eiſdem fiunt de nouo &c. Quo autem horum mō ſancti uideāt orationes noſtras, non facilè dixerim. Ex hac tamen litera habetur, quòd maximè excellentiam eorum docet, q̄ cognoſcant petitiōes ad eos factas, & conſequenter primo modo uideāt in Verbo eaſdē: qm̄ beatitudo ipſa ſumma excellētia eſt. Et hoc videtur atteſtari. Eccleſia in ſuo modo interpellandi ſanctos, dum dicit. Sancte Petre, ora pro nobis. Niſi enim præſupponeret oēs ſanctos ex hoc, q̄ Deo fruuntur, orationes noſtras cognoſcere, nō omnes adiret vt orarent pro nobis: ſed orandus prius eſſet Deus, ut eis reuelaret orationes noſtras, & ſic ipſi orarent pro nobis. Maior mihi videtur hæc Eccleſiæ authoritas, quàm cuiuſquam doctoris: propter quod ſic eſſe credo. Cum quo tamen ſtat, q̄ nouis illuminationibus cognoſcat quid circa ſuos clientulos agēdū, aut qđ ſimpliciter orādū pro eis ſit, ita q̄ ipſas orationes uideat ipſa Verbi viſione. An aūt hoc expediat quod petitur, aut quomodo implēdū ſit, & an Deo hoc placeat, & hmōi, ſecundo modo

Concl. m

Concl. p

do mō diſcūt. Et propterea eccleſia Deū rogat, ut faciat ſctōs orate ꝓ nobis dicēs. Tribue q̄ſumus Dñe oēs ſctōs tuos iugiter ꝓ nobis orate. Nā videntes ſancti orationes nr̃as, neſciunt ſi orādus eſt Deus ſimpliciter pro illa petitione, ut dictum eſt.

*Li.12. ca. 13. circa prin.

Ad II dicēdū, ꝙ mortui ea, A q̄ in hoc mūdo agunt, conſiderata eorū naturali cōditione, ñ cognoſcunt, & ꝓcipuè interiores motus cordis: ſed beatis, ut Greg.* dicit in 12. Moral. i Verbo manifeſtat illud, qđ decet eos cognoſcere de eis, q̄ circa nos agunt, etiam quantū ad interiores motus cordis: maximè aūt excellentiā eorū decet, ut cognoſcāt petitiones ad eos fctas uel uoce, vł corde: & iō petitiōes, quas ad eos dirigim⁹, Deo manifeſtāte cognoſcūt. B

Ad III dicēdum, ꝙ illi, qui ſunt in hoc mūdo, aut in purgatorio, nondum fruuntur uiſione Verbi, ut poſſint cognoſcere ea, quæ nos cogitamus, vel dicimus. Et iō eorum ſuffragia non imploramus orando, ſed à uiuis petimus colloquendo.

Porrecta per totum. 441 4.di.15.q.4.ar.4.q.1 Et opuſ.3 cap.140. * Libr.3. fid. orth. cap.24.

ARTICVLVS V.

Vtrū in oratione dēamus aliquid determinatè à Deo petere.

AD QVINTVM ſic ꝓcedit. Vr̃ ꝙ i orōne nihil determinatè à Deo petere dēamus: Quia, vt* Damaſc. dicit: Orō, eſt petitio h decētiū à Deo. Vñ ieſficax eſt orō, ꝑ quā petit id qđ nō expedit, ſm illud Iac.4. Petitis, & nō accipitis, eo ꝙ malè petatis: ſed ſicut dr̃ Ro.8. Quid orem⁹ ſicut oportet, ne ſcim⁹. ergo ñ dēm⁹ aliqd orādo đterminatè peter. C

¶2 Præt. Quicunq; aliqd determinatè ab alio petit, nitit uoluntatē ipſius inclinare ad faciendū id qđ h ipſe vult: non aūt ad hoc tendere debemus, ut Deus uelit qđ nos uolumus, ſed magis ut nos uelimus, qđ ipſe vult, ut dicit glo. ſuper illud Pſal. 32. Exultate iuſti in Domino. ergo non debemus aliquid determinatè à Deo in oratione petere.

¶3 Præt. Mala a Deo petenda non ſunt, ad bona autē Deus nos inuitat: fruſtra autem ab aliquo petitur, ad qđ accipiendum h inuitatur. ergo nō eſt de D terminatè aliquid à Deo in oratione petendum.

Sed contra eſt, ꝙ Dominus Matth.6. & Luc. 11. docuit diſcipulos determinatè petere ea, q̄ continentur in petitionibus orationis dominicæ.

*Li.7.c.2 in tit. Extrema: de Socrate Philoſo.

Respon. Dicēdū, ꝙ ſicut* M. Valerius refert, Socrates nihil ultra petēdū à diis īmortalib. arbitrabat, q̄ ut bona tribuerēt, qa hi demū ſcirent, quid unicuiq; eſſet utile: nos aūt plerūq; id uotis expetim⁹, qđ nō īpetraſſe meli⁹ foret. Quæ qdem ſnīa

Conclu. ∞

aliquāt uera eſt, quātū ad illa q̄ pñt malū euentū hre, quibus ēt homo pōt male, & bñ uti, ſic diuitiæ, q̄ ut ibidē dr̃, multis exitio fuere: honores ēt E cōplures peſſum dederūt: regna, quorū exitus ſæpe miſerabiles cernunt: ſplēdida cōiugia, q̄ nonnunq̄ funditus domos euertūt. P Sunt tñ quædam

Conclu. P

bona, qbus hō malè uti nō pōt, quæ ſ. malū euentum habere non poſſunt. q Hæc aūt ſunt, quibus beatificamur, & qbus beatitudinem meremur: q̄ quidem ſancti orando abſolutè petūt, ſm illud. 79 Oſtende faciem tuam, & ſalui erimus. Et iterum 118. Deduc me in ſemitam mādatorum tuorum.

Concluſionis pars 2.

Ad primvm ergo dicendū, ꝙ licèt hō ex ſe ſcire nō poſſit quid orare debeat: Spiritus tñ, ut ibidem dicitur, in hoc adiuuat infirmitatem noſtram, ꝙ A inſpirando nobis ſancta deſideria rectè poſtulare nos facit. Vnde Dominus dicit Ioan.4. ꝙ veros adoratores, adorare oportet i ſpiritu, & ueritate.

Ad II dicēdū ꝙ cum orando petimus aliqua, q̄ pertinent ad noſtram ſalutem, conformamus uoluntatem noſtram uoluntati Dei, de qua dicit. 1. ad Timot. 2. ꝙ vult omnes homines ſaluos fieri.

Ad III dicēdū, ꝙ ſic ad bona Deus nos inuitat, ꝙ ad ea non paſſibus corporis, ſed pijs deſideriis, & deuotis orationibus accedamus.

ARTICVLVS VI.

Porrecto per totum.

Vtrum homo debeat temporalia petere à Deo orando.

AD SEXTVM ſic ꝓcedit. Vr̃ ꝙ hō nō dēat tpalia petere à Deo orādo. Quę. n. orādo petim⁹, h quærimus: ſed tpalia nō debemus quærere. dr̃. n. Matth.6. Primum quærite regnū Dei, & iuſtitiam eius, & hæc oīa adiicientur uobis, ſ. temporalia, q̄ non quærenda dicit, ſed adiicienda quęſitis. ergo temporalia non ſunt in oratione à Deo petenda. 442 4.di.15.q.4.artic.5.q.2.

¶2 Præt. Nullus petit, niſi ea, de quibus eſt h ſolicitus: ſed de temporalibus ſolicitudinem habere nō poſſumus, ſecundùm quod dicitur Matth.6. Nolite ſoliciti eſſe animę ueſtræ quid manducetis. ergo temporalia petere non debemus orando.

¶3 Præt. Per orationem noſtrā mens dēt eleuari in Deum: ſed h petēdo tpalia deſcendit ad ea, quę infra ſe ſunt cōtra id, qđ Apoſt. dicebat 2. ad Cor. 4. Non contemplantibus nobis quæ videntur, ſed quæ non vñr. Quę. n. uidentur temporalia ſunt: q̄ autem non uidentur, ęterna. ergo non debet homo temporalia in oratione a Deo petere.

¶4 Pręt. Hō non debet petere à Deo, h niſi bona, & utilia: ſed q̄nq; temporalia habita ſunt nociua non ſolùm ſpiritualiter, ſed etiam temporaliter. ergo non ſunt in oratione à Deo petenda.

Sed contra eſt, quod dicitur Prouer. 30. Tribuē tantùm uictui meo neceſſaria.

Resp. Dicēdū, ꝙ ſicut* Augu. dicit ad Probā, de orādo Deū. Hoc licet orare, qđ licet deſiderare. Tpalia aūt licet deſiderare, nō qdē principaliter, vt in eis finē cōſtituamus, ſed ſicut qdā adminicula, qbus adiuuamur ad tēdēdū ī beatitudinē, in quātū, ſ. ꝑ ea uita corporalis ſuſtētat, & inquantū nobis organicè deſeruiūt ad actus uirtutū. Vt ēt* Philoſ. dicit in 1. Eth. & iō ꝓ tēporalib. licet orare. Et hoc eſt, qđ Aug. dicit† ad Probā, ꝙ ſufficientiā uitę nō indecēter vult, qſquis eā vult, & non amplius: quę qdē non appetitur ꝑꝑ ſeipſam, ſed ꝑꝑ ſalutē corporis, & congruentē habitū ꝑſonę hominis, ut non ſit inconueniens eis, cum quibus viuendum eſt. Iſta ergo cum habent, ut teneātur: cum non habentur, ut habeantur orandum eſt.

* Epiſt.121. c.12. Et c.4. & 5 t.2. Conclu. ∞ Concluſionis pars 1. * Libr.1. Ethi.ca.8. ad fi. t.5. †Epiſ.121 c.6. circa med. t.2. Concluſionis pars 2.

Ad primvm ergo dicendum, ꝙ temporalia nō ſunt qdā principaliter, ſed ſecundariò. Vñ Aug. dicit* in lib. de ſerm. do. in mōte. Cum dixit illud, primo quęrendū eſt, ſ. regnum Dei, ſignificauit, quia hoc. ſ. temporale bonū, poſterius quęrendum eſt, non tempore, ſed dignitate: illud tanquàm bonum noſtrum, hoc tanquàm neceſſarium noſtrum.

* Li.2.ca.24. paulo a princi. tom.4.

Ad secvndvm dicendum, quòd non quęlibet ſolicitudo rerum temporalium eſt prohibita, ſed

ſuperflua, & inordinata, ut ſupra habitum* eſt. F

*q.55.artic.6.

AD III dicēdum, ꝙ quando mens noſtra intēdit temporalibus rebus, ut in eis quieſcat, remanet in eis depreſſa: ſed quando intendit eis in ordine ad beatitudinem conſequendam, non ab eis deprimitur, ſed magis eleuatur ſurſum.

AD IIII dicendū, ꝙ ex quo non petimus tēporalia, tanq̃ principaliter quæſita, ſed in ordine ad aliud, eo tenore a Deo petimus ipſa, ut nobis cōcedantur ſecundùm quod expediunt ad ſalutem.

Porrecta per totum.

ARTICVLVS VII.

Vtrum debeamus pro alijs orare.

443 3.q.21.ar.3. ad 3. Et 4.di.15.q.4.ar.4.q.3

AD SEPTIMVM ſic proceditur. Videtur ꝙ nō debeamus pro aliis orare. In orando.n. ſequi debemus formam, quā Dominus tradidit: ſed in oratione dominica petitiones ꝓ nobis facimus, non pro alijs dicentes, Panē noſtrum quotidianum da nobis hodie &c. ergo nō debemus pro aliis orare. G

¶ 2 Præt. Ad hoc oratio fit, ut exaudiať: ſed una de conditionibus, q̃ reqrũtur ad hoc, ꝙ oratio ſit exaudibilis, eſt ut aliqs oret pro ſeipſo. unde ſup illud Ioan. 16. Si quid petieris patrem in nomine meo, dabit uobis. * Aug. dicit. Exaudiuntur oēs ꝓ ſeipſis, non aūt pro omnibus: unde nō ſimpliciter dictum eſt, dabit: ſed dabit uobis. ergo vr̃ ꝙ nō debeamus pro alijs orare, ſed ſolum pro nobis. H

* Tracta. 102. nō re mote a prin. to. 9.

¶ 3 Præt. Pro aliis, ſi ſint mali, prohibemur orare, ſm illud Hier. 7. Tu ergo noli orare ꝓ populo, hoc & nō obſiſtas mihi, qa nō exaudiā te: ꝓ bonis aūt nō oportet orare, qa ipſi ꝓ ſeipſis orantes exaudiuntur. ergo vr̃ ꝙ non debeamus pro aliis orare.

SED CONTRA eſt, quod dicitur Iacob. 5. Orate pro inuicem, vt ſaluemini.

*Ar. præc.

RESPON. Dicēdū, ꝙ ſicut* dictū eſt, illud debemus orādo petere, qd̄ debemus deſiderare. Deſiderare aūt debemus bona nō ſolū nobis, ſed et alijs. Hoc.n. pertinet ad rōnem dilectionis, quam ꝓximis debemus inpēdere, ut ex ſupra dictis* patet: & iō charitas hoc requirit, ut pro aliis oremus. Vnde * Chryſ. dicit ſup Matth. ꝓ ſe orare neceſſitas cogit: ꝓ altero aūt charitas fraternitatis hortatur. Dulcior aūt anͣ Deū eſt oro nō quā neceſſitas trāſmittit, ſed quā charitas fraternitatis cōmēdat. I

* q.25.& 26. Conclu. [illegible]

*Hom. 14 in imperfecto circa princi. tom. 2.

AD PRIMVM ergo dicendum, ꝙ ſicut Cyprianus dicit in lib. de oratione Dominica, iō nō dicimus pater meus, ſed noſter: nec da mihi, ſed da nobis: qa unitatis magiſter noluit priuatim p̄cem fieri, ut ſ. quis pro ſe tm̄ precetur. Vnū.n. orare pro omnibus uoluit: qm̄ in uno omnes ipſe portauit. K

AD II dicēdū, ꝙ ꝓ ſe orare ponit conditio orationis, non qdē neceſſaria ad effectū merendi, ſed ſicut neceſſaria ad indeficientiā impetrādi. Cōtingit.n qñque, ꝙ oratio pro alio facta nō impetrat, ēt ſi fiat piē, & perſeuerāter, & de ptinentibus ad ſalutē ꝓp impedimentū, qd̄ eſt ex parte eius, pro quo oratur, ſm illud Hier. 15. Si ſteterint Moyſes, & Samuel corā me, nō eſt anima mea ad populū iſtū. Nihilominus tñ oratio meritoria erit oranti, qui ex charitate orat, ſm illud Pſ. 34. Oratio mea in ſinu meo conuertetur. gl. ideſt, etſi non eis proſit, ego tamen non ſum fruſtratus mea mercede.

AD III dicēdū, ꝙ ēt pro peccatoribus orandum eſt, ut conuertanť: & pro iuſtis, ut pſeuerēt, & proficiāt. Orātes tñ non pro omnibus peccatoribus exaudiūtur, ſed pro qbuſdā. Exaudiūtur.n. pro prædeſtinatis, non aūt ꝓ pſcitis ad mortē: ſicut ēt correctio, qua fratres corrigimus, effectum hēt in prædeſtinatis, non in reprobatis, ſm illud Eccl. 7. Nemo pōt corrigere, quem Deus deſpexerit. Et iō dr̃ 1. Io. 5. Qui ſcit fratrem ſuum peccare peccato non ad mortem, petat, & dabitur ei uita peccanti peccatū non ad mortem. Sed ſicut nulli quandiu uiuit hic, ſubtrahendum eſt correctionis beneficium, qa nō poſſumus prædeſtinatos diſtinguere a reprobatis, ut * Aug. dicit in lib. de correptione, & gratia: ita ēt nulli eſt denegandum orationis ſuffragiū. Pro iuſtis ēt eſt orandū triplici ratione. Primò quidē, quia multorū preces facilius exaudiūtur: vñ ſuper illud Rom. 15. Adiuuetis me in orationibus ueſtris, dicit *Gl. Bene rogat Apoſtolus minores pro ſe orare. Multi.n. minimi dum congregantur unanimes, fiunt magni: & multorū p̄ces impoſſibile eſt, ꝙ non impetrent illud, ſ. qd̄ eſt impetrabile. Secundò, ut ex multis gratia agatur Deo de beneficiis, q̃ conferūtur iuſtis, quæ etiam in utilitatem multorum uergunt, ut patet ꝑ Apoſtolum 2. ad Cor. 1. Tertiò, ut maiores nō ſupbiāt, dum conſiderant ſe minorum ſuffragijs indigere.

* Cap. 15. tom. 7.

* Eſt Ambro. circa finē commentarij ad 15. ca. ad Rom. tom. 5.

ARTICVLVS VIII.

Vtrum debeamus pro inimicis orare.

Porrecta per totum.

444 3. diſt. 30. ar. 2. cor. Et vir. q. 2 articu. 8 cor. ti.

AD OCTAVVM ſic procedit. Vr̃ ꝙ non debeamus ꝓ inimicis orare: quia, ut dr̃ Rom. 15. Quæcunq; ſcripta ſunt, ad noſtra doctrinā ſcripta ſunt: ſed i ſacra ſcriptura inducūtur multæ imprecationes cōtra inimicos. dr̃.n. in Pſ. 6. Erubeſcant, & cōturbent omnes inimici mei, conuertantur, & erubeſcāt valde uelociter. ergo & nos debemus orare contra inimicos noſtros magis, quàm pro eis.

¶ 2 Præt. Vindicare de inimicis, in malū inimicorū cedit: ſed ſā̄cti uindictā de inimicis petunt, ſm illud Apoc. 6. Vſquequò nō uindicas ſanguinē noſtrum de his, q habitant in terra? vnde & de uindicta impiorū lætantur, ſm illud Pſ. 57. Lætabitur iuſtus cum uiderit uindictā. ergo non eſt orandum pro inimicis, ſed magis contra eos.

¶ 3 Præt. Operatio hoīs, & eius oro non debent eſſe cōtraria: ſed homines qñq; licitē impugnāt inimicos, alioquin omnia bella eſſent illicita, qd̄ ē cōtra ſ.* dicta. ergo nos non dēmus orare ꝓ inimicis.

SVP Q. LXXXIII. ARTIC. VIII.

Omiſſis ar. 5. 6. & 7 in 8. eiuſdē 83. q. artic. dubiū occurrit ſimpliciter, & ad hominem circa illa uerba, Vel ſi ueniā peteret. Ad hoīem qdē, qa ſuperius in q. 25. ar. 7. & 8. ubi de dilectione inimicorū tractatū eſt, ſolus neceſſitatis articulus exceptus eſt. Hic aūt vltra neceſſitatē, excipitur petitio veniæ. Quomodo ſtant hæc ſimul? Simpliciter verò, quia regula gñalis eſt, ꝙ præcepta affirmatiua licet obligent ſp, non tamen obligant ad ſemper operandum, ſed ſolo neceſſitatis tēpore. Quomodo ergo nunc contra tempus neceſſitatis diſtinguitur tempus petitionis ueniæ? Et augetur dubium: quia nō apparet ad quem actū dilectionis in ſpeciali teneatur hic propter hoc, ꝙ inimicus petit ab eo ueniam. Nam ſi ego diligo in communi inimicum, nec in ſpeciali eum

* q.40. artic. 1.

SED CONTRA eſt, quod dicitur Matth. 5. Orate pro perſequentibus, & calumniantibus vos.

eum odio habeo: & cũ petit veniam, ego nõ teneor illi remittere pœnam, quam de iure debet, ad quẽ nouum actum obligor ex illius petitione? Si dicatur, vt vulgo dr̃, ꝙ debeo parcere quo ad offenſam, hoc nihil aliud eſt, q̃ eum non habere odio, non velle ei malum, quod a principio habui. Modo autem quærimus nouum actum poſitiuum, ad quem teneatur tempore petitionis veniæ. Si dicatur, quod tenetur ei loqui, mirum eſt, q. melioris ſit cõditionis inimicus petens veniam, q̃ is, q numq̃ me offendit. Illi. n. petenti quodcumq; à me, non teneor reſpondere extra articulũ neceſſitatis, & illi tenebor? Minus conſona hæc rationi videntur.

* ar. præc. Conclu. m — * q 25 ar. 6. 8. & 9.

¶ Ad hoc dr̃, ꝙ cum communiter offenſi hoĩes malã habeant voluntatẽ contra inimicos ſuos, ſi huic ꝑſumptioni cõiadiungatur in ſpeciali, ꝙ inimico petenti veniam, non annuit, probabilis, aut violẽta opinio ſit, quòd malã habet uoluntatem contra inimicũ, ac per hoc & petenti veniam dat̃ occaſio recidiuæ inimicitiæ, ex quo locum ueniæ non inuenit, & alij ſcãdalum. Vnde ipſa petitio ueniæ tẽpus determinat, quo charitas dẽt neceſſario exire in actũ manifeſtationis cordis ſui erga inimicũ: & ſic tẽpus petitionis ueniæ eſt tẽpus neceſſitatis. Sed ut cõcordes ſcripturas, diſtingue de neceſſitate, q̃ eſt multiplex, quædã ex parte indigentiæ perſonæ, ut paſcere fame morientem, & huiuſmodi: quædã ex parte occurrentium conditionum, ut corrigere fratrem habendo ꝓbabilem cognitionem, quòd inde liberabitur à peccato. Et licet omnes huiuſmodi neceſſitates comprehendant̃ ſub tempore neceſſitatis, quãdo dicitur, quòd præcepta affirmatiua non obligant niſi tempore neceſſitatis, vna tamen quandoque diſtinguitur cõtra aliã alicubi: & ſic accidit in præſenti litera. Vñ nulla eſt ſimpliciter cõtrouerſia, ut ex nũc declaratis patet. Et ſimiliter nulla eſt inter doctores dicta cõtrarietas: qa hic neceſſitatẽ ex parte indigẽtiæ pſonæ diſtinxit contra neceſſitatem ex parte conditionũ occurrentiũ. Superius aũt ſub articulo neceſſitatis, omnem neceſſitatis modum comprehendit, cuius ſignum eſt, ꝙ hoc * loco dicit hanc doctrinam eſſe eandem cum ſupradicta, dicens, Vt ſupra habitum eſt in tractatu de charitate.

Conclu. p — * Lib. 1. c. 42. a medio to. 4. — * Eod. li. 1 ca. 45. circa med. tom. 4. Et li. 2. de q. Euan. ca. 45. to. 4. — † Cap. vel. q 68. incipit hic li. Deus certe perfectus eſt to. 4.

¶ In reſponſione ad primum, habeto [illegible] modũ interpetrãdi ſacrã ſcripturã quo ad imprecationes, & ſimul modos, qbus appetitu recto, aliorũ mala nobis cõplacere poſſunt. Nam dempta prima expoſitione, quæ optatiuum, p enunciatiuo interpretat̃, ſiat, pro fiet, reliquæ ad effectum cõſentientis malo proximi ſpectant. Secunda quidem mala pro correctione hominum, ac p hoc ꝓ vtilitate correctorũ, uel cõi, vult. Tertia vero mala, ꝓ deſtructione regni peccati vult. Quarta autem mala, pro iuſtitia diuiña vult: & eſt ſermo ſemper de malo pœnæ. Et eſt hæc diſtinctio ſumenda penes id, quod directè reſpicitur à petente, ſeu optante.

¶ In reſponſione ad ſecundum eiuſdẽ, ſcito Nouitie, ꝙ ſanctos petere rõne vindictã, eſt paſſiones ſuas, quæ ſunt rõ vltionis, patẽter habere. Hoc enim modo ſanguis Abel clamauit rõne. Effuſus enim patẽter fraternus ſanguis, ratio erat vltionis.

Porrecta per totum.

¶ In rñſione ad tertiũ, intellige p unicã cauſam omnes alias licitas cauſas impugnãdi inimicos. Nõ enim ſolũ ut conuertantur à peccatis, ſed pp alias cauſas eſt licitum, ut patet ſuperius de bello. Et eadẽ eſt ratio de omnibus ad hoc vt oratio, & operatio non cõtrarientur. Veruntamẽ licet oratio, & operatio non debeant contrariari, poteſt tamẽ locũ habere oratio, ubi non poteſt locũ habere operatio. Licet enim orando cuilibet propter cõmune bonũ petere mortem hæreſiarchæ, uel tyrannizantis, non tamen licet cuilibet occidere illum. Quicquid ergo licet alicui operari, licet illi orare, ſed non eſt econtra.

445

3 d. 34. 1. ar. 6. & opuſ. 3. 254. vſq; in fin. & opuſ. 7.

Resp. Dicendũ, ꝙ orare pro alio, charitatis eſt, ſicut * dictũ eſt: vñ [m] eodẽ mõ quo tenemur diligere inimicos, tenemur ꝓ inimicis orare [n]. Qualiter autẽ teneamur inimicos diligere, ſupra* habitum eſt in tractatu de charitate, ut ſ. in eis diligamus naturã, nõ culpã. Et ꝙ diligere inimicos in gñali eſt in ꝑcepto, in ſpãli aũt non eſt in ꝑcepto, niſi ſcḋm ꝑparationẽ animi, ut ſ. hõ eſſet paratus, ẽt ſpãliter inimicũ diligere, & eum iuuare in neceſſitatis articulo, vel ſi ueniã peteret: ſed in ſpãli abſolutè inimicos diligere, & eos iuuare, pfectionis eſt. Et ſilr [p] neceſſitatis eſt, vt ĩ cõibus noſtris orõnibus, quas ꝓ alijs facim°, inimicos nõ excludam°. Quòd autẽ ꝓ eis ſpecialiter oremus, perfectionis eſt: non neceſſitatis, niſi in aliquo caſu ſpeciali[q].

Ad primvm ergo dicendũ, ꝙ imprecationes, q̃ in ſacra ſcriptura ponunt̃, quadrupliciter poſſunt intelligi. Vno mõ, ſcḋm ꝙ ꝓphetæ ſolent in figura imprecantis futura ꝑdicere, ut * Aug. dicit in lib. de ſerm. domi. in monte. Secundo, prout quædam tẽporalia mala peccatoribus quandoq; à Deo in correctionẽ mittunt̃. Tertio, quia intelligunt̃ petere nõ cõtra ipſos hoĩes, ſed contra regnum peccati, vt ſ. correctione hominum pctã deſtruantur. Quarto, conformando uoluntatem ſuã diuinæ iuſtitiæ circa damnationẽ perſeuerantium in peccato.

Ad ii dicẽdũ, ꝙ ſicut in eodem libro * Aug. dicit, Vindicta martyrũ eſt, vt euertat̃ regnũ pcti, quo regnãte tãta perpeſſi ſunt. Vel ſicut dr̃ in libro de † quæſtionibus ueteris, & noui teſtamẽti, poſtulant ſe uindicari non uoce, ſed ratione, ſicut ſanguis Abel clamauit de terra: lætantur autem de uindicta non propter eam, ſed propter diuinam iuſtitiam.

Ad iii dicendum, ꝙ licitum eſt impugnare inimicos, ut cõpeſcantur à peccatis: quod cedit in bonum eorum, & aliorũ. Et ſic ẽt licet orando petere aliqua tẽporalia mala inimicorũ, vt corrigantur: & ſic oratio, & operatio non erunt contraria.

Articvlvs IX.

Vtrum conuenienter ſeptem petitiones orationis dominicæ aſſignentur.

Ad nonvm ſic proceditur. Vr̃ ꝙ incõuenienter ſeptẽ petitiones orationis dominicę aſſignẽtur. Vanum enim eſt petere ſanctificari illud, quod ſp eſt ſanctum: ſed nomẽ Dei ſemper eſt ſanctum, ſcḋm illud Luc. 1. Sanctũ nomen eius. Regnum etiam eius eſt ſempiternum, ſecũdum illud Pſal. 144. Regnum tuum Domine, regnum omniũ ſæculorum. Volũtas etiam Dei ſemper impletur, ſcḋm illud Iſa. 46. Oĩs uolũtas mea fiet. uanũ ergo eſt petere, ꝙ nomẽ Dei[h] ſanctificet̃, ꝙ regnũ eius[h] adueniat, & ꝙ uoluntas eius[h] fiat.

¶ 2 Præt. Prius[h] eſt recedere à malo, q̃ cõſequi bonũ. inconueniẽter ergo vr̃ ꝑordinari petitiones, q̃ pertinent ad cõſequẽdum bonum, petitionibus, quæ pertinent ad amotionem mali.

¶ 3 Præt. Ad hoc aliquid petit̃, vt donetur: ſed præcipuum donum Dei eſt Spiritusſanctus, & ea q̃ nobis per ipſum dant̃. ergo uidentur inconueniẽter poni petitiones, cum non[h] reſpondeant donis Spiritusſancti.

¶ 4 Præt. Secundum Lucam, In oratione dominica ponuntur ſolum quinque[h] petitiones, ut

SVP. Q. LXXXIII. ARTIC. IX.

In art. 9. eiuſdem quæſtionis aduerte, quòd primæ tres petitiones orationis dominicæ, aliter poſſunt ordinari quo ad principale delectatum, ut oẽs tres ſpectẽt principaliter ad amorẽ, quo Deũ in ſeipſo diligimus: Secundario autẽ ad amorem, quo nos in Deo diligimus, in cuius ſignũ in ſingulis triũ ponitur pronomen, tuum: in reliquis quatuor pronomen, noſtri & ſic prima petit eleuationẽ ſtabilẽ diuini nominis cũ effectu. Secunda, quod ipſe regnet cum eff ctu, non diabolus, non caro, non mundus, non peccatum. Tertia, quòd ſua impleatur uoluntas cum effectu. Hæc enim [illegible] ne non ſunt Deo, niſi ſecundum quid, propter tot peccata, & occultationem a ſimplicitationis comodo, quo implentur. Et hoc quod in ſingulis dictũ

eſt cum effectu, intelligitur p illum ſubiũctum modũ, Sicut in cælo, & in terra: quia ſingularũ trium eſt modus, ita φ rectum noſtrum deſiderium primo ad hoc tēdit, hoc optat, hoc petit, quaſi ipſius Dei bonum, vt ipſe in ſuo nomine ſāctificetur, ideſt, ſuper oīa ſtabiliter eleuetur, ſicut i cęlo, & in terra, ut ipſe regnet, non pēnã: ſicut in cælo & in terra, ut ipſius uolũtas, nõ aliena quæcũq; fiat ſicut in cęlo, & in terra: in quibus tamē eiſdē petitionib⁹

Conclu. m

noſtra bona ſpiritualia maxima ſecundario petimus, ut in litera exponitur. Ordinantur autē inter ſe hæ tres ſic, qa primo nomen, ſecũdo regnũ, tertio ad nutum executio deſideratur.

* Epi. 121. cap. 12. in prin. to. 2.

patet Luc. 11. Superfluum ergo fuit ſecundum Matt. quõd ſepptem petitiones ponuntur. F

¶ 5 Præt. In vanũ videtur captare beneuolētiã eius, q beneuolentia ſua nos p̃uenit: ſed Deus ſua beneuolētia nos p̃uenit, qa ipſe prior dilexit nos, vt dicit. 1. Ioan. 4. Superfluè ergo p̃mittit petitionibus, Pater noſter, q es in cęlis: qđ[h] videtur ad beneuolentiam captandum pertinere.

Sed in contrarivm ſufficit authoritas Chriſti orationem inſtituentis. G

Resp. Dicēdũ, φ[m] oratio dominica pfectiſſima eſt[n]: quia ſicut * Aug. dicit ad Probam. Si rectè, & cõgruēter oramus, nihil aliud dicere poſſumus, q̃ quod in iſta orõne dominica poſitũ eſt. Quia. n. oratio eſt quodammodo deſiderij noſtri interpres apud Deũ, illa rectè ſolũ orãdo

Conclu. p

petimus, q̃ rectè deſiderare valemus. In[p] oratione aũt dominica non ſolũ petunt oīa, q̃ rectè deſiderare poſſumus, ſed ēt eo ordine, quo deſideranda ſunt, ut ſic hæc orõ nõ ſolum inſtruat poſtulare, ſed ēt ſit informatiua totius noſtri affectus[q]. Manifeſtũ eſt aũt, φ primo cadit in deſiderio noſtro finis: deinde ea, q̃ ſunt ad finē. Finis aũt noſter De⁹ eſt, in quē noſter affectus tendit dupľr, uno quidē mõ, put uolumus gloriã Dei: alio mõ, ſm φ uolumus frui gloria eius, quorũ primũ ptinet ad dilectionē Dei, qua Deum, in ſeipſo diligimus: ſm verò ptinet ad dilectionē, qua diligimus nos in Deo. Et iõ prima petitio ponitur, Sanctificetur nomen tuum, per quam petimus gloriam Dei. Secũda uerò ponitur, Adueniat regnum tuum, per quam petimus ad gloriã Dei, & regni eius p̃uenire. Ad finē aũt prædictũ nos ordinat aliquid dupliciter, uno modo per ſe: alio modo per accidens. Per ſe quidē bonum, quod eſt utile in finem. Eſt aũt aliquid utile in finem beatitudinis dupliciter, uno mõ directè, & principaliter ſm meritũ, quo beatitudinem meremur Deo obediendo: & quantũ ad hoc ponitur, Fiat uolũtas tua ſicut in cœlo, & in terra. Alio mõ inſtrumentaliter, & quaſi coadiuuans nos ad merendum: & ad hoc ptinet qđ dr̃, Panem noſtrũ quotidianũ da nobis hodie, ſiue hoc intelligat̃ de pane ſacramentali, cuius quotidianus vſus proficit homini, in quo ēt intelligunt̃ omnia alia ſacramenta: ſiuè ēt intelligat̃ de pane corporali, ut per panē intelligat̃ ois ſufficientia uictus, ſicut dicit * Aug. ad Probam: Quia & Euchariſtia eſt p̃cipuũ ſacramentum, & panis eſt p̃cipuus cibus. Vnde & in Euangelio Matthæi ſcriptum eſt, Superſubſtantialē, ideſt, p̃cipuũ, vt *[r] Hieronymus exponit. Per accidēs aũt ordinamur in beatitudinē p remotionē phibētis. Tria aũt ſunt, q̃ nos a beatitudine phibent. Primo quidem pctm̃, quod directè exclu- H I K

* Epi. 121. cap. 11. in med. t. 2.

* Matt. 6. Et ad Titum ca. 1. tom. 9.

dit à regno, ſm illud 1. ad Cor. 6. Neq; fornicarij, neq; idolis ſeruiētes &c. regnũ Dei poſſidebunt: & ad hoc ptinet qđ dr̃, Dimitte nobis debita noſtra. Secundo, tentatio, q̃ nos impedit ab obſeruãtia diuinæ uoluntatis: & ad hoc ptinet, qđ dr̃, Et ne nos inducas in tentationē: p quod nõ petimus ut non tentemur, ſed ut à tentatione non uincamur, quod eſt in tentationem induci. Tertio, pœnalitas præſens, ut quæ impedit ſufficientiam uitæ: & quantum ad hoc dicitur, Libera nos à malo.

Ad primvm ergo dicendũ, φ ſicut * Aug. dicit in lib. de ſerm. dom. in mõte, cũ dicimus, Sanctificet̃ nomen tuum, nõ hoc petit̃ quaſi nõ ſit ſanctũ nomen Dei, ſed vt ſanctũ ab hominibus habeat̃: qđ ptinet ad Dei gloriã in hominibus ppagandam. Qđ aũt dr̃, Adueniat regnum tuum, nõ ita dictũ eſt, quaſi Deus nũc nõ regnet, ſed ſicut * Aug. dicit ad Probam: Deſideriũ noſtrum ad illud regnũ excitamus, ut illud nobis ueniat, atq; in eo regnemus. Quod aũt dr̃, Fiat uoluntas tua: rectè intelligitur, ut obediatur præceptis tuis, Sicut in cœlo, & in terra. i. ſicut ab angelis, ita ab hominibus. Vnde hæ tres petitiones pfectè complebunt̃ in uita futura: aliæ uerò quatuor ptinent ad neceſſitatē uitæ præſentis, ſicut Aug. dicit * in Enchiridio.

* Lib. 2. c. 10. circa prin. & c. 8. tom. 4.

* Epi. 121. c. 11. ante medium tom. 2.

* Enchiridij, c. 115. tom. 3.

Ad ii dicendũ, φ cum oratio ſit interpres deſiderij, ordo petitionum nõ reſpondet ordini executionis, ſed ordini deſiderij, ſiue intentionis, in quo prius eſt finis, quam ea quæ ſunt ad finem, & conſecutio boni, quam remotio mali.

Ad iii dicēdum, φ * Aug. in lib. de ſerm. dom. in mõte, adaptat ſeptē petitiones donis, & beatitudinibus, dicēs. Si timor Dei eſt, quo beati fiũt pauperes ſpiritu, petamus ut ſanctificet̃ nomen Dei in hoibus timore caſto. Si pietas eſt, qua beati fiũt mites, petam⁹ vt veniat regnũ ei⁹, vt miteſcam⁹, nec ei reſiſtam⁹. Si ſciētia ē, qua beati sũt q lugēt, oremus vt fiat volũtas ei⁹, & ſic nõ lugebim⁹. Si fortitudo ē, qua beati sũt q eſuriũt, orem⁹ vt panis nr̃ quotidian⁹ det̃ nobis. Si cõſiliũ ē, quo beati sũt miſericordes, debita dimittam⁹, vt nobis nr̃a dimittãtur. Si itellect⁹ ē, quo beati sũt mũdo corde, orem⁹ ne habeam⁹ duplex cor tēporalia ſectãdo, đ qb⁹ tētationes fiũt i nobis. Si ſapiētia ē, qua beati sũt pacifici, qm̃ filij Dei vocabũt̃, orem⁹ vt liberemur à malo. Ipſa. n. liberõ liberos nos faciet filios Dei.

* Lib. 2. c. 18. to. 4.

Ad iiii dicēdũ, φ ſicut * Aug. dicit in Ench. Lucas in orõne dominica petitiones non ſeptē, ſed qnq; cõplexus eſt. Oſtēdēs. n. tertiã petitionē duarũ p̃miſſarũ eſſe quodãmõ repetitionē, ptermittēdo eã magis facit intelligi: qa. ſ. ad hoc p̃cipuè uolũtas Dei tēdit, ut eius ſanctitatē cognoſcam⁹, & cũ ipſo regnemus. Qđ ēt Mat. in vlt. poſuit, Libera nos à malo, Lucas nõ poſuit, vt ſciat vnuſqſq; in eo ſe liberari à malo, φ nõ infert̃ in tētationē.

* Ca. 115. in princ. tom. 3.

Ad v dicēdũ, φ orõ nõ porrigit̃ Deo ut ipſum flectamus, ſed vt in nobiſipſis fiduciã excitemus poſtulãdi: q̃ quidem p̃cipuè excitatur in nobis cõſiderãdo eius charitatē ad nos, qua bonũ noſtrũ vult: & ideò dicimus, Pater noſter: Et eius excellētiam, qua poteſt: & ideo dicimus, Qui es in cęlis.

ARTI.

Porrella totum.
446.
4. diſ. 15. q. 4. art. 6. q. 1. & 3.

ARTICVLVS X.

Vtrum orare ſit proprium rationalis creaturæ.

AD DECIMVM ſic ꝓcedit. Videt̄ ꝙ orare nō ſit propriū rōnalis creaturæ. Eiuſdē.n. videt̄ eſſe petere, & accipere: ſed accipere cōuenit ēt perſonis increatis, ſcilicet Filio, & ſpirituiſancto. ergo etiā eis conuenit orare. nā & Filius dicit Ioan. 14. Ego rogabo patrem meum. & de Spirituſancto dicit Apoſtolus: Spiritus poſtulat pro nobis.

¶ 2 Præt. Angeli ſunt ſupra rōnales creaturas, cū ſint intellectuales ſubſtantiæ: ſed ad angelos ꝑtinet orare, vnde in Pſ. 96. dr̄: Adorate eū oēs angeli ei*. ergo orare, non eſt proprium rationalis creaturæ.

B ¶ 3 Pręt. Eiuſdē eſt orare cuius eſt inuocare Deū, qđ pręcipuè ſit orādo: ſed brutis animalibus cōuenit inuocare Deū, ſm̄ illud Pſal. 146. Qui dat iumētis eſcā ipſorū, & pullis coruorū inuocantibus eū. ergo orare non eſt proprium rationalis creaturæ.

Ar. 1. huius quęſt. SED CONTRA. Orare eſt actus rationis, vt ſupra habitū eſt: ſed rationalis creatura à ratione dicitur. ergo orare eſt proprium rationalis creaturæ.

Ar. 1. huius quęſt. RESPON. Dicēdū, ꝙ ſicut ex ſupra* dictis patet, oro eſt actus rōnis, ꝑ quā aliqs ſuperiorē depreca tur: ſicut imperium eſt actus rōnis, quo inferior ad aliqđ ordinat̄. Illi.n. ꝓpriè cōpetit orare, cui cōue- C nit rōnē habere, & ſuperiorē, quē deprecari poſſit. Diuinis autē perſonis nihil eſt ſuperius: bruta autem animalia non habent rationem. Vndè neq; diuinis perſonis, neque brutis animalibus conue- *Concl.* nit orare, ſed proprium eſt rationalis creaturæ.

AD PRIMVM ergo dicēdū, ꝙ diuinis ꝑſonis cōuenit accipere ꝑ naturā: orare aūt eſt accipiētis per grām. Dr̄ aūt Filius rogare, vel orare ſm̄ naturā aſſumptā, ſ. humanā, nō ſm̄ diuinā: Spiritus autē ſanctus dicitur poſtulare, quia poſtulantes nos facit.

D. 1084. l. 1. q. 79. art. 8. AD SECVNDVM dicēdū, ꝙ intellectus & rō nō ſunt in nobis diuerſæ potētię, vt in 1. habitū eſt. D Differūt autē ſm̄ perfectū, & imperfectū, & ideò quādoq; intellectuales creaturæ, quæ ſunt angeli, diſtinguūtur à rationalibus: quandoq; autē ſub rationalibus comprehenduntur. Et hoc modo dicitur oratio eſſe proprium rationalis creaturę.

AD TERTIVM dicendū, ꝙ pulli coruorū dicunt̄ inuocare Deū ꝑp naturale deſideriū, quo oīa ſuo modo deſiderat cōſequi bonitatē diuinā. Sic etiam bruta animalia dicuntur Deo obedire, propter naturalem inſtinctum, quo à Deo mouentur.

ARTICVLVS XI.

Vtrum ſancti, qui ſunt in patria, orent pro nobis.

Porrella per totum.
447.
4. diſ. 15. q. 4. ar. 6. q. 2. Et di. 45. q. 3. art. 3.

AD VNDECIMVM ſic ꝓcedit. Videt̄ ꝙ ſancti q ſunt i patria, nō orēt ꝓ nobis. Actus.n. alicuius magis eſt meritori ſibi, q̄ alijs: ſed ſancti q ſunt in patria, nō merent̄ ſibi, nec ꝓ ſe orāt, quia ſunt i termino cōſtituti. ergo ēt neq; ꝓ nobis orant.

¶ 2 Pręt. Sācti perfectè ſuā voluntatē Deo conformant, vt nō velint, niſi qđ Deus vult: ſed il- A lud quod vult, ſemper implet̄. ergo fruſtra ſancti pro nobis orarent.

¶ 3 Præt. Sicut ſancti qui ſunt in patria, ſunt ſuperiores nobis, ita & illi q ſunt in purgatorio, qa iā peccare non poſſunt: ſed illi qui ſunt in purgatorio non orant pro nobis, ſed magis pro eis. ergo nec ſancti qui ſunt in patria, pro nobis orant.

¶ 4 Pręt. Si ſancti q ſunt in pa- B tria, ꝓ nobis orarēt, ſuperiorū ſanctorū eſſet efficacior oro. nō ergo deberet implorari ſuffragiū orationū ſanctorū inferiorum, ſed ſolùm ſuperiorum.

¶ 5 Pręt. Anima Petri, nō eſt Petrus: ſi ergo animæ ſanctorū ꝓ nobis orarēt quādiu ſunt à corpore ſeparatæ, nō deberemus īterpellare ſanctū Petrū ad orādū pro nobis, ſed aīam eius, cuius contrariū Eccleſia facit. non C ergo ſancti, ad minus antè reſurrectionem, pro nobis orant.

SED CONTRA eſt, ꝙ dr̄ 2 Macha: vl. Hic eſt q multū orat pro populo, & vniuerſa ſancta ciuitate Hieremias propheta Dei.

RESPON. Dicendum, ꝙ ſicut Hieronymus* dicit, Vigilātij error fuit, ꝙ dum viuimus, mutuo pro nobis orare poſſumus: poſtquā autē mortui fuerimus, nullius pro alio ſit exaudiēda oro, D præſertim cū martyres ultionē ſui ſāguinis obſecrātes, impetrare nequeāt. Sed hoc eſt oīno falſum: qa cū oratio pro alijs facta ex charitate proueniat, ut dictū* eſt, quatò ſancti q ſunt in patria, ſunt ꝑfectioris charitatis, tātò magis orāt ꝓ uiatoribus, q orōib' iuuari poſſunt: & quātò ſunt Deo cōiūctiores, tātò eorū orones sūt magis efficaces. Habet.n. hoc diuinus or- E do, ut ex ſupiorū excellentia in inferiora refundat̄, ſicut ex claritate Solis i aerē. Vñ & de Xp̄o dr̄ Heb. 7. Accedēs ꝑ ſemetipsū ad Deū ad interpellandū ꝓ nobis. Et ꝑp hoc Hierony. cōtra Vigilantiū dicit. Si Apoſtoli, & martyres adhuc in corpore cōſtituti, qñ ꝓ ſe adhuc debent eſſe ſoliciti, pro alijs orant, quantò magis poſt coronas, uictorias, & triumphos?

Hier. cont. vig. Circa finē primi folij à prin. epiſ. quæ incipit: Multa in orbe to. 3.

Concl.
art. 7 & S. D. 180.

Loco citato in pri. corp. illius art.

AD PRIMVM ergo dicendū, ꝙ ſanctis, qui ſunt in patria, cum ſint beati, nihil deeſt niſi gloria corporis, pro qua orant. Orant autem pro nobis, quibus deeſt beatitudinis ultima perfectio. Et eorum

SVP. Q. LXXXIII. ART. XI.

IN art. 11. ꝓtermiſſo decimo, dubiū occurrit ſimpliciter, & ad hōiem, quo pacto Hieremias qui tpe Machabæorū nō erat in patria, ſed in limbo patrū, orabat pro Hieruſalē. Et quare de orone ſanctorū in patria author tractans, miſcuit orationes patrū in limbo, nec definiuit aliqđ de eis, cū non ſit eadē ratio de ipſis, & beatis.

¶ Ad hæc di. ꝙ ſi fundamentū ac radix, vñ ſanctorū in patria oratio pro nobis ꝓcedit, cōſideretur diligēter, inuenitur hoc i habere non ſolùm in ipſis cōprehenſoribus, ſed ētin ſanctis qui erant in limbo: qñ charitas eorundē in ſtatu ſuperiori ſimpliciter, ponitur rō orādi ꝓ nobis. Propter hoc. n. ſcdm excludūtur in rñſione ad tertiū exiſtentes in purgatorio ab orādo pro nobis: qa non ſunt totaliter nobis ſuperiores. ſed rōne pœnarū inferiores, & egētes noſtris oronibus. Coſtat aūt ꝙ ſancti olim in limbo patrū, erant in charitate cōfirmati, & impeccabiles, & nulli propriæ ſeu nouæ pœna ſubiecti. Nā pœna dāni cōis eſt eis, & viatoribus, extra omnē aūt ſenſus pęnam erant eorū igitur erat orare pro nobis. Sed aduertēda eſt differētia īter eos: & ſanctos i patria: qa licet vtriſq; cōe ſit orare ꝓ viatoribus, propriū tñ ſanctorū in patria eſt videre orones viatorū ſibi directas. Vñ Hieremias tūc orare dicit̄, nō orones, aut preces eorū audiſſe. Miſcuit ergo author limbū patrū cū patria quoad orones ꝓ nobis: qa eadē eſt rō, & argumentū à minori aſſumpſit. Nec oportuit aliter i ſpeciali de eis determinare, ex quo allata in litera rō i eis locū hēt, & à purgatorio ſunt diuiſi.

¶ In rñſione eiuſdem art. aduerte, ꝙ ſancti orātes, neſciūt ſi impetrabunt, ſed petunt æſtimātes, vt in lra dr̄, id Deo placiturum. Et de hoc orādo cōſulūt diuinā maieſtatē, per qđ diuerſi ſācti abſq; diſcordia voluntatū cōtraria petūt, quaſi cōtraria ꝓponētes adunati ad Dei bñplacitū. Vnde Daniel. 10. dicit̄, ꝙ princeps Perſarum reſtitit mihi.

orationes habent efficaciam impetrandi ex præcedẽtibus eorũ meritis, & ex diuina acceptione.

Ad secvndvm dicendum, ꝙ ſancti impetrant illud quod Deus uult fieri per orationes eorum. Et hoc petunt quod æſtimant eorum orationibus implendum ſecundum Dei voluntatem.

Ad tertivm dicendum, ꝙ illi qui ſunt in purgatorio, etſi ſint ſuperiores nobis propter impeccabilitatem ſunt tamen inferiores quantum ad pœnas, quas patiuntur. Et ſecundum hoc non ſunt in ſtatu orandi, ſed magis ut oretur pro eis.

Ad qvartvm dicendum, ꝙ Deus vult inferiora per oĩa ſuperiora iuuari: & ideò oportet non ſolum ſuperiores, ſed ẽt inferiores ſanctos implorare, alioquin eſſet ſolius Dei mĩa imploranda. Contingit tamen quandoq; quòd imploratio inferioris ſancti efficacior eſt, vel quia deuotius imploratur, uel qa Deus vult eius ſanctitatem declarare.

Ad v. dicendũ, ꝙ quia ſancti viuentes meruerunt, vt ꝓ nobis orarent: iõ inuocamus eos nominibus qbus hic vocabanť, quibus ẽt nobis magis innoteſcũt: & iterũ ꝑ fidẽ reſurrectionis inſinuãdam, ſicut legiť Exod. 3. Ego ſum Deus Abraham.

Articvlvs xii.

Vtrum oratio debeat eſſe vocalis

AD dvodecimvm ſic ꝓcedit. Vr̃ ꝙ orõ non dẽat eſſe vocalis. Oratio.n. ſicut ex dictis * patet principaliter[h] Deo porrigitur: Deus autem locutionẽ cordis cognoſcit. fruſtra ergo vocalis oratio adhibetur.

¶ 2 Præt. Per orõnem mens hoĩs dẽt in Deũ, aſcendere, ut dictũ † eſt: ſed[h] uoces retrahunt hoĩes ab aſcenſu cõtẽplationis ĩ Deũ ſicut & alia ſẽſibilia. ergo ĩ ora- I tionibus nõ eſt uocibus utẽdũ.

¶ 3 Præt. Oratio dẽt offerri Deo in[h] occulto, ſm̃ illud Matth. 6. Tu aũt cum oraueris intra incubiculum tuum, & clauſo oſtio ora patrẽ tuũ in abſcõdito: ſed ꝑ uocem oratio publicatur. ergo non oĩno debet eſſe uocalis

Sed contra eſt, quod dr̃ in Pſalm. 3. Voce mea ad Dominum clamaui, voce mea ad Dominum deprecatus ſum.

K Respon. Dicendũ, ꝙ duplex eſt orõ, cõis, & ſingularis. Cõis quidem oratio eſt, q̃ per miniſtros Eccleſiæ in perſona totius fidelis populi Deo offerť: & iõ [m] oportet, ꝙ talis orõ innoteſcat toti populo ꝓ quo proferť quod non poſſet fieri, niſi eſſet uocalis.[n] & iõ rõnabiliter inſtitutum eſt, ut miniſtri Eccleſiæ hmõi orões ẽt alta uoce pronũtiẽt, ut ad notitiã oium poſ- F ſint ꝑuenire. Orõ uero ſingularis eſt q̃ offerť à ſingulari ꝑſona cuiuſcũq; ſiuè pro ſe, ſiuè pro alijs orantis: & de hmõi oratio nis neceſſitate non eſt ꝙ ſit uocalis: adiungiť tñ uox tali orationi triplici rõne.[o] Primo quidem ad excitandũ interiorẽ deuotionem, qua mens orãtis eleuetur in Deum: quia ꝑ exteriora ſigna ſiue uocum, ſiuè ẽt aliquorum factorum, mouẽť mẽs G hoĩs ſm̃ apprehenſionem, & ꝑ cõſequens ſm̃ affectionem. Vñ Aug. * dicit ad Probã, ꝙ uerbis & alijs ſignis ad augendũ deſideriũ ſanctum noſipſos acrius excitamus: & ideò[x] ĩ ſingulari orõne tm̃ eſt uocibus, & hmõi ſignis utendũ, quantum proficit ad excitandũ interius mẽtẽ. Si uero mens ꝑ hoc diſtrahatur uel qualitercumq; impediať eſt à talibus ceſſandũ.[o] Quod ꝑcipuè cõtingit in his, quorũ mens ſine hmõi ſignis H eſt ſufficienter ad deuotionẽ parata. Vñ Pſalm. 29. dicebat. Tibi dixit cor meum exquiſiuit te facies mea. Et de Anna legitur. 1. Reg. 1. quòd loquebať in corde ſuo. Secundo, adiungitur uocalis oratio quaſi ad redditionẽ debiti, ut. ſ. homo Deo ſeruiat ſecundum illud totum, quod ex Deo habet, ideſt, non ſolum mente, ſed etiam corpore, quod præcipue competit orationi, ſecundum quòd eſt ſatisfactoria. Vnde dicitur Oſeæ vlti. Omnem aufer iniquitatem, & accipe bonũ, & reddemus uitulos labiorum noſtrorum. Tertio adiungitur uocalis oratio ex quadam redundãtia ab anima in corpus ex vehementi affectione, ſecundũ illud Pſal. 15 Lætatum eſt cor meum, & exultauit lingua mea.

Ad primvm ergo dicendum quòd uocalis oratio nõ profertur ad hoc, ꝙ aliquid ignotum Deo manifeſtetur: ſed ad hoc, quòd mens orantis, uel aliorum excitetur in Deum.

Ad ii. dicendum, ꝙ uerba ad aliud ꝑtinentia diſtrahunt mentẽ, & impediunt deuotionẽ orãtis ſed uerba ſignificantia aliquid ad deuotionem ꝑtinens, excitant mentes, præcipuè minus deuotas.

Ad iii. dicendũ, ꝙ ſicut Chryſoſto. * dicit ſup K Matthæum. Eo propoſito Dominus uetat in conuentu orare, ut à conuentu videatur. Vñ orans nihil nouum facere debet, quod aſpiciant hoĩes uel clamando, uel pectus percutiendo, uel manus expandendo. Nec tñ, ut Aug. dicit in lib. * de ſermo. Domini in monte, uideri ab hominibus nefas eſt, ſed ideò hoc agere, ut ab hominibus uidearis.

SVP. Q LXXXIII. AR T. X I I.

Porrecta per totum. 448

IN art. 12. eiuſdem q̃õnis nota diligenter, q̃ murmuras de officio eccleſiaſtico, tria, diſtinctionẽ uocalis orationis, neceſſitatem, conditiones. Diſtinguitur ſiquidẽ oratio uocalis in cõmunem & propriam ſeu ſingularem. Neceſſitas cõis eſt, quia in perſona Eccleſiæ offertur. Cũ.n. Eccleſia ex ſẽſitiuis creaturis cõſtet, oportet ſenſibiles, ac ꝑ hoc vocales ꝑ ſuos miniſtros orões offerre, alioquin neſciret offerre per miniſtros orationis cultũ, ac munus quod Deo per illos offert. Non nouit.n. Eccleſia niſi quæ foris ſunt. Neceſſitas propria eſt excitanda propria deuotio, ac conſeruanda. Conditiones cõis orationis ſunt duæ, ꝙ. ſ. ſit uocalis, & ꝙ ſit alta. Prima eſt ſimpliciter neceſſaria, vt declaratum eſt. Scd̃a eſt rõnabilis, ut in lr̃a dr̃. Propter qđ dicentes priuatas miſſas ita ſubmiſſe de induſtria, vt intelligi auditoribus nequeant, à rõne deuij uidentur, & inexcuſabiles, niſi forte ꝑ accidens coram alijs non celebrent: tunc enim ſufficiens uſ, ſi à ſeruitore, proximo audiri poteſt Et hinc apparet qualiter utẽdum eſt uel cantu, uel uoce ſiue nota in cõi oratione. ſ. iuxta deuotionẽ cõem. Hoc tñ ſemper ſeruato, ꝙ quocũq; modo dicatur, ſic intelligibiliter dicatur ut percipi poſſit à ſe, & alijs diſtinctè ſenſus uerborum, unde deuotio excitari Eccleſiæ poſſit. Propriæ autem orationis cõditio eſt etiam ipſa ratio, ſ. ꝓpria deuotio. Vnde patet quòd erant, q numerum tot uocalium orationum pro priorum explendum quotidie præponunt meditationibus, & mẽtalibus orationibus. Relinquunt nãque finem propterea quæ ſunt ad finem.

¶ In reſponſione ad tertium, nota quàm uitandæ ſunt ſingularitates motu ſi &c. in orationibus.

3. d. 9. q. 1. art. 3. q. 2. ad 3. Et 4. di. 15. q. 4. ar. 2. q. 1.

* ar. 4. huius queſt.

† art. 1. ad 2.

Concl. m

Conclu. p

Conclu. ı

* Epiſt. 121 ca. 9. circa princi. to. 2.

Concl. x

* Homil. 13. in opere imperfecto poſt medium. tom. 2. Et homi. 19.

* li. 2. c. 6. in princ. tom. 4.

Articvlvs xiii.

Vtrum de neceſſitate orationes ſit, quòd ſit attenta.

AD tertivmdecimvm ſic proceditur. Videtur quòd

SVP. Q LXXXIII. ART. X I I I.

IN articu. tertiumdecimum, eiuſdẽ q̃ queſtion. circa tertiũ genus attentionis ad ora-

Porrecta per totum. 449

ad orationem, dubium multorum occurrit. Si quis ex propoſito in principio officij diuini, ad quod tenetur, applicet ſe ad meditationem diuinæ bonitatis, aut paſſionis Chriſti, ad hoc vt mentem fixam teneat cum Deo in hac continua meditatione, ſatisfaciat præcepto Eccleſiæ.

¶ Ad hoc dr̃, q̃ certo certius conſtat, q̃ intendens, & ſtudens ad hoc, ut mens ſua tam in contemplatione, q̃ in eius prole, hoc eſt, affectione circa Deũ, ſeu ea quæ diuinitatis ſunt, occupetur in toto officio, optimè ſatisfacit: q̃m habet attentionem optimã maximè neceſſariã, & communem, iuxta vniuſcuiuſque modulum. Intendens autem, & ſtudens ut circa paſſionem Chriſti meditatio ſit, & affectus excitetur in toto officio ſatisfacit ſine dubio: quia in melius medium ad diuinitatem ducens fertur, q̃ ſi ſenſui verborum attenderet. Nam paſſio Chriſti (vt in art. 3. q. præcedentis habitũ eſt) optima eſt manuductio ad diuinitatẽ, iuxta illud, Vt dum viſibiliter Deum cognoſcimus, per hunc in inuiſibilium amorem rapiamur. Cum grano tamẽ ſalis hæc intentio habenda eſt per totum, ut, ſ. negligatur hæc perſeuerãtia, ſi aſcendere ad ea quæ diuinitatis ſunt, in progreſſu non dabitur, quod debet eſſe principale intentum: ita q̃ talis orãs mẽs debet ea, quæ ſunt paſſionis Chriſti eligere ut media, non vt finem, ut. ſ. per illa (ſi Deus dederit) aſcendat ad ea quæ diuinitatis ſunt.

*In ſerm. cuius titulus eſt, Inſtitutio ad uitam perfectã. & de Orãdo Deũ, poſt mediũ illius. Et in cõſt. exercit. c. 1.

Concl. m

¶ Et vt ſatisfiat hmõi quæſitis, ſcito, q̃ quæcunque attentionũ in litera numeratarum eligatur ſine præciſione in meliorem, hoc eſt, q̃ illa eligat̃ vt medium ſibi accõmodum perueniendi ad meliorem, prout Deus dignabitur miſericorditer concedere, ſatisfit præcepto Eccleſiæ. v. g. Si quis putat ſuæ paruitati accommodatius medium attendere ne erret, & in hac attentione vult perſiſtere, intendat hoc ut mediũ, ſi fortè miſereatur ſic Deus & det meliorem attentionem ſic diſpoſito ad meliorem, quam potius vellet. Et ſimile eſt de alijs. Verũ circa attẽtionẽ ad rẽ petitam, caue ne peruerſus fiat affectus cum oculo tuo. Nam non licet petẽti neceſſaria victui, ſic verſari circa meditationem victus, ut diuina ad humana ordinari uideant̃, quaſi oratio ſit mediũ, & vict⁹ finis. Reminiſci ſiquidem oportet doctrinæ ſuperius habitæ in hac eadem q. art. 4. q̃ quo ad rem petitam, oẽs noſtræ orationes ordinari debent ad gratiam, & gloriam conſequendam. Et hęc eſt res petita, ad quam attendere author tantùm commẽdat in A litera Attendere.n. ad gloriam æternam, vel gloriam adoptionis filiorum in via, aut virtutes vt media ad æternam patriam, & ornamenta ciuium cœleſtium, ac inchoationes cœleſtis conuerſationis & hmõi inter optimas attentiones eſt. Et breuiter oĩs res petita, aut finis ipſe cœleſtis gloriæ, aut medium ad illã, vt medij rõnẽ habet ſiuè pro ſe, ſiuè pro aliò, in attẽtionis optimo genere locata ẽ in litera, & nulla res alia ut petita.

de neceſſitate orationis ſit, q̃ ſit[k] attẽta. Dr̃.n. Io. 4. Spũs eſt De⁹, & eos q̃ adorãt eũ, in ſpũ & ueritate oportet adorare: ſed oratio non eſt in ſpiritu, ſi non ſit [h]attenta. ergo de neceſſitate orationis eſt, q̃ ſit attenta.

¶2 Prę. Oratio eſt[h] aſcẽſus intellectus in Deũ: ſed q̃n oratio nõ B eſt attenta, intellectus nõ aſcendit in Deũ. ergo de neceſſitate orationis eſt, quòd ſit attenta.

¶3 Pr. De neceſſitate orationis ẽ, q̃ careat oĩ pc̃tõ: ſed ñ ẽ abſq; pc̃tõ, q̃ aliquis orando euagationẽ mẽtis patiatur. vr̃.n. deridere Deũ, ſicut & ſi alicui hoĩ loqueret̃, & nõ attẽderet ad ea, q̃ ipſe proferret. Vñ Baſilius* dicit, q̃ diuinũ auxilium eſt implorãdũ nõ remiſsè, nec mẽte huc, C vel illuc euagãte, eo q̃ talis nõ ſolùm non impetrabit quod petit, ſed etiam magis Deũ irritabit. ergo de neceſſitate orationis videtur, quòd ſit attenta.

SED CONTRA eſt, q̃ etiã ſancti uiri orando quandoque euagationem mentis patiuntur, ſecundùm illud Pſal. 39. Cor meũ dereliquit me.

RESPON. dicẽdum, q̃ quæſtio hæc præcipuè habet locum in D oratione vocali, circa quã ſciendũ eſt, q̃ neceſſarium dr̃ aliqd dupliciter. Vno modo, p̃ quod melius peruenitur ad finem: &[m] ſic attẽtio abſolutè orationi neceſſaria eſt.[n] Alio modo, aliqd dr̃ neceſſarium, ſine quo res nõ põt conſeq̃ ſuum effectũ. Eſt ãt triplex effectus orationis. Primus quidem cõis oĩbus actibus charitate informatis, quod eſt mereri, &[p] ad hunc effectũ non E ex neceſſitate requirit̃, q̃ attentio adſit orationi p̃ totũ, ſed uis primæ intẽtionis, qua aliq̃s ad orãdũ accedit, reddit tota orationẽ meritoriã,[q] ſicut in alijs meritorijs actib. accidit.[r] Secundus aũt effectus orationis eſt ei ꝓpri⁹, quod eſt impetrare: & ad hunc ẽt effectũ ſufficit prima intentio, q̃ Deus principaliter attendit.[s] Si aũt prima intentio deſit, oratio nec meritoria eſt, nec impetratiua.[t] Illa.n. orationẽ Deus non audit, cui, q̃ orat, nõ intẽdit, vt Greg. dicit. Terti⁹ ãt effectus orationis eſt, quẽ præſentialiter efficit. ſ. q̃dã ſpũalis refectio mẽtis. Et[x] ad hoc de neceſſitate req̃rit̃ in oratione attẽtio.[*] vnde dr̃ 1. Cor. 14. Si orem lingua, mẽs mea ſine fructu eſt. Sciendum tñ q̃ triplex eſt attẽtio, quæ orationi vocali põt adhiberi, una qdẽ, qua attẽdit̃ ad uerba ne aliq̃s in eis erret: ſcd̃a, qua attẽdit̃ ad ſenſum uerborũ: tertia, qua attẽdit̃ ad finẽ orationis, ſ. ad Deũ, & ad rẽ ꝓ qua orat, quæ quidẽ eſt maximè neceſſaria, & hanc ẽt põt habere idiotæ. Et q̃nq; intantũ abundat hæc intentio, qua mẽs fert̃ in Deum, ut etiam omniũ aliorũ mẽs obliuiſcatur, ſicut dicit Hugo* de ſancto Victore.

AD PRIMVM ergo dicendũ, q̃ in ſpũ & ueritate orat, qui ex inſtinctu ſpũs ad orandum accedit, ẽt ſi ex aliqua infirmitate mens poſtmodum euagetur.

AD SECVNDVM dicendũ, q̃ mens humana ꝓp infirmitatem naturę diu ſtare in ãlto nõ põt. Pondere .n. infirmitatis humanæ deprimitur anima ad inferiora: & ideò contingit, q̃ q̃n mens orantis aſcendit in Deum per contemplationem, ſubitò euagetur ex quadã infirmitate.

Conclu. p

¶ In reſponſione ad tertium, nota diligẽter, quòd quia ex propoſito vagari in oratione peccatũ eſt ex genere ſuo, ideo nõ ſolũ in oratione neceſſaria ex præcepto, ſed ẽt in oratione ſpõtanea, tenet̃ orans attẽdere, ita q̃ licèt nõ teneat̃ orare, tenetur tñ ſi orat, attentè quantum eſt ex parte propoſiti, orare. Et rõ eſt ſimilis in alijs actibus uirtutum, q̃. ſ. homo ſi exercet eos, tenetur eos exercere cum debitis circumſtantijs. Qui.n. recipit hoſpitẽ, qui pro alio aduocatus intercedit, & huiuſmodi, tenet̃ hoc facere cum debitis circunſtantijs, ſi facit. Et ſi non uult facere, vt decet, non ſe exerceat in hmõi operationibus. Per hæc tamẽ nõ intelligas malè agere eum, qui ſponte orat dum ſe veſtit, aut alio quo ſimili opere occupatur, quãtum põt intẽdens orationi attendere, tum q̃a alia eſt quæſtio de euagatione ex propoſito, & alia de opere, cũ quo ſtat attẽtio. Hmõi.n. opera non impedire orationis attẽtionem experientia teſtatur: & in quibuſdam religioſorum ſtatutis ſcriptum eſt, q̃ ſurgẽdo dicant officiũ B. Virginis. Beatus quoque pater Dñicus medicinam contra phãtaſmata mala cõem ac fructuoſam, dicebat orationẽ ſolicitã, ſtatim cũ quis ſurgit a ſomno. Nota ſcdo, q̃ author, Baſilij authoritate utens, euagationem ex negligẽtia cõputat ſub euagatione ex propoſito, ita q̃ euagatio ex ꝓpoſito diſtinguit̃.n. euagationẽ directè ex induſtria, vt cum q̃s explicitè uult nõ attẽdere: & euagationẽ ex negligentia, ut cũ quis negligit attendere: Quia.n. negligentia uolũtaria eſt, ideõ euagatio voluntaria reputatur: & eſt. Euagatio aũt ex fragilitate excuſatur, vtpote non ex uoluntate, ſed impotentia procedens. Hæc igitur euagatio ſine pc̃tõ eſt: prima aũt ſemper cum pc̃tõ, mortali, quidem q̃n ex contemptu, uel q̃n ex induſtria in oratione, quæ eſt ſub præcepto, quis in notabili parte euagatur: perinde namque eſt ac ſi illã omitteret: ueniali uerò, q̃n orationẽ ſpõtaneã abſq; ꝓpoſito attẽdẽdi quis dicit: & q̃n ex negligẽtia in oratione de præcepto q̃s nõ attẽdit, ſaluo ꝓpoſito attẽdẽdi. In neutro.n. caſu contra

* Vt ſup. dictũ eſt.

Conclu. 1

Concl. x

* In li. de modo orãdi, cap. 2. a medio. tom. 2.

Ad tertium dicẽdum, ꝙ ſi quis ex propoſito in oratione mente euagaṫ, hoc pctm̃ eſt, & impedit oronis fructũ. Et contra hoc Augu.* dicit in regula. Pſalmis, & hymnis cum oratis Deũ hoc verſeṫ in corde, qđ ꝓferṫ in ore: euagatio verò mentis ꝗ ſit præter propoſitum, orationis fructum non tollit. Vnde Baſil.* dicit. Si verò debilitatus à peccato, fixè nequis orare, ꝗtũcũq; potes teipſum cohibeas & De⁹ ignoſcit, eo ꝙ nõ ex negligẽtia, ſed ex fragilitate non potes, vt op3, aſſiſtere corã eo.

ARTICVLVS XIIII.

Vtrum oratio debeat eſſe diuturna.

AD QVARTVMDECIMVM ſic proceditur. Vr̃ ꝙ oratio non debeat eſſe diuturna. Dr̃ enim Matth. 6. Orantes nolite[h] multum loqui: ſed oportet multum loqui diu orantem, præſertim ſi oratio ſit vocalis. ergo non dẽt eſſe oratio diuturna.

¶ 2 Præt. Oro eſt explicatiua deſiderij: ſed deſideriũ tãto eſt ſãctius, quãto magis ad vnum reſtringitur, ẜm illud Pſal. 26. Vnã petij a dño, hanc requiram. ergo & oratio tanto eſt Deo acceptior, quantò eſt breuior.[k]

¶ 3 Præt. Illicitum vr̃ eſſe, ꝙ homo trãſgrediatur terminos[h] à Deo ꝑfixos, ꝑcipuè in his, quæ ꝑtinent ad cultum diuinum, ẜm illud Exod. 19. Conteſtare populum, ne fortè velit traſcẽdere terminos ad videndum Dñm & pereat ex eis plurima multitudo: ſed à Deo fixus eſt nobis terminus orandi ꝑ inſtitutionẽ orationis dominicæ, vt patet Matth. 6. ergo non licet vltra rationem protendere.

SED CONTRA. Vr̃ ꝙ continuè ſit orandum: quia Dominus dicit Luc. 18. Oportet ſemper orare, & non deficere. Et 1. ad Theſ. 5. Sine intermiſſione orate.

RESPON. Dicendũ, ꝙ de oratione dupliciter loqui poſſum⁹. Vno modo, ẜm ſeipſã: alio modo ẜm cauſam ſuam. Cauſa aũt orationis eſt deſiderium charitatis, ex quo procedere debet oratio, quod quidem in nobis dẽt eſſe continuum vel actu, vel virtute: manet enim virtus huius deſiderij in omnib⁹, quę ex charitate facimus. Omnia autẽ debemus in gloriã Dei facere, vt dr̃ 1. ad Corinth 10. &[m] ẜm hoc oratio debet eſſe cõtinua.[n] Vnde * Augu. dicit ad Probam. In ipſa fide, & charitate continuato deſiderio ſemꝑ oramus: ſed[p] ipſa oratio ẜm ſe conſiderata, non poteſt eſſe aſſidua, quia oportet alijs operibus occupari: ſed ſicut Aug.* dicit ibidem, Ideò per certa interualla horarum, & tꝑorum ẽt verbis rogamus Deum, vt illis rerum ſignis noſipſos admoneamus, quãtumcunq; in hoc deſiderio profecerimus nobiſipſis innoteſcamus, & ad hoc agendũ noſipſos acrius excitemus. Vniuſcuiuſq; aũt rei quantitas dẽt eſſe proportionata fini, ſicut quãtitas potionis ſanitati: vnde &[s] conueniens eſt, vt oratio tantũ duret, quantum eſt vtile ad excitãdum interioris deſiderij feruorem. Cum verò hanc menſurã excedit, ita ꝙ ſine tædio durare non poſſit, nõ eſt ulterius ꝓtendẽda[t]. Vñ Aug.* dicit ad Probã. Dñr fratres i Aegypto crebras quidẽ hr̃e orones ſed eas tñ breuiſſimas, & raptim quodãmodo iaculatas, ne illa vigilanter erecta, ꝗ orãti plurimũ neceſſaria eſt, ꝑ ꝓductiores moras euaneſcat, atque hebeteṫ intentio, ac ꝑ hoc ẽt ipſi ſatis oñdunt hãc intentionẽ ſicut non eſſe obruenda, ſi ꝑdurare nõ põt, ita ſi ꝑdurauerit, non cito eſſe rũpendã. Et ſicut hoc eſt attendendũ in orone ſingulari ꝑ cõparationẽ ad intentionẽ orãtis, ita ẽt in cõi oratione per comparationem ad populi deuotionẽ[a].

AD PRIMVM ergo dicendum, ꝙ ſicut Aug.* dicit ad Probam. Non eſt hoc orare in multiloquio, ſi diutius oreṫ: aliud eſt ſermo multus, aliud diuturnus affectus. Nam & de ipſo Dñs ſcriptum eſt, ꝙ ꝑnoctauerit in orando, & ꝙ prolixius orauerit, ut nobis ꝑbereṫ exemplum, & poſtea ſubdit. Abſit ab oratione multa locutio, ſed non deſit multa ꝑcatio, ſi feruens perſeuerat intẽtio. Nam multum loqui eſt in orando rem neceſſariam ſuperfluis agere verbis. Plerumque autem hoc negotium plus gemitibus, quàm ſermonibus agitur.

AD SECVNDVM dicendũ, ꝙ prolixitas oronis nõ conſiſtit in hoc, ꝙ multa petatur, ſed in hoc, quòd affectus continuetur ad unum deſiderandum.

AD III. dicendũ, ꝙ Dñs nõ iſtituit hãc oronẽ, vt his ſolis verbis vtidéamus in orãdo, ſed qa ad hæc ſola impetrãda dẽt tẽdere nr̃æ oronis intẽtio qualitercunque ea proferamus, vel cogitemus.

AD IIII. dicẽdum, ꝙ aliquis continuè orat vel ꝑꝑ cõtinuitatẽ deſiderij, ut dictũ * eſt: uel qa non intermittit quin tꝑibus ſtatutis oret, uel ꝑꝑ effectum ſiuè in ipſo orante, qui etiam poſt orationẽ remanet magis deuotus, ſiuè etiam in alio, puta, cum

Margin notes: * In 3. regula, to. 3 — * In Ser. de orãdo Deũ, a medio illius. — * Epi. 121 c. 9. i pri. tom. 3. — * Eo. loco nũc proxime dicto. — * Epiſ. 121 c. 10. circa medium. tom. 2. — * Epiſ. 121 c. 10. to. 2. — * In corp. ar.

---

contra virtutem, ſed præter eam agitur. Nã orationem ſpontaneã ſic male pſoluere, eſt ſicut recipere hoſpitem, & indecenter tractare. in oratione aũt præcepta ex quo ſemper ſaluatur propoſitũ attentionis, eſſentialis bonitas moralis actus ex finis intẽtione ſalua eſt, & remiſſio voluntatis in culpa eſt accidentali.

SVP. Q. LXXXIII. ARTIC. XIIII.

IN art. tribus. ſ. 14. 15. & 16. euſdem q. dubiũ occurrit circa tertiam condõnẽ orõnis. ſ. ly, piè, quid importet. Et eſt rõ dubij, quia in rñſione ad 2. ar. 15. author dicit, ꝙ non piè petere eſt, petere cõplementũ peccati, ex quo apparet, ꝙ piè petere coincidit cũ ſecũda cõditione. ſ. neceſſaria ad ſalutẽ petere: nã petẽdo neceſſaria ad ſalutem piè petimus.

Porrecta per totum.

450

4. di. 15. q. 4. ar. 2. q. 1. & 3. Et Ro. 1. lect. 5. Et Coloſ. 1. Et cor. 6. pri Et 1. Theſ. 5. lc. 2. fi.

¶ Et augetur dubiũ, quia in ar. 16. author in corpore articuli dicit, ꝙ in peccatorum oratione pñt inueniri oẽs quatuor cõditiones: & idẽ confirmat in rñſione ad ſecundũ ibidem. In tertio verò libro contra Gẽt. c. 96. author vult amicitiam orãtis cũ Deo interuenire in oratione efficaci, ꝗ ſub pietatis noĩe concludi vr̃. Ad hoc dr̃, ꝙ illa conditio, piè, i hoc diſtinguitur ab alijs conditionib. ꝙ aliæ pſonã pro qua, rem petitam, & perſeuerantiam ſignificãt iſta intentionẽ referentẽ ad Deum importat. Nã pietas officium, ac cultũ cœleſtis patriæ, principi, & pri exhibet. Et propterea diſtinguitur, ꝙ põt dupliciter inueniri, ſ. formata, & informis, vt in rñſione ad ſecundũ 15. artic. apparet. Et hinc reddi põt rõ diuerſorum dictorũ de hac conditione. Nã quia hmõi intentio ad deum põt vtroq; modo inueniri: ideò, & verè dr̃, ꝙ continet amicitiã ad Deũ (verificatur. n. hoc de intentione formata) & ꝙ habet locũ in peccatoribus (verificat. n. hoc de informi) & ꝙ excludit petere opus peccati, qa peccatum non eſt referibile in Deum: & ꝙ nõ coincidit cum illa cõditione, ſ. neceſſaria ad ſalutẽ, ſed diſtinguitur ab ea, quia piè ſpectat ad intentionẽ reſpectu vltimi finis ſimpliciter, q eſt de⁹: neceſſaria verò ad ſalutem, ſpectat ad rẽ petitam, ac ꝑ hoc illud ſpectat ad amorem amicitię, hoc ad amorem concupiſcẽtię, & vterq; patet haberi informis, & formatus. Poteſt. n. peccator in aliquo opere diligere Deum ꝑꝑ ipſum Deum, vt frequenter contingit in actibus religionis, & obſeruationibus præceptorum multorũ affirmatiuorum, vt eſt redditio votorũ, honor parentũ, redditio iuſti: & negatiuorum, vt non occidere, non furari, nõ negare finẽ, & hmõi.

Margin notes: Concl. — Conclu. — Concl. — Conclu.

ta, cũ aliq̃s ſuis beneficijs prouocat aliũ, vt pro ſe oret, etiã quando ipſe ab orãdo ceſſat, & quieſcit.

Porrecta per totum. 451

ARTICVLVS XV.

Vtrum oratio ſit meritoria.

Sup. ar. 7. ad 3. Et 4. diſ. 15. q. 4. 7 ar. q. 2. per to. & q. 3 c. & ad 3.

AD QVINTVMDECIMVM ſic procedit. Vr̃ φ oõ nõ ſit meritoria. Oẽ.n. meritũ ꝓcedit à grã: ſed oõ ꝓcedit grãm, q̃a ẽt ipſa grã ꝑ oõnẽ impetratur, ſm̃ illud Luc. 11. Pr̃ vr̃ de cęlo dabit ſpiritũ bonũ petẽtibus ſe. ergo oõ nõ eſt actus meritorius.

¶ 2 Prꝫt. Si oõ aliq̃d meret̃, maximè vr̃ mereri illud, qđ orãdo petit: ſed hoc nõ ſemꝑ meret̃, quia multotiès ẽt ſanctorũ oõnes nõ exaudiũtur, ſicut Paulus nõ eſt exauditus petẽs a ſe remoueri ſtimulum carnis. ergo oratio non eſt actus meritorius.

¶ 3 Prꝫt. Oõ præcipuè fidei innititur, ſm̃ illud Iac. 1. Poſtulet aũt in fide nihil hæſitãs: fides aũt nõ ſufficit ad merendũ, vt patet in his q̃ habent fidem informem. ergo oratio non eſt actus meritorius.

SED CONTRA. eſt, φ ſuꝑ illud Pſal. 34. Oõ mea in ſinu meo cõuertet, dicit glo. Et ſi eis non ꝓfuit, ego tñ nõ ſum mea mercede fruſtratus: merces aũt nõ debet̃ niſi merito. ergo oõ habet rõnẽ meriti.

Ar. 13. huius q̃ſt. Concl.

RESPON. Dicendũ, φ ſicut dictũ * eſt, oõ pter effectũ ſpiritualis cõſolationis, q̃ præſentialiter affert, duplicẽ habet virtutẽ reſpectu futuri effect⁹, ſ. virtutẽ merẽdi, & virtutẽ impetrãdi. Oõ autẽ, ſicut & quilibet alius actus virtutis, habet efficaciã merẽdi, inquantũ procedit ex radice charitatis, cuius propriũ obiectũ eſt bonũ ęternũ, cuius fruitionẽ meremur. Procedit tñ oõ à charitate mediante religione, cuius eſt actus oratio, vt dictũ * eſt, cõcomitantibus ẽt quibuſdã alijs virtutibus, quæ ad bonitatẽ oõnis req̃runtur, ſ. humilitate, & fide. Ad religionẽ.n. pertinet ipſam orationẽ Deo offerre: ad charitatẽ vero pertinet deſiderium rei, cuius complemẽtũ oõ petit. Fides autẽ eſt neceſſaria ex parte Dei quẽ oramus, vt ſ. credamus ab eo nos poſſe obtinere, qđ petimus. Humilitas autẽ eſt neceſſaria ex parte ipſius petentis, q̃ ſuã indigentiã recognoſcit. Eſt etiam & deuotio neceſſaria, ſed hoc ad religionẽ pertinet, cuius eſt primus actus neceſſarius ad oẽs cõſequentes, vt ſupra dictum * eſt. Efficaciã autẽ impetrandi habet ex gratia Dei, quem oramus, qui etiã nos ad orandũ inducit. Vñ Auguſ. dicit * in libro de verbis Domini: Non nos hortaretur vt peteremus, niſi dare vellet. Et Chryſoſt. dicit: Numquàm oranti beneficia denegat, qui vt orantes non deficiant, ſua pietate inſtigat.

Ar. 3. huius queſt.

Ar. 1. q̃ſt. præced.

Ser. 5. Et 29. non remota a principio.

AD PRIMVM ergo dicendũ, φ oratio ſine grã gratũ faciẽte meritoria nõ eſt, ſicut nec aliq̃s alius actus virtuoſus. Et tñ ẽt oõ, quæ impetrat gratiã gratũ facientẽ, ꝓcedit ex aliqua grã, quaſi ex gratuito dono: quia ipſum orare, eſt quoddã donum Dei, vt Auguſtinus dicit in libro de Perſeuerantia.

Cap. 23. citat hoc ex Ambr. in 1. ca. 12.

AD SECVNDVM dicendũ, φ ad aliud principaliter reſpicit meritũ orationis q̃nq;, q̃ ad id, qđ petitur. Meritum.n. præcipuè ordinatur ad beatitudinem, ſed petitio orationis directè ſe extendit q̃nq; ad aliqua alia, vt ex dictis * patet. Si ergo illud aliud, qđ petit aliquis pro ſeipſo, nõ ſit ei ab beatitudinem vtile, non meretur illud: ſed q̃nq; hoc pe-

Art. 6. & 7.

A tendo & deſiderãdo, meritum amittit, puta, ſi petat a Deo cõplementum alicuius peccati, qđ eſt nõ piè orare. Q̃nque verò non eſt neceſſarium ad ſalutem, nec manifeſtè ſaluti contrarium: & tunc licèt orans poſſit orando mereri vitam æternã, non tñ meretur illud obtinere, qđ petit. Vnde Auguſt. dicit in lib. * ſententiarum Proſperi. Fideliter ſupplicans Deo pro neceſſitatibus huius vitæ, & miſericorditer audit, & miſericorditer nõ auditur. Quid enim infirmo ſit vtile magis nouit medicus, q̃ ęgrotus. Et propter hoc etiã Paulus non fuit exauditus petens amoueri ſtimulum carnis, quia non expediebat. Si verò id qđ petitur, ſit utile ad beatitudinem hominis, quaſi pertinens ad eius ſalutem, meretur illud non ſolùm orando, ſed etiam alia bona opera faciendo: & ideò indubitanter accipit quod petit, ſed q̃n debet accipere. Quædam enim non negantur, ſed ut congruo dentur tempore, differuntur, ut Auguſt. * dicit ſuper Ioannẽ: quod tñ poteſt impediri, ſi in petendo non perſeueret. Et propter hoc dicit † Baſilius. Ideò q̃nque petis, & non accipis: quia perperam poſtulaſti, vel infideliter, uel leuiter, uel non conferentia tibi, uel deſtitiſti. Quia uerò homo non poteſt alij mereri uitam ęternam ex condigno, ut ſupra dictum * eſt: ideò per conſequens nec ea quæ ad uitam æternam pertinet, põt aliquando aliquis ex condigno alteri mereri. Et pp hoc non ſemper ille auditur, qui pro alio orat, ut ſupra habitum * eſt: & ideò ponuntur quatuor conditiones, quibus concurrentibus ſemper aliquis impetrat quod petit, ut ſcilicet pro ſe petat, neceſſaria ad ſalutem, piè, & perſeueranter.

In lib. q inſcribit [illegible] ex Auguſ. decerptæ c. 212. 10. 3. inter opera Aug.

Tra. 102. [illegible] à princ. 10.

9. † In ſerm. de orãdo Deũ a me dio. Et in cõſt. Exerci. c. 1.

1. 2. q. art. 6.

Art. 7. ad 2. & 3.

AD TERTIVM dicendũ, φ oõ innititur principaliter fidei non quantũ ad efficaciã merendi, quia ſic innititur principaliter charitati, ſed quantum ad efficaciam impetrandi: quia per fidem habet homo notitiam omnipotentiæ diuinæ & miſericordiæ, ex quibus oratio impetrat, quod petit.

ARTICVLVS XVI.

Vtrum peccatores orando impetrent aliquid à Deo.

Porrecta per totum. 452

Inf. q. 178 ar. 2 ad 1. Et po. q. 6. ar. 9. ad 5. Et Io. 4. le. 3.

AD SEXTVMDECIMVM ſic proceditur. Videtur φ peccatores orando nõ impetrent aliquid à Deo. Dicitur enim Ioan. 9. Scimus, quia peccatore Deus non audit: quod conſonat ei, quod dicitur Prouerb. 28. Qui declinat aures ſuas ne audiat legem, oratio eius ęrit execrabilis: oratio autem execrabilis non impetrat aliquid à Deo. ergo peccatores non impetrant aliquid à Deo.

E ¶ 2 Prꝫt. Iuſti impetrãt à Deo illud, qđ merent̃ ut ſupra habitum * eſt: ſed peccatores nihil poſſunt mereri, q̃a gratia carent, & etiã charitate, quæ eſt uirtus pietatis, ut dicit glo. 2. ad Timoth. 3 ſuper illud, Habẽtes q̃dem ſpeciem pietatis, uirtutem autẽ eius abnegantes: & ita non piè orãt, qđ req̃ritur ad hoc, φ oratio impetret, ut ſupra * dictum eſt. ergo peccatores nihil impetrant orando.

Ar. pce.

Ar. pce. ad 2.

¶ 3 Prꝫt. Chryſoſt. dicit ſuper Matth. Pr̃ nõ libenter exaudit orationẽ, q̃ filius non dictauit: ſed in oratione quã Chriſtus dictauit, dr̃, Dimitte nobis debita noſtra, ſicut & nos dimittimus debitoribus noſtris, quod peccatores non faciunt. ergo uel

In ope im perfec. ho mi. 14.

mendum

mentiũt hoc dicẽtes, & ſic nõ ſunt exauditione digni: vel ſi non dicant, non exaudiuntur, quia formam orandi à Chriſto inſtitutam non ſeruant.

*Tra.44.I Io. a medio to.9. † Homi. 18. in opere imperfecto, parum ante medium, tom.2.

SED CONTRA eſt, quod Auguſt.* dicit ſup Ioã nem. Si peccatores non exaudiret Deus, fruſtra publicanus Dixiſſet. Dñe, propitius eſto mihi peccatori. Et Chryſoſt.† dicit ſuper Matt. Omnis qui petit, accipit, ideſt, ſiuè iuſtus ſit, ſiuè peccator.

Concl.

RESPON. Dicendũ, ꝙ in peccatore duo ſunt cõſideranda, ſcilicet natura, quam diligit Deus: & culpa, quã odit. Si ergo peccator orando aliquid petit, inquantũ peccator, ideſt, ſm deſideriũ peccati, in hoc à Deo nõ auditur ex miſericordia, ſed qñq; auditur ad vindictã, dũ Deus permittit peccatorẽ adhuc amplius ruere in peccata. Deus.n. quædam negat ꝓpitius, quę cõcedit iratus, vt Auguſt.* dicit. Orõnem verò peccatoris ex bono naturę deſiderio ꝓcedentẽ Deus audit non quaſi ex iuſtitia ꝗa peccator hoc nõ mereť, ſed ex pura miſericordia, obſeruatis tñ quatuor† pmiſſis condõnib', vt.ſ. ꝓ ſe petat, neceſſaria ad ſalutẽ, piẽ, & pſeuerãter.

Conclu. p Par. 2. conclusionis.
*Trac.73. I Ioã paulo a prin. to.9. Et de ver. dom. Ser.53.
†ar. pced. ad 2.

AD PRIMVM ergo dicendũ, ꝙ ſicut Aug. dicit * ſuper Ioan. Illud verbum eſt cęci adhuc inuncti, ideſt, nondũ perfectè illuminati, & ideò non eſt ratum: quàmuis poſſit verificari, ſi intelligatur de peccatore, inquantum eſt peccator, per quem etiam modum oratio eius dicitur execrabilis.

*Trac.44. in Ioan. a medio, tomo 9.

AD SECVNDVM dicendũ, ꝙ peccator nõ põt piè orare, quaſi eius orõ ex habitu virtutis informeť: poteſt tñ eius oratio eſſe pia quantũ ad hoc, ꝙ petit aliquid ad pietatẽ pertinens: ſicut ille qui nõ habet habitũ iuſtitię, poteſt aliquid iuſtum velle, vt ex ſupradictis* patet. Et quàmuis eius oratio nõ ſit meritoria, põt tñ eſſe impetratiua: quia meritum innititur iuſtitiæ, ſed impetratio innititur gratiæ.

*In corp. ar. & q.10. ar. 4. & q. 58. ar. 1. ad 3.
† ar.7. ad 1.

AD TERTIVM dicendũ, ꝙ ſicut dictũ † eſt, oratio dñica profertur ex perſona cõmuni totiùs Eccleſię: & ideò ſi aliquis nolẽs dimittere debita ꝓximo, dicat orõnem dñicam, nõ mentitur, quàmuis hoc qđ dicit, nõ ſit verũ quantũ ad ſuã perſonam: eſt enim verũ quantum ad perſonam Eccleſię, ex qua eſt meritũ, & ideò fructu orationis caret. Quãdoq; tñ aliqui peccatores parati ſunt debitoribus ſuis dimittere: & ideò ipſi orãtes exaudiuntur, ſm illud Eccl. 28. Relinque proximo tuo nocenti te, & tunc deprecanti tibi peccata ſoluentur.

ARTICVLVS XVII.

Vtrum conuenienter dicantur eſſe orationis partes, obſecrationes, orationes, poſtulationes, et gratiarũ actiões.

AD DECIMVMSEPTIMVM ſic ꝓceditur. Vr ꝙ incõueniẽter dicant eſſe orõnis partes obſecrationes, orõnes, poſtulationes, & gratiarũ actiones. Obſecratio.n. vr eſſe quædã adiuratio: ſed ſicut Orig. dicit * ſuper Matth. Non oportet ꝙ vir, qui vult ſm Euangeliũ viuere, adiuret filiũ: ſi.n. iurare nõ licet, nec adiurare. ergo incõueniẽter ponitur obſecratio orõnis pars

* Origenes Hom. vlt. I Matt. trac. non multum remote

¶ 2 Prę. Orõ, ſm Damaſcenũ, eſt petitio decẽtiũ à Deo. incõuenienter ergo orationes cõtra poſtulationes diuiduntur.

Lib. 3 De fid. ca. 24.

¶ 3 Prę. Gratiarũ actiones pertinẽt ad pterita, alia verò ad futura: ſed pterita, ſũt priora futuris. incõueniẽter ergo gratiarũ actiones poſt alia ponuntur.

IN CONTRARIVM eſt authoritas Apoſtoli 1. ad Timoth. 2.

Concl.

RESPON. Dicendũ, ꝙ ad orationẽ tria requirũtur, quorũ primũ eſt, vt orãs accedat ad Deũ, quẽ orat, qđ ſignificatur nomine orationis: ꝗa orõ eſt aſcenſus intellectus in Deũ. Secũdo, requiritur petitio, quæ ſignificatur nomine poſtulationis, ſiuè petitio proponať determinatè, qđ quidã nominant propriè poſtulationẽ: ſiuè indeterminatè, vt cũ ꝗs petit iuuari à Deo, qđ nominat ſupplicationẽ: ſiuè ſolũm factũ narretur, ſecundũ illud Io 11. Ecce, quẽ amas, infirmatur, qđ vocant inſinuationẽ. Tertio, requiritur ratio impetrandi qđ petitur, & hoc vel ex parte Dei, vel ex parte petẽtis. Ratio quidẽ impetrandi ex parte Dei eſt eius ſanctitas, ꝓpter quã petimus exaudiri, ſm illud Daniel. 9. Propter temetipſũ inclina Deus meus aurẽ tuã, & ad hoc pertinet obſecratio, ꝗ eſt per ſacra cõteſtatio, ſicut cũ dicimus: Per natiuitatẽ tuã libera nos Dñe. Ratio verò impetrandi ex parte petentis eſt gratiarũ actio: ꝗa de acceptis beneficijs gratias agẽtes, meremur accipere potiora, vt in collecta dicit. Et ideò dicit * glo. 1. ad Tim. 2. ꝙ in Miſſa obſecrationes ſunt, quę pręcedũt cõſecrationẽ, in quibus quædam ſacra cõmemorãtur. Orõnes ſunt in ipſa cõſecratione, in qua mẽs maximè dẽt eleuari in Deũ. Poſtulationes aũt ſunt in ſequẽtibus petitionibus. Gratiarũ actiones in fine. In pluribus ẽt Eccleſię collectis hęc quatuor poſſunt attẽdi, ſicut in collecta Trinitatis, qđ dr: Oĩpotẽs ſẽpiterne Deus, ptinet ad orõnes aſcẽſum in Deũ. qđ dr: Qui dediſti famulis tuis &c. ptinet ad gratiarũ actionẽ. qđ dr: Pręſta quęſumus &c. pertinet ad poſtulationẽ. qđ in fine ponitur: Per Dñm noſtrũ &c. pertinet ad obſecrationẽ. In collationibus autem patrum * dicitur, ꝙ obſecratio eſt imploratio pro peccatis, oratio cũ aliquid Deo vouemus, poſtulatio cum pro alijs petimus: ſed primum melius eſt.

*Glo. ordinaria i princ. commentarij ad cap. 2. ad Timot.
*In collatione 9. c. 11. 12. & 13. ſequent.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd obſecratio non

SVP. Q. LXXXIII. ART. XVII.

Porrecta per totum.
453
4. dis. 15. q. 4. art. 3
Et Phil. 4.
Et 1. Tim. 2.

IN ar. 17. dubiũ occurrit circa illud, ſcilicet, ꝙ in cõſecratione maximè mens debet eleuari in Deũ: qm̃ in cõſecratione tenetur ſacerdos conſecrans maximè ad exprimẽda diſtinctè verba conſecrationis, ac per hoc nõ poteſt maximè mens in Deum eleuari: qm̃ quanto magis in Deũ eleuať, tanto minus attendit ad inferiora, vt ſunt verba, & huiuſ-modi. ¶ Ad hoc dicitur, ꝙ in cõſecratione Euchariſtiæ, de qua eſt ſermo, in qua ſacerdos Deũ quodammodo ducit ad terras, ipſa eleuatio maximè in Dei bonitatẽ, quæ ſic dignatur adeſſe nobis, ratio eſt attentionis ad verba in actu exercito, hoc eſt, ꝙ ſacerdos diſtinctè, & reuerenter dicat verba illa. Quod aũt à ſcrupuloſis fit, ꝗa ſcilicet occupant ſuã mentem ad hoc, vt velint eſſe intenti, & attenti, extraneo eſt, & non eſt attentio, ſed habere potius attentionẽ pro obiecto. Eleuatio igitur mentis in Deũ in conſecratione debet eſſe maxima nõ intẽſiuè, & per abſtractionẽ à ſenſibilibus, vt oĩa dicto probãt: ſed debet eſſe maxima obiectiuè, & quo ad conatũ, infra latitudinem tñ attentionis, ad dicendum verba vt decet.

Concl.

¶ In eodẽ articulo in rñſione ad tertiũ aduerte, ꝙ nõ ſolũm ordinem ſimpliciter inter gratiarũ actiones, & poſtulationes aſſignat, ꝗa ſcilicet prius eſt gratias agere de acceptis, quibus præuenti ſumus, ꝗ petere futura, ſed etiã ordinis in Miſſa diſtincti à gloſ. recitati in corpore articuli rationem reddit: oſtẽdẽdo quo hæc quatuor ſe habẽt reſpectu vnius, & eiuſdem beneficij. Et locando primo rationẽ accedẽdi ad Deũ, ſecũdo acceſſum, tertio petitionẽ, & quarto gratiarũ actiones, vt gloſ. fecit, primò obſecrationes, ſecundò orationes, tertiò petitiones, quartò gratiarũ actiones ponens.

non eſt adiuratio ad complendum, quod prohibe A tur, ſed ad miſericordiam implorandum.

Ad secvndvm dicendũ, ꝙ oratio cõiter ſumpta includit omnia quæ hic dicuntur: ſꝫm qđ contra alia diuiditur, ĩportat propriè aſcẽſum in deũ.

Ad III. dicendũ, ꝙ in diuerſis præterita præcedunt futura: ſed aliquid vnum & idem prius eſt futurum, ꝗ ſit præteritum. Et ideò gratiarũ actio de alijs beneficijs præcedit poſtulationem aliorum beneficiorum: ſed idem beneficium prius poſtulatur, & vltimo cum acceptum fuerit, de eo gratiæ aguntur. Poſtulationem aũt præcedit oratio, per quam acceditur ad Deum, à quo petimus. Oratio B autem præcedit obſecratio: quia ex conſideratione diuinę bonitatis, ad eum audemus accedere.

QVAESTIO LXXXIIII.

De exterioribus actibus latriæ, in tres articulos diuiſa.

POSTEA conſiderãdum eſt de exterioribus actibus latriæ.

¶ Et primò, de adoratione, per quã aliquis ſuũ corpus ad Deũ venerandum exhibet. Scđò, de C illis actibus, quibus aliquid de rebus exterioribus Deo offertur. Tertio, de actibus quibus ea quæ Dei ſunt, aſſumuntur.

Circa primũ quæruntur tria.

¶ Primò, Vtrum adoratio ſit actus latriæ.

¶ Scđò, Vtrũ adoratio ĩportet actũ iteriorẽ, vel exteriorẽ.

¶ Tertiò, Vtrũ adoratio requirat determinationem loci.

Articvlvs primvs.

Vtrum adoratio ſit actus latriæ, ſiue religionis.

AD PRIMVM ſic proceditr. Vr, ꝙ adoratio non ſit actus latrię, ſiuè religionis. Cult* enim religionis ſoli Deo debetur: ſed adoratio[h] non debetr ſoli Deo. Legitur.n. Gen. 18. quòd Abrahã adorauit angelos. Et 3. Regũ 1. dr, ꝙ Nathan Propheta ingreſſus ad regem Dauid, adorauit eũ pronus in terram. ergo E adoratio nõ eſt act* religionis.

¶ 2 Præt. Religionis cultus debetur Deo prout in ipſo beatificamur, vt patet per Aug. in 10. de * ciu. Dei: ſed adoratio debetur ei ratione maieſtatis,[h] quia ſup illud Pſ. 28. Adorate Dominum in atrio ſancto eius, dicit gl. De his atrijs venitur in atrium, vbi maieſtas adoratur. ergo adoratio non eſt actus latriæ.

¶ 3 Præt. Vnius religionis cult* A tribus perſonis debetur: non[h] autem vna adoratione adoramus tres perſonas, ſed ad inuocationem trium perſonarũ ſingulariter genu flectimus. ergo adoratio non eſt actus latriæ.

Sed contra eſt, ꝙ Matth. 4. inducitur. Dñm Deum tuum adorabis, & illi ſoli ſeruies.

Respon. Dicendũ, ꝙ adoratio ordinatur in reuerentiam eius, qui adoratur. Manifeſtũ eſt B autem ex * dictis, quòd religionis propriũ eſt reuerentiã Deo exhibere: vnde [m] adoratio, qua de* adorar. eſt religionis actus. q. 81. art. ad 3.

Ad primvm ergo dicendũ, ꝙ Deo debetur reuerentia ꝓpter eius excellentiam, quæ aliquib* creaturis cõicatur non ſecundum æqualitatem, ſed ſꝫm quandam participationem. Et ideò alia veneratiõe veneramur deũ quod pertinet ad latriã: & alia C veneratione quaſdam excellentes creaturas, quod pertinet ad duliam, de qua poſt* dicetur. Et quia ea, quæ exterius aguntur, ſigna ſunt interioris reuerẽtię, quædam exteriora ad reuerentiã ꝑtinentia exhibentur excellẽtibus creaturis, inter quę maximum eſt adoratio: ſed aliquid eſt, quod ſoli Deo exhibetur, ſ. ſacrificium. Vnde Aug. dicit in 10.* de ciu. Dei. Multa de cultu D diuino vſurpata ſunt, quæ honoribus deferuntur humanis ſiuè humilitate nimia, ſiuè adulatione peſtifera: ita tñ ꝙ quib* ea deferuntur, homines haberẽtur, qui dicuntur colendi & venerandi (ſi aũt multum eis additur) & adorandi. Quis verò ſanctificãdum cenſuit, niſi eũ quẽ Deum aut ſciuit, aut putauit, aut finxit? Scđm reuerẽtiam ergo, ꝗ creaturæ excellenti debetur, Nathan adorauit Dauid. Scđm aũt reuerentiam, quæ E debetur Deo, Mardochęus noluit adorare Aman, timens ne honorẽ Dei transferret ad hominem, vt dr Heſter 3. Et ſimiliter ſꝫm reuerentiam debitã creaturæ excellenti Abrahã adorauit angelos, & ẽt Ioſuæ, vt legitur Ioſuæ 5. Quamuis poſſit intelligi, ꝙ adorauerint adoratione latriæ Deũ, qui in ꝑſona angeli apparebat, & loquebar. Scđm autẽ reuerentiã ꝗ debetur Deo, prohibitus eſt Ioãnes angelũ adorare, Apoc. vlt. tum ad oñdendũ dignitatẽ hoĩs, quã adeptus eſt per Chriſtũ, vt angelis æquet: vnde ibi ſubditur, Conſeruus tuus ſum, & fratrum tuorum: tum ẽt ad excludendum idololatriæ occaſionem. Vnde ſubditur: Deum adora.

q. 110. & ſeq. & q. 103. ar. 3. & 4.

* lib. 10. c. 4. circa fin. to. 5.

SVP. Q. LXXXIIII. ARTIC. I.

Ferr. 3. cont. c. 119.

IN art. 1. q. 84. dubium occurrit de actib* Mardochę, & Ioannis hic expoſitis in citatione ad primũ. Nam cum rex præcepiſſet Amã adorari, vt creaturã excellentẽ, non vt Deum, qđ per hoc patet, ꝙ infra ſe ipſum illum adorari conſtituit, non vr recte excuſari Mardochæus, dicendo ꝙ ſecundum reuerentiã Deo debitam Mardochæus noluit adorare Aman. Ioãnes quoque, ſi de latriæ adoratione ꝓhibitus eſt, cum ipſe eſſet paratus ad illam adorationẽ, vt patet ex hoc, quod ibi dicitur, ſ. cecidi vt adorarem, ſequitur ꝙ Ioãnes peccauerit peccato maximo, à cuius perfecta conſumatione prohibit* fuit ab angelo, quod eſt incõueniens. Mala igitur eſt expoſitio literæ. *Porrecta per totum.* 454 3. diſt. 10. q. 1. ar. 2. q. 7. Et 3. contra c. 119.

¶ Ad hoc dr, ꝙ de mẽte Mardochęi talis videtur ĩ litera ſcripturæ inſinuatum, ꝙ ea ratione renuerit adorare Aman, ne, ſ. reuerentiam exteriorem Deo conſuetam a Iudæis exhiberi (vt patet 3. Reg. 8. de genuflexione Salomonis) ad hominem talem transferret. Di enim Heſter 3. ꝙ arguentibus alijs pueris regis Mardochæũ de hoc, dicit ſe eſſe Iudæũ: & quod illi volẽtes experiri an perſeueraret, accuſauerunt eũ ad Aman hoſtem Iudæorum: qm erat de ſtirpe Agag regis Amalechitarum, occiſi à Samuel, 1. Reg. 15. *Lib. 10. c. 1. a medio. to. 5.* *Conclu. b*

Sic ergo pater, ꝙ conuenienter author mẽtem Mardochæi interpretat* eſt. An aũt prudẽnter in hoc egerit Mardochæus, cũ ſciret Iacob adoraſſe fratrem ſuum Eſau, Gen. 33. & filios ei* incognitũ Ioſeph adoraſſe, Gen. 43. & rõnabile ſit qđ ipſe more Perſarum, adoraret pronus in terrã regem, alia qõ eſt, ex particularibus tunc occurrentibus pẽſanda. Factum aũt Ioannis Euãgeliſtæ ad exteriorem tñ actũ ſpectat, ita ꝙ Ioãnes nolebat diuinam reuerentiam angelo exhibere, ſed reuerentiã ſummam in exteriori actu, ſ. proſtrationis, ei exhibere, quã licitè facere poterat, cum hæc poſſit etiã hoĩ excellenti exhiberi, & exhibita fuerit, vt patet in prædictis locis: ſed quia iſta tãta exterior reuerentia deberet reſeruari ſoli Deo, vt aliqua exterior reuerentia eſſet illi propria, ideo angelus dr prohibuiſſe eum à reuerentia debita Deo, ita ꝙ ſenſus eſt, quòd ſecundum reuerentiã exteriorẽ debitam Deo, hoc eſt, ex debito honeſtatis reſeruandã ſoli Deo, prohibitus eſt Ioannes in perſona generis humani offerens prædeceſſorũ ſuorum more reuerentiã exteriorem ſummã excellentib* creaturis, ne hanc exhiberet: ſed ſoli deo reſeruaret illam propter vtranque rationem in litera allatã. Et hæc de tota quæſtione. 84. ſufficiant. *Conclu. m*

Ad

Ad II. dicendũ, ꝙ ſub maieſtate diuina intelligitur omnis Dei excellentia, ad quam pertinet ꝙ in ipſo, ſicut in ſummo bono, beatificamur.

Ad III. dicendũ, ꝙ quia una eſt excellentia triũ perſonarum, vnus honor & reuerentia eis debetur, & per conſequens vna adoratio. In cuius figuram cum legitur de Abraham, Gen. 18. ꝙ tres viri apparuerunt, adorans, unum alloquitur dicens. Domine, ſi inueni gratiam &c. Terna autem genu flexio ſignum eſt ternarij perſonarum, non autem diuerſitatis adorationum.

Porrecta per totum.

455

ARTICVLVS II.

Vtrum adoratio importet actum corporalem.

Ferr. 3. cont. c. 119.

Sup. q. 81 ar. 7. Et 3 diſt. 9. q. 1. art. 3. q. 3. & 3. cõtra G. p. 119.

AD SECVNDVM ſic proceditur. Videtur ꝙ adoratio non importet actum corporalem. Dicitur enim Ioan. 4. Veri adoratores adorabunt Patrem in h ſpiritu, & veritate: ſed id quod fit in ſpiritu, non pertinet ad corporalem actum. ergo adoratio non importat corporalem actum.

¶ 2 Præt. Nomen adorationis ab orone ſumit: ſed oratio principaliter conſiſtit in interiori actu, ſm illud 1. ad Cor. 14. Orabo ſpiritu, orabo & mente. adoratio h maximè h importat ſpiritualem actũ.

¶ 3 Præt. Corporales actus ad ſenſibilẽ cognõnẽ ptinent: h Deũ aũt nõ attingim ſenſus corpis, ſed mentis. ergo adoratio nõ iportat corporalẽ actu.

Sed contra eſt, quòd ſuper illud Exod. 20. Non adorabis ea, neque coles: dicit glоſſ. Nec affectu colas, nec ſpecies adores.

Gl. ordinaria ibi.

Respon. Dicendum, ꝙ ſicut Damaſ. dicit in 4. lib. Quia ex duplici natura cõpoſiti ſumus, intellectuali. ſ. & ſenſibili, m duplicẽ adorationẽ deo offerimus. ſ. ſpũalem, quæ conſiſtit in interiori mentis deuotione: & corporalẽ, quæ conſiſtit in exteriori corporis humiliatione. n Et quia in oĩbus actib latriæ id, qđ eſt exterius, refertur ad id, qđ eſt interius, ſicut ad principalius: ideò p ipſa exterior adoratio fit pp interiorẽ, vt videlicet p ſigna humilitatis, q̃ corporaliter exhibemus, excitetur nr̃ affectus ad ſubijciendũ ſe Deo, q quia cõnaturale eſt nobis, vt p ſenſibilia ad intelligibilia procedam.

li. 4. Orth. fid. ĩ principio c. 13. *Concl.* m

Concl. p

Ad primvm ergo dicendum, ꝙ etiam adoratio corporalis in ſpiritu fit, inquantum ex ſpirituali deuotione procedit, & ad eam ordinatur.

Ad II. dicendũ, ꝙ ſicut oratio primordialiter eſt quidẽ in mẽte, ſecundariò aũt verbis exprimit vt ſupra dictũ eſt: ita ẽt adoratio principaliter quidẽ in interiori Dei reuerentia cõſiſtit, ſecundariò aũt in quibuſdã corporalib. humilitatis ſignis: ſicut genu flectimus, noſtrã infirmitatem deſignãtes in comparatione ad Deum. Proſternimus autẽ nos, quaſi profitentes nos nihil eſſe ex nobis.

q. 83. a. 12

Ad tertivm dicendũ, ꝙ etſi per ſenſum Deũ attingere non poſſimus, per ſenſibilia tamẽ ſigna mens noſtra prouocantur, vt tendat in Deum.

Porrecta per totum.

456

ARTICVLVS III.

Vtrum adoratio requirat determinatum locum.

3. T. in. 2.

AD TERTIVM ſic proceditur. Vr̃ ꝙ adoratio nõ requirat determinatũ locũ. Dr̃. n. Ioan. 4. Venit hora qñ h neq; in monte hoc, neq; in Hieroſolymis adorabitis Patrem: eadem ratio videtur eſſe & de alijs locis. ergo determinatus locus non requiritur ad adorandum.

F

¶ 2 Præt. Adoratio exterior ordinat ad interiorẽ: ſed iterior adoratio fit ad deũ, ut ubiq; exiſtẽtẽ. ergo exterior adoratio nõ reqrit h dterminatũ locũ.

¶ 3 Præt. Idẽ h Deus eſt, qui in nouo, & veteri teſtõ adoratur: ſed in veteri teſtõ fiebat adoratio ad occidentem, nam oſtium tabernaculi reſpiciebat ad orientem, vt hr̃ Exod. 26. ergo eadem rõne etiam nunc debemus adorare ad occidentem, ſi aliquis locus determinatus requiritur ad adorandum.

G

Sed contra eſt, quod dr̃ Iſa. 56. & inducitur Luc. 19. Domus mea, domus orationis vocabitur.

Respon. Dicendum, ꝙ ſicut dictum eſt, in adoratione principalior eſt interior deuotio mẽtis ſecundariũ aũt eſt, qđ ptinet exterius ad corporalia ſigna. Mens aũt interius apprehẽdit deũ, quaſi nõ cõprehẽſum aliquo loco, ſed corporalia ſigna neceſſe eſt ꝙ in determinato loco, & ſitu ſint: & iõ m dterminatio loci nõ requirit ad adorationẽ principr, quaſi ſit de neceſſitate ipſius, ſed ſm quandam decentiam, ſicut & alia corporalia ſigna.

Ar. pced.

Concl. m

H

Ad I. ergo dicendũ, ꝙ Dñs p illa verba pnũciat ceſſationẽ adorationis tam ſm ritũ Iudæorũ adorantiũ in Hieruſalẽ, q̃ ẽt ſm ritũ Samaritanorum adorantiũ in monte Garizim. Vterq;. n. ritus ceſſauit veniente ſpirituali Euangelij veritate, ſm quã in omni loco Deo ſacrificatur, vt dr̃ Malach. 1.

Ad II. Dicendũ, ꝙ determinatus locus eligit ad adorandũ non pp Deũ qui adoratur, quaſi loco concludat, ſed pp ipſos adorantes: & hoc triplici rõne. Primo quidẽ, pp loci conſecrationẽ, ex qua ſpũalem deuotionẽ concipiunt orantes, vt magis exaudiatur, ſicut patet ex adoratione Salomonis. 3. Reg. 8. Scđo, pp ſacra myſteria, & alia ſanctitatis ſigna, q̃ ibi continentur. Tertiò, pp concurſum multorũ adorantiũ, ex quo fit oratio magis exaudibilis, ſm illud Matth. 18. Vbi ſunt duo, vel tres cõgregati in noĩe meo, ibi ſum ego in medio eorũ.

I

Ad III. dicendũ, ꝙ ſm quandã decentiã adoramus verſus orientẽ. Primo quidẽ, pp diuinæ maieſtatis indiciũ, qđ nobis manifeſtatur in motu cęli qui eſt ab oriente. Scđo pp paradiſum in oriente conſtitutũ, ut legitur Gen. 2. ſm lrãm ſeptuaginta interpretũ, quaſi q̃ramus ad paradiſum redire. Tertio, pp Chriſtũ, qui eſt lux mundi, & oriens noĩat Zach. 6. Et qui aſcendit ſup cęlum cęli ad orientẽ: & ab oriente etiã expectatur venturus, ſm illud Matth. 24. Sicut fulgur exit ab oriẽte, & paret uſq; ad occidentem, ita erit & aduentus filij hominis.

K

QVAESTIO LXXXV.

De his quæ à Deo fidelibus dantur, in quatuor articulos diuiſa.

POSTEA conſiderandum eſt de actib. quibus aliquæ res exteriores Deo offerantur.

¶ Circa quos occurrit duplex cõſideratiõ. Primò qdẽ de his, q̃

SVP. Q. LXXXV. ARTICVL. I.

In art. 1. 85. dubiũ occurrit circa prĩcipium corporis articuli, an, ſ. ſit verum, quòd naturalis ratio dictet homini, quòd alicui ſuperiori ſubdatur, à quo egeat adiuuari, & dirigi, & hoc ppter defectus, quos in ſeipſo ſentit

tit. Videtur .n. hoc eſſe falſum: quoniã aut eſt ſermo de defectibus corporis, aut de defectibus animæ, aut utriuſq;. Sed propter defectus corporis non dictat naturalis ratio hominē ſuperiori adiutori, ac directori ſubijci, tùm quia defectus corporis communes ſunt nobis, & alijs animalibus: tùm quia defectus corporis non ducūt niſi ad corpus ſine defectu, quale ē corpus cœleſte: à corporibus autem non expectam' directionē, quãmuis adiutoriū, ex applicatione eorū dē, ut patet ex illuminatione, & medicinis. Propter defectus verò animæ quo ad partē perceptiuã, ad lumē intellectus agētis recurrens ſiſtit: quo ad poteſtatē verò appetitiuã, recurrendo ad rōnis regulam naturaliter ſiſtit. Neuter ergo ſingulatim, aut ſimul defectus, naturali dictamine ducit hominē vt cognoſcat ſe ſubijci alicui ſuperiori naturæ, à qua adiuuari & dirigi indigeat.

¶ Et cōfirmatur, quia quod naturalis rō dictat, omnibus hominibus commune eſt. Conſtat aūt multos uiros illuſtris ingenij non niſi propter vulgus ſacrificandū eſſe Deo ſenſiſſe, ut Seneca de ſeipſo dicit, & Ariſt. in 12. Metaph. ſentire videt̃, Auerroiſq; expreſsè idem ſentit ibidem. Et breuiter omnes negātes diuinã prouidentiã, circa hominum ſingulares actus, ſingulariter hoc ſentiunt. Nō eſt igitur hoc de iure naturæ naturali ratione dictatum.

¶ Ad hoc dī, q̃ rō poteſt dici naturalis in practicis dupliciter.

*Li. 10. c. 5. & 6. & 19. to. 5.

¶ Primo, illa cognitio quæ tanquā indita ſtatim, aut quaſi ſtatim homini adeſt, ut q̃ homo debet uiuere, debet habitare domi, alere filiū, honorare patrē, & huiuſmodi. Et talis cognitio dicitur naturalis ex modo, quia ineſt ad modum naturæ, & rō ſic naturalis diſtinguitur contra rationem †inueſtigatã.

†Li. 2. c. 3. circa medium. t. 3. †Ariſt. li. 1. Periher. c. 2. to. 1.

Porrecta per totum.

457

¶ Secūdo aūt mō, rō dī naturalis a naturali principio, qa. ſ. hī ex uirtute naturalis luminis prouueniens, vel acquiſita: & ſic rō naturalis diſtinguit̃ & cōtra ſupnatur. ē, & contra uolūtariã rōnē, & continet ſub

Conclu. m

Deo à fidelibus dãtur. Secūdò, de uotis, quibus ei aliqua pmittuntur. Circa primum conſiderandum eſt de ſacrificiis, oblationibus primitiis, & decimis.

Circa ſacrificia quæruntur quatuor.

¶ Primò, Vtrum offerre Deo ſacrificium ſit de lege naturæ.

¶ Secundò, Vtrum ſoli Deo ſit ſacrificium offerendum.

¶ Tertiò, Vtrum offerre ſacrificiū ſit ſpecialis act' uirtutis.

¶ Quartò, Vtrum oēs teneantur ad ſacrificiū offerēdum.

ARTICVLVS I.

Vtrum offerre ſacrificium Deo ſit de lege naturæ.

AD PRIMVM ſic pcedit̃. Vr̃ q̃ offerre ſacrificiū Deo non ſit de lege naturæ. Ea .n. q̃ ſunt iuris naturalis, [h] cōia ſunt apud oēs hoīes: nō aūt hoc cōtingit circa ſacrificia. Nã quidã legũtur obtuliſſe in ſacrificiū panē, & uinū, ſicut de Melchiſedech dr̃ Gen. 14. & qdã hæc, quidã verò alia, ut aīalia. ergo oblatio ſacrificiorũ ñ ē d̃ iure naturali.

¶ 2 Præt. Ea q̃ ſunt iuris naturalis oēs iuſti [h] ſeruauerūt: ſed nō legit̃ de Iſaac, q̃ ſacrificiū obtulerit, neq; ēt de Adam, de quo tñ dr̃ Sap. 10. q̃ ſapientia eduxit eū à delicto ſuo. ergo oblatio ſacrificij non eſt de iure naturali.

¶ 3 Præt. Aug. dicit 10. * de ciuit. Dei, q̃ ſacrificia in quadã ſignificãtiã offerunt̃: [h] uoces aūt quę ſunt pcipua iter ſigna, ſicut idē dicit i libro † de doct. Chriſ. nō ſignificant naturalr̃, ſed ad placitū, ſecundū † Philo. ergo ſacrificia non ſunt de lege naturali.

SED CONTRA eſt, q̃ in qualibet ætate, & apud quaſlibet hominum nationes ſp ſuit aliqua ſacrificiorum oblatio: quod autem eſt apud oēs, uidetur naturale eſſe. ergo & oblatio ſacrificiorum eſt de iure naturali.

RESPON. Dicendū, q̃ [m] naturalis rō dictat homini, q̃ alicui ſuperiori ſubdat̃ [n] pp defectus, quos in ſeipſo ſentit, in quibus ab aliquo ſuperiori eget adiuuari, & dirigi. Et quicquid illud ſit, hoc eſt qđ apud oēs dr̃ De'. Sicut aūt in reb. naturalib. naturalr̃ īferiora ſuperiorib' ſubdūtur: ita ēt naturalis rō dictat huiuſmodi ſm naturalē īclinationē, ut ei qđ eſt ſupra hoiem, ſubiectionē, & honorē exhibeat ſm ſuū modū. [p] Eſt aūt mod' cōueniēs homini, ut ſenſibilib. ſignis utat̃ ad aliqua exprimenda, [q] qa ex ſenſibilib. cognitionē accipit: & iō ex naturali ratione pcedit, q̃ hō qbuſdã ſenſibilibus rebus vtat̃, offerēs eas Deo i ſignū debitæ ſubiectionis & honoris, ſm ſilitudinē eorū, q dominis ſuis aliqua offerūt i recognitionē dñij. Hoc āt pertinet ad rationem ſacrificij: & ideo [r] oblatio ſacrificij pertinet ad ius naturale. [t]

AD PRIMVM ergo dicendū, q̃ ſicut ſupradictū * ē, aliqua i cōi ſūt d̃ iure nali, quorū determinatiōes ſūt d̃ iure poſitiuo, ſi, cut q̃ malefactores puniantur, hēt lex naturalis: ſed q̃ tali pœna, uel tali puniant̃, eſt ex cōſtitutione diuina, uel humana. Similr̃ ēt oblatio ſacrificij i cōi ē de lege naturali, & iō i hoc oēs cōueniūt: ſed determinatio ſacrificiorū ē ex iſtitutiōe humana, vł diuina, & iō i hoc differūt.

AD II dicēdū, q̃ Adã, & Iſaac, ſicut & alij iuſti, Deo ſacrificiū obtulerūt, ſm ſui tpis cōgruentiã, ut patet * p Greg. q dicit, q̃ apud antiquos p ſacrificiorum oblationes remittebat̃ pueris pctm̃ originale. Nō tñ d̃ oib. iuſtorū ſacrificiis fit mētio i Scriptura, ſ3 ſolū d̃ illis, circa q̃ aliqd ſpāle accidit. Pōt tñ eē rō, q̃re Adã ñ legit̃ ſacrificiū obtuliſſe, ne qa i ipſo notat̃ origo pcti, ſimul ēt i eo ſãctificatiōis origo ſignaret̃. Iſaac verò ſignificauit Chrm̃, īquãtū ipſe oblat' ē ī ſacrificiū, vñ nō oportebat ut ſignificaret̃ q̃ſi ſacrificiū offerēs.

AD III dicēdū, q̃ ſignificare cōcept' ſuos ē homini naturale, ſed determinatio ſignorum eſt ſm humanum placitum.

*1. 2. q. 95 art. 2.

*Li. 4. Mora c. 3. parum ante medium.

ſe oēm cognitionē, quam ex lumine intellectus agētis ſtatim, uel diſcurrēdo, & multū ſtudēdo &c. habere poſſumus. Et hoc mō intellexit author dicens, q̃ rō naturalis dictat. Ita q̃ intētio ſua eſt, q̃ rō naturalis, ut diſtinguit̃ cōtra ſupnaturalē, qualis ē lex diuina: & contra uolūtariã, qualis eſt lex poſitiua, quæ rō dī volūtaria, qa à principio nihil differt, ut dī 5. Eth. talis rō dictat hoi, q̃ ſubditur alicui ſuperiori &c.

¶ Ad cuius euidentiã ſcito, q̃ rō dictans ſacrificiū, eſt rō procedēs ex multis pmiſſis. ſ. q̃ in natura eſt aliqd ſupremū, & q̃ illud cognoſcit hos nros ſingulares act' ſingulariter, & q̃ benefactor nr̃ eſt in ſingulatib'. Et qm̃ hæc oīa rōne naturali cognoſci pñt, ideo rō naturalis fulta tot notitiis dictat hoi, q ſe ſentit dfectuoſum quoad aīam pcipuè, ſe ſubdi ſuperiori adiutori, & directori, quem Deū dicimus.

Conclu. p

¶ Ad primū ergo obiectorū dī, q̃ ſermo pñs ē d defectib. hoīs ſecūdū animã, & corporis i ordine ad animã. Et q̃ quia homo cū toto lumine intellectus agentis, & dependentibus ab eo, deficere ſe experimēto ſentit & in cognitione, & in rectitudine appetitus: & deficiēs i aliquo naturaliter reducitur ad indeficiens tanq̃ depēdens ab illo: iō cognoſcit ſe ſubijci alicui ſuperiori indeficiēti: ac p hoc recurrēdum eſſe ad illū ut adiutorē, & directorē. Et dato q̃ hæc non dictaret naturalis rō, tanq̃ neceſſario ſcita, ſaltem tanq̃ rationabilia dictat. In moralibus autem non oportet expetere certitudinem mathematicam, ſed rōnabilia ſufficiunt.

Conclu. 2

¶ Ad cōfirmationem verò dr̃ dupliciter. Prīo, q̃ hoc dictamē eē cōe teſtat̃, q̃ ut i litera dī in rñſione ad primū, oēs cōiter cōueniūt i hoc, q̃ ſacrificiū offerat̃. Quod āt qdã hoc negēt, cōtingit ex hoc, q̃ dicētes ſe eē ſapiētes, ſtulti facti ſunt, ut dī ad Ro. 1. Alio vero mō di, q̃ ea q̃ ſūt d dictamine naturali, ut principia, ſūt oibus cōia: ea vero q̃ ſūt d dictamine naturali, ut cōcluſiōes iueſtigatę, ñ cōcedunt̃ ab oib', qa nec ab oibus cognoſcuntur.

Porrecta per totum.
458

ſcunt. Sic & ad dictamẽ naturale ſpectat ſacrificare Deo, & nõ primo modo: propterea nõ eſt mirum, ſi multi ſapientes huius mundi non acceptant hoc.
¶ In eodẽ art. nota, q author nõ ſolũ oſtẽdit q ad ius naturale ſpectat oblatio ſacrificij, ſed ẽt q oblatio ſacrificij exterioris. Nã poterat qs dicere, q Deo, utpote intellectualis naturæ, ſufficit oblatio mentis interior. Et ppea author ex eo q naturale eſt homini exprimere interiorẽ mẽtẽ exteriorib. ſignis, qa à ſenſibilibus cognitionẽ accipit, docet q iõ naturale quoq; eſt hominẽ interiorẽ oblationẽ mẽtis, exteriori oblatione explicare. Et bñ aduerte, q nõ ex parte neceſſitatis, qa ſ alteri homini nõ poſſum' exprimere aliter mentẽ nrãm, niſi ſenſibilib' ſignis: ſed ex pte naturalitatis, qa ſ exprimere p ſenſibilia ſigna, naturale eſt homini, qa à ſenſibilib. accipit cognitionẽ, author pceſſit: qm iõ neceſſitatis nõ hẽt locũ reſpũ Dei, q intuẽ cor, ſed optimẽ locũ habet rõ naturalitatis ex parte hominis, qui offert ſacrificiũ.

(1. 2. q. 102 art. 3 cor. Et 3 q 48. art. 3. cor. Et 3. contra c. 120. ſi. Et Pſal. 28. col. 2. Et Roma. 1. lec. 7. ſi.)

SVP. Q. LXXXV. ARTIC. II.
Fer. 3 cont. c. 20.
IN art. 2. eiuſdẽ 85. q. aduerte, q i corpore articuli author rõnẽ radicalẽ, qa ſ. ſacrificiũ exterius dẽt cõformari interiori, q ſol. Deo offert, cõfirmat ſimilitudine pportionali, quia. ſ. ſicut ſe hẽt uox, & cõceptus ſignificatus, & poſtmodũ cõcluſionẽ ipſam ex humana cõſuetudine probat, quã ẽt authoritate diuinæ legis d thymiamate, ſeu vnguẽto prohibito ſub pœna mortis cõfirmat. Et ſi uis materiã hãc latius uidere, inſpice c. 120. libri 3. contra Gent.

SVP. Q. LXXXV. ARTIC. III.
IN art. 3 vide q vis rõnis conſiſtit in hoc. Act' ex quo alij tã proprias ſpẽs habẽtes, q nõ ordinati ad diuinã rõnẽ habũt ſpẽm, eſt actus ſpãlis: oblatio ſacrificij ẽ hmõi. ergo &c. In litera ſiqdẽ primo maior in exẽplo utrorumque ordinatorũ ad fornicationẽ: deinde minor ſimiliter in utraque ordinatis ad diuinã reuerẽtiã, declaratur &c. ubi & hẽs dñam inter actus habentes alias ſpẽs uirtutis, & nõ habẽtes ſ hoc, q illi ppriẽ dñr ſacrificia, illi aũt participatiuẽ dñr ſacrificia. Sicut etiam furtum pp fornicationem eſt participatiuẽ fornicari; propriẽ autem actus fornicandi, eſt fornicari.
¶ In reſponſione ad tertium ibidẽ habes proprietatem uocabulorum ſcripturæ.

ARTICVLVS II.

Vtrum ſoli Deo ſit ſacrificiũ offerẽdũ.

AD SECVNDVM ſic proceditur. Vr q non ſoli ſummo Deo ſit ſacrificium offerendũ. Cũ.n. ſacrificiũ Deo offerri dẽat, vr q oib.* illis ſit ſacrificiũ offerẽdũ, q h diuinitatis cõſortes fiũt: ſed ẽt ſancti hoĩes efficiunt diuinæ naturę conſortes, ut dr 2. Petri. 1. Vnde & de eis in Pſal. 81 dr. Ego dixi Dij eſtis. Angeli ẽt filij Dei nominantur, ut patet G Iob 1. ergo omnibus his debet ſacrificium offerri.

¶2 Pręt. Quãtò aliqs maior eſt, tãtò ei' maior honor dẽt exhiberi: ſed angeli, & ſcti ſunt multò maiores qbuſcunq; terrenis principibus, qbus tñ eorũ ſubditi multò maiorẽ honorẽ impendunt, ſe corã eis pſternentes, & munera offerentes, q̃ ſit oblatio alicuius animalis, uel rei alterius in ſacrificium. ergo multò magis angelis, & ſanctis poteſt ſacrificium offerri.

¶3 Præt. Templa, & altaria inſtituuntur ad ſacrificia offerẽda: ſed templa, & altaria inſtituuntur angelis, & ſanctis. ergo ẽt ſacrificia poſſunt eis offerri.

SED CONTRA eſt, q dicitur Exodo 22. Qui immolat dijs, occidetur, pręter Domino ſoli.

RESPON. Dicẽdũ, q ſicut dictũ* eſt, oblatio ſacrificij fit ad aliqd ſignificãdũ. Significat aũt ſacrificiũ qđ offert exterius, interius ſpũale ſacrificium, quo aĩa ſeipſam offert Deo, ſm illud Pſalmiſtæ. Sacrificium Deo ſpũs cõtribulatus: qa ſicut ſup. dictũ* eſt, exteriores actus religionis ad interiores ordinant. Aĩa aũt ſe offert Deo in ſacrificiũ, ſicut principio ſuæ creationis, & ſicut fini ſuę beatificationis. Secũdũ* aũt ueram fidẽ ſolus K Deus eſt creator animarum noſtrarũ, ut in 1. habitũ* eſt. In ſolo ẽt eo animæ noſtræ beatitudo conſiſtit, ut ſupra dictũ† eſt. Et iõ m ſicut ſoli Deo ſummo debem' ſacrificiũ ſpũale offerre, ita ẽt ſoli ei dẽmus offerre exteriora ſacrificia.* Sicut ẽt orãtes atq; laudantes ad eũ dirigimus ſignificatiuas uoces, cui res ipſas i corde quas ſignificam', offerimus, ut Aug. dicit 10.* de ciui. Hoc ẽt uidem' in oĩ republica obſeruari, q ſũmũ rectorẽ aliquo ſigno ſingulari honorãt qđ cuicũq; alteri đferret, eſſet crimẽ lęſę maie. Et iõ i lege diuina ſtatuit pęna mortis his q diuinũ honorẽ aliis exhibẽt.

(* Ar. prec. * q. 48. ar. 2. & q. 81. art. 7. D. 178. * q 118 ar. ne. 2. † 1. 2. q. 2. & 3. art. 8. Conclu.)

AD PRIMVM ergo dicendũ, q nomen diuinitatis cõicatur aliquibus non per æqualitatẽ, ſed per participationem: & iõ nec æqualis honor eis debetur.

AD II dicẽdũ, q in oblatione ſacrificij nõ pẽſat ptium occiſi pecoris, ſed ſignificatio, qua hoc fit i honorẽ ſummi rectoris toti' uniuerſi. Vñ ſicut * Aug. dicit 10.† de ciuit. Dei, Dæmones nõ cadauerinis nidorib', ſed diuinis honorib. gaudent.

AD III dicẽdũ, q ſicut Aug. dicit 8.† de ciui. Dei. Nõ cõſtituim' Martyrib' tẽpla ſacerdotalia, qm nõ ipſi, ſeu De' eorũ nobis ẽ Deus. Vñ ſacerdos nõ dicit, Offero tibi ſacrificiũ Petre, uel Paule: ſed Deo de illorum uictorijs grãs agimus. & nos ad imitationẽ eorum exhortamur.

(* Li. 10. contra Fauſt. c. 21. to. 6. † Li. 10. de ciuit. Dei, c. 19 non procul a ſi. to. 5. † Li. 8. c. vlt. ii. ii. pena cap. to. 5.)

ARTICVLVS III.

Porrecta per totum.
459

Vtrum oblatio ſacrificij ſit ſpecialis actus virtutis.

AD TERTIVM ſic proceditur. Vr, q oblatio ſacrificii nõ ſit ſpecialis actus uirtutis, Dicit.n. Aug. 10.* de ciuit. Dei h Verum ſacrificium eſt omne opus quod agitur, ut ſancta ſocietate inhæreamus Deo: ſed oẽ opus bonũ nõ eſt ſpecialis actus alicuius determinatæ uirtutis. ergo oblatio ſacrificij non eſt ſpecialis actus determinatæ uirtutis

(* Li. 10. c. 6. in prin. tom. 5.)

¶2 Præt. Maceratio corporis, quæ fit p ieiuniũ, ptinet ad abſtinentiã: q̃ aũt fit per continentiã, pertinet ad caſtitatẽ: quæ aũt eſt in martyrio, pertinet ad fortitudinẽ, quæ omnia uidentur comprehendi ſub h ſacrificij oblatiõe, ſm illud Ro. 12. Exhibeatis corpora ueſtra hoſtiã uiuentem. Dicit ẽt Apoſto. ad Heb. vlt. Beneficẽtiæ, & cõionis nolite obliuiſci, talibus.n. hoſtiis promeretur Deus: beneficẽtia autem, & cõio pertinent ad charitatem, miſericordiam, & liberalitatem. ergo ſacrificij oblatio non eſt ſpecialis actus determinatæ uirtutis.

¶3 Præt. Sacrificiũ vr quod Deo exhibet: ſed multa ſunt q̃ Deo exhibent, ſicut đuotio, orõ, decimę primitiæ, oblatiões, & holocauſta. ergo ſacrificiũ nõ vr eſſe aliqs h ſpãlis act' determinatæ uirtutis.

SED CONTRA eſt, q in lege ſpecialia præcepta de ſacrificiis dantur, ut patet in principio Leuit.

RESPON. Dicẽdũ, q ſicut ſupra hitũ eſt, qñ act' unius uirtutis ordinat ad finẽ alteri' uirtutis, participat quodãmõ ſpẽm eius: ſicut cũ quis furatur, ut fornicet, ipſum furtũ accipit quodãmõ fornicationis deformitatẽ, ita q ſi ẽt alias nõ eſſet peccatũ, ex hoc iã pctm eſſet, q ad fornicationẽ ordinat. Sic m ergo ſacrificiũ eſt quidam ſpecialis actus laudẽ hñs ex hoc, quòd in diuinã reuerentiam fit, propter qđ ad determinatam uirtutem pertinet,

(1. 2. q. 18. art. 6. D. 1175.)

Conclu. m ſcilicet ad religionẽ[m]. Contingit aũt & ea quę ſm̃ A alias virtutes fiunt, in diuinã reuerentiã ordinari, puta, cũ aliqs eleemoſynã facit de rebus ꝓprijs ꝑ Deũ, vel cũ aliqs ꝓpriũ corpus alicui afflictioni ſubijcit ꝑ diuinã reuerẽtiã: & ſm̃ hoc ẽt act[*] aliarũ uirtutum ſacrificia dici poſſunt. Sunt tñ quidam actus, q non habẽt ex alio laudẽ, niſi qa fiũt ꝑ reuerentiam diuinam, & iſti actus propriè ſacrificia dicunẽ, & pertinent ad virtutẽ religionis.

Ad primvm ergo dicẽdũ, ꝙ hoc ipſum ꝙ Deo quadam ſpũali ſocietate volumus inhærere, ad diuinam reuerentiã pertinet: & ideò cuiuſcũq; virtutis actus rationem ſacrificij accipit ex hoc, ꝙ B agitur, ut ſancta ſocietate Deo inhæreamus.

Ad II dicẽdũ, ꝙ triplex eſt hominis bonum. Primum quidẽ eſt bonũ aiæ, qđ Deo offertur interiori quodã ſacrificio ꝑ deuotionẽ, & orõnẽ, & alios hmõi interiores actus: & hoc eſt principale ſacrificiũ. Secundũ, eſt bonũ corporis, qđ Deo quodam modo offerẽ ꝑ martyrium, & abſtinẽtiã, ſeu continentiã. Tertium, eſt bonũ exteriorũ rerum de quo ſacrificium offertur Deo, directè quidẽ, qñ immediatè res noſtras Deo offerimus, mediatè autem, qñ eas communicamus proximis propter Deum.

Ad III dicendum, ꝙ ſacrificia propriè dñr, qñ C circa res Deo oblatas aliqd fit, ſicut ꝙ aĩalia occidebanẽ, & cõburebantur, ꝙ panis frangitur, & comediẽ, & benediciẽ: & hoc ipſum nomẽ ſonat. Nã ſacrificium dr̃ ex hoc, ꝙ hõ facit aliqd ſacrũ. Oblatio aũt directè dr̃, cum Deo aliquid offertur, ẽt ſi nihil circa ipſum fiat: ſicut dicunẽ offerri denarij, vel panes in altari, circa quos nihil fit. Vnde oẽ ſacrificiũ eſt oblatio, ſed non cõuertitur. Primitię aũt oblationes ſunt, quia Deo offerebanẽ, vt legitur. Deut. 26. Non aũt ſunt ſacrificia, quia nihil ſacrum circa eas fiebat. Decimæ aũt propriè loquẽdo nõ ſunt ſacrificia, neq; oblationes: qa nõ immediatè Deo, ſed miniſtris diuini cultus exhibentur. D

ſunt legis naturæ, omnes tenentur. ergo omnes tenentur ad ſacrificium Dei offerendum.

Resp. Dicẽdũ, ꝙ duplex eſt ſacrificiũ, ſicut dictum[*] eſt, quorũ primũ, &[m] principale eſt ſacrificiũ interius, ad qđ oẽs tenentur: oẽs.n. tenentur Deo deuotam mentẽ offerre[n]. Aliud aũt eſt ſacrificiũ exterius, qđ in duo diuidiẽ. Nã quoddã eſt, qđ ex hoc ſolũ laudẽ hẽt, ꝙ Deo aliquid exterius offertur in proteſtationẽ diuinæ ſubiectionis: &[p] ad hoc aliter tenẽtur illi, q ſunt ſub lege noua, uel ueteri: aliter illi, qui nõ ſunt ſub lege. Nã illi qui ſunt ſub lege[q], tenenẽ ad determinata ſacrificia offerenda ſm̃ legis ꝑcepta. Illi verò q non erãt ſub lege: tenebanẽ ad aliqua exterius facĩẽda in honorẽ diuinũ ſm̃ cõdecẽtiã ad eos, inter quos habitabant, nõ aũt determinatè ad hæc, uel ad illa.[r] Aliud uerò eſt exterius ſacrificiũ, qñ actus exteriores aliarũ uirtutũ in diuinã reuerẽtiã aſſumunẽ, quorũ quædã cadũt ſub ꝑcepto, ad quos oẽs tenenẽ: qdã uerò sũt ſupererogationis, ad quos nõ oẽs tenenẽ[s].

*Ar.1. huius quæſt. Conclu. m

Conclu. p

Conclu. c

Ad primvm ergo dicendum, ꝙ ad illa determinata ſacrificia, quæ in lege erant præcepta, non omnes tenebantur: tenebantur tamen ad aliqua ſacrificia interiora, vel exteriora, ut dictum[*] eſt. *In corp. art.

Ad II dicẽdũ, ꝙ quàmuis non oẽs ſciant explicitè virtutem ſacrificiorum, ſciũt tamen implicitè, ſicut & habẽt fidem implicitã, ut ſupra habitũ[*] eſt. *q.2.a.7.

Ad III dicẽdũ, ꝙ ſacerdotes offerũt ſacrificia, quæ ſunt ſpecialiter ordinata ad cultum diuinum non ſolum pro ſe, ſed etiam pro alijs: quædam uerò ſunt alia ſacrificia, quæ quilibet poteſt pro ſe Deo offerre, ut ex ſupra dictis[*] patet. *In corp. ar. & art. 2. & 3.

SVP. QV. LXXXV. ART. IIII.

Porrecta per totum. 460

In art. 4 habes ꝙ duo genera ſacrificij ſint omnibus cõmunia. ſ. interioris mentis oblatio ꝑ deuotionem & orationẽ, & oblatio actuũ aliarũ virtutum. Tertium autẽ ſacrificij genus eſt proprium ſacerdotibus, & miniſtris Eccleſiæ, qđ hodie in ſola Euchariſtiæ oblatione eſſentialiter conſiſtere videtur: Quàmuis largo uocabulo in iure etiã inueniatur, iuxta illud Gregorij in benedictione cerei: Suſcipe ſancte pater incenſi huius ſacrificium veſpertinum.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum omnes teneantur ad ſacrificia offerenda.

Ad qvartvm ſic ꝓcediẽ. Vr̃ ꝙ non oẽs teneantur ad ſacrificia offerẽda. Dicit.n. Apo. Rom. 3. Quęcũq; lex loquiẽ, his q ſunt in lege loqẽ: ſed lex de[h] ſacrificij, nõ fuit oib[9] data, ſed ſoli populo Hebræorum. ergo E oẽs ad ſacrificia tenebantur.

¶2 Præt. Sacrificia Deo offeruntur ad[h] aliqd ſignificãdum: ſed nõ eſt omniũ hmõi ſignificationes intelligere. ergo nõ omnes tenentur ad ſacrificia offerẽda.

¶3 Præt. Ex hoc ſacerdotes dñr, ꝙ ſacrificiũ[h] Deo offerũt: ſed ñ oẽs ſunt ſacerdotes. ergo ñ oẽs tenentur ad ſacrificia offerẽda.

Sed contra eſt, quòd ſacrificium offerre eſt de lege naturæ, vt ſupra habitũ[*] eſt. Ad ea aũt quę

*Ar.1. huius quæſt.

QVAESTIO LXXVI.

De oblationibus & primitijs, in quatuor articulos diuiſa.

Postea cõſiderandũ eſt de oblationibus & primitijs.

Et circa hoc quæruntur quatuor.

¶ Primò, Vtrum aliquæ oblationes ſint đ neceſſitate ꝑcepti.

¶ Secundò, Quibus oblationes debeantur.

¶ Tertiò, De qb. reb. fieri dẽant.

¶ Quartò, Spãliter đ oblationibus primitiarũ, utrum ad eas hoĩes ex neceſſitate teneanẽ.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum homines teneantur ad oblationes ex neceſſitate præcepti.

Ad primvm ſic procediẽ. Vr̃ ꝙ homines non teneantur ad oblationes ex neceſſitate ꝑcepti. Non.n. hoĩes tẽpore Euãgelij tenenẽ ad obſeruanda[h] cæremonialia ꝑcepta ueteris legis, ut ſupra habitũ[*] ẽ: ſed oblationes offerre ponĩẽ inter cęremonialia ꝑcepta ueteris legis. dr̃.n. Exo. 23. Trib[9] uicib[9] ꝑ ſin-

SVP. Q. LXXXVI. ART. I.

In ar. 1 q. 86. in reſponſione ad primũ, grauis occurrit quæſtio, Quo pacto ſaluatur differentia inter cæremonialia, & iudicialia præcepta legis ueteris, ſi licite poteſt, & debet modo obſeruari hoc cæremoniale mãdatum Exod. 23. Non apparebis in conſpectu meo uacuus. Differentia ſiquidẽ aſſignata in præcedenti libro, quæ etiam in quæſtione ſequenti, articulo primo replicatur, eſt, quòd iudicialia poſſunt nunc ſeruari, ſi princeps ea ſtatuat, cæremonialia autem nõ. Ex quo dubitaſ hic. Cũ commune ſit utrique præceptis, quòd non liceat ea obſeruare tãquàm v[illegible], hoc eſt, tanquàm obligãtia ex authoritate ueteris legis, quia hoc eſſet euacuare fidẽ Chriſti, qui legis authoritatem ad præfinitum tempus datã terminauit,

Porrecta per totum. 461

*1.2. q. 103 art. 3. & 4.

gulos annos mihi festa celebrabitis. & postea subdit: Nō apparebis i cōspectu meo uacu^9. ergo ad oblatiōes nō tenent nūc homines ex necessitate pcepti.

¶2 Præt. Oblatiōes[h] anteq̃ fiāt, in uolūtate hois cōsistūt, ut vr̄ p hoc qđ Dn̄s dicit Mat. 5. Si offers mun^9 tuū ad altare, quasi hoc arbitrio offerētiū reliquat: postq̃ āt oblatiōes sūt factæ, n̄ restat loc^9 iterato[h] offerēdi eas ergo nullo mō aliqs ex necessitate pcepti ad oblatiōes tenet.

¶3 Præt. Quicūq; aliquid tenet reddere Ecclesiæ, si nō reddat, pōt ad id[h] cōpelli p subtractionē ecclesiasticorū sacramētorū: sed illicitum vr̄ his q offerre noluerit, ecclesiastica sacramēta denegare, sm illud Decretū sextæ synodi, qđ habet 1. q. 1. Nullus q sacrā cōionē dispensat, à pcipiēte gratiā aliqd exigat: si verò exegerit, deponat. ergo non tenentur hoies ex necessitate salutis ad oblationes.

SED CONTRA est, qđ Gre.* dicit. Ois Chrian^9 pcuret ad missarū solēnia aliqd Deo offerre.

RESP. Dicēdū, q sicut dictū* est, Nomē oblationis cōe ē ad oēs res, q̃ i cultū Dei exhibent: ita q si aliqd exhibeat in cultū diuinū, quasi in aliqđ sacrū, qđ inde fieri dēat, cōsumēdū ē, & oblatio ē & sacrificiū. Vn̄ Exo. 29. dr̄. Offeres totū arietē in incēsū sup altare. Oblatio ē Dn̄o odor suauissim^9 uictimę Dei. & Leu. 2. dr̄. Aia cū obtulerit oblationē sacrificij Deo, simul erit ei^9 oblatio. Si verò sic exhibeatur, ut integrū maneat diuino cultui deputādū, vr̄ i usus ministrorū expēdēdū, erit oblatio, & nō sacrificium. Hmōi[m] ergo oblationes de sui rōne hēnt, q volūtariè offerantur[n], sm illud Exo. 25. Ab hoie q offert ultroneus, accipietis eas. Pōt[r] tn̄ contingere, q aliqs ad oblationes teneatur quadruplici rōne[s].

Primo qdē, ex pcedēti cōuetione: sicut cū alicui cōcedit aliqs fundus Ecclesiæ, ut certis tēporibus certas oblationes faciat: qđ tn̄ hēt rationē census.

Scđo, pp pcedētē deputationē, siuē pmissionē: sicut cū aliqs offert donatione iter uiuos, vel cū relinqt in testamēto Ecclesiæ aliquā rē mobilē, uel immobilē in posterū soluendam.

Tertio mō, pp Ecclesiæ necessitatē, puta, si ministri Ecclesię nō hērent vn̄ sustentarētur.

Quarto, pp cōsuetudinē. Tenent. n. fideles in aliqb. solēnitatib. ad aliquas oblatiōes cōsuetas: tn̄ in his duobus ultimis casib. remanet oblatio quodāmō uoluntaria. s. quātū ad quātitatem, uel speciē rei oblatæ.

AD PRIMVM ergo dicēdū, q i noua lege hoies nō tenent ad oblationes cā solēnitatū legaliū, ut in Exodo dr̄, sed ex quibusdā aliis causis, ut dictū* est.

AD II dđm, q ad oblationes faciēdas tenent aliq, & anteq̃ fiāt, sicut i primo, & tertio, & quarto mō: & ēt postquā eas fecerint p deputationē, siue pro missionē. Tenent. n. realiter exhibere quod est Ecclesię p modum deputationis oblatum.

AD III dđm, q illi^q q oblationes dbitas n̄ reddūt, pn̄t puniri p subtractionē sacrorū, nō per ipsū sacerdotē, cui sūt oblationes faciēdę, ne uideat p sacrorū exhibitionē aliquid exigere, sed per superiorem aliquē.

ARTICVLVS II.

Vtrum solum sacerdotibus debeantur oblationes.

AD SECVNDVM sic pcedit. Vr̄ q oblatiōes n̄ solū sacerdotib^s dēant. Inter oblatiōes. n. pcipuè videm^9 eē, q̃ hostiarū sacrificijs deputant: sed ea q̃ pauperib^9 dant, i scripturis[h] hostię dn̄r, sm illud Heb. vlt. Beneficētię, & cōionis nolite obliuisci. Talibus. n. hostijs promeretur Deus. ergo multò magis oblationes pauperibus debentur.

¶2 Præt. In multis parochijs[h] monachi de oblationibus parte hēnt: alia aūt est cura clericorū, alia monachorū, ut Hie.* dicit. ergo nō solū sacerdotibus oblationes dēnt.

¶3 Prçt. Laici de volūtate Ecclię. emūt oblatiōes, ut panes, & hmōi: sed nō nisi ut hęc i suos usus cōuertāt. ergo oblatiōes possūt ēt ad laicos[h] ptinere.

SED CONTRA ē, qđ dicit Canō Damasi Papę, & habet 10. q. 1. Oblationes q̃ intra sanctā Ecclesiā offerunt tantūmō sacerdotibus, q quotidie Dn̄o seruire vn̄r, licet comedere & bibere: quia in ueteri testamēto phibuit Dn̄s panes sanctos comedere filijs Israel, nisi tātummodo Aarō, & filijs eius.

---

terminauit, differentia ista cōsistit: hoc, q iudicialia quo ad ipsam substantiā operū licet obseruare, si noua statuantur authoritate: cęremonialia vero non licet noua authoritate statuere alioqn mēbra diuisionis non contra se inuicem ponerentur: Et si sic intelligitur, sequitur q pręceptum de oblationib^9 nō licitū est renouare, aut seruare, cuius contrarium in litera hic dicitur, & ab Ecclesia obseruatur.

¶ Ad hoc dr̄, q differentia inter cæremonialia, & iudicialia nō est intelligēda quo ad substantiā operū absolutè, sed secūdū eandem rōnem formalē, hoc est, q licitū est iudicialia olim in lege facere iudicialia in ciuitate, uel regno: sed nō est licitū cæremonialia olim in lege, facere cæremonialia in Ecclesia Dei. Sic enim intellecta differentia ista, ex opposito mēbro optime distincta formaliter saluat. Quo ad substantiam namq; operis licitum est id qđ erat cæremoniale facere, ut patet, si q. se cā sanitatis circuncideret. Et licèt sensus iste sit uerus & intentus, ex eo tn̄ non habetur solutio motæ difficultatis de oblationibus, quoniā oblationes inter cęremonias erant, ut hic, & ex pcedenti lib. q. 101. art. 4. ad ultimū habet, & nunc inter cæremonialia continentur: qn̄ Deo offerunt in pstationē subiectionis nostræ, & ipsa oblatio cultus est Dei exterior. Si ergo nō licet olim cæremonialia nūc ut cęremonialia exercere, quomodo licitę sunt oblationum cęremoniæ: uidēdum restat.

¶ Si quis aūt diligenter inspiciat rōnem, quare cæremonialia sunt mortifera, & Ecclesiæ consuetudinē, uidebit q nō est una omniū cæremonialium rō, & distinguet inter ea, atq; inueniet qdā posse institui cæremonialia, quæ eiā olim erāt, sicut de iudicialibus cōstat: qdā aūt nō. Cæremonialium. n. quædam cōtinent in se figuram Chri futuri, ut sacrificia, & sacramenta: & hęc assumere in cæremonias nihil aliud est, q̃ pfiteri Christū adhuc non uenisse, sed uenturū, ut Aug. cōtra Faustum, & author in pcedēti li. q. 103. ar. vlt. dixerunt. Propter qđ sine pctō mortali seruari nō nequeūt. Quædā uerò ad diuinā reuerentiā tantūmō spectāt, nihil implicantes de Christo uenturo, aut statu populi Hebræi expectantis Christū, quēadmodū obseruatio sabbathi contineret. Et eorū obseruātiā Ecclesia pōt sibi assumere in cæremonias, qa cessat in his ratio, quare sint mortifera: & sub hoc pte cōtinetur cæremonia oblationū. Attestat aūt huic distinctioni Ecclesiæ authoritas, q̃ oblationes thuris, & hmōi adolescentium, & ablutionē manuū, & panem azymū assumpsit in cæremoniā. Venerationē quoq; templi post partum à mulieribus fieri nō improbat, extra de Purificatione post partū capitulo unico: quæ in ueteri lege oia ad cæremonialia ptinent. Attestatur ēt his authoritas sanctorum ac doctorum in has duas rōnes resoluentes pctm̄ obseruandi legalia, s. uel tanq̃ ex lege ueteri ordinata, sic. n. oia sunt mortifera, utpote protestātia legem nō esse per Christum adimpletam: uel quia continēt Christū futurū, quod est quā contra fidei ueram pfessionē. Et propterea illa, quæ significant non futura p Christū uenturū, sed q̃ semp fieri, aut haberi debēt, vt

---

* Greg. 7. & habet de Consecrat. di. 1. c. Omnis Christianus.
* q. præc. ar. 3.

Conclu. 1.

Conclu. 2.

Conclusio. ni. Pars. 2.

* In corpo art.

D. 936.

Porrecta per totum. 462

* Ad Heliodorū de laude vitę solitariæ a medio to. 1.

* Habet 10. q. 1. c. hanc consuetudinem.

ve purificatio, ablutio, & azyma, q̃ significãt deuotionẽ, mũdiciã, synceritatẽ, ac veritatẽ, aut ſimplicẽ reuerentiã, ut purificatio poſt partũ quãtũ ad abſtinentiã ingreſſus Eccleſię, & oblationes, licitẽ fieri poſſint nõ ut legis cęremoniæ, ſed ut ab Eccleſia ſunt, & fiũt. *Conclu. m* Hæc aũt eſſe de mente authoris inuenies in 3. ſent. di. 37. ar. 5. quæſtiuncula 3. Et in 4. ſen. tam di. 1. q6. 1. ar. 5. quæſtiuncula 1. ĩj di. 21. q. 2 ar. 2. quęſtiuncula 3. Et in 3. parte q. 83. artic. 5. Et ſic ſaluatur dicta differẽtia inter iudicialia, & cęremonialia. *Conclu. p* *Concluſio* *vt 2. pars 1.* *Pars 2.* *Pars 3.* q iudicialia omnia põt aſſumi: cæremonialia uerò nec oĩa propriè, nec principalia, ſed quædam tantum communia, & ſecundaria aſſumi poſſunt.

¶In rñſione ad tertiũ eiuſdẽ articuli, vide q nõ ad rem, ſed apparẽtiã reſpicit rõ dicens, quare ſacerdos non dẽt priuare ſacramento negantẽ debitas oblationes, ne. ſ. uideat̃ p ſacro exigere. Oportet n. sãctos ab his, qui foris ſunt, teſtimoniũ habeř. Si tñ negaret puniẽdo peccatorẽ, nõ eſſet ſecundũ ueritatẽ ſymoniacus: uſurparet tñ ſibi ſuperioris iuriſdictionẽ, ad quem ſpectat priuatio ſacramenti pro hac cauſa. *Refert ſimile 12. q. 1. c. ha bebat. Ex Hier Mat th. 17. ĩ fi. tom 9.*

¶Sed tũc inſurgit dubiũ, qd faciet ſacerdos in tali caſu. Si miniſtrat ſacramẽtum exiſtenti in peccato mortali, peccat: ſi nõ miniſtrat, peccat: erit ergo perplexus.

¶Ad hoc dr, q ſacerdos dẽt charitatiuè monere hoĩem non reddẽtẽ debitas oblationes, ut ſaltẽ ſit paratus cõſulere cõſciẽtiæ ſue iuxta boni viri iuſtum arbitrium. Et ſi quidẽ conſenſerit, põt illi iã ĩ bono ſtatu per hoc exiſtẽti miniſtrare ſacramenta. Si non cõſenſerit, proteſtari corã aliis debet, q non propterea quia ad eũ pertinere debent oblationes, ſed quia ille non eſt paratus conſcientiæ ſuæ cõſulere, ne- *Citatũ ĩ argu. Sed cõtra 10. q. 1. Hanc conſue.*

Resp. Dicẽdum, q ſacerdos quodãmõ conſtituit ſequeſter, & medius iter populũ, & Deũ, ſicut de Moyſe legitur Deut. 5. ideo m ad eum pertinet diuina dogmata, & ſacramẽta exhibere populo: & iterũ ea, quę ſunt populi, puta, pces, & ſacrificia, & oblationes per eũ Dño debent exhiberi, ſm illud Apoſt. ad Hebr. 5. Omnis pontifex ex hominibus aſſumptus, p hominibus conſtituitur in his, q̃ ſunt ad Deũ, ut offerat dona, & ſacrificia p peccatis. Et iõ oblationes, q̃ a populo Deo exhibẽtur, ad ſacerdotes ptinẽt nõ ſolũ ut eas in ſuos uſus cõuertãt, verũ ẽt ut fideľr eas diſpẽſent, q partim quidẽ expendendo eas in his, q̃ pertinent ad cultum diuinũ: partim uerò in his quæ ptinent ad propriũ uictum: qa q altari deſeruiunt, cũ altari participant, ut dr̃ 1. ad Corinth. 9. partim etiam in uſus pauperũ, qui ſunt, quantum fieri poteſt, de rebus Eccleſiæ ſuſtentandi: quia & Dominus in uſum pauperum loculos habebat, vt Hierony. dicit ſuper Matthæum.

Ad primvm ergo dicendũ, q ea quæ pauperibus dant̃, ſicut non propriè ſunt ſacrificia, dñr tñ ſacrificia, inquantũ eis dant̃ pp Deum: ita ẽt ſm eandem rationem oblationes dici pñt, tñ non propriè dictę, quia non immediatè Deo offeruntur. Oblationes uero ppriè dictæ in vsũ pauperum cedunt non p diſpẽſationẽ offerentium, ſed per diſpenſationem ſacerdotum.

Ad II dicẽdũ, q monachi, ſiuè alij religioſi pñt oblationes recipere tripľr. Vno mõ, ſicut pauperes per diſpenſationẽ ſacerdotũ, uel ordinationẽ Eccleſiæ. Alio mõ, ſi ſint miniſtri altaris: & tũc pñt accipere oblationes ſponte oblatas. Tertio mõ, ſi parochiæ ſint eorum: & tunc ex debito pñt accipere oblationes tãquam Eccleſiæ rectores.

Ad III dicẽdum, q oblationes poſtq̃ fuerint conſecratæ, non pñt cedere in uſum laicorum, ſicut uaſa, & ueſtimẽta ſacra: & hoc modo intelligitur dictum Damaſi Papæ. Illa vero, quæ non ſunt conſecrata, pñt in uſum laicorum cedere ex diſpenſatione ſacerdotum ſiuè p modum donationis, ſiuè per modum uenditionis.

Articvlvs III.

Vtrũ homo poſſit oblationes facere de omnibus rebus licitè poſſeſſis.

Ad tertivm ſic pcedit. Vr̃ q nõ poſſit hõ oblationes facere de oĩb reb. licitè poſſeſſis: Quia ſm iura humana, turpiter facit meretrix in hoc q eſt meretrix, non tñ turpiter accipit, & ita licitè poſſidet: ſed nõ licet de ea facere oblationẽ, ſm illud Deuter. 23. Nõ offeres mercedẽ pſtibuli in domo dñi Dei tui. ergo nõ licet facere oblationẽ d̃ oĩb licitè poſſeſſis.

¶2 Pręt. Ibidẽ prohibet̃, q pretiũ canis non offerat̃ in domo Dei: ſed manifeſtum eſt, q pretiũ canis iuſtè uenditi, iuſtè poſſidet̃. ergo nõ licet de omnibus iuſte poſſeſſis oblationẽ facere

¶3 Pręt. Malac. 1. dr̃. Si offeratis claudũ, & laguidũ, nõne malũ ẽ? ſz claudũ, & lãguidũ ẽ aĩal iuſtè poſſeſſũ. ergo vr̃ q ñ d̃ oĩ iuſtè poſſeſſo poſſit oblõ fieri.

Sed contra ẽ, q dr̃ Prou. 3. Honora dñm Deũ tuum de tua ſubſtantia: ad ſubſtantiã autem hominis pertinet quicquid iuſtè poſſidet. ergo de omnib. iuſtè poſſeſſis poteſt fieri oblatio.

Resp. Dicẽdũ, q ſicut Aug. dicit 1 libro, de uerbis dñi. Si d̃ pdaueris aliquẽ inualidũ, & de ſpoliis eius dares alicui iudici: ſi p te iudicaret, tãta uis eſt iuſtitiæ, ut & tibi diſpliceret. Nõ eſt talis Deus tuus, qualis nõ debes eſſe nec tu. Et iõ dr̃ Eccl. 34. Immolatis ex iniquo oblatio eſt maculata. Vñ patet q m de iniuſtè acqſitis, & poſſeſſis nõ põt oblatio fieri. In ueteri aũt lege, i qua figurę ſeruiebãt. quędã pp ſignificationẽ reputabant immunda, q̃ offerre non licebat: ſed in lege noua oĩs creatura Dei reputat̃ mũda, ut dr̃ ad Titũ 1. Et iõ quantũ eſt de ſe, de quolibet licitè poſſeſſo põt oblatio fieri. Per accidẽs aũt cõtingit, q de aliquo licite poſſeſſo oblatio fieri nõ põt: pu ta, ſi uergat in detrimẽtũ alterius, ut ſi filius aliqs offerat Deo id, vñ dẽt prem nutrire, quod Dominus improbat Matth. 15. Vel pp ſcandalum, uel propter contemptum, uel aliquid aliud huiuſmodi. *Conclu. m* *Conclu. p* *Pro captu concluſionis 2.*

Ad primvm ergo dicendum, q in ueteri legę prohibebatur oblatio de mercede proſtibuli propter immunditiam: in noua autem lege propter ſcandalum, ne uideatur Eccleſia fauere peccato, ſi de lucro peccati oblationem recipiat. *D. 937.*

gat ei ſacramẽta, donec ſuperior conſultus prouideat, & ſic dẽt denunciare ſuperiori. Et interim nõ tanq̃ iudex, ſed tanq̃ deuitans participare ĩ peccato mortali cũ illo, negare ſacramẽta illi. Non remanet ergo perplexus, nec oportet eum vſurpare ſibi ſuperioris poteſtatem. *Porrecta per totum.* 463

SVP. Q. LXXXVI. ARTIC. III.

In ar. 3. eiuſdẽ q̃ſt. omiſſo ſecũdo, aduerte in rñſione ad tertium, q triplex rõ illicitæ oblatiõis animalis cęci, aut claudi, ſic diſtinguitur, q prima penes improportionẽ oblatæ rei ad ſacrificium: ſecũda penes hoc, q res ipſa contẽptibilis cõtemptibilem redderet diuinum cultũ: tertia penes uoti uinculum attendit̃. Propter primam namq; non licet uinum acetoſum, aut farinam quaſi corruptam offerre p ſacrificio Euchariſtiæ: qm immaculato ſacrificio ſola immaculata materia pportionata eſt. Propter ſecundã, ueſtes concubinarũ nõ debent, vbi ſunt cognitæ, in ſacras trãſferri ueſtes. Propter tertiũ, qui uouit uitulum, non ſatisfacit, ſi infirmum offert: qa uotũ intelligitur de uitulo in bono ſtatu. Vbi ergo qualem hẽt rem Deo quis offert, & nihil horũ incõuenientium ſequitur, bene facit. *Sermo 35. ante medium. tum. 10.*

AD II dicẽdũ, ꝙ canis ſm legẽ, reputabatur animal immũdum. Alia tñ animalia immũda redimebantur, & eorũ ꝑtiũ poterat offerri, ſm illud Leuit. vlt. Si immundum animal eſt, redimet qui obtulerit: ſed canis nec offerebaṫ, nec redimebaṫ, tum qa idolatræ canibus utebantur in ſacrificijs idolorũ: tum ẽt qa ſignificant rapacitatẽ, de qua non põt fieri oblatio: ſed hæc prohibitio ceſſat in noua lege. G

AD III dicendum, ꝙ oblatio aĩalis cęci, uel claudi reddebaṫ illicita trip ſr. Vno mõ, rõe ei⁹, ad quod offerebaṫ. Vñ dr̃ Malach. 1. Si offeratis cæcũ ad immolandũ, nonne malũ eſt? ſacrificia aũt oportebat eſſe immaculata. Secũdo, ex cõtẽptu. Vñ ibidẽ ſubdit: Vos polluiſtis nomẽ meũ in eo quod dicitis, Mẽſa dñi contaminata eſt, & quod ſupponiṫ, contẽptibile eſt. Ter H tio mõ, ex uoto præcedenti, ex quo obligatur hõ, ut integrum reddat, qđ uouit. Vñ ibidẽ ſubdit: Maledictus doloſus qui hẽt ĩgrege ſuo maſculũ, & uotũ faciẽs imolat debile Dño. Et hæ cãæ manẽt in lege noua, qbus tñ ceſſantibus nõ eſt illicitum.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum ad primitias ſoluendas homines teneantur.

AD QVARTVM ſic ꝓceditur. I Vr̃ ꝙ ad primitias ſoluendas homines nõ teneantur: qa Exo. 13. data lege primogenitorũ ſubditur. Erit quaſi ſignum in manu tua, & ita vr̃ eſſe præceptum cerẽmoniale: ſed præcepta ʰ ceræmonialia non ſunt ſeruanda in lege noua: ergo neque primitiæ ſunt ſoluendæ.

¶ 2 Præt. Primitiæ offerebantur dño ꝓ ʰ ſpãli bñficio illi populo exhibito. Vñ dr̃ Deutero. 26. K Tolle de cũctis frugib. tuis primitias, accedesq; ad ſacerdotẽ q fuerit in diebus illis, & dices ad eũ. Profiteor hodie corã dño Deo tuo, ꝙ ĩgreſſus ſũ terrã, ꝓ qua iurauit pr̃ibus nr̃is, ut daret ei nobis. ʰ ergo aliæ natiões ñ tenenṫ ad primitias ſoluẽdas.

¶ 3 P. ęt. Illud, ad qđ aliqs tenetur, dẽt eſſe ʰ determinatũ: ſed nõ iueniṫ nec ĩ noua lege, nec ĩ ueteri determinata quãtitas pri F mitiarũ, ergo ad eas ſoluẽdas ñ tenenṫ homines ex neceſſitate.

SED CONTRA eſt, ꝙ dr̃ 16. q. 7. Oportet decimas, & primitias quas iure ſacerdotũ eẽ ſancimus, ab oĩ populo accipere.

RESPON. Dicẽdũ, ꝙ ᵐ primitiæ ad quoddã genus oblationũ ꝑtinent: ⁿ qa Deo exhibenṫ cũ quadã profeſſione, ut habeṫ Deuter. 25. Vñ & ibidẽ ſubdiṫ. Suſcipiens ſacerdos cartallũ. ſ. primitiarũ, de manu eius q defert primitias, ponat añ altare dñi Dei tui. Et poſtea mãdatur ei, ꝙ dicat. Iucirco nunc offero primitias frugum terræ, quas dñs dedit mihi. Offerebanṫ aũt primitiæ ex ſpeciali cã. ſ. in recognitionẽ diuini bñficij, quaſi aliqs profiteaṫ ſe a Deo fruct⁹ terræ ꝑcipere, & iõ ſe teneri ad aliqđ de hmõi Deo exhibẽdũ, ſm illud 1. Paralipo. vlt. Quæ de manu tua accepimus, dedimus tibi. Et quia Deo dẽmus exhibere id, qđ præcipuũ eſt, iõ ᵖ primitias, quaſi ꝓcipuũ aliqđ de fructibus terræ, ꝓceptũ fuit Deo offerre. ᑫ Et quia ſacerdos conſtituiṫ ꝓ populo in his q̃ ſunt ad Deũ, iõ ʳ primitię oblatæ à populo in uſum ſacerdotũ cedebãt. ˢ Vñ dr̃ Nũ. 18. Locutus eſt Dñs ad Aarõ. Ecce, dedi tibi cuſtodiã primitiarum mearum. ᵗ Pertinet aũt ad ius naturale, ut hõ ex rebus ſibi datis à Deo, aliquid exhibeat ad eius honorẽ: ſed ꝙ talibus ꝑſonis exhibeaṫ, aut de primis fructibus, aut in tali quãtitate, hęc q̃dẽ fuit ĩ ueteri lege iure diuino determinatũ: in noua aũt lege definiṫ ꝑ determinationẽ Eccľię, ex qua hoies obliganṫ ut primitias ſoluat ſm cõſuetudinẽ priẽ, & idigẽtiã miniſtrorũ Eccľię. ᵘ

AD PRIMVM ergo dicendũ, ꝙ cęremonialia proprie erant in ſignum futuri: & ideò ad pręſentiã ueritatis ſignificatę ceſſauerunt. Oblatio autem primitiarum fuit in ſignum pręteriti beneficij, ex quo etiam debitum recognitionis cauſatur ſecundũm dictamen rationis naturalis: & ideò in generali huiuſmodi oblatio manet.

AD II dicẽdũ, ꝙ primitię offerebanṫ in ueteri lege nõ ſolũ ꝓ ꝑ beneficiũ fructuũ terrę ꝓmiſſionis datę à Deo: ſed ẽt propter beneficium fructuũ terrę à Deo datorum. Vnde dicitur Deut 26. Offero tibi primitias frugũ terrę, quas dominus Deus dedit mihi. & hęc ſecunda cauſa apud oẽs eſt cõmunis. Poteſt etiam dici, ꝙ ſicut Iudæis ſpeciali quodam beneficio terram promiſſionis contulit

SVP. Q. LXXXVI. ARTIC. IIII.

IN ar. 4. eiuſdẽ q 86 dubiũ occurrit circa illud qđ ptinet ad ius naturale, vt hõ ex reb⁹ ſibi datis a Deo aliqd exhibeat ad ei⁹ honorẽ. Qñ cũ d rebus exterioribus ſit ſermo, aut author intẽdit q pter res, q in ſacrificiũ offerunṫ, adhuc rõe naturali dictabatur eẽ Deo offerẽdas: aut replicat id qđ de ſacrificio exterioris oblatione dixit. Si primũ itẽdit, oportet hoc ſup aliqua rõe fundari. Dicet. n. qſpiã, ꝙ ſat eſt rõni naturali, ꝙ aliquo ſenſibili ſacrificio Deũ honorem⁹. Offerre aũt aliter q̃ ĩ ſacrificio, uel in ordine ad ſacrificiũ, vt p altari, & hmõi, q ad ſacrificij oblationẽ ordinanṫ, nulla rõne apparet, cũ null⁹ inde appareat Deo honor Sublatis nãque miniſtrotũ Dei rõne, q honoris ratio reſtat, vt Deo primitias frugũ offeramus? Nam ex quo nõ ſacrificãtur, ſed p modũ tm̃, hæ eis oblationis exhibenṫ, dicendum erit Deo: Suſcipe has fruges, & relinquendæ erũt: qđ vr̃ ridiculũ. Si vero ẽ credit replicare qđ de ſacrific j oblatione dixerat, ſequitur q nõ infert intẽtum: q̃n nõ infert, ꝙ oblationes ſint de iure naturæ, ſed ꝙ ſacrificiũ tm̃, quod nõ oportebat iterari: nec erat q̃ſitum de ſacrificio, ſed de primitijs & oblationibus.

¶ Ad hæc dr, ꝙ proculdubio author itẽdit de oblationib⁹, ut diſtinguuntur cõtra ſacrificia, ut patet ſad ſtinctio q̃õnũ, & articulorũ teſtatur. Vt aũt hæc eſſe dña inter dictamẽ naturalis rõ. s ad ſacrificiũ & oblationes, ꝙ ad ſacrificium naturalis rõ bñ fulta ueritate naturali dictat quaſi abſolutè ad Deũ honorandũ: ad oblationes verò dictat quaſi ex ſuppoſitione, hoc ẽ, ſuppoſito ꝙ hæc offerre ſit in honorẽ Dei, ita ꝙ dictamen rõnis naturalis ad ſacrificiũ, dictat ipſum ſacrificiũ eſſe honorẽ Dei: oblationib⁹ verò, ſuppoſito ꝙ ſint ĩ honorẽ Dei, dictat aliqd eſſe ex rebus à Deo nobis collatis ipſi offerẽdũ. Eſſe aũt huiuſmodi oblationes ĩ honorẽ Dei ſupponit miniſtros diuini cultus diſpenſatores hmõi oblationũ, coram q⁹ fiat hmõi pfeſſio receptarũ rerũ à Deo. Propter quod à principio ſola ſacrificia fuiſſe inueniuntur, ut Abel & Cain oblationes teſtantur. Vtergue.n. per modũ ſacrificij ſua offerebant.

¶ In rõne ad primũ eiuſdẽ articuli, aduerte ꝙ author ſimpliciter hoc in loco diſtinguit cæremonialia in cęremonias propriè tacito altero mẽbro, qđ erat in cæremonias cõiter. Et vuit ꝙ cerẽmonię ꝓpriè ſunt illæ, de qb⁹ dr̃, ꝙ nõ pñt ſine peccato ſeruari, qa ſunt in ſignũ futuri: ſecus aũt ẽ de cæremonijs cõiter. Pñt. n. ut ꝓdiximus, hęc aſſumi, & cõmitti ab Eccleſia, ut de primitijs fecit, quas ſub cæremonialibus ꝓceptis cadere nõ eſt dubiũ, cum in Dei honorem immediatè exhiberentur, & ipſa exhibitio nõ nuil⁹ eſt cultus Dei.

¶ In rõne ad ultimũ aduerte, ꝙ primitiarũ exhibitio hẽt ĩ ſe duo, ipſam rẽ dandã, & modũ dãdi. Si cõſidereṫ res data, ſic cadit ſub obligatiõe ꝓcepti ſtatuentis, ꝙ primitiæ dẽtur. Si uerò cõſidereṫ modus dãdi, quia. ſ. datur p modũ oblationis q̃ eſt ſpon

Perrecta per totum.

464

* 16. q. 7. c. decimas

Conclu. 1

Concluſio. nis pars 1.

Conclu. 2

Conclu. 3

Conclu. 4

ſpontanea: ſic hēt, q̃ nõ ſit certa quantitas primitiarũ obligata ex lege, ſed vř cõñ arbitrio offerentium penſanda relicta &c.

Deus, ita generali beneficio toti humano gñi cõtulit terræ dominiũ, ſm̃ illud Pſ. 113. Terram autem dedit filijs hominum.

Ad III dicẽdũ, q̃ ſicut* Hier. dicit, ex maiorũ traditione introductũ eſt, q̃ q̃ plurimũ quadrageſimã partẽ dabãt ſacerdotibus loco primitiarũ: qui minimũ, ſexageſimã, vnde vř q̃ inter hos terminos ſint primitiæ offerẽdæ: ſm̃ conſuetudinẽ patriæ. Rõnabiliter tñ primitiarũ quãtitas nõ fuit determinata in lege: qa, ſicut dictũ* ẽ, primitię dant̃ p modũ oblationis, de cuius rõne eſt, q̃ ſint uoluntariæ.

QVAESTIO LXXXVII.

De Decimis, in quatuor articulos diuiſa.

POSTEA conſiderandum eſt de decimis.

Et circa hoc quæruntur quatuor.

¶ Primò, Vtrũ homines teneantur ad ſoluendas decimas ex neceſſitate præcepti.

¶ Secũdò, De quibus rebus ſint decimæ dandæ.

¶ Tertiò, Quibus debeant dari.

¶ Quartò, Quibus cõpetat eas dare.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum homines teneantur dare decimas ex neceſſitate præcepti.

AD PRIMVM ſic procedit̃. Vř q̃ homines non teneantur dare decimas ex neceſſitate p̃cepti. Præceptũ.n. de ſolutione decimarũ in lege ueteri datur, ut patet Leuit. 27. Oẽs decimæ terræ, ſiuè de frugibus, ſiuè de pomis arborũ, Dñi ſunt. & infra: Omniũ decimarũ ouis, & bouis, & capræ, q̃ ſub paſtoris virga trãſeũt, q̃cquid decimũ venerit, ſanctificabit̃ Dño. Nõ* aũt põt cõputari hoc inter præcepta moralia: quia ratio naturalis non magis dictat, q̃ decima pars debeat magis dari, q̃ nona, vel undecima. ergo uel ẽ præceptum iudiciale, uel cæremoniale: ſed, ſicut ſupra habitũ* eſt, tẽpore gratiæ nõ obligantur hoies neq; ad p̃cepta cæremonialia, neq; ad* iudicialia ueteris legis. ergo hoies nũc non obligãt̃ ad decimarũ ſolutionẽ.

B ¶ 2 Præt. Illa ſola hoies ſeruare tenẽtur tempore gratiæ, quę à Chřo p Apoſtolos ſunt mãdata, ſm̃ illud Mat. vlti. Docentes eos ſeruare oĩa, quæcumq; mãdaui uobis. Et Paulus dicit Actuum 20. Non enim ſubterfugi, quominus annũtiarẽ vobis omne conſilium Dei: ſed neq;* in doctrina. Chři, neq;* in doctrina Apoſtolorum aliqd continet̃ de ſolutione decimarum.

C Nã q̃ Dominus de decimis dicit, Mat. 23. Vę vobis, qui decimatis mentã, & rutam &c. hęc oportuit facere, ad tẽpus pręteritũ legalis obſeruantię referendũ vř. dicit.n.* Hilariu. ſup Mat. Decimatio illa olerũ, q̃ in pręfigurationẽ futurorũ erat vtilis, nõ debebat omitti. ergo hoies tẽpore gratię non tenentur ad decimarum ſolutionem.

D ¶ 3 Pręt. Homines tempore gratię non magis tenentur ad obſeruantiam legalium, q̃ ante legem: ſed ante legem non dabãtur decimę ex pręcepto, ſed ſolũ ex uoto. Legitur enim Gen. 28. q̃ Iacob uouit uotũ dicens. Si fuerit Deus mecũ, & cuſtodierit me i via qua ambulo &c. cũctorum, q̃ dederis mihi, decimas offeram tibi. ergo etiã neq; tempore gratię tenentur homines ad decimarũ ſolutionem.

E ¶ 4 Pręt. In ueteri lege tenebantur hoies ad triplices decimas ſoluẽdas, quarũ quaſdã ſoluebãt Leuitis. dř.n. Num. 18. Leuitę decimarũ oblatione cõtenti erunt, quas in uſus eorũ, & neceſſaria ſeparaui. Erant quoq;

SVPER QV. LXXXVII. ART. I.

IN art. 1. q. 87. aduerte primo originalem radicẽ, vnde determinatio decimæ partis exhibẽdæ miniſtris diuini cultus prouenerit. ſ. ex duodenario numero tribuũ Iſr. Statuerat nãq; Deus, cũ eſſent duodecim, vt duodecima, q̃ erat Dei miniſtra, in duabus partibus cæteras excederet. Nã ſingulis vndecim tribubus ſingillatim de decẽ partibus nouẽ reſtabãt, & decima dabatur duodecimæ Leuitarũ. Et ſic q̃libet habebat nouẽ partes, & duodecima habebat vñcim, quia hẽbat decimã quãq; cuiuslibet vndecim. Et cũ p̃ceptum hoc, vt in litera dř, eſſet iudiciale ordinatum ad æqualitatẽ in populo illo ſeruãdam, duplex rõ huius excreſcẽtiæ aſſignatur in litera. Primo, ut ſeruaretur æqualitas proportionis, ut ſ. miniſtri diuini cultus, q erant nobiliores, ex hoc ipſo, q̃ ad nobilius miniſteriũ addicti ſunt, honorabilius viuerent. Sedò, ut uel ſic ſeruaretur æqualitas ſimpliciter inter Leuitas, & alios: qm̃ inter tot futuras trãſgreſſiones aut nõ dãdo, aut non exactè, ſaluaret̃ ſaltẽ æqualitas ſimpliciter, cum tamen proportionis deberet ſaluari.

¶ In eodẽ ar. dubium occurrit circa hoc q̃ p̃ceptum decimarũ dicitur iudiciale. Nã videt̃ q̃ ſit cæremoniale: qm̃ differentia inter iudicialia & cęremonialia hæc eſt, q̃ cæremonialia ad diuinũ cultum, iudicialia ad populum, æqualitatẽ, & pacem ſpectant. Conſtat aũt q̃ decimæ ad diuinũ cultũ, immo ad Deũ ipſum ordinabantur in recognitionẽ ſui vniuerſalis dominij, ut patet extra, de decimis c. Tua nobis. ergo eſt cæremoniale.

¶ Ad hoc dř, q̃ differentia inter cæremonialia & iudicialia, ſ. intelligẽda eſt ſic: cæremonialia ſunt q ad Deũ, vel diuinũ cultũ immediatè referunt̃. Illa aũt q̃ mediãte æqualitate populi, & miniſtrorũ, aut miniſtrorum inter ſe ad Deũ referuntur, ad iudicialia pprię ſpectãt. Vnũquodq; n. penes id qđ directè & immediatè reſpicit, iudicãdum eſt. Quia igitur decimatio p ſe directè, & immediatè ordinat̃ ad æqualitatẽ inter miniſtros Dei, & populi ſeruandam, ac etiam inter miniſtros inter ſe, & mediante hac ordinatur ad Deum: iõ inter iudicialia, non cæremonialia, eſt pręcepta cõputandum Decretalis. aũt illa intelligenda eſt mediatè & facto, non immediatè & inſtituto. Non.n. decimæ ſunt inſtitutæ vt immediatè Deo offerantur in ſignũ vniuerſalis dominij, ſicut ſacrificia, oblationes & primitiæ: ſed ſunt inſtitutæ, ut ſit in domo Dei cibus p eius miniſtris, ut dicitur Malach. 3. ſed ex hoc ipſo, q̃ a honorabiliũ miniſtrorũ Dei victum ab uniuerſis dantur, ſignificatur, ac profeſſio fit, quòd Dominus uniuerſorũ eſt ille, cuius miniſtris hæc dantur: ſicut populus tribuẽs miniſtris regis, profitetur regem dominũ ſuum eſſe.

¶ In eodẽ ar. dubium occurrit circa illud, q̃ determinatio decimæ partis ſoluendæ, eſt ab auctoritate Eccleſię, nõ autẽ nouæ legis inſtituta ſecundũ quãdã humanitatẽ, v[illegible] nõ minus populus nouæ legis, miniſtris noui teſtamenti exhiberet. Vř.n. irrationabilis, atque iniqua huiuſ determinatio decimæ, nec cõcluſa p rationes ſuas in litera ad hoc allatas. Et quidẽ q̃ ſit irrationabilis, probatur ex hoc, q̃ non eſt ſimilis proportio tribus Leuitarũ ad reliquas tribus, & clericorum curatorũ, q̃bus ſolis debẽtur decimæ, ad populum Chriſtianum: qm̃ tribus Leuitarum erat duodecima pars illi* populi, clerus autem dictus non eſt fortè centeſima pars populi Chriſtiani. Licet n. ſint multi curati nõ habẽtes centũ uiros ſub ſua cura, computando tamen paruas cum magnis parochijs, cõputatis etiã eorũ coadiutoribus, ut ſunt canonici cathedralium, & ſimilium eccleſiarum, q̃bus debẽtur decimę, ſi tranſcendit centeſimam, non tranſcendit fortè octuageſimam partẽ Chriſtiani populi, hoc p̃terea per accidens ſeruato ſtatu, q̃ ſcilicet non habeant uxores, & filios, quæ ſi perſonæ in tribu Leuitarum computabantur ad integrandam partem duodecimã. Cũ igitur notabilis ualdè exceſſus ſit inter populũ Chriſtianũ, & ſuum clerum, atque populum Iſrael, & Leuitas, conſequens eſt quòd irrationabile ſit in noua lege ſeruari determinationẽ decimæ partis in lege veteri ſtatutam. Quod autem ſit iniqua, patet ex hoc, q̃ qa ſecundum hoc, ſi clerus eſt quinquageſima

* Referť in decretal. lib. 3. titu. 30. c. 1. a medio illius.

* In corp. art.

Porrecta per totum.

465 Quol. 2. artic. 8. & quo 6 ar. 10 con. Et Hebr. 7.

* 1. 2. q. 103. ar. 3. & q. 104. art. 3.

* Canone 24. circa medium.

aliæ decimæ, de qb' legit̄ Deutero. 14. Decimā partē ſeparabis de cūctis frugibus tuis, q̄ naſcunt̄ i terra p annos ſingulos, & comedes i cōſpectu Dñi Dei tui in loco quē elegerit Deus. Erant quoq; & aliæ decimę, de G qbus ibidē ſubdit̄. Anno tertio ſeparabis aliā decimā ex oib', q̄ naſcunt̄ tibi eo tēpore, & repones ītra ianuas tuas, ueniet que Leuita, q aliā nō hēt partē neq; poſſeſſionē tecū, & peregrinus ac pupillus, & uidua, q intra portas tuas ſunt & comedet, & ſaturabuntur: ſed ad[h] ſecūdas & tertias decimas homines non tenentur tempore gratiæ. ergo neq; ad primas.

¶5 Præt. Qđ ſine determinatione H tēporis debet̄, niſi ſtatim ſoluatur, obligat ad pctm̄. Si ergo hoīes tēpore gratiæ obligarentur ex neceſſitate pcepti ad decimas ſoluēdas i terris, in qbus decimæ nō ſoluunt̄, oēs eſſent in[h] pctō mortali, & p cōſequēs ēt miniſtri Eccleſiæ, diſſimulando: qđ vr̄ incōueniēs. nō ergo hoīes tēpore grę ex neceſſitate tenent̄ ad ſolutionē decimarū.

Sed contra ē, qđ Aug. dicit, I & habetur* 16. q. 1. Decimę ex debito requirunt̄, & q eas dare noluerint, res alienas inuadūt.

Respon. Dicēdū, q decimæ in ueteri lege dabant̄ ad ſuſtētationem miniſtrorū Dei. Vñ. dr̄ Malac. 3. inferte omnē decimationē i horreū meū, ut ſit cib' i domo mea. Vñ[m] pceptū đ ſolutione decimarū partim qdem erat morale inditū naturali rōne, partim āt erat iudiciale, ex diuina inſtitutione robur habēs[a]. Qđ .n. eis, q diuino cultui miniſtrabāt ad ſalutem populi totius, populus neceſſaria uict' miniſtraret, rō naturalis dictat, ſicut & his q cōi utilitati inuigilant. ſ. principibus, & militibus, & alijs hmōi ſtipendia uictus debent̄ à populo. Vnde & Apoſtolus hoc pbat 1. ad Cor. 9. p humanas cōſuetudines dicēs. Quis militat ſuis ſtipēdijs vnquā? aut quis plātat uineam, & de fructib' eius nō edit? Sed determinatio certæ ptis exhibēdæ miniſtris diuini cult', nō eſt de iure naturali, ſed eſt itroducta īſtitutione diuina ſm̄ cōditionē illius populi, cui lex dabat̄, q cū in duodecim trib' eſſet diuiſus, duodecima tribus. ſ. Leuitica, q̄ tota erat miniſterijs diuinis mācipata, poſſeſſiones nō hēbat. Vñ cōueniēter inſtitutū eſt, ut reliquę undecim tribus decimā partē ſuorū puentuū Leuitis darēt, ut honorabilius uiuerēt, & qa ēt aliq p negligētiā erāt trāſgreſſores futuri. Vñ quātū ad determinationē decimæ partis erat iudiciale, ſicut & alia multa ſpāliter in illo populo īſtituta erāt ad æqualitatē inter hoīes adinuicē cōſeruādā ſm̄ populi illius conditionē, q̄ iudicialia pcepta dr̄: licèt[p] ex cōſequēti aliqd ſignificarēt in futurū, ſicut & oia eorū facta, ſm̄ illud 1. ad Cor. 10. Omnia in figurā contingebant illis: in quo cōueniebant cū cæremonialibus pceptis[e], q̄ prin-

pars populi quælibet quadraginta nouem partiū populi nō habebit niſi de decē partibus rerū, nouē: clerus aūt habebit quadragintanouem partes, habēdo decimam quāq; partem rerū cuiuſlibet quadraginta nouem partium populi, & ſic non excedet clerus populum in duabus partibus, vt Leuitæ excedebant populum, ſed in quadraginta partibus: q eſt iniquū. Quòd uerò neutra rō in litera allata probet intētum, patet ex hoc, q vtraq; pcedit a cōi ad propriū, ſeu à ſuperiori ad inferius determinatè. Licet n. iuſtitia noſtra dēat abundare plus q̄ Iudæorū, nō tm̄ quo ad hāc improportionatā determinationē. Et ſimiliter licet miniſtri noui teſtamēti ſint honorabiliores[d], nō tm̄ debet̄ eis ſtipēdiū in tanto exceſſu. Et augetur hoc dubiū de decimis in noua lege, pp decimas pſonales, & pp hoc q ex integris fructibus decimæ ſoluēdæ ſūt, quæ ſi diligētius cōputent̄, non decima, ſed quinta fortè pars clero addicta inuenietur, ut inferius declarabitur: ac p hoc clerus ſi qnquageſima pars eſſet populi, excederet quālibet aliā partē populi ſibi æqualē nō in quadraginta, ſed octoginta partibus decimis.

¶Ad hoc dr̄, q quia iudiciū de his, q̄ ſūt ad finē, ex fine ſumēdū eſt, nō ſcdm ea, q̄ ſunt p accidens, ſed ſcdm id qđ eſt per ſe, inter decimas in ueteri lege, & noua, hęc eſt per ſe differentia, q tunc dabātur pro uictu tantum miniſtrorum: nunc uero dantur pro uictu miniſtrorum, & p uſu pauperū. Et hoc eſt, quia miniſtri ueteris teſtamenti erant tm̄ miniſtri diuini cultus: miniſtri aūt nouæ legis ſunt & miniſtri ſacramentorū, ac diuini cultus, & ſunt patres pauperū ad imitationē Ieſu Chri- K ſti, qui loculos p ſuſtentatione, & pro pauperibus legitur habuiſſe Io. 13. Et ſuis ſui imitandi formā dedit, Ego ſum Paſtor bonus. Paſtor bonus animā ſuā dat pro ouibus ſuis, & à fortiori bona exteriora, qm̄ in maiori includitur minus. Et ſecūdum Apo. 1. ad Tim. 3. Oportet Epiſcopū eſſe hoſpitalē. & ſcdm Hie. ad Damaſum. Quicquid habent clerici, pauperū eſt, ut dr̄ 16. q. 1. c. Qm̄. & Aug. expreſſe decimas dari pro uſu pauperū adeò aſſeuerat, ut non dantem decimas, reum tot homicidiorum dicat, quot pauperes ibi mortui ſunt, ut habetur ibidē c. Decimę. Author quoq; expreſſe in hac q. plures dicit, decimas dari miniſtris, ut p eos diſpenſentur pauperibus. ex hac nāq; radice ſolutio omnium oritur. Nā ſi decimæ in ſubſidium tm̄ miniſtrorum dādæ eſſent, ut in ueteri mandatū erat lege, neſcirem ego oppoſitas obiectiones ſoluere, libēterq; ſolutiones audirē aliorū, q ſcirēt tā exceſſiuā diſtributionē ad æqualitatem deducere. Soluere autem ex hoc, q Deus ſic mandauit, aut quòd Eccle- F ſia ſic mādauit, ut daret̄ Deo, cui nō pōt exceſſiuè dari, nihil ualet, tum qm̄ præceptū diuinum in lege ueteri de parte decima ab ipſo Deo Ieſu Chriſto reuocatū eſt in cruce cū cæteris iudicialibus, & cęremonialibus pceptis, cum dixit, Conſummatum eſt: tum qm̄ pceptum erat, ut decima pars realium non perſonaliū cuiuſq; vndecim tribuū daretur duodecimæ parti totius populi, & non q quinquageſimæ parti totius populi daret̄ decima pars[a] cuiuſq; quadragitanouē. Eccleſiā aūt mandare, ut hoc det̄ Deo imediatè, falſum imprimis eſt, quia decimæ quaſi ſtipendia ſunt clericorum. Et deide, q̄ iuſta ſit iſta rerū diſtributio, ſi ab Eccleſia fit, oportet oſtēdere. Oportet. n. iuſtitiæ diſtributiuæ locū eſſe in diſtribuēdis onerib', quale eſt on' decimarū. Dicamus igit̄, q qa decimæ dantur miniſtris Dei p ſeipſis, & pauperib', quos ſp habemus nobiſcū, iō iuſta eſt diſtributio oneris hui' quātūcūq; excedat: qm̄ nūquā tanta ē decimæ quātitas, vt pauperibus ſufficiat, ſed ſp pauperes remanēāt nobiſcū iuxta verbū dñi. Et per hoc patet, q nec iniqua, nec irrōnabilis ē iſta diſtributio: ſed pia mater pudè pauperū filiorum miſerta, ſalubre ſubſidium eiſdē attulit.

¶Et ſi qs obijciat, q multi miniſtri Eccleſiæ nō ſe exhibēt partes pauperū, Rndet̄, q cogēdi ſūt nō minus miniſtri ad diſpēſandū pauperibus, q̄ populi ad ſoluēdas decimas, quāto iā ſi in altiori gradu cōſtituti magis tenent̄. Sat. n. eſt iuſtitiæ legali eccleſiaſticæ, ut illis cōmiſſa ſit diſpēſatio i pauperes, qui de iure debēt eſſe patres pauperum. *Concluſionis pars. 1.* Et ſic patet, q nō reſtat rñdendum niſi obiectis cōtra rōnes allatas in litera. Et ad utramq; ſimul dicitur, q author non induxit illas ad inferendum determinationem decimæ partis, ſed ad oſtendendum, q populus nouæ legis ad maiora obligetur miniſtris Dei, quām populus ueteris legis: quod ſatis rationabiliter oſtenditur ex illis, ut patet.

¶Sed adhuc reſtat literale dubium, quomodo in litera dicitur, quòd Eccleſia ſecundum quandam humanitatem determinauit decimam partem miniſtris ſoluendam, conformando populum nouæ legis populo ueteris legis, cum hoc ſit, ut patet ex dictis, potius ſecundum inhumanitatem.

¶Sed ad hoc dicitur, quòd qa ſolutio decimæ eſt actus populi ad miniſtros Dei, utrinq; pōt cōſiderari. ſ. ex parte populi, & ex parte miniſtrorum. Et licèt ex parte miniſtrorum, cōſideratio eorum paucorum honorabili victu, ut decet, non conſonet ueteri legi determinatio decimæ in noua propter ſupradicta: ſi tamen miniſtrorum dignitas attendatur, plus eis debetur q̄ miniſtris ueteris legis. Ex parte tamē populi, ſimpliciter loq. &

do humana-

* Aug. in Sermo. 1. Dominicę 12 poſt Tri. Et in Ser. de tēp. 119. t. 10. Et habet̄ 16. q. 1. c. Decimæ a medio.

Concluſ. m

cipaliter instituta erũt ad signi ficãdũ aliqd futurũ: vñ & pceptũ de decimis soluẽdis significat aliqd in futurũ. Qui.n.decimã dat, quæ est perfectionis signũ, eo q denarius quodãmodo numerus pfectus, quasi primus limes numerorũ, vltra quẽ B numerũ nõ pcedũt, sed reiterãtur ab vno, nouẽ sibi partib⁹ reseruatis, ptestat quasi i quodã signo ad se ptinere impfectionẽ: pfectionẽ verò q̃ erat futura p Christũ esse expectandã à Deo. Nec tñ pp hoc est cæremoniale pceptũ, sed iudiciale, vt dictũ * est. Est ãt hæc differẽtia inter cæremonialia & iudicialia legis pcepta, vt supra† diximus, q cæremonialia, illicitũ C est obseruare tpe legis nouæ.ᵖ Iudicialia verò etsi nõ obligẽt tpe gratiæ, tñ possunt obseruari absq; peccato, & ad eorũ obseruãtiã aliq obligant, si statuãtur authoritate eorũ, quorũ est cõdere legẽ. ¶ Sicut pceptũ iudiciale veteris legis est, q q furat⁹ fuerit ouẽ, reddat quatuor oues, vt legit Exo. 22. Qđ si ab aliquo rege statuat, tenent ei⁹ subditi obseruare. Ita ẽt deter- D minatio decimæ partis soluẽdę, est authoritate Eccl'iæ tpe nouæ legis instituta ßm quãdã humanitatẽ, vt. s. ñ min⁹ popul⁹ nouę legis ministris noui testi exhiberet, q̃ populus veteris testi exhibebat: cũ tñ populus nouæ legis ad maiora obliget, ßm illud Mat. 5. Nisi abũdauerit iustitia vr̃a plus q̃ Scribarũ & Pharisæorũ, nõ intrabitis in regnũ cælorũ: & cũ ministri noui F testi sint maioris dignitatis, q̃ ministri veteris testi, ut probat Aposto. secũdę ad Corin. 2. Sic ergo patet, q ˢ ad solutionẽ decimarũ hoies tenent partim q̃dẽ ex iure naturali, partim ẽt ex institutione Ecclesię: quę tñ pẽsatis opportunitatibus tẽporũ, & psonarũ, posset aliã partẽ determinare soluẽdã.ᵗ Et per hoc patet rñsio ad Primum.

Ad 2ᵐ dicẽdũ, q pceptũ de solutiõe decimarũ, quãtũ ad id qđ erat mortale, datũ ẽ in Euãgelio à Dño, vbi dicit Mat. 10. Dign⁹ est operarius mercede sua. & ẽt ab aplo, ut patet 1. ad Cor. 9. sed đterminatio certæ partis ẽ reseruata ordinatiõi Eccl'iæ.

Ad 3ᵐ dicẽdũ, q añ tps ueteris legis nõ erãt determinati ministri diuini cultus: sed dr̃ q primogeniti erãt sacerdotes, q duplicẽ portionẽ accipiebant. Et iõ ẽt ñ erat đterminata aliqua pars exhibẽda ministris diuini cult⁹, sed ubi aliqs occurrebat, unusq; dabat ei pria spõte, qđ sibi uidebat. sicut Abraham quodã pphetico instinctu dedit đcimas Melchisedech sacerdoti Dei sũmi, ut dr̃ Ge. 14. Et siĺr Iacob đcimas uouit se daturũ, q̃uis ñ uideat đcimas uouisse, q̃ si aliqb⁹ ministris exhibẽdas, sed in diuinũ cultũ, puta ad sacrificiorũ consũmationẽ. Vñ signãter dicit, Offerã tibi decimas.

Ad 4ᵐ dicẽdũ, q scđæ decimæ, q̃ reseruabant ad sacrificia offerẽda, locũ in noua lege nõ habẽt, cessantib⁹ legalib⁹ uictimis. Tertiæ uerò decimæ, quas cũ pauperib⁹ comedere debebãt, i noua lege augent p hoc, q Dñs non solũ decimã partẽ, sed oia supflua pauperibus iubet exhiberi, ßm illud Lucæ. 11. Qđ superest, date eleemosynã. Ipsę ẽt decimæ q̃ ministris Ecclesiæ dantur, per eos debent in usus pauperum dispensari.

Ad 5ᵐ dicẽdũ, q ministri Ecclesiæ maiorẽ curã debẽt habere spiritualiũ bonorũ in populo promouẽdorũ, q̃ tpaliũ colligendorũ. Et ideo Apost. noluit uti potestate sibi a Dño tradita, ut. s. acciperet stipẽdia uict⁹ ab his qbus Euãgeliũ pdicabat, ne daret aliqđ impedimẽtũ Euãgelio Chri. Nec tñ peccabãt illi, q ei nõ subueniebãt, alioquin Apostol⁹ eos corrigere nõ omisisset. Et siĺr laudabiliter ministri Ecclesiæ decimas Eccl'iæ nõ requirũt, ubi sine scãdalo reqri ñ posset pp dissue-

* In isto art.

† 1. 2. q. 104. ar. 3.

Concl. p

Concl. s

dohumanũ ualdè est, ut non plus in nouo testamento, in quo plus tenent, ut in litera probatur, quis soluat, quàm soluebat in ueteri. Et sedm hęc intelligenda est lr̃a, ut in ipsis rõnibus patet. ¶ In eadẽ ar dubiũ occurrit, pro quãto dr̃, q decimæ non diuina, sed ecclesiastica authoritate impositæ sunt populo Christiano. Nã oppositũ habetur extra de decimis in pluribus capitulis, ut patet in ca. Parochianos, & ca. Aliquibus. ubi hr̃, q ideò decimæ dñr, qa Deus, nõ homo sic statuit. ¶ Ad hoc breuiter dr̃, q procul dubio cõstat Deũ in sua diuina lege decimas dãdas decreuisse, nec hoc inter fideles uertitur in dubiũ. Sed diuinum decretum põt referri ad populũ ueteris testamẽti, & ad populũ nouę legis, & si ad primũ referat, hẽtur obligatiuũ: si ad secũdũ, hẽt tm̃ exẽplarẽ, ita q sensus hmõi Decretaliũ est, Quia Deus in ueteri lege obligauit populũ suum ad decimã, dedit nobis exẽplum similis obligationis suscipiendæ ab ecclesia tãquã iustę, & rõnabilis, & pię. Cũ ergo dr̃, q lege diuina, aut Deo iubẽte ad decimas tenemur, intellige exẽplariter. Nec aliud sancti Patres intellexerũt, q à legis onere nos esse liberos tam quo ad iudicialia, q̃ cęremonialia docuerunt. ¶ In rñsione ad quartũ tres decimas si uis latè intelligere, uide Hierony. sup Mala. 3. c. & recitatus i Decretis. 16. q. 1. c. Reuertimini. & extra de dec. c. 1. ¶ In rñsione ad quĩ eiusdẽ articuli, dubiũ occurrit, qa cũ dẽant decimæ partim ex iure naturæ, & partim ex authoritate Ecclesiæ, quis ecclesia possit dissimulare qd ex ecclesiæ authoritate pendet, nõ tñ põt facere, quin naturæ ius impleat: ac p hoc q nihil decimæ soluit, ut in multis Italiæ locis cõtingit ex cõsuetudine, à peccato non excusatur, utpote iuris naturæ uiolator. ¶ Ad hoc dicitur dupliciter. Primo, q quandocunq; aliquis est debitor alicui, si is cui debetur, satisfactum sibi dicit, nulla est uiolatio iuris cuiusq;. Ministri autem Ecclesiæ uiri non petentes, fateri uidentur sibi satisfactum. Nec

A obstat, q omittit petere pp scandalũ, ac per hoc nõ sponte: qũr uiri spirituales, qui ob amorẽ profectus spiritualis, in filiis omittunt tẽporalia sibi debita petere, quales sunt isti, sponte hoc faciunt, qñ ex amore charitatis mouentur. Similiter nõ obstat, q decimæ nõ solùm pp ministros, sed pp pauperes dãtur à populo Christiano: qm̃ ministri sic sunt patres pauperũ in tẽporalibus, ut magis sint patres pauperũ. & diuitũ in spiritualibus. Et ppea cũ spirituali profectui populi omissionẽ decimarũ expedire uident, nõ sunt rei malæ curæ pauperũ. Quàmuis facilius dici possit de hoc, q decimæ sunt de iure naturæ ad uictũ ministrorũ, nõ pro pauperibus, sed hoc ad eleęmosynæ ius spectat. ¶ Secundo dr̃, q qa de iure naturæ, decimæ dandæ sunt in subsidiũ ministrorũ: idcirco si ministri tacentes non indigent, cessat ratio obligationis iuris naturæ. Vndè si indigẽt, ẽt si non petant, tenentur iure naturæ eis subuenire oẽs potẽtes, & scientes suæ curæ cõmissi, iuxta illud Apostoli ad Gala. 6. Cõmunicet is, qui catechizatur ei, qui se catechizat in omnibus bonis. Nolite errare, De⁹ nõ irridet. Qñq; aũt huiusmodi omissio subueniẽdi. s. suis curatis indigentibus, est peccatũ ueniale, & qñq; mortale. Si n. notabiliter ex huiusmodi omissione patiunt, nescire omittẽtes scientes pro modulo suo subuenire huiusmodi pr̃ibus, excusare à mortali. Violatur nãq; adeò ius naturæ tũc, vt uirtus iustitiæ, qua debitũ huiusmodi pr̃ibus debemus, non remaneat. Qñ. n. iustitiæ pars hæc saluat cũ notabili detrimẽto eius, cui ius reddendum est? ¶ In eadẽ respõsione ad quintũ, dubium occurrit, quare author in calce illius ap posuit ly fortè, dicendo, Nisi fortè propter obstinationẽ animi. Videtur nãq; rẽ clarã sub dubio dicere. ¶ Ad hoc dicit, q qa nolentes dare petentibus ministris decimas, possent allegare, aut præscriptionem, aut Ecclesiæ Romanę tacitam donationẽ, eo quòd eã diuturno tempore sciuit, & tolerauit;

& tolerauit: idcirco author sub dubitatiõe noua hæc dixit. ¶ In eadẽ rñsione iuxta corporis ar. nota, q̃ si gẽs aliqua vellet fidẽ christianã amplecti sine onere decimarum, nõ solũ ecclesia posset eis hoc cõcedere, qa ecclesiastica authoritate decimę debentur: sed dẽret eis hoc cõcedere, qa maiorẽ debẽt habere curã spiritualiũ bonorũ in populo pmouẽdorũ, q̃ tẽporaliũ colligendorũ. Et Apostoli exẽplo efficere deberẽt, ne decimarũ onus præstaret impedimẽtũ Euangelio Christi.

Porrecta per totum. 466. Q preced.

SVP. Q. LXXXVII. ART. II.

IN arti. 2 eiusdem 87. q. dubiũ occurrit circa rationẽ lrę ĩ corpore art. s. Seminantibus spiritualia, debẽtur carnalia, sub qbus cõtinent quæcũq. possidemus. ergo de oĩbus possessis debẽtur decimæ. Videtur nãq; rõ hæc in illatione deficere, à carnalibus cõfusè ad carnalia distributiuè vniuersaliter descendẽdo, qđ non licet. sicut nõ valet, Animal ambulat, ergo oẽ animal ambulat: vel, ergo ois speciei animalis aliquod ambulat. ¶ Ad hoc dr̃, q̃ intentio authoris tẽdere videt nõ ad necessitatẽ, sed ad rationabilitatẽ ecclesiastici statuti de soluenda decima oium iustè possessorũ, & tenet discursus sus subintellecta hac ppositione. s. q̃ non est maior rõ de vno carnali, q̃ de alio. Hac enim adiũcta ppositione, patet nullũ vitiũ in illatione inueniri. Si. n. carnalia debent, & nõ est maior rõ de vno, q̃ de alio, consequens est q̃ omnia, aut nullum decimationi subsint. ¶ In eodẽ ar. in rñsione ad vltimũ aduerte, q̃ quia Ecclesia sic statuit, q̃ ex integris fructibus decimæ soluant, vt patet extra. de decimis. c. Tua nobis, idcirco author rõnẽ reddere conat huiusmodi statuti. Et aduerte, q̃ hoc mõ intellectis decimis in veteri lege, cũ expensæ, tributa, ac seminata mediectatẽ fructuum

Concl. m

fortè adæquent, consequẽs est, vt tribus Leuitarũ habens vndecim decimas sine seminũ expẽsarũ, atq; tributorũ onere, excederet quãlibet aliã nõ in duabus, sed in septẽ decimis partibus. Quod ideò notãdum duxerim, vt aduertas Deũ tã excellẽtem portionẽ decreuisse suis ministris, ac per hoc nõ detrahas Ecclesiæ, si diuini exẽplo Decreti noua, excellens quoq; stipẽdiũ Dei ministris statuerit. Nemo. n. inficiari põt iustam esse, q̃ ad diuinã sit imitationẽ. Et aduerte, q̃ hæc de decimis fructuũ dñr. De decimis aũt venaliũ rerũ habetur c. Pastoralis. & vniuersaliter de decimis personalibus vide dictũ titulum & tandem defer consuetudini patriæ.

Concl.

tudinẽ, vel pp aliquã aliã causam. Nec tñ sunt in statu dãnationis, qui nõ soluũt in locis illis, in quibus ecclesia nõ petit, nisi fortè pp obstinationẽ animi, habentes voluntatẽ nõ soluendi, etiã si ab eis peterentur.

ARTICVLVS II.

Vtrum de omnibus teneantur homines decimas dare.

AD SECVNDVM sic pcedit. Vr̃ q̃ non de oĩbus teneantur hoĩes decimas dare. Solutio enim decimarũ vr̃ esse ex veteri lege introducta: sed in veteri lege nullũ præceptũ dat̃ de psonalibus decimis, q̃. s. soluunt̃ de his quæ aliquis acqrit ex proprio actu, puta, de mercationibus, vel de militia.[h] ergo de tali bus decimas nullus soluere tenet̃.

¶ 2 Præt. De h male acqsitis nõ dẽt fieri oblatio, vt supra dictũ * est: sed oblatiões, q̃ imediatè Deo exhibent̃, magis videntur H pertinere ad diuinũ cultũ, q̃ decimæ quæ exhibẽtur ministris. ergo et. nec decimæ de male acquisitis sunt soluendæ.

¶ 3 Pręt. Leuit. vlti. Nõ mandat̃ solui decima, nisi de frugibus, & pomis arborũ, & animalibus q̃ transeunt sub virga pastoris: sed præter hæc sunt q̃dã alia minuta, q̃ homini pueniunt, sicut herbę quæ nascunt̃ in horto, & alia huiusmodi. ergo nec de illis homo decimas dare h tenet̃.

¶ 4 Pręt. Homo nõ põt soluere nisi id, qđ k est in eius potestate: sed nõ oia, quæ proueniũt homini de fructibus agrorũ, aut animaliũ, remanẽt in eius potestate, qa quędã aliqñ subtrahũtur p furtũ, vel per rapinã: quędã verò qñq; in aliũ transferuntur per uenditionẽ: quędã etiã alijs debẽtur, sicut principibus debent̃ tributa, & operarijs deK bent̃ mercedes. ergo de his non tenetur aliquis decimas dare.

SED CONTRA est, qđ dr̃ Gene. 28. Cunctorũ, quæ dederis mihi, decimas offeram tibi: sed oia quę homo habet, sunt ei data diuinitus. ergo de omnibus debet decimas dare.

RESPON. Dicẽdũ, q̃ de unaquaq; re pcipuè est iudicandũ ſm eius radicẽ.[m] Radix aũt solutionis decimarũ est debitũ, quo F seminãtibus spiritualia, debent̃ carnalia,[n] ſm illud Apost. 1. ad Cor. 9. Si nos uobis spiritualia seminauimus, non magnũ est si carnalia uřa metam[v]. Sup hoc. n. debitũ fundauit Ecclesia determinationẽ solutionis decimarũ. Oia autẽ quæcũq; homo possidet, sub carnalibus continentur: & ideò p de omnibus possessis decimæ sũt soluẽdę.[q]

AD PRIMVM ergo dicendũ, G q̃ specialis rõ fuit, quare in veteri lege nõ fuit datũ præceptũ de psonalibus decimis ſm cõditionẽ populi illius, qa. s. oẽs aliæ tribus certas possessiones habebãt, de qbus poterãt sufficiẽter puidere Leuitis, q carebat possessionibus: nõ aũt interdicebat̃ eis, quin de alijs operibus honestis lucrarentur, sicut & alij Iudęi. Sed populus nouæ legis est ubiq; per mũdũ diffusus, quorũ plurimi possessiones nõ habẽt, sed de aliquibus negotijs uiuunt, qui nihil cõferrent ad subsidiũ ministrorum Dei, si de eorum negotijs decimas nõ soluerent̃. Ministris ẽt nouæ legis arctius iterdr̃, ne se ingerãt negotijs lucratiuis, ſm illud scđæ ad Tim. 2. Nemo militãs Deo, implicat se sęcularibus negotijs. Et iõ i noua lege tenent̃ hoĩes ad decimas personales, ſm cõsuetudinẽ patrię, & indigentiam ministrorum. Vnde Aug. * dicit, & habetur 16. q. 1. cap. Decimæ. de militia, de negotio, & artificio, redde decimas.

Ser. de tẽp. 119. In fer. 1. Dominica. 12. post Trini. 10. Et habetur 16. q. 1. c. decimæ.

AD SECVNDVM dicẽdũ, q̃ aliqua male acqrunt̃ I dupr̃. Vno mõ, qa ipsa acqsitio est iniusta, puta, qa acqrunt̃ p rapinã, aut furtũ, aut usurã, q̃ hõ tenet̃ restituere, nõ aũt de eis decimas dare: tñ si aliquis agẽr sit emptus de usura, de fructu eius tenet̃ usurarius decimas dare, qa fructus illi nõ sũt ex usura, sed ex Dei munere. Quædã uerò dñr male acqsita, qa acqrunt̃ ex turpi cã, sicut de meretricio, & histrionatu, & alijs hmõi, q̃ nõ tenet̃ restituere. Vñ de talibus tenent̃ decimas dare ſm modũ aliarũ psonaliũ decimarũ. Tñ Ecclesia nõ dẽt eas recipe, quãdiu sũt i peccato, ne uideat̃ eorũ peccatis cõicare: sed postq̃ pęnituerit, pñt ab eis đ his recipi đcimę.

D. 543.

AD TERTIVM dicẽdũ, q̃ ea q̃ ordinant̃ in finẽ, sũt iudicãda ſm qđ cõpetũt fini. Decimarũ aũt solutio est debita non pp se, sed pp ministros, quorũ honestati nõ cõuenit, ut ẽt minima exacta diligẽtia reqrãt. Hoc. n. in uitiũ cõputatur, ut patet per Philos. in * 4. Ethic. & ideò lex uetus nõ determinauit ut de hmõdi minutis rebus decimæ dent̃, sed relinqt hoc arbitrio dare uolẽtiũ, qa minima quasi nihil cõputant̃. Vñ Pharisęi quasi pfectã legis iustitiã sibi ascribẽtes, ẽt de his minutis decimas soluebãt. Nec tñ de hoc reprehẽdunt a Dño, sed solũ de hoc, q̃ maiora. s. spũalia pcepta cõtẽnebãt: magis aũt de hoc eos ſm se cõmẽdabiles eẽ ondit, dicẽs:

Li. 4. c. 2. aliquãtulum a medio. 10. 5.

hæc

* Ho. 44. I Matth. i opere im perfecto à medio illius, to. 2.

hæc oportuit facere. s. tpe legis, vt Chry.* exponit. Quod ēt vr̄ magis in quandā decentiā ſonare, q̄ in obligationem. Vnde & tunc de huiuſmodi minutis rebus non tenentur homines decimas dare, niſi forte propter conſuetudinem patriæ.

AD IIII. dicendū, q̄ de his q̄ furto, vel rapina tolluñt, ille à quo auferuntur, decimas ſoluere nō tenent anteq̄ recuperet, niſi fortè pp culpā, vel negligentiā ſuā dānū incurrerit: q̄a ex hoc Eccl'ia non dēt dānificari. Si vero vēdat triticū nō decimatū, pōt Eccleſia decimas exigere & ab emptore, quia hēt rē Eccleſiæ debitā: & à vēditore, quia q̄tū eſt de ſe, Eccleſiā defraudauit, vno tñ ſoluēte, alius non tenet. Debenť aūt decimæ de fructib. terræ, inq̄tū proueniūt ex diuino munere: & iō decimæ nō cadunt ſub tributo, nec ēt ſunt obnoxiæ mercedi operariorū. Et iō nō debēt prius deduci tributa, & p̄ciū operariorū, q̄ ſoluant decimæ: ſed ante oīa debent decimæ ſolui ex integris fructib⁹.

ARTICVLVS III.

Vtrum decimæ ſint clericis dandæ.

AD III. ſic procedit. Vr̄ q̄ decimæ nō ſint clericis dādę. Leuitis.n. i ueteri teſtō decimæ dabanť, quia nō habebant aliq̄ partē in poſſeſſionib. populi, vt hr̄ Nume. 18. ſed clerici in nouo teſtō habent poſſeſſiones & patrimoniales interdum, & eccleſiaſticas, recipiunt inſuper primitias & oblationes pro uiuis, & mortuis. Superfluum[h] ergo eſt quòd eis decimæ dentur.

¶ 2 Præt. Contingit q̄nq;, q̄ aliquis hēt domiciliū in vna parochia, & colit agros in alia. Vel aliq̄s paſtor ducit gregē p vnā partē anni in terminis vni⁹ parochiæ, & alia pte anni i terminis alterius: vel hēt ouile i una parochia, & paſcit oues i alia. i qb. & cōſimilib. caſib⁹ nō h vr̄ poſſe diſtingui qb⁹ clerici ſint decimæ ſoluendæ. ergo non vr̄ quòd aliquibus clericis determinatæ ſint ſoluendæ decimæ.

¶ 3 Præt. Gñalis cōſuetudo hēt in quibuſdā terris, q̄ milites decimas[h] ab eccleſia in feudū tenēt, religioſi ēt quidā decimas accipiunt. non ergo vr̄, quòd ſolum clericis curam animarum habentibus decimæ debentur.

SED CONTRA eſt, q̄d dr̄ Num. 18. Filijs Leui dedi oēs decimas Iſrael in poſſeſſionē pro miniſterio, quo ſeruiunt mihi in tabernaculo: ſed filijs Leui ſuccedunt clerici in nouo teſtō ergo ſolis clericis decimæ debentur.

RESPON. Dicendū, q̄ circa decimas duo ſūt cōſideranda. s. ipſū ius accipiendi decimas, & ipſæ res q̄ noīe decimæ danť. Ius aūt accipiendi decimas ſpūale eſt. Cōſequit.n. illud debitū, quo miniſtris altaris debenť ſūptus de miniſterio, & quo ſeminātibus ſpūalia debenť tpalia, q̄d[m] ad ſolos clericos ptinet habentes curā aīarū: & iō eis ſolū cōpetit hoc ius hr̄e. Res aūt q̄ noīe decimarū danť, corporales ſunt: vñ pñt⁹ i vſū quorūlibet cedere, & ſic pñt ēt ad laicos peruenire.

AD PRIMVM ergo dicendū, q̄ i ueteri lege, ſicut dictū* eſt, ſpeciales q̄dā decimæ deputabanť ſubuētiōi pauperū: ſed i noua lege decię danť clericis ñ ſolū pp ſui ſuſtētationē, ſed ēt vt ex eis ſubueniat paupib. & iō ñ ſuperfluūt, ſed ad hoc neceſſariæ ſūt poſſēſiones eccl'iaſticæ, & oblōes & primitiæ ſimul cum decimis.

AD II. dicendū, q̄ decimę pſonales debenť eccl'iæ, i cui⁹ parochia hō habitat: decimę verò pdiales rōnabilr magis vīr ptinere ad eccleſiā, i cui⁹ terminis pdia ſita ſūt: tñ iura determināt q̄ i hoc ſeruet conſuetudo diu obtēta. Paſtor āt, q̄ diuerſis tpibus i duab. parochijs gregē paſcit, dēt pportionalr vtriq; Eccleſiæ decimas ſoluere. Et q̄a ex paſcuis fruct⁹ gregis pueniūt, magis dbet dcima gregis eccleſię, i cui⁹ territorio grex paſcit, q̄ illi, i cui⁹ territorio ouile locať.

AD III. dicēdum, q̄ ſicut res noie dcimę acceptas, pt eccl'ia alicui laico tradere: ita ēt pōt ei cōcedere vt dādas decimas ipſi accipiant, iure accipiēdi miniſtris eccleſiæ reſeruato, ſiuè p neceſſitate eccl'ię, ſicut in qbuſdā militib. decimę debenť i feudū p eccleſiā cōceſſæ: ſiuè ēt ad ſubuentionē pauperū, ſicut q̄buſdā religioſis laicis, vel nō habentib. curā animarū aliquę decimæ ſunt cōceſſę p modū eleemoſynæ: quibuſdā tñ religioſis cōpetit accipere decimas ex eo quòd habent curam animarū.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum etiam clerici teneantur decimas dare.

AD QVARTVM ſic proceditur. Vr̄ q̄ ēt clerici teneanť de-

SVP. Q. LXXXVII. ARTIC. III.

Porrecta per totum 467

IN art. 3 eiuſdē q. 87 aduerte, q̄ ius decimarū conſequitur miniſteriū altaris, & ſeminationē ſpūaliū non ſeparatim, ſed ſimul, ita q̄ licet aliq ſint miniſtri altaris, vt multi religioſi, & ſeculares clerici, non pp̄ea dēt eis popul⁹ decimas: & ſimiliter licēt aliq̄ pdicent, & miniſtrēt populo ſacramenta, non pp̄ea debentur eis decimę. Et rurſus, licēt aliqui faciāt vtrūq; per accidens, vt mult. religioſi ex priuilegio, non pp̄ea debentur eis decimæ, ſed oportet, q̄ vtrunq; habeāt p ſe, hoc eſt, q̄ teneantur ad altaris miniſterium pro populo, q̄d ſolis curatarū eccleſiarum clericis cōuenit, reliqui.n. p accidēs pro populo miniſtrant altari: & q̄ ex officio teneantur ſeminare ſpūalia ſacramenta, & doctrinā populo, quod ēt ſolis habentib. aīarū curā conuenit. Sic ergo de iure ſolis clericis habentibus aīarū curā decimæ debenť: cæteris autem ratione ipſorum debētur, vt canonicis eccleſiarum cathedraliū, & ſimilibus.

¶ In eodem 3. ar. nota, q̄ ius decimarum eſt ſpirituale, vt in litera dr, & probatur. Et ex hoc habes, q̄ i⁹ præbendæ annexæ miniſterio altaris, aut curæ aīarum, licet pp alterum horū ordinata ſit præbenda, ſpūale ē, quia vtrūque horū ſpūale eſt, vt patet. Nec obſtat, q̄ ius decimarū ſit ab Eccleſia. Eſt nāq; ab eccleſia vt inſtrumentaliter, q̄tū ad determinationē, ſ. q̄ decima pars, & q̄ p modum præbēdæ debeatur: ſed nō q̄tū ad fundamentū iuris, s. miniſterium altaris, & ſeminationē ſpiritualiū. hæc. n. ſpūalia ſunt, & à Deo ordinata. Et cū eadem rō eſt de iure ex miniſterio diuini cultus, & altaris quo ad ſpiritualitatē, quia verū que miniſterium ſpūale eſt: ideirco ius præbendæ cuiuſq; competens clericis, q̄a diuino cultui ſunt addicti, ſpūale eſſe ex hoc loco habes. Et hæc benè notabis in materia ſymoniæ.

Concl.

Conclu. p

Ar. 1. huius q̄ſt. ad 4. pcipue

¶ In rñſione ad primum eiuſdem articuli habes claré doctrinam in 1. art. diſcuſſā de exceſſu decimarū in noua lege.

SVP. Q. LXXXVII. ART. IIII.

IN art. 4. eiuſdē q. obiectio quorundā occurrit, q̄ illud i rñſione ad primū. ſ. q̄ clerici de proprijs prædijs tenentur decimas ſoluere, etiā ſi ſint eiuſdem eccleſię clerici, q̄ñ extra de decimis. c. Nouū, dī q̄ illi clericis debent ſoluere decimas, qui a clericis ſpiritualiū miniſteriorū labores accipiunt. Ex quo patet, q̄ q̄a clerici eiuſdē Eccleſiæ non accipiunt miniſteria ſpiritualia a clericis, ſed ipſi ſimul populo miniſtrāt, ideo non tenentur ad decimas.

¶ Ad hoc dī, q̄ licēt ex illa Decretali, quidā contra authorē, & Gloſſa ibidē hoc opinentur, ſecundū tñ veritatē ex illa Decretali hoc non hr̄: quia Decretalis non dicit, q̄ illi ſoli teneātur, ſed dicit, q̄ illi tenentur, cum quo ſtat q̄ etiam alij teneantur. Et rō pro authore eſt ex parte modi habendi vt propriū, vel cōe, vt patet in litera, & ex parte perſonæ: quia per accidēs eſt, q̄ clericus teneatur ſuæ eccleſiæ. Accidit enim q̄ iſte ho-

Porrecta per totum. 468

cimas dare: quia de iure cōi Ec F
cleſia parochialis dēt recipere
decimas p̄diorũ, q̄ in territorio
eius ſunt. Contingit aūt q̄nq; ꝙ
clerici habent in territorio ali-
cuius parochialis eccleſiæ ali-
qua p̄dia ꝓpria, vel ēt aliqua a-
lia Eccleſia hēt ibi poſſeſſiones
eccleſiaſticas. ergo vr̄ ꝙ clerici
teneãt dare prædiales decimas.

¶ 2 Præt. Aliqui religioſi ſunt clerici, qui tñ tenentur dare decimas Eccleſijs rōne p̄diorum, G q̄ ēt manib. proprijs, excolũt. ergo vr̄ ꝙ clerici h non ſint immunes à ſolutione decimarũ.

¶ 3 Præt. Sicut Nu. 18. p̄cipitur. ꝙ Leuitæ à populo decimas accipiant: ita ēt præcipitur, ꝙ ipſi dent decimas ſummo ſacerdoti. ergo qua rōne laici dēt h dare decimas clericis, eadem ratione clerici debent dare decimas ſummo Pontifici.

¶ 4 Præt. Sicut decimæ debēt cedere H in ſuſtētationē clericorũ: ita ēt debēt h cedere in ſubuētionē pauperũ. Si ergo clerici excuſant a ſolutione decimarũ, pari rōe excuſant & pauperes: hoc āt eſt falſũ. ergo & primũ.

Sed contra eſt, ꝙ dicit* Decretalis Paſchalis Papæ. Nouũ genus exactionis eſt, vt clerici à clericis decimas exigant.

Respon. Dicendum, ꝙ idem non pōt eſſe cauſa dandi, & re- I cipiendi, ſicut nec cā agendi, & patiendi. Contingit aūt ex diuerſis cauſis & reſpũ diuerſorũ eundē eſſe dantē & recipiētē, ſicut agentē & patientē. Clericis aūt, inquantũ ſunt miniſtri altaris, ſpũalia populo ſeminãtes, decimæ a fidelibus debent: vnde m tales clerici, inquantũ clerici ſunt, i. inquantum habēt eccleſiaſticas poſſeſſiones, decimas ſoluere non tenentur.ⁿ Ex E alia verò cauſa. ſ. ᵖ ꝓp hoc, ꝙ poſſident proprio iure, vel ex ſucceſsione parentũ, vel ex emptione, uel quocunque huiuſmodi modo, ſunt ad decimas ſoluendas obligati ᑫ

Vnde patet rñſio ad primvm: qa clerici de ꝓprijs p̄dijs tenentur ſoluere decimas parochiali Eccleſię, ſicut & alij ēt, ſi ipſi ſint eiuſdē eccleſiæ clerici: qa aliud eſt hr̄e aliquid vt ꝓpriũ aliud ut cōe. Prędia uerò eccleſiæ non ſunt ad decimas ſoluendas obligata, ēt ſi ſint infra terminos alterius parochiæ.

Ad II. Dicēdũ, ꝙ religioſi, q ſunt clerici, ſi habent cura aīarũ, ſpũalia pp̄lo diſpēſantes, nō tenent decimas dare, ſed pñt eas recipere. De alijs verò religioſis ēt ſi ſint clerici, q nō diſpēſant pp̄lo ſpũalia, eſt alia rō. Ipſi.n. tenent de iure cōi decimas dare, habent tñ aliquã immunitatem ſm diuerſas conceſſiones eis a ſede Apoſtolica factas.

Ad III. dicendũ, ꝙ ī ueteri lege primitię dēbant ſacerdotib. decimæ āt Leuitis. Et qa ſub ſacerdotib. Leuitæ erãt, Dñs mandauit, ut ipſi loco primitiarum ſoluerēt ſũmo ſacerdoti decimã decimæ. Vñ nũc eadē rōe tenent clerici ſũmo Pōtifici decimã dare, ſi exigeret. Naturalis.n. rō dictat, ꝙ illis, q habēt curã aīarũ, de cōi multitudinis ſtatu prouideat: unde poſſint exequi ea, q̄ nũc ptinēt ad cōem ſalutē.

Ad 4m. dicēdũ, ꝙ decimæ debēt cedere ī ſubuētionē pauperũ p diſpēſatione clericorũ: & iō paupes n̄ habēt cām accipiēdi decimas, ſed tenent eas dare.

QVAESTIO LXXXVIII.

De uoto, per quod aliquid deo promittitur, in duodecim articulos diuiſa.

Deinde conſiderãdum eſt de uoto, p qđ aliqd Deo promittitur. Et circa hoc quæruntur duodecim.

¶ Primò, Quid ſit uotum.
¶ Secundò, Quid cadat ſub uoto.
¶ Tertiò, De obligatione uoti.
¶ Quartò, De utilitate uouendi.
¶ Quintò, Cuius uirtutis ſit actus.
¶ Sextò, Vtrum magis meritorium ſit facere aliquid ex uoto, quam ſine uoto.
¶ Septimò, De ſolemnitate uoti.
¶ Octauò, Vtrum poſſint uouere qui ſunt poteſtati alterius ſubiecti.
¶ Nonò, Vtrum pueri poſſint uoto obligari ad religionis ingreſſum.
¶ Decimò, Vtrum uotum ſit diſpenſabile, vel commutabile.
¶ Vndecimò, Vtrum in ſolemni uoto continentię poſſit diſpenſari.
¶ Duodecimò, Vtrum requiratur in diſpenſatione uoti, ſuperioris authoritas. 4. di. 38. q. 1. ar. 1. q. 1

Articvlvs Primvs.

Porrecta per totum.

Vtrum uotum conſiſtat in ſolo propoſito uoluntatis.

Ad primvm ſic proceditur. Vr ꝙ uotũ cõſiſtat in ſolo propoſito volũtatis: Quia ſm quoſdã,

modo dominus agri ſit in parochia, ſit clericus huius Eccleſiæ.

¶ In eadem rñſione ad primũ, dubiũ occurrit circa illud. ſ. p̄dia eccleſiæ nō ſunt ad decimas ſoluẽdas obligata, ēt ſi ſint infra terminos alterius parochiæ. Nã ex hoc ſequeretur, ꝙ aliqua eccleſia fraudaretur ſuis decimis, vt patet ſi ponamus ꝙ oīa p̄dia intra terminos alicuius parochię donarentur, a diuerſis, diuerſis alijs Eccleſijs, tunc alijs Eccleſijs poſſidentib. cunctas, ſpoliata remaneret parochialis illa eccleſia ſuis decimis.

¶ Ad hoc dr̄, ꝙ ſtatutum Eccleſiæ, ꝙ ibi p̄dia Eccleſiæ curatæ non ſint obnoxia decimis alterius Eccleſiæ curatæ, intelligẽdum eſt cũ grano ſalis. ſ. ſine notabili dãno Eccleſiarũ, vt colligi poteſt ex c. Suggeſtũ, extra, de decimis. Ne contingat, quòd vnus eſuriat, & alius ebrius ſit. Aequitas namque non patitur ſtatuta Eccleſiæ deordinationē talem inducere. Propter qđ in ſimilibus caſib. debēt prædia extraneis curatis eccleſijs donata tranſire cum onere ſuo, vt ſ. ſolitas parochiali Eccleſiæ decimas ſoluant. Et in tali caſu clerici p accidens a clericis decimas exigent. Per ſe nãque exigunt a prædijs ſibi obnoxijs. Vnde non violaretur capitulum ſecundũ in ſui principio extra, de decimis. Quod per ſe regulariter intelligitur.

* In Dec. lib. 3. tit. 30. c. 2.

SVP. Q. LXXXVIII. ARTIC. I.

Concl. In q. 88. art. 1. circa principiũ corporis articuli, vbi dr̄, Obligat aũt homo ſe homini per modũ promiſſionis dubiũ occurrit, An promiſſio ſine iuramento, ſit obligatoria in foro conſcientiæ.

Conclu. ¶ Ad hoc dr̄, ꝙ promiſſio dupliciter fieri pōt, Primo, in actu ſignato & exercito ſimul, vt dicēdo, Promitto tibi ꝙ faciam hoc. Secundo in actu exercito ſolũ, vt dicēdo, Faciam hoc. Et quocunque fiat promiſſio, non refert. Veruntamen in hoc ſecundo modo loquēdi, qa pōt multiplex ſenſus eſſe, oportet ꝙ cum aīo promittendi, futuri tpis verbũ in vſum veniat, ſi ꝓmiſſio eſſe debet. Nã cum dr̄, Faciam hoc, pōt tripliciter exponi. Primo, vt ſit enunciatio propoſiti, quaſi diceret, Intēdo hoc facere. Secundo, vt ſit enunciatio euentus, quaſi diceret, Ponet in effectu facere hoc. Tertio vt enunciat ꝓmiſſionē, quaſi diceret, Promitto ꝙ faciã hoc. Et ī hoc ſolo tertio ſenſu, habet vim promiſſionis. Vnde quia ea q̄ ſunt in uoce, ſunt in aīa, oportet ꝙ animus ꝓmittendi adſit, ſi cũ quis dicit, Faciã, aut, ſiob, promiſſionē ſignificat. Vtroq; igitur modo facta promiſſio ex materia, & eo cui fit, promiſſio iudicãda eſt. Nam ſi fiat ꝓmiſſio de aliquo leui ſimpliciter, vel illi cui, & pp quem promittitur, promiſſio non obligat ad mortale. Si autem de notabili, obligat ad ſui obſeruationem ſub mortali, concurrentibus reliquis conditionibus.

¶ Quòd enim promiſſio ex natura ſua

uotũ eſt cõceptio boni ꝓpoſiti cũ aĩ deliberatiõe firmata, ꝗ qua qs ad aliqd faciendũ, uel nõ faciẽdũ ſe Deo obligat: ſed cõceptio boni ꝓpoſiti cũ oĩb. q̃ addunt, põt in ſolo motu volũtatis cõſiſtere. ergo uotũ in ſolo propoſito uoluntatis conſiſtit.

B ¶ 2 Præt. Ipſum nomen uoti uĩ a uoluntate aſſumptũ. dĩ. n. aliqui proprio uoto facere, q̃ uoluntariè facit: ſed propoſitum eſt actus uoluntatis, promiſſio aũt rationis. ergo uotum in ſolo actu [h] uoluntatis conſiſtit.

¶ 3 Præt. Dñs dicit Lucæ 9. Nemo mittens manũ ad aratrũ, & aſpiciẽs retro, aptus eſt regno dei: ſed aliqs ex hoc ipſo ꝙ hẽt ꝓpoſitũ bñfaciẽdi, mittit [h] manũ ad aratrũ, ergo ſi aſpiciat retrò, ďſiſtẽs à bono ꝓpoſito, nõ eſt apt⁹ regno Dei. ex ſolo ergo bono ꝓpoſito aliqs obligat̃ apud Deũ, ẽt nulla ꝓmiſſione facta: & ita uĩ ꝙ in ſolo ꝓpoſito uoluntatis uotum conſiſtat.

Sed contra eſt, qđ dĩ Eccl. 5. Quid vouiſti deo, ne moreris reddere: diplicet. n. ei iſidelis, & ſtulta ꝓmiſſio, ergo uouere eſt ꝓmittere, & uotũ eſt ꝓmiſſio.

ſua obliget, in litera habes hic, & in ar. 3. ad primum, & manifeſtè patet ex uſu hoĩum. Nam fidei reos dicimus non ſeruantes promiſſ. in licitum. Hoc. n. teſtatur, ꝙ contra fidelitatem agitur, cum promiſſio uiolatur: quo fit, ut idem ſit uiolare ꝓmiſſionem, & uiolare obligationem. Quòd aũt obligatio qñque ſit A ad mortale, & qñque ad ueniale, patet ex hoc, ꝙ quãdoq; uiolatur cũ modico dãno ꝓximi, parũ autẽ pro nihilo reputaẽ: quandoq; cũ notabili detrimento proximi, qd d genere ſuo conſtat eſſe mortale. Sunt tamen duo hic non prætereunda. Alterũ ſpectans ad reipſam. ſ. ꝙ oĩa debent eſſe immutata, ſi ꝓmiſſa ſunt ſeruanda, ut Seneca dixit: ac ꝑ hoc, ſi quis promiſit ſe alicui dotare hic ad annũ illius filiã, & interim tanto eſt affectus infortunio rerum ſuarũ, ut extra ordinẽ illũ ſit, in quo promiſit, non tenetur ad promiſſa, q̃ conſtat quod non ꝓmiſiſſet in tali ſtatu. Et ſimile eſt de his, qui promittũt ire aliquo & poſtmodũ maiora urgent. Alterum eſt ſpectans ad loquentiũ abuſum, qm̃ cõiter uidentur hoĩes ſimplici promiſſione uti ubi non intendunt ſe obligare ad mortale. Cuius ſignũ eſt, ꝙ nolunt ſuper promiſſione iurare non pro reuerentia iuri, ſed ne peccent mortaliter, ſi non ſeruent: ſeu quia nolunt ſe ligare, arbitrantes ex ſimplici promiſſione ſe nõ teneri, niſi de quadã beneuola honeſtate. Oẽs. n. qui tali animo promittunt, ꝙ ſi tunc quæreretur ab eis ut ſe obligarent ſub peccato mortali ſi non ſeruent, & negarent, conſtat non propriè promittere in rebus arduis. Et hinc ortum uĩ, ut parũ æſtimentur promiſſiones hominum, iuxta illud, Pollicitis diues quilibet eſſe poteſt.

¶ In eodem ar. 1. q. 88. dubium occurrit, Quo pacto in præcedenti lib. diffinitum eſt, ꝙ ultimus actus rationis practicæ eſt præcipere: & in hoc lib. diſtinguitur actus imperandi contra actum deprecandi, & promittendi, Non ergo ſufficiens fuerat prius determinatus ultimus actus rationis practicæ.

¶ Ad hoc dĩ, ꝙ pcipere, ſeu iperare intelligi põt dupliciter. Primo, reſpectu electionis abſolutè quia. ſ. aliqs pcipit ſibi ipſi eligere: & ſic pceptũ eſt ultimus actus rõnis practicæ ad agendũ, D uel faciẽdũ. Alio modo ſumitur pcipere reſpectũ aliorũ, prout aliquis præcipit ſubditis ſuis: & ſic pcipere diſtinguitur cõtra deprecari, & contra promittere: qa pcipere ad inferiores, deprecari ad ſuperiores ut plurimũ, promittere eſt ad oẽ. Et ſc. to, ꝙ oẽs hi tres actus diſtinguuntur à præcipere primo modo p hoc ꝙ pcipere primo modo, ad cuius rectificationem ponitur prudentia, eſt cã electionis: hi aũt tres actus ſunt materia, & eff. c⁹ electionis. Nam poſtq̃ homo conſultè elegit imperandum al js aut orandum, aut promittendum, imperat, orat, & promittit. Nulla ergo eſt inſufficientia in ſuperioribus admiſſa.

¶ In eodem articulo circa primã conditionem ad votũ requiſitam. ſ. deliberationem, dubium occurrit, An vota ex facilitate ſeu ex repentino timore, ex nimio dolore, ex magna tribulatione facta, ſint verè vota. Et eſt ratio dubij, quia huiuſmodi promiſſiones fiunt abſq; maturo diſcurſu, quem deliberatio importat. Dicimus. n. ea, q̃ ex paſſionis impetu facimus, nõ deliberatè feciſſe: & ſimiliter quæ repente agimus: & breuiter agere ex ſurreptione, paſſione, & facilitate, contra agere ex delibe- E ratione diſtingui cõiter videtur, vt patet ex hoc, ꝙ multa volũtariè agimus, & quandoque iuramento firmamus, quæ tamen nec deliberatè agimus, nec ex deliberatione iuramento firmamus, vt patet in communibus locutionibus.

¶ Et confirmatur, quia deliberatio aut requiritur ad votum, vt propriè ſumitur & diſtinguitur contra propoſitum & promiſſioné: aut vt cõiter ſumitur pro voluntario liberè. Non hoc ſecũdo modo: quia ſic ſufficeret dicere, ꝙ ad votũ requirit̃ ꝓpoſitũ & promiſſio. ergo primo modo: ac per hoc non oĩs volũtaria promiſſio Deo facta, eſt votũ, quia ſtat ꝙ volũtas cũ propoſito, & tñ non ſit deliberata, ſumendo propriè deliberationem.

¶ Ad hoc dĩ, ꝙ nulla eſt hic difficultas, ꝙ deliberatio requiratur ad votũ, ſed difficultas eſt quid importat deliberatio ad votũ requiſita. Ricardus in 4. diſt. 38. actus voluntarios diſtinguit in actus deliberatos, & nõ deliberatos, appellãs deliberatos illos qui ſunt plenè uolũtarij: nõ deliberatos uerò, qui nõ ſunt plenè uoluntarij, qui. ſ. p ſurreptionem fiunt, & uult ꝙ uota p ſurreptionem non obligent ad mortale. Petrus uerò de palude ibidem uult, ꝙ illa deliberatio, quæ ſufficit ad conſtituendũ hominem ſeruum diaboli p peccatũ mortale, ſufficiat ad cõſtituendũ debitorẽ Deo p uotum. Vult tamen, ꝙ uota faciliter facta nõ ſunt uſquequaq; obligatoria. Si quis aũt diligẽter doctorũ dicta cõſideret conueniẽtium ĩ hoc, ꝙ ad uotũ exigitur deliberatio, & quare, facilè ueritatem percipiet. qõnis. Aduertendũ ẽ, ꝙ deliberatio duo importat. ſ. diſcurſũ, ſeu collationẽ inter multa, & determinationẽ ad unum. Nõ enim deliberatio petitur, niſi quãdo optio datur multorum eligendorũ, ſaltẽ affirmationis, vel negationis, puta, facere, vel nõ facere. Et ſimiliter quouſq; petimus ab aliqua pſona vt deliberet, donec determinet ſe, an velit pacẽ aut bellũ, nuptias an cælibatum, & hmõi. Et conſtat, ꝙ hmõi determinatio, conferẽ C do condõnes vnius partis cum conditionib. alterius in ordine ad ſe, vel alterum fit experientia teſtante. Et de diſcurſu quidẽ, ſeu collatione hmõi nulla eſt qõ, ꝙ eſt actus intellectus practici. Verũ cũ determinatio ſit duplex, quædam intellectus practici, q̃ fit in concluſione cõſilij p actum iudicij, vt patet ex ſupradict. & quædã voluntatis, quæ fit per actum voluntatis determinate volentis potius hoc, q̃ illud, puta, nubere, q̃ virginitatẽ ſeruare, & quantumcumq; aliquis iudicet expedire ſibi magis hoc, quam illud, non adhuc deliberaſſe dĩ: qm̃ multi ſunt iudicantes ſibi magis eligendum fore aliquid, puta, verã pœnitentiã peccatorum, non tamen deliberant illam amplecti, cõſequens eſt vt deliberatio importet determinationẽ volũtatis: ita ꝙ deliberatio, licet in ſe duo claudat. ſ. collationem practici intellectus, & determinationẽ voluntatis, vnum tantummodo ſignificat, ſ. ipſam voluntatis determinationem, non abſolutè, ſed vt ex diſcurſu collatio fit. Propter hoc enim vĩ à Damaſceno diD ſtinctio illa de voluntate facta, ſ. in voluntatem naturalem, & deliberatiuam. Hinc ẽt fit, vt deliberans aliquid facere, ſi eſt bonũ, meretur: & ſi eſt malum, peccat. vtrumque. n. voluntatis eſt. Nec obſtat ſi qñque inueniatur, ꝙ deliberatio eſt actus rõnis qm̃ hoc eſt uerum quoad collationem. At ſiquis contendat, ꝙ deliberatio ſignificat collationem non qualitercumque, ſed ut infert determinationem voluntatis, meminerit, ꝙ non de re, ſed de vocis ſignificatione qõnem facit. Ex hoc autem quòd deliberatio determinatio eſt voluntatis ex collatione, manifeſtẽ patet, quòd actus voluntatis, qui non ex collatione, ſed ex ſimplici apprehenſione obiecti prodeunt, deliberati non ſunt, vt appetere beatitudinem, velle eſſe, nolle miſeriam, & huiuſmodi. Sunt enim actus hi a uoluntate non vt deliberatiua, ſed vt natura eſt, vt in ſuperioribus declaratum fuit. His quoq; ſimilis eſt appetitus illorum, quæ vt oblata nobis ſunt, ſtatim complacent, quàmuis vt collata fuerint refutentur, vt ſunt primi motus noſtri appetitus circa mala. Eſt enim tunc quædam appetitio talis obiecti delectabilis, uel utilis abſolutè oblati tamquàm conſonantis, quæ poſtmodum reprimitur conſiderata annexa turpitudine, uel periculo, ut patet in motibus auaritiæ, luxuriæ, & huiuſmodi, Verum, ne fallaris, ſcito quòd dupliciter contingit voluntarium actum eſſe ex collatione, ſ. actualiter, vel virtualiter. Ille actus dicitur eſſe actualiter ex collatione, de quo fuit collatio, an faciendus ſit ſed hoc contingit dupliciter, ſ. perceptibiliter, & quaſi imperceptibiliter. Exemplum primi, Vt cum quis confert an ducenda ſit vxor, & tandem deliberat uxorari: tunc enim velle vxorem, & ducere vxorem ex deliberatione actualiter & perceptibiliter procedit. Exemplum ſecundi, Vt cum quis ex impetu paſſionis iræ commouetur ad occidendum, vel blaſphemandum, & huiuſmodi, & percutit, vel blaſphemat. Tunc enim offerente paſſione vindictam vt conſonam, occurrit quaſi imperceptibiliter oppoſitum, puta, Quid facis? Oportet enim eum aduertere quid faciat, ſi humanum.

manum actū facit ex paſſione, alioquin ſibi imputaretur, & ſic quaſi imperceptibiliter cōfert eligēdo cōſonum paſſioni. Actus quoq; ex collatione virtualiter dupliciter cōtingit. Primo, ille actus dr eſſe virtualiter ex collatione, de quo non in ſeipſo, ſed in ſui principio collatio præceſſit: & hoc mō artifices abſq; act° que actuali delibera-tione, nō tamen abſque virtuali, operantur. Non.n.cum quis pulſat, aut ſcribit, deliberat de ſingulis actibus: ſed deliberauit de initio ſcribendi, aut pulſandi, & vniuerſaliter de vtēdo tūc arte illa. Scdo, actus ille voluntarius dī eſſe ex collatione virtualiter, qui ſic volēti conſonat, vt nolit conferre de illo, vt contingit quando qs operatur ex habitu, ſeu cōſuetudine, aut negligentia. Qui.n. cōſuetudinem ſuam proſequitur in bono, vel in malo, nō deliberat actualiter qñ ſecūdùm illā opatur, nec vnq̄ fortè propoſuit vti illa cōſuetudine: ſed qa refutat collationē, & illud opus acceptat, ac ſi cōtuliſſet, dū ſic acceptat illud, q fugit oppoſitum, cōſequēs eſt, q ex collatione virtualiter opatur. Oīs.n. volūtarius actus pter naturales & primos motos ex collatione eſt: ac p hoc deliberatus actualiter vel virtualiter, poſitiuè vel negatiuè, explicitè vel implicitè. Ex eadē quoq; radice patet diſtinctio deliberatiōis à ꝓpoſito qm̄ deliberatio determinationē volūtatis ex collatione ſignificat indifferēter reſpectu p̄ſentis, aut futuri. Deliberamus.n. & nūc pulſare, ſcribere, ire &c. Et deliberamus nos ituros, pulſaturos, miſſuros, & huiuſmodi. Propoſitū aūt & ad futura reſtringit: nullus.n. ꝓponere dr̄, niſi de futuris agēdis, vel omittēdis. Et collationē rōnis præferētis vnū alteri non importat, ſed volūtatis actū ſimplicē ad futurū cōmittendū aut omittendū ſignificat. Cum autem multipliciter contingat in humanis actibus deliberationem interuenire, qualem exigat votum deliberationē, ex ratione, quare ad votū requiritur deliberatio, ſumēdum eſt. Si.n. deliberatio exigitur ad hoc, vt votum ſit actus perfectè humanus, conſequens eſt, q omnis deliberatio ſufficiens ad peccatum mortale ſufficit ad votum: quoniā mortale peccatū non eſt in primis motibus quantumque durent, ſed in ſolis actibus perfectis humanis conſiſtit, vt patet de delectatione moroſa, quæ numquàm eſt peccatum mortale, niſi ratione acceptata. Si verò exigitur deliberatio ad hoc, vt promiſſio ſit diſcuſſa, ac maturè digeſta, nō omnis deliberatio, quæ ſufficit ad peccatum mortale, ſufficit ad votum. Et licèt hic ſecundus dicēdi modus magnæ videatur inniti æquitati, quoniam promiſſio tam arduum habens vinculum. ſ. mortis æternæ, nō niſi cōſilio exacto fieri debet, multò magis quam obligatio ad pœnam proprij capitis, quantò vita æterna prætioſor eſt temporali: primus tñ dicendi modus ex authore, ſacris canonibus, & ratione comprobatur verus. Author ſiquidē in litera propterea deliberationem exigi dicit ad votum, quia propoſitū eſt actus voluntatis deliberatæ: ac per hoc docet, q illa deliberatio ſufficit ad votū, quæ ſufficit ad propoſitum. Cōſtat autem q omnis deliberatio ſufficiens ad peccandum mortaliter ſufficit ad actū propoſiti. Nam peccatum mortale eſt etiā actus voluntatis deliberatæ. In ſacris quoque canonibus extra de voto, & voti redēpt. cap. Venientis. expreſſe votum factū magis animi facilitate, quàm arbitrio rationis, validum iudicatur. Rationi quoque conſonat, vt ſicut iurans ex conſuetudine mala, aut facilitate, reus eſt periurij in iuramēto aſſertorio, ſi veritas deeſt: ita vouens, ſuo ſe vinculo illaqueat: immò dupliciter hi rei eſſe videntur. Primo, quia actu tanto. ſ. voto, & iuramento tam irreuerenter vtuntur. ſ. abſque exacta diligentia: ſecundo, q votū, aut iuramentū non ſeruant. Cum his tamen omnibus diſtingue, q vota dupliciter fiunt, quædam ex diligenti diſcurſu ac propoſito, & hæc plenè ſunt vota, & in his diſpenſandis, aut redimendis, aut cōmutandis, diligens eſt adhibenda prouiſio: quædam vero ex facilitate animi, aut paſſionibus ſtatim fiunt, vt multis pro qualibet re ſtatim vouentibus, contingit: & quidā tot multiplicant faciliter propter eandem rē vota, vt neſciant ad quæ vouendo ſe obligaūt. Et talia vota licèt ſint vere vota, & ad peccatū mortale ob-

Respon. dicendū, q votum quandā obligationē importat ad aliqd faciendū, vel dimittendū. Obligat aūt hō ſe homini ad aliqd per modū, promiſſionis, qui eſt rōnis actus ad quem pertinet ordinare. Sicut.n. hō imperādo, vel deprecādo ordinat quodāmodo qd ſibi ab alijs fiat, ita ꝓmittendo ordinat qd ipſe pro alio facere debeat: ſed promiſſio, quæ ab hoie fit, homini nō pōt fieri, niſi p verba, vel q̄cūq; exteriora ſigna: Deo aūt pōt fieri promiſſio per ſolā interiorē cogitationē, quia vt dr̄ 1. Reg. 16. Hoies vidēt ea q̄ parent, ſed Deus intuet̄ cor. Ex primuntur tñ qñq; verba exteriora vel ad ſuipſius excitationem, ſicut circa orōnem dictū* eſt: vel etiam ad alios conteſtandum, vt non ſolùm deſiſtat à

G fractione voti pp timorē Dei, ſed etiam pp reuerentiam hominum. Promiſſio autem procedit ex propoſito faciēdi: propoſitū aūt aliquā deliberationē præexigit, cū ſit actus volūtatis deliberatæ. Sic ergo m ad votū tria ex neceſſitate reqrūt. Primo quidē, deliberatio. Secū

F ligantia, quia ex ꝓpoſito promiſſio talis fit Deo: nō ſunt tñ vſqquaq; obligatiua, pro quanto facilis debet eorū eſſe diſpēſatio, redēptio, aut commutatio, vt in dicto capit. Venientis, apparet.

¶ Ad obiecta autē in oppoſitum dicitur, q diſtinctio voluntariorū cōtra deliberata, poteſt dupliciter intelligi. Primo, vt ſint actus pfectè humani, ſeu voluntarij, & tñ nō ſint deliberati, & ſic eſt falſū. Alio mō, qa ſunt actus aliqui volūtarij, imperfectè tñ, quia nō ſunt deliberati: & ſic eſt verū, vt patet ī primis motibus. Nec eſt verū, q multa vagamus, & iuramēto firmemus ſine deliberatione, niſi qñ nō aduertimus id qd facimus, aut dicimus. Eodē.n. modo excuſaretur à voto, ſi qs non aduerteret ſe vouere. Falſum eſt igitur, q agere ex paſſione, facilitate, & huiuſmodi, diſtinguatur contra agere ex deliberatione abſolutè: ſed diſtinguitur contra agere ex digeſta deliberatione. Vnde ſi Ricardus p vota ex ſurreptione, intelligit vota ſecundū primos mot°, bñ dixit: ſi aūt vota nō ex acta collatione facta, errat.

H ¶ Ad confirmationem autē iam patet reſponſio, q nō ideò deliberatio diſtinguitur cōtra propoſitū, quia requiratur exacta deliberatio: ſed ideò, qa ex materia propoſiti, & etiam ut conditiones voti, qd omnino plenè habet rationē voti innoteſcant. Dictum eſt enim, q tale uotum collationem exactā exigit, quæ per liberationem diſtinctam contra propoſitum inſinuatur.

¶ In eodē ar. 1. q. 88. circa ſecūdā conditionē uoti. ſ. propoſitū, dubiū occurrit: quia multi putant, q propoſitū ſic ſit conditio uoti, q etiā ſufficit ad uotum qñ cōiungitur alteri actui, puta, ſuſceptioni habitus in religione: & dicūt hoc haberi ex capitulo. Conſulti, extra, de regul. cuius oppoſitum hic docetur.

¶ Ad hoc dicitur, q poſitū cum quocumq; alio, niſi interueniat promiſſio implicita, uel explicita, aut præſumpta, nūquàm ſufficit ad uotum. Textum autem illius capituli memini me alibi expoſuiſſe ex textu capituli, Statuimus, q ſ. intelligitur de propoſito habente implicitè promiſſionem: quoniam intelligitur de tali uoluntate mutandi uitam, qualis eſt uoluntas perſeuerantis

I poſt completum probationis annum: quia de uoluntate illius: qui renuntiat anno probationis, intelligitur, ac per hoc ſacientis quantū ex ſe eſt nunc, quod facturus eſt probationis tēpore completo. hoc autē eſt promittere. Quia implicitè igitur promittit, renuntians anno probationis, & textus loquitur de propoſito mutandi uitam, renuntiando probationis anno, ut iungendo utrumque capitulum patet, conſequens eſt, quòd propoſitum non faciat uotum, quàmuis ſit illius conditio.

¶ In eodem articulo circa tertiam conditionē, quæ eſt promiſſio in ordine ad alias duas. ſ. deliberationē, & propoſitū, dubiū occurrit: quia ſola promiſſio ſufficit ad uotū, & aliæ duæ conditiones ſuperfluunt. quod ſic probatur: Quia promittēs uoto ſolēni obedientiā &c. ſine propoſito obſeruandi tā eſſentialia, q̄ cæremonialia religionis intendēs tñ ue:è profiteri, & eſſe religioſus, uouet: & m ſine deliberatione, & propoſito faciendi. Non exiguntur ergo ad uotū tot cōditiones, ſed ſufficit ſola ꝓ-

K miſſio Deo. Nec putet inexpertus aliquis caſum dictū impoſſibilem: qm̄ de facto fortè ſæpe accidit in iſtis, quia ideo profitentur, ut habeant redditus annuos, unde luxurioſè ſic uiuant &c.

¶ Ad huius euidentiam ſcito, q cum uotum ſit promiſſio alicuius operationis, uel omiſſionis (oīs.n. uouēs promittit aut uelle, aut dicere, aut dare &c. aut non uelle, non facere, non dicere &c.) dupliciter poſſunt concurrere dictę conditiones ad uotum. Primo, q omnes ſint circa materiā uoti, hoc eſt, q illi tres actus. ſ. deliberare, proponere, & promittere, circa illud idem obiectum uerſentur, quod eſt materia uoti. uerbi gratia, q aliquis deliberet ieiunare, proponat ieiunare, promittat ieiunare. Alio modo, q primi duo actus habeant pro obiecto tertiū actū, & non materiam uoti. uerbi gratia, q aliquis deliberat promittere ieiuniū, proponit promittere ieiunium: & tertius actus habeat pro obiecto ipſam uoti materiā. ſ. q promittat ieiunium. Iſto.n. modo nō deliberat quis ieiunare, nec ꝓponit ieiunare, ſed deliberat, & proponit promittere ieiunium, ita q ſ. ſ. tertius actus

*Q. 83. ar. 12.

do, propoſitū volūtatis. Tertio ꝓmiſſio, in qua perficit rō voti. Superaddunt verò quãq; & alia duo ad quādā voti cōfirmationē. ſ. ꝓnūtiatio oris, ſm illud Pſal. 65. Reddā tibi vota mea, q̄ diſtinxerunt labia mea. & iterū teſtimoniū aliorū. Vñ magiſter dicit. 38. diſ. 4. lib. ſent. ꝙ votum eſt teſtificatio q̄da ꝓmiſſionis ſpontaneæ, q̄ Deo, & de his q̄ ſunt Dei, fieri debet: quamuis teſtificatio poſſit ad interiorem teſtificationem propriè referri.

AD PRIMVM ergo dicendū, ꝙ cōceptio boni ꝓpoſiti ñ firmat ex ai deliberatione, niſi ꝓmiſſione deliberationē cōſequēte.

AD II. dicendū, ꝙ voluntas mouet rōnem ad promittēdū aliquid circa ea, quæ eius voluntati ſubduntur. Et pro tāto, votum à voluntate accipit nomen quaſi à primo mouente.

AD III. dicēdū, ꝙ ille q mittit manū ad aratrū, iā facit aliquid: ſed ille q ſolū proponit, nondū aliquid facit, ſed qñ ꝓmittit, iā incipit ſe exhibere ad faciendū, licèt nondū ipleat qđ promittit: ſicut ille qui ponit manū ad arandū, nondum arat, iam tñ ponit manū ad arandū.

ARTICVLVS II.

Vtrum votum ſemper debeat fieri de meliori bono.

AD SECVNDVM ſic procedit. Vr̃ ꝙ votum non ſemp debeat fieri de meliori bono. Dr̃. n. melius bonū, quod ad ſupererogationē ptinet: ſed votum non ſolū fit de his quæ ſunt ſupererogationis, ſed ēt de his q̄ pertinent ad ſalutem. Nā & in baptiſmo vouent hoies abrenūtiare diabolo, & pōpis eius, &

actus. ſ. promiſſio cadit ſupra materiā voti, puta, ieiuniū. In primo āt mō oēs tres act⁹ cadūt ſupra materiā voti, puta, ieiuniū. ¶ Scito ſecundo, ꝙ promiſſio votiua, ſicut aliæ promiſſiones, triplici animo fieri poteſt. Primo, cum animo promittendi, & ſeruandi promiſſum: & talis eſt vndique vera promiſſio. Secūdo, cum animo promittendi, ſed non cū animo ſeruandi ꝓmiſſum, & talis promiſſio eſt partim vera, & ptim mēdax. Vera quidē, q̄tū ad ipſū actū promittendi, quia intendit ſe verè obligare per promiſſionē. Mendax autē quantum ad rem promiſſam, quia promittendo, obligat ſe ad obſeruationē promiſſi, & cū hoc habet intētionē fallendi, quia intendit non ſeruare promiſſum: cuius ſignum eſt, ꝙ ſi alicui homini aliquis promitteret reddere depoſitā pecuniā cū intentione non obſeruandi promiſſum quantumcumq; intendat ſe verè obligare promittendo, deceptum illum qui deditdepoſitum dicimus, & deceptorem ab initio vocamus depoſitariū. Tertio autem modo fit promiſſio ſine animo obſeruandi promiſſum, & ſine animo promittendi: & hęc fit cum ſolo animo proferendi illa verba promiſſoria propter metum, vel quamcumq; aliam cauſam: & talis promiſſio eſt vndique mendax quo ad homines. Examinemus igitur ſingula, vt propoſitæ ſatisfiat quæſtioni. In primo modo promittendi. ſ. animo promittendi, & ſeruandi promiſſum plena voti ratio inuenitur, & omnes tres actus. ſ. deliberare, proponere, & promittere, ſuper materiam voti cadunt, vt patet. In ſecundo vero modo. ſ. animo promittendi, ſed non animo ſeruandi promiſſum, diminuta, ſeu mōſtruoſa rō voti inuenitur. Eſt tamen ibi verè ratio eſſentialis voti, & illius vinculū cum peccato mortali tunc, & quandiu in tali voluntate non ſeruandi promiſſum perſeuerat. Patet enim ibi ſaluari voti eſſentiam, ex eo, ꝙ verè intenditur profiteri, ſeu promittere. Nec minus tenet̃ ſic profitēs, aut vouens ad obſeruandū promiſſum, q̄ ille qui vouit animo non ſolū promittendi, ſed ſeruandi. In hoc aūt modo liquet, ꝙ trium actuū requiſitorum ad votum, tertius tantum ſ. promiſſio fertur ſuper materiam voti. Promittit enim caſtitatem, vel ieiuniū, vel aliquid huiuſmodi. Duo verò antecedentes actus ſ. deliberare, & proponere, cadunt non ſupra materiam voti, quia nō intendit ſic promittens ſeruare caſtitatē, ſed ſupra ipſum tertiū actum. ſ. ꝓmiſſionem: quia ex deliberato propoſito promittit. In tertio autem modo voti. ſ. cum quis profitetur, aut vouet ſola voce, ſine animo promittendi, ratio aut vinculum voti non inuenitur ſecundū veritatem. vnde nō eſt ibi votum, ſed voti fictio. Quia tñ homo videt quæ foris ſunt, & ſecundum ea quæ foris aguntur, Eccleſiæ iudicium eſt, & eſſe debet, coram Eccleſia eſt ibi votum. ſ. cui cum aliquis ſuſcipit ordinem ſacerdotij ab epo ſecundum Eccleſiæ ritum, quamuis ſuſcipiens non intendat ſuſcipere, ſed ſimulare ſe ſuſcipere, apud Eccleſiam eſt ſacerdos, & habendus eſt, & tractandus vt ſacerdos, licèt in veritate non ſit ſacerdos. Vnde Eccleſia cogit omnes hmōi ad reddēdum vota ſua, quæ diſtinxerunt labia ſua. Et licèt ſic vouens nō tenetur ad obſeruandum promiſſum ratione voti, tenetur tñ ratione Eccleſiæ, & ſcandali. Eccleſiæ quidem, quia ſi fraus & dolus nulli debent patrocinari in præiudiciū vnius perſonę, multo minus in præiudicium Eccleſiæ. Conſtat autem, ꝙ ſi qs promittit alicui coram teſtibus vnde aliquid, ꝙ ſiuè habuerit animum promittendi, ſiuè non, cogitur à iudice humano obſeruare. Si quis igitur profiteatur miniſtris Eccleſiæ, aut vouet coram alijs ſiue habuerit animum, ſiue nō, cogendus eſt implere, qđ dixit: alioquin nullus poſſet cogi ad ſeruanda ꝓmiſſa, quæ ſemper ignoramus animū promittentis. Et ſi ipſi nō credendum eſt, qñ promiſit, quō eidem credendum erit, dicendo ſe non verè promiſiſſe? Quare magis tunc mendax q̄ nunc? Et ex his patet, ꝙ non eſt credendum ab eccleſia iuranti ſe nō eſſe profeſſum animo profitendi, niſi oſtendat ſufficientia indicia violentiæ, aut huiuſmodi. Sicut etiam non eſt credendum alteri coniugum iuranti ꝙ non aīo coniugij coniugium ſubijt. Et ſi contra hoc dicatur, ꝙ ab aliquibus Eccleſiæ miniſtris datur fides huiuſmodi iuramento religioſorum de ſuo animo in profitēdo, patet rñſio. ſ. non qđ fit. ſed quod fieri debet ſpectandum eſt. Pñt, ſi volunt, iſti miniſtri facilè videre errorem ſuum ad ſimilia reſpiciendo. Si. n. de proprio aīo contrario publicis factis ac dictis à ſe, fides dāda eſt iuranti, quotidie matrimonia diſſoluerentur, ſacerdotes fient laici, cōtractus oēs reſcindi poſſent, & breuiter vniuerſa nō ſolū eccleſiaſtica, ſed humana conuerſatio deſtrueretur. Et per hoc ēt patet, q̄tū ſcandalum daretur non ſeruando hmōi vota. Ex his autē haberi poteſt ſolutio quæſtionis, quod ſ. votum non monſtruoſum requirit illas tres conditiones ſic, ꝙ illi tres actus. ſ. deliberare, proponere, & promittere cadant ſuper materiam voti. Vnde in litera dicitur, quòd promiſſio oritur ex propoſito faciendi, & non dicitur ex propoſito promittendi. Naturali namque ordine proponere aliquid, facere, aut omittere, deliberati animi circa illud actus eſt: & ſimiliter promittere aliquid ex propoſito, illud idem faciendi prouenit, vbi ſine fallacia agitur. Aſſignantur aūt huiuſmodi tres conditiones neceſſariæ ad votū perfectum non ad votum diminutum: ſicut ſi diceretur, quòd partes neceſſariæ ad perſonam humanam, ſunt manus, pedes, cor &c. verū diceretur de perſona humana pfecta intelligēdo: cum quo tñ ſtat, quòd humana pſona poſſet inueniri ſine manibus, & pedibus. Et hoc modo votum inuenitur cum ſola promiſſione cadente ſuper materiam voti abſque reliquis conditionibus, ſeu actibus cadentibus ſuper eandem. Diſtinctio igit̃ voti in votum perfectum, & monſtruoſum quæſtionē ſoluit. ¶ In rñſione ad ſecundum eiuſdem primi ar. nota vnde venit nomen voti, & tranſumptio ad ſignificandum deſideriū. Dicitur enim quis voti compos, cum deſiderium ſuum impleuit.

Gourl. n

Porrecta per totum. 476

SVPER Q. LXXXVIII. ART. II.

IN titulo art. 2. eiuſdē 88. q. aduerte, ꝙ quia in 1. ar. de forma voti determinatū eſt, conſequenter in hoc de materia voti qritur, & determinatur. Et quia materia voti dicitur eſſe bonū melius, hoc eſt, bonū ſupererogationis, propterea author quærens de materia voti, quærit, vtrum ſit de meliori bono.
¶ In corpore eiuſdem 2. art. aduerte, ꝙ eorum quæ aliquo modo noſtræ ſubſunt voluntati. ſeptem ſunt genera. Quædā neceſſaria ſimpliciter, vt mori. Quædā neceſſaria ad finē æternæ ſalutis, vt præcepta. ſ. diligere Deū, & proximū, non adulterari, non occidere &c. Quædam expedientia ad æternā ſalutem, vt conſilia, puta, dare eleemoſynam, ſeruire infirmis, mācipari diuinis obſequijs, & huiuſmodi. Quædā bona, nec tamen de præcepto, nec de conſilio, vt nubere. Quædā indifferentia, vt tranſire extra muros villæ, vti veſte alba, vel nigra, & huiuſmodi, q̄ ſiuè ſic, ſiuè aliter fiant, nihil refert ſcdm ſe rem. Quædam impedientia viam æternæ ſalutis, vt peccata venialia, vt dicere verbum otioſum, & huiuſmodi. Quædam contraria æternæ ſaluti vt peccata mortalia, homicidiū, adulteriū, blaſphemia &c. Horum autem ſeptem generū, quatuor extra qōnem ſunt: qm manifeſtè conſtat de illis. ſ. primo. 5. 6. & 7. Nam clarè patet primum genus. ſ. neceſſariorum abſolute non poſſe eſſe ma-

teriam

teriā voti. Nullus.n. uouere pōt ſe moriturū, niſi ſtultus. Tertiū autē genus.ſ. cōſiliorū, cōſtat eſſe materiā uoti. De bonis.n. melioribus, ad quæ nō tenemur, uota nos facere experimur. Sextū uerò & ſeptimū.ſ. impedimentū, & contrariorū æternæ ſalutis, nō poſſe eſſe materiā uoti patet, qa, ut in litera dr̄, nō eſſet promiſſio, ſed cōminatio, ſi q̄s ſe aliquid diſplicēs Deo facturum decerneret.

fidē ſeruare, vt dicit* glo. ſup illud Pſ. 75. Vouete, & reddite dño deo veſtro. Iacob ēt uouit q eſſet ei dñs ī Deū, ut hr̄ Gen. 28. hoc aūt eſt maximè de neceſſitate ſalutis. ergo [h] uotū nō ſolum fit de meliori bono.

¶ 2 Prę. Iephte ī catalogo ſctōrū ponit, ut patet Heb. 11. ſed ipſe filiā innocētē occidit pp uotū, vt hr̄ Iudic. 11. cū ergo occiſio inocētis nō ſit meli* bonū, ſed ſit ſm ſe illicitū, uī q uotū fieri poßit non ſolū de meliori bono, ſed etiam de [h] illicitis.

G ¶ 3 Præt. Ea q̄ redūdāt in detrimentū perſonæ, uel q̄ ad nihil [h] ſunt utilia, nō hñt rōnē melioris boni: ſed qñq; [h] fiunt aliqua uota de imoderatis uigilijs, & ieiunijs, q̄ uergūt ī periculū pſonæ: qñq; etiā fiunt aliqua uota de aliquibus indifferentibus & ad nihil ualentibus. ergo nō ſemper uotū eſt melioris boni.

SED CONTRA eſt, qđ dicitur Deuter. 23. Si nolueris polliceri, abſque peccato eris.

* Sumit ex Caſſiod. & Auguſ. in hoc loco.

Tria autē genera.ſ. ſecūdūm, & ſimiliter quartū, ac quintū, q̄ōnē habēt, & ſimiliter tertiū genus quo ad ſua oppoſita.ſ. nō facere opera quæ ſunt de cōſilio, ut nō mutuare, nō fideiubere, & huiuſmodi. Et cū bona quoq; ſupererogationis malū habēt annexū, ſub dubio cadūt, ut uouere religionē pp auaritiā, & ſimilia. Vñ quinque ſunt tractāda dubia. Primū eſt, de neceſſarijs ad ſalutem. Secundum, de oppoſitis conſiliorum. Tertium, de bonis ſupererogationis propter malum finem. Quartum, de indifferentibus. Quintum, de bonis non ſub præcepto aut conſilio.

¶ Circa ea igitur quę ſunt de neceſſitate ſalutis, duplex occurrit dubitatio. Prima, An talia cadant ſub uoto propriè dicto. Secunda, An in baptiſmo fiat uerè uotū: & utriuſq; dubij rō eſt multiplex ſermo doctorū. In primo ſiquidē dicunt multi, q nō eſt propriè uotū, & tamē q qui uouet non fornicari, ſi fornicatur, peccat dupliciter.ſ. contra uotum, & contra præceptum. In ſecundo quoque quidam negant, quidam affirmāt eſſe uotum.

¶ Dicendū eſt ad primum, q ſine dubio neceſſaria ad ſalutem poſſunt eſſe materia uoti propriè dicti, & ratio in litera reddiť, qa ſunt uolūtaria. Effectus uerò uoti in huiuſmodi neceſſarijs ad ſalutē, eſt facere idē alio modo Deo debitū à ſeipſo uouente: ita ut non fornicari, quod erat debitū ſolūm, ut erat caſtitatis, modo eſt etiam debitum, quia eſt religionis. Manifeſtatur autem hæc ſic. Vouens non fornicari, ſi poſt fornicatur, nō ſolum peccat peccato luxuriæ, ſed etiā irreligioſitatis, agens contra uotum. Ergo eſt ibi uera ſpecies uoti. Non.n. circūſtantia mutaret ſpeciē, niſi eſſet ibi eſſentialis ratio illius ſpeciei. Vbi aūt ſaluatur eſſentialis ratio alicuius, ibi eſt propriè illud, ut patet diſcurrendo. Quia ergo in huiuſmodi tranſgreſſionibus inuenitur eſſentialis ratio ſpeciei, ad quam trahit circunſtantia cōtra uotum, manifeſtū fit q ibi propriè fuit uotū. Nec putes me cōtradicere authori in 38. diſt. 4. ubi uotum de neceſſarijs ad ſalutē nō propriè, ſed communiter uotum eſſe dicit: qm̄, ut ibidem patet, æquiuocamus de proprio. Nam nos accipimus in propoſito ly propriè, ut diſtinguitur contra tranſumptiuè, ut denotat ipſam eſſentiā uoti, quia.ſ. ibi ſaluatur eſſentia uoti. Author autē ibidem accipit propriè, non ex parte eſſentiæ uoti, ſed ex parte materiæ uoti, & ut diſtinguitur cōtra cōe ſimiliter ex parte materiæ. Et uocat uotum communiter, quia obligat ad ea, ad quæ communiter homines tenentuř. Votum uerò propriè, quod obligat ad ea, ad quæ alius non teneretur: unde nulla eſt in hoc controuerſia, ſed opus eſt intelligentia uocabulorum.

¶ Ad ſecundum uerò dubiū de uoto baptiſmi, dicendū eſt, q non eſt ibi propriè uotum: nec Chriſtianus qui fornicatur, peccat dupliciter.ſ. contra præceptum, & cōtra uotum, ſed ſimpliciter.ſ. contra præceptum, grauius tñ quàm infidelis, ut ſuperius didicimus, quia dignior eſt propter ſacramenta, quibus imbutus eſt. Quòd autem non fiat in baptiſmo uotum propriè, manifeſtatur dupliciter. Primo q non fit ibi uotum explicitè, ex uerbis quæ dicit baptizandus, quæ ſunt tria.ſ. Abrenuntio, Volo, & Credo. Nullum aūt horū ſignificat promittere, qđ eſt propriè uouere. Abrenunciare.n. diabolo, & pōpis, & operibus eius, ſignificat abdicationē, non promiſſionē. Vnde renuntians ſuo iuri, uel beneficio, nihil promittit, ſed ſpoliat ſe illo. Velle quoq; baptizari, nō eſt promittere. Credere in Deū patrē &c. nō eſt promittere. Secundo, manifeſtatur q nō fit ibi uotū implicitè. hoc.n. poſſet dupliciter contingere. Primò, rōne eccleſiaſtici ſtatuti, quemadmodum implicitè fit uotum continentiæ in ſuſceptione ſacri ordinis. Secūdò, ratione ipſius rei.ſ. aſſumptiones noui ſtatus, ac pfeſſionis fidei, quaſi hoc habeat uim uoti. Et quidem quod non inueniatur in baptiſmo uotum ex præcepto Eccleſiæ, manifeſtatur ex hoc, quod adultus qui baptizatur

F nullibi inuenit̄ preceptū q uoueat, ſicut præceptū eſt ſuſcipientibus ordinē ſacrū, q uoueāt caſtitatē: ac per hoc ſi adultus corde cōtrito ſuſcipiat baptiſmū, nō intēdēs niſi baptiſma ſuſcipere, & ad nihil aliud ſe obligare intēdens, niſi ad qđ baptiſmus obligat, cōſtat q nō uouet, & nullius eſt reus pcepti, nec eſt alio mō Chriſtianus iſte, q̄ alij. Et cōfirmař, qa Eccleſię nō eſt multiplicare laqueos in ſacramētis neceſſitatis. In cuius ſignū ī ſacramēto pęnitētiæ, q̄ eſt ſecūda poſt naufragiū tabula, pænitens renūtiat opibus diaboli per cōtritionē, ac cōfeſſionē, & uult ſuſcipere pænitentiā & ſuſcipit, & tñ nō uouet: immò inhibetur cōfeſſoribus inducere pænitētes ad uouēdū abſtinere a peccatis, ne multiplicentur laquei.ſ. pcepti; & uoti. Et cōfirmař, qa uouere eſt conſilij, baptizari eſt præcepti. Inconſonum eſt ergo annectere præceptum uoti præcepto baptiſmi: quoniam ſic uouere non eſſet conſilij, ſed præcepti uniuerſaliter, & ſimpliciter, non ſicut in ordine ſacro præcipitur uouere, quia ſuſcipere ordinem non eſt in præcepto. Quod autem non ſit in baptiſmo uotum implicitè ex natura facti, quia ſcilicet aſſumitur

H nouus ſtatus, ſcilicet, chriſtianitatis, & fit profeſſio fidei, quaſi hoc factum habeat uim uoti, uel habeat annexum uotum nouæ uitæ & fidei, ex eo patet, quòd ſecluſis Eccleſiæ ſtatutis cum quis ſuſcipit ſacerdotij ordinem, nouum ſtatum aſſumit, mancipatuŕque diuinis obſequijs, atque conſecratur ad illa ſine ullo uoto. Ad profeſſionem quoque fidei ſat eſt corde, & ore illam confiteri cum propoſito mutandi uitam. Vnde ſaluator docendos homines eſſe ante & poſt baptiſmum ſtatuit, non exigēdam promiſſionem, ſed exhibitionem ſui ad baptiſmum prædicandum, dixit. Qui crediderit & baptizatus fuerit, non, Qui uouerit. Vnde licèt plus ſit exhibere ſe ad baptiſmum & fidem, quàm promittere, non tamen includit promittere: ſicut donare plus eſt quàm promittere, donans tamen nihil promittit. Im promptu autem ratio eſt, quare baptiſmo non oportet, nec expedit adiungere uotum propriè dictum, quia uotum eſt priuata lex à ſe ſibi uoluntariè impoſita. Cum autem quis baptizatur, legem Chriſti uoluntariè ſu-

I ſcipit, habentem ſufficientem uim coactiuam, & inductiuam ad obſeruantiam fidei, & præceptorum. Non eſt ergo opus quòd baptizatus addat ſibi aliam legem obligantem præciſè ad præcepta. Quòd uero non expediat, patet ex dictis, quia eſt multiplicatio laqueorum ad nihil quodammodo utilium: quoniam æquè cauemus, uel non cauemus à caſu cum tali uoto, & ſine tali uoto, ut experientia teſtatur. Sine dubio igitur non eſt uotum in baptiſmo, niſi largè uoti nomine utendo pro uoluntate nouæ uitæ in profeſſione fidei: & ſic fortè multi doctores exponi poſſunt. Quòd ſi aliqui aliter ſenſerint, ſanctum eſt præhonorare ueritatem. In litera tamen in reſponſione ad primum, author non affirmat in baptiſmo eſſe uotum, ſed ſupponendo hoc a Magiſtro ſentent. in 38. diſt. 4 & a Gloſ. dictum, ubi etiam ipſe approbauit, exponit modum quo hæc comprehenduntur ſub uoto, dicens, quòd hoc modo ſub uoto baptizatorum &c. Auguſt. quoque ad Neophytos, ut habetur

K de conſecr. diſtin. 4. cap. 1. dicens, quòd ſpopondiſtis abrenunciare diabolo &c. aut largè ſponſionem accepit, aut ritum forte, qui tunc apud eos erat, expreſſit.

¶ Circa oppoſita conſiliorum, dubium nō ſimpliciter, ſed quorundam uidetur eſſe, An poſſit quis uouere q non mutuabit, aut dabit eleemoſynam, non ingredietur religionem, & huiuſmodi. Et ratio dubij uidetur eſſe, quia quòd licitum eſt facere, licitum eſt uouere. Conſtat autem quòd licitum eſt non mutuare, non ingredi religionem, & huiuſmodi, quia hæc ſunt de conſilio, quod non tenemur ſequi. ergo.

¶ Sed huius opinionis error facilè deprehenditur, ſi conſideremus cui fit uotum, quia.ſ. fit Deo, ut inferius patet. Certum eſt enim, q etſi non diſpliceat Deo te nō ſequi conſilium ſuū, diſplicet tamē, ei quòd tu promittas ei, te conſilium ſuū non ſecuturum: quoniā hoc eſſet facere, quòd promiſſio ſibi facta eſſet uoluntati contra conſilium ſuum: ac per hoc Deus ipſe ex vna parte daret conſilium, & ex alia parte prohiberet conſiliū ſuum,

RESPON. Dicēdū, q̃ ſicut dictum * eſt, uotum eſt promiſſio Deo facta. Promiſſio autem eſt alicuius, qđ quis pro aliquo uoluntariè facit. Non.n. eſſet promiſſio, ſed cōminatio, ſi quis diceret ſe cōtra aliquem facturū. Similiter uana eſſet ꝓmiſſio, ſi aliq̃s alicui promitteret id, qđ ei non eſſet acceptū. Et iō cum oē peccatum ſit contra Deum, nec aliqđ opꝰ ſit Deo acceptū: niſi ſit uirtuoſum, [m] conſequēs eſt q̃ de nullo illicito, nec de aliquo indifferēti debeat fieri uotū, ſed ſolùm de aliquo actu uirtutis. [n] Sed quia uotum promiſſionem uoluntariam importat, neceſſitas autem uoluntatem excludit: [p] id quod eſt abſolutè neceſſarium eſſe, uel non eſſe, nullo modo ſub uoto cadit. [q] Stultum enim eſſet, ſi quis voueret ſe eſſe moriturum, uel ſe non eſſe uolaturum. [s] Illud verò quod non habet abſolutam neceſſitatem, ſed neceſſitatem finis, puta, quia ſine eo nō poteſt eſſe ſalus, cadit quidem ſub voto, inquantum uolūtariè fit, nō autem inquantum eſt neceſſitatis. [t] Illud autem quod neq; cadit ſub neceſſitate abſoluta, neque ſub neceſſitate finis, omnino eſt uolūtarium: & ideò hoc ꝓpriiſſimè cadit ſub voto. Hoc autem dicitur eſſe maius bonū in comparatione ad bonum, quod communiter eſt de neceſſitatē ſalutis: ideò [u] propriè loquendo, uotum dicitur eſſe de meliori bono. [x]

* ar. præc.

ſuam, dū acceptaret uinculum contra ſuū conſilium. Non eſt A ergo Deo acceptabilis promiſſio cōtra conſilia ſua, ac per hoc nō eſt uotū: ſed in hoc hēt locū illud, In turpi uoto muta decretū. Immò ſic uouentes, peccāt abutēdo promiſſione ad Deum.

¶ Sed tunc inſurgit q̃ō, quale pctm̄ eſt hoc, ueniale, ſ. an mortale. Vt.n. talis uouens nō ſolū irreuerentiā Deo exhibere īdiſcretè ei promittēdo, ſed ēt blaſphemiā incurrere, attribuēdo Deo qđ ei nō cōuenit, ſ. eſſe ſibi gratū uinculū cōtra ſua conſilia, & deliberat proponere cōtra ea q̃ ſunt de neceſſitate ſalutis: qm̄ cōſilia in articulo neceſſitatis ſunt præcepta. hoc autē eſt peccare mortaliter.

¶ Si diligentius tñ cōſideretur, tria mala ī hmōi uotis inueniri contingit. (Conclu. m) Primum, ex parte rei ꝓmiſſę, q̃ quandoque, ſ. in articulo neceſſitatis, pōt eſſe in pcepto. Et ex hac parte ſi q̃s tā pertinaci animo uoueret nō mutuare, nō dare eleemoſynā, & huiuſmodi, (Conclu. p) ut ēt intendat in articulo neceſſitatis hæc non facere, ſine dubio peccat mortaliter. Secundum, ex parte incluſæ attributionis Deo, quia ſcilicet hic clauditur, q̃ Deo ſit gratum uinculum contra ſua conſilia. Et ſi quis hoc cognoſceret, animaduerteret, & non curaret, blaſphemia eſſet. Sed quoniam hoc magis ſupponitur, quàm fiat à uouente, ſupponit enim ſic uouens Deo acceptum eſſe ſuum uotum, iō hoc malum, niſi fieret ex induſtria, non induceret mortale. Tertiū ex parte abuſiuæ promiſſionis, quia ſcilicet fit Deo promiſſio ſibi diſplicēs, iuxta illud, Diſplicet ei ſtulta promiſſio: & in hoc formaliter conſiſtit peccatum iſtud. Et ſi quidem ex intentione aliquis eligeret formaliter diſplicet Deo, cum hoc de genere ſuo ſit mortale, contrarium directè charitati, ſine dubio peccaret mortaliter. Sed cum materialiter eligitur id, quod diſplicet Deo, non oportet eſſe mortale, ut patet cum quis deliberatè dicit uerbum otioſum. Conſtat autem quòd talis uouens nō D ſolum materialiter, ſed etiam ex ignorantia ſatis excuſabili, quia regnat etiam apud doctos, ut dicitur de Hoſtienſi, facit quod Deo diſplicet. Credit enim ſic uouens ſe obſequium præſtare Deo uouendo, & licitè uouere. Propter quod non niſi uenialiter peccant ſi uouentes, & non intendentes contra præcepta Dei uouere, ut communiter accidere uidetur.

¶ Circa bona ſupererogationis, dubium occurrit à Ricardo, in quarto diſt. 38. motum, ſed parum diſcuſſum, An uotum factū de bono ſupererogationis propter malum finem, ſit uere uotum. Et eſt ratio dubij: quia bonum ſupererogationis propter malum finem, non eſt bonum, ſed male formaliter, ut patet de eleemoſyna propter inanem gloriam. Quod autem eſt formaliter malum, non poteſt eſſe materia uoti.

¶ In oppoſitum eſt, quòd ſi quis profitetur religionem Hieroſolymitanam, ſeu aliquam eiuſmodi, ut habeat diuitias unde luxurioſè uiuat, & propter luxurioſè uiuere profitetur, uerè uotū E emittit boni ſupererogationis. ſ. religionis propter malum finem, ſ. luxurioſam uitam. Poteſt ergo de bono fieri uotū propter malum finem.

¶ Ad euidentiam huius difficultatis, diſtinguendus eſt ſenſus quæſtionis, & ſingula tractanda ſunt membra, cum ſuis incidētibus. Tripliciter igitur poteſt intelligi, quòd homo uoueat bonum ſupererogationis propter malum finem. Primo, ut malus finis ſit finis illius boni, quod dicitur uoueri: ſicut uana gloria eſt finis eleemoſynæ, cum quis uoueret dare eleemoſynā propter inanem gloriam. Secundò, ut malus finis ſit finis non boni quod promittitur, ſed applicationis hominis ad uouendum: ſicut luxurioſa uita eſt finis profeſſionis, cum quis profiteretur aliquam religionē ut luxurioſè uiueret. Tertiò, ut malus finis ſit finis ipſius uoti, ita quod ipſum uotū ordinetur ad malum finem, ut quod eſt ad finem, ordinatur ad finem. Sicut uictoria in bello iniuſto eſſet finis uoti, ſi q̃s pmitteret Deo q̃ ſi daret illi uictoriam in tali bello, offerret Deo mille aureos.

¶ In primo ergo ſenſu dicendū eſt, q̃ uotū nihil ualet, q̄a nō eſt uotū, ſed diabolica promiſſio: q̄a materia eius nō eſt aliqđ bonū, ſed formaliter malū, ut patet in exēplo dato, cum q̃s uouet dare eleemoſynam propter inanem gloriam. Et ratio eſt, quia iuxta hūc ſenſum ordo promiſſę actionis ad malum finē cadit ſub uoto, non ſola actio ſupererogationis, v.g. ly, pp inanē gloriam, determinat ly, dare eleemoſynā, qm̄ eſt finis illius dare. (Conclu. s) Ac per hoc materia talis uoti non eſt ſolūmodo dare eleemoſynam, ſed totū hoc, ſ. dare eleemoſynam propter inanē gloriam, quod conſtat eē formaliter malū. Attēde ergo in huiuſmodi uotis, ſi malus finis ponit̃ finis actionis ſupererogatiuæ, quę eſt materia uoti, ut uides in exēplo dato. Et cum hoc inueneris, dicito promiſſionem talē non eſſe uotum: (Conclu. x) quia ſupererogationis bonū non nudum, ſed ueſtitum tali propter, ponitur materia uoti. In ſecundo autem ſenſu, quando ſcilicet malus finis ponitur finis ſolius applicationis ad vouēdū, vt patet in exemplo profeſſionis propter uitam luxurioſam, dicēdū eſt, quòd uotum eſt verè uotum & ualidum, q̄uis talis ſic vouēdo peccet mortaliter. Et in promptu ratio eſt, quia malus finis iuxta hunc ſenſum non eſt finis uoti, aut actionis, uel omiſſionis ſupererogatiuæ. Non.n. qui profitetur, ordinat ſuum obedire ad luxuriam, ſed eſt finis applicationis ad profitendū. Nā ſi quæratur, propter quid applicas te ad profitendū, & tot Deo promittendum, reſpondebis, ut uiuam luxurioſè. Ex fine autē applicationis ad uouendū non adimitur, aut datur natura uoti, aut illius vinculum. Diſcute igitur & hoc diligenter: quoniā multas quæſtiones inde ſolues de multis uouentibus propter malum finem, puta, ut complaceant alicui ſcelerato in hoc, qđ vouent: in omnibus.n. huiuſmodi verè uotum eſt & bonum, & ſanctum, ſed applicatio ad uouendum eſt diabolica: propter quam, ut dictum eſt, peccat ſic uouens.

¶ Et ex his patet, quòd obiectiones ad utramque partem allatæ concludunt uerum. Prima iuxta primum ſenſum: & ſecunda, iuxta ſecundum. In tertio verò ſenſu, quando finis malus ponitur finis ipſius uoti, diſtinguendum eſt, quia hoc poteſt dupliciter fieri. Primò, ut promittatur executio uoti ꝓ malo obtinendo fine, v.g. Vouet dux belli iniuſti, ſe an congreſſum belli oblaturum Deo mille aureos pro obtinenda a Deo uictoria. Et ſic cum talis oblationis miſſę aureorū finis ſit malus, redit caſus reprobatus in primo ſenſu. Clarè namque patet, quòd ipſa uoti executio, ſ. offerre mille aureos pro iniuſta uictoria, eſt actio formaliter mala, non minus q̃ dare eleemoſynam ꝑpter inanem gloriam. Non eſt ergo ſic facta promiſſio uotum. Secūdo, ut promittatur executio uoti poſt obtentum à Deo finem. Et in hoc ſenſu difficultas emergit: quia ex quo iſte eſt conſecutus uictoriā, licet iniuſtā, & uictoria iſta eſt à Deo, quia oē bonū eſt à Deo, licèt iniuſtitia eius nō ſit à Deo, cōſequens eſt, q̃ teneatur iſte ſeruare promiſſum bonum, ſ. offerre Deo mille aureos. Et confirmatur, quia plus tenetur ſeruare promiſſum homo Deo, q̃ alteri homini: ſed homo homini tenetur ſeruare promiſſum bonum, quamuis ex turpi cauſa, ut patet de ꝓmiſſa mercede meretrici. ergo homo tenetur ſeruare promiſſum bonum Deo, quàmuis ex turpi cauſa ſcilicet, uictoria iniuſta.

¶ Sed cum nemo, ut Auguſt. dicit, Deo authore fiat malus, aut peior, & quilibet in aſſequēdo ſuum malum finem fiat peior, conſequens eſt, quòd Deus non ſit author aſſecutionis mali finis: ac per hoc votum tale blaſphemia potius quam votum eſt, & ad nihil omnino obligat, niſi ad pœnitentiam. Blaſphemū eſt namque attribuere Deo, quòd ipſe concedat iniuſtam victoriam, non minus quàm quòd ipſe concedat concubitū alienæ uxoris. Par enim eſt ratio de quolibet malo fine: & con-

Ad primum ergo dicendũ, ꝙ hoc mõ ſub uoto baptizatorũ cadit abrenũtiare põpis diaboli, & fidẽ Chr̃i ſeruare: q̃a uolũtariè fit, licèt ſit de neceſſitate ſalutis. Et ſiľr põt dici de uoto Iacob, q̃uis ẽt poſſit itelligi, ꝙ Iacob uouit ſe hr̃e dñm ĩ Deũ G p ſpãlẽ cultũ, ad quẽ non tenebať, ſicut p decimarũ oblationẽ, & alia hmõi q̃ ibi ſubdunť.

Ad II dicendũ, ꝙ quædam ſunt, q̃ in oẽm euentũ ſunt bona, ſicut opera uirtutis, & alia bona q̃ poſſunt abſolutè cadere ſub uoto. Quædã uerò ĩ omnẽ euentum ſunt mala. ſicut ea q̃ ſecundùm ſe ſunt peccata: & hęc nullo mõ poſſunt ſub uoto cadere. Quędã uerò ſunt q̃- H dẽ in ſe conſiderata bona, & ſecundũ hoc poſſunt cadere ſub uoto, poſſunt tñ habere malũ euentum, in quo non ſunt obſeruãda. Et ſic accidit ĩ uoto Iepte, qui ut dr̃ Iudicum 11. uotũ uouit Dño, dicens. Si tradideris filios Amon in manus meas, q̃cunque primus egreſſus fuerit de foribus domus meæ, mihiq́; occurrerit reuertenti in pace, eũ offeram holocauſtũ Domino. Hoc aũt poterat malũ euẽtum habere, ſi occurreret ei aliquod animal non immolandũ, ſicut aſinus, uel homo: quod ẽt accidit. Vñ & Hier. dicit: In uouendo fuit ſtultus, quia diſcretionẽ non habuit: & in reddendo, impius: Pręmittiť tñ ibidem

fiat, q si quis pmitteret Deo offerre ſibi mille aureos, ſi faceret F q cõcũberet cum uxore proximi ſui, blaſphemus eſſet, faciẽs quãtũ in ſe eſt, Deũ lenonẽ. Quòd aũt dr̃ uictoriã eſſe à Deo, verũ eſt: ſed iſte promittit p uictoria belli iniuſti, q̃ ut ſcit, non eſt à Deo. Sicut ẽt delectatio cõcubitus, & ipſe cõcubitus eſt à Deo, ſed nõ cũ uxore aliena, vt ſic p quali concubitu & delectatione ille voueret. Confirmatio quoq; nihil adiuuat: qm̃ ab hoĩe poteſt obtineri turpe obſequiũ, à Deo aũt nõ. Nec ppea minus ſolida eſt hæc doctrina, q̃a ſic uouens nõ credit ſe blaſphemare: qm̃ ſecundũ naturã uoti iudicium fit, non ſecundũ iſtius, aut illius ignorãtiã.

¶ Sed q̃d dicẽdũ eſt, ſi uotũ fieret ſub conditione talis euentus abſolutè, & non ſub conditione determinata ad patrocinitũ diuinũ? v.g. Dux ĩ tali bello uouet ſe oblaturum Deo mille aureos, ſi euenerit victoria, & nõ ſi De⁹ dederit, aut non dederit. Rñdeo, ꝙ q̃a ſub quacũq; uerborũ forma uotũ fiat, ſecũdũ cõtẽtũ & intẽtũ ſenſum iudicandum eſt: iõ cum in huiuſmodi votis bonũ promiſſum, puta, oblatio, aliquẽ ordinem ex intentione uouentis accipiat ad optatum malũ, puta, iniuſtam uictoriam: quoniam promittendo bonum, ſi malum eueniet, ordinat executionem illius boni ad euentum huius mali, oportet inſpicere qualis ſit iſte ordo promiſſi boni ad malum, & ſecundùm illum iudicare. Si enim promiſſum bonum ordinetur quaſi effectiuum, aut imperatiuum mali, puta, ſi dux ſic uouendo intenderet ut p hoc uotũ aſſequeretur uictoriã, iam patet ex dictis, quòd blaſphemia potius q̃ uotum eſt. Et eadem ratio eſt, ſi oblatio promiſſa ordinetur ad malum, quaſi recompenſatiuũ pro gratiarum actione. Vt ſi dux ſic uouẽdo, intẽdat ſe obligare ad gratiarum actiones Deo pro beneficio talis uictoriæ: continet enim hoc eandem blaſphemiam. Si verò promiſſum bonum ordinetur I ad malum ſolo euentu, puta, ſi erit uictoria, offerã mille: quod tñ difficile eſt accidere homini rationali, cuius eſt cõferre vnũ alteri, in tali caſu uotũ eſſet uerè uotum, & adueniente conditione tenetur ſeruare promiſſum. Et multò magis ualidum eſt votum ſimile, ſi bonum pollicitum ordinatur ad malũ, ut punitiuũ, aut ut præſeruatiuum. Exemplum primi. Si quis uoueret, quòd ſi committeret adulterium, offerret mille pro pœnitentia. Exemplum ſecundi. Si committam adulterium, ingrediar religionem, ut quia ſcit ſe nolle eſſe religioſum, & propterea reddat ſibi adulterium magis alienum, quàm ingreſſum religionis. In his namque, & ſimilibus, ubi nulla eſt mala relatio boni ad malum, aut ad Deum, uotum eſt uerè uotum, & ligat conditione extante. Aduerte tamen, quòd ſi quis diſcerneret in optato malo, puta, uictoria in bello iniuſto, bonum à malo, & uoueret offerre mille aureos pro conſequendo eo, quod eſt boni in iniuſta uictoria, cum hoc uerè ſit Dei donum, uota huiuſmodi eſſent uerè uota, & ualida: eſſemus enim tunc extra K caſum, quo promittitur bonum ſupererogationis ppter malũ finem, quoniam finis eſſet bonus. Et eadem rõne ualida ſunt uota de bono ſupererogationis propter aſſecutionẽ bonorum temporalium turpibus cauſis annexorum. v.g. Si quis uouet ſe oblaturum ſtatuam argenteã Deo, ſi ex concubina habuerit plem, ita quòd beneficium optatum ſit generatio, non illicitus concubitus: conſtat enim hoc eſſe Dei beneficium, & licitũ deſiderium. Et ſimiliter ſi quis uouet ſe oblaturum decimã partem turpis lucri, ita quòd beneficium optatum ſit lucrari, non cauſa eius, ut ſi quis luſurus ad hoc ut lucraretur, uoueret Deo daturum in eleemoſynam decimam partem lucri, uotũ eſſet ualidum: quia licet ludere propter lucrum, ſit malũ, ex quo tamen ludit, lucrari non eſt illicitum. Ex his aũt patet, quid dicẽdum eſt de uotis pugnantium illicitè in duello, quia ſcilicet ſi uoueret quis pro incolumitate, aut uita, aut quacunq; alia re, quam licitè optat, obtinenda, uotum uerum eſt. Si autem pro occiſione aduerſarij, aut quauis re illicite optata obtinẽda, blaſphemia potius q̃ uotum eſt. Nec te moueant quorundam verba contra uota cõditionalia pro tpalibus obtinendis, quaſi ſit illicitũ uouere pro tpalibus tanq̃ ſit emere tpalia p ſpũalibus, aut ſpũalia pro ſpũalibus: extranea nãq; ſunt hæc à propoſito. nulla eſt hic emptio, nulla cõmutatio. Sed oblatio q̃ eſt religionis actus conditionata, ſi diuina largitas tale beneficium conceſſerit. Stultũ enim eſt uotum emittere, quaſi cõmutãdo cũ Deo: bonorum ſiquidẽ noſtrorum nõ ſolũ non eget, ſed nec aliquid ex nr̃is bonis põt ſibi accreſcere.

¶ Circa indifferentia verò ad bonũ, & malũ moraliter, diſtinguendum eſt. Nam indifferentia dupliciter aſſumi poſſunt ĩ materiam voti, ſ. ſalua eorũ indifferẽtia, vel translata de indifferẽtiũ ordine ad ordinẽ bonorũ, ſeu expediẽtiũ ad bonũ. Et primo mõ votum nihil ualet: ſecũdo aũt mõ uotum ligat, v.g. Non filare in ſabbatho eſt indifferẽs: quia nec bonum, nec malũ morale importat. & propterea mulier uouens non filare in ſabbatho, nihil uouet. Et ſi adiungatur ad non filare in ſabbatho, nihil uouet. Et ſi adiungať ad non filare in ſabbatho, reuerentia beatæ Virginis, adhuc nõ filare ſ retinet ſuam indifferẽtiam: quia negatio filationis ob reuerentiam beatæ Virginis, nullum bonũ morale importat, quoniam nullam affirmationem habet annexam, quæ ſit materia reuerentiæ beatæ Virginis. Ordinare ſiquidem talem negationem in reuerentiã beatæ Virginis, eſt nihil ordinare, ſicut nec ordinare in eiuſdem reuerentiam filare. Nihil namque magis eſt in reuerentiã unũ, magis quam alterum. Secus autem eſt, cum quis uouet non facere opera ſeruilia in reuerentiam beatæ Virginis: quoniã hoc hẽt annexam expeditionem ad cultum diuinum, ſicut in diebus feſtis. Sed non filare ſtat cum operibus magis impediẽtib. mentem, & non ſit pp expeditionem mẽtis iſta negatio filandi. ſed ex ignorãtia uouendi. Nihil ergo ualent huiuſmodi vota, quorum materia relata ẽt ad aliud, indifferens remanet. Sed quando materia abſolutè eſt indifferens, relata aũt ad aliud eſt bona, aut expediens ad bonum, uotum ualet, ut dictum eſt. uerbi gratia. Ire Pariſium eſt quoddam indifferens, & ſi quis uouet ire Pariſium, nullo uoti uinculo aſtringitur: ſed ſi addatur ad ire Pariſium ob uiſitandum beatum Dionyſium, tunc ire Pariſium non eſt indifferens, ſed actus uirtutis, puta, religionis, & propterea uotum ualet. Et ſimiliter ire domũ talis uiri, eſt act⁹ indifferens, ſed ſi meum ire ad illam domum eſt mihi in ſcandalum propter frequentem abuſum ludi, aut occurſum alicuius mulieris, aut aliquid huiuſmodi, tunc non ire domum illam relatum ad ſecuritatem animæ meæ, eſt de genere expedientium, ac per hoc bonorum, & conſultorum à Domino: iuxta illud. Si manus tua ſcandalizat te, abſcinde eam &c. Et propterea ſi quis ob hui cautelam uouet non ire illuc, uotum ualet. Sed tunc inſurgit quæſtio, An ceſſante illa ſuperaddita relatione, quæ habet rationem expedientis mihi, ceſſet votum. v.g. Vouit quis non ire ad talem domum, ut fugeret ludũ malum, uel mulierem ibi &c. poſt lapſum temporis in domo illa non eſt amplius huiuſmodi mulier, aut non amplius luditur ibi, an tunc etiam ceſſet uoti uinculum, ita quòd liberè poſſit ille ire in domum illam. Et reſpondendum eſt quod licitè poteſt ire in domum illam, quia non ire ad domum illam non eſt amplius materia uoti. Ex hoc namq; nõ ire ad illã domũ erat materia uoti, quia relata erat ad euitandum ſcandalum. Ceſſante ergo fundamento relationis, puta, muliere aut ludo ibi, ceſſat relatio, & mutatur materia illa de relata in non relatã, ac per hoc de expediente in indifferentem, quæ non eſt materia uoti. Sine ergo diſpenſatione aliqua licitè põt ire ad domũ illam in hoc caſu. Et qm̃ de ſimilibus idẽ eſt iudiciũ, docti uiri erunt in huiuſmodi uotis indifferentiũ ſecundũ dicta iudicare.

¶ Circa

ꝙ factus eſt ſuper eum ſpiritus dñi: qa fides & deuotio ipſius, ex qua motus eſt ad vouendũ, fuit à Spiritusſancto. Propter qđ ponit̃ in catalogo Sanctorũ, & pp victoriã quam obtinuit: & qa probabile eſt eũ pœnituiſſe de facto iniquo, quod tñ aliquod bonum figurabat. B

Ad iii dicẽdũ, ꝙ maceratio proprij corporis, puta, per uigilias & ieiunia, nõ eſt Deo accepta, niſi inquantũ eſt opus virtutis: qđ quidem eſt inquãtum cum debita diſcretione fit, ut ſ. concupiſcentia refrænetur, & natura non nimis grauetur. Et ſub tali tenore poſſunt hmõi ſub uoto cadere: propter quod & Apoſtolus Rom. 12. poſtq̃ dixerat, Exhibeatis corpora ueſtra hoſtia uiuẽtẽ, ſanctã, Deo placentem: addidit, Rõnabile obſequiũ veſtrum. Sed quia in his q̃ ad ſeipſum ptinẽt, de facili fallit̃ hõ in iudicãdo talia uota, cõgruentius ſcḿ arbitriũ ſuperioris ſunt vel ſeruanda, vel ptermittẽda, ita tñ ꝙ ſi ex obſeruatione talis uoti magnum, & manifeſtũ grauamẽ ſentiret, & nõ eſſet facultas ad ſuperiorẽ recurrẽdi, nõ dẽt homo tale uotũ ſeruare. Vota verò q̃ ſunt de rebus uanis & inutilib⁹, ſunt magis deridenda, q̃ ſeruanda.

ARTICVLVS III.

Vtrum omne uotum obliget ad ſui obſeruationem.

AD TERTIVM ſic pcedit̃. Vr̃ ꝙ non oẽ uotũ obliget ad ſui obſeruationẽ. Hõ.n. magis indiget his, q̃ per alium hominem fiunt, q̃ Deus, qui bonorũ noſtrorum non eget: ſed promiſſio ſimplex homini facta, C

¶ Circa bona quæ non ſunt præcepta, nec conſulta, ut nubere, A dubium occurrit, An vouens nubere, uerum votum emittat, & conſequenter teneatur nubere. Videtur enim primò, quòd ſic. Primo, quia votum non minus obligat, quàm iuramẽtum: ſed iurans nuptias, tenetur ad illas, niſi ingrediatur religionẽ. ergo eodẽ modo uouens. Et confirmatur: quia votum de minori bono, dummodo nõ ſit excluſiuũ maioris, tenet: alioquin votum nõ poſſet fieri niſi de optimo, aut cõpoſſibili cũ optimo, & ſic multa vota perirent, vt patet de uouentibus ppetua ſeruitia hoſpitalibus, & huiuſmodi, q̃ non ſunt cõpoſſibilia cũ optimo. Scriptum eſt.n. Optimam partẽ elegit ſibi Maria. In oppoſitum eſt: quia uoti materia eſt bonum ſupererogationis: cõſtat autem matrimoniũ nõ eſſe bonũ ſupererogationis. ergo. ¶ Ad euidentiã huius difficultatis aliter oportet pcedere, q̃ in indifferẽtibus, q̃ vana ſunt reſpectu Dei & q̃ in formaliter oppoſitis cõſiliorum, q̃ non ſunt de genere bonorũ, quorũ vinculum diſplicet Deo, vt oſtenſum eſt: qm̃ hæc, de quibus eſt q̃ſtio, ſunt bona moraliter, & ut patet, primæ ad Cor. 7. Qui matrimonio iungit virginem ſuã non ſolũ nõ peccat, ſed bene facit. Cõſiderandũ itaq; eſt, ꝙ quoddã eſt boni genus, quod non ſolũ eſt tale bonũ opus, ſed cõtinet in ſe ſtatus mutationem, ut patet de matrimonio. Qui.n. matrimoniũ cõtrahit, ſtatũ mutat: qm̃ de ſtatu cõtinentiũ ad ſtatũ tranſit coniugatorũ. Mutatio aũt ſtatus poteſt eſſe duplex, ſ. deſcenſiua, & aſcẽſiua. Et qa mutatio de ſtatu continentiũ ad ſtatum coniugatorum nõ eſt mutatio aſcẽſiua, ſed deſcenſiua, ut patet primæ ad Cor. 7. conſequens eſt ꝙ per ſe loquẽdo, nubere eſt deſcendere à ſtatu meliori ad ſtatum minus bonum. Sed qm̃ ſtatus non ſemper conſonat perſonæ, quoniam multi ſunt in ſtatu continentium q non ſunt continentes, quibus dicitur ab Apoſtolo, Melius eſt nubere quàm uri: ideò diſtinguendum eſt, ꝙ uotum nubendi dupliciter fieri poteſt. Primò abſolutè & ſic non ualet: quia eſt votum de declinando à ſtatu continentium ad ſtatum coniugatorum, quæ declinatio etſi ſit licita, eſt tamen minus grata Deo, cui ſit promiſſio uotiua, quàm perſeuerantia in ſtatu continentium, in quo manet vouens. Conſtat enim quòd promiſſio de minus grato alicui, quàm id quod habet nõ obligat illi: quia mallet perſeuerare in eo, quod habet. Hæc autem eſt huiuſmodi, qa eſt promiſſio de declinando à meliori. Et de Deo ſcriptum eſt, ꝙ mouet ad diſponendum aſcenſiones in corde hominis, quem adiuuat. Non eſt igitur, abſolutè loquendo, uotum, cum quis uouet nubere. Secundo, poteſt dictum uotũ fieri propter fornicationem uitandam, quia ſcilicet cognoſcit ſe labilem, & niſi nubat, cadet in crimina multa: & ſecundum antedicta uotum uidetur ualidum: Quia ſi uotum pro indifferẽti abſolutè, differenti autem quo ad cautelã a malo, obligat, ut dictum eſt, à fortiori votum de bono remedium daturo tot periculis obligat. Et hæc quidem ratio concluderet, niſi eſſet differentia in hoc, quòd indifferens relatum ad cautelam, nullã implicat culpam. Matrimonium autem relatum ad uitandam propriam fornicationem, culpam cõtinet uenialem apud Authorem in quarto ſententiarum. diſt. 31. ratione ſuperfluitatis. Nullum autem culpabile poteſt ſub uoto cadere: & propterea hoc ſequẽdo diceretur, quòd nec ſic uotum nubẽdi ualet. Ego autem non uideo ſuperfluitatẽ aliquam in tali remedio reſpectu humanæ naturæ ſic infirmæ, ut eſt. Quoniã ſi in carne præter carnẽ uiuere, angelicum potius eſt, quàm humanum, conſequens eſt ꝙ communiter loquendo, ſuperare ac domare cõcupiſcentias ſub perpetua continentia, angelicum quoq; ſit, & heroicæ virtutis, nõ humanæ: ac p hoc humana rõne utendo, ſapientis uiri, qui non pōtſe continere, eſſe vr̃ vti tali remedio. & quicquid detrimẽti actualis rõnis in huiuſcemodi matrimonio cõtinget, recõpenſatur nõ ſolũ ex bono euaſionis tot periculorũ, ſed ẽt ex quiete multò maiore paſſionũ concupiſcẽtiæ, vt experiẽtia teſtatur. Et ſic opinor uotũ nubendi factũ pp fornicationẽ uitandam ab impotente ſe continere pp ſuã fragilitatẽ &c. eſſe ualidũ: qa nulla culpa hmõi matrimonio eſſe vr̃. Nec ppterea arguo Authorẽ, qui abſolutè loquitur de matrimonij uſu propter fornicationem uitãdam. Hoc tamen in loco pprio, Deo dante, dicetur reſolutè examinando matrimonij bona, vt ẽ officium, ut eſt contractus, ut eſt remediũ, vt eſt ſacramentum. ¶ Ad rõnes igitur in oppoſitũ pro quanto inferũt, ꝙ uotum nubẽdi eſt abſolutè validũ, rñdendũ eſt. Et ad primam dr̃, ꝙ licet non minus obliget uotum, quàm iuramentũ, tamen alij obligat uotũ, & alij iuramentum. Nã uotum ſoli Deo fit, iuramẽtum aũt homini præſtatur. Ac per hoc ſicut alios cõtractus rerũ iuramento inter hoĩes firmatos, tenetur qs ſeruare, ita contractũ pſonarum. Licet Deo minus grata ſit promiſſio matrimonij, q̃ perſeuerantia in ſtatu continentiæ, homini tñ cui facta eſt pmiſſio matrimonij, magis grata, ac p hoc debita eſt obſeruatio promiſſi, q̃ recedere a pmiſſo. ¶ Ad ſecundam dicitur, quòd uotum de minori bono põt dupliciter intelligi, ſcilicet in genere, uel abſolutè. Si in genere bonorũ ſupererogationis, ſic uerũ eſt, quòd ualidum eſt, ut obijciendo probatur. poteſt enim ſub uoto cadere quodlibet ſupererogationis bonũ, quantũcumq; vnum ſit minus alio. Si abſolutè, ſic non eſt uerum vniuerſaliter, ut patet ex dictis.

Porrecta per totum.
471
4. d. 38. q. 1. art. 3. q. 1. & ar. 4. q. 1. cor. & ad 3.

D ¶ In reſponſione ad ſecundum, nota, quòd Author non dicit, Quædã ſunt q̃ poſſunt bonum, uel malum euentum habere: ſed dicit, Quædam bona in ſe ſunt, q̃ poſſunt bonum, uel malum euentum habere. Nota autem hoc, quia oportet uotum, ſi votum eſt, habere ppriam materiam, ſcilicet bonum, ſicut uotum Iepte, cuius materia propria fuit immolare Deo: ſed quia materia remota voti, q̃ erat materia ſacrificij, ſcilicet animal immolatum, erat incerta, potuit habere bonum, uel malũ euẽtum, ut habuit. Præſuppone igitur ſemper in uoti materia bonitatem, & deinde ſcrutare euẽtus; quoniam ubi deeſſet bonitas, uotum non eſſet. Et propterea dictum eſt, quòd nec illicita, nec oppoſita conſiliorum, nec indifferentia poſſunt eſſe materia uoti: nihil enim horum eſt bonum.

E ¶ In rñſione ad tertium in articulo ſecundo, nota duo. Primò, ꝙ litera non dicit, ꝙ qñ obſeruatio uoti eſt manifeſtè nociua notabiliter, requiratur recurſus ad ſuperiorem, ẽtiã in promptu habitũ: ſed dicit, ꝙ cõgruẽtius talia uota ſecundũ ſuperioris arbitriũ &c. Et rõ eſt, quia deſinit in tali caſu res promiſſa, ſ. abſtinere, eſſe pro tunc materia uoti, ex quo non eſt pro tũc actus uirtutis talis maceratio corporis, ut in litera habes. Secundò, ꝙ vota de uanis & inutilibus, qualia ſunt indifferentia, ſunt deridenda, & non ſeruanda: & ratio eſt, quia non placent Deo uana, aut inutilia, cui ſola bona placent. Vniuerſaliter quippe uerum eſt, ꝙ oportet materiam uoti bonã eſſe moraliter: quàmuis, ut patet ex dictis, hoc non ſufficiat ad uoti materiam.

SVPER QV. LXXXVIII. ART. III.

IN articu. tertio quæſt. 88. nota, quòd fides in morali theologiæ doctrina dupliciter ſumitur. Primò, p uirtute theologali, de qua in principio huius libri, tractatum eſt. Secundo, pro uirtute morali, qua (vt Auguſtinus ex Cicerone in quarto de rep. inquit) fiunt dicta, ſeu pollicita, quæ decus eſt principium

quę etiam hoſti ſeruatur, quod dictum eſt. Et de hac modo eſt ſermo, cum fideles, aut infideles in promiſſionibus ſeruandis dicimus. F

¶ In eodem 1 ar. in rñſione ad primũ, caue ne fallaris, neſciens vſum vocabulorũ apud authoré, & putes q̃ ſimplex promiſſio obliget ſecũdum honeſtaté, hoceſt, congruitatem. error eſt iſte. Vtitur ſiquidé author honeſtatis nomine cõtra legé exterius coactiuã, ut patet ſuperius in q. 80. Intẽdit nãq; author, q̃ debitũ eſt duplex, ciuile, & morale. Et hoc vocat alio nomine debitũ ex honeſtate: & hoc morale, ſeu ex honeſtate debitũ, ſubdiuiditur in debitũ morale ſine quo honeſtas morũ ſeruari nequit, & qđ eſt pp melius, vt patet ibi. Ex hoc igit̃ q̃ ſimplex promiſſio obligat ex honeſtatis debito, intellige q̃ obligat ſecundum debitum morale, quod ſpectat ad forum conſcientiæ. Vnde & in litera dr̃, q̃ obligat ex naturali iure: quàmuis non poſſit ciuiliter cogi, hoceſt, à iudice damnari. & ex his patet doctrinã in primo articulo traditam de obligatione ſimplicis promiſſionis, eſſe conſonam authori.

nõ obligat ad obſeruãdum ſm̃ inſtitutionẽ legis humanæ: qđ eſſe vr̃ inſtitutũ pp mutabilitatem humanæ uoluntatis. ergo multò minus ſimplex promiſſio Deo facta, quæ dicitur uotum, obligat ad obſeruandum.

¶ 2 Præt. Nullus obligat̃ ad impoſſibile: ſed qñq; id quod quis vouit, fit ei impoſſibile uel quia dependet ex alieno arbitrio, ſicut cũ quis vouet aliqđ monaſterium intrare, cuius monachi eũ nolũt recipere: vel pp emergentem defectum, ſicut mulier G quæ uouit virginitatẽ ſeruare, & poſtea corrumpitur: vel uir, qui uouet pecuniã dare, & poſtea amittit pecuniam. ergo nõ ſemper uotum eſt obligatoriũ.

¶ 3 Præt. Illud ad cuius ſolutionẽ eſt aliqs obligatus, ſtatim ſoluere tenet̃: ſed aliqs non ſtatim ſoluere tenetur illud, qđ vouit, præcipuè cum ſub conditione futura uouet. ergo uotũ non ſemper eſt obligatorium.

SED CONTRA eſt, qđ dr̃ Eccl. 5. Quodcumq; uoueris, redde. Multoq; melius eſt nõ uouere,

H ¶ Aduerte quoq; quantum à ſeipſo in 38. diſt. quarti ſentẽtiarum, differat author hic, dum alius naturam, uimq; promiſſionis contemplatus, ex ipſa uim obligatoriam ad Deũ intulit.

¶ In rñſione ad ſecundum in eodẽ tertio articulo, dubium occurrit, An ille qui uouit hanc religionẽ in hoc monaſterio determinatẽ, & principaliter, & ſine ſua noua culpa repulſus eſt, teneat̃ ſeruare caſtitatẽ. Et eſt ratio dubij, quia in uoto religionis, ét huius, includitur uotum continentię: ac per hoc ſi nõ poteſt ſeruare uotũ religionis, q̃a hoc nõ eſt in poteſtate ſua, tenetur ſeruare uotũ cõtinentiæ, quia hoc eſt in poteſtate ſua, ſicut dr̃ in litera de ea quæ uouit uirginitatẽ, & poſtmodum eſt corrupta, q̃ tenetur ſeruare quod põt, ſ. continentiam. Et confirmatur, quia in litera dr̃, q̃ ſi illud, quod quis uouet ex quacumque alia, hoceſt, non culpabili cã impoſſibile reddatur, dẽt homo facere quod in ſe eſt, ut ſaltem habeat promptam uoluntatem faciendi quod põt. Iſte igitur qui ſic repulſus eſt, ex quo religio quam uouit, facta eſt ſibi impoſſibilis ex aliorum uolũtate, debet habere promptam uoluntatem faciendi quod põt: conſtat autem q̃ poteſt continere ergo tenetur continere. I

¶ In oppoſitũ aũt eſt, q̃a cũ quis uouet quod eſt in alterius poteſtate, ſi ille in cuius eſt poteſtate, non vult, vouens eſt abſolutus ipſo facto, tamquàm uotum conditionaliter factũ non extante conditione: ſed hoc eſt huiuſmodi. ergo. & confirmatur, quia acceſſorium ſequitur naturam principalis: continẽtia autem acceſſoria eſt ad religionem. ſi ergo ille eſt abſolutus à uoto religionis, ergo & à uoto continentiæ in religione incluſæ.

¶ Ad hoc dici poteſt, negando quòd in tali uoto claudatur uotum continentiæ. Poteſt enim uotum religionis dupliciter intelligi, ſcilicet ut ſit religionis conſtitutiuẽ, uel obiectiuẽ. Nam ſi eſt uotũ religionis conſtitutiuẽ, hoceſt, conſtituens religionem, conſtat quòd includit tria eſſentialia religionis uota. Et hoc eſt uotum, quod in profeſſione emittitur. Si verò eſt uotum religionis obiectiuẽ hoceſt, habens religionem pro obiecto tantum, quia ſcilicet uouet ſe futurum religioſum, in tali uoto non clauditur uotum continentiæ: cuius ſignum eſt, quòd ſi antequàm fiat religioſus, fornicaretur, non facit contra uotum caſtitatis. K

¶ Sed hæc reſponſio licèt benè diſtinguat, malè tamen ſoluere videtur: qm̃ uouens religionem, & eius perſeuerantiam, uouet hinc ad tantum tempus & aſſumere religionis ſtatum, & perſeuerare in eo. In hoc autem ſecundo includitur caſtitatẽ ſeruare: unde & adueniente tempore quo eſſet in mora, ſi fornicaretur, faceret contra uotum caſtitatis. Manifeſtatur autẽ hoc eſſe uerum ex eo, q̃ ſi habens tale uotũ, ſtatũ matrimonialem ingrederetur, non poſſet exigere debitum, ſicut habens uotum continentiæ non poteſt exigere. Sed quoniam difficultas iſta, ſcilicet, An in tali uoto claudatur uotum continentiæ, non eſt clara, ideò tractanda eſt pñs quæſtio, præſupponendo q̃ in uoto ſimplici religionis contineatur uotũ continentiæ implicitè. Aliter ergo dicitur diſtinguendo de intentione vouentis. Aut enim intendit ſe obligare ad continentiam &c. etiam ſi non poſſet recipi in religione: aut ſi cogitaret quòd non eſſet recipiendus, ad nihil intendit ſe eſſe obligatum. & in primo caſu tenetur ad continentiam, in ſecundo non.

¶ Sed qm̃ hæc rñſio particularis eſt, ſ. reſpectu huius qui hẽt talẽ intentionem, & q̃ſtio eſt de uoto abſolutè, oportet ex natura uoti ſatiſfacere q̃ſtioni, & nõ ex particularib⁹ intẽtionib⁹ hui⁹, & illi⁹ uouẽtis. ¶ Dicẽdũ eſt ergo, q̃ quẽadmodũ in habitibus virtutũ, ſublatione formalis obiecti, non remanet uirtutis habitus, ita & ĩ voto. Formalis autẽ rõ uoti religionis eſt ſtatus religioſus, ad quẽ quaſi materialiter ſe habẽt uota obediẽtiæ, paupertatis, & caſtitatis. Rurſus, cũ oẽ uotũ de eo quod in poteſtate alterius, hẽat implicitã conditionẽ, ſi ille uoluerit, ſeu nõ contradixerit, alioquin tale uotũ eſſet illicitum, aut fatuum: & conſtet quòd uotum de aſſumẽdo religionis ſtatu in hoc monaſterio, ſtat in poteſtate prælati, & capituli, conſequens eſt q̃ tale uotum ſit formaliter de aſſumendo religionis ſtatu, & perſeuerando in eodem in hoc monaſterio, ſi monaſterio placuerit: materialiter aũt de obſeruanda obediẽtia, caſtitate, paupertate &c. Cũ ergo cõditio nõ extet in propoſito caſu, quia monaſteriũ recuſat eũ, & ſic ratio formalis, q̃ ſub cõditione pẽdebat, ceſſet: cõſequẽs eſt q̃ uotũ totaliter ceſſat, & licitè põt talis perſona nubere abſq; conſcientiæ ſcrupulo. Et confirmatur hoc, quia ſeruare caſtitatẽ & paupertatem &c. in uoto religionis, ſunt uelut acceſſoria: qm̃ repræſentatur naturali ordine uouẽtibus, quòd in religione ſeruare hæc, opportunum & conſonum, nec multum difficile eſt, q̃ remanſuris in ſęculo aut impoſſibilia, aut adeò difficilia uidentur, ut cõiter uouentes religionem, ſi non remanſuros ſe ſcirent, non uouerent hæc. Hoc autem eſt ſignum, quòd natura talis uoti nõ fertur ſuper hæc, niſi p religionis ſtatum, & non aliter: quoniam quod cõmuniter inuenitur, ſignũ naturæ rei eſt. Reddito ergo huic religionis ſtatu, quem uouit, impoſſibili abſq; ſua culpa, abſolutus eſt à uoto non medio, ſed toto. & ex his patet reſpõſio ad obiectionem in contrarium, quia nõ niſi materialiter, ſeu ſecũdariò clauditur uotum continentiæ ſub formali & principali conditione nõ extante. Ad confirmationem uerò dicitur, quod author intelligitur ſic, Debet facere quod in ſe eſt, circa ea ad quæ remanet obligatio uoti. In propoſito autem caſu non remanet obligatio ad reliqua, non extãte conditione circa principale.

¶ In eadem reſponſione circa eundem caſum, dubium occurrit, An ſemel refutatus ab hoc monaſterio, teneatur ulterius expectare, ſi fortè alias admitteret eum.

¶ Ad hoc dr̃, q̃ attendendum eſt in hoc caſu ad cauſam repulſæ, an. ſ. ſit temporalis, an perpetua. Nam ſi repellunt illum nõ ſimpliciter, ſed pro nunc, tenetur expectare, ex hoc ipſo, q̃ non eſt ſimpliciter refutatus. Si autem repellitur totaliter, nõ oportet amplius expectare, niſi manifeſtato eiſdem prius ſuo uoto: q̃a hoc fortè eſſet inductiuum eorum ad recipiendum eum.

¶ In eadẽ rñſione dubiũ occurrit de eo, qui uouit principaliter religionẽ, aut religionẽ talẽ, puta Prædicatorũ, & repulſus eſt à multis religionibus, aut à pluribus locis eiuſdem religionis, an teneatur quærere per omnes religiones, & per omnia loca.

¶ Ad hoc dicitur, q̃ quãtum eſt ex natura uoti, iſte tenetur omnes requirere, ſi ſpes eſt, quòd alicubi inueniat receptores. Et ratio eſt, quia ex quo obligauit ſe ad id, quod depẽdet à toris, debet omnes, à quibus dependet, requirere. Dixi autem quãtum eſt ex natura uoti, quia ex intentione uouentis poſſet aliter accidere. Nam ſi uouens nõ intẽdebat ſe obligare, niſi ad religiones ſibi notas, & in locis propinquis, nõ tenetur limites ſuę intentionis exire. Vñ adoleſcentula, uel uidua, q̃ uouet ingredi religionẽ, & nullũ in terra ſua, aut propinquis locis inueniẽs monaſterium, quod illã uelit, p hoc q̃ quieſcit patiẽter reputãs ſibi eſſe amplius impoſſibile qđ uouit, ſatis oſtẽdit facto ſuo, q̃ nõ intẽdebat ſe obligare uiteriꝰ, aut mitteret p mũdũ quærẽdo monaſteria. ſimili

modo

modo poteſt diſcerni intentio uouentiū. Nullus ſiqdē in Italia uouens religionē, intenderet ſe obligare ad eundū in Græciam, Daciam, & ſimilia, ſi hoc ſibi diceretur, quando uouet. A
¶ Sed quid, ſi talis non inuenit niſi monaſteria non reformata parata ad eius receptionem, nunquid obligatur.

quàm poſt uotum promiſſa nō reddere.

Respon. Dicendum, ꝙ ad fidelitatem hominis ptinet, ut ſoluat id qđ promiſit. Vndè ſm * Auguſtinum fides dicitur ex hoc, ꝙ fiunt dicta. Maximè autem debet homo Deo fidelitatem, tum rōne dominij, tum ēt ratione beneficij ſuſcepti. & iō [m] maxime obligatur homo ad hoc quòd impleat uota Deo facta. [n] Hoc enim pertinet ad fidelitatem quā homo dēt Deo. Fractio autem uoti eſt quędam infidelitatis ſpecies. Vnde Salomon rationem aſſignat quare ſint uota reddenda: quia diſplicet Deo infidelis promiſſio. B

Ad primvm ergo dicendū, ꝙ ſecundū honeſtatē ex qualibet ꝓmiſſione homo homini obli-

* Lib. de mēdacio. c.20. to.4. Et epl.19. poſt medū to.2.

Conclu. m

¶ Dicendū, ꝙ ſiue vocent monaſteria reformata, ſiue non, ſi publicè cōſtat ꝙ non ſeruaē ibi regularis diſciplina, ſed qlibet viuit ad placitū, & reputanē malè cōſcientiæ ferè oēs, nō teneē pſona, quæ vouit religionē, in ueritate ſubire cōuerſationē talū monaſteriorum. Scriptū eſt.n. cū peruerſo ꝑuerteris. Secꝰ aūt eſt, ſi uocarenē vitæ cōis, & tamē in ueritate benè uiuerent cum timore domini in ſubſtantialibus, & multis accidentibus ſub prælatorum cura in ueritate: quàmuis non ita diſtrictè uiueretur, ut regularis exigit diſciplina. Hoc enim modo omnes antiquæ hodie uidentur eſſe religiones ſecundùm ueritatem: quàmuis ſecundùm uocabula quædam regularis uitæ uocentur, & ſint in reſpectu ad laxiores
¶ In eadem reſponſione, ꝓ quanto ibi tractatur, quando uotū eſt factū impoſſibile ex culpa uouētis, dubia duo ſimul occurrunt. Primū eſt, Ad quid tenetur, qui uouit ingredi religionē, & poſtmodū contraxit, & conſumauit matrimonium. Secundū eſt, Ad quid tenetur, qui vouit perſeuerare in religione, & poſt contraxit, & conſumauit matrimoniū. In utroque ſiquidem caſu factū eſt uotum impoſſibile ut obſeruetur, ex culpa uouentis, qua uoluntarie coniugem ſe conſtituit. C
¶ Ad primum horum dicitur, quod cū uotum de ingreſſu religionis intelligatur, ſecundum formā Eccleſiæ, ſcilicet ut ingrediatur bona fide probaturus & probandus, manifeſtè patet, ꝙ in tali uoto non clauditur uotum continentiæ, niſi in potētia, quæ eſt conditio diminuens: homo enim in potentia, nō eſt homo, & ſimile eſt de alijs religionis uotis. Vnde durante impoſſibilitate implendi uotum de ingreſſu huiuſmodi, ad ſolā pœnitentiam peccati, quia fecit ſe impotentem, & uoluntatem implendi, quando poterit, remanet obligatus.
¶ Ad ſecundùm uerò dubium, quia ponitur ſub uoto cadere perſeuerantiam in religione, non facilè liquet ad qđ remanet obligatus. Diſcordia ſiquidem apparet in principijs, & in applicatione ad concluſionem. In principijs quidē, quoniā ut prius tactum fuit uotum ſimplex religionis creditur differre in materia à uoto ſolēni profeſſionis: ita quòd materia uoti profeſſionis eſt obediētia, paupertas, caſtitas &c. Materia autem uoti ſimplicis, cum ſcilicet quis uouet religionem aſſumere, & ꝑpetuo permanere, eſt ipſa profeſſio in ueritate: in hoc enim clauditur, ut perſeueret. Non enim plus tenetur ad perſeuerādum in religione, qui prius uotū ſimplex habuit de religione abſolutè, qđ includit perſeuerantiam, & poſtmodum eſt profeſſus, quàm qui ſine præcedente ſimplici uoto profeſſus eſt: quoniā nō plus cadit ſub uoto ſimplici religionis, quam perſeuerantia debita ex profeſſione, ut patet extra, de uoto capi. Per tuas. vbi Epiſcopo Gebenenſi præhabenti uotū religionis dicitur, quòd fiat religioſus. Et ſi poſt fuerit uerum ab Eccleſia Gebenenſi factus epiſcopus, poterit eſſe epiſcopus. Idem eſt ergo uouere ſe futurum religioſum, & ſe ingreſſurū, & perſeueraturum in religione, & ſe profeſſurum religionem. Conſtat autem quòd ſi quis uouet ſe profeſſurum religionem, materia talis uoti eſt E ipſa profeſſio, cuius profeſſionis materia ſunt obedientia, paupertas, & caſtitas. Non eſt ergo eadem materia utriuſque uoti religionis ſimplicis ſcilicet, & ſolemnis. Alijs autem uidetur ꝙ materia utriuſque uoti eſt eadem, ſic, quòd tota materia uoti ſolemnis eſt materia uoti ſimplicis, quamuis non ecōtra: quia etiam ipſum uotum ſolemne eſt materia uoti ſimplicis. Et ratio horum eſt, quia promiſſio eſt propter promiſſum, ac per hoc magis tenditur per uotum ad promiſſum, quam ad obligationem promiſſi: quemadmodum magis tenditur ad terminum, quàm ad uiam. Promiſſio enim, & obligatio propter rē promiſſam fit, & ordinatur ad illam, ſicut uia ad terminum. Vnde qui uouet profiteri, cū profiteri importet promiſſionē, & obligationem ad caſtitatem &c. non uouet profiteri, niſi propter eſſe religioſum, obedientem, pauperem, caſtum. Cadit ergo ſub uoto ſuo tota materia profeſſionis, ad quàm directè tendit media profeſſione. Et confirmatur, quia ſecundùm Anſelmū, votū ſe habet ad opera, q̃ ſunt illius materia, ſicut arbor ad fructus: ita ꝙ qui uouet dat arborē, & fructus, & nō dat arborē reſeruādo ſibi fructus: qm̄ nihil uoueret, nec fructus ſolos, ſicut qui facit bonū ſine uoto. Conſtat aūt ꝙ promittēs arborē cum fructibus, hēt pro materia ꝓmiſſionis utrunq;, ſ. arborē, & fructus. & tenetur ad utrunque. ergo qui uouet profiteri, hēt pro materia voti profeſſionem, & opera ſequentia, ſcilicet obedire &c. Ex hac aūt diſcordia in principijs, deduciē diuerſa cōcluſio. Nā ſecundùm primam viam dicitur, quòd in caſu poſito, teneē tranſgreſſor ultra pœnitentiam ſolummodo ad uoluntatē implendi votum quando poterit. Iuxta ſecundam autem uiam tenetur ad hæc, & opera religionis, quæ poteſt facere in illa impotentia profitendi conſtitutus.
¶ Duabus autem exiſtentibus his extremis opinionibus, media via incedendum eſt, & dicendū, quòd uotum quo quis ſe obligat ad eſſe religioſum, habet duplicem materiam, ſcilicet proximam ac immediatam, & remotam ac mediatam: & quòd materia eius proxima ac mediata eſt aſſumere ſtatū religioſum, ſeu (quod idem eſt) profiteri religionem, ſeu, obligare ſe uoto ſolemni ad religionem. Materia autem remota & mediata eſt obedire, cōtinere, abdicare à ſe proprietate rerum. Declaro ſingula Primo, quòd utrunque ſit materia talis uoti: ſecundò, ꝙ primum ſit materia proxima ac immediata: tertiò, quòd ſecūdum ſit materia remota ac mediata. Quòd enim utrunque ſit materia talis uoti, patet ex hoc, quòd ex ui uoti non per accidens ſed per ſe tenetur quicunque eſt aſtrictus tali uoto nō ſolum ad profitendum religionem, ſed ad obſeruandam religionem nō minus, quàm iurans alicui accipere illam in uxorem, tenetur non ſolùm contrahere per verba de præſenti: ſed habere ſe ad illam ut uxorem, & ratio vtrobique eſt eadem, quia ſcilicet, profeſſio, & contractus matrimonij uanè promitteretur, niſi propter opera religionis, & coniugij. Quòd uerò profeſſio ſit proxima & immediata materia talis uoti, patet ex hoc, quòd directè abſque ullo medio tale uotum attingit ipſam. Qui enim promittit ſe religioſum fore, promiſſionem ſuam directè, & immediatè applicat ſuper profeſſione facienda, qua conſtituitur religioſus. Quòd autem opera religionis, ſcilicet, obedire, continere &c. ſint mediata, & remota materia talis uoti, patet ex hoc, quòd non cadunt ſub tali uoto. niſi mediante profeſſione, cuius hæc opera ſunt materia. Sicut qui uouet ſuſcipere ordinem ſacrum in Eccleſia occidētali, habet pro materia proxima ſuſcipere ordinem, & obligare ſe ad cōtinentiam: pro materia uerò remota habet ipſam continentiā, quæ eſt materia uoti, quæ in ſuſceptione ordinis ſacri emittitur. Duabus autem talis voti exiſtētibus materiis diuerſimodè, ſic quòd una non niſi mediante alia cadit ſub uoto, conſequens eſt, quòd ſecundaria ſequatur naturam primæ: mediata, naturam immediatæ quo ad obligationē & non obligationem: quia cum uotum ipſum obligatorium ſit, eodem modo materia uoti refertur ad obligationem, quo refertur ad uotū. Quod igitur non niſi mediante alio eſt materia voti, illud non niſi mediante eodem eſt materia obligationis: ac per hoc cum opera obedientiæ, continentiæ, & abdicationis ꝓprietatis rerū nō niſi mediāte profeſſionē cadunt ſub ſimplici uoto religionis, oportet ut non niſi mediante profeſſione cadant ſub obligatione dicti voti ſimplicis. & ex hoc manifeſtè ſequitur, quòd quicquid excuſat à profeſſione, excuſet à conſequentibus, ſeu comitantibus uinculis, & operibus. Ac per hoc ſi quis uouit non ſolum ingreſſum religionis, ſed etiam perſeuerare, ſeu, quod idem eſt, profiteri, & poſtmodum conſumauit matrimonium, non tenetur ad uota obedientiæ, paupertatis, caſtitatis, & reliqua concomitantia, quàmdiu in ſtatu iſto eſt: quoniam ex quo excuſatur à proxima, & immediata materia uoti, ſcilicet profeſſione, excuſatur quoque à remota & mediata, ſcilicet operibus caſtitatis, obedientiæ &c. q̃ non niſi mediante profeſſione fuerunt & ſunt materia ſimplicis uoti. Nec refert quo ad hoc, quòd culpabiliter ſe poſuit in hoc ſtatu: quia culpabiliter ſe poſuiſſe in hoc ſtatu, bene facit quòd iſte peccauit, & quòd tenetur pœnitere, ſed non facit quòd non excuſetur a profeſſione. Executio namque a profeſſione eſt

effectus nõ culpæ, aut meriti, ſed eſt effectus ſtatus, in quo iſte F inuenitur. Vnde & in litera ille, cui ex culpa uotum eſt redditum impoſſibile, non dr̃, ꝙ teneatur ad aliquid plus, quàm ille, cui ſine culpa ſua redditũ eſt impoſſibile, pter pœnitentiam. ❡ Confirmatur aũt hoc tripliciter. Primo, quia ſi qs apud nos vouit ſe poſt annum ſuſcepturũ ordinem ſacrũ, & elapſo anno nõ impleat uotũ, ſed declinet ad alia &c. iſte licèt peccet non implendo uotũ, non tñ peccat nõ dicẽdo officiũ diuinum, ad quod obligaret ordo ſacer, quod cadit ſub ſuo uoto cõſequenter. Et ſimiliter ſi fornicat̃, nõ peccat cõtra uotũ cõtinẽtiæ, qd ĩ ordine ſacro fuerat emiſſurus. Secundò, qa cũ votũ ſit qdã ſingularis lex, quam hõ ſibi ipſi inſtituit, eodẽ mõ iudicandũ eſt de obligatiõe uoti, quo iudicat de obligatione legis. Cõſtat aũt quòd ſi eſſet lex obligatiua alicuius, ut fieret poſt tale tps ſubdiaconus, aut religioſus, & iſte elapſo tpe non obediret legi, ſed vagaretur ad libitũ, nõ eſſet in eo culpa, ſecundum affectum, & ſpeciem, niſi omiſſionis eius, quod tenebatur ſuſcipere: nec exigeretur ab eo, quare nõ ſeruat paupertatẽ, continentiam, obedientiam, aut quare nõ dicit officiũ &c. H ſed quare non ſuſcepit ſubdiaconatũ, aut religionem. Tertio, ducendo ad inconueniens: quia ſi deſtruẽdo huius ſolutionis fundamentum dicatur, quòd ſub uoto cadũt opera religionis, & profeſſio eorundem, ſequitur quòd habens tale uotum, ſi eſt coniugatus, teneatur ad uotum paupertatis. (Poteſt enim habere ſolam adminiſtrationem bonorum abſque proprietate in matrimonio.) Sequitur quòd teneatur ad uotum obedientiæ in his, quæ non contrariantur coniugio, & ſimiliter caſtitati: immò ſequitur quòd teneatur dicere horas canonicas, ſi profeſſi tenentur, quæ inconuenientia uidentur. Et ſi quis ſequelas ex neſo obedientiæ conſideret, deducet ſubiectionẽ huius reſpectu regulæ, & ſtatutorũ, & conſuetarum illius religionis, quã vouit aſſumere, & exinde tot, vt abſurdum ſit audire. Dicendũ eſt igitur ad quæſitum, quòd ad pœnitentiam magnam tenetur, quia magni reatus peccatum incurrit, & ad uoluntatẽ profitendi religionem quãdo poterit: nec dico quod teneatur I de neceſſitate ſalutis ad aliud, deberet tamen bonis operibus exhibere ſe quaſi religioſum. Vnde collige quòd uotum religionis tripliciter dicitur, ſ. uotum de ingreſſu religionis, & uotum de profeſſione religionis: & uotum de ipſa religione, qd̃ ſolum propriè dicitur uotum religionis, quod ſi fiat ſine Eccleſiæ approbatione, eſt ſimplex: ſi cum approbatione, eſt ſolẽne. Vnde etiam uidere potes, quàm differens ſit propria materia in primo, ſecundo, & tertio, & quòd eadem eſt materia tertij, & quarti.

❡ Ad rationem uerò aliarum opinionum reſpondendo dicit̃, quod prima opinio fauet noſtro propoſito, dum ponit diuerſitatem materiæ: & uerum dicit loquendo de materia proxima, & immediata, penes quam cætera penſantur. Secunda autem opinio fundata in ratione cum ſimilitudine nõ habet neceſſitatem: quoniam ex hoc quòd promiſſio eſt propter promiſſum, nihil aliud habetur, niſi quòd uana eſſet promiſſio abſque debito promiſſi: nec ex hoc optimè infertur, ꝙ cum debitor futuræ promiſſionis, eſt debitor ad conſtituendum ſe obligatum ad exequendum id, quod ſub futura promiſſione cadit. K Et non ſequitur, quòd iſta promiſſio prima, qua obligo me ad promittendum, cadat ſub executione futuræ promiſſionis, ut patet in exemplo. Si quis promiſit alicui quòd poſt mẽſem ducet eam in uxorem, ſub hac promiſſione non cadit, quod teneatur ei reddere debitum coniugale, ad quod tamen obligabitur ex contracto coniugio, quod eſt quaſi ſecunda promiſſio, ad quam ſecundam promiſſionem tenetur ex prima, ut patet.

❡ Ad id vero quod additur, quòd magis quæritur opus, quàm promiſſio, ſicut terminus, quàm uia, reſpondetur, quòd reddẽdo ſingula ſingulis reſpectu cuiuslibet promiſſionis, verum eſt, quòd magis quæritur opus quàm promiſſio. Sed error eſt in hoc, quòd reſpectu primi uoti, ſcilicet ſimplicis, opus eſt ipſa

gatur, & hæc ẽ obligatio iuris naturalis. Sed ad hoc quòd aliquis obliget̃ ex aliqua promiſſione obligatione ciuili, q̃dam alia requirũtur. Deus aũt etſi bonis nr̃is nõ egeat, ei tñ maximè obligamur: & ita uotum ei factum, eſt maximè obligatoriũ.

G Ad II dicendũ, ꝙ ſi illud qd̃ quis uouit, ex quacunque alia cã impoſſibile reddatur, debet hoc facere quod in ſe eſt, ut ſaltẽ habeat promptã uolũtatẽ faciendi qd̃ poteſt. Vnde ille qui uouit monaſteriũ aliquod ĩtrare, dẽt dare operã, quantũ põt, ut ibi recipiatur. Et ſi quidẽ intentio ſua fuit ſe obligare ad religionis ingreſſum principaliter, & ex cõſequẽti elegit hãc religionẽ, uel hunc locũ, quaſi magis ſibi congruentẽ, tenet̃, ſi non poteſt ibi recipi, aliã religionem intrare. Si aũt principalr̃ itẽdit ſe obligare ad hãc religionẽ, uel ad hunc locum pp ſpecialẽ cõplacẽtiam huius religionis uel loci, non tenet̃ aliã religionẽ itrare, ſi eũ illi recipere nolũt. Si uero icidit ĩ impoſſi-

F ſolẽnis profeſſio, & nõ opus obediẽtiæ &c. Ac p hoc cõceditur, ꝙ ſicut pfeſſio fit pp obedientiæ, continẽtiæ &c. ita uotũ ſimplex fit pp profiteri. Hoc eſt. n. opus, ad quod ſolũmodo immediatè ordinatur promiſſio talis uoti ſimplicis, & hoc opus eſt terminus uoti ſimplicis & eſt opus quod tãti meriti, ꝙ ſi abſq; culpa ſua non ſequeretur executio obedientiæ, cõtinẽtiæ, aut paupertatis, creditur quòd euolaret ad cœlum quantũ eſt ex parte huius meriti. Similitudo aũt ex Anſelmo, q̃uis excludi poſſet ex eo, ꝙ theologia ſymbolyca nõ eſt argumentatiua: uerũtamẽ dicitur primò, quòd male afferatur ad propoſitum, quia Anſelmus comparat facere cum uoto, uel ſine voto ad donationem fructus cum arbore, uel ſine arbore, & non comparat vouentem futurum votum ad promittentẽ arborem, & fructus. Dr̃ ſecundò, ꝙ amiſſa ſimilitudine ad propoſitum, debet cum grano ſalis intelligi, diſtinguendo ꝙ fructus poſſũt dupliciter promitti. Vno mõ, ex æquo cum arbore, ac ſi promittat duo diſparata, arborem ex una parte, & fructus ex H altera. Alio mõ ordine quodam, ſ. mediatè uni, & immediatè alteri, ita quod arbor promittatur immediatè, & fructus mediante arbore. Qui ergo promitteret arborem ſeorſum, & fructus ſeorſum, ad utrunque tenetur, quia duo promiſit: qui uerò promitteret fructus prout ſunt in arbore, non tenetur niſi ad arborẽ fructuoſam, nihil ſibi reſeruando. Votum aũt quo quis vouet ſe futurum religioſum, aſſimilatur promittenti arborẽ cũ fructibus ſecundo modo, & non primo: & propterea non obligat niſi ad profeſſionem fructuoſam, immò ex hac ſimilitudine ſequitur contra arguentẽ. Quia quemadmodũ ſucciſa iniuſtè arbore, & ab ipſo qui promiſerat, non tenetur recompẽſare niſi quantum ualeat illa arbor fructuoſa, nec tenetur ſingulis annis dare ei fructus, qui producti fuiſſent: ita ſucciſa facultate profitendi Deo, niſi de fructuoſa profeſſione, & non de operibus ipſis, quæ fuiſſent fructus profeſſionis, tenetur.

❡ In eadem reſponſione ad ſecundum eiuſdem tertij articuli, I dubium occurrit, de illa quæ uouit uirginitatem ratione non continentiæ abſolutè, ſed continentiæ uirginalis, an corrupta culpabiliter teneatur continere. Et eſt ratio dubij, quia ſi iſta fuit ei præciſa ſui caſus, non uouiſſet, ſicut nec uouiſſet, ſi fuiſſet corrupta. Allegatur ſiquidem dictum authoris in 38. diſtinctione 4. ſententiarum, quæſtione 1. articulo 3. quæſtione 1. ad primum, quod illud quod uotum fiendum impediret, ſi præſens eſſet, etiam uoto facto obligationem aufert: & ſuper hoc diſcretio obligationis uotorum fundanda dicitur. Conſtat autem in propoſito caſu hoc accidere. ergo. In oppoſitum eſt cõmunis doctorum ſententia de uoto uirginitatis: cum tamẽ rationabile ſit, multas ſi non eſſent uirgines, non fuiſſe ſe aſtricturas voto.

❡ Ad hoc dicitur, quòd de uoto dupliciter loqui poſſumus, ſcilicet, aut ſecundùm naturam uoti, aut ſecundùm intentionem uouẽtis. Et ſi in propoſito eſt dicendum, ſecundùm naturã talis uoti, ſ. uirginitatis, cum ſeruare uirginitatem non conſiſtat in operatione, ſed in non operando, quoniam conſiſtit in negatione venereæ uoluptatis uoluntariæ, & hæc negatio nõ pro quodam tempore, ſed ſemper ſit de ratione uirginitatis: (exigitur namque ad uirginem, quòd nunquàm uoluntariè veneream admittere uoluptatem) conſequens eſt, ut uotum uirginitatis ex ſua natura obliget ad nunquàm uoluntariè venereũ admittere opus. Et quia uniuerſali negatiuæ quælibet ſingularis affirmatiua contradicit, ideò uoto de nunquàm admittenda venerea, quocũque tempore admittatur, oppoſitum eſt. Idẽ eſt ergo amore uirginitatis uouere, & uouere amore nunquã admittendi veneream uoluptatem. Ac per hoc, ſi qua perſona poſt uotum uirginitatis ſemel deliquit, non liberata eſt ab obligatione nunquàm delinquendi. Si autem dicendum eſt ſecundum intentionem uouentis, ſic non eſt dubium, quòd uotum ultra limites intentionis uouentis non obligat. Et ſi aliqua hac præciſè intentione uouiſſet, ut ſi uirginitatem contingat ipſam perdere, non vult amplius obligari, non tenetur

ex vo-

bilitatem implendi uotū ex ꝓpria culpa, tenet̄ inſup de propria culpa ꝑterita pœnitentiā agere: ſicut mulier q̄ uouit uirginitatē, ſi poſtea corrūpatur, non ſolū debet ſeruare qđ poteſt, ſcilicet perpetuam continentiam, ſed etiam de eo, quod admiſit, peccando pœnitere.

B

Ad III dicendum, quòd obligatio uoti ex ꝓpria uolūtate, & intentione cauſatur. Vnde dicitur Deutero. 23. Quod ſemel egreſſum eſt de labijs tuis, obſeruabis: & facies ſicut ꝓmiſiſti dño Deo tuo, & propria uolūtate, & ore tuo locutus es. Et iō ſi in intentione & uoluntate uouētis ē obligare ſe ad ſtatim ſoluendū, tenet̄ ſtatim ſoluere. Si aūt ad certū tempus, vel ſub certa cōditione, nō ſtatim tenetur ſoluere, ſed nec dēt tardare vltra q̄ intendit ſe obligare. Dr̄. n. ibidē. Cum votū uoueris dño Deo tuo, nō tardabis reddere, quia requiret illud dominus Deus tuus: & ſi morat⁹ fueris, reputabitur tibi in pctm̄.

Articvlvs IIII.

Vtrum expediat aliquid uouere.

Ad qvartvm ſic ꝓcedit. Vr̄ q nō expediat aliquid vouere. Non. n. alicui expedit, ut priuet ſe bono qđ ei Deus donauit: ſed libertas eſt unum de maximis bonis, q̄ homini Deus dedit, qua[b] videtur priuari per

C

ex voto poſt perditā virginitatē de cætero ɔtinere. Perinde. n. A eſſet ac ſi uouiſſet, ſe nō prima vice admiſſurā venereā uoluptatē. Verū talis intentio non probatur in aliqua pſona ex al latis, dubitādo. ſ. ex hoc, q ſi fuiſſet præſcia ſui caſus, nō vouiſſet. Conſtat namq; innumera pacta, ualida eſſe talia. ſ. q ſi af fuiſſet à principio pſcientia futurorum, non fuiſſen: facta, vt patet de matrimonijs, & profeſſionib. multis. Similiter nec ex hoc, q ſi fuiſſet nō uirgo, non uouiſſet: hoc namq; ſpectat ad excitationem ad votum, & non ad conditionem obligationis. Non enim ex hoc fit uotum conditionale, ſed incitat ad faciendum uotū abſolutè. Authoritas autem allata authoris non ſuffragatur; & malè uidetur intelligi: quoniam author loquitur de impedimento voti, & non de impedimēto uoluntatis uouentis. Et docet, q quicquid impediet uouendum, aufert voto facto obligationē, ut patet de materia impoſſibili ibidē pluribus exemplis. Oportet n. uotum habere materiam poſſibilē: quoniam ad impoſſibile nemo tenetur: & non docet, q quicquid impediret uoluntatem vouentis, ſi præſens eſſet, auferat à uoto obligationem. Hæc enim doctrina uniuerſas religiones cum clero eneruaret: quoniam innumeri euentus, ſi præſentes eſſent quando fit uotum, impedirent uoluntatem uouentis, q tamen non auferunt uoto facto obligationem.

¶ Circa eandem materiam, ſ. uotum continentiæ, occurrunt duo dubia mota ab alijs, ſed minus, ut uidetur, benè ſoluta. Primum eſt, an uotum non nubendi, ſit uotum caſtitatis. Secūdū eſt. An cōcubina, uel meretrix, ut ſatisfaciat lenoni ſuo timēti ne eam deſerat, uouens non nubere, poſſit poſt licitè nubere.

¶ Ad primum dubium, quod in quolibeto noſtro primo tractaui, iterum dicitur, quòd uotum non nubēdi æquiualet uoto caſtitatis, quo ad propriam materiam uoti caſtitatis, licèt D non quo ad communem materiam, uotis & præceptis.

¶ Ad cuius euidentiam ſcito, quòd uotum caſtitatis habet duplicem materiam, ſcilicet communem, & propriam. Materia propria eius eſt caſtitas ſupererogationis, quæ directè opponitur operibus matrimonij: quoniam propria materia uoti eſt bonum ſupererogationis. Materia uerò communis eius eſt caſtitas oppoſita luxuriæ: & propter hanc communem materiā fit, ut habens uotum caſtitatis, ſi fornicetur, faciat contra uotum. Iam enim dictum eſt, quòd uotum propriè dictū, cadit ſuper materiam communem, & non ſolùm ſuper propriā, dū dictum fuit, quòd neceſſaria ad ſalutem poſſunt eſſe materia uoti propriè dicti: in uoto autem non nubendi conſtat, quòd ſola caſtitas ſupererogationis clauditur. Aequiualent ergo uotum non nubendi, & uotum caſtitatis, quo ad propriam materiam uoti: quàmuis ille qui habet uotum non nubendi, ſi fornicetur, non faciat contra uotum. Hæc enim differentia ex materia communi uoti, & non ex propria procedit, ut patet ex dictis. E Et quia uota ſecundùm propriam materiam uoti primò conſiderantur, iudicantur, diſpenſantur, & commutantur: iō eiuſdem rationis ſunt ambo, licèt non aduertentes ad huiuſmodi diſtinctionem, aliter dicere uideantur.

¶ Ad ſecundum dubium ſub dubitatione relictum in 38. diſ. 4. ſententiarum à Petro de Palude, dicitur cum diſtinctione, q aut mulier talis intendit uerè uotum emittere, & obligare ſe ad id, ad quod tale uotum ex ſe natum eſt obligare, quamuis nō intendat ſeruare caſtitatē, ſed luxurioſè uiuere, & de carne continue cogitare, tale uotum eſt obligatiuum: ſicut ꝓfeſſio illius qui propter auaritiam, & commoda luxuriæ, ueræ ꝓfeſſionis uinculum ſubiit nihil intendendo obſeruare, ipſum obligat, ut ſupra dictum eſt. Aut mulier intendit obligare ſe ſolū ad nō nubēdū, ut liberius malefaciat, credēs hoc poſſe cadere ſub uoto, & ſic cū finis ſit malus, & id qđ eſt ad finē non ſit de gñe ſuo bonū, quia finis eſt libertas peccādi, & materia, q eſt ad finē. eſt non nubere. nō conſtat non eſſe de gñe ſuo bonū, clarè patet, q votū tale nō eſt uotū, ſed ꝓmiſſio de nō impediendo malū, ꝓcedēs ex errore ſupponētis hoc poſſe eſſe materiā uoti: vñ ad nihil obligat tale votū. Et licèt utraq; intētio poſſit accidere, prima tñ cōiter accidere vr̄: qm̄ intēdūt uoto illo ſe aſtringere, quo bonæ mulieres ſolutæ ſunt aſtringere, cum uouēt non nubere. & hoc lenones ab eis reqrūt, ut tali uinculo arceātur à matrimonio cōtrahendo.

¶ In reſponſione ad tertiū eiuſdem tertij articuli, dubiū occurrit de uotis quæ ſūt nō ſtatim, nec certo tēpore, ſed ſine determinatione temporis ſoluēda, ut cum quis vouet ieiunare trib⁹ dieb⁹, aut offerre aliquā imaginem &c. & nihil cogitat de tempore, certū tñ eſt, q nō ſe intēdebat obligare ad ſtatim. *Porrecta per totum.* 472 3. conc. c. 138.

¶ Ad hoc dicitur, q quando intentio uouentis ignota eſt ſibi ipſi, ita q nihil aliud ſcit de intētione ſua, niſi q in caſu proponitur, tunc poſſet alicui uideri, quòd idem eſſet iudicium de obligatione huiuſmodi votorum, & de obligatione præceptorum affirmatiuorum: quoniam huiuſmodi vota obligant non ad ſemper, quemadmodum affirmatiua præcepta: & ſecundum hoc, ſicut præcepta affirmatiua ſine determinatione temporis obligant ſolum ad tempus neceſſitatis, ita etiam illa uota non obligarent niſi in articulo neceſſitatis. Sed hoc non rectè dicitur in propoſito: quoniam uotum licet ſit lex quædam ſingularis, non eſt tamen in propoſito de his, quæ ſunt quandoque neceſſaria ad ſalutem, ita ut articulus neceſſitatis determinaturus ſit tempus obligationis, ſicut in præceptis affirmatiuis cōtingit, ut patet de præcepto baptiſmi, & honorandi parentes, & huiuſmodi.

¶ Præt. Præcepta affirmatiua dantur cōiter hominibus, in quibus eſt tāta varietas, ut unum omnibus neceſſarium tēpus fortè impoſſibile eſſet ſtatuere. Lex aūt votiua eſt ſingularis, uouentem tantum ſponte obligans tempore præfixo à uouente.

¶ Præt. Obligatio uotiua eſt ex intentione vouentis: contra intentionem autem vouentium communiter uidetur eſſe, quòd expectetur articulus neceſſitatis. Nō eſt igitur de tempore executionis uotorum, ſicut de executione præceptorum affirmatiuorum cenſendum: ſed iuxta ſacræ legis authoritatem allatam in litera, tempus executionis eſt infra tarditatem, ſeu moram iuxta conſcientiam uouentis, quando non eſt tēpus præfixum. Ita quòd ſi conſcientia ſua ſibi dictat, quòd expectare per annum, aut duos annos &c. non eſt contra uinculū ſui uoti, non eſt in mora, non tardat reddere Deo uotum ſuum. Poteſt aūt hoc multipliciter ſcire. Primò, ex recordatione uinculi, quod habet, q numquàm occurrit ſibi cum remorſu, quòd non impleuit aut implet, ſed ut poſt impleudam. Secundò ex hoc, quòd intentio ſua erat ita obligare ſe promiſſione uotiua, ſicut conſueuit promittere alia, ſcilicet faciendo cum tempore ſatis largè. Tertiò, quia multa tempora ſunt tempora commoda ſecundum ueritatem, quæ tamen ſecundum morem uouētis non reputantur commoda, & ipſe intendebat de tempore commodo in idiomate ſuo. Quòd ſi nec ex his, nec alijs poteſt intentio uouētis haberi, determinatio temporis arbitrio boni uiri, penſatis ſingularibus conditionibus pſonæ, materiæ &c. relinquitur, ſi non poteſt tunc tutiorem partem eligere, ſcilicet reddendo uotum.

SVPER QV. LXXXVIII. ART. IIII.

D. Bon. 4. ſ. d. 38. q. 1. art. 1.

In articu. 4. eiuſdem quæſt. 88. aduerte, quòd articulus præſens de utilitate uoti inquirit, ut diuiſio quæſt. & titulus articuli teſtantur, ita quòd expedire ſignificat in propoſito, utile eſſe, ſicut in Euangelio. Expedit ut unus moriatur pro populo. Propter quod in corpore articu. utilitas uoti monſtratur non reſpectu Dei, ſed noſtri, quo ad utrumq;, ſcilicet promiſſionem, & redditionem, ordine tamen præpoſtero, ab opere

neceſſitatẽ, quã votũ imponit. ergo non uidetur expediẽs homini, quòd aliquid uoueat.

¶2 Præt. Nullus debet ſe[h] periculis inijcere: ſed quicumq; uouet, ſe periculo inijcit, quia qđ ante uotũ ſine periculo poterat pteriri, ſi nõ ſeruat̃ poſt uotũ, periculoſum eſt. vnde Aug. *dicit in epiſtola ad Armentariũ, & Paulinã. Quia iã uouiſti, ia te obſtrinxiſti, aliud facere tibi nõ licet. Nõ talis eris, ſi nõ feceris qđ uouiſti, qualis manſiſſes, ſi nihil tale uouiſſes: minor enim tunc eſſes, nõ peior. Modo autem tãto, quod abſit, miſerior ſi fidem Deo fregeris, quãto beatior ſi perſolueris. ergo non expedit aliqđ uouere.

¶3 Præt. Apoſtolus dicit primæ ad Cor. 4. Imitatores mei eſtote, ſicut, & ego Chri: ſed nõ legit[h] neq; Chriſtũ aliqđ uoluiſſe, nec[h] Apoſtolos. ergo videt̃ ꝙ nõ expediat aliquid uouere.

Sed contra eſt, quod dicitur in Pſalm. 75. Vouete, & reddite Domino Deo ueſtro.

Resp. Dicẽdũ, ꝙ ſicut ſupra dictũ * ẽ, votũ eſt ꝓmiſſio Deo facta. Alia aũt rõne promittit̃ aliqđ homini & alia rõne Deo. Homini qdẽ promittimus aliquid pp eius utilitatem, cui utile eſt & qđ ei aliquid exhibeamus, & ꝙ eũ de futura exhibitione prius certificem⁹: ſed ꝓmiſſionẽ Deo facimus non pp eius utilitatem, ſed pp noſtrã. Vñ Auguſtinus* dicit in prædicta epiſtola. Benignus exactor eſt, & non egenus, & q nõ creſcat ex redditis, ſed in ſe creſcere faciat redditores. Et ſicut id qđ damus Deo, nõ eſt ei utile, ſed nobis, q a qđ ei reddit̃, reddẽti addit̃, ut Auguſtinus ibidẽ * dicit: ita ẽt ꝓmiſſio, qua Deo aliqđ uouemus, nõ cedit iu ei⁹ vtilitatẽ, qui à nobis certificari nõ indiget, ſed ad utilitatẽ noſtrã inquantũ uouendo uoluntatem noſtrã immobiliter firmamus ad id, qđ expedit facere: & iõ[m] expediẽs eſt uouere[n].

Ad primvm ergo dicẽdũ, ꝙ ſicut non poſſe peccare non diminuit libertatem: ita etiam neceſſitas firmatæ uolũtatis i bonum, non diminuit libertatem, ut patet in Deo, & in beatis: & talis eſt neceſſitas uoti, ſimilitudinẽ quãdã habẽs cũ cõfirmatione beatorũ. Vñ Aug. dicit * in eadẽ epiſtola, ꝙ felix neceſſitas eſt, q̃ in meliora compellit.

Ad II dicendũ, ꝙ qñ periculũ naſcitur ex ipſo facto, tunc factũ illud nõ eſt expediẽs, puta, ꝙ aliquis per pontẽ ruinoſum trãſeat fluuiũ: ſed ſi periculũ immineat ex hoc, ꝙ hõ deficit ab illo facto, nõ deſinit pp hoc eſſe expediens. Sicut expediẽs eſt aſcendere equum, q̃uis periculũ immineat cadenti de equo: alioqn oporteret ab omnibus bonis ceſſare, q̃ ẽt p accidẽs ex aliquo euẽtu poſſunt eſſe periculoſa. Vñ dr̃ Eccleſiaſtes. 11. Qui obſeruat uẽtũ, non ſeminat: & q conſiderat nubes, numquã metet. Periculũ autem vouẽti nõ imminet ex ipſo uoto, ſed ex culpa hominis, q uoluntatẽ mutat tranſgrediẽs uotũ. Vñ Aug. dicit * in eadẽ epiſtola. Nõ te uouiſſe pœniteat, imò gaude iã tibi ſic nõ licere, qđ cũ tuo detrimẽto licuiſſet.

Ad III dicẽdum, ꝙ Chriſto ſm ſe non competebat uouere, tum quia Deus erat: tum ẽt quia inquantum homo, habebat firmatam uoluntatẽ in bono quaſi cõprehenſor exiſtẽs, quãmuis per quandam ſimilitudinem ex perſona eius dicatur in Pſal. 65. * ſecũdum gloſſam. Vota mea reddam in cõſpectu timentium eum: Loquitur autẽ de corpore ſuo, quod eſt Eccleſia. Apoſtoli autẽ intelliguntur uouiſſe pertinentia ad pfectionis ſtatum, quando Chriſtum relictis omnibus ſunt ſecuti.

Articvlvs v.

Vtrum votum ſit actus latriæ, ſiue religionis.

Ad qvintvm ſic procedit̃. Videtur ꝙ uotum non ſit actus latriæ, ſiuè religionis. Oẽ. n. opus virtutis[a] cadit ſub uoto: ſed ad eãdẽ uirtutẽ ptinere vr̃ ꝓmittere aliqđ, & facere illud. ergo uotum ptinet ad quãlibet uirtutẽ, & nõ ſpecialiter ad religionẽ.

¶2 Præt. Secundum* Tullium, ad religionem pertinet cultum, & cæremoniã Deo offerre: ſed illẽ qui uouet, nondum aliquid Deo[h] offert, ſed ſolum ꝓmittit. ergo uotum non eſt actus religionis.

¶3 Præt. Cultus religionis nõ debet[h] exhiberi niſi Deo: ſed uotũ nõ ſolum fit Deo, ſed etiã ſanctis, &

---

ad principium pcedendo, vtà nouoribus, & potiorib⁹ fiat diſciplina.

¶ In eodem art. in reſponſione ad primũ circa illud, Talis eſt neceſſitas voti &c. dubium occurrit: qm̃ falſum vr̃ eſſe, ꝙ neceſſitas voti ſit ſimilis neceſſitati nõ peccandi: qm̃ neceſſitas nõ peccãdi eſt neceſſitas ad bonũ, ut diſtinguitur cõtra malũ: neceſſitas uerò uoti eſt neceſſitas ad bonum, ut diſtinguitur contra minus bonũ, quia materia ꝓpria voti eſt bonum ſupererogationis, ut patet ex dictis, ad quod voti neceſſitat: bonũ autẽ ſupererogationis ut ſic, non opponitur malo, ſed min⁹ bono. igitur.

¶ Præterea, uotũ non neceſſitat ad bonum ſupererogationis abſolutè, ſed ad tale bonum ſupererogationis, puta, peregrinationẽ, ieiunium &c. Hæc aũt bona qñq; ſunt impeditiua maioris boni, ita ꝙ ſi ille non vouiſſet, quilibet conſuleret ſibi ꝙ eleemoſynas, aut aliquid aliud maius ſupererogationis opus faceret, q̃ peregrinaretur. Ergo uotum neceſſitat ad bonũ, habens per accidens annexũ impedimentum melioris. Cõſtat autem, ꝙ neceſſitas non peccandi nõ neceſſitat ad huiõi bona, ſed ad bonũ. Non eſt ergo talis neceſſitas uoti, ſicut neceſſitas nõ peccandi. Nec eſt habẽs ſimilitudinẽ quandã cũ confirmatione beatorum propter eaſdẽ rationes, quorum oppoſitum in litera dicitur.

¶ Ad hãc dubitationem breuiter dr̃, ꝙ ſimilitudo, ſi in omnibus curreret, non eſſet ſimilitudo, ſed identitas: ſufficit nãque ꝙ teneat quo ad id, in quo fit aſſimilatio. Hoc autem eſt in propoſito firmitas, ſeu neceſſitas ab bonum. In hoc autẽ conſtat, ꝙ voti neceſſitas ſimilis eſt libertati a pctõ, & confirmationi in bono, q̃ eſt in beatis, quicqđ ſit de neceſſitate ad tale bonũ &c. & hoc ſufficit ad propoſitum, ubi ſuſtinetur ꝙ neceſſitas uoti non opponitur libertati, quia eſt neceſſitas ad bonum: ſicut neceſſitas confirmatorũ nõ opponitur libertati, quia eſt neceſſitas ad bonũ. Pro plenitudine tñ doctrinæ ſcito, ꝙ uotũ de bono, qđ quandoq; per accidẽs impediret maius bonũ, non ita neceſſitat ad tale bonũ, quin relinquat uiam ad melius per commutationem uel propria poteſtate, ſicut cum cõmutatur in uotũ religionis: uel authoritate ſuperioris, cum commutatur in alia, ut inferius patet.

SVP. Q. LXXXVIII. ART. V.

In art. 5. eiuſdẽ 88. q. dubium occurrit circa proceſſum literę. Nam ex hoc, ꝙ uotum eſt promiſſio Deo facta, & promiſſio eſt ordinatio promiſſorum in eũ cui promittitur, optimè ſequitur, ergo uotũ eſt ordinatio eorum, q̃ quis uouet, in Deũ: & tamen in litera infertur, ergo eſt ordinatio in diuinũ cultum. Aliud eſt enim ordinari in Deũ, & aliud ordinari i Deũ per uiã cultus. Charitas namque ordinat in Deum, & non per uiam cultus.

¶ Ad hoc dr̃, ꝙ quia ſermo rei, nõ res ſermoni debet ſubijci, & in vnaquaq; materia ſermones intelliguntur ſecũdum ſubiectam materiã, idõ non eſt facienda uis in uerbis, ubi conſtat de rebus. Conſtat autem ꝙ Deo promittimus quicquid ꝓmittimus ſub ratione reuerẽtię, quoniã promittitur ut offerẽdũ Deo. Diuinam autẽ reuerentiam conſtat ad cul-

---

* Epi. 45. non multũ remote a fine tom. 2.

* ar. 1. & 2

* Epi. 45. poſt mediũ illius tom. 2.

* Eãdem epi. 45. a medio to mo 2.

Conclu. m

* Eadem epi. 45, nõ remote a fine to. 2.

* Epi. 45. nõ remote a fine tom. 2.

* Pſ. 21. eſt Aug. ibid.

Porrecta per totum.

473

Inf. q. 18. ar. 2. cor. Et 3. contra c. 138. Et op. 17. cap. 11. & opuſc. 18. cap. 3.

* Lib. 2. de inuentione in fol. 4. ante finẽ libri.

platis, qbus religioſi ꝓfitẽtes obedientiã uouent. ergo uotũ non eſt religionis actus.

Sed contra eſt, qđ dicit Iſaiæ 19. Colẽt eũ in hoſtijs, & muneribus, & uota uouebunt dño, & ſoluẽt: ſed colere Deũ ẽ ꝓpriẽ religiõis, ſiuẽ latrię. ergo B uotũ ẽ act⁹ latrię, ſiuẽ religiõis.

Respon. Dicẽdũ, ꝙ ſicut ſupra dictũ * eſt, opus uirtutis ad religionẽ, ſeu latriã ꝑtinet per modũ imperij, ſcđm ꝙ ad diuinã reuerentiã ordinat, qđ eſt proprius finis latriæ. Ordinare aũt alios actus in ſuum finẽ, ꝑtinet ad uirtutẽ imperantẽ, nõ ad uirtutes imperatas. Et ideò ᵐ ipſa ordinatio actuũ cuiuſcũq; uirtutis in ſeruitiũ Dei, eſt ꝓprius C actus latriæ.ⁿ Manifeſtũ eſt aũt ex * pdictis, ꝙ uotũ eſt qdã ꝓmiſsio Deo facta: & ꝙ ꝓmiſsio nihil eſt aliud, q̃ ordinatio qdã eius, qđ ꝓmittitur in eum, cui ꝓmittitur. Vñ uotũ eſt ordinatio qdam eorum, quæ qs uouet in diuinum cultũ, ſeu obſequiũ. Et ſic patet, ꝙ ᵖ uouere ꝓpriẽ eſt actus latriæ, ſeu religionis.ᵠ

Ad primum ergo dicendũ, ꝙ illud qđ cadit ſub uoto, qñq; ẽ actus alterius uirtutis, ſicut ieiunare, & cõtinẽtiã ſeruare. Qñq; uerò ẽ act⁹ religiõis, ſicut ſacrificiũ offerre, uel orare: utrorũq; tñ ꝓmiſsio Deo facta ad religionẽ ꝑtinet, rõne iam * dicta. Vñ patet, ꝙ uotorum quoddã ꝑtinet ad religionẽ rõne ſolius ꝓmiſsionis Deo factæ, q̃ eſt eſſentia uoti: qñq; etiam rõne rei promiſſæ, quę eſt uoti materia.

Ad secundum dicẽdũ, ꝙ ille q ꝓmittit, inquantũ ſe obligat ad dãdũ, iã quodammõ dat: ſicut dr̃ fieri aliqd, cum fit cauſa eius, qa effectus uirtute continetur in cauſa. Et inde eſt ꝙ nõ ſolùm danti, ſed etiam promittenti gratiæ aguntur.

Ad tertium dicẽdũ, ꝙ uotũ ſoli Deo fit, ſed ꝓmiſsio ẽt põt fieri homini: & ipſa ꝓmiſsio boni, q̃ fit homini, põt cadere ſub uoto, inquãtum eſt quoddã opus uirtuoſum. Et ꝑ hunc modum intelligẽdum eſt uotum, quo qs uouet aliqd ſãctis, uel ꝑlatis, ut ipſa ꝓmiſsio facta ſanctis, uel ꝑlatis cadat ſub uoto materialiter, inquãtũ. ſ. homo D

ad cultũ Dei pertinere, & propterea ex hoc, ꝙ voto promiſſa ordinãtur in Deũ, infertur. ergo ordinatur in cultũ. Non ergo ex hoc ꝙ aliquid ordinãtur in Deũ, ſed ex hoc ꝙ aliquod promiſſum ordinatur in Deũ, concluditur. ergo ordinatur in cultũ diuinum. Vnde eoã credere, & ſperare, qui ſunt actus theologaliũ virtutum, & amare Deũ, ſi ex voto fiãt, ordinãtur vt exeũt à ſubiecto in diuinã reuerentiam, ſiuẽ religionis, licèt hoc ſit per accidens.

¶ In ratione ad ſcđm ar. 5. eiuſdẽ q. 88. aduerte, ꝙ promiſſio poteſt dupliciter accipi. Primò in ordine ad rẽ ꝓmiſſam, & ſic ſumit in litera, & bene dicit, ꝙ non eſt dare, ſcilicet niſi in cauſa. *Q. 81. ar. 7. & ar. 1. ad 1.* Alio modo, ſumit vt eſt in ſe quidã mẽtis actus, quo me ũ nia ſe ſubiecit Deo, dum promittit illi aliquid. Et ſic q ꝓmittit Deo, dat Deo non rẽ dandã, ſed mentẽ ſecundũ illũ actum: ſicut ẽt dictũ eſt, ꝙ uo eſt oblatio mentis. & ſic vouens cultũ Deo offert ẽt in actu. Vnde Iſaias inter actus religionis nõ ſolùm poſuit reddere vota, ſed vouere, dicens. Vota vouebũt Dño &c. vt in litera habes. *Conclu. m*

** Ar. 1. & 2.*

¶ In rõne ad tertiũ eiuſdẽ quinti articuli, dubiũ occurrit de votis, quæ fiunt ſanctis: qm̃ malè videnť interpretata in litera, quia eodẽ modo promittimus ſanctis, quo accidit Deo. ſ. ꝙ non intercedunt duę promiſſiones, ſicut accidit in votis, quæ fiunt in manus prælatorum, vt patet ex ipſa vocum differentia. Dicimus namque, Voueo tibi ſancte Petre, & non dicimus, Voueo tibi Domine Abbas: ſed voueo Deo & ſanctis, quòd ero tibi obediens. *Conclu. p*

¶ Ad hoc dicitur, quòd quia ſancti ſunt medij inter Deum & homines, & medium vtriuſque naturam ſapit, ideò diuerſa de ſanctis ſentiuntur in propoſito. Si enim conſiderẽtur ſancti vt homines, ſeu creaturæ rationales capaces ſecũdum ſe honoris, obedientiæ &c. ſic promiſſiones quæ eis fiunt, nõ ſunt vota, ſed poſſunt eſſe materia voti. Et in hoc conueniunt ſancti cum hominibus viatoribus, & ſic conſiderat eos litera loquens de ſanctis ex ea parte, qua diſtinguuntur à Deo, & verum dicit. Si autem conſiderantur ſancti ut ſunt dij participatiue, immo ut in eis eſt, & honoratur Deus, ſic promiſſiones eis factæ ſunt uota, quoniam Deo in ipſis fiunt. Et quoniam uoti nomẽ ſonat promiſſionem Deo factam, ideò cũ abſolutè quis uouet ſancto alicui intelligitur uouere Deo in illo ſancto: ſicut blaſphemãs aliquem ſanctum, intelligitur blaſphemare Deũ in ſancto illo, vt ſuperius dictum eſt, quia blaſphemia ſolius Dei eſt. Simile namque eſt de vouere, quoniam ſoli Deo fit. Et confirmatur, qa aliter ſanctis, aliter hominibus aliquid promittitur. Sanctis nãque promittitur ſicut Deo. ſ. nõ ratione utilitatis ſanctorũ, aut certificationis eorundem, ſicut fit hominibus, vt patet in litera articuli præcedẽtis. eadem ergo ratione votum fit Deo, & ſanctis. Nec obſtat ꝙ vouere ſit actus latriæ, ſeu religionis: quoniã eiuſdem virtutis actus eſt vouere, & orare: & conſtat ꝙ oramus ſanctos in ordine ad Deum. Et confirmatur hoc ex eo, ꝙ vouentes nõ recurrunt ad ſanctos, niſi ſicut orantes ad eoſdem recurrũt. Et qũ certa ratione neſciamus, an ſancti noſtra vota cognoſcãt, quamuis piè hoc credamus, cõſequens eſt, vt vouẽdo ſanctis ad Deum in ipſis recurramus. Conſonat quoque huic interpretationi modus vouendi, quia. ſ. ſanctis abſolutè vouemus, ſicut Deo, prælatis aũt non: ſed vouere nos dicimus Deo, aut ſanctis, ſeruare quæ homini promittimus, vbi manifeſtè ſanctos contra homines diſtinguimus, ponentes illos ex parte Dei. Et hoc de facto ſeruatur in profeſſione fratrum ordinis Prædicatorũ uouentium Deo, Beatæ Mariæ, beato Dñico, & oĩbus ſanctis, ꝙ erunt obedientes pręlato ſuo.

¶ In eadem reſponſione dubium occurrit, An quando in voto concurrunt duæ promiſſiones, altera vt materia, altera vt eſſentia voti, ſi quis tranſgreſſor voti extiterit, peccatũ duarum ſpecierum incurrat. verbi gratia. Voueo Deo, quòd ero obediens prælato meo. Si ſum innobediens, an peccem ſolùm cõtra votum, an etiam contra obediẽtiæ virtutem, vt ſic peccatum ſit & in ſpecie ſacrilegij, & in ſpecie inobedientiæ. Et eſt ratio dubij, quia ſi ſic dicitur, pari ratione vouens ieiunare die ſabbathi, frangẽdo poſtmodum ieiunium peccabit etiã dupliciter. ſ. peccato gulæ, & peccato ſacrilegij: quod videtur falſum, cum contingat frangere votum ieiunij abſque violata ſobrietate. Si verò non ſic dicitur, pari ratione frangens ieiunium præceptum ab Eccleſia, non peccaret contra ſobrietatem, ſeu abſtinentiam, ſed ſolùm contra obedientiam, cuius oppoſitum ſuperius, & inferius habetur. Eſt enim votum lex ſingularis, ſicut præceptum lex communis. ** In corp. ar.*

¶ Ad eius euidentiam primo ſciendum eſt, quòd inter præcepta legis, & vota, eſt conuenientia ſecundũ aliquid, & differentia ſecundùm aliquid. Conueniunt ſiquidem in hoc, quòd tam præcepti, quàm voti materia eſt actus virtutis: præcipit ſiquidẽ lex quæ ſunt iuſtitiæ, manſuetudinis, temperantiæ &c. Differunt verò in hoc, ꝙ materia præcepti eſt actus neceſſarius ad virtutem, ſine quo. ſ. virtus ſaluari nequit, ſiuè iſta neceſſitas ſit ex natura actus abſolutè, vt patet de honoratione parentũ (ſine ea ſiquidem nõ poteſt ſaluari pietas, & de furto, homicidio, adulterio &c. cũ quibus non ſtat virtus) ſiuè iſta neceſſitas ſit ex poſitione legis, vt patet de coniunctione carnali cum cõſanguineis, vel affinibus in ſecundo, & alijs gradibus. Eſt enim E huiuſmodi abſtinentia neceſſaria ad caſtitatẽ, nõ ex natura actus & virtutis, vt patet in antiquorum ſanctis matrimonijs in talibus gradibus, ſed ex legis determinatione. Et ſimile eſt de ieiunio reſpectu abſtinẽtię, extractione homicidæ de Eccleſia reſpectu ſacrilegij, & alijs eiuſmodi. Materia verò voti eſt actus ſupererogationis, nec ex voto fit talis actus neceſſarius ad virtutẽ illam: quoniam uotum non reſpicit virtutem illam vt finẽ, ſicut lex, cuius eſt facere homines virtuoſos, ſed fit ex voto talis actus neceſſarius ad virtutẽ religionis ex hoc ipſo, ꝙ aſſumitur vt materia voti, ita quòd actus voto promiſſus, puta, ieiunare ſabbatho, qui erat ſupererogationis reſpectu operãtis, & uirtutis illius, ad quẽ ſpectat actus ille, puta, ieiunare, factus eſt ex ui uoti neceſſarius reſpectu operantis, & reſpectu religionis cuius eſt uouere, & reddere uota, & non eſt factus neceſſarius reſpectu illius uirtutis, cuius actus ieiunare eſt, puta, abſtinentiæ, ita ꝙ ſicut præceptum poſitum ſubſternit actum ieiunij uirtuti abſtinentiæ, tanquam neceſſarium ad illam, & propterea frangens

ieiuniu[m]

Ieiuniū Eccleſiæ, peccat cōtra abſtinentiā, & non cōtra obedientiā formaliter, ſi deſit contēptus: ita votū ſubſternit actū ieiunij virtuti religionis, tanq̄ neceſſariū ad illā. Et ppea frangens ieiuniū uotiuū peccat cōtra religionē, & nō contra abſtinentiā formaliter, ſi deſit ſuperfluitas gulæ oppoſita abſtinentiæ.

¶ Sciendū ſcdo, q ſicut pmiſſio fcā Deo, eſt actus religionis, ita promiſſio facta homini, eſt actus fidei, q̄ eſt virtus moralis. Et rō ſ pprii eſt, qa .ſ. eiuſdē virtutis eſt promittere, & reddere pmiſſa. *Porrecta per totum.* Eſt. n. fides, vt Tullius, & Aug dicūt, qua fiunt dicta. Fidei igit̄ actus eſt pmittere homini: ſed qñ valde diuerſa ſunt, quæ cōtingit hominē homini pmittere materia pmiſſionis nō hēt certam & determinatam virtutē. Contingit. n. pmittere homini actū iuſtitię neceſſariū, vt reddere depoſitū, vel mutuū, aut cōferre officiū reipublicæ parti digniori: & actū fortitudinis ſupererogationis, vt pugnare p amico: vel liberalitatis, vt donare prædiū &c. Quibus præmiſſis rñdetur quæſito cū diſtinctione, q qñ in voto ſunt duæ pmiſſiones, ſi pmiſſio quæ dr̄ materia voti, ſecundū ſe obligat ad mortale, tunc tranſgreſſor voti peccat cōtra votū, & cōtra fidē, & vlterius cōtrà illam virtutē, qa actus promiſſus erat neceſſari⁹ ad virtutē. Vt patet, ſi qs nō ſolū promitteret homini reddere depoſitū, ſed voueret Deo q ſeruaret promiſſum hoi. Tráſgrediēdo namq; votū, triplicē deformitatē incurreret, ſacrilegij, infidelitatis, & iniuſtitię. Si autē promiſſio illa facta homini abſolutè nō obligat ad mortale, ſed obligatio ad mortale eſt ſolūm ratione adiuncti voti, tunc tranſgreſſor nō incurrit peccatū niſi cōtra votū, & hoc loquendo de peccato, qd̄ pfectè eſt peccatū. ſ. mortale. Qd̄ dico, qa poſſent aliæ deformitates leues adiūgi. Vnde qa promiſſio de obediētia, quæ fit prælatis ex ſe abſolutè obligat ad mortale, ēt ſi nūquā voto formaretur, qñ eſt in perpetuæ obligationis vinculū deo tráſgreſſor voti obediētiæ peccat dupliciter & contra votum, & contra obedientiam.

474 Inf q. 189 ar. 2. cor. Et 3. q. 28 ar. 4. cor. Et 3. cōtr. c. 138. Et opu. 17. c. 12. & opu ſc. 18. c. 13 Li. 2. c. 24. in prin. & eſt c. vlt. li.

† Li. 5. tex. 6. tom. 3.

• Ar. 4. huius queſt.

Concl. m

• Ar. præc.

F ¶ Ex his patet ſolutio primæ obiectionis, & ſimiliū, aſſumēdo p regula, q qñ actus eadē ſub voto nō eſſet neceſſarius, ceſſante voto, tūc tráſgreſſio vnius eſſet ſpeciei: qñ verò eſſet neceſſari⁹, tūc vltra traſgreſſionē voti fieret cōtra illā virtutē. Et indè eſt, q licet coniugatus, & nō cōiugatus haberēt votū caſtitatis, ſi cōiugatus vtat̄ vxore ſua, vel votū petendo debitū, peccat contra votū, & nō cōtra caſtitatē. Nō cōiugatus verò, ſi cognoſcat mulierē, peccat contra votum, & contra caſtitatem. *D. 1175.*

¶ Sedę quoq; obiectionis patet ēt ſolutio, q. ſ. nō eſt par rō de præcepto, & voto, licet votum quædā ſingularis lex ſit, qñ præceptum ordinatur ad virtutē illā, cuius actū præcipit, cuius ſignū manifeſtū eſt, q qui dex capiēs in eccleſia homicidā, eſt ſacrilegus. Homo aūt capiēs noctur nū populatorē, & cognoſcēs cōſanguineā quarto gradu cōmittit inceſtū, quē tñ nō cōmitteret, ſi Eccleſia reſtringeret cōſanguinitatē ad tertiū ſolū gradū. Cōmittentes ſiquidē hæc, ſacrilegij, & inceſtus rei dnr̄, & nō rebellionis, aut inobedientiæ: hoc enim reſtatur, q præcepta ordinant actū ad virtutē illā, cui ſubſternit. Votum verò ordinat actū ad religionis virtutē, cuius actū quē pro materia aſſumit, ſubſternit: qñ nihil aliud votū facit, niſi qa aſſumit talē actū in materiam religionis: ſicut præceptū, vt dictū eſt, aſſumit talē actum in materiā talis, vel talis virtutis. Nō eſt ergo in voto ſupererogationis, niſi ſimplex tráſgreſſio voti: in pcepto aūt eſt tranſgreſſio virtutis, & ſi cōtēptus pcepti addit, eſt ēt tráſgreſſio obediētiæ debitæ ſuperiori, cui contemptus opponitur; quod in voti tranſgreſſione nō habet locum: quia nō à ſuperiore, ſed à ſeipſo votū eſt, niſi forte ad eſſet contemptus diuini præcepti de voto ſeruando.

• Ca 3. circa princ. tom. 6.

• Ca. 84.

• Ar. pc. ad. 2.

• Li. 2 c. 4. tomo. 5.

• Q. 14. ar. 1.

vouet Deo ſe impleturū, quod ſanctis, vel prælatis promittit.

ARTICVLVS VI.

Vtrum magis ſit laudabile, & meritorium facere aliquid ex voto, quàm ſine voto.

AD SEXTVM ſic proceditur. Videt̄ q magis ſit laudabile & meritoriū facere aliquid ſine voto, q̄ cum voto. Dicit. n. *Proſper in ſecūdo de vita cōtēplatiua. Sic abſtinere, vel ieiunare debemus, vt nō nos h neceſſitati ieiunādi ſubdam⁹, ne iā nō deuoti, ſed inuiti rē voluntariā faciamus: ſed ille qui uouet ieiunium ſubdit ſe neceſſitati ieiunandi. ergo melius eſſet ſi ieiunaret ſine uoto.

¶ 2 Præt. Apoſt. dicit 2. Corint. 9. Vnuſquiſq; prout deſtinauit in corde ſuo h nō ex triſtitia, aut ex neceſſitate. Hilarē. n. datorē diligit Deus: ſed qdā ea q̄ uouēt ex triſtitia faciūt, & hoc uī̄ pcedere ex neceſſitate, q̄ uotū imponit, qa neceſſitas cōtriſtās ē, ut dr̄ 5. † Metap. ergo meli⁹ ē aliqd facere ſine uoto, q̄ cū uoto.

¶ 3 Præt. Votū neceſſariū eſt ad hoc, q h firmetur uolūtas hominis ad rē quam uouet, ut ſupra *habitū eſt: ſed non pōt firmari melius uolūtas ad aliquid faciēdum, q̄ cū actu facit illud. ergo non melius eſt facere aliquid cum uoto, quàm ſine uoto.

SED CONTRA eſt, q ſup illud Pſal. 75. Vouete, & reddite, dicit glo. Vouere uolūtati cōſulitur: ſed conſiliū nō eſt niſi de meliori bono. ergo melius eſt facere aliqđ melius opus ex uoto, q̄ ſine uoto, quia q facit ſine uoto implet tñ unū conſiliū, ſcilicet de faciēdo: qui autē facit cum uoto. implet duo conſilia, ſcilicet & uouendo, & faciendo.

RESPON. Dicēdū, q m triplici ratione facere idē op⁹ cū uoto eſt meli⁹, & magis meritoriū, q̄ facere ſine uoto. n Primo quĩ, qa uouere ſicut *dictū eſt, eſt actus latriç, q̄ eſt pcipua inter uirtutes morales. Nobilioris at uirtutis eſt op⁹ melius, & magis meritoriū, uñ d actus inferioris uirtutis eſt melior, & magis meritorius ex hoc, q imperat̄ à ſuperiori uirtute, cuius actus fit p imperiū: ſicut act⁹ fidei, uel ſpei melior eſt ſi imperet̄ à charitate. G Et ideò actus aliarū uirtutū moraliū, puta, ieiunare, qđ eſt actus abſtinētiæ & cōtinere, qđ ē act⁹ caſtitatis, ſunt meliora, & magis meritoria ſi fiāt ex uoto, qa ſic iā pertinēt ad diuinū cultū, quaſi quædā Dei ſacrificia. Vñ* Auguſt. dicit in lib. de virginitate, q neq; ipſa uirginitas, qa uirginitas eſt, ſed qa Deo dicata eſt, honorat̄, q̄ fouet, & cūſeruat cōtinētia pietatis. H Secūdo, qa ille q uouet aliquid, & facit, plus ſe Deo ſubijcit, q̄ ille q ſolūm facit. Subijcit. n. ſe Deo nō ſolūm quantū ad actū, ſed ēt quantū ad poteſtatē, qa de cætero non pōt aliud facere: ſicut plus daret homini, qui daret ei arborē cū fructibus, q̄ qui daret ei fructus tñ, ut dicit* Anſelmus in libro de ſimilitudinibus: & inde eſt, q ēt promittētibus gratiæ agunt̄, ut • dictū eſt. I Tertio, qa per uotū immobiliter uoluntas firmatur in bonū. Facere aūt aliquid ex uolūtate firmata in bonū, pertinet ad perfectionē uirtutis, ut patet p * Philoſ. in 2. Ethic. Sicut ēt peccare mēte obſtinata, aggrauat peccatū, & dr̄ peccatum in Spiritum ſanctum, ut ſupra • dictum eſt.

AD PRIMVM ergo dicendū, q authoritas illa eſt intelligēda de neceſſitate coactionis, q̄ inuoluntariū cauſat, & deuotionem K excludit. Vñ ſignanter dicit: Ne iā nō deuoti, ſed inuiti rē uoluntariam faciamus. Neceſſitas autem uoti per immobilitatem fit uolūtatis, undè & uoluntatem cōfirmat, & deuotionē auget: & ideò ratio non ſequitur.

AD 2m. dicendum, q neceſſitas coactionis, inquātū eſt cōtraria uolūtati, triſtitiā cauſat, ſm * Philoſ. Neceſſitas aūt uoti in his, q ſunt benè diſpoſiti, inquantum

SVP. Q. LXXXVIII. ARTIC. VI.

IN 6. eiuſdem q. 88. nota, quòd cum in 4. art. de vtilitate voti, & in quinto de ſpecie bonitatis voti, in textu comparatiua ſecundum

Loco citato in arg.

cundum bonitatem quæſtio agitur, an. ſ. ſit melius opus cũ voto, quàm ſine. Et additur in titulo magis meritorium in habẽtibus charitatem, quorum ſolũmodo opera ſunt meritoria.

¶ In reſponſione ad ſecũdum eiuſdem 6. art. dubium occurrit, An ille quem pœnitet vouiſſe, ita q̃ diſplicet ei vouiſſe, et ſi eſſet in ſtatu libertatis, ſicut erat antequã vouiſſet, nollet vouere, ex quo tñ voto aſtringitur, vult ſeruare votum ſuũ, peccet, & ſi peccat, an peccet mortaliter. Videtur enim q̃ nõ peccet, quia velle ſuũ fertur in obiectum licitum abſque aliqua mala circunſtantia. Manifeſtatur aſſumptũ, quia idẽ eſt obiectum iſtius, & obiectum volũtatis non habentis votũ, qui refutat obligare ſe voto quem conſtat non peccare. Differẽtia nãque inter iſtos duos non eſt ex parte obiecti, ſed ex parte modi volendi: qa habẽs votum fertur in liberta tem à voto conditionaliter, ſ. ſi eſſet in ſtatu libero: non habens vero votum fertur in libertatem abſolutè, quia eſt in ſtatu libero.

¶ In oppoſitũ autem eſt, quia actus cadens ſuper materia repugnante, eſt malus: ſed actus pœnitendi in propoſito cadit ſup materia repugnante, quia ſuper bono. ſ. voto emiſſo, pœnitẽtia enim non debet eſſe niſi mali præteriti. ergo hmõi pœnitentia peccatum eſt. Et q̃ ſit mortale, tum quia ex hoc ipſo q̃ habet materiam repugnantem, eſt actus malus ex ſuo genere: tũ quia alioquin religioſus dolens ſe eſſe, fuiſſe, & fore religioſum paratus tñ viuere religioſè ex quo eſt, eſſet in bono ſtatu. Dolor enim ille nihil aliud eſt, quàm pœnitentia voti religionis, cum voluntate non vouendi religionem, ſi eſſet liber.

¶ Ad euidentiam horũ, tria videnda ſunt. Primò, quid dicendum ſit de pœnitentia voti abſolutè. Secundò, quid de pœnitentia voti talis, puta, religionis, vel peregrinationis. Tertiò, quid de pœnitentia ſubſecutorum bonorum operum.

¶ Quo ad primum ſciendũ eſt, q̃ aliud eſt loqui de pœnitentia voti, & aliud de pœnitentia eius qđ eſt feciſſe votum. Nam pœnitentia voti eſt dolere de promiſſione: qui aũt dolet de promiſſione promiſſionem non ſeruat, vt patet in his qui de malis pmiſſionibus propoſitis & deliberationibus dolentes, propoſitũ deliberationemq́; mutant, & promiſſionem non ſeruant. Propter quod pœnitentia voti peccatum mortale eſt manifeſtè. Sed de tali pœnitentia non eſt præſens qõ. Pœnitentia autem eius qđ eſt feciſſe votum, eſt dolor de præterita applicatione ſui ad vouendum, & non de voto ipſo. Dolet. n. talis pœnitens, q̃ ſe ſubiecit voto, & non mutat propoſitum adimplendi promiſſa ppoſita, & deliberata. Et de hac pœnitentia eſt præſens qõ, quæ vocatur abuſiuè de voto, quia eſt de voto quo ad eius omiſſionẽ. De huiuſ igitur pœnitentia abſolutè loquendo, dicendum eſt, q̃ eſt de genere actuum, qui abſolutè ſumpti malè ſonant, qui tñ adiunctis quibuſdã conditionibus honeſtantur. Sicut occidere hoiem, malè ſonat: ſed ſi adiungantur debitæ conditiones. ſ. pp iuſtitiam &c. eſt actus honeſtus. Non ſolum namq; votũ, ſed ẽt applicare ſe ad vouendum, eſt actus bonus, ac per hoc malè ſonat q̃ ſit materia pœnitentiæ, quoniam pœnitentia malorum eſt: ſed ſi cauſæ aliquæ rationabiles adiungantur, poterit actus honeſtari. Neq; enim emiſſio voti eſt ita de gñe bonorũ, vt non poſſit benè eſſe materia actus nolitionis, vt patet in eo, qui vult non vouere, ſeu refutat vouere. Nec obſtat q̃ remiſiſſe votum eſt præteritum, quia eiuſdem rationis eſt actus præteritus, & futurus. Eiuſdem ſiquidem rationis eſt velle occidere hominem, & velle occidiſſe hominem. Similiter non obſtat, q̃ actus præteritus eſt iam acceptatus: qñ ipſa acceptatio præterita, & futura eiuſdem eſt rationis, & idem eſt de ipſa iudiciũ, & applicatione ad vouendum. Ratio autem quare aliqđ bonũ poteſt licitè eſſe materia nolitionis, ac per hoc pœnitentiæ, eſt quia tale bonũ non eſt neceſſarium ad ſalutem. Quæ enim sũt neceſſaria ad ſalutem, non pñt licitè refutari; & ſimiliter non poteſt eorum eſſe pœnitentia ſine peccato mortali, vt patet.

¶ Quo ad ſecundum differentia eſt inter vota maximorum, & diuturnorum bonorum, & alia vota. Nam pœnitentia votorũ maximorum ac diuturnorum ratione ſuæ materiæ, infert remiſſiorẽ voluntatem in bono, quàm fuerit, q̃ ſine detrimẽto virtutis pſeuerantiæ non eſt. Nã vbi prius iſte, quẽ modo pœnitet feciſſe votũ religionis aut continentiæ, perſeuerabat in complacẽtia inchoata vtriuſque. ſ. eius quod eſt facere tale votum, & ipſius voti, modo mutata volũtate circa primũ, nõ pſeuerat in illo, qđ eſt quaſi radix tanti boni. Et conſequenter magis ex neceſſitate, q̃ amore pſeuerat in conſeruãdo continentiam, & religionem, quod ſine peccato veniali non eſt, nec paruũ periculi ad diſponendum ad mortale. Cui enim minus cõtinentia, aut religio placet, non facilè tot pericula euadet, aut remedia oportuna ſuſcipiet, caſtigando corpus &c. Pœnitentia aũt aliorũ votorum, vt peregrinationis, ieiunij, & hmõi, rõne materiæ non inferunt remiſſionẽ voluntatem in bono, qm ſunt particularia quædam parua bona: & conſtat facilè aliquẽ iſta bona refutare pp meliora. Vnde hmõi votorum pœnitentia nec ratione formæ nec ratione materiæ, eſt peccatum, ſi ex rationabili cauſa ſit: alioquin veniale peccatum eſt.

¶ Quo ad tertium, diſtinguendũ eſt, q̃ aut pœnitẽtia eſt de operibus bonis factis ex voto, præſuppoſito uoto, & ſic eſt manifeſtè peccatũ mortale. Hoc. n. nihil aliud eſt, quam dolere de præterita obſeruatione voti, quam conſtat fuiſſe de neceſſitate ſalutis. Aut pœnitentia eſt de ipſis eiſdem operibus non pſuppoſito voto, ſed magis cũ eradicatiue voti. v. g. Plantauit quis arborem fructiferam in horto ſuo, multo tpe fructus protulit, pœnitet poſt multum temporis dominum plantaſſe in ſuo horto arborem illam, velletque caruiſſe ſemper illa arbore, & fructibus perceptis, potius quàm habere illam cum fructibus. Sic in propoſito, pœnitet aliquem ſe profeſſum eſſe, velletque nunq̃ profeſſum eſſe, non curans q̃ etiam non feciſſet tot bona, quæ fecit ſeruando profeſſionem ſuam &c. Pœnitentia ſiquidẽ iſta non eſt de obſeruatione voti, ſed de ipſa applicatione ad votũ cum ſubſecutis, nullo præſuppoſito vinculo. Et talis pœnitẽtia eiuſdem eſt rationis, cum pœnitentia talis voti ſecundo loco diſcuſſa. Ac per hoc, ſi habet pro materia maxima diuturnaq́ue bona, vt caſtitatem, vel religionem, peccatum tãto grauius eſt, quanto remotioris a bono voluntatis eſt, dum oĩa refutaret bona peracta ſi poſſet, infra latitudinem tamen venialium valde proximorum caſui ad mortale. Si vero habet pro materia, particularia parua bona, poſſet eſſe ſine peccato, ſi rationabilis cauſa ſubſiſteret. Et ex his patet reſponſio ad obiecta.

voluntatẽ confirmat, nõ cauſat triſtitiã, ſed gaudiũ. Vnde † Aug. dicit in epla ad Armentariũ, & Paulinã. Nõ te vouiſſe pœniteat immò gaude iã tibi ſic non licere, qđ cũ tuo detrimento licuiſſet. Si tñ ipſum opus ſm ſe conſideratum, triſte, & inuoluntarium redderetur poſt uotũ, dũ tñ remaneat uoluntas uotũ implendi, adhuc ẽ magis meritorium, q̃ ſi fieret ſine uoto: quia ĩpletio voti eſt act⁹ religionis, q̃ eſt potior uirtus quàm abſtinentia, cuius actus eſt ieiunare.

Ad III. dicẽdum, q̃ ille q facit aliquid ſine uoto, hẽt immobilẽ uoluntatem reſpectu illius opis ſingularis qđ facit, & tũc qñ facit: non aũt manet uoluntas eius omnino firmata in futurum, ſicut vouẽtis, qui ſuam uoluntatem obligauit ad aliquid faciẽdum, & antequam faceret illud ſingulare op⁹, & fortaſſe ad pluries faciendum.

† Epi. 45. tõ. remota fine, to. 2.

ARTICVLVS VII.

Vtrum votum ſolemnizetur per ſuſceptionem ſacri ordinis, & per profeſſionem ad certam regulam.

Porrecta per totum.

175

AD SEPTIMVM ſic procedit. Vr̃ q̃ uotum non ſolemnizetur per ſuſceptionẽ ſacri ordinis, & p profeſſionem ad certam regulã. Votum. n. ut* dictũ eſt, eſt promiſſio Deo facta: ea uerò quæ exterius aguntur ad ſolennitatẽ ptinẽtia, non uidẽ

Infr. ar. 9 co. Et 4. d. 38. q. 1. artic. 2. q. 3. Et quol. 3 ar. 18. co. Et quol. Ratu. 10. cor.

At. 1. huius qſt.

SVPER Q. LXXXVIII. ART. VII.

IN ar. 7. q. 88. dubium occurrit, in quo cõſiſtit ſolemnitas voti. Et eſt ratio dubij, tum ipſa res obſcuritas, tum diuerſitas opinionum, tum neceſſitas ſciendi hoc: quoniam hinc multarum quæſt. ſolutiones pendent. Et ne in æquiuoco laboremus, quid nominis præponamus. Solemnitatis nomine in propoſito nuncupamus illud, vnde votum habet quòd dirimat matrimonium. In hoc enim ſecundum omnes differt votum ſolẽne à voto ſimplici, quòd votum ſolemne non ſolum impedit, ſed ẽt dirimit matrimonium ſi cõtrahatur, ita quòd matrimoniũ poſt contractum, eſt nullum: votum autem ſimplex impedire ſolummodo matrimonium poteſt.

¶ Eſt igitur triplex de hoc opinio. Prima eſt, q̃ ſolẽnitas voti cõſiſtit in benedictione, ſeu conſecratione vouentis. Dupliciter enim ſolẽnizatur votum. ſ. per profeſſionem religionis approbatæ, & per ſuſceptionem ſacri ordinis, & in ſuſceptione ſacri ordinis manifeſtè interuenit conſecratio vouentis. In profeſſio-

tur ordinari ad Deũ, ſed ad homines. ergo ꝑ accidẽs ſe habẽt ad uotum. non ergo ſolemnitas talis eſt propria conditio uoti.

¶ 2 Præt. Illud qđ ꝑtinet ad cõditionẽ alicuius rei, vr̃ poſſe cõpetere oib⁹ illis, in quib. res illa inuenitur: ſed multa pñt ſub voto cadere, q̃ non ꝑtinent neque ad ſacrũ ordinẽ, neq; ꝑtinẽt ad aliquã certam regulã, ſicut cũ quis vouet peregrinationẽ, aut aliquid hmői. ergo ſolẽnitas q̃ fit in ſuſceptione ſacri ordinis, vel in profeſſione certæ regulę non ꝑtinet ad cõditionẽ uoti. h

¶ 3 Præt. Votũ ſolẽne idẽ h ur̃ eſſe, qđ votũ publicũ: ſed multa alia uota pñt fieri in publico, q̃ uotũ, qđ emittitur in ſuſceptione ſacri ordinis, uel profeſſione certæ regulæ, & hmői ẽt uota pñt fieri in occulto. ergo nõ ſolum hmői uota ſunt ſolemnia.

SED CONTRA eſt, ꝙ ſolũ huiuſmodi uota impediũt matrimoniũ contrahendũ, & dirimũt iam contractũ: quod eſt effect⁹ voti ſolemnis, ut infra* dicetur in tertia huius operis parte.

* Nõ cõpleuit morte ꝑuentus.

RESPON. Dicẽdũ, ꝙ unicuiq; rei ſolẽnitas adhibet̃ ſm illius rei conditionẽ, ſicut alia ẽ ſolẽnitas nouæ militiæ. ſ. in quodã apparatu equorũ, & armorũ, & cõcurſu militũ: & alia ſolẽnitas nuptiarũ, q̃ cõſiſtit in apparatu ſpõſi, & ſpõſæ, & cõuentu propinquorũ; uotũ aũt eſt promiſſio Deo facta. G Vñ ſolẽnitas uoti attendit̃ ſm aliquid ſpũale, qđ ad Deum ꝑtineat. i. ſm aliquam ſpũalem benedictionẽ, uel conſecrationem, q̃ ex inſtitutione Apoſtolorũ adhibetur in ꝓfeſſione certæ regulę, ſcđo gradu poſt ſacri ordinis ſuſceptionẽ, ut dicit Dion. 2. c. Eccleſiaſticę Hier. Et huius rõ eſt, q̃a ſolẽnitates nõ cõſueuerunt adhiberi, niſi qñ aliquis totaliter mãcipat̃ alicui rei. H Nõ eñ ſolẽnitas nuptialis adhibet̃, niſi in celebratione matrimonij, qñ uterq; cõiugũ ſui corporis poteſtatẽ alteri tradit. Et ſilr̃ m uoti ſolẽnitas adhibetur, qñ aliquis ꝑ ſuſceptionẽ ſacri ordinis diuino miniſterio applicat̃. Et in ꝓfeſſione certę rłæ, qñ ꝑ abrenũtiationẽ ſęculi, & ꝓpriæ uolũtatis aliqs ſtatũ ꝑfectionis aſſumit. n

Concl. m

ne verè interuenit benedictio, vt patet ex 6 c. Eccleſiaſticæ Hierar. vbi ritus conſtituendi monachum ponitur, & in pontificali ſeu ordinario Romanæ Eccleſiæ, vbi etiam ordo conſtituendi monachũ habetur, licèt aliter quàm tempore Dionyſij fiebat.

¶ Sed hæc opinio falſa eſt, tum quia ſolemnitas voti non conſiſtit in eo, ſine quo votum ſolẽne inuenitur: ſed votũ ſolẽne religionis ſine omni benedictione vouentis inuenitur ergo ſolemnitas eius nõ conſiſtit in benedictione vouẽtis. Patet minor dupliciter. Primò, quia profeſſio tacita, voluntate deliberata, acceptata eſt verè votum ſolẽne, non præſumptum, ſed vere actũ, & tñ ſine omni benedictione fit. Secundò quia profeſſio explicita non fit in oĩbus religionibus approbatis cum benedictione, vt patet in ordine Prædicatorũ, ubi ſolæ veſtes benedicũtur poſt profeſſionẽ immediatè, ita q ẽt hoc fit poſtq̃ eſt ſolẽni voto alligatus ille cuius veſtes benedicuntur. Tum, quia ſolemnitas voti non cõſiſtit in eo, cum quo ſtare poteſt, q votum coniunctum ſit ſimplex: ſed conſecratio ſacri ordinis eſt huiuſmodi, q cum ipſa ſtare põt, q votũ continentiæ illi annexũ ſit ſimplex. ergo ſolẽnitas talis voti nõ cõſiſtit in conſecratione. Patet minor ex hoc, q eccleſia poſſet ſtatuere, q de cætero ſuſcipientes ordinem ſacrum, nõ niſi ſimplex votũ continentię emittant. Tunc.n. quilibet vouere caſtitatẽ ſuſcipiendo ſacrũ ordinẽ, & tñ nõ niſi ſimplex votũ hñet. Tum quia concurrentib. ſimul voto, & conſecratione, ſeu voto religionis, & benedictione, remota eccleſiæ inſtõne, aut approbatione, non conſtituitur votũ ſolẽne, vt patet ex eo, ꝙ ſi quis ſecluſo Eccleſiæ ſtatuto ſuſcipiens ſubdiaconatũ, vt totaliter ſacris mãciparet, voueret continentiã, non ꝓpterea aſtringeret voto ſolẽni, & tñ concurrerent ſimul cõſecratio, & votum rõne cõſecrationis emiſſum. Et ſimiliter, ſi quis profiteretur aliquam religionẽ, quæ nunc eſt approbata remota approbatione, puta, ꝙ deſineret eſſe approbata, & poſt aliquis eã profiteretur, & benediceretur, ut de monachis eſt ordinatũ, non propterea aſtringeret̃ voto ſolẽni. Non habet ergo votũ continentiæ ex hoc, q ſit cũ ſuſceptione ſacri ordinis, q ſit ſolẽne: neq; votum religionis ex hoc quòd fit cum benedictione, quòd ſit ſolemne.

¶ Secunda aũt opinio eſt, q ſolemnitas voti conſiſtit in exhibitione ſui ipſius, ita quòd votũ ſimplex habet ſolã promiſſionẽ: votum aũt ſolemne habet promiſſionẽ & exhibitionẽ, nõ promiſſorum in ſeipſis, ſed in ſua radice: quia habet exhibitionẽ ſui ipſius in nouo ſtatu, in quo radicaliter continentur oĩa ꝓmiſſa. Nam & qui profitetur religionẽ, & qui ſuſcipit ſacrũ ordinẽ, non ſolũ promittit ſeruire &c. ſed ipſo facto mutat ſtatũ, q̃uis nõ mutaret veſtes, habitationẽ, & conuerſationẽ, vt patet.

¶ Sed nec hæc opinio eſt vera: quia mutatio ſtatus, mãcipando hoĩem ad diuinum cultũ & religioſa opera, ſtare põt cum voto ſimplici, vt patet, ſi Eccleſia inſtitueret, q in ſacro ordine, & religione aliqua votum ſimplex fieret. Et rurſus in ſacro ordine mancipatur homo ad diuinum cultum ſine dependentia ab annexo uoto, ut patet in Eccleſia primitiua, & orientali vſq; in hodiernum diem. In religionibus verò quantumcumq; aliquis exhiberet ſeipſum, & voueret, niſi Eccleſiæ authoritas interueniret, nunquam votum religionis eſſet ſolẽne, vt patet de votis profitentium religionẽ nõ approbatam, quãtumuis ſanctã.

F ¶ Eſt igitur tertia opinio, quæ eſt veritas, q ſolemnitas voti conſiſtit in hoc, q Eccleſiæ authoritate ſtatutum eſt tale votum eſſe ſolẽne. ſ. per quod homo inhabilis eſt ad matrimoniũ, vt in uoto ſacri ordinis, & in voto regularis obedientiæ, caſtitatis paupertatiſque, vt eſt votũ religionis. Probatur aũt hoc eſſe verum tam ex eo q Eccleſia poſſet ſtatuere q quicumque coram tribus voueret continentiam, faceret votum ſolemne continẽtiæ, ita quòd ipſo facto eſſet voto ſolemniter aſtrictus: ſicut ſtatuit, q quicunq; ſuſcipit ordinẽ ſacrũ, emittat votum continentię, quod voluit eccleſia eſſe ſolẽne. Conſtat autẽ q in cauſa dicti ſtatuti nulla benedictio, nulla conſecratio, nulla mutatio ſtatus, niſi conſequẽs dictum votũ interueniret. Sola ergo eccleſię authoritate præueniente votum, quod in ſe eſſet ſimplex, eſt ſolemne.

¶ Et cõfirmatur hoc ex ꝓfitentib. tria vota de facto, hoc eſt ſine Apoſtolica authoritate. ſ. obedientiæ, paupertatis, & caſtitatis in religione nõ approbata ad hoc q ſit ſimpliciter religio. vt multis perſonis tertij habitus ex deuotionis feruore inuẽtum eſt cõtigiſſe. Huiuſmodi enim vota nõ excedunt vim voti ſimplicis ex hoc ſolo, quòd authoritas Eccleſiæ deeſt. Secus autem hoc eſſe de eiſdem perſonis tertij habitus tria religionis vota profitentibus de licentia ſedis Apoſtolicæ, Sixtus quartus per bullam declarauit. Et hoc eſt, quod in textu Bonifacius octauus determinauit dicens, quòd ſolemnitas voti ſola Eccleſiæ inſtitutione eſt inuenta. Et propterea Apoſtolica authoritate decreuit duo tantũ vota eſſe ſolemnia. ſ. religionis approbatæ, & ordinis ſacri. Et ſi contra dictam doctrinam obijciatur, quòd contradicit authori in litera, quo ad primæ opinionis reiectionem, & in 4. ſent. diſt. 38. tam quo ad ſecũdæ opinionis refutationem, q̃ quo ad tertiæ opinionis aſſertionem: Reſpondeo q quantũ ad primã opinionem ſpectat, in æquiuoco ſumus quia author de ſolemnitate cæremoniali de facto ordinata in huiuſmodi votis adhibenda loquitur: ego aũt de ſolemnitate, qua ipſum votum abſolutè in ſe habet, quòd ſit ſolemne. Veruntamen de benedictione cuius meminit in litera, latior erit ſermo.

¶ Quantũ verò ad ſecundã, & tertiã opinionẽ, nõ cõtradico authori. Ad cuius euidentiã ſciẽdũ, q exhibitio ſui ipſius, & ſtatutũ Eccleſiæ, pñt dupliciter conſiderari. i. ſeorſum: & ſic neutrũ ſufficit ad ſolemnitatẽ voti. Et propterea ſecunda opinio ponẽs in ſola exhibitione conſiſtere ſolemnitatẽ, refutata eſt, & ab ipſo authore refutatur. 4. ſent. diſt. 38. q. 1. art. 2. q. 3. dum dicit, q quantumcumq; aliquis profiteatur, niſi ſeruato poſitiuo iure hoc faciat, non eſt votum ſolemne. Propterea quoque tertia opinio ab authore ibidem refutatur, q ſ. ſuper ſimplici ſtatuto Eccleſiæ fundatur. Oportet namque iuxta ſcdm diſtinctionis propoſitæ membrum, ambo ſimul concurrere. ſ. & Eccleſiæ authoritatem, & ex parte vouentis impotentiam tradendi ſe ipſum alteri, quæ impotentia, quia negatio eſt, fundatur ſuper ... tione aut approbatæ exhibitionis ſui ipſius, vt author uoluit, & rõni conſonat, quaſi Eccleſia ꝓpter hoc inhabilitet ad carnis, ſeu mundi opera, quia approbat exhibitionem ad Dei cultum, ſeu famulatum, aut approbat ſic voti, ut ex hoc ipſo, q votum eſt ſic, hoc eſt, cum inhabilitatione vouentis ad matrimoniũ &c. approbatũ prius ab Eccleſia, impotentia illa cõſequat̃. Vtroque

ſiquidem

AD PRIMVM ergo dicēdū, ꝙ hmōi ſolēnitas ptinet nō ſolū ad hoīes, ſed ad Deū, inquantū hēt aliquā ſpirituale cōſecrationē, ſeu benedictionē, cuius Deus eſt author, etſi hō ſit miniſter, ſ̄m illud Num. 6. Inuocabunt nomē meum ſuper filios Iſrael, & ego bñdicā eis: & ideò votū ſolēne hēt fortiorē obligationē apud Deū, quàm uotū ſimplex, & grauius peccat, qui illud trāſgredit̄. Quod aūt dr̄, ꝙ uotū ſimplex non minus obligat apud Deū, quam ſolemne, intelligendum eſt quantum ad hoc, quòd utriuſque tranſgreſſor peccat mortaliter.

B AD SECVNDVM dicendū, ꝙ particularib⁹ actibus nō cōſueuit ſolēnitas adhiberi, ſed aſſūptioni noui ſtat⁹, ut * dictū eſt. Et ideò cū qs uouet aliqua particularia opera, ſicut aliquā peregrinationē, uel aliqđ ſpeciale ieiunium, tali uoto non congruit ſolēnitas, ſed ſolùm uoto, quo aliqs totaliter ſe ſubijcit diuino miniſterio, ſeu ſamulatui, in quo tn̄ uoto quaſi uniuerſali multa particularia opera comprehenduntur.

AD TERTIVM dicēdū, ꝙ uota ex hoc ꝙ fiunt in publico, pñt habere quādā ſolēnitatē humanā, nō aūt ſolēnitatē ſpirituale, & diuinā, ſicut hñt uota præmiſſa, etiā ſi coram paucis fiāt. Vnde aliud eſt uotum eſſe publicum, & aliud eſſe ſolemne. C

*In corp. art.

A ſiquidē modo Eccleſia facere pōt, ex quibus patet primò, ꝙ ad ſolēne votū duo exiguntur. Nā ex parte vouētis requirit ꝙ vocat, ex parte aūt Eccleſiæ, ꝙ votū ſit inhabilitās hoīem ad matrimoniū &c. Hanc n. inhabilitantē vim nō poſſe votū ex priuata poteſtate habere, ſed ab Eccleſia ſolū, manifeſtè patet ex eo, ꝙ ſublata Eccleſiæ approbatione, & inſtitutione, quātumcunq; aliqs ſuſcipiēdo ſubdiaconatū voueret caſtitatem, & quicūq; alius pſeſſionē alicuius religionis faceret, numquā ſolēni voto ligaret̄, numq̄ inhabilis eſſet ad matrimoniū, ſ̄q̄uis peccaret cōtrahēdo, vt pote contra votū ſimpliciter agens: & in hac vi cōſiſtit ſolēnitas voti. Patet ſecundò, ꝙ hæc vis inhabilitans ſecūdùm præſentes Eccleſiæ inſtitutiones conuenit voto rōne exhibitionis ipſius vouentis ad cultū ordinis ſacri, vel famulatū religionis approbatæ. Cuius ſignum euidēs eſt, ꝙ ſi quis ſuſciperet ordinem ſacrum à non epiſcopo, ac per hoc non ſuſciperet vere in veritate ſacrum ordinē, nō aſtringeretur voto ſolēni ad caſtitatem. Hoc n. ideò eſt, quia Eccleſia vim inhabilitātem ſtatuit in voto mediante ordine: & ſimile eſt de profeſſione omnino inualida. Et propterea ius canonicum, & omnes dicunt, quòd votum ſolemnizatur per ſuſceptionem ordinis ſacri, vel per profeſſionem religionis approbatæ. Patet tertiò, ꝙ hæc vis inhabilitans nō neceſſario exigit talem exhibitionem ad hoc, ꝙ poſſit ineſſe voto ex noua conſtitutione Eccleſiæ: quā poſſet Eccleſia ſtatuere, ꝙ vouens coram tribus continentiam emittere, intelligatur votum inhabilitans ad matrimonium, ſeu votum ſolemne continentiæ, quod idem eſt. Et ex his omnibus apparet, ꝙ omnes opiniones aliquid veri dixerunt, & ꝙ doctrina hæc non contrariatur authori.

¶ In eodem 7. artic. tam in corpore, q̄ in reſpōſione ad primū, aduerte, ꝙ in voto ſolemni per ſuſceptionē ſacri ordinis, manifeſtè inuenitur aliquid aliud à voto ſpectans ad Deū. ſ. ipſe ordo ſacer. In voto autē profeſſionis, benedictio ſpiritualis, cuius meminit author, non inuenitur vniuerſaliter, vt cōſuetudo Eccleſiæ teſtatur. Non enim miniſtri Eccleſiæ inuocant, vt Deum benedicere putemus, iuxta authoritatem literæ, quæ nō adducitur ab authore ad probādum, ꝙ in profeſſione fiat benedictio, ſed ad hoc, ꝙ qñ per miniſtros Eccleſiæ fit benedictio, Deus eſt qui benedicit. Quare autem author benedictionem ad votum ſolemne omnis approbatæ religionis extenderit, ratio eſſe vr̄, quia attendit ad id, qđ de iure fieri debere debet̄, & non ad id quod fit: quaſi præſumatur, ꝙ profitentes abſq; benedictione, intelliguntur profiteri cū benedictione, ſicut ab Apoſtolis, & Eccleſia inſtitutū eſt de monachis. Sicut profitentes tacitè per habitus geſtationem poſt annū &c. præſumuntur vouere ſolenniter ſicut ab Eccleſia inſtitutum eſt. Ratio verò, quare benedictionem huiuſmodi tanti fecerit, videtur eſſe, quia aliter ſtabiliter fundare indiſpenſabilitatem voti ſolemnis religionis iuxta decretalem allatam inferius in arti. 11. non poterat. E

¶ Ad cuius clariorē notitiā ſcito, ꝙ in votis ſolēnibus, q̄ habet Eccleſia, vidit author tria inueniri. ſ. votū, mancipationem ad diuinum cultum, ſeu famulatum: & conſecrationē ſeu benedictionem. Et ſupponit, vt inferius patet, ꝙ votū religionis eſſet indiſpenſabile per quācūq; Eccleſiæ authoritatē: & propterea oportuit quòd indiſpenſabilitatem fundaret ſuper aliquo, qđ non ſubijceretur eccleſiaſticæ authoritati quoad illius mutationem. Et qm̄ tàm votum, quàm mancipatio ad Dei famulatum, vt pote hominū opera, ab eccleſia mutari poſſunt, ad opus Dei recurſum habuit. ſ. conſecrationē, & benedictionem, vt in his conſtituendo ſolemnitatem voti, indiſpenſabile concluderet votum ſolemne quo ad id, quod per ſe ad ſolemnitatē ſpectat, vt in dicto articulo inferius patet. Hæc eſt radicalis ratio, quæ coegiſſe videtur authorem ad ponendum, ꝙ ſolēnitas voti cōſiſtit in conſecratione, vel benedictione diuina. Altera autē rō, quæ in hac litera affertur ex ſimilitudine ſolēnitatū talib⁹ actibus, ſeu ſtatibus ſ. militiæ, & nuptiarū, ſ. fundata ſuper rōne cōmuni, q. a. ſ. ſolēnitas vnicuiq; rei adhibet̄ ſecūdùm illius rei conditionē, efficaciter infert ꝙ ſolēnitas cæremonialis in voto debet fieri ſecundùm aliqđ ſpectans ad Deū, puta, ſcdm puritatem mentis, cōfeſſionem, & cæremonias eccleſiaſticas ad Dei cultū pertinentes: ſicut etiā ipſum votū ad Dei cultū pertinet, cū ſit religionis actus. Hoc enim optimè infertur ex ratione, & ſimilitudine militiæ, & nuptiarū: ſed toto conceſſo, non habetur ꝙ ſolēnitas, qua votū habet vim dirimendi matrimoniū, conſiſtat in his cæremonijs, aut diuino effectu per eas. Videt̄ ſiquidē mihi, ꝙ hoc in loco diſtinctio illa locum habeat. ſ. de prima impoſitione nominis, de trāſlatione eius ad aliud ſignificandū. Solēnitas nāque ſi ſecūdùm propriā ſignificationē ſumitur, cæremonialia, & præcipue ſacra importare videt̄, quæ ſingulari quodā tpe fiunt: & indè tranſlatū eſt ad alia, Et à conſuetudine Eccleſiæ factū eſt, vt cū de voto agit̄, ſignificet in voto vim dirimēdi mr̄imoniū, ſeu id vndè votū habet vim talem. Vnde author ad propriā vocabuli ſignificationē more ſuo aſpiciēs, & in cæremonialibus ſignificatis noīe ſolemnitatis, diuinū opus cōtemplatus, ad ipſum diuinū opus ſ. ſpiritualem benedictionē, ſolemnitatis nomen applicauit, volens ꝙ ex tali diuino opere votum habeat vim dirimendi matrimonium &c. Vt autē ex dictis patet, hęc benedictio non inuenitur in omni vero voto ſolemni. Et vbi inuenitur, per accidens ſe habet ad ſolemnitatem voti non cæremonialem, ſed legitimam, de qua eſt qō: quæ voti ſolemnitas ideò vocari pōt legitima, quia legi ſancita, & hoc nomine nuncupata, legis vim habet. Hæc autem ideò dicta ſint, vt mens literæ percipiatur, & vt ſcias ſolemnitatem duplicem eſſe in voto. ſ. cæremonialē, & legitimam: quæ ratione cæremoniarum adiunctarum ſortita videtur nomen ſolēnitatis. Sed de nomine non eſt qō, ſed de re. D

¶ In eadem reſponſione ad primum eiuſdem ſeptimi articuli, dubiū occurrit. An diſtinctio voti ſimplicis, & ſolēnis ſit ſpecifica. ſic, ꝙ tranſgreſſor vtriuſq; ſimul incurrat deformitates duarum ſpecierum. verbi gratia. Habens votum ſolemne & ſimplex continentiæ, ſi fornicatur, peccet cōtra continentiā latriā voti ſimplicis, & latriam voti ſolemnis. Apparet enim ex dictis authoris in 4. di. 38. ꝙ diſtinguantur hæc vota ſpecie, ſicut vegetatiuum, & ſenſitiuum: & cōſequenter, quod duarum ſpecierum mala incurrat tranſgreſſor vtriuſque.

¶ In oppoſitū videtur eſſe, quia nihil eſt vinculi, nihil virtutis in voto ſimplici, quod non ſit in ſolemni. Et ſimiliter quicquid tranſgreſſionis eſt in voti ſimplicis violatione, clauditur in violatione ſolemnis. Nulla ergo alia additur deformitas ex violatione ſimplicis voti de eodem.

E ¶ Ad hoc dicitur, ꝙ quemadmodum oculus hominis, & oculus leonis ſunt eiuſdem ſpeciei, inquantum ſunt potētiæ viſiuæ propter identitatem formalē obiecti vtriuſq;, puta, coloris: potentiarū n. diuerſitas, vel identitas formalis, penes obiecti formalis diuerſitatem, vel identitatē attenditur. Et ſunt diuerſarū ſpecierū, inquātum ſunt naturalia membra hominis, & leonis, iuxta illud Auer. in 2. de anima. Membra hominis, & mēbra leonis differunt, quia anima hominis differt ab anima leonis. Hęc ſiquidem diſtinctio ex parte ſubiecti, ſeu habētis, ſe tenet: ita votum ſolemne, & votum ſimplex, ſi ad actus referantur, præſuppoſitā identitate materiæ, eiuſdē ſunt ſpeciei, qm̄ vtrūq; cultū Deo affert promittendo idem. Si autem referantur ad vouentem, ſic claudunt in ſe diuerſitatem ſpecificam, ſaltem propter inhabilitatem vouentis ad oppoſita, puta, ad matrimoniū, ad habendum proprium &c. Propter quod votum ſolēne dicitur habere plenè vim obligatiuā, ſimplex autem non: quoniā ſimplex votum cōtinentiæ ſic obligat ad cōtinentiam, ꝙ relinquit

poten-

potentiam ad matrimonium, & eius opus. Solēne autē ſic obligat, ꝙ vouens eſt inhabilis ad matrimoniū, & eius opus, ita ꝙ ſi contrahat, matrimonium eſt nullum: & ſi vtatur illo, peccat mortaliter, etiam reddendo debitum. Et quoniā diſtinctio ſpecifica vitiorū ex parte obiecti attenditur (vnde non eſt hic diuerſitas) ideò eiuſdē ſpeciei eſt tranſgreſſio voti ſolemnis ſolum, & coniuncti cū voto ſimplici præcedente, vel ſequente. Immò eiuſdem eſt ſpeciei tranſgreſſio ſolemnis & ſimplicis, & differunt ſolū ſecundùm magis & minus graue, Vndè in litera dicitᷣ, quòd grauius peccat, qui ſolemne tranſgreditur. Ad obiectionem autem ex 4. ſentent. dicitur, ꝙ diſtinctio ſpecifica, qua ſenſitiuū in homine differt ſpecie à ſenſitiuo puro, puta, in leone, non eſt ex parte obiecti, vt patet de oculis, & cæteris ſenſibus, ſed ex parte habentis. Vnde ex hoc non habetur aliquid contra determinationem factam.

Porrecta per totum. 476. Inf. q. 189 ar. 5. Et 4. di. 32. ar. 4 & di. 38. q. 1. ar. 1. q. 3. Et opuſc. 17. c. 12.

ARTICVLVS VIII.

Vtrum illi, qui ſunt alterius poteſtati ſubiecti, impediantur à vouendo.

AD OCTAVVM ſic procedit. Videtur ꝙ illi qui ſunt alterius poteſtati ſubiecti, nō impediantur à vouēdo. Minus.n. vinculū ſuperatᷣ à [h] maiori: ſed obligatio qua quis ſubijcitur homini, eſt minus vinculum, q̄ votum per quod aliquis obligatur Deo. ergo illi, qui ſunt alienæ poteſtati ſubiecti, non impediuntur à vouendo.

¶ 2 Pręt. Filij [h] ſunt ī poteſtate pr̄is: ſed filij poſſunt ꝓfiteri ī aliqua religione ēt ſine volūtate parentū. ergo nō impeditur aliquis à vouendo per hoc. ꝙ eſt ſubiectus poteſtati alterius.

¶ 3 Pręt. Maius eſt [i] facere, q̄ ꝓmittere: G ſed religioſi q ſunt ſub ptāte p̄latorū, pn̄t aliqua facere ſine licētia ſuorū p̄latorū, puta, dicere aliquos pſalmos, vł facere aliquas abſtinentias. ergo vr̄ ꝙ multò magis poſſint hm̄ōi Deo vouendo promittere.

¶ 4 Prę. Quicūq; facit, qđ de iu-

SVPER QVAEST. LXXXVIII. ART. VIII.

D. Bon. 4. 5. d. 38. q. 3. a. 1.

IN ar. 8. eiuſdem 88. q. dubium occurrit, An votū ſubditi de eo, in quo ſubijcitur, obliget ſubditum ad mortale antequā innoteſcat ſuperiori. Verbi gratia. Vouet religioſus quotidie dicere ſeptem pſalmos pœnitentiales, nec hoc votum indicat prælato ſuo, ſi interim trāſgreditur tale votum, an peccet mortaliter. Videtur enim ꝙ non peccet, ſaltem mortaliter, quia tale votum vſquequo innoteſcat prælato, nō eſt firmū, vt patet, & in litera dicitur in reſponſione ad tertium & ad quartum. Et ſi nō eſt firmum. ergo nō eſt votum, quoniam de ratione voti eſt firmitas. Et ſi non eſt votum, ergo non habet vim obligatiuam ad mortale. In oppoſitum eſt, quia votum conditionatū extante conditione obligat ad mortale: ſed huiuſmodi votum eſt cōditionatum, vt in litera dicitur in reſponſione ad vltimū, & conditio extatᷣ: nā conditio ſubintellecta eſt, ſi ſuperior nō contradixerit, & hæc extat quandiu ſuperior neſcit tale votū. ergo huiuſmodi votum obligat ad mortale neſciente ſuperiore.

¶ Ad euidentiam huius difficultatis ſciendum eſt, quòd bonū ſupererogationis quod ſubditus vouet, pōt dupliciter ſe habere ad ſubditum vouentem. ſ. vt inhibitum in cōmuni, vel in particulari vel vt non inhibitum. Habet enim ſe ad religioſum, vt inhibitum in communi, opus peregrinàtionis, quia nō pōt ſine licentia exire clauſtrum: vt inhibitum vero in particulari, opus mortificationis verberando ſe, & huiuſmodi, ſi à pręlato prohibentur fieri ſine ſua licentia. Vt nō inhibitū vero opus orationis, quando ſibi vacat. Si igitur ſubditus vouet opus ſupererogationis inhibitum, ſubintelligitur conditio affirmatiua. ſ. ſi ſuperior conſenſerit, quoniam aliter materia voti nō eſſet opus virtuoſum. Opus enim inhibitum ſtante inhibitione cōſtat nō eſſe opus virtuoſum. Votum autem eſt promiſſio facta Deo, & nō debet eſſe ridiculoſa. Vnde tenetᷣ ſubditus conſenſum ſuperioris requirere, anteqàm ſit in mora perſoluēdi votum. Niſi enim ipſe ſuperiorem teneretur requirere de relaxando inhibitione, ſeu concedenda licentia, vana & ridiculoſa eſſet promiſſio.

¶ Et confirmatur, quia in promiſſione quæ fit homini cū conditione, ſi cōſenſerit amicus, vel cognatus &c aut implicitè ſubintelligitᷣ quis debeat requirere cōſenſum, aut ſpecificatur quis teneatur, ſi inter rationales homines fit cōtractus. In voto autē inter hominem & Deum fit quaſi contractus quidā, & cū non expectetur qđ Deus ꝓcurare debeat cōſenſum ſuperioris, reſtat vt vouens teneatur ad ſuperioris conſenſum requirendū. Tempus autem requirendi, vt dictum fuit, eſt antequam ſit in mora implendi promiſſum. Si autē ſubditus vouet Deo opus ſupererogationis nō inhibitum, tunc conditio ſubintellecta eſt negatiua. ſ. ſi non cōtradicat ſuperior. Et ratio eſt, quia actus ſupererogationis, qui eſt in poteſtate ſuperioris nō inhibitus, eſt vere actus virtutis, & ſtāte conditione non inhibitionis, eſt in poteſtate vouentis durāte cōditione. ergo pōt eſſe materia voti. Nō requiritur ergo ad hoc, ꝙ tale votū ſit vere votum cōditionatū, cōſenſus ſuperioris: quoniam in nullo poteſtatem ſuperioris lædit.

F ¶ Et propterea ad dubium motū dicitᷣ, ꝙ ſi ſubditus quicunq;, puta, puella, vxor, religioſus &c. voueat non inhibita, quæ ſunt in poteſtate ſuperioris, tenetᷣ ea implere, ſuperiore nihil de hoc ſciente, & peccat mortaliter tranſgrediendo, durante cōditione non contradictionis ſuperioris. Et ad obiectionem in oppoſitū dicitur, ꝙ votum tale non eſt firmū ſimpliciter & abſolutè, quia non habet materiam quæ abſolutè ſit in poteſtate vouētis, ſed in poteſtate alterius, eſt tamen firmum durante conditione, & propterea obligat durante conditione, & non obligat abſolutè. Et ex his patet ſenſus literæ: & quare author ſua diſtinctione ponat conditionem affirmatiuam, & negatiuam dicendo, Si ſuperiori placuerit, vel non renitatur. Facta eſt. n. hæc diſiunctio propter diuerſam diſpoſitionem materiæ promiſſæ ſecundum eſſe inhibitum, vel non eſſe inhibitum, vt declaratum eſt.

¶ Sed hic occurrit dubiū nō pertranſeundū ſilētio, An ſuperioris cōſenſus, vel contradictio in votis ſubditorum referatur ad opus, qđ eſt materia voti: an ad vinculū voti. Eſt nāq; dubitare H de hoc, quærere, cū quis ſit ſubditus vouet, verbi gratia, Peregrinationem vel ieiunium, ſi ſuperior negat licentiam peregrinādi, aut inhibet ieiuniū, an teneatur manifeſtare ſuperiori vinculū facti voti de hoc, an ſufficiat, ꝙ ſuperior neſciens contradicat operi. Ex hac ſiquidem cogitatione multa dependent. Vr̄.n. ꝙ contradictio, vel diſſenſus referatur ad vinculū voti: qm̄ contradictio ſuperioris nihil aliud eſt, quàm irritatio voti: non irritatur autem uotum à ſuperiore neſciente. Et confirmatur qa Numeri trigeſimo, vbi de hm̄ōi votis eſt ſermo, conſenſus, vel cōtradictio ſuperioris refertur manifeſtè ad votum, vt patet ibi in litera de patre reſpectu puellæ, & viro reſpectu vxoris.

¶ In oppoſitū aūt eſt, quia oppoſitorū eadē eſt rō: ſed ad conſtituendū uotū conditionatū validū, ſufficit ſuperioris cōſenſus ad opus, vt patet ex dictis. ergo ad deſtruendam obligationem huiuſmodi voti ſufficit ſuperioris diſſenſus reſpectu operis.

¶ Ad hoc dr̄, ꝙ quia conſenſus, vel diſſenſus ſuperioris exigitur ad votū rōne materiæ, quia. ſ. id qđ voto promittitur, eſt in po- I teſtate ſuperioris, & ad hoc ꝙ ſit materia voti, oportet ꝙ ſit actus virtutis, nec pōt eſſe actus virtutis, niſi ſit à ſuperiore non inhibitus, idō cōtradictio, vel cōſenſus ſuperioris directè ad opus reſpicit, qđ eſt uoti materia. Et propterea ſi opus inhibetᷣ, deſinit eſſe materia uoti, durāte inhibitione. Et obligatio uoti nō ſe extēdit ad illud: & ſi opus nō inhibetᷣ, tn̄ hr̄ materia uoti, & obligatio uoti extēdit ſe ad illud, durāte nō inhibitione. Ex eo aūt ꝙ ceſſat obligatio uoti rōne materiæ ſubtractæ ab eo cuius eſt, ſequitur ꝙ nō tenetur indicare uoti ſui uinculū ſuperiori: qm̄ indicatione opus eſt, qn̄ obligatio remaneret reſpectu illius operis tunc exequendi, non aūt qn̄ deſinit eſſe. Sicut nec habēs uotum ſimplex continentiæ, tenetur coniugi indicare uotū ſuū: ſed pōt licitè reddere debito eadem rōne, quia. ſ. actus concubitus reddendo debitū, deſinit eſſe materia uoti caſtitatis, durante cōiugio. Nec obſtat ſi dicatur, quia ſi indicaret uoti ſui uinculū ſuperiori inhibenti opus, fortè concederet illud, qm̄ K licèt hoc fortè accideret, nō tn̄ ad hoc tenetur ex ui uoti. Sicut nec talis coniux tenetur petere à coniuge, ꝙ nō teneatur reddere debitū, uel ꝙ non petat debitum. Et rō eadē eſt quæ iā dicta eſt, quia. ſ. obligatio uoti deficit pp ſubtractionē materiæ, durāte tali ſtatu, ſeu inhibitione. Dixi aūt ex ui uoti, quia ſecus eſſet qn̄ intentio alicuius uouētis fuiſſet obligare ſe ad manifeſtandū uotū illi, in cuius poteſtate eſt materia quā promittit.

¶ Ad obiectionem uerò in oppoſitum dr̄, ꝙ aliud eſt uotū irritare, & aliud eſt uotū deſinere ab obligatione totaliter, uel nūc pp defectum materiæ totaliter, uel ad tempus. Irritatio namque requirit notitiam uoti, aut ſaltem ſuperioris uoluntatem irritatiuam uotorū ſubditi. Et de irritatione loquitur ſcriptura, quæ notitiā ſuperioris pōderat. Deſitio aūt ab obligatione defectu materiæ non exigit niſi materię defectū ſiue ſcienter, ſiue ignorāter dn̄s materiæ illā auferat. Et de hac eſt ſermo in pręſentiarū. Sed qm̄ idē nō eſt petere aliquā rē, uel aliquod opus abſolute, & petere hæc eadē ut exſoluenda Deo ex ſuſcepto beneficio

re facere non h pôt, peccat: ſed ſubditi ñ peccãt uouẽdo, q hoc numq̃ inuenit̃ prohibitũ. ergo uĩ ꝙ de iure poſsint uouere.

SED CONTRA eſt, qđ Nume. 30. mandatur, ꝙ ſi mulier in domo patris ſui, & adhuc in puellari ætate aliquid uouerit, nõ tenetur rea uoti, niſi pr̃ eius conſenſerit: & idẽ dicit de muliere habẽte uirũ. ergo pari rõe nec aliæ perſonæ alterius poteſtati ſubiectæ põt ſe uoto obligare.

RESPON. Dicẽdum, ꝙ ſicut ſupra • dictũ eſt, uotũ eſt promiſſio quædã deo facta. Nullus aũt põt p promiſſionẽ ſe firmiter obligare ad id, qđ eſt in poteſtate alterius, ſed ſolũ ad id quod eſt oĩno in ſua poteſtate. Quicunq; aut eſt ſubiectus alicui, B q̃tũ ad id, in quo eſt ſubiectus, nõ eſt ſuę poteſtatis facere qđ uult, ſed dependet ex uolũtate alterius, & ideò non põt ſe per uotum firmiter obligare in his, in quibus alteri ſubijcitur, ſine conſenſu ſui ſuperioris. •

ficio per votũ, & vniuerſaliter vt promiſſa Deo, & negat qñque A quis concedere aliquid abſolutè ſubdito, qđ vt Deo exoluendũ concederet: ideò tutius eſt dicere, ꝙ tenetur petere rẽ, vel opus vt promiſſa Deo. Nec eſt ſimile de coniuge habente votum caſtitatis, quia nõ eſt vti actu venereo reddẽdo debitũ, nec ẽt ſub cõditione cadit ſub voto caſtitatis. Votũ aũt ſubditi cõditionaliter cõprehendit opus ẽt inhibitum, & hæc via eſt regulariter amplectenda. In caſibus aũt prima via ſufficeret, non tamen ad irritandũ votum, vt dictum eſt.

¶ In eodem art. circa vota ſubditorum occurrit aliud dubiũ, An ſubditus vouens cũ licentia ſuperioris, qui poſt votum factum reuocat licẽtiam, teneatur adimplere votum. Et vĩꝙ nõ. Primo, quia hæc Auguſtini ſnĩa ſumpta ex 30. c. Numeri, vt patet p ipſum Auguſtinũ in eodẽ loco, cuius verba in parte allegãtur à Magiſtro ſententiarũ in 32. diſt. 4. & habentur in Decretis. 33. q. 5. c. Manifeſto. Vbi gratianus in fine c. Mulierẽ. expreſsè hoc explicat.

¶ In oppoſitum aũt eſt, quia ſuperior reuocans peccat, vt patet ex eo ꝙ Nume. 30. di de viro reuocante, ꝙ portabit iniquitatẽ ſuam. Et conſtat ꝙ ideò peccat, quia iniuſtè inhibet rem deo cũ ſuo conſenſu promiſſam, nõ dari. Iniuſtis aũt inhibitionibus non eſt obediendũ, ſed contradicendũ. Igitur ſubditus tenetur fidẽ pmiſſam Deo ſeruare contra volũtatẽ ſuperioris iniuſtã.

¶ Ad eius euidentiã præmittenda ſunt duo. Et primo, ꝙ cum conſenſus, vel diſſenſus ſuperioris in voto ſubditi, reſpiciat directè materiam voti, quæ quia non eſt ipſius vouentis, ſed ſuperioris, non põt eſſe materia ſubditi, nullus. n. põt obligare deo qđ ſuum non eſt, conſequens eſt, vt qñ ſuperior concedit ſubdito vouere aliquid, puta, ieiuniũ, vel orationem, facit actum illũ qui eſt materia voti, eſſe vouentis, non ſimpliciter & abſolutè, ſed ad promittendũ, & exhibendum Deo quod exigitur. Et ſufficit ad hoc, ꝙ res ſit materia voti ſubditi, vt manifeſtius patet in exemplo rerũ corporalium. Vir nanq; concedens vxori vt voueat tale vas argenteũ Deo, non facit p hanc conceſſionem, ꝙ illud vas ſit ſimpliciter & abſolutè vxoris: ſed facit ꝙ illud vas ſit vxoris quo ad promittendũ, & exinde exhibendũ Deo. D Nam vxor non põt per iſtam conceſſionem facere quicqđ vult de illo vaſe, ſed ſolũ promittere, & exinde exhibere illud Deo. Non transfertur ergo p hmõi conceſſionẽ, vaſis dñium in vxorem ſimpliciter, ſed ſcdm quid. ſ. quo ad promittendũ, & inde exhibendum Deo: ſed remanente dñio vaſis apud virũ, vxor fit domina eiuſdem vaſis, quo ad hæc tñ. Sicut ſi vir concederet tale vas alicui vt daret illud in pignus, non pro ipſo Dño, ſed pro eo cui conceditur vas, dñium vaſis abſolutè remaneret apud virum & is cui conceſſum eſt, eſſet dñs quo ad hoc, quod eſt dare illud in pignus. Eſſet enim vas ſuum quo ad hoc, & nõ ſimpliciter. Cum igitur ſuperior conſentit inferioris voto, facit vt materia voti ſit ſua ſ. ipſius ſubditi. Sua aũt non ſimpliciter ſed ad promittendũ, & ex inde exhibendũ Deo. Et propterea remanet poſt conceſſionẽ dñium ſimpliciter illius materiæ apud ſuperiorem. Secundò ſciendum eſt, ꝙ qñ aliquid cõceditur alicui non abſolutè, ſed ad aliquem actum, res illa ſic conceſſa, nõ tranſit in actuale dominium eius cui eſt ſic conceſſa, niſi per a- E ctum illum ad quem eſt conceſſa: ac per hoc donec exerceatur actus ille, res ſic conceſſa non eſt, ẽt quo ad hoc, extra dominium ſuperioris qui conceſſit, niſi in potentia, quia. ſ. ſubditus põt rem illam aſſumere in materiam talis actus. v. g. proſequẽdo exemplum poſitum, Vas conceſſum a viro vxori ad vouendum illud Deo, vel ad dandum in pignus, quia non eſt conceſſum abſolutè, ſed ad actum promittendi, & exinde exhibendi, Deo, uel dandi in pignus, ideò non tranſit etiam in dominiũ vxoris quo ad hoc. ſ. ꝙ ſit ſuum vt materia pmiſſionis &c. niſi in potentia, donec promittat illud Deo. Nam antequàm promittat illud Deo, non eſt illud vas ſuum in actu, vt materia promiſſionis, ſed in potẽtia, quia. ſ. poteſt illud promittere. Vnde ſi vxor nunquam promiſſionem reduceret ad actum, nunquàm vas conceſſum ſibi ad actum promiſſionis tñ, efficeretur actu ſuum ſcdm quid. ſ. vt materia promiſſionis ſuæ. Ex his aũt principijs dicendũ eſt ad quæſitũ, ꝙ ſubditus qui vouit de conſenſu ſuperioris poſtea reuocantis ſeu inhibẽtis exhibitionẽ rei voto promiſſę, excuſatur à peccato non ſeruando votũ: ſuperior verò peccat mortaliter reuocando, ſeu inhibendo. Quòd. n. ſubditus excuſetur, ſequitur ex eo, ꝙ res conceſſa ſibi ad promittendũ, & exhibendũ, licet facta fuerit actualiter ſua vt materia promiſſionis qñ vouit, non tñ facta eſt ſua in actu, ſed in potẽtia, vt materia exhibitionis. Et propterea ex quo ſuperior antequã ab eo transferatur dñium, quo ad hoc ꝙ res ſit materia exhibitionis rem illã retraxit ad ſe, ſubditus cuius nõ erat adhuc actu etiã ſcdm quid res illa, nõ tenetur ad exhibendum qđ ſuũ nõ eſt. Quòd verò ſuperior mortaliter peccet inhibendo, ſequitur ex hoc, ꝙ licèt apud ſuperiorẽ remanſerit dñium illius rei exhibendæ Deo, remanet tñ dominium obligatum ad exhibẽdũ rem illam Deo rõne voti ſui ſubditi, quo res illa obligata eſt Deo de conſenſu ipſius ſuperioris. Et ppea tamquam violator, & deluſor vinculi ad Deũ, mortaliter peccat. Et proptereà lex diuina Numeri 30. maritum qui poſt conſenſum reuocauit, portare ſuam iniquitatem ſtatuit: vxori aũt C non iuſſit vt inuito marito exequeretur, inſinuans per hoc, vt Aug. expoſuit, vxorem eſſe excuſatam ad obſeruationem voti. Et per hoc patet rñſio ad obiectionem in oppoſitum, quia. ſ. iniuſtè inhibere, aut præcipere contingit dupliciter. Vno modo, vt a iuſtis exequendis ad quem tenemur, abſtineamus, aut iniuſta faciamus, vt ſi quis præciperet furari, aut non credere in Deum: & ſic non eſt obediendum iniuſtè mandantibus. Alio modo, quia tantum ipſe præcipiens, aut inhibens peccat inhibendo, ſeu præcipiendo: & ſic iniuſtè inhibentibus, aut præcipientibus eſt parendum. Et ſic eſt in propoſito, qm̃, vt dictũ eſt, ſubditus non tenetur ad exhibendum Deo, qđ debebat eſſe ſuũ & impeditum eſt ne ſit ſuum, ſed ſuperior impediens poſt vinculum, ne ſit ſubditi ad exhibẽdum Deo vt conſenſerat, in culpa ſolus eſt. Caue aũt hoc in loco ne ex dictis accipias, aut inferas, ꝙ ſi prælatus conſentiat voto ſui ſubditi, nõ poſſit ſine peccato in voto illo poſtea diſpenſare: hoc nãq; non eſt dictum, nec clauditur ſub data doctrina, ſi formaliter intelligatur vt in D telligi debet. Sermo namque habitus fuit de ſuperiore, & ſubdito, inquantũ hmõi, inquantũ. ſ. ſuperior eſt dñs, aut quaſi dñs materiæ voti, & ſubditus dñio illius caret. Magna aũt eſt dña inter ſuperiorem, & eccleſiaſticum prælatum. Nam vir eſt ſuperior reſpectu vxoris, & pater reſpectu filij, & dñs reſpectu ſerui, non tñ eccleſiaſticus prælatus. Et ruſus ſuperioris poteſtas eſt ad irritandum vota: eccleſiaſtici aũt prælati vt ſic, poteſtas eſt ad diſpenſandum, vel cõmutandum vota. Et ſuperioritas cõuenit alicui in propria perſona, eadem rõne qua eſt dñs vel quaſi dñs materiæ promittendæ, vt patet de patre, marito &c. Prælato aũt eccleſiaſtica conuenit alicui in pſona Dei, vt inferius in hac eadẽ q. patet ab authore. Vñ hæc duo inueniũtur & ſeparata, & cõiuncta. Qñ ſunt ſeparata, vt cõtingit in votis ſæcularũ v. g. in votis mulierum habentium viros, poteſtas ſuperioris eſt in marito: poteſtas aũt plati eſt in epo. Et tunc maior eſt poteſtas ſuperioris quàm prælati, quia ſuperior vtpotẽ E dñs materiæ voti põt irritare votum, vtpotè de re ſua ſine ſe factum. Prælatus aũt, vtpotè diſpenſator, non dñs, põt diſpenſare, uel commutare. Et ppea uxorum vota tutius a uiris irritantur, quàm a prælatis diſpenſetur: & ſimile eſt de aliorum ſubditorum uotis, quo ad id, in quo ſunt alterius. Qñ uerò ſunt cõiuncta in eodẽ ſuppoſito, ut cõtingit in prælatis religioſorũ, qui ſunt & tanquã domini materiæ uouẽdæ, & tamq̃ diſpenſatores uotorum in perſona Dei, non ſunt deterioris conditionis ex hoc, ꝙ ſunt coniuncta hæc duo in uno, q̃ ſi eſſent ſeparata. Et propterea ſicut in uotis uxoris de conſenſu mariti factis, põt eps diſpenſare, ita in uotis religioſorũ de ſuperioris cõſenſu factis, põt ipſe idem, inquantũ prælatus, in perſona Dei diſpenſare. Nã qñ conſenſit uoto ſubditi non ut prælatus in pſona Dei, ſed ut quaſi dominus materiæ pmittẽdæ conſenſit. Vnde ſi poſtea in perſona dei diſpenſet, aut cõmutet, non eſt reuocator conceſſionis, aut inhibitor ſeruandæ promiſſionis, ſed diſpenſator. Nec hoc eſt authorizare in facto proprio, ut quidam

• Ar. 1. q. præced.

Concl.

autumare uidentur, q̃m nihil de proprio facto iudicat: ſed de uoto ſubditi tamq̃ rato & firmo, cui per accidens coniungit, ꝙ ex propria conceſſione ipſius qui diſpenſat, fuerit ratum. Quæ enim ſunt per accidens, tamquam externa relinquuntur.

¶ Circa uota ſubditorũ aliud adhuc dubiũ incurrit, An ſi irrita ta ſunt ab habẽte poteſtatem non ꝑpetuã ſint ſemꝑ irrita, aut ceſſante ſtatuto ſubiectionis illius reuiuiſcãt. Verbi gratia. An puella teneat̃ ad exequendũ ſuũ uotum à patre irritatũ, poſt quã ętate puella ſui iuris facta, facta ẽ ſui iuris. ¶ Ad hoc dr̃, ꝙ ſiuè uotum fuerit perpetuũ, ſiuè tp̃ale, ex quo eſt factũ de eo, qđ eſt nõ ſuũ, ſit ſuperior, ſ cuius poteſtate tũc eſt illud qđ uoto promittitur, irrita t uotũ amplius nõ tenet̃. Et rõ eſt, quia ſi teneret̃ poſtquàm eſt facta perſona illa ſui iuris, aut abſoluto illo prælato qui irritauit, iſta obligatio cum non ſit poſtea de nouo adueniens, non eſſet niſi ratione continuati uinculi ipſius uoti. Sed uinculum uoti ex quo fuit irritum, deſijt eſſe, & cõſtat ꝙ illud quod non eſt, continuari nõ põt. Non ergo tenetur quis ad implendum uotum ſemel irritum: & hoc apertè in ſacris canonibus patet extra, de conuer. coniu. c. Quidã. &c. Placet. ubi uir profeſſus irritante uxore ſuũ uotũ, illa mortua, nõ tenetur ad religionẽ. Sed aduerte, ꝙ ſi perſona ſubdita uoueret nunc aliquid non pro nũc, ſed pro tp̃e quo illud erit ſuum, ꝙ uotum tale eſt firmum, adeo ꝙ non põt à ſuperiore irritari. Verbi gratia. Vxor uouet ieiunare q̃n erit uidua, & ſic de alijs. Et rõ eſt, quia res ꝓmittitur pro illo tp̃e quo non erit in poteſtate ſuperioris. Etiã conſtat, ꝙ ideò ſuperior habet poteſtatẽ irritandi, quia eſt dñs, aut quaſi dñs materiæ quæ promittitur, cuius oppoſitum hic accidit, & non ratione ſuperioritatis reſpectu perſonæ uouẽtis niſi quatenus ipſa perſona uouentis eſſet uoti materia. Super hoc enim fundamento tota hæc doctrina fundata eſt, & benè.

H

¶ In reſponſione ad tertium eiuſdem 8. ar. primo declarãdus eſt uerus ſenſus literæ: deinde diſcutienda ſunt dubia q̃dã de uotis religioſorum. Scito igitur ꝙ reſponſio iſta cõiter ut malè intellecta, q̃m intelligitur ꝙ hæc litera reddat pro rõne, quare nullum uotum religioſi eſt firmum: quia nullum tempus eſt, in quo prælatus non poſſit ſubditum occupare. Et quia rõ iſta ineſficax inuenitur, aut reprehenditur author, aut excuſatur cum gloſſis. Et ſalua eorum reuerentia, omnium error accidit, quia uerba literæ ſcđm planam eius conſtructionem non conſiderauerunt. Litera namq; in principio reſpõſionis ponit cauſam, quare nullum uotũ religioſi eſt firmum tali contextu, ꝙ primo explicat ipſam rem, quæ eſt cauſa, dicens ꝙ religioſus ſubditus eſt prælato quantũ ad ſuas operationes ſcđm ꝓfeſſionem regulæ, Et ſtatim ſubdit aduerbium cauſale ad inferendã dictam concluſionẽ, dicens, Et ideò nullum uotũ religioſi eſt firmum, niſi ſit de conſenſu prælati. Sed q̃m in contextu literę in ly ideò, & ly nullũ uotum, mediat una parentheſis, quia interponitur totum hoc. ſ. (Etiam ſi aliquis ad horã aliquid facere poſſit, quando ad alia non occupatur à prælato, qa tamẽ nullum tempus eſt exceptum, in quo prælatus non poſſit eũ circa aliquid occupare) ideirco malè intellecta eſt hæc litera. Vbi aduerte duo. Primo, quòd rõ illius interpoſitionis fuit, ut reſponderet non tacitæ, ſed expreſſæ obiectioni in argumento, & in ipſa interpoſitionẽ replicatę. ſ. Etiã ſi religioſi poſſint aliqua bona facere ſine licentia prælatorũ. ergo poſſunt promittere. Scđo, quia illa concluſio, Nullum uotum religioſi eſt firmũ, eſt concluſio illata in cõtextu lræ ex duobus. Primo, ex propoſitione poſita in principio reſponſionis tamq̃ ca concluſionis, ut dictũ eſt. Secundo, ex illa aduerſatiua interpoſita. ſ. Quia tamen nullum tẽpus eſt &c. non tamq̃ a cauſa concluſionis, ſed tamquã a particulari cauſa excludẽte particularem obiectionem. ſ. de uotis, quorũ adimpletio eget tp̃e. Non. n. oĩa uota, ẽt propriſſime reſpũ boni ſupererogationis, egent tp̃e in executione, ut patet de uoto abſtinẽtię. Propter hoc. n. ſcđm ꝑlenã cõſtructionẽ literæ, illa cõcluſio utriq; deſeruit. Hic eſt proculdubio ſenſus lræ. ¶ Circa concluſionẽ autem ipſam. ſ. Nullum uotum religioſi eſt firmum, dubium multiplex oritur. Primũ eſt, de eius rõe, qua ſ. ratione habeatur ueritas iſtius concluſionis. Secundũ eſt

I

K

Ad primum ergo dicendũ, ꝙ ſub ꝓmiſſione Deo facta nõ cadit niſi qđ eſt uirtuoſum, ut ſupra † dictũ eſt. Eſt aũt cõtra uirtutem, ut id, qđ eſt alterius, homo offerat deo, ut ſupra * dictũ eſt. Et ideò non põt oĩno ſeruari rõ uoti, cum quis in poteſtate alterius cõſtitutus uouet id, qđ eſt in poteſtate alterius, niſi ſub cõditione, ſi ille, ad cui⁹ poteſtatẽ ꝑtinet, nõ contradicat.

Ad II dicendũ, ꝙ ex quo hõ uenit ad annos pubertatis ſi ſit liberæ cõdõnis, eſt ſuæ poteſtatis, quantũ ad ea q̃ ꝑtinent ad ſuã perſonã, puta, ꝙ obliget ſe religioni ꝑ uotum, uel ꝙ matrimoniũ cõtrahat: nõ aũt eſt ſuæ poteſtatis quantũ ad diſpenſaſationẽ domeſticã. Vnde circa hoc nõ põt aliquid uouere, qđ ſit ratũ ſine cõſenſu patris. Seruus aũt quia eſt in poteſtate domini, ẽt quantũ ad perſonales operationes, nõ põt ſe uoto obligare ad religionẽ, per quã ab obſequio dñi ſui abſtraheret̃.

† Ar. 2. huius q̃ſt.

* Q. 32. ar. 7 & q. 86. ar. 3.

E de eius ueritate. Nam ur̃ hic inſtantiam in tribus generibus rerum. Primò, quo ad inhibita, ſeu mandata ex regula, ſeu ſtatutis religionis. Vr̃ enĩ ꝙ poſſint talia à religioſis uoueri firmiter: q̃m non eſt ſubditus prælato contra regulã, aut ſtatuta, ut ſi q̃s uoueret ieiunare feria ſexta, aut tenere ſilentium in dormitorio. Secundo, ex his quæ ſunt ex genere ſuo pctã venialia, ut non dicere uerbum otioſum, vĩ ꝙ religioſus poſſit hæc firmiter vouere, quia in his non eſt ſubditus alicui hoĩ. Tertiò, in his q̃ ſunt peccata mortalia, vt non furari. In his namque nulli ſubditur: & ſimile eſt iudicium de actibus virtutum neceſſarijs ad ſalutem, vt cõficari ſemel ĩ anno, colere Deum.

¶ Ad primum dr̃, ꝙ ideò religioſus non põt vouere, quia Eccleſia ſic ſtatuit, vt hr̃ 20. q. 4. canone Monacho, vbi dr̃. Monacho non licet uota vouere, ꝙ ſi vouerit, frãgẽdũ eſt. Sed cũ textus iſte ſit ex Baſilio a Gratiano acceptus, & a Concilio, aut apoſtolica ſede, non oſtendatur hr̃e robur, nulla ex hoc loco eccleſiæ, ſed Baſilij authoritas hr̃. Et propterea dicens Ricardus, ꝙ Eccleſia diuina authoritate hoc ſtatuit, ſi ſtatutum Eccleſiæ attuliſſet, feciſſet ſatis. Accommodationes verò quas affert, taceo quia rõnem efficacem quærimus. Ad rõnem igitur in litera poſitã me cõuerto. ſ. quia religioſus ſubditus eſt prælato quantum ad ſuas operationes ſcđm profeſſionẽ regulæ. Ex hoc. n. hr̃, ꝙ cum omne votum habeat pro materia operationes ipſius religioſi, conſequens eſt vt religioſus nõ ſit dñs materiæ voto promittẽdæ. Et ſi quidẽ oẽs religioſi operationes ſint ſubditæ p̃lato, manifeſtè rõ currit vniuerſaliter. Si aũt aliquæ ſic, & aliquæ nõ, oportet videre vñ vniuerſalis ſequela habeat̃. Principiũ aũt huius euidentiæ hinc ſumendum eſt, ꝙ operationes religioſi quo ad duo pñt ſubijci prælato. Primò, quo ad exercitationẽ, quia. ſ. prælatus põt illas, vel earum omiſſiones præcipere exequendas à ſubdito, vt ſunt ire ad chorum, ſeruire infirmis &c. Secundò, quo ad qualitatem operationis, quia. ſ. p̃latus põt de operatione illicita facere licitã diſpẽſando, vt comedere bis feria ſexta, loqui tp̃e ſilentij, & hmõi, quę ſunt operationes ſcđm regulã illicitæ, quas in ſcđm regulam põt, q̃n ei videbitur, prælatus diſpenſando facere licitas huic ſuo ſubdito. Conſtat ꝙ operationes neceſſariæ ad ſalutem, aut q̃ ſunt peccata ex ſuo genere ſiue venialia, ſiuè mortalia, neutro modo ſubſunt prælatis religioſorum. Operationes verò ſupererogationis ſuperexcedentes profeſſionem aliquo modo ſubſunt, & aliquo modo nõ ſubſunt prælatis. Nam quo ad exercitationem. ſ. ꝙ fiant a ſubditis, non ſubſunt prælatis. Votum meum, inquit Bernardus, non augeat prælatus ſine mea voluntate. Non. n. poteſt prælatus regulariter præcipere ieiunium, q̃n ſcđm regulam nõ tenetur religioſus ieiunare: quod tamen põt in caſu, q̃n. ſ. tale op⁹ ad ea quæ dicta ſunt regulæ foret opportunum. Quo ad omiſſionem vero ſubſunt prælatis omnia, excepto tranſitu ad altiorem religionem, ſeu ſtatum. Poteſt enim prælatus religioſi ſuo ſubdito quodlibet aliud ſupererogationis opus inhibere, quia iſtæ operationes poſſunt ordinari ad ea quæ regulæ ſunt, in quibus directè religioſus eſt ſubditus prælato. Opera aũt illicita ex regula, quæ prælatus põt facere licita ſuo ſubdito diſpenſãdo, conſtat ꝙ ſubſunt prælato quo ad qualitatem, quia poteſt ſecundum regulam de illicitis facere licita. Et ẽt quo ad exercitationem, quia præſuppoſita diſpenſatione poteſt præcipere ſuo ſubdito eorum executionem in ordine ad ea, quæ ſunt ſecundum regulam. Poteſt enim prælatus religioſo ſubdito præcipere, quod loquatur tp̃e ſilentij, aut bis comedat tempore ieiunij, quando diſpenſando, vinculum regulæ aufert quo ad illum tũc, & neceſſitas, aut pietas hoc ſuadet. Et ratio eſt, quia nihil prohibitum in regula, diſpenſabile tamen a prælato eſt, qđ non poſſit diſpenſatum ad ea quæ ſunt regulæ rationabiliter ordinari. Religioſus autem ſubditus prælato ſecundum regulam, non ſolum ſubditus eſt quo ad operationes, & omiſſiones contentas in regula, ſed quo ad eas, quæ ad contenta ſub regula rationabiliter ordinari poſſunt. Alioquin oporteret inter p̃latum & ſubditum diſceptationes eſſe, an facere, vel omittere hoc, vel illud propter bonũ conuentus, aut obſequiũ &c. tenetur,

uetur, qa non eſt hoc expreſſum in regula. Ex quib. omnib. col- A ligitur, q religioſus ſubditus eſt p̄lato in operationib. exercendis & omittẽdis, omnib. q̃ nõ ſunt de neceſſitate ſalutis, aut peccata, excepto exercitio excedentiũ regulã, & trãſitu ad arctiorẽ religionẽ, vel ſtatũ: quæ quia ſp intelligunt excepta, iõ abſolutè uerificatur, q religioſus ẽ ſubditus p̄lato in oibus operationib. & omiſſionibus ſuis. Vñ facilè patet cõ, quare nullũ religioſi uotũ ꝓpriè, ſ. reſpectu boni ſupererogationis, operationis, vel omiſſionis, ẽ firmũ, qa. ſ. eſt ſubditus p̄lato quo ad hęc ſecundũ regulã: qa eſt ſubditus ei in oibus ſuis operationib. & omiſſionibus, q̃ ſunt, aut pñt eſſe oportunę ad regulã, & ad ea q̃ regulæ ſunt. Et ppea licet religioſus nõ ſub ſit p̄lato in oibus abſolute, qa tñ eſt ſubditus ei in oibus ſuis, q̃ ſunt, uel eẽ pñt oportuna ſecũdũ regulã, iõ bñ infert, q eſt ei ſubditus in oib⁹ ſuis operationib. & omiſſionib. ſupererogatiõis reductiuè ſaltẽ ad regulã, & ea quæ ſunt regulæ. Et propterea nullũ illius uotũ de huiuſmodi ẽ firmũ, vtpote factũ de eo quod eſt in poteſtate alterius directè, vel reductiuè: quod magis rñdendo ſingillatim ſingulis dubiis patet.

D.1167.

AD III. dicẽdũ, q religioſus ſubditus eſt prælato quantũ ad ſuas operationes ſecundum ꝓfeſſionem regulæ. Et ideò etiã ſi aliquis ad horam aliquid facere poſſit, quando ad alia non occupatur a prælato, quia tamen nullum tempus eſt exceptum, in quo prælatus non poſſit eũ circa aliud occupare, nullum uotũ[a] religioſi eſt firmum, niſi ſit de cõſenſu prælati: ſicut nec uotũ puellæ exiſtẽtis in domo, niſi ſit de cõſenſu p̄ris? nec vxoris, niſi ſit de conſenſu viri.

AD IIII. dicẽdum, q licet votum eorũ qui ſunt alterius poteſtati ſubditi, non ſit firmum ſine conſenſu eorum quibus ſubiiciuntur, non tamen peccant uouendo, quia in eorum uoto intelligitur debita conditio, ſcilicet, ſi ſuis ſuperiorib. placuerit, uel non renitantur.

¶ Vnde ad primum dubiũ de uoto eorũ, quæ ſunt ſtatuta in regula dicitur, q tale uotum eſt uotum ſupererogationis, quando fit de his, quæ ſunt diſpenſabilia a p̄lato: quia eſt de his quę ſunt religioſo ex diſpenſatione licita, & ad quorũ oppoſita poteſt cogi a prælato diſpenſante cum eo: qñ, ut dictũ eſt, horum oppoſita ſunt quandoque opportuna ad ea, q̃ religionis ſunt, pp quod p̄latis commiſſa eſt authoritas diſpenſandi. Nec hoc eſt præcipere contra, aut præter regulam, ſed ſecũdũ regulam, qñ ſecundũ regulã habet p̄tatẽ diſpenſatiuã: & conſtat q d. ſpẽſatione facta, regula nõ obligat. Vñ nihil contra, aut præter eã agitur, ſed ſecundũ eam præcipit actũ oppoſitũ ad ea q̃ regulæ ſunt. Quo fit ut huiuſmodi vota dupliciter derogẽt poteſtati prælati. Primò, quo ad qualitatem actus, quia prælatus põt facere diſpenſando de actu illicito licitum huic ſuo ſubdito. Et ſi uotum ſubditi eſſet ualidum, quantũcunq; prælatus faceret licitũ, eſſet illicitũ huic qui uouit. Secundò, quo ad exercitationẽ, ſeu omiſſionẽ, qa prælatus põt diſpenſando præcipere ſubdito ſuo oppoſitum illius inhibiti, ſeu mandati: & ſi uotũ eſſet ualidum, nõ poſſet hoc præcipere. Et ſi bñ proſpexeris, horum inconuenientium cauſa eſt uſurpatio dominij ſuarum operationum. Nam firmitas talium uotorum ex ſola uoluntate ſubditi dominium præſupponit in ſubdito, ut poſſit ſup tales operationes, & quo ad qualitatem reddendo ſibi eas illicitas lege proprij uoti, & quo ad exercitationẽ obligando ſe ad illa omittenda, aut exequenda, & dicat prælatus quicquid vult. Nõ ſunt ergo firma talia uota ſine conſenſu prælati. Nec obſtat q prælatus non poſſit hæc facere licita, aut præcipere, niſi diſpẽſando: quoniam poteſtas diſpenſatiua, & factiua de illicito licitũ, & præceptiua omnium reductiuè opportunorum ad ea quæ ſunt regulæ, eſt poteſtas prælati ordinaria, contra quam conſtat omne uotum ſubditi eſſe infirmum.

¶ Ad ſecundum uero dubiũ de uoto uitandi ea, quæ ſunt peccata uenialia, ut nõ dicere uerbũ otioſum, & huiuſmodi, di q huiuſmodi uota religioſorum ſunt firma non minus q̃ ſi a ſecularibus fierent: quia non ſunt de his q̃ ſubſunt poteſtati plãtorũ directè, uel reductiuè quo ad qualitatẽ, aut exercitationẽ ut patet. Vñ hmõi uota non põt prælatus irritare, ſed põt ea cõmutare in perſona Dei. Et quandoq; ſunt adeò indiſcreta, ut mereref puniri uouẽs ꝓ eo, q tãto ſe exponit periculo peccãdi mortaliter. Nec author, nec iura de hmõi uotis loquunt, cũ de uotis religioſorũ loquunt, qa nõ ſunt d̃ bono ſupererogationis.

¶ Ad tertium demum dubium dr, q uota de his quæ neceſſaria ſunt ad ſalutẽ, a quocunq. fiant, uera vota ſunt & firma: qm in his nullus prælato ſubeſt. Nec oportuit hæc excipi, quia, ut dictum eſt, non habent propriam uoti materiam, ratione cuius ſubditi non poſſunt vouere ſine voluntate ſuperioris.

ARTICVLVS IX.

Vtrum pueri poſſint uoto ſe obligare ad religionis ingreſſum.

AD NONVM ſic procedit. Videtur q pueri non poſſint uoto ſe obligare ad religionis ingreſſum. Cum.n. ad uotũ requirat animi deliberatio, nõ cõpe- B tit uouere, niſi illis, q habẽt vſũ rõnis: ſed hoc deficit in[b] pueris ſicut & i amẽtib. uel furioſis. Sicut ergo amẽtes, & furioſi non poſſunt ſe ad aliqd uoto aſtringere: ita ẽt nec pueri, ut vr, poſſunt ſe uoto obligare religiõi.

¶ 2 Præt. Illud quod rite põt ab aliquo fieri, non põt ab aliquo irritari: ſed uotum religionis a puero, uel puella factũ ante annos pubertatis, põt a parentib. C reuocari, uel a tutore, ut hr 20. quæſt. 2. ca. Puella. ergo uidetur q puer, uel puella ante 14. annos non poſſit rite[b] uouere.

SV. Q. LXXXVIII. ARTIC. IX.

IN art. 9. eiuſdẽ. 88. q. notãda ſunt primo tria, dinde dubia ſunt mouenda. Nota ergo primo dñam originis reſpũ efficaciæ in voto ſimplici, vel ſolẽni. Nam voti ſimplicis efficacia ex deliberatione animi eſt, qua quis intẽdit ſe obligare, quod promittendo Deo fit, ut dictũ eſt. Voti aũt ſolẽnis efficacia oritur ex ſtatuto Eccleſię ſiue hoc fiat media cõſecratione, aut bñdictione, ut de facto fieri author interp̄tatr ſiue fiat ſine benedictione, & cõſecratione, vt p̄declaratũ eſt. Et ex hoc ſequitur, q antè factum Eccleſia hẽt maiorem p̄tatẽ ſupra uotum ſolẽne, q̃ ſupra ſimplex, quoniam ſtatuta Eccleſię ſunt in eius poteſtate. Singulorum autẽ animi interiores motus, in quibus perficit uotũ ſimplex, nõ ita ſubſunt Eccleſiæ, ut patet. Et ex hac dñia ſequitur ſecundo notandum, q. ſ. Eccleſia poteſt ante factum, uotum ſolemne irritum facere ſi fiat, ut patet ex litera dicente, quòd quantumcunque aliquis ſit doli capax, non poteſt obligari uoto ſolemni religionis propter Eccleſiæ ſtatutum. Ex hoc ergo quòd Eccleſia ſic ſtatuit, inhabiles ſunt impuberes ad uotum ſolemne religionis. Et quia plus eſt inhabilitare omnes huiuſmodi impuberes, q̃ habilitare aliquem unum puberem: ideo ſicut poteſt prohibere oẽs impuberes doli capaces, qui ſecundum naturæ ius poſſent ſolemniter D ꝓfiteri: ita poteſt prohibere ne aliquis, puta, Petrus, profiteat, irritum & inane decernendo ſi ſecus factum fuerit. & iõ iam dicta eſt ſuperius. Et bene aduerte, q non loquimur de quocũque uoto ſolemni, ſed religionis tãtum: nam ſecus eſt de uoto ſolemni continentiæ. Tale namque uotum, ſi impubes eſt doli capax, ſuſcipiendo ſacrum ordinem emittit.

Porrect. per totum.
477
Inf. q. 189 art. 5. cor. Et 4. d. 27 q. 2. art. 3. cor. Et di. 38. q. 1. a. 1. q̃ſ. 3. op. 17. c. 12. & c. ad 10.

¶ Tertiò, notandum eſt, q author eſt malè intellectus in illis verbis, Si vero ante pubertatis annos attigit uſum rationis poteſt, quantum in ipſo eſt, ſe obligare. Interpretati namq; ſunt, quòd de omni uoto, etiam religionis loquatur, & impugnauerunt eum tñ clare conſtet, q loquitur de uoto diſtincto contra uotum religionis, ut patet per ſequentia, ſ. Quantumcunq; autem ſit doli capax, antè annos pubertatis non poteſt ſe obligare uoto ſolemni religionis. Et ſcito quòd uotum ſolemne religionis, quod non ualet pro ſolemni, propter defectum ætatis non remanet habens uim uoti ſimplicis, declarante, ſeu ſtatuẽte hoc Eccleſia, extra de reg. iur. c. 16. Qui in ſexto, ubi dicitur q profeſſus ante completum annum 14. poteſt liberè redire ad ſæculum. Quod non diceret Eccleſia, ſi talis, quantum in ipſo eſt, teneretur ad religionem, aut continentiam.

¶ Occurrit autem primo dubium circa illud, Nec tamen propter hoc, ſcilicet quòd impuberes ſunt doli capaces, in aliquo eximuntur a cura parentum. Videtur namque quòd hoc ſit falſum, quoniam impuber ſi malitia ſupplet ætatem, poteſt contrahere uerum matrimonium, ut patet extra de deſponſatione impuberum. Et ſi poteſt contrahere ac per hoc dare poteſtatem ſui corporis alteri homini inuitis parentibus: ergo ante annos pubertatis eximitur a poteſtate parentum, cuius oppoſitum dicitur in litera. Et ruſſum, ſi poteſt corpus ſuum dare inuitis parentibus homini, ergo Deo: cum non debeat eſſe magis liber ad dandum alteri homini, ſi iuſta eſt eccleſiaſtica lex, quàm Deo. Et confirmatur: quia Eccleſia uidetur hoc approbare vt patet uigeſima

¶3 Præt. Religionẽ intrantibus annus ꝓbationis cõcedit̃ ſm regulã B. Benedicti, & ſecundum ſtatutũ * Innocẽtij 4. ad hoc, ꝙ probatio obligationẽ uoti præcedat. ergo illicitum vr̃ eſſe, ꝙ pueri uoto obligentur ad religionem añ probationis annũ.

Sed contra. Id qđ nõ eſt ritè factũ, nõ ẽ ualidũ, ẽt ſi à nullo reuoceẽ: ſed uotũ puellæ añ annos pubertatis emiſſum, ualidũ ẽ, ſi infra annũ a parẽtib⁹ nõ reuoceẽ, ut * hr̃ 20. q. 2. ca. Puella. ergo licitè, & ritè pñt pueri obligari ad religionem, etiam ante annos pubertatis.

Respon. Dicẽdũ, ꝙ ſicut ex ſup. * dictis patet, duplex eſt uotũ, ſ. ſimplex, & ſolẽne. Et quia ſolẽnitas uoti in quadã ſpũali bñdictione, & cõſecratione cõſiſtit, ut * dictũ eſt, quæ fit ꝑ miniſteriũ Eccl'iæ: iõ ſolẽnizatio voti ſub diſpẽſatione Eccleſiæ cadit. Votũ aũt ſimplex efficaciã hẽt ex deliberatione animi. qua q̃s ſe obligar̃ itẽdit. Qđ ãt talis obl'o robur nõ hẽat, dupl'r pt cõtingere. Vno qdẽ mõ ꝑꝑ defectũ rõnis, ſicut patet in furioſis, & in amẽtibus, q ſe uoto nõ pñt obligare ad aliqd, dum ſunt in furia, uel amentia. Alio mõ, q̃a ille q̃ uouet, eſt alterius pt̃ãti ſubiectus, ut ſup. * dictum eſt. Et iſta duo cõcurrũt in pueris añ annos pubertatis, quia & patiũtur rõnis defectũ ut ĩ pluribus, & ſunt natural'r ſub cura parẽtũ, uel tutorũ, q ſunt eis loco parẽtũ: & iõ eorum uota ex duplici cã robur nõ habẽt. Cõtingit tñ ꝑꝑ naturæ diſpoſitionẽ, q̃ legib. humanis nõ ſubdit, in aliq̃b. licet paucis, accelerari rõnis uſum, q ob hoc dñr doli capaces. Nec tñ ꝑꝑ hoc in aliquo eximunt̃ a cura parentũ, q̃ ſubiacet legi humanæ reſpiciẽti ad id, qđ frequẽti⁹ accidit. Eſt ergo dicẽdum, ꝙ ſi puer, uel puella añ pubertatis annos nõdũ hẽat uſum rõis, nullo mõ pt ad aliqd ſe uoto obligar̃. Si verò añ pubertatis annos attigit vſum rõnis, pt qdẽ, quãtũ in ipſo eſt, ſe obligare, ſed uotũ ei⁹ pt irritari ꝑ parẽtes, quorũ curæ remanet adhuc ſubiectus. Quãtũcunq; tñ ſit doli capax, añ annos pubertatis non põt obligari uoto ſolẽni religionis ꝑꝑ Eccl'iæ ſtatutũ, qđ reſpicit id, qđ ĩ plurib. accidit. Poſt annos autem pubertatis poſſunt iam ſe uoto religionis obligare vel ſimplici, uel ſolemni, abſque uoluntate parentum.

Ad primvm ergo dicendũ, ꝙ rõ illa procedit de pueris, qui nõdũ attigerũt uſũ rõis, quorũ uota ſunt inualida, ut * dictũ ẽ.

Ad II dicendũ, q uota eorũ, qui ſunt in pt̃ãte aliorũ, habẽt conditionẽ implicitam, ſ. ſi nõ reuocentur à ſuperiori, ex qua licita redduntur & ualida, ſi cõditio extat, vt * dictum eſt.

Ad III dicendum, ꝙ ratio illa procedit de uoto ſolẽni, qđ fit per profeſſionem.

Articvlvs x.

Vtrum poſſit in uoto diſpenſari.

Ad decimvm ſic ꝓcedit. Vr̃ ꝙ in uoto diſpẽſari nõ poſſit. Minus. n. eſt cõmutari uotũ, q̃ in eo diſpenſari: ſed uotũ non põt commutari. dr̃. n. Leuiti. 27. Aial, qđ immolari põt Dño, ſi q̃s uouerit, ſanctũ erit, & mutari nõ poterit, nec melius malo, nec peius bono. ergo multò minus põt diſpenſari in uoto.

¶2 Pręt. In his q̃ ſunt de lege naturæ, & in p̃ceptis diuinis, ñ pt ꝑ hoiem diſpenſari, p̃cipuè in p̃ceptis primæ tabulæ, q̃ ordinant directè ad dilectionẽ Dei, q̃ eſt ultimus p̃ceptorum finis: ſed impler̃ uotũ ẽ đ lege naturæ, & ẽ ẽt p̃ceptũ legis diuiæ, ut ex ſ. dictis patet, & ꝑtinet ad p̃cepta primę tabulę, cũ ſit act⁹ latrię. ergo i uoto diſpẽſari ñ pt.

¶3 Præt. Obl'o uoti fundar̃ ſup fidelitatem, quam hõ dẽt Deo, ut * dictum eſt: ſed in hac nullus põt diſpẽſare. ergo nec ĩ voto.

Sed contra. Maioris firmitatis eſſe videtur quod procedit ex cõi uoluntate, q̃ quod procedit ex ſingulari uoluntate alicuius perſonæ: ſed in lege, quæ habet robur ex communi uoluntate, poteſt per hominem diſpenſari. ergo uidetur quòd etiam in uoto per hominem diſpenſari poſſit.

Resp. Dicẽdũ, ꝙ diſpenſatio uoti intelligenda eſt ad modum diſpenſationis, quæ fit in obſeruãtia alicuius legis: quia ut ſupra * dictum eſt, lex ponitur reſpiciendo ad id, quod eſt ut in pluribus bonum. Sed quia contingit huiuſmodi in aliquo caſu non eſſe bonum, oportuit per aliquem determinari in illo particulari caſu legem non eſſe

quæſ. 1 capi. Firma. vbi profeſſio uirginitatis, & nuptiæ æqui parãtur quo ad ipſ.

¶ Ad hoc dr̃ primo, ꝙ aliud eſt impuberẽ eſſe doli capacem, & aliud eũ eſſe talẽ, ut malitia ĩ eo ſuppleat ætatẽ reſpũ matrimonij, qm̃ primum importat ſolius animæ diſpoſitionẽ, q. ſ. habeat uſum rõnis liberum: ſecũdũ autem importat animæ & corporis ſimul diſpoſitionem, qm̃ tũc malitia dr̃ in propoſito ſupplere ætatẽ, q. & vſum rõnis habet, & corpus potens ad generandũ, alioqu malitia ñ ſuppleret ętatẽ facientem corpus potẽs ad gñandum, nec poſſet corp⁹ ſuũ facere alterius de p̃ſenti ad gñationis actũ, quod facit contrahens matrimoniũ de p̃ſenti, ꝑꝑ qđ in de p̃ſenti eſſet promiſſio corporis potiusq; donatio. Author aũt non loquit̃ hic in caſu, quo a iure dr̃, ꝙ malitia ſupplet ætatẽ añ annos cõis pubertatis, ſed ĩ caſu quo eſt doli capax, & malitia ſupplere diceretur ætatẽ quo ad actũ interiorẽ uoti: & iõ obiectio non eſt cõtra authorẽ. Sed quid dicẽdũ eſt ad obiectionẽ ſubiunctã, ſ. ꝙ cñ an nos pubertatis, ſi malitia ſupplet ætatẽ, pt. quis corpus ſuũ inuitis parentib. dare homini, ergo Deo? Dicẽdum eſt, ꝙ cum iſta ex poſitiuo iure pendeãt, oportet ueram doctrinã iuri conformari, & dicere, ꝙ utrũque verũ eſt, ꝙ quando malitia ſupplet ætatẽ, immò ẽt añ, ſi ſit doli capax, poteſt puer dare corpus ſuũ Deo, q̃ homini: ſed ñ põt dare tali mõ, ſ. ꝑ ſolẽne uotũ religionis, Eccleſia ſic ſtatuẽte. Cũ quo ſtat, ꝙ poſſit illud dare, q̃a põt alio mõ illud dare Deo, ſ. per uotũ ſolẽne continẽtiæ ſuſcipiẽdo ordinẽ ſacrũ: quia Eccleſia acceptat tale uotũ, immò ſtatuit tale uotũ eſſe ſolẽne ẽt in tali puero doli capace, qđ patet ex eo, ꝙ Eccleſia exigit a tali, ꝙ ſ. ĩ ſacro ordine, quẽ ſponte ſuſcepit, recognoſcat. Et conſtat quòd vult ordini ſacro inſeparabiliter annexũ eſſe uotum continẽtiæ in Eccleſia occidẽtali. Et ſi inſtetur. ergo doli capax puer põt inuitis parentib. facere uotum ſolemne continentiæ, & ſe eximere à poteſtate parẽtum. Rñdendũ eſt, ꝙ id, quod eſt inconueniens abſolutè, poteſt per accidẽs fieri nõ incõueniẽs; Et ſic eſt in propoſito, quoniam totum hoc eſt ratione ordinis ſacri, & nõ rõne propriæ pt̃ãti pueri. Exẽptio namque, & uotũ cõſequũtur ordinem ſacrum in ꝓpoſito: author verò & doctores loquuntur abſolutè.

¶ Ad confirmationẽ aũt dr̃, ꝙ ponderãda ſunt uerba canonis: qm̃ ibi expreſsè de ętate eſt ſermo, & nõ de malitia ſupplente ætatem. Quare autẽ canonicũ ius in matrimonio, & uoto ſolẽni continentiæ ordinis ſacri malitiã, uel uſum rõnis ſupplere admiſit ætatẽ, & nõ in uoto ſolẽni religionis, iõ duplex eſſe potuit. Prima propter morẽ ciuilem, quæ in profeſſione religionis interuenit, quæ ardua ualde mutatio eſt, q̃ in alijs non inuenitur. Secũda, ꝑꝑ ſacramẽta eccleſiaſtica in illis interuenientia, ſ. ordinis, & matrimonij. In ꝓfeſſione nãque religionis nullũ interuenit ſacramẽtũ.

SV. Q. LXXXVIII. ARTIC. X.

S. Bo. 4 ſ. d. 38. q. 2. a. 2

In artic. decimo eiuſdẽ 88. quæſtio. nota primo, quòd in litera

Marginal notes: * 17. q. 2. c. Conſaldus ex Alexandro — * 20. q. 2. c. puella — * Ar. 7. huius quæſ. — * Ar. 7. huius quæſ. — * ar. pręc. — Cumulu. ar — * In corp. artic. — * ar. 8. & 9 — *Porrecta per totum.* .478 4 diſt. 38. q. 1. ar. 4. q. 1. cor. & ad 2. & q. ſtio. 2. — * Ar. 3. huius quæſ. — * Ar. 3. huius quæ — * 1. 2. q. 79 art. 4 D. 918

ſeruādā:& hoc ꝓpriè eſt diſpē- A ſare in lege. Nam diſpēſatio vr̄ importare quādā cōmēſuratā diſtributionē, vel applicationē cōis alicuius ad ea, q́ ſub ipſo cōtinent, ꝑ quē modū dr̄ aliqs diſpēſare cibū familiæ. Siſr aūt ille qui vouet, quodammō ſibi ſtatuit legē, obligās ſe ad aliqd qđ eſt ſm ſe,& ut in pluribꝰ bonū. Pōt tñ cōtingere, ꝙ in aliquo caſu ſit vel ſimpl̄r malum, vel inutile, uel maioris boni impeditiuū, qđ eſt cōtra rōnē eiꝰ, B qđ cadit ſub voto, vt ex* prędictis patet, & iō m neceſſe eſt, ꝙ determinet in tali caſu votum nō eſſe ſeruādū. Et ſi qdē abſolutè determinet aliqđ uotū nō eſſe ſeruādū, dr̄ eſſe diſpenſatio voti. Si aūt ꝑ hoc, qđ ſeruandū erat, aliquid aliud imponat, dr̄ cōmutatio voti. Vñ minus eſt votum cōmutare, quàm in uoto diſpenſare. Vtrumq; tamen C in poteſtate Eccleſię cōſiſtit n.

AD PRIMVM ergo dicēdū, ꝙ aīal, qđ immolari poterat, ex hoc ipſo ꝙ vouebat, ſanctū reputabatur, quaſi diuino cultui mācipatū. Et hæc erat rō, quare nō poterat commutari: ſicut nec mō poſſet aliqs rē quā uouit, iā cōſecratā, puta, calicem vel domū, cōmutare in melius, vel in peius. Aīal aūt qđ nō poterat ſāctificari, qa ñ erat īmo- D latitiū, redimi poterat & debebat, ſicut ibidē lex dicit. Et ita ēt nūc cōmutari poſſunt uota, ſi conſecratio non interueniat.

AD II. dicēdū, ꝙ ſicut ex iure naturali, & ꝑcepto diuino tenet hō implere uotū, ita ēt tenetur ex eiſdē obedire ſuperiorū legi, uel mādato. Et tñ cū diſpēſat in aliqua lege humana, non fit ut legi humanæ nō obediat, qđ eſt cōtra legē naturæ, & mā- E datū diuinum, ſed fit vt hoc, qđ erat lex, nō ſit i hoc caſu. Ita ēt authoritate ſuperioris diſpenſantis fit ut hoc, qđ cōtinebat ſub uoto, nō cōtineat, inquātū determinat in hoc caſu hoc nō eſſe cōgruā materiā uoti. Et iō cū ꝑlatus Eccleſiæ diſpenſat in uoto, nō diſpēſat in ꝑcepto iuris naturalis, vel diuini, ſed determinat id, qđ cadebat ſub obligatione deliberōnis huma-

ne, q̄ ñ potuit oīa circūſpicere.

AD III. dicēdū, ꝙ ad fidelitatē Deo debitā nō ꝑtinet, ꝙ hō faciat id, qđ ad vouēdū eſt malū, uel inutile, * vel maioris boni īpeditiuū, ad qđ tēdit uoti diſpēſatio. Et iō diſpēſatio uoti ñ eſt cōtra fidelitatē Deo debitā.

ARTICVLVS XI.

Vtrū in voto ſolemni continentiæ poſſit fieri diſpenſatio.

AD VNDECIMVM ſic ꝓcedit. Vr̄ ꝙ i voto ſolēni cōtinētiæ poſſit fieri diſpenſatio. Vna enim rō diſpēſandi in uoto eſt, ſi ſit impeditiuū melioris boni, ſicut* dictū eſt: ſed uotū cōtinētiæ ēt ſi ſit ſolēne, pōt eſſe impeditiuū melioris boni: nā bonū cōmune eſt diuinius, q̄ bonū unius. Pōt aūt ꝑ continentiā alicuius impediri bonum totiꝰ multitudinis, puta, qñ ꝑ cōtractū matrimoniū aliquarū ꝑſonarū, q̄ continentiā uouerunt, poſſet pax patriæ procurari. ergo b vr̄ ꝙ etiam in ſolemni uoto continentiæ poſſit diſpenſari.

¶2 Præt. Latria eſt nobilior uirtus q̄ b caſtitas: ſed ſi q̄s uouerit aliquē actū latriæ, puta, offerre Deo ſacrificiū, pōt in illo uoto diſpenſari. ergo multò magis pōt diſpenſari in uoto continētiæ, quod eſt de actu caſtitatis.

¶3 Præt. Sicut votū abſtinentiæ obſeruatū pōt uergere in periculū ꝑſonæ, ita h ēt obſeruatio uoti cōtinētię: ſed in uoto abſtinentię ſi uergat in corporale periculū uouentis, pōt fieri diſpēſatio. ergo pari ratione in uoto cōtinentię pōt diſpēſari.

¶4 Pręt. Sicut ſub ꝓfeſſione religionis, ex qua uotū ſolēnizatur, cōtinet uotum cōtinentię, ita ēt uotū paupertatis, & obedientię: ſed in uoto paupertatis, & obedientię pōt h diſpenſari, ſicut patet in illis q. poſt ꝓfeſſionem ad epiſcopatum aſſumuntur. ergo uidetur quòd in ſolemni uoto cōtinentię poſſit diſpēſari.

SED CONTRA eſt, quod dicitur Eccl. 26. Omnis h ponderatio non eſt digna animæ continentis.

¶Præt. Extra, de ſtatu* mona. in fin. illius Decretalis. Cum ad monaſterium, dicitur: Abdicatio proprietatis, ſicut etiam cuſtodia caſtitatis, adeò annexa eſt regulæ monachali, ut contra eā nec ſummus Pontifex poſſit indulgere.

RESP. Dicēdum, ꝙ in ſolemni uoto continentiæ tria poſſunt conſiderari. Primo quidem, ma-

In litera tres cāæ enumeratæ pro rōne diſpenſandi in voto, ſe tepēt omnes ex parte materiæ voti, uti patet applicando. Eſſe nāq; malū, uel inutile, vel maioris boni impeditiuū ad mate riā uoti ſpectat. Neq; enim author oēs cās diſpenſandi cōplecti intēdebat, qa non de his erat qō: ſed fat fuit oſtendere, ꝙ diſpēſari pōt i uoto ex natura ipſiꝰ materiæ voti, q́ pōt reddi uel mala, uel inutilis, uel maioris boni impeditiua. Inferius autē in art. vltimo huius q. de cauſa diſpenſandi tractabimus.

*Ar. 2. huius quęſt. Concl. m

¶ Nota ſecūdo, ꝙ inter diſpenſationē ꝓpriè dictā, & cōmutationē uoti, hoc intereſt, ꝙ diſpēſatio aufert uoti materiā, & uinculū, qa decernit abſolutè non ſeruandū: commutatio aūt aufert à uoto materiā, & nō uinculum. Nā remanet uinculū, ſeu obligatio uoti ſup alia materia cadēs. Tenetur. n ex uoto adimplere id i qđ cōmutatū eſt, & non ex ꝑcepto, propriè loquendo. Vñ nullum interuenit ꝑceptum in cōmutationibꝰ uotorum, ſed habente poteſtatē cōmutandi cōmutante, cōcurrit ſola paſſiua acceptatio eius qui uouit, & ſic facta eſt cōmutatio. Et hoc tōni cōſonat, ut ēt in exequendo cōmutatum actus latriæ inueniatur, ſicut iueniebat in exequēdo ꝓmiſſū uoto.

¶Nota tertio, ꝙ licet ueteris legis ratio in rñſione ad primū data optima uideatur, utpote ſup litera fundata, q̄ uocat hmōi animal conſecratum domino: tñ quia lex illa non eſt moralis, ſed ceremonialis, hodie nō ligat. Non deſunt tñ dicētes, ꝙ lex illa nō uetat mutabilitatē aīalis oīno, ſed ex ꝑtāte uouentis illud, ita ꝙ nō licebat uouēti illud mutare in meliꝰ, licuiſſet tñ ſacerdotis authoritate hoc facere. Primū tñ cōſonat literæ ſtatuēti alias mutatiōes medijs ſacerdotibus agendas, & iſtam abſolutè prohibenti.

SV. QV. LXXXVIII. ART. XI.

IN art. eiuſdē q. 88. declarāda eſt litera quātū ad tria. Primū eſt, ꝙ opinio iſta de indiſpenſabilitate vou ſolēnis religionis, non eſt authoris abſolutè, ſed cū duabus limitationibus, q̄ habentur in litera. Prima limitatio eſt, quia Decre. extra, de ſta. mona. c. Cum ad monaſterium, ſentit hoc. Inchoat. n ſic author, Sed qa Decreta lis inducta expreſſe dicit, ꝙ nec ſummus Pōtifex pōt cōtra cuſtodiā caſtitatis monacho licentiā dare: iō &c. Secūda limitatio eſt, ꝙ opinatiuè author hoc ſentit. Vñ ſtatum ſubdit, Iō aliter vī dicendū. Eſt igit iſta nō ſententia, ſed opinio authoris quatenꝰ ex Decretali depēdet. Et qm eiuſdē ēt interpretari canonem, cuius eſt cōdere illum, ſi author vidiſſet ſūmū Ponti, declaraſſe, ꝙ Decreta lis illa intelligit ſtāte monachatu, ꝓculdubio nō ſuſcepiſſet onus huius opinionis ad defenſionē illius Decretalis nō interpretatæ. Vī aūt plu ries à Rom. Pōtif. interpretata Decretalis illa, ut diximus, dum diſpēſauit cū multis religioſis, ut contraherent matrimoniū, ut de rege Aragonū, Petrus de Palude in 38. diſt. 4. refert. Et de Cōſtantia filia Rogerij regis, vxoreq; Hētici ſexti, q̄ erat ſancti monialis in Panor mo, & iā quinquagenaria, vt hiſtoriæ tradūt, diſpēſata à Papa Celeſtino 3. quæ genuit ex tali coniugio Federicū 2. Secūdum eſt, ꝙ nō intēdit author, ꝙ ſicut cōſecratio ordinis imprimit chara-

*Alias, qđ ad vitādū malū eſt inutile.

Porrecta per totum.

479. Inf. q. 186. ar. 8. ad 3.

* ar. prec.

* In Decretali li. 3. ar. 36. c. 6. in ſi.

characterē idelebilē, ita bñdictio ſpũalis, qua monach⁹ bñdicitť, F imprimat aliquã ſpũalē formã idelebilē i religioſo. Nec ēt itēdit, ꝙ poſtquã bñdict⁹ eſt, nõ põt facere Papa, ꝙ nõ fuerit bñdict⁹: hoc. n. nec diuinæ ſubijcit̃ ꝑtãti, iuxta Agatõis dictũ Eth. 6. Quia eſt ipoſſibile qđ fuit, poſtq̃ fuit nõ fuiſſe: ſed itēdit, ꝙ ſicut res q̃ bñdicitť, ut ſit ſacra, quãdiu uiuit, ſeu ē i eē ſuo, ꝑſeuerat ſacra, ut patet ꝺ calice, corporali, paramentis &c. ita hõ q bñdicitur ut ſit religioſus, quãdiu uiuit ꝑſeuerat religios⁹. & ſic, ſicut ñ põt humana authoritate fieri, ut ſit res illa nõ ſacra, ita non põt fieri ut hõ iſte ſit nõ religioſus.

D. 1801.

* In 1. argum. ſed contra.

¶ Iſte ē plan⁹ ſens⁹ lrę, ſcđm quē ñ oportet fingere aliq̃ formã idelebilē i religioſo, ſicut nec in paramētis ſacerdotalib⁹, & alijs hmõi. Tertiũ eſt, ꝙ licèt Eccleſia poſſit aliter ſolēnizare uota, q̃ ꝑ ſacrũ ordinē, & religionis ſtatũ: qa tñ ꝺ facto ñ niſi mediãtib. his uota ſolēnizari ſtatuit, iõ uotũ cõtinētiæ ꝑ ſacri ordinis ſuſceptionē ſolēnizari dr̃ ad gradũ ſacri ordinis. Et ſimiliter uota religiõis ad ſtatũ religionis, tanq̃ finis, atq; rõ ſolēnizatiõis illi⁹, ſit grad⁹ ordinis ſacri, & iſtorũ ſtat⁹ religioſus. Et ꝑpea author ex cõnexione ad hmõi fines, diſpēſari, uel ñ diſpēſari poſſe, deducit in litera uotum ſolēne continētiæ. Hæc quo ad expoſitionē lrę.

¶ Circa rõnē i lrã reddit ã, quare uotũ ſolēne religionis ſit indiſpēſabile, dubium occurrit quãtũ ualeat. Male. n. ꝺ cõcluſione iudiciũ ſit idiſcuſſa rõe illi⁹. Quidã nãq; dñt, ꝙ rõ efficax eſt, tũ qa ſacra põt deordinari a Papa ab eo,

* In arg. 1

ad qđ ꝑ cõſecrationē ꝺdicata ſunt, ut ſi Papa ꝑciperet, ꝙ nullus cõſecraret i tali calice: tũ qa dato ꝙ ſacra ñ poſſint ñ ꝑſeuerat ſacra, põt tñ deſinere eē obligata ab eo, ad id qđ ex ſolo Eccleſię ſtatuto ſunt obligata. Sic ãt ē in ꝓpoſito: qa uotũ religioſi obligare ad cõtinētiã, ſic ꝙ mr̃imoniũ cõtractũ poſt nõ valeat, ex ſolo Eccleſiæ ſtatuto ē. ¶ Sed neutrũ horũ ſatisfacit. Non rõni primæ, qa aliud eſt inhibere vſus calicis, aliud eſt execrari illũ. Religioſus aũt ſi fiat ſæcularis, execrať, qa iã nõ ē religioſus ſicut calix execrateť, ſi poſſet fieri calix idifferēs ad cõem potationē. Nec ſcđm, qa religioſitati de qua loquimur, non ineſt ex Eccl. ſtatuto inhabilitas ad matrimonium, ut in litera probať, & ēt iſti fatenť. Vnde ſi hõ religioſus ꝑſeuerat religioſus, inhabilis eſt ad matrimoniũ, nõ ex ſtatuto, ſed ex natura: ita ꝙ oppoſitum implicat cõtradictoriã.

teria voti, ſ. ipſa cõtinētia. Secũdò, ꝑpetuitas voti, ſ. cũ aliqs voto ſe aſtringit ad ꝑpetuã obſeruãtiã cõtinētiæ. Tertiò, ipſa ſolēnitas voti. Dicũt ergo qdã, ꝙ votũ ſolēne ē idiſpēſabile rõe ipſi⁹ cõtinētię, q̃ ñ recipit cõdignã recõpēſationē, ut patet ex authoritate* iducta. G Cui⁹ rõnē qdã aſſignãt: qa ꝑ cõtinētiã hõ triũphat ꝺ domeſtico inimico, vr̃ qa ꝑ cõtinētia hõ ꝑfectè cõformať Chr̃o ſm puritatē aiæ & corpis. Sed hoc ñ vr̃ efficaciter dici, qa bona aię, vtpotè cõtēplatio, & orõ, sũt multò meliora bonis corporis, & magis nos Deo cõformãt, & tñ põt diſpēſari i uoto orõnis, vel cõtēplationis. Vñ nõ vr̃ eē rõ, quare nõ poſſit diſpēſari in voto cõti- H nentiæ, ſi reſpiciať abſolutè ad ipſã cõtinētiæ dignitatē, ꝑſerti cũ Apoſtol⁹ 1. ad Cor. 7. ad cõtinētiã inducat ꝑ cõtēplationē dicēs, ꝙ mulier ĩ nupta cogitat q̃ Dei sũt. Finis ãt potior ē his, q̃ sũt ad finē. Et iõ alij rõne huius aſſignãt ex ꝑpetuitate, & vlitate hui⁹ voti. Dicũt. n. ꝙ uotũ cõtinētię ñ põt ꝑteriri, niſi ꝑ id, qđ ē oĩno cõtrariũ, qđ nunq̃ licet ĩ aliquo voto: ſed hoc ē manife- I ſtè falsũ, qa ſicut uti carnali copula eſt cõtinētiæ cõtrariũ, ita comedere carnes vr̃ bibere vinũ, ē cõtrariũ abſtinētiæ à talibus, & tñ ĩ hmõi votis põt diſpēſari. Et iõ alijs vr̃, ꝙ ĩ voto ſolēni cõtinētię poſſit diſpēſari ꝑ aliquã cõem utilitatē, ſeu neceſſitatē, ut patet i exēplo* ꝑmiſſo de pacificatione terrarũ ex aliquo mr̃imonio cõtrahēdo. Sed qa Decretalis iducta expſſe di- K cit, ꝙ nec sũmus Põtifex põt cõtra cuſtodiam caſtitatis monacho licentiã dare: iõ aliter vr̃ dicēdũ, ꝙ ſicut ſ.* dictũ eſt, & hr̃ Leu. vlt. Illud qđ ſemel sãctificatũ ē Dño, ñ põt i alios vs⁹ cõmutari. Nõ ãt põt facer̃ aliqs Ecclę ꝑlat⁹, vt id qđ ē sãctificatũ, ſanctificationē amittat, ēt i rebus inaiatis, puta, ꝙ calix cõſecrat⁹ deſinat eē cõſecrat⁹, ſi maneat integer. Vñ multò min⁹ põt hoc facer̃ aliqs ꝑlat⁹, vt hõ Deo cõſecrat⁹, q̃diu viuit, cõſecrat⁹ eē ꝺſiſtat. Solēnitas ãt uoti cõſiſtit ĩ quadã cõſecratione, ſeu bñdictione uouētis, ut* dictũ ē. Et iõ ñ põt fieri ꝑ aliquē ꝑlatũ Ecclę, ꝙ ille q uotũ ſolēne emiſit, ꝺſiſtat ab eo, ad qđ ē cõſecrat⁹, puta, ꝙ ille q ē ſacerdos nõ ſit ſacerdos: licet poſſit ꝑlat⁹ ob aliquã cãm executionē ordinis ĩhiber̃. Et ſili rõe Papa ñ põt facere, ꝙ ille q ē ꝓfeſs⁹ religionē, ñ ſit religios⁹, licet qdã iuriſtæ ignorãter cõtrariũ dicãt. Eſt ergo cõſiderãdũ, utrũ, cõtinētia ſit eſſētialr̃ annexa ei, ad qđ uotũ ſolēnizať: qaſi ñ ē eſſētialr̃ ãnexa, põt maner̃ ſolēnitas cõſecratiõis, ſine debito cõtinētiæ: qđ ñ põt cõtigere, ſi ſit eſſētialr̃ ãnexũ ei, ad qđ uotũ ſolēnizať. Nõ ē ãt eſſētialr̃ ãnexũ debitũ cõtinētię ordini ſacro, ſed ex ſtatuto Ecclę. Vñ̃ vr̃ ꝙ ꝑ Ecclãm poſſit diſpēſari in voto cõtinētię ſolēnizato ꝑ ſuſceptionē ſacri ordinis*. Eſt aũt debitũ cõtinētię eſſentiale ſtatui religiõis, ꝑ quē hõ abrenũtiat ſæculo, totaliter Dei ſeruitio mãcipatus: qđ nõ põt ſimul ſtare cũ matrimonio, ĩ quo incũbit neceſſitas ꝓcurãdæ uxoris, & ꝓlis, & familiæ, & rerũ q̃ ad hoc req̃rũť. Vñ Apoſtol⁹ dicit 1. ad Cor. 7. ꝙ q eſt cũ uxore, ſolicitus eſt q̃ ſunt mundi, q̃mo placeat uxori, & diuiſus eſt. Vnde nomen mo-

F Oportet ergo aut religioſitatē ceſſare, aut inhabilitatē manere. ¶ Aliter igiť alij, quos alibi sũ i hoc ſecut⁹, ſoluũt, dicētes ꝙ ſacra, etſi ñ poſſint paſſim ad alios trãsferri uſus, põt tñ trãsferri ad alios uſus i art. neceſſitatis, ut panes ꝓpoſitionis trãslati sũt ad uſũ Dauid, & ſuorũ ꝑ articulũ neceſſitatis, ut dñs expoſuit. Ac ꝑ hoc rõ iſta nõ cõcludit idiſpēſabilitatē i art. neceſſitatis. Põt nãq; q bñdictus eſt, ut ſit religioſus, i neceſſitatis ar. ad vsũ mr̃imonij transferri authoritate Eccleſię: q̃uis mr̃imoniũ repugnet religioſitati abſolutè: ſed huic exceptioni obſtaret, ſi uerũ eē cõſtaret, ꝙ de Matth. Apoſtolo dr̃, ꝙ poſt⁹ mortē elegit, q̃ diſpēſare cũ Ephigenia uirgine Deo dicata, ꝙ contraheret mr̃imonium cũ rege, ꝓmittēte cõuerſationē dimidij regni ad fidem, ſi ipſa ſibi matrimonio copularet. Verũ, qa hoc nõ inuenio ꝑ authēticũ recipi i Eccleſia, & aliter põt rõnis hui⁹ efficacia diſcuti atq; ueritas uideri, idcirco alia gradiēdũ eſt uia. Principiũ ãt hui⁹ euidētiæ hic ſumēdũ ē. Bñdictionũ duplex ē gen⁹. Nã q̃dã ſunt inuocatiuæ, & q̃dã conſtitutiuæ. Bñdictiões cõſtitutiuas uoco oẽs qb. ea q̃ bñdicunť cõſtituunť i eē ſacro: & tales sũt oẽs bñdictiones ueſtiũ ſacerdotaliũ. Bñdictiones uerò inuocatiuas appello eas, qb. ea q̃ bñdicunť nõ ꝑpea ſunt ſacra, vt ſunt bñdictiones męſę & domus, & nauis &c. Ad diſcernendũ ãt has bñdictiões ab illis, ñ ducit diuerſitas verborum, ut patet ex hoc, ꝙ i ueſtiũ ſacerdotaliũ benedictione Eccleſia vtitur cõſecrationis nomine, & i Corpalium bñdictione nõ. & tñ cõſtat Corpale ſacratius eē veſtibus, qa ad vſum magis ſacrũ bñdicitť, ſ. cõtinendũ Chr̃i corporis imediatè. Nec ducit diuerſitas modi benedicēdi, ſ. impeatiuè, enuntiatiuè, aut deprecatiuè: qm cõſtat benedictiones vtraſq; fieri deꝑcatiuè, ut patet in Pontificali, & ordinario Ro. Eccleſiæ. Nec ducit diuerſitas miniſtrorũ, puta, epiſcopi, aut ſacerdotis, ut patet de bñdictione cõſtitutiua aq̃ ſãctæ à ſacerdote facta. Innoteſcit tñ quandoq; huiuſmodi differētia ex miniſtri cõmunitate: qm benedictio, quæ paſſim cõmunis eſt ēt miniſterio mulierũ, nõ eſt conſtitutiua, ſicut eſt benedictio quæ daťin cõpletorio, & benedictio veſtiũ in ꝓfeſſione. Vnde illæ ueſtes non ſunt magis benedictæ, q̃ cibus, qui in menſa benedicitur. Sed ad hãc diſcretionē uniuerſaliter ducere uidetur reſtrictio uſus ex ui benedictionis, hoc eſt, ꝙ ex hoc, quòd hoc eſt benedictum.

* ar. præc. arg. 1.

* Ar. 7. huius quæſt. D. 759.

Concil.

ctum, non eſt amplius habile licèt, & ſi alienetur, niſi ad talem A vſum proculdubio ſpiritualẽ. Cũ.n. vnũquodq; ſit pp ſuũ opus, vt dr̃ in ſecũdo cæli conſequens eſt, ꝙ res conſtituta per benedictionem in nouo eſſe, ad correſpondentẽ vſum tali eſſe determinetur. Et hoc modo corporale, qđ antè benedictionẽ erat habile, vt eſſet ſudariolum &c. ex bñdictione cõſtituitur habile tñ ad corporis Dñi ſuſceptionẽ, & ſic de alijs. Et p oppoſitum domus, ſeu nauis ad oẽm vſum eſt habilis poſt benedictionẽ, ad quem eſt habilis antè benedictionẽ. Et propterea bñdictio homĩ eſt ſolùm inuocatiua diuinæ aſſiſtentiæ ex ſua gratia, ex memoria paſſionis, ex merito bñdicentiũ de congruo &c. Et benè notã ꝙ dixi, ex vi bñdictionis, quia ſi res quæ bñdicitur, etiã ſine benedictione ex alia cã deputata eſſet tali vſui ſpirituali, nõ haberet ſanctitatẽ ſuam ex vi bñdictionis, ſed benedictio concurreret ibi ad bene eſſe. Et ſimiliter bñdictio, q. ſi aliter interueniret conſecratio, non admitteretur ꝙ eſſet cõſtitutiua, ſed inuocatiua: quia nihil cõſtituit in aliquo eſſe per id, ſine quo haberet illud eſſe: talis aũt eſt benedictio, quæ datur ſuſcipientibus primam tonſurã in collecta prima. Nam ſine tali benedictione eſſet nihilominus data, & ſuſcepta prima tonſura, & conſequenter effectus clericus, qui ſic eam ſuſcepiſſet. Ex quibus ſequitur ꝙ benedictio, qua D monachus benedicitur, non eſt conſtitutiua ipſius in eſſe religioſo: quoniã ſi ſola profeſſione fit monachus, ſine benedictione iã conſtitutus eſt in eſſe religioſo, ſed ſolummodo inuocatiua. In cuius ſignum in ordinario Eccleſiæ Rom. collecta illa, in qua continetur benedictio monachi, non appellatur benedictio, ſed oratio: fit nãq; ibidem pluries diſtinctio benedictionis ab oratione. Vnde ad rationem literæ diceretur, ꝙ minor propoſitio, ſcilicet eſſe religioſum, conſiſtit in benedictione: ſicut eſſe ſacrum in calice, conſiſtit in conſecratione, cum reuerentia eſt falſa: quĩ non ex vi benedictionis eſt quis religioſus, ſed benedictio, ſi qua quãq; fit, eſt inuocatiua tñ. Manifeſtatur aũt ſic eſſe ex hoc, ꝙ multi religioſi non benedicuntur, ut patet de ordine Prædicatorum, & tamen conſtat eos eſſe non minus religioſos, & uoto ſolẽni aſtrictos. Alioquin monachi dupliciter eſſent religioſi, ſcilicet ex ui benedictionis, & ex ui profeſſionis: reliqui autem uno tantum modo eſſent religioſi, quod adhuc E non eſt auditum. Et huic ſolutioni nihil ego uideo obſtare authoritatem ſacræ ſcripturæ, aut naturã ſacrorum: Quin potius, ſi Eccleſiæ authoritati & ritui attendimus, uidemus ꝙ imperator qui inungitur, benedicitur, & ſanctificatur, non ſolum priuatur imperio, ſicut epiſcopus epiſcopatu: ſed ſic priuatur, ut non remaneat imperator, epiſcopo tñ priuato remanẽte Epiſcopo. Quòd ſi hæc poteſt eccleſia in imperatore uncto, benedicto, & ſanctificato, quantò magis põt in monacho ſolum benedicto? Teſtari enim uidetur hæc, quòd omnes huiuſmodi benedictiones, ſanctificationes, & unctiones, ſolũ inuocationes ſolemnes ſunt. Fateor tamen quòd ſi conſecratio uirginum, uera conſecratio, aut conſtitutiua benedictio eſt, ita ꝙ ex ui conſecrationis ſponſa Chriſti eſſet, non poſſet per eccleſiam diſpenſari plus quam cum calice conſecrato. Nec dirimeretur matrimonium poſt contractum ex ui uoti, ſed ex ui conſecrationis. Nec obſtat hoc non eſſe computatum inter impedimẽta dirimẽtia

Concil. D. 1208.

D. 1090.

D. 1023.

nachi ab vnitate ſumit̃ p oppoſitũ ad diuiſionẽ p̃dictã. Et iõ p̃ i voto[d] ſolẽnizato p ꝓfeſſionẽ ꝛligiõis ñ p̃t p eccl̃iã diſpẽſari, q̃ rõnẽ aſſignat d̃cretalis: qa caſtitas ẽ ãnexa regulę monachali.

Ad primvm ergo dicẽdũ, ꝙ p̃iculis rerũ[d] humanarũ eſt obuiãdũ p res humanas, nõ aũt p hoc ꝙ res diuinæ cõuertant̃ in vſum humanũ. Profeſſi aũt religionẽ, mortui ſunt mundo, & viuunt Deo: vnde non ſunt reuocandi ad vitam humanã occaſione cuiuſcumq; euentus.

Ad 2[m] dicẽdũ, ꝙ in voto tẽporalis cõtinentiæ diſpẽſari põt, ſicut & in voto tẽporalis orõnis, vel tp̃alis abſtinẽtiæ. Sed ꝙ in voto cõtinẽtiæ p ꝓfeſſione ſolẽnizato nõ poſſit diſpẽſari, hoc nõ ẽ ĩ quãtũ act[9] caſtitatis, ſed inquãtũ incipit ad latriã p̃tinere p ꝓfeſſionẽ religionis.

Ad 3[m] [d]dicẽdũ, ꝙ cibus directè ordinat̃ ad directionẽ perſonæ: & iõ abſtinẽtia cibi directè põt vergere in p̃iculũ p̃ſonæ, vñ ex hac rõne recipit votũ abſtinẽtiæ diſpẽſationẽ: ſed coitus nõ ordinat̃ directè ad cõſeruationẽ p̃ſonæ, ſed ad cõſeruationẽ ſpeciei: vñ nec directè abſtinẽtia coit[9] p cõtinẽtiã vergit in p̃iculũ p̃ſonæ. Sed ſi p accidẽs ex ea aliqđ periculũ perſonale accidat, põt aliter ſubueniri, ſcilicet, per abſtinentiam. B vel alia corporalia remedia.

Ad 4[m] dicẽdũ, ꝙ religioſus q fit epiſcopus, ſicut nõ abſoluit̃ a voto cõtinentiæ, ita nec à voto paupertatis, qa nihil dẽt habere tanq̃ propriũ: ſed ſicut diſpẽſator communiũ bonorũ eccleſię. Similiter etiã nõ abſoluitur à voto obediẽtiæ, ſed per accidẽs obedire nõ tenetur, ſi ſuperiorẽ nõ habeat: ſicut nec abbas monaſterij, qui tñ nõ eſt C obedientiæ voto abſolutus.

Authoritas verò Eccleſiaſ. q̃ ĩ cõtrariũ obijcit̃, itelligẽda eſt q̃tũ ad hoc, ꝙ nec fęcũditas carnis, nec aliqđ corporale bonũ ẽ cõparãdũ bono cõtinẽtię, q̃ inter bona aĩæ cõputat̃, vt[*] Augu. dicit in lib. de sãcta Virginitate. Vñ ſignãter dr̃ aĩæ continentis, non carnis continentis.

matrimoniũ: quĩ hoc ideò fuit, qa nõ conſecrant̃ virgines, niſi ꝓfeſſæ aliquã religionẽ: ſed ſi de facto Epiſcopus cõſecraret voluntariã virginẽ, tunc ſi eſſet benedictio, vt dictũ eſt, credo ꝙ Eccleſia iudicaret ſequẽs matrimoniũ fore nullũ ex vi conſecrationis ab Eccleſia approbatæ. Et quĩ hoc nõ eſſet in poteſtate Eccleſiæ, ſicut nec calicẽ execrari viuũ. Et ideò forte Matth. Apoſt. pati potius voluit: q̃uis paſſionis eius poſſit alia reddi rõ. ſ. qa nõ expediebat ĩ principio fidei p talẽ apparẽter irreuerentiã diuinã, fidẽ ꝓpagari, quæ prædicatione, & ſignis ꝓpagãda erat, ſecundũ Dñi mandatum, Marci vltimo.

¶ Circa authoritatẽ Decretalis inductę in litera ab authore, dubiũ quoq; occurrit, quãtũ valeat ad concluſionẽ inferẽdã. Super ea nãq; fundatur proceſſus literæ, & ſtatæ authoritatis, vt repelli non poſſit.

¶ Ad hoc breuiter dicit̃, ꝙ licèt multipliciter exponi videat̃, illa tñ expoſitio literalis eſt, quæ ex rõne in litera reddita ht̃. Cũ ãt in textu illo rõ indiſpẽſabilitatis in voto cõtinentiæ monachi reddat̃, qa annexa eſt cuſtodia caſtitatis regulæ monachali, clare cõſequẽs eſt, ꝙ de licentia, ſeu diſpẽſatione ſeparãte cuſtodiã caſtitatis à regula monachali loqtur: ita ꝙ nihil aliud ex decretalis illius hoc textu habet̃, niſi ꝙ cuſtodia caſtitatis ẽ adeò annexa ſtatuti monachali, ꝙ nec sũmus Põtif. põt illã à tali ſtatu ſeparare: qđ gratis cõce D ditur. Cũ hoc nãq; ſtat, qđ sũmus pontif. põt ut ſtatũ, ſeu regulã monachalẽ cũ oĩbus ſibi annexis ſeparare ab iſto hoĩe, q eſt monachus. exẽplũ Proprietas albi eſt eſſe diſgregatiuũ uiſus, eſtq; adeò annexa hæc ꝓprietas albo, ut nõ poſſit ab eo ſeparari: cũ hoc tñ ſtat, ꝙ eſſe albũ cũ oĩbus ꝓprietatibus ſuis poſſit ſeparari à ſubiecto, qđ eſt albũ. Et hoc eſt qđ dicũt docẽtes. ꝙ Papa põt diſpẽſare in uoto cõtinẽtiæ religioſi, faciẽdo de monacho non monachũ. Nõ infertur igit̃ ex illa decretali neceſſario indiſpenſabilitas oĩno uoti cõtinentiæ religioſi, ſed ſic. ſ. ſtante monachatu. Cõſonat quoq; hic ſenſus authori illius: quĩ Innocẽtius 3. qui fecit illã Decretalẽ, ſucceſſit immediatè Cęleſtino 3. qui diſpẽſauerat Cõſtantiã prædictã. Nec eũ latebãt geſta hæc nuperrimè in facie totius orbis, ab eo qui fecit ipſũ Cardinalẽ, & undiq; admirãda pp ætatẽ quinquagenariã, & ſtatũ imperialẽ: & tãto plus, q̃tò matrimoniũ illud Romæ cõſummatũ fuit. Non E eſt.n. rõnabile, ut ſic facta a p̃deceſſore, dãnare p hæc uerba hãc dãnationẽ nõ ſignificãtia uoluerit, ex q̃bus oĩbus colligi põt, ꝙ nulla apparet ratio, quare uotũ ſolemne religionis non ſit diſpenſabile per Eccleſiam in articulo neceſſitatis communis.

¶ In reſpõſione ad 3 eiuſdẽ 11. ar. aduerte, ꝙ inter abſtinentiã, & cõtinentiã hæc eſt differentia, ꝙ abſtinẽtia in periculũ p̃ſonę nõ eſt actus uirtutis: & ꝓpterea ſi eſt notabile & manifeſte tale periculũ, ipſo iure uotũ nõ ligat ꝓpter defectũ materię: quĩ rationale debet eſſe abſtinẽtiæ obſequium. Si aũt eſt aliter, diſpenſandũ, aut cõmutãdũ erit. Cõtinentia uero ẽt in periculũ perſonæ eſt actus uirtutis, & propterea uotum perſeuerat in ſuo robore. & ratio huius differẽtię aſſignatur in literat quia comedere priuatiũ abſtinentia, directè ordinatur ad ſalutẽ perſonæ. Coire aũt priuatiũ continentia, directè ordinatur ad ſpeciẽ, non ad perſonã. Quòd ſi per accidẽs uergat in periculum perſonæ, prouideatur etiã per accidens, ſ. per abſtinentiam, ſuperfluam materiam indiuiduo ſubtrahentem, & alia accidentia.

* In li. de bono cõiugal. ca. 21. in prĩci. to. 6. de uirginitate. c. 7. & 8

ARTICVLVS XII.

Vtrum ad commutationem, uel diſpenſationem uoti requiratur prælati authoritas.

AD DVODECIMVM ſic proceditur. Videtur quòd ad cõmutationem, uel diſpenſationem uoti non requiratur prælati authoritas. Aliqs.n. poteſt G intrare religionem abſque authoritate alicui[a] ſuperioris p̄lati: ſed [b] per introitum religionis abſoluitur homo a uotis in ſeculo factis, etiam à uoto terræ ſanctæ. ergo uoti commutatio, uel diſpenſatio pōt eſſe abſq; authoritate ſuperioris p̄lati.

¶2 Præt. Diſpēſatio uoti in hoc conſiſtere vr̄, q̄ [b] determinatur in quo caſu uotum non ſit obſeruandū: ſed ſi prælatus malè determinet, non uidetur eſſe vouens abſolutus à uoto, quia nullus p̄latus poteſt diſpenſare contra præceptum diuinum de implendo uoto, ut * dictum eſt. Similiter ēt ſi aliquis propria authoritate rectè d̄terminet in quo caſu uoti non ſit implendum, non vr̄ uoto teneri: q̄a votū nō obligat in caſu, in quo habet peiorē euētū, vt * dictū eſt. ergo diſpēſatio uoti nō reqrit authoritatem alicuius prælati.

SVPER QV. LXXXVIII. ARTIC. XII.

IN artic. 12. eiuſdē. 88 q̄ō dubium occurrit, An uotum poſſit in melius euidenter commutari ab ipſo uouente, abſq; p̄lati authoritate. Et eſt rō dubij, diuerſitas opinionum, & iuriū. Nam quidam tenent partē affirmatiuā: alij tenent partem negatiuā. Ex capit. quoque. Peruenit. ele. ſecundo, extra de iure iurando, habet pars affirmatiua, dum dicitur, q̄ non infringit propoſitum, aut promiſſum, q̄ in melius illud commutat. Et idem confirmari uidetur capit. Scripturę. extra de uoto & capit. Licet. extra de regu. Oppoſitum autem in capit. 1. extra de uoto habetur.

Porrecta per totum.

480

Sup. ar. 2. ad 3. Et 4. di. 38. q. 1 art. 1. q. 1. ad 4. & arti. 4. q6. 1. cor. & ad 2. & q6. 4. per totū.

¶ Ad huius euidentiam ſciendum eſt, quod quemadmodū promiſſio quę fit homini, fit ut illi rē gratā exhibeamus, & propterea ex eius depēdet gratia cōmutatio promiſſi. Nec eſt dubium, quòd ſi cōſtat gratius fore ei, cui p̄miſſum eſt aliquid aliud loco promiſſi, puta, uitulus, q̄ aries: nō eſt reus uiolatæ fidei ille qui promiſit arietē, ſi exhibet uitulum. Cuius ēt ſignum eſt, quòd recipiendo uitulum, maiores gratias agit ille, cui promiſſus erat aries. Si aūt in dubium uertitur, quod ſit illi gratius, q̄uis non ſit dubium uitulum eſſe meliorem ariete, non p̄ōt qui promiſit, commutare promiſſum ſine uoluntate eius, cui promiſit. Nam licèt uitulus ſit melior, non tamē eſt melior huic, cui fortè eſt minus gratus. Et in hoc ſenſu intelligendū eſt ius ciuile, uolē. q̄ ſoluens melius non liberatur à debito, quando ſ. dubium eſt, an creditori illud melius ſit magis gratum: ita in uoto, quæ eſt promiſſio de meliori bono facta Deo, dicendum eſt, quod quando euidenter conſtat gratius eſſe Deo opus in quod cōmutatur, q̄ id quod eſt promiſſum, nō eſt reus fracti uoti, qui promiſſum mutat in melius ac gratius Deo. Neque enim agreſtis eſt Deus, aut ab alio quam à Deo habet homo rationem, qua homo factum ſibi ſatis putat, ſi loco promiſſi melius, & gratius ſibi datum eſt. Ceſſat huiuſdem tunc ratio requirendi ſuperioris arbitrium uice Dei: quoniam conſtat euidenter Deo hoc eſſe gratius. Et hoc eſt quod abſque extorſione aliqua Decretalis, Peruenit. de iureiurādo, docet. Hoc eſt quod ex capit. Scripturæ, extra de uoto, docemur. Nō enim caput illud condit ius nouum, ſed declarat ueritatem ex natura rei exiſtentem, ſ. quòd propria authoritate quilibet pōt uotum temporalis obſequij in perpetuam religionis obſeruātiā commutare. Conſtat namque hoc eſſe longè melius, & gratius Deo. Hoc eſt quod in capitulo, Licet de regularibus, etiam declaratur. Nam neque ibi fit nouum ius, ſed quia licitū fuit trāſire ad aliam arctiorem religionē propter meliorem uitam, nō obſtante uoto ſolemni prioris religionis, quo obligabatur non ſolùm Deo, ſed prælatis illius religionis, & erat eis ius acquiſitum de perſona illa: ideò Papa declarat illum non moleſtandum. Conſtat namque euidenter in illo caſu melius, & gratius eſſe Deo obſequium in meliori religione. Et propterea non requiritur authoritas ſuperioris commutātis, ſed ſolùm petitio licentiæ pro reuerentia, vt ibi dicitur. Ratio aūt quare pōt in tali caſu quis præiudicare prælatis, & religioni priori eſt, q̄a nō pp ſeipſos, ſed pp Deum prælato & religioni data eſt religioſi perſona. Propter hoc n. ſolius Dei ratio habetur in huiuſmodi commutatione. Et quàmuis textus ille ſanè intelligatur ratione impedimēti, quia ſ. uotum laxioris religionis, eſt in hoc caſu impeditiuum maioris boni: alij tamen textus allati non loquuntur magis de incompoſſibili bono cum meliori, quàm de compoſſibili cum eodem, ſed ſolum cōmutationem in melius penſant, ut patet intuenti: & propterea concludendum eſt, q̄ commutatio in melius ac gratius Deo, euidēter fieri poteſt in uotis ex ipſo naturæ iure abſq; alia ſuperioris authoritate.

¶ Et confirmatur hoc, q̄m ſi quis uouiſſet alicui certæ Eccleſiæ offerre decem oues, & curā habentes illius Eccleſiæ non p̄lati ſi uouentis, p̄ meliori & magis expedienti euidēter Eccleſiæ peterent, ut daret eis, uerbi gratia, cētū aureos, q̄s adeò deſideret, nō diceret oportere adeſſe p̄tātē p̄lati ad huiuſmōi cōmutationem a

F Et confirmatur amplius hoc ex r̄ſione ad primū in hoc art. vbi quāuis author in corpore determinauerit reqri poteſtatē p̄lati in cōmutando rōnē reddit, quare nō reqritur prælati authoritas cū cōmutatur uotū i religionē, nō q̄a canonicū hoc excipit, ſed quia particulare includitur in uniuerſali. Similis. n. eſt ratio vbicunq; euidēter in melius & gratius Deo cōmutatur: q̄m in meliori & gratiori ſcluditur bonum, & gratū. Q̄n uerò nō euidēter conſtat, q̄d melius & gratius Deo ſit, ab ipſo Deo, ac p hoc, à gerēte uices eius reqrēdū eſt, ut in litera dr̄, & in capi. 1. extra de uoto: & ſic omnia iura conſonant.

* Arti. 10. huius q̄ſt.

¶ In eodē artic. dubiū occurrit circa cauſas diſpēſandi in uotis, ſ. honorem Chriſti, vel vtilitatē Eccleſiæ an altera ſufficiat, ſi nequaquā; neceſſitate ex parte huius uotū. Et eſt rō dubij in hac litera q̄a author in r̄ſione ad ſecundū, dicēs, Puta ſi p̄latus diſpēſaret cū aliquo in uoto de ingreſſu religionis, nulla apparēte cā obſtāte, inſinuat q̄ aliqua cā obſtās ad impletionē uoti reqritur ad diſpēſationem. Oppoſitum tñ

* Arti. 10. & 2.

H cōmuniè practicari videtur in cōmutationibus uotorū: ad ſolā enim uoluntatem petentis commutationem fit commutatio.

¶ Ad euidentiam cauſæ diſpenſandi, & commutandi uota ſciēdum eſt, q̄ aliud eſt de diſpenſatione, aliud de commutatione iudicium. Nam quia diſpenſatio tollit ex integro uotum, tā ſ. quoad materiam, q̄ quoad uinculum, oportet cauſam obſtātē executioni uoti interuenire, ad hoc ut licitè decernatur uotū nō eſſe ſeruandū, alioquin diſſipatio eſt, nō diſpēſatio. Nec refert, an cā obſtans ſit ex natura, puta infirmitate, aut ex malitia hominum excitata, ut ſi bellum ciuile nō poſſet ſedari, niſi puella habens uotum continentiæ, nuberet &c. & hoc intendit author in litera ad ſecūdum. Concurrente aūt obſtante cauſa, q̄ redderet executionē uoti impeditiuam maioris boni diſpenſatio ad honorem maiorem Chriſti proculdubio fieret: quia facere maius bonū eſt magis honorare Deū. Sed aduerte q̄ dēt eſſe bonū, q̄d eſt cā diſpenſandi maius non ſolū bono, q̄d erat materia uoti, ſed bono quod erat ipſum uotum, quod eſt actus latriæ, quoniam utrumque ceſſat, ſcilicet uotum & materia.

I

¶ In commutatione autem uotorum, nec exigitur cauſa obſtans executioni uoti, nec exigitur q̄ bonū, quod eſt cauſa commutādi ſit maius utroq; ſ. uoto, & materia eius: quoniam uotum remanet, ſed ſufficit q̄ ſit maius bonum, q̄ bonū quod erat materia uoti: Ita q̄ ſola ipſa maioritas boni, in quod cōmutatur, eſt ſufficiens cauſa commutationis. Et quidem quòd nō exigatur cauſa obſtans, & q̄ maioritas boni ſit ſufficiens commutādi cauſa, patet extra de uoto ca. Quod ſuper his, ubi mulierū & inutilium ad pugnam uota pro ſubſidio terræ ſanctæ q̄uis habiles ſint ad eundum illuc, redimēda dicuntur: quia melius eſt ſubuenire terræ ſanctæ de pecuniis, quas cōſumerent in itinere, quam illas in uia conſumere. In ca. quoq; primo ibidem, omnes cauſæ perſonales reſoluendæ dicūtur in hoc, an recōpenſatio ſit melior, & Deo acceptior arbitrio præſidentis, quādo cauſa commutandi ſolum ſe tenet ex parte rei, in quam fit

K commutatio. Q̄n uerò aliqua neceſſitas impotentiæ, uel incōmoditatis, uel ſcandali inuitat ad commutandum, tunc ſufficit cōmutare in æquale: quoniā non pertinet ad infidelitatē diſpenſatoris, ſi debitori dn̄o ſuo in æquale gratū eidem domino acceptando cōmutet ex cauſa: Quinetiam de rigore iuris, ſi ſola cā miſerēdi, ſeu cōdeſcēdendi uouēti, quaſi ut uice Dei ſit gratus illi, qui ſponte Deo ſe obligauit, æque gratū Deo acceptaret, contra fidem boni diſpenſatoris non faceret p̄latus, ſicut nec diſpēſator alicuius domini tēporalis hoc faciendo, infidelitatis argueretur: conſtat autem quòd æquale bonū eſt æque gratū Deo. Secus autem eſſet, quando pro ſola uoluntate prælati hoc fieret, nō cauſa gratitudinis uice Dei. Hæc enim cā manifeſtata uouentibus, prodeſt Eccleſiæ, q̄m eſt attractiua ad Deum, & eius ſapientes ac pios miniſtros. An aūt tāta, aut talis poſſit ſubeſſe cā, ut cōmutatio fiat licitè in minus, facile patet q̄ ſic, miſcēdo cōmutationē diſpēſationi, ita q̄ partim ſit diſpēſatio,

& partim

¶3 Præt. Si diſpēſare in uoto ꝑtinet ad poteſtatē ꝓlatorū, pari rōne ꝑtinet ad hoēs: ſed nō ꝑtinet ad oēs diſpenſare in quolibet uoto. ergo nō ꝑtinet ad poteſtatē ꝓlatorū diſpēſatio uoti.

SED CONTRA. Sicut lex obligat ad aliqd faciendū, ita & uotū: ſed ad diſpēſandū in ꝓcepto legis reqrit̄ ſuperioris authoritas, vt ſupra dictū * ē. ergo pari rōne ēt in diſpenſatione voti.

*Art. 10. & 12. q. 97. ar. 4.

RESPON. Dicēdū, ꝙ ſicut ſupra * dictū eſt, uotū eſt ꝓmiſſio Deo facta ď aliquo, qđ ſit Deo acceptū. Quid ſit aūt in aliqua ꝓmiſſione acceptū ei, cui promittit̄, ex ei᷒ pēdet arbitrio. Prælatus aūt in Eccl'ia gerit uicem Dei: & idō ī cōmutatiōe, vel diſpēſatione uotorū reqrit̄ ꝓlati authoritas, q̄ ī ꝑſona Dei determinat qd ſit Deo acceptū, * ſcḋm illud 2. ad Cor. 2. Nam & ego

*Art. 1 & 2. huius quæſt.

Conclu.

& partim cōmutatio, qñ ſ. cauſa nō eſt tāta, ꝙ ſufficiat ad diſpē A ſationem abſolutè, eſt in tantū, ꝙ excuſat à tāto, etſi nō à toto: ſed ſtando infra limites puræ commutationis, non poteſt fieri in minus, qñ cōmutatio debet eſſe iuſta. Nō eſt aūt cōmutatio ſine æqualitate rei ad rem, ut patet in 5. Ethicorū. Et propterea caueant ſibi illi, qui non habēt poteſtatē aliā in uotis, niſi cōmutandi: quia tenentur ad maius, uel æquale, vt dictū eſt. Illi aūt qui ꝓlati ſunt, & utramq; habent poteſtatem, ſcilicet diſpēſandi, & commutandi poſſunt miſcēdo vtramq; ex cauſa in minus diſpenſando commutare, ſicut ēt poſſunt ex cā diſpenſare abſolutè.

¶In reſponſione ad primū eiuſdē articuli, nota rōnem, quare ipſo iure oīa uota in ſęculo facta ſpirāt in profeſſione: quia, ſcilicet, homo moritur priori uitę, ad cuius directionem emiſſa erant uota illa. Et præter hoc adduntur duæ aliæ rationes extendentes ſe ad uota emiſſa poſt religionem, quia ſcilicet onus religionis ſufficit, & ſingulares obſeruantiæ non competunt religioni. Et ex hac radice ꝓlatus poteſt omnia poſt emiſſa uota irritare, tamquàm incompetentia religioni.

¶In reſponſione ad ſecundum, dubium primò occurrit de ratione reddita in litera ad oſtendendum, quòd prælati nō poſſunt pro libito diſpenſare in uotis, quātum ualeat. Videtur.n. inualida, tum quia aliud eſt prohibere uota, aliud irritare: & cōſequenter aliud eſt poſſe prohibere, aliud poſſe irritare. In litera autem hæc duo ſumuntur pro eodē: quoniam concludit, ꝙ non poſſunt prælati irritare uota, quia non poſſunt prohibere uota. Et confirmatur, quia ſi iſta duo æquiualent in propoſito, poſſe inhibere uotū, & poſſe irritare illud, ſequitur, quòd Papa poſſit cuiuſq; religioſi uotum ſolemne irritare, quia poteſt cuiuſque ſolemne uotum prohibere: quoniam ex Eccleſię authoritate hoc pendet: Tum quia ſi radix, & proceſſus rationis eſſet in propoſito efficax, ſcilicet, Non habemus poteſtatē, niſi in ædificationem &c. ſequeretur, ꝙ nec prælati religioſorum poſſent ſubditorum uota irritare, quia etiam tales prælati non habent poteſtatē niſi in ædificationem: & ſicut nō poſſunt præcipere actus uitiorum, ita nō poſſunt prohibere actus virtutum. Ex quo igitur iſta nō cōcludunt de prælatis religioſorum, ſequitur, quòd nec de alijs concludant. Et ſicut tu ſolues hic, ita ſoluam ibi. Tum quia aliud eſt inhibere actus uirtutum abſolutè, aliud eſt inhibere hunc actum uirtutis. Nā licèt non poſſint prælati inhibere omnes actus uirtutū, poſſunt tamen inhibere hunc, ut patet in prælatis religioſorum inhibentium uouere: & in Papa, qui poteſt inhibere uotum ſolemne religionis alicui, ut de facto inhibet omnibus doli capacibus infra annos pubertatis. Rō autem literę procedit ab inhibitione actuum uirtutis abſolutè, ad inhibitionem actus talis, ſ. uoti.

¶Dubium ſecundo occurrit circa dictæ rationis concluſionē, ſcilicet, Prælati non poſſunt ſine obſtante cauſa diſpenſare in uotis, tū quia in omni obligatione intelligitur authoritas Papæ excepta, quia nihil pōt promitti in præiudicium poteſtatis ſuæ: uotum autem importat obligationem, & promiſſionem. ergo. Et confirmatur, quia lex ſingularis non præiudicat poteſtati principis, quæ eſt uniuerſalis: uotum autem eſt uelut lex ſingularis. ergo non præiudicat poteſtati Papæ. Tum quia non minus eſt ſubditus quilibet Chriſtianus Papæ, quo ad ea quæ ſunt Chriſtianitatis, quæ ſunt bona ſupererogationis cadentia ſub Chriſti conſilio, quàm religioſus ſub prælato: ſed in omni voto religioſi intelligitur excepta poteſtas prælati. ergo in omni uoto Chriſtiani intelligitur excepta poteſtas Papæ.

¶Ad primum dubium dicitur, quòd ratio literæ eſt ſolida, & efficax. Et ad primam obiectionem dicitur, quòd licèt inhibere, & irritare uota non ſint idem, mutuo tamen ſe inferunt in materia uoti, ſi abſolutè, ſeu liberè ſumantur: Ita quòd quicūque poteſt liberè irritare uota alicuius, poteſt etiam liberè inhibere, & econtra, ut patet in prælatis religioſorum, & patre, domino, uiro, reſpectu puellæ, ſerui, uxoris.

¶Et ad confirmationem dr, ꝙ aliud eſt poſſe inhibere vota abſolutè, & aliud poſſe inhibere tale uotum in caſu. Præſens ſermo eſt de inhibitione abſolutè: obiectio aūt loquitur de inhibitione in caſu, & ideò non obſtat. Conſtat namque quòd Papa non pōt inhibere abſolutè, ne fiat profeſſio religionis. Hoc enim eſſet directè in deſtructionem Eccleſiæ, nō in ædificationem, licèt poſſit inhibere talibus, ſcilicet pueris: & ſimiliter alicui ex cauſa rationabili, quòd non profiteatur, & huiuſmodi.

¶Ad ſecūdū dr, ꝙ quia aliud eſt loq; de ꝓlato, & aliud de dño: idō vbi hæc duo cōiūgunt̄ ī vnitate ꝑſonæ ſeu officij, ut cōiungit in ꝓlatis religioſorū quo ad uota, ut patet ex antedictis, oportet diſtinguere de ꝓlato inquātū ꝓlatus, & ī quātū dñs, vel quaſi dñs, & dicere, ꝙ rō illa hēt locū in ꝓlato inquantū ꝓlatus, & nō in eo inquātū dñs. Propterqd in lrā dr. Cū poteſtas ꝓlati ſpūalis, q nō dñs, ſed diſpenſator &c. Prohibere ergo & irritare pōt ꝓlatus religioſorū uota, tanquā dñs, uel quaſi dñs ſubditorū ſecundū regulā, & non tanq̃ prælatus. Non ſic aūt pōt dici de alijs prælatis Eccleſiæ, qñ nō ſunt niſi ꝓlati i populis. Vnde nihil ex hoc adimitur efficaciæ rationis de prælati poteſtate concludentis.

¶Ad tertiam obiectionem dicitur, ꝙ inhibere abſolutè uota, eſt inhibere non actum unum unius uirtutis, ſcilicet uouere, ſed eſt inhibere actus ſupererogationum omnium uirtutum: quoniam omnis actus ſupererogationis eſt materia uoti.

C ¶Et ſi inſtetur, ꝙ inhibere uota, non eſt inhibere actus, q ſunt materię uotorum, ſed eſt inhibere uincula, & obligationes ad ipſos actus, ac per hoc non eſt niſi inhibere unum actum, ſcilicet, uouere unius uirtutis, ſcilicet religionis.

¶Reſpondendum eſt, ꝙ licèt prima facie appareat, ꝙ inhibere uota ſit inhibere unum actum ſ. uouere totaliter, alios autem actus non totaliter, ſed quo ad libertatem, & firmitatem, quia inhibitus a uoto poteſt quidem actus uirtutis facere, ſed nō liberè, quia non eſt dominus ſui quo ad illa opera, nam ſi dominus eſſet, poſſet illa abſolutè promittere, nec firmare ſe pōt, qa inhibitus eſt: ſi tñ radix poteſtatis inhibendi perſpicacius cōſideretur, apparebit, ꝙ non ſolùm poteſt inhibere actum, qui eſt uouere, ſed actus qui ſunt materia uoti. Nam ideò poſſet inhibere obligationē ad illos actus, quia poſſet inhibere actus illos fieri, quando ſibi placuerit uti iure ſuo: ſicut patet de uiro reſpectu uxoris, & patre reſpectu puellæ. Infert igitur optimè rō literę, ꝙ prælati non poſſunt inhibere uota, quia non poſſunt D inhibere opera uirtutum, quæ ſunt materia uoti. Iſte enim manifeſtè eſt proceſſus literæ, ab operibus uirtutum, non ad unū tantum opus uirtutis, ſed ad omnia opera ſupererogationis, q̄ materia ſunt uoti, quod eſt etiam opus ſupererogationis. Et propterea in litera concluditur dicendo. Et ideò abſolutè poteſt homo uouere ea, ſ. uirtutis opera, & non tantum conditionaliter, ut religioſi & alij ſubditi uouere poſſunt.

¶Ad ſecundæ quæſtionis euidentiam ſciendum eſt, quòd iſta quæſtio eſt propter plenitudinem poteſtatis Papæ, & poteſt in duplici ſenſu tractari. Primo, ut refertur in litera, ſcilicet, quia omnia uota Chriſtianorū ſunt ſicut uota puellæ in domo, & religioſi &c. ꝙ ſ. habent conditionē implicitam, ſi Papa nō cōtradicat. Et ſecundū hunc ſenſum nullum uotū eſſet abſolutè firmū & ratū, ſed quodlibet poſſet irritari p Papā. Et contra hunc ſenſum author in litera procedit, & probat quòd uirtutis opera poſſunt abſolutè uoueri à perſonis ſui iuris. Scḋo, ut teneamus uota perſonarū ſui iuris eſſe abſolutè firma & rata, & ta- E men Papa poſſit liberè relaxare omnia uota de plenitudine poteſtatis. Et hūc ſenſum litera non tetigit, & oportet, ut doctrina completa ſit, utrumque tractare. Et qñ uotum eſt quædam ſingularis lex habens uim obligatiuā, & quædā promiſſio Deo facta & per modū legis, & per modū promiſſionis, perſpiciēdū eſt. In uoto igitur eſt primò ipſa eſſentia uoti habēs uim obligatiuā: & quo ad hoc aſſimilat̄ legi. Eſt ſcḋo materia uoti, quę eſt actus uirtutis: & quo ad hoc aſſimilatur legi, cuius materia etiā actus uirtutis eſt, qñ legis eſt bonos facere. Virtus autem eſt q̄ bonū reddit habentē. Eſt tertio obſeruatio uoti, quæ in debita executione cōſiſtit: & in hoc ēt aſſimilat̄ legi, qñ eius obſeruatio in debita quoq; executione cōſiſtit. Eſt & quarto ratio, ſeu modus ꝓmiſſionis, qñ per modum promiſſionis Deo tenetur qui uouit: & in hoc nō legi, ſed promiſſionibus factis hominibus aſſimilat̄. Quo circa oportet aliquo horū quatuor modorū inuenire in hoīe poteſtā irritatiuā, aut relaxatiuā votorū ad li-

qđ donaui, ſi quid donaui, ꝑꝑ uos in ꝑſona Chriſti. Et ſignanter dicit, ꝑꝑ uos: quia oĩs diſpẽſatio petita a ꝑlato, debet fieri ad honorem Chriſti, in cuius ꝑſona diſpenſat: uel ad utilitatẽ Eccleſiæ, quæ eſt eius corpus.

G Ad primvm ergo dicendũ, ꝙ oĩa alia uota ſunt quorundã particulariũ operũ, ſed per religionẽ homo totã uitam ſuam Dei obſequio deputat. Particulare aũt in uniuerſali includitur & ideò Decretalis dicit, ꝙ reus uoti fracti non habetur qui tẽporale obſequiũ in ꝑpetuã religionis obſeruantiã commutat. Nec tñ religionem ingrediens tenetur implere uota uel ieiuniorũ, uel orationum, uel alio- H rum hmõi, q̃ exiſtens in ſæculo fecit: qa religionẽ igrediẽs morit̃ priori vitæ. Et ẽt ſingulares obſeruãtię religiõi nõ cõpetũt & religionis onus ſatis hominem onerat, ut alia ſuperaddere non oporteat.

Ad ii dicendũ, ꝙ quidã dixerunt, ꝙ ideò ꝑlati pñt in uotis pro libito diſpẽſare: qa i quolibet uoto includit̃ cõditionalr̃ uolũtas ꝑlati ſuperioris, * ſicut ſupra dictũ eſt, ꝙ in uotis ſubditorũ, puta, ſerui, uel filij, intelligit̃ conditio, ſi placuerit patri, vel dño, uel ſi nõ renitant̃: & ſic ſubditus abſq; oĩ remorſu conſcientię poſſet uotũ ꝑtermittere, qñcunque ſibi a prælato diceret̃. Sed ꝑdicta poſitio falſo

*Ar. 8. huius quęſt.

bitum, ſi in homine eſt. Sunt autem modi iſti aut ex parte obſeruationis, aut ex parte materiæ, aut ex parte eſſentiæ, aut ex parte eius, cui facta eſt promiſſio. Et vt melius oĩa ꝑcipiant̃, ſingillatim ſingula tractanda ſunt, ordine quo numerata ſunt. Ex parte ſiquidem obſeruationis, clarè patet, ꝙ non eſt in poteſtate hoĩs relaxare nõ ſolum vota, ſed nec ẽt ius poſitiuum, qm̃ implicat duo cõtradictoria, ꝙ uotum, & ius ſtet in ſuo robore ẽt reſpectu iſtius: & ꝙ iſte non teneat̃ obſeruare legẽ, ſeu uotum. Vnde licèt Papa poſſit tollere legẽ poſitiuam totaliter, uel quo ad iſtum hominẽ, non põt tamen facere ꝙ lex ſtet, etiam reſpectu iſtius nũc, &c. & ꝙ iſte non teneatur illam obſeruare, qm̃ ſtante lege, obligatio ad obſeruandum eſt de iure naturæ, & non poſitiuo. Et ꝑpea cõiter dr̃, & bene, ꝙ Papa, qñ diſpenſat in uoto non diſpenſat in iure diuino, aut naturæ, quia non diſpenſat in obſeruatione, ſtante uoto. Obſeruatio.n. de diuino, & naturæ iure eſt. Ex parte verò materiæ clarè patet ex ſupradictis, ꝙ quilibet dñs, aut quaſi dñs, põt irritare uota ſubditorũ in his, in quib. ſubijciuntur. Hinc.n. dictum eſt, ꝙ pr puellæ, vir vxoris, dñs ſerui, prælatus ſui religioſi, uota irritare põt. Sicut uniuerſaliter qlibet põt de re ſua irritare diſpoſitione ab alio factã ſine ſuo cõſenſu. Et qm̃ Papæ Chriſtiani quo ad bona tp̃alia, & quo ad operationes ꝑſonales non ſubijciuntur abſolutè, ſicut religioſi ſubduntur ꝑlatis ſuis, inter quos primus eſt Papa, nec ſicut ſerui dñis, nec ſicut puella patri, nec ſicut uxor viro, quo ad ea, i qb. naturaliter ſubduntur prædictis, qm̃ nullus horum eſt dñs eorum, in quib. alteri ſubditur: quilibet autem Chriſtianus ſui iuris, eſt dñs & perſonalium ſuarum operationum, & rerum ſuarum, ſi habet bona aliqua. Et propterea ex iſto capite Papa non poteſt irritare uota Chriſtianorum tamquàm facta de ſuo, hoc eſt, Papæ, ſicut dñs reſpectu ſerui, & prælatus reſpectu religioſi, & pater re- I ſpectu filiæ, & uir reſpectu uxoris irritat, qa de ſuo ſunt facta uota: & propterea opinio confutata in litera, quòd uota Chriſtianorum ſint conditionalia, ſ. ſi Papa non contradicat, ſicut contingit in uotis religioſorum, & aliorum ſubditorũ, eſt falſiſſima: qm̃ nõ eſt dñs materiæ Papa. Nec mireris ꝙ materiã uoti dixerimus actu. uirtutis, & modo deſcẽdamus ad operationes perſonales, & tp̃ales res quas poſſidemus: qm̃ hæc, ſ. operationes perſonales, & bona temporalia, ſunt materia actuum uirtutum, qui ſunt materia uoti, ſicut linum eſt materia fili, qđ eſt materia telæ. Omnes.n. actus virtutũ, operationes ſunt perſonales materialiter, & multi eorum res tp̃ales aſſumunt, ut liberalitas, eleemoſyna, magnificentia &c. Ex hac tamen parte, ſ. materiæ uoti, commutationes uotorũ fiunt, ut patet ex dictis: & diſpenſationes etiam fiunt, quando. ſ. materia uoti eſt in ꝑditiua maioris boni, vt ſi continentia iſtius impediat pacem chriſtianitatis. Poteſtas enim a Chriſto data prælatis in ædificationem, ex hac parte commutat & diſpenſat. Ex parte autẽ eſſentiæ uoti patet, ꝙ non eſt irritabile, aut relaxabile ex dña inter uotum, & legem poſitiuam. Lex namque poſitiua eſt in poteſtate principis ad libitum, ita ꝙ põt ipſam tollere qñ ſibi placet, nullusque amplius obligatur illa ablata: qm̃ uis obligatiua legis ad ipſam legis eſſentiam ſpectat, quæ ſubijcitur principis poteſtati. Eſſentiam autem uoti, cum ſit promiſſio facta ſuperiori, quàm ſit princeps de illius conſilio, quia eſt promiſſio facta Deo, & conſulta a Deo, non ſubijcitur principi, ſicut nec tractatus alicuius cum principe ſubduntur proconſuli. Ex parte demum Dei, inquantum ei fit promiſſio, conſtat, ꝙ ſicut qlibet homo põt quamlibet promiſſionẽ ſibi ꝓp ſe factam, liberè relaxare, ſic Deus põt quodlibet uotum relaxare: qm̃ promiſſio eſt Deo propter Deum facta. Et ſi Dei vicarius plene poteſtate Dei fungeretur in terris, ſine dubio poſſet omnia vota uice Dei relaxare: ſed quoniam non plenè fungitur Dei poteſtate, ſed limitate, ſ. ad paſcendum oues, ad clauibus regni cęlorũ vtendum ad ædificationẽ: ideò non põt ad libitum vota relaxare, ſed quantum ædificationi conſonat cõmutare, vel diſpenſare. Relaxare ſiquidem ad libitum vota, pertinet ad claues excellentiæ ipſius Chriſti, qui claudit & nemo aperit, aperit & nemo claudit. Vñ nulla uia remanet, qua Papa poſſit ad libitũ vota irritare, aut relaxare, niſi impediẽdo viã uitæ æternæ.

¶ Ad obiectionẽ aũt primã in oppoſitum dr̃, ꝙ illa propoſitio, In oĩ obligatione, & promiſſione, intelligitur excepta authoritas Papæ. Et illa, Nihil põt ꝑmitti in ꝑiudicium poteſtatis Papæ, & ſimiles, pñt bonum, & malũ ſenſum hr̃e, pñt.n. intelligi dupliciter. Primò, ut nulla obligatio &c. poſſit præiudicare poteſtati Papę & ſic ſunt veræ. Secũdò, ut nulla obligatio &c. ſit, quæ non ſubſit poteſtati Papę: & ſic ſunt falſiſſimę. Propter ueritatẽ primi ſenſus, religioſus nõ tenetur obedire ſuo ſuperiori totaliter, uel in aliquib. ſi Papa exemit eũ totaliter, uel in aliquo. Obligatio.n. uoti obedientiæ fit ſuperiori, & non ligat manus Papæ ad diſponẽdũ de illius ſuperioritate. Et ſimile eſt in alijs hmõi. Hoc.n. non eſt relaxare, nec diſpenſare in uoto obedientię, ſed tollere ſuperioritatem illius prælati. Ex hac autem primi ſenſus ueritate nihil hr̃ contra determinata. Nam ad habendum contra determinata, oporteret ſubſumere, ꝙ uouere eſſet in ꝑiudiciũ poteſtatis Papæ: quod ridiculum eſſe patet ex eo, ꝙ nulli facit præiudiciũ qui iure ſuo utitur. Non ꝑiudicat ciuitati ciuis, qui, licèt ſit ciuitatis pars, religionẽ ingreditur, quia iure ſuæ libertatis utitur & tñ ciuitas non põt amplius de eo diſponere: & ſic de alijs. Sic enim eſt in propoſito, vt patet, quia quilibet uouens, iure ſuæ libertatis utitur ex Chriſti conſilio. Quòd aũt ſecundus ſenſus ſit falſus, probatione non eget. Nã patet innumeras eſſe obligationes, q̃ nõ ſubſunt Papę ad nutũ, ut patet in cõtractib. inter hoĩem & hoĩem, & multo minus inter hoĩem & deum, cũ quilibet homo ſubditus ſit Papæ, Deus aũt nulli ſit ſubditus. Et ſi inter utrumq; ſubditũ obligatio Papæ non ſubeſt ad libitum, quo cadere põt in mentem ſapientis, ꝙ oĩs obligatio inter unũ ſubditum, & alterum ſuperiorem Papa, Papæ ſubſit ad libitũ? Quin potius ex hoc, ꝙ non oĩs obligatio inter chriſtianos oẽs, quos conſtat ſubijci Papæ, ſubditur Papæ ad libitum, clarè patet, ꝙ chriſtiani non ſunt Papæ ſubditi abſolutè quo ad omnia ſed limitatè, ſ. quo ad ſpiritualia in ædificationẽ corporis Chriſti, & ea quæ ordinantur ad hęc. Et ex his patet reſponſio ad confirmationem, & alteram obiectionem.

¶ In reſponſione ad tertium, dubium occurrit ad hominem, quia author tenet, ꝙ ſolus Papa diſpenſet in uotis perpetuis. hic autem uota ieiuniorũ, & abſtinentiarum, quæ quandoque ſunt perpetua, ut patet, & ab alijs diſpenſabilia dicit.

K ¶ Ad hoc dr̃, ꝙ materia iſta, ſ. quis in quo uoto diſpenſet, iuris eſt poſitiui: & non ſolũ lex, ſed cõſuetudo in his dat, & aufert iuriſdõnẽ. Et propterea aliqua uota minora, vt viſitare limina Apoſtolorum, reſeruantur Papæ. Conſtat.n. ꝙ vicinis ubi longè maior peregrinatio eſt uiſitare S. Thomam in Cãtuaria: unde in his ultra legem, conſuetudo æmulanda eſt. Quod autem de perpetuis obijcitur, diſtinguendo ſoluitur. Nam dupliciter contingit dici uotum perpetuum, ſ. quaſi per ſe, & quaſi per accidens. Illa.n. vota dñr perpetua quaſi per ſe, quæ abſolutè, ſine ſ. tempore adiecto, expreſſo ſolo uoto cum materia intelliguntur perpetua, vt uotum continentię, & religionis. Hęc.n. ſtatim ſiuè a iure, ſiuè ab homine dicantur, intelliguntur perpetua, ſi nihil aliud addatur. Illa uerò quę ſine adiectione temporis, nõ intelliguntur perpetua, ſunt quaſi per accidens perpetua, ut uota peregrinationis, ieiunij, eleemoſynę. In his enim niſi apponatur, aut ſemper, aut nunquam, aut tali tempore, incertum relinquitur, an temporalia, an perpetua ſint. Loquitur er-

go author de perpetuis primo modo, cũ dicit, reſeruatã eſſe Pa A
pæ perpetua vota, non de perpetuis ſecundo modo. Hæc enim frequenter accidunt, & egent facili recurſu ad prælatum.
In eadem reſponſione, quo ad vota ieiuniorũ, dubiũ male ſolutũ occurrit, an vouens ieiunare tali die, puta, in vigilia natiuitatis beatæ Virginis, ſi non ieiunat illo die, teneatur ſupplere alio die ieiunando.
¶ Ad hoc dubium, vt plena ſit doctrina, cũ diſtinctione dicendũ eſt, q̃ aut votũ principaliter eſt de ieiunio: & ſecundario quaſi p accidẽs determinatur tẽpus talis diei, ſicut, cõtingit in ieiu-
D. 1027. nijs iniunctis à confeſſore, puta, q̃ ſingulis vnius anni hebdomadibus ieiunet feria ſexta: in his.n. principale eſt, q̃ ieiunet ſemel in hebdomada, & ſecũdario, ips. Aut principaliter eſt de tẽpore pp celebritatẽ, vel deuotionẽ, vt cõtingit in his q̃ vouent in die Dñç nręe per totũ annum, hoc eſt, illo die quo celebratur annunciatio beatæ Virginis, per totũ Annũ, abſtinere à carnibus, & lacticinijs. Hic tẽpus principaliter eligitur pp deuotionẽ Dñç nręe. In primo caſu tenetur ex voto ad duo, ſ. ad ieiuniũ, & talẽ diem. Et propterea, ſi nõ ieiunat tali die, tenetur alio die ieiunare: ſicut debitor pecuniæ tali die, ſi tũc non ſoluit, tenetur poſt. In ſecundo autem caſu, ſi nõ ieiunat illo die, non tenetur alio die ieiunare, ſed pœnitentiam agere de non ſeruato voto, ſi in culpa fuit: quia onus tẽporis erat ieiunium, ſicut ſunt omnia ieiunia ſtatuta ab Eccleſia. Sunt enim onera illorum tantum dierum, ſicut horæ canonicæ. In his enim quilibet dies ſolicitus eſt ſibiipſi tantum. Et quia vota, quæ fiunt de ieiunijs in vigilijs ſanctorum, & huiuſmodi, communiter fiunt, vt onera dierum illorum ad imitationem Eccleſiæ, quæ ieiunia in vigilijs ſtatuit: ideò communiter hæc vota non obligant vltra diem illum, nec tenetur tranſgreſſor alio die ieiuna E re. Cuius manifeſtum ſignum eſt, q̃ ſi eſſet illo die infirmus, ac per hoc excuſatus illo die, nullam ſibi relinqui obligationem tuta conſcientia vouens, benè timens Deum putaret, cuius oppoſitum cederet, ſi ieiunium tali die a confeſſore iniunctum non perfeciſſet per infirmitatem. Ipſa namque diſtinctio teſtatur ibi ieiunium electum, vt onus temporis: hic abſolutè ieiunium electum, licèt cum tali tempore.

innitit: q̃a cũ poteſtas prælati ſpiritualis, q̃ nõ eſt dñs, ſed diſpẽſator, in ædificationẽ ſit datã, & nõ in deſtructionẽ, vt patet. 2. ad Cor. 10. ſicut prælatus nõ põt imparare ea, q̃ ſm ſe Deo diſplicẽt, ſ. peccata: ita nõ põt phibere ea, q̃ ſcdm ſe Deo placẽt, ſ. virtutis opera, & iõ abſo B lutè põt[d] hõ vouere ea. Ad prælatũ tñ ptinet diiudicare qd ſit magis virtuoſũ, & Deo magis acceptũ. Et iõ in manifeſtis diſpẽſatio prælati nõ excuſaret à culpa, puta, ſi platus diſpẽſaret cũ aliquo ſup uoto de ingreſſu religiõis, nulla apparẽti cã obſtãte. Si aũt eſſet cã apparẽs, p quã ſaltẽ in dubiũ uerteret, poſſet ſtare iudicio plati diſpẽſantis, uel cõmutãtis, nõ tñ iudicio C proprio: q̃a ipſe non gerit uicẽ Dei, niſi fortè in caſu, in quo id qđ uouit, eſſet manifeſtè illicitum, & non poſſet opportune ad ſuperiorem recurrere.

Ad 3m dicẽdũ, q̃ q̃a ſũmus Põtifex gerit plenariè uicẽ Xpi ĩ tota Eccłia, ipſe hẽt plenitudinẽ ptãtis diſpẽſandi in oĩbus diſpẽſabilib⁹ uotis. Alijs ãt iferiorib⁹ platis cõmittĩ diſpẽſatio ĩ uotis q̃ cõiter fiũt, & idigẽt fre D quẽti diſpẽſatione, ut habeant de facili hoĩes ad quẽ recurrãt, ſicut ſũt uota pegrinationũ, & ieiuniorũ, & aliorũ hmõi. Vota uerò maiora, puta, continẽtię, & peregrinationis terræ ſãctę, reſeruantur ſummo Pontifici.

QVAESTIO LXXXIX.

De iuramẽto, in decẽ articulos diuiſa.

DEINDE cõſiderãdũ eſt de actibus exterioribus latriæ, qb⁹ aliqd diuinũ ab hoĩbus aſſumitur: qđ eſt uel ſacrũ aliqđ, uel ipsũ nomẽ diuinũ. Sed de ſacri aſſumptione locus erit tractãdi in tertia huius opis parte. De aſſumptione aũt nominis diuini nũc agẽdum eſt. Aſſumit autẽ diuinum nomẽ ab hoĩe tripliciter. Vno mõ, p modum iuri ad propria uerba cõfirmãda. Alio modo, per modũ adiurationis ad alios inducẽdum. Tertio mõ, p modum inuocationis ad orandum, uel laudandũ. Primo ergo de iuramento agendum eſt.

CIRCA quod quæruntur decẽ.

¶ Primò, Quid ſit iurametum.

¶ Secundò, Vtrũ ſit licitum.

¶ Tertiò, Qui ſint comites iuri.

¶ Quartò, Cui⁹ uirtutis ſit act⁹.

¶ Quintò, Vtrũ ſit appetẽdũ, & frequẽtãdũ tãq̃ utile, & bonũ.

¶ Sextò, Vtrũ liceat iurare per creaturam.

¶ Septimò, Vtrum iuramentũ ſit obligatorium.

¶ Octauò, Quæ ſit maior obligatio, utrum iuri, uel uoti.

¶ Nonò, Vtrum in iuramento poſſit diſpenſari.

¶ Decimò, Quando, & in quibus liceat iurare.

SVPER QVAEST. LXXXVIIII. ART. I.

IN art. 1. q. 89 dubiũ occurrit, an iurim diſtinguatur ſpecie, cũ diſtinguitur p aſſertoriũ, vel p promiſſoriũ: & ſimiliter cũ diſtinguitur p ſimplicẽ conteſtationẽ, & p execrationẽ. Et iõ dubij ẽ, quo ad primã diuiſionẽ, differentia inter aſſertionẽ & promiſſionẽ. Quo ad ſcdm verò, tũ q̃a De⁹ in execratione hẽt rõnẽ nõ ſolũ teſtis, ſed iudicis rõnẽ, vt in rõſione ad tertiũ litera dicitur: tũ q̃a aſſumitur maledictio in execratiõe, dũ dr: Puniat me De⁹ in hoc, vel illo,

¶ Ad hoc dicitur, q̃ differẽtię alicuius dñr, propriè loquẽdo, ſolæ illæ quæ ſunt differẽtiæ per ſe. Nã differẽtiæ per accidẽs, accidẽtia ſunt reſpectu illius, cui ſunt per accidẽs, q̃uãuis ſint per ſe differẽtiæ alterius: vt ſi diſtinguamus animal p albũ & nigrũ, ſunt differentie per accidẽs aĩalis, quæ tñ ſunt differẽtiæ per ſe coloris. In pposito ergo cũ iurare, ſit Deũ in teſtẽ pducere, oẽs aliæ differẽtiæ materialiter, & p accidẽs ſe hñt ad Dei teſtificationẽ. Quòd.n. Deus teſtet ſupra præterito, pſenti, vel futuro, ad materiã teſtimonij ſpectat. Et ſimiliter q̃ Deus teſtet ſimplici manifeſtatione, vel manifeſtatiue punitiua, nõ ad naturã ſpectat teſtimonij, ſed effectũ. Vñ nulla apparet ſpecifica diſtinctio in iurio. Et licèt iurim non diſtinguat ſpecie, nihil tñ phibet, q̃ vtẽdo alij ſpeciebus moraliũ vitiorũ, vel virtutũ, ĩ multas diffundat ſpecies eo mõ, quo vna ſpecies imperat alteri, ordinãdo illã ĩ finẽ ſuũ. Sicut cũ q̃s adulterat vt occidat, homicidiũ imperat adulterio. Hoc.n. mõ iurim imperat maledictiõi, dũ fit p execrationẽ. Nã qñ q̃s iurat, Deus me occidat, ſi non eſt ſic, aut ſi non fecero, ſic iurãs maledictionẽ ſui quo ad vitã, aſſumit ad finẽ iuri, q̃ eſt teſtificatio diuina. Et iuxta ſpecificã multitudinẽ maledictionũ aſſumunt multæ ſpecies ad eũdẽ finẽ. Vñ patet q̃ iurim per execrationẽ, qñ.ſ. ad pœnã ſe obligat q̃s iurãdo, & ſi nõ diſtinguatur ſpecie ſecundũm naturam iuramenti, diſtinguitur tamen per accidens in multas ſpecies ſecundũm naturã aſſumpti mali in pœnam. Aduerte tamen q̃ iuramentum factũ, aſſumendo benedictionem pro manifeſtatione teſtimonij verbi gratia, Faciam hoc, vel Sic eſt, ita Deus me adiuuet, & huiuſmodi, non eſt ex vi verborum per execrationem, ſed per conteſtationem Dei in effectu boni, ſcilicet adiutorij diuini, ſalutis vitæ, & huiuſmodi. Solum enim illud iuramentum quod mali euentum aſſumit in manifeſtationem diuini teſtimonij, per execrationem eſt, ſecundum verba. Sed quantum ad ſenſum, quia teſtis ad vtramque partem debet eſſe, ſubintelligitur execratio, ſcilicet, Si non eſt ſic, aut, Si non fecero, Deus non me adiuuet.

¶ Ad id aũt quod obiectũ eſt, q̃ Deus in execratione eſt & iudex, qui differt ſpecie à teſte, rñdetur in litera. ſ. q̃ officium iudicis in iurando imploratur ſub ratione teſtis, q̃m imploratur: ad hoc puniendo, vt teſtetur: iõ iudex nõ niſi materialiter cõcurrit. Et propterea in litera cõcluditur, q̃ iurare, vniuerſaliter loquẽdo, eſt Deũ in teſtẽ exhibendũ inuocare. Cum his tñ ſcito q̃ periurans execrando, p eo, q̃ credit punitionẽ, quã aſſumit, nõ aſſuturã, non incurrit duorũ vitiorum deformitatẽ. ſ. periurij, & maledictiõis talis, puta, homicidij: q̃a maledictionẽ nõ ſibi ex corde iprecat, ſed ſoli Deo iniuriã facit, vtẽs eo vt teſte falſitatis.

¶ In rñſione ad tertiũ eiuſdẽ articuli aduerte, q̃ huiuſmodi locutiones

cut'ones, Deꝰ ſcit, Coram deo loquor, & hmői, pñt dupliciter intellīg. ſ. inuocatiuè, vel enűtiatiuè. Sumunt nãq; inuocatiuè cõiter, qñ inducũtur ad cõfirmãdũ qđ dr: & tűc hñt rõnẽ iuramẽti. Sumunt aűt cõiter purè enűtiatiuè, qñ p modũ narrationis hęc dñr. Et hoc frequẽter accidit his q nolűt iurare ad cõfirmandũ dicta ſua, ſed remittere ad diuinũ iudiciũ, & futurã vitã, vbi oĩa erűt palam. Et qñ verba ex intẽtione, & aĩo proferẽtis pẽſantur: ideò ceſſante dolo, & piudicio cuiuſcũq;, ſi aliquis nõ intẽdẽs iurare, ſed ſolũ exprimere, ꝙ ipſe hẽt cõſcientiã rectã i hoc, & Deũ prę oculis in nõ mẽtiẽdo, dicat, Deus uidet, ꝙ dico ueritatẽ, & ſimilia, nõ eſt iuramentũ: qa nõ eſt inuocatio Dei in teſtẽ, ſed ſimplex enuntiatio, ꝙ Deꝰ hoc ſcit, ꝙ Deus videt, ꝙ ego loquor corã Deo, & huiuſmodi. Et propterea notãter dr in litera, ꝙ iurare eſt inuocare Deũ in teſtẽ: & nõ dr ꝙ eſt narrare Deũ eſſe teſtẽ. In iudicio aűt, & in piudicio aliꝰ oportet ad cõem intellectũ audientiũ reſpicere, ne erretur.

Porrecta ſeriatum. 481 Infra ar. 4 cor. & q. 98 art. 2. cor. Et 3. d. 39. ar. 1

* In ſer. 28 de verbis Apoſt. parum ante medium to. 10.

* q. 67. per totũ & q. 70 p totũ.

* Ser. 28. de verb. Apo. parũ ante me. to. 10.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrũ iurare, ſit teſtẽ Deum inuocare.

AD PRIMVM ſic ꝑcedit. Vr ꝙ iurare, nõ ſit teſtẽ Deũ iuocare. Quicũq;. n. inducit authoritatẽ ſacrę ſcripturę, inducit Deũ i h teſtimoniũ, cuiꝰ verba ꝓponunt in ſacra ſcriptura. Si ergo iurare, eſt teſtẽ Deũ inuocare quicũq; inducit authoritatẽ ſacrę ſcripturę, iuraret: hoc at eſt falſũ. ergo & primũ. F

¶ 2 Pręt. Ex hoc ꝙ aliqs inducit aliquẽ in teſtẽ, h nihil ei reddit: ſed ille q p Deũ iurat, aliqd Deo reddit. dr. n. Matth. 5. Reddes Dño iuramẽta tua. & * Augu. dicit, ꝙ iurare eſt ius veritatis Deo reddere. ergo iurare, non eſt Deũ teſtem inuocare. G

¶ 3 Pręt. Aliud eſt officiũ iudicis, & aliud teſtis, vt ex ſupra * dictis patet: ſed qñq; iurãdo im plorat hõ diuinũ iudiciũ, ſm illud Pſal. 7. Si reddidi retribuẽtibus mihi mala, decidã meritò ab inimicis meis inanis. ergo iurare, nõ eſt h teſtẽ Deũ iuocare. H

SED CONTRA eſt qđ * Aug. dicit in quodã ſermone de periurio. Quid eſt iurare per Deũ, niſi teſtis eſt Deus?

RESP. Dicẽdũ, ꝙ ſicut Apo. dicit ad Heb. 6. Iurm ad cõfirmationẽ ordinat. Cõfirmatio aűt in ſcibilibus p rõnẽ fit, quę ꝑcedit ex aliqbus naturaliter notis, quę ſunt infallibiliter vera: ſed particularia facta cõtingẽtia hominũ, nõ pñt per rõnẽ neceſſariã cõfirmari. Et iõ ea quę de his dñr, ſolẽt cõfirmari p teſtes. Sed humanũ teſtimoniũ nõ eſt ſufficiẽs ad hmői cõfirmãdũ pp duo. Primò quidẽ, pp defectũ veritatis humanę, qa plurimi in mendaciũ labunt, ſm illud Pſ. 16. Os eorũ locutũ eſt mendaciũ. Secũdò, pp defectũ cognitionis, qa hoĩes nõ poſſunt cognoſcere neq; futura, neq; cordiũ occulta, vel etiam abſentia, de qbus tñ hoĩes loquunt, & expedit rebus humanis, vt certitudo aliqua de his habeat. Et ideo m neceſſariũ fuit recurrere ad diuinũ teſtimonium: * qa Deus neq; mẽtiri põt, neq; eũ aliqd latet. p Aſſumere aűt Deũ in teſtẽ, dr iurare. q qa quaſi pro iure introductũ eſt, vt qđ ſub inuocatione diuini teſtimonij dr, pro vero habeat. Diuinũ aűt teſtimoniũ qñq; inducit ad aſſerendũ prę ſentia, vel prętenta: & hoc dr iuramentũ aſſertoriũ. Qñq; aűt inducitur diuinũ iuramentũ ad confirmandum aliquid futurum: & hoc dicitur iuramentum promiſſoriũ. Ad ea uerò quę ſunt neceſſaria, & per rationem inueſtiganda, non inducitur iuramentum. Deriſibile enim videretur, ſi quis in diſputatione alicuius ſcientię, vellet propoſitũ per iuramentũ probare. I K

Concl. m

Concl. p

AD PRIMVM ergo dicendũ, ꝙ aliud eſt teſtimonio Dei uti iam dato, qđ fit cũ aliquis authoritatẽ ſacrę ſcripturę inducit: & aliud eſt teſtimoniũ Dei implorare ut exhibendũ, quod fit in iuramento.

AD 2m dicẽdũ, ꝙ dr aliqs reddere iuramẽta Deo ex hoc, ꝙ implet illud qđ iurat: uel qa in hoc ipſo ꝙ inuocat Deũ in teſtẽ, recognoſcit eum habere omnium cognitionem, & infallibilem ueritatem.

AD 3m dicẽdũ, ꝙ alicuius teſtimoniũ inuocat ad hoc, ꝙ teſtis inuocatus ueritatẽ manifeſtet circa ea, quę dñr. Deus autem manifeſtat, an uerũ ſit ꝙ dr dupliciter. Vno modo, ſimplr reuelãdo ueritatẽ uel per internã inſpirationẽ, uel etiã p facti denudationẽ, dum. ſ. producit in publicũ ea quę erant occulta. Alio modo, per pœnã mentiẽtis: & tunc ſimul eſt iudex, & teſtis, dũ puniẽdo mendacẽ, manifeſtat mendaciũ. Et ideo duplex eſt modus iurãdi. Vnus qdem per ſimplicẽ Dei conteſtationẽ: ſicut cũ aliquis dicit, Eſt mihi Deus teſtis: uel Corã Deo loquor: uel, Per Deũ, quod idem eſt, ut dicit * Auguſtinus. Alius modus iurãdi eſt per execrationem, dum ſcilicet aliquis ſe, uel aliquid ad ſe pertinens ad pœnã obligat, niſi ſit uerum quod dicit.

* Li. 1. de ſer. dom. in monte cap. 30. to mo 4.

ARTICVLVS II.

Vtrum ſit licitum iurare.

AD SECVNDVM ſic ꝑcedit. Vr ꝙ non ſit licitũ iurare. Nihil. n. qđ prohibetur in lege diuina, h eſt licitũ: ſed iurm ꝓhibetur in lege diuina Mat. 5. Ego dico uobis, Non iurare omnino &c. & Iac. 5. dicitur. Antè omnia fratres mei nolite iurare. ergo iuramentũ eſt illicitũ.

¶ 2 Pręt. Id qđ eſt h à malo, ur eſſe illicitũ, qa ut dr Mat. 7. Nõ põt arbor mala fructꝰ bonos facere: ſed iurm eſt à malo. dr. n. Mat. 5. Sit aűt ſermo ueſter, eſt: eſt: nõ, non. Quod aűt his abundantius eſt, à malo eſt. ergo iuramentũ uidetur eſſe illicitum.

¶ 3 Pręt. h Exquirere ſignũ diuinę prouidẽtię eſt tẽtare Deũ, qđ eſt oĩno illicitum, ſm illud Deut. 6. Nõ tentabis dñm Deũ tuũ: ſed ille qui iurat, ur exquirere ſignũ diuinę ꝓuidẽtię, dũ petit diuinũ teſtimoniũ, quod eſt per aliquẽ euidentem effectum. ergo uidetur ꝙ iurm ſit omnino illicitum.

SED CONTRA eſt, quod dicitur Deut. 6. Dñm Deum tuum timebis, & per nomen eius iurabis.

RESPON. Dicendum, ꝙ nihil prohibet aliquid eſſe ſm ſe bonum, quod tñ cedit in malum eius, qui non utitur eo conuenienter. Sicut ſumere Euchariſtiã eſt bonũ, & tñ qui indignè ſumit, iudicium ſibi mãducat, & bibit, ut dicitur 1. ad Cor. 11. Sic ergo in propoſito dicendum eſt, quòd m iuramentũ ſecundùm ſe, eſt licitũ, & honeſtum: quod patet ex om-

Conclu. m

SVP. Q. LXXXVIIII. ART. II.

D. Bõ. 3 ſ. d. 39 q. 1. a. 2

IN ar. 2. eiuſdẽ 89. q nota duo. Primo, ſententiã illã ex Aug. ſ. q. conſuetudo iurãdi non excuſat, ſed inducit ad periurium. Quod benè notent aſſueti.

¶ Nota ſecũdo, ꝙ ſecũda rõ reddita in litera in rñſione ad 3. excludit à iuro pctm tẽtationis dei, ẽt in his, q vanè iurant: qm ex hoc, ꝙ iurãdo nõ exponit qs ſe periculo alicui, ſi Deus teſtificari noluerit in pñti, manifeſte patet, ꝙ iurãs nõ tẽtat Deũ, ſed inuocat ipſum in teſtẽ, ſic ut in beneplacito ſuę maieſtatis relinquat teſtificationẽ in pręſenti, abſq; vllius imminẽtis ſui periculi. Nõ ſic faciũt qui duello expectãt diuinũ teſtimoniũ, ſed tẽtãt Deũ: ſicut q igne, aut aqua ſe purgare volunt.

Porrecta per totum. 482 Inf. art. 3. cor. Et 3. d. 39. ar. 2. q. 2. Et. Ro. 1. lect. 5. Et Heb. 6. lec. 4.

origine & ex fine. Ex origine qdē, quia iuſm eſt ĩ- A troductū ex fide, qua hoies credunt Deum hr̄e infallibilē veritatē, & vlēm oium cognitionē, & ꝓuiſionē. Ex fine aūt, quia iuſm inducitur ad iuſtificandum hoies, & ad finiendū cōtrouerſias, vt dr̄ ad Hebr. 6. ſed [p] iuſm cedit in malum alicui ex eo, ꝙ malè vtitur eo, i. ſine neceſſitate, & cautela debita. [q] Vr̄ enim paruam reuerentiam hr̄e ad Deū, qui eum ex leui cauſa teſtem inducit: qđ non præſumeret ēt de aliquo viro honeſto. Imminet ēt periculū periurij: quia de facili homo in verbo delinquit, ſm̄ illud Iaco. 3. Si quis in verbo nō offendit, hic perfectus eſt vir. Vnde & Eccl. 23. dr̄. Iurationi non aſſueſcat os tuum: multi enim caſus in illa. B

Conclu. p

AD PRIMVM ergo dicendū, ꝙ * Hierony. ſuper Matth. dicit. Conſidera, ꝙ Saluator non ꝑ Deū iurare ꝓhibuerit, ſed ꝑ cęlu, & terrā. Hanc. n. ꝑ elementa iurandi peſſimam conſuetudinē hr̄e Iudæi noſcuntur. Sed iſta rñſio non ſufficit, quia Iacob. addidit. Neq; per aliud quodcunq; iuim. & ideò dicendū eſt, quod (ſicut * Aug. dicit in lib. de mendacio) ꝙ Apoſtolus in epiſtolis ſuis iurā, oñdit qūo accipiendū eſſet, quod dictum eſt. Dico vobis non iurare omnino, ne, ſ. iurando ad facilitatem iurādi perueniatur, & ex facilitate iurandi ad conſuetudinem, & a conſuetudine in periurium decidat: & C ideò non inuenitur iuraſſe niſi ſcribens, vbi conſideratio cautior non habet linguam præcipitem.

* Sup illud Matt. 5. ego dico uobis nō iurare, to. 2.

* In lib. de mēdacio, c. 15. circa med. to. 4

AD SECVNDVM dicēdum, ꝙ ſicut * Aug. dicit in lib. de ſerm. Dñi in monte, Si iurare cogeris, ſcias de neceſſitate venire infirmitatis eorum quib. aliquid ſuades, quæ vtique infirmitas malum eſt. Itaque non dixit: Quod amplius eſt, malum eſt. Tu enim non malum facis, qui benè vteris iuratione, vt alteri perſuadeas quod vtiliter perſuadeas: ſed à malo eſt illius, cuius infirmitate iurare cogeris.

* Lib. 1. c. 30. a medio, to. 4.

AD III dicendū, ꝙ ille q iurat, non tētat deum: D quia nō implorat diuinū auxiliū abſq; vtilitate, & neceſſitate. Præt. Nō exponit ſe alicui periculo, ſi Deus teſtimoniū adhibere noluerit in ꝑſenti. Adhibebit aūt pro certo teſtimoniū in futuro, qñ illuminabit abſcondita tenebrarū, & manifeſtabit cōſilia cordiū, vt dr̄ 1. ad Corinth. 4. Et illud teſtimoniū nulli iuranti deficiet vel pro eo, vel cōtra eū.

ARTICVLVS III.

Vtrum conuenienter ponãtur tres comites iuramenti, videlicet iuſtitia, iudicium, & veritas.

AD TERTIVM ſic procedit. Vr̄ ꝙ inconuenienter ponantur tres comites iuſi, videlicet iuſtitia, iudiciū, & veritas. Ea. n. quorū [h] vnū includit in altero, nō ſunt cōnumerāda tanq̄ diuerſa: ſed horū triū vnū includit in altero, qa veritas eſt pars iuſtitiæ † ſm̄ Tulliū. Iudiciū aūt eſt actus iuſtitiæ, vt ſupra * habitum eſt. ergo inconuenienter ponunt tres comites iuramēti. F

† Li. 2. de ſectione I ſ. l. 4. ab fine libri.

* q. 60. a. 1

¶ 2 Præt. Multa alia requirūtur ad iuſm, ſ. deuotio, & fides, per quam credamus Deum oia ſcire, & mentiri nō poſſe. ergo vr̄ quòd [h] inſufficienter tres comites iuramenti enumerantur.

¶ 3 Præt. Hæc tria i quolibet opere humano requirenda ſunt. Nihil. n. dēt fieri cōtra iuſtitiā, aut ueritatem, aut ſine iudicio, ſm̄ illud 1 ad Timo. 5. Nihil facias ſine præiudicio, i. ſine præcedenti iudicio. ergo hæc tria non [h] magis debent aſſociari iuro, q̄ alijs humanis actibus. B

SED CONTRA eſt, qđ dr̄ Hiere. 4. Iurabis, Viuit Dñs, in veritate, in iudicio, & in iuſtitia: qđ exponens * Hieron. dicit. Animaduertendum eſt, ꝙ iuſiurandum hos habet comites. ſ. veritatem, iudicium, & iuſtitiam.

* Et hr̄ 22 q. 2. ca. Animaduertēdū.

RESPON. Dicendū, ꝙ ſicut ſupra * dictum eſt, iuſm non eſt bonum, niſi ei qui benè vtitur C iuro. [m] Ad bonum aūt vſum iuſi duo requirūtur. [n] Primò quidem, ꝙ aliquis non leuiter, ſed ex neceſſaria cauſa, & diſcretè iuret: & quantum ad hoc requiritur iudicium, ſ. diſcretionis ex parte iurantis. Scđo, quantum ad id, qđ per iuſm cōfirmatur, vt ſ. neq; ſit falſum, neq; ſit aliquid illicitū: & quātum ad hoc requiritur veritas, ꝑ quā aliquis iuro confirmat qđ verum eſt: & iuſtitia, ꝑ quam cōfirmat qđ licitum eſt. Iudicio aūt caret iuramentum incautum: veritate aūt iuramentum mendax: iuſtitia autem iuramentum iniquum, ſiuè illicitum.

* Ar. pce.

Concl. m

AD PRIMVM ergo dicēdū, ꝙ iudicium non ſumitur hic pro executione iuſtitiæ, ſed pro iudicio diſcretionis, ut * dictum eſt. Neq; ēt ueritas hic accipitur ſecundum ꝙ eſt pars iuſtitiæ, ſed ſecundum quòd eſt quædam conditio locutionis.

* In cor. ar.

AD SECVNDVM dicendū, ꝙ deuotio, & fides, & oia hmōi, q̄ exigunt ad debitum modum iurādi, itelliguntur in iudicio. Alia. n. duo ꝑtinent ad rem, de qua iuratur, vt * dictū eſt. Quāuis poſſet dici, ꝙ iuſtitia pertinent ad cauſam, per quam iuratur.

* In cor. ar.

AD III dicendū, ꝙ in iuro eſt periculū magnū, tum ꝑꝑ Dei magnitudinē, cuius teſtimoniū inuocatur: tū ēt ꝑꝑ labilitatē linguæ humanæ, cuius verba iuro cōfirmanī. Et ideò hmōi magis requirunt ad iuramentum, quàm ad alios humanos actus.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum iurare ſit actus religionis, ſiuè latriæ.

AD QVARTVM ſic procedit. Vr̄ ꝙ iuſm nō ſit actus religionis, ſiuè latriæ. Actus. n. latriæ ſunt circa aliqua ſacra, [b] & diuina: ſed iuſa adhibent circa cōtrouerſias humanas, vt Apl's dicit ad Hebr. 6. ergo iurare nō

SVP. Q LXXXIX. ARTIC. III.

Porrecta per totum. 483

IN art. 3. eiuſdē q. 89. nota, ꝙ ſecūd9 iuri comes, ſ. iuſtitia, vt in litera dr̄, pōt referri ad duo, ſ. ad rē de qua iurat', uel ad cām iurandi. Et dua iſta hinc orta vi: vm ſiuſt comites debēnt eē comites ſub eadē rōne iur. vniuerſaliter, oportet q iuſtitia referatur ad cām iurandi, vt ſ. ſubſit iuſta iurandi cā. Alioquin iuſm aſſertorium nō haberet iſtos tres cōites: qñ iuſm aſſertorium eſt de re mala & iniuſta qūq; ut de adulterio facto &c. & ꝑꝑ hoc author in rñſione ad ſcdm, & in 3. ſniarum d. ſt. 39. refert iuſtitiā ad cām. Si aūt intelligātur, ut adſint ubi adeſſe debēt, ſic iuſtitia relata ad rē, non eſt comes niſi in iuro ꝓmiſſorio, i quo oportet, q homo iuret de re iuſta: alioquin iuramentū non eſt. Et licèt prima aſſignatio adęquata ſit iuro ac per hoc verior videatur: quia in ſecūda verū neceſſarium exprimit quo ad hoc q iuſm promiſſoriū exigit materiā iuſtā, & ſermones morales vtilitatis cā ſūt: ideò author iſtā ſecundā aſſignationē hic præ tulit, & illius ſolius i corpore meminit. In hac ſiquidē explicaī radix ſolutionis multarum qōnum valdè utiliū in moralibus.

Infra art. 7. cor. & q. 98. ar. 1 ad 1. Et 3. d. 39. ar. 2 q. 3. Et ql. 5. ar. 27.

SVP. Q LXXXIX. AR. IIII. ET V.

Porrecta per totum. 484

IN art. 4. & 5. ſimul eiuſdē qō. dubiū occurrit, Quōmim ſe habeat ad verum, quod iuro firmatur. an, ſ. ut finis, an ut ad finē. Et quidē q iuramentū non ſit finis ueri clarè hr̄ī rñſione ad primū 5 articuli, ubi por. ſ dua

inter

eſt actus religionis, ſed latriæ. ¶ 2 Præt. Ad religionem ptinet cultũ Deo offerre, ut * Tullius dicit, ſed ille ꝗ iurat nihil deo offert, ſed deũ[b] iducit ĩ teſtẽ. ergo iurarẽ ñ ẽ act⁹ rligiõis, ſeu latrię ¶ 3 Præt. Finis religionis ſeũ latriæ eſt reuerẽtiã[h] Deo exhibere: hoc aũt nõ eſt finis iurĩ, ſed potius aliqđ verbũ cõfirmare. ergo iurare nõ ẽ act⁹ religiõis.

SED CONTRA eſt, qđ dr̃ Deu. 6. Dñm Deum tuum timebis, & G ipſi ſoli ſeruies, ac per nomen illius iurabis: Loquitur autem ibi de ſeruitute latriæ. ergo iurare eſt actus latriæ.

RESP. Dicẽdũ, ꝙ ſicut ex * dictis patet, ille qui iurat, inuocat diuinum teſtimoniũ ad confirmãdum ea, quæ dicit. Nihil aũt confirmatur, niſi ꝑ aliquid qđ certius eſt, & potius: & ideò in hoc ipſo ꝙ homo ꝑ Deũ iurat, profitetur Deũ potiorem, vt pote cuius veritas eſt indefectibilis, & cognitio vñis: & ſic Deo aliquo modo reuerentiã exhibet. Vnde & Apl̃s dicit ad Heb. 6. ꝙ hoĩes ꝑ maiores ſe iurant. Et * Hieron. dicit ſuper Matth. ꝙ qui iurat, aut ueneratur, aut diligit eum, ꝑ quẽ iurat. Philoſ. ẽt dicit in 1. Metaph. ꝙ iurm̃ eſt honorabiliſſimũ. Exhibere aũt reuerẽtiam Deo pertinet ađ religionem, ſiuè latriam: undè manifeſtum eſt, ꝙ iuramentum[m] eſt actus religionis, ſiuè latrię.*

AD PRIMVM ergo dicẽdũ, ꝙ in iurõ duo conſiderant̃, ſ. teſtimonium qđ inducitur, & hoc eſt diuinum: & id ſuper quo inducitur teſtimonium, vel qđ facit neceſſitatem teſtimoniũ inducendi: & hoc eſt humanum. Pertinet ergo iuramentum ad religionem ratione primi, non autem ratione ſecundi.

AD II dicendum, ꝙ in hoc ipſo, ꝙ aliquis aſſumit deum in teſtem per modum iuramenti, ꝓfitetur eum maiorem, quod ꝑtinet ad Dei reuerentiam: & ſic aliquid offert Deo, ſcilicet reuerentiam, & honorem.

AD III dicendũ, ꝙ oĩa quæ facimus, debemus in Dei reuerẽtiã facere: & ideò nihil ꝓhibet, ſi in hoc ipſo, ꝙ intẽdimus hoĩem certificare, Deo reuerẽ- F tiã exhibeamus. Sic. n. debemus aliquid in Dei reuerẽtiã facere vt ex hoc vtilitas ꝓximis ꝓueniat: quia ẽt Deus operatur ad ſuã gloriã, & noſtrã vtilitatẽ.

ARTICVLVS V.

Vtrum iuramentum ſit appetendum, & frequentandum tamquàm utile, & bonum.

AD QVINTVM ſic procedit. Vr̃ ꝙ iurm̃ ſit appetendũ, & frequentandũ tanꝗ utile, & G bonũ. Sicut. n. uotũ eſt actus latriæ, ita[h] & iurm̃: ſed facere aliquid ex uoto eſt laudabilius, & magis meritoriũ, quia uotũ eſt actus latriæ, ut ſupra* dictũ eſt. ergo pari rõne facere, uel dicere aliqđ cũ iurõ, eſt laudabili⁹: & ſic iurm̃ eſt appetendum tãquàm per ſe bonum.

¶ 2 Præt. † Hier. dicit ſuꝑ Matt. ꝙ ꝗ iurat, aut venerat̃,[h] aut diligit eũ ꝑ quẽ iurat: ſed uenerari, H aut diligere Deũ ẽ appetẽdũ tãquam ꝑ ſe bonũ. ergo & iurm̃.

¶ 3 Præt. Iurm̃ ordinat̃ ad cõfirmationẽ,[k] ſeu certificationem: ſed ꝙ homo confirmet ſuũ dictũ, bonũ eſt. ergo iurm̃ eſt appetendum tamquàm bonum.

SED CONTRA eſt, qđ dr̃ Eccl. 23. Vir multũ iurãs, replebit̃ iniquitate, & † Aug. dicit in lib. de mẽdacio, ꝙ ꝓceptũ dñi de ꝓhibitione iurĩ ad hoc poſitũ eſt, I ut ꝗtũ in te eſt, non affectes, vt quaſi pro bono cũ aliqua delectatione appetas iuſiurandum.

RESPON. Dicẽdũ, ꝙ id qđ nõ ꝗrit̃ niſi ad ſubueniendũ alicui defectui, nõ numerat̃ ĩter ea ꝗ ſunt ꝑ ſe appetẽda, ſed ĩter ea, ꝗ ſunt neceſſaria: ſicut patet de medicina, ꝗ ꝗrit̃ ad ſubueniẽdũ infirmitati. Iurm̃ aũt ꝗrit̃ ad ſubueniendũ alicui defectui, quo. ſ. unus homo alteri diſcredit. Et ideò[m] iurm̃ non eſt habendũ inter ea K ꝗ ſunt ꝑ ſe appetenda, ſed inter ea ꝗ ſunt huic vitæ neceſſaria, quibus indebitè utitur quicunq; eis utitur ultrà terminos neceſſitatis.[n] Vnde * Aug. dicit in lib. de ſerm. Dñi in monte. Qui intelligit non in bonis, ideſt, per ſe appetendis, ſed in neceſſarijs iurationem habendam, refrænet ſe quantum poteſt, ut non ea utatur, niſi neceſſitas cogat.

AD PRIMVM ergo dicendũ, ꝙ alia rõ eſt de uoto & iurõ. Nã ꝑ uotũ aliquid in Dei reuerentiã ordinamus: uñ ex hoc ipſo fit religionis actus, ſed in iurõ econuerſò reuerentia diuini noĩs aſſumit̃ ad ꝓmiſſio cnõfirmationẽ. Et ideò illud qđ iuramento confirmat̃, non pp hoc fit religionis act⁹: q a ſm

---

Inter votum, & iurm̃ in hoc, quod votum materiam ſuã facit actũ religionis iurm̃ autẽ non. Quòd autẽ iurm̃ n ordinetur ad verũ, vt id quod eſt ad finem ordinatur in finẽ, in rñſione ad ſcdm 5. art. patet, vbi dr̃, ꝙ iurans non ordinat iurm̃ ad venerandum, aut diligendum eum, per quem iurat, ſed ad aliquid aliud quod eſt neceſſarium præſenti vitę hoc autem conſtat eſſe certitudinẽ veri, quod iurõ firmatur. Quod vero iurm̃ nõ ordinetur ad verum quod firmatur, vt finem, ex eo patet, ꝙ latria non rectè ordinatur in res humanas, vt finem, cum finis nobilior ſit eo quod eſt ad finẽ, Neque. n. fas eſt diuinã reuerentiã humanæ veritati ſupponere.

¶ Ad hoc dubiũ, dr̃ quod i iurõ concurrunt duo, alterum, vt exhibitum, ſ. diuina reuerentia, ꝗ Deũ inuocando in teſtem exhibetur ipſi Deo: Alterum, vt expectatum, ſ. manifeſtatio veri, ꝗ vtſiat, a Deo inuocãdo imploratur. Primum horum ſpectat ad ipſam eſſentiam iuramẽti, vt patet ex hoc, ꝙ iurm̃ eſt actus latriæ, vt in litera dicitur. Secundũ autem ſpectat ad effectum ipſius, mediante tamen Deo: & ſimile eſt videre in oratione. Ipſa namque oratio eſt actus latriæ. Protectio tamen ab hoſtib. circũſtãtibus in ſylua per aliquem petita, eſt effectus orationis diuina mediante ope. Et quemadmodum oratio ipſa ad Deum vt finem, ordinatur, & non ad rem humanam vt finẽ: effectus tñ orationis, puta ꝓtegi, ordinatur ad rẽ humanam vt finẽ, ut puta, vitam corporalem: ita in propoſito ipſum iurm̃ non ordinatur in verũ qđ firmatur vt finẽ, ſed in Deum: effectus tñ iuramenti, ſ. manifeſtari, ordinatur ad verum vt finem. Finis enim quare illud manifeſtatur eſt, vt certum eſſe cognoſcatur. Oportet ergo cautum eſſe lectorẽ vbi inuenerit iurm̃ ordinari, vel non ordinari ad veri cognitionẽ, vt diſtinguat diximus. Pro intellectu tamen literæ ſcito, ꝙ de iurõ ipſo loquendo, vt author loquitur, dicendũ eſt, ꝙ neutrum ad alterum ordinatur, vt finem. Ita ꝙ nec iurm̃ eſt finis veri quod firmatur, nec econtra. Et quod iurm̃ nõ ſit finis, clarè patet in reſponſione ad primũ 5. articuli. Quòd ẽt verum non ſit finis iuri, habes in reſponſione ad 3. 4. articuli vbi habes, vt ſicut Deus pp gloriã ſuã, & noſtram vtilitatẽ operatur, ita nos iuramus pp diuinam reuerentiã, & gloriã, & vtilitatem humanam, & di hoc reſpõdendo argumento, ꝙ finis religionis eſt Deus, iuramenti aũt confirmatio veri, tãquam ſi apertè diceretur, ꝙ iuramenti finis eſt Deus: confirmatio aũt veri, non eſt finis iuramenti, ſed vtilitas ex iuramento prouenient, ſicut patet in exẽplo dato de operatione Dei, cuius finis eſt ipſe. Vtilitas autem eſt bonum noſtrum. Et meritò ſic dixit, quia licèt teſtis vt ſic videretur eſſe propter ſidimitatem veri ad qđ affertur, excellentia tamen talis ac tantæ perſonæ, quæ Deus eſt, in infinitum eleuat inductionem teſtis, vt patet ex hoc, ꝙ inducere Deum ĩ teſtẽ eſt actus latriæ, ꝗ ſoli Deo exhiberi põt. Ex hoc. n. prouenit, ꝙ veri certitudo non

---

Margin notes: * Lib. 2. de ſuẽtione iuri non fol. 4. anth hẽ libri. — * Ar. 1. huius qſt. — * Matt. 5. ſup illud: ego autẽ dico uobis non iurare omnino to. 9. Lib. 5. c 3. dũ refert opinionẽ Thaletis, tom. 3. — Concl. m — *Porrecta per rarum.* — Sup. q. 84. art. 3. cor. Et 1. 2. q. 107. ar. 2. cor. & ad 2. Et 3. di. 39. ar. 2. q 1. Et Pſ. 14 ſi. Et Ro. 1. lect. 5. * q. 85 ar. 5. & 6. — † Matt. 5. ſup illud ego autẽ dico uobis nõ iurare to. 9. — In lib. de mẽdacio c. 15. circa mediũ to. 4. — Concl. m — * Lib. 1. c. 30. a medio, to. 4.

non finis,ſed vtilitas eſt iuſ. Vnde qñ inuenies ꝙ iuſm ordinat ad verū,qđ firmatur,vt litera dicit in rñſione ad ſecundū ſ.ar. intellige de ordine honeſti ad vtile,& nō de ordine vtilis ad honeſtū. Honeſtū.n.habet annexū vtile quaſi effectū,& non habet vtile pro fine. Nec te pturbēt illa verba in eadē rñſione dicta, ſ. Iurans non ordinat iuſm ad venerandū, aut diligendū eū,per quem iurat. Hæc.n. intelliguntur ſic. Iurans nō ordinat abſolutè iuſm,ſed venerādum, ſed ordinat ex neceſſitate iuſm ad venerādū. Ex hoc.n. ſenſu directè ſatisfit argumēto ex veneratione Dei inferenti appetibilitatē iuſ. Si enim iurare eſſet Dei veneratio abſolute, appetendū eſſet. Si,vt patet, nō eſt veneratio Dei,niſi in neceſſitate,qñ,ſ.oportet verū aliqđ certificare, tunc utimur honeſta veneratione, & dilectione, Dei ad vtilitatem humanā, quam talis inuocatio nata eſt parere.

¶ Sed adhuc circa hęc dubiū reſtat, An iuramentū, & uerū qđ cōfirmatur,ſe habeāt vt forma,& materia: an aliquo alio modo, aut oīno peraccidēs.

Porrecta per totum. 486 ¶ Ad hoc dr, ꝙ ꝓpriè loquēdo,nullū genus cauſæ & effectus ꝓpriè inuenitur inter ea niſi efficiētis, eodē modo quo deprecās inter efficiētes cauſas computatur: ita tñ ꝙ cauſalitas iuſ ſupra verū nō referatur ad verū in ſe, ſed in ſui certificatione. Qđ ex hoc patet, ꝙ inuocās Deū in teſtē inuocat manifeſtatorē veri: eſt tñ quædā ſimilitudo materiæ,& formę inter ea quo ad hoc, ꝙ iuſm ſuperuenit,& quaſi adiacere intelligitur vero qđ cōfirmatur: non tñ ibi eſt ꝓpriè materia, & forma, ſicut inter votū, & re promiſſam, qa materia eſt pp formā (vt ſupra dictū eſt) ꝙ verū nō eſt pp iuſm. Appellatur tñ verum qđ cōfirmatur materia iuſ vel pp dictam ſimilitudinē, vel potius ſicut materia agēſis,circa quā.ſ.uerſatur agēs: ſicut materia orationis pro ſanitate vocatur ſanitas,& huiuſmodi.

3. diſt.39. ar. 2.& in expo. lit. Et Heb.6. lect. 4.

ª Super illud Matt. 5.Ego dico vobis non iurare to.6.

† 22.q.1.c. Clericū.

ª Ar.4.huius quæſ.

ª Ar.5.ad 3.argum.

finē morales act⁹ ſpēs ſortiunt.

Ad II. dicēdū,ꝙ ille q iurat, vtit qdē veneratione, aut dilectiōe ei⁹ ꝑ quē iurat,ñ aūt ordinat iuſm ad vēerādū,aut diligēdū eū ꝑ quē iurat, ſed aliqd aliud qđ ē neceſſariū ꝓſētı uitę.

Ad III. dicēdū,ꝙ ſicut medicina eſt vtilis ad ſanandū, & tñ quātò magis ē virtuoſior, tāto mai⁹ nocumētū īducit,ſi nō debitè ſumat:ita ēt iuſm vtile qdē eſt ad cōfirmationē,tñ quāto ē magis venerādū,tanto eſt magis ꝑiculoſū, niſi debitè inducatur:qa vt dr Eccl.23. Si fruſtrauerit,i.deceperit fratrē,delictū ipſi⁹ ſupra ipſum erit.Et ſi diſſimulauerit,quaſi ꝑ ſimulationē iurādo falſum,delinquit dupliciter:qa.ſ.ſimulata ęqtas eſt duplex iniqtas: & ſi in vanū iurauerit,id eſt, ſine debita cauſa,& neceſſitate, non iuſtificabitur.

ARTICVLVS VI.

Vtrum liceat per creaturas iurare.

Ad sextvm ſic ꝓcedit.Vr ꝙ nō liceat ꝑ creaturas iurare.Dr.n.Matt.5.Ego dico vobis ñ iurare oīno,[h] neq; ꝑ cęlū, neque ꝑ terra, neq; ꝑ Hieroſolymā,neq; ꝑ caput tuū.qđ exponēs * Hiero.dicit.Conſidera,ꝙ hic ſaluator ñ ꝑ Deū iurare ꝓhibuit, ſed ꝑ cęlū, & terrā &c.

¶ 2 Præ. Pęna nō debet niſi culpæ:ſed iurāti[h] ꝑ creaturas adhibet pęna.dr.n.† 22.quæſt.1.Clericū ꝑ creaturā iurātē acerrimè obiurgādū, ſi ꝑſtiterit in vitio, excōmunicādū placuit. ergo illicitū eſt per creaturas iurare.

¶ 3 Præ.Iuſm eſt [n] actus latrię, ſicut * dictū eſt:ſed cult⁹ latrię nō debet alicui creaturæ, vt patet Rom.1. ergo non licet iurare per aliquam creaturam.

Sed contra eſt, ꝙ Ioſeph[h] iurauit ꝑ ſalutē Pharaonis, vt legit Gene.42. Ex cōſuetudine etiā iuratur per Euagelium, & per reliquias,& per ſanctos.

Resp. Dicēdū,ꝙ ſicut ſupra *dictū eſt,duplex eſt iuſm. Vnū qdē, qđ fit ꝑ ſimplicē cōteſtationē,inquātū.ſ.teſtimoniū Dei inuocat: & hoc iuſm innitit diuinæ veritati, ſicut & fides. Fides aūt eſt ꝑ ſe qdē,& principaliter de Deo, q eſt ipſa veritas: ſecūdario autē de creaturis, in qbus veritas Dei relucet, vt ſupra habitū ē.Et ſimiliter [m] iuſm principaliter refertur ad ipſum Deū,cuius teſtimoniū inuocat: ſecūdario aūt aſſumunt ad iuſm aliquæ creaturæ non ſm ſe, ſed inquantū in eis diuina veritas manifeſtat.[n] Sicut iuramus per Euāgeliū,i.per Deū, cuius veritas ī Euāg.manifeſtat:&ꝑ ſctōs q hāc veritatē crediderūt,&obſeruauerūt.Alius aūt mod⁹ iurādi eſt ꝑ execrationē: & in [p] hoc iuro inducit creatura aliqua,ut in qua diuinū iudiciū exerceatur.[q] Et ſic ſolet hō iurare ꝑ caput ſuū,aut ꝑ filiū ſuū,aut ꝑ aliquā aliā rē, quā diligit. Sicut & Apſtus iurauit 2.ad Cor.1.dicēs. Ego teſtē Deū inuoco in aīam meā.Quòd aūt Ioſeph ꝑ ſalutē Pharaonis iurauit,vtroq; mō intelligi pōt vel ꝑ modū execrationis, quaſi ſalutē Pharaonis obligauerit Deo:vel ꝑ modū cōteſtōnis,quaſi cōteſtādo veritatē diuinę iuſtitię,ad cui⁹ executionē pricipes terrę cōſtituūt.

Ad primvm ergo dicēdū, ꝙ Dñs ꝓhibuit iurare ꝑ creaturas,ita ꝙ eis adhibeat reuerētia diuina. Vñ * Hier. ibidē ſubdit, ꝙ Iudæi ꝑ angelos &c.hmōi iurātes,creaturas venerabāt Dei honore. Et eadē rōne punit ſm canones, cleric⁹ ꝑ creaturā iurās,ꝙ ad blaſphemiā infidelitatis ꝑtinet. Vnde in • ſequēti capit.dr. Si quis per capillū Dei, vel caput iurauerit, vel alio modo blaſphemia cōtra Deū vſus fuerit, ſi in eccleſiaſtico ordine eſt, deponatur. Et per hoc patet reſponſio ad Secundum.

ª Loco citato in ar.

• 22. q. 1. ca. Si quis per capillum.

Ad III dicēdū ꝙ cultus latriæ adhibet ei, cuius teſtimoniū iurādo inocat.& iō ꝑcipit Exo.23. Per nomē externorū deorū nō iurabitis. Nō autē exhibetur cultus latriæ creaturis, quæ in iuramento aſſumuntur, ſecundùm modos prædictos.

Porrecta per totum. 487 3. diſt.39. ar. 3. q. 1. Et 2. & 4. diſ.29.ar. 2.ad 4. Et quol. 3. ar. 14. & quo.5.ar. 27.&quo 12.ar.22

ARTICVLVS VII.

Vtrum iuramentum habeat vim obligandi.

Ad septimvm ſic proceditur. Videtur quòd iuramentum non habeat

SVP. Q. LXXXIX. ART. VI.

D.Bo.3.ſ.d.39.q.2.a.2

In art. 6 eiuſdē q. 89. dubiū occurrit:An confirmare quod dr dicendo, In veritate,aut per fidem meam,& huiuſmodi ſit iurare.& eſt ratio dubij, inſtructio ſimplicium, & correctio errantium.

¶ Ad hoc breuiter dr,ꝙ nihil horū eſt iuſm,quicqđ minus ſcrutātes ſcripſerint.Et rō eſt,quia nō inuocat in his teſtimoniū diuinum, ſed humana addunt adiectiua ad firmitatē. Cū.n.dr,In veritate ſic eſt, nihil aliud dr,q̄ verè ſic eſt. Nec obſtat, quia De⁹ veritas eſt. Nam licèt Deus ſit ueritas, non tñ quicquid affirmat de ueritate, affirmat de Deo: quia ueritas cōmunior eſt q̄ De⁹. *Conclu.* Qui aūt dicit, ꝑ fidē meā ſic faciā, uel ſic eſt nō de fide,q̄ eſt uirtus theologica,ſed de fide q̄ eſt uirtus moralis, loquit, hoc eſt, fidelitate.& ꝑinde eſt acſi diceret,ita hoc faciā ſicut ſū fidelis in promiſſis, uel in dicēdo uerū. Seipsū ergo affert ī teſtē, nō Deū. *Conclu.* Sicut reges ꝓmittētes in fide regia,nō iurāt ꝑ hoc,ſed propriā fidelitatē excellentem, qualis debet in rege eſſe afferunt ad confirmādū ut ſic ſeipſos inducāt in teſtes, nō Deū. Et eſt ſic de ſimilibus,puta,dicere,Ad fidē bonā &c. ſic eſt, aut ſic faciā. Sēper nāque de fidelitate eſt ſermo:quia ſermonū ueritas fidelitati innititur,nō fidei,quæ eſt uirtus theologica: & uerba ſecundū ſubiectā materiā intelligēda ſūt. Hæc aūt debēt ꝑ ſe intelligi,nō ꝑ accidēs: quia ſi iſte putat,ꝙ dicere iſta ſit iurare,& dicit ꝓculdubio, ex intētione ſua iurat iſte, non ex ui uerborum.

SVP. Q. LXXXIX. ART. VII.

D.Bo 3.ſ.d 39.q.2.a.3
Tho.ab ar.d.39.q.1.a.2

In ar. 7.eiuſdē 89. q. duo occurrunt dubia.

dubia quotidiana. Primũ eſt, An iuſm promiſſoriũ de minimis ſit obligatoriũ. Et eſt ratio dubij, quia votũ de minimo bono ſupererogationis, puta, dicendi hęc verba, Aue Maria, eſt obligatorium. ergo pari ratione iuramentum. In oppoſitum autem eſt, quia in omni genere, modicum pro nihilo reputatur.

¶ Secũdũ dubiũ eſt, An hoĩes ſe inuicẽ ꝓuenientes honore, iurãtes ſe nõ ꝓceſſuros in exitu domus, ad hoc vt ille alter ꝓcedat in exitu, vt quotidie fit teneant̃ ſeruare hæc iura. Et eſt rõ dubij, qa poſſũt ſeruari abſq; hoc, ꝙ vergant in peiorẽ exitũ In oppoſitum eſt, qa iſta iura nõ fiũt cũ tali ĩmobilitate animi, vt velint oĩno hæc ſeruare, vt patet ex hoc, ꝙ ſtatim faciunt oppoſitum.

¶ Ad primũ dubium dr̃. ꝙ proculdubio iuramentũ ꝓmiſſoriũ de quocũq; minimo ope virtutis eſt obligatoriũ, ſed an obliget ad mortale ſi non ſeruetur, non vſquequaq; patet, propter rationes allatas hinc inde. Quibuſdã nãq; vr̃, ꝙ periuriũ huiuſmodi ſit veniale propter dictam rationẽ, quia. ſ. modicum pro nihilo reputatur: vt ſi mater, quę iurauit verberare filiũ, aut dare pomũ, & huiuſmodi, nõ ſeruauit, venialiter tñ peccaſſe dr̃. Et firmatur ratio,
H
qa videmus in præceptorũ obſeruatione ſic eſſe, ꝙ tranſgreſſio in minimis nõ eſt mortalis, vt patet in præceptis iuſtitiæ de nõ auferẽdo, & de nõ detinẽdo alienũ inuito dño. Conſtat. n. ꝙ minima auferens, aut detinens, nõ niſi venialiter peccat, propter imperfectionẽ actus, quãuis furtum, & detentio alieni ſit peccatum mortale ex ſuo genere, ſicut periuriũ: ſed ſi perſpicaciter intueamur, apparebit ꝙ, malè applicat̃ hoc principiũ ad ꝓpoſitũ. Modicũ nãq;, ſiuè parũ relatiuè, cũ dicatur ad aliqd, reſpectu cuius eſt modicũ, aut parũ, tunc pro nihilo haberi intelligẽdũ eſt, qñ vt pars, aut quaſi pars alterius reſpicitur: qñ verò vt totũ quoddã ſecundũ ſe ſumitur, tunc non modici, ſed totius habet rationẽ. verbi gratia. Vouet qs dicere die Dñico Pſalteriũ, ſi dicẽdo omittit vnũ uerſum, non eſt reus fracti voti, qa modicũ pro nihilo reputatur: at ſi ſolũ vouiſſet dicere vnũ verſum, & omiſiſſet illũ, eſſet proculdubio reus fracti voti. Vbi manifeſtè vides, ꝙ vnus verſiculus diuerſimodè cadẽs ſub præcepto diuino de ſeruãdis votis, vt pars modica & quoddã totũ diuerſimodè cadit ſub obligatione. Nã ad illũ verſum, vt modicã partẽ, non obligatur niſi ſub peccato veniali pp impfectionẽ actus:
I
qa modicũ pro nihilo reputatur. Ad eundẽ vero verſum vt totũ, obligatur ſub peccato mortali: hẽt. n. rationẽ perfecti actus.

¶ Inſpice igitur conuenientiã, & differentiã præceptorum naturalium, & diuinorũ, cum præceptis ẽt naturæ, & Dei de uotis & iuramẽtis ſeruandis. Conuenientiã qdẽ in hoc, ꝙ ſi uota fiant de aliquo toto, ſicut ꝓcepta dãtur de generibus, quaſi de aliquibus totis, puta, de nõ auferendo alienum. (Hoc. n. qđ dico alienũ, habet rationẽ cuiuſdã totius) conſtat, ꝙ tranſgreſſor totius peccat mortaliter, & tranſgreſſor in parte modica peccat uenialiter. Et ratio iã dicta eſt, quia tranſgreſſio totius habet rationẽ actus perfecti: tranſgreſſio uerò minimæ partis habet rationẽ actus imperfecti. Nec refert quo ad hanc conuenientiæ rationẽ, an quantitas illius totius ſit parua, uel magna in ſe. Formalis nãq; ratio conſiſtit in hoc, ꝙ ſit tranſgreſſio totius ſub præcepto cadentis.
K
Differentiã autem in hoc, ꝙ præcepta naturæ, & Dei ex ſe non ſunt determinata uniuerſaliter ad minimas res, ſed ad genera rerum ut patet diſcurrendo per præcepta charitatis, religionis, iuſtitiæ, fortitudinis, tẽperantiæ. Et propterea in eis modicũ in ſe, etiã ſi ſeorſum fiat, pro nihilo reputatur, ut patet de accipiẽte alienũ pomum. Sed præcepta de uotis, & iuris ſeruandis, quia à nobis uoto, uel iuro determinantur, res etiam paruæ in ſe, ideò obligant ad minimas eleæmoſynæ, liberalitatis, charitatis, aliarumq; uirtutum actiones, qñ ſeorſum, & per ſe ſunt promiſſæ. Noſtra nãq; determinatio ad hoc minimum ut quoddã totum, ſubſternit diuini præcepti uinculo hoc minimum, ac ſi præceptum de hoc minimo factum eſſet. Vnde patet & ꝙ uouens dicere Aue Maria, aut dare pro eleæmoſyna potum aquæ frigidę, tenetur ſub mortali, & ſimiliter iurans quodcunq; uirtuoſum quantumcumq; minimum: cuius etiã ſignum eſt, ꝙ ſacri canones cogunt ad ſoluendas uſuras iura-

*Lib. 2. Topico. c. 3. & in c. de oppoſitis tom. 1.
†Ar. 2. huius quæſt.

vim obligandi. Inducit̃. n. iuſm ad confirmandum veritatem eius, qđ dr̃: ſed qñ aliquis dicit aliqd de futuro, verum dicit, etiã ſi non eueniat qđ dicit: ſicut Paulus, quàmuis non iuerit Corinthum, ſicut dixerat, non tñ eſt mentitus, vt patet. 2. Corin. 1. ergo vr̃ quòd iuramentum non ſit obligatorium.
G
¶ 2 Præt. Virtus nõ eſt virtuti cõtraria, vt dr̃ in * Prędicamẽtis. ſed iuſm eſt actus virtutis, vt † dictum eſt. Qñq; autẽ eſſet contra virtutẽ, aut in aliquod eius impedimentũ, ſi qs ſeruaret id qđ iurauit, ſicut cum aliquis iurat ſe facere aliqđ peccatũ, vel cũ iurat deſiſtere ab aliquo opere virtutis. ergo iuſm non eſt ſemper obligatoriũ.

¶ 3 Præt. Qñq; aliquis inuitus cõpellitur ad hoc, ꝙ ſub iuro aliquid promittat: ſed tales à iuri nexibus ſũt per Romanos Pontifices abſoluti, vt habet̃ * extra, de iureiur. c. Verùm, i ea quæſt. &c. ergo iuramentũ non ſemper eſt obligatorium.

¶ 4 Prę. Nullus põt obligari ad

F
tas, vt patet in c. Debitores, extra, de iureiurãdo: ꝙ tñ actus minimum hẽt de virtute, cũ qs non eget amplius vſurario: qm̃ illi. ſ. vſuratio nõ tenetur, & ſui vtilitati iã cõſuluit: & ꝙ nihil obſtat illa regula, Modicũ pro nihilo reputatur. Quod autẽ refertur de iuramẽtis matrũ circa verberationẽ filiorũ, non ex paruitate ꝓmiſſi boni, ſ. correctionis paruæ. ſed aliũde iudicãdũ eſt, ſ. vel ex obiecto, qa. ſ. huiuſmodi iura cõiter fiunt ex paſſione iracũdiæ, & verberatio ſub rõne paruæ vindictę, magis q̃ correptionis præſentatur mulieri præſẽti. quæ facilè agit̃ paſſionibus: cuius ſignũ eſt, ꝙ ſi in eodẽ erraret filius, & mater nõ eſſet irata, nõ ꝓmitteret punire illũ. Et ſic huiuſmodi punitio promittitur ſub ratione mali venialis, ac per hoc non tenet̃ ſeruare qñ ſic eſt. Secus aũt eſſet, ſi ut bonũ correptionis promitteret, quãuis ex ira. Vel iudicandũ eſt ex cõmutatione in melius. Quãuis. n. bonum correptionis promiſerit, ſi tñ melius eſt poſt pacatam domum parcere, ne fletus cõturbet domum, cõmutauit iuſm in melius: ſicut Dauid iuſm, quo punire Nabal promiſerat, mutauit in melius, indulgendo. Et quia alterum horum cõiter accidit in huiuſmodi, ideò cõiter non niſi uenialiter peccant, non puniendo ut iurauerant. Cũ autẽ facilè iurat quis dare pomum puero ad alliciendum, niſi puer alliciatur, nõ tenetur, ſicut in cæteris conditionatis iuramentis: allecto tñ tenetur ob iuſiurandum, & ſibi imputet, ꝙ in his minimis non ueretur Deum teſtem inducere. Vbi tamen ceſſaret ratio actus uirtuoſi, puta, quia importunus iam eſſet, ſi daret poſt huiuſmodi minima, non teneretur: quoniam iuramentum ad nihil obligat imprudens.

¶ Ad ſecundũ aũt dubium dicitur, ꝙ in hmõi actibus in quibus de nullius agitur præiudicio, ſed potius de honoris aſo, ac ſignis, cõſideranda ſunt duo. Primò, pia intentio iurãtis, qa. ſ. ſic iurando non intendit oĩno ſic facere, ſed cũ grano ſalis, i. quãtum ex ſe eſt. Sicut Petrus cũ dixit Chriſto, Nõ lauabis mihi pedes in ęternũ, intẽdebat quãtum ex ſe erat. & hãc intentionem manifeſtat, ꝙ ſtatim ad uoluntatẽ alterius facit oppoſitũ: & ſic nec iurãdo, nec faciẽdo oppoſitũ, deeſt iuro ueritas. Secundò, actus qualitas, quia. ſ. iurat in hmõi quis ſæpe de actu, qui eſt in poteſtate alterius, puta, nõ uenies mecũ, nõ tranſibis hoc oſtiũ, & hmõi. Hæc. n. licèt piè interpretãda ſint, ſ. quantum eſt ex parte iurantis, in ueritate tñ indiſcreta ſunt iuramenta. Et propterea ſic iurans communiter peccat uenialiter pp indiſcretionẽ. Faciendo tñ oppoſitum, periurus non eſt: quia non facit contra intentionẽ implicitã, & cõmuniter cognitã in huiuſmodi.

¶ In eodẽ ar. 7. eiuſdẽ quæſt. 89. in reſpõſione ad primum, nota diligenter, ꝙ iuſm promiſſorium exigit duplicẽ ueritatẽ. Alterã, in qua cõuenit cum aſſertorio, ut. ſ. dicat uerum, hoc eſt, ut habeat ꝓpoſitum adimplendi qđ promittit, qm̃ promittendo hoc dicit: qm̃ promiſſio uera includit aĩum adimplendi. Alteram, in qua differt ab aſſertorio, ut ſcilicet faciat eſſe uerũ qđ promittit. Et ſicut habet duplicem ueritatẽ, ita habet duplicem obligationem, alteram cadentem ſuper ipſo actu iurandi, ut. ſ. iuret eſſe uerum, ut in animo promittit: & in hac communicat cum aſſertorio iuramento: alteram cadentem ſuper rem, quæ implenda iuratur, ut ſcilicet faciat ſic eſſe tempore quo tenetur. Et quoniam prima ueritas, & prima obligatio indiſpenſabilis eſt, nec refert in quacũq; materia ſit, quoniam ſpectat ad ipſum actum iurandi: ideò non minus quo ad hoc, ꝙ eſt euadere peccatum mortale, tenetur homo in quacunque etiam minima materia, & indifferenti, & iniqua, dicere ueritatẽ in promiſſorio iuramento, quã in aſſertorio: quàmuis peccet iurãdo promiſſionem iniquam cum animo faciẽdi ex alio capite, ſ. ex iniuſtitia, & iniqua uolũtate perpetrandi malum. Et hæc benè ꝓſpice, & applica: qm̃ hinc habes, ꝙ quicumq; iurat ſe aliquid facturum non animo faciendi, peccat mortaliter, utpotè uiolans iuramentum inquantum eſt aſſertorium ſui animi.

¶ In reſponſione ad ſecũdum eiuſdem tertij articuli, dubium occurrit, quantum peccet iurans ſe non facturum aliquod bonũ, qđ facere non tenetur: quia ponit obicem Spirituiſancto.

¶ Ad hoc dicitur, quòd non peccat niſi uenialiter, niſi adeò per

tinacites

*In Decr. li. 2. tit. 24 c. 15.

cidaciter iuraret, vt etiam in articulo neceſſitatis iuraret ſe nõ factuꝛum: nam proculdubio peccaret mortaliter ſic iurando, vt in c. Archidiaconum, diſt. 85. de illo dr̃, qui iurauit ſe nunq̃ fore epm. Hoc enim eſt contra debitum obedientiæ, vel charitatis, quod neceſſitatis non ſupererogationis eſt. Si tñ iurm illud criminoſum cẽſendũ eſt, ad qd textus ſeries non ducit quia põt dici, ꝙ Gregorius voluit illũ licito iuro, quantum ex ſe erat, aſtrictũ, ſuũ ſeruare iurm, & non cogere illũ nulla neceſſitate exiſtente. Et ꝙ non peccet niſi venialiter, patet ex hoc ꝙ ſi quis iurat committere peccatũ veniale, puta dicere verbũ ocioſum, non niſi uenialiter peccat iurando. Et tñ conſtat, ꝙ multò plus obicẽ ponit Spiritui ſancto, qui iurat peccare uenialiter, q̃ nõ facere bonum, ad quod non tenetur: quia plus repugnat gratiæ ſirmitatis ad faciendum malum, quàm ad non faciendũ bonum, quantumcumque magnum, ſupererogationis.

¶ In reſponſione ad tertium dubium occurrit circa obligationẽ in foro conſcientiæ, tum quia falſum vr̃ ꝙ in promiſſorio iuro ſit duplex obligatio, vna homini, altera Deo. Nam ſi eſſet duplex obligatio, nõn poſſum ego relaxare iuramentũ mihi pro me factum. Et tenet ſequela, quia ego poſſum relaxare alicui obligationem, quá mihi tenetur, non quá Deo tenetur.

¶ Et cõfirmat̃, qa ſequeret̃ in ꝓpoſito, ꝙ latro qui coegit ad iurandũ, non poſſet relaxare tale iurm: quod patet eſſe falſum.

¶ Et confirmatur rurſus, quia ſequeretur ꝙ Eccleſia aut foueret periuria, aut malè relaxaret huiuſmodi iuramenta. Probat̃ ſequela. Nam eccleſia aut fecit hæc iura ipſo iure irrita, aut irritanda in foro conſcientiæ, ex quo in foro iudiciali non admittit illa tanq̃ valida. Si fecit irrita, ergo non ligant in foro conſcientiæ. Et ſi ligant in foro conſcientiæ, ergo non ſunt ipſo iure irrita, & conſequenter Eccleſia iudicando eum, qui coactè iurauit, non implere, foueret periuria nõ occulta ipſi Eccleſiæ. Si aũt cenſet eſſe relaxanda, cum nulla ſuperueniat cauſa, & iuramentum obliget coram Deo, quõ abſque commutatione & cauſa noua Eccleſia relaxat ius Deo quæſitum, non apparet. Et qm̃ conſtat, ꝙ Eccleſia alterum horum facit, vt ẽt in litera dr̃, & hr̃ extra, de his quæ vi, metuue. c. Abbas, & de iureiurando. c. Verũ. & 15. q. 4. in pluribus ca. Tum quia in iuramento coacto non ſaluatur materia iuramenti, ac ꝑ hoc non obligat coram Deo. Et ꝙ non ſaluetur materia iuri, probatur. Nam materia iuri promiſſorij eſt ipſa materia promiſſionis, ut patet, puta, dare pecuniã &c. Promiſſionis aũt materia nõ eſt niſi actus virtutis: qm̃ quicquid operis extra actus virtutis eſt, aut pctm̃, aut indifferens eſt. Et conſtat, ꝙ peccata non põt promitti neque indifferentia, ſalua eorum indifferentia, qm̃ eſſet promittere ocioſa, ac ꝑ hoc uenialia. Materia igitur iuri promiſſorij in hoc differt a materia uoti, ꝙ propria materia uoti eſt virtutis actus ad ſupererogationem ſpectãs: iuri aũt promiſſorij eſt virtutis actus quicũq;. Vnde arguitur ſic in propoſito. In iuro coacto non promittitur aliquis uirtutis actus. ergo nõ obligat in foro conſcientiæ. Declaratur antecedens. Ioannes coactus promittit Petro latroni inuaſori &c. dare cẽtum ducatos. Iſte actus, qui eſt dare Petro centum, non eſt actus virtutis: quia nõ iniuſtitiæ, ut patet, ex hoc ꝙ ceſſante iuro non tenetur, quantumcumq; coactè promiſiſſet. Deficit ſi quidem rõ debiti, ſine qua non põt intelligi actus iuſtitiæ, cuius eſt unicuiq; dare debitũ. Nec liberalitatis, quia non donat, ut patet ex hoc, ꝙ põt repetere. Nec fidei, quia, ut in litera dr̃, coactio illata à latrone tollit talem obligationẽ, vt. ſ. iſte teneatur dare ei qđ promiſit, ac ꝑ hoc actus iſte non eſt de neceſſitate fidei. Sed nec ad ſupererogationẽ ſpectans: quia dare bona ſua indignis, ſpeciẽ mali ſaltem habet. Scriptũ eſt aũt: Ab omni ſpecie mali abſtinete vos. Nec põt dici, ꝙ dare iſtos centum eſt actus religionis ꝑ iuriurandum adiunctum, tum quia materia iuramenti debet eſſe actus uirtutis præſuppoſitus iuramento, & non fieri actus uirtutis ex iuramento, ut patet de materia uoti: tum quia, author ponendo differentiam inter uotum & iuramentum in reſponſione ad primum 3. ar. huius quæſt. explicitè docet, ꝙ illud qđ

duo oppoſita: ſed qñque oppoſitũ eſt qđ intẽdit iurans, & qđ intẽdit ille, cui iurm pręſtatur. ergo iuramentum non poteſt eſſe ſemper obligatorium.

SED CONTRA eſt, quod dicitur Matth. 5. Reddas Dominó iuramenta tua.

RESPON. Dicendũ, ꝙ obligõ refert ad aliquid, qđ eſt faciendũ, uel dimittendũ. Vnde nõ vr̃ reſpicere iurm aſſertoriũ, quod eſt de p̃ſenti, uel de p̃terito. Neque ẽt iurm de his, q̃ ſunt ꝑ alias cauſas fienda: ſicut ſi quis iuro aſſereret, ꝙ cras pluuia eẽt futura, ſed ſolũ i his q̃ ſunt fiẽda p illũ q iurat. Sicut aũt iurm aſſertoriũ, qđ ẽ de p̃terito, vel de p̃ſenti, dẽt hr̃e ueritatẽ, ita ẽt & iurm de his q̃ ſunt fiẽda a nobis in futurũ. Et iõ utrunq; iurm hẽt q̃dã obligationem, diuerſimodè tñ: qa ĩ iuro, qđ ẽ de p̃terito, vel p̃ſenti, obligõ eſt nõ reſpũ rei, q̃ iã fuit, uel eſt, ſed reſpũ ipſius actus iurãdi, ut ſ. iuret id qđ iã uerũ eſt, uel fuit. Sed in iuro, qđ p̃ſtatur de his, q̃ sũt fienda a nobis, obligatio cadit

iuramento confirmatur, non propter hoc fit religionis actus.

¶ Et confirmat̃, qa talis exhibitio cẽtũ, eſt nociua ſpũaliter recepturi, tũ qa recipiẽdo peccat, & q̃uis paratus, adiũgendo tñ actũ exterioris receptionis, fit peior: tum quia recipiendo redditur difficilior ad reditũ in uiã ſalutis, quãtò difficilius eſt reſtituere receptum, q̃ ſolũmodo pœnitere.

¶ Rñt. Materia iuri promiſſorij non eſt materia iuri immediatè, ſed mediante ꝓmiſſione. Nã iurm promiſſorium, promiſſionis eſt confirmatio. Qñcunq; aũt extrema iungunt̃ ꝑ mediũ, ceſſante medio ceſſat coniũctio extremorũ. Definiente ergo promiſſione deſinit eius materia eſſe materia iuri: ſed in propoſito deſinit promiſſio, quia, vt in litera dr̃, promiſſio non obligat. ergo iuramenti materia deſinit. & conſequenter iuramentum non obligat. Concl.

¶ Et confirmatur hæc rõ, quia uidemus ꝙ iurm ſequit̃ vim ꝓmiſſionis. Nã ſi promiſſio eſt mali ut nociui, aut inutilis, aut impeditiui maioris boni, aut p̃iudicialis alteri, qa ꝓmiſſio non obligat, iurm non obligat, qñ promiſſio obligat, iurm obligat.

¶ Et confirmatur, quia ſicut confirmatio dati nihil dat, ſed firmat datum: ita confirmatio promiſſi nõ promittit, ſed eſt firmitas promiſſi. Ac per hoc quemadmodum ſi donatio fuiſſet inualida, confirmatio non faceret eam ualidam: ita ſi promiſſio fuit inualida, iuramentum confirmatorium non facit eſſe ualidam, & ſic ſequitur idem quod prius.

¶ Ad euidentiam huius dſt. ſciendum eſt, ꝙ iura coacta, ſeu ex metu, ex triplici capite pñt conſiderari, ſ. ex parte iurantis, & ex parte cogentis, & ex parte materiæ. Et ſi conſiderentur ex parte iurantis, obligatoria inueniuntur: quia non eſt ibi violẽtia ſimpliciter, ſed mixta, q̃ vt dr̃ in 3. Eth. licèt hbbeat aliqd de inuoluntario, conſtituit tñ uoluntarium oĩbus conſideratis, ut patet de proijciente merces in mare tpe tempeſtatis: nec in hoc aliqua eſt difficultas. Si uerò conſideretũr ex parte cogentis, non ſunt obligatoria: qm̃ iniuſtè cogendo non meretur ſibi obſeruari iurm, ad qđ coegit: ſicut nec ſimplicẽ promiſſionẽ, ad quã coegit. Si aũt cõſideretur ex parte materiæ, tunc oportet ſcđm ſubiectam materiã dicere. Si. n. materia eſt actus uirtutis, iurm eſt obligatorium. Et ſi materia non eſt actus uirtutis, iurm non eſt obligatorium, quia uergeret in deteriorem exitum: qm̃ actus ſ promiſſius oportet ꝙ ſit licitus, ac per hoc bonus moraliter in indiuiduo, cũ non detur indifferens in indiuiduo. Et ſi non caret in indiuiduo neceſſitate, aut pia utilitate, ocioſus, ac ꝑ hoc nõ licitus eſt. Oĩs aũt actus bonus moraliter, alicuius uirtutis eſt actus: qm̃ virtus eſt, q̃ bonum reddit habentẽ, & actũ eius bonum, ut dr̃. 2. Eth. Qñ ergo actus qui materia eſt iuri, nõ eſt actus virtutis, iurm vergit in deteriorem exitum: quia obligaret ad actum ocioſum ſaltẽ. Et quia hæc ſola cauſa ſufficit ad irritum reddendũ iurm, & cõis eſt tam coactis, q̃ ſpontaneis iuris, ideò penſanda eſt. Et vt in propoſito caſu examinet̃ materia, quia cõiter hmõi iura coacta fiunt de actu, qui eſt redemptio vexationis propriæ, vt in caſu propoſito, incidens in latronem promittit ei centum ducatos pro vita ſua &c. ideo ſciendum eſt, ꝙ in hmõi promiſſionibus non cadit ſub promiſſione donare latroni, aut vſurario, & hmõi, centũ: ſed ſolũ exhibere exteriori actu in illius poteſtate, centũ: qm̃ hoc ſufficit ad redemptionẽ vexationis. Iſte aũt actus, qui eſt exhibere centũ latroni, aut uſurario, nullius uirtutis eſt actus, niſi ue[illegible] induit formã redemptionis. Et ſic ſi redimit vexationem alterius, eſt act⁹ miſericordiæ: ſi propriam, eſt charitatis, cuius eſt uelle ſimpli bonũ, quod redimendo vexationem propriã fit, dum minus damnũ maiori damno præponitur. Quo fit, vt actus iſte qui eſt exhibere centũ latroni, uel uſurario, licet ut terminatus ad recipientẽ, ſit illi nociuus, ut tñ exigit ab agente ſub forma redẽptionis, fit actus ſanctus. Et propterea iuro aſtrictus ad redemptionem uexationis ſuæ, uel alterius, tenetur adimplere, non propter illum cui exhibetur, ſed propter uinculum ad virtutis actum. Propter quod dicitur extra, de iureiur. c. Debitores, ꝙ qui iurauit ſoluere uſuras, cogendus eſt ad ſoluendum.

¶ Sed tunc duo inſurgunt dubia,

¶ Pri-

¶ Primum eſt, quia ſecundum hoc obligatio ad ſoluendũ eſt ꝑ quanto iſte actus induit formam redemptionis. Et ex hoc ſequeretur, ꝙ poſtquam homo euaſit periculum vexationis, non tenetur ſoluere redemptionem promiſſam cum iuro præteritę vexationis. v. g. Ioannes eſt iniuſtè captiuus, & occidendus, niſi det centum: promittit ſub iuro detentori, dare ſibi centum ſi eum liberet. Liberatur ſub hac fide, & redit ad partes ꝓprias vbi nõ timet amplius* vexari. Nunquid tenebitur dare centum.

¶ Quoniam iſta ſolutio ſi fiat, non erit redemptio vexationis, quoniam vexatio ꝓterita non eſt vexatio, ſicut nec hõ mortuus eſt hõ.

¶ Secundũ dubium eſt. Quare ſimplex ꝓmiſſio redemptionis non obliget, & iurm̃ obligat: cum vtriuſq; materia actus virtutis ſit vnus & idem.

* q. præced. ar. 3. ad 2.

econtrà ſuper rem, quã aliquis iuro firmauit. Tenet. n. aliquis, vt faciat verũ eſſe id qđ iurauit, alioquin deeſt veritas iuro. Si ãt eſt talis res, q̃ in eius poteſtate non fuit, deeſt iuro diſcretionis iudicium: niſi fortè qđ erat ei poſſibile, qñ iurauit, reddat̃ ei ĩpoſſibile ꝑ aliquem euentum, G puta, cum aliquis iurat ſe pecuniam ſoluturum, quę ei poſtmodum vi, uel furto ſubtrahitur. Tunc enim vr̃ excuſatus eſſe à faciendo quod iurauit, licèt teneat̃ facere qđ ĩ ſe eſt, ſicut * ẽt ſupra, circa obligationẽ uoti diximus. Si uerò ſit quidẽ poſſibile fieri, ſed nõ dẽat, uel qa eſt ꝑ ſe malũ, uel qa eſt boni ĩpeditiuũ, tũc iuro deeſt iuſtitia. Et iõ iurm̃ nõ eſt ſeruãdũ in eo caſu, quo eſt peccatũ, uel boni ĩpeditiuũ: ſm̃. n. Aug. vtrumq; eorũ uergit in deteriorẽ exitum. Sic ergo dicendũ eſt, ꝙ quicunq; iurat aliquid ſe facturũ, obligat̃ ad id faciendũ ad hoc ꝙ ueritas impleatur, ſi tamen alij duo comites adſint, ſcilicet, iudicium, & iuſtitia.

¶ Ad primũ horũ põt prima facie dici, ꝙ quia ceſſante uexatione ceſſat redẽptio illius, & ceſſante forma redẽptionis ab actu exhibendi centũ, actus ille illicitus eſt, quia hẽt ſpẽm mali, quia nociuus ſpiritualiter proximo multipliciter, & quia prodigalitatis actus eſt expendere qñ, & quare non oportet, cõſequẽter iurm̃ non obligat. Et ꝙ iura, & doctores, dum dicunt ꝙ iura H iſta obligant, intelligi debent ſtante forma redemptionis. ita ꝙ quàmdiu actus iuratus habet rõnem redemptionis, tamdiu obligatur iſte ex iuro: cum aũt non habet rõnẽ redemptionis, nõ tenetur: quia actus ille non eſt materia iuri, niſi ſub illa forma. Et propterea quoneſcunq; ceſſauit vexatio, & periculum, non obligatur amplius. Hoc tñ dictum, licèt ſit verum quo ad Maiorem, ſ. quòd ceſſante forma redemptionis, ceſſat materia talis iuramenti, falſum tamen ſubſumit, ſ. quod exhibitio iſta non fiat ſub forma redẽptionis, Tum quia actus fit ſub forma qua iuratus eſt: conſtat autem quòd eſt iuratus ſub forma redemptionis. ergo exercetur, quandocumque exercetur, ſub forma redemptionis inchoatæ in iuro, conſumandæ in exhibitione, & cum dicitur, Vexatio non eſt, ac per hoc non põt redimi: dicendum eſt, ꝙ quia vexatio fuit, & redemptio eſt iam inchoata olim qñ erat vexatio, dum iuramento promiſſa eſt, ideò conceditur quòd iſte actus non habet nouam formam redẽptionis ſed antiquã, ſub qua cõſumandus eſt. Hæc. n. rõ concludit, I ꝙ non eſt noua redemptio, ſed non ꝙ non ſit actus ſub inchoata iam iurando redẽptionis forma: Tum quia iurm̃ huiuſmodi promiſſionibus ideò exigitur, & apponitur, vt Deus ipſe inuocatus in teſtem conſumandæ promiſſionis habeatur veluti fideiuſſor: alioquin nec detentor, nec viurarius relinqueret ꝓmiſſorem ſub ſola iuramenti fide abſq; pignore, & alia fideiuſſione, quod, vel quam oporteat promiſſorem illũ redimere. Vnde ſicut iniuria fieret fideiuſſori hoi, ſi non adimpleretur promiſſum: ita iniuria fit Deo, ſi non impleretur promiſſum. Et hoc ſacris canonibus ſatis conſonat, & communi proborum hominum conceptioni, qua perfidus æſtimaretur, qui huiuſmodi promiſſa per nomen Domini, non adimpleret.

¶ Ad ſecundum verò dubium dicitur, ꝙ quia promiſſio homini fit non intuitu actus virtutis, ſed ſub ratione vtilis, q̃uis debeat virtutis eſſe ille actus vtilis illi, cui promittitur, & actus redemptionis non eſt vtilis ſecundum veritatem illi cui promit- K titur: ideò promiſſio non obligat illi ſiue ſit coacta, ſiue non. Et de coacta quidem habes in litera: de non coacta habe. in d. c. Debitores. vbi dicitur, quòd licèt promiſerint ſoluere vſuras, non tamen ſunt cogendi ad hoc, niſi iurauerint. Iuramentum verò promiſſorium, quia reſpicit actum ſub ratione boni, & veri, hoc eſt, vt bonum quod iuratur, fiat verum in executione, ideo obligat ad actum redemptionis, qui eſt bonus vt exit ab agente, quamuis ſit malus in recipiente.

¶ Ex his ergo ad principalem quæſtionem dicitur, quòd iura promiſſoria tam coacta, quàm voluntaria, ſi habent materiam bonã moraliter, obligant in foro conſcientiæ. Et ratio eſt, quia ſeruata non declinant in peiorem exitum. Vnde quo ad obligationem in foro conſcientiæ non eſt recurrendum ad voluntarium mixtum, vel purum, ſed ad materiam, ut declaratum eſt.

¶ An autem ſit differentia inter iſta iuramẽta in hoc, quòd ficta metu cadente in conſtantem, obligent ad ueniale tantũ, ficta F ne autem tali metu obligant ad mortale, quidã in dubium verterunt, vt Pan. in c. Si verò, extra, de iureiurando. Nec deſunt tenentes talem differentiam pro uera: quia, extra, de iureiurando. c. Verum, dicitur, quòd tales ſi non ſeruauerint iuramenta, non ob hoc ſunt tamquàm pro mortali crimine puniendi.

¶ Sed hi grauiter errant, quoniam iurm̃ obligatorium obligat de præcepto: & uoluntas coacta eſt uoluntas ſufficiens ad vinculum peccati mortalis. & hoc tenet expreſsè Pan. ibidem. Verba autem illius Decretalis potius ſũt contra iſtos, ſi rectè inſpiciantur: quia ibi dr̃, ꝙ non eſt dicẽdũ iſtis vt non ſeruent, ne detur eis materia deierandi: deierarẽt ergo non ſeruando. Quod autem ſubditur, ꝙ non ſunt tamquàm pro mortali puniendi, ad iudiciũ præſentis clementiæ ſpectat, non ad diuinæ animaduerſionis iudicium, quod non ſubeſt ſtatutis canonici iuris. Communicant ergo omnia promiſſoria iura in hoc, ꝙ ſi habent actum virtutis pro materia, obligant ad mortale in foro conſcientiæ.

*Hi 22 q. 4. c. ficta quidẽ inter quæra. Canel. ꝑ

¶ Ad primam aũt obiectionem dr̃, quòd ſequela non ualet, ſed procedit ex malo intellectu literæ. Poteſt ſi quidem habere duplicem ſenſum. Primus eſt, vt in iuramento promiſſorio ſit vſut duplex promiſſio ſuper eadem materia, vna homini, altera Deo exhibita. Et hic ſenſus eſt falſus: & tamen iuxta hunc ſenſum procedit obiectio cum prima confirmatione Clarũ quippè eſt, ꝙ ſi promiſſio eſt facta duobus hominibus, vnus eorum non poteſt remittere ius alterius, quantò minus homo poteſt relaxare ius Dei? Alter ſenſus eſt, quòd ſunt duæ obligationes, hoc eſt, duæ rationes vnius obligationis, ſcilicet iurm̃, & promiſſio facta coactori. Et hic eſt verus & intẽtus ſenſus literæ, & vt patet, eſt abſq; obſcuritate aliqua verus. Et quia iurm̃ obligat iurantem vt reddat Deo ſua iura, & promiſſio obligat vt reddat hoi cui promiſit: ideò duæ dictæ ſunt obligationes ex duplici capite, Deo. ſ. & homine. Iuxta hunc autem ſenſum non tenẽt ſequelæ: quia, vt in litera dr̃, iurm̃ ſeruaſſe intelligitur, qui de mihi propter me promiſſo, fecit quod ego uolui. Nec oportet ſolicitum te eſſe de actu uirtutis promiſſo non ſeruato: quia ex quo mihi ſatisfactum eſt, iam non eſſet actus virtutis exhibere mihi aliquid vt debitum, aut ut redemptionem vexationis, quoniam & ratio debiti, & redemptionis abolita eſt.

¶ Ad ſecundam aũt confirmationem ſimiliter negatur ſequela, & dicitur ꝙ eccleſia nullum iſtorum iuramentorum, quando habet materiam virtuoſam, ſtatuit irritum eſſe: nec ẽt ſi cõſtat de iuro, reddendum illi ius ſtatuit contra iurm̃, ſed præabſoluto a iuro ſuccurrit. Circa irritanda tñ huiõi iuramenta Eccleſia magis reſpicit ad hoc, an ſcilicet ſponte, uel magno metu factum fuerit iuramentũ, quàm ad materiam, ut patet ex hoc, quòd pari exiſtẽte materia, ſ. redemptione vexationis propriæ, Eccleſia cogendum ducit eum, qui non ex metu iurauit, ut patet in d. cap. Debitores, extra, de iureiurando de illo qui iurauit ſoluere vſuras, quod nihil aliud eſt, quàm redimere uexationem ſuam: & irritanda ducit iuramenta coacta, ut habes extra de his quæ vi, metuſve cauſa fiunt. c. Abbas. Et ratio eſt, quia K princeps boni publici curam habet: & ad ipſum ſpectat reddere homines alienos a coactionibus aliorum. In odium ergo coactionis communi bono nociuæ, lex irritanda coacta iuramenta dicit. ut patet in dicto capitulo. Si vero. Quo fit, ut is qui coactè iurauit, dum ſe præſentat prælato vice Dei petens relaxationem, paratum ſe offerat ad ſatisfaciendum. quoniam ſine relaxatione non vult contrauenire, & prælatus ex cauſa rationabili materiam iuramento ſubtrahat, dum relaxando iuramentum, quaſi ex officio ſuo volens bono communi prouidere, ſubtrahit hanc materiam quaſi fautricem mali, & maioris boni impeditiuam. Aliam rationem innuit Alexander Papa 15 quæſt. 6. cap. Si ſacerdotibus, quia ſcilicet, quæ fiunt coactè, non exeunt de corde: vnde iuxta Domini ſententiam, exeunt periuria, adulter a &c. ſed de neceſſitate exeunt. Et procul dubio utraque ſimul concurrit communiter, & ſufficit ad relaxandum. Sed aduertendum eſt, ne relaxatio cedat in domini blaſphemiam, aut Eccleſiæ contemptum, vt ſi quis iniuſtè cap-

Ad primum ergo dicēdū, ꝙ aliud ē de ſimplici verbo, aliud de iuramento, in quo diuinum teſtimonium imploratur. Sufficit enim ad veritatem uerbi, ꝙ aliquis dicat id, quod proponit ſe facturum, quia hoc iam verū eſt in ſua cauſa. ſ. in ꝓpoſito facientis: ſed iuramentum adhiberi nō debet niſi in re de qua aliquis firmiter certus eſt: & ideò ſi iurm̄ adhibeatur pp reuerentiā diuini teſtimonij, qđ inuocatur, obligatur hō, ut faciat eſſe verum id, qđ iurauit, ſecūdum ſuā poſſibilitatē, niſi in deteriorem exitū uergat, ut * dictū eſt.

Ad II dicendū, ꝙ iuramentum poteſt uergere in deteriorē exitū dupliciter. Vno modo, quia ab ipſo principio hēt peiorē exitum, uel quia eſt ſecundū ſe malū, ſicut cū aliquis iurat ſe perpetraturū adulterium: ſiuè qa ē maioris boni impeditiuū, puta, cū aliquis iurat ſe non intraturū religionem, uel ꝙ non fiet clericus, aut ꝙ nō accipiet ꝑlationē in caſu, in quo expedit eū accipere, uel ſi qd aliud ē huiuſmodi. Huiuſmodi. n. iuramentum à principio eſt illicitū, differenter tamen: quia ſi qs iuret ſe facturum aliquod peccatū, & peccat iurādo, & peccat iurm̄ ſeruādo. Si quis aūt iurat ſe non facturum aliqđ melius bonum, quod tñ facere nō tenetur, peccat quidem iurando, inquantum ponit obicem

*In corp. art.

ſtè captiuus apud infideles, ꝑ redimēda uita ſub iuſo promitteret decē millia ducatorū &c. non eſſet ei relaxandū iurm̄ tanti factū ab infideli, ne nomē dñi blaſphemaretur ab infidelib. & ſimile eſt in ſimilib. Et quēadmodum non ſp ſunt relaxāda talia iura, ita non ſp egent relaxatione, qn. ſ. hmōi cōſumatio redēptionis ꝓpriæ vexationis manifeſtè ꝑiudicial. ē bono aliorū ſpūali, vel tpali: ut ſi quis timore mortis iurāuit ſe ceſſurū eilē ſuæ Eccleſiæ cui ꝑeſt, & euidenter cōſtet de damno ſpūali omnium ex tali ceſſione, non tenetur ſic ſe redimere pp iurm̄: immo iurando peccauit, ꝑmittēdo actū malum pro ſui redēptione: quia nō ſunt facienda nec permittenda mala, ut eueniant bona. Et ſimile eſt in omnibus, quādo actus promiſſus ē illicitus ex circunſtātiis adiacentibus, licèt abſolutè ſit licit*, ut in exēplo dato de renunciatione apparet. Stant ergo iſta duo ſimul, & ꝙ coacta iuramēta obligēt coram Deo, & ꝙ Eccleſia relaxet & rationabiliter abſque alia commutatione.

¶ Ad ſecundam rationem principalem tendentem ad hoc, ꝙ in iuramento promiſſorio coacto non ſaluatur materia iuramenti, ſ. actus uirtutis iam patet reſponſio: quia ſaluatur actus virtutis, ſ. redemptio propriæ uexationis renunciando, uel dādo, & ſi quid eſt aliud eiuſmodi. eſt. n. talis actus, ut dictum eſt, charitatis. Nec obſtat, ꝙ ſit ſpiritualiter nociuus proximo, & quaſi fouens malignitatem cogentium: quoniam hæc omnia non habet actus iſte, inquantum actio, ut ſcilicet exit ab agente, ſed inquantum paſſio, hoc eſt, ut recipitur a patiente. Et cōſiderare hæc, ad habentem publici boni curam ſpectat, q propterea relaxat iuramentum, & nō ad perſonam oppreſſam, cui ſat eſt ſe redimere.

¶ Ad ultimā denique rationē principalem de promiſſione deſinente dicitur, ꝙ promiſſio & iuramentum promiſſoriū, habent quidem eandem materiam, ſed non ſub eadem rōne. Nā quia promiſſio alteri fit, reſpicit actum in ordine ad alterū: iuramentū uerò, quia de proprijs ēt fieri pōt, reſpicit actū eundē abſolutè undecunque habeat rationem actus uirtuoſi. Et hinc fit, ut promittens latroni cum iuramento redimere uexationē ſuam dando illi centum, habeat iuramentum obligatorium, promiſſionem autem non. Nam latroni non tenetur ſeruare promiſſum, ſed pp diuinum teſtimonium tenetur conſumare charitatis actum in fauorē ſuimet, non latronis, ſanctè inchoatum. Solue ergo diſtinguendo, & dicendo, ꝙ promiſſionē mediare inter iuramentum & materiam, intelligitur dupliciter. Vno modo, quantum ad rem, quæ iurando promittitur: & ſic eſt uerum. Alio modo, quo ad rationem, qua res promiſſa ſub iuramento cadit: & ſic non eſt uerum uniuerſaliter, ut declaratum eſt. Et propterea ſtat, quòd deſit ius promiſſionis, qa deeſt illius ratio. & non deſinat ius iuramenti ſuper eodem, qa non deeſt illius ratio. Deficit ſiquidem materia ratio, qua ſubdatur promiſſioni obliganti hunc homini cogenti, non tamen deeſt eidem materiæ ratio, qua ſubdatur iuramento, ut declaratum eſt. Et per hæc patet reſponſio ad primam confirmationem.

¶ Ad ſecundam autem, ſ. ꝙ confirmatio nihil dat, dicitur, ꝙ cōfirmatio cadens ſuper uno & eodem actu ſecundum omnino eandem rationem, nihil aliud facit niſi firmitatem, ſed confirmatio cadens ſuper eodem actu, ſecundùm tamen aliam rationem, ex hoc ipſo firmat actum eundem ſecundum aliā rationem. Et ſic eſt in propoſito, ut declaratum eſt.

¶ In eadem reſponſione ad tertiū, dubium occurrit. Quomodo iuramentum de non denunciando, eſt contra publicam iuſtitiam, cum denunciatio ordinetur ad medelam peccantis, & non ad publicam iuſtitiam, nec proprium commodum denūciātis. Et augetur dubium, quia paſſus diſpendium in propoſito, nō ſpectat ad correctionem eius, qui eum coegit, nec mouetur propter bonum coactoris, ſed proprium.

¶ Ad hoc dr̄, ꝙ quia denūciatio ordinatr̄ ad publici officij exercitiū, primarius aūt finis officij publici, eſt bonū publicū: ideò denūciatio ēt ordinatur ad cōe bonū. Vñ maximè tenemur denūciare prælatis crimina, q̄ ſunt in damnū ſpūale, uel corporale multitudinis, ut ſeminantes hæreſes, & proditores patriæ, & hmōi. Quod autē dr̄, ꝙ accuſatio ad bonū publicum, denunciatio verò ad bonū peccantis intēdit, intelligendum eſt quo ad principales terminos, non quo ad uiā, hoc eſt, publicū officium, quod tā denūciator, quàm accuſator implorat ſic, ꝙ accuſatio ad bonū publicū principaliter, ut terminum ordinatur: denunciatio uerò ad bonum eius q errauit principaliter ordinatur, ut terminum. Ita quòd nullus tenetur accuſare, niſi propter bonum publicum: denunciare autem tenetr̄ quandoque propter publicum, quandoque propter priuatum. & ultra hoc, quandoque poteſt denunciare, etiam ſi non teneatur. Spectat ergo ad publicam iuſtitiam denunciatio ſiuè propter bonum commune, ſiue propter bonum priuatum fiat: quia ad publici officij iuſtitiæ exercitium ordinatur. Vndè licèt paſſus diſpendium non ſperet correctionem coactoris, ſperat tamen ſemper tria. Primum eſt, commune bonum, quod fit compellendo coactores ad reſtituendū, uel coercendo eos publica poteſtate. Secundum eſt, ꝙ coactor releuabitur ab onere reſtituendi de cætero, ac per hoc facilius conuerti poterit. Tertium eſt, propria ſubuentio de ſibi debito undè iuramentum tale abſolutè eſt nullum, quia eius materia eſt negatio actus opportuni ad publicam iuſtitiam, mihi etiam utilem.

¶ In reſponſione ad quartum eiuſdem ſeptimi articuli, dubiū occurrit, An iuramentum doloſè factum, ſ. ſine intentione ſeruandi, obliget ad ſeruandum. Et eſt ratio dubij, quia author in litera dicit, quòd debet iuramentum tale ſeruari. & Iſido. ut habetur. 22. quæſtio. quinta, cap. Quacunque, plus dicit, ſcilicet quòd Deus iuramentum ſic accipit, ſicut ille cui iuratur intelligit. Multi autem doctores in hoc conuenire uidentur, quòd iuramentum factum non cum animo ſe obligandi, non obligat.

¶ Ad hoc dicitur, quòd cum quæſtio hæc locum non habeat, niſi in iuramento promiſſorio, ex natura promiſſorij iuramenti ueritas deducenda eſt. Sunt igitur in promiſſorio iuramento tria extra, & tria intus, ſcilicet in animo. Eſt ſiquidem exterius ipſum iuramentum, eſt & promiſſio, & hæc duo in præſenti, quando ſcilicet iuratur, ſunt. Eſt & obſeruatio in futuro tamen. Interius autem in animo iurantis tria ſunt, ſcilicet animus ad iurandum, animus ad promittendum, animus ad obſeruandum. Hæc namque omnia clarè patent in promiſſorio iuramento, ſi iuramentum, & non magis periurium eſt, inuenire. Quocirca tripliciter contingit ex defectu debitæ intentionis iurare. Primò, ſi deficit ſolum animus ad obſeruandum. Secundò, ſi cum hoc deficit etiam animus ad promittendum. Tertiò, ſi cum his deficit etiam animus ad iurandum. Exemplum primi patet in his, qui profitentur religionem etiam cum iuramento, ut habeant unde luxurioſe uiuant. Exemplum ſecundi patet in his, qui licèt iurent ſe facturos, in corde tamen non promittunt, ſed mendacibus uerbis ſimulant ſe promittere. Exemplum tertij eſſet in his, qui licèt ore proferant uerba iuramenti ſibi nōta, non intendunt tamen iurare, ſed mendacibus uerbis ſimulant ſe iurare. Vnde ſingillatim ſingulos modos huius doloſi iuramenti diſcutiendo, dicamus, quòd ſi primo modo iuretur, ſcilicet cum animo iurandi, & promittendi, ſed non obſeruandi, iuramentum proculdubio obligat ad obſeruandum.

econtrà ſuper rem, quā aliquis iur̃o firmauit. Tenet̃. n. aliquis, vt faciat verũ eſſe id qđ iurauit, alioquin deeſt veritas iur̃o. Si ãt eſt talis res, q̃ in eius poteſtate non fuit, deeſt iur̃o diſcretionis iudicium: niſi fortè qđ erat ei poſſibile, qñ iurauit, reddat̃ ei ĩpoſſibile ꝑ aliquem euentum, G puta, cum aliquis iurat ſe pecuniam ſoluturum, quę ei poſtmodum vi, uel furto ſubtrahitur. Tunc enim vr̃ excuſatus eſſe à faciendo quod iurauit, licèt teneat̃ facere qđ i ſe eſt, ſicut * ẽt ſupra, circa obligationẽ uoti diximus. Si uerò ſit quidẽ poſſibile fieri, ſed nõ dẽat, uel qa eſt ꝑ ſe malũ, uel qa eſt boni ĩpeditiuũ, tũc iur̃o deeſt iuſtitia. Et iõ iurm̃ nõ eſt ſeruãdũ in eo caſu, quo eſt peccatũ, uel boni ĩpeditiuũ: ſm̃.n. Aug. vtrumq; eorũ uergit in deteriorẽ exitum. Sic ergo dicendũ eſt, ꝙ quicunq; iurat aliquid ſe facturũ, obligat̃ ad id faciendũ ad hoc ꝙ ueritas impleatur, ſi tamen alij duo comites adſint, ſcilicet, iudicium, & iuſtitia.

¶ Primum eſt, quia ſecundum hoc obligatio ad ſoluendũ eſt ꝑ quanto iſte actus induit formam redemptionis. Et ex hoc ſequeretur, ꝙ poſtquam homo euaſit periculum vexationis, non tenetur ſoluere redemptionem promiſſam cum iur̃o prætoritę vexationis. v. g. Ioannes eſt iniuſtè captiuus, & occidendus, niſi det centum: promittit ſub iur̃o detentori, dare ſibi centum ſi eum liberet. Liberatur ſub hac fide, & redit ad partes ꝓprias vbi nõ timet ampl' vexari. Nunqd tenebitur dare centum.

¶ Qñ iſta ſolutio ſi fiat, non erit redemptio vexationis, qm̃ vexatio ꝑterita non eſt vexatio, ſicut nec hõ mortuus eſt hõ.

¶ Secundũ dubium eſt. Quare ſimplex ꝓmiſſio redemptionis non obliget, & iurm̃ obliget, cum vtriuſq; materia actus virtutis ſit vnus & idem.

* q. ꝑced. ar. 3. ad 2.

¶ Ad primũ horũ põt prima facie dici, ꝙ quia ceſſante uexatione ceſſat redẽptio illius, & ceſſante forma redẽptionis ab actu exhibendi centũ, actus ille illicitus eſt, quia hẽt ſpẽm mali, quia nociuus ſpiritualiter proximo multipliciter. & quia prodigalitatis actus eſt expendere qñ, & quare non oportet, cõſequẽter iurm̃ non obligat. Et ꝙ iura, & doctores, dum dicunt ꝙ iur̃a iſta obligant, intelligi debent ſtante forma redemptionis. ita ꝙ H quàmdiu actus iuratus habet rõnem redemptionis, tamdiu obligatur iſte ex iur̃o: cum aũt non habet rõnẽ redemptionis, nõ tenetur: quia actus ille non eſt materia iuri, niſi ſub illa forma. Et propterea quotieſcunq; ceſſauit vexatio, & periculum, non obligatur amplius. Hoc tñ dictum, licèt ſit verum quo ad Maiorem, ſ. quòd ceſſante forma redemptionis, ceſſat materia talis iuramenti, falſum tamen ſubſumit, ſ. quòd exhibitio iſta non fiat ſub forma redẽptionis, Tum quia actus fit ſub forma qua iuratus eſt: conſtat autem quòd eſt iuratus ſub forma redemptionis. ergo exercetur, quandocumque exercetur, ſub forma redemptionis inchoatæ in iur̃o, conſumandæ in exhibitione. & cum dicitur, Vexatio non eſt, ac per hoc non põt redimi: dicendum eſt, ꝙ quia vexatio fuit, & redemptio eſt iam inchoata olim qñ erat vexatio, dum iuramento promiſſa eſt, ideò conceditur quòd iſte actus non habet nouam formam redẽptionis ſed antiquã, ſub qua cõſumandus eſt. Hæc.n. rõ concludit, I ꝙ non eſt noua redemptio, ſed non ꝙ non ſit actus ſub inchoata iam iurando redẽptionis forma: Tum quia iurm̃ huiuſmodi promiſſionibus ideò exigitur, & apponitur, vt Deus ipſe inuocatus in teſtem conſumandæ promiſſionis habeatur veluti fideiuſſor: alioquin nec detentor, nec vſurarius relinqueret ꝓmiſſorem ſub ſola iuramenti fide abſq; pignore, & alia fideiuſſione, quod, vel quam oporteat promiſſorem illũ redimere. Vnde ſicut iniuria fieret fideiuſſori hoi, ſi non adimpleretur promiſſum: ita iniuria fit Deo, ſi non impleretur promiſſum. Et hoc ſacris canonibus ſatis conſonat, & communi proborum hominum conceptioni, qua perfidus æſtimaretur, qui huiuſmodi promiſſa per nomen Domini, non adimpleret.

¶ Ad ſecundum verò dubium dicitur, ꝙ quia promiſſio homini fit non intuitu actus virtutis, ſed ſub ratione vtilis, q̃uis debeat virtutis eſſe ille actus vtilis illi, cui promittitur, & actus redemptionis non eſt vtilis ſecundum veritatem illi cui promittitur: ideò promiſſio non obligat illi ſiuè ſit coacta, ſiue non. Et K de coacta quidem habes in litera: de non coacta habes in d. c. Debitores, vbi dicitur, quòd licèt promiſerint ſoluere vſuras, non tamen ſunt cogendi ad hoc, niſi iurauerint. Iuramentum vero promiſſorium, quia reſpicit actum ſub ratione boni, & veri, hoc eſt, vt bonum quod iuratur, fiat verum in executione, ideo obligat ad actum redemptionis, qui eſt bonus vt exit ab agente, quamuis ſit malus in recipiente.

¶ Ex his ergo ad principalem quæſtionem dicitur, quòd iur̃a promiſſoria tam coacta, quàm voluntaria, ſi habent materiam bonã moraliter, obligant in foro conſcientiæ. Et ratio eſt, quia ſeruata non declinant in peiorem exitum. Vnde quo ad obligationem in foro conſcientiæ non eſt recurrendum ad voluntarium mixtum, vel purum, ſed ad materiam, ut declaratum eſt.

¶ An autem ſit differentia inter iſta iuramẽta in hoc, quòd facta metu cadente in conſtantem, obligent ad ueniale tantũ, ſine F autem tali metu obligant ad mortale, quidã in dubium verterunt, vt Pan. in c. Si verò, extra, de iureiurando. Nec deſunt tenentes talem differentiam pro uera: quia, extra, de iureiurando c. Verum, dicitur, quòd tales ſi non ſeruauerint iuramenta, non ob hoc ſunt tamquàm pro mortali crimine puniendi.

¶ Sed hi grauiter errant, qm̃ iurm̃ obligatorium obligat de præcepto: & uoluntas coacta eſt uoluntas ſufficiens ad vinculum peccati mortalis. & hoc tenet expreſsè Pan. ibidem. Verba autem illius Decretalis potius ſũt contra iſtos, ſi rectè inſpiciantur: quia ibi dr̃, ꝙ non eſt dicẽdũ iſtis vt non ſeruent, * nedetur eis materia deierandi: deierarẽt ergo non ſeruando. Quod autem ſubditur, ꝙ non ſunt tamquàm pro mortali puniendi, ad iudiciũ præſentis clementiæ ſpectat, non ad diuinæ animaduerſionis iudicium, quod non ſubeſt ſtatutis canonici iuris. Communicant ergo omnia promiſſoria iur̃a in hoc, ꝙ ſi habent actum virtutis pro materia, obligant ad mortale in foro conſcientiæ.

* Hĩ 22. q. 4. c. ſi aliquid. &c. inter cęteras. Cęnal. p

¶ Ad primam aũt obiectionem dr̃, quòd ſequela non ualet, ſed procedit ex malo intellectu literæ. Poteſt ſiquidem habere duplicem ſenſum. Primus eſt, vt in iuramento promiſſorio ſit veluti duplex promiſſio ſuper eadem materia, vna homini, altera Deo exhibita. Et hic ſenſus eſt falſus: & tamen iuxta hunc ſenſum procedit obiectio cum prima confirmatione. Clarũ quippè eſt, ꝙ ſi promiſſio eſt facta duobus hominibus, vnus eorum non poteſt remittere ius alterius, quantò minus homo poteſt relaxare ius Dei? Alter ſenſus eſt, quòd ſunt duæ obligationes, hoc eſt, duæ rationes vnius obligationis, ſcilicet iurm̃, & promiſſio facta coactori. Et hic eſt verus & intẽtus ſenſus literæ, & vt patet, eſt abſq; obſcuritate aliqua verus. Et quia iurm̃ obligat tantum vt reddat Deo ſua iur̃a, & promiſſio obligat vt reddat hoi cui promiſit: ideò duæ dictæ ſunt obligationes ex duplici capite, Deo. ſ. & homine. Iuxta hunc autem ſenſum non tenẽt ſequelæ: quia, vt in litera dr̃, iurm̃ ſeruaſſe intelligitur, qui de mihi propter me promiſſo, fecit quod ego uolui. Nec oportet ſolicitum te eſſe de actu uirtutis promiſſo non ſeruato: quia ex quo mihi ſatisfactum eſt, iam non eſſet actus virtutis exhibere mihi aliquid vt debitum, aut ut redemptionem vexationis, quoniam & ratio debiti, & redemptionis abolita eſt.

¶ Ad ſecundam aũt confirmationem ſimiliter negatur ſequela, & dicitur ꝙ eccleſia nullum iſtorum iuramentorum, quando habet materiam virtuoſam, ſtatuit irritum eſſe: nec ẽt ſi cõſtat de iur̃o, reddendum illi ius ſtatuit contra iurm̃, ſed præabſoluto a iur̃o ſuccurrit. Circa irritanda tñ huiuſmodi iuramenta Eccleſia magis reſpicit ad hoc, an ſcilicet ſponte, uel magno metu factum fuerit iuramentũ, quàm ad materiam, ut patet ex hoc, quòd pari exiſtẽte materia, ſ. redemptione vexationis propriæ, Eccleſia cogendum ducit eum, qui non ex metu iurauit, ut patet in d. cap. Debitores, extra, de iureiurando de illo qui iurauit ſoluere vſuras, quod nihil aliud eſt, quàm redimere uexationem ſuam: & irritanda ducit iuramenta coacta, ut habes extra de his quæ vi, metuſve cauſa fiunt. c. Abbas. Et ratio eſt, quia princeps boni publici curam habet: & ad ipſum ſpectat reddere homines alienos a coactionibus aliorum. In odium ergo coactionis communi bono nociuæ, lex irritanda coacta iuramenta dicit. ut patet in dicto capitulo. Si vero. Quo fit, ut is qui coactè iurauit, dum ſe præſentat prælato vice Dei petens relaxationem, paratum ſe offerat ad ſatisfaciendum, quoniam ſine relaxatione non vult contrauenire, & prælatus ex cauſa rationabili materiam iuramento ſubtrahat, dum relaxando iuramentum, quaſi ex officio ſuo volens bono communi prouidere, ſubtrahit hanc materiam quaſi fautricem mali, & maioris boni impeditiuam. Aliam rationem innuit Alexander Papa 15 quæſt. 6. cap. Si ſacerdotibus, quia ſcilicet, quæ fiunt coactè, non exeunt de corde: vnde iuxta Domini ſententiam, exeunt periuria, adulteria &c. ſed de neceſſitate exeunt. Et procul dubio utraque ſimul concurrit communiter, & ſufficit ad relaxandum. Sed aduertendum eſt, ne relaxatio cedat in domini blaſphemiam, aut Eccleſiæ contemptum, vt ſi quis iniu

ſtè captiuus apud Infideles, ꝓ rediméda uita ſub iuro promitteret decé millia ducatorũ &c. non eſſet ei relaxandũ iurm̃ tanti factũ ab infideli, ne nomé dñi blaſphemaretur ab infidelib. & ſimile eſt in ſimilib. Et quéadmodum non ſp ſunt relaxãda talia iuráa, ita non ſp egent relaxatione, qñ. ſ. huiõi cõſumatio redẽptionis ꝓprię vexationis manifeſtè ꝓiudicat. é bono aliorũ ſpũali, vel tpali: ut ſi quis timore mortis iurãuit ſe ceſſurũ ede ſuæ Eccleſiæ cum ꝑꝛ. & euidenter cõſtet de damno ſpũali omnium ex tali ceſſione, non tenetur ſic ſe redimere pp iurm̃: immo iurando peccauit, ꝓmittẽdo actũ malum pro ſui redẽptione: quia nõ ſunt facienda nec permittenda mala, ut eueniant bona. Et ſimile eſt in omnibus, quãdo actus promiſſus é illicitus ex circunſtãtiis adiacentibus, licèt abſolutè ſit licit*, ut in exẽplo dato de renunciatione appareret. Stant ergo illa duo ſimul, & q coacta iuramẽta obliget coram Deo, & q Eccleſia relaxet & rationabiliter abſque alia commutatione.

*In corp. art.

¶ Ad ſecundam rationem principalem tendentem ad hoc, q in iuramento promiſſorio coacto non ſaluatur materia iuramenti, ſ. actus uirtutis iam patet reſponſio: quia ſaluatur actus uirtutis, ſ. redemptio propriæ uexationis renunciando, uel dãdo, & ſi quid eſt aliud eiuſmodi: eſt. n. talis actus, ut dictum eſt, charitatis. Nec obſtat, q. ſit ſpiritualiter nociuus proximo, & quaſi fouens malignitatem cogentium: quoniam hæc omnia non habet actus ille, inquantum actio, ut ſcilicet exit ab agente, ſed inquantum paſſio, hoc eſt, ut recipitur a patiente. Et cõſiderare hæc, ad habentem publici boni curam ſpectat, q propterea relaxat iuramentum, & nõ ad perſonam oppreſſam, cui ſat eſt ſe redimere.

¶ Ad ultimã denique rationẽ principalem de promiſſione deſinente dicitur, q promiſſio & iuramentum promiſſoriũ, habent quidem eandem materiam, ſed non ſub eadem rõne. Nã quia promiſſio alteri fit, reſpicit actum in ordine ad alterũ: iuramentũ uerò, quia de proprijs ẽt fieri ꝑõt, reſpicit actũ eundẽ abſolutè undecunque habeat rationem actus uirtuoſi. Et hinc fit, ut promittens latroni cum iuramento redimere uexationẽ ſuam dando illi centum, habeat iuramentum obligatorium, promiſſionem autem non. Nam latroni non tenetur ſeruare promiſſum, ſed pp diuinum teſtimonium tenetur conſumare charitatis actum in fauorẽ ſuimet, non latronis, ſanctè inchoatum. Solue ergo diſtinguendo, & dicendo, q promiſſionẽ mediare inter iuramentum & materiam, intelligitur dupliciter. Vno modo, quantum ad rem, quæ iurando promittitur: & ſic eſt uerum. Alio modo, quo ad rationem, qua res promiſſa ſub iuramento cadit: & ſic non eſt uerum uniuerſaliter, ut declaratum eſt. Et propterea ſtat, quòd deſit ius promiſſionis, qa deeſt illius ratio. & non deſinat ius iuramenti ſuper eodem, qa non deeſt illius ratio. Deficit ſiquidem materiæ ratio, qua ſubdatur promiſſioni obliganti huic homini cogenti, non tamen deeſt eidem materiæ ratio, qua ſubdatur iuramento, ut declaratum eſt. Et per hæc patet reſponſio ad primam confirmationem.

¶ Ad ſecundam autem, ſ. q confirmatio nihil dat, dicitur, q cõfirmatio cadens ſuper uno & eodem actu ſecundum omnino eandem rationem, nihil aliud facit niſi firmitatem, ſed confirmatio cadens ſuper eodem actu, ſecundùm tamen aliam rationem, ex hoc ipſo firmat actum eundem ſecundum aliã rationem. Et ſic eſt in propoſito, ut declaratum eſt.

¶ In eadem reſponſione ad tertiũ, dubium occurrit. Quomodo iuramentum de non denunciando, eſt contra publicam iuſtitiam, cum denunciatio ordinetur ad medelam peccantis, & non ad publicam iuſtitiam, nec proprium commodum denũciãtis. Et augetur dubium, quia paſſus diſpendium in propoſito, nõ ſpectat ad correctionem eius, qui eum coegit, nec mouetur propter bonum coactoris, ſed proprium.

AD PRIMVM ergo dicẽdũ, q aliud ẽ de ſimplici verbo, aliud de iuramento, in quo diuinum teſtimonium imploratur. Sufficit enim ad veritatem uerbi, q aliquis dicat id, quod proponit ſe facturum, quia hoc iam verũ eſt in ſua cauſa. ſ. in ꝓpoſito facientis: ſed iuramentum adhiberi nõ debet niſi in re de qua aliquis firmiter certus eſt: & ideò ſi iurm̃ adhibeatur pp reuerentiã diuini teſtimonij, qđ inuocatur, obligatur hõ, ut faciat eſſe verum id, qđ iurauit, ſecũdum ſuã poſſibilitatẽ, niſi in deteriorem exitũ uergat, ut * dictũ eſt.

AD II dicendũ, q iuramentum poteſt uergere in deteriorẽ exitũ dupliciter. Vno modo, quia ab ipſo principio hẽt peiorẽ exitum, uel quia eſt ſecundũ ſe malũ, ſicut cũ aliquis iurat ſe perpetraturũ adulterium: ſiuè qa ẽ maioris boni impeditiuũ, puta, cũ aliquis iurat ſe non intraturũ religionem, uel q non fiet clericus, aut q nõ accipiet ꝓlationẽ in caſu, in quo expedit eũ accipere, uel ſi qđ aliud ẽ huiuſmodi. Huiuſmodi. n. iuramentum à principio eſt illicitũ, differenter tamen: quia ſi qs iuret ſe facturum aliquod peccatũ, & peccat iurãdo, & peccat iurm̃ ſeruãdo. Si quis aũt iurat ſe non facturum aliqđ melius bonum, quod tñ facere nõ tenetur, peccat quidem iurando, inquantum ponit obicem

¶ Ad hoc dr̃, q quia denũciatio ordinat̃ ad publici officij exercitiũ, primarius aũt finis officij publici, eſt bonũ publicũ: ideo denũciatio ẽt ordinatur ad cõe bonũ. Vñ maximè tenemur denũciare prælatis crimina, q ſunt in damnũ ſpũale, uel corporale multitudinis, ut ſeminantes hæreſes, & proditores patriæ, & huiõi. Quod autẽ dr̃, q accuſatio ad bonũ publicum, denunciatio verò ad bonũ peccantis intẽdit, intelligendum eſt quo ad principales terminos, non quo ad uiã, hoc eſt, publicũ officium, quod tã denũciator, quam accuſator implorat ſic, q accuſatio ad bonũ publicũ principaliter, ut terminum ordinatur: denunciatio uerò ad bonum eius q errauit principaliter ordinatur, ut terminum. Ita quòd nullus tenetur accuſare, niſi propter bonum publicum: denunciare autem tenet̃ quandoque propter publicum, quandoque propter priuatum. & ultra hoc, quandoque poteſt denunciare, etiam ſi non teneatur. Spectat ergo ad publicam iuſtitiam denunciatio ſiuè propter bonum commune, ſiue propter bonum priuatum fiat: quia ad publici officij iuſtitiæ exercitium ordinatur. Vndè licèt paſſus diſpendium non ſperet correctionem coactoris, ſpetat tamen ſemper tria. Primum eſt, commune bonum, quod fit compellendo coactores ad reſtituendũ, uel coercendo eos publica poteſtate. Secundum eſt, q coactor releuabitur ab onere reſtituendi de cætero, ac per hoc facilius conuerti poterit. Tertium eſt, propria ſubuentio de ſibi debito unde iuramentum tale abſolutè eſt nullum, quia eius materia eſt negatio actus opportuni ad publicam iuſtitiam, nihi etiam utilem.

¶ In reſponſione ad quartum eiuſdem ſeptimi articuli, dubiũ occurrit, An iuramentum dolosè factum, ſ. ſine intentione ſeruandi, obliget ad ſeruandum. Et eſt ratio dubij, quia author in litera dicit, quòd debet iuramentum tale ſeruari. & Iſido. ut habetur. 22. quæſtio. quinta, cap. Quacunque, plus dicit, ſcilicet quòd Deus iuramentum ſic accipit, ſicut ille cui iuratur intelligit. Multi autem doctores in hoc conuenire uidentur, quòd iuramentum factum non cum animo ſe obligandi, non obligat.

¶ Ad hoc dicitur, quòd cum quæſtio hæc locum non habeat, niſi in iuramento promiſſorio, ex natura promiſſorij iuramenti ueritas deducenda eſt. Sunt igitur in promiſſorio iuramento tria extra, & tria intus, ſcilicet in animo. Eſt ſiquidem exterius ipſum iuramentum, eſt & promiſſio, & hæc duo in præſenti, quando ſcilicet iuratur, ſunt. Eſt & obſeruatio in futuro tamen. Interius autem in animo iurantis tria ſunt, ſcilicet animus ad iurandum, animus ad promittendum, animus ad obſeruandum. Hæc namque omnia clarè patent in promiſſorio iuramento, ſi iuramentum, & non magis periurium eſt, inuenire. Quocirca tripliciter contingit ex defectu debitæ intentionis iurare. Primò, ſi deficit ſolum animus ad obſeruandum. Secundò, ſi cum hoc deficit etiam animus ad promittendum. Tertiò, ſi cum his deficit etiam animus ad iurandum. Exemplum primi patet in his, qui profitentur religionem etiam cum iuramento, ut habeant unde luxurioſe uiuant. Exemplum ſecundi patet in his, qui licèt iurent ſe facturos, in corde tamen non promittunt, ſed mendacibus uerbis ſimulant ſe promittere. Exemplum tertij eſſet in his, qui licèt ore proferant uerba iuramenti ſibi nõta, non intendunt tamen iurare, ſed mendacibus uerbis ſimulant ſe iurare. Vnde ſingillatim ſingulos modos huius doloſi iuramenti diſcutiendo, dicamus, quòd ſi primo modo iuretur, ſcilicet cum animo iurandi, & promittendi, ſed non obſeruandi, iuramentum proculdubio obligat ad obſeruandum.

econtrà ſuper rem, quā aliquis iur̃o firmauit. Tenet̃. n. aliquis, vt faciat verũ eſſe id qđ iurauit, alioquin deeſt veritas iur̃o. Si aũt eſt talis res, q̃ in eius poteſtate non fuit, deeſt iur̃o diſcretionis iudicium: niſi fortè qđ erat ei poſſibile, qñ iurauit, reddat̃ ei ĩpoſſibile ꝑ aliquem euentum, puta, cum aliquis iurat ſe pecuniam ſoluturum, quę ei poſtmodum vi, uel furto ſubtrahitur. Tunc enim vr̃ excuſatus eſſe à faciendo quod iurauit, licèt teneat̃ facere qđ ĩ ſe eſt, ſicut * ẽt
G ſupra, circa obligationẽ uoti diximus. Si uerò ſit quidẽ poſſibile fieri, ſed nõ dẽat, uel q̃a eſt ꝑ ſe malũ, uel q̃a eſt boni ĩpeditiuũ, tũc iur̃o deeſt iuſtitia. Et iõ iur̃m nõ eſt ſeruãdũ in eo caſu, quo eſt peccatũ, uel boni ĩpeditiuũ: ſm̃. n. * Aug. vtrumq; eorũ uergit in deteriorẽ exitum. Sic ergo dicendũ eſt, ꝙ quicunq; iurat aliquid ſe facturũ, obligat̃ ad id faciendũ ad hoc ꝙ ueritas impleatur, ſi tamen alij duo comites adſint, ſcilicet, iudicium, & iuſtitia.

* q. præced. ar. 3. ad 2.

¶ Primum eſt, quia ſecundum hoc obligatio ad ſoluendũ eſt ꝑ quanto iſte actus induit formam redemptionis. Et ex hoc ſequeretur, ꝙ poſtquam homo euaſit periculum vexationis, non tenetur ſoluere redemptionem promiſſam cum iur̃o præterita vexationis. v. g. Ioannes eſt iniuſtè captiuus, & occidendus, niſi det centum: promittit ſub iur̃o detentori, dare ſibi centum ſi eum liberet. Liberatur ſub hac fide, & redit ad partes ꝓprias vbi nõ timet amplius vexari. Nunqd tenebitur dare centum. ¶ Qm̃ iſta ſolutio ſi fiat, non erit redemptio vexationis, qm̃ vexatio p̃terita non eſt vexatio, ſicut nec hõ mortuus eſt hõ. ¶ Secundũ dubium eſt. Quare ſimplex ꝓmiſſio redemptionis non obliget, & iur̃m obligat: cum vtriuſq; materia actus virtutis ſit vnus & idem.

¶ Ad primũ horũ põt prima facie dici, ꝙ quia ceſſante uexatione ceſſat redẽptio illius, & ceſſante forma redẽptionis ab actu exhibendi centũ, actus ille illicitus eſt, quia hẽt ſpẽm mali, quia nociuus ſpiritualiter proximo multipliciter, & quia prodigalitatis actus eſt expendere qñ, & quare non oportet, cõſequẽter iur̃m non obligat. Et ꝙ iura, & doctores, dum dicunt ꝙ iur̃a
H iſta obligant, intelligi debent ſtante forma redemptionis. ita ꝙ quàmdiu actus iuratus habet rõnem redemptionis, tamdiu obligatur iſte ex iur̃o: cum aũt non habet rõnẽ redemptionis, nõ tenetur: quia actus ille non eſt materia iuri, niſi ſub illa forma. Et propterea quotieſcunq; ceſſauit vexatio, & periculum, non obligatur amplius. Hoc tñ dictum, licèt ſit verum quoad Maiorem, ſ. quòd ceſſante forma redemptionis, ceſſat materia talis iuramenti, falſum tamen ſubſumit, ſ. quòd exhibitio iſta non fiat ſub forma redẽptionis, Tum quia actus fit ſub forma qua iuratus eſt: conſtat autem quòd eſt iuratus ſub forma redemptionis. ergo exercetur, quandocumque exercetur, ſub forma redemptionis inchoatæ in iur̃o, conſumandæ in exhibitione, & cum dicitur, Vexatio non eſt, ac per hoc non põt redimi: dicendum eſt, ꝙ quia vexatio fuit, & redemptio eſt iam inchoata olim qñ erat vexatio, dum iuramento promiſſa eſt, ideò conceditur quòd iſte actus non habet nouam formam redẽptio-
I nis ſed antiquã, ſub qua cõſumandus eſt. Hæc. n. rõ concludit, ꝙ non eſt noua redemptio, ſed non ꝙ non ſit actus ſub inchoata iam iurando redẽptionis forma: Tum quia iur̃m huiuſmodi promiſſionibus ideò exigitur, & apponitur, vt Deus ipſe inuocatus in teſtem conſumandæ promiſſionis habeatur veluti fideiuſſor: alioquin nec detentor, nec v. urarius relinqueret ꝓmiſſorem ſub ſola iuramenti fide abſq; pignore, & alia fideiuſſione, quod, vel quam oporteat promiſſorem illũ redimere. Vnde ſicut iniuria fieret fideiuſſori hoi, ſi non adimpleretur promiſſum: ita iniuria fit Deo, ſi non impleretur promiſſum. Et hoc ſacris canonibus ſatis conſonat, & communi proborum hominum conceptioni, qua perfidus æſtimaretur, qui huiuſmodi promiſſa per nomen Domini, non adimpleret.
¶ Ad ſecundum verò dubium dicitur, ꝙ quia promiſſio homini fit non intuitu actus virtutis, ſed ſub ratione vtilis, q̃uis debeat virtutis eſſe ille actus vtilis illi, cui promittitur, & actus re-
K demptionis non eſt vtilis ſecundum veritatem illi cui promittitur: ideò promiſſio non obligat illi ſiue ſit coacta, ſiue non. Et de coacta quidem habes in litera: de non coacta habe. in d. c. Debitores. vbi dicitur, quòd licèt promiſerint ſoluere vſuras, non tamen ſunt cogendi ad hoc, niſi iur. uerint. Iuramentum vero promiſſorium, quia reſpicit actum ſub ratione boni, & veri, hoc eſt, vt bonum quod iuratur, fiat verum in executione, ideo obligat ad actum redemptionis, qui eſt bonus vt exit ab agente, quàmuis ſit malus in recipiente.
¶ Ex his ergo ad principalem quæſtionem dicitur, quòd iur̃a promiſſoria tam coacta, quàm voluntaria, ſi habent materiam bonã moraliter, obligant in foro conſcientiæ. Et ratio eſt, quia ſeruata non declinant in peiorem exitum. Vnde quo ad obligationem in foro conſcientiæ non eſt recurrendum ad voluntarium miſtum, vel purum, ſed ad materiam, ut declaratum eſt.
¶ An autem ſit differentia inter illa iuramẽta in hoc, quòd facta metu cadente in conſtantem, obligent ad ueniale tantũ, ſi-
F ne autem tali metu obligant ad mortale, quidã in dubium verterunt, vt Pan. in c. Si verò. extra, de iureiurando. Nec deſunt tenentes talem differentiam pro uera: quia, extra, de iureiurando. c. Verum, dicitur, quòd tales ſi non ſeruauerint iuramenta, non ob hoc ſunt tamquàm pro mortali crimine puniendi.
¶ Sed hi grauiter errant, qm̃ iur̃m obligatorium obligat de præcepto: & uoluntas coacta eſt uoluntas ſufficiens ad vinculum peccati mortalis. & hoc tenet expreſsè Pan. ibidem. Verba autem illius Decretalis potius ſũt contra iſtos, ſi rectè inſpiciantur: quia ibi dr̃, ꝙ non eſt dicẽdũ iſtis vt non ſeruent, ne detur eis materia deierandi: deierarẽt ergo non ſeruando. Quod autem ſubditur, ꝙ non ſunt tamquàm pro mortali puniendi, ad iudiciũ præſentis clementiæ ſpectat, non ad diuinæ animaduerſionis iudicium, quod non ſubeſt ſtatutis canonici iuris. Communicant ergo omnia promiſſoria iur̃a in hoc, ꝙ ſi habent actum virtutis pro materia, obligant ad mortale in foro conſcientiæ.

*Hs 22. q. 4. c. Si aliquid. &c. inter cętera.

Concl. p

¶ Ad primam aũt obiectionem dr̃, quòd ſequela non ualet, ſed procedit ex malo intellectu literæ. Poteſt ſi quidem habere duplicem ſenſum. Primus eſt, vt in iuramento promiſſorio ſit velut duplex promiſſio ſuper eadem materia, vna homini, altera Deo exhibita. Et hic ſenſus eſt falſus: & tamen iuxta hunc ſenſum procedit obiectio cum prima confirmatione. Clarũ quippè eſt, ꝙ ſi promiſſio eſt facta duobus hominibus, vnus eorum non poteſt remittere ius alterius, quantò minus homo poteſt relaxare ius Dei? Alter ſenſus eſt, quòd ſunt duæ obligationes, hoc eſt, duæ rationes vnius obligationis, ſcilicet iur̃m, & promiſſio facta coactori. Et hic eſt verus & intẽtus ſenſus literæ, & vt patet, eſt abſq; obſcuritate aliqua verus. Et quia iur̃m obligat iurantem vt reddat Deo ſua iur̃a, & promiſſio obligat vt reddat hoi cui promiſit: ideò duæ dictæ ſunt obligationes ex duplici capite, Deo. ſ. & homine. iuxta hunc autem ſenſum non tenẽt ſequelæ: quia, vt in litera dr̃, iur̃m ſeruaſſe intelligitur, qui de mihi propter me promiſſo, fecit quod ego uolui. Nec oportet ſolicitum te eſſe de actu uirtutis promiſſo non ſeruato: quia ex quo mihi ſatisfactum eſt, iam non eſſet actus virtutis exhibere mihi aliquid vt debitum, aut ut redemptionem vexationis, quoniam & ratio debiti, & redemptionis abolita eſt.
¶ Ad ſecundam aũt confirmationem ſimiliter negatur ſequela, & dicitur ꝙ eccleſia nullum iſtorum iuramentorum, quando habet materiam virtuoſam, ſtatuit irritum eſſe: nec ẽt ſi cõſtat de iur̃o, reddendum illi ius ſtatuit contra iur̃m, ſed præabſoluto a iur̃o ſuccurrit. Circa irritanda tñ hmõ iuramenta Eccleſia magis reſpicit ad hoc, an ſcilicet ſponte, uel magno metu factum fuerit iuramentũ, quàm ad materiam, ut patet ex hoc, quòd pari exiſtẽte materia, ſ. redemptione vexationis propriæ, Eccleſia cogendum ducit eum, qui non ex metu iurauit, ut patet in d. cap. Debitores, extra, de iureiurando de illo qui iurauit ſoluere vſuras, quod nihil aliud eſt, quàm redimere uexationem ſuam: & irritanda ducit iuramenta coacta, ut habes extra de his quæ vi, metuſve cauſa fiunt. c. Abbas. Et ratio eſt, quia princeps boni publici curam habet: & ad ipſum ſpectat reddere homines alienos a coactionibus aliorum. In odium ergo coactionis communi bono nociuæ, lex irritanda coacta iuramenta dicit. ut patet in dicto capitulo. Si vero. Quo fit, ut is qui coactè iurauit, dum ſe præſentat prælato vice Dei petens relaxationem, paratum ſe offerat ad ſatisfaciendum, quoniam ſine relaxatione non vult contrauenire, & prælatus ex cauſa rationabil. materiam iuramento ſubtrahat, dum relaxando iuramentum, quaſi ex officio ſuo volens bono communi prouidere, ſubtrahit hanc materiam quaſi fautricem mali, & maioris boni impeditiuam. Aliam rationem innuit Alexander Papa 15 quæſt. 6. cap. Si ſacerdotibus, quia ſcilicet, quæ fiunt coactè, non exeunt de corde: vnde iuxta Domini ſententiam, exeunt periuria, adulteria &c. ſed de neceſſitate exeunt. Et procul dubio vtraque ſimul concurrit communiter, & ſufficit ad relaxandum. Sed aduertendum eſt, ne relaxatio cedat in domini blaſphemiam, aut Eccleſiæ contemptum, vt ſi quis intu

lic cap-

Ad primvm ergo dicẽdũ, ꝙ aliud ẽ de ſimplici verbo, aliud de iuramento, in quo diuinum teſtimonium imploratur. Sufficit enim ad veritatem uerbi, ꝙ aliquis dicat id, quod proponit ſe facturum, quia hoc iam verũ eſt in ſua cauſa. ſ. in ꝓpoſito facientis: ſed iuramentum adhiberi nõ debet niſi in re de qua aliquis firmiter certus eſt: & ideò ſi iurm̃ adhibeatur ꝑ reuerentiã diuini teſtimonij, qđ inuocatur, obligatur hõ, ut faciat eſſe verum id, qđ iurauit, ſecũdum ſuã poſſibilitatẽ, niſi in deteriorem exitũ uergat, ut * dictũ eſt.

Ad ii dicendũ, ꝙ iuramentum poteſt uergere in deteriorẽ exitũ dupliciter. Vno modo, quia ab ipſo principio hẽt peiorẽ exitum, uel quia eſt ſecundũ ſe malũ, ſicut cũ aliquis iurat ſe perpetraturũ adulterium: ſiuè qa ẽ maioris boni impeditiuũ, puta, cũ aliquis iurat ſe non intraturũ religionem, uel ꝙ non B fiet clericus, aut ꝙ nõ accipiet ꝓlationẽ in caſu, in quo expedit eũ accipere, uel ſi qd aliud ẽ huiuſmodi. Huiuſmodi. n. iuramentum à principio eſt illicitũ, differenter tamen: quia ſi qs iuret ſe facturum aliquod peccatũ, & peccat iurãdo, & peccat iurm̃ ſeruãdo. Si quis aũt iurat ſe non facturum aliqđ melius bonum, quod tñ facere nõ tenetur, peccat quidem iurando, inquantum ponit obicem C

*In corp. art.

ſtè captiuus apud infideles, ꝓ redimẽda uita ſub iuſto promitteret decẽ millia ducatorũ &c. non eſſet ei relaxandũ iurm̃ tanti factũ ab infideli, ne nomẽ dñi blaſphemaretur ab infidelib. & ſimile eſt in ſimilib. Et quẽadmodum non ſp ſunt relaxãda talia iura, ita non ſp egent relaxatione, qñ. ſ. huiõi cõſumatio redẽptionis ꝓpriæ vexationis manifeſtè ꝓiudicialis ẽ bono aliorũ ſpũali, vel tpali: ut ſi quis timore mortis iurãuit ſe ceſſurũ eſſe ſuæ Eccleſiæ cui ꝑeſt, & euidenter cõſtet de damno ſpũali omnium ex tali ceſſione, non tenetur ſic ſe redimere ꝑ iurm̃: immo iurando peccauit, ꝑmittẽdo actũ malum pro ſui redẽptione: quia nõ ſunt facienda nec permittenda mala, ut eueniant bona. Et ſimile eſt in omnibus, quãdo actus promiſſus ẽ illicitus ex c reunſtãtiis adiacentibus, licèt abſolutè ſit licit*, ut in exẽplo dato de renunciatione apparet. Stant ergo iſta duo ſimul, & ꝙ coacta iuramẽta obligẽt coram Deo, & ꝙ Eccleſia relaxet & rationabiliter abſque alia commutatione.

¶ Ad ſecundam rationem principalem tendentem ad hoc, ꝙ in iuramento promiſſorio coacto non ſaluatur materia iuramenti, ſ. actus uirtutis, iam patet reſponſio: quia ſaluatur actus uirtutis, ſ. redemptio propriæ uexationis renunciando, uel dãdo, & ſi quid eſt aliud eiuſmodi: eſt. n. talis actus, ut dictum eſt, charitatis. Nec obſtat, ꝙ ſit ſpiritualiter nociuus proximo, & quaſi fouens malignitatem cogentium: quoniam hæc omnia non habet actus iſte, inquantum actio, ut ſcilicet exit ab agente, ſed inquantum paſſio, hoc eſt, ut recipitur a patiente. Et cõſiderare hæc, ad habentem publici boni curam ſpectat, q propterea relaxat iuramentum, & nõ ad perſonam oppreſſam, cui ſat eſt ſe redimere.

¶ Ad ultimã denique rationẽ principalem de promiſſione deficiente dicitur, ꝙ promiſſio & iuramentum promiſſoriũ, habent quidem eandem materiam, ſed non ſub eadem rõne. Nã D quia promiſſio alteri fit, reſpicit actum in ordine ad alterũ: iuramentũ uerò, quia de proprijs ẽt fieri põt, reſpicit actũ eundẽ abſolutè undecunque habeat rationem actus uirtuoſi. Et hinc fit, ut promittens latroni cum iuramento redimere uexationẽ ſuam dando illi centum, habeat iuramentum obligatorium, promiſſionem autem non. Nam latroni non tenetur ſeruare promiſſum, ſed ꝑ diuinum teſtimonium tenetur conſumare charitatis actum in fauorẽ ſuimet, non latronis, ſanctè inchoatum. Solue ergo diſtinguendo, & dicendo, ꝙ promiſſionẽ mediare inter iuramentum & materiam, intelligitur dupliciter. Vno modo, quantum ad rem, quæ iurando promittitur: & ſic eſt uerum. Alio modo, quo ad rationem, qua res promiſſa ſub iuramento cadit: & ſic non eſt uerum uniuerſaliter, ut declaratum eſt. Et propterea ſtat, quòd deſit ius promiſſionis, qa deeſt illius ratio. & non deſinat ius iuramenti ſuper eodem, qa non E deeſt illius ratio. Deficit ſiquidem materiæ ratio, qua ſubdatur promiſſioni obliganti huic homini cogenti, non tamen deeſt eidem materiæ ratio, qua ſubdatur iuramento, ut declaratum eſt. Et per hæc patet reſponſio ad primam confirmationem.

¶ Ad ſecundam autem, ſ. q confirmatio nihil dat, dicitur, ꝙ cõfirmatio cadens ſuper uno & eodem actu ſecundum omnino eandem rationem, nihil aliud facit niſi firmitatem, ſed confirmatio cadens ſuper eodem actu, ſecundùm tamen aliam rationem, ex hoc ipſo firmat actum eundem ſecundum aliã rationem. Et ſic eſt in propoſito, ut declaratum eſt.

¶ In eadem reſponſione ad tertiũ, dubium occurrit. Quomodo iuramentum de non denunciando, eſt contra publicam iuſtitiam, cum denunciatio ordinetur ad medelam peccantis, & non ad publicam iuſtitiam, nec proprium commodum denũciãtis. Et augetur dubium, quia paſſus diſpendium in propoſito, nõ ſpectat ad correctionem eius, qui eum coegit, nec mouetur propter bonum coactoris, ſed proprium.

¶ Ad hoc dr̃, ꝙ quia denũciatio ordinat̃ ad publici officij exercitiũ, primarius aũt finis officij publici, eſt bonũ publicũ: ideo denũciatio ẽt ordinatur ad cõe bonũ. Vñ maximè tenemur denũciare prælatis crimina, q̃ ſunt in damnũ ſpũale, uel corporale multitudinis, ut ſeminantes hæreſes, & proditores patriæ, & hmõi. Quod autẽ dr̃, ꝙ accuſatio ad bonũ publicum, denunciatio verò ad bonũ peccantis intẽdit, intelligendum eſt quo ad principales terminos, non quo ad uiã, hoc eſt, publicũ officium, quod iã denũciator, quàm accuſator implorat ſic, ꝙ accuſatio ad bonũ publicũ principaliter, ut terminum ordinatur: denunciatio uerò ad bonum eius q errauit principaliter ordinatur, ut terminum. Ita quod nullus tenetur accuſare, niſi propter bonum publicum: denunciare autem tenet̃ quandoque propter publicum, quandoque propter priuatum. & ultra hoc, quandoque poteſt denunciare, etiam ſi non teneatur. Spectat ergo ad publicam iuſtitiam denunciatio ſiuè propter bonum commune, ſiue propter bonum priuatum fiat: quia ad publici officij iuſtitiæ exercitium ordinatur. Vndè licèt paſſus diſpendium non ſperet correctionem coactoris, ſperat tamen ſemper tria. Primum eſt, commune bonum, quod fit compellendo coactores ad reſtituendũ, uel coercendo eos publica poteſtate. Secundum eſt, ꝙ coactor releuabitur ab onere reſtituendi de cætero, ac per hoc facilius conuerti poterit. Tertium eſt, propria ſubuentio de ſibi debito: undè iuramentum tale abſolutè eſt nullum, quia eius materia eſt negatio actus opportuni ad publicam iuſtitiam, mihi etiam utilem.

¶ In reſponſione ad quartum eiuſdem ſeptimi articuli, dubiũ D occurrit. An iuramentum dolosè factum, ſ. ſine intentione ſeruandi, obliget ad ſeruandum. Et eſt ratio dubij, quia author in litera dicit, quòd debet iuramentum tale ſeruari. & Iſido. ut habetur. 22. quæſtio. quinta, cap. Quacunque, plus dicit, ſcilicet quòd Deus iuramentum ſic accipit, ſicut ille cui iuratur intelligit. Multi autem doctores in hoc conuenire uidentur, quòd iuramentum factum non cum animo ſe obligandi, non obligat.

¶ Ad hoc dicitur, quòd cum quæſtio hæc locum non habeat, niſi in iuramento promiſſorio, ex natura promiſſorij iuramenti ueritas deducenda eſt. Sunt igitur in promiſſorio iuramento tria extra, & tria intus, ſcilicet in animo. Eſt ſiquidem exterius ipſum iuramentum, eſt & promiſſio, & hæc duo in præſenti, quando ſcilicet iuratur, ſunt. Eſt & obſeruatio in futuro tamen. Interius autem in animo iurantis tria ſunt, ſcilicet animus ad iurandum, animus ad promittendum, ani- E musad obſeruandum. Hæc namque omnia clarè patent in promiſſorio iuramento, ſi iuramentum, & non magis periurium eſt, inuenire. Quocirca tripliciter contingit ex defectu debitæ intentionis iurare. Primò, ſi deficit ſolum animus ad obſeruandum. Secundò, ſi cum hoc deficit etiam animus ad promittendum. Tertiò, ſi cum his deficit etiam animus ad iurandum. Exemplum primi patet in his, qui profitentur religionem etiam cum iuramento, ut habeant unde luxuriose uiuant. Exemplum ſecundi patet in his, qui licèt iurent ſe facturos, in corde tamen non promittunt, ſed mendacibus uerbis ſimulant ſe promittere. Exemplum tertij eſſet in his, qui licèt ore proferant uerba iuramenti ſibi nõta, non intendunt tamen iurare, ſed mendacibus uerbis ſimulant ſe iurare. Vnde ſingillatim ſingulos modos huius doloſi iuramenti diſcutiendo, dicamus, quòd ſi primo modo iuretur, ſcilicet cum animo iurandi, & promittendi, ſed non obſeruandi, iuramentum proculdubio obligat ad obſeruandum.

Spirituiſancto, qui eſt boni ꝓpoſiti inſpirator: non tamē peccat iuramentum ſeruando, ſed multò melius facit, ſi non ſeruet. Alio modo uergit in deteriorem exitum ꝓp aliquid, qđ de nouo emerſerat, quod fuit impræmeditatum: ſicut patet in iuramēto Herodis, qui iurauit puellæ ſaltanti ſe daturum, qđ petiſſet. Hoc enim iuramētum poterat eſſe a principe licitum intellecta debita cōditione, ſcilicet, ſi peteret quod dare deceret, ſed impletio iuramenti fuit illicita. Vnde* Ambro. dicit in 1. de Officiis. Eſt cōtra officiū nunquàm promiſſum ſoluere ſacramentum, ſicut Herodes q necem Ioannis præſtauit, ne promiſſum negaret.

AD III. dicēdum, quòd in iuramento quod quis coactus facit, duplex eſt obligatio. Vna quidē, qua ōligatur homini, cui aliquid ꝓmittit, & talis obligatio tollitur per coactionem: quia ille q uim intulit, hoc meretur, ut ei promiſſum non ſeruet. Alia aūt eſt obligatio, qua quis Deo obligatur, ut impleat quod per nomen eius promiſit: & talis obligatio non tollitur in foro cōſcientię, qa ma-

* Lib 3. c. 12. i.1. Et habe. 22. q.4. c. Eſt etiam cō tra.

uandum: quia defectus animi ad obſeruandum non excludit uinculū iuri, ſed rectitudinem intentionis. Si verò iuretur cū animo iurandi, ſed non promittendi, nec obſeruandi, qbuidā dr, ꝙ iurm non obliget, quia animum obligandi ſe nō habuit, qđ obligatio iurandi ex animo eſt. Et confirmatur ꝑ illud Grego 22 q. 5. c. Humanę aures, ubi dr, ꝙ diuina iudicia talia foris audiunt nta verba, qualia ex intimis proferuntur. Quia ergo ex corde nō ꝓferūtur animo obligādi, ſequitur quòd non obligent.

¶Præterea. Iuramentum promiſſoriū nihil aliud eſt, q̄ promiſſio firmata iuramento. Vbi ergo nulla eſt promiſſio, licèt ſit promiſſionis ſimulatio, nullū eſt iuramētum promiſſorium, & conſequēter non obligat ad obſeruandum.

¶Sed ſi diligentius cōtemplati fuerimus, inueniemus, ſalua iſtorum reuerentia, falſum eſſe quod dicunt, & in multis à ueritate alienum. In primis alienū à ueritate eſt qđ ſupponunt, ſ. quòd obligatio poſſit ſeparari à iuramento, quaſi in poteſtate hominis ſit iurare, & non obligari ex iuramento: hoc enim falſum eſſe conſtat in iuramento aſſertorio. Oportet namq; ſi iuratur, obligationem adeſſe ad dicendum uerū. Et proportionaliter eſt apud perſpicaciter ſpeculantes in iuramēto promiſſorio. Nam quia iuramētum promiſſorium, ut ex dictis patet, includit duas ueritates. ſ. aſſertoriam præſentis ꝓmiſſionis, & executoriam futuræ obſeruationis, ſuper utranq; n. cadit iuramentum promiſſorium. ſ. & quòd nunc promittit, & quòd in futuro exequetur: ideirco iuramēto promiſſorio duplex obligatio inſeparabiliter annexa eſt, una reſpū præſentis ꝓmiſſionis, & altera reſpectu futuræ executionis. Ac per hoc ſicut non eſt in poteſtate iurantis ſeparare à iuramento obligationē ad hoc, ꝙ in præſenti verè promittat: ita non eſt in poteſtate eius ſeparare ab eodem iuramēto obligationē ad hoc, ut in futuro verè exequatur. Alienum deinde à ueritate eſt, quòd obligatio iuramenti ex noſtro ſit animo: eſt namque ex natura ipſius iuramenti obligare. Alienum denique à veritate eſt, non progredi ex intimis cordis talem obligationē: quoniam ex hoc ipſo, quòd habet animum iurādi, oportet, velit nolit habeat animū ſe obligandi: quia obligatio à iuramento inſeparabilis eſt, per intellectum abſque contradictione non minus, quam eſſe diſciplinabilem ab homine. Alienum demum à ueritate eſt, ꝙ ubi nulla eſt promiſſio, nullum ſit iuramētum promiſſorium. Oportebat dicere. Vbi nulla eſt, nec eſſe debet ꝓmiſſio, ibi nullum eſt iuramentum promiſſorium: ſed ſi promiſſio nō ſit ex dolo, debeat tamen eſſe, & iuramentum interuenit, ibi eſt iuramentum promiſſorium, obligatorium ad promiſſionē in præſenti, & executionem in futuro. Alioquin iuramentu ms periret, & iuramentum ſimul eſſet, & non eſſet: quia ſi non obligat, non eſt: & ſi eſt, obligat: in propoſito autem eſſet, & non obligaret, ac per hoc eſſet, & non eſſet.

¶Dicendum eſt ergo, ſi iuratur animo iurandi, licèt non promittendi, nec obſeruandi, tenet iuramentū non ſolum in foro iudiciali, ſed in foro conſcientiæ, & obligat ad obſeruandū. Et ratio eſt, quia ſub iuramēto promiſſorio cōtinetur futura executio duobus modis, ſ. in ſua cauſa, quæ eſt promiſſio præſens: & in ſeipſa, quòd ſ. ponatur in eſſe tempore futuro. Et primū horum patet manifeſtè: ſecundum uero probatur ratione, & authoritate. Ratio eſt, quia ſi iuramentum caderet ſuper executione in ſua cā tantum, iuramentum promiſſorium nunq̄ uiolaretur ex defectu executionis, quod eſt manifeſtè falſum. Probatur ſequela, quia ſenſus iuramenti promiſſorij eſſet, Iuro me promittere. Qui enim iurat ſe promittere, iurat executionem promiſſi in ſua cauſa tantum. Tale autem iuramētū, ſ. Iuro me promittere, nō obligat niſi ad ueritatem aſſertoriam, ſcilicet, ꝙ uerū ſit me promittere, ut patet. Ac per hoc ſi ſic iurans in ueritate promiſit, conſummauit opus iuramenti. Et ſi poſtmodum pœnitet promiſiſſe, & non ſeruat, non eſt periurus: qa nō iurauit ſe ſeruaturū, ſed ſe ꝓmittere, qđ fuit uerū. Et

F ſic nullus erit periurus ex defectu obſeruationis iuſi promiſſorij: immo, ſi rectè inſpiciatur, ſequitur ex hac opinione, ꝙ nullū iurm erit promiſſorium, ſed oīa ſunt aſſertoria. Et accidit hic error, qa non diſcernitur diſtinctè inter duo, ſ. iurm promiſſorium, & iurm aſſertoriū promiſſionis. Nā aſſertoriū ꝓmiſſionis, eſt ſicut aſſertorium intentionis, locutionis, & aliorum actuū noſtrorum. Et qa executio continetur in aſſerta ꝓmiſſione, ut in cā ſuā, ut dictū eſt, tale iurm non eſt de executione, niſi in ſua cā. Iurm verò ꝓmiſſorium non ſolū obligat ad aſſertionē promiſſionis, ſed ad executionem ponendā in eſſe futuro tpe. Et iō ſi non obſeruatur omittēdo executionē iuratā, periuriū incurrit: ſicut ſi non ſeruatur omittendo ꝓmiſſionem aſſertā, periurium incurrit. Patet igitur, quod iuramentum promiſſorium obligatiuam uim habet ex natura ſua ad duo, ſcilicet ad promiſſionem ut aſſertam, quod includit habere uim ad executionē in ſua cauſa: & ad executionem in ſeipſa, ut ſcilicet ponatur in eſſe. Et ꝓpterea ſi omiſſum fuit primum, ſcilicet promiſſio, non ſequitur quòd omittendum ſit ſecundum, ſcilicet executio, ſed potius quòd primo malo additur ſecundum malum, omittendo in futuro executionem. Authoritas eſt S. Tho. in hoc art. in reſponſione ad primum, ubi clarè habes hanc diſtinctionem: de ueritate executionis in ſua cauſa, uel in ſeipſa. Et differentiam inter ſimplex uerbum de futuro, & iuramento firmatum, qđ ſcilicet ad illud ſufficit ueritas futuri in cauſa, ad hoc autem ultra hoc exigitur ueritas futuri in ſeipſo: quia obligatur, inquit homo ut faciat eſſe uerum id quod iurauit. Quid clarius, quamuis breuè?

¶Ex quibus patet ſolutio obiectorum in contrarium, & quàm bene dicatur in litera, quòd iurans in dolo, tenetur ſeruare iuramentum ſecundùm ſanum intellectum eius, cui præſtatur: & quàm benè dixerit Iſido. quòd doloſum iuramentum Deus ipſe intelligit, ſicut ille cui iuratur: ſi enim Deus ſic accipit, in foro conſcientiæ obligat.
I Si autem tertio modo iuratur, ſcilicet ſolo exteriori actu ſine animo obſeruandi, ſine animo promittendi, ſine animo iurandi, tunc nulla eſt obligatio ex iuramento ad executionem in foro conſcientiæ abſolutè: quia nullum eſt in ueritate iuramentum, ſed in apparentia tantum. Dixi autem abſolutè, quia ex ſuppoſitione ſcandali iudicis, uel partis exigentis ſeruari iuramentum, tenetur in foro conſcientiæ obſeruare propter iuramentum externum, ne ſcandalizet, quantum ex ſe eſt, audientes non ſeruari iuramentum. Neque enim meretur, ut credas ſibi dicenti, ſe non ex animo iuraſſe, ſed ſibiipſi imputet, quòd ſe ſic illaqueauit.

¶In eadem reſponſione ad quartum, dubium occurrit, An iurans coactè aliem ſimulatoriis uerbis, animo non ſe obligādi, nec adimplendi, peccet mortaliter ſic iurando. Et eſt ratio dubij, quia quidam ſenſerunt, ꝙ non, ſi habet aliquam tacitam
K in mente conditionem, puta, Si debebo. verbi gratia, Iurat dare latroni centum aureos, in mente tamen ſua intendit, ſi ſum obligatus, & non aliter. Et aſſerunt, quòd licet uti extra iudiciū ſimulationibus huiuſmodi, ut patet 22. q. 2. cap. Vtilem, ex authoritate Hieronymi. In oppoſitum autem eſt, quia iuramentum mendax eſt mortale.

¶Ad hoc dicitur, quòd hic eſt opus duplici diſtinctione. Prima eſt, de uerbis quæ in huiuſmodi iuramentis aſſumuntur: quia aut ſunt falſa, aut ſunt plures ſenſus habentia, & in uno uera, & in alio falſa: aut abſolutè uera, ſed ſic artificioſè compoſita, ut audiens alium ſenſum, non uerum accipiat. Secūda diſtinctio eſt, quia aut eſt ſermo in materia præiudiciali alteri, ut ſunt emptiones, vēditiones, actus iudicij, & huiuſmodi: aut ſine cuiuſquàm præiudicio. Et tunc dicitur, quòd in quacunque materia ſit, ſi uerba ſunt falſa, tale iuramentū eſt peccatum mortale. Et ratio eſt, quia ibi eſt mendacium iuramēto firmatum: quia ibi eſt falſa uocis ſignificatio, cum intentione fallendi in

cauſa

gis debet damnum tēporale ſuſtinere, q̃ iuramentum violare. Pōt tñ repetere i iudicio quod ſoluit, vel prælato denunciare, non obſtante ꝙ contrarium iurauit, qa tale iuramentum vergeret in deteriorē exitum: eſſet enim contra iuſtitiā publicam. B Romani aũt Pōtifices ab hmōi iuramentis homines abſoluerũt, nō quaſi decernētes hmōi iuramenta non eſſe obligatoria, ſed quaſi huiuſmodi obligationes ex iuſta cauſa relaxātes.

AD IIII. dicēdũ, ꝙ qñ non eſt eadē iurātis intentio, & eius cui iurat, ſi hoc prouenit ex dolo iurantis, debet iuramentum ſeruari ſm ſanum intellectum eius, cui iurametum præſtatur. Vnde *Iſidor. dicit. Quacumq; arte verborum quis iuret, Deus tñ q̄ cōſciētiæ teſtis eſt, ita accipit, ſicut cui iurat̄ itelligit. Et ꝙ hoc intelligatur de doloſo iuramēto patet per id, qđ ſubditur, dupliciter reus ſit, q̄ & nomē Dei in vanũ aſſumit, & ꝓximum dolo capit. Si aũt iurans, dolum nō adhibeat, obligatur ſm intentionem iurantis. Vnde *Gre. dicit 27. Moraliũ. Humanæ aures talia verba noſtra iudicāt, qualia foris ſonāt. Diuina verò iudicia talia foris audiũt, qualia ex intimis proferuntur.

*Lib. 2. de ſummo bono, ca. 31. a medio.

*Lib. 27. cap. 7. ante med.

ramento firmata. Vnde 22. q. 2. c. In dolo. dicit Aug. In dolo iurat, qui aliter facturus eſt, q̃ promittit. Vbi Gratianus in ſequen ti c. exponens, dicit: ille in dolo iurat, aut mendaciter promittit, in cuius mente eſt nō ſic ſe facturum, ut promittit. Nec excuſatur ꝑp implicitā ſubauditionē in mente retentā: qm̄ hmōi ſubauditio nō excuſat, quin ſit falſa uocis ſignificatio cum intētione fallendi illum, vt intelligat ſibi promitti, quã iſte non ꝓmittere intēdit. Et breuiter habeatur ꝓ vniuerſali regula, ꝙ mēdacio interueniēte, ſp iuramentũ eſt mortale. Et quia vbicumq; deficit anim' ꝓmittēdi, aut obſeruandi in iuramento promiſſorio, interuenit mēdaciũ, ideò ſp eſt mortale. Vbi autē deficit ēt animus iurandi, & ſolum exterioris iuramenti apparentia interuenit, mortale quoq; peccatũ eſt. Et ratio eſt, qa exterius iuramentum applicatur mendacio, quod eſt materia omnino contraria iuramento tam interiori, q̃ exteriori. Sicut ſi quis non animo colendi, ſed ſolo actu exteriori, coleret idola, vt de Marcellino dicitur, peccaret mortaliter, quia actũ exterioris cultus applicaret cui nō debetur: ita in propoſito actũ exterioris iuramēti, qui eſt actus latriæ applicaret materiæ contrariæ, ſcilicet mendacio, dum diceret, Deus eſt mihi teſtis, ꝙ ſic faciam, & non intendit facere. Eſt enim hoc exhibere Deo irreuerentiā coram hominibus, quibus mēdacium manifeſtũ fieri debet in non obſeruando. Et ſcriptum eſt. Quicumq; me erubuerit coram hominibus, hunc & filius hominis erubeſcet coram angelis Dei. Si verò non interueniunt uerba falſa, ſed plures ſenſus habentia, & in vno vera, & alio falſa, & à iurante intenduntur in ſenſu quo ſunt uera, ſi non eſt in iudicio, aut materia præiudiciali, quāmuis ſit intentio vt audiens fallatur, abſque peccato mortali ſit tale iuramentum, quia ueritas, & iuſtitia adſunt, licèt diſcretio deficiat: quoniam nō debet diuinũ teſtimonium his immiſceri, quaſi duplicitatibus. Si autem artificioſè compoſita uerba dicuntur, cum iuramento uera quidem, ſed non penetrabilia ab audiente niſi falſo, ceſſante præiudicio iuris, & hominis, abſque peccato fieri poteſt: quoniam contingit huic iuramēto omnes tres adeſſe comites, cum ſ. ex rōnabili cauſa fit. Nec obſtant verba Iſidori allata, ſcilicet quacumque arte verborum &c. quoniam intelligenda ſunt, quando falſa, aut præiudicialia ſunt, quoniam doloſa ſunt tunc. D

¶ Ad obiectionem autem in principio allatam, quia ſcilicet ſimulatio vtilis, eſt licita, dicitur, quòd accipiendo ſimulatiōnē pro mendacio falſum eſt, quòd quandoque ſit aſſumenda: accipiendo autem largè pro fictione, poteſt quandoque aſſumi. Hoc autem ſecundo modo dicit inferius in q. de ſimulatione author, quòd Hieronymus ſimulationem accepit: in noſtro autem caſu manifeſtè concurrit mendacium.

¶ Ex his autem in tot dubijs de iuramentis coactis, & ſimulatis diſcuſſis patet, quòd ſi quis animo euadēdi iurat redire ad carcerem, in foro conſcientiæ tenetur redire ad carcerē, quantumcumque iniurioſum ſiuè iniuſtè, ſiuè iuſtè pauatur. Et ratio in principio eſt, quia materia eſt licita, & ſancta. Nam uelle pati iuſtum, & uelle pati iniuſtum, ſanctum eſt: materia autē exiſtente ſancta, iuramentum non perdit uim ſuam obligatoriam, ut patet ex dictis. Nec iura, quæ afferuntur in oppoſitum à quibuſdam, ſcilicet extra de his quæ metus cauſa c. 1. & 3. q. 1. c. Loratus, aliquid probant in contrarium: ſed iuramenta metu facta in foro iudiciali tractant. Et hoc particulare ſit ſcriptum, ut de ſimilibus idem intelligatur iudicium. E

¶ Sed reſtāt circa diſcuſſam materiā adhuc dubitationes duæ. Prima eſt, An iurare ſuper uero cum animo nō iurandi, ſit peccatũ mortale. Secunda eſt, An iurare cum animo ſe non obligandi, ſit interpretandum pro iurare cum animo non iurādi. ¶ Eſt autem primi dubij ratio, quia iurando uerũ animo non iurandi, nec Deo, nec homini fit iniuria: qm̄ Deus nō affertur ex iuramēto exteriori in teſtē falſi, quia iuratur uerũ: nec homini detrimētũ aliquod affertur: quia in nullo homo læditur, A niſi in nocituam vnius ſingularis, ſcilicet, ꝙ ille habet animum iurandi, in quo fallere non excedit limites peccati venialis. ¶ In oppoſitũ aũt eſt, ꝙ veritas ſermonis dēt eſſe comes iuramēti, & ſi deſit in materia iuramēti, hoc eſt, in eo, qđ iuramēto cōfirmat, ē mortale. ergo à fortiori, ſi deſit in forma, hoc eſt, i ipſa iurōne, qa ſ. iuratio ipſa eſt mēdaciũ, magis eſt mortale. ¶ Secũdi aũt dubij rō eſt, qa intēdens ſe nō obligare, intendit qc quid annexũ neceſſario eſt ad hoc, ꝙ eſt ſe non obligare: ſed ad iuramentũ cũ aīo nō obligādi annectitur neceſſario anim' nō iurandi. ergo iurare cum aīo non ſe obligandi, interpretādũ eſt pro iurare cũ animo non iurandi. ¶ In oppoſitum autē eſt, quia mentiens in vno non eſt interpretādus mētiri in duobus: ſed iurans cum animo ſe non obligandi, mentitur in C materia iuramenti, ſcilicet in promiſſione, ad quam non intēdit ſe obligare, vt dicit. ergo non eſt cenſendus mentiri etiā in forma iuramenti. Conſtat enim quòd iurare cum animo nō iurandi, eſt mentiri in ipſa iuratione.

¶ Ad euidentiam primi dubij ſciendum eſt, quòd in hac quæſtione non eſt difficultas ex parte materiæ, quia ſupponitur, ꝙ verum dicatur, & iuſtum: ſed ex parte ipſius actus iurandi, in quo mendacium inuenitur, quia iurat uerbo, & non mente. Et propterea oportet ex parte mēdacij uidere ſi ſit pernicioſum: apparet enim quòd non, quia mentiendo, dum dicit: Deus eſt teſtis, non attribuit aliquid non competens Deo: quoniam uerum eſt, quòd Deus eſt teſtis, omnis ueritatis, ſed attribuit ſibi ipſi, quod non conuenit, ſcilicet ſe inuocare in teſtem Deũ: in hoc enim mentitur, hoc in nullius iniuriam uidetur eſſe. Sed ſi ſubtilius inſpexerimus, apparebit hoc mendacium pernicioſum ex propria natura, quoniam directè cōtrariatur fini iurationis, ſcilicet confirmationi ueritatis: ideò enim iuramus, D vt ueritatem confirmemus. Iurare namque non cum animo iurandi, eſt confirmare, & non confirmare ueritatem. Nam quia iurat actu exteriori, firmat ueritatem inquantum eſt ex ſpecie actus exterioris: quia verò non iurat mente, non confirmat ueritatem. Vnde actus iſte ſic peruerſus in ſeipſo, ut ſibi ipſi ſit contrarius, eſt pernicioſus toti generi humano, utpote quantum in ſe eſt, tollens à iuramento exteriori finem quare fit, ſcilicet confirmationem ueri. Et ſimiliter, quātum ex ſe eſt eneruans fidem dandam exteriori iuramento. Magis autē apparet directè pernicies huiuſmodi ficti iuramenti, conſiderando iuramētum in ordine ad Deum. Nam ſic iurare, eſt ex ſuo genere illudere diuino teſtimonio quia ex actu exteriori inducit diuinum teſtimonium, & ex actu interiori diſſentit inuocationi diuini teſtimonij, quod nihil aliud uidetur, quàm quædam diuini teſtimonij illuſio: & per hoc patet ſolutio obiectionis in oppoſitum. Nec putes me immemorem ſupraſcriptorũ, E ſcilicet, quòd iurans ſecum animo non iurādi, non ligatur, ac per hoc non iurat. Cũ enim homo ſibi ipſi loquitur, non habet locum mēdacium nec in materia, nec in forma: ſed ſola ibi interuenit vana, & fatua ꝓlatio illorum uerborum tamquàm nihil ſignificātium: ita quòd omnia uerba, etiam ipſa iuratio, materialiter proferuntur, & ſupponunt, nec contingunt hæc perſonis ſani capitis in hoc.

¶ Ad ſecundum dubium dicitur, quòd cum quis fatuè ſecum ſibi ipſi iurat, cum animo non ſe obligandi, iurare illud ꝓ uano habendum eſt: quia cum nulla ſit ibi materia, quoniā uerba quæ dicũtur, materialiter ſumuntur, iuramentum ſuper nihilo proferatur, ac per hoc indiſcretè: ſed cum quis alteri promittit, aut dicit ſub iuramento cum animo ſe non obligandi, iuramentum pro iuramento cum animo iurandi interpretandum eſt. Et ratio eſt, quia in iuramento animus iurādi concurrit directè, & manifeſtè ipſi iurationi. Ac per hoc nunquàm interpretandum eſt deeſſe animũ iurandi, niſi manifeſta ſit huiuſ-

modi intentio iuranti. Regulare ſiquidẽ ac naturale eſt, ut iurantes habeant animũ iurandi. Et qñ ex aĩo non ſe obligandi, non niſi indirectè, & occultè ſequitur intentio nõ iurandi: iõ ex animo non ſe obligandi non eſt interpretandũ iuramentũ, quod ſit factum animo non iurandi. Quinimmo ex errore vr̃ ꝓcedere animus iſte non ſe obligãdi, quia ſcilicet putant poſſe ſe ſeparare obligationem à iuramento.

Porrecta per totum. 488

¶ Et per hoc patet reſponſio ad obiectionẽ pro contraria parte. Non enim quicũque vult aliqd, vult omne neceſſario annexum ſibi incognitum, quod credit nõ eſſe annexũ: immò, ex errore vult implicitè cõtradictoria latentia apud eum.

SVP QV. LXXXIX. ART. VIII.

IN art. 8. eiuſdẽ 89. q. nota pro intellectu literę tria. Primũ eſt, ꝙ in obſeruatione tam uoti, quàm iuramẽti concurrũt duo, ſcilicet ipſa obſeruatio voti, uel iuramenti, & actus ſeruatus, q promiſſus, vel iuratus erat, puta, dare centum aureos. Commune eſt autem uoto, & iuramento, ꝙ ipſa obſeruatio vtriuſque ſpectat ad religionem: quoniam ex diuino aliquo cauſatur, ut ĩ litera dĩ, & ad diuinum cultum ſpectat reddere Deo tã uota, quàm iuramẽta. Sed differentia inter uotum, & iuramentum eſt quoad actus ſeruatos: quia in uoto etiam actus ſeruatus eſt actus religionis, imperatus tñ. In iuramento autẽ actus ſeruatus relinquitur ſuæ naturæ, & nõ eſt fact⁹ religionis act⁹, vt in articulo quinto huius quæſtionis dicimus. Secundum eſt, quòd licet fidelitas & reuerentia, diuerſarum uirtutum ſint, inter homines, vt patet ex diſtinctione virtutũ ordinatarum ad honorandũ, & ad fidẽ ſeruandã, in ordine tñ ad Deũ fidelitas, & reuerẽtia eiuſdẽ uirtutis ſunt ſcilicet religionis. Decet.n. vt q̃ in inferioribus diuiſa ſunt, in ſuperiori vniantur. Tertiũ eſt, ꝙ dictum literæ, ſ. Omnis infidelitas irreuerentiam continet, ſi ſecundum ſubiectã materiam reſtringatur, ſcilicet reſpectu domini, clarum eſt. Maxima nãque, ut in litera ſubditur, irreuerentia domini uidetur infidelitas ad eum. Si uero uniuerſaliter, ut ſonat, intelligẽdũ eſt, nõ caret ſcrupulo, cũ fides etiam ſit ſupremorum ad infimos. Veruntamen uerificatur ratione contemptus annexi: quia quicumque infidelis alicui eſt, ipſum parui pendere uidetur, ac per hoc dehonorare, quod ad irreuerentiam ſpectat.

*q. 88. artic. 1.

Cancelu. m

ARTICVLVS VIII.

Vtrum maior ſit obligatio iuramenti, quàm voti.

AD OCTAVVM ſic ꝓceditur. Vr̃ ꝙ maior ſit obligatio iuramenti, q̃ uoti. Votum enim eſt ſimplex promiſſio: ſed iuramentũ ſupra ꝓmiſſionẽ adhibet diuinũ teſtimoniũ. ergo maior eſt obligatio iuramẽti, q̃ uoti. G

¶ 2 Præt. Debilius ſolet ꝑ fortius confirmari: ſed uotũ interdum confirmat iuramẽto. ergo iuramentum eſt fortius, q̃ uotum.

¶ 3 Præt. Obligatio uoti cãtur ex animi deliberatione, ut ſupra * dictum eſt: obligatio autẽ iuramẽti cãtur ex diuina ueritate, cuius teſtimonium inuocatr̃. Cum ergo ueritas Dei excedat H deliberationem humanam, uidetur ꝙ obligatio iuramẽti ſit fortior, quàm obligatio uoti.

SED CONTRA. Per uotũ obligatur aliquis Deo, ꝑ iuramẽtũ aũt obligatr̃ aliquis interdũ homini. magis aũt obligatur hõ Deo, q̃ homini. ergo maior eſt obligatio uoti, q̃ iuramenti.

RESP. Dicẽdũ, ꝙ vtraq; obligatio, ſcilicet uoti, & iuramenti, cauſatur ex aliquo diuino, I aliter tamẽ, & aliter. Nam obligatio uoti cauſatur ex fidelitate, quam Deo debemus, ut. ſ. ei promiſſum ſoluamus. Obligatio autem iuramenti cauſatur ex reuerentia quam debemus ei, ex qua tenemur ꝙ uerificemus id, quod per nomẽ eius ꝓmittimus. Omnis autem infidelitas irreuerentiam cõtinet, ſed non conuertitur. Vr̃ enim infidelitas ſubiecti ad dominũ eſſe K maxima irreuerẽtia: & iõ m uotum ex rõne ſua magis eſt obligatorium, quàm iuramentũ.

AD PRIMVM ergo dicẽdũ, ꝙ uotum eſt promiſſio non quæcumque, ſed Deo facta, cui infidelem eſſe grauiſſimum eſt.

AD II. dicendũ, ꝙ iuramẽtũ nõ adhibet uoto quaſi aliquid firmius, ſed ut ꝑ duas res immobiles maior firmitas habeatur.

AD III. dicendum, quòd deliberatio animi dat firmitatẽ uoto, quantum ex parte uouentis eſt. Habet tamen maiorem firmitatis cauſam ex parte Dei, cui uotum offertur.

ARTICVLVS IX.

Vtrum aliquis poſſit in iuramento diſpenſare.

AD NONVM ſic procedit. Vr̃ ꝙ nullus poſſit diſpenſare in iuramento. Sicut enim ueritas requiritur ad iuramentũ aſſertorium, quod eſt de præterito, uel præſenti: ita ad iuramentum promiſſorium, quod eſt de futuro: ſed nullus poteſt cũ aliquo diſpenſare ꝙ de præſentibus, uel præteritis iuret contra ueritatem. ergo etiã nullus poteſt diſpenſare, ꝙ non faciat aliquis eſſe uerum id, quod cum iuramẽto in futurum promiſit.

¶ 2 Præt. Iuramentũ promiſſoriũ inducitur ad utilitatẽ eius, cui fit ꝓmiſſio: ſed ille, ut uidetur, non põt relaxare, quia eſt contra reuerentiã diuinam. ergo multo minus ꝑ aliquẽ aliũ poteſt ſuper hoc diſpenſari.

¶ 3 Præt. In uoto quilibet epiſcopus poteſt diſpenſare, exceptis quibuſdam uotis, quæ ſoli Papæ reſeruantur, ut ſupra* habitum eſt. ergo pari ratione in iuramento, ſi eſſet diſpenſabile, quilibet epiſcopus poſſet diſpenſare: quod tamen uidetur eſſe contra iura. non ergo uidetur quòd in iuramento poſſit diſpenſari.

F SVPER QVAEST. LXXXIX. ART. IX.

IN ar. 9. eiuſdem 89. q. nota conuenientiam, & differentiam inter uotum, & iuramentum, quo ad diſpenſationis authoritatem. Nã conueniunt in hoc, ꝙ utrobiq; diſpenſatio, commutatio, irritatio, aut relaxatio fit ratione materiæ, ut habes clarè in litera. Differũt verò in duob⁹ ad ꝓpoſitum, ſ. in qualitate materiæ, & in perſona cui fit. Nã uoti ꝓpria materia eſt ſolũ bonum ſupererogationis, & ſoli Deo uotũ fit. Iuramenti autem propria materia eſt non ſolum bonũ ſupererogationis, ſed etiam bonũ de neceſſitate ſalutis, ut reddere debitũ, ſeruare fidem &c. & uniuerſaliter quodcumq; licitũ: ita tamen quod non ponatur contra Spiritumſanctum. Et fit iuramentum non ſolũ Deo, ſed frequentiſſimè homini. Et hinc prouenit duplex differentia. Prima eſt, ꝙ in uotis diſpẽſando, ſeu cõmutando attẽditur quid magis Deo acceptum ſit, ut prædictũ eſt. In iuramentis aũt oportet reſpicere ad præiudicium hoĩs, cui factũ eſt, & in cuius fauorem factũ eſt. Et hinc ſequitur altera, ſ. ꝙ homo non põt uotum relaxare, quia nõ fit homini: ſed iuramentum põt hõ homini relaxare, ut in litera dicitur in reſponſione ad ſecundum: quia fit homini ꝓp ipſum hominẽ, & ꝙ prælatus eccleſiaſticus, et Papa, nõ hẽt ita poteſtatem ſuper iuramenta, ſicut ſupra uota: Quia non eſt ita in poteſtate Papæ auferre ius tertij in rebus nõ eccleſiaſticis, ſicut eſt in poteſtate ſua cõmutare in aliquid gratius Deo, quia eſt Dei uicarius, & nõ eſt uicarius illi⁹ hominis: nec ita eſt ſuper eũ, ut poſſit illum rebus ſuis priuare ad libitum. Et hoc non eſt ꝓp defectum poteſtatis Papæ, aut excellentiam iuramenti, ſed ex natura contractus iuramento firmati, ſ. inter hominem & hominẽ. Quocirca ceſſante præiudicio hominis, ita iuramenta ſubiiciuntur Eccleſię poteſtati, ſicut & uota. Et cũ iuramentum ſit minus obligatiuum, q̃ uotum, ut præhabitum eſt, conſequens eſt, ut omnia iuramenta ſubſint inferioribus Papæ, quæ ſi eſſent ſicut uota, ſubeſſent eiſdẽ quia cui cõceſſum eſt poſſe ordinare in maius, cõceſſum eſt poſſe & in min⁹. Et ſimiliter uidentur reſeruata oĩa iura Papæ, quæ ſi eſſent uota, eſſent Papæ reſeruata, ut iuramentũ de caſtitate, & huiuſ. Et ex hac radice Eccleſia diſpẽſat in iuramẽtis coactis, quia ſ. ceſſat præiudiciũ hoĩs, & audacia malorũ coercetur diſpẽſando.

Porrecta per totum. 489

* q. præc. artic. 12. ad 3.

Sed contra eſt, ꝙ votũ eſt maioris obligationis, quàm iuramentũ, vt ſupra * dictum eſt: ſed in voto poteſt diſpenſari. ergo in iuramento.

Resp. Dicẽdũ, ꝙ ſicut ſupra * dictũ eſt, neceſſitas diſpenſationis tã in lege, q̃ in voto, eſt propter hoc ꝙ id qđ in ſe, vel vniuerſaliter conſideratum eſt vtile, & honeſtum ſ̃m aliquem particularem euentũ poteſt eſſe inhoneſtum & nociuũ: quod non põt cadere nec ſub lege, nec ſub voto. Quod autem aliquid ſit inhoneſtũ, vel nociuũ, repugnat his, quæ debẽt attendi in iuramento. Nã ſi ſit inhoneſtum, repugnat iuſtitiæ, ſi ſit nociuum, repugnat iudicio: & ideo [m] pari ratione etiam iuramento diſpenſari poteſt. [n]

Ad primvm ergo dicẽdũ, ꝙ diſpẽſatio quæ fit in iur̃o, non ſe extẽdit ad hoc, ꝙ aliqd contra iur̃m fiat. Hoc.n. eſt impoſſibile, cum obſeruatio iur̃i cadat ſub præcepto diuino, quod eſt indiſpenſabile: ſed ad hoc ſe extendit diſpenſatio iur̃i, vt id qđ ſub iur̃o cadebat, ſub iuramento non cadat, quaſi nõ exiſtens debita materia iuramenti, ſicut & de voto ſupra * diximus. Materia autem iuramenti aſſertorij, quod eſt de præterito, vel præſenti, in quandã neceſſitatẽ iã tranſit, & immutabilis facta eſt: & ideò diſpenſatio non referretur ad materiã, ſed referretur ad ipſum actũ iur̃i. Vndè talis diſpenſatio directè eſſet cõtra præceptũ diuinũ: ſed materia iur̃i ꝓmiſſorij eſt aliquid futurũ quod variari põt, ita. ſ. ꝙ in aliquo euentu poteſt eſſe illicitũ, & nociuum, & per conſequens nõ eſſe debita materia iur̃i, & ideò diſpenſari poteſt in iur̃o promiſſorio: quia talis diſpenſatio reſpicit materiam iuramenti, & non contrariatur præcepto diuino de iuramenti obſeruatione.

Ad secvndvm dicẽdũ, ꝙ hõ põt alteri ꝓmittere aliquid ſub iur̃o dupliciter. Vno modo, qñ ꝓmittit aliquid pertinẽs ad vtilitatem ipſius, puta, ſi ſub iur̃o promittat ſe ſeruiturum ei, vel pecuniã daturum: & a tali promiſſione poteſt abſoluere ille, cui ꝓmiſſio facta eſt. Intelligit enim iã ei ſoluiſſe promiſſum, qñ facit de eo ſ̃m eius vtilitatem. Alio modo, promittit aliquis alteri, qđ pertinet ad honorẽ Dei, vel vtilitatẽ aliorũ, puta, ſi aliquis ſub iur̃o promittat alicui ſe intraturũ religionem, vel aliqd opus pietatis facturũ: & tũc ille, cui ꝓmittitur, nõ põt abſoluere ꝓmittentẽ, quia promiſſio non eſt facta ei principaliter, ſed Deo: niſi fortè ſit interpoſita cõditio rõne cuius poſſit. ſ. ſi illi videbit̃ cui ꝓmittitur, vel aliq̃d aliud tale.

Ad tertivm dicẽdũ, ꝙ qñque illud qđ cadit ſub iur̃o promiſſorio, eſt manifeſtè repugnãs iuſtitię, vel q̃a eſt peccatũ, ſicut cũ aliq̃s iurat ſe facturũ homicidiũ: vel quia eſt maioris boni impeditiuũ, ſicut cũ aliquis iurat ſe nõ intraturũ religionẽ. Et tale iur̃m diſpẽſatione nõ indiget, ſed in primo caſu tenetur aliquis tale iur̃m nõ ſeruare: in ſecundò aũt caſu licitum eſt & ſeruare, & non ſeruare, vt ſupra * dictũ eſt. Qñque verò aliquid ſub iur̃o [d] promittitur, de quo dubiũ eſt, vtrum ſit licitum vel illicitũ, proficuum vel nociuum aut ſimpliciter, aut in aliquo caſu: & in hoc põt q̃libet epiſcopus diſpenſare. Qñque verò ſub iur̃o promittitur aliquid, qđ eſt manifeſtè licitũ, & utile. Et in tali iur̃o non uidetur habere locum diſpẽſatio, uel cõmutatio, niſi aliquid melius occurrat ad cõmunem utilitatem faciendum: quod maximè uidetur pertinere ad poteſtatẽ Papæ, qui habet curã uniuerſalis Eccleſiæ: uel etiam abſoluta relaxatio, quod etiam ad Papam pertinet in omnibus generaliter, quæ ad diſpenſationem rerum Eccleſiaſticarum pertinent, ſuper quas habet plenitudinem poteſtatis. Sicut & ad unumquemque pertinet irritare iuramẽtum, quod à ſibi ſubditis factum eſt, circa ea quæ eius poteſtati ſubduntur: ſicut pater poteſt irritare iuramentũ puellæ, & uir uxoris, ut dicitur Num. 30. ſicut & ſupra de uoto * dictũ eſt.

Ar. præ. — Ar. 10. q. præced. — Concl. m — q. præc. art. 10. ad 2. — Ar. 7. ad 2. — D. 79. — q. præc. ar. 8. & 9.

Articvlvs x.

Vtrum iuramentum impediatur per aliquam conditionem perſonæ, vel temporis.

Porrecta per totum. 490 3. q. 1. 39. in expo. lit.

Ad decimvm ſic proceditur. Videtur ꝙ iuramentum non impediatur per aliquam conditionem perſonæ, uel temporis. Iuramentum enim ad confirmationem inducitur, ut patet per Apoſtolum ad Hebræ. 6. ſed cuilibet conuenit [h] confirmare dictum ſuum, & quolibet tempore. ergo uidetur quòd iuramentum non impediatur per aliquam

[m] eodẽ art. in rñſione ad tertiũ, nota ꝙ dupliciter contingit fieri relaxationẽ iur̃i, ſ. directè, vel indirectè. Directè quidẽ fit duabus viis, aut rõne materiæ, quia. ſ. materia eſt poteſtati relaxantis ſubdita, vt contingit in patre reſpectu filij, & viro reſpectu vxoris, & dño reſpectu ſerui, & hmõi: aut rõne publici officij, quia. ſ. ſic expedit facere, quis ille, qui iurauit licitè poſſet ſeruare, vt contingit in iuramẽtis coactis. Et vtraq; via vtit̃ Eccleſia in relaxatione iuramẽti. Prima qdẽ in diſtributione, ſeu diſpẽſatione & rerũ eccleſiaſticarũ, & officiorũ eccleſiaſticorũ, ſuper qbus Papa habet plenitudinẽ poteſtatis in diſpẽſando, ſeu diſtribuendo. Et hoc mõ relaxari poſſunt iur̃a facta à bñficiatis de rebus Eccleſiæ, diſponente Papa aliter de rebus illis. Et ſimiliter iur̃a de cõferendis, aut ſuſcipiendis bñficijs, officijs, aut gradibus eccleſiaſticis, ſic relaxãtur, vt pluries fieri videmus, dũ relaxãtur iur̃a Baccalaureorũ in theologia, de non ſuſcipiẽdo alibi magiſteriũ. Oĩum aũt horũ cauſa eſt, quia hęc ita ſubſunt inferioribus poteſtatibus, vt Papa ſit magis potẽs ſuper hæc diſpẽſanda, diſtribuẽda, committẽda, inhibẽda, cõmunicãda, q̃ quęcũque inferior poteſtas tã perſonalis, q̃ collegialis, vt nulli iniuriã faciat vtẽdo iure ſuo. Immò in ipſo iur̃o intelligitur ſemp ſuperioris ius exceptũ, vt patet extra de iureiurãdo. ca. cõtingit. Venientes. Secũda aũt via, ſ. ex publico officio, vtitur Eccleſia, qñq; quidẽ in pœnã eius, cuius iur̃m erat præſtitũ, vt patet de relaxatione iur̃i exhibiti excõmunicato 15. quæſt. 6. c. Nos ſanctorũ, & cap. Iuratos. Qñq; vero & in pœnã, & in odiũ humanę ſæuitiæ, vt ſit in relaxatione iuramẽtorũ coactorũ, vt patet, extra, de iureiurãdo. ca. Si vero. Qñq; verò pp bonũ publicum. Sed hic opus eſt ſale, ne cuiquàm fiat p̃iudiciũ. Indirectè autẽ relaxãtur ab Eccleſia iur̃a ex naturali ſequela, vt ſi deponit Epiſcopũ, ex naturali ſequela oẽs iur̃o aſtricti illi quatenus Epiſcopo, non tenentur ei amplius. Et ſimiliter ſi remouet ſtatuta alicuius religionis, vel collegij ex naturali ſequela nõ tenẽtur qui uouerũt, aut iurarũt ſeruare ſtatuta: quia nõ ſunt amplius ſtatuta. Et ſimiliter ſi priuat iuſtè regẽ regno, oẽs qui illi perſonæ iurauerãt ſe fouturos illũ in regno, non tenentur amplius: quia ex hoc ipſo, ꝙ iudicatus iuſtè eſt indignus regno, nullus tenetur eum amplius fouere in eodẽ. Conſueuit tñ vt videtur, Eccleſia & qñ directè, & qñ indirectè relaxat iuramẽtum, mẽtionem facere de talis vinculi relaxatione, vt ex ſcientia poteſtatem habentis, intelligatur procedere relaxatio, ne ſurreptio opponat̃. Et de votis & iuramentis pro nunc dicta ſufficiant, & pro tota hac quæſt. 89.

aliquam conditionem perſonæ, vel temporis.
¶2 Præt.[b] Maius eſt iurare per Deum, quàm per Euangelia. Vñ* Chryſ. dicit: Si aliqua cauſa fuerit, modicum uidetur facere, qui iurat per Deū: ſed qui iurat per Euangelia, maius aliquid feciſſe uidetur. Quib* dicendum eſt: Stulti, ſcripturæ propter Deū factæ ſunt, non Deus propter ſcripturas: ſed cuiuslibet conditionis perſonæ, & quolibet tempore in cōi locutione conſueuerunt iurare per Deum. ergo multo magis licitum eſt eis iurare per Euangelia.
¶3 Præt. Idē [b] non cauſatur ex cōtrariis cauſis, quia contrariæ cauſæ ſunt contrariorū: ſed aliq excluduntur a iuramento ppter defectum perſonæ, ſicut G pueri añ quatuordecim annos, & ēt illi, qui ſemel fuerunt periuri. non ergo uidetur, quòd aliq prohibeantur iurare uel propter dignitatem, ſicut clerici, aut etiam propter temporis ſolemnitatem.
¶4 Præt. Nullus hō uiuēs in hoc mūdo eſt tātæ dignitatis ſicut angelus. dr. n. Matthe. 11. quòd qui minor eſt in regno cœlorū, maior eſt illo. ſ. Ioanne Baptiſta adhuc in mundo uiuēte; ſed angelo cōuenit iurare. dicitur. n. Apoc. 10. quòd angelus iurauit per uiuentem in ſęcula ſęculorum. ergo [b] nullus homo propter dignitatem debet excuſari à iuramento.

Sed contra eſt, quòd hr * 2. q. 5. Presbyter uice iu I ramēti per ſanctā cōſecrationē interrogetur. Et † 22. q. 5. dr. Nullus ex eccleſiaſtico ordine cuiquā laico quicquā ſuper ſancta Euangelia iurare pſumat.

Respon. Dicēdū, quòd in iurō duo ſunt cōſideranda. Vnū quidē ex parte Dei, cuius teſtimoniū inducit: & quantū ad hoc debet iurō maxima reuerētia. Et pp hoc [m] a iurō excludunt pueri añ annos pubertatis, qui non cogunt ad iurandū: [n] quia nondū hūt perfectū uſum rōnis, quo poſſint cū reuerentia debita iurm pſtare. Et iterū: [p] piuri, qui ad iurm non admittunt, [q] quia ex retroactis pſumit, quòd debitā reuerentiam iurō non exhibebunt. Et ppter hoc ēt, ut iuramento debita reuerētia exhibeat, dr * 22. q. 5. Honeſtū eſt, ut qui in ſanctis audet iurare, hoc ieiunus faciat cum oī honeſtate, & timore Dei. Aliud aūt eſt cōſiderādū ex parte hoīs, cuius dictū iurō confirmatur. Nō. n. indiget dictū hominis
3 nis confirmatione, niſi quia de eo dubitat. Hoc autē derogat dignitati perſonæ, ut dubitet de ueritate eorū quæ dicit: & ideo [r] pſonis magnę dignitatis nō cōuenit iurare. Propter quod dr * 2. q. 4. c. Si quis presbyter, quòd ſacerdotes ex leui cā iurare non debent: tñ pro aliqua neceſſitate, uel magna utilitate licitū eſt eis [s] iurare & præcipuè pro ſpiritualibus negotiis: pro quibus ēt iuramēta competit pſtare in ſolemnibus diebus, quibus eſt ſpiritualibus rebus uacandū: non aūt tunc ſunt iuramenta præſtāda pro
4 rebus tēporalib*, niſi fortè ex magna neceſſitate.

Ad primvm ergo dicendū, quòd quidā ſunt, qui dictū ſuum confirmare non poſſunt pp defectū eorum: & quidam ſunt, quorum dictum adeò debet eſſe certum, quòd confirmatione non egeat.

Ad II dicendū, quòd iuramentum ſm ſe conſideratum, tantò fortius eſt, & magis obligat, quantò maius eſt id, per quod iuratur, ut * Auguſ. dicit ad Publicolam: & ſecundùm hoc, maius eſt iurare per F Deum, quàm per Euangelia. Sed pōt eſſe ecōuerſò propter modum iurandi, utpote ſi iuramentū, quod fit per Euangelia, fiat cū quadā deliberatione, & ſolēnitate: iuramentum autem quod fit per Deum, fiat leuiter, & abſque deliberatione.

Ad III dicēdū, quòd nihil prohibet aliquid tolli ex contrariis cauſis per modum ſuperabundantię, & defectus: & hoc modo aliqui impediuntur à iuramento, quia ſunt maioris authoritatis, quàm quòd eos iurare deceat: aliqui uerò, quia ſunt minoris authoritatis, quàm quòd eorum iuramento ſtetur.

Ad IIII dicēdum, quòd iuramentum angeli inducitur non pp defectum ipſius, quaſi non ſit eius ſimplici dicto credendum, ſed ad oſtendēdum id, quod dr, ex infallibili Dei diſpoſitione procedere. Sicut etiam & Deus aliquando in ſcripturis iurans inducitur, ad oſtēdendum immobilitatē eius quod dicitur, ſicut Apoſtolus dicit ad Hebr. 6.

Homil. 44. in Matth. in opere imperfecto a medio illius, tom. 2.

** 2. q. 5. c. presbyter † 22. q. 5. ca. Nullus ex Eccleſiaſtico.*

Concluſionis pars 1.

** 22. q. 5. ca. Honeſtum.*

** 2. q. 4. vel 5. (ſecūdū aliquos codices) ca. Si qs presbyter.*

** Epiſ. 54. aliquātulū à principio, t. 2.*

QVAESTIO XC.

De aſſumptione diuini nominis per modum adiurationis, in tres articulos, diuiſa.

Postea cōſiderādum eſt de aſſūptiōe diuini nois per modū adiurationis. Et circa hoc quæruntur tria.
¶Primò, Vtrum liceat adiurare homines.
¶Secundò, Vtrum liceat adiurare Dęmones.
¶Tertiò, Vtrum liceat adiurare irrationales creaturas.

ARTICVLVS I.

Vtrum liceat adiurare hominem.

Ad primvm ſic pcedit. Vr quòd nō liceat hoīem adiurare. I Dicit. n. * Origenes ſup Matth. Aeſtimo quoniam nō oportet, ut uir qui vult ſm Euangelium viuere, adiuret alterum. Si. n. iurare nō licet quantum ad euangelicum Chriſti mandatum, notum eſt, quia [h] nec adiurare alterū licet.
¶2 Præt. Manifeſtum eſt, quòd Princeps ſacerdotum Ieſum illicitè [b] adiurauit per Deum viuum.
¶3 Præt. Quicunq; [h] adiurat aliquē, quodammodo ipſum com K pellit: ſed non licet alium inuitū cogere. ergo uidetur quòd nec liceat alium adiurare.
¶4 Præt. Adiurare eſt [h] aliquē ad iurandū inducere: ſed inducere aliquē ad iurandū eſt ſuperiorū, qui inferioribus iuramenta imponūt. ergo inferiores ſuperiores ſuos non pñt adiurare.

Sed contra eſt, quòd ēt Deū per aliqua ſacra obſecramus, eum obteſtantes. Apoſtolus etiā fideles obſecrat per miſericordiā

SVPER QV. XC.

In omnibus tribus articulis quæſ. 90. de adiuratione, ſola vna propter ſecūdū articulū occurrit dubitatio, quantum ſcilicet ualeat ratio hæc ſæpe toties repetita de actibus pertinētibus ad quandam ſocietatem cum Dæmone: conſurgunt ſiquidē hic duo dubia, An ſ. ceſſante omni inuocatione, reuerentia, & pacto, tam explicitè quàm implicitè, liceat homini uti operatione Dæmonum ad opera non excedētia uires naturales eorū, nec mala, nec propter malum finem. Alterum eſt, ſi nō eſt licitum, an ſit peccatū mortale uti huiuſmodi operibus Dæmonum, puta, locutione, executione, ſeu ſeruitio. Et eſt rō dubitandi, quia non apparet hic malum ex genere, ſed ex periculo, quia ſcriptū eſt, Cum peruerſo peruerteris: vel quia prohibitum. 1. ad Corinth. 10. Nolo vos fieri ſocios dęmoniorum, & experientia quotidiana teſtatur, cum arreptitiæ perſonę occurrunt, multos cum dæmonibus colloquia abſque ſcrupulo conſcientiæ. Et author infra in quæſtione nonageſimaquinta, art. 5. ad primum dicit. Inquirere aliquid à Dæmone ſponte occurrente, quandoque licet propter vtilitatem aliorum.
¶ Ad euidentiam hu

Porrecta per totum.

491

Sup. q 83. articu. 17. ad 1.

** Origenes Hom. vl. in Matthe. non multū remote a. nte medio mo 3.*

Dei, vt patet Rom. 12. qđ vr̃ ad quandã adiurationẽ pertinere. ergo licitum eſt alios adiurare.

RESPON. Dicendũ, ꝙ ille, qui iurat iuramento promiſſorio ꝑ reuerẽtiam diuini nominis, qđ ad confirmationem ſuæ ꝓmiſſionis inducit, ſeipſum obligat ad faciẽdũ qđ promittit, quod eſt ſeipſum immobiliter ordinare ad aliqd agẽdũ. Sicut aũt hõ ſeipſum ordinare poteſt ad aliquid agendum, ita ẽt alios, ſuperiores quidẽ deprecando, inferiores aũt imperãdo, ut ex ſupra * dictis patet. Cum ergo utraq; ordinatio ꝑ aliquod diuinũ confirmat̃, eſt adiuratio. In hoc tñ differunt, ꝙ hõ eſt ſuorũ actuũ dominus, non autem eſt dominus eorum, q̃ ſunt ab alio agẽda: & iõ ſibijpſi poteſt neceſſitatẽ imponere ꝑ diuini nominis inuocationẽ. Non autem hãc neceſſitatem põt alijs ĩponere, niſi ſubditis, quos poteſt ex debito pſtiti iuramenti cõpellere. Si[m] ergo aliqs ꝑ inuocationẽ diuini nominis, uel cuiuſcũq; rei ſacræ alicui nõ ſibi ſubdito, adiurãdo neceſſitatem agẽdi aliqd imponere intẽdat, ſicut imponit ſibijpſi iurando, talis adiuratio illicita eſt:[n] quia vſurpat poteſtatẽ in aliũ, quã nõ hẽt: tñ ꝑ ꝑ aliquã neceſſitatẽ ſuperiores inferiores ſuos tali gñe adiurationis conſtringere poſſunt. Si[p] vero intẽdat ſolũmodo ꝑ reuerẽtiã diuini nominis, uel alicuius rei ſacræ, aliqd ab alio obtinere abſq; neceſſitatis impoſitione, talis adiuratio licita eſt reſpectu quorũlibet[q].

AD PRIMVM ergo dicendũ, ꝙ Origenes loquit̃ de adiuratione, qua aliqs alicui neceſſitatẽ imponere intẽdit, ſicut imponit ſibijpſi iurando. Sic. n. Princeps ſacerdotũ pſumpſit dominum Ieſum Chriſtũ adiurare.

AD II dicendum, ꝙ illa ratio procedit de adiuratione, quæ neceſſitatem imponit.

AD III dicẽdũ, ꝙ adiurare, uon eſt aliquem ad iurandum inducere, ſed ꝑ quandam ſimilitudinẽ iuramẽti à ſe inducti, aliũ ad aliqd agendum prouocare. Aliter tñ adiuratione utimur ad hominem, & aliter ad Deũ. Nã adiurãdo hominẽ, ei⁹ voluntatem ꝑ reuerentiam rei ſacræ immutare intẽdimus, qđ qdẽ nõ intendimus circa Deũ, cuius voluntas eſt immutabilis: ſed ꝙ à Deo per æternam eius uoluntatem aliquid obtineamus, non eſt ex meritis noſtris, ſed ex eius bonitate.

ARTICVLVS II.

Vtrum liceat dæmones adiurare.

AD SECVNDVM ſic procedit. Vr̃ ꝙ non liceat dæmones adiurare. Dicit. n. * Origenes ſuper Mat. Non eſt ſm poteſtatẽ datã a Saluatore[h] adiurare dęmonia, iudaicum. n. eſt hoc: nõ autem debemus Iudæorum ritus imitari, ſed potius uti poteſtate à Chriſto data. ergo non eſt licitum dæmones adiurare.

¶ 2 Præt. Multi nigromanticis incãtationibus dæmones inuocãt ꝑ aliqd diuinũ, quod eſt adiurare. Si ergo licitũ eſt[k] dæmones adiurare, licitũ ẽ nigromãticis incantationibus uti, qđ patet eſſe falſum. ergo & primũ.

¶ 3 Pręt. Quicũq; adiurat[h] aliquẽ, ex hoc ipſo aliquam ſocietatẽ cum ipſo facit: ſed nõ licet cũ dæmonibus ſocietatẽ facere, ſm illud 1. Cor. 10. Nolo uos ſocios fieri dæmoniorum. ergo non licet dęmones adiurare.

SED CONTRA eſt, quod dicit̃ Marc. vlti. In nomine meo dęmonia ejciẽt: ſed inducere aliũ ad aliquid agendum ꝑꝑ nomen diuinum, hoc eſt adiurare. ergo licitum eſt dęmones adiurare.

RESPON. Dicendũ, ꝙ ſicut * dictum eſt, duplex eſt adiurandi modus. Vnus quidem ꝑ modum deprecationis, uel inductionis ob reuerẽtiã alicuius ſacri: alius aũt per modum compulſionis.[m] Primo aũt mõ non licet dęmones adiurare, quia ille modus adiurãdi vr̃ ad quandã beneuolentiã, uel amicitiã

los difficultas ſciendum eſt, ꝙ hic non eſt quæſtio de inuocatione dæmonum, ut patet ex titulo dubij: quia illa eſt manifeſte illicita, & pctm̃ mortale, ſpectans ad apoſtaſiam, ut infra loco proprio patet: ſed quæſtio eſt de colloquijs, & admiſſione ſeruitiorum, & huiuſmõi, qñ dæmon ſponte ſe offert, aut occurrit. Ad dicendũ eſt, ꝙ duplicter hõ põt huiuſmodi cõmunes actus exercere cum dæmone, aut tamq̃ cũ hoſte, aut tamq̃ cum ſocio, ſeu non hoſte. Si enim homo inquirit aliquid loquendum, vel faciendũ à dęmone tanquàm ab hoſte, nullum pctm̃ eſt: quia dati ſunt nobis hoſtes, & hoſtiliter ad eos nos hẽre debemus. Et qm̃ cũ his hoſtibus nulla eſt induciarũ conceſſa libertas, ut iterum poſſit hõ cum dæmone quaſi treugæ tẽpore conuerſari, cõſequẽs eſt, ut ſemper hoſtiliter ad eos nos habere oportet. Ad hoſtes aũt dupliciter nos inculpabiliter exhibemus, ſ. expulſiuẽ, uel cõpulſiuẽ. Et proptera [illegible] modus [illegible] licitè ad dæmones nos habemus, quel expellendo, ut eos exorciſmis & orationib⁹ ſupra arreptitios ſit: vel cõpellẽdo, ut ſancti ſæpe faciunt ꝑcipiendo eis diuina poteſtate, qua ſe eos cõpellere poſſe ſciũt, ut aliquid dicant, uel faciãt non ut ſponte [illegible], ſed ut hoſtes in captiuitate ſeruitutis redacti: quomõ [illegible], & angeli utuntur miniſterio dæmonum. Si uero homo ad dęmonẽ ſe habeat, non ut hoſtem, pctm̃ eſt quidq; mortale, [illegible] ueniale. Nã habere ſocialem actum cum dæmone, eſt peccatũ mortale ex ſuo genere, [illegible] actus ſocialis hẽt [illegible] repugnantẽ nõ qualitercumq; [illegible] perniciose. Et [illegible] materia repugnans, patet ex eo, quod ſocialis actus terminatur ad hoſtẽ Dei cæleſtis patriæ, & noſtrum. Conſtat. n. hoſtẽ repugnare ſocietati, cũ ſocietas [illegible] amicitia cõprehendatur honeſti, delectabilis, uel utilis. Nulla autẽ cum hoſte amicitia eſt cõceſſa. Quod aũt ſit repugnans perniciose, patet ex eo, ꝙ eſt cũ hoſte in his, in quibus eſt hoſtis. Nã non põt in dæmone diſtingui duplex genus uoluntariorũ, quoddã ptinens ad hoſtilitatem, & quoddã non, ut inter hoĩes adinuicẽ inimicos contingit: ſed oĩa uoluntaria dæmonis, hoſtilia ſunt ꝑꝑ eorum peruicaciam, ac obſtinatam uoluntatẽ in malo, in tñ ut in quolibet ſuo uolũtario opere peccent mortaliter, ut in ꝑcedenti habitum eſt libro. Oĩs aũt amicitia cum hoſte, in his quæ hoſtilia ſunt, eſt ꝑniciosa, utpote hoſtilitati cõtraria. Vñ ſequitur, ꝙ ſi cum dæmone exercetur act⁹ ſocialis ꝑfectè, eſt pctm̃ mortale: ſi uero imperfectè, eſt pctm̃ ueniale. Habet autẽ rationẽ actus ſocialis ꝑfectè, [illegible] dæmonis uoluntaria cõfabulatione, ſeruitio, doctrina, & ſimilibus: hæc. n. ſocialis ſunt uitæ. Imperfectè autẽ, ſiquis ex leuitate, uel curioſitate, nõ credens ſe diuinam amicitiam offendere, cũ occurrente dæmone in aſſumpto corpore, uel arreptitio, ꝑ modum tranſeuntis loquitur, [illegible] curioſa, facit aliquid uanũ ab eo fieri, puta, mouere lapidem, [illegible] tunc. In his namq; actib⁹, licet ſit perfectè ratio humani actus, non tñ eſt perfectè ratio actus ſocialis: & rõne hui⁹ imperfectionis à mortali excuſant̃. Sicut in quolibet genere peccati mortalis actus ꝑꝑ imperfectionẽ, ſunt pctã uenialia. Cum his autem omnibus ſtat, ꝙ per accidens licitum eſſe poteſt ab occurrente dæmone inquirere, & cum eo loqui propter aliorum utilitatẽ, ut author in allegata authoritate dicit, ſi caſus accidat, quaſi teſtimoniũ ab hoſte oblatũ [illegible]. Et tũc tãquã cũ hoſte hæc agenda ſunt, & per modum tranſeuntis. Ex quo namque hoc eſt per accidens, non exigitur cõpulſio, nec expulſio, [illegible] ad finẽ, hoc eſt, quod finis proximus ſit imminẽs utilitas, hoc exponens ad honorem Chriſti: quod raro, aut nunquam accidere uidetur, niſi his qui poſſunt dæmones compellere. Qm̃ mendax cum ſit, & hoſtis, nulla poteſt eius uerbis fides dari, niſi adſit uirtus compulſiua.

* q. 83. artic. 1.

Conclu. m

[illegible]

Conclu. p

Porrecta per totum. 492

* Homil. vlt. ſ Mat. ſup illud: Adiuro te, dic nobis ſi tu es Chriſtus com. 3.

* Ar. prec.

Conclu. m

pertinere, qua non licet ad dæmones uti. Secundo aũt[p] adiurationis modo, qui eſt ꝑ compulſionem licèt nobis ad aliquid vti, & ad aliquid non licèt.[q] Dæmones.n.in curſu huius vitæ nobis aduerſarij conſtituunt: non aũt eorũ actus noſtræ diſpoſitioni ſubduntur, ſed diſpoſitioni diuinæ, & ſanctorũ angelorũ, quia vt * Aug. dicit in 3. de Tri. ſpũs deſertor regitur ꝑ ſpiritũ iuſtum. Poſſumus ergo dæmones adiurãdo ꝑ uirtutem diuini nõis, tamq̃ inimicos repellere, ne nobis noceãt ſpiritualiter, uel corporaliter, ſm poteſtatẽ diuinã datam a Chriſto, ſm illud Luc. 10. Ecce dedi uobis poteſtatẽ calcandi ſupra ſerpẽtes, & ſcorpiones, & ſupra oẽm uirtutẽ inimici, & nihil uobis nocebit. Non tñ licitũ eſt eos adiurare ad aliquid ab eis addiſcendũ, uel ẽt ad aliquid per eos obtinendũ: quia hoc pertineret ad aliquam ſocietatem cũ ipſis habendam, niſi fortè ex ſpeciali inſtinctu, uel reuelatione diuina, aliqui ſancti ad aliquos effectus, dæmonũ operatione utantur: ſicut legitur de beato Iacobo, ꝙ per dæmonem fecit Hermogenem ad ſe adduci.

Concl. p

* Li. 3. c. 4 ad mediũ tom. 3.

Ad primvm ergo dicendũ, ꝙ Origenes loquitur de adiuratione, quæ non fit poteſtatiuè per modum compulſionis, ſed magis per modum cuiuſdam beneuolæ deprecationis.

Ad secvndvm dicendũ, ꝙ nigromãtici utunt adiurationib. & inuocationib. dæmonũ ad aliqd ab eis addiſcendũ, uel adipiſcendũ: & hoc eſt illicitum, ut * dictum eſt. Vnde † Chryſ. dicit Marc. 1. exponens illud uerbum Dñi, quod ſpiritui immundo dixit. Obmuteſce, & exi ab homine. Salutiferũ hoc nobis dogma datur, ne credamus dæmonibus quantumcumque denuntient ueritatem.

* In corp. ar.
† In cõcio ne 2. d La zaro ſter ptinc. & med. to. 2

Ad tertivm dicendũ, ꝙ rõ illa ꝓcedit de adiuratione, qua implorat auxiliũ dæmonũ ad aliquid agendũ, uel cognoſcendum: hoc.n. vr̃ ad quandam ſocietatem ꝑtinere. Sed ꝙ aliquis adiurãdo dæmones repellat, hoc eſt ab eorũ ſocietate recedere.

Articvlvs III.

Vtrum liceat irrationalem creaturam adiurare.

Porrecta per totum. 492

Ad tertivm ſic ꝓcedit. Vr̃ ꝙ non liceat adiurare irrationalem creatura. Adiuratio.n. fit ꝑ locutionẽ: ſed fruſtra ſermo dirigitur ad eũ q nõ[h] intelligit, qualis eſt irrationalis creatura. ergo uanum eſt, & illicitũ irrationale creaturã adiurare.

¶ 2 Præt. Ad eum uidetur competere adiuratio,[h] ad quem pertinet iuratio: ſed iuratio non pertinet ad creaturam irrationalem. ergo uidetur quòd ad eam non liceat adiuratione uti.

¶ 3 Præt. Duplex eſt adiurationis modus, ut ex ſupra * dictis patet. Vnus quidẽ per modum deprecationis, quo non poſſumus vti ad irrationalem[h] creaturã, quæ non eſt dña ſui actus. Alia aũt adiuratio eſt per modum compulſionis, qua etiam, ut vr̃, ad eam[h] uti non poſſumus: quia non eſt nĩm creaturis irrationalibus imperare, ſed ſolũ illius, de quo dicitur Matt. 8. Quoniam uenti, & mare obediunt ei. ergo nullo modo, ut uidetur, licet uti adiuratione ad irrationales creaturas.

* Art. 1. & 2. pręced.

Sed contra eſt, quòd Simon & Iudas leguntur adiuraſſe dracones, & eis præcepiſſe, ut inde-

F ſertum locum diſcederent.

Respon. dicendum, ꝙ creaturæ irrationales ab alio agũtur ad proprias operationes. Eadem[d] aũt actio eſt eius, quod agitur & mouetur, & eius qđ agit & mouet, ſicut motus ſagittæ ẽt eſt quædam operatio ſagittantis: & ideò operatio irrationalis creaturæ non ſolũ ipſi attribuit, ſed principaliter Deo, cuius diſpoſitione oĩa mouentur. Pertinet ẽt ad diabolũ, qui ꝑmiſſione diuina utitur aliquibus irrationalibus creaturis ad nocẽdum hominibus. Sic ergo adiuratio, qua quis utitur ad irrationalẽ creaturã, põt intelligi dupl̃r. Vno modo, ut adiura- D 54.

G tio referatur ad ipſam irrationalẽ creaturã ſm ſe: & ſic[m] uanũ eſſet irrationalẽ creaturã adiurare.[n] Alio modo, ut referat ad eum, a quo irrationalis creatura agit, & mouet: & ſic[p] dupliciter adiurat irrationalis creatura.[q] Vno quidẽ modo, ꝑ modũ deprecationis ad Deũ directę, qđ ꝑtinet ad eos q diuina inuocatione miracula faciunt. Alio mõ,[d] ꝑ modũ cõpulſionis, q̃ refert ad diabolũ, q in nocumentum nr̃m vtitur irrationalib. creaturis: & talis eſt modus adiurãdi in Eccleſię exorciſmis, ꝑ quos dæmonũ ptãs excludit ab irrationalib. creaturis. Adiurare aũt dæmones ab eis auxiliũ iplorando,

Concl. m
Concl. p
D 82.

H non licet. Et per hoc patet reſponſio ad obiecta.

Qvaestio XCI.

De aſſumptione diuini nominis ad inuocandum per orationem, uel laudem, in duos articulos diuiſa.

Deinde conſiderandũ eſt de aſſumptione diuini nõis ad inuocãdũ ꝑ orationẽ, uel laudẽ. Et de oratione quidem iã dictum eſt. Vnde nũc de laude reſtat dicendũ.

I Circa primum q̃runtur duo.

¶ Primò, Vtrum Deus ſit ore laudandus.

¶ Secundò, Vtrum in laudibus Dei ſint cantus adhibendi.

Articvlvs primvs.

Vtrum Deus ſit ore laudandus

Ad primvm ſic proceditur. Vr̃ ꝙ Deus nõ ſit ore laudãdus. Dicit n.* Phil. in 1. Ethi. Optimorũ[h] nõ eſt laus, ſed maius aliquid, & melius: ſed Deus eſt

K ſuper oĩa optimus. ergo Deo non debetur laus, ſed aliquid maius laude. Vnde Eccle. 43. dr̃, ꝙ Deus maior eſt omni laude.

¶ 2 Præt. Laus Dei ad cultũ ipſi[9] ꝑtinet, eſt.n. religionis act[9]. ſed De[9] mẽte colit magis, q̃ ore. uñ Dñs Matt. 15. contra quoſdã inducit illud Iſa. Pp̃s hic labijs me honorat, cor aũt eorũ longe eſt a me. ergo la[9] Dei magis[h] conſiſtit in corde, quàm in ore.

¶ 3 Præt. Homines ad hoc ore

Svper Q. XCI.

Art. I. et II.

In duob[9] articulis q. 91. nota primo finem cantus conſiſtere in excitatione deuotionis propriæ, vel alienæ ad Deum. Et cum oĩa q̃ ſunt pp finem, non ſint pp ſe appetenda, nec facienda, niſi inquantum ſunt vtilia ad finem, conſequens eſt, vt in eccleſiaſticis officijs in eccleſijs perſoluẽdis, debeat ibi cantari, quantum expedit excitãdæ deuotionis cantantium, ſi alienę deuotionis ratio ceſſat, & nõ plus. Et qm̃ non poteſt prælatus ſingulorum affectus in ſtatera hie, & ſi habere, ipſius eſt cõis deuotionis, non ſingularis rationem habere in communib[9]: ideò prudentia opus eſt in iſtis, ut pẽſatis conditionibus perſonarum &c. quãtum pro excitanda, & cõſeruanda deuotione expedire videbitur, cantetur. Ratio verò alienæ deuotiõis ſic habenda eſt, ut propria non deſtruatur. Non.n. debet noſtra eſſe tribulatio aliena ſubuentio, ſecundũ Apoſtoli doctrinam, 2. ad Corinth. 8. Et

Porrecta per totum
493
3. diſ. 9. q. 1. art. 3. q. 3. cor. & ad 2. Et 4. d. 15. q. 4. art. 1. q. 1. cor. Et Pſ. 32. Et Eph. 5. lect. 7.
* lib. 1. c pen. to. 5

David,

David, cū dixiſſet. Sēper laus eius in ore meo, ſubiungit, Magnificate dñm mecū, nō cōtra me. Vndè à duobus cauendū eſt, ſ. ne ideò cantetur, quaſi ipſe cantus ſecundum ſe ſit Deo gratior, & ne cantetur cauſa delectationis nr̄æ, uel alienæ in eccleſiaſticis officijs, ut patet ex fine. Et ex authoritate Aug. ex 10. confeſſionum in litera allata.

¶ Nota ſecūdo, ꝙ tpe Diui Thomę Eccleſia nō utebatur organis.

¶ In cuius ſignū, adhuc Romana Eccleſia corā ſummo Pontifice nō utitur. Et ſi rōnem in litera allatā ex 8. Politic attentius meditati fuerimus, apparebit, ꝙ in eccleſiaſtico officio, ad qđ ſuſcipiēdæ diuinæ interioris diſciplinę gr̄a cōuenimus iuxta illud, Sacrificiū laudis honorificabit me, & illic iter, quo oſtendā illi ſalutare Dei: nō ſunt admittēda inſtrumēta muſica. Tantoq; magis excludenda ſunt, quātò diuina diſciplina interior excellentior eſt oībus diſciplinis humanis huiuſmodi inſtrumenta repellentibus. Et licèt per ſe loquendo hoc ſit uerū, pōt tñ ꝑ accidens tolerari extenſa iā conſuetudo organorū, ꝑp nimiā elongationē hoium à diuino cultu, ut uel ſic allecti, diuinis intereſſint. Qui tñ organa in Eccleſia medicinam animæ à remotis eſſe cogitauerit, parce illis utetur, ne ſanis noceat minuēdo, uel tollēdo eorū deuotiones. Et licèt organorū uſus licitus iam in Eccleſia ſit

Concilu. m

cauſa excitandæ deuotionis, illicitus tñ eſt cauſa delectationis eadem ratione, qua cantus.

¶ Sed occurrit hic dubiū, An pulſare in organis inter officia eccleſiaſtica ſonos ſecularium uanitatū, ſit peccatū mortale. Et eſt rō dubij, quia quidā propter irreuerentiā diuini cultus, putant ꝙ ſic. Alij aūt uidentur hāc reſpuere ſententiā, quia ſonus abſtrahit a materia hac, uel illa, & ſonus qui ab uno applicatus eſt ad materiā uanam, poteſt ab altero applicari ad materiam ſpiritualem, ut patet.

Eccl. pars.

¶ Ad euidentiam huius oportet vitare ambo extrema, ne. ſ. tātā faciamus abſtractionem ſoni à materia, vt omnis ſonus æquè ad mitti dignus ſit in Eccleſia, quoniam eadem eſt ratio de cantu, & ſono, quoniam cantus abſtrahit etiam a materia, & poteſt vnuſmet cantus applicatus ad malam materiam, etiam applica-

laudanť, ut ad meliora ꝓuocentur. Sicut. n. mali ex ſuis laudib⁹ ſupbiūt, ita boni ex ſuis laudibus ad meliora ꝓuocanť. vñ dr̄ Prouer. 27. Qūo probať in conflatorio argentū, ſic probať hō ore laudantiū: ſed Deus per verba hoium non prouocatur ad meliora, tum quia immutabilis eſt. tū quia ſummè bonus eſt, & non habet quo creſcat. ergo Deus non eſt h laudandus ore.

Sed contra eſt, quod in Pſ. 62. dicitur. Labijs exultationis laudabit os meum.

Resp. Dicēdū, ꝙ verbis alia rōne vtimur ad Deū, & alia rōne ad hoiem. Ad hoiem. n. vtimur verbis, vt cōceptū nr̄i cordis, quē nō pōt cognoſcere, niſi verbis nr̄is ei exprimamus: & iō laude oris ad hoiem vtimur, vt vel ei, vel alijs innoteſcat, ꝙ bonā opinionē de laudato habemus, vt ꝑ hoc & ipsū q laudať ad meliora ꝓuocemus, & alios, apud quos laudať, in bonā opinionē, & reuerentiā, & imitationem ipſius inducamus: ſed ad Deū verbis vtimur, non quidē ut ei, q eſt inſpector cordiū, noſtros cōceptus manifeſtemus, ſed ut noſipſos, & alios audiētes ad eius reuerentiā inducamus: & iō m neceſſaria eſt laus oris, nō qdem ꝑp Deū, ſed ꝑp ipſum laudantē, cuius affectus excitať in Deū ex laude ipſius, * ſecundū illud Pſal. 49. Sacrificium laudis honorificabit me, & illic iter, quo oſtendā illi ſalutare Dei. Et inquantū homo per diuinam laudē affectu aſcendit in Deū, intantum per hoc retrahitur ab his, quæ ſunt cōtra Deū, ſm illud Iſa. 48. Laude mea infrenabo te, ne intereas. Prodeſt etiam laus oris ad hoc, ꝙ aliorū affectus ꝓuoceť in Deū. unde dr̄ in Pſal 33. Semper laus eius in ore meo & poſtea ſubditur. Audiant manſueti, & lętentur. Magnificate dominum mecum.

Ad primvm ergo dicēdū, ꝙ de Deo dupliciter poſſumus loqui. Vno mō, quantū ad eius eſſentiā: & ſic, cū ſit incōprehenſibilis, & ineffabilis, maior eſt omni d laude. Debeť aūt ei ſm hanc cōparationē reuerētia, & latriæ honor: unde & in Pſal. 64. ſm tranſlationē * Hierony. dr̄. Tibi ſilet laus Deus, quantū ad primū: &, Tibi reddetur uotum, quantū ad ſecundū. Alio modo ſm effectus ipſius, qui in noſtrā utilitatem ordinantur: & ſm hoc debetur laus Deo. unde dicitur Iſa. 63. Miſerationū Dñi recordabor: laudē Dñi annuntiabo ſuper omnibus, quæ reddidit nobis Dñs. & * Diony. dicit 1. cap. de diui. nom. Omnē ſanctum theologorum hymnum, ideſt, diuinam laudē inuenies ad beatos thearchię, ideſt, diuinitatis proceſſus, manifeſtatiuè, & laudatiuè Dei nominationes diuidentem.

Ad 2m dicendū, ꝙ laus oris inutilis eſt laudāti, ſi ſit ſine laude cordis. Tūc. n. loquitur Deo laudē, dū magnalia operū eius recogitat cum affectu. Valet tñ exterior laus oris ad excitandū interiorē affectum laudātis, & ad prouocandum alios ad Dei laudem, ſicut * dictum eſt.

Ad 3m dicendū, ꝙ Deum non laudamus propter utilitatem ſuam, ſed propter utilitatem noſtram, ut * dictum eſt.

Articvlvs II.

Vtrum in diuinis laudibus ſint cantus aſſumendi.

Ad secvndvm ſic proceditur. Videť ꝙ cātus nō ſint aſſumēdi in laudē diuinā. Dicit. n. Apoſt. ad Coloſ. 3. Docentes, & commonentes uoſmetipſos in pſalmis, & in hymnis, &

ri ad ſpiritualē nō minus, ꝙ unuſmet ſonus. Conſtat autē ex authoritate Hieronymi in litera allata, quæ habeť in Decretis diſ. 92. ca. Cātantes, ꝙ non oīs cantus eſt in Eccleſia licitus. Nō ig. tūc oīs ſonus eſt in Eccleſia licitus. Neq; etiā oēm irreuerentiā, ſeu indecentiā diuinis admiſſā, mortale peccatū dicamus. Contingit nāq; uel ꝑp imperfectionem actus, puta quia in re modica, uel ꝑp pietatē intentionis, indiſcreta tñ habētis media, uenialiter tantum peccare in multis dedecentibus diuina.

¶ Inter hæc igiť, & ex his ꝓcedēdo, dicēdū eſt, ꝙ dupliciter contingit pulſare in diuinis officijs organa cū ſonis rerū uanarū, ſ. ꝑ ſe, & ꝑ accidēs, hoc eſt, ex intētione ingerendi illa uana, & nō ex intētione ingerendi illa uana, ſed tantūmodo ſonū illū. Et primo qdē modo, ſi res illæ ſunt nō ſolū uanæ, ſed ꝓuocatoriæ ad impudicitiā, & hmōi, manifeſtè eſt peccatū mortale non ſolū inter eccleſiaſtica, ſed extra: qa hoc eſt mortale ex ſuo genere, & tāto grauius, quāto ēt īter diuina. Si uerò ſunt ſolū uana, tūc nō deeſt peccatū ſupſtitionis ī talis actu. Eſt nāq; talis actus in prima ſpecie ſupſtitionis, qua Deo cultus exhibeť mō indebito. Cōſtat nāq; ꝙ ſonus inter diuina, para diuini cult⁹ eſt, & ꝑ ſolēnitatē diuini cultus adhibetur ab eccleſia, & ꝙ mō indebito colitur Deus, qñ ſonus uanitatū ex intētione admiſceť loco ſolēnitatis eccleſiaſticæ. Cōtrat ať autē talis actus ex ſuo genere diuino cultui. Primò, quo ad finē: quia actus iſte ex ſuo genere eſt excitatiu⁹ mentis, & effectus ad uana, ac ꝑ hoc directè cōtrarius actui diuini cultus excitatiui ad deuotionē. Secundò, quo ad ueritatem ex parte colētis: quia cult⁹ diuinus ꝑ miniſteriū pulſantis ab Eccleſia Deo reddēdus, falſificať, ita ꝙ falſarij ſunt oēs ſic pulſantes, & ꝓcurātes, accōſentientes: qm̄ ex parte Eccleſiæ cultum cōtra modū ab ea iuſſum, Deo exhibent, quantum eſt ex natura talis actus, vt inferius in quæſt. 93. artic. 1. ex litera habere potes. Et quoniam ſuperſtitio ex ſuo genere eſt mortale peccatum, & actus iſte ex ſuo genere contrariatur fini diuini cultus: ideò ex intentione pulſare in eccleſiaſticis officijs ſiue mala, ſiuè vana, peccatum eſt mortale ex

D. 806.

* In commentario ſuo in Pſ. 64. to. 8. adiūcta ēt trāslatiōe ſua in Pſ. eundē tomo 4.

* Cap. 1. nō multū remote ante medium.

* In corp. ar.

* In corp. ar.

Porrecta per totum.

494 Locis art. 1. inductus.

ᵇ cãticis ſpũalibus: ſed nihil debemus aſſumere ĩ diuinũ cultũ ꝑter ea, quæ nobis authoritate Scripturæ traduntᷓ. ergo videtᷓ ꝙ non debemus vti in diuinis laudibus cãticis corporalibus, ſed ſolum ſpiritualibus.

¶ 2 Præt.* Hierony. ſuper illud ad Epheſ. 5. Cãtantes, & pſallẽtes in cordibꝰ veſtris dño, dicit. Audiãt hęc adoleſcẽtuli: audiãt hi, q̃bus in Eccleſia eſt pſallẽdi officiũ, Deo ᵇ nõ voce, ſed corde cãtandũ: nec in tragœdiarũ mopũ guttur, & fauces medicamine liniẽdæ ſunt, vt in Eccleſia theatrales moduli audiantᷓ, & cãtica. nõ ergo in laudes Dei ſunt cantus aſſumendi.

*Ad Eph. 5. to. 9. hĩ in decr. diſ. 92. ca. cantãtes.

¶ 3 Præt. Laudare Deũ cõuenit ᵇ paruis, & magnis, ſm illud Apoc. 19. Laudẽ dicite Deo nr̃o oẽs ſancti eiꝰ, & q̃ timetis Deũ puſilli, & magni: ſed maiores, q̃ ſunt in Eccleſia, nõ decet cãtare dicit. n.* Gregor. & hr̃ in decretis diſt. 92. ca. in ſancta Romana Eccleſia. Pręſenti decreto conſtituto, vt in ſede hac ſacri altaris miniſtri cantare non debeant. ergo cantus non conueniunt diuinis laudibus.

*Lib. 4. regiſtri cap. 88. paulo a prin. Et hr̃ di. 92. ca. in ſancta Romana.

¶ 4 Prę. In veteri lege laudabatᷓ Deus in muſicis inſtrumẽtis, & humanis cãtibus, ſm illud Pſ. 32. Cõfitemini dño in cithara, in pſalterio decẽ chordarũ pſallite illi. Cãtate ei cãticũ nouũ: inſtrumẽta muſica, ſicut citharas, & pſalteria ñ aſſumit Eccl̃ia ĩ diuinas laudes, ne videatᷓ iudaizare.ᵇ ergo pari rõne nec cãtꝰ in diuinas laudes ſũt aſſumẽdi.

¶ 5 Prę. Principalior eſt laꝰ mẽtis, q̃ laus oris: ſed laꝰ mẽtis impeditᷓ p ᵇ cãtus, tũ q̃a cãtantiũ ĩtẽtio abſtrahitᷓ à cõſideratiõe eorũ q̃ cãtant, dũ circa cantũ ſtudẽt. tũ etiã q̃a ea quæ cãtantur, minus ab alijs intelligi poſſunt, q̃ ſi ſine cantu proferentᷓ. ergo cantus non ſunt in diuinis laudibus aſſumendi.

Sed contra eſt, quod beatus Ambroſius in Eccleſia Mediolanenſi cantus inſtituit, vt* Auguſt. refert. lib. 9. confeſſ.

*Li. 9. ca. 7. tom. 1.

Resp. Dicẽdũ, ꝙ ſicut dictũ* eſt, Laus vocalis ad hoc neceſſaria eſt, vt affectus hoĩs ꝓuocetᷓ in Deũ: & ideò quęcũq; ad hoc

*Art. præced.

F vtilia eſſe poſſunt, ĩ diuinas laudes cõgruenter aſſumuntᷓ. Manifeſtũ eſt autẽ, ꝙ ſecundũ diuerſas melodias ſonorũ, animi hoĩum diuerſimodè diſponuntᷓ, vt patet p Philo. in 8.* Politic. & p boet.† in prologo muſicę & ideò ᵐ ſalubriter fuit inſtitutũ, vt in diuinas laudes cãtus aſſumeretᷓ, vt animi infirmorũ magis ꝓuocarentᷓ ad deuotionẽ.ⁿ Vnde* Auguſt. dicit in 10. con-G feſſ. Adducor cãtandi cõſuetudinẽ approbare in Eccleſia, vt p oblectamẽta auriũ, infirmorũ aĩus in affectũ pietatis aſſurgat. Et de ſeipſo * dicit in 9. cõfeſ. Fleui in hymnis, & canticis tuis ſuaue ſonãtis Eccleſiæ tuę, vocibus commotus acriter.

*Li. 8. Polit. c. 5. 6. & 7.
†Li. 1. c. 1. Concl.
*Li. 10. c. c. 33. to. 1.
*Li. 9. c. 6. circa finẽ tom. 1.

Ad primvm ergo dicendũ, ꝙ cãtica ſpiritualia poſſunt dici nõ ſolũ ea, quæ interius canũtur ſpiritu, ſed etiam ea quæ ex-H terius ore cantantur, inquantũ per huiuſmodi cantica ſpiritualis deuotio prouocatur.

Ad secvndvm dicẽdũ, ꝙ Hiero. nõ ſimplr̃ vitupat cantũ, ſed reprehẽdit eos, q̃ in Eccl̃ia cantãt more theatrico non pp deuotionẽ excitandã, ſed pp oſtentationẽ, vel delectationẽ prouocandã. Vnde Auguſt. dicit in* 10. confeſ. Cũ mihi accidit, vt me amplius cantus q̃ res quæ cãtatur, mouet, pœnaliter me peccare confireor, & tũc mallẽ nõ audire cãtantẽ.

*Li. 10. c. 33. nõ p̃cul a fine, to. 1.

Ad tertivm dicẽdũ, ꝙ nobilior modus eſt ꝓ-I uocãdi hoĩes ad deuotionẽ per doctrinã, & prædicationẽ, q̃ per cantũ. Et iõ dyaconi, & prælati, q̃bus cõpetit p p̃dicationẽ, & doctrinã aĩos hoium ꝓuocare in Deũ, nõ dñt cantibus inſiſtere, ne per hoc à maioribus retrahantur. Vnde ibidem * Gre. dicit. Conſuetudo eſt valde reprehenſibilis, vt in diaconatus ordine conſtituti, modulationi vocis inſeruiant, quos ad prædicationis officium, & eleemoſynarum ſtudium vacare congruebat.

*Lib. 4. regiſtri. ca. 88. circa princ.

Ad qvartvm dicẽdũ, ꝙ ſicut Philoſ. dicit in * 8. Polit. Neq; fiſtulas ad diſciplinã eſt adducẽdũ, neq; aliqđ aliud artificiale organũ, puta, citharam, & ſi qđ tale alterum eſt: ſed quæcũq; faciunt auditores K bonos. Huiuſmodi. n. ᵈ muſica inſtrumenta magis aĩum mouent ad delectationẽ, q̃ per ea formetur interius bona diſpoſitio. In veteri autem teſtamento vſus erat talium inſtrũm, tum quia populus erat magis durus, & carnalis, vndè erat per huiuſmodi inſtrumenta prouocandus, ſicut & per promiſſiones terrenas: tum etiam quia huiuſmodi inſtrumenta corporalia aliquid figurabant.

*Li. 8. c. 6. circa me. tom. 5.
D. 966.

Ad qvintvm dicẽdũ, ꝙ p cantũ, quo q̃s ſtudiosè ad delectandũ vtitᷓ, abſtrahitur animus a cõſideratione eorum, quæ cantantur: ſed ſi aliquis cantet propter deuotionem, attentius cõſiderat quæ dicuntur:

ex ſuo genere. In cuiꝰ ſignũ Leuit. 10. Filij Aarõ deuorati ſunt: q̃a ignẽ alienũ in diuino cultu appoſuerũt. Simile itaq; accidit in propoſito: qm̃ ignis alienus amoris, ſ. carnis, vel mũdi in diuino apponitᷓ cultu loco antiphonarum, & laudũ diuinarũ. Par ſiquidẽ eſt ex intẽtione talium, ſono vocis naturalis, aut artificialis hæc in diuino cultu ꝓferre. Conſtat autẽ, ꝙ naturali voce hæc diuino admiſta cultui ꝑnicioſiſſima eſſent: ergo &c. Si q̃s tñ neſciens diuino ſe cultui per hoc facere iniuriã, ſed putãs vanitatẽ ſolũmodo in hmõi interuenire, & ex hmõi ignorantia ingerat pulſando vana delectationis cã, ſicut etiã p̃dicatores vana aliqua inter p̃dicandũ immiſcẽt non tanq̃ prædicatores, ſed pſonæ priuatæ, vanæ delectationis gr̃a, talis nõ niſi materialiter ſuperſtitionẽ cõmittit. & excuſatã mortali ſuperſtitioſo, ex quo paratus erat, ſi cognouiſſet, nõ patrare hoc facinus, ſicut de alijs ſuperſtitionibus ignouit inferius dicetᷓ. A grauiſſimo tñ peccato, & forte mortali, ſacrilegij nõ excuſatur, q̃ ex intẽtione inter diuina immiſcet talia mundana, quæ ſi verbis exprimeret ibidẽ, nullꝰ excuſaret à mortali. Et reducitᷓ hoc crimẽ ad eã ſacrilegij ſpeciẽ, qua rebus ſacris iniuria fit vtẽdo diuino cultu in hac parte, vt re quadã nõ ſacra, ex quo nõ vt partẽ diuini cultus ille pulſans diceret ſe hęc inferre, ſed potius vt extranea interponere. Et nihilominus ꝓ quãto etiã loco ſacro iniuria fit, dũ in dicato ad Dei laudẽ loco ꝓphana hæc fiũt, ad aliã ſacrilegij ſpeciẽ ſpectat, qua loco ſacro iniuria fit. Si verò hoc fit prter intentionẽ cuiuſcũq; materię ex ſola intẽtione toni talis pp ſuã conſonantiã, tunc ſecundũ ſe nullũ peccatũ eſt: ſed rõne vſus, vel euẽtus põt ibi eſſe peccatũ. Rõne v. indi ac. cõmodatus cõmunitet eſt talis ſonus ad materiã dedecẽtẽ ſacra: Qm̃ idem eſt de tali ſono iudicium, qđ eſt de cãtu theatrali, aut tragico, qui propter talẽ vſum prohibiti ſunt in Eccleſia. Rõne verò euẽtus, ſi cõmuniter ex tali ſono excitantur auditorũ animi ad mala, vel vana. Propter qđ q̃nq; põt interuenire etiã peccatum mortale in huiuſmodi, vt ibi patet, ſi ſonus aliquis alicubi ex conſuetudine excitatiuus eſſet ad venerea, aut valde diſtractiuus animorũ, præcipue a diuinis. Et quamuis pia intentio, vt ſcilicet per huiuſmodi ſonorũ delectationẽ, infirmorũ valde, aut malorum animi recreati, attentius vacent diuinis, alleuiet dicta peccata, non tamen excuſat totaliter: quia nõ ſunt facienda mala, vt eueniant bona. Et ſunt dicta omnia hęc accipienda, ſi deſit in his ſcandalum puſillorum.

cuntur, tùm quia diutius moratur ſuper eodẽ: tùm A quia, ut * Aug. dicit in 10. confeſſ. Oẽs affectus ſpiritus nr̃i pro ſua diuerſitate habent proprios modos in uoce, atq; cantu, quorum occulta familiaritate excitant̃. Et eadẽ ẽt eſt rõ de audientib. in q̃b* etſi aliqñ non intelligant, quæ cantantur, intelligunt tamen propter quid cantantur. ſ. ad laudem Dei: & hoc ſufficit ad deuotionem excitandam.

* Li. 10. c. 33. inter princ. & medium tom. 1.

QVAESTIO XCII.

De vitijs religioni oppoſitis, in duos articulos diuiſa.

POSTEA conſideran B dum eſt de uitijs religioni oppoſitis.

¶ Et primo, De illis quæ cum religione conueniunt in hoc, q exhibent cultum diuinum.

¶ Secundò, De vitijs manifeſtã contrarietatem ad religionẽ habentib. per contenptũ eorum, q̃ pertinent ad diuinum cultũ. Primum aũt horum pertinet ad ſuperſtitionem: ſm aũt ad irreligioſitatem. Vndè primò conſi C derandũ eſt de ipſa ſuperſtitione, & de partib. eius. Deindè de irreligioſitate, & partibus eius. CIRCA primum q̃runtur duo.

¶ Primò, Vtrum ſuperſtitio ſit vitium religioni contrariũ.

¶ Secundò, Vtrum habeat plures partes, ſeu ſpecies.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum ſuperſtitio ſit vitium religioni contrarium.

AD PRIMVM ſic proceditur. D Vr̃ q ſuperſtitio non ſit vitium religioni contrariũ. Vnũ[b] enim contrariorũ non ponit̃ in diffinitione alterius: ſed religio ponit̃ in diffinitione ſuperſtitionis. dr̃. n. ſuperſtitio eſſet religio ſupra modũ ſeruata, vt patet ĩ* gl. ad Coloſſ. 2. ſuper illud, Quę ſunt rõnem habentia ſapientię in ſuperſtitione. ergo ſuperſtitio ñ ẽ vitiũ religioni cõtrariũ.

¶ 2. Præt.* Iſidor. d̃r ĩ lib. Etym. Superſtitioſos[h] ait Cicero appellatos, q totos dies deprecabant̃, & immolabãt, vt ſui ſibi E liberi ſuperſtites fierẽt: ſed hoc ẽt poteſt fieri ſm veræ religionis cultũ. ergo ſuperſtitio non eſt vitium religioni oppoſitũ.

¶ 3. Præt. Superſtitio quendam exceſſum[h] importare vr̃: ſed religio non põt hr̃e exceſſum, q̃a ſicut ſupra dictum * eſt, ſm eã non contingit æquale Deo reddere eius, quod debemus. ergo ſuperſtitio non eſt vitium religioni oppoſitum.

SED CONTRA eſt, q Aug.* dicit in lib. de decem chordis. Tãgis primam chordam, qua colit̃ vnus Deus, & cecidit beſtia ſuperſtitionis: ſed cultus vni⁹ Dei pertinet ad religionem. ergo ſuperſtitio religioni opponitur.

RESPON. Dicendum, q ſicut ſupra * dictũ eſt, religio eſt uirtus moralis. Oĩs aũt virtus moralis in medio cõſiſtit, ut ſupra* habitũ eſt: & ideò duplex uitiũ uirtuti morali opponitur. Vnũ quidẽ ſm exceſſum: aliud autẽ ſm defectũ. Contingit aũt excedere mediũ virtutis nõ ſolũ ſm circunſtantiam, q̃ dr̃ quantum, ſed ẽt ſm alias circũſtantias. Vnde & in aliquibus virtutib. ſicut in magnanimitate, & magnificentia, uitiũ excedit virtutis medium, non q̃a ad maius aliquid tẽdat q̃ uirtus, ſed fortè ad min[a]. Tranſcendit tñ uirtutis mediũ, inquantũ facit aliquid, cui non dẽt, uel qñ non debet, & ſimiliter ſm alia hmõi, ut patet * per Philoſophũ in 4. Ethic. Sic ergo ſuperſtitio [m] eſt vitiũ religioni oppoſitũ ſm exceſſum, non q̃a plus exhibeat in cultũ diuinũ, q̃ vera religio, ſed quia exhibet cultũ diuinũ vel cui non debet uel eo modo quo non debet. *

AD PRIMVM ergo dicendũ, q ſicut bonum metaphoricè dr̃ ĩ malis, prout dicimus bonum latronem: ita ẽt nomina uirtutũ qñque tranſumptiuè accipiunt̃ in malis, ſicut prudentia qñque ponit̃ pro aſtutia, ſm illud Luc. 16. Filij huius ſæculi prudẽtiores filijs lucis ſunt, & p hũc modum ſuperſtitio dr̃ eſſe religio.

AD II dicendum, q aliud eſt etymologia nois, & aliud eſt ſignificatio nois. Etymologia[d] attenditur ſm id, a quo imponit̃ nomen ad ſignificandũ: nois verò ſignificatio ſm id, ad q̃d ſignificandum nomen imponit̃, quæ qñque diuerſa ſunt. Nomẽ enim lapidis imponitur a læſione pedis, non tñ hoc ſignificat: alioquin ferrũ, cũ pedẽ lædat, lapis eẽt. Sĩr ẽt nomẽ ſuperſtitionis nõ oportet q ſignificet illud, a quo nomẽ eſt impoſitũ.

SVPER Q. XCII.
Hen. de. Haſſia Tra. 3. p. 3. pr. 3. q. 9.

IN q. 92. articulis duobus, quædam occurrunt ſcribenda ſpectantia ſpecialiter ad ſcdm articulum. Et primò, q duæ ponuntur in litera ſpecificæ diſtinctiones ſuperſtitionis. Prima penes diſtinctionem obiectorũ, ſ. Creatoris, cui debetur cult⁹ latriæ, non debitè exhibetur: & creaturæ, cui cultus latriæ non debetur. Scda, penès diſtinctionẽ finium diuini cultus: qđ nõ eſt ſic intelligendũ, quaſi cultus diuinus habeat plures fines principales, cũ vnus ſit eius adequatus finis, ſ. diuina reuerẽtia: ſed quia ſub vno principali fine ſunt & alij fines ſecundarij, qui in litera numerantur. Deindè, q quemadmodum in diuino cultu inueniuntur tria genera diuinorũ, primò, ſacrificia, oblationes, decimæ, vota, & huiuſmodi, q directè in Dei reuerentiã ſunt: ſecundò orationes, cõtemplationes, lectiones, & hmõi, quæ inſtructionẽ uolũt, & ordinant: tertiò, ſacra, benedictiones, ſacramentalia, ieiunia, feſta, & hmõi, q uirtute conſiſtunt in ritũ inſtituto a Deo, & ordinantur ad dirigendos noſtros actus, vt ſunt actus regenerationis, confirmationis, ordinis, matrimonij &c. ita in cultu ſuperſtitioſo ẽ pmò idolatria, q diuinã reuerentiã exhibet creaturæ: eſt deinde diuinatio, q tot modis inſtructionẽ à dæmone quærit de ſignis, obſeruationes, quã tam multipliciter & operationes ſtruunt, continent, ſanant, & aliquas creaturas qñq; aſſumũt ad ſua opera, quaſi ſacramentalia q̃dã.

¶ In ſolutione ad primum eiuſdẽ ſecundi articuli aduerte diligẽter tu ſpeculatiuè, q licet prima fronte appareat, q quemadmodũ religio eſt virtus vna ſcdm ſpeciẽ, eo, q actus eius adæquatus eſt vnus, ſ. colere Deum, qm ĩ hoc actu clauditur & diuina reuerẽtia, & hominis ſeruitus reſpectu Dei, ad q̃ duo ordinãtur oĩa religiõis opera, vt ſuperius in q. 81. ar. 3. ad ſcdm diximus: ita in ſuperſtitione colente creaturã, vna eſt ſpecies, cuius propriũ eſt colere creaturã, & illã venerãdo ſacrificijs, & illi ſubijciẽdo hominem: & in hoc q inſtrui p illam curat, & in hoc q ſignis illius ſe ſubijcit, obſeruando illa: Quia tñ ex cõib* patet, q multa ad vitiorũ diſtinctionẽ ſufficiunt, q̃ non ſufficiunt ad diuerſificandũ virtutẽ, vt patet in materijs moraliũ, ĩ quib. una exiſtẽte virtute, duo ſunt vitia. Et rõ ſuffragatur cõis, q̃a ad conſtitutionẽ boni multa exiguntur: ad malum aũt, quodlibet ſufficit, ut in litera ex Dionyſio dr̃: ideo in ſpeciali intuitus eſt author, q illi tres fines, ſ. reuerentia, inſtructio, & directio, licèt non ſufficiant ad diſtinguendã religionẽ, ſufficiunt tñ ad diſtinguendam ſuperſtitionẽ. Quo fit vt inuolutus vno malo, puta diuinationẽ non ſit inuolutus altero, puta, idolatria: religionis autem virtute nemo habeat, niſi quis integrè omnibus polleat.

¶ In ſolutione ad ſecũdum aduerte, q q̃a vis argumenti ſtat in hoc, q ſicut religio ẽ in ordine ad Deum: ita ſuperſtitio cõtracta in ordine ad creaturam, puta dæmonem, cui cultus exhibetur. Sed diuinatio, & obſeruatio eſt in ordine ad euentus & actus noſtros. ergo non ſunt ſuperſtitionis ſpecies. Ideò ſolutio directè ſatisfacit argumento, dicẽdo, q diuinationes, D 926.

Porrecta per totam.
495
Inf. q. 94. art. 1. cor. Et q. 95. ar. 1. cor. & q. 122. art. 3. cor. Et 3. di. 9. q. 1. art. 1. q. 2. ad 3.
* Gl. interlinearis. ibid.
* Lib. 10. c. 38. incipit, ſapiẽs dictus, ante med.
a q. 81. ar. 5. ad 3.
* c. 9. in medio, to. 9.
* q. 81. a. 5.
* 1. 2. q. 64. ar. 1.
* Li. 4. c. 1. & 5. 10. 5.
Concl.

& obſeruationes inquantum dæmoniacę, ſunt ſpecies ſuperſtitionis, & non inquantū humana opera. Sicut & ſub religione cōprehenduntur opera hominum inquantū diuina, p aſſumptionē alicui* diuini, vt ſupra patuit: ita qꝫ in oib. iſtis ſaluatur ordo aliqs reuerentialis ad dæmonē, inuocando ipſum, & ſubijciendo ſe inſtitutis ei*: ſicut in religionis multis operibus accidit reſpectu Dei, vt patet i uſo, ſacramentis, & hmōi. Et tu benè ſeruabis hoc in corde tuo, vt inde poſtmodum diſcernas in obſeruationibus, & diuinationibus, rationem peccati mortalis, vel venialis, vt infra declarabimus.

Perrecta per totum. 496 Inf. q. 94. ar. 1. * Lib. 1. c. 13. to. 1.

AD III dicendū, qꝫ religio F non pōt hr̄e exceſſum ſm̄ quātitatem abſolutam: pōt tamen hr̄e exceſſum ſm̄ q̄titatem proportionis, prout, ſ. in cultu diuino fit aliqd, qđ fieri non debet.

ARTICVLVS II.

Vtrum ſint diuerſæ ſuperſtitionis ſpecies.

AD SECVNDVM ſic proceditur. Vr̄ qꝫ non ſint diuerſæ ſuperſtitionis ſpecies, quia ſm̄* Philoſ. in 1. Topico. Si vnum op G poſitorum dr̄ multipliciter, & reliquum: ſed religio, cui opponitur ſuperſtitio, non habet diuerſas ſpecies, ſed omnes eius actus ad vnam ſpeciem referuntur. ergo nec ſuperſtitio habet diuerſas ſpecies.

¶ 2 Præt. Oppoſita ſunt circa idē: ſed religio, cui opponit̄ ſuperſtitio, eſt circa ea, quib* ordinamur in Deum, vt ſupra habitum • eſt. non ergo ſpecies ſuperſtitionis, quæ opponitur religioni, poſſunt attendi ſm̄ aliquas diuinationes humanorum euentuum, uel ſecundum aliquas H obſeruationes humanorum actuum.

*q. 81. ar. 1. & 5.

¶ 3 Præt. Ad Coloſſ. 2. ſuper illud, Quæ ſunt rationem habentia ſapientiæ in ſuperſtitione, dicit glo.* ideſt, in ſimulata religione. ergo etiam ſimulatio debet poni ſpecies ſuperſtitionis.

* Gl. ordinaria ibi. ſup illud: Ad ſaturitatem carnis, ex Ambr.

SED CONTRA eſt, quòd † Auguſt. in 2. de doctr. chriſt. diuerſas ſpecies ſuperſtitionis aſſignat.

† Lib. 2. c. 20. vſque ad 24. t. 3 * Ar. pce. † 1. 2. q. 72. ar. 9.

RESPON. Dicēdū, qꝫ ſicut ſupra • dictum eſt, uitium ſuperſtitionis conſiſtit in hoc, quòd tranſcēdit virtutis medium ſm̄ aliquas circunſtantias, vt ſupra dictum † eſt. Non enim quælibet circunſtantiarum corruptarum diuerſitas variat peccati ſpe I ciem, ſed ſolum qn̄ referuntur ad diuerſa obiecta, vel diuerſos fines. Secundū hoc enim morales act* ſpeciem ſortiūtur, ut ſupra * habitum eſt. Diuerſificātur ergo ſuperſtitionis ſpecies. Primò quidē, ex parte obiecti. Poteſt enim diuinus cultus exhiberi, vel cui exhibendus eſt, ſ. Deo uero, modo tū indebito, & hæc eſt prima ſuperſtitionis ſpecies: vel ei, cui non debet exhiberi, ſ. cuicumq; creaturæ, & hoc eſt aliud ſuperſtitionis genus, quod in multas ſpecies diuiditur, ſm̄ diuerſos fines diuini cultus. Ordinatur enim primo diuinus cultus ad reuerentiam Deo exhibendam: & ſm̄ hoc, prima ſpecies huius generis eſt idolatria, quæ diuinā reuerentia indebitè exhibet creaturę. Secundo, ordinatur ad hoc, qꝫ homo inſtruatur a Deo, quē colit: & ad hoc pertinet ſuperſtitio diuinatiua, q̄ dæmones conſulit p aliqua pacta cum eis inita uel tacita, vel expreſſa. Tertiò, ordinatur diuinus cultus ad quãdam directionem humanorum actuum ſm̄ inſtituta Dei, qui colitur: & ad hoc pertinet ſuperſtitio quarundam obſeruationum. Et hæc tria tangit* Aug. in 2. de doctr. chriſt. dicens ſuperſtitioſum eſſe quicquid inſtitutum eſt ab hominib. ad faciẽda, & colenda idola ptinens: & hoc ptinet ad primum. & poſtea* ſubdit: Vel ad cōſultationes, & pacta quædā ſignificationum cū dæmonib. placita, atq; fœderata, qđ pertinet ad ſm̄. & poſt pauca • ſubdit: Ad hoc genus pertinent omnes ligaturæ, & huiuſmodi, quod pertinet ad tertium.

Concl. * 1. 2. q. 1 ar. 3. & q. 18. ar. 4 5 6. 10. & 11

Cōcluſionis pars.

* Lib. 2. c. 20. ſ prīn. to. 3.

* Eod. lo co nūc di cto.

* Eo. c. 20 parum a princ.

AD PRIMVM ergo dicēdū, qꝫ dr̄ ſicut Dionyſ. dicit • 4. cap. de diuin. nomin. Bonum contingit ex vna, & integra cauſa: malum autem ex ſingularibus defectibus. Et ideò uni uirtuti plura vitia opponuntur, vt ſupra * habitum eſt. Verbum autem Philoſophi veritatem habet in oppoſitis, in quibus eſt eadem ratio multiplicationis.

Ca 4. p. 4 4. inter me 1. & fi nem. * Ar. pce. & ſupr. q. 10. ar. 5. D. 714. & 918.

AD SECVNDVM dicẽdum, qꝫ diuinationes, & obſeruationes aliquæ ptinent ad ſuperſtitionē, inquantū dependẽt ex aliquib. operationib. dæmonū: & ſic ptinent ad quædam pacta cum eis inita.

AD TERTIVM dicēdū, qꝫ ſimulata religio ibi dr̄, quando traditioni humanæ nomen religionis applicatur, prout in glo. ſequitur. Vnde iſta ſimulata religio nihil eſt aliud, quàm cultus Deo vero exhibitus modo indebito: ſicut ſi aliquis tempore gratiæ uellet colere Deum ſecundum ueteris legis ritum. Et de hac ad literam loquitur gloſ.

QVAESTIO XCIII.

De ſpeciebus ſuperſtitionis, in duos articulos diuiſa.

DEINDE conſiderandum eſt de ſpeciebus ſuperſtitionis.

¶ Et primò, De ſuperſtitione indebiti cultus veri Dei.

¶ Secundò, De ſuperſtitione idolatriæ.

¶ Tertiò, De ſuperſtitione diuinationum.

¶ Quartò, De ſuperſtitione obſeruationum.

CIRCA primū quæruntur duo.

¶ Primò, Vtrū i cultu veri Dei poſſit eſſe aliqd pnicioſum.

¶ Secundò, Vtrum poſſit ibi eſſe aliquid ſuperfluum.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum in cultu veri Dei poſſit eſſe aliquid pernicioſum.

AD PRIMVM ſic proceditur. K Vr̄ qꝫ in cultu veri Dei nō poſſit eſſe aliquid pernicioſum. Dicitur enim Ioel 2. Omnis, quicumq; inuocauerit nomē domini, ſaluus erit: ſed quicumque colit Deum quocumque modo, inuocat nomen eius. ergo omnis cultus Dei confert ad ſalutem. nullus ergo eſt pernicioſus.

¶ 2 Præt. Idē Deus eſt, qui colitur à iuſtis quacumq; mūdi ætate

SVP. Q. XCIII. ART. I. ET II.

IN duobus articulis q. 93. notandū eſt, qꝫ duo culpabilia in cultu veri Dei cōmittuntur, ſ. falſitas, & ſuperfluitas, quorū primum manifeſtè mortiferū ē. & ō ſub pernicioſi nomine in litera proponitur primus artic. Secundus autem in ſuperfluitatis ſtat nomine. Et in promptu horum ratio eſt, qa ſ. in ipſo actu diuini cultus requiritur veritas: quia oportet Deū adorare in veritate, vt dr̄ Ioan. 4. Et requiritur commenſuratio, ſeu proportio ad ſpiritum: quia vt ibidem dr̄, oportet Deum adorare in ſpiritu. Opponitur autem ueritati falſitas, & proportioni ad ſpiritum ſuperfluitas. Quicquid nāque extra neceſſariū, aut vtile ad ſpiritualem eſt cultum, totū ſuperfluum eſt. In corpore primi articuli dubium occurrit de ritu Iudæorum, quo modo in eo inueniatur mendacij ratio. Nam mendacium in verbo, eſt falſa vocis ſignificatio cum intentione fallendi: & proportionaliter mēdacium in facto debet

Perrecta per totum. 497

te: ſed ante legẽ datã, iuſti abſq; pctõ mortali colebãt Deũ qualitercũq; eis placebat, vndè & Iacob proprio voto ſe obligauit ad ſpecialem cultum, vt habetur Geneſ. 28.[h] ergo etiã modo nullus Dei cultus eſt pernicioſus.

B ¶ 3 Prę. Nihil pnicioſũ in Ecclia ſuſtinet: ſuſtinet autem Ecclia diuerſos[h] rit⁹ colẽdi Deũ. vñ * Greg. ſcribit Aug. epõ Anglorũ, ꝓponenti, ꝙ ſunt diuerſę Eccleſiarũ conſuetudines in miſſarũ celebratione. Mihi, inquit, placet, vt ſiuè i Romanis, ſiuè in Galliarũ partibus, ſeu in qualibet Eccleſia aliquid inueniſti, quod plus oĩpotenti Deo poſſit placere, ſolicitè eligas. ergo nullus modus colendi Deum eſt pernicioſum.

C Sed contra eſt, qđ * Aug. dicit in epiſt. ad Hiero. & hr̃ in gl. ad Galat. 2. Quòd legalia ob ſeruata poſt veritatẽ euangelij diuulgatã, ſunt mortifera, & tñ legalia ad cultum Dei pertinent. ergo in cultu Dei poteſt eſſe aliquid mortiferum.

D Respon. Dicendũ, ꝙ ſicut * Aug. dicit i lib. cõtra mẽdaciũ. Mendaciũ maximè pnicioſum eſt, qđ fit in his, quæ ad chriſtianã religionẽ ꝑtinẽt. Eſt aũt mẽdaciũ, cũ aliquis exterius ſignificat cõtrariũ veritati. Sicut aũt ſignificatᷓ aliqđ uerbo, ita ẽt ſignificatur aliqđ facto, & in tali ſignificatiõe facti cõſiſtit exterior religionis cult⁹, ut ex ſupra * dictis patet: & ideò ſi per cultũ exteriorẽ aliqđ falſũ ſignificetᷓ, erit cultus pnicioſus. Hoc aũt contingit dupliciter. Vno qdẽ modo, ex parte rei ſignificatæ, à qua diſcordat ſigni-

E ficatio cult⁹: & * hoc mõ, tpe nouæ legis, peractis iã Chriſti myſterijs, pnicioſum eſt uti cæremonijs ueteris legis, quibus Chr̃i myſteria figurabanᷓ futura: * ſicut ẽt pnicioſũ eſſet, ſi qs nõ cõfiteretᷓ Chr̃m eſſe paſſũ. Alio mõ, põt cõtingere falſitas in exteriori cultu ex parte colẽtis, & hoc præcipuè in cultu cõi, q p miniſtros exhibetᷓ i pſona totius Ecclĩæ. Sicut. n. falſarius eſſet, q aliqua ꝓponeret ex parte alicuius, q̃ nõ eſſent ei cõmiſſa: [p] ita uitiũ falſitatis incurrit, q ex parte Ecclĩæ cultũ exhibet Deo cõtra modũ diuina authoritate ab Eccleſia conſtitutũ, & in Eccleſia conſuetũ. ¶ Vñ * Amb. dicit. Indignus eſt, qui aliter celebrat myſteriũ, q̃ Chr̃s tradidit. Et pp hoc etiã * gloſ. dicit ad Coloſ. 2. ꝙ ſuꝑſtitio eſt, qñ traditioni humanæ religionis nomen applicatur.

Ad primvm ergo dicẽdũ, ꝙ cũ Deus ſit ueritas, illi inuocat Deũ, qui in ſpiritu, & ueritate eũ colũt, ut dicitᷓ Io. 4. Et ideò cultus continens falſitatẽ, non pertinet propriè ad Dei inuocationem, quæ ſaluat

Ad II. dicendũ, ꝙ antè tp̃s legis, iuſti per interiorẽ inſtinctũ inſtruebãtur de modo colẽdi Deũ, quos alij ſequebantur. Poſtmodum uerò exterioribus ꝓceptis circa hoc hoĩes ſũt inſtructi, q̃ ꝓterire peſtiferũ eſt.

Ad III. dicẽdũ, ꝙ diuerſæ cõſuetudines Eccleſię in cultu diuino, i nullo ueritati repugnãt: & ideo ſunt ſeruandæ, & eas præterire illicitum eſt.

Articvlvs II.

Vtrum in cultu Dei poſſit eſſe aliquid ſuperfluum.

Ad secvndvm ſic proceditur. Videtᷓ ꝙ in cultu Dei nõ poſſit eſſe aliquid ſuperfluũ. Dicitᷓ. n. Eccle. 43. Glorificantes Deum quantumcunq; poteritis, ſuperualebit adhuc: ſed cultus diuinus ordinatur ad Deum glorificandũ. ergo nihil ſuper-

---

bet eſſe falſa facti ſignificatio cũ intentione fallendi. Cõſtat antem, ꝙ Iudæi modo utentes ueteri cultu, nõ habent intentionẽ fallendi: q̃uis factis falſum ſignificãtibus, credentes ſe uerum ſignificantia facta exercere, utantur. Non eſt ergo in eorũ ritu mẽdaciũ, ſed factũ pernicioſum. Et tñ in litera mendaciũ reputatᷓ.

¶ Ad hoc dicitur ꝙ in litera nũquàm dicitur, niſi in communi, quòd mẽdacium eſt cũ aliquis exterius ſignificat contrariũ ueritati ſiuè uerbo, ſiuè facto, & propterea nõ ſumitᷓ in particulari, ꝙ in tali cultu, ſ. ueteris legis apud Iudæos, nunc ſit mẽdaciũ pernicioſum, ſed ꝙ ſit cultus pernicioſus, & ꝙ ſit falſitas pernicioſa. Sat. n. eſt quæſtioni mouæ, ꝙ ita ueniat in cultu ueri Dei aliquid pnicioſũ, ſiuè falſum, ſiuè mendaciũ. Vnde ſicut Iudæus dicens corde, & ore Chriſtũ nõ ueniſſe, ſed uenturũ, non mentitur: ſed falſum pnicioſum dicit: ita colens Deum ritu ueteris legis, profitente facto Chriſtũ uenturum, nõ mẽtitur, ſed factũ falſum pnicioſe exercet ĩ cultu Dei. Quàmuis poſſet dici ꝙ in iſtis falſis eſt mẽdacium quãtũ eſt ex parte actus exterioris, ſ. uerbi, uel facti falſi, licet nõ ſit mendacium ex parte intentionis interioris: & ꝙ in litera diſtinguitur mendacium ex parte rei ſignificatæ, cõtra id, quod eſt ex parte colentis. Prima reſponſio, adiuncta hac ſecunda, amplectẽda eſt: quia falſitatem ſignificare in diuino cultu diſtinguitur ĩ litera ex parte rei, & ex parte colẽtis. Inchoauit tñ author à mendacio pernicioſo in hoc corpore articuli: quia pernicioſa eſt huiuſmodi falſitas, ſicut mendaciũ pernicioſum: & quia, ut tactum, eſt, ex parte exterioris actus eſt pernicioſum mẽdacium: nec excuſat Iudæorum ignorãtia tale crimẽ, ſicut nec infidelitatẽ eorundem. In eod. art. quo ad falſum cultum ex parte colentis nota tria. Primo, ꝙ cultus iſte eſt pernicioſus iuxta authoris ſententiam, quoniam cum dixiſſet, Et ideò ſi per cultum exteriorẽ aliquid falſum ſignificetur, erit cultus pernicioſus, ſtatum ſubdidit, Hoc autem contingit dupliciter, ſ. ex parte rei ſignificatæ, & ex parte colentis. Vtrumq; ergo falſum, eſt ex genere peccatum mortale. Secundò, quod tunc eſt falſitas, qñ contra Eccleſiam, non autem ſi præter Eccleſiæ inſtitutionẽ fieret. Vndè author in hoc articulo falſitatẽ ex parte colentis inſtituit in hoc, quod eſt eſſe contra Eccleſiæ inſtitutionem, ſeu conſuetudinem: quia falſitas cultus contra Eccleſiam eſt.

¶ In ſequenti uerò art. ſuperfluitatẽ dicit, qñ eſt cultus præter, uel contra cõſtitutionem, ſeu conſuetudinẽ Eccleſiæ. Perſpice igitur differentiã inter cõtra, & præter. Illud pnicioſum, hoc ſuperfluũ conſtituit. Illud contrariatur ueritati, & ideò pernicioſum: hoc utilitati, & ideò minus malũ, & eſt ueniale, licèt poſſit eſſe mortale pp contẽptum, uel præceptũ. Et ideò adnectetur in litera ſequẽtis artic. ly contra cõſuetudinem communẽ. Tertio, ꝙ falſitas iſta habet locũ & in cultu communi, & in cultu ſingulari. Et ꝓpterea in litera non dr̃, Et hoc in cultu cõmuni: ſed dr̃, Et hoc præcipuè in cultu cõmuni. Inſinuãs per ly præcipuè, ꝙ hoc etiã poteſt habere locum in cultu ſingulari, puta, in ieiunio, uel oratione ſingulari non impoſita ab Eccleſia, ut ſi quis contra modum Eccleſiæ ieiunaret in Dominica, aut oraret ſic in propria perſona, quòd nihil ad Eccleſiam, cum quilibet ſit pars Eccleſiæ, & in perſona Eccleſię præceptum habeat orandi a Domino, dicente. Orabitis. Pater noſter: Panem noſtrum: Dimitte nobis &c. Ad falſitatem autem cõmunis cultus ex parte colentis non ſolum ſpectat, ſi ſacramenta contra Eccleſiæ ritum celebrẽtur, ut habes 16. q. 5. ca. Quicumque, ſed etiam reducitur, ſi miracula falſa quis prædicet, aut docendo ſcribat. Prædicatores namque, & doctores in perſona Eccleſiæ dicere, & prædicare conſtat. Nec excuſantur quacumque pia intentione à pernicioſo cultu: quia, quantum in ſe eſt, fidem Chriſti euacuant ueritate.

SVP. Q. XCIII. ARTIC. II.

IN 2. eiuſdem q. art: uide in litera reſolutionẽ ſuperfluitatis, ſ. quia in exterioribus ſolum conſiſtens, ad interiorẽ Dei cultum nõ pertinet. Cum n. cultus, exterior ad interiorem ordinetur, ſi aliquis extra fiat cultus, qui ad interiorem nõ ordinetur, ſuperfluus eſt, Et quia ad interiorẽ Dei cultum non rectè ordinatur,

---

* Lib. 12. Epiſt. ult. in terr. 3. In fine regiſtri ad decẽm interrogat. Aug. ca. 3.

* Ex epiſ. 18. 19. inter opera Aug. to. 2.

* Lib. de mẽdacio cap. 14. in prin. to. 4.

* q. 81. ar. 7.

Concil. m

Concil. p

* 1. ad Corin. 11. ſuper illud: Quicũq; ederit panẽ, to. 5.

† Eſt gloſ. Ambr. circa fin. cõmentarij ad Col. ca. 2. to. 5.

Porrecta per totum.

495

Sup q. 81. ar. 5. ad 1. Et q. 92. ar. 1. cor. & ad 5. Et infra q. 104 ar. 2. ad 2.

natur. qđ ꝑter Eccleſiæ inſtitutionẽ, aut cõſuetudinẽ fit: iđ, dato ꝙ aliquis ꝑter. Eccleſiæ morẽ, ad interiorẽ deuotionẽ intẽderet nouã ordinate. ſuperfluitatis uitio nõ caret, & exterius ſic colit: quã interius peccat, ab Eccleſiæ regula declinãs. Quale aũt peccatũ cõmittatur … ſuperfluitatis … inter … ſuperſtitiones numerat, in littera nõ exprimit. Eſt tamen … ueniale, niſi contẽptus eccleſiaſticæ diſciplinæ, aut interioris cultus adſit, quia nõ eſt ibi perfecta ſuperſtitionis ſpecies. Nec tñ leue habendũ eſt peccatũ hoc: quoniam infra ſuperſtitionis latitudinẽ continetur, quæ diuino opponitur cultui. Omne autem peccatum, in his, quæ Dei ſunt, magnum eſſe conſtat.

[a] Enchir. c. 3. to. 3.

[a] Li. 2. ca. 18 ĩ med. to 3.

fluum [b] in eo poteſt eſſe.

¶ 2 Pręt. Exterior cultus eſt ꝓfeſſio quædã cult[9] interioris, quo Deus colit fide, ſpe, & charitate, ut Aug. dicit [a] in Enchirid. ſed in fide, ſpe, & charitate non poteſt eſſe aliquid ſuperfluum. [b] ergo neq; in diuino cultu.

¶ 3 Præt. Ad diuinũ cultũ pertinet, ut ea Deo exhibeamus, q̃ à Deo accepimus: ſed oĩa nr̃a à Deo accepimus. ergo ſi totum quicquid poſſumus, facimus ad Dei reuerentiã, nihil [b] ſuperfluum erit in diuino cultu.

Sed contra eſt, qđ Augu. dicit [a] in 2. de doctr. chriſt. ꝙ bonus, uerusq; chriſtianus etiã in literis ſacris ſuperſtitioſa figmenta repudiat: ſed per ſacras literas Deus colendus oſtenditur. ergo etiam in cultu diuino poteſt eſſe ſuperſtitio ex aliqua ſuperfluitate.

Concl. [m] Respon. Dicendũ, ꝙ aliquid dr̃ ſuperfluũ dupliciter. Vno modo, ſm abſolutã quantitatẽ: & [m] ſm hoc non poteſt eſſe aliquid ſuperfluum in diuino cultu: [n] quia nihil poteſt homo facere, quod non ſit minus eo, qđ Deo debet. Alio modo poteſt eſſe aliquid ſuperfluum ſm quantitatem proportionis quia. ſ. non eſt fini proportionatũ. Finis autem diuini cultus eſt, ut homo Deo det gloriã, & ei ſe ſubijciat mẽte, & corpore: & ideò quicquid homo faciat quod pertinet ad Dei gloriam, & ad hoc, ꝙ mens hominis Deo ſubijciatur, & etiã corpus per moderatam refrænationẽ concupiſcentiarũ, ſecũdum Dei, & Eccleſiæ ordinationem, & conſuetudinẽ eorũ, quibus homo conuiuit, non eſt ſuperfluũ in diuino cultu. [p] Si autẽ aliquid ſit, quod quantũ eſt de ſe, non pertinet ad Dei gloriã, neq; ad hoc, ꝙ mens hominis feratur in Deum, aut ꝙ carnis cõcupiſcentiæ moderatæ refrænentur: aut etiam ſi ſit præter Dei, & Eccleſiæ inſtitutionem, uel contra conſuetudinẽ communem, quæ ſm [*] Auguſt. pro lege habenda eſt, totum hoc reputandum eſt ſuperfluum, & ſuperſtitioſum: q quia in exterioribus ſolùm conſiſtens, ad interiorem Dei cultũ nõ pertinet. Vnde [*] Aug. in lib. de uera religione, inducit, quod dicitur Luc. 17. Regnũ Dei intra uos eſt: loquitur contra ſuperſtitioſos, qui ſcilicet exterioribus principalem curam impendunt.

Conclus. [p]

[*] In epiſ. 86. parũ a princ. to. 2. Et de Eccl. dogm. c. 22. Ca. 3. a med. tom. 1.

Ad primvm ergo dicendum, ꝙ in ipſa Dei glorificatione implicatur, quòd id quod fit pertineat ad Dei gloriam, per quod excluditur ſuperſtitionis ſuperfluitas.

Ad secvndvm dicendum, ꝙ per fidem, ſpem, & charitatem, anima ſubijcitur Deo: unde in eis nõ põt eſſe aliquid ſuperfluũ. Aliud aũt eſt de exterioribus actibus, qui quandoq; ad hæc non pertinent.

Ad tertivm dicẽdũ, ꝙ ratio illa procedit de ſuperfluo, quantum ad quantitatem abſolutam.

QVAESTIO XCIIII.

De idolatria, in quatuor articulos diuiſa.

Deinde conſiderandum eſt de idolatria. Et circa hoc quæruntur quatuor.

¶ Primò, Vtrum idolatria ſit ſpecies ſuperſtitionis.

¶ Secundò, Vtrũ ſit peccatum.

¶ Tertiò, Vtrum ſit grauiſsimũ peccatorum.

¶ Quartò, De cauſa huius peccati. Vtrum autem cum idolatris ſit communicandum, dictum eſt ſupra, cum de infidelitate ageretur.

Articvlvs primvs.

Vtrum idolatria rectè ponatur ſpecies ſuperſtitionis.

Ad primvm ſic ꝓceditur. Videt ꝙ idolatria nõ ponat rectè ſpecies ſuperſtitionis. Sicut. n. hæretici ſunt infideles, [b] ita & idolatræ: ſed hęreſis eſt ſpecies infidelitatis, ut ſupra [*] habitum eſt. ergo & idolatria, non autem ſuperſtitionis.

¶ 2 Præt. Latria ꝑtinet ad uirtutẽ religionis, cui opponit ſuperſtitio: ſed idolatria [h] uĩ uniuocè dici cũ ea latria, q̃ ad uerã religionẽ pertinet. Sicut. n. appetitus falſæ beatitudinis cũ appetitu ueræ beatitudinis uniuocè dr̃: ita cultus falſorũ Deorũ, qui dicitur idolatria, uniuocè uidetur dici cum cultu ueri Dei, qui eſt latria ueræ religionis. ergo idolatria non eſt ſpecies ſuperſtitionis.

¶ 3 Præt. Illud qđ [n] nihil eſt, nõ põt eſſe alicui[9] generis ſpecies, ſed idolatria nihil eſſe uĩ. dicit. n. Apoſt. 1. ad Cor. 8. Scimus qa nihil eſt idolũ in mũdo. & infra 10. Quid ergo? dico ꝙ idolis immolatũ ſit aliquid, aut ꝙ idolum ſit aliquid? quaſi dicat non: immolare autem idolis propriè ad idolatriam pertinet. ergo idolatria, quaſi nihil exiſtens, non poteſt eſſe ſuperſtitionis ſpecies.

¶ 4 Pręt. Ad ſupſtitionẽ pertinet exhibere cultũ diuinũ, cui nõ debet: ſed cultus diuinus ſicut non debetur idolis, ita nec alijs creaturis. unde ad Ro. 1. Quidã uituperãtur de hoc, ꝙ coluerunt, & ſeruierũt potius creaturis, q̃ creatori. ergo inconuenienter huiuſmodi ſuperſtitionis ſpecies idolatria

SVPER QV. XCIIII. ART. I.

Ferr. 3. cont. c. 120.

In art. 1. q. 94. nota duo ꝓ claritate litteræ. Primò, ꝙ cũ circa principiũ corporis articuli dr̃, Hmõi aũt cultus diuinus, ſicut creaturæ inſenſibili exhibebat &c. ita etiã econuerſò &c. Senſus eſt, ꝙ ſicut exhibẽdo ſenſibilia ſacrificia inſenſibili creaturæ aſcẽdebat à ſenſibilib[9] ad inſenſibilia in cultũ exhibendo idolis, deſcẽdebat ab inſenſibilib[9] rebus repræſentatis, vel occultatis, ad ſenſibilia idolatria ut idolis ipſis cult[9] exhiberetur, diuerſimodè tñ, ut in litera ſubiũgit. Secũdo, ꝙ cũ narrat opinio de mũdo aĩato, ly ſicut hõ dr̃ ſapiẽs pp aĩam, non pp corpus, referendũ eſt ad ly, qui uero æſtimabant totũ mundũ eſſe uerũ Deũ, nõ pp corporalẽ ſubſtantiã, ſed pp aĩam. Ita ꝙ ſẽſus eſt, ꝙ ſicut dicimus, Hõ eſt ſapiens, ita illi dicebãt, Mundus eſt De[9]: utrũq; n. dr̃ de toto, rõne partis, ſ. aĩæ. Et quia mũdũ dicebãt Deũ, quælibet pars mũdi erat pars Dei, q̃uis nõ deitatis: ſicut q̃libet pars hoĩs eſt pars ſapiẽtis, q̃uis nõ ſapientiæ. iđ cuilibet parti mundi cultũ exhibebãt, tanq̃ parti totius ſubiecti deitatis: Quẽadmodũ aliquis ueneratur manus uiri ſapiẽtis tã quàm partẽ totius ſubiecti aĩæ ſapientis. ¶ In rõne ad primũ eiuſdẽ articuli, dubium occurrit, An chriſtianus cõmittẽs actũ idolatriæ, ſalua integrè interiori fide, incurrat pœnas cenſurarũ eccleſiaſticarũ in foro cõſcientiæ: ita ꝙ in ueritate, & non ſolùm in foro exteriori ſit excommuni-

Porrecta per totum.

499

3. dĩ. 9. q. 1. ar. 1. q. 3. ad 3. Et 3. contra ca. 120.

nominatur, ſed deberet [b] potius nominari latria creaturæ.

Sed contra eſt, ꝙ Act. 17. dr̃, ꝙ Paulus cũ Athenis expectaret, incitabatur ſpũs eius in ipſo, uidens idolatriæ deditam ciuitatem. & poſtea dixit: Viri Athenienſes, ꝑ omnia quaſi ſuperſtitioſo uos uideo. ergo idolatria ad ſuperſtitionẽ ꝑtinet.

Respon. Dicendum, ꝙ ſicut ſupra dictũ* eſt, ad ſuperſtitionem ꝑtinet excedere debitum modũ diuini cultus. Quod qdẽ ꝓcipuè fit, qñ diuinus cultus exhibeť, cui non debet exhiberi: debet aũt exhiberi ſoli ſummo Deo, ſ. increato, vt ſupra * habitũ eſt, cum de religione ageret. & ideò cuicumq; [m] creaturę diuinus cultus exhibeať, ſuperſtitioſum eſt. [n] Hmôi aũt cultus diuinus ſicut creaturæ inſenſibili exhibebať per aliqua ſenſibilia ſigna, puta, ſacrificia, ludos, & alia hmôi: ita ẽt exhibebatur creaturæ repræſentatæ ꝑ aliq̃ ſenſibilẽ formam, ſeu figura, q̃ idolum dr̃. Diuerſimodè tñ cultus diuinus idolis exhibebatur. Quidam. n. ꝑ quandã nefariam artẽ imagines quaſdã cõſtruebant, q̃ uirtute dæmonum aliquos certos effectus habebant: vñ putabant in ipſis imaginib. eſſe aliquid diuinitatis, & ꝑ cõſequens, ꝙ diuinus cultus eis debereť. Et hæc fuit opinio Hermetis Trimegiſtij, ut Aug. * dicit in 8. de ciu. Dei. Alij verò nõ exhibebant cultũ diuinitatis ipſis imaginib. ſed creaturis, quarũ erant imagines: & utrumque horũ tangit Apoſt. ad Roma. 1. Nam q̃tum ad primũ dicit. Mutauerunt gloriã incorruptibilis Dei ĩ ſimilitudinẽ imaginis corruptibilis hoĩs, & uolucrum, & quadrupedũ, & ſerpentiũ. Quãtum aũt ad ſm̃ ſubdit. Coluerũt & ſeruierunt potius creaturæ, q̃ creatori. Horũ tñ fuit triplex opinio. Quidam. n. æſtimabant quoſdã hoĩes Deos fuiſſe, quos ꝑ eorũ imagines colebãt, ſicut Iouem, Mercurium, & alios huiuſmodi. Quidã uerò ęſtimabãt totũ mundum eſſe vnũ Deũ nõ ꝓp corporalẽ ſubſtantiam, ſed ꝓp aĩam, quam Deum eſſe credebãt, dicentes Deũ nihil aliud eſſe, q̃ animam motu, & rõne mundum gubernantem: ſicut homo dr̃ ſapiens ꝓp animam, non ꝓp corpus. Vnde putabãt toti mundo, & oĩb. partib. eius, eſſe cultũ diuinitatis exhibendum, cœlo, aeri, aquæ, & oĩbus hmôi partib. & ad hæc referebant noĩa, & imagines ſuorum Deorum, ſicut Varro dicebat, vt narrat * Aug. in 7. de ciu. Dei. Alij verò, ſ. Platonici, poſuerũt unum eſſe ſummũ Deum cãm oĩum, poſt quẽ ponebant eſſe ſubſtantias quaſdã ſpirituales a ſummo Deo creatas, quas Deos noĩabant, participatione, ſ. diuinitatis, nos aũt eos angelos dicimus: poſt quos ponebãt aĩas cęleſtium corporũ, & ſub his dęmones, quos dicebãt eſſe aerea quædã aĩalia, & ſub his ponebant aĩas hoĩum, quas ꝑ virtutis meritũ ad Deorũ, uel dæmonũ ſocietatẽ aſſumi credebant, & his oĩb. cultum diuinitatis exhibebãt, ut Aug. * narrat in 18. de ciu. Dei. Has aũt duas vltimas opiniones dicebant ꝑtinere ad phyſicã theologiã, quã philoſophi cõſiderabãt in mũdo, & docebant in ſcholis. Aliã uerò de cultu hoĩum, dicebant ꝑtinere ad theologiã fabularẽ, quæ ſm̃ figmenta poetarum repræſentabatur in theatris. Aliã verò opinionẽ de imaginib. dicebant pertinere ad ciuilẽ theologiã, quæ ꝑ Pontifices celebrabatur in templis. [o] Oĩa aũt hæc ad ſuperſtitionẽ idolatrię pertinebant: [q] unde Aug. dicit* in 2. de doctr. chriſt. Superſtitioſum eſt, q̃cqd inſtitutũ ab hoĩb. eſt ad faciẽda, & colẽda idola, uel ꝑtinẽs ad colẽdũ, ſicut Deum, creaturã, ꝑtẽve ullã creaturæ.

Ad primvm ergo dicendũ, ꝙ ſicut religio non eſt fides, ſed fidei ꝓteſtatio ꝑ aliqua exteriora ſigna: ita ſuperſtitio eſt q̃dã infidelitatis proteſtatio ꝑ exteriorẽ cultũ. quã quidem proteſtationem nomen idolatriæ ſignificat, non aũt nomẽ hæreſis ſed ſolũ falſam opinionẽ. Et iõ hæreſis eſt ſpẽs infidelitatis: ſed idolatria ẽ ſpẽs ſuperſtitionis.

Ad secvndvm dicendũ, ꝙ nomẽ latriæ dupl'r põt accipi. Vno. n. modo ſignificat huma-

communicatus. Et ẽ iõ dubij, quia cenſuræ ſunt latæ contra hereticos. In caſu autem propoſito nulla eſt infidelitas in aĩa ſcdm ueritatem. ergo non incurrunt in foro conſcientiæ huiuſmodi cenſuræ. Et cõfirmatur, qa ſicut dicens nõ ex intẽtione infideli, ſed loco verbã hęretica, puta, ꝙ mortuo corpore eſt mortua ẽt anima, non eſt excõicatus: ita dicens facto cult[9] & non ex intentione idolũ eſſe Deũ, non eſt excõicatus. In ꝯ parte aũt affirmatiua eſt, quia talis eſt verè apoſtata, ac per hoc excõmunicatus. [¶] Ad eudẽ, dubiũ ſciendum eſt, ꝙ dupliciter contingit aliquem actũ hũanũ pernicioſum exercere, ſ. ex aĩo affectu illo vitio, vt ſi quis ex auaritia furetur, ex luxuria fornicetur, ex infidelitate neget Chřm, ex fetiori idolatria offerat extra ſacrificium idolis: & de iſtis nullũ eſt dubiũ. Alio modo cõtingit fieri ex aĩo reſiſtente ſcdm ſe illud crimẽ, ſed ꝓp alium affectũ conſentiente in actũ exteriorem pernicioſum, vt ſi mulier exoſam habens libidinẽ timore permittat ſe cognoſci. Et ſimiliter l. ẽt exoſum habẽs furtum compulſus à dño, conſentit in exteriorem actũ furti. Et ſimiliter retinens perfectã intus fidẽ, timore victus conſentit in exteriorẽ actũ negandi fidẽ, vt fecit Petrus, aut deſpiciẽs idola in mente ſua, timore, vt Marcellinus, thura exterius offerat idolis. Aut amore poꝑulari idem faciat, vt Seneca. Et de hmõ eſt q̃õ præſens, & iã ex datis exẽplis põt patere ſolutio q̃õnis, ꝙ quẽadmodum non excuſatur in foro conſcientiæ a furto, fornicatione, negatione fidei, & idolatria q ex alieno affectu hos actus pnicioſos exterius committit, quia voluntariè cõmittit actus exteriores taliũ vitiorũ: ita non excuſatur in foro conſcientiæ ab eccleſiaſticis cẽſuris latis cõtra committentes talia crimina: itaq; ſi eſſet lata excõmunicationis ſententia cõtra fures, ille qui in ſolum exteriorem actum furti conſentiendo, furatus eſt, proculdubio eſſet excommunicatus in foro conſcientiæ, quia voluntariè furtum commiſit. Similiter Chriſtianus ille, qui ſolũ exteriorẽ actũ negandi fidẽ cõſentit, eſt in foro cõſcientiæ excõicatus: quia voluntariè conſenſit in actum infidelitatis, & illũ exercuit negando Chriſtum verbo, ut Petrus fecit. Et ſimiliter qui ſolum actum idolatriæ exterius commiſit, excõicatus eſt in foro conſcientiæ: quia actum infidelitatis, & apoſtaſiæ volũtariè exercuit. Eſt enim idolatria ex proprio genere infidelitatis proteſtatio, ut in hac litera dr̃. Et oĩum horum, & ſimilium eadẽ rõ eſt, quia ille in foro conſcientiæ eſt idolatra, fur &c. Non eñ ſolum dr̃ in foro cõſcientiæ fur, aut idolatra, qui ex affectu furti, aut idolatriæ furatur, aut idola colit: ſed ẽt qui uoluntariè exercet exteriorem actum furti, aut idolatriæ. Concurrunt. n. tunc ad hanc denominationem & actus exterior, & actus interior: quãuis actus interior videatur quaſi extraneus ab exteriori. Et ꝑ hoc patet reſpõſio ad primam obiectionẽ in oppoſitum, dicendo, ꝙ hic eſt infidelitas exterior voluntaria. Et quia actus voluntatis quo conſentit in actum exteriorem ad eandẽ ſpeciem ſpectat, in qua eſt actus exterior, iõ in hoc dicto, ſ. infidelitas exterior voluntaria includitur interior voluntatis act[9] infidelitatis. Ac per hoc uolũtariè negans Chriſtũ ſolo verbo, non ſolũ extra, ſed ẽt intus eſt quodam modo infidelis, q̃uis abſolutè non ſit intus infidelis.

[¶] Ad ſecundum dr̃, ꝙ dicens, cognoſcendo quod dicit, verba con-

* q. 92. ar. 1.

* q. 81. art. 1.

Conclu. m

* Lib. 8. c. 23. to. 5.

* Lib. 7. c. 16. & c. 6. to. 5.

* Li. 18. c. 14. to. 5.

Conclu. p

* Lib. 2. c. 20. ſ. prin. tom. 3.

contra fidem ſeriò, proculdubio eſt excõicatus, ut dictũ eſt. Dicens aũt ioco, excõicatus nõ eſt: quia non dicit illa verba, vt ſunt uerba infidelitatis, grauiſſimè tamen peccat.

SVP. Q. XCIIII. AR. II. ET III.

IN art. 2. & 3. ſimul q. eiuſdem 94. dubia duo occurrunt. Alterũ de cõparatione idolatriæ exteriorisa tñ voluntarie ad infidelitatẽ. Alterũ, de cõparatione idolatriæ ad oĩa alia crimina. Eſt aũt rõ primi dubij, quia vr̃ q; infidelitas īterior ſit peccatum grauius, q̃ mendaciũ pniciosũ, quo quis non ex animo colit idola, vt Seneca, aut Marcellin⁹. In oppoſitũ autẽ eſt authoritas Aug. in litera 2 articuli allata, dicentis de Seneca, q; eo damnabilius colebat idola, quo illa, q̃ mendaciter agebat, ſic ageret, vt eum populus veraciter agere exiſtimaret. Et in litera tertij articuli ſ rſiſione ad primum dr̃, q; infidelitatẽ grauius eſſe peccatũ arguebat, defendendo contrarium. Si uerò ſit exterior tñ ido'atria abſque interiori infidelitate, additur culpæ falſitatis, quaſi culpa falſitatis ęqueẽ infidelitati interiori. ¶ Secundi autem dubij rõ eſt, qu a odiũ Dei ex genere ſuo eſt grauius peccatum q̃ idolatria: quia directè opponitur amori Dei i ſeipſo. Idolatria aũt opponitur exteriori cultui ipſi⁹ Dei, & odium Dei tollit, quãtum ex ſe eſt, diuinum eſſe, idolatria minuit. Odium Dei annullat Deum. Idolatria æqualẽ illi dat, vnde ex genere ſuo odium Dei grauius eſt quocumque alio. Et augetur dubium, quia author i litera in primo argumento tertij articuli, tang t hanc d ffi cultatem de odio, infidelitate, & deſperatione, & ſoluendo pertranſit. ¶ In oppoſitũ aũt eſt authoritas literæ. ¶ Ad hæc dubia re-

Porrecta per tertiũ 497 3. Cõtra, c. 10.

num actũ ad cultũ Dei ptinẽt: & ſm hoc non variatur ſignificatio huius noĩs latria, cuicumque exhibeatur, quia illud cui exhibetur, non cadit ſm hoc i eius diffinitione. Et ſm hoc latria uniuocè dicetur, ſm hoc, q; pertinet ad ueram religionẽ, & ſm q; ptinet ad idolatriã. Sicut ſolutio tributi uniuocè dr̃ ſiuè exhibeatur uero regi, ſiuè falſo. Alio modo accipit latria, put eſt idẽ religioni: & ſic cũ ſit virtus, de rõne eius eſt q; cult⁹ diuinus exhibeatur ei, cui debet exhiberi, & ſm hoc latria æquiuocè dr̃ de latria ueræ religionis, & de idolatria. Sicut prudentia ęquiuocè dicitur de prudentia quæ eſt uirtus, & de prudentia quæ eſt carnis.

Ad iii dicẽdũ, q; Apoſtolus intelligit idolum nihil eſſe in mundo, qa imagines illæ, q̃ idola dicebantur, non erant aĩatæ, aut aliquã virtutem diuinitatis habẽtes, ſicut Hermes ponebat quaſi eſſet aliquid cõpoſitũ ex ſpiritu & corpore. Et ſimiliter intelligendũ eſt, q; idolis nõ eſt aliquid immolatum: quia p huiuſmodi immolationem carnes immolatitiæ aliquã ſanctificationẽ non cõſequebant, ut Gẽtiles putabant: neq; aliquã immunditiam, ut putabant Iudæi.

Ad iiii dicẽdum, q; ex cõi cõſuetudine, qua creaturas quaſcunq; colebant Gentiles ſub quibuſdã imaginib. impoſitum eſt hoc nomẽ idolatria ad ſignificandũ quẽcumq; cultũ creaturæ, ẽt ſi ſine imaginib. fieret.

ARTICVLVS II.

Vtrum idolatria ſit peccatum.

AD SECVNDVM ſic procedit. Vr̃ q; idolatria non ſit peccatum. Nihil enim eſt peccatũ, quod uera fides in cultum Dei aſſumit: ſed uera fides imagines quaſdã [h] aſſumit ad diuinũ cultum. Nã & in tabernaculo erãt imagines Cherubin, ut legitur Exod. 25. & in Eccleſia quædã imagines ponunt, quas fideles adorãt. ergo idolatria, [h] ſm quã idola adorant, nõ eſt peccatũ.

¶ 2 Præt. Cuilibet ſuperiori eſt reuerẽtia exhibenda: ſed angeli & aĩæ ſanctorũ ſunt nobis ſuperiores. ergo ſi eis exhibeat [h] reuerentia p aliquẽ cultũ uel ſacrificiorum, uel aliquorum huiuſmodi, non erit peccatum.

¶ 3 Præt. Sũmus Deus interiori [h] cultu mentis eſt colendus, ſm illud Ioan. 4. Deum oportet adorare in ſpũ & ueritate. Et Augu. dicit * in Enchiridio, q; Deus colitur fide, ſpe, & charitate: põt aũt cõtingere q; aliqs exterius idola colat, interius tñ a uera fide nõ diſcedat. ergo vr̃ q; ſine p̃iudicio diuini cultus poſſit aliquis exterius idola colere.

Sed contra eſt, qđ Exod. 20. dr̃. Non adorabis ea, ſ. exterius, neq; coles, ſ. interius, ut gl. exponit: & loquitur de ſculptilibus, & imaginibus, ergo peccatũ [m] eſt idolis exteriorem, uel interiorem cultum exhibere.*

Respon. Dicendum, q; circa hoc aliq dupliciter errauerũt. Quidã. n. putauerunt, q; offerre ſacrificiũ, & alia ad latriã pertinentia non ſolũ ſummo Deo, ſed ẽt alijs ſupradictis eſſet debitũ, & p ſe bonũ, eo q; cuilibet ſuperiori naturæ diuinã reuerẽtiã exhibendã putãt, quaſi Deo propinquiori: ſed hoc irrationabiliter dr̃. Nã etſi oẽs ſuperiores reuereri debeamus, non tñ eadẽ reuerentia oĩb. debeẽ, ſed aliqđ ſpãle ſummo Deo debeẽ, qui ſingulari rõne oẽs excellit: & hoc eſt latrię cultus. Nec põt dici, ſicut quidã putauerũt, hæc uiſibilia ſacrificia dijs alijs congruere, illi uerò ſummo Deo tamq̃ meliori meliora, ſ. puræ mentis officia: quia ut Auguſt. dicit in 10.* de ciu. Dei, exteriora ſacrificia ita ſunt ſigna interiorum, ſicut uerba ſonantia ſigna ſunt rerũ. Quo circa ſunt orantes atque laudantes ad eum dirigimus ſignificantes uoces, cui tñ res ipſas in corde quas ſignificamus, offerimus: ita ſacrificãtes non alteri uiſibile ſacrificium offerendũ eſſe nouerimus, q̃ ei, cuius in cordibus noſtris inuiſibile ſacrificium noſipſi eſſe debemus. Alij uerò æſtimauerunt latriæ cultum exteriorem non eſſe idolis exhibendum tamquam per ſe bonũ, aut opportunũ, ſed tamq̃ vulgari conſuetudini conſonum, ut Aug. in * 6. de ciu. Dei, introducit Senecam dicentem: Sic, inquit, adorabimus, ut & meminerimus huiuſmodi cultum magis ad amorem, q̃ ad rem p tinere. Et in lib. de * uera religione, Auguſt. dicit, non eſſe religionem a philoſophis quærendã, qui eadem ſacra recipiebant cum populis, & de ſuorum deorum natura, ac ſummo bono diuerſas cõtrariaſque ſententias in ſcholis perſonabant. Et hunc etiam errorem ſecuti ſunt quidam hæretici

* Ench. c. 3. to. 3.

* Li. 10. c. 19. circa prin. to. 5

* Lib. 6. c. 10. to. 5.

* Cap. 5. ſ prin. to. 1

trogrado ordine dicendũ eſt: quia primum eſt de ſpecie, ſecũdum de genere, vt doctrina ordinata ſit à magis cõi ad minus cõe. Sciendũ eſt igitur, q; comparatio hoc in loco ſit inter peccata ſecundũ ſua genera, ut ex pluribus locis tertij articuli apparet. Et qm̃ diuerſorum generũ peccata contingit ſe habere ex additione, ut ſcilicet unum includatur in altero quãmuis non econuerſo: idcirco quando comparatio ſit inter peccatum ex additione ſe habens ad aliud, & reliquum ſecundum ſe ſolum, facilis eſt comparatio: quoniam conſtat, q; includens eſt grauius incluſo, nec pp hoc mouenda eſſet ſolẽnis quæſtio. Sic autẽ eſt in pposito, quia idolatria ſecundum ſuum genus, claudit in ſe infidelitatem, & odium Dei, quoniam utriuſque proteſtatio eſt. Colens nãque idola, quantum in ſe eſt, tollit a Deo ſuam ſingularẽ excellẽtiam, qua ſolus eſt Deus: hæc eſt autem ſua deitas: quod ad odium Dei ſpectat, & negat huiuſmodi ſingularitatẽ, quod ad infidelitatem ſpectat: ac per hoc grauius peccatum illis ſecundum ſe eſt.

Concl.

ſeẽ. Et ꝑpẽa author, qui non mouit q̃ónẽ de idolatria in reſpectu ad iſta, ſed vniuerſaliter in reſpectu ad oĩa peccata, pertráſiuit facile in rñſione ad primũ tertij articuli, materiam iſtam tamquàm claram.

¶ Ab obiectioné aũt I oppoſitũ dr̃, q aliud eſt cõparare peccata ſecũdũ ſua gña, & aliud comparare pc̃tm̃ vnius gñis ad ſũmitatẽ alterius gñis, vt in argũ fit comparando idolatriã ad ſummũ odiũ Dei, puta, quo qs vellet Deũ totaliter non eſſe. Huic cñ ſũmo oporteret è regione ponere aliud ſummum, puta, idolatriam ex tali odio, & ſic idolatria inueniretur grauior.

Li. 6. c. 10. in ſi. co. 5.

¶ Ad primũ autẽ dubium dr̃, q̃a idolatria tñ exterior eſt ẽt ꝑteſtatio infidelitatis, & odij Dei, iõ retinet grauitatẽ ſui gñis, ac ꝑ hoc eſt grauior ſecundũ ſ ũ genus infidelitate, & odio Dei. Et includit prẹter ſui gñis grauitatẽ, grauitatẽ mẽdacij pniciosi. & ꝑpẽa ab Aug. dãnabilior dr̃, & ab authore ſuſtinet̃: & non dr̃ in lr̃a, q tale mendacium adæquet̃, aut excedat infidelitatẽ interiorẽ, ſed, vt dictũ eſt, declarat̃ qd idolatriæ exteriori ſcd̃m ſe cõuenit, ſ. q̃ pſupponat infidelitatẽ interius, ac ꝑ hoc etiam ſi interior deſit infidelitas, exterior tñ quam idolatria ex proprio gñe ex hoc, q eſt interioris infidelitatis ꝑteſtatio, hẽt, nõ amittit. Cum his tñ ſtat, q ex parte peccãtis grauius pc̃tm̃ ſit deliberate intus negare fidem Chri, & intus odio hr̃e Deũ, q̃ volũtariè extra tñ idola colere: qñ in peccãtis intus maior deordinatio ipſius peccãtis inueniretur.

3. p. q. 25. art. 3.

In cor. ar.

Porrecta ſeruum.

501

1. 2. q. 102. ar. 3. ad 11.

Et mal. q. 2. ar. 10.

Li. 8. c. 10. circa pric.

aſſerẽtes nõ eſſe piculoſum, ſi qs pſecutionis tpe deprehenſ⁹, exteri⁹ idola colat, dũ tñ fidẽ i mẽte ſeruet: ſed hoc apparet manifeſtè falsũ. Nã cũ exterior cult⁹ ſit ſignũ iterioris cult⁹, ſicut eſt pniciosũ mẽdaciũ, ſi qs uerbis aſſerat contrarium ei⁹, qđ ꝑ uerã fidẽ tenet in corde: ita ẽt eſt pnicioſa falſitas, ſi qs exterioré cultũ exhibeat alicui cõtra id, qđ ſentit in mẽte. Vñ Aug. dicit cõtra Senecã i 6. * de ciu. Dei: q eo dãnabili⁹ colebat idola, quo illa quę mẽdaciter agebat, ſic ageret, vt eũ popul⁹ ueraciter ager̃ exiſtimaret.

AD PRIMVM ergo dicẽdũ, q neq; in ueteris legis tabernaculo, ſeu tẽplo, neq; ẽt nũc, imagines i Eccleſia iſtituunt̃, ut eis cultus latrię exhibeatur, ſed ad quãdã ſignatioẽ, ut per huiõi imagines mẽtib⁹ hoĩum imprimant̃, & confirment̃ fides de excellẽtia angelorum, & ſc̃tõrũ: ſecus autẽ eſt de imagine Xp̃i, cui ratione diuinitatis latria debetur ut dicetur * in Tertio.

AD II & III patet reſponſio per ea, quæ dicta * ſunt.

ARTICVLVS III.

Vtrum idolatria ſit grauiſsimum peccatorum.

AD TERTIVM ſic ꝑcedit̃. Vr̃ q idolatria nõ ſit grauiſſimũ pc̃tõrum. Peſſimum. n. oppoñ̃ optimo, ut dr̃ 8. Eth. ſed cultus interior, qui cõſiſtit in fide, ſpe, & charitate, eſt melior, q̃ cultus exterior. ergo infidelitas, ⁊ deſperõ, & odiũ Dei q̃ opponunt̃ cultui interiori, sũt grauiora pc̃tã, q̃ idolatria, quæ opponit̃ cultui exteriori.

¶ 2 Pręt. Tantò al. qđ pc̃tm̃ grauius eſt, quantò magis eſt contra Deum: ſed directius aliquis ⁊ vr̃ ꝯ Deũ agere blaſphemando, uel fidẽ impugnãdo, q̃ cultum Dei alij exhibẽdo, qđ ptinet ad idolatriam. ergo blaſphemia, uel impugnatio fidei, eſt grauius peccatum, quàm idolatria.

¶ 3 Præt. Minora mala maioribus malis ⁊ puniri ſolẽt: ſed peccatum idolatriæ punitum eſt peccato contra naturam, ut dr̃ ad Roma. 1. ergo peccatum contra naturam eſt grauius peccato idolatriæ.

Lib. 20. cõtra Fau. c. 5. & 9. circa princ. tom. 6.

¶ 4 Præt. Aug.* dicit 20. contra Fauſt. Neque uos, ſ. Manich. paganos dicim⁹, aut ſchiſma paganorũ, ſed cũ eis hr̃e q̃dã ſimilitudinẽ, eo q multos colatis deos. Verũ in hoc eſſe eis lõgè deteriores, q illi ea colunt, q̃ ſunt, ſed pro dijs colẽda non ſunt: uos aũt ea colitis, quæ omnino non ſunt. ergo ⁊ uitium hr̃eticæ prauitatis eſt grauius, q̃ idolatria.

¶ 5 Præt. Sup illud ad Galat. 4. Quõ conuertimini iterũ ad infirma, & egena elementa, dicit gl. Hier. Legis * obſeruãtia, cui ded. ti tũc erãt, erat pc̃tm̃ ⁊ pene par ſeruituti idolorũ, cui añ cõuerſionẽ uacauerãt. nõ ergo pc̃tm̃ idolatrię eſt grauiſſimum.

Id habet ſnia gl. interlinearis, in hoc loco.

SED CONTRA eſt, q Leuit. 15. ſuper illud qđ dicitur de immunditia mulieris patientis fluxum ſanguinis, dicit * gl. Omne peccatum eſt immunditia animæ, ſed idolatria maximè.

Gl. ord. ſuper illud Docebitis filios Iſrael, vt caueant immũditias.

RESP. Dicendũ, q grauitas alicuius pc̃ti ꝑt attẽdi dupliciter. Vno mõ, ex parte ipſius pc̃ti, & ſic ⁊ pc̃tm̃ idolatrię grauiſſimũ ⁊ eſt. ⁊ Sicut. n. i terrena republica grauiſſimum eẽ vr̃, q aliqs honorẽ regium alteri impendat, q̃ verò regi, quia q̃tum in ſe eſt, totum reipublicę pturbat ordinem: ita I peccatis, quæ contra Deum committuntur, quæ tamẽ ſunt maxima, grauiſſimum eſſe videtur, quòd aliquis honorem diuinum creaturę impendat: quia, quãtum eſt in ſe, facit alium Deum in mundo, minuens principatum diuinum. Alio modo, poteſt attendi grauitas peccati ex parte ipſius peccantis: ſicut dr̃ grauius eſſe pc̃tm̃ eius q peccat ſcienter, q̃ eius q peccat ignoranter ⁊. Et ſm hoc nihil ꝓhibet grauius peccare hr̃ticos, q ſcienter corrũpũt fidẽ, quã acceperunt, q̃ idolatras ignorãter peccãtes. Et ſimiliter ẽt aliqua alia peccata poſſunt eſſe maiora propter maiorem contẽptum peccãtis ⁊.

Conciliatur D. 716.

AD PRIMVM ergo dicendum, q idolatria pręſupponit interiorem infidelitatem, & adijcit exterius indebitum cultum. Si verò ſit exterior tãtum idolatria abſque interiori infidelitate, addit̃ culpa falſitatis, vt prius dictum * eſt.

Art. præc.

AD II dicendum, q idolatria includit magnã blaſphemiã, inquãtum Deo ſubtrahitur dominij ſingularitas, & fidem opere impugnat idolatria.

AD III dicendum, q quia de rõne pœnę eſt, q ſit contra voluntatem, peccatum per qđ aliud punit̃, oportet eſſe magis manifeſtum, vt ex hoc hõ ſibiipſi, & aliis deteſtabilis reddatur. Non autem oportet, q ſit grauius: & ſm hoc, peccatum quod eſt contra naturam, minus eſt peccatum, q̃ idolatriæ: ſed quia eſt manifeſtius, ponitur quaſi cõueniens pœna peccati idolatrię, vt. ſ. ſicut homo per idolatriam peruertit ordinem diuini honoris: ita per peccatum contra naturã, propriæ naturę cõfuſibilem peruerſitatem patiatur.

AD IIII dicendum, quòd ⁊ hæreſis Manich. etiam quãtum ad genus peccati, grauior eſt quàm peccatum aliorum idolatrarum, quia magis derogant diuino honori, ponentes duos deos contrarios, & multa vana fabuloſa de Deo fingentes: ſecus autem eſt de alijs hæreticis, qui vnum Deum confitentur, & eum ſolum colunt.

D. 703. & 716.

AD V dicendum, q obſeruatio legis tpe gratiæ non eſt omnino æqualis idolatriæ ſm genus peccati, ſed penè æqualis: quia vtrumque eſt ſpecies peſtiferæ ſuperſtitionis.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum cauſa idolatriæ fuerit ex parte hominis.

AD QVARTVM ſic ꝓcedit̄. Videtur ꝙ cauſa idolatrię non fuerit ex parte hoīs. In homine.n. nihil eſt niſi vel natura, vel virtus, vel culpa: ſed cā idolatrię nō potuit eē ex parte naturę [h] hoīs, quin poti⁹ naturalis rō hoīs dictat, ꝙ ſit vnus Deus, & ꝙ nō ſit mortuis cult⁹ diuin⁹ exhibēdus, neq; reb⁹ inanimatis. Similiter ēt nec idolatria habet cām in hoīe ex parte virtutis, q̄a nō pōt arbor bona malos fructus facere, vt dicitur Matth. 7. neq [h] ēt ex parte culpę, quia, vt dr̄ Sapien. 14. Infandorū idolorū cultura oīs mali eſt & initiū, & finis, ergo idolatria nō hēt cām ex parte hoīs.

¶ 2 Præt. Ea, quæ ex parte hoīs cāns̄, oī [h] tpe i hoīb⁹ inueniuntur. Nō aūt ſp fuit idolatria, ſđ in ſcđa ætate legit̄ eē adinuēta vel à Nēbroth, qui, vt dr̄, cogebat hoīes ignem adorare: vel à Nino, q imaginē pr̄is ſui Beli adorari fecit. Apud Græcos āt, vt Iſid.* refert, Promethe⁹ primus ſimulacra hoīum de luto finxit. Iudęi verò dn̄t, ꝙ Iſmael prim⁹ ſimulacrū de luto fecit. Ceſſauit ēt in ſexta ętate idolatria ex magna parte, ergo idolatria n̄ habuit cām ex pte hoīs.

¶ 3 Pręt. Aug.* dicit 21. de ciu. Dei. Neq; potuit primū, niſi i illis, ſ. demonib⁹ [h] docētib⁹, diſci q̄d quiſq; illorū appetat, quid exhorreat, aut quo inuitet̄ nomine, aut quo cogatur, vn̄ magicę artes, earūq; artifices extiterunt: eadem aūt rō vr̄ eſſe de idolatria. ergo idolatriæ cauſā non eſt ex parte hominum.

SED CONTRA eſt, quòd dr̄ Sapiē. 14. Superuacuitas hominum hæc, ſ. idola, adinuenit in orbem terrarum.

RESPON. dicēdū, ꝙ [m] idolatriæ eſt duplex cā [n]. Vna q̄dē diſpoſitiua, & hæc fuit ex parte hoīum: & hoc tripliciter. Primo q̄dē ex inordinatione affectus, put. ſ. hoīes aliquē hominē, vel nimis amātes, vel nimis venerantes, honorē diuinū ei impenderunt. Et hæc cā aſſignatur Sap. 14. Acerbo luctu dolens pr̄, citò ſibi rapti filij fecit imaginē, & illū, q tūc quaſi hō mortuus fuerat, nūc tamq̄ Deum colere cępit. Et ibidē ēt ſubdit̄, ꝙ hoīes, aut affectui, aut regibus deſeruiētes,

F incōicabile nomen, ſ. diuinitatis, lignis, & lapidibus impoſuerunt. Secundò, pp hoc, ꝙ hō naturaliter de repræſentatione delectat̄, vt Philoſ. dicit in * Poetria ſua. Et iō hoīes rudes à principio videntes per diligētiā artificū imagines hominum expreſſiuè factas, diuinitatis cultum eis impenderunt. Vn̄ dr̄ Sapiē. 13. Si quis artifex faber de ſylua lignum rectum ſecuerit, & ꝑ ſciam ſuæ artis figuret illud, & aſſimilet imagini hoīs, de ſubſtantia ſua, & filijs, & nuptijs votū faciens, inquirit. Tertiò, pp ignorantiā veri Dei, cuius excellētiā hoīes non conſiderantes, quibuſdam creaturis pp pulchritudinē, ſeu uirtutē, diuinitatis cultū exhibue

G runt. Vn̄ dr̄ Sap. 13. Neq; opibus attendētes, agnouerunt quis artifex eſſet, ſed aut ignē, aut ſpiritū, aut citatū aerē, aut gyrū ſtellarū, aut nimiā aquā, aut Solē, aut Lunā, rectores orbis terrarum, deos putauerunt. Alia aūt cā idolatrię fuit cōſumatiua ex parte dęmonum, qui ſe colendos hoībus errātibus exhibuerūt, in idolis dando rn̄ſa, & aliqua, q̄ videbantur hoībus mirabilia, faciendo. Vnde & in Pſ. 95. dicitur: Omnes dij gentium dæmonia.

AD PRIMVM ergo dicendū, ꝙ cā diſpoſitiua idolatriæ fuit ex parte naturæ hoīs defectus, vel ꝑ

H ignorantiā intellectus, vel ꝑ inordinationem affectus, vt dictum * eſt. Et hoc ēt ad culpā pertinet. Dr̄ aūt idolatria eſſe cā, initium, & finis oīs peccati: quia non eſt aliq̄đ genus peccati, quod interdū idolatriā non producat, vel expreſſè inducendo per modum cauſæ, vel occaſionē prębendo ꝑ modū initij, vel per modum finis, inquātum peccata aliqua aſſumebātur in cultum idolorū, ſicut occiſiones hoīum, & mutilationes membrorū, & alia huiuſmodi. Et tamen aliqua peccata poſſunt idolatriam præcedere, quę ad ipſam hoīem diſponūt.

AD II dicendum, ꝙ in prima ætate nō fuit idolatria pp recētē memoriā creationis mūdi, ex qua adhuc vigebat cognitio vni⁹ Dei in mēte hoīum.

I In ſexta aūt ætate idolatria eſt excluſa ꝑ virtutē, & doctrinam Chriſti, qui de diabolo triūphauit.

AD III dicēdum, ꝙ ratio illa procedit de cauſa conſumatiua idolatriæ.

Cap. 2. in prin. illius, tom. 6.

In corp. ar.

SVP. QV. XCIIII. ART. IIII.

Ferr. 3. contra c. 120.

Porrecta per totum.

502

2. diſt. 15. q. 1. art. 2. cor. Et 3. contra c. 120. Et po. q. 3. art. 4. cor.

IN art. 4. eiuſdem 94. q. dubium occurrit, quo pacto verificetur, ꝙ oēs dij gentium dæmonia, & tn̄ licet colerent multos deos, colebāt ēt vnum ſummum Deum, de quo non pōt dici, ꝙ ſit dęmō, quia eſt verus Deus. Rurſus colebant motores cœlorum, quos cōſtat non eſſe dęmones. Quomodo igitur omnes dij gentiū dæmonia?

¶ Ad hoc dr̄ dupliciter. Primò, vt in lr̄a dr̄, ꝙ dæmonia erāt cauſæ oīs cultus idolatriæ. Et propterea oēs dij gentium erāt dæmonia cauſaliter, licet non eſſentialiter. Secundò, dr, ꝙ oēs dij gentiū erant ēt eſſentialiter, aut participatiuè dæmonia, inquantum erāt dij gentium: q̄m nō venerabantur ſecundum id, quod in veritate erant, ſed ſecū dum id, quod non erant, hoc eſt, ſecundum deitatem, cum non eſſent dij, niſi vnus, qui non adorabatur ēt ſecūdum id, quod erat, ſed ſecundum id, quod ipſi de eo concipiebant. Ac per hoc non adorabāt ipſum Deum ſecūdum ſe, ſed id, qđ ipſi vocabant Deum, quod non eſt verus Deus. Et ſic oēs dij gētium aut erāt dæmonia, aut figmētia dæmoniaca, quæ participatiuè dæmonia erant, & dicuntur.

Lib. 8. Etymol. c. 11. paulo à princip.

Lib. 21. c. 6 à med. illius tom. 5

¶ In rn̄ſione ad ſecūdum, cum legis idolatriā excluſam per virtutem Chriſti in ſexta ætate, non intelligas, ꝙ hoc ſit ꝑ oī parte ſextæ ætatis perfectæ: ſed quoniā ex magna parte excluſa eſt, & excludentur reliquiæ in eadē ætate.

Seneca

K

QVÆSTIO XCV.

De ſuperſtitione diuinatiua, in octo articulos diuiſa.

POSTEA conſiderandum eſt de ſuperſtitione diuinatiua.

Et circa hoc quæruntur octo.

¶ Primò, Vtrum diuinatio ſit peccatum.

¶ Secundò, Vtrum ſit ſpecies ſuperſtitionis.

¶ Tertiò, De ſpeciebus diuinationis.

¶ Quartò, De diuinatione, quę ſit per dæmones.

SVP. QV. XCV. ARTIC. I.

Ferr. 3. contra c. 154.

IN artic. 1. quæſtio. nonageſimæ quintæ nota tria. Primo, quòd quia diſputatio de cauſis ad vtrumlibet non eſt moralis, ideò hic pertranſeundo, & cautè tamen loquendo dicitur, quòd ſecundum ſe conſideratæ ſunt neutræ: quoniam oportet eas ad alteram declinare partem, quando cauſant. Secundò, quòd tam de effectibus cauſarū ad vtrumlibet, quam de

de cauſalibus cautè in litera dicit, quòd per conſiderationem cauſarum prænoſci non poſſunt: & intẽdit de cauſis, vt ꝑdixerat, ꝯſideratis.ſ. ſcd̃m ſe, Nam ſic, vel ſunt neutræ, vt potentiæ rõnales: vel ſunt ad oppoſita caſualiũ, vt cauſæ naturales, & ſic nõ hñt determinationẽ aliquã ad huiuſmodi effectus. Cũ his tñ ſtat ꝙ ꝑ eaſdẽ cãs ꝑparatas, ſeu diſpoſitas, ꝑcognoſci aliquo mõ poſſint cãrum harum effectus, vt patet inter hoĩes ꝑcognoſci ex diſpoſitione naturæ, aut conſuetudinis, aut paſſionis alicuius, qd faciet in tali euentu, ꝗuis certitudo deſit. Et ſimiliter ſiqs ſeminis defectuoſi, & matricis huius cognoſceret diſpoſitionẽ, coniiceret de monſtro. Conſiderandũ eſt ergo ad qualiter ſe hñtem cãm referatur effectus futurus, cum præcognoſcendus ex cã dr. Et hoc patet maximè in materia diuinationis obſeruare, quia ſuper hoc fundãtur oẽs excuſationes, vt infer.⁹ apparebit diffuſius. Tertio, quid diuinationis noĩe intelligẽdũ eſt apud Theologos, & ĩ Eccleſia. Qm̃, vt in litera dr̃, intelligitur indebita vſurpatio ꝑnunciationis futurorũ euẽtuũ. Et dr̃ indebita ab indebito modo præcognoſcendi ea, quia.ſ. nec media diuina reuelatione, nec vigore naturalis luminis, ſed dæmoniaca vanitate implicitè, vel explicitè, vt patebit, hr̃, aut iactat̃. Et quia in hoc conſiſtit formalis rõ diuinationis, & in materialibus diuinationis multa eſt ambiguitas propter incertitudinẽ noſtræ ſciæ, & elõgationem, ac occultationẽ cauſarum reſpectu noſtri: ideò tota præſentis qõnis doctrina formaliter eſt intelligẽda, & in quolibet articulo ſecũdũ materiã meditandũ, ac ſecũdum vniuſcuiuſq; naturam ſuſpẽdendam, aut decernẽdum iudiciũ eſt. ¶In reſponſione ad ſecũdum eiuſdẽ articuli aduerte, ꝙ Ariſtoteles in principio libelli de memoria, & reminiſcentia, incidẽter aſſert reſpectu futurorum, eſſe ſciam ſperatiuam: quam qdã diuinatiuam vocãt. Qualis ſit autem, aut ex qbus ꝓcedat, non inuenio in eo. Vnde an hoc retulerit ad dogmata cõiiciendi ex cauſis, & ſignis, vt aſtra, complexiones, lineæ naturales, ſomnia ꝓ aliqua parte, & hmõi creduntur, an ad artes vanas, quæ de facto tũc erant apud idolatras, ſicut, & poſt fuerunt apud Chriſtianos, vt patet 26.q.1. Sortilegi, neſcio. Author parum de intentione illius hoĩs curans, ad rẽ ſe conuertit rñdendo, permanens in formali, vt dictum eſt. Naturalia namq; ſiuè ſigna ſint, ſiuè cauſæ, vt in pluribus verificantur.

Porrecta ꝑ totum.
503
2.di.15.q. 1.art.3.ad 4. Et 3. cõtra c. 154. Et Iſai. 3. lec.4. principio.
Li.1. ca.1. tom. 1.
Parũ a principio libri. tom.2.
26.q. 5. c. q diuinationes.
Li.9. Met. text. 5. & 18.tom.3.

¶Quintò, De diuinatione, quę fit per aſtra.
¶Sextò, De diuinatione, quæ fit per ſomnia.
¶Septimò, De diuinatione, ꝙ̃ fit per auguria, & alias huiuſmodi obſeruationes.
¶Octauò, De diuinatione, quę fit per ſortes.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum diuinatio ſit peccatum.

AD PRIMVM ſic proceditur. Videtur ꝙ diuinatio nõ ſit peccatum. Diuinatio.n. ab aliquo diuino [h] noĩatur: ſed ea, quæ ſunt diuina, magis ad ſanctitatẽ ptinent, ꝙ̃ ad peccatũ. ergo videtur ꝙ diuinatio non ſit peccatum.

¶2 Prẽt. Auguſt. dicit* in lib. de lib. arb. Quis audeat dicere diſciplinam [h] eſſe malũ? & iterũ. Nullo modo dixerim aliquam intelligentiã [h] malã eſſe poſſe: ſed aliquæ artes ſunt diuinatiuæ, ut patet per Philoſ.* in lib. de memoria. Videtur ẽt ipſa diuinatio ad aliquam intelligentiã veritatis pertinere. ergo vr̃ ꝙ diuinatio non ſit peccatum.

¶3 Prẽt. Naturalis [h] inclinatio non eſt ad aliquod malum, qa natura non inclinat, niſi ad ſimile ſibi: ſed ex naturali inclinatione homines ſolicitantur prænoſcere futuros euentus, quod pertinet ad diuinationẽ. ergo diuinatio nõ eſt peccatũ.

SED CONTRA eſt, quod dicitur Deut. 18. Non ſit qui Pytones conſulat, neq; diuinos. Et in decretis. 26.* quæſt. 5. dicitur. Qui diuinationes expetunt, ſub regulis quinquennij iaceant ſecundùm gradus pœnitentiæ diffinitos.

RESPON. Dicendum, ꝙ nomine diuinationis intelligitur quædam prænunciatio futurorum. Futura autem dupliciter prenoſci poſſunt. Vno quidem modo in ſuis cauſis: alio modo in ſeipſis. Cauſæ aũt futurorũ tripliciter ſe habent. Quædam enim producũt ex neceſſitate, & ſemper, ſuos effectus. Et huiuſmodi effectus futuri per certitudinem prænoſci, & prænũciari poſſunt ex conſideratione ſuarũ cãrum, ſicut aſtrologi

A ꝓnũciant eclipſes futuras. Quędã verò cauſę ꝓducunt ſuos effectus non ex neceſſitate, & ſp, ſed vt in pluribus, rarò tñ deficiũt. Et ꝑ hmõi cãs pñt ꝑnoſci effect⁹ futuri, nõ qdẽ ꝑ certitudinẽ, ſed ꝑ quãdã coniecturã: ſicut aſtrologi ꝑ cõſiderationẽ ſtellarũ qdã ꝑnoſcere, & ꝑnũciare pñt de pluuijs, & ſiccitatibus, & medici de ſanitate, vel morte. Quędã verò cauſę ſunt,

B ꝗ̃ ſi ſm̃ ſe cõſiderent̃, ſe hñt ad vtrũlibet: qđ ꝑcipuè vr̃ de potẽtijs rõnalibus, ꝗ ſe hñt ad oppoſita ſm̃* Phil. Et tales effect⁹ vel ẽt ſi q effectus, vt in paucioribus caſu accidũt, ex naturalibus cauſis ꝑ conſiderõnẽ cãrũ ꝑnoſci non pñt: qa eorũ cauſæ nõ hñt inclinationẽ determinatã ad hmõi effect⁹. Et iõ effectus hmõi ꝑnoſci non pñt, niſi in ſeipſis cõſiderent̃. Hoĩes aũt

C in ſeipſis hmõi effectus cõſiderare pñt ſolũ dũ ſunt pñtes, ſicut cũ hõ videt Sortẽ currere, & ambulare: ſed cõſiderare hmõi in ſeipſis, anteꝗ̃ fiãt, eſt Dei ꝓpriũ, q ſolus in ſua æternitate videt ea, ꝗ̃ futura ſunt, quaſi pñtia, vt in 1. habitũ* eſt. Vnde dr̃ Iſa. 41. Annunciate ꝗ̃ vẽtura ſunt in futurũ, & ſciemus qa dij eſtis vos. Si quis ergo hmõi futura ꝑnũciare, aut ꝑnoſcere quocũq; mõ ꝑſumpſerit, niſi Deo reuelãte, manifeſtè uſurpat ſibi qđ Dei eſt, & ex hoc aliq diuini dñr. Vnde dicit Iſid. in li.* Etym. Diuini dicti quaſi Deo pleni. Diuinitate.n. ſe plenos ſimulãt, & aſtutia qua-

D dã fraudulẽtię hoĩbus futura cõiectãt. Diuinatio ergo nõ dr̃, ſi qs prænunciet ea, quæ ex neceſſitate eueniunt vel vt in pluribus, ꝗ̃ humana rõne præſci pñt: neq; ẽt ſi quis futura alia cõtingẽtia, Deo reuelãte, cognoſcat. Tunc.n. nõ ipſe diuinat.i. qđ diuinũ eſt facit, ſed magis qđ diuinũ eſt, ſuſcipit. Tunc aũt ſolùm dr̃ diuinare, qñ ſibi indebito modo vſurpat ꝑnunciationẽ futurorum euentuum. Hoc aũt conſtat eſſe peccatũ: vnde [m] diuinatio ſp eſt peccatum. Et pp hoc Hier.* dicit ſup Michęam, quòd diuinatio ſemper in malam partem accipit̃.

q. 14. art. 13. & q. 57 ar. 3. & q. 86. ar. 4
Lib. 8. c. 9. a medio. Et refert. 26. q. 4. c. igit̃, circa princip.
Concl. m
A med. cõmẽtarij. n cap. 3. Michææ, to. 6
In corp. artic.

AD PRIMVM ergo dicendum, ꝙ diuinatio non dicitur ab ordinata participatione alicuius

E diuini, ſed ab indebita vſurpatione, vt dictũ* eſt.

AD II dicendum, ꝙ artes quędam ſunt ad prenoſcendum futuros euẽtus, qui ex neceſſitate, uel frequenter ꝓueniunt, ꝗ ad diuinationẽ non pertinent: ſed ad alios futuros euentus cognoſcendos non ſunt aliquæ veræ artes, ſeu diſciplinæ, ſed fallaces, & vanæ ex deceptione dæmonum introductæ, vt dicit Auguſt. in 21. de ciuit. Dei.

AD III dicendum, ꝙ homo habet naturalem inclinationem ad cognoſcendum futura ſecundũ modum humanum, non autem ſecundùm indebitum diuinationis modum.

ARTICVLVS II.

Vtrum diuinatio ſit ſpecies ſuperſtitionis.

AD SECVNDVM ſic ꝓcedit. Vr̃ ꝙ diuinatio nō ſit ſpēs ſuperſtitionis. [h] Idē .n. nō pōt eſſe ſpēs diuerſorū generū ſed diuinatio vr̃ eſſe ſpecies curioſitatis, vt Aug. * dicit in lib. de veram religione. ergo vr̃ ꝙ non ſit ſpecies ſuperſtitionis.

¶ 2 Præt. Sicut religio eſt cultus indebitus: ſed diuinatio [h] nō vr̃ ad aliquem cultum indebitum pertinere. ergo diuinatio non pertinet ad ſuperſtitionem.

¶ 3 Prǣt. Supſtitio [h] religioni opponit̃: ſed in vera religione nō inuenitur aliquid diuinationi ꝑ cōtrariū rñdens. ergo diuinatio non eſt ſpēs ſuperſtitionis.

G

SED CONTRA eſt, qđ Origenes dicit * in Periarchon. Eſt q̃dā opatio dęmonū in miniſterio pſciæ, q̄ artibus qbuſdā ab his, q ſe dæmonibus mācipauerūt nūc ꝑ ſortes, nunc ꝑ auguria, nūc ꝑ cōtēplationē vmbrarū, cōprehendi vr̃. Hæc aūt oīa opatione dæmonum fieri non dubito: ſed, vt * Aug. dicit in 2. de doct. chriſ. Quicqd ꝓcedit ex ſocietate dęmonū, & hominū, ſuperſtitioſum eſt. ergo diuinatio eſt ſpēs ſuperſtitionis.

RESPON. Dicēdū, ꝙ ſicut ſ̄ * dictum eſt, ſuperſtitio importat indebitū cultū diuinitatis.

Homil. 26 in Nume. a med. to. 1

Li. 2. c. 20. tom. 3.

q. 92. ar. 1. & q. 94. artic. 1.

¶ SVPER QVÆST. XCV. ARTIC. II.

Ferr. 3. contr. c. 154

IN art. 2. eiuſdem 95. q. vide in primis, quòd ratio ſuperſtitionis in diuinationibus eſt, quia auxilium dæmoniacū aſſumitur: & ideò ad hoc oportet ſemper inſpicere, & hinc ſcire, ꝙ diuinatio ex genere ſuo mortale peccatū eſt, & ab Eccleſia damnata, tamquàm diabolici cultus pars ex ꝓpria natura operis, vt diffusè hēs in Decretis 26. q. 1. 2. 3. 4. 5. & 7. vbi materiā iſti⁹ quæſtionis tractatam videre potes.

Porrecta ꝑ torum.

504

Infra ar. 3 cor. princ. Et 2. di. 15 q. 1. ar. 3. ad 4. Et 3. cōt. c. 154.

* Cap. 38. & præced. tom. 1.

¶ In eod. art. nota, ꝙ duplex in litera ponitur inquiſitio pro diuinatione, ſ. manifeſtè pernicioſa, quæ. ſ. eſt cum expreſſa dæmonum inuocatione: & vana, quæ. ſ. eſt quando aliquis futurum præcognoſcere tentat, vnde præcognoſci non poteſt. Et hæc propter admiſſionem occultam dęmonum eſt pernicioſa, ſed occultè, vt ampli⁹ infra patebit. Et hoc oportet ſeruare pro fundamentis in tota materia diuinandi: quoniam in his conſiſtit formale, ad quod oportet reſoluere. Ex his enim non ſcimus, an talis inquiſitio, puta, per ſomnia, per ſortes, per aſtra, per lineas, &c. ſit vana: ſed tantum in quo formalis ratio dæmoniacæ inquiſitionis reſpectu futurorum conſiſtat, ſcilicet aut in expreſſa inuocatione, aut tacita, ꝑ hoc quòd vana ſit futuri inquiſitio. Si noſſe autem vis, an talis inquiſitio ſit vana, oportet formale ad talem materiam applicare, & videre ſi inde futurum poteſt, vel non poteſt præcognoſci. Et propterea oportebit in ſingulis articulis ſequentibus ſingula examinare, quantum Deus dederit, ne homines docti nos derideant tamquàm rudes auferentes à rebus eas, quæ in eis occultæ ſunt conditiones, & dæmoni attribuentes: & ne ſapientes in occultis ſuis, quaſi ſine ratione dicta omnia promiſcuè deſpiciant, ſed habeant rationes, quibus obedire debet humana ratio: & vt viri boni peccatū non timeant, vbi peccatum non eſt.

I

¶ Occurrit tamen antè oīa dubium, quare vana inquiſitio futurorum ſit pernicioſa. An ex propria natura, an quia prohibita, & damnata ab Eccleſia. Et eſt ratio dubij, quoniam vana appellatur in propoſito inquiſitio ex defectu a fine, quia ſcilicet non poteſt aſſequi intentum finem, qui eſt cognitio futurorum, ſeu occultorum, vt patet ex diffinitione in litera poſita, quæ iā prænotata eſt. Inquiſitio autem ſic vana non eſt ex genere ſuo pernicioſa: quoniam multas conſtat eſſe inquiſitiones vanas non pernicioſas, vt ſi quis quærat Smaragdum in cerebro gallinæ. Nec etiam ex eo, quòd ad cognitionem tendit, pernicioſa eſt: quādoquidem & uanè inquirere ſpeculatiuam cognitionem, puta, geometricā à iuriſconſulto, aut practicā ēt in agibilibus, puta, cōſiliū de aliquid agendo à puero, ſtultum nō pernicioſum eſt. Nec etiam ex eo, ꝙ ad futura, vel occulta terminatur, pernicioſa eſt: qm̄ ſiquis illam et futura, aut occulta ab homine inquireret, vanè inquireret: qm̄ ille nō pōt dare de his notitiā, non tñ pernicioſe inquireret. Et breuiter in hmōi inquiſitionibus magis relucet hominem ſtultum, q̄ pernicioſum eſſe. Et cōfirmatur, quia ſicut non eſt pernicioſum ex ſuo genere committere vanitati fortunæ futurum dominium exterioris rei, ēt cum periculo perdendi, vt fit in omnibus ludis fortunæ: ita nō eſt pernicioſum cōmittere fortunæ vanitati cognitionem ſingularium, quæ non ſunt de perfectione intellectus, ſine cuiuſque damno: hoc autem importat vana inquiſitio futurorum. Non eſt ergo ex propria natura pernicioſa vana inquiſitio futurorum, ſed ex Eccleſiæ prohibitione, iuxta dictum Gratiani 26. quæſt. 2. cap. Sors.

K

¶ In oppoſitum autem eſt, quia hæc inueniuntur in vtroque teſtamento damnata, ſcilicet à Moyſe, & Paulo Apoſtolo. Huiuſmodi autem non ſunt mala, quia prohibita, ſed ideo prohibita, quia mala.

¶ Ad euidentiam huius ſciendum eſt, vanas occultorum inquiſitiones dupliciter fieri poſſe. Primò, vt vana: ſecundo, vt vtilia ad cognitionem occultorū. Si fiant vt vana, ſic conſtat, ꝙ fiunt vt in veritate ſunt, quia vana in veritate ſunt. Et ſic cum vacare vanis inquantum huiuſmodi, nullam maiorem culpam, q̄ vanitas ſit, ponat, conſequens eſt, quòd exercere inquiſitiones vanas vt vanas, licèt ſit ſecundùm ſe malum, non tamen pernicioſum eſt. Vnde veniale tñ peccatum eſt, ſi quis vtatur huiuſmodi inquiſitionibus vanis, hoc eſt, nō expectans, notitiam ex ipſis niſi à caſu. Si vero fiāt vt vtilia, cum non ſint ſecundum veritatem vtilia ratione ſui, ſed ratione ſecretæ virtutis dęmoniacæ, inquiſitiones iſtæ ex genere ſuo ſunt pernicioſæ: quoniam uti vanis vt vtilibus, ſecundum ſecretam vim dæmoniacam, manifeſtè pernicioſum eſt. Nec obſtat ſi dicatur, quòd inquiſitiones iſtæ, vt vtiles, non fiunt ſecundum ſecretam, vim dæmoniacam, ſed ſecundùm ſecretā quandā uim nobis incognitam. Dicunt enim inquiſitores iſti, quòd non inuocant, nec inuocare intēdunt dæmonē, ſed vti talibus, quia experiuntur illa eſſe vtilia ad huiuſmodi cognitionem occultorum. Hoc, inquam, nō obſtat: qm̄ ex quo ſecreta illa virtus in veritate eſt uirtus dæmoniaca, niſi homo vtens illa excuſetur propter ignorātiam, diabolicæ ſe ſocietati immiſcet tacitè, ex hoc ipſo, quòd vtitur vanis ut utilibus ſecundum ſecretam uim ignotā. Debet .n. curam habere operum ſuorum, ut ſciat quid facit. Qñ verò ignorantia in iſtis excuſet à mortali, & quando non, ex communibus ignorantiæ regulis iudicandum eſt. Rōni autem conſonū eſt, vt credentes abſque hæſitatione aliqua inquiſitiones aliquas, quæ in veritate ſunt vanæ ſecundum ſe, vtiles autem ex dæmone, eſſe vtiles ex diuina, aut naturali, ſecreta tñ virtute: & pro tanto eis vtentes, ac eis inhærentes, ſic tamen ꝙ parati ſunt nullo modo facere, ſi ambiguum eſſet, ꝙ ex dæmone eſſent, excuſentur à mortali: niſi fortè laborarent ignorātia affectata, aut craſſa, & ſupina. Hos enim non audeo excuſare. Talis enim videtur ignorantia, qui vtuntur quodam verſiculo Pſalmiſtæ ad hoc, vt anulus ſuper protenſo filo moueatur. Conſtat enim ex Deo non eſſe inditam uirtutem ſacris verbis ad huiuſmodi leuitates, nec ex natura ineſſe verbis illis hanc virtutem, ex dæmone igitur. Et hoc vnum dixerim, vt ex hoc alia ſcias iudicare, diligenter notans, quòd extra de ſortilegijs. cap. Ex tuarū, presbyter in ſecreto loco cum infami ad inſpectionem aſtrolabij ꝓ furtum inueniendum ex zelo, & ſimpliciter accedens, non modicam peccati maculam contraxiſſe dr̄. Iſte ſiquidem animum inuocandi dæmonem non habuit: inuocauit tamen tacitè de facto non ex ignorantia excuſante: quia cum infami, & in loco priuato, presbyter. Rō autem excuſans prima eſt, quia non per ſe, ſed per accidens, & materialiter tantum tales immiſcent ſe tacitè cum dæmonibus. A toto autem omnino excuſantur, qui credulitatem hanc falſam ex conſilio ſapientis acceperunt, & propterea his vanitatibus ſe immiſcuerunt. Sunt igitur huiuſmodi vana, quatenus pro vtilibus habentur, ſecundum genus ſuum ſuperſtitioſa, ac per hoc inquantum uana, & inquantum ſuperſtitioſa: ideò ſunt prohibita, quia mala, & non econuerſo. Et ex hoc, quòd licet Eccleſia moneat abſtinere etiam à licito vſu aſtrologiæ, ſomniorum, linearum, & huiuſmodi in prænunciationibus, propter periculum declinandi in uſum illicitum, ſicut accidit in vſu iuramenti: non tamen abſolutè prohibet in communi loquendo, niſi quatenus ſunt uana, aut ſuperſtitioſa. Dixi autem in communi loquendo, quia in tali materia, puta, in electionibus, quia debet eligi melior, & non debet cōmitti fortunæ electio: ideò in ſpeciali ſunt prohibitæ ſortes, extra de ſortileg. cap. ultim. Et hic etiam ſunt prohibitæ, quia malæ ſecundum ſe in tali materia: & ſimile eſt in prohibitione ſortiū ex paginis Euangelicis, quo ad ſæcularia negotia, propter ſcilicet diuinam irreuerentiam, ut Auguſt. dicit 26. quæſtio. 2. Hi qui.

Quòd

Ad cultum autem Dei pertinet aliquid dupliciter. Vno mõ, cũ aliquid Deo offertur vel ſacrificiũ vel oblatio vel aliq̃d hmõi. Alio mõ, cum aliquid diuinum aſſumitur, ſicut ſ̃. dictum* eſt de iuro: & ideo ad ſuperſtõnem pertinet non ſolùm cum ſacrificium dęmonib. offertur p̃ idolatriam, ſed ẽt cum aliquis aſſumit auxilium dæmonum ad aliquid faciendũ, vel cognoſcendum. Oĩs aũt diuinatio ex operõe dęmonum ꝓuenit, vel quia expreſsè dęmones inuocantur ad futura manifeſtanda: vel q̃a dæmones ingerunt ſe vanis inquiſitionibus futurorũ, vt mentes hoĩum implicent vanitate. De qua vanitate dr̃ in Pſal. 39. Nõ reſpexit in vanitates, & inſanias falſas. Vana aũt inquiſitio futurorum eſt, qñ aliquis futurum p̃noſcere tentat, vñ p̃noſci nõ p̃t. Manifeſtũ eſt ergo, ꝙ diuinatio ſpẽs ſuperſtõnis eſt.

B

C

AD PRIMVM ergo dicendũ, ꝙ diuinatio pertinet ad curioſitatem quantum ad finem intẽtum, qui eſt p̃cognitio futurorum: ſed ꝑtinet ad ſuperſtõnẽ, quantum ad modum operõis.

D

AD II. dicendum, ꝙ hmõi diuinatio pertinet ad cultum dæmonum, inquantum aliquis vtitur quodã pacto tacito, vel expreſſo cum dæmonibus.

AD III dicendum, ꝙ in noua lege mens hoĩs arcet̃ a tp̃alium ſolicitudine: & ideo non eſt in noua lege aliquid inſtitutum ad pręcognitionem futurorum euentuum de tp̃alib. rebus. In veteri aũt lege, q̃ ꝓmittebat terrena, erãt conſultationes de futuris ad religionẽ pertinentibus. vñ dr̃ Iſa. 8. Et cum dixerint ad vos: Quærite a Pytonibus & a diuinis, q̃ ſtrident incantationib. ſuis, ſubdit quaſi rñſionem: Numquid non populus a Deo ſuo requiret viſionẽ ꝓ viuis, & mortuis? Fuerũt tñ in nouo teſtõ ẽt aliqui prophetæ ſpiritũ hñtes, qui multa de futuris euentib. prædixerũt.

ARTICVLVS III.

Vtrum ſit determinare plures diuinationis ſpecies.

AD TERTIVM ſic proceditur. Vr̃ ꝙ non ſit determinare plures diuinõnis ſpẽs. Vbi. n. eſt vna [h] ratio peccãdi, non vñr plures eſſe peccati ſpecies: ſed in oĩ diuinatione eſt vna rõ peccandi, q̃a. ſ. vtitur aliquis pacto dæmonum ad co-

Quòd aũt ꝓhibitiones cñẽs de his ſic ſint intelligẽdæ. ſ. in q̃ntum uana, aut ſuperſtitioſa, aut alias mala, manifeſtat̃ ex quatuor. Primò, ex ſtudio doctorum ad diſcernendum ad quid aſtra, ſomnia, auium motus &c. ſunt vtilia ſecundùm nãm: & ad quid non, concludendo ꝙ vti eis ſecundum q̃ ſunt ex natura vtilia, nõ eſt peccatum. Si. n. eſſent mala aliqua, quia prohibita, non oporteret hanc diſcretionẽ facere. Secundo, ex hoc ꝙ tot textus, qui hñr in Decret. c. 26. p̃ tot q̃ões diuinationẽ, incantationẽ, vel ſuperſtitionem afferendo, hæc ſpectare ad ritũ paganorum, culturã, vel ſocietatẽ dæmonum inſinuant. Tertio, ex hoc, ꝙ ius diuinum in hac materia, Deut. 18. Nõ inueniatur in te, qui obſeruet ſomnia, & auguria: exponitur ſecundum dictam gl. ſed vana, aut ſupſtitioſa. Multò ergo magis ius humanũ, vbi aliter non exprimitur, interpretabimur ſic. Quartò, ex hoc ꝙ Apoſ. Gal. 4 non dixit, obſeruatoribus tp̃um, ꝙ in vanum in eis laborauerit: ſed dixit, Timeo ne in vanum in vobis laborauerim, ſignãns ſe timere, ne tp̃a ſupſtitioſè obſeruauerit: & ſic in vanum in eis laboraſſet, vt ẽt Aug. exponit, vt hr̃ 26. q. 7. c. Quis exiſtimaret. Hoc. n. mõ timẽs Eccleſia ne ad ſuperſtitioſa filij ſui declinẽt horret, damnat, punitq; hęc, non iniiciẽdo laqueũ aĩabus, ſed prohibendo, q̃ mala ſunt, & monendo ne ẽt licitis in hmõi ſe implicent, ne paulatim declinent in pernicioſa. Et ſi chriſtiani intelligerẽt celſitudinem gradus ſui (qua diuinæ facti cõſortes naturæ aſciti ſunt in membra Chriſti, & datum eſt eis omnibus præeſſe naturalibus, & dæmonibus, iuxta Dñi promiſſionem Mar. vlt. vbi dr̃: Signa aũt eos qui crediderint, hæc ſequentur &c.) neq; a ſignis cęli, neq; ab alijs quæ gentes, õ hoĩes non chriani timent, metuerent ſibi, ſed chrianitatis virtute ſuper oĩa ſeipſos agerẽt, fęliciſſimè oĩa calcãtes.

q. 59. in ꝓ-ſtatione, & ar. 3. ad 1.

¶ Ad obiectiones aũt in oppoſitum allatas in principio dubij. iam patet rñſio: quia loquũtur de inquiſitionib. iſtis, quatenus vanæ ſunt, & infra vanitatem ſiſtunt, excepta vltima confirmatione, ad quam dr̃, ꝙ non eſt eadem rõ de dñio rei tp̃alis, & de cognitione: q̃m caſus fortuitus ex conuentione hoĩm poteſt eſſe vtilis ad tranſlationem dñij, vt patet in ludis fortunæ, & in ſortibus diuiſorijs. Non ſubeſt autem humanæ voluntati, ꝙ caſus fortuitus ſit vtilis ad cognitionem occultorum: & ideo argumentum non valet.

¶ Gratianus autem in oppoſitum allatus verificatur quo ad monitionem Eccleſiæ, vt diximus, & quo ad ceſſationem inq̃ſitionis per ſortes nõ vanas, ſed a Deo olim probatas, ꝑ rõem in hoc art. ad tertium ab authore aſſignatam ex dñia inter legem nouam, & veterem: Quàmuis fuerit etiam alia ratio, ſ. ꝓnitas illius populi ad idolatriam, in qua videbant rñſa dari gẽtilibus. Vnde Saul, cum non haberet a Deo reſponſum, ad Pytonis ſe conuertit diuinationem. 1. Reg. 28.

¶ In reſponſione ad primum, & ſecundum eiuſdem 2. art. nota, ꝙ diuinatio, licèt ſubiectiuè ſit in intellectu, in quo eſt tam inquiſitio, q̃ cognitio, ſiue debitè, ſiue indebitè habeatur, quia tñ includit ordinem ad voluntatem, cuius eſt vti pacto cũ dæ-

A monis: ideo author ex hac parte ponit ipſam ſpeciẽ eſſe ſuperſtitionis, quæ vitium in voluntate eſt, ſicut religio eſt virtus in voluntate. Et licèt vti pacto dæmonis, abſolutè loquendo, videatur ad ſocietatem, & non ad cultum ſpectare, ac per hoc diuinationem non eſſe ſpeciem ſuperſtitionis, cuius eſt exhibere cultum creaturæ &c. ſi tamen diligentius attendamus, quòd ratione diuinæ excellẽtiæ ſubiectionem profiteri Deo religionis eſt, videbimus, ꝙ ratione affectatæ excellentiæ diuinæ à dæmone, ꝓfiteri ſe ſubiectum dæmoni, implorando illius conſilium, vel auxiliũ, ſuperſtitionis eſt. Conſtat autem, quòd vti pacto cum dæmone, eſt profiteri ſe indigẽtem dæmone, ac per hoc illi ſubditũ. Omnis enim indigẽs, quatenus indigens eſt, ſubiicitur illi, cuius opera indiget. Propter quod propheta deitatem ex nullius indigentia probat, dicens. Dixi domino, Deus meus es tu: quoniam bonorum meorum non eges.

SVP. QV. XCV. ART. III.

Porrecta 8 totum.

IN art. 3. eiuſdẽ. q. 95. nota, penes q̃d diſtinguitur expreſſa à tacita inuocatione dæmonis, ſ. penès intentionem hominis, quam intellige dupliciter haberi pro expreſſa. Primò, cũ inuocat dæmonem. Secundò, cum aliquid facit quod ſcit ex diaboli virtute operari, vt faciunt incantatores. Vtriq; namque expreſsè dæmonem inuocant ex intentione, verbo, vel facto. Et tunc interuenit pactum factum, & ſi non cum illo homine, factum tamen cum aliquo alio, qui aſſiſtet illis operibus oſtendendo, vel operando. Tacita autem inuocatio dæmonum, tunc ſolummodo eſt, quando aliquis talibus ſe implicat, vt dignum ſit dęmonem ſe illis immiſcere, quàmuis hoc ſit præter intentionem talis hominis, vt in multis enumeratis in litera habes.

505 Opuſc. 25. cap. 4.

¶ In eod. art. circa apparitiones dæmonum nota, ꝙ quinq; modis contingunt huiuſmodi viſiones: Tribus ſecundum ſenſus exteriores, & duobus ſecundùm interiores: Contingit ſiquidem exterius à dæmone induci, primò verum corpus aliunde acceptum, vt cum verum ſemen, & veſtem, & huiuſmodi, offert, aut tunc formatum commiſcendo naturalia actiua, & paſſiua, vt ſerpentes factos per magos Pharaonis, Exod. 7. & volucres factos loco ſociorum Diomedis ſubmerſorum, vt Auguſt. dicit 18. de ciuitate Dei. Contingit ſecundò non verum corpus, ſed ſimilitudinem aliquam corpoream offerre exterius, ex naturalium tamen operatione cõſurgentem, vt Aug. dicit ibidem de Archadibus, & ſocijs Vlyſſis. Et in phialis aquę, vel polito corpore apparent quandoque ſimilitudines, quædam à dæmone procuratæ, cum ad huiuſmodi inuocatur. Et frequenter accidit, cum dæmones in aſſumptis corporibus humanis apparent vigilantibus, conuerſantur cum eis familiariter colloquentes, & concumbentes, quandoque etiam munera vera afferentes eiſdem. Non enim habent veras carnes, & vera oſſa, nec membra: ſed carnis, & membrorum ſimilitudinem non ſolum viſibilem, ſed palpabilem, & ſolidam, ita vt ſentiantur tanquam humanæ perſonæ, vt à multis fide di-

E

gnoſcendum futura. ergo diuinationis nõ ſunt plures ſpẽs.

¶2 Prẹt. Actus humanus ſpẽm ſortit̃ ex fine, vt ſ̃ * habitũ eſt: ſed oĩs diuinatio ordinat̃ ad vnum finem, ſ. ad prænunciationẽ futurorum. ergo omnis diuinatio eſt vnius ſpeciei.

¶3 Prẹt. Signa h non diuerſificãt ſpẽm peccati. Siuè.n. aliqs detrahat verbis, vel ſcripto, vel nutu, eſt eadẽ ſpẽs peccati: ſed diuinationes nõ vñr differre, niſi ſm diuerſa ſigna, ex qbus accipitur præcognitio futurorum. ergo nõ ſunt diuerſę diuinationis ſpecies.

SED CONTRA eſt, qđ* Iſid. in lib. Etymol. enumerat diuerſas ſpecies diuinationis.

RESPON. Dicendũ, q ſicut dictũ* eſt, oĩs diuinatio vtit̃ ad p̃cognitionẽ futuri euentus aliquo dæmonum conſilio, uel auxilio. * Quod quidẽ vel expreſsè imploratur, vel p̃ter intẽtionẽ hoĩs ſe occultè dęmõ ingerit ad p̃nunciandũ futura q̃da, q̃ hoibus ſunt ignota, eis aũt cognita p modos, de qbus in primo dictum eſt. Dęmones aũt expreſsè inuocati, ſolẽt futura p̃nunciare multipliciter. Qñq; qdẽ p̃ſtigioſis qbuſdam apparitionibus ſe aſpectui, & auditui hoĩum ingerentes ad p̃nunciãdũ futura: & hæc ſpẽs vocat̃ p̃ſtigiũ, ex eo q oculi hominũ p̃ſtringunt̃. Qñque aũt p ſomnia: & hęc vocatur diuinatio ſomniorũ. Qñque verò per mortuorum aliquorũ apparitionem, vel locutionẽ: & hęc ſpẽs vocat̃ nigromãtia, qa vt dicit* Iſid. in li. Etymol. Nigrũ Græcè mortuus, mãtia verò diuinatio nuncupat̃: qa qbuſdã p̃cãtationib9 adhibito ſanguine, vñr reſuſcitati mortui diuinare, & ad interrogata r̃ndere. Qñq; verò futura p̃nunciant p hoies viuos, ſicut in arreptitijs patet. Et hęc eſt diuinatio p Pytones. Et vt* Iſido. dicit: Pytones à Pytone Apolline ſunt dicti, q dicebat̃ eſſe author diuinandi. Qñq; verò futura p̃nuntiãt p aliquas figuras, vel ſigna q̃ in rebus inaĩatis apparent, q̃ qdẽ ſi appareãt in aliquo corpare terreſtri, puta, ĩ ligno, vel

F ferro, vel lapide polito, vocat̃ geomantia. Si aũt in aqua, hydromantia: ſi aũt in aere, areomantia, ſi autem in igne Pyromãtia: ſi aũt in viſceribus aĩalium immolatorũ in aris demonũ, vocat̃ aruſpiciũ. Diuinatio aũt q̃ fit abſque expreſſa dęmonum inuocatione, in duo gña diuidit̃, quorum primũ eſt, qñ ad p̃noſcendũ futura aliqd cõſideramus in diſpoſitionibus G aliquarũ rerũ. Et ſi qdẽ aliquis conet̃ futura p̃noſcere ex conſideratione ſitus, & mot9 ſiderũ, hoc ptineret ad aſtrologos, q & genethliaci dñr, pp natalium conſiderõnes dierũ. Si verò p motus, vel voces, auium, ſeu quorũcũq; aĩalium, ſiuè p ſternutationes hoĩum, vel mẽbrorum ſalt9, hoc ptinet gñaliter ad auguriũ, qđ dr̃ à garritu auium, ſicut auſpicium ab inſpe H ctione auiũ, quorum primũ ptinet ad aures, ſm ad oculos. In auibus.n. hmõi p̃cipuè cõſiderari ſolẽt. Si verò hmõi cõſideratio fiat circa verba hoĩum abſq; intentione dicta, q̃ qs retorquet ad futurũ, qđ vult prænoſcere, hoc vocat̃ omen. Et ſicut Valerius Max. * dicit ominũ obſeruatio aliquo cõtractu religioni annexa eſt: qm̃ non fortuito motu, ſed diuina pui I dẽtia cõſtare credit̃, q̃ fecit: vt Romanis deliberantibus vtrũ ad aliũ locũ migrarẽt, fortè eo tpe cẽturio qdã exclamauit. Signifer, ſtatue ſignum, hic optimè manebim9: quã vocẽ auditã p omine acceperunt, trãſeũdi cõſiliũ omittẽtes. Si aũt cõſiderent̃ aliquæ diſpoſitiones figurarum in aliqb. corporib. viſui occurẽtes, erit alia diuinationis ſpẽs. Nã ex lineamẽtis man9 cõſi K deratis diuinatio ſumpta, chiromãtia vocat̃, quaſi diuinatio manus. Chiros.n. gręcè dr̃ manus. Diuinatio uerò ex quibuſdam ſignis in ſpatula alicuius animalis apparẽtibus, ſpatulamãtia vocatur.

Ad ſecundum autẽ diuinationis genus, quod eſt ſine expreſſa dęmonum inuocatione, pertinet diuinatio, quæ fit ex conſideratione eorum, quæ eueniunt ex quibuſdam, quæ ab hominibus ſeriò fiunt ad aliquid occultum inquirendum, ſiuè per protractionem punctorum, quod pertinet ad artem geomantiæ: ſiuè per conſiderationem figurarum, quæ proueniunt ex plumbo liquefacto in aqua proiecto: ſiuè ex quibuſdam ſchedulis ſcriptis, vel nõ ſcriptis in occulto repoſitis, dum con-

gnis ex propria experiẽtia narrant bus audiui. In duobus tñ deficere ab humanis p̃cepi corporibus. Primo, in temperamẽto carnis. Nã confeſſus eſt ipſe mendacij pater, cũ eius caro quaſi glacialis moleſta eſſet tactui humanæ carnis, ſe nõ poſſe meli9 facere. Non põt.n. ſic commiſcere naturalia abſq; vera gñatione hoĩs, vt carnẽ humanã efficiat. Et ſimili rõne non põt ſemẽ humanũ efficere pp perfectionem horũ, & ſimilium effectuũ requirentiũ propria naturalia actiua p̃fecta, & ex hoc patet, q veriſſimũ eſt q Chriſtus poſt reſurrectionẽ dixit, Palpate, & videte: quia ſpũs, ſeu dęmonium, carnẽ & oſſa nõ hẽt. Io. 20. & Lucę vlt. Secundò, in delectatione tactus, & concubitus. Eſt.n. tantò perſonarum humanarum commiſtio naturalis delectabilior, quantò verum ſuper excedit veriſimili. Et hæc ſunt dicta & pro declaratione veritatis & pro confutatione ſapientũ in oculis ſuis negantium dæmones, qui ſi Eccleſiæ non credunt, accipiãt fidei chriſtianæ teſtimoniũ vel ab hoſte. Ex eiſdem namq; cognoui, q volunt dæmones p̃ſonas has fidem Chriſti relinquere. Quorſum hoc, ſi fides Chriſti dæmoni nõ diſpliceret? Neq; ſomnia, aut extaſes, aut ſubita, momẽtaneaue aliqua, ſed diuturnas familiaritates, ſicut inter hoĩes ſenſibiliter cũ effectib. ſenſibilibus nõ vetularũ, non inſenſatarũ, aut male iconicarum, vt aiũt, p̃ſonarũ, narro. Sed quia hñt Moyſẽ, & p̃phetas, & ſcriptũ eſt, q fides donũ Dei eſt, non hominũ voluntatis: & non eſt volentis, neq; currẽtis, ſed miſerentis Dei, Iõ &c. Cõtingit tertio ſcđm exteriorẽ ſenſũ apparere aliqua, quæ nec ĩ veritate, nec ĩ ſimilitudine extra ſũt, ſed ex parte videntis eã eſt. Et talia vñr pręſtigia dæmone cõmouente humores, aut ſpũs horunũ. Sicut accidit febrici tantu-

bus videre ſimilitudines in parietibus, & hmõi, vt Philoſ. dicit in lib. de ſomno, & vigilia. Contingit & ſecundùm interiorem ſenſum apparitiones dæmonẽ cãre, vel ĩ alienatione à ſenſibus, ſiuè per nimiam attẽtionem, vt accidit ſuperbis contẽplatiuis, qui à dæmone illudũtur in varijs imaginibus, ſiuè per vnctionẽ corpoream vt accidit ijs, qui ire ſe credunt veſpere quintæ feriæ ad ludos Dianæ, vel ſimilia diabolica. Sũt hęc in imaginatione, vt experiẽtia teſte uiſum eſt à fide digna p̃ſona, quæ mihi narrauit ſe vetulam illã, quæ promiſerat ſe iturã in ſuã camerã, nocte illa inueniſſe nudã in propria camera inſenſibiliter conſtitutã: vndè & poſtea conuertit eã ex tali confuſione. Ego quoque ab vna muliere amante quendã ſcio, q diabolus vnxit eã nudam ſuadens illi, q ſic duceret eã ad domũ ſui dilecti, & poſtmodum poſtquàm fuit extra ſe multo tpe, & crederet ſe cũ ſuo dilecto fuiſſe &c. inuenit ſe in ſuo loco ita laſſatã, q refocillatione indiguit &c. Et niſi ego declaraſſẽ ei, q imaginatio fuit, & ex tali nuditate ita læſa eẽt, neſciret fortè vſq; hodie, q illud nõ fuerit in veritate. Per hæc tamen non negamus quin diabolus, Deo p̃mittente, qñq; perſonã aliquã voluntariam etiam corporaliter ducat de loco ad locum. Sed hoc rariſ-

q. 98. ar. 2. & 1. 2. q. 1. art. 1.

Lib. 8. c. 9.

Art. præc.

Alias, petitione.

q. 57. ar. 3.

Lib. 8. c. 9. parum ante mediũ.

Li. 8. Ety. c. 9. a medio.

Lib. 1. c. 5. in princi.

ſideratur quis quam accipiat, vel ēt ex feſtucis inæqualibus propoſitis, quis maiorem, vel minorem accipiat, vel taxillorum ꝓiectione, quis plura puncta proiiciat, vel ēt dum conſideratur quid aperienti librum occurrat, quę oĩa ſortium nomen habent. Sic ergo patet [m] triplex diuinationis genus, [n] quorum primum eſt per manifeſtā dæmonum inuocationē, quod pertinet ad nigromanticos. Secundum āt eſt p ſolā cōſiderōem diſpōnis, vel motus alterius rei, qđ pertinet ad augures. Tertiū eſt, dum facimus aliquid vt nobis manifeſtet̃ aliq̃d occultum, qđ ptinet ad ſortes, ſub quolibet āt horū multa cōtinentur, vt patet ex* dictis.

Ad primvm ergo dicendum, ꝙ in oĩb. p̄dictis eſt eadē gñalis rō peccandi, ſed non eandem ſpecialis. Multo enim grauius eſt dęmones inuocare, q̃ aliqua facere, quibus dignum ſit, ut ſe dæmones ingerant.

Ad II dicēdum, ꝙ cognitio futurorum, vel occultorum eſt vltimus finis, ex quo ſumitur gñalis rō diuinationis. Diſtinguunt̃ autem diuerſæ ſpēs ſm propria obiecta, ſiue materias, prout. ſ. in diuerſis rebus occultorum cognitio conſideratur.

Ad III. dicendum, ꝙ res, quas diuinantes attendunt, cōſiderant̃ ab eis non ſicut ſigna, quib. exprimāt quod iā ſciunt, ſicut accidit in demōſtratione, ſed ſicut principia cognoſcendi. Manifeſtum eſt āt, ꝙ diuerſitas principiorum diuerſificat ſpēm, ēt de ſciis demōſtratiuis.

Articvlvs IIII.

Vtrum diuinatio, quæ fit per inuocationes dæmonum, ſit licita.

AD QVARTVM ſic ꝓcedit̃. Vr̃ ꝙ diuinatio, q̃ fit p inuocationes dęmonum, non ſit illicita. Chr̃s. n. nihil illicitum commiſit, ſm illud 1. Petr. 2. Qui peccatum non fecit: ſed Dñs a dęmone [h] interrogauit, qđ tibi nomē eſt? qui rñdit, Legio: multi. n. ſumus, vt hr̃ Mar. 5. ergo vr̃ ꝙ liceat a dęmonib. aliquid occultum interrogare.

¶ 2 Pręt. [h] Sanctorum aĩæ non fauent illicitè interrogātibus: ſed Sauli interroganti de euentu futuri belli a muliere hēnte ſpiritum Pytonis apparuit Samuel, & ei futurum euentum prædixit, vt legitur 1. Re. 28. ergo diuinatio, q̃ fit p interrogationē a dæmonib. nō ē illicita.

¶ 3 Præt. Licitum eſſe vr̃, veritatem ab aliquo ſciēte [h] inqrere, q̃ vtile eſt ſcire: ſed qñque vtile eſt ſcire aliqua occulta, q̃ p dæmones ſciri pñt, ſicut apparet in inuentione furtorum. ergo diuinatio, q̃ fit per inuocationem dæmonum, nō eſt illicita.

Sed cōtra eſt ꝙ dr̃ Deu. 18 Nō inueniat̃ in te q Ariolos ſciſcitetur, neq; Pytones cōſulat.

Respon. Dicēdum, ꝙ [m] oĩs diuinatio, q̃ fit p inuocationes dęmonū, eſt illicita duplici rōne, quarū prima ſumit̃ ex parte principij diuinationis, quod. ſ. eſt pactum expreſsè cum dęmone initum per ipſam dæmonis inuocationem: & hoc eſt oĩno illicitum. Vnde contra quoſdā dr̃ Iſa. 28. Dixiſtis, percuſſimus fędus cū morte, & cū inferno

tariſſimè vt accidere: ſiue quacūq; alia cā alienatio à ſenſibus contingat, vel ſine alienatione à ſenſibus opat̃ dæmō in hoïe, quemadmodum ex infirmitate accidit phreneticis, q vidēt, & audiunt q̃ non ſunt. Facit aūt dæmon hęc oïa intus in ſenſib⁹, commouendo humores ſpūs, componendoq; diuerſimode, vt diffusè habes ab authore in q. diſputatis de malo, qō. 16. q̃ eſt de dæmonibus.

¶ In eod. arti. 3. q. 95. circa duo reliqua gña diuinationis, vbi nō expreſsè inuocat̃ dæmon, aduerte, ꝙ quia hinc non habes, niſi diuinationē ſumptā ex iſtis enumeratis in lrā eſſe illicitā, & ſuperſtitionis ſpeciē, & diuinatio ſonat indebitā uſurpationē diuinæ cognitionis, non potes hinc damnare iſta, niſi quatenus diuinationis ſunt opa, ac p hoc ſi aliqua horum ſint, q̃ pñt aliter fieri, q̃ diuinatiuè, cohibe ſnĩam, & liguā, & diſcute pri⁹ ſingula quot modis fieri pñt, anteq̃ dānes opa abſolute, & tolerabili intētione facta. Et licet hoc difficile ſit, conabor ꝓ virib⁹ illud efficere non excundo terminos morales, in ſingulis art. ſeq. cuncta tangendo.

Concl. m

In corp. artic.

¶ In rñſionibus argumentorū aduerte, ꝙ author ſpecies diuinationis tot diſtinxit ex parte intellectus, q. ſ. ex diuerſis principijs formalibus adinuicē nō reſolubilibus, nec ad alia unius ſpeciei conſtitutiua principia procedunt, puta, ex lineis, ex vocib⁹, ex ſortib⁹ &c. Hæc. n. nec adinuicē reducunt̃, nec reſoluunt̃ in aliqua principia ſpecifica, ſed gñica, aut analoga, iuxta eorū conuenientiā. Et qm̄ formalium pricipiorū diuerſitas infert formalē diuerſitatē obiectorū, iō author in rñſione ad ſecūdum, diuerſitatem formalem obiectorū cum dixiſſet, probauit eā in reſponſione ad tertium ex diuerſitate principiorum. Non ergo intelligas in reſponſione ad ſecundum, per diuerſas materias rerum, in quibus cognitio quæritur, diuerſitatem rerum conquiſitarum, puta, auri, argēti, vel veſtis &c. ſed diuerſitatem declaratam in corpore articuli, puta, in terra, in lineis, in vocibus &c.

¶ SVPER QVÆST. XCV. ARTIC. IIII.

Corr. 3. contr. c. 154

IN art. 4. eiuſdem 95. q. primò declarandi ſunt termini: deinde diſcutiendæ ſunt rōnes concluſionis. In primis ſcito primo, ꝙ ly illicita, cū in titulo huius articuli, q̃ in titulo quatuor ſequentium articulorum, licet abſolutè comprehendat illicitum quouis modo, ſ. venialiter, vel mortaliter, & nō ualeat argumentum, Hoc eſt illicitum, ergo mortale, vbi tñ quæritur de licito, vel illicito ex ſuo gñe, & eſt ſermo de gñe contrario virtuti neceſſariæ ad ſalutem, dubium non eſt, ꝙ pctm̃ mortale principaliter quæritur: qm̄ oē ſic illicitum, peccatum mortale eſt, niſi ꝓp imperfectionem actus ſit veniale. Et quia ſic eſt in propoſito, qm̄ de diuinatione, & vniuerſaliter de ſpeciebus ſuperſtitionis eſt qō, & ſuperſtitio vitium eſt gñ:cum, contrariū religioni neceſſariæ ad ſalutem æternam: ideò & cum inquirit̃, & cū in cōcluſione principali rñſiua dr, ꝙ eſt illicita, intelligit̃ de illicito ex ſuo gñe, ac p hoc de mortali peccato. Eſt ergo līę ſenſus, ꝙ inuocatio dæmonū eſt mortale peccatū ex ſuo genere.

Correcta p ...

506

Inf. q. 96. art. 1. cor. Et 3. cont. c. 154

¶ Scito ſecundo, ꝙ ly pactum cum dæmone initum, pōt dupliciter accipi. Vno mō, pro conuentione aliqua cum dęmone facta, puta, Tu facias, aut dicas hoc, & ego hoc. Alio mō, pro ſociali actu cum dæmone. Et licet hæc vocabula pactum, & fœd⁹, ſonent conuentionē, ac per hoc cū totiens replicantur, hæc verba, vñr ſic accipiēda: ſi quis tñ diligenter conſideret intentionem, & verba authoris, hāc primā interpretationē nō exiget, ſed in ſcđa permanebit, ſ. de actu ſociali. Et intentio quidē authoris manifeſta eſt, qm̄ intendit, ꝙ inuocatio dęmonū ſit illicita, vt per totum, & ſpāliter in rñſione ad primū patet, ubi diſtinguit inquiſitionē inuocatiuā dæmonis cōtra inquiſitionem per occurſum dęmonis. Verba aūt authoris ad hoc in litera clara ſunt in prima rōne, cum dicit, q. ſ. eſt pactum expreſsè cum dęmone initum per ipſam dæmonis inuocationē. Ex his namq; ſubiūctis verbis, ſ. per ipſam dæmonis inuocationē, explanauit in quo cōſiſteret pactum, ſ. in ipſa inuocatione: ita ꝙ inuocatio expreſſa, eſt pactum expreſſum, & inuocatio tacita, eſt pactum tacitum. Conſtat autem ꝙ inuocatio eſt actus ſocialis. ergo.

Concl. m

¶ Amplius in q. ſequenti in art. 1. ad tertium, authoris uerba ſunt iſta. Exquirere cognitionem futurorum à dæmonibus, nō ſolum eſt peccatum propter hoc, quòd ipſi futura non cognoſcunt, ſed propter ſocietatem cum eis initam, quæ etiā in propoſito habet locum. Vbi clarè manifeſtat, ꝙ appellatione pacti intelligit ſocietatem: ita quòd quando legeris pactum, uel fędus initum, intellige ſocietatem initam expreſsè per inuocationē, tacitè per opus, cui merito dęmon ſe immiſcet. Et bene hæc nota, ꝙ actus inuocationis, ſeu cuiuſcunque recurſus ad dæmonem. eſt ſaltem ſocietas inita, quia eſt initium ſocietatis cum dæmone, & uocatur pactū initū, ſicut etiā ſocietas inita: qm̄ ſocietas claudit in ſe pactum, fœdus, ſeu conuentionem, &

logicè. q̃m non me impedio, an iuris intentio ſit, ꝙ cõtra ſortilegos cum iniuria ſacramentorum &c. inquiſitores procedãt. Gaudeat vnaquæque ſcientia ſuis terminis.

¶ In rñſione ad ſecundum aduerte, ꝙ iſtorum duorum modorum dicendi, quos ex Aug. author affert, neuter vĩ certus, & vterq; habet pro ſe fauorem. Quòd. n. verè fuerit anima Samuelis, Eccleſ. 46. dr̃, vbi hñr hęc verba de Samuele. Poſt hæc dormiuit, & notum fecit regi, & oſtẽdit illi finẽ vitæ ſuæ. Quòd verò fuerit dæmon in forma Samuelis ſ Decretis 26. q. 5. cap. Nec mirum, habetur ex Aug. de ciuit. Dei. Sub iudice igitur lis eſt.

dominante arte magica, vel potentia, ſed diſpenſatione occulta, quæ Pytoniſſam, & Saulem latebat, ſe oſtẽderet ſpiritus iuſti aſpectibus regis, diuina cum ſnia percuſſurus. Vel non verè ſpiritus Samuelis a requie ſua excitatus eſt, ſed aliquod phantaſma, & illuſio imaginaria, diaboli machinationib. facta, quã ſcriptura Samuelem appellat, ſicut ſolent imagines, rerũ ſuarum nominibus appellari.

Ad III dicendum, ꝙ nulla vtilitas tpalis p̃t cõparari detrimento ſpiritualis ſalutis, quod imminet ex inq̃ſitione occultorum p dęmonum inuocationẽ.

ARTICVLVS V.

Vtrum diuinatio, quæ fit per aſtra, ſit illicita.

AD QVARTVM ſic ꝑcedit̃. Vr̃ ꝙ diuinatio, q̃ fit p aſtra non ſit illicita. Licitũ eſt. n. ex conſiderõne cauſarum prænunciare effectus [h], ſicut medici ex diſpõne ægritudinis prænunciant mortem: ſed corpora cœleſtia ſunt cauſa eorum, quę fiunt in hoc mundo, vt ẽt Dionyſ. dicit 4. c. de diu. nom.* ergo diuinatio, quę fit per aſtra, non eſt illicita.

¶ 2 Præt. Sciẽtia humana ex experimentis originem ſumit, vt patet per Philoſ.* in 1. Metaph. ſed per multa experimenta aliqui cõperierunt, ex conſiderõne ſiderum aliqua futura poſſe prænoſci. ergo nõ videtur eſſe illicitum [h] tali diuinatione vti.

B ¶ 3 Præt. Diuinatio dr̃ eſſe illicita, inquantum innititur pacto cum dæmonibus inito: ſed hoc non fit in diuinatione, quæ fit per aſtra, ſed ſolùm conſideratur diſpoſitio creaturarũ Dei. ergo videtur, ꝙ huiuſmodi diuinatio non ſit illicita.

Sed cõtra eſt, quod Aug. dicit in 4. confeſ. Illos planetarios, quos Mathematicos vocant, conſulere nõ deſiſtebam, C quaſi nullum eſſet ſacrificium, & nullæ preces ad aliquem ſpiritum ob diuinationem dirigerentur: qđ tamen chriſtiana, & vera pietas expellit & dãnat.

Respon. Dicẽdum, ꝙ ſicut dictum* eſt, diuinationi, quę ex opinione falſa, vel vana procedit, ingerit ſe operõ dæmonis, vt hoium aĩos implicet vanitati, aut falſitati. Vana autem, aut falſa opinione vtiť, ſi q̃s ex conſiderõne ſtellarum futura velit præcognoſcere, q̃ per ea præco

D

¶ SVP. QV. XCV. ARTIC. V.

Ferr. 3. contr. c. 154.

IN tit. art. 5. nota tã pro ipſo, q̃ pro tribus ſequentibus articulis, ꝙ titulus min⁹ dicit, q̃ ſignat. Dixit namq;, An diuinatio talis ſit illicita, & ſignificat an inquiſitio futurorum talis ſit illicita. De diuinatione namque oĩ definitum eſt, ꝙ eſt illicita: ſed an in tali materia, ſeu via, aut modo inquirendi notitiam futurorum ſit diuinatio propria, diſcutiendum reſtat.

Porrecta ꝟ totum. 507 *2. diſt. 15. q. 1. art. 3. ad 4. Et 3. cõ. c. 154. co. Et Gal. 4. lect. 4.*

¶ In art. eodem repete primo, in quo formaliter conſiſtit illicita p cęleſtia inquiſitio occultorum, ſ. in hoc, ꝙ eſt vana, aut falſa: ita ꝙ ſola illa inquiſitio occultorum per aſtra eſt illicita, quæ eſt vana, aut falſa, & ne ſit qđ de vanitatis vocabulo, in litera declaratur, ꝙ tunc eſt vana, aut falſa, q̃n per ea vult quis præcognoſcere, quæ per ipſa cęleſtia præcognoſci non poſſunt. Formale ergo ad quod oportet reſolui inquiſitionem, & conſultationes aſtrorum, eſt, ſi id quod quæriť, poteſt per cæleſtia præcognoſci. Si enim poteſt præcognoſci, non eſt inquiſitio vana, aut falſa, non eſt illicita, non eſt ſuperſtitioſa, non eſt digna vt dæmon ſe immiſceat, non eſt prohibita. Et ratio in promptu eſt, quia naturalis ſciẽtiæ opiniones, & coniecturæ non ſunt prohibitæ, ſed à Deo nobis in perfectionem intellectus adminiculumq; datæ. Si autem per cęleſtia corpora cognoſci nequeunt, inquiſitio ipſa ex ſua temeritate meretur vt dæmon ſe immiſceat, & quandoque vera, quandoque falſa, prout permittitur iuſtè à Deo, dicat. Et tunc væ hoĩ illi, qui ad hæc tendit: quoniam diuinatio eſt, ſuperſtitio eſt, pernities eſt animæ, vt ex añdictis patet: & huiuſmodi inquiſitio damnata eſt ab Eccleſia, & prohibita. Oportet autem & in hoc formali diligenter diſtinguere modum cognoſcendi, ſeu inhærendi. Nam multum refert, an aliq̃s ex cęleſtib⁹ velit ſcire per certitudinem quid futurum ſit: aut ſcire p cõiecturam, quantum. ſ. eſt ex tali inclinatione. Primo namque mõ, ſ. per certitudinem inquirere cognitionem futurorum contingẽtiũ ex cęleſtibus, eſt vanum, & ſuperſtitioſum, diabolicum, ac damnatum ab Eccleſia. Et ratio eſt, quia futura contingentia nõ de neceſſitate cauſantur à cœlo. Secundo autem modo, inquirere cognitionem inclinationũ, ſiue hominum, ſiue aliarũ corporearum ad electiones nr̃as, quæ naturæ facultatem non excedunt, & alia caſualia, ſiue fortuita, non eſt malum, nec damnatum. Et rõ eſt, quia huiuſmodi inclinationes ſunt effectus cor-

A porum cæleſtiũ, vt nunc nunc manifeſtabitur. Conari autem ad cognoſcendum effectus cauſarum naturalium per eas, nõ eſt malum. Propterea author in litera concludendo dicit, Si quis vtatur ad cognoſcendum per certitudinem futura opera hominum &c. non dixit ad cognoſcendum, ſed dixit ad cognoſcendum per certitudinem, vt differentiã iſtam, quam declarauimus, intelligeres.

¶ In eodem articu. 5. nota regulam vniuerſalem de ſignis corporeis naturalibus, ſcilicet, quòd tribus modis contingunt. Primo, vt ſint non ſolũ ſigna, ſed cauſæ ſignificantes. Secundo, vt ſint effectus ſignificantes cauſam. Et tertio, vt ſint effectus multi vnius & eiuſdem cauſæ. Et tunc vnus effectus eſt ſignum alterius effectus propter connexionem ſaltẽ in cauſa, quia ſcilicet repræſentant cauſam etiã alterius effectus. Exẽplum primi, aſtra ſũt in ſigna, vt ſcriptura dicit in principio Geneſis. Exemplum ſecundi, in litera ponitur fumus ſignum ignis. Exemplum tertij, iris, ſeu arcus ſignum ſerenitatis, q̃ eſt effectus cauſæ communis ſibi, & ſerenitati. Ad aliquid horum memento recurrere, quando ſigna corporalia in natura dicuntur, ſi reſolutè appetis intelligere, & loqui. Et hæc bene nota propter imagines, auguria, ſomnia &c.

Lib. 1. c. 1. nõ lõge a prin. to. 3.

Lib. 4. c. 3. in prin. to. 1.

Ar. 1. & 2.

¶ In eodem 5. art. circa exemptionem eorum, quæ fiunt, & ſũt per accidens à cauſalitate corporum cęleſtium, qualia ſunt caſualia, & fortuita, nota duo ſimul, & quomodo ſe habet rei veritas iuxta communem philoſophiæ doctrinam, & quãtum, & ad quid valeat ratio literæ ad hæc allata.

¶ Scito igitur, quòd ea, quæ iunguntur per accidens, ſiuè ſecundum locum, vt locus ſepulchri, & locus theſauri, cum quis fodiendo ſepulcrum inuenit ibi theſaurum, ſiuè ſecundùm tempus, vt tempus tonitrui, & tempus deambulationis animalis, puta, bouis cum boue deambulante, tonat, ſiuè quomodocunque aliter iugantur per accidens, poſſunt dupliciter conſiderari. Primo, vt ſic, hoc eſt, inquantum ſint entia per accidens, hoc eſt, quòd conſideretur hoc totum, locus ſepulchri, & locus theſauri, & ſic de alijs. Secundo, ſecundum ambas ſeorſum, puta, E locus ſepulchri ſecundùm ſe. Nec ſolùm poſſunt dupliciter conſiderari, ſed ẽt poſſunt referri ſecundùm rei veritatem ad diuerſas cauſas. ſ. naturales, vel rationales. Et eſt tanta internas relationes diſtantia, ꝙ quõcunque cõſiderata, ẽt per accidens, ſi ad rõnales cãs referãtur, pñt habere cãm per ſe. Imò oĩa hñt diuinã prouidentiam pro per ſe cauſa: q̃m nihil ei comparatum eſt pręter illius intentionem. Si aũt referantur ad cauſas naturales, quales ſunt oĩa corpora, ſic ſecũdum ſuas partes pñt habere ſuas per ſe cauſas: ita ꝙ hic ſit locus theſauri, ab aliqua eſt cauſa: & ſimiliter, ꝙ hic ſit locus ſepulcri, ab aliqua cã eſt. Sed in naturalibus, ꝙ bos deambulet hora tertia, aliquã habet cauſam: ſed hoc totum ꝙ tempus ambulationis, & tempus tonitrui ſit vnũ & idem, nullam habet vnam naturalem cauſam: quia hoc totum non eſt vnum, ſed multa ſimpliciter. Omnis autem cauſa naturalis determinata eſt ad vnum, & ad hoc affert ratio literæ. Notanter autem dixi, vnam cauſam naturalem, quoniam

gnoſci nõ poſſunt. Eſt ergo cõſiderandum, qđ p cęleſtiũ corporum inſpectionẽ de futuris poſſit p̃cognoſci. Et de his quidem, q̃ ex neceſſitate eueniũt, manifeſtum eſt, ꝙ per conſiderationem ſtellarum pñt pręcognoſci, ſicut aſtrologi pręnunciãt eclipſes futuras. G Circa præcognitionẽ verò futurorũ euẽtuũ ex cõſideratione ſtellarũ, diuerſi diuerſa dixerũt. Fuerũt .n. qui dicerent, ꝙ ſtellę potius ſignificãt, q̃ faciant ea, quæ ex earum conſideratione prænũciantur: ſed hoc irrationabiliter dr̃. Omne enim corporale ſignũ, vel eſt effectus eius, cui⁹ eſt ſignum, ſicut fumus ſigñat ignem, à quo cauſatur: uel ꝓcedit ab eadem cã, & ſic dũ deſignat cauſam, per conſequens ſigñat effectum, ſicut iris qñq; ſignificat ſerenitatem, inquantum cã eius, eſt cauſa ſerenitatis. H Nõ poteſt autem dici, ꝙ diſpoſitiones cęleſtiũ corporũ, & mot⁹, ſint effectus futurorũ euentuum: nec iterum pñt reduci in aliquam ſuperiorẽ cauſam cõem, quæ ſit corporalis. Poſſunt autem reduci in vnã I cauſam cõem, quę eſt prouidẽtia: ſed alia rõne diſponuntur à diuina prouidentia motus, & ſitus cęleſtium corporũ, & alia rõne euentus contingentium futurorum: quia illa diſponuntur ſm rõnem neceſſitatis, vt ſp, & eodem mõ proueniant, hęc autem ſm rõnem contingentiæ, vt variabiliter contingant. Vnde non põt eẽ, ꝙ ex inſpectione ſiderum accipiatur præcognitio futurorũ, niſi ſicut ex cauſis præcognoſcunť effectus. Duplices aũt effectus ſubtrahunť cauſalitati cęleſtiũ corporũ. Primò quidẽ oẽs effectus per accidens contingẽtes ſiue in reb⁹ humanis, ſiue in rebus naturalibus, quia vt ꝓbať in * 6. Metaph. ens per accidẽs nõ hẽt cauſam, & p̃cipuè naturalẽ, cuiuſmodi ẽ uirtus cœleſtiũ corporũ: quia qđ p accidens fit, neq; eſt ens proprie, neque vnũ: ſicut ꝙ lapide cadente fiat terręmotus, vel ꝙ hoie fodiẽte ſepulcrũ inueniatur theſaurus. Hæc .n. & hmõi non ſunt ſimpliciter vnũ, ſed ſimpliciter multa. Operatio autem naturæ ſp terminatur ad

qm̃ illud totum hẽt multas cauſas naturales concurrentes ſimul per ſe, qñque non inconueniť, puta, Martem & Saturnum concurrentes in tali ſigno, & aſpectu &c. Nec contra hoc afferť iſta rõ. In cauſis namque naturalibus inueniuntur duo, ſ. virtus cauſatiua, & cõditio cauſarum, vt appropinquatio ſitus &c. Rõ illę inducta eſt ad oñdendum, ꝙ cauſę naturales ex virtute cãtiua non pñt in ens p accidens ſecũdum ſe totum. An autẽ poſſint ex concurſu cauſarum qñque, nihil in lr̃a dr̃. Sed hæc altioris ſunt ſpeculationis, & tractata in 115. q. primi libri. Nec tñ pp hæc q̃ dicta ſunt, ne profitentes philoſophiam, derideant rõnem quaſi inſufficientem, ſupponẽda ſunt caſualia, ſeu fortuita corporibus cœleſtibus, oibus ſimul ſumptis: qm̃ ſecundũ veritatem à toto cœlo non neceſſario eueniunt hæc pp naturã poſſibilis, ſeu potẽtiæ contradictionis inuẽtam in iſtis inferioribus, q̃ ſunt materia actionum cęleſtium, vt ibidem declaratũ eſt. Excipiũtur ergo a cęleſtium corporũ omnium ſimul actionibus neceſſario inferẽtib⁹ effectus, duo gña rerum, ſ. entia per accidens, caſualia, vel fortuita, & oĩa voluntaria, vt ſic. Vtraque tñ cęleſtibus cauſis ſubeſſe aliquo mõ non eſt negandum: qm̃ caſualia, ac fortuita ſecundum partes conſtat ad inclinationes aliquas ex cœlo deriuatas, ſequi, vt author expreſsè dicit in lib. 3. contra gent. c. 92. dicens. Põt eſſe, ꝙ ex inclinatione cęleſti inclinatur aliquis ad eligendum aliqđ, cui contingatur per accidens aliqđ commodum, & ex alia inclinatione aliud, & ex tertia tertium, nõ aũt ita ꝙ ex vna inclinatione incline ť ad oĩa. hęc ille. Vnde habes, ꝙ non minus, ſed maius eſt iudicium de concurſu cauſarũ cęleſtium cauſantium inclinationes, & ꝙ põt ſimul cõcurrere inclinatio ad inueniendum theſaurum cum inclinatione ad fodiendum puteum, cum non ſit maior rõ de cõcurſu harum, q̃ aliarum. Veruntñ ſcito, ꝙ cõiter iſtæ inclinationes non exeũt ſimul in opa, ſed cõcurrit cõiter inclinatio cęli cũ aliqua actione ordinata ad cognitum finem. Ita ꝙ Sortes. v. g. inclinatus ad ſubmerſionem in aqs, ſtimulať p modum paſſionis ad eundum iuxta aquas, vel in aquas, neſciens pp qđ ita incitatur: & K pp aliqđ negotium occurrẽs nauigat, vel ad aquas vadit ex alio propoſito, & ſic ſubmergiť. & ſimile eſt in alijs. Vbi vides, ꝙ ſubmerſio euntis ad tale negotium, ibi eſt effectus caſualis, ſeu fortuitus, & per accidens. Et totum hoc non hẽt vnã, ſed duas cauſas. ſ. cęlum, & propoſitum hoïs ad eundum: & ꝙ ille hõ nõ neceſſitať à cęlo, ſed incitatur per modum paſſionis, hoc eſt, p modum, quo illa triſtitia, amor, odium &c. incitat voluntatem noſtram. Et ꝙ, ſi in illo hoïe eſſet tunc vna alia inclinatio cęleſtis ad tale negotium ibi tractandum, quale elegit, tunc tale p accidens eſſet ſcđm vtramque ſui partem à cœlo non neceſſario, ſed inclinatiuè: ac per hoc, totum hoc, ſ. ſubmerſio euntis ad tale negotium, eſſet, inclinatiuè tñ, à cęlo pp cõcurſum inclinationum ſimul. Simili quoq; mõ ſortimur à cœlo inclinationes ad eligendum multa: quibus inclinationibus fit qñque, vt ille inclineť ad eligendum caſta, alter venerea, alter naturalia, alter contra naturam, alter religioſa, alter ambitioſa. Habens enim electiones, & opa nr̃a pro cauſis qñque nõ ſolã, aut F puram voluntatem, ſed voluntatem motã à corporibus, in quibus ſunt iſtæ inclinationes à natura prouenientes. Et ꝓpea, q̃uis opa nr̃a, vt ſunt à voluntate, non ſubſint cœlo, vt tñ ſunt à corporalibus, ſubſunt cęlo, ſicut ſubſunt paſſionibus noſtris. Et quemadmodum ſapiens dñatur paſſionibus ſuis, ita dñabitur aſtris. Videat ergo vir ſapiens, vt cum inſtigatur ad mala, aut periculoſa, nõ ſecteť ſtimulos hos, ſicut nec paſſiones ſequi debet. Cum autẽ ad bona, ſi rõ non obſtet, ſectetur illa, etiã ſi neſciat pp quid: quoniã ad bona agitur quodam modo a ſuperioribus cauſis. Cauẽdus ergo triplex eſt error in hmõi. Primo, vt non quæramus ex cęleſtibus ſupernaturalia, qualia ſunt myſteria fidei. Secundò, vt nullum contingentium quæramus ex cęleſtibus cognoſcere p certitudinem. Tertiò, vt cognitioni p cõiecturam, quam ex cœleſtibus hẽ q̃rimus, non inhæreamus ſecundum affectum, & executionem tãquàm legi, vt faciunt fortè multi principes, qui non exirẽt domo, aut equitarent ſine calculo cœleſti, habentes quinternos, diarios, vel hebdomadarios, tamquàm leges ſuorum operum, aſtrologorum computo conditos. Iſte namque error parum, aut nihil diſtat à ſecundo. Secũdus namque eſt error in intellectu contra naturam, & gratiam: iſte autem in voluntate cõtra naturæ, & gratiæ libertatem. Et errantes in ſecundo digni sũt venia, quia ignorante peccant: errantes autẽ in tertio digni ſunt duplici pęna, qa ſcienter corpora cœleſtia non p uſq; paſſiones nr̃as poſſe, ſubiiciũt ſeipſos corporalibus, & in captiuitatem ſeipſos redigunt, non in obſequiũ Chr̃i, ſed diaboli. Et verificatur de eis illud propheticum: Hõ cũ in honore eſſet, non intellexit, comparatus eſt iumentis inſipientibus, & ſimilis factus eſt illis. Hõ namque ſcđm rõnis dñium ſuper corporalia oĩa in honore eſt. Et qui hoc non intelligit facto, ſed tãquam ſubditus corporalibus opatur ex propoſito, cõparať iumentis, immò vilior iumentis, q̃ natura, non vilitate animi ſubſunt corporalibus. Et ꝓpea iuſtè à Deo ſimilis factus eſt illis, quia. ſ. curam de eo habet Deus, ſicut de iumentis. ſ. pp bonum aliorum, non pp bonum ſui: & ꝓpea traduntur dęmonibus gubernandi, qui tales ſunt. Quilibet .n. horum trium errorum peccatum mortale eſt ex ſuo gñe: quia inhæſionem importat animi humani ad cęleſtia corpora ſupra eorum facultates. Hoc .n. patet ex dictis ſuperſtitioſum, & dæmoniacum eſſe. Sapientes autem, ſi cęleſtes influxus noſſe volunt, non utuntur eis ut legibus, ſed dñantur eis vtentes rõnis iudicio, atque gr̃æ diuinæ lumine, & adiutorio, ſi Chriſtiani ſunt. Et ex his patet, qũo intelligendum eſt, ꝙ corpora cœleſtia non ſunt ſupra electiones, & opera noſtra voluntaria: & qũo damnata, vel nõ dãnata eſt conſultatio aſtrologorũ circa natiuitates hominum, & ſequentia, & hmõi. Hæc .n. ſi ad certitudinem cognitionis contingentium ordinentur, vel, ꝙ idem eſt, ſi vt lege vtendũ eſt tali figura natiuitatis &c. diabolica ſunt, damnata ſunt. Et hoc intendit Aug. in 4. confeſſ. &c. Si autem fiant ad coniecturam habendum naturalium inclinationum, & dñandum corporalibus ſapientis, mala non ſunt, prohibita non ſunt, ut patet ex antedictis. Et ſcito, ꝙ licet quandoque veritas aliquã ex illis habeatur,

Lib. 6. tex. 4. 5. & 6. to. 3.

aliquid vnũ, ſicut & procedit ab vno principio, quod eſt forma rei nãlis. Secundo aũt ſubtrahuntur cauſalitati cœleſtiũ corporum actus liberi arbitrij, quod eſt facultas voluntatis, & rõis. Intellectus.n. ſiue rõ, non eſt corpus, nec act' organi corporei, & per ꝯñs nec voluntas, q̃ eſt in rõe, vt patet p Philoſ.* i 3. de Aĩa. Nullum aũt corpus p̃t imprimere in rem incorpoream. Vñ impoſſibile eſt, ꝙ corpora celeſtia directè imprimãt in intellectum, & voluntatem. Hoc.n. eſſet ponere intellectũ non differre a ſenſu, quod Ariſto. in lib.* de Aĩa, imponit his qui dicebant, ꝙ talis voluntas eſt in hoĩb', qualẽ in die inducit pr̃ virorum deorumque, ſ. Sol, vel cœlum. Vñ corpora cœleſtia non p̃nt eſſe per ſe cã operationũ liberi arbitrij. P̃nt tñ ad hoc diſpoſitiuè inclinare, inq̃tum imprimunt in corpus humanum, & per conſequens in vires ſẽſitiuas, q̃ ſunt actus corporalium organorum, q̃ inclinant ad humanos actus. Quia tñ vires ſenſitiuæ obediũt rõi, vt patet per Philo. in 3. de Aĩa. & 1.* Ethic. nulla neceſſitas ex hoc libero arbitrio imponit, ſed contra inclinationem cęleſtium corporum hõ p̃t p rõem operari. Si m quis ergo conſiderõe aſtrorũ vtatur ad p̃cognoſcendos futuros caſuales, vel fortuitos euentus, aut ẽt ad cognoſcẽdum per certitudinem futura opera hoĩm, p̃cedit hoc ex falſa, & vana opinione. Et ſic operatio dæmonis ſe immiſcet: vñ erit diuinatio ſuperſtitioſa, & illicita n. Si p vero aliquis vtat conſiderõe aſtrorum ad p̃cognoſcẽdum futura, quæ ex cœleſtib. cãntur corporib', puta, ſiccitates, & pluuias, & alia hmõi, non erit illicita diuinatio', nec ſuperſtitioſa q. Et ſm hoc patet rñſio ad primũ.

AD II dicendum, ꝙ hoc, ꝙ aſtrologi ex conſiderõe aſtrorum frequenter vera prænunciant, cõtingit dupliciter. Vno quidẽ mõ, qa plures hoĩm paſſiones corporales ſequũtur: & ideò actus eorum diſponunt, vt in pluribus, ſm inclinationem cęleſtium corporum. Pauci autem ſunt, i. ſoli ſapientes, q rõne hmõi inclinationes moderentur: & ideò aſtrologi in multis vera prænunciant, & p̃cipuè in cõibus euentibus, qui depẽdent ex multitudine. Alio mõ pp dæmones ſe immiſcentes. Vnde Aug. in* 2. ſuper Gen. ad lr̃am dicit. Fatendum eſt, qñ a Mathematicis uera dicuntur, inſtictu quodam occultiſsimo dici, quem neſcientes humanæ mentes patiuntur: quod tñ ad decipiendos hoĩes fit ſpirituũ immundorum, & ſeductorum operatione, qui quædam uera de temporalibus reb. noſſe permittuntur. Vnde * concludit. Quapropter bono Chriſtiano ſiue Mathematici, ſiue quilibet impiè diuinãtium, & maximè dicentes uera, cauendi ſunt, ne conſortio dæmoniorum aĩam deceptam pacto quodam ſocietatis irretiant. Et per hoc patet reſponſio ad Tertium.

ARTICVLVS VI.

Vtrum diuinatio quæ fit per ſomnia, ſit illicita.

AD SEXTVM ſic proceditur. Vr̃, ꝙ diuinatio, quę fit per ſomnia, non ſit illicita.

---

habeatur, tam debilis tñ eſt ratio coniecturæ, vt vix coniectura ſit. Et hoc propter humanam ignorantiam, maximè partis cauſarum cęleſtium, & proximarum. Totum.n. id, quod cognoſcimus in hmõi. non meretur dici pars quantumcumq; minima eorum, quæ ignoramus de eodem effectu: Quoniam aſtra ſunt nobis ignota, quomodo ſe habeant adinuicem, & ad nos, & quotidiè vſquequo completus ſit ſemel totus curſus cęleſtium, qui ante triginta ſex millia annorum non cõpletur: quotidie inquam, eſt nouus ſtella tum cęli ſitus, qui numq̃ fuit conſideratus, ad quem relati planetæ & aſtra, quis ſcit, q̃ cauſalitatem induãt, mutent, perdant? &c. Taceo de calculo motuum, qm̃ impoſſibile fortè eſt habere inſtrumẽta, qbus adamuſſim ſciãt ortũ, & occaſum, vt ab ipſis audio aſtrologis.

Lib. 3. tex. 42. tom. 2

Lib. 2. tex. 159. to. 2.

SVP. QV. XCV. ART. VI.

Ferr. 3. cont. c. 154.

IN art. 6. eiuſdẽ. q. 95. circa cauſas, & ſignificationes ſomniorum, aduertenda ſunt multa. Primo, quo ad cauſas naturales intrinſecas, quot modis fiãt, & qd ſignificent, ad medicos, & phyſicos ſpectat; Significant ſiquidẽ ſemp ſuas cãs naturales, vt humores aliquos cauſantes motus illos in phantaſia, vt in lr̃a dr̃: vel ſuperfluitatem potus vini cauſantis d ſtorſionem ſomniorũ, vt Ariſt. inquit de ſom. & vig. & alia huiuſmodi. Secũdo, quo ad cãs extrinſecas naturales, & p̃cipuè corpora cęleſtia, ꝙ qñq; cęleſtia corpora vnũ & eundẽ effectũ p̃ducunt in duplici eſſe, ſ. in eſſe materiali naturali, & in eſſe p̃portionali, ſeu ꝯformi. V. g. Pluuia futura primò producit in quodã effectum cõformi ipſi pluuiæ in aĩali crocitãte, & deinde p̃ducit in eſſe materiali, qñ actualiter pluit. Et tunc crocitatio aĩis eſt ſignũ pluuiæ, tamquàm coeffectus vnius communis cauſæ utriuſq;. Et hoc mõ ſomnia, quæ à corporibus cęleſtibus habemus, ſunt ſigna futurorum euentuum. Præcauſant namque in hominibus motus phantaſiæ cõformes ipſi communi cauſæ, & effectui futuro: ita q; ſomnium, & futurus effectus, ſunt effectus vnius communis cauſæ cęleſtis, & propterea ſomnium ſignificat illũ effectum futurum. Et propterea author dicit in litera, quòd ſecũdum hoc, pręcognitiones futurorũ plurimũ fiunt ex ſomniis. Qualis aũt huiuſmodi conformitas ſit, non uidetur rõne comprehendi: quoniam in ordine ad cãm ur eſſe analoga ꝗdã ſimilitudo, qñ phantaſia noſtra non niſi analogicè cœleſtibus cauſis ſimilis efficit. Non.n. eſt in phantaſia ſimilitudo ſideris talis, qñ a tali ſidere mouetur, ſed motus conformis & analogicè correſpondens, vt effectus proportionatus tali ſideri in tali patiente. In ordine verò ad futurum effectum, qñq; vr̃ habere rõnẽ idoli, ſeu ſimilitudinis. Quemadmodũ apparent in ſpeculo immagines rerũ, & experimur in nobis intus habere multorũ ſimulacra. Et hoc Ariſt. in lib. de ſomno & vigilia expreſſit: & dixit artificioſiſſimũ eſſe ſomniorum iudicẽ, qui põt ſimilitudines inſpicere, qm̃ plu ries impediunt hmõi ſimilitudines pp motus noſtros proprios, ſicut cõtingit in aquis motis ideſt diſſipari. Et talia fuiſſe ſomnia Ioſeph de manipulis, & Sole, & Luna, & ſtellis, patet, nõ curando à quo fuerint. Quandoque aũt habet rationem non ſimilitudinis, ſed p̃portionis, ſicut ſi motus crocitantis repræſentat pluuiam, non ꝙ fiat in imaginatione animalis imago pluuiæ, ſed quia fit motus qdã correſpõdẽs pluuiæ. Et hoc vr̃ frequenter accidere. Talia autẽ videntur fuiſſe pincernæ, & piſtoris in carcere cum Ioſeph ſõnia. Sed qa latẽt nos proportiones, & correſpõdentię motuũ phantaſiæ in nobis ad futuros, vel exiſtentes effectus, quis motus cui reſpõdeat effectui: iõ artificioſiſſimus iudex, & interpres ſomniorum eſſet, ſi qs ſciret aut cuius cauſæ cęleſtis ſit effect' talis motus phãtaſiæ, aut cui effectui correſpondeat: ſed hoc ſcire p certitudinẽ impoſſibile eſt: qm̃ id quod hẽt multas cauſas, neutram determinatè monſtrat, ut in 2. Poſteriorũ patet. Conſtat aũt nullũ eſſe ſomniũ à cęlo, qđ nõ poſſit ex alia cã p̃uenire, & conſequenter non ſignificare illum effectum, quẽ ſignificaret, ſi à cœlo eſſet. Et hoc benè nota tu, qui philoſopharis. Et pp hoc ego, qui tot habui in vita mea ſomnia vera de remotis præcipuè, hoc modo, ſ. per huiuſmodi correſpondentiam, & aliquam ſimilitudinem, vt ſi ea ſcripſiſſẽ cum ſuis euentibus, quorũ fortè aliqui adhuc pendent, nõ mirarentur philoſophi & Theologi, ſed ſtuperent, incertus de cã eorundem, ſto ſuſpenſus, nec vnquàm me, aut mea illis credidi, ne fortè illuſio dæmoniaca ſe immiſceat. Fateor tñ q; paucorum, aut nullorum interpretationem determinatam noui ante euentum. Tertiò, quo ad cautelam in ſignificationibus ſomniorum, quoniã oportet omnes cautelas, quæ circa cognitionẽ futurorum

Li. 1. Eth. c. ul. to. 5. li. 2. de Anima, tex. 42. & 47. to. 2.

Concl. m

Concl. p

Lib. 2. c. 17. nõ procul a fin. to. 2.

Eodẽ. c. 17 in fin. to. 3

Ferr. 3a p totum.

508

3. cõtra c. 54. Et opu. 25. c. 4.

Vti.n.[h] instructione diuina nõ eſt illicitũ: ſed in ſomniis hoĩes inſtruuntᷣ a Deo. dr̄.n. Iob 33. Per ſomniũ in viſione nocturna qñ irruit ſopor ſuper hoĩes, & dormiunt in lectulo, tũc aperit, ſ. Deus, aures virorum, & erudiens eos inſtruit diſciplina. ergo vti diuinatione, quæ eſt ꝑ ſomnia, non eſt illicitum.

¶2 Pręt. Illi qui interpretantur ſomnia, propriè vtuntur diuinatione ſomniorum: ſed ſancti viri leguntur ſomnia interpretari, ſicut Ioſeph eſt interpretatus ſõnia pincernę Pharaonis, & magiſtri piſtorum, vt legitur Gen. 40. & ſomniũ Pharaonis, vt legitᷣ Gen. 41. & Daniel interpretatus eſt ſõniũ Regis Babylonis, vt hr̄ Dan. 2. & 4. ergo diuinatio[h] ſõniorũ nõ eſt illicita.

¶3 Præt. Illud, quod cõiter hoĩes experiuntur, irrõnabile eſt negare: ſed oẽs experiuntur ſomnia hẽre aliquã ſignationẽ futurorũ. ergo vanũ eſt negare ſõnia hr̄e vim diuinationis. ergo [h] licitũ eſt eis intendere.

Sed contra eſt, ꝙ dicitur Deut. 18. Non inueniatur in te qui obſeruet ſomnia.

Resp. Dicendũ, ꝙ ſicut dcm̄ eſt, * diuinatio, q̃ innititᷣ falſæ opinioni, eſt ſuperſtitioſa, & illicita. Ideo cõſiderare oportet, quid ſit verum circa ꝑcognitionẽ futurorũ de ſõniis. Sunt ãt ſõnia futurorũ euentuum qñq; q̃dem cã, puta, cũ mẽs alicuius ſolicita ex his q̃ videt ĩ ſõniis, inducitᷣ ad aliquid faciẽdũ, vel vitandũ. Qñq; verò ſõnia ſunt ſigna aliquorum futurorũ euẽtuum, inquantum reducuntᷣ ad aliq̃ cãm cõem ſomniis, & futuris euentibus: & ſm hoc plurimum ꝑcognitiones futurorum in ſomniis fiunt. Eſt ergo conſiderãdũ q̃ ſit cã ſomniorum, & an poſſit eſſe cã futurorum euẽtuum, vel ea poſſit cognoſcere. Sciẽdum eſt ergo, ꝙ ſomniorũ q̃dem qñq; eſt cã interius, qñq; exterius. Interior ãt ſomniorũ cã, eſt duplex. Vna q̃dem aĩalis, inquantum. ſ. ea occurrũt hoĩs phantaſiæ in dormiendo, circa q̃ eius cogitatio & affectio fuit immorata in vigilando. & talis cã ſomniorum non eſt cã futu-

F rorum euentuum: vnde hmõi ſomnia ꝑ accñs ſe hñt ad futuros euentus, & ſi qñq; ſimul cõcurrãt, erit caſuale. Qñq; verò cã intrinſeca ſomniorũ eſt corporalis. Nam ex interiori diſpõe corporis formatᷣ aliquis motus in phantaſia cõueniẽs tali diſpõni, ſicut hõi in quo abundant frigidi humores. occurrunt in ſomniis ꝙ vel ſit in aqua, vel niue: & ꝑꝑ hæc medici dñt eſſe intendendum ſomniis ad cognoſcendum interiores diſpões. Cã aũt ſomniorum exterior, ſimiliter eſt duplex. ſ. corporalis, &

G ſpũalis. Corporalis quidẽ, inquantum imaginatio dormientis immutatᷣ vel ab aere cõtinenti, vel ex impreſſione cęleſtis corporis, vt ſic dormienti aliquæ phantaſię appareant conformes cęleſtium diſpõnum. Spũalis aũt cã eſt, qñq; quidem à Deo, q̃ miniſterio angelorum aliqua hoĩb. reuelat in ſomniis, ſm illud Nu. 12. Si quis fuerit inter vos propheta Dñi, in viſione apparebo ei, vel per ſomniũ loquar ad illum. Qñq; verò operõe dęmonum aliquæ phantaſiæ dormientib. apparẽt, ex quib. qñq; aliqua futura reuelant his, qui cum eis hñt pacta illicita. Sic ergo dicendum, ꝙ [m] ſi quis vtatur ſom-

H nîis ad præcognoſcenda futura, ſm ꝙ ſomnia ꝓcedũt ex reuelatione diuina, vel ex cã nãli intrinſeca, ſiue extrinſeca, quantum p̄t ſe virtus talis extendere, nõ erit illicita diuinatio.[n] Si ꝑ aũt hmõi diuinatio cauſetur ex reuelatione dæmonum, cũ quibus pacta hr̄ expreſſa, q̃a ad hoc inuocantur: vel tacita, quia hmõi diuinatio extenditur ad q̃d ſe non poteſt extendere, erit diuinatio illicita & ſuperſtitioſa. Et per hoc patet rn̄ſio ad obiecta. ❡

Concl.

ARTICVLVS VII.

I *Vtrum diuinatio quæ fit per auguria, & omina, & alias huiuſmodi obſeruationes exteriorum rerum, ſit illicita.*

AD ſeptimvm ſic ꝓceditᷣ. Vr̄ ꝙ diuinatio, q̃ fit ꝑ auguria, & omina, & alias hmõi obſeruationes exteriorũ rerũ, nõ ſit illicita. Si.n. eſſet illicita, ſancti viri ea nõ vterentᷣ: ſed Ioſeph legitᷣ, ꝙ augurijs [h] intẽdebat. Legitᷣ.n. Gen. 44. ꝙ diſpẽſator Ioſeph dixit: Scyphum quẽ furati eſtis, ipſe eſt in quo bibit

K dñs meus, & ĩ quo augurari ſolet. & ipſe poſtea dixit fratrib. ſuis: An ignoratis, ꝙ nõ ſit ſimilis mei ĩ augurãdi ſciã? ergo vti tali diuinatione nõ eſt illicitũ.

¶2 Pręt. Aues aliqua circa futuros euẽt' tpum naturaliter cognoſcunt, ſecũdum illud Hier. 8. Miluus in cęlo cognouit tp̄s ſuum, turtur, & hirundo, & ciconia cuſtodierunt tẽpus aduẽtus ſui: ſed naturalis cognitio eſt ĩfallibilis, & à Deo. ergo vti

curorum ex corporibus cæleſtibus dictæ ſunt, adhibere. Et tantò plus oportet hic eſſe cautiorẽ, & minus cõiicere ex ſomnio, quãtò ſomniũ incertiſſimus effectus eſt cęli. Si.n. cognita cęleſti cã in alijs cõiecturarũ generibus trepida reſtat cõiectura futurorum, quid dicẽdũ eſt, qñ ẽt ignoratᷣ, q. hoc iudiciũ, ſ. ſomnium à cęleſti eſt cã? Ex ſomnijs igitᷣ ſoli ſuſpicioni locus relinquitᷣ circa futura contingentia. Quarto, quo ad peccatũ, quia inuenitᷣ in adhæſione ad ſomnia peccatũ oĩbus ſupradictis tribus modis, quibus inuenitᷣ in ſequendo cęleſtia: & vltra hæc inuenitᷣ error in attribuẽdo ſõniũ vni determinatę cauſæ, puta, cęlo. Eſt enĩ iſte error contra oẽm rõnem, vt Ariſt. docet in 2. Poſteriorũ: qñ, vt dictũ eſt, effectus potẽs ꝓuenire à pluribus cauſis, nullam earum determinatè infert. In certa eſt ergo oĩs ex ſõnio cõiectura pendens ex cã extrinſeca. Et ſi qs ĩcerta cã vt certa vteretᷣ, proculdubio vanè inquireret quo ad

Art. 2. & 5. modũ, pro quãto ſupponeret certũ, q̃d eſt dubiũ, & conſequẽter acciperet coniecturã certã, q̃ eſt dubia. Et periculosè iſte erraret, non tñ perniciosè, ſi infra latitudinẽ coniecturæ maneret. Quòd.n. periculosè erraret, patet, q̃a facilè poſſet decipi à dæmone, ex quo ĩdicia, q̃ incertum eſt eſſe à cęlo, accipit vt certa à cęlo. Nõ perniciosè aũt pro quanto infra latitudinẽ coniecturę ex cęlo, hẽri poſſibilis verſatᷣ. Vñ author in litera duobus modis ſuperſtitionẽ eſſe in ſõnijs cõcludit, qñ. ſ. eſt expreſſa inuocatio dæmonũ, vel qñ ſomnia extẽduntᷣ ad ea q̃ nõ ſe pñt extẽdere, vt ſunt habere certitudinẽ de cõtingentibus, & alijs quæ ſubterfugiũt ẽt cęleſtia corpora &c. Tunc.n. eſt tacita cum dęmone ſocietas. Nihil aũt horũ accidit in propoſito caſu, ſed aut mentis cõpos non eſt, aut ignorãs valdè, aut pertinax, qui ſic erraret, niſi tot ſigna cęleſtis influxus hẽret, vt minus grauiter peccaret. Mortale tñ nõ video, niſi rõne contemptus.

SVP. QV. XCV. ARTIC. VII.

Ferr. 3. cont. c. 154.

IN art. 7. einſdem quæſt. 95. duo tantum ſcribenda ſunt: quoniam ex dictis in præcedentibus patet, quomodo ſigna, ex auibus, & animalibus ſumuntur, & quæ ſubſunt cœleſtibus corporibus. Primum eſt, quòd cum in litera dicitᷣ, quòd non extendantur ſigna animalium, niſi ad ea quæ aliqualiter poſſunt ad huiuſmodi animalia pertinere, & redditur ratio; quia conſequuntur cognitionem, & inſtinctum ad neceſſaria ſuæ vitæ, non intelligas, ꝑ hoc excluſa humana à ſignis animalibus, tanquàm nihil pertinentia ad illa animalia. Oportet namque recolere, quòd vna eademque cæleſtis cauſa mouet animalia, & humana, diſpoſitiuè

Porrecta ſ torum.

509 3. cont. c. 154. Et op. 35. ca. 3. & 5. Et Iſa. a lc. 1. prin.

tamen

tamen quo ad vol\~u taria, ac per hoc eff-ectum quandoq; cauſat in aïali conformé effectui cauſando in humanis.v.g. Cęlum inclinans humana ad bella, cauſat in aïalibus diſpoſitiones colericas, ex qbus pcedũt tales mot⁹, aut voces, mugitus, garrit⁹ &c. aïalium. Vndè cognitor hmôi cõformitatũ, coniecturã ſumit futuri belli iter hoïes. Et ſic verificať, q mo tus aïalium ſunt rõne pertinentiũ ad ſe, & cũ hoc ſignificant qñq; cõis cauſæ cęleſtis coeffectum in humanis. Quòd aũt directè ea quæ in auib⁹ ſunt, ad noſtra referãtur & ſtultũ, & ſupſtitioſum eſt. Scđm eſt, q accipere qñq; omé orõne præmiſſa, vel tamq̃ ex diuina datũ prouidentia, non eſt peccatũ, vt in rñſione ad tertiũ hẽs. ſi tñ ex hoc pſona non ſe imprudẽter periculo exponat mali, qm non pptea excuſaretur: ſua enim credulitas, aut oratio nõ dẽt facere hoïem pceptẽ. Oportet.n. diuinũ pcipere lumen, aut pceptum ad hæc, & non ex ſola hac facili credulitate, aut fiducia moueri ad opus. Omen nãque ad cognitionem, non ad operationem licitum ex ora erga Deũ fiducia, intelligitur.

cognitione auiũ ad præcognoſcendũ futura, qđ eſt augurari, non videtur eſſe illicitum.

¶ 3 Prętereà. Gedeon in numero ſãctorũ ponitť, vt patet ad Hebr. 11. ſed Gedeon vſus [h] fuit omine ex hoc, q audiuit recitationé, & interpretationé cuiuſdã ſomnij, vt Iud. 7. dř. Similiter Eliezer ſeruus Abrahæ, vt legitur Geneſ. 14. ergo videtur q talis diuinatio [h] nõ ſit illicita.

B SED CONTRA eſt, quod dicitur Deut. 18. Nõ inueniatur in te qui obſeruet auguria.

RESPON. Dicendũ, q motus, vel garritus auiũ, vel q̃cũque diſpoſitiones, in hmôi rebus conſiderate, manifeſtũ eſt, q nõ sũt cã futurorũ euẽtuũ: vñ ex eis futura cognoſci non pñt, ſicut ex cauſis. Relinqť ergo, q ſi ex eis aliqua futura cognoſcanť, hoc erit inquantum ſunt effect⁹ aliquarũ cãrum, q̃ ẽt ſunt cauſantes, vel pcognoſcentes futuros euẽtus. Cã aũt operationum brutorum aïalium eſt inſtinct⁹ qdã, quo mouenť motu naturali: nõ.n. hñt dñiũ ſui actus. Hic aũt inſtinct⁹ pôt ex duplici cã pcedere. Vno qdé mõ, ex cã corporali. Cũ.n. bruta aïalia nõ hẽant niſi animã ſenſitiuam, cuius oẽs potẽtię ſunt actus corporaliũ organorum, ſubiacet eorum aïa diſpoſitioni cõtinentium corporum, & primordialiter cęleſtium: & iõ nihil phibet aliquas eorum operationes eſſe futurorũ ſigna, inquãtum conformanť diſpoſitionibus corporũ celeſtiũ, & aeris continentis, ex quibus pueniunt aliq futuri euentus. In hoc tñ duo conſiderari oportet. Primũ quidé, vt operationes hmôi non extédanť, niſi ad pcognoſcenda futura, q̃ cauſanť per motus cęleſtium corporum, vt ſ dictum* eſt. Secundo, vt non extendanť, niſi ad ea, q̃ aliqualiter pñt ad hmôi aïalia pertinere. Conſequunť.n. p cęleſtia corpora cognitioné quandam naturalé, & inſtinctum ad ea, q̃ eorũ vitæ ſunt neceſſaria: ſicut ſunt immutationes, q̃ fiunt per pluuias, & ventos, & alia hmôi. Alio modo, inſtinctus hmôi cauſantur ex cã ſpũali.ſ. vel ex Deo, vt patet in columba ſup Chriſtũ deſcédente, & in coruo qui pauit Heliã, & in cete qui euomuit, & eiecit Ionam. Vel ẽt ex dæmonibus, q vtuntur hmôi operationibus brutorũ aïalium ad implicãdos aïos hoïum vanis opinionibus. Et eadé rõ vř eſſe de oïbus alijs hmôi, pterq̃ de ominibus: qa verba humana, q̃ accipiuntur pro omine, non ſubduntur diſpoſitioni ſtellarum: diſponuntur tñ ſm diuinam prouidentiam,

Art. 5. & 6. huius. q.

A & qñq; ſm dęmonum operationem. Sic ergo dicédum, q in oïs hmôi diuinatio ſi extendatur vltra illud, ad qđ pôt pertingere ſm ordiné naturæ, vel diuinæ prouidentiæ, eſt ſuperſtitioſa, & illicita. [n] Concl. m

AD PRIMVM ergo dicendum, q hoc quod Ioſeph dixit, nõ eſſe aliquem ſibi ſimilem in ſcia augurandi, * ſm Auguſt. ioco dixit, non ſeriò, referens fortè hoc ad illud, quod vulgus de eo opinabatur: & ſic etiam diſpenſator eius locutus eſt.

In lib. q6. ſup Gen. c.145.t.4

AD II. dicendum, q illa authoritas loqtur de cognitione auium reſpectu eorum, quæ ad eas ptinẽt: & ad hæc pcognoſcẽda, conſiderare earũ voces, & motus non eſt illicitũ, puta, ſi quis ex hoc, quòd cornicula frequenter crocitat, prædicat pluuiam cito eſſe futuram.

AD III. dicendum, q Gedeon obſeruauit recitationem, & expoſitionem ſomnij, accipiens ea p omine, quaſi ordinata ad ſui inſtructioné à diuina prouidẽtia. Et ſimiliter Eliezer attẽdit verba puellæ, oratione præmiſſa ad Deum.

ARTICVLVS VIII.

Vtrum diuinatio ſortium ſit illicita.

C AD OCTAVVM ſic pcediť. Vř q diuinatio ſortiũ nõ ſit illicita: Quia ſup illud Pſ. 30. In manib. tuis ſortes meę. * dicit gl. Auguſt. [h] Sors nõ eſt aliqd mali, ſed res in humana dubitatione diuinam indicãs voluntatem.

¶ 2 Prętereà. Ea q̃ a ſanctis [h] in ſcripturis obſeruata leguť, nõ videť eſſe illicita: ſed ſancti viri tã in veteri, q̃ in nouo teſtõ inueniuť ſortib. vſi eſſe. Legiť

D eñ Ioſue 7. q Ioſue ex pcepto Dñi, iudicio ſortiũ puniuit Achã, q de anathemate ſurripuerat. Saul ẽt ſorte deprehẽdit filiũ ſuũ Ionatã mel comediſſe, vt hř 1. Reg. 14. Iouas ẽt à facie Dñi fugiẽs, ſorte deprehẽſus eſt, & in mare deiectus, vt legiť Ione 1. Zacharias ẽt ſorte exiit vt incenſum poneret, vt legiť Luce 1. Matthias ẽt eſt ſorte ab Apoſtolis in apoſtolatũ elect⁹,

E vt legiť Act. 1. ergo vř, q diuinatio ſortium non ſit illicita.

¶ 3 Pręt. Pugna pugilum, q̃ monomachia dř.:. ſingularis concertatio, & iudicia ignis: & aquæ, q̃ dĩr vulgaria, vñr ad ſortes ptinere, qa p hmôi aliqua exqruntur occulta: ſed hmôi non videntur, [h] eſſe illicita, qa & Dauid cum Philiſtæo ſingulare inijſse certamé leg.ť, vt hř 1. Reg. 17. ergo videtur q diuinatio ſortium non ſit illicita.

SVP. QV. XCV. ART. VIII.

Ferr. 3. cont. c. 154.

IN art. 8. eiuſdé. q. 95. aduerte vnde ſortes primo iudicandæ ſunt, ſcilicet ex cauſa, an expectetur ſortium euentus à Deo, an à cælo, an à fortuna, an a dæmone. Hic enim oportet primum iacere lapidem: quoniam hoc ſpectat ad rationem ſortis in communi. Multa autem alia cõſideranda ſũt, quæ ſpectant ad rationem ſortis talis, puta, diuiſoriè, vel conſultoriè, vel diuinatoriè. Et propterea primo circa examen cauſarũ verſabimur, & deinde ad ſpecialia deſcendet ſermo. Si igitur ſortes ea ratione exerceantur, vt à Deo fiat diuiſio, conſilium, vel cognitio, neceſſitas requiritur inducens ad ſortes, vt in litera dicitur, vt Dei tentatio [illegible] euitetur cum alijs cõditionibus in litera explanatis, ſcilicet, vt ſit reuerentia ex parte hominis recurrentis ad ſortes: proportio ex parte actus, ſcilicet diuina oracula, puta, Euangelia & huiuſmodi, non conuertantur ad ſortes pro temporalibus: & diſpoſitio ex parte materiæ, vt ſcilicet, non ſit materia prohibita fieri p ſortes,

Porrecta 8 totum.

510

3. cont. c. 154. Et op. 25. c. 4. & 5. Et Eph. 1. lect. 4. fin.

* Augu. in Pſ. 30. concione 2. de medio Pſ. declinãdo ad fi. to. 8.

tes, vt ſunt electiones ſpiritualium prælatorum, vt patet extra F de ſortilegijs, cap. vlt. Si verò ſortes exerceantur, vt effectus expectetur a cœlo, diſtinguendum eſt: quia aut expectatur à cęlo ratione ſubiectionis actuum noſtrorum concurrentium ad ſortes, quales ſunt extrahere paleā, aut ſchedulam, iacere plura puncta, & hmōi. Et hoc in litera dānatur, qa actus noſtri non ſubſunt cœlo. Ego aūt intelligo hanc dānationē, qn quis vtitur noſtris actibus, tāquàm abſolutè atq; ſimpliciter ſubiectis cælo, & nō qn̄ quis vtitur eiſdem vel vt non deliberatis, & tamquàm non humanis, vel vt aliqualiter cęlo ſubditis quo ad inclinationē: ad illa tamen quę cęlo ſubſunt. Qm̄ primo modo eſt ibi falſitas: ſecundo autē nō eſt certa falſitas. Et ꝓpea non eſt damnāda, ſed vitanda, ac timenda. Et iuxta hūc ſenſum intellige authoris verba in tertio contra gent. c. 154. cū dicit de ſomnijs, & iſtis &c. quòd reducere ea in corpora cœleſtia habet modicā rationem: & ideò exiſtimandum eſt, q; ab aliquo cognoſcente fiāt. Accipe hęc vt dicta ꝓ tutiore parte ad conſulendum, quæ ſanioris doctrinæ ſunt, nō ad dānationē defendendu: hæc fieri quādoq; a cœlo. Et hæc dixerim, vt q legunt, aut docent, non ſint præcipites, ſed caueāt ſibi, & alijs: non damnent tamen eos qui ſeruatis ſuperius dictis, tn̄ ſibi de cęlo promittunt. Aut expectatur euentus ſortiū à cęlo rōne talis t̄pis, puta, quia occurrit tūc tempus ſuę exaltationis ſcd̄m aſtrologiam, & propterea ſperat q; oīa in quibus agitur de ipſo cælum inclinabit ſecūdùm ſuas vires in exaltationem ipſius, & ſic fortè cadet ſors ſuper illum illa hora: conſolatio quippe iſta licet leuis ſit, damnanda tn̄ nō eſt. Et hæc oīa toleranda præcipuè ſunt, qn̄ ſortes non fiunt p̄ciſè ꝓp cæleſtē actionē, ſed partim à fortuna, partim a cęlo, partim a diuina prouidentia ſperatur. Si autem fortunæ committitur euentus per ſortes, tunc ex genere ſuo nullum peccatū apparet: ſed rōne cauſæ, puta, ſi ex leuitate fiant, vel ratione materiæ, puta, quia in iis, quæ per electionem fieri debent, aut aliūde, q̄ ex fortuna cognoſci, aut haberi debent, peccatum eſt. Et qm̄ tam conſilia, q̄ futurorum, & occultorum cognitiones, & magiſtratus, atq; officia ex diuina, aut humana prouidentia, a- K genda ſecundum rectam rationem ſunt: ideò nec ſors conſultoria, nec diuinatoria, nec diuiſoria prælationum, & magiſtratuum debet eſſe fortuita.

Conc. prima.

¶ Eſt tn̄ hic dubitandi locus. Qm̄ in litera dicitur nō eſſe pctm̄ vti ſortibus diuiſoriis in t̄palibus dignitatibus, quæ ad terrenā diſpoſitionem ordinantur. Conſtat namq; ꝙ hmōi ſortes fortunæ committuntur, ſub diuina tn̄ prouidentia, ſicut in rerū diuiſione. Et ratio dubij eſt, quia in dignitatibus diſtribuendis agitur de malo cōi reip. qm̄ pōt facil reſp. incidere in malos rectores, & conſequenter contingit exaltari prauos, & opprimi bonos &c. In diuiſione autem rerū nulli fit iniuria, ex quo domini rerum committunt voluntariè fortunę dominium earū.

¶ Sed hæc ambiguitas facilè ſoluitur, ſi perpetimus qūo intelligitur, ꝙ ſors eſt licita in dignitatibus temporalibus. Intelligitur namque quantum eſt ex ſuo genere, concurrentibus cæteris quæ ad actum licitum exiguntur, ſ. quòd non ſtultè fiat, ꝙ ſiue iniuria alicuius &c. Vnde dupliciter contingit vti ſortibus in dignitatibus temporalibus. Primo promiſcuè, vt vnuſquiſq; de populo bonus & malus, aptus & ineptus, ſorti ſubſit principatus, vel huiuſmodi regiminis habendi. Et hoc, quia eſt contra naturalem dignitatem rationalis creaturæ, cui datum eſt, vt ratione prouideat ſibi & aliis, & contra cōe reip. bonum, quod quilibet tenetur tutari, & non in diſcrimen ponere, vt hic accideret: ideò peccatū eſt non ſuperſtitionis, ſed fatuitatis, & iniquitatis cōtra cōe bonū. Alio mō, contingit vti ſortibus in dictis dignitatib. poſt noīatos multos, qui ꝓ idoneis ad hmōi officia cōiter hn̄r, ſic ꝙ ſuper illos tm̄ noīatos, ſeu cōſcriptos ſortes cadere poſſunt. Et ſic ſortes in litera licitè dicūtur in dignitatibus t̄palib', tanq̄ terrenæ hæ admiſtiōes paruipendēdæ ſint, vtpote ad terrena ordinatę, & propterea nō ſicut in ſpiritualibus oporteat in electione, & Spirituſācto oīno permanere. Agitur quoq; in t̄palib. dignitatib. de re humana t̄pali: in ſpiritualib. aūt de re diuina, & æterna hæreditate. Et ꝓpea in illis pax ciuiū pręcipuū bonū eſt, ad quod ordinantur ſortes: in iſtis pax Dei, q̄ exuperat oēm ſenſum, bonum eſt, quod a ſolo Spūſācto effici pōt. Et ꝓpea ſortes repelluntur in dignitatib. ſpūalibus, & non in t̄palibus. Si denique à dęmone euētus ſortiū expectatur, clariſſimè ſortilegij crimen incurritur. Et ſcito, ꝙ licèt circa expreſſam dæmonum expectationem idem ſit iudicium in ſortibus, & aliis: circa tacitam tamen varium eſt iudicium ꝓp fortunæ admiſtionem. In aliis namque ſupradictis, ſ. aſtris, ſomniis, & ſignis, ſtatim cum vires naturæ exceduntur, ad Deum, aut dæmonem oportet ſe reſoluere dantem operam his: & ſic neglecto Deo, tacita dæmonum incurritur ſocietas. In ſortibus autem, quia fortunę ſe ſępe committunt vtentes non ſolum iocoſè, ſed ſeriò, ſortibus, ſiue prudenter, ſiue ſtolidè hoc faciant: ideo a tacita dæmonū inuocatione remotior eſt ſortium vſus.

Concl. 2.

Concl. 3.

¶ Circa duella, quæ in reſponſione ad tertium tractantur, dubium occurrit, an ſit licita in aliquo caſu ſaltem ex parte requiſiti: Et an principes licitè poſſint in caſu duella concedere. Et eſt ratio dubij: quia ext. de Purgatione vulg. c. Cura ſuſcepti, in nullo caſu tolerandum dicitur duellum. Et 2. quæſt. 5. can. Monomachiam, duella damnantur. Quidam tamen dicunt licita eſſe in caſu. Et quantum hactenus reperi, vnus caſus ponitur, in quo innocēs conuictus, morti adiudicatur, aut duello. Inquiūt ꝙ in hoc caſu licitè poteſt acceptare duellum: quia licitum eſt mihi pugnare, quando alio modo non poſſum euadere. Alter caſus, ſi tamen alter dici debet, vniuerſalior ponitur a Nicolao de Lyra ſup. 1. Reg. c. 17. Quando. ſ. lis aliqua criminalis, vel ciuilis non poteſt aliter terminari, quàm duello. Tunc enim ille qui non poteſt aliter ſe, aut ſua ſaluare, niſi acceptando duellum, poteſt, inquiunt, illud acceptare. Et ratio aſſignatur, quia licitum eſt pro defenſione & ſui, & rerum ſuarum, pugnare. De principibus quoque refert idem ibidem, aliquos tenere, quòd in omni caſu peccant mortaliter, concedendo duella. Sibi tamen videtur hoc durum: quia Sanctus Ludouicus Rex Francorum, & Carolus Magnus, & multi Prælati hæc ſuſtinuerunt: & quia licitum eſt tolerare minus mala, vt euitentur maiora, quæ, niſi duella fierent, euenirent, vt vaſtationes, & incen-

26. q. 5. c. Sortes.

Sed contra eſt, quod in Decr. 26. q. 5.* dr̄. Sortes, quib. cuncta vos v̄ris diſcriminatis prouinciis, quas patres damnauerunt, nihil aliud q̄ diuinationes, & maleficia decernimus. Quaobrē volumus oīno illas dānari, & vltra inter Chr̄ianos G nolum' noīari: & ne exerceant̄, anathematis iterdcō ꝓhibem'.

Art. 3. huius quæſt.

Reſpon. Dicēdum, ꝙ ſicut ſupradcm̄ * ē, ſortes ꝓpriè dn̄r cum aliquid fi-, vt eius euentu conſiderato aliquid occultum innoteſcat. Et quidem ſi q̄rat̄ iudicio ſortiū, quid cui ſit adhibēdum, ſiue illud ſit res poſſeſſa, ſiue ſit honor, ſiue dignitas, ſeu pœna, aut actio aliqua, uocat̄ ſors diuiſoria. Si aūt inq rat̄ H quid agere oporteat, uocatur ſors cōſultoria. Si verò quærat̄ quid ſit futurum, uocat̄ ſors diuinatoria. Actus aūt hoīm, qui req runt̄ ad ſortes, non ſubduntur diſpōni ſtellarū, nec ēt euētus ipſorū. Vn̄ [m] ſiquis ea intētione ſortibus vtatur, quaſi huiuſmodi actus humani, qui requiruntur ad ſortes, ſecundùm diſpoſitionē ſtellarum ſortiant̄ effectū, vana & falſa eſt opinio, I & per conſequens non carens dæmonum ingeſtione: ex quo talis diuinatio erit ſupſtitioſa, & illicita [n]. Hāc aūt cā remota neceſſe eſt, ꝙ ſortialium actuū expectetur euentus vel ex fortuna, vel ex aliqua ſpūali cā dirigente [p]. Etſi quidē ex fortuna, quod locum hr̄e p̄t ſolùm i diuiſoria ſorte, non vr̄ hr̄e niſi fortè vitiū vanitatis [q], ſicut ſi aliqui non valentes aliquid cōcorditer diuidere, velint ſortibus ad diuiſionē vti, quaſi fortunç exponentes qs quā partē accipiat. Si verò ex ſpūali cā expectetur ſortium iudiciū, qn̄q; quidem expectatur ex dęmonibus, ſicut legit̄ Ezec. 21. ꝙ Rex Babylonis ſtetit in biuio, in capite duarū viarum, diuinationem q̄rens, cōmiſcens ſagittas interrogauit idola, exta conſuluit: & [r] tales ſortes ſūt illicitę & ſ̄m canones prohibentur [s]. Qn̄q; verò expectat̄ a Deo, ſ̄m illud Prou. 16. Sortes mittunt̄ in ſinum, ſed a Dn̄o temperantur: & [u] talis ſors ſ̄m ſe nō eſt malum, vt Aug.* dicit. Poteſt tamen in hoc quadrupliciter peccatū icidere [x]. Primò qdē,

Loco citato in arg. 1

& incendia pauperum, & homicidia, & quia anthor hic dicit, quòd duella accedunt ad communem ſortium rationem, Sortibus enim in multis caſibus vti licet. A

¶ Ad euidentiam huius materiæ inchoare oportet à perſcrutatione, an duellum ſit malum ex genere. Si enim eſt malum

ſi abſq; vlla neceſſitate ad ſortes recurrat. Hoc.n. vr̃ ad Dei tẽtationẽ ptinere. Vnde Ambroſ. dicit* ſup Lucã. Qui ſorte eligit, humano iudicio non cõprehendit. Secundò, ſi qs ẽt in neceſſitate abſq; reuerentia Dei ſortibus vtat. Vnde ſuper Act. Apoſt. dicit † Beda. Sed ſi q neceſſitate aliqua compulſi Deũ putãt ſortibus exemplo Apoſtolorũ eſſe conſulendũ, videãt hoc ipſos Apoſtolos nõ niſi collecto fratrũ cętu, & precibus ad Deũ fuſis egiſſe. Tertiò, ſi diuina oracula ad terre- B

ex ſuo genere, vt mẽdacium, vel adulterium, nulla ratione eſt licitum. Et ſi non eſt malum ex ſuo genere, poteſt quandoque eſſe licitum. Duellum igitur cum bellum ſit duorum, ex belli ratione conſiderandum eſt. Et quoniam bellum non eſt malum ex ſuo genere, multa namque ſunt bella iuſta, & vnum & multa nõ variãt ſpeciem, eiuſdem enim ſpeciei eſt homicidium factũ ab vno, & à multis, contingit proculdubio eſſe bellum iuſtũ inter me & alterum, ſicut inter regnum & regnum. Nam quemadmodum iuſtum ſuſcipitur defenſiuũ bellũ à regno impetito &c. ita ẽt iuſtum ego habeo bellum aduerſus inuaſorẽ, & licitè me defendendo occido illum. Et rurſus ego publicus miniſter iuſtitiæ iuſtum habeo bellum aduerſus reum inuaſorẽ, ita q ex intentione licitè occido illum. Non eſt ergo duellum, hoc eſt, duorum bellum, iniuſtum ex genere, ſed põt eſſe iuſtũ ex vna parte. Oportet ergo ad cauſam inſpicere ſuſcipiẽdi belli talis. Notanter aũt dixi, ly, ſuſcipiendi, & ly, talis. Dixi ſuſcipiendi: quia indicere duellum nunq̃ licet, vt patebit. Dixi, talis: quia aliqua cã põt eſſe iuſta cã ſuſcipiendi belli, q̃ non eſt iuſta cauſa belli talis. ſ. ſingularis, vt patebit. Sex aũt cauſæ finales vr̃ potiſſimæ, ad quas ſingularis pugna ordinatur. Prima eſt manifeſtatio veritatis, dum. ſ. aliqui confidunt, q victoria ſua erit teſtis veritatis, q. ſ. ipſe eſt innocens, aut habet ius, & hmõi. Et tale certamen propriè vocatur duellum, & inter purgationes vulgares computatur, & damnatur ab Eccleſia, extra de Purgatione uulgari, & in c. Monomachiam. 2. q6. 5. Et hmõi duellũ licet, vt in litera dicitur, magis accedat ad rõnem ſortiũ, malum tñ eſt ex ſuo genere ſortilegium, quia in propria ratione claudit repugnantiam ad rectam rõnem. ſ. inducere in teſtimonium, quod non eſt teſtimonium: qm̃ conſtat habentes ius ſuccumbere quandoque in duello, vt patet in cap. Significantibus, extra de Purgatione vulgari. Nec ſolum hmõi duellum eſt malum ex ſuo genere, vt mendacium, ſed etiam eſt pernicioſum ex ſuo genere: quia contra rectam rõnem eligit vterq; percutere proximum, & contra rectam rõnem vita vtriuſq; ex propoſito exponitur mortis, & vulnerum periculo, cũ Dei tentatione, & diuini fit vſurpatio iudicii, vt in litera dicit̃, & diabolica inuentio adimplet̃, vt in decretis loco allegato dr̃, & in lr̃a tangitur in c. Conſuluiſti, ibidem. Secunda cã, eſt oſtẽtatio virium, vt Goliath Philiſtæis indicebat duellũ 1. Reg. 17. Et tale duellum committere eſt pernicioſum ex ſuo genere, pp eandem cauſam, quia. ſ. contra rectam rõnem eligit vterque alterum velle percutere. Cõſtat namque à rõne alienum eſſe, vt pro oſtentatione virium quis pugnet. Et propterea Dauid excuſatur, q Spiritu ſancto motus pugnauerit cum Philiſtæo. Errãt aũt in hac ſicut & prima cã principes concedentes quaſi ſpectaculi cã cum in bellis ſunt, certamina quaſi ſingularia, puta, decem hinc, & decem inde ad oſtentationem virorum fortium. Diabolica ſunt hæc, & ſicut duella indicanda, eadẽ rõne. Nec excuſat eos tp̃s belli, & conflictus partialis hoſtiũ cũ hoſtibus: Qm̃ iuſti cã belli in hoc partiali conflictu locũ non habet: quia habens iuſtum bellum, vt ſic, non ad oſtentationẽ pugnat. Tertia cã, eſt euitatio ignominiæ, quia. ſ. reputatur vilis, & degeneris animi, ſi non acceptat duellum. Et hæc cã licet apud idiotas plurimũ valere videat̃, apud tñ ſapientes nulla eſt. Et quia rebus vtendum eſt vt ſapientes, non vt plures: iõ ſcd̃m rectam rõnem non eſt rationi cõſona cauſa hæc. Et propterea duellum tale committere, malum pernicioſum eſt ex ſuo gñe pp eandem rationem: quia contra rectam rationem vterque alterum eligit percutere &c. Quarta cauſa, eſt terminatio litis criminalis, aut ciuilis, qñ. ſ. non poteſt aliter terminari lis, niſi duello acceptato. Alioquin aut non acceptans duellum, iuſtitiam non poteſt conſequi: aut litis ſuccumbit cum ſuo, & multorum qñque magno damno. Et hic oportet conſiderare, q ad hoc, q actus moralis ſit licitus, oportet medium non eẽ diſproportionatum fini: huic autem fini, qui eſt terminatio litis proportionatum eſt mediũ, aut conuenientia partiũ, aut ſnia iudicis, aut pugna bellica ex parte habentis iuſtitiam cũ conditionibus requiſitis ad iuſtum bellum. Et propterea tunc tm̃ C D E

duellum eſt licitum ad talem finem. ſ. ad terminandas lites, & contentiones, qñ habet rõnem iuſti belli. Quod an ſit poſſibile, hinc apparere poteſt. Bellum iuſtum aut eſt vindicatiuum, aut defenſiuum. Si eſt vindicatiuum, hoc eſt, q indicitur bellũ ad vindicandam iniuriam illatam patriæ &c. indicens bellum gerit perſonam iudicis, vtpote vtẽs publico gladio contra extraneos impugnatores reipublicæ eadem rõne, qua vtitur cõtra internos perturbatores, vt patet ex ſupradictis, cũ de bello tractaretur. Huiuſmodi autem iudex, & vindex fungit̃ perſona, & officio agentis. Agens aũt debet ſuperexcedere patiens, vt poſſit illud ſibi ſubiicere. Et propterea huiuſmodi bellum nõ debet niſi à potentiori indici, & ſic potentiori, vt licet varius ſit euentus belli, humana tñ rõne quaſi certa ſit victoria, aut ſaltem nõ ſuccumbere: quemadmodum iudex contra internos perturbatores pacis non procedit, niſi habens tot ſatellites, vt ſit quaſi certus, q capiet malefactores &c. Hoc aũt in duello ſeruari non põt: quia in ſingulari certamine, aut par eſt vtriuſque conditio, aut vni facile poſſunt accidere in illo actu aliqua, quæ fortiorem facient ſuccumbere. Et pp hanc rõnem, quãuis indicere bellum qñque ſit licitum, indicere tñ duellum, nunq̃ eſt licitum: quia eſt contra rectam rõnem ex ſuo gñe. Si vero bellum iuſtum eſt defenſiuum, prout patria aliqua indictũ ſibi bellum oportet, aut ſuſtinere, aut ſuccumbere, tũc ſuſcipiẽs bellum gerit perſonam, ac officium & reſiſtentis, & propulſantis a ſe iniuriam: & ideò oportet imitari tũc res naturales, quæ quantum poſſunt, reſiſtunt contrariis ſuis. Et debet in hmõi bello fortificari, quantum fieri poteſt, virtus reſiſtitiua & propulſatiua iniuriæ. Contrarium autem huius fit in duello: quia dum vnus ſolus ponitur ad reſiſtendum vni, & ad propulſandum iniuriam ab eodem, debiliter, ac nimis periculoſe conſulitur huic defenſioni. Et propterea, niſi actualiter vnica pſona inuadatur, debet defendi iuſtitia cum multitudine fortis, & nõ committi vnius periculo ſecundum rectam rõnem à cõitate, ſeu principe, cuius eſt bellum etiam defenſiuũ aſſumere. Aliena eſt ergo natura duelli à natura iuſti belli tã defenſiui, quam vindicatiui. Et propterea nulla ex parte inuenitur duellum eſſe proportionatum medium ad terminationẽ litis tã ciuilis, q̃ criminalis. Et quia non ſunt facienda mala, vt veniant bona, patiatur potius, qui non põt iura ſua aliter tueri. In vno tñ caſu licitum mihi vr̃ acceptare duellum, qñ. ſ. accuſator euidenter calumniatur, & præualet contra me innocentem ad mortem, vel mutilationem. Tunc enim ex quo accuſator impetit me iudicis gladio iniuſtiſſimè, ſine dubio occidet, vel mutilabit me, ego non habens aliud refugium, habeo iuſtum bellum defenſiuum contra eũ. Et ppterea ſi ipſe offert mihi duellũ, ego poſſũ acceptare de conſenſu principis, & tueri me meliori mõ quo poſſũ. Hoc.n. licet ſcd̃m apparẽtiã ſit duellum, ſcd̃m veritatem nõ eſt niſi defenſio contra inuadentẽ ſe pſonali ex ad mortẽ, vel mutilationẽ. Differt.n. ſcd̃m rẽ nihil, occidere me gladio pprio, & alieno. Vñ & Nathã dixit ad Dauid: Vriã interfeciſti gladio filiorũ Amõ. Secus aũt eſt in aliis cauſis, qm̃ defenſio armata non eſt mihi licita, niſi contra inuadentẽ me armis: in aliis autem cauſis ſola ſnia iniuſta fit inuaſio. Nec opus eſt violẽtia in executione ex parte iudicis: qñ reo nõ reſiſtẽte abſq; armis oĩa fiunt. Quinta cauſa, eſt indulgẽtia multitudinis, qñ. ſ. inter duas patrias eſt bellum, & parcẽdo multitudini reſoluit̃ de conſenſu partium totum bellum in duellũ, vt legit̃ de Coſdroe filio, & Heraclio, in legenda exaltationis S. Crucis. Ob hanc ſiquidem cauſam nõ eſt licitũ ſubire duellũ. Et rõ eſt, quia declinatur à natura belli ex vna parte iuſti, ad naturam duelli, qđ rõni rectæ aduerſari patet ex añdictis. Nec verba authoris in hac lr̃a fauent duello, tanquã cuidam ſorti, ſed damnant duella, vt ferrum candens, & aquã feruentẽ, minus tñ, q̃ illa: quia non expectat̃ miraculum. Et pp hoc dixit, q magis appropinquat ad ſortis rõnem. Nã ly, magis, comparationẽ ad prædicta dicit. Cum.n. oĩa poſuerit in gñe ſortis, dixit duella magis participare de ſortis rõne, q̃ ignẽ, & aquã, & non dixit eſſe puras ſortes. Fateor tñ q in caſu, quo pars habens iuſtum bellum cognoſcit vires ſuas, & q oportet aut confligere & ſuccumbere, aut acceptare duellũ, q licitè acceptat duellum. Transfert.n. quaſi certum caſum in dubiũ, & in ſpẽ victoriæ vtendo oĩbus ſuis viribus. Nec ſolũ licitũ eſt tali parti in prædicto neceſſitatis articulo conſtitutæ acceptare, ſed ẽt prouo-

* cap. 1. in tit. de ingreſſ. Zach. ix in templum, ante med. l. tom. 5.

† Beda in ſi. cõm. ad 1. cap. Act. to. 2.

prouocare tale duellum, resoluendo bellum in duellum: q͂in
† Ep. 119. c. 20. in fi. tom. 2.
ex parte sui vtiť oib⁹ viribus suis melius in duello, q̃ in bello, & ꝑpea non peccat. Ex parte verò alteri⁹ partis supponiť, q̄ hẽat bellũ iniustũ, & non solũ ille qui in duello cõparebit, sed oẽs parati sunt ad inuadendum iniustè ꝑpriã, vel exercitum, personas &c. Ac per hoc offerendo duellum, abducunť à maiori malo, auferẽdo materiã
In fi. cõm. cap. 1. Act. Apos. to. 2
maioris mali non vt faciant totum hoc. s. minus malum, sed vt factur: malũ, peccent minus, qđ est officiũ angelorum, vt patet de decẽ viris, qui occi suro eos obtulerunt, vt acciperet suos thesauros. Sexta cã, est defensio. Et si quidẽ aliquis actualiter impetať, nõ est dubium, q̄ vim vi repellere licet cum moderamine inculpatæ tutelæ:
Concl. q.
sed hoc non propriè est duellum, q͂in duellum sonat duorũ bellum ex condicto. Et
Epist. 180. iter med. & fin. to. 2
ꝑpea cũ ex rõne mõstratum sit, q̄ duorũ bellũ ex cõdicto nõ ẽ conueniens medium ad defensionem litis, aut discordiæ ciuilis, aut criminalis, quia non põt hr̃e rõem iusti belli ex quacunq; parte, nisi in duobus casibus supradictis: iõ non est licitum duellum pro defensione.
Lib. 1. cap. 28. tom. 3.
Vñr aũt i hoc quidã falli, q̄ nõ discernũt inter hæc duo. s. bellum, & duellũ. Et putant q̄ quia licet pugnare ꝑ se, & suis, iõ licet duellum cõmittere, qđ tñ mõstratũ est nõ sequi: quia alia est rõ de bello, & alia de duello, vt patet ex dictis. Et ex his patet, quid de principib⁹ cõcedentib⁹ duella, dicendum sit. Cõstat. n. q̄ peccãt cõcedẽdo, nõ peccãt autem permittendo ex vrgenti causa: sicut nec peccant permittẽdo vsuras, & meretrices.

na negotia conuertanť. Vñ Augus. † dicit ad inq͂sitiones Ianuarij. His q̄ de paginis euãgelicis sortes legũt, etsi optandũ sit vt poti⁹ faciãt, q̃ ad dæmonia cõsulẽda cõcurrant: tñ ista mihi displicet consuetudo, ad negotia sęcularia, & ad vitę hui⁹ vanitates, diuina oracula velle conuertere. Quartò, si in electionib⁹ ecclesiasticis, q̄ Spũssãcti inspirõne fieri debent, aliq sortib⁹ vtanť. Vñ sicut Beda dicit* super Act. Apost. Matthias
G
aũ Pentecostẽ ordinatus sorte q̄rit, q. a. s. nõdũ erat plenitudo Spũssancti i Ecclesia effusa. Septẽ aũt Diaconi postea nõ sorte, sed electione discipulorum sunt ordinati. Sec⁹ ãt est i tpalib⁹ dignitatib⁹, q̄ ad terrenã dispõnẽ ordinanť, in quarũ electione plerũq; hoĩes sortibus vtunť, sicut & in tpaliũ rerũ diuisione. ¶ Si verò necessitas im
H
mineat, licitũ est cũ debita reuerẽtia sortib⁹ diuinũ iudiciũ iplorare. † Vñ Aug. dicit i epis. * ad Honor. Si inter Dei ministros sit disceptatio, q̄ eorũ ꝑsecutionis tpe maneãt, ne fuga fiat oĩum, & q̄ eorum fugiant, ne morte oĩum deserať Ecclesia, si hæc disceptatio aliter nõ potuerit terminari, q̄tũ mihi vr̃, q̄ maneãt, & q̄ fugiant, sorte eligẽdi sunt. Et in primo de
I
doctr. christ.* dicit. Si cui abundaret aliqd, qđ oporteret dari eis q̄ nõ hẽrẽt, nec duob⁹ dari potuisset, si tibi occurrãt duo, quorũ neuter aliũ, vel indigentia, vel vrgẽte aliqua necessitate superet, nihil iusti⁹ faceres, q̃ vt sorte eligeres cui dãdũ eẽt, quod dari vtrique non posset. Et per hoc patet responsio ad Primum, & Secundum.

K
Ad III dicẽdum, q̄ iudiciũ ferri candentis, vel aquę feruẽtis, ordinať qdẽ ad alicui⁹ peccati occulti inquisitionẽ ꝑ aliqd, qđ ab hoĩe fit, & in hoc cõuenit cum sortibus: inquantũ tñ expectať aliq̄s miraculosus effect⁹ à Deo, excedit cõem sortiũ rõem. Vñ hmõi iudiciũ illicitũ reddiť, tũ q̄a ordinať ad iudicanda occulta, q̄ diuino iudicio reseruanť: tũ ẽt q̄a hmõi iudiciũ nõ est authoritate diuina sancitũ. Vñ 2. q.
q. 5. cap. consului.
5.* in decreto Stephani Papæ dr̃. Ferri candentis, vel aq̃ feruẽtis examinatione cõfessionẽ extorque

F
ri à quolibet, sacri nõ cẽsent canones. Et qđ sctõrũ patrũ documẽto sancitũ nõ est, supstitiosa adinuẽtione nõ est ꝑsumendũ. Spõtanea. n. cõfessione, vel testiũ approbatione publicata delicta, habito prę oculis Dei timore, cõcessa sunt nr̃o regimini iudicare. Occulta verò & icognita illi sũt relinquẽda, q̄ solus nouit corda filiorum hoium. Et eadem rõ vr̃ esse de lege duellorum, nisi q̄ pl⁹ accedit ad cõem rõem sortium, inquantum non expectatur ibi miraculosus effectus, nisi fortè quando pugiles sunt valde impares virtute, vel arte.

QVÆST. XCVI.

De superstitionibus obseruantiarum, in quatuor articulos diuisa.

POSTEA considerandum est de superstitionibus obseruantiarum.

Et circa hoc quæruntur quatuor.

¶ Primò, De obseruãtijs ad scientiam acquirendam, quæ traduntur in arte notoria.

¶ Secundò, De obseruantijs q̄ ordinantur ad aliqua corpora inmutanda.

¶ Tertiò, De obseruãtijs q̄ ordinanť ad cõiecturas sumẽdas fortuniorũ, vel ifortuniorũ.

¶ Quartò, De suspensionib⁹ sacrorum verborũ ad collum.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum vti obseruantijs artis notoriæ sit illicitum.

ADPRIMVM sic proceditur. Videtur q̄ vti obseruantijs artis notoriæ nõ sit illicitum. *Porrecta per to. non.*
¶ Dupliciter enim aliquid dicitur illicitum. Vno modo, secundum genus operis, sicut homicidiũ, vel furtum. Alio modo, ex eo quòd ordinatur ad malum finem, sicut cum aliquis dat eleemosynam propter inanem gloriam: sed ea quæ obseruantur in arte notoria, secundum genus operis non sunt illicita: sunt enim quędã ieiunia, & orationes ad Deum: ordinãtur etiam ad bonum finem, scilicet ad scientiam acquirẽdam. ergo vti huiusmodi obseruationibus non est illicitum.
501 1. Par. 64 ar. 1. ad 5.

¶ 2 Præt. Daniel 1. legitur, quòd pueris abstinẽtibus † dedit Deus scientiam, & disciplinã in omni libro, & sapientia: sed obseruantiæ artis notoriæ sunt sm̃ aliqua ieiunia, & abstinentias quasdam. ergo videtur q̄ diuinitus sortiatur ars illa effectum. non ergo illicitum est ea vti.

¶ 3 Præt. Ideò videť esse inordinatũ, à dęmonibus inquirere de futuris, quia ea † nõ cognoscunt, sed hoc est ꝑpriũ Dei, vt dictũ* est: sed veritates sciarũ dęmones sciunt, quia sciæ sunt de his q̄ sunt ex necessitate, & sp, quæ subiacent humanę cognitioni, & multò magis dęmonum, qui sunt ꝑspicaciores, vt Aug. * dicit. ergo non vr̃ esse pctm̃ vel arte notoria.
* q. 95. ar. 1. li. de Diuinatione dæmonũ cap. 3. & 4. to. 3. Et li. 2. super Gen. c. 17. nõ ꝑcul à fine, to. 3

SVP. QV. XCVI. ARTIC. I.

IN art. 1. q. 96. duo tm̃ notãda occurrũt. Alterum est finis artis notoriæ, s. sciã ꝑ infusionẽ, & ꝑpea inefficax est. Si. n. finis esset scia ꝑ disciplinã à dęmone docẽte colloquẽdo, licet esset illicita, q̃tum th est ex ptãte naturali dęmonis esset efficax: quia posset facilẽ docere aliquẽ meli⁹, q̃ quiuis philosophus, aut Astrologus, si Deus ꝑmitteret. Alterum est in rñsione ad tertiũ, q̄ sola societas nõ cõsumata, sed inita cũ dæmone, cõstituit illicitum peccati mortalis, quod constat in obseruantijs artis notoriæ committi. Qđ nota, propter casus.

notoria, etiam ſi per dæmones ſortiatur effectum.

Sed cōtra eſt, qđ dr̄ Deut. 18. Nō iueniat̄ in te q̄ q̄rat à mortuis veritatē, q̄ qdē inqſitio īnitit̄ auxilio dæmonū: ſed p obſeruātias artis notoriæ inq̄rit̄ cognitio veritatis p q̄dā pacta ſignationū cum dæmonib. inita. ergo vti arte notoria nō ē licitū.

Resp. Dicendū, q ars notoria eſt & illicita, & inefficax. Illicita qdē eſt, qa vtit̄ qbuſdā ad ſciam acqrēdā, q̄ nō hn̄t ſm ſe virtutē cāndi ſciam, ſicut inſpectione quarundā figurarū, & ,platione quorūdā ignotorū verborū, & alijs hmōi. Et iō hmōi ars non vtit̄ his vt cauſis, ſed vt ſignis, nō aūt vt ſignis diuinitus inſtitutis, ſicut ſunt ſacralia ſigna: vñ relinquit̄ q ſint ſupuacua ſigna, & p pñs ptinētia ad pacta q̄dam ſignationum cum dæmonibus placita atq; fœderata. Et iō ars notoria penitus eſt repudianda, & fugiēda a Chriſtiano, ſicut & aliæ artes nugatoriæ, vel noxiæ ſupſtitionis, vt Aug.* dicit 2. de doct. chriſt. Eſt ēt hmōi ars inefficax ad ſciam acquirendā. Cū.n. p hmōi artē nō intendat̄ acquiſitio ſciæ p modum homini connaturalē.ſ. adinueniēdo, vel addiſcendo, pñs eſt, q iſte effect⁹ vel expectet̄ à Deo, vel à dæmonibus. Certū eſt aūt aliquos à Deo ſapientiā, & ſciam p infuſionē habuiſſe, ſicut de Salomone legitur 3. Reg. 3. & 2. Paral. 1. Dñs ēt diſcipulis ſuis dixit, Luc. 21. Ego dabo vobis os, & ſapientiā, cui nō poterūt reſiſtere, & contradicere oēs aduerſarij veſtri: ſed hoc donū nō dat̄ qbuſcūq;, aut cum certa obſeruatione, ſed ſm arbitriū Spiritusſancti, ſm illud 1. ad Cor. 12. Alij q̄dem datur p ſpūm ſermo ſapientiæ, alij ſermo ſciæ ſm eundem ſpiritum. & poſtea ſubdit̄. Hæc oia opatur vnus atq; idē ſpiritus diuidēs ſinguli prout vult. Ad dæmones aūt nō ptinet illuminare intellectum, vt habitum * eſt in prima huius operis parte. Acquiſitio aūt ſciæ, & ſapientiæ fit p illuminationē intellectus: & iō nullus vnq̄ p dæmones ſcientiam acquiſiuit. Vnde Aug.* dicit in 10. de Ciui. Dei. Porphyrium fateri theurgicis theletis in operationibus dæmonum aiæ intellectuali nihil purgationis accidere, qđ eā faciat idoneā ad vidēdum Deum ſuum, & perſpicienda ea, quę vera ſunt, qualia ſunt omnia ſcientiarum theoremata. Poſſent tñ dæmones verbis hominibus colloquentes, exprimere aliqua ſcientiarum documēta, ſed hoc non quæritur per artem notoriam.

Li. 2. c. 23. ī medio tomo 3.

Q. 109. ar. 3.

Li. 10. c. 9. aliquātulū a princip. tom. 5.

Ad primvm ergo dicendum, q acquirere ſciētiam bonum eſt, ſed acquirere eam modo indebito non eſt bonum: & ad hunc finem intendit ars notoria.

Ad II. dicendū, q pueri illi nō abſtinebant ſm vanam obſeruantiam artis notoriæ, ſed ſm authoritatem legis diuinæ, nolentes inquinari cibis gētilium: & iō merito obedientiæ conſecuti ſunt a Deo ſcientiam, ſecundùm illud Pſal. 118. Super ſenes intellexi, quia mandata tua quæſiui.

Ad III. dicendum, q exquirere cognitionē futurorum à dæmonibus non ſolùm eſt peccatū p hoc, q ipſi futura non cognoſcunt: ſed propter ſocietatem cum eis initam, quæ etiam in propoſito non habet locum.

Articvlvs II.

Vtrum obſeruationes ad corporum immutationem ordinatæ, puta ad ſanitatem, vel ad aliquid huiuſmodi, ſint illicitæ.

Porrecta p totum.

512

3. cont. c. 105. Et opu. 25. Et Quo. 4. lec. 4.

Ad secvndvm ſic ,pcedit̄. Vr̄ q obſeruationes ordinatę ad corporū immutationē, puta, ad ſanitatem, vel ad aliquid hmōi, nō ſint illicitæ. Licitū.n. eſt vti nalibus virtutib. corporū ad ,pprios effectus inducendos: res aūt nāles hn̄t quaſdā virtutes occultas, quarū rō ab hoīe aſſignari non pōt, ſicut q adamas trahit ferrū, & multa alia q̄ Aug. enumerat 21.* de ciuit. Dei. ergo videtur q vti huiuſmodi rebus ad corpora immutanda, non ſit illicitum.

Li. 21. c. 5. & 7. to. 5.

¶ 2 Præt. Sicut corpa nālia ſubdunt̄ corpib. cęleſtib⁹, ita ēt corpa artificialia: ſed corpa naturalia ſortiunt̄ quaſdā virtutes occultas ſpēm pñtes ex impreſſiōe cęleſtiū corpum. ergo & corpa artificialia, puta, imagines, ſortiūtur aliquā virtutē occultā à corpib. cęleſtib. ad aliquos effect⁹ cāndos. ergo vti eis, & alijs hmōi, nō ē illicitū.

¶ 3 Pręt. Dęmones ēt pñt multipliciter corpa tranſmutare. vt dicit* Aug. 3. de Trin. ſed eorū virtus à Deo eſt. ergo licet vti eorū virtute ad aliquas huiuſmodi imutationes faciendas.

Li. 3. c. 8. & 9. tom. 3.

Sed cōtra ē, q Aug.* dicit in 2. de doct. chriſt. qđ ad ſupſtitionē ptinēt molimina magicarū artiū, & ligaturę, & remedia q̄ medicorū quoque diſciplina pdēnat ſiue ī pcātationib⁹, ſiuē in qbuſdā notis, quas characteres vocāt, ſiue ī qbuſcūq; reb. ſuſpendendis atq; inſignādis.

Li. 2. c. 20. tom. 3.

Resp. dicēdū, q in his, q̄ fiūt ad aliquos effect⁹ particulares idūcēdos, pſiderādū ē vtrū nāliter videant̄ poſſe tales effect⁹ cāre: ſic.n. nō erit illicitū. Licet.n. cās nāles adhibere ad ,pprios effect⁹. pVñ ſi nāliter n̄ videant̄ poſſe tales effectus cāre, pñs ē, q nec adhibeant̄ ad hos effect⁹ cāndos tanq̄ cauſæ, ſed ſolū quaſi ſigna: & ſic ptinent ad pacta ſignationū cū dęmonib. Vñ Aug. dicit 21.* de ciuit. Dei, Alliciunt̄ dęmones p creaturas, quas non ipſi, ſed Deus condidit, delectationibus p ſua diuerſitate diuerſis,

Concl. m

Concl. p

Li. 21. c. 6. circa mediū, to. 5.

Svp. Qv. XCVI. Artic. II.

Ferr. 3. cont. c. 105.

In art. 2. eiuſdē. q. 96. not. in rñſione ad primū, ly putat habere naturalem virtutē: qm̄ hinc hēs, q, qñ aliqui adhibent lapides, herbas, imagines, vel aliqd hmōi ad ſanādū vulnus, vel mitigandum dolorem, & hmōi, putando q adhibeāt naturales, vel diuinas cās ēt ſi errēt, excuſant̄ à ſupſtitione. niſi ignorantia ſit craſſa & ſupina, excuſationiſq; nō capax. ¶ In eodē ar. in rñſione ad ſcdm, qđ occurrit de imaginibus aſtronomicis ſimpliciter, & ad hoiem. Simpliciter qdē, qa tota rō quare dānant̄ figuræ aſtronomicæ ē, qa in veritate non ſunt cauſæ, ſed ſigna nō naturalia, ſed dæmoniaca. Rō aūt quare non pñt eſſe imagines aſtronomicæ de numero cāſum, aſſignat̄ ex parte agentis, qa aūt a cōceptione artificis ex parte cauſæ formalis, [illegible] aut figura, quæ nō eſt principiū actionis naturalis. Hæ rōnes hic, & ī tertio cōtra Gen. c. 105. & ī quolib. 12. art. 14. ſunt fundamēta cōcluſionis. Sed hæ rōnes nō concludunt neceſſario intentum. quoniam quo ad cauſam efficientem dicitur, q ſicut hic homo generatur ab homine & Sole, ita hæc imago fit ab artifice, & cœleſti corpore, cū ſit opus corporale, ac per hoc ſubiectum cœleſti actioni. Quo ad cauſam verò formalem dicitur primò, quòd licet figura non ſit principium actionis naturalis, eſt tamen comprincipium actionis naturalis, ut patet in motu grauium. Idem namque graue, puta ferrū, ſi latæ ſit figuræ, natat in aqua,

non vt aīalia cibis, ſed vt ſpūs ſignis, quæ cuiuſq; delectationi congruunt per varia gña lapidum, herbarum lignorum, animalium, carminum, rituū.

Ad primvm ergo dicēdū, ꝙ ſi ſimpliciter adhibeant̃ res naturales ad aliquos effectus G producendos, ad quos putant̃ naturalē hr̃e virtutem, non eſt ſuperſtitioſum, vel illicitū. Si verò adiungātur vel characteres aliqui, vel aliqua noīa, vel aliæ quęcumq, variæ obſeruationes, quæ manifeſtum eſt naturaliter efficaciā non habere, erit ſupſtitioſum, & illicitum.

Ad II dicendum, ꝙ virtutes naturales corporum naturaliū conſequunt̃ eorū formas H ſubſtantiales, quas ſortiunt̃ ex impreſſione cęleſtiū corporū. Et iō ex eorundē impreſſione ſortiunt̃ quaſdā virtutes actiuas: ſed [d] corporum artificialium formæ ꝓcedunt ex cōceptione artificis, & cū nihil aliud ſint q̄ cōpoſitio, ordo, & figura, vt dr̃ in* 1. Phyſ. nō pn̄t hr̃e naturalē virtutem ad agēdū. Et indè eſt, ꝙ ex impreſſione cæleſtium corporum nullā I virtutem ſortiunt̃, inquātum ſunt artificialia, ſed ſolùm ſm̄ materiam naturalē. Falſum eſt ergo qđ Porphyrio videbat̃, vt Aug.* dicit in 10. de ciuit. Dei, Herbis, & lapidibus, & animātibus, & ſonis certis qbuſdā, ac uocibus, & figurationibus, atquè figmentis, quibuſdam ēt obſeruatis in cœli conuerſione motibus ſiderum, fabricari in terra ab hoibus ptātes idoneas ſiderum uarijs effectibus exequendis, quaſi effectus magicarum artium ex uirtute cęleſtium corporum prouenirēt: ſed ſicut Aug. ibidem* ſubdit, totum hoc ad dæmones ꝑtinet, ludificatores aīarum ſibi ſubditarum. Vnde ēt imagines quas aſtronomicas uocant ex opatione dęmonū hn̄t effectū cuius ſignum eſt, ꝙ neceſſe eſt eis iſcribi quoſdā characteres, qui naturaliter ad nihil operātur. Non.n. eſt figura actionis naturalis principiū: ſed ī hoc diſtant aſtronomicæ imagines à nigromāticis, ꝙ in nigromāticis fiunt expreſsè inuocationes, & ꝑſtigia q̄dā. Vn̄ ptinent ad expreſſa pacta cum dęmonib. in ta: ſed ī alijs imaginib⁹ ſunt q̄dam tacita pacta ꝑ q̄dā figurarū, ſeu characterū ſigna.

Ad III. dicēdū, ꝙ ad dn̄ium diuinæ maieſtatis pertinet, cui dæmones ſubſunt, ut eis utat̃ Deus ad quodcunq; uoluerit: ſed homini non eſt poteſtas ſuper dæmones cōmiſſa, ut eis licitè poſſit uti ad quodcunq; uoluerit, ſed eſt ei contrà dæmones bellū indictū. Vn̄ nullo mō licet hoī ī dæmonū auxilio vti ꝑ pacta tacita, vel expreſſa.

ſi acutę, ſubmergitur. Coeficit ergo, vel impedit figura naturalē motū. Apparet quoq; manifeſtè in inſtrumētis artiū quantū cooperetur figura, vt patet in ſerra, & hmōi. Dr̃ ſecundo, q, licet figura, inquantū figura, & inquantū artificialis, non ſit actionis principiū, inquantū tñ imago cęleſtis figuræ, gerit vicē illius, cui⁹ eſt imago: & ſic remanet qō ambigua ſimpliciter'.

¶ Ad hoīem verò, qa aut author hic retractat quod cōceſſit in 3. contra Gen. ca. 105. aut nō. Si nō, ſeqt̃ ꝙ imagines aſtronomicæ ſint tolerabiles, ſi ſine characterib. fiāt: & ꝙ cōcluſio iſtarum rōnū non vt ſonat in loco hoc ſit accipienda, ſed moderāda, & oportet gloſſam inuenire non deſtruētem hunc textum: qm̄ ibi poſt diſcuſſionē quō figura nō pōt ſuſcipere influxū cęleſtis virtutis, ſubiungit hæc verba, Quia verò figuræ in artificialib. ſūt quaſi formę ſpecificę, pōt aliquis dicere, ꝙ nihil ꝓhibet, quin cōſtitutionē figuræ, quę dat ſpēm imagini, cōſequat̃ aliqua virtus ex influētia cęleſti nō ſecundū q, figura eſt, ſed ſecundū ꝙ cauſat ſpēm artificiati, quod

D. 613.

adipiſcit̃ virtutem ex ſtellis. Sed de literis qbus inſcribit̃ aliqd in imagine, vel characteribus, nihil aliud poteſt dici, q̄ ꝙ ſigna ſunt. hæc ibi. Si verò retractat iſta ibi dicta, mirū eſt, ꝙ nō meminerit hui⁹ obiectionis, ſeu euaſionis de conſtitutione figuræ, ſquātū ſpecificās eſt.

Li. 1. text. 46. to. 2.

¶ Ordine retrogrado rn̄dendo ad ſcđm dubiū, qđ eſt ad hoiem, dr̃, ꝙ cū clarè & aptè in hac litera concludat̃ vniuerſaliter, ꝙ corpora artificialia ex impreſſione cœleſtiū corporum nullam virtutem ſortiuntur, inquantū ſunt artificialia, ſed ſolùm ſcđm materiam naturalē: & huic concluſioni repugnet illud, quod ex lib. cōtra Gen. aſſertur, ſ. q, artificiatum, inquantū conſtituitur in ſpē, ſuſcipiat influxum cœleſtem: qm̄ conſtitui in ſpē artificiati conuenit corpori artificiali inquantum artificiale, imo hoc eſt conſtituere ipſum corpus in tali eſſe artificiali: & rurſus hoc non conuenit artificiato ſolùm ſecūdùm materiam naturalē, ſed rōne figuræ, quæ eſt forma, in lr̃a aūt expreſsè dr̃, ꝙ non ſortiuntur inquantum artificialia, ſed ſolùm ſecundùm materiam naturalem: quia, inquam, clarè apparet intentio authoris in litera, quam condidit poſt libros cōtra Gen. vt in principio primæ partis ipſe inſinuat, dicens, q, nō ſolùm pro doctis &c. iō dr̃, q, author non retractauit ſe propriè loquendo: quia illa verba non dixit in propria perſona, ſed dixit, Poſſet aliquis dicere: ſed confutauit, & excluſit hoc in loco, quod ibi non excluſit. Quod nullum eſt inconueniens, cū naturaliter hō proficiat ſecundùm intellectum: nec oportuit memiſſe ſpāliter figuræ, inquantum reponit in ſpē artificiati, ſummariè docēs de artificialibus, inquantū artificialia tā rōne formæ, q̄ materię, vt in litera fit. Sed qm̄ author in lib. cōtra Gen. poſt diſcuſſiam hāc materiā diſtinxit figuram ab alijs formis artificialiū, & videns eius principatum inter ipſas in hoc, q ipſa

Li. 10. c. 9. & 11. & li. 21. c. 2. tomo. 5.

F eſt velut forma ſpecifica artificialiū, illā euaſionē non eſt proſecutus: vr̃ dicendū, q, ſi benè perſpiciātur verba illic dicta in illa euaſione, nō eſt ſenſus, q, figura inquantū cauſans ſpēm artificiati, ſuſcipiat influxū cęleſtē, vt præcedens rn̄ſio interpretata eſt: ſed eſt ſenſus, ꝙ figura inquantū cauſans ſpēm artificiati talis. ſ. qđ adipiſcit̃ virtutem ex ſtellis, ſuſcipere pōt cęleſtē influxū, ita ꝙ ex hoc, ꝙ figura eſt principalis forma inter artificiales, vtpotè conſtituēs in ſpē, nihil prohibet artificiale ſuſcipiēdo figurā quaſi ſpecificā formā artificiati cęlo conformis, ſuſcipere ſimul cęleſtē aliquam virtutem ad ea q̄ ſubduntur illi ſideri. Et iuxta hūc ſenſum dr̃, ꝙ nō eſt hic retractatum, ſeu cōfutatū qđ in li. contra Gentes. dictum, ſeu ꝑmiſsum eſt, & ꝙ nō repugnat his quæ in hac litera tradunt̃: qm̄ lr̃a loqt̃ hic, de corporibus artificialibus inquantū artificialia ſunt, & ꝓpterea ſola materia naturalis relinquitur capax influxus: ibi verò ſecundū hanc ſingulariſſimā rōnē inquātum conſtituunt̃ in ſpē cęleſtis conformitatis, ratione figuræ talis. In cuius ſignū hoc in loco damnare volens author imagines aſtronomicas, non audet eas damnare ſine ſigno ſumpto ex characteribus. Ex quo vult ꝙ imaginibus vtantur non vt effectibus cęli, ſed vt ſignis; quia conſtat characteres nihil valerē ad operationem naturalē, ſed ad ſignificandum tm̄, qm̄ illi nullius ſunt actionis principia. Poteſt nihilominus litera (Non.n. eſt figura actionis naturalis principium) referri ad ipſam neceſſitatem characterum: quaſi diceret. Cum figura imaginis nō ſit naturalis actionis principiū, neceſſe eſt addere characteres ad hoc, vt imago induat rōnem ſigni, quo mediante dæmō operetur. Et quocūq; modo hæc verba applicent̃, ſat eſt propoſito, ꝙ imagines aſtronomicæ nō apparent hic damnandæ, niſi ꝑ figurarum, & characterum ſigna. Quæ harum ſolutionū mihi ad hominem dubij eligenda ſit, vt authoris intentioni ſatiſfiat, nō facilè dixerim. Valde nāq; magni feciſſe vr̃ author rōnē allatā in lr̃a, cū infert. Falſū eſt ergo qđ Porphyrio videbat̃.

Li. 10. de ciuit. Dei, c. 1. a medio.

K ¶ Ad primum dubium ſimpliciter vr̃ mihi, ſaluo meliori iudicio, ꝙ imagines aſtronomicæ abſq; characteribus, nō vt corpora artificialia ſunt, ſed vt effectus ſunt cęleſtis ſideri (licèt miniſterio humano) non ſint damnandæ. Et rōne mouens eſt, qa impreſſio, v.g. figuræ leoninæ in auro ſub tali ſidere, opus eſt corporale ſubiectum cęlo ſuppoſit a executione, & cōſtitutio illius imaginis poteſt influxum cæleſtem ſuſcipere: ſicut aggreſſio bellica, quæ voluntaria eſt, & in noſtris conſiſtit actibus, robur ex cæleſti ſidere ſuſcipit in tali tempore. Vnde de Guidone Bonacto Forliuienſi legitur, q, capta hora ſecūdùm aſtrologiā, impetum fecit in hoſtes, & liberauit patriam. Et licèt figura, vt in litera dicit, & bene, nullius appareat naturalis actionis principium, & propterea faciens figuratum non facit actiuum: qa tamen

ARTICVLVS III.

Vtrũ obſeruationes, quæ ordinantur ad præcognoſcẽdum aliqua fortunia, vel infortunia ſint illicitæ.

AD TERTIVM ſic ꝓcedit̃. Vr̃ ꝙ obſeruationes, q̃ ordinant̃ ad p̃cognoſcẽdum aliqua fortunia, vel ĩfortunia nõ ſint illicitæ. Inter alia.n.ĩfortunia hoĩum ſunt ẽt ĩfirmitates: ſed ĩfirmitates in hoĩb. quędã ſigna præcedunt, quæ ẽt à medicis obſeruãtur. ergo obſeruare hmõi h ſignificationes non videtur eſſe illicitum.

¶ 2 Præt. Irrõnabile h eſt negare illud, qđ quaſi cõiter oẽs experiuntur: ſed quaſi oẽs experiuntur, ꝙ aliqua tp̃a, vel loca, vel verba audita, vel occurſus hoĩum, ſiue aĩalium, ſiue diſtorti, aut inordinati actus, aliqđ præſagiũ habent boni, vel mali futuri, ergo obſeruare iſta non videtur eſſe illicitum.

¶ 3 Præt. Act⁹ h hoium, & euẽt⁹ ex diuina ꝓuidẽtia diſponũtur ſ̃m ordinẽ quendã, ad quẽ ꝑtinere vr̃, ꝙ p̃cedẽtia ſint ſub ſequentiũ ſigna. Vñ ea, q̃ antiq̃s patribus contigerunt, ſigna ſunt eorum, quæ in nobis complentur, vt patet ꝑ Apoſt. 1. ad Cor. 10. Obſeruare aũt ordinẽ ex diuina prouidentia procedentem non eſt illicitum. ergo obſeruare huiuſmodi pręſagia non videtur eſſe illicitum.

SED CONTRA eſt, qđ Aug. * dicit in 2. de doct. chr. ſt. ꝙ ad pacta cum dæmonib⁹ inita ꝑtinent milia inaniũ obſeruationũ, puta, ſi membrũ aliqđ ſalierit, ſi iunctim ambulãtib⁹ amicis, lapis, aut canis, aut puer medius interuenerit, limẽ calcare, cũ añ domũ ſuã aliq̃s trãſit, redire ad lectũ, ſi q̃s cum ſe calciat, ſternutauerit, redire domũ ſi procedens offenderit, cũ veſtis à ſoricibus roditur plus timere ſuperſtitiones mali futuri, q̃ præſens dãnum dolere.

RESP. Dicendum, ꝙ hoies hmõi obſeruationes attendũt, non vt quaſdã cauſas, ſed vt ſigna q̃dã futurorũ euentuũ bonorũ, vel malorũ. Nõ obſeruãtur ãt ſicut ſigna à Deo tradita cũ nõ ſint ĩtroducta ex auctori- A tate diuina: ſđ magis ex vanitate humana, cooperãte dæmonũ malitia, q̃ nitunt̃ aĩos hoĩm hmõi vanitatib⁹ implicare. Et iõ manifeſtũ eſt, oẽs hmõi obſeruationes eẽ ſupſtitioſas, & illicitas. Et vñr eſſe q̃dã reliquæ idolatrię, ſ̃m quã obſeruabant̃ auguria, & q̃dã dies fauſti, vel infauſti, qđ quodãmõ pertinet ad diuinationẽ, q̃ fit ꝑ aſtra, ſ̃m q̃ diuerſificant̃ dies. Vr̃ ergo ꝙ B huiuſmodi obſeruationes ſint ſine rõne, & arte: vnde sũt magis vanæ, & ſuperſtitioſæ.

AD PRIMVM ergo dicẽdũ, ꝙ infirmitatum cauſę p̃cedunt in nobis, ex quib⁹ aliqua ſigna p̃cedũt futurorũ morborũ, q̃ licitè à medicis obſeruantur. Vñ & ſi q̃s p̃ſagiũ futurorum euẽtuũ conſideret ex ſua cã, non erit illicitũ, ut ſi ſeruus timeat flagella uidens iram dñi ſui. Et C ſimile ẽt eſſe poſſet, ſi q̃s timeret nocumẽtũ alicui puero ex oculo faſcinate, de quo dictũ * eſt in 1. lib. Sic aũt non eſt in huiuſmodi obſeruationibus.

AD II dicendũ, ꝙ hoc qđ à principio in iſtis obſeruationib⁹ aliq̃d veri hoĩes expti ſunt, hoc accidit caſu: ſed poſtmodũ cũ hoĩes incipiũt ſuũ aĩum hmõi obſeruantijs implicare, multa ſ̃m hmõi obſeruationes D eueniũt ꝑ deceptionem dæmonum, vt in his obſeruationib⁹ hoĩes ĩplicati, curioſiores fiãt, & ſe magis inſerãt multiplicibus laqueis ꝑnicioſi erroris, vt Aug. dicit * 2. de doct. chriſt.

AD III dicendũ, ꝙ in populo Iudæorũ, ex quo Chr̃s erat naſciturus, non ſolũ dicta, ſed etiã facta fuerunt prophetica, vt Aug. dicit * contra Fauſt. Et iõ licitũ eſt illa facta aſſumere E ad noſtrã inſtructionẽ, ſicut ſigna diuinitus data. Nõ aũt oĩa quę aguntur per diuinam prouidentiam, ſic ordinantur, vt ſint futurorum ſigna: unde ratio non ſequitur.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum ſuſpendere diuina uerba ad collum ſit illicitum.

AD QVARTVM ſic ꝓcedit̃. Vr̃ ꝙ ſuſpẽdere diuina verba ad collũ non ſit illicitũ. Nõ .n. diuina verba minoris sũt ef-

Porrecta 3 ternum.

513 Opuſc. 16. Et Gala. 4. lec. 4.

cũ figura eſt actionis naturalis cõprĩcipiũ, & diſpõ ad formã, q̃ eſt naturalis actionis principiũ. Nam ſicut figura hoĩs eſt conſequens formam hoĩs, ita ſimilis figura eſt diſpõ in materia ad ſuſcipiendum formã hoĩs: & figura cuiuſcumq; organi naturalis, puta, cordis, epatis, manus &c. inter diſpões ſunt ad formas organicas, & ad opationes, non quatenus figuræ, ſed quaten⁹ terminationes q̃dam corporum naturaliũ: iõ nihil prohibere vr̃, quia figura q̃ humano miniſterio terminare ponit̃ tale corpus ſub tali ſidere, fit velut quædã ſecunda ſtella, ꝑꝑ cõformitatem ad tale ſidus. Non enim negari poteſt, qn̄ figuræ q̃dam cœlo approprient̃, & qn̄ occulti valde ſint nobis modi cœleſtis influxus. Signũ quoque cœleſtis cõformitatis eſt, ꝙ aiunt imaginẽ ſub leone factã prodeſſe nõ oĩb⁹ hoĩbus, ſed leoninis. Et ſic de alijs, tanq̃ oporteat actiones fieri in patiẽte proportionato. Rões ergo in lr̃a allatę concludunt intẽtum de corporibus artificialibus, inquãtum artificialia ſunt, ſic enim nihil habẽt à cœlo.

¶ In rñſione ad tertiũ, nota radicẽ quare oĩs ſocietas cũ dæmone ex ſuo gñe eſt mortale pctm̃: quia. ſ. eſt cum hoſte iam indicto bello à principe vniuerſi inter nos, & dæmones.

Li. 2. c. 20. tom. 3.

SVP. QV. XCVI. ART. III.

IN ar. 3. intellige titulum ex exemplis allatis in lr̃a, argumẽtando in oppoſitum, & aduerte ꝙ hmõi obſeruationes ſi fiant ex conſuetudine patrię, vt Romę oportet proprium tãgere naſum, cũ proximi corporis bona valetudo laudat̃, & dicere, Angelus ſanctus audiat. Et hoc paſſim à mulieribus fit, & qñ ex quacũq; leuitate, vel timore ſimplici, corde fiunt, putantes ſe non male facere, ſed vanè, forſan, nõ ſunt ſuperſtitionis, ſed vanitatis rei q̃ hæc ſer-

uãt. Multò magis excuſant̃ à ſupſtitionis vitio, q ex timore, ne ex cęleſti influxu ꝓueniens ſiniſtrum aliq̃d ſit coeffect⁹ alteri⁹ futuri mali: vt ſi timeat caſũ in mane, ſignũ depreſſionis futurę ex cõi cã cœleſti. Et breuiter cõiter hæc venialia vñr pctã, vt ſuperius de diuinationib⁹, & augurijs, & cęteris dictum eſt, qñ ſuperfluus eſt timor, aut irrationabilis.

¶ SVP. QV. XCVI. ARTIC. IIII.

IN ar. 4. eiuſdẽ 96. q. aduerte, ꝙ multa obſeruant̃ in his, q̃ ꝑ Dei reuerẽtia agũtur, q̃ ſuperſtitioſa apparent, & tñ fiunt: & dicunt ſe excuſari qa habẽt talem deuotionem. V. g. Patientes contractionẽ neruorũ, accipiunt primũ carlinũ oblatũ Crucifixo in paraſceue cũ adorat̃, & ex eo fit anul⁹, qui geſtat⁹ valet contra illã paſſionẽ. Dicunt ꝙ hñt deuotionẽ ad hoc, quia ſic didicerũt, & expiuntur. Ego neſcio hos excuſare à vanitate, niſi putet quis expertus effectum ex deuotione, ꝙ Deus alicui ſancto viro hoc inſpirauerit. Sicut hodie, qa Greg. triginta diebus orari fec̃t pro defuncto, miſſæ numero triginta dñr ꝓ defuncto. Vñr ergo ſimplici corde ſimilia credentes, & facientes ex deuotione, excuſandi: quia nõ peccãt, aut venialiter tãtum, ex quo principale, puta, ꝙ diuina aſſiſtat virtus, poteſt ſuſtineri: licèt neſciant aliam reddere rõnẽ, quare has condõnes, quæ vanæ ſunt, obſeruant, niſi quia ſic acceperunt à maiorib⁹. Difficile eſt.n. confutare, quod ſeniorum traditione, & authoritate firmatũ, vulgares acceperunt. Non ſunt tñ hæc extendẽda, ſed prudenter declaranda, vbi fructus ſperatur, ne deteriora eueniant. Vñr em̃ hęc ſic ſimplici corde ex deuotione facta, valde imperfectè ſuperſtitionem ſapere. Sicut mendaciũ iocoſum imperfectum eſt in genere peccati in proximum.

1. p. q. 117. ar. 3. ad 2.

Li. 2. c. 29. paulo à prin. to. 3

Li. 4. c. 2. & li. 22. c. 24. tom. 6.

Porrecta 3 to ??.

514 Quol. 12. c. 14.

ficaciæ cũ ſcribunt̃, q̃ cũ ꝓferunt̃: ſed licet aliqua ſacra verba [h] dicere ad aliquos effect⁹, puta, ad ſanãdũ infirmos, ſicut, Pr̃ nr̃, vel Aue Maria, vel qualitercũq; nomẽ dñi [h] inuocet̃, ſm illud Marci vlt. In noie meo eiicient dæmonia, linguis loquentur nouis, ſerpentes tollent. ergo vr̃ ꝙ licitũ ſit aliqua ſacra ſcripta collo ſuſpendere in remediũ infirmitatis, vel cuiuſcunque nocumenti.

¶ 2 Prẹt. Verba ſacra nõ min⁹ opant̃ in corporibus hoim, q̃ in corporib⁹ ſerpentũ, & aliorũ aialium: ſed incantationes quãdã efficaciã hñt ad reprimẽdũ ſerpentes, vel ad ſanandũ q̃dã alia aialia. vñ dr̃ in Pſal. 57. Sicut aſpidis ſurdẹ, & obturãtis aures ſuas, quæ non exaudiet vocem incantantium, & venefici incantantis ſapienter. ergo licet ſuſpendere ſacra verba ad remedium hominum.

¶ 3 Præt. Verbũ Dei nõ eſt minoris ſctitatis, q̃ reliqæ ſctorũ. vñ Aug.* dicit, ꝙ nõ minus eſt verbum Dei, q̃ corpus Chr̃i: ſed reliqas ſctorũ licet homini collo ſuſpẽdere, vel qualitercũq; portare ad ſuã ꝓtectionẽ. ergo pari rõne licet hoi verbo, vel ſcripto, verba ſacræ ſcripturẹ ad ſuã tutelã aſſumere.

In lib. 50. Hom. Ho. 26. añ mediũ, to. 10.

Sed contra eſt, qđ Chryſ.* dicit ſuper Matt. Quidã aliquã partem Euãgelij ſcriptã circa collũ portãt: ſed nõne quotidie Euãgelium in Eccleſia legit̃, vt audiat̃ ab oibus? Cui ergo in auribus poſita Euãgelia nihil proſunt, quõ pñt eũ circa collũ ſuſpenſa ſaluare? Deinde vbi eſt virt⁹ Euãgelij? In figuris lr̃arũ, an in intellectu ſenſuũ? Si in figuris, bñ circa collum ſuſpẽdis. Si in intellectu, ergo meli⁹ in corde poſita ꝓſunt, q̃ circa collum ſuſpenſa.

Homi. 43. in Matth. in ope imperfecto à medio illius to. 2.

Resp. Dicendum, ꝙ in oib⁹ incantationib⁹, vel ſcripturis ſuſpenſis duo cauenda vñr. Primò qđ, qđ ſit qđ ꝓfert̃, vel ſcribit̃: qa ſi eſt aliqd ad inuocationes dẹmonũ ꝑtinens, manifeſte eſt ſupſtitioſũ, & illicitũ. Similiter ẽt vr̃ eſſe cauendũ, ſi cõtineat ignota noia: ne ſub illis aliqd illicitum lateat. Vñ Chryſ. * dicit ſup Matt. ꝙ Phariſẹorũ magnificãtiũ fimbrias ſuas exẽplo, nunc multi aliqua noia hæbraica angelorũ, cõfingunt, & ſcribunt, & alligant: q̃ non intelligentib⁹ metuẽda vñr. Eſt ẽt cauẽdũ ne aliqd falſitatis cõtineat: qa ſic ei⁹ effect⁹ nõ poſſet expectari à Deo, q nõ eſt teſtis falſitatis. Deinde cauendũ eſt ſcđo, ne cũ verbis ſacris cõtineant̃ aliqua vana, puta, aliq characteres inſcripti ꝑter ſignũ crucis. Aut ſi ſpes habeat̃ in mõ ſcribẽdi, aut ligãdi, aut in quacunq; hmõi vanitate, q̃ ad diuinã reuerẽtiã nõ ꝑtineat: qa hoc iudicaret̃ ſupſtitioſum, alias aũt eſt licitum. Vñ in Decretis * dr̃ 26. q. 5. c. Non liceat chr̃ianis &c. nec in collectionibus herbarum, q̃ medicinales ſunt, aliquas obſeruationes, aut incãtationes licet attendere, niſi tm̃ cum ſymbolo diuino, aut dñica orõne, vt tm̃ creator & Deus omnium adoretur, & honoret̃.

Hom. 43. in ope imperfecto, à medio, to. 2.

26. q. 5. ca. Nõ liceat.

Ad primvm ergo dcđm, ꝙ ẽt proferre diuina verba, aut inuocare diuinũ nomẽ, ſi reſpũs habeat̃ ſolũm ad Dei reuerentiam, a qua expectatur effectus, licitum erit. Si verò habeatur reſpectus ad aliquid aliud vanè obſeruatum illicitum erit.

Ad ii dicẽdũ, ꝙ ẽt in incantationib⁹ ſerpentũ, vel quorũcũq, aialiũ, ſi reſpũs habeat̃ ſolũ ad verba ſacra, & ad virtutẽ diuinã, nõ erit illicitum: ſed plerũq; tales incãtationes hñt illicitas obſeruantias, & ꝑ dæmones ſortiunt̃ effectum, & ꝓcipuè in ſerpentib⁹: quia ſerpẽs fuit primum dæmonis inſtr̃m ad hoiem decipiendum: Vnde dicit* gl. ibidẽ. Notandum, quia non laudatur à ſcriptura, vndecumque datur in Scriptura ſimilitudo, vt patet de iniquo iudice, qui rogantem viduã uix audiuit.

Gloſſ. ord. Pſ. 57. ſup illud, Furor illi ſecũdum ſimilitudinem.

Ad iii dicẽdum, ꝙ eadẽ ẽt rõ eſt de portatione reliqarum: qa ſi portent̃ ex fiducia Dei, & ſanctorũ, quorũ ſunt reliqæ, nõ erit illicitũ. Si autem [d] circa hoc attẽderetur aliqd aliud vanum, puta, ꝙ vas eſſet triangulare, aut aliquid aliud hmõi, quod non pertineret ad reuerentiam Dei, & ſanctorum, eſſet ſuperſtitioſum, & illicitum.

D. 895.

Ad iiii dicendum, ꝙ Chryſ. loquitur quando reſpectus habet̃ magis ad figuras ſcriptas, quàm ad verborum intellectum.

QVÆSTIO XCVII.

De Tentatione Dei, in quatuor articulos diuiſa.

Deinde cõſiderandum ẽ de vitiis religioni oppoſitis ꝑ religionis defectum, q̃ manifeſtam hñt contrarietatem ad religionem, vñ ſub irreligioſitate continent̃. Hmõi ãt ſunt ea, q̃ ꝑtinent ad contemptum, ſiue ad irreuerentiã Dei, & rerũ ſacrarũ. Primò ergo cõſiderãdum eſt de vitiis, q̃ ꝑtinẽt directè ad irreuerẽtiã Dei. Secundò, de his q̃ ꝑtinent ad irreuerentia ſacrarum rerũ.

¶ Circa primum conſiderãdum occurrit de tẽtatione, qua De⁹ tentat̃: & de piurio, in quo nomen Dei irreuerenter aſſumit̃.

¶ Circa primum quæruntur quatuor.

¶ Primò, In quo conſiſtit Dei tentatio.

¶ Secũdò, Vtrum ſit peccatum.

¶ Tertiò, Cui virtuti opponat̃.

¶ Quartò, De comparatione eius ad alia vitia.

Articvlvs I.

Vtrum Dei tentatio conſiſtat in aliquibus factis, in quibus ſolius diuinæ poteſtatis expectatur effectus.

Ad primvm ſic ꝓcedit̃. Vr̃ ꝙ tentatio Dei nõ cõſiſtat in aliq b. factis, ĩ q b. ſolius diuinẹ ptãtis expectat̃ effectus. Sicut. n. De⁹ tentat̃ ab hoie, ita ẽt hõ tẽtat̃ & a Deo, & ab hoie, & à dẹmone: ſed nõ [h] qualitercunq; tentat̃ hõ, expectat̃ aliqs effect⁹ ptãtis ipſi⁹. ergo ẽt neq; ꝑ hoc q; Deus tentat̃, expectat̃ ſolus effectus ptãtis ipſius.

¶ Svp. Qv. XCVII. Artic. I.

In ar. 1. q. 97. aſpice in quo cõſiſtit formale interpretatiuè tentationis Dei .ſ. in hoc, ꝙ abſque neceſſitate, vel vtilitate reſpiat hõ cauſas ſecũdas. Et aduerte in rñſione ad tertiũ, ꝙ reſpuere corporalẽ medicinã contingit tripliciter. Primo tpe martyrij: & hoc non eſt tentare Deũ, qm̃ vtilitas maxima eſt: & neceſſitas promptitudinis animi ad ſuſtinendũ, & ſic promptè teſtimonium perhibendum fidei chriſtianæ. Nã ſi medicinã corporalẽ ſuſciperet, videretur minus ſpõte hẹc pati, & euitare paſſionẽ quantũ poſſet, cuius oppoſitũ ſancti martyres facto docuerunt. Secundo, abſolutè in toto tpe vitæ ſuẹ: & hoc eſt de quo Agatha in domino gloriat̃, & in litera excuſatur ex diuina experientia. Nam de cõi lege hoc eſſet tẽtare Deum. Scriptũ eſt. n. Altiſſim⁹ de terra creauit medicinã, & vir ſapiens nõ deſpiciet illã. Tertio, rõne ſpũalis profectus: & hoc ſi infra limites rõnabilis obſequij fit non eſt tentare Deũ, ſed ſemetipſũ offerre hoſtiam viuẽtẽ Deo. Et hoc modo ſancti, qui dati ſunt in exẽplum cæteris, & præſertim religioſis ĩ hoc mundo

Porrecta ꝑ totum.

3. q. 41. ar. 4. ad 1. & 2. cor.

mundo, dolores iliaços, vlcera &c. q̃ patiũtur, ſuſcipiunt libẽter & vtunť eis vt inſtrũs diuinit⁹ ſibi cõceſſis ad carnis ſubiectionẽ & mortificationẽ, & ad Ieſu Chriſti paſſionis participationem: & tũ reſpuunt medicinã, & ęgrè ferrent ſi filialis dilectionis ſignũ hoc pderent, ſanitatem recuperãdo. Sed hi licèt īfirmenť ĩ carne, fortiſſimi sũt ad ſpũalia, ita vt nihil mali videanť qñque habere.

Li. 6. in Luc. in cap. Qualiter diſcipuli a Chriſto miſſi, to. 5.

¶ 2 Pręt. Oẽs illi q̃ p inuocationem diuini noĩs miracula operanť, expectãt aliquẽ effectũ ſolius diuinę ptãtis. Si ergo in factis huiuſmodi conſiſteret diuina tẽtatio, quicumq; [h] miracula facerent, Deum tentarent.

¶ 3 Pręt. Ad pfectionẽ hoĩs ptinere vr̃, vt ptermiſſis humanis auxilijs in ſolo Deo ſpem ponat. vñ Amb.* ſup illud Luc. 9. Nihil tuleritis in via &c. dicit. Qualis dẽat eſſe, q̃ euangelizat regnũ Dei, pceptis euãgelicis deſignať, hoc eſt, vt ſubſidij ſæcularis adminicula non requirat, fideiq; totus inhęrens putet, quo minus iſta requiret, magis poſſe ſuppetere. & B. Agatha dixit: Medicinã corporalẽ corpi meo nũquã [h] exhibui, ſed hẽo Dñm Ieſum Chr̃um, qui ſolo ſermone reſtaurat vniuerſa: ſed Dei tentatio nõ cõſiſtit in eo qđ ad pfectionẽ ptinet. ergo Dei tentatio non cõſiſtit in hmõi factis, in quibus expectatur ſolum Dei auxilium.

Li. 22. c. 36 à medio tomo 6.

SED CÕTRA eſt, q̃ Aug.* dicit 22. cõtra Fauſtũ, q̃ Chr̃us q̃ palã docẽdo & arguendo, & tñ inimicorũ rabiẽ valere in ſe aliqd non ſinendo, Dei demonſtrabat ptãtem, idem tñ fugiendo & latendo hoĩs inſtruebat infirmitatẽ, ne Deũ tẽtare audeat, qñ hẽt qđ faciat, vel qđ cauere oportet, euadat. Ex quo vr̃ in hoc Dei tentationem conſiſtere, qñ ptermittit hõ facere quod poteſt ad pericula euadenda, reſpiciens ſolùm ad auxilium diuinum.

RESP. dicẽdum, q̃ tentare eſt pprię experimẽtũ ſumere de eo, q̃ tentať. Sumim⁹ aũt experimentũ de aliquo & verbis, & factis. Verbis qdẽ, vt experiamur an ſciat qđ q̃rim⁹, vel poſſit, aut velit illud implere. D Factis aũt cũ p ea q̃ facimus, exploramus alteri⁹ prudẽtiã, vel voluntatẽ, vel ptãtem, Vtrũq; aũt horũ contingit dupliciter. Vno qdẽ mõ, apertè: ſicut cũ q̃s tentatorẽ ſe pfitetur, ſicut Samſon Iudi. 14. propoſuit Philiſteis pblema, ad eos tentandũ. Alio verò mõ, inſidioſè & occultè: ſicut Phariſæi tẽtauerunt Chr̃um, vt legiť Matth. 22. Rurſus qñq; quidẽ expreſsè, puta, cũ quis dicto, vel facto intendit experimentum ſumerè de aliquo. Qñq; verò interpretatiuè, qñ. ſ. etſi hoc non intendat vt experimẽtũ ſumat, id tñ agit, vel dicit qđ ad nihil aliud vr̃ ordinabile, niſi ad experimentũ ſumẽdũ. E

Concl. m

Sic ergo [m] hõ tẽtat Deũ qñq; verbis, qñq; factis. [n] Verbis quidẽ Deo colloqmur orãdo. Vñ in ſua petitione expreſsè aliq̃s Deũ tentat, qñ ea intentione aliquid à Deo poſtulat, vt exploret Dei ſciam, ptãtem, vel volũtatẽ. Factis ãt expreſsè aliq̃s Deũ tentat, qñ p ea q̃ facit, intendit experimentũ ſumere diuinę ptãtis, ſiue pietatis, atq; ſcię: ſed quaſi interpretatiuè Deũ tentat, q̃ etſi non intendit experimẽtũ de Deo ſumere, aliqd tñ petit, vel facit qđ ad nihil aliud eſt vtile, niſi ad pbãdã Dei ptãtem, vel bonitatẽ, vel cognitionẽ: ſicut cũ q̃s equũ currere facit vt euadat hoſtes, hoc non eſt experimentũ de equo ſumere: ſed ſi equũ currere faciat abſq; A aliqua vtilitate, hoc nihil aliud eſſe vr̃, q̃ experimẽtũ ſumere de eq velocitate: & idẽ eſt in oĩb. alijs reb. [p] Qñ ergo pp aliquã neceſſitatem, ſeu vtilitatẽ cõmittit ſe aliq̃s diuino auxilio in ſuis petitionibus, vel factis, hoc non eſt Deũ tentare. [q] Dr̃. n. in 2. Parilipomenõ 20. Cũ ignoram⁹ qd agere dẽamus, hoc ſolũ hẽmus reſidui, vt oculos nr̃os dirigamus ad te. [f] Qñ verò hoc agitur abſq; vtilitate, & neceſſitate, hoc eſt interpretatiuè tentare Deũ. Vñ ſup illud Deut. 6. Nõ tentabis dñm Deum tuũ, dicit gl. Deũ tẽtat, q̃ hñs qđ faciat, ſine rõe cõmittit ſe periculo, experiẽs vtrũ poſſit liberari à Deo.

Concl. p

Concl. ſ

B AD PRIMVM ergo dicendum, q̃ hõ ẽt qñque factis tentatur, vtrum poſſit, vel ſciat, vel velit hmõi factis auxilium, uel impedimentum præſtare.

AD II. dicendum, q̃ ſancti ſuis precibus miracula facientes, ex aliqua neceſſitate, uel vtilitate mouentur ad petendum diuinæ poteſtatis effectum.

AD III. dicẽdum, q̃ pdicatores regni Dei ex magna neceſſitate, & vtilitate ſubſidia tpalia ptermittunt, vt verbo Dei expeditius vacent. & iõ ſi ſoli Deo innitanť, nõ ex hoc tentant Deum: ſed ſi abſque utilitate, vel neceſſitate humana ſubſidia deſe C rerent, tentarent Deum. Vñ & Aug. dicit 22.* ptra Fauſtum, q̃ Paulus nõ fugit quaſi nõ credendo in Deum, ſed ne Deum tentaret, ſi fugere noluiſſet, cum ſic fugere potuiſſet. B. verò Agata experta erat erga ſe diuinã beneuolẽtiã, vt vel infirmitates nõ patereť, p quib. corporali medicina indigeret, vel ſtatim ſentiret diuinæ ſanationis effectum.

Li. 22. c. 36 a medio, tom. 6.

ARTICVLVS II.

Vtrum tentare Deum ſit peccatum.

Porrecta p totum. 516

4. q. 112. artic. 2, cor.

AD SECVNDVM ſic proceditur. Vr̃ q̃ tentare Deum nõ ſit pctñ. Deus, n. non pcepit aliqđ pctm̃: pcepit aũt vt [h] hoĩes eũ D pbent, qđ eſt eũ tentare. dr̃. n. Malach. 3. Inferte oẽm decimã in horreũ meũ, vt ſit cib. in domo mea, & pbate me ſup hoc dicit Dñs, ſi nõ aperuero vobis cataractas cęli. ergo vr̃ q̃ tentare Deum non ſit peccatum.

¶ 2 Pręt. Sicut aliquis tentať ad hoc q̃ experientia ſumatur de ſcĩa, uel potentia eius, ita ẽt & de bonitate. & voluntate ipſi⁹: ſed licitum eſt q̃ aliq̃s [h] experi E mentum ſumat diuinæ bonitatis, ſiue etiã voluntatis. dr̃. n. in Pſal. 33. Guſtate, & videte, qm̃ ſuauis eſt dñs. Et ad Roma. 12. Vt probetis, quæ ſit voluntas Dei bona, & beneplacens, & pfecta. ergo tentare Deum nõ eſt peccatum.

¶ 3 Pręt. Null⁹ vituperať in Scriptura ex eo, q̃ à pctõ ceſſat, ſed magis ſi pctm̃ cõmittit. Vituperať aũt Achaz, q̃ dño dicente: Pete tibi ſignũ à domino Deo tuo, reſpõdit. Non petã &

SVP. QV. XCVII. ARTIC. II.

IN arti. 2. euſdẽ 97. q. iunge doctrinam in calce art. traditã rõni poſitæ in corpore euſdẽ. & vide, q̃ cũ ĩ Deo ſint tria, poſſe, ſcire, & velle, & tentare Deum ignorantiã, vel dubitationem malã claudat, pñs eſt q̃ ſi qd eſt, q̃ licet dubitare de Deo, hoc extra tentationẽ Dei ſit, ſi cũ debitis circunſtantijs fiat. Et qm̃ de Dei volũtate, qd circa aliqd particulare velit neſcimus, licitũ eſt, ſi neceſſitas, aut vtilitas cũ debitis adſit circũſtantijs, per ſignũ inſtructionẽ à Deo petere. De Dei potẽtia autẽ, ſcia, & veritatę dicti diuini, & alijs q̃ ad Dei pfectionẽ, & excellentiã ſpectant, dubitare non licet. Et ppea velle hæc explorare, pctm̃ eſt. Et ſcito q̃ ad primũ modũ. ſ. inſtructionis, ſpectat, ſi q̃s dubitat, an reuelſa

aut ꝓmittens ſit De⁹. Vñ Iudicum 6. laudaẽ à gloſa Gedeõ, qñ primo explorare voluit, an eſſet angelus lucis, q ei apparuit. Et ſimiliter ſi dubitet, an ſit ꝓmiſſio abſolutè, an ſcd̃m merita ſecundarũ cãnum, qñ hoc expedit ſcire. De vtroq; enim horũ licitũ eſt dubitare. & humiliter petere ſignũ ꝓ opportuna inſtructione, nullũ peccatum eſt.

non [h] tentabo Dñm. Et dictũ eſt ei. Nũqd parũ eſt vobis moleſtos eſſe hoĩbus, qa moleſti eſtis & Deo meo? vt dr̃ Iſa. 7. De Abrahã aũt legĩ Gen. 15. ꝙ [h] dixit ad Dñm. Vñ ſcire poſſum ꝙ poſſeſſur⁹ ſim eã, ſ. terrã repromiſſam à Deo? Similiter ẽt Gedeon [h] ſignũ à Deo petijt de victoria repromiſſa, vt legĩ Iud. 6. q tñ ex hoc nõ reꝓhẽdũtur. ergo tẽtare Deũ ñ ẽ pctm̃.

G Sed cõtra eſt, qd̃ ꝓhibeẽ i lege Dei. Dr̃. n. Deut. 6. Nõ tẽtabis dñm Deũ tuũ.

Ar. preced. Resp. Dicendũ, ꝙ ſicut s̃. dictum* eſt, tentare eſt experimentũ ſumere: null⁹ aũt experimentum ſumit de eo, de quo eſt cert⁹. Et iõ oĩs tentatio ex aliqua ignorãtia, vel dubitatione ꝓcedit, vel ei⁹ q tẽtat, ſicut cũ qs expimẽtũ de aliqua re ſumit, vt ei⁹ qualitatẽ cognoſcat: ſiue aliorũ, ſicut cũ qs experimẽtũ de aliquo ſumit, vt alijs oñdat, ꝑ quẽ modũ Deus dr̃ nos tentare. Ignorare aũt, vel dubitare de his q̃ ꝑtinent ed Dei ꝑfectionẽ, eſt pctm̃. Vñ manifeſtũ eſt, ꝙ [m] tentare Deũ ad hoc, ꝙ ipſe tentãs cognoſcat Dei virtutẽ, eſt pctm̃. [n] Si p qs aũt ad hoc experimentũ ſumat eorũ, q̃ ad diuinã ꝑfectionem ꝑtinẽt nõ vt ipſe cognoſcat, ſed vt alijs demõſtret hoc nõ eſt tentare Deum, cum ſubſit iuſta neceſſitas, ſeu pia vtilitas, & alia q̃ ad hoc cõcurrere debent. [q] Sic. n. Apoſtoli petiuerunt à Dño, vt noĩe Ieſu Chriſti fierent ſigna, vt dicĩ Actu. 4. ad hoc. ſ. quòd virtus Chriſti infidelibus manifeſtaretur.

Concl. m
Concl. p

H

Ad primvm ergo dicẽdũ, ꝙ ſolutio decimarũ erat in lege ꝓcepta, vt s̃. habitum* eſt. Vñ hẽbat neceſſitatẽ ex obligatiõe ꝓcepti, & vtilitatẽ q̃ ibi dr̃, vt ſit cib. in domo mea: vñ ſoluẽdo decimas nõ tẽtabant Deũ. Qd̃ aũt ibidẽ ſubdiẽ: Et ꝓbate me, nõ eſt intelligẽdũ cãliter, quaſi ad hoc ſoluere dr̃ent decimas, vt ꝓbarẽt ſi De⁹ apiret eis cataractas cęli: ſed cõſecutiuè, q. a. ſ. ſi decimas ſoluerẽt, experimẽto ꝓbaturi erant beneficia, quæ eis Deus cõferret.

Q. 87. ar. 1

Ad ii. dicendum, ꝙ duplex eſt cognitio diuinæ bonitatis, vel voluntatis. Vna qdẽ ſpeculatiua: & quantũ ad hãc nõ licet dubitare, nec ꝓbare, vtrum Dei voluntas ſit bona, vel vtrũ De⁹ ſit ſuauis. Alia aũt eſt cognitio diuinę volũtatis, ſiue bonitatis affectiua, ſiue experimẽtalis, dum qs experiẽ in ſeipſo guſtũ diuinæ dulcedinis, & cõplacentiã diuinę voluntatis: ſicut de Ierotheo dicit Dioni. 2. c. de* Diui. no. ꝙ didicit diuina ex compaſſione ad ipſa. Et hoc modo mouemur vt probemus Dei voluntatem, & guſtemus eius ſuauitatem.

Ca. 2. pat. 1 in fine.

Ad iii. dicẽdũ, ꝙ Deus volebat ſignũ dare regi Achaz nõ ꝓ ipſo ſolũ, ſed ꝓ totius populi inſtructione: & iõ reꝓhendiẽ quaſi impeditor cõis boni, & ſalutis, ꝙ ſignũ petere nolebat. Nec petendo tẽtaſſet Deũ, tũ qa ex mãdato Dei petijſſet: tum qa hoc ꝑtinebat ad vtilitatẽ cõem. Abrahã aũt ſignũ petijt ex inſtinctu diuino, & iõ non peccauit. Gedeon verò ex debilitate fidei ſignũ petiſſe vr̃, & iõ à pctõ nõ excuſaẽ, ſicut ibid. glo. dicit. Sicut & Za-

F charias peccauit, dicens Lucæ 1. ad angelũ. Vñ hoc ſciam? Vñ & ꝑp hãc incredulitatem punitus fuit. Sciendum tñ ꝙ dupliciter aliqs ſignũ petit à Deo. Vno modo, ad explorãdam diuinam poteſtatem, aut veritatẽ dicti eius: & hoc de ſe pertinet ad Dei tentationem. Alio modo, ad hoc ꝙ inſtruatur, qd ſit circa aliquod factum placitum Deo: & hoc nullo modo pertinet ad Dei tentationem.

Articvlvs III.

Vtrum tentatio Dei opponatur virtuti religionis.

G Ad tertivm ſic ꝓcediẽ. Vr̃ ꝙ tentatio Dei nõ opponaẽ virtuti religionis. Tẽtatio. n. Dei hẽt rõnẽ peccati ex hoc, ꝙ hõ de [h] Deo dubitat, vt dictũ* eſt: ſed dubitare de Deo ꝑtinet ad pctm̃ infidelitatis, qd̃ opponiẽ fidei. ergo tẽtatio Dei magis opponiẽ fidei q̃ religiõi.

Art. prec.

¶ 2 Præt. Eccl. 18. dr̃. Ante orõnem ꝑpara aĩam tuã, & noli eſſe quaſi hõ q tẽtat Deũ. Vbi dicit* gl. interlinearis, q. ſ. tentãs Deũ orat quod docuit, ſed non facit quod iuſſit: ſed hoc pertinet ad [h] ꝑſumptionem, quę opponitur ſpei. ergo videtur ꝙ tentatio Dei ſit peccatum oppoſitum ſpei.

H

Gl. interlinearis ibi.

¶ 3 Præt. Super illud Pſ. 77. Et tentauerunt Deũ in cordib. ſuis, dicit* glo. ꝙ tentare Deum eſt doloſè poſtulare, vt in verbis ſit ſimplicitas, cum ſit i corde malitia: ſed dol⁹ opponiẽ virtuti veritatis. ergo tentatio Dei nõ opponitur religioni, ſed veritati.

Pſ. 77. gl. interlinearis ibid.

Sed cõtra eſt, ꝙ ſicut ex ꝑdicta* gl. hr̃, tentare Deum eſt inordinatè poſtulare, ſed debito mõ poſtulare eſt actus religionis, vt s̃. habitum* eſt. ergo tentare Deum eſt peccatum religioni oppoſitum.

In arg. preced.

I

Q. 83. ar. 3

Resp. Dicendum, ꝙ ſicut ex s̃. dictis* patet, finis religionis eſt Deo reuerentiã exhibere: vnde oĩa illa quę directè pertinent ad irreuerentiam Dei, religioni opponuntur. Manifeſtum eſt autem, ꝙ tentare aliquem, ad irreuerentiam eius pertinet. Nullus. n. præſumit tentare eum, de cuius excellentia certus eſt: vnde manifeſtum eſt, ꝙ [m] tentare Deum eſt peccatum religioni oppoſitum: [n]

Q. 81. ar. 1. 2. & 4.

Concl. m

K Ad primvm ergo dicendum, quòd ſicut ſupra dcm̃* eſt, ad religionem pertinet proteſtari fidem per aliqua ſigna ad diuinam reuerentiã pertinentia. Et ideò ad irreligioſitatem pertinet, ꝙ ex incertitudine fidei homo aliqua faciat, quæ ad diuinam irreuerentiam pertinent, cuiuſmodi eſt tentare Deum: & ideò eſt irreligioſitatis ſpecies.

Q. 81. ar. 7

Ad ii dicendum, ꝙ ille, qui ante orationem aĩam ſuam non præparat, dimittendo ſiquid aduerſum aliquem habet, vel alàs ad deuotionem ſe non diſponendo, nõ facit qd̃ in ſe eſt, vt audiaẽ à Deo: & iõ quaſi interpretatiuè tentat Deum. Et q̃uis hmõi interpretatiua tentatio videatur ex ꝑſumptione, ſeu indiſcretione prouenire, tñ hoc ipſum ad irreuerentiã Dei ꝑtinet, vt hõ ꝑſumptuoſè, & ſine debita diligentia ſe habeat in his, q̃ ad

Svp. Qv. XCVII. Art. III.

In art. 3. in rñſione ad ſcd̃m legito literã prudenter, vt inde ſolicitior fias, vt ꝑpares aĩam tuã ante orõnem, vt qd̃ in te eſt faciendo, in irreuerẽ: tiã diuinã nõ incidas, & ſcrupulum nõ incurras peccati tentationis Dei, ſi negligens fueris: qm̃ nõ niſi extenſo vocabulo, irreuerentia hæc, tentatio Dei eſt. Vndè & dr̃ quaſi tentatio Dei.

Porrecta 8 totum.

517

Deum

Deum ptinẽt. dr̃. n. 1. Petri 5. Humiliamini ſub potẽti manu Dei, & 2. ad Tim. 2. Solicite cura teipſum probabilem exhibere Deo. Vnde huiuſmodi tentatio, irreligioſitatis ſpecies eſt.

AD III dicẽdum, q̃ i cõparõne ad Deum, q̃ nouit cordis abſcondita, nõ dr̃ aliqs doloſè poſtulare, ſed per reſpectũ ad hoies: vñ dolus per accidens ſe habet ad tentationem Dei, & pp hoc non oportet, q̃ tẽtatio Dei directè opponat̃ veritati.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum tentatio Dei ſit grauius peccatum quàm ſuperſtitio

AD QVARTVM ſic pcedit̃. Vr̃ q̃ tentatio Dei ſit grauius pctm̃ q̃ ſuperſtitio. Maior .n. pœna pro maiori pctõ [h] infertur: ſed graui⁹ eſt punitũ in Iudæis pctm̃ tẽtationis Dei, q̃ pctm̃ idolatriæ, qđ tñ eſt præcipuum inter ſuperſtitiones: qa pro pctõ idolatriæ interfecti ſunt ex eis viginti tria millia hoium, vt legitur Exod. 32. p pctõ aũt tentationis oẽs vniuerſaliter in deſerto perierũt, terrã promiſſionis non intrantes, ſm illud Pſal. 94. Tentauerunt me patres veſtri, & poſtea ſubdit̃, Quib⁹ iuraui i ira mea, ſi introibunt in requiem meã. ergo tẽtare Deum eſt grauius peccatum, quàm ſuperſtitio.

¶ 2 Præt. Tantò aliqđ pctũ vr̃ eſſe grauius, quantò magis virtuti [h] opponitur: ſed irreligioſitas, cuius ſpecies eſt tentatio Dei, magis opponitur virtuti religionis, quàm ſuperſtitio, q̃ habet aliquam ſimilitudinem cum ipſa. ergo tentatio Dei eſt grauius pctm̃, quàm ſupſtitio.

¶ 3 Præt. Maius peccatum vr̃ eſſe irreuerenter ſe hr̃e ad parẽtes, q̃ [h] reuerentiã parentibus debitã alijs exhibere: ſed Deus eſt honorandus à nobis ſicut oĩum pr̃, vt dr̃ Malac. 1. ergo maius peccatum eſſe vr̃ tẽtatio Dei, per quam irreuerenter nos habem⁹ ad Deũ, quàm idolatria, per quam reuerentia Deo debita, exhibet̃ creaturæ.

SED CONTRA eſt, qđ ſuper illud Deut. 17. Cũ repti fuerint apud te &c. dicit *gl. Lex errorẽ, & idolatriã maximè deteſtatur. Maximũ .n. eſt ſcelus honorẽ creatoris ĩpẽdere creaturæ.

RESP. dicẽdũ, q̃ in pctis q̃ religioni aduerſant̃, tãto aliqđ grauius eſt, q̃to magis diuinæ reuerentiæ aduerſat̃: cui quidẽ min⁹ aduerſatur, q̃ aliqs de diuina excellentia dubitet, q̃ q̃ ꝯtrium per certitudinẽ ſentiat. Sicut .n. mag is eſt infidelis, qui in errore cõfirmatus eſt, q̃ qui de veritate fidei dubitat: ita et magis contra Dei reuerẽtiam agit, q̃ ſuo facto ꝓteſtatur errorem contra diuinã excellentiã, q̃ q̃ proteſtatur dubitationẽ. Superſtitioſus aũt ꝓteſtat̃ errorẽ, vt ex dictis patet. Ille aũt q̃ tentat Deũ verbis, vel factis, ꝓteſtatur dubitationẽ de diuina excellẽtia, vt dictũ * ẽ. Et iõ [m] graui⁹ eſt pctm̃ ſupſtitionis, q̃ peccatum tentationis Dei. [n]

AD PRIMVM ergo dcdm̃, q̃ pctm̃ idolatriæ non fuit punitum illa pœna, quaſi ſufficienti: ſed in poſterum pro illo peccato grauior pœna reſeruabatur. Dicitur enim Exo. 32. Ego autem in die vltionis viſitabo hoc peccatum eorum.

AD II dicendum, q̃ ſuperſtitio habet ſimilitudinẽ cũ religione, quãtum ad materialem actum, quem exhibet, ſicut religio: ſed q̃tum ad finẽ, plus contrariatur ei, q̃ tentatio Dei, quia plus pertinet ad diuinam irreuerentiam, vt dictum * eſt.

AD III dicendũ, q̃ de rõne diuinæ excellentię eſt, quòd ſit ſingularis, & incõicabilis: & ideo idem eſt contra diuinam reuerentiam agere aliquid, & diuinam reuerentiã alteri cõicare. Non eſt autem ſimilis rõ de honore parentum, qui põt ſine culpa, alijs communicari.

QVÆSTIO XCVIII.

De Periurio in quatuor articulos diuiſa.

DEINDE conſiderandum eſt de periurio.

¶ Circa primum quæruntur quatuor.

¶ Primò, Vtrum falſitas requiratur ad periurium.

¶ Secũdò, Vtrum periurium ſit ſemper peccatum.

¶ Tertiò, Vtrũ ſit pctm̃ mort.

SVP. QV. XCVII. ART. IIII.

IN artic. 4. 3. & 2. ſimul dubiũ occurrit, An tentare Deum ſit ſp̃ pctm̃ mortale. Ratio eſt rõ dubij, qa in ar. 3. ponitur, q̃ tentare Deũ eſt contra diuinam excellentiã, & i ar. 4. cõparat̃ ſcdm grauitatẽ idolatriæ. Cõſtat autem q̃ hæc non dñr de peccatis venialib⁹. ergo eſt ſp̃ pctm̃ mortale. Ex alia parte obſtat, quia Zacharias pr̃ Ioãnis Baptiſtæ peccauit tentãdo Deum, & tñ non mortaliter. Et ſimiliter Gedeon, vt in lra dr̃, peccauit petendo ſignum in vellere, & tñ tũc eſt exaudit⁹, & in catalogo ſanctorũ ponitur ad Hebr. 11. ¶ Ad hoc dr̃, q̃ tentare Deum ex ſuo gñe eſt pctm̃ mortale, qm̃ contrariat̃ diuinæ excellentiæ, & ex illius dubitatione pcedit, vt in lra dr̃. Propter imperfectionẽ tamẽ actus pluries interuenit aliqualis Dei tentatio abſque mortali pctõ: ſicut ẽt in quolibet gñe pcti inuenit̃ aliqđ veniale pp imperfectionẽ actus. Vñ Zacharias, licèt peccauerit petendo ſignũ, non niſi venialiter tñ peccauit, vt ẽt pœna tpalis cum amplitudine Spiritusſancti cõpleta pęna teſtatur: & pctm̃ ei⁹ fuit, quia nõ credidit verbis Angeli. Videns quippe angelum, & audiens exauditã orõnem ſuam pro ſalute populi, ac ꝓpe eſſe ſaluatorem Meſſiã, ita q̃ ex eo & vxore naſciturus erat pcurſor ei⁹, vt Helias cum ſciret ipſe ſacerdos ex ſcriptura tp̃s Meſſiæ adeſſe, nõ plene credidit ſe gñaturũ pcurſorẽ. Itaq; motus ex cauſis ſecũdis. ſ. ex nãli impoſſibilitate gñationis ex ſene & ſterili ẽt in ſenectute, nõ plenè credidit iſta annũciari à Deo p angelum ſanctum, quis opinaret̃, q̃ ille eſſet Angelus ſanct⁹. Et pp hãc fidei debilitatẽ petebat ſignum vt firmiter adhæreret ſine qua firma adhæſione nõ credimus, ꝓpriè loquendo. In cuius ſignũ Angel⁹ ſtatĩ rñdit, Ego ſũ Gabriel & miſſus ſũ &c. Hęc aũt infirmitas fidei nõ fuit de potentia, neq; de excellẽtia, neq; de ꝓuidentia diuina, neque de veritate diuini dicti, ſed de nũcio Dei, ſuperflua tñ: qa ex circũſtãtijs, & dictis, & quia nihil ei mãdabat̃ agendũ cũ aliquo periculo, debebat firmare iudicium ſuũ, quo ſibi videbat̃ nũti⁹ Dei eſſe, & pñr credere oĩa futura: & ideo fuit venialis. Gedeon verò à qbuſdã excuſat̃ tanq̃ ex familiaritate diuina petierit illa duo ſigna i uellere. Et poſſet fortè excuſari, q̃ ꝓ ampliori Dei gloria manifeſtãda exercitui, cum eſſet nouus dux, non exploratiuè, ſed deprecatiuè cum humilitate pro maiori ſua gloria De⁹ hæc ſigna ꝓpalanda faceret. Si tñ verbis ſolis lræ ſtãdum eſt, vbi non allegat̃ cã vlla, niſi cõditionalis de victoria, cui⁹ prius certificationẽ p Angelum habuerat, cum anthore dcdm̃ vr̃, q̃ non excuſatur à pctõ: veniale tñ illud puto fuiſſe, qa p modum humilis deprecatiõis infirmitatem fidei ſuæ adiuuandã petijt cõſolatione ſignorum, licet crederet, q̃ prius didicerat ab Angelo. Quaſi fuerit tunc Gedeõ diſpoſitus eo mõ, quo fideles firmiter perſiſtentes in fide, ſunt diſpoſiti qñ tentant̃ intrinſecus de fide. Ita q̃ iperfectio actus, quaſi vacillandi, ex quo pceſſit humilis ſupplicatio, infra venialiũ latitudinem retinuit actum tentationis. Et per hęc patet reſponſio ad obiecta.

SVP. QV. XCVIII. ARTIC. I.

S. Bon. 3. ſ. d. 39. q. 1. a. 2.
Scot. 3. ſ. d. 39. q. 1.
Riccar. 3. ſ. d. 39. q. 1.
Duran. 3. ſ. d. 39. q. 5.
Bacco. 3. ſ. d. 39. q. 1.
Palud. 3. d. 39. q. 3.

IN ar. 1. q. 98. dubiũ occurrit, de eo q̃ dr̃ ir corpore. Finis iuri eſt confirmatio dicti humani. Vr̃ enĩ hoc aduerſar. primò veritati: quia actus latriæ, vt eſt iurã, non ordinatur ad confirmationem humani dicti vt ad finẽ: quia nobilius non habet p fine id qđ eſt minus nobi-

---

Porrecta p totum. 518
Gl. ord. in prin. c. 17.
Art. 1. & 2.
Concl. 90
In cor. ar.

nobile. Diuina āt ſūt nobiliora humanis. Deinde ſupradictus ī q.89.ar.4.ad 3.vbi au- *Porrecta per totum.*
thor tractans, q confirmatio dicti humani ſit finis iuri, oppoſitū ſētit ei⁹, qđ hic dr̄.
519 ¶Ad hoc dr̄ ex autho- *Inf.q.123.ar.3.ad 3. Et 3.d.39.ar.4.*
re ſupius ī rñſione ad 1.art.4.q.98. q ī iuro duo conſiderant̄. Primo teſtimonium qđ inducit̄, & hoc eſt diuinum: & ex hac parte iurm̄ eſt act⁹ latriæ, & finis eius eſt diuina reuerētia. Et hoc ordinat̄ ad cōfirmationē humani dicti, nō vt ad finem, ſed ut honeſtū ad utile. Scđo, id qđ facit neceſſitatem inducendi teſtimonium: & hoc eſt humanum. Et ex hac parte iurm̄ ordinatur ad confirmationē humani dicti ut ad finē. Quia igit̄ cōfirmatio dicti eſt & rō utilitatis, & finis neceſſitatis iuri, ac p hoc eſt tota rō, quare ſit licitum iurm̄: ideo in lr̄a hac author ex hoc fine deduxit periurium conſiſtere primò in falſitate. Actus ſiquidem humani ex fine ſuæ neceſſitatis, & rōne ſuæ vtilitatis ad continuendum inter homines iudicantur. *In Ser. 28. & 30. nō remote a principio, t. 10.*
¶ In rñſiōe ad primū eiuſdē ar. aduerte, q author oē illicitum iurm̄, qđ vocat̄ periuriū à Hieronymo, reducit ad falſum aliquo mō, vt ſic falſitas ſit non ſolum principalis rō periurij, ſed cōis lues oium periuriorū. Et licet ita ſit, q ī oi illicito iuro deſit aliquo mō veritas, vel qa deeſt in potentia piculoſa, vt ī iuro īdiſcreto, vel qa deeſt in obligatione, quia ſ. obligat̄ ad ɔ̄rīū dictū ſuū, ut cum quis iurat illicitū: aut non obligat̄ ad illū verificādū, q̄uis iuret, vt cū iurat nō facere bonū ſupererogationis: vel deeſt veritas in intentione, vt cū quis mendaciter iurat, aut ſi veraciter iurat, menti͂t ī executione, ꝑpriè tñ & formaliter loquendo de piurio, ſola falſitas orōnis cognita, vel neglecta cōſtituit piurium: qm̄ iurm̄ directè Deū in teſtimonium orōnis, q̄ iurās dicit, inducit: & ꝑpea oportet orōnē & eſſe, *Q.92.ar.2. & 1.2.q.1.art.3. Et q.18.ar.6.* *Concl. m*

¶Quartò, Vtrū peccet ille, q iniungit iuramentū periurio. F

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrū falſitas eius, quod in iuramēto cōfirmatur, requiratur ad periuriū.

AD PRIMVM ſic proceditr. Vr̄ q falſitas ei⁹, qđ ī iuro confirmat̄, non requirat̄ ad periurium. Vt.n. ſupra dictū * eſt, ſicut veritas debet concomitari iurm̄, ita ēt iudiciū, & iuſtitia. Sicut [h] ergo incurrit̄ periurium per defectū veritatis, ita ēt per defectū iudicij, puta, cū aliqs indiſcretè iurat: & per defectum iuſtitię, puta, cum aliqs iurat aliquid illicitum.

¶2 Præt. Illud p qđ aliqd confirmat̄, poti⁹ eē vr̄ eo, qđ cōfirmat̄ p illud, ſicut in ſyllogiſmo principia ſunt potiora concluſione: ſed in iuro confirmat̄ dictum hoīs per aſſumptionē diuini noīs. ergo magis vr̄ eē periurium, cum aliqs iurat per falſos deos, q̄ ſi veritas deſit dicto hoīs, quod iuro confirmat̄.

¶3 Præt. Aug. dicit * in ſermone de verbis Apoſtoli Iacobi. Homines falſū iurant, vel cum fallunt, vel cum fallunt̄. & ponit tria exempla, quorum primum eſt. Fac illum iurare, q verū putat eſſe, pro quo iurat. Scđm ē, Da alium q ſcit falſum eē, & iurat. Tertium eſt, Da aliū, q putat eſſe falſum, & iurat, tāq̄ ſit uerum, qđ fortè verum eſt: de quo poſtea ſubdit, q periurus eſt. ergo aliqs [i] veritatē iurās, pōt eſſe periurus. Non ergo falſitas requiritur ad periurium.

SED CONTRA eſt, q periurium diffinitur eſſe mēdacium iuramento firmatum.

RESP. Dicēdū, q ſicut ſupra dictū * eſt, morales act⁹ ex fine ſpēm ſortiunt̄. Finis āt iuri eſt confirmatio dicti humani, cui qdē cōfirmationi falſitas oppōnit̄. Per hoc.n. confirmat̄ aliqđ dictum, qđ oñditur firmiter eē verum, quod qdem non pt̄ cōtingere de eo, quod falſum eſt: vnde falſitas directè euacuat finem iuramenti. Et ꝑpter hoc à falſitate præcipuè ſpecificat̄ peruerſitas iuramenti, quę periurium dicitur: & [m] ideo falſitas eſt de ratione periurij [n].

AD PRIMVM ergo dcđm, q ſicut Hier. * dicit Hier. 4. Qđcū q; illorū triū defuerit, periuriū eſt, nō tñ eodē ordine. Sed primo qdē, & principaliter, periuriū eſt, qñ deeſt veritas, rōne iā † dicta. Scđariò āt, qñ deeſt iuſtitia. Quocūq;.n. mō qs iurat illicitū, ex hoc ipſo falſitatē incurrit, qa obligat⁹ eſt ad hoc q ɔ̄rium faciat. Tertio uero, qñ deeſt iudicium, qa cū indiſcretè iurat, ex hoc ipſo periculo ſe cōmittit falſitatem incurrēdi.

G AD II dcđm, q principia in ſyllogiſmis ſunt potiora, tanq̄ hñtia rōem actiui principij, vt dr̄ in * 2. Phyſ. ſed in moralib⁹ actib⁹ principalior eſt finis, q̄ principiū actiuū: & iō licet ſit peruerſum iurm̄ qñ aliquis uerum iurat per falſos Deos, tñ ab illa peruerſitate iuri periurium non noīatur, quod tollit iuramenti finem, falſum iurando.

H AD III dcđm, q actus morales ꝑcedūt à volūtate, cui⁹ obiectū eſt bonū apphēnſū: & iō ſi falſū apphēndat̄, vt verū, erit qdem relatū ad uoluntatē māliter falſū, formaliter āt verū. Si āt id qđ eſt falſū, accipiat̄ vt falſū, erit falſū & māliter, & formaliter. Si āt id qđ eſt verū, apphēdat̄ vt falſū, erit verū māliter, & falſum formaliter, & iō

I in quolibet iſtorū caſuū ſaluat̄ aliquo mō rō periurij propter aliquem falſitatis modum. Sed quia in vnoquoque poti⁹ eſt id quod eſt formale, q̄ id quod eſt māle, non ita eſt periurus ille q falſum iurat, quod putat eſſe verū, ſicut ille q uerum iurat, qđ putat eſſe falſū. Dicit.n. ibi * Aug. Intereſt quemadmodū verbū ꝑcedat ex aīo, quia reā linguā non facit niſi rea mens.

K ARTICVLVS II.

Vtrum omne periurium ſit pc̄cātū.

AD SECVNDVM ſic ꝑceditur. Vr̄ q nō oē piurū ſit pc̄tm̄. Quicūq;.n. non implet qđ [h] iuro confirmauit, periur⁹ eſſe vr̄: ſed qñq; aliqs iurat ſe facturū al. qd illicitū, puta, adulteriū, vel homicidiū, quod ſi faciat, peccat. Si ergo ēt nō faciendo peccaret pc̄tō periurij, ſequeretur q eſſet perplexus.

¶2 Præt. Null⁹ peccat faciendo quod melius eſt: ſed qñ q; aliqs

& cognoſci verū. Sed ſi eſt promiſſoria, vltra hoc oportet dare operā ad illā verificādā. Ex trib⁹ ergo comitib⁹ iuri, ſoli⁹ veritatis defect⁹ culpabilis conſtituit periurium ſimpliciter: iudicij āt, & iuſtitiæ defectus conſtituit piurium ſcđm quid ꝑp dictam rōnem, vt amplius manifeſtabitur. ** Sup. illud Hierem. 4. Et iurabis, dicit Dñs. tom. 5.* *† In corp. ar.*
¶In rñſione ad tertiū eiuſdem art. aduerte, q cum quis iurat id qđ in re eſt falſū, putans eſſe verum, ſi adhibuit debitam diligentiam, excuſatur à peccato periurij.

SVP. QV. XCVIII. ART. II. & III. *Lib. 2. tex. 89. tom. 2.*

D. Bona. 3. ſ. d. 39. q. 2. a. 1.
Dur. d. 39. q. 5.
Scot. d. 39. q. 1.
Ric. d. 39. q. 1.
Baco. d. 39. q. 1.
Tho. ab arg. d. 39. q. 1. a. 3.
Nic. de Nyſſe tr. 3. p. 3. fo. 3. q. 6.
Ant. Andr. d. 39. q. 1.
Scotell. d. 36. q. 1.

IN art. 2. & 3. ſimul eiuſdem q. 98. dubiū occurrit non diſſimulandū de doctrina authoris. Nā ſi iungatur articulus articulo, apparet authorē docere, q oē illicitū iurm̄ eſt piurium, in 1. art. Et oē piuriū eſt pc̄tm̄ in 2. ar. & q oē periurium eſt pc̄tm̄ mortale, in 3. art. Si hæc doctrina ſuſcipit̄, ſequit̄ qđ quicunq; indiſcretè iurat quid uerissimum, peccat mortaliter: qđ a nemine acceptari vr̄, & q qui iurat de aliquo faciēdo qđ eſt ueniale, puta, de dicendo mēdacio iocoſo, q peccat mortaliter, qđ ualde durum videtur. *In Sermo. 28. de ver. Apoſt. aliquantulū a princ. to. 10.*
¶Ad hoc dr̄, q periurium dr̄ dupliciter. ſ. ſimpliciter, uel ſcđm quid: & uocat̄ piuriū ſimpliciter & abſolutè id qđ directè ɔ̄rīat̄ fini iuri: ita q licet in iuro multæ poſſint inueniri deformitates, ſola illa deformitas q ɔ̄rīat̄ primo fini iuri, conſtituit ſpeciē pc̄tī periurij. Iā.n. didicimus, q ex fine ꝑprio ſpecificant̄ act⁹ huma- *Porrecta per totum.* 520
ni tam boni, q̄ mali. Proprius āt finis iuri eſt cōfirmatio humani dicti: ita q ad hoc directè De⁹ inducitur teſtis, vt qđ dr̄, firmū ſit

fultum diuino teſtimonio multo plus, q̃ ſi eſſet fultum teſtimonio mille hoium, q̃tumcunq; grauium. Et qm̃ firmitas ex teſte quo ad aſſertorias orones, non facit aliud, q̃ firmare ſic eſſe vt dr̃: & q̃tum ad ꝓmiſſorias ſic futurum eſſe vt dr̃, & in hoc conſiſtit rō veri. ſ. ſic eſſe, uel non eſſe, fore, uel non fore, ut patet 4. metaph. iō finis iuri ſola falſitas illa, qua aut falſum dicit, aut falſificatur quod uerè promiſſum fuit, ꝯriatur. Vtraq; namq; falſitas, & ſolę hę duę tollũt finem iuri. Prima nãq. falſitas, ꝯriatur firmitati aſſertoriæ orōnis. Scd̃a autē firmitati orōnis promiſſoriæ: qm̃ ad hoc directè firmatur promiſſoria oro, ut uerificetur in executione. Reliquas uerò deformitates iuri, finē iuri non tollere manifeſtat. Nã & iurare per falſos deos, finē iuri non tollit: qm̃ ſaluatur ibi bonum fidelitatis, qua uerum dr̃. Et iurare indiſcretè, ſi uerum dr̃, finē iuri non tollit: quia ſaluatur ibi confirmatio dicti humani. Et iurare ſuper re iniqua, finem iuri non tollit: quia ſaluatur ibi confirmatio dicti humani q̃tum ad ueritatem, quis non ſaluetur ibi cōfirmatio dicti humani q̃tum ad obligationē ad mãm ſeruãdã. Qñ nãq; e quis iurat cōmittere homicidiū cū aio occidendi, inuocatur tunc Deus in teſtē ueritatis pñtis in intentione, & uerificationis, ac ueritatis futuræ in executione, & non inuocatur teſtem confirmatiuum obligationis ad occidendum, tum quia obligatio ibi nulla eſt: tũ quia teſtis non inducitur ad firmandam obligationem, ſed ad infirmãdam ueritatem locutionis in quacunque materia ſit, ſiue ſit obligatiua, ſiue non. Conſtat ãt q̃ & ueritas pñtis, & futurę iniquitatis, & ueritas adimpletionis iniquitatis, bonum quoddam eſt teſtificabile à Deo, ac per hoc locutio humana hæc dicens, eſt confirmabilis diuino teſtimonio. Sicut eñ cū aſſertoriè iurat quis, Teſtis eſt mihi Deus, q̃ odio habeo ꝓximum, ſuper ueritate actus iniqui, quo actualiter peccat mortaliter, & quem tenet̃ de neceſſitate ſalutis euitare, Deum teſtē inuocat abſque periurio: ita cū iurat ꝓmiſſoriè, Teſtis eſt mihi Deus, q̃ occidam, ſup ueritate futuri actus iniqui, quem tenet̃ de neceſſitate ſalutis euitare, iurat abſq; periurio. Nullum eſt .n. hic mendacium, quis ſit iniquitas. & ꝓpterea iurẽ tale dr̃ malum non defectu ueritatis, ſed defectu iuſtitiæ. Propter qđ iurans facere rem iniquã, ſine aio faciendi illã, eſt periurus, quia A eſt ibi rō periurij. ſ. mendacium iuro firmatum. Iurãs ãt idem cum aio faciendi, n̄ eſt periurus abſolutè: quia non eſt ibi mēdacium iuro firmatum, ſed ueritas iniquitatis iuro firmata. Peccat tñ mortaliter, ſi iurat committere mortale, non peccato periurij ſimpliciter, ſed ſcd̃m quid. Et magis propriè diceretur, quod iuramenti additio grauat peccatum illud, q̃ conſtituat nouam peccati ſpeciem, quia non apparet ibi ſpecies periurij, ſed quædam irreuerentia iuramenti, ꝓ quanto applicatur ad mãm, quæ non eſt confirmabilis quoad obligationem. Venialiter autem peccat, ſi iurat ſe commiſſurũ ueniale, aut non facturum op⁹ ſupererogationis extra caſum neceſſitatis, propter eandem rationem, quia. ſ. ibi non eſt ſpecies periurij, ſed irreuerentia, minor tñ. Eſt .n. etiam materia iſta non confirmabilis quo ad operationem exequendam: ¶ Et ut melius hæc intelligantur, aduertendum eſt, quòd iuramentum habet duplicem uim. ſ. teſtificatiuam, & obligatiuam. Inter quas eſt hęc differentia, quod uis teſtificatiua eſt iuramento eſſentialis. Nã iurare eſt Deum in teſtem inuocare. Et hæc uis teſtificatiua indifferenter ſe habet ad quamcunque mãm: qm̃ reſpicit directè id, quod eſt teſtificabile, qđ eſt quodcunque uerum, in quacunque materia ſit. Vñ uis teſtificatiua ꝑtinet ad intellectum, & cognitionem teſtis cuius eſt obiectum uerum: & propterea ſit iniuria directè Deo ſi inuocatur teſtis mendacij: quoniam aut attribuitur Deo quòd ignoret ueritatem, aut quòd ſciendo uerum, abutitur uel ſcientia ſua mentiendo, ꝑ hoc, quòd atteſtaretur pro mendacio tãquàm uero. Et ex hoc patet, quòd uis teſtificatiua in iuramento neceſſario fert ſecum uim obligatiuã iurãtis ad ueritatem dicti, ad quod Deum teſtem inducit ſiue locutio ſit de præterito, ſiue de pñti, ſiue de futuro: ſiue de bono, ſiue de malo. Manifeſtè ſiquidem iniuriã faceret mentiens teſtimonio diuino, ut deductum eſt. Et finis ꝓprius iuri, qui eſt confirmatio dicti humani, quo ad ueritatem tolleretur, & ꝓpterea eſſet peccatum mortale: ſed præter hanc obligationem ad ueritatem locutionis, quæ eſt proxima, materia iuramenti conſurgit, ſed non ſemper, & neceſſario, ſed qñque iuxta materiam locutionis una alia obligatio in iurãte. ſ. obligatio ad uerificãdum qđ dicitur. Et hoc non habet locum

Sermo. 28. & 30. non remote à prin. to. 10

Q. 89. ar. 1.

Porrecta p retum.

521

1. 2. q. 99. ar. 4. prȩcipue.

Sup. q. 70. art. 4. cor.

Et 3. d. 10. ar. 5. q. 1

* In Decr. l. 2. tit. 24. c. 15.

periurãdo facit qđ melius eſt, ſicut cum qs iurauit ſe non intraturum religionē, vel q̃cũq; opa virtuoſe non facturũ. ergo non oē periurium eſt peccatũ.

¶ 3 Pręt. Ille q iurat facere alterius volũtatē, niſi h eã faciat, vr̃ incurrere piuriũ: ſed qñq; pōt contingere q̃ nō peccat, ſi eius nō impleat voluntatē, puta, cũ ꝑcipit ei aliqd nimis durũ, & importabile. ergo vr̃ q̃ nō omne periurium ſit peccatum.

¶ 4 Pręt. Iurm̃ ꝓmiſſorium ſe h extēdit ad futura, ſicut aſſertoriũ ad ꝑterita, & pñtia: ſed pōt cõtingere q̃ tollatur obligatio iuramēti ꝑ aliqd, qđ in futurum emergat, ſicut cũ aliqua ciuitas iurat ſe aliqđ ſeruaturã, & poſtea ſuꝑueniũt noui ciues, q illud non iurauerunt: vel cũ canonicus aliqs iurat ſtatuta Eccleſiæ alicuius ſe ſeruaturum; poſtmodũ aliqua fiũt de nouo. ergo vr̃ q̃ iſte qui tranſgredit̃ iuramentum, non peccet.

SED CŌTRA eſt, qđ Aug. * dicit i ſermone de verbis Apoſt. Iacobi de piurio loquēs. Videtis, q̃ iſta deteſtãda ſit belua, & de reb. humanis exterminãda.

RESP. Dicēdũ, q̃ ſicut ſ. dcm̃ * eſt, iurare eſt Deũ teſtē inuocare. Pertinet aũt ad Dei irreuerētiã, q̃ aliqs eũ teſtē inuocet falſitatis: quia ꝑ hoc dat intelligere vel q̃ De⁹ veritatē nō cognoſcat, vel q̃ falſitatē teſtificari velit. Et iō m piuriũ manifeſtè eſt pctm̃ religioni cõtrariũ, cuius eſt Deo reuerentiã exhibere. n

AD PRIMVM ergo dicendũ, q̃ ille qui iurat ſe facturũ aliqd illicitum, iurando incurrit piurium ꝑp defectum iuſtitiæ: ſed ſi non impleat quod iurauit, in hoc periurium non incurrit, quia hoc non erat tale quid, quod ſub iuro cadere poſſet.

AD II. dicendum, q̃ ille q iurat ſe non intraturum religionē, vel non daturum eleemoſynam, vel aliquid hmõi, iurãdo periurium incurrit ꝑp defectũ iudicij. Et iō qñ facit id qđ melius eſt, non eſt periurium, ſed B periurio contrarium. Cõtrariũ enim eius quod facit, ſub iuramento cadere non poterat.

AD III. dicēdum, q̃ cũ aliqs iurat, vel ꝓmittit ſe facturũ voluntatē alterius, intelligēda eſt debita cõditio, ſi. ſ. id, qđ ei mãdatur, licitũ ſit & honeſtum, & portabile, ſiuè moderatum.

AD IIII. dicendũ, q̃ qa iurm̃ eſt actio ꝑſonalis, ille q de nouo fit ciuis alicui⁹ ciuitatis, nō C obligat̃ quaſi iuro ad obſeruanda illa, q̃ ciuitas ſeruaturam iurauit: tñ tenetur ex quadã fidelitate, ex qua obligat̃, vt ſicut ſit ſocius bonorũ ciuitatis, ita ẽt fiat particeps onerum. Canonicus verò qui iurat ſe ſeruaturum ſtatuta edita in aliquo collegio, non tenetur ex iuro ad ſeruãdum futura, niſi intenderit ſe obligare ad oia ſtatuta ꝑterita, & futura: tenetur tñ ea D ſeruare ex ipſa vi ſtatutorum, quæ habent coactiuam virtutem, vt ex ſupradictis habetur.

ARTICVLVS III.

Vtrum omne periurium ſit peccatum mortale.

AD TERTIVM ſic ꝓcedit̃. Vr̃ q̃ nō oē piuriũ ſit peccatum mortale. Dr̃. n. * extra, de E iureiur. in ea quæſtio, quæ ponitur, An à ſacramenti vinculo abſoluantur, qui illud inuiti pro vita, & rebus ſeruandis fecerunt. Nihil aliud arbitramur, q̃ q̃ anteceſſores nr̃i Ro-

mani Pontifices arbitrati fuiſſe noſcunť, qui tales à iurī nexibus [h] abſoluerunt. Cęterum ut agatur conſultius, & auferatur materia deierãdi, nõ eis ita expreſsè dicať, ut iura non ſeruēt, ſed ſi ea nõ attēderint, nõ ob hoc ſunt tãq̃ ꝓ[h] mortali crimine puniēdi. non ergo omne periurium eſt pctm̃ mortale. G

Refert 22. q.1.c. Si aliqua cauſa.
¶ 2 Præt. Sicut Chryſo. * dicit. [h] Maius eſt iurare per Deum, q̃ per Euangelium: ſed non [h] ſp peccat mortaliter, qui per Dñe iurat aliquod falſum, puta ſi ex ioco, uel lapſu linguæ aliquis tali iuro in cõi ſermone utať. ergo nec etiam ſi aliquis frangat iuramentum, quod ſolemniter per Euangelium iurat, ſemper erit peccatũ mortale. H

6.q.1.cap. Infames.
¶ 3 Præt. Scd̃m iura, ꝓpter [h] periurium aliqs incurrit infamiã, ut hr̃ * 6.q.c. Infames. non aũt uř ꝙ propter quodlibet periurium aliquis infamiã incurrat, ſicut dicitur de aſſertorio iuro uiolato per periurium. ergo uidetur quòd non omne periurium ſit peccatum mortale.

D.1012.
Sed contra. Oẽ [d] peccatum, quod contrariať præcepto diuino, eſt pctm̃ mortale: I ſed periurium contrariať p̃cepto diuino. dr̃ enim Leuit. 19. Non periurabis in noĩe meo. ergo eſt peccatum mortale.

Li.1. Poſte. tex.5. non mulium, I ſine. to.1.
Respon. Dicendum, ꝙ ſm̃ doctrinam * Philoſophi, Propter qď unũquodq; tale, illud magis. Videmus autẽ quòd ea q̃ ex ſe ſunt pctã uenialia, uel ẽt bona ex gñe, ſi in cõtẽptum Dei fiãt, ſunt pctã mortalia. Vñ multò magis quicqd eſt, qď de ſui rõne ꝑtinet ad ꝯtẽptũ Dei, eſt pctm̃ mortale: ꝑiuriũ aũt de ſui rõne importat contemptũ Dei. ex hoc.n. hẽt rõnem culpę vt dcm̃ * eſt, qa ad irreuerẽtiam Dei ꝑtinet. Vnde manifeſtum eſt, quòd periurium, ex ſui ratione, eſt peccatum mortale.

Ad primum ergo dicẽdũ, ꝙ ſicut ſ. dictũ * eſt, coactio nõ aufert iuro ꝓmiſſorio vim obligãdi, reſpectu eius, qď licitè fieri põt: & iõ ſi aliqs non impleat qď coactus iurauit, nihilomin⁹ periurium incurrit, & mortaliter peccat. Põt tñ ꝑ authoritatẽ sũmi Põtificis ab obligatiõe iurī abſolui, p̃ſertim ſi coactus fuerit tali metu, qui cadere poſſet i cõſtãtẽ virũ. Qď aũt dr̃, ꝙ tales nõ ſunt puniendi tamq̃ ꝓ mortali crimine, nõ hoc iõ dr̃, quia nõ peccẽt mortaliter: ſed quia pęna eis minor infligitur.

Ad II. dicendũ, ꝙ ille qui iocosè periurat, nõ euitat diuinã irreuerentiã, ſed quantũ ad aliqd magis auget: & iõ nõ excuſať à peccato mortali. Ille aũt qui ex lapſu linguæ falſum iurat, ſi quidem aduertat ſe iurare, & falſum eſſe qď iurat, non excuſatur à pctõ mortali, ſicut nec à Dei ꝯtẽptu. Si aũt hoc nõ aduertat, nõ vř hr̃e intentionẽ iurandi: & iõ à crimine ꝑiurij excuſatur. Eſt ergo grauius peccatum, ſi quis ſolemniter iuret per Euãgelium, q̃ ſi per Deum

---

locũ niſi in locutione promiſſoria materiæ licitæ. Nec uis iſta obligatoria à vi teſtificatiua ſcd̃m eſſentiã, ſed ſcd̃m effectum: qm̃ vis obligatoria ad veritatẽ futuræ executionis conſiſtit in hoc, ꝙ Deus inuocať teſtis futuræ veritatis. Sed quia materia futurę veritatis qñq; in qua eſt, & diuinum teſtimonium non debet eſſe vinculũ iniquitatis: iõ vis hæc obligatoria ad verificãdum futurum, nullũ habet effectum, qñ non habet mãm capacẽ. Prima aũt vis ſp hẽt ſuũ effectum in quacunque materia fiat. Ex his ãt patet, ꝙ iurm̃ duplicem firmitatem dicto humano p̃ſtat. ſ. firmitatem veritatis nunc, & firmitatẽ obligationis ad verificandũ futurum. Primã dat ex vi teſtificatiua ſimpliciter, & abſolutè: ſcd̃am dat in tali materia. ſ. ꝓmiſſoria. Et ſiquidẽ iurm̃ induceretur ſimpliciter, & abſolutè ad cõſtituendã utranq; firmitatẽ, ſicut eſt mortale apponere iurm̃ materiæ non confirmabili, quo ad veritatem. ſ. mendacio, vt cũ mendaciũ iuro firmať: ita eſſet mortale apponere iurm̃ ꝓmiſſioni iuro non cõfirmabili quo ad obligationem, vt cum qs iurat facere illicitũ, aut non facere bonũ ſupererogationis, qm̃ vtrobiq; tollerentur finis iurī, ibi firmitas veritatis: hic firmitas obligationis. Et ꝑp hanc rõnem iudicari vř periuriũ, qñ quis iurat facere malum, aut omittere bonum ſupererogationis. Sed iurm̃ cum nihil aliud ſit q̃ Deum in teſtem inducere, & conſtet ꝙ teſtes non inducunť ad uinculum obligationis inducendum, ſed ad teſtimonium perhibendum veritati, & non ad aliud in quacunque materia ſit, & reſpectu cuiuſcunq; dræ t̃pis, ꝯñs eſt, ꝙ ſola confirmatio dicti humani quo ad ueritatẽ, ſit finis inductionis Dei in teſtẽ: ac ꝑ hoc falſitas dicti humani ſola ꝯrieť veritati, & eius firmitati, tollatq; finẽ iuri. Confirmatio ãt obligationis ꝓmiſſoriæ in iurante, non eſt finis ꝓpri⁹ iurī, ſed ꝯñs ad ipſum iurm̃ in materia diſpoſita. Et ꝑpea licèt nonnulla irreuerentia ſit apponere iurm̃ materiæ eius remotæ hñti repugnantiã reſpectu firmitatis, obligationis, ac ꝑ hoc impedienti eã, q̃ ſequereť ex iuro firmitatem obligationis: quia tñ materia ꝓxima iuri, q̃ eſt oro vera, eſt materia non repugnans, non tollitur finis ꝓprius iurī: quia uerè confirmatur humanum dictum, quo ad ueritatem p̃ſitem & futurum, q̃tum eſt ex intentione inuocãtis Deum in teſtem vtriuſq; ueritatis, & De⁹ verè p̃t utriuſq; teſtis eſſe: q̃uis non inferat inuocatio iſta uinculum in iurante ad uerificandum futurum. Et ideo non eſt periurij ſpecies, niſi ſit mendaciũ iuro firmatum. Atteſtať autẽ huic doctrinę, qm̃ pro diffinitione periurij communiter acceptať, quòd eſt mendacium iuro firmatum, & ex 3. ſent. diſtin. 39. Nec author docet hic oppoſitum: qm̃ author expreſsè in art. 1. periurium fal F ſicatẽ conſtituit. Et in ſcd̃o pctm̃ ꝑiurij cõtra reuerentiã diuinã decernit ꝑp falſitatem orõnis, vt patet ex rõne, quã affert. ſ. ꝙ vel De⁹ veritatem non cognoſcat, uel falſitatem teſtificari velit. Et ꝑpea in 3. ar. dicit, ꝙ omne ꝑiuriũ eſt mortale. Intendit ſiqdem author de periurio ſimpliciter, & abſolutè, qď eſt mendacium iuro firmatũ cui deeſt veritas: & nõ de periurio ſcd̃m qd, qď eſt ꝑiurium ex defectu iudicij, aut iuſtitiæ. In cuius ſignũ author in artic. 2. in rñſione ad primũ dicit, Qui iurat ſe facturũ aliqd illicitũ, incurrit ꝑiuriũ ꝑp defectũ iuſtitiæ. Et nõ dicit abſolutè, icurrit ꝑiuriũ, ſed cũ illa additione, ꝑp defectũ iuſtitię. Et ſimiliter dicit in rñſione ad ſcd̃m de iurãte ſup ꝓmiſſione indiſcreta, ꝙ icurrit ꝑiuriũ ꝑp defectum iudicij. Et nõ dixit abſolutè, incurrit ꝑiuriũ. Art. præc.

Q.89. art. 7. ad 3.

In ar. 2. not. diligẽter rñſionẽ ad tertiũ, Quõ interpretanda ſunt iura, & obligationes ad mãdatũ alteri⁹ ſubeundũ. Et diligentiſſimè in rñſione ad quartũ illam regulã, Iurm̃ ẽ actio pſonalis: qm̃ ex hoc ſeqř ꝙ nõ tranſit in ſecundam pſonã. Et ꝑpea licet hæres teneať ſoluere debitũ, qď pr̃ iurauit ſoluere, nõ tñ teneť ex iuro, ſed qa hęres. Et ſimiliter ſi ꝓcurator iurauit in cã aliqua, licet principalis teneať qa p̃cipalis, nõ tñ teneť ex vi iuri facti à ſuo ꝓcuratore. Et ſimiliter ſi ẽ p̃latus, aut qdcunq; aliud officium, aut õnis dignitas hẽat iura annexa, videlicet, ꝙ acceptãs hoc, ẽ obligat⁹ ad hoc & illud, & cõſueuit firmari obligatio iuro, ſi aliqs abſq; iuro acceptet, nõ teneť ad illa ex iuro prædeceſſorum. Et ſi non eſſet aliud vinculum obligãs ad illa niſi iurm̃, eſſet oĩno liber ab il- K lis obligationibus talis perſona: ſed ſi eſt aliud vinculum obligans officium, ſeu dignitatem, puta, vinculum ſtatuti, aut contractus, rõne hm̃õi vinculi teneret̃ ſeruare ille, q nõ iurauit. Et hæc dicta ſunt, vt facilius ſimilia decernanť. Non ſis tñ ita rudis, vt ſic accipias iurm̃ eſſe actionẽ pſonalẽ, ꝙ nullo pacto poſſit exhiberi per alium: qm̃ conſtat, ꝙ contrahere matrimoniũ eſt non minus actio perſonalis, & tamen poteſt per alium contrahi per verba de præſenti: ſed intellige, ꝙ ſicut in coniugio contrahendo facit quis actionem perſonalem alterius, dicendo, Ego nomine Martini accipio te in coniugem: ita in iuramẽto põt dicere, Ego nomine Martini iuro ſic fuiſſe, vel eſſe, vel fore: & tunc ille ſolus, cuius nomine iuratur, tenetur ex vi iuramenti. Qui autem eſt miniſter, ſeũ procurator ad ſic iurãdum, in nullo tenetur, ſi bona fide iurauit, vt ſibi commiſſum eſt ſiue aſſertoriè, ſiue promiſſoriè: ſicut de procuratore ad contrahendum matrimonium patet.

In art. 3. in rñſione ad primum, eſſet tractanda queſtio, de iuramento coacto, niſi tractata fuiſſet ſuperius in q. 89. art. 7.

¶In reſponſione ad 3. ibidem nota, ꝙ cum q non aduertit ſe iurare, excuſat author a mortali tanq̃ nõ exercentem iuſm vt actum humanum: ſed ſi quis pp continuam iurandi conſuetudinem tam vere, q̃ falsò in cõi locutione non aduertit, non excuſaẽ a mortali: quia inaduertentia excuſans periurium, oportet ꝙ ſit cã periurij, hoc eſt, ꝙ ſi aduerteret ſe periurare, non periuraret. In iſtis autem ſic aſſuetis, vt dictum eſt, inaduertentia nõ eſt cã periurij, ſed ſolùm concomitans periurium: nihil enim minus periuraret ſi aduerteret. Concomitãs autem inaduertẽtia non excuſat, ſicut nec ignorantia, vt patet ex 3. Ethic.

in cõi ſermone iuret tum pp ſcandalum, tum pp maiorẽ deliberationẽ: quibus æqualiter hinc inde penſatis, grauius eſt ſi qs per Deum iurãs periuret, q̃ ſi periuret iurãs p Euãgeliũ.

Ad III dicẽdũ, ꝙ nõ pp qdlibet pctũ mortale aliquis in famis efficiẽ ipſo iure. Vñ nõ ſeqtur, ſi ille, q iurat falſum iuro aſſertorio nõ eſt iſamis ipſo iure, ſed ſolum per ſnĩam diffinitiuã latã cõtra eum i accuſatione, ꝙ pp hoc nõ peccet mortaliter. Ideo autẽ magis reputaẽ infamis ipſo iure, q frangit iuſm ꝓmiſſorium ſolẽniter factum: qa in eius ptãte remanet, poſtquàm iurauit, vt det ſuo iuramento veritatem, quod non cõtingit in iuramento aſſertorio.

Porrecta 3 totum.

SVP. QV. XCVIII. ART. IIII.

522 3. diſt. 39. ar. 5. q. 2.

IN art. 4. in reſpõne ad 4. nota, ꝙ q̃uis liceat vti iuro iurantis per falſos deos, non tñ licet inducere etiã paratum ad iurandũ per falſos deos. Et idẽ eſt iudicium de quocunq; alio crimine, videlicet, ꝙ non licet aliquem, quantũcunque paratum ad crimen prouocare, aut incitate ad illud. Et omnium vna eſt communis ratio: quia digni ſunt morte non ſolum qui faciũt mala, ſed etiam qui conſentiunt facientibus. Et idem eſt de cooperatoribus ad malum iudicium.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum peccet ille, qui iniungit iuramentum ei, qui periurat.

AD QVARTVM ſic proceditur. Vr̃ ꝙ ille peccet, q iniungit iuſm ei qui periurat. [h] Aut. n. ſcit eum verum iurare, aut falſum. Si ſcit eum verum iurare, ꝓ nihilo ei iuſm iniungit: ſi autem credit eum falſum iurare, quantum eſt de ſe inducit eum ad peccandum. ergo vr̃ ꝙ nullo modo debeat quis alicui iuramentum iniungere.

¶2 Præ. Minus eſt accipere iuſm ab aliquo, q̃ iuſm iniungere alicui: ſed recipere iuſm ab aliquo non [h] ur̃ eſſe licitum, & p̃cipuè ſi piuret, qa in hoc ur̃ cõſentire peccato. ergo ur̃ ꝙ multò minus liceat exigere iuſm ab aliquo, q piurat.

¶3 Præt. Dr̃ Leu. 5. Si peccauerit aĩa, & audierit uocem iurãtis falſum, teſtiſq; fuerit, ꝙ ipſe uidit, aut cõſcius eſt, niſi [h] indicauerit, portabit iniquitatẽ ſuã: ex quo ur̃ ꝙ aliqs ſciẽs aliquẽ iurare falsũ, teneaẽ eũ accuſare. nõ igiẽ licet ab eo exigere iuſm.

Sed contra. Sicut peccat ille q falſum iurat, ita ille q p falſos deos iurat, vt Aug.* dicit ad Public. ergo licet iuſm exigere ab eo q falſum iurat.

Epiſ. 54. & 154. non lõge a pri. to. 2

Resp. dicẽdum, ꝙ circa eum qui exigit ab alio iuſm, diſtinguendum vr̃. Aut. n. exigit iuſm ꝓ ſeipſo ꝓpria ſponte, aut exigit iuſm ꝓ alio ex neceſſitate officij ſibi commiſſi. Et ſi quidem aliquis ꝓ ſeipſo exigit iuſm tanq̃ perſona priuata, diſtinguendum vr̃, vt Aug.* dicit in ſerm. de periuriis. [m] Si. n. neſcit eum iuraturum falſum, & ideo dicit: Iura mihi, vt fides ei ſit, non eſt peccatum, tñ eſt humana tentatio [n], quia. ſ. ꝓcedit ex quadã infirmitate, qua hõ dubitat alium eſſe verum dicturum. Et hoc

Ser. 28. de ver. Apoſt. in vlt. col. to. 10

A eſt illud iuſm, de quo Dñs dicit Matt. 5. Quod amplius eſt, a malo eſt. [P] Si autem ſcit [d] eum feciſſe. ſ. ꝓrium eius qď iurat, & cogit eum iurare, homicida eſt. [q] Ille. n. de ſuo periurio ſe interimit ſed iſte manum interficientis impreſſit. [f] Si autem aliqs exigat iuſm tanq̃ perſona publica, ſ͞m ꝙ exigit ordo iuris ad petitionem alterius, non vr̃ eſſe in culpa, ſi ipſe iuramẽtum exigat ſiue ſciat eum falſum iurare, ſiue uerum: [t] quia non videtur ille exigere, ſed ille, ad cuius inſtantiam exigit.

Concl. p D. Sco.

Concl. ſ

Ad primvm ergo dicendum, ꝙ obiectio illa ꝓcedit, qñ ꝓ ſe aliqs exigit iuſm, & tñ non ſemper B ſcit eum iurare verum, vel falſum: ſed qñq; dubitat de facto, & credit eum verum iuraturũ, & tunc ad maiorem certitudinem exigit iuramentum.

Ad II dicendum, ꝙ ſicut* Aug. dicit ad Public. q̃uis dictum ſit, ne iuremus, nunq̃ tñ me in ſcripturis ſanctis legiſſe memini, ne ab aliquo iurationẽ accipiamus. Vnde ille qui iurationem recipit, non peccat: niſi fortè quando propria ſponte ad iurandum cogit eum, quem ſcit falſum iuraturum.

Epiſt. 154. ante med. to. 2

Ad III. dicendum, ꝙ ſicut* Aug. dicit, Moyſes non expreſſit in prædicta authoritate, cui ſit indicãdum periurium alterius: & ideo intelligitur ꝙ C debeat indicari talibus, qui magis pñt prodeſſe, q̃ obeſſe periuro. Similiter ẽt non expreſſit, quo ordine dẽat manifeſtari: & iõ vr̃ ſeruãdus ordo euãgelicus, ſi ſit peccatũ periurij occultum, & p̃cipuè qñ non vergit in detrimentum alterius: qa in tali caſu nõ hr̃et locũ ordo euangelicus vt s.* dcñ eſt.

In lib. q. ſu per Leuit. q. 1. to. 4

Q. 33. ar. 7 & 8. & q. 68. art. 1.

Ad IIII dicendum, ꝙ licet malo vti pp bonũ, ſicut & Deus vtitur, non tñ licet aliquem ad malũ inducere. Vñ licet eius, qui per falſos deos iurare paratus eſt, iuſm recipere, non tñ licet eum inducere ad hoc, ꝙ per falſos deos iuret. Alia tñ ratio vr̃ eſſe in eo, qui per verum Deum falſum iurat: qa D in tali iuro deeſt bonum fidei, qua vtitur aliquis in iuramento illius, qui verum per falſos deos iurat. Vnde* Aug. dicit ad Publicolam. Vnde in iuro eius, qui falſum per verum Deum iurat, non videtur eſſe aliquod bonum, quod uti liceat.

Epiſt. 154. non long. a princip. to. 2.

QVÆSTIO XCIX.

De ſacrilegio, in quatuor articulos diuiſa.

DEINDE conſiderandum eſt de uitiis ad religioſitatem pertinentibus, quibus reb. ſacris irreuerentia exhibetur. Et primò, de ſacrilegio. Secundò, de ſymonia.

E Circa primum quæruntur quatuor.

¶Primò, quid ſit ſacrilegium.

¶Secundò, Vtrum ſit ſpeciale peccatum.

¶Tertiò, De ſpeciebus ſacrilegij.

¶Quartò, De pœna ſacrilegij.

ARTICVLVS I.

Vtrum ſacrilegium ſit ſacræ rei violatio.

AD PRIMVM ſic procediẽ. Vr̃ ꝙ ſacrilegium nõ ſit ſacræ rei uiolatio. Dr̃. n.* 17. q. 4. Committunt [h] ſacrilegium, q

SVP. QVÆST. XCIX.

Porrecta p totum.

523 Inf. art. 2. ad 3. & q. 154. ar. ro ad 3. * 17. q. 4. c. Si qs ſuadente.

IN q. 99. multa occurrit dubia ſimul monenda, & tractanda. Primum eſt, circa quod quid eſt ſacrilegij. Nã definitio iſta, ſ. rei ſacræ violatio, hoc

de principis iudicio diſputāt; dubitantes an is dignus ſit honore, quem princeps elegerit: ſed hoc ad nullā rem ſacrā ptinere vr̄. ergo ſacrilegium non īportat ſacræ rei violationem.

¶ 2 Pręt. Ibidem* ſubdit̄, ꝙ ſi qs pmiſerit Iudæos[h] officia publica exercere, velut ī ſacrilegum excōicatio proferat̄: ſed officia publica non vñr ad aliquod ſacrum pertinere. ergo vr̄ quòd ſacrilegium non importet violationem alicuius ſacri.

G ¶ 3 Pręt. Maior eſt virtus Dei, q̄ virtus hominis: ſed res ſacræ a Deo ſanctitatem obtinent. ergo non poſſunt per homines[h] violari. & ita ſacrilegium non videtur eſſe ſacræ rei violatio.

Sed contra eſt, ꝙ* Iſid. dicit in lib. Ety. ꝙ ſacrilegus dr̄ ab eo, ꝙ ſacra legit, i. furatur.

H Resp. Dicendum, ꝙ ſicut ex ſ.* dictis patet, ſacrum dr̄ aliqd ex eo, ꝙ ad diuinum cultum ordinatur. Sicut autem ex eo ꝙ aliquid ordinatur in finem bonum, ſortitur rōnem boni: ita etiam ex hoc ꝙ aliquid deputatur ad cultum Dei, efficit̄ quoddam diuinum, & ſic ei quædā reuerentia debet̄, q̄ refertur in Deum. Et ideo[m] oē illud, qd̄ ad irreuerentiā rerū ſacrarum pertinet, ad iniuriam Dei pertinet, & habet ſacrilegij rōem.[n]

I Ad primum ergo dicendum, ꝙ ſm̄* Philo. in 1. Eth. bonum cōe gentis, eſt quoddā diuinum: & iō antiquitus rectores rei publicę, diuini vocabantur, quaſi diuinæ prouidentiæ miniſtri, ſm̄ illud Sap. 6. Cum eſſetis miniſtri regni illius, nō rectè iudicaſtis. Et ſic per quandā noīs extenſionem illud, qd̄ ptinet ad irreuerētiā pricipis. ſ. diſputare de eius iudicio, an oporteat eū ſeq, ſm̄ quandam ſimilitudinem ſacrilegium dr̄.

K Ad II dicendum, ꝙ populus Chriſtianus per fidem, & ſacra Chr̄i ſanctificatus eſt, ſm̄ illud 1. ad Cor. 6. Sed abluti eſtis, ſed ſāctificati eſtis. Et iō 1. Pe. 2. dr̄: Vos eſtis genus electum, regale ſacerdotium, gens ſācta, populus acquiſitionis: & ideo id qd̄ fit in iniuriā populi Chr̄iani, ſ. ꝙ infideles ei prefician̄t, pertinet ad irreuerentiam ſacræ rei. Vñ rōnabiliter ſacrilegium dr̄.

Ad III. dicēdum, ꝙ violatio hic large dr̄ q̄cunq; irreuerentia, vel exhonoratio. Sicut aūt honor eſt in honorante, nō āt ī eo q honoratur, vt dr̄ in* 1. Eth. ita ēt irreuerentia eſt in eo q irreuerenter ſe hēt, q̄uis ēt nihil noceat ei, cui irreuerentiā exhibet. Quātū ergo ē in ipſo rē ſacrā violat, licet illa ī ſe n̄ violet̄.

Articulus II.

Vtrum ſacrilegium ſit peccatum ſpeciale.

Nic. de Nyſſ. tr. 3. p. 3. pc. 3. q. 7.

Ad ſecundum ſic proceditur. Vr̄ ꝙ ſacrilegium non ſit peccatum ſpeciale. Dr̄. n.* 17 q. 4. Committunt ſacrilegium, q in diuinæ[h] legis ſanctitatē aut neſciendo cōmittunt, aut negligēdo violāt & offendūt: ſed hoc fit ꝑ oē pctm̄. nā pctm̄ eſt dcm̄, vel fcm̄, vel concupitū contra legem Dei, vt* Aug. dicit 22. contra Fauſtum. ergo ſacrilegium eſt gn̄ale peccatum.

¶ 2 Præt. Nullum ſpāle pctm̄ cōtinet̄ ſub[h] diuerſis gn̄ib. peccatorum: ſed ſacrilegiū ſub diuerſis gn̄ib. peccatorum continet̄, puta, ſub homicidio, ſi qs ſacerdotē occidat: ſub luxuria, ſi qs virginē ſacratā violet, vel q̄cūq; mulierē ī loco ſacro: ſub furto, ſi qs rē ſacrā furat° fuerit. ergo ſacrilegiū n̄ ē ſpāle pctm̄.

¶ 3 Præ. Omne ſpāle pctm̄ inuenit̄[h] diſtinctum ab aliis peccatis, vt de iniuſtitia ſpāli* Phil. dicit in 5. Eth. ſed ſacrilegium non vr̄ inueniri abſq; aliis peccatis, ſed qn̄q; cōiungit̄ furto, qn̄q; homicidio, vt* dcm̄ eſt. nō ergo eſt ſpeciale peccatum.

Sed cōtra eſt, ꝙ opponit̄ ſpāli virtuti. ſ. religioni, ad quā ptinet reuereri Deū, & diuina. ergo ſacrilegiū eſt ſpāle pctm̄.

Resp. dicendum, ꝙ vbicūq; inuenitur ſpālis rō deformitatis, ibi neceſſe eſt ꝙ ſit ſpeciale pctm̄: qa ſpecies cuiuslibet rei præcipuè attēdit̄ ſm̄ rōem formalem ipſius, nō aūt ſm̄ mām, vel ſubiectū. In[m] ſacrilegio autem inuenitur ſpecialis rō deformitatis, qua. ſ. violatur res ſacra per aliquā irreuerentiā:

---

hoc eſt, irreuerentia, multò plus ſe extendit, q̄ ſacrilegium. Symoniacus nāq; emēdo, vel vendendo ſacra, & hmōi, manifeſtè iniuriat̄: & tñ non ſacrilegus, ſed ſymoniacus dr̄. Rurſum cuiuslibet voti violator rei ſacræ, hoc eſt, ad diuinum cultum ordinatæ per ipſum votum iniuriam facit, & tñ non eſt ſacrilegium omittere ieiunium votiuum. (...q. 1. c. ...ſtituit, a med.)

¶ Secundum eſt, ꝙ in lr̄a in rn̄ſione ad primum 2. art. aſſerit ſacrilegium eſſe, ſi quis peruertat verba diuinæ legis. Et tñ in 3. artic. non inuenitur locus, in quo diuina lex ponatur inter res ſacras, vt patet diſcurrēti perſonas, loca, & res ibi enumeratas. (Li. 10. Etymol. c. 18. incipit: Sapiens; cit. med.)

¶ Tertium eſt, ꝙ in litera tertij art. exprimuntur tres ſacrilegij ſpecies, & gradus earum. Et dr̄ in rn̄ſione ad primum, ꝙ eſt ibi diuerſitas formalis, q tñ non explicat̄. nec apparet maior diuerſitas inter illas ſpecies, q̄ inter gradus vnius ſpeciei, puta, inter iniuriam Euchariſtiæ. & furtum vnius agni, q eſſet eccleſiæ. (Q. 81. ar. 5 & 1. 2. q. 101. art. 4.)

¶ Quartum eſt, ꝙ percuſſio Monialis, & ſtuprum eiuſdem, ſint eiuſdem ſpeciei in genere ſacrilegij, vt in rn̄ſione ad ſcd̄m tertij art. dr̄, cum ſanctitas alia ratione ſit vtrobique, quia ratione voti eſt dicata caſtitas, & ratione eccleſiaſticæ mācipationis ſit libera a verberē. (Lib. 1. Eth. c. 2. in fine to. 3)

¶ Quintum eſt, in quo conſiſtit agere directè cōtra ſanctitatem alicuius loci, perſonę, vel rei, vt propriè ſacrilegium ſit, vt in rn̄ſione ad tertium tertij art. dicitur.

¶ Sextum, an ſacrilegium, quod committitur cōtra ſacrm̄ Euchariſtiæ ſit grauiſſimum inter oīa ſacrilegia ſimpliciter, an īter oīa ſacrilegia tertiæ ſpeciei. Et eſt ratio dubij, qa qūo hoc intelligitur in lr̄a tertij ar. in corpore, non explicatur.

¶ Septimum eſt, an ꝑcutiēs Euchariſtiam, committat ſacrilegiū excommunicatum ab Eccleſia, ita quod ſit excommunicatus? Et eſt ratio dubij; quia hinc apparet ꝙ ſic: quia violentas manus ingerit corpori ſummi ſacerdotis, qd̄ in Euchariſtia eſt. Et ſi dicatur, ꝙ violētia non pertingit ad corpus Ieſu Chriſti, ſed ad ſpecies tm̄ ſacramentales, non obſtat hoc: quia percutiens clericū, ēt ſi percuſſio non pertingat ad corpus, ſed ad veſtem, quam indutus actualiter eſt, proculdubio excōicatus eſt. Sic autem eſt in propoſito: qm̄ corpus Chriſti velatum ſpecie ſacramentali, attingitur in ſuo velamine quaſi ſua veſte. ergo. (14. 1. c. 5. parum ante med. tomo 5.) (Porrecta ...) 524

¶ In oppoſitum autē eſt, quia rapiens Euchariſtiam non eſt excommunicatus. ergo nec percutiens. Conſequentia eſt euidēs, quia vtrobiq; eſt violenta manus in Euchariſtiam. Antecedens autem ab omnibus conceditur. ergo. (17. q. 4. c. Siquis ſuadente, a med.)

¶ Ad euidentiam horum ſciendum eſt, ꝙ cum ſacrilegium ſit vitium oppoſitum religioni, quæ eſt pars iuſtitiæ, vtpote Deo debitum cultum reddens, conſiderandum eſt, ſicut vitia oppoſita iuſtitiæ, ita vt quēadmodū diſtinguuntur penès iuſtitiam commutationes uoluntariæ, puta, emere, vendere, mutuare, &c. ab inuoluntariis, puta, furto, rapina, &c. & alia ſunt vitia circa has, alia circa illas; ſic in vitiis religioni oppoſitis inueniri oportet, quòd quędam irreuerentię, violationes, & iniuriæ ſunt circa ſacra per modū commutationum voluntarium, vt in ſymonia contingit. Et propterea in emptione, & venditione dicitur conſiſtere quædam per modum commutationū inuoluntariarum, vt contingit in ſacrilegio. Et propterea in violatione rei ſacræ, dicitur conſiſtere. Sonat enim violatio illationem iniurioſā, vt patet. Propter qd̄ ſymonia, & ſacrilegiū, licèt conueniant in hoc ꝙ in relatione ad res ſacras vtrumq; iniuriam illis facit, in rela- (Lib. 22. ca. 27. in principio. to. 6) (Lib. 5. c. 2. to. 5) (Arg. 2. huius art.) (Concl. ...)

& ideò eſt ſpāle peccatum, & oppoṅit religioni ⁿ. Sicut.n.* Damaſ. dicit in lib. 4. Purpura, regale indumentum facta, honorať & glorificať, & ſi qs hāc ꝑforauerit, morte dānať, quaſi contra regem agens; ita etiam ſi quis rem ſacrā violat, ex hoc ipſo cōtra Dei reuerentiā agit, & ſic ꝑ irreligioſitatem peccat.

AD PRIMVM ergo dicendū ꝙ illi dñr ſacrilegium ī diuinæ legis ſanctitatem cōmittere, q legem Dei impugnāt. Sicut hæretici & blaſphemi, qui ex hoc ꝙ Deo non credunt, incurrunt infidelitatis peccatum: ex hoc verò ꝙ diuinæ legis verba peruertunt, ſacrilegium incurrūt.

AD II dicendum, ꝙ nihil ꝓhibet vnā ſpālem rōem peccati in plurib. peccatorum gñib. inueniri, ſm ꝙ diuerſa peccata ad finem vnius peccati ordinanť, ꝓut ēt in virtutib. apparet, q b. imperať ab vna virtute. Et hoc mō quocunq; gñe peccati aliqs faciat contra reuerentiā debitā ſacris rebus, ſacrilegiū formaliter cōmittit, licèt materialiter ſint ibi diuerſa gña peccatorū.

AD III dcm̄, ꝙ ſacrilegium interdū inueniť ſeparatum ab aliis peccatis, eo ꝙ act⁹ non hēt aliā deformitatē, niſi q a res ſacra violať, puta, ſi q s iudex capiat aliquē de loco ſacro, quē ī aliis locis licitè capere poſſet.

ARTICVLVS III.

Vtrum ſpecies ſacrilegij diſtinguantur ſecundum res ſacras.

AD TERTIVM ſic ꝓcediť. Vř ꝙ ſpecies ſacrilegij nō diſtiguanť ſm res ſacras. Mālis n. diuerſitas nō diuerſificat ſpeciem, ſi ſit eadem ratio formalis: ſed in violatione quarumcunque rerum ſacrarum vř eſſe eadem ratio formalis peccati, & ꝙ non ſit diuerſitas, niſi ᵇ materialis. ergo per hoc non diuerſificantur ſacrilegij ſpecies.

¶ 2 Præ. Non vř eſſe poſſibile, ꝙ aliqua ʰ ſint eiuſdem ſpeciei, & cum hoc differāt ſpecie: ſed homicidium, & furtum, & illicit⁹ concubit⁹, ſunt diuerſę ſpecies peccatorum. ergo non pn̄t conuenire in vna ſpecie ſacrilegij. Et ita vř, ꝙ ſacrilegij ſpecies diſtinguanť ſm diuerſas ſpecies

A aliorum peccatorū, & non ſm diuerſitatem rerum ſacrarum.

¶ 3 Præt. Inter res ſacras connumeranť pſonæ ſacræ. Si ergo vna ſpēs ſacrilegij eſſet, qua violať ʰ pſona ſacra, ſequereť ꝙ oē peccatum, qđ pſona ſacra committeret eſſet ſacrilegium: q a p qđlibet pctm̄ violatur perſona peccantis. non ergo ſpēs ſacrilegij accipiuntur ſm res ſacras.

SED CONTRA eſt, ꝙ actus, B & habitus d ſtiguunť ſm obiecta: ſed res ſacra eſt obiectum ſacrilegij, vt* dcm̄ eſt. ergo ſpecies ˡ ſacrilegij diſtinguunť ſm differentiam rerum ſacrarum.

RESPON. Dicendū, ꝙ ſicut* dcm̄ eſt, pctm̄ ſacrilegij in hoc conſiſtit, ꝙ aliquis irreuerēter ſe habet ad rem ſacram. Debeť āt reuerentia rei ſacræ rōe ſanctitatis: & ᵐ ideò ſm diuerſam C rōem ſanctitatis rerū ſacrarū, q b. irreuerentia exhibeť, neceſſe eſt ꝙ ſacrilegij ſpecies diſtinguantur. Tantò.n. ſacrilegium eſt grauius, quantò res ſacra, in quam peccať, maiorem obtinet ſanctitatem. Attribuiť āt ſanctitas & pſonis ſacris.i. diuino cultui dedicatis, & locis ſacris, & reb. q buſdā aliis ſacris. Sāctitas āt loci ordinať ad ſanctitatem hoīs, qui in loco ſacro cultum D Deo exhibet. Dř n. 2. Mac. 5. Nō ꝑꝑ locum, gentem: ſed ꝑꝑ gentem dñs locum elegit. Et ᵖ ideo grauius pctm̄ eſt ſacrilegium, quo peccať contra pſonam ſacram, q q̄ quo peccať ꝯ locum ſacrum. Sunt tñ in vtraq; ſacrilegij ſpecie diuerſi gradus ſm dr̄iam pſonarum, & locorum ſacrorum. Similiter ēt & tertia ſpecies ſacrilegij, q̄ circa alias res ſacras committiť, diuerſos E habet gradus ſm dr̄iam rerum ſacrarum, inter quas ſummum locum obtinent ipſa ſacra, q b. homo ſanctificatur, quorum ꝑ̄cipuum eſt Euchariſtiæ ſacr̄m, quod continet ipſum Chr̄m. Et ſ ideo ſacrilegium qđ contra hoc ſacr̄m committitur, grauiſſimū eſt inter omnia ᵗ. Poſt ſacra autem, ſm locum tenent vaſa conſecrata ad ſacramentorum ſuſceptionem, & ipſæ imagines ſacrę, & reliquię ſanctorum, in quibus quodammō

relatione tñ ad pſonas, q̄ ſunt velut extrema hmōi iniuſtitiæ, differunt. quia ſymonia eſt inter hoīes ex vtraq; parte, nam hoīes emunt & vendūt ſacra. Sacrilegiū autē eſt inter hoīem ſacrilegum ex vna, & Deum ex altera parte, cuius ſignum eſt, ꝙ ēt ſi ſanctitati perſonæ fit iniuria, pſona vt res Dei concurrit. Vnde & in lrā primi articuli concludiť, ꝙ oē qđ ad irreuerētiā rerum ſacrarum pertinet, ad iniuriā Dei pertinet, & habet rōnē ſacrilegij. Et Monialis venereis vacās, ſacrilega eſt, violans ſanctitatem ſuæ perſonę contra uoluntatem Dei. Sonat ergo in diffinitione ſacrilegij, ly violatio, actionem iniurioſam per modum cōmutationis inuoluntariæ. Et per hoc diſtinguiť ſacrilegium à ſymonia, q̄ iniuriā facit Deo ī rebus ſacris tanq̄ materia commutationis voluntariæ inter homines. Ly rei, cōiter ſumitur, prout continet & perſonas, & loca, & ſigna, & res, vt patet ex diuiſione ſacrilegij. Ly ſacræ, cōiter ēt ſumitur pro ſacro ſubiectiuè, vt perſonæ: & effectiuè, vt ſacramenta: contentiuè, vt loca: & vniuerſaliter relatiuè ad diuinum cultum, vt vaſa, veſtes, bona mobilia, vel immobilia, vt patet ex diuiſione ſacrilegij.

Lib. 4. Ortho. fidei, ca. 3. circa medium.

Porrecta ꝑ totum.

Inf. q. 154. art. 10. ad tertium.

¶ Ad primū ergo dubiū dř, ꝙ diffinitio ſacrilegij ſanè intellecta, non ſe extēdit in plus q̄ ſacrilegium, & de dr̄ia eius à ſymonia, iam dictū eſt. De tranſgreſſione aūt voti, dř ꝙ votum ꝓculdubio actus religionis eſt, & oppoſitum eius eſt propriè loquēdo, perfidia fidelitati quam Deo debemus cōtraria. Sed hmōi ꝑfidia ſub ſacrilegio comprehenditur: qm̄ eo ipſo ꝙ res, vel act⁹, vel pſona Deo ꝓmiſſa eſt, ad diuinū ordinata eſt cultum: ac ꝑ hoc eius ſubtractio, q̄ in tranſgreſſione voti fit, ſacrilegium eſt. Atteſtantur hoc autē & ſ. ſm canones decernētes ſacrilegium ſi quis pecunias legatas eccleſiæ nō ſoluat, vt patet 17. q. 4. c. ſacrilegiū. Atteſtatur & author in lit. in calce tertij articuli dicens ſacrilegiū eſſe, ſi virgo Deo dicata fornicet. Conſtat nāq; non ſolum ſolēn., ſed ſimplici voto virginitatis fieri virginē Deo dicatā. Vñ ſicut mulier vouens abſtinentiā à venereis, dicat ſeipsā Deo quoad immunitatē ab his: ita vouēs ieiuniū, vel aliud pſonale, dicat ſeipsā quo ad illud & ſanctificať perſona quoad hæc, hmōi votis. Et ꝓpterea ſi tranſgrediť, peccat contra ſanctitatē ſuæ perſonæ peccato ſacrilegij. Si uotum aūt nō perſonale, ſed reale eſt, ſiue de re mobili, ſiue immobili, ſacrilegus eſt cōtra ſanctitatem rerum omittendo adimplere, ſicut negans legatū eccleſiæ. Et hinc habes, ꝙ frangens ieiunium votiuum, peccat pctō gulę, & ſacrilegij, ſi inordinatio eſt ēt cōtra abſtinentiam ſimpliciter: frāgens aūt ieiunium eccleſiæ peccat ſolum de peccato gulæ. & ſic de alijs.

Art. 1. huius quæſt.

Art. 1. huius quæſt.

Concl. …

¶ Ad ſcđm dubiū dř, ꝙ ꝑuertere verba diuinę legis, & vniuerſaliter irreuerētia exhibita verbo diuino, ſacrilegiū eſt tertię ſpeciei. Nā & ſermo diuin⁹ ſctificatiu⁹ eſt, iuxta illud Io. 15. Vos mūdi eſtis ꝑꝑ ſermonē, quē locutus ſū vobis: & repręſentatiu⁹ eſt Dei, ſicut ſermo hoīs repſētat hoīem. Vñ ſicut ſacrorum, & imaginū ſacrarū iniuria eſt ī tertia ſpecie, ita iniuria diuini verbi, & tenet: vř primū locum poſt ſacramenta. Nec oportet in lra oīa ſacrilegia enumerata intelligi: ſed ſat eſt & ſpecies, & grad⁹, ad quas, & quos cæteri reducunť accepiſſe.

Concl. p

¶ Ad tertium dubiū dicitur, quòd licet in litera nō appareat explicitè, in quo conſiſtat iſta diuerſitas formalis, vř tamē inſinuata per ipſa uocabula, & propterea nō aliter expreſſa, vt. ſ. rō pſonæ, loci, & rei, vt diſtinguitur contra perſonam & locum, diuerſæ ratio-

Concl. ſ

nis

personæ ſctórum venerant̃, & dehonorant̃: deinde quæ pertinẽt ad ornatũ eccleſię, & miniſtrorũ: deinde ea q̃ ſunt deputata ad ſuſtentationẽ miniſtrorũ, ſiue ſint mobilia, ſiue immobilia. Quicumq; autem contra quodcunque prędictorum peccat, crimen ſacrilegij incurrit.

AD PRIMVM ergo dicẽdũ, ꝙ non eſt in oĩbus prędictis eadẽ rõ ſanctitatis: & iõ differentia ſacrarũ rerum nõ ſolum eſt dr̃ia materialis, ſed formalis.

AD II dicendũ, ꝙ nihil ꝓhibet aliqua duo eſſe ſm̃ aliquid vni⁹ ſpeciei, & ſm̃ aliud diuerſarum, ſicut Sortes & Plato cõueniunt in ſpecie aĩalis: differunt autẽ in ſpecie colorati, ſi vnus ſit albus, & alius niger. Et ſimiliter ẽt poſſibile eſt aliqua duo pc̃tã differre ſpecie ſm̃ materiales actus, cõuenire aũt in ſpecie ſm̃ vnam rõnem formalem ſacrilegij, puta, ſi q̃s ſanctimonialẽ violauerit verberando, vel concumbendo.

AD III dicendum, ꝙ omne peccatum quod ſacra perſona committit, materialiter q̃dem, & quaſi per accidens eſt ſacrilegium. Vnde * Hier. dicit, ꝙ nugę in ore ſacerdotis ſacrilegium ſunt, vel blaſphemia. Formaliter autem & proprie illud ſolũ peccatum ſacræ perſonæ ſacrilegium eſt, quod agit̃ directè contra eius ſanctitatem, puta, ſi virgo Deo dicata, fornicetur: & eadẽ rõ eſt in alijs.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum pœna ſacrilegij debeat eſſe pecuniaria.

AD QVARTVM ſic ꝓcedit̃. Vr̃ ꝙ pęna ſacrilegij non debeat eẽ pecuniaria. Pœna. n. h pecuniaria nõ ſolet ĩponi ꝓ culpa criminali: ſed ſacrilegiũ eſt culpa criminalis, vnde capitali ſñia punitur ſm̃ leges ciuiles. ergo ſacrilegium nõ debet puniri pœna pecuniaria.

¶ 2 Præt. Idem pc̃m̃ nõ debet duplici pœna puniri, ſm̃ illud Nahũ 1. Non cõſurget duplex tribulatio; ſed pęna ſacrilegij ẽ excõicatio, maior q̃dẽ ſi violẽtia inferat̃ in perſonã ſacram, vel ſi aliquis incendat, vel frãgat eccleſiã, minor aũt ĩ alijs ſacrilegijs. ergo nõ debet ſacrilegium puniri pęna pecuniaria.

¶ 3 Præterea Apoſt. dicit 1. ad Theſſ. 2. Non fuimus aliq̃n in h occaſione auaritiæ: ſed hoc vr̃ ad occaſionem auaritię pertinere, ꝙ pœna pecuniaria exigatur pro violatione rei ſacræ. ergo non videtur talis pœna eſſe conueniens ſacrilegij.

SED CONTRA eſt, quod dr̃ * 17. q. 4. Si quis contumax, vel G ſuperbus fugitiuum ſeruũ de atrio eccleſiæ per vim extraxerit, nõgentos ſolidos componat. & ibidem poſtea † ſubdit̃: Quiſquis inuentus fuerit reus ſacrilegij, trigĩta libras examinati argẽti puriſſimi cõponat.

RESP. Dicendum, ꝙ in pœnis infligendis duo ſunt cõſideranda. Primò q̃dẽ, ęqualitas ad hoc q̃d pęna ſit iuſta, vt. ſ. in quo q̃s peccat, ꝑ hoc torqueatur, vt dr̃ Sap. 11. H Et hoc mõ m conueniens pęna ſacrilegi, qui ſacris iniuriã infert, eſt excõicatio, per quã à ſacris arcet̃. n Scd̃o aũt cõſiderat̃ vtilitas: nã pœnę quaſi medicinę quędam infligũtur, vt his territi hoĩes, à peccato deſiſtant. Sacrilegus aũt qui ſacra nõ reueretur, nõ ſufficienter vr̃ à peccando arceri per hoc, ꝙ ſacra ei interdicũtur, de quibus nõ curat: & iõ p I ſm̃ leges humanas adhibetur capitalis pęna, ſm̃ verò Eccleſiæ ſtatuta, q̃ mortem corporalẽ non infligit, adhibet̃ pœna pecuniaria, ꝗ vt ſaltẽ pęnis tp̃alib⁹ hoĩes à ſacrilegiis reuocẽt̃.

AD PRIMVM ergo dicẽdũ, ꝙ Eccleſia mortem corporalẽ non infligit, ſed loco eius infligit excommunicationem.

AD II dicendum, ꝙ neceſſe eſt duas pœnas adhiberi, q̃n ꝑ K vnam non ſufficienter reuocat̃ aliquis à peccando: & iõ oportuit ſupra pœnam excõicationis adhiberi aliquam tp̃alem pęnam ad coercendum hoĩes, qui ſpiritualia contendunt.

AD III dicendũ, ꝙ ſi pecunia exigeret̃ abſq; rõnabili cã, hoc videret̃ ad occaſionẽ auaritiæ pertinere, ſed q̃n exigitur ad hoĩum correctionẽ, habet manifeſtã vtilitatem: & iõ non ꝑtinet ad occaſionẽ auaritiæ.

nis ſanctitatẽ exigat. Nã ꝑſona ſctitatem ꝑſonalẽ q̃ formaliter ſanctum facit, vt ſubiectũ ſctitatis exigit. Loc⁹ verò, vt contẽtiuus ꝑſonarũ, ad diuinũ cultũ ſctitatẽ expoſcit. Res verò, licet diuerſimodè ſanctæ ſint, in hoc oẽs cõueniunt, ꝙ relatiuè ſanctæ ſunt, vel q̃a ſãctũ faciũt, vel q̃a ad ſanctos ordinãtur &c. Et ꝑ hoc patet rñſio ad obiectionẽ, negando ꝙ ſit maior diuerſitas inter gradus vni⁹ ſpeciei, q̃ iter ſpecies, q̃m ſicut inter locũ, & relationẽ eſt diſtinctio gñica, nõ ãt iter relationes inter ſe: ſic inter ſanctitatẽ localẽ, & relatiuã. De pſonali aũt manifeſta eſt diſtãtia nõ ſolũ gñica, ſed ẽt q̃a ſola pſona eſt ſimpliciter, & abſolutè ſancta, & cętera ſunt ſãcta ſcd̃m q̃d, ſicut cętera ſũt ſana ſcd̃m q̃d. At ſi alicui hæc nõ ſatisfaciunt, ĩueniat meliora.

¶ Ad quartũ dubium dr, ꝙ licet diuerſæ ſãctitates vni⁹ pſonæ ex diuerſis cauſis proueniãt, puta, ex voto, ex ordine &c. oẽs tñ cõueniũt in hoc, ꝙ pſonales ſũt. Et ꝑpea vni⁹ ſpeciei ſacrilegiũ conſtitui dr̃, quæcumque ſanctitas perſonę violetur.

In ſnſa hr̃ in Epith. a l Euſtoc. virginẽ, a medio illius, ſcipit, Et ſi cũcta corporis uici.

¶ Ad quintũ dubium dr̃, ꝙ ſicut agere contra iuſm, eſt ſolũ facere, uel uelle facere contra illud, q̃d iuro firmatũ eſt: & ſimiliter agere cõtra votũ, eſt cõmittere oppoſitũ, vel omittere illud q̃d uoto firmatũ eſt: ita agere cõtra ſctitatẽ aliquã, eſt incurrere uoſũtariè in illud, ad cui⁹ cõtrariũ ineſt ſanctitas illa. v. g. Perſona cuiuſlibet clerici eſt ſancta quo ad hoc, ꝙ nõ põt ſubiici ptãti ſæculari: & ſimiliter loc⁹ quo ad hoc, ꝙ nõ põt ibi extrahi aliq̃s uiolẽter: & poſſeſſiões Eccleſiæ quo ad hoc, ꝙ nõ pñt donari &c. Si q̃s oppoſitũ faciat, ſacrilegus eſt. Siquis aũt aliq̃d aliud q̃uis longè peius, faciat, ut ſi clericus blaſphemet &c. nõ ꝑpea eſt ſacrilegus. Et ſi tu eris memor doctrinæ habitæ in pręcedẽti libro uidebis, ꝙ iuris poſitiui authoritate põt de actu, q̃ nõ eſt ſacrilegium, ĩ erũ nõ ſacrilegium, ut ſi Eccleſia ſtatueret, ꝙ nulli⁹ homicida ex ꝓpoſito ſaluaret̃ in Eccleſia: & econtra, põt de nõ ſacrilegio facere ſacrilegiũ. Vt ſi Eccleſia ſtatueret, ꝙ nocturn⁹ populator eẽt ſaluus ĩ Eccleſia. Subſternit namq; lex actus uirtutibus uel uitijs, ut ibi dictum eſt.

Porrecta ꝑ totum.

526

Inf. q. 154. ar. 10. ad 2

¶ Ad ſextũ dubiũ dr̃, ꝙ proculdubio ſacrilegiũ commiſſũ contra Euchariſtiam, eſt grauiſſimũ oĩum ſacrilegiorum: q̃m eſt directè contra ipſam humanitatem Chriſti contentã in ſacro illo. Vnde grauius ſacrilegium eſt iniuriari euchariſtiæ, q̃ occidere Papam. Et hoc loquendo de grauitate peccati ex ſua ſpecie, ut etiam habes a S. Tho. in 3. parte q̃ō. 80. ar. 5.

17. q. 8. 4. c. Si quis cõtumax.

† 17. q. 4. c. Quiſquis inuentus.

Concl. m

¶ Ad ſeptimũ dubiũ dr̃, ꝙ percutiens Euchariſtiã nõ eſt excõicatus. Et iõ eſt, quia hoc ſacrilegiũ, (ut in lrã patet) non eſt contra ſanctitatem perſonæ, ſed contra ſanctitatem rei. Diſtinguitur enim ſpecie ĩ lrã ſacrilegium contra ſanctitatem perſonæ, à ſacrilegio cõtra ſanctitatem rei.

Concl. p

Et ſacrilegium contra Euchariſtiam ponitur in ſpecie ſacrilegij contra ſanctitatem rei. Et iõ huius eſt, quia corpus Chriſti non eſt in Euchariſtia per modum corporis, ut inferius in tertia parte patet, & in 4. ſent.

¶ Ad obiectionẽ ergo in oppoſitũ dr̃, ꝙ violẽtia in corpus Chri, ad hoc ꝙ ſit ſacrilegiũ pſonale, oportet ꝙ inferatur corpori Chri ꝑ modũ corporis exiſtenti, q̃lo non eſt in ſacro, ſed in cęlo. Violentia. n. q̃ infert̃ ei in Euchariſtia infert̃ quidẽ corpori Chri, nõ ꝑ modum corporis, ſed per modũ rei uelatę ſub ſpeciebus ſacralibus. Et ꝑpea nõ inducit excõicationẽ latã cõtra perſonales iniurias ſacrarũ pſonarum. Et hæc de tota q̃ōne de ſacrilegio ſufficiant pro nunc.

QVÆSTIO C.

De ſymonia, in ſex artic. diuiſa.

DEINDE conſiderandum eſt de ſymonia.

Et circa hoc quæruntur ſex.

¶ Primò, Quid ſit ſymonia.

¶ Secundò, Vtrum liceat pro ſacris pecuniam accipere.

¶ Tertiò, Vtrum liceat accipere pecuniã pro ſpũalib. actib.

¶ Quartò, Vtrum liceat vẽdere ea q̃ ſunt ſpiritualib. annexa.

¶ Quintò, Vtrum ſolũ munus a manu faciat ſymoniacum, an etiam munus a lingua, & ab obſequio.

¶ Sextò, de pœna ſymoniaci.

ARTICVLVS I.

Vtrum ſymonia ſit ſtudioſa uoluntas emendi, vel vendendi aliquid ſpirituale, vel ſpirituali annexum.

AD PRIMVM ſic proceditʳ. Vr̃, ꝙ ſymonia non ſit ſtudioſa voluntas emendi, vel vẽdendi aliquid ſpirituale, vel ſpirituali annexum.ʰ Symonia.n. eſt hæreſis quędam.dr̃.n.* 1.q.j. Tolerabilior eſt Macedonij, & eorum qui circa ipſum ſunt, Sãcti ſpiritus impugnatorum, impia hæreſis, q̃ ſymoniacorũ. Illi .n. creaturã, & ſeruum Dei Pr̃is & Filij Spm̃ſcm̃ delirando fatẽturːiſti uerò eundem Spm̃ſcm̃ efficiunt ſeruum ſuum. Ois.n. dñs quod hẽt, ſi uult, uendit ſiue ſeruũ, ſiue aliquid aliud eorum q̃ poſſidet. Sed infidelitas non conſiſtit in uoluntate, ſed magis i itellectu, ſicut & fides, vt ex ſ̃.* dictis patet. ergo ſymonia nõ dẽt ꝑ uolũtatẽ diffiniri.

¶ 2 Præt. Studioſè peccare eſt ʰ peccare ex malitia, qđ eſt peccare in Spm̃ſcm̃. Si ergo ſymonia eſt ſtudioſa uoluntas peccãdi, ſequitur ꝙ ſemper ſit per peccatum in Spiritumſanctum.

¶ 3 Prẹt. Nihil eſt magis ſpũale, q̃ regnum cęlorum: ſed licẽt ʰ emere regnum cęlorũ. dicit.n.* Greg. in quadã Hom. Regnum cęlorum tantum ualet, quãtum habes. ergo non eſt de ſymonia uelle emere aliquid ſpirituale.

¶ 4 Præt. Nomẽ ſymonię à ʰ Simone mago acceptũ eſt, de quo legiť Act. 8. ꝙ obtulit Apoſtolis pecuniam ad ſpiritualẽ ptãtẽ emendam, ut. ſ. q̃buſcunq; manus imponeret, reciperẽt Spm̃ A ſcm̃: nõ autem legiť ꝙ aliqđ voluerit uẽdere. ergo ſymonia nõ ẽ uolũtas uẽdẽdi aliqđ ſpũale.

¶ 5 Præt. Multæ aliæ ſunt uoluntariæ commutationes, p̃ter emptionem, vel uenditionẽ: ſicut ꝑmutatio, tráſactio. ergo ur̃ ꝙ inſufficientʰ diffiniať ſymonia.

¶ 6 Prę. Oẽ qđ eſt ſpirituali annexum, eſt ſpirituale ʰ. ſupfluè ergo addiť, Vel ſpũali annexũ.

¶ 7 Præt. Papa ſm̃ ʰ quoſdã, nõ p̃t cõmittere ſymoniam: p̃t aũt B emere, uel uendere aliquid ſpirituale. ergo ſymonia nõ eſt uoluntas emẽdi, uel uẽdẽdi aliqđ ſpirituale, uel ſpũali annexum.

SED CÕTRA eſt ꝙ* Gre. dicit in regiſtro. Altare vel decimas, vel Spiritumſãctum emere, uel uendere, ſymoniacam hæreſim eſſe nullus fidelium ignorat.

RESPON. Dicẽdum, ꝙ ſicut ſ̃.* dcm̃ eſt, actus aliquis eſt ma- C lus ex genere, eo ꝙ cadit ſuper mãm indebitam. Emptionis ãt & vendõnis eſt materia indebita res ſpiritualis, triplici rõne. Primò quidẽ, quia res ſpiritualis nõ p̃t aliquo terreno pretio compenſari, ut de Sapientia dr̃ Prou. 3. Pretioſior eſt cunctis opibus, & oĩa q̃ deſiderantur, huic non ualent cõparari. Ideo ẽt Petrus in ipſa ſui radice ſy- D moniacam prauitatem condẽnans, dixit: Pecunia tua tecum ſit in perditionem: qm̃ donum Dei exiſtimaſti pecunia poſſidere. Secundò, quia id non p̃t eſſe debita venditionis materia, cuius uenditor non eſt dñs, ut patet i authoritate ſ̃. inducta. Prælatus ãt eccleſiæ non eſt dñs ſpiritualium rerum, ſed diſpenſator, ſm̃ illud 1. ad Co. 4. Sic nos exiſtimet hõ ut miniſtros Chr̃i, E & diſpẽſatores miniſteriorum Dei. Tertiò, quia venditio repugnat ſpiritualium origini, quæ ex gratuita voluntate Dei proueniunt. Vñ & Dñs dicit Matt. x. Gratis accepiſtis, gratis date. Et ᵐ ideo ᵈ aliquid emendo, uel uẽdendo rem ſpiritualem, irreuerentiam exhibet Deo, & reb. diuinis: propter quod peccat peccato irreligioſitatis ⁿ.

AD PRIMVM ergo dicendum, ꝙ ſicut religio cõſiſtit in quadã fidei proteſtatione, quã

SVP. QVÆST. C. ARTIC. I.

IN art. 1. q. 100. in rñſione ad ſcdm, occurrit circa illa verba, Iuſtitia, & oẽs partes eius, & per conſequens oĩa vitia oppoſita, ſunt in voluntate ſicut in ſubiecto. Vñ̃t em̃ hæc verba contra authorem ipſum: qm̃ cõſtat ꝙ loquiť de partibus iuſtitiæ nõ ſolũ integralibus & ſubiectiuis, ſed potentialibus, alioqn nõ loqueretť ad propoſitũ: qa de ſymonia loqtur, q̃ eſt vitium oppoſitum religioni, quæ eſt vna pars potentialis iuſtitiæ. Et cũ author ponat ẽt liberalitatem partẽ potẽtialẽ iuſtitiæ, vt patet inferius. q. 117. arti. 5. & ponat eã ſubiectiuè in concupiſcibili, tam inferius, in q. 134. artic. 4. ad primũ, q̃ ſuperius. ſ. i 1, 2, q. 60. ar. 5, quõ ergo ſtant hæc duo ſimul; ſ. ꝙ omnes partes iuſtitiæ ſunt in voluntate, vt in ſubiecto, & aliqua pars eius, ſ. liberalitas, eſt in concupiſcibili vt in ſubiecto?

Porrecta ʒ totum.

527

4. di. 25. q. 3. ar. 1. q. 1 ꝑ to. & q. 3 cor.

1. q. 1. c. Eos qui ꝑ pecunias.

¶ Ad hoc dubiũ, qđ ẽt motũ fuit in pręcedẽti lib. q. 60. art 5. dr̃, ꝙ in hac re eſt aliqđ manifeſtum, & aliqđ ambiguum. Nam clarũ eſt primò, ꝙ oẽs virtutes q̃ ſunt ad alterũ, oportet aliquã habitualẽ pfectionẽ in voluntate vt in ſubiecto ponere ea eo, ꝙ volũtas nec ex natura ſua, nec ex natura volentis inclinatur naturaliter i bonũ alterius, ita vt non egeat habitu perficiente ipſam ad eligendum bonũ ad alterum. Sicut per oppoſitũ ſupra diximus, ꝙ q.a naturaliter in proprium bonũ inclinamur ſcd̃m ſuperiorẽ partẽ appetitus, iõ voluntas in his q̃ ad nos ſunt, nõ eget virtute. Clarũ eſt ſecũdo, ꝙ quia aliq̃ virtutes, vt liberalitas, ſic reſpiciunt operationes ad alterum, puta, dare gratis pecunias alteri, vt oporteat paſſiones cupiditatis domare: iõ ẽt in concupiſcibili oporteat aliquam habitualẽ pfectionẽ ponere. Ambiguũ verò eſt, in qua earum, ſ. in volũtate,

Q. 10. ar. 1

Hom. 5. in Euang. nõ multũ ante mediũ.

an in cõcupiſcibili dicenda ſit eſſe ſimpliciter & abſolutè ſicut in ſubiecto, hmõi virtᵘ: qđ euidenter nõ apparet ſine diſcuſſione actuũ ꝓpriorũ hmõi virtutum. Et ꝑpea vſ que ad dictum locum differať vltima definitio. Quantum aũt ad pñtem lrãm, põt gloſſari, ꝙ itelligiť de ꝑtibus iuſtitię, q̃ ſtrictè, & propriè ſunt partes iuſtitiæ, quas Tullius enumerauit, q̃. ſ. hñt rõnem debiti ad alterum, ita ꝙ ſine eis nõ ſaluať morum honeſtas. Liberalitas aũt, & hmõi, nõ ſunt hmõi, ſed parum hñt de rõne debiti non ad neceſſitatẽ, ſed ꝑꝑ melius, vt ſuperius in q. 80. patet, vbi de partibus iuſtitię tractatur.

Hr̃ 1. q. 3. c. Altare.

¶ In rñſione ad ſeptimum, nota primo, ꝙ Papa põt committere peccatum ſymonię ſicut peccatum adulterij, & aliorũ vitiorũ, q̃uis nullã cenſurã incurrat. & hoc eſt clarum.

1. 2. q. 18. ar. 2.

¶ Nota ſecundo, ꝙ cũ duplex ſit pecunia, quã Papa poſſet recipere. ſ. eccleſię, vel ꝓphana: quãcunq; recipiat, vt pretium ſpũalis rei, ſymoniã committit, qa neutra eſt ſua. Et de prophana patet: de eccleſiaſtica verò in litera declaratur: quia Papa non eſt dñs, ſed diſpenſator principalis pecunię eccleſiaſticæ: ac ꝑ hoc pecunia eccleſiæ non eſt ſua abſolutè vt poſſit ad libitum de ea diſponere.

¶ Nota tertiò, ꝙ cum ptãs Papæ, quo ad res tpales Eccleſiæ, ſit poteſtas non dñi, ſed diſpenſatoris, vt in lr̃a dr̃, conſequens eſt vt plenitudo ptãtis Papalis circa bona Eccleſię tpalia non exeat limites ptãtis diſpenſatiuæ. Sicut in naturalibus plenitudo potẽtiæ calefactiuæ, non exit limites ptãtis calefactiuæ: & in politicis plenitudo ptãtis regiæ non exit limites regiæ ptãtis. Ac ꝑ hoc non põt Papa ad libitum donare res Eccleſię, ſed põt tam q̃ hñs apicem diſpenſatiuæ poteſtatis, multò plus de eiſdem diſpenſare, q̃ quicũq; alius ꝓximus eccleſiæ alicuius

Argum. 1.

Concl. ...

D. 1127.

ius prælatus. Et per hoc patet ſolutio qõnis mercatorũ, an. ſ. de uſuris, quas cum clericis varijs, certis tñ, lucrati ſunt, poſſint cũ dño Papa côponere, puta, ſi vſuræ aſcendût ad quindecim milia ducatorum, dare Papæ tria, vel quatuor milia, & reſiduum ſibi retinere tuta conſcia. Conſtat náq; q non remaneret mercator abſolutus in côſcia, tum, quia Papa non eſt dñs, ſed diſpéſator rerum eccleſiaſticarum, & hmôi côpoſitio non eẽt diſpéſatio, q̃ diſcretam diſpoſitioné importat: tũ qa ét ſi Papa eſſet dñs, pũmiť veriſimiliter q non libere donaret, ſed redimeret uexationem ſuã accipiendo de ſuo q̃tum n̄c poſſet. Cuius manifeſtum ſignum eſt, quia conatur componendo rehabere qtũ plus pôt. Ex eodé quoque fundamento. ſ. q Papa non eſt dñs, ſed diſpenſator, ſequiť, q de plenitudine pẽtãtis non poſſit ad libitum dare bona eccleſię cui voluerit, aut conſanguineis &c. ſed teneť fideliter diſpenſare, vt recta rô ſuadet: iuxta illud, Hic iã quęritur inter diſpenſatores, vt fidelis qs inueniatur. Et rurſus, Fidelis ſeruus & prudens, quem côſtituit dñs ſuper familiam ſuam, vt det illis in tempore tritici menſuram: & non ad libitum, quantum volet.

Lib. 8. c. 5. in princ.

† In prin. li. to. 6.

† q. 58. ar. 4

¶ SVP. QVAES. C.
ARTIC. II.
Nic. de Nyſſe tr. 3. p. 3. po. 3. q. 8.

IN ar. 2. in rñſione ad primum, dubium occurrit, An in caſu lrẽ, quo adultus in articulo mortis côſtitutus nullũ hét, qui uelit eum baptizare ſine pecunia, locũ habeat redemptio⁹ propriæ vexationis. Et é rô dubij, quia ſi ibi locũ habet, ſequitur q licite poteſt dare pecuniam auaro ſacerdoti ut eum baptizet, non emendo baptiſmum, ſed redimendo ſuã uexationé. Et côſequẽter non dét mori abſq; baptiſmo fluminis, cui⁹ oppoſitũ i lrã dr̃. Si verò ibi nô hét locũ, mirũ valde eſt, quare Abrahæ nô in tanta neceſſitate licuit redimere uexationé ſuã ſoluendo locũ ſepulcri: & Iacob licuit hoc eodem mô ſoluere pro primogenitura, vt in art. 4. ad tertium huius qõnis author dicit.

Q. 14. ar. 2

Q. 14. ar. 2
1. q. 3. cap. Saluator, nô remote a pricipio.

F ¶ Ad hoc dicit Petr⁹ de Palude in 4. diſt. 5. ar. 4. q hic non hêt locũ redemptio uexationis. Et rô ſua eſt dñã inter vexatores. Nã quidã ſunt qui facto pñt obeſſe, & de iure non pñt prodeſſe. Et ab iſtis licitum eſt redimere ſuam uexationé: vt patet, cũ quis electus in epm redimit ſuã uexationé à pturbatoribus de facto, qui nihil pñt iuris conferre. Quidam vero ſunt qui & facto obeſſe, & iure pdeſſe pñt: & ab iſtis non licet redimere, vt patet in exêplo dato reſpũ confirmatoris. Nã ſi confirmator vexaret electũ nolédo eũ confirmare, nô liceret ei pecuniam dare. Et rô diuerſitatis eſt, quia iſtis dando, pararet ſibi uiã acquirédi epatum, quia a confirmatore daŕ. Et ſimile eſt in pposito, quia baptizator confert characteré baptizando. Alij aût diſtinguẽdo dñt, q caſus pt dupliciter côtingere. Primò, in adulto pro ſeipſo baptizãdo: & ſic concordât dicentes, q poti⁹ dét mori, quã ſoluere auaro ſacerdoti. Secũdo, in adulto p iſfante moriente addédo caſui, q ipſe adultus ſit oino impotens ad omnino impotens ad baptizandũ, puta, carens membris: & ſic dñt q licitũ eſt dare pecuniã ſacerdoti, vt baptizet infanté, non emédo ſacrm, ſed redimédo uexationem pueri. Et rô diuerſitatis aſſignaŕ, quia adultus poteſt ſaluari per baptiſmũ flaminis: infans aût eſt in extrema neceſſitate, nullũ aliud habens remedium. Huius opinionis eſt Panor. in c. Cũ in eccleſiæ, extra de ſym. & qdã recitati à Ricar. in 25. d. 4. ar. 3. q. ad 8. Ipſe tñ Ricardus declinat ad oppoſitum.

1. q. 4. c. Si quis obiecerit.

¶ Inter opiniones aût has, rôni magis côſona vr̃, dicés redéptioné vexationis hr̃e hic locũ reſpũ iſfantis in articulo mortis, & nô reſpũ adulti. Et rô me mouéś eſt, quia baptizãd⁹ in hoc caſu patiť iniuſtũ à potẽte, & nolente baptizare: qa teneť iſte de neceſſitate pcepti diuini in hoc ar. baptizare occurrẽté baptizandũ in art. mortis ſine alio baptizatore: ſicut teneret paſcere fame morienté, ſi occurreret. Conſtat náq; uniuerſaliter uerũ eſſe, q unuſquiſque poteſt licitè

Porrecta p totum.

4. diſt. 25. q. 3. art. 2. q. 2.

tñ aliquis interdum nó hét in corde: ita ét vitia oppoſita religioni hñt quandam ,pteſtationem infidelitatis, licet qñq; nó ſit infidelitas in mente. Scdm hoc ergo ſymonia, hrſis dr̃ ſm exteriorem proteſtationem: quia in hoc q aliquis vendit donum Spirituſſancti, quodámodo proteſtatur ſe eſſe dñm ſpiritualis doni. quod eſt hæreticum. Sciendum tñ q Simon magus, præter hoc, q ab Apoſtolis Spirituſſancti grãm pecunia emere voluit, dixit, q mundus non erat à Deo creatus, ſed à quadam ſupna virtute, vt dicit,* Iſid. in li. Etymo. Et ſic ſm hoc inter alios hrticos ſymoniaci cóputanť, vt patet in lib.† Aug. de hæreſibus.

AD II. dicendum, q ſicut ſ.* dictum eſt, Iuſtitia, & omnes partes eius, & per conſequens oia vitia oppoſita ſunt in voluntate ſicut in ſubiecto, & rô côuenienter ſymonia p voluntatem diffinit. Addit autem ſtudioſa, ad deſignandum electionem, q principaliter ptinet ad virtutem, & vitium. Nó aût ois q peccat electione, peccat peccato in Spm ſcm, ſed ſolum, q peccatum eligit p côtemptum eorum, p quæ hoies ſolét retrahi a peccando, vt ſ.* dictum eſt.

AD III. dicendum, q regnû cęlorum dr̃ emi, dum qs dat, qđ habet, ,ppter Deum, largè ſumpto noie emptionis ſm q accipiť p merito, quod tñ non pertingit ad perfectam rõnem emptionis, tum quia non ſunt condignę paſſiones huius temporis, nec aliqua noſtra dona, vel opera, ad futuram gloriam quę reuelabitur in nobis, vt dr̃ Rom. 8. tum quia meritum nó conſiſtit principaliter in exteriori dono, vel actu, vel paſſione, ſed in interiori affectu.

AD IIII. dicendum, q Simó magus ad hoc emere voluit poteſtaté ſpûalem, vt eam poſtea venderet. Dr̃ n.* 1. q. 3. q Simó magus donum Spirituſſancti emere voluit, vt ex venditione ſignorum q̃ per eum fierent, multiplicatam pecuniã lucraret. Et ſic illi q ſpûalia vendût, conformantur Simoni mago in intentione: in actu verò illi qui emere volunt. Illi autem q vendunt in actu, imitantur Giezi diſcipulum Heliſæi, de quo G legitur 4. Reg. 5. q accepit pecuniam a leproſo mundato: vnde venditores ſpiritualium poſſunt dici non ſolùm Symoniaci, ſed etiam Giezitæ.

AD V dicendum, q noie emptionis, & venditionis intelligiť ois contractus nó gratuit⁹. Vnde nec permutatio præbendarum, vel eccleſiaſticorum beneficiorum fieri pt authoritate H partium abſq; periculo ſymonię, ſicut nec tranſactio, vt iura determinant. Pôt tñ plátus ex officio ſuo permutationes hmôi facere, p cã ciuili, vel neceſſaria.

AD VI dicendum, q ſicut aïa uiuit ſm ſeipſam, corp⁹ autem viuit ex unione aïæ: ita etiam q̃dam ſunt ſpiritualia ſm ſeipſa, ſicut ſacra, & alia hmôi: quędam autem dñr ſpiritualia ex hoc, q talib. adhærent. Vnde* I 1. quæſt. 4. dr̃ ca. Si quis obiecerit, quòd ſpiritualia ſine corporalibus rebus non proficiunt: ſicut nec anima ſine corpore corporaliter viuit.

AD VII dicendum, q Papa poteſt incurrere uitium ſymoniæ, ſicut & quilibet alius homo. Peccatum. n. tãtò in aliqua perſona eſt grauius, quãtò maiorem obtinet locum. Quàmuis. n. res Eccleſiæ ſint eius, ut K principalis diſpenſatoris, non tñ ſunt eius ut dñi, & poſſeſſoris. Et ideò ſi reciperet pro aliqua re ſpirituali pecuniam de redditib. eccleſię alicuius, non careret uitio ſymonię. Et ſimiliter ét poſſet ſymoniam cómittere, recipiendo pecuniã ab aliquo laico nó de bonis eccleſiæ.

ARTICVLVS II.

Vtrum ſemper ſit illicitum pro ſacramentis pecuniam dare.

AD SECVNDVM ſic ,pceditur. Vr̃ q ñ ſemper ſit illi

à ſe

citum pro ſacris pecuniam dare. Baptiſmus.n.eſt ianua ſacrorum, vt in* 3.par.dicet. ſed licet vt vr̃, in aliquo caſu dare pecuniam ꝓ[h] baptiſmo, puta, qn̄ ſacerdos puerum morientem ſine pretio baptizare nō vellet. ergo non ſemper eſt illicitum emere, vel vendere ſacraméta.

¶ 2 Pręt. Maximum ſacrorum eſt Euchariſtia, q̃ in miſſa ꝯſecrat̃: ſed ꝓ miſſis cantādis aliq ſacerdotes ꝓbendā,[h] vel pecuniā accipiūt. ergo licet multò magis alia ſacra emere, vel vendere.

¶ 3 Præt. Sacr̃m pnīæ eſt ſacr̃m neceſſitatis, quod præcipuè in abſolutione conſiſtit: ſed quidam abſoluētes ab excōicatione,[h] pecuniam exigunt. ergo non ſemper eſt illicitum ſacr̃m emere, vel vendere.

¶ 4 Pręt. Conſuetudo facit, vt non ſit peccatum id quod aliàs peccatum[h] eſſet, ſicut* Aug. dicit, ꝗ habere plures vxores qn̄ mos erat, crimen non erat: ſed apud quoſdam eſt conſuetudo ꝗ in conſecrationib. ep̃orum, benedictionib. abbatum, & ordinib. clericorum pro chriſmate, vel oleo ſc̃tō, & aliis hmōi, aliquid detur. ergo videtur, ꝗ hoc non ſit illicitum.

¶ 5 Pręt. Contingit qn̄q. ꝗ aliquis malitioſè impedit aliquē vel ab ep̃atu obtinēdo, vel ab aliqua alia dignitate: ſed licet vnicuiq; redimere ſuā vexationē. ergo licitū vr̃ in tali caſu pecuniam dare pro ep̃atu, vel aliqua alia eccleſiaſtica dignitate.

¶ 6 Pręt. Matrimoniū eſt quoddam[h] ſacr̃m: ſed qn̄q; datur pecunia pro matrimonio, ergo licitum eſt ſacr̃m uendere.

Sed cōtra eſt, ꝗ dr̃* 1.q.1. Qui ꝓ pecunia quenq̃ cōſecrauerit, alienus ſit a ſacerdotio.

Resp. Dicendum, ꝗ ſacra nouæ legis ſunt maximè ſpiritualia, inquantum ſunt cauſa ſpiritualis gratiæ, quæ pretio æſtimari non poteſt, & eius rationi repugnat, ꝗ non gratuitè det̃. Diſpenſant̃ autem ſacra B ꝑ eccleſię miniſtros, quos oportet à populo ſuſtētari, ſm̄ illud Apoſt. 1. ad Cor. 9. Neſcitis, qm̄ qui in ſacrario operantur, q̃ de ſacrario ſunt edunt: & qui altario deſeruiunt, cum altario participant? Sic ergo dcm̄ eſt, ꝗ[m] accipe pecuniā pro ſpirituali ſacrorum gr̃a, eſt crimen ſymoniæ, ꝗ nulla conſuetudine pōt excuſari:[n] quia conſuetudo nō C ꝓiudicat iuri naturali, uel diuino. Per pecuniam autem intelligit̃ oē illud, cuius pretiū pōt pecunia æſtimari, vt Phil. dicit in 3. Eth.[p] Accipere autem aliqua ad ſuſtētationem eorum q ſacra Chr̄i miniſtrant ſm̄ ordinationem eccleſiæ, & conſuetudines approbatas non eſt ſymonia, neque pc̄tm̄.[q] Non.n. ſumit̃ tamq̃ pretium mercedis, ſed tā q̃ ſtipendium neceſſitatis. Vnde D ſuper illud 1. ad Tim. 5. Qui bene præſunt presbyteri &c. dicit* gloſſ. Auguſtin. Accipiant ſuſtentationem neceſſitatis à populo, mercedem diſpenſationis à Domino.

Ad primum ergo dicendū, ꝗ in caſu neceſſitatis, quilibet poteſt baptizare. Et quia nullo mō eſt peccandum, pro eodem eſt hn̄dum, ſi ſacerdos abſq; pretio baptizare non uelit, ac ſi nō E eſſet q baptizaret. Vn̄ ille q gerit curā pueri, in tali caſu licite ꝑt eum baptizare: uel à quocūque alio facere baptizari. Poſſet tn̄ licite aquam à ſacerdote emere, q̃ eſt purum elementum corporale. Si autē eſſet adultus

a ſe abiicere iniuſtum quod patitur dato ꝓtio aliquo, cum hoc nihil aliud ſit q̃ vti iniquitate parati, imò facientis iniquitatē, ad proprium bonum neceſſarium: & hoc eſt redimere vexationem ſuam. Vnde quia inter infantem & adultum in propoſito hæc eſt dr̃ia, ꝗ infans patit̃ iniuſtum ſi non baptizatur, ꝑdit.n. aditum æternæ vitæ ſibi debitum ab iſto ꝓ actum baptiſmi: adultus aūt non ꝑdit illum quia patet ei aditus ꝑ baptiſmum flaminis: q̄uis ille auarus nolēs baptizare inferat, quātum in ſe eſt, vtrique iniuſtum, quia tenet̃ & infantem, & adultum baptizare: nō hn̄s curā infantis, ſi non ꝑt baptizare, puta, q a mutus licitè pecuniā dat auaro non vt baptizet, ſed vt auferat obicem prohibentem ipſum baptizare. ſ. auaritiam illam, vt impeditiuum baptiſmi. Nec hoc eſt contra authorem in lr̃a, q hunc caſum non ponit in lr̃a. Et per hoc etiam patet ſolutio rationis Petri, ſi contra hoc afferatur: quia non dat̃ vexatori pecunia ut ius cōferat, ſed vt iniquum impedim̃ auferat, & pr̃ liberè ius conferat, non impeditus. Nec eſt ſimile de confirmatore electionis: quia non eſt ibi neceſſitas, vt hic, nec conſtat de ſanctitate, & intentione dantis pecuniā, vt hic conſtat, qm̄ nihil tp̃ale q̃rit̃.

3. pa. q. 68. art. 6

Li. 22. contra Fau. c. 47. cir. principio. to. 6

SVP. QVÆST. C. ART. II. III. ET IIII.

IN ar. 2. 3. & 4. ſimul dubium occurrit. An ſtipendium ſuſtētationis ſub pacto ponere liceat ſacerdotibus, prædicatoribus, diuiniſq; cultus miniſtris. Et eſt ratio dubij qm̄ partem negatiuā oīa iura clamāt, pacta hmōi exterminātia, & punientia ſi fiāt. Et in lr̃a expreſsè dr̃ in ar. 3. in rn̄ſione ad primum. Si hmōi pacto interueniente fiāt, aut ēt cum intētione emptionis, vel venditionis ſymonia eſſet. Pro parte aūt affirmatiua pugnat cōſuetudo ab Eccleſia approbata, vt videlicet ſacerdotes ſeruitori per annum alicui capellæ, pacto cōueniunt de annua quantitate pecuniæ. Non deſint quoq; prædicatores, qui quantum eis pro quadrageſima ſoluendum eſt, intelligere cū pacto volunt pro ſuſtentatione ſua. Ratio deinde ſuffragat̃, qm̄ velle ſtipendium ſuſtentationis, non eſt velle tp̃ale ꝓ ſp̃uali: ergo ex pacto velle tale ſtipendium, non eſt vendere ſp̃ualia. non ergo eſt illicitum. Prima ꝯña patet: q a pactū nō mutat mām̄ actuū. Eadem nāq; eſt materia donōnis & vendōnis, ſi uas argēteum dono dat̃, uel vendit̃. Et ꝓpterea; abſolutè velle ſtipēdiū ſuſtentationis, non eſt velle tp̃ale pro ſpirituali. ergo velle idem ex pacto, non eſt velle temporale pro ſp̃uali, quod eſſet vendere. Secunda vero conſequentia patet, quia non alia ratione hoc eſſet illicitum, niſi quia eſſet ſymonia, videlicet, velle temporale pro ſp̃uali. Sublata ergo hac mali rōne, reſtat ꝗ non ſit illicitū.

2. q. 1. cap. Qui ꝓ pecunia.

¶ Dubium ſcd̃ō occurrit, an in hmōi ſp̃ualibus liceat vendere laborem perſonalem, & locare operas ſuas ſub pretij pacto. Et eſt rō dubij, quia pars affirmatiua fouet̃ ex hoc, ꝗ labor corporeus, & ſimiliter opera corporea non ſunt de genere ſp̃ualium, ſed tp̃alium: vēdere aūt, aut locare tp̃alia, nullum peccatum eſt.

¶ Et confirmatur, q a ſi hoc eſt illicitum ex ſuo genere, non erit licitum in aliquo ſpirituali, & illicitum in aliquo alio ſpirituali, ſed in toto genere ſpiritualium hoc erit licitū, aut illicitū: ſed experientia teſte conſtat in multis ſpiritualib. eſſe hoc licitum. Nam ſacerdos licitè locat op̃as ſuas in celebrādo ter in hebdomada, & hmōi. Et laborē quē ſuſtinere debet eundo in villā ad celebrandū, licitè ſub pretio ponit. Doctor quoq; theologiæ vendit operas ſuas & laborem, ſicut & aduocat* iniuſtum patrociniū. In alijs igitur ſp̃ualibus, cū non ſint iſtis ſpiritualiora, licitum erit.

Concl. m

Concl. p

¶ Partē verò negatiuā probant duo. Primū, q a cū oīa eccleſiaſtica, quę ſp̃ualia dicunt̃, vt ſacrorum adminiſtratio, ſacrificiū miſſæ, prędicatio, diuinuſq; cultus, cōſtent ex duobus, videlicet ex ſpirituali, & tp̃ali, nā ſpirituale in eis eſt gratia, veritas &c. tp̃ale verò eſt actio humana, ſi licitum eſt uendere, aut locare hæc ratione actionis humanæ omnia eccleſiaſtica venalia licite eſſent, abſolutè loquēdo: Ita quòd ſicut licitum eſt uendere calicem ratione materię, ita proportionaliter licitum erit vendere oīa huiuſmodi ſpiritualia ratione actionis humanæ.

Eſt Aug. li. de Paſtor. 3. circa fin. tom. 9.

¶ Et confirmatur ex diffinitione ſymoniæ, in qua ponitur vendere annexa ſpiritualibus. Conſtat aūt ꝗ magis annexa ſunt ſpiritualibus ſimultanea, q̃ illa, ad quæ ſpiritualia ſe habent antecedenter: ſed actio humana in iſtis eſt ſimul cum ſpiritualib: ergo eſt magis inuendibilis, quàm beneficium eccleſiaſticum, ad quod ſpirituale ſe habent antecedenter, & dicitur omninò inuendibile. Secundum eſt, quia niſi fiat differentia inter ſtipendium ſuſtentationis, & venditionē laboris, ſeu locationem

qui baptiſmum deſideraret, & immineret mortis periculum, nec ſacerdos eum vellet ſine p̃tio baptizare, deberet, ſi poſſet, per aliũ baptizari. Quòd ſi non poſſet ad alium hr̃e recurſum, nullo mõ dr̃et p̃tium ꝑ baptiſmo dare, ſed potiꝰ abſq; baptiſmo decedere: ſuppleretur .n. ei ex baptiſmo flaminis, quod ei ex ſacramento deeſſet.

G

Ad II. dicendum, ꝙ ſacerdos nõ accipit pecuniam quaſi p̃tiũ conſecrationis Euchariſtię, aut Miſſę decantandę. hoc .n. eſſet ſymoniacũ: ſed quaſi ſtipendiũ ſuę ſuſtentationis, vt* dictũ eſt.

Ad III. dicendum, ꝙ pecunia nõ exigiẽ ab eo, q abſoluiẽ quaſi pretium abſolutionis. hoc .n. eſſet ſymoniacum: ſed quaſi pęna culpæ præcedentis, pro qua fuit excommunicatus.

Ad IIII. dicendum, ꝙ ſicut* dcm̃ eſt, conſuetudo non p̃iudicat iuri nãli, vel diuino quo ſymonia ꝓhibeẽ. Et iõ ſi aliqua ex conſuetudine exiganẽ quaſi p̃tium rei ſpũalis cum intentione emendi, vel vendẽdi, eſt manifeſtè ſymonia, & p̃cipuè ſi ab inuito exiganẽ. Si verò exiganẽ I quaſi q̃dam ſtipendia per ꝯſuetudinem approbata, non eſt ſymonia, ſi tñ deſit itentio emendi, vel vẽdendi, ſed intentio referaẽ ad ſolã conſuetudinis obſeruãtiã, & p̃cipuè qñ aliqs voluntariè ſoluit. In his tñ oĩb. ſolicitè cauendum eſt quod hẽt ſpeciẽ ſymonię, uel cupiditatis, ſcd̃m illud Apoſt. 1. ad Theſſ. ult. A b oĩ ſpẽ mala abſtinete uos.

Ad V dicendum, ꝙ anteq̃ alicui acquiraẽ ius ĩ ep̃atu, vel quacũq; dignitate, vel p̃benda, per electionem, uel prouiſionem, ſeu collationem, ſymoniacum G eſſet aduerſãtium obſtacula pecunia redimere. ſic .n. per pecuniã pararet ſibi uiã ad rẽ ſpũalẽ obtinendã: ſed poſtq̃ ius alicui acq̃ſitum eſt, licet per pecuniã iniuſta impedimẽta remouere.

Ad VI dicendum, ꝙ q̃dam dñt, ꝙ ꝓ mr̃imonio licet pecuniã dare, q̃a in eo nõ confertur gr̃a; ſed hoc nõ eſt uſquequaq; uerum, ut in* 3. par. huiꝰ operis diceẽ. Et ideo aliter dicendum H eſt, ꝙ mr̃imonium non ſolùm eſt Eccleſie ſacr̃m, ſed ẽt naturę offim̃. Et ideo dare pecuniam ꝓ mr̃imonio, inquantum eſt naturę offim̃, licitum eſt: inquantum uerò eſt Eccleſiæ ſacr̃m, eſt illicitum, & ideo ſcd̃m iura prohibeẽ, ne ꝓ benedictione nuptiarum aliquid exigatur.

Articvlvs III.

Vtrum liceat dare, & accipere pecuniam pro ſpiritualib. actibus.

Ad tertivm ſic ꝓcediẽ. Vr̃ ꝙ licitum ſit dare, & accipere pecuniã ꝓ ſpiritualib. actibus. Vſus .n. ꝓphetię eſt ſpiritualis actus: ſed ꝓ uſu ꝓphetiæ olim aliq̃d dabaẽ, ut patet 1. Reg. 9. & 3. Reg. 13. ergo uĩ ꝙ liceat dare, & accipere pecuniam pro actu ſpirituali.

¶ 2 Prę. Or̃o, p̃dicatio, laus diui

operarum, ſicut aduocato, & doctori quantũcunq; diuiti, licet F vendere ſuũ docere & patrocinari: ita ſacerdotibus, prædicatoribusq; diuitib. licitum erit locare ſuas opas, vendere ſuos labores, ac per hoc non ſuſtentationis gr̃a, ſed mercedis titulo à populo tp̃alia ſuſcipere, & conſequenter omnia iura ruent.

¶ Ad euidentiã horũ ſciendum eſt, ꝙ inter ſtipendium ſuſtentationis, & ſtipendium locatarum operarum hæc eſt dr̃ia, ꝙ ſtipendium locatarum opa ſum hẽt rõnem mercedis, iuxta illud Matth. 23. Voca opa rios, & redde illis mercedẽ. Stipendium autẽ ſuſtentationis nõ hẽt rõnem mercedis, ſed ſubuentionis neceſſarię, vel cõmodæ miniſtris. Et ex hoc ſequiẽ, ꝙ q dat aliq̃d tp̃ale, puta, pecuniam miniſtris Eccleſiæ ꝓ ſuſtẽtatione eorũ, non dat pecuniã pro pretio operarum, aut laboris

In cor. art.

eorũ: ſed ſolùm dat vt ſe ſuſtentent in victu, & veſtitu &c. vt ſic hñtes alimentũ, & quibus teganẽ, vacent eccleſiaſticis officijs gratis. Qui vero dat aliquid tp̃ale eiſdẽ ꝓ locatis operis, mercedẽ debitã reddit quaſi p̃tium laboris, & operarum eorundem, vt ipſum locationis nomen oſtendit.

In cor. ar. & 1. 2. q. 96. 97. art. 3.

Ex hoc aũt ꝙ ſtipẽdium ſuſtentationis concurrit vt neceſſarium, ſine quo non põt miniſter, ſalua ſui ſtatꝰ honeſtate, diuina exercere officia, ſequiẽ ꝙ poteſt ſub pacto poni ſtipẽdiũ ſuſtentationis, non minus q̃ reliquorum opportunorũ ad diuina ſeruitia prouiſio. ſ. puta, calicis, ſacratũ veſtiũ, & hmõi: Ita ꝙ ſicut ſacerdos celebraturus ad inſtãtiã alicuiꝰ, põt ſub pacto ponere, ꝙ vocans eum ꝓuideat de calice, altari, veſtib. ſacris & hmõi, ſine qb. nõ põt celebrare: ita põt ſub pacto ponere ſuſtentationẽ ſuã, ſine qua nõ põt in ſacerdotij miniſterio deſeruire, & in hoc nulla ſymonia interuenit. Aduertenda tñ ſunt hic duo. Primo, ꝙ ſuſtentationis noĩe ñ tñ venit cib. & potus. ſed q̃cq̃d eſt neceſſariũ ad victũ & veſtitũ ſui, & eorũ, quorũ ſibi cura incumbit. Non .n. dẽt mendicare ſacerdos pro ſuſtentatione ſuorum, aut parentum antiquorum, aut paruulorum nepotum ſuæ curæ ſcd̃m naturę iura relictorum, & hmõi. Scd̃ò, q̃d ſuſtentationis ſtipendium dupliciter põt obuenire, primò, gratuitè, vel ex authoritate ſuperioris: & ſic non exigit neceſſitatem in eo, in cuius ſuſtentationem daẽ, vt patet ex eo ꝙ ep̃o ditiſſimo viſitanti debeẽ ſcd̃m iura ꝓcuratio. Alio mõ, ex pacto: & ſic non niſi pauperi indigenti ſuſtentationis ſtipendio licitè ꝓueniri põt: qñ ſacerdos hñs vñ ſcd̃m ſuũ ſtatum honeſtè viuat, ſi ex pacto vult ſtipẽdiũ ſuſtẽtationis, cõuinciẽ ꝙ mẽdax eſt, ꝓueniendo de ſtipẽdio vt neceſſario, ſine quo nõ pt ꝯmodè in ſacerdotio ſeruire, qñ ſine illo ſtipẽdio pt hoc ꝯmodè facere. Vñ ꝯuinciẽ, ꝙ ꝯuenit nõ de ſtipẽdio ſuſtẽtationis, ſed de ſtipẽdio opaꝝ ſuarum: q̃d an liceat, in ſequẽti tract. biẽ dubio. In hoc ſiquidẽ primo dubio de ſolo ſtipẽdio ſuſtẽtationis ẽ ſermo.

F ¶ Ad obiecta ſt in oppoſitum dr̃, ꝙ miniſteria Eccleſiaſtica poni ſub pacto, dupliciter pt intelligi. Primò ſimpliciter & abſolutè, vt videlicet dicaẽ, Ego volo tantam pecuniam ꝓ miniſterio, vel ſi debeo miniſtrare. Et hæc pacta ſunt ꝓhibita, & dñr ſymoniaca in iure, & in lr̃a. Alio modo, ſecundũ quid. ſeu cum limitatione. v. g. Si debeo miniſtrare in ſpũalibus, ego volo ꝓ ſtipẽdio ſuſtẽtationis meę tm̃: q̃a aliter non poſſũ miniſterio cõmodè incũbere. Et ſic limitata pacta ab indigẽtibꝰ miniſtris facta, nõ ſũt ſymoniaca apud Deũ, q cor rectũ videt. Nec ſunt ſymoniaca apud eccleſiã, cui cõſtat, vel cõſtare pt & de indigẽtia miniſtri, & de expreſſa limitatione ĩ pacto appoſita, videlicet ꝓ ſuſtẽtatione neceſſaria. Hæc de primo.

¶ Ad ſcd̃m dubiũ dr̃, ꝙ in eccleſiaſticis miniſterijs licitũ eſt, abſolutè loquẽdo, locare opas ſuas ex pacto, tum q̃a hoc hẽt eccleſiæ conſuetudo, ut patet in ſacerdotibus, q conducunẽ vt ſint capellani annuales, uel menſtrui: pactũ nãq; interuenit, ꝙ tm̃ debeanẽ eis ſingulis mẽſibus: tũ quia eadẽ rõ eſt de pacto expreſſo, & pacto ĩplicito. Sed pactũ ĩplicitũ ĩuenitẽ ĩ iure approbatũ, vt patet extra de p̃b. c. Siꝰ gnificatũ. ergo licitũ eſt ẽt explicitè paciſci de p̃tio operum, tum q̃a locationem opaꝝ in hmõi, iura, doctoresq; approbant. Conſtat aũt ꝙ locatio pacto & cõuentione firmari poteſt: tum, quia Apoſ. de hac materia loquens. 1. ad Cor. 9. dicit. Quis unq̃ ſuis ſtipendijs militat? Si .n. non teneẽ quis militare in eccleſiaſtica militia ſuis ſtipẽdijs, põt de ſui opis ſtipendio paciſci, ſicut miles armatæ militiæ, iuxta rõnẽ Apoſtoli. & cõfirmaẽ: quia Dñs Luc. 10. de Diſcipulorũ ope loquẽs, ſubdit. Dignꝰ eſt opariꝰ mercede ſua. Quid clariꝰ? ergo licitè pt ꝯuẽtio fieri d̃ mercede opis laborisq; humani ĩ eccleſiaſticis officijs. Firmatq; opinio hæc rõe iã allata, videlicet q̃a res tp̃alis põt ſub pacto poni. Et licẽt ita ſit ſcd̃m ueritatẽ ex parte rei, q̃a tñ ſcd̃m exteriora ſpeciẽ hẽt mali, qm̃ ſic ma ſymonię fraudibꝰ apitur, iõ ab eccleſia pacta ĩ hmõi ĩhibita ſũt. Sed hæc opinio nõ vr̃ rõabilis: qm̃ eccleſia iõ ꝓhibet pacta, q̃a illicita ſunt pacta, & nõ ecõ, vt patet ex hoc ꝙ doctores ĩ hoc vñt varij, q tñ cõueniũt in eccleſiaſtico iure. Vr̃ ergo aliter dcd̃m, interponẽdo vnã ꝓpoſitionẽ ꝓ regula. ſ. ꝙ ſpũale nõ pt eſſe iõ p̃tij, ſeu eſtimationis. Manifeſtaẽ ſiquidẽ iſtiꝰ regulæ veritas inductiuè: eñ: & calix cõſecratꝰ nõ pt pl' uẽdi rõe conſecrationis: & uilla hñs iuriſpatronatus, non pt plus uendi rõe iuriſpatronatus: & q̃ ſunt merè ſpũalia, oĩno inuendibilia ſunt, vt patet. Poſt hanc regulã diſtinguendũ eſt, ꝙ q̃dã ſunt mixta ex ſpũali & tp̃ali, in quibus principale q̃ſitum eſt id, q̃d eſt tp̃ale: q̃dã uerò in quibus principale quęſitũ eſt id, q̃d eſt ſpũale. Et iuxta hãc diſtinctionẽ dr̃, ꝙ illa in q̃bus, principalę quæſitum eſt tp̃ale, poſſunt ſub pacto poni: illa autem in quibus

Non computetur præuentus. (margin)

Porrecta 8 forum.

529 q. 4. d. 25. q. 3. art. 2. quęſt. 2. Et quol. 8. ar. 11.

K

bus

bus principale quæſitum eſt ſpirituale, non poſſunt ſub pacto poni. Et vtriuſque concluſionis ratio eſt vna: quia acceſſorium ſequitur principale, ita ꝙ non æſtimatur vtrobique illud acceſſorium, ſed concurrit concomitanter ad principale.

¶ Ex his aũt duabus concluſionibus reddenda eſt rõ olum obiectorum, & accidentiũ hinc & inde. Ex his .n. patet primo, quare cantores ꝓ capellis Papæ, dñorũ, & eccleſiarum, ſicut & organiſtæ licitè ex pacto locant opas ſuas: qm̃ principale in eis quęſitũ eſt opa humana: nõ ſpũale quid: q̃uis opa humana ad ſpũalia conducant. Quęrit̃ .n. in eis vox, ars operis, & hmõi, quę ſẽſibilia ac tpalia ſunt.

¶ Patet ſcđo, quare aduocati, atq; doctores cuiuſcunq; facultatis licitè vendunt opas ſuas: qm̃ principale ĩ eis q̃ſitũ eſt humanũ auxilium vel ad iuſtitiam, vel ad ſciẽtiam. Iuſtũ ſiqdẽ patrocinium opem fert tpalẽ, æſtimabilem pecunia: & doctor opem tpalem magnam fert diſcipulo declarando, applicando &c.

¶ Patet tertio, quare ꝓ celebratione, ꝓ orõne, ꝓ ſacrorum adminiſtratione, ꝓ officio diuino, ſeu mortuorum, ꝓ pdicatione, ꝓ oleo ſctõ, ꝓ chriſmate, ꝓ bñdictione nubentium, non eſt licitum paciſci, qa .ſ. principale in iſtis q̃ſitũ, ẽ ſpũale. Et qcqd tpale in iſtis interuenit, nõ æſtimat̃ niſi ratione ſpũalis. Verumtñ qa in his, q ſunt per accidens, contingit ẽt ſapientes falli, vt dicit Ariſt. iõ aduertendũ eſt, ꝙ aliud eſt loq de celebratione miſſæ abſolutè, & aliud eſt loq de obligatione ad celebrãdum miſſam in tali loco, totiẽs in hebdomada, tali hora, & hmõi. Iſtæ nãq; conditiones per accidens iungunt̃, & ſunt tpales, & ppea pñt ſub pacto poni. Ita ꝙ licet ſacerdos nõ poſſit locare actionem ſuam, quam celebrando, pręicando, miniſtrãdo ſacra &c. exercet: qm̃, vt dictum eſt, rõne ſpũalis, qđ principaliter q̃rit̃, æſtimat̃ & appretiat̃, põt tñ locare, ſeu uendere obligationem ſuam ad perſonam ſuam continendam, vel pñtandam in tali loco totiẽs in hebdomada, tali tpe &c. qm̃ hęc tpalia ſunt, & impedimenta proprię libertatis notabiliter, & p accidens ſunt coniuncta actui celebrationis, & hmõi. Nõ ſic aũt eſt in eo q non ſe locat, ſed ſponte qñ occurrit celebrat: qm̃ nihil notabile tpale interuenit per accidens in ſic ſponte celebrãte, & ppea de ſpũali pactum faceret, ſi conueniret de pretio. Quia igit̃ in iſtis menſtruis, vel annuis obligationibus ad celebrandũ, & hmõi, interueniunt hęc tpalia accidentia: iõ dñr licite locare opas ſuas, qđ non admittit̃ de non obligatis ad hęc accidentia. Vñ ad obiectiones in oppoſitum dr̃ ſingillatim. Et

1. q. 1. cap. Quicqd.

na, ſunt actus maximè ſpũales: ſed ad ĩpetrandũ orõnũ ſuffragia, ꝟ pecunia dat̃ ſctis uiris, ſcđm illud Luc. 16. Facite vobis amicos de mãmona iniqtatis. Pręcatoribꝰ ẽt ſpũalia ſeminãtibus ꝟ tpalia dñr, ſcđm Apoſ. 1. ad Cor. 9. Celebrãtibꝰ ẽt diuinas
B laudes ĩ eccleſiaſtico officio, & ꝓceſſiones faciẽtibꝰ ꝟ aliqd dat̃ & qñq; annui redditꝰ ad hoc aſſignant̃. ergo licitũ eſt ꝓ ſpũalibus actibus accipere aliquid.

¶ 3 Præt. Scia nõ eſt minꝰ ſpũalis, q̃ ptãs: ſed pro uſu ſciæ ꝟ licet pecuniam accipe, ſicut aduocato licet vẽdere iuſtum patrocinium, & medico conſiliũ ſanitatis, & magiſtro officium doctrinæ. ergo pari rõne vr̃ ꝙ
C liceat prælato aliquid accipere pro vſu ſpiritualis ſuæ poteſtatis, puta, pro correctione, vel diſpẽſatione, vel aliquo hmõi.

¶ 4 Pręt. Religio eſt ſtatus ſpũalis pfectionis: ſed in aliquibus ꝟ monaſterijs aliqd ab his q recipiunt̃, ꝟ exigit̃. ergo licet pro ſpiritualibus aliquid exigere.

SED CONTRA eſt, qđ dr̃* 1. q. 1. Quicqd inuiſibilis gratiæ
D conſolatione tribuitur, numquam quæſtibus, vel quibuſlibet pręmijs venundari penitus debet: ſed omnia hmõi ſpũalia per inuiſibilem gratiam tribuũtur. ergo nõ licet ea queſtibus, vel pręmijs venundare.

RESP. Dicẽdum, quòd ſicut ſacra dñr ſpũalia, quia ſpũalem conferunt gratiam: ita ẽt quædam alia dñr ſpiritualia, qa ex ſpũali grã procedunt, & ad eã
E diſponunt, quæ tñ per hominũ miniſterium exhibentur, quos oportet à populo ſuſtẽtari, cui ſpũalia adminiſtrãt, ſcđm illud 1. ad Cor. 9. Quis militat ſuis ſtipendijs vmquam? Quis paſcit gregem, & de lacte gregis non manducat? Et iõ uendere qđ ſpũale eſt in hmõi actibus, aut
B emere, ſymoniacum eſt. Sed accipere aut dare aliqd ꝓ ſuſtentatione miniſtrantium ſpũalia ſcđm ordinationẽ Eccleſię, & cõſuetudinẽ approbatã, licitũ eſt. ita tñ qđ deſit intentio emptionis, vel uenditionis, & ꝙ ab inuitis non exigat̃ per ſpũalium ſubtractionẽ, q̃ ꝟ ſunt exhibenda: hoc .n. hẽret q̃dã uendõnis ſpẽm. ꝟ Gratis tñ ſpũalibꝰ priꝰ exhibitis, licitè pñt ſtatutæ &
C conſuetæ oblationes, & quicũque alij prouentus exigi a nolẽtibꝰ, & valentibꝰ ſoluere, auctoritate ſupioris ĩteruenĩẽte.

AD PRIMVM ergo dicendũ, ꝙ ſicut * Hiero. dicit ſuper Michæam. Munera quædam ſponte exhibebantur bonis prophetis ad ſuſtentationẽ ipſorũ, nõ quaſi ad emendum ꝓphetię vſum, quem tñ pſeudoprophetæ retorquebant ad quæſtum.

D AD II dicendum, ꝙ illi q dãt eleemoſynas paupibus, vt orõnum ab ipſis ſuffragia ĩpetrẽt, non eo tenore dant, quaſi intẽdẽtes orationes emere: ſed per gratuitam bñficentiam, pauperum aĩos prouocant ad hoc, ꝙ pro eis gratis, & ex charitate orent. Prædicantibus etiã tpalia debẽtur ad ſuſtentationem prædicantium, non autem ad emendũ pdicationis verbum.
E Vnde ſuper illud 1. ad Tim. 5. Qui bñ pſunt presbyteri &c.

Poſt medium cõm. ad 3. c. Mich. to. 6.

A ad primam dr̃, ꝙ licet tam labor, q̃ opa humana in ſacrorum adminiſtratione ſit aliqd tpale, quia tñ rõ æſtimationis eorũ eſt id qđ eſt ſpũale, non licet illa uendere, vt patet de oleo ſctõ, & chriſmate. Quodlibet .n. eorum eſt aliqd tpale: quia tñ non æſtimatur niſi ratione ſpiritualis, ideo non licet ea vendere.

¶ Ad ſcđam dr̃, ꝙ rõ diuerſitatis eſt manifeſta, qa .ſ. in quibuſdã principale ęſtimatum eſt tpale, in quibuſdam eſt ſpũale. Et de ſacerdote locante ſe, iam dictum eſt. De labore verò quem qs ſuſtinet ad itinerãdũ ad locum celebrationis, vel pdicationis, non eſt ad ꝓpoſitum. qm̃ eſt per accidẽs, & põt ſub pretio poni, ſicut & expenſę, q in itinere fiunt. Labor aũt q ĩ ipſa celebratione, & pdicatione interuenit, pars eſt celebrationis & pdicationis p ſe: qm̃ ſpũalia p tales actus humanos diſpenſat Deus. Doctor quoq; Theologiæ in hoc differt à pdicatore, ꝙ doctor ſeruit pp tpale auxiliũ in theologia, ſicut in cæteris ſcientiis: pdicator aũt ſolum pp ſpũalẽ opẽ, quaſi prædicator ſit inſtrm Spũſſancti ad purgãdum, illuminãdum, perficiendumque hoĩes ſecundum adoptionis grãm. Vñ nullus põt pdicare niſi miſſus, iuxta illud ad Ro. 10. Quõ prædicabunt, niſi mittant̃? Et iõ non põt prædicator paciſci de opa & labore ſuo in pdicando. Quãmuis ad hoc ẽt ſit alia rõ ex eadem authoritate, qa .ſ. quilibet pdicãs, pdicat ex officio delegationis: & ppea dẽt eſſe contentus ſtipendijs taxatis à delegante, .ſ. ſtipendio ſuſtentationis, & non poteſt iterum locare ſe populo, qui ſemel locauit ſe deleganti. Non ſpectat tñ ad ſymoniæ uitium, ꝙ prædicator aliquis libẽtius in loco, vbi maiorem ſcit taxatam eleemoſynam q̃ alibi prædicet, ſed ſpectat ad charitatis defectum, quo quis magis tpaliũ, q̃ ſpũalium profectui intendit. De aduocato quoque iã dictum eſt, ꝙ tpale auxilium intelligit̃ vendere: & iõ cum ferunt magnum auxilium ex magno conſilio ad magnam cauſam, volũt ſibi multum ſolui, & merito: quia tñ valet tam ratum auxiliũ, tot uigilijs, tot laboribus, expenſiſq; comparatum. Et per hæc patet r ſio ad motiua alterius opinionis, niſi ad authoritates Apoſtoli, & Dñi. Ad quarum primam dr̃, ꝙ tam Apoſtolus, q̃ Dñs de ſtipendio ſuſtentationis loquitur, vt patet ex concluſione Apoſtoli, videlicet ꝙ licet uiuere de Euãgelio. Et hoc Dñm ordinaſſe ipſe ibi Apoſtolus teſtatur, declarans eũo verba illa Dñi. Dignus eſt operarius mercede ſua, in propoſito ſunt accipiẽda. Quod ẽt Matth. 10. c. explanauit, dicens dñm dixiſſe, Dignus eſt operarius cibo ſuo. Qui ẽt ſenſus patet ex eo ꝙ dñs tã

apud Matthæum, q̃ Lucam, poſtq̃ ſine ſacculo, & pera iuſſiſſet Apoſtolos ire, ſuſtentationis ſtipendium, cibum. ſ. & potũ conceſſit apud ſuos auditores. Triplici ergo titulo cum poſſit pro ſpũalium exhibitione tpale peti, ſeu dari, videlicet pro pretio, pro ſtipendio ſuſtentationis, pro ſtipẽdio locatarum oparum, primus titulus ſymoniam cõſtituit: ſecundus à dño ordinatus eſt ĩ vtroque teſtõ, & põt in pactum à pauperibus deduci, quando oportet pp inhumanitatem eorum, quibus ſeruit in ſpũalibus: tertius in illis, ĩ quib' principale quęſitum eſt tpale, locum habet, & per accidens in quibuſdam ſpũalibus, vt patet ex dictis.

Et Aug. in l. de Paſto. c. 2. non lõge à fine, tomo. 9.

IN art. 3. ad vlt. nota q quemadmodum textus Decr. phibens aliquid dare, vel recipere pro ingreſſu mõaſterij, gloſſatur, q intelligitur, qñ petit, vel dat tanq̃ pretium pro ingreſſu qđ tunc eſt, qñ ex pacto eſt à non indigente monaſterio aliqd exigere: ſed ſi monaſterium indigeat, & manifeſtè caueat, q pro neceſſaria ſuſtentatione oportet tantũ dare, nulla ſymonia eſt: ita iura alia de hoc interpretãda ſũt. Vñ qñ taxatus eſt numerus monialium, q̃ pñt abſq; penuria ſuſtineri, ita q ſi plures reciperentur, monaſterium grauaret, ita q alijs ſororibus opportunorum aliquid ex hoc deeſſet, licitè poſſet ſtatui q ſupra talem numerũ nulla recipiat, niſi q̃ releuamen grauaminis, qđ ſequeret, afferret, puta, mille aureos: qm hoc nõ eſt pro ingreſſu exigere, ſed pro ſuſtentatione. Nec eſt præcludere uiã alijs, qm ipſa taxatio numeri, q̃ ſcđm iura fit, claudit viã: ſed eſt aperire uiam ingreſſus hñtibus tpalia, quib' on' monaſterij ſubleuare pñt, ac volunt.

dicit* gl. Neceſſitatis eſt accipere vñ viuit, charitatis eſt pbere: non tñ venale eſt Euãgeliũ, vt p his pdicet. Si.n. ſic uẽdũt, magnam rem uili uendunt pretio. Similiter etiã aliqua tpalia dant Deum laudãtibus in celebratiõe eccleſiaſtici officij ſiue p uiuis, ſiue p mortuis, nõ quaſi pretiũ, ſed quaſi ſuſtentationis ſtipendiũ. Et eo ẽt tenore, p pceſſionib' faciẽdis ĩ aliquo funere aliq̃ eleemoſynę recipiuntur. Si ãt hmõi, pacto interueniẽte fiãt, aut ẽt cũ intentione emptionis, uel venditionis, ſymonia eẽt. Vñ illicita eſſet ordinatio, ſi ĩ aliqua eccleſia ſtatueret q nõ fieret pceſſio ĩ funere alicui', niſi ſolueret certã pecunię q̃titatẽ: qa per tale ſtatutũ pcluderet via gratis offĩn pietatis aliqbus impendendi. Magis aũt licita eſſet ordinatio, ſi ſtatueret q oĩbus certã eleemoſynã dantib' talis honor exhiberet: qa per hoc non pcluderet via alijs exhibendi. Et præterea prima ordinatio habet ſpeciẽ exactionis: ſcđa aũt habet ſpeciem gratuitæ recompenſationis.

AD III dcđm, q ille, cui cõmittitur ſpũalis ptas, ex officio obligat ad vſum ptãtis ſibi cõmiſſæ ſpũalium diſpenſatione: & ẽt p ſua ſuſtentatione ſtatuta ſtipendia hẽt ex redditib' eccleſiæ. Et iõ ſi aliqd acciperet p uſu ſpũalis ptãtis, non intelligeret locare opas ſuas, quas ex debito ſuſcepti officij dẽt ipendere, ſed intelligeretur uẽdere ipſum ſpũalis grĩæ uſum. Et pp hoc non licet p quacunque diſpẽſatione aliqd accipe. Nec ẽt p hoc q vices ſuas cõmittant, nec ẽt p hoc q ſubditos ſuos corrigãt, uel a corrigendo deſiſtãt. Licet tñ eis accipere pcurationes, qñ ſubditos viſitãt non quaſi ptiũ correctionis, ſed quaſi debitũ ſtipendiũ. Ille aũt* q hẽt ſciam, & non ſuſcipit cum G hoc offĩn, ex quo obliget alijs uſum ſciẽ impendere, licitè põt preciũ ſuæ doctrinæ, vel cõſilij accipere: non quaſi ueritatẽ, aut ſciẽtiã uendens, ſed quaſi operas ſuas locans. Si aũt ex officio ad hoc teneret, intelligeretur ipſum uendere ueritatẽ, vñ grauiter peccaret. Sicut patet in illis, q inſtituunt in aliqbus eccleſijs ad docendum clericos eccleſiæ, & alios pauperes, p quo H ab Eccleſia bñficium recipiunt, à quibus non licet eis aliquid recipere nec ad hoc quòd doceant, nec ad hoc quòd aliqua feſta faciant, uel ptermittant.

AD IIII dicendũ, q p igreſſu monaſterij non licet aliquid exigere, vel accipere quaſi pretiũ, Licet tñ ſi monaſteriũ ſit tenue, quod non ſufficiat ad tot perſonas nutriendas, gratis qdem ingreſſum monaſterij exhibere: I ſed accipere aliqd p uictu perſonæ, q̃ in monaſterio fuerit recipiẽda, ſi ad hoc nõ ſufficiãt monaſterij opes. Similiter ẽt licitũ eſt, ſi pp deuotionem quã aliqs ad monaſteriũ oñdit, largas eleemoſynas faciendo, facili' ĩ monaſterio recipiat. Sicut ẽt licitũ ẽ aliquẽ ecõuerſo puocare ad deuotionẽ monaſterij p tpalia bñficia, ut ex hoc icline tur ad monaſterij igreſſũ, licet K nõ ſit licitũ ex pacto aliqd dare, vel recipe p ingreſſu monaſterij, vt hr* 1. q. 2. c. Quàm pio.

1. q. 2. cap. Quã pio.

IN ar. 4. dubium occurrit, An eccleſiaſtica bñficia liceat uẽdere, authoritate Papę. Scđ quia hoc ſat in nĩo 1. quol. diſcuſſimus, q̃ ſup hoc artic. fundant, vbi dr, q ius clericale, cui bñficium annectit, eſt ſpũale, iõ pertrãſeo. Vide ibi ſi uis. Vnum tñ dubium reſtat, quia in permutationibus bñficiorum, quorum unum ditius eſt altero, licitũ eſt pecuniam ſuperioris authoritate à minus ditiore dari vt ad æqualitatem prouentus tpalis commutatio reducatur, vt hr extra de rerum permut. c. Ad q̃ſtiones. Ex hoc.n. inſurgit dubium duplex. Primum eſt, qa qualis eſt, pportio partis ad partem, talis eſt proportio totius ad totũ: ſed pro parte in qua tpalis prouentus alterius excedit, licitum eſt pecuniã exigere. ergo ſi alterum illorum bñficiorum nihil oĩno prouentus hẽt, licitum erit p tota pbenda alterius pecuniã dare. Et ſic ſequit q F præbenda tota, ſeu prouentus bñficij poterit uendi auctoritatẽ ſuperioris permutando duo bñficia, quorum alterum nihil tpale, alterum aliquid habet. Falſum eſt ergo, q dr in lra, q hmõi annexa ſpũalibus nullo mõ licet uendere. Scđm eſt, quia quicquid põt licitè dari alteri clerico authoritate Papæ p annexis ſpũalibus, põt eadem authoritate licitè dari ſibi ipſi Papæ, qa ipſe eſt cuiuſq; prouentus eccleſiæ diſpenſator principalis. Põt ergo Papa donando titulum ſpũalem, exigere p puẽtu q̃tum ualet prouentus, ſicut põt præcipere, q hoc pretium det permutanti, ſi beneficium permutaretur.

D. 242.

¶ Ad primum horum põt dupliciter dici. Primò, q non eſt eadem rõ proportionis inter partẽ, & partẽ, & totum quo ad rõnem principalis, vel acceſſorij: qa pars põt hẽre rõem acceſſorij ad totum, quia ſequit naturã ſui totius. ipſum verò totũ non habet rõnem acceſſorij, ſed principalis. Vnde in propoſito dicitur, q quãdo vtrumque beneficium habet ſuũ puentum, interuenit ibi pẽt' pmutationis puentuum. Et qa in aliqua parte alter alterum excedit, p uiã ſequelę accidit, q ſupplicat p pecuniã: ſed vbi alterum tm̃ bñficium habet prouẽtus, nullus põt eſſe ibi pẽctus permutationis pventuum, qñ qđ non eſt, non permutat, & ſic non eſſet ibi pmutatio, ſed venditio. iura aũt in pmutationĩbus puentuũ ſupplẽtione pecunię admittunt, & non venditionem pbẽdæ. Scđo dr, q licet inferiores plati nõ poſſint, Papa tñ poſſet, ceſſantib' fraudibus, ex cã rationabili in permutationibus titulorum ſpiritualium toti prouentui unius concedere, quòd pecunia reſponderet loco prouentus alterius, qui nihil habet: quoniam ſolum temporalia, vt ſic, æſtimarentur ab eo, q ius nouum condere poteſt. Prima reſponſio eſt tutior, pro quãto titulo habenti prouentum, aliquid ipſo iure prouẽtuum debetur: ac per hoc non totum adæquari debet pecunia vt principali correſpondente. Non abijcio tamen ſecundam, propter plenitudinem poteſtatis Papalis, & ſingularis iuris, quod poteſt ſtatuere.

¶ Ad ſcđm vero dubium, quod directè eſt contra hanc reſponſionem dicitur, q ibi eſt ſophiſma: quoniam quicquid poſſit dari alteri, poſſit dari Papæ, non tamen eodem modo, nec eadem rõne. Sicut qcquid poteſt viſus, poteſt intellectus, ſed non eodem modo, nec eadem ratione. In propoſito ergo permutãti licite dari poteſt, quia permutat, aut quaſi permutat, deputatum

ARTICVLVS IIII.

Vtrum ſit licitum precium accipere pro his, quæ ſunt ſpiritualib annexa.

Nic. de Nyſſ. tract. 3. p. po. 3. q. 8.

AD QVARTVM ſic ꝓcedit. A Vr̃ ꝙ licitũ ſit pecuniã accipere ꝓ his, q̃ ſunt ſpũalib. annexa. Oĩa.n. tpalia vñr^h ſpũalib. eſſe annexa, qa tpalia ſunt ꝑꝑ ſpũalia q̃renda. Si ergo non licet vendere ea, q̃ ſunt ſpũalib. annexa, nihil tpale vendere licebit: quod patet eſſe falſum. B

¶2 Pręt. Nihil vr̃ magis eſſe ſpiritualib. annexum, q̃ vaſa conſecrata: ſed^h calicẽ licet vẽdere pro redemptione captiuorũ: vt *Amb. dicit. ergo licitũ eſt vendere ea, q̃ ſunt ſpũalib. annexa.

¶3 Pre. Spũalib. annexa dñr ius ſepulturæ, ius patronat⁹, & ius primogenitutę ſ̃m antiquos, qa primogeniti añ legẽ ſacerdotis offõ fungebant̃, & ẽt ius accipiendi decimas: ſed^b Abrahã emit ab Ephrõ ſpelũcã duplicẽ in ſepulturã, vt hr̃ Gen. 23.^h Iacob ãt emit ab Eſau ius primogenitutę, vt hr̃ Gen. 25. Ius etiã patronat⁹ trãſit cũ re vẽdita, & i feudũ cõcedit̃: decimę ẽt ꝯceſſę sũt qbuſdã militib. & redimi pñt: p̃lati ẽt iterdũ retinent ſibi ad tp̃s fruct⁹ p̃bẽdarũ, quas cõferũt, cũ tñ p̃bẽdę ſint ſpũalib⁹ annexę. ergo licet emere, & vẽder̃ ea q̃ sũt ſpũalib. annexa. C D

SED CONTRA eſt, ꝙ dicit* Paſchalis Papa, & hr̃ 1. q. 3. c. Si qs obiecerit. Quiſqs horũ alterũ vẽdit, ſine quo nec alterũ ꝓuenit, neutrũ inuẽditũ derelinquit. Nullus ergo emat Eccl̃am vel p̃bẽdã, vel aliqđ eccl̃aſticũ.

RESP. Dicendum, ꝙ aliquid p̃t eſſe annexũ ſpũalib. dupl̃r. Vno mõ. ſicut ex ſpũalib. depẽdẽs, ſicut hr̃e bñficia eccl̃aſtica, dr̃ ſpũalib. annexum, quia non cõpetit niſi hñti offm̃ clericale: vñ hmõi nullo mõ pñt eſſe ſine ſpũalibus. Et ꝑꝑ hoc, ea nullo mõ vẽdere licet^a, quia eis vẽditis intelligunt̃, ẽt ſpũalia vẽditioni ſubiici. Quædã ãt ſunt annexa ſpũalibus, inquantũ ad ſpũalia ordinant̃: ſicut ius p̃ronatus, qđ ordinat̃ ad pñtãdum clericos ad eccl̃aſtica bñficia, & vaſa ſacra, q̃ ordinant̃ ad ſacrorum vſum: vñ hmõi ꝑnon p̃ſuppónunt ſpũalia, ſed magis ea ordine tp̃is p̃cedunt. Et iõ aliquo mõ vendi pñt, non aũt in quãtum ſunt ſpũalib. annexa.

AD PRIMVM ergo dcẽm ꝙ oĩa tpalia annectunt̃ ſpũatib. ſicut fini. Et iõ ipſa qdẽ tpalia vẽder̃ licet, ſđ ordo eorũ ad ſpũalia ſub vendõne cadere nõ dẽt.

AD II. dicendũ, ꝙ ẽt vaſa ſacra ſunt ſpũalib. annexa, ſicut fini: & iõ eorum cõſecratio vẽdi non dẽt. Tñ ꝓ neceſſitate Eccleſię & pauperũ, materia eorũ vendi p̃ot, dummõ p̃miſſa orõne pri⁹ ꝯfringant̃: qa poſt ꝯfractiõnẽ ñ itelligunt̃ eſſe vaſa ſacra, ſed purũ metallum. Vñ ſi ex eadẽ ma ſimilia vaſa iterũ integrarent̃, idigerẽt iterũ ꝯſecrari.

AD III. dicendũ, ꝙ ſpelunca duplex, quã Abrahã emit in ſepulturam, ñ hr̃ ꝙ erat terra ꝯſecrata ad ſepeliendũ: & iõ licebat Abrahę terrã illã emere ad vſum ſepulturę, ut ibi inſtitueret ſepulcrũ: ſicut ẽt nunc liceret emere aliquẽ agrũ cõem ad iſtituendum ibi cęmiteriũ, vel ẽt Eccleſiã. Tñ qa apud gẽtiles loca ſepulturę đputata, religioſa reputabant̃, ſi Ephron ꝓ loco ſepulturę intendit p̃tiũ accipere, peccauit vẽdẽs, licet Abrahã ñ peccauerit emens: qa ñ intẽdebat emere niſi terrã cõem. Licet.n. ẽt nunc terrã, vbi quõdã fuit Eccleſia, vendere, aut emere in caſu neceſſitatis, ſicut & đ materia ſacrorũ vaſorũ* dictũ eſt. Vel excuſat̃ Abrahã, qa in hoc redemit ſuã vexationẽ. Quàmuis. n. Ephrõ gratis ei ſepulturam offerret, ꝑpendit tñ Abrahã, ꝙ gratis recipere ſine eius offenſa non poſſet. Ius autem primogenitutę debebat̃ Iacob ex diuina electione, ſ̃m illud Malac. 1. Iacob dilexi, Eſau atũ odio habui. Et iõ Eſau peccauit primogenita vendens: Iacob aũt ñ peccauit emendo, qa itelligit̃ ſuã vexationẽ redemiſſe. Ius aũt patronatus ꝑ ſe uendi nõ p̃ot, nec in feudum dari, ſed tranſit cum villa, q̃ uendit̃, vel conceditur. Ius autem ſpirituale accipiendi decimas nõ cõcedit̃ laicis, ſed tm̃ modo res temporales, quæ nomine decimæ dãtur, vt ſupra* dictum eſt. E

Portella ꝑ totum. 530 tatum ſibi ſtipendiũ. Papa aũt nõ ſe hẽt vt ꝑmutãs, aut quaſi ꝑmutans deputatum ſibi ſtipendium: ſed potius ſe hẽt vt vendẽs

Sup. art. 1. ad 6. Et 4. diſ. 25. q. 3 ar. 2. q. 3. ſtipendia Eccleſiarũ miniſtris deputata. Cũ his tñ ſtat, ꝙ Papa alio mõ, puta, ꝑ viam vnionis ad menſam ſuã, vel ſubſidij charitatiui, poſſet ex cã rõnabili, ꝓuentus vacãtis Eccleſiæ ſibi applicare, & poſt alienare prout op⁹ fuerit, & iõ ſua fuerit eccleſiaſticę ratis.

¶ In eo. art. circa geſta Iacob, dubium occurrit: qa inexcuſabilis apparet Iacob, tũ qa

Li. 2. de Off. c. 28. to. 1 inhumanitatis eſt negare fratri laſſo pulmentũ paratũ: tũ qa induxit Eſau ad peccãdũ. vendendo ſibi primogeniturã. Non. n. erat Eſau ad hoc paratus, ſicut vſurari⁹ ſtat paratus ad vſurã: ſed inductus fuit ad hoc à Iacob, dicente, Vende mihi primogenita. Gen. 25. tum qa Eſau non vexabat Iacob in iure primogenituræ, ſed naturali iure illud poſſidebat pacificè, qa primo natus: ac ꝑ hoc non habuit hic locum redẽptio vexationis, q̃ i litera affert̃. Redimere eñ vexationẽ p̃ſupponit vexatorẽ. Nec ſufficit dicere, ꝙ dẽbat̃ ius primogenitutę Iacob ex diuina electione: qa ex hoc non

1. q. 3. c. Si quis obiecerit. ſequit̃ ꝙ poſſet inducere fratrem ad peccãdum, quia nõ ſunt facienda mala vt veniant bona, vt dr̃ ad Rom. 3. Nec tenebat̃ Eſau renunciare iuri, quod in primogenitura habebat.

¶ Ad hoc dr̃, ꝙ qa De⁹ reuelauerat Rebeccæ, vt patet ibidẽ, ꝙ maior ſeruiret minori: & rationabile eſt, ꝙ ipſa oĩa dilecto ſibi filio Iacob reuelauerit, pñs eſt, vt Iacob certus de

Concl. m iure primogenituræ, ꝙ eſſet ſuum ex diuina electione, ab Eſau tanq̃ ab occupatore iuris ſui redimere voluerit ſuã vexationẽ illo tp̃e, quo cõmodè poſſet vti iniqtate alteri⁹ ad ſui iuris cõſecutionẽ. Vñ licet Eſau peccauerit, vt nõ ſolũ lia dicit, ſed Apoſ. ad Heb. 12. dicens, Ne qs

Concl. p fornicator, aut ꝓphanus vt Eſau, q ꝑꝑ vnã eſcã vẽdidit primitiua: Iacob tñ excuſat̃. D. 1127. & primò ab inhumanitate, tum qa Eſau, nõ neceſſitatis, ſed delectationis cã motus vi: tũ quia prudentis viri eſt, negare aliqd occupatori iuris ſui, qñ ſpat ex hmõi negatione rehr̃e qđ ſuũ eſt. Scdõ, excuſat̃ ab inductione ad pctm̃, non minus q̃ offerẽs pecuniam occupatori ſui bñficij eccleſiaſtici. Nõ eſt. n. hoc inducere ad pctm̃, ſed non

D. 513. ſolum parato. verum actualiter peccãti detinen. Io mai⁹ offerre redẽptionẽ ſm̃ veritatẽ, q̃uis ſm̃ modum loquendi, & ſm̃ intentionẽ alteri⁹ ſit aliud. Vñ dicens Iacob, Vẽde mihi primogenita, ſenſus erat, Da mihi primogenita, q̃ in veritate ſunt mea, ex

D. 5. quo non vis gratis dare, offero prãdiũ &c. In hoc. n. ſenſu intelligunt̃ oẽs redemptiones vexationũ. Inueniunt̃ náq; i qualibet redẽptione duo. Alterum licitum, qđ petit redemptor, puta, dari ſibi vitã libertatem, ius bñficium &c. Alterum, iniquum ꝙ non petit, ſed patitur redemptor, q̃uis per modum petentis ſe habeat: quia offert materiam illius iniqtatis parato ad iniqtatem illã vel maiorẽ, vel fortè non minorem, q̃ ſit acceptio p̃tij. Nõ. n. q redimit

In ſolu. p̃ced. arg. fratrem, aut filium à latrone, petit vt accipiat latro tm̃ pecuniẽ quaſi hoc volens, ſed offert pecuniam patiens, latro illã accipiat, q parat⁹ eſt detinere hoĩem, & ſic de alijs. Nõ induxit ergo Iacob Eſau ad peccandũ, q ſm̃ rẽ occupator erat primogenitutę, & ſic erat vexator, & tenebat̃ renunciare, qa tenebatur obedire diuinę ordinationi đ iure primogenituræ; ſed ipſe Eſau occaſionẽ peccandi ex verbis Iacob accepit. Nec obſtat ſi dicatur, ꝙ Eſau credebat primogenita eſſe ſua inſcius diuinę ordinationis, q̃ Iacob ſciebat, vt creditur, qm̃ etiam ſi ſciuiſſet Eſau diuinã ordinatione, non ꝓpterea ceſſiſſet, ſed in occupatio- Q. 88. ar. 3.

Circa collationem vero bñfi-
ciorum ſciédum eſt, ꝙ ſi eṗs añ-
q̄ bñficiū alicui conferat, ob ali
quā cām ordinauerit aliq̄d ſub
trahendū de fructib⁹ bñficij cō-
ferendi, & in pios vſus expen-
dendum, nō eſt illicitum. Si ve-
ro ab eo cui beneficiū confert,
requirat aliq̄d ſibi exhiberi de
fructib⁹ illi⁹ bñficij, idē eſt ac ſi
aliq̄d munus ab eo exigeret, &
non caret uitio ſymoniæ.

ARTICVLVS V.

Vtrum liceat ſpiritualia dare pro munere quod eſt ab obſequio, uel a lingua.

ADQVINTVM ſic ꝓcedit. Vr̃ ꝙ liceat ſpūalia dare ꝓ munere, qđ ē ab obſeq̄o, vel à lingua. Dicit.n.* Greg. in regiſtro. Eccleſiaſticis utilitatib⁹ deſeruiētes eccleſiaſtica dignū eſt remuneróe gaudere: ſed deſeruire[h] eccl'aſticis vtilitatib⁹ ptinet ad mun⁹ab obſeq̄o. ergo vr̃ ꝙ licitū ſit ꝓ obſequio accepto eccleſiaſtica beneficia largiri.

¶2 Pręt. Sicut carnalis vr̃ eſſe intentio, ſi q̄s alicui det bñficium eccleſiaſticū pro ſuſcepto bñficio,[h] ita ēt ſi q̄s det ītuitu cōſāguinitatis: ſed hoc non vr̃ eē ſymoniacū, q̄a non eſt ibi emptio & uenditio. ergo nec primum.

¶3 Pręt. Id qđ ſolū ad[h] p̄ces alicu⁹ fit, gratis fieri vr̃, & ita nō vr̃ locū hr̃e ſymonia, q̄ i emptione, vel venditione conſiſtit: ſed munus à lingua intelligit̃, ſi q̄s ad preces alicuius eccleſiaſticū beneficium conferat. ergo hoc non eſt ſymoniacum.

¶4 Pręt. Hypocritę ſpūalia oṗa faciūt ut laudē humanā[h] cōſequant̃, q̄ ad mun⁹ linguę ptinere vĩr: nec tñ hypocritę dñr ſymoniaci. non ergo per munus à lingua ſymonia contrahitur.

SED CONTRA eſt, quod * Vrbanus Papa dicit. Quiſquis res eccleſiaſticas non ad quod inſtitutæ ſunt, ſed ad propria lucra munere linguæ vel obſeqj, vel pecuniæ largitur, vel adipiſcitur, ſymoniacus eſt.

RESP. Dicēdum, ꝙ ſicut ſ̄ * dictū eſt, nōie pecunię intelligitur cuiuſcūq; ṗtiū, qđ pecunia menſurari pōt. Manifeſtū eſt āt ꝙ obſequiū hoīs ad aliq̄ utilitatē ordinat̃, q̄ p̄t ṗtio pecuniæ

F æſtimari: vñ pecuniaria mercede miniſtri conducunt̃. Et ideo idē eſt, ꝙ aliq̄s det rē ſpūalē ꝓ aliquo obſeq̄o tpali exhibito, vel exhibēdo, ac ſi daret ꝓ pecunia data uel promiſſa, qua illud obſequium æſtimari poſſet. Similiter ēt ꝙ aliq̄s ſatiſfaciat p̄cib⁹ alicuius ad tpalē gratiam q̄rēdā, ordinat̃ ad aliquā utilitatē, q̄ pōt pecuniæ pretio æſtimari. Et[m] iō ſicut ꝯtrahit̃ ſymo

G nia accipiendo pecuniā, uel q̄libet aliam rem exteriorem, qđ pertinet ad munus à manu: ita etiam cōtrahitur per munus à lingua, uel ab obſequio.[n]

AD PRIMVM ergo dicendū, ꝙ ſi aliq̄s cleric⁹ alicui p̄lato īpendat obſequiū honeſtum ad ſpūalia ordinatū, puta, ad Eccleſiæ vtilitatē, uel miniſtrorū eius auxiliū, ex ipſa deuotione

H obſeqj reddit̃ dign⁹ Eccleſiaſtico bñficio, ſicut & ꝑ alia bona oṗa: uñ nō intelligit̃ eē munus ab obſeq̄o, & i hoc caſu loquitur Greg. Si verò ſit inhoneſtū obſequium, vel ad carnalia ordinatū, puta, q̄a ſeruiuit p̄lato ad utilitatē cōſanguineorū ſuorū, vel p̄rīmonij ſui, uel ad aliquid hmōi, erit mun⁹ ab obſequio, & eſt ſymoniacum.

I AD II dicendum, quòd ſi aliq̄s aliq̄d ſpūale alicui conferat gratis ꝑ conſanguinitatē, vel q̄cūque carnalē affectionē, eſt quidē illicita & carnalis collatio, non tñ ſymoniaca: quia nihil ibi accipitur. Vnde hoc non pertinet ad contractum emptionis & uenditionis, in quo fundatur ſymonia. Si tamen aliquis dat beneficium eccleſiaſticum alicui hoc pacto, vel intentione, ut exinde ſuis cōſanguineis prouideat, eſt manifeſta ſymonia.

K AD III dicendū, quòd munus à lingua dr̃ vel ipſa laus pertinens ad fauorem humanū, qui ſub pretio cadit, vel ēt preces, ex quibus acquiritur fauor humanus, vel contrarium euitatur: & iō ſi aliquis principaliter ad hoc intendit, ſymoniā committit. Videtur autem ad hoc principaliter intendere, qui preces pro indigno porrectas exaudit: unde ipſum factum eſt ſymoniacum. Si autē preces pro digno porrigantur, ipſum factum non eſt ſymoniacum: quia ſubeſt debita cauſa, ex qua illi, pro quo preces porriguntur, ſpirituale aliquid confertur: tamen poteſt eſſe ſymonia in intentione, ſi non attendat̃ ad dignitatem perſonæ, ſed ad fauorem humanum. Si uerò aliquis pro ſe rogat vt obtineat curam animarum, ex ipſa præſumptione redditur indignus: & ſic preces ſunt pro indigno. Licitè tamen poteſt aliquis, ſi ſit indigens, pro ſe beneficium eccleſiaſticum petere ſine cura aīarū.

patione ꝑſeuerallet, vt patet ex eo, ꝙ cognita poſt ṗma ordinatione, de eadē re, dixit. Venient dies luctus patris mei, & interficiam Iacob, Gen. 27. Licuit ergo redimere vexationem ſuā ab ignorante, tanto magis, quanto minus peccandi occaſionem accipit ignorans ſe poſſidere alienum, q̄ ſciens.

SVP. QVÆST. C. ARTIC. V.

IN art. 5. in rńſione ad 3. dubiū occurrit, An preces bñficij cum cura aīarum ꝓ ipſo petente, ſint preces pro indigno. Et eſt ratio dubij diuerſitas opinionum.

Porrecta p̄ ſorum. 531 4.d.25.q. 3.ar.3. Li.2.c.57. in prin.

¶Ad hoc, licèt diuerſi diuerſa ſcripſerint, vt habes à dño Ioāne de Turrecremata ſuper Decr. in q. 1. ca. Ordinationes. in ar. 3. tota tñ ambiguitas ad hoc deducit̃, An. ſ. ī hmōi petitione interueniat præſumptionis vitiū, ita ꝙ ſi p̄ſumptio interuenit in petendo, preces ſunt pro indigno. Si nō interuenit pſūptio in p̄etendo, preces pro ſeipſo alias digno, non ſunt ꝓ indigno. Et hoc ſatis in lr̃a inſinuat̃, cū dr̃, Ex ipſa p̄ſumptione reddit̃ indignus. An aūt petitio ipſa ſimpliciter, vel regulariter p̄ſumptuoſa ſit, videndum eſt. Et nūc ſummarie dicenda occurrunt q̄nq;. Primū, ꝙ petitio curæ ſimpliciter aīarū, regulariter eſt p̄ſumptuoſa, vt petere eṗatū. Dixi curæ ſimpliciter aīarū, q̄a vt inferi⁹ patet, curati non hñt ſimpliciter curā aīarum: ſed eṗi ſūt hñtes ſimpliciter curā aīarū totius dioceſis. Dixi regularit̃, vt p̄ſeruē petitionem eṗatus in caſu neceſſitatis ipſius Eccleſiæ.

Hf 1.q. 3. c. Saluator, ante med.

Hęc cōcluſio ſatis patet ꝑ dicta Doct, & eſt Aug. 19. de ciu. Dei, & inferius in trac. de ſtatibus patet. Scđm, ꝙ petitio curæ ſimpliciter aīarū in caſu, non eſt p̄ſūptuoſa, ſed ſcđā q̄ū. ſ. clarè conſtat, ꝙ niſi ipſe dignus petat eṗatum illū Eccleſiæ illi malè ꝓuidebitur. Tunc. n. ſi ſine ſcandalo p̄t aliàs dignus, licitè, vt ꝓſit, petit, & maxime ſi idirectè petit,

Art. 2. huius quæſt.

Et rō eſt, q̄a charitatis eſt, nō p̄ſūptionis cōſiliū hoc: qđ ex hoc patet, ꝙ Eccleſia illa grãs magnas illi referret, ſi ſciret ex illi⁹ petitione ex propoſito ereptā de manu lupi īminentis. Et ſimiliter ſpōſus ac dñs Eccleſiæ Ieſus Chrs, vt fidelē negotij geſtorē illū recognoſcet nō minus q̄ un⁹ hō, cui hoc bñficiū p̄ſtitū fuiſſet. Conſtat namq;, ꝙ ſi mea eſſet Eccleſia illa ego tenerer illi ſic petenti grãs agere. An forte ingratus, aut tā rigoroſius eſt Chrs, vt non uelit ſuarū Eccleſiarū ſ picul is humana rōne obuiā iri? Tertiū eſt, ꝙ petitio curæ ēt ſimpliciter aīarū, nō eſt neceſſario p̄ſumptuoſa. Patet hoc, q̄a ī caſu eſt licita: & q̄a Iſaias purgatū ſe uidens, petijt abſq; p̄ſūptione, Ecce ego, mitte me. Quartū eſt, ꝙ petitio curæ aīarum ſcđm qd, ſeu ſecundario, vt eſt petitio parochiæ, archipreſbyteratus, & hmōi, licet aliquid ſapiat præſumptionis, infra recti regiminis limites ſtando: ubi tamē cōiter eccleſiaſticum regimen corruptū eēt,

quia

qa.ſ.nõ dant̃ hęc bñficia, niſi petentibus, p̃ſumptione caret, ſi citra cuiusq̃ p̃iudiciũ fit, & eſt alias dignus petẽs, & ex charitate ad Eccleſiam mouet̃. Patet hoc ex eo, q in hmõi corruptis regiminibus frequenter fiunt malæ prouiſiones. Ac p hoc in hac diminuta cura aĩarũ ſufficit dignitas, & charitas ad petẽdum mouens abſque eo, q videat̃ in particulari, q mala iminet ꝓuiſio. Quintũ eſt, q qñ, vel vbi hmõi corruptũ regimẽ eccleſiaſticũ eſſet, petitio hmõi bñficij curati ꝓ ſe aliàs digno ex humano affectu ꝓcedens, licèt ſapiat aliqd p̃ſũptionis, pro q̃to petit p̃eſſe, qa tñ verè appetit & intendit ꝓdeſſe & piculum imminet ꝓp malæ prouiſionis, ſtante hmõi corruptela, & ꝓbi uiri poſtponunt̃, non plus q̃ venalis vr̃ illa præſumptio. Et ſic preces non ſunt ꝓ indigno ſimpliciter, ſed ſcd̃m qd. Nec mirũ ſi Aug. Gregor. author, & alij aliter vñr docuiſſe, qm ipſi docuerunt qd agendum infra legum limites eſt: nos ãt qd inter corruptiones legum fieri poteſt, & qñ que debet. Et rurſus ipſi quid abſolutè fieri licet: nos aũt qd in caſu neceſſitatis, vel ſimpliciter, vel pro nunc inter tales.

Porrecta p totum.

532 4. diſt. 25. q. 3. art. 1. q. 1. ad 1.

1. 2. q. 74. ar. 1. & 2. & q. 71. ar. 5. & 6.

SVP. QVÆS. C. ART. VI.

IN art. 6. eiuſd. 100. q. dubium occurrit p̃cipuè in rñſione ad quintum. An ſymoniacus mẽtalis poſſit tuta conſcia retinere q̃cqd ſimoniace acquiſiuit. Et eſt rõ dubij, quia ꝓ parte affirmatiua eſt author in lr̃a in rñſione ad ſextum dicẽs, q non tenetur abrenunciare bñficio ſymoniaca mẽte acquiſito. Et eſt textus iuris extra, de ſymonia. c. Mandato: vñ author rñſionem hanc accipit. Pro parte uero negatiua eſt rõ, qa regula gñalis eſt, q qñ tã dare, q̃ accipe aliqđ tpale eſt iniuſtũ, non poteſt ſic acquiſitum retineri cũ bona conſcientia, ut patet ſuperius in q. 32. art. 7. Conſtat autem q in

AD IIII dicendum, q hypocrita non dat aliquid ſpũale pp laudem, ſed ſolũ demõſtrat, & ſimulando magis furtiuè ſurripit laudem humanam, q̃ emat. Vnde non videtur pertinere ad uitium ſymoniæ.

ARTICVLVS VI.

Vtrum ſit conueniens ſymoniaci pœna, vt priuetur eo, quod per ſymoniam acquiſiuit.

ADSEXTVM ſic ꝓceditur. Vr̃ q non ſit conueniẽs ſymoniaci pœna, vt priuet̃ eo qđ per ſymoniã acqſiuit. Symonia .n. cõmittit̃ ex eo, q alicui⁹ muneris interuentu ſpũalia acquirunt̃: ſed q̃dam ſunt ſpũalia, q̃ ſemel adepta non pñt amitti, ſicut omnes characteres, q per aliquam cõſecrationem imprimuntur. ergo non eſt conueniens pęna, vt quis priuetur eo quod ſymoniacè acquiſiuit.

2 ¶ Pręt. Cõtingit qñq; q ille, q eſt ep̃atum p ſymoniã adeptus, p̃cipiat ſubdito, vt ab eo recipiat ordines, & vr̃ q ei debeat obedire q̃diu ab Eccleſia tolerat̃: ſed nullus dẽt aliqd recipe ab eo, qui non habet ptãtem cõferendi. ergo ep̃s non amittit epiſcopalem poteſtatem, ſi eam ſymoniacè acquiſiuit.

¶ 3 Pręt. Null⁹ dẽt puniri pro eo, qđ nõ eſt factũ eo ſciente, & volente, quia pęna debet̃ peccato, qđ eſt voluntarium, vt ex ſ.* dictis patet. Contingit autẽ qñq;, q aliqs ſymoniacè p̃ſeqt̃ aliquid ſpũale ꝓcurantibus alijs, eo neſciente & nolente, ergo non debet puniri per priuationẽ eius, quod ei collatũ eſt.

¶ 4 Pręt. Nullus dẽt portare cõmodũ de ſuo peccato: ſed ſi ille qui conſecutus eſt beneficiũ eccleſiaſticũ p ſymoniã, reſtitueret qđ percepit, qñq; hoc redũdaret in vtilitatem eorũ, q fuerunt ſymonię participes, puta, qñ p̃latus, & totum collegiũ in ſymoniã conſenſit. ergo nõ ſp eſt reſtituendum, quod per ſymoniam acquiritur.

¶ 5 Pręt. Qñq; aliqs p ſymoniã in aliquo monaſterio recipit̃, & votũ ſolẽne ibi facit ꝓfitendo: ſed nullus dẽt abſolui ab obligatione voti pp culpam ꝯmiſſam. ergo non dẽt monach⁹, qđ ſymoniacè acqſiuit amittere.

¶ 6 Pręt. Exterior pęna in hoc mundo non infligit̃ ꝓ interiori motu cordis, de quo ſoli⁹ Dei ẽ iudicare: ſed ſymonia ꝯmittit̃ ex ſola intẽtione, vel volũtate, vñ & p volũtatẽ diffinit̃, * vt dictũ eſt. ergo non dẽt aliqs priuari eo, qđ ſymoniacè acqſiuit.

¶ 7 Pręt. Multò mai⁹ ẽ ꝓmoueri ad maiora, q̃ ĩ ſuſceptis p̃manere: ſed qñq; ſymoniaci ex diſpẽſatione, ꝓmouent̃ ad maiora. ergo nõ ſp dẽt ſuſceptis priuari.

SED CONTRA eſt, q dr̃ * 1. q. 1. c. Si qs ep̃s. Qui ordinat⁹ eſt, nihil ex ordinatione, vel ꝓmotione, quę eſt per negotiationẽ facta, proficiat: ſed ſit alienus à dignitate, vel ſolicitudine, quã pecunijs acquiſiuit.

RESP. Dicendum, q null⁹ põt licitè retinere id, quod contra voluntatem dñi acquiſiuit, puta, ſi aliquis diſpenſator de rebus dñi ſui daret alicui ꝯ uolũtatem, & ordinationẽ dñi ſui, ille qui acciperet, licite retinere non poſſet. Dñs ãt, cuius eccleſiarum p̃lati ſunt diſpẽſatores, & miniſtri, ordinauit ut ſpiritualia gratis darent̃, ſm̃ illud Matt. 10. Gratis accepiſtis, gratis date. Et iõ qui mũneris interuentu ſpũalia q̃cunq; aſſequtur, ea licite retinere nõ põt. Inſuper ãt ſymoniaci tã uendentes, q̃ ementes ſpũalia, aut etiã mediatores, alijs pęnis puniuntur. ſ. infamia, & depoſitione, ſi ſint clerici: & excõmunicatione, ſi ſint laici, ut habetur * 1. q. 1. cap. Si quis epiſcopus.

AD PRIMVM ergo dicendũ q ill qui ſymoniace recipit ſacrũ ordinẽ, recipit quidẽ characterẽ ordinis pp efficaciam ſacri, non tñ recipit grãm, neq; ordinis executionẽ, eo q quaſi furtiue ſuſcepit characterem ꝯ principalis dñi uoluntatem, & iõ eſt ipſo iure ſuſpens⁹ & quo ad ſe, vt. ſ. de executione ſui ordinis ſe nõ intromittat, & quo ad alios, vt. ſ. nullus ei cõicet in ordinis executione ſiue ſit peccatum eius publicũ, ſiue occultum. Nec põt repetere pecuniã, quã turpiter dedit, licet ali⁹ iniuſte detineat. Si uero ſit ſimoniacus, quia contulit ordinem

acquiſitione ex mente ſymoniaca, utrimque tam dare q̃ accipere eſt iniquum: qa ille illicite ex mente ſymoniaca dat bñficium, ſeu pecuniam, ſeu obſequium ſine oĩ pacto, & iſte iniquè recipit id quod ſimili mente ſymoniaca recipit. Ergo nullum taliter acquiſitũ poteſt retineri cum bona conſcientia. Art. 1. hui⁹ quæſt.

¶ Et confirmat̃, quia mirabile ualde apparet ſtãte ſymonia mẽtali utriq; inter duos, puta, quia ep̃s principaliter pp ſpũ hñdæ pecuniæ dat clerico bñficium, qui ẽt paratus eſt dare pecuniam ep̃o principaliter pp bñficiũ, & ſine oĩ pacto ſequit̃ conſumat⁹ vtrinque effect⁹: ĩ hoc & ſimili caſu mirabile inquam eſt, q ep̃s teneat̃ non retinere pecuniam acceptam, quia ſymoniace accepit, & clericus poſſit retinere bñficium, cũ magis cleric⁹ potuerit donare pecuniã, vtpote uerus pecuniæ dñs. quã ep̃s bñficium, vtpote diſpẽſator eccl̃æ beneficiorum. 1. q. 1. c. Si quis Ep̃s.

¶ Et confirmatur, qa quẽadmodum uſurarius mentalis tenetur ad reſtitutionem, ſi cognoſcit q munus ſibi à mutuario oblatum non ſponte, ſed quaſi vſuras ſoluendo dat̃, ſine oĩ tñ conuentione, non minus ſymoniac⁹ mentalis cognoſcens bñficiũ, uel pecuniã ſibi ſymoniacè dari, q̃uis ſine oĩ conuentione, tenet̃ reſtituere, ſeu non retinere taliter receptum. 1. q. 1. c. Si quis ep̃s ſu mit̃ ex concilio Calcedon. 2.

¶ Ad hoc dubiũ, qdã diſtinguendo dñt, q in ſymoniacis, qa ꝓhibita, mẽtalis ſymoniac⁹ non tenet̃ reſtituere acquiſitũ tpale, vel ſpũale iuxta dictũ c. Mandato. In ꝓhibitis ãt, qa ſymoniaca, tenet̃ etiã acquiſitum ex mentali ſymonia reſtituere in foro conſciæ. Et iſtorum ratio eſt qa text⁹ ille nõ loquitur niſi de ſymoniacis ex iure poſitiuo, & pp̃ea nõ eſt extendẽdus ad ſymoniaca ex iure diuino. Quidã ãt reprehendunt hãc rñſionẽ, qa textus indiſtinctè loquitur.

¶ Mihi vr̃ q hæc rñſio non ualeat, qa textus

ſymoniace, vel qa dedit, vel recepit bñficiū ſymoniace, vł fuit mediator ſymoniæ: ſi eſt publicū, eſt ipſo iure ſuſpéſus & quo ad ſe, & quo ad alios: ſed qn̄ eſt occultū, é ſuſpés⁹ ipſo iure quo ad ſe tm̄, nō auté quo ad alios.

G Aᴅ ɪɪ dcd̄m, q̄ nec pp p̄ceptū eius, nec ét pp excōicationé, dét aliqs recipe ordinationé ab ep̄o, qué ſcit ſymoniacè ꝓmotū: & ſi ordineť, non recipit ordinis executionem, ét ſi ignoraret cū eé ſymoniacū, ſed ídiget diſpéſatione. Quāuis qdā dn̄t, q̄ nō p̄t ꝓbare eū eé ſymoniacū, dét obedire recipiendo ordiné, ſed nō dét exeq ſine diſpenſatione. Sed hoc abſque rōe dř, qa null⁹ dét obedire alicui ad cōicādū ſibi i facto illicito. Ille āt q eſt ipſo iure ſuſpés⁹ & quo ad ſe, & quo ad alios, illicite cōfert ordiné: vn̄ nullus dét ſibi obedire, recipiédo ab eo quacunq; ex cā. Si āt ei nō ꝯſtat, nō debet pc̄tm̄ credere alterius: & ita cū bona conſcīa dét ab eo ordiné recipe. Si aūt ep̄s ſit ſymoniac⁹ aliquo alio mō, q̄ p ꝓmotioné ſuā ſymoniacè factā, p̄t ab eo ordiné recipere, ſi ſit occultū, qa nō eſt ſuſpenſus, quo ad alios, ſed ſolum quo ad ſeipſum, * ut dictum eſt.

Aᴅ ɪɪɪ dcd̄m, q̄ ad hoc q̄ aliqs priueť eo qd̄ accepit, non ſolū eſt pęna pc̄ti, ſed ét qn̄q; eſt effectus acqſitionis iniuſtæ, puta, cum aliqs emit ré aliquā ab eo, q uendere nō p̄t. Et iō ſi aliqs ſcienter, & ꝓpria ſponte ſymoniace accipiat ordiné, vel eccleſiaſticū bñficium, nō ſolum priuať eo qd̄ accepit, vt. ſ. careat executione ordinis, & bñficiū reſignet cū fruct. b⁹ iperceptis, ſed ét ulteri⁹ puniť, qa notatur iſamia: & teneť ad reſtituendos

H fruct⁹ non ſolū pceptos, ſed ét eos q pcipi potuerunt à poſſeſſore diligēti. Qd̄ tn̄ itelligendū eſt de fructib⁹, q ſupſunt deductis expenſis factis cā fructuū, exceptis fructibus illis, q alias expenſi ſunt in utilitaté eccłæ. Si verò eo neſciente, nec uolénte p alios alicui⁹ ꝓmotio ſymoniace pcurať, caret qdem ordinis executione, & tenetur reſi-

xtus ille loquiť de ſymonia ét diuino iure ꝓhibita. ſ. q̄ cōmittiť ꝓ religionis ſtatu. Conſtat nāq; diuino iure ꝓhibitum eſſe, vt ſpūalis religionis ſtatus uendať, cum ſit inuendibilis, & ſpiritualis ſtatus a Chr̄o cōſtitutus: Si uis pfect⁹ eé, vade, véde &c. ¶ Alij dicunt, q̄ teneri ad reſtōnem contingit dupliciter. ſ. rōne pęnæ eccleſiaſticæ, vel rōne naturalis iuris: & ſubdunt q̄ ſymoniaci oés ex pacto tenentur duplici iure ad reſtōné. ſ. rōne naturalis iuris, qa tā datio, q̄ acceptatio fuit iniuſta, & rōne eccleſiaſticę pœnæ, qa Eccleſia ſic ſtatuit: ſymoniaci aūt métales rōe eccleſiaſticæ pœnę nō teneně, & hoc ſolum textus ille dicit. Sed rōne nālis iuris bn̄ teneně ad reſignationé, & reſtōné tam ſpūalium, q̄ tpalium, quia iniuſtè accepit, q̄cqd ſymoniace accepit. Et hoc tacuit textus ille, quia fori eccleſiaſtici iura ſonabat.

¶ Sed hæc rn̄ſio licèt ſit ſubtilis, à veritate tn̄ deuia vř, quia textus ille ét de foro conſciæ loquiť, & expreſſe dicit, q̄ apud Deū ſola pn̄ia opus eſt. Si namq; ſufficit creatori per ſolam pn̄iam i ſymonia mentali ſatisfacere. non ergo vt ſatisfaciat Deo in foro conſciæ, teneť ad aliud, puta, reſignationem, reſtōné &c. Nō tenentur ergo mentales ſymoniaci ex naturali & diuino iure, niſi ad pœnitentiam. D. 1128.

Quia igitur non oportet plus ſapere q̄ oportet, & Decretalis illa vtrunque dicit. ſ. & q̄ apud Deum ſufficit ſola pœnitentia & abſolute, q̄ non tenētur ad reſignationem ſpūalium & tpalium, q̄ nullo pacto, ſed affectu animi præcedente vtrinq; taliter acqruně. iō abſolutè dicédum eſt, q̄ ſymoniaci mentales hoc eſt, ſine omni conuentione, non tenentur etiam in foro conſcientiæ ad reſtitutionem eorum quæ ex mente affectu ſymoniaco acquiruntur, ſiue ſint ſpūalia, ſiue tpalia, ſed ſola eis pn̄ía ſufficit. vn̄ oés ſymoniaci à manu, lingua vel obſequio, nō ex conuentione, ſed ex principali ſpe', ſiue affectu hæc dantes, vel recipientes pp ſpiritualia, peccant mortaliter peccato ſymoniæ, & ſunt in ſtatu dānationis æternæ, q̄diu perſeuerāt in tali malo aīo: ſed nō teneně ad reſignandū, aut reſtituendū taliter accepta, & ſic cōiter ſeruari vř. Ad obiect ones āt I oppoſitū, ex qbus clarior fiet veritas, dicendū eſt. Et ad primā, q̄ difficilis valde é, dř, q̄ datio, vel acceptio p̄t eſſe illicita dupliciter. Vno mō, ſm̄ ipſā formā exterioris actus, qué ſigñat tam datio, q̄ acceptio, vt cum actus dandi, vel accipiendi ex ſua exteriori forma eſt uenditio, emptio, & hmōi. Alio mō, ex ſolo interiori affectu, puta, qa actus exterior ſm̄ modū, & formam exterius hét rōem donationis gratuitæ, ſed ex ſolo affectu interiori hét rōné venditionis. Regula illa, Quando datio & acceptio eſt illicita, nō p̄ōt retineri taliter acquiſitū, intelligiť de datione & acceptiōe illicita primo mō, & nō ſecundo: qīn primo mō datio & acceptatio eſt p ſe illicita. Scd̄o āt mō, eſt illicita p accidés, quia nō ex mō & forma exteriori, ſed ex adiūcta mala intétione. & ſic eſt in propoſito. Cū. n. ſola ſymonia métalis vtrinq; interuenit, datio & acceptio é illicita nō ſm̄ exterioré formā, ſed ex adiuncta interiori intentione, ita ſola, q̄ non efficit in actu exteriori illam iniquam exteriorem formam: quoniam ille q dat per modum doni dat, & non per modum venditionis, licet intus habeat hanc iniquitatem. Et ſimiliter ille, qui accipit, p modum doni accipit, licet intus ex iniqua voluntate emat.

¶ Ad ſecundam obiectionem dř, q̄ præſupponit vnum falſum

F videlicet, q̄ epiſcopus teneatur ad reſtitutionem illius pecuniæ quam ex mentali ſymonia accepit. Patet namque in textu Decretalis illius, q̄ nec ad ſpiritualiū, nec ad tpaliū taliter, acquiſitorum tenentur ſymoniaci mentales vtrinque. Ad tertiā obiectionem, quæ à Panor. in d. c. Mandato, diffusè tractatur, recitando tot rōnes diuerſitatis inter vſurariū, & ſymoniacū mētales, omiſſis oibus, q̄ minus ſufficienter dici vřr, vt potes ibi videre, bř dř, q̄ rō quare vſurarius mentalis tñr ad reſtōnem eius, qd̄ non aīo donandi à mutuatario datum eſt, ſymoniacus āt mētalis non tñr ad reſtōnem eius, quod à métali ſymoniaco aīo emendi, vel vendendi, eſt donatū, qa q̄ taliter dať vſurario, non dať ſpontè, ſed inuoluntariè. Inuolūtariè nāq; ſoluuně redimēdo vexationé. Eſt. n. ibi voluntariū miſtū inuoluntario, vt patet ex 3. Ethy. Qd̄ āt dať ſymoniaco mentali, dať volūtariè: qīn datur aīo emēdi, vel vēdendi. Cōſtat. n. q̄ tā emere, q vēdere, volūtarij contractus ſunt abſq; inuolūtario miſto; vt ex 5. Eth. hés. Eſt igiť tota diuerſitatis rō differétia inter voluntariū, & inuolūtarium, qa ibi inuolūtariè dať, & iō reſtituendū eſt: hic autem voluntarie, & ideò non eſt reſtitutioni obnoxium. In ſolut. ia præc. art.

¶ In reſp. ad 7. einſdé

I vlt. art. q. 100. aduerte, q̄ litera defectiua vř: qīn deſuit, ly ordinatus. Debet. n. dicere ſic, qui eſt ordinatus, vel bñficiatus &c. Nam conſtat ſm̄ omnes, & habetur extra de ſymonia capit. Si quis, q̄ cum ordinato ſcienter ſymoniacè ſolus Papa diſpenſat. Nota tertio, q̄ Papā poſſe diſpéſare in pœnis cum oī ſymoniaco, non eſt dubium: ſed an diſpenſet ipſo facto cū cōmittétib. ſecū ſymoniā in quæſt. vertitur inter doctores, qbuſdā dicentibus, q̄ Papa intelligiť diſpenſare in tali caſu: qa ſcientia principis purgat. Sicut intelligiť diſpenſare cū irregulari, cōferédo ei ſciéter ordiné, vel bñficiū, qa intendit, q̄ ſuus act⁹ ſit efficax. De horū numero eſt Petrus de Palude in 4. d. 25. q. 4. art. 1. Aliis verò ſentientib. oppoſitū: qa etſi Papa poſſet diſpenſare, nō tn̄ cōicando in crimine intelligiť diſpenſare. De horum numero eſt Panor. in c. 1. de ſymonia. Vř āt mihi, q̄ hæc ſcda opinio rōni, & veritati innitať duplici rōne. Primò, qa cum in tali caſu nō interueniat diſpenſatio, ſeu iuris relaxatio expreſ

K sè, nō alia rōne p̄t dici, q̄ hic interueniat diſpenſatio, niſi qa p̄ſumendum eſt, q̄ Papa intendat ipſo ſuo facto diſpéſare: ſed falſum eſt interuenire hic diſpenſationem p̄ſumptā. ergo nulla hic interuenit diſpenſatio. Probať minor, qa ad p̄ſumendū, q̄ princeps diſpenſet, requiriť q̄ recta rō id ſuadeat. Quamuis. n. princeps poſſit ex ſola voluntate diſpenſare, ſi tn̄ voluntas eius expreſſā non hř, non debet præſumi, q̄ diſpenſet, niſi recta ratione præſumptionem hmōi ſuadente: ſed recta ratio non ſuadet hoc, ſed potius oppoſitum, quia talis diſpenſatio eſt in maximā perniciem Eccleſiæ. Nam ex illa fieret, vt ſacrilegi eſſent legitimi paſtores, & poſſeſſores Eccleſiarum. & paſſim hoīes iniqui, ſecuri de licita poſſeſſione emerent à Papa bñficia. Et ſic Eccleſia impleret indignis p̄latis, & curatis: quo qd pernicioſius eſſe p̄t? Nec obſtat, q̄ iā ſupponimus, q̄ Papa eſt iniquus: qīn non eſt princeps præſumendus peior, q opera ſua monſtrent. Longè āt peior eſſet Papa vendens ſpūalia, & volés ementes licitè illa poſſidere illiſque frui, quàm ſi vendat tantum: quoniam hic eſt vnum malum, ibi duplex. Secundo

quia

gnare bñficiũ, qđ est consecut⁹ cũ fructib⁹ extantibus: non ãt tenet̃ restituere fructus cõsumptos, qa bona fide possedit, nisi forte inimicus eius fraudulenter pecuniã daret ꝑ alicuius ꝓmotione: vel nisi ipse expreſsè cõtradixerit. Tunc.n. nõ tenet̃ ad renunciandũ, nisi fortè post modum pacto consenserit, soluendo quod fuit promissum.

B

Ad IIII dicendũ, ꝙ pecunia, uel possessio, vel fructus symoniacè accepti, debẽt restitui ecclesiæ, in cuius iniuriã data fuerunt nõ obstante, ꝙ p̃latus, vel aliq̃s de collegio illius ecclesiæ fuit in culpa: quia eorum pct̃m nõ debet alijs nocere, ita tñ qđ q̃tũ fieri p̃t, ipsi q peccauerunt, inde cõmodũ nõ cõsequant̃. Si uero p̃latus, & totũ collegium sunt in culpa, tunc debet cum authoritate sup̃ioris vel paup̃ibus, vel alteri ecclesiæ erogari.

Ad V dicendum, ꝙ si aliq̃ sũt in monasterio symoniace recepti, debent abrenunciare. Et si his scientibus cõmissa est symonia post concilium gñale, sine spe restõnis de monasterio suo repellunt̃, & ad agendã ꝑpetuã pñiam sunt ĩ arctiori regula ponendi, vel ĩ aliquo loco eiusdẽ ordinis, si arctior ordo nõ iueniret̃. Si uero hoc fuit añ concilium, debent in alijs locis eiusdẽ ordinis collocari. Et si hoc fieri nõ põt, dispensatiuè debent ĩ eisdem monasterijs recipi, ne ĩ sæculo euagent̃, mutatis tamen prioribus locis, & ĩ ferioribus as signatis. Si uerò ipsis ignorãtibus, siue añ conciliũ, siue post, sint symoniace recepti, postq̃ renunciauerint, p̃nt de nouo recipi locis mutatis, ut* dictũ est.

Ad VI dicendum, ꝙ quo ad Deũ sola volũtas facit symõiacũ: sed quo ad pęnã ecclesiasticã exteriorẽ non punitur vt symoniacus, vt abrenunciare teneatur, sed debet de mala intẽtione pęnitere.

Ad VII dicendum, ꝙ dispensare cũ eo qui est beneficiatus symoniace scienter, solus Papa potest. In alijs autẽ casibus põt etiã episcopus dispẽsare, ita tamẽ ꝙ prius abrenunciet, quod symoniacè acquisiuit: & tũc dispensationẽ cõsequatur vel paruam, vt habeat laicã cõmunionem: vel magnã, vt post pænitẽtiam in alia ecclesia in suo ordine remaneat, vel maiorẽ, vt remaneat, in eadẽ, sedi minoribus ordinibus: vel maximam, vt in eadẽ ecclesia etiã maiores ordines exequatur, non tamen prælationem accipiat.

C

QVÆSTIO CI.

De pietate, in quatuor artic. diuisa.

Deinde post religionẽ considerandum est de pietate, cuius opposita vitia ex ipsius cõsideratione innotescunt.

Circa pietatem ergo quæruntur quatuor.

¶ Primò, Ad quos pietas se extendat.

¶ Secundò, Quid per pietatem aliquibus exibeatur.

D

¶ Tertiò, Vtrum pietas sit specialis virtus.

¶ Quartò, Vtrum religionis obtẽtu sit pietatis officium prætermittendum.

Articvlvs Primvs.

Vtrum pietas se extẽdat ad determinatas personas aliquorũ hominũ.

Ad Primvm sic ꝓcedit̃. Videtur ꝙ pietas non se extẽdat ad determinatas personas aliquorum hominum. Dicit enim* Augu. in 10. de ciuit. Dei, quòd [b] pietas proprie Dei cultus intelligi solet, quã gręci eusebiã uocant: sed Dei cultus nõ dicit̃ per cõparationẽ ad homines, sed solùm ad Deũ. ergo pietas nõ se extendit determinatè ad aliquas hominum personas.

E

A quia si persona Papæ sciret illum cui confert ordinem, vel beneficium, esse excõicatum, & absq; alia absolutione confert illi ordinem, vel beneficium, non ꝑpea absoluit eum ab excõicatione, vt habes ex ca. Si summus de sent. excom. in Clemen. vbi in tex. dr̃, ꝙ ex hoc, ꝙ Papa quouis modo participat scienter cum excõicato ẽ, non censetur illum absoluere, nisi hoc se velle exprimat. Et glo. ibidem in verbo, Quouis modo, dicit, ꝙ ẽt hoc habet locum in participatione in diuinis. Si.n. Papa conferẽdo scienter ordinem, vel beneficium excõicato non absoluit eum ipso facto, sed recipientem relinquit iuris dispositioni, pari rõne non relaxat iuris cõis dispositionem ꝑ hoc, ꝙ confert beneficium illi, qui recipiendo est sm̃ iura excõicatus, & fit inhabilis &c. Et cõfirmatur, qa dispensationes hmõi cum maximè exorbitent à iure, & bono Ecclesiæ, sunt strictissimi iuris minimè p̃sumendæ. Ad motiua aũt alteri⁹ opinionis dr̃, ꝙ licet scia principis, inquantum princeps, quæ est scia publica, q̃uq; excuset, & non sp, vt patet in allato ca. scia tñ principis, inquantum ꝑ riuata persona, nisi aliunde appareat, nõ vr̃ excusare. Vñ si Papa tribuit sciẽter bñficium irregulari, si solum hoc scit vt priuata p̃sona, non habeo pro certo, ꝙ præsumatur dispensare cũ eo, vt patet ex inducto capitulo in materia absolutionis, q̃ nõ est ita odiosa sicut dispensatio. Sed si p̃sumeret̃ dispensare, non ꝑpea simile sequitur in ꝓposito casu, quia in ꝓposito nr̃o Papa peccaret mortaliter dispensando cum indigno, ꝙ sit Pastor. Dispensando ãt cum irregulari, nõ oportet ꝙ peccet. Vñ patet non esse similes casus, nec eandem rõnem præsumendi dispensationem hic, & ibi. Ad id uerò ꝙ dr̃, ꝙ princeps intendit actionem suam esse efficacem, r̃ndet̃. ꝙ hoc est verum, quãtum est ex parte sui agentis. Sed ex hoc non h̃r, ꝙ tollat impedimẽta, q̃ se tenent ex parte patientis, q̃uis nota sibi, vt priuata est persona, seu ad partem: qm̃ princeps est agens uoluntarium, & non tñ agit semper quantum potest, sed q̃tum vult. In proposito autem nec apparet, nec præsumitur eum velle relaxare ius commune ex parte patientis: sed fortè est ignorans, & putat oĩa esse valida. Vel si habet sciam, ex quo ab eo non petitur suspensio iuris, quo ad illum relinquit ipsum in dispositione iuris, relinquens ementi, & recipienti beneficium curam sui ipsius. Aut nihil de hoc cogitat occupatus in alijs, vel male aliueris. Tenentur igitur & in foro conscientiæ, & in foro iudiciali resignare, & restituere quicquid acceperunt symoniaci cum Papa, & sunt excõicati, & oĩa iuris pœnas incurrũt, nisi Papa se uelle suspendere iura quo ad hoc exprimat uel dispenset cum eis post factum. In hac tñ s̃nia non tam fixum firmo pedem, q̃n titubem: qm̃ ad secũdam rõnem dici põt, ꝙ lex illa noua in Cle. est exceptiua à cõi iure, & quòd ĩ õfacta est, quia de iure erat oppositum: ac ꝑ hoc non est extẽdenda, sed in suo tm̃ casu intelligenda. Ad primam uerò p̃r dici, ꝙ de uoluntate tã iniqua p̃sumendum est p̃hr, vt. s. velit illud, qđ ad suum puersum contractum consequitur. Constat ãt ꝙ uenditor uult rem uenditã trãsferre in emptorem. Intendit igit̃ symoniac⁹ Papa, ut qui emit ab ipso habeat ĩ ueritate bñficium, qđ ipse uendit, ne fraudulent⁹ uenditor uideat̃. Quantum hæc ualeãt alij uiderint. Fateor ego, ꝙ si sm̃ iura talis scia principis purgat, ita ꝙ excuset à pœnis iuris in foro iudiciali, qđ iuristis decernendum relinquo, non tenet̃, qui sic emit à Papa bñficium, renunciare in foro consciẽtiæ: quia suspensæ simpliciter intelligerentur pœnæ iuris.

In hac solutione.

SVP. QVÆS. CI. ARTIC. I.

In ar. 1. q. 101. in r̃siõne ad secundum aduerte, quòd nomen pietatis ad opera misericordiæ, & Deum extensum v detur propter similitudinẽ operum. Quia namque opera misericordiæ similia sunt operibus, quæ ex pietate exhibemus sanguine iunctis ac patriæ, ciuibus, & amicis: ideo opera misericordiæ, opera pietatis uocata uidentur, & qui illis vacant, pij appellati. Et hinc usurpatum uidetur, quòd Deus pius dicit̃, eo quod pietas diuina hæc, & illa faciat: quoniam Deus maximè exercet misericordiæ opera. Differunt autem in hoc, quantum ad propositum spectat, officia pietatis ab officijs misericordiæ, quòd pietas id quod impendit, impendit sub ratione debiti: misericordia autem sub ratione gratuitæ sublevationis.

Porrecta ꝑ totum.

533

3. d. 33. q. 3. ar. 4. q. 2. cor. & ad secundum & 1. Tim. 4. lec. 2.

* Lib. 10. c. 1. a med. to tom. 5.

Præt.

Li. 1. c. 32. parum añ med. to. 3.

¶ 2 Præt. Greg. dicit in 1.* Moral. Pietas in die ſuo conuiuium exhibet, quia cordis uiſcera miæ operibus replet: ſed opa miæ ſunt oib* exhibenda, ut patet p Aug.† in 1. de doct. chriſt. ergo [b] pietas nõ ſe extẽdit determinate ad aliquas ſpãles perſonas.

†Lib. 1. ca. 30. parum añ mediũ tom. 3.

¶ 3 Pręt. Multæ ſunt [b] aliæ in humanis rebus cõicationes p̃ter conſanguineorum, & conciuium cõicationem, ut patet per Phil. in * 8. Eth. & ſup q̃libet earum aliqua amicitia fundaẽ, q̃ vr̃ eſſe pietatis virtus, ut dicit gloſſ. † 2. ad Tim. 3. ſuper illud: Habentes quidem ſpeciem pietatis. ergo non ſolũ ad cõſanguineos, & conciues pietas ſe extẽdit.

Lib. 8. c. 11 Et 12. to. 5. † gl. interlineatis ibidem.

Sed contra eſt, ꝙ Tull. dicit * in ſua rhet. ꝙ pietas eſt per quam ſanguine iunctis, patriæq; beneuolis officium, & diligens tribuitur cultus.

Lib. 2. de inuẽtione in fol. 4. añ fi. lib.

Resp. Dicendum, ꝙ homo efficitur diuerſimodè alijs debitor ſm eorum diuerſam excellentiã, & diuerſa bñficia ab eis ſuſcepta. In utroq; autem Deus ſummum obtinet locum, & qui excellentiſſimus eſt, & eſt nobis eſſendi, & gubernationis primum principium. Secundario uero, noſtri eſſe, & gubernationis principia ſunt parentes, & pr̃ia, à quibus, & in qua nati & nutriti ſumus. Et iõ poſt Deum eſt hõ maximè debitor parentibus, & pr̃iæ. Vñ ſicut ad religionem pertinet cultum Deo exhibere: ita ſecũdario gradu [m] ad pietatẽ ptinet exhibere cultũ parentibus, & patriæ [n]. In cultu autẽ parentũ includitur cultus omnium conſanguineorum, qa etiam conſanguinei ex hoc dñr, ꝙ ex eiſdẽ parẽtib* pceſſerũt, ut patet per Phil. in 8.* Eth. In cultu autem patrię intelligitur cultus omnium conciuium, & omnium patriæ amicorum. Et ideo ad hos pietas principaliter ſe extendit.

Concl. m

Lib. 8. cap. 12. tom. 5.

Ad primvm ergo dicendum, quòd in maiori includitur minus. Et ideo cultus, qui Deo debeẽ, includit in ſe, ſicut aliquid particulare, cultum q debetur parentibus. Vnde dicitur Malac. 1. Si ego pater, ubi eſt honor meus? Et ideo nomen pietatis etiam ad diuinum cultum refertur.

Ad II dicẽdũ, ꝙ ſicut, Aug. dicit in * 10. de ciu. Dei. More uulgi nomen pietatis ẽt in operib* miſericordiæ frequentatur: quod ideo arbitror eueniſſe, quia hæc fieri præcipue mandat Deus, eaque ſibi præ ſacrificijs placere teſtatur, ex qua conſuetudine factum eſt, vt & Deus ipſe pius dicatur.

Lib. 10. ca. 1. a medio tom. 5.

Ad III dicendum, ꝙ cõicationes conſanguineorum, & conciuium magis referuntur ad principia noſtri eſſe, quàm aliæ cõicationes: & ideo ad has nomen pietatis magis extenditur.

Articvlvs II.

Vtrum pietas exhibeat parentibus ſuſtentationem.

Ad secvndvm ſic proceditur. Vr̃ ꝙ pietas non exhibeat parentibus ſuſtentationem. Ad pietatem. n. vr̃ pertinere illud præceptum decalogi: Honora patrem tuũ, & matrẽ tuam: ſed ibi non præcipitur, [E] niſi honoris exhibitio. ergo ad pietatem non pertinet ſuſtentationem parentibus exhibere.

¶ 2 Præt. Illis homo debet theſaurizare, quos tenetur [b] ſuſtẽtare: ſed ſm Apoſtolum, vt hr̃ 2. ad Corinth. 12. filij non debent theſaurizare parentibus. ergo non tenentur eos per pietatem ſuſtentare.

¶ 3 Pręt. Pietas non ſolũ extendit ſe ad parẽtes, ſed ẽt ad alios cõſanguineos, & cõciues, vt dictum eſt: * ſed nõ tenetur alięs oẽs conſanguineos, & cõciues [b] ſuſtentare. ergo nec etiã teneẽ ad ſuſtentationem parentum.

Art. præc.

Sed contra eſt, ꝙ Dñs Matt. 15. Redarguit Phariſęos, ꝙ impediebant filios, ne parentib* ſuſtentationẽ exhiberent.

Resp. Dicendum, ꝙ parentibus & conciuibus aliqd debeẽ dupliciter. Vno mõ, per ſe: alio mõ, per accidens. Per ſe qdem debeẽ eis id, quod decet pr̃em, inquantũ pr̃ eſt, qui cum ſit ſuperior, quaſi principiũ filij exiſtens, debeẽ ei à filio reuerẽtia, & obſequium. Per accidẽs autẽ aliqd debeẽ pr̃i, qđ decet eũ accipere ſm aliqd qđ ei accidit, puta, ſi ſit infirmus, ꝙ uiſitetur & eius curationi intendaẽ: & ſi ſit pauper, quòd ſuſtentetur, & ſic de alijs hmõi, q̃ oĩa ſub debito obſequio continentur. Et iõ * Tullius dicit, quòd pietas exhibet & officium, & cultum: [a] ut officium referatur ad obſequium, cultus uero ad reuerentiam, ſiue honorem: quia ut dicit Auguſ. in † 10. de ciuit. Dei, Dicimur colere hoĩes, quos honorificatione, vel recordatione, vel p̃ſentia frequentamus.

Concl. m

Lib. 2. de inuentione, fol. 4. ante finem lib.

† Lib. 10. c. 1. in med. tom. 5.

Ad primvm ergo dicendũ, ꝙ in honoratione parentũ intelligiẽ oĩs ſubuentio, q̃ debet parentibus exhiberi, vt Dñs interpretatur Matth. 15. Et hoc ideo, quia ſubuẽtio fit patri ex debito tamquàm maiori.

Ad II dicẽdum, ꝙ pr̃ habet rõem principij, filius aũt habet rõem à principio exiſtentis: iõ per ſe pr̃i cõuenit vt ſubueniat filio, & pp hoc non ſolũ ad horã debet ei ſubuenire, ſed ad totã ſuã uitã: qđ eſt theſaurizare. Sed ꝙ filius aliquid conferat patri, hoc eſt per accidens rõne

Porrecta ꝑ totum.

534

SVP. QVÆST. CI. ART. II. & III.

IN art. 2. & 3. ſimul eiſdem q. dubium occurrit circa diffinitionem Tullij, & propriam rõem pietatis ab authore aſſignatã. Nam ſecundum Tullium pietas eſt qua officium, & cultus ſanguine iunctis, pr̃iæq; beneuolis exhibetur: ſecũdum uero authorem, pietatis propria ratio formalis conſiſtit in hoc, ꝙ parẽtes, & patriam, ut quoddam noſtri principiũ colimus. Si namque in hoc ratio pietatis conſiſtit, ſequitur ꝙ pietas nõ ſit ad filios, nec inter uirum, & uxorem. Et tenet ſequela, quia filijs officia non impendimus ratione parentũ, ſed quia filij. Et ſimiliter inter uirum, & uxorẽ non interſunt cultus, & officium ratione parẽtum, ſed ſuimet. Et tñ Tullius dicit, ꝙ pietas eſt ad ſanguine iunctos. Conſtat .n. & filios eſſe nobis ſanguine iunctos, & virum, & vxorem ſanguine iungi, cum ſint duo in carne una. Nõ nullum quoq; dubiũ eſt, quomodo pietas vniuerſaliter cultum exhibet ſanguine iũctis, cum parentum non ſit colere filios, ſed econuerſò.

¶ Ad primum dubiũ di, ꝙ pietas habet plures actus, & reſpicit plures perſonas, ſed præcipuè pſonæ quas reſpicit, ſunt perſonæ parentum, & principalis actus pietatis eſt colere obſequijs parentibus: quã quilibet homo qui eſt ſubiectum uirtutis pietatis prius habet parentes, q̃ conſanguineos, q̃ vxorem, q̃ filios, q̃ patriam. Ex hoc eñ ꝙ à patribus gñati ſumus, reliqua habem* ſtatim, vt patriã: vel poſtquam adulti ſumus, vt vxores, & filios. Ideo pietas ſcđm ſuum principalem actum ab authore diſtincta eſt, aſſignata. ſ. ratione formali pietatis, ſecundum principalem eius actum, qui eſt reddere debitum patri, & pr̃iæ, vt principia eſſendi. Cũ quo tñ ſtat, quòd pietas habeat actus ſecũdarios ordinatos ad principalem, vel annexos principali. Ordinatos quidẽ, ut ſunt actus inter virum & vxorem, quia inter cõiuges eſt cultus, & officium adiuuicem tãquam coadiutores ad conſeruationem conſanguinitatis utriuſque, quam quilibet coniugum à ſuis hẽt parentibus.

parentibus. Conſeruatur.n. propagatione filiorum vtriuſq; paréntis ſanguis. Et idé dicimus de filijs, quia.ſ. reſpiciunť à pietatis virtute, vt conſeruatores cōſanguinitatis à parentibus ſuſceptæ. Et quō tam coniuges, q̄ filij ſcd̄m ſuaſmet pſonales actiones, & conſiſtentias ad adiuuandum, & conſeruádum conſanguinitaté cōcurrunt, iō ſcd̄m ſeipſos à pietate reſpiciuntur, tanq̄ ſcd̄m ſeipſos ordinatos ad principale, quod reſpicit pietas.

Li. 2. de inuétione, I fol. 4. ante fin. libri.

Porrecta ſ rorum.

535 ¶ Ad ſcd̄m verò dubiū dī, ꝙ pietas cū cultū, q̄ ſubſidiū ſanguine patriaq; iūctis oībus exhibet diuerſimodè. Nā parentibus præcipuè cultū cū obſequio: filijs verò aliqualé cultū, dum eos non vt ſeruos non vt illegitimos &c. tractamus, & à ſeruis, & alijs honorari volum⁹, & in loco honeſto locum ſedendi eis damus, & ſimilia. Oībus quoq; ſubſidium aliquod pbemus ex pietate vel cōſeruando, vel ſaltem in præparatione ai. Dī.n. in lra ſcdi articuli ad vltimum, ꝙ tenetur ad hoc ſecundum facultatem, & decentiā pſonarum, pro loco ét & tpe, cum ſit præceptum affirmatiuum.

Li. 10. c. 1. tom. 5.

Li. 5. Eth. c. 1. Et 2.

Li. 1. de inuentione I fol. 4. ante fin. libri.

alicuius neceſſitatis inſtātis; in A qua teneť ei ſubuenire, non aūt theſaurizare quaſi ī lōginquū: qa nāliter nō parentes filiorū, ſed filij parētū ſūt ſucceſſores.

Ad III. dicendū, ꝙ cultus, & offīn, vt Tulli⁹ dicit, *debeť oībus ſanguine iunctis, & patriæ bñuolis, nō tñ æqualiter oibus, ſed pcipuè parentibus: alijs autem ſm propriam facultatem, & decentiam perſonarum.

Articvlvs III.

Vtrum pietas ſit ſpecialis virtus ab alijs diſtincta.

Ad tertivm ſic procediť. B Vř ꝙ pietas non ſit ſpālis virtus ab alijs diſtincta. Exhibere.n. obſequium, & cultum aliqbus, ex amore ꝓcedit: ſed hoc ptinet ad pietatem. ergo [h] pietas nó é virt⁹ à charitate diſtincta.

¶ 2 Præt. Cultū Deo exhibere é ꝓpriū religionis: ſed ét pietas [h] exhibet cultū Deo, vt dicit Augu.* 10. de ciu. Dei. ergo pietas non diſtinguitur à religione.

¶ 3 Præt. Pietas q̄ exhibet cultū, & offīn patriæ, vř eé idē cū iuſtitia legali, q̄ reſpicit bonū cōe, ſed iuſtitia legalis eſt virt⁹ gñalis, vt patet p Phil. in 5. Eth. *ergo pietas non eſt virtus ſpālis.

Sed contra eſt, ꝙ ponitur à Tullio † pars iuſtitiæ.

Resp. dicendū, ꝙ aliqua virtus ſpālis eſt ex hoc, ꝙ reſpicit aliquod obiectū ſm aliquā ſpālem rōnem. Cū aūt ad rōem iuſtitiæ pertineat, ꝙ debitum alii reddat, vbi inueniť ſpālis rō debiti alicui perſonæ, ibi eſt ſpālis virtus. Debeť aūt aliquid alicui ſpāliter, qa eſt connaturale principium producens in eſſe, & gubernans. Hoc aūt principium reſpicit pietas, in quātū parētib. & patriæ, & his q ad hæc ordinanť, offīn & cultū īpēdit: & [m] iō pietas eſt ſpālis virt⁹. [n]

Concl. m

Ad primvm ergo dicēdum, ꝙ ſicut religio eſt q̄dā ꝓteſtō fidei, ſpei, & charitatis, qb. hō primordialiter ordinať in Deū: ita ét pietas eſt q̄dā ꝓteſtō charitatis, quā quis habet ad parétes, & ad patriā.

Ad II dicendū, ꝙ Deus longè excellentiori mō eſt principium eſſendi & gubernationis, q̄ př, uel patria: & iō alia virt⁹ eſt religio, q̄ cultū Deo exhibet à pietate, q̄ exhibet cultū parētibus, & patriæ. Sed ea quæ ſunt creaturarum, per quandā ſuperexcellentiā & cāitaté transferunť in Deum, vt Dio. dicit in li.* de di. no. Vñ p excellentiā pietas cultus Dei noīatur, ſicut & Deus excellenter dř př nř.

Tex. ca. 1. habetur.

Ad III. dicēdū, ꝙ pietas ſe extēdit ad patriā ſm, ꝙ é nobis quoddā eſſēdi pricipiū: ſed iuſtitia legalis reſpicit bonū patriæ, ſm ꝙ é bonū cōe. Et iō iuſtitia legalis magis hét ꝙ ſit virt⁹ gñalis, q̄ pietas.

Articvlvs IIII.

Vtrum occaſione religionis ſint prætermittenda pietatis officia in parentes.

Ad qvartvm ſic ꝓcediť. Vř ꝙ occaſione religionis ſint prætermittenda pietatis officia in parentes. Dicit.n. Dñs. Luc. 14. Si quis venit ad me, & non odit patré ſuum, & matré, & vxoré, & filios, & fratres, & ſorores, adhuc aūt & aiam ſuā, nō pōt meus eſſe diſcipul⁹. Vñ & in laudé Iacobi, & Ioannis Matth. 4. dř, ꝙ relictis retibus, & patre, ſecuti ſunt Chrm. Et ī laudem Leuitarū dř Deut. 33. Qui dixit patri ſuo, & matri ſuæ, neſcio vos: & fratrib⁹ ſuis, ignoro illos, & neſcierunt filios ſuos, hi cuſtodierunt eloquium tuum: ſed ignorādo parētes, & alios ꝯſanguineos, vel ét odiendo eos, neceſſe eſt, ꝙ [h] prætermittantur pietatis offi- C cia. ergo pp religionem officia pietatis ſunt ptermittenda.

¶ 2 Præt. Matt. 8. & Luc. 9. dř, ꝙ Dñs dicenti ſibi, Permitte me primum ire, & ſepelire patrem meū, rñdit. Sine vt mortui ſepeliant mortuos ſuos, Tu aūt vade, & annuncia regnū Dei, qđ pertinet ad religionem: [h] ſepultura aūt patris ptinet ad pietatis offīn. ergo pietatis offīn é ptermittendum ppreligionem.

D ¶ 3 Præt. Deus per excellentiam dř př nř: ſed ſicut per pietatis obſequia colimus parentes, ita per religioné colim⁹ Deū. ergo prætermittenda ſunt [h] pietatis obſequia propter religionis cultum.

¶ 4 Præt. Religioſi tenentur ex voto, quod tranſgredi non licet, ſuæ religionis obſeruantias implere, ſecundum quas ſuis parentibus ſubuenire [h] impediuntur, tum pp paupertatem, quia proprio caréť: tum etiam propter obedientiam, quia ſine licentia ſuorum prælatorum eis clauſtrum exire non licet. E ergo propter religionem prætermittenda ſunt pietatis officia in parentes.

Sed cōtra eſt, ꝙ Dñs Matt. 15. redarguit Phariſæos, qui intuitu religionis honorem parentib. debitum ſubtrahere docebant.

Resp. Dicendū, ꝙ religio, & pietas ſunt duæ virtutes. Nulla autem virtus alij virtuti ꝯtriatur, aut repugnat: qa ſm Philoſ.* in Prædicamentis, Bonum non eſt bono ꝯtrarium. Vñ [m] non pót eſſe, ꝙ pietas, & religio ſe mutuò impediant, vt propter actū vnius, actus alterius excludatur. [n] Cuiuſlibet.n. virtutis actus, vt ex ſ. dictis patet, † debitis circunſtantijs limitať, quas ſi prætereat, iam non erit virtutis

In c. de oppoſitis, nō remote à fine. Et li. 2. Top. c. 3

Concl. m

† 1. 2. q. 7. art. 2. & q. 18. art. 3.

Porrecta ſ rorum.

536 SVP. QVÆS. CI. ART. IIII.

In art. 4. eiuſdem q. i rñſione ad primū & tertiū, nota diſſa lrę inter ꝓuocationē & inductionē ad malum. Nā ſi parentes egentes filiorum, aut ſ. barum ſeruitijs, ſu ꝓuocatores ad malū deferēdi ſunt quo ad hoc, vt videlicet non ſequanť eorum ꝓuocationes, ſed quo ad hoc eos odio hēant filij, vt i rñſione ad primum dř. Si verò parētes nō tñ prouocatores, ſed inductores ſi ad malum, tunc deferēdi ſunt ſimpliciter & abſolutè, & nō ſolū quo ad hoc, vt in rñſione ad tertiū dř. Propter qđ ſi př infirm⁹ filiam ſibi ſeruiētem nitiť violare, & illa nō timet ſe induci, quia ſcit ſuā & intétionē, & conſtantiam, nō tenetur relinquere patris ſui ſeruitia, q̄uis pp ipſi⁹ demerita poſſit illum relinquere, ſi non vult ceſſare à ꝓuocatione. Vñ & Ioſeph non reliquit ſeruitia dom⁹, q̄uis haberet dñam ſuā quotidie ſibi moleſtā, vt dř Geneſi. 39. Si verò ſeruiens videt ſe induci ad pctīn, relinquere tenetur totaliter paréntem, iuxta illud. Qui amat patré plus q me non eſt me dignus.

¶ In

¶In eo.art.4. in rńſione ad quartũ dubiũ occurrit, An religioſus teneať ſuccurrere patri nõ potenti ſine ſuo ſeruitiõ viuere. Et eſt rõ dubij, qa in lr̃a dr̃, q̃ ñ teneť, nec dẽt, aut põ: niſi de p̃lati licentia, & ſeruato religionis ſtatu. Alij aũt doctores affe runť in oppoſitũ. Rõ autem nõ apparet vſquequaque clara.

In Luc.c.9 & 12. in titu. De ſpiritali intellectu eius, quod Dñs dixit. to.5

¶Ad huius euidentiã ſciendũ eſt, q̃ dupliciter pringit patrẽ egere ſeruitio filij religioſi. Primò, citra extremã neceſſitatẽ: ſcđo, in extrema neceſſitate. Et ſi quidẽ pr̃ ita eget filio, q̃ ſine ipſo extrema neceſſitate manifeſtè laboraret, teneť fili⁹ perita, licet non obtenta licentia ſupioris, patri ſubuenire. Et rõ eſt, qa p̃ceptũ iuris naturę & diuini, ĩ extrema neceſſitate p̃eminet oĩ voto, & vinculo: nec ſolũ p̃ patre, ſed p̃ quocunq; hoĩe in ſæculi neceſſitate teneť qlibet. Nõ.n.dẽt vota eſſe impeditiua opum iuſtitiæ. Vñ ſicut licet furari pp̃ extremã alterius neceſſitatẽ, ita licet actualẽ obedientia p̃lato ſubtrahere, & furari bona eccleſię, ſi aliter nõ põt patri ſubueniri. Nec oppoſitũ ſenſit hic Author, q̃ de neceſſitate pr̃na, non de neceſſitate humana loqtur, hoc eſt de neceſſarijs patri à filio, & non de neceſſarijs abſolutè à quocunq; hoĩe. Si verõ pr̃ citra extremã ẽ neceſſitatẽ, tunc religioſus teneť adiuuare patrem ſaluo ſuo ſtatu, & nõ aliter, hoc eſt, ſalua obedĩẽtia, & regulari obſeruãtia: ſicut fil⁹ vxoratus non teneť patri, niſi ſaluo ſtatu cõiugali. Et hoc eſt, qđ in lr̃a dr̃: ita, q̃ dr̃iã, q̃ poniť ĩ lr̃a ĩter filiũ anteq̃ ſit religioſus, vel poſt, non intelligo reſpũ extremę neceſſitatis in patre, ſed reſpectu cuiuſque neceſſitatis, in qua filius teneť opas ſuas patri exhibere ex præcepto pietatis. Conſtat nãq; q̃ non exigiẽ neceſſitas extrema ad hoc, ſed ſufficit neceſſitas hñs magnã latitudinẽ. Et fortè ſic cõcordarenť doctores. Rõ

Epiſtol. 1. Ad Heliodorum de laude vitę ſolitariæ, non p̃cul a prin. to. 1 D. 1033.

Homil. 37 in euang. non multũ p̃cul a princ.

Hom. 18. ſ Matt. non remote a fin. to. 2.

In Luc.c.9

tutis actus, ſed vitij. Vñ ad pietatẽ p̃tinet, offm̃, & cultum parentib. exhibere ſm̃ debitũ modum: nõ eſt aũt debit⁹ modus, vt plus hõ tendat ad colendum patrẽ, q̃ ad colendũ Deũ. Sed ſicut Amb. dicit ſup Luc.* Neceſſitudini gñis, diuinę religionis pietas anteferť. Si ergo cult⁹ parẽtũ abſtrahat nos à cultu Dei, iã non eſſet pietatis, parentum inſiſtere cultui p̃ Deum. Vñ Hiero. dicit in epiſ. ad Heliodorũ,† Per calcatum pge patrem, per calcatã pge matrẽ, ad vexillũ crucis euola: ſummũ genus pietatis eſt in hac re fuiſſe crudele. Et iõ[d] in tali caſu dimittenda ſunt officia pietatis in parentes pp̃ diuinũ religionis cultũ. Si verò exhibendo debita obſeq̃a parentib. nõ abſtrahamur à diuino cultu, hoc iã p̃tinebit ad pietatẽ: & ſic nõ oportebit pp̃ religionem pietatem deſerere. H

Ad primvm ergo dicẽdũ, q̃ Greg.* exponens illud verbum Dñi, dicit q̃ parentes, quos aduerſarios in via Dei patimur, odiẽdo, & fugiendo neſcire dẽm⁹. Si.n. parẽtes nr̃i nos p̃uocẽt ad peccandũ, & abſtrahãt à cultu diuino, dẽm⁹ quantũ ad hoc eos deſerere, & odire. Et hoc mõ dñr Leuitæ ſuos cõſanguineos ignoraſſe: quia idolatris ſm̃ mandatũ Dñi non pepercerunt vt hr̃ Exod. 32. Iacob. aut & Ioannes laudanť ex hoc, q̃ ſunt ſecuti dñm dimiſſo parente, non qa eorum pr̃ eos prouocaret ad malum, ſed quia aliter æſtimabant ipſum poſſe vitam tranſigere eis Chr̃m ſequentib. I

Ad ii. dicendum, q̃ Dñs iõ prohibuit diſcipulum à ſepultura patris: qa ſicut Chryſo. dicit.* p̃ hoc eũ Dñs à multis malis eripuit, puta, luctibus, & mœroribus, & alijs quæ hinc expectanť. Poſt ſepulturã.n. erat neceſſe & teſtã ſcrutari, & hæreditatis diuiſionẽ & alia hmõi: & p̃cipuè quia alij erant, qui complere poterant huius funeris ſepulturam. Vel ſicut Cyrillus exponit ſuper Luc. diſcipulus ille non petijt, q̃ patrẽ iã defunctũ ſepeliret, ſed adhuc viuentẽ in ſenectute ſuſtẽtaret vſquequo ſepeliretur: qđ Dñs nõ conceſ- F ſit, q̃a erãt alij, qui ei⁹ curã hr̃e poterãt, linea parẽtelę aſtricti.

Ad iii. dicendũ, q̃ hoc qđ parẽtib. carnalib. ex pietate exhibem⁹, ĩ Deũ referimus: ſicut & alia miĩę opa, q̃ qbuſcumq; p̃ximis impendimus, Deo exhibita vñr, ſm̃ illud Matth. 25: Qđ vni ex minimis meis feciſtis, mihi feciſtis. Et iõ ſi carnalibus parẽtibus nr̃a obſequia ſint neceſſaria, vt ſine his ſuſtẽtari nõ poſſint, nec nos ad aliquid contra G Deum inducant, non debemus intuitu religionis eos deſerere. Si aũt ſine pc̃õ eorum obſequijs vacare non poſſumus, vel ẽt ſi abſque nr̃o obſequio pñt ſuſtẽtari, licitum eſt eorum obſequia prętermittere ad hoc, q̃ amplius religioni vacemus.

Ad iiii. dicendum, q̃ aliud dicendum eſt de eo q̃ eſt adhuc in ſęculo p̃ſtitutus, & aliud de eo q̃ iã eſt ĩ religione p̃feſſus. Ille.n. q̃ ẽ in ſęculo p̃ſtitutus, ſi hẽt parentes q̃ ſine ipſo ſuſtentari nõ pñt, non dẽt eis relictis religionẽ intrare, qa tranſgrederet̃ p̃ceptũ de honoratione parentũ: q̃uis q̃dã dicãt, q̃ ẽt ĩ hoc caſu licitè poſſet eos deſerere, eorum curam Deo committens. Sed ſi quis rectè conſideret, hoc eſſet tentare Deum, cũ hñs ex humano conſilio q̃d ageret, periculo parentes exponeret ſub ſpe diuini auxilij. Si verò ſine eo parentes uitã tranſigere poſſent, licitum eſſet ei deſertis parentib. religionem intrare. qa filij nõ tñr ad ſuſtentationem parentum, niſi cauſa neceſſitatis, vt dcm̃ eſt.* Ille verò q̃ iã eſt in religione p̃feſſus, reputať iam quaſi mortu⁹ mundo. Vñ non debet occaſione ſuſtentationis parentũ exire clauſtrum, in quo Chr̃o conſepeliť, & ſe iterum ſecularib. negotiis implicare: teneť tñ, ſalua ſui p̃lati obedientia, & ſuæ religionis ſtatu, piũ ſtudiũ adhibere, qualiter ei⁹ parẽtib. ſubueniať. K

QVÆST. CII.

De obſeruantia, & partibus eius, in tres artic. diuiſa.

DEinde cõſiderandum eſt de obſeruãtia & partib. eius, per quę de oppoſitis vitiis erit manifeſtum.

igiť q̃ mouet oppoſitã opinionẽ, facilè ſoluitur. Nam pręceptũ de honore parentũ, licet verũ ſit, q̃ priuſquam votũ, & ex naturę iure obligat, nec eſt abrogabile p̃ ſupueniẽs votũ: falſum tñ eſt, q̃ eodẽ mõ obliget filiũ in quocũq; ſtatu: qũ eſt p̃ceptũ affirmatiuum, & obligat p̃ tpe vnũquemq;, p̃ut tũc inuenit illũ. Nõ.n. eodẽ mõ obligat filium liberũ, & vxoratum. Nã vxoratus nõ obligať ad actũ p̃manẽdi cũ patre: qa iã ẽ obligatus ad cõmanendũ cũ vxore. Et ſic eſt in p̃poſito, q̃ filius liber teneť ex hoc p̃cepto ad ſubſidium pr̃nuni ſimpliciter. Fili⁹ aũt religionis vinculo aſtrictus teneť, vt religioſus põt. Propterea in lr̃a dr̃, q̃ teneť piũ adhibere ſtudium, ſalua religione, vt patri ſubueniatur.

SVP. QVÆST. CII. ART. I.

IN art. 1. q. 102. iun cto cũ art. 3. dubiũ occurrit, de dr̃ia inter pietatẽ, & obſeruantiã circa p̃ſonas in dignitate conſtitutas. Et eſt rõ dubij, quia eiuſdẽ virtutis eſt colere patriam & patrię principem: ſicut eiuſdẽ virtutis eſt colere patrẽ, & reliquã conſanguineorũ familiam. Nõ ſpectat ergo ad obſeruantiam colere principem ciuitatis, & ad pietatem colere patriam. Si dicatur, vt litera inſinuat in tertio articulo, q̃ pietas colit principem quo ad cõia, obſeruantia quo ad p̃ſonalia, tunc dubiũ primo eſt, quare pietas colit patrẽ quo ad vtrunque, ſ. & perſonam, & cõicationẽ familiæ, & obſeruantia colit principẽ quo ad perſonam tantũ. Videtur.n. q̃ recta ratio velit, vt pietas ad parentes, & conſanguineos: obſeruantia verò ad præſidentes, & communitates referatur.

In cor. ar. lit. art. 2.

¶ Dubium ſecundo eſt, quæ ſint tam obſequia, quàm honores, de quibus hic dicitur, q̃ ſpectãt ad præſidentium perſonalẽ vtilitatem, vel gloriã. Et ratio dubij eſt, tum quia hic non intelliguntur omnia ſentitia.

eta pſonalia, quia nō ſeruitia exhibita à ſeruis, nec à filiis, nec à mercenariis. In quo igit̄ diſcernenda ſunt iſta pſonalia à cōib⁹? Tū q a rō cuiuſq; ſeruitij, aut honoris pſidenti à ſubditis exhibiti, é dignitas. q cqd āt impendi pſonę rōne dignitatis, non pſonæ, ſed cōitati vel principi, cui⁹ uices gerit, exhibet̄, ut Auctor fatet̄ inferi⁹ in q. ſeq. ar. 2. ad 2. Et ſic oia exhibita pſidérib⁹, inq̄tū pſidentes ſunt, ſpectāt ad pietaté, & non ad obſeruantiam.

Porrecta p ſecun.

537 Sup. q. 80. ar. vn. cor. Et infr. q. 103. art. 3. corp.

¶Ad hui⁹ dubij dilucidationé ſciēdū eſt, ꝙ regulariter euſdé rōnis eſt cōitaté, collegiū, & vniuerſaliter cōicationé aliquā, & illius caput colere. Et ꝑꝑea ad obſeruantiā ſpectat tā epm q̄ canonicos colere, tā magiſtrm q̄ cōdiſcipulos, tā ducé q̄ exercitū, & ſic de aliis: niſi ꝙ ab iſta regula excipit̄ princeps pr̄æ: nā alterius virtutis é colere pr̄iā, & alteri⁹ pricipē pr̄ię. Et rō cōceptionis illi⁹ eſt, q a princeps eſt ſolūmō pricipiū gubernationis: pr̄ia āt eſt ét principium nr̄i eē. Et ꝑꝑea pr̄iæ cult⁹ ad eādē virtutem ſpectat, ad quā ſpectat colere prem, q eſt nr̄i eē pricipiū. Principes āt, q a nō hñt rōem pricipij eēndi, ſed ſolū gubernādi, excludunt̄ ab illa excellētiori virtute videlicet pietate, q̄ colit principia eēndi & gubernādi ſimul, ſ. patrem & pr̄iā, & ſequēti uirtuti, ſ. obſeruātię relinquunt̄. In religi͠s āt cōicationib⁹, puta, exercit⁹, ſcholæ, collegij &c. nō eſt hæc admiſtio pricipiorū eēndi & gubernādi, ſicut in pr̄ia, & in principe pr̄iæ, ſed oés ad gubernationem ſpectā̄. Et hāc rōné habes ab authore in q. præc. ar. 1. ad ult. ubi reddit rōnem, quare pr̄ia colit̄ à pietate, alię āt cōicationes non. Et ꝑ hæc patet rñſio ad primo obiecta, & quare obſeruātia non reſpicit pricipé quo ad cōia, quæ ſpectāt ad pr̄iā, [illegible] pietas [illegible] excellentiā quant hét pr̄ia, & nō principes, q a. ſ. eſt principiū nr̄i eē. Et ſic ſolida rō pa

Lib. 2. de inuentione fol. 4. ante fi. lib.

Loco citato in ar. 1.

Q. pc. ar. 1 & 3. & 1. 2. q. 80. & q. 73. ar. 9.

Circa obſeruantiam autem quæruntur tria.

¶Primò, Vtrum obſeruātia ſit ſpālis virtus, ab aliis diſtincta.

¶Secundò, Quid obſeruantia exhibeat.

¶Tertiò, De cōparatione eius ad pietatem.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum obſeruantia ſit ſpecialis virtus ab aliis diſtincta.

AD PRIMVM ſic ꝓcedit̄. Vr̄ ꝙ obſeruātia non ſit ſpecialis virtus ab aliis diſtincta. Virtutes.n.diſtinguuntur[a] ſm obiecta: ſed obiectū obſeruantię non diſtinguit̄ ab obiecto pietatis. Dicit.n.Tull.[*] i ſua rheto. ꝙ obſeruantia eſt, ꝑ quā hoies aliqua dignitate añtes quodā cultu & honore dignantur: ſed cultum & honorem ét pietas exhibet parētib. q dignitate añcedunt. ergo obſeruātia nō eſt virtus diſtīcta a pietate.

¶2 Prę. Sicut hoīb. in dignitate conſtitutis debet̄ honor & cultus,[b] ita ét eis q excellunt ſciā & virtute: ſed ñ eſt aliqua ſpālis virtus, ꝑ quā honorem & cultum exhibeamus hoīb. q ſciæ, & virtutis excellentiam hñt. ergo ét obſeruantia, ꝑ quā cultū & honorem exhibemus his, q nos in dignitate añcedunt, nō eſt ſpālis virt⁹ ab aliis diſtīcta.

¶3 Prę. Hoīb. in dignitate cōſtitutis multa dent̄, ad q̄ ſoluéda lex cogit, ſm illud ad Rom. 13. Reddite oīb. debita; cui tributū tributum &c. Ea verò, ad q̄ per legem cōpellimur,[b] ꝑtinent ad iuſt. tiā legalē, ſeu ét ad iuſtitiā ſpālem. ergo obſeruātia ñ eſt ꝑ ſe ſpālis virt⁹ ab aliis diſtincta.

SED CŌTRA é, ꝙ Tull. dicit ꝑdiuidédo obſuātiā[*] aliis iuſtitię part b. q̄ ſūt ſpāles virtutes.

RESP. dicendū, ꝙ ſicut ex dictis[*] patet, neceſſe eſt vt eo mō ꝑ quendam ordinatū deſcenſū diſtiguant̄ virtutes, ſicut excellētia perſonarum, q b. eſt aliqd reddendum. Sicut aūt carnalis pr̄ particulariter participat rōnem principij, q̄ vniuerſaliter inuenit̄ in Deo: ita ét pſona, q̄ q̄tum ad aliquid ꝓuidentiam circa nos gerit, particulariter participat ꝓprietatem pr̄is: q a pr̄ eſt principium & gn̄ationis

A & educationis & diſciplinę, & oīm q̄ ad pfectionem humanæ vitę ptinent. Perſona aūt in dignitate cōſtituta eſt ſicut principiū gubernationis reſpū aliquarū rerū: ſicut pñceps ciuitatis i reb⁹ ciuilib⁹: dux āt exercit⁹ in reb. bellicis: magiſter āt in diſciplinis, & ſiīe eſt in aliis. Et inde eſt, ꝙ oés tales pſonę pr̄es appellant̄ ꝑ ſimilitudiné curę. ſicut 4. Reg. 5. Serui Naamā

B dixerunt ad eū: Pr̄, etſi rem grādem dixiſſet tibi ꝓpheta &c. Et iō[m] ſicut ſub religione, ꝑ quā cultus tribuit̄ Deo, quodāmō inuenitur pietas, per quam colunt̄ parētes: ita ſub pietate inuenit obſeruantia, per quā cultus & honor exhibetur perſonis in dignitate conſtitutis.[n]

AD PRIMVM ergo dcdm, ꝙ ſicut dictum eſt s̄,[*] ꝙ religio ꝑ quandam ſupereminentiā pietas dr̄, & tñ pietas ꝓpriè dicta à

C religione diſtinguitur: ita etiā pietas per quandam excellentiam poteſt dici obſeruantia, & tamen obſeruantia propriè dicta à pietate diſtinguitur.

AD II dicédū, ꝙ aliqs ex hoc ꝙ eſt in aliqua dignitate conſtitutus, non ſolum q̄dā ſtatus excellentiā hét, ſed ét q̄dam ptātem gubernādi ſubditos: vnde competit ſibi rō principij, ꝓut

D eſt aliorum gubernator. Ex hoc aūt ꝙ aliqs hét pfectioné ſciæ, vel virtutis, non ſortitur rōem principij q̄tum ad alios, ſed ſolum quandam excellentiam in ſeipſo: & iō ſpecialiter quędam virtus determinatur ad exhibēdum honorem & cultum his, q ſunt in dignitate conſtituti. Verū q a ꝑ ſciam, & virtuté, & oia alia hmōi aliquis idoneus reddit̄ ad dignitatis ſtatum, reuerē

E tia quæ ꝑ quamcunque excellētiam aliquibus exhibetur, ad eandem virtutem pertinet.

AD III dcdm, ꝙ ad iuſtitiam ſpālem propriè ſumptam, pertinet reddere æquale ei, cui aliquid debetur, qd̄ quidē nō pōt fieri ad uirtuoſos, & ad eos qui bñ ſtatu dignitatis vtunt̄, ſicut nec ad Deū, nec ad parētes. Et iō ad q̄dam uirtuté adiunctā hoc ptinet, nō āt ad iuſtitiā ſpālem, quæ eſt principalis uirtus. Iuſtitia uerò legalis ſe extendit ad actus omnium uirtutum, ut s̄. dictum eſt. Q. 58. ar. 6

mum dubiū ſoluit.

¶Scdm verò dubium ſoluit̄ dicendo, ꝙ pſonalia hoc in loco dñr non oia q̄ pſonę principis à quocunq; exhibent̄, nā qd̄ illi à filio exhibet̄, pietatis: qd̄ à ſeruo, duliç: qd̄ a mercenario, iuſtitiæ eſt: ſed ea q̄ non alia rōe illius exhibentur, niſi quia ſunt in dignitate conſtituti, & terminant̄ ad eorū pſonas. Vbi aduerte ꝙ hac in re iueniunt̄ duo, ſ. rō exhibendi cultum, & termin⁹ cui exhibet̄. Vniuerſaliter ſiquidē rō exhibendi iſtis cultum, eſt dignitas. vñ ſiue boni, ſiue mali ſint hoīes in dignitate conſtituti colendi ſunt: terminus āt qui colit̄ ꝑ obſeruātię virtutem, eſt pſona illa q̄ i dignitate eſt cōſtituta, ita ꝙ dr̄ia inter exhibita à pietate, & ab obſeruantia principibus ſtat i hoc, ꝙ exhibita à pietate directè terminant̄ ad cōe bonum ciuitatis, vel honoris: & principes tunc ſe hñt ut pcipiētes, & non ut termini ſicut cū q̄s inſtituit̄ a pricipe i publico officio reip. vt in lra tertij art. dr. Si quis vero ad ſubleuādum pricipis laborem miniſtraret, ad obſeruātiā ſpectaret actus iſte, q a ad pſonā principis ſeruitiū hoc ordinatur. Et eſ̄, cū pr̄ia gloriā ſuā cōitare rōabiliter vellet, & aliqui ciues patriæ caput ꝑꝑea amplı⁹ colerent, pietati, nō obſeruātiæ opam darét, q a ad pr̄iā iſte cult⁹ terminat̄. Honorat̄ ergo ſpāl ab obſeruātia in pſonis in dignitate cōſtitutis cōitas, ſeu De⁹, cui⁹ ſunt miniſtri, vt rō honorandi: ſed pſona ipſa vt termin⁹, & pſona q̄ honorat̄. Et ꝑ hæc patet ſolutio omniū obiectionum. Nā quicqd ipendit̄ pſonæ in dignitate cōſtitutę rōe dignitatis impendit̄ cōitati, uel Deo ut rōi honoris & cultus, & non ut termino. Perſonas enim ipſas licet malas, honoramus ratione dignitatis.

Q. pręc. ar. 3. ad 3.

SVP.

SVP. QVAES. CII. ART. II.

Porrecta per totum. 538

IN art. 2. eiuſdẽ 102. q. in rñſione ad primũ, nota ꝙ cultus nomen abſolutè hĩ cõe ad honorem, & reliquos decẽtes actus, ut ĩ lr̃a di: ſed in ꝓpoſita diffinitione Tullij, vbi ꝑ honoré diſtinguit̃, cultus ſumitur ꝓ reliq̃s decentibus actibus tm̃, ne ſuperfluitas, aut incongruum aliquid incurratur.

Lib. 10. ca. 1. in med. to. 5.

¶ In eodẽ articulo in rñſiõe ad ſcd̃m, vide hinc ꝙ omiſſio honoris p̃ſidentib⁹ ꝓprijs debiti non ſolum eſt pctm̃, ſed eſt punibilis ꝑ humanã legem. Omiſſio aũt honoris extraneorum pręſidẽtium punibilis nõ eſt ꝓ q̃to ad legale debitum nõ ſpectat: pctm̃ tñ q̃nq; eſt, ꝓ quãto q̃nque ꝑter morẽ eſt, & à morali propterea debito declinat.

ARTICVLVS II.

Vtrum ad obſeruantiam pertineat exhibere cultum & honorem his, qui ſunt in dignitate conſtituti.

AD SECVNDVM ſic ꝓcedi tur. Vr̃ ꝙ ad obſeruantiã non ptineat exhibere cultũ, & honorẽ his, q̃ ſunt in dignitate cõſtituti: Quia ut Aug. dicit in * 10. de ciu. Dei, colere dicimur illas pſonas, quas in quodam honore hẽmus: & ſic idẽ eſſe vr̃ [h] cultus & honor, inconuenĩẽter ergo determinatur ꝙ obſeruantia exhibet in dignitate cõſtitutis cultum & honorẽ. G

¶ 2 Pręt. Ad iuſtitiã ptinet reddere debitũ, vñ & ad obſeruantiã, q̃ ponit̃ iuſtitię pars ptinet: ſed cultũ & honorẽ nõ [i] debemus oibus in dignitate cõſtitutis, ſed ſolũ his, q̃ ſup nos p̃lationẽ hñt. ergo inconuenĩẽter determinatur, ꝙ eis obſeruantia exhibet cultum & honorẽ. H

¶ 3 Præt. Superioribus nr̃is in dignitate cõſtitutis non ſolum debemus honorẽ, ſed ẽt timorẽ, & aliquã munerũ largitionẽ, ſm̃ illud ad Rom. 13. Reddite oib⁹ debita cui tributũ, tributũ: cui vectigal, uectigal: cui timorem, timorem: cui honorem, honorem. Debemus etiam eis reuerentiam & ſubiectionem, ſm̃ illud Hebr. 13. Obedite p̃poſitis vr̃is, & ſubiacete eis. nõ ergo [l] cõuenĩẽter determinat̃ quòd obſeruantia exhibet cultum & honorem.

Lib. 2. de inuentione fol. 4. ante fi. lib.

SED CONTRA eſt, qd̃ Tullius * dicit, ꝙ obſeruantia eſt, per quam homines aliqua dignitate antecedentes, quodam cultu & honore dignantur. I

RESP. Dcd̃m, ꝙ ad eos q̃ sũt ĩ dignitate cõſtituti, ptinet gubernare ſubditos. Gubernare ãt ẽ mouere aliquos ĩ debitũ finẽ, ſicut nauta gubernat nauẽ ducendo eã ad portũ: oẽ ãt mouẽs hẽt excellentiã quãdã & uirtutẽ ſupra id, qd̃ mouet̃. Vñ oportet, ꝙ ĩ eo q̃ eſt in dignitate cõſtitutus, primò cõſideret̃ excellẽtia ſtatus cũ quadã ptãte in ſubditos: ſcd̃ò, ipſum gubernationis officium. [m] Rõne igit̃ excellentiæ debet̃ ei honor, q̃ eſt q̃dã recognitio excellentiæ alicuius. Rõne autem officij gubernationis debet̃ ei cultus, qui in quodã obſequio conſiſtit, dum. ſ. aliquis eorum obedit imperio, & vicẽ beneficijs eorum pro ſuo modo rependit. [k] K

Concl. m

AD PRIMVM ergo dcd̃m, ꝙ ĩ cultu nõ ſolũ itelligit̃ honor, ſed ẽt quęcunq; alia, quæ pertinent ad decentes actus, quibus homo ad alium ordinatur.

Q. 80. per totum.

AD II dcd̃m, ꝙ ſicut ſupra dictũ eſt, * duplex eſt debitum. Vnum quidẽ legale, ad qd̃ reddendũ hõ lege cõpellitur: & ſic debet homo honorem & cultum his, qui ſunt in dignitate conſtituti, p̃lationẽ ſuper ipſum hñtes. Aliud autem eſt debitum morale, qd̃ ex quadam honeſtate debetur: & hoc modo debemus cultũ & honorem his, qui ſunt in dignitate conſtituti, etiam ſi non ſimus eis ſubiecti.

[F] AD III dcd̃m, ꝙ excellẽtię eorũ, q̃ sũt ĩ dignitate cõſtituti, debet honor, rõe ſublimioris grad⁹: timor aũt rõe ptãtis, quã hñt ad coercendũ. Officio uerò gubernationis ipſorũ debet̃ obedientia, per quã ſubditi mouentur ad imperiũ præſidentiũ: & tributa, quæ ſunt quædam ſtipẽdia laboris ipſorũ.

ARTICVLVS III.

Vtrum obſeruantia ſit potior virtus quàm pietas.

Porrecta per totum. 539

AD TERTIVM ſic ꝓcedit̃. Vr̃ ꝙ obſeruantia ſit potior virt⁹, q̃ pietas. Princeps. n. cui cult⁹ ꝑ obſeruantiam exhibet̃, comparat̃ ad pr̃em, qui pietate colit̃, ſicut uniuerſalis gubernator ad particularem, nam familia quam pr̃ gubernat, eſt pars ciuitatis, quæ gubernatur à principe: ſed [h] vniuerſalis uirtus potior eſt, & magis ei inferiora ſubduntur. ergo obſeruantia eſt potior virtus, q̃ pietas. G

¶ 2 Pręt. Illi q̃ ſunt in dignitate conſtituti, curã gerunt boni cõis: conſanguinei autem pertinent ad bonum priuatum, qd̃ eſt pp bonum cõe contemnendum, vñ laudabiliter aliqui pro bono cõi periculis mortis ſeipſos exponunt. ergo [h] obſeruãtia, per quam exhibetur cultus his, qui ſunt in dignitate cõſtituti, eſt potior virtus, quàm pietas, quę exhibet cultum perſonis ſanguine iunctis.

H ¶ 3 Pręt. Honor & reuerentia maximè debet̃ [h] virtuoſis poſt Deũ: ſed virtuoſis exhibet̃ honor & reuerentia per obſeruantię uirtutem, ut dictum eſt. * ergo obſeruantia eſt præcipua poſt religionem. *Ar. 1. ad 3.*

SED CÕTRA eſt, ꝙ p̃cepta legis dãtur de actibus virtutũ: immediatè ãt poſt p̃cepta religionis, q̃ pertinẽt ad primã tabulã, ſubdit̃ p̃ceptũ de honoratione parẽtũ, qd̃ pertinet ad pietatẽ. ergo pietas immediatè ſequitur religionem ordine dignitatis.

RESP. Dcd̃m, ꝙ pſonis in dignitate cõſtitutis, põt aliq̃d exhiberi dupliciter. Vno mõ, in ordine ad bonũ cõe, puta, cũ aliq̃s eis ſeruit in adminiſtratione reip. & [m] hoc iã nõ pertinet ad obſeruantiã, ſed ad pietatẽ, [h] q̃ cultũ exhibet nõ ſolũ pr̃i, ſed ẽt pr̃ię. Alio mõ, exhibet̃ aliq̃d perſonis in dignitate cõſtitutis ptinens ſpãliter ad pſonalẽ eorũ utilitatẽ, & gloriã: & [p] hoc ꝓpriè pertinet ad obſeruãtiã ſm̃ ꝙ à pietate diſtinguit̃. [q] Et iõ cõparatio obſeruãtiæ ad pietatẽ neceſſe eſt, ꝙ attendat̃ ſm̃ diuerſas habitudines diuerſarũ perſonarũ ad nos, quas reſpicit utraque virtus. Manifeſtũ eſt aũt, ꝙ perſonæ parentũ, & eorũ q̃ ſunt nobis sãguine cõiuncti, ſubſtãtialius nobis cõiungunt̃, q̃ perſonæ q̃ ſunt in dignitate conſtitutę. Magis. n. ad ſubſtantiã pertinet gñatio, & educatio, cuius principium eſt pr̃, q̃ exterior gubernatio, cuius principium ſunt illi, qui in dignitate conſtituuntur. Et ſm̃ hoc [r] pietas obſeruantię præeminet, inquantum cultũ reddit perſonis magis cõiunctis, quibus magis [r] obligamur. I K

Concl. m *Concl. p* *Concl. ſ*

AD PRIMVM ergo dicendum, ꝙ princeps cõparat̃ ad pr̃em, ſicut uniuerſalis virtus ad particularem, quantum ad exteriorem gubernationem, nõ autem quãtum ad hoc, ꝙ pater eſt principium generationis. Sic enim comparatur ad ipſum virtus diuina, quæ eſt omnium productiua in eſſe.

AD II dicendum, ꝙ ex ea parte, qua perſonę in dignitate cõſtitutæ ordinantur ad bonum cõmu-

ne, non

ne, non pertinet earum cultus ad obſeruantiam, ſed ad pietatem, vt dictum eſt.* In cor. art.

Ad III. dicendũ, ꝙ exhibitio honoris, vel cultus nõ ſolùm eſt ꝓportionanda pſonę cui exhibeť ſm ſe conſideratę, ſed ẽt ſm ꝙ ad exhibentes cõparať. Quàmuis ergo virtuoſi ſm ſe conſiderati, ſint magis digni honore, q̃ pſonę parẽtum: tñ filij magis obliganť ꝑ ꝑ beneficia ſuſcepta ab ipſis parẽtibus, & coniunctionem naturalem, ad exhibendum cultum & honorem parẽtibus, q̃ extraneis virtuoſis.

QVÆSTIO CIII.

De Dulia in quatuor articulos diuiſa.

DEINDE conſiderãdum eſt de partibus obſeruãtię. Et primò de dulia, q̃ exhibet honorem, & cætera ad hoc ꝑtinentia, perſonis ſuperioribus. Scdò, de obedientia, per quã carũ obedit imperio.

Circa primum quæruntur quatuor.

¶Primò, Vtrũ honor ſit aliqd ſpũale, vel corpale.

¶Scdò, Vtrum honor debeatur ſolis ſuperioribus.

¶Tertiò. Vtrum dulia, cuius eſt exhibere honorẽ & cultũ ſupiorib⁹, ſit ſpãlis virt⁹ à latria diſtincta.

¶Quartò, Vtrum per ſpecies diſtinguatur.

ARTICVLVS I.

Vtrum honor importet aliquid corporale.

AD PRIMVM ſic procediť. Vr ꝙ honor non importet aliqd corporale. Honor .n. eſt exhibitio reuerentiæ in teſtimonium virtutis, vt põt accipi à Philoſopho in 1.* Ethi. ſed exhibitio reuerentiæ eſt aliquid ſpũale: reuereri .n. eſt actus timoris, vt ſ. habitum eſt. † ergo honor eſt aliquid ſpirituale. Lib. 1. c. 5. tom. 5. † Q. 81. ar. 2. ad 1.

¶2 Præt. Scdm Philoſophum in *4. Ethi. Honor eſt ꝑmium virtutis: virtutis aũt, q̃ principaliter in ſpũalib. conſiſtit, ꝑmium non eſt aliquid corporale, cum ꝑmium ſit potius merito. ergo honor nõ cõſiſtit in corpalib⁹. *Lib. 4. Ethi. c. 3. ali quãtulũ a prin. to. 5.

¶3 Præt. Honor à laude diſtinguiť, & ẽt a gloria: ſed laus, & gloria in exterioribus conſiſtunt. ergo honor conſiſtit in interioribus ſpiritualibus.

SVP. QV. CIII. ART. I.

Porrecta 8 terum. 540

IN art. 1. q. 103. nota duo. Primo, in rñſione ad primũ, ꝙ reuerentia nec eſt adæquatũ motiuũ ad honorandũ, nec eſt adæquatus finis honoris: qm & aliqui mouenť ad honorandum non ex reuerentia, ſed ex amore, vt patet cũ ſuperiores honorant inferiores quoſdam. Et multi honorant ſolũ ut honorẽ debitum impendãt; ſed diſtinctio inter reuerentiã & honorem ſatis manifeſta eſt i lr̃a ex hoc ꝙ qñq; eſt principiũ, & qñq; finis honoris. Scdò, i rñd. ad ſcdm, ꝙ quia bono, & pulchro debitũ eſt vt manifeſteť: ïõ tã cõis eſt appetitus gloriæ quaſi debitę cuilibet eſt. mãti ĩ ſe bonum, aut pulchrum aliqd rei, vel operis.

SED CÕTRA eſt, ꝙ Hier.* exponens illud 1. ad Timot. 5. Qui bñ pſunt preſbyteri, duplici honore digni habeanť &c. dicit. Honor in pñtiarũ vel ꝑ eleemoſyna, vel munere accipiť: vtrumq; aũt horũ ad corpalia ꝑtinet. ergo honor in corporalib. ꝯſiſtit. In epiſt. ad Gerũtiam ante medium icipit Inuer. to. 1

RESP. Dicendum, ꝙ honor teſtificationẽ quãdã importat de excellentia alicui⁹: vñ hoĩes q volunt honorari, teſtimoniũ ſuę excellentiæ q̃runt, vt per Philoſophum patet in *8. Ethic. Teſtimonium aũt reddiť vel corã Deo, vel corã hoĩbus. Corã Deo qdem, q inſpector eſt cordium, teſtimonium conſcię ſufficit: & ïõ honor, quo ad Deum, põt conſiſtere Lib. 8. c. 8. tom. 5. Concl. in

A in ſolo interiori motu cordis, dum .ſ. aliqs recogitat vel Dei excellẽtiã, vel ẽt alteri⁹ hoĩs corã Deo. Sed quo ad hoĩes, aliqs nõ põt teſtimonium ferre, niſi per aliqua ſigna exteriora, vel verborum, puta, cum aliqs ore ꝓnunciat excellentiã alicuius: vel factis, ſicut inclinõnib⁹, obuiationib⁹, & alijs hmõi: vel ẽt exterioribus rebus, puta, in munerũ oblatione, aut imaginũ inſtõne, vel alijs hmõi: & ſm hoc honor in ſignis exteriorib. & corporalib. cõſiſtit. Concl. p

Ad PRIMVM ergo dicendum, ꝙ reuerentia non eſt idem qđ honor, ſed ex vna parte eſt primũ motiuum ad honorandum, inquantum .ſ. aliqs ex re-

B uerentia, quã hẽt ad aliquem, eum honorat. Ex alia verò parte eſt honoris finis, inquantum .ſ. aliqs ad hoc honoratur, vt in reuerentia habeatur ab alijs.

Ad II. dicendum, ꝙ ſicut Philoſophus* ibidem dicit, Honor nõ eſt ſufficiens virtutis ꝑmium. Sed nihil põt eſſe in humanis rebus & corporalib. maius honore, inquantum .ſ. ipſæ corporales res ſunt ſigna demõſtratiua excellentis virtutis. Eſt aũt debitum bono, & pulchro vt manifeſtetur, ſm illud Matt. 5. Neq; accendunt lucernã, & ponunt eã ſub modio, ſed ſuper candelabrum, vt luceat oĩb. q in domo ſunt: & ꝓ tanto ꝑmium virtutis dr̃ honor. Lib. 4. c. 3. aň med. tom. 5. D. 710.

C Ad III. dicendum, ꝙ laus diſtinguiť ab honore dupliciter. Vno mõ, q a laus conſiſtit in ſolis ſignis verborum, honor autem in quibuſcunq; exterioribus ſignis: & ſm hoc laus in honore includiť. Alio mõ, q a per exhibitionem honoris, teſtimoniũ reddimus de excellentia bonitatis alicuius abſolutè: ſed per laudem teſtificamur de bonitate alicuius in ordine ad finem, ſicut laudamus bene operantem ꝓpter finem. Honor aũt eſt ẽt optimorum, q̃ nõ ordinãtur ad finem, ſed iam ſunt in fine, vt patet per Philoſophum in * 1. Eth. Gloria autem eſt effectus honoris, & laudis: quia ex hoc ꝙ teſtificamur de Lib. 1. c. 12 tom. 5.

D bonitate alicuius, clareſcit bonitas eius in notitia plurimorum. & hoc importat nomen gloriæ. Nam gloria dr̃ quaſi claria. Vnde ad Rom. 1. dicit quædã gloſſa Ambr.* ꝙ gloria eſt clara cũ laude notitia. Id hẽt Auguſt. in 1 83. q. q. 31 ci ca fine tom. 4. Porrecta 8 terum. 541

ARTICVLVS II.

Vtrum honor propriè debeatur ſuperioribus.

AD SECVNDVM ſic ꝓceditur. Vr ꝙ honor nõ propriè debeať ſuperioribus. Angelus .n. eſt ſuperior quolibet hoĩe viatore ſm illud Matth. 11. Qui minor eſt in regno cęlorũ, maior eſt Io. Bapt. ſed angelus ꝓhibuit Ioan. volentem ſe honorare, vt patet Apo. 19. ergo honor nõ debeť ſuperiorib⁹. Ad Heb. 11 le. 3. prin.

E ¶2 Præt. Honor debeť alicui in teſtimonium virtutis, ut dictum eſt. * ſed qñq; cõtingit, ꝙ ſuperiores non ſunt virtuoſi. ergo eis non debetur honor: ſicut nec dęmonibus, qui tamen ſuperiores nobis ſunt ordine naturæ. Ar. præc. & q. 63. ar. 3.

¶3 Præt. Apoſtolus dicit ad Rom. 12. Honore inuicẽ ꝓuenientes. & 1. Pet. 2. Oẽs honorate: ſed hoc ñ eſſet ſeruandum, ſi ſolis ſuperioribus honor dbr̃etur, ergo honor non debetur ꝓpriè ſuperioribus.

¶4 Præt. Tobię 1. dr̃, ꝙ Tobias habebat decem talenta ex his, quib. erat honoratus à rege. Legiť etiã Heſter. 6. ꝙ Aſſuerus honorauit Mardochæum. & coram eo fecit clamari. Hoc honore dignus eſt, quem rex

rex honorare voluerit, ergo honor ét exhibeẗ [b] inferioribus, & ita videtur, quòd honor nó debetur propriè ſuperioribus.

SED CONTRA eſt, qđ Philoſophus dicit in* 5. Ethic. quòd honor debetur optimis.

G RESP. Dicendum, ꝙ ſicut ſ. dcm̃ eſt, *honor nihil aliud eſt, q̄ q̃dã ꝓteſtatio de excellentia bonitatis alicui⁹. Pôt aũt alicuius excellentia cõſiderari ñ ſolũ ꝑ ꝓparõnem ad honorantẽ, vt. ſ. ſit excellentior eo q honorat, ſed ét ſ̃m ſe, vel ꝑ ꝓparõné ad aliquos alios: & ** ſ̃m hoc honor ſp debeẗ alicui ꝓp aliq̃ excellentiã, vel ſupioritatẽ. Non. n. oportet, ꝙ ille q honoraẗ ſit excellentior honorante, ſed fortè quibuſdam alijs, vel etiam ipſo honorante, quantũ ad aliquid & non ſimpliciter.

AD PRIMVM ergo dicẽdũ, ꝙ angelus ꝓhibuit Ioannem non à quacunq; honoratione, ſed ab honorõne adorõnis latriæ, q̃ debeẗ Deo: vel ét ab honorõne duliæ, vt oñderet ipſi⁹ Ioãnis dignitatẽ, qua ꝑ Chrm̃ erat angelis adęquat⁹ ſ̃m ſpẽm glorię filiorũ Dei: & iõ nolebat ab eo honorari tanq̃ ſuperior.

AD II. dicendũ, ꝙ ſi p̃lati ſint mali, nõ honoranẗ ꝓp excellẽtiã ꝓprię virtutis, ſed ꝓp excellentiam dignitatis, ſ̃m quã ſũt Dei miniſtri. Et ét in eis honoratur tota cõitas, cui p̃ſunt: dæmones autem ſunt irreuocabiliter mali, & pro inimicis habendi magis q̃ honorandi.

AD III. dicendum, ꝙ in quolibet inueniẗ aliquid, ex quo p̃t aliq̃s eum ſupiorem reputare, ſ̃m illud ad Phil. 2. In humilitate ſupiores inuicẽ arbitrantes: & ſ̃m hoc etiam omnes ſe inuicem debent honore pręuenire.

AD IIII. dicendum, ꝙ priuatæ pſonæ interdum honoranẗ à regibus, non q̃a ſint eis ſuperiores ſ̃m ordinem dignitatis, ſed ꝓp aliquã excellẽtiã virtutis ipſarum: & ſ̃m hoc honorati ſunt Tobias, & Mardochęus à regibus.

ARTICVLVS III.

Vtrum dulia ſit ſpecialis uirtus a latria diſtincta.

AD TERTIVM ſic ꝓcediẗ. Vr̃ ꝙ dulia nõ ſit ſp̃alis virtus a latria diſtincta: Quia ſup illud Pſ. 7. Dñe Deus meus i te ſperaui, dicit gl. * Dñe oĩum ꝑ potentiã, cui debetur [h] dulia, Deus per creationẽ, cui dẽtũr latria: ſed non eſt diſtincta virtus, q̃ ordinaẗ in Deũ ſ̃m ꝙ eſt dñs, & ſ̃m ꝙ eſt Deus. ergo dulia nõ eſt virt⁹ diſtincta a latria.

H ¶ 2 Præt. Scd̃m Philoſophũ in 8. Ethi. Amari [i] ſimile eſt ei, qđ eſt honorari: ſed eadẽ eſt virtus charitatis, qua amatur Deus, & qua amatur proximus. ergo dulia qua honoratur proximus, non eſt alia uirtus a latria, qua honoratur Deus.

I ¶ 3 Pręt. Idẽ [h] eſt motus quo aliquis mouetur in [h] imaginẽ, & in rem cuius eſt imago: ſed per duliam honoratur hõ, inquantum eſt ad Dei imaginem fact⁹. dr̃. n. Sapient. 2. de impijs, ꝙ nõ iudicauerunt honorem aĩarũ ſanctarũ: q̃m Deus creauit hominem inexterminabilẽ, & ad imaginem ſuæ ſimilitudinis fecit illũ. ergo dulia ñ eſt alia virtus a latria, qua honoraẗ Deus.

K SED CÕTRA eſt, qđ Aug. dicit in* 10. de ciu. Dei, ꝙ alia eſt ſeruitus quæ debetur hominibus, ſecundum quam præcepit Apoſtol. ſeruos dominis ſuis ſubditos eſſe, quæ. ſ. græce dulia dicitur: alia vero latria, quę dicitur ſeruitus pertinens ad colendum Deum.

SVPER QVÆST. CIII. ARTIC. III.

D. Bon. 3. ſ. d. 9. q. 4. art. 3.

IN art. 3. eiuſdẽ q. omiſſo ſecundo, nota in corpore articuli, ꝙ Deus non ſolũ eſt maior dñs q̃ homo, quia dñs vniuerſorũ eſt, ſed eſt alia rõne dñs: quia eſt dñs totius cuiuſq; rei, vtpote creator totius: hõ aũt non. Vñ ſeruit⁹ hoïs ad Deum eſt ſcd̃m totum id, qđ quolibet eſt. Errat aũt, inquit Hier. de ſeruis hoïum q ſeruitutem in totũ hoïem deſcendere putat, cũ ꝓp libertatem mentis: cũ quia materiæ dñs nõ eſt hõ, ſed ſol⁹ Deus, q pôt annihilaſe aĩam, & corp⁹

Lib. 5. c. 6. ſed clarius Lib. 4. c. 3. & li. 1. c. 12 tom. 5.

* Art. pręc.

¶ In rñſione ad tertiũ eiuſdem tertij art. dubiũ primo eſt, An vnaquæq; duarum rñſionum ſit ꝑ ſe ſufficiẽs. ¶ Dubiũ ſcd̃o eſt; An rõ primæ rñſionis, videlicet, q̃a hõ qñ honorat hoïem, non ſp actu refert hoc i Deũ valeat. Et eſt rõ dubij q̃a vr̃ peccare ſcd̃m non cãm vt cãm: q̃m non requiriẗ ad identitatẽ motus in imaginẽ, & id cui⁹ eſt imago, ꝙ actu ille qui mouet, referat in id, cui⁹ eſt imago, vt patet de adorantibus imaginẽ Chriſti, & ſanctorũ mente euagata. Conſtat. n. ꝙ non actu referunt ad id, cuius eſt imago, ſuã venerõnẽ. ¶ Dubium tertio eſt, Quo pacto verificeẗ, ꝙ reuerentia, q̃ exhibetur ipſi Deo, nullo modo ptinet ad eius imaginẽ, cũ ſtatim author in ſequentis calce articuli dicat ꝙ eodẽ honore Chr̃s, & eius crux honoratur. ¶ Dubium quarto eſt, An venerari hoïem inquãtum eſt imago Dei, referendo hoc actualiter in Deũ, ſpectet ad latriã, vel duliã. Et eſt rõ dubij, q̃a ſicut p̃ter amicitias ꝓprias, qb⁹ amamus proximos, vt patrem, vt conciuem, vt commilitonem, ut amicum &c. eſt charitatis amicitia, qua amam⁹ in ꝓximo Deũ. Quare non p̃ter proprias venerationes, quibus colim⁹ p̃rẽ, pric. pes, excellentes viros &c. datur vna veneratio, qua colamus Deũ in hoïbus, & in oĩbus creaturis tanquã in imagine, & veſtigio ſuo. Et augeẗ dubiũ, q̃a ſicut daẗ vnũ vitium, puta, blaſphemia, qua blaſphematur Deus & in ſe, & in qualibet creatura: ita debet dari vnus honor quo & in ſe, & creaturis oĩbus honoretur Deus glorioſus omnium creator.

Conel. m

¶ Ad euidentiã horum noſſe oportet duplex eſſe genus imaginũ. Nã q̃dã ſunt, quæ ſcd̃m ſeipſas ſunt capaces honoris: q̃dã verò q honoris capaces non ſunt, niſi vt exerceant imaginis officiũ.

F Et q̃m capacia honoris non ſunt q̃ à virtutis capacitate aliena ſunt, cum honor ſit p̃mium virtutis, ꝯñs eſt vt non niſi rõnalia, ſeu intellectualia ſint ſcd̃m ſeipſa honoris capacia, Inter imaginem ergo Dei in natura intellectuali, & in reb. alijs, hæc eſt drĩa, ꝙ id, qđ conſtituit in creatura rõnali imaginẽ diuinã, conſtituẽdo imaginẽ conſtituit ipſam creaturam ſcd̃m ſeipſam honorabilẽ. Id verò qđ conſtituit imaginẽ diuinã in alijs, nõ conſtituit creaturam, niſi ut imaginis exercet officium honorabile. In p̃ſti igiẗ propoſito utraq; rñſio de imagine, ſcd̃m ſe honorabili ſermonẽ habet. Et prima q̃dem rñſio ex parte imaginis ſe tenet: ſcd̃a verò ex parte eius, cuius eſt imago. Prima nãque diſtinguit duplicẽ aſ motum in imaginem. ſ. ſcd̃m ſe, & inquãtum eſt imago. Et ſufficienter euacuat argm̃ ſubiungendo, ꝙ dulia eſt motus in rõnalem creaturã ſcd̃m ſe ipſam, hoc eſt, ſcd̃m q̃d ipſa ẽ ſecundum ſeipſam honorabilis. Scd̃a autem rñſio ét euacuat argm̃ dicẽdo, ꝙ licet dulia quodã modo redundet in Deũ, non eſt t̃ñ latria, quia latria . ea exhibeẗ Deo, ꝙ nõ illi creaturæ, cui debeẗ dulia. Et per hoc patet reſponſio ad primum dubium.

Porrecta ꝑ totum.

542

3. di. 9. q. 1 ar. 1. Et Pſ. 40. fin.

Glo. interlinearis ibidem.

Li. 8. ca. 1. tomo 5.

¶ Ad ſecundum verò dubiũ dr̃, ꝙ author ꝑ referre actu in Deũ, non intendit referre actualiter cogitando de Deo, ſed intendit de actu vt cõe quoddã eſt ad actualiter, & virtualiter, hoc eſt, virtute primæ intentionis referre: ita ꝙ vocatur actu referre in Deum ille, qui ab initio hoc intendit, q̃uis in proſecutione nunquã amplius de Deo cogitet. Sicut etiã in ſacris dr̃ quis actu intentionẽ conſecrandi hr̃e, q accesſit ad altare intentione celebrãdi, licet qñ conſecrat, actualiter euagetur. Hmõi aũt actualis ro eſt vera cã diſtinctiua motus in imaginem ſcd̃m ſe, & motus in imaginem inquãtum imago: & propterea veram dedit rationem, quare dulia non terminatur ad Deum in homine, ſed ad hominem: quia non cadit ſub intentione exhibentis homini duliam, honorare Deum in homine, ſed hominem ipſum.

Lib. 10. c. 1. tom. 5.

¶ Ad tertium autem dubium dicendum eſt poſt diſcusſionem quartæ dubitationis, quoniam ex illius pendet claritate.

¶ Ad quartum igitur dubium dr̃, ꝙ difficultas conſiſtit in hoc, quòd creatura rationalis videtur ex vno & eodem conſtituta honora-

honorabilis dupliciter, videlicet & ſecundum ſeipſam, & ſm, quod eſt imago Dei. Nam ex hoc ipſo, ꝙ eſt rationalis, eſt ſm ſeipſam virtutis capax, & imago Dei. Et quia ſecundum ſeipſam honoratur dulia, uideť ꝙ ſm, ꝙ eſt imago: ueneranda ſit latria: ita ꝙ Deus in ipſa honoreť, iuxta illud Augu. in reg. Honorate in vobis Deū inuicem: Alioquin imago Dei in creatura rationali eſſet deterioris conditionis, q̃ imago eius in ſtatua, vel pictura, inquantū imago. Et qm̃ eadem eſt ratio de veſtigio in creaturis aliis, niſi ꝙ non conſtituuntur honorabiles ſecundum ſe, ſed ſolum ratione repręſentati. Idem nanque eſt motus in veſtigium vt ſic & in id cuius eſt veſtigium: & ideo oportet communem rationem reddere.

Q. 101. ar. 3

Caiet. in

¶ Videtur mihi, quòd dicenda ſunt duo. Primum eſt, ꝙ latria de facto non exhibetur, nec eſt exhibēda creaturæ cuicunque rōnali, etiam inquantum, eſt imago Dei. Et hoc dicere videtur author in litera in ſecunda reſponſione, dicendo ꝙ reuerentia, quæ ipſi Deo debetur, nullo modo pertinet ad ei⁹ imaginem. Loquitur .n. de imagine inquātum motus in ipſam eſt motus in id cuius eſt imago. Secundum eſt, quòd communis ratio huius dicti eſt euitatio erroris, ne. ſ. Deo ſoli debitum honorem creaturæ videamur impēdere. Ex hac namque ratione nec creaturis irrationabilibus, inquātum repræſentāt Deum, nec creaturis rationabilibus, inquantum ſimiles ſunt Deo, diuinum honorem impendimus, vt fugiamus, ſcilicet errorem colentium omnes mundi partes, & errorem exhibentiū hominibus diuinos honores: Sicut enim Eccleſia humanitatē Chriſti ſecundum ſeipſam non adorat dulia, ſed Chriſto exhibet latriam, dicendo illi, Miſerere nobis, & nunquam, ora pro

D. 720.

Resp. Dicendum, ꝙ ſm ea, q̃ ſ̃ dicta* ſunt, vbi eſt alia rō debiti, ibi neceſſe eſt, ꝙ ſit alia virt⁹ q̃ debitū reddat. Alia āt rōne debeť ſeruitus Deo, & hoi: ſicut & alia rōne dñiū competit Deo, & hoi. Nā Deus plenariū & principale dñium hēt reſpū totius, & cuiuslibet creaturę, q̃ totaliter eius ſubiicť ptāti. Homo āt participat quādam ſimilitudinem diuini dñij, ſm qđ habet particularē ptātem ſup aliquem hominem, vel ſuper aliquam creaturā. Et ideo [m] dulia, q̃ debitā ſeruitutē exhibet hoi domināti, alia virt⁹ eſt à latria, q̃ exhibet debitam ſeruitutem diuino dñio. Et eſt q̃dam obſeruantiæ ſpecies: [c] qa per obſeruantiā honoramus quaſcunq; pſonas dignitate pcellentes: p duliam āt ppriè ſumptā, ſerui dominos ſuos veneranť. Dulia. n. Græcè ſeruitus diciť.

Ad primum ergo dicendū, ꝙ ſicut religio per excellentiā dr̃ pietas, inquantū Deus eſt p excellentiā pr: ita ēt p excellentiam dr̃ dulia, inquantū Deus excellēter eſt dñs. Non āt creatura participat potentia creandi, ratione cuius Deo debeť latria. Et ideo gl. illa diſtinxit attribuens latriam Deo ſm creationem, q̃ creaturæ non cōicať, duliam vero ſm dominium, qđ creaturæ communicatur.

Ad II dicendum, ꝙ rō diligēdi proximum, Deus eſt. Nō. n. p charitatem diligimus in proximo niſi Deū: & iō eadē charitas eſt qua diligiť Deus, & pximus. Sūt tñ aliæ amicitiæ differentes à charitate ſm alias rōnes, qbus hoies amanť. Et ſimiliter cū ſit alia rō ſeruiēdi Deo, & hoi, aut honorādi vtrūque nō eſt eadē virt⁹ latria, & dulia.

Ad III dicendū, ꝙ [d] motus, q eſt i imaginē inquantū eſt imago, referť in rem cuius eſt imago. Non tñ ois motus, q eſt in imaginem, refertur in eam, inquantū eſt imago: & ideo qñq; eſt alius motus ſpecie in imaginem, & motus in rem. Sic ergo dcdm ē, ꝙ honor, vel ſubiectio duliç reſpicit abſolute quādam hoīs dignitatem. Licet. n. ſm illam dignitatē ſit homo ad imaginem, uel ſimilitudinem Dei, non tñ ſemp homo qñ reuerentiam alteri exhibet, refert hoc actu in Deū. Vel dcdm, ꝙ mot⁹ q eſt in imaginē, quodāmō eſt in rē, non tñ motus, qui eſt in rem, oportet ꝙ ſit in imaginē: & iō reuerentia, q̃ exhibeť alicui, inq̃tū eſt imago Dei, redūdat quodāmō i Deū. Alia tñ eſt reuerētia, q̃ ipſi Deo exhibeť, q̃ nullo mō ptinet ad ei⁹ imaginē.

Articulus IIII.

Vtrū dulia habeat diuerſas ſpecies.

Ad quartum ſic proceditur. Videtur quod dulia hēat diuerſas ſpecies. Per [h] duliam. n. exhibeť honor pximo. Diuerſā āt ratione honorantur diuerſi pximi, ſicut rex, pater, & magiſter, vt patet p Phyloſophū in [e] 9. Eth. Cum ergo diuerſa rō obiecti diuerſificet ſpeciē virtutis, uř qđ dulia diuidať in uirtutes ſpē differētes.

¶ 2 Pręt. Medium differt ſpē ab extremis, ſicut pallidum ab albo, & nigro: ſed hyperdulia uř eſſe mediū inter latriam, & duliam. Exhibetur. n. creaturis, q̃ habent ſpecialem affinitatē ad Deū, ſicut B. Virgini, inquantū eſt mater Dei. ergo vř, qđ duliæ ſint ſpēs differētes, una qdē dulia ſimplř, alia uero hyperdulia.

¶ 3 Præt. Sicut in creatura rationali inueniť imago Dei, ratione cuius honorať, ita etiam in creatura irrationali inueniť ueſtigiū Dei: ſed alia ratio ſimilitudinis importať in noīe imaginis, & noīe ueſtigij. ergo etiā [h] oportet ſm hoc diuerſas ſpēs duliæ attendi, pſertim cum quibuſdam irrationabilibus creaturis honor exhibeať: ſicut ligno ſāctę crucis, & aliis hmōi.

Sed contra eſt, qđ dulia contra latriam diuidiť: latria autem non diuiditur p diuerſas ſpecies. ergo nec dulia.

Resp. Dicendum, quod dulia poteſt accipi dupliciter. Vno modo communiter, ſm quod exhibet reuerentiam cuicumq; homini ratione cuiuſcumq; excellentiæ, & ſic continet ſubſe pietatem, & obſeruantiam, & quamcunque hmōi uirtutem, q̃ hoi reuerentiam exhibet: & ſm hoc habebit partes [m] ſpe-

nobis, ne occaſionem errandi ex huiuſmodi diſtinctione ſumāt filii, & pręcipuè minus docti, & idiotæ; ita in ppoſito diuinū honorem negat rationalibus imaginibus, & veſtigiis deitatis, ne ex huiuſmodi adoratione occaſionem errandi ſumant populi. Concludendum ergo videtur, ꝙ ſi quis creaturam veneraretur, inquantū eſt ſimilitudo, uel veſtigiū Dei, hoc eſt, ꝙ veneraretur Deū in creatura hac vel illa, latriæ cultum exhiberet non creaturę, ſed Deo in creatura, ſicut & blaſphematur Deus in creatura, & amatur, & hoc probant rationes allatæ. Sed quoniam obiecta hęc annexam hñt occaſionem erroris, iō exhibendus nō eſt honor latrię iſtiuſmodi imaginibus, & ueſtigiis, ut ſic.

Porrecta ꝑ totum.

543

3. diſt. 9. q. 2. ar. 2.

Lib. 9. ca. 2. tomo. 5.

¶ Nunc ad 3. dubium dicitur, ꝙ cum imago Dei inueniatur quaſi triplex, primū pictura ſeu ſtatua ad repręſentandum Deū, ut quotidie in Eccleſia uidemus: ſecundò, ipſa rōnalis creatura ſecundum ſeipſam. (Eſt. n. ſm ſeipſam imago repręſentans Deum) tertiò, ipſa rōnalis creatura, ut relata in Deū, author in litera nō intendit de prima imagine, ut inſtantia obiicit de cruce, ſed directè intendit de ſecunda, cuius ueneratio redundat ſm quendam modū in Deū, p quāto ei⁹ eſt imago id qđ honoratur. Et indirectè uerificať de tertia, pp utriuſque concurſum in identitatem formalē fundamenti utriuſque imaginis: uel rectius loquendo, imaginis utroque modo ſumptæ. Et tunc eſt ſenſus, quòd nullo modo abſque occaſione erroris ſpectat ad eius imaginem latriæ reuerentia. Et enim ſi honor imagini ſic ſumptę impenderet non redundaret quodāmō in Deum, ſed directè tenderet ſimpliciter, & abſolutè.

SVP. QVÆ. CIII. ARTIC. IIII.

In art. 4. eiuſdem q. 103. dubium occurrit,

Caiet. in

rit, qm̃ author videt̄ oblitus ſui, dũ hoc in loco ponit obſeruãtiã eſſe virtuté gñicam, dicendo, q̄ dulia eſt vna ſpecierũ obſeruãtiæ. In primo ãt ar. q. p̄c. ex ꝓpoſito poſuit obſer. antiã eſſe virtuté ſpecialē diſtinctam contra pietatem, religionem, & iuſtitiam.

ar. 5. huius quęſt.

Concl. p

* lib. 2. de inuentione in fol. 4 ante fi. lib.

¶ Ad hoc dr̄, q̄ author nõ dixit obſeruantiã eſſe virtutē ſpecialem ſpē ſpecialiſſima. Sat .n. eſt intẽto ſuo, q̄ ſit ſpecialis ſpecie ſubalterna. Et hoc ibi inſinuauit dicendo, q̄ ad obſeruantiam ſpectat venerari principé, ducé, ac magiſtrũ, quos diuerſa ratione conſtat honorari.

¶ Sed tunc inſurgunt dubia duo. Primũ eſt, q̄ nulla haberet ꝓpria virt⁹ ad cultũ exhibẽdum principibus noſtris, q̄a obſeruantia genus eſt ad oẽs ſpẽs, quarum alia principes alia dux &c. colit. Sñ. eſt, q̄ nulla eſſet ſpecies obſeruantiæ, ad quam pertineret venerari hoiem pp virtutem eius. Et eſt ratio ſequelæ, quia in litera illius articuli in reſpõſione ad ſm̃ dr̄, q̄ talis cultus ſpectat ad eãdem virtutem, ſed nulla eſt eadem in ſpecie virtus colens omnes in dignitate conſtitutos. ergo nulla vna ſm̃ ſpeciem virt⁹ eſt cuius ſit colere hominé pp virtuté illi⁹.

Ex lib. 4. c. 11. & li. 3. c. 8. & 32.

¶ Sed primum horum ſolui poteſt, primo cõcedendo, q̄ nulla ſpecierũ obſeruantiæ eſt noiata, niſi dulia, & hyperdulia. Secundò dicẽdo, q̄ ſicut diſpoſitio eſt nomen gñicũ ad habitum, & diſpõnem, & eſt nomen ſpecificum diſpõnis diſtinctę contra habitũ ita obſeruantia, & eſt nomen gñicum cõe ad omnes obſeruantię ſpecies, & eſt etiam nomen ſpecificum illius ſpeciei, qua colit̄ caput ciuitatis. Et q̄a de nominib⁹ qõ hæc eſt, ſiue ſic ſit, ſiue non parui refert.

Porr. per to. 544.

Sup. q. 6.. ar. 1. cor. & q. 88. ar. 10 ad 2. & infr. ar. 5. co. prin. & ar. 6. ad 2.

¶ Secunda autem dubitatio ſoluitur dicendo, q̄ propriè loquendo honorare hoiem pp virtutem, quia dignus eſt ducatu, ſpectat a illã obſeruantię ſpeciem, cuius eſt colere ducem: & ho-

cie diuerſas. * Alio mõ, põt ſumi ſtrictè, prout ſm̃ eam reuerentiam exhibet ſeruus dño: nã dulia ſeruitus dr̄, vt dictum eſt. * Et ſm̃ hoc non diuiditur in diuerſas ſpecies, ſed eſt vna ſpecierum obſeruantiæ, ª quã Tullius* ponit, eo q̄ alia rõne ſeruus reueretur dñm, miles ducē diſcipulus magiſtrum, & ſic de alijs huiuſmodi. F

AD PRIMVM ergo dicendũ, quòd ratio illa procedit de dulia communiter ſumpta. G

AD II dcđm; q̄ hyperdulia eſt potiſſima ſpecies duliæ cõiter ſumptæ. Maxima. n. reuerentia debetur homini ex affinitate, quam habet ad Deum.

AD III dicẽdũ, q̄ creaturę irrationali in ſe cõſideratę nõ debet̄ ab hoie aliqua ſubiectio, vel honor: q̄n potius ois talis creatura eſt naturaliter hoi ſubiecta. Qđ aũt crux Chriſti honoret̄, hoc fit eodem honore, quo Chr̄s honorat̄: ſicut purpura regis honorat̄ eodē honore, quo rex, vt Damaſ.* dicit i 3. li. H

QVAEST. CIIII.

De obedientia, in ſex art. diuiſa.

DEINDE conſiderandum eſt de obedientia.

Et circa hoc quæruntur ſex.

¶ Primò, Vtrum homo debeat obedire homini.

¶ Secundò, Vtrum obedientia ſit ſpecialis virtus.

¶ Tertiò, De cõparatione eius ad alias virtutes.

¶ Quartò, Vtrum Deo ſit in omnibus obediendum.

¶ Quintò, Vtrum ſubditi ſuis prælatis teneantur in omnibus obedire.

¶ Sextò, Vtrum fideles teneant̄ ſæcularib. ꝑtãtibus obedire.

ARTICVLVS I.

Vtrum vnus homo teneatur alteri obedire.

AD PRIMVM ſic ꝓceditur. Videtur quòd vnus homo nõ teneatur alteri obedire. Nõ eſt enim aliquid faciendũ contra inſtitutionem diuinam: ſed hoc habet diuina inſtitutio, ut homo ſuo conſilio regat̄, ſm̃ illud Ecc. 15. Deus ab initio conſtituit hoiem, & reliquit illũ in manu conſilij ſui. ergo non tenetur vnus hõ alteri obedire.

¶ 2 Præt. Si aliquis alicui teneretur obedire, oporteret, q̄ haberet volũtatem ꝑcipientis tanq̄ regulam ſuæ actionis: ſed ſola diuina voluntas, q̄ ſemper eſt recta, eſt regula humanæ actionis. ergo non tenetur homo obedire, niſi Deo.

¶ 3 Præt. Seruitia quanto ſunt magis * gratuita, tãto ſunt magis accepta: ſed id qđ hõ ex debito facit, nõ eſt gratuitum. Si ergo hõ teneret̄ ex debito alijs obedire in bonis operib. min⁹ acceptabile opus bonũ, qđ ex obedientia fieret. non ergo tenetur homo alteri obedire.

SED CONTRA eſt, qđ præcipitur ad Heb. ult. Obedite præpoſitis ueſtris, & ſubiacete eis.

RESP. Dicendum, quod ſicut actiones rerum naturaliũ procedunt ex potentiis naturalibus: ita etiam operationes humanæ procedunt ex humana uoluntate. Oportuit ãt in reb. naturalibus, ut ſuperiora mouerent inferiora ad ſuas actiones per excellentiam naturalis uirtutis collatæ diuinitus. Vñ ẽt oportet in rebus humanis, quod ſuperiores moueant inferiores p ſuã uoluntatem ex ui authoritatis diuinit⁹ ordinatę. Mouere ãt per rõnem, & volũtatē, eſt ꝑcipere: & ideo ſicut ex ipſo ordine naturali diuinitus inſtituto inferiora in rebus naturalib⁹ neceſſe hñt ſubiici motioni ſuperiorum, ita ẽt in reb⁹ humanis ex ordine iuris naturalis, & diuini, tenent̄ inferiores ſuis ſupiorib⁹ obedire. * I

AD PRIMVM ergo dicendũ, q̄ Deus reliqt hoiem in manu conſilii ſui, non q̄a liceat ei facere oẽ qđ velit, ſed q̄a ad id qđ faciendum eſt, non cogitur neceſſitate naturæ, ſicut creaturę irrationales, ſed libera electione ex ꝓprio conſilio, ꝓcedente. Et ſicut ad alia facienda dẽt ꝓcedere ꝓprio conſilio, ita ẽt ad hoc quod obediat ſuis ſuperioribus. Dicit enim Greg. ult. Moral. * q̄ dum alienæ voluntati nos humiliter ſubdimus, noſmetipſos in corde ſuperamus. K

AD II. dicendum, q̄ diuina uoluntas eſt prima regula, qua regulantur oẽs rationales uolun

norare hoiem pp virtuté, qua dignus eſt, vt caput ciuitatis, ptinet ad illam obſeruantiæ ſpeciem, q̄ colit caput ciuitatis, & ſic de alijs. Et ſic ſemp verificat̄ dictũ authoris, q̄ ſpectant ad eandem virtuté, ad q̄, ſ. ſpectat colere illũ dignitatis ſtatũ. Et qm̃ nulla eſt virtus, q̄ nõ habilitet hominem ad aliquem dignitatis ſtatum, vel ſaltem ad illũ referat vt adiutorem, vel miniſtrũ, &c. iõ nulla eſt obſeruãtiæ ſpecies ponenda pp honorem exhibendum hoi ob virtuté, ſed ſufficiunt virtutes, quarum eſt colere perſonas in dignitate conſtitutas: qm̃ earundem eſt colere omnes pſonas ad dignitatem illã quolibet ſpectantes.

¶ In rñſione ad ſm̃, nota q̄ coniunctio ſm̃ carnalem conſanguinitatem ad humanitatem aſſumptã à verbo Dei, vocat̄ in litera affinitas ad Deũ, ita q̄ cõſanguinei Chri, inquantum homo, ſunt affines Dei ea rõne, qua Deus deitatis eſt nomen, q̄ nulli eſt cõſanguinea: ſed natura humana ab extra ad deitatis fines attigit, quaſi vxor ab extra aduenient in thalamo vteri virginalis, & iõ genitrix illius, affinis Deo cõſtituta dr̄. Nõ oibus tñ his. õi affinibus hyperdulia debet̄ cum eorũ quidã ſint fortè damnati, de q̄bus ſcriptũ eſt, Neq;. n. fratres eius credebant in eum, ſed ſoli B. Virgini, quæ ſola ad fines deitatis ꝓpria opatione naturali attigit, dũ Deũ cõcepit, peperit, & genuit, & lacte proprio pauit.

Concl.

¶ In rñſione ad 3. eiuſdem 4. ar. nota, q̄ directè eſt hic ſermo de cruce illa, in q̄a Chriſtus eſt paſſus. Illa. n. non ſolum, vt imago ſicut cęterę cruces, ſed vt contincta Chriſto, eodem honore quo Chriſtus, ſicut rex & eius purpura, venerari dicitur.

SVP. QVAEST. CIIII.

ART. I.

IN ar. 1. q. 104. Aduerte, q̄ ad hoc q̄ vnus hõ teneat̄ obedire alteri, exigunt̄ duo. Primũ ẽ inæqualitas, vt .ſ. vnus ſit ſuperior, &

vltim. Moral. c. 12. parum a medio.

A tates; cui vna magis appropinquat q̃ alia ſm ordinem diuinitus inſtitutum. Et iõ voluntas vnius hominis præcipientis poteſt eſſe quaſi ſecunda regula uoluntatis alterius obedientis.

Ad III dcdm, q̄ aliqd pót iudicari gratuitũ dupliciter. Vno modo, ex parte ipſius opis, q̄a .ſ. homo ad id non obligatur. Alio mõ, ex parte operantis, q̄a ſ. libera uoluntate hoc facit. Opus aũt reddit̃ virtuoſum, & laudabile, & meritoriũ p̃cipuè ſm qđ ex volũtate ꝓcedit. Et iõ q̄uis obedire ſit débitũ, ſi propria voluntate aliquis obediat, non pp hoc minorat̃ eius meritũ, maximè apud Deũ, qui non ſolum exteriora opa, verum ẽt interiorem voluntatem videt.

ARTICVLVS II.

Vtrum obedientia ſit ſpecialis virtus.

AD SECVNDVM ſic ꝓcedit̃. Vr̃, q̄ obedientia non ſit ſpãlis virtus. Obedientiç.n. inobedientia opponit̃: ſed [h] inobedientia eſt gñale pc̃tm̃. dicit em̃ Ambr.* q̄ pc̃tm̃ eſt inobediẽtia legis diuinæ. ergo obediẽtia nõ eſt ſpecialis virtus, ſed gñalis.

¶ 2 Prçt. Oĩs virt' ſpãlis aut eſt theologica, aut moralis: ſđ obediẽtia nõ ẽ uirt' theologica, q̄a neq; continet̃ ſub fide, neq; ſub ſpe, neq; ſub charitate. Silr ẽt ñ eſt virt' [o] moralis, q̄a non eſt in medio ſupflui, & diminuti: q̄to.n. aliqs eſt magis obediens, tanto magis laudat̃. ergo obedientia non eſt ſpecialis virtus.

¶ 3 Prçt. Greg. dicit vlt.* Mor. q̄ obedientia tãto magis eſt meritoria, & laudabilis, q̄to minus hẽt de ſuo: ſed q̄libet ſpãlis virtus tãto magis laudat̃, q̄to magis hẽt [b] de ſuo, eo q̄ ad virtutẽ requirit̃ vt ſit uolẽs, & eligens, ſicut dr̃ in 2. Eth.* ergo obediẽtia non eſt virtus ſpecialis.

¶ 4 Præt. Virtutes differunt ſpẽ ſm obiecta: obiectũ ãt obediẽtiæ eſſe vr̃ ſuperioris p̃ceptũ, qđ multipliciter diuerſificari videt̃ ſm diuerſos ſuperioritatis gradus. ergo obedientia eſt virtus gñalis ſub ſe multas [b] virtutes ſpeciales comprehendens.

SED CONTRA eſt, q̄ obediẽtia à quibuſdam ponit̃ pars iuſtitiæ, vt ſupra dictum eſt.*

RESP. Dcdm, q̄ ad oĩa opa bona, q̄ ſpãlem hñt laudis rõnẽ, ſpecialis virtus determinat̃. Hoc.n. ꝓprie cõpetit virtuti, vt opus bonũ reddat. Obedire ãt ſupiori debitũ eſt ſm diuinũ ordinẽ rebus inditũ, ut oñſũ eſt,* & per conſequens eſt bonũ, cũ bonum conſiſtat in mõ, ſpẽ, & ordine, vt Aug.† dicit in lib. de natura boni. Habet ãt hic actus ſpecialem rõem laudis ex ſpãli

B obiecto. Cum.n. inferiores ſuis ſuperiorib' multa debeãt exhibere, iter cetera hoc eſt vnũ ſpãle, q̄ tenent̃ eorũ p̃ceptis obedire. Vñ [c] obediẽtia eſt ſpãlis virtus[a], & eius ſpãle obiectũ eſt p̃ceptũ tacitũ, vel expreſſũ. Voluntas.n. ſuperioris quocũque mõ innoteſcat, ẽ quoddã tacitũ p̃ceptum. Et tãto vr̃ obediẽtia promptior, q̄to expreſſum p̃ceptum obediendo præuenit, uo-

C luntate tñ ſuperioris itellecta.

Ad PRIMVM ergo dcdm, q̄ nihil ꝓhibet duas ſpãles rõnes, ad quas duæ ſpãles virtutes reſpiciunt, in vno & eodẽ mãli obiecto concurrere: ſicut miles defendendo caſtrũ regis & implet op' fortitudinis non refugiẽs mortis pericula pp bonũ, & opus iuſtitiæ, debitum ſerui-

D tium dño ſuo reddens. Sic igit̃ rõ p̃cepti, quã attendit obedientia, concurrit cum actibus oĩm uirtutum, nõ tñ cum oĩbus virtutum actibus, q̄a non oẽs act' uirtutum ſunt i p̃cepto, ut ſ̃ habitum eſt.* Silr ẽt q̄dã qñq; ſub p̃cepto cadunt, q̃ ad nullã aliã virtutem pertinent, vt patet in his q̃ non ſunt mala, niſi q̄a ꝓhibita. Sic ergo, ſi obedientia ꝓprie accipiat̃ ſm q̄ reſpicit p intentionem formalem rõnem p̃cepti, erit ſpãlis uirtus, & ino-

E bedientia pc̃tm̃ ſpãle. Secũdum hoc.n. ad obedientiã requirit̃, quòd impleat aliquis actum iuſtitiç, vel alterius uirtutis, intẽdens implere præceptum, & ad inobedientiã requirit̃ q̄ actualiter cõtẽnat ſpãle præceptum. Si uero obediẽtia large accipiatur ꝓ executione cuiuſcunque, qđ p̃t cadere ſub p̃cepto, & inobedientia ꝓ omiſſione eiuſdem ex quacunque intentione, ſic obedientia erit gñalis uirt', &

alius inferior. Par nãque in parem non habet imperium. Sñ. poteſtas unius ſup alterum. Oportet.n. eum, qui obedire tenet̃, ſubijci p̃tãti illi' qui p̃cipit. Quamuis aũt in lra primum ſupponi videat̃, & ſm deducat̃ dum ex proportionali ſimilitudine nãlũ corporum ſuperiorũ, & inferiorum in hoc, q̄ oportet inferiora à ſuperioribus moueri p̃tãte excellentiç diuinitus ordinata, infert̃ ſimile oportere eſſe i humanis, uidelicet, q̄ inferiores à ſuperioribus moueantur p̃tãte quoq; diuinitus ordinata. Apparet namq; in hoc proceſſu ſupiora, & inferiora ſupponi, & motionem per p̃tãtem concludi. Si tñ radix conſideretur ex vna & eadem rõne apparebit tam in naturalibus, quam in humanis ſuperiora, & inferiora, & tamẽ per ſe notum aſſumi. Cum.n. vnumquodq; ſic cõiter agatur, ſicut aptum natum eſt agi, & econuerſo, vt patet ex 2. Phyſ. & ad ſenſũ pateat, tam in corporibus nãlibus, quàm i humanis dari ſupiora mouentia inferiora, apparet ſiquidem hoc in oĩbus gẽtibus, rectè concluditur, q̄ q̄a ꝓportionalia ſunt in virtutibus proprijs nãlia & humana, & in ordine inæqualitatis ad ſuperiora: ſicut oportet in naturalibus inferiora moueri à ſuperioribus, ita in humanis.

Porrecta ſ totum.

545

2. d. 35. ar. 2. ad 5. & d. 44. q. 2. artic. 1. Et Heb. 2.

* In libr. 2. de paradi. c. 8. parum ante med'. tom. 4.

vlt. Moral. cap. 13. ad medium.

¶ In eod. art. non te ꝑturbet verbum illud, Mouere p rõnem & voluntatem eſt p̃cipere, eo q̄ ẽt petere eſt mouere per intellectum & voluntatem, vt ſuperius patet. Eſt namque termo iſte ſm ſubiectam mãm intelligendus, vt videlicet intelligat̃ de mouere ſufficienter. Qui.n. p̃cipit, ſufficienter mouet: q̄a neceſſitatẽ imponit mobili, vt moueatur. Qui autem petit, non imponit illi, à quo petit, neceſſitatem, vt patet.

lib. 2. ca. 4. tom. 5.

SVP. QVÆST. CIIII. ARTIC. II.

Aeg. 2. ſent. d. 44. q. 2. art. 1.

IN art. 2. eiuſ. 104. q. dubiũ occurrit, an obiectum obediẽtiæ ſit præceptum obligans ad mortale peccatum, vel p̃ceptum cõiter, ſiue obliget ad mortale, ſiue ueniale. Et eſt iõ dubiũ, quia hinc inde ſunt authoritates, & rõnes. In primis author hic dicit, q̄ voluntas ſupioris q̄uolibet innoteſcat, eſt quoddam tacitum præceptũ. Conſtat.n. q̄ non oĩs volũtas ſuperioris nota: eſt præceptũ obligans ad mortale, vt patet cum innuit ſubdito, q̄ deferat librum hebdomadario, & hmõi. Et rurſus in reſpõ. ad ſm dicit, Simplex verbum prælati, eius indicans voluntatẽ, cui obedit promptus obediens &c. In oppoſitũ aũt eſt, quia in hoc artic. in rñſione ad primum, lra dicit. Ratio præcepti quam attendit obedientia, cõcurrit cum actibus oĩum virtutum, nõ tñ cum oĩbus actibus virtutũ: quia non oẽs act' uirtutũ ſunt in p̃cepto. Et in q. ſeq. in ar. 1. ad primum dr̃. Pc̃tm̃ veniale nõ eſt inobediẽtia, quia non eſt cõtra p̃ceptum, ſed præter præceptum. Ex his.n. apparet, q̄ tã obedientia, quàm inobediẽtia reſpicit ſolummodo præceptum obligans ad mortale. Nam ſic ſumendo p̃ceptũ, aliqui actus virtutũ ſunt in præcepto, & venialia extra inobedientiam ſunt, & non aliter: venialia ſiquidem in tranſgreſſione præcepti cõmuniter ſumpti conſiſtunt.

Art. præc.

ſc. 13. 20. 5

Concl. ∞

† ca. 3. to. 6 1. 2. q. 96. art. 3.

¶ Ad hoc dr̃, q̄ ꝓculdubio obiectum obedientiæ eſt præceptũ communiter ſumptũ prout eſt tertius actus rationis practicæ, de quo ſub imperij noĩe in præcedenti libro tractatum eſt.

¶ Ad cuius clariorem intellectum ſcito, q̄ ſicut in diſpoſitione humanæ uitæ ſm corpus, aliquis eſt cibus contrarius vitç, vt venenum: aliquis eſt minuens aliquid, quod eſt de integritate vitæ, vt cib' nocẽs oculis, vel ſtomacho: & aliquis eſt in nullo nocens, ſed eius omiſſio eſſet melior, vt cibus non nocens, q̄ tñ ſi omitteretur, expeditiorem

inobedientia gñale peccatum.

Ad II dicendum, ꝙ obedientia nō eſt uirtꝰ theologica. Non .n. per ſe obiectum eius eſt Deꝰ, ſed p̄ceptū ſuperioris cuiuſcunque uel expreſſū, vel interpretatiuum, ſ. ſimplex verbum p̄lati eius indicās voluntatē, cui obe-G dit prōptus obediens, ſm̄ illud ad Tit. 3. Dicto obedire. Eſt autem uirtus moralis cum ſit pars iuſtitiæ, & eſt medium inter ſuperfluum & diminutum. Attēdit̄ autem eius ſuperfluum non quidem ſm̄ quantum, ſed ſm̄ alias circunſtantias, inquantum ſ. aliquis obedit uel cui non debet, uel in quibus non debet, ſicut ſ̄ de religione dictum eſt.* (Q.92.ar.2) Poteſt ēt dici, quòd ſicut in iu-H ſtitia ſuperfluum eſt in eo, q retinet alienum, diminutum aūt in eo, cui non reddit̄ quod debet̄, ut Philoſ. dicit in 5.* Eth. (li.5.cap.4. ante med. tom.5.) ita ēt obedientia mediū eſt inter ſupfluum, qđ attendit̄ ex parte eiꝰ qui ſubtrahit ſuperiori obediētiæ debitum, q̇a ſuperabundat i implendo ꝓpriā uoluntatē: diminutum autem ex parte ſuperioris, cui non obeditur. Vnde ſm̄ hoc obedientia nó erit medium duarū malitiarum, ſicut ſ̄ de iuſtitia dictum eſt.*

Ad III dcđm, quòd obedientia, ſicut & q̄libet uirtus, debet habere promptā uoluntatem i ſuum ꝓprium obiectum, nō āt in id qđ repugnans eſt ei. Proprium āt obiectum obedientiæ eſt p̄ceptum, qđ q̇dem ex alteriꝰ uoluntate procedit. Vñ obedientia reddit promptam hoīs voluntatem ad implendū volūtatem alteriꝰ. ſ. p̄cipientis. Si āt id qđ ei p̄cipit̄, ſit propter ſe ei uolitum, etiam abſq; rōe præcepti, ſicut accidit in ꝓſperis, iam ex ꝓpria uoluntate tendit in illud, & non vr̄ illud implere ꝓpter p̄ceptum, ſed ꝓpter uoluntatem ꝓpriam: ſed quādo illud quod præcipitur, nullo modo eſt ſm̄ ſe volitum, ſed eſt ſecundum ſe conſideratum propriæ voluntati repugnans, ſicut accidit in aſperis, tunc oīno manifeſtum eſt, quòd non imple-

F tiorem reddere hoīem: ita contingit in his q̄ rō dictat agenda, vel omittenda in ordine ad vitam æternam. Quędam namque indicit vt oīno neceſſaria ad vitam æternam, & hæc ſunt præcepta obligantia ad peccatum mortale, vt non adulterari &c. Quædam vero indicit non vt neceſſaria ad vitam ęternam, ſed vt ad integritatē uitę ſpectātia: & hęc ſunt præcepta obligantia ad veniale peccatū, vt nō dicere verbum ocioſū, & hmōi. Nā veniale pctm̄ tollit ſ̄ æternam vitam, ſed integritatem vitę aīę pergentis in vitam ęternam. Quædam vero indicit vt conferētia ad vitā æternam & hęc ſunt conſilia, q̄ non obligant, ſed ſiue fiant, ſiue non, nihil illicitum incurrit̄, vt ſeruare virginitatem ingredi religionem, & hmōi. Ita ꝙ inter conſilia, & præcepta tam primo, q̄ ſecūdo mō, hęc eſt dr̄ia, ꝙ p̄ceptū oē neceſſitatē imponit, licet diuerſimode, quia præceptū obligans ad mortale, imponit neceſſitatē vitæ æternæ, quæ eſt finis: pręceptum vero obligās ſolum ad veniale, neceſſitatem integritatis vitæ ad vitam ęternā imponit: cōſilia autem nullam imponunt neceſſitatē. Et quia inobedientes cōſtat eſſe, qui nolunt parere ſuperiori in his, quę neceſſe eſt eos exequi, ſi peccare nolunt: & ſimiliter obedientes ſunt non ſolum qui obediūt in ſimpliciter neceſſarijs ad vitam æternam, ſed in omnibus ſtatutis, quorum omiſſio illicita eſt: ideo obedientiæ & inobediē-I tiæ obiectum eſt præceptum communiter ſumptum, vt diſtinguitur contra conſilium. Et hoc manifeſtum fit ex actu utriuſque. Nam obedientiæ actus proprius eſt facere, vel omittere aliquid vt ſuperioris voluntatem ſibi notam impleat. Inobediētiæ vero proprius actus eſt facere, vel omittere aliquid vt contra qualitercumque inſinuatam, vel creditam voluntatem ſuperioris faciat: hoc eſt enim proprie contemnere, contrarie oppoſitum actui obedientiæ. Conſtat namque quòd ſi quis ideo aliquid facit, vel omittit quantumcumque minimum, vt ſuperioris mandatum impleat, de obedientia laudatur: & qui oppoſitum, vt. ſ. contra ſuperioris mandatum faciat, cōtemptor dr̄, & eſt. Propter quod etiam in conſtitutionibus fratrum ordinis Prædicatorum ſub diſtinctione dr̄, Niſi propter præceptum, vel contemptum, tanquàm præcepti ſtrictè ſumpti tranſgreſſio, diſtinguatur contra tranſgreſſionem contemptus. Et uere ſic eſt, K quia ſiue adſit contemptus, ſiue non, ſola tranſgreſſiō præcepti obligantis ad mortale, inducit peccatum mortale: & ſimiliter ſiue adſit præceptum ad mortale, ſiue non, ſolus cōtemptus obligat ad mortale. Qui enim frangeret ſilentium hac intentione vt faceret contra uoluntatem indicentis illud, hic uere contemneret, & mortaliter peccaret. Sine huiuſmodi autem totiës dicta intentione, videlicet, vt faciat contra ſuperioris voluntatem, ſeu mandatum, numquàm eſt contemptus.

¶ Ad primam ergo obiectionem in oppoſitum dr̄, ꝙ cum in lr̄a dr̄, Omnes actus virtutum non eſſe in præcepto, ſumit̄ pręceptū cōiter, vt diſtinguitur contra conſilium: qm̄ multi actus uirtutum ſunt in conſilio, vt vouere, q̄ eſt actus religionis, & ſimiles, & non ſumit̄ pręceptum ſtrictè vt diſtinguit̄ contra mandatū.

¶ Ad ſcđam vero dr̄, ꝙ quia inobedientia formaliter importat contrarietatem ad p̄ceptum cōiter, & oē pctm̄ mortale importat contrarietatē ad id qđ eſt p̄ceptum, ſtricte ſumēdo p̄ceptū, & nullum pctm̄ veniale importat contrarietatē ad p̄ceptū, vel id qđ eſt p̄ceptum: ıō oē mortale eſt inobedientia māliter, vel formaliter: veniale autem neutro modo: & ꝓpterea dr̄, ꝙ veniale non eſt inobedientia. Cum quibus tñ ſtat oē veniale eſſe ſcđm quid inobedientiam māliter, vt reliqua venialia: vel formaliter, vt primus motus inobedientiæ, ſicut primus motus infidelitatis ſpectat ad ſpeciem infidelitatis. Loquitur ſiquidem lr̄a ibi de inobediētia ſimpliciter formaliter, vel materialiter.

¶ In eodem 2. artic. in reſponſione ad primum, circa illud, Ratio præcepti, quam obedientia attendit, cōcurrit cum actibus oīum virtutum &c. (Q.58.ar. 10.) dubium occurrit, An hæc differentia intelligatur de concurſu in actu, vel in potentia. Si namque intelligitur in potētia, nulla eſt differentia: quia omnis actus uirtutis poteſt cadere ſub pręcepto. Si uero in actu, falſum dicitur: quia aliqua uirtus eſt, cuius nullus actus cadit ſub præcepto, vt magnificentia. Male ergo ponitur differētia inter concurſum pręcepti cum actibus omnium virtutum, & nō cum omnibus actibus virtutum.

¶ Ad hoc dr̄ dupliciter. Primo, ꝙ ſermo pręſens eſt de virtutibus principalibꝰ: ſicut cū dr̄, ꝙ oēs virtutes oportet eſſe cōnexas, intelligit̄ de principalibus uirtutibus, quæ ſunt apud nos theologales, & cardinales, quarum quamlibet conſtat cadere ſub pręcepto. Secundo, dr̄ ꝙ cuiuſque virtutis actus aliquis cadit ſub pręcepto, ſed non eodē mō: quia actus poſitiuus cuiuſq; virtutis cadit ſub præcepto affirmatiuo, quod obligat ſp, ſed non ad ſp. Omiſſio aūt contrarij cadit ſub p̄cepto negatiuo, quod obligat ſp, & ad ſp. Et propterea quilibet tenet̄ obedire præcepto Dei, ſeu naturalis iuris, de actu magnificentiæ pro loco & tpe, quādo. ſ. habet diuitias, & oportet magnificos facere ſumptus: & nihilominus quilibet, quantumcumque pauper, tenetur nihil velle contra magnificentiam. Stat ergo ſolida differentia aſſignata in litera.

¶ In eadem rñſione ad primū illud, Quædā q̄ſq; ſub præcepto cadūt, q̄ ad nullā aliā virtutē ꝑtinent, vt patet de his, quæ non ſunt mala, niſi q̇a ꝓhibita, dubium occurrit, An omittere mala q̇a ꝓhibita ad nullam aliam virtutē ſpectet, niſi ad obediētiā. Et eſt rō dubij, quia verbum lr̄ę inductum hoc manifeſte dicit.

¶ In oppoſitū aūt eſt, q̇a frangere ieiunium Eccleſiæ, qđ nō eſt malū, niſi q̇a ꝓhibitū, ſpectat ad gulā: & ſeruare illud, ſpectat ad virtutem abſtinentię: & rapi à iudice homicidā in Eccleſia, qđ non eſt malum, niſi quia prohibitum, ſpectat ad ſacrilegiū, & abſtinere ab hoc, ſpectat ad virtutē religionis, & ſic de alijs. Non videtur ergo verum eſſe, quod in litera dicitur.

¶ Ad hoc dr̄, ꝙ vt patet ex præcedenti libro, cum legis ſit facere homines virtuoſos, præcepta de actibus virtutum, uel uitiorum ſic dant̄, vt q̇dam actus ſm̄ ſe ſpectent ad uirtutes, vel vitia, ut colere patriam, non furari, non inebriari, & hmōi: q̇dā aūt ſm̄ ſe ad nullam uirtutem ſpectant, ſed ex hoc ipſo, ꝙ mādant̄ in tali materia, ſubſternuntur tali virtuti, vel uitio. Si eñ p̄cipit̄ aliquid ꝓ veneratione ſacrorum, ex hoc ipſo fit actꝰ religionis, & ſic de alijs, vt ibi declarauimus. Sic ergo in hoc ꝙ in propoſito dr̄, ſubintelligenda eſt gloſſ. hæc. ſ. ſm̄ ſe, ita ꝙ ſenſus eſt, Quædam q̄ſque ſub præcepto cadunt, quæ ſm̄ ſe ad nullā ſpectant virtutem: & ſic pars negatiua quæſtionis eſt vera, quia etiam ad aliam uirtutem ſpectat omittere mala, quia prohibita. Et pars affirmatiua eſt quodammodo vera: quia talia ſecundum ſe ad nullam aliam virtutem ſpectant, & non eſt mirum ſi diuerſa in diuerſis locis apparet ſententia.

¶ In rñſione ad quartum eiuſdem ſecundi art. dubium occurrit, An obedientia reſpectu Dei, & hominis ſit vnius ſpẽi ſpecialiſſimæ. Et eſt rõ dubij, quia in lr̃a primò ex dr̃ia inter obiectum reuerentiæ, & obedientię, concludit̃ de obedientia abſolutè, φ non eſt niſi vni⁹ rationis. Poſtmodum verò ſubiungit limitatè, φ obedientia hominis eſt eadem ſpẽ, quaſi per ly hoĩs, præſeruauerit ſe ab obedientia Dei &c.

vlt. li. Mor a. c. 13. añ medium.

¶ Ad hoc dr̃, φ obedientia reſpectu Dei, & hoĩs eſt quodãmõ vnius, & quodãmodo alterius rõnis. Nã ſm̃ ppriam drĩam obedientiæ, q̃ ex obiecto ſumit̃, vnius eſt rõnis, quia p̃ceptum formaliter à quocunq; fiat, & de quocunque fiat, vnius eſt rõnis, & hoc eſt qđ primò in litera concludit̃. Si verò cõſideret̃ obediẽtia ſm̃ cõem rõem virtutis, vel vitij, ſm̃ quã diſtinguit̃ virtus erga Deũ, vel proximũ, vel ſeipſum: & ſimiliter peccatum contra Deum aut pximum, aut ſeipſum, ſic obedientia diuini præcepti, & obedientia humani p̃cepti, diuerſarum ſunt rõnum, & ſimiliter in obedientiæ, quã vna reſpicit Deum: & alia hoiem: ſicut in nãlib. figura cęli, & inferioris corporis, ſunt vni⁹ rõnis ſm̃ ppriã rõnem figurę, & ſunt diuerſorũ generum ſm̃ cõem rõnẽ entis, qua diuerſificãtur p incorruptibile & corruptibile, & propter dictã diuerſitatẽ author in lr̃a ſubiũxit limitatẽ de obedientia hoĩs, & ſic omnia conſonãt.

Porrecta ſ totum.

546 Philip. 2. lect. 3.

Q. 81. ar. 6

† vlt. Mor. c. 12. paulo à princ.

li. vlt. c. 13

SV. QVÆST. CIIII. ART. III.

IN art. 3. eiuſdẽ 104. quæſt. dubium occurrit de concluſione principali, An. ſ. in litera concludatur, φ obedientia eſt maxima virtutum moralium, & eſt rõ dubij obſcuritas literæ.

¶ Ad hoc br̃ dr̃, φ neque ſm̃ veritatẽ, neq; ſm̃ literam, obedientia eſt maxima virtutum ſimpliciter; quia theologales ſunt pręſtantiores ea, vt in li-

li. vlt. c. 14 parum añ medium.

tur, niſi pp p̃ceptum. Et iõ Gregor. dicit in lib. *Moral. φ obediẽtia, q̃ hẽt aliq̃d de ſuo ĩ proſperis, eſt vel nulla, vel minor: q̃a. ſ. voluntas ppria nõ vr̃ principaliter tendere ad implendũ p̃ceptum, ſed ad aſſequendũ pprium volitũ. In aduerſis aũt, vel difficilibus eſt maior, q̃a voluntas ppria in nihil aliud tendit, q̃ in p̃ceptũ. Sed hoc intelligendũ eſt ſm̃ id, qđ exterius apparet: ſm̃ tñ Dei iudiciũ, q corda rimat̃, põt contingere, φ ẽt in pſperis obedientia aliq̃d de ſuo hñs, non pp hoc ſit minus laudabilis, ſi. ſ. ppria voluntas obedientis, non minus deuotè tendat ad impletionẽ p̃cepti.

AD IIII. dicendũ, φ reuerentia directè reſpicit pſonã excellentem, & iõ ſm̃ diuerſam rõnem excellentiæ diuerſas ſpẽs hẽt: obediẽtia verò reſpicit p̃ceptum pſonę excellẽtis, & iõ non eſt niſi vnius rõnis. Sed q̃a pp reuerentiam perſonæ obedientia debet̃ eius p̃cepto, pñs eſt, φ obedientia hominis ſit eadem ſpecie, ex diuerſis tamẽ ſpecie cauſis procedens.

ARTICVLVS III.

Vtrum obedientia ſit maxima virtutum.

AD TERTIVM ſic procedit̃. Vr̃ φ obedientia ſit maxima virtutũ. Dr̃. n. 1. Reg. 15. Melior eſt[h] obedientia q̃ victimæ: ſed oblatio victimarum ptinet ad religionẽ, q̃ eſt potiſſima inter oẽs virtutes morales, [i] vt ex ſ. dictis patet.* ergo obedientia eſt potiſſima inter oẽs virtutes.

¶ 2 Pręt. Greg. dicit vlt. † Moral. φ[h] obedientia ſola virtus eſt, q̃ virtutes cęteras menti inſerit, inſertaſq; cuſtodit: ſed cã potior eſt effectu; ergo obedientia eſt potior omnibus virtutibus.

¶ 3 Pręt. Greg. dicit vlt. *Moral. φ nunq̃ per obedientiã malũ dẽt fieri. Aliqñ aũt p obedientiam bonum, quod agimus intermitti debet: ſed nõ p̃termittitur aliq̃d, niſi pro meliori. ergo obedientia, pro qua p̃mittũtur bona aliarũ virtutum, eſt[h] virtutibus alijs melior.

SED CONTRA eſt, φ obediẽtia hẽt laudem ex eo, qđ ex charitate pcedit. Dicit. n. Greg. vlt.

A Moral.* φ obediẽtia nõ ſeruili metu, ſed charitatis affectu ſeruanda eſt, nõ timore penę, ſed amore iuſtitię. ergo charitas ẽ potior virtus q̃ obedientia.

RESP. Dicẽdum, φ ſicut peccatum conſiſtit in hoc, φ hõ cõtempto Deo cõmutabilib. bonis inhæret: ita meritũ virtuoſi actus cõſiſtit ecõtrario in hoc, φ hõ cõtemptis bonis creatis, Deo inheret ſicut fini. Finis aũt
B potior eſt his, q̃ ſunt ad finẽ. Si ergo bona creata pp hoc cõtẽnant̃ vt Deo ĩhęreat̃, maior eſt laus virtutis ex hoc, φ Deo inhæret, q̃ ex hoc φ bona terrona contẽnit: & iõ[m] virtutes, q̃bus Deo ſm̃ ſe inhęrẽt, ſ. theologicæ, ſunt potiores virtutib. moralibus, quib. aliquid terrenum contemnitur, vt Deo inhæreatur.[n] Inter virtutes autẽ morales tãtò aliqua potior ẽ,
C quãto aliq̃s magis aliq̃d cõtennit, vt Deo inhęreat. Sũt autẽ tria gña bonorũ humanorũ, q̃ hõ põt cõtẽnere pp Deũ, quorũ infimũ ſũt exteriora bona, mediũ aũt ſunt bona corpis, ſupremũ ãt ſũt bona aĩę: inter q̃ quodãmõ p̃cipuũ eſt voluntas, inquantum. ſ. per voluntatem hõ oibus alijs bonis vtitur. Et[l] iõ, [p] per ſe loquendo, laudabilior eſt obedientiæ virtus, q̃ pp
D Deum cõtemnit propriã volũtatem, q̃ alię virtutes morales, q̃ pp Deum aliqua alia bona ptemnunt.[q] Vnde Greg. dicit in vlt. *Moral. φ obedientia victimis iure p̃ponitur: quia per victimas aliena caro, per obediẽtiã verò voluntas propria mactatur. Vnde etiam quæcunque alia virtutum opera ex hoc meritoria ſunt apud Deum, quòd fiunt vt obediatur volũtati di-
E uinæ. Nam ſi quis ẽt martyriũ ſuſtineret, vel omnia ſua pauperibus erogaret, niſi hæc ordinaret ad impletionem diuinæ voluntatis, quòd rectè ad obediẽtiã pertinet, meritoria eſſe non poſſent: ſicut nec ſi fierent ſine charitate, quæ ſine obedientia eſſe nõ põt. Dr̃. n. primę Io. 2. φ qui dicit ſe noſſe Deum, & mãdata eius non cuſtodit, mendax eſt: qui autem ſeruat verba eius, verè in hoc charitas

tera probatur. Nec eſt maxima in gñe moralium, q̃a religio ad min⁹ eſt pſtantior ea: quoniã religio ipſum Deum qui præcipit, colit, obedientia verò ad eius p̃ceptum attendit. Conſtat autẽ, φ maius eſt Deũ, q̃ Dei præceptum venerari: ſed eſt maxima in gñe moralium taliũ, quæ. ſ. in contẽptum tpaliuni conſiſtunt. Et hanc excellẽtiã non habet obediẽtia quęcumque, ſed illa, qua Deo vniuerſaliter obedimus: ſic. n. & non aliter præcepto eius voluntatem nr̃am ſubijcimus. Si enim quędam Dei p̃cepta placet implere, & quædam non, iam non Dei, ſed nr̃am, qua implenda, & non implenda eligimus, ſequimur volũtatem. Omnes ſiquidẽ hę cõditiones ex lr̃a diligẽter pſpecta hñr. Et ex hac parte conſiderata obedientia, filia ponitur charitatis indiuidua, differẽs ab ea in hoc, φ charitas facit hominem cum Deo idem velle, & idẽ nolle per modum amici, obedientia verò per modum ſubditi. Homo. n. recognoſcens ſe tali amico ſubditũ perpendit iuſtum eſſe vt obediat volendo & nolendo vt ſubditus, quicquid ille præcepit. Et ex hac eadẽ parte obedientia cauſat omnium uirtutũ ẽt charitatis, & fidei act⁹, vt. ſ. impleat Dei præcepta. Et ex eadem parte ponitur, quaſi forma virtutũ aliarum, pro quanto actus reliquarũ fiunt, vt impleantur diuina præcepta, qđ directè ſpectat ad obediẽtiã. Veruntamen quia ipſa impletio præcepti diuini ordinatur ad impletionem diuinæ voluntatis per modũ amicitiæ, quòd eſt pprium charitatis: iõ finis præcepti & obedientiæ ſimpliciter eſt charitas, iuxta illud Apoſt. ad Titum. Finis præcepti eſt charitas.

Concil. in

D. 936. Concil. p

Lib. vlt. c. 12. añ medium.

¶ In rñſione ad primũ eiuſdẽ articuli aduerte, φ obedientia dupliciter ſumitur, cauſaliter, & formaliter. ſi formaliter, ſic vna eſt ſpẽsi ſi cãliter,

Dei ꝑfecta eſt. Et hoc ió eſt, q̄a amicitia facit idé velle et nolle. F

Ad primvm ergo dicendũ ꝙ obedientia ꝓcedit ex reuerẽtia, q̄ exhibet cultũ, & honorẽ ſuꝑiori. Et quantũ ad hoc ſub diuerſis virtutib. continetur, licèt ſm ſe conſiderata, prout reſpicit rõnem præcepti, ſit una ſpecialis uirtus. Inquãtũ ergo procedit ex reuerentia prælatorum, cõtinetur quodammodo ſub obſeruantia: inquantũ verò ꝓcedit ex reuerentia parentum, ſub pietate: inquãtum verò procedit ex reuerentia Dei, ſub religione, & ꝑtinet ad deuotionẽ q̄ eſt principalis actus religionis. Vñ ſm hoc laudabilius eſt obedire Deo, q̄ ſacrificium offerre: & ẽt quia in ſacrificio immolaẽ aliena caro, per obedientiam ãt propria voluntas, ut Greg.* dicit. Specialiter tñ in caſu, in quo loquebatur Samuel, melius fuiſſet Sauli obedire Deo, q̄ aĩalia pinguia Amalecitarum in ſacrificium offerre contra Dei mandatum. G H

Li. vlt. Moral. c. 12. parũ à principio.

Ad II dicendum, quòd ad obedientiam pertinent oẽs actus virtutum, prout ſunt in præcepto. Inquãtum ergo actus virtutum operantur cauſaliter, vel diſpoſitiuè ad earum generationem, & cõſeruationẽ, in tm̃ dr̃ ꝙ obedientia oẽs virtutes menti inſerit, & cuſtodit. Nec tñ ſequiẽ, ꝙ obedientia ſit ſimpl'r oĩb. virtutib. prior, ꝑꝑ duo. Primò, quia licet actus virtutis cadat ſub præcepto, p̃t tñ aliquis implere actum virtutis nõ attẽdens ad rõem præcepti. Vñ ſi aliqua virtus ſit, cuius obiectum ſit naturaliter prius q̄ p̃ceptum, illa virtus dr̃ naturaliter prior, q̄ obedientia: vt patet de fide, per quam nobis diuinæ authoritatis ſublimitas innoteſcit, ex qua competit ei ptãs præcipiendi. Secundò, quia infuſio gratiæ, & virtutum p̃t præcedere, ẽt tp̃e, oẽm actum virtuoſum: & ſecundum hoc neque tempore, neq; natura eſt obedientia omnibus aliis virtutibus prior. I

Ad III dicendũ, quòd duplex eſt bonũ, quoddam, ad quod faciendum homo ex neceſſitate tenetur, ſicut amare Deum, vel aliquid hmõi: & tale bonum nullo modo debet propter obedientiam prætermitti. Eſt autem aliud bonum, ad quod hõ non tenetur ex neceſſitate, & tale bonum debet hõ qñq; ꝑꝑ obedientiam prætermittere, ad quam ex neceſſitate homo tenetur: quia nõ debet homo aliquod bonum facere, culpam incurrendo. Et tñ, ſicut ibidem Greg.* dicit, qui ab vnoquoq; bono ſubiectos vocat, neceſſe eſt vt multa concedat, ne obedientis mens funditus intereat, ſi a bonis oĩb. repulſa penitus ieiunet. Et ſic per obedientiam, & alia bona p̃t damnum vnius boni recompenſari. K

Li. vlt. Mora. c. 13. circa princi.

In multis reponitur ſpeciebus, & laus eius, quia anteponitur religionis actui, qui eſt victimas offerre, conuenit ei câliter ſumptę, prout continetur ſub religione, & ſpectat ad potiorem religionis actum, qui eſt deuotio. Et ideo non eſt mirum, ſi hoc modo p̃ponit minori actui religionis, tanq̄ ſi diceret, melior eſt deuotio, q̄ victima: meli' eſt ſacrificiũ interioris voluntatis, q̄ exterioris victimæ, quod eſt per ſe notum. Et hanc rõem reddunt verba Gregorij, dicẽdo ꝙ mactatur volũtas proculdubio in ſacrificium diuinum.

¶ In rñſione ad 3, eiuſdem art. aduerte, ꝙ ꝑ bonum ad qđ faciendum homo ex neceſſitate teneẽ, non intelligit ſolum de neceſſitate peccati mortalis, ſed ẽt venialis: ita ꝙ nulli hoĩ homo teneẽ obedire in his, q̄ ſunt peccata, quantũcunq; minima, quia non ſunt faciẽda mala, vt veniant bona.

Articvlvs IIII.

Vtrum in omnibus ſit Deo obediendum.

Ad qvartvm ſic ꝓcediẽ. Vr̃ ꝙ non in oĩb' ſit Deo obediendum. Dr̃. n. Matth. 9. ꝙ Dñs duobus cęcis curatis p̃cepit dicẽs: Videte ne quis ſciat. Illi ãt exeuntes diffamauerunt eum ꝑ totam terram illam, nec tñ ex hoc ĩculpanẽ. ergo vr̃ ꝙ ñ teneamur ĩ [h] oĩb. obedire Deo.

¶ 2 Prę. Nullus tenetur aliquid facere contra [h] virtutem: ſed inueniunẽ quædam p̃cepta Dei contra virtutem, ſicut p̃cepit Abrahæ ꝙ occideret filium innocentem, vt hr̃ Gen. 22. & Iudæis, ut furarenẽ res Ægyptiorum, vt hr̃ Exo. 11. q̄ ſunt cõtra iuſtitiam. & Oſeæ, ꝙ acciperet mulierem adulteram, quod eſt contra caſtitatem. ergo non in omnib. eſt obediendum Deo.

¶ 3 Præ. Quicunq; obedit Deo, conformat voluntatem ſuam voluntati diuinæ, etiam in [h] volito: ſed non quantum ad oĩa tenemur conformare voluntatem noſtram voluntati diuinæ in volito, vt ſ̃. habitum eſt.* ergo non in omnibus tenetur homo Deo obedire. 1. 2. q. 19. art. 10.

Sed contra eſt, ꝙ dr̃ Exo. 24. Oĩa quæcunq; locutus eſt Dñs faciemus, & erimus obedientes.

Resp. Dicendum, ꝙ ſicut ſupradictum eſt,* ille qui obedit, moueẽ per imperium eius, cui obedit, ſicut res naturales mouentur per ſuos motores. Sicut ãt Deus eſt prim' motor oĩm, q̄ naturaliter mouentur, ita etiam eſt primus motor oĩm voluntatum, vt ex ſ̃dictis patet.* Et [m] ideo ſicut naturali neceſſitate oĩa naturalia ſubdũtur diuinæ motioni, ita etiam quadam neceſſitate iuſtitię, omnes voluntates tenentur obedire diuino imperio [n]. Art. 1. huius quæſt. I 1. 2. q. 9. articulo 6. Concl. [m]

Ad primvm ergo dcđm ꝙ Dñs cęcis dixit, vt miraculum occultarent, non quaſi intendens eos ꝑ virtutem diuini p̃cepti obligare, ſed ſicut Gre. dicit 19. Mor. † Seruis ſuis ſeſe ſequentib. exemplũ dedit, vt ipſi q̄dẽ virtutes ſuas occultare deſiderent, & tñ vt alij eorũ exemplo ꝓficiant, ꝓdanẽ inuiti. † Lib. 19. c. 18. à med. K

Ad II dicendum, ꝙ ſicut Deus nihil operaẽ cõtra naturam, quia hoc eſt natura vniuſcuiuſq; rei, quod in ea Deus operaẽ, vt hr̃ in gl. ad Ro. 11.* operaẽ tñ aliquid contra ſolitum curſum naturæ: ita etiam nihil Deus p̃t pręcipere contra virtutem, q̄a in hoc principaliter conſiſtit virtus, & rectitudo voluntatis humanæ, ꝙ Dei voluntati conformeẽ, & eius ſequatur imperium, q̄uis ſit contra conſuetum virtutis modum. Sñ hoc ergo præceptum Abrahæ [d] fcm̃, ꝙ filium innocentem occideret, non fuit cõtra iuſtitiã, q̄a De' eſt actor mortis & vitæ. Sil'r [d] nec fuit contra iuſtitiã ꝙ mandauit Iudęis, vt res Ægyptiorum acciperent, q̄a eius ſunt oĩa, & * Ad Ro. 11. ſup illud, Contra naturã inſert' es: in gloſ. ordinar. & ſumit' ex Aug. li. 26 contra Fauſtum ca. 3. to. 6. D. 518. D. 802.

eis

Svp. Qvæ. CIIII. Art. IIII.

In art. 4. eiuſdem q. 104. in rñſione ad primum, dubium occurrit, an Dñs Ieſus verè præceptũ fecerit cæcis ne eum manifeſtarent. Et eſt ratio dubij, quia ſi non intendit pcipere, vt Iſa dicit, ſequiẽ ꝙ Euangeliſta malè expreſſerit verba Dñi dicẽdo, ꝙ p̃cepit eis. Si autẽ intendit p̃cipere, male ergo exprimitur in litera oppoſitum. Porrecta ꝑ totum. 547 Inf. art. 5. corp. & ad 2. & q. 114 ar. 1. ad 2. Et 2. di. 44 in expo. li. ad 7. Et lo. 2.

¶ Ad hoc dr, ꝙ Dñs Ieſus, licèt eſſet ſuperior, & poſſet ptãte p̃ceptiua vti, in illo tñ actu non eſt ea vſus, ſed vt vnus hoĩm locutus eſt ad exemplũ aliorum per modum p̃cipientis, petẽdo ne diuulgaretur. Et ſuberat veritas, quia tanq̄ vnus hõ, quantum ex ſe erat, volebat vt non manifeſtareẽ; & ad oñdendum veritatem talis intentionis per modum p̃cipientis loquebatur: & ſic omnia conſonant.

cui voluerit, dat illa. Sr etiā non fuit cōtra caſtitatem pceptum Oſeę factum, ut mulierem adulterā acciperet, qa ipſe Deus eſt humanæ gñationis ordinator: & ille eſt debit⁹ mod⁹ mulieribus utendi,
D.4. quem Deus inſtituit. Vñ patet q̧ prędicti nec obediendo Deo, nec obedire uolendo peccauerunt.

D. 421. Et D.492. D.967. Ad III dcd̄m, q̧ etſi non ſp teneatur hō velle quod Deus uult, ſp tñ tenetur velle quod Deus vult eum uelle. Et hoc homini præcipuè innoteſcit per præceptum diuinum: & ideo tenetur homo in omnibus diuinis præceptis obedire.

ARTICVLVS V.

Vtrū ſubditi teneantur ſuis ſuperioribus in omnibus obedire.

AD QVINTVM ſic pcedit̃. Vr̃ q̧ ſubditi teneant̃ ſuis ſuperioribus in oībus obedire. Dicit.n. Apoſt. ad Colo. 3. Filij obedite parētibus per oīa. & poſtea ſubdit: Serui obedite p oīa dominis carnalibus. ergo eadem rōne alij ſubditi debent prælatis ſuis in oībus obedire.

¶ 2 Præt. Prelati ſunt medij inter Deum & ſubditos, ſm illud Deut. 5. Ego ſequeſter, & medi⁹ fui inter Deum, & vos in tpe illo, vt annūciarem vobis verba eius: ſed ab extremo ī extremū nō puenit̃, niſi per medium. ergo pcepta plati ſunt reputanda tanq̄ pcepta Dei. Vñ & Apoſt. dicit ad Gal. 4. Sicut angelum Dei excepiſtis me, ſicut Chr̃m Ieſum. & 1. ad Theſ. 2. Cum accepiſſetis à nobis verbum auditus Dei, accepiſtis illud non ut verbum hoīum, ſed ſicut vere eſt, verbum Dei. ergo ſicut homo debet Deo obedire in omnibus, ita & prælatis.

¶ 3 Pręt. Sicut religioſi pfitendo, uouent caſtitatem & paupertatem, ita & obedientiā: ſed religioſus tenet̃ quantū ad oīa ſeruare caſtitatem & paupertatem. ergo ſimiliter quantum ad omnia tenetur obedire.

SED CONTRA eſt, q̧ dicitur Act. 5. Obedire oportet Deo magis q̄ hoībus: ſed qñq; præcepta prælatorum ſunt contra Deum. ergo non in oībus, prælatis eſt obediendum.

RESP. Dcd̄m, q̧ ſicut dictū eſt*, obediens mouet̃ ad imperium pcipientis quadam neceſſitate iuſtitię, ſicut res naturalis mouet̃ ex virtute ſui motoris neceſſitate naturę. Quòd
A autem aliqua res nālis non moueat̃ a ſuo motore pt̄ cōtingere dupliciter. Vno mō, pp impedimentum qd' puenit ex fortiori virtute alterius mouētis: ſicut lignum non cōburit̃ ab igne, ſi fortior vis aq̄ īpediat. Alio mō, ex defectu ordinis mobilis ad motorem, qa etſi ſubijciat̃ eius actioni q̄tum ad aliqd, non tñ q̄tum ad oīa: ſicut humor qñq; ſubijcit̃ actioni caloris q̄tum
B ad calefieri, non tñ q̄tum ad exſiccari, ſiue conſumi. Similiter ex duobus pōt contingere, q̧ ſubditus ſuo ſupiori nō teneat̃ in oībus obedire. Vno mō, pp pceptum maioris ptātis. Vt em dr̃ ad Rom. 13. Super illud, Qui ptāti reſiſtunt, ipſi ſibi damnationem acquirunt, dicit gl.* Si quid iuſſerit curator, numquid eſt tibi faciendum, ſi contra pcōſulem iubeat? Rurſum, ſi qd
C pconſul iubeat, & aliud impator, nunquid dubitat̃ illo contempto, illi eſſe ſeruiēdum? ergo ſi aliud impator, aliud Deus iubeat, contempto illo obtemperādum eſt Deo. Alio modo, non tenet̃ inferior ſuo ſupiori obedire, ſi ei aliquid pcipiat, in quo ei non ſubdat̃. Dicit.n. Seneca ī tertio de Beneficijs.* Errat, ſi quis exiſtimat ſeruitutem ī totum hoīem deſcēdere: pars
D .n. melior excepta eſt. Corpora obnoxia ſunt & aſcripta dñis, mens quidem eſt ſui iuris. Et iō in his q̄ pertinent ad interiorem motum uoluntatis, homo non tenet̃ hoī obedire, ſed ſolum Deo. Tenet̃ āt homo hoī obedire in his q̄ exterius p corpus ſunt agenda, in quibus tñ ſm ea q̄ ad nām corporis ptinent, homo hoī obedire nō tenet̃, ſed ſolum Deo: quia oēs
E hoīes natura ſunt pares, puta, ī his q̄ pertinent ad corporis ſuſtentationem, & prolis gñationem. Vñ non tenent̃ nec ſerui dñis, nec filij parentibus obedire de mr̃imonio contrahendo, vel virginitate ſeruāda, aut aliquo alio hmōi: ſed in his quæ pertinēt ad diſpōnem actuum, & rerum humanarum tenetur ſubditus ſuo ſuperiori obedire ſm rōem ſuperioritatis, ſicut miles duci exercitus, in his quę

SVP. QVÆ. CIIII. ARTIC. V.

Porrella ꝑ totum. 548 Sup. q. 69. ar. 3. ad 1. Et infr. q. 186. art. 2. cor. Et 3. d. 25.

IN artę. eiuſd. 104. q. collige exempta ab obedientia hoīs, & vide eſſe tria. Primò, iuſſa ſuperiori. Secundo, interiores animi motus. Tertio, ſpectantia ad nām corporis. Reſtare ergo patet, q̧ in diſpoſitione actuum, & rerum humanarum homo homini ſubditur diuerſi modè iuxta diuerſas poteſtates.

¶ Sed multa dubia occurrunt hic. Primum eſt de interioribus aī motibus, cum Eccleſia excōicet, ſi inquiſitor odio, vel amore &c. Et rurſus confeſſor ſit iudex cogitationum occultarum abſoluendo, uel ligando, vt patet.

¶ Secūdum eſt de ſpectātibus ad naturam corporis. Nam videmus Eccleſiam pręcipere de alimenti priuatione in præcepto ieiunij. Conſtat autē, q̧ alimentum ſpectat ad naturam corporis plus quàm generatio, quanto conſeruatio indiuidui naturalior eſt cuique, quàm conſeruatio ſpeciei.

¶ Ad primum horum dr̃, q̧ actus interiores dupliciter inueniunt̃, ſ. ſm ſe tm̄, & ſic non ſubiciunt̃ iudicio humano, iuxta illud Apoſt. 1. ad Cor. 4. Nolite añ tp̄s iudicare, donec dñs manifeſtet conſilia cordiū. Alio mō, vt ſunt rōnes actuum exteriorum, & ſic cōputant̃ cū actib⁹ exterioribus humano iudicio ſubditis: & hoc mō cadūt ſub inhibitionib⁹ Eccleſiæ.

¶ Altera vero obiectio de iudicio confeſſorum ſoluitur dicēdo, q̧ confeſſor nō vt hō ſed vt Deus exercet confeſſionis iudiciū. Nam qd ſcit in cōfeſſione, non Scit vt hō, ſed vt Deus. Nec hēt ſimile in quocunque alio actu eccleſiaſtico. Et iō non eſt mirum, ſi etiam cogitationes cordis cōfeſſoris ſubduntur iudicio, ſicut ſubduntur diuinæ legi, quæ vetat concupiſcere uxorē, & rem proximi.

¶ Ad ſm̄ dubium dr̃, q̧ vt in lr̃a inſinuat̃, inter nām corporis, & actiones alias, ac res poſſeſſas, hæc eſt drĩa, q̧ hoīes in natura ſunt pares, & iō nullus in alterum impiū habet in his quæ ſunt naturæ, vt alimētum, operimentum, & gñatio: ſed in actionibus & rebus, valde īpares ſumus, dum alij alijs pſtant. Et ad hæc diſponenda, puniēda, compeſcenda &c. ſuperiores inſtituūtur. Et ideo in his homo tenetur hoī obedire. Eccleſia autem p ieiunium non ſubtrahit alimētum, hoc enim præcipere multo minus poſſet, q̄ virginitatem ſeruari: ſed de tpe, & qualitate alimenti ordinat ſic, vt naturæ ſuſtentatio neceſſaria non tollatur. Et ſcito Nouitię, q̧ lr̃a dicens, q̧ hō non tenet̃ hoī in iſtis obedire, intelligit̃ abſolute, & non de hoīe qui iam ſe voto proprio obligauit ad hæc, puta, ad virginitatem, & hmōi: hi.n. tenentur obedire ratione voti. Cum aūt audis hoīes ſm nām eſſe pares, intellige non de ęqualitate dignitatis, ſeu nobilitatis, qm̄ & ſcd̄m alam, & ſm corpus, vnus alio inuenit̃ nobilior à natura: ſed de æqualitate ptātis, qa nullus homo in his quæ ad naturam ſpectant, habet poteſtatē ſuper alium.

¶ In rñſione ad tertiū eiuſ. 5. ar. dubium occurrit, an religioſus teneat̃ obedire plato pcipienti ea, in quibus pt̄ platus diſpenſare, puta, q̧ comedat carnes, q̧ loquat̃ in loco ſilētij, & hmōi. Et eſt ratio dubij, quia ex quo facere talia non eſt ſm regulā, ſed regulæ relaxatio, non tenet̃ obedire. Ex eo aūt q̧ platus pt̄ relaxare in hoc regulam, ſequit̃, q̧ pt̄ hoc præcipere.

Concl. m. Concl. p. Concl. ſ. Concl. n.

eſpere, ſicut alia quæ non ſunt expreſſa in regula.

¶Ad hoc dr̃, q̃ diſpẽſatio pôt fieri dupliciter. Primò, abſolute ſine cauſæ diſcuſſione, quia ſic vr̃ plato ſuperficietenus, aut ſine cura diſpenſanti, ut cõiter fieri vt in iſtis leuibus. Alio mõ, cum cauſæ vrgentis diſcuſſione, & concluſione. Si p̃latus ergo præcipiat aliquid contra, vel p̄ter regularẽ vitam diſpenſando, primo mõ non tenet̃ ſubditus obedire, ſed debet ſequi potius ſtatutum religionis ſuæ. Et rõ eſt, quia diſpenſatio ſine cã legitima ſufficiente ad relaxationem legis in hoc caſu non eſt diſpenſatio, ſed diſſipatio, niſi forte diſpenſans ſit princeps in his q̃ ſunt purè iuris poſitiui. Si vero p̃cipiat aliqd diſpenſando cum cauſa legitima, ſic tenetur ſubditus obedire. Et rõ eſt, quia ex quo acceſſit legitima diſpenſatio, opus illud pro tũc non eſt cõtra, aut p̃ter regularem uitã, & ex alia parte ſubeſt cã præcipiendi, vt fiat hoc opus p̄p aliquem finẽ ſubordinatum regulari conuerſationi, ſeu uitę, ad quam oĩa hoĩs p̃cepta ordinantur in religione, cõſequens eſt vt nulla rõne excuſet̃ ſubdit⁹ ab hmõi obedientia. Vñ Bernardus in libro de diſpenſatione, & p̃cepto inq̃t, Votũ meum non mutuat prælatus ſine neceſſitate, inſinuans q̃ qñ neceſſitas adeſt, poteſt prælatus præcipere.

Correcta ꝑ totum.

pertinent ad bellũ: ſeruus dño. in his q̃ ptinent ad ſeruilia opa exequẽda: filius pr̃i in his, quæ pertinent ad diſciplinã uitę, & curam domeſticã, & ſic de alijs.

Ad primvm ergo dicẽdum q̃ hoc qđ Apoſtol⁹ dicit, intelligendum eſt per oĩa quantum ad illa quæ pertinent ad ius patriæ, vel dñatiuæ poteſtatis.

Ad ii dcđm, q̃ Deo ſubijcit̃ hõ ſimpliciter q̃tum ad omnia & interiora, & exteriora: & iõ in oĩbus ei obedire tenet̃. Subditi aũt non ſubiiciunt̃ ſuis ſuperioribus q̃tum ad oĩa, ſed q̃tum ad aliqua determinate, & quantum ad illa medij ſunt inter Deum, & ſubditos. Quantum ad alia uero imediate ſubdunt̃ Deo, à quo inſtruuntur p legem naturalem, uel ſcriptã.

Ad iii dcđm, q̃ religioſi obedientiã pfitent̃ q̃tum ad regularẽ cõuerſationẽ, ſm̃ quam ſuis p̃latis ſubdunt̃: & iõ quantum ad illa ſola obedire tenentur, q̃ pñt ad regularẽ conuerſationẽ ptinere. Et hęc ẽ obediẽtia ſufficiens ad ſalutẽ. Si aũt ẽt in alijs obedire voluerint, hoc pertinebit ad cumulũ pfectionis, dum tñ illa non ſint cõtra Deũ, aut cõtra pfeſſionẽ regulæ, quia talis obedientia eſſet illicita. Sic ergo p̃t triplex obediẽtia diſtingui, vna ſufficiens ad ſalutem, q̃. ſ. obedit in his, ad q̃ obligat̃: alia perfecta, quæ obedit in oĩbus licitis: alia indiſcreta, quæ etiam in illicitis obedit.

549

2. di. 44. q. 2. ar. 2. Et quo. 2. art. 9. cor.

SVP. QVÆ. CIIII. ARTIC. VI.

Arg. 2. ſcin. d. 44. q. 2. ar. 2.
D. Bon. d. 44. a. 3. q. 1.
Ricard. d. 44. q. 5.
Dur. d. 44. q. 3.

Articvlvs vi.

Vtrum Chr. ſtiani teneantur ſæcularibus poteſtatibus obedire.

Ad sextvm ſic pcedit̃. Vr̃ q̃ Chr̃iani nõ teneãtur ſæcularib⁹ ptãtib⁹ obedire: qa ſup illud Matt. 17. ergo liberi ſunt filij, dicit gl.* Si in quolibet regno filij illi⁹ regis, q regno illi p̃fert̃, ſunt[h] liberi, tũc filij regis illius, cui oĩa regna ſubduntur, in quolibet regno[h] liberi eſſe debent: ſed Chr̃iani per fidem Chr̃i facti ſunt filij Dei, ſm̃ illud Ioan. 1. Dedit eis ptãtem filios Dei fieri, qui credũt in nomine eius. ergo non tenent̃ poteſtatibus ſæcularibus obedire.

* Eſt Aug. li. 1. quæſt. euã. c. 23. to. 4.

¶2 Pręt. ad Rom. 7. dr̃. Mortificati eſtis* legi p corpus Chr̃i, & loquitur de lege diuina veteris teſtĩ: ſed minor eſt lex humana p quã hoĩes ſæcularibus ptãtibus ſubdunt̃, q̃ lex diuina veteris teſtĩ. ergo multo magis homines p hoc, q̃ ſunt facti membra corporis Chr̃i, liberantur à lege ſubiectionis qua ſæcularibus principibus aſtringebant̃.

¶3 Pręt. Latronib⁹ q. p uiolentiã opprimũt hoĩes, obedire nõ tenent̃: ſed Aug. dicit[i] 4. de ciu. Dei*. Remota iuſtitia q̃d ſunt regna, niſi magna latrocinia? Cũ ergo dñia principũ ſæculariũ plerũq; cũ iniuſtitia exerceãtur, vel ab aliqua iniuſta vſurpatione principatũ ſũpſerint, vr̃ q̃ nõ ſit principib⁹ ſæcularibus[h] obediendum a Chr̃ianis.

Lib. 4. c. 4. prin. to. 4.

Sed contra eſt, q̃ dicit̃ ad Tit. 3. Admone illos principibus & ptãtib⁹ ſubditos eſſe. & 1. Petri 2. Subiecti eſtote oĩ humanæ creaturæ propter Deũ, ſiue regi, quaſi præcellenti: ſiue ducibus, tamq̃ ab eo miſſis.

Resp. Dcđm, q̃ fides Chr̃i eſt iuſtitiæ principiũ, & cã, ſm̃ illud Roma. 3. Iuſtitia Dei p fidẽ Ieſu Chr̃i: & iõ per fidem Chr̃i nõ tollit̃ ordo iuſtitiæ, ſed magis firmat̃. Ordo ãt iuſtitię req̃rit, vt inferiores ſuis ſupiorib⁹ obediãt: aliter. n. non poſſet humanarũ rerũ ſtat⁹ conſeruari. Et[m] iõ per fidem Chr̃i non excuſant̃ fideles, q̃n principibus ſæcularib⁹ obedire teneantur[a].

Concl.

Ad primvm ergo dcđm, q̃ ſicut ſ dictum* eſt, ſeruitus qua hõ hoĩ ſubiicit̃, ad corp⁹ pertinet, non ad aĩam, q̃ libera manet. Nunc aũt in ſtatu huius uitæ per grãm Chr̃i liberamur à defectibus aĩę, nõ aũt à defectibus corporis, vt patet per Apoſt. ad Ro. 7. q dicit de ſeipſo, q̃ mente ſeruit legi Dei, carne aũt legi pc̃ti. Et ideo illi qui fiunt filij Dei per gratiam, liberi ſunt à ſpũali ſeruitute peccati: non autẽ à ſeruitute corporali, qua tpalibus dñis tenentur aſtricti, vt dicit glo. ſuper illud 1. ad Tim. 6. Quicumque ſunt ſub iugo ſerui &c.

Ar. præc.

Ad ii dcđm, q̃ lex vet⁹ fuit figura noui teſtĩ, & iõ debuit ceſſare ueritate ueniente. Non aũt eſt ſimile de lege humana, p quã hõ ſubiicitur hoĩ. Et tñ etiã ex lege diuina homo tenetur hoĩ obedire.

Ad iii dicẽdum, q̃ principibus ſæcularibus intantum homo obedire tenetur, inquantum ordo iuſtitię requirit. Et ideo ſi non habeant iuſtũ principatum, ſed vſurpatũ, vel ſi iniuſta p̃cipiant, non tenent̃ eis ſubditi obedire, niſi fortè per accidens, propter vitandum ſcandalum, vel periculum.

In art. 6. eiuſd. 104. q. dubium occurrit in rñſione ad primũ, de ſatisfactione rñſionis. Nam non ſatisfacit argumento, quia gloſſa illa ad lrãm loquit̃ de libertate quo ad tpalia, ſicut textus loquens de libertate à tributis, rñſio ãt authoris loquitur de libertate ſpũali, & contraria oĩno vr̃ gloſſæ. Et confirmat̃ hoc, q̃ gloſſa illa ſumpta eſt ex Aug. in q. Euange. vbi añ illa uerba dñ, Dicit filios eſſe liberos, hoc eſt, non vectigales, vt patet in catena aurea ſuper illo textu.

¶Ad hoc dr̃, q̃ auctor ſatisfacit argũ, exponẽdo gloſſam formaliter de filijs Dei, quatenus ſunt filij, & non quaten⁹ ſunt ſerui. Et q̃a ĩ hac vita ſunt filij quo ad animam, & remanet ſeruit⁹ quo ad corpus: iõ non eſt intelligenda gloſſa illa niſi de libertate aĩę p nunc, corporis aũt q̃n completa erit filiorũ libertas. Poſſet nihilominus aliter exponi gloſſa dicendo, q̃ per filios regis ſeu regni æterni non intelligit oẽs Chr̃ianos, ſed eos q̃ p̃ſunt ĩ regno quaſi filij. Hi aũt ſunt epi, presbyteri, & q relinquentes oĩa, Chr̃m ſequunt̃, iudicaturi orbem. Hi. n. in hoc mũdo tanq̃ filij regis, ex eorum ſtatu regnum Dei in alijs propagare fouereq; debent, & liberi ẽt à ſeruitute tpalium dñorum eſſe debent. Et hoc Saluatoris doctrinę conſonat dum Petrum Apoſtolum liberũ inſinuat, ſubiungens, Ne ſcandalizemus eos, ſolue p te: & gloſſæ loquenti in hac vita, dum dicit, In quolibet regno terreno liberi eſſe debent filij regni, ſub quo ſunt oĩa regna.

S. V. P.

QVÆSTIO. CV.

De Inobedientia, in duos a ticulos diuiſa.

DEINDE cõſiderandum eſt de inobedientia. Et circa hoc quæruntur duo.

¶ Primò, Vtrum ſit peccatum mortale.

¶ Secundò, Vtrum ſit grauiſſimum peccatorum.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum inobedientia ſit peccatum mortale.

Porrecta ſ totum. 550

SVP. QVÆST. CV. ARTIC. I.

Supr.q.69. ar.2.com. IN art. 1.q.105.quia iā expoſita ſunt in q6.præc.q in rñſione ad primum dñr, non oportet īmorari: ſed ī rñſione ad ſm aduerte, q quia ad quandā excellentiam ſpectat non ſubdi præceptis, eo q ſubdi ſeruitutē importat, ideo aſtut⁹ tentator Euæ, noſcēs ſuperbā mulieris cõditionem inchoauit. Cur pcepit vobis De⁹? vt faſtidio præcepti nomen haberet, ſicut & habuit.

Q.præced. ar.2.arg.1

Li.31.cap. 31.a med.

AD PRIMVM ſic pcedit. Vr q inobedientia nõ ſit peccatum mortale. Oē.n.pctm̃ eſt [b] inobedientia, vt patet per diffinitionem Ambroſii* ſuperius poſitam. Si ergo inobedientia eſſet peccatum mortale, omne peccatum eſſet mortale.

¶ 2 Præt.Greg.dicit 31. Mor.* inobedientia orit̃ ex inani gloria: ſed inanis gloria non eſt peccatum mortale.[b] ergo nec inobedientia.

¶ 3 Pręt.Tunc dr̃ aliqs eſſe inobediens, qñ ſuperioris pceptū [b] nõ implet: ſed ſuperiores multoties præcepta multiplicant, q̃ vix, aut nunq̃ oia poſſunt obſeruari. Si ergo inobedientia eſſet pctm̃ mortale, ſequeretur q hõ non poſſet vitare mortale peccatum, quod eſt incõueniens. non ergo inobedientia eſt peccatum mortale.

SED CONTRA eſt, q ad Roman. 1. & 2. ad Tim. 3. inter alia peccata mortalia computantur parentibus non obedientes.

Q.24.a.12. & 1.2.q.72. art.5.& q. 88.ar.1. RESP. Dicendum, q ſicut s̃ dictum eſt*, peccatū mortale eſt, quod contrariatur charitati, per quā eſt ſpiritualis uita. Charitate autem diligit Deus, & proximus. Exigit autem charitas Dei, vt eius † Q.24.ar. 12. mandatis obediatur, vt s̃ dictum eſt†. Et iõ [m] inobedientem eſſe diuinis præceptis eſt pctm̃ mortale, [n] quaſi diuinæ dilectioni contrarium. In preceptis aũt diuinis continetur, q etiam ſuperioribus obediatur. Et ideo [p] ēt inobedientia, qua qs inobediens eſt pręceptis ſuperiorum, eſt pctm̃ mortale, [q] quaſi diuinæ dilectioni contrarium, ſm illud ad Rom. 13. Qui poteſtati reſiſtit, Dei ordinationi reſiſtit. Cõtrariat̃ inſup dilectioni pximi, inquãtū ſupiori pximo ſubtrahit obediētiā, quā ei debet.

Concl.m

Concl.p

Li.de Paradiſo, ca.8. parum añ med. to.4. AD PRIMVM ergo dicēdū, q illa diffinitio Ambroſij † dat̃ de peccato mortali, quod habet perfectā pcti rõem. Pctm̃ aũt veniale non eſt inobedientia, quia non eſt contra pceptum, ſed pter pceptū. Nec ēt oē peccatum mortale eſt inobedientia proprie, & per ſe loquendo, ſed ſolum tunc, qñ aliqs præceptum contemnit: quia ex fine morales actus ſpeciem habēt. Cum aũt facit aliquid contra pceptum, non pter præcepti contemptū, ſed pter aliquid aliud, eſt inobedientia materialiter tm̃, ſed pertinet formaliter ad aliam ſpeciem peccati.

AD II dicendum, q inanis gloria appetit manifeſtationem alicuius excellentiæ. Et quia vr̃ ad q̃dam excellentiam pertinere, q hõ pceptis alterius non ſubdatur: inde eſt q inobediētia ex inani glo-

A ria orit̃. Nihil aũt prohibet ex peccato veniali oriri mortale, cum veniale ſit diſpoſitio ad mortale.

AD III dicendum, q nullus obligatur ad impoſſibile: & ideo ſi tot præcepta prælatus aliquis ingerat, ſeu iniungat, q ſubditus ea implere nõ poſſit, excuſatur à peccato. Et ideo prælati abſtinere debent a multitudine præceptorum.

ARTICVLVS II.

Vtrum inobedientia ſit grauiſſimum peccatorum.

Porrecta ſ totum. 551

SVP. QVÆST. CV. ART. II.

Opu.64 c. 11.& Heb. lect.2. IN ar.2.eiuſd.105. q. nota primo, q in lra inobediētia diuini pcepti grauius dr̃ pctm̃, quàm adulterium ex ipſa ratione inobedientię, quia ſcilicet eſt pctm̃ contra Deum, illud verò eſt peccatum in hominem. Et ex principio corporis articuli manifeſtatur ſenſus intentus, q.ſ. intendit de illa inobedientiæ rõne, quæ ſe tenet ex parte pcipientis Dei. Nam cum ad præceptum tria concurrãt, ſ. præcipientis excellētia, actus præceptus, & ipſum præceptum, author in litera grauitatem inobedientiæ graduat ex duob⁹ primis, ſcilicet diuerſitate præcipientium, & re præcepta: & ex excellentia Dei pręcipientis, inobedientiam diuini præcepti præponit peccato in hominem, vt patet in litera. Quo fit vt præſens litera aut intelligatur de ratione cauſali inobedientiæ, eſt enim excellentia pręcipientis ratio cauſalis inobedientiæ, vt in quæſt. præcedente artic.2.ad 4.dixit author: aut intelligatur de ratione formali inobedientiæ, quæ conſtituitur in hoc, quod eſt eſſe peccatū contra Deum, iuxta ibidem à nobis explanata. & licet vterque ſenſus in idem deducat, ſenſus tamē formalis eſt &c. Declaranda occurrit deinde litera, quia obſcura apparet. Scito ergo quod litera ab illo loco. Sic ergo oportet ſm diuerſos inobedientiæ gradus, incipit applicare ad propoſitū, & tres, aut quatuor comparationes facere. Prima eſt inter inobedientiam Dei, & peccatum cõtra

Q.49.ar.3. Q.14.ar.2.

Concl.m

Concl.p

AD SECVNDVM ſic pcedit. Vr q inobedientia ſit grauiſſimum pctm̃. Dr̃.n.1.Reg.15.

B [b] Quaſi pctm̃ ariolandi eſt repugnare," & quaſi ſcelus idolatriæ nolle acqeſcere: ſed idolatria eſt grauiſſimum peccatum, vt ſupra habitū eſt.* ergo inobedientia eſt grauiſſimū pctm̃.

¶ 2 Præt. Illud pctm̃ dr̃ eſſe in Spiritumſanctum, per qđ tollūtur [b] ipedimenta pcti, vt s̃ dictū eſt:* ſed per inobedientiā contēnit hõ præceptum, quod maxime retrahit hominem à pec-

C cãdo. ergo inobedientia eſt peccatum in Spũmſanctum, & ita eſt grauiſſimum peccatum.

¶ 3 Pręt.Apoſt.dicit ad Rom. 5. Quòd p vni⁹ [b] inobediētiā peccatores multi cõſtituti ſũt: ſed cã vr̃ eſſe potior effectu. ergo inobedientia vr̃ eē grauius peccatū, q̃ alia quæ ex ea cauſant̃.

SED CONTRA eſt, q graui⁹ eſt contemnere pcipientem, q̃

D pceptum: ſed q̃dam peccata ſũt contra ipſam perſonam pcipiētis, ſicut patet de blaſphemia, & homicidio. ergo inobedientia nõ eſt grauiſſimum peccatū.

RESP. Dicendum, q [m] nõ oīs inobediētia eſt ęquale pctm̃ [n]. Põt.n. vna inobediētia eſſe grauior altera dupliciter. Vno mõ ex parte pcipientis. Quãuis em̃ oēm curā hõ apponere debeat ad hoc, q cuilibet ſupiori obe-

E diat, tñ magis eſt debitū q hõ obediat ſupiori, q̃ iferiori ptāti, cuius ſignū eſt, q pceptū inferioris ptermittit̃, ſi ſit pcepto ſuperioris contrarium. Vñ [p] cõſequens eſt, q quanto ſuperior ē ille q pcipit, tãto ei inobediētē eē ſit grauius, [q] & ſic inobedientem eſſe Deo, eſt grauius q̃ inobedientē eſſe homini. Secũdo, ex parte præceptorum. Nõ enim præcipiēs, æqualiter vult impleri oia q̃ mãdat. Magis em̃ vnuſquiſq. pcipiēs vult finem,

& id qđ eſt fini propinquius. Et ˢió tãtò eſt inobediẽtia grauior quanto præceptũ, qđ quis ꝓterit, magis eſt de itẽtione illius qui præcipit ᵗ Et in ꝓceptis q̃dẽ Dei manifeſtũ eſt, ꝙ quãto præceptũ daẽ de meliori, tanto eſt eius inobediẽtia grauior: q̃a cũ voluntas Dei ꝑ ſe feratur ad bonũ, quãto aliquid eſt melius, tãto Deus vult illud magis impleri. Vñ q̃ inobediens eſt ꝓcepto de dilectione Dei, grauius peccat, q̃ qui inobediens eſt pręcepto de dilectione ꝓximi. Volũtas aũt hoĩs non ſꝑ magis ferẽ in melius: & ió vbi obligamur ex ſolo hoĩs ꝓcepto, non eſt grauius pctm̃ ex eo, ꝙ maius bonũ præteritur, ſed ex eo, ꝙ præteritur illud, quod eſt magis de intentione præcipientis. Sic ergo oportet ẽm diuerſos inobediẽtiæ gradus cõparare. Nã inobedientia, qua cõtemniẽ Dei præceptũ, ex ipſa rõne inobediẽtię grauius eſt pctm̃, q̃ pctm̃ quo peccatur in hoĩem, ſi ſecerneretur inobedientia Dei. Et hoc ió dico, quia qui contra proximũ peccat, ẽt contra Dei præceptũ agit. Si tñ in aliquo potiori præceptũ Dei contemneret, adhuc pctm̃ grauius eſſet.ᵘ Inobedientia aũt qua cõtẽnitur præceptũ hoĩs, leuior eſt pctõ quo contẽnitur ipſe præcipiens, ˣ quia ex reuerentia præcipientis procedere debet reuerentia pręcepti. Et ſimiliterʸ pctm̃, quod directè pertinet ad contemptũ Dei, ſicut blaſphemia, vel aliq̃d hmõi grauius eſt ẽt ſemota per intellectum inobedientia à pctõ, q̃ eſſet illud pctm̃, in quo contemnitur ſolum Dei præceptum. ᶻ

AD PRIMVM ergo dcdm̃, ꝙ illa cõparatio Samuelis non eſt æqualitatis, ſed similitudinis: quia inobedientia redundat in contemptum Dei, ſicut & idolatria, licet idolatria magis.

AD II dcdm̃, ꝙ non oĩs inobediẽtia eſt pctm̃ in Spũſctm̃, ſed ſolum illa, cui obſtinatio adhibetur. Non.n. contemptus cuiuſcumque, quod pctm̃ impedit, cõſtituit pctm̃ in Spũſctm̃. Alioquin cuiuſlibet boni contẽptus eſſet pctm̃ in Spũmſctm̃, quia per quodlibet bonum põt

F hõ impediri à pctõ: ſed bonorũ illorum contemptus facit pctm̃ in Spũmſctm̃, quæ directè ducunt ad pęnitentiam, & remiſſionem peccatorum.

AD III dicendum, ꝙ primũ pctm̃ primi parentis, ex quo in oẽs pctm̃ emanauit, non fuit inobedientia ẽm ꝙ eſt ſpeciale pctm̃, ſed ſuperbia, ex qua hõ ad inobediẽtiam proceſſit. Vñ Apoſtolus in verbis illis vr̃ accipere inobedientiã ẽm ꝙ gñaliter ſe habet ad oẽ peccatum. G

QVÆST. CVI.

De Gratia, ſiue gratitudine, in ſex articulos diuiſa.

DEINDE conſiderandum eſt de gratia, ſiue gratitudine, & ingratitudine.

¶ Circa gratiam autem quæruntur ſex.

¶ Primò, Vtrum gratia ſit ſpecialis uirtus ab alijs diſtincta.

H ¶ Secundò, Quis teneatur ad maiorem gratiarum actiones Deo, vtrum innocens, vel pœnitens.

¶ Tertiò, Vtrum ſemper teneaẽ homo ad gratias pro beneficiis humanis reddendas.

¶ Quartò, Vtrum retributio gratiarum ſit differenda.

¶ Quintò, Vtrum ſit menſuranda ẽm acceptum beneficium, vel ſecundum dantis affectum.

¶ Sextò, Vtrum oporteat aliq̃d maius rependere.

ARTICVLVS PRIMVS.

I *Vtrum gratia ſit ſpecialis uirtus ab alijs diſtincta.*

AD PRIMVM ſic proceditur. Vr̃ ꝙ gratia non ſit virtus ſpecialis ab alijs diſtincta. Maxima enim beneficia à Deo, & à parentibus accepimus: ſed honor, quem Deo retribuimus, ꝑtinet ad virtutem religionis: honor ãt, quem retribuimus parentibus, pertinet ad uirtutem pietatis. ergo grã, ᵇ ſiue gratitudo non eſt virtus ab aliis diſtincta. (Porrecta ſ terum. Inf. q. 107. a. 1. cor. Et 12. q. 6. ar. 3. cor.)

¶ 2 Præt.ᵇ Retributio proportionalis pertinet ad iuſtitiam commutatiuam, vt patet per Philo. in 5. Eth.† ſed grẽ redduñẽ ut retributio ſit, vt ibidem K dicitur. ergo redditio gratiarum, quæ pertinet ad gratitudinem, eſt actus iuſtitiæ. non ergo gratitudo eſt ſpecialis virtus ab alijs diſtincta. (lib. 5. ca. 4. tom. 5.)

¶ 3 Pręt. ᵇ Recompenſatio requiriẽ ad amicitiam conſeruãdã, vt patet ꝑ Phil. in 8. & 9. Eth.* ſed amicitia ſe habet ad omnes virtutes, ꝓpter quas hõ amatur. ergo gratia, ſiue gratitudo, ad quam pertinet recompenſare beneficia, non eſt ſpãlis virtus. (li. 8. c. pen. & li. 9. c. 2. tom. 2. lib. 2. de Inuent. in f. 4. aſi ſi. lib.)

SED CONTRA eſt, ꝙ Tullius † ponit gratiam, ſpecialem iuſtitiæ partem.

RESP. Dicendum, ꝙ ſicut ſupra dictum eſt, ẽm diuerſas cauſas, ex q̃bus aliquid debeẽ, neceſſe eſt diuerſificari debiti reddendi rationem, ita tñ ꝙ ſemper in maiori, illud qđ minus eſt, continetur. (Q. 101. ar. 1. & 1. 2. q. 60. art. 3.)

In

---

tra hominem, ſecluſa Dei inobedientia. (Concl. ſ)
V. g. Inter pctm̃ quo q̃s contemnit præceptum Dei, & peccatũ quo quis offendit proximũ adulterio, homicidio, furto &c. & in hac cõparatione dr̃, ꝙ inobedientia Dei eſt grauius peccatum. Secunda eſt inter inobedientiam Dei, & peccatum contra proximum, incluſa inobedientia Dei. Et in hac cõparatione dr̃, ꝙ adhuc inobedientia eſſet grauius peccatum, ſi tñ in aliquo potiori q̃ ſit offenſa illa proximi, præceptũ Dei cõtemneret. Tertia eſt inter peccatum quo contemniẽ pręcipiens, & peccatũ quo contemniẽ præceptũ. Et hæc, quia tractatur inter hoĩem & ſuum ꝓceptum, & ſimiliter inter Deum & ſuum pręceptum, ideo quatuor dici pñt comparationes. Vna tamen eſt formaliter hęc tertia, & in ea dr̃, ꝙ grauius eſt pctm̃ quo contemniẽ hõ præcipiẽs, puta, deſpectus ſuperioris, q̃ inobedientia. Et ſimiliter grauior eſt blaſphemia, qua contemniẽ Deus, quã inobedientia ꝓceptorum eius: & hoc ẽt ſecluſa à pctõ blaſphemiæ inobediẽtia, hoc eſt, contemptu præcepti. Hic eſt ſenſus lr̃æ. (Concl. x) Et ſic diuerſi gradus inobedientię diuerſis aliorum peccatorum gradibus ſunt comparati, vt in lr̃a applicando propoſuit. (Concl. y) Et hinc patet, quibus peccatis quæ inobedientia eſt grauior, & quibꝰ nõ. Rõ primæ comparationis eſt, quia ꝑ ſe loquendo, totum genus pctõrum in Deum excedit totum genꝰ peccatorum in ꝓximũ, cæteris paribus. Inobedientia autem Dei formaliter eſt pctm̃ ĩ Deum vt patet, diſtinguẽdo peccata aut in Deum, aut in ſe, aut proximum. Hæc eñi diſtinctio in ꝓcedenti libro reliquis pręlata eſt. Et peccatum tã in ſe, q̃ in proximum conſtat comprehendi ſub pctõ in hominẽ, quod minus graue, q̃ inobedientiã Dei eſſe lr̃a dicit. Rõ ſecundæ comparationis eſt inæqualitas rerum præceptarũ, vt ſi quis peccet in proximum furto, contemnendo diuinum præceptum, & aliter inobediẽs quoque Deo periuret, q̃a præceptũ periurij potius eſt præcepto furti, peior eſt iſta inobedientia, q̃ peccatum in proximum cum inobediẽtia diuina. Rõ verò tertię comparationis aperta eſt in litera: quia præcipiens longè maius quid eſt, q̃ ſuum præceptum. Et memento intelligere terminos formaliter. ſ. de inobedientia formaliter, quæ ſolum eſt, cum quis ió tranſgrediẽ, vt faciat contra præceptum, vt prius dictum eſt, & in litera habes.

In Deo aũt primò & principaliter inueniť cã debiti, eo ꝙ ipſe eſt primum principium oĩum bonorum nr̃orum. Secũdo aũt in patre, q̃ eſt ꝓximum nr̃ę gñationis, & diſciplinę principium. Tertiò autem in pſona, q̃ dignitate pcellit, ex qua cõia bñficia procedunt. Quartò aũt in aliquo benefactore, à quo aliqua particularia & priuata bñficia pcepimus, ꝓ q̃bus particulariter ei obligamur. Quia ergo non quicquid debemus Deo, vel patri, vel pſonę dignitate pcelléti, debemus alicui benefactorum, à quo aliqđ particulare bñficium recepimus, indè eſt ꝙ[m] poſt religioné, qua debitum cultũ Deo impendimus; & pietatem, qua colimus parentes; & obſeruantiã, qua colimus pſonas dignitate pcellentes, eſt gr̃a, ſiuè gratitudo: q̃ bñfactorib. gratiam recompenſat: & diſtinguitur[i] à præmiſſis virtutibus, ſicut quodlibet poſteriorum diſtinguitur à priori, quaſi ab eo deficiens.[n]

Concl. m

D. 677.

Ad primum ergo dicẽdum, ꝙ ſicut religio eſt q̃dã ſupexcellens pietas, ita eſt & quedã excellens gr̃a, ſiuè gratitudo: vñ & gr̃arum actio ad Deum ſ. poſita* eſt inter ea, quę ad religionem pertinent.

Q. 83. ar. 17

Ad II. dicendum, ꝙ retributio ꝓportionalis ptinet ad iuſtitiã cõmutatiuã, q̃ñ attendiť ſm debitũ legale, puta, ſi pacto firmeť, vt tñ ꝓ tanto retribuatur: ſed ad virtuté gr̃ę, ſiuè gratitudinis retributio ptinet, q̃ fit ex ſolo debito honeſtatis, quam. ſ. aliquis ſpontè facit: vnde & gratitudo eſt minus grata ſi ſit coacta, vt Seneca dicit in lib. de Beneficijs.

Ad III. dicendum, ꝙ cum vera amicitia ſ. virtuté fundeť, q̃cq̃d eſt virtuti ꝯ̃rium in amico eſt amicitię impeditiuũ, & q̃cq̃d eſt virtuoſum, eſt amicitię ꝓuocatiuum. Et ſm hoc p recompenſationem bñficiorum amicitia pſeruať, q̃uis recõpenſatio bñficiorum ad virtuté gratitudinis ſpãliter ptineat.

Fundũ ꝓuocatiuũ, & conſeruatiuũ amicitiæ.

ARTICVLVS II.

Vtrum magis teneatur ad gratias reddendas Deo innocens quàm pœnitens.

Per reſta ꝑ totum.

Ad secundum ſic ꝓceditur. Vr̃ ꝙ magis teneatur ad gratias reddendas Deo innocens, q̃ pęnitens. Quãtò. n. aliquis maius donũ a Deo percepit, tãtò magis ad gratiarum actiones[b] teneť: ſed maius eſt donum innocentiæ, quàm iuſtitię reſtitutę. ergo videtur quòd magis teneatur ad gratiarum actionem innocens, q̃ pęnités.

¶ 2 Prę. Sicut benefactori debeť gr̃arũ actio, ita & dilectio: ſed Aug. dicit in 4. Confeſ.* Quis hoĩm ſuam cogitans infirmitatem, audet virib. ſuis tribuere caſtitatem, atque innocentiam ſuam, vt minus amet te, quaſi minus fuerit ei neceſſaria mĩa tua, qua condonas peccata cõuerſis ad te? & poſtea ſubdit.* & ideò tantundem, immò amplius te diligat: quia per quem me videt tãtis peccatorũ meorũm lãguoribus exui, per eum ſe videt tantis peccatorum languoribus non implicari. ergo etiam[b] magis tenetur ad gr̃am reddendã innocens q̃ pęnités.

¶ 3 Prę. Quantò gratuitum bñficium eſt magis continuatum, tantò[b] maior ꝓ eo debeť gr̃arũ actio: ſed in innocente magis continuať diuinæ gr̃æ bñficiũ, q̃ in pęnitente. dicit. n. Aug. ibidem.* Gr̃æ tuæ deputo, & mĩæ tuæ, quia peccata mea tanq̃ glaciem ſoluiſti: gr̃æ tuæ deputo, & q̃cunq; non feci mala. q. d. n. facere non potui? Et oĩa mihi dimiſſa eſſe fateor, & quæ mea ſpõte feci mala, & q̃ te duce nõ feci. ergo magis teneť ad gr̃arũ actiones innocens, q̃ pęnitens.

Sed cõtra eſt, ꝙ dr̃ Lu. 7. Cui plus dimittiť, plus diligit. ergo eadem ratione plus tenetur ad gratiarum actiones.

Resp. Dicendũ, ꝙ actio gr̃arum in accipiéte reſpicit gr̃am dantis. Vñ[m] vbi eſt maior gr̃a ex parte dantis, ibi requiriť maior gr̃arum actio ex parte recipientis[a]. Gr̃a ãt eſt, quia gratis dať. vñ dupliciter pt eſſe ex parte dantis maior gr̃a. Vno mõ, ex quantitate dati, & hoc[p] mõ innocens tenetur ad maiores gr̃arum actiones,[q] quia maius donum ei dať a Deo, & magis continuatum cæteris paribus, abſolutè loquendo. Alio mõ, pt dici maior gr̃a, q̃a magis datur gratis: &[ſ] ſm hoc magis teneť ad gr̃arũ actiones pęnités, q̃ innocens:[t] quia magis gratis dať illud q̃d ei dať a Deo. Cum n. eſſet dignus pęna, dať ei gr̃a. Et ſic, licet illud donum, quod dať innocenti, ſit abſolutè conſideratum maius, tñ donum, ꝙ dať pęnitenti, eſt maius in comparatione ad ipſum: ſicut etiã paruum donum pauperi datũ, eſt ei maius q̃ diuiti magnum. Et quia actus circa ſingularia ſunt,[u] in his quæ agenda ſunt magis conſideratur q̃d eſt hic, vel nunc tale, q̃ quod eſt ſimpliciter tale,[x] ſicut Philoſophus dicit in 3. Ethicorum,* de voluntario, & inuoluntario. Et per hoc patet reſponſio ad obiecta.

553 SVP. QVÆST. CVI. ART. II.

OMiſſo 1. ar. q. 106. in n. 2. ar. aduerte ꝙ non eſt, quæſtio de quocumq; beneficio præſtito innocenti & pęnitenti, ſed de ipſo bñficio innocentię, & pęnitentiæ, quis e rũ teneatur ad maiores gr̃as, innocens ꝓ innocentia, an pęnitens pro pœnitentia.

¶ In corpore articuli eiuſdé aduerte, ꝙ donum innocentię dr̃ in litera donum maius ſm̃ ſe q̃ pęnitentiæ. cęteris parib. in hoc ſenſu, ꝙ ſi iuſtitia innocentis eſt, v. g. vt quatuor, & iuſtitia pęnitentis eſt etiã vt quatuor: & ſola dr̃ia inter iſtos eſt, quia illa eſt iuſtitia innocẽtis, iſta pęnitens, tunc rectè fit comparatio inter innocentem & pęnitentem cęteris paribus. Nam ſi iuſtitia innocens, ſecluſa rõne innocẽtiæ eſſet vt decẽ, & pęnitens vt quatuor, aut econuerſo, puerilis eſſet comparatio. Cũ ergo dr̃, ꝙ donum q̃d datur innocenti eſt abſolutè maius cęteris parib⁹, ſenſus eſt, ꝙ ipſa innocentia mai⁹ eſt bonum ſm̃ ſe q̃ pęnitentia, & ꝙ donum par, maius eſt ſm̃ ſe adiunctum innocentiæ, q̃ adiunctũ pęnitentię.

Li. 2. confeſ. c. 7. in medio, tomo 1.

Eod. lib. 2 c. 7. in fin. to. 1.

¶ In corpore eiuſdem 2. art. dubium occurrit. Primò, q̃a non vr̃ verum, ꝙ donum innocentiæ ſit mai⁹ abſolutè, tum quia innocẽtia negationem offenſæ importat, negatio autem non auget bonitatem rei, licet q̃ñq; ſit illius conditio: tum q̃a, vt dr̃ in 1. Eth. albedo decem dierum non eſt pfectior albedine vnius diei, ac per hoc innocentia, q̃ nihil aliud formaliter dicit, q̃ cõtinuitatem in non offendendo, non eſt maius bonum q̃ iuſtitia æqualis reſtituta.

Lib. 2. c. 7. añ mediũ tom. 1. Ergo ly dimiſſa ſũt ei peccata multa, Luca 7. intelligitur dupliciter.

Concl. m

¶ Dubium occurrit ſecundò, quia non vr̃ verum, ꝙ datum pœnitẽti ſit maius huic, q̃ datum innocenti, tum quia exemplũ literæ non eſt ſimile, q̃m comparat modicum & magnum datum pauperi, & datũ diuiti, pſupposito ꝙ iſte ſit pauper, & ille diues. Præſens. n. q̃ô licèt præſupponat, ꝙ pœnitens fuerit peccator, non tñ præſupponit, ꝙ alter ſit innocens, & aliquid magnum ei detur, ſed de ipſo dono, quo conſtituitur innocens, q̃rit. Et eſſet ſimile, ſi diceret ꝙ maius eſt modicum quod datur pauperi, q̃ ditare aliqué. Et tunc hoc negareť quia plus tenetur regi ditatus a rege à natiuitate ſũa, q̃ ali⁹ pauperculus ſubleuatus à neceſſitatibus ſuis: tũ q̃a in beneficijs ſuperuenientibus meritis, vel demeritis pſonarum, locũ habet comparatio quid mai⁹ in ſe, vel huic: ſed in bñficijs conſtitutiuis ipſarum perſonarũ in bonitate, ſuppoſita ęqualitate naturę, non habet locum hmõi diſtinctio, quia quant ũ eſt

Concl. p

Concl. ſ

Concl. v

Lib. 3. c. 1. tom. 5.

eſt donum in ſe, tñ eſt huic cui dat̃, quem cõſtituit bonum. Ac per hoc cum innocentia conſtituat innocentem, quantũ donũ eſt innocentia ſm̃ ſe, tñ donum eſt huic, ꝙ eſt innocẽs, & pñr, quia maius donum eſt in ſe, vt in lr̃a dr̃: ergo maius donum eſt etiam huic, cuius oppoſitum in litera dicitur.

ARTICVLVS III.

Vtrum homo teneatur ad gratiarum actiones omni homini benefacienti.

AD TERTIVM ſic ꝓcedit̃. Vr̃ ꝙ hõ nõ teneat̃ ad gr̃arum actiones oĩ hoĩ benefaciẽti. Põt.n.aliqs ſibi bñ facere, ſicut & ſibijpſi nocere, ſm̃ illud Eccl. 14. Qui ſibi nequã eſt, cui alij bonus erit? ſed hõ ſibijpſi non põt gr̃as agere qa gr̃arum actio vr̃ tranſire ab vno in alterum. ergo non omni benefactori debetur gratiarum actio. G

¶ 2 Prę̃t. Gratiarum actio eſt q̃dam gr̃æ recõpenſatio: ſed aliqua beneficia non cum gratia dantur, ſed magis cum contumelia, & tarditate, vel triſtitia. ergo non ſemper benefactori ſunt gratiæ reddendæ. H

¶ 3 Præt. Nulli debetur gratiarum actio ex eo ꝙ ſuam utilitatem procurat, ſed quandoque aliqui aliqua bñficia dant propter ſuam utilitatem. ergo eis non debetur gratiarum actio.

¶ 4 Præt. Seruo non debetur gratiarũ actio, quia hoc ipſum qđ eſt, domini eſt: ſed quandoque contingit ſeruum in dñm beneficium facere, uel beneficum eſſe. ergo non oĩ benefactori debetur gratiarũ actio.

¶ 5 Prę̃t. Nullus tenetur ad id, quod facere non poteſt honeſte, & utiliter: ſed quandoque contingit, quòd ille qui beneficium tribuit, eſt in ſtatu magnæ fęlicitatis, cui inutiliter aliqđ recompẽſaretur ꝓ ſuſcepto beneficio. Quandoque ẽt

¶ Dubiũ tertiò occurrit, qa magnitudines duæ doni, q̃ in lr̃a explicantur. ſ. ſm̃ ſe, vel ſm̃ ꝓportionẽ ad eũ cui dat̃, ſunt diuerſarum rõnum, ac ꝑ hoc iunctæ ſimul non faciunt mai⁹, ſed multiplex. Sicut lõgitudo, & latitudo nõ faciũt maius, ſed multiplex quantum. Et ſm̃ hoc donum pęnitẽtis hñs duas magnitudines, vnã, qa eſt in ſe alicuius bonitatis, & ĩ hac exceditur à dono innocentiæ: & alterã ex ꝓportione ad eũ cui dat̃, quia dat̃ inimico q̃ dr̃et puniri, & ĩ hac excellit innocẽtiam, qa innocentia hanc magnitudinẽ nõ hẽt. Sicut ſuꝑficies paruiſſima excedit lineam quantũcunq; magnã qa hẽt latitudinem, qua linea caret. Scđm hoc, inquam, non dẽret concludi, ꝙ donum pęnitentis eſt maius, ſed ꝙ eſt pluribus modis bonum, q̃ donũ innocentiæ. Et pñr in proceſſu literę cõmittitur ſophiſma figuræ dictionis, mutando multa in maius.

Porrecta ȝ notum, 554

¶ Dubium quartò eſt, quia dato ꝙ iſtæ duæ magnitudines iunctæ ſimul faciant maius, non apparet, nec probatur ꝙ in ꝓpoſito illa vna magnitudo innocẽtiæ excedatur ab vtraq; ſimul iũcta in dono pęnitentiæ. Nõ.n. apparet rõ, quare iuſtitia vt quatuor, v.g. data vtrique, ſ. innocenti, & pęnitenti, ſit maius bñficium, qa data demerenti, q̃ qa data ad ꝓſeruandum ne demereatur: hæc.n. conditio vr̃ magis beneficum aĩum concedẽtis oñdere. In cuius ſignum dicimus, ꝙ maius beneficium conceſſum fuit B. Virgini ſi ꝓſeruata eſt a peccato originali, q̃ ſi mundata eſt ab illo. Oporteret nãq; in lr̃a probari, ꝙ iſte modus dandi, ſ. magis gratis, ſit tantæ excellentiæ, ꝙ excedat illam maiorem bonitatem, quam habet innocentia in ſe. I

¶ Dubium quintò eſt, quia ea rõnè lr̃æ, videlicet, In his quæ agẽda ſunt, penſandum eſt magis id, qđ eſt hic, & nunc, q̃ qđ abſolutè conuenit, non hr̃ intentum authoris. Nec ſimilitudo ex 3. Ethic. eſt ad propoſitum, qm̃ penſando innocentiam in rerũ natura in hoc ſingulari, puta, in Adam poſitam, & in eodem iuſtitiam reſtitutam per pęnitentiam cęteris paribus, fit cõſideratio, & iudicium vtriuſq; hic, & nunc, & reſpe[illegible] maius: & nõ fit de vno ſm̃ ſe, & de altero conſideratis oĩbus circũſtantijs actualiter concurrentibus, vt de volũtario, & inuoluntario in 3. Ethic. Eſt ergo vitium ęquiuocationis in lr̃a, de ly ſm̃ ſe, ſeu in ſe, vt capit̃ in ꝓpoſito, & vt capit̃ in 3. Ethi. Nã in 3. Eth. capit̃ ſm̃ ſe, hoc eſt, non conſideratis circũſtantiis actualiter tunc interuenientibus: hic verò capit̃ ſm̃ ſe, vt diſtinguitur contra ſm̃ qd. Nã qđ non eſt maius niſi huic, non eſt maius niſi ſecundũ qd. K

¶ Dubium ſextò principale eſt, qa falſa vr̃ concluſio huius articuli, videlicet, Pęnitens tenetur ad maiores gratias, quàm innocens, cæteris paribus: quoniam innocentia eſt melior, & magis dilecta à Deo, vt in prima parte, quæſt. 20. art. 4. ad quartum, author dixit, ac per hoc cõſtituit hunc hominem meliorẽ, & magis dilectum à Deo q̃ pęnitens ſit. Alioquin effectus formalis ſepararetur à forma, ſi bonitas melior non conſtitueret meliorẽ habentem, & conſequenter magis ad gratiarum actiones obligatũ. Tantò namq; magis quis gratias agere debet, quantò melior eſt factus à Deo. Et ſic lr̃a iſtius articuli concludens ꝙ oĩb. conſideratis pęnitens magis tenetur quam innocens, non permanet ſolida: quoniam omnibus conſideratis innocens actualiter eſt melior, & magis dilectus à Deo, & ſupra pęnitentem in vniuerſo locãdus, ac per hoc ad maiores gratias tenetur, quàm pęnitens. Et confirmatur, quia author in tertio ſententiarum diſt. 32. art. 5. quæſt. 2. ad tertium dicit, ꝙ liberare inimicum, quàmuis ſit maius reſpectu illius qui liberatur, non tamen eſt F maius ſimpliciter. Cuius oppoſitum hic concluditur.

¶ Ad euidentiam horum ſciendum eſt, quòd innocentia & pęnitentia ſe habent ſicut ſanitas non interrupta, & ſanitas reparata, & cęteris paribus ſumptæ, puta, ꝙ tanta ſit ſanitas reparata in iſto, quanta eſt ſanitas in altero conſeruata, poſſunt dupliciter conſiderari. Primò, vt ſunt in genere donorum, ſeu beneficiorum. Si primò modo ſumantur, ſic innocentia excellit, & importat dignitatem irrecuperabilem, ſicut virginitas. Vnde quãtũcunq; peccator reſurgat per pęnitentiã ad tantam, vel maiorem charitatem, nũquàm tamen reſurget ad tantam dignitatem: & propter iſtã dignitatem innocentia cõſtituit hunc hominem meliorem, & magis dilectũ à Deo. Si autem conſiderentur ſecundo modo, ſic dico duo. Primo, ꝙ pęnitentia ſimpliciter excellit, quia eſt maius donum quàm innocentia: ſecundo, ꝙ innocentia eſt maius donum in ſe. Hęc ſic manifeſtantur. Donum dupliciter, vt in litera diſtinguitur, dicitur magnum, vel ſecundum quantitatẽ rei q̃ datur, & ſic innocentia eſt maius donum: & ꝓpterea dictum eſt, quòd eſt maius donum in ſe. Nam conſideratis duabus quãtitatibus, ſ. boni innocentiæ, & boni pęnitentiæ, maior eſt quantitas innocentiæ q̃ pęnitentiæ: ſicut cõparatis virginitate, & caſtitate viduali, maior inuenitur virginitas, ꝓꝑ quod in lr̃a dr̃, ꝙ eſt maius donum, & magis continuatum. Vel ſm̃ quantitatẽ proportionalem, referendo. ſ. donum pęnitentiæ huic ſuppoſito malè merito de Deo, & donum innocentiæ illi alteri ſuppoſito non malè merito: & ſic maius donum inuenitur pęnitentia q̃ innocentia, quia pęnitentia eſt maius donum huic, quàm ſit donum innocentiæ illi, vt in literæ exemplo manifeſtatur. Et qm̃ eſſe maius donum proportionaliter conſtituit maius donum ſimpliciter, ſicut eleemoſyna, vel oblatio maior proportionaliter, ex Domini ſententia eſt maior ſimpliciter, vt patet de vetula Luc. 21. de qua dixit Dñs ꝙ plus oĩbus obtulit: idẽ pœnitentia dr̃ ſimpliciter donum maius. Simile namq; eſt in ꝓpoſito, niſi ꝙ ibi eſt ſermo de quantitate proportionali reſpectu dãtis. hic verò reſpectu recipientis: ſed hoc non variat veritatem intentam. Nam ſicut in illis oblationibus ſi comparemus duo minuta, & argentum oblatum ab alijs ſecundùm ſuas quantitates, ſic conſtat ꝙ alij plus dederunt quàm vidua: ſed ſi ſpectemus ad proportiones hinc & indè, videbis ꝙ minutum fuit pl⁹ viduę, q̃ argentum alteri, & quia vidua obtulit plus ſibi, q̃ quicunque alius ſibi, iudicatur à Dño ſimpliciter ꝙ plus oĩbus obtulit: ita in propoſito, vt iam dictum eſt, ſi ad pęnitentiam & innocentiam reſpiciamus quantæ ſint, maior inuenitur innocentia: ſed ſi ſpectemus ad proportiones horum donorum ad eos quibus dantur, ſic, cum plus ſit pęnitentiæ donum huic malè merito de Deo, q̃ innocentiæ illi: idẽ ſimpliciter concludendũ eſt, ꝙ pęnitentiæ donum eſt maius. Et quia gratiarum actio directè rñdet quantitati doni, quatenus donum eſt, idẽ concludit̃ ꝙ ſimpliciter loquendo, pęnitens plus tenetur ad gratiarũ actiones. Hæc eſt intentio literæ: & (vt ſingulis dubiis reſpondendo patebit) huc omnia tendunt.

¶ Ad primum ergo dubium dicitur, ꝙ innocentia non eſt negatio, ſed dignitas eſt negationẽ interruptionis exigens, & ideò bonitatem auget.

¶ Ad obiectionem autem ex 4. Ethic. dr̃, ꝙ licet ſanitas decem dierum non ſit maior ſanitas intenſiuè, vt Ariſt. ibi intẽdit, eſt tñ maius bonum, q̃ ſanitas vnius diei. Duratio namque, & non interruptio, licèt non augeant rationem ſpecificam formæ, cuius ſunt extraneæ conditiones, augent tamen rationem tranſcendentem, ſub qua comprehenduntur. Duratio namque eſt quædam bonitas, & quoddam donum, ac magnum beneficiũ. Et propterea augent rationem boni, & doni, ac beneficij. Et idẽ

ſanitas

ſanitas vt quatuor conſeruata, licet nõ ſit maior ſanitas, quàm A æqualis ſanitas reſtaurata, eſt tñ maius donum ex hoc ipſo, ꝙ eſt maior extenſiuè extenſione durationis. Et ſimile eſt de innocentia, quæ continuationem ſanitatis aīæ importat, quod videlicet, eſt maius bonum ſimpliciter, q̃ pœnitentia, & eſt maius donum in ſe, q̃ pęnitẽtia in ſe. ¶ Ad ſm̃ verò dubium dr̃, ꝙ datum pęnitenti eſſe maius huic, q̃ datum innocẽti, clare patet. Et ad primam obiectionem dr̃, ꝙ exemplum literæ currit. nam ſicut in exẽplo ſunt duo data, videlicet paruum, & magnum, & duæ perſonæ quibus datur, vilicet pauper & diues: in propoſito ſunt duo data, videlicet, pœnitentia, quæ eſt vt paruum quid, & innocentia, quæ eſt quid magnum, & præſupponuntur duæ perſonæ, videlicet, male merita de Deo, quæ eſt vt pauper, & non male merita, quæ eſt vt diues. Datus namq; innocentia ſimpliciter, & abſolutè, præſuppoſitæ (ordine naturæ ſaltẽ) perſonæ non male meritæ, vtpote quæ nunquàm oſtẽdiſſe ſupponitur, quæ ſola eſt ſuſceptiua doni innocentiæ totalis, quod Dico ꝓp innocentiã ſm̃ partem, ſ. à peccato actuali tm̃: in quo ſenſu appellamus innocentes paruulos occiſos ab Herode in Chriſti natiuitate.

¶ Ad ſecundã verò obiectionẽ dr̃, ꝙ vtrũq; horũ bñficiorũ eſt ſuperueniẽs nõ meritis & demeritis, ſed demeritis & non demeritis perſonarũ. Et hęc diſtinctio ꝑſonarũ ſm̃ demeritũ, vel non demeritũ ſufficit ad diſtinguendũ in beneficijs magnitudinẽ in ſe, vel huic: & ſic eſt in propoſito, vt patet ex dictis. Vnde falſum eſt, ꝙ quanto maius eſt in ſe, quàm aliud in ſe, tanto maius eſt, huic quàm aliud illi alteri. C

¶ Ad tertium dubiũ dr̃, ꝙ aliud eſt eſſe magnitudines diuerſarũ rõnum, vt ſunt linea, & ſuperficies: & aliud eſt magnitudines attendi ſm̃ diuerſa, vt magnitudo caloris attendatur ſm̃ ſubiectũ, vel ſm̃ agens. Et in propoſito duæ magnitudines, ſ. rei in ſe, & in comparatione ad alterũ, non ſunt diuerſarũ rõnũ ſic, ſed attenduntur ſm̃ diuerſa, ſ. ſm̃ quantitatẽ ſuã, & ſm̃ proportionẽ ad alterum: & vna iſtarũ ſuperueniẽs alteri facit maius, vel minus. Ducatus. n. aureus ſm̃ ſe eſt quoddam bonũ vtile paruæ quantitatis, relatus aũt ad pauperem mendicũ fit de paruo magnum, & fortè maximum bonũ vtile illi: relatus aũt ad regem, pro nihilo hr̃. Nullus ergo eſt error, ſi paruum in ſe D donum, magnũ dr̃ relatũ ad malemeritũ de Deo: nec eſt verũ, ꝙ donũ innocentiæ, nullam habeat magnitudinem relatũ ad eum cui datur, qm̃ gratis datur huic, ac per hoc habeat duas magnitudines, alterã in ſe, ſm̃ quam eſt tantæ bonitatis: alterã in proportione ad eum cui datur pro quanto gratis, & non ex debito datur illi, cui datur. Nullum igitur ſophiſma in litera committitur, nec mutatur maius in multa, aut econuerſo: ſed quantum proportionatum ſic vni, comparatur quanto ſic proportionato alteri in ratione doni, quod eorum maius.

¶ Ad quartum dubium dr̃, ꝙ falſa eſt imaginatio in argumento, dum quærit, ꝙ magnitudo innocentiæ abſolutè debeat excedi ab vtraq; ſimul iuncta magnitudine pęnitentiæ. Nam verſatur hoc in q̃one, vt patet in exemplo allato de oblatione viduæ. Nam cum dr̃, ꝙ vidua plus obtulit q̃ alij, non comparatoris vtramq; quantitatẽ oblationis viduæ quantitati abſolutè pecunię oblatę ab alijs, ſed vtranq; vnius vtriq; alterius, vt vna E informatur altera, hoc eſt, quãtitatẽ minutæ, vt ſubſternitur relationi ad viduã quantitati aurei, vt ſubſtat relationi ad diuitẽ, vt patet ex verbis Dñi, Luc. 21. Reddit. n. rõnem, quare vidua obtulit plus, quia obtulit ſibi neceſſarium, alii aũt minus, quia ſibi ſuperfluũ obtulerunt: vbi apparet ꝙ quantitas exceſſa eſt quantitas aurei non abſolutè, ſumpta, ſed vt relata eſt relationi ſuperflui ad dantem. Et ſic in propoſito donum innocentiæ non abſolutè, ſed relatum ad eum cui datur, dicitur excedi à dono pęnitentię non abſolutè, ſed relato ad male meritũ de Deo, cui datur: & hoc eſt verũ. Nec obſtat exemplũ de præſeruatione beatæ Virginis, tum quia perſona illa, cui donũ pręſeruationis cõceſſum ſm̃ aliquos fuit, erat obnoxia peccato ex vi carnis ſuæ per propagationẽ immediatè genitã, & cõſequẽter donũ tale fuit ẽt redemptiuũ, & liberatiuũ perſonæ. Ac per hoc ex cõditione miſerabili perſonę donũ illud redditur maius, q̃ in ſe ſit. Non ſic aũt in innocentia accidit, vbi perſona non ſupponitur obnoxia peccato, quàmuis potens peccare tum qa

cõtingit, ꝙ bñfactor mutatur de virtute in vitium, & ſic vr̃, ꝙ ei honeſte recõpẽſari non põt. Qñq; ẽt ille q accepit bñficiũ, pauper eſt, & oĩno recõpenſare non põt. ergo vr̃ ꝙ non ſp teneatur homo ad gratiarum recompenſationem. B

¶ 6 Præt. Nullus debet ꝓ alio facere, qđ ei non expedit, ſed eſt ei nociuũ: ſed qñq; cõtigit. ꝙ recõpenſatio bñficij eſt nociua, vel inutilis ei, cui recõpẽſatur. ergo nõ eſt ſp bñficiũ recõpenſandũ ꝑ gratiarũ actionẽ.

SED CONTRA eſt, quod dr̃ primæ ad Theſ. vlt. In omnibus gratias agite.

B RESP. Dcdm, ꝙ oĩs effectus naturaliter ad ſuã cãm cõuertitur. Vñ Diony. dicit 3. c. de diu. no. ꝙ * Deus oĩa in ſe cõuertit.

A in caſu illo diceretur, ꝙ beata Virgo accepiſſet maius bñficium ſ. a quãtitatẽ bñficij, ſed nõ maius ſibi, ita ꝙ mũdata à pctõ recepit maius ſibi, præſeruata aũt recepiſſet maius nõ ſibi, ſed abſolutè: & ideo fuiſſet melior, dignior, & magis dilecta à Deo.

¶ Ad quintũ dubiũ dr̃, ꝙ nulla interuenit ęquiuocatio, ſed codẽ mõ ſumitur hic ſm̃ ſe, & ſumitur in tertio. Ethicorum. Eſt. n. ſenſus literæ, ꝙ dona innocentiæ, & pęnitentiæ cõparantur dupliciter. Vno modo, ſm̃ ſe, hoc eſt nuda, ſm̃ id tm̃, quod ſunt: & ſic donum innocentiæ inuenitur maius, & qđ conuenit alicui hoc mõ, vocatur in 3. Ethicorum conuenire illi abſolutè. Alio mõ, prout actualiter in rerum natura exercentur, hoc eſt, vt ſunt veſtita tali relatione, ſeu proportione ad talem perſonam, vel finem: & ſic donum pęnitentiæ inuenitur maius, qm̃ ſumendo ex vna parte donum innocentiæ veſtitũ proportione ad eum cui datur. ex alia parte donum pęnitentiæ veſtitum proportione ad eum cui datur, inuenitur, ꝙ donum pęnitentiæ eſt maius huic, q̃ donum innocentiæ illi, quia maius eſt male merito donum charitatis, vt quatuor, quàm non male merito idem donum cum dignitate innocentiæ, qm̃ ille eſt in contraria diſpoſitione ad tale donum, iſte non. Et qm̃ hoc eſſe maius donum huic, q̃ illud illi, eſt eſſe maius C donum conſideratis donis, prout ſunt actualiter in actu exercito veſtita ſuis relationibus ad ſingularia: iõ concluditur donũ pęnitentiæ eſſe maius, ſimpliciter loquendo. Et quia qđ conuenit alicui hoc mõ, diſtinguitur in 3. Eth. contra id, qđ cõuenit ei abſolutè conſiderato, ideo optimus eſt proceſſus literæ.

¶ Ad ſextum dubium, quod eſt principale, dr̃ ꝙ verum eſt ꝙ innocens, cæteris paribus, eſt magis dilectus à Deo, & melior, & in ſuperiori ſede locandus, & habet maius bonum à Deo, q̃ pęnitens, & maius donum ſm̃ ſe, q̃ pęnitens: ſed quia habet minus donũ ſibi, iõ minus tenetur ad gratiarũ actiones, q̃ pęnitẽs. Ita ꝙ penes aliud attenditur quãtitas vinculi ad gratiarũ actiones, & penes aliud quãtitas bonitatis, & dilectionis Dei in iſtis ſ. innocente, & pęnitente. Nã quantitas bonitatis, & dilectionis Dei attẽditur penes magnitudinẽ rei, quam in ſe habet: ille. n. eſt melior, qui maiorẽ habet bonitatẽ, & idẽ magis diligitus à Deo, ſed q̃titas gratitudinis attẽditur penes magnitudinẽ doni D relati ad eum, cui datur. Ille. n. tenetur eſſe plus gratus, qui plus ſibi recipit. Et quia magnitudo iſta in proportione conſiſtens, creſcit ex demerito perſonę cui datur, ideo non eſt mirandũ. ſi minus bonus magis tenetur ad gratiarum actiones, cuius ſignũ manifeſtũ eſt, ꝙ quanto quis ad æqualem charitatem ex peiore ſtatu reſurgit, tanto maius donum recipit, & tanto magis tenetur ad gratiarum actiones, & non tñ ꝓpea eſt melior. Notanter aũt dixi, in iſtis, quia ſimpliciter loquendo, quanto quis eſt melior, tanto magis tenetur ad gratiarum actiones Deo, à quo eſt omne bonum: ſed in iſtis, ſ. pęnitente, & innocente, inuenitur aliter per accidens, ſeu ratione materiæ, quia. ſ. pęnitentiæ donum augetur ex demerito ꝑſonæ cui datur. Et ꝓpea author ſpecialem quæſtionẽ mouit de gratitudine maiore inter iſtos: & hinc patet quàm bona fuerit diſtinctio præpoſita de his quę dantur, vt ſunt in genere bonorum, vel vt ſunt in genere donorum. Non ergo contradicunt ſibi inuicem dicta authoris. E Sed alibi docuit innocentem ſimpliciter eſſe meliorem, & magis dilectum q̃ pęnitentem, cæteris paribus: hic verò docet pęnitentem recipere maius donum ſimpliciter, & plus teneri ad gratiarum actiones Deo, quæ ſtare ſimul patet. Et ꝓpea nomine doni hic authorem vſum fuiſſe perſpice, & vide q̃ doctior ſeipſo author fuerit hic, q̃ in 4. ſententiarum diſt. 22. q6. 1. ar. 2. q. 2. vbi adhuc non penetrauerat pęnitentiam eſſe ſimpliciter maius donum pęnitenti, q̃ innocentiã huic. Cum his tñ intellige, ꝙ propriè, & exactè loquendo, innocens tenetur minus ad gratiarum actionem, ſic tamen, ꝙ tenetur ad maiores gratias agendas. Pęnitens verò ſic tenetur magis ad gratiarum actionem, ꝙ tamen non tenetur ad maiores gratias agendas. Vt ſic ex parte beneficiati modus vinculi reſpondeat modo dandi ex parte dantis: & quantitas gratiarum reſpondeat quantitati rei datæ à donante. Patet namque in litera, quòd ſecundum hæc duo magnificatur gratia donantis, & quòd pęnitenti magis gratis datur, innocenti verò maior gratia datur.

tamq̃ omnium cã. Sp.n. oportet ꝙ effectus ordine F tur ad finẽ agentis. manifeſtum eſt ãt ꝙ bñfactor, (Concluſio) inquantum hmõi eſt cã bñficiati. Et ideo nal.s ordo requirit, ut ille q̃ ſuſcepit bñficium, per grãrum recompẽſationẽ conuertat̃ ad bñfactorem ẽm modum utriuſq;. Et ſicut de pr̃e dictum eſt s̃, *bñfactori quidem inquantũ hmõi debet̃ honor & reuerentia, eo ꝙ habet rationem principij: ſed per accidẽs debetur ei ſubuentio, vel ſuſtentatio, ſi indigeat. (Q. 101. ar. 1. & q. 31. ar. 3.)

Ad primvm ergo dicendũ, ꝙ ſicut Seneca dicit in lib. de Benef. * Sicut non eſt liberalis qui ſibi donat; nec clemẽs qui ſibi ignoſcit, nec miſericors q̃ malis ſuis tangit̃, ſed qui alijs: ita ẽt nemo ſibiipſi bñficium dat, ſed naturæ ſuę paret, q̃ mouet ad G refutanda nociua, & ad appetenda proficua. Vñ in his, quę ſunt ad ſeipſum, non habet locum gratitudo, & ingratitudo. Non.n. põt hõ ſibi aliquid denegare, niſi ſibi retinendo. Metaphorice tamen illa, q̃ ad alterum proprie dicuntur, accipiuntur in his q̃ ſunt ad ſeipſum, ſicut de iuſtitia dicit Philoſ. in 5. Eth.* inquantum, ſ. accipiũtur diuerſæ partes hominis, ſicut diuerſæ perſonæ. (lib. 5. ca. 9. parum a principio.) (lib. 5. e. vl. to. n. 5.)

Ad ii dicendum, ꝙ boni animi eſt, vt magis attendat̃ ad bonum, q̃ ad malum. Et ideo ſi aliquis bñficium dedit non eo modo quo debuit, nõ ideo H debet recipiens a grãrum actione ceſſare: min⁹ tñ, q̃ ſi modo debito præſtitiſſet, quia etiam bñficium min⁹ eſt: quia ut Seneca dicit in lib. de Beneficijs. * Multum celeritas fecit, multum abſtulit mora. (Nota.) (lib. 2. c. 5. in prin.)

Ad iii dicẽdum, ꝙ ſicut Sen. dicit in 6. de Benef. † Multum intereſt, verum aliquis bñficium nobis det ſua cã, an ſua & nr̃a. Ille qui totus ad ſe ſpectat & nobis prodeſt, quia & aliter ſibi prodeſſe non poteſt, eo mihi loco hñdus vr̃, quo qui pecori ſuo pabulum proſpicit, ſi me in cõſortium admiſerit: ſi duos cogitauit, ingrat⁹ ſum & iniuſtus, niſi gaudeã hoc illi profuiſſe, quod proderat mihi. Summæ malignitatis eſt non vocare hoc beneficium, I niſi quod dantem aliquo incommodo afficit. († lib. 6. c. 12. circa medium.) (Nota.)

Ad iiii dicẽdum, ꝙ ſicut Sen. dicit in 3. de Benef. * Quamdiu ſeruus præſtat quod a ſeruo exigi ſolet, miniſterium eſt: vbi pluſq̃ a ſeruo neceſſe eſt, beneficium eſt. Vbi enim in affectum amici trãſit, incipit uocari bñficium. Et ideo etiam ſeruis ultra debitum facientibus gratiæ ſunt habendæ. (lib. 3. c. 21. in prin.)

Ad v dicẽdm, ꝙ ẽt paup ingratus non eſt, ſi faciat q̃d poſſit. Sicut.n. bñficium magis in affectu conſiſtit, q̃ in effectu: ita ẽt recompẽſatio magis in affectu conſiſtit. Vñ Sen. dicit, in 2. de Benef.* Qui grate bñficium accipit, primam eius penſionẽ ſoluit. K Quòd grate aũt ad nos bñficia peruenerint, indicemus effuſis affectibus: q̃d non ipſo tñ audiente, ſed vbiq; teſtemur. Et ex hoc patet, ꝙ q̃tumcunq; in fęlicitate exiſtenti põt recõpenſatio bñficij fieri per exhibitionem reuerentiæ, & honoris. Vñ Philoſ. dicit, in 8. Eth.* ꝙ ſuperexcellenti quidem hẽt fieri honoris retributio, indigenti aũt retributio lucri. Et Sen. dicit in 5. de Benef. † Multa ſunt p q̃ quicquid debemus, reddere & fœlicibus poſſum⁹, fidele conſilium, aſſidua conuerſatio, ſermo cõis, & ſine adulatione iocundus. Et iõ non oportet, vt (lib. 2. c. 22. in ti. illius.) (lib. 8. e. ul. circa medium, to. 5. † videtur inferri ex c. 13. lib. 5.)

F hõ optet indigẽtiã eius, ſeu miſeriã, qui bñficium dedit ad hoc, ꝙ bñficium recõpenſet̃: quia ut Sen. dicit in 6. de Benef.* Si hoc ei optares, cuius nullũ bñficium haberes, inhumanum erat uotum: quantò inhumani⁹ ei optas, cui bñficium debes? Si aũt ille qui bñficium dedit, in peius mutatus eſt, debet tñ ſibi fieri recompenſatio ẽm ſtatum ipſius, ut. ſ. ad virtutem reducat̃, ſi ſit poſſibile. Si aũt ſit inſanabilis pp malitiam, tunc alter eſt effectus q̃ prius erat: & ideo non debetur ei recompenſatio beneficij ſicut prius, & tamen quantum fieri põt ſalua honeſtate, memoria debet haberi præſtiti bñficij, G ut patet per Philoſ. in 9. Ethic. † (lib. 6. c. 25. in fi. illius.) (lib. 9. ca. 3. tom. 5.)

Ad vi dicendum, ꝙ ſicut dictum eſt,* recompẽſatio beneficij præcipue pendet ex affectu: & ideo eo modo debet recompenſatio fieri, quo magis ſit vtilis. Si tñ poſtea per eius incuriam in damnũ ipſius vertatur, non imputatur recõpenſanti, ut Sen. dicit in 6. de Benef. * Reddendum mihi eſt, nõ ſeruandum cum reddidero, ac tuendum. (* In ſolut. ad præced. 5. arg.) (lib. 6. c. 19. paulo a princ. p.)

Articvlvs iiii.

Vtrum homo debeat ſtatim beneficium recompenſare. (Precedens ſuum.) (§§§)

AD QVARTVM ſic proceditur. Videtur, quòd homo debeat ſtatim beneficium recompenſa H re. Illa enim quæ debemus ſine certo termino, tenemur reſtituere ſtatim: ſed non eſt aliquis terminus præſcriptus recompenſationi beneficiorum, quæ tamen cadit ſub debito, vt dictum eſt.* ergo tenetur homo ſtatim beneficium recompenſare. (Art. præc.)

¶ 2 Prẹt. Quanto aliqd̃ bonum fit ex maiori animi feruore, tanto vr̃ eſſe laudabilius: ſed ex feruore animi vr̃ procedere, quòd homo nullas moras adhibeat in faciendo quod debet. ergo vr̃ eſſe laudabilius, quòd ſtatim homo beneficium reddat.

¶ 3 Prẹt. Seneca dicit in 2. de Benef.* ꝙ proprium benefactoris eſt libenter, & cito facere: ſed recõpenſatio debet beneficium adæquare. ergo debet ſtatim recompenſare. (lib. 2. c. 5. circa.)

Sed contra eſt, quod Sen. dicit in 4. de Benef. * Qui feſtinat reddere, non animum habet grati hominis, ſed debitoris. (lib. 4. in f. illius.)

Resp. Dicendum, ꝙ ſicut in beneficio dando duo conſiderantur, ſ. affectus, & donum: ita etiam hæc duo cõſiderantur in recompenſatione beneficij, & quantum quidem ad affectum recompẽſatio ſtatim fieri debet. Vnde Senec. dicit in 2. de Benef.* Vis reddere beneficium? accipe benigne. Quãtum aũt ad donum, debet expectari tp̃s, quo K recompenſatio ſit bñfactori opportuna. Si autẽ non conuenienti tp̃e ſtatim velit aliquis munus pro munere reddere, non vr̃ eſſe virtuoſa recompenſatio, ſed inuita. Vt enim Senec. dicit in 4. de Benef.* Qui nimis cito cupit ſoluere, inuitus debet, & qui inuitus debet, ingratus eſt. (Concluſio.) (lib. 2. c. 35. in fi. illius.) (Concluſio.) (lib. 4. in fi. illius.)

Ad primvm ergo dicẽdm, ꝙ debitum legale eſt ſtatim ſoluẽdum, alioquin nõ eſſet conſeruata iuſtitiæ æqualitas, ſi vnus retineret rem alteri⁹ abſq; eius uoluntate: ſed debitũ morale depẽdet ex honeſtate debentis. Et iõ oportet reddi debito tempore ſecundum quòd exigit rectitudo virtutis.

Ad secvndvm dicẽdum, quòd feruor volun-

tatis

tatis non eſt virtuoſus, niſi ſit ratione ordinatus. Et ideò ſi aliquis ex feruore animi præoccupet debitum tempus, non erit laudandus.

Ad III dicendum, ꝙ beneficia ẽt ſunt opportuno tp̃e danda: & tunc non eſt amplius tardandũ, cum opportunum tempus aduenerit. Et idem etiã obſeruari oportet in beneficiorũ recõpenſatione.

ARTICVLVS V.

Vtrum gratiarum act o ſit attendenda ſ.cundùm affectum beneficiantis, an ſecundùm effectum.

AD QVINTVM ſic ꝓcedit. Vr̃ ꝙ beneficiorum recõpenſatio non ſit attendẽda ẽm affectum beneficiantis, ſed ẽm effectum. Recompenſatio.n. beneficijs debetur: ſed beneficiũ in effectu[h] cõſiſtit, vt ipſum nomen ſonat. ergo recompẽſatio debet attendi ẽm effectum.

¶2 Pręt. Gr̃a q̃ recompenſat beneficia, eſt[i] pars iuſtitię: ſed iuſtitia reſpicit ęqualitatẽ dati & accepti. ergo in gr̃arum recompenſatione attendendus eſt magis effectus, q̃ affect[9] bñficiãtis.

¶3 Pręt. Nullus põt attendere ad id, qđ ignorat: ſed ſol[9] De[9] cognoſcit[k] interiorem affectũ. ergo non põt fieri gratiæ recõpenſatio ſecundum affectum.

SED CONTRA eſt, qđ Seneca dicit in primo de Beneficijs.* Nonnunq̃ magis nos obligat q dedit parua magnificè, q exiguum tribuit, ſed libenter.

RESP. Dicendum, ꝙ recõpenſatio beneficij põt ad tres uirtutes pertinere, ſ. ad iuſtitiam, ad gratiã, & ad amicitiam. Ad iuſtitiam quidem pertinet, qñ recompenſatio hẽt rõnem debiti legalis, ſicut in mutuo, & alijs hmõi: &[m] in tali recõpẽſatione dẽt attendi ẽm quantitatem dati.[n] Ad amicitiam aũt pertinet recõpenſatio beneficij, & ſimiliter ad virtutem gr̃æ ẽm ꝙ hẽt rõnem debiti moralis, aliter tñ & aliter. Nam in recompenſatione amicitiæ oportet reſpectum haberi ad amicitiæ cãm. Vndè[p] in amicitia vtilis dẽt recompẽſatio fieri ẽm vtilitatẽ, quam quis ex beneficio conſecutus eſt. In amicitia autem honeſti dẽt in recõpenſatione hr̃i reſpectus ad electionẽ, ſiuè ad affectum dantis,[q] quia hoc p̃cipuè requiritur ad virtutem, vt dr̃ in 8. Ethic.* Et ſimiliter, q gr̃a reſpicit beneficium ẽm ꝙ eſt gratis impenſum, quod quidem pertinet ad affẽctũ: iõ ẽt gratiæ recompenſatio attendit magis affectum dãtis, q̃ effectũ.

Ad PRIMVM ergo dicendũ, ꝙ oĩs actus moralis ex voluntate depẽdet. Vñ bñficium ẽm ꝙ eſt laudabile, prout ei gr̃æ recõpenſatio dẽtur, materialiter quidem conſiſtit in effectu, ſed formaliter & principaliter in voluntate. Vñ Seneca dicit in primo de Beneficijs.* Beneficium ñ in eo qđ fit, aut dat conſiſtit, ſed i ipſo dãtis, aut faciẽtis aĩo.

Ad II dicendũ, ꝙ gr̃a eſt pars iuſtitię, non quidẽ ſicut ſpẽs generis, ſed ꝑ quandam reductionẽ ad genus iuſtitiæ, ut ſ. dictũ eſt.† Vñ non oportet ꝙ eadẽ rõ debiti attẽdat i utraq; uirtute.

Ad III. dicendum, ꝙ affectum hominis per ſe quidem ſolus Deus uidet, ſed ẽm ꝙ per aliqua ſigna manifeſtatur, põt ẽt ipſum hõ cognoſcere. Et hoc modo affectus beneficiantis cognoſcit ex ipſo modo, quo beneficium tribuitur, puta, quia gaudenter, & promptè aliquis beneficium impendit.

SVP. QVÆST. CVI. ART. V.

Porrella ꝑ totum.

556 IN artic. 5. eiuſdem 106. q. dubiũ occurrit, quia diuerſæ virtutes oportet. ꝙ habeant actus ſub diuerſis formalibus rõnibus. Ac per hoc malè in lr̃a dr̃, ꝙ recompẽſatio bñficij ſm eandem rõnem, ſ. affectũ dãtis, ſpectat ad duas virtutes, ſ. gratiam, & amicitiam honeſti. *(Sup. art. 3. ad 5. & 6. & inf. ar. 8. ad 8.)*

¶ Ad hoc dr̃, ꝙ aliud eſt loqui de rõnibus formalibus adęquatis ipſis virtutib[9], & aliud de aliqua vna particularitate rõne contenta ſub adæquata. Oportet namq; oẽm actũ vnius virtutis eſſe alterius rõnis ab actu alterius, loquẽdo de rõne formali adæquata virtutis. Sed nõ oportet hoc, loquendo de aliqua rõne particulari. tamẽ ſtat ꝙ vna particularis rõ contineat materialiter ſub formali rõne vtriuſque virtutis. *(Lib. 1. c. 7. circa prin.)* Vnde in ꝓpoſito, quãuis gr̃a & amicitia conueniant in hac cauſa recompenſandi beneficium videlicet i affectu dãtis, ſub diuerſa tñ rõe vtraq; hoc facit. Nã amicitia honeſti hoc facit in ordine ad amicum ſimpliciter, & abſolutè: gratia autem ad benefactorem vt ſic. *(Concl. ...)* Amicitiæ nãq; obiectum eſt ipſe ꝓximus abſolutè: gratiæ aũt nõ, ſed beneficiẽs, ſeu benefactor vt ſic. Nec te moueat, ꝙ author amicitiam virtutẽ appellauit, loquens non de amicitia q̃ ponitur inferius pars iuſtitiæ, vocata affabilitas, ſed de amicitia honeſti, de qua eſt dubium an ſit virtus, ut patet 8. Eth. *(Concl. ꝑ)* Vtitur.n. author in verbis poſitione dicente, ꝙ amicitia eſt virtus. Vel q amicitia ſaltẽ eſt cum uirtute, idem protulit iudicium de uirtute, & de conſequente ad virtutem. *(Li. 8. c. 13. tom. 5.)* Amicitia namq; eſt uirtus, aut cum uirtute. Ꝓpterea põt dici uirtus concomitanter, quia uirtutem conſequit. *(Concl. ſ)* Et nota demum ex litera practicam negotiatorum, q ſi grati eſſe debent, quantũ lucri ſibi acceſſerit ex beneficio amicitię utilis, conſiderare debet. Quo fit ut qui ad quantitatem lucri reſpiciendo remunerãt ſupponant benefactorem vtilitatis gratia beneficium pręſtitiſſe abſque pacto &c. *(In quo cõſiſtat beneficium.)* Nã ſi honeſti gratia beneficium collatum ſupponerent, non metirentur proprium lucrum in recompẽſando beneficium, ſed affectũ benefactoris. *(Lib. 1. c. 6. circa prin.)* Et hæc de tota hac q̃ſt. & ſequenti dicta ſufficiãt. *(Q. 80.)*

ARTICVLVS VI.

Vtrum oporteat aliquem plus exhibere in recompenſatione, quàm ſuſceperit in beneficio.

Porrella ꝑ totum.

557 AD SEXTVM ſic proceditur. Vr̃ ꝙ non oporteat aliquem plus exhibere in recompenſatione, q̃ ſuſceperit in beneficio. Quibuſdã.n. ſicut parentibus, nec ẽt æqualis[u] recompenſatio fieri poteſt, ſicut Philoſophus dicit in 8. Ethic.* ſed uirtus non conatur ad impoſſibile. non ergo gratiæ recompenſatio tendit ad aliquid maius. *(Inf. q. 107. ar. 2. cor.)* *(Li. 8. circa fin. li. to. 5.)*

¶2 Pręt. Si aliquis plus recompẽſat, q̃ in beneficio acceperit, ex hoc ipſo quaſi aliquid de nouo dat: ſed ad bñficium de nouo datum tenetur hõ gr̃am recõpenſare. ergo ille q primò bñficium dederat, tenebit aliqd maius recompẽſare, & ſic ꝓcederet in infinitũ: ſed[x] uirt[9] non conat ad infinitũ, q infinitũ aufert nãm boni, ut dr̃ in 2. Meta.* ergo gr̃æ recompenſatio ñ dẽt excedere acceptũ bñficium. *(Lib. 2. tex. 8. tom. 3.)*

¶3 Pręt. Iuſtitia in ęqualitate conſiſt.t: ſed maius ẽ qdã[a] æqualitatis exceſſus. cũ ergo i qualibet uirtute exceſs[9] ſit vitioſus, vr̃ ꝙ recõpenſare aliqd mai[9] accepto bñficio ſit vitioſũ, & iuſtitię oppoſitum.

SED CONTRA eſt, qđ Philoſ. dicit in 5. Eth.* Refamulari oportet ei qui gratiam fecit, & rurſum ipſum recipere: quod quidem fit, dum aliquid maius retribuitur. ergo recompenſatio debet tendere ad hoc, quòd aliquid maius faciat. *(Lib. 5. c. 5. paulo poſt princip. tomo 5.)*

RESP. dicendum, ꝙ ſicut dictum† eſt, recompenſatio gr̃æ reſpicit bñficium ẽm uoluntatem bñfacientis. In quo quidẽ pręcipuè hoc commendabile vr̃, quòd gratis beneficium contulit, ad quod non tenebatur: & ideo qui beneficium accepit, ad hoc obligatur ex debito honeſtatis, vt ſilr aliquid *(Art. præc. & ar. 3.)*

SVPER QVÆSTIO. CVII. ARTIC. I.

Nic.de Nyſſ.trac.3.p3. part. 3.q.10.

IN quæſt. 107.& ſpâliter in art. 3. dubium occurrit circa dictum authoris ibi videlicet. Pōt tñ contingere, q̄ talis ingratitudo ſit peccatū mortale, vel pp interiorē contemptū, vel pp conditionē eius quod ſubtrahit̃. Et eſt dubij rō multiplex. Tū qa ly talis ingratitudo refert ingratitudinē, de qua imediatè añ ſermo hr̃. ſ. q̄ illud non tribuit debitū, ad qđ non tenet̃. Conſtat nāque, q̄ hō non peccat mortaliter ex hoc, q̄ non addit bñficio recepto. Satis eſt.n. ad euitandum mortale peccatum reddere æquiualens. Tum quia ēt reddere æquiualēs particulari benefactori nō obligat, pluſquā reddere debitam obedientiā ſuperiori: ſed non adimplens præceptum ſuperioris citra contemptum, nō peccat mortaliter peccato inobedientiæ. ergo non gratus citra contemptum beneficij, & benefactoris, quãuis omittat reddere qđ dēt, multò minus peccat mortaliter peccato ingratitudinis. Cōſiſtit.n. formaliter ingratitudo in contemptu beneficij, ſicut inobedientia in contēptu p̄cepti. Tū qa per illa verba literę, videlicet, Propter cōditionem eius quod ſubtrahit̃, qđ ex neceſſitate dētur bñficio ſimpliciter, vel in caſu: author intēdit, q̄ omiſſio oīs rei, q̄ ex neceſſitate debetur beneficio ſimpliciter, aut in caſu, eſt peccatū mortale, & hoc vr̃ valdè abſonum: qm̄ ſequeretur q̄, ſiqs omitteret honorare, aut reuereri benefactorē, peccaret mortaliter. Et tenet ſequela ex artic. 3. præcedentis qōnis, vbi dr̃, q̄ benefactori inquantum hmōi, debetur honor & reuerentia, eo q̄ hēt rōnem principij, per accidens aūt ſubuentio, ſi indigeat. Falſitas aūt conſequentis ꝓbatur ex eo, q̄ ſiquis ēt omittit honorare patrem, aut Principē, abſq; contēptu tñ, ſic.n. loquimur, non peccat mortaliter. Et tñ conſtat q̄ peius eſt pietatem, aut obſeruantiam omittere, quam gratitudinem, vt patet ex 1. art. præcedētis qōnis. Aut author non intendit quod concluſic oīs rei debitæ ex neceſſitate beneficio, ſed q̄ omiſſio alicuius rei neceſſário debitæ beneficio illius. ſ. quæ talis eſt conditionis, q̄ eius omiſſio priuationē charitatis infert, mortale peccatū eſt. Et tūc reſtat ſub dubio q̄ eſt iſta conditio rei ex neceſſitate beneficio debitæ ſimpliciter; puta, honoris, aut reuerentiæ. Non.n. apparet. Tum quia ingratitudo, vt in litera dr̃ in rñſione ad ſm̄ articu. 1. qōnis præcedentis, non eſt contra debitū legale, ſed ſolūmodo contra debitū honeſtatis. Sed omittere id qđ ſolū ex honeſtate eſt debitum, quãuis minus bonum ſit, peccatum tñ mortale non vr̃. Et confirmatur, quia ſi eſſet mortale peccatū, eſſet peccatū contra ꝓximū: & cum conſiſtat in ſubtractione, oporteret q̄ conſiſteret in læſione ꝓximi in aliquo notabili ad hoc, q̄ eſſet peccatū mortale ex ſuo gñe: ſicut cętera vitia, q̄ ꝓximū lædunt, vt patet de cōtumelia, detractione, &c. In nullo aūt notabili apparet lędi ꝓximū ab īgrato p ſolā omiſſionē citra ɔtēptū.

¶ In eodem articulo dubium aliud occurrit, circa ſubiunctam dr̃iam, videlicet, qđ ingratitudo prouenieus ex peccato mortali habet perfectam ingratitudinis rōnem, quæ vero prouenit ex veniali, imperfectam, quod intendit author. Nam aut loquitur de ingratitudine formaliter, aut materialiter, ſi formaliter, nulla eſt dr̃ia, quia ex qualicumq; peccato ꝓueniat ingratitudo formalis, habet perfectam rōnem ingratitudinis, vt patet, ſi materialiter, falſum dr̃ q̄ ingratitudo ꝓueniens ex mortali hēt perfectā ingratitudinis rōnem. Nam perfecta ingratitudinis rō non hr̃ ſine eo quod complet rōnem formalē ingratitudinis. Sicut nec hr̃ pfecta rō nauis, ſi materia tñ habeat̃ ſine forma ipſius nauis. vt patet.

¶ Ad horum euidentiam ſciēdū eſt, q̄ ingratitudo dupliciter ſumitur, ſ. formaliter & ſic eſt ſolummodo cōtemptus beneficij, ſeu benefactoris; ſicut inobedientia eſt contemptus præcepti, vt ex artic. 2. in rñſione ad primum habes. Et ꝓpterea ingratus formaliter ille ſolus eſt, qui ex contemptu omittit retribuere, aut laudare, aut reminiſci, vel committit aliqd cōtra benefactorē. Et hoc membrum, ſ. ingratitudo formaliter exprimit̃ in lr̃a hac ibi, Propter interiorē contemptum. Et quia cōtemptus beneficij, vel benefactoris directè contrariatur virtuti gratitudinis, & tollit charitatem, ex qua tenemur diligere benefactorem, ideò ingratitudo formaliter vr̃ de gñe ſuo peccatū mortale. Pōt tñ eſſe veniale pp imperfectionem actus vel ex parte actus, puta, quia primus motus, vel ex parte materiæ, puta, quia in rem minima, vt de furto dicimus. Cōtemptus.n. in re minima, non eſt contemptus, ſicut furtum rei minimæ, cuia minima, non eſt furtum. Secus aūt ſi nō iō qa minima res eſt, furat̃ qs, aut contemnit, iuxta illud Luc. Qui infidelis eſt in minimo, & in magno infidelis erit. Alio modo ſumitur materialiter, & tam omiſſio triplex in litera numerata, ſ. retributionis in opere, locutione, & memoria, quā cōmiſſio etiam triplex in opere, locutione, & æſtimatione, ingratitudo eſt. Et hoc membrum in litera hac tangitur per totum reſiduū corporis articuli, vt diſtinguitur contra cōtemptū interiorē. Ita q̄ author in hoc huius articuli corpore ſp loquitur de ingratitudine materialiter, niſi cum loquitur de contemptu: qa tunc loquitur de ingratitudine formaliter, & intendit q̄ ingratitudo formaliter eſt peccatum mortale, vt dictum eſt: materialiter autem non, niſi ex cōditione omiſſi, aut commiſſi, hoc eſt, ſi omiſſum eſt talis conditionis, vt eius ſubtractio ſit mortale peccatum contra proximū v.g. Socrates expoſuit ſe mortis periculo, vt me liberaret. Ego autem eundem in mortis periculo poſitum poſſum eruere, & negligens ipſum eruere, ſine ipſum occidi. Et ſimiliter ſi benefactorem meum vulnero, aut contumelia afficio.

¶ In his.n. & ſimilibus omiſſionibus, & commiſſionibus, ea quæ omittuntur, aut committunt̃, ſunt talis conditionis, q̄ ingratitudinem, materialiter tñ, manifeſtè ingerunt: ſicut quodlibet peccatū mortale reſpectu Dei, ingratitudinem annexā hēt peccatoris. Vnde ſicut ſuperius dictum eſt, q̄ detrahēs materialiter tm̄, nō peccat mortaliter, niſi ex cōditione mali prolati, qđ videlicet eſt notabiliter lęſiuū famę ꝓximi: vt ſiqs de bñ reputata muliere, ex loquacitate publicaret eius ſecretū adulteriū: ita nūc dr̃, q̄ īgrat⁹ mãliter, ſi peccat mortaliter, niſi ex cōditione omiſſi, aut cōmiſſi, qđ videlicet notabiliter lędit ꝓximū. Et qa hæc erat intentio authoris, iō ſtatim ſubiungit differentiā inter ingratitudinē cōſequentem peccatum mortale, & veniale.

Concl. m

in corp. & art.3.ad 5. & 6.

Li.8. Ethi. c.vlt. to.5.

†Li.3.c.11 & 17.

Porrecta 8 rorum,

558

Inf.q.162. art.4.ad 3.

gratis impendat. Nō aūt vr̃ gratis, aliquid impēdere, niſi excedat quantitatem accepti beneficij: qa quamdiu, recompenſat minus, vel æquale, non vr̃ facere gratis, ſed reddere qđ accepit: & ideo[m] gratiæ recompenſatio ſemper tendit, vt pro ſuo poſſe aliquid maius retribuat.[n]

G

AD PRIMVM ergo dicendū, q̄ ſicut dictū eſt,* in recōpenſatione bñficij magis eſt conſiderandus affectus, q̄ effectus. Si ergo conſideremus effectū bñficij, qđ filius à parentibus accepit. ſ. eſſe, & viuere, nihil æquale filius recōpenſare pōt, vt Philoſophus dicit.* Si aūt attendamus ad ipſam voluntatē dātis, & retribuentis, ſic pōt filius aliqd mai⁹ patri retribuere, vt Seneca dicit in 3. de Bñficijs. † Si tñ nō poſſet, ſufficeret ad gratitudinē recōpenſandi volūtas.

AD II dicendum, q̄ debitum gratitudinis ex charitate deriuatur, quæ quanto plus ſoluit̃, tanto magis dētur, ſm̄ illud* ad Rom. 13. Nemini quicquam debeatis, niſi vt inuicē diligatis: & iō non eſt inconueniens, ſi obligatio gratitudinis interminabilis ſit.

AD III dicendum, q̄ ſicut in iuſtitia, quæ eſt uirtus cardinalis, attenditur æqualitas rerū, ita in gratitudine attenditur, æqualitas voluntatum, vt. ſ. ſicut ex promptitudine voluntatis beneficium aliqs exhibuit, ad quod non tenebatur, ita etiam ille qui ſuſcepit beneficiū aliquid ſ. debitū recompenſet.

QVÆSTIO CVII.

De ingratitudine, in quatuor articulos diuiſa.

DEINDE conſiderandum eſt de ingratitudine. Et circa hoc quæruntur quatuor.

1: ¶ Primò, Vtrum ingratitudo ſemper ſit peccatum.

¶ Secundò, Vtrum ingratitudo ſit peccatum ſpeciale.

¶ Tertiò, Vtrum omnis ingratitudo ſit peccatum mortale.

¶ Quartò, Vtrum ingratis ſint beneficia ſubtrahenda.

ARTICVLVS I.

Vtrum ingratitudo ſit ſemper peccatum.

1 AD PRIMVM ſic ꝓcedit̃. Videtur q̄ ingratitudo

Hæc namq; diſa ad materiã ingratitudinis ſpectat, de qua author rócinatur in lřa, alio tñ ordine: quia primò diſtinxit modos ingratitudinis, ſ. vel per omiſſioné, vel p cõmiſſionem. Et ſubdiuiſit ly p omiſſionem, rõe materiæ, q̃ omitti põt in duo membra. ſ. vel p omiſſionem debiti, ad qđ tñ gratus non tenet̃ ex neceſſitate vt adæquet bñficium, ſed vt abundet, iuxta determinata in art. 6. q. præced. vel p omiſſionem debiti, ad qđ gratus tenet̃ ex neceſſitate vt adæquet beneficiũ. Et primò qdé, author determinat ſimpliciter, q̃ ingrat⁹ per ſolam omiſſioné debiti ſuper excreſcétis non peccat mortaliter, ſed venialiter. Secũdò, q̃ ingratus p omiſſionem debiti neceſſarij ad adequãdũ, peccare poteſt mortaliter dupliciter vel pp interiorem cõtemptum, vel pp conditionem omiſſi. Tertio, q̃ ingratus p cõmiſſioné põt peccare mortaliter pp conditionem commiſſi. Et tu ſubintellige, q̃ multò magis pp cõtemptum põt peccare mortaliter q̃ omittens, quantò contemptus ducens ad committendum, peior eſt omittente tñ. Et quia hoc manifeſtè ſequebat̃ ex dictis de contemptu omiſſionis, ideò tacuit hoc litera.

*Li. 3. c. 1. circa medium.

Li. 5. de li. arb. c. 17. Et li. 1. retracta. c. 9. ante mediũ, to. 1.

non ſemper ſit peccatum. dicit enĩ Seneca in 3. de beneficijs,* q̃ ingratus eſt, qui non reddit [a]beneficiũ: ſed qñq; aliquis nõ poſſet recõpenſare bñficiũ, niſi peccãdo, puta, ſi auxiliatus eſt homini ad peccandum. cum ergo abſtinere à peccato non ſit peccatum, videtur, q̃ ingratitudo non ſemper ſit peccatum.

¶2 Præt. Omne peccatum eſt in ptãte peccantis, qa ſm Aug.* nullus peccat in eo, quod vitare nõ põt: ſed qñq; [b] non eſt in ptãte peccantis ingratitudiné vitare, puta, cũ non hẽt vnde reddat, obliuio ẽt nõ eſt in poteſtate noſtra, cum tamen Seneca dicat in 3. de beneficijs,* q̃ ingratiſſimus omnium eſt qui oblitus eſt. ergo ingratitudo non ſemper eſt peccatum.

¶3 Pręt. Non vř peccare, q non vult aliquid [h] debere, ſecundũ

Li. 3. c. 1. ſ med. illi⁹. Ingratiſſimus qui.

¶ Ad primã ergo obiectionem dř, q̃ ly talis ingratitudo, nõ refert ingratitudinem ſuperexcreſcentiæ, de qua negauerat litera mortale, & concluſerat veniale peccatum: ſed refert primũ membrum diuiſionis, ſ. ingratitudinem per ſolã omiſſioné, de qua quia dixerat, & manifeſtauerat, q̃ non ſemper eſt peccatũ mortale, modo ſubiungit, q̃ põt eſſe mortale peccatum vel propter contemptum interiorem, vel propter conditionem &c.

¶ Ad ſecundam aũt obiectionem, dř q̃ vtrq; verum eſt, q̃ ſicut inobedientia formaliter conſiſtit in contemptu, ita & ingratitudo: ſed quemadmodum inobedientia materialiter inuenit̃ mortale peccatum pp conditionem eius quod prȩteritur, puta, quia eſt contra Deum, uel proximũ, vt patet in periurio, & adulterio: ita ingratitudo inuenitur materialiter quandoque mortale peccatum propter conditionem eius qđ omittitur, vel committitur: ſimile namque accidit vtrobique.

¶ Ad tertiã verò obiectionem dř, q̃ author p illa verba intendit ſecundã partem diſiunctiuæ propoſitæ, videlicet, q̃ omiſſio alicui⁹ neceſſarij debiti benefactori põt eſſe peccatũ mortale. Et determinatur in litera, qđ eſt illud aliqđ, cum dř, Propter cõditionem eius &c. Pro cuius pleniori notitia, nota, q̃ qa particularis bñfactor eſt etiam nobis proximus, iõ debet̃ ei, & qđ proximo, & qđ benefactori. Ita q̃ tria ei dẽt qui ſuſcepit beneficiũ, ſ. id quod debet ei vt pximo, & qđ ei debet vt benefactori, vt adæquet beneficium ſuſceptum, & id qđ eidem dẽt vt aliqd plus exhibeat, vt ſic fiat qdã adæquatio voluntatum. Hoc tertium in lřa dř ſuperexcreſcens debitum, & diſtinguitur cõtra neceſſario debitum: qđ ex neceſſitate debitum continet tã primum, q̃ ſm. Quemadmodum. n. ea q̃ cõiter pximis debemus, filius magis dẽt patri, q̃ alijs, ita bñficiatus magis debet benefactori ea, quæ cõiter debentur proximis, q̃ alijs. Et quemadmodum impietatis materialiter eſt commiſſum in patrem quodcunq; crimen: ita ingratitudinis materialiter eſt omiſſum quodcũq; debitum benefactori, qũocunq; ei debeatur. Non intendit ergo author ſpãliter de honoris & reuerentiæ omiſſione, q̃ debentur per ſe benefactori, ſed de omiſſione cuiuſcunq; ex neceſſitate q̃ulibet debiti benefactori. Et docet, q̃ talis conditionis põt eſſe, id qđ omittit̃, q̃ erit pctm mortale, vt patet cum omittit illud bonum pximi, ad qđ de neceſſitate ſalutis tenetur quis exhibendũ benefactori ſimpliciter, vt eſt cõis amor: vel in caſu, vt eſt ſubuentio. Declaratur aũt hanc eſſe intentionem literȩ & ex eo, q̃ de ingratitudine materialiter loquitur, & conſtat hęc oia eſſe materiam ingratitudinis: & ex eo q̃ par iudicium in litera ſubiungit̃ de ingratitudine p commiſſionem aliomõ &c. & concludit. Et hoc ẽt ſecundum conditionem eius quod a git̃, qñq; eſt peccatum mortale, & qñq; veniale. Leuis. n. offenſa benefactoris ingratitudinem venialem habet annexam.

¶ Ad quartam demum obiectionem dř, q̃ vt in q. 80. ſuperius didicimus, debitum morale eſt duplex, quoddã ſine quo honeſtas morum nõ ſaluatur: quoddam ad bene eſſe. Et vt ibi patet, gratitudo ſpectat ad debitum morale primo modo, ſicut ẽt veritas, & fidelitas. Violatio aũt hmõi debiti, vt pdictũ eſt, põt fieri dupliciter, materialiter, vel formaliter. Et materialiter, quidem non eſt pctm mortale, niſi cõditio eius qđ debetur, trahat in mortale, puta, qa eſt in notabile pximi nocumentũ. Formaliter aũt non vř regulã gñalem hře: quia qñq; conſiſtit in actu contra dilectioné proximi, & qñq; non, vt patet de mendacio. In propoſito tñ, qa ingratitudo formaliter conſiſtit in actu contemptus benefactoris, iõ ex gñe ſuo vř mortale peccatum. Vñ ſuperius, cũ de iudicio temerario tractaret̃, didicimus q̃ inquantum non eſt ſine contemptu proximi, peccatum mortale eſt. Ex hoc ergo q̃ contemptus benefactoris contrariat̃ dilectioni, quã ex neceſſitate charitatis illi debemus, ingratitudo formaliter peccatum mortale ẽt in litera ponit̃, dum dř, q̃ pp interiorem contemptum omiſſio eſt peccatum mortale. Et cum quæritur, qđ tollit pximo ingratitudo formaliter, rñdetur q̃ tollit amoré illi debitum, & honorem. Et hæc non qualitercunq; tollit, ſed contemnendo, quo contemptu comittit in benefactorem actu interiore, dum ſaltẽ iõ non vult retribuere, vt velit contra bñfactorem. Sicut. n. contemptus pcepti eſt velle facere, vel omittere vt ſit contra pceptum, ita contemptus beneficij, vt ſic, ac pin de benefactoris eſt velle facere, vel omittere vt ſit contra bñfactorem, qđ ex ſuo gñe ſonat contrariũ actũ dilectioni bñfactoris, ac p hoc Dei, vel proximi iniuriã importare vř, q̃ bñfactor eſt. Ad idem. n. uitium ingratitudinis ſpectat contemptus bñficij, & bñfactoris, ſicut ad eãdem virtutem gratitudinis ſpectat vtrũque, cuius oppoſitũ dictũ eſt contingere in obedientia, qa contemptus pcepti ſpectat ad inobedientiam: contemptus aũt illius q̃ pcipit, ſpectat ad obſeruantiæ, vel pietatis contraria, & hmõi. Et rõ eſt, qa illi qui præcipiunt, ſpeciali gaudent prærogatiua, vt Deus, pr, princeps, qbus proprias ſibi vendicant uirtutes maiores, virtute reſpiciente eorum præceptum: ſed particulares pſonæ quæ benefaciunt, nullam ſupponuntur hře ſpãlem prærogatiuam ultra hoc, quòd beneficium conferunt.

¶ Ad dubium ſecundum põt dici, q̃ vtroq; mõ ſumitur ingratitudo, & ſenſus in idem redit. Nã põt dici q̃ ſumit̃ ingratitudo materialiter, & q̃ ingratitudo materialiter tunc dř hic pfectam rõem ingratitudinis, qñ habet pfectè materiam ingratitudinis. Et qa pctm mortale eſt pfecta materia ingratitudinis, veniale aũt non: iõ ingratitudo cõſequens mortale dř pfecta, alia imperfecta, & ſm quid. Et poteſt dici, q̃ ſumitur ingratitudo formaliter, ſed non ſimpliciter, ſed quo ad materiam: quia ex peccato mortali hř pfecta rõ ingratitudinis ex parte materiæ, ex ueniali non. Prima tñ expoſitio magis literæ conſonat. Et debes ſcire, q̃ ingratitudo formaliter, dupliciter inuenit̃, vel in ppria ſpecie, vel eleuata in ſuperiori ſpecie: ſicut potentia calefactiua inuenit̃ formaliter in calore, & in luce. Ingratitudo formaliter in propria ſpecie eſt uitiũ, quo qs ingratus eſt particulari bñfactori, & opponit̃ directè uirtuti gratiæ. Ingratitudo ãt formaliter eleuata in pluribus uitium continetur mõ ſub vno, mõ ſub altero vitio. Nã reſpectu bñficij diuini continet̃ ſub irreligioſitate, q̃ opponit̃ religioni, ad quã ſpectat gratias agere Deo. Reſpectu verò bñficij paterni continet̃ ſub impietate, quę opponit̃ pietati, cuius eſt patri debitas gratias agere. Reſpectu verò principũ ſpectat ad vitiũ cõtrariũ obſeruantiæ, cuius eſt principalibus gratias debitas reddere. Vñ quicũq; horũ contẽnit bñficiũ, ingratus formaliter dř, & eſt, ſed non ſm vnã rõem qa alius ſm rõnem irreligioſitatis, alius ſm rõnem impietatis &c. Et hãc doctrinã colligere potes ab authore pluries repetẽte q̃ religio eſt excellẽter pietas &c. Et ſpãliter in 1. artic. præcedentis quæſtio. vbi loquens de his quatuor virtutibus, ſ. religione, pietate, obſeruantia, & gratia, dixit quòd poſterior diſtinguitur à priori, vt deficiens ab ea: qm̃ prior includit quod eſt poſterioris. Nam religio dum colit Deum vt patrem, habet qđ eſt pietatis: & pietas dum colit patrem vt principium gubernationis, habet quod eſt obſeruantiæ: & obſeruantia dum colit principes vt benefactores habet quod eſt gratiæ & per conſequens dum cõtemnuntur beneficia Dei, patris, principis, aut particularis benefactoris diuerſæ ſunt ingratitudines formaliter, vt declaratũ eſt. Ingratitudo quoq; materialiter in oĩbus, q̃ materia ingratitudinis, qũolibet ſumpta, eſſe põt, inuenit̃. Et talis ingratitudo, circunſtantia ponitur peccati illius, qd materia eſt ingratitudinis, & non ad ſpeciem ingratitudinis, ſed ad ſpeciem

ciem illius peccati, cuius eſt circunſtantia ſpectat, vt in art. vlt. q. 88. tertiæ partis, author docet. Li. 4. in fine. Notare quoq; debes, quantũ profecerit author, q in 4. ſent. diſt. 22. q. 1. art. 2. q. 1. poſuit ingratitudinem opponi iuſtitiæ. Hic autẽ in art. 2. opponi dicit eá gratię. Cum. n. gr̃a ſit pars potentialis iuſtitiæ, id quod ibi toti attribuit, hic propriè illi⁹ parti tribuit, quia ad diſtinctã cognitionem partis peruenit.

q. præc. ar. 4. ad 1. & art. 6.

Concl. in

illud Apoſtoli ad Ro. 13. Nemini q̃c̃q̃ debeatis: ſed q inuitus debet, ingratus eſt, vt Seneca dicit in 4. de Beneficijs.* ergo nõ ſp̃ ingratitudo eſt peccatum.

SED CÕTRA eſt, ꝙ 2. ad Tim. 3. ingratitudo cõnumerat̃ alijs peccatis, cum dr̃. Parẽtibus nõ obedientes, ingrati, ſceleſti.

RESP. dicendũ, ꝙ ſicut dictũ eſt.* debitũ ingratitudinis eſt quoddã debitum honeſtatis, q̃ virtus req̃rit. Ex hoc autem aliquid eſt peccatum, ꝙ repugnat virtuti: vñ manifeſtum eſt ꝙ omnis igratitudo eſt peccatũ.

AD PRIMVM ergo dicendum, ꝙ gratitudo reſpicit bñficium. Ille aũt qui alicui auxiliatur ad peccandum, non confert beneficium, ſed magis nocumentum: & iõ non debetur ei gr̃arum actio, niſi fortè ꝓp voluntatem bonam ſi ſit deceptus, dum credidit adiuuare ad bonum, & adiuuit ad peccandum. Et tunc non debetur talis recompenſatio, vt adiuuetur ad peccandum: quia hoc non eſſet recopẽſare bonũ, ſed malũ, q̃d cõtrariatur gratitudini.

AD II dicendum, ꝙ nullus ꝓp impotentiam reddendi, ab ingratitudine excuſatur, ex quo ad debitũ ingratitudinis reddendum ſufficit ſola voluntas, vt dictum eſt.* Obliuio aũt beneficij ad ingratitudinem pertinet, nõ quidem illa, quæ prouenit ex naturali defectu, qui nõ ſubiacet voluntati, ſed illa quæ ex negligentia prouenit. Vt. n. dicit Seneca in 3. de benefi.* Apparet illum non ſæpe de reddendo cogitaſſe, cui obrepſerit obliuio.

q. præc. ar tic. 6. ad 1.

Li. 6. c. 1. I in illius.

AD III. dicendum, ꝙ debitum gratitudinis ex debito amoris deriuatur, à quo nullus debet velle abſolui. Vñ ꝙ aliquis inuitus hoc debitum debeat, videtur prouenire ex defectu amoris ad eum, qui beneficium dedit.

Debitum amoris.

ARTICVLVS II.

Vtrum ingratitudo ſit ſpeciale peccatum.

Nic. de Nyſſ. tr. 3. p. 3. pert. 3. q. 10.

Porrecta ꝑ totum.

559 3. q. 88. ar. 4. & 4. diſ. 22. q. 1. ar. 2. q. 1.

AD SECVNDVM ſic ꝓceditur. Vr̃ ꝙ ingratitudo non ſit ſpeciale peccatũ. Quicunq;. n. peccat, contra Deum agit, q eſt ſummus benefactor: ſed hoc pertinet ad ingratitudinem. ergo ingratitudo non eſt ſpeciale peccatum.

¶2 Præt. Nullum ſpãle peccatum ſub diuerſis peccatorum gñibus continetur: ſed diuerſis peccatorum generibus poteſt aliquis eſſe ingratus, puta, ſi quis benefactori detrahat, ſiquis furetur, vel aliq̃d aliud huiuſmodi contra eum committat. ergo ingratitudo non eſt ſpeciale peccatum.

Li. 3. c. circa mediũ.

¶3 Præt. Seneca dicit in 3. de beneficijs.* Ingratus eſt qui diſſimulat, ingratior eſt qui non reddit, & ingratiſſimus oĩum qui oblitus eſt: ſed iſta non videntur ad vnam peccati ſpeciem pertinere. ergo ingratitudo non eſt ſpeciale peccatum.

SED CONTRA eſt, ꝙ ingratitudo opponitur gratitudini, ſiuè gratiæ, quæ eſt ſpecialiſ virtus. ergo eſt ſpeciale peccatum.

F RESP. Dicendum, ꝙ oẽ vitium ex defectu virtutis nominat̃, q̃ magis virtuti opponit̃: ſicut illiberalitas magis opponit̃ liberalitati, q̃ prodigalitas. Põt aũt virtuti gratitudinis aliq̃d vitiũ opponi ꝑ exceſſum, puta, ſi recõpenſatio beneficij fiat vel ꝓ quibus non dꝫ, vel citius, q̃ dẽt, vt ex dictis patet: ſed magis opponit̃ gratitudini vitium, quod eſt per defectũ, q̃a virtus gratitudinis, vt ſ. habitum eſt,* in aliq̃d amplius tendit: & iõ ꝓpriè ingratitudo nominat̃ ex gratitudinis defectu. Oĩs aũt defectus, ſeu priuatio ſpẽm ſortit̃ ſm habitum oppoſitum. Differunt. n. cęcitas, & ſurditas ſm dr̃iam viſus, & auditus. G Vñ ſicut gratitudo, vel gr̃a eſt vna ſpãlis virtus, ita ẽt igratitudo eſt vnũ ſpãle peccatum: hẽt tñ diuerſos gradus ſm ordinem eorũ q̃ ad gratitudinem req̃runt̃. In qua primum eſt, ꝙ hõ acceptum bñficium recognoſcat: ſm̃ eſt, ꝙ laudet & gr̃as agat: tertiũ eſt, ꝙ retribuat pro loco, & tp̃e ſm ſuã facultatẽ. Sed q̃a q̃d eſt vltimũ in gñatione, eſt primũ in reſolutione, iõ primus ingratitudinis gradus eſt, vt hõ beneficium nõ retribuat: ſecundus eſt, vt diſſimulet, quaſi non demonſtrans ſe bñficiũ accepiſſe: tertiũ & grauiſſimũ eſt, ꝙ non recognoſcat ſiuè ꝑ obliuionẽ, ſiuè quocunq; alio mõ. H Et q̃a in affirmatione oppoſita intelligit̃ negatio, iõ ad primũ ingratitudinis gradũ ꝑtinet, ꝙ aliq̃s retribuat mala ꝓ bonis: ad ſm ꝙ bñficiũ vituperet: ad tertiũ, ꝙ bñficium, quaſi maleficiũ reputet.

Art. præc. & q. 106. artic. 4.

*q. præc. art. 6.

Concl. in D. 677.

Grad⁹ gratitudinis, & contra.

AD PRIMVM ergo dicendum, ꝙ in quolibet peccato eſt materialis ingratitudo ad Deũ, inquãtũ ſ. facit hõ aliquid, q̃d põt ad ingratitudinem pertinere. Formaliter aũt ingratitudo eſt, q̃n actualiter beneficium contemnitur, & hoc eſt ſpãle peccatum.

AD II dcd̃m, ꝙ nihil ꝓhibet formalẽ rõnẽ alicui⁹ ſpecialis peccati in pluribus peccatorum generibus materialiter inueniri: & ſm hoc in multis I generibus peccatorum inuenit̃ ingratitudinis ratio.

AD III. dicendum, ꝙ illa tria non ſunt diuerſæ ſpecies, ſed diuerſi gradus vnius ſpecialis peccati.

ARTICVLVS III.

Vtrum ingratitudo ſemper ſit peccatum mortale.

Nic. de Nyſſ. tr. 3. p. 3. pert. 3. q. 10.

Porrecta ꝑ totum.

560

AD TERTIVM ſic proceditur. Vr̃ ꝙ ingratitudo ſemper ſit peccatum mortale. Deo. n. maxime debet aliq̃s eſſe gratus: ſed peccando venialiter homo non eſt ingratus Deo, alioquin omnes homines eſſent ingrati. ergo nulla ingratitudo eſt peccatum veniale.

K ¶2 Præt. Ex hoc aliq̃d peccatum eſt mortale, quòd contrariatur charitati, vt ſ. dictum eſt:* ſed ingratitudo contrariatur charitati, ex qua procedit debitum gratitudinis, vt ſ. dictum eſt. ergo ingratitudo ſemper eſt peccatum mortale.

q. 24. ar. 12.

q. præc. ar. 1. ad 3. & art. 6. ad 2

¶3 Præt. Seneca dicit in 2. de beneficijs.* Hæc beneficij eſt lex, alter ſtatim obliuiſci debet dati, alter memor eſſe accepti: ſed propter hoc, vt videtur, debet obliuiſci, vt lateat eum peccatum recipientis, ſi contingat eum eſſe ingratum, quod non oporteret ſi ingratitudo eſſet leue peccatum. ergo ingratitudo ſemper eſt peccatum mortale.

*Li. 2. c. 10 in fine illius.

Lex beneficij.

SED CONTRA eſt, quòd nulli eſt danda uia peccandi

Lib. 2.c.9. in fi.illius.

cādi mortaliter: ſꝫ ſicut Sen.dicit ibidē.* Interdū q iuuat, fallendus eſt vt habeat, nec à quo accepit ſciat, qd̄ vr̄ uiam ingratitudinis recipienti pbere. ergo ingratitudo non ſemper eſt pctm̄ mortale.

Art. præc. & art.1.ad 2.

Resp. Dicendum, ꝙ ſicut ex ſ̄dictis patet,* ingratus dr̄ aliquis dupliciter. Vno mō, per ſolā omiſſionem, puta, qa non recognoſcit, vel nō laudat, vel non retribuit vices ꝓ bn̄ficio accepto. Et^m hoc non ſp eſt pctm̄ mortale:ᵃ qa, ut ſ̄ dictum eſt,* debitum gratitudinis eſt, vt hō et aliquid liberaliter tribuat, ad qd̄ non tenet̄: & iō ſi illud ꝑtermittit, non peccat mortaliter. Eſt tñ pctm̄ veniale: quia hoc ꝓuenit ex negligentia quadam, aut ex aliqua indiſpoſitione hoīs ad uirtutem. Pōt tñ contingere, ꝙ etiam talis ingratitudo ſit mortale pctm̄ vel pp interiorem contemptum, vel etiam pp conditionem eius quod ſubtrahit̄, quod ex neceſſitate debet̄ bn̄ficio ſiue ſimpliciter, ſiue in aliquo neceſſitatis caſu. Alio mō, dr̄ aliquis ingratus, quia nō ſolùm ꝑtermittit implere gratitudinis debitū, ſed ēt contrarium agit: & ᵖ hoc etiam ſm̄ conditionē eius quod agitur qn̄que eſt peccatum mortale, quandoque veniale.ᑫ Sciendum tamen quòd ingratitudo, quæ prouenit ex peccato mortali, habet perfectam ingratitudinis rationem: illa uerò, quæ prouenit ex peccato veniali, imperfectam.

Concl.... q.... ar.6.

Concl. p

Ingratitudo pfecta, imperf.

Ad primvm ergo dicēdum, ꝙ per pctm̄ veniale non eſt aliquis ingratus Deo ſm̄ perfectam ingratitudinis rōem. Habet tñ aliquid ingratitudinis, inquantum pctm̄ veniale tollit aliquem actū virtutis, per quem homo Deo obſequitur.

Ad ii dicendum, ꝙ ingratitudo, quę eſt cū pctō veniali, non eſt contraria charitati, ſed eſt præter ipſam: quia non tollit habitum charitatis, ſed aliquem actum ipſius excludit.

Ad iii dicendum, ꝙ idem Sen. dicit in 7.de bn̄ficijs.* Errat, ſiquis æſtimat cum dicimus eū qui bn̄ficium dedit, obliuiſci oportere, excutere nos illi memoriam rei, ꝓſertim honeſtiſſimæ. Cum ergo dicimus, meminiſſe non debet, hoc volumus intelligi, prædicare non debet, nec iactare.

Lib.7. cap. 2. parum a princ.

Ad iiii dicendum, ꝙ ille qui ignorat bn̄ficiū, non eſt igratus ſi bn̄ficium non recompēſet, dummodo ſit paratus recompenſare ſi noſſet. Eſt autē laudabile qn̄que, vt ille cui prouidetur, bn̄ficium ignoret, tum propter inanis gloriæ uitationem, ſicut beatus Nicolaus aurū furtim in domū proijciens uitare uoluit humanū fauorem: tum etiam quia in hoc ipſo amplius bn̄ficium facit, ꝙ conſulit verecundiæ eius, qui beneficium accipit.

Occulte benefacere alicui, quiq; melius.

Articvlvs iiii.

Vtrum ingratis ſint beneficia ſubtrahenda.

Porrecta ꝑ totum.

561 Inf.q.122. art.5.ad 4.

Ad qvartvm ſic ꝓcedit̄. Vr̄ ꝙ ingratis ſint bn̄ficia ſubtrahēda. Dr̄.n. Sap.16.ʰ Ingrati ſpes tanquā hibernalis glacies tabeſcet: non aūt eius ſpes tabeſceret, ſi non eſſet ei bn̄ficium ſubtrahendum. ergo ſunt ſubtrahenda beneficia ingratis.

¶ 2 Præt. Nullus debet alteri pbere occaſionē ʰ peccādi: ſed igratus bn̄ficiū recipiēs ſumit occaſionē ingratitudinis. ergo non eſt ingrato bn̄ficiū dādū.

¶ 3 Pręt. In quo quis peccat, per hoc & torquet̄, ut dicitur Sap.11. ſed ille qui ingratus eſt beneficio accepto, peccat contra beneficium. ergo eſt beneficio priuandus.

Sed contra eſt, quod dr̄ Luc.6. ꝙ Altiſſim⁹ benignus eſt ſup igratos, & malos: ſed eius p imitationem nos filios eſſe oportet, ut ibidem dr̄. ergo non debemus ingrātis beneficia ſubtrahere.

Resp. Dicendū, ꝙ circa ingratum duo conſiderāda ſunt. Primo, qd eſt ꝙ ipſe dignus ſit pati, & ᵐ ſic certum eſt, ꝙ meret̄ beneficij ſubtractionem. ⁿ Alio mō, conſiderandum eſt, qd oporteat bn̄ficium facere. Primo nāq; non debet eſſe facilis ad ingratitudinem iudicandā: quia frequenter aliqs ut Sen. dicit,* qui non reddidit, gratus eſt, qa forte non occurrit ei facultas, aut debita opportunitas reddendi. Scdo, ᵖ debet tendere ad hoc, ꝙ de ingrato gratū faciat, ꝙſi non pt primo bn̄ficio ſatiſfacere, forte faciet ſecundo. Si uero ex bn̄ficiis multiplicatis igratitudinem augeat, & peior fiat, debet à beneficiorum exhibitione ceſſare.ᑫ

Concl. no Officium bn̄facientis duplex.

Li.3. de bn̄fic.c.7.1.& procul à fine.

Concl. p

Ad primvm ergo dicendū, ꝙ authoritas illa loquit̄ q̄tum ad id, quòd ingratus dignus eſt pati.

Ad ii dicendū, ꝙ ille q ingrato bn̄ficiū exhibet non dat ei occaſionē peccādi, ſed magis gratitudinis, & amoris. Si uero ille q accipit, igratitudinis exinde occaſionē ſumat, nō eſt dāti imputādum.

Ad iii dicendū, ꝙ ille qui beneficium dat, non ſtatim ſe debet exhibere punitorem ingratitudinis, ſed prius pium medicum, ut iteratis beneficiis ingratitudinem ſanet.

Qvæstio cviii.

De Vindicatione, in quatuor articulos diuiſa.

Deinde cōſiderandum eſt de uindicatione. Et circa hoc quæruntur quatuor.

¶ Primò, Vtrum vindicatio ſit licita.

¶ Secundò, Vtrum ſit ſpecialis uirtus.

¶ Tertiò, De modo vindicandi.

¶ Quartò, In quos ſit vindicta exercenda.

Articvlvs Primvs.

Vtrum vindicatio ſit licita.

Porrecta ꝑ totum.

Ad primvm ſic ꝓced̄it̄. Vr̄ ꝙ vindicatio non ſit licita.ʰ Quicūq.n. uſurpat ſibi quod Dei eſt, peccat: ſed vindicta pertinet ad Deū. dr̄.n. Deu. 32. ſm̄ aliam literam. Mihi uindictam, & ego retribuam. ergo omnis uindicatio eſt illicita.

¶ 2 Pręt. Ille de quo uindicta ſumit̄ʰ non tolerat̄: ſed mali ſūt tolerādi, qa ſuper illud Cāt. 2. † Sicut lilium inter ſpinas, dicit gl. Nō fuit bon⁹, qui malos tolerare nō potuit. ergo uindicta non eſt ſumenda de malis.

¶ 3 Pręt. Vindicta per pœnas fit, ex quibus cauſatur timor ſeruilis: ſed lex noua non eſt lex timoris, ſed amoris, ut Aug.* dicit contra Adamantium. ergo ad minus in nouo teſtamen-

SVP. QVÆS. CVIII. ART. I.

562 Inf.q.158. ar.3.q.15. ar.9.cor.& ma.q.12. ar.1.cor.& ad 8.& 14. & art 3.ad 5.& Ron. 12.lect.3.

In articulis primis q.108. dubium non diſſimulādum de vindicationis virtute occurrit. Et eſt iō dubij, qa uindicationis act⁹ non eſt niſi iuſtitię legalis actus, ſub formā cōmutatiuæ iuſtitiæ. Nā ꝙ uindicatio non ſit actus ſingularis pſonæ, vt eſt iuſtitia cōmutatiua, & ſūt aliæ partes iuſtitiæ, ex eo patet, ꝙ vindicatio nō eſt licita īter partē & partē, ſicut cōmutatio verſat̄ inter partē & partem ... actio eſt ... ſed eſt tñ licita pſonę publicæ ... Actus ſit ꝓprius pſonæ publicæ

† Eſt gloſſa Greg. l.c. 38. in eūd. ante med.

* ca.17. inter prin. & med. to.6

to uindicta fieri non debet.

¶4 Prę. Ille dr̄ vĩdicare ſe, q̄ iiurias ſuas vlciſcit̄: ſꝫ vt vr̄, nō licet ēt iudici i ſe delinquētes punire. dicit.n. Chr. ſup. Mat. † Diſcam⁹ exēplo Chr̄i[h] nr̄as iiurias magnanimiter ſuſtinere, Dei āt iiurias nec vſq; ad auditū ſufferre. ergo vĩdicatio vr̄ eē illicita.

¶5 Præt. Pctm̄ multitudinis magis eſt nociuū, q̄ pctm̄ vni⁹ tm̄. dr̄.n. Eccl. 26. A trib⁹ timuit cor meū, zelaturā ciuitatis, & collectionē populi: ſꝫ de pctō multitudinis[h] nō ē uĩdicta ſumenda, qa ſup illud Mat. 13. Sinite utraq; creſcere, ne forte eradicetis triticū. dicit gl.* q multitudo ñ eſt excōicāda, nec princeps. ergo nec alia uindicatio eſt licita.

Sed cōtra. Nihil eſt expectandū à Deo, niſi qđ eſt bonū, & licitū: ſed uindicta de hoſtibus eſt expectanda à Deo. dr̄.n. Luc. 18. Deus non faciet uindictā electorū ſuorū clamātium ad ſe die ac nocte? quaſi diceret immò faciet. ergo uindicatio non eſt per ſe mala, & illicita.

Reſp. Dicendū, q uindicatio fit p aliqđ pęnale malum inflictū peccanti. Eſt ergo in uindicatione cōſiderādus uindicātis aïus. [m] Si.n. eius intentio ferat̄ principaliter in malū illius, de quo uindictā ſumit, & ibi quieſcat, eſt oīno illicitū: [n] qa delectari in malo alteri⁹ pertinet ad odium, qđ charitati repugnat, qua oēs hoīes debemus diligere. Nec aliqs excuſat, [o] ſi malū intendat illius, q ſibi iniuſtè intulit malū: ſi non excuſat̄ aliqs p hoc, q odit ſe odientem. Nō .n. debet hō in aliū peccare pp hoc, q ille peccauit prius in ipſum: hoc.n. eſt uinci à malo, qđ Apoſt. phibet ad Ro. 13. dicēs, Noli uinci a malo, ſed uince in bono malum. [p] Si uero intētio vindicantis ferat̄ principaliter ad aliqđ bonū, ad qđ peruenit̄ p pęnā peccantis, puta, ad emēdationem peccantis, vel ſaltem ad cohibitionē eius, & quietē aliorum, & ad iuſtitiæ conſeruationem, & Dei honorem, poteſt eſſe[d] uindicatio licita, alijs debitis circunſtātijs ſeruatis. [q]

Ad primum ergo dicendū, q ille q̄ ſm̄ gradum ſui ordinis F vindictā exercet in malos, non vſurpat ſibi qđ Dei eſt, ſed vtit̄ ptāte ſibi diuinitus cōceſſa. Dr̄ .n. ad Ro. 13. de principe terreno, q Dei miniſter eſt, uindex i irā ei q malè agit. Si āt pter ordinem diuinę inſtitutionis aliquis uindictā exerceat, uſurpat ſibi quod Dei eſt, & iō peccat.

Ad II dicendū, q mali tolerātur a bonis in hoc, q ab eis prias iniurias patiēter ſuſtinēt G ſm̄ q oportet: non aūt tolerāt eos, vt ſuſtineant iniurias Dei, et proximorum. Dicit.n. Chry. ſuper Matt. † In propriis iniurijs eſſe quempiam patientem, laudabile eſt: iniurias autē Dei diſſimulare, nimis eſt impium.

Ad III dicendū, q lex Euāgelij eſt lex amoris iō illis, q ex amore bonū opant̄, q ſoli ppriè ad Euangeliū pertinent, nō eſt H timor incutiēdus p pœnas, ſed ſolū illis q ex amore nō mouētur ad bonum, qui etſi numero ſint de eccleſia, non tñ merito.

Ad IIII dicēdum, q iiuria q̄ infert̄ pſonæ alicui, qñq; redundat in Deū, & in eccleſiam: & tunc debet aliqs ppriā iniuriā ulciſci. Sicut patet de Helia, qui fecit ignē deſcēdere ſuper eos, qui uenerant ad ipſum capiendum, ut legit̄ 4. Reg. 1. & ſimiliter Heliſæus maledixit pueris I eum irridentibus, ut hr̄ 4. Reg. 2. & Sylueſter * Papa excōicauit eos q eū i exiliū miſerūt, vt hr̄ 23. q. 4. Inq̄tū uerò iniuria i aliquē illata ad ei⁹ pſonā pertinet, dr̄ t eā tolerare patienter, ſi expediat. Hmōi.n. pcepta patiētię itelligēda ſunt ſm̄ pparationē aī, ut Aug.* dicit in lib. de ſer. Dom. in monte.

Ad V dicendum, q qñ tota multitudo peccat, eſt de ea vindicta ſumenda vel q̄tū ad totā multitudinē, ſicut Aegyptij ſubmerſi ſunt in mari rubro K pſequētes filios Iſrael, vt hr̄ Exod. 14. & ſicut Sodomitæ vl̄r perierunt: vel q̄tum ad magnā multitudinis partē, ſicut patet Exo. 32. in pęna eorū, qui uitulū adorauerūt. Qñq; verò ſi ſperet̄ multorū correctio, dēt ſeueritas uindictæ exerceri in aliquos paucos principaliores, quibus punitis cæteri terreantur: ſicut Dñs Num. 25. mandauit ſuſpendi populi principes p peccato multitudinis. Si autē nō tota multitudo peccauit, ſed pro parte, tunc ſi pñt mali ſecerni a bonis, debet in eos uindicta exerceri, ſi tñ hoc fieri poſſit ſine ſcandalo aliorū: alioqn parcēdū eſt multitudini, & detrahendū ſeueritati. Et eadem rō eſt de principe, quem ſequitur multitudo

Margin: 11. 1. c. 34. 35. & 36. 80. 4.

Margin: Vindicta cōtra multitudinem quomodo.

---

blicę pp cōe bonū ad iuſt. t. ſ. ſpectat legalē vtentē cōmutatiua iuſtitia, dū æquale debitū alicui ſm̄ q̄titatē reddit pp cōe bonū. Ita q & ex parte ſubiecti, & ex parte qualitatis debiti apparet, q vindicatio non eſt virtus in ſingulari pſona, niſi concedam⁹ q vnicuiq; licitū ſit vlciſci illatas ſibi iniurias tātūdē recōpēſādo in malis pœnæ: ſicut dictū eſt, q unuſqſq; dēt ſuſceptis bñficiis vices reddere.

Margin: Hom. 5. in Mat. i ope imperfecto, tom. 2

Et hoc forte voluit Tulli⁹, ponēs uindicationem in malis, ſicut grām in bonis. Sed cū doctrina chr̄iana oppoſitū doceat in malis, mirum eſt, q author ſecutus fuerit Tullium, & non excluſerit hæc dubia.

Margin: Gl. ord. ibi dē ex Aug.

¶ Ad hoc dr̄, q difficultatē iculcāt duo cōcurrētia ad uidicationē, q̄ vñr ad iuicē repugnare, videlicet, rō debiti moralis, & act⁹ ſ. reddere malum pro malo. Nā ſi iſpiciam⁹ rōem debiti, inueniemus q priuata pſona vindicationis eſt ſubiectū: qa hæc eſt dñia inter publicā, & priuatā pſonā i ppoſito, q pſona publica dēt debito legali vindicare illatas iiurias ſibi cōmiſſis: priuata āt pſona, q̄ iniuriā recepit, dēt debito morali tm̄ uindicare ſuā iniuriā. Nō.n. pt cogi ad hoc, q uindicet ſe. Iudex āt pt cogi ad uindictā exercēdā.

Margin: Concl. m

Si uero ſpectem⁹ ad nām actiōis, videlicet reddere malū p malo, iueniem⁹ oppoſitū, hoc eſt, q pſona priuata non eſt ſubiectū vindicatiōis ſed pſona publica, ſeu in ptāte cōſtituta. Nā reddere malū p malo nō eſt licitū pſonę priuatæ, ſed pſonę i ptāte cōſtitutæ, ad quam ſpectat malos hoīes caſtigare, & reddere eis iuxta demerita ſua, vt patet 23. q. 4. c. Ea vindicta. & ſūt verba Auguſtini.

Margin: Concl. p

Et qm̄ itellectus adæquandus eſt rebus, & non econtra, perſpiciendū eſt quomodo poſſint hęc duo coire, vt veritas eluceſcat.

¶ Aduertendū eſt igit̄ q reddere malum p malo nō eſt actus uirtutis, neque ita ſe hēt

Margin: D. 792.

actio iſta ad uindicationē, ſicut ſe hēt reddere bonū p bono ad gratitudinē: qa reddere malū pro malo, eſt act⁹ cōtrari⁹ charitati, cuius eſt velle, & facere cuiq; bonum. Et pp ea in lra 1. ar. hui⁹ q. actio iſta reprobata ē, & attributa odio: ſꝫ reddere malū p malo punitiue, ſeu emēdatiue, eſt actus virtutis, non unius tm̄: qm̄ vt procedit ex affectu priuatæ pſonæ, actio ē uindicationis, & ex debito morali procedit: vt āt ea uoluntate iudicis emanat, actio eſt cōmutatiuę & legalis iuſtitiæ ex debito legali pcedēs. Eſt ergo ſingulare in hac virtute vindicatiōis, q pſona q̄ eſt ſubiectū uirtutis, nō pōt p ſeipſā cōſumare actionem pprīā illi uirtuti pp neceſſitatē materiæ, qa videlicet materia eius eſt malū pęnę, qđ coactiuā ptātē exigit in authore. Vñ & ſupius in pc. lib. inter actiones legis connumerata eſt punitio & ab ea excluſa eſt remuneratio. Stāt ergo iſta duo ſimul, & q vindicatio ſit virt⁹ priuatę pſonę, & q nō poſſit cōſumare actionē ſuā priuata pſona, niſi adiūcta publica ptāte pp condūnē materiæ reddendæ, ſ. mali pœnæ. Et hæc de principali actu uindicationis dicta ſint, hoc eſt, de ultione iniuriarū iā receptarū. Nam de ſecūdario eius actu loquendo, ſ. defenſione, ne iferant̄ iniuriæ, conſtat q cuilibet priuatę perſonæ licitus eſt.

Margin: Nota. Hom. 5. in Mat. i ope impfecto a medio tom. 2.

Margin: Propriū Euangelij punienum.

Margin: Iniuria in aliquē dupliciter cōſideratur.

Margin: 23. q. 4. c. Guiliſar⁹.

tudo. Tolerãdũ.n.eſt pctm̃ eius, ſi ſine ſcãdalo multitudinis puniri ñ poſſet: niſi fortè eſſet tale pctm̃ principis, qđ magis noceret multitudini vel ſpũaliter, vel tpaliter, q̃ ſcandalũ qđ exinde oriretur.

Porrecta p totum.
563

ARTICVLVS II.

Vtrum vindicatio ſit ſpecialis virtus.

AD SECVNDVM ſic ꝓcedit̃. Vr̃ ꝙ vindicatio non ſit ſpecialis virtus ab alijs diſtincta. Sicut.n. remunerant̃ boni ꝓ his q̃ bñ agũt, ita puniũtur mali ꝓ his q̃ male agunt: ſed [h] remuneratio bonorum nõ ptinet ad aliquã virtutẽ ſpãlem, ſed eſt actus commutatiuæ iuſtitiæ. ergo pari ratione & vindicatio non debet poni ſpecialis virtus.

¶ 2 Præt. Ad actũ illũ non dẽt ordinari ſpãlis virt⁹, ad quem hõ ſufficienter diſponit̃ ꝑ aliãs virtutes: ſed ad vindicandum mala [h] ſufficienter diſponitur homo per virtutem fortitudinis, & per zelum, nõ ergo vindicatio debet poni ſpecialis virtus.

¶ 3 Præt. Cuilibet ſpãli virtuti aliquod ſpãle vitiũ opponitur, ſed vindicationi [h] non vr̃ opponi aliquod vitium ſpeciale. ergo non eſt ſpãlis virtus.

Li.1. de inuẽtione in fol.4. ante finem lib.

SED CÕTRA ẽ, ꝙ Tulli⁹ [*] ponit eã partẽ iuſtitiæ.

Li.2. Ethi. in prin. li. com.5.

RESP. dicendum, ꝙ ſicut Philoſ. dicit in 2. Eth.[*] Aptitudo ad virtutem ineſt nobis à natura, licèt cõplementum virtutis ſit per aſſuetudinem, vel ꝑ aliq̃ aliam cãm. Vñ patet ꝙ virtutes ꝑficiunt nos ad ꝓſequendum debito mõ inclinationes nãles, q̃ ptinent ad ius naturale: & iõ ad quamlibet inclinationẽ nãlem determinatam ordinat̃ aliqua virtus ſpãlis. Eſt aũt q̃dã ſpãlis inclinatio naturæ ad remouendũ nocumenta: vñ & aĩalibus dat̃ uis iraſcibilis ſeparatim à ui concupiſcibili. Repellit aũt hõ nocumenta ꝑ hoc, ꝙ ſe defendit cõtra iniurias ne ei inferant̃, uel illatas iam iniurias ulciſcitur nõ intentione nocẽdi, ſed intentione remouendi nocumenta: hoc aũt ptinet ad uindicationẽ. Dicit.n. Tullius in ſua rhetorica, [*] ꝙ uindicatio eſt, ꝑ quã uis, aut iniuria, & omnino quicq̃d obſcurum eſt, i. ignominioſum, defendendo, aut ulciſcendo propulſatur. Vnde [m] uindicatio eſt ſpecialis uirtus.[*]

Loco iã citato 1 arg. Sed cõtra.

Concl. m

AD PRIMVM ergo dicendum, ꝙ ſicut recõpenſatio debiti legalis, ptinet ad iuſtitiam cõmutatiuã, recõpenſatio aũt debiti moralis, qđ naſcit̃ ex particulari bñficio exhibito, ptinet ad uirtutẽ grãtiæ: ita ẽt punitio peccatorũ, ẽm ꝙ pertinet ad publicã iuſtitiam, eſt actus iuſtitię cõmutatiuę: ẽm aũt ꝙ ptinet ad imutationẽ alicui⁹ pſonę ſingularis, à qua iniuria ꝓpulſat̃, ptinet ad uirtutem uindicationis.

AD II dicendum, ꝙ fortitudo diſponit ad uindictam remouendo prohibens, ſ. timorem periculi imminentis. Zelus autẽ ẽm ꝙ importat feruorem amoris, importat primam radicem uindicationis, prout aliquis uindicat iniurias Dei, uel proximorum, quas ex charitate reputat quaſi ſuas, Cuiuſlibet atũ uirtutis actus ex radice charitatis ꝓcedit: quia ut Greg. dicit in quadam homilia.[*] Nihil hẽt uiriditatis ramus boni operis, ſi non procedat ex radice charitatis.

Zelus.

Homil.27 in Euang. circa prin.

AD III. dicendum, ꝙ uindicationi opponuntur duo uitia, unum quidem ꝑ exceſſum, ſ. peccatũ crudelitatis, vel ſęuitię, quę excedit menſuram in pu-

A niendo: aliud autem eſt uitium, quod conſiſtit in defectu, ſicut cum aliquis eſt nimis remiſſus in puniendo. Vñ dr̃ Prouer. 13. Qui parcit uirgæ, odit filium ſuum. Virtus autẽ uindicationis conſiſtit in hoc, ut hõ ſm̃ oẽs circunſtantias debitam menſurã in uindicando conſeruet.

ARTICVLVS III.

Vtrum vindicatio debeat fi ri per pœnas apud homines conſuetas.

AD TERTIVM ſic ꝓcedit̃. Vr̃ ꝙ uindicatio nõ dẽat fieri per pęnas apud hoĩes con

B ſuetas. Occiſio.n. hoĩs eſt q̃dã eradicatio ei⁹: ſed Dñs mandauit Mat.13. ꝙ zizania, ꝑ q̃ ſignificant̃ filij neq̃, nõ eradicarent̃. ergo pctõres ñ ſunt occidendi.

¶ 2 Præt. Quicunq; mortaliter peccant, eadẽ pęna uĩr digni. Si ergo aliqui peccantes [h] mortaliter, morte puniuntur, uĩr ꝙ omnes tales deberẽt morte puniri: quod patet eſſe falſum.

C ¶ 3 Præt. Cum aliqs ꝑ peccato punit̃ manifeſtè, ex hoc peccatum ei⁹ manifeſtat̃, [h] qđ uĩr eſſe nociuum multitudini, q̃ ex exẽplo peccati ſumit occaſionem peccãdi. ergo uĩr ꝙ nõ ſit pęna mortis ꝓ aliquo pctõ inſligẽda.

SED CONTRA eſt, ꝙ in lege diuina hmõi pęnę determinantur, ut ex ſupradictis patet.[*]

RESP. Dicendum, ꝙ uindicatio [d] intm̃ licita eſt & uirtuoſa,

D inquantum tẽdit ad cohibitionem malorum. Cohibent̃ aũt aliq̃ à peccando, q affectũ uirtutis ñ hñt, per hoc ꝙ timent amittere aliqua, q̃ plus amant, q̃ illa quę peccando adipiſcuntur, alias timor non cõpeſceret peccatum: & ideo per ſubtractionem oĩum q̃ homo maximè diligit, eſt uindicta de peccatis ſumenda. Hęc autem ſunt quæ homo maxime diligit, uitam, incolumitatem corporis, libertatem ſui, & bona exteriora, puta, diuitias, patriam, & gloriã. Et ideo vt Aug. refert 21. de ciu. Dei. [m] octo genera pœnarum in legibus eſſe ſcribit Tull.[*] ſ.

E mortem, per quam tollitur vita: verbera, & talionem, ut. ſ. oculum pro oculo perdat: per q̃ amittit quis corporis incolumitatem: ſeruitutem, & vincula, per quę perdit libertatem: exilium, per quod perdit patriam: damnum, per quod perdit diuitias: ignominiam, per quam perdit gloriam.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd Dominus prohibet eradicari zizania, quando timetur ne ſimul cum eis eradicetur & triticum. Sed quandoque poſſunt eradicari mali per mortem nõ ſolum ſine periculo, ſed etiam cum magna vtilitate bonorum: & ideo in tali caſu poteſt pœna mortis peccatoribus inſligi.

AD II. dicendum, quòd omnes peccantes mor

SVP. QVÆS. CVIII. ARTIC. III.

IN eiuſdem q. ar. 3. ad ſm̃, nota vniuerſalem radicẽ, vñ pęna corpalis mortis iuſtè inſligi ab humano iure põt, qñ. ſ. crimen in grauẽ eſt aliorum perniciẽ. Hac ſiq̃dẽ de cã furtũ hodie pęna mortis dãnatur. ¶ In ſolutione ad primum 4. art. eiuſdem. q. aduerte ꝙ cum dẽ pctm̃ vnius deriuari in alterum per modũ meriti, & dantur exẽpla de rege hypocrita pp peccata populi, & peſte populi pp Dauid, intelligẽ i primo exemplo, q peccata multorum particularũ redundant in alterum particularem, q non peccauit: & tñ patit̃ regem hypocritam, acſi ẽt ipſe peccaſſet. In ſecundo ãt, q qa princeps repræſentat populũ, & qđ princeps facit, vr̃ regnũ facere: iõ peccatũ regis Dauid, quaſi peccatum, ſeu demeritum populi punitum fuit. Et hæc de tota q. 108. dicta ſufficiant.

Porrecta p totum.
564

1.2. q.105 art.2.

D.792.

Vindicta inquãtũ licita.

Quis timor compeſcit peccatum.

Concl. m

Li.21.c.11 parũ a principio, to.5

taliter digni ſunt morte æterna quātum ad futurā retributionem, q̄ eſt ſm veritatem diuini iudicij, ſed pęnæ pñtis vitæ ſunt magis medicinales: & iō illis ſolis peccatis pęna mortis infligit, quæ in grauem perniciem aliorum cedunt.

Ad III. dicendū, q̄ qñ ſimul cū culpa innoteſcit & pęna vel mortis, vel q̄cunq; alia, quā hō horret, ex hoc ipſo volūtas eius à peccando abſtrahitur: qa plus terret pęna, q̄ alliciat exemplum culpæ.

Articvlvs IIII.

Vtrum vindicta ſit exercenda in eos, qui inuoluntariè peccauerunt.

Pericula p ſtituta. 565

AD QVARTVM ſic procedit. Vr̄ q̄ vindicta ſit exercēda in eos, q inuoluntariè peccauerūt. Voluntas.n. vnius non conſequit voluntatē alterius: ſed vnus punit pro alio, ſm illud Exod. 20. Ego ſum Deus zelotes, viſitans iniquitatē patrum in filios in tertiā, & quartā gñationem. Vñ p peccato Cham, Chanaam filius eius maledictus eſt, vt hr̄ Gen. 9. Giezi ēt peccāte, lepra tranſmittit ad poſteros, vt hr̄ 4. Reg. 5. Sanguis ēt Chr̄i pęnę reddit obnoxios ſucceſſores Iudæorum, q dixerunt Matth. 27. Sāguis eius ſuper nos, & ſup filios noſtros. Legit ēt q̄ pro peccato Achan, populus Iſrael traditus eſt in manus hoſtium, vt hr̄ Ioſue 7. & p peccato filiorum Heli, idem populus corruit in conſpectu Philiſtinorum, vt hr̄ 1. Reg. 4. ergo aliquis inuoluntarius eſt puniendus.

¶2 Præ. Illud ſolùm eſt voluntarium, qđ eſt ī ptāte hoīs: ſed qñq; pęna infert pro eo, quod non eſt in eius ptāte, ſicut pp vitium leprę aliqs remouet ab adminiſtratione Eccleſiæ, & pp prauitatē, aut malitiam ciuium, Eccleſia pdit cathedrā epālem. ergo nō ſolùm p peccato voluntario vindicta infert.

¶3 Pręt. Ignorantia cauſat inuolūtarium: ſed vindicta qñq; exercetur in aliquos ignorantes. Paruuli.n. Sodomitarum licet hn̄t ignorantiam inuincibilē, cū parētibus tñ perierunt, ut legit Gen. 19. Similiter ēt paruuli pro peccato Datan, & Abiron pariter cum eis abſorpti ſunt, vt hr̄ Num. 16. Bruta ēt aīalia q̄ carent rōne, iuſſa ſunt interfici p peccato Amalecitarum, vt hr̄. 1. Reg. 15. ergo vindicta qñque exercetur in inuoluntarios.

¶4 Præt. Coactio maximè repugnat voluntario: ſed aliquis, qui timore coactus aliquod peccatum committit, nō propter hoc reatum pęnæ euadit. ergo vindicta quandoq; exercetur in inuolūtarios.

In c. 5. Lu. in titu. de aſcenſu'e ſu ad nauē Simonis. to. 5. habetur 24. q. 1. c. non turbatur.

¶5 Præt. † Ambr. dicit ſuper Lucam, q̄ nauicula, in qua erat Iudas, turbabatur. Vñ & Petrus q erat firmus meritis ſuis, turbabat alienis: ſed Petr⁹ ñ volebat pct̄m Iudæ. ergo qñq; inuoluntarius punit.

Li. 3. de li. arb. c. 17 & lib. 1. retracta. c. 9. to. 1.

Sed contra eſt, q̄ pęna debetur peccato. ſed omne peccatum eſt voluntarium, vt dicit* Aug. ergo in ſolos voluntarios exercenda eſt vindicta.

Resp. Dicendum, q̄ pęna dupliciter pōt conſiderari. Vno modo, ſm rōnem pęnæ, & ſm hoc pęna non dētur niſi peccato: quia per pęnam reparatur æqualitas iuſtitiæ, inquantum ille, qui peccando nimis ſecutus eſt ſuam voluntatem, aliquid cōtra ſuam voluntatem patit. Vñ cum omne peccatum ſit voluntarium, ēt originale, vt ſ. habitū eſt,*

D. 1006. 1. 2. q. 81. artic. 1.

F conſequens eſt, q̄ nullus punitur hoc mō niſi p eo, qđ voluntariè factum eſt. Alio mō, pōt conſiderari pęna, inquantū eſt medicina nō ſolùm ſanatiua peccati pteriti, ſed ēt pſeruatiua à peccato futuro, vel ēt, pmotiua in aliqđ bonū: & ſm hoc aliquis interdum punit ſine culpa, non tñ ſine cā. Sciendum tñ, q̄ numq̄ medicina ſubtrahit maius bonū, vt pmoueat minus bonum: ſicut medicina carnalis numq̄ cęcat oculū, vt ſanet calcaneū. Qñque tñ infert nocumētum in minoribus, vt melioribus auxiliū pſtet. Et qa bona ſpūalia ſunt maxima bona, bona aūt tpalia ſunt minima: iō qñque

Concl. p

G punitur aliqs in tpalibus bonis abſq; culpa, cuiuſmodi ſunt plures pęnæ præſentis vitæ diuinitus inflictæ ad humiliationē, vel probationē. Nō aūt punit aliquis in ſpūalibus bonis ſine ppria culpa neq; in pſenti, neq; in futuro: qa ibi pęnæ nō ſunt medicinæ, ſed conſequunt ſpūalem damnationē.

Ad primvm ergo dcđm, q̄ vnus hō pęna ſpūali nunq̄ punit pro pct̄o alterius: quia pęna ſpūalis pertinet ad aīam, ſm quā quilibet eſt liber ſui. Poena aūt tpali, qñq; vnus punit pro peccato alterius triplici rōne. Primò quidem, qa vnus hō tpaliter eſt res alterius, & ita in pęna eius ēt ipſe punitur;

H ſicut filij ſm corpus ſunt quædā res patris, & ſerui quædā res dñorū. Alio mō, inquantū pct̄m vnius deriuat in alterū, vel per imitationē, ſicut filii imitantur pct̄a parentū, & ſerui pct̄a dñorū, vt audacius peccent: vel per modū meriti, ſicut pct̄a ſubditorū merentur pct̄orem prælatū, ſm illud Iob 34. Qui regnare facit hoīem hypocritā pp pct̄a populi. Vñ & pro peccato Dauid populū numerātis, populus Iſrael punitus eſt, vt hr̄ 2. Reg. vlt. Siue ēt per aliqualem conſenſum, ſeu diſſimulationem: ſicut ēt interdū boni ſimul puniuntur tpaliter cum ma-

Peccatum vnius redundat in alterū multipliciter.

I lis, quia eorū peccata non redarguerunt, vt Aug. dicit in 1. de ciu. Dei. Tertio, ad cōmendandū vnitatē ſocietatis, ex qua vnus debet pro alio ſolicitus eſſe ne peccet: & ad deteſtationem pct̄i, dū pęna vnius redūdat in oēs, quaſi oēs eſſent vnū corpus, vt Aug. dicit de pct̄o Achā. * Qđ aūt Dñs dicit. Viſitās pct̄a parentū in filios in tertiā, & quartā gñationem: magis vr̄, ad miſericordiā, q̄ ad ſeueritatem pertinere, dum non ſtatim vindictam adhibet, ſed expectat in poſterum, vt vel ſaltem poſteri corrigantur: ſed creſcente malitia poſterorum, quaſi neceſſe eſt vltionem inferri.

Lib. 1. cap. 9. tom. 5.

In lib. quæſtio. ſuper Ioſue. q. 8. tom. 4.

K Ad II. dicendū, q̄ ſicut † Aug. dicit. Iudiciū humanū debet imitari diuinū iudiciū in manifeſtis Dei iudicijs, qbus hoīes ſpūaliter dānat p pprio pct̄o. Occulta vero Dei iudicia, qbus tpaliter aliquos punit, abſq; culpa, non pōt humanum iudicium imitari: quia homo nō pōt cōprehendere horum iudiciorum rōnes, vt ſciat quid expediat vnicuiq; & iō nunq̄ ſm humanum iudicium aliquis debet puniri ſine culpa pęna flagelli vt occidatur, vel mutilet, vel verberet. Pęna aūt dāni punit aliquis ēt ſm humanū iudicium, ēt ſine culpa, ſed nō ſine cā: hoc tripliciter. Vno mō, ex hoc q̄ aliquis ineptus reddatur ſine ſua culpa ad aliquod bonū habendum, uel conſequendum: ſicut propter

In lib. quæſtio. ſup Ioſue, q. 8. tom. 4.

vitium

vitium lepræ aliq̄s remouet ab adminiſtratione ec- A cleſiæ: & ꝓp bigamiã, vel iudicium ſanguinis aliq̄s impeditur à ſacris ordinib⁹. Sc̄d'o, quia bonum, in quo damnificat̃, non eſt ꝓpriũ bonum, ſed cõe: ſicut ꝙ aliqua eccleſia habeat epatum pertinet ad bonum totius ciuitatis, non autem ad bonum clericorum tm̃. Tertio, quia bonum [d] unius dependet ex bono alterius: ſicut in crimine læſæ maieſtatis, filius amittit hæreditatem pro peccato parentis.

D.615.

Ad iii dicendum, ꝙ paruuli diuino iudicio ſimul puniunt̃ tp̄aliter cum parentibus, tum q̄a sũt res parentum, & in eis ẽt parentes puniunt̃: tum ẽt quia hoc in eorum bonum cedit, ne ſi reſeruarent, eſſent imitatores paternæ malitiæ, & ſic grauiores pœnas mererentur. In bruta vero aĩalia, & quaſcunque alias irrationales creaturas, vindicta exercetur: quia per hoc puniuntur illi, quorũ ſunt, & iterum propter deteſtationem peccati. B

Irrationalia, ꝓ peccato hominum, etiã pœna caſtigantur.

Ad iiii dicendum, ꝙ coactio timoris non facit ſimpliciter inuoluntarium, ſed habet uolũtarium miſtum, vt ſupra habitum eſt. *

1.2.q.6.ar. 5.& 6.

Ad v dicendum, ꝙ hoc modo pro peccato Iudæ cæteri Apoſtoli turbabantur, ſicut pro peccato vnius punitur multitudo ad vnitatem commendandam, vt dictum eſt. †

In ſol. ad 1.& ad 2. arg.

QVÆSTIO CIX.

De Veritate, & vitijs oppoſitis, in quatuor articulos diuiſa.

Deinde cõſiderandum eſt, de veritate, & vitijs oppoſitis.

Circa veritatem autem quæruntur quatuor.

¶ Primò, Vtrum veritas ſit virtus.

¶ Secundò, Vtrum ſit ſpecialis virtus.

¶ Tertiò, Vtrum ſit pars iuſtitiæ.

¶ Quartò, Vtrum magis declinet in minus.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum veritas ſit virtus.

Porrecta ꝑ totum.

Ad primvm ſic ꝓcedit̃. Vr̃ ꝙ veritas non ſit virt⁹. Prima.n. virtutum eſt fides, cuius obiectum eſt veritas. Cum ergo obiectum ſit prius habitu, & actu, vr̃ [h] quòd veritas nõ ſit uirtus, ſed aliquid prius virtute.

¶ 2 Prę. Sicut Phil. dicit ĩ 4. Eth. * ad veritatem ꝑtinet, ꝙ aliq̄s confiteat̃ exiſtentia circa ſeipsũ & neq; maiora, neque minora: [h] ſed hoc non ſp̄ eſt laudabile, neq; in bonis, quia ut dr̃ Prou. 27. Laudet te alien⁹, & non os tuũ: nec ẽt ĩ malis, q̄a ꝯ quoſdã dr̃ Iſa. 3. Pc̄tm̃ ſuum quaſi Sodoma prædicauerunt, nec abſconderũt. ergo veritas nõ eſt virt⁹.

¶ 3 Prę. Oĩs virt⁹, aut eſt theologica, aut ĩtellectualis, aut moralis: ſed veritas nõ eſt virt⁹ theologica, quia non hẽt Deum pro obiecto, ſed res tp̄ales. dicit eñ Tull. [x] ꝙ veritas eſt, per quã immutata ea quæ ſunt, aut fuerũt, aut futura ſunt, dr̃r. Similiter etiam non eſt virtus intellectualis, ſed finis earũ: [h] neque ẽt eſt virtus moralis, quia non conſiſtit in medio inter ſuperfluum, & diminutũ. Quãto.n. aliquis plus dicit verum, tanto melius eſt. ergo veritas non eſt virtus. C

Li.2.de invent. in f.

Sed contra eſt, ꝙ Phil. ĩ 2. & 3. Ethic. * ponit ueritatem inter cæteras uirtutes.

Lib.2. c.7. c.5.

Resp. Dicendum, ꝙ veritas dupliciter accipi põt. Vno mõ, ſm̃ quòd veritate aliquid dr̃ verum, &[m] ſic ueritas non eſt virtus, ſed obiectum, vel finis uirtutis.[o] Sic.n. accepta[d] ueritas nõ eſt habitus, qui eſt genus uirtutis, ſed æqualitas q̄dã itellect⁹, vel ſigni ad rẽ itellectã, et ſignatã, vel ẽt rei ad ſuã regulã, vt in primo habitum eſt. * Alio mõ p̃t dici veritas, qua aliquis verũ dicit, ſm̃ ꝙ per eã aliquis dicit̃ uerax. Et[p] talis ueritas, ſiue ueracitas, neceſſe eſt ꝙ ſit uirtus[q]: quia hoc ipsũ q̄d eſt dicere verũ, eſt bonus actus. Virtus ãt eſt quæ bonum facit habentem, & opus eius bonum reddit.

Concl. ne

D.1162.

q.16. ar. 1 & q.21.2.2.

Concl. p

Ad primvm ergo dicẽdum, quòd ratio illa procedit de ueritate primo modo dicta.

Ad ii dcd̃m, ꝙ cõfiteri id q̄d eſt circa ſeipsũ, inq̃tũ eſt cõfeſſio veri, eſt bonũ in gñe: ſed hoc nõ ſufficit ad hoc ꝙ ſit uirtutis actus, ſed ad hoc requirit̃, ꝙ ulterius debitis circunſtãtijs ueſtiat̃, quæ ſi non obſeruentur, erit actus uitioſus: & ſm̃ hoc uitioſum eſt, ꝙ aliquis ſine debita cauſa laudet ſeipſum etiam de uero. Vitioſum eſt etiam ꝙ aliquis peccatum ſuum publicet, quaſi ſe de hoc laudando, uel qualitercunque inutiliter manifeſtando. D

Laudare ſe ipſum: & contra.

Ad iii dcd̃m, ꝙ ille qui dicit uerũ, ꝓfert aliqua ſigna cõformia rebus, ſ. uel uerba, uel aliqua facta exteriora, aut quaſcũq; res exteriores. Circa hmõi aũt res ſunt ſolæ uirtutes morales, ad quas ẽt pertinet uſus exteriorum membrorum, ſm̃ ꝙ fit per imperium uoluntatis: uñ ueritas non eſt uirt⁹ theologica, neq; intellectualis, ſed moralis. Eſt autẽ in medio ĩter ſuperfluum, & diminutum dupliciter. Vno quidẽ mõ, ex parte obiecti: alio mõ, ex parte actus. Ex parte quidem obiecti, quia uerũ ſm̃ ſuam rõ em importat q̄dam æqualitatem: æquale autem eſt medium inter maius, & minus. Vñ ex hoc ipſo, ꝙ aliquis dicit uerum de ſeipſo, medium tenet inter eum, qui maiora dicit de ſeipſo, & inter eũ, qui minora. Ex parte autem actus medium tenet, inq̃tum uerum dicit q̃n oportet, & ſm̃ quod oportet. Superfluum autem cõuenit illi, qui importunè ea quæ ſua ſunt manifeſtat: defectus autem competit illi qui occultat, quando manifeſtare oportet. E

Superfluũ, mediũ, diminutum in &c.

SVP. QVÆST. CIX. ARTIC. I.

568

1.q.16.art. 4. ad 4. & q.17.art.1. cor. Et 3.d. 34.q.1. ar. 2.cor. & 4. d.16.q.4. art.1. q.2. cor. & d.17. q.3.art.2. q.5. Et uer. q.1.art.3. ad 12.

* lib.4.c.7

In art. 1. q6. 109. in rñſione ad tertium dubium occurrit circa illa verba, Circa huiuſmodi res ſunt ſolæ virtutes morales. Vr̃ .n. ꝙ falſum ſit: nam circa ſigna rerum, vt verba, facta, & res extra, ſunt ẽt virtutes intellectuales, vt ſciã, & ars. non ergo ſunt ſolæ virtutes morales circa hæc. Si dicat̃ ꝙ authoris verba cum grano ſalis intelligun tur, videlicet, ꝙ circa hæc non abſolute, ſed q̃tum ad vſum, ſunt ſolę virtutes morales, quia vti eſt actus volũtatis: Contra, author ex natura talium rerũ ꝓbat veritatem, q̃ eſt circa eas, eſſe virtutẽ moralem, vt patet in lra. & non ex eo, ꝙ uti eſt actus uoluntatis. ergo de rebus ipſis ſecũdum ſe, loquitur.

¶ Ad hoc dr̃, ꝙ auctor ꝓculdubio ex natura taliũ, puta, verborũ, factorũ, & rerũ extra non abſolute, ſed quatenus ſigna ſunt eorũ, q̄ in nobis ſunt, ꝓbat veritatẽ eſſe uirtutẽ moralẽ. Et merito, q̄a ex materia, ſeu obiecto pẽſanda eſt natura habit⁹. Signa ãt q̄ q̄s ꝓfert dũ verũ dicit, ſunt materia, circa q̄ verſat̃ veritas ſiue ſint verba dũ loq̄mur, ſiue facta dũ nutu, aut geſtu aliquo exprimim⁹ mẽtem nrãm, ſiue ſint res extra, vt ſi in obſidione poſiti igne accenſo ſignamus his, q̄ extra ſunt, indigentiã nrãm, & hmõi. Q̄ uis.n. de rõe horũ abſolute nõ ſit aliq̄d, vñ poti⁹ morali, q̃ alteri⁹ ordinis virtuti ſubdãtur: de rõe tñ eorũdẽ, quaten⁹ ſigna eorũ, q̄ in nobis sũt, eſt materia moralis, q̃m sũt ſigna volũtaria. Et ꝓpterea circa ipſa, vt ſic, ſolæ virtutes morales ſunt, q̄uis circa ipſa, ſm̃ alias rões pñt eſſe aliæ virtutes. Formaliter ergo loquendo de iſtis, quatenus ſigna ſunt eorum, quæ apud nos ſunt, optimè author dixit, & deduxit intentum.

4.ad 5.lib.

ARTICVLVS II.

Vtrum veritas ſit ſpecialis virtus.

ADSECVNDVM ſic ꝓceditur. Vr̃ ꝙ veritas nõ ſit ſpecialis uirtus. Verum.n.& bonũ [h] conuertuntur: ſed bonitas nõ eſt ſpecialis uirtus, quinimmo omnis uirtus eſt bonitas, quia bonum facit habentẽ: ergo veritas non eſt ſpecialis uirtus.

¶2 Præt. [h] Manifeſtatio ei⁹, quod ad ipsũ hoĩem ꝑtinet, eſt actus veritatis, de qua nũc loquimur G ſed hoc ꝑtinet ad quãlibet uirtutem, q̃libet.n.uirtutis habit⁹ manifeſtat̃ per proprium actũ. ergo veritas nõ eſt ſp̃alis virt⁹.

¶3 Præt. Veritas uitę dr̃, qua q̃s recte uiuit, de qua dr̃ Iſa.38. Memento, q̃ſo q̃uo ambulauerim corã te in ueritate, & in corde perfecto: ſed qualibet virtute recte uiuit, ut patet per diffinitionẽ uirtutis ſ̃poſitam.* ergo H [h] ueritas nõ eſt ſpecialis uirtus.

¶4 Præt. Veritas vr̃ idẽ eſſe ſimplicitati, quia utriq; opponitur ſimulatio: ſed ſimplicitas [h] non eſt ſpecialis uirtus, quia facit intentionẽ rectam, quod requirit̃ in omni uirtute. ergo ẽt veritas non eſt ſpecialis uirtus.

SED CÕTRA eſt, q̃d in 2. Eth. connumerat̃ aliis uirtutibus.

RESP. Dicẽdum, ꝙ ad rõem virtutis humanę pertinet quòd opus hoĩs bonũ reddat. Vñ vbi I in actu hoĩs inuenitur ſp̃alis rõ bonitatis neceſſe eſt, ꝙ ad hoc diſponat̃ homo ꝑ ſpecialem uirtutem. Cum aũt bonum ſ̃m Aug.* in lib. de natura boni, conſiſtat in ordine, neceſſe eſt ſpecialem rõem boni conſiderari ex determinato ordine. Eſt aũt quidam ſp̃alis ordo, ſ̃m quod exteriora noſtra uel uerba, uel facta debite ordinantur ad aliquid, ſicut ſignum ad ſignatum: & ad hoc ꝑficitur homo per uirtutem ueritatis. Vnde manifeſtum eſt, quòd veritas eſt ſpecialis uirtus.

cap.3. to.6

Concl.

AD PRIMVM ergo dicendũ, ꝙ uerũ, & bonum K ſubiecto quidẽ conuertunt̃: q̃a oẽ uerũ eſt bonũ, & oẽ bonũ eſt uerũ, ſed ſ̃m rõem inuicem ſe excedunt, ſicut intellectus, & uoluntas inuicẽ ſe excedunt. Nam intellectus intelligit uoluntatẽ, & multa alia: & voluntas appetit ea, q̃ pertinent ad intellectum, & multa alia. Vñ uerum ſ̃m rõnem ꝓpriã, q̃ eſt perfectio intellect⁹, eſt quoddam particulare bonũ, inq̃tum appetibile quoddã eſt. Et ſiſr bonũ ſ̃m ꝓpriam rõem, ꝓut eſt finis appetitus, eſt quod dã uerum, inq̃tum eſt quoddam intelligibile. Quia ergo uirtus includit rõem bonitatis, põt eſſe, ꝙ veritas ſit ſpecialis uirtus, ſicut uerũ eſt ſpeciale bonum: nõ aũt ꝑt eſſe, ꝙ bonitas hoĩs ſit ſp̃alis uir F tus, cum magis ſ̃m rationem ſit genus uirtutis.

AD II. dicẽdum, ꝙ habitus uirtutẽ, & uitiorum ſortiunt̃ ſpeciem ex eo q̃d eſt per ſe intentum, non ãt ab eo, q̃d eſt per accidens, & ꝑter intentionem. Quòd ãt aliq̃s manifeſtet, q̃d circa ipſum eſt, pertinet q̃dem ad uirtutẽ ueritatis, ſicut per ſe intentũ: ad alias autem uirtutes põt pertinere ex cõſequenti, ꝑter principalem intentionem. Fortis.n.intendit fortiter agere. Quòd autem fortiter agendo aliquis manifeſtet fortitudinem, quam habet, hoc conſequitur ꝑter eius principalem intentionem.

AD III dicẽdũ, ꝙ ueritas uitæ eſt ueritas ſ̃m quã aliquid eſt uerum, non ueritas ſ̃m quam aliq̃s dicit uerum. Dr̃ autem uita uera, ſicut & q̃libet alia res ex hoc, ꝙ attingit ſuam regulam, & menſurã, ſ. diuinam legem, per cuius conformitatem rectitudinem habet: & talis ueritas, ſiue rectitudo, cõmunis eſt ad quamlibet uirtutem.

Veritas uitæ.

AD IIII dicendũ, quòd ſimplicitas dr̃ per oppoſitum duplicitati, qua.ſ.aliquis aliud habet in corde, & aliud oſtendit exterius: & ſic ſimplicitas ad hanc uirtutem pertinet. Facit autem intentionem rectam, non quidem directè, quia hoc pertinet ad omnem uirtutem, ſed excludendo duplicitatem, qua homo unum prætendit, & aliud intendit.

Porrecta ꝑ totum.

567

2.d.16.q.4 ar.1.q.2.c.

SVP. QVÆST. CIX. ART. II.

IN ar.2. eiuſdẽ q. in riſione ad quartũ, vbi dr̃, ꝙ ſimplicitas facit intentionem rectam non directè, intelligendum eſt, nõ vt directè diſtinguit̃ contra Idirectè: q̃quidẽ oĩs virtus directe intẽtionem facit rectam, ſicut & electionẽ, ſed vt diſtinguitur contra ſecundario, quia.ſ.facere intentionem rectam non eſt opus proprium ſimplicitatis, ſed cõi oĩ uirtuti, ac ꝑ hoc non eſt opus primo conueniens ſimplicitati, ſed ſecundario conueniens ei ex eo, ꝙ eſt ſibi, & cæteris virtutibus cõe. Vbi ſcito, ꝙ intentio põt fieri recta dupliciter. Primò, in hac vel illa materia, & ſic eſt hui⁹ vel illius virtutis op⁹: & ſic ſimplicitas dr̃ facere intentionem rectam per excluſionem duplicitatis in ſignificando. Alio mõ, abſolute, & ſic eſt omnis ſimul uirtutis opus, & non alicuius particularis uirtutis. Et quia illud directè dr̃ ſpectare ad aliquam uirtutem, ad q̃d ſũ ꝓpriã rõem inſtituta eſt: ıõ in lr̃a abſolute negat̃, ꝙ ſimplicitas directe faciat intentionem rectam.

1.2.q.55. art.4.

ARTICVLVS III.

Vtrum veritas ſit pars iuſtitiæ.

ADTERTIVM ſic ꝓcedit̃. Vr̃ quòd ueritas non ſit pars iuſtitiæ. Iuſtitię.n.ꝓprium eſſe ur̃, quòd reddat alteri debitum: [h] ſed ex hoc, quòd aliquis dicit uerum, non ur̃ alteri debitum reddere, ſicut fit in omnibus p̃miſſis iuſtitiæ partib⁹. ergo ueritas non eſt pars iuſtitię.

¶2 Præt. [h] Veritas pertinet ad ĩtellectũ: iuſtitia aũt eſt in uolũtate, ut ſupra habitũ eſt.* ergo ueritas non eſt pars iuſtitiæ.

q.58. ar.4.

¶3 Præt. Triplex diſtinguit̃ ueritas ſ̃m Hier.*.ſ.ueritas uitæ, & ueritas iuſtitię, et veritas doctrinę: ſed [h] nulla iſtarũ eſt pars iuſtitię. Nã ueritas uitæ cõtinet ĩ ſe oẽm uirtutem, ut † dictũ eſt. Veritas ẽt iuſtitię eſt idem iuſtitię, uñ non eſt pars eius. Veritas aũt doctrinę pertinet magis ad virtutes intellectuales. ergo ueritas nullo mõ eſt pars iuſtitię.

Hr̃ in gloſ ord. Matt. 15. ſup illud: Audito hoc ſcã dalizati ſunt.

†art. præc. ad 3.

SED CÕTRA eſt, ꝙ Tull.* ꝑonit veritatẽ iter partes iuſtitiæ.

*li.2. de inuẽt. in f. 4. ante fi. lib.

RESP. Dicendum, ꝙ ſicut s̃. dictum eſt, † ex hoc aliqua uirtus iuſtitiæ annectit̃, ſicut ſecundaria principali, ꝙ partim q̃dem cum iuſtitia cõuenit, partim ẽt deficit ab eius perfecta ratione. Virtus autem ueritatis cõuenit quidem cum iuſtitia ĩ duobus.

†q.80. ar.1

Porrecta totum.

568

Ver q.1.a. 5. ad 12.

SVP. QVÆST. CIX. ARTIC. III.

IN art.3. eiuſd., 109. q. circa illa verba, Solũ ueritas illa, qua aliquis uita & ſermone talem ſe demonſtrat, qualis eſt, ad hãc uirtutem pertinet, aduerte, ꝙ cum in hac virtute ĩueniat̃ ſignũ, & ſignatũ, dupliciter potes ĩnuenire ſignatũ, videlicet aut per ſe & immediatũ, aut p accidens & mediatum. Si reſpicias ad ſignatum per ſe & immediatum, non inuenies aliq̃d ſignatum, niſi q̃ apud ſignificantẽ eſt ĩ eſſe nãli & cognito ſimul, ut cũ q̃s dicit ſe eẽ ſanũ, aut bonũ &c. aut in eſſe cognito tm̃ vt cum quis dicit Romã eſſe in Europa. Si verò ſpectes ad ſignatum p accidẽs & mediatũ, ſic inuenies q̃cunque extranea à ſignãte, ſignata eẽ: q̃a cõtingit de oĩbus oĩfariã loqui. Fꝫ ẽm ſũrem, ea quæ extra nos ſunt, non ſignificam⁹ niſi mediantibus his quæ apud nos ſunt, ſaltem ficta: & accidit his quæ apud nos ſunt, ꝙ alia extra nos referant, vnde non conuenit omnibus, q̃ apud nos ſunt, ſignificare alia extra nos. Ideo Ariſtoteles, & author ueritatem per ſignata in nobis deffinierunt.

alenunt, ab his quæ ꝑ ſe immediatè cõcurrunt ad veritatis virtutẽ: illã manifeſtantes. Vñ ex hoc ipſo, ꝙ veritatis virtus manifeſtat hoiem, qualis eſt, & nihil aliud ſequitur, non ꝙ cætera non manifeſtet, ſed quod cętera non manifeſtet niſi ſm quòd ſunt in hoie. V. g. Si ſunt in hoie vt opinata, non dicit ea vt certa, & ſic de alijs: oppoſita aũt vitia aliter q̃ in ſignificante ſint, proferunt quæ dicũt, vt patet de mendacibus &c. Oẽ ergo ab hoie quõlibet cognitum, vel imaginatũ, põt per veritatis virtutẽ manifeſtari, ſed non niſi ſm quòd eſt apud ſignificantem. Et hoc ſignificauit, licet obſcurius, cũ ĩ ſulliis dicès, Veritas eſt per quã oĩa, quę ſunt, fuerũt, aut futura sũt, immutata dicuntur, per ly immutata ſignificans, ꝙ ſicut ſunt apud dicentem, dici facit veritatis virtus. Hoc quoque pulchrè patet in calce huius articuli, vbi & veritas doctrinæ proculdubio moralis, & qcunq; alia veritas, qã ĩ nobis eſt, adhãc virtutẽ ſpectare dr̃.

Vno quidem modo in hoc, ꝙ A eſt ad alterum. Manifeſtatio.n. quã dixim⁹ eſſe actũ veritatis, ẽ ad alterũ, inquantum ſ. ea q̃ circa ipſum sũt, vnus hõ alteri manifeſtat. Alio mõ, inquantũ iuſtitia æqualitatẽ quandã in rebus cõſtituit: & hoc ẽt facit virtus veritatis, adæquat.n. ſigna reb⁹ exiſtẽtibus circa ipſum: deficit aũt à ꝓpria rõe iuſtitiæ q̃tum ad rõem debiti. Nõ.n. hæc virt⁹ attẽdit debitũ legale, qđ B attẽdit iuſtitia, ſed potius debitũ morale, inquãtũ ſ. ex honeſtate vnus hõ alteri dẽt veritatis manifeſtationẽ. Vñ [m] veritas eſt pars iuſtitię inquantum annectitur ei ſicut virtus ſecũdaria principali.[n].

Ad primum ergo dcđm, ꝙ qã hõ eſt aial ſociale, naturaliter vnus hõ dẽt alteri id, ſine quo ſocietas humana ſeruari nõ poſſet. Nõ aũt poſſẽt hoies C adinuicẽ cõuiuere, niſi ſibiinuicem crederẽt, tamq̃ ſibiinuicẽ veritatẽ manifeſtãtibus: & iõ virtus veritatis aliquo modo attendit rationem debiti.

Ad II dcđm, ꝙ veritas ſm ꝙ eſt cognita, pertinet ad intellectũ: ſed hõ ꝑ propriã volũtatẽ, ꝑ q̃ vtit̃ & habitibus, & mẽbris profert exteriora ſigna ad veritatẽ manifeſtãdã, & ſm hoc manifeſtatio veritatis eſt actus volũtatis.

Ad III dcđm, ꝙ veritas, de qua nunc loquimur, D differt à veritate vitæ, ut dictũ* eſt. Veritas aũt iuſtitiæ dr̃ dupliciter. Vno mõ, ſm ꝙ ipſa iuſtitia eſt rectitudo quædã regulata ſm regulã diuinę legis. Et ſm hoc differt veritas iuſtitiæ à ueritate uitæ: qã ueritas uitę eſt ſm quã aliquis rectè viuit in ſeipſo: ueritas aũt iuſtitiæ eſt ſm quã aliquis rectitudinem legis in iudicijs, quæ ſunt ad alterum, ſeruat: ergo ſm hoc ueritas iuſtitiæ non ꝑtinet ad ueritatem, de qua nunc loquimur, ſicut nec ueritas uitæ. Alio mõ, põt intelligi ueritas iuſtitię, ſm ꝙ aliquis ex iuſtitia ueritatem manifeſtat, puta, cum aliquis in iudicio ueritatem cõfitetur, aut uerum E teſtimoniũ dicit. Et hęc ueritas eſt quidã particularis actus iuſtitię, & non pertinet directè ad hanc ueritatẽ, de qua nunc loquimur, quia ſ. in hac manifeſtatione ueritatis principaliter hõ intẽdit ius ſuum alteri reddere. Vñ* Phil. in 4. Ethic. de hac a uirtute determinans dicit. Non de ueridico in cõfeſſionibus dicimus, neq; q̃cumq; ad iuſtitiã, vel iniuſtitiã contendunt. Veritas aũt doctrinæ conſiſtit in quadã manifeſtatione verborum, de quibus eſt ſcia. Vñ nec iſta veritas directè pertinet ad hãc virtutem, ſed ſolùm veritas, qua aliquis & vita. & ſermone talẽ ſe demõſtrat, qualis eſt: & nõ alia q̃ circa ipſa ſint nec maiora, nec minora. Veruntñ qã moralia, inquãtũ sũt à nobis cognita, circa nos sũt, & ad nos ꝑtinẽt, ſm hoc ueritas doctrinę põt ad hanc virtutẽ ꝑtinere, & quæcunq; alia veritas, qua qs manifeſtat verbo, vel facto ꝙ cognoſcit.

Art. præc. ad 3.
Veritas iuſtitiæ duplex.
Lib. 4. c. 7. parum a medio, tom. 5.
Veritas doctrinæ.

Articvlvs IIII.

Vtrum virtus veritatis magis declinet in minus.

AD QVARTVM ſic ꝓcedit̃. Vr̃ ꝙ virtus veritatis nõ declinet in minus. Sicut.n. aliqs dicẽdo maius, incurrit falſitatẽ, ita [i] & dicẽdo min⁹, nõ.n. magis eſt falſũ quatuor eſſe quinque, q̃ quatuor eſſe tria: ſed oẽ falſum eſt ſm ſe malũ, & fugiẽdum, vt Phil.* dicit in 4. Ethic. ergo veritatis virtus nõ plus declinat in minus, q̃ in maius.

¶ 2 Præt. Qđ vna virtus magis declinet ad vnũ extremũ, q̃ ad aliud, contingit ex hoc, ꝙ virtutis mediũ eſt ꝓpinquius vni extremo, q̃ alteri, ſicut fortitudo eſt propinquior audaciæ, q̃ timiditati: ſed veritatis mediũ nõ eſt ꝓpinquius vni extremo, q̃ alteri, qã ueritas, cum ſit æqualitas quædã, in medio punctuali conſiſtit. ergo veritas non magis declinat in minus.

¶ 3 Præt. In minus ur̃ à ueritate recedere, q ueritatẽ negat, ueritati aliqd ſubtrahens, in maius aũt q ueritati aliqd ſuperaddit: ſed magis repugnat [h] ueritati, q ueritatẽ negat, q̃ q ſuperaddit, qã ueritas nõ cõpatit̃ ſecũ negationem ueritatis, compatitur autem ſecum ſuperadditionem, ergo ur̃ ꝙ ueritas magis debeat declinare in maius, q̃ in minus.

Sed contra eſt, ꝙ Phil.* dicit in 4. Ethi. ꝙ hõ ſm hãc uirtutem, magis à uero declinat in minus. — Lib. 4. c. 7. circa medium t. 5.

Resp. Dcđm, ꝙ declinare in minus à ueritate, cõ D tingit dupliciter. Vno mõ* affirmando, puta cũ aliquis nõ manifeſtat totũ bonum, qđ in ipſo eſt, puta, ſciam, uel ſanctitatẽ, uel aliqd hmõi, qđ fit ſine ꝑiudicio ueritatis, qã ĩ maiori ẽt eſt minus: & [m] ſm hoc hæc uirtus declinat̃ in min⁹ [n]. Hoc.n. ut Phil.* dicit ibidem, ur̃ eſſe prudentius, ꝓp oneroſas ſuperabundãtias. Hoies.n. q maiora de ſeipſis dicũt q̃ ſint, ſunt alijs oneroſi, quaſi excellere alios uolentes. Hoies aũt, q minora de ſeipſis dicunt, gratioſi ſunt, quaſi alijs cõdeſcendentes ꝑ quãdã moderationẽ. Vñ Apoſt. dicit 2. ad Cor. 12. Si uoluero gloriari, nõ ero inſipiens, ueritatẽ.n. dicam: parco aũt ne qs me exiſtimet ſupra id qđ uidet in me, aut audit ex me. Alio mõ, põt aliqs declinare in minus, negando, ſ. ut neget ſibi ineſſe, qđ ineſt: & [p] ſic nõ ꝑtinet ad hãc uirtutẽ declinare in minus, [q] qã per hoc incurreret falſum. Et tñ hoc ipſum eſſet min⁹ repugnans ueritati, non qdem ſm ꝓpriam rõem ueritatis, ſed ſm rõem prudentiæ, q̃ oportet ſaluari in oibus uirtutibus. Magis.n. repugnat prudentiæ, qã periculoſius eſt, & oneroſius alijs, ꝙ aliqs exiſtimet, uel iactet ſe habere quod non habet, q̃ quòd non exiſtimet, uel dicat ſe non habere quod habet. Et per hoc patet reſponſio ad obiecta.

Alias non affirmando.
Conclu.
Li. 4. Ethi. ca. 7. circa med. to. 5.
Homines onerarij.
Concl. ꝑ

SVP. QVÆST. CIX. ARTIC. IIII.

IN ar. 4. eiuſdẽ 109. q. nota. Nouitie, ꝙ declinare in minus affirmatiuè, eſt affirmare minus q̃ ſit: qđ conſtat non eſſe falſum, quia in maiori includit minus. Sicut ſi habens decẽ aureos dicat ſe habere duos. Declinare verò in minus negatiuè eſt negare totã eius quantitatẽ: & hoc cõſtat eſſe falſum. Sicut ſi habẽs decem, dicat, habeo duos tantum.

Perrecta ꝑ totum, 569
Inf. q. 129 ar. 3. ad 5.
Li. 4. ca. 7. ante medium t. 5.

QVÆSTIO CX.

De vitijs oppoſitis veritati, in quatuor articulos diuiſa.

DEINDE cõſiderandũ de vitijs oppoſitis veritati.

¶ Et primò, De mendacio.

¶ Secundò, De ſimulatione, ſiue hypocriſi.

¶ Tertiò, De iactantia, & oppoſito vitio.

Circa mendacium quæruntur quatuor.

¶ Primò, Vtrum mendacium ſp opponatur veritati, quaſi continens falſitatem.

¶ Secũdò, De ſpẽbus mẽdacij.

¶ Tertiò, Vtrum mendacium ſemper ſit peccatum.

¶ Quartò, Vtrum ſemper ſit peccatum mortale.

ARTICVLVS I.

Vtrum mendacium ſemper opponatur veritati.

AD PRIMVM ſic ꝓceditur. Vr̃ ꝙ mendacium non ſp opponatur veritati.[h] Oppoſita .n. non poſſunt eſſe ſimul: ſed mendacium ſimul põt eſſe cum veritate. qui.n. verum loquitur quod falſum eſſe credit, mentitur, vt Aug.* dicit in libro contra mendacium. ergo mendacium non opponitur veritati.

¶ 2. Præt. Vrtus veritatis nõ ſolũ cõſiſtit in verbis, ſed ẽt in factis, q̃a ſm Philoſ.* in 4. Ethi. ſm hanc virtutẽ aliquis verum dicit & in ſermone, & in vita: ſed mendacium conſiſtit ſolũ in [h] verbis. dr̃.n. ꝙ mendacium eſt falſa uocis ſignificatio. ſic ergo uĩ ꝙ mendacium non directè opponat̃ uirtuti ueritatis.

¶ 3. Pret. Aug.* dicit in lib. cõtra mẽdaciũ, ꝙ culpa [h] mẽtientis eſt fallẽdi cupiditas: ſed hoc nõ opponit̃ ueritati, ſed magis bñuolẽtię, uel iuſtitię. ergo mẽdaciũ non opponitur ueritati.

SED CONTRA eſt, qđ dicit Aug. in libr. contra mendaciũ. Nemo dubitet mẽtiri eũ, q falſum enũciat cã falli di. Qua ꝓp enunciatio falſi cum uolũtate ad fallendũ prolata, manifeſtũ eſt mendacium: ſed hoc opponitur ueritati. ergo mẽdacium ueritati opponitur.

RESP. Dicendũ, ꝙ actus moralis ex duob. ſpẽm ſortit̃, ſ. ex ob. ecto & ex fine. Nã finis eſt

A eſt obiectum uoluntatis, quæ eſt primum mouens in moralibus actibus. Potentia autem à uoluntate mota, habet ſuum obiectum, quod eſt proximum obiectum uoluntarij actus: & ſe habet in actu uoluntatis ad finem, ſicut materiale ad formale, ut ex ſupradictis * patet. Dictum † eſt autem, quòd uirtus ueritatis, & per cõſequens oppoſita uitia in manifeſtatio-

B ne conſiſtit, quæ fit per aliqua ſigna: quæ quidem manifeſtatio, ſiue enunciatio eſt rationis actus conferentis ſignum ad ſignatum. Omnis enim repræſentatio conſiſtit in quadã collatione, quæ propriè pertinet ad rationem. Vnde etſi bruta aĩalia aliquid manifeſtent, non tñ manifeſtationem intendunt, ſed naturali inſtinctu ali-

C quid agunt, ad quod manifeſtatio ſequitur: inquantum tamẽ hmõi manifeſtatio, ſiue enunciatio eſt actus moralis, oportet, ꝙ ſit uoluntarius, & ex intẽtione uoluntatis dependẽs. Obiectum aũt proprium manifeſtationis, ſiue enunciationis eſt uerum, uel falſum. Intẽtio uerò uoluntatis inordinatæ poteſt ad duo ferri, quorum

D unum eſt, ut falſum enuncietur: aliud eſt effectus proprius falſæ enunciationis, ut ſ. aliquis fallatur. Si ergo iſta tria concurrant, ſ. ꝙ falſum ſit id, quod enunciatur, & ꝙ adſit uoluntas falſum enunciandi, & iterũ intentio fallendi, tunc eſt falſitas materialiter: quia falſum dr̃, & formaliter ꝑp uoluntatẽ falſum dicendi, & effectiuè ꝑp uoluntatem falſitatẽ imprimendi. Sed tñ rõ men-

E dacij ſumitur à formali falſitate, ſecundum hoc, ſcilicet, quòd aliquis habet uoluntatem falſum enunciandi. Vnde & mendacium nominatur ex eo, quòd contra mentem dicitur. Et ideo ſi quis falſum enunciet, credens id eſſe uerum, eſt quidem falſum materialiter, ſed non formaliter, quia falſitas eſt præter intentionem dicentis: unde non habet perfectam rationem mendacij. Id enim quod præter

---

SVP. QVÆS. CX. ARTIC. I.

IN tit. 1. art. q. 110. nota, ꝙ quẽadmodũ iuxta diſtinctionẽ habitam in 1. art. q. præcedentis, veritati, qua aliquid dicit verum opponitur ſemp falſitas, & ambæ ſunt in intellectu: ita veritati, quæ eſt in voluntate, qua quiſq; vult dicere verum, opponi vi mendaciũ tanquàm continens falſitatem, vtpote, quo quis vult dicere falſum. Et propterea in diuiſione quæſtionis huius, author proponendo primum articulum dixit, Quaſi cõtinens falſitatem. Vero enim cum non contrarietur niſi falſum, dicenti ex propoſito verum, is qui ex propoſito dicit falſum, qui mendax vocatur, opponi nõ qñque, ſed ſp vĩ; & ideo in quæſtionis articulum vertitur.

570 Infr. ar. 2. cor. Et 3. d. 38. ar. 1.

¶ In articulo eodem dubium occurrit circa illa verba, Vnde bruta animalia etſi aliquid manifeſtent, non tñ manifeſtationem intendunt, ſed naturali inſtinctu aliquid agunt, ad quod ſequit̃ manifeſtatio. Nam aut litera per ly intendunt, intelligit intentionem propriè dictam, quæ eſt actus volũtatis: & ſic nihil dicit, qm̃ conſtat bruta non habere voluntatẽ: aut per ly intendunt, intelligit actũ appetitus aĩalis, quaſi diceret, Non tñ manifeſtationem appetũt aĩaliter, hoc eſt cognoſcunt, & appetunt: & ſic falſum dicit, qm̃ bruta quemadmodũ cognoſcunt cognitione ſenſitiua, & appetunt comedere, & bibere, ita ẽt manifeſtare effectus ſuos: cuius ſignũ eſt, ꝙ ſi impediantur à manifeſtatione, nituntur cõtra impedientes, ſicut pugnant pro cibo. Lætitia quoq; præſentis manifeſtationis atteſtatur appetitum eiuſdem abſentis.

In lib. de mendacio c. 3. a med. tom. 4.

Li. 4. cap. 7. paulo a prin. to. 5.

Li. de mendacio, c. 3. a me. to. 4.

Li. de mendacio, c. 4. nõ procul. a fine to. 4

¶ Ad huius euidentiã ſciendum eſt, ꝙ vniuerſaliter qñ aliquid fit ꝑp finẽ, nõ ſolum inueniuntur ibi hæc duo, videlicet, finis, & id quod ad ipſum finẽ ordinatur, ſed oportet inueniri ibi collationẽ medij ad finẽ, alioquin non magis fieret hoc, q̃ aliud ꝑp talẽ finẽ. Verum operatio ad finem, & collatio operis ad finẽ, quàmuis in opere ſp concurrant ſimul (impoſſibile eſt.n. aliqd fieri ꝑp finem, niſi ſit collatũ fini an ſit ei proportionatum, ſeu conueniens) in operãte tñ non ſp inueniũt̃ coniuncta, ſed in aliquo operante cõiungunt̃, & in aliquo ſeparãtur. In artificialibus ſiquidẽ apparet, ꝙ magiſter artis, puta, faber ferrarius facturus gladiũ, non ſolũ ferrũ aſſumit ꝑp gladiũ conſtruendũ, ſed ẽt cõfert ferrum cum fine, puta, opere gladij: & ꝑpea refutat aurum, & eligit ferrum, vt idoneum ad talem finẽ, puta, inciſionem. Et ſic iunguntur in eodem operante operari ꝑp finem, & conferre medium cum fine.

1. 2. q. 18. art. 6. & 7. † q. præce. artic. 1. & ad 3.

In naturalibus autem agẽtibus duo hi actus ſeparati inueniunt̃. Nam agens naturale, puta, arbor, habet vnum actum, videlicet, operari propter finem, dum profert frondes propter fructus protectionem: ſed non habet alterum actum, ſ. conferre tale medium tali fini, vt patet, ſed huiuſmodi collationis actus conuenit inſtitutori, & directori naturæ. Propter quod opus naturæ dr̃ opus intelligentiæ. Qñ ergo inuenitur in aliquo operari ꝑp finẽ abſque collatione, vocatur operari propter finem executiuè. Qñ verò inuenitur in aliquo, ꝙ & operatur ꝑp finem, & confert vnum cum altero, vocatur operari imperatiuè, ſed directiuè. Et ſicut contingunt hęc in naturalibus, ita & in his, quæ ad animã ſpectant, ſentiendum eſt. Non enim omnis anima collatiua eſt, ſed rationalis tantum. Iſti igitur actus animæ, de quibus eſt ſermo, ſcilicet enuntiare, manifeſtare, & repræſentare, exigunt in primis hæc duo, ſcilicet ſignum, & ſignatum. Nam opor-

intẽtionem dicentis eſt, ꝑ accidens eſt: vndè non põt eſſe ſpecifica differentia. Si verò [d] aliqs formaliter falſum dicat, hñs [h] voluntatẽ falſum dicendi, licet ſit verũ id qd dicitur, inquãtũ tamen hmõi actus eſt voluntarius, & moralis, hẽt ꝑ ſe falſitatem, & per accidẽs veritatẽ: vndè ad ſpeciem mendacij ptingit. Quòd autẽ aliquis intendat falſitatem, in opinione alteri [a] conſtituere, fallendo ipſũ, non pertinet ad ſpẽm mendacij, ſed ad quãdam perfectionẽ ipſius. Sicut & i reb. naturalib. aliquid ſpeciem ſortitur, ſi formã hẽat, ẽt ſi deſit formę effectꝰ: ſicut patet in graui, qđ violenter ſurſum detinetur, ne deſcendat ſm̃ exigentiam ſuę formę. Sic ergo patet, ꝙ [m] mendacium directè, & formaliter opponitur virtuti veritatis [n].

AD PRIMVM ergo dicendum quòd vnumquodque magis iudicatur ſecundùm id, qđ eſt in eo formaliter & per ſe, q̃ ſm̃ id quod eſt in eo materialiter, & per accidens. Et ideo [d] magis opponitur veritati, inquantũ eſt virtus moralis, ꝙ aliquis dicat verum, intendens dicere falſum, quàm quòd dicat falſum, intendens dicere verum.

AD II dicẽdum, ꝙ ſicut Augu. dicit in 2. de doct. chriſt. voces precipuum locum tenent inter alia ſigna: & ideò cum dr̃ quòd mendacium eſt falſa uocis ſignificatio, nomine vocis intelligitur omne ſignum. Vnde ille qui aliquod falſum nutibus ſignificare intenderet, non eſſet à mendacio immunis.

AD III dicendum, ꝙ cupiditas fallendi ptinet ad perfectionem [h] mendacii, non ãt ad ſpeciem ipſius: ſicut nec aliqs effectus pertinet ad ſpẽm ſuę cãę.

ARTICVLVS II.

Vtrum mendacium ſufficienter diuidatur per mendaciũ officioſum iocoſum, & pernicioſum.

AD SECVNDVM ſic ꝓcedit̃. Videtur, quòd mendaciũ inſufficienter diuidatur: per mendacium officioſum, iocoſum, & pernicioſum. Diuiſio enim eſt danda ſecundum ea, quę per ſe conueniunt rei,

A patet per Philoſ. in 7. Metaph.* ſed intentio effectus eſt pręter ſpeciem actus moralis, & per accidens ſe habet ad ipſum, ut ur̃, undè, & infiniti effectꝰ poſſunt conſequi ex uno actu: ſed hæc diuiſio datur ſecundũ intentionem effectus. Nam mendacium iocoſum eſt, quod fit cauſa ludi. Mendacium autem pernicioſum eſt, quod fit cauſa nocumẽti. Mendacium autem

B officioſum eſt, quod fit cauſa utilitatis. ergo [h] incõuenienter hoc modo diuidit̃ mendacium.

¶ 2 Pręt. Aug.* in li. contra mẽdacium, diuidit [h] mendaciũ in octo partes. Quorũ primũ eſt i doctrina religionis. Sm̃ eſt, qđ nulli proſit, & obſit alicui. Tertium eſt, quod ꝓdeſt ita uni, ut alteri obſit. Quartum eſt, quod fit ſola mentiendi, fallendiq; libidine. Quintum eſt, quod fit

C placendi cupiditate. Sextũ eſt, qđ nulli obeſt, & ꝓdeſt alicui ad conſeruandam pecuniã. Septimũ eſt, qđ nulli obeſt, & ꝓdeſt alicui ad uitandum mortẽ. Octauũ, q̃ nulli obeſt, & prodeſt alicui ad uitãdũ immunditiã corporalẽ. Ergo ur̃ ꝙ prima diuiſio mendacij ſit inſufficiẽs.

¶ 3 Pręt. Philo.* in 4. Eth. diuidit [h] mendacium in iactantiam q̃ uerum excedit in dicendo, &

D ironiam, q̃ deficit à uero in minus: quæ duo ſub nullo p̃dictorum membrorum continentur ergo ur̃, quòd diuiſio prædicta mendacij ſit incompetens.

SED CONTRA eſt, ꝙ ſuper illud Pſal. 5. Perdes omnes, qui loquuntur mendacium, dicit glo.* qđ ſunt tria gñ̃a mendaciorum. Quædam. n. ſunt ꝓ ſalute, & commodo alicuius. Eſt etiã aliud genus mendacii, qđ

E fit ioco. Tertium uerò mẽdacii genꝰ eſt, qđ fit ex malignitate. Primum ãt horum trium dr̃ officioſum: ſm̃ iocoſum: tertium pernicioſum. ergo mendacium in tria prædicta diuiditur.

RESP. dicendum, quod mendacium tripliciter diuidi põt. Vno modo, ſm̃ ipſam mendacii rationem, quæ eſt ꝓpria, & per ſe mendacij diuiſio: & [m] ſm̃ hoc, mendacium in duo diuiditur, ſ. in mendacium, quod

---

oportet enunciãtem aliquo ſigno enunciare, & ſilr̃ manifeſtantem, & repreſentantẽ.

D. 867. Et exigũt deinde collationẽ ſigni ad ſignatũ: alioquin non aſſumeret magis vnũ, q̃ aliud ſignũ ad ſignãdũ tale qd. Concurrẽtib. ãt ad manifeſtationis rõnẽ duob. extremis, ſ. ſigno, & ſignato, & collatione eorundem vt in lr̃a dr̃, ſpectãdũ eſt, ꝙ inter bruta, & rõnalia hęc eſt dr̃ia in propoſito, ꝙ brutis cõuenit manifeſtare affectus ſuos ꝑ ſigna ſic, ꝙ non conferunt ſigna tis. Vnde non eligunt ad ſignificandum aliquid magis vnum ſignũ q̃ aliud: ſed iuxta naturæ inſtinctum, qđlibet illorum ſignum profert ſui affectus manifeſtatiuũ. Hoĩes ãt ꝑ ſigna ſic manifeſtant

Concl. q̃ in ipſis ſunt, vt conferant, q. ſit idoneum ſignum ad tale, qd ſignificandum, nunc, huic, & tũc &c. Et ꝓpꝑea bruta affectus ſuos manifeſtãt executiuè tm̃. Authoris ãt naturæ, & inſtinctus eorũ, eſt conferre illorum ſigna ad ſignata. Homi

D. 874. nes ãt manifeſtant, q̃ in ipſis ſunt iperatiuè & directiuè: & hæc eſt dr̃ia in lr̃a intẽta. Cũ ergo dr̃, quid intelligit per ly intendunt: Rñdetur, ꝙ intelligit appetere aĩaliter, & ꝙ

Li. 2. ca. 3. circa me. tom. 3. manifeſtare, eodẽ modo appetitur à brutis, quo illis naturam eſt cõueniẽs. Et quia nõ cõuenit eis manifeſtationis actus niſi executiuè, ideo nõ appetit̃ ab eis niſi executiuè. Hoc ãt nõ ẽ appetere manifeſtõs actũ, niſi materialiter: quĩ de ratione manifeſtationis in actu exercito, ẽ collatio in actu exercito, q̃ à brutorum cognitione, & appetitu aliena eſt. Manifeſtãt

D. 538. igitur bruta per ſigna affectus ſuos, ſicut naturalia operantur ꝓpꝑ finem. & quia non cõferunt ſigna ſignatis, ſicut naturalia media ad finẽ: ideo dñr nõ appetere appetitu aĩali

Porrecta ꝓ totum. manifeſtare formaliter, ſicut nec vnq̃ pñt manifeſtare formaliter

571 3. di. 38. artic. 2. & 5. Et opuſc. 64 c. 25. & 26. Et Pſal. 5. ¶ In eodem articulo aduerte gloſam notabilem, ſuper vulgata definitione mendacii. ſ. ꝙ eſt falſa vocis ſignificatio cum voluntate fallendi, ex Aug. 22. q. 2. c. Beatus, videlicet, ꝙ ly fallendi, exponit̃, hoc eſt, falſum dicendi, ſi per eſſentialia tm̃ deffinitio ẽ accipiẽda, vt i lr̃a dr̃.

Li. 7. t. 45. tom. 3.

SVP. QVÆST. CX. ART. II.

D. Bon. 3. ſen. d. 38. q. 5. art. 1.

IN artic. 2. eiuſdem 110. q. nota duo. Primum eſt, ꝙ ſpeciale, qd inuenitur in oppoſitis virtuti veritatis, ſ. q. habet vnũ primo oppoſitum, videlicet, mendacium, ſub quo tanq̃ gñe, continentur alia oppoſita, puta, iactantia, & ironia, cum aliatũ

In lib. de mendacio c. 14. to. 4.

virtutũ in medio duarum malitiarum exiſtentium oppoſita aſſignẽtur imediatè extrema, vt liberalitati auaritia, & ꝓdigalitas & ſic de alijs. Accidit ãt hoc fortè, q̃a innominatum, eſt in alijs genus proximũ vtriuſque vitij extremi. In hac ãt materia nominatur mendaciũ, vt cõtinet ẽt in ſe ſimulationẽ, genus proximũ vtriuſq; vitij extremi oppoſiti veritati, vt patet. Scdm̃ eſt, ꝙ de rõne mendacij pernicioſi eſt intentio nocẽdi, vt in litera dr̃, ſicut de rõne mẽdacij iocoſi eſt intentio delectãdi, & de ratione officioſi eſt ĩtẽt o vtilitatẽ afferẽdi. Et quĩ moralia ſcdm̃ intentũ finẽ maxime pẽſantur, & formaliter cõſiderantur, hinc habes, ꝙ ſicut detrahẽs non intẽtione detrahẽdi, nõ formaliter detrahit, nec peccat mortaliter, niſi fortè per accidens rõne nocumẽti illati: ita proferens mendaciũ pernicioſum nõ aĩo nocẽdi, licèt ſit formaliter mẽdax, nõ tamen ẽ formaliter mendax pernicioſus, nec peccat mortaliter, niſi fortè per accidens, ratione ſ. materiæ, puta, quia in doctrina fidei mentitur: vel ratione damni in audiente, puta, quia credendo committit poſt mortale: vel in quocumq; alio notabiliter propterea læſus quis eſt.

Lib. 4. c. 7. tom. 3.

Eſt Aug. ibid. to. 8. Et lib. de mẽdacio, c. 14. to. 4.

Concl. ¶ In eodem ſecundo articulo dubium Nouitiorũ occurrit, quo pacto mendacium iocoſum

coſum ex intentione delectãdi & ſimiliter officioſum ex intẽtione boni, minuatur, cũ ſp remaneat mendaciũ, ac per hoc in ſua prauitate quam habet ex ſuo genere.

Li. 4. c. 7. to. n. 5.

¶ Ad hoc dr̃, q̃ q̃a bonũ additum malo, & ſi illud non tollat, minuit tñ illius culpam. minus.n.culpabilis inuenitur qui malũ pp bonum, q̃ qui abſolutè malũ facit, qm̃ ibi rõ faciendi bona adiungitꝰ: idcirco dicta mendacia alleuiantꝰ, non tolluntur, hoc eſt, non ſunt tantæ culpæ cum dictis intentionibus bonis quantę ſunt abſolutè prolata.

Art. præc.

F tráſcendit veritaté in maiꝰ, qđ ptinet ad iactantiá: & in médaciũ, qđ deficit à veritate in minus, qđ ptinet ad ironiã, vt patet p Phil. in 4. Eth.* Hęc át diuiſio iõ per ſe eſt ipſius mendacii, q̃a mendaciũ, inquantum hmõi, opponitur veritati, vt dictũ* eſt. Veritas át æqualitas q̃dam eſt, cui p ſe opponitꝰ maiꝰ, & minꝰ. Alio mõ pt diuidi médacium, inquantum hét rõem culpæ ſm̃ ea, q̃ aggrauát, vel diminuunt culpam mendacii ex parte finis intenti. Aggrauat át culpã mendacii, ſi aliqs p mendaciũ intendat alterius nocumentũ, qđ vocatꝰ mendaciũ pniciosũm. Diminuitꝰ át culpa mendacii, ſi ordinetꝰ ad aliqđ bonum, vel delectabile, & ſic eſt mendaciũ iocoſum: vel vtile, & ſic eſt mẽdacium officioſum, quo intendiꝰ iuuamentũ alterius, vel remotio nocumẽti: &ᵖ ſm̃ hoc diuiditꝰ mẽdacium in tria pdicta.ᵍ *Tertio mõ diuiditꝰ mendaciũ vniuerſalius ſm̃ ordiné ad finé, ſiuè ex hoc addatꝰ, uel diminuatꝰ ad culpã mendacii, ſiue nõ. Etˢ ſm̃ hoc diuiſio eſt octo membrorum, q̃ dicta* eſt: ᵗ in qua q̃dem tria prima mẽbra continentꝰ ſub mẽdacio pernicioſo, q̃ quidem fit, uel contra Deum, & ad hoc ptinet primũ mẽdaciũ, q̃ eſt in doctrina religionis: uel eſt cõtra hoiem ſiue ſola intentione nocẽdi alicui, & ſic eſt mẽdaciũ ſm̃ qđ.ſ.nulli pdeſt, & obeſt alicui: ſiue ét intẽdatꝰ in nocumento vniꝰ, utilitas alterius, & hoc eſt tertiũ mẽdaciũ q̃ uni pdeſt. & alteri obeſt. Inter q̃ tria primum eſt grauiſsimum: q̃a ſp peccata contra Deũ ſunt grauiora, ut ſ.* dcm̃ eſt. Sm̃ át eſt grauius tertio, qđ diminuitꝰ ex intentione utilitatis alterius. Poſt hæc át tria, q̃ ſuperaddunt ad grauitaté culpæ mẽdacii ponitꝰ quartũ, qđ hét ppriam quantitaté ſine additione, uel diminutione. Et hoc eſt mendaciũ, qđ fit ex ſola mẽtiendi libidine, q̃ pcedit ex habitu. Vñ & Phi. dicit in 4. Eth.* q̃ mendax, eo q̃ talis eſt ſm̃ habitũ, ipſo mendacio gaudet. Quatuor uerò ſub ſequẽtes modi diminuunt de culpa mendacii: nã q̃ntũ eſt mẽdaciũ iocoſũ, q̃ fit placẽdi cupiditate. Alia uerò tria cõtinentꝰ ſub mendacio officioſo, in quo intendiꝰ, q̃ eſt alteri utile, uel q̃tũ ad res exteriores, & ſic eſt ſextum mẽdacium, q̃ pdeſt alicui ad pecuniam cõſeruandam: uel eſt utile corpori, & hoc eſt ſeptimum mendacium, in quo impeditꝰ mors hois, uel etiam utile eſt ad honeſtatem uirtutis, & hoc eſt octauum mendacium, in quo impeditur illicita pollutio corporalis. Patet auté, q̃ quanto bonum intentum eſt melius, tanto magis minuitur culpa mendacii. Et ideo ſi quis diligenter conſideret, ſm̃ ordinem prędictę enumerationis eſt ordo grauitatis culpæ i iſtis mendaciis. Nam bonum utile pferꝰ delectabili, & uita corporalis pferꝰ pecuniæ, honeſtas autem ipſi corporali uitę. Et per hoc patet reſponſio ad obiecta.

Conc. p

In argu. 2. ad oppoſitum.

Concl. ſ Aug. 2. huius art.

1. 2. q. 73. art. 9

Lib. 4. c. 7. tom. 5.

ARTICVLVS III.

Vtrũ omne mendacium ſit peccatũ.

AD TERTIVM ſic proceditur. Videtur quod non oẽ mẽdaciũ ſit peccatum. Manifeſtũ.n. eſt q̃ Euangeliſtę ſcribendo Euangelium nõ peccauerũt. Vñ rʰ tñ aliq̃d falſum dixiſſe: q̃a verba Chri, & ét aliorum frequenter aliter unus, & aliter retulit alius, uñ urꝰ quòd alter eorum dixerit falſum. nõ ergo oẽ mendaciũ eſt peccatũ.

G ¶ 2 Præte. Nullus remuneratꝰ à Deo, proʰ peccato: ſed obſtetrices Ægypti remuneratæ ſunt à Deo pp mendacium, dr̃.n. Exo. 1. q̃ ædificauit illis Deꝰ domos ergo mẽdaciũ nõ eſt peccatum.

¶ 3 Pręt. Geſta ſanctorũ narrantur in ſacra ſcriptura ad informationé uitæ humanæ: ſed de q̃buſdã ſanctiſſimis uiris legiꝰ,

H q̃ ſuntʰ mentiti, ſicut Gene. 12. & 20. q̃ Abrahã dixit de uxore ſua, q̃ ſoror ſua eſſet. Iacob ét mentitus eſt dicens ſe eſſe Eſau & tñ bñdictionem adeptus eſt, ut habeꝰ Gen. 27.ⁱ Iudith ét cõ mẽdaꝰ, q̃ tñ Holofernimẽtita é non ergo oẽ mẽdaciũ eſt pctm̃.

¶ 4 Præt. Minus ʰ malũ eſt eligẽdum, ut uiteꝰ maius malum, ſicut medicus pſcindit membrũ ne corrũpaꝰ totum corpus, ſed

I minus nocumentũ eſt, q̃ aliqs gñet falſam opinionem in aio alicuius, q̃ q̃ aliquis occidat, uel occidaꝰ. ergo licitè pt hõ mẽtiri, ut unũ pſeruet ab homicidio, & aliũ pſeruet a morte.

¶ 5 Præt. Mendacium eſt, ſiquis non impleatᵏ quod promiſit: ſed non oĩa promiſſa ſunt implenda. dicit.n. Iſid.* In malis promiſſis reſcinde fidem. ergo non omne mẽdaciũ eſt pctm̃.

K ¶ 6 Præt. Mendaciũ ob hoc urꝰ eſſe pctm̃, q̃a perʰ ipſum homo decipit pximum. Vñ Aug.* dicit in lib. cõtra mendaciũ. Quiſquis eſſe aliquod genus mendacii, q̃ pctm̃ nõ ſit, putauerit, decipiet ſeipſum turpiter, cum honeſtũ ſe deceptoré arbitretꝰ aliorũ: ſed nõ oẽ mendaciũ eſt deceptionis cã, q̃a per mendaciũ iocoſum nullus decipiꝰ. nõ .n. ad hoc dñr hmõi mendacia ut credantꝰ, ſed pp delectationem ſolã: unde & hyperbolicę

SVP. QVAES. CX. ART. III.

S. Bon. 3. ſ. d. 38. q. 2. & 3. a. 1
Sco. 3. ſ. d. 38. q. 1.
Riccar. 3. ſ. d. 38. q. 2.
Duran. 3. ſ. d. 38. q. 1.
Bacco. 3. ſ. d. 38. q. 2.
Palud. 3. d. 38. q. 1.
Th. ab arg. d. 38. q. 1. a. 4
Ni. de Ny. t. 3. p. ſ. 3. q. 5
Ant. Andr. d. 38. ar. 1.
Scotell. d. 38. q. 3.

IN art. 3. eiuſdem q. nota duo, primo, rñſionem ad q̃ntum, in qua author meminit virtutis fidei, q̃ reduci ad virtutem veritatis in q. 80. dixerat. Sed i fine huius tractatus, ſ. de veritate, & illius oppoſitis, nos dicemus, quod Deus dabit.

¶ Scđo, in rñſione, ad ſextũ, q̃ mendaciũ iocoſum põt dupliciter ſumi, ſ. formaliter, & materialiter. Et vocaꝰ in pposito materialiter, q̃a tota locutio tenetꝰ materialiter. Sicut cum aliqs narrat vnã fabellam, aperiens ſe narrare fabellã. Et ſic dicẽs infinita mendacia iocoſa, i nullo peccat, ſi cã delectãdi, q̃ñ oportet, & vbi oportet, &c. dicit: qm̃ hoc, qđ eſt falſum dicere, cũ intentione falſum dicendi, nõ cadit ſub locutione eiꝰ, niſi materialiter. Et hoc nec ex ipſo gñe operis natũ é fallere, ſed delectationé afferre tm̃. Formaliter át mentiꝰ, qui ſermone falſo vtiꝰ cã delectandi, ſiuè ſeriò, vt cũ qs ſingit in ſuo ſermone aliq̃d alicui accidiſſe, vt delectetur inſiſtens, q̃ nouit illũ, putando illud eſſe uerũ ſiuè ioco, vt cum qs in ſuo ſermone aliq̃d fingit, vt delectet audientes ſiue credãt, ſiue nõ, in ſuſpenſo, quantum ex ſe eſt relinquẽs, an verum, an falſum dicat. Quo fit, vt aliq ex faceta inuẽtione prolata, aliq ex credita, aut quaſi credita delectentꝰ. Et quocunq; horum modorum accidat, eſt, pprie mendacium iocoſum & quantum eſt ex natura operis natum eſt fallere: q̃uis cõtingat, q̃ q̃ñq; nec ex intentione dicentis, nec ex mõ dicendi fallat, ut patet i vltimo mõ. Et q̃a ex natura opis natũ eſt, fallere, iõ formaliter exercens illud peccat venialiter.

Porrecta ꝑ rerum.

573

Sup. q. 69. arti. 1. & 2. & q. 70. ar. 4. cor. Et 3. d. 38. ar. 3. Et quolib. 8 art. 14.

Referꝰ 22. q. 4. cap. in malis.

Cap. vlt. 2. mc. t. to. 4.

locutiones qſiq; et in ſcriptura ſacra inueniuntur non ergo omne mendacium eſt peccatum.

SED CONTRA eſt, ꝙ dicitur Eccleſ. 7. Noli velle mentiri omne mendacium.

RESP. Dcdũ, ꝙ eſt ſm ſe malũ ex gñe, nullo mõ põt eſſe bonum, & licitum: qa ad hoc, ꝙ aliqd ſit bonũ, requiritur ꝙ oĩa rectè concurrant. Bonũ.n. eſt ex integra cã: malũ verò eſt ex ſingularibus defectibus, vt Dionyſ. dicit 4. c. de diui. nom.* Mendaciũ aũt eſt malũ ex gñe: eſt.n. actus cadẽs ſup indebitã materiã Cũ.n. voces naturaliter ſint ſigna intellectuũ, innaturale eſt & indebitum, ꝙ aliqs voce ſignificet id, qđ non habet in mente. Vñ Phil. dicit in 4. Ethi.* ꝙ mendacium eſt per ſe prauum, & fugiẽdum: verum aũt eſt bonum, & laudabile. Vnde * oẽ mendacium eſt peccatum,* ſicut etiam Auguſt.* aſſerit in lib. contra mendacium.

Ca. 4. par. 4. inter med. & finem.

Lib. 4. c. 7. ante medium to. 5

Concl. in Ca. 1. to. 4.

AD PRIMVM ergo dicendũ, ꝙ nec in Euãgelio, nec in aliqua ſcriptura canonica fas eſt opinari aliqd falſum aſſeri, nec ꝙ ſcriptores earũ mendaciũ dixerint: qa periret fidei certitudo, q̃ authoritati ſacræ ſcripturę innitiť. In hoc verò ꝙ in Euang. & in aliis ſcripturis ſacris verba aliquorũ diuerſimode recitanť, nõ eſt mendaciũ. Vñ Aug. dicit in li. de conſenſu Euangeliſtarũ, nullo mõ laborandũ eſſe iudicat, q prudenter intelligit ipſas ſnias eſſe neceſſarias cognoſcẽde veritati, qbuſlibet verbis fuerint explicatæ. Et in hoc apparet, vt ibidẽ ſubdit, nõ debere nos arbitrari mentiri quemq̃, ſi pluribꝰ reminiſcẽtibus rẽ, quã audierunt, vel viderũt non eodẽ mõ, atq; eiſdẽ verbis eadẽ res fuerit indicata.

Lib. 2. c. 12 parũ a medio, to. 4.

AD II dcdm, ꝙ obſtetrices nõ ſunt remuneratæ ꝑ mẽdacio, ſed ꝑ timore Dei, & bñuolẽtia, ex qua ꝓceſſit mendaciũ. Vñ ſignãter dř Exod. 1. Et qa timuerũt obſtetrices Deũ, ędificauit illis domos. Mẽdacium verò poſtea ſequens nõ fuit meritorium.

AD III dcdm, ꝙ in ſacra ſcriptura, vt Aug.* dicit. inducunť aliquorũ geſta, quaſi exẽpla perfectæ virtutis, de qbus non eſt æſtimandũ eos fuiſſe mẽtitos. Si qua tñ in eorũ dictis appareãt, q̃ mẽdacia videnť, intelligendũ eſt ea figuraliter, & ꝓpheticè dicta eſſe. Vñ Aug.* dicit in lib. contra mendaciũ. Credendũ eſt illos hoĩes, q propheticis tpibus digni authoritate fuiſſe cõmemoranť, oĩa, q̃ ſcripta ſunt de illis, ꝓpheticè geſſiſſe, atq; dixiſſe. Abrahã tñ, vt Aug. dicit in qõnibus ſup Gen.* dicẽs, Sarrã eſſe ſuã ſororẽ, veritatẽ voluit celari, & nõ mendaciũ dici: ſoror.n. dř, qa filia patris erat. Vñ & ipſe Abrahã dicit Gen. 20. Verè ſoror mea eſt filia patris mei, & nõ matris meę filia, qa ſ. ex parte patris ei attinebat. Iacob verò myſticè dixit ſe eſſe Eſau primogenitũ Iſaac, qa videlicet primogenita illius de iure ei debebanť. Viſus ai t eſt hoc mõ loquendi ꝑ ſpũm ꝓphetiæ ad deſignandũ myſteriũ, qa videlicet minor populus, ſ. gentiliũ, ſubſtituendus erat in locũ primogeniti. ſ. in locũ Iudæorum. Quidã verò cõmendanť in Scriptura non ꝑꝑ perfectã virtutem, ſed ꝑꝑ quandã virtutis indolem, ſ. qa apparebat in eis aliquis laudabilis affectus, ex quo mouebanť ad quædam indebite facienda: & hoc mõ, Iudith laudatur, non quia mentita eſt Holoferni, ſed ꝑꝑ affectum, quem habuit ad ſalutem populi, pro qua periculis ſe expoſuit. Quàmuis etiam dici poſſit, ꝙ verba eius veritatem habent ſecundum aliquem myſticum intellectum.

Li. de mendacio, c. 5. ante medium to. 4

Li. de mẽda. 10, c. 5. tom. 4.

Li. 22. c. 2 Fauſ. c. 34. circa finẽ. tom. 6. D. 2.

AD IIII dcdm, ꝙ mendaciũ nõ ſolũ habet rõem pcti ex damno, qđ infert proximo, ſed ex ſua inordinatione, vt dictũ eſt.* Non licèt aũt aliqua illicita inordinatione vti ad impediendũ nocumẽta, & defectus aliorũ: ſicut nõ licet furari ad hoc, ꝙ hõ eleemoſynã faciat, niſi forte in caſu neceſſitatis, ĩ quo oĩa ſunt cõia. Et iõ non eſt licitũ mendaciũ dicere ad hoc, ꝙ aliqs aliũ quocũq; periculo liberet. Licet tñ ueritatẽ occultare prudẽter ſub aliqua diſſimulõne, ut Aug.* dicit in lib. contra mẽdacium.

In corp. artic.

In lib. de mendacio cap. 10. in fin. tom. 4.

AD V dcdm, ꝙ ille q aliqd ꝓmittit, ſi habeat aim faciendi qđ promittit, non mentiť: qa non loquiť contra id, quod gerit in mente. Si uerò non faciat quod promiſit, tunc uř infideliter agere per hoc, ꝙ animum mutat. Põt tñ excuſari ex duobus. Vno modo, ſi promiſit id, quod manifeſtè eſt illicitum, quia promittendo peccauit, mutando autem propoſitũ bene facit. Alio mõ, ſi ſunt mutatæ cõditiones ꝑſonarũ, & negotiorũ. Vt.n. Seneca dicit in lib. de bñficijs.* Ad hoc ꝙ hõ teneať facere qđ promiſit, requiriť ꝙ oĩa immutata ꝑmaneant: alioqn nec fuit mẽdax in promittẽdo, qa promiſit qđ habebat in mente, ſub intellectis debitis cõditionibus: nec ẽt eſt infidelis nõ implendo quod promiſit, qa eædẽ conditiones non extant. Vñ & Apoſtolus non eſt mentitus, qui non iuit Corinthum, quo ſe iturũ eſſe promiſerat, ut dř 2. ad Corinth. 1. Et hoc propter impedimenta, quę ſuperuenerunt.

Li. 4. c. 34. & 35.

AD VI dcdm, ꝙ operatio aliqua põt conſiderari dupliciter. Vno mõ, ſm ſeipſam; alio mõ, ex parte operãtis Mendacium ergo iocoſum ex ipſo genere operis habet rõem fallẽdi, q̃uis ex intẽtione dicẽtis nõ dicať ad fallendũ, nec fallat ex mõ dicẽdi. Nec eſt ſimile de hyperbolicis, aut qbuſcũq; figuratiuis locutionibus, q̃ in ſacra ſcriptura inueniuntur: qa, ſicut Aug.* dicit in li. cõtra mẽdaciũ, Quicquid figuratiuè ſit, uel dř, non eſt mendaciũ. Oĩs .n. enũciatio ad id, ꝙ enũciat referenda eſt: oẽ aũt figuratiuè aut factũ, aut dictum hoc enunciat, qđ ſignificat eis, quibus intelligendum probatum eſt.

Lib. de mendacio, c. 5. ante medium to. 4

ARTICVLVS IIII.

Vtrum omne mendacium ſit peccatum mortale.

AD QVARTVM ſic proceditť. Vř, ꝙ oẽ mẽdacium ſit pctm mortale. Dř.n. in Pſal. 5. Perdes oẽs qui loquuntur mendaciũ. Et Sap. 1. Os quod mentitur occidit animam: ſed perditio, & mors animæ non eſt niſi peccatum mortale. ergo omne mendacium eſt peccatum mortale.

¶ 2 Præt. Oẽ qđ eſt contra ꝓceptũ decalogi, eſt pctm mortale: ſed mẽdaciũ eſt cõtra hoc præceptũ decalogi, Nõ falſum

SVP. QVÆS. CX. ART. IIII.

IN arti. 4. eiuſdem 110. q. dubium occurrit, quia præſens diſtinctio videtur aduerſari doctrinæ habitæ in artic. 2. huius q. Nam ibi dictum eſt ꝙ diſtinctio mendacii per ſe non eſt in mendacium pernicioſum, officioſum, & iocoſum, ſed iſta diſtinctio attenditur ſecundum finem intentum, aggrauantem, vel alleuiantem. Hic verò mendacium pernicioſum ponitur, & in mendacio ſimpl. ſe, & in mendacio ratione

Porrecta p totum.

573

Supr. q. 69 art. 1. & 2. & q. 70. ar. 4. cor. Et 3 d. 38. ar. 4. & 4. di. 36. q. 4. art. 2. q. 3. cor. Et quol. 8 artic. 14. & quol. 9. ar. 14. cor.

tione finis intenti, puta, nocumenti. Quõ ſtant iſta ſimul? Si. n. mendaciũ pernicio-
Li. 1. c. 26. med. to. 3. ſum diffiniť penes finē nocumenti intēti, vt ibi dictũ eſt, quo pacto hic duplex mēdacii ꝑnicioſi genus ponit, ſ. ex nocumento intento, & ſm ſe? Et ecōtra, ſi ſm ſe inuenitur pernicioſum ergo non ex ſolo nocumento intento.

¶ Ad hoc dr, ꝙ finis vitioſi actus ē duplex intrinſecus. v. g. Finis detractionis intrinſecus eſt detrahere famæ: finis verò extrinſecus eſſet damnũ in
Li. 18. moral. cap. 2. medio. diuitiis, ſi hoc q̄s detrahendo intēderet. Et ſicut detractio dupliciter pōt eſſe pctm̃ mortale, ſ. ex fine intrinſeco, vt ſi q̄s detrahat cũ aīo infamãdi: & ex ſolo fine extrinſeco, vt ſi q̄s aīo damnificandi proximũ in ſtatu, vel diuitijs detrahat ĩ aliquo minimo: ita in propoſito mendaciũ dupliciter dr̃ pctm̃ mor-
Lib. de mēdacio. c. 17 circa med. tom. 4. tale, ſ. ex fine intrinſeco, & ex fine extrinſeco. Et quia finis intrinſecus mēdacii in cõi, eſt dicere falſum vt ex diffinitione mēdacij patet, cōſequēs eſt, vt finis extrinſecus mendacii in tali materia, ſit dicere falſum in tali materia: ac per hoc, qui mentitur, vt dicat falſum
Super illũ verſiculũ Perdes omnes qui loquuntur mendaciũ tom. 7. nociuũ diuinis, ſiue humanis, hic mendacium & pernicioſum, & mortale incurrit ex fine intrinſeco intento contra charitatē Dei, aut proximi. Qui verò mentitur, vt dicat falſum, quicquid ſit illud, vt noceat diuinis, aut humanis, hic ēt pernicioſum mendacium, & mortale incurrit ex extrinſeco fine intento cōtra charitatē Dei, vel proximi.
q. 2 1. ar. 12 & 35. ar. 3. Et hanc diſtinctionē manifeſtè intendit litera probans hoc ſm̃ membrum ex hoc, ꝙ ſola intentio peccandi mortaliter conſtituit pctm̃ mortale: quaſi diceret, ꝙ licēt mendacium tale ex propriis non ſit mortale, ex ſola intentione extrinſeca mortalis, ſit mortale. Vñ le doctrina pręſens nō aduerſať antedictæ: qm̃

testimoniú dices. ergo oẽ mendacium eſt peccatum mortale.

¶ 3 Præt. Aug. dicit in 1. de doctri. chriſt. * Nemo mētiens, in eo qđ mentiť, ſeruat fidē. Nam hoc vtiq; vult, vt cui mētitur, fidem ſibi habeat, quam tñ ei mentiendo nō ſeruat. Ois aũt fidei violator iniquus eſt: nullus autem dr̃ fidei violator, [h] vel iniquus propter peccatum veniale ergo nullum mendacium eſt peccatum veniale.

¶ 4 Præt. Merces æterna nō ꝑditur, niſi ꝓ pctō mortali: ſed pro [h] mēdacio ꝑdiť merces ęterna cōmutata in tpalē. dicit. n. Gre. * ꝙ in remuneratione obſtetricũ cognoſciť q̄d mēdacii culpa mereať: nã benignitatis earum merces, q̃ eis potuit in æterna vita tribui, ꝑmiſſa culpa mēdacii in terrenã eſt remunerationem declinata. ergo ēt mēdaciũ officioſum, quale fuit obſtetricũ, quod vr̃ eſſe leuiſſimum, eſt peccatum mortale.

¶ 5 Pręt. Aug. * dicit in li. cōtra mēdaciũ, ꝙ perfectorum [h] p̄ceptum eſt, oino non ſolum nō mentiri, ſed nec uelle mentiri: ſed facere contra p̄ceptum eſt pctm̃ mortale. ergo oẽ mendaciũ perfectorum eſt pctm̃ mortale: pari ergo ratione, & omnium aliorum, alioquin eſſent peioris conditionis.

SED CONTRA eſt, qđ Aug. dicit 5. Pſ. * Duo ſunt gñа mendaciorum, in qbus non eſt magna culpa, ſed tñ non ſunt ſine culpa, cum aut iocamur, aut ꝓximo conſulendo mentimur: ſed oẽ pctm̃ mortale habet grauem culpã. ergo mendacium iocoſum, & officioſum non ſunt peccata mortalia.

RESP. Dcẽm, ꝙ pctm̃ mortale ꝓpriè eſt, qđ repugnat charitati, per quã aĩa viuit Deo cōiuncta, vt dictum * eſt. Pōt aũt mēdacium cōtrariari charitati tripliciter. Vno mō, ẜm ſe. alio mō, ẜm finem intentum: tertio mō, per accidens. Scđm ſe quidem charitati contrariať ex ipſa falſa ſignificatiōne: q̃ q̄dem ſi ſit circa res diuinas, contrariať charitati Dei, cuius veritatē aliquis tali mendacio occultat, vel corrumpit. Vñ hmōi mē-
E dacium nō ſolum opponiť virtuti charitatis, ſed ēt virtuti fidei, & religionis: & iō hoc [m] mēdaciũ eſt grauiſſimũ, & mortale [n]. Si verò falſa ſignificatio ſit circa aliq̄d, cui [o] cognitio ꝑtineat ad hois bonũ, puta, q̃ ꝑtinet ad ꝑfectionem ſciæ, & informationē morũ, [p] tale mēdaciũ, inquãtũ infert dãnũ falſæ opinionis ꝓximo, cōtrariatur charitati quãtũ ad dilectionē
G ꝓximi: vñ eſt pctm̃ mortale. [q] Si verò falſa opinio ex mēdacio gñata ſit circa aliq̄d, de quo nō referat vtrũ ſic, vel alr̃ cognoſcať, tũc ex tali mēdacio nō dãnificať ꝓximus: ſicut ſi q̄s fallať in aliq̄bus particularibus cōtingētibus ad ſe nō pertinētibus. Vñ [s] tale mendaciũ ẜm ſe nō eſt pctm̃ mortale [t]. Rōne verò finis intēti aliq̄đ mendaciũ cōtrariať charitati, puta, quod
F dr̃ aut in iniuriã Dei, [u] quod ſp eſt peccatũ mortale, [x] vtpote religioni cōtrarium: aut in nocumentũ ꝓximi, quantũ ad ꝑſonã, diuitias, uel famam, & [u] hoc ēt eſt pctm̃ mortale [x], cum nocere ꝓximo ſit peccatũ mortale. Ex ſola aũt intētione peccati mortalis aliq̄s mortaliter peccat. [y] Si uerò finis itētus nō ſit cōtrarius charitati, nec mē-
I dacium ẜm hanc rōem erit peccatũ mortale: [z] ſicut apparet ĩ mendacio iocoſo, in quo intēdiť aliqua leuis delectatio, & in mēdacio officioſo, ĩ quo intenditur ēt utilitas ꝓximi. Per accidēs aũt pōt cōtrariari charitati rōe ſcandali, uel cuiuſcumq; dãni conſequentis. Et ſic [mm] erit ēt peccatũ mortale, dum ſ. aliquis non ueretur ꝑ ſcandalum publicè mentiri [nn].

K AD PRIMVM ergo dicendũ, ꝙ illę authoritates intelligũť de mēdacio ꝑnicioſo, ut exponit gl. ſup illud Pſ. Perdes omqui loquuntur mendacium.

AD II dicēdum, ꝙ cũ oĩa p̄cepta decalogi ordineť ad dilectionē Dei, & ꝓximi, ſicut ſupra dictum * eſt, intantũ mēdacium eſt contra p̄ceptum decalogi, inquantũ eſt contra dilectionem Dei, & proximi. Vñ ſignanter prohibeť contra ꝓximum falſum teſtimonium.

ſtat ſolida doctrina data. ſ. ꝙ pernicioſum mendacium cōſtituitur ex intento fine nocumenti. Sed *Concl. m* vt declaratũ eſt, hic diſtinguitur finis intentus in intrinſecũ, & extrinſecũ. Oportet namq; pernicioſē mētientē aium habere, qđ dicat falſum nociuũ, vel ad nocen- *Concl. p* dũ, ac per hoc intendere nocumentũ. Vñ & in illo articulo author ſub pernicioſo mēdacio ſtatim locauit tria prima membra enumerata ab Aug. tamq̃ contenta ſub mendacio pernicioſo ex fine intrinſeco intento. Et hic eadem tria membra ponit ſub mendacio ſm̃ ſe contrario charita- *Concl. ſ.* ti, diſtinguens ea cōtra mendacium ex fine intento extrinſeco. Ad id aũt qđ obijcitur, ꝙ mendacium hic dr ſecundum ſe *Concl. v* pernicioſum &c. Rñdetur, ꝙ æquiuocatio accidit. Nam hic dicitur mendacium ſecundum ſe, hoceſt, ſecundum ſuam pro- *Pars concl. v* priã materiam, quã conſtat eſſe de ratione eius: ibi verò vocatur mendacium ꝑ ſe ſecundum rationem formæ, qua op- *Concl. y.* ponitur veritati, & diuiditur in plus, & minus. Vnde & pernicioſum gratia materiæ inuenitur ſub vtraq; ſpecie, ſcilicet iactantia, & ironia.

¶ In eodem articulo aduerte circa mendacium in materia ſcibili, ꝙ ad hoc, ꝙ fiat formaliter, oportet ꝙ ſit falſa vocis ſignificatio cum intē- tione dicēdi falſum *Concl. mm* nociuum proximo: ita ꝙ niſi tertia conditio, ſ. nocumētum proximi cadat ſub intentione, non incurritur formaliter tale mendacium. Et ex hoc habes quãdo doctor peccat mortaliter dicendo falſa, qñ ſ. aduertit ſe docere falſum in ſcibilib. & tñ aſſertiuè illud docet. Conſtat enim, ꝙ inexcuſabilis eſt ab in- *Q. 44. ar. 1. & 1. 2. q. 100. ar. 5.* tentione nocumenti, qui nociuum ex ſuo genere ſciens, & preuidens infert, vt iſte facit. Vtiliter ar tē quicum ue ſcienter mendacium dicit contra

doc

iudicium, uel doctrinam, mortaliter peccat, vt in ſiſione ad vltimum habet. Vbi nota ly contra: quā inde habes, q. ſi iudex, dū iudicat, mendacia aliqua impertinētia immiſceat, licèt peccet, non tamen mortaliter: quia non mentitur contra veritatem iudicij, ſed impertinentium ad iudiciū. Idem autem eſt iudicium de doctoribus, ſi docendo mentiantur non tamen contra veritatem doctrinę. Sed aduerte, q. prędicator ſemper contra veritatem doctrinæ Chriſtianæ mentitur, quādo miracula falſa ſciēter prædicat: quā quātum in ſe eſt, veritatem miraculorū Chriſti, & ſanctorum euacuat. Agit. n. vt falſa etiam putentur Chriſti, & ſanctorum miracula. Et ſimile eſt, ſi vitam ſanctorum fingunt aliter q̃ ſit eadem ratione. Mentiēdo autem in nominibus authorum, aut quotationibus, puta, capitulum 10. pro 12. aut Iſaiam pro Hieremia, vel Hiero. pro Augu. dicendo, qa tunc non occurrit, & turpe putat ſic pertranſire, peccat qdem, ſed non mortaliter: quia non contra, ſed præter veritatem doctrinæ mentitur. Falli nāque in his non eſt falli in doctrina, ſed in accidentibus eius.

Citata in argum.

D. 346. & 993.

SVP. QVÆST. CXI. ART. I.

IN q. 111. occurrunt quinque dicenda. Primo, q. author diſtinxit qōnem ſimulationis à quæſ. mendacii, non pp formalē, ſed materialem drīam, dum mendacium eſt falſa uocis ſignificatio: ſimulatio verò eſt falſa facti ſignificatio. Et utrobique requiritur uoluntas, ibi falſum docendi, hic falſum faciendi. Et pp hanc malam voluntatem ſemper ſimulatio eſt peccatum ſicut mendacium formaliter ſumēdo vtrūque: & qa hēt ſpāles difficultates in theologia, pp vanā ſimulationis ſpēm, quæ vocat̃ hypocriſis, qua qs ſimulat factis perſonam iuſti. Secūdo, q

Lib. de mēda. c. 17. circ med. to. 4.

Lib. de mēda. cap. 17. circa med. tom. 4.

AD III dcdm, q. ēt pctm̃ veniale largo mō ēt pōt dici iniquitas, inquātū eſt prēter æquitatē iuſtitiæ. vnde dr̄ 1. Io. 3. Oē peccatum eſt iniquitas: & hoc modo loquitur Auguſt.

AD IIII dcdm, q. mendaciū obſtetricum pōt dupliciter cōſiderari. Vno mō, quantum ad effectū bn̄uolentiæ in Iudęos, & quantum ad reuerentiā diuini timoris, ex quibus cōmēdat̃ in eis indoles virtutis: & ſic debetur eis remuneratio ęterna. Vndè Hiero. exponit, q. Deus ędificauit illi domos ſpūales. Alio modo poteſt conſiderari quātum ad ipſum exteriorem actum mendacii, quo quidem non potuerūt æternā remuneratioē mereri: ſed fortè aliquā remuneratioē tpalē, cuius merito non repugnabat deformitas illius mēdacij, ſicut repugnabat merito remunerationis æternæ. Et ſic intelligēda ſunt verba Greg. nō q. per illud mendaciū mererent̃ amittere remuneratioē æternam, quā iam ex præcedenti affectu meruerant, vt rō procedebat.

AD V. dicendum, q. quidā dicunt, q. pfectis viris omne mēdacium eſt peccatum mortale. Sed hoc irrōnabiliter dr̄: nulla .n. circūſtantia aggrauat in infinitū, niſi q̃ transfert in aliam ſpeciem. Circunſtantia āt perſonę non transfert in aliā ſpeciē, niſi forte rōne alicuius annexi, puta, ſi ſit contra votū ipſius: qđ non pōt dici de mēdacio officioſo, vel iocoſo. Et iō mēdaciū officioſū, vel iocoſū non eſt pctm̃ mortale in viris perfectis, niſi forte per accidēs rōne ſcandali. Et ad hoc p̃t referri, qđ Aug. dicit, pfectis eſſe p̄ceptū nō ſolum nō mētiri, ſed nec velle mētiri: q̃uis hoc Aug. non aſſertiue, ſed ſub dubitatione dicat. Præmittit. n. Niſi forte ita, vt pfectorū &c. Nec obſt. q. ipſi ponunt̃ in ſtatu conſeruādæ ueritatis: qa veritatē tenent̃ cōſeruare ex ſuo officio in iudicio, vel doctrina contra q̃, ſi mentiant̃, erit mendaciū, qđ eſt peccatum mortale, In aliis autem non oportet q. mortaliter peccēt mētiēdo.

A

QVAESTIO CXI.

De ſimulatione & hypocriſi, in qua tuor articulos diuiſa.

POSTEA cōſiderādū eſt de ſimulatione, & hypocriſi. Et circa hoc quærunt̃ quatuor

¶Primò, Vtrum omnis ſimulatio ſit peccatum.

¶Secundò, Vtrum hypocriſis ſit ſimulatio.

¶Tertiò, vtrū opponat̃ veritati

¶Quartò, vtrū ſit pctm̃ mort.

ARTICVLVS I.

Vtrum omnis ſimulatio ſit peccatū.

B

AD PRIMVM ſic proceditū. Vr̄, q. non ois ſimulatio ſit pctm̃. Dr̄. n. Luc. vlti. q. Dn̄s ſe finxit lōgius ire. & Amb. dicit de Abrahā in li. de Patriarchis, q. captioſe loquebat̃ cum ſeruulis, cū dixit Gen. 22. Ego & puer illucuſq; pperantes, poſtq̃ adorauerimus, reuertemur ad vos. Fingere āt, & captioſe loq ad ſimulationē ptinet: ſed nō ē dcdm, q. in Chro, & i Abrahā fuerit pctm̃. ergo non ois ſimulatio eſt pctm̃.

C

¶2 Præt. Nullum pctm̃ eſt utile ſed ſicut Hiero. dicit. Vtilē ſimulationē, & in tpe aſſumendā, Iehu Regis Iſrael nos doceat exēplum, qui interfecit ſacerdotes Baal, fingēs ſe idola colere velle, vt hr̄ 4. Reg. 10. & Dauid immutauit faciem ſuam coram Achis rege Geth, vt habetur 1. Reg. 21. ergo non omnis ſimulatio eſt peccatum.

D

¶3 Præt. Bonū eſt malo contrarium: ſi ergo ſimulare bonum, eſt malum. ergo ſimulare malum erit bonum.

¶4 Præt. Iſa. 3. contra quoſdā dr̄, pctm̃ ſuū quaſi Sodoma p̄dicauerūt, nec abſcōderūt: ſed abſcōdere pctm̃ ad ſimulationē ptinet. ergo nō vti ſimulatione iterdū ē rep̄hēſibile: vitare āt pctm̃ nunq̃ eſt reprehēſibile ergo ſimulatio non ſemper eſt peccatum.

E

SED CONTRA eſt, q. Iſa. 16. ſup illud, In tribus annis &c. dicit gl. In cōparatione duorū malorū leuius eſt aperte peccare, q̃ ſanctitatē ſimulare: ſed apte peccare ſp ē pctm̃. ergo ſimulatio ſp ē pctm̃.

eſt gl. Hie. in fin. com mēt. ad 16. c. Iſa. to. 5

RESP. Dicendum, q. ſicut dictum eſt, ad virtutē veritatis ptinet, vt quis tale ſe exhibeat exterius p ſigna exteriora, qualis eſt: ſigna āt exteriora nō ſolum ſunt verba, ſed ēt facta, Sicut ergo veritati opponit̃, q. aliqs p verba exteriora aliud ſignet, q̃ habet apud ſe, qđ ad mēdaciū ptinet: ita ēt opponit̃ ueri-

q. 109. ar. 3 ad 3. & q. 110. ar. 1.

Abraham à ſimulatione, imo à mendacio, pp figuratā locutionem propheticè excuſatur: qa cōmiſiſſe ſe intelligitur Spūſancto, tanq̃ proferret illa verba ad ſenſum intentum à Spūſancto, q̃uis ſibi ignota. Poteſt tū aliter excuſari & facilius Abraham, vt intelligat̃ locutus ſecūdū cōem bonum morem, ſcilꝫ quē erāt poſt adorationem reuerſuri, quaſi dixerit, Deo aliter nō diſponēte, reuertemur ego, & puer. Huiuſmodi. n. conditiones generales ſubintelliguntur: ſed pro reuerētia Ambroſij author ſic expoſuit. Tertio, q. de fictione Dauid coram Achis, licet author vtatur gl. & ad myſterium tranſeat, ad literam tamen excuſari vr̄, quia facta niſi ex intentione ſignificandi fiant, ſignificatiuū nō ſunt per ſe habent ex parte facientis, ut ſuperius dixi. Quarto, q. ſimplicitas, ſeu veritas non intelligit̃ opponi dolo, uel fraudi formaliter, ſed potius cauſaliter, pro quanto opponitur ſimulationi, & mendacio, quæ ſunt effectus doli, uel fraudis. Aſtutus. n. adinuenit uias apparentes dolo ſine fraude, exequitur eas mediante mendacio, & ſimulationis uitio, & aliquo alio quandoque. Et pro quanto eis immiſcetur mendacium, aut ſimulatio, p tanto opponi dr̄ ſimplicitati i ar. 3. ad ſm̃. Nam ſm̃ ſe abſolutè opponi dr̄ prudentiæ ſuperius in q. 55. Quinto, q. de hypocriſis conſiſtunt in ſacra ſcr ptura ſum̃, ut dr̄ ar. 4. & ppea tā deteſtabiliter commemorat̃. Et hæc de q. 3. ſufficiant.

Porrecta 8 rotum,

574

In libr. de Abraham, c. 8. in medio, to. 4.

Ad Gal. 2. ſupra illud Cū veniſſet Pet. Antiochiā, tomo 9.

veritati, ꝙ aliqs p aliqua ſigna factorũ, vel rerũ, aliqd ſignet cõtrariũ eius, qđ in eo eſt: qđ ꝓprie ſimulatio dr̃. Vñ ſimulatio ꝓpriè eſt mẽdaciũ quoddam in exteriorum ſignis factorũ cõſiſtens. Nõ refert ãt vtrum aliquis mentiatur uerbo, uel quocũque alio facto, vt ſupra habitum eſt.* Vnde cũ omne mendacium ſit pctm̃, ut ſupra dictũ † eſt, conſequens eſt, etiam, ꝙ omnis ſimulatio eſt peccatũ.[a]

q. præc. ar. 1. †q. præc. ar tic. 3.

Ad primvm ergo dcd̃m, ꝙ ſicut Aug. dicit in li. de q. Euang.* non oẽ qđ fingimus, mendaciũ eſt: ſed qñ id fingimus, qđ nihil ſignãt, tunc eſt mẽdacium. Cum ãt fictio noſtra referẽ ad aliquã ſignãtionem, non eſt mendacium, ſed aliqua figura veritatis. Et ſubiungit exemplum de figuratiuis locutionib. in quibus fingiẽ q̃dam res nõ vt aſſeratur ita eſſe, ſed eam proponimus, vt figurã alterius, ꝙ aſſerere volumus. Sic ergo Dñs in Euãgelio finxit ſe longius ire, qa compoſuit motum ſuum quaſi volẽtis longius ire, ad aliud figuratiuè ſignãndũ, ſ. ꝙ ipſe ab eorum fide longè erat, vt Greg.* dicit: vel vt Aug.† dicit, quia cum longius receſſurus eſſet aſcendendo in cęlum, per hoſpitalitatẽ quodãmodo retinebaẽ in terra. Abrahã ĩt' figuratiuè locutus eſt. Vñ Ambroſ.* dicit de Abraham, ꝙ prophetauit qđ ignorabat. Ipſe. n. ſolus diſponebat redire immolato filio: ſed Dñs per os eius locut' eſt, qđ parabat. Vñ patet, ꝙ neuter ſimulauit.

Li. 2. c. 51. in princi. tom. 4.

*Grego. homil. 23. in Euang. nõ longe à princ. pio. †Aug. li. 2 q. Euan. q. ſic c. ult. à medio. D. 2. *Amb. in li. de Abraham. c. 8. tom. 4.*

G

H

Ad II. dicendum, ꝙ Hiero. vtiẽ largè noĩe ſimulationis pro quacumque fictione. Commutatio ãt faciei Dauid fuit fictio figularis, ſicut gl. exponit in titulo illius Pſal. Bñdicã dñm in oĩ tpe. Simulationem verò Iehu non eſt neceſſe excuſari à peccato, vel mendacio, quia malus fuit, vtpote ab idolatria Ieroboam non recedens. Commẽdaẽ tñ, & temporaliter remuneratur à Deo non pro ſimulatione, ſed pro zelo, quo deſtruxit cultum Baal.

I

Ad III dcd̃m, ꝙ quidã dñt, ꝙ nullus põt ſe ſimulare eſſe malum, quia per opera bona nullus ſimulat ſe malũ: ſi ãt opera mala faciat, mal' eſt. ſed hęc rõ non cogit. Põt. n. aliquis ſe ſimulare malum p opera, q̃ in ſe non ſunt mala, ſe hñt in ſe quãdam ſpẽm malũ & tñ ipſa ſimulatio eſt mala tum rõne mendacii, tũ rõne ſcãdali. Et q̃uis per hoc fiat malus, non tñ ſit malus illa malitia, q̃ ſimulat. Et qa ipſa ſimulatio ſm̃ ſe mala eſt non ratione eius, de quo eſt, ſiue ſit de bono, ſiue ſit de malo, pctm̃ eſt.

Ad IIII dcd̃m, ꝙ ſicut aliquis verbo mentiẽ, qñ ſignificat, qđ non eſt, non ãt qñ tacet qđ ẽ, qđ aliqñ licet: ita ẽt ſimulatio eſt, qñ aliquis p exteriora ſigna factorum, uel rerum ſignãt aliqd qđ nõ eſt, nõ ãt ſi aliqs ꝑtermittat ſignãre qđ eſt. Vñ aliquis poteſt pctm̃ ſuum occultare abſque ſimulatione. Et ſm̃ hoc intelligendum eſt, qđ Hiero.* dicit ibidem, qđ ſm̃ remedium poſt naufragium eſt pctm̃ abſcondere, ne. ſ. exinde aliis ſcandalum gñeẽ.

Eſa. 3. ſuper verbũ Eſa. citatum I arg. to. 5. Porrecta per totum.

Articvlvs II.

Vtrum hypocriſis ſit idem quod ſimulatio

575 4. d. 16. q. 4 art. 1. q. 1. per to. & q. 2. ad 2.

Ad secvndvm ſic proceditur. Vr̃ ꝙ hypocriſis non ſit idẽ quod ſimulatio. Simulatio enim conſiſtit in quodam factorum[b] mendacio: ſed hypocriſis poteſt etiã eſſe ſi aliqs oſtendat exterius, q̃ interius agit, ſm̃ illud Matt. 6. Cum facis eleemoſynã noli tuba canere ante te, ſicut hypocritæ faciũt. ergo hypocriſis ñ eſt idẽ ſimulationi. F

¶2 Præt. Greg.* dicit 31. Moral. Sunt nonnulli, q & ſanctitatis habitum tenẽt, & ꝑfectionis meritum exeq non valent. Hos nequaq̃ credendũ eſt in hypocritarum numerũ currere, qa aliud eſt infirmitate, aliud malitia peccare: ſed illi, q tenent habitũ ſc̃itatis, & meritũ ꝑfectionis ñ exequunẽ, ſũt ſimulatores, qa exterior habit' ſc̃itatis opa ꝑfectiõis ſignãt. ñ ergo ſimulatio ẽ idẽ ꝙ hypocriſis.

Li. 31. Moral. in pr. & c. 11.

Habitus ſanctitatis qũo quẽ nocead, ut de eſſum.

¶3 Præt. Hypocriſis in[b] ſola intentione conſiſtit. dicit. n. Dñs de hypocritiſ Matt. 23. ꝙ oĩa opera ſua faciunt, ut ab hoĩbus videantur. & Greg. dicit 31. Moral.* ꝙ nunq̃ quid agant, ſed qũo de actione qualibet hoĩbus poſſint placere, conſiderant: ſed ſimulatio non conſiſtit in ſola intentione, ſed in exteriori operatione. uñ ſuper illud Iob. 36. Simulatores, & callidi prouocant iram Dei. dicit gl. ꝙ ſimulator aliud ſimulat, & aliud agit: caſtitatẽ ꝑfert, & laſciuiã ſequiẽ: oſtẽdit paupertatẽ, & marſupiũ replet. ergo hypocr. ſis ñ ẽ idẽ ꝙ ſimulatio.

Li. 31. Mora. cap. 11. paulo à principio

Magnanimi ſeria hypocritarũ ex Grego.

Sed contra eſt, ꝙ Iſido. dicit in lib.* Etymologiarum. Hypocrita gręco ſermone, in latino, ſimulator interpretatur, q cum intus malus ſit, bonum ſe palam oſtendit. hypo enim falſum, criſis iudicium interpretatur.

Li. 10. c. 8. inc. homi lis cit. me.

Resp. Dicendum, ꝙ ſicut Iſid. dicit* ibidem, nomen hypocritæ tractum eſt à ſpecie eorum, qui in ſpectaculis contecta facie incedunt, diſtinguentes vultum uario colore, vt ad perſonæ, q̃ ſimulãt, colorem ꝑueniant, modo in ſpẽ uiri, mõ in ſpẽ fęminę, vt in ludis populum fallant. Vñ Aug. dicit in li.* de ſermone Dñi in monte, ꝙ ſicut hypocritæ ſimulatores aliarũ ꝑſonarũ agũt partes illi', ꝙ nõ ſunt (non. n. q agit partes Agamemnonis, uerè ipſe eſt, ſed ſimulat eũ) ſic in eccleſijs, & in oĩ vita humana, q ſe vult uideri ꝙ non eſt hypocrita eſt: ſimulat. n. ſe iuſtum, non exhibet. Sic igr̃ dcd̃m eſt, ꝙ[m] hypocriſis ſimulatio eſt, non ãt oĩs ſimulatio, ſed ſolum illa, qua quis ſimulat perſonam alterius ſicut cum peccator ſimulat perſonam iuſti.[n]

Li. 10. etymol. c. homilis à medio. Vnde nomen hypocritæ.

Li. 2. ca. 3. cir. princ. tom. 4.

Ad primvm ergo dicendum, ꝙ opus exterius naturaliter ſignificat intentionem Quando ergo aliquis per bona opera quę facit, ex ſuo genere ad Dei ſeruitium pertinentia, non quærit Deo placere, ſed hominibus, ſimulat rectam intentionem, q̃ non habet. Vñ Greg. dicit 31. Moral.* ꝙ hypocritæ per cauſas Dei, deſeruiunt intentioni ſęculi: qa per ipſa quoque quę ſe agere ſanctã oſtendunt, nõ conuerſionem quærunt hominum, ſed auras fauorum: & ita ſimulant mendaciter intentionem rectam, quam non habent, quamuis non ſimulant aliquod rectum opus, quod non agunt. K

Li. 31. c. 11 ante me.

Ad II dicendum, ꝙ habitus ſanctitatis, puta, religionis, uel clericatus, ſignãt ſtatũ, quo quis obligatur ad opera perfectionis: & iõ cũ quis habitũ ſanctitatis aſſumit intendens ſe ad ſtatum ꝑfectionis transferre, ſi p infirmitatẽ deficiat, nõ eſt ſimulator, vel hypocrita: qa nõ teneẽ manifeſtare ſuũ peccatũ, ſanctitatis habitum deponendo. Si ãt ad

hoc ſanctitatis habitũm aſſumeret, vt ſe iuſtũ oſtẽtaret, eſſet hypocrita, & ſimulator.

Ad III. dicendũ, q in ſimulatione ſicut in mendacio duo ſunt. Vnũ qdẽ ſicut ſignũ, & aliud ſicut ſignatũ. Mala ergo intentio in hypocriſi cõſideraẽ ſicut ſignatũ, qđ non rñdet ſigno. Exteriora autẽ vel verba, vel opera, vel quæcumq; ſenſibilia cõſideranẽ in oĩ ſimulatione, & mẽdacio, ſicut ſigna.

Porrecta ſ totum.

Articvlvs III.

Vtrum hypocriſis opponatur virtuti veritatis.

576 — 4.di.16.q.4.art.1.q. 2.art.q. p vet.&cor.

Ad tertivm ſic ꝓcedit. Vr q hypocriſis nõ opponaẽ virtuti ueritatis. In ſimulatione.n. ſiuẽ hypocriſi eſt ſignum, & ſignatum: ſed quãtũ ad utrũq; non vr opponi alicui ſpãli virtuti. Hypocrita.n. ſimulat quamcunq; virtutem, & ẽt p quęcumque virtutis opa, puta, per ieiunium, orationem, & eleemoſynam, vt hr Matth. 6. ergo hypocriſis non opponitur ſpecialiter virtuti veritatis.

¶ 2 Præt. Omnis ſimulatio ex aliquo dolo vr ꝓcedere. vnde & ſimplicitati opponitur: dolus autem opponitur prudentiæ, vt ſ. habitum eſt.* ergo hypocriſis, quæ eſt ſimulatio, non opponitur ueritati, ſed magis prudentiæ, uel ſimplicitati. (q.55.ar.4.)

¶ 3 Præt. Spẽs moralium cõſiderantur ex fine: ſed finis hypocriſis ẽ acqſitio lucri, vel inanis gloriæ. vñ ſup illud Iob 27. Quæ eſt ſpẽs hypocritæ, ſi auare rapiat &c. dicit* gl. Hypocrita, q latinẽ dr ſimulator, auarus raptor eſt, q dum inique agens deſiderat de ſanctitate venerari, laudem uitę rapit alienę. cũ ergo auaritia, vel inanis gloria ñ directẽ opponaẽ ueritati, vr q nec ſimulatio, ſiuẽ hypocriſis. (Eſt Greg. ibid. li.19 cap.2.)

Sed contra eſt, qa oĩs ſimulatio eſt mendaciũ quoddã, vt dictum* eſt. Mendacium aũt directẽ opponiẽ veritati. ergo & ſimulatio, ſiuẽ hypocriſis. (Art. 1. huius quæſt.)

Resp. Dicendum, q ẽm Philoſ.* in 10. Metaph. Contrarietas eſt oppoſitio ẽm formã, à qua, ſ. res ſpẽm hẽt. Et iõ dicendum eſt, q ſimulatio, ſiuẽ hypocriſis põt opponi alicui uirtuti dupliciter. Vno mõ directẽ: alio modo indirectẽ. Directa quidem oppoſitio eius, ſiuẽ eius contrarietas eſt attendenda ẽm ipſam ſpẽm actus, qui accipitur ẽm ꝓprium obiectum. Vnde cum hypocriſis ſit quędam ſimulatio, qua quis ſimulat ſe habere perſonam, quam non hẽt, vt dictũ* eſt, conſequens eſt, q directẽ opponatur ueritati, per quam aliquis exhibet ſe talẽ uita, & ſermone, qualis eſt,* vt dr in 4. Ethi. In directa aũt oppoſitio, ſiuẽ contrarietas hypocriſis põt attendi ſecundum quodcumq; accidens, puta, ẽm aliquem finẽ remotum, uel ẽm aliquod inſtrumentum actus, uel quodcumq; aliud huiuſmodi. (Li.10.tex. 13.& 24. tom. 3. — Concl. — Art. præc. — Lib.4.c.7. tom.5.)

Ad primvm ergo dicendum, q hypocrita ſimulãs aliquam virtutẽ, aſſumit eam ut finẽ, non qdẽ ſecũdũ exiſtentiam, quaſi uolens eam habere, ſed ẽm apparentiã, quaſi volens uideri eã habere: ex quo non habent quod opponatur illi uirtuti, ſed quod opponatur ueritati, inquantum uult decipere homines circa illam uirtutem. Opera aũt illius uirtutis non aſſumit quaſi per ſe intenta, ſed inſtrumẽtaliter quaſi ſigna illius uirtutis. Vñ ex hoc non habet directam oppoſitionẽ ad illã uirtutẽ. (Intentio hypochritæ.)

Ad II dcdm, q ſicut ſupra dictũ eſt,* prudentię directe opponiẽ aſtutia, ad quã pertinet adinuenire quaſdã uias apparẽtes, & nõ exiſtẽtes, ad ꝓpoſitum conſequendum. Executio aũt aſtutię eſt ꝓprie per dolum in uerbis: per fraudem aũt in factis. & ſicut aſtutia ſe habet ad prudẽtiã, ita dolus, & fraus ad ſimplicitatẽ. Dolus aũt, uel fraus ordinaẽ ad decipiẽdũ principaliter, & qñq; ſecũdario ad nocẽdũ: vñ ad ſimplicitatẽ ꝑtinet directẽ ſe ꝑſeruare à deceptione. Et ẽm hoc, ut ſupra dictum eſt,* uirtus ſimplicitatis eſt eadẽ uirtuti ueritatis: ſed differt ſola rõne, quia ueritas dr ẽm q concordant ſigna ſignatis: ſimplicitas autem dicitur ſecũdum q non tendit in diuerſa, ut ſcilicet aliud intẽdat interius, & aliud pretendat exterius. (q.55.art.3 4.& 5. — Aſtutia. — q.109.art.2. ad 4.)

Ad III. dicendum, q lucrum, uel gloria eſt finis remotus ſimulatoris, ſicut, & mẽdacis. Vñ ex hoc fine ſpeciẽ nõ ſortiẽ, ſed ex fine proximo, qui eſt oſtendere ſe alium, q̃ ſit. Vñ qñq; contingit, q aliquis, fingit de ſe magna, nullius alterius grã, ſed ſola libidine ſimulãdi, ſicut Phil.* dicit in 4. Eth. & ſicut etiam ſupra de mẽdacio dictum eſt.* (Hic ergo eſt etiã finis remotus hæreticorum. — Lib.4.c.7. tom.5. — q. 00. ar. 2.)

Porrecta ſ totum.

Articvlvs IIII.

Vtrum hypocriſis ſemper ſit peccatum mortale.

577 — 4.di.16.q.4.ar.1.q.3 in fin.cõmenta.ad

Ad qvartvm ſic procediẽ. Vr q hypocriſis ſemper ſit peccatum mortale. Dicit.n. Hiero. Iſa. 16.* in gloſ. q in comparatione duorum malorum, leuius eſt aperte peccare q̃ ſanctitatẽ ſimulare. & ſupra illud Iob 1. Sicut aũt dño placuit &c. gloſ. dicit, q ſimulata æquitas nõ eſt æquitas, ſed duplex peccatũ. Et ſuper illud Thren. 4. Maior effecta eſt iniquitas pcti populi mei peccati Sodomorũ, dicit gl.* Scelera aĩæ plãgũtur, q̃ i hypochriſim labiẽ, cuius maior eſt iniqtas pctõrũ † Sodomorũ: pctã aũt Sodomorũ ſunt pctã mortalia. ergo & hypocriſis ſp eſt peccatum mortale. (c.16. Eſai. tom.5. — Gloſ. ordinaria ibi. †Alias peccatis.)

¶ 2 Præt. Greg. dicit 31. mora.* quòd hypocritæ ex malitia peccant: ſed hoc eſt grauiſſimum, quia ꝑtinet ad peccatum in Spiritumſanctum. ergo hypocrita ſemper mortaliter peccat. (Li.31.c.11)

¶ 3 Præt. Nullus meretur iram Dei, & excluſionẽ à Dei viſione, niſi ꝑ peccatum mortale: ſed per hypocriſim aliquis mereẽ iram Dei, ẽm illud Iob 36. Simulatores, & callidi prouocãt iram Dei. Excluditur ẽt hypocrita à viſione Dei: ſecundùm illud Iob 13. Nõ veniet in conſpectu eius oĩs hypocrita. ergo hypocriſis ſemper eſt peccatũ mortale.

Sed contra eſt, quia hypocriſis eſt mendaciũ operis, cum ſit ſimulatio quædam: non autem omne mendacium operis eſt peccatum mortale. ergo nec omnis hypocriſis.

¶ Præt. Intentio hypocritæ eſt ad hoc, q uideatur bonus: ſed hoc non opponitur charitati. ergo hypocriſis non eſt ſecundum ſe peccatum mortale.

¶ Præt. Hypocriſis naſcitur ex inani gloria, ut Grego. dicit 31. moral.* ſed inanis gloria non ſemper eſt peccatum mortale. ergo neque hypocriſis. (Li.31.c.31 a mẽdio.)

Resp. Dicendum, q in hypocriſi duo ſunt, ſ. defectus ſanctitatis, & ſimulatio ipſius. Si ergo hypocrita dicaẽ ille, cuius intentio fertur ad utrũq; vt. ſ. aliquis non curet ſanctitatem hẽre, ſed ſolũ ſancta apparere, ſicut cõſueuit accipi ĩ ſacra ſcriptura, (Concl.)

ſic manifeſtum eſt, ꝙ eſt peccatũ mortale. ᵒNullus enim totaliter priuatur ſanctitate, niſi per peccatum mortale.ᵖ Si aũt dicatur hypocrita ille, q intendit ſimulare ſanctitatem, à qua deficit ꝑ peccatum mortale, tunc q̃uis ſit in peccato mortali, ex quo priuat̃ ſanctitate, non tñ ſemper ipſa ſimulatio eſt ei peccatum mortale, ſed qñq; veniale. ᑫ qđ diſcernendum eſt ex fine, qui ſi repugnat charitati Dei, vel proximi erit peccatum mortale, puta, cum ſimulat ſanctitatẽ, vt falſam doctrinã diſſeminet, vel ut adipiſcatur eccleſiaſticã dignitatẽ indign⁹, vel quæcumq; alia tpalia bona, in quibus finẽ cõſtituit. Si verò finis intentus non repugnet charitati, erit peccatum veniale, puta, cum aliqs in ipſa fictione delectatur, de quo dr̃ 4. Eth.* ꝙ magis vr̃ vanus, q̃ malus: eadem. n. ratio eſt de mendacio, & ſimulatione.ʳ Contingit tñ qñq; ꝙ aliquis ſimulat perfectionem ſanctitatis, quæ non eſt de ſalutis neceſſitate: & talis ſimulatio nec ſemper eſt peccatum mortale, nec ſemper eſt cũ peccato mortali.ˢ Et per hoc patet reſponſio ad obiecta.

Concl. p

Lib. 4. c. 7. a medio.

Concl. ſ

QVÆSTIO CXII.

De iactantia, in duos articulos diuiſa.

POSTEA conſiderãdum eſt de iactantia, & ironia, q̃ ſunt partes mẽdacij ſm Phil. in 4. Eth. Primo autem circa iactantiam quæruntur duo.

¶Primò, Cui uirtuti opponatur.

¶Secundò, Vtrum ſit peccatum mortale.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum iactantia opponatur uirtuti veritatis.

Porrecta per totum.

578

AD PRIMVM ſic proceditur. Vr̃ ꝙ iactantia non opponatur uirtuti veritatis. Veritati. n. opponitur mendacium: ſed quaudoque poteſt eſſe ʰiactantia ẽt ſine mendacio, ſicut cum aliquis ſuam excellẽtiam oſtentat. dr̃. n. Heſter 1. ꝙ Aſſuerus fecit grande conuiuium, vt oſtẽderet diuitias gloriæ ſuæ, ac regni ſui, ac magnitudinem, atque iactantiam potentiæ ſuæ. ergo iactantia nõ opponitur virtuti veritatis.

¶2 Præt. Iactantia ponit̃ à Grego. 21. Moral. vna de quatuor ſpeciebus ſuperbiæ, cum. ſ. q s iactat ſe habere, quod non habet. vnde dr̃ Hier. 48. Audiuimus ſuperbiam Moab, ſuperb eſt valde. ſublimitatem eius, & arrogãtiam, & ſuperbiam, & latitudinẽ cordis eius ego ſcio, ait Dominusᶦ, iactantiam eius, eo ꝙ non ſit iuxta eã virtus eius. Et 31.* Moral. Grego. dicit̃, ꝙ iactãtia oritur ex inani gloria: ſupbia aũt, & inanis gloria opponunt̃ virtuti humilitatis.ᵏ ergo iactãtia nõ opponitur ueritati, ſed humilitati.

* Libr. 21. Mor. & citatur a Magiſt. lib. 2. diſt. 41. Et lib. 23. c. 7 circa prin cip.

Lib. 31. c. 31 a medio.

F ¶3 Præt. Iactantia ex diuitiis cauſari vr̃. vnde dr̃ Sapien. 5. Quid nobis ꝓfuit ſupbia, aut diuitiarum iactantia quid contulit nobis? ſed ſuperfluitas diuitiarum uidetur pertinere ad peccatum auaritiæ, quod opponitur iuſtitiæ, uel liberalitati.ʰ non ergo iactantia opponitur ueritati.

c 5: & quoniam ſcilicet vt cã, & eff. ctus, ideò vnum poni inducitur pro alio.

SED CONTRA eſt, quod Philoſ. dicit in 2. & 4. Ethic.* iactantiam opponi veritati.

Li. 2. c. 7. & lib. 4. c. 7.

G RESP. Dicendum, ꝙ iactantia propriè importare vr̃ ꝙ hõ verbis ſe extollat. Illa. n. quæ uult hõ longè iactare in altum eleuat. Tunc aũt propriè aliquis ſe extollit, qñ de ſe ſupra ſe aliquid dicit: quod quidem contingit dupliciter. Qñq; enim aliquis loquitur de ſe non quidem ſupra id, quod in ſe eſt, ſed ſupra id, quod de eo homines opinant̃: quod Apoſt. refugiens, dicit 2. ad Corint. 12. Parco, neqs exiſtimet me ſupra id, quod videt in me, aut audit aliquid ex me. Alio modo, aliquis ꝑ uerba ſe extollit, loquẽs de ſe ſupra id, quod in ſe eſt ſecundùm rei veritatem. Et quia magis eſt aliquid iudicandum ſecundùm ꝙ in ſe eſt, quàm ſecundũ H quod eſt in opinione aliorum, inde eſt, quòd magis propriè dicitur iactantia, quando aliquis effert ſe ſupra id, quod in ipſo eſt, quam quando effert ſe ſupra id, quod eſt in opinione aliorum, quamuis utroque modo iactantia dici poſſit. Et ideòᵐ iactantia propriè dicta opponitur ueritati per modum exceſſus.ⁿ

Concl. m

AD PRIMVM ergo dicendũ, ꝙ ratio illa procedit de iactantia, ſecundùm ꝙ excedit opinionem.

I AD II. dicendum, quòd iactantiæ peccatum conſiderari poteſt dupliciter. Vno modo, ſecundum ſpeciem actus: & ſic opponitur veritati, ut dictum eſt.* Alio modo, ſecundùm cauſam ſuam, ex qua etſi non ſemper, tamen frequentius accidit: & ſic procedit quidem ex ſuperbia, ſicut ex cauſa interius motiua, & impellente. Ex hoc enim quod aliquis interius per arrogantiam ſupra ſeipſum eleuatur, ſequitur plerumque, ꝙ exterius maiora quædam de ſe iactet: licet quandoque non ex arrogantia, ſed ex quadam uanitate aliquis ad iactãtiam procedat, & in hoc delectetur, quia talis eſt ſecundùm habitum. Et ideò arrogantia, per quam aliquis ſupra ſeipſum extollitur, eſt ſpecies K ſuperbiæ, non tamen eſt idem iactantię, ſed, ut frequentius, eius cauſa: & propter hoc Gregor *. iactantiam ponit inter ſuperbiæ ſpecies. Tendit enim iactator plerumque ad hoc, quòd gloriam conſequatur per ſuam iactantiam: & ideo ſecundum Gregor.* ex inani gloria oritur ſecundum rationem finis.

In corp. art. & q. 100. art. 1.

Loc. cit. in argu. 2. in princ.

Li. 31. c. 31

AD III dicendum, ꝙ opulentia ẽt iactantiã cauſat dupliciter. Vno modo occaſionaliter, inquãtũ de diuitiis aliquis ſupbit: vndè & ſignanter Prou. 8. opes dicuntur ſuperbæ. Alio mõ, per modum finis, quia vt dicitur in 4. Ethic.* aliqui ſeipſos iactan. non ſolũ ꝑꝑ gloriam, ſed etiam propter lucrum, qui de ſeipſis fingũt ea, ex quib. lucrari poſſunt, puta, ꝙ ſint medici, uel ſapientes, uel diuini.

Li. 4. c. 7. a med. to. 5.

SV. QVÆST. CXII. ART. I.

IN art. 1. q. 112. nota duo. Primo, ꝙ iactãtia, licet quo ad vocabuli vſum dicatur ẽt de oſtentatione veri ſupra opinionem, ſeu cognitionẽ aliorum, vt de Aſſuero dr̃ tñ ſm rem, prout eſt nomen vitij ex ſuo gñe (ſic enim tm̃ propriè ſumitur) non dr̃ niſi de oppoſito veritatis ꝑ modũ exceſſus: q̃m ſic tñ eſt nomen vitij ex ſuo gñe. Oſtentatio namq; veri ſupra cognitionẽ aliorũ, nõ eſt mala ex ſuo gñe, ſed qñque bona, iuxta neceſſitatem, aut vtilitatẽ exigẽtẽ hmõi manifeſtationẽ: & qñq; mala ꝑꝑ malũ, aut vanũ finem. Et ꝑꝑea in calce corporis art. concluditur, ꝙ iactantia propriè dicta opponit̃ veritati ꝑ modũ exceſſ⁹: & ſic de iactantia eſt in litera reliquus ſermo. Secũdò, ꝙ ex rñſione ad ſm̃ diſcas & diſcernere, & propriè loqui. Nã ſpẽs ſuperbiæ non iactantia, ſed arrogantia intus eſt, q̃ frequenter cauſa eſt iactantiæ, quæ ſpecies eſt menda

ARTICVLVS II.

Vtrum iactantia ſit peccatum mortale.

AD SECVNDVM ſic ꝓceditur. Vr̃ ꝙ iactantia ſit peccatum mortale. Dr̃.n. Prou. 28. Qui ſe iactat, & dilatat, iurgia concitat: ſed concitare iurgia eſt pctm̃ mortale. deteſtatur.n. Deus eos, qui ſeminant diſcordias, vt hr̃ Prouerb. 6. ergo iactantia eſt peccatum mortale.

¶ 2 Præt. Omne quod prohibet̃ in lege Dei eſt peccatum mortale: ſed ſup illud Eccl. 6. Non te extollas in cogitatione animæ tuæ, dicit gl.* iactantiam, & ſuperbiam prohibet. ergo iactantia eſt peccatum mortale.

¶ 3 Præt. Iactantia eſt mendaciũ quoddam: non eſt autem mendacium officioſum, vel iocoſũ, qđ patet ex fine mendacij, quia vt Phil. dicit in 4. Eth.* Iactator fingit de ſe maiora exiſtentibus, qñque nullius gratia, qñque gratia gloriæ, vel honoris, qñque autem gratia argenti. & ſic patet, ꝙ neq; eſt mendacium iocoſum, neq; officioſum. Vnde relinquit̃, ꝙ ſemper ſit pernicioſum. vr̃ ergo quòd ſemper ſit peccatum mortale.

SED CONTRA eſt, ꝙ iactãtia orit̃ ex inanigloria, ſm Greg. * 31. mor. ſed inanis gloria nõ ſemper eſt peccatum mortale, ſed qñque veniale, quod uitare eſt valde perfectorum. Dicit.n. Greg. ꝙ ualde eſt perfectorum ſic ex oſtenſo opere, authoris gloriam q̃rere, ut de illata laude priuata neſciant exultatione gaudere. ergo iactantia non ſemper eſt peccatum mortale.

RESP. dicẽdum, ꝙ ſicut ſ. dictum eſt,* peccatũ mortale eſt, quod charitati contrariatur. Duplicitet ergo iactantia cõſiderari poteſt. Vno modo, ſm ſe, prout eſt mendacium quoddam: & ᵐ ſic qñque eſt peccatũ mortale, qñque veniale.ⁿ Mortale quidem, qñ aliquis iactanter de ſe ꝓfert, qđ eſt cõtra gloriam Dei: ſicut ex perſona regis Tyri dr̃ Ezech. 28. Eleuatũ eſt cor tuum, & dixiſti. Deus ego ſum. Vel ẽt contra charitatem proximi: ſicut cum aliquis iactando ſeipſum, prorumpit in contumelias aliorum, ſicut hr̃ Luc. 18. de Phariſæo, qui dicebat, Nõ ſũ ſicut cæteri hoĩum, raptores, iniuſti, adulteri, velut ẽt hic Publicanus. Qñque vero eſt peccatum ueniale, qñ.ſ. aliquis de ſe talia iactat, quæ neq; ſunt contra Deum, neq. contra proximum. Alio mõ, põt conſiderari ſm ſuam cauſam, ſ. ſupbiam, vel appetitum lucri, aut

G inanis gloriæ. Et ᵖ ſic ſi ꝓcedat ex ſuperbia, uel inani gloria, q̃ ſit pctm̃ mortale, etiam iactantia erit pctm̃ mortale: alioquin erit pctm̃ ueniale. ᑫ Sed qñque aliquis prorumpit in iactantiã ꝓpter appetitum lucri: & hoc videtur iam pertinere ad proximi deceptionem, & damnum. Et ideo talis iactantia magis eſt peccatum mortale. ᶠ Vnde & Phil. dicit in 4. Eth.* ꝙ tur-

H pior eſt, qui ſe iactat cauſa lucri, q̃ qui ſe iactat cauſa glorię, vel honoris. Non ᵘ tamen ſemper eſt peccatum mortale: ˣ qa poteſt eſſe tale lucrum, ex quo alius non damnificatur.

AD PRIMVM ergo dicẽdũ, ꝙ ille q iactat ſe ad hoc, ꝙ iurgia cõcitet, peccat mortaliter: ſed qñq. contingit, ꝙ iactantia eſt cã iurgiorum non per ſe, ſed p accidens. Vnde ex hoc iactãtia

I non eſt peccatum mortale.

AD II dcm̃, ꝙ gl. illa loquit̃ de iactantia, ſm quòd procedit ex ſuperbia prohibita, quæ eſt peccatum mortale.

AD III dcm̃, ꝙ non ſp iactantia importat mendaciũ pnicioſum, ſed ſolum qñ eſt contra charitatẽ Dei, aut proximi, aut ſm ſe, aut ſm ſuam cauſam. Quòd ãt aliquis ſe iactet quaſi ex hoc ipſo delectat̃, eſt quod

K dã uanũ, ut Phil. dicit.* Vnde reducit̃ ad mendaciũ iocoſum, niſi forte hoc diuinæ dilectioni p̃ferret, vt pp hoc Dei pręcepta cõtemneret. Sic.n. eſſet cõtra charitatem Dei, in quo ſola mẽs noſtra debet qeſcere, ſicut in ultimo fine. Videtur autẽ ad mendacium officioſum ptinere, cum aliquis ad hoc ſe iactat, ut gloriam, uel lucrum acq̃rat, dummodo hoc ſit ſine damno aliorum: quia hoc iam pertineret ad mendacium pnicioſum.

SVP. QVÆST. CXII. ART. II.

Porrecta s totum. 579 IN ar. 2. eiuſ. q. 112. collige primo q̃ ſint que caſus, in quib⁹ iactãtia eſt mortale peccatum. Primus, qñ iactator de ſe profert id qđ eſt contra charitatem Dei, vt de rege Tyri dr̃. Secundus, qñ ꝓfert id qđ eſt cõtra charitatem proximi, vt Phariſæus fecit. Tertius, qñ ex ſupbia uel inani gloria mortali, ut cũ qs quaſi nõ acceperit a Deo, ſe iactat. Quartus, qñ ex cupiditate lucri cum dãno ꝓximi, itus, vel extra, ut cum quis iactat ſe doctorem, aut

Gl. interlinear. ibid. medicum, & inde falſã doctrinã ſeminat, vel pecuniã exhaurit, aut corpora lędit. Quintus, cum qs uſq; adeo delectat̃ iactantia, vt in ea finem poneret, puta, qa non curat de pceptis Dei, vt ipleat

Lib. 4. c. 7. circa me. tom. 5. appetitum ſuũ in ſe iactando. Et hic caſus cõis eſt omnibus uanis, quæ de genere ſuo ſunt uenialia.

¶ Aduerte ſecundo, ꝙ quia iactantia ꝓprie dicta, de quo eſt ſermo, eſt ſpecies mẽdacij: iõ in primis duobus caſib⁹, in quib⁹ iactantia ſm ſe eſt pctm̃ mortale, interuenit mendaciũ pnicioſũ, vel directe cõtra Deũ vt in primo, dũ dixit

Li. 31. c. 32 a med. hõ, De⁹ ego ſũ: vel cõtra ꝓximũ, dũ ſuperbus dixit, Non ſum ſicut cęteri hoĩm, uelut ẽt hic Publicanus. In reliqs aũt caſib⁹ mendacium iactantiæ ſit pnicioſum ex cã. Iõ .n. pernicioſe mentit̃ qs ſe medicum, quia pp damnum proximi, uel pp talem ſupbiam, & huiuſmodi, vt patet.

q. 100. ar. 4 ¶ Circa p̃ntem articulum, dubiũ occurrit: qa diminuta videtur doctrina hæc de iactantia. Nam contingit, ꝙ quis iactet ſe de malo perpetrato, & tũc conſtat, quòd nõ

Concl. ... mẽtitur, & tñ peccat mortaliter iactando ſe. Et ſimiliter contingit, ꝙ aliquis abſque mendacio iactet ſe medicum ex ſupbia mortali, & cupiditate nocendi: & tunc ſimiliter iactantia eſt peccatum mortale. Et hęc in l̃ra p̃termittũtur. In quã ẽt prætermittit̃, cum qs iactat ſe de malo, quod non fecit: qm̃ iactantia oppoſita ueritati per exceſſum plus dicit de bono, non de malo. Nam dicere plus de malo ſpectat ad ironiam, quæ dicit min⁹ de bono. Eiuſdẽ namque rõis eſt dicere minus boni, & plus mali: qm̃ minus bonũ mali rationem habet.

¶ Ad hoc dicit̃, quòd

Concl. p doctrina præſentis articuli eſt ſufficiens, nec aliquid prætermiſſũ opportunum. Nã quòd aliquis iactet ſe de perpetrato malo, non eſt actio iſta iactãtiæ uitij: ſed inanis glorię, iuxta illud Pſalmi, Quid gloriaris in malitia? Iactantia enim mendacium exigit: quoniam ſpe-

Concl. ſ cies non eſt ſeparabilis à ſuo genere. Inanis autem gloria non

Li. 4. cap. 7 a med. to. 5. requirit mẽdacium. Similiter, quòd iactet ſe quis cum ueritate medicum, aut confeſſorem &c. ani-

pars ... ... mo nocendi, aut ex ſuperbia, & huiuſmodi, non eſt actus iſte iactantiæ uitij, ſed ſuperbiæ, aut iniuſtitiæ, aut ſacrilegij, aut luxuriæ, & huiuſmodi, iuxta naturam uitij imperantis hanc manifeſtationem veri. Quando autem aliquis iactat ſe de malo, quod non fecit, hic veræ iactantiæ actus eſt, habens mendacium pernicioſum pro quanto ſeipſum infamat. Et quoniam talis iactator accipit malum ſub ratione

Epilogus p̄dictarũ concl. boni, & differt nihil bonum, uel apparens bonum, ut dicitur in ſecundo Phyſicorum ideo non ad ironiã, quæ declinationem

Lib. 4. Eth. c. 7. parũ a med. to. 5. a bono, ſed ad iactantiam, quę exceſſum in bono uero, vel apparenti dicit, talis loquutio ſpectat. Nec prętermiſſa eſt ab authore, ſed comprehenſa eſt in ſecundo caſu, in quo iactator profert aliquid contra charitatem proximi. Scriptum enim cum ſit, Diliges proximum tuum ſicut teipſum, ſub charitate proximi præintelligitur charitas ſuipſius.

SVPER QVÆSTIONEM CXIII.

IN q. 113. nihil in ſpecie de ſola ironia occurrit dicēdū. Sed vniuerſaliter de oppoſitis veritatis virtuti quærendū, an virtuti veritatis ſint ſufficienter aſſignata oppoſita vitia. Vi. n. qđ non, Tum quia ad veracem ſpectat dicere verum nō ſolum circa conditiones perſonæ ſuæ, ſed in quacunq; materia: iactātia aūt, & ironia ſolum important exceſſum, & defectum veritatis circa conditiones perſonæ propriæ. Multa ergo relinquuntur ſub veritate, quo non pollui poſſunt per hæc vitia: Tum quia ad veracem ſpectat verificare dicta, ſeruando promiſſa, vt in q. 80. habitum eſt. Sed obſeruationi promiſſorū neque mendacium, neque ſimulatio, neque iactantia, neque ironia opponitur, ſed perfidia, cuius nulla fit in litera mentio. Inſufficienter ergo determinatum hic videtur de oppoſitis veritati, & de ipſa veritate quo ad actum fidei.

QVÆSTIO CXIII.

De Ironia, in duos articulos diuiſa.

DEINDE conſiderandum eſt de ironia.

Circa quam quæruntur duo.

¶ Primò, Vtrum ironia ſit peccatum.

¶ Secundò, De comparatione eius ad iactantiam.

¶ Ad primum horum dr̄, ꝙ quia veritas per ſe primò reſpicit conditiones perſonæ dicentis, & alia non reſpicit, niſi prout ſunt in dicēte, vt patet ex dictis: ideo veritati & aſſignatū eſt vniuerſaliter oppoſitū, qđ ſe extendit ad primò, & ſecundariò reſpecta à veritate, ſ. mēdaciū tā verbo, q̄ facto, & aſſignata ſunt F ſpecialia oppoſita circa per ſe primò materiam veritatis, conditiones ſcilicet perſonæ dicentis, videlicet iactantia, & ironiā.

¶ Ad ſecundā aūt non facilè patet ſatisfactio. Oportet ſiquidē hic multa diſcutere. Primo, an fides coincidat cum veritate: & ſi non, quò prætermiſſa eſt fides: Si ſic, quare nō eſt determinatū de actu fidei, & eius oppoſitis. Secundo, an fides habeat propriā materiā, & quam. Tertio, an ſit ad oēs. Quarto, an habeat vim obligatiuam, & quantum peccat frangens fidem. Et primi quidem dubii rō eſt, quia veritas conſiſtit in conformitate ſignorum exteriorum ad ea, quæ ſunt intus in nobis: fides autē cōſiſtit in conformitate factorū ad dicta. Hæ aūt diuerſæ ſunt cōformitatū ſpecies, nō eſt ergo fides idē quod veritas. Et confirmatur hoc ex oppoſitis, quia ſ. veritati opponitur directè mendacium: fidei autem directè opponitur infidelitas.

¶ In oppoſitum autem eſt authoritas literæ ſuperius in q. 80.

¶ Secundi verò dubii rō eſt, quia fides eſt, qua fiunt dicta: ſed I oīa poſſunt dici. ergo oīa poſſunt eſſe materia fidei. Præterea. Quæcunq; poſſunt promitti, poſſunt eſſe materia fidei: ſed omne poſſibile fieri ab aliquo, poteſt promitti. non ergo eſt aliqđ certum genus eorum, quæ ſunt materia fidei.

¶ In oppoſitum autem eſt, quia ſpecialis virtus habet ſpecialē materiam: fides autem eſt ſpecialis virtus ergo.

¶ Tertii aūt dubii rō eſt, q̄a fides nō eſt ad infideles, iuxta illud Atrei i Actio poeta. Neq; dedi, neq; do infideli fidē. Præterea. Fides nō eſt ad latrones, & vniuerſaliter ad extorquētes vi, metu aut dolo ꝓmiſſiones, vt patet ex Tullio in primo de officiis.

¶ In contrarium aūt eſt, quia fides etiam hoſti ſeruanda eſt, vt dicitur 23. q. 1. ca. Noli. Præterea. Niſi eſſet fides mutua inter homines, non poſſemus conuiuere ſed cum omnibus contingit conuiuere ergo ad omnes eſt fides.

¶ Quarti demū dubii rō eſt, quia ſeruare fidem eſt de præcepto iuris naturæ: quod aūt eſt hmōi, obligat de neceſſitate, ac per K hoc ſi non fiat, incurrit peccatum mortale. Præterea. Infidelitas tollit conuictum ſocietatis humanę, qm̄ niſi fidem ſibiinuicem ſeruarent hoīes, non poſſent conuiuere. ergo contrariatur charitati, qua homo animal ſociale debet cum aliis cōuiuere, ac per hoc opponitur charitati quantum ad delectationem proximi. ergo eſt mortale ex ſuo genere.

¶ In oppoſitum eſt, quia ſimplex promiſſio non obligat ex neceſſitate, ſed de honeſtate. non eſt ergo huiuſmodi infidelitas mortale, ſed veniale peccatum.

¶ Ad horū euidētiam ſciendum eſt, ꝙ fides qua fiunt dicta, de qua eſt ſermo, ſumit̄ tripliciter. Primo, vt ex debito legali, ſeu ciuili implet promiſſa, iuxta Tullii diffinitionem in 1. de Officiis. Fides eſt dictorum, conuentorumq; conſtantia, & veritas.

¶ Secundò, vt ex debito morali implet promiſſa.

¶ Tertiò, vt ex debito implet promiſſa non determinādo quale ſit illud debitum, an morale, an ciuile. Et ſi primo mō ſumitur fides, non eſt ſpecialis virtus, ſed coincidit cū diuerſis virtutibus. Seruando namque promiſſum, qui reddit debitū creditori, iuſtitiæ actum exercet: qui implet iuſiurandum, religionis opus complet. Similiter ſi tertio modo ſumit̄, non eſt unius ſpālis virtutis nomen, ſed cōe nomen eſt ad oēm fidem, qua fiunt dicta. Scđo aūt mō ſi ſumat̄, eſt ſpālis uirtutis moralis nomen.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum ironia, per quā aliquis de ſe fingit minora, ſit peccatum.

AD PRIMVM ſic ꝓceditur. Vr̄ ꝙ ironia, per quā aliqs de ſe fingit minora, non ſit pctm̄. G Nullum enim pctm̄ procedit ex diuina confortatione [b] ex qua procedit ꝙ aliquis de ſe minora dicat, ſecundum illud Prou. 30. Viſio quā locut[a]

Sigāat. n. uirtutem illam, quā hō bn̄ ſe hēt ad alterum in hoc, ꝙ facit ut dixit in his, ad q̄ non tenetur ex debito legali, ſed morali tm̄. Actus nāque iſte humanus bonus moraliter eſt, ſpecialem hn̄s laudē ex hoc ipſo, ꝙ facit, qđ dixit, ſeruata debita materia, & circunſtātiis, & ad alterum eſt, nec ex debito eſt ciuili. Vñ non pōt cogi a iudice ſi non facit qđ dixit, ſed ex debito morali procedit, ſine quo moris honeſtas non ſaluatur. Nam uiolando fidem non reſtat moris honeſtas, vt patet: & propterea exigit ſpecialem uirtutem adiunctam iuſtitiæ. Videtur autem uirtus iſta eadem eſſe uirtuti ueritatis ea rōne, quia eiuſdem moris eſſe videtur, vt homo verum dicat, & ut dicta uerificet. Veritatis quippe eſt verum dicere: fidei uero dictum uerificare. Vnde & Tullius fidem per veritatem diffinit, dicendo, ꝙ eſt dictorum ueritas, cuius ſignum eſt, ꝙ veraces illos appellamus, qui implent quod dicunt. Vocatur ergo uirtus ueritatis fides, pro quanto eſt principium uerificandi dicta. & propterea dictum eſt, ꝙ fides reducitur ad veritatem. Actus aūt proprius eius ut ſic, non eſt uere ſignificare, hic enim eſt actus proprius veritatis: ſed eſt uerificare quod dictum eſt. Vnde patet, quòd materia eius propria eſt materia promiſſionis, ita ꝙ quicquid non poteſt eſſe materia promiſſionis, longe abeſt a materia fidei. Quo fit, vt quicquid aut malum, aut maioris boni impeditiuum eſt, ſub fide cadere non poſſit. Propter quòd 22. q. 4. dicitur. In malis promiſſis reſcinde fidem. Et ſi diligenter conſiderauerimus, eoſdem exigit comites fides, quos iurm promiſſorium, videlicet iuſtitiam, iudicium, & veritatem. Oportet nāque quod faciendum eſt pro fide ſeruanda, eſſe iuſtum, hoc eſt, non malum eſſe: diſcretum, hoc eſt, rationabile. Et hinc excluduntur indifferentia, & ſtulta: in verificatione autem fides ipſa conſiſtit. Et quoniam tam promiſſio, quàm eius uerificatio, uoluntarius actus eſt, & primus quidem gratuitus, ſecūdus ex morali procedens debito, ideo quicquid repugnat gratuitæ, ſeu uoluntariæ promiſſioni, tollit morale debitum fidei. Et propterea, ſi quis vi, metu, aut dolo promiſit, cum promiſſio gratuita non fuerit, quàmuis fuerit uoluntaria, loquendo de uoluntario mixto, non tenetur verificare dictum ſuum. Nō enim morum honeſtas exigit, ut gratuita fiant coacte. Nec honeſtati cōuenit, ut ex iniquitate reportet quis commodum ſibi, vel ſuis: reportaret autem, ſi teneretur coactus ui, metu, aut dolo, implere promiſſum.

Porrecta § totum.

580

Sup. q. 100 ar. 2. cor. & 3. diſt. 39. art. 2. ad 6.

¶ Quibus viſis, ſingillatim ad qōnes motas dicendum eſt. Et ad primam quidem dr̄, ꝙ fides coincidit in idem ſpecie, & numero cum ueritate, & ſola ratione ab ea differt: qm̄ ueritas dr̄ pro quanto conformat ſigna ſignatis apud ſe, fides autē pro quanto conformat facta dictis. Ab authore autem non oīno prætermiſſa eſt: quoniam & ſuperius de promiſſione determinauit, & in q. 110. art. 3. ad quintum, declarauit ꝙ dupliciter aliquis ab infidelitate excuſatur, vt ibi patet.

¶ Ad primam autē obiectionem in oppoſitum dicitur, ꝙ licet conformitas ſigni ad ſignatum, & facti ad dictum, ſint diuerſarum rationum in genere naturæ: ſunt tamen eiuſdem rōnis in genere moris.

¶ Ad ſecundam uero dr̄, ꝙ cum conſtet vni virtuti multa uitia opponi ſm̄ diuerſos modos corrumpendi actus illius uirtutis, vt patet de charitatis oppoſitis vltra odiū, qđ directe illi opponit̄, nullum inconueniens eſt, ꝙ ueritati inquantū ueritas eſt, directe, & adæquate opponat̄ mendacium: & eidem inquantū fides eſt, opponat̄ infidelitas, quæ & ſi non ſit proprie mendacij ſpecies, ſapit tn̄ nonnihil mendacij, dum infidelis aliud habet ex debito in mente, licet non de facto, quia mutauit uoluntatem, & aliud in opere: ac per hoc mentitur debitum.

¶ Ad ſecundam uero quæſtionem dicitur, ꝙ fides habet propriam materiam, ſcilicet opus bonū alias non debitum, poſſibile fieri a promittente. Nullus enim promittit, niſi id quod in ſua eſt poteſtate. Nec ualet promiſſio, niſi ſit alicuius boni.

est uir, cū quo est Deus & qui Deo secū morante cōfortatus, ait, Stultissimus sum virorū. & Amos 7 dr̄. Respōdit Amos, Non sum ꝓpheta. ergo ironia. per quam aliquis minora de se dicit, non est peccatum.

¶2. Præt. Greg.* dicit in epistola ad Augustinum Anglorum episcopum. Bonarū mentiū est suas ibi culpas agnoscere, ubi culpa non est: sed oē peccatum repugnat bonitati mētis. ergo ironia non est peccatum.

¶3 Præt. Fugere superbiam non est peccatū: sed aliq̄ minora ď seipsis dicunt fugientes tumidū, ut Philos. dicit in 4. Ethic. *ergo ironia non est peccatū.

Sed contra est, q̄ Aug. dicit in libro de uerbis Apostoli.* Cū humilitatis cā mentiris si non eras peccator antequàm mentireris, mētiendo efficeris.

Respon. Dicendū, q̄ hoc q̄ aliqui minora de se dicant, pōt cōtingere dupliciter. Vno mō, salua veritate, dum. s. maiora, q̄ sunt in seipsis, reticent: quędā vero minora detegunt, & de se proferunt, q̄ in tñ in se esse recognoscunt, Et sic minora de se dicere non pertinet ad ironiā, nec est pctm̄ secūdū genus suū, nisi per alicuius circunstātiæ corruptionē. Alio mō, aliq̄s dicit minora à veritate declinās, puta, cū asserit de se aliqd uile, qd̄ in se nō recognoscit: aut cū negat de se aliquid magnū, quod tñ percipit in seipso esse. Et sic pertinet ad ironiam, & est semper peccatum.

Ad primvm ergo dicēdū, quòd duplex ē sapiētia, & duplex stultitia. Est. n. qdā sapientia ſm Deū, q̄ humanā, vel mūdanam stultitiam hēt anunctā ſm illud 1. ad Corint. 3. Siquis inter uos sapiens vr̄ esse in hoc sæculo, stultus fiat, ut sit sapiēs Alia verò est sapiētia mundana, quę ut ibidem subdit stultitia est apud Deū. Ille ergo qui à Deo confortatur, confiteť se esse stultissimū secundū reputationē humanā, q. s. humana contemnit, quæ hominum sapientia quærit, vnde & ibidem subdit. Et sapientia hominum nō est mecum. & postea subdit: Et noui sanctorū scientiā. Vel potest dici sapientia hominum q̄ humana rōe acquiriť: sapientia verò sanctorū, q̄ ex diuina inspiratione habeť. Amos aūt negauit se esse prophetā origine, quia s. non erat de genere ꝓphetarū: unde & ibidē subdit: Nec filius prophetæ.

Ad ii dicendum, q̄ ad bonitatē mētis pertinet ut hō ad iustitiæ perfectionē tendat: & iō in culpā reputat non solum si deficiat à cōi iustitia, quod verè culpa est, sed ēt si deficiat à iustitiæ perfectione; quod qñ que culpa non est. Non aūt culpam dicit, qd̄ ꝓ culpa non recognoscit, quod ad ironiæ mēdacium pertineret.

Ad iii dicendū, q̄ hō non dēt vnū p̄ceptū facere, ut aliud vitet: & iō non dēt mētiri qualitercumq;, ut vitet superbiam. Vñ Aug.* dicit super Joan. Nō ita caueať arrogantia, ut veritas relinquatur. & Greg. dicit. * q̄ incautè sunt humiles, qui se mentiendo illaqueant.

Et q̄a affirmatio, & negatio vnius sunt generis, appellatione operis boni intellige ēt vel omissionē bonā, vt cū q̄s ꝓmittit non ire venatum tali die, ne impediat illius venationē. Et si aliàs tale bonum esset proximo debitum ab hoc, iam non ex sola fide deberetur.

¶Ad primā autē obiectionem in opposituī dr̄, q̄ non est ca. iē rō de materia uerbi, & de materia fidei: q̄a ēt mala, & turpia possunt bene dici, nō tñ possunt benè ꝓmitti: & iō nō oīa quæ possunt dici, cadunt sub fide. Secunda uero obiectio vna limitatione excluditur, ut. s. fides æquetur in materia nō promissioni, sed promissioni spōtaneę & ſm rectā rōem. Cōstat. n. quod recta ratio non cōcedit promittere, nisi bonum possibile fieri per promittentem &c.

¶Ad tertiā autem q̄ōnē dr̄, q̄ fides, absolutè loquendo, est ad oēs hoīes: qñ omni homini promittit aliqd pōt, q̄ seruandū est. Verū sicut ex parte materiæ cōtingūt impedimenta, ut patet ex dictis, ita ex parte illius cui seruanda ē fides. Nā ñ cōpulit, aut decepit, non meretur ut sibi fides seruetur, ut superius dixit author in q. 89. ar. 7. ad tertium, Et hoc vult Tullius. Et similiter si infidelis est i eodē negotio: et sic uerificatur dictū Actii, loquendo uidelicet d infideli ut sic. Na infidelis ut sic, non minus, q̄ dolosus meretť nō sibi seruari fidē: ve si mutua fuit quasi cōuentio, altero non seruante fidē, absolutus est alter: Quamuis Tullius dicta Actii tā q̄ ab Atræo prolata suscipienda non putat in libro 3. de officiis. Et p hęc patet solutio obiectorum.

¶Ad quartam demū dubitationem dr̄, q̄ violare fidem procul dubio peccatum est. Nā ex qualibet ꝓmissione hō obligať in foro cōsciētiæ ad verificandū dictū. Hoc. n. naturalis rō sic dictat, ut eius oppositū manifestè noceat trāq̄llitati humanę societatis. Discernere. ät oportet qñ ē veniale, uel mortale pctm̄, mortale illud solū est, qd charitati cōtrariať. Sicut ät de mēdacio in litera distinctū ē, ita & de infidelitate distinguendum est, nam quædā est perniciosa, quædam non. Et perniciosa quidem mortale peccatum est, cæteræ venialia peccata non transcendunt. Est aūt perniciosa, si cōtra dilectionem Dei, aut proximi est: ut si quis promittat alicui succurrere primo mane inchoato bello, & non seruet. Et similiter si quis promittit tenere aliquod secretum, quod magni refert, si reuelaretur: si medicus promittat periclitanti infirmo subuenire, qui spe frustratus notabiliter læsus est. Et vniuersaliter ad conditionem rei ꝓmissæ spectare oportet, an sit utilis, seu necessaria proximo, ita q̄ oppositum sit nociuum proximo, qñ tunc contra eius charitatem est. Nam ex sola ratione promissionis violatæ, licèt rō peccati habeatur, quia est cōtra rōis naturalis rectitudinem, nō tñ habetur rō peccati mortalis, nisi ad aliqd contra charitatem Dei, aut proximi descendatur. Violare nāque promissionem ñ nisi fallere importat. Fallere ät proximum ex genere suo nō est mortale, ut patet de mentiente, q ad hoc mentiť ut fallat. Et cōstat, q̄ non peccat mortaliter, nisi grātia [illegible] perniciose. Sūt ät duo ſm Tulliū casus, in q̄bus sine oī peccato [illegible] rectè ꝓmissa non seruať. Primus est, cū seruare fidem factū est inutile ei cui seruanda est: vt si q̄s ꝓmisisset alicui ensem, & interī efficeret furiosus, nō est ei seruanda fides. Secundus, cum seruare fidem, factū est magis nociuū mihi, q̄ ibi esset vtilis obseruatio ut si quis ꝓmisisset se iturum aduocatum [illegible] eius cras, & accidit proprii filii infirmitas exigens paternā curā, nō teneť tunc ad seruandā fidem. Author ät sequens Senecam vnum vniuersalem casū posuit in q. 110. s. mutationem, dum dixit, q̄ omnia debent esse immutata, si pacta seruanda sunt. Oportet ergo considerare impedimenta superuenientia, & cōferre cum re promissa, & collatione facta, qd̄ recta tūc rō suadet, pensatis cōditionib⁹ locorū, psonarū, temporū, & negotiorum, honestum exequi.

¶Ad primam ergo obiectionem in opposi tum dr̄, q̄ non quicquid est contra ius naturæ, est peccatū mortale, ut patet de mendacio, q̄ est secundū se prauum, ut dicitur in 4. Ethi. Plus enim requiritur ad peccatū mortale. s. q̄ sit contra dilectionem Dei, aut proximi. Vndè ex hoc, q̄ natura ei⁹ violatur, non aliud habetur, nisi q̄ fidei violatio peccatum est.

¶Ad secundam autem obiectionem dr̄, q̄ fides, ut extendit se ad debitum ciuile, benè obligat ad mortale: quia eius oppositum tolleret, & ius, & socialem vitam. Sed fides, ut concludiť infra limites debiti moralis, oportet q̄ consideret iuxta materiā subiectam, & distinguendo dicatur, q̄ ut concernit ea, quorum pfidia vergeret contra Deū, aut proximū obligat ad mortale, quia talis perfidia tollit societatis diuinæ, & humanæ bonum: ut uerò concernit illa, quorum perfidia parum, aut nihil alicui nocet, non obligat ad mortale. Nec huiusmodi perfidia tollit bonum conuictus humanæ societatis, quamuis aliqualiter impediat trāquillitatem illius: est enim præter tale bonum potius quàm contra. Et hæc de toto tractatu de veritatis uirtute, & illius oppositis dicta sufficiant.

In fine registri in epist. Ad Aug. episc. Angl. cap. 10. ante medium.

Li. 4. ca. 7. circa med. & a medio, to. 5.

In ser. 29. parū ante me. & ser. 31. to. 10.

Concl. m

Concl. p

Sapiētia, & stultitia, duplex.

Bonæ mētes.

Referť 22. q. 2. c. cauea

Humilitas cautus.

Li. 26. Moral. c. 2. nō procul a fi ne.

Porrecta per totum.

581

ARTICVLVS II.

Vtrum ironia ſit minus peccatum, quàm iactantia.

Locus ſup. ar. 1. inductus.

AD SECVNDVM ſic pcedit. Vr̃ q̧ ironia non ſit minus peccatum, q̃ iactantia. Vtrumque.n.eſt peccatum, inquantum declinat à veritate, quæ æqualitas eſt quędam: ſed ab æqualitate non magis declinat qui excedit, q̃ qui diminuit. ergo [h] ironia non eſt minus peccatum, quàm iactantia.

¶2 Præt. Secundum Phil.* ironia quandoque iactãtia eſt: iactantia autẽ non eſt ironia. [h] ergo ironia non eſt minus peccatum, quàm iactantia.

¶3 Præt. Prouer. 26. dr̃. Quando ſubmiſerit uocem ſuam, ne credideris ei, quoniam ſeptem nequitiæ ſunt in corde illius: ſed ſubmittere vocem pertinet ad [h] ironiã. ergo in ea eſt multiplex nequitia.

Lib. 4. c. 7. tom. 5.

SED CONTRA eſt, q̧ Phil. dicit in 4. Ethic. q̧ irones, & minus dicentes, gratiores ſecundum mores videntur.

q. 100. art. 2. & 4.

RESP. Dicendum, q̧ ſicut dictum eſt,* vnum mẽdacium eſt grauius altero, quandoque quidem ex materia de qua eſt, ſicut mendacium, qđ fit in doctrina religionis, eſt grauiſſimum. Quandoq; autẽ ex motiuo ad peccandum, ſicut mendacium pernicioſum eſt grauius, q̃ officioſum, vel iocoſum. Ironia aũt & iactantia circa idem mentiuntur vel verbis, vel quibuſcumque exterioribus ſignis, ſ. circa conditionem perſonæ, undè [m] quantum ad hoc æqualia ſunt: [n] ſed vt plurimum iactantia ex turpiori motiuo procedit, ſ. ex appetitu lucri, vel honoris: ironia verò ex hoc, q̧ fugit licet inordinatè, per elationem alijs grauis eſſe: & p̃ſm̃ hoc Philoſ.* dicit, q̧ iactantia eſt grauius peccatum, quàm ironia. [q] Contingit tamen quandoque, q̧ aliquis minora de ſe fingit ex aliquo alio motiuo, puta, ad doloſè decipiendũ, & [r] tunc ironia eſt grauior. [r]

Concl. m. Concl. p Li. 4. Eth. c. 7. to. 5. Concl. ſ

AD PRIMVM ergo dicendum, q̧ ratio illa procedit de ironia, & iactantia ſecundùm quòd mendacij grauitas conſideratur ex ſeipſo, vel ex materia eius. Sic.n. dictum eſt, quòd æqualitatem hñt.

AD II dicendum, q̧ duplex eſt excellentia. Vna quidem in tpalibus rebus: alia verò in ſpiritualibus. Contingit autem quandoque, q̧ aliquis p verba exteriora, uel ſigna prætendit quidem defectũ in exterioribus rebus, puta, p aliquam ueſtẽ abiectam, aut per aliquid hmôi: & per hoc ipſum intendit oſtendere aliquam excellentiam ſpiritualem, ſicut Dominus de quibuſdam dicit Matth. 6. q̧ exterminant facies ſuas, vt appareant hominibus ieiunantes. Vndè iſti ſimul incurrunt uitium ironiæ, & iactantiæ, tñ ſecundum diuerſa, & propter hoc grauius peccant. Vnde & Philoſ. dicit in 4. Ethi.* q̧ & ſuperabundantia, & ualde defectus iactantium eſt. Propter quod & de Auguſt. legitur, quòd neque ueſtes nimis pretioſas, neque nimis abiectas habere uolebat, quia in utroque homines ſuam gloriam quærunt.

Lib. 4. c. 7. ad fi. to. 5.

AD III dicendum, q̧ ſicut dicitur Eccleſ. 19. Eſt qui nequiter ſe humiliat, & interiora eius plena ſunt dolo: & ſecundùm hoc Salomon loquitur de eo, qui ex doloſa humilitate nequiter uocem ſuam ſubmittit.

QVÆSTIO CXIIII.

De amicitia, quæ affabilitas dicitur, in duos articulos diuiſa.

DEINDE conſiderandum eſt de amicitia, quæ affabilitas dicitur, & de eius uitijs oppoſitis, quæ ſunt adulatio, & litigium.

Circa amicitiam autem, ſeu affabilitatem, quæruntur duo.

¶Primò, Vtrum ſit ſpãlis uirt᷑.

¶Secũdò, Vtrũ ſit pars iuſtitię.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum amicitia ſit ſpecialis uirtus.

AD PRIMVM ſic pceditur. Vr̃ q̧ amicitia non ſit ſpãlis uirtus. Dicit.n. Philoſ. in 8. Eth.* q̧ amicitia perfecta eſt, q̃ eſt pp uirtutem: quælibet autẽ uirtus eſt amicitię cauſa, quia bonum omnibus eſt amabile, ut Dio. dicit in 4. c. de diui. no.† ergo [h] amicitia non eſt ſpecialis uirtus, ſed conſequens omnem uirtutem.

¶2 Pręt. Philoſ. dicit in 4. Eth.* de tali amico, q̧ non in amando, uel inimicando recipit ſingula ut oportet: ſed ſi aliquis ſigna amicitiæ oſtendat ad eos, [h] quos non amat, uidetur pertinere ad ſimulationem, quæ repugnat uirtuti. ergo huiuſmodi amicitia non eſt uirtus.

¶3 Præt. Virtus immediatè conſtituitur, prout ſapiẽs determinabit, ſicut dicitur 2. Ethi.* ſed Eccleſ. 7. dr̃, Cor ſapientũ ubi triſtitia, & cor ſtultorum ubi lætitia. Vñ ad vitioſum ptinet maximè à delectatione ſibi cauere, ut dr̃ 2. Ethic.* Hęc autem amicitia per ſe quidem deſiderat [h] condelectare, contriſtare autem [h] reueretur, vt Philoſ. dicit in 4. Ethic. ergo amicitia non eſt uirtus.

SED CÕTRA. Præcepta legis dantur de actib. uirtutum*: ſed Eccl. 4. dr̃. Congregationi pauperum affabilem te facio. ergo affabilitas, quæ hic amicitia dr̃, eſt quædam ſpecialis uirtus.

RESP. Dicendum, q̧ ſicut dictum* eſt, cum uirtus ordinetur ad bonũ, ubi occurrit ſpãlis rõ boni, ibi oportet eſſe ſpecialẽ rationem uirtutis. Bonum autem in ordine conſiſtit, ſicut ſupra dictum* eſt. Oportet autem hominẽ conuenienter ad alios homines ordinari in communi conuerſatione tam in factis, quàm

SVP. QVÆ. CXIIII. ART. I.

IN art. 1. q. 114. notã tria. Primum eſt, q̧ virtus iſta apud græcos inominata eſt, vt vr̃ in 4. Eth. ſed quia ſimilis vr̃ amicitiæ, idõ amicitia vocaẽ. Apud latinos aũt vocaẽ affabilitas, vt authori placet, & merito, qa circa colloqa delectabilia principaliter verſaẽ, ut dr̃ in 4. Eth. Affabilium aũt eſt colloqui delectabiliter. Vel appellatur comitas, quaſi ad oẽs ſe comitẽ hẽt, ſuauem cum oĩbus conuerſationem habendo.

Porrecta per totum. 582 Sup. q. 23. ar. 3. ad 1. Et 3. d. 27. q. 2. ar. 1. ad 1. Et d. 34. q. 1. ar. 2. corp. Et vir. q. 1. ar. 5. ad 3. & q. 2. ar. 1. ad 8. * Li. 8. c. 3. † Ca. 4. parte 1. non remote ante medium. * Li. 4. c. 6. parum ante med. tom. 5.

¶Secundum eſt, q̧ affabilitatis materia eſt conuerſatio hominum cum alijs non in quibuſcumque, ſed in his quæ ſerio fiunt, aut dicuntur. Et per hoc diſtinguitur ab eutrapelia, ſeu urbanitate, quæ circa delectabilia uerſatur in his, quæ ioco fiunt.

¶Tertium eſt, q̧ affabilitas duo exigit, quorum vnum ſe hẽt vt finiſ, alterũ vt medium ad finem. Nam finis eius eſt delectabilem ſe alijs exhibere in ſerijs: medium aũt eſt componere verba motuſq; ſuos in ſerijs vt decet ipſum reſpectu illorum cum quibus conuerſatur, conſiderata qualitate negotiorum, & tẽporũ. Ita q̧ ſicut iuſtitia in his quæ fiunt, facit ut ſine iniuria alicuius uerba, negotiaq; fiãt: ita affabilitas efficit, ut in his q̃ dñr, & fiũt hõ non ſit homini, cũ quo conuerſaẽ, moleſtus, nec ẽt in modo dicendi, ſed ei delectabilẽ ſe in omnibus ſerijs exhibeat: ſecundum tñ qđ eundẽ, negotium decet: & hi vulgariter gratioſi appellantur. Non arcet tñ affabilitas hominem, quin q̃nq; ingerat quis triſtiam illi cum quo conuerſaẽ, qñ .ſ. oportet, ut dr̃ in 4. Ethic.

Lib. 2. c. 6. tom. 5. Li. 2. c. vlt. tom. 5. Lib. 4. c. 6. tom. 5. q. 109. ar. 3 & 1. 2. q. 55 art. 3. q. 109. ar. 3 & 1. 2. q. 5. art. 3.

q̃ in dictis, ut.ſ.ad unumquemq; ſe habeat, ſm qđ decet. Et ideo oportet eſſe quandam ſpecialem uirtutem, quę hanc conuenientiam ordinis obſeruet: & hæc uocatur amicitia, ſiue affabilitas.

Concl. ad D.87.

Ad primvm ergo dicendum, ꝙ Philoſ.in lib. Eth.de duplici amicitia loquitur, quarũ una conſiſtit principaliter in affectu.quo unus alium diligit: & hæc poteſt cõſequi quamcumque uirtutẽ. Quæ autem ad hanc amicitiam pertinent, s̄ de charitate dicta ſunt. Aliam uero amicitiam ponit, quæ conſiſtit in ſolis exterioribus uerbis, uel factis, q̃ quidem non habet perfectam rationem amicitiæ, ſed quãdam eius ſimilitudinẽ, inquantum aliquis decenter habet ſe ad illos, cum quibus conuerſat̃.

Loco citato in arg. to.5. — q.23.ar.1. & art.3.ad 1.

Ad II dicendũ, ꝙ oĩs hõ naturaliter oĩ homini eſt amicus quodam gñali amore, ſicut ẽt dicitur Eccl.13. ꝙ omne animal diligit ſimile ſibi. Et hunc amorem repræſentant ſigna amicitiæ, quæ quis exterius oſtendit in verbis, vel factis, etiã extraneis, uel ignotis: unde non eſt ibi ſimulatio. Non enim oſtendit eis ſigna perfectæ amicitiæ, quia non eodẽ modo ſe habet familiariter ad extraneos, ſicut ad eos, qui ſunt ſibi ſpeciali amicitia iuncti.

Ad III dicendum, ꝙ cor ſapientum dr̃ eſſe ubi triſtitia, non quidem ut ipſi proximo triſtitiam inferat. dicit.n. Apoſt. ad Rom. 14. Si propter cibum frater tuus contriſtatur, iam non ſm charitatẽ ambulas: ſed ut contriſtantibus conſolationem conferat, ſm illud Eccl.7. Non deſis plorantibus in cõſolatione, & cum lugentibus ambula. Cor autem ſtultorum eſt ubi lætitia, non quidem ut ipſi alios lætificent, ſed ut ipſi aliorum lætitia perfruantur. Pertinet ad ſapientem, ut condelectationem afferat his, cum quibus conuerſatur, non quidem laſciuam, quam uirtus cauet, ſed honeſtam, ſecundum illud Pſ.132. Ecce quàm bonum, & quàm iucundum habitare fratres in unum. Quandoque tamẽ pp aliquod bonum conſequens, uel propter aliqđ malum excludendum, non refugiet uirtuoſus eos, quibus conuiuit, contriſtare. ut Philoſ. dicit in 4. Eth. Vnde & Apoſt.dicit 2.ad Cor.7. Si contriſtaui vos in epiſtola, non me pęnitet. & poſtea: Gaudeo, non quia contriſtati eſtis, ſed quia contriſtati eſtis ad pniam. Et iõ his, qui ſunt proni ad peccandum, non debemus hilarẽ vultum oſtẽdere ad eos delectandum, ne videamur eorum peccato conſentire, & quodãmodo pc̃ti audaciã miniſtrare. Vnde dicitur Eccl.7. Filiæ tibi ſunt, ſerua corpus earum, & non oſtendas hilarem faciem tuam ad illas.

Lib.4. c.6. to.5.

ARTICVLVS II.

Vtrum huiuſmodi amicitia ſit pars iuſtitiæ.

Porrecta ꝑ totum. 583

ADSECVNDVM ſic proceditur. Vr̃ ꝙ hmõi amicitia non ſit pars iuſtitię. Ad iuſtitiã .n. pertinet reddere debitum alteri: ſed hoc non pertinet ad hãc virtutẽ, ſed ſolũ delectabiliter aliis cõuiuere. ergo hmõi uirtus non eſt pars iuſtitiæ.

¶ 2 Pręt. Secundũ Philoſ. in 4. Eth. Hmõi uirtus cõſiſtit circa delectationẽ, uel triſtitiã, q̃ eſt in cõuictu: ſed moderari maximas delectationes ꝑtinet ad tẽperantiã, ut ſupra habitum eſt. ergo hæc uirtus eſt magis pars tẽperantiæ, quàm iuſtitiæ.

Lib.4. c.6. to.5. — Elicit̃ ex 1.2. q. 60. art.5. & q. 61. art.3.

¶ 3 Pręt. Aequalia inæqualibus exhibere, cõtra iuſtitiã eſt, vt ſupra habitũ eſt: ſed ſicut Phil. dicit in 4. Eth. Hæc uirtus ſimiliter ad notos & ignotos, et cõſuetos & icõſuetos operatur. ergo hæc uirt⁹ nõ ẽ pars iuſtitiæ, ſed magis ei cõtrariatur.

q.59.ar.1. — Lib. 4.c.6. ante med. to.5.

Sed contra eſt, ꝙ Macr. ponit amicitiã partẽ iuſtitiæ.

Li.1. in ſ. f. ad med. lib.

Resp. Dcẽm, ꝙ hæc uirtus eſt pars iuſtitiæ, inquantũ adiũgit̃ ei, ſicut principali uirtuti. Conuenit.n. cũ iuſtitia in hoc, ꝙ ad alterum eſt, ſicut & iuſtitia. Deficit autem a rõe iuſtitię, quia non habet plenam debiti rõem, prout aliq̃s alteri obligatur vel debito legali, ad cuius ſolutionem lex cogit, uel etiã aliquo debito proueniente ex aliquo beneficio ſuſcepto: ſed ſolum attendit quoddã debitũ honeſtatis, qđ magis eſt ex parte ipſius uirtuoſi, q̃ ex parte alterius, ut.ſ. faciat alteri, quod deceat eum facere.

Concl.

Ad primvm ergo dcẽm, ꝙ ſicut s̄ dictũ eſt, qa hõ naturaliter eſt aĩal ſociale, debet ex quadã honeſtate ueritatis manifeſtationẽ aliis hoĩbus, ſine qua ſocietas hoĩum durare nõ poſſet. Sicut aũt non poſſet hõ uiuere in ſocietate ſine ueritate, ita nec ſine delectatione: quia ſicut Phil. dicit in 8. Eth. Nullus põt per diem morari cũ triſti, nec cũ non delectabili. Et iõ hõ tenet̃ ex quodã naturali debito honeſtatis, ut aliis delectabiliter conuiuat, niſi propter aliquam cauſam neceſſe ſit aliquando alios utiliter contriſtare.

q.109.ar.3 ad 1. — Lib.8. c.5. to.5. Morari cũ triſti quã graue.

Ad II dicendum, ꝙ ad temperantiam pertinet refrænare delectationes ſenſibiles: ſed hæc uirtus conſiſtit circa delectationes in conuictu, quæ ex ratione proueniunt, inquantum unus ad alterum decenter ſe habet. Et has delectationes non oportet refrænare tamquàm noxias.

Ad III dcẽm, ꝙ verbũ illud Philoſophi nõ eſt intelligendum, ꝙ aliquis eodẽ mõ debeat colloq, & cõuiuere notis, & ignotis: qa ut ipſe ibidem ſubdit, non ſimiliter conuenit cõſuetos, & extraneos curare, aut triſtare: ſed in hoc attendit̃ ſimilitudo, quòd ad omnes oportet facere quod decet.

Li. 4. Eth. ca.6. circa med. to.5

SVP. QVÆS. CXIIII. ARTIC. II.

IN art. 2. eiuſd. q. nota primo, ꝙ affabilitas non attendit, ut in lr̃a dr̃, rõem debiti moralis ex parte debentis, & eius cui debet̃, ſed magis ex parte debentis. Cum eñi hõ ſit nãliter aĩal ſociale, debitũ naturali rõe eſt, vt vnuſquiſq; conuerſet̃ cum altero prout ſocium, & uniuerſaliter, prout conuerſantem hoiem decet. Et qm̃ cum triſti, aut nõ delectabili perſona eligibilis nõ eſt conuerſatio, iõ & unicuiq; debet̃, q conuerſatio cum ipſo fiat delectabilis, & quilibet q conuerſat̃, debet delectabiliter conuerſari: ſed qa debitum hoc non fundat̃ ſuꝑ inæqualitate aliqua ex eo ꝙ hic aliqđ acceperit ab eo, ac ꝑ hoc debeat recompenſare ut ad æqualitatem reducantur, vt accidit in debito iuſtitię commutatiuæ, & in uirtute gratitudinis: ſed ſuꝑ commẽſurabilitate actuũ hoĩs ad alium in conuerſando. ex hoc nãque ꝙ actus mei ſunt ſm̃ rõem commenſurabiles ſociali uitę, debeo ego cõponere eos ꝓut me decet, in ordine ad uitam ſocialẽ: Ideo debitũ hoc magis ſe tenet ex parte ipſius uirtuoſi debẽtis facere quod eũ decet ad omnes.

¶ Nota ſcđo, ꝙ quia affabilitas ex debito morali eſt, ſine quo honeſtas moris in cõuerſatione humana ſaluari poteſt, ſed nõ bene, ut patet ex his, q̃ in lr̃a habes, & ex qõ. 80. vbi diſtinctæ ſunt partes iuſtitię: iõ omiſſio affabilitatis extra peccata uenialia non eſt.

QVÆSTIO. CXV.

De adulatione, in duos art. diuiſa.

DEINDE conſiderandum eſt de uitiis oppoſitis prædictæ uirtuti.

¶ Primò, De adulatione.

¶ Secundò, De litigio.

Circa adulationẽ q̃runt̃ duo.

¶ Primò, Vtrum adulatio ſit peccatum.

¶ Secundò, Vtrum ſit peccatũ mortale.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum adulatio ſit peccatum.

AD PRIMVM ſic procedit. Vr̃ ꝙ adulatio nõ ſit peccatum. Adulatio.n.conſiſtit in quodã ſermone laudis alteri[h] exhibito intentione placendi: ſed laudare aliquem nõ eſt malum ſcd̃m illud Pro.vlt. Surrexerunt filii eius, & beatiſſimam prędicauerunt, uir eius & laudauit eã. Similiter & uelle placere aliis nõ eſt malũ, ſcd̃m illud 1.ad Cor.10. Per oĩa oĩbus placeo. ergo adulatio nõ eſt pctm̃.

¶ 2 Pręt. Bono malũ eſt contrarium, & ſimiliter uituperium laudi: ſed uituperare malum, non eſt peccatum. ergo neque laudare bonum, quod uidet̃ ad adulationem pertinere. ergo adulatio non eſt peccatum.

¶ 3 Pręt. Adulationi detractio cõtrariat̃. Vñ Gre.* dicit, ꝙ remediũ cõtra adulationẽ eſt detractio. Sciẽdũ eſt, inquit, ꝙ ne imoderatis laudib⁹ eleuemur, plerunq; nr̃i rectoris moderamine detractionib⁹ lacerari permittimur, vt quos uox laudãtis eleuat, lingua detrahẽtis humiliet: ſed detractio ẽ malũ, ut ſ. habitũ* ẽ.[h] ergo adulatio ẽ bonũ.

SED CONTRA eſt, ꝙ ſup illud Ezec.13. Vę qui conſuunt puluillos ſub oĩ cubito manus, dicit glo.* ideſt, ſuauem adulationem. ergo adulatio eſt peccatũ.

RESP. Dicendum, ꝙ ſicut ſupra dictum eſt, amicitia prędicta, uel affabilitas etſi principaliter delectare intẽdat eos, quibus cõuiuit, tñ ubi neceſſe eſt, pp aliquod bonum exequendum, uel malum uitandum, nõ ueretur contriſtare. Si ergo aliquis in omnibus uelit ad delectationẽ alteri loq, excedit modũ in delectando, & iõ peccat per F exceſſum. Et ſiquidẽ hoc faciat ſola intentione delectãdi, vocatur placidus, ſcd̃m * Philo. Si aũt faciat hoc intentione alicuius lucri conſequendi, vocat̃ blãditor, ſiue adulator.[m] Cõiter tñ nomen adulationis attribui ſolet oĩbus, qui ſupra debitũ modum uirtutis volunt alios uerbis, uel factis delectare in communi conuerſatione[n].

G AD PRIMVM ergo dicendũ, ꝙ laudare aliquẽ contingit & bene, & male, prout ſ. debitæ circunſtantiæ vel ſeruant̃, uel pretermittuntur. Si.n.aliquis aliquẽ uelit delectare laudãdo, ut ex hoc eũ conſolet̃ ne in tribulationibus deficiat, uel ẽt ut in bono proficere ſtudeat aliis, debitis circunſtantiis obſeruatis, pertinebit hoc ad prędictã virtutem amicitiæ. Pertinet aũt ad adulationem ſiquis uelit H aliquẽ laudare, in quibus non eſt laudandus, quia fortè mala ſunt, ſcd̃m illud Pſal.9. Laudatur peccator in deſideriis aĩę ſuæ: vel quia non ſunt certa, ſcd̃m illud Eccl.27. Ante ſermonem non laudes uirum. Et iterum Eccl.11. Non laudes uirum in ſpecie ſua: uel ẽt ſi timere poſſit ne humana laude ad inanẽ gloriã prouocetur. Vñ dr̃ Eccl.11. Ante mortẽ ne laudes hoiem. Similiter ẽt uelle placere hoĩbus pp I charitatẽ nutriendã, ut in ea hõ ſpũaliter proficere poſſit, laudabile eſt. Quòd aũt aliquis velit placere hoĩbus pp inanẽ gloriam, uel pp lucrũ, uel ẽt in malo, hoc eſſet peccatum, ſcd̃m illud Pſ.52. Deus diſſipabit oſſa eorum, qui hominibus placent. Et Apoſt. dicit ad Galat.1. Si adhuc hominibus placerem, Chriſti ſeruus non eſſem.

AD II dicendum, ꝙ ẽt vituperare malũ, ſi non adhibeantur debitæ circunſtantiæ, eſt vitioſum: & ſimiliter laudare bonum.

AD III dicendum, quòd nihil prohibet duo uitia eſſe contraria: & ideo ſicut detractio eſt ma- K lum, ita & adulatio, quæ contrariatur ei quantum ad ea quæ dicuntur, non autem directè quantum ad finem: quia adulator quærit delectationem eius, cui adulatur, detractor autem non quęrit eius contriſtationem, cum aliquando occultè detrahat, ſed magis quærit eius infamiam.

Li.4.Ethi. c.6. in fin. tom. 5. — Concluſio. — laudare aliquem. — Velle placere hominibus. — In regiſt. lib.9. epiſt. 39. ante med. Et 22 mor. ca.9. — Glo. interliner. ibid. — q. præceden.

SVP. QVÆ. CXV. ARTIC. I.

Porrecta per totum.

584

IN arti.1.q.115. in reſponſione ad primum, dubium occurrit circa illud uerbũ, Quod peccatum eſſet, ſiquis uellet placere hominibus propter lucrum, uidetur hoc falſum: Tum quia in 4. Ethic. de affabili dicit, quod conſectabit non contriſtare, uel placere, referens ad honeſtum, uel utile, non eſt ergo peccatum referre hoc ad utile ex quo eſt actus uirtutis. Tum quia iſte finis, ſcilicet propter lucrum, non importat aliquid malum ſicut importat ly propter inanem gloriam: & placere hominibus, nec importat malum, nec aliquod ſpirituale non ordinabile ad lucrũ. ergo placere hominibus non ſit malum moraliter ex hoc, quòd ſit propter lucrum. Præterea, in ludicris placere hominibus propter lucrum non eſt peccatum, ut patet in his qui de huiuſmodi arte uiuunt in curiis principum, qui hiſtriones uocantur. ergo nec in ſeriis placere hominibus propter lucrum eſt peccatum. Et tenet ſequela, quia utrobique placere hominibus ordinatur ad eorum delectationem in materia temporali.

¶ Ad hoc dicitur, ꝙ quia in ſeriis quilibet ex debito oportet quod ſe habeat in cõuerſatione, ut ipſum decet, ideò turpe eſſet ſi ſub pretio hoc poneretur. Quemadmodum ſiquis uellet ſibi ſolui hoc ipſum quod in conuerſando, & colloquendo uerum diceret. Aliena ſiquidem hęc à ratione ſunt: & propterea turpem hominem redderent, qui propter lucrum hoc faceret.

q.72. arti. 2. & 3.

¶ Vnde ad primam obiectionem dicitur, quòd ly honeſtum, & utile non dicit finem affabilitatis, ſed finem actuum, qui ſunt affabilitatis materia, ita quod intendit Ariſt. ꝙ colloquia, & opera, in quibus affabilitas conſectat delectabile vt ſuum finẽ, ordinant̃ ad honeſtum, vel vtile: quaſi diceret, ꝙ ſunt ſeria, & non ludicra ſcd̃m genus ſuum. Quæ.n. ſeriò dicimus, aut facimus, rectè pp honeſtũ, vel vtile aliqd dicimus, aut facimus.

¶ Ad ſecundam verò dr̃, ꝙ quia placere hominibus in ſeriis qñ, quõ &c. oportet, eſt debitũ, iõ non eſt ordinabile vt fiat principaliter pp lucrũ. Secus ſi acceſſoriè, vt puta, ꝗa ſi placeo conuerſando, aſſumor in ſociũ negotiationis, vel ad miniſterium lucroſum, & hmõi. Honeſtũ namq; cũ annexũ habeat vtile, non eſt turpe ex honeſto ſperare vtile, vt acceſſorium tamen.

¶ Ad tertiã aũt dr̃, ꝙ placere hoĩbus in iocis, & ludis nõ conuenit hoĩ ex debito. Et ppea non eſt mirũ ſi faceti, iucũdi, & huiuſmodi abſq; turpitudine locant operas miniſterii ſui in excitando delectationem aliis in iocis, aut ludis: ſed in ſeriis ex debito hõ affabilẽ ſe exhibere tenetur: & iõ non eſt eadem ratio de vtriſque.

ARTICVLVS II.

Vtrum adulatio ſit peccatũ mortale.

AD SECVNDVM ſic procedi tur. Vr̃ ꝙ adulatio ſit peccatum mortale, quia ſcd̃m Aug. *in Enchiri. Malum dicitur,

SVP. QVÆ. CXV. ARTIC. II.

Porrecta per totum.

585

IN art.2. eiuſdem q. nota in corpore articuli Nouitie, quòd quia peccatum veniale non habet perfectè rationem peccati.

Mal. q.7. ar.1. ad 11

Ca.13. to.3

tati, quia non est cōtra, sed præter legem Dei. Cū dr: adulator laudando pctm̄ alicuius, peccat mortaliter, itellige, si laudat hoīem de peccato mortali. Nā si de veniali laudat, venialiter peccat, qm̄ materia non est contraria charitati, nec contra iustitiā Dei, sed præter illā laudat, q veniale laudat: quia veniale non est contra, sed præter iustitiā Dei. Nec cōtra dilectioné proximi loquit, fouendo eū in peccato veniali, sed præter eam, vt patet.

Hiē. ad Celantiā de rōe pie viuendi, circa mediū. *Ps. 69. est August. in hoc loco tom. 8.

quia nocet: sed[b] adulatio maximè nocet, ſm illud Pſ. 9. Qm̄ laudatur peccator in deſideriis aiæ ſuæ, & iniquus bñdicitur: exacerbauit dñm peccator. & iō Hier.† dicit, q nihil eſt, qđ tam facilè corrumpat mentes hoīum, q̄ adulatio. Et ſuper illud Pſ. 69. Cōuertantur ſtatim erubeſcentes, dicit *gl. Plus nocet lingua adulatoris, q̄ gladius perſecutoris. ergo adulatio eſt grauiſſimum peccatum.

¶2 Præ. Quicumq; verbis aliis nocet, nō minus nocet ſibi, q̄ aliis: vñ dr̃ in Pſal. 36. Gladius eorū intret in corda ipſorū: ſed ille q alteri adulatur, inducit eū ad peccandū mortaliter. vñ ſup illud Pſ. 140. Oleum peccatoris nō impinguet caput meū, dicit glo.* Falſa laus adulatoris mētes à rigore veritatis emollit ad noxia. ergo multò magis[h] adulator in ſe mortaliter peccat.

In glo. interlineari & ordinaria ſimul ex Caſſiodo. †di. 46. c. Clericus.

¶3 Præt. In Decretis ſcribit di. †46. Cleric⁹, q[h] adulationibus & ꝓditionib. vacare deprehendit, degradet ab officio: ſed talis pęna non infligit niſi ꝑ peccato mortali. ergo adulatio eſt pctm̄ mortale.

In ſer. 4. in die aiarum ante medium, tom. 10.

Sed contra eſt, quod Aug.* in ſermo. de purga. inter peccata minuta numerat, ſiquis cuiquam maiori perſonæ aut ex voluntate, aut ex neceſſitate adulari voluerit.

q. 118. artic. 2.

Res. Dcđm, q ſicut ſ. dictū* eſt, pctm̄ mortale eſt, qđ charitati cōtrariat. Adulatio aūt qñq; qđē charitati contrariat, qñq; aūt nō.[m] Contrariat ſiquidē charitati tripliciter.[n] Vno mō rōe ipſius materię, puta, cū aliquis laudat alicuius pctm̄. Hoc. n. cōtrariat dilectioni Dei, contra cuius iuſtitiā hō loquit: & cōtra dilectioné proximi, qué in peccato fouet, vñ eſt pctm̄ mortale, ſm illud Iſa 5. Væ qui dicitis malū, bonum. Alio mō, rōne intentionis, puta, cū quis alicui adulatur ad hoc, q fraudulenter ei noceat vel corporaliter, vel ſpūaliter: & hoc ēt eſt pctm̄ mortale. Et de hoc hr̃ Prou. 27. Meliora ſunt vulnera diligentis, q̄ fraudulenta oſcula odiētis. Tertio mō, ꝑ occaſioné, ſicut cum laus adulatoris ſit alteri occaſio peccādi, ēt pręter adulatoris intētioné. Et hoc conſiderare oportet, vtrum ſit occaſio data, vel accepta, & qualis ruina ſubſequatur, ſicut pōt patere ex his quæ ſupra* de ſcandalo dicta ſunt. Si aūt aliquis ex ſola auiditate delectandi alios, vel ēt ad euitandum aliquod malum, vel cōſequendum aliquid in neceſſitate, alicui adulatus fuerit, non eſt contra charitatem: vnde non eſt peccatum mortale, ſed veniale.[q]

q. 43. art. 3. q. 4.

Ad primum ergo dcđm, q authoritates illę loquunt de adulatore, q laudat pctm̄ alicuius. Talis n. adulatio dr̃ plus nocere, q̄ gladius perſecutoris: quia in potioribus bonis nocet, ſ. in ſpūalibus. Nō aūt nocet ita efficaciter: quia gladius perſecutoris occidit effectiuè, quaſi ſufficiens cauſa mortis: nullus autem adulando poteſt eſſe alteri ſufficiens cauſa peccandi, vt ex ſupradictis patet.*

q. 43. ar. 1. a 1. & 2. 2. q. 73. ar. 8. art 3. & q. 80. ar. 1.

Ad II dcđm, q rō illa procedit de eo, qui adulat intentione nocendi. Ille enim plus nocet ſibi q̄ aliis, quia ſibi nocet tamquàm ſufficiens cauſa peccandi, aliis autem occaſionaliter tantum.

Ad III dcđm q authoritas illa loquitur de eo, qui proditorie alteri adulatur, vt eum decipiat.

QVÆSTIO CXVI.

De litigio, in duos articulos diuiſa.

Poſtea conſiderandum eſt de litigio.

Et circa hoc quæruntur duo.

¶Primò, Vtrum opponatur virtuti amicitiæ.

¶Secundò, De comparatione eius ad adulationem.

Articvlvs primvs.

Vtrum litigium opponatur virtuti amicitiæ, ſeu affabilitatis.

Ad primvm ſic proceditr. Vr̃ q litigiū nō opponat virtuti amicitiæ, vel affabilitatis. Litigiū. n. ad diſcordiā ptinere[h] vr̃, ſicut & contētio: ſed diſcordia opponit charitati, ſicut dictū eſt.* ergo & litigium.

q. 37. ar. 1

¶2 Præt. Prou. 26. dr̃. Hō iracūdus incendit litem: ſed iracundia opponitur manſuetudini. ergo & lis, ſiue litigium.

¶3 Præt. Iac. 4. dr̃. Vñ bella, & lites in vobis? Nonne ex cōcupiſcētiis veſtris, q̄ militāt in mēbris veſtris? ſed ſeq[h] cōcupiſcētias vr̃ opponi tēperātiæ. ergo vr̃ q litigium non opponatur amicitiæ, ſed temperantiæ.

Sed cōtra eſt, q Phil. in 4. *Eth. litigiū oppon:t amicitię.

Lib. 4. c. 6. tom. 5.

Resp. Dcđm, q ꝓpriè litigiū in verbis cōſiſtit, cū. ſ. vnus verbis alterius contradicit: in qua quidē contradictione duo poſſunt attendi. Qñq;. n. cōtingit contradictio ꝑ ꝑ pſonā dicētis, cui contradicens, cōſentire recuſat pp defectū amoris aīos vnientis: & hoc vr̃ ad diſcordiā pertinere charitati cōtraria. Qñq; verò contradictio orit rōe perſonæ, quā aliquis contriſtare non veret: &[m] ſic fit litigiū, quod prædictæ amicitiæ, vel affabilitati opponit, ad quā pertinet delectabiliter aliis conuiuere[n]. Vñ Ph. loſ. dicit in 4.* Eth. q illi, qui ad oīa contrariantur cauſa eius quod eſt contriſtare, neq; quoſcumque curantes, dyſcoli, & litigioſi vocantur.

Lib. 4. c. [illegible] non' prin[illegible] tom. 5.

Ad primvm ergo dicendū

SVP. QVÆ. CXVI. ARTIC. I.

In ar. 1. q. 116. nota primū drīam inter contentioné, & litigiū in tribus. Primò, in fine: quia finis cōtētionis eſt impugnatio veritatis, vt patet ſuperius q. 38. & ex diffinitione Ambroſij. Contentio eſt impugnatio veritatis cum confidētia clamoris. Finis aūt litigij eſt ꝑturbare quietē animi. Nā cōtriſtatio nihil aliud eſt, q̄ ingerere inquietudinem animi. Et hęc eſt per ſe, & eſſentialis drīa inter hæc duo vitia. Secūdò, differunt in materia ꝓxima: qa contentio eſt in colloquiis, litigiū verò eſt & ī colloquiis, & aliis actibus ad cōuerſatioñē concurrentibus, ſicut & affabilitas, cui contrariat. Tertiò, in radice: quia cōtētio, vt in litera dr̃, eſt ex diſcordia aīorum: litigiū verò nō ex alia eſt cauſa, niſi qa moleſtus natura, vſu, vel paſſione quis eſt aliis in conuerſando.

Peruerſa ꝑ totum.

586

¶Nota ſecundo, q ſicut contingit detrahere dupliciter, ſ. formaliter, hoceſt, cum intentione detrahendi: & materialiter, hoceſt, ex loquacitate nō alio detrahēdi, ita contingit eſſe aliquos litigioſos dupliciter, ſ. formaliter, hoceſt, cū intētione contriſtandi proximū, opponere his q̄ dicuntur, aut exhibere ſe grauē, ſeu moleſtū aliis: vel materialiter, ſ. non cū hac intentione, ſed cū eo effectu, vt accidit his, qui conſueuerunt dare agreſtes reſponſiones, q neſciunt hilariter cōuiuere, & cōuerſari cū aliis, hos nō ex intentione cōtriſtandi alios, ſed ex complexione, vel mālo vſu, aut paſſione. Et hic licet non ſit formaliter litigioſus, eſt tamen materialiter, & quo ad effectum litig[illegible]

Co [illegible]

litigioſus: qa in ſuis colloquiis, & ex conuerſatione infert de facto triſtitiam aliis. Nec excuſatur a peccato, qm voluntarij ſunt actus iſti deformes: ſicut nō totaliter excuſatur detrahens ex loquacitate.

Oppoſitionis regula.

¶ No. tertio pro art. 2. q quia magis contrariatur affabilitati litigium, q̃ adulatio, tenetus eſt hoiem, q vult eſſe virtuoſus, declinare in extremū adulationis, q̃ litigij, hoc eſt, attēdere ut in colloquiis, & conuerſatione ſua magis declinet vt potius excedat in placendo, q̃ in contriſtando, iuxta illam regulam Philoſ. in 2. Eth. videlicet, q declinandū eſt in vitiū ſimili* virtuti. Et hęc de tota hac q. ſat ſint.

Eſt Aug. in lib. de ſpiritu & lit. c. 4 a me. to. 3.

contentio magis propriè pertinet ad cōtradictionē diſcordię litigium autem ad contradictionem, quæ fit intentione cōtriſtandi.

Ad II dcēm, q directa oppoſitio vitiorū ad virtutes, nō attenditur ſm cauſas, cum contingat vnum vitium ex diuerſis cauſis oriri, ſed attenditur ſm ſpeciem actus. Licèt autem qn̄doq; litigium ex ira oriatur, poteſt tn̄ ēt ex multis aliis cauſis oriri: vnde nō oportet q directè opponat manſuetudini.

Ad III dicendū, q Iacobus loquitur ibi de concupiſcētia, ſm q eſt gn̄ale pctm̄, ex quo omnia vitia oriūtur, prout dicit gl.* ad Ro. 7. Bona eſt lex, quæ dum concupiſcentiam prohibet, omne malum prohibet.

Articvlvs II.

Vtrum litigium ſit grauius peccatum, quàm adulatio

Per totū articulum.

587 Ad Secvndvm ſic proceditur, Vr̄ q litigiū ſit minus pctm̄, q̃ contrarium vitium. ſ. placiditas vel adulatio. Quantò n. aliquod pctm̄ plus nocet, tantò peius eſſe ur̄: ſed adulatio plus[b] nocet q̃ litigium. dr̄. n. Iſa. 3. Popule meus, qui beatum te dīt, ipſi te decipiūt, & uiā greſſuū tuorū diſſipāt. ergo adulatio eſt grauius peccatum, q̃ litigium.

¶ 2 Præt. In adulatione vr̄ eſſe quædam doloſitas, quia aliud adulator dicit ore, aliud hēt in corde: litigioſus āt caret dolo, qa manifeſtè contradicit: ille āt q cum dolo peccat, turpior eſt, vt Phi. dicit in 7.* Eth.[b] ergo grauius pctm eſt adulatio, q̃ litigiū.

Lib. 7. c. 6. parum ante me. to. 5 *lib. 4. cap. vlt. non lōge a princ. to. 4

¶ 3 Præt. Verecundia eſt timor de[b] turpi, vt patet per Phil. in* 4. Eth. ſed magis verecundatur homo eſſe adulator, quàm litigioſus. ergo litigium eſt maius peccatum, quàm adulatio.

Sed contra eſt, q tanto aliquod pctm̄ vr̄ eſſe grauius quāto ſpirituali ſtatui magis repugnat: ſed litigiū magis repugnare vr̄ ſtatui ſpūali. dr̄. n. 1. ad Tim. 3. q oportet epm̄ non litigioſum eſſe. & 2. ad Tim. 2. ſeruum dn̄i non oportet litigare. ergo litigium vr̄ eſſe grauius peccatum, q̃ adulatio.

Resp. Dicendum, q de vtroque iſtorum peccatorum loqui poſſumus dupliciter. Vno modo, cōſiderando ſpēm vtriuſq; peccati. Et ſm hoc, tanto aliquod vitiū eſt grauius, quāto magis repugnat oppoſitæ virtuti. Virtus aūt amicitiæ principalius tendit ad delectandum, q̃ ad contriſtandum: & iō[m] litigioſus qui ſuperabundat in cōtriſtando, grauius peccat q̃ placidus, vel adulator, qui ſuperabūdat in delectando[n]. Alio mō, pn̄t conſiderari ſm exteriora motiua. Et[o] ſm hoc qn̄q; adulatio eſt grauior[q], puta, qn̄ intendit per deceptionē indebitū honorem, vel lucrum acquirere.[r] Qn̄q; verò litigium eſt grauius,[t] puta, qn̄ hō intendit vel veritaté impugnare, vel dicenté in contēptū adducere.

Concl. m

Concluſ. p

Per concluſionē 2.

Ad primvm ergo dicendum, q ſicut adulator

F pt nocere occultè decipiendo: ita litigioſus pt interdum nocere manifeſtè impugnādo. Grauius āt eſt, cæteris paribus, manifeſtè alicui nocere quaſi per violētiam, q̃ occultè. Vnde rapina eſt grauius peccatum, quàm furtum, ut ſupra* dictum eſt. q. 66. art. 9

Ad II dcēm, q nō ſp in actibus humanis illud eſt grauius, quod eſt turpius. Decor. n. hois eſt ex ratione, & ideo turpiora ſunt peccata carnalia, q. bus caro dominatur rationi: quamuis peccata ſpiritualia ſint grauiora, quia procedunt ex maiori contemptu. Similiter peccata quæ fiunt ex dolo, ſunt turpiora, inquantum videntur ex quadam in

G firmitate procedere, & ex quadam falſitate rōnis, cum tn̄ peccata manifeſta, qn̄q; ſint ex maiori contemptu. & ideo adulatio quaſi cum dolo exiſtens, videtur eſſe turpior: ſed litigium quaſi ex maiori contemptu procedens, videtur eſſe grauius.

Ad III dicendum, q ſicut* dictum eſt, verecundia reſpicit turpitudinem peccati. Vnde non ſemper magis verecundatur homo de grauiori peccato, ſed de magis turpi peccato. Et inde eſt, q magis verecundatur homo de adulatione, quàm de litigio, quàmuis litigium ſit grauius. In a. q. 3.

H

QVÆST. CXVII.

De liberalitate in ſex art. diuiſa.

Deinde conſiderandum eſt de liberalitate, & vitiis oppoſitis, ſ. auaritia, & prodigalitate.

Circa liberalitatem autem quæruntur ſex.

¶ Primò, Vtrum liberalitas ſit virtus.

¶ Secūdò, Quę ſit materia eius.

¶ Tertiò, De actu ipſius.

I ¶ Quartò, Vtrum magis ad eū dare, q̃ accipere pertineat.

¶ Quintò, Vtrum liberalitas ſit pars iuſtitię.

¶ Sextò, De comparatione eius ad alias virtutes.

Articvlvs I.

Vtrum liberalitas ſit virtus

Ad primvm ſic pceditur. Vr̄ q liberalitas non ſit virtus. Nulla. n. virtus contrariatur naturali inclinationi: in

K clinatio autem naturalis eſt ad hoc, vt aliquis[h] plus ſibi, q̃ aliis prouideat, cuius contrarium pertinet ad liberalem, quia* vt Philoſ. dicit in 4. Eth. liberalis non eſt reſpicere ad ſeipm̄, ita q ſibi minora derelinquit. ergo liberalitas non eſt virtus.

¶ 2 Præt. Per diuitias homo ſuā vitam ſuſtentat, & ad felicitaté diuitiæ organicè deſeruiūt, vt dr̄ in 1.* Eth. Cum ergo oīs virtus ordineť ad felicitatem, vr̄ q liberalis non ſit virtuo-

Svper Qvæst. CXVII.

In omnibus ſimul art. q. 117. aduerte, q habitus liberalitatis ad hoc ponitur, vt moderetur amorem, deſiderium, atq; delectationem pecuniæ, ſic vt homo afficiatur ad eam, prout opus eſt ea ad vſum, & non plus, nec minus. Nam homo ſic, & non aliter affectus ad pecuniam, ex tali affectu vtitur pecunia tam ad ſe, quàm ad alios quādo oportet &c. Ex eo enim q amat pecuniam, & delectatur in ea, non ſimpliciter, ſed vt opus eſt ea ad vſū, conſequens eſt cum tempus eſt vtendi, ut amori ſuo ſatisfaciat & delectetur in vſu illius, & quando non eſt tempus utendi, cuſtodiat pro vſu &c. Et quia hęc eſt prima eſſentialis conditio liberalitatis, ideo ex ipſa cæteræ facile patent, ſcilicet q proxima eius materia ſūt paſſiones concupiſcibiles: quoniam, ut ex dictis patet, eſt medietas amoris cupiditatis, & delectationis pecuniæ, dum in amore, cupiditate, delectatione pecuniæ, medium rationis cōſtituit, faciens amare eam, ſecundum quòd oportet &c.

Per totū articulum.

588

1. Cor. 8 lect. 1. Et 1 Eth. lect. 1

*lib. 4. c. 1. ante med. to. 5

Lib. 1. c. 8. ad fi. to. 5

& quòd

ſus, de quo † Philoſ. dicit in 4. Ethic. q non eſt acceptiuus pecuniæ, neque cuſtoditiuus, ſed ʰemiſſiuus. A

¶ 3 Pręt. Virtutes habēt connexioné adinuicé: ſed liberalitas ᵏnon vr̃ connexa aliis virtutibus. Multi.n. ſunt uirtuoſi, qui non poſſunt eſſe liberales, qa non habent quod dent. Multi ét liberaliter dant, vel expēdūt qui tñ alias ſunt uitioſi. ergo liberalitas non eſt uirtus.

SED CONTRA eſt, qđ * Ambroſ. dicit in 1. de Offic. q in Euāgelio multas doctrinas accepimus iuſtę liberalitatis: ſed in Euāgelio nō docenť niſi ea, quæ ad virtutem pertinent. ergo liberalitas eſt uirtus. B

RESP. Dicēdū, q ſicut Aug. * dicit in lib. de lib. arb. bene vti his quibus male vti poſſumus, pertineť ad uirtuté. Poſſumus aūt bene, & male vti non ſolú his, quę intra nos ſunt, puta: potentiis, & paſſionibus aīæ, ſed ét his, quę extra nos ſunt, ſ. rebus huius mundi conceſſis nobis ad ſuſtentationem vitæ: & ideo ᵐ cum bene uti his rebus pertineat ad liberalitatem, conſequens eſt, quòd liberalitas uirtus ſit*. C

AD PRIMVM ergo dicēdū, q ſicut* Amb. & Baſilius dicunt, ſuperabundātia diuitiarū dať aliquibus à Deo, ut meritū bonę diſpenſationis acquirant. Pauca aūt vni ſufficiunt: & iō liberalis plura laudabiliter in alios expēdit, q̃ in ſeipſum. Debet aūt hō ſp magis ſibi prouidere in ſpūalibus bonis, in quibus unuſquiſque ſibi præcipuè ſubuenire pōt: & tñ ét in rebus tpalibus non pertinet ad liberalé, vt ſic aliis intendat, q omnino ſe, & ſuos deſpiciat. Vñ* Amb. dicit in 1. de Officiis. Eſt illa probanda liberalitas, vt proximos ſeminis tui nō deſpicias, ſi egere cognoſcas. D E

AD II dicēdū, q ad liberalem nō pertinet ſic diuitiis emittere, ut non ſibi remaneat uñ ſuſtēteť, & vñ uirtutis opera exequať, quibus ad fęlicitaté peruenitur. Vñ* Philoſop. dicit in 4. Ethicor. quòd liberalis non negliget propria, volens per hoc quibuſdā ſufficere. & † Ambroſ. dicit in lib. de Offi. q Dñs nō vult ſimul effundi opes, ſed diſpenſari. Niſi fortè vt Heliſę* boues ſuos occidit, & pauit pauperes ex eo qđ habuit, vt nulla cura teneret domeſtica: qđ pertinet ad ſtatū perfectionis ſpiritualis vitæ. de quo infra * dicetur.ᵗ Eſt tñ ſciendū, q hoc ipſū, qđ eſt ſua liberaliter largiri, inquantū eſt actus virtutis, ad beatitudiné ordinať.

AD III dicendum, q ſicut † Philoſoph. dicit in 4. Ethicor. illi q cōſumūt multas res ī intemperātijs, nō ſunt liberales, ſed prodigi: & ſimiliter quicūque effundit quę habet pp quęcumq, alia peccata. Vñ & * Ambro. dicit in 1. de Offi. Si adiuues eum, qui poſſeſſiones aliorum eripere conatur, non probatur largitas. Nec illa pfecta eſt liberalitas, ſi iactātiæ cā magis, q̃ miſericordiæ largiaris: & iō illi q carent alijs virtutibus, licèt in aliqua mala opera multa expēdant, non ſunt liberales. Nihil ét ꝓhibet aliquos multa ī bonos vſus expēdere, & habitū liberalitatis nō habere: ſicut & aliarū virtutū opa faciunt homines anteq̃ habitū virtutis habeant, licèt nō eodé modo quo virtuoſi, vt ſ. * dictū eſt. Similiter ét nihil prohibet aliquos virtuoſos, licèt ſint pauperes, eſſe liberales. Vnde † Philoſo. dicit 4. Eth. Secundum ſubſtantiā, ideſt, facultatem diuitiarū, liberalitas dr̃. Non.n. conſiſtit in multitudine datorū, ſed in dantis habitu. & * Ambroſ. dicit in 1. de Offic. q affectus diuitem collationem, aut pauperem facit, & pretium rebus imponit.

ARTICVLVS II.

Vtrum liberalitas ſit circa pecunias.

AD SECVNDVM ſic proceditur. Vr̃ q liberalitas non ſit circa pecunias. Omnis eñ virtus moralis eſt circa operationes, vel paſſiones: eſſe aūt circa operationes eſt propriū iuſtitiæ, vt * dr̃ in 5. Ethicor. ergo cū liberalitas ſit virtus moralis, videtur q ſit circa paſſiones, & ʰ non circa pecunias.

Lib. 4. ca. 1. paulo an med. to. 5.

& q remota eius materia pecunia, quæ eſt obiectū paſſionū, vtpote amata, deſiderata, & delectās: & q ꝓprius actus eiuſdé eſt rectè vti pecunia. Ex eo náq; q amare facit pecuniā ad vſum cōſeqnés eſt vt ad vtédū pecunia inclinet hominem. Fit aūt vti actio liberalitatis nō per modū imperātis, ſic.n. ſolius eſt voluntatis actus, ſed p modū exequētis medii, hoceſt, mouentis motu. Cōcupiſcibilis ſiquidé ſubeſt ſuperiori poteſtati, habituata liberalitate mota à volūtate, mouet appetēdo exteriora mébra, puta, manus ad uſum pecuniæ, uel linguā ad ſignificādū miniſtro, q det pecuniā &c.

Li. 1. c. 30. circa prin. tom. 1.

Li. 2. c. 19. circa prin. tom. 1.

Vel p modū remouētis ꝓhibens, qm̃ tollit paſſioné cupiditatis, & delectationis pecunię, q̃ impediret uolūtaté ab actu utēdi pecunia. Et hic eſt modus cōis oībus uirtutibus circa paſſiones impedientes uolunta é a recto uſu exteriorū membrorū, vel rerū, & eſt certus ac indubitatus: & q liberalitas cōſiſtit in affectu magis, q̃ in effectu. Ex eo .n. q amat pecuniam ꝓut oportet ad uſum manifeſtè patet, q penes quantitaté talis affectus liberalior & minus liberalis qs eſt & nō penes quātitaté, aut multitudinem eorū q̃ dat, cum contingat maximè liberalé poſſe minus dare & q liberalis non eſt alicui ex eo, q amat illū: hoc.n. miæ, aut charitatis eſt, ut in litera di: ſed ex eo q recte amat pecuniā, ſ. ad uſum, qñ oportet &c. Et ppterea qñ dat, non iō dat, qa illum amet, ſed qa decet ipſum dare illi, qđ eſt ex morali debito dare, cuius ſignum in litera aſſertur, quia dat notis, & ignotis.

Concl.

Ambr. in ſer. 81. to. 3. Et Baſi. in ſer. ad diuites auaros.

Li. 1. c. 30. circa prin. tom. 1.

¶ In rñſione ad primū 2. art. circa illud, Ad liberalitaté pertinet bene uti diuitiis inquātū hmōi, dubiū occurrit, qa falsū hoc vr̃, eo q ſicut magnificentia eſt circa diuitias magnas: ita liberalitas eſt circa diuitias mediocres. vt patet i 4. Eth. Ac p hoc neutra eſt circa diuitias inquantū huiuſmodi. Diuitiæ.n. vt ſic, abſtrahunt à magnis, & mediocribus.

Lib. 4. Eth. cap. 1. ante med. to. 5.

¶ Ad hoc di, q cū author dicit liberalitaté eſſe circa diuitias inquantū hmōi, ly inquantū, tenetur ſpecificatiuè, & determinat cōditioné, qua diuitiæ ſunt materia liberalitatis. Et qm̃ cōditio iſta eſt, q diuitiæ ſumanť ſine aliqua additione, qm̃ diuitiæ abſolutè ſūptæ ſunt obiectū cōcupiſcibilis: iō talé cōditioné ſignificauit per notā ſignificationis rōnis ꝓpriæ ipſarū diuitiarū. Ita q ſenſus eſt, q liberalis eſt vti diuitijs, inquantum hmōi, hoceſt, diuitijs abſolutè ſine additione aliqua conſideratis. Magnificētię vero eſt, vti eis cū additione arduitatis. Iuſtitiæ aūt cū additione debiti, vt in lr̃a di. Dicta aūt condō explicať qñq; ex quātitate diuitiarū, nō q quātitas variet rōné materiæ, ſed p viā circūlocutionis explicať differētia inter diuitias abſolute, & vt arduas p eé magnas, vel mediocres: quia magnæ idoneitaté quādā habēt vt tēdāt ad arduitatē. mediocres aūt nō. Ac per hoc denotāt diuitias abſolute, quas author hic vocat diuitias inquātū diuitias, p excluſioné ſupadditæ rōnis alicuius. ¶ In reſpōſione ad primū 5. ar. aduerte, q dum author dicit, q diuina datio ſi puenit ex eo, q ſic afficiať ad ea q̃ dat, vt ē datio liberalitatis, ſed ex eo q amat pſonas, qbus dat, qđ ptinet ad charitaté, corrigere vr̃ qđ dixerat alibi, & ſpecialiter in pr̃o hui᷒ opis lib. q. 21. q. ſ. in Deo eſt ꝓpriè liberalitas: qa tñ diuina datio hēt de liberali hoc, qđ eſt ſine expectatione & debito, ac p hoc liberalitas ſecluſis imperfectionibus pōt ſuſtineri in Deo: iō author nō totaliter reprobat dictū alibi, ſed dicit q magis ſpectat ad charitaté, q̃ liberalitatem diuina datio. Et hæc de tota hac quæſtione ſufficiant.

† li. 1. c. 30. circa medi. tom. 1.

q. 184. & 186. art. 3. præcipue. reſpōſio ſecunda

† lib. 4. c. 1. circa prin. tom. 5.

Li. 1. c. 30. inter principium & medium, tom. 2.

1. 2. q. 65. art. 1.

† li. 4. Eth. ca. 1. to. 5.

Li. 1. c. 30. inter prin. & mediū & mediū tom. 1.

Porrecta ꝑ totum.

589

Infra art. 3. Et 12. q. 60. art. 5. cor. Et malo. q. 13 art. 1. cor. fin. Et 4. Ethic. ſi.

* lib. 5. ca. 1. tom. 5.

¶2 Pręt. Ad liberalē pertinet quarūcunq; diuitiarum vſus: ſed diuitiæ naturales ſunt veriores quàm diuitię artificiales, quę in pecuniis conſiſtunt, ut patet per †Phil. in 1. Politic. ergo liberalitas non eſt principaliter [h] circa pecunias.

†Li. 1. Polit. cap. 5. & 6. ſum. 5.

¶3 Pręt. Diuerſarum uirtutum [i] diuerſæ ſunt materię: quia habitus diſtinguuntur ſm obiecta: ſed res exteriores ſunt materiæ iuſtitiæ diſtributiuæ, & cõmutatiuę. ergo nõ ſunt materia liberalitatis.

Sed contra eſt, ꝙ *Phil. dicit in 4. Eth. ꝙ liberalitas vr̄ eſſe medietas quædā circa pecunias.

Lib. 4. cap. 1. circa medium, to. 5.

Respon. Dicendū, ꝙ ſm *Phil. in 4. Eth. ad liberalem pertinet emiſſiuum eſſe. Vñ & alio nomine liberalitas, largitas nominatur, quia qđ largū eſt, non eſt retentiuum: ſed eſt emiſſiuū: & ad hoc idem pertinere vr̄ ēt nomen liberalitatis. Cū.n. aliquis à ſe emittit, quodammodo illud a ſua cuſtodia & dñio liberat, & aīum ſuum ab eius affectu liberū eſſe oſtēdit. Ea uerò q̃ emittēda ſunt ab uno hoīe in aliū, ſunt bona poſſeſſa, quę noīe pecunię ſignificantur: & ideò [m] ꝓpria materia liberalitatis eſt pecunia [n].

Lib. 4. cap. 1. com. 5.

Concl.

Ad primum ergo dicendum, ſicut *dictū eſt, liberalitas non attenditur in quātitate dati ſed in affectu dantis. Affectus aūt dātis diſponit̄ ſm paſſiones amoris & cõcupiſcentiæ, & ꝑ cõſequēs delectationis & triſtitiæ ad ea, q̃ dant̄: & ideò immediata materia liberalitatis sūt īteriores paſſiones, ſed pecunia exterior eſt obiectū ipſarū paſſionū.

In ſolut. ad arg. 3. præc. artic.

Ad II dicendum, ꝙ ſicut *Aug. dicit in lib. de diſciplina Chriſt. Totum quicquid homines in terra habent, & oīa quorum ſunt dñi, pecunia uocatur; qa antiqui, quę habebāt, in pecoribus habebāt, & *Phil. dicit in 4. Ethi. ꝙ pecunias omnia dicimus, quorum dignitas numiſmate menſuratur.

De diſcip. chriſt. c. 1. a med. to. 9.

L b. 4. Eth. in pri. 1. libri. to. 5.

Ad III dicendū, ꝙ iuſtitia cõſtituit æqualitatē in iſtis exterioribus rebus: nõ aūt ad eā ꝓpriè pertinet moderari interiores paſſiones. Vndè aliter pecunia eſt materia libetalitatis, & aliter iuſtitiæ.

Articvlvs III.

Vtrum uti pecunia ſit actus liberalitatis.

Porrecta ꝑ totum.

590

Ad tertium ſic ꝓceditur. Vr̄ ꝙ uti pecunia nõ ſit actus liberalitatis. Diuerſarum. n. uirtutum [b] diuerſi ſunt actus: ſed uti pecunia conuenit aliis uirtutibus, ſicut iuſtitię, & magnificētiæ. non ergo eſt proprius actus liberalitatis.

Infra. art. 4. Et quo. 5. art. 13. d 1. Et 4 Eth.

¶2 Præ. [h] Ad libertatē nõ ſolū ꝑtinet dare, ſed ēt accipere, & cuſtodire; ſed acceptio, & cuſtodia non uīr ad uſum pecuniæ ptinere. ergo inconueniēter dicitur proprius actus liberalitatis uſus pecunię.

¶3 Præt. Vſus pecunię nõ ſolū cõſiſtit in hoc, ꝙ pecunia det̄, ſed in hoc, ꝙ expēdat̄: ſed expendere pecuniā refert̄ ad ipſum expendēre, & ſic [h] nõ vr̄ eſſe actus liberalitatis. dicit. n. *Seneca in 5. de Beneficiis. Nõ eſt liberalis aliquis ex hoc, ꝙ ſibi donat. ergo nõ qlibet vſus pecuniæ ꝑtinet ad liberalitatē.

Lib. 5. cap. 9. parum a princ.

Sed contra eſt, qđ *Phil. dicit in 4. Eth. Vno quoque optimè utitur, qui habet circa ſingula uirtutem. ergo diuitiis utetur optime, qui habet circa pecunias uirtutem: iſte autem eſt liberalis. ergo bonus uſus pecuniarum eſt actus liberalitatis.

Lib. 4. cap. 1. non multum a pr. to. 5.

F Resp. Dicēdū, ꝙ ſpecies actus ſumitur ex obiecto, ut ſ. *habitū eſt. Obiectū aūt, ſiuè materia liberalitatis eſt pecunia, & quicquid pecunia menſurari pōt, vt † dictum eſt. Et qa quælibet uirtus conuenieter ſe habet ad ſuū obiectū, cõſequēs eſt, ut cū liberalitas ſit uirtus, act' ei' ſit ꝓportionat' pecunię. Pecunia aūt cadit ſub rōe bonorū utiliū, qa oīa exteriora bona ad vſū hoīs sūt ordinata: & iō [r] act' ꝓpri' liberalitatis ē pecunia, vel diuitijs uti [a].

1. 2. q. 18. art. 2.

†art. præc. ad 2. arg.

Conclu.

Ad primum ergo dicendū, ꝙ ad liberalitatem pertinet bene uti diuitiis inquantū hmōi, eo ꝙ diuitiæ ſunt propria materia liberalitatis. G Ad iuſtitiam aūt pertinet uti diuitiis ſecundum rõnem debiti, prout. ſ. res exterior debetur alteri. Ad magnificentiam autem pertinet uti diuitiis ſecundū quādam ſpecialem rationem, ideſt, ſecundum ꝙ aſſumuntur in alicuius operis magni expletionem. Vndè & magnificētia quodammodo ſe habet ex additione ad liberalitatem, ut infra *dicetur.

Vsi diuitiis.

q. 134.

Ad II dicēdum, ꝙ ad uirtuoſum pertinet non ſolū conuenienter uti ſua materia, vel inſtrumēto, ſed ēt pręparare opportunitates ad bene utendum. Sicut ad fortitudinem militis pertinet nõ ſolū exercere gladiū in hoſtes, ſed etiam exacuere gladiū, H & in uagina conſeruare. Sic etiam ad liberalitatē pertinet non ſolum uti pecunia, ſed etiam eā præparare, & conſeruare ad idoneum uſum.

Officium uirtuoſi.

Ad III dicēdum, ꝙ ſicut *dictū eſt propinqua materia liberalitatis sūt īteriores paſſiones ſm quas hõ afficitur circa pecuniam: & ideò ad liberalitatē ꝑtinet præcipuè, ut hõ ꝑꝑ inordinatā affectionem ad pecuniam non prohibeatur à quocumq; debito uſū eius. Eſt aūt duplex uſus pecunię. Vn' ad ſeipſum, q ur̄ ad ſumptus, uel expēſas ꝑtinere. I Alius aūt quo quis urit̄ ad alios, qui pertinet ad dationes; & ideò ad liberalitatē pertinet, ut neq; ꝑꝑ immoderatum amorem pecuniæ aliquis impediat̄ à conuenientibus expenſis, neq; à conuenientibus dationibus. Vñ circa dationes, & ſumptus liberalitas cõſiſtit, ſm *Phil. in 4. Ethi. Verbum autem Senecę eſt intelligendum de liberalitate ſecundum ꝙ ſe habet ad dationes. Non enim dicitur aliquis liberalis ex hoc, quòd ſibi aliquis donat.

Art. præc. ad 1. & 3.

Vſus pecuniæ duplex.

Lib. 4. cap. 1. tom. 5.

Articvlvs IIII.

Vtrum ad liberalem maximè pertineat dare.

Porrecta ꝑ totum.

591

Ad quartum ſic proceditur. Vr̄ ꝙ ad liberalē nõ maximè ꝑtineat dare. Liberalitas. n. a K prudētia dirigit̄, ſicut & qlibet alia uirt' moralis: ſed [h] maxime vr̄ ad prudētiā ꝑtinere, diuitias cõſeruare. uñ & *Phil. dicit in 4. Eth. ꝙ illi q nõ acqſierūt pecuniā, ſed ſuſceperunt acqſitā ab aliis, liberalius eā, expēdunt quia ſunt inexperti indigētię. ergo ur̄ ꝙ dare non maxime pertineat ad liberalē.

Infra q. 119 art. 2. ad 1. & 3. Et 4 Ethic.

*lib. 4. c. 1. ante medium to. 5.

¶2 Pręt. De hoc ꝙ aliquis maxime intendit, nullus triſtatur, neq; ab eo ceſſat: ſed liberalis quandoque triſtatur de his quæ dedit, neque etiam dat omnibus, ut *dicitur in 4. Ethi. ergo ad liberalem non maximè pertinet dare [h].

Lib. 4. c. 1. circa medium, to. 5

¶3 Præt. Ad illud implendum, qđ quis maxime intendit, hõ utitur uiis qbus pōt: ſed liberalis non eſt petitiuus, vt *Phil. dicit in 4. Ethico. cum per

Lib. 4. cap. 1. tom. 5.

hoc

hoc poſſet ſibi pparare facultatē alijs donandi. ergo videtur q̄ maximè non intendat ad dandum.

¶ 4 Præt. Magis hō obligatur ad hoc, q̄ prouideat ſibi, q̄ aliis: ſed expendendo aliquid, prouidet ſibi, dando autem prouidet alijs. ergo ad liberalem magis [s] pertinet expendere, quàm dare.

Lib. 4. ca. 1. tom. 5.

SED CONTRA eſt, q̄ * Philoſ. dicit in 4. Ethic. q̄ liberalis eſt ſuperabundare in datione.

RESP. Dcđm, q̄ propriū eſt liberalis vti pecunia. Vſus aūt pecuniæ eſt in emiſſione ipſius: nā acquiſitio pecuniȩ magis aſſimilaī gñationi, q̄ vſui. Cuſtodia verò pecuniæ, inquātū ordinaī ad facultatē vtēdi, aſſimilaī habitui. Emiſſio aūt alicuiꝰ rei q̄tò fit ad aliq̄d diſtātius, tātò à maiori virtute pcedit, ſicut patet i his, q̄ pijciunī: & iō ex maiori virtute pcedit, q̄ aliquis ēmittat pecuniā dādo eā aliis, q̄ expendendo eā circa ſeipſum. Propriū eſt aūt virtutis, vt pcisè tendat in id, quod perfectius eſt: nā virtus eſt perfectio quædam, vt * dr̄ in 7. Phyſic. & iō liberalis maximè laudatur ex datione [n].

Li. 7. text. 17. tom. 2. Concl. m

AD PRIMVM ergo dcđm, q̄ ad prudentiā ptinet cuſtodire pecuniā, ne ſurripiatur, aut inutiliter expendaī: ſed vtiliter eā expendere non eſt minoris prudentiæ, q̄ vtiliter eā cōſeruare, ſed maioris: q̄a plura ſunt attendenda circa vſum pecuniæ, q̄ aſſimilaī motui, q̄ circa conſeruationem, quæ aſſimilatur quieti. Qđ aūt illi, q̄ ſuſçeperunt pecunias ab aliis acquiſitas, liberalius expendunt, quaſi exiſtentes inopiæ inexperti, ſi pp ſolā hanc inexperiētiā liberaliter expenderent, nō haberent virtutem liberalitatis: ſed qñq; hmōi inexperientia ſe habet ſolū ſicut tollens impedimentū liberalitatis, ita q̄ prōptius liberaliter agāt. Timor. n. inopiæ ex eius experientia pcedens, impedit qñq; eos, q̄ acquiſierunt pecuniam, ne eam conſumant liberaliter agēdo: & ſimiliter amor, quo eam amant, tamquā proprium effectum, vt * Philoſoph. dicit in 4. Ethic.

Li. 4. c. 1. a med. to. 5. † In cor. art. & arti. præced.

AD II dcđm, q̄ ſicut † dictum eſt, ad liberalitatem pertinet conuenienter vti pecunia, & per conſequēs cōuenienter dare, qđ eſt q̄dā pecuniæ vſus. Quælibet aūt virtus triſtaī de cōtrario ſui actus, & vitat eius impedimēta. Ei aūt qđ eſt cōueniēter dare, duo opponunī, ſ. nō dare qđ cōuenienter eſt dādū, & dare aliq̄d incōueniēter. Vñ de vtroq; triſtaī liberalis, ſed de primo magis, q̄a plus opponiī proprio actui: & iō nō dat oībus. Impediretur. n. actus eius, ſi quibuſlibet daret. Non. n. haberet vnde aliis daret, quibus dare conuenit.

AD III dcđm, q̄ dare, & accipere ſe habent ſicut agere, & pati. Nō eſt aūt idē principiū agēdi, & patiendi. Vñ q̄a liberalitas eſt principiū dationis, nō pertinet ad liberalem vt ſit promptus ad recipiendum, & multò minus ad petendum. Vnde verſus:

Si quis in hoc mūdo vult multis gratus haberi,
Det, capiat, quærat, plurima, pauca, nihil.

Ordinat aūt ad dandū aliqua ſm̄ conuenientiā liberalitatis. ſ. fructus propriarum poſſeſſionum, quos ſolicitè procurat, vt eis liberaliter vtatur.

AD IIII dcđm, q̄ ad expendendū in ſeipſum natura inclinat: vnde ad hoc q̄ pecuniam quis per fundat in alios, pertinet propriè ad virtutem.

ARTICVLVS V.

Vtrum liberalitas ſit pars iuſtitiæ.

Porrecta ſ torum. 592

ADQVINTVM ſic pcedií. Vī q̄ liberalitas nō ſit pars iuſtitiæ. Iuſtitia. n. reſpicit debitū: ſed q̄tò ē aliq̄d magis debitū, tātò minꝰ liberaliter daī. ergo liberalitas nō ē pars iuſtitiæ, ſed ei repugnat.

Sup. q. 58. art. 12. ad 1. & q. 117 artic. 2. ad 3. & art. 3. ad 2. Et infr. quæ. 157. art. 1. co. Et 3. d. 27. q. 2. ar. 4. q. 2. cor. Et ma. q. 13. arti. 1. cor. fi.

¶ 2 Præt. Iuſtitia eſt circa operationes, vt ſupra * habitū eſt: ſed liberalitas eſt præcipuè circa amorē, & concupiſcentiam pecuniarum, quȩ ſunt [h] paſſiones. ergo magis videtur [*] liberalitas ad temperantiam pertinere, quàm ad iuſtitiam.

B

¶ 3 Præt. Ad liberalitatē pertinet præcipuè conuenienter [h] dare, vt * dictū eſt: ſed conuenienter dare pertinet ad beneficentiā & miſericordiā, quæ pertinent ad charitatē, vt ſupra † dictū eſt. ergo liberalitas magis eſt pars charitatis, quàm iuſtitiæ.

* q. 58. art. 9. & 1. 2. q. 60. art. 2. & 3. * ar. præce. ad 2. q. 30. & 31

SED CONTRA eſt, qđ * Ambr. dicit in 1. de Officijs. Iuſtitia ad ſocietatē gñris humani referī. Societatis. n. rō diuiditur in duas partes, iuſtitiā. ſ. & bñficientiā, quā eā liberalitatē, aut benignitatem vocant. ergo liberalitas ad iuſtitiam pertinet.

Ambr. li. 1 de offic. c. 28. in principio. Concl. m

RESP. Dcđm, q̄ [m] liberalitas nō eſt ſpēs iuſtitiȩ: [n] quia iuſtitia exhibet alteri quod eſt eius, ſed liberalitas exhibet id, qđ ſuū eſt. Habet tñ quandā conuenientiā cū iuſtitia in duobus. Primò quidē, q̄a principaliter eſt ad alterū, ſicut & iuſtitia. Secundò, quia eſt circa res exteriores, ſicut & iuſtitia, licèt ſm̄ rationem, vt * dictum eſt: & ideo [p] liberalitas à quibuſdam ponitur pars iuſtitiæ, ſicut uirtus annexa ei vt principali [q].

C

Hic in cor. & art. 2. huius q. ad 3. Concl. p

AD PRIMVM ergo dcđm, q̄ liberalitas, etſi non attendat debitū legale, qđ attendit iuſtitia, attendit tñ debitū quoddā morale, quod attenditur ex quadā ipſius decentia, non ex hoc q̄ ſit alteri obligatus: vñ minimum habet de ratione debiti.

D

AD II dcđm, q̄ tēperantia eſt circa concupiſcentias corporalium delectationum. Concupiſcentia autem pecuniæ & delectatio non eſt corporalis, ſed magis animalis: vnde liberalitas non pertinet propriè ad temperantiam.

AD III dcđm, q̄ datio bñficentiæ, & miſericordiæ procedit ex eo, q̄ hō eſt aliqualiter affectus circa eū, cui daī: & iō talis datio ptinet ad charitatē. ſiue ad amicitiā: ſed datio liberalitatis prouenit ex eo, q̄ dās eſt aliqualiter affectus circa pecuniā, dū eā non concupiſcit, neq; amat: vñ ēt non ſolū amicis, ſed etiam ignotis dat quando oportet. Vnde non pertinet ad charitatem, ſed magis ad iuſtitiam, quæ ēſt circa res exteriores.

E

ARTICVLVS VI.

Vtrum liberalitas ſit maxima virtutum.

Porrecta ſtorum. 593

AD SEXTVM ſic pcedií. Vī q̄ liberalitas ſit maxima virtutum. Oīs enim virtus hōis eſt quædā ſimilitudo diuinæ bonitatis: ſed per [g] liberalitatem hō maxime aſſimilatur Deo, qui dat omnibus affluenter, & non improperat, vt dicitur Iac. 1. ergo liberalitas eſt maxima virtutum.

¶ 2 Præt. Secundū * Aug. in 6. de Tri. In his q̄ non mole magna ſunt, idē eſt eſſe maius, quod melius: ſed rō bonitatis [h] maximè vī ad liberalitatem pertinere quia bonū diffuſiuū eſt, vt patet per * Dio. 4. cap.

Li. 6. ca. 8. parum ante mediū tom. 3. * Dio. c. 4. in princi.

4.cap.de diui.no. Vnde & Amb. dicit in. 1. de Offic.js, φ iuſtitia cenſuram tenet, liberalitas bonitatem. ergo liberalitas eſt maxima uirtutum.

¶ 3 Præt. Homines honorãtur, & amãtur pp uirtutem: ſed Boetius dicit in lib. de conſolat. Largitas maximè charos facit: & Phil. dicit in 4. Eth. quòd inter uirtuoſos maximè liberales amantur. ergo liberalitas eſt maxima uirtutum.

SED CONTRA eſt, quod Amb dicit in lib. de officiis, quòd iuſtitia excellentior uidetur liberalitate, ſed liberalitas gratior. Philoſophus etiam dicit in 1. Rhetoric. quòd fortes, & iuſti maximè honorantur, & poſt eos liberales.

RESP. Dicēdum, φ quælibet uirtus tendit in aliquod bonum. Vnde quanto aliqua uirtus in maius bonum tendit, tanto melior eſt. Liberalitas autem tendit in aliqđ bonũ dupliciter. Vnó mõ, primo & per ſe: alio mòdo, ex conſequenti. Primo quidē & per ſe tendit ad ordinandum propriam affectionem circa poſſeſſionẽ pecuniarum, & uſum. Et sic ſm hoc prefertur liberalitati temperãtia, quæ moderatur & cõcupiſcentias, & delectiones pertinentes ad proprium corpus: & fortitudo, & iuſtitia, quæ ordinãtur quodãmodo in bonũ cõe, una quidem tempore pacis, alia uero tempore belli. Et omnib. præferuntur uirtutes, quę ordinant in bonum diuinum: nam bonũ diuinũ p̄eminet cuilibet bono humano. Et in bonis humanis bonum publicum præeminet bono priuato, in quibus bonum corporis præeminet bono exteriorũ rerũ. Alio mõ ordinatur liberalitas ad aliquod bonum ex conſequenti: & ſm hoc liberalitas ordinatur in õia bona p̄dicta. Ex hoc.n. φ hõ non eſt amatiuus pecunię, ſequitur φ de facili utatur ea & ad ſeipſum, & utilitatem aliorum & adhonorem Dei: & ſecundum hoc habet quandã excellentiam ex hoc, φ utilis eſt ad multa. Quia tñ unumquodque magis iudicatur ſecundum id, quod primo & perſe competit ei, quàm ſecundũ id quod conſequẽter ſe habet ideo dicendum eſt liberalitatem non eſſe maximam uirtutum.

AD PRIMVM ergo dicendum, φ datio diuina prouenit ex eo, φ amat homines quibus dat, non autem ex eo, φ afficiatur ad ea quæ dat: & magis uidetur pertinere ad charitatem, quæ eſt maxima uirtutum, quàm ad liberalitatem.

AD II dicendũ, φ quælibet uirtus participat rationem boni, quantum ad emiſſionem proprii actus. Actus aũt quarundã aliarũ uirtutum meliores ſunt, quam pecunia, quàm emittit liberalis.

AD III dicendũ, quod liberales maximè amantur, nõ quidem amicitia honeſti, quaſi ſint meliores, ſed amicitia utilis, quia ſunt utiliores in exterioribus bonis, quæ cõiter hoĩes maximè cupiũt: & etiam propter eandem cauſam clari reddũtur.

QVÆSTIO CXVIII.

De uitijs liberali oppoſitis, in octo articulos diuiſa

DEINDE conſiderandum eſt, de uitijs liberalitati oppoſitis.
Et primo, de auaritia.
Secundo, de prodigalitate.
Circa primum quærũtur octo.
¶ Primo, vtrũ auaritia ſit pctm̃.
¶ Secũdo, vtrum ſit ſpãle pctm̃.
¶ Tertio, Cui virtuti opponať.
¶ Quarto, Vtrũ ſit pctm̃ mort.
¶ Quinto, vtrum ſit grauiſſimũ peccatorum.
¶ Sexto, vtrum ſit carnale, vel ſpirituale peccatum.
¶ Septimo, vtrum ſit vitium capitale.
¶ Octauo, De filiabus eius.

ARTICVLVS I.

Vtrum auaritia ſit peccatum.

AD PRIMVM ſic procedif. Vr φ auaritia non ſit peccatum. Dr.n. auaritia quaſi æris auiditas, quia.ſ. in appetitu pecuniæ cõſiſtit, per quam oĩa exteriora bona intelligi pñt: ſed appetere exteriora bona non eſt peccatum, naturaliter.n. hõ ea appetit, tũ quia ſubiecta ſunt hoĩ naturaliter, tum quia p ea vita hoĩs conſeruatur, vnde & ſubſtantia hominis dñr. ergo auaritia non eſt peccatum.

¶ 2 Pręt. Oẽ peccatum, aut eſt in Deum, aut in proximum, aut ĩ ſeipſum, vt ſ. habitum eſt: ſed auaritia non eſt propriè peccatum cõtra Deum. non.n. opponitur neq; religioni, neq; virtutib. theologicis, quib. hõ ordinatur in Deum. neq; et eſt peccatum in ſeipſum: hoc.n. propriè pertinet ad gulam, & luxuriam, de qua Apoſtol. dicit 1. ad Corin. 6. Qui fornicatur, in corpus ſuum peccat. Similiter etiã non vr̃ eſſe peccatum in proximum, quia per hoc φ homo retinet ſua, nulli facit iniuriam. ergo auaritia nõ eſt peccatum.

¶ 3 Præ. Et quæ naturaliter adueniunt, non ſunt peccata: ſed auaritia naturaliter conſequitur ſenectutem, & quemlibet defectum, vt Philoſop. dicit in 4. Ethico. ergo auaritia non eſt peccatum.

SED CONTRA eſt, φ dicitur ad Heb. vlt. Sint mores ſine auaritia, contenti pręſentibus.

RESP. Dicendum, φ in quibuſcunque bonum conſiſtit in debita menſura, neceſſe eſt, quòd per exceſſum, uel diminutionem illius menſurę malum proueniat. In omnibus

---

Marginalia (left): Amb. lib. 1. c. 28. circa prin. to. 1. — In 2. proſ. — lib. 4. c. 1. al. quantulum à prin — 6. — ci. tom. 5. lib. 1. ca. 28. circa prin. tom. 1. — lib. 1. Rhetoric. ca. 9 non multum à prin cı. to. 6. — Concl. m — Conc. prima pars 1. — pars 2 — Concl. p — Conc. ſecunda pars. — Concl. ſ

Marginalia (right): SVP. QVE. CX. VIII. ART. I. N. & N. s. 3. p. 3. p. 1. q. 4

IN art. 1. q. 118. dubium occurrit circa illud. Mẽſura diuitiarũ eſt, prout ſunt neceſſariæ ad uitá hominis ſm ſuá cõditionẽ, i ea φ i exceſſu huius menſuræ cõſiſtit pctm̃ auaritiæ. Nã falſum vr̃ hoc eſſe. qa ſi quereret, φ nemo poſſet licitè cumulare ſibi pecunias, ut mutet ſtatũ quẽ habet i maiorem. Cuius oppoſitũ quotidie fit abſq; remorſu cõſciẽtię, & reprehẽſione aliqua, patet ſequela, qa ſi hõ nõ põt excedere mẽſurã neceſſariorũ ad cõditionẽ suá, cõſequẽs ẽ ut ſi ad cõditionẽ ſuá abundãter ſufficiãt mille, φ nõ poſſit iſte cumulare quattuor, vel decẽ milia ſine exceſſu mẽſuræ requiſitorũ ad cõditionẽ ſuá: ac p hoc nõ poſſet hac uia mutare ſtatũ ſine pctõ. Et ſi ruſticũ oportet ſp fore ruſticũ. & artificẽ ſp artificẽ, & ciuẽ ſp ciuẽ, & nunq̃ poſſe emere ſibi dominiũ aliqđ: quæ ſũt manifeſte abſurda. ¶ Ad hoc dr̃, φ cũ appetitus cuiuſlibet inſtri in infinitũ, manifeſtè diſſonet à recta rõne, q dictat, φ qđcũq; nõ alia rõne eſt bonum, niſi pp aliud mẽſuratè appetatur, quantũ, ſ. opus eſt pp illũ finẽ. Signũ aũt φ apetitus dẽt eſſe menſuratus eſt, φ exterior uſus illius inſtri, ſeu medii oportet, φ ſit cõmenſuratus fini ita q. nõ exceſſus, q̃ defectus ab oĩbus uituperatur, ut patet in medicina reſpectu ſanitatis, & in excidione lignorum, aut lapidum pp aliqđ opus, puta, q. ponantur in angulo, aut fiaſt laquearia &c. Hinc. n. laudantur opifices, q cõmenſurata finibus opera efficiũt. Cõſtat aũt q. pecunia & ge qđ pecuniæ loco poſſidet, ĩ gñe bonorũ utilũ cõtinetur ſic q. ñ niſi pp aliud expetitur, poſſidetur & expenditur. Oportet ergo pecuniá & appeti, & amari. & haberi menſuratè quãtũ ſcilicet opus eſt ad finem. Finis autẽ proprius in vnoquo-

Marginalia (far right): Paralla ſ totum. — 594 Inf. q. 119 — 1. 2. q. 72. art. 4 — Lib. 4. c. 1. aliquantulum ante med.

vnoquoq; ꝑꝑ quem diuitiæ ſunt ſm rõem rectam, eſt propria vniuſcuiuſq; vita ſm̃ ſuam condõnem, ita ꝙ in vita propria intelligatur ẽt eorum vita, quorũ ſibi curam incũbit. Et appellatione vitæ intellige non ſolũ m cibum, & potum, ſed q̃cunq; oportuna commoda, & delectabilia, ſalua honeſtate. Vltra hũc aũt finem non ſinit recta ratio appeti, aut hẽri diuitias, niſi ꝑꝑ alios, puta ꝑꝑ liberalitatis, miſericordiæ, aut magnificentiæ opera, & ſi qd ẽ hmõi, vbi ẽt apparet menſura appetitus ex fine. Vnde appetere diuitias i infinitum, & ſic amare, aut velle hẽe, a recta rõe deuiat. Et ꝑpea negociatio ꝑꝑ ſolum lucrum, vtpote infinita, vituperaẽ a Philoſo. in 1. Polit. Sunt igitur hic duo indubie vera. Primũ eſt, ꝙ amor pecuniæ debet eſſe menſurat⁹ hoĩ quo ad ſe qdem ſm̃ condõnem ſuam, quo ad alios uerò iuxta opera virtutum. Secundum eſt, ꝙ appetitus in infinitum pecuniæ eſt illicitus, vtpote a recta rõe diſcordãs. Dubium autem reſtat, quid dicendum de appetitu mutare volentium ſtatũ ex cumulatione pecuniæ ſuperfluæ præſenti eius conditioni. Et dicendum vr, ꝙ conditio hoĩs eſt duplex, vna cõſequens ſpeciẽ humanam, & altera conſequẽs indiuiduũ. Species ſiquidem humana ex eo ꝙ pñtis fœlicitatis capax eſt, rõni conſentaneum eſſe conſtituit, vt quilibet eo vſq; ſeipſum ſuoſq; ducere coneẽ, vt fęlicitatis vitæ pñtis particeps eſſe poſſit. Et quia ad fœlicitatem pñtem diuitię, licet non magnæ, requiruntur organicè, vt dr̃ in 10. Eth. idcirco abſq; immoderato pecuniæ amore pt ſeipſum, & ſuos reducere de opere ſeruilium, mechanicorũq; ac, necnon negociationum neceſſitate, & moderatas diuitias acquirere, quatenus fœlicitatis præſentis, quę ſm̃ virtutis ſupręmæ exercitationem eſt, particeps eſſe poſſit iuxta ſuum modulũ. Singulares autem perſonas multas ab intrinſeco donatas cõſpicimus quadam ſapientia, aut a natura indita, aut exercitatione comparata, ſeu aucta, ita ꝙ inter homines velut aliorum domini nati, vel facti ſint, q̃uis dñi non ſint. Et quia his naturalis æquitate debetur regimen aliorum, idcirco ſi iſti appetũt dñium, & ad hoc cumulant pecunias, vt dñium tpale emant, vt cuiuſq; decet ſapientiam, a rõis rectę tramite non recedunt. Et ſimile eſt iudicium de aliis virtutibus, quib. hõ idoneus reddiẽ

Lib. 1. cap. 6 a med. & c. 5. cir. fi. to. 5.

† q. præce. ar. 3. & 1. 2 q. 2. ar. 1

Conclu.

autem quæ ſunt propter finem, bonum conſiſtit in quadã menſura. Nã ea q̃ ſunt ad finẽ, neceſſe eſt comenſurari fini, ſicut medicina ſanitati, ut patet per* Phil. in 1. Polit.* bona autem exteriora habent rationẽ utilium ad finem, ſicut† dictũ eſt. Vnde neceſſe eſt, ꝙ bonum hominis circa ea conſiſtat in quadam menſura, dum ſ. homo ſecundum aliquam menſuram quærit habere exteriores diuitias, prout ſunt neceſſariæ ad uitam eius ſecundum ſuam conditionem: & ideò in exceſſu huius menſurę conſiſtit peccatum, dum. ſ. aliquis ſupra debitum modum uult eas acquirere, vel retinere: qđ ꝑtinet ad rõnẽ auaritiæ, quę diffiniẽ eſſe imoderatus amor habẽdi. Vñ de patet ꝙ auaritia eſt pctm̃.

Ad primvm ergo dicendũ, ꝙ appetitus rerũ exteriorũ eſt homini naturalis, ut eorũ quę ſũt ꝑꝑ finem: & ideò intantũ uitio caret, inquantum contineẽ ſub regula ſumpta ex rõne finis. Auaritia autem hanc regulã excedit, & ideo eſt pctm̃.

Ad II dicendum, ꝙ auaritia põt importare immoderantiã circa res exteriores dupliciter. Vno mõ immediatè, quantum ad acceptionem, uel conſeruationẽ ipſarum, ut. ſ. hõ plus debito eas acquirat, uel cõſeruet. Et, ſm̃ hoc eſt directè peccatũ in proximum: quia in exterioribus diuitiis nõ põt unus hõ ſuperabundare, niſi alteri deficiat, quia bona temporalia nõ poſſunt ſimul poſſideri a multis. Alio mõ, põt importare immoderantiã circa interiores affectiones, quas q̃s ad diuitias habet, puta, ꝙ imoderate aliq̃s diuitias amet, aut deſideret, aut delecteẽ in eis. Et ſic auaritia eſt peccatũ hoĩs in ſeipſum: quia ꝑ hoc deordinaẽ eius affectus licèt nõ deordineẽ corp⁹, ſicut per uitia carnalia. Ex conſequenti autẽ eſt pctm̃ in Deũ, ſicut & omnia peccata mortalia, inquantum hõ ꝑꝑ bonum temporale contemnit æternũ.

Ad III dicẽdum, ꝙ inclinationes naturales ſunt regulãdę ſecundũ rõnem, quæ principatũ tenet in natura humana: & iõ q̃uis ſenes propter naturæ defectum auidius exteriorũ rerũ inquirant ſubſidia, ſicut & oĩs indigens quærit ſuæ indigẽtiæ ſupplementum: non tñ à pctõ excuſanẽ, ſi debitã rõnis menſuram circa diuitias excedant.

Articvlvs II.

Vtrum auaritia ſit ſpẽale pecca tũ

Ad secvndvm ſic proceditur. Vr̃ ꝙ auaritia nõ ſit ſpeciale pctm̃. Dicit enim† Auguſt. in lib. de liber. arbit. Auaritia, q̃ grece philargyria diciẽ non in ſolo argento, vel in nũmis, ſed in omnibus rebus quæ immoderate cupiuntur intelligenda eſt, ſed in omni peccato eſt cupiditas immoderata alicuius rei, quia peccatum eſt ſpreto bono incõmutabili, bonis commutabilibus inhærere vt ſupra* habitũ eſt. ergo auaritia eſt generale peccatum.

¶ 2 Pręt. Secũdũ† Iſid. in li. Etymol. auarus diciẽ, quaſi auidus eris, i. pecuniæ. unde & in gręco auaritia philargyria nominaẽ, i. amor argẽti: ſed ſub argẽto, p q̃ pecunia ſignãtur, ſignificanẽ omnia bona exteriora, quorum pretium per numiſmate mẽſurari, ut ſupra† habitum eſt. ergo auaritia cõſiſtit i appetitu cuiuslibet exterioris rei. ergo vr̃ eſſe generale peccatum.

¶ 3 Prę. Super illud ad Rom. 7. Nã cõcupiſcẽtiã neſciebã &c.

ad mutandũ ſtatum, puta, cum q̃is ad fortitudinis actus præclaros, experiẽtia teſte, in bello cõſpicitur præparatus ꝑpea dignus ſit præeſſe aliis. In omnibus. n. hmõi menſuratur appetitus pecuniæ ex vita hominis ſecundum ſuam condõnem, vt patet. At ſi quis ſufficienter diues, ꝓ naturali fęlicitate conſequenda ex ſolo appetitu aſcendendi, & gloriæ, cumulat pecunias pñti ſuæ conditioni ſuperfluas, procul dubio immoderato fertur amore: ſicut illi qui ſolo amore lucri negotianẽ. Vtriuſq; namq; appetitus ſine fine eſt, quĩ tam aſcendere, quàm lucrari abſolutè ſumpta, termino carent. Et ſicut non ſic contingit appetentibus lucrum ꝑꝑ opportunam uitam ſuæ familiæ, aut neceſſitatem patriæ, quia menſuratur eorum appetitus ex bono œconomico aut politico: ita non ſic accidit illis, de quibus prædictum eſt, ꝙ cumulant pecuniam vt habeant ſuperiorẽ ſtatum conſonũ ſuæ uirtuti. Menſuratur quippe horum appetitus aſcendendi penes quantitatem ſuæ virtutis. Et ꝑpea iſti poſtq̃ aſcenderint ad gradum ſuæ virtuti conſonum, puta, comitatũ, quieſcent, & non cumulabunt iterum, vt aſcendãt, ad regnum, utpote excedens virtutem ſuam. Qui verò ſola libidine aſcendendi, & gloriæ cumulant, cum aliquid nacti fuerint dominii, iterum cumulant, ut altiora cõſcendant, & ſic in infinitũ. Et per hęc patet ſolutio obiectorum. Vtrum autẽ hi qui illicite cumulãt, propter ſolam libidinẽ aſcẽdendi, peccẽt mortaliter, in arti. 4. ad ſin differetur.

Ferrella y totum.

595

In ar. 5. ad 2. Et 1. q. 62 ar. 2. ad 2. & 2. di. 21. in exp. lit. h, & ma. q. 5. ar. 1. ad 2 † lr. 3. c. 17. circa med. tom. 1.

* 1. 2. q. 71. ar. 6. arg. 3

† li. 10. c. 1. circa med. † q. præce. ar. 2. ad 2.

SV. QVAE. CXVIII. ARTIC. II.

In ar. 2. hoc ſolum notandũ occurrit ꝙ noĩe pecuniæ, vt ẽ materia auaritiæ, nõ intelligiẽ q̃cqd eſt pecunia cõparabile, ſed ſolũmõ quicquid hẽt rõnẽ boni vtilis. Ita ꝙ, cũ pecunia ſua rõne hẽat rõnem boni utilis, vt principale ſui gñis. ſ. boni utilis, ponitur obiectũm auaritiæ, ducens ſecũ totum ſuũ genus. Cũ ãt audis auari obiectũ eſſe bonum vtile tñ memento, ut intelligas id, qđ per ſe eſt de gñe bonorum vtilium, ut ſunt agri, ouilia, armenta, & hmõi: q̃in per accidens ẽt honor, & uoluptas pñt ſpectare ad utilia. ſ. ex intentione alicuius appetentis hæc, & non propter ſe, ſed ꝑꝑ lucrum. Obiecta namque & materiæ uirtutum, & vitiorum penes ea q̃ per ſe ia ſunt diſtinguuntur, & non penes ea quæ ſunt per accidens.

Eſt Aug. in lib. de ſpiritu & lra. c.4. a med. tom. 3.

dicit * gl. Bona eſt lex, quæ dum concupiſcentiam prohibet, omne malum ꝓhibet: videtur autẽ lex ſpecialiter prohibere concupiſcẽtiam auaritię. vnde dicitur Exod. 20. Non concupiſces rem proximi tui. ergo concupiſcentia auaritię eſt omne malum. Et ita auaritia eſt generale peccatum.

Sed cõtra eſt, qđ ad Ro. 1. Auaritia cõnumeratur inter alia ſpecialia peccata, vbi dr̃. Repletus omni iniq̃tate, malitia, fornicatione, auaritia &c.

1. 2. q. 72. artic. 2.

Resp. Dicendũ, ꝗ peccata ſortiunẽ ſpeciem ſm̃ obiecta, vt ſupra * habitum eſt: obiectum autẽ peccati eſt illud bonum, in quod tendit inordinatus appetitus. & iõ vbi eſt ſpecialis ratio boni, quod inordinatè appetitur, ibi eſt ſpecialis ratio peccati. Alia autem eſt ratio boni vtilis, & boni delectabilis: diuitiæ autem ſecundùm ſe habent rationem vtilis. Ea enim ratione appetuntur inquantũ in vſum hominis cedunt: & ideò [m] ſpeciale quoddam peccatum eſt auaritia, ſecundum ꝗ eſt immoderatus amor habendi poſſeſſiones, quæ nomine pecunię deſignanẽ [n], ex qua ſumiẽ auaritię nomẽ. Verum quia verbum habendi ſm̃ primariam impoſitionem ad poſſeſſiones pertinere uĩ, quarum ſumus totaliter domini, ad multa alia deriuaẽ. Sicut dr̃ homo habere ſanitatem, vxorem, ueſtimentum, & alia huiuſmodi, vt patet in prædicamentis per conſequens etiam, & nomen auaritiæ ampliatum eſt, ad omnem immoderatum appetitum habendi quamcunque rem, ſicut * Greg. dicit in quadam Homi. ꝗ auaritia eſt non ſolum pecuniæ, ſed etiam ſcientiæ, & altitudinis, cum ſupra debitum modum ſublimitas ambitur: & [o] ſecundum hoc auaritia non eſt ſpeciale peccatum: Et hoc etiam modo loquiẽ * Aug. de auaritia in authoritate inducta. Vndè patet reſponſio ad primum.

Concl. m

Homo. 6. in Euãge. inter prin. & med.

Concl. p

Citata in argu. 1.

Ad ii dicẽdũ, ꝗ omnes res exteriores, quæ ueniunt in vſum humanæ uitæ, nomine pecuniæ intelliguntur, inquã tum habent rationem boni utilis. Sunt autem quædam exteriora bona, quæ põt aliquis pecunia conſequi, ſicut uoluptates, & honores, & alia hmõi, quæ habent aliam rationẽ appetibilitatis: & iõ illorum appetitus non propriè dr̃ auaritia, ſecundum quòd eſt vitium ſpeciale.

Ad iii dicendum, ꝗ gl. illa loquitur de concupiſcentia inordinata cuiuſcunque rei. Põt. n. intelligi, ꝗ per prohibitionem concupiſcentiæ rerum poſſeſſarum, prohibeantur quarumcunque rerum concupiſcentiæ, quæ per res poſſeſſas haberi pñt.

Porrecta g rerum.

596

Sup. q. 117 art. 2. cor. & q. 118. art. 5. ad 3. Et ma. q. 13. ar. 2. ad 10. Et 4. Eth. lec. 4. per & to ... hu.

Articvlvs iiii.

Vtrum auaritia opponatur liberalitati.

Ad tertivm ſic proceditur. Videẽ ꝗ auaritia non opponatur liberalitati, quia ſuper illud Matth. 5. Beati qui eſuriunt, & ſitiunt iuſtitiã, * Chryſ. dicit, ꝗ duplex eſt iuſtitia, una gñalis, & alia ſpãlis, cui opponiẽ [h] auaritia, & idẽ † Phi. dicit in 5. Eth. ergo auaritia nõ opponitur liberalitati.

¶ 2 Præt. Peccatum auaritiæ in hoc conſiſtit, ꝗ homo tranſcendit [k] menſuram in rebus poſſeſſis: ſed hmõi menſura ſtatuitur per iuſtitiã. ergo auaritia directè opponitur iuſtitiæ, & non liberalitati.

¶ 3 Præt. Liberalitas eſt uirtus media inter duo uitia contraria, ut patet per † Phil. in 2. & 4. Ethic. ſed [h] auaritia non habet pctm̃ contrariũ, & oppoſitũ, & ut patet ꝑ * Phyl. in 5. Eth. ergo auaritia nõ opponiẽ liberalitati.

* Homil. 6 ex uariis locis Matth. tom. 2.

† lib. 5. ca. 1. & 2. to. 5

Sed cõtra ẽ, ꝗ ſicut dr̃ Ec. 5. Auar⁹ nõ implebiẽ pecunia, & q̃ amat diuitias, fructũ ñ capiet ex eis: ſed ñ ipleri pecunia & inordinate eas amare, ẽ cõtrariũ liberalitati, q̃ i appetitu diuitiarũ medium tenet. ergo auaritia opponiẽ liberalitati.

G

Resp. Dcd̃m, ꝗ auaritia importat immoderãtiã quandã circa diuitias dupliciter. Vno mõ, immediate circa ipſam acceptionẽ. & conuerſationẽ diuitiarum, inquantũ. ſ. aliqs acq̃rit pecuniã vltra debitũ aliena ſurripiẽdo, uel retinẽdo, & ſic [n] opponiẽ iuſtitię. * Et hoc mõ accipiẽ auaritia Ezec. 22. ubi dr̃. Princepſeius in medio eius quaſi lupi rapientes ꝑdã ad effundẽdũ ſanguinẽ, & auara lucra ſectãda. Alio mõ, importat immoderantiam circa interiores affectiones diuitiarũ, puta, cum quis nimis amat vł d̃ſiderat diuitias, aut nimis delectaẽ i eis, ẽt ſi nolit rapere aliena: & [p] hoc mõ, auaritia opponiẽ liberalitati, q̃ moderaẽ hmõi affectiones, [q] ut * dcĩm̃ ẽ. Et ſic accipitur auaritia 2. ad Cor. 6. Præparẽnt repromiſſã bñdictionẽ hãc paratã eſſe, & ſic quaſi bñdictionẽ, nõ quaſi auaritiam. gl. ſ. ut doleant pro dato, & parũ ſit quod dent.

H

I

Ad primvm ergo dcd̃m, ꝗ Chryſ. & Phy. loquunẽ de auaritia primo mõ dicta. Auaritiam ãt ſcđo mõ dictam noiat Philoſophus illiberalitatem

K

Ad ii dcd̃m, ꝗ iuſtitia ꝓprie ſtatuit mẽſurã i acceptionib⁹, & cõſeruationib. diuitiarũ ſm̃ rõnẽ debiti legalis, ut ſ. hõ nõ accipiat, nec retineat alienũ, ſđ liberalitas cõſtituit mẽſurã rõnis, prĩcipaliter qdẽ i iteriorib⁹ affectionib⁹, & ꝑ ꝯſequẽs i exteriori acceptione, & cõſeruatione pecuniarũ, & emiſſione earum, ſm̃ ꝗ exteriori affectione ꝓcedũt, nõ obſeruãdo rationẽ debiti legalis, ſed debiti moralis, quod attenditur

Svp. Qvae. CXVI. Art. III. et IIII.

Nic. de Nyſſ. trac. 3. p. 3. for 2. q. 5.

In arti. 3. & 4. ſimul nota, ꝗ auaritia, ut opponitur liberalitati, non eſt ex ſuo gñe pctm̃ mortale, ſed ex fine, ſi ſ. pecunia amaretẽ vt vltim⁹ finis. Et iõ in lr̃a dr̃, ꝗ tũc eſt pctm̃ mortale, cũ ꝑponiẽ amori Dei, ꝗ ꝑp eã, trãſgredi qs ñ curaret ꝑcepta Dei. Hæc. n. declaratio ex cõib. tacite iſinuat ꝗ ex ꝓpria auaritia iſta ñ ẽ pctm̃ mortale, ſed ex cõitbẽ, qua cæteri amores bonorũ tã naliũ, q̃ fortunę &c. ſũt mortalia pctã ſi excedũt diuinũ amorẽ. ex quo patet, ꝗ imoderat⁹ appetit⁹ lucri in iſi mtũ, vt cõtigit negotiatorib. abſolute, ñ ẽ mort. pec. ex ſuo gñe.

† lib. 2. ca. 7. & lib. 4. ca. 1. to. 5.

* lib. 5. cap. 1. & 2.

¶ In eiſdẽ articulis dubiũ occurrit, An hñs de ſupfluo poſſit cogi ad dãdũ pauperib. Et ẽ rõ dubii, qa in ar. 4 in rñſione ad 2. dr̃, ꝗ ex debito legali teneẽ hñs de ſupfluo dare pauperib. Conſtat ãt, ꝗ id, ad qđ hõ teneẽ ex legali debito, põt homo à iudice cogi, vt patet ſuperi⁹, q. 80 ¶ In oppoſitũ ãt ẽ, qa nulli cõpetit agere cõtra talẽ diuitẽ ꝑ iure ſuo, qa nulli paupi q̃ſitũ ẽ ius ſup ſupfluis diuitiis, cũ ñ ſit maior rõ d̃ uno, q̃ d̃ alio ¶ Ad hui⁹ euidẽtiam ſciẽdũ eſt, ꝗ in lr̃a dr̃ non ſolum de hñte ſupfluum, ſed ẽt abſolutè d̃ uidẽte pauperẽ in piculo neceſſitatis extremæ, ꝗ ex legali debito teneẽ erogare ſua pauperib⁹. Et de ſcđo qdẽ caſu, hoc eſt rõne piculi neceſſitatis extremæ, non eſt difficile pſpicere, ꝗ interueniat legale debitũ. Nã tpe extremæ neceſſitatis oĩa ſunt cõia. Ac ꝑ hoc bona, q̃ alter poſſidet, fiunt mea ſi patior extremã neceſſitatẽ. Et ſi poſſidẽs ñ ſpõte vult mihi ſubuẽire, poſſet iudex cogeẽ. Et ſi hęc via dficeret, poſſũ occulte quaſi ꝑ modũ furti, vel manifeſte, quaſi ꝑ viã rapinę accipere qđ mihi op⁹ ẽ, quĩ ñ accipio aliena, ſed cõia negata, & impoſſibilia aliter haberi in extrema neceſſitate.

Concl. m

Concl. p

q. præce. ar. 6. & art. 2. ad 1. & art. 5. ad 3.

ate. Apparet ergo hic, q. qa extrema necessitas facit res alterius mihi cões, q. ex debito legali mihi debent, & cogi põt à iudice, & in casu defectu à meipso ꝑꝑ necessitatis articulum. Sed i primo casu, cũ qs hẽt de superfluo naturæ, & ꝑsonæ, & nullus apparet in extremæ necessitatis periculo, nõ ita apparet legale debitũ. Verũ si inspexerimus q. dupliciter aliquis põt à iudice cõpelli: Vno mõ, ꝑꝑ debitũ alicui certæ ꝑsonæ, vt si furatus qs fuerit bona alterius, vel aliàs ei debitor fuerit rõe depositi, vel mutui &c. Alio mõ, rõne debiti non alicui singulari personæ, sed ꝑꝑ cõe bonũ, vt si qs homicidiũ cõmiserit, & nullus conqueratur, põt iudex ex officio ꝑꝑ cõe bonũ iustitię seruandũ punire hominẽ: Si hoc, inquã, inspexerimus, nõ apparebit difficile, q. habẽs de superfluo, nec volens spõte impartiri indigẽtibus, põt à principe cogi ad subuẽtionẽ indigẽtiũ. Itaq; põt princeps ex officio, vt iustitia in diuitiis seruetur, à nolente sup fluũ naturæ, & personæ dispensare, distribuere illud indigẽtibus, tamq̃ auferẽdo dispensatiõnẽ diuitiarũ cõmissam diuiti ab ipso indigno. Nã iuxta sanctorum doctrinã, diuitiæ superfluæ non sunt diuiti nisi vt dispensatori concessæ à Deo, vt habeat meritũ bonæ dispensationis. Fundat ergo legale debitũ in hoc casu sup ipsã diuitiarũ iustitiã, q̃ cum in gñe boni vtiles sint, supfluitas non dispensata, sed retenta cõtra vtrusq; vtilitatẽ, occupat. Nã & contra retinentẽ occupat, qa sua est vt sibi prosit dispensatio. Et contra indigentium vtilitatẽ occupatur, quia quod in commune vsum cedere debet, occupatur. Et vt Basilius dixit, ipsorum indigentium est ex debito, licet non de facto. Et iõ indigentibus fit in-

Porrecta per totum.

597 Mal. q. 13. art. 2.

In serm. ad diuites auaros declinando ad finem. Nota Basilium tu diues.

Elicit ex Homil. 15 in Math. i opere imperfecto declinando ad finem, tom. 2.

†Est Aug. in li. de fide & operibus. ca. 16. to. 4.

Ar. prece.

secundum regulam rationis.

AD III dicendũ, q. auaritia ẽm q. opponitur iustitię, nõ habet vitiũ oppositũ, qa auaritia consistit i plus habẽdo q̃ debeat ẽm iustitiã. Et huic opponit minus habere, qđ nõ habet rõem culpę, sed pęnæ: sed auaritia ẽm q. opponit liberalitati, habet vitium prodigalitatis oppositũ.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum auaritia semper sit peccatum mortale.

A AD QVARTVM sic ꝓcedit. Vr q. auaritia sp sit peccatũ mortale. Nullus.n. est dignᵒ morte, nisi ꝓ peccato mortali: sed ꝑꝑ auaritiã hoĩes digni sunt morte. Cũ.n. Apost. ad Ro. 1. ꝓmisisset, Repletos oĩ iniquitate, fornicatione, auaritia &c. subdit, qui talia agunt, digni sunt morte. ergo auaritia est peccatum mortale.

¶ 2 Pręt. Minimũ in auaritia ẽ, q. aliqs inordinatè retinet sua: sed hoc vr [h] esse pctm̃ mortale. dicit.n. *Bas. Est panis famelici quẽ tu tenes, nudi tunica q̃ cõseruas, idigẽtis argẽtũ qđ possides. Quocirca tot iniuriaris, quot exhibere valeres: sed iniuriari alteri est peccatũ mortale, qa contrariatur dilectioni proximi. ergo multò magis omnis auaritia est peccatum mortale.

¶ Pręt. Nullus excecat spũali cęcitate, nisi ꝓ peccatũ mortale, quod aĩam priuat lumine grãæ: sed ẽm [h] Chrys. tenebra aĩæ est *pecuniarũ cupido. Ergo auaritia, quæ est pecuniarũ cupido, est peccatum mortale.

SED CONTRA est, q. 1. ad Corinth. 3. sup illud, Si qs ædificauerit sup hoc fundm̃ &c. dicit † gl. q. lignũ, fęnũ, & stipula superędificat ille qui cogitat quę mundi sunt quõ placeat mundo, quod pertinet ad peccatũ auaritiæ. Ille aũt qui ædificat lignũ, fęnũ, & stipulã, non peccat mortaliter, sed venialiter. De eo.n. dr̃ quod saluus erit sic quasi p ignẽ. ergo auaritia quandoq; est veniale peccatũ.

RESP. Dicendũ, q. sicut *dictum est auaritia dupliciter dr̃. Vno mõ, ẽm q. opponitur iustitię: & hoc [m] mõ ex gñe suo est peccatũ mortale. [n] Sic.n. ad auaritiã ꝑtinet q. aliqs iniustè accipiat, vel retineat res alienas, qđ ꝑtinet ad rapinam, vel furtum, q̃ sunt peccata mortalia, vt supra *habitum est. [m] Cõtingit tñ in hoc gñe auaritię aliqđ esse peccatũ veniale ꝑꝑ imperfectionẽ actus[n], sicut supra† dictũ est, cũ de furto agerei. Alio mõ põt accipi auaritia ẽm q. opponit liberalitati: & ẽm hoc importat inordinatũ amorẽ diuitiarum. Si [p] ergo in tm̃ amor diuitiarum crescat, q. pferat charitati, vt.s. ꝑꝑ amore diuitiarum aliqs nõ vereat facere contra amorẽ Dei, & ꝓximi, sic auaritia erit peccatum mortale.[q] Si [r] aũt inordinatio amoris intra hoc sistat, vt.s. hõ, q̃uis sup fluẽ diuitias amet, nõ tñ pferat earũ amorẽ amori diuino, vt si ꝑꝑ diuitias nõ velit aliquid facere cõtra Deũ, & proximum, sic auaritia est peccatum veniale.[r]

AD PRIMVM ergo dicendm, q. auaritia connumerat peccatis mortalib. ẽm illam rationem, qua est peccatum mortale.

AD II dicendm, q. Basi. loquit i illo casu, in quo aliquis tenet ex debito legali bona sua pauperibus erogare vel ꝑꝑ periculum necessitatis, vel et propter superfluitatem habitorum.

AD III dicendm, q. cupido diuitiarũ obtenebrat aĩam ꝓpriè, qñ excludit lumẽ charitatis, pferendo amorem diuitiarum amori diuino.

ARTICVLVS V.

Vtrum auaritia sit maximum peccatorum.

AD QVINTVM sic ꝓcedit. Vr q. auaritia sit maximũ pctõrum. Dr̃.n. Eccl. 10. Auaro nihil est scelestius. & postea subdit. Nihil est iniquius q̃ amare pecuniã. Hic.n. & aĩam suã venalẽ hẽt. & * Tullius dicit in 1. de offic. nihil est tã angusti aĩ, tãq; parui, q̃ amare pecuniã: sed hoc ꝑtinet ad auaritiam. ergo[u] auaritia est grauissimũ pctõrũ.

¶ 2 Pręt. Tãtò aliqđ pctm̃ est grauius, quãtò magis charitati cõtrariat: sed auaritia [h] maximè cõtrariat charitati. dicit.n. *Aug. in li. 83. q. q. venenum charitatis est cupiditas. ergo auaritia est maximum peccatorum.

¶ 3 Pręt. Ad grauitatẽ pctĩ pertinet q. sit [h] incurabile

niaria non dispẽsando impensis ... princeps, qui in illos iustitiæ est ex officio auferre põt, & debet, si constat eũ debere.

¶ Ad obiectionẽ aũt in oppositũ dĩ, q. licet iuris determinato pauperi sit acquisitũ ius vt debeatur sibi id q. diues habet de superfluo, quia ex arbitrio diuitis pẽdet dispensatio vt huic, vel illi indigenti det: quia tñ cõi bono hoĩum acquisitũ est ius, vt eæ superfluæ sunt vni, dentur indigẽtibus: iõ princeps, cuius est curam habere de cõi bono, põt ex officio ad hoc cogere tales diuites. Et q̃uis violatio legalis debiti in diuitiis iustitiam violat, non liberalitatẽ, vt patet ex litera, iniustitia aũt ex suo gñe est peccatũ mortale, vtpote contra bonũ proximi, vt ex superius habitis dicimus: tũ diues non dispensans superflua, sed cumulãs ad emendũ sibi dominiũ, ex sola ascendẽdi libidine non solũ illicite agit ꝑꝑ libidinem dñandi, & inordinatũ amorẽ pecuniæ: sed mortaliter peccat contra ꝓximorũ indigentium occupãdo superflua, q̃ pauperibus debentur ex hoc ipso q. superflua sunt, vt habes ex Basilio, & litera &c. Et per hoc patet solutio dubii in principio articuli.

Q. 66. art. 6. & 8.

Concl. m

†Q. 66. art. 6. ad 3.

Concl. p

Concl. r

SVP. QVAE. V III. ART. V.

IN arti. 5. caue ne in verbis literæ erres, & aut fluctues, legẽs q. priuatio boni formaliter se habet in peccato: conuersio autem ad commutabile materialiter. Memento q. de pctõ in gñe mali simpliciter sermo est: cũ cõparantur inter se, qđ eorũ sit prius, vt hic fit, cõstat ãt formale peccati in gñe mali simpliciter cõsistere in priuatione, vt superius plures dictum est.

Porrecta per totum.

598 Psal. 25.

Li. 1 c. cap. tituli est: Vera magnanimitas in dispensatione est.

Q. 26. ... lo ... p... tom. 4.

bile. Vndè & peccatum in Spiritumſanctū dr̄ grauiſſimū, quia eſt irremiſſibile: ſed auaritia eſt peccatum inſanabile. uñ dicit* Philo. in 4. Eth. ꝙ ſenectus, & omnis impotentia auaros facit. ergo auaritia eſt grauiſſimum peccatorum.

Lib. 4. c. 1. declinādo ad fi. to. 5.

¶ 4. Prę̄t. Apoſt. dicit ad Epe. 5. ꝙ auaritia[h] eſt idolorū ſeruitus: ſed idolatria computatur inter grauiſſima peccata, ergo & auaritia.

D. 84. SED CONTRA eſt, ꝙ[d] adulteriū eſt grauius pc̄tm̄ q̄ furtum, vt hr̄ Prou. 6. furtum āt pertinet ad auaritiā. ergo auaria non eſt grauiſſimum peccatorū.

RESP. Dicēdum, ꝙ oē peccatum ex hoc ipſo qđ eſt malum, conſiſtit in quadam corruptione, ſiuè priuatione alicuius boni. Inquantum aūt eſt uoluntarium, conſiſtit in appetitu alicuius boni. Dupliciter ergo ordo peccatorum poteſt attēdi. Vno modo, ex parte boni qđ per peccatū cōtemnitur, uel corrumpitur, qđ quantò maius eſt, tātò peccatum grauius eſt: &[m] ſm̄ hoc peccatū qđ eſt contra Deum, eſt grauiſſimum, & ſub hoc eſt peccatū, qđ eſt contra perſonam hoīs, ſub quo eſt peccatū, qđ eſt contra res exteriores, quæ ſunt ad uſum hoīs deputatæ: qđ vr̄ ad auaritiam pertinere. Alio modo pōt attendi gradus peccatorum ex parte boni, cui inordinatè ſubditur appetitus humanus, qđ quantò minus eſt, tātò peccatū eſt deformius. Turpius eſt. n. ſubeſſe inferiori bono, quàm ſuperiori. Bonum aūt exteriorum rerum eſt infimū inter humana bona: eſt. n. minus q̄ bonū corporis, qđ ēt minus ē q̄ bonum aīę, qđ exceditᷓ à bono diuino. Et[p] ſm̄ hoc peccatum auaritiæ, quo appetitus humanus ſubiicitur ēt exterioribus rebus, habet quodammodo deformitatem maiorem. Quia tñ corruptio, uel priuatio boni, formaliter ſe habet in peccato: conuerſio aūt ad bonū cōmutabile materialiter, magis eſt iudicanda grauitas peccati ex parte boni qđ corrumpitur, q̄ ex parte boni, cui ſubiicitur appetitus. Et ideò dicendum eſt, ꝙ auaritia non eſt ſimpliciter maximum peccatorum[t].

Concl. m

Concl. p

Concl. ſ

AD PRIMVM ergo dcđm, ꝙ authoritates illæ loquuntur de auaritia ex parte boni, cui ſubditᷓ appetitus. Vñ & in Eccſiaſt. ꝓ rōne ſubditur, ꝙ auarus ſuā aīam hēt uenalē, quia uidelicet aīam ſuā. i. uitā ſuā exponit periculis ꝓ pecunia. & ideò ſubdit, Qm̄ in uita ſua proiecit. i. contempſit, intima ſua, ut. ſ. pecuniā lucraretur.* Tullius ēt addit hoc eſſe anguſti animi, ut ſcilicet uelit pecunię ſubijci.

Loco citato in arg.

AD II dcđm, ꝙ Aug. ibi accipit cupiditatē gñaliter cuiuſcunq; tp̄alis boni, non ſm̄ ꝙ accipitur ſpāliter ꝓ auaritia. Cupiditas. n. cuiuſcunq; tp̄alis boni eſt uenenū charitatis, inquantū. ſ. hō ſpernit bonum diuinum ꝑꝑ hoc, ꝙ inhæret bono tp̄ali.

D. 1005. AD III dcđm, ꝙ aliter eſt inſanabile peccatū in Spm̄ ſc̄tm̄, & aliter auaritia. Nam peccatum in

D. 1019. Spm̄ ſc̄tm̄ eſt[l] inſanabile ex parte cōtēptus, puta, quia hō contemnit, vel miſericordiam, vel iuſtitiā diuinā, aut aliquid horū, per quæ hoīs peccata ſanantur. ideò talis inſanabilitas pertinet ad maiorem grauitatem peccati. Auaritia uerò habet inſanabilitatē ex parte defectus humani, in quē. ſ. ſp ꝓcedit humana natura, qa quo aliquis eſt magis

F deficiens, eò magis indiget adminiculo exteriorū rerū: & iō magis in auaritiā labitᷓ. Vnde per talem inſanabilitatē non oſtenditur peccatum eſſe grauius, ſed quodammodo per hoc eſt perículoſius.

Ad IIII dcđm, ꝙ auaritia cōparatᷓ idolatriæ per quandam ſimilitudinē, quā hēt ad ipſam: qa ſicut idolatra ſubiicit ſe creaturæ exteriori, ita ēt auar*, non tñ eodem modo: ſed idolatra quidem ſubiicit ſe creaturę exteriori ut exhibeat ei cultum diuinū: auarus autem ſubiicit ſe creaturę exteriori immoderatè eam concupiſcendo ad uſum, non tamē ad

G cultum. Et ideo non oportet ꝙ auaritia habeat tantam grauitatem, quantam habet idolatria.

ARTICVLVS VI.

Vtrum auaritia ſit peccatum ſpirituale.

AD SEXTVM ſic ꝓcediᷓt. Vr̄ ꝙ auaritia non ſit peccatum ſpirituale. Peccata. n. ſpiritualia uidentur eſſe[k] circa ſpiritualia bona: ſed materia auaritiæ ſunt bona corporalia, ſ. exteriores diuitiæ. ergo auaritia nō eſt peccatum ſpirituale.

H ¶ 2 Præt. Peccatum ſpūale contra carnale diuiditᷓ: ſed auaritia[E] videtur eſſe peccatū carnale. Sequitur enim corruptionem carnis, vt patet in ſenibus, qui ꝑꝑ naturæ carnalis defectū in auaritiam incidunt. ergo auaritia nō eſt peccatum ſpirituale.

¶ 3 Præt. Pc̄tm̄ carnale eſt per qđ etiam corpus hominis deordinatᷓ, ſm̄ illud Apoſtoli 1. ad

I Cor. 6. Qui fornicatur, in corpus ſuū peccat: ſed auaritia ēt[b] corporaliter hoīem uexat. vñ &* Chryſ. Mar. 5. Comparat auarum dæmoniaco, q in corpore uexatur. ergo auaritia nō videtur eē peccatū ſpirituale.

SED CONTRA eſt, ꝙ † Greg. 31. Moral. computat auaritiam cum uitijs ſpiritualibus.

RESP. Dicendum, ꝙ peccata pręcipue in affectu conſiſtunt.

K Oēs āt affectiones aīæ, ſiue paſſiones terminantᷓ ad delectationes, & triſtitias, ut patet p* Philoſ. in 2. Eth. Delectationū aūt q̄dā ſunt carnales, & q̄dam ſpirituales. Carnales quidē delectationes dñr, q̄ in ſenſu carnis complētur, ſicut delectationes ciborū, & uenereorum. Delectationes uero ſpirituales dñr, quę complentur in ſola aīę apprehenſione. Illa ergo peccata dicunᷓt carnalia, quæ pficiunᷓt in delectationibus carnalibus:

SVP. QV. CXVIII. ART. VI. VII. ET VIII.

Parالš 3 num. 599

IN articulis reliq. ſ. 6. 7. & 8. eiuſd. q. ſola rn̄ſio ad 4. vlt. articuli, tractanda occurrit quo ad quatuor. Primò, ꝙ auaritia habere dr ſpēs: & hoc non ſic accipiendum vr, vt ſingula enumerata in lr̄a ſint diuerſarum ſpērum. Nā parci, & tenaces eiuſdem vñt rōis differentes ſm̄ magis & minus: ſed quia q̄dam eorum differūt ſpecie, vt aleatores, latrones, lenones, & hmōi, ꝑꝑ quod lr̄a non ſimpliciter dr, ꝙ ſunt ſpēs, ſed quòd magis ſunt ſpecies q̄ filiæ, quia magis accedunt ad naturam ſpecierum, recipiendo p̄dicationem auaritię, vt ſuperioris. Et ſuper 4. Ethi. author modo hęc noiat ſpēs, modo noiat modos illiberalitatis. Secundò, ꝙ litera vr̄ corrupta, cum dicit, vel qa lucratur multa cum paruo labore: qm̄ ex 4. Eth. (vñ hæc recitat author) nō hr̄ hęc ſpēs: ſed oppoſita, ſ. quia lucratur parum ex multo. Ad auaritiam ſiquidē ſpectat valde laborare ꝓ paruo lucro. qm̄ minus decet hoc, & nimiam lucri cupiditatē oſtēdit. Vñ lr̄a corrigenda vr̄ ad tex. 4. Ethic. & legi, Quia lucratur parum cum multo labore. Eſt. n. hic vnus auaritiæ modus. Tertiò, ꝙ primum membrum turpis lucri. ſ. vilia, & ſeruilia opera exercendo per illiberales operationes licet non habeat exemplum in litera, nō ꝓpterea eſt obſcurum, quia in promptu exēpla ſunt auarorum: ꝙ ciuib

*Homi. 14. & 13. i 15. a med. to. 2

†Lib. 31. c. 31.

*Lib. 2. c. 3. cir. pr. to. 5

ſunt diuites cũ ſint, non verentur vilibus, & ſeruilibus ſe occupare operib. propter lucrũ, vt patet in his qui ſequuntur iumẽta, laborant manibus &c. vt pleniores fructus percipiant pecorum, aut agrorũ &c. Quarto, ꝙ cum in litera aleatores ponuntur ſub iniuſto lucro tam hic, q̃ in 4. Ethi. ab auctore, licet non ab Ariſtotele, intellige hoc dictũ de aleatoribus in caſibus, in quibus tenentur ad reſtitutionem, de quib. ſupra dictum eſt: nam alias aleatores nõ iniuſti, ſed auari ſunt, lucrari quærentes ab amicis quibus liberalitas dandum cenſet. Inde enim turpes ſũt ꝙ cupiunt lucrari vnde nõ debent. ſ. ex amicorum bonis: quĩ deberent cupere vt illa conſeruentur: non vt diminuantur.

Correct.

illa uerò dñr ſpũalia, quæ perficiuntur in ſpũalibus delectationibus abſq; carnali delectatione: & hmõi eſt auaritia. Delectatur. n. auarus in hoc, ꝙ cõſiderat ſe poſſeſſorẽ diuitiarũ: & ideò auaritia eſt pctm̃ ſpũale. A

Ad primvm ergo dcdm, ꝙ auaritia circa corporale obiectũ non q̃rit delectationẽ corporalẽ, ſed ſolùm aialem, put. ſ. hõ in hoc delectatur, ꝙ diuitias poſſideat: & ideò non eſt peccatũ carnale. Rõne tñ obiecti mediũ eſt inter peccata purè ſpũalia, quæ quærunt delectationem ſpũalẽ circa obiecta ſpũalia, ſicut ſuperbia eſt circa excellẽtiã: & uitia purè carnalia, q̃ q̃runt delectationẽ purè corpalẽ, circa obiectũ corpale. B

Ad ii. dicendũ, ꝙ motus recipit ſpẽm ſm̃ terminũ ad quẽ, non aũt ſecundũ terminum à quo. Et ideo uitium dr̃ carnale ex hoc, ꝙ tendit in delectationem carnalem, non aũt ex eo, ꝙ procedit ex aliquo defectu carnis. C

Loco citato in arg. 1. Ad iii dcdm, ꝙ Chriſ.* comparat auarum dæmoniaco, non quia uexetur in carne ſicut dæmoniacus, ſed per oppoſitum: quia ſicut dæmoniacus ille, de quo legitur Mar. 5. ſe denudabat, ita auarus ſe ſuperfluis diuitiis onerat.

Porrecta per totum.

Articvlvs vii.

Vtrum auaritia ſit uitium capitale.

600 2. diſt. 42. q. 2. art. 3. Et mal. q. 8. ar. 1. co. & q. 13. ar. 3.

AD septimvm ſic proceditur. Vr̃ ꝙ auaritia non ſit uitium capitale. Auaritia. n. opponitur liberalitati, ſicut medio, & prodigalitati, ſicut extremo: ſed neque liberalitas eſt principalis uirtus, neque prodigalitas uitium capitale.[b] ergo etiam auaritia non debet poni uitium capitale. D

¶ 2 Præt. Sicut ſ.* dictum eſt, illa dñr eſſe uitia capitalia, quæ hñt principales fines, ad quos ordinanẽ fines aliorũ vitiorũ: ſed hoc[k] non competit auaritiæ, quia diuitiæ non habent rationem finis, ſed magis rationem eius quod eſt ad finem, ut dr̃ in 1.* Eth. ergo auaritia non eſt uitium capitale.

1. 2. q. 84. art. 3. & 4. Li. 1. Eth. c. 5. cir. fin. to. 5 †Li. 15. Moral. c. 12. & c. 14. in pr.

¶ 3 Præt. †Greg. dicit 15. Mor. ꝙ auaritia quandoq; oritur ex elatione, quandoque per timorem. Dum enim quidam deficere ſibi ad ſumptum neceſſaria æſtimant, mentem ad auaritiam relaxant. Sunt alij qui dum potentiores uideri appetunt, ad alienarũ rerum ambitum ſuccenduntur. ergo[h] auaritia magis oritur ab aliis vitiis, quàm ipſa ſit vitium capitale reſpectu aliorum. E

Li. 31. c. 31. Sed cõtra eſt, ꝙ* Greg. 31. Mor. ponit auaritiam inter uitia capitalia.

1. 2. q. 84. art. 3. & 4. D. 302. Resp. Dicendũ, ꝙ ſicut ſ.* dictum eſt, Vitium[d] capitale dicitur ex quo alia uitia oriuntur ſm̃ rõnem finis, qui cũ ſit multum appetibilis, propter eius appetitum homo procedit ad multa faciẽnda uel bona, uel mala. Finis aũt maximè appetibilis eſt beatitudo, vel felicitas, q̃ eſt vltim⁹ finis humanæ vitæ, ut ſupra* habitum eſt: & iõ quantò aliquid magis participat cõditiones fęlicitatis, tãtò magis eſt appetibile. Eſt aũt una de conditionibus fęlicitatis, ut ſit p ſe ſufficiẽs, alioquin nõ quietaret appetitũ tanq̃ ultimus finis: ſed p ſe ſufficiẽtiã maximè repromittũt diuitiæ, vt* Boet. dicit i 3. de Con. cuius rõ eſt, quia ſicut† Phil. dicit in 5. Ethic. denario utimur quaſi fideiuſſore ad oĩa habẽda. & Eccle. 10. dr̃ ꝙ pecuniæ obediunt oĩa. & ideò auaritia, q̃ cõſiſtit i appetitu pecuniæ, ẽ uitiũ capitale. 1. 2. q. 1. ar. 4-7. & 8. Li. 3. proſa 3. cir. m ed. †Li. 5. Eth. c. 5. to. 5

Ad primvm ergo dicendũ, ꝙ uirtus perficitur ſm̃ rõnem. Vitium aũt perficitur ſm̃ inclinationẽ appetitus ſenſitiui. Non aũt ad idem genus principaliter reſpicit rõ, & appetitus ſenſitiuus: & ideò nõ[d] oportet ꝙ principale uitium opponatur principali uirtuti. Vñ licèt liberalitas ñ ſit principalis uirtus, quia nõ reſpicit ad principale bonũ rõnis: auaritia tñ eſt principale uitiũ, quia reſpicit ad pecuniam, quæ habet quandam principalitatem inter bona ſenſibilia rõne iam * dicta. Prodigalitas aũt non ordinatur ad aliquem finem principaliter appetibilem, ſed magis uĩ procedere ex defectu rõnis. Vndè* Phil. dicit in 4. Ethico. quòd prodigus magis dicitur uanus, quàm malus. D. 1005. & 1028. & 1179. In cor. art. Lib. 4. c. 1. a med. to. 5.

Ad ii dcdm, ꝙ pecunia ordinatur quidẽ ad aliũ finẽ: inquantũ tñ utilis eſt ad oĩa ſẽſibilia acquirẽda, cõtinet quodãmodo uirtute oĩa. Et ideò habet quandam ſimilitudinẽ fęlicitatis, ut* dictum eſt. In cor. ar.

Ad iii dicendum, ꝙ nihil prohibet uitium capitale interdũ à quibuſdã aliis oriri, vt * dictũ eſt, dum tñ ex eo alia uitia ſoleant plerumque oriri. Q. 36. art. 4 ad 1. & 1. 2. q. 84. art. 4.

Articvlvs viii.

Vtrum proditio, fraus, fallacia periuria, inquietudo, uiolentia, & contra miſericordiam obduratio, ſint auaritiæ filiæ.

Porrecta per totum

Nic. de Nyſſ. trac. 3. p. 3. ter. 2. q. 5.

601 Sup. q. 55. art. 8. Et 2. diſt. 42. q. 2. a. 3. Et ma. q. 8. art. 1. cor. & q. 13 art. 3. * Art. 3.

AD octavvm ſic proceditur. Vr̃ ꝙ non ſint auaritiæ filiæ quæ dñr, ſ. proditio, fraus, fallacia, periuria, inquietudo, uiolentiæ, & cõtra miſeriordiam obduratio. Auaritia. n. õpponitur liberalitati, ut dictum eſt: proditio aũt, fraus, & fallacia, opponuntur prudentiæ, periuria religioni, inquietudo ſpei, uel charitati, quę quieſcit in amato uiolentiæ opponunẽ iuſtitię, obduratio miſericordiæ. ergo hmõi uitia nõ pertinent ad[h] auaritiam.

¶ 2 Præt. Proditio, dolus, & fallacia, ad idẽ pertinere vñr, ſ. ad proximi deceptionem. ergo non debent oĩa enumerari tanq̃ diuerſæ filiæ auaritiæ.

¶ 3 Præt. Iſido. ponit nouem filias, uidelicet, mẽdaciũ, fraus, furtum, periurium, & turpis lucri appetitus, falſa teſtimonia, uiolẽtia, inhumanitas, rapacitas. ergo prima aſſignatio filiarũ fuit inſufficiẽs.

Lib. 4. c. 1. declinãdo ad fin. ¶ 4 Præt. * Phil. in 4. Eth. ponit multa gña vitiorũ ptinẽtiũ ad auaritiã, quã noiat illiberalitatẽ, uidelicet parcos, tenaces, chimibiles, liberales opationes operantes, & de meretricio paſtos, & uſurarios, aleatores, & mortuorũ ſpoliatores, & latrones. ergo vr̃ ꝙ prędicta enumeratio ſit inſufficiẽs.

Li. 4. Eth. c. 1. cir. ſi. ¶ 5 Præt. Tyranni maximè violẽtias ſubditis inferũt. Dicit aũt* Phil. ibidẽ, ꝙ tyrannos ciuitates de

ſolátes, & ſacta prædátes non dicimus illiberales, ſ. auaros. ergo [h] uiolétia nõ dẽt poni ſilia auaritię.

Li. 31. c. 31. D. 203. SED CONTRA eſt, ꝙ * Greg. 31. Moral. aſſignat auaritiæ ſilias prius enumeratas.

RESP. Dicendum, ꝙ filię * auaritiæ dñr uitia, quę ex ipſa oriunť, & ꝑcipue ſꝫm appetitum finis. Quia uero auaritia eſt ſuperfluus amor hñdi diuitias, in duobus excedit. Primo. n. ſuperabundat in retinẽdo: & [n] ex hac parte oriť ex auaritia obduratio cõtra miſericordiam, [n] quia. ſ. cor eius miſericordia non emollit, vt de diuitijs ſuis ſubueniat miſeris. Scđo, ad auaritiã pertinet ſuperabundare in accipiendo: & ſꝫm hoc auaritia põt conſiderari dupliciter. Vno mõ ſꝫm ꝙ eſt in affectu: & ſic [p] ex auaritia oriť inquietudo, [q] inquantum ingerit hoĩ ſolicitudinẽ, & curas ſuperfluas, Auarus. n. non implebiť pecunia, vt dr̃ Eccl. 5. Alio mõ, põt conſiderari in effectu: & ſic in acquirendo aliena utitur q̃nque quidem vi, [p] quod pertinet ad uiolentias: [p] q̃nque aũt dolo, quod quidẽ ſi fiat in uerbo, [p] fallacia erit quantum ad ſimplex verbum, [p] periurium autem, ſi addatur confirmatio iuramenti. Si autem dolus committitur in opere, ſic quantũ ad res erit fraus: [p] quãtum autem ad perſonas, erit proditio, ut patet de Iuda, qui ex auaritia prodidit Chriſtum.

Concl. in prõ filia prima.

Concl. ꝙ pro 2.

Cõcluſionis ſecunda pars. pro 3. pro 4. pro 5. pro 6. pro 7.

AD PRIMVM ergo dicẽdum, ꝙ nõ oportet filias alicuius pc̃ti capitalis ad idem genus uitij pertinere: quia ad finem vnius vitij poſſunt ordinari etiã peccata alterius gñis. Aliud eſt enim peccatum habere filias, & peccatum habere ſpecies.

AD II dicendum, ꝙ illa tria diſtinguuntur, ſicut * dictum eſt.

In cor. ar.

AD III dcđm, ꝙ illa nouem reducũtur ad ſeptẽ prędicta: nam mendacium, & falſum teſtimonium continenť ſub fallacia. Falſum. n. teſtimonium eſt q̃dã ſpecificatio mendacij, ſicut & furtum eſt q̃dã ſpecificatio fraudis, vnde ſub fraude continetur. Appetitus autẽ turpis lucri pertinet ad inquietudinem. Rapacitas autem cõtinetur ſub uiolentia, cum ſit ſpecies eius. Inhumanitas autem eſt idem quod obduratio contra miſericordiam.

AD IIII dcđm, ꝙ illa q̃ ponit Ariſt. ſunt liberalitatis, uel auaritiæ ſpecies magis, q̃ filiæ, põt. n. aliquis dici illiberalis, vel auarus ex eo ꝙ deficit i dãdo, & ſi quidem parum det, vocať parcus: ſi aũt nihil tenax: ſi cũ magna difficultate det, vocať chimibilis, quaſi chimini uẽditor, quia de paruis magnã uim facit. Q̃nque aũt aliquis dr̃ illiberalis, vel auarus, quia excedit in accipiendo. & hoc dupliciter. Vno modo, quia turpiter lucrať uel uilia, & ſeruilia opera exercendo, per illiberales opationes, vel q̃a de aliquibus uitioſis actibus lucratur, ſicut de meretricio, vel de aliquo hmõi, vel quia lucrať de eo quod gratis oportet concedere, ſicut uſurarij, vel quia lucratur parua cum magno labore. Alio modo, quia iniuſtè lucratur uel uiolentiam inferendo, ſicut latrones, uel mortuos ſpoliando, vel ab amicis, auferendo, ſicut aleatores.

AD V dcđm, ꝙ ſicut liberalitas ẽ circa mediocres pecunias, ita & illiberalitas. Vñ tyrãni q̃ magna p uiolentiã auferunt, nõ dñr illiberales, ſed iniuſti.

QVÆSTIO CXIX.

De prodigalitate, in tres art. diuiſa.

E DEINDE conſiderandum eſt de prodigalitate. Et circa hoc quęruntur tria.

¶ Primò, Vtrum prodigalitas auaritię opponatur.

¶ Secundò, Vtrum prodigalitas ſit peccatum.

¶ Tertiò, Vtrum ſit grauius peccatum quàm auaritia.

ARTICVLVS I.

G *Vtrum prodigalitas opponatur auaritiæ.*

AD PRIMVM ſic ꝓceditur. Vr̃ ꝙ prodigalitas nõ opponatur auaritię. Oppoſita. n. nõ pñt ſimul eſſe in [h] eodẽ: ſed aliq̃ ſũt ꝓdigi, & illiberales. ergo ꝓdigalĩ opponiť auaritię.

¶ 2 Præt. Oppoſita ſunt [h] circa idẽ: ſed auaritia ſꝫm q̃ opponiť liberalitati, eſt circa paſſiones quaſdã, q̃b. hõ afficiť ad pecuH niã: ꝓdigalitas aũt non vr̃ eſſe circa aliquas aiæ paſſiones, nõ n. afficiť circa pecunias, nec circa aliquid aliud hmõi. nõ ergo prodigalitas opponiť auaritię.

¶ 3 Præt. Pc̃m principaliter recipit ſpẽm [h] a fine, vt ſ. * habitũ eſt: ſed ꝓdigalitas ſp vr̃ ordinari ad aliquem finem illicitum, ꝑp quem ſua bona expendat, & ꝑcipuè ꝑp voluptates. vñ & Luc. 15. dr̃ de filio ꝓdigo, ꝙ diſſipauit ſubſtantiã ſuã luxurioſe viuẽdo. ergo vr̃ ꝙ ꝓdigalitas magis opponať I tẽpãtiæ, & iſéſibilitati, q̃ auaritię, & liberalitati.

SED CONTRA eſt, ꝙ * Philoſ. in 2. & in 4. Ethic. ponit prodigalitatem oppoſitam liberalitati, & illiberalitati, quam nunc auaritiam dicimus.

Lib. c. 7. & 4. c. 1. tom. 5.

RESP. dicẽdũ, ꝙ in moralib. attendiť oppoſitio vitiorum adinuicem, & ad virtutẽ ſꝫm ſuperabundantiam, & defectum. Differunt ãt auaritia, & ꝓdigalitas ſꝫm ſupabundantiam, & defectum diuerſimodè. Nam in affectione diuitiarum auarus ſupabundat, plus debito eas diligens: ꝓdigus ãt deficit, minꝰ debito earum ſolicitudinem gerés. Circa K exteriora verò ad ꝓdigalitatem pertinet excedere quidẽ in dando, deficere ãt in retinendo, & acq̃rẽdo. Ad auaritiã autẽ ptinet ecõtrario deficere q̃dẽ in dando, ſupabundare autẽ in accipiendo, & retinẽdo: vñ patet, ꝙ [m] prodigalitas auaritię opponiť.

AD PRIMVM ergo dcđm, ꝙ nihil ꝓhibet eidẽ ineſſe oppoſita ſꝫm diuerſa, ab illo tñ aliqd magis denoiať, qđ ineſt principaliꝰ. Sicut ãt in liberalitate, q̃ medium tenet, ꝑcipua eſt datio, ad quã acceptio, & retentio ordinanť: ita ẽt auaritia, & ꝓdigalitas ꝑcipuè attenduť ſꝫm dationem. Vñ illi q̃ ſupabundat in dando, vocať ꝓdigus: q̃ ãt deficit in dando, vocať auarus. Contingit autẽ q̃nq; ꝙ aliq̃s deficit in dando, qui tamen nõ excedit in accipiendo, vt Phi-

Concl. in

SVP. QVÆ. CXIX.

IN q. 119 tria no. Primũ eſt, q. qlbo iſta mota eſt in prio. ri lib. q. 84. ar. 1. An cupiditas pro auaritia ſumpta ſit radix omniũ malorum. Et ꝓptea nõ aliter eſt hic in art. 2. i reſponſione ad 1. d. ſicut ẽda. Secũdũ eſt, ꝙ ꝓdigalitas clericorum, nõ ſimplex eſt prodigalitas, ſed habet annexam auaritiam oppoſitam iuſtitiæ, qm̃ clericus accipit pecuniã à pauperibus, q̃a pecunia Eccleſiæ eſt pauperũ & dat q̃ñ, cui &c. nõ oporteret. Tertium eſt, ꝙ peccata quę ex minori ſenſu fiunt ab his q uocant ſimplices, vt contingit in multis actibus bonarum mulierum & hominum deuotorum, qui non pollent prudentia, tantò leuiora ſunt quãtò ſoli prudentiæ opponuntur, ut in reſponſione ad tertium articuli tertii dicitur. Et ratio eſt quia ſequantur in iſtis effectus ſecundum ſcilicet diſpoſitionẽ dũ putant ſe nõ malefacere. Et hæc de toto hac quę. ſufficiat.

Parrhis. prima.

602

ſup. q. 18. art. 3. & 4. Et infra ar. 2. & 3. tar.

1. 2. q. 73. art. 5.

Lib.4. c.1. com.5. Phi.* dicit in 4. Eth. Similiter ét contingit, ꝙ aliqs A
excedat in dando, & ex hoc eſt prodigus, & ſimul
cũ hoc excedat in accipiendo vel ex quadã neceſſi
tate, quia dũ ſuperabundat in dãdo deficiũt ei ꝓ-
pria bona, vñ cogit indebitè acquirere qđ ptinet
ad auaritiam, vel ẽt ꝑꝑ animi inordinationẽ. Dũ
n. nõ dat ꝑꝑ bonum, quaſi contempta uirtute, nõ
curat undecunque, & qualitercunque accipiat. Et
ſic non ſecundum idem eſt prodigus, & auarus.

Ad II dicendum, quòd prodigalitas attenditur
circa paſſiones pecuniæ, non ſicut ſuperabundãs
in eis, ſed ſicut deficiens.

Ad III dicendum, ꝙ prodigus non ſp abũdat B
in dando ꝑꝑ uoluptates circa quas eſt intemperã
tia, ſed qñque quidem ex eo ꝙ taliter diſponitur,
ut diuitias non curet: quandoque aũt ꝑꝑ aliquid
aliud. Vt frequentius tñ ad intemperantias decli-
nant, tum quia ex quo ſuperflue expẽdũt in alijs,
ẽt in rebus uoluptuoſis expendere non uerenť. ad
quas magis inclinat cõcupiſcentia carnis: tum ẽt
quia non delectãtur in bonis uirtutũ, quærũt ſibi
Lib.4. c.1. corporales delectationes. Et inde eſt ut Phil. i* 4.
a me. to.5. Eth. dicit, ꝙ multi prodigorum fiũt intemperati.

ARTICVLVS II.

Porrecta 8 ſequ.m. *Vtrum prodigalitas ſit peccatum.*

603 ADSECVNDVM ſic proceditur. Vr ꝙ prodiga
Inf. art.3. litas non ſit peccatum. Dicit. n. Apoſtol. 1. ad
ad 1. Timo. vlt. Radix omnium malorum eſt cupiditas:
ſed[h] non eſt radix prodigalitatis, quæ ei opponi-
tur. ergo prodigalitas non eſt peccatum.

¶2 Pręt. Apoſt. 1. ad Tim. ult. dicit. Diuitib. huius
ſęculi ꝑcipe, facile[h] tribuere, cõicare: ſed hoc maxi
mè faciunt ꝓdigi. ergo ꝓdigalitas non eſt pctm̃.

¶3 Pręt. Ad prodigalitatem pertinet ſuperabun-
dare ĩ datione, & deficere in ſolicitudine diuitia-
rum: ſed hoc maximè conuenit viris perfectis im
plentib. quod Dñs dicit Matt. 6. Nolite ſoliciti eſ-
ſe in craſtinum; & Matt. 19. Vende oĩa q̃ hẽs, & da
pauperibus. ergo prodigalitas non eſt peccatum.

Sed contra eſt, ꝙ filius prodigus vitupera
tur de ſua prodigalitate.

Art. præc. Respon. Dicendũ, ꝙ ſicut dcm̃ eſt, prodigali
tas opponitur auaritiæ ſm̃ oppõnem ſuperabun-
dantiæ & defectus: mediũ ãt virtutis per vtrunq;
horum corrumpiť. Ex hoc ãt eſt aliquid vitioſum
& peccatum, ꝙ corrumpit bonum virtutis: vnde E
Concl.m [m]relinquitur, ꝙ prodigalitas ſit peccatum.[n]

Ad primvm ergo dcđm, ꝙ illud verbũ Apoſt.
quidã exponunt non de cupiditate actuali, ſed de
D.619 quadã habituali cupiditate, q̃[d] eſt concupiſcentia
fomitis, ex qua oĩa peccata oriunť. Alij vero dñt,
ꝙ loqť de cupiditate gñali reſpũ cuiuſcũq; boni:
& ſic manifeſtũ ẽ, ꝙ ꝓdigalitas ex cupiditate oriť.
Prodigus. n. aliqđ bonũ tꝑale cupit cõſeq inordi-
natè, vel placere aliis, vel ſaltẽ ſatisfacere ſuæ vo-
luntati in dãdo: ſed ſi quis rectè cõſideret, Apoſt.
loqť ibi ad lr̃am de cupiditate diuitiarũ. Nã ſ. ꝑmi
D.56. & ſerat, Qui volũt diuites fieri &c. Et ſic[d] dr̃ eſſe aua
154. & ritia radix oĩũ malorũ, non quia oĩa mala ſp ex
1144. auaritia oriãť: ſed q̃a nullũ malũ ẽ, qđ ñ interdũ
oriať ex auaritia. Vñ & ꝓdigalitas qñq; ex auaritia
A naſciť: ſicut cũ aliqs ꝓdigè multa cõſumit intẽtio
ne captãdi fauorẽ aliquorũ, a q̃b. diuitias accipiat

Ad II dcđm, q Apoſt. monet diuites vt facilè
tribuãt, & cõicẽt ſua ſm̃ ꝙ oportet, qđ nõ faciunt
ꝓdigi, q̃a ut Phi.* dicit in 4. Eth. dationes eorũ nõ Lib.4. c.1.
ſunt bonæ, neq; boni gr̃a, neq; ſm̃ ꝙ oportet: ſed poſt med.
qñq. dant multa illis, quos oporteret pauperes eſ to.5.
ſe. hiſtrionib. & adulatorib. bonis ãt nihil dant.

Ad III dcđm, ꝙ ſuperexceſſus ꝓdigalitatis nõ
attẽdiť principlr ſm̃ q̃titatẽ dati, ſed magis in q̃tũ
excedit id quod fieri oportet. Vñ qñq; liberalis ma
iora dat q̃ ꝓdigus, ſi neceſſariũ ſit. Sic ergo dcđm
B eſt, ꝙ illi qui intentione ſequendi Chr̃m, oĩa ſua
dant, & ab aĩo ſuo oĩm tꝑalium ſolicitudinẽ re-
mouent, non ſunt prodigi, ſed perfectè liberales.

ARTICVLVS III.

Vtrum prodigalitas ſit grauius peccatum, quàm auaritia. Porrecta 8 ſequm.

ADTERTIVM ſic ꝓceditur. Vr ꝙ ꝓdigalitas 604
ſit grauius peccatum q̃ auaritia. Per auaritiã Sup. q.197
. n. aliquis nocet proximo, cui bona ſua nõ cõicat: ar. 2. co. &
per prodigalitatem ãt quis ſibiipſi nocet. Dicit. n. q. 118. a.5.
Phil. in* 4. Eth. ꝙ corruptio diuitiarum, per quas art 3. Et
hõ uiuit, eſt quædam ipſius eſſe perditio: grauius ma. q. 13.
autem peccat qui ſibiipſi nocet, ſm̃ illud Eccle. 14. a.2. ad 10.
C Qui ſibi nequam eſt, cui bonus erit? ergo[h] prodiga Et 4. Eth. lect. 4. per
litas eſt grauius peccatum, quàm auaritia. to. & lec.5 ſi.

¶2 Præt. Inordinatio, q̃ ꝓuenit cum aliqua cõdõe *Lib.4. c.5
laudabili, minus eſt[h] uitioſa: ſed inordinatio aua- cir. princ.
ritiæ qñq; eſt cum aliqua laudabili cõdõe, ut patet to.5.
in illis, q nolunt ſua expendere, ne cogant aliena
accipere: ꝓdigalitatis ãt inordinatio ꝓuenit cum
cõdõne uitupabili. uñ & ꝓdigalitatẽ attribuimus
intemperatis hoibus, ut Phil. dicit in* 4. Eth. ergo Lib.4. c.5.
prodigalitas eſt grauius peccatum, q̃ auaritia. to.5.

¶3 Præt. Prudentia præcipua eſt inter morales uir
D tutes, ut ſ. habitũ* eſt: ſed ꝓdigalitas magis oppo- q.56. ar.1.
niť prudentię q̃ auaritiæ. dr̃. n. Prou. 21. Theſaurus ad 1. & 1.2
deſiderabilis, & oleum in habitaculo iuſti, & im- q.61. art.2 ar. 1.
prudẽs hõ diſſipabit illud. & Phil. dicit in† 4. Eth. Lib.4. c.1.
ꝙ inſipiẽtis eſt ſuperabundãter dare, & nõ accipe to.5.
re.[h] ergo ꝓdigalitas eſt grauius pctm̃ q̃ auaritia.

Sed contra eſt, quòd Phil.* dicit in 4. Ethi. Lib.4. c.1.
quòd prodigus multum uidetur melior illiberali. poſt med. to.5.

Resp. Dcđm, ꝙ[m] prodigalitas ſm̃ ſe cõſiderata Concl.m
minus pctm̃ eſt, q̃ auaritia: & hoc triplici rõe*. Pri
E mò quidem, quia auaritia magis differt a uirtute
oppoſita. Magis. n. ad liberalem pertinet darè, in[k]
quo ſuperabũdat ꝓdigus, q̃ accipere, vel retinere
in quo ſuperabũdat auarus. Secũdò, q̃a prodigus
eſt multis utilis quib. dat, auarus ãt nulli, ſed nec
ſibiipſi, ut dr̃ in* 4. Eth. Tertiò, quia prodigalitas Li. 4. c.1. a
eſt facilè ſanabilis, & per hoc ꝙ declinat ad ętatẽ med. to.5.
ſenectutis, quæ eſt contraria prodigalitati, & per
hoc ꝙ peruenit ad egeſtatem de facili, dum multa
inutiliter conſumit, & ſic pauper factus non pt in
dando ſuperabundare: & ẽt quia de facili pduciť
ad uirtutẽ ꝑꝑ ſimilitudinem quam hĩt ad ipſam:
ſed auarus non de facili ſanatur rõe* ſupradicta. In iſto art.

Ad primvm ergo dicendum, ꝙ dr̃ia prodigi, & q. prec.
& auari non attenditur ſm̃ hoc, quod eſt peccare art.5. ad 1
in ſeipſum, & in alium. Nam prodigus peccat in

ſeipſum, dũ bona ſua conſumit vñ uiuere deberet. Peccarẽt in alterũ, conſumẽdo bona ex q̄bus, aliis deberet prouidere: & præcipuè hoc apparet in clericis, qui ſunt diſpenſatores bonorum eccleſię quę ſunt pauperũ, quos defraudant, ꝓdigè expendendo. Similiter ẽt auarus peccat in alios, inquãtũ deficit in dationib⁹: peccat & in ſeipſum, inquantũ deficit in ſũ pt.b⁹. Vñ dr̃ Eccl. 6. Vir cui De⁹ dedit diuitias, nec tribuit ptãtẽ ut comedat ex eis: ſed tñ in hoc ſupabũdat ꝓdigus, q̃a ſic ſibi & q̄buſdã aliis nocet, ꝙ tñ aliq̄b⁹ ꝓdeſt. Auar⁹ aũt nec aliis, nec ſibi ꝓdeſt: q̃a ñ audet vti ẽt ad ſuã utilitatẽ bonis ſuis.

AD II dicendum, ꝙ cum de uitiis cõiter loquimur, iudicamus de eis ſm propriã rõnẽ ipſorum. Sicut circa prodigalitatẽ attẽdimus, ꝙ ſuperfluè cõſumit diuitias: circa auaritiã verò, ꝙ ſupfluè eas retinet. Quòd aũt quis pp intemperantiã ſuperfluè cõſumat, hoc iã noĩat ſimul peccata multa unde & tales ꝓdigi ſũt peiores, vt dr̃* 4 Eth. Quòd aũt liberalis ſiue auar⁹ abſtineat ab accipiẽdis alienis, etſi i ſe laudabile videatur, tñ ex cã pp q̃ facit, vitupabile ẽ, dũ ideò nõ uult ab aliis accipere, ne cogatur aliis dare.

AD III dcẽm, ꝙ oĩa uitia prudentię opponunt̃, ſicut & oẽs virtutes à prudentia dirigunt̃: & iõ uitiũ ex hoc ipſo ꝙ opponit̃ ſoli prudẽtię leui⁹ reputat̃.

QVÆSTIO CXX.

De Epijcia ſeu æquitate, in duos articulos diuiſa.

DEINDE conſiderandum eſt de epijcia.

Circa quam quæruntur duo.

¶ Primò, Vtrũ epiicia ſit uirt⁹.

¶ Secũdo, Vtrũ ſit pars iuſtitię.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum epiicia ſit uirtus.

AD PRIMVM ſic ꝓceditur. Vr̃ ꝙ epiicia non ſit uirtus. Nulla.n.virtus aufert aliã uirtutẽ: ſed epiicia aufert aliã uirtutẽ, quia tollit id qđ iuſtũ eſt ſm legẽ, & opponi ur̃ ſeueritati. ergo epiicia nõ eſt uirt⁹.

¶ 2 Pręt. Aug. dicit* in libro de uera religione. In iſtis tpalib⁹ F legim⁹ quanq̃ de his hoĩes iudicent, cum eas inſtituũt, tñ cũ fuerint inſtitutę, & firmatę nõ licebit iudici de ipſis iudicare, ſed ſm ipſas: ſed epiicia[h] vr̃ iudicare de lege qñ eã exiſtimat non eſſe ſeruãdã i aliquo caſu. ergo epiicia magis eſt uitium quam uirtus.

¶ 3 Pręt. Ad epiiciã vr̃ ptinere vt attẽdat ad intẽtionẽ legiſlatoris, ut Phil. dicit in 5.* Eth. G ſed [h] interptari itẽtionẽ legiſlatoris ad ſolũ principẽ ptinet. Vñ imperator dicit† in codice de legibus & cõſtitutionibus prin. Inter æquitatẽ iuſq́; iterpoſitã interpretationem nobis ſolis, & oportet, & licet iſpicere. ergo actus epiiciæ non eſt licitus. ergo epiicia nõ eſt uirt⁹.

SED CONTRA eſt, ꝙ Phil. in † 5. Eth. ponit eam uirtutem.

RESP. Dicendũ, ꝙ ſicut ſupra H dictũ* eſt, cum de legib⁹ ageret̃. Quia humani actus de q̄bus leges dant̃ in ſigularibus cõtingẽtibus cõſiſtunt, q̃[d] inñitis modis uariari põt, nõ fuit poſſibile aliquã regulã legis iſtitui, q̃ in nullo caſu deficeret: ſed legiſlatores[e] attẽdunt ad id qđ in pluribus accidit, ſm hoc legem ferentes: quã tñ in aliq̄bus caſibus ſeruare, eſt cõtra æqualitatẽ iuſtitiæ, & contra cõe bonũ, qđ lex intẽdit. Sicut lex inſtituit, ꝙ depoſita reddãtur, quia hoc, ut in pluribus iuſtum eſt. Cõtingit tñ aliqñ eſſe nociuũ, puta, ſi furioſus depoſuit gladium & eum repoſcat dum eſt in furia: uel ſi aliquis repoſcat depoſitum ad patriæ impugnationẽ. In his ergo & ſimilibus caſibus, malũ eſt ſeq legẽ poſitã. Bonũ aũt eſt ꝑtermiſſis verbis legis, ſequi id qđ K poſcit iuſtitiæ rõ, & cõis utilitas: & ad hoc[f] ordinat̃ epiicia, quæ apud nos dr̃ æquitas. Vnde patet ꝙ [m] epiicia eſt uirt⁹*.

AD PRIMVM ergo dcẽm, ꝙ epiicia nõ deſerit iuſtũ ſimpliciter, ſed iuſtũ qđ eſt lege determinatũ: nec ẽt opponit̃ ſeueritati, q̃ ſequit̃ veritatẽ* legis in q̄b⁹ oportet. Seq aũt uerba legis i q̄b⁹ nõ oportet, uitioſũ ẽ. Vñ dr̃ i codice đ leg.b. & pſti. prin. Nõ dubiũ eſt i legẽ cõmit

SVP. QV. CXX.

IN q.120. nota primo, ꝙ qui eſt epiiciæ, ſeu æquitatis, vt latinè loquamur in lingua latina. Vt.n. ex 5. Eth. patet, ęquitas eſt directiuo legis, vbi deficit pp vniuerſale. Dr̃.n. in primis directio, quia cõſiſtit actus eius in hoc qđ ẽ rectificare, & rectum facere opus. Dr̃, legis tam poſitiuæ, q̃ naturalis: vniuerſalis tñ & defectiuæ in aliquibus. Dr̃, vbi deficit ad moſtrãdã propriã materiam æquitatis eſſe actus illos, in quibus lex deficit. Dr̃ pp uniuerſale, quia cauſa defectus eius ad hoc ut æquitas habeat locũ, nõ eſt, quæcũque, ſed ſola iſta. ſ. pp uniuerſale deficit, hoc eſt, ſi ideò deficit quia qđ uniuerſaliter ſtatutũ eſt hoc particulari caſu deficit. Ad quorũ pleniorem intellectũ ſcire oportet, ꝙ lex poſitiua cõtinet duo gña ſtatutorũ. Quædam quæ uocãtur, & ſunt iuris poſitiui, q. ſ. à principio nihil differt ſic uel aliter ſtatuere, ut ꝙ hoĩes ſic, uel aliter veſtiant̃, & hmõi. Quædam verò, q̃ vocantur iuris naturæ, ſeu gentium, quæ lex poſitiua magis monſtrat, q̃ ſtatuat. Hæc autem quæ ad naturale ius ſpectãt, ſunt duorum ordinum. Nam quædã ſic ſunt vniuerſaliter vera, vt in nullo caſu deficiant, vt non eſſe mentiendũ, non eſſe adulteriũ perpetrandum, & hmõi: & in iſtis, qui deficere nequeunt, nullum locũ habet ęquitas. Quædam vero ſunt, quæ vt in pluribus rectitudinem continent, in aliquo tñ caſu a rectitudine, declinarent ſi ſeruarentur, vt depoſita reddenda eſſe, rectum eſt vt in plurib. Quia tñ q̄nq; ſi redderetur depoſitum, eſſet iniquum, oportuit aliquod aliud directiuum inueniri horum operũ, in quib. lex naturalis depoſitorum deficit: & hoc directiuum vocat̃ virt⁹ æquitatis: & ſimiliter in ſtatutis, quæ ſunt pure poſitiui iuris, oportet ſimile directiuum adeſſe: qñ leges de ſingularib. ſingulariter, vtpote ignotis, non dant̃, ſed oportet ꝙ de ſingularib. vniuerſaliter dent̃; puta, ꝙ quicunq; aſcendit ſine licẽtia muros ciuitatis decapitetur, & ſic de aliis. Cõtingũt aũt ſingulares caſus, in quib. hmõi leges deficiunt, ita ꝙ iniquum eſſet eas ſeruare, vtpote ſi hoſtes ſubito inuadunt ciuitatem, & per ſubitum aſcenſũ eorũ, qui ſunt intus, poteſt auxilium ferri & ſaluari. Decernit ſi quidẽ ęquitas in hoc caſu non eſſe legẽ ſeruandã, & in his actibus ipſa æquitas dirigit. Patet ergo, ꝙ vtriuſq; legis. ſ. pure poſitiuæ, & naturalis defectiuæ, æquitas directio eſt i his operibus, in quibus deficiũt nõ quõlibet, ſed pp uniuerſaliter eſſe poſitas. Nã ſi deficeret lex in caſu aliquo pp priuilegium aliter pcipiẽs, q̃ lex cõis, non ſpectat directio actuum priuilegii ad æquitatem: quia non deficit tunc lex propterea q̃a erat uniuerſalis, ſed quia legiſlator derogauit legi quoad hos priuilegiatos: & ſimile eſt ſi ex quacunq; alia cauſa lex deficiat. Nunq̃.n. ſpectat directio ad æquitatem niſi deficiat propter uniuerſale: & propterea nõ ſpectat ad æquitatem ſi lex propter obſcuritatem, aut ambiguitatẽ, ſenſuum deficiat, aut deficere dubitetur. Interpretari enim leges authoritatiuè ſpectat ad principem: doctrinaliter autem ad legiſperitos. Propter qđ in litera dicitur in arti.1. in reſponſione ad tertium, quòd æquitas non habet locum niſi ubi manifeſte deficit̃ lex, ubi non conſolatione, ſed exceptione ne opus eſt. Et hoc bene notent ſapientes in oculis ſuis, qui etiã quæ iuris ſunt diuini interpretari præſumunt in caſu non eſſe intelligenda, & dicũt ſe uti epiicia. Nõ. enim æquitatis eſt interpretari, an in hoc caſu ſeruanda ſit lex, ſed ubi manifeſte lex deficit propter uniuerſale, dirigere. Diligẽtiſſimè quod Non arca. que notandum eſt, dubium quod

Prodigi peiores qui. Li.4.ca.1. nõ multo poſt principium, to.5

Porrecta § totum.

605

Inf.q.128. ar.1.ad 6. & 3.di.37. ar.4.cor.fi. & 5.Ethic. lib.16. Cap.31 nõ remote a ſtu, to 1.

*Li.5.Eth. ca.10.to.5

†in codice lib.1.tit. 17.c. inter æquitatem

†Li.5.cap. 10.to.5.

1.2.q.96 art.6.

D.718.

D.918.

D.556.

Conclu.

*Alias non ba.

Li.& titu. locitatus I

tere cũ, q verba legis amplex⁹, ꝑ legiſlatoris nitit̃ uoluntatẽ.

Ad II dicẽdũ, ꝙ ille de lege iudicat, q dicit eam non eſſe bene poſitã: qui uero dicit uerba legis nõ eẽ i hoc caſu ſeruãda, ñ iudicat de lege, ſed de aliquo negotio particulari ꝙ occurrit. B

Ad III dicẽdũ, ꝙ interpretatio locum hẽt in dubiis, in quib⁹ nõ licet abſq; determinatione pricipis a verbis legis recedere: ſed i manifeſtis ñ ẽ opus iterpretatione, ſed executione.

ARTICVLVS II.

Vtrum epiicia ſit pars iuſtitię.

AD SECVNDVM ſic proceditũ. Vr̃ ꝙ epiicia non ſit pars iuſtitiæ. Vt.n. ex ſupradictis * patet, duplex eſt iuſtitia, C vna particularis, alia legalis: ſed epiicia non eſt pars iuſtitiæ particularis, quia ſe extendit ad omnes virtutes ſicut & iuſtitia legalis. Similiter ẽt ñ eſt pars iuſtitiæ legalis, q a operat̃ ꝑter id ꝙ lege poſitũ eſt. ergo vr̃, ꝙ epiicia ñ ſit pars iuſtitiæ.

¶ 2 Prętereà. Virtus principalior ñ aſſignat̃ virtuti minus principali, ut pars. Cardinalib.n. uirtutib. quaſi pricipalib. aſsignãtur ſecundariæ uirtutes, ut partes, ſed epiicia vr̃ eẽ pricipalior uirtus, q̃ iuſtitia, ut ipſũ nomẽ ſonat. dr̃ enim ab epi qđ eſt ſupra, & caion quod eſt iuſtũ ergo epiicia non eſt pars iuſtitię.

¶ 3 Pręt. Vr̃ qđ epiicia ſit idem qđ modeſtia. Nã ubi Apoſtolus ad Phil. 4. dicit modeſtia veſtra nota ſit oĩbus hĩbus: i Græco habet epiicia: ſed ſm̃ * Tulliũ modeſtia eſt pars tẽperãtię. ergo epiicia nõ eſt pars iuſtitię.

SED CONTRA ẽ, ꝙ Phi. † dicit in 5. Eth. ꝙ epiicia eſt quoddã iuſtum.

RESP. Dicẽdũ, ꝙ ſicut ſupra dictum * eſt, uirtus aliqua triplicẽ habet partẽ. ſ. partem ſubiectiuã, partem integralem, & partẽ potẽtialẽ. Pars aũt ſubiectiua eſt de qua eſſẽtialiter ꝑdicat̃ totũ, & eſt minus: qđ qdẽ contingit dupliciter. Qñque.n. aliqd ꝑdicat̃ de pluribus ſm̃ vnã rõnẽ, ſicut aĩa de equo, & boue: quandoq; aũt prædicat̃ ſm̃ prius & poſterius, ſicut ens ꝑdicat̃ de ſubſtantia, & accidente. Epiicia ergo eſt pars iuſti- D tiæ communiter dictę, tanq̃ iuſtitia quædam exiſtens, ut Philo. dicit in * 5. Ethico. Vnde patet, ꝙ * epiicia ẽ pars ſubiectiua

quòd non de quocunque defectu legis propter vniuerſale, eſt A ſermo in hac diſtinctione Ariſtotelis, ſed de defectu obligatãs. Dupliciter namque contingit deficere legem propter vniuerſale. ſ. negatiue, vel contrarie. Deficit ſiquidem lex propter vniuerſale negatiuè tantum, quando accidit caſus, in quo ceſſat ratio legis, ac per hoc videt̃, quòd lex in illo caſu non obliget. Si tamen ſeruetur lex nihil mali, nihil inordinati committitur. Verbi gratia. Lata eſt lex, vt quilibet tali die ſacrificet vt ſatisfaciat pro peccatis ſuis, accidit, vt vnus ſciat certè nunc ſe ſatisfeciſſe ꝓ peccatis ſuis: deficit tunc lex in hac particulari propter vniuerſale. Deficit autem defectu purè negatiuo, quia ceſſat ratio legis in illo, & propterea creditur legem non habere vim obligatiuam reſpectu illius, & ꝙ ſi legiſlator adeſſet certus de hoc, non obligaret illum. Si tamen ille legem ſeruaret, nihil mali, nihil inordinati cõmitteret, ſeruando illam, vt patet de dño Ieſu Chriſto, qui ſeruauit circunciſionis legem in ſeipſo. & ſimiliter beata Virgo, legẽ præſentationis in templo. Contrariè autem deficit lex ꝑꝑ vniuerſale, qñ euenit caſus, in quo non ſolũ ceſſat rõ legis, ſed inique ageretur, ſeruando legẽ, vt patet in lege de reddendis depoſitis, ſi redderentur poſcenti ad impugnãdum patriã: & de lege nõ aſcẽdẽdi mœnia ciuitatis, ſi ñ aſcendẽdo ꝑmitteret ciuitatem capi, & aliis hmõi, in quibus ſeruare legem eſſet a recto deuiare. Cum igitur ꝑꝑ vniuerſale lex deficit cõtrarie, tũc æquitas directio legis eſt, ne ad obliqua deducat. Quando autẽ deficit pure negatiue, non ſpectat ad æquitatem ordinare act⁹ illos, ſed ſeruanda eſt lex ipſa: qm̃ ſm̃ veritatem vim obligatiuam non perdit ex eo, ꝙ rõ legis ceſſat ꝑꝑ vniuerſale: ſed hoc ex natura vniuerſalis in humanis operationibus cõtingit, q̃m. ſ. non eſt qñdoq; totaliter vniuerſale, quin aliqñ deficiat.

¶ Probatur aũt tripliciter materiam æquitatis non eſſe niſi act⁹, qui obliqui eſſent, niſi lex ſeruaretur vniuerſaliter. Primò ostẽ ſine, ex rõne ipſius virtutis, quæ uocatur ęquitas. Cũ.n. ſit iuſtitia quædã, vt in litera, & in 5. Eth. patet, & iuſtitia uirtus neceſſaria hoĩ ſit ad hoc, vt uirtuoſus ſit, conſequens eſt, ut materia eius, ſicut & aliarũ ſpecierum iuſtitię, ſit operatio illa, quæ ſine ipſius directione, recta non eſſet. Videmus aũt, ꝙ cõmutationes ſine cõmutatiua iuſtitia, diſtributiones ſine diſtributiua, rectè non fierent. Operationes igitur illæ, quæ obliquarẽt à recto, ſeruando legẽ uniuerſalem, ſunt propria materia ęquitatis, & ꝑꝑ eas ſolas neceſſaria eſt directio. & propter hoc merito vocata eſt a Phil. principe directio legis. Non enim eget directione lex niſi vbi a rectitudine cadit, vbi à recto abduceret.

¶ Secundo, probatur ducendo ad inconueniens. Nam ſi ad æquitatem ſpectaret dirigere, ea in qbus lex pure negatiue deficit propter vniuerſale, ſequere ut &c. ꝙ ſimplex fornicatio quandoque eſſet æqua, & ꝙ multa alia crimina quandoque eſſent iuſta & ſancta. Declaratur ſequela in ſimplici fornicatione. Legis nãque ratio in ſimplici fornicatione eſt bonum prolis, non gñationis, ſed educationis, inſtitutionis, curæ, & huiuſmodi. Propter quæ oportet, coniugali copula iungi marem & fœminã in A humanis, ne. ſ. proles fornicarie nata, priuetur tali bono, ſeu incurrat tale damnum, ut in 3. contra. Ge. c. 122. author dicit. Huiuſmodi autem legis ratio põt in caſu aliquo ceſſare, puta, ſi utraque pars carnalis copulæ ſit ſui iuris, & di es, & prouiſionem omnem proli neceſſariam ordinent &c. & conſequenter in tali caſu licita eſſet talis copula carnalis cum ſoluta. Quod conſtat eſſe falſum, cũ eſſent fornicarii de quibus dr̃ ad Gal. 5. ꝙ regnum Dei nõ poſſidebunt. Adimplenda eſt ergo lex uniuerſalis, etiam ſi ratio legis ceſſat in caſu aliquo, dummodo ad obliqua nõ ducat in caſu aliquo. Nam ſi ad obliqua in caſu duceret, æquitate tunc opus eſt, ne lex deducat ad malum: quod eſt contra legis intentionem. Si uerò ad obliqua nõ ducat, licet in caſu ceſſet legis ratio, ſeruanda eſt lex, quæ ex his quæ ut in pluribus inueniuntur, ſtatuta eſt ſic, ut nunquam ad obliqua declinet, ut inferius in q. 154. ar. 2. de fornicatione author dicit.

¶ Tertiò, probatur authoritate Nam in 3. ſent. diſt. 37. q. 1. ar. 4 diſtinguit author inter caſum in quo ſalua intentione legis poſſunt præcepta prętereiri, à caſu in quo lex à legis intentione diſcederet, dicens ꝙ in primo caſu op⁹ eſt diſpenſatione, in ſecundo autem non: ſed epiicia ad hoc perficit.

Porrecta ꝑ errorem.

660

Sup. q. 80. arti. unico ad 5. & 3. di. 33. q. 3. art. 3. q. 5. cor. & ad 5 & 4. Ethic. lect. 16.

q. 58. ar. 5. 6. & 7.

Ad Philip. 4.

Li. 2. de inuentione fol. 4. ante finem lib.

Eth. 5. c. 10. a me. lo. 5.

q. 48.

Li. 5. c. 10. tom. 5.

Conci. m

SVPER QVÆST. CXX ARTIC. II.

IN art. 2. dubium occurrit circa illud, Iuſtitia dr̃ per prius de æquitate q̃ de legali iuſtitia, & circa illius rõnem. Nam legalis iuſtitia dirigitur ſm̃ æquitatem. Vr̃ namq; vtrumq; falſum Primum quidem, quia legalis iuſtitia nobilior eſt oĩbus moralibus uirtutibus, ut dr̃ in 5. Eth. adeo ꝙ neque heſperus neq; lucifer eſt ita admirabilis ſicut iuſtitia legalis: at per hoc per prius iuſtitia dicitur de legali, quàm de æquitate. Secundum uerò, quia æquitas non eſt directio legis, ſeu legalis iuſtitiæ abſolute: ſed in paucioribus, in quibus deficit ꝑꝑ uniuerſale, vt in 5. Eth. dr̃, Ex hoc aũt ꝙ æquitas in caſu dirigit legalẽ iuſtitiã, non ſequitur ꝙ ſimpliciter & abſolute dirigat illã ſed ſecundum quid tantum, & conſequenter non ſequitur ꝙ ſit nobilior illa ſimpliciter, ſed ſecundum quid.

E ¶ In eodẽ ar. 2. in rñſione ad primũ occurrit aliud dubiũ circa diſtinctionẽ iuſtitiæ legalis, & æquitatis. Nã male ſonat ꝙ iuſtitia legalis diſtincta cõtra æquitatẽ obtẽperet legi quãtũ ad uerba legis tm̃: qm̃ in 5. Eth. expreſſe diſtinguit̃ æquitas cõtra iuſtitiã legalẽ penes id qđ eſt ut in pluribus, & id qđ in caſu accidit. Conſtat aũt ꝙ iuſtitia ut in pluribus non ſolum verba, ſed intentionem attendit, ut patet in reddendo depoſitum, quod pertinet ad iuſtitiam legalem. Reddit namque quis depoſitum ut bonum, & iuſtum ſeruet: quod eſt intentio legis.

¶ In eodẽ ar. dubiũ. 3. occurrit circa illud, Aequitas eſt quaſi ſuperior regula humanorũ actuũ, Tũ quia regula humanorum actuũ vt in pluribus, nõ eſt inferior regula eorũdẽ ut in paucioribus. æquitas aũt eſt regula in paucioribus, iuſtitia legalis ut in plurib. ergo. Tũ qa ſuperior regula debet ſumi ex ſuperiori cãt æquitas aũt & iuſtitia legalis nõ ſic ſe habẽt, ꝙ reſpiciãt duos fines. ſ. ſuperiorẽ, & inferiorẽ, ſed reſpiciũt eũdẽ finẽ, ut patet in lege, ne peregrini aſcẽdãt mœnia ciuitatis, & in lege depoſi-

iuſtitiæ, & de ea iuſtitia dr̃ per prius q̃ de legali. Nam legalis iuſtitia dirigitur ſecundū epiciam. Vnde epicia eſt quaſi ſuperior regula humanorū actuū.

Ad primvm ergo dicēdū φ epicheia correſpōdet ꝓpriè iuſtitiæ legali, & quodāmodo cōtinet̃ ſub ea, & quodāmodo excedit eā. Si.n. iuſtitia legalis dicat̃, q̃ obtēperat legi, ſiue q̃tū ad uerba legis, ſiuè quantū ad intentionem legiſlatoris, q̃ potior eſt, ſic epicheia eſt pars potior legalis iuſtitiæ. Si verò iuſtitia legalis dicat̃ ſolum quę obtēperat legi ſm̃ verba legis, ſic epicheia nō eſt pars legalis iuſtitię, ſed eſt pars iuſtitię cōiter dictæ, diuiſa contra iuſtitiā legalem, ſicut excedens ipſam.

Ad ii dcd̃m, φ ſicut Philoſ. dicit in * 5. Eth. epicheia eſt melior quadā iuſtitia, ſ. legali, quę obſeruat uerba legis: quia tñ & ipſa eſt iuſtitia quædam, nō eſt melior omni iuſtitia.

Ad iii dcd̃m, φ ad epicheiā ꝑtinet aliq̃d moderari. ſ. obſeruātiā uerborū legis: ſed modeſtia, quæ ponitur pars temperātię, moderatur exteriorē hominis uitam, puta, in inceſſu, uel habitu, uel aliis hmōi. Pōt tñ eſſe φ nomē epicheiæ apud Græcos per quandā ſimilitudinem trāsfert̃ ad oēs moderationes.

QVÆSTIO CXXI.

De Pietate, in duos art. diuiſa.

Deinde conſiderandum eſt de dono correſpondēte iuſtitiæ, ſcilicet de pietate. Et circa hoc quæruntur duo.

¶Primò, utrum ſit donum Spirituſſancti.

¶Scd̃o, Quid i beatutidinibus & fructibus ei correſpōdeat.

Articvlvs primvs.

Vtrum pietas ſit donum.

Ad primvm ſic procedit̃. Vr̃ φ pietas nō ſit donū. Dona ḡa uirtutibus differūt, vt ſupra habitū * eſt [b] ſed pietas G eſt q̄dā uirtus, ut ſupra dictum * eſt. ergo pietas non eſt donū.

¶2 Pręt. Dona excellētiora ſūt uirtutibus maximè moralibus. ut ſupra habitum * eſt: ſed inter partes iuſtitiæ religio eſt potior [b] pietate. ergo ſi aliqua pars iuſtitię debeat poni donū uidet̃ φ magis religio debeat eſſe donum quàm pietas.

¶3 Pręt. Dona manēt in patria, & [b] actus donorū, ut ſupra habitū * eſt: ſed actus pietatis non H pōt manere in patria. dicit.n. Gre. 1. † Mor. φ pietas cordis uiſcera mię operib[9] replet. & ſic nō erit in patria, ubi nulla erit mīa. ergo pietas non eſt donū.

Sed contra eſt, quòd Iſaię 11. ponitur inter dona.

Resp. Dicendum, φ ſicut ſ̃ dictū * eſt, dona Spūſſancti ſūt quędam habituales aīæ diſpoſitiones, quibus eſt promptè mobilis à Spirituſſancto. Inter cætera aūt mouet nos Spūſſāctus I ad hoc φ affectū quēdā filialē habeam[9] ad Deū, ſm̃ illud Rō. 8. Accepiſtis ſpūm adoptionis filiorū, ī quo clamamus Abba pr̃. & q̄a ad pietatē ꝓpriè ꝑtinet officiū & cultū patri exhibere * cōſequēs eſt, φ pietas ſm̃ q̃ cultum, & officium exhibemus Deo, ut patri ꝑ inſtinctum Spūſſācti, ſit Spūſſācti donū.

Ad primvm ergo dicēdum, K quòd pietas, quę exhibet patri carnali officium & cultum eſt uirtus: ſed pietas q̃ eſt donum, hoc exhibet Deo vt patri.

Ad ii dcd̃m, φ exhibere cul-

torū. Nā finis legis illa eſt ſalus ciuitatis ne pegrini noceāt. Accidente āt caſu, quo pderet̃ ciuitas niſi pegrini aſcēderēt mœnia, finis æquitatis eſt & ſalus ciuitatis: & ſimiliter reddendi depoſitū finis eſt bonū utile dño. In caſu āt quo furioſus eſt, æqtas negat depoſitū ex eodem fine, q.a. ſ. eſſet ei nociuum tunc hre gladiū. Non eſt ergo æquitas ſuperior regula humanorum actuum.

¶ Ad hæc dubia ordine retrogrado ſūdendo, dr̃ ad tertium, φ quēadmodū i intellectu practico iudicatiuo reſpū ſingularium agibilium poſitę ſunt duæ virtutes, ſ. ſyneſis, & gnome, quarum prima ſm̃ cōes regulas eſt recte iudicatiua de agibilibus occurrētibus: altera aūt eſt recte iudicatiua de agibilib. occurrētib. pter cōes regulas: Ita i parte appetitiua ē duplex iuſtitia, vna inclinatiua ad iuſtū ſm̃ leges cōes, & hæc vocat̃ iuſtitia legalis: altera inclinatiua ad iuſtū extra cōes leges, & hæc vocat̃ æqtas. Et quemadmodū illæ q̃ ad iudicandū pficiūt ſic ſe hñt, φ iudicās præter cōes regulas ad altiora reſpicit principia, q̃ iudicans ſm̃ cōes leges, vt ſupius in q. 51. ar. 5. author dixit: ita iſtæ q̃ ad volēdū pficiunt, ꝓportionaliter ſe hñt ſic, φ iuſtitia legalis inferiores ſortit̃ fines, & æqtas ſuperiores. Fines.n. appetibiliū, pricipia apperēdi, & opandi ſūt. Vñ ad primam obiectionem dr̃, φ falſum aſſumit̃, vt clare in loco allegato author dixit.

Li. 5. c. 10. com. 5.

¶ Ad ſcd̃am āt negat̃ minor, & ad exemplarē ꝓbationē dr̃, φ ēt in iſtis exemplis patet ꝓpoſitū nr̃um. Nā in lege peregrinorū finis ꝓximus eſt ſecuritas ciuitatis a peregrinis: finis āt æqtatis i caſu eſt ſalus ciuitatis. Cōſtat āt φ altior finis ē ſalus ciuitatis, q̃ ſecuritas a pegrinis: q.a ſecuritas iſta ordinatur ad ſalutē ciuitatis ut ad finē. Et ſimiliter in lege depoſitorū finis ꝓximus eſt ut cuique ſuū reddat̃: finis āt æquitatis negātis in caſu eſt utile, q.a. ſ. in caſu hoc illud ſuum nō eſt illi utile, ſed nociuum. Conſtat autem φ altior finis eſt dare alicui ſuum utile, quàm ſuum: quia ideo datur alicui ſuum, vt ſit utile. datur enim ſub ratione finali boni utilis. Habet ergo ſe æquitas ad iuſtitiam legalem, quaſi regula ſuperior: quia nomē regulæ ad partem cognoſcitiuam ſpectare uidetur. Et tamen uere ſuperior, quia ſuperiorem intendit finem.

¶ Ad ſm̃ dubium dr̃, φ cum in lr̃a diſtinguit̃ lex q̃tum ad uerba tm̃, & q̃tum ad intentionem, intelligit̃ diſtingui intētio extrinſeca, contra uerba cum ſua intrinſeca intentione: ita φ verba, finis eorum intrinſecus ſunt unum membrum, & finis extrinſecus eſt aliud membrum [illegible] exemplis expoſitis. Verba.n. legis depoſiti. ſ. Reddenda ſunt depoſita cum ſuo intrinſeco fine. ſ. ut ſuum dño reddat̃, ſunt unum membrum: & finis ulterior, quia. ſ. eſt illi bonum utile, eſt alterū membrum, & ſic de aliis. Non excluditur ergo a uerbis omnis finis, ſed tantum extrinſecus. Vnde patet ſolutio obiectionis.

Parralle ſ tatum. 607

¶ Ad primū dubium dr̃, φ proculdubio & ſm̃ authorem, & ſm̃ Ariſt. in 5. Eth. æquitas eſt pſtantior iuſtitia legali, limitata intra cōes leges. Dr̃ enim expreſſè in 5. Eth. φ æquum eſt melius iuſto quodā: & loquitur de iuſto ſm̃ cōes leges. Laus aūt illa in prima obiectione allata, de iuſtitia legali non limitata, ſed extenſa ad æqtatis principia, & cōprehendente æquitatem ut partē accipienda eſt. Qđ āt in ſcd̃a obiectione dr̃ dupliciter ſoluit̃. Primo, ſuſtinendo quòd æquitas quo ad ſua principia, eſt directio legis abſolute, & ſimpliciter, pro quanto principia æqtatis ſūt fines extrinſeci legū, altiores finibus proximis ipſarum legum. Scd̃o, φ ex hoc ipſo φ æquitas eſt directio legis in caſu quo obliquaret ꝓp uniuerſale dato φ nō ſequatur, Ergo dirigit legē ſimpliciter: ſequitur tñ, Ergo eſt ſimpliciter nobilior ipſa legali iuſtitia: quia ſequitur φ intēdat ad altiorē finem, ut ex dictis habes: ac per hoc φ ſit ſimpliciter nobilior.

1.d.41.q.1.ar.2.q.1 — *1.2.q.58 ar.1. — Q.101.ar.5. — 1.2.q.58 ar.1. — 1.2.q.68 ar.6. — †Lib.1.c.15.parum an. med. — 1.2.q.64 art.1.&3.

SVP. QVÆS. CXXI.

Contl.

In q. 121. nihil dubitādum occurrit. Nouitiis tamen declarandum eſt, φ cū pietatis doni principale obiectum ſit Deus ut pater, & conſequenter omnia ſpectantia ad Deum ut patrem: actus uero ſit habere ſe ad Deum ut patrē, colendo ac ſeruiendo eidem, & ſimiliter habere ſe ad alios, & alia, ut filios & res patris, conſequens eſt ut pietati dono magis reſpondeat ſitis iuſtitiæ: quoniam nōnulla iuſtitia eſt patri cultum officiumque reddere, & ad paterna recte ſe habere, & ſimiliter reſpondeat miſericordia reſpectu paternorum in miſeria conſtitutorum. Et quoniam pietas in affectu, ſcientia in intellectu ponitur ad illius directionem, ideo eædem beatitudines ad ſcientiam ſpectant magis, quàm luctus. & per hæc clarior eſt litera, quæ pro tota hac quæſtione ſufficiant.

tum Deo vt creatori, qđ facit religio, eſt excellen- A tius q̃ exhibere cultũ patri carnali, qđ facit pietas, q̃ ẽ uirtus: ſed exhibere cultũ Deo ut p̃ri eſt adhuc excellẽtius, q̃ exhibere cultũ Deo ut creatori, & domino. Vnde religio eſt potior pietate uirtute, ſed pietas ſm quòd eſt donum, eſt potior religione.

A D III dicẽdũ, q̄ ſicut p̄ pietatẽ q̃ eſt uirtus, exhibet hõ officium & cultum non ſolum patri carnali, ſed ẽt oĩbus ſanguine iunctis, ſm q̄ pertinẽt ad patrẽ: ita ẽt pietas, ſm q̄ eſt domũ, nõ ſolũ exhibet cultũ & officiũ Deo, ſed ẽt oĩbus hoĩbus inquãtũ pertinẽt ad Deũ. Et p̄p hoc ad ipsã pertinet honorare ſanctos, nõ cõtradicere ſcripturę ſiue intellectę, ſiue nõ itellectæ, ſicut Aug. dicit* in 2. de doctr. Chriſt. Ipſa ẽt ex cõſequẽti ſubuenit in miſeria cõſtitutis. Et q̃uis iſte actus nõ habeat locũ in patria, p̄cipue poſt diẽ iudicii, hẽbit t̃n locũ p̄cipuus actus eius, q eſt reuereri Deũ affectu filiali, qđ præcipuè tũc erit ſm illud. Sap. 6. Ecce quõ cõputati ſunt inter filios Dei. Erit ẽt mutua honoratio ſanctorum adinuicem. Nunc aũt ante diem iudicii miſerẽtur ſancti etiã corũ, qui in ſtatu huius miſeriæ uiuunt.

Vide ergo quã te hæretici, uel ẽt alij, uocantur impii.

Li. 2. c. 7. i princ. to. 3

ARTICVLVS II.

Vtrum dono pietatis reſpondeat ſecunda beatitudo. ſcilicet, beati mites.

Perrecta p totum.

608

Sup. q. 83. ar. 9. ad. 3. 1. 2. q. 69. ar. 3. ad 3. Et 3. d. 33. q. 1. art. 4. & ar. 6. cor Et Mat. 5.

A DSECVNDVM ſic p̄cedit̄. Vr̄, q̄ dono pietatis non reſpondeat ſecunda beatitudo. ſ. beati mites. Pietas. n. eſt donum reſpõdens iuſtitię, ad quam magis pertinet quarta beatitudo. ſ. beati qui eſuriunt, & ſitiunt iuſtitiam. uel etiam quinta beatitudo, uidelicet, beati miſericordes: quia, ut dictũ *eſt, opus miſericordiæ pertinet ad pietatem. non ergo ſecũda beatitudo pertinet[b] ad donũ pietatis.

¶ 2 Præt. Donũ pietatis dirigitur dono ſciẽtiæ, qđ adiungitur in connumeratione donorum Iſa. 11. ad idem autem ſe extendunt[b] dirigẽs, & exequẽs. Cum ergo ad ſciẽtiam pertineat tertia beatitudo, ſcilicet beati qui lugent, vr̄ quòd non pertineat ad pietatem ſecunda beatitudo.

¶ 3 Præt. Fructus r̃ndent beatitudinib. & donis, vt ſ. habitũ* eſt: ſed inter fructus bonitas, & benignitas[b] magis videntur conuenire cum pietate, quàm manſuetudo, quæ pertinet ad mititatem. ergo ſecunda beatitudo non reſpondet dono pietatis.

Q. 70. ar. 3

S E D C O N T R A eſt, q̄ Aug.* dicit in li. de ſerm.* dom. in mon. Pietas congruit mitibus.

Li. 1. c. 1. ante mediũ tom. 4.

R E S P. Dicendum, q̄ in adaptione beatitudinũ ad dona, duplex cõuenientia p̄t attendi. Vna q dẽ ſm rõem ordinis, quã vr̄ Aug.* fuiſſe ſecutus.[m] Vñ primam beatitudinem attribuit infimo dono. ſ. timoris: ſecũdam ãt. ſ. beati mites, attribuit pietati, & ſic de aliis.[n] Alia conuenientia p̄t attendi ſm propriam rõem doni, & beatitudinis. Et ſm hoc oporteret adaptare beatitudines donis ſm obiecta & actus: & p ita pietati magis r̃deret quarta & quinta beatitudo, q̃ ſecunda. Secũda t̃n beatitudo hẽt aliquam conuenientiam cum pietate, inquantum. ſ. per manſuetudinem tollunt̄ impedimenta actuum pietatis.[q] Et p̄ hoc patet r̃ſio ad Primũ.

Conclu.

Li. 1. de ſermo. Do. in monte. ca. 9. tom. 4.

Concluſ. p

A D II dicendum, q̄ ſm proprietatem beatitudinum, & donorum oportet q̄ eadẽ beatitudo reſpondeat ſciæ, & pietati: ſed ſm rõnem ordinis, diuerſę beatitũdines eis adaptantur, obſeruata tamen aliquali conuenientia, ut ſupra dictum * eſt.

In cor. art.

A D III dicẽdũ, q̄ bonitas, & benignitas in fructibus directè attribui poſſunt pietati: manſuetudo autem indirectè, inquantum tollit impedimenta actuum pietatis, ut dictum* eſt.

In cor. art.

Q V Æ S T I O. CXXII.

De præceptis iuſtitiæ, in ſex articulos diuiſa.

D E I N D E conſiderãdũ eſt de p̄ceptis iuſtitiæ. Et circa hoc quæruntur ſex.

¶ Primò, utrum præcepta decalogi ſint præcepta iuſtitiæ. B

¶ Secundò, De primo præcepto decalogi.

¶ Tertiò. De ſecundo.

¶ Quartò, De tertio.

¶ Quintò, De quarto.

¶ Sextò. De aliis ſex.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum præcepta decalogi ſint præcepta iuſtitiæ.

A D PRIMVM ſic procedit̄. Vr̄. q̄ p̄cepta decalogi nõ ſint præcepta iuſtitiæ. Intentio. n. legiſlatoris eſt ciues[h] facere uirtuoſos ſm oẽm uirtutẽ, ut dr̄ in* 2. Eth. vnde & 5. Eth. dr̄, q̄ lex præcipit de omnibus actib. omnium virtutum: ſed præcepta decalogi ſunt prima principia totius diuinæ legis. ergo præcepta decalogi non pertinent ad ſolam iuſtitiam. C

¶ 2 Præt. Ad iuſtitiam vr̄ pertinere præcipuè[h] præcepta iudicialia, quæ contra moralia diuidunt̄, vt ſ. habitũ ẽ: ſed p̄cepta decalogi sũt p̄cepta moralia, vt ex dictis* patet. ergo p̄cepta decalogi nõ ſunt p̄cepta iuſtitiæ. D

¶ 3 Præt.[h] Lex p̄cipuè tradit p̄cepta de actib. iuſtitiæ pertinentibus ad bonum cõe, puta, de officiis publicis, & aliis hmõi: ſđ de his ñ fit mẽtio in p̄ceptis decalogi. ergo vr̄ q̄ p̄cepta decalogi nõ p̄tineãt p̄priè ad iuſtitiã.

¶ 4 Præt. Præcepta decalogi diſtinguuntur in duas tabulas, ſecundum dilectionem Dei, & proximi, quæ pertinent ad virtutem charitatis. ergo præcepta decalogi magis pertinent[h] ad charitatem, q̃ ad iuſtitiam.[†] E

S E D C O N T R A eſt, q̄ iuſtitia ſola vr̄ eſſe virtus, per quã ordinamur ad alterum: ſed per oĩa præcepta decalogi ordinamur ad alterum, vt patet diſcurrẽti per ſingula. ergo oĩa præcepta decalogi pertinent ad iuſtitiã.

SVP. QVÆ. CXXII. ARTIC. I.

I N arti. 1. q. 122. dubium occurrit circa illud in princ. corporis ar. Pręcepta decalogi sũt prima principia legis, q̃bus ſtatim rõ naturalis aſſẽtit tanq̃ manifeſtiſſimis. Vr̄ nãq; hoc eſſe falſum, atq; cõtra doctrinã in p̄cedenti libro habitã. Nã in q. 100. ar. 3. excluſa ſunt a præceptis decalogi principia p ſe nota tã in moralibus, q in fide, ut ibi patet. Quõ ergo nunc, dicitur, q̄ ſunt prima principia maniſeſtiſſima?

Perrect. per totum.

609

Sup. q. 56. art. 1. ad 1. & art. 2. & q. 140. art. 1. ad 3. & q. 148. a. 1. ad. 1 Et 1. 2. q. 99. ar. 5. ad 1. & q. 100. art. 2. cor. & ar. 3 ad 3.

Lib. 2. c. 1. & li. 5. c. 1. & 2. to. 5.

¶ Ad hoc dr̄, q̄ aliud eſt loq. de principiis intrinſecis legis, & aliud de principiis extrinſecis, q̃ ſunt uelut prima principia i ſpeculabilibus. Nã principia intrinſeca legis clauduntur infra latitudinem eorũ, q̃ indigent editione, cũ ſint partes legis, quã conſtat oportere promulgari, ſunt t̃n primo edita inter oĩa q̃ in lege continentur, & p̄p̄ea vocant̄ prima, & cõia legis principia. Principia uerò extrinſeca editione non egent, ſed ſolo naturali, ſeu infuſo lumine in nobis exiſtente contenta ſunt. Et propterea vocantur non prima principia legis, ſed prima principia cõia abſolute, vtpote ante leges exiſtẽtia. Et hęc ſunt per ſe nota lumine naturali, vt nulli eſſe nocendum, & bona eſſe proſequenda: vel infuſo, vt credere in Deum, dilige

1. 2. q. 95. ar. 4.

1. 2. q. 100. art. 3.

re

re Deū,& hmōi. Illa verò non ſunt per ſe nota,ſed modica cōſideratione manifeſta. Propter quod in litera dr̃, Non ꝙ intellectus, ſed rō naturalis ſtatim eis aſſentit: qm̄ cognitio horū ad diſcurſum non diſciplinæ, ſed naturæ ſpectat: Ita qđ inter principia intrinſeca legis, & principia prima ſimpliciter in moralibus, nō ſolum eſt differentia quoad materiā, quia
Concl.
principia legis ſunt velut principia propria, principia verò prima ſunt cōia, ſed ēt quoad modū notitiæ. quia illa noſcunt̃ diſcurſu naturali tm̄ hoceſt nō egente humano doctore, iſta verò cognoſcuntur abſque diſcurſu quocūque cognitis terminis. Nō contradicūt ergo hæc ſuperius dictis, quia de primis principiis legis, hoceſt, cōtentis in lege, & cōibus reſpectu cōtentorum in lege, & manifeſtiſſimis inter
In cor. art.
contenta in lege, eſt hic ſermo. Superius aūt dē primis principiis moraliū ſimpliciter, & cōibus ſimpliciter & per ſe notis eſt ſermo.

¶ In eodē art. 1. nota, ꝙ rō debiti requiſita ad præceptum aliter inuenitur in præceptis naturalis & diuini iuris, & aliter in p̄ceptis iuris poſitiui. Nam in illis rō debiti fundat præceptum in iſtis verò rō debiti ſit à præcepto. Præcepta namq; illa affirmatiua iō iubent aliquid, qa debitum eſt illud fieri, puta, honorare parentes, tp̄s aliquod diuino cultui deputare, & hmōi. Et ſimiliter negatiua iō prohibent, qa debitum eſt non fieri illud; puta, non furari, non colere plures Deos, & hmōi. In poſitiuis verò præceptis patet ꝙ iō eſt debitū aliqd fieri, vel
Perrolla
omitti, qa præceptū eſt qm̄ à principio nihil differt, quod ſpe-
610
ctat ad ius poſitiuū, vt
1.2.q.110. art.6.&7. Et 3.d.36. art.2.
dicitur in 5. Ethicor. Præcepti igitur ratio debiti rationem exigit, diuerſimode tamen, vt cauſam ſcilicet, vel effectum.

Resp. Dcd̄m, ꝙ p̄cepta decalogi ſunt prima principia legis, & q̄bus ſtatim rō naturalis aſsētit, ſicut manifeſtiſſimis principijs. Manifeſtiſſimè aūt rō debiti, q̄ requirit̃ ad p̄ceptū, apparet in iuſtitia, q̄ eſt ad alterū, qa in his q̄ ſunt ad ſeipſum vr̃ primò aſpectu ꝙ hō ſit ſui dn̄s, & ꝙ liceat ei facere quodlibet: ſed in his q̄ ſunt ad alterū, manifeſtè apparet, ꝙ hō eſt alteri obligatus ad reddendū ei qđ debet, & iōm p̄cepta decalogi oportuit ad iuſtitiā ptinere.n Vñ tria prima p̄cepta ſunt de actibus religionis, q̄ eſt potiſſima pars iuſtitiæ. Quartum aūt præceptū eſt de actibus pietatis, quæ eſt pars iuſtitię ſecūda. Alia verò ſex dantur de actibus iuſtitiæ cōiter dictæ, quæ inter æquales attenditur.

Ad primvm ergo dicendū, ꝙ lex intendit oēs hoīes facere virtuoſos: ſed ordine quodā vt. ſ. prius tradat eis præcepta de his in q̄bus eſt manifeſtior ratio debiti, vt dictum * eſt.

Ad II dcd̄m, ꝙ iudicialia p̄cepta ſunt quædā determinationes moraliū p̄ceptorū, prout ordinant̃ ad proximū: ſicut & cæremonialia ſunt q̄dā determinationes p̄ceptorū moraliū, put ordinant̃ ad Deū. Vñ neutra pręcepta continent̃ in decalogo: ſunt tñ determinationes pręceptorū decalogi, & ſic ad iuſtitiam pertinent.

Ad III dicēdū, ꝙ ea quæ pertinēt ad bonū cōe oportet diuerſimode diſpēſari ſm̄ hoīum diuerſitatē: & iō non fuerunt ponenda inter præcepta decalogi ſed inter præcepta iudicilia.

Ad IIII dcd̄m, ꝙ p̄cepta decalogi ptinēt ad charitatē, ſicut ad finē, ſm̄ illud 1 ad Tim. 1. Finis præcepti eſt charitas: ſed ad iuſtitiā ptinēt, inquantū immediate ſūt de actibus iuſtitię.

Articvlvs II.

Vtrum primum præceptum decalogi conuenienter tradatur.

Ad secvndvm ſic pcedit̃. Vr̃ ꝙ primū pręceptū decalogi inconuenienter tradat̃. Magis. n. hō eſt obligatus Deo quàm patri carnali, ſm̄ illud ad Heb 12. Quantò magis obtemperabimus patri ſpirituū & uiuemus? ſed præceptum pietatis, qua honoratur pater ponitur affirmatiuè, cū dr̃, Honora patrem tuum, & matrem tuam. ergo multò magis primum pręceptum religionis, qua honorat̃ De⁹, debuit pponi, affirmatiue: p̄ſerti cū affirmatio nāliter ſit prior negōne.

¶ 2 Præ. Primum p̄ceptum decalogi ad religionem ptinet, vt dcm̄ * eſt: ſed religio cum ſit vna virtus, hēth vnum actvm. In primo āt p̄cepto phibentur tres actus: nam primò dr̃, Non habebis deos alienos coram me: ſecundo dr̃, Non facies tibi ſculptibile: tertio uerò, Non adorabis ea, neque coles. ergo inconuenienter traditur primum præceptum. Art. præ.

¶ 3 Præt. Aug. * dicit in lib. de x. chor. ꝙ p primum p̄ceptū excludit̃ vitium ſuperſtōnis: ſed multę ſūt aliæ noxiæ ſupſtōnes præter idolatriam, vt ſ. dcm̄ eſt*. h inſufficienter ergo prohibet̃ ſola idolatria. Ca. 3. ante med. q. 92. art.

In contrarivm eſt ſcripturæ authoritas.

Resp. Dcd̄m, ꝙ ad legem pertinet facere hoīes bonos. Et iōm oportet p̄cepta legis ordinari ſm̄ ordinem gn̄ationis, qua. ſ. fit hō bonus *. In ordine Concl.
āt gn̄ationis duo ſunt attendenda, quorum primū eſt, ꝙ prima pars primo cōſtituit̃: ſicut i gn̄atione aīalis primo gn̄atur cor: & in domo primò ponit̃ fundm̄: & in bonitate aīæ prima pars eſt bonitas voluntatis, ex qua aliquis hō bn̄ utit̃ qualibet alia bonitate. Bonitas āt uoluntatis attendit̃ ad obiectum ſuum, quod eſt finis: & iō p in eo q erat p legem inſtituendus ad virtutē primò oportuit quaſi iacere quoddā fundm̄ religionis, per quam homo debitè ordinat̃ in Deum, qui eſt vltimus finis humanæ uoluntatis. q Secundò attendendū eſt in ordine gn̄ationis, ꝙ primo contraria, & impedimēta tollunt̃. Sicut agricola primò purgat agrum, & poſtea proiicit ſemina, ſm̄ illud Hie. 4. Nouate uobis nouale, & nolite ſerere ſpinas, & tribulos. Et iō r circa religionem primò hō erat inſtituendus ut impedimenta uerè religionis excluderet. Præcipuum āt impm̄ religionis eſt, ꝙ homo falſo Deo inhęreat, ſm̄ illud Matth. 6. Non poteſtis Deo ſeruire, & mammonę: & ideò in primo præcepto legis excluditur cultus falſorum deorum s. Concl. Concl. Concl.

Ad primvm ergo dcd̄m, ꝙ ēt circa religionē ponit̃ unum præceptum affirmatiuum. ſ. Memēto ut diē ſabbathi ſanctifices: ſed erāt pmittenda p̄cepta negatiua, q b. impedimēta religionis tollerent̃. Quàmuis. n. t affirmatio nāliter ſit prior negatione, tñ in uia gn̄ationis. negatio, qua remouent̃ impm̄a, eſt prior, ut dcm̄ * eſt. Et p̄cipuè in reb. diuinis, in q b. negationes p̄ferunt̃ affirmationib⁹, pp inſufficientiam nr̃am, ut Dion. * dicit 2. c. cęl. hier. D. et. In cor. art. Cap. 2. cęl. hier. paulo ante med.

Ad II dcd̄m, ꝙ cultus alienorum deorum dupliciter apud aliquos obſeruabat̃. Quidā. n. quaſdam creaturas pro dijs colebant abſque inſtitutionem imaginum: Vnde Varro dicit, ꝙ antiqui Romani diu ſine ſimulacris deos coluerūt: & hic cultus prohibetur primo cum dr̃, Non habebis deos alienos. Apud alios autem erat cultus falſorum deorum ſub quibuſdam imaginibus: & ideò opportunè prohibetur & ipſarum imaginū inſtitutio, cū dicitur, Nō facies tibi ſculptibile. &

ip-

ipſarum imaginũ cultus, cum dr̃, Nõ coles ea &c.

Ad III dicendum, q̃ oẽs aliç ſuperſtõnes procedunt ex aliquo pacto cum dæmonib. inito tacito, vel expreſſo: & ideo oẽs intelliguñt prohiberi in hoc quod dicitur, Non habebis deos alienos.

Articvlvs III.

Vtrum ſecundum præceptum decalogi conuenienter tradatur.

Porrecta § torum. 611 Locis ſup. ar. 1. inductis. Gloſ. interlinearis ibid.

AD TERTIVM ſic proceditur, Vr̃ q̃ ſm præceptum decalogi nõ conuenienter tradat̃. Hoc.n.præceptũ, Nõ aſſumes nomẽ Dei tui in vanũ, ſic[h] exponit̃ in* gl. Exo. 20. Nõ exiſtimes creaturã eſſe filiũ Dei, p̃ qđ prohibet̃ error contra fidem & Deut. 5. exponit̃, Non aſſumes nomẽ Dei tui in uanũ.ſ.nomẽ Dei ligno, uel lapidi attribuendo, p̃ qđ ꝓhibet̃ falſa cõfeſſio, q̃ eſt actus ĩfidelitatis, ſicut & error: actus aũt infidelitatis eſt prior ſuperſtitione, ſicut & fides religione. ergo hoc p̃ceptũ đbuit præmitti primo, in quo prohibet̃ ſuperſtitio.

¶ 2 Præt. Nomẽ Dei ad multa aſſumit̃, ſicut ad laudãdũ, ad miracula faciẽdũ, & uniuerſaliter ad oĩa q̃ dñr, uel fiũt à nobis, ſm illud ad Col. 3. Oẽ qđcunq; facitis uerbo, uel opere, in noĩe Domini facite. ergo præceptum, quo prohibet̃ nomen Dei aſſumi in uanum, vr̃ uniuerſalius eſſe q̃ præceptum, quo prohibet̃ ſuperſtitio, & ita debuit ei [h] p̃mitti.

¶ 3 Præt. Exo. 20. exponitur illud uerbũ, Non aſſumes nomen Dei tui in uanum, iurando.ſ. pro nihilo undè ur̃ per hoc prohiberi uana iuratio, q̃ eſt, ſ. ſine iudicio: ſed multò grauior eſt falſa iuratio, q̃ eſt ſine ueritate, & iiuſta iurõ, q̃ eſt ſine iuſtitia. ergo magis debuerũt illa ꝓhiberi p̃ hoc p̃ceptum.

¶ 4 Præt. Multò grauius peccatum eſt blaſphemia, uel quicquid fiat uerbo, uel facto in contumeliam Dei, q̃ periuriũ.[h] ergo blaſphemia, & alia hmõi debuerunt magis per hoc præceptum prohiberi.

¶ 5 Præ.[h] Multa ſunt Dei noĩa. ergo nõ debuit indeterminate dici, Nõ aſſumes nomẽ Dei tui ĩ uanũ.

Sed in cõtrarivm eſt authoritas Scripturæ.

Reſp. Dicendum, q̃ oportet prius impedimenta veræ religionis excludere in eo, qui inſtituitur ad uirtutẽ, q̃ eum in uera religione fundare. Opponitur aũt verç religioni aliquid dupliciter. Vno mõ, per exceſſum, qñ.ſ. id qđ eſt religionis, alteri indebite exibetur: qđ pertinet ad ſuperſtitionem. Alio modo, quaſi per defectũ reuerentiç, cũ.ſ. Deus contemnitur: qđ pertinet ad uitium irreligioſitatis, ut ſupra habitũ* eſt. Superſtitio aũt impedit religionem quantũ ad hoc, ne ſuſcipiatur Deus ad colendum. Ille aũt, cuius animus implicatus eſt alicui cultui indebito, non põt ſimul debitum Dei cultũ ſuſcipere, ſm illud Iſa. 28. Coanguſtatum eſt ſtratũ ita ut alter decidat.ſ. Deus uer*, vel falſus, à corde hois: & palliũ breue utrunq; operire non põt. Per irreligioſitatem aũt impeditur religio quantum ad hoc, ne Deus, poſtq̃ ſuſceptus eſt, honoret̃. Prius autem eſt Deũ ſuſcipere ad colendum, q̃ eũ ſuſceptum honorare: & ideo[m] præmittitur præceptũ quo prohibet̃ ſuperſtitio, ſecundo p̃ceptũ quo prohibetur periuriũ ad irreligioſitatẽ p̃tinet.

Q. 97. in diuiſione quæſt. & in ſequentibus.

Ad primvm ergo dicẽdũ, q̃ illæ expoſitiones

A ſunt myſticæ. Literalis aũt expoſitio eſt quæ habet̃ Deut. 5. Non aſſumes nomen Dei tui in vanum ſcilicet iurando pro re, quæ non eſt.

Ad II dcd̃m, q̃ non prohibet̃ quælibet aſſumptio diuini noĩs p̃ hoc præceptũ: ſed propriè illa, qua aſſumit̃ diuinũ nomen ad confirmationẽ humani verbi per modũ iur̃: quia iſta aſſumptio diuini noĩs eſt frequentior apud hoĩes. Põt tñ ex conſequẽti intelligi, q̃ p̃ hoc prohibeatur omnis inordinata diuini nominis aſſumptio: & ſm hoc p̃cedũt illæ expoſitiones, de q̃bus ſupra dictũ* eſt.

rhſione a. In corp. 1. huius art.

Ad III dcd̃m, q̃ pro nihilo iurare dr̃ ille, q̃ iu-
B rat pro eo quod non eſt, qđ pertinet ad falſam iurationẽ, quæ principaliter periuriũ noĩatur, vt ſupra dictũ* eſt. Qñ.n. aliquis falſum iurat, tunc iuratio eſt vna ſm ſeipſam, quia non habet firmamẽtũ veritatis. Qñ ãt aliquis iurat ſine iudicio ex aliqua leuitate, ſi verum iurat, non eſt vanitas ex parte ipſius iuramenti, ſed ſolum ex parte iurantis.

Q. 98. ar. 1. ad 3.

Ad IIII dcd̃m, q̃ ſicut ei q̃ inſtruitur in aliqua ſcia, primò proponuntur quędã cõia documenta: ita ẽt lex, quæ inſtituit hoĩem ad virtutẽ in præceptis decalogi, quæ ſunt prima, propoſuit ea vel pro-
C hibendo, vel mandando, quæ cõius in curſu vitæ humanæ ſolent accidere. Et iõ inter præcepta decalogi prohibetur periurium, quod frequẽtius accidit q̃ blaſphemia, in quã hõ rarius prolabitur.

Ad V dicendm, q̃ noibus Dei debet̃ reuerentia ex partæ rei ſignificatæ, q̃ eſt vna: non aũt rõe uocũ ſignificãtium, quę ſunt multę. & iõ ſingulariter dixit, Nomen Dei tui in vanũ: quia nõ differt per quodcunq; nomen Dei periurium committatur.

Articvlvs IIII.

Vtrum tertium decalogi præceptum conuenienter tradatur, ſcilicet, de ſanctificatione ſabbathi.

D AD QVARTVM ſic proceditur. Vr̃ q̃ inconueniẽter tertiũ p̃ceptũ decalogi tradat̃, ſ. de ſanctificatione ſabbathi. Hoc.n. pręceptũ ſpũaliter intellectũ eſt gñale. dicit.n. Ambr.* ſuper illud Luc. 13. archiſynagogus indignans q̃ ſabbatho curaſſet. Lex, inq̃t, ĩ ſabbatho nõ iubet hoĩem curare, ſed ſeruilia opera facere.i.p̃ctĩs gra-
E uari prohibet. Secundũ aũt literalẽ ſenſum eſt p̃ceptũ[b] cęremoniale. dr̃.n. Exod. 31. Videte ut ſabbathũ meum cuſtodiatis q̃a ſignum eſt inter me, & uos in gñationibus ueſtris: p̃cepta aũt decalogi & ſunt præcepta ſpũalia, & ſunt præcepta moralia. inconuenienter ergo ponitur inter præcepta decalogi.

¶ 2 Præt. Cæremonialia legis p̃cepta cõtinent ſacra, ſacrificia ſacra, & obſeruantias, ut ſupra habitum† eſt: ad ſacra aũt per-

SVP. QVÆ. CXXII. ART. IIII.

IN art. 4. omiſſis ſecũdo & tertio, nota diligẽtiſſimè, q̃ p̃ceptũ de ſanctificatione ſabbathi ad literã nõ eſt de interiori, ſed de exteriori Dei cultu datum. Colebatur ſiquidem Deus ſabbatho in ipſa exteriore quiete ab operibus ſeruilibus, quia quieſcebant ad repræſentandam diuinã quietem à creatione mundi. In noua verò lege exterior cultus eſt dicere, vel audire miſſam. Quies aũt à ſeruilibus operibus eſt ad remouenda exteriora impedimenta quietis mẽtis in Deo. Vñ ex duobus capitibus excludit̃ phantaſia dicentiũ, q̃ hõ tenetur in die feſto cõtritionem habere de peccatis q̃ habet. Primò, ex hoc q̃ contritio eſt actus interior, præceptum aũt decalogi eſt de cultu exteriori. Secundò, quia contritio eſt actus pœnitentiæ virtutis, præceptum aũt de ſanct. eſt

Porrecta § torum. 212 12. q. 100. 5. 2. ad 2. & q. 102. artic. 4. ad 10. Et 37. artic. 5. Et Iſa. 56. Et Iob. 3. lect. 4. Et col. 2. lect. 4. *Ca. 13. li. 7. in Luc. in c. de curatione mulieris, circa medium, t. 5.

† 1. 2. q. 10[?] art. 4.

ficatione feſtorum, eſt de actu religionis. & confirmatur: quia, actus interior religionis, puta, deuotio, & oratio, non continetur ſub hoc præcepto, vt in litera dicitur, multò minus continentur ſub eodem præcepto interiores actus aliarum virtutũ, de quorum numero eſt contritio. A veritate ergo longe errát, dicentes ſub præcepto teneri hominem in die feſto ad dolendum de peccatis quæ habet, aut ad orandum, aut ad quietẽ mentis in Deo. Et minus perſpexerunt literæ huius doctrinã, dicentes, quòd ſm̃ oẽs tenetur quis ſub præcepto ad quietem mentis in Deo in feſto. Finis. n. præcepti non eſt ſub præcepto: quia aliud eſt de quo datur præceptũ, & aliud ad qd̃ intendit lex per præceptum hominẽ ducere, vt in q. 100. ar. 9. author dicit in lib. præcedenti.

¶ In eodem ar. in reſponſione ad tertiũ, dubium occurrit circa illa verba, Magis contra hoc præceptũ agit qui peccat in die feſto, quàm qui aliud corporale opus licitũ facit. Nam videtur ſententia hæc falſa eſſe, ex eo quòd ſequeretur, quòd circunſtantia diei feſti variaret ſpeciem peccati cõmiſſi in feſto, quod nulla rõne probatur. & tenet ſequela: quia tũc fornicatio commiſſa in die feſto eſſet contra virtutem religionis cuius actus cadit ſub hoc præcepto, & non ſolũ eſſet ſpẽs luxuriæ. ¶ Ad hoc dr̃, quòd cũ duo in hoc præcepto concurrant. ſ. finis, & id qd̃ eſt ad finẽ: & finis ſit duplex, intrinſecus, & extrinſecus (cultus. n. interior eſt finis extrinſecus, cultus exterior, puta, audire Miſſam, eſt finis intrinſecus: ceſſare ab opibus ſeruilibus eſt id qd̃ eſt ad finẽ) & cũ finẽ extrinſecũ. cultũ videlicet interiorẽ conſtet nõ cadere ſub præcepto, vt in litera dr̃, ſed ſolũ exteriorẽ cultũ, & ceſſationẽ à ſeruilibus opibus, conſequẽs eſt vt id ſolũ cadat ſub hoc præcepto ad literã, qd̃ contrariatur directe exteriori cultui. Hoc aũt eſt opus ſeruile. Clare aũt liquet, quòd ſicut ſanctitati ſacerdotis non contrariatur quodlibet peccatum: ſed ſolũ illud qd̃ cõtrariũ eſt ei, ad quod ſanctificatus eſt, puta, ſi percutiat ſeipſum, aut abutatur ſacerdotio, & hmõi: ita ſanctitati tpis deputati ad exteriorem cultum non contrariatur quodlibet peccatum, ſed illud tm̃, quod cultũ illũ adimit, aut violat. Non prohibetur ergo quodlibet peccatũ per hoc præceptum in quãtũ præcipit diuinũ cultũ, ſed ſolũ illud irreligioſitatis, ſeu ſacrilegij peccatũ, quod diuino cultui tunc debito cõtrariatur. Sicut vniuerſaliter cũ actus alicuius virtutis præcipitur, non prohibetur per hoc oẽ peccatum: ſed ſolũ contrariũ ei qd̃ præcipitur, vt patet de præceptis tẽperantiæ, fortitudinis, manſuetudinis, & huiuſmodi. Opus aũt ſeruile ad literã nõ eſt peccatũ, tũ quia non propriè, ſed metaphoricè ſeruile opus dr̃ de peccato: ſicut eſſe ſeruũ peccati, metaphorice dr̃ de faciẽte peccatũ, nã nullus eſt ſeruus ſuipſius. Sed ſicut iuſtitia metaphorice in hoĩe dr̃ reſpectu ſui. rõe diuerſarũ partiũ hominis, puta, rõnis, & ſenſualitatis, ita ſeruitus, & alia huiuſmodi. Senſus aũt metaphoricus vbi inuenitur ſenſus proprius conſonus literæ ſine metaphora, non pertinet ad ſenſum literalem: alioqn ſenſus metaphoricus ſemper eſſet literalis. Sic aũt eſt in propoſito: quia opa ſeruilia ad literã ſm̃ propriã rõnem ſunt illa, in quibus ſerui diſtinguuntur à liberis, ad quæ. ſ. ſeruos deputatos habemus: qualia ſunt opera mechanicarum artium diſtinctarum contra artes liberales. Tum quia author in 3. ſent. diſt. 37. ar. 5. expreſſe dicit, quòd opera ſeruilia myſtice dicuntur peccata.

tinebãt non ſolũ ſacri dies, ſed ẽt ſacra loca, & ſacra vaſa, & alia hmõi. ſimiliter ẽt erãt multi ſacri dies pter ſabbathũ.[h] incõueniẽs ẽ ergo quòd ptermiſſis aliis oĩbus cæremonialibus, de ſola obſeruãtia ſabbathi fiat mẽtio.

G ¶ 3 Præt. Quicũq; tranſgredit̃ præceptũ decalogi. peccat: ſed in veteri lege aliq̃ trãſgredientes obſeruãtiã ſabbathi, nõ peccabãt, ſicut circuncidẽtes pueros octaua die, & ſacerdotes in tẽplo ſabbathis opãtes, & Helias tñ quadragita dieb. peruenit ad mõtẽ Dei Oreb, pñs ẽ quòd i ſabbatho itinerauit. Similiter ẽt ſacerdotes dũ ſeptẽ dieb. circũferrẽt arcã dñi, vt legitur Ioſue 6. intelliguntur eã ſabba- H tho circũtuliſſe. dr̃ ẽt Luc. 13. Nonne vnuſquiſque veſtrũ ſoluit bouem ſuũ, aut aſinũ, & ducit adaquare? ergo inconueniẽter ponit̃ iter pcepta decalogi.

¶ 4 Pręt. Pręcepta decalogi sũt ẽt ĩ noua lege obſeruãda; ſed ĩ noua lege non ſeruat̃ hoc pceptũ nec quãtũ ad diẽ ſabbathi, I nec quantũ ad diẽ Dominicã, in qua & cibi coquuntur, & itinerantur, & piſcãtur hoĩes, & alia multa huiuſmodi faciũt. ergo incõuenienter traditur pceptũ de obſeruatione ſabbathi.

SED CONTRA eſt, Scripturæ authoritas.

RESPON. Dcd̃m, quòd remotis ĩpedimẽtis veræ religionis per primũ, & ſm̃ præceptũ decalogi, vt ſ. dictũ* eſt, cõſequẽs fuit vt tertiũ præceptũ poneretur, per qd̃ hoĩes in vera religione fundarentur. Ad religionẽ aũt ptinet cultũ Deo exhibere, Sicut aũt in ſcriptura diuina tradit̃ nobis cultus iterior ſub aliquibus corporaliũ rerũ ſimilitudinibus: ita cultus exterior Deo debetur per aliqd̃ ſenſibile ſignũ. Et quia ad interiorẽ cultũ qui cõſiſtit ĩ oratione, & deuotione, magis inducit̃ hõ ex ĩteriori Spritusſancti ĩſtinctu, pceptũ legis dãdũ fuit de exteriori cultu ſm̃ aliqd̃ ſenſibile ſignũ. Et quia pcepta decalogi ſunt quaſi quædã prima, & cõmunia legis principia, idẽ ĩ tertio præcepto, decalogi pcipit̃

Art. 1. & 5. huius q.

F & hic in reſponſione ad primũ, reſpondendo ad eandem Ambroſij authoritatem, quòd lex prohibet hominẽ in ſabbatho grauari peccatis, dicit quòd ceſſare à peccato pertinet ad ſenſum myſticum moralem huius præcepti. Vnde quod in quodã de hac re ſcripſi quolibeto, maioribus rationib' apparet hic cõfirmari.

¶ Ad obiectionẽ autem in oppoſitum dr̃ dupliciter. Primò, quòd author loquitur de hoc præcepto ſpiritualiter intellecto. Vel, & melius, dicitur, quòd loquit̃ de hoc præcepto quantum ad ſuum finem, qui non eſt in præcepto, vt patet ex eius ratione, quia. ſ. magis impediunt peccata applicationem hominis ad diuina, quam corporalia opera licita. Cum autem audis, & legis in litera, interiorem cultum deuotionis, & orationis non iuberi hoc præcepto intellige de cultu interiori ſecundum ſe. Talis. n. hic non iubetur, ſed eſt finis pcepti. Cum quo tñ ſtat, quòd cultus interior vt ratio, ſeu conditio cultus exterioris ſit in præcepto. tenetur. n. audiens Miſſam in Dominica interiorem & exteriorem hominem cuſtodire Miſſæ exhibere ſicut ſacerdos tenetur ad attente ſoluendũ horas canonicas, hoc eſt, vt ex propoſito, ſeu aduertentem non notabiliter mentem auertat. *Conclu.*

¶ In eodem ar. in reſponſione ad tertium, dubium occurrit circa illam comparatiuam, videlicet, Magis agit contra hoc præceptum qui peccat, quàm qui opus corporale aliàs licitum facit, quia peccatum magis impedit, quàm corporale opus. Videtur hoc eſſe falſum: quia exercens in feſto die opus corporale alias licitum, puta, fodiens terram, vel ædificãs domum, magis impedit finem huius præcepti, quia impedit & ex genere operis, quia facit opus ſeruile: & ex deformitate peccati, quia peccat mortaliter. Qui autem committit aliquod peccatum mortale abſque exercitio mechanico, ſolum præſtat impedimentum fini præcepti huius ex parte peccati. Male ergo dicitur, quòd magis facit contra hoc præceptum qui peccat, quàm qui laborat.

¶ Ad hoc dicitur, quòd cum comparatio omnis ſit inter diſtincta, & non inter idem & ſeipſum, nõ eſt in hac cõparatione ſumendum ex vna parte peccatum, & ex alia peccatum & opus mechanicum: quia hoc eſſet cõparare peccatum ſibijpſi cõiuncto cum alio. ſed ex vna parte ſumitur peccatum mortale, & ex alia op' mechanicum ſm̃ ſuum genus. Hæc. n. duo cõueniunt in hoc, quòd vtrumq; eſt contra finem præcepti huius, quia vtrumq; impedit quietem mentis in Deo: & ideo vtrumq; eſt contra hoc præceptum quoad finem, non quia prohibitum: ſed econtra, ideo prohibitum, quia impeditiuum finis. Sed quia actus peccati mortalis ex ſuo genere plus cõtrariatur quieti mentis in Deo, quàm actus exercitationis mechanicæ, ideo magis agit contra hoc præceptum quo ad finem eius, qui peccat mortaliter, quã qui corporale opus exercet.

¶ Ad obiectionem ergo in oppoſitum dr̃, quòd male ſumit extrema comparationis: quia hic comparantur hæc duo genera impedimentorum finis præcepti huius, vt patet ex ratione quæ in litera redditur. ſ. ex ratione peccati, & ex ratione corporalis operis: & non comparantur peccatum commiſſum in feſto, & peccatum tranſgreſſionis feſti in opere ſeruili, vt argumentum aſſumit. Cõtingit namq; peccatum commiſſum in feſto, eſſe

eſſe grauiꝰ, puta, blaſphemiã, vel odiũ Dei: cõtingit & eẽ leuiꝰ ex ſuo gñe, puta gulã. Trãſgreſſio nãq; feſti opponiẽ religioni, q̃ eſt inter p̃petuas uirtutes, ac p hoc inter grauia cõputaẽ pctã ex ſuo gñe. Vñ & pęna mortis primus uiolator affectus eſt Leu. 24.

¶ In eod. ar. 4. collige opera corporalia licita in feſto, q̃ in litera ponunẽ, & inuenies primo opera corporalia ad cultũ Dei pertinẽtia, exẽplo geſtantiũ arcã dñi, & uiolãtium ſabbathũ ſine crimine. Secũdo corporale exercitiũ cuiuſcunque ſpũalis actus, exẽplo docẽtis uerbo, uel ſcripto. Tertiò, actus corporales neceſſarios ad ſalutem corporis proprij exẽplo Heliç, Machabæorũ & diſcipulorũ Chriſti. Quartò, actus neceſſarios ad ſalutẽ corporis pximi, exemplo Chriſti, q totũ hoïem curauit i ſabbatho. Quintò, actus corporales opportunos ad imminẽs dãnũ exterioris rei uitãdũ, exẽplo leuantiũ in ſabbatho ouẽ, q̃ cecidit. Sextò, coquere cibos, itinerare, & hmõi ex cõſuetudine populi Chriſtiani. Septimò, piſcari ex indulgẽtia eccleſiæ quęque diſpẽſantis. Rõ primi eſt, quia p̃ceptũ de ſabbatho nõ cõtrariaẽ actui religionis. Rõ ſecũdi eſt, q̃a actus ſpũales ſunt liciti in feſto. Rõ tertij, & quarti, & quinti eſt, q̃a actus tales nõ ſunt ſeruiles, ſed cões liberis, & ſeruis: quilibet debet eos exercere. Rõ ſexti, & ſeptimi eſt, quia non eſt ita arcta obſeruatio feſtorũ i lege grõ, ſicut erat in lege ſcripta.

Inclinatio naturalis.

¶ Et q̃m ambiguitates circa obſeruationes, ſeu uiolationes feſtorum cões ac frequentes ſunt, ideò latius ſingula diſcutienda ſunt. Antè oĩa aũt ſcire oportet, ꝙ ultra præceptum de ceſſatione ab oĩ opere ſeruili ex ueteri lege acceptũ, ab Eccleſia renouatum, ut patet in c. Licet. extra, de ferijs, inuenimus Eccleſiã multa alia opa in feſtis inhibere, ut patet ibidem in c. Oẽs, & in c. Conqueſtus. Nam ibi quinq; prohibenẽ. ſ. mercatũ, placitũ, iudiciũ mortis uel pęnę, & iuramentum niſi pro pace, uel alia neceſſitate: & iudicialis ſtrepitus interim quieſcere iubeẽ, ut annulletur tã proceſſus habitus, q̃ ſententia promulgata in feſto, ẽt de cõſenſu partiũ, niſi neceſſitas vrgeat, aut pietas ſuadet. Cũ igiẽ p̃ceptũ de obſeruatione feſtorũ, quantũ ad tpũs & operum determinationẽ, ſit nõ de iure diuino, quia ſic erat cæremoniale, & ceſſauit, ſed ex eccleſię cõſtitutione, & cõſuetudine: poſſet. n. Eccleſiã aliter tempus feſtiuũ decernere, puta, ꝙ uſque ad meridiem tantum eſſet feſtum; & ſimiliter quantũ ad opera tã poſitiua, puta, mutare præceptum de auditione Miſſæ, q̃ negatiua, puta, concedere aliqua talia opera, quæ nunc ſunt prohibita: & licèt quo ad opera nulla appareat neceſſaria mutatio, quo ad tempus tñ multis videtur, ꝙ oporteret feſtum eſſe ſolum mane, & hoc pp̃ cõiter accidentia, quia poſt prandium in feſtis cõiter committuntur infinita peccata, quæ aliis diebus non fiunt, nec fierent ſi liceret laborare, quia, inquam, præ-

F ceptum hoc huiuſmodi eſt, conſequens eſt, ut duo genera operum inueniamus in feſto prohibita ſ. opera ſeruilia, & quædã non ſeruilia, quæ enũmerauimus ex textu Decretalium.

¶ Verũ quia in duobus operibus non ſeruilibus. ſ. iuramento & iudiciali proceſſu, ſeu ſententia, exceptio fit caſuũ neceſſitatis & pietatis, ideò ſtatim dubium cõſurgit. An huiuſmodi exceptio intelligenda ſit in cæteris prohibitis tã ſeruilibus q̃ nõ ſeruilibus, & eſt hoc quærere, An pp̃ neceſſitatẽ, vel pietatẽ licitũ ſit i feſto facere quęcunq; opera, quæ vel expedierit facere. Et eſt rõ dubitãdi, q̃a exceptio in enumeratione multorũ appoſita quibuſdã, nõ vr extẽdẽda ad oĩa. Nã ſi extenderet ad oĩa, minus prudẽter apponeretur quibuſdã tñ enumeratorũ. Sic aũt eſt in pp̃oſito: q̃a in ca. Oẽs, enumeratis illis quatuor: ſ. mercato, placito, iudicio, & iuramento, nõ apponiẽ exceptio neceſſitatis, vel pietatis niſi ultimo; tũ q̃a dato, ꝙ exceptio unius extendaẽ ad oĩa ſimilia, nõ tñ extendiẽ ad maiora. In pp̃oſito aũt ſũt duo gñã pꝛohibitorũ, ſ. opera ſeruilia, & quędã non ſeruilia: & cõſtat ꝙ magis prohibita ſunt opera ſeruilia, q̃ illa non ſeruilia, quia illa ſunt prohibita per ſe: iſta per accidens. Exceptio verò eſt appoſita ad opera minus prohibita. ſ. non ſeruilia, ut ſunt proceſſus, ſententiæ, & iuramenta: ergo nõ extendẽda eſt exceptio iſta ad opera ſeruilia, quæ ſunt magis prohibita: ac per hoc nõ eſt licitum opera ſeruilia in feſto facere uniuerſaliter cauſa neceſſitatis, aut pietatis. In oppoſitum autem multi ſunt, qui de feſtorum obſeruatione ſcripſerunt.

Sanctificatio quid eſt.

¶ Ad hoc dubiũ, q̃a duas partes habet ſm duas cauſas. ſ. neceſſitatis, & pietatis, ſingillatim dicendum eſt, & primò, ꝙ ſi neceſſitas urgeat, ut textus dicit, nullum eſt opus ſiue ſeruile, ſiue nõ ſeruile, qđ non fiat rõne neceſſitatis urgentis licitũ in feſto, &

K in litera huius articuli rõ redditur: quia uidelicet cũ neceſſario exercenda imminent, iã nõ ſunt ſeruilia, ſed cõia liberis, & ſeruis: q̃a quilibet dẽt ad ſui ac proximorũ cõſeruationẽ, & damnum imminens uitandum, neceſſariam prouiſionem facere. De pietate uerò ſuadente diſtinguendũ eſt: q̃m pietas tripliciter ſumiẽ ſ. pro religione, pro miſericordia, pro ſpũali parte iuſtitiæ, quæ uocaẽ pietas, per quã ſanguine iunctis patriæq; beneuolis officiũ & diligens tribuitur cultus, vt à Tullio diffinita eſt. Primo mõ pietatis noïe vtitur Auguſtinus: ſecundo modo utitur uulgus, intantũ ut ẽt Deũ piũ appellet: tertio mõ utunẽ philoſophi. Si ſumaẽ ergo pietas p religione, vt gl. ibidẽ exponit, tunc diſtinguendũ eſt ut interius tractando primũ caſum inter ſeptẽ collectos ex litera, dicetur concludendo, ꝙ uniuerſaliter nõ eſt licitum. Si verò ſumatur pro miſericordia, ut ẽt gloſſa ibidẽ accipit, & benè: ſic dicendũ eſt, ꝙ quãuis ſola miſericordię ratio ſufficiat ad excuſandũ iudicialia opera in feſto

exterior Dei cultus ſub ſigno cõis beneficii: quod ptinet ad hoïes. ſ. ad repñtandum opus creationis mundi, a quo requieuiſſe dr̃ Deus ſeptima die: in cuius ſignum dies ſeptima mãdaẽ ſanctificanda. i. deputãda ad vacandum Deo. Et ideo Exo. 20.

G præmiſſo præcepto de ſanctificatione ſabbati aſſignaẽ rõ: q̃a ſex dieb. fecit Deus cęlũ, & terrã, & in ſeptima die requieuit.

Ad primum ergo dicendũ, ꝙ præceptum de ſanctificatione ſabbathi literaliter intellm̃, eſt partim morale, partim aũt cæremoniale. Morale quidem, quantum ad hoc, ꝙ hõ deputet aliquod tp̃s vitæ ſuæ ad vacandum diuinis. Ineſt. n. hoï naturalis inclinatio ad hoc ꝙ cuilibet rei neceſſariæ deputetur aliquod tp̃s, ſicut corporali refectioni ſomno, & aliis hmõi. Vñ ẽt ſpũali refectioni, qua mens hoïs in Deo reficiẽ ſm dictamẽ naturalis rationis, aliquod tp̃s deputat homo: & ſic habere aliquod tp̃s deputatum ad vacandum diuinis, cadit ſub præcepto morali: ſed inquantum in hoc pręcepto determinatur ſpeciale tp̃s in ſignum creationis mundi, ſic eſt præceptum cæremoniale. Similiter ẽt cæremoniale eſt ſm allegoricam ſignationẽ, prout fuit ſignum quietis Chriſti in ſepulchro, q̃ fuit ſeptima die: & ſimiliter ſm moralem ſignationem, prout ſignificat ceſſationem ab omni actu peccati, & quietem mentis in Deo; & ſm hoc quodammodo eſt præceptum generale. Similiter ẽt cæremoniale ſm ſignificationẽ anagogicã, prout. ſ. pfigurat quietem fruitionis Dei, quæ erit in patria. Vñ præceptũ de ſanctificatione ſabbathi poniẽ inter p̃cepta decalogi, inquãtum eſt præceptum morale, nõ inquantum eſt cæremoniale.

Ad II dicendum, ꝙ aliæ cæremoniæ legis sũt ſigna aliquorum particularium effectuum Dei: ſed obſeruatio ſabbathi eſt ſignũ gñalis beneficii. ſ. pductionis uniuerſę creaturę; & ideò cõuenientius debuit poni inter pręcepta gñalia decalogi, q̃ aliqđ aliud cęremoniale legis.

Ad III dicendũ, ꝙ in obſeruãtia ſabbathi duo ſunt cõſiderãda quorũ unũ eſt ſicut finis: & hoc eſt ut hõ vacet rebꝰ diuinis, qđ ſignificaẽ i hoc ꝙ dicit, Memento ut diem ſabbati ſanctifices. Illa. n. dñr ſãctificari in lege, q̃ diuino cultui applicanẽ. Aliud aũt eſt ceſſatio operum, q̃ ſignificaẽ cũ ſubdiẽ, Septima

I die dñi Dei tui non facies oẽ opus: ſed de quo opere intelligatur apparet per id qđ exponitur Leu. 23. Oẽ opus ſeruile nõ facietis in eo: opus aũt ſeruile dr̃ à ſeruitute. eſt aũt triplex ſeruitus. Vna quidẽ qua homo ſeruit peccato, ſm illud. Qui facit peccatũ, ſeruꝰ eſt peccati: & ſe-

ſeſto, non tñ ſufficit ad excuſandum opera ſeruilia oīa in feſto, F niſi adſit ſimul neceſſitas, aut vitatio damni imminentis: & ratio eſt, quia præceptum de feſtorum obſeruatione eſt de actu religionis, vt vacemus Deo. Nec debet impedimentum præſtari cultui diuino ex occupatione ſeruili circa proximos extra articulum neceſſitatis.

Q. 104. artic. 5. & arti. 6. ad 1. arg.

Quod aūt dicit ibi gl. ꝙ in operibus miſericordiæ non eſt diſcretio dierum, intelligendum eſt cum grano ſalis, hoc eſt, in illis operibus, quæ de genere ſuo ſunt opera miſericordiæ, qualia ſunt veſtire nudum, paſcere eſurientem, potum dare ſitienti, viſitare infirmum &c. quę opera miſericordiæ appellantur: & non intelligitur de oībus opib. ſeruilib. quæ cauſa miſericordiæ fieri poſſent: quoniam hæc per accidens ſunt opera miſericordiæ, & per ſe ſunt ſeruilia. Propter quod non eſt licitum pp miſericordiam colere agros pauperum, aut alia huiuſmodi facere in die feſto. Si aūt pietas ſumatur propriè tertio mō, tunc dicendum eſt, quod à nullo prohibito opere pietas excuſat in feſto: quoniam nec propter cōſanguineos, aut patriæ beneuolos licet in feſtis iudicialia exercere: & multo minus ſeruilia opera. Vñ ſequitur falſum eſſe ꝙ liceat, ſi neceſſitas non adſit, laborare in feſtis pro refectione pontis, aut viæ pp pietatē publicę vtilitatis: ſicut non licet pp pietatem conſanguineorum hæc eadē facere, cum eadem virtus pietatis ſit ad conſanguineos & patriā: & ſicut nō licet, agros ſerere, metere, arare &c. pp patriam extra neceſſitatis articulū. Et decepti videntur, dicētes oppoſitum ex pietatis vocabulo: & quia non conſiderarunt ꝙ religionis opera non ſunt præmittenda propter pietatem, quæ eſt ad proximos extra neceſſitatis articulū in ſeruilibus operibus. Concludendum eſt ergo, ꝙ ad literam Decretales illæ intelligendæ ſunt vt ſonant, ſ. in caſib. in quibus applicantur, & ſimilibus, licet poſſint propter veritatem ſubſiſtentem quo ad caſum neceſſitatis vrgentis extendi. Vnde non oportet ad obiecta aliter reſpondere. K

Docere ſcripto licet in feſtis.

¶ Redeundo igitur ad diſcuſſionem ſeptem caſuum ex litera collectorum in primo caſu, videlicet de operibus pertinentibus ad Dei ſeruitium, dubium occurrit, An licitum ſit in feſto quodlibet ſeruile opus ad Dei ſeruitium facere. Vr enim ꝙ ſic, tum quia non videtur maior ratio de vno quàm de alio ſeruili opere, ac per hoc aut omnia licita ſunt ad Dei ſeruitium, aut nullum licitum erit, tum quia quodcunque opus non malum moraliter, ex hoc quòd fit ad Dei ſeruitium, fit etiam actus religionis: ac per hoc conſonat fini huius præcepti, qui eſt, omiſſis alijs, vacare operibus ad Dei ſeruitutem pertinentibus, vt in lrā dr. In oppoſitum āt eſt, quia ſi ſic eſſet, liceret eccleſiarū quantūcunq; diuitum agros colere, terras fodere, domos fabricare, & alia hmōi facere ad Dei ſeruitium: quod eſt falſū.

cundū hoc, oē opus peccati dr ſeruile. Alia verò ſeruitus eſt, qua hō ſeruit hoī. Eſt aūt hō alterius ſeruus non ſm mētem, ſed ſm corpus, vt ſupra habitū* eſt: & iō opera ſeruilia ſm hoc dñr opera corporalia, in qbus vnus hō alteri ſeruit. Tertia aūt eſt ſeruitus Dei, & ſm hoc, opus ſeruile poſſet dici opus latriæ, qđ ptinet ad Dei ſeruitiū. Si āt ſic itelligaī opus ſeruile, nō prohibeī in die ſabbathi, qa hoc eſſet cōtrariū fini obſeruationis ſabbathi. Hō n. ad hoc ab alijs operibus abſtinet in die ſabbathi, vt vacet operibus ad Dei ſeruitutē ptinētibus: & inde eſt, ꝙ ſicut dr Ioan. 7. circuncisionē hō accipit in ſabbatho, vt nō ſoluatur lex Moyſi. Inde ēt eſt ꝙ ſicut dr Matt. 12. Sabbathis ſacerdotes in tēplo ſabbathū violant. i. corporaliter ī ſabbatho operantur, & ſine crimine ſunt: & ſic ēt ſacerdotes ī ſabbatho circunferētes arcā non tranſgrediebanī pceptum de ſabbathi obſeruatione. Similiter ēt nullius ſpūalis actus exercitiū eſt cōtra obſeruātiā ſabbathi, puta, ſi qs doceat verbo, vel ſcripto. Vñ Numeri 28. dicit gloſ. ꝙ fabri, & hmōi artifices ociātur in die ſabbathi. Lector aūt diuinę legis, vel doctor, abopere ſuo nō deſinit, nec tñ cōtaminaī ſabbathū ſicut ſacerdotes in tēplo ſabbathū violāt, & ſine crimine ſunt. Sed alia opa ſeruilia, q̄ dñr ſeruilia primo, vel ſecundo mō, contrariantur obſeruantiæ ſabbathi, inquantū impediūt applicationē hoīs ad diuina. Et qa magis hōimpedit à rebus diuinis p opus peccati, q̄ per opus licitū, q̄uis ſit corporale: iō magis contra hoc pceptū agit q peccat in die feſto, q̄ q aliud corporale opus licitū facit. Vñ Aug. dicit in li. de* decem chordis. Melius faceret Iudæus in agro ſuo aliquid vtile, q̄ ſi in theatro ſeditioſus exiſteret: & melius fœminæ eorū die ſabbathi lanam facerēt, q̄ ꝙ tota die in neomenijs ſuis impudicè ſaltarent. Non. n. qui peccat venialiter in ſabbatho, cōtra hoc pceptum facit, quia pctm̄ veniale non excludit ſanctitatem. Opera. n. corporalia ad ſpūalem Dei cultum nō ptinentia, intantum ſeruilia dicunī, inquantum propriè pertinēt ad ſeruientes: in quantū vero ſunt cōia ſeruis, & liberis ſeruilia non dñr. Quilibet aūt tam ſeruus, q̄ liber tenetur in neceſſarijs prouidere non tm̄ ſibi, ſed ēt proximo, præcipue I quidem in his quæ ad ſalutem corporis pertinent, ſm illud Prouer. 24. Erue eos, q ducunī ad mortē. Secundario aūt ēt in dāno rerum vitando, ſm illud Deut. 22. Non videbis bouem fratris tui, aut ouē errantē, & pteribis, ſđ reduces fratri tuo: & iō opus corporale ptinens ad conſeruandā ſalutē proprii

D. 545. & 499.

Ca. 3. ante medium, to. 9.

¶ Ad hoc dr ꝙ corporalia opera ad Dei ſeruitutem pertinentia ſunt triplicis ordinis. Quædam ſunt conſiſtentia in ipſo cultu diuino: vt olim erat geſtare arcam dñi, & mō eſt geſtare ſanctorum ſtatuas argenteas, vel aureas in proceſſionibus, & deferre crucem, & hmōi, & hæc ſunt omnino licita, & amplectenda, quia ſunt pars diuini cultus. Quędā verò ſunt præparatoria ad diuinum cultū: & hæc in duo ſecantur genera. Nā quædam ſunt præparatoria ſimultanea cum cultu, vt olim erat præparatio victimarum, excoriando, lauādo, & huiuſmodi, & nunc eſt pulſare campanas ad miſſam, veſperas: & hæc quoq; procul dubio ſunt oīno licita, & ſancta: & ſunt illa de quibus dr Mat. 12 quod ſacerdotes in tēplo ſabbathum violant, & ſine crimine ſunt. Quædam verò ſunt præparatoria, q̄ poſſunt præcedenti die fieri, vt ornare tēplum, mūdare illud, conficere hoſtias pro miſſis celebrandis, & hæc ſine rōnabili cauſa non debent in die feſto fieri. Ex cā āt rōnabili licita ſunt in feſto, & ratio eſt, quia dies feſtus dicatus eſt diuino cultui, & annexis ſibi pro tpe illius diei. hæc aūt opa ad diuinum cultū illius diei præſupponunī. Et ppea niſi rationabilis cauſa adſit, debent congruo tpe, hoc eſt, ante feſtum fieri, & non in die feſto. Eſſet aūt rationabilis cauſa faciendi hec in feſto, ſi feſtum aliquod eueniret, verbi gratia, in Sabbatho ſancto. Tunc. n. cum non decuerit prius ornare templū propter luctū paſſionis Domini, rationi conſonat vt ſine crimine parent pro paſchali ſolemnitate. Similiter ſi continuatis feſtis templa ad concurſum immunda reddita ſunt, mundāda ſunt, ne immundities inter ſolemnitates duret, & ſic de ſimilibus. Et licet huiuſmodi præparatoria opera ex cā rōnabili licita ſint, & ſine cā illicita, ſi ſimplici tñ corde fiant in feſto, veniale tm̄ pctm̄ eſt: quia ſunt infra ea, quę per ſe ordinantur ad diuinum cultū, & per ſe ſpectant ad Dei ſeruitiū. Quędā verò ſunt per accidens ordinata ad diuinum cultū, quia. ſ. ex hoc ſolo ſpectant ad diuinum cultum, quia ob Dei ſeruitiū fiunt, cum ex ſuo genere non ordinentur ad cultū diuinū, vt arare, metere, fabricare, fodere, & hmōi. & hęc non niſi neceſſitatis cauſa licita ſunt in feſto, puta, ſi eccleſia eſt paupercula, ita vt nō poſſit prouidere ſibi de hmōi neceſſarijs. Neque hoc auderē dicere, niſi qa multi hoc ſentiunt, & de facto qūq; fit abſq; reprehenſione: & nullam video huius rationem, niſi quia vacant in veritate ſeruitio diuino, & eccleſia nō reprehendit. Quare aūt extra neceſſitatis articulum illicita ſint hæc opera in feſto, ratio eſt: quia iſta ſunt opera ex ſuo genere ſeruilia, non per ſe ſpectantia ad Dei ſeruitutem, ſicut ſpectant reliqua oīa tam primi, quàm ſecundi ordinis opera. Et confirmatur hoc ex conſuetudine populi chriſtiani, quæ eſt optima

legum

corporis non violat ſabbathũ. Non.n. eſt contra obſeruantiã ſabbathi aliquis comedat, & alia hmói faciat, qbus ſalus corporis conſeruat. Et pp hoc Machabæi non polluerunt ſabbathũ pugantes ad ſui defenſioné die ſabbathi, vt legit 1. Machabæor. 2. Similiter nec ét Helias fugiés à facie Iezabel in die ſabbathi. & pp hoc ét Dñs Matth. 12. excuſat diſcipulos ſuos, qui colligebant ſpicas in die ſabbathi pp neceſſitatem, quá patiebantur. Similiter opus corporale, qđ ordinat ad ſaluté corporalem alterius, non eſt cótra obſeruantiam ſabbathi. Vñ dr Io. 7. Mihi indignamini, qa totum hoiem ſaluum feci in ſabbatho. Similiter ét opus corpale, qđ ordinatur ad imminens damnum rei exterioris uitãdũ, nó violat ſabbathum. Vñ dicit Dñs Matth. 12. Quis erit ex vobis hõ, qui hēt vnam ouem, & ſi ceciderit ſabbatho in foueá, nonne tenebit & leuabit eam?

A
B
C

Ad IIII. dicendũ, obſeruãtia diei dñicæ in noua lege ſuccedit, obſeruantiæ ſabbathi nó ex vi pcepti legis, ſed ex conſtitutione Eccleſiæ, & cóſuetudine populi chriſtiani. Nec.n. huiuſmodi obſeruatio eſt figuralis, ſicut fuit obſeruatio ſabbathi in ueteri lege. & iõ ñ eſt ita arcta phibitio operandi in die dñica ſicut in die ſabbathi: ſed qdã opa conceduntur in die dñica, q̃ in die ſabbathi phibebant ſicut decoctio ciborum, & alia hmõi. Et ét in quibuſdam opibus prohibitis facilius propter neceſſitatem diſpenſatur in noua q̃ in veteri lege: quia figura pertinet ad proteſtationẽ veritatis, quam nec in modico pterire oportet. Opera autem ſecũdum ſe conſiderata immutari poſſunt pro loco, & tépore.

D
E

Articvlvs v.

Vtrum conuenienter tradatur quartum præceptum de honoratione parentum

Ad qvintvm ſic proceditur. Videtur incõueniẽter tradatur quartum præceptum de honoratione parẽtũ. Hoc enim eſt præceptum, quod pertinet ad pietatem: ſed ſicut pietas eſt pars iuſtitiæ, ita etiã obſeruantia, & gratia, & alia de quibus dictum * eſt. ergo [g] videtur, nó debuit dari ſpeciale præceptum de pietate, cum de aliis non detur.

¶ 2 Præ. Pietas non ſolum exhibet cultum parẽtib. ſed patriæ, & etiãm aliis ſanguine cõiunctis, & patriæ beneuolis, ut ſupra dcm̃ * eſt. Inconuenienter ergo [h] in hoc quarto præcepto fit mentio ſolum de hmói honoratione patris, & matris.

¶ 3 Præ. Parentibus non ſolum debetur honoris reuerẽtia, ſed etiam ſuſtentatio. ergo inſufficienter ſola parentum honoratio [h] præcipitur.

¶ 4 Præt. [k] Contingit quandoque quod hi qui honorant parentes; cito moriuntur: & ecõtrario, qui parentes non honorãt, diu viuũt. Incõueniẽter ergo credit huic pcepto hæc promiſſio, vt ſis lõgæuus ſup terrá.

In contrarivm eſt ſacræ ſcripturæ authoritas.

Resp. Dicendũ, præcepta decalogi ordinant ad dilectionem Dei, & proximi. Inter pximos ãt maxime obligamur parentib. & iõ [m] immediate poſt pcepta ordinãtia nos in Deũ, ponit pceptum ordinans nos ad parẽtes, q ſunt particulare principiũ noſtri eſſe, ſicut De eſt vniuerſale principiũ: [n] & ſic eſt qdam affinitas huius præcepti ad præcepta primæ tabulæ.

Ad primvm ergo dcđm,

legum interpres, quia uix, & forte non niſi alicubi ſine ſcandalo toleratur, huiuſmodi labores fieri in obſequium pauperculanum eccleſiarum.

¶ Ad primam ergo obiectionem in oppoſitũ dicitur, alia eſt rõ de his quæ ſunt in primo & in ſecundo ordine, & alia de his quæ ſunt in tertio: qa illa per ſe ptinent ad Dei ſeruitutem, cum ſint aut pars cultus diuini, aut præparationes ad illũ: iſta vero extranea, ac per accidens ordinantur ad Dei ſeruitium.

¶ Ad ſecundam verò dr, ad hoc præceptum ſpectat occupari in operibus, q̃ p ſe ſpectant ad Dei ſeruitutem, non aũt in operibus extraneis, q̃ p accidens ordinant ad Dei ſeruitium, qualia ſunt opera tertij ordinis.

¶ In ſcđo caſu de corporali exercitio ſpũalis actus duo occurrũt dubia. Alterum de ipſa vniuerſali regula, videlicet, Nullꝰ ſpũalis actus exercitiũ eſt contra obſeruantiam ſabbathi. Alterum de exẽplo, videlicet, Docere uerbo, uel ſcripto. Dubitat nãq; de ueritate illius regulæ. Nam ſi ſpirituale dr à Spirituſancto, eo mõ quo dñr ſpũalia ſacramenta, & ſacra doctrina, ſic ſequeret docere philoſophiã nó eſſet licitũ in feſto, falsũ eſt: Si uerò ſpũale ſumit à mente nra eo mõ, quo uirtutes oẽs, & opa intellectus dñr res & actus ſpũales, ſic ſequeret, oĩa opa artium eſſent licita in die feſto, qa ars eſt uirtus intellectualis, ut patet in 6. Ethi. ac p hoc liceret in feſtis texere, ſeu fabricare, & hmõi. Sequeret ét licitũ eſſet dieb. feſtis aduocatis patrocinari in cauſis iuſtis, cum actus iſte ſit ſciẽtiæ vſus.

¶ Dubitat quoq; de actu ſcribendi, An ex ſuo gñe ſit opus ſeruile. Et eſt rõ dubij, qa inuenit licitus qñq; i feſto, puta, docẽdo: & dr qñq; in feſto illicitus, puta, tranſcribendo libros. Si.n. eſſet ex ſuo gñe opus ſeruile, ſp eẽt ſeruile: & ſimiliter ſi eſſet opus liberum, ſp eſſet liberum.

¶ Ad primum horum dicitur, ſpiritualis actus ſiue à ſpiritu mentis noſtræ, ſiuè à ſpiritu gratiæ ſumatur, non refert in ppoſito, niſi ſecundũm magis & minus, quia.ſ. ſpũales actus penes ſpiritum gratiæ non ſolum liciti ſunt, ſed quaſi præcepti ſunt in feſtis, vt orare, prædicare, laudare Deum, docere ſacram ſcripturam, miniſtrare ſacraméta, viſitare eccleſias, & clericos more religioſo abſque ſtrepitu iudiciali, & alia hmõi q̃ in art. 5. q. 100. ſuperius habes, vbi de actibus ſpũalib. qõ vertit. Actus vero ſpũales penes ſpiritũ mentis noſtræ liciti quidem, ſed non mandati ſunt in feſto. Sed à quocunq; ſpiritu actus dicantur ſpũales, oportet conſiderare, in propoſito dñr ſpũales non ſolum à principio, ſed etiam à termino, ita illi dñr ſpũales qui per ſe terminant ad ſpũale, ita ſi actio à ſpũali principio proueniat p corporale miniſterium, oportet ad hoc quod ſit ſpũalis, quod p ſe ordinet ad ſpiritualem paſſionem inferendam, vt actio doctrinæ ordinat ad inferendam diſciplinam, q̃ eſt ſpiritualis opus. Et ſimiliter laus Dei terminat ad excitationem ſpũalem mentis, & Dei gloriã & ſic de aliis. Actiones verò q̃ ad corporalem inferendam paſſionem per ſe ordinant, non computantur inter ſpũales, quis à ſpirituali ſint principio, ut patet de artib. q̃ p ſe ordinant ad perfectionem corporalium operum, vt fabrilis ad gladium, vaſa, domos, &c. conſtituendum. Vndè patet ſolutio primæ obiectionis.

Potestas ſ torum.

613 3.d.37.ar.1.q.2.

Q.101.& 102.

q.101.ar.2

¶ Ad ſecundá autem dr, ſicut licitum eſt docere philoſophiam, & cæteras diſciplinas, ita licitum eſt aduocatis præſtare patrocinium. Ordinatur. n. patrocinium aduocati ad notitiã & perſuaſionem veritatis cauſæ. Cõſtat autem noſſe, & perſuaderi eſſe ſpiritualia. Et ex his patet, in feſto licitum eſt ciuibus ad conſilia conuenire, qm̃ cõſiliar. ſpirituale opus eſt undique, qm̃ ex prudentia orit, & terminus conſilij electio eſt, q̃ ſpũalis ẽ, & oĩ tpe licita. Nec obſt. ſit electio ad tpalia officia, aut negotia: qm̃ hæc materialiter ſe habẽt ad electionem, quæ formaliter & p ſe eſt terminus conſilij. Aduertendũ in hac regula, intelligenda eſt quantum eſt ex gñe operis, pp ea dixo, qa ex prohibitione Eccleſiæ aliquis actus ſpiritualis eſt illicitus in feſto, ſ. vſus ſpiritualis poteſtatis prælatorum ad exercenda iudicia, & proceſſus, ut patet ex ſupra allegatis. Et propterea omnis actus ſpiritualis, qui non ſpecialiter eſt prohibitus ab Eccleſia in feſto, eſt procul dubio licitꝰ in feſto. Et hinc fit, prælati poſſunt poteſtate ſua in feſtis vti, niſi in prohibitis, quæ dicta ſunt, & infra diſcutiemus ſingillatim.

ſicut ſup. dictum* eſt pietas ordinatur ad reddendum debitū parentibus, qđ cōiter ad omnes ptinet: & iō inter pcepta decalogi, quę ſunt communia, magis debet poni aliqđ pertinens ad pietatē, q̄ ad alias partes iuſtitię q̄ reſpiciūt aliqđ debitū ſpāle.

A D II dcđm, q per prius aliquid debetur parentib. q̄ patriæ, & conſanguineis: q̄a per hoc q ſumus nati à parentib. pertinet ad nos & conſanguinei, & patria. & ideo cū pcepta decalogi ſint prima pcepta legis, magis ordinat hō per ea ad parētes, q̄ ad patriā, vel ad alios conſanguineos: nihilominꝰ tñ in hoc pcepto, quod eſt de honoratione parētū, intelligit mādari q̄cquid pertinet ad reddendū debitū cuicunq; perſonę, ſicut ſecundariū includit in principali.

A D III dicendum, q parentibus, inquantū hmōi, debet reuerentiæ honor: ſed ſuſtētatio, & alia hmōi debent eis ratione alicuiꝰ accidentis, puta, inquātum ſunt indigentes, vel ſerui, vel aliquid hmōi, vt ſup. dictū* eſt. Et q̄a q eſt per ſe, priꝰ eſt eo quod eſt per accidens: ideo inter prima etiam pcepta legis, quę ſunt pcepta decalogi, ſpecialiter pcipit honoratio parentum, in quo, ſicut i quodā principali, intelligit mādari ſuſtētatio, & q̄cqd aliud parētibꝰ debet.

G A D IIII dicēdum, q lōgeuitas pmittit honorantib. parentes non ſolum q̄tum ad futurā vitam, ſed et quantum ad pſentem, ſm illud A poſt. 1. ad Tim. 4. Pietas ad oīa utilis eſt, pmiſſioné habens uitæ, q̄ nunc eſt, & futuræ. & hoc rōnabiliter. Qui.n. eſt gratus bñficio, meretur ſm quandam congruentiā, vt ſibi bñficium conſeruet. H Propter ingratitudinē āt meret aliquis bñficium perdere. Bñficiū autē vitæ corporalis poſt Deū à parentib. habemus: & iō ille qui honorat parentes quaſi bñficio gratus, meret uitæ conſeruationē: qui autē non honorat parētes, tanq̄ ingratꝰ meret vita priuari. Quia tñ pſentia bona, uel mala nō cadunt ſub merito, vel demerito, niſi inq̄tum ordinant ad futuram remunerationē, vt dcm̄* eſt: iō q̄nq; ſm I occultam rōnem diuinorum iudiciorum, q̄ maximè futuram remunerationē reſpiciunt aliqui qui ſunt pij in parētes, citiꝰ vita priuant: alij vero q ſūt impij in parētes, diutius viuūt.

¶ Ad ſecundum dubium dr, q ſcribere de gñe ſuo non eſt actꝰ F ſeruilis, ſed cōīs liberis, & ſeruis. Vnde & Reges, platoſq; oēs non dedecet ſcribere: quin potius turpem principem putamꝰ neſcientem exprimere cōceptum, aut ſecretum ſuum propria manu. Quare autem q̄nque ſit licitum, & q̄nque non, in dieb. feſtis, ratio eſt, quia ſcribere q̄nque eſt quaſi ſpecies quædā locutionis, & tūc eſt opus liberū: ita q lo- (q.101.ar.1) cutio quaſi diuidit in locutionem ſucceſſiuam, & locutionem permanentem illa fit labiis, & lingua, & inſtrumentis naturalibus tantum: iſta fit ſcriptura. Q̄nque autem non egreditur latitudinē corporalis operis, ſicut mechanicum quoddam opus exiſtit, vt pingere, & ſtatuā facere, & tunc eſt opus ſeruile. Propter quæ ſcribere literas, ſcribere per ſe, vel per alium docēdo, & huiuſmodi, licitum eſt in feſto: quoniam hoc non eſt aliud q̄ loqui permanenter. (Reſponſio ſecunda.) Tranſcribere autem illicitum eſt, q̄ñ mechanicum, quoniam corporalis operis limen non exit.

¶ In tertio caſu, & duobus ſequentibus aduerte diligenter, & perſpicaciter corū rationem. Ad cuius euidentiam ſcito, q operum corporaliū quædam ſunt ex ſuo gñe ſeruilia: & hęc ſunt propria ſeruis, vt opera mechanica. (q.101.ar.) Quædam ex ſuo gñe libera: & hæc ſunt ppria liberis, vt opa artiū liberaliū. Quædā vero ex ſuo gñe cōia ſeruis, & liberis, vt ſcribere, & itinerare. Cum antē ſola ſeruilia prohibita ſint in feſto, libera āt, & cōia remanſerint licita in feſto, intētū litera vult licentia cōmuni, q nō ſolum cōia ex ſuo gñe, ſed etiam quæ ſeruilia ſunt ex ſuo gñe: ſi in caſu induunt rōnem cōium, licita ſunt, vtpote exuta tunicam ſeruilitatis, & veſtita formam cōium. Induūt autem rōnem cōium, vt in litera dr, cum ſunt neceſſaria ad ſalutem corporalem propriam, vel proximi, vel euitandū imminens damnum exteriorum rerum tam ſuarum, q̄ proximi. Et ppea tertius, qrtus, & quintus caſus, liciti ſunt in feſto. Et hinc patet multorum licentia operū in feſto, ſ. medicorū, tā phyſicorū q̄ chirurgicorum, phlebotomantium, rōdentium capita, & vniuerſaliter ſeruitiorum oīum neceſſariorum ad ſanitatem corporis. Hinc longæ fugæ, & bella in feſtis licent. Hinc & ipſum diuinum cultū audiendæ Miſſæ, licitè omittunt cuſtodes, ac ſeruientes infirmis, q̄ñ vtrunq; fieri neq̄t. Hæc.n. oīa, & ſimilia ex hoc ipſo, q neceſſaria ſunt ad corporalem ſalutem, cōia ſunt ſeruis, & dominis, ac p hoc ſine alia diſpenſatione licita, vtpote extra genus phibitorum exiſtentia. Hinc quoq; imminente bello licitè laborat, faciendo foſſas, aggeres, propugnacula, & hmōi in feſto, vt. ſ. euitetur imminens damnum exteriorū rerū, & ſicut imminente publico bello ac dāno hæc licēt, ita imminēte hic priuato dāno ex priuato bello iniuſto, quod dñs ſuus habet aduerſus eū, dum vult ipſum dānificare in reb. aut pſona, niſi fodiat in feſto, licitè ad vitandū imminens dānū, laborat in feſto. Hinc imminente pluuia vitat licitè dānū rerū ſub dīuo damnificandarū, auferendo inde eas q̄cunq; res ſint. Sic licitè ſuſcitat beſtię à caſu hmōi. Hinc & atq; rōnabiliter timens damnum ſtupri in puella, quam non debet ſecum ducere ad Eccleſiam, nec habet cui tutè committat, licitè in feſto omittit Miſſam. Hinc ad vitandum commune damnum reipublicæ, & multorum priuatorum, licitè in feſto exercent communes artes, quæ continuationem operis abſque diſcretione dierum requirunt: ita q ſi oporteret diſcernere inter diem & diem, non inuenirent artes iſtæ utiles ac neceſſariæ reipublicæ, & priuatis multis: hmōi autem ſūt ars nauigatiua, maritima, & ſimiliter curſores pedites, ſiue q̄ſtes coquētes lateres, calcem, ſaponem, & quicquid hmōi eſt. Nam ſi oporteret q̄ſcere feſtis diebus, nullus inueniretur marinus nauta: quoniam damnoſa eſſet ars, & impoſſibilis ſæpe. Sic ſimiliter nullus inueniretur curſor ad hoc opus deputatus, ut infra tot horas ſit in loco diſtanti &c. cum habendo rōem dierū, impoſſibile frequenter eēt hoc efficere, cū tñ hoc ſæpe oporteat fieri. Nec rōni vr conſonum, vt ſpecter ad curſores diſcutere ſufficientiam neceſſitatis cauſæ, p qua mittit. Sicut vniuerſaliter alii artifices non q̄runt ad q̄d vis hunc gladium, hęc arma, hanc lanā &c. Similiter non inuenirentur q coquerent lateres, & hmōi multos dies exigētes ad coctionem, uel q̄a damnoſa eſſet ars, uel impoſſibilis eſſet, ubi pluſq̄ſ ſex dies exiguntur: cum ſeptimus utiq; dies feſtꝰ ſit. (Quō pſentia cadant ſub merito.) (1.2.q.114 ar.10.) Hinc quoq; in itinere licitum eſt die feſto equō ferrum reparare, & hmōi, ad vitandum imminens damnum cępti itineris, aut perdēdæ ſocietatis in itinere inchoando. In his ſiquidem omnibus, & ſimilibus, rō uitandi damnum imminens, opera conſtituit extra prohibita in feſto: quia vel transfert illa in ordinem communiū dominis, & ſeruis; vel ad imitationē dicti ordinis reducit.

¶ In ſexto caſu, ubi licita ex conſuetudine locantur, diſcutiēda primò ſunt non ſeruilia ex ſtatuto Eccleſiæ, & deinde q̄a de cō K ſuetudine licita tractāda. Prohibitorū igit ab Eccleſia in feſtis primum eſt mercari, vbi prohibet contractus emptionis, & uenditionis, & vniuerſaliter negotiationes, locationes, ac cōductiones. Sunt namq; ſpecies uenditionis: q̄m uſus rerum uendit, vel emit: & q̄uis hæc opera non ſint ſeruilia, fundata tñ eſt phibitio iſta Eccleſiæ ſuper obſeruatione ſabbathi apud Iudæos, q nō emebant et aromata, ut patet ex Lucæ 23. ubi dr, q mulieres ſabbatho ſm mandatum ſiluerunt. & ex Marc. 16. ubi dr, Dum tranſiſſet ſabbathum, emerunt aromata. Emere autem, & uendere comeſtibilia pro illo die, nullo fortè tpe fuit prohibitum.

¶ Secundum autem prohibitorum eſt litigare. Vbi in dubium uertit, An liceat informare iudicem in diebus feſtis, cū aduocato, & procuratore, & rō dubii, quia eadē ut rō, q prohibeatur informatio, & q phibeat litigatio, cum ipſa informatio, & partes, & iudicem ualde diſtrahat à diuinis. In oppoſitum aūt eſt, quia informatio nō eſt iudicialis actus, ac per hoc nō phibitꝰ. ¶ Sed ad hoc dicendum eſt, q licitum eſt: quia hoc non niſi ad illuminationem iudicis ordinatur, ac per hoc ad ſpiritualia, & nullibi inuenitur prohibitum: quin potius cōtinuè hoc fit in dominicis, & feſtis diebus in Romana curia, quando die ſequēti propōnēda eſt cā in Rota: & licet iſta opera diſtrahant a diui

nis, quia tñ ex ſuo genere non ſunt ſeruilia, & expoſita lege non ſunt prohibita, reſtat ut ſint licita. Prohibentur ergo homines litigare, quo ad iudiciales actus, in diebus feſtis, actu appellandi excepto, qui in omni tpe licitus reputatur. Tertiũ autem prohibitorũ eſt iudicare ad mortem, vel ad pœnã, & vniuerſaliter procedere, & ſñiam ferre. Sub qua inhibitione non intelligo ꝓhibitas ſẽtẽtias excõmunicationis, quas prælati faciunt inhibendo ne aliquid fiat: qm̃ hoc non eſt ꝓcedere, aut iudicare, ſed quaſi legem condere. Et qm̃ ius excipit à proceſſu, & iudicio cauſas neceſſitatis, vel pietatis, rõnabiliter vr̃, q cum immanitas ſceleris notorii exigit capiũ ſubito ſuſpendi, aut decollari abſque proceſſu & ſẽtentia, ut ſæpe cõtingit publicis latronib. licitè poſſint in die feſto morte affici, ut conſuetudo vr̃ ſeruare de facto, dũ multi in nemoribus ſuſpenduntur, & huiuſmodi. Quartum ꝓhibitorũ eſt iurare, niſi ꝓ pace, vel alia neceſſitate, quod intelligo ſolũ de iuramento iudiciali: alioquin ſub præcepto caderet nõ iurare in feſto, ſi Canon ille præceptũ cõtinet: & ſic quilibet indiſcretè, nõ tñ falſo, iurans in feſto peccaret mortaliter, qđ

3. diſt. 73. artic. 2. q. 2.

Q. 64. & ſequentibus.

ARTICVLVS VI.

Vtrum alia ſex præcepta decalogi conuenienter tradantur.

AD SEXTVM ſic procedit. Videtur q alia ſex p̃cepta decalogi inconuenienter tradant̃. Non. n. ſufficit ad ſalutẽ, q aliqs proximo ſuo nõ noceat, ſed requiritur, q ei debitũ reddat ſm illud ad Rom. 13. Reddite omnibus debita: ſed in ſex vltimis præceptis ſolùm prohibetur nocumentũ proximo inferendũ. ergo incõueniẽter prædicta p̃cepta tradũtur.

B ¶2 Præt. In prædictis p̃ceptis ꝓhibent̃ homicidium, adulteriũ, furtũ, & falsũ teſtimoniũ: ſed multa alia nocumenta poſſunt proximo inferri, ut* patet ex his quę ſupra determinata ſunt. ergo vr̃ q incõuenienter ſint tradita hmõi præcepta.

¶3 Præt. Cõcupiſcẽtia dupliciter p̃t capi, vno mõ, ſm qđ eſt actus volũtatis, vt dr̃ Sp. 6. Cõcupiſcentia ſapientiæ deducit ad regnũ perpetuum: alio modo, ſm q eſt actus ſenſualitatis, ſicut dr̃ Iacob. 4. Vñ bella, & lites in uobis? nõnè ex concupiſcentiis q̃ militãt i membris veſtris? ſed per præceptũ decalogi nõ ꝓhibet̃ cõcupiſcẽtia ſenſualitatis, qa ſm hoc primi motus eẽnt peccata mortalia, utpotè cõtra pręceptũ decalogi exiſtẽtes: ſimiliter ẽt nõ [h]prohibet̃ cõcupiſcẽtia volũtatis, qa hæc icludit̃ in quolibet p̃cepto, ergo inter p̃cepta decalogi inconueniẽter ponunt̃ q̃dã cõcupiſcẽtię prohibitiua.

¶4 Præ. Homicidiũ eſt grauius pc̃tm̃ q̃ adulteriũ, uel furtũ: ſđ nõ ponit̃ aliqđ p̃ceptũ prohibitiuũ cõcupiſcẽtiæ homicidii. ergo incõueniẽter ponunt̃ q̃dã

C præcepta prohibitiua cõcupiſcentiæ, furti, & adulterii.

SED IN CONTRARIVM eſt authoritas Scripturę.

RESP. dicẽdm̃ q ſicut ꝑ partes iuſtitię debitũ reddit̃ aliqb. determinatis ꝑſonis, qb. hõ aliqua ſpãli rõne obligat̃: ita ẽt ꝑ iuſtitiã ꝓpriè dictã aliqs debitum reddit cõiter oibus.[m] Et iõ poſt

cõſtat eſſe falſum. Sed tunc obiicitur: quia ex quo lites, & iudicia ſunt prohibita in feſto, ſuperfluè iuramenta iudicialia ꝓhibentur. Sed hoc p̃õt tripliciter ſolui. Primò, q tpe quo conditus eſt ille Canon in concilio Compendiẽ. adhuc nõ erant eccleſiaſtica iudicia prohibita, q̃ poſtmodũ Greg. nonus in ca. Cõqueſtus, ꝓhibuit. Secundò dr̃, q quia adhuc reſtant iudicia aliqñ in feſtis licita. ſ. cã neceſſitatis, uel pietatis, inhibent̃ iuramenta præſtanda in feſtis, ut author exponit ſuperius in quæ. 89. art. vlt. pro rebus temporalibus, niſi fortè in magna neceſſitate, non aũt pro ſpiritualibus negotiis. Et rõ ſua eſt, quia feſtis diebus eſt ſpiritualibus rebus vacandum, non temporalibus. Poſſet & tertiò dici iuxta iſtam authoris diſtinctionẽ, q lex exprimere voluit in ſpecie, iuramenta iudicialia pro temporalibus cauſis intelligi prohibita. Quia enim actus iurandi de ſe habet quandam ſpiritualitatem, cum ſit actus religionis, uideri ſiquidem poterat, q conſonus eſſet fini dierum feſtorum: & idcirco non ſuperfluum fuit ſpecialiter inhibere iuramenta iudicialia in feſto.

D

E ¶His igitur expeditis, ad ſextũ caſum redeundo. Ex cõſuetudine multa opera ſeruilia, & non ſeruilia, q̃ tñ ꝓhibita sũt hodie licitè exercentur, ut coquere cibos. itinerare longo itinere, q in veteri lege non fiebat, qa quaſi ſeruiliter fit longũ iter: emere, & uendere in nundinis, quas prælati ſcientes conſuetas eſſe non reprehendunt: carnes vendere in macello. nauigare I fluminibus, locare conducereque equos, ac operarios pro die ſequẽti: ius dicere ruſticis vbi eſt conſuetum, uendere authoritate publica pignora in ſubhaſtatione in locis, vbi emptores aliis diebus nõ cõparent & ſic fieri conſueuit cũ eqs, aut mulis continuare vecturam, præcipuè ad partes remotas: inchoare verò abuſionis eſſet. Non tñ dr̃ inchoare, qui die feſto cum mulis vacuis ad locum accedit, ut ſequenti die inueniat ſe cũ mulis ibidẽ, qm̃ hoc non eſt niſi itinerare. Infra ẽt itinerari, comprehende opera mulionum agentium mulos cum lecto. & & hmõi neceſſariis ad iter, qm̃ hæc ꝑ accidens fiunt, ꝓp iter. ſ. & eadem ratione licita ſunt. qua iter licitum eſt. Vendere quoque, & emere calceos, & ſimilia, alicubi licitum eſt ruſticis, nõ

A niſi feſtis diebus ad oppidum venientibus cum pecunia, ut emere poſſint talia: ſicut Romæ licitum eſt diebus feſtis emere, ac vendere aſinos, equos, quia ſic eſt conſuetudo in publico foro in diebus feſtis ſpectante mundo. Hæc enim omnia, ubi antiquata eſt conſuetudo, ac per hoc à prælatis ſcita, cũ ſint omnibus notoria, licita sũt ex ipſa conſuetudine fundata ſuper libertate euangelica, qua non tenemur ſtricto iure veteris legis de obſeruatione feſtorum. Et eadẽ rõne licitũ eſt barbitonſoribus artem ſuam exercere vſque ad 10. noctis horas iuxta patrię conſuetudinẽ, vacando tñ per vigintiquatuor horas: qa feſta quo ad principium & finẽ inchoant ſecundũ cõſuetudinẽ regionũ, ut extra, de fer. in ca. Qm̃, dr̃. Nec obſtat ſi dicatur: q vna ars non facit conſuetudinẽ, tum quia concurrit populus qui tondetur, ad hanc conſuetudinem: tũ quia ſcientia prælatorum abſq; reprehenſione per ſe. vel parochianos. uel prædicatores licita facit opera illius artis. q̃ conſuetũ tolerant, ue patet in exemplo dato de venditione caballorum Romæ. Similiter nõ obſtat, q cap. illud exprimat extenſionẽ tẽporis, & ñ reſtrictionẽ: qm̃ cap. illud non vnũ tantũ ſed multa exprimit diſperata inter ſe, ſcilicet, quòd finis, & initium feſtorũ ſit iuxta regionum conſuetudinem, & quòd iuxta ſolennitatem maiorem prior præuentio. & ſubſequens retardatio abſtinentiæ ab operibus fiat. Moderationis tamen illius memento in huiuſmodi, ut non dilatentur, nec conſueta poſt horam veſperorum extendantur ad totam diem, & huiuſmodi. Eadem quoque ratione excuſantur a diuino cultu audiendi miſſam puellæ. ubi conſuetum eſt quòd non exeant, ita quod nec ipſæ nec matres peccant propter hoc. Et ſimiliter quæ conſueuerunt uno menſe domum non exire propter viri mortem. Et omnium prius. & nunc dictorum communis ratio eſt. quòd omnia hæc ſunt de iure poſitiuo: quod conſtat per contrariam conſuetudinem abrogari prælatis ſcientibus, & non reprehendentibus. Nec eſt opus uidere ſi conſuetudo ſit rationaliter introducta: ſufficit enim quòd ita ſit. Venari autem ſolatii cauſa, ut domini faciunt: & ludere cum magna, vel parua ſphæra. & huiuſmodi: & ſimiliter ſonare muſicis inſtrumẽtis, & choreas ducere: & ſimilia, ſi modico temporis ſpatio fierent cum debitis circunſtantiis, licitum eſſet, cum non poſſit homo diem abſque delectatione tranſire, ut dicitur in 9. Ethico. Sed quòd toto quaſi die, vel magna feſti parte, hæc fiant, illicitum eſt: quia hæc contrariantur fini huius præcepti, qui eſt, vacare diuinis: impeditur enim, propter hæc a vacatione diuinorum. Non tamen eſt peccatum mortale, quia non eſt contra id quod præcipitur hoc præcepto. Iam enim dictum eſt, quod aliud eſt de quo datur præceptum, & aliud quod eſt finis præcepti. Et ſcito quòd multa diximus licita ex conſuetudine: quæ ex ratione quaſi damni imminentis, etiam uidentur licita, ut patet de vectoribus rerum ad longa itinera, quibus niſi pretia rerum mutarentur, damnoſa eſſet eorum ars, aut ratione pietatis, vt ius dicere ruſticis: aut ratione quaſi neceſſitatis, ut ars laniorum in æſtate, quando carnes corrumperentur inter continua feſta. & ſic de ſimilibus. Complementum tamen omnium quòd liceant, videtur mihi conſuetudo populi chriſtiani.

Concl. m.

p̃cepta tria pinẽtia ad religionẽ, qua reddit̃ debitũ Deo, & poſt quartũ prçceptum, qđ eſt pietatis, qua redditur parentibus debitũ, ĩ quo includit̃ omne debitũ, qđ ex aliqua ſpeciali rõne debet̃, neceſſe fuit ꝙ ponerent̃ conſequenter aliqua p̃ G cepta pertinentia ad iuſtitiã ꝓpriè dictam, quæ indifferẽter omnibus debitum reddit.

Ad primum ergo dicẽdum, ꝙ cõmuniter ad hoc obligat̃ hõ: ut nulli inferat nocum ẽtũ. Et iõ p̃cepta negatiua, qbus ꝓhibent̃ nocumenta, q̃ poſſunt ꝓximis inferri, tanq̃ cõmunia fuerũt ponẽda inter præcepta decalogi. Ea verò q̃ ſunt ꝓximis exhibenda, diuerſimodè H exhibẽtur diuerſis. Et iõ ñ fuerũt inter p̃cepta decalogi ponẽda de his affirmatiua p̃cepta.

Ad II dicendum, ꝙ omnia alia nocumẽta, q̃ proximis inferunt̃, poſsũt ad iſta reduci, q̃ his p̃ceptis prohibentur tanq̃ ad quædam communiora & principaliora. Nã omnia nocumenta, quæ in pſonã ꝓximi inferuntur, intelligũtur ꝓhiberi in homicidio, ſicut in principaliori. Quæ verò inferuntur in pſonã coniunctã, & maximè ꝑ modũ libidinis, intelligunt̃ prohiberi ſimul cũ adulterio. Quæ verò ptinent ad damna ĩ rebus illata, intelligunt̃ ꝓhiberi ſimul cum furto. Quæ autẽ ptinet ad locutiones: ſicut detractiones, blaſphemiæ, & ſi qua huiuſmodi, intelligunt̃ ꝓhiberi in falſo teſtimonio, qđ directius iuſtitiæ contrariatur.

Ad III dicẽdũ, ꝙ ꝑ p̃cepta ꝓhibitiua cõcupiſcẽtiæ, nõ intelligit̃ ꝓhiberi primus mot⁹ cõcupiſcẽtiæ, q conſiſtit infra limites sẽſualitatis. Sed ꝓhibet̃ directè cõſenſus volũtatis, qui eſt in opus, uel delectationẽ.

Ad IIII dicẽdũ, ꝙ homicidiũ ſm ſe ñ ẽ ↄcupiſcibile, ſđ magis horribile, q ñ hẽt de ſe rõẽ alicuius boni. Sed adulteriũ hẽt rõnẽ alicui⁹ boni, ſ. đlectabilis.

¶In ſeptimo caſu de indulgentia Eccleſiæ, vnũ in iure indul- F tum inuento, ſ. piſcationem halecum, ut patet in cap. Licet extra, de feriis. Quod ideo in iuris corpore poſitum puto, ut ex eo ſimiles caſus diſpẽſati intelligant̃, puta piſcatio tunnorũ & ſimilium: qm̃ eadem eſt rõ, quia. ſ. non omni tempore capiuntur. Verũ ſi beneficio huius indulgentiæ vtuntur aliq in ſimili caſu memores ſint ſufferre adiunctũ onus, vt. ſ. eccleſijs circumpoſitis & Chriſti pauperibus honeſtã de lucro portionẽ faciant. Quotiens quoque repentinus aliqs caſus occurrit, aut neceſſitas aliqua, ita ꝙ clarum nõ ſit an liceat laborare in illo feſto, ad Epiſcopũ, & ipſo deficiente, ad ſacerdotẽ cuius eſt maior authoritas, recurrẽdo, & ſi ille minus pſpicaciter licẽtiã cõcedẽdo erraret, excuſantur à crimine, q in feſto laborãt qm ut in litera dr̃, in noua lege diſpenſatio circa hoc non eſt difficilis ſicut erat in antiqua, ac per hoc non tãta opus eſt ſubtilitate.

¶Poſt omnes ſpeciales caſus communis omnibus generibus mortalium actuum, caſus occurrit: iõ tacitus in litera, qa cõmunis eſt, videlicet, ꝙ modicũ pro nihilo reputatur, ac propterea facere modicũ cuiuſcumque ſeruilis operis in feſto, nõ eſt contra præceptũ hoc. Et hinc prouenit, ꝙ domini aliq in feſtis diebus raſurã barbæ propriæ volunt ꝑꝑ nuptias, uel quia I ex itinere venerũt, aut quia aſſueti ſunt ſecundo aut tertio quoque die releuationẽ huiuſmodi habere &c. Aiunt enim ꝓinde eſſe ac ſi ſaluari mundarique faciant ſibi vultum. Tolerari hoc poteſt quoniam mortale peccatum non eſt tondere vnam barbam, quoniam pauciſſimo tempore hoc fit.

¶Dubium vnum non diſſimulandũ reſtat, An opera in feſto licita, reddant̃ illicita ex hoc ꝙ fiunt mercenariè, ſeu ꝑꝑ lucrũ. Apparent enim rõnes contrariæ. Nam ꝙ reddantur illicita ꝓbatur ex hoc, ꝙ quæcumque opera fiunt mercenariè, fiunt ſeruiliter, qm̃ fiunt propter alium, ſcilicet dantem mercedem. Liber enim in hoc differt à ſeruo, quò liber ſui cauſa eſt, ut dicitur in procemio Metaphyſi. ſeruus autem non. Opera autem ſeruilia ſunt illicita die feſto. & confirmatur ex ratione literæ. Nam ideò opera ex ſuo genere ſeruilia, licita eſſe in feſto concluſum eſt ratione neceſſitatis, aut imminentis damni, quia tranſeunt tunc in communia dominis, & ſeruis. ergo ecõtra, K opera communia, uel libera illicita eſſe debent in feſto, ſi trãſeunt in ſeruilia. Et quia quæcũque ratione neceſſitatis, aut imminentis dãni fiunt mercenariè, ex hoc ipſo ꝙ fiunt mercenariè, tranſeunt in ſeruilia: ideò conſequens eſt ut omnia huiuſmodi quæ mercenariè in feſto fiunt, illicitè fiant. In oppoſitum autem eſt, quia nemo cogitur gratis operas ſuas impẽdere ei, qui poteſt mercedem reddere. Conſtat autem ꝙ neceſſarius in feſto ſeruitus pro ſalute corporis, uel propter imminens damnum, cogerentur homines gratis ſeruire, ſi non poſſent abſque peccato propter mercedem ſeruire. Et ex hoc vlterius ſequeretur, quòd inuenirentur nunquàm, aut rarò ſeruitores pro huiuſcemodi: quoniam omnes quærunt naturaliter q̃ ſua ſunt, & raræ eſt virtutis alieno ſudore bono.

¶Ad hoc dubium à quibuſdam dicitur, quòd ſi quis ſeruiat, ſeu operetur in feſto, principaliter propter mercedem, ſeu lucrũ, illicitè agit. Si aũt principaliter facit ut ſeruiat homini patienti neceſſitatẽ, ſeu periculũ, ſecundariò aũt ꝑꝑ lucrum, nõ peccat. Et ſimile dant iudicium de operibus liberis, quæ fiunt mercenariè, ut docere, ſtudere, & huiuſmodi. Secundum enim dictã diſtinctionẽ hæc oĩa & ſimilia licita, vel illicita iudicant. Mihi ſt altius ordiendo aliter dicẽdum vr̃, p̃mittẽdo duo. Primo, ꝙ ſpes lucri non reddit opus ex nõ ſeruili ſeruile. Probat̃, qa cum lucri ſpes maximè inueniat̃, & quaſi ꝑ ſe primo in negatione, qm̃ negotiatio directè ordinat̃ ad lucrum cõſequẽs eẽt ꝙ negotiatio eẽt op⁹ ſeruile, qđ cõſtat eẽ falſum, qa negotiari eſt liberorum, q ſoli ſunt dñi pecuniarum & rerum, & nõ ſeruorum q nihil hẽnt. Vñ negociatio nõ eſt prohibita in feſto, qa ſit opus ſeruile, ſed alia rõne, ut dictum eſt. Et ex hoc patet ꝙ nõ bñ dñt dicentes, ꝙ ſtudere ꝑꝑ ſpem lucri, eſt op⁹ ſeruile formaliter. Et de ſimilibus idem eſt iudicium.

¶Secundò, ꝙ merces non reddit opus ex non ſeruil. ſeruile. Probatur hoc tripliciter. Primo, qa opera ſeruilia inueniuntur ſine mercede, ut patet in his, qui operantur ſeruilia opera propter ſeipſos, vt qui faciunt calceos, vacant texturæ &c. ꝑꝑ proprium vſum. Ex eo. n. ꝙ hi ſeruilia exercẽt opera ſine mercede, apparet ꝙ ſeruilitas operis non penes mercedem attendit̃: ſed aliud eſt opus eſſe ſeruile, aliud opus eſſe mercenarium. Scđo, qa operari ſeruiliter diſtinguunt̃ contra operari mercenariè. Nã operari ſeruiliter, ñ eſt operari ꝑꝑ ſe, qa ſeru⁹ qcqđ operat̃, dño operat̃: operari ãt mercenariè, eſt I operari ꝑꝑ ſe. Nã mercenarius operat̃ principaliter ꝑꝑ mercedem ſibi ipſi neceſſariam, aut vtilem. Repugnãt ergo adinuicem operari ſeruiliter, & operari mercenariè, qa ſeruo nõ redditur merces aliqua, mercenario ãt oportet mercedem reddi ac ꝑ hoc ille nõ ꝑꝑ ſe, iſte ꝑꝑ ſe principaliter operatur. Non reddit̃ ergo opus ſeruile ex hoc ꝙ ſit ꝑꝑ mercedem, cum ſeruile opus ſit qđ ꝓprium eſt ſeruorum, ad qđ ſeruos deputatos habemus. Tertiò, qa licèt opus mercenarium in hoc aſſimilet̃ ſeruili, ꝙ ipſum opus ꝙ qa ꝑꝑ mercedem fac. t operat̃ ꝓpter alium, puta, arat agrum alterius, ſuit veſtem alterius &c. uerum tñ ſi reſoluatur totum opus mercenarium in ſuas partes, apparebit ꝙ non eſt ſeruile, ex duobus ſiquidem conſtat, ſ. ex vinculo mercedis, & operari ad alium. Sed ex operari ad alium conſtat ꝙ non eſt ſeruile, qa contingit operari ad alium non ſeruiliter, puta, gratis. Et vinculum mercedis diſtinguit̃ cõtra vinculum ſeruile, quia vinculum ſeruile eſt per dominum, vin K culum autem mercedis eſt propter ſeipſum. Non ſit ergo operari ad alium opus ſeruile niſi ex vinculo ſeruili, ſi ex ſuo genere non eſt opus ſeruile. Minus ergo bene diſtinxerunt quidam opus ſeruile in formaliter, & materialiter ſeruile penes finem lucri, ſeu mercedis, qm̃ hæc impertinentia ſunt ad ſeruilia opera. Propter quod diuinum authoris ingenium nunquàm in tertio ſententiarum, aut hic tractans de ſeruilibus operibus, meminit lucri, aut mercedis.

Conſenſus voluntatis in delectationem eſt mortale.

¶His præmiſſis, qm̃ vniuerſale ex ſingularibus colligendum, ſeu abſtrahendum eſt, intuendum eſt quid obſeruatio chriſtiani populi abſque ſcrupulo conſcientiæ habeat. Muſici in primis locant, operas ſuas præcipuè, pro diebus feſtis in pulſandis organis in eccleſia: doctores illuſtres locãt operas ſuas ad legendum diebus feſtis lectionem publicam, vel aſtrologiæ, uel moralem, vel Theologiæ, vel aliam huiuſmodi, vt patet Romæ, Pariſiis, Paduæ: & ita debet eſſe in aliis ſtudiis. Muſici iterum, & coqui locant operas ſuas diebus feſtis cum nuptiæ celebrantur, vt patet. Aduocati & procuratores locant

dant opas informando in cauſis diebus feſtis, vt patet Romæ. A Medici, minutores, & hmōi, ita ꝑ mercede opant̃ diebus feſtis ſicut alijs, nauta ſimiliter. Et hĩ manifeſte abſq; tergiuerſatione aliqua liquet, ꝙ opantes in diebus feſtis opa q̃ reputant̃ licita in illis diebus eadem intentione, vt pacta, & conuentiones, & conditiones ſeruitiorũ teſtant̃, eadé, inq̃, intétione opant̃, qua aliis diebus illa opantur, ſ. pp mercedẽ. Et eam hæc utpote notoria conſtent, & abſq; ſcrupulo fiant, colligendũ eſt uniuerſale, Quòd. ſ. opa q̃ licite pñt in feſto fieri ſiue pp conſuetudinem, ſiue pp neceſſitatem corporalis ſalutis, ſiue pp imminens dãnum, ſiue ex ſuo gñe, pñt licite fieri ꝓpter mercedem, ſeu mercenarie, ſicut alijs diebus fiunt mercenarie quo ad intentionem mercedis. Vbi ſcito, ꝙ in his opibus, q̃ licite fiunt in feſto, duplex inuenit̃ finis, alter operis: alter opantis. v. g. Finis, ſeu rõ opis in minutore eſt adiuuare nãm hoīs egẽtis minutione: in doctore, eſt illuminare intellectum: in muſico, delectare, vel ſolemnizare diuinum cultum, & ſic in alijs. Finis aũt, ſeu rõ operantis eſt merces, ita ꝙ hi qui in feſto operantur, pro rõne operis habent neceſſitatẽ vel imminens periculum, vel genus operis per ſe licitum, uel cõſuetudinem, & ſi qd eſt einſmodi: pro ratione autem applicandi ſe ad illa opera, habẽt mercedem. Ideo namque Ioannes paratus eſt locare operas ſuas in feſto ad coquendum, & non ad arandum, quia coquere eſt de conſuetudine licitum, arare autem non: & ideo applicat ſe ad locandum operas ſuas ad coquendum, quia indiget pecunia, quæ erit eius merces. Et ſi non indigeret, ſine dubio non locaret ſuas operas neque in feſto, neque in alijs diebus, ſed viueret vt nobilis dñs. Iſta eſt cõis diſpoſitio, & intentio operantium tam in feſto, q̃ extra: & vt ex conſuetudine & ratione apparet, nullum hic peccatum interuenit. Ex eo namque quòd opus facio conceſſum in die feſto, non pecco: ex eo uerò quòd ad opus illud me applico, vt ſubueniam meæ indigentiæ, nulla deformitas apponitur, nihil contra finem feſti facio: quoniam non minus abſtrahor a diuinis faciendo illudmet opus abſque mercede, quàm propter mercedem. Nihil facio contra id quod uetitum eſt præcepto E feſti, quia non propterea opus illud afficitur ſeruilitate, vt probatum eſt. cur ergo peccatum hic timetur, vbi nulla culpę ratio inuenitur? Vnde ad dubium motum dicitur, ꝙ opera nõ ſunt, neque fiunt ſeruilia ex eo ꝙ fiunt mercenarie, vel propter lucrũ tanquam pp finem principalem applicandi ſe ad opus: ſed dñr ſeruilia ex ſuo gñe, vt ſunt opera mœchanica, ad quæ ſeruos deputatos habemus, vt author docuit. Et propterea ſecunda obiectio nihil obſtat, neque prima aliud concludit, quàm ꝙ opera mercenaria habent aliquid de ſeruili, quia. ſ. operantur propter alterum. Sed hoc non ſufficit ad opus ſeruile propriè dictum: quia exigit vel quòd ſit ex ſeruili uinculo, vel quod ſit opus mechanicum, quod tamen in multis caſibus tranſit in commune, & licitum in feſto: & propterea quando iam exiuit a ſeruilitate, & tranſit in commune, aut licitum, non redit in ſeruilitatem ex hoc ſolo, quòd fit propter aliud, aut mercenarie: quoniam neutrum horum nec vtrumque ſimul conſtituit ſeruilitatem, vt probatum prius eſt.

Furtum etiam habet rationem alicuius boni, ſ. utilis. Bonum autem de ſe habet rationem concupiſcibilis. Et iõ fuit ſpecialibus præceptis prohibenda concupiſcentia furti, & adulterij: non autem concupiſcẽtia homicidij. B

QVÆST. CXXIII.

De fortitudine, in duodecim articulos diuiſa.

CONSEQVENTER poſt iuſtitiam conſiderandum eſt de fortitudine. Et primò de ipſa virtute fortitudinis.

¶Secundò, De partibus eius.

¶Tertiò, de dono ei correſpondente.

¶Quartò, De præceptis ad ipſam pertinentibus. C

¶Circa fortitudinem auté conſideranda ſunt tria.

¶Primò quidem, de ipſa fortitudine.

¶Secundò, De actu præcipuo eius, ſcilicet, de martyrio.

¶Tertiò, De uitijs oppoſitis.

Circa primum quæruntur duodecim.

¶Primò, Vtrum fortitudo ſit virtus.

¶Secundò, Vtrum ſit uirtus ſpecialis.

¶Tertiò, Vtrum fortitudo ſit ſolum circa timores, & audacias.

¶Quartò, Vtrum ſit ſolùm circa timorem mortis.

¶Quintò, Vtrum ſit ſolum in rebus bellicis.

¶Sextò, Vtrũ ſuſtinere ſit præcipuus actus eius.

¶Septimò, Vtrũ operetur propter proprium bonum.

¶Octauò, Vtrum habeat delectationem in ſuo actu.

¶Nonò, Vtrum fortitudo maximè conſiſtat in repẽtinis.

¶Decimò, Vtrum vtatur ira in ſua operatione.

¶Vndecimò, Vtrum ſit uirtus cardinalis.

¶Duodecimò, De comparatione eius ad alias uirtutes cardinales.

ARTICVLVS I.

Vtrum fortitudo ſit uirtus.

AD PRIMVM ſic ꝓcedit̃. Vr̃ ꝙ fortitudo non ſit uirtus. Dicit. n. Apoſtol. 2. ad Corinth. 12. Virtus in infirmitate perficitur: ſed fortitudo [b] infirmitati opponit̃. ergo fortitudo non eſt uirtus. D

SVPER QVÆST. CXXIII. ART. I.

IN q. 123. incipit ſexta pars huius libri, in qua tractat̃ de fortitudine. Occurrit aũt hoc tractatu, & ſequẽti de temperantia, nouus S. Tho. ĩpugnator doctor Pariſ. q ex ꝓpoſito duos libros edidit ꝑ modũ qõnũ. Alterũ de fortitudine, alterũ de tẽperantia, conaturq;, vt audio, q̃tum pt dicta authoris ĩpugnare: pp qđ decreui obiecta eius referre, & cũ D. Thomæ auxilio ſoluere, ſolidã eius doctrinã clarificando.

¶ In primo igitur art. huius q. dubiũ occurrit ex dicto doctore, q vocatur Martinus de Magiſtris, cuius ſuperius in tractatu de odio & inuidia, corrigẽdo meminimus, circa rõem redditam in corpore ar. ad oſtendendum, ꝙ fortitudo eſt uirtus, q. a. ſ. tollit impedimenta abducẽtia uolũtatẽ a rectitudine rõis. Arguit ſiqdẽ contra hoc prima ſua q. ſex medijs. Primo ſic, Oĩs uirtus moralis hẽt ponere rectitudinẽ in opib. humanis. igit̃ fortitudo non eſt per ſe uirtus ex hoc ꝙ tollit impedimẽta rectitudinis ponendæ ĩ opibus humanis. Aña probat̃ inductiue ſic, Rectitudo iſta, ſ. pugnãdũ eſt cõtra hoſtẽ oppugnãtẽ ciuitatem, ponẽda eſt ab aliqua uirtute morali, & non a prudentia, nec tẽperantia, nec iuſtitia. ergo a fortitudine. Similiter, Rectitudo iſta, abſtinendũ eſt ab uxore aliena, ponẽda eſt, & nõ a iuſtitia, nec fortitudine. ergo a temperantia: de iuſtitia uero non oportet ꝓbare ꝙ ſit poſitiua rectitudinis, qa in lr̃a author fatet̃, & nõ ſũt plures morales uirtutes: qa prudẽtia eſt uirtus intellectualis. ergo &c. Scđo, Oĩs cã cui cõuenit opatio & remotio impedimenti magis debet denominari ab opatione, q̃ a remotione impedimenti: uirtus eſt hmōi. ergo. Tertio, Rectitudo rõis pt poni in opibus humanis tã ſi ſint ad alterum, q̃ ſi ſint ad ſe: ſed iuſtitia ponit rectitudinem in his q̃ ſunt ad alterũ. ergo aliæ uirtutes ponunt rectitudinem in his q̃ ſũt ad ſe. Quarto, authoritate Ariſt. in 1. Rhet. diffiniendo uirtutẽ dicendo, ꝙ eſt potentia bñ factiua. Quinto, Stante æquali periculo, & æquali actu in cõtemnendo periculum, adhuc unus põt fortius facere q̃ alter: & non niſi rõe actus humani, in quo ponitur rectitudo rationis. ergo fortitudo habet ponere rectitudinem in operibus humanis. Sexto, Sublato impedimento tali, ponitur rectitudo, aliter ſublatio impedimenti eſſet otioſa: ſed huiuſmodi rectitudo non ponitur per temperantiam, neque per iuſtitiam, vt patet, ergo per fortitudinem.

¶Ad horũ euidentiã recolenda eſt doctrina in ꝑced. lib. habita ſ. ꝙ uolũtas humana ex ſua natura determinata eſt ad rõis bonũ in opib. humanis, q̃ ſunt ad ſe, ita ꝙ non eget in ſeipſa uirtute aliqua ad hoc. Et rõ eſt, quia inclinatur nãliter in ꝓprium bonum ſuppoſiti ſui: & quia non inclinatur nãliter in bonum alterius, iõ eget voluntas virtute aliqua in ſemetipſa uoluntate, ad hoc ꝙ recte uelit bonum alterius. Et ꝓpterea iuſtitia, quæ perficit in operibus ad alterum, eſt in uoluntate: fortitudo autem & temperantia, quę perficiunt humanos actus in ordine ad ipſum operantem, non ſunt in voluntate, ſed in appetitu ſenſitiuo, vt rõnalis tamen eſt per participationem, vt patet ex 3. Ethic. in principio capit. de Temperantia. ex hac namque radice pullulat, quòd voluntas quantum eſt ex parte ſua eſt recte electiua tam in his quæ ſunt temperantiæ, quam in his quæ ſunt

Porrecta ſ torum.

·615

Infr. ar. 3. 4. & 5. cor. & q. 124. ar. 2. co. & 3. d. 33. q. 3. ar. 3. q. 1 cor. Et op. 42. li. 4. ca. 17. Et Pſa. 17. Et 3. Ethic. lec. 18. fin.

¶ 2 Præt. Si eſt uirt⁹ aut eſt theologica, aut intellectualis, aut moralis: ſed fortitudo neq; cōtinetur inter virtutes theologicas, neq; inter itellectuales, ut ex ſupra dictis* patet: neque vr̄ eſſe uirt⁹ moralis, qa ut Phil. dicit in† 3. Eth. uñr aliqui eſſe fortes pp ignorātiā, aut pp experiētiā, ſicut milites, quæ magis ptinent ad artē q̄ ad uitutē moralē. Quidā ēt dñr eſſe fortes pp aliquas paſſiones, puta, pp timorē cōminōnū, uel de honorōnis, aut ēt pp triſtitiam, uel irām, ſeu ſpe n uirtus aūt moralis nō operatur ex paſſione, ſed ex electione, ut ſup. habitū eſt. ergo fortitudo non eſt virtus.

1. 2. q. 57. & 62.

Lib. 3. c. 16 & ſeq. to. 5

H ¶ 3 Pręt. Virt⁹ humana maximè cōſiſtit in aīa, eſt. n. bona qualitas mētis, vt ſ. dcm̄* eſt: ſed[h] fortitudo vr̄ conſiſtere in corpore vel ſaltem corporis complexionem conſequitur. ergo videtur q fortitudo non ſit virtus.

1. 2. q. 55. art. 4

SED CONTRA eſt, q* Aug. in lib. de morib. Eccleſiæ fortitudinē inter uirtutes enumerat.

Cap. 15. & 22. to. 2

RESP. Dcēm, q ſm Phil. in* 2. Eth. uirtus eſt quę bonum facit habētē, & opus eius bonū reddit: undè uirt⁹ hominis, de qua loquimur, eſt quæ facit bonū hoīem, & opus eius bonum reddit. Bonum aūt hois eſt ſm rōnē eſſe, ſm Dion. 4. c.* de diui. no. Et ideo ad uirtutē humanā pertinet ut bonū faciat hominē, & opus eius ſm rōnem eſſe. Quod quidem tripliciter contingit. Vno modo, ſm q ipſa rō rectificaẗ, quod fit per virtutes intellectuales. Alio mō, ſm q ipſa rectitudo rōis in rebus humanis inſtituiẗ, qđ pertinet ad iuſtitiam. Tertio mō, G ſm q tolluntur impedimenta huius rectitudinis in rebus humanis ponendæ. Dupliciter āt impediẗ uoluntas humana ne rectitudinem rōis ſequaẗ. Vno mō, per hoc q attrahitur ab aliquo delectabili ad aliqđ aliud q̄ rectitudo rōis reqrat, & hoc impm̄ tollit virtus tēperantię. Alio mō, per hoc quod uoluntatē repellit ab eo quod eſt ſm rōnem, pp aliquod difficile qđ incumbit. Et ad hoc impm̄ tollendum requiritur fortitudo[i] mentis, qua. ſ. hmōi difficultatibus reſiſtat: ſicut & homo per fortitudinem corporalē impedimenta corporalia ſuperat, & repellit. Vñ manifeſtum eſt q [m] fortitudo eſt uirtus, inquātū facit hominem ſm rōem eſſe.[n] Conclu.

Lib. 2. c. 6. cir. princ. to. 5

Bonum eſt ſecundum rationem viuere.

Cap. 4. par. 4. nō multū procul a fi.

AD PRIMVM ergo dicēdum, quòd virtus animæ non perficitur in infirmitate animæ, ſed I ī infirmitate carnis, de qua Apoſt. loquebaẗ: hoc āt ad fortitudinem mētis pertinet, quòd infirmitatem carnis fortiter ferat, quod pertinet ad virtutem patientię, uel fortitudinis: & q hō propriam infirmitatem recognoſcat, qđ pertinet ad pfectionem, quæ dr̄ humilitas.

fortitudinis. Et niſi ex motibus appetitus ſenſitiui, ſcilicet, timore & audacia impediretur uoluntas, ipſa uoluntas recta rōne regulata abſque habitu fortitudinis rectitudinem poneret in operibus humanis, quæ ſunt fortitudinis. Sed qm̄ impediẗ ex huiuſmodi paſſionibus, ideò opus eſt fortitudinis habitu in appetitu ſenſitiuo, ita q habitus fortitudinis habet duo officia propria. Alterum reſpectu ſuperioris, ſ. uolūtatis, & hoc eſt tollere impedimenta rectæ elationis, tū quia uoluntas exercere debet electionem rectā eligēdo mediū, ſeu moderamen in paſſionibus timoris & audaciæ reſpectu periculorū mortis: tū quia paſſiones immoderatæ mouent uolūtatē ad malè eligendum: tū quia electio recta debet participari in ipſo appetitu ſēſitiuo, & cōſtat q participari nequit in ſuſceptiuo impedito p immoderatas paſſiones. Alterum reſpectu ſui ſubiecti in quo eſt: & hoc eſt reddere ipſum firmū ac potentem ad prōpte & faciliter moderandū timorē & audaciā inſtantibus periculis mortis bellicæ. Tertiū aūt officium, ſ. directè rectitudinē ponere in operibus exterioribus fortitudinis, officium eſt principaliter uoluntati rectæ eligentis, & utētis oībus viribus humanis. Secūdariò autem & inquantū pendent huiuſmodi opera, & earū rectitudo ex paſſionibus appetitus ſenſitiui, ſ. timoris & audacię, eſt act⁹ à fortitudine emanās, ita q uirtus fortitudinis ſi rectè peſpiciatur, eſt in primis cauſa rectę electionis quæ eſt à uoluntate, non eliciendo illam, ſed impedimenta illius tollendo. Eſt deinde cauſa per modū habitus elicitiuè, ſcilicet in appetitu ſenſitiuo participare electionis moderatæ, & timēdi & audendi in periculis. Eſt demū ex utroque officio diuerſimodè cauſa rectitudinis ponendæ in exterioribus operibus, inſtantibus periculis mortis.

Ad primū ergo argumentū dr̄ cum duplici diſtinctione, ut clarior ſit doctrina. Prima eſt, q ly ponere rectitudinē, cōtingit, nō uno mō, ſed multis, ſ. uel directè cauſando illā, uel tollēdo impedimēta illius: & rurſus principaliter, uel ſecundario. Scđa diſ. eſt q ly in operibus humanis, pōt dupliciter intelligi. Primò, p oībus opib⁹ humanis partis appetitiuæ, & executiuæ neceſſariis ad opus illius uirtutis. Scđo, p qbuſdā tm̄ paſſionibus. Iuxta has diſt. dr̄ primò, q cū in litera author ponit drīā inter officiū iuſtitiæ, & aliorū moraliū, ſ. fortitudinis, & tēperantiæ, locutus eſt de ponere, ſeu facere rectitudinē, directè cauſando illā. Et ſimiliter locutus de operibus humanis oibus, nō his uel illis p ſe tm̄ concurrentibus ad opus uirtutis. Ita q ſo a iuſtitia inter morales uirtutes eſt directè affectiua rectitudinis in oib⁹ humanis opibus cōcurrētibus ad opus ſuæ virtutis: qa ipſa ſola eſt elicitiua rectæ electionis, & medii in opibus humanis. Hęc ſiquidē duo ponunẗ in diffinitione uirtutis moralis in 2. Eth. dū

F' dr̄, q virtus eſt habitus electiuus in medietate cōſiſtēs: Fortitudo aūt, & tēperantia non ſunt directè cauſatiuę electionis rectæ, quia ſunt in appetitu inferiori: ſed cauſatiuæ illius alio modo, ſ. tollēdo impedimenta illius. Et hic eſt uerus, & planus literæ ſenſus, contra quem ſi argumenta tendant, facilè ordinatē ſoluūtur. Et primi ſiquidem añs diſtingue, quia ſi intelligit de ponere rectitudinē quouis mō, uerū eſt, & nihil contra authoritatem dicit, quia fortitudo ponit rectitudinem in operib. humanis tollēdo impedimenta illius, & paſſiones directè modificaẗ. Si āt intelligit de ponere rectitudinem, & de opib. humanis concurrentib. falſum eſt. Et ad probationem inductiuam, cum dr̄. Ponere rōis rectitudinem in hoc opere, pugnandū eſt contra hoſtem ciuitatem oppugnātē, non pertinet ad iuſtitiam &c. Rñdeẗ, q rectitudo iſta ſpectat ñ ad vnā, ſed ad plures morales virtutes: qa pro quanto pugna eſt actus ad alterum, hoc eſt, ad hoſtem contra quem ſit, rectificanda eſt a iuſtitia. & ppea oportet bella eſſe iuſta. Pro quanto verò hō debet in ſeipſo benè moraliter diſponi pertinet ad fortitudinem, ſed non illo modo, ut. ſ. directè cauſet rectitudinem illā in oīb. actib. concurrentibus, ſed vt in aliquo cauſet rectitudinem, tollendo impedimenta, puta, in electione, & in aliquo directè, puta, i paſſionibus; & in aliquo ſecūdario, puta, in operationibus exteriorib⁹. Et ſi inſtetur ponere directè huiuſmodi rectitudinē ſimpliciẗ ſpectat ad aliquā uirtutē, ergo: Rñdēdum

K eſt p interpretationē, qm̄ recta electio talis opis p quāto cedit ī ppriū opantis bonū (ſic. n. ſolū cadit ſub fortitudine ſola) nulla eget virtute morali directè cātiua illi⁹, ſed ſolū ablatiua ipedimētorū ei⁹, & rectificatiua iferioris appetitus. Falluntẗ aūt arguentes in hoc, q putant actū, qui rectificatẗ ſua virtute, vno tm̄ mō. ſ. directè, rectificari: cū tm̄ alio mō contingat. ſ. tollendo ipedimēta, vt monſtratū eſt, Ita q ſi rectè pſpiciatẗ, ñ negatẗ act⁹ hmōi rectificari à fortitudine, & tēperātia: ſed dr̄, q ñ vno, ſed diuerſis modis diuerſi act⁹ ad id cōcurrētes, à fortitudine rectificant: qa electio, q̄ eſt in volūtate rectificatẗ, vt dictū ē, à fortitudine, tollēdo ipedimēta, Paſſiones āt q̄ ſunt in appetitu ſenſitiuo rectificanẗ à fortitudine directè, cāſādo earū rectitudinem. Opa aūt exteriora p quāto ex paſſionib⁹ pēdent, ſcđario rectificat fortitudo, directè tm̄: quo ad principale verò eorūdem rectificatiuū, qđ eſt voluntas eligēs & utens, cōcurrit fortitudo, tollendo ipedimēta. Et ſic fortitudo oīa cōcurrentia rectificat, ſed nō oīa directè. qa nō eſt opus, quia qdā. ſ. actus voluntatis requiſiti, habent directè rectificatiuum eorundem longe excellentius, ſcilicet inclinationem naturalem voluntatis in rationis bonum proprium ſuppoſito. Ex hoc. n. q habitus imitatus naturam dum inclinat per modum naturæ, & cōſuetudo dici-

tur

tur altera natura, euidenter patet, q inclinatio naturę pręeminet oī habitui. ¶Ad ſecundum dr̄ ēt cum diſtinctione, q cā eſt duplicis ordinis, q̄dam ordinata immediatè ad propriam opationem, vt calor ad calefaciendum: quædam immediatè ordinata ad actionem ſuperioris cauſæ, & mediante illa ad operationem propriam. In primo ḡhe cāmrum, vera eſt maior, q cā habens operari, & tollere impedimenta magis ſecundū operari, q̄ ſecundùm tollere impedimenta, iudicāda eſt: in ſecundo aūt cāmrum ḡhe non eſt vera. Et in promptu rō diuerſitatis eſt, qa in iſtis cauſis pręcipuum eſt, quo reſpiciūt cām ſuperiorem: in illis verò principale eſt reſpicere propriā operationē. Et ppea in iſtis cauſis principalius, & immediatius conſideraē ablatio īpedimentorum ſuperioris cauſæ, q̄ facere operationē propriam, quā mediante ſuperioris cauſæ actione cauſant. hæc ad maiorem. Ad minorem verò dr̄, verum eſſe, q uirtus hēt vtrūque, ſ. operari, & tollere impedimēta: ſed non vno mō quęlibet uirtus hæc duo hēt, qm̄ q̄dam virtutes ſunt velut cauſę ſuperioris ordinis: & hæc primò operātur, & ſecundario tollūt impedimēta, vt iuſtitia facit. Quædā ſunt inferioris ordinis, q̄ primò ordinantur ad opationē ſuperioris, & mediāte illa ad operationē propriā, vt fortitudo, & temperātia: qm̄ primo ordinatur quælibet moralis virtus ad rectam electionē, q̄ eſt actus voluntatis. Virtus.n. eſt habitus electiu⁹, 2. Ethic. Et hæ primò tollunt impedimenta rectæ electionis: ac per hoc participando electionē rectā moderatè operantur, paſſiones rectificādo, & cōſequēter exteriora opa. ¶Ad tertium iā patet rñſi, concedendo q fortitudo, & temperātia ponunt rectitudinem in operibus humanis, q̄ ſunt ad ſe, ſed nō directè, nec vno, & eodē modo in omnibus operibus eius, vt iam bis declaratum eſt.

¶Ad quartum conceditur, q virtus, & fortitudo eſt habitus beneſactiuus: ſed non uno, ſed multis modis rectificat diuerſos actus concurrentes ad ſuum beneficium.

¶Ad quintum gratis conceditur, q fortitudo ponit rectitudinē in actibus humanis diuerſis modis reſpectu diuerſorum actuū, non niſi tollendo impedimenta reſpectu principalis actus, qui eſt electio.

¶Et per hoc etiam patet reſponſio ad ſextum: Nos.n. docemus, q ſublatis impedimentis, voluntas non per habitum iuſtitiæ, ſed per naturalem inclinationem iam expeditè ponit rectitudinem in electione ſua, & quaſi infert rectitudinem in electione participata in appetitu ſenſitiuo, cooperante ad hoc uirtute fortitudinis, vt patet ex dictis. Stat ergo ſolidum fundamentum literæ, q virtus non vno mō dr̄, & q fortitudo iō uirtus eſt, qa tollit impedimenta rectitudinis rationis: qm̄ hoc eſt præcipuū & immediatum ſuū officiū, & in hoc ſuo officio continetur reliquum, quod ſibi cōuenit, ſ. moderari paſſiones: qm̄ ipſa eſt in appetitu ſenſitiuo nō abſolutè, ſed vt ſubeſt voluntati, ac per hoc eſt firmatiua appetit⁹ vt mouetur à voluntate, & per hoc eſt moderatrix timoris, & audaciæ vt eligibiles quodámodo ſunt ab appetitu ſēſitiuo. Nūquam.n. moderaret has paſſiones fortitudo, niſi electionis impedimenta abſtuliſſet: & p hoc ipſum, q impedimenta rectæ electionis aufert, electionis rectę participatiuum habile conſtituit, vndè reliqua recta ſequuntur.

¶In eodem art. dubiū ex eodē Martino occurrit, circa illud qđ in litera dr̄, q temperantia tollit impedimēta à delectabili pueniētia. contra inquit, Perſeuerantia pertinet ad temperantiam, & tollit impedimenta prouenientia à contriſtabili, vt patet in 7. Ethic. ergo tēperantia malè dr̄ tollere impedimenta à delectabili.

¶Ad hoc dicitur primo, q cum temperantia ſit circa delectationes, & triſtitias, vt inferius patebit: quia tñ principaliter eſt circa delectationes, iō merito, & vere dictū eſt, q tollit impedimenta a delectabili puenientia. Nihil ergo obſtat veritati huius literæ, ſi etiam ſecundario impedimenta à triſtabili tollat. Secūdò dr̄, q perſeuerantia non eſt uirtus, ſed imperfectum quid in genere uirtutis, vt inferius patebit: aliudque eſt de ea, & aliud de temperantia iudicium, quoniam illius prima materia eſt triſtitia: iſtius uero principalis materia eſt delectatio.

¶In eodem primo art. in reſponſione ad ſm̄, dubiū occurrit circa hoc, q contra uerè fortes diſtinguuntur exercētes fortitudinis actū, puta, pugnare propter damnū uitandū uituperij, afflictionis, aut dāni. & eſt iō dubij, quia iſtæ ſunt cauſæ iuſti belli, & per hoc pugnando pro his, veræ fortitudinis actus exercet. ¶Ad hoc dr̄, q cū ſin... uirtutis nō ſit aliquid inferius ipſa uirtute,

Lib. 3. c. 8. tom. 5.

In ſolu. ad 2.

1. 2. q. 63. art. 1.

Porrecta ꝑ totum.

616

2. 2. q. 61. art. 3. & 4. Et 3. di. 33 q. 1. art. 1. q. 3. cor. & ad 2.

A

Ad II dicēdū, q exteriorem uirtutis actū qn̄q; aliq efficiūt, nō hn̄tes virtutē ex aliqua alia cā q̄ ex virtute. Et iō Phil. in* 3. Ethic. ponit quinq; modos eorum, q ſimilitudinariè dn̄r fortes, quaſi exercentes actū fortitudinis pter virtutē: qđ quidē cōtingit tripliciter. Primò qdē qa ferunt in id qđ eſt difficile, ac ſi nō eſſet difficile: qđ in tres modos diuidit. Qn̄que.n. hoc accidit pp ignorātiā, quia.ſ. hō nō percipit magnitudinē periculi. Qn̄q, hoc accidit pp hoc, q hō eſt bonæ ſpei ad pericula vincenda, puta, cum expert⁹ eſt ſe ſæpe pericula euaſiſſe. Qn̄q; aūt hoc accidit pp ſciam & artē quandā, ſicut cōtingit in militibus, qui pp peritiā armorū, & exercitiū, nō reputāt grauia pericula belli, æſtimātes ſe per ſuā artē poſſe cōtra ea defendi, ſicut Vegetius dicit* in li. de re militari. Nemo facere metuit, qđ ſe bn̄ didiciſſe cōfidit. Alio mō agit aliquis actum fortitudinis ſine virtute pp impulſū paſſionis, ſiuè triſtitiæ, quam vult repellere, uel ēt irę. Tertio modo pp electionē non quidē finis debiti, ſed alicuius tpalis cōmodi acquirēdi, puta, honoris, voluptatis, vel lucri: vel alicuius incōmodi vitandi, puta, vituperij, afflictionis, uel dāni.

Ad III. dicēdū, q ad ſimilitudinē corporalis fortitudinis dr̄ fortitudo aīę, q̄ ponit virtus, vt dictū* eſt: nec tn̄ eſt cōtra rōnē virtutis, q ex nāli cōplexione aliqs hēat naturalē inclinationē ad uirtutē, ut* ſ. habitū eſt,

ARTICVLVS II.

Vtrum fortitudo ſit virtus ſpecialis.

AD SECVNDVM ſic pcedit. Vr̄ q fortitudo nō ſit ſpālis virtus. Dr̄.n. Sap. 8. q ſapientia ſobrietatē & prudētiam docet, iuſtitiā, & virtutē, & ponit ibi virt⁹ p fortitudine. Cū ergo nomē[a] uirtutis ſit cōe oībus, vr̄ q fortitudo ſit generalis uirt⁹.

B

¶2 Præt. Ambr.* dicit in 1. de offic. Non mediocris aī eſt[a] fortitudo, q̄ ſola defendit ornamēta uirtutū oīum, & iudicia cuſtodit, & p inexpugnabili ꝑlio aduerſus oīa uitia decertat, inuicta ad labores, fortis ad pericula, rigidior aduerſus uoluptates, auaritiam fugat tanquā labem, quādā, quæ uirtutē effeminet, & idē poſtea ſubdit de alijs uitijs:[b] hoc aūt uon pōt cōuenire alicui ſpāli uirtuti. ergo fortitudo eſt generalis uirtus.

C

¶3 Pręt. Nomē fortudinis à firmitate[b] ſumptum eſſe ur̄: ſed firmiter ſe hr̄e, ptinet ad oēm uirtutem, ut dr̄* in 2. Eth. ergo fortitudo eſt uirtus generalis.

SED CŌTRA ē, q 22. Moral.† Gre. ꝯnumerat eā alijs virtutib.

RESP. Dicendum, q ſicut ſ. dictū* eſt, nomen fortitudinis dupliciter accipi pōt. Vno mō, ſm̄ q abſolutè importat quandam animi firmitatem: &[m] ſm̄ hoc

D

eſt gn̄alis uirtus, vel potius cōditio cuiuſlibet virtutis,[n] quia ſicut Philoſ. dicit in* 2. Ethic. ad uirtutem requiritur firmiter & immobiliter operari. Alio modo, poteſt accipi fortitudo, ſecundum quòd importat firmitatem animi in ſuſtinendis, & repellendis his, in quib. maximè difficile eſt firmitatem habere, ſ. in aliquibus periculis grauibus. Vndè Tullius* dicit

E

in ſua Rhet. quòd fortitudo eſt conſiderata periculorum ſuſceptio, & laborum perpeſſio: & ſic[p] fortitudo ponitur ſpecialis uirtus,[q] utpotè materiā determinatam habens.

Li. 1. c. 39. in princi. tomo 1.

Lib. 2. c. 4. tom. 5.

† Lib. 22. Moral. c. 1 2. medio.

1. 2. q. 61. art. 3. & 4. Et q. 65. art. 1.

Concl. m

Lib. 2. c. 4.

Li. 2. de Inuentione fol. 3. ante fin. libri.

Concl. p

tute, cum nihil ſit ꝓ vilius ſe tanquã finẽ, & oĩa bona exterio ra ſunt minus bona q̃ virtutes ipſæ, q̃ ſunt interiora aĩ bona, q̃ nec dari pñt, nec auferri ab oĩbus, conſequens eſt, ꝙ finis fortitudinis nõ rectè ponatur quodcũq; tꝑale bonum, puta, honor, voluptas, aut lucrum, & ꝓpea pugnantes pro gloria, aut imperio dilatãdo, q̃uis fortiſſimè ſe hẽant, non ſunt tñ verè fortes, ſed fortib. ſimiles, & quia vitare mala oppoſita, puta, vituperium, triſtitiam, & dãnum, oritur ex amore bonorum, quorũ priuationes annectũtur malis: iõ eadẽ rõne non rectè ponitur fortitudinis finis pugnare propter tꝑale damnum uitandum tanq̃ propter finem.

Lib. 1. tex. 116. to. 2.

Lib. 5. tex. 17. to. 3.

¶ Ad obiectionẽ autẽ in oppoſitum dr̃, ꝙ temporalia bona dupliciter conſiderãtur. Primò abſolutè, & ſic nõ excuſant bellum. Alio modo ut ſunt adminicula virtutum, & ſic reddũt iuſta bella. Litera autem loquitur quãdo in ipſis bonis tꝑalibus conſtituitur finis. Vndè dicit tertio modo propter electionem non quidem finis debiti, ſed alicuius temporalis. Vbi inſinuat quòd tẽporale præſtituatur vt finis: quod conſtat eſſe licitum, quia debet reſpici ut ad finem, virtutem. ſ. ſeu verã fœlicitatem, quæ eſt ſecundum virtutem.

Ad primvm ergo dicendũ, ꝙ ſm Philo.* in primo de cælo, nomen uirtutis refertur ad vltimũ potentiæ. Dr̃ aũt vno mõ potentia nãlis, ſm quam aliqs põt reſiſtere corrumpentibus. Alio modo ſm ꝙ eſt principiũ agendi, vt patet in* 5. Metaph. & iõ q̃a hæc acceptio eſt cõior, nomen virtutis ſm ꝙ importat vltimum talis potentię, eſt cõe. Nã virtus cõiter ſumpta, nihil aliud eſt quàm habitus, quo q̃s põt bene operari. Secundũ aũt ꝙ importat ultimum potentiæ primo modo dictæ, qui quidẽ eſt modus magis ſpecialis, attribuitur ſpeciali uirtuti, ſ. fortitudini, ad quã ꝑtinet firmiter cõtra q̃cunq; impugnãtia ſtare. H

Ad II. dicendum, ꝙ Ambroſ. accipit fortitudinẽ largè, ſm ꝙ importat animi firmitatẽ reſpectu quorumcũq; impugnãtiũ. Et tñ ẽt ſm ꝙ eſt ſpãlis uirtus hñs determinatam materiam, coadiuuat ad reſiſtẽdum impugnationibus omnium uitiorũ. Qui.n. põt firmiter ſtare in his quæ ſunt difficillima ad ſuſtinẽdum, conſequens eſt, quòd ſit idoneus ad reſiſtendum alijs, q̃ ſunt minus difficilia. G

Ad III. dicẽdum, ꝙ obiectio illa procedit de fortitudine primo modo dicta.

Articvlvs III.

Vtrum fortitudo ſit circa timores, & audacias.

AD tertivm ſic procedi tur. Vr̃ ꝙ fortitudo non ſit circa timores, & audacias. Dicit enim * Greg. 7. Moral. Iuſtorum fortitudo eſt carnem, vincere, proprijs uoluptatibus contraire, delectationem præſentis vitæ extinguere. ergo fortitudo magis uidetur eſſe circa delectationes quàm circa timores, & audacias.

SVPER QVÆST. CXXIII. ART. III.

IN art. 3. eiuſdẽ quæſt. omiſſo ſecundo, dubium ex eodẽ Martino occurrit circa concluſionem literæ. videlicet. Fortitudo eſt circa timores & audacias, quaſi cohibitiua timorum, & audaciarum moderatiua. Ipſe enim q. 4. dicit ſe contra dictum S. Thom. arguere 6. medijs, primò ſic. Fortitudo eſt cohibitiua utriuſque, ſ. timoris & audaciæ. ergo non eſt timoris cohibitiua, & audaciæ moderatiua. probatur antecedens dupliciter. Primo, quia fortitudo hẽt cohibere ne timor & audacia inſit, aut non contineantur, aut ne exeant in affectum: ſecundo ex dictis S. Tho. quia. ſ. fortitudinis eſt remouere impedimenta &c. Conſtat enim, ꝙ vtraque paſſio impedit. ergo vtraque eſt cohibenda. Secundo, omnis virtus eſt cohibitiua vitij ſibi oppoſiti, ſed tam timor q̃ audacia opponitur fortitudini. ergo. Tertiò. Fortitudo inclinat ne actꝰ fortis ſit audacia, ſicut ne ſit timor. ergo non plus eſt cohibitiua timoris q̃ audaciæ. Quarto, Moderari audaciam non eſt aliud, quàm facere vt audeamus quando oportet &c. & non aliter: & ſic etiam oportet facere in paſſione timoris. ergo ſi fortitudo eſt moderatiua audaciæ, eſt & moderatiua timoris. Quinto, Ad hoc, ꝙ ex audaci fiat fortis, oportet ſibi addere q̃d deficit, & ſubtrahere quod ſuperabũdat: & ſimiliter ad hoc, ꝙ ex timido fiat fortis. ergo par eſt iõ vtriuſque. Sexto, ſm Ariſt. Inclinatus in vnũ vitium dẽt transferre ſe in aliud oppoſitũ, vt tandẽ veniat ad mediũ. ergo nõ plus cohibẽdꝰ eſt timor q̃ audacia, nec plus moderãda audacia q̃ timor. I K

¶ Ad hoc, tria dicenda ſunt. Primũ eſt, ꝙ iſta verba, ſ. Cohibere, & moderari, quibus author vſus eſt, non ſunt vt diſparata, aut compoſita intelligenda, vt iſte bonus homo voluit intelligere. Expreſsè namque in hac eadem quæſt. author vtitur repreſſionis vocabulo, reſpectu audaciæ, vt patet in art. 6. in corpore: & moderationis vocabulo reſpectu timoris, vt patet in art. 4. ad 2. Vnde manifeſtum cuilibet eſſe poteſt, quòd ſecundum ſuam doctrinã fortitudo eſt repreſſiua audaciæ. Conſtat. n. ꝙ reprimere in idem redit ꝙ cohibere, & ꝙ eſt moderatiua timoris. Non eſt ergo cõtra authoris doctrinam intellectum, ꝙ fortitudo eſt cohibitiua timoris & audaciæ, nec quòd fortitudo eſt moderatiua utriuſque: ac per hoc totus labor arguentis in oppoſitum cõtra S. Tho. vanus fuit. Secundò dicendum eſt, quòd author proprie loquendo, optimè diuerſis illis uocabulis vſus eſt, ad inſinuandum, ꝙ fortitudo maiorem habet conuenientiam cũ audacia, quę animoſitatem quandam ſonat, quàm cum timore, q̃ retroceſſum quendam importat: quoniam fortitudo in animi virilitate conſiſtit, vt eius nomen ſonat. Tertio dicendum eſt, ꝙ arguens intendit arguere contra illam comparatiuam. Fortitudo magis eſt cohibitiua timoris atq; audaciæ, facilè reſpondetur, dicendo quòd nõ quàm hæc concluſio confutatur ex aſſumptis, vt patet ſingillatim. Nam ex hoc ꝙ fortitudo eſt cohibitiua vtriuſque, & opponitur utrique, vt medium extremis, & excludit vtrumque, & moderatur vtrunq; & quod ex tranſitu ex quocumque extremo tum ad medium oporteat addere & ſubtrahere, & inclinatus ad vnum extremum debeat quaſi tranſire in aliud, nõ ſequitur, quòd æqualiter ambo diſtẽt à medio, aut ꝙ æqualiter opponantur medio, vt patet in naturalibus. Pallidũ enim eſt inter nigrũ & album, & tamẽ non æqualiter opponitur vtrique extremo, nec æqualiter diſtat ab vtroque, licèt utrumq; excludat. Vnde fortitudo magis aſſimilatur audaciæ, quàm timori, licet neuter ei conſonet, & magis diſtat fortis à timore q̃ audacia: & magis contrariatur fortitudini timor q̃ audacia: Et propterea oportet, quòd fortitudo magis ſit cohibitiua timoris, quàm audaciæ, vtpotè magis contrariæ. Nec hæc egent probatione: quoniam & experientia teſtis eſt, quod timor non ſolum aufert actus fortes, ſed ſimiles fortibus, quoniam facit fugere. Audacia autem facit actus ſimiles fortibus, dum facit aggredi. Et in 2. Ethic. conſulitur acquiſituro virtutes, vt in extremum ſimilius uirtuti declinet. Conſtat namque, quòd ſimilius virilitati animi eſt audere quàm timere. Liquet ergo ꝙ hęc Martini argumẽta vana ſunt vndique. I

Par. 2 q. ... ratum. 617 In ſ. art. 6. corp. & q. 126. art. 1. corp. & q. 157. art. 1. corp. & q. 141. art. 1. corp. & ad 2. Et 1. 2. q. ... art. 3. ad 2. & q. ... art. 3. ad 2. Et 3. diſt. ... art. 2. Et vir. q. 1. ar. 4. cor. & ar. 5. cor. * Li. 7. c. 9. in princ.

¶ In reſponſione ad tertium eiuſdem artic.* dubium ex eodem Martino ibidem occurrit, quo ad duo. Primo quo ad id quod ibi dicitur, quòd timor & audacia ſunt circa idem obiectum, ſ. malum. Dicit enim quòd hoc non uidet ſibi uerum: quia licet ſit idem obiectum realiter utriuſque, eſt tamen aliud formaliter, tum quia obiectum timoris formaliter eſt terribile, audaciæ autem eſt auſibile. In cuius ſignum Ariſt. 3. Ethic. obiectum fortitudinis ponit terribile, & auſibile: tum quia auſibile contrarium eſt timendo, ut dicit Ariſtot. in 2. Reth. tum quia auſibile ſecundum quòd huiuſmodi, importat rõnem boni, timendum uero rationem mali. Secundo quo ad ipſam rõem, ꝙ nõ ſatisfiat argõ, q̃a auſibile retrahit à bono fortitudinis ſicut terribile: & ſpes ſicut audacia, inquantum per ſpem circa auſibile ferimur in ipſum inconſulte, & contra rõnis iudiciũ. K

¶ Ad euidentiam horum recolere oportet in præcedenti libro de timore & audacia tractata, breuiterq; ſciendum eſt quòd obiectum timoris & audaciæ eſt vnum & idem materialiter, & formaliter ex parte rei, quo ad rationem formalem mali: ita, quòd utriuſque obiectum eſt formaliter malum, ſcilicet ipſa mors, ſeu mortis pericula: & manifeſte patet in 3. Ethicor. ubi expreſſè uult Ariſt. circa idem uerſari timidum & audacem, ſed ille deficiendo, iſte exuperando: ſed differentia eſt ex parte cognitionis, ſeu apparentiæ. Cum enim appetitus obiectum ſit bonum, vel malum apprehenſum, non eſt differentia inter malum quod timidus fugit, & malum quod audax inuadit, ex parte mali: quoniam non ſolum unum & idem malum eſt obiectum utriuſque, ſed etiam eiuſdem quantitatis, puta, æquale periculum mortis æqualiter prope ex parte rei. Quod patet ex hoc, quòd reſpectu huiuſmodi æqualis periculi mortis in bello æqualiter prope, fortis bene ſe habet,

audax

¶ 2 Præt. Tullius dicit † in ſua Rhet. ꝙ ad fortitudinem perti net ſuſceptio periculorum, & perpeſſio laborum: ſed hoc nó vr̃ pertinere ad paſſioné timoris, vel audaciæ, ſed magis ad actiones hominis laborioſas, vel ad exteriores res periculo- B ſas. ergo fortitudo [h] nó eſt circa timores, & audacias.

¶ 3 Pręt. Timori non ſolum op ponit̃ audacia, ſed ẽt ſpes, ut ſ̃ habitum † eſt, cum de paſſionibus ageret̃. ergo [h] fortitudo nõ magis debet eſſe circa audaciã, quàm circa ſpem.

Sed contra eſt, ꝙ Phil. dicit in 2. & 4. Ethic. • quòd fortitudo eſt circa timorem & audaciam. C

Resp. dicendum, ꝙ ſicut ſupra dictum † eſt, ad uirtutem fortitudinis pertinet remouere impedimentum, quo retrahit̃ uoluntas a ſequela rõnis. Quòd autem aliquis retrahat̃ ab aliquo difficili, ꝑtinet ad rõné timoris, qui importat receſ- ſum quendá a malo difficultatem hñte, ut ſ̃ habitũ † eſt, cum de paſſionibus agereĩ: & ideo fortitudo principaliter eſt circa timores difficiliũ rerũ, q̃ retrahere pñt uoluntaté a ſequela rõis. Oportet aũt hmõi rerũ difficilium impulſum non ſolum firmiter tolerare cohibendo timorem, ſed etiam moderate aggredi, quãdo. ſ. oportet ea exterminare ad ſecuritatem

audax ſuperabundat, & timidus deficit: & non oportet eſſe ma A lus periculum, quod timidus fugit, q̃ illud qđ audax ſuperat, aut fortis ſubiit, vt patet: & eſt ĩp ſermo de timendo & auſibili humano: qđ dico ꝑꝑ terribilia humanam uirtutem excedentia, circa quæ vt Ariſt. dicit in 3. Eth. non eſt fortitudo, qa forté dicim⁹ vt hoiem: ſed dña eſt ex parte apprehenſionis, qa idem periculum bellicæ mortis apprehẽdit̃ ab vno ut propè exiſtens, & vt magnę potentiæ ad valde cõtriſtandum & nocendum, & ſic habet rõnem timendi: & ab alio apprehẽditur ut longe exiſtẽs, & vt meabilis, ſeu ſeparabilis reſiſtentiæ, & ſic hẽt rõnem auſibilis. ꝓbat̃ ãt ita eſſe ex eo qđ experimur, qa talia ſunt quæ ut timẽda occurrunt: & ſimiliter ad q̃ audemus, & ex doctrina Ariſt. 2. Eth. Vbi primum diffinit timenda per hæc duo, ſ. per excellentiam potentię nociuæ, & per propinquitatem: & deinde addit contrarium eẽ timidum auſibili, & bñ: quia contrarias habet conditiones, ſ. ſubiectionem potentiæ, & longe eſſe, quas condões nõ eſſe in re, ſed in apprehenſione cõſtat. Differt quoq; obiectũ audaciæ ab obiecto timoris ex parte apprehenſionis, per accidẽs tñ, qa. ſ. periculum apprehendit̃ non ſolum vt ſuperabile & lõge, ſed apprehendit̃ coniunctum ſibi bonum uictoriæ ſuperãdo illud malum: & ad tale bonum non fert̃ audacia, ſed ſpes quę eſt mr̃ audaciæ. Ex hoc namque ꝙ ſperat quis bonum, audet aggredi malum periculi bellicæ mortis, quantumcunque ex parte rei ſit maximum & propinquum: & ꝑꝑ hoc Ariſt. poſuit ſpẽ ibidem ſalutarium eſſe audaciam, non realiter nec formaliter, ſed cauſaliter, quia eſt audaciæ cauſa, vt dictum eſt.

Li. 2. de inuent. i f. 3. ante fi. lib.

2. 2. q6 45. art. 1. ad 2.

Lib. 2. Eth. c. 6. in pri. & c. 9. to. 5

¶ Ex his igit̃ ad ea q̃ primo obiiciunt̃, dr̃ ꝙ obiectum timoris & audaciæ, ex parte rei tam realiter, q̃ formaliter eſt idem: ſed ex parte apprehenſionis diſtinguit̃ formaliter. Et quia rõ mali ſe tenet ex parte rõnis formaliter ex parte rei, ideò optime dixit author ꝙ timor & audacia non opponunt̃ ex parte obiecti, pro quanto vterque eſt reſpectu mali. Sed bene ſic opponuntur timor & ſpes, quia iſta eſt reſpectu boni, & propterea diſtinctio formalis ex parte apprehẽſionis nihil obſtat literæ vtpote impertinens propoſito. Propter hanc enim diuerſitatem ex parte apprehenſionis Ariſt. diſtinguit auſibile & timendum, & dicit eſſe contraria, vt ſecunda inducebat inſtantia.

¶ Ad tertiam autem dr̃, ꝙ falſum eſt, ꝙ auſibile inquantũ huiuſmodi, habeat rationem boni: qm̃ non habet rationem boni, niſi per aliud adiunctum, ſ. bonum, quod eſt obiectum non audaciæ, ſed ſpei cauſantis audaciam.

¶ Ad id vero quod contra ſatisfactionem rñſionis arguitur, dr̃ ꝙ manifeſte falſum eſt, ꝙ auſibile abducat ſicut terribile, ſi, ſicut, notet æqualitatem, vt patet ex 3. Eth. & experientia teſtat̃. Longe enim magis abducit terribile q̃ auſibile: quin potius auſibile confert quodammodo ad bonum fortitudinis, vtpote ꝓpinquius. Falſum quoque ſimiliter eſt, ꝙ ſpes abducat a fortitudinis bono ſicut audacia: quia audacia abducit immediate a fortitudinis bono, vtpote extremum uitium circa idem exurgens: ſpes autem abducit ab eodem mediante audacia, qa cauſando audaciam facit hominem præcipitem in aggreſſu. Et propterea patet, quòd reſponſio authoris ſtat ſolida, & ſatisfaciens optime argumento.

¶ In eodem art. aduerte, ꝙ fortitudo eſt circa timores & audacias tamquàm circa propriam materiam, in qua fortitudo ponit ſuam rectitudiné, Ita quòd timere, & audere circa pericul &c. qñ oportet, vbi, & ſicut oportet, ſunt actus fortitudinis eliciti ab ipſa fortitudine exiſtente ſubiectiue in appetitu ſenſitiuo, q̃ vocat̃ iraſcibilis. Probat̃ autem hoc authoritate, & rõe. Ariſt. in 3. Eth. expreſsè hoc dicit in capitulo illo, Terribile autem. Vbi habet hæc verba, Qui quidem igit̃ q̃ oportet, & cuius gr̃a ſuſtinet, & timet vt oportet, & qñ. Similiter ãt & audet fortis. Sed dignitaté. n. & vt rõ poſcit, patit̃, & opat̃ fortis. Vbi manifeſte Ariſt. dicit, & ꝓbat, ꝙ fortis timet & audet qñ oportet, & ꝑꝑ qđ oportet &c. Certũ eſt. n. ꝙ loquit̃ de forti inquantum fortis, & de actibus fortis inquãtum fortis, vt patet ex probatione allata, ſ. Secundum dignitatem. n. & vt rõ poſcit, patitur, & opat̃ fortis. Rõ ẽt ad hoc ducit: qm̃ ſicut prudẽtię actus eſt pręcipere recte, & id quod præceptum eſt propria ipſius materia, quã in ꝓprio ſubiecto rectificat. & ſimiliter iuſtitiæ actus eſt velle reddere ius ſuũ unicuique, qm̃ hmõi velle eſt propria materia, q̃ in ꝓprio ſubiecto rectificat: & vniuerſaliter q̃libet uirtus hẽt ꝓ actu rectã opationé, q̃ in potentia in qua eſt, rñdet illi vt ꝓpria materia rectificata ab ea: ita oportet vt fortitudo, q̃ eſt ſubiectiue in iraſcibili habeat pro actu illos iraſcibilis motus, qui ſunt propria materia ipſi⁹ fortitudinis. Nõ qualitercũq; aũt hẽt fortitudo ꝓ actibus tales motus, ſed rectificatos: ita ꝙ timere quæ, & qñ, & cuius gr̃a oportet, & ſimiliter audere, ſunt actus eliciti a fortitudinis uirtute, & ſunt ẽt actus prudentiæ regulantis fortitudinem, ut imperati a prudẽtia: & ſunt actus uoluntatis naturaliter inclinatæ ad bonum fortitudinis ſimiliter ut imperati a uoluntate.

Art. 1. huius quæſt.

1. 2. q. 60. art. 4.

¶ Et quoniam Martinus in dicta quæſtione oppoſitum conat̃ probare, tenendo quòd fortitudo non eſt circa has paſſiones vt actus, ſed vt obiecta partialia interioris ſui actus: & primum dictum ſuum non probat, & monſtratum eſt eſſe falſum: ſecundum ẽt abſolute loquendo, eſt falſum, licèt poſſit ad aliquem bonum ſenſum reduci, ideo tres ſuas rationes intendo ſoluere inquantum militant contra ſuperioré doctrinam. Primo ergo probat ſic. Omnis uirtus, q̃ eſt circa aliquem actum, eſt tam q̃ circa partiale obiectum circa omne illud, quod ſcitum eſt eſſe D impedimentum illius actus: ſed fortis ſcit quòd timor & audacia ſunt impeditiua ſui actus. ergo. Maior patet, quia quantum fortitudo inclinat ad actum ſuum, tantum inclinat ad remouendum impedimenta. Secundo. Quicquid eſt obiectum prudentiæ directiuæ fortitudinis, illud eſt obiectum fortitudinis: ſed prudentia talis habet has paſſiones pro obiectis, ergo. Probatur maior, quia aliàs non eſſet actus uoluntatis ſufficienter conformis actui rationis. Tertio. Per actus fortitudinis, timor & audacia ſunt noliti formaliter, vel æquiualenter. ergo ſunt obiecta. Probatur ſequela, quia nolitũ eſt obiectum actus, quo eſt nolitum.

¶ Ad huius rei ampliorem euidentiam ſciendum eſt, ꝙ tollere impedimenta actus non uno mõ dr̃. Nam aliqñ dicitur effectiue, aliquando formaliter. v. g. Quando combuſtiuum ligni tollit aquoſitatem, quæ eſt in ligno, dicitur tollere impedimẽtum effectiue, & tale impedimentum habet ſe vt obiectũ partiale, E excludendum tamen. Qñ uero prudentia præcipit, quando oportet, & quod oportet &c. præcipiendo aufert actualiter ab actu pcipiendi conditiones oppoſitas, non ita ꝙ conditiones oppoſitæ q̃ excludunt̃, ſint obiecta actus præcipiendi: ſed ſicut actus præcipiendi dr̃ elicitus à prudentia, ita conditiones eius ſunt elicitæ velut conditiones actus eliciti. Et ſic actus informatus talibus conditionibus excludit formaliter oppoſitas conditiones, ſicut albedo in ſubiecto excludit formaliter nigrediné ab eodé ſubiecto. Sic aũt tollere contraria impedimẽta, non eſt hr̃e impedimenta ꝓ obiecto actus, ſed pro contrariis, ſeu priuationibus ipſius actus recti. Et qm̃ fortitudinis actus non primo mõ, ſed ſecundo tollit impedimenta timoris & audaciæ, iõ timor & audacia vt opponunt̃ fortitudini, tollunt̃ ab ei⁹ actu nõ vt obiecta partialia ei⁹, ſed formaliter vt cõtraria, ſeu priuationes ei⁹. Hoc ãt fit manifeſtũ ex eo, ꝙ actui fortitudinis nõ cõtrariat̃ ipſe timor aut ipſa audacia qualitercũq;, ſed ſolũ ſi deordinatione rõis ueſtiant̃. Iã. n. dictũ ẽ, ꝙ fortis, & timet, & audet. Sed in hoc medi⁹ eſt inter timidũ & audacẽ, qa contrarias

extremi hñt cõditiones in ipſis actibus. Ille timet nõ q̃, aut qñ, aut pp qđ oportet: & ſimili mõ alter audet. Fortis ãt & timet, & audet qñ, vbi, q̃, ſicut, & pp qđ oportet. Exercendo ergo fortitudinis actũ, fortis tollit timorẽ & audaciã non tollendo ipſos actus, ſed tollendo eorum condõnes nõ aliter, q̃ ponendo primaria intẽtione ſuas conditiones, & ex conſequẽti expellẽdo contrarias. Et quia actus fortitudinis ſeipſũ cũ ſuis conditionibus, ſ. qñ oportet &c. ponit formaliter, iõ contrarias cõditiones tollit formaliter: & ſic patet, ꝙ falſa eſt maior primæ obiectionis, ſ. Oĩs uirtus, q̃ eſt circa aliquẽ actũ, eſt tanq̃ circa partiale obiectũ circa oẽ illud, qđ ſcitum eſt eſſe impĩm illius actus: qm̃ ſtat, ꝙ ſit circa impm̃ tanq̃ circa contrarium, ſeu priuationem formaliter illius rect. actus. Probatio aũt maioris nihil concludit in oppoſitum dictorũ: qm̃ conceſſo aſſumpto, ſ. Fortitudo q̃tum inclinat̃ in pprium actum, tm̃ ad tollẽdũ impm̃ inclinat̃, nõ ſequitur, ꝙ tollet impedimẽta tali mõ, ſ. vt obiecta partialia, qm̃ ſtat ꝙ tollatur per ſuum actum alio modo, ſ. formaliter.

Concl. [..]

In arg.

† loco citato in arg.

Fortitudinis Chriſtianæ eſt amare aſpera pro præmijs æternis.

¶ Ad ſcđam quoq; dr̃ ꝙ maior eſt falſa, vt manifeſte patet de ipſo actu fortitudinis. Conſtat namq; ꝙ ille cognitus eſt p prudentiã, ac p hoc illius obiectũ: & tñ non eſt obiectũ, ſed actus fortitudinis. Nõ ergo qcqd eſt obiectũ prudẽtię regulantis fortitudinem, eſt obiectum fortitudinis: ſed ſtat ꝙ ſit uel obiectũ, vel actus fortitudinis, vel conditio actus, & ſiqđ eſt hmõi. Probatio ãt maioris, ſ. quia aliàs non eſſet actus uoluntatis ſufficienter conformis actui rõnis, nihil ualet, loquẽdo de conformitate, qua natus eſt actus uolũtatis eſſe conformis rõi, q̃ eſt conformitas rectitudinis: quinimmo p hoc eſt rõi cõformis, ꝙ exercet ut actũ id qđ eſt cognitũ, ac pceptũ a prudentia. Loquendo autem de conformitate naturæ concedatur obiectum: Quia uoluntas eſt ualde difformis naturę a natura intellectus, vt patet. Sed hoc eſt impertinẽs pposito. Ad tertiã aũt obiectionem negat̃ ſequela: qa eſſe volitum, vel nolitum contingit dupliciter, ſ. vt obiectum, & ut actus. Cum. n. qs uult, uel non uult ſcribere, ly ſcribere, eſt uolitum, ſeu nolitum ut obiectũ: ſed ly uult, aut nõ uult eſt uolitum ut actus, utrũque. n. eſt uoluntariũ. Et dr̃ia eſt inter hos duos modos uoliti, ſeu noliti: qa uolitũ, ſeu nolitũ vt obiectũ, eſt uolitũ illo actu uoluntatis, quo dr̃ uolitũ, aut nolitũ, ita ꝙ eſt illius obiectũ, vt in exẽplo dato, ſcribere eſt obiectũ actus uoluntatis, quo uult, aut non uult ſcribere. Volitũ aũt, ſeu nolitum vt actus uolendi, uel nolendi, non alio q̃ ſeipſo eſt volitum, aut nolitũ: qm̃ ſeipſo formaliter eſt uoluntarius actus in actu exercito. Quia igit̃ q̃libet actus uolũtarius uolitus non ut obiectũ, ſed ut actus, eſt uolit⁹ formaliter, vel æqualenter, & non eſt obiectũ act⁹ alicui⁹ quo ſit uolit⁹: iõ non ualet ſequela. Impedimẽta ſunt nolita p actũ fortitudinis formaliter, vel æqualẽter. ergo ſũt obiecta actus, quo dñr nolita, qm̃ ſtat ꝙ ſint nolita ut act⁹. Et verè ſic eſt, ꝙ ſunt æqualẽter nolita p actũ fortitudinis ut priuationes, ſeu contraria ipſius actus. Eodẽ ſiquidem mõ, quo actus fortitudinis eſt uolit⁹ ut act⁹, eodẽ mõ cõtraria, ſeu priuationes illius ſũt nolita ut act⁹. Ex hoc. n. ipſo ꝙ fortis timet & audet, qñ, q̃, & ſicut oportet, eijcit formaliter ab appetitu ſuo qđ eſt æqualẽter nolle, non qñ, non q̃, nõ ſicut oportet. Nõ ſunt ergo à fortitudine iſta impedimenta nolita ut obiecta actus fortitudinis, ſed vt formaliter cõtraria, ſeu priuatiua act⁹ fortitudinis. Et ſcito ꝙ principiũ errãdi in hoc eſt, quia credit̃ ꝙ ſol⁹ act⁹ uolũtatis, puta, electio, & actus exterior, vt expone ſe piculo mortis bellicę, qñ ubi &c. ſint actus fortitudinis, cũ ſm veritatẽ pipateticã, fortitudo ſit ſubiectiue in appetitu ſenſitiuo, & actus eius ſit participata electione timere, & audere in periculis mortis bellicæ, qñ, vbi, q̃ ſicut &c. oportet. Vt. n. dictum eſt, ſi appetitus ſenſitiuus non eſſet natus proprio motu appetere pter, & contra bonum rõis, non eſſet neceſſaria uirt⁹ fortitudinis, ſed ſola uoluntas naturaliter inclinata in pprium ſuppoſiti bonũ rõis innixa prudẽtiæ, ſufficeret ad opa fortitudinis: & ppea nunc exigit fortitudo ut habiliter appetitũ, vt particeps eſt libertatis, ad firmiter prompteq; actus timendi, atque audendi exercẽdos, quando, ſicut, in quibus, & propter quod oportet.

1. 2. q. 45. ar. 1.

[l]oco citato in arg. 2

Art. 2. huius quæſt.

Porrecta p̃ totum.

618

Inf. ar. 11. & 12. cor. & 3. di. 33. q. 2. ar. 3. ad 6. & 4. d. 49. q. 5. art. 3. q. 1. ad 8. & vit. q. 1. ar. 12. ad 6. & 23. & q. 5. art. 1. & 4. cor. & 3. Eth. lec. 18.

* Cap. 15. circa finẽ, tom. 1.

† Lib. 6. ca. 15. a med. to. 1.

Lib. 3. c. 6. a medio, to. 5.

Art. primo.

Bonũ rõis præponderat omni bono corporali.

Cap. 22. pm a princ. to. 1.

in poſterũ ħñdam: qđ vr̃ pertinere ad rõem audaciæ. Et iõ fortitudo ẽ circa timores, et audacias quaſi cohibitiua timorũ, & audaciarũ moderatiua.

AD PRIMVM ergo dicendũ, ꝙ Greg. ibi loqtur de fortitudine iuſtorum, ſm ꝙ cõiter ſe hét ad oẽm uirtutem. Vñ pmittit q̃dã ptinentia ad tẽperantiã, ut dictũ* eſt. & ſubdit † de his, q̃ pertinent propriè ad fortitudinem ſm quòd eſt ſpecialis uirtus, dicens huiuſmodi aſpera pro æternis præmijs amare.

AD II dcđm, ꝙ res periculoſæ, & actus laborioſi, nõ retrahunt uoluntatẽ à uia rõis, niſi inq̃tum timent̃. Et iõ oportet ꝙ fortitudo ſit immediate circa timores, & audacias: mediate ãt circa picula, & labores, ſicut obiecta pdictarũ paſſionũ.

AD III dicẽdũ, ꝙ ſpes opponit̃ timori ex parte obiecti: qa ſpes ẽ de bono, timor de malo. Audacia ãt eſt circa idem obiectum, & opponit̃ timori ſm acceſſũ, & receſſũ, ut ſ̃ dictũ* eſt. Et quia fortitudo pprie reſpicit tpalia mala retrahẽtia a uirtute, vt patet p diffinitionem † Tullij, ide ẽ ꝙ fortitudo pprie ẽ circa timorẽ & audaciã, nõ ãt circa ſpẽ, niſi inq̃tum cõnectit̃ audaciç, ut ſupra habitum eſt. †

ARTICVLVS IIII.

Vtrum fortitudo ſit ſolum circa pericula mortis.

AD QVARTVM ſic pcedit̃. Vr̃ ꝙ fortitudo non ſolũ ſit circa picula mortis. Dicit. n. Aug.* in lib. de moribus Eccleſię, ꝙ h fortitudo eſt amor facile tolerans oia pp id, qđ amat̃: & in ſexto muſicæ † c. 15. dicit, ꝙ fortitudo eſt affectio, q̃ nullas aduerſitates mortemq; formidat. ergo fortitudo nõ eſt ſolum circa pericula mortis, ſed circa omnia alia aduerſa.

¶ 2 Præt. Oportet oẽs paſſiones aiæ per aliquam uirtutẽ ad mediũ reduci: ſed h nõ eſt dare aliquã aliã virtutẽ reducẽtẽ ad medium alios timores. ergo fortitudo non ſolum eſt circa timores mortis, ſed etiam circa alios timores.

¶ 3 Præt. Nulla uirtus eſt in h extremis: ſed timor mortis eſt in extremis, quia eſt maximus timorum, ut dr̃ in † 3. Eth. ergo uirtus fortitudinis non eſt circa timores mortis.

SED CONTRA eſt, quod Andronicus dicit, quòd fortitudo eſt uirtus iraſcibilis non facile obſtupeſcibilis à timoribus, qui ſunt circa mortem.

RESP. dicendum, ꝙ ſicut ſupra dictum * eſt, ad uirtutem fortitudinis ptinet, ut uoluntatem hominis tueatur, ne retrahatur a bono rationis propter timorem mali corporalis. Oportet aũt bonum rõis firmiter tenere contra qđcũque malũ, qa nullũ bonum corporale ęqualet bono rõis: & iõ oportet ꝙ fortitudo aĩ dicat̃, q̃ firmiter retinet uolũtatẽ hoĩs in bono rõis cõtra maxima mala: qa q̃ ſtat firmus contra maiora, cõſequẽs eſt ꝙ ſtet firmus contra minora, ſed non conuertit̃. Et hoc ẽt ad rõem uirtutis ptinet, vt reſpiciat vltimũ. Maxime ãt terribile inter oĩa corporalia mala, eſt mors, q̃ tollit oĩa corporalia bona. Vñ Aug. dicit* in lib. de moribus Eccleſiæ, ꝙ uinculum corporis, ne concutiat̃, atq; uexet̃ labore, uel dolore: ne auferat̃ autẽ atq; perimatur,

SVPER QVÆST. CXXIII. ART. IIII.

IN ar. 4. dubiũ occurrit circa cõcluſionẽ iunctã titulo: nã titulus dubij eſt, An fortitudo ſit ſolũ circa picula mortis. Cõcluſio aũt ẽ, Fortitudo eſt circa picula mortis. vbi patet ꝙ deficit a q̃ſito: qa quæſitũ eſt, an circa hoc ſolũ ſit, & nihil rñdetur quo ad ly ſolum. & auget̃ dubium: qa ex articulo iſto non hr̃ rñſio ad hoc, quoniam & dicit̃ ꝙ fortitudo ſe extendit ad alia pericula.

mala, & dr̃ q, eſt fortis ſimpliciter niſi reſpectu maximorũ ma- A lorum, quæ dicit eſſe pericula mortis: & non d cit ꝙ iſta ſola ſunt maxima mala. Non caret ſiquidem q̃onis ſcrupulo, an ſo li mortis pericula ſint maxima mala, qm̃ cruciatus, & tormenta peiora ſunt q̃ pericula mortis: qm̃ appetibilius eſt mori in bello, q̃ cruciatus, & tormenta ſuſtinere. Cõſtat aũt ex 3. Eth. ꝙ nemo eſt tolerantior malorũ viro forti. Pertinet ergo ad fortitudinem ſuſtinere non ſola pericula mortis.

Concl.

¶ Ad hoc dr̃, ꝙ cruciatus, & tormenta aut ſunt ducentia ad mortẽ, q̃uis non tam repente, & hæc ſunt maxima pericula, nec ſunt extra pericula mortis: aut non ducunt ad mortẽ, vt verbera non multũ grauia, abſciſſio manus, euulſio oculi, & huiuſmodi: & talia non ſunt maxima pericula. Quia ergo ſola mortis pericula maxima mala ex ſuo genere ſunt, q̃uis inter illa ſit latitudo, quia quædam ſunt maiora mala quibuſdam, & fortitudo eſt circa maxima mala, iõ fortitudo eſt ſimpliciter circa ſola pericula mortis, circa alia aũt eſt fortitudo ſm̃ qd. Et hæc concluſio hr̃ ex litera articuli, & propterea ſatisfacit q̃ſito ẽt quo ad ly ſolum. Et per hoc patet ſolutio omnium.

mortis terrore aĩam quatit. Et iõ [m] virtus fortitudinis eſt circa timores piculorũ mortis [n].

AD PRIMVM ergo dcd̃m, ꝙ fortitudo bene ſe hẽt in oĩbus aduerſis tolerandis, non tñ ex toleratione oĩum aduerſorum reputat̃ hõ ſimpliciter fortis, B ſed ſolũ ex hoc, ꝙ benè tolerat ẽt maxima mala: ex alijs aũt dr̃ hõ fortis ſecundum quid.

AD II dcd̃m, ꝙ q̃a timor ex amore naſcit̃, quęcunq; virtus moderatur amorem aliquorũ bonorũ, cõſequens eſt vt moderet̃ur contrariorũ malorũ timorẽ. Sicut liberalitas q̃ moderatur amorẽ pecuniarũ, per cõſequens ẽt moderatur timorẽ amiſſionis earum. Et idem apparet in tẽperantia, & in alijs C virtutibus: ſed amare propriã vitã eſt naturale, & iõ oportuit eſſe ſpecialem virtutem, quæ moderetur timores mortis.

AD III dcd̃m, ꝙ extremũ in virtutibus attendit̃ ſm̃ exceſſum rõis rectæ: & iõ ſi aliquis maxima picula ſubeat ſm̃ rõnẽ, non eſt virtuti contrariũ.

ARTICVLVS V.

Vtrum fortitudo propriè conſiſtat circa pericula mortis, quæ ſunt in bello.

AD QVINTVM ſic pcedit̃. Vr̃ ꝙ fortitudo nõ conſiſtat ppriè circa pericula mortis, quę ſunt in bello. Martyres .n. pcipuè de fortitudine cõmendant̃: ſed martyres nõ cõmendant̃ de reb. [h] bellicis. ergo fortitudo nõ ppriè conſiſtit circa pericula mortis, q̃ ſunt i bello.

¶ 2 Præt. Ambr. [*] dicit in li. de offic. ꝙ fortitudo diuidit̃ in res bellicas, & domeſticas. Tullius ẽt dicit in primo de Officijs. Cũ pleriq; arbitrent̃ res bellicas maiores eſſe, q̃ vrbanas, minuẽda eſt hęc opinio. Sed ſi verè volum' iudicare, multæ res extiterũt vrbanæ maiores clarioreſq;, q̃ bellicę: ſed circa maiora maior fortitudo cõſiſtit. ergo nõ ppriè cõſiſtit fortitudo circa mortẽ, q̃ in [h] bello eſt.

¶ 3 Præt. Bella ordinantur ad pacem temporalem reip. conſeruandam. Dicit enim Auguſtin. 19. de ciuitate Dei, quòd

Pers. per 10. 619

Inf. q. 124 arti. 3. cor. & q. 141. art. 8. cor. Et 2. di. 44 q. 1. art. 1. ad 3. & 3. diſt. 33. q. 3. ar. 3. q. 1 cor.

*Lib. 1. c. 35. in principio, to. 1.

Li. 19. cap. 11. tom. 5.

SVPER QVÆST. CXXIII. ARTIC. V.

Capr 4. d. 17. q. 1. conc. 3.

IN ar. 5. dubium occurrit ex Martino q. 3. circa illud dictũ literæ ſ. Fortitudo ẽ ẽt circa pericula mortis in bello particulari, cũ .ſ. quis vt deſerat virtutẽ, impugnat̃ vſq; ad mortẽ. Vult ſiquidẽ Martinus hoc eſſe falſum, affertq; cõtra hoc plura motiua. Primo igit̃ arguit ſic. Fortitudo eſt tm̃ circa illa mortis pericula, in quibus eſt contrapugnatio ſm̃ vires exteriores contra mortẽ, ſed in ſolis periculis mortis, q̃ eſt in bello cõiter dicto, eſt hmõi contrapugnatio. ergo in his ſolis eſt fortitudo, & conſequenter non eſt in illis, quæ ſuſtinentur pp virtutẽ ſeruandã ſine exteriori defenſione. Maior probat̃, inquit, per rõem Ari. in 3. Ethi. dicẽtis, Similiter aũt & viriliter agunt, in quibus eſt fortitudo, & bonũ mori. Deinde probat̃ rõe. In illis ſolis mortis periculis, in quibus eſt contrapugnatio, de qua loquimur, reperit̃ timor, & audacia. ergo in illis ſolis eſt fortitudo. Cõſequẽtia patet, & añs probatur, quia in actibus illis, in quibus pro iuſtitia, aut fide ſeruanda ſine contrapugnatione ſubimus pericula mortis, audere ſp eſt laudabile, q̃a audere ibi fit tm̃ per actũ, quo malumus ſubire mortẽ q̃ relinquere virtutẽ. Timere aũt, ſeu fugere, ſp eſt inhoneſtũ, quia timere fit per actũ contrariũ audaciæ rectæ. In illis verò in quibus eſt contrapugnatio, cadit actus audendi hõneſtè. ſ. in contrapugnatione aſſumenda &c. Et præterea in executione huius actus cadit audacia, cadit timor, cadit fortitudo media, & rurſus põt ẽt ſtante imperio executiones ad contrapugnandũ peccare peccatis oppoſitis fortitudini per audaciã aggrediendo, vel expectando, cũ vtilius eſſet cedere his, qui longẽ proculdubio numero & robore, & armis validiores ſunt, ita vt certa ſit eorũ victoria, ſi expectentur. ergo &c. Tertio, In ſubeũdis periculis mortis cõtingentibus aliter q̃ in bello contrapugnatiuo dirigunt̃ hoĩes ſufficienter per alios habitus a fortitudine. ergo fortitudo non eſt circa illa, cõſequẽtia patet, & añs probatur longo proceſſu, diſtinguendo ſecundum Ariſtote. vt ipſe dicit, virtutem in ipſam ſimplicem, & in eius gradus tres, quorum primus eſt continentiæ & A perſeuerantiæ, ſecundus, temperantiæ, tertius heroicus, ita ꝙ ad virtutem liberalitatis ſimpliciter ſpectat expendere, & donare prout oportet, & quem oportet abſolutè. Ad liberalitatem vero vt continentem ſpectat donare, & expendere ſuperando blanditias, vel quæcunque oblectamenta in oppoſitum. Et ſimiliter ad liberalitatem vt perſeuerantem, pertinet donare, & expendere ſuperando quęcũque triſtitia ab hoc abducentia. Ad liberalitatem verò vt temperantiam, ſeu temperãtem ſpectat donare, & expendere, domitis iã triſtitijs, delectationibus ac cupiditatibus, & vniuerſaliter paſſionibus in oppoſitum. Ad liberalitatem demum heroicam ſpectat donare, & expendere, ẽtſi periculum mortis immineat, inhibente aliquo ſub pœna mortis & cruciatuum ne expendat, aut donet, quoniam permanere in huiuſmodi virtutis opere, non obſtãte cruciatu, aut morte, communem hominum facultatem excedit. Quibus prælibatis dicit, ꝙ perſiſtere in virtute contra mortis pericula cum contrapugnatione cõtra mortẽ ipſam ſpectat ad fortitudinem. Sine contrapugnatione verò dicta ſuſcipere, & tolerare mortem potius q̃ à virtute recedere, ſpectat ad illam met virtutẽ, in qua perſiſtitur, puta, fidem, iuſtitiam, liberalitatem, caſtitatem &c. ſub gradu tamen heroico. Et adeo ſic eſſe dicit, vt etiam ſubire pericula mortis ſine contrapugnatione in mortem illam propter actum fortitudinis, puta, ſiquis comminetur militi mortem, ſi in bello defendat patriam, miles pugnando quidem fortis ſit: ſed ſubeundo periculum mortis propterea comminatæ, fortis heroicè ſit. Deinde allato exemplo Buridani de muliere coniugata tentata de adulterio quadrupliciter ſcilicet primo per blanditias & laſciuias: ſecundò, per terrores verberum & mortis, tertiò, per pretium, quartò, per falſas ſuaſiones, probare nititur quòd huiuſmodi mulier in caſtitate, non obſtante periculo mortis, perſiſtit per temperantiam heroicam, & non fortitudinem: quod eſt probare aſſumptum ſcilicet quòd per alias virtutes ſufficienter diriguntur homines in ſubeundis periculis mortis propter virtutem ſine contrapugnatione. Arguit contra ſic. Contingit aliquando quòd mulier illa pudica vincat huiuſmodi timorem mortis, & non per fortitudinem, nec per E iuſtitiam. ergo per temperantiam. Probatur ſecunda pars aſſumpti, quia poſſibile eſt, quòd quæ ſic impugnatur, numquàm ſe exercuit in materia iuſtitiæ, & fortitudinis ſpectantis præcipuè ad pudicitiam, ac per hoc nec iuſtitiam, nec fortitudinem habeat, & conſequenter defendendo, ſe non niſi per temperantiæ virtutem ſe defendit. Secundò quia dato etiam ꝙ talis mulier cum temperantia habeat iuſtitiam & fortitudinem, non tamen ſic ſe defendet per illas virtutes, q̃ actus eliciti, quo mauult ſubire mortem, q̃ adulterari, ſit actus fortitudinis, & non actus temperantiæ: immò temperantia huius mulieris eſt gñatiua fortitudinis, ita, ꝙ temperãtia, mediãte actu ſuo elicito eſt pductiua actus fortitudinis formaliter. Nã inter cõminõnes pudica illa mulier apud ſe dicit, pudicè viuã, deinde, malo cruciatũ q̃ impudicitiã, & deinde cruciatũ ſuſtinendum non refugit. Ecce quò temperantia parit fortitudinem. ¶ Ad huius difficultatis euidentiam, qm̃ iſte homo dicat ſic ſe habere fortitudinem, quam inter virtutes ponit Ariſt. idcirco

ex

intẽtione pacis bella gerunt: ſed ꝓ pace tẽpali reip. non vr̃ ꝙ aliquis dẽat ſe periculo mortis exponere, cũ talis pax ſit multarũ laſciuiarũ occaſio. ergo vr̃ ꝙ virt⁹ fortitudinis nõ cõſiſtat circa mortis bellicæ pericula.

SED CONTRA eſt, ꝙ Phil.* dicit ĩ 3. Ethi. ꝙ maxime eſt fortitudo circa mortẽ, q̃ eſt ĩ bello.

G RESP. Dcd̃m, ꝙ ſicut dictũ* eſt, fortitudo cõfirmat aĩum hoĩs contra maxima pericula quæ ſunt pericula mortis. Sed quia fortitudo virtus eſt, ad cuius rationẽ ꝑtinet ꝙ ſp̃ tẽdat in bonũ, conſequens eſt, vt hõ pericula mortis nõ refugiat pp aliquod bonũ conſequendũ. Pericula aũt mortis q̃ ſũt ex ęgritudine, vel ex tẽpeſtate maris, vel ex incurſu latronum, vel ſi qua alia ſunt hmõi, non vñr alicui directe imminere ex hoc, ꝙ proſequat̃ aliquod bonũ: ſed pericula mortis, q̃ ſunt in bellicis directe imminent hoĩ pp aliquod bonũ, inquantũ videlicet defendit bonũ cõe ꝑ iuſtũ bellum. Põt aũt aliqd̃ eſſe iuſtũ bellũ dupliciter. Vno mõ gñale ſicut cũ aliqui decertant in acie: alio mõ particulare, puta, cum aliquis iudex, vel ẽt priuata perſona non recedit à iuſto iudicio timore gladii imminẽtis, vel cuiuſcunq; periculi, ẽtſi ſit mortiferum. Pertinent aũt ad fortitudinẽ firmitatẽ animi præbere cõtra pericula mortis non ſolũ quę imminent in bello cõi, ſed ẽt quę imminent in particulari impugnatione, q̃ H cõi noĩe bellũ dici põt & ſm̃ hoc cõcedendũ eſt, ꝙ fortitudo ꝓpriè eſt circa pericula mortis, q̃ eſt in bello, ſed & circa pericula cuiuſcũq; alterius mortis.

ex ipſa Ari. doctrina oſtendendum eſt propoſitũ: deinde declaranda amplius natura fortitudinis eſt, quo ad propoſitũ, & demũ ſatisfiet argumentis. Ariſt. 3. Eth. tractans, in quibus periculis mortis eſt fortitudo, primò vult ꝙ ſit circa mortẽ non oẽm, ſed eam quæ eſt in optimis. & ex hoc infert, Ergo in his quæ ſunt in bello. Deinde probat illationem, q̃a in maximo & optimo periculo. & affert ad hoc teſtimonium ab honoribus, qui exhibentur his qui ſe iſtis exponunt. Deinde extendens fortitudinẽ, dicit, ꝙ principaliter fortis dr̃ qui impauidus circa bonã mortẽ, & quæcunq; repẽtina exiſtentia inferunt mortem. Et talia ſubſumit. Maximè q̃ ſm̃ bellum. Secundario quoque fortis eſt, qui impauidus, circa mortẽ in ægritudinibus, & in mari, aliter tñ q̃ nautæ &c. Et demũ addit de fortibus, ꝙ viriliter agunt, in q̃bus eſt fortitudo, & bonũ mori. Hæc Ari. Ex quibus manifeſtè liquet primò, & rõ formalis, quare circa bellicam mortem ſit fortitudo, eſt quia in maximo & optimo periculo cõſiſtit. Et ex hoc capite habemus ſtatim intentum ſubſumendo, Sed ſubire mortem pp fidem, vel iuſtitiam conſtanter tolerando ſine contra pugnatione viriũ exteriorum, q̃n oportet &c. conſiſtit in maximo & optimo periculo. Ergo hic eſt verè propriè dicta fortitudo virtus poſita ab Ariſto. Minor probatur, & ꝙ periculum ſit maximum, quia eſt de morte, & ꝙ ſit optimum, quia pp optimũ, ſ. bonum animi interius, quo nihil nouimus melius in nobis. Concordant quoque & his honores principibus, & ciuitatibus, q̃n tales maximè honorantur. Et apud Chriſtianos patet de ſanctis I martyribus: & apud gentiles Marcus Attilius, qui pp fidem ſuſtinuit cruciatum, tantopere commendatur: & à Tullio inter fortes locatur, vt patet in 1. de Officijs, de fortitudine. Liquet ſecundo, ꝙ fortis principaliter dr̃, qui circa bonam mortem, & quæcunque repentina exiſtentia inferũt mortem, impauidus eſt. Et ex hoc capite habetur ẽt ſtatim intentum, ſubſumendo Sed qui pp virtutem abſque contrapugnatione exteriorum virium q̃n oportet &c. conſtanter ſuſtinet mortem, eſt circa bonam mortem, & repentina inferentia mortem impauidus. Ergo talis eſt verè & propriè fortis in principali gradu fortitudinis exiſtens apud Ariſt. Probatur minor. Et ꝙ ſit impauidus circa bonam mortem patet, quia optima eſt hmõi mors pp virtutem conſeruandam. Et ꝙ ſit impauidus circa repentina inferentia mortem, q̃n hæc ſunt magis repentina inferentia mortem, q̃ ea quæ ſunt in bello cõi: q̃m bellica ſunt præuiſa, iſta autem ſæpe omnino repente adueniunt, vt patet in geſtis marty- K rum ex improuiſo apprehenſorum &c. & in caſibus infinites accidentibus repente in iſtis particularibus impugnationibus ob deſtruendam virtutem aliquam in aliquo, vt patet de iudicibus, de mulieribus, & de infidelibus. Liquet tertio, ꝙ fortes in quibus eſt fortitudo, & bonum mori, viriliter agunt q̃n oportet, & pp quid oportet, & ſicut oportet, & non aliter: ſic.n. proculdubio intendit Ariſto. Ex hoc capite habetur intentum, ſubſumẽdo, ꝙ in impugnatione particulari homo impauidus quando, & ſicut oportet, agit viriliter ſecundum quod oportet ſcilicet actibus interioribus & exterioribus opportunis, puta, fidei confeſſione, & vlterius non fugiendo, neque declinando mortem, ſed promptè corpus exhibendo ad cruciatum, & mortem animo q̃que quaſi aggrediendo, vt de beato Vincentio legitur, ꝙ moras carnificum arguendo ad pœnam properabat. Hoc.n. eſt viriliter agere in his, quibus eſt fortitudo, & bonum mori. Probatur aliter contrapugnationem exteriorum virium non eſſe conditionem periculorum mortis, circa quæ eſt fortitudo: & probat̃ ſic. Contrapugnatio minuit periculum. ergo non eſt conditio periculi, circa q̃ eſt fortitudo. Añs patet, quia ex hoc ipſo ꝙ oportet contrapugnationem interuenire, minus eſt periculum, q̃ ſi à contrapugnatione abſtraheret periculum conſequentia probatur, quia fortitudo eſt ſolum circa pericula maxima. Si enim fortitudo eſt ſolum circa maxima, ſequitur vt nõ exigat cõtrapugnationẽ, quę pericula facit minora. Similiter oſtenditur alio mõ. Cõtrapugnatio exteriorũ viriũ multotiens minuit rationem optimi in periculo, & morte. ergo non eſt conditio requiſita ad pericula mortis, in quibus eſt fortitudo. Conſequẽtia patet, quia de ratione fortitudinis eſt ꝙ ſit circa optima pericula mortis, vt patet 3. Ethi. Et añs probatur, quia impugnata fidei ſæpe recta ratio habet vt nõ contrapugnetur viribus exterioribus, ſed ſola fidei prædicatione: & confeſſione, offerendo corpus morti, & cruciatibus. Et conſtat ꝙ melius eſt ſic mori, meliora quoq; ſunt hæc pericula, q̃ mori in bello contra Infideles. Minuit ergo rationem optimi periculi, & optimæ mortis contrapugnatio. Hæc de primo.

¶ Quo ad ſm̃ ſciẽdum eſt primo, in hoc differre fortitudinẽ à iuſtitia, ꝙ iuſtitia eſt rectificatiua operationum quæ ſunt ad alterũ, vt ſic: fortitudo aũt operationũ q̃ ſunt ad ſeipſum operantem. Et quia exterior contrapugnatio eſt actio ad alterũ contra quem pugnatur, iõ vt prius dictum fuit, rectificare cõtrapugnationem exteriorem, non ſpectat ad fortitudinem, niſi inquantum ſpectat ad rectam diſpoſitionem hominis in ſeipſo. Et I hinc ſimiliter prouenit, ꝙ fortitudinis opus proprium eſt ſolummodo rectificare ediuerſimodè tñ electionem, & timorem, & audaciam, & actus conſequens reſpectu talium obiectorum, qualia deſcripta ſunt ad hoc, & vt homo rectè diſpoſitus in ſeipſo ſm̃ virtutem ſit. Rectificare ſiquidem cõtrapugnationem, & cæteros exteriores actus quatenus ad alterum ſunt, iuſtitiæ eſt, vt prædictum eſt. Sciendum eſt ſecundò, in hoc differre materiam fortitudinis, circa quã eſt fortitudo, ab impauiditatis materia in periculis mortis pp ægritudinem, vel tempeſtatem maris, vt in litera optimè dr̃: quia forti imminent pericula directè pp aliquod bonum conſeruandum &c. & propterea ſunt optima pericula, circa quæ eſt fortitudo, puta, pp pacem, fidẽ, caſtitatem &c. Ægritudinis autem, & maris pericula non imminent directè pp boni impugnationem, etiam ſi pp pias & ſanctas cauſas nauigant. Quod ex eo patet, quod communia ſunt omnibus in mari tunc exiſtentibus ex quacumque cauſa. K Ex hoc ſiquidem habes, ꝙ in fortitudinis exercitio ſp̃ oportet interuenire duo ſcilicet id de quo eſt pugna, puta, fides, iuſtitia, regnum &c. & hoc ex parte materiæ circa quam: & pugnam ipſam inter impugnantem, & impugnatum: & hoc ex parte formæ, ſeu habitus fortitudinis. Quod.n. exigatur id de quo eſt pugna patet, quia aliter fortitudo nõ haberet propriam materiã. ſ. pericula mortis optima ſunt namque optima pp bonum, de quo eſt pugna. Quod verò exigatur pugna aliqua, patet, quia aliter fortis non perſiſteret in boni proprii exercitatione. Ex primo verò documento habes, ꝙ quia fortitudo eſt virtus rectificatiua hoĩs in ſeipſo, & ad rectam diſpoſitionem hominis in ſe non ſemper exigitur contrapugnatio exteriorum virium contra mortem: ſed quandoque recta ratio exigit, ꝙ pugnetur actibus exterioribus & interioribus, puta, locutione, abſque contrapugnatione per vires corporeas, vt patet cum eſt directè pugna de fide, iuxta doctrinam Domini, Ecce ego mitto vos ſicut oues inter lupos, & hoc quo ad contrapugnationẽ virium exteriorum. Eſtote fortes in bello, & pugnate cũ antiquo ſerpente, & hoc quo ad pugnã interiorẽ, & prædicatiõẽ, ac confeſſionem

Li. 3. ca. 6. parum ante finem & cap. 9.

Art. præc.

tis, fortis bñ ſe hẽt,* præſertim quia & cuiuſcunq; mortis hõ põt periculum ſubire propter uirtutem puta, cum aliquis nõ refugit amico infirmãti obſeq pp timoré mortiferæ infectionis, vel cũ non refugit itinerari ad aliquod pium negotium B proſequendum propter timorem naufragii, uel latronum.

Ad primum ergo dicendũ, ꝙ martyres ſuſtinent perſonales impugnationes ꝓpter ſummum bonum, ꝙ eſt Deus. Ideo eorum fortitudo præcipue cõmẽdat: nec eſt extra genus fortitudinis, q̃ ẽ circa bellica. Vñ dñr fortes facti in bello.

Ad II dicendũ, ꝙ res domeſticæ, uel urbanæ diſtinguuntur contra res bellicas, quæ. ſ. pertinent ad bella cõia. In ipſis tñ rebus domeſticis, uel urbanis poſſunt imminere pericula mortis ex impugnationib. quibuſdam, quæ ſunt quædam particularia bella. & ita etiam circa huiuſmodi poteſt eſſe proprie dicta fortitudo.

Ad III dicẽdũ, ꝙ pax reipub. eſt ſm̃ ſe bona, nec reddit̃ mala ex hoc ꝙ aliqui male ea utuntur. Nam & multi alii ſunt, q. bñ ea utuntur, & multo peiora mala per eam prohibentur, ſ. homicidia, ſacrilegia, q̃ ex ea occaſionentur: quæ præcipue pertinent ad uitia carnis.

C

confeſſioné fidei, & morũ. Nõ ergo exigit fortitudo, ꝙ ſit actus vel propoſito contrapugnatiua ſm̃ exteriores vires, ſed ꝙ agat viriliter quando oportet, & quæ oportet &c. Ac per hoc cõcludendo, fortitudo eſt circa maxima & optima pericula mortis, vt Ariſt. dixit, abſtrahendo à cõtrapugnatione exteriorũ viriũ & à nõ contrapugnatione earundem: qm̃ qñq; recta ratio dictat in talib. periculis eſſe contrapugnandũ ſm̃ exteriores vires, vt cũ de potentia, aut dominio temporali, cum fidelibus aut infidelib. pugna eſt: qñq; autem nõ, vt cum de fide aut morib. directè pugna eſt, & ratio eſt, quia victoria, ad q̃ pugnans tendit, melius acquiritur in talibus, ſanctis moribus, prædicatione, & cõfeſſione fidei, ac exemplari vita, & ſuſtinẽdo etiam mortem, q̃ contra pugnando militib. &c. Nec oportet hec ꝓbare: qm̃ experiẽtia teſtatur ſic ſanctos viciſſe tyrannos, & mundum totũ inimicum eiſdem, & conanté exterminare illos. Eſt ergo contrapugnatio aliqua de ratione fortitudinis, ſm̃ q̃ ſp viriliter agunt, ſed non ſm̃ exteriores vires, licet qñq; hic ſit fortitudinis actus, vt declaratum eſt. Hæc de ſecundo.

Casus pestilentiæ.

¶ Quo ad tertium, reſpondẽdo argumentis iam patet, ꝙ primi falſa eſt minor. ſ. Fortitudo eſt in ſolis periculis mortis, in quibus eſt dicta contrapugnatio. Prima uero probatio illius ex Ariſt. ſophiſtica eſt, arguendo, Fortes agunt viriliter, ergo agunt contrapugnando ſm̃ vires exteriores. Stat. n. ꝙ agunt viriliter pugnando pro bono, quo eſt pugna, & non per exterioris militiæ exercitium: ſed per actus virtuoſos, quibus bonum illud defendunt, & augent. Secunda verò probatio, ſ. ꝙ timor & audacia ſint ſolùm vbi eſt dicta contrapugnatio, falſiſſima eſt, & ad eius probationem dicitur, ꝙ q̃uis non ſit opus in omni exercitio fortitudinis interuenire timorem, & audaciã ſimul, vt ipſum ẽt arguentẽ oportet fateri, dicentẽ ꝙ fugere qñque eſt actus fortitudinis (tunc. n. nulla eſt audacia, ſed timor eſt cauſa D fugæ) nihilominus in hm̃oi particularibus bellis utramq; paſſionem habere locum ſicut in bello cõi, ſed non quo ad omnẽ actum, ſuſtineri põt. Nã ꝙ ſic poſſit eſſe audacia nimia, patet in his qui temere ſe ingerunt his periculis: ꝙ etiam timor nimi⁹. patet in his qui propter timorem mortis perdũt caſtitatẽ, aut fidem: & conſequenter ꝙ in his ſit medietas laudabilis, ſ. timere, & audere moderatè ſm̃ ꝙ oportet, & qñ, & ſicut oportet, patet in his qui vincunt tyrannos, ſeu impugnatores, conſeruando virtutem moderãtur ſiquidem tunc hi & audaciam, ne inſiliat temere & qñq; vt audeat offerre corpus tormentis, & morti paratum. Moderantur, & timorem, ne ſuperetur à tot malis. Vnde audere ſm̃ rectã rationem ſp eſt laudabile tam, hic q̃ in communi bello. Et ſimiliter timere ſm̃ rectam rationem vtrobique eſt laudabile ſp. Et ſicut audere & non timere abſtrahẽdo à recta ratione non eſt laudabile in bello communi, ita & in particulari. Et ſimiliter ſicut poſt inchoatum commune bellũ E contingit peccare contra fortitudinem per audaciã, vel timorẽ, ita ẽt poſt inchoatũ bellũ particulare, vt patet. Vñ nihil penitus valent contra propoſitum, q̃ in illa probatione narrant.

¶ Ad tertium negat̃ antecedens. ſ. ꝙ in ſubeundis periculis aliter q̃ in bello contrapugnatiuo ſufficienter prouideat̃ per alias virtutes: hoc. n. falſiſſimum eſt, & eſt cõfuſio virtutum. Et cũ dr̃, ꝙ ad liberalitatẽ ſeu temperantiam ſm̃ gradum heroicum ſpectat ſubire periculum mortis propter ſeipſam conſeruandã dicitur, ꝙ aliud eſt iudicium de principio elicitiuo talis actus in hñte uirtutem fortitudinis & vtente illa: & aliud in non hñte, aut non vtente. Nam ſi iudex impugnatus de iuſtitia, aut mulier de pudicitia habet habitũ fortitudinis, & utit̃ illo, hoc eſt, ſi reſiſtit, & ſuſtinetur modo quo fortes reſiſtunt, & ſuſtinẽt tunc talis actus. ſ. ſubire pericula mortis, quæ contra iuſtitiam, aut pudicitiam inferuntur, eſt actus proprius fortitudinis elicitiuæ. Et quia fortis, vt infra patebit, operatur tanq̃ pp propriũ & proximum finem, vt fortiter ſe habeat, ideo nec imperatiuè A temperantia, aut iuſtitia eſt principium talis actus, niſi ex parte materiæ, quia. ſ. temperantia, ſeu iuſtitia eſt finis materiæ, circa quã fortis verſatur. Eſt ſiquidem finis periculorum mortis, pp quem mortis pericula reddunt̃ bona, ſeu optima. Vnde ut ꝙ tẽperãtia, ſiue iuſtitia ñ imperet fortitudini in tali caſu, ſed poti⁹ materiã fortitudini ꝓbeat ꝓpriè loquẽdo, ita ꝙ iudex, ſeu mulier fortis nõ hẽt pro fine actus fortitudinis pudicitiam ſeu iuſtitiam, ſed fortiter agere in tali caſu, vt infra latius patebit. ſed habet iuſtitiam, ſeu pudicitiam pro vtilitate conſequente ad ſuum proprium finem. Ita ꝙ cum dr̃, quòd fortis ſuſtinet propter iuſtitiam, vel pudicitiã non denotatur finis fortitudinis: ſed finis materiæ fortitudinis & utilitas conſequẽs ex proprio fine fortitudinis, & poſſet appellari ſecundarius finis fortitudinis. Et quia rariſſimè inueniri videtur fortis in veritate operans eo modo, quo fortes debent operari: ideo frequentèr talis actus iudicis, aut mulieris volentium potius ſubire mortis pericula q̃ iuſtitiã, aut pudicitiã deſerere, eſt actus tẽperantiæ, ſeu iuſtitiæ imperatiuè tantum: elicitiuè. n. ſemp eſt fortitudinis, aut principiorum fortitudinis. Patet autem imperiũ ex hoc, ꝙ in ſubeundo hm̃oi mortis pericula, magis eſt temperata mulier q̃ fortis, & ſimiliter magis eſt iuſtus iudex q̃ fortis: ſicut q furat̃, vt mœchet̃, magis eſt mœchus q̃ fur. Sic & ſe hñt nõ hñtes fortitudinis habitum, aut habentes, & pro tunc eo non vtentes eo modo quo fortes vtuntur. ſ. pp ꝙ proximè oportet, qñ malunt pericula mortis ſubire q̃ virtutem quamcunq;, quę impugnatur, deſerere. Vñ de talium tali actu loquendo dr̃, quòd talis actus, ſ. malle mortem, ſubire q̃ temperãtiam, verbi gratia, deſerere ſpectat elicitiue ad fortitudinem, imperatiue autem ad temperantiam. & in promptu ratio eſt: qm̃ ſicut vitium impe D rat actum vitii alterius, vt cum quis propter intemperantiam, puta, laſcinias amatas in bello exiſtens timet, & fugit (tunc. n. intemperantia imperat actum timiditatis, & fuga eſt actus timiditatis elicitiue ex ſua natura, & eſt actus intemperantiæ imperatiue: quia fuga ordinatur ad finem intemperantiæ) ita virtus imperat alterius virtutis actum, ac per hoc ſi de iuſtitia pugna eſt, puta, cum iudex impugnatur ad mortẽ vſque, ſi facit iuſtitiam, tunc iuſtitiam imperando, fortitudinis actum, facit iudicem audacem, & intimidũ, vt oportet &c. & ſic ſubire tunc pericula mortis eſt actus iuſtitiæ imperatiue, quia ad finẽ iuſtitiæ ſubire mortem ordinatur. Semper. n. reſpiciens finem propter quem actus exercentur, tunc imperat actus, quia ordinantur ad finem illum. Notanter autem dico, tunc, quia licet ſimpliciter & abſolute imperare ſit ſuperioris virtutis, & imperari inferioris, quia ad finem ſuperioris ordinantur inferiora & non econtra, ſi ſpectetur ad ordinem virtutum ex parte earũ E ſi tamen ex parte operãtis ordo cõſideretur virtutum, contingit ſm̃ rectam rationem, nunc in tali neceſſitatis articulo virtutem inferiorem imperare alicui ſuperiori, vt temperantiam actui fortitudinis, qm̃ & hoc recta rõ habet, ut in articulo neceſſitatis cõſtitutæ temperantiæ, quæ. ſ. vehementer impugnatur ſeruiat pro tunc actus fortitudinis in ordine ad communem vtriuſq; finem, ſuperiorem. ſ. rationis bonũ tuendum. Hoc. n. non eſt temperantiam imperare fortitudini, neq; fortitudinis actui quatenus fortitudinis eſt, ſed actui qui ex ſuo gñe eſt act⁹ fortitudinis: & non fit eo modo quo fortes habent illum, quẽ conſtat eſſe actum imperfectum. & rurſus imperium hoc ex parte operãtis prouenit, & non actuum imperantis, & imperati

¶ Ad primum autem argumentum in oppoſitum ſubiunctum applicando ad exemplum mulieris tentatæ de adulterio, dr̃ primo ꝙ impoſsibile eſt mulierem habere temperantiæ uirtutem in eſſe completo, & perfecto, quale eſt eſſe heroicũ: & non habere omnes quatuor cardinales virtutes: qm̃ virtutes ſunt connexæ: ſed quia præſens negotium non eget tranſitu ad iſtam aliã

quæ-

quæſtionem, dicitur ſecundo ꝙ dato, ꝙ nullam habeat virtutẽ, hẽt tñ actus qui attribuuntur virtutibus, & ita hẽt actũ tẽperatum volendo ſeruare caſtitatẽ: & iuſtũ, volendo ſeruare fidẽ marito. & ꝑ actus eiuſmodi ĩperat actui q de gñe ſuo eſt actus fortitudinis: ita ꝙ ſine oĩ virtute acq̃ſita poſſunt hæc euenire. Ad ſm aũt dr̃, ꝙ falſum eſt tẽperantiam actu ſuo elicito ꝓducere fortitudinẽ, cũ actus elicitus tẽperantiæ ſit in cõcupiſcibili, & ſit actus ĩmanẽs non excedens elicitiuè propriũ ſubiectũ: fortitudo autẽ ſit in iraſcibili. Sed diſtinguẽdũ erat de producere imperatiuè & elicitiuè: & dicẽdũ, ꝙ tẽperantiæ actus in caſu poſito, imperatiuè coadiuuat ad productionem fortitudinis, à recta electione in iraſcibili participata frequẽti exercitio producẽdæ. Et ſi vtraque virtus ineſt ſm exercitiũ propriũ, tẽperãtia nõ imperat, vt dictũ eſt, actũ fortitudinis: ſed ſolũ materiã dat fortitudini ex hoc ipſo ꝙ reddit tale periculũ mortis optimũ, ac ꝑ hoc materia, circa quã fortis fortiter ſe hẽat ſuſtinendo: ita ꝙ actus ille quo mulier tẽperata, & fortis mauult pericula mortis ſuſtinere, q̃ pudicitiã amittere eſt actus fortitudinis circa pericula optima ꝓp tẽperantiã: & nõ eſt actus tẽperãtiæ nec elicitiuè, nec ĩperatiuè ꝓpriè loquẽdo, niſi fortè ex parte materiæ circa quã ē fortitudo: quaſi imperare dicatur, qa excitat fortitudinẽ conſtituendo materiã circa quã verſari dẽt. Et hæc ſat ſint Martini dictis, quare nus propoſitũ impugnant: quatenus aũt virtutẽ quãlibet graduat modo ſupradicto, & dicit hæc eſſe tradita ab Ariſt. in 7. Eth. alteri⁹ negotij eſt. ¶ In eodẽ ar. 5. nota, ꝙ cũ Ari. ĩ 3. Ethic. poſuerit fortẽ principaliter reſpicere pericula maxima & optima, qualia ſunt bellica: & ſcđario bñ quoq; ſe habere circa quęcunq; alia mortis pericula, quia impauidus exiſtet, author hũc ſecundariũ actũ extendit, & traxit ipſum ad maiorem approximationem ad principalem, oſtendens in eo quoq; inueniri rationem boni ex intentione opantis, dũ. ſ. aliquis ꝓp virtutem ſubit periculũ peſtiferæ infectionis, ac per hoc periculum mortis per ægritudinem: vel nauigare, & ſic periculum mortis in tempeſtatibus: vel itinerari in locis, vbi non ſine latronum metuitur. Impauidum ſiquidem eſſe in huiuſmodi periculis quacunque occaſione inueniatſe in his homo, ſpectat ſiquidem ſcđario ad fortem, vt in 3. dicitur. Ethicor. ſed impauidum eſſe .n. eiſdẽ ꝓp aggreſſum opus virtutis, multò propinquus ſpectat ad fortem: qm̃ huiuſmodi pericula mortis ſunt et bona, qa ꝓp bonũ virtutis. Deficiunt aũt à principali materia fortitudinis, qa mala huiuſmodi non directè & per ſe tendunt ad bonũ virtutis: qm̃ non iõ immineat vt virtutem deſtruant, ſed tãtundem imminerent, ſi quacunq; ex cã illic homo inueniretur. Fortitudo .n. circa maxima & directe optima eſt pericula, q. ſ. directè tendunt cõtra optima, hoc eſt, virtutes. ¶ In eodem 5. ar. in reſponſione ad tertium, aduerte, ꝙ pax reipub. pro qua ſit bellum, eſt actus virtutis, aut ſm virtutem, cũm ſit ſm Auguſti. 19. de ciuitate Dei ordinata cõcordia: & ꝓpterea non eſt tꝑale bonum, ſed virtus finis belli iuſti qđ pro pace ſit. Nõ .n. eſt pax, ſicut nec amicitia vera, niſi ſecundum uirtutem.

Porrecta ꝑ totum.

620

Supra arti. 3. cor & iſ. art. 8. cor. & art. 10. ad 3. & ar. 11. ad ·. & q. 124. art. 2. ad 3. & q. 141. art. 2. & 3. cor. Et 2. diſt. 33. q. 2. ar. 3. ad 6. & q. 3. art. 3. q. 1. cor. Et uirt. q. 1. ar. 12. cor. * li. 2, c. 3. circa finẽ, to. 5.

† li. 3. ca. 9. circa principiũ, to. 5

* Ar. 3. huius quęſt. † li. 3. ca. 9. in principio, to. 5.

ARTICVLVS VI.

Vtrum ſuſtinere ſit principalis actus fortitudinis

AD SEXTVM ſic procedit̃. Vr̃, ꝙ ſuſtinere nõ ſit principalis act⁹ fortitudinis. Virt⁹ em̃ ē circa difficile, & bonũ, vt dr̃ in * 2. Ethic. ſed difficilius h eſt aggredi, q̃ ſuſtinere. ergo ſuſtinere nõ eſt ꝓcipuus act⁹ fortitudinis. ¶ 2 Præt. Maioris potẽtię eẽ vr̃, ꝙ aliqd poſſit ĩ aliud agere, q̃ ꝙ ipſum ab alio nõ im̃mutet: ſed aggredi eſt in aliud agere, ſuſtinere aũt eſt imobile perſeuerare. cũ ergo fortitudo ꝑfectionẽ potentiæ nominet, vr̃ ꝙ magis ad fortitudinem pertineat aggredi, q̃ ſuſtinere. G ¶ 3 Præt. h Magis diſtat ab vno contrariorũ aliud contrariũ, q̃ ſimplex eius negatio: ſed ille q̃ ſuſtinet, hoc ſolũ hẽt, ꝙ non timet. ille aũt qui aggreditur cõtrariè mouetur timẽti, quia inſequitur. ergo videtur ꝙ cum fortitudo retrahat maximè animum à timore, ꝙ magis pertineat ad eã aggredi, q̃ ſuſtinere. H

SED CONTRA eſt, quod Philo.† dicit in 3. Ethico. ꝙ in ſuſtinendo triſtia maximè aliqui fortes dicuntur. I

RESPON. Dicendũ, ꝙ ſicut s̃. dictũ* eſt. Philoſ. †. dicit in 3. Ethic. fortitudo eſt magis circa timores reprimẽdos, q̃ circa audacias moderãdas. Difficili⁹ em̃ eſt timorẽ reprimere, q̃ audaciã moderari, eo ꝙ ipſum periculũ, quod eſt obiectũ audaciæ, & timoris de ſe cõfert aliqd ad repreſſionẽ audaciæ, ſed opatur ad augmentũ timoris. Aggredi aũt ptinet ad fortitudinem ſm ꝙ moderatur audaciam: ſed ſuſtinere ſequitur repreſſionem timoris. & ideò m principalior actus fortitudinis eſt ſuſtinere. i. immobiliter ſiſtere in periculis, q̃ aggredi. n

AD PRIMVM ergo dicẽdũ, ꝙ ſuſtinere ē difficili⁹ q̃ aggredi, triplici rõe. Priò quidẽ, qa ſuſtinere vr̃ aliquis ab aliquo fortiori inuadente: qui autẽ aggredit̃, inuadit ꝑ modũ fortioris. Difficilius aũt eſt pugnare cum fortiori q̃ cum debiliori. Scđo, qa ille q ſuſtinet iã ſentit pericula imminentia: ille aũt q aggredit̃, hẽt ea vt futura. Difficilius aũt eſt non moueri à pręſentibus q̃ à futuris. Tertio, qa ſuſtinere importat diuturnitatem tp̃is: ſed aggredi põt aliqs ex ſubito motu. Difficilius aũt ē diu manere immobilẽ, q̃ ſubito motu moueri ad aliqđ arduũ. vñ Phil. dicit in 3. Ethi. ꝙ quidã ſunt ꝓuolantes añ pericula, in ipſis autẽ diſcedunt: fortes autẽ econtrario ſe hẽnt.

AD II dicẽdũ, ꝙ ſuſtinere ĩportat qđẽ paſſionẽ corporis°, ſed actũ aīę fortiſsimè inhęrẽtis bono: ex quo ſeqtur ꝙ nõ cedat paſsioni corporali iã imminenti. Virtus aũt magis attẽdit̃ circa animã q̃ circa corpus.

AD III dicendum, ꝙ ille q ſuſtinet, non timet pręſente iã cauſa timoris, quam nõ habet pręſentem ille qui aggreditur.

SV. QVÆ. C. XXIII. ARTIC. VI.

IN arti. 6. eiuſdem q. aduerte, ꝙ tres illæ rõnes aſſignatæ in reſpõſione ad primum, quare ſuſtinere eſt difficilius q̃ aggredi, intelligendæ ſunt formaliter: Reſpectu ſiquidem periculi uni⁹ & eiuſdem aliter ſe habet ſuſtinens, & aliter aggrediens: qa ſuſtinens ſe habet ut patiens, ac ꝑ hoc ſe habet ad periculũ ut agens ĩ ſe, qđ eſt ſe habere ad ipſũ periculũ vt ad forti⁹: quia cõſtat agens ut ſic, fortius eſſe patiente, aliter nõ ageret in illud. Aggrediens verò ecõtra ſe habet ut agens ſuperatiuus, ac ꝑ hoc ꝑ modũ fortioris. Similiter quoque patet, ꝙ ſuſtinere ex propria rõne, morã quandã ĩportat: qm̃ ĩportat ĩmobiliter ꝑſiſtere, qđ ſine mora quadã nõ eſt intelligibile. Huiuſmodi ãt mora ĩmoralib⁹ diuturnitas qđã eſſe vr̃, qa talis ut eſſe moraliũ mora: aggredi ãt nec moraliter, nec naturaliter moram aut diuturnitatem ĩportat, q̃uis tp̃s cõſignificet, quo aggreſſio ſit, ſicut cętera uerba. Hoc .n. cõe eſt oĩbus. ¶ In reſponſione ad ſecundum eiuſdem articuli nota, ꝙ ſuſtinere, licet ex parte corporis importet paſſionem, ex parte tamen animę importat actionem, ut infra dicitur, multiplicem. Prima eſt, firmiter uelle bonum, de quo eſt pugna, puta, fidem, pacem &c. quod eſt finis remotus fortitudinis, & eſt finis ex parte materiæ circa quam eſt fortitudo, ut infra patebit. Et hæc actio eſt cauſa omnium ſequentium, quando inuenitur tale uelle diſtinctum à uelle proprium fortitudinis bonum, qđ iõ dico, quia põt eſſe pugna de ipſo fortitudinis bono. Scđa eſt, uelle bonum rõnis, qđ eſt proximus finis fortitudinis, & proximum bonum fortitudinis: & hoc eſt, cuius meminit litera. Tertia, q̃ ex iſta oritur, eſt electio moderatiua timoris, & audaciæ. Quarta, q̃ ex oĩbus antedictis oritur, eſt imperiũ electionis, & vti reſpectu ipſius ſuſtinere, dum & rõ ꝓcipit ſuſtinere, & uolũtas eligit ſuſtinere, & ipſa eadem utit corpore ad ſuſtinendũ, firmiter tenendo illud ſub periculis, ictib⁹, uulnerib⁹ &c. ita ꝙ firmiter & immobiliter pati in corpore, oritur ex firmiter & immobiliter agere ipſius animæ. Et propterea ſuſtinere ex parte animæ conſiſtit in agere, licet ex parte corporis dicat pati.

lib. 3. ethi. & iam. ſ.

Suſtinere quid ſit.

¶ Super

ARTICVLVS VII.

Vtrum fortis operetur propter bonum proprij habitus.

AD SEPTIMVM ſic proceditur. Vr̄ q̃ fortis nō operet̄ pp bonū proprii habitus. Finis.n. in rebus agendis, & ſi ſit prior intentione, eſt tñ poſterior in executione: ſed actus fortitudinis in executione eſt poſterior, q̃ ipſe fortitudinis habitus. nō ergo pōt eſſe q̃ fortis agat. pp bonum proprii habitus.

¶ 2 Præt. Aug. dicit 13 de Tri. Virtutes quas ſolum pp beatitudinem amamus, ſic perſuadere quidam nobis audent. ſ. dicēdo eas pp ſe appetendas, vt ipſam beatitudinē non amemus. Quod ſi faciunt, et ipſas amare vtiq; deſiſtemus, qñ illā, pp q̃ ſolā iſta amamus, nō amamus: ſed fortitudo eſt q̃dā uirtus. ergo actus fortitudinis nō eſt ad ipſam fortitudinē, ſed ad beatitudinem referendus.

¶ 3 Præt. Aug. dicit in lib. de moribus Eccleſiæ, q̃ fortitudo eſt amor oīa pp Deum facile perferens: Deus aūt non eſt ipſe habitus fortitudinis, ſed aliquid melius, ſicut oportet finē meliorem eſſe his quæ ſunt ad finem. non ergo fortis agit propter bonum proprii habitus.

SED CONTRA eſt, quod Philoſ. dicit in 3. Ethi. q̃ forti fortitudo eſt bonum: talis autem eſt finis.

RESP. Dicendum, q̃ duplex

SVPER. QVÆS. CXXIII. ARTIC. VII.

IN ar. 7. eiuſdem q. aduertendum eſt, q̃ concluſio literæ acceptatur, cum diſtinctione tñ. Diſtinguit n. ſiquidē, & dr̄ q̃ finis habitus eſt duplex, vnus connaturalis: & hic eſt operatio propria. & ſic litera verificatur. Alter præſtitutus ab operāte: & hic eſt quem dicunt, q̃ ex præſtitutione operantis, per operationē habitus conſequi intendimus. Et hic finis non eſt operatio perfecta fortitudinis: ſed illud quod per illā conſequimur, puta, pax patriæ. Diſtāt autem hi à veritate, & authore in duobus. Primo in hoc, q̃ ex propriis non determinant fortitudinis naturā, ſed ex remotis, & non neceſſariis, qualia ſunt extrinſeca bona, quæ p fortitudinem conſequuntur. Secundo in iſta negatiua. ſ. q̃ perfecta operatio fortitudinis non ſit, nec poſſit eſſe finis præſtitutus reſpectu habitus fortitudinis, & fortis. Hoc. n. falſum eſſe conſtat: qm̄ pōt ſolum fortitudinis morale bonum impugnari, vt ſi Tyrānus aliquis, ad hoc ſolum vt eos quos verè fortes & impauidos intelligit eſſe, tormentis variis mortis afficeret, vt fortitudinis bono priuaret. Conſtat namque, q̃ illi ſuſtinēdo ſicut oportet &c. fortiſſimi eſſent, dicente Ariſt. in 3. Ethic. Principaliter aūt vtique diceretur fortis, qui circa bonā mortē impauidus, & quæcūque repentina exiſtentia inferunt mortem. & tñ hi per fortitudinē, & fortitudinis actum nullum aliud bonum conſequi intendunt, niſi fortitudinis actum perfectum continuare, quod eſt in fortitudinis bono perſeuerare. Quapp ſoluenda ſunt argumenta Martini, quæ ad probandā dictam negatiuā falſam, affert in q. 6. dubio 3. Probat ergo quinq; mediis intentam negatiuam. ſ. Perfecta operatio fortitudinis non eſt finis ſm̄ præſtitutionem ipſius habitus. Primo ſic. Actus, & habitus habent eundem finem præſtitutum: ſed actus fortitudinis non eſt finis actus per præſtitutionē. ergo nec habitus. Secundo, Nullus elicit fortitudinis actum conformiter ad rectam rōnem niſi gratia alicuius alterius quod cōſequi intendit per actum illum. ergo. Tertio, ſi non eſſet neceſſe præſtituere aliquem finem actui, ſequeretur q̃ liceret duobus principibus, inter quos nulla eſt de iure, vel iniuria, vel contentio, congregare exercitus, & pugnare pp fortitudinē exercendā: hoc eſt falſum. ergo. Patet ſequela: quia actus illi poſſent habere oēs circumſtantias requiſitas ad actum fortitudinis, ex quo non requiritur alius finis præſtitutus. Nec valet dicere, q̃ actus haberet iniuſtitiā annexam, puta, mortem innocentum: quia rñdebitur q̃ volenti non fit iniuria. Quarto, Quæcumq; ita ſe habent, quod poſtremum ordine natū eſt haberi p primū, & primū nō poneret̄ ſi poſtremū ſine eo haberetur, tunc poſtremum eſt verus finis prioris: ſed prohibitio iniuriæ vt poſtremum, & actus fortitudinis vt primum, ita ſe habent. ergo. Minor patet, quia prohibitio iniuriæ nata eſt haberi per actum fortitudinis, & non oporteret fortitudinē exerceri ſi prohibitio iniuriæ ſine actu eius haberi poſſet. Eſſet .n. temeritatis non fortitudinis actus. Maior probatur, quia eſſe tale eſt gratia cuius aliquid fit. Quinto, Nullus actus bonus, & laudabilis, quo læditur proximus, habet ſeipſum pro fine ex præſtitutione, quia lædere proximū non eſt ex ſe bonū ſed tm̄ gratia alicuius alterius a ſe: ſed per actum fortitudinis læditur proximus, quia vulnerat̄, ſpoliatur, occiditur. ergo præter actū ipſum neceſſe eſt eſſe alium finem proprium ex præſtitutione.

¶ Arguit quoque idem Martinus ibidem contra expoſitionem authoritatis Ariſt. in litera allatæ, dicens q̃ male exponitur bonum pro fine, & fortitudo pro operatione, cum dr̄, Forti autem fortitudo bonū, vt authorem accipere dicit. & probat ſic, Ariſt. vult ibi probare q̃ fortitudo operatur gratia boni, ita. ſ. q̃ operatio fortitudinis ſit alicuius gratia boni, quod numquàm poſſet probari per hoc, Operatio fortitudinis eſt finis fortis. Et q̃ loquatur ibi de fine operationis, patet ex textu rotundo. Finis, inquit, omnis operationis eſt qui ſecundum habitum.

¶ Ad euidentiam huius q̄onis altius ordiri oportet. Et vt clarè res tā occulta eluceſcat oibus, triplici diſtinctione vtemur. Prima eſt, de fine proprio actus ſm̄ ſe, vel per aliud. Finis. n. proprius actus ſm̄ ſe eſt ille, qui eſt proprius finis, pp quem habens talem habitum operatur. Finis aūt eiuſdem per aliud, eſt quodcūq; aliud, pp quod faciens talem actū operatur. V. g. In vitiis finis actus furandi eſt ille, pp quē fur vt ſic operatur: finis aūt per aliud eſt quodcunq; aliud pp quod aliquis furatur puta, vt luxurietur. Tanta hinc ad propoſitum dña emanat, vt ſicut qui furatur vt mœchetur, magis mœchus q̃ fur ſit, qui aūt furatur vt alienū auferat, ille verè & propriè fur ſit (primus namque ex alio principio. ſ. inclinatio ad mœchiam, & ex alio fine ſcilicet delectabili venereo furtum committit: alter autem ex proprio furandi principio & fine, furtum committit) ita in actu temperantiæ, fortitudinis, & aliarum eſt virtutum. Qui enim fortitudinis actum facit pp temperatum eſſe, aut iuſtum eſſe, magis eſt temperatus, aut iuſtus q̃ fortis, qm̄ ex alio principio & alio finem fortem actum facit. ſ. ex principio inclinatiuo in temperantiam, & illius proprio fine: vel inclinatiuo in iuſtitiam, & illius proprio fine fortem actum facit. Qui vero fortitudinis actum exercet vt fortiter agat, ille verè & propriè fortis eſt, quia ex principio inclinatiuo in fortitudinis opera, & pp proprium finem operum fortitudinis, operatur per ſe primò, & non pp aliud vt proprium finem. Patet ergo facile inducendo in vitiis & virtutibus hæc prima diſt. Secunda diſt. n. eſt de operatione virtutis, q̃ dupliciter de ea loqui poſſumus. Primò, de ipſa operatione, ſm̄ ſuam ſubſtantiam, puta, in propoſito de timere, audere, ſuſtinere &c. Secundò, de ipſa ſm̄ formam conditionum quas ſortitur ex habitu illius virtutis. Valde enim refert loqui de ſuſtinere, vel loqui de ſuſtinere qñ oportet, quæ oportet, ſicut oportet &c. Et hanc diſt. vtpote claram, non oportet aliter manifeſtare, ſed ex ea ad propoſitum ſcire, q̃ cum operatio ſecundum ſubſtantiam ſit a potentia naturali. puta, imperare, eligere, timere, audere, ſuſtinere, aggredi, & uniuerſaliter pati, & agere voluntaria: conditio autem, ſeu qualitas eius ſit ab habitu, puta, quando, quæ, ſic, vbi, propter quid oportet, ſicut habitus ſe habet ad potentiam naturalem vt forma ad materiā, ita ſe habet id quod per habitum fit, & eſt ad operationem, ita q̃ operatio eſt materia eius, q̃ ſecundum habitum fit, & eſt. Et qm̄ materia eſt propter formam, & finis generationis eſt forma, vt patet ex 2. Phy. ideo proprius finis operationis cuiuſcūque virtutis eſt id quod ſecundum habitum illius virtutis in operatione fit. Et hoc eſt quod Ariſt. in 3. Ethi. aſſumit, dicens in textu rotundo. Finis enim omnis operationis eſt qui ſm̄ habitum. Hoc eſt quod author docet in litera, ponendo propriū finem fortis non operationem, ut arguens male interpretatus eſt, ſed ſimilitudinem, ſeu conuenientiam habitus in operatione poſitam, quæ nihil aliud eſt, q̃ forma, vel quaſi forma operationis ſaltem in eſſe morali. Tertia diſt. eſt propria huic materiæ, & eſt de fine fortitudinis, & de fine materiæ fortitudinis. Bonum ſiquidem de quo eſt pugna, (quicquid illud ſit, ſiue ſit aliud à bono fortitudinis, vt iuſtitia &c. ſiue ſit ipſum propriū bonū fortitudinis, inquantum eſt bonum, de quo eſt pugna) non eſt proprius finis fortitudinis, ſed proprius finis materiæ circa quam eſt fortitudo reddens illam bonam, ſeu optimam. verbi gratia. Extat bellum propter repellēdam iniuſtam patriæ vexationem. Salus patriæ eſt directè proprius finis propter quē pericula mortis in bello ſunt optima, & mors ipſa ibidem redditur bona. Quòd enim ſic finis ſe teneat ex parte materiæ, circa quam eſt fortitudo & ratione, & authoritate patet. Ratione quidem, quia fortis circa pericula maxima & optima

Perfecta p totum. 621

Li. 13. c. 8. a med. to. 3.

Ca. 15. circa finem. tom. 1.

Li. 3. ca. 7. ante med. tom. 5.

ma tamquàm circa propriam materiã verſatur:ſed pericula, ſi F cut non ſunt maxima, niſi ſint mortalia, ita non ſunt optima niſi pp bonũ virtutis, qđ impugnat. Redduntur ergo pericula optima ex tali fine, ac per hoc pericula maxima ſunt materia fortitudinis ex hoc, q̃ ſunt optima ex tali fine. & potes formare rõem ſic. Pericula

eſt finis, ſ. pximus, & vltimus. Finis aũt proximus vniuſcuiuſq; agentis eſt, ut ſimilitudinẽ ſuę formę ĩ alterũ inducat: ſicut finis ignis calefaciẽtis eſt, ut iducat ſimilitudinẽ ſui caloris in patiente: & finis ædificatoris eſt, ut inducat ſimilitudi G nẽ ſuæ artis in materia. Quodcũq; aũt bonũ ex hoc ſequit̃, ſi ſit intentũ, põt dici finis remotus agẽtis. Sicut aũt in factibilibus materia exterior diſponitur per artẽ: ita ẽt in agibilib.

maxima ac optima ſunt materia fortitudinis ergo id quo ſũt optima ſpectat ad materiã fortitudinis: ſed non ſunt optima bonitate intrinſeca ea denominante, ſed ex ordine ad optimũ finem. ſ. bonum virtutis, de quo eſt pugna vt patet. ergo bonũ de quo eſt pugna, finis eſt materiæ circa quã eſt fortitudo. Quod aũt illud idẽ bonũ nõ ſit finis proprius fortitudinis, probatur ex hoc, q̃ finis proprius vnius virtutis cõis eſſet multis virtutibus. V.g. Eſſe temperatum eſt proprius finis tẽperantiæ, & ſm hoc eſſet ẽt proprius finis fortitudinis, quod eſt impoſſibile. Implicat namq; dicere, finẽ propriũ vnius virtutis eſſe finẽ propriũ plurium virtutũ eiuſdẽ ordinis. Authoritate vero, nam in 3. Ethi. Ariſt. inueſtigando materiã fortitudinis clare concludit, q̃ non circa oĩa pericula mortis, ſed circa optima eſt: & conſtat q̃ non hmõi ſunt pericula bona bonitate in eis. H ergo pp ordinem ad bonum, pp quod non effectiuè, nec exemplariter, vt patet, ſed finaliter ſunt optima. Et poſt non immediate. ſed cum determinat de actu formato ipſius fortitudinis, probat q̃ fortis boni gratia operatur, vbi numquàm meminit alicuius boni in ſpeciali, niſi fortitudinis, aperte oſtendens, q̃ proprius finis fortis, & virtutis fortitudinis eſt fortitudo actualis, quæ eſt forma, vel quaſi forma operationis ſubſtractæ fortitudini actuali. Subſternitur. n. ly timere, audere, ſuſtinere, aggredi. &c. actuali fortitudini, quæ ſm conuenientiam ad habitum fortitudinis apponitur hmõi actibus dum ſuſtinet, vel aggreditur &c. quando oportet, quid oportet, ſicut oportet.

¶ His prælibatis, non eſt difficile inuenire veritatem quæſtionis iſtius, quæ conſiſtit in hoc, q̃ finis proprius fortis, & habitus fortitudinis tam præſtitutus, q̃ connaturalis, eſt actualis fortitudo, tum à cõibus inchoando (quia vnumquodque eſt pp ſuam I operationem, vt dr in ſecundo cœli: proprium autem opus fortis vt ſic, & habitus fortitudinis, non eſt operatio ſecundũ ſuã ſubſtantiam, puta, ſuſtinere ſecundum ſuam formam, ac per hoc eſt fortitudo actualis, quæ ſignificat formam in tali operatione, ſicut ſimitas ſignificat curuitatem in naſo) tum quia ſicut finis proprius iuſtitiæ eſt iuſtitia in actu exercito, eo mõ quo fit à iuſtis: & ſimiliter finis temperantiæ pprius, eſt temperatè ſe habere in actu exercito, eo mõ quo tẽperati ſe habent: & finis proprius liberalis eſt liberalitas in actu exercito eo mõ quo liberales ſe exercent, & ſic de aliis: ita finis proprius fortitudinis, & fortis, ut ſic, eſt fortiter operari, eo mõ quo fortes operantur. Et omnium eſt una communis ratio, quia habitus ſunt pp proprias perfectiones actuales, quas apponunt operationibus in actu exercito. Sunt. n. habitus velut potentiæ quædam mediæ inter potentiam, & actum: & ppea ſunt inſtituti propter actuales perfectiones tamquàm omnino actus. Tum, K quia fortis, occurrente materia fortitudinis, puta, maximo & optimo periculo, puta, iuſto bello, præſtituet ſibi, inquantum fortis non alium finem niſi fortiter agere actu interiori: & hoc ſecundum rectiſſimam fit rationem, quia fortitudo ipſa actualis eſt bonum forti, & eſt finis ſuæ operationis, puta, ſuſtinere, aggredi. Hæc. n. oĩa operat̃ vt fortiter agat, & huius boni gratia agit fortis & potes hinc formare rationem. Fortis habet pro fine proprio fortitudinem actualem tamquàm ſufficiens, & proprium motiuum intentionis ſuæ ad hoc vt ſuſtineat, aggrediatur &c. ergo non oportet alium finem proprium quærere, ſicut nec in aliis virtutibus. Et ex his habes triplicem modum fortitudinis actualis. Primus & perfectiſſimus in ſuo genere eſt cum quis ex habitu fortitudinis tendit actualiter ad hunc finẽ, vt fortiter ſe habeat circa optima, ac maxima pericula: hic enim ad finem proprium fortitudinis ſe habet eo modo quo ſe habent fortes. Secundus eſt minus perfectus, cum quis nõ ex habitu fortitudinis, quo caret ille, ſed ex intentione circa optima ac maxima pericula, ad eundem finem, hoc eſt, for-

F titer ſe habere, actualiter tendit: hic. n. deficit à primo in hoc, quòd non operatur fortiter eo modo quo fortes operantur. ſ. promptè, ac faciliter. Tertius imperfectiſſimus, cum quis non propter fortiter ſe habere, ſed propter aliud bonum, puta, pacem, vel iuſtitiam, fortiter ſe habet: hic enim tam parum habet de fortitudinis uirtute, ut magis ſit iuſtus quàm fortis: ſicut mœchatus, vt furetur, magis fur quàm mœchus eſt. Et ex his clarè patet q̃ cum fortis ut ſic, agat ſcienter, & ex electione &c. pprio fine præſtituto habet illudmet bonũ quod eſt ſibi finis connaturalis: & q̃ ſicut in iuſto ac iuſtitia, tẽperato ac temperantia, non eſt diſtinguẽdus finis proprius præſtitutus a fine proprio connaturali, ſed ille qui ſecundum habitum eſt, ipſemet præſtitutus eſt: ita nec in fortitudine diſtinguẽdum eſt de fine proprio connaturali, vel præſtituto: ſecus autem eſt loqui de fine remoto.

Regula de agibilibus.

Conclusio

In corp. ar

p prudentiã diſponunt̃ actus humani. Sic ergo dcm̃ eſt, q̃[m] fortis ſicut proximũ finẽ, intẽdit, ut ſimilitudinẽ ſui habitus exprimat in actu: intendit. n. agere ſm conuenientiã ſui habitus. Finis autem remotus eſt G beatitudo, uel Deus [*].

Et p hoc patet rñſio ad obiecta. Nã prima rõ procedebat ac ſi ipſa eſſentia habitus eſſet finis, non aũt ſimilitudo eius in actu, ut dictum [*] eſt. Alia uerò duo pcedunt de fine vltimo.

¶ Ad primum ergo argumentum in oppoſitum, & oĩa ſequentia ſimul, dr q̃ iſte hõ deceptus eſt in hoc, q̃ nõ diſcreuit inter operationem, quam aſſumit fortitudo & fortis, puta, ſuſtinere, H & id quod ſm conuenientiam habitus operationi opponitur, quorum vtrumq; importat operatio perfecta, ſeu actus perfectus, ſeu formatus, & cõputauit pro uno & eodem utrumque, cum tñ ualde diſtent: cum alterum materia, alterum forma, alterum finis, alterum pp finem ſit. Vnde propriè loquendo debemus dicere, nõ q̃ operatio fortitudinis eſt eius finis, ſed q̃ fortitudo actualis in operatione eſt finis naturalis, & pſtitutus.

¶ Singillatim aũt rñdendo dr, concedendo maiorẽ de operatione ſecundum ſubſtantiam: ſed negando minorem ſi rectè ſubſumeretur. ſ. Fortitudo actualis non eſt finis actus ſecundum ſubſtantiam, alioquin nihil obſtat.

¶ Ad ſecundum negatur maior, loquendo de actu formato, qui eſt ſecundum rectam rationem: quoniam ut fortis, eligit fortiter agere circa optima pericula, quia fortiter agere eſt ſecundum ſe bonum.

I ¶ Ad tertium negatur ſequela, quia deficeret propria materia fortitudinis in caſu illo. ſ. periculum optimũ, ac per hoc nõ ſe exercerent in fortitudine vera. Falſiſſimũ quoq; eſt, quod additur ibi, q̃ qa vult quis percuti, uel occidi, idõ non fit iniuſte ſi quis percutiatur, uel moriatur, niſi apud eos qui putant q̃ hõ poſſit per ſeipſum, uel alium, ad libitũ licitè ſe occidere, uel percutere, quod conſtat eſſe alienum a ueritate, & ratione.

¶ Ad quartum negatur maior, loquendo de proprio fine. Stat enim quòd ſit finis materiæ circa quam eſt, & non ſit proprius finis illius. Probatio autem nihil probat, niſi fortè hoc quòd eſt aliquo modo finis illius uel alicuius ad illud requiſiti, puta, materiæ eius: cum quo ſtat quòd non ſit proprius finis illius, quod erat probandum: Ita quòd, ut uno uerbo dicatur, id de quo eſt pugna &c. eſt quidem finis fortis ex parte materiæ, ſed non eſt proprius finis fortitudinis ex parte operationis, & habitus.

K ¶ Ad quintum negatur maior: qm̃ actus bonus, & laudabilis quo læditur proximus, poteſt eſſe ſecundum ſe bonus, non inquantum eſt læſiuus proximi, ſed inquantum eſt ſecundum ſe actus uirtutis circa propriam materiam. Et ſic eſt de fortitudine, cuius non eſt reſpicere operationem ſuam inquantum eſt ad alterum, ſed inquantum eſt ad ſe, ſaluata materia propria. ſ. optimo & maximo periculo. Ad id uerò quod contra expoſitionem authoris afferri dr̃, reſpondetur, q̃ male intellectus eſt author. Nam author per fortitudinem non exponit operationem: ſed fortitudinem actualem, quæ eſt ſimilitudo fortitudinis habitualis, & eſt proprium bonum ipſius habitus fortitudinis, & fortis, & proprius finis utriuſque, & operationis ſecundũ ſubſtantiam puta, ſuſtinere, aggredi. Et propterea ad probationem dicitur, quòd optime per hoc probatur intentum Ariſtotelis, ſ. q̃ fortis operatur propter fortitudinem actualem ut proprium finem, quia finis omnis operationis eſt qui ſecundum habitum. Et propterea optimè concludit, quòd operatur, & patitur boni gratia, quia gratia actualis fortitudinis ſuſtinet, & facit quicquid operatur.

¶ Super

Porrecta ꝑ uerum. 622

SVP. Q. CXXIII. ART. VIII.

IN ar. 8. eiuſdem q. aduerte ꝙ author intendit, quòd fortis fortiter operãs actualiter ſuſtinendo vulnera, & mortem, ſic ſe habet: quòd ad actum ſuum perfectum conſequitur naturalis delectatio. Ex eo nanque quòd cognoſcit fortis, ſe fortiter agere in ſuſtinẽdo vulnera & mortem, & in perdendo vitam neceſſariam ad virtutes, delectatur. Hoc eſt enim delectari de actu, & fine fortitudinis. Videt enim ſe conſequi tunc intentum finem, quod eſt fortiter ſe habere. & hæc delectatio ſuperat triſtitiam naturalem ex hoc, quòd apprehendit fortis ſe per mortem priuari maximis bonis, puta, præſentibus virtutibus ratione mortis: quoniam magis diligit vnum excellentiſſimum actuale bonum ſcilicet fortiter ſemel agere, quàm manere in multis habitualibus bonis: ſed impeditur à triſtitia, ſeu dolore corporali ne ſentiatur à forti: & vt dr in 3. Ethico. videtur euaneſcere. Fundamentum autem eius ſcilicet ex ratione, & electione fortiter perſiſtere, nõ abſorbetur, nec euaneſcit: ſed quo ad hoc ſuperat omnes dolores ſenſibiles, vt in litera dicitur. Et hinc habes duo. Primum quo ad omnes, quòd nulla tormenta vincunt, aut deijciunt fortem ab actu virtutis, aut deducunt ipſum ad vitium aliquod: & ſi vincuntur, fortes nõ ſunt. Secundum, quo ad beatam Virginem, quòd triſtitia quam habuit in paſſione & morte filij, non abſorbuit rationem eius, cum fuerit vere fortis: & etiã ſi mortem ſuſtinuiſſet, non euanuiſſet, nec abſorptum fuiſſet ſuum fortiter ſuſtinere & ratione, & electione. Tanto igitur minus à triſtitia naturali quam habuit, abſorpta fuit eius ratio. Ac per hoc

Li. 10. ex c. 6. & 8. to. 5

In li. de Paradiſo c. 13 ſnnuitur, to. 4. Et in Epiſtol. ad Gal. cap. 5.

Li. 3. c. 9. tomo. 5.

1. 2. q. 31. arti. 3. & 4. & 5.

Concl. m

Concl. p

ARTICVLVS VIII.

Vtrum fortis delectetur in ſuo actu.

A

AD OCTAVVM ſic ꝓceditur. Vr̃ ꝙ fortis delectet̃ in ſuo actu. Delectatio.n.eſt operatio cõnaturalis habit⁹ nõ impedita, vt dr̃ in* 10. Eth. ſed operatio fortis ꝓcedit ex habitu q agit i modũ naturæ. ergo fortis hẽt delectationẽ i ſuo actu. ¶2 Præt. Ad Gal. 5. ſuper illud, Fructus ãt ſpiritus eſt charitas, gaudium, & pax, dicit* Amb. ꝙ opera uirtutũ dñr fructus, quæ mentem hoĩs ſancta, & ſyncera delectatione reficiũt: ſed fortis agit opera uirtutis, ergo habet delectationem[b] in ſuo actu. ¶3 Præt.[b] Debilius uincit̃ à fortiori: ſed fortis pl⁹ amat bonũ virtutis, q̃ propriũ corpus, qđ periculis mortis exponit. ergo delectatio de bono uirtutis euacuat dolorẽ corporalem: & ita delectabiliter omnino operat̃.

B

SED CONTRA eſt, qđ Phil.* dicit in 3. Eth. ꝙ fortis i ſuo actu nihil delectabile ur̃ habere.

C

RESP. Dcẽdm, ꝙ ſicut ſ̃. dictũ* eſt, cũ de paſſionibus ageret̃, duplex eſt delectatio, una quidem corporalis, quæ conſequit̃ tactum corporalẽ: alia aũt aĩalis, q̃ cõſequit̃ apprehẽſionẽ aĩæ: & hec ꝓpriè cõſequit̃ opera virtutũ, qa in eis cõſiderat̃ bonũ rõnis. Principalis uerò act⁹ fortitudinis eſt ſuſtinere aliqua triſtia ſm apprehẽſionem aĩę, puta, ꝙ hõ amittat corporalẽ uitã quã uirtuoſus amat nõ ſolũ in quãtũ eſt quoddã bonũ naturale: ſed ẽt inquantum neceſſaria eſt ad opera uirtutum, & q̃ ad eam pertinent. Et iterum ſuſtinere aliqua doloroſa ſm tactũ corporis, puta, vulnera, vel flagella: & iõ[m] fortis ex vna parte hẽt, vñ delectet̃. ſ. ſm delectationem aĩalem. ſ. de ipſo actu virtutis, & de fine eius. Ex alia vero parte hẽt vñ doleat, ẽt aĩaliter, dum conſiderat amiſſionem ꝓpriæ vitæ, & corporaliter.[n] Vñ legit̃ 2. Mac. 6. ꝙ Eleazar* dixit. Diros corporis ſuſtineo dolores: ſm aĩam vero pp timorem tuum libenter hæc patior.[p] Senſibilis ãt dolor corporis facit non ſentiri aĩalem delectationem virtutis, niſi fortè pp abũdantem Dei grãm, q̃ fortius eleuat aĩam ad diuina, in q b. delectat̃, q̃ a corporalib. pœnis affiociat̃. ¶Sicut B. Tiburtius, cũ ſuper carbones incẽſos nudis plãtis incederet, dixit, ꝙ videbat̃ ſibi ſuper roſeos flores ambulare.[p] Facit tñ virtus fortitudinis ſit rõ non abſorbeat̃ a corporalib. doloribus. Triſtitiã ãt aĩalẽ ſuperat delectatio virtutis, inq̃tum hõ p̃fert bonũ virtutis corporalis vitę, & q buſcũq. ad eã pertinentibus. & iõ Phil.* dicit in 3. Eth. ꝙ a forti non req̃rit̃, vt delectet̃ quaſi delectationẽ ſentiẽs, ſed ſufficit ꝙ nõ triſtet̃.

D

AD PRIMVM ergo dcẽdm, ꝙ vehementia actus, vel paſſionis unius potẽtię ĩpedit aliã potentiã i ſuo actu: & iõ ꝑ dolorẽ ſẽſus ĩpedit̃ mens fortis, ne in ꝓpria operõe đlectationẽ ſẽtiat.

E

AD II dcẽdm, ꝙ opera virtutum ſũt delectabilia p̃cipue pp finem. Pñt ãt ex ſui natura eſſe triſtia, & p̃cipuè hoc cõtingit i fortitudine. Vñ Phil. dicit* in 3. Eth. ꝙ non in oĩb. virtutib. operari [t]delectabiliter exiſtit, præter inquantum finem attingit.

AD III dcẽdm ꝙ triſtitia aĩalis vincit̃ i forti a delectatione virtutis ſed quia dolor corporalis eſt ſenſibilior, & apprehenſio ſenſitiua magis eſt hoĩ in manifeſto: inde eſt, ꝙ a magnitudine corpalis doloris euaneſcit delectatio ſp̃ualis, q̃ ẽ đ fine virtutis.

ARTICVLVS IX.

Vtrum fortitudo maximè cõſiſtat in repentinis.

AD NONVM ſic ꝓcedit̃. Vr̃ ꝙ fortitudo non maximè conſiſtat in repentinis. Illud.n. vr̃ eſſe in repentinis, qđ ex inopinato ꝓuenit: ſed Tull.* dicit in ſua Rhet. ꝙ fortitudo eſt[b] cõſiderata piculorũ ſuſceptio, & laborũ ꝑpeſſio. ergo fortitudo nõ cõſiſtit maximè i repẽtinis. ¶2 Præt. Amb. dicit in* 1. de off. [b]Fortis viri eſt non diſſimulare cum aliquid immineat, ſed p̃tẽdere, & tanq̃ de ſpecula quadã mẽtis obuiare cogitatione ꝓuida rebus futuris, ne fortè dicat poſtea, Iõ in iſta incidi, quia nõ arbitrabar poſſe euenire: ſed ubi eſt aliqđ repentinũ, ibi non pt̃ ꝓuideri i futuro ergo operõ

falſum videtur, ꝙ paſſa fuerit ſpaſmũ quo vſus rationis impeditur, ſeu abſorbetur per triſtitiam: ſicut econtra in coitu per delectationem abſorberi quoque dicit Ariſtoteles.

SVP. QV. CXXIII. ARTIC. IX.

Cõclu. ponit 2. part.

IN ar. 9. eiuſdem q. dubium occurrit, An fortitudo conſiſtat circa repentina quantum ad electionem. & eſt ratio dubij, quia Martinus in q. 6. dubio ſecundo nominatum contra Sanctum Thomam, dicit ſe tenere partem affirmatiuam, allegando verba, quę in principio corporis articuli huius author dicit ſcilicet. In operatione fortitudinis duo ſunt conſiderãda, vnum quidem quantum ad electionem ipſius: & ſic fortitudo non eſt circa repentina. Contra in quinquinque medijs probans fortem circa repentina eligere ſuſtinere, & aggredi, vt oportet &c. ſed ego nolo implere folium ſuperfluis argumentis, & ideo iſta nõ recito. Iſte homo aut noluit intelligere, aut non intellexit S. Tho. cum tamen in promptu eſſet planus ſenſus verborũ eius. Dupliciter ſiquidem intelligi poteſt, quòd non ſit electio circa repentina. Primò, quòd repentinis occurrentibus non ſit electio ſuſtinendi, & aggrediendi vt oportet &c. & attribuere hanc negationem forti, eſt dicere fortem non eſſe fortem: & eſt contra dicere directè authori in hoc articulo volenti, quòd in repentinis fortis facit ea, quæ ſunt virtutis fortitudinis: & in hoc manifeſtat ſe habere fortitudinis habitum firmatum. Pręcipuum autem in virtute morali eſt electio. Ex electione igitur in repentinis operatur fortitudo apud authorem. Nec vmquam etiam ſomniauit author oppoſitũ, quod iſte homo imponit eidem. Alio ergo modo poteſt intelligi, ꝙ circa repentina

Li. 2. c. 3. in princ. & li. 3. ex c. 7. & 9. tom. 5.

Li. 5. ca. 9 nõ procul a fine, tomo. 5.

Notæ vim doloris ſ[illegible] tionis.

Porrecta ꝑ uerum. 623

Li. 2. de inuẽtione in fol. 3. ante finẽ libri.

* Li. 1. c. 38 circa medium. tomo. 1.

fortitudinis n̄ ē circa repētina.

¶ 3 Præt. Phil. dicit* i 3. Eth. q[h] fortis eſt bonę ſpei: ſed ſpes expectat aliquid i futurum, q repugnat repentino. ergo operatio fortitudinis non conſiſtit circa repentina.

SED CONTRA eſt, qd̄ Phil. * dicit i 3. Ethi. q fortitudo maximè eſt circa quęcumq. mortē inferunt, repentina exiſtentia. G

RESPON. Dcd̄m, q in opatione fortitudinis duo sūt cōſiderāda, vnū qdē, quantū ad electionē ipſius: & [m] ſic fortitudo n̄ ē circa repētina.[n] Eligit. n. fortis p̄meditari picula, q̄ poſsūt īminēre, vt eis reſiſtere poſſit, aut facilius ea ferre: qa, vt Gregori⁹ dicit* i quadā Hom. Iacula q̄ p̄uident, minus feriunt: & nos mala mūdi facilius ferim⁹, ſi cōtra ea clypeo p̄ſciētiæ p̄munimur. Aliud vero cōſiderādū ē in ope fortitudinis, quātū ad manifeſtationē uirtuoſi habit⁹, & [p] ſic fortitudo maximè ē circa repētina: [q]qa ſm̄ Phil. in * 3. Ethi. In repētinis piculis maxime manifeſtat̄ fortitudinis habitus. Habitus. n. agit in modū naturæ. Vn̄ q aliquis abſq, præmeditatione faciat ea quę ſunt virtutis, cū neceſſitas imminet pp repentina pericula, hoc maximè manifeſtat, q ſit fortitudo habitualis in aīa cōfirmata. Pōt āt aliqs, ēt q habitu fortitudinis caret, ex diuturna p̄meditatione animum ſuum contra pericula præparare, qua ēt præparatione foris vtitur, cum tempus adeſt. Et per hoc patet reſponſio ad obiecta. K

na non ſit electio tāq̄ circa electā condōnē obiecti: & ſic intendit author, nec ſolum intendit, ſed dicit & probat. Intendit ſiquidē q fortitudo ex parte electionis non exigit q ſit circa repētina: ſed bn̄ hoc requirit ex parte manifeſtationis, quia maxime manifeſtatur in repentinis. Dicit verò in verbis allatis, dū dicit q in opatione fortitudinis duo ſunt conſideranda, vnū quidē quantum ad electionē ipſius, proculdubio opationis: & ſic fortitudo nō eſt circa repentina, qd̄ nihil aliud ē, q̄ dicere q fortitudo non eligit opationē eſſe circa repentina: & ſtati pbat ſubdēs. Eligit. n. fortis p̄meditari pericula &c. Eſt ergo doctrina authoris, q eſſe repētinū nō eſt condō electa à forti, quia fortis eligit potius oppoſitā condōnē. ſ. p̄meditari. Si tñ occurrat talis condō in piculis maximis, fortis fortiter ſe hēbit proculdubio non ex ebrietate, aut paſſione, ſed electione, & recta rōne. Ex quibus patet, q in promptu erat planus ſenſus, & verus & integritus. quare &c.

Lib. 3. c. 8. ad fi. to. 5.

Concl. m

Homil. 35 in euang. in princ.

SVP. QV. CXXIII. ARTIC. X.

IN art. 10. eiuſdē q. in reſponſione ad tertiū, dubia occurrūt tria ex Martino in q. dubio primo impugnante hāc reſpōſionē quo ad tria. Primū eſt, q fortitudo nō aſſumit iram ad actū ſuſtinendi. Contra hoc dupliciter arguit. Primo, Ira maxime facit hominē inſenſibilē inter vulnera, & ictus. ergo maxime facit hominē perdurare in tolerantia paſſionū, qd̄ eſt ſuſtinere. Scd̄o, Ad iram moderatam pertinet inſilire, qñ inſiliēdū eſt. ergo ad eandē pertinet qñq; ſuſtinere, vt tandē cōmodius inſiliat. ¶ Scd̄m eſt, Triſtitia nō coadiuuat ad aggrediendū niſi per accidens, qa ſm̄ propriā rōnē ſuccūbit nociuo. Cōtra hoc arguit tripliciter. Prio, Si hoc eſt p accidēs coadiuuare aggreſſum. ſ. q aliqs ſe exponat piculo, vt triſtitiā effugiat, ſequeretur q ira ēt nō adiuuaret ad aggrediendū niſi per accidens, inquantum. ſ. aliquis periculo ſe exponit, vt de aduerſario vlciſcatur. Scd̄o, Quia triſtitia rerū pertinentiū ad bellū, puta, deſolationis patriæ, filij occiſi, & hmōi, facit homines regulariter pugnaces. ergo coadiuuat non per accidens ad aggrediendū. Tertio, Triſtitia moderata nō eſt deijciens, nec abſorbens, ſed afficiens tm̄. ergo nō ſuccūbit nociuo, quinimmo ipſa ira triſtitia eſt. Nō valet ergo rō authoris, qa immoderatæ triſtitiæ eſt. ſuccūbere nō moderatæ, q̄ adiuuat fortitudinis executionem. ¶ Tertiū eſt, Cōcupiſcentia p accidens qñq; adiuuat ad aggreſſū, inquantū. ſ. aliquis vult potius i n pericula incidere, q̄ delectabili carere: & nō per ſe, quia cōcupiſcentia p ſe tendit ad delectabile. Cōtra hoc arguit ſex medijs. Primo, exēplis poſitus.

Conclus. p

Lib. 3. c. 8. ad finem, tomo. 5.

A ly pōt &c. intelligē difficultatem cognoſcendi virtuoſos ſimiles à nō virtuoſis.

ARTICVLVS X.

Vtrum fortis vtatur ira in ſuo actu.

AD DECIMVM ſic pcedit̄. Vr̄ q fortis nō vtat̄ ira in actu ſuo. Null⁹. n. dēt aſſumere quaſi inſtrm̄ ſuæ actionis illud,[h] quo n̄ p̄t vti p ſuo arbitrio: ſed hō nō p̄t vti ira p ſuo arbitrio, vt. ſ. poſſit eā aſſumere cū velit, & deponere cū velit. vt. n. Phil. *dicit in libro de Memoria, qñ paſſio corporalis mota eſt, non ſtati q̄eſcit vt hō vult. ergo fortis non debet aſſumere iram ad ſuam operationem.

¶ 2 Præt. Ille q p ſeipsū ſufficit ad aliqd peragēdū, n̄ dēt[h] in auxiliū ſui aſſumere id, qd̄ ē infirmi⁹, & īperfecti⁹: ſed rō p ſeipsā ſufficit ad opus fortitudinis exequēdū, in quo iracūdia deficit. vn̄ Seneca * dicit in libro de Ira. Nō ad puidēdū tm̄, ſed ad res gerē das ſatis ē p ſeipsā rō: & qd ſtultius eſt, q̄ hāc ab iracundia petere præſidiū? rē ſtabilem ab incerta, fidelem ab infida, ſanam ab ægra? ergo fortitudo non debet iram aſſumere. H

¶ 3 Præt. Sicut aliq pp irā opa fortitudinis vehemēti⁹ exequūtur,[h] ita ēt pp triſtitiā, vel cōcupiſcētiā. unde Phil. * dicit in 3. Ethi. q ferę pp triſtitiā, ſiue dolorem incitant̄ ad pericula, & adulteri pp cōcupiſcentiā multa audacia opantur: ſed fortitudō non aſſumit ad actum ſuum neque triſtitiam, neque concupiſcentiam. ergo pari ratione non debet aſſumere iram.

SED CONTRA eſt, qd̄ Phil.[u] dicit in 3. Ethicor. q furor cooperatur fortibus. K

Scd̄o, q̄a q vult per ſe efficaciter aliqd, vult per ſe tollere oēm cām impeditiuā illius. Tertio, q̄a hoīes cōcupiſcentes ſunt pugnatores. Quarto, q̄a pp cōcupiſcentiā fit, vt ablatio rei concupitę videat̄ eſſe maior paruipenſio, & ita cōcupiſcentia augmētat irā. Quinto, q̄a ex hoc concupiſcentia tendit in delectabile, & ipedit̄, ſequitur q ſcd̄ario tendat ad remotionē huius ipedimēti. Sexto, & eſt authoritas cōis, ēt ad p̄cedentē materiā de triſtitia. Dicit. n. Ariſto. in 3. Ethico. Feræ pp triſtitiā & dolorē incitātur ad picula: & adulteri pp concupiſcentiā. Non ſunt ergo iſta p accidēs ſolū adiuuantia aggreſſū; ſed p ſe licet non ita directè & immediate ſicut ira.

Ad horū viſum euidētiā p̄mittendū ē, qd ſignificat aſſumere irā, vel aliā paſſionē ad actū aliquē. Et breuiter explicando dr̄, q ſignificat eligere illā, & vti illa vt inſtrō ad illū actū. Hoc nāque mō dr̄ q fortitudo aſſumit iram ad actū ſuū, vt patet in litera in rñſione ad ſm̄. Hoc p̄miſſo, ad primū argm̄ contra primū dr̄, q ex hoc q ira reddit hoīem pro tūc inſenſibilem vulnerum, non ſeqr̄, ergo eſt inſtrm̄ fortitudinis ad ſuſtinēdū. Nō. n. omne faciens ad inſenſibilitatem vulnerum eſt inſtrm̄ fortitudinis aut ſuſtinendū: alioqn ebrietas eſſet inſtrm̄ fortitudinis. Ad hoc. n. q aliqua paſſio aſſumat̄ vt inſtrm̄ ad ſuſtinendū oportet q directe cooperetur ad ſuſtinendū: qd̄ non facit ira. Reddere āt hominem minus ſentientem vulnera, non eſt proprius effectus iræ, ſed eſt cōis effectus oīs vehementis intētionis aīæ applicatæ ad aliud. Ex cōib⁹ āt iræ, & alijs non hr̄. q ira ſit inſtrm̄. Poſſet quoq; dici, q moderata ira, quam aſſumere natus eſt fortis non reddit hominem inſenſibilem, ſed ira immoderata. Et ratio eſt, quia immoderata eſt quæ abſtrahit hominem à cæteris, & totaliter trahit ad vindicandum, & non moderata: & propterea vndique argumentum hoc ruit. Ad ſecundum quoque negatur ſequela, quoniam ira eſt inſtrumentum fortitudinis ad opportunam aggreſſionem, & non ad opportunam tolerantiam. Neque oportet q id, quod eſt inſtrumentum alicuius ad vnum actum, illud met ſit eiuſdem inſtrumentum ad alium actum tam diſparate, quàm ſi ſubordinetur primo, vt patet in artib. utentib. diuerſis inſtrs: & ad diſparata opera, puta, ſectionem, & inciſionem: & ad ſubordinata, puta, ſectionem, complanationem, figurationem &c. pertinet ergo ad fortem mediante ira aggredi quando oportet: & ad eundem fortem pertinet ſuſtinere. Sed nihil ad hoc opus habet iræ adminiculo, quin potius oporteret, ſi eſſet, cohibere iram, vt ſuſtineat promptius.

¶ Ad

Parallela g. rerum.

Infra arti. 11. ad 1. Et ver. q. 26. arti. 7. cor. fin. Et 3. Eth. lec. 17

Cap. 2.

Li. 1. c. 16. inter prin. & medi.

Li. 1. c. 1. a medio, tomo. 5.

Li. 3. ca. 8. tomo. 5.

¶ Ad argumenta contra ſecundum dr̃, ꝙ fortis non vtitur triſtitia, vt inſtrumento ad aggrediendum, nec triſtitiam eligit ad hoc, ſed potius econtra aggreditur, vt fuget triſtitiam. Vñ triſtitia non ſe habet ad aggrediendi actum vt inſtrm, ſed vt preexiſtens malum propulſandum per aggreſſum. Vnde ad primũ negatur ſequela, quia non eſt par ratio: qm̃ ira eſt inſtr aliter cooperatiua ad aggrediẽdum, non ãt triſtitia. Ad ſecundum dr̃ etiã negando ſequelã: qm̃ hmõi triſtitiæ pertinentes ad bellum nõ vt inſtr̃a ad aggrediẽdum, aut pugnandũ, ſed vt mala fuganda & exterminanda conferunt: quod conſtat non niſi per accidens concurrere, quia. ſ. operans eſt ſic affectus, & non iõ ꝙ ſit inſtrm ad aggrediẽdum. Ad tertium dr̃, ꝙ cũ paſſiones animæ cõſiſtãt quaſi in conſtrictione & dilatatione, ſicut motus cordis in tractu & pulſu, & triſtitia conſiſtat in quadam contractione, vnde & retrahuntur ſpiritus in triſtib. magis q̃ in timẽtibus, directè triſtitia contrariat̃ motui vitali, qui in quadam diffuſione conſiſtit, vt patet in præcedenti libro, cõſequẽs eſt, vt triſtitia ex propria rõe ſuccumbere habeat nociuo ex hoc ipſo, ꝙ ex propria rõe in quadam retractione conſiſtit. Et in hoc non eſt dr̃ia inter moderatam & immoderatam: ſed dr̃ia eſt, qa moderata non retrahit plus, quàm oportet &c. immoderata autem retrahit non quando oportet, vel plus quàm oportet.

1.2. q. 24. art. 2

1.2. q. 24. art. 2

Concluſio

¶ Ad argumenta contra tertium dr̃, ꝙ ſicut triſtitia ſe habet ad aggrediendum, vt quoddam in forti præexiſtens malum propulſandum: ita cõcupiſcentia ſe habet vt quoddam bonum in eodem p̃exiſtens ad iuuandum. Vnde fortis non eligit concupiſcere, nec vtitur concupiſcere ad aggrediendũ, ſed potius quaſi econtra aggreditur, vt adiuuet concupiſcentiam. Vñ fortitudo propugnatrix cõcupiſcentiæ delectabiliũ eſt, ſicut iraſcibilis eſt propugnatrix reſpectu concupiſcibilis. Aliud ãt eſt paſſionẽ aliquam adiuuandam eſſe per actũ aggrediendi: aliud eſt paſſionẽ aliquam aſſumendam eſſe, vt inſtrm ad actum aggrediendi.

¶ Vnde ad primum dicitur, ꝙ exempla nulla apparent, niſi ad hoc, ꝙ concupiſcentia ſe habet ad aggreſſum vt adiuuanda. Quæſtio autem eſt de paſſione, directè adiuuante inſtrumentaliter ipſum aggreſſum.

¶ Ad ſecundum dr̃, ꝙ aliud eſt loqui de ſuppoſito, quod eſt agẽs principale habens multa inſtrumẽta, & aliud de vno inſtr̃o, puta, concupiſcentia. Nam ſi perſona vult efficaciter aliquid, vult etiam fugare impedimenta. Sed ſi vna paſſio tendit in aliquid, non propterea ſequitur ꝙ ſit ipſamet ablatiua omnium impedimẽtorum, vt patet in exemplo de vna arte pluribus inſtr̃is ad vnum totalem, & perfectum effectum perueniente, dum alio aufert vnum impedimentum, & alio alius. & alio diſponit, alio per cit. Et in natura noſtra, quia appetitus concupiſcibilis non poteſt auferre ſua impedimenta, datus eſt appetitus iraſcibilis, tanquam propugnatrix concupiſcibilis.

¶ Ad tertium negatur ſequela, ſ. Ex concupiſcẽtia fiunt pugnationes. ergo ipſa eſt directè inſtrumentum aggrediendi: qm̃, vt iam patet, aliunde prouenire poteſt eſſe pugnationem.

¶ Ad quartum dicitur, quòd argumentum ſoluit ſeipſum: quoniam ex hoc ipſo ꝙ concupiſcentia adiuuat, quia excitat iram, ſequitur ꝙ per accidens adiuuet, ſcilicet per iram.

¶ Ad quintum patet ſolutio ex reſponſione ad ſecundum.

¶ Ad ſextum negatur ſequela. Ex hoc namque ꝙ triſtitia & concupiſcentia incitant, non ſequitur ergo per ſe miniſtrant fortitudini ad aggrediendum: quod eſſet probandum.

¶ In eodem 10. art. in eadem reſpõſione ad tertiũ, dubium occurrit circa illud. Quia hunc actum, ſ. ſuſtinere, ſola ratio per ſe facit: quia ſi ſic eſt, ſequeretur ꝙ fortitudo numquã eſſet circa timorem vtẽdo illo ad ſuum actum: quoniã ad actum aggrediendi vtitur non timore, ſed audacia: & ad actum ſuſtinendi nec vtitur timore nec audacia ſecundum hãc literam. ergo numq̃ aſſumit timorem ad actum ſuum. Præterea. Ad ſuſtinendum oportet hominem tenere corp⁹ ne fugiat: hoc autem anim oſitatem quandam, quam audacia ſonat, importat. Non igit̃ ſola rõ, ſed mediãte audacia ſuſtinendi actum fortitudo facit.

Art. 6. huius quæſt.

¶ Ad huius euidentiã ſciendum eſt, ꝙ fortitudo dupliciter ſe habet ad paſſiones. Primo, vt eligens ipſam paſſionem, & moderamen euiſdem ſicut cũ aſſumit audaciam, & iram ad aggrediendi actum. Fortis namq; tunc ex intentione eligit & audere, & iraſci, & moderationem vtriuſque; qm̃ vtitur vtraq; paſſione pro inſtr̃o adiuuante directè ad actũ aggrediẽdi, vt dictũ eſt. alio mõ, vt eligens moderamẽ tm̃ paſſionis, ita ꝙ paſſionẽ ipſam habet tamq̃ ex neceſſitate naturę conſurgentẽ, & non ꝙ pp actũ illum velle eſſet eligere ipſam. Moderamẽ tñ conſurgentis paſſionis oportet eligere, ne impedimẽtũ pręſtet actui exercendo, vt patet cum fortis ad ſuſtinendi actum moderatur timorẽ. Præſentibus namq; periculis maximis, quę tunc oportet ſuſtinere, non excitat fortis ex electione in ſeipſo timorẽ, qm̃ timor ex ſua propria rõe eſt natus abſtrahere à ſuſtinendo, & cauſare diuerſionem à ſuſtinendo, ad cuius oppoſitum tendit fortis: ſed quia timor ex neceſſitate naturæ imminentibus talibus conſurgit, fortis ex electione moderatur timorem, cohibendo illum ne impediat ſuſtinendi actum.

¶ His pręmiſſis dr ad primã obiectionẽ, negando ſequelã: quia licet fortitudo non aſſumat timorẽ ad alterũ iſtorũ duorum actuũ, qui ſunt principales, aſſumit tñ illũ ad actũ cunctandi, cum ſ. fortis eligit morari ad tp̃s pp hoſtes ſuperiorũ virium &c. vt de Fabio Maximo legit̃ contra Annibalẽ. Expedit ſiquidẽ ad cõctandũ, timorem incutere ſuis & ſibi, qm̃ ad hoc timor directè ſeruire vr̃. Et ſimiliter ad ſugiendũ, ſeu expectandum qñ oportet, qui videntur ſecundarii actus fortitudinis, eligere timorem, & eum moderatum confert, vt patet.

¶ Ad ſm̃ dicendum, ꝙ ad ſuſtinendum oportet tenere corpus ne diuertat: ſed hoc nec eſt proprium opus audaciæ, nec eſt immediatus effectus audaciæ, ſed mediante inuaſione: ita ꝙ audacia directè inuadit mala, & mediante illa tenet corpus in malis quæ inuadit: ſed quia ad actũ ſuſtinẽdi vt ſic, vt diſtinguit contra actũ aggrediendi: non exigitur inuaſio: ideo nec eligit ad ſuſtinendum. Sed fortitudo ad actum ſuſtinendi moderamen vtriuſq; paſſionis eligit, principaliter quidem timoris, ne abdu-

RESP. Dicẽdum, ꝙ de ira, & de cæteris animę paſſionibus, ſicut ſupra dictũ* eſt aliter ſunt locuti Peripatetici, & aliter Stoici. Stoici.n. iram, & omnes alias paſſiones aię ab aĩo ſapiẽtis, ſiuè uirtuoſi excludebant. Peripatetici uerò, quorũ princeps fuit Ariſtoteles, irã & alias aĩæ paſſiones attribuebant uirtuoſis, ſed moderatas rõne: & forte quantum ad rem non differebant, ſed ſolùm quantũ ad modum loquendi. Nam Peripatetici omnes motus appetitus ſenſitiui qualitercunq; ſe habentes, paſſiones aię nominabant, vt ſupra dictum* eſt. Et quia appetitus ſenſitiuus mouetur per imperium rõnis ad hoc, ꝙ cooperetur ad prõptius agendum: idcirco ponebant & iram, & alias paſſiones aĩæ aſſumendas eſſe uirtuoſis moderatas ſm̃ imperium rõnis. Stoici verò uocabant animę paſſiones immoderatos quoſdam affectus appetitus sẽſitiui: uñ nominabãt eas ęgritudines, vel morbos, & iõ penit⁹ eas à virtute ſeparabãt. Sic ergo irã moderatã aſſumit fortis ad ſuum actũ, nõ aũt irã immoderatã.*

AD PRIMVM ergo dicendũ, quòd ita moderata ſm̃ rõnem, ſubijcitur imperio rationis: vnde conſequens eſt, vt homo ea vtatur pro ſuo arbitrio, nõ autem ſi eſſet immoderata.

AD II dicendũ, quòd rõ non aſſumit irã ad ſuum actũ, quaſi auxiliũ ab eo accipiens, ſed qa utit̃ appetitu sẽſitiuo vt inſtr̃o, ſicut & membris corporis: nec eſt inconueniens, ſi inſtrumentum ſit imperfectius principali agente, vt martellus fabro. Seneca autem ſectator fuit Stoicorum, & directè contra Ariſt. verba præmiſſa proponit.

AD III dicendum, quòd qa fortitudo, ſicut dictum* eſt, habet duos actus, ſ. ſuſtinere, & aggredi, non aſſumit iram ad actum ſuſtinendi: quia hunc actum ſola rõ per ſe facit, ſed ad actum aggrediendi, ad quẽ magis aſſumit irã quàm alias paſſiones: quia ad irã pertinet inſilire in rem contriſtantem, & ſic directè cooperatur fortitudini in aggrediendo. Triſtitia autem ſecundùm propriam rõnem ſuccumbit nociuo: ſed p accidens coadiuuat ad aggrediẽdũ, vel inquãtũ triſtitia eſt.

Digitized by Google

ne abducat à ſuſtinendo: Secundario aũt audaciæ, ne fortè ꝑſumat inuadere. Et ſic fortitudo neutra paſſione vtit̃ ut inſtro ad actum ſuſtinendi: ſed tollit vtriuſq; impedimentum, qđ ꝑuenire poſſet interiori electioni, & exteriori executioni in ſuſtinendo. Et hinc apparet primo, q̃ optimè dixerit author, ꝙ fortitudo eſt virtus inquantum tollit impedimenta, tum q̃a hoc verum eſt vniuerſaliter, ſ. reſpectu omnis actus fortitudinis, q̃a ad omnem fortitudinis actum oportet fortitudinem concurrere vt tollentem impedimenta: tum q̃a hoc eſt verum reſpectu principalis actus, non ſolùm interioris, q eſt electio, ſed exterioris. Apparet ſecundò, ꝙ cum dicitur fortitudinem eſſe operatiuam timoris & audaciæ, & fortem timere, & audere, nõ intelligitur vniuerſaliter, q̃a non in omni actu hæc facit: nec intellectualiter, ꝙ ſemper quando aliquid horum habet, habeat ex electione: quoniam quãdoque habet ex neceſſitate naturæ paſſionem, & ſolum moderamen eius ex electione, ſed intellectualiter & timet, & audet, quando oportet, vbi oportet &c.

1.2.q̃. 47 art.1.& 3.

Li.3. c.8.a medio,10. 5.

Porrecta p totum.

625

Inf.q.141 art.7.Et 1. 2.q.61.ar. 2.&3.& q. 66.ar.2. & 4.cor.Et 3. diſt.33.q. 2.art. 1. q. 3. & 4. Et virt.q.1.articu.12.ad 25. & 26. & q.5.artic.2.

Art. præc.

cauſa iræ, vt s̃. dictũ* eſt: vel inquantum aliquis exponit ſe periculo, vt triſtitiam fugiat. Similiter & concupiſcentia ſm propriam rõnem tendit in bonum delectabile, cui per ſe repugnat aggreſſio ꝑiculorum. Sed ꝑ accidens quandoq; coadiuuat ad aggrediendũ, inquãtum, ſ. aliquis vult potius in pericula incidere, quàm delectabili carere. Et ideo Philoſ.* dicit in 3. Ethicorum, quòd inter fortitudines quę ſunt ex paſſione, naturaliſſima eſſe videtur, quæ eſt per iram, & accipiens electionem, & cuius gratia, ſ. debitum finem, fortitudo fuit.

ARTICVLVS XI.

Vtrum fortitudo ſit virtus cardinalis.

AD VNDECIMVM ſic proceditᷣ. Vr̃ ꝙ fortitudo non ſit uirtus cardinalis. Ira.n. ut dictum* eſt, maximam affinitatẽ habet ad[h] fortitudinem: ſed ira nõ ponitur paſſio principalis, nec etiam audacia quæ ad fortitudinem pertinet. ergo nec fortitudo debet poni virtus cardinalis.

G ¶ 2 Præt. Virtus ordinatur ad[h] bonum: ſed fortitudo non directè ordinatur ad bonum, ſed magis ad malum, ſ. ad ſuſtinendum pericula & labores, vt Tullius dicit. ergo fortitudo non eſt virtus cardinalis.

¶ 3 Præ. Virtus cardinalis eſt circa ea, in quib. præcipuè verſatᷣ vita humana, ſicut oſtium in cardine vertitᷣ: ſed fortitudo eſt [h]circa pericula mortis, q̃ raro occurrunt in vita humana. ergo fortitudo non dẽt poni vir-

H tus cardinalis, ſiue principalis.

SED CONTRA eſt, ꝙ Greg. 22.* Mor. & Amb. ſuper † Luc. & Aug. in lib.* de moribus Eccleſiæ, numẽrant fortitudinem inter quatuor virtutes cardinales, ſiue principales.

SVPER QVÆSTIO. CXXIII. ART. XI.

IN art. xj. eiuſdem q. dubia quatuor occurrunt ex eodem Martino, ſupra quatuor hic dicta impugnata ab eo in q. 2. Primũ eſt contra illud, Virtutes cardinales dr̃, quæ præcipuè ſibi vendicant id quod communiter pertinet ad virtutes. Contra hoc arguit dupliciter. Primò, quia ſequeretur ꝙ eſſent tñ tres virtutes cardinales. Probatur ſequela, quia tria tñ ſunt quę pertinẽt cõiter ad virtutes, vt patet ex 2. Eth. ſ. ꝙ ſciens ac eligens. & ꝑp finem, & firmiter ac immobiliter. Secundo. Hæc tria ſic ſunt cõia omnibus virtutibus, ꝙ non magis inſunt vni quàm alteri, niſi fortè vna virtus ſit magis intenſa q̃ altera. ergo nulla uirt⁹ vr̃ cardinalis ex hoc, ꝙ ꝑcipuè ſibi vendicat conditionẽ cõem virtutũ. Antecedens patet, q̃a oĩs virtus moralis hẽt hæc oĩa.

¶ Secundum eſt contra illud, Fortitudo iõ eſt cardinalis, q̃a laudem firmitatis potiſſimè ſibi vendicat. Contra hoc arguit dupliciter. Primò, Oĩs virtus ſecundum gradum heroicum habet firmitatem æqualiter laudabilem. ergo fortitudo non eſt virt⁹ cardinalis, quia æquè laudabilem ſibi vendicat firmitatem. Antecedens probatur, Omnis virtus ſecundùm gradum heroicũ habẽt actum imperatiuum mortis ſubeundæ potius q̃ deferendæ virtutis. hac aũt firmitate nulla eſt maior, aut laudabilior. ergo. Secundò, Cum huiuſmodi firmitate ſtat ꝙ uita humana

K non voluatur circa talem virtutem tanq̃ circa cardinem. ergo non eſt ex huiuſmodi firmitate cardinalis.

¶ Tertium eſt contra concluſionem principalem, ſ. Fortitudo ꝓpriè dicta, quæ. ſ. eſt diſtincta virtus a magnanimitate, de qua tractat Ariſt. 3. Ethic. eſt virtus cardinalis. Contra hoc arguitur quadrupliciter. Primo, argumento quod in hoc articulo facit author tertio loco. ſ. Virtus cardinalis eſt circa ea, in quibus verſatur vita humana: ſed pericula bellica ſunt rara. ergo. Secundo non eſt veriſimile ꝙ viri ſancti & perfecti, in morali honeſtate careant aliquo vno toto genere virtutum cardinaliũ: ſed innumeri tales caruerunt fortitudine propriè accepta tã actu interiori quàm exteriori. cum multi nec vrbes incolerent, nec reſpublicas adminiſtrarent. ergo. Tertio, Humilitas eſt vnũ de maximis fundamentis, & vnus de cardinibus moralis honeſtatis. ergo vel eſt virtus cardinalis, vel pars eius: ſed non eſt cardinalis. ergo pars eius. Sed non eſt pars niſi magnanimitatis. ergo fortitudo, vt cõmuniter ſignificat fortitudinẽ propriè, & ma-

F gnanimitatem, eſt virtus cardinalis: ſicut iuſtitia vt communis eſt commutatiuæ & diſtributiuæ. Quarto, Omnes authores qui virtutem in quatuor cardinales diuidunt, de magnanimitate, & fortitudine indifferenter loquuntur. ergo fortitudo non ꝓpriè, ſed communiter ſumpta, eſt virtus cardinalis. Aſſumptũ patet ex Amb, Greg. Seneca, & Tull.

¶ Quartum eſt contra rñſionem ad 3. ubi dicitᷣ, ꝙ occaſiones periculorum mortis frequenter occurrunt. Non, inquit, mihi placet hæc rñſio: q̃a mori ꝑp iuſtitiam ſine bello non pertinet ad fortitudinem, ſed ad iuſtitiam ſecundum gradum heroicum.

¶ Ad euidentiam horum recolendum eſt, ꝙ in priori lib. q. 61. docuit author, q. ſcilicet iſtæ quatuor virtutes, quæ dicuntur cardinales, pñt dupliciter accipi. Primò, vt quælibet earũ importat rectitudinẽ vnius conditionis cõis oĩb. virtutibus, vt. ſ. prudẽtia bonitatem diſcretionis, iuſtitia rectitudinis ſeu debiti, fortitudo firmitatis, temperãtia modi, ſeu moderaminis. Et ſic non ſunt virtutes ſpãles, niſi ſola prudentia, & tñ ſic de eis loquuntᷣ authores eccleſiaſtici, & philoſophi multi. Et ꝓpea qcqd eſt firmitatis, tribuunt fortitudini: & qcqd moderaminis, temperantiæ: & quicquid recti, iuſtitiæ: & quicquid diſcreti, prudẽtiæ. Alio modo ſumuntur, ut q̃libet earum dicit habitum circa illã materiã, in qua difficillime & principaliter cõditio illa habetᷣ. V. g. Tẽperãtia ut modũ ponat ĩ delectationibus tactus, in q̃bus & difficillimũ eſt ꝑſiſtere, & in q̃bus pricipaliter oportet ꝑſiſtere: qñ q ꝑſiſtit in maximis, ꝑſiſtit in minoribus. Iuſtitia

I ut rectitudinẽ debiti & æqualis ſeruet ad alterũ: qñ & hoc difficillimũ eſt, & in hoc principaliter ꝓportet hoĩem recta facere, ſ. ad alterũ. Hoc. n. maximũ uirtutis opus eſt, ut dr̃ 5. Eth. qñ ſeipſum nãliter hõ amat. Prudentia, ut bñ ꝑcipiat operationibus ac paſſionibus ſuis. Hoc etenĩ & difficillimũ eſt, & præcipuũ ualde, qñ eſſe ſuiipſi⁹ dñm, difficillimũ & ſupremũ dominiũ eſt. Et ſic ſunt ſpãles uirtutes habentes ꝓprias materias, & dñr uirtutes cardinales, hoceſt, principales in morali uita: quia uerè circa principales materias uitæ moralis rectitudinẽ cõditionis redũdãtis in oẽs uirtutes apponũt, ut pulchrè declarat author in dicta. q. art. 4. ad primum.

¶ Quibus ꝑmiſſis ſingillatim ad ſingula, reſpõdẽdo dr̃ ad primũ arg. cõtra primũ, ꝙ cõſequẽtia nõ ualet. Nec ꝓbatio ex 2. Eth. aliqđ ualet, ꝑp tria. Primũ, q̃a falsũ manifeſte dicit ꝙ Ariſt. tres tñ cõditiones ponat, cũ in tex. ſint 4. ſ. ſi ſciens, ſi eli-

K gens, & ꝑp hoc, & firmiter: iſte aũt ex duob⁹ primis fecit unã. Scđo, q̃a iſta quatuor appropriari pñt quatuor uirtutibus cardinalibus, ut adaptantᷣ ab autore in q. eadẽ art. 4. in arg. 3. & illi⁹ rñſione. Tertio, q̃a gñales cõditiones, de q̃bus loquitᷣ author ĩ litera, nõ sũt, ꝓpriè loquẽdo, illæ quas Ari. poſuit, ſed illa quæ ſupra diximus, ſ. diſcretio, rectitudo, moderamen & firmitas.

¶ Ad ſm̃ di, ꝙ deficit ꝑp tria. ſ. & q̃a nõ de illis enumeratis ab Ariſt. eſt propriè ſermo, & quia falsũ eſt qđ nihil illorũ ſibi magis una q̃ alia uirtus uẽdicet, cũ prima conditio, ſ. ſcire, ſit propriũ prudẽtię, & oĩs alia uirtus hãc habeat rõne prudẽtię, & q̃a aliqua uirtus põt aliqđ illorũ ſibi ut ꝓprium uendicare quoad materiã principalẽ. Et ſic fortitudo, q̃a hẽt materiã principalẽ reſpectu firmitatis in qua. ſ. difficillimũ & ꝑcipuum eſt firmitatẽ habere, ut ſunt pericula mortis, ideò uendicat ſibi firmitatẽ ut magis propriã. Et cũ hoc ſtat ꝙ rõne habitualis diſpoſitionis, quia. ſ. quælibet uirtus eſt habitus, cõe ſit omni uirtuti firmiter operari. Eſt ergo ſolidum literę fundamentum.

* Lib. 22. Mora. cap. 1.
† Amb. li. 5. in Luc. in cap. beatitudinũ. tom. 5.
* Aug. lib. de mor. eccle. c. 15. to. 1

¶ Ad primum obiectorum contra ſm, negaẽ maior: qm̃ virtus q̃rumcumq. in gradu heroico non excedit ꝓpriam mãm, ſed infra ꝓpriæ materiæ limites heroica eſt. Pericula aũt optima mortis non ſunt oĩs virtutis materia, ſed ſolius fortitudinis, vt patet ex diſtinctione virtutũ penes ſuas proprias materias, 2. Ethic. Vñ probatio falſum aſſumit, ꝙ virtus heroica eſt ex ſua natura circa ſubeunda pericula mortis, qñ oportet &c. Hoc .n. non niſi mediante fortitudine habet.

* 1.2.q.61 ar.3.& 4.

¶ Ad ſm dĩ negando aſſumptum: qm̃ cum firmitate aĩ circa optima mortis pericula non ſtat quin humana vita circa hãc uerſeẽ tamẽ vnum principale ſuſtinẽs uitam moralem, qđ eſt circa cardinem uolui: qm̃, vt i lr̃a dĩ, occaſiones periculorũ bonę mortis frequenter occurrentes, exigunt aĩum firmum circa illa.

lib.1.ca.4. tom.5.

¶ Ad primũ obiectorum contra tertium ſñdeẽ cum authore lr̃a, ꝙ occaſiones periculorum bonæ mortis frequenter, & non raro occurrunt.

lib.38.q8. q.36. ante medium, to.4.

¶ Ad ſm dĩ, ꝙ ſancti viri, qui vnam habuerunt virtutem acquiſitam, oẽs habuerunt, qm̃ connexæ ſunt. Et ſic conceditẽ ꝙ habuerunt fortitudinem ſicut iuſtitiam. Nec ad hoc opꝰ fuit vt urbes incolerent, aut reſpublicas adminiſtrarẽt: qm̃ fortitudo in aĩo põt haberi circa optima pericula mortis, quãdo, & vbi oportet.

¶ Ad tertium dĩ cum authore, ꝙ uirtutes dñr cardinales, ſeu principales rõe principalis materiæ, qualẽ non hẽt humilitas. Et ꝓpterea dĩ ꝙ humilitas nec eſt virtus cardinalis, nec pars ſubiectiua eius, ſed pars potẽtialis temperãtię: quũ eſt ſpecies modeſtiæ, q̃ pars potentialis eſt temperantiæ, ut infra patet. Dĩ aũt humilitas fundũ uirtutum non directe, ſed remouẽdo prohibens, ſ. ſuperbiam, ut in tractatu de humilitate infra patet. Ex hoc autẽ ꝙ eſt ſic fundamentum, non ſequitur, ergo eſt uirtus cardinalis, quæ principalis dicitur ex materiæ propriæ principalitate.

1.2.q8.25 art.4.

¶ Ad quartum dĩ, ꝙ tam theologi, quàm philoſophi, qui permiſſiue utuntur nodus uirtutum, primo modo loquuti de uirtutibus uidentur: nos autem loquimur ſecundo modo.

¶ Ad obiectionẽ cõtra quartum iam patet ex ſupradictis, ꝙ falſo innititẽ fundõ, ſ. ꝙ ſubire mortem pp iuſtitiam, aut temperantiam impugnantem, non ſpectat ad fortitudinem. Superius namque oſtendimus ex doctrina Ariſt. nõ requiri ad fortitudinem cõtra pugnationem exteriorum uirium: ac per hoc ſufficere ad pericula mortis, circa quæ eſt fortitudo, ꝙ ſunt in bello vel communi, vel particulari, vt declaratum fuit.

A

Resp. Dcđm, ꝙ ſicut ſ̃ dictũ * eſt, uirtutes cardinales, ſiue principales, dñr, quæ pręcipuè ſibi uendicant id, qđ pertinet cõiter ad uirtutes. Inter alias autem cões uirtutis conditiones vna ponitur: firmiter operari, vt patet in 2.* Ethic. Laudem autem firmitatis potiſſimè ſibi uendicat fortitudo. Tãto enim magis laudaẽ qui firmiter ſtat, quanto hẽt grauius impellens ad cadendũ, vel ad retrocedendum. Impellit autẽ hoĩem ad diſcedendum ab eo quod eſt ſm rõem, & bonum delectans, & malum affligens: ſed grauius impellit dolor corporis, q̃ uoluptas. Dicit.n. Auguſt. * in lib. 83. q. Nemo eſt q̃ nõ magis fugiat dolorem, q̃ afſectet uoluptatem. Nãq; videmus & immaniſſimas beſtias a maximis uoluptatib. exterreri dolorũ metu. Et inter dolores aĩ, & pericula maxime timenẽ ea, q̃ ducunt ad mortẽ, contra q̃ firmiter ſtat fortis, vñ ** fortitudo eſt uirtus cardinalis. *

B

Ad primum ergo dicendũ, ꝙ audacia, & ira nõ cooperanẽ fortitudini ad actum eius, qui eſt ſuſtinere, in quo præcipue commendaẽ firmitas eius. Per hunc em̃ actum fortis cohibet timorem, qui eſt paſſio principalis, ut ſupra dictum * eſt.

Ad II dicendũ, ꝙ uirtus ordinatur ad bonum rõnis, quod conſeruari oportet contra impulſus malorum. Fortitudo ãt ordinaẽ ad mala corporalia ſicut ad cõtraria, qbꝰ reſiſtit: ad bonum autem rõis ſicut ad finem, quẽ intendit conſeruare.

Ad III dicendum, ꝙ q̃uis pericula mortis raro immineant, tñ occaſiones illorum periculorũ frequenter occurrunt dum. ſ. homini aduerſarij mortales ſuſcitantur propter iuſtitiam quam ſequitur, & ẽt propter alia bona quæ facit.

Articulus XII.

Vtrum fortitudo præcellat inter omnes alias uirtutes.

Ad duodecimum ſic ꝓceditur. Vr̃ ꝙ fortitudo pręcellat inter omnes alias virtutes. Dicit enim * Ambroſ. in primo de offi. Eſt fortitudo uelut cæteris * excelſior.

¶ 2 Prẽt. Virtus ẽ circa * difficile & bonum: ſed fortitudo eſt circa difficillima. ergo eſt maxima uirtutum.

C

¶ 3 Prẽt. Dignior eſt pſona hoĩs q̃ res eius: ſed fortitudo eſt circa pſonã hoĩs, quã aliq̃s piculo mortis exponit pp bonum virtutis: iuſtitia ãt & aliȩ virtutes morales ſunt circa alias res exteriores.* ergo fortitudo eſt præcipua inter omnes uirtutes morales.

Sed contra eſt, qđ Tulliꝰ * dicit in 1. de offic. In iuſtitia uirtutis ſplẽdor eſt * maximus, ex qua uiri boni nominantur.

D

¶ 2 Prẽt. Phil. dicit † in 1. Rhet. Neceſſe eſt maximas eſſe uirtutes, q̃ maxime alijs utiles ſunt: ſꝫ liberalitas * vr̃ magis vtilis q̃ fortitudo. ergo ẽ maior virtꝰ.

Resp. Dicẽdum, ꝙ ſicut * Auguſ. dicit in 6. de Trin. in his q̃ nõ mole magna ſunt, idẽ eſt eẽ maius, qđ melius. Vñ tanto aliqua uirtus maior eſt, quãto melior eſt. Bonũ aũt rõnis eſt hominis bonum, ſm Dionyſ. 4. c. * de diuin. nomin. Hoc autem bonum eſſentialiter quidẽ habet prudentia, quæ eſt perfectio rationis. Iuſtitia autem eſt huius boni factiua, inquãtum .ſ. ad ipſam ptinet ordinem ra-

E

SVPER QVÆST. CXXIII. ART. XII.

In ar. 12. eiuſd. q8. dubiũ occurrit circa calcem corporis, ſ. Et poſt has cæterę uirtutes. Et eſt dubium ad hominem, qa ipſemet author inferius tractando de humilitate, ꝓponit ipſã fortitudini, & tẽperantiæ. Qũo ergo cardinales excedũt cæteras, ſi humilitas excedit duas harũ? Ad hoc dubiũ dr, ꝙ nunc nõ eſt ſermo de ceteris virtutibus abſolute, ſed de his quę ſunt circa aliquam particularem mãm: humilitas autẽ circa oĩa bñ diſponere vĩ. Sed quia diſcutere hæc ſupponit tractatũ humilitatis, iõ illo uſque reſeruetur hoc dubiũ ſoluendũ, vbi excellentiam uirtutum apud authorẽ ex oĩbus ſuis dictis graduare ſine diſcordia conabimur, iã cũ ctis uirtutibus excellẽtibus diſcuſſis.

Ly dum. ſ. &c. experimẽto quotidiano cõprobatur.

Porrecta ꝓ terum.

626

lib.1.c.35. in prin. & c.28. to.1.

¶ In eodem artic. 12. dubium etiam ad hominem, & ueritatẽ occurrit ex reſponſione ad tertiũ. Nam ibidem dĩ ꝙ hõ perſonam ſuam periculis mortis non exponit, niſi pp iuſtitiam conſeruandam. Hoc enim aduerſaẽ ſupradictis, ſ. ꝙ fortis agit pp bonũ proprij habitus, ut proximũ & proprium finem. Et ꝓ hoc non eſt uerum ꝙ agit ſolum propter iuſtitiam conſeruandã.

lib. 1. c. de Iuſtitia circa prin. li. 1. c. 9. parũ a prin. tomo 6.

li.6.c.8. parum ante med. to. 1.

¶ Præterea. Cum hic dĩ, Niſi pp iuſtitiam conſeruandam, aut eſt ſermo de iuſtitia particulari, & tũc falſum dĩ: quia homo teneẽ ſubire periculũ mortis pp alias uirtutes, puta, temperantiam, fidem &c. aut de iuſtitia legali, & tũc etiam falſum eſt: quia homo licite ſubit mortis periculũ, non propter commune bonum, ſed proprium bonum tantummodo, ut ſi homo impugnetur de ipſa uirtute fortitudinis in ſeipſo, & non ſit pars alicuius reſp. ſed ſolitarius, talis fortiter aget ſuſtinendo ſolum propter propriũ bonum proprii habitus, & non propter iuſtitiam quamcumq; ſeruandam, niſi iuſtitia metaphorice ſumatur, quod eſt à propoſito alienum.

c.4. par.4. nõ remote a fine.

¶ Ad primum horum dicitur, ꝙ hic non eſt ſermo de fine fortitudinis ex ui actus, ſed de fine eiuſdem ex parte materiæ: ita quòd ly propter iuſtitiam, denotat finẽ ex parte materiæ:

quoniam niſi pericula mortis ſint pp iuſtitiã bona, fortis non ſe exponit illis. Hoc aũt non contradicere ſupradictis, ſ. ꝙ fortis operatur propter bonum proprij actus, ut proximum ſinẽ actus & habitus, patet. Et quòd iſta ſit intentio literæ inſinuatur ex eo quòd ſubditur, Et ideo laus fortitudinis dependet quodãmodo ex iuſtitia. Dicens, quodammodo, inſinuat quòd ſecundum aliquid dependet, ſ. ſecundum materiam.

Conclu. ¶ Ad ſecundum dicit, quòd hic proculdubio eſt ſermo de iuſtitia communiter, vt claudit in ſe legalem, ſeu de ipſa legali: & quòd ſemper pericula, circa quæ verſatur fortis, ſunt bona propter iuſtitiam legalem: quia homo eſt naturaliter aĩal politicum, ac per hoc pars cõmunis alicuius boni, ac per hoc omne bonum reddens pericula bona, vt circa ea fortis verſetur, ordinatur ad bonum commune vt pars ad totum, & ſic ſpectat ad iuſtitiam legalem bonificare pericula mortis, circa quæ eſt fortitudo. Ad id autem quòd de ſolitario homine obiicitur põt multipliciter dici. Primò, quòd ſermo pręſens eſt de virtutibus iſtis politice ſumptis. Secundo, ꝙ ſermo moralis ſufficit ꝙ uerificetur ſm̃ id quod eſt ut in pluribus. Conſtat autem, ꝙ vt in pluribus, homines non ſolitarij, ſed politici ſunt. Tertio, ꝙ ẽt in caſu fortis ſolitarij pericula mortis ſunt bona propter iuſtitiam legalem, etſi non actu, tamẽ aptitudine: quia bonum proprium illius uirtutis, quod impugnatur in ſolitario per mortis intentationẽ, etſi non actu ordinetur ad commune bonum, eſt tñ ordinabile ad illud, & ſic ſpectat ad iuſtitiam legalem.

Li. 1. dè offi. cap. 35. in prin. to. 1.

lib. 1. c. 35. ante med. tom. 1.

lib. 1. ca. 9. nõ multũ à prin. to. 6

tionis ponere in oĩbus rebus humanis. Aliæ aũt uirtutes ſũt cõſeruatiuæ huius boni, inquãtum. ſ. moderantur paſſiones, ne abducant hoĩem à bono rõnis. Et in ordine harum fortitudo tenet locũ pcipuum, quia timor periculorum mortis maximè eſt efficax ad hoc, ꝙ hominem faciat recedere à bono rõnis: poſtquam ordinatur tẽperantia, quia ẽt delectationes tactus maximè inter cętera impediunt bonum rõnis. Id autem qđ eſſentialiter dr̃, potius eſt eo, qđ dr̃ effectiuè: & hoc etiã potius eſt eo qđ dr̃ cõſeruatiue ẽm remotionem impedimẽti. Vñ inter uirtutes cardinales ẽ potior prudentia, ſcđa iuſtitia, tertia fortitudo, q̃rta tẽperãtia & poſt has cæterę virtutes [a].

Ad primvm ergo dicendũ, ꝙ Amb. fortitudinem alijs virtutibus pręfert, ẽm quandam gñalem utilitatem, prout ſcilicet, & in rebus bellicis, & in rebus ciuilib[9], ſiuè domeſticis vtilis eſt. Vñ ipſe ibidem* pmittit, Nunc de fortitudine tractem[9]: q̃ velut excelſior cęteris diuidit̃ i res bellicas, & domeſticas.

Ad ii. dicendum, ꝙ rõ uirtutis magis conſiſtit in bono q̃ in difficili. Vnde magis eſt menſuranda magnitudo uirtutis ſecundum rationem boni, quàm ſecundum* rationem difficilis.

Ad iii. dicendum ꝙ hõ nõ exponit perſonam ſuã mortis periculis, niſi pp iuſtitiam conſeruandam: & ideò laus fortitudinis dependet quodammodo ex iuſtitia. Vndè Amb.* dicit in 1. de offic. ꝙ fortitudo ſine iuſtitia iniquitatis eſt materia. Quo enim validior eſt, eo promptior, ut inferiorem opprimat.

Qvartvm concedimus.

Ad v dcm̃, ꝙ liberalitas utilis ẽ i q̃buſdã particularib. bñficiis: ſed fortitudo hẽt utilitatẽ gñalẽ ad cõſeruãdũ totũ iuſtitię ordinẽ. Et ideò Philoſ. *dicit in 1. Rhet. quòd iuſti, & fortes maximè amantur, quia utiles ſunt i bello, & in pace.

QVÆSTIO CXXIIII.

De Martyrio, in quinque articulos diuiſa.

DEINDE conſiderandum eſt de martyrio. Et circa hoc quæruntur quinque.

F ¶ Primò, Vtrum martyrium ſit actus uirtutis.

¶ Secundò, Cuius virtutis ſit actus.

¶ Tertiò: De perfectione huius actus.

¶ Quartò, De pœna martyrij.

¶ Quintò, De cauſa.

Articvlvs I.

Vtrum martyrium ſit actus virtutis.

Peruelle ȝ totum.

Ad primvm ſic pceditur. Vr̃ quòd martyrium nõ ſit actus uirtutis. Oĩs. n. actus uirtutis eſt [b] uoluntarius: ſed martyrium qñq; non eſt uoluntarium, G vt patet de innocentibus pro Chr̃o occiſis, de q̃bus dicit * Hil. ſuper Matt. ꝙ in ęternitatis profectum per martyrij gloriam efferebant̃. ergo martyriũ non eſt actus uirtutis.

¶ 2 Pręt. Nullũ illicitũ [c] eſt actus virtutis: ſed occidere ſeipſũ eſt illicitũ, ut ſ̃ habitũ * eſt, p quod tñ martyrium conſumat̃. dicit. n. Auguſ. in 1.* de ciuit. Dei, ꝙ q̃dam ſanctæ feminæ tempore H perſecutionis, ut inſectatores ſuæ pudicitiæ deuitarent, ſe in fluuiũ deiecerũt, eoq; mõ defunctæ ſũt, earumq; martyria in catholica Eccleſia veneratione celeberrima frequentant̃. nõ ergo martyrium eſt actus uirtutis.

¶ 3 Præt. Laudabile eſt, ꝙ aliq̃s ſpõte ſe offerat [h] ad exequendũ actũ virtutis: ſed non eſt laudabile ꝙ aliq̃s martyrio ſe ĩgerat, ſed magis vr̃ eſſe præſumptuoſum & periculoſum. non ergo martyrium eſt actus uirtutis.

Sed contra eſt, ꝙ pmium beatitudinis non debetur niſi actui uirtutis, debet̃ ãt martyrio, ẽm illud Matth. 5. Beati qui perſecutionem patiuntur propter iuſtitiam, qm̃ ipſorum eſt regnum cœlorum. ergo martyrium eſt actus uirtutis.

Resp. Dicendum, quòd ſicut dictum * eſt, ad uirtutẽ perK tinet ꝙ aliquis in bono rationis conſeruet̃. Conſiſtit autẽ bonum rõis in ueritate, ſicut in pprio obiecto: & in iuſtitia, ſicut proprio effectu, ſicut ex ſupradictis * patet. Pertinet autem ad rationem martyrij, ut aliquis firmiter ſtet in ueritate, & iuſtitia cõtra perſequentium impetus. Vnde manifeſtõ eſt quòd [m] martyrium eſt actus uirtutis.

Ad primvm ergo dcm̃, ꝙ q̃dã dixerunt, ꝙ innocentibus

SVP. QV. CXXIIII. ART. I.

In art. 1. q. 124. aduerte, ꝙ cum i lr̃a dr̃, ꝙ bonum rõis conſiſtit in veritate ſicut in proprio obiecto. & in iuſtitia ſicut in pprio effectu, per bonũ rõis non intelligas ſolum bonum rõis practicę, quod prudentia ponit, ſed etiam bonum rõnis ſpeculatiuæ, qđ fides infuſa ponit. Et ſimiliter p iuſtitiam non intelligas ſolum iuſtitiæ uirtutẽ diſtinctam contra alias, ſed uniuerſaliter bonum partis appetitiuę, quę iuſtitia uocatur, q̃ eſt p fidem Ieſu Chri: ita ꝙ p hęc duo comprehẽſum eſt bonum uirtutum oĩum theologicalũ, & moralium tam acquiſitarum, quàm infuſarũ. Bonum namque appetitus a bono rationis deriuari neceſſe eſt, & eſſe proprium illius effectũ eo modo, quo ea quæ in rõne ſunt, cauſant ea quæ appetitus ſunt.

¶ In eodem primo artic. in rñſione ad primum, aduerte quòd martyrium innocentum apud authorem, ita eſt meritorium cęleſtis palmæ, ſicut baptiſmus paruulorum eſt meritorius uitæ æternæ. Nã ſicut paruuli, rõe baptiſmi merentur præmium vitę æternę, non ex aliquo proprio merito, [illegible] merito Ieſu Chri eis per baptiſmum cõicatorum innocẽtibus, & ſimiliter quibuſdam infantibus pro Chriſto occiſis, etiã in matris vtero, effuſio ſanguinis eſt meritoria æternæ palmę nõ pprio merito, ſed merito paſſionis Chri eis cõicato per baptiſmũ ſanguinis. Et hæc ſint dicta propter Martinum in dicto de fortitudine tractatu de martyrio quęſt. 1. oppoſitum ſenſum ex his literæ verbis aſſumentem. Author namque

Cap. 1. in Matth. in fi. illius

q. 64. ar. 5.

lib. 1. c. 26. in prin. to. 1.

Ar. 12. pręced. q.

Art. ult. q. 109. ar. 1.

namque expreſsè ponit martyrij Chriſti meritum in innocen- A tibus, & non ſolũ in premium gloriæ, nec ex ſpeciali priuilegio dicit hoc competere innocentibus. Et conſtat q eadem eſt ratio de oĩbus infantibus propter Chriſtum occiſis, puta, quia ſũt chriſtianorum filij. Nã chriſtianitas eſt quæ mortis cã eſt. Mortu: aũt tũc chriſtianitatis martyres ſũt, vt infra patebit.

¶ In eodem 1. art. in rñſione ad ſiñ Martinus in eadem q. occurrit contra authoris ſolutionem, directè arguens, dicendo q cũ hac ſolutione adhuc ſtat uis rationis, quia ſi occiderũt ſe, actum illicitum, & non martyrij habuerunt. Vñ & aliter rñdet dupliciter. Primò, q nõ occiderunt ex intentione, quia licèt actũ cõmitterent vnde ſequebatur mors earũ, non tñ intẽdebant p hoc mori, ſed ſeruare pudicitiam. Secundò, q ignorantia iuris adiuta ex feruore pudicitiæ, excuſauit eas ne hoc imputaretur eis ad demeritum, quod alias fuit peccatum.

¶ Sed hæc Martini dicta facilè oſtendũtur à veritate aliena: quũ ſola authoris ſolutio ſatisfacit argumento tendens ad hoc, q ex ſpãli diuino inſtinctu mulieres illæ ſe occiderunt, ita q martyres ſeipſas facerẽt diuina authoritate. Excuſationes ſiquidem ambæ allatæ à Martino, falſç atq; pernitioſæ ſunt tam ex parte voluntatis, q̃ ex parte intellectus. Si quidem ex parte ignorãtiæ, errat: qa ignorantia iuris naturalis cõtra p̃cepta priora præceptis decalogi nullum excuſat. Conſtat autem q non occidere ſeipſum eſt prius præceptum, quàm Non occides, quod eſt præceptum decalogi: ſicut amor ſuimet prior, & naturalior eſt, quàm amor alterius. Prima aũt ex parte intentionis implicat, ſicut proteſtatio contra factum. Ridiculum, immò fatuum eſt, aliquem ſuſpendere ſe lethaliter, & nõ intẽdere mori, aut percutere ſe in corde &c. ad mortem, & non intendere mori: & ſimiliter proijcere ſe in ignem, aut fluuium, aut mare, & non intendere ſubmergi, aut E comburi, niſi quis vſque adeò deſipiat, vt dicat id ſolùm eſſe ex intentione, quod eſt principaliter intentum: & proprerea ſecũdario volita non imputari. Nam ſic Iudas excuſatur, qui non propter mori ſe ſuſpendit, ſed vt pęnitentiam ageret, vel euaderet miſeriam. Et eadem eſt ratio de cęteris ſe interficientib⁹, quia omnes aliud à morte principaliter intendunt per actum illum voluntarium, quo mortem cauſant, ſciendo quòd actus ille infert mortem, vt eſt in propoſito. Et ex hoc habes unde à Martino ibidem cauere debeas dicente, quòd in caſu, in quo chriſtianus a tyranno conſtitutus coram idolo ſic, quòd hẽat ante ſe foueam ita altam, vt caſus ſit mortalis, & hẽat ſtatutum à tyranno ſibi impoſitum, quòd ſi ſtat, intelligit adorare idolum, nec poteſt declinare à ſtando ante idolum, niſi præcipitando ſe in foueam mortis, q ſi ex ſuo ſtare, & proteſtando verbis, quòd non intendit adorare idolum, ſcandalizantur aſtantes, q benefacit præcipitare ſe in foueam non intendendo mori, ſed committendo ſe diuinæ prouidentiæ. Iã, n. patet, q iſta nõ uolitio mortis, implicatio eſt. Eſſet namq; hoc tentare Deum, & peccatum mortaliſſimum. Neque ipſe daret occaſionem ſcandali circunſtantibus, ſed ipſi acciperent ex ſe ſcandalum. Semp ergo occidere ſeipſum eſt illicitum, niſi diuina id authoritate fiat quod authoris ſolutio dicit.

¶ In eodem 1. art. in reſponſione ad tertium, dubium occurrit de martyribus, q ſpõtè ſe martyrio obtulerunt: qũ vñt dediſſe tyrannis occaſionem iniuſtè agendi, quando non erat de neceſſitate præcepti ſubire martyrium, ſed poterant ſalua conſcientia ſe non offerre.

¶ Ad hoc dĩ, q ſancti martyres ſpontè procedebant, qñ eis expedire videbatur ad actus fidei exteriores, puta prædicationem, vel confeſſionem, vel ad actus fraternæ charitatis, vt in art. 3. author dicit, ẽt ſi nõ erant in præcepto pro tunc hi actus, ſcientes q indè tyranni ſumerent occaſionem affligendi, & occidẽdi eos: & non ꝓcedebant ad prouocandum eos ad afflictionem, vel mortem inferendam. Et ideò non dabant tyrannis occaſionẽ iniuſtè agendi, ſed ipſi accipiebant talem occaſionem ex bonis actibus, quibus dabãt ſpõtè operam imperterriti ſancti illi. Et ꝓpterea dĩr ſpontè ſe ad martyrium obtuliſſe. Vñ & de B. Antonio legitur, q ibat quidem cum martyrib⁹, optans eſſe marty r. & triſtabatur, quòd non habebatur martyrio dignus. Numquam tamen prouocauit ad ſui mortem tyrannos.

Li. 1. de Ciuit. Dei, c. 26. circa principiũ, tom. 5. Et in ſerm. de Epiphania

accelerat⁹ eſt miraculosè liberi arb. vſus, ita q etiã voluntariè martyriũ paſſi ſunt. Sed qa hoc p authoritaté Scripturç nõ cõprobatr, iõ melius dicẽdũ eſt, q martyrij gloriã, quã in alijs ꝓpria uoluntas meretur, illi paruuli occiſi p Dei grãm ſunt aſ- B ſecuti. Nã effuſio ſanguinis ꝓp Chriſtũ vicem gerit baptiſmatis. Vñ ſicut in pueris baptizatis per grãm baptiſmalem meritum Chriſti operatur ad gloriã obtinendã, ita & in occiſis ꝓp Chriſtum, meritũ martyrij operatur ad palmam martyrij conſequẽdam. Vñ Aug. dicit in quodã ſermone de epiphania quaſi eos alloquens. Ille de veſtra corona dubitabit in paſſione pro C Chriſto, qui ẽt paruulis baptiſmũ ꝓdeſſe nõ æſtimat Chriſti. Nõ hẽbatis ætaté, qua in paſſurũ Chriſtum crederetis, ſed hẽbatis carnem, in qua ꝓ Chriſto paſſuro paſſionem ſuſtineretis.

Ad II dicendum, q Aug. ibidem* dicit eſſe poſſibile, q aliquib. fide dignis teſtificationibus diuina ꝑſuaſit authoritas Eccleſię, vt dictarum ſanctarũ memoriam honoraret.

Q. 108. ar. 2. ad 4.

Ad III. dicendum, q p̃cepta legis dãtur de actibus virtutũ. Dictum aũt eſt* s. quædam præcepta legis diuinæ tradita eſſe ſm præparationem animi, vt. ſ. hõ ſit paratus hoc, vel illud faciẽdi, cum fuerit opportunum: ita ẽt & aliqua ꝑtinent ad actũ virtutis ſecundùm p̃parationẽ aĩ, vt. ſ. ſuperueniente tali caſu hõ ſecundum rationem agat. Et hoc præcipuè videtur obſeruandum in martyrio, quod cõſiſtit in debita ſuſtinentia paſſionum iniuſtè inflictarum. Nõ autem debet homo occaſionẽ dare alteri iniuſtè agendi: ſed ſi alius iniuſtè egerit, ipſe moderatè tolerare debet.

Articvlvs II.

Vtrum martyrium ſit actus fortitudinis.

Ad secvndvm ſic ꝓcedit. Videtur q martyrium nõ ſit act⁹ fortitudinis. Dr. n. martyr in græco, quaſi teſtis. Teſtimoniũ aũt redditur fidei Chriſti, ſecundum illud Act. 1. Eritis mihi teſtes ĩ Hieruſalẽ &c. & Maximus dicit in quodã ſermone. Mater martyrij eſt fides catholica, in qua illuſtres athletæ ſuo ſanguinę ſubſcripſerũt. D Ergo martyrium eſt potius act⁹ fidei,[b] quàm fortitudinis.

Porrecta ꝑ totum, 628

¶ 2 Pręt. Act⁹ laudabilis ad illã virtuté p̃cipuè ꝑtinet,[b] quæ ad ipsũ inclinat, &[b] q̃ ab ipſo ma-

Svper Qvæstio. CXXIIII. Art. II.

IN art. 2. dubiũ occurrit ex Martino in d. tractatu. cap. 5. volente quòd martyrium eſt actus illius uirtutis, in gradu tñ heroico, ad quam ſpectat actus ille, pro cuius perſiſtentia patitur, vt ſi patit ꝓ iuſtitia, eſt actus iuſtitiæ &c. Arguit ergo directè contra authoré quinq; medijs. Primo ſic, Volitio iuſtitiæ tã firma, vt nec ꝑ cruciatu & morte velit eam deſerere, eſt actus iuſtitię: ſed martyrium mentale pro iuſtitia non eſt aliud q̃ hmõi volitio. ergo martyrium mentalç pro iuſtitia eſt actus iuſtitiæ, & cõſequenter martyrium exterius imperatum. Maior probatur, Omnes uolitiones, quæ hñt idem obiectum cõe, pertinent ad idem genus uirtutis, licèt per diuerſas circunſtãtias, quç ſe hñt ut obiecta partialia uolitionum, uel nolitionum poſſent ad diuerſas ſpecies ꝑtinere: ſed hæ duæ volitiones, ſ. uolitio iuſtitiæ abſolute, hoc eſt, ſine conditione mortis, & uolitio iuſtitiæ cum conditione circunſtantiæ mortis, habent idem obiectum commune, ſcilicet, opus iuſtitiæ. ergo ambæ pertinent ad idem genus uirtutis: ſed prima pertinent ad iuſtitiam. ergo & ſecunda. Secundo, Volitio cum contemptu mortis imperatiua executionis ne deſeratur iuſtitia, aut ſpectat ad iuſtitiam tantum, & habetur intentum, aut ad fortitudinem tantum, & hoc non quia fortitudo non inclinat ad actum iuſtitiæ per ſe, & immediatè, ille autem actus eſt uolitio iuſtitiæ, aut ad utranque, & hoc non, tum quia ille actus eſt unus. ergo pertinet ad unum genus uirtutis, & non ad duos: tum quia omnis

niſeſtaẽ, & ſine qua ipſe nõ valet: ſed ad martyrium præcipuè inclinat charitas. vñ in quodã ſermone Maximi dr̃. Charitas Chriſti in ſuis Martyribus vincit. Maximè ẽt charitas ꝑ actũ martyrij maniſeſtatur, ſm illud Ioan. 15. Maiorẽ dilectionẽ nemo hẽt, q̃ vt aĩam ſuam ponat qs pro amicis ſuis. Sine charitate ẽt martyriũ nihil valet, ſm illud primæ ad Corin. 13. Si tradidero corpus meum ita vt ardeam, charitatem autem non habuero nihil mihi prodeſt. ergo martyrium magis eſt actus

G charitatis, quàm fortitudinis.

¶ 3 Pręt. Aug. dicit in quodam ſermone de ſancto Cypriano, Facile eſt martyrem celebrãdo venerari, magnum verò fidem eius & patientiam imitari: ſed in vnoquoq; actu virtutis ꝑcipuè laudaẽ virt⁹, cui⁹ eſt actus. ergo martyrium magis eſt act⁹ patientiæ, quàm fortitudinis.

Sed contra eſt, quod Cyprianus* dicit in epiſt. ad Martyres, & Confeſſores.: O beati Martyres, q̃b. vos laudib. prædicem? O milites fortiſſimi, robur corporis veſtri quo ꝑconio

* In li. 2. epiſto. ep. 6 no[illegible] ca p[illegible]

actus, qui refertur in aliqua duo, in vnum tanquàm in ſubſtantiam actus, & in alterum tanquàm in circunſtantiam, pertinet ad illud virtutis genus, ad quod pertinet ſubſtãtia actus: ſed huiuſmodi volitio fertur in opus iuſtitiæ tanquàm in ſubſtantiã actus, & obiectum primum, & principale: & fertur in cruciatus, & mortem contemnẽdo. ſ. tanquàm in circunſtantiam: quia vt ponitur in caſu, faciente iuſtitiam proponitur cõditio mortis, & cruciatuũ. Maior iſtius propoſitionis probatur: quia aliàs idem actus poſſet ratione ſubſtantiæ ſpectare ad vnum virtutis genus, & ratione vnius circunſtantiæ ad aliud, & ratione alterius ad aliud: qđ eſt omnino abſurdũ, & contra omnem doctrinam philoſophorum moralium, & ſanctorum, qui in doctrinis ſuis declarant actus virtutis per nullas circunſtantias variare genus virtutis. Tertio. Oĩs actus qui eſt circa vnum tanq̃ finem, & circa aliud tanq̃ id quod eſt ad finem, ptinet ad illud genus, ad quod ſpectat ille qui eſt circa finẽ, vt velle adulterari cã diuitiarum acquirendarum pertinet ad auaritiam: velle furari vt intemperatè viuat, ad intemperantiam. Et hanc Maiorẽ hẽt Ariſto. expreſsè in 4. Ethic. ſed volitio iuſtitiæ cum contẽptu mortis, hẽt opus iuſtitiæ pro fine, & cõtemptum mortis tãquàm medium ad finem, vt ipſemet ſanctus Thom. in quęſtionis huius art. 3. dicit. ergò huiuſmodi volitio pertinet ad iuſtitiam. Quarto. Iuſtitia eleuata ſupra omnem iuſtitiam, quæ ſolet in hominibus reperiri, pertinet ad genus iuſtitiæ, & ſimiliter eſt de temperantia, & cæteris: ſed aliquod martyriũ non eſt aliud quàm iuſtitia eleuata ſic ſupra omnem iuſtitiam, & aliqđ non eſt aliud niſi temperantia ſic eleuata ſupra omnem temperantiam. ergo quoddam martyrium ſpectat ad vnam heroicã virtutem, & quoddam ad aliam. Quinto. Ad omnem virtutem in gradu heroico ſpectat inclinare habentem ipſam vt vincat omnes difficultates impedientes actum eius: ſed ex conditione mortis propoſita iuſto, uel temperato, prouenit difficultas in actu heroico, qui non poteſt vinci niſi per cõtemptum mortis. ergo ad iuſtitiam, vel temperantiam &c. heroicam, pertinet facere contemptum mortis impedientis &c.

¶ Ad huius difficultatis euidentiam præmittendum reor quod ſit martyrium: ſic enim poſtea clarum eſſe poterit cuius ſit act⁹ virtutis. Martyr cũ idem ſit quod teſtis, martyrium nil aliud eſt q̃ teſtimonium. Sed qm̃ in Eccleſia chriſtiana martyres, ſeu teſtes per antonomaſiam appellantur illi ſoli, qui pro Chriſto, ſeu diuina lege mortui ſunt, ideò martyrium in propoſito non ſignificat quodcunq; teſtimonium, ſed teſtimonium Chriſti, vnde martyres Chriſti dicuntur. Et ipſe dixit, Eritis mihi teſtes. Act. 1. Nec quodcunq; teſtimonium, quia teſtimonium Chriſti verbo prædicationis, aut confeſſionis, aut cuiuſcumque operis ſufficit ad martyrium, vt patet ex hoc q; non ex quocumq; modo teſtimonij martyres dicimus, ſed exigitur teſtimonium tale factum, ſ. q; per tolerantiam mortis. Oẽs. n. & ſolos tales martyres dicere ſolet Eccleſia, iuxta illud. Hic eſt verè martyr, qui pro Chriſti nomine ſanguinem ſuum fudit. Ex quibus patet, ad rationem martyrij quatuor concurrere. Primo, ipſa teſtificatio exterior, quoniã oportet quòd ſit teſtimonium de natura ſua coram hominibus, quibus ſola exteriora certa ſunt. Secundo, ſpecies facti aſſumpti ad teſtificandum, ſ. ſuſtinere mortem. Tertio, id de quo teſtimoniũ redditur, puta veritas fidei. Quarto, is, in cuius fauorem teſtimonium redditur, puta, Deus, qui ꝑ Filium ſuum veritatem fidei reuelauit. Et quoniam diuerſorũ generum conditiones concurrunt ad actum martyrij, oportet à multis diuerſorum generum virtutibus actum martyrij effici, diuerſimodè tamen ſecundum diuerſas conditiones. Diuerſimodè quidem, quia ab vna elicitiuè, & ab alia imperatiuè: ſecundum verò diuerſas conditiones, quia ab vna ſecundũ vnã, & ab alia ſecundum aliam conditionem, vt patebit. Et vt à primo inchoemus, Actus martyrij inquantum eſt teſtimoniũ veritatis fidei, oportet q; ſit a uirtute fidei. Nam ſicut teſtimoniũ de veritate quacunque eſt à notitia illa, quam teſtis habet de

F illa veritate, quia q; ſcimus loquimur, & quod vidimus teſtamur. Et teſtimonium ferre quòd Iuppiter & Saturnus fuerunt in tali coniunctione, ſpectat ad aſtrologiã vt ſic: & teſtimoniũ reddere, quòd talis tali die fecit teſtamentum, ſpectat ad notitiam, qua audiuit & vidit & præſens, & ſic de alijs: ſic teſtimonium de veritate fidei, ad notitiam quã de fidei veritate habemus, ſpectat. Hæc autem eſt notitia habitualis, & actualis fidei. A fide ergo emanat martyriũ inquantum eſt teſtimonium quoddam ipſius. Et confirmatur hoc, q; ſicut teſtimoniũ de veritate fidei, qđ verbo fit, eſt actus fidei, vt patet, ita & teſtimonium eiuſdẽ qđ facto fit, eſt actus fidei. Idem autem martyrij actus inquãtum eſt voluntariè, ac impauidè toleratiu⁹ mortis, optimè eſt actus fortitudinis, vt patet ex ſupradictis de fortitudine, & eius actu, atque obiecto. Eſt quoque idem actus, quatenus eſt in fauorem, & gloriam Chriſti, ſeu Dei, actus charitatis. Qui enim uitam ponit pro Deo, facto diligit Deum

H ſupra omnia, iuxta illud Ioan. 15. Maiorem dilectionem nemo habet &c. Et licèt martyrium ſit ſemper harum trium virtutum actus ratione dictarum eius conditionum, charitatis tamen, & fidei non niſi imperatiuè eſt: fortitudinis autem elicitiuè. Fides namque per dilectionem operans, vt dicitur ad Galat. 5. mediante fortitudine elicit martyrij actum his veſtitum conditionibus. Patet autem ſic eſſe, & reſpectu fortitudinis quidem, quia ipſe actus in quo teſtificatio conſumatur, ſcilicet ſuſtinere mortem optimam, eſt principalis actus fortitudinis, vt patet ex prædictis. Actus namque à pluribus procedens virtutibus, eſt elicitiuè vltimæ, cui directè rñdet actus ille: ſicut actus emanans à pluribus potentijs, ſpectat elicitiuè ad infimam illarum potentiarum, vt concupiſcere quando oportet, &c. eſt à voluntate, & à concupiſcibili, ſed elicitiuè eſt à concupiſcibili: reſpectu uerò charitatis, quia charitas imperat actus omnium virtutum: reſpectu autem fidei, quia fides eſt quæ per dilectionem operatur, & ab authore ſuperius in q. 5. ar. 1. ad tertiũ hẽt.

I ¶ His præmiſſis ad argumenta in oppoſitum reſpondendo dicitur primò, quòd primi argumenti maior eſt falſa, intelligendo ipſam ad ſenſum arguentis. ſcilicet quòd talis volitio ſit actus iuſtitiæ ſolius: quoniam ex hoc ipſo quòd ad ſuſtinere viriliter bonam mortem declinat, genus iuſtitiæ exit, & ad genus fortitudinis venit: Velle ſiquidem iuſtitiam quantumcunq; firmiſſime, & perfectiſſime, ad iuſtitiam ſpectat: ſed uelle ſuſtinere mortem optimam ſiue propter iuſtitiam, ſiue qđcunque aliud genus virtutis, fortitudinis eſt. Ex quo patet, q; probatio eius aſſumit falſum, qñ ultra cõe obiectum apponitur aliud obiectum alterius generis, vt eſt in propoſito: quoniam ſecunda uolitio ſiue ſit una, ſiue multiplex, non curando pro nunc, includit actum & obiectum alterius generis, ſ. fortitudinis, puta, ſuſtinere mortem optimam. Dr̃ ſecundo, q; minor quoque eſt falſa: ſed martyrium mentale pro iuſtitia non eſt aliud quàm huiuſmodi uolitio. Nam martyrium mentale, ꝑ iuſtitia contra

K ſe habet ad hæc duo obiecta. ſ. iuſtitiam, & tolerãtiam mortis: qm̃ martyrium mentale reſpicit tolerantiam mortis ut proprium obiectum, & iuſtitiam ut cauſam: qm̃ teſtis directe reſpicit teſtificationem ut proprium actum: ac per hoc uelle teſtificari quod eſt martyrium mentale, directe reſpicit ipſum ſuſtinere, quod eſt teſtificari ut proprium obiectum: iuſtitia autem pro cauſa, cuius oppoſitum minor aſſumit.

¶ Ad ſecundum dicitur, quòd uolitio imperatiua executionis ad ſuſtinendum mortem ne deſeratur iuſtitia, ſpectat ad vtramque uirtutem, ſcilicet fortitudinem, & iuſtitiam. Et ad primam improbationem negatur ſequela. Actus eſt vnus, ergo ſpectat ad unum genus uirtutis: quoniam ſtat quòd unus numero ſm̃ ſubſtantiã actus ſit in pluribus uirtutũ generib.

¶ Ad ſecundam improbationem dicitur, quòd maior eſt falſiſſima. Et ad eius probationem dicitur, quòd nullum inconueniens eſt eundem actum ratione unius circunſtãtiæ ſpectare ad unum genus uirtutis, & ratione alterius ſpectare ad aliud

A aliud genus. Nec hoc eſt contra Doctores ſanctos, aut philoſophos. Immo oppoſitum eſt contra ſanctos, & Theologos dicentes aliquā circunſtantiam trahere actum extra genus ſuum. Vt cum quis fornicat̃ in eccleſia, conſtat q; fornicatio eſt in gñe intemperantiæ, & trahit̃ ad ſacrilegium, qđ eſt in gñe iuſtitiæ ex circonſtantia loci, cui fit iniuria. Hoc.n.conſtat ſm̃ omnem moralem philoſophiam, & theologiam eē verū. Et mirum eſt quòd ſ manifeſto errore citet omnes ſanctos, & philoſophos. Et quod in gñibus vitiorum oñdimus, idem patet in generibus uirtutū. Nam ſeruare caſtitatem propter Deum cui dicata eſt, ſpectat ad temperātiæ genus ſm̃ ſpeciem operis, ſ. caſtitatem, & ad iuſtitiæ genus rōe circunſtantiæ finis, nam religio iuſtitiæ pars eſt. Ad tertium dī, q; licet maior poſſit negari, & ſit manifeſte falſa ad ſenſum arguentis, loquendo tñ ſimpliciter & abſolutè diſtinguenda eſt, quòd dupliciter poteſt intelligi. Primo, qñ iſta duo, ſ. finis, & id quod eſt ad finem, ſm̃ ſe non ſunt diuerſorum generum moralium. Secundo, quādo iſta duo ſm̃ ſe ſunt diuerſorum generum. Si .n. iſta duo non ſunt ſecundum ſe diuerſorum generum, maior eſt vera: ſi autem ſunt diuerſorum generum, maior eſt falſa. Et quia in propoſito iuſtitia, & ſuſtinere mortem ſunt ſecundum ſe diuerſorum generum, ideo maior, vt eſt ad propoſitum arguentis, eſt falſiſſima. Nam in ſenſu uero habet falſam minorem pro quāto includeret, q; hæc duo non ſunt diuerſorum generum. Probationes autem ab exemplis, falſum aſſumunt, niſi meretrices quis putet eſſe ſic auaras, vt non peccent peccato intemperantiæ. Et ſimiliter fures ac latrones vt luxurientur, putet quis ſic eſſe luxurioſos, ut nec fures ſint, nec latrones, qđ conſtat ad ſenſum eſſe falſum. Nec eſt uerum q; Ariſt. in 4. Eth. dicat illam maiorem, vt iſte aſſumit: immo dicit oppoſitum, dum dicit q; qui furatur vt mœchetur, magis eſt mœchus quā fur. Eſt ergo ſecundum Ariſt. & fur, & mœchus, ſed magis mœchus. Et hæc eſt veritas.

C

D

¶ Ad quartum negatur minor. ſ. Aliquod martyrium non eſt aliud q̃ iuſtitia eleuata ſuper omnem iuſtitiam &c. Iam.n. dictū eſt falſum eſſe, quòd omnis uirtus in gradu heroico eſt per ſeipſam toleratiua mortis: hoc enim non niſi mediante fortitudine facere poteſt.

¶ Ad quintum dr̃, vt ſuperius dictum fuit, q; vincere impedimēta propria quę. ſ. ex proprijs contrarijs emergunt, ſpectat ad eādem virtutem, ad quam ſpectat actus qui impeditur. v.g. Ad tēperantiam ſpectat uincere impedimenta ex inſenſibilitate, & intemperantia: ad iuſtitiam, ex iniuſtitia: ad liberalitatem, ex auaritia, & prodigalitate, & ſic de alijs: ſed uincere impedimenta extranea, hoceſt, ab aliorum contrarijs proprijs prouenientia, non ſpectat ad illam uirtutem, ſed ad aliam. illam. ſ. q̃ medium inter illa contraria tenet. & rō huius diuerſitatis eſt ipſa diuerſitas virtutum ſm̃ diuerſitatem propriarum materiarum. Et hinc prouenit, q; quælibet virtus eget aliqua ut. ſ. ab extraneis impedimentis protegat eam. Propter quod oportet q; qui vnam habet virtutem perfectè, omnes habeat. In propoſito autem impedimenta mortis reſpectu temperantiæ, aut iuſtitiæ ſunt impedimenta extranea, & non ſpectat ad iuſtitiam heroicam, nec ad temperantiā heroicam vincere talia impedimēta.

E

¶ In eod. 2. art. in rñſione ad primum occurrit dubium ex Martino ibidem directè contra hanc rñſionem arguente, pro quāto hic dr̃, q; firmare aīum in bono iuſtitię contra pericula mortis, ſpectat ad fortitudinē: qa ſic ſequeret̃ q; fortitudo haberet oēs materias virtutum pro obiecto cōi, & principali. Probat̃ ſequela. Confirmatio hoīs in bono iuſtitiæ, aut fidei contra pericula mortis, non eſt aliud q̃ uolitio iuſtitiæ nō obſtante, ppoſita ſm̃ cōdōne mortis: ſed hæc volitio directiſſimè ptinet ad iuſtitiā, & mortis conditio non ſe habet niſi tanq̃ circunſtantia, ergo. Deinde arguit argumentis allatis in p̄cedenti dubio, p̄ſertim, Oīs virtus inclinat ad tollendum impedimenta actus ſui, quia q̃tum inclinat in actum ſuum, tm̃ inclinat ad tollendum impedimenta illius: ſed timor mortis impedit actum iuſtitiæ.

¶ Ad primū negat̃ ſequela. Et ad pbationem illius dī primo, q; maior eſt falſa: qm̃ ut ex dictis patet, confirmatio hoīs in bono iuſtitiæ cōtra pericula mortis directè eſt uelle ſuſtinere mortē, & iuſtitia ſe habet ut circunſtantia, cuius oppoſitum argm̃ aſſumit. Dī ſcđo, ut ēt dictum eſt, q; qa in hoc ope iplicant̃ duo gñā obiectorū moralium, qđcunq; eorū ponat̃ vt circunſtātia, transfert actū in aliud genus: ita q; dato q; velle ſuſtinere mortē eſſet circūſtantia, dr̃ q; circunſtantia talis reponit uolitionem ſui in gñe fortitudinis. Et ſic iſta uolitio eſſet in duobus gñibus moralibus rōe diuerſarū conditionū eius, qđ nullum eſſe inconueniēs monſtratum eſt. ¶ Ad ſm̃, & reliqua nō oportet repetere rōnes. Iā.n. diſtinctū eſt de impedimentis. Nec pbatio allata. ſ. Quātū inclinat uirt⁹ ad actum proprium, tm̃ ad tollendum illius impedimenta, ad aliud ualet, niſi ad impedimenta eiuſdem generis: qm̃ ſicut uirtus non inclinat ad actum ſuum niſi in propria materia, ita nec ad tollendum impedimenta niſi cōicantia in materia, qualia non ſunt quæ ex extraneis ſui generis proueniunt. Quæ autem non conueniunt in materia, ab iſta tollenda ſunt virtute, q̃ circa illam uerſat̃ mām. Et qm̃ timor mortis eſt impedimentum in materia diuerſa à materijs aliarū uirtutū, qm̃ vt patet 3. Eth. eſt propria fortitudinis materia: iō tollere hoc impedimētum reſpectu cuiuſcumque virtutis ſpectat ad fortitudinem tāquam habitum elicientem: ad alias autem uirtutes, tanquam ad finē materiæ. Et ſi bñ aduertamus, ponere q; q̄libet virtus tollit oīa impedimenta ſui actus, eſt confundere materias virtutum, cuilibet virtuti attribuendo materiam omnis virtutis. Et ſic quia temperantiæ actus pōt impediri per pecuniam, per honorem, per timorem mortis, p uindictæ affectum &c. ad temperantiæ actū ſpectare mediū cōtra auaritiā, cōtra ambitionē, contra timiditatē, contra irā &c. eligere, qđ eſt ridiculū apud diſtinguētes uirtutes penes materias, iuxta Ariſt. doctr. in 2. Eth. Et ſi cōtra hæc obiciat̃, q; aduerſant̃ hæc dictis ſuperius, hoceſt, in q. 65. præcedentis libri de connexione uirtutum loquendo: quia ex hoc ipſo, ſ. quòd temperantiæ eſt tollere quæcumque annexa impedimenta, illatum eſt, q; exigit prudentiam totalē: non ſtant enim dicta ibi cum dictis hic: Reſpondetur, quòd uirtus moralis poteſt dupliciter conſiderari, Primo, ut electiua præciſe: & ſic proculdubio non ſe extendit ad connexas materias, quæ ſunt propriæ aliarum moralium uirtutum. Et hoc eſt q; hic dicimus. loquimur enim de uirtute fortitudinis ſm̃ ſe, vt eſt electiua proprij medij. Alio modo conſideratur, vt eſt electiua & imperatiua omnium ad ſui ſalutem neceſſariorum: & ſic proculdubio nulla moralis uirtus eſt pfecta, niſi ſit & electiua medij excludēdo impedimenta ppria, & imperatiua actuū excludentiū ipedimenta alia ab extra occurrentibus. Et ſic in præc. lib. de virtute morali perfecta tam elicitiue, q̃ imperatiue uerificent̃ dicta. Temperantia.n. licet ut elicitiua tm̃ eſt, ſit ſolum excluſiua impedimentorum ex intemperantia, aut inſenſibilitate pueniēntium: qa tñ excluſio horum non ſufficit ad ſaluādam temperantiam in aſo, vt patet de muliere, q̃ non ob delectationem, ſed auaritiam fornicat̃, corrumpit̃ enim illius temperantia ab extraneo contrario ut patet: iō oportet ad hoc vt temperantia ſit ita perfecta vt ſit ſufficiens ſaluare ſeipſam, q; ſit etiam perfecta imperatiue, hoceſt, ut habet actum imperij ad alios actus excluſiuos extraneorum contrariorum, puta, ad imperandum actus fortitudinis, ne pp timorem mortis perdat̃ temperantia, ad imperandum actus liberalitatis, ne. ſ. ppter lucrum perdatur temperantia, & ſic de alijs. Nulla ergo eſt inter dicta ibi, & hic contrarietas. Et ſcito quòd ex uirtute morali, puta, temperantia perfecta, primo inferri optimè poteſt connexio eius cum prudentia totali: qm̃ temperantia exigit prudentiā neceſſariā ad ſuā ſalutem, vt patet: ſed ad ſuam ſalutem exigitur prudentia totalis. Quod probatur, & patet ex hoc, qa tēperantia nata eſt corrumpi à contrarijs aliarū uirtutū cardinalium.

vocis explicem? Quilibet autē laudatur ex virtute cuius actū exercet. ergo martyrium eſt actus fortitudinis.

Resp. Dicendum, q; ſicut ex ſ̄dictis* patet, ad fortitudinem pertinet ut cōfirmet hoīem in bono virtutis, et maxime cōtra pericula, & precipue cōtra pericula mortis, & maximè eius q̃ eſt in bello. Manifeſtum eſt aūt, q; in martyrio homo firmiter confirmatur in bono virtutis, dum fidem & iuſtitiam non deſerit propter imminentia pericula mortis, quæ etiam in quodam certamine particulari a pſecutorib⁹ imminēt. Vñ Cypr. dicit* in quodā ſerm. Vidit admirans p̄ñtium multitudo cęleſte certamen, & in prelio ſtetiſſe ſeruos Chr̄i voce libera, mēte incorrupta, virtute diuina: vñ manifeſtū eſt, q; martyriū eſt fortitudinis act⁹. Et ppter hoc de martyribus legit̃ Eccleſia. Fortes facti ſunt in bello.

Ad primum ergo dicēdum, quòd in actu fortitudinis duo ſunt conſideranda, quorum unum eſt bonum, in quo fortis firmatur: & hoc eſt fortitudinis finis. Aliud eſt ipſa firmitas qua quis nō cedit cōtrariis p-

q. præc. ar. 1. & alias.

Li. 2. epiſt. epiſt. 6. ad martyres & cōfeſſores, non te mote a principio.

Concl.

hibentibus ab illo bono : & in hoc cōſiſtit eſſentia fortitudinis. Sicut autem fortitudo ciuilis firmat animum hominis in iuſtitia humana, propter cuius conſeruationem mortis pericula ſuſtinet: ita etiam fortitudo gratuita firmat animũ hoīs in bono iuſtitię Dei, quæ eſt per fidẽ Chriſti Ieſu, ut dr̃ ad Rō. 3. & ſic martyrium comparat̃ ad fidẽ ſicut ad finẽ, in quo aliquis confirmatur: ad fortitudinẽ aũt ſicut ad habitũ eliciẽtẽ.

Ad II dicendum, ꝙ ad actũ martyrii inclinat quidem charitas ſicut primum, & principale motiuum per modum uirtutis imperantis: fortitudo aũt ſicut motiuum proprium per modũ uirtutis eliciẽtis. Et indè eſt ꝙ martyrium eſt actus charitatis ut imperãtis, fortitudinis autẽ vt elicientis: indè ẽt eſt, ꝙ utrũque uirtutẽ manifeſtat. Quòd autem ſit meritorium, hoc habet ex charitate, ſicut & quilibet uirtutis actus, & ideò ſine charitate non ualet. G

Ad III dcẽdm, ꝙ ſicut dcm̃* eſt, principalior actus fortitudinis eſt ſuſtinere, ad quẽ pertinet martyriũ: nō aũt ad ſecundariũ actũ eiꝰ, q eſt aggredi. Et qa patientia deſeruit fortitudini ex parte actus pricipalis, q ẽ ſuſtinere: indè eſt, ꝙ comitãter ĩ martyribꝰ patiẽtia cōmẽdat̃.

* q. præc. ar. 6.

ſtum.ſ.ab iniuſtitia, & timiditate, vt patet de adultera non pp delectationẽ, ſed ut uiolet fidem marito : & de fornicaria ex timore mortis. & ſimiliter eſt de fornicaria ex auaritia. Niſi em̃ adſit rectũ iudiciũ, conſiliũ, ac p̃ceptũ circa hm̃ōi impedimenta, cōſtat ꝙ ꝑdit tẽperantia declinando a medio in uenereis, & eligendo alterũ extremũ. ſ. intẽperantiã. Perſpicuũ autẽ eſt, ꝙ ꝓuidere oībus hm̃ōi impedimentis ad prudentiã totalẽ ſpectat, hoceſt, ad prudentiã ſimpliciter, & non in hac ſola materia: qm̃ vniuerſa materia agibiliũ, ĩ his cōprehẽdit̃ potentib. Impedire, vt patet. Et hæc ſint dicta, vt ſcias connexionẽ uirtutũ undiq; neceſſariã intueri, & nō oportere recurrere ad uirtutẽ ꝑfectã imperatiuẽ: q̃ licet clarius connexionẽ conuincat, & veritati innitat̃ abſolutè, nō tñ ex diffinitione virtutis data 2. Eth. hr̃ primo: qm̃ diffinitio virtutis ſm̃ electionem, in ꝓpria tñ materia, intelligenda proprie eſt, q̃uis a me fuerit extenſa ad eandem ſm̃ imperium ad ſui ſalutem neceſſarium, qđ non primo, ſed ſcđo ad virtutẽ ſpectat: & iō ex diffinitione uirtutis hr̃ ſecundario perfectio imperatiua uirtutis. Et qa veræ ac ꝑfectæ uirtuti conuenit, licet ſecundario, conuincit connexionem uirtutũ, vt ibi monſtratum eſt, & pñti ſeruit propoſito, vbi dicimus ꝙ iuſtitia non infra limites ſiſtens proprios, ſed vt imperat actui fortitudinis ſuſtinet mortem pp ſaluandam iuſtitiam, & ſimiliter tẽperantia, & aliæ uirtutes faciunt. Vnde non confunduntur materiæ uirtutum, ſed connectuntur tam uirtutes, quàm earũ materiæ, & reflectitur actus vnius ſuper actu alterius.

¶ In eadẽ rñſione ad primũ eiuſdẽ ſcđi art. circa illud, Qđ hoc ſ. bonũ in quo aliqs firmat̃, eſt fortitudinis finis, dubiũ occurrit: qa ex hoc ſequeret̃, ꝙ cũ qs ſuſtinet mortẽ pp caſtitatẽ, ac ꝑ hoc firmat̃ in bono caſtitatis, ꝙ finis fortitudinis eſſet bonũ temperantiæ: qđ eſt inconueniens, qm̃ finis eſt nobilior eo qđ eſt ad finem: fortitudo ãt eſt tẽperãtia nobilior, & nō ẽ cōtra. Et auget̃ dubium, qa authorem loq̃ de fine fortitudinis ex parte actus fortitudinis ꝓbat̃ ex uerbis eiuſdem in ſeq. art. ubi dicit, Tolerare mortem non eſt laudabile ſm̃ ſe, ſed ſolum ſm̃ ꝙ ordinat̃ ad aliquod bonum, quod cōſiſtit in actu virtutis, puta ad fidem, & ad dilectionem Dei. Vnde ille actus uirtutis cũ ſit finis melior eſt. hæc ille. Ex ultimis ſiquidem uerbis hr̃ꝙ ille actus virtutis, propter quem fortis ſuſtinet, & in quo firmatur, eſt finis, & melior actu fortitudinis.

¶ Ad hoc dubium dicetur ſequenti articulo, vbi allegata verba diſcutientur.

¶ In eadem reſponſione dubiũ aliud ex Martino ibidem occurrit, directè contra hanc reſponſionem arguente, pro quanto dicit, ꝙ martyrium comparatur ad fidem ſicut ad finem, in quo quis firmatur: & ad fortitudinem vt ad habitum elicientem. Iſta inquit ſolutio non videtur ſufficere, tũ quia falſa: quoniam non ideò quis firmatur in fide, quia pro fide ſuſcipit martyriũ ſed econtra, quia firmatus eſt iam in fide, ideò pro fide ſuſcipit martyrium: tum quia non ſatisfacit argumento, quia dato quòd fides ſit finis martyrij, non propter hoc tamen habetur, quòd ſit mater, quia mater non eſt propter quam res eſt, ſed per quam res eſt. Hæc Martinus.

¶ Poteſt & contra idem argui, quia per martyrium fides martyris euacuatur: quoniam martyr per martyrium tranſit ad patriam cœleſtem. ergo fides martyris non eſt finis ſui martyrij. Finis.n. acquiri, aut conſeruari debet per id quod eſt ad finẽ, & non debet deſinere eſſe, vt de fide contingit in propoſito.

¶ Ad primum Martini dr̃, ꝙ quia cauſæ ſunt inuicem cauſæ, nō inconueniet utrumque verum eſſe, ſ. quia firmus in fide, iō imperatiuè ſuſcipit martyrium: & econtra, quia ſuſcipit martyriũ ideo & meritorie, & ut per medium ad finem, & ſaltem per redundantiam firmatur in fide.

¶ Ad ſecundum eiuſdem dicitur, ꝙ quia finis in operabilibus F eſt ſicut principiũ in ſpeculabilibus, & virtꝰ ad quã ſpectat finis eſt imperatiua actibꝰ uirtutũ obſequẽtiũ ad finem: iō ex hoc ipſo ꝙ bonum fidei eſt finis martyrij, ſequit̃ ꝙ fides ſit finis martyrij, vt pote primario imperio generans illud ad ꝓpriũ ipſius fidei bonũ. Vñ ad ꝓbationẽ dr̃, ꝙ licet mr̃ non habeat rōem finis, tñ hẽt rōnem generantis, q̃ conuenit virtuti, ad quam ſpectat finis, q̃ eſt fides. Propter qđ Nouitis dicito, ꝙ fides, hoceſt virtus fidei, eſt mater martyrij: quia fides, hoceſt, bonũ fidei, eſt finis martyrii: qa ex hoc ipſo habet ipſa virtus quòd imperet.

¶ Ad aliud argm̃ dr̃, ꝙ quanto tpe martyr ſuſtinet martyrium, tanto tpe fides firmatur: qa nō ſuſtinet niſi dum uiuit, quo tpe fides eſt, & firmatur. Euacuatio autem fidei fit poſt hanc uitã. Poſſet quoque, ſed nō oportet dici, ꝙ martyr per martyriũ firmatur in fide acquirendo uiſionem, quæ ſuccedit fidei, qua viſione fit in eo firmitas euidentiæ reſpectu eorum quæ ſunt fidei. H

¶ In rñſione ad ſm̃ eiuſdem artis. dubium occurrit ex Martino ibidem volente aliqđ martyrium non eſſe actum charitatis, & imperatiue: quia ſtat aliquem fidelem in peccato mortali ſubire mortem, vt non neget fidem Chriſti: tale.n. martyriũ eſt ſine charitate, ac per hoc nullo modo à charitate. Et ſi dicatur, ꝙ tunc ei confertur gratia, ſicut ei qui baptizatur̃, hoc nō obſtat, tum quia hoc non vr̃ verum uniuerſaliter, quia forte ponit obicem: tum quia ſi datur charitas, illa ſequitur naturaliter actum martyrij, ac per hoc non eſt imperatiua martyrij.

¶ Ad hoc dr̃, ꝙ martyrium non ſm̃ opinionẽ hoim, ſed ſm̃ ueritatem ut. ſ. importat ſuſtinere mortem pp fidei ueritatem, ſm̃ ſuum genus eſt actus charitatis, īperatiue tñ, ut p̃dictum eſt. Et rō eſt, qa ponens uitam ꝓ Chro, ipſo facto p̃ponit Chrm̃ uitæ ſuæ, ac per hoc oībus bonis minoribus uita: & conſequenter oībus exterioribus bonis tã corporalibus, q̃ ſpũalibus, puta honori, gloriæ, & famæ. Hæc.n. oia ſm̃ ueritatẽ minora ſunt uita, & I minima bona ſunt: & ulterius p̃ponit habituali bono oīm quas hẽt uirtutum, ꝓ quanto ſunt in pñti uita. Vñ ſicut actus interioris dilectionis, quo Deus vt finis æternæ felicitatis reuelatę diligit̃ ſuper omnia, eſt actus charitatis elicitus: ita exterior actus, quo Deus ut finis &c. diligit̃ facto ſuper omnia, eſt ex ſuo genere actus charitatis, imperatus tamen. Et ꝓptea Saluator martyrij actum charitati attribuit dicẽs, Maiorem charitatem nemo habet &c. Verum quia nullus actus exterior eſt ita ex ſuo genere bonus, quin poſſit male fieri, vt patet diſcurrendo per actus exteriores fidei, ſpei, charitatis, iuſtitiæ &c. iō exterior martyrij actus pōt male fieri, puta ſi qs, vt non neget fidem Chriſti, ſuſtineat mortem pp inanem gloriam: tunc enim actus imperandus, quantum eſt ex ſe ex charitate, imperatus eſt ab inani gloria. Et qa talis latentem celat prauitatem ſuæ intẽtionis, K corã Deo eſt martyr diaboli: coram hoībus autem haberet̃ pro Chriſti martyre. Sic ſuſtinens mortem pro fide Chri, non habuit uerum martyrij actum, de cuius rōe eſt, ꝙ ſuſtinere mortem ſic fiat pp bonum fidei, vt non ordinet̃ ad aliquid contrarium alicui ſpectanti ad ueritatem fidei. Conſtabit aũt in art. ult. huius q. ꝙ omnis uirtus moralis ſpectat ad ueritatem fidei: ac per hoc omne peccatum illi contrariatur. Quo fit ut martyrium habens cæteras ſuas debitas conditiones, ſ. ꝙ ſit uoluntaria toleratio mortis pp veritatem fidei Chriſtianæ in fauorẽ, ſeu honorem Dei tanq̃ finis ultimi, nũquàm ſit imperatus niſi a charitate propter allatam rationem, quia. ſ. talis actus ex ſuo genere exigit imperium charitatis.

¶ Ad primum autem argumentum Martini dicitur, quòd ſi qs in peccato mortali exiſtens, ſuperueniente ꝑſequutore in uolũtarium huiuſmodi actũ prorumperet, ſtatim charitatẽ a Deo haberet: ita quòd charitas infunderet̃ in termino deliberationis ac ꝓpoſiti, & principio imperij actus talis: & ſic totus actus martyrij eſſet imperatus à charitate, aut ſaltem infunderetur

poſt

poſt inchoatum imperium, ante tñ mortẽ. Et tunc quia inter A inſtans infuſionis charitatis, & mortis oportet eſſe tempus medium, martyrium erit imperatũ à charitate: & ſi non ab initio propter obicem ex parte hominis, tamen quoad proſecutionem. Et hoc ſufficit ad ſaluandum, ꝙ martyrium ſemper eſt actus imperatus à charitate. Primum tamẽ bonum ita veritati innititur, vt nõ ſit opus ad hoc ſecundum recurrere. Nam homo, qui veraciter tũc mori pro Chriſto delibe-rauit ac propoſuit, ſic vt paratus ſit ſtatim imperare executionem, quantum eſt ex ſe, ſeparauit ſe ad gratiam & charitatem, ac per hoc decet Deũ liberaliſſimũ ſtatim charitatem infundere in principio imperii: ita quòd primum inſtans imperii eſt inſtans infuſionis charitatis, quaſi imperium informatum charitate ſit terminus temporis immediatè præcedentis, quo deliberatum, & propoſitum eſt.

Perrecta ? totum.

629 Infr. q6. 184. art. 5. ad 3.

¶ Et per hæc patet ſolutio vtriuſque obiectionis Martini, quia & vniuerſaliter verum eſt, ꝙ in principio imperii adeſt charitas qñ obex nullus obſtat: nec charitas huiuſmodi eſt conſequens, ſed imperans martyrium. At ſi contra hoc aſſeratur illud authoris in quolibeto 4. q. 10. arti. 1. ſ. Quòd aliquis abſque charitate põt ſufferre martyrium, iuxta illud Apoſtoli, Si tradidero corpus meum ita vt ardeam, charitatẽ aũt non habeam &c. R̃ndeo, ꝙ ibi author loquitur de poſſibili potentia peruerſę voluntatis. Põt. n. peruerſa voluntas humana ex ſua libertate peruerſa, & obſtinate velle perſeuerare in concubinatu quãdiu vixerit, & ſimul velle potius mori, q̃ fidem Chriſti negare. Et ſicut hoc poteſt homo ſimul velle, ita poteſt ſimul efficere, vt ſcilicet in concubinatus affectu perſeuerans voluntariè occidatur, ne fidem Chriſti neget: hæc enim nullam contradictionem implicare manifeſtum eſt. In præſenti verò loco, dicendo martyrium eſſe actum à charitate imperatum, ſecundum regularem curſum loquimur, indicantes actum martyrii ſecundum ſuarum conditionũ merita, & quod ei imperatiuũ principiũ, aut quod elicitiuũ conueniat, ex ſuis conditionibus determinamus: & ſi Martinus intendebat ita poſſe eſſe martyriũ ſine charitate, non errauit. Poſſet ẽt quis in peccato mortali exiſtẽs, ex improuiſo dormiens occidi, quia Chriſtianus. tunc enim quia martyrio adulti, ratio generis moralium actuum. ſ. voluntariũ deeſt, martyriũ non eſt propriè loquendo: & iõ regulariter loquendo, ille ſic occiſus, non eſſet ſaluus. Vterq; ergo horũ martyrum damnatus eſſet ꝑꝑ obicem appoſitum, licet ex diuerſis cauſis proximis: qa in primo ex pertinacia: in ſecundo ex priori negligentia, qua iuit dormitũ ſine contritione. Si hoc nãq; feciſſet, martyrium effectum ſuum habere in dormiente contrito non minus eſt credendum, quàm in innocentibus.

ARTICVLVS III.

Vtrum martyrium ſit actus maximæ perfectionis.

AD TERTIVM ſic ꝓcedit̃. Vr̃ ꝙ martyrium non ſit actus maximæ perfectionis. Illud enim ad perfectionem uidet̃ pertinere, quod[h] cadit ſub conſilio, non ſub præcepto, qa ſcilicet non eſt de neceſſitate ſalutis: ſed martyrium uidetur eſſe de neceſſitate ſalutis. dicit enim Apoſtolus ad Roma. 10 Corde credit̃ ad iuſtitiã, ore autem fit confeſſio ad ſalutem. & 1. Ioann. 3. dicitur, ꝙ nos debemus pro fratribus animas noſtras ponere. ergo martyriũ non pertinet ad perfectionem.

¶ 2 Præt. Ad maiorem ꝑfectionem vr̃ ptinere ꝙ aliquis det Deo animam, quod fit per obedientiã, q̃ quòd Deo det propriũ corpus, quod fit per mar-

SVP. QVÆST. CXXIIII. ARTIC. III.

IN ar. 3. einſdem q. 124. dubiũ occurrit circa rõnem literæ, ad concludendum ꝙ martyrium relatum ad fortitudinẽ, non eſt actus perfectiſſimus. Et eſt ratio dubii, qñ cum dr̃. Quia tolerare mortem non eſt laudabile ſñ ſe, ſed ſolum ſñ ꝙ ordinatur ad aliquod bonum, quod conſiſtit in actu virtutis &c. aut ſumitur ly tolerare mortem, ſñ ſolam actus ſubſtantiam, aut ſñ ꝙ eſt actus fortitudine informatus. Si namque ſumitur primo modo, verum dr̃, ſed non infert concluſionem intentam. Verum ſiquidem eſt, ꝙ tolerare ſñ ſe non eſt laudabile, quoniam nihil boni moralis ponit paſſio iſta. Sed ad intentam concluſionem, ſcilicet, Martyrium relatum ad fortitudinem non eſt actus perfectiſſimus, nihil facit: qñ martyriũ ſic acceptum, nõ importat ſolummodo tolerare mortem, ſed fortiter tolerare mortem. Si verò ſumatur ſecundo modo, tunc falſum aſſumitur. ſ. Tolerare fortiter mortem non eſt ſecundum ſe laudabile: quoniam hic actus includit actualem fortitudinem vt formam, qua eſt morale bonum, & proximus finis tolerationis ſecundum ſuam ſubſtantiam, vt patet ex ſupradictis ac per hoc eſt ſecundum ſe laudabilis.

¶ Ad hoc dr̃, ꝙ cum fortitudo ſit circa mortis pericula optima vt patet ex 3. Ethico. ad fortitudinis actum duplex, ſeu dupliciter oportet concurrere bonum moralis virtutis. Primo ad conſtituendum materiam eius optimam, hoc eſt, conſtituendo mortis pericula in optimo eſſe, aliter non eſſent materia circa quã verſaret̃ fortitudinis virtus: præſupponit ſiquidem fortitudo pericula circa q̃ verſatur, eſſe maxima & optima. Secundo, ad informandũ actum ſuſtinendi, vel aggrediẽdi, timendi, vel audendi &c. Oportet nãq; ſuſtinere qñ, ſicut, vbi &c. oportet. Quodcumque enim bonum defuerit, deficit fortitudinis ratio. Nec refert in propoſito, an ſint bonitates diuerſarum, aut euſdem rationis iſtæ duæ. Eadem namq; ratio eſt ſi pericula mortis reddantur bona ꝑꝑ fortitudinis bonum, puta, quia directè imminent, vt auferãt fortitudinis virtutem ab hoĩe: & bonitas fortitudinis bonificaret materiam & actum fortitudinis. Vel ſi pericula reddantur bona ꝑꝑ iuſtitiæ bonum, puta, ſi directè immineant, vt deſeratur iuſtitia: & ſic alterius rationis erit bonitas materiæ, ſ. iuſtitia, & bonitas actus, ſ. fortitudo, nihil inquam refert ad propoſitum vtro mõ contingat: ſat. n. eſt propoſito vtramq; bonitatem requiri ad fortitudinis exercitium. Et qñ actus dependet ex obiecto, conſequens eſt vt fortitudinis actus formatus ex bonitate obiecti dependeat vt à materia circa quam eſt. Et ꝓpea in litera dr̃, ꝙ tolerare mortem C vt eſt actus fortitudinis, non eſt ſecundum ſe laudabile, vt ly ſecundum ſe, denotat pręciſionem à bonitate materiæ circa quã eſt: qñ ſecluſa per intellectum conditionalem ſaltem, bonitate materiæ circa quam eſt, tolerare mortem quantumcunque ad fortitudinem referatur, non eſt laudabile. Iſta ſiquidem conditionalis eſt vera. Si fortis toleraret mortem non bonam ſñ finem materiæ circa quam, non eſſet laudabilis. Intendit igitur author, ꝙ martyrium relatum ad fortitudinem dependet ex bonitatę bonificante mortem illiuſq; pericula, ita ꝙ ſine tali bonitate materiæ, martyrium non eſſet laudabile: & hæc ſufficiunt ad motum dubium. Sed qñ in litera ſubditur, ꝙ huiuſmodi bonum bonificans materiam, in quod ordinatur martyrium relatum ad fortitudinem, conſiſtit in actu virtutis, & ꝙ actus ille cum ſit finis, eſt melior actu fortitudinis: ideo videndum eſt ii vniuerſaliter, aut particulariter verum eſt, ꝙ bonum D bonificans materiam fortitudinis ſit finis fortitudinis melior ipſa: hoc enim erit reſpondere dubio in præcedenti articulo in reſponſione ad primum, & declarare ſimul hæc, & prius dicta, atq; ſimilia. Sciẽdum eſt ergo, ꝙ aliter eſt dicendum ſi omnino vniuerſaliter de fide bonificante materiam fortitudinis loquimur, & aliter ſi de eodem regulariter ſermo eſt.

¶ Ad cuius euidẽtiam recolere oportet, ꝙ fortitudo eſt triplex, ſ. monaſtica, politica, & gratuita. Monaſtica vocatur fortitudo abſolutè vt. ſ. bonum fortis eſt: politica verò vt à legali iuſtitia imperatur, & ad cõe finem ordinatur: gratuita aũt, vel eadem vt à charitate imperatur, vel quæ infuſa eſt. Inter quas in propoſito hæc differentia eſt, quòd bonum bonificans materiã fortitudinis politicæ eſt formaliter determinatum, quia iuſtitia legalis eſt: & ſimiliter determinatum eſt bonificans materiam fortitudinis gratuitæ, quia iuſtitia fidei eſt, vt clarè habes de his duobus in art. præcedenti in reſpõſione ad primum: bonũ aũt bonificans materiam fortitudinis monaſticæ nõ eſt de- E terminatũ, quia põt eſſe bonum cuiuſq; virtutis ipſius fortis: quo fit vt aliter ſe habeat fortitudo monaſtica ad tolerandum mortem ꝑꝑ caſtitatem, & ſimilia, & aliter politica atque gratuita: qñ caſtitas ad bonificandum pericula mortis reſpectu fortitudinis monaſticæ concurrit omnino formaliter vt proprius materiæ finis: ad bonificandum verò eadem pericula reſpectu fortitudinis politicæ, ſic ſe habet formaliter, ꝙ tñ eſt materia iuſtitiæ legalis, ac per hoc non ipſa abſolutè, ſed ut ordinata per legalem iuſtitiã ad commune bonum eſt finis bonificans materiam. Et propter hoc dictum eſt, quòd finis bonificans materiam politicę fortitudinis eſt determinatus formaliter: & ſimiliter caſtitas ut ordinata ad iuſtitiam, quæ eſt ꝑ fidem, & dilectionẽ Dei, eſt bonificans materiam fortitudinis gratuitæ, ac per hoc finis bonificãs materiam gratuitæ fortitudinis eſt formaliter determinatus, ex quib, ſequit̃ differentia ſoluens difficultatem motam. Nam ex his ſequitur, ꝙ in fortitudine tã politica quàm gratuita, unus & idẽ finis formalis eſt fortitudinis ex parte materiæ, & ex parte actus, licet diuerſi modè:

tyriũ. vñ Greg.* dicit vlti. moral. ꝙ obedientia cunctis victimis præfert. ergo martyrium nõ eſt act⁹ maximę pfectionis.

li. vlt. c. 12 ante medium.

¶ 3 Præt. Melius eſſe vr̃ aliis ꝓdeſſe q̃ ſeipſum in bono cõſeruare, q̃a bonũ gẽtis melius eſt q̃ bonum vnius hois, ſm Philoſophum in * 1. Ethic. ſed ille q̃ martyrium ſuſtinet, ſibi ſoli prodeſt, Ille aũt qui docet, proficit multis. ergo actus docẽdi, & gubernãdi ſubditos eſt perfectior[b] quàm actus martyrii.

li. 1. c. 2. in fine, to. 5.

G

SED CÕTRA eſt, ꝙ Aug.* in li. de ſancta uirginitate, ꝑfert martyrium uirginitati, quæ ad perfectionem pertinet. ergo martyrium maximè ad perfectionem pertinere uidetur.

c. 46. circa finé, to. 6.

RESP. Dcẽdm, ꝙ de aliquo actu uirtutis loqui poſſumus dupliciter. Vno mõ, ſm ſpẽm actus ipſius, prout cõparaf ad uirtuté proximè elicienté ipſum: &[m] ſic non põt eſſe ꝙ martyriũ, qđ conſiſtit in debita tolerãtia mortis, ſit perfectiſſimus inter virtutis actus:[n] quia tolerare mortem non eſt laudabile ſm ſe, ſed ſolũ ſm ꝙ ordinaf ad aliquod bonum, quod cõſiſtit in actu uirtutis, puta, ad fidé, & ad dilectionem Dei: uñ ille actus uirtutis cum ſit finis melior eſt. Alio mõ, põt conſiderari actus uirtutis ſm ꝙ cõparaf ad primum motiuum, qđ eſt amor charitatis. Et ex hac parte ꝑcipue aliquis actus hẽt ꝙ ad ꝑfectioné uitæ ꝑtineat: q̃a ut Apoſtolus dicit ad Col. 3. Charitas eſt uinculũ ꝑfectionis. Martyrium aũt inter oẽs act⁹ uirtuoſos maxime demõſtrat ꝑfectioné charitatis: quia tãto magis oſtendit aliqs aliq̃ ré amare, quãto ꝓ ea ré magis amatã contemnit, & ré magis odioſam eligit. Manifeſtũ eſt aũt ꝙ inter oĩa alia bona pręſentis uitę maxime amat hõ ipſam uitã, & ecõtrario, maxime odit ipſam morté, & ꝑcipue cũ doloribus corporaliũ tormentorum, quorum metu ét bruta aĩalia à maximis uoluptatib⁹ abſtrahunf, ut Aug.* dicit in lĩa. 83. q. Et ſm hoc patet, ꝙ martyriũ inter cæteros actus humanos eſt ꝑfectior ſm ſuũ genus, quaſi maximæ chari-

H

lib. 83. qq. q. 36. circa principiũ, & mediũ, tom. 4.

I

modè, quia reſpectu materiæ eſt finis proximus, reſpectu verò actus eſt finis non proximus, principalis tñ non proximus quidem, qm̃ proximus finis actus eſt fortitudo actualis, principalis tñ eſt, quia eſt finis ipſius actualis fortitudinis, Et rõ eſt, quia in vtraq; fortitudine finis materiæ eſt nobilior fortitudine ét actuali: & pp ipſum fortis fortiter ſe hẽt. In monaſtica aũt fortitudine nõ ſp ſic eſt finis fortitudinis ex parte materiæ, & ex parte actus: quia q̃nq; finis proximus ex parte materię eſt bonum ignobilioris virtutis q̃ ſit fortitudo, & tũc fortis non agit fortiter pp illius alterius virtutis bonum, vt finem ſui actus principalé, ſed vt finé ſecũdariũ ſui actus, & proximũ finé ex parte materiæ. Et qm̃ hõ naturaliter eſt aĩal politicũ, & hõ Chriſtianus ciuis ẽ cęleſtis patriæ, idcirco regulariter fortitudinis actus formatus, & martyriũ relatũ ad fortitudiné ordinaf ad vlteriorem finem, qui eſt melior, vt in litera dr̃, fortitudine: & eſt proximus finis materiæ fortitudinis, qm̃ tam iuſtitia legalis, q̃ iuſtitia fidei nobilior eſt fortitudine. Et hoc intẽdebat author in litera, & in rñſione ad primum præcedentis ar. q. 1. regulariter bonũ, in quo fortis firmaf, & ad quod ordinatur vt finem proximum materiæ circa q̃, eſt finis fortitudinis ẽt ex parte actus. Cum quo tamen ſtat, quòd in hoc non eſt vſquequaque vniuerſaliter verum: quia in fortitudine monaſtica bonum in quo fortis firmatur, & ad quod tamquàm in bonum materiæ circa quam ordinatur, fortiter agere eſt ſolũ finis principalis fortitudinis ex parte materiæ, & ex parte actus non eſt niſi ſecundarius finis. Et per hæc patet ſolutio huius difficultatis, & intellectus plurium dictorum.

¶ In eodem 3. art. dubium occurrit ex Martino in dicto tract. q. 2. circa illud, Martyriũ inter cæteros actus humanos eſt perfectior ſm̃ ſuũ genus quaſi maximæ charitatis ſignum. Arguit ſiquidé Martinus dupliciter. Primò, cõtra negatiuã, ſ. Martyriũ relatũ ad virtuté proximè elicienté, non eſt actus pfectiſſimus. Secundò, contra affirmatiuã, ſ. Quòd martyriũ eſt actus ꝑfectiſſimus, quaſi maximę charitatis ſignum. Arguif igif primò ſic. Idé eſt martiriũ qđ elicif proximè ab aliqua virtute, & ad quod primo mouet charitas: ſed martyrium ad qđ primò mouet charitas, eſt actus perfectiſſimus. ergo martyriũ ſm̃ ꝙ elicif proximè ab aliqua virtute, eſt perfectiſſimus actus. Et ſi ad hoc rñdeatur, ꝙ ex præmiſſis ſimpliciter & abſolutè, non ſequitur concluſio cum ly ſm̃ ꝙ, & tñ infertur hic ꝙ martyrium ſm̃ ꝙ elicitur a virtute proxima, eſt actus perfectiſſimus. contra hanc ſolutionem. Virtus proximè eliciens martyrium aut elicit toleran tiam mortis ſm̃ ſe, & hoc non, quia S. Tho. dicit hoc non eſſe laudabile: aut ſecundum ꝙ ordinatur ad fidem, & dilectionem Dei, & ſic elicit martyrium per comparationem ad primum motiuum eius. ergo per comparationem ad elicienté virtutem, martyrium eſt actus perfectiſſimus.

K

¶ Contra affirmatiuã aũt arguit, Perfectum in rõne ſigni non eſt niſi extrinſeca denominatione pfectum, ergo ex hoc ꝙ eſt eſſe ſignũ maximæ charitatis, non põt probari, ꝙ martyriũ ſit perfectiſſimus inter humanos actus. & cõfirmaf hoc per exemplũ. Nã licet muſca ex nihilo creata, ſit ſignũ perfectiſſimæ potentiæ ſcilicet creatiuæ, nullus tamen ex hoc concederet, quòd ipſa eſſet perfectior, quàm equus ex quo genitus.

¶ Ad primum horum non oportet aliter rñdere, quia bene reſponſum eſt: nec ſolutio quo ad formam aliqualiter improbaf, ſed quo ad materiam. Vnde ad improbationem dr̃, ꝙ diuiſio eſt inſufficiens, quia datur tertiũ. Virtus enim proximè eliciẽs martyrium quantum ex ſe eſt nec elicit tolerare mortem ſecundum ſe, nec in ordine ad fidem, & charitatem, ſed vt fortiter operetur. Iam enim probatũ eſt ſuperius quòd fortitudo agit propter bonum proprii habitus, vt proprium & proximum finem. Dixi aũt quantum eſt ex ſe, quia vt fortitudo imperata à charitate elicit martyrium integraliter, ita quòd elicit tolerare mortem & propter bonum fortitudinis ex propria virtute, & propter bonum fidei & charitatis vt imperata. Ad obiectionem autem contra affirmatiuam partem, ſcilicet, Martyrium eſt perfectiſſimus actus quaſi ſignum &c. reſpondetur quòd ſignũ eſt duplex, quoddam purè ſignum, & de tali procedit argumentum, ſed non eſt ad propoſitum: quoddam non purè ſignũ, ſed vera res, hoc eſt, operatio illius cuius dicitur ſignum, & de tali eſt ſermo. Tale enim ſignum intrinſece claudit in ſe ſuã perfectionem, iuxta modum ſui generis, & ſigni rationem induit ea ratione, quia demõſtrat ſuum principium. Quia ergo conſtat ꝙ author loquitur de actu charitatis, qui eſt illius operatio, ac per hoc non loquitur de puro ſigno, conſequens eſt ꝙ argumentum non ſit ad propoſitum, quia de puro ſigno procedit, & non aliter.

¶ Ad confirmationem aũt ex exemplo de ſigno, quod eſt effectus, ſcilicet, muſca creata, dicitur ꝙ non rectè applicatur exẽplum, qm̃ ſermo eſt de operatione, & non de illius effectu: muſca aũt non eſt operatio, ſed effectus. Et rurſus muſca creata nõ eſt ſignum perfectiſſimum potentiæ rõne effectus qui eſt muſca, ſed rõne operationis, quæ eſt creatio: & ꝓpterea non debet inferri, ergo muſca eſt perfectiſſimus effectus: ſed ergo creatio muſcæ eſt perfectiſſima factio, vtpotè perfectiſſimæ potentiæ ſignum, vt operatio eius. & hoc eſt verum. Et ſimiliter infertur in litera, ergo martyrium eſt operatio perfectiſſima, quaſi maximè charitatis ſignum, vt operatio eius ſcilicet.

¶ In eodem 3 ar. nota perſpicaciter verba cõcluſionis principalis in litera. ſ. Martyriũ inter cæteros actus humanos eſt perfectior ſm̃ ſuum genus. nam ly martyrium, ſupponit pro martyrio integraliter, vt ſ. eſt ét actus charitatis, & comparatur ad reliquos oẽs humanos actus tam interiores, quàm exteriores. Nullum. n. excluſit dicendo, Inter cæteros actus humanos, hoc eſt, voluntarios: ſed limitata eſt illius excellentia per ly ſm̃ ſuum genus, poteſt namque actus aliquis humanus, eſſe perfectior, aliquo martyrio, & vnius martyrium eſſe perfectior actus quàm martyrium alterius. Actus namque dilectionis, quo beata Virgo diligebat Deum, perfectior fuit actus humanus q̃ martyrium. ſ. Petri, & reliquorum ſanctorum, ſed non fuit perfectior ſecundum ſuum genus, ſed ſecundum gradum maiorem charitatis. Si namque ad genus operis attendamus, martyrium charitatis actus eſt præponens Deum rei maxime amatæ, ſ. vitæ, & hoc, non ſolũ voluntate aut verbo, ſed opere executionis conſumato. Nullum aũt genus actus maioris perfectionis, aut dilectio-

dilectionis poteſt inueniri. Et propterea Deus dixit: Maiorem charitatem nemo habet &c. Si verò ad gradum charitatis in hoc, vel illo ſubiecto attendamus, ſic inuenitur, & q̃ martyriũ vnius, puta S. Petri, eſt perfectius martyrio alterius, puta, ſ. Quintini, vtpote ex maiori charitate procedens: & ſimiliter aliquis actus interior, vel exterior, puta, dilectio interior Beatæ Virginis, & ſimiliter explanatio qua diſcipulos Domini, quæ de filii annuntiatione, conceptione, natiuitate &c. nouerat, docuit, pfectior actus ex parte maioris charitatis in ipſa B. Virgine fuit, q̃ martyrium aliquod, puta, beati Petri, nõ tñ fuit perfectior actus, q̃ quodcunque martyriũ: quia martyrium Chriſti, qui ad hoc venit in mũdum, vt teſtimoniũ perhiberet veritati, eſt actus & ſm ſuum genus, & ex parte gradus charitatis in ſubiecto ſimpliciter perfectiſſimus inter omnes actus humanos. & merito ſic eſſe debuit ad hoc, ut ſupremum genus actuum humanorum, quod eſt martyriũ, habeat ſui ſupremũ, hoc eſt, martyriũ ſupremũ ſimpliciter, hoc eſt, ſupremũ ſimpliciter inter oẽs actus humanos. hoc n. ordo vniuerſi expetere uidetur.

c.13.io. 6.

tatis ſignũ, ſm illud Io. Maiorẽ charitatẽ nemo hẽt, q̃ vt aiam ſuã ponat quis pro amicis ſuis.

Ad primvm ergo dcẽm, q̃ nullus eſt actus pfectionis ſub conſilio cadens, qui in aliquo euentu non cadat ſub pcepto quaſi de neceſſitate ſalutis exiſtens, ſicut Aug.* dicit in libro de adulterinis coniugijs, q̃ aliquis incidit in neceſſitatẽ continentiæ ſeruãdæ pp abſentiã, vel infirmitatem vxoris: & iõ non eſt cõtra perfectionẽ martyrij, ſi in aliquo caſu ſit de neceſſitate ſalutis. Eſt.n. aliquis caſus in quo martyrium pferre nõ eſt de neceſſitate ſalutis, puta, cũ ex zelo fidei, & charitate fraterna multotiẽs legunẽ ſancti martyres ſpõte ſe obtuliſſe martyrio. Illa ãt pcepta sũt intelligẽda ſm pparationem aĩ.

Ad ii dicẽdum, q̃ martyriũ complectiẽ id quod ſummum in obedientia eſt, vt ſ. aliquis ſit obediens vſq; ad mortem, ſicut legitur de Chriſto, ad Phil. 2. q̃ factus eſt obediens vſq; ad mortẽ. Vñ patet, q̃ martyrium ſecundum ſe eſt perfectius, q̃ obedientia abſolutè dicta.

Ad iii. dicendum, q̃ ratio illa procedit de martyrio ſm propriam ſpẽm actus, ex qua nõ hẽt excellẽtiã inter oẽs act° uirtutũ: ſicut nec fortitudo eſt excellẽtior inter oẽs virtutes.

Articvlvs IIII.

Vtrum mors ſit de ratione martyrij.

Ad qvartvm ſic proceditẽ. Vr̃, q̃ mors non ſit de rõne martyrii. Dicit enim Hier.* i ſermone de Aſſumptione, Rectè dixerim quòd Dei Genitrix virgo & martyr fuit, q̃uis ĩ pace vitã finiuerit. & Gre.† dicit. Quàmuis occiſio perſecutionis deſit, hẽt tñ pax ſuum martyrium: quia etſi carnis colla ferro non ſubiicimus, ſpũali tñ gladio carnalia deſideria mẽte trucidamus. ergo abſq; paſſione mortis pt eſſe[b] martyriũ.

¶ 2 Præt. Pro integritate carnis ſeruanda aliquæ mulieres legũtur laudabiliter cõtempſiſſe vitã ſuã, & ita vr̃ quòd corporalis integritas caſtitatis pferaẽ uitæ corporali: ſed q̃nque ipſa integritas carnis aufert, aut auferri intentaẽ pro confeſſione fidei Chrĩanę, vt patet de Agnete, & Lucia.[h] ergo ur̃ q̃ martyriũ magis debeat dici, ſi aliqua mulier p fide Chrĩ integritatẽ carnis pdat, q̃ ſi ẽt pderet corporalẽ vitã. Vñ & Lucia dixit. Si me iuitã feceris uiolari, caſtitas mihi duplicabiẽ ad coronã.

¶ 3 Præt. martyrium eſt fortitudinis actus. Ad fortitudinẽ ãt [h]pertinet non ſolum mortẽ nõ formidare, ſed nec alias aduerſitates, ut Aug.* dicit ĩ 6. muſicę ſed multæ sũt alię aduerſitates

Porrecta ſ totum.

630

4. di. 49. q 5. ar. 4. q. 2

* inter medium & finem incipit, Cogitis me o Paula. to. 2.

† Greg. Homi. 3. i Euãge. in ñ.

lib. 6. cap. 15. à med. tom. 1.

SV. QVÆ. CXXIIII ART. IIII.

In arti. 4. eiuſdem q. 124. dubium occurrit ex Martino in dicto trac. q. 4. volente, q̃ actualis tolerãtia mortis nõ ſit de rõne martyrii. Arguitq; contra S. Th. dupliciter. Primò. Poteſt eſſe pfecta dilectio fidei cum contemptu vitæ propter eam formaliter imperatiua executionis indicata ſignis exterioribus non fallacibus, nec duplicibus, ſed tam certis q̃ nullus apprehendens, rationabiliter poterit dubitare talem contemnere mortem actualiter, & interpretatiuè omnia alia quæ dicuntur bona præſentia, pro bono fidei ſine actuali tolerantia mortis: ſed poſitis prioribus ponitur perfecta ratio martyrii. ergo ad perfectam rationem martyrii non exigitur actualis tolerantia mortis. Minor probatur: quia poſitis illis oibus hẽ & apud Deum, & apud homines ſufficiens teſtimonium contemptus vitæ pro fide. Maior iterum probaẽ, & minor, ponendo, q̃ tyrannus ſe habeat ad aliquẽ paſſurum p fide, ſicut Abrahã ad Iſaac, ita q̃ extendat gladium ſuper eum, & ab angelo prohibeaẽ. Tunc enim omnia ſine morte concurrunt, & ſufficiens teſtimonium apud Deum, & homines. Scđo. Si ad rationem martyrii exigitur tolerantia mortis, aut actus martyrii eſt poſt mortem: & hoc non, quia ſic martyrium non eſſet actus meritorius: aut eſt in inſtanti aliquo pcedente inſtãs mortis: & hoc non, qa inter illud inſtans, & inſtans mortis eſt tẽpus mediũ. ergo põt naturaliter, vel ſupernaturaliter nõ cõſeq mors. Et ponendo q̃ p diuinam potentiam non ſequaẽ mors, oportet alterum duorũ concedere, vel q̃ ad martyrium nõ exigitur mors, vel q̃ actus iſte, qui conceſſus eſt fuiſſe martyrium, nunquam fuit martyriũ, qđ S. Tho. nõ cõcederet. Aut eſt tẽpe pręcedenti: & hoc non, quia tunc idem ſequitur, quia in ſcđa medietate eius poterit per diuinam potentiam impediri ne ſequatur mors: & tamen in prima medietate actus ille fuit martyrium. ergo actus qui fuit martyrium, poteſt nunq̃ fuiſſe martyrium. Aut eſt in inſtanti mortis: & hoc non, quia tunc hõ nõ eſt amplius viator. nec habetur tunc actus meritorius.

¶ Ad idem quoq; arguit idem Martinus in q. 1. dicti tracta. de martyrio, quinq; medijs. Primo, qa aliàs ſequeretur, q̃ duo oĩno æquales in ppoſito grauiſſimorũ ſuppliciorũ pro Chr̃o, in hoc ſolum differẽtes, q̃ furor tyranni ſæuit in vnum, & nõ in alium, ſic in merito differrent, q̃ vnus eſſet martyr, & alter non: conſequens eſt falſum. ergo. Probaẽ falſitas cõſequentis. Quorũcunq; actus interiores ſunt eiuſdẽ rationis, & intentionis, eorum merita ſunt eiuſdem rationis, & æqualia: ſed actus interiores iſtorũ ſunt hmõi, vt ſupponimus. ergo vterque eſt martyr. Scđo, quia aliter ſequereẽ, q̃ p aliquid merè violentum, quod nõ eſt in poteſtate virtuoſè operantis, aliquis de non martyre fieret martyr: conſequens eſt falſum. ergo. Conſequẽntia patet, quia per tolerantiam mortis violentæ, quæ nõ eſt in poteſtate martyris, de non martyre fieret martyr. Tertiò. Diues eſt liberalis deficiente paupere cui det, ſi non ſolũ eſt paratus, ſed extrahit pecuniam, vt det his, quos credit pauperes: ſed cõperto, q̃ ſunt ſimulatores, retrahit manum. ergo Chriſtianus poteſt eſſe martyr deficiente, qui eum occidat, ſi ipſe non ſolum eſt paratus, ſed imperet actu executionem paſſionis mortis. Quartò. Actus formaliter imperatiuus paſſionis mortis pro Chriſto, eſt ita proprius habitui elicitiuo martyrii, q̃ non põt ab alio habitu elici. ergo habens ipſum eſt verè martyr. Conſequentia nota, & antecedens patet, qa nulli alii habitui põt attribui. Quintò. Omnis actus, ex cuius frequentatione natus eſt generari habitus elicitiuus martyrii, eſt actus martyrii, ſed actus ſic imperatiuus eſt huiuſmodi. Ergo eſt actus martyrii. Probatur minor: quia aut ex iſtis volitionibus imperatiuis frequentatis inſufficienter generantur habitus martyrij, aut vltra hoc requiritur actualis mors. Si primum, habetur intenta minor: ſi ſecundum, ſequitur primo quòd nunquam in aliquo viatore eſſet habitus martyrii. Sequitur ſecundò, q̃ habitus martyrii non poteſt naturaliter generari ex pluribus volitionibus, ſed vna tñ. Sequiẽ tertio, q̃ nullus habitus martyrii acquiſitus inclinabit in actum martyrii. & patet ſequela: quia talis non eſt capax amplius martyrii, cum iam ſit mortuus.

¶ Ad huius rei euidentiam nõ oportet aliud iacere fundamentum, quàm illud quod in litera poſitũ eſt: ſed illud, q̃ ſolutum ſit oſtendere. Tota ſi quidem res in hoc ſtat, q̃ martyrium eſt Chriſti teſtimoniũ facto, ſeu opere, quo ponitur vita pro Chriſto. Et ratio literæ eſt, quia aliter non eſt perfecta ratio teſti-

moni.

monii, quoniam durante vita ſemper aliquid reſtat operis ap ponendi ad teſtimonium, quia ſemper reſtat ponere vitam. Patet autem fundementum hoc ſolidum eſſe, primo ex ipſa rõne perfecti, & teſtimonii opere. Conſtat ſiquidem teſtimoniũ operis, cui ſemper aliquid operis reſtat, non eſſe perfectũ: ſed durante vita ſemp teſtimonio, qđ cõſiſtit in opere, aliquid operis teſtificatiui reſtat: quia reſtat hoc opus, ponere vitam. ergo. Et ne aliquis hæſitet in illa propoſitione, ſcilicet, Martyrium eſt Chriſti teſtimonium conſiſtẽs in opere, probatur. Quod enim martyrium cõſiſtit in actu exteriori ex hoc patet, q̃ martyrium teſtimonium Dei eſt apud homines. Homo autem nõ intuetur cor, ſed videt, q̃ foris ſunt, vt dr̃ 1. Reg. 16. Quòd autẽ non conſiſtat in actu exterioris locutionis tm̃: & ſimiliter q̃ nõ conſiſtat in quocunque exteriori opere citra ponere vitã, & ex parte dilectionis,

Art. præc. & 2. ad 2. argum.

Ex arti. 2. huius q. eliicitur.

preter mortem, quas aliq̃ poſſunt ſuſtinere pro fide Chri. ſ. carcerem, exilium, rapinam bonorum, vt patet ad Heb. 10. Vñ & ſancti Marcelli Papæ martyrium celebraꝰ, qui tñ fuit mortuus in carcere. ergo non eſt de martyrii neceſſitate, q̃ aliqs ſuſtineat penam mortis.

¶ 4. Præte. Martyrium eſt actus meritorius, vt* dcm̃ eſt, ſed actus meritorius, nõ poteſt eſſe poſt mortem. ergo ante mortẽ: & ita mors ñ ẽ de rõe mart.

SED CONTRA eſt, q̃ Maximꝰ dicit ĩ quodã ſermone de martyre, q̃ vincit ꝑ fine moriẽdo, qui vinceret ſine fide uiuendo.

RESP. Dicendum, q̃ ſicut* dictum eſt, martyr dr̃ quaſi te-

& ex parte teſtimonii patet. Ex parte ſiquidem teſtimonii, qa martyr dr̃ teſtis anotomaſicè: & ſimiliter martyrium dr̃ teſtimonium per excellentiam. ergo martyrium eſt teſtimonium ſummum in genere exteriorum teſtimoniorum. ergo martyrium conſiſtit in opere, quod eſt ponere vitam. Et patet ſequela: quia tam locutio quæcunque, quàm præparata exhibitio ad mortẽ, q̃ ẽt pati cruciatus, & dolores, ſunt minora opera ſm̃ ſuum genus, quàm ponere vitam. Vñ, vt in litera dr̃, multi cruciatus ſuſtinent, vt mortem euadant, vt patet de his qui à iudicibus maleficiorum torquentur. Ex parte verò dilectionis, martyrium eſt actus maximæ charitatis. ergo eſt ponere vitam pro Deo. Antecedens eſt per ſe clarum. conſequentia patet ex ſententia Dñi, Maiorem charitatem nemo habet, q̃ vt animam ſuam ponat. Non dixit vt animam, ſuam, hoceſt, vitam ponere imperet, ſed ponat: ponere ſiquidem uitam differt ab actu imperatiuo ponẽdi, ſicut executio ab imperio. Et licèt hęc ſufficiant, ſoliditas tñ concluſionis oſtenditur ẽt ex eo, q̃ oẽs verè martyres Chri ſunt ſalui, ſed non oẽs imperantes executiuè ſubire mortem ſunt ſalui, qa ante mortẽ poſſet qs peccare mortaliter, tũ qa poſſet ꝑꝑ tormenta deſiſtere à confeſſione fidei, vt patet, & de facto multis hoc accidiſſe videꝰ: tum quia poſſet poſt diu inſuper viuere, & variis peccatis implicari, & ſic verũ eſſet, q̃ multi Chri martyres pfectè ſunt damnati ſm̃ adinuentionem huius nouellæ doctrinæ, qđ Eccleſia Chri horret audire. Sequereꝰ etiã, q̃ vnus & idẽ poſſet eſſe centies verè & pfectè martyr, qđ alienum eſt à cõi theologia. Sequereꝰ ẽt q̃ Io. Euãgeliſta eſſet martyr, qđ iſte homo negat. Et patet ſequela, quia in feruentis olei dolium miſſus, habuit actũ imperatiuũ executionis mortis: cum feruẽtis olei doliũ mortis ſit ꝓculdubio illatiuũ. Et ſi q̃s i ſi pſpiciat, iſta noua adinuentio ſibipſi diſſonat: qm̃ vniuerſaliter verũ videmus, q̃ iõ ꝓpoſitũ, vel imperiũ alicuius actus exterioris requiriꝰ ad virtutẽ, aut ſalutem, qa pfectio cõſiſtit in illo actu exteriori. Iõ.n. requiriꝰ ad ſalutem propoſitũ bapti ſmi, qa pfectio ſalutaris cõſiſtit in exteriori baptiſmo. Iõ ad virtutẽ iuſtitiæ requiriꝰ ꝓpoſitum reſtituendi, quia pfectio iuſtitiæ habentis alienum, cõſiſtit in exteriori reſtõne. Iõ in peccatore requiriꝰ ad pęnitentiam propoſitum confeſſionis, qa pfectio conſiſtit in exteriori confeſſione, & receptione clauium. Iõ in medico requiriꝰ imperium medicinæ, & in ægro non ſufficit imperiũ executionis, ſed oportet actualiter ſuſcipere medicinã, quia pfectio conſiſtit in actu exteriori, & ſic de aliis. Et ꝓpea conſequẽs eſt, q̃ iõ imperium executionis ponendi vitam requiriꝰ ad martyrium, quia pfectio martyrii cõſiſtit in actuali poſitione vitæ. Dicere ergo q̃ ad martyriũ reqriꝰ actus imperatiuus ponendi vitã, & q̃ martyrii pfectio non cõſiſtat in ponere vitã, eſt diſſonare à veritate, & ſeipſo. Ex dicto igiꝰ ſolido fundõ videlicet, martyrium conſiſtit in teſtimonio ſummi facti exterioris, hoc eſt, põnere vitam pro Deo,

F ad oppoſita rñdendum eſt. Sed debes ſcire prius regulam tã bonitatis, q̃ malitiæ conſiſtentis in actu exteriori. Et eſt, q̃ ex propoſito, vel imperio illius actus, aliquis eſt, & dr̃ talis ſm̃ quid, ex ſolo ãt illo facto actualiter eſt, & dicitur aliqs talis ſimpliciter & abſolutè. Declaratur regula in vitioſis, & virtuoſis actib. Quia .n. homicidium cõſiſtit in facto, quo aufert vita hoīs, ideo quicunque proponit occidere aliquẽ, eſt homicida ſecundũ quid, hoceſt, mentaliter, iuxta illud. Qui odit fratrem ſuum, homicida eſt. Et ſimiliter q̃cunq; extẽdit actualiter gladiũ ad occidendum aliquem, qui tñ nõ moriꝰ, homicida eſt ſm̃ qd, ſ. inchoatiuè, & quantũ eſt ex ſe: nũquàm tñ eſt ſimpliciter, & abſolutè homicida, niſi verè inferat paſſionem mortis. Vñ & nunq̃ eſſet irregularis, niſi actio ſua inferret mortis paſſionem. Similiter quia reſtitutio eſt actus exterior iuſtitiæ, & conſiſtit in facto, quo alteri quod

ſtis fidei chriſtianę, ꝑ quam nobis uiſibilia pro inuiſibilibus cõtemnẽda proponunꝰ, ut dr̃ ad Hebr. 11. Ad martyriũ ergo

G pertinet, ut hõ teſtificeꝰ fidẽ ſe opere oſtendens omnia præſẽtia cõtemnere, ut ad futura, & inuiſibilia bona ꝑueniat. Quãdiu aũt hoī remanet uita corporalis, nondum ſe opere oſtẽdit corporalia cũcta deſpicere. Conſueuerunt.n. hoīes & conſanguineos, & oīa bona poſſeſſa cõtẽnere, & ẽt dolores corporis pati, ut uitã cõſeruẽt, Vñ

H & Satã cõtra Iob induxit, Pellem pro pelle, & cũcta quæ hõ habet, dabit pro aīa ſua, ideſt, pro uita ſua corporali. Et ideò *ad perfectã rõnẽ martyrii re-

ſuũ eſt reddiꝰ, quantumcunque qs ꝓponat reſtituere, aut proponat reſtõnem, niſi ſequaꝰ hoc factum, q̃. ſ. dño, vel illi q ſuccedit ꝑ dño. deꝰ q̃ ſuũ eſt, nunq̃ aliquis eſt ſimpliciter iuſtus iuſtitia, q̃ penes reſtõnem attendiꝰ, ſed ſp imperfecta reſtõ, ac ꝑ hoc illius ꝓpriè iuſtitia imperfecta eſt vtpote defectum patiens in ꝓprio ſuo actu. Et ſimile eſt de martyrio, qđ licet ex ꝓpoſito, & ex imperio executionis, & cum aliquo pacto, puta, paſſione cruciatuum multorum pẽdentium ad mortẽ, non tñ illã inferentium efficaciter, dicaꝰ, & ſit aliquis martyr ſm̃ qd, puta, mẽtalis, aut inchoatiue, nunq̃ tñ eſt aliquis ſimpliciter, &

I abſolute martyr, niſi actualiter ponat vitã pro Deo, & hoc ꝑꝑ imperfectionem actus, quouſque perueniaꝰ ad factum, in quo conſiſtit martyrium, ut patet ex antedictis.

¶ Ad primum ergo duorum primo obiectorum negaꝰ minor. ſ. Sed poſitis oib. illis ponit pfecta iõ martyrii: qm̃ deeſt paſſio mortis. Ad probationẽ ãt illius, ſ. q̃ tali actu hr̃ apud Deum, & apud hoīes ſufficiens teſtimonium contẽptus vitæ, ꝑ Chro, rñdeꝰ, q̃ aliud eſt haberi teſtimonium ſufficiẽs, & aliud eſt haberi teſtimonium ſummũ ex gñe operis inter actꝰ exteriores. Ad martyrium non ſat eſt teſtimonium ſufficiens, ſed exigiꝰ teſtimonium ſummum, qa martyrium importat teſtimoniũ ꝑ excellẽtiam, ſeu antonomaſice, Conſtat.n. liquido q̃ tale teſtimonium ſine paſſione mortis nõ eſt ſummũ: qm̃ excellentius genus eſt teſtimonium ipſius paſſionis mortis, ac ꝑ hoc illud non eſt ſummũ genus teſtimonii. Et q̃ teſtimoniũ ipſius mortis ſit excellẽtius, quis ridiculũ ſit dubitare, ex eo tñ cõuinciꝰ, q̃ poſt

K imperiũ &c. remanet ſpes vitæ pñtis. Multi.n. poſt hmõi imperia vixerunt, vt in exemplo ſuo de Iſaac patet: & ꝓculdubio, qa uiuere pt̃, remanet ſm̃ ſe vita in ſpe, q̃uis iſte hõ nõ ſperet. Sed hoc eſt ꝑ accidens, qa de natura talis actꝰ ſm̃ ſe loquẽdũ ẽ.

¶ Ad ſm̃ dr̃, q̃ propriè loquendo, diſtinctio illa quatuor menſurarũ, in qua eſt actus martyrii, eſt inſufficiens, ut iacet in lra: Daꝰ ſiquidem quinta menſura, & eſt tp̃s immediate ꝑcedens inſtans mortis. Actus ſiquidẽ martyrii, licet añ inchoet, niſi tñ ad tp̄s immediate ꝑcedentis inſtans mortis menſurã perueniat non eſt martyrium, niſi ſm̃ quid, quia non pt̃ conſiſtere in facto ſummi teſtimonii, niſi illo tp̃e menſureꝰ. Et ſi contra afferaꝰ, quia pt̃ per diuinam potentiam in ſecunda mediẽtate illꝰ tp̃is impediri ſequela mortis &c. Rñdeꝰ, q̃ hoc eſt incompoſſibile poſito. Nam poſito q̃ actus martyrii menſureꝰ tp̃e immediate ꝑcedente inſtans mortis, incõpoſſibile eſt, q̃ mors nõ ſit in inſtanti immediate ſequente illud tp̃s: qm̃ hoc eſt ponere, q̃ tp̃s illud ſit immediatũ inſtanti mortis, & q̃ non eſt immediatũ eidem, q̃ implicat contradictionem, nec ſubiacet diuinæ potentię: Ex eo namque q̃ actus martyrii menſuratur tp̃e immediata præcedente inſtans mortis, ſequiꝰ q̃ mors ſit immediate tempori illi. Ex eo vero q̃ poniꝰ impediri mors, ſequitur q̃ mors non ſit immediata tempori illi. Cum his tamẽ

aduerte

quiritur, quòd aliquis mortem ſuſtineat propter Chriſtum.

AD PRIMVM ergo dicendum, ꝙ illæ auctoritates, & ſi quæ ſimiles inueniuntur, loquuntur de martyrio per quandam ſimilitudinem.

AD II dicendum, quòd in muliere, quæ integritatem carnis perdit, uel ad perdendam eam damnatur occaſione fidei chriſtianæ non eſt apud homines manifeſtum, utrum B hoc mulier patiatur propter amorem fidei chriſtianæ, uel magis pro contemptu caſtitatis: & ideo apud homines non redditur per hoc teſtimonium ſufficiens. Vnde hoc nō propriè habet rationem martyrij. Sed apud Deum, qui corda ſcrutatur pōt hoc ad præmium deputari, ſicut Lucia dixit.

AD III dicendum, ꝙ ſicut ſ.* dictum eſt, Fortitudo princi

aduerte, ꝙ quia in inſtanti mortis homo ſimul moritur, & mortuus eſt. Ideo quatenus de martyre in illo mortis inſtanti verificatur ꝙ moritur, ita verificatur quod meretur, ſuppoſito, vt de facto eſt, ꝙ mori martyris ſit meritorium. Nam pro quacunq; menſura durationis verificatur ꝙ martyr moritur pro eadem, patet manifeſtè ꝙ verificatur ꝙ moritur meritoriè. Qualitas ſiquidem actus importata per ly meritoriè, ſub eadem eſt menſura, qua eſt actus quem qualificat. Ac per hoc quia in propoſito qualificat mori. ergo pro quacunq; menſura verum eſt ꝙ martyr moritur: verum etiam eſt, ꝙ moritur meritoriè, quod eſt mereri. Quemadmodum ergo in tempore immediatè præcedente inſtans mortis martyr moritur, vt in uia immediatè ad mortem, & in ipſo inſtanti moritur ut in termino, ita martyrium, ac per hoc actus meritorius menſuratur tempore immediatè præcedente, ut actus uiatoris immediatus ad terminum, & menſuratur inſtanti ut in termino. Ita quòd quatenus in inſtanti mortis martyr moritur ut in termino uitæ, eatenus martyrium conſumat, & meretur ut in termino uitæ. Sic enim mereri. ſ. ut in termino uitæ, non repugnat illi qui ſic eſt mortuus, quòd tunc primo eſt uiator in termino, ſicut ſic mortuo, non repugnat tunc etiam mori, vt patet in 5. Phyſic.

C ¶ Ad primum autem obiectorum dicitur quòd argumentum in duobus deficit. Primò, in illa conditione in conſequente poſita. ſ. In hoc ſolùm differentes, ꝙ furor tyranni ſæuit in unum, & non in alium: quoniam hæc differentia quæ exprimitur eſt occaſionalis & inuoluntaria ex parte ſanctorum. Sed illa quæ tacetur, eſt uoluntaria, & uere cauſa differentiæ, ſcilicet ꝙ tantum unus ſentit uoluntariè mortem. Ex hac enim differentia prouenit, ꝙ unus eſt martyr, & alter non. Secundo, deficit, quia conſequens tunc eſt uerum. Et ad probationem dicitur, ꝙ ſtante æqualitate interiorum, conceditur ꝙ æqualiter meretur quo ad præmium eſſentiale: ſed ex hoc non ſequitur, ergo uterque eſt martyr: ſed eſt ſophiſma figuræ dictionis, quoniam mutatur quid in quale, ſeu quomodo. Poteſt enim eſſe, & de facto ita eſſe credimus, ut multi confeſſores ſint multis martyribus æquales in præmio eſſentiali, non tamen propterea ſunt martyres.

D ¶ Ad ſecundum negatur ſequela. Et ad probationem dicitur, ꝙ in morte martyrum concurrunt actio tyranni, & paſſio martyrum. Et licet actio nō ſit in poteſtate martyrum, paſſio tamen eſt in poteſtate eorum, quia eſt uoluntaria, & meritoria. Vnde de Chriſti paſſione dicitur illud, Actio diſplicuit, paſſio grata fuit. Et per huiuſmodi paſſionem uoluntariam uiolentæ mortis, de non martyre fit homo martyr. & nō per actionem tyranni: nec inconuenit huiuſmodi tantum bonum dependere occaſionaliter ex iniqua actione tyranni. Et dixi, occaſionaliter, quia licet tyrannus occidendo ſit per ſe cauſa mortis, non tamen eſt niſi occaſio tanti boni, ſcilicet, uoluntariæ, & meritoriæ mortis. Martyrium namque à Dei gratia & martyre eſt, non à tyranno.

¶ Ad tertium dicitur, quòd diues in huiuſmodi caſibus non niſi imperfectè eſt liberalis, quia non niſi inchoatiuè.

E ¶ Ad quartum conceditur gratis, quòd ad eundem habitum ſpectat ponere animam pro Deo, & proponere, & eligere, quod plus eſt, quàm imperare hoc. Sed tam propoſitum, quam electio eſt actus imperfectus reſpectu martyrij: quoniam neutrum eſt martyrium perfectum, ſed mentale, aut inchoatiuè: & ideò ex hoc non ſequitur, ergo eſt uerè martyr, quia martyr ab actu perfecto exteriori ſummi teſtimonij dicitur, & non ab habitu, aut ab actu inchoato.

¶ Ad quintum dicitur, quòd gratis conceditur, quòd electio executionis mortis pro Deo, quæ electio eſt effectus imperij, qui actus eſt prudentiæ, ut patet in ſexto Ethicorum, huiuſmodi, inquam, electio includens imperium &c. eſt actus martyrij inchoatiuus, ſed non habet perfectam rationem actus martyrij: quia deficit factum, in quo conſiſtit excellentia teſtimonij. Et aduerte hic ꝙ ſi in hac ratione quæritur, aut ſupponitur, ꝙ martyrium ſit habitus, falſum quæritur, aut ſupponitur. Si autem per habitum martyrij intelligat quis habitum elicitiuum martyrij, tunc dicitur ꝙ talis eſt fortitudo, imperatiuus autem charitas, ut patet ex ſupradictis. & charitas quidem cum fortitudine gratuita à Deo infunditur, & non eſt habitus acquiſitus. Fortitudo verò acquiſita nō neceſſario requiritur ad actum martyrij. Vnde A nullus habitus acquiſitus elicitiuus martyrij requiritur ad martyrium, nec ex frequentatis electionibus, ſeu imperiis (concordando cum iſto in uocabulis minus proprijs) generatur alius habitus, quàm fortitudo, quæ poteſt vocari habitus martyrij pro quanto firmat circa pericula maxima, & optima. Nec ad generationem fortitudinis requiritur martyrium ſimpliciter, ſicut nec ad generationem temperantiæ requiritur ꝙ actualiter exerceuerit ſupremum temperantiæ actum perfectum. Sed ſicut fabricando fabri fimus: ita exercendo nos in occurrentibus actibus opportunis uirtutes acquirimus. Argumentum autem procedit ac ſi martyrium eſſet habitus generandus ex actibus martyrii, quod eſt ridiculum. Maiorem, inquit Chriſtus Ieſus, charitatem nemo habet &c. & non dixit, Maius martyrium nemo habet, docens ꝙ charitas mediante infuſa fortitudine, eſt habitus quo quis ponit animam pro Deo amico, quod eſt eſſe martyrem. Nec oportet ponere aliquem habitum acquiſitum inclinatiuum ad martyrium, quoniam habitus infuſi exiguntur, & ſufficiunt. q. Præced. art. 4. & 5.

¶ In reſponſione ad ſecundum, dubium occurrit ex Martino, ubi ſupra quæſt. 4. dicente, quòd iſta reſponſio relinquit multa dubia: primum, an carnis integritas ſit pretioſior vita, quod tamen petebat argumentum, cui hic reſpondetur: ſecundum, quid eſt teſtimonium ſufficiens, & cuius: tertium apud quem: & C quartum, an mulier patiens corruptionem propter Chriſtum ſit uerè martyr apud Deum.

¶ Ad hoc dicitur breuiter, ꝙ falſum eſt ꝙ argumentum peteret, an per ſe integritas carnis ſit pretioſior uita. Sed argumentum, hoc ſuppoſito, arguit, ꝙ pati uiolationem integritatis, eſt martyrium, ut patet in litera: & ideo ſi dicta quæſtio non determinatur in hac reſponſione, nihil obſtat: quia author reſpondet non curando de tali ſuppoſitione, ita ꝙ cum potuiſſet reſpondere dupliciter, ſcilicet ad ſuppoſitionem, & argumentum, dimiſſa ſuppoſitione reſpondit argumento, quod non eſſe reprehenſibile patet: & argumentum quidem dicit, ꝙ non conſtat apud homines utrum talis mulier patiatur in contemptum fidei, uel in contemptum caſtitatis. Videtur nanque quod tam Agneti, quàm Luciæ, licet occaſione chriſtianitatis, tamen in caſtitatis contemptum principaliter fortè pœna hæc data eſſet. D Vtraque namque caſtitatem prætulerat, ut patet in geſtis utriuſque. Ad ſuppoſitionem autem dici potuit, quòd perdere carnis integritatem contingit dupliciter, ſcilicet uoluntariè & inuitè, & quòd integritas uoluntaria pretioſior eſt uita, quoniam includit moralem bonitatem: integritas autem quæ poteſt perdi inuitè, non eſt pretioſior uita. Poſſet aliter dici, quod integritas carnis ſecundum ſe non eſt pretioſior uita: ſed integritas carnis vt cuſtos uirtutis, eſt pretioſior uita. Commixtio namque carnalis uia eſt multum potentiſſima ad luxuriam, ſaltem uenialem, inducendam, quam integritas carnis obſtruit. Et quia hoc officium habet carnis integritas ex natura ſua, & ut in pluribus peccatum aliquod, ſaltem ueniale, interuenit in hoc, quod eſt pati commiſtionem uiri: ideò ſi mulier damnata ad alterum duorum, ſcilicet ad patientiam commiſtionis: uel ad patientiam mortis, dicat ſe paratam potius ad patiendam mortem, rectè eliget: quoniam eligendum eſt potius pati mortem ſi inferatur, quæ ad nullum malum morale ducit, quàm pati commiſtionem, quæ potentiſſima eſt ad inducendum ad peccatum, E immò quæ ut in pluribus inducit peccatum in patiente. Et confirmatur, quia tentatio carnalis intrinſeca, qua ſcilicet caro concupiſcit aduerſus ſpiritum, nunquam eſt eligibilis, quoniam nonnullum peccatum eſt, ut Auguſtin. dicit. Eligendo autem patientiam commiſtionis, eligitur, ſecundario tamen, tentatio carnalis intrinſeca: quoniam naturaliter nata eſt in tali commiſtione inueniri. Et propterea mulieres laudabiliter contemnunt uitam pro ſeruanda integritate carnis, ut caſtitatis cuſtode. Et quia, ut dictum eſt, hoc habet integritas carnis non in hac, uel in illa, ſed communiter, ideò ſuppoſitionem illam quaſi ueram author pertranſit inſinuatione præmiſſa in argumento, quòd de integritate carnis in ordine ad caſtitatem eſt ſermo, cum dixit, Et ita uidetur ꝙ corporalis integritas caſtitatis præferatur vitæ corporali. Ly enim caſtitatis, innuit ꝙ de corporali integritate, vt caſtitatis ſignaculo loquitur. Ad reliqua dubia dicitur, quòd etiam iſta reſponſio relinquit ſub dubio

bio, an Deus ſit trinus & vnus, & an ſol ſit maior tota terra, & infinita alia, non põt tñ ppea reprehendi: quia dubia iſta ſunt impertinentia ad reſponſionem. Oia tñ illa tria in hoc art. ſoluuntur. Nam ſm in corpore art. vbi dr, ꝙ oportet ꝙ ſit teſtimonium ſummum, hoc eſt, in opere mortis, & ꝙ ſit fidei chriſtianæ teſtimonium. Tertium in hac reſponſione, vbi dr, Apud hoies. Quartum in eadem reſponſione, vbi dr, Non ꝙ propriè habet rationem martyrij. Si.n. non propriè habet rationem martyrij nec apud Deũ, nec apud homines, eſt propriè martyrium.

¶ In reſponſione ad tertium aduerte, ꝙ Martinus dicit in eadem 4. quæſt. ꝙ carcer, ad quẽ ſequitur mors præuiſa, & contempta, eſt martyrium: & ſubdit, Huic concluſioni vr contradicere Thomas in reſponſione ad tertium 4. art. de martyrio. Mirum eſt de iſta interpretatione huius reſponſionis. Nã cum dixit author, Niſi fortè ſm quod ex his ſequitur mors: ex dictis in corpore artic. & ex ſubiunctis in reſponſione ad quartum intelligi voluit: ex his namque conſtat, quòd ad martyrium exigitur ſubire voluntariè mortem. Et ppea qui patitur carcerem voluntariè, & non mortem inde ſequentem, non eſt martyr, & ſi carcer eſt de ſua natura mortalis, a principio voluntarie carcerem talem volens, martyrij actum incipit. H

¶ In reſponſione ad quartum eiuſdem 4. art. dubium occurrit ex Martino in eadem q. 4. Si huiuſmodi tolerantia afflictionũ eſt apud te actus martyrii meritorius, aut eſt pro inſtanti terminante continuationem earum ad mortem, & hoc non, quia tale inſtans eſt inſtans mortis: aut eſt in inſtanti, aut tpe præcedente: & hoc non, tum primò, quia tunc nõ eſt tolerantia mortis: tum ſecundò, quia poſſibile eſt per diuinam potentiam ne mors ſequatur: ergo actus qui fuit martyrium, poterit nunquã fuiſſe martyrium: tũ tertio, quia ſi de facto impediretur, ſicut in multis martyribus impedita eſt mortis ſequela, oritur qõ, An talis eſſet martyr, aut non. ſi non, ergo ad martyrium non ſufficit tolerare afflictiones naturaliter continuandas. ſi ſic, ergo ſine actualis tolerantia mortis poteſt eſſe martyrium. I

¶ Ad hoc lꝫ fouendo ſupradicta dr, in hmõi tribulationibus continuatis vſque ad mortem, ipſum voluntariè pp Deum ſuſtinere vſque ad mortẽ, eſt actus martyrij meritorius, & menſuratur hic actus tpe immediatè præcedente inſtans mortis, vt menſura ſucceſſiua, & inſtanti mortis, quatenus tunc martyr moritur, vt termino ſucceſſiuæ menſuræ: & hoc ſub alijs verbis dr, ꝙ ſicut menſuratum eſt ſuſtinere continuatum ad mortẽ, ita menſura eſt tp̃s terminatum ad inſtans mortis. Ita ꝙ ſuſtinere, vt continuatur morti, eſt martyrium: & tp̃s, vt terminatum ad inſtans mortis, eſt menſura martyrii, & in hoc fige pedem. Vñ patet rñſio ad primum, quia ſ. diuiſio eſt inſufficiens: quia datur hoc aliud membrum, quod dictum eſt. Et ſi contra hoc afferantur tres obiectiones allatæ contra tp̃s mortem præcedẽs, rñdetur, & ad primam negatur aſſumptum: quia in tpe immediatè præcedente inſtans eſt tolerantia mortis, vt in via indefectibili oĩno à morte: & in ipſo inſtanti eſt toleratio mortis vt in termino, in quo non inconueniẽt mereri vt in termino. K

¶ Ad ſecundum dr, ꝙ non eſt compoſſibile per quamcumque poteſtatem tribulationes eſſe continuas vſq; ad mortem, & tribulationes eſſe ſine mortis termino, quoniam implicat contradictoria, vt patet.

¶ Ad tertium dr primò, ꝙ author non dicit, ꝙ ſuſtinere tribulationes cõtinuandas naturaliter ad mortem eſt martyriũ: ſed dicit, ꝙ ſuſtinere tribulationes cõtinuandas ad mortẽ, eſt martyrium, & ppea argñ quod de continuandis, & non continuatis loquitur, non eſt contra literã, contra quam iſte arguit. Dr nihilominus ſecundo ad propoſitum caſum, ꝙ dupliciter contingit impediri mortales paſſiones à morte. Vno modo, per viam impedimenti ſimpliciter, vt accidit beato Ioann. euangeliſtæ, cum ante portam Latinam miſſus eſt in feruentis olei dolium: quoniam fuit impedita mors totaliter, ne ſcilicet F tunc, vel vllo vnquàm tempore ex illo oleo feruente moreretur. Et cum ſic impedimentum præſtatur dicendum eſt, ꝙ talis non eſt propriè martyr, ut de ipſo beato Ioan. patet. Alio modo, per viam ſuſpenſionis ad tempus, vt accidit beatæ Cæciliæ dicenti, Impetraui à Domino inducias martyrii mei: & videtur hoc accidiſſe frequenter iſtis martyribus ex eo ꝙ in talibus tormẽtis tamdiu vitam habuerũt integræ virtutis vitalis, vt loquela, & actus eorum manifeſtare videntur. Et tale impedimentum, quia ad tempus eſt, nõ impedit rationem martyrii, quoniam omnino tandem paſſio quam ſuſtinet, continuatur ad mortem ita quòd ex illa ſequitur mors, impedimento, quod ſuſpendebat, ſublato ab ipſomet qui illud appoſuerat, Deo ſcilicet glorioſo, in cuius ſignũ quandoq; oraſſe legitur martyres, vt iam ſpiritum Deo redderent. Et propterea nullum ex hac doctrina ſequitur incõueniens, ſed ſemper ſtat ſolidum illud fundamentum, ꝙ ad martyrium requiritur actualis paſſio mortis.

paliter conſiſtit circa pericula mortis, circa alia aũt cõſequenter. Et ideo nec martyriũ propriè dr pro ſola tolerantia carceris, vel exilij, vel rapinæ diuitiarum, niſi forte ſecundum ꝙ ex his ſequitur mors.

Ad IIII dicendũ, ꝙ meritũ martyrii non eſt poſt mortem, ſed in ipſa voluntaria ſuſtinentia mortis, prout ſ. aliquis voluntarie patitur inflictionem mortis. Contingit tamen qñq; quòd aliquis poſt mortalia vulnera pro Chriſto ſuſcepta, vel quaſcunq; alias tribulationes continuatas vſq; ad mortem, quas à perſecutoribus patitur pro fide Chriſti, diu viuat: in quo ſtatu actus martyrii meritorius eſt, & etiam ipſo eodem tempore, quo huiuſmodi afflictiones patitur. G

ARTICVLVS V.

Vtrum ſola fides ſit cauſa martyrij.

AD PRIMVM ſic pcedit. Vr ꝙ ſola fides ſit cauſa martyrii. Dr.n. 1. Petri 4. Nemo autem ueſtrum patiatur quaſi homicida, aut fur aut aliquid huiuſmodi. Si autem vt Chriſtianus, non erubeſcat: glorificet autem Deum in iſto no-

Pontif. [illegible] 631 4. di. [illegible] 2. [illegible] & ad [illegible] Et Rom. 8

SVPER QVÆST. CXXIIII. ARTIC. V.

IN artic. 5. eiuſdem quæſtio. 124. dubium ſtatim in titulo occurrit, de quo genere cauſæ eſt quęſtio hic, cum de cauſa martyrii quæritur, vtrum ſit ſola fides. Conſtat enim ꝙ non de effectiua: quia iſta eſt charitas &c. nec de formali, vt patet: nec de materiali, quia materia martyrij, cum ſit actus fortitudinis, ſunt ad intra paſſiones, ad extra verò pericula mortis: nec de finali, quia inquantum eſt actus fortitudinis, habet pro fine bonum proprii habitus: inquantum verò eſt actus fidei, & charitatis habet pro fine Deum, qui eſt finis omnium theologalium virtutum.

¶ Ad hoc dr, ꝙ martyrium dicit duo, ſcilicet teſtimonium, & tale teſtimonium, ſcilicet per mortem: & ꝙ inquantum eſt teſtimoniũ, quæſtio eſt de cauſa finali proxima. qm̃ teſtimoniũ vt ſic, ordinatur ad manifeſtationem veritatis vt proximum finem. Et ppea quęritur, vtrum ſola fides ſit, ad quam manifeſtandam ordinetur teſtimonium martyrii. Inquantum autem teſtificatio, hæc fit per mortẽ. Eſt ẽt qõ de cauſa finali martyrii ex parte materiæ: qm̃ finis bonificans mortem eſt bonum veritatis, cui teſtificatur martyr per mortem. Ideo namq; mors illa eſt bona, quia eſt pp bonũ cui atteſtatᷣ. Nec huic obſtat ꝙ Deus ſit finis proximus virtutum theologalium: quia martyrium non eſt actus elicitus, ſed imperatus à theologalibus virtutibus. Et ideo non eſt mirum ſi habet Deum pro fine principali, bonum autem veritatis fidei pro fine proximo. I

¶ In eodem 5. art. circa illud. Omnium virtutum opera relata in Deum, poſſunt eſſe martyrii cauſa. Dubium ex Martino occurrit in dicto tract. quęſt. 5. ponente in ſeptima concluſione, ꝙ non pro quolibet virtutis opere poteſt quis ſubire martyrium. Et probat hoc tripliciter. Primo, quia quædam ſunt opera virtutis tam paruæ neceſſitatis & vtilitatis, ꝙ non licet ſecundum dictamen rectæ rationis pro eis ſe exponere morti, ſed recta rõ dictat, ꝙ sũt intermittenda. Probatur hoc authoritate Ariſt. 3. Ethic. cap. de violento, dicentis, quòd turpiſſima ſufferre pro nullo, vel modico bono, praui eſt. Secundo, quia pro operibus eutrapeliæ, vel affabilitatis, ſimiliter pro paruis operibus miſericordiæ, & liberalitatis, nemo ſapiens debet ſe exponere morti. Tertiò, quæ iuſtè & rationabiliter prohiberi poſſunt à ſuperiori ne cauſent ægritudinem, non ſolum pñt, ſed debent intermitti propter timorem mortis: ſed aliqua virtutis opera ſunt huiuſmodi, ergo. Maior patet, & minor probatur per Gregor. in regiſtro. indictione quarta, epiſtola 15. vbi Epiſcopo Rauennati vomitum ſanguinis patienti, præcipit ne ieiunet, ne prædicet &c. quia ſic dicunt propter infirmitatem medici. K

¶ In eodẽ quoq; articulo dubium aliud, ſi tamen aliud eſt occurrit ex eodem ibidem inficiante hanc Literæ rationẽ, ſeu il-

lationem

mine: ſed ex hoc dicitᷣ aliquis Chriſtianus, qui[h] tenet fidem Chriſti. ergo ſola fides Chr̃i dat patientib. martyrii gloriã.

¶ 2 Præt. Martyr dicitur quaſi teſtis, teſtimonium aũt non reddiť niſi ueritati. Non autem aliquis dr̃ marty. ex[b] teſtimonio B cuiuslibet ueritatis, ſed ſolum ex teſtimonio ueritatis diuinę. Alioquin ſi qs moreret̃ ꝓ confeſſione ueritatis geometricæ, uel alterius ſpeculatiuę ſcientię, eſſet marty. ꝙ uĩ ridiculũ. ergo ſola fides eſt martyrii cã.

¶ 3 Pręt. Inter alia uirtutũ opera illa uĩr eſſe[i] potiora, quæ ordinant̃ ab bonũ cõe: qa bonum gentis melius eſt, q̃ bonũ unius hois, ſm̃* Phyl. in 1. Eth. C Si ergo aliquod aliud bonum eſſet cã martyrii, maxime uideretur, ꝙ illi eſſent martyres, q pro defenſione reipublicæ moriuntur, quod Eccleſię obſeruatio non habet: nõ. n. militũ qui in bello iuſto moriuntur, martyria celebrantur. ergo ſola fides uĩ eſſe martyrij cauſa.

Sed contra eſt, ꝙ dr̃ Matth. 5. Beati qui perſecutionem patiunt̃ ꝓpter iuſtitiam, quod pertinet ad martyrium, ut* gl. ibid. dicit: ad iuſtitiam autem pertinet non ſolùm fides, ſed etiã aliæ uirtutes. ergo & aliæ uirtutes pñt eſſe martyrij cã.

Resp. Dicendum, quòd ſicut* dictum eſt, martyres dñr quaſi teſtes, quia. ſ. corporalib. ſuis paſſionib. vſq; ad mortem teſtimonium perhibent veritati non cuicunque, ſed veritati quæ ſecundum pietatem eſt, q̃ per Chr̃m nobis innotuit. unde & martyres Chriſti dicunt̃ quaſi teſtes ipſi*. Hmõi autem eſt veritas fidei, & ideo cuiuſlibet martyrij cauſa eſt fidei veritas. Sed ad fidei veritatẽ non ſolũ ꝑtinet ipſa credulitas cordis, ſed ẽt exterior ꝓteſtatio,

Et gl. Hie. in hũc locum habet. to. 9.

Ar. præce.

Veritas ſecundũ pietatẽ, quæ

---

feſſionem. Pro proteſtatione fidei licitum eſt ſubire martyriũ, A ſed in omni opere bono quod fit, & in omni opere malo, quod vitatur propter Chriſtum, fit proteſtatio fidei. ergo pro quolibet bono opere faciendo, & quolibet malo vitando pp Chriſtum, licitum eſt ſubire martyrium. Ad hanc, inquit, Thomæ tationem concedo antecedens, & nego conſequentiam: quia eſt, aliquod bonum opus ſecluſa circunſtantia mortis qđ, poſita mortis circunſtantia, deſinit eſſe bonũ, vt opus eutrapeliæ, & opus ieiunij. Eſt etiam aliquod opus malum, ſecluſa circũſtãtia mortis, quod, eadem poſita, non eſt opus malũ, vt verbum otioſum, mendacium iocoſum occultatio veritatis, vt Abrahã tacuit Saram eſſe coniugem.

¶ In eodem quoque articulo parum diſtás dubium ex eodẽ Martino ibidem occurrit circa reſponſioné ad ſecundum, pro quanto ibi dicitur, quòd vitiatio mendacii cõtra quamcunque veritatem ſit, inquantum mendacium eſt diuinæ legi cõtrarium, poteſt eſſe martyrij cã. Inquit enim quod nõ conſtat adhuc omne mendacium eſſe peccatum veniale, vel mortale, nec adhuc etiam conſtat peccatum veniale eſſe diuinæ legi contrarium. Vel, licèt omne mendacium, ſecluſa circunſtantia alicuius exceſsiuè triſtis, & doloroſi, ſit peccatũ mortale, vel veniale, multa tamen ſunt quæ nec mortalia, nec venialia ſunt, poſita cir- D cunſtantia alicuius exceſſiuè triſtis, & doloroſi, ſicut grauium cruciatuum, aut incommodorum, aut mortis.

Lib. 1. c. 2. in fi. to. 5.

¶ Ad horum euidentiam declarandum eſt vnde hic difficultas appareť, & quam nulla ſit difficultas, ſi opus virtutis in actu, & excellentia illius perſpecta fuerit. Sciendum eſt igitur, ꝙ aliquod opus poteſt dici opus virtutis dupliciter. Primò, ex ſuo gñe tantum, ſecundò, ex genere, & omnibus circunſtantijs, quãdo, vbi, ſicut &c. Exemplum primi, reſtituere depoſitum ei qui depoſuit, ſubuenire indigentiam patienti, mala pœnæ voluntarie ſuſtinere ad euitandum malum culpę. Exemplũ ſecundi. Reddere quod ſuum eſt vnicuique, quando, vbi, ſicut &c. oportet, opera miſericordiæ exercere, quando, vbi, ſicut oportet, ieiunare quando, propter quid, ſicut oportet, & ſic de alijs. Eſt aũt inter hæc tanta differentia, quod opera bona ex ſuo genere tãtum, nõ ſunt uniuerſaliter opera virtutis, niſi ſint etiam bona ex circunſtantijs, quĩ bonum conſurgit ex cauſa integra. Immò ſi abſque debitis circunſtantijs fiant, mala moraliter ſunt, quoniam ſaltem ſunt contra prudentiam, quę forma eſt virtutum moralium, quæ circunſtantias omnes exigit ad opera vir- E tutis, & ex hoc ipſo quòd homo ſe applicat ad quodcumque opus virtutis ex ſuo genere, quando, vel vbi &c. non decet, peccat. Et ex hoc te habere volo, quòd cum in litera dicitur, quòd omne opus virtutis põt eſſe cauſa martyrii, intelligitur de opere virtutis non partialiter, quale eſt opus virtutis ex ſolo genere, ſed totaliter, ita quòd hic, nũc, coram iſtis &c. eſt opus uirtutis. Quòd enim non eſt nunc, hic coram iſtis &c. opus uirtutis, non eſt tunc agendum, & conſequenter non eſt pro eo agendo moriendum. Hoc eſt primum in quo deficiunt argumenta allata ex Martino, quoniam accipiunt per opera uirtutis, opera ſolùm ex ſuo genere bona, cum tamen conſtet, quòd niſi ſint ex circunſtantijs quoque bona, non ſunt virtutis opera niſi partialiter. Aliud autem eſt, quoniam non æqua lance bonum honeſtum, & malum culpæ, bono commodi, & malo pęnæ comparantur. Noſſe namque oportet, quod bonum moris, quod integrè, ut dictum eſt, bonum moris eſt, præſtat omni bono exteriore, puta, diuitijs, honoribus, regnis &c. & corporalibus, puta, pulchritudine, ſanitate, & breuiter ipſa uita, quod patet apud Philoſophos: quia bona animi, quæ nõ poſſunt auferri ab inuitis, ſunt cæteris excellentiora: & apud chriſtianos, quia talia ſola ſunt quę ad Deum, hominem appropinquant. Et ex hoc volo te ſcire, ꝙ ſiue magnum, ſiue paruũ fuerit op⁹ virtutis, dummodo ſit integrè op⁹ virtutis, pro eo faciẽdo poteſt homo ſubire mortem: quĩ pręelegit maius bonum, præferendo bonum moris vitæ corporeę, & ſi, pro quia, hoc eſt faciendum pro bono moris, quantò magis faciendum eſt hoc ꝓ bono moris relato in Deum? illud ſiquidẽ bonum eſt hominis ſecundùm animum, hoc autem bonum eſt hominis ſecundũ aĩum, & ultra hoc eſt bonum diuinum ex hoc ipſo ꝙ ſit propter Deum. Et ſic conſtituitur cauſa martyrij, vt in litera dr, inquantum, ſ. bonum moris, non martyriũ ſed ſimplici fortitudinis actui cauſam daret. Et propterea in litera dr, omne opus virtutis, ſecundum ꝙ refert̃ in Deum, eſſe cauſa martyrij. Tertium uerò ex his deducendum eſt, ꝙ cum duæ ſint partes iuſtitiæ, ſcilicet declinare a malo, & facere bonum, & vitare malum culpę nulla egeat circunſtantia ad hoc, ꝙ ſit bonum moraliter niſi circunſtantia finis, ſcilicet virtutis amore, iuxta illud, Oderunt peccare mali formidine pęnæ &c. quoniam pręcepta negatiua diuini, uel naturalis iuris obligant ſemper, & ad ſemper, ideò uitatio mali culpæ ex circunſtantia imminentis mortis nunquam deſinit eſſe bona, ac per hoc facere contra, vel præter pręcepta negatiua diuini, uel naturalis iuris, nunquam fit bonum, aut non malum moraliter ex timore mortis: quamuis, ut in tertio Ethic. Ariſt. dicit, quandoque ſit uenia dignum. Et ex hoc habes, ꝙ nunquàm dicere uerbum otioſum, aut mendacium ex quacunq; circunſtãtia ſit licitum, quia negatiua ſunt præcepta de nõ mentiendo, de non dicendo uerbum ocioſum: facere aũt bonum, qđ per præcepta affirmatiua præcipit̃, multis eget circunſtantiis, quæ quĩ circa ſingularia ſunt, multipliciter uariantur, & quo ad hoc uerum & indubitatum eſt, ꝙ circunſtantia imminentis mortis põt facere de opere, qđ aliàs eſſet bonum, tunc non bonum; immò malum. uerbi gratia. Si perſona ualde utilis Eccleſię, exoſa eſſet tyranno, adeò ut credatur ꝙ ſi coram illo compareret, occideretur ab illo. & adueniente die ſolẽni quo miſſarum ſolennijs tyrannus, intereſſe debet, perſona illa deberet ex officio cantare miſſarum ſolem- E nia, imprudenter faceret perſona illa ſi celebraret coram tyrãno pp imminens periculum mortis, quia poteſt per alium ſine illo ſcandalo miſſa celebrari, & Eccleſiæ ſanctæ ſua perſona conſeruari: & ſic uti officio ſuo, quod alias eſſet ſanctum, tunc ex huiuſmodi circunſtantia efficeretur imprudens, ac per hoc malum moraliter. Et in promptu huiuſmodi, & ſimilium ratio eſt, quia ſcilicet pręcepta affirmatiua non obligant ad ſemper, ſed pro loco, tempore, circunſtantijſque alijs. His igitur prælibatis, ad dubia & argumenta reſpondendum eſt. Et ad primum dicitur, ꝙ ſiuè ſit parua, ſiuè magna neceſſitas, aut utilitas, nihil refert quo ad hoc, quòd eſt licitè ſubire martyrium propter opus uirtutis, ſi tamen eſt tunc uirtutis opus integraliter, ut patet ex dictis. Eſt tamen ex hoc differentia quo ad teneri ex præcepto, uel ex conſilio: & rurſus ad teneri ex obligatione contra, uel pręter præceptum ad martyrium. Quando namque opus imminet, cuius oppoſitum eſſet mortale peccatum, tenetur ſub præcepto ad martyrium: qñ uerò oppoſitum eſſet peccatum ueniale, tenetur quidem ad martyrium ſic, ꝙ præter

ter non contra præceptum facit, ſi peccat venialiter, vt non mo ſtatur: quando autem tale opus eſt, quod eſt integrè bonum, ſi tunc fiat, & nihilominus ſi prætermitteretur, nullum peccatum eſſet, tunc martyrium eſt de conſilio. Ad authoritatem Ariſtot. dr̃, q̃ Ariſt. dicit pro nullo, aut modico bono: & non dicit, ꝓ bono morali, ſeu virtutis: & iterum dicit, q̃ præferre modicum bonum vtile magne ignominiæ, prau: animi ẽ, vt faciunt qui patiuntur turpiſſimas ſibi inferri iniurias, puta, adulterij pro pecunia, & ſimiles. Nos autem loquimur dẽ bono virtutis moralis, de quo dicit ibidem Ariſtot. diſtinguendo, q̃ quędam facere, quæ non oportuit ꝓpter timorem mortis, quandoque dignum videtur veniæ: quędam autem talia sũt, q̃ potius eſt moriendum: ex quib. patet q̃ Ariſto. numq̃ excuſat facere, q̃ non oportet, ſed digna venia ponit quãdoque. Certum eſt.n.q̃ venia non egent niſi culpæ: & hoc etiam nos dicimus, q̃ quandoq; pp timorem mortis peccare, non niſi veniale eſt: vt ſi quis mendacium officioſum diceret ne moreretur; cũ quo tñ ſtat, quòd licitè poſſet eligere ſubire mortem pro euitãdo illud veniale, & tãto plus, quanto vitatio illius venialis relata in Deum quid diuinum ſit, quod Ariſto. latuit.

Concl. ... D. 346. Ver⁹ Chriſtianus, q.

¶ Ad ſecundum dicitur, quòd pro operibus eutrapeliæ, affabilitatis, liberalitatis, & miſericordiæ paruiſſimis, ſi tunc ſunt opera virtutis integraliter relatis in Deum, vir ſapiens licitè ſubit martyrium.

¶ Ad tertium dicendum, q̃ Grego. loquitur de præceptis operibus, vel prohibitis affirmatiuis, vel à iure poſitiuo, quæ exigunt debitas circunſtantias ad hoc, q̃ ſint virtutis opera integra, ut ſunt ieiunium, vti prædicationis officio, & huiuſmodi. hæc enim niſi prudentibus circunſtantiis veſtiantur, non ſunt virtutum opera. Scriptum eſt enim, Rationabile obſequium veſtrũ, ad Rom. 12. Et propterea gratis concedimus, q̃ talia quandoq; ſunt licita, & quandoque non. Et propterea non ſemper ſunt cauſa martirij, quia non ſemper ſunt virtutum opera. K

¶ Ad ſecundum dubij argumentum dicitur, quòd mirum eſſet de iſta negatione conſequentiæ, niſi iam conſtaret ex his, quod iſte æquiuocat de opere virtutis: quia author loquitur de virtutis opere integrè, quod implicat ex aliqua circunſtantia deſinere eſſe bonum: iſte verò accipit opus virtutis ex ſuo tñ gñe. Et propterea ratio literæ ſtat ſolida. Quod autem ille dicit eſſe malũ aliquod ſecluſa mortis circunſtantia, q̃ illa appoſita non eſt malum, dupliciter poteſt intelligi. Primò, de actu per ſe malo, vt eſt mendacium, furtum &c. Et de hoc eſt falſum, q: ia qđ leſt ſecundum ſe malum moraliter, nulla poteſt circunſtantia fieri non malum: quia ad malum quilibet ſingularis defectus ſufficit, vt Dion. dicit 4. c. de di. nom. Secundo, pt intelligi de actu qui eſſet malus ſine tali circunſtantia, puta, dicere aliqđ verbũ ſine neceſſitatis, aut vtilitatis cã, eſt ocioſum & malum. Et ſi ex aliqua circunſtantia fieret neceſſarium, aut vtile non eſſet ocioſum: & de tali malo verum dicitur. Sed nihil obſtat doctrinæ authoris: quoniam nos dicimus, quòd pro euitando verbo ocioſo ſalua hac ratione quòd tunc ſit ocioſum, licitè patitur quis martyrium referendo vitationem illius peccati ad Deum vt prædictum eſt. Argumentum autem concludit, quòd pro vitando verbo, qđ alias fuiſſet ocioſum, tunc eñ non eſt ocioſum nõ eſt moriendũ. Qđ gratis concedimus, qa tunc nõ imminet vitatio verbi ocioſi. F

q̃ quidé fit non ſolum per uerba, q̃bus aliquis cõfitetur fidé, ſed ẽt p̃ facta, q̃bus aliq̃s fidem ſe habere oſtendit, ſm̃ illud. Iaco. 2. Ego oſtendã tibi ex operibus fidem meã. Vñ & de quibuſdã dr̃ ad Titũ. 1. Confitent̃ uerbis ſe noſſe Deũ, factis aũt negãt. Et ideò ᵐ oĩum uirtutũ opera ſm̃ q̃ referũtur in Deũ, ſunt quędam proteſtationes fidei, per quã nobis innoteſcit, q̃ Deus huiuſmodi opera à nobis requirit, & nos pro eis remunerat, & ſm̃ hoc poſsũt eſſe martyrii cã ᵃ. Vñ & beati ᵈ Io. Baptiſtę martyriũ in Eccleſia celebratur, qui non pro negan da fide, ſed pro reprehenſione adulterij mortem ſuſtinuit.

Ad primvm ergo dcd̃m, q̃ Chriſtianus dr̃, qui Chriſti eſt. Dr̃ aũt aliquis eſſe Chriſti non ſolũ ex eo q̃ habet fidem Chriſti, ſed ẽt ex eo q̃ Spiritu Chriſti ad opera uirtuoſa procedit, ſm̃ illud ad Rom. 8. Si quis Spiritum Chriſti nõ habet, hic nõ eſt eius. Et ẽt ex hoc q̃ ad imitationem Chriſti, peccatis moritur, ſm̃ illud ad Galat. 5. Qui Chriſti ſunt, carnem ſuã crucifixerunt cum uitijs & concupiſcentijs. Et ideò ut Chriſtianus patitur non ſolùm qui patitur pro fidei confeſſione, q̃ fit per uerba: ſed ẽt quicunque patit̃ pro quocunque bono faciendo vel pro quocunque peccato vitando propter Chriſtum quia hoc totum pertinet ad fidei proteſtationem.

G Ad II dicendum, quod veritas aliarum ſcientiarum non pertinet ad cultũ diuinitatis: & ideo nõ dr̃ eſſe veritas ſecũdum pietatem, unde nec eius confeſsio põt eſse directe martyrii cauſa. Sed qa oẽ mẽdaciũ peccatum eſt, ut ſupra ᵉ habitũ eſt, uitatio mendacii contra quamcũq; veritatẽ ſit, inquantum mendaciũ eſt diuinæ legi contrariũ, põt eſse martyrii cã.

H Ad III dcd̃m, quod bonum Reipublicæ eſt præcipuum in ter bona humana, ſed bonum diuinũ, quod eſt ꝓpria cã martyrii, eſt potius, q̃ humanum: tamẽ quia bonum humanum poteſt effici diuinum, ut ſi referatur in Deum, ideo poteſt eſſe quodcunque bonum humanum martyrii cauſa ſecundum quod in Deum refertur.

QVAESTIO CXXV.

De timore, in quatuor artic diuiſa

I Deinde conſiderandum eſt de vitiis oppoſitis fortitudini. Et primo, De timore. Secundo De intimiditate. Tertio, De audacia.

¶ Ad tertiũ dubij nouellam ſapientiam dicitur, quòd conſtat mendacium omne eſſe peccatum ex Aug. in lib. contra mendacium, ex Greg. cũ tractat de mendacio obſtetricum, vt patet ſuperius in q. de mendacio: & ex Ariſt. in in 4. Ethi. Mendaciũ eſt ſm̃ ſe prauum, ergo ſemper eſt prauũ, quia nunquam perdit ſeipſum ex quacunque appoſita circunſtantia. Et ex ratione, quia mendacium eſt actus cadens ſuper indebitã materiã, vt habes ſuperius in q. dicta. Cõſtat etiam quòd peccatum veniale eſt contra legem Dei, hoc eſt prohibitum à lege Dei, quamuis non ſit contra legem, vt ly contra, diſtinguitur à præter legem, quia prohibitorum per legem Dei aliquod tollit charitatem, & hoc eſt contra legem Dei & aliquod non tollit charitatem, ſed feruorem eius, & hoc eſt p̃ter legem Dei. Veruntamen que tamen ita cõſtat eſſe contra legem Dei vt pro eo moriendum ſit, vt patet extra, de his q̃ vi, metuſue cauſa fiũt. c. Sacris. Et ex ratione prius allata, quia bonum moris relatum in Deum quantumcunque minimum, præſtantius eſt, quàm bonum uitæ corporalis, Vnde eiicienda eſt procul ab eccleſiaſtica etiam diſputatione præſumptio iſta, volens mendacia excuſare totaliter à peccato. Scriptum eſt enim, quòd proles eſt diaboli, procul à Chriſtianis abiicienda finibus.

q. 110. ar. 1.

VP. QVAEST. CXXV.

K In tota q. 125. dubium vnum tantum occurrit, An timor mortis excuſet à prohibitis, uel præceptis legis poſitiuæ, ſeu hominis. Et eſt ratio dubii, quia in litera articuli tertii dicitur, quòd ſi quis contra prohibita, uel præcepta diuinę legis facit propter timorem, eſt peccatum mortale, alioquin eſſet peccatum ueniale. Cum enim conſtet, quòd agens contra legem poſitiuam, aut præceptum hominis, non agit contra legem diuinam, quia lex humana diſtinguitur à diuina, & preceptum hominis utraque lege, conſequens eſt, quòd non niſi venialiter peccet huiuſmodi tranſgreſſor propter timorem, ſi ſententia literæ uera eſt.

¶ Præterea. Secundum iura citatus ſub cenſuris, perſonaliter nũ tenetur comparere, ſi tutus acceſſus non patet. ergo timor mortis, & tormentorum ſaltem excuſat à præcepto hominis. Conſequentia nota eſt, & antecedens patet.

¶ Ad hanc quæſtionem in præcedenti li. reſponſum eſt. & nunc occaſione huius literę, q. eidem motæ dicitur, quòd ſine dubio timor mortis eximit hominem à præceptis & prohibitis per legem poſitiuam. Et hoc clarè patet ex cap. Sacris, extra de his

his qui metuſve eã fiũt. Vbi participatio in diuinis cũ ex cõica tis pro nullo metu excuſari dr̃, quia ut ibi dr̃, eſt pctm̃ mortale. Et tñ conſtat, q̃ talis prohibitio de iure poſitiuo eſt, quia de licentia Papæ eſt licita. Obligat ergo ius poſitiuum quandoque ad peccatũ mortale, & conſequenter nullo mortis metu declinãdũ eſt ab obſeruatione poſitiui iuris. ¶ Præt. Ius ciuile põt obligare ſub pœna capitis. ergo ius canonicũ põt obligare ſub pœna peccati mortalis. Et Patet ſequela, q̃a ſicut ad ciuile ius ſe habet mors corporis ita ad eccleſiaſticũ ius mors aĩæ. De pceptis aũt, uel prohibitis ab hoĩe idem eſt iudiciũ qđ de præceptis, & prohibitis à poſitiuo iure, qđ ab hoĩs authoritate robur habere dignoſcitur, qm̃ princeps eſt cuſtos iuſti, ut dr̃ in 5. Eth. & ueluti lex animata. Vñ in hmõi diſtinguendũ ẽ, q̃a quędam imponũtur ab homine directè, ut dum aliquis citat, aut mittitur, aut iubetur facere, uel omittere hoc, aut illud: quædam uerò indirectè ex ſententia hoĩs conſequuntur. v. g. Epiſcopus excommunicauit tales, uel poſuit interdictum &c. Ex hoc enim ſequit, q̃ quilibet tenetur illos excommunicatos uitare non ex præcepto epiſcopi, ſed ex iuris diſpoſitione. Et in iſtis, q̃a præceptũ iuris eſt obligans euidẽs eſt iudicium idẽ eſſe. In illis uerò ubi ſolum hominis præceptum eſt, idem quoque eſſe iudicium patet uidentibus q̃ lex, & principes eandem habent poteſtatem, & uterque in foro ciuili põt pcipere ſub pœna capitis, & facere præcepta ſimpliciter: & propterea cum huiuſmodi pręcepta ab hoĩe fiunt, interpretanda ſunt ſicut ſi à lege fuiſſent facta. Et ſi extant circunſtantiæ, tunc cum quibus lex obligaret, pręceptum, quoque hominis obligat: ita q̃ ſicut timor mortis non excuſaret à traſgreſſione legis, ſi eſſet ſuper hoc lata, ita nõ excuſat a tranſgreſſione præcepti lati ab homine. Si uerò circunſtantionatus aliter inuenitur, tunc actus, ut lex ſi eſſet lata, non obligaret, nec preceptum hominis tunc ligat.

¶ Et per hoc patet reſponſio ad ſecundam obiectionem in oppoſitum, quia citatus perſonaliter carens tuto acceſſu, ideo nõ tenetur, quia nec ẽt ſi lex hoc pręcepiſſet, teneretur. Qñ aũt acceſſus non eſt tutus ex parte iudicis, puta, quia ſequs tyrannus, & tunc cõſtat, q̃ non declinat iudicẽ. ſed ſquitatem tyranni, qđ lex cõcedit. Aut nõ eſt tutus pp alios, & tũc excuſat à lege, quia nõ poſſet cõparere. Qui. n. nõ põt tutè cõparere, perinde eſt ac ſi non poſſet comparere.

¶ Ad primã aũt obiectionẽ dr̃, q̃ litera nõ accipit legẽ diuinam hoc in loco, ut diſtinguitur ab aliis legib⁹: qđ ex duobus patet. Primò, ex eo q̃ ſequeret, q̃ ex timore mortis facere contra ius naturale, eſſet ſolũ pctm̃ ueniale, qđ ridiculũ eſt imponere tanto doctori. Et patet ſequela, q̃a ius naturale diſtinguit cõtra diuinũ ppriè ſumptũ, ut patet in pcedenti lib. ſcđo, ex eo q̃ ſequeret, q̃ ex timore cuiuſcũq; tpalis mali traſgredi ius poſitiuũ ſolũ eſſet veniale, qđ eſt ridiculũ. puta, q̃ aliqs ex timore ne pdat palliũ, celebrando miſsã ſine ſacris veſtibus, & ſine altari, & uaſis ſacris, ſolũ peccaret uenialiter. Et patet ſequela, q̃a in litera dr̃, Propter timorẽ, quo refugit periculũ mortis, uel qđcunq; aliud tpale malũ. Conſtat. n. q̃ perdere palliũ, quodđam tpale malũ eſt. Intelligit ergo author per legem diuinam, ipſam diuinam inſtitutionem, ut firmat & ius naturę, & ius poſitiuum, & pręcepta hominum, dat que omnibus uim obligatiuam in foro conſcientiæ. Hoc. n. omnia iura, & pręcepta habent ex eo, q̃ à Deo immediatè, uel mediatè procedunt. Et pręterea, ex hac litera firmatur doctrina data: quoniam hinc habes, q̃ quicunq. contra pcepta hominis, uel poſitiui, aut cuiuſcunque iuris facit, contra legem diuinã facit, ac per hoc timor ſiue mortis, ſiue alterius mali, non excuſat à toto licet à tanto, ut in 4. Ethicor. habes.

Circa primum quæruntur quatuor,

¶ Primo utrum timor ſit peccatum.

¶ Secundò, Vtrum opponatur fortitudini.

¶ Tertio, Vtrum ſit peccatum mortale.

¶ Quartò, Vtrum excuſet, uel diminuat peccatum.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum timor ſit peccatum.

AD SECVNDVM ſic pcedi tur. Vr̃ q̃ timor nõ ſit peccatum. Timor. n. eſt paſſio quædam, ut ſupra* habitum eſt: ſed ex paſſionibus non laudamur, neque uituperamur, ut patet in † 2. Eth. Cum ergo omne peccatum ſit uituperabile uidetur quòd timor non ſit peccatum.

¶ 2 Præt. Nihil[a] quod in lege diuina mandatur, eſt peccatũ, q̃a lex Domini eſt immaculata, ut dicitur in Pſal. 18. ſed timor mãdatur in lege Dei, dicitur enim ad Epheſ. 6. Serui, obedire dominis carnalibus cum timore, & tremore. ergo timor non eſt peccatum.

¶ 3 Pręt. Nihil quod naturaliter ineſt homini eſt peccatũ. quia peccatum eſt contra naturam, ut* Damaſc. dicit in 2. libro: ſed [b] timere eſt homini naturale, vñ † Phil. dicit in 3. Eth. q̃ erit aliquis inſanus, uel ſine ſenſu doloris, ſi nihil timeat, neque terręmotum, neq; inundationes. ergo timor non eſt peccatum.

SED CONTRA eſt, qđ Dominus dicit Matt. 10. Nolite timere eos qui occidunt corpus, & Eze. dicitur. Ne timeas eos, neq; ſermones eorum metuas.

RESPON. Dicendũ, q̃ aliqđ dictur eſſe peccatũ in actibus humanis pp inordinationem. Nã bonũ actus humani in ordine quodam conſiſtit, ut ex ſupra* dictis patet. Eſt aũt hic debit⁹ ordo, ut appetit⁹ regimini rõnis ſubdatur; Rõ aũt dictat aliqua eſſugienda, & aliqua eſſe proſequenda: & inter fugiẽda, quædam dictat magis fugiẽda, q̃ alia. Et ſilr ẽt inter proſequenda, quædã dictat eſſe magis proſequenda, q̃ alia: & quãtum eſt bonum proſequendũ, tm̃ eſt aliquod oppoſitum malum fugiendum. Inde eſt q̃ ratio dictat quædam bona magis eſſe proſequenda, q̃ quędã mala fugienda.[m] Qñ ergo appetitus fugit ea, quæ rõ dictat eſſe ſuſtinenda, ne deſiſtat ab aliis q̃ magis proſequi debet, timor inordinatus eſt, & habet rõnẽ peccati. Qñ aũt appetitus timẽdo fugit id, qđ eſt ſecũdum rõnem fugiendum, tũc appetitus nõ eſt inordinatus, nec pctm̃[n].

AD PRIMVM ergo dicẽdũ, q̃ timor cõiter dictus ſm̃ ſuam rõnem importat uniuerſaliter fugam: unde quantum ad hoc nõ importat rõnẽ boni, vel mali, & ſilr eſt de qualibet alia paſſione. Et ideò* Phil. dicit, q̃ paſſiones non ſunt laudabiles, neque uituperabiles, quia. ſ. non laudantur, neque uituperantur qui iraſcuntur, uel timent: ſed qui circa hoc aut ordinate, aut inordinate ſe habent.

AD II dicendũ, q̃ timor ille, ad quẽ inducit Apoſtolus, eſt conueniens rõi, ut ſcilicet ſeruus timeat ne deficiat in obſequiis, quę dño debet ipẽdere.

AD III dicendum, q̃ mala, quibus homo reſiſtere nõ põt, & ex quorum ſuſtinentia nihil boni prouenit homini, ratio dictat eſſe fugienda: & ideò timor talium non eſt peccatum.

ARTICVLVS II.

Vtrum peccatum timoris opponatur fortitudini.

AD SECVNDVM ſic proceditur. Vr̃ q̃ peccatũ timoris nõ opponatur fortitudini. Fortitudo. n. eſt circa pericula mortis, ut ſupra* habitum eſt: ſed peccatum[b] timoris nõ ſemper ptinet ad pericula mortis. quia ſuper illud Pſ. 127. Beati omnes qui timent Dominum. † gloſ. dicit, q̃ humanus timor eſt, quo timemus pati pericula mortis, uel pdere mũdi bona:

Porrecta ſ tatum. 632 1. 2. q. 23. art. 4. & q. 42. † lib. 2. c. 5. tom. 5.

* lib. 2. Ortho. fidei, c. 4. & 30. † lib. 3. c. 7. in medio. tom. 5.

q. 109. art. 2. & q. 114. art. 1.

Cõuelat

Li. 2. Ethic. ca. 5. tõ. 5.

Porrecta ſ tatum.

1. 2. q. 23. artic. 5.

† glo. ordi. Pſal. 127.

& ſuper illud Mat. 26. Orauit tertio eundē ſermonem &c. dicit* glo. ꝙ triplex eſt malus timor, ſ. timor mortis, timor doloris, & timor utilitatis. nō ergo peccatum timoris opponitur fortitudini.

Aug. li. 1. q. Euang. c. 47. t. 4

¶ 2 Præt. Præcipuū qđ cōmendatur in fortitudine, eſt ꝙ ipſa exponit ſe periculis mortis: ſed quūq; aliqs ex timore ſeruitutis, vel ignominiæ exponit ſe morti, ſicut Aug. in 1. de c. u. Dei narrat de Catone, q ut nō incurreret Cęſaris ſeruitutem, morti ſe tradidit. ergo peccatū timoris non opponit fortitudini, ſed magis habet ſimilitudinē cū ipſa.

Lib. 1. c. 24 to. 5

¶ 3 Præt. Omnis diſperatio procedit ex aliquo[h] timore: ſed diſperatio non opponitur fortitudine, ſed magis ſpei, ut ſupra* habitum eſt, ergo neque peccatum timoris opponitur fortitudini.

**q. 20. ar. 1 & 1. 2. q. 40. art. 4 †c. 7. to. 5*

G

SED CONTRA eſt, ꝙ † Phil. in 2. & 3. Eth. timiditatem ponit fortitudini oppoſitam.

Sup q. 19. a. 3. & 1. 2. q. 43. a. 1

RESP. Dicendū, ꝙ ſicut ſ.* dictū eſt, oīs timor ex amore procedit: nullus enim timet niſi contrariū eius qđ amat, amor aūt nō determinatur ad aliqđ genus uirtutis, uel uitii: ſed amor ordinatus includit in qualibet uirtute, quilibet. n. uirtuoſus amat proprium bonum uirtutis: amor aūt inordinatus includitur in quolibet peccato. Ex amore. n. inordinato procedit inordinata cupiditas: uñ similiter[m] inordinatus timor includit in quolibet peccato[n], ſicut auarus timet amiſſionem pecunię, intēperatus amiſſionē uoluptatis, & ſic de alijs: ſed timor pcipuus eſt periculorū mortis, ut probatur in* 3. Eth. & iō talis timoris inordinatio opponit fortitudini, q̄ eſt circa pericula mortis & pp hoc[r] antonomaſice dr̄, timiditas fortitudini opponi[q].

Concl. m

H

Lib. 3. c. 6. to. 5

Concl. p

AD PRIMVM ergo dicēdū, ꝙ authoritates illę loquuntur de timore inordinato communiter ſumpto, qui diuerſis uirtutibus opponi poteſt.

AD II dicendum, ꝙ actus humani præcipuè di iudicantur ex fine, vt ex ſupra* dictis patet. Ad fortit. aūt pertinet, ut ſe exponat periculis mortis pp bonum: ſed ille qui ſe periculis mortis exponit, vt fugiat ſeruitutem, uel aliquid laborioſum, a timore uincitur, qđ eſt fortitudini contrarium. Vndē* Phil. dicit in 3. Eth. ꝙ mori fugientem inopiā, uel captionem, uel aliquid triſte. non eſt fortis, ſed magis timidi. Mollities eſt enim fugere laborioſa.

1. 2. q. 1. a. 3. & q. 18. art. 6

I

AD III dicendū, ꝙ ſicut ſ.* dictum eſt, ſicut ſpes eſt principium audaciæ, ita timor eſt principium deſperationis. Vñ ſicut ad fortem, qui utitur audacia, moderatè præexigitur ſpes, ita econuerſo deſperatio ex aliquo timore procedit. Nō aūt oportet, ꝙ quęlibet deſperatio procedat ex timore quolibet, ſed ex eo qui eſt generis ſui. Deſperatio autē quę opponitur ſpei, ad aliud genus refertur, ſcilicet ad res diuinas: timor autē qui opponitur fortitudini, ptinet ad picula mortis. Vñ rō ñ ſeqtur.

1. 2. q. 45. art. 2

K

ARTICVLVS III.

Vtrum timor ſit peccatum mortale.

Porret. per tot.

634

AD TERTIVM ſic procedit. Vr ꝙ timor nō ſit peccatum mortale. Timor. n. ut ſ.* dictū eſt, eſt in iraſcibili, quæ eſt pars ſenſualitatis: ſed in ſēſualitate eſt tñ peccatum ueniale, ut ſupra † habitum eſt[a]. ergo timor non eſt peccatum mortale.

1. 2. q. 23. art. 1. † 1. 2. q. 74 art. 4.

F

¶ 2 Præt. oē peccatum mortale[b] totaliter cor auertit à Deo: hoc aūt nō facit timor, quia ſuper illud Iud. 7. Qui formidoloſus eſt &c. dicit* gl. ꝙ[b] timidus eſt qui primo aſpectu cōgreſſum trepidat, nō tamen corde terretur, ſed reparari & animari poteſt. ergo timor non eſt peccatum mortale.

Gl. ord. ib ex Iſid.

¶ 3 Præt. Peccatum mortale non ſolum retrahit à pfectione, ſed ēt à pręcepto, ſed[h] timor nō retrahit à pcepto. ſed ſolū à perfectione, quia ſuper illud Deut. 20. Quis eſt hō formidoloſus, & corde pauido &c. dicit* gl. Docet non poſſe quenquam pfectionē contemplationis, vel malitiæ ſpiritualis accipere, qui adhuc nudari terrenis operibus pertimeſcit. ergo timor non eſt peccatum mortale.

Gl. ord. ib ex Iſid.

SED CONTRA eſt, ꝙ pro ſolo peccato mortali debet pęna inferni, quę tñ debetur timidis, ſm illud Apo. 21. Timidis, & incredulis, & execratis &c. pars erit in ſtagno ignis & ſulphuris: qđ eſt mors ſecunda. ergo timiditas eſt peccatū mortale.

RESP. Dicēdum, ꝙ ſicut ſupra* dictū eſt timor peccatum eſt ſm ꝙ eſt inordinatus, prout ſcilicet refugit, qđ nō eſt ſm rōnem refugiendū. Hæc aūt inordinatio timoris quandoque quidem cōſiſtit in ſolo appetitu ſenſitiuo non ſuperueniente conſenſu rōnalis appetitus &[m] ſic non pōt eſſe peccatū mortale, ſed ſolum ueniale[n]. Quandoque verò hmōi inordinatio timoris pertingit uſque ad appetitū rōnalem, qui dr̄ uoluntas, quę ex libero arbitrio refugit aliquid non ſm rōnem: &[r] talis inordinatio timoris qñque eſt peccatum mortale, quandoq; ueniale[q]. Si enim aliquis pp timorem, quo refugit periculum mortis, uel quodcunque aliud temporale malum ſi diſpoſitus eſt[r], ut faciat aliquid prohibitum, uel prætermittat aliquid qđ eſt pręceptum in lege diuina, talis timor eſt peccatum mortale: alioquin erit peccatum ueniale.

Art. 1. huius.

Concl. m

Concl. q

AD PRIMVM ergo dicēdū, ꝙ ratio illa procedit de timore ſecundum ꝙ cōſiſtit infra ſenſualitatē.

AD II dicendū, ꝙ ēt gl. illa poteſt intelligi de timore in ſenſualitate exiſtente: uel poteſt melius dici, ꝙ ille toto corde terretur, cuius animum timor vincit irreparabiliter. Pōt aūt contingere, ꝙ ēt ſi timor ſit peccatum mortale, non tamen aliquis ita obſtinatè terretur, quin perſuaſionibus reuocari poſſit: ſicut quandoque aliquis mortaliter peccans, concupiſcentię conſentiendo, reuocatur, ne opere impleat quod propoſuit facere.

AD III dicendum, ꝙ glo. illa loquitur de timore reuocāte hominem à bono, ꝙ non eſt de neceſſitate præcepti, ſed de perfectione conſilij. Talis aūt timor non eſt peccatum mortale, ſed quandoque ueniale, quandoque ēt non eſt peccatum. puta, cum aliquis habet rationabilem cauſam timoris.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum timor excuſet à peccato.

Porret. per totum.

635

AD QVARTVM ſic proceditur. Videtur quòd timor non excuſet à peccato. Timor enim eſt peccatum, ut* dictum eſt: ſed[a] peccatum nō excuſat a peccato, ſed magis aggrauat ipſum. ergo timor non excuſat à peccato.

Art. 1. huius q.

¶ 2 Præt. Si aliquis timor excuſat à peccato, maxime

mè excuſaret timor mortis, qui dr̃ cadere in conſtãtem virum: ſed hic timor non vr̃ excuſare, quia cum mors ex neceſſitate immineat oĩbus, non vr̃ eſſe timenda. ergo timor non excuſat à peccato. A

¶3 Præt. Oĩs timor aut eſt mali tp̃alis, aut ſp̃ũalis: ſed timor mali ſp̃ũalis nõ põt excuſare pc̃m, quia non inducit ad peccandũ, ſed magis retrahit à peccato. Timor ẽt mali tp̃alis non excuſat à peccato, quia ſicut* Philoſ. dicit in 3. Ethi. inopiam non oportet timere, neque ægritudinem, neque quæcũque non à propria malitia procedunt. ergo videtur ꝙ timor nullo modo excuſet à peccato.

Li. 3. ca. 6. ante med. tom. 5.

SED CONTRA eſt, quod dr̃ in* Decreta. 1. q. 1. Vim paſſus, & inuitus ab hæreticis ordinatus, colorem habet excuſationis. B

1. q. 1. cap. conſtat.

RESP. Dcd̃m, ꝙ ſicut ſupra* dictum eſt, timor intantum habet rõem peccati, inquantum eſt contra ordinem rationis. Ratio aũt indicat quædam mala eſſe magis aliis fugienda: & ideò quicumque, vt fugiat mala, quæ ſm̃ rõem ſunt magis fugienda, non refugit mala, quæ ſunt minus fugienda, non incurrit peccatum: ſicut magis eſt fugienda mors corporalis, q̃ amiſſio rerum tp̃alium. Vñ ſi quis pp̃ timorem mortis, latronibus aliquid promitteret, aut daret, excuſat à peccato quod incurreret, ſi ſine cauſa legitima prætermiſſis bonis, quibus eſſet magis dãdum, peccatoribus largiretur. Si aũt aliquis per timorem fugiens mala quæ ſm̃ rõem ſunt minus fugienda, incurrat mala quæ ſm̃ rõnem ſunt magis fugienda, non poſſet totaliter à peccato excuſari, quia timor talis inordinatus eſſet. Sunt aũt magis timenda mala aĩæ, q̃ mala corporis: corporis aũt magis, q̃ mala exteriorum rerum. Et iõ ſi quis incurrat mala aĩæ, ideſt, peccata, fugiens mala corporis, puta, flagella, vel mortem, aut mala exteriorum rerum, puta, damnum pecuniæ, aut ſi ſuſtineat mala corporis, vt vitet damnum pecuniæ, non excuſatur totaliter à peccato. Diminuitur tñ ſm̃ aliquid eius peccatũ, quia minus voluntarium eſt, quod ex timore agitur. Imponitur. n. homini quædam neceſſitas aliquid faciendi pp̃ timorem imminentem. Vnde* Philoſophus huiuſmodi, quæ ex timore fiunt, dicit eſſe non ſimpliciter voluntaria, ſed miſta ex voluntario, & inuoluntario.

Art. 1. huius quæſt. — Concl. — C — Concl. p — Concluſ. 2. part. — D — Li. 3. Ethi. ca. 1. to. 5.

AD PRIMVM ergo dicendum, ꝙ timor non excuſat ex ea parte qua eſt peccatum, ſed ex ea parte qua eſt inuoluntarium.

AD II dcd̃m, ꝙ licet mors omnibus immineat ex neceſſitate, tñ ipſa diminutio tẽporalis vitæ eſt quoddam malum, & per conſequens timendũ. E

AD III dcd̃m ꝙ ſm̃ Stoicos, qui ponebant bona temporalia non eſſe hominis bona, ſequitur ex conſequenti, ꝙ mala temporalia non ſint hominis mala, & per conſequens nullo modo timenda: ſed ſecundum* Aug. in lib. de liber. arbit. huiuſmodi temporalia ſunt minima bona, quod etiam Peripatetici ſenſerunt. & ideo contraria eorum ſunt quidem timenda, non tamen multum, vt pro eis recedatur ab eo, quod eſt bonum ſecundum virtutem.

Li. 2. c. 18. & 19. to. 1.

QVÆSTIO CXXVI.

De vitio intimiditatis, in duos articulos diuiſa.

DEINDE conſiderãdũ eſt, de vitio intimiditatis. Et circa hoc quæruntur duo.

¶ Primò, Vtrum intimidum eſſe ſit peccatum.

¶ Secundò, Vtrum opponatur fortitudini.

ARTICVLVS I.

Vtrum intimiditas ſit peccatum.

AD PRIMVM ſic proceditur. Vr̃ ꝙ intimiditas non ſit pc̃m. Quod. n. ponitur in cõmendationem viri iuſti, nõ eſt peccatum: ſed in cõmẽdationem viri iuſti dr̃ Prou. 28. Iuſtus quaſi leo cõfidens abſque terrore erit. ergo eſſe impauidum non eſt peccatum.

¶2 Præt. Maximum terribilium eſt mors, ſm̃* Phil. in 3. Eth. ſed nec mortem oportet timere, ſm̃ illud Matt. 10. Nolite timere eos qui occidũt corpus &c. nec etiã aliquid quod ab hoĩe poſſet inferri, ſm̃ illud Iſa. 51. Quis tu, vt timeas ab homine mortali? ergo impauidum eſſe non eſt peccatum.

¶3 Præt. Timor ex amore naſcitur, vt ſupra* habitũ eſt: ſed nihil mundanũ amare p̃tinet ad p̃fectionẽ virtutis, qa vt† Aug. dicit 14. de ciui. Dei, amor Dei vſque ad contemptum ſui facit ciues ciuitatis cæleſtis. ergo nihil humanum formidare, videtur non eſſe peccatum.

SED CÕTRA eſt, quod de iudice iniquo dicitur Luc. 18. ꝙ nec Deum timebat, nec hominem reuerebatur.

RESP. Dicendum, ꝙ quia timor ex amore naſcitur, idem iudicium videtur eſſe de amore, & timore. Agitur autem nunc de timore, quo mala temporalia timentur, qui prouenit ex temporalium bonorum amore. Inditum autem eſt vnicuique naturaliter, vt propriam vitam amet, & ea quæ ad ipſam ordinantur cum debito modo, vt ſcilicet amentur huiuſmodi non quaſi finis conſtituatur in eis, ſed ſecundum quòd eis vtendum eſt propter vltimum finem. Vnde quòd aliquis deficiat à debito modo amoris ipſorum, eſt contra naturalem inclinationẽ, & per conſequẽs eſt peccatum. Numquàm tamen à tali amore aliquis totaliter decidit, quia id quod eſt naturale, totaliter perdi non poteſt: propter quod Apoſtolus dicit ad Ephe. 5. Nemo vnquam carnem ſuam odio habuit. Vnde ẽt illi qui ſeipſos interimunt, ex amore carnis ſuæ hoc faciunt, quam volunta-

Li. 3. c. 6. a medio, tom. 5. — Ar. præce. art. 2. — †lib. 14. ca. 28. i prin. tom. 5. — Inclinatio naturalis ad temporalia qualis.

SVP. QV. CXXVI.

IN tot. q. 126. nihil aliud occurrit ſcribendũ, niſi attentos reddere lectores, ꝙ author in ar. 2. in riſione ad tertium, in calce nõ dicit, ꝙ fortitudo ſm̃ diuerſa media hẽat diuerſa extrema, ut Martinus imponit ſibi ex hac rñſione, bis, ſ. in q. 1. & q. 12. Sed dicit, ꝙ non eſt incõueniens, ꝙ fortitudo ſm̃ diuerſa, habeat diuerſa extrema. Aliud eſt. n. dicere, ſm̃ diuerſa: & aliud, ſm̃ diuerſa media fortitudo nãque unum tm̃ medium habet formaliter, ſ. ad maxima, & optima pericula inclinare ſm̃ ꝙ oportet, qñ ubi, ſicut &c. Sed qa hoc medium in pluribus paſſionibus ꝑ omnit tamq̃ i materiis: iõ nõ inconueniẽt ſm̃ diuerſas paſſiones habere diuerſa extrema, & hic eſt ſenſus litera. Vñ inferius in q. 131. artic. 2. ad primum, author ponens plura extrema p exceſſum, reſpectu magnanimitatis, clarius hanc ſniam replicat dicens, Non eſt incõueniens ſm̃ diuerſa, eſſe plures exceſſus unius medii. hæc ille: ſed de his latior erit in quæſtio. 128. ſermo, vbi Martino reſpondebitur.

Porrect. ſpe torum.

636

præ-

præſentibus anguſtiis liberare. Vñ cõtingere põt, q̃ aliquis minus, q̃ debeat timeat mortẽ, & alia tẽpalia mala, ꝑpter hoc, q̃ minus debito amet ea: ſed q̃ nihil horũ timeat, nõ põt ex totali defectu amoris cõtingere, ſed ex eo, q̃ æſtimat mala oppoſita bonis q̃ amat, ſibi ſubuenire nõ poſſe. Quod quãq; cõtingit ex ſuꝑbia animi de ſe præſumentis & alios cõtẽnentis, ſcdm q̃ dr̃ Iob 41 Factus eſt, ut nullũ timeret, qui ſublime videt. Quãq; aũt cõtingit ex defectu rõis, ſicut* Philoſo. dicit in 3. Eth. q̃ ſtulti ꝑpter ſtultitiã nihil timẽt. Vñ patet q̃ eẽ ĩpauidũ ẽ uitioſũ ſiuẽ cauſet̃ ex defectu amoris, ſiue cauſet̃ ex elatione animi, ſiue cauſetur ex ſtoliditate, quæ tamẽ excuſat à peccato ſi ſit inuincibilis.

G

Ad primvm ergo dcẽm, q̃ iuſtus cõmẽdat̃ à timore ñ retrahẽte eũ à bono, ñ q̃ ſit abſq; oĩ timore. Dicitur enim Eccl. 1. Qui ſine timore eſt, non poterit iuſtificari.

Ad II dcẽm, q̃ mors, uł q̃cq̃d aliud ab hoĩe mortali põt inferri, ñ eſt ea rõe timendũ, ut à iuſtitia recedat̃. Eſt tñ timendum, inquantũ ꝑ hoc hõ põt impediri ab operibus virtuoſis uel quantũ ad ſe, uel quantum ad profectum, quem in aliis facit. Vnde dicit̃ Prouer. 14. Sapiẽs timet, & declinat a malo.

H

Ad III dcẽm, q̃ bona tẽpalia dẽnt cõtẽni inquantũ nos impediunt ab amore, & timore Dei: & ſcdm hoc ẽt non debent ameri. unde dr̃ Eccl 34. Qui timet Deum, nihil trepidabit. Non aũt debent contemni bona tẽpalia, inquãtũ inſtrumentaliter nos iuuant ad ea quæ ſunt diuini timoris, & amoris.

Articvlvs II.

Vtrum eſſe impauidum opponatur fortitudini.

Ad secvndvm ſi procedit̃. Vr̃ q̃ eẽ ĩpauidũ nõ opponatur fortitudini. De habitibus. n. iudicamus ꝑ actus: ſed[b] nullus actus fortitudinis impedit̃ ꝑ hoc, q̃ aliquis eſt impauidus, remoto. n. timore aliq̃s & fortiter ſuſtinet, & audacter aggredit̃. ergo eẽ ĩpauidũ ñ opponit̃ fortitudini.

¶2 Præt. Eſſe impauidum eſt vitioſum uel ꝑpter defectum debiti amoris, vel propter ſuperbiam, vel ꝑpter ſtultitiam: ſed defectus debiti amoris opponitur charitati, ſuperbia autem humilitati, ſtultitia autem prudentiæ, ſiue ſapientiæ. ergo vitium[h] impauiditatis non opponitur fortitudini.

¶3 Præt. Virtuti opponunt̃ vitia ſicut extrema medio: ſed vnũ mediũ ex vna parte non hãt niſi vnũ extremũ. Cum ergo fortitudini ex vna parte opponat̃ timor, ex alia verò parte opponatur ei audacia, vr̃ quod impauiditas ei non opponatur.

Sed contra eſt, quòd* Philoſo. in 3. Eth. ponit impauiditatem fortitudini oppoſitam.

Respon. Dicendum, q̃ ſicut ſupra* dictũ eſt, fortitudo eſt circa timores, & audacias. Oĩs autẽ virtus moralis ponit modum rõis in materia circa quam eſt. Vñ ad fortitudinem pertinet timor moderatus ſcdm rõem, ut. ſ. homo timeat q̃ oportet, & q̃ñ oportet, & ſimiliter de aliis. Hic aũt modus rõis corrũpi põt, ſicut per exceſſum, ita & per defectum. Vnde[m] ſicut timiditas opponit̃ fortitudini per exceſſum timoris, inquantũ. ſ. hõ timet, q̃ non debet, vel ſcdm quòd non debet, vel ſecũdum

F

quòd non oportet: ita etiam impauiditas opponit̃ ei per defectum timoris, inquantum ſcilicet aliquis non timet, quod oportet timere.

Ad primvm ergo dicendum, quòd actus fortitud nis eſt timorem ſuſtinere, & aggredi non qualitercunque, ſed ſecundum rationem, quod non facit impauidus.

Ad II dicendum, q̃ impauiditas ex ſua ſpecie corrumpit medium fortitudinis, & idẽ directẽ opponitur fortitudini: ſed ſecundum ſuas cauſas nihil prohibet, quin opponatur aliis virtutibus.

Ad III dicendum, quòd vitium[d] audaciæ opponit̃ fortitudini, ſcdm exceſſum audaciæ: impauiditas autem ſecundum defectum timoris: fortitudo autem in vtraque paſſione medium ponit. Vndè non eſt inconueniens, quòd ſecundum diuerſa habeat diuerſa extrema.

QVÆSTIO CXXVII.

De audacia, in duos articulos diuiſa.

Deinde conſiderandum eſt de audacia.

Et circa hoc quæruntur duo.

¶Primò, Vtrum audacia ſit peccatum.

¶Secundò. Vtrum opponatur fortitudini.

Articvlvs primvs.

Vtrum audacia ſit peccatum.

Ad primvm ſic procedit̃. Vr̃ quòd audacia non ſit pctm̃. Dr̃. n. Iob. 39. de equo per quẽ deſignat̃ bonus ꝑdicator, ſcdm* Gregor. in Moral. q̃ audacter in occurſum pergit armatis: ſed nullum vitiũ cedit in cõmendationẽ alicuius.[b] ergo eſſe audacem non eſt peccatũ.

I

¶2 Præt Sicut* Philoſ. dicit in 6. Ethi. oportet conſiliari quidẽ tarde, operari autem velociter conſiliata: ſed[h] ad hanc velocitatem operãdi iuuat audacia. ergo audacia non eſt peccatũ, ſed magis aliquid laudabile.

K

¶Præt. Audacia eſt quædã paſſio, q̃ cãtur a ſpe, ut ſupra* habitum eſt, cũ de paſſionibus ageret: ſed ſpes nõ ponit̃ peccatũ, ſed magis virtus. ergo[h] nec audacia debet poni peccatum.

Sed contra eſt qđ dicitur Eccl. 8. Cum audaci nõ eas in uia, ne fortè grauet mala ſua in te: nullius aũt ſocietatis eſt declinanda, niſi ꝑpter peccatum. ergo audacia eſt peccatum.

Respon. Dicendum q̃ audacia, ſicut ſupra* dictum eſt,

Svp. Qv. CXXVII.

In tota quæſtione 127. duo tantum dubia occurrunt circa reſponſionem ad tertium ſecundi articuli. Primum eſt, An ſecundum rem inueniatur vitium defectus paſſionis audaciæ oppoſitum fortitudini propter defectum audaciæ, & ſimiliter oppoſitum vitio audaciæ. Secundum eſt. An auctor in litera reddat rationem, quòd tale vitium non inuenitur ſimpliciter, aut quare non inueniat̃ poſitum ab aliis.

¶Ad horum euidentiam ſciendum eſt, q̃ nõ vertitur in dubium, An inueniatur peccatum in audendo minus quã oportet in materia fortitudinis: quoniã hoc clarum eſt dari. Ita q̃ cõſtat quadruplex peccatum committi contra fortitudinis actum. ſ. nimis timere, & nimis audere, parum ſeu nihil timere, & parum ſeu nihil audere: ſed in dubium vertitur, An peccatum quod committitur deficiendo in audacia, ſit ſolum: peccatũ ex conſequẽtia, ſeu concomitãtia ad exceſſum timoris ita quòd ſolùm peccans directè & principaliter in nimis timendo, peccet ex conſequenti in nihil, aut parum audendo. & propterea tali pctõ non audendi non aſſignetur proprium vitium: quoniam his, quæ ex altero

Margin notes:

Lib. 3. c. 7. tom. 5. Concl. m

Per. per to. 637

2. di. 26. q. 2. art. 2. ad. 4. Et di. 34 q. 1. art. 1. cor. fin. Et di. 44. q. 1. art. 1. ad 4.

Lib. 3. c. 7. tom. 5.

q. 123. art. 3.

Concl. m

D. 2559

Per. per to. 638

Lib. 31. ca. 18. circa fi.

Lib. 6. ca. 9. tom. 5.

1. 2. q. 45 ar. 2.

q. 123. art 3. & 1. 2. q. 23. ar. 1. & 3. & q. 45.

ctam ſolum concomitantia fiunt, nec propria ars, nec propria idea. nec ꝓpriũ generans, & conſequẽter nec ꝓpriũ vitiũ aſſignat, ut patet de ſubiecto & ꝓpria paſſione. Põt ãt dubitatio iſta dupliciter ſolui. Primò, tenẽdo partẽ affirmatiuã. ſ. ꝙ defectus audaciæ ſolũ cõtingit ex nimio timore, ut author in hac litera ſentire vr̃, dũ dicit, ꝙ motus audaciæ conſiſtens inuadẽdo contrariũ, q̃a ſequit̃ inclinationem naturalẽ, qua vnumquodque potẽs inuadit ſuũ cõtrariũ, niſi ꝑ timorẽ impediat̃, officiũ naturalis inclinationis exequit̃ & ꝓꝑea infert non inueniri vitiũ oppoſitũ audaciæ ꝑ defectũ. Sed q̃m defectus audaciæ nõ ſolũ ex nimio timore, ſed ex parua, uel nulla ſpe ſuperandi contraria mala q̃nq; fit: nã ſicut ſpes eſt cã audaciæ, ita defectus ſpei eſt cã defectus audaciæ: iõ aliter dubitatio hęc ſoluit̃ tenẽdo partẽ negatiuam, & dicendo, ſicut dat̃ quadruplex pctm̃ contra actũ fortitudinis, ita & quadruplex vitiũ contra virtutem fortitudinis, quorum tria ſũt nominata ab Ari. & in litera: Quartũ ãt, d̃ quo eſt q̃ ab aliq̃bus nominat̃ vecordia, & merito, pro quãto uel in compoſitione ſumit̃ pro fine, quia qui ñ audet, quaſi ſine corde eſt, & vecors dici p̃t. Nec oportet aliã rõem huius vitii reddere, q̃ ꝙ actus eius. ſ. ñ audere, q̃n, aut quantũ oportet, eſt actus ſm ſe ex ꝓpria ſpecie contrarius fortitudini directe, & non ſolum ex concomitantia alterius vitii exurgens, vt ꝓbatum eſt. Et cõfirmat̃, quia ſi hõ nõ timeret, & tñ diffideret de victoria, deficeret in audendo, & hoc pctm̃ incurreret. Videmus quoq; in aliis, hoĩes quoſdã. qui nõ timore principaliter acti, ſed quadã animi paruitate, nõ audent attentare aliquid: q̃ oĩa oſtendunt defectũ audaciæ aliunde q̃ ex timore principaliter q̃nq; cãri. Au-

q. 53. ar. 3.

Li. 3. ca. 7. a medio, & li. 4. c. 4. 6. & 7. to. 5.

Porret. per tot.

636

eſt quædã paſſio. Paſſio aũt q̃nque quidẽ eſt moderata ſm rõnẽ, q̃nque autẽ caret moderatione uel per exceſſum, vel per defectum: & ſm hoc eſt paſſio vitioſa. Sumuntur aũt q̃nq; nomina paſſionum à ſuperabundanti, ſicut ira dr̃ nõ quæcũq;, ſed ſuperabundans, prout. ſ. eſt vitioſa: & hoc ẽt modo. audacia per ſuperabundantiam dicta, ponitur eſſe peccatum.

B Ad primvm ergo dicẽdũ, ꝙ audacia ibi ſumit̃, ſm q̃d eſt moderata rõne: ſic enim pertinet ad virtutem fortitudinis.

Ad II dicendũ, ꝙ operatio feſtina commendabilis eſt poſt conſilium, quod eſt actus rõis: ſed ſi quis ante cõſilium vellet feſtinè agere, non eſſet hoc laudabile, ſed vitioſum. Eſſet. n. q̃dã pręcipitatio actionis, q̃d eſt vitiũ prudẽtiæ oppoſitũ vt ſupra* dictũ eſt: & ideò audacia q̃ operat̃ ad velocitatem operandi, in tãtũ laudabilis eſt, inquantum a ratione ordinatur.

Ad III dicenddũ, ꝙ q̃dam vitia innominata ſunt, & ſimiliter q̃dã virtutes, ut patet per* Philoſo. in 4. Eth. & ideò oportuit quibuſdã paſſionibus uti nomine virtutũ, & uitiorum. Pręcipuè autẽ illis paſſionib⁹ vtimur ad vitia deſignãda, quorum obiectũ eſt malum, ſicut patet de odio, timore, ira, & audacia. Spes autem & amor habent bonum pro obiecto: & ideò magis eis vtimur ad deſignanda nomina virtutum.

Articvlvs II.

Vtrũ audacia ꝓponatur fortitudini.

Ad secvndvm ſic ꝓcedi tur. Vr̃ ꝙ audacia nõ opponatur fortitudini. Superfluitas. n. audaciæ vr̃ ex animi præſumptione procedere: ſed præſũptio pertinet ad ſuperbiã, q̃ opponitur humilitati. ergo audacia magis opponitur humilitati, quàm fortitudini.

¶ 2 Præt. Audacia nõ vr̃ eẽ vituperabilis, niſi inquantũ ex ea ꝓuenit uel nocumẽtũ aliq̃d ipſi audaci, q̃ ſe piculis inordinatè ingerit, vel ẽt aliis, quos per audaciã aggredit̃, uel in picula ꝑcipitat: ſed hoc vr̃ ad iniuſtitiã ꝑtinere.[b] ergo audacia ſm

A ꝙ eſt pctm̃, nõ opponit̃ fortitudini, ſed iuſtitiæ.

¶ 3 Præt. Fortitudo ẽ circa timores & audacias, vt* dictũ eſt, ſz q̃a timiditas opponit̃ fortitudini ſm exceſſũ timoris, hẽt aliud vitiũ oppoſitũ timiditati ſm defectũ timoris. [b]Si ergo audacia opponat̃ fortitudini ꝑꝑ exceſſũ audaciæ, pari rõe opponet̃ ei aliq̃d vitiũ ꝑꝑ audaciæ defectum: ſed hoc nõ inuenit̃. ergo nec audacia debet poni vitiũ oppoſitum fortitudini.

Sed contra eſt ꝙ* Philo. in 3. & 4. Ethic. ponit audaciã fortitudini oppoſitam.

Respon. Dicendũ, ꝙ ſicut ſupra* dictũ eſt, ad virtutẽ moralẽ ꝑtinet modũ rõis ſeruare in materia circa quã eſt: & iõ oẽ vitiũ, ꝙ iportat immoderantiã circa materiã alicuius virtutis moralis, opponit̃ illi uirtuti morali, ſicut imoderatũ moderato.[n] Audacia ãt, ſm ꝙ ſonat i vitiũ, iportat exceſſũ paſſionis, q̃ audacia dr̃: undè[d] manifeſtũ ẽ, ꝙ opponit̃ virtuti fortitudinis, q̃ eſt circa timores & audacias,* ut ſupra* dictum eſt.

C

Ad primvm ergo dcdm, ꝙ oppoſitio vitii ad virtutẽ non attendit̃ principaľr ſm cãm uitii, ſed ſm ipſam vitii ſpẽm: & iõ ñ oportet ꝙ audacia opponat̃ eidẽ virtuti, cui opponitur pręſumptio, q̃ eſt cauſa ipſius.

D

Ad II dicendũ, ꝙ ſicut directa oppoſitio vitii non attẽdit̃ circa eius cãm, ita etiam non attendit̃ ſm eius effectum. Nocumentum autẽ quod ꝓuenit ex audacia. eſt effectus ipſius: unde nec etiã ſecundum hoc attenditur audaciæ oppoſitio.

E

Ad III dicendũ, ꝙ motus audaciæ conſiſtit in inuadendo id quod eſt hoĩ contrarium, ad q̃d natura inclinat, niſi inquantum talis inclinatio impeditur per timorem patiendi nocumentum ab eo: & ideò vitium quod excedit in audacia, non habet contrarium defectum, niſi timiditatem tantum: ſed audacia non ſemper concomitatur tantum defectum timiditatis, quia ſicut* Philoſo. dicit in 3. Ethico; audaces ſunt præuolantes, & uolẽtes antè picula, ſed in ipſis diſcedũt, ſ. ꝑ timore.

Li. 3. ca. 7. no 1 med. tum a fin. tom. 5.

QÆSTIO CXXVIII.

De partibus fortitudinis.

Deinde cõſiderãdũ ẽ. de partibus fortitudinis.

¶ Et primò, cõſiderandum eſt, quæ ſint fortitudinis partes.

thorat rõem reddit in litera, quare nõ inuenit̃ hoc uitiũ poſitũ ab authoribus, q̃a ut in pluribus pctm̃ tale cõmittit̃ ex conſequenti ad pctm̃ timoris. Poſſet quoque dici, ꝙ author reddit rõem, quare non inuenit tale vitiũ, referendo ad merita propria obiecti proprii ipſius audaciæ & timoris, & referẽdo hominẽ ad illud obiectum: nãq; vtriuſq; obiectũ ꝓpriũ ẽ malũ arduũ. Ex ꝓpriis ãt meritis malũ non fugat: aut minuit inuaſionẽ contra ſe, niſi ingerẽdo timorẽ. Nec homo inuadens deſiſtit ab inuadẽdo malũ contrariũ, ſola mali contrarii rõne habita, niſi q̃a malũ ingerit hoĩ timorẽ: cũ quo tñ ſtat, ꝙ referendo hominem ad obiectũ audaciæ compoſitũ ex malo & bono, ſicut audacia ex hac parte cãt̃ ex ſpe, ita defectus audaciæ à defectu ſpei. Siue ergo intelligas literã hanc. quare ñ inuenitur tale vitium poſitum. ſiue quare ñ inuenit̃ referẽdo ſolum ad ꝓprium obiectum ex reuerẽtia aliorum, quã author inatã habuit, dictum puto.

q. 125.

Li. 3. ca. 7. tom. 5.

q. præced. art. 1.

Concl. in

D. 255.

q. 125. ar. 3.

SVP. QVÆST. CXXVIII.

ARTICVL. I.

In q. 128. arti. vnico dubia multa ex Martino occurrunt. Prin. ũ eſt circa illud, Fortitudo ut ẽ ſpãlis virtus,

¶Secũdò, De ſingulis partibus eſt agendum.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum partes fortitudinis conuenientèr enumerentur

AD PRIMVM ſic ꝓcedit̃. Videtur ꝙ inconuenienter partes fortitudinis enumerent̃. *Tullius.n.in ſua Rhetor. ponit fortitudinis quatuor partes, ſ. magnificentiã, fiduciam, patientiã, & perſeuerantiã. & vr̃ ꝙ inconuenienter. Magnificentia.n.vr̃ ad liberalitatem ptinere, quia vtraque eſt circa pecunias, & neceſſe eſt magnificum liberalem eſſe, ut † Philoſ. dicit in 4. Eth. ſed liberalitas ẽ pars iuſtitiæ, ut ſupra † habitũ eſt. ergo magnificentia non debet poni pars fortitudinis. G

¶2 Præt. Fiducia nihil aliud videt̃ eſſe, q̃ ſpes: ſed ſpes non vr̃ ad fortitudinẽ ptinere, ſed potius p ſe ẽ uirtus. ergo fiducia nõ dẽt poni pars fortitudinis.

¶3. Præt. Fortitudo facit hominẽ bñ ſe habere circa picula: ſꝫ magnificentia, & fiducia ñ important in ſui rõe aliquã habitudinẽ ad picula, ergo ñ ponũt ꝯuenienter partes fortitudinis.

¶4 Præt. Patiẽtia ſm * Tullium iportat difficiliũ perpeſſionẽ, quod ẽt ipſe attribuit fortitudini. ergo patientia eſt idem fortitudini, & nõ eſt pars eius. H

¶5 Præt. illud qđ requirit̃ ĩ qualibet virtute, nõ dẽt poni pars alicuius ſpecialis virtutis: ſed perſeuerantia reqritur in qualibet virtute. dr̃.n. Matt. 24. Qui pſeuerauerit vſq; in finẽ, hic ſaluus erit, ergo pſeuerãtia nõ

virtus, non hẽt partes ſubiectiuas. Contra hoc ſiquidẽ arguit Martinus & in q. 1. & in q. 12. directè contra hanc literam. Primo, quia fortitudinis ſicut cuiuslibet alterius virtutis sũt tres gradus ſpecie differentes. ſ. continentia, temperantia, heroica. ergo. Secundò, qa aliqui habitus fortitudinis habẽt circũſtantias pro obiectis: ſed ſ illis variatæ quacumque circunſtãtia ſemper variatur habitus ergo. Tertio, Duo sũt actus principales fortitudinis, ſ. aggredi & expectare, qui ſunt ſpecie diſtincti. ergo duo ſunt, vel eſſe pñt habitus fortitudinis ſpecie diſtincti. ſecunda pars antecedentis ꝓbat̃, Primo. Multi laudabiliter ſe hñt in vno & nõ in alio, ergo. Secundo, Prudẽtiæ directiuæ talium actuũ ſunt diſtinctæ ſpecie. ergo habitus morales virtuoſi inclinantes ad illos sũt diſtincti ſpecie. Antecedens probat̃, qa sũt aliæ, & aliæ diſciplinę militares de aggrediendo, & de expectando. Tertio, Cũ obliquatione in aggrediendo ſtat rectitudo in expectando. ergo rectitudo vtriuſque non eſt eadem ſpecie. Quarto, Rectitudini in aggrediendo nõ contrariatur obliquitas in expectando, ſed in aggrediendo ergo non ſunt eiuſdem ſpeciei. Et tenet ſequela, quia in indiuiduis eiuſdem ſpeciei, quicquid contrariatur vni, contrariatur & reliquo. Quintò, Vbicunq; eſt alia & alia medietas, ibi ſunt habitus morales diſtincti ſpecie ſed hic ſunt duæ medietates. ergo. Probatur minor, quia alia eſt medietas in expectando, & alia in aggrediendo. Et confirmatur, qa ſunt quatuor extrema & duo media. ſ. intimiditas & timor extrema medietatis in expectando, & audacia & vecordia extrema medietatis in aggrediendo. Et hæc poteſt eſſe quarta rõ ad principale, Quia virtus habens duas medietates ſpecie diſtinctas cum ſuis extremis non eſt vna ſpecie ſpecialiſſima: ſed fortitudo eſt hmõi. ergo. Et confirmatur, quia timor & audacia non ſunt contraria, qa pñt eſſe in eodẽ ſimul. Quintò, principaliter arguitur, qa hoc vi ſenſiſſe S. Th. in q. 126. ar. 2. ad 3. dicens, ꝙ nõ eſt inconueniens, ꝙ ſm diuerſa media habeat diuerſa extrema. Eſt, inqt, mihi omnino non intelligibile, q; eadẽ fortitudo ſm ſpeciem habeat diuerſa media ſm ſpeciem. ¶Secundũ dubium eſt, circa rõem in litera ſubiunctam, ſ. Quia fortitudo eſt circa materiã valde ſpecialem. Arguit contra hoc Martinus q. 12. Circa eandem materiam quantũcunq; ſpecialem poſſunt eſſe actus moraliter boni ſpecie diſtincti. ergo & habitus virtuoſi ſpecie diſtincti. Antecedens probatur ex dictis S. Th. quia fiducia, magnificentia, patientia, & perſeuerantia, circa materiã fortitudinis habent actus bonos ſpecie diſtinctos, alias tres eorũ ſuperfluerent. ergo. Secundo, Circa materiã fortitudinis reperiunt̃ iſta quatuor, & ſunt habitus boni, & ſpecie diſtincti, & cõtinent̃ ſub fortitudine ſicut inferiora ſub ſuperiore. ergo. Primæ duæ partes antecedentis patent. tertia probatur, qa aliter non eẽnt partes integrales heterogeneæ ipſius fortitudinis, qđ eſt cõtra S. Th. hic. Quarta pars probat̃, quia continẽtur ſub hoc cõi, qđ eſt virtus, & non immediatè, ergo mediante aliquo genere virtutis: ſed non niſi fortitudine, ergo continentur ſub fortitudine tanq̃ inferiora ſub ſuperiori. & confirmatur ex dictis S. Tho. hoc dicentis de iſtis quatuor, ſi coarctent̃ ad propriã materiam fortitudinis. ſ. pericula mortis, ſunt quaſi partes integrales, ſi ãt referantur ad alias materias, ſunt virtutes adiunctæ fortitudini, diſtinctæ ab ea ſm ſpeciem, ex quibus, inquit, verbis arguo ſic iſtæ quatuor virtutes arctatæ ad materiam fortitudinis, nõ ſunt virtutes adiunctæ fortitudini, nec ſunt virtutes oĩno ſeparatæ à fortitudine, quia tunc nullo mõ partes integrales eius dici deberent. ergo ſunt virtutes ſub fortitudine cõtentæ. Tertio, Quæcũq; ſunt diſtincta inter ſe ſpecie, & nõ ſunt diſtincta ſpecie a fortitudine, ſunt diuerſę ſpecies ſub fortitudine: ſed iſtæ F quatuor ad materiã fortitudinis arctatæ ſunt hmõi. ergo. Minor pro ſecũda parte eſt S. Th. ꝓ prima ꝓbata eſt. Quarto, iſta quatuor nec ſunt eadẽ ſpecie cũ fortitudine, nec diuerſa ſpẽ à fortitudine: & ipſa sũt ſpẽs. ergo fortitudo non eſt ſpẽs ſpecialiſſima. ergo fortitudo ẽ genus ipſorũ. Antecedẽs ꝓ prima parte ꝓbat̃, quia nõ sũt eadẽ ſpecie ſpecialiſſima iter ſe. ergo nec cũ fortitudine. Secũda pars ꝓbat̃, qa diſtincta ſpecie à fortitudine cõtinent̃ ſub iuſtitia, tẽperãtia &c. ſđ iſta arctata ad materiã fortitudinis nõ cõtinent̃ ſub aliis. ergo nõ ſunt diſtincta a fortitudine. Prima conſequentia ꝓbat̃: qa quorũcunq; multorũ, quorũ qđlibet eſt ſpecies, illa ſunt eadem ſpecie, aut diſtincta ſpecie. Scđa verò cõſequentia ꝓbat̃, qa iſta continentur ſub vno genere, puta, virtus, & nõ æq̃ immediate: qa fortitudo nec genere, nec ſpecie ab eis diſtinguitur. ergo uel fortitudo continet̃ imediatius, q̃ iſta quatuor: & hĩ intentũ, qa immediatius ſupremo eſt ſuperius ad mediatè contenta: vel e cõtra, quod conſtat eſſe falſum. quia ſic fortitudo eſſet pars iſtorum.

¶Tertiũ dubiũ eſt circa eãdem rõem literæ. Nã dupliciter deficit. Primò, qa ex valde ſpãli materia infert fortitudinem indiuiſibilem formaliter, quaſi vnitas, & diſtinctio ſpecifica ex materia ſumat̃, qđ rõi non conſonat. Scđo, qa aut eſt ſermo đ ſpecialiſſima materia in eſſe naturæ, aut in eſſe morali: nõ in eſſe naturæ, qa picula maxima sũt diuerſarũ ſpecierũ, ut cõburi, ſubmergi, percuti, iugulari: nec in eſſe morali, tũ, quia hoc erat ꝓbandũ: tũ quia picula maxima optima diuerſarũ ſunt ſpecierũ moraliũ, ſi pp iuſtitiam, vel pp pietatem, uel religionẽ, vel propter caſtitatem, & cætera, imminent. I

¶Quartum dubium eſt in eodem ibidem circa literã, inquantum ponit partes integrales fortitudinis diſtinctas à partibus potentialibus eiuſdem. Contra hanc ſiquidem literã directè & nominatim arguit. Primo, Omnis pars ordinata ad aliquem actũ alicuius uirtutis non habens in ſe totã ptãtem illius virtutis, eſt pars potentialis eius: ſed omnis pars integralis fortitudinis eſt huiuſmodi, reſpectu fortitudinis. ergo omnis pars integralis fortitudinis eſt pars potentialis. Maior eſt nota, & minor ꝓbatur, quia ſm Sanctum Thomam ad perfectum actum fortitudinis, & aliarum virtutum neceſſe eſt multa concurrere, immò etiam concurrunt multi habitus, quorum quilibet dicitur pars integralis. Aut ergo primò primus illorum habituum cõtinet totam poteſtatem fortitudinis, & tunc reliqui ſuperfluũt: aut non, & tunc habetur intentum. K

¶Ad hanc rõem, inquit Martinus, poteſt reſpondere Beatus Thomas negando maiorem, quia ad partem potentialem requirit̃, ꝙ ordinet̃ ad aliquos ſecundarios actus, uel materias, ut ipſe ſuperius in q̃onis quadrageſimi octauæ articulo primo dixit, & conſequenter diceret, ꝙ fiducia, magnificentia, patiẽtia, & perſeuerantia ordinant̃ ad principales fortitudinis actus & non ad ſecundarios. Contra. Primò, quia ſm eum ibidem, nutritiuum & ſenſitiuum ſunt partes potentiales animæ, & tamen conſtat quòd non ordinantur ad ſecundarios, ſed principales actus animæ. Secundò, quia ſecundum eum ibidem, ſyneſis, & eubulia, & gnome ſunt partes potentiales prudentię, & tamen ordinantur ad principales actus prudentiæ. Probatur, quia licet aliquis actus, puta, præcipere ſit principalior, tamen alii ſunt etiam principales. Sicut intelligere eſt principalior actus animæ, & tamen ſentire, & vegetare ſunt & iam principales, & intellectiuum eſt etiam pars potentialis animæ. Tertio. Partes potentiales prudentiæ ſunt circa actus magis principales, quàm partes prudentiæ integrales apud ipſum ibidem. ergo nihil reſtat, per quod partes potentiales diſtinguantur ab

integra-

Porrec. per tot.

640

In q. 129. art. 5. & q. 134. arti. 4. & q. 136. ar. 4. & q. 161. art. 4. ad 3. Et 3. di. 33. q. 3. ar. 3. q. 1. 2 & 4.

*lib. 2. de inuentione in fol. 3. ante finem lib.

†lib. 4. c. 2. com. 5.

†q. 117. ar. 5.

Li. 3. de inuentione I fol. 3. ante finẽ libri.

debet poni pars fortitudinis.

Lib. 1. in ſomni. Scip. in fo. 2. añ med. lib.

¶ 6 Præt.[a] Macrobius ponit ſeptem partes fortitudinis, ſ. magnanimitatẽ, fiduciã, ſecuritatẽ, magnificentiã, cõſtantiã, tolerantiam, firmitatem. Andronicus ẽt ponit ſeptem uirtutes annexas fortitudini, quæ ſunt eupſychia, lenia, magnanimitas, uirilitas, perſeuerantia, magnificentia, *andragathia.[b] ergo ur̃ ꝙ inſufficienter Tullius partes fortitudinis enumeret.

* al. andragathenia.

Lib. 3. c. 8. to. 9

¶ 7 Prӕt.† Ariſt. in 3. Eth. ponit quinq;[h] partes fortitudinis quarum prima eſt politica, quę fortiter operatur ꝑ timorem uel exhonorationis, uel penæ. Secunda eſt militaris, q̃ fortiter operatur ꝑ artẽ, uel experientiã rei bellicæ. Tertia eſt fortitudo, q̃ fortiter operat̃ ex paſſione, pręcipuè irę. Quarta eſt fortitudo, q̃ fortiter operat̃ ꝑ conſuetudinẽ uictorię. Quinta eſt fortitudo, quæ fortiter operatur ꝑ inexperiẽtiã periculorum: has aũt fortitudines nulla prędictarum enumerationũ cõtinet, ergo prædictę enumerationes partium fortitudinis uidentur eſſe inconuenientes.

Reſp. Dicẽdum, ꝙ ſicut ſ.[l] dictum eſt, alicuius uirtutis pñt eſſe triplices partes, ſ. ſubiectiuę, integrales, potentiales.[m] Fortitudini aũt ſm ꝙ eſt ſpecialis uirtus nõ pñt aſſignari partes ſubiectiuę,[n] eo ꝙ non diuiditur in multas uirtutes ſpecie differentes, quia eſt circa materiã ualde ſpecialẽ.[p] Aſſignant̃ aũt ei partes quaſi integrales, & potentiales. Integrales quidem ſm ea quæ oportet cõcurrere ad actum fortitudinis: potentiales aũt ſm ꝙ ea quę fortitudo obſeruat circa difficillima, ſcilicet, circa pericula mortis, aliquæ aliæ uirtutes obſeruant circa quaſdã alias materias minus difficiles, quæ quidẽ uirtutes adiunguntur fortitudini ſicut ſecundarię principali. Eſt aũt ſicut ſupra[q] dictũ eſt, duplex fortitudinis actus. ſ. aggredi, & ſuſtinere. Ad actũ aũt aggrediendi duo requiruntur, quorũ primũ pertinet ad animi præparationem, ut. ſ. aliqs promptum aĩum habeat ad aggrediendum: & quantum ad hoc, ponit[r] Tullius fiduciam. Vndè dicit, quòd fiducia eſt,

Integralibus. Cõſequẽtia patet, & aſſũptũ probatur, quia eubulia, ſineſis, & gnome ſunt circa principaliores actus prudentiæ, q̃ memoria, intellectus, euſtochia, docilitas, & ratio, qa hęc ordinantur ad prudentiam quatenus cognoſcitiua eſt: illa verò habent perficere cognitiones ipſas. ſ. conſilium, & iudicium.

¶ Si dicatur, inquit Martinus, ꝙ eubulia, ſineſis, & gnome sũt partes potẽtiales reſpectu prudentiæ propriiſſimè acceptę, hoc eſt, ſm̃ ꝙ eſt præceptiua, & ideò actus earum ſunt ſecundarii ad actũ prudentiæ. Cõtra dupliciter. Primò, quia ſm̃ hoc, partes integrales adhuc eſſent circa actus magis ſecundarios, & remotiores ab actu præcipiendi, ac per hoc ſtat argumẽtũ. Secũdò, quia ſm̃ hoc nutritiuum, & ſenſitiuũ dicerent̃ partes potẽtiales actus intelligẽdi, quia eſt principalior, & illi ſunt ordinati ad ipſum.

¶ In eodem articulo dubiũ quintũ occurrit circa calcẽ corporis articuli. An ſm̃ authorẽ ponendæ ſint duæ patiẽtię, & duæ ꝑſeuerantiæ, ita ꝙ una ſit arctata ad materiã fortitudinis, & altera ad quaſcunq; materias difficiles: an una & eadẽ ut reſpicit materiã fortitudinis, ſit pars integralis eius, & ut reſpicit quaſcunq; materias difficiles, ſit pars eius potẽtialis. Et eſt rõ dubii, quia in litera iſtę ut partes potentiales, ponũtur uirtutes ſpecie diſtinctæ à fortitudine, ac ꝑ hoc ut integrales, contra iſtas diſtinctæ, nõ uirtutes ſpecie diſtinctæ à fortitudine, & cõſequẽter ponẽdæ ſunt duæ patiẽtiæ. In oppoſitũ aũt eſt, qa patientia, uel ꝑſeuerãtia, ut reſpicit quaſcũque res difficiles, reſpicit ẽt materiã fortitudinis ut aliqd cõtẽtũ ſub reb⁹ difficilibus. ergo ipſa ſufficit ad adiuuãdũ fortitudinẽ, nec ponenda eſt ſuperflue alia patientia, uel perſeuerantia.

¶ Ad primum dubium de partibus ſubiectiuis fortitudinis, dicitur cum authore, ꝙ fortitudo eſt ſpecies ſpecialiſſima non habens aliquam ſub ſe ſpeciem.

¶ Et ad primum argumentum In oppoſitum, negatur ꝙ illi ſint gradus fortitudinis, & ꝙ ſint ſpecie diſtincti: quoniam fortitudo, ſi qua eſt ſecũdum gradum continentiæ, non eſt uirtus, ſed imperfectum quid in genere uirtutis: ſecundum autem gradus temperantiæ, & heroicum non diſtinguitur ſpecie: & ſic ambæ propoſitiones aſſumptæ ſunt falſæ.

¶ Ad ſecundum negatur maior. Nullus enim habitus fortitudinis, habet pro obiecto circunſtantiam obiecti fortitudinis: immò hoc uidetur implicare.

¶ Ad tertium dr̃, ꝙ aggredi, & ſuſtinere non ſunt ſpecie diſtincti in genere moris, quamuis diſtinguãtur ſpecie in genere naturę. Ex eodem ſiquidem more procedit circa maxima & opima pericula aggredi, uel ſuſtinere, quando, ubi ſicut &c. oportet & propterea ſi antecedens intelligitur in genere moris, negatur. Et ad primam probationem eius negatur ſequela, ſimiliter ad tertiam & quartam: quoniã ex ſpecifica diſtinctione in eſſe naturæ talium actuum, & ex imperfectione habitus, q non eſt fortitudo, ſed imperfectum quid in genere uirtutis, aliquando, ꝓuenit, ꝙ aliqui laudabiliter ſe habẽt in uno, & nõ alio: & ſimiliter ꝙ ſit rectitudo in uno, & non in alio, & ꝙ nõ contrarietur ſemꝑ rectitudo unius, obliquitati alterius: ſed ſi eſſet ſermo de rectitudine, quæ in vera uirtute conſiſtit, falſa ſunt omnia aſſumpta, qm̃ non laudabiliter laude uirtutis fortitudinis põt ſe habere quis in uno, & non in alio, in quantũ eſt ex parte uirtutis. Et ſimiliter cũ rectitudine unius nõ ſtat obliquitas alterius, quãtũ eſt ex parte uirtutis: & ſimiliter ꝙcquid ex parte uirtutis repugnat rectitudini unius, repugnat rectitudini alterius. Quia n. non diſtinguit̃ inter rectitudinẽ uirtutis, & rectitudinẽ actus, ideò fallaciter cõtingit. Operatur namq; fortia, quidã ſine uirtute fortitudinis, & iuſta ſine uirtute iuſtitię &c. ut patet in 2. Eth. ſed nõ operantur ut fortes, neq; ut iuſti.

q. 48.

Concl. m

¶ Ad ſecundã aũt ꝓbationẽ dr̃, ꝙ falſum eſt eſſe multas ſm̃ ſpeciem prudentias directiuas aggreſſionis, & expectationis, quãuis ſint multæ partes unius ſm̃ ſpeciem prudentiæ: qm̃ prudẽtia non eſt niſi unius ſpeciei in quacunq; materia cuiuſcunq; uirtutis monaſticæ, ac ꝑ hoc ſi diſciplinæ militares ſunt prudẽtiæ, non diſtinguunt̃ ſpecie reſpectu diuerſorum actuum fortitudinis.

Concl. p

¶ Ad tertiã probationẽ negatur, ꝙ ſit alia medietas formalis in utroq; actu. Vna nãque & eadem ſm̃ ſpeciẽ ẽ medietas formalis utriuſq;, quamuis materialiter, hoc eſt, ſm̃ ipſos actus diuerſos diſtinguant numero: & licet ſint quatuor extrema, non tñ ſunt duo media, ſed unum tm̃. Nec eſt verum, ꝙ author hoc dicat, ſed iſte bonus homo ſubintellexit ly media, cum author dixerit, Non inconueniẽs ſecundum diuerſa habere plura extrema ex una parte. Et per hoc patet ſolutio quarti & quinti principalis. Confirmatio uerò illa, Timor, & audacia poſſunt ſimul eſſe in eodem: ergo, non ſunt contraria, nihil ualet, quia ſunt ſimul reſpectu diuerſorum: ſicut etiam aliquis eſt ſimul prodigus, & auarus reſpectu diuerſorum, ſcilicet rapiendo hinc, & effundendo illinc.

q. 123. art. 3. & 6

Loco citato ad arg. 1

¶ Ad ſm̃ dubium de ratione allata in litera, ſ. Quia fortitudo eſt circa materiam valde ſpecialem, dicitur unica diſtinctione præmiſſa, ꝙ aliud eſt loqui de diſtinctione ſpecifica ſimpliciter, & aliud eſt loqui de diſtinctione ſpecifica ſecundum quid, v. g. In naturalibus dicimus, ꝙ mas & fęmina in qualibet ſpecie ſunt eiuſdem ſpeciei: & rurſus dicimus, ꝙ mas & fęmina cuiuſcunque ſpeciei diſtinguuntur ſpecie, ut ſunt in genere ſexus. Primum enim eſt verum ſimpliciter: ſecundũ, tm̃ quid, hoc eſt, cum iſta additione, vt ſunt ſub genere ſexus. Similiter dicimus, quòd caro, oſſa, nerui &c. hominis, diſtinguuntur ſpecie à carne, oſſibus, neruis &c. leonis, loquendo de diſtinctione ſpecifica ſimpliciter: ſicut anima hominis diſtinguitur ſpecie ab anima leonis, iuxta illud Auerrois primo de Anima cõmenta. 65. Membra hominis non diſtinguuntur à membris leonis, niſi quia hominis anima diſtinguitur ab anima leonis. Et rurſus dicimus, ꝙ caro, & oſſa inter ſe diſtinguuntur ſpecie ut partes integrales, quia ſunt partes heterogeneæ, & hoc eſt uerum, loquendo de diſtinctione ſpecifica ſecundum quid, hoc eſt, ut partes ſunt. Vnde caro, oſſa, & nerui hominis, non ſunt multæ ſpecies ſimpliciter, quod patet de duobus. tum ex eo, ꝙ ſunt unius ſpeciei ſimpliciter, ſcilicet humanæ: tum ex eo, quòd ſi oſſa conſtituerent unam per ſe ſpeciem ſimpliciter, ſequeretur quòd oſſa hominis, & oſſa leonis, & caro hominis & caro leonis, eſſet ſimpliciter unius ſpeciei: ſed ſunt hęc

in qualibet animalis ſpecie ſeorſum multarum ſpecierum, ut partes & unius ſpeciei ſimpliciter, & ꝓp hoc diſtinguunt̃ ſpecie ſimpliciter à ſimilibus in leone. Ex naturalibus igit̃ ad moralia procedendo, dicimus ꝙ licèt circa materiam fortitudinis ſint illę quatuor partiales uirtutes, non tñ ſequitur ergo circa illam ſunt multæ uirtutes ſpecie diſtinctæ. Et cũ arguit̃, Põt eſſe circa eã plures actus moraliter boni ſpecie diſtincti, dr̃, ꝙ loquẽdo de diſtinctione ſpecifica ſimpliciter, falſum aſſumitur loquendo aũt de diſtinctione ſpecifica ſm q̃ 1, verũ dr̃. Et hoc probat̃ per authoritatem. S. Thom. ponẽtis illas quatuor partes fortitudinis unius ſpeciei ſimpliciter, & diuerſarum, ut partes ſũt; ac per hoc nulla ſuperſtant.

Loco citato in arg.

¶ Ad tñ dr̃, ꝙ tertia pars antecedẽtis. ſ. Et ſunt ſpecie diſtincti, iam diſtincta eſt, quõ vera, & quõ falſa eſt, ac ꝑ hoc quarta pars euiſdẽ ẽ ſimpliciter falſa. ſ. ꝙ contineat̃ ſub fortitudine, vt inferiora ſub ſuperiore eſſentiali, ſicut nec cor, & hepar hominis ſub homine.

¶ Ad probationẽ cũ dr̃, Continentur ſub hoc cõi, qđ eſt virt⁹, negatur. Vt. n. patet ex verbis authoris ab arguẽte allatis nihil horum quatuor eſt propriè uirtus. Ad cõfirmationem ex uerbis authoris dr̃, ꝙ iſta quatuor contracta ad materiam fortitudinis, non ſunt uirtutes propriè loquendo, nec ſunt uirtutes adiunctæ, nec ſeparatæ, nec cõtentæ ſub ea ſed ſunt conditiones uirtutis uelut partes ipſius,

Lib. 4. c. 2. & 3. to. 5.

¶ Ad tertiũ dicitur, ꝙ diſtincta inter ſe, & ſpecie, dupliciter ſunt ſimpliciter, & ut partes. Iſta quatuor ſunt ſcđo mõ tñ: diſtincta inter ſe ſpecie, & ſunt idiſtincta ſpecie ſimpliciter à fortitudine: & propterea non ſequitur concluſio, quę accipit diſtingui ſpecie uno modo, ſcilicet ſimpliciter.

¶ Et per hoc patet reſponſio ad quartum, diſtinguendo de diſtinctione, & identitate ſpecifica abſolutè, & ut partes ſunt.

¶ Ad tertium dubium dr̃. ꝙ proculdubio ſermo eſt de materia ſpecialiſſima in eſſe morali. Ex materię enim circa quam eſt uirtus unitate i eſſe morali, ſumitur unitas uirtutis: ita ꝙ vnitas rationis formalis materiæ circa quam, dat unitatem uirtuti. Et quoniam eſſe morale attenditur penes eſſe ſecundum rõne, ideò ex hoc ꝙ pericula maxima, & optima, ut ſubſunt rectæ rationi, vnam indiuiſibilem formaliter habent rationem, quare hõ uiriliter ſe habet ad ea ſuſtinendo, timendo: ac audẽdo: ideò ſpecialiſſima ſpecies ponitur fortitudo. Et cum cõtra hoc obiicitur, ꝙ hoc erat probandum, reſpõdetur ꝙ quia hoc eſt confeſſum communiter, & à principe peripateticorum ex 3. Eth. acceptum, author ut confeſſum communiter aſſumpſit, abſq; probatione alia. Et quidẽ ꝙ pericula maxima nõ habeant moralem diuiſibilitatem ſecundum ſpeciem inquantũ maxima, ex eo patet, ꝙ unius moris eſt, quomodolibet ſm eſſe

per quã magnis, & honeſtis rebus multum ipſe animus in ſe fiduciæ cum ſpe collocauit. Secũdũ aũt ptinet ad operis executionẽ, ne. ſ. aliquis deficiat i executione illorum: quæ fiducialiter inchoauit: & quãtũ ad hoc ponit* Tullius magnificẽtiã Vñ dicit, ꝙ magnificentia eſt rerum magnarum, & excelſarum cum animi ampla quadã, & ſplendida propoſitione cogitatio, atq; adminiſtratio, id eſt, executio, ut. ſ. amplo ꝓpoſito adminiſtratio nõ deſit. Hęc ergo duo ſi coarcentur ad ꝓpriã materiã fortitudinis, ſ. ad pericula mortis, erũt quaſi partes integrales ipſius, ſine quibus fortitudo eſſe nõ põt. Si ãt referantur ad aliquas alias materias, in quibus eſt minus difficultatis, erunt uirtutes diſtinctę à fortitudine ſm ſpẽm ſuã: tñ adiungentur ei, ſicut ſecundariũ principali. Sicut magnificentia à *Phil. in 4. Ethi. ponit̃ circa magnos ſumptus: magnanimitas aũt, quę vr̃ idem eſſe fiducię, circa magnos honores. Ad aliũ aũt actũ fortitudinis, qui eſt ſuſtinere, duo requiruntur, quorũ primũ eſt, ne difficultate imminentiũ malorũ animus frãgat̃ ꝑ iuſtitiã, & decidat à ſua magnitudine: & quãtũ ad hoc ponit patientiã. Vñ dicit ꝙ patientia eſt honeſtatis, aut utilitatis cauſa, rerũ arduarũ, aut difficiliũ uoluntaria ac diuturna ꝑpeſſio. Aliud aũt ẽ. ut ex diuturna difficiliũ paſſione hõ non fatigetur uſque ad hoc, ꝙ deſiſtat, ſm illud Heb. 12. Non fatigemini, animis ueſtris deficiẽtes: & quantũ ad hoc ponit pſeuerãtiã. G Vñ dicit, ꝙ perſeuerantia eſt in oratione bñ conſiderata, ſtabilis & perpetua ꝑmãſio. Hęc ẽt duo ſi coarcent̃ ad propriã materiam fortitudinis, erunt partes quaſi integrales ipſius: ſi ãt ad quaſcũque materias difficiles referant̃, erũt uirtutes à fortitudine diſtinctę, & tñ ei adiũgent̃ ſicut ſecũdariæ pricipali.

H AD PRIMVM ergo dicendũ, ꝙ magnificentia circa materiã liberalitatis, addit quandã magnitudinẽ, quę pertinet ad rõnem ardui, qđ eſt obiectũ iraſcibilis, quam principaliter ꝑficit fortitudo, & ex hac parte pertinet ad fortitudinem.

AD II dcđm, ꝙ ſpes quaquis de Deo cõfidit, ponitur uirtus theologica, ut ſupra* habitum eſt: ſed ꝑ fiduciã, quę nũc ponitur fortitudinis pars, homo I habet ſpẽ in ſeipſo, tñ ſub Deo.

AD III dicendũ, ꝙ quaſcũq; res magnas aggredi, vr̃ periculoſum eſſe, q̃a i his deficere eſt ualde nociuũ. Vnde etiã ſi magnificentia, & fiducia circa q̃cumq; magna operãda, uel aggrediẽda ponant̃, habent quãdã affinitatẽ cum fortitudine ratione periculi imminentis.

E namēt hmõi pericula uarientur, ſuſtinere. Non. n. refert formaliter ad rectã rõnem, ſi ferro, ſi ligno, ſi igne, aut aqua immineãt maxima pericula, ad quæ oporteat uiriliter ſe habere: ſed materialiter hæc ſe hñt. Et ſimiliter ad mãlẽ diuerſam* ſpectat, ꝙ maxima pericula ſunt optima ex ordine ad hãc uel illã uirtutẽ, puta, caſtitatẽ, vel iuſtitiã. Conſiſtit. n. formale huius materię in hoc, ꝙ pericula ſũt maxima, & optima. Vndecũq; aũt ſint optima materialiter, cõcluditur ſub illa vnica rõne formali, q̃ ſunt pericula maxima, & optima, & vocantur optima reſpectu bonorũ tã delectabiliũ, q̃ utiliũ. Optimũ. n. genus boni eſt bonũ honeſtũ, magnã tñ habẽs infra ſuũ genus latitudinẽ. Vñ patet ſolutio ſecũdę obiectionis. Iſtæ nãq; differẽtiæ uirtutũ, ex qbus pericula maxima ſũt optima, licet ſint morales, & formales, in ſe, nõ ſunt tñ formales, ſed materiales reſpectu huius. ſ. materiæ circa quã fortitudinis. Quẽadmodũ maſculinũ, & fœminũ ſunt in ſe differẽtiæ materiales, & formales, reſpectu tñ ſpeciei humanę ſũt differentię materiales.

¶ Ad quartũ dubiũ ex Martino cõtra diſtinctionẽ partiũ integraliũ à partib⁹ potẽtialibus fortitudinis, dr̃, ꝙ maior ẽ falſa: & bñ ibidẽ rñdet ad illã maiorẽ. Pars ſiquidẽ potẽtialis ordinat̃ ad perficiendũ actũ ſecundariũ, uel in materia ſecundaria: ita ꝙ fortit̃ propriã ꝑfectionem in illo actu, uel materia ẽt ſi per intellectũ abſtraheremus ordinẽ ad actũ, ſeu materiã principalem, ut patet de eubulia reſpectu cõſilii, & potentia uegetatiua reſpectu aię intellectiuę. Pars uerò K integralis actũ ſuũ ponit circa actũ, ſeu materiã principalẽ: ita ꝙ ſine actu, ſeu materia principali, nihil quodãmodo eſt, ut patet de memoria reſpectu cõſilii, ſeu iudicii &c. & cautela ac circunſpectione reſpectu pręcepti. Et ad primum in oppoſitum dr̃, ꝙ nutritiuum, ſenſitiuum, & intellectiuum tripliciter ſumuntur. Primo, vt ſunt aię: ſecundo, vt ſunt gradus viuentium: tertio, vt ſunt potentię. Primo mõ ſunt partes ſubiectiuę aię: ſecundo, ſunt partes ſubiectiuę gradus viuentium: tertio, ſunt partes ſubiectiuæ potentiarum aiæ, vt alibi diffusè habes.

q. 17. art. 5 & 1. 2. q. 62 art. 3

¶ In propoſito ergo nutritiuum, & ſenſitiuum, ut continentur in intellectiua anima, quemadmodum trigonũ in tetragono, vt dicitur in 2. de anima, dicuntur partes potentiales animę intellectiuę: & ſic conſtat, ꝙ ordinantur ad actus ſecundarios animę intellectiuę, quoniam ad actus ſeruientes animę intellectiuæ vt ſic. Quãmuis ſenſitiuum, vt eſt anima, ſeu gradus, ſeorſũ ordinetur ad principalem actum.

¶ Ad ſecundum dr̃, quòd falſum eſt, ꝙ eubulia, ſineſis, & gnome ordinentur ad actus principales prudentiæ: ordinantur. n. ad act⁹ miniſtrantes prudentiæ. Conſtat autem actus miniſteriales eſſe non principales, ſed ſecundarios. Et ad probatio-

nem

A

AD IIII dcđm ꝙ patientia non ſolú patitur pericula mortis, circa q̃ eſt fortitudo, abſq; ſuperabundanti triſtitia, ſed ét quæcũq; alia difficilia, ſiue periculoſa: & ſm hoc ponit virt* adiuncta fortitudini. Inquantum aũt eſt circa pericula mortis, eſt pars integralis ipſius.

B

AD V dicendum, ꝙ perſeuerantia, ſm ꝙ dicit continuitatem boni operis vſq; in finem, circũſtãtia oĩs virtutis eſſe pót. Ponitur autem pars fortitudinis, ſecundum ꝙ dictum eſt.*

AD VI dcđm, ꝙ Macrobius ponit quatuor prędicta à Tullio* poſita, ſ. fiduciã, magnificẽtiam, tolerantiã, quã ponit loco patientiæ, & firmitatẽ, quã ponit loco perſeuerantiæ. Superaddit aũt tria, quorũ duo. ſ. magnanimitas, & ſecuritas, à Tullio ſub fiducia comprehendunẽ: ſed Macrobius* magis ꝑ ſpecialia diſtinguit. Nã fiducia importat ſpem hoĩs ad magna. Spes aũt cuiuſlibet rei p̃ſupponit appetitũ in magna protenſum ꝑ deſiderium, quod pertinet ad magnanimitatẽ. Dictũ eſt.n.ſ.* ꝙ ſpes p̃ſupponit amorẽ, & deſiderium rei ſperatæ. Vel pót melius dici, ꝙ fiducia ptinet ad ſpei certitudinẽ: magnanimitas aũt ad magnitudinẽ rei ſperatę. Spes aũt firma eſſe nõ pót, niſi amoueaẽ contrariũ. Qñq;.n. aliquis, quantũ ex ſeipſo eſt, ſperat aliquid: ſed ſpes tolliẽ ꝓꝑ impedimentum timoris. Timor.n. quodammodo ſpei contrariaẽ, vt ſupra habitum eſt:* & iõ Macrobius addit ſecuritatẽ, quę excludit timorem. Tertium aũt addit, ſ. conſtantiam,[d] quæ ſub magnificentia comprehendi pót. Oportet.n. in his, q̃ magnifice aliquis facit, conſtantẽ aĩum habere: & iõ* Tullius ad magnificentiã ptinere dicit non ſolũ adminiſtrationẽ rerũ magnarũ, ſed ét animi amplã excogitationem ipſarum. Pót ét conſtantia ad perſeuerantiam pertinere, vt perſeuerans dicaẽ aliquis ex eo, ꝙ nõ deſiſtit ꝓꝑ diuturnitatẽ: conſtans aũt ex eo, ꝙ non deſiſtit ꝓꝑ quæcumque alia repugnantia. Illa ét, q̃ Andronicus ponit, ad eadem pertinere vĩr. Ponit.n. perſeuerantiã, & magnificentiã cum* Tullio, & Macrobio: magnanimitatẽ aũt cum Macrobio.

C

Lenia aũt eſt idem, ꝙ patiẽtia, uel tolerantia: dicit.n. ꝙ lenia eſt habitus promptus tribuens ad conari qualia oportet, & ſuſtinere, quæ rõ dicit. Eupſychia aũt, ideſt, bona animoſitas, idẽ uĩ eſſe quod ſecuritas, dicit.n. ꝙ eſt robur aĩæ ad perficiendũ opera ipſius. Virilitas autẽ uĩ idem eſſe, quod fiducia. Dicit.n. ꝙ uirilitas eſt habitus per ſe ſufficiens, tributus in his, quæ

D

ſm uirtutem ſunt. Magnificentiæ autẽ addit andragathian, quaſi uirilem bonitatẽ, q̃ apud nos ſtrenuitas pót dici. Ad magnificentiã aũt pertinet, non ſolum, ꝙ hõ conſiſtat in executione magnorum operũ, quod pertinet ad conſtantiam, ſed etiam cum quadam uirili prudentia, & ſolicitudine ea exequatur,

E

quod pertinet ad andragathiam, ſiue ſtrenuitatem, unde dicit, quòd andragathia eſt uiri uirtus adinuentiua cõiſcabilium operum. Et ſic patet, quòd omnes huiuſmodi partes

---

ꝗ ſ. Intelligere eſt actus principalior, tñ ſẽtire eſt actus ét principalis ipſi aĩæ, iam dictũ eſt, ꝙ ſentire, & intelligere, reſpectu aĩarum, intellectiuæ ſeorſum, & ſenſitiuæ ſeorſum, ſunt principales actus aĩę: ſed reſpectu aĩæ intellectiuæ continentis id, quod eſt ſenſitiuæ, ſentire eſt ſecundarius actus. quia adminiculũ intellectus eſt. Intelligere aũt, & velle, & vniuerſaliter actus intellectiuæ partis, ſolum ſunt principales act*.

¶ Ad tertiũ negat aũs vniuerſaliter. Ad cuius euidentiã oportet aduertere, ꝙ illas octo partes integrales prudentiæ ſuperius aſſignatas, nõ deputauit author prudentiæ vt diſtinguiẽ contra adiunctas ſibi virtutes, ſ. gnomen, ſineſim, & ebuliã, ſed quaſdam, ſ. tres earũ tm̃ poſuit integrare prudentiã propriè dictã diſtinctã ab aliis,

In cor. art.

vt principalis virtus diſtinguitur à ſibi adiunctis. Et ꝓpea de illis tribus, puta, circumſpectione, cautela &c. loquendo, dr̃, ꝙ ſunt circa actũ prudentiæ principalẽ. ſ. præcipere, circa quẽ nulla eſt pars potentialis.

Loco citato in arg. 1

Et ꝓpea iſtæ partes integrales ſũt multò propinquiores prudẽtiæ propriè dictæ, q̃ partes potentiales, quia ſunt circa potentialem actum.

Loco citato in arg. 6

Potentiales aũt ſunt circa actus ſecundarios, ſ. conſiliari, & iudicare. Remanet ergo diſtinctiuum ab

1. 2. q. 40. art. 7.

authore aſſignatum inter partes integrales, & potentiales virtutis, quia. ſ. illę circa principalẽ actũ: iſtæ circa ſecundarium actum, vel ſecundariam materiam verſantur. De aliis verò quinque partibus integralibus prudentiæ loquẽdo dicimus cũ authore ibidem, ꝙ ſunt circa eoſdẽ actus circa quos ſunt virtutes, quas integrant: ita q; vt concurrunt

1. 2. q. 40. art. 4. ad 1.

ad rectum cõſilium, ſunt partes integrales eubuliæ: & prout concurrunt ad iudicium

D. 387.

ſunt partes integrales gnome, vel ſineſis. Ex quo patet, ꝙ referendo ſingula ſingulis ſp inueniuntur diſtinctæ partes integrales, & potentiales prudentiæ cum ſuis diſtinctiuis. Eſt ergo antecedens vniuerſaliter falſum, ſ. q; partes potentiales prudentiæ ſint circa actus magis principales, q̃ partes integrales: qm̃ loquendo de prudẽtia propriè dicta, & ſuis integralibus partibus, ipſa cum dictis partibus eſt circa præcipere: potentiales verò ſunt circa conſiliari, & iudicare. De reliquis verò partibus conceditur, ꝙ ipſæ partes potentiales ſint principalius circa ſuos actus, q̃ partes integrales ſuæ, quæ communi vocabulo appellatæ ſunt partes integrales prudentiæ. Ad primum autem argumentum contra ſe poſitionẽ ibi recitatam, quæ bona eſt, ſ. ꝙ eubulia, ſineſis, & gnome ſunt partes potentiales reſpectu prudentiæ propriè dictæ vt eſt pręceptiua, dr̃ falſum eſſe, q; partes integrales propriè prudentiæ ſic ſumptæ, reſtent remotiores ab actu principali prudentiæ. Vt.n. iã dictum eſt, circumſpectio, cautio, & prouidentia, circa ipſum actũ pcepti ſunt, circa quẽ nõ ſunt potentiales.

¶ Ad ſm̃ verò negaẽ ſequela, vt iacet: ſed deberet inferri ſic, Ergo nutritiuũ, & ſenſitiuũ eſſent partes potẽtiales reſpectu aĩæ intellectiuæ; & hoc iã ex dictis patet eſſe verum. Neque.n. dicimus, q; ſineſis eſt pars potentialis præcepti, ſed prudentiæ, quæ eſt præceptiua. Et propterea, non reſpectu actus intelligẽdi, ſed aĩæ intellectiuæ, ſenſitiuum ponitur pars potentialis.

Li. 2. de inuẽtione in fol. 3. ante fin.

¶ Ad quintũ dubiũ, de duplici potentia &c. rñdetur, q; ſine dubio apud authorẽ ponendæ ſunt duę patientiæ, duæ perſeuerantiæ, duæ magnanimitates, duæ magnificentię, quę inter ſe ſpecie diſtinguuntur, non ſicut ſpecies perfectæ, ſed vna cuiuſq; combinationis eſt verè virtus. Altera modus, ſeu conditio virtutis, & non propriè virtus, vt author expreſsè dicit in ſeq. q. ar. 6. ad tertium, de fiducia, quã magnanimitatem vocauit: & idẽ eſt de aliis iudicium. Diſtinguuntur aũt inter ſe iſta quatuor vt virtutes ſunt & vt partes virtutis, vt dictũ eſt, quantum ad materiam: quia vt partes virtutis habent pro materia ſolam materiam fortitudinis: vt uirtutes verò, habent ſuas proprias materias diſparatas à materia fortitudinis: ita ꝙ virtus patientiæ eſt non circa oẽs triſtitias: quia non circa triſtitias, quæ ſunt in periculis maximis, & optimis, quę ſunt fortitudinis materia, ſed circa alias triſtitias, vt author in reſponſione ad quartum dicit: & ſimile eſt de perſeuerantia &c. Inter ſe verò iſtæ quatuor partes integrales fortitudinis ſic diſtinguũtur, quòd duæ earum ſunt reſpectu boni, & duæ reſpectu mali. Fiducia ſiquidem, & magnificentia, vt partes ſunt fortitudinis, ſunt reſpectu boni: ſed illa reſpectu boni vt p̃mii, ſeu finis ſperati: iſta reſpectu boni vt operis quod fit. Oportet enim virum fortem in aggrediendo habere ſpem firmam, quam fiducia facit habere de bono ſperato: ſic enim magnum cauſabit aggreſſum. Spes.n. eſt cauſa audaciæ aggredientis. Et oportet rurſus, quam prius concepit ſpem de fortiter operando, indeficiẽti animo ſeruare dũ fortiter agit, quod magnificentia facit: ita q; vtraq; circa ſpem ponenda videtur reſpectu boni diuerſimodè, vt dictum eſt. Iſ

Locis citatis in arg. 4. & 6.

εὐψυχία

ἀνδραγαθία

conſonat literæ, ponenti ambas circa aggreſſum alteram reſpectu præparationis, alterã reſpectu executionis. Patientia verò, & perſeuerantia reſpectu mali, quod triſtitia importat, ſunt: illa quidem, ne animus frangatur triſtitiis, quæ ſunt in periculis mortis &c. iſta verò, ne ipſum diu ſuſtinere talia triſtia, quæ ſunt in periculis mortis &c. animum fatiget. Et propterea hæ partes in concupiſcibili ponendæ ſunt, in qua eſt triſtitia. Vnde fortitudo, licèt ſit in iraſcibili, in qua ſunt timor, & audacia, exigit tñ modificatam ſpem & triſtitiam ad actuum ſuorum perfectionem: & ppea vocantur modificantia hęc partes integrales. Et per hoc patet, ꝙ non ſuperfluè, ſed neceſſario multiplicantur hmői morales diſpoſitiones, & habitus, vt ſcilicet in qualibet materia propria virtus cũ conditionibus requiſitis inueniatur, quaſi totum cum ſuis partibus heterogeneis, & euiteur confuſio indiſtinctas relinquens naturas totorũ, & partiũ. Ac per hoc patiẽtia, quæ eſt totum, fiat pars, aut econtra.

q. 123. a. 1 ad 2.

quatuor principales reducuntur, quas Tullius ponit.

Ad vii dcđm, ꝙ illa quinq; quæ ponit Ariſt. deficiunt à vera rõne virtutis, qa etſi conueniant in actu fortitudinis, differunt tñ in motiuo, vt ſupra* habitum eſt. Et ideo non ponun- G tur partes fortitudinis, ſed quidam fortitudinis modi.

QVÆSTIO CXXIX.

De magnanimitate, in octo articulos diuiſa.

Deinde conſiderandum eſt de ſingulis fortitudinis partibus, ita tñ, ꝙ ſub quatuor principalibus, quas Tullius ponit, alias comprehendamus, niſi ꝙ magnanimitatem, de qua etiam Ariſt. tractat, lo- H co fiduciæ ponem.

¶ Primò ergo conſiderandum erit de magnanimitate.

¶ Secundò, De magnificentia.

¶ Tertiò, de patientia.

¶ Quartò, De perſeuerantia.

¶ Circa primum primò cõſiderãdũ eſt, de magninimitate. Secũdò, de vitiis oppoſitis.

Circa primum quærũtur octo.

¶ Primò, Vtrum magnanimitas ſit circa honores.

¶ Secundò, Vtrum magnanimitas ſit ſolum circa magnos honores.

¶ Tertiò, Vtrum ſit virtus.

¶ Quartò, Vtrum ſit virtus ſpecialis.

¶ Quintò, Vtrum ſit pars fortitudinis.

¶ Sextò, Quomodo ſe habeat ad fiduciam.

¶ Septimò, Quomodo ſe habeat ad ſecuritatem.

¶ Octauo, Quomodo ſe habeat ad bona fortunæ.

Articulus I.

Vtrum magnanimitas ſit circa honores.

Ad primum ſic pced:ĩ. Vr̃ ꝙ magnanimitas non ſit circa honores. Magnanimitas n. eſt in iraſcibili, quod ex ipſo noie patet. nam magnanimitas dr̃ quaſi magnitudo animi. Animus autẽ pro vi iraſcibili ponitur, ut patet in 3. de anima, *vbi Philoſ. dicit, ꝙ in ſenſitiuo appetitu eſt deſiderium, & aĩus, id eſt, concupiſcibilis: ſed honor eſt quoddam [a] bonum concupiſcibile, cum ſit præmiũ virtutis. ergo vr̃ ꝙ magnanimitas non ſit circa honores.

¶ 2 Pręt. Magnanimitas cum ſit virtus moralis, Oportet ꝙ ſit circa paſſiones, uel opationes: nõ aũt eſt circa opationes, qa ſic eſſet pars iuſtitię. & ſic relinquĩt, ꝙ ſit circa paſſiones: honor aũt [b] nõ eſt paſſio. ergo magnanimitas nõ ẽ circa honores.

¶ 3 Præt. Magnanimitas vr̃ pertinere magis ad proſecutionẽ q̃ ad fugã. dr̃. n. magnanimus, qa ad magna tẽdit: ſed uirtuoſi nõ laudanĩ ex hoc, ꝙ cupiunt honores, ſed magis ex eo, ꝙ eos fugiunt. ergo magnanimitas non eſt [b] circa honores.

Sed contra eſt, qđ *Phil. dicit in 4. Ethic. ꝙ magnanimitas eſt circa honores, & inhonorationes.

Resp. Dcđm, ꝙ magnanimitãs ex ſuo noie importat quandã extẽſionẽ animi ad magna. Cõſideratur aũt habitudo uirtutis ad duo. Primo ad mate- K riã, circa quam operatur: alio mõ ad actum proprium, q conſiſtit in debito uſu talis mater.

Li. 3. tex. 42. to. 2.

Li. 4. ca. 4. ante medium to. 5

SVP. QV. CXXIX. ARTIC. I.

In art. 1. q. 129. dubium occurrit, An magnanimitas ſit circa magna operari, tamquam proprium actum, & obiectum: an ſit circa magna operari. vt circunſtantiam rectè ſperandi honores magnos. Et eſt ratio dubii, quia de magnanimitate diuerſa dicuntur. Dr̃ namque hic, & in 4. Ethicorum, ꝙ eſt virtus circa honores magnos, vt propriã materiã, & in litera hac exprimitur, ꝙ proprius actus eius eſt rectè vti magnis honoribus. Dr̃ rurſus in 4. Ethicorum, ꝙ magnanimi eſt, quod in vnaquaq; virtute magnum. Vbi author exponendo dicit, quòd per hoc magnitudo eſt ſpecialis virtus diſtincta ab aliis, quia tendit ad rationem magni in cuiuſlibet virtutis opere. verbi gratia. Fortitudo intendit fortiter agere: magnanimitas intendit magna operari in fortiter agẽdo, & ſic de aliis. In eodem quoque quarto dicitur, quod magnanimus moderatè delectatur de honore, nec ipſum multum æſtimat, & quòd medietas in appetitu honoris conſiſtit, ſi appetitur, vnde oportet, & vt oportet. Ex quo apparet, quod quia magna operari eſt, vnde oportet appetere honorem, ideo magnanimitas attendit ad magna operari, vt circunſtantiam, vnde magnos honores appetat, vnde oportet, & vtatur vt oportet. Ex altera autem parte apparet, ꝙ magnanimitas principaliter intendit ad operandum magna, & ex con- F ſequenti ad rectè appetendum magnos honores, quibus magna opera ſunt digna.

¶ Ad huius difficultatis euidentiam oportet cautè in conſideratione procedere, ne dum ab excellentia Ariſtotelis, & diui Thomæ deficimus, declinemus in proprias phantaſias, nouaque cudamus, quia vetera non intelligamus. Sciendum eſt ergo, quòd ſicut fortitudo aliter ſe habet ad materiam quam modificat, puta, timorem mortis, & aliter ad proprium actum, quia proprius actus eſt fortitudinis proprius finis: materia autem moderata, vt propter finem: moderatè ſiquidem timet, & audet fortis, vt fortiter aggrediatur, & ſuſtineat, & non econuerſo: ita proportionaliter contingit in magnanimitate. Actus ſiquidem proprius eius eſt operari magna, ſicut fortis proprius agere. Sed quoniam hic actus ex ſpe magnorum, puta, honoris, & gloriæ, impeditur, & promouetur, & ideo oportet moderari ſpem honoris: multi enim propter ſpem honoris exceſſiuam à magna operando deſiſtunt, vt ambitioſi, & inanis gloriæ cupidi, qui aliunde, quàm vnde oportet hoc ſperantes, & habentes, quandoque de operibus verè magnis non curãt. Alii propter incuriã honoris ſimiliter nõ operantur magna, idcirco magnanimitas moderatur appetitum honoris magni, vt magna in qualibet virtute operetur. Vnde magnus honor non eſt obiectum, ſed materia magnanimitatis: obiectum autem eſt magnum in cuiuſuis virtutis opere, ex vtroque tamen magnanimitas dicitur. Ex obiecto quidem, quia formale obiectum eius, eſt magnum in cuiuſque virtutis opere: ex materia verò, quia magnus honor inter omnia exteriora bona, bonum maximum eſt. Et ſicut obiectum eius diſtinguitur à materia eius, ita actus eiuſdem circa obiectum ab actu circa materiam. Nam obiectum ſuum attingit in hoc ipſo, quòd operatur magna: materiam autem attingit in hoc, quòd aſſumit ſpem moderatam magni honoris futuri: & ſimiliter moderatam delectationem magni honoris præſentis, vt patet in 4. Ethicorum. Eſt autem vtriuſque actus neceſſitas, quia niſi magnanimus tenderet directè in magna, quæ ſunt non in genere minimorum bonorum, qualia ſunt exteriora bona, ſed verè magna bona, quæ ſunt ſola animi bona, non eſſet verè magnanimus, vtpotè non tẽdens in verè & ſimpliciter magna

Porrec. per totum.

641

Sup. 3. 28. cor. & infra præſenti. art. 4. & 8. c. x, & q. 131. ar. 2. cor. Et 3 d. 26. q. 2. ar. 2. ad 4. Et d. 33. q. 3. art. 3. q. 1. cor. & ad 2. Et d. 34. q. 1. ar. 2. cor.

riæ. Et qa habitus uirtutis principaliter ex actu determinaſ, ex hoc principaliter dr̄ aliqs magnanimus, qa habet aı̄um ad aliquē magnum. Aliquis aūt actus pōt dici dupliciter magnus, uno mō ſm proportionem: alio mō abſolutè. Magnus B quidem pōt dici actus ſm proportionē ēt, qui cōſiſtit in uſu alicuius rei paruæ, uel mediocris, puta, ſi aliquis illa re optimè utatur: ſed ſimpl'r, & abſolutè magnus actus eſt, qui conſiſtit in optimo uſu rei maximæ. Res aūt, quæ in uſum hoīs ueniunt, ſunt res exteriores, inter quas ſimpl'r maxima, eſt honor, tum quia propinquiſſimū eſt uirtuti, utpote, teſtific... C. q̄dā exiſtens de uirt... alicuius, ut ſ. habitum eſt: tum etiā quia Deo, & optimis exhibeſ: tum ēt quia hoīes ꝑꝑ honorem conſequendum, & uituperium uitandum, alia oīa poſtponūt. Sic aūt dr̄ aliquis magnanimus ex his, quæ ſunt magna abſolutè, & ſimpl'r, ſicut dr̄ aliqs fortis ex his, quæ ſunt difficilia ſimpl'r. Et ideo conſequens eſt, ꝙ [m] magnanimitas conſiſtat D. circa honores [n].

Ad primvm ergo dicēdū ꝙ bonum, uel malum, abſolutè quidem conſiderata, pertinēt ad concupiſcibilem, ſed inquā tum additur ratio ardui, ſic pertinent ad iraſcibilem. Et hoc modo honorem reſpicit magnanimitas, inquantum ſcilicet honor habet rationem magni, uel ardui.

Ad II dcēm, ꝙ honor, etſi E nō ſit paſſio, uel operatio, eſt tñ alicuius paſſionis obiectū, ſ. ſpei, quæ tendit in bonum arduū. Et iō magnanimitas eſt quidem immediate circa paſſionem ſpei, mediate autem circa honorem; ſicut circa obiectum ſpei: ſicut & de ſpirituali ſ.* dictum eſt, quòd eſt circa pericula mortis, inquātum ſunt obiectum timoris, & audaciæ.

Ad III dicēdum, ꝙ illi, qui contemnunt honores hoc modo, ꝙ pro eis adipiſcendis nil inconueniens faciunt, nec eos nimis appretiātur, laudabiles ſunt. Si quis āt hoc modo contemneret honores, ꝙ non curaret facere ea, quæ ſunt digna honore, hoc vituperabile eſſet. Et hoc modo magnanimitas ē circa honores, vt videlicet ſtudeat facere ea, quæ ſūt honore digna: non tñ ſic, vt ꝓ magno æſtimet humanum honorem.

Articvlvs II.

Vtrum magnanimitas de ſui ratione habeat, quòd ſit circa magnum honorem.

Ad secvndvm ſic procedit. Videtur ꝙ magnanimitas de ſui ratione non habeat ꝙ ſit circa magnum honorem. Propria. n. materia magnanimitatis eſt [h] honor, ut dictum* eſt: ſed magnū, & paruū accidunt honori. ergo de rōne magnanimitatis non eſt, ꝙ ſit circa magnum honorem.

¶ 2 Prꝫt. Sicut magnanimitas ē circa honores, ita manſuetudo eſt circa iras: ſed [h] nō eſt de rōe manſuetudinis, ꝙ ſit circa iras magnas, vel paruas. ergo ēt nō eſt de ratione magnanimitatis ꝙ ſit circa magnos honores.

¶ 3 Prꝫt. Paruus honor minus diſtat a magno honore, q̄ exhonorō. ſed magnanimitas [h] bene ſe hēt circa exhonorationes. er

A magna bona: & niſi appetitū, delectationemq; magni honoris gloriæq; humanæ moderaretur, non eſſet circa honores vt propriam materiā. Ex quibus patet, quid ad q̄ōnem dicendum ſit, ſ. q; ſimpliciter, & abſolute loquēdo, operari magna ſpectat ad magnanimū vt principalis eius actus. Secūdum quid aūt, hoc eſt, loquendo de magnanimitate in ordine ad actū eius circa materiā ipſius, operari magna eſt circūſtātia, aut quaſi circūſtātia, vñ ſeu cur. Finis namq; proprius alicuius non eſt propriè inter circunſtantias. Proprius autem finis, quare aliquis eſt magno proſequēdus honore, eſt, qa magnū virtutis opus fecit, facit, cuſtodit &c. Teſtimoniū. n. virtutis ad virtutē, & virtuoſum ordinaſ vt fin̄. Vñ rectius loquendò, dicendū eſſet, ꝙ nec ēt reſpectu ſecūdarii actus eſt circūſtātia; ſed eſt proprius finis: & ꝙ Ari. poſuit ly vñ, inter requiſita ad rectū appetitū honoris, nō inter circunſtantias, niſi largo vocabulo circunſtantias appellādo oīa requiſita ad rectitudinē actus. Ex his quoq; patet ſolutio alterius q̄ōnis, ſ. An magnitudo, q̄ eſt obiectū magnanimitatis, ſit illius formalē obiectū, vt relata ad magnum honorem: an abſolutè, inquantum. ſ. eſt excellentia in opere virtutis. Patet, inquam, ſolutio: qa hinc patet, ꝙ magnanimitas non habet honorē pro obiecto. Et ſi tenderet in magna formaliter, inquantum ſunt digna magno honore, iam haberet honorē magnum pro obiecto, qa ſub eius ratione tenderet in quæcunque. Sed qm̄ habet magnum in cuiuſuis virtutis opere pro formali obiecto, & ſic magnum eſt ſuapte natura dignum magno honore: ideo magnanimitas eſt circa magna vtroque modo, ſed principaliter prout ſunt abſolutè magna. Et hinc prouenit, ꝙ habeat pro materia, appetitus, & delectationes magnorum honorum. Quocirca cum dicitur, quòd magnanimus eſt magnis dignus, intelligitur & de magnis operibus, de magnis honoribus. Expreſsè ſiquidem in 4. Ethicorum dicitur, quòd puſillanimus priuat ſe magnis virtutum operibus, & adinuentionibus, quibus dignus eſt. Solus namque magnanimus eſt, cui magna operari proportionatum eſt, nec præſumptionis argui poteſt, quòd magnis virtutis operibus ſe dignificat, hoc eſt, tanquàm dignum talia ſe exhibet, & quòd magnis ſe honoribus dignum æſtimet, ſperet, velit, ac faciat. Nec obſtant dictæ deciſioni verba authoris in art. 4. huius q. vbi dicit, quòd magnanimus intendit magna operari in qualibet virtute, inquātum ſ. tendit ad ea, quæ ſunt digna magno honore. Et rurſus, quia honor eſt cuiuſq; virtutis præmium; ideo ex conſequenti rōne ſuæ materiæ reſpicit oēs virtutes. hæc ille. Sunt. n. hæc intelligenda ex ea parte, qua magnanimitas diſtinguitur ab alijs virtutib. ſ. ex parte ſpālis materiæ: cum quo tñ ſtat, q. vt diſtinguiſ ab eis ex parte formalis obiecti, aliter ſe habeat: vtroq; namq; mō ab alijs virtutib. magnanimitas diſtinguitur, vt infra latius patebit.

D. 710. — q. 103. art. 1. & 2. — Concl. m. — q. 123. art. 3. & 4.

SVP. QV. C. XXIX ARTIC. II.

In art. 2. q. 129. dubium occurrit ex Martino in eod. lib. de fortitudine, tractatu de Magnanimitate, quæ. 1. vbi recitata dı̄ſtā poſita hic in 1ra inter paſſiones i hoc, ꝙ quædam ſunt, quæ hñt magnā vim reſiſtendi rōi principaliter ex parte paſſionis: & quædam principaliter ex parte rerum, quę ſunt obiecta paſſionum &c. ſubdit, ꝙ iſta opin. S. Th. vr̄ nihi deficere in aliquibus. Primò, in ipſa diſtōne: quia ſi hoc valeat, conſtat q; vnū membrum intelligiſ cum præciſione alterius, quia ſi vnum includereſ in alio, nulla eſſet dr̄ia inter mēbra. Tunc arguo ſic. Quantamcumque repugnantiam rōi nata ē facere cupiditas pecuniæ ex parte obiecti, tantam natus eſt facere timor ex parte obiecti, ſ. periculorum mortis in bello. igitur diſtō Thomæ nulla. Aſīs probatur, quia quantumcūque pecunia ſiue parua, ſiue magna eſt amabilis, tm̄ terribile ſiue paruum, ſiue magnū eſt fugibile, imo pl⁹: & ſimiliter pt̄ argui de ira reſpectu paruipenſionis fugibilis, & vindictæ amabilis. Secundò, Oēs paſſiones in hoc cōueniūt, ꝙ poſitæ in appetitu reſiſtunt rōi, & nō poſitæ non reſiſtunt: & vtrumque horum eſt, ſiue obiecta ſint, ſiue non ſint. Omnia quoque obiecta paſſionum in hoc conueniūt, ꝙ non reſiſtunt rationi, niſi apprehenſa cauſent paſſionem in appetitu: & ſimiliter ꝙ reſiſtūt ſi apprehēſa cāńt paſſionem in appetitu. ergo ſi aliquæ paſſiones reſiſtunt ut paſſiones, & oēs: & ſi aliquæ ex parte obiectorū; & omnes. Tertiò. Timor, inquantum timor, non plus reſiſtit rōi, q̄ cupiditas, inquantum cupiditas: & triſtitia ex paruipenſione, inquantum triſtitia, non plus reſiſtit rōi, q̄ triſtitia difficultatis rerum difficilium gerendarum. ergo. Quartò, Nulla obiecta reſiſtunt rōi, niſi ratione paſſionum ab eis cauſatarum: & omnia, quæ cauſant huiuſmodi paſſionem, reſiſtunt rationi. ergo diſtinctio nulla.

¶ Secundò.

Cōtemnere honores quādo bonum. — Ver. per tot. a. 42 — Sup. q. 60. a. 5. cor. Et art. præſenti q. art. 4. ad 1. & q. 130. a. 1. ad 2. Et 3. d. 9 q. 1. art. 1. q. 2. cor. & q. 3. ad 3. Et diſt. 34. q. 1, art. 2. corp. — *Art. 3 ... ced.

go etiam & circa paruos honores. non ergo eſt ſolũ circa honores magnos.

SED CONTRA eſt. q̃d Phil. dicit in 2. Ethi. quòd magnanimitas ẽ circa magno honores.

RESPON. Dicendũ. quod ſecundũ* Philo. in 7. Phyſic. uirtus eſt pfectio quædã, & intelligĩ eſſe pfectio potentiæ, ad cuius vltimũ ptinet, ut patet ĩ 1. de cęlo. Perfectio autẽ potentię non attenditur in qualicũque operatione, ſed in operõne, q̃ hẽt aliquam magnitudinẽ, aut difficultatem. Quælibet .n. potentia, quantũcunq; impfecta, poteſt in aliquã operõnẽ modicã, & debilem; & ideo ad rõem virtutis ptinet, vt ſit circa difficile, & bonũ, ut dr̃ in 2. Eth. Difficile aũt, & magnũ, quæ ad idẽ ptinent, in actu virtutis pt attẽdi dupliciter. Vno mõ, ex parte rõis, inquantum .ſ. difficile eſt mediũ rõis adinuenire, & in aliqua materia ſtatuere: & iſta difficultas ſolum inuenitur in actu virtutũ intellectualium, & ẽt in actu iuſtitiæ. Alia autem difficultas ẽ ex parte materiæ, quæ de ſe repugnãtiã habere põt ad modum rõis, qui eſt circa eam ponẽdus & iſta difficultas p̃cipuè attẽditur ĩ aliis virtutibus moralib*, q̃ sũt circa paſsiones, qa paſsiones pugnãt contra rõnem, ut Dionyſ.* dicit 4. cap. de diuin. nomin. Circa quas conſiderandũ eſt, q quædam paſsiões sũt, quæ habent magnam vi reſiſtẽdi rõni, principaliter ex parte paſsionis: quædam verò principaliter ex parte rerum, quæ ſunt obiecta paſsionũ. Paſsiones autem nõ habent magnam vim repugnandi rõni, niſi fuerint vehemẽtes, eo q appetitus ſenſitiuus, in quo ſunt paſſiones, naturaliter ſubditur rõni: & ideo [m] virtutes, q̃ ſunt circa hmõi paſſiones, non ponũtur, niſi circa id, quod eſt magnum in illis paſſionibus. *Sicut for-

G titudo eſt circa magnos timores, & audacias: tẽperantia aũt circa maximarum delectationum cõcupiſcentias, & ſiſr mã ſuetudo eſt circa maximas iras. Paſſiones ãt q̃dam hñt magnã vim repugnandi rõi ex ipſis rebus exterioribus, quæ ſunt paſſionum obiecta, ſicut amor, vel cupiditas pecuniæ, ſiue honoris. Et*in his oportet eſſe virtutem non ſolum circa id, quod

H eſt maximum in eis, ſed ẽt circa mediocria, uel minora q. qa res exteri* exñtes, ẽt ſi ſint paruæ, ſunt multum appetibiles, vtpote, neceſſariæ ad uitam hois. Et iõ circa appetitum pecuniarũ ſunt duæ uirtutes, una quidem circa mediocres, uel moderatas, ſ. liberalitas: alia aũt circa pecunias magnas, ſ. magnificẽtia. Siſr ẽt & circa honores sũt duę uirtutes, una quidem circa

I mediocres honores, quę innominata eſt: noĩatur tñ ex ſuis extremis, quę ſunt philotimia, ideſt, amor honoris: & aphilotimia, i. ſine amore honoris. Laudatur. n. qñq; qui amat honorem, qñq; aũt qui non curat de honore, prout. ſ. utrumque moderatè fieri põt: circa magnos aũt honores eſt magnanimitas. Et ideo dicendũ eſt, q *propria materia magnanimi-

K tatis, eſt magnus honor, & ad ea tendit magnanimus, q̃ ſunt magno honore digna*.

AD PRIMVM ergo dicendũ, q magnum, & paruum per ac-

¶ Secundo deficit opinio S. Th. in hoc dicto, ſ. q circa paſsiões primi generis non eſt aliqua virtus: niſi circa illud, q̃d eſt magnũ. Probaĩ, qa circa paruas concupiſcentias, circa paruas iras, & paruos timores, p̃t aliquis deficere. ſupabundare, & mediocriter ſe habere. ergo circa hæc oĩa eſt aliqua virtus. & per conſequens circa paruas cõcupiſcentias ẽ ita bñ tẽperãtia, ſicut circa magnas, & ſimiliter mãſuetudo circa paruas iras &c. Et circa hoc multiplicat Martinus multas rõnes, quas ptranſeo: quia nõ pcedũt contra ſenſum literæ verũ, ſed cõtra male acceptũ ab ipſo ſenſũ, vt patebit reſpõdẽdo

Li. 2, ca. 7. ante mediú to. 5.

¶ In eodẽ 2. ar. dubiũ occurrit circa illud. Res exterius exiſtentes, ẽt ſi ſint paruæ, ſunt multũ appetibiles. vtpotè, neceſſarię ad vitã hominis. Vĩ .n. cum hoc ad literã dicatur de pecunia & honore, & dupliciter deficere. Primò i hoc, q non ſolũ parua pecunia, aut honor, ſed paruus cibus aut potus eſt multũ appetibilis pp eãdẽ rõem, quia. ſ. neceſſarius eſt ad vitam hominis. Secundò in hoc, q honorẽ ponit inter neceſſaria ad vitam hoĩs, cum non ſit neceſſarius, ut patet,

Lib. 7. tex. 17. & 18. tom. 2.

Li. 2. ca. 3. iuxta. tõ. 5.

¶ In eodẽ 2 art. in reſponſione ad tertiũ, dubiũ occurrit, Quo magnanimitas ſit ẽt circa paruos honores ut in litera dr̃. & cum hoc diſtinguatur ab alia uirtute, quæ eſt circa paruos honores, & ſimiliter ab aliis virtutibus, puta. tẽperantia, fortitudine, & manſuetudine in hoc, quòd illæ sũt circa magna principaliter, & parua ſecũdario: magnanimitas aũt circa magna ſolũ in.

Ca. 4. par. 4. aliquantulũ a principio.

¶ Ad euidentiam primi dubii ſciendum eſt, q doctrina authoris eſt formalis, & formaliter intelligẽda. Nõ diſtĩguit ergo paſſiones cõtra obiecta, aut ecõtra: ſed ĩ vtroq; mẽbro accipit paſſiones cũ ſuis obiectis, & obiecta cũ ſuis paſſionib*. Neq; diſtĩguit paſſiones cõtra paſſiones, puta. amorẽ, deſideriũ, delectationẽ &c. cõtra timorem, audaciã &c. quoniã vna & eadẽ paſſio: cũ diuerſo tñ obiecto, ſub vtroq; mẽbro cõtineĩ, vt patet de amore, deſiderio, & delectatione carnali, & de eiſdẽ paſſionibus reſpectu pecuniæ: Sed diſtinguit paſſiones cũ quibuſdã aliis ſuis obiectis in hoc, q q̃dã vim magnã reſiſtẽdi rõi hẽnt principaliter ex parte paſſionis: q̃dã principaliter ex parte obiecti. Vbi nota tria. Primò, q author non dicit, q quædam ex parte paſſionis, & quædam ex parte obiecti: ſed dicit, quædam principaliter hinc, & quæ-

F dam principaliter inde: ita q differentia conſiſtit in ly, principaliter. Secundò, q vt patet ex præcedenti lib. q. 22. operationes appetitus ſenſitiui habent rationem paſſionis ex adiuncta tranſmutatione corporali, quæ per ſe cadit in ratione earum, vt ibi dicitur: Ita q attribuere aliquid paſſioni ex parte paſſionis, eſt attribuere illi ex parte corporalis tranſmutationis ſibi iunctę: quoniam ſic eſt ſermo formalis de paſſione, vt ſic. Tertiò, q obiectum paſſionis appetit* dupliciter conſideraĩ, ſ. vt actiuum, & ut obiectum: & propriè loquẽdo, tunc ſumitur formaliter vt obiectum, qñ ſumitur ut terminus appetitiui motus: vt actiuum aũt ſumitur, qñ vt facit appetitiuum motum conſideratur. Ex his ſiquidem tribus patẽt termini, & membra diſtõnis, ipſiuſq; ſenſus. Inquit ſiquidem diuinum authoris ingenium, q quędã ſunt morales materiæ integræ, ſ. paſſiones cum ſuis obiectis, in quib. vis magna reſiſtendi rationi prouenit principaliter nõ ex parte obiecti, hoceſt, termini: ſed ex parte paſſionis hoceſt, tranſmutationis corporalis, quę ſit in nobis. ut ſunt delectationes carnales, timores mortis, & iræ. Quædam verò ſunt, in quib. magna reſiſtendi vis principaliter eſt ex parte obiecti terlantis, vt ſunt appetitus honorum, & pecuniarum. Nec eget probatione hæc diſtinctio: quoniam experimur in nobis hanc differentiã, dũ in carnalibus concupiſcentiis adeo trãſmutamur, & ardemus in corpore, vt rõ non poſſit euadere. Et ſimiliter accidit ĩ paſſione iræ, & timore mortis, & hmõi. In appetitu verò pecuniæ, aut honoris, non tam exardeſcit, aut mutatur corpus, vt experientia teſtaĩ; ſed ex parte rei, quæ appetitur, impugnatio magnificatur principaliter. Ex his autẽ patet ſolutio argumentorum Martini. Supponit nanq; primo falſum hoc, q diſtinctio iſta hẽat pro membro vno paſſionem, pro altero obiectum; & ppea cum alterius præciſione vtrũque intelligatur. Argumenta deinde quatuor contra hoc. non militant contra diſtõnem literæ. Vnde primum comparans vires obiectorum inter ſe, puta. mortis, & pecuniæ, non eſt ad propoſitum: & ſimiliter ſecundum aſſerens conuenientiam oĩm paſſionum, & obiectorum inter ſe, nõ eſt ad propoſitum. Tertium autem comparans diuerſas inter ſe paſſiones ſecundum ſuas ſpecies, puta, cupiditatem, & triſtitiam, extra propoſitum queſtionis

Concl. [m]

Concl. p

Concl. ſ

cidens ſe habẽt ad honorẽ ſm ſe conſideratum: ſed magnam dĩam faciunt, ſm ꝙ comparãtur ad rationem, cuius modum in vſu honoris obſeruari oportet, qui multò difficilius obſeruatur in magnis honoribus quàm in paruis.

AD II dcẽm, ꝙ in ira, & in aliis materiis, nõ habet difficultatẽ notabilẽ, niſi illud, quod eſt maximũ, circa qđ ſolũ oportet eſſe virtutẽ. Alia aũt eſt rõ de diuitiis, & honorib. q̃ ſunt res extra animam exiſtentes.

AD III dcẽm, ꝙ ille, q bene magnis vtiĩ, multò magis põt bene vti paruis. Magnanimus ergo intẽdit magnos honores, ſicut q̃bus eſt dignus: vel ẽt ſicut minores his, quibus eſt dignus, qa ſ. virtus non põt ſufficienter honorari ab hoĩe, cui debeĩ honor à Deo. Et iõ non extollitur ex magnis honoribus, qa non reputat eos ſupra ſe, ſed magis eos cõtemnit: & multò magis moderatos, aut paruos. Et ſimiĩr ẽt de honorationibus nõ frangitur, ſed eas contemnit, utpote, quas reputat ſibi indigne afferri.

ARTICVLVS III.

Vtrum magnanimitas ſit virtus.

AD TERTIVM ſic ꝓcediĩ. Vr̃ qđ magnanimitas nõ ſit virt⁹. Oĩs.n. virtus moralis[b] in medio cõſiſtit: ſed magnanimitas non conſiſtit in medio, ſed in maximo, quia maximis dignificat ſeipſum, vt dicitur in 4. Ethic.* ergo magnanimitas non eſt virtus.

¶2 Præt. Qui vnã virtutem habet,[b] habet oẽs, ut ſupra* habitũ eſt: ſed aliquis põt habere aliquam uirtutẽ non habens magnanimitatẽ. dicit.n. Phil. in 4. Ethic.* ꝙ qui eſt paruis dignus, & his dignificat ſeipſum, temperatus eſt, magnanimus autem non. ergo magnanimitas non eſt uirtus.

B ¶3 Præt. Virtus eſt bona[b] qualitas mẽtis, ut ſ. habitum eſt: ſed magnanimitas habet quaſdam corporales diſpoſitiones. dicit.n. Phil. in 4. Ethi.* ꝙ motus lẽtus magnanimi uĩ, & uox grauis, & locutio ſtabilis. ergo magnanimitas non eſt uirtus.

¶4 Præt. Nulla[b] uirtus opponiĩ alteri uirtuti: ſed magnanimitas opponiĩ humilitati. nã magnanimus ſe dignũ reputat magnis, & alios contemnit, ut dĩ in 4. Ethi. ergo magnanimitas non eſt uirtus.

C ¶5 Præt. Cuiuſlibet uirtutis[b] ꝓprietates ſunt laudabiles: ſed magnanimitas habet quaſdã ꝓprietates uituperabiles. Primò quidẽ, qa non eſt memor beneficiorũ: ſecundò, qa eſt ocioſus & tardus: tertiò, qa utiĩ ironia ad multos: quarto, qa non põt aliis conuiuere: quinto, quia magis poſſidet infructuoſa, q̃ fructuoſa. ergo magnanimitas

D non eſt uirtus.

SED CONTRA eſt, qđ in laudẽ quorundam dĩ 2. Macha. 14. Nichanor audiens uirtutũ comitum Iudæ, & animi magnitudinem, q̃ pro patriæ certaminibus habebant &c. laudabilia aũt ſunt ſolum uirtutũ opera. ergo magnanimitas, ad quã pertinet magnum animum habere, eſt uirtus.

RESP. Dcẽm, ꝙ ad rõem uirtu-

E tis humanæ pertinet, ut in rebus humanum bonum rationis ſeruetus, quod eſt pro-

---

ſtionis eſt: & ſimiliter quartũ conuenientiã afferens obiectorũ. Oĩa ſiquidẽ hæc à cõparatione literæ longe ſunt: quĩ vt patet ex dictis, in litera cõparãtur paſſiones integræ, hoceſt, cum talibus obiectis, paſſionibus integris, hoceſt, cum aliis obiectis in hoc, ꝙ eſt reſiſtere principaliter ex parte paſſionis, i. tranſmutationis corporalis, vel principaliter ex parte obiecti: cũ hæc.n. dĩa ſtãt oẽs cõueniẽtiæ arguendo allatæ.

¶ Ad ea aũt q̃ Martinus ſecũdo loco obiicit, dr̃ ꝙ nõ cõtra authorẽ bene intellectũ procedunt. Nã nõ intendit author ſubtrahere paruas iras, paruos timores, paruaſq; cõcupiſcentias carnales, à virtutis moderamine, vt iſte intellexit: ſed intẽdit, ꝙ circa ꝓdicta parua, nulla eſt virtus ſimpliciter tamq̃ circa materiã propriã ſimpliciter. Cum quo tñ ſtat, ꝙ circa ꝓdicta tamq̃ relata ad propriã materiã ſit virtus: virtus, inquã, non alia, ſed illamet. Ita ꝙ temperãtia, v.g. quę ſimpliciter eſt circa maximas carnis delectationes, tamq̃ circa materiam propriã ſimpliciter, eſt ẽt ſm qd circa paruas delectationes carnis, tamq̃ circa materiã eiuſdẽ ſm quid. Patet autẽ hanc eſſe verã authoris intentionem ex duobus. Primò ex eo ꝙ ſuperius expreſsẽ dixit, ꝙ circa pericula alia eſt fortitudo ſm quid. Secũdò, ex eo ꝙ ſic directẽ conſtituitur intenta dĩa in litera inter virtutes, quæ ſunt circa honores, & pecunias, & virtutes, quæ ſunt circa bona, & mala carnis, dũ in illis diſtinguuntur duæ virtutes ſimpliciter altera circa magnum: altera circa mediocre vt ꝓpriã materiam tam in honoribus, q̃ pecuniis, ut patet in 4. Ethi. & hic, & ſuperius. In iſtis uerò ponitur vna tñ virtus ſimpliciter circa maximũ in quolibet gñe, tamq̃ circa ꝓpriã mãm. Circa mediocre verò, aut paruum, nulla poniĩ propria virtus ſimpliciter vt circa propriã materiam: ſed illamet, quæ eſt circa maximam illius generis, extenditur ad mediocre, & paruũ tamquàm ad id, quod reducitur ad propriam materiam, vt imperfectum ad perfectum in illo genere.

Parrec. per totum.

643

Inf. q. 130. ar. 2. co. Et 2. di. 42. q. 2. artic. 4. cor. Et 4. di. 33. q. 3. ar. 2. ad 1. Et mal. q. 8. artic. 2. corp.

Li. 4. ca. 3.

1. 2. q. 55. art. 1.

¶ Ad tertii dubii primam obiectionem dr̃, ꝙ cibus, & potus poſſunt dupliciter appeti. Primò, vt delectabiles ſecundum tactum, vt ſunt materia ſobrietatis, ſeu abſtinentiæ: & ſic quantumcumque parui cibi, vel potus ſpectant ad maximas delectationes, quæ ſunt delectationis tactus. Et propterea ſunt extra propoſitum huius membri: quoniam ſpectant ad illammet virtutem, ad quam ſpectat moderari maximas delectationes circa alimenta. Alio modo, poſſunt appeti, ut poſſidendi: & ſic cõprehenduntur ſub pecuniæ nomine, & cadunt ſub hoc membro, & habent paruæ pecuniæ rationem.

¶ Ad ſecundam verò dr̃, ꝙ licet honor non ſit neceſſarius ad vitam corporalẽ hoĩs, eſt tñ neceſſarius ad vitã politicã: adeò vt ẽt famuli ſtabulariorũ, & coquorum ſuos velint honores. Homo aũt eſt naturaliter animal politicũ.

¶ Ad dubium vltimo motum in reſponſione ad tertium, reſpondetur, quòd de magnanimitate verẽ negatur, ꝙ eſt circa paruos honores vt propriam materiã: quia circa magnos honores ſolum vt ꝓpriam materiam. Cũ quo tamen ſtat, quòd eminenter eſt quodammodo circa paruos honores, & priuationem honoris, ſcilicet deſpiciendo illos, & priuationem eorundem. Virtus autem innominata, quæ eſt circa mediocres honores, eſt circa illos, vt propriam materiam: & priuationem illorum reſpicit ex illa parte, qua reſpicit contrarium ſibi vitium per defectum. Priuatio enim alibi ex parte nigri ſe tenet.

Lib. 4. c. 3. circa princ. tom. 5.

Lib. 4. c. 3. non multum ante finem to. 5.

Li. 4. c. 5. a med. to. 5.

SVP. QV. CXXIX. ARTIC. III.

IN ar. 3. eiuſdẽ 129. q. in reſponſione ad ſecundum, dubiũ ex Martino in dicto tractatu q. 2. occurrit. Vbi contra hanc reſponſionem arguit, ꝙ non ſatis cõſonat ſibiipſi. Propinqua, inquit, diſpoſitio ad habitum non eſt niſi mediante actu generatiuo illius habitus, ita quòd eſt prius diſpoſitio ad actum, quàm ad habitum. ergo virtutes magis ſunt connexæ ſecundum actus, quàm ſm habitus: ſed non ſunt connexæ ſecundum actus, vt hic dicitur propter quantumq; diſpoſitionem propinquam actum. ergo nec dicentur connexæ ſecundum habitus propter quamcumque diſpoſitionem ad habitum.

De his quæ proprietatib. vide in reſponſio, quid ſentiendum.

¶ Ad hoc dubium dicitur, ꝙ reſponſio literæ optimè ſibi, & veritati conſonat, & ꝙ illa propoſitio eſt falſa, Propinqua diſpoſitio ad habitum non eſt, niſi mediante actu generatiuo illius habitus. Habẽtur ſiquidem habitus ſecundariarum virtutum, puta, magnificentiæ, magnanimitatis, & hmõi, in propinqua diſpoſitione ex hoc ipſo, ꝙ habentur virtutes principales, quæ cardinales vocantur. Illa quoque propoſitio adiuncta, Prius eſt diſpoſitio ad actum, q̃ ad habitum virtutis diſtinguenda eſt: quia de actu virtutis contingit loqui dupliciter. Primò, vt eſt actus virtutis, vt ſ. fit à virtuoſo, & ſic falſa eſt: quĩ prius oportet habere virtutẽ, q̃ actũ virtutis, eo modo, quo à virtuoſis actus exercetur

priũ hoĩs bonũ. Inter cæteras aũt res humanas exteriores, honores ꝑcipuũ locũ tenēt, ſicut* dictũ eſt: & iõ[m] magnanimitas quæ modũ rõis ponit circa magnos honores, eſt uirtus[n].

Ad primvm ergo dcẽm, ꝙ ſicut ēt Phil. dicit in 4. Ethic.* G magnanimus eſt quidē magnitudine extremus, inquantũ. ſ. ad maxima tendit: eò aũt ꝙ ut oportet, medius, qa uidelicet ad ea quæ ſunt maxima, ſm ratiõé tendit. Eo. n. ꝙ ſm dignitatē ſeipſum dignificat, ut ibidē dr,* quia. ſ. ſe non extendit ad maiora, quàm dignus eſt.

Ad II dcẽm, ꝙ connexio uirtutum non eſt intelligenda ſm actus, ut ſ cuilibet cõpetat habere act[9] oĩum uirtutũ. Vñ act[9] H magnanimitatis non competit cuilibet uirtuoſo, ſed ſolum magnis, ſed ſm principia uirtutum, quæ ſunt prudentia, & gratia, omnes uirtutes ſunt[t] cõnexæ ſm habitus ſimul in anima exiſtentes uel in actu, uel in propinqua diſpoſitione. Et ſic poteſt aliquis, cui non competit actus magnanimitatis, habere habitũ magnanimitatis, I per quem ſcilicet diſponitur ad talem actum exequendum, ſi ſibi ſecundum ſtatum ſuum competeret.

Ad III dcẽm, ꝙ corporales motus diuerſificãtur ſm diuerſas aiẹ apprehenſiones, & ſm hoc contingit, ꝙ ad magnanimitatem conſequuntur quædã accidentia determinata circa motus corporales. Velocitas .n motus prouenit ex eo, ꝙ hõ K ad multa intendit, q̃ explere feſtinat, ſed magnanimus intendit ſolũ ad magna, quæ pauca ſunt, quæ ēt indigent magna attentione, & iõ habet motum tardũ. Similiter ēt acuitas vocis, & velocitas, precipuè cõpetit his, q de quibuslibet contēdere volunt: qđ non ꝑtinet ad magnanimos, q non intromittunt ſe, niſi de magnis. Et ſicut ꝑdictæ diſpoſitiones corporaliũ motuũ conueniunt magnanimis ſm modum affectionis eorũ: ita ēt in his, qui ſunt naturaliter diſpoſiti ad magnanimitatem, tales conditiones naturaliter inueniuntur.

Ad IIII dcẽm, ꝙ in hoĩe inuenit̃ aliquid magnũ, quod ex dono Dei poſſidet: & aliqs defectus, qui cõpetit ei ex infirmitate naturæ. Magnanimitas ergo facit, ꝙ hõ ſe magnis dignificet ſm conſideratioñé donorũ, quæ poſſidet ex Deo: ſicut ſi habet magnã virtutē animi, magnanimitas facit ꝙ ad perfecta opera virtutis tendat. Et ſimiliter eſt dcẽm de vſu cuiuslibet alterius boni, puta, ſciẹ, vel exterioris fortunæ. Humilitas aũt facit ꝙ hõ ſeipſum paruipēdat ſm conſiderationem proprii defectus. Similiter ēt magnanimitas contēnit alios ſm ꝙ deficiunt à donis Dei. Non .n. tñ alios appretiatur, ꝙ pro eis aliquid indecens faciat: ſed humilitas alios honorat, & ſuperiores æſtimat, inquántum in eis aliquid inſpicit de donis Dei. vnde dr in Pſal. 14. de viro iuſto, Ad nihilum deductus eſt in conſpectu eius malignus: quod pertinet ad contemptum magnanimi. Timētes aũt Dñm glorificat: quod pertinet ad honorationem humilis. Et ſic patet, ꝙ magnanimitas, & humilitas non ſunt contraria, q̃uis in cõtraria tendere videantur, quia procedunt ſecundum diuerſas conſiderationes.

excreuerit, vt patet. Secundò, vt eſt actus ſm ſpeciem tñ virtutis, eo mõ, quo ēt vir quantumcunq; iniuſtus, qñq; facit iuſtum, ſoluendo quod debet: & talis actus præcedit virtutem, qa fabricãdo fabri ſimus. Sed cũ de connexione virtutũ eſt ſermo non de iſtis imperfectis, ſed de perfectis actibus virtutis ſermo eſt. Et ꝓpterea in ꝓpoſito negandum eſt, ꝙ prius eſt diſpoſitio ad actũ, q̃ ad habitũ, qm̃ econtra eſt[t] verũ: & ideo argumentum nihil valet.

Concluſio Art. 1. huius q. & 1. 2. q. 2. art. 2. ad 1.

¶ In eodē art. in rñſione ad quartũ, dubiũ occurrit ex eodē Martino, in eadem quæſt. contra hanc rñſionē directè ſic arguente. Humilitas facit ꝙ hõ ſm conditionē magnorũ bonorũ, quę à Deo poſſidet, ſe magnis dignificet, & ad magna opera conformata illis bonis tēdat: & magnanimitas facit ꝙ ſm conditionē defectuũ ſuorum ſe paruipēdat. ergo nulla penitus eſt dña inter magnanimum, & humilem in ſe dignificando, & non dignificãdo magnis bonis. Añs pro prima parte probatur, tum primò quia ſm Sanctũ Thomam humilitas facit honorare alios, & dignificare, inquãtũ in eis inſpicit aliqđ de donis Dei. ergo humilitas, ſi ſimilia inſpicit qs in ſe, facit ꝙ dignificet ſe magnis bonis: tũ ſecundò, quia vel humilitas impedit ne humilis cognoſcat dona Dei quę habet, eſſe in ſe, aut nõ. Nõ primũ, qa humilitas nec ſenſum, nec intellectũ hebetat. Si ſm ergo humilis cognoſcit ī ſe dona Dei ēt magna. Aut ergo ſm ea magnis bonis ſe dignificat, aut nõ. Si ſic, ergo humilitas eodē mõ inclinat, ſicut magnanimitas. Si non, ergo contrarietas inter magnanimitatem, & humilitatē eſt: humilitas. n. inclinaret ad nõ ſe dignificandũ. Secunda verò pars añtis probat̃, quia magnanimus iudicat ſm veritatem ergo ſi ſunt aliq defectus in eo, magnanimitas ſua inclinat eũ ad minus æſtimandum de ſe tñ, quantũ illi defectus ſunt impeditiui virtuoſarũ operationũ. Secundò principaliter poſito caſu, ꝙ ſit aliquis maximè magnanimus, & maximè humilis, dignus aliqua certa ardua adminiſtratione, & ſic exiſtimetur à ciuibus &c. cõmittentibus illã illi. Tunc ſic. Aut iſte p vtramq; virtutem ſimul iudicabit ſe dignum illa, & ſuſcipiet, aut p vtrãq; iudicabit ſe indignũ, & refutabit, aut p magnanimitatem iudicabit ſe dignum, & per humilitatem ſe indignum. Nõ primum, nec ſm, quia ſic haberetur intentum de eadem, aut ſimi-

Li. 4. ca. 3. paulo à prin. to. 5.

Li. 4. ca. 3. tom. 5.

li vtriuſq; inclinatione. ergo tertiũ, quod eſt impoſſibile, tũ qa duo cõtradictoria eſſent ſimul uera, tum qa erunt in eodem duo iudicia contraria: tum qa vel ſuſcipiet, & tunc aget contra dictamen humilitatis: uel reiiciet, & tunc aget cõtra dictamen magnanimitatis, uel neutrũ faciet, & ſic aget contra vtrumque dictamen, uel ſimul ſuſcipiet, & reiiciet, & tunc erunt duo cõtradictoria ſimul. Sed fortè, inquit, rñbitur, ꝙ ſm conſiderationē donorum Dei iudicat ſed dignũ: ſm verò conſiderationem propriorum defectuũ iudicat ſe indignum. Contra primo. Quorumcumq; cõſequentia repugnant, añtia quoq; repugnant, ſed hæc cõſequentia, Iſte eſt dignus hac adminiſtratione, & iſte nõ eſt dignus hac adminiſtratione, repugnãt ergo & añtia, ſed antecedentia ſunt iſta. Iſte ſm conditiones bonorum, quæ à Deo habet, uerè iudicat ꝙ eſt dignus hac adminiſtratione, & iſte ſecũdum defectus quos habet, uerè iudicat quòd non eſt dignus eadem. ergo iſta duo antecedentia repugnant. Probatur ſubiuncta minor, ſ. Sed añtia ſunt iſta &c. quia bene ſequitur. Iſte ſecundum hanc cõſiderationem verè iudicat ſe eſſe dignũ tali adminiſtratione. ergo iſte eſt dignus illa. Et ſm hanc aliam conſiderõem, verè iudicat ſe eſſe indignum illa eadem. ergo eſt indignus eadem. Secundò, quia vel defectus impediunt, habita etiam ratione tot bonorum ab adminiſtratione, aut non. Si ſic, ergo magnanimus, cui ſunt non defectus, non dignificabit ſe illa: Si non ergo non reddunt eum indignum, & conſequenter humilitas non inclinabit ad non dignificandum ſe hac adminiſtratione.

¶ Ad hanc dubitationem Martini confundentem humilitatem & magnanimitatem, reſpondetur, negando antecedens. Et ad primam probationem primæ partis dicitur, quòd non eſt eadem ratio de aliis, q̃ de ſeipſo reſpectu humilis vt ſic, quoniam humilitas inclinat ad reſpiciendum in aliis bona, & in ſe mala, ſeu defectus. Ad ſecundam verò dicitur, quòd humilitas non impedit hominem humilem à cognitione donorum Dei, quæ habet ipſe. Sed ex hoc non ſequitur. ergo ad ipſam ſpectat dignificare ſe ſecũdum illa. Sicut nec humilitas impedit cognitionem iuſtorum, uel temperatorum, vel fortiũ operum, & tamen non ſequitur. ergo ad ipſam ſpectat inclinare in

te in iuſtis, vel fortia &c. cū arguitur, Aut humilis ut ſic, dignificat ſe, aut nō: reſpondetur, q non. Et cum refertur, Ergo eſt contraria magnanimitati humilitas, nihil valet ſequela, qa aliud eſt humilitatem non inclinare ad dignificandū hominē bonis, qbus eſt dignus: & aliud eſt humilitatem inclinare ad n̄ dignificandum hominē bonis, quibus ē dignus. Nā in primo ē pura negatio, in ſecūdo affirmat inclinatio ad oppoſitū: & primū verificat de humilitate, nō ſm̄. & tñ arguens ſm̄ imponit humilitati. Ad ſecūdam verò partē antecedētis pricipalis, ſ. q magnanimitas facit, q hō ſm̄ cōditionem defectuū ſuorū ſe paruipendat. dr̄, q ñ eſt falſa ſic prima pars: qm̄ magnanimitas tendit ad magnū in qualibet virtute: ac p hoc, inquantū tendit ad magnū in humilitatis ope, facit quodāmō qđ humilitatis eſt. Nō ſic āt humilitas deijcit magnanimitatem, ſicut magnanimitas magnificat humilitatē: & ideo prima pars dicti antecedentis ſimpliciter negata eſt. Ad ſm̄ argumentū principale dr̄, q reſponſio ibi recitata eſt bona, & ſūpta ex litera p̄ſenti. ¶ Ad improbationem āt dr̄, q diſtinctionem per dign i ſimpliciter vel ſm̄ hoc; ſoluit q̄ſtionem. Humilitas namque īdignum ſm̄ qd, hoc eſt, ſm̄ ꝓprios defectus: magnanimitas verò dignū ſimpliciter, hoc eſt, oībus conſideratis, iudicat. qđ patet ex duobus. Primò, ex hoc, q humiles inuenimus nō niſi quātū ex ſe eſt ſubtrahere ſe à magnis, ut patet de Ioāne Baptiſta, Ego à te debeo baptizari: & tñ baptizauit Chriſtum. Et in veteri teſtamēto Moyſes, & Hieremias à diuina legatione ob ꝓprios defectus ſe ſubtrahebant quam ſimpliciter parati erant ſuſcipere, ut fecerūt. Secundò ex rōe: quia humilitas ñ eſt retractiua à virtutū opib', ſed cuſtos omniū, ſp inclinans hominem ad nihil ſui ſapiendum, qđ ſpectat ad ſm̄ qd: magnanimitas autem ad cuiuſque virtutis magna tendens non ſm̄ qd, ſed omnibus cōſideratis, etiam eo q ad humilitatem ſpectat, dignificat ſimpliciter hominem his bonis, in quibus dignus eſt. Et licet fundamentum dignitatis bonorum ſint dona Dei, hoc tñ non facit dignum ſecundum quid, quia quicquid eſt homo, & hominis, & in homine, eſt donū Dei. Non ſic āt de defectibus: qm nō quicquid eſt homo &c. eſt defectus. Ex hoc igitur, q magnanimus ſe dignificat ſimpliciter, & humilis ſm̄ quid tantum ſe indignificat, hoc eſt, indignum ſe æſtimat in relatione ad ſuos defectus, patet, q nec antecedentia, nec conſequentia repugnant, ut putabatur repugnare, accipiendo dignum ſemper ſimpliciter. Et ſimiliter patet, quòd humilis magnanimus procedet ad actus magnos, ſemper tamen indignum ſe credens, cognoſcens, & dicens in relatione ad proprios defectus. Vnde de angelis cæleſtibus dicimus, q tremunt ante Deum, referendo hoc ad defectum naturæ, quæ ex ſe poteſt deficere: quāuis ſemper fel. ces aſſiſtant, & miniſtrent Deo.

Li. 4. ca. 3. tom. 5.

Ad ſolu. ad 2. argum.

Forte. per tot.

AD V. dicendum, q proprietates illæ, ſm̄ q ad magnanimū pertinent, non ſunt vituperabiles, ſed ſuperexcedenter laudabiles. Quod. n. primò dr̄, q magnanimus non hēt i memoria à qbus beneficia recipit, B intelligendū eſt quātū ad hoc, qđ non eſt ſibi delectabile, q ab aliquibus bñficia recipiat, quin ſibi maiora recōpenſet: qđ ptinet ad perfectionē gratitudinis, in cuius actu vult ſuperexcellere, ſicut & in actib' aliarū virtutū. Similiter ēt ſecūdo dr̄, q eſt ocioſus, & tardus, nō qa deficiat ab operando ea q̄ ſibi cōueniunt, ſed qa nō ingerit ſe quibuſcunq; operibus, C ſed ſolū magnis, qualia decet eum. Dr̄ ēt tertio, q vtitur ironia, nō ſm̄ quod opponit veritati, ut. ſ. dicat de ſe aliqua vilia, q̄ nō ſunt, uel neget aliqua magna, quæ ſunt: ſed qa nō totam magnitudinē ſuā mōſtrat, maximè quantū ad inferiorū multitudinem: qa ſicut ēt Philoſophus ibidem* dicit ad magnanimū pertinet magnū eſſe D ad eos, qui in dignitate, & bonis fortunæ ſunt, ad medios aūt moderatū. Quarto ēt dr̄, q ad alios non poteſt conuiuere, ſ. familiariter, niſi ad amicos, quia omnino vitat adulationem, & ſimulationem; quæ ptinent ad animi prauitatem. Conuiuit tñ omnibus & magnis, & paruis, ſecundum q oportet, ut dictum eſt* Quinto etiam dr̄, q vult habere magis infructuoſa non quæcumque, ſed bona, ideſt, honeſta. E Nā in omnibus præponit honeſta vtilibus tanquam maiora. Vtilia enim quæruntur ad ſubueniendū alicui defectui, q magnanimitati repugnat.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum magnanimitas ſit virtus ſpecialis.

AD QVARTVM ſic ꝓcedi tur. Vr̄ q magnanimitas non ſit ſpecialis virtus.[a] Nulla .n. ſpālis virtus operat̄ in omnibus uirtutibus: ſed Philo. in 4. Ethic.* dicit, q ad magnanimū ptinet, quod eſt in vnaquaque virtute magnū. ergo magnanimitas nō eſt ſpālis virtus. ¶ 2 Præt. Nulli ſpeciali uirtuti attribuit̄ actus[b] diuerſarū virtutū: ſed magnanimo attribuuntur diuerſarum uirtutū actus. dr̄. n. in 4. Ethi.† q ad magnanimū ptinet non fugere cōmouēté, quod eſt actus prudētiæ: neque facere iniuſta, qđ eſt actus iuſtitiæ, & q eſt prōptus ad benefaciendum, quod eſt actus charitatis: & q miniſtrat prōptè, qđ eſt actus liberalitatis: & q eſt veridicus, qđ eſt actus veritatis: & q ñ ē planctiuus, qđ eſt actus patiētiæ. ergo magnanimitas nō ē ſpālis virtus. ¶ 3 Præt. Quælibet virtus eſt q̄-dā ſpecialis ornatus animę, ſecundū illud Iſa. Induit me Dominus veſtimētis ſalutis. & poſtea ſubdit, Quaſi ſponſam ornatā monilib. ſuis: ſed magnanimitas eſt ornatus oīm virtutū, ut dr̄ in 4. Eth.* ergo magnanimitas eſt[b] uirtus generalis.

SED CONTRA eſt, q Philoſ. in 2. Ethi.* diſtinguit eam contra alias virtutes.

RESPON. Dicēdū, q ſicut ſupra dictū ē,* ad ſpālē virtutē ptinet, q modū rōis ī aliqua determinata materia ponat. Magnanimitas āt ponit modū rō-

644

Infra ar. 5. ad 2. & qō. 134. art. 2. ad 2. Et 2. diſ. 42. q. 2. arti. 4. cor. & diſt. 44. q. 2. arti. 1. cor. Et 3. diſt. 9. q. 1. arti. 1. q. 2. cor. & diſt. 33. q. 3. ar. 3. q. 4. cor. & ad 1. Et 4. diſt. 14. q. 1. arti. 1. q. 3. ad 2. & diſ. 16. q. 4. arti. 2. q. 2. ad 2. Et ma. q. 8. ar. 2. ad 1.

* Li. 4. c. 3. ante medium to. 4.

† Li. 4. ca. 3. tom. 5.

Lib. 4. ca. 3. ante medium to. 5.

Lib. 2. c. 7. tom. 5.

q. 123. arti. 2.

SVP. QV. CXXIX. ART. IIII.

IN artic. 4. eiuſdem 129. quæſt. dubiū occurrit circa illud. Proprius actus magnanimi eſt tendere in magnum in cuiuſq; virtutis opere. quod habetur in 4. Eth. Et facit difficultatem magnā in p̄ſenti ar. Author ſiquidem ex parte materiæ diſtiguit magnanimitatem ab alijs. Hoc & difficultatem facit ex parte formalis rōnis: & eſt ratio dubij, quia magnū, & paruū cuiuſque actus virtutis non diſtinguunt ſpecie, ac p hoc eiuſdem virtutis eſt tendere in actū ſuū ſiue magnū ſiue paruum. Et ſic magnanimitas coincidit cum qualibet virtute, inquātum facit ſuum actum magnum: & ſic non eſt virtus ſpecialis, ſed q̄libet virtus, ut exercens magnum actū. Nō eſt ergo magnanimitas vna uirtus, ſed eſt maxima fortitudo maxima iuſtitia, maxima temperantia, & ſic de alijs: quælibet. n. harum tendit in magnum ſuum actum. ¶ Præterea. Magnum in actu temperantię, vel iuſtitiæ aut habet rōem ardui, aut non. Si habet rōem ardui, ergo maxima temperantia non poteſt in magnum actum temperantiæ. Si nō, ergo magnum in tali actu ñ eſt obiectum magnanimitatis, quia cum ſit in iraſcibili, oportet obiectum eius eſſe quoddam arduum. ¶ Preterea. Magnum in cuiuſcunque virtutis opere, quod dr̄ obiectum magnanimi, aut ſignificat magnam quantitatem actus virtutis ſubſtratæ, puta, temperantiæ, vel fortitudinis, & ſic redeunt difficultates præmiſſarum rationum, aut ſignificat aliquid ſuperadditum quantitati actus illius ſubſtratæ uirtutis. Et tunc aſſignetur illud, quod non apparet cum magnanimus fortiſſimus tendit in maximum fortitudinis actum, q in aliā tendat magnitudinem, q̄ fortitudinis ad intra, & honoris ad extra: de quo non eſt ad præſens propoſitum loqui.

nis circa determinatā materiā, ſcilicet, circa honores, ut ſupra dictū* eſt: honor autem ſecundum ſe conſideratus, eſt quoddā ſpeciale bonum: & ſm hoc magnanimitas, ſm ſe conſiderata, eſt ſpecialis quedā uirtus.* Sed quia honor eſt cuiuſlibet uirtutis pręmiū, ut ex ſupra* dictis patet: ideò ex conſequenti ratione ſuę materiæ reſpicit omnes uirtutes. G

Ad primvm ergo dicendū, q magnanimitas non eſt circa honorē quēcumque, ſed circa magnū honorē. Sicut āt honor debet uirtuti, ita & magnus honor debet magno operi uirtutis: & idē eſt, q magnanim⁹ intēdit magna opari in qualibet uirtute, inquantū ſ. tēdit ad ea, quæ sūt digna magno honore. H

Ad II dcdm, q quia magnanimus tendit ad magna, conſequēs eſt, q ad illa præcipue tendat, quæ importāt aliquā excellentiā: & illa fugiat, quę pertinēt ad defectū. Pertinet aūt ad quandam excellētiam, q aliqs benefaciat, & q ſit cōicatiuus, & pluriū retributiuus. Et ideò ad iſta promptum ſe exhibet, inquantum habent rōnem cuiuſdā excellentię: non aūt ſm eam rōnem, qua ſunt actus aliarum uirtutum. Ad defectū autē pertinet, quia aliquis intantū magnipendat aliqua exteriora bona, vel mala, q pro eis à iuſtitia, vel quacunque uirtute recedat declinet. Similiter ēt ad defectum pertinet omnis occultatio veritatis, quia vr ex timore pcedere. Quòd ēt aliquis ſit planctiuus, ad defectū ptinet, quia per hoc vr animus exterioribus malis ſuccūbere: & ideò hæc, & ſimilia vitat magnanimus ſecundū quandā ſpecialē rōem, ſ. tamq̄ contraria excellētiæ, vel magnitudini. I

Ad III dicendum, quòd qlibet virtus habet quēdā decorē, ſiue ornatū ex ſua ſpecie, q eſt pprius vnicuiq; virtuti: ſed ſuperadditur alius ornatus ex ipſa magnitudine operis virtuoſi per magnanimitatem, q omnes virtutes maiores facit, ut dicitur in 4. Ethic.*

Magnanimitas facit omnes uirtutes maiores.

Lib. 4. c. 3. tom. 5.

Articvlvs v.

Vtrum magnanimitas ſit pars fortitudinis.

Ad qvintvm ſic proceditur. Videtur quòd magnanimitas non ſit pars fortitudinis. Idem enim nō eſt pars ſuiipſius: ſed magnanimitas videtur idem eſſe fortitudini. dicit enim. Seneca in libro* de quatuor virtutibus. Magnanimitas, que & fortitudo dicit, ſi inſit cordi tuo, cum ſiducia magna viues. et Tullius* dicit in primo de Officiis. Viros fortes magnanimos eoſdem eſſe volumus ueritatis amicos, minimeq; fallaces. ergo magnanimitas nō eſt pars fortitudinis.

In c. de magnanimit. in prin.

Li. 1. in ca. cuius titulus eſt, Fortitudinem ab honeſtate recedar.

¶ 2 Præt. Philoſ. in 4. Ethic.* di-

Li. 4. c. 3. & me. tu. 5.

Art. 1. & 2. huius q.

Concl. m

q. 103. ar. 1 ad. 2.

Concl. p

¶ Ad huius difficultatis euidentiā ſciēdū eſt primo, q magnū, & paruū, ut in Prædicamētis dr, eſt relatiuū circa quantitatē. Propter qđ īportat ultra ſubiectum quantitatē, & relationē. Et licèt ex parte quātitatis magnū, & paruū non diſtinguātur ſpecie, quia eiuſdem eſt ſpeciei linea parua, & magna, & ſimiliter ſuperficies, & corp⁹: & ſimiliter ex parte ſubiecti, ſeu rei quantæ, non exigunt magnum, & paruum differentiā ſpecificā: Magna ſiquidem, & parua aqua eiuſdem eſt ſpeciei, & ſimiliter magna, & parua albedo: ex parte tamē relationis ſpecificè diſtinguunt magnū, & paruū. Sūt. n. relatiua ſpecie diſtincta, ſicut duplū, & dimidiū: ſpectāt. n. nō ad relatiua ęquiparātię, ſed ſuppoſitionis. Quocirca licet magnū, & paruū nō diſtinguant ſpecie rei, q dr magna, uel parua, puta, albedinis, caloris, honoris pecuniæ &c. nec ſpecie quantitatis: ſunt tñ relatiua īter ſe diſtincta ſpecie. Sciēdū eſt ſcđo, q ī effectib⁹ naturalib⁹ duo inueniūtur. ſ. res ipſa, q ē terminus formalis actionis, & magnitudo ipſius. Sic cū ignis calefacit aquā, eſt ibi & calor, q formaliter terminat calefactionē, & quantitas eius, puta, q eſt calor, ut duo &c. Ad hæc aūt duo naturale agēs ita ſe habet, q primū ē, ad qđ directè itēdit, qđq; ex rōne formæ quā agit: directè pducit. Scđm verò ex cōdōne ipſi⁹ formæ puenit. Calidū iquātū calidū facit calidum. Sđ qa intēſ⁹ eſt actiu⁹ calor, ideò in patiēte diſpoſito fit nō ſolū calor, ſed calor ītēſus. Ita q calidū, actiuū directè non intēdit, niſi calidū facere tanq̄ proprium, & formalem effectum. Intēſionem āt caloris efficit nō tanquàm ex forma intēta directè, ſed tanq̄ cōditionē concomitantē naturaliter tale agēs, in hoc paſſo &c. Et quia in aīa intellectus natus eſt adunata diuidere, & aīa natura quædā eſt, in hoc aīa excedit materiā, q efficit magnitudinē actus uirtutis non ſolū per modū naturæ, ſ. ut cōditionē actus, ſicut de calore dictū eſt, ſed ēt per mediū aīæ, ſ. p directā intentionē ipſius magnitudinis, ut cuiuſdā rōis formaliſſimæ. Ita q homo ualde fortis, & magnanimus dupliciter tendit in magnū fortitudinis actum. Primo, per modum naturæ, inquātum fortis: ex rōne nāq; ſuæ fortitudinis exit in magnum fortitudinis actum, ſicut magnus calor, in magnam calefactionem. Secundò, per directā intētionem ipſius magnitudinis, inquātum magnanimus: ex rōne namque magnimitatis tendit in magnitudinem actus fortitudinis, ut propriam rōnem formalē intentā. Ita q magnitudo actus fortitudinis à fortitudine fit, & reſpicitur, ut conditio concomitans actum ex magnitudine fortitudinis: à magnanimitate verò fit, & reſpicit, ut formale obiectum ipſius. Et ppea diſtinguuntur ſpecie fortitudo, & magnanimitas, utpote habētes diuerſas rōnes formales obiectiuas. Fortitudinis namq; obiectū eſt forte, magnanimitatis vere magnū, q̄uis coincidant in hoc, q id quod eſt vnius obiect. conditio, illudmet eſt alterius formalis rō obiectiua. Sciendū eſt tertio, q inter magnū ſm ſe ſumptū, & magnum non ſm ſe, ſed p aliud, tanta eſt differentia in moralibus, ut magnū ſm ſe, qa excelliēs qđ ac difficile, altūq; ſonat, ardui rōem habeat: nō ſm ſe aūt, ſed p aliud reſpectū, infra limites illius, q pricipaliter reſpicit, cōtineat. Ac per hoc magnū tēperantiæ opus, ſi referatur ad magnā tēperātiā, nō hēt rōem ardui: qa tēperātia p ſe primò reſpicit ipſū temperātiæ op⁹, circa qđ pricipaliter eſt, & ex conſequēti reſpicit magnitudinē opis. Et ppea non exit ſuc limites cōcupiſcibilis magnū tēperātię op⁹. Sed ſi idē opus referatur ad magnanimitatē, tūc p ſe primò refert ad ipſā, nō quatenus opus tēperātię, ſed quatenus magnū. Eſt. n. magnanimitas p ſe primò circa magnū: & ppea ut ſic, hēt rōem ardui, & exiēs terminos cōcupiſcibilis, ad iraſcibilis obiectum tranſit.

Porrec. per totum.

645

Sn. q. 128. co. & locis iād. nota.

¶ Ad primū ergo argumentū dr. q magnū. & paruū ut ſunt modi alterius, non diſtinguūt ſpēm illius rei, cuius ſunt modi, tñ magnū, & paruū ſm ſe diſtinguuntur ſpē: & ex hac parte magnū hēt rōne ardui. & paruū ñ. Et ppterea diſtīguunt ſpecie in moralibus, qñ. ſ. magnū iduit rōem ardui. Et ſic eſt in pposito: qm & magnū ī ope cuiuſq; virtutis, & magnū in honorib. hēt rōnem ardui. Cōſtat āt arduū diſtingui ſpecie à nō arduo.

¶ Ad ſm dr, q magnū opus tēperantiæ dupliciter cōſideratur. Primò. ut ly magnū, dicit modum alterius. ſ. operis temperātiæ: & ſic, quia non per ſe reſpicitur ab habitu, ſed rōe alterius ſ. operis temperati. non habet rōem ardui. & ad temperantiā ſpectat. Secundo. ut ly magnum, dicit rationem formalē, quia opus ab habitu reſpicitur: & ſic habet rationem ardui. & ad magnanimitatem ſpectat. K

¶ Ad tertium dicitur, quòd non eſt hic diuerſitas rei ſignificatæ per ly magnum opus temperantiæ vno, vel altero modo: ſed eſt diuerſitas rationis, quam induit ly magnum, ut reſpicitur à temperantia, & a magnanimitate: magnitudo ſiquidem operis temperati ſemper ſignificatur. Sed cum refertur huiuſmodi magnitudo ad temperantiam, habet rationem modi, & ſecundario reſpecti ab ea. ut dictum eſt. Quando verò refertur ad magnanimitatem, habet rationem rationis formalis primò, & per ſe reſpectæ ab ea, & propterea magnanimitas habet pro formali obiecto, & fine magnum in cuiuſcumque virtutis opere: temperantia verò, & aliæ virtutes hēnt pro formalibus obiectis ipſa temperata, iuſta, fortia, & huiuſmodi. Magna autem hæc ipſa ex conſequenti attingunt, vt dictum eſt.

cit ꝙ magnanimus non eſt philokindinos, ideſt, amator periculi: ad fortem autem pertinet ſe exponere periculis. ergo magnanimitas non conuenit cum fortitudine, ut poſſit dici pars eius. A

¶ 3 Præt. Magnanimitas reſpicit magnum in bonis ſperandis. Fortitudo aũt reſpicit magnũ in malis timendis, uel audiendis, ſed bonum eſt principalius quàm malum. ergo magnanimitas eſt principalior uirtus q̃ fortitudo. non ergo eſt pars eius.

Li. 1. in ſomnium Scipionis in fol. 2. ante mediũ libri.

Sed contra eſt, ꝙ Macrobius & Andronicus ponunt magnanimitatem fortitudinis partem.

* q. præc. & q. 48. & 1. 2. q. 61. art. 6.

* Li. 2. c. 4 tom. 5.

Firmiter ſe habere, requiritur in omni uirtute.

Respon. Dicendum, ꝙ ſicut ſupra dictũ eſt, * principalius uirtus eſt, ad quã ꝑtinet aliquẽ gñalẽ modũ uirtutis cõſtituere in aliqua materia principali. Inter alios aũt gñales modos uirtutis un⁹ eſt firmitas animi, q̃a firmiter ſe hr̃e reqritur in omni uirtute, vt dr̃ in 2. * Ethic. Præcipuè tñ laudatur hoc in uirtutib. q̃ in aliquod arduũ tendunt, in q̃bus difficillimũ eſt firmitatẽ ſeruare. Et iõ quantò difficilius eſt in aliquo arduo firmiter ſe hr̃e, tãtò principalior eſt uirtus, quæ circa illud firmitatem p̃ſtat animo. Difficilius aũt eſt firmiter ſe hr̃e in periculis mortis, in quib. cõfirmat animũ fortitudo, q̃ in maximis bonis ſperandis, uel adipiſcendis, ad q̃ confirmat animũ magnanimitas: q̃a ſicut homo maximè diligit uitã ſuã, ita maximè refugit mortis pericula. Sic ergo patet ꝙ magnanimitas cõuenit cũ fortitudine, inquantũ confirmat animũ circa aliq̃d arduũ. Deficit aũt ab ea in hoc, ꝙ firmat animum in eo circa quod facilius eſt firmitatẽ ſeruare. Vñ magnanimitas ponit̃ pars fortitudinis, quia adiungitur ei ſicut ſecundaria principali. B C

Concluſio.

Ad primum ergo dicendũ, ꝙ ſicut Philoſophus dicit in 5. * Eth. carere malo accipitur in rõne boni. Vñ & non ſuperari ab aliquo graui malo, puta à periculis mortis, accipit̃ quodammõ ꝓ eo, qđ eſt attingere ad magnũ bonũ, quorum primũ ꝑtinet ad fortitudinẽ, ſed ſcḋm ad magnanimitatem: & ſcḋm hoc fortitudo, & magnanimitas pro eodẽ accipi pñt. Quia tñ alia rõ difficultatis eſt in utroq; prædictorum, iõ propriè loquendo magnanimitas à Philoſopho * ponit̃ alia uirtus a fortitudine. D

* Li. 5. c. 1. cir. med. & c. 3. tom. 5.

* Lib. 2. Eth. ca. 7. tom. 5.

Ad II dicẽdũ, ꝙ amator periculi dr̃, q̃ indifferẽter ſe periculis exponit: quod vr̃ pertinere ad eũ, q̃ indifferẽter multa quaſi magna exiſtimat, qđ eſt cõtra rõnẽ magnanimi. Nullus. n. vr̃ pro aliquo ſe periculis exponere, niſi illud magnum exiſtimet. Sed ꝓ his, q̃ uerè ſunt magna, magnanimus prõptiſſimè ſe periculis exponit: q̃a operatur magnũ in actu fortitudinis, ſicut in actib. aliarũ uirtutum. Vñ & Philoſophus ibidem * dicit, ꝙ magnanimus nõ eſt microckindinos. i. pro magnis periculis periclitas. Sed eſt megalokindinos. i. ꝓ magnis periclitans. & Seneca dicit in libro † de quatuor uirtutibus, Eris magnanim⁹, ſi pericula nõ appetas vt temerarius, nec formides ut timidus. Nam nil timidũ facit animũ, niſi rephenſibilis uitæ conſciẽtia. E

* Li. 4. c. 3. a med. t. 5

† In ca. de Magnanimit. in ſi. illius.

Ad III. dicẽdum, ꝙ malũ inquãtũ hmõi, fugiẽdũ eſt. Quod aũt cõtra ipſum ſit ꝑſiſtẽdũ, eſt ꝑ accidẽs. i. inquãtũ oportet ſuſtinere mala ad conſeruationẽ bonorũ. Sed bonũ de ſe eſt appetendũ: & ꝙ ab eo refugiatur, non eſt niſi per accidẽs, inquãtum. ſ. exiſtimatur excedere facultatẽ deſiderãtis. Sp aũt quod per ſe eſt, potius eſt q̃ illud qđ eſt ꝑ accidens: & iõ magis repugnat firmitati animi arduum in malis, q̃ arduum in bonis, & iõ principalior eſt uirtus fortitudinis, q̃ magnanimitatis. Licet. n. bonum ſit ſimpliciter principalius q̃ malũ, malum tamen eſt principalius quantum ad hoc.

Articvlvs VI.

Vtrum fiducia pertineat ad magnanimitatem.

Supra q. 128. cor. Et 3. d. 33 q. 3. art. 3. q. 1. cor.

Ad sextvm ſic proceditur. Vr̃ ꝙ fiducia non ꝑtineat ad magnanimitatem. Poteſt. n. aliquis habere fiduciam non ſolũ de ſeipſo, ſed ẽt de alio, ſecũdùm illud 2. ad Corint. 3. Fiduciam autem talem habemus ꝑ Chriſtum Ieſum ad Deum, non ꝙ ſufficiẽtes ſimus cogitare aliquid à nobis quaſi ex nobis: ſed hoc vr̃ eſſe contra rõnẽ magnanimitatis. ergo fiducia ad magnanimitatẽ non pertinet.

¶ 2 Præt. Fiducia vr̃ eſſe timori oppoſita, ſcḋm illud Iſa. 12. Fiducialiter agam. & nõ timebo: ſed carere timore magis pertinet ad fortitudinem. ergo & fiducia magis ad fortitudinẽ pertinet, quam ad magnanimitatẽ.

¶ 3 Præt. Præmiũ non debetur niſi uirtutis: ſed fiduciæ debet̃ ꝑmium. dr̃. n. ad Heb. 3. ꝙ nos ſumus domus Chriſti, ſi fiduciam & gloriam ſpei vſq; in finẽ firmam retineamus. ergo fiducia eſt quædã uirtus diſtincta à magnanimitate: quod ẽt uidetur ꝑ hoc quòd Macrobius * eam magnanimitati condiuidit.

* Lib. 1. in ſomniũ Scipionis in fol. 2. ante medũ libri.

Sed contra eſt, ꝙ Tullius * in ſua Rhetorica uidetur ponere fiduciam loco magnanimitatis, ut ſupra dictum eſt. †

* Lib. 3. de [illegible] ratio [illegible] fol. 3. ante finem.

† q. præc. & q. 129. in diuiſione.

Resp. Dicẽdũ, ꝙ nomen fiduciæ ex fide aſſumptum eſſe uidetur. Ad fidem autem pertinet aliq̃d, & alicui credere. Pertinet aũt fiducia ad ſpem, ſecundũ illud Iob. 11. Habebis fiduciã, ꝓpoſita tibi ſpe: & iõ nomẽ fiduciæ hic principalr̃ ſignificare uidetur, ꝙ aliquis ſpem concipiat ex hoc, ꝙ credit uerbis alicuius auxiliũ ꝓmittẽtis. Sed quia fides dicit̃ ẽt opinio uehemens, contingit aũt aliquid uehementer opinari non ſolũ ex eo, quod eſt ab alio dictũ, ſed etiã ex hoc quòd eſt in alio conſideratum: inde eſt ꝙ fiducia etiam poteſt dici, qua aliquis ſpẽ alicuius

Svp. Q. CXXIX. Artic. VI.

Petrus de Palude per totum. 646

In ar. 6. eiuſdem q. in reſponſione ad tertium pro quanto ibi dicitur, ꝙ fiducia pro ſpe certa in materia magnanimitatis nõ eſt uirtus, ſed cõditio uirtutis, dubium ex Martino occurrit in eodẽ tract. quæſt. de fiducia, ꝓbãte primo, quòd eſt ſpecies magnanimitatis. Primo, Fiducia cõnectur ſub aliqua virtute, ut inferius ſub ſuperiore eſſentiali: ſed nulla eſt alia, niſi magnanimitas. ergo. Minor patet, quia reſtricta eſt ad materiã magnanimitatis. Maior ꝓbatur, q̃a actus fiduciæ eſt actus ꝑ ſe virtuoſus, ergo habitus eſt per ſe uirtus. Dicit ſecundò, ꝙ nõ valet, q̃d dicit Thomas, ꝙ fiducia importat quẽdã modum ſpei quia fiducia eſt ſpes roborata ex firma opinione, quia poſſet quæri, quid ꝑ modũ ſpei Itelligat. Aut. n. intelligit ipſam ſpẽ, aut aliud à ſpe. Et ſi aliud, aut ītrinſecũ, aut extrinſecum: & facilè deducerentur membra. Ego autem dico, quòd fiducia non eſt aliud quàm ſpes, nõ quælibet, ſed habens coniunctam certitudinẽ. Et ſi hoc intelligat per modũ ſpei, nõ contradico. ¶ Ad hoc dicitur, negãdo quòd fiducia, ut eſt pars integralis fortitudinis, ut ſcilicet reſtricta eſt ad materiã fortitudinis ſit virtus ꝓpriè loquẽdo: & ppea non continet ſub aliqua uirtute, vt īferi⁹ ſub ſuo ſuperiori eſſentiali. Et ad probationẽ, quia act⁹ fiduciæ eſt actus per ſe uirtuoſus. ergo habitus

go habitus eſt per ſe uirtus. Negat autē antecedēs, cum actus fiduciæ non eſt uirtuoſus per ſe, ſed ut pars alterius, ſc. liber ſi trio d... ſicut nec o... ut hepatis, aut cerebri ē actus per ſe, ſed ut partis, quæ aliquid eſt, totius eſt. Vnde author dicit, q nō eſt fiducia uirtus, quia alienam materiam reſpicit, ſ. fortitudinis materiā: ad uirtutis autem ſpēm propria exigitur materia. Ad improbationem autem ſecundo loco authoris per interrogationem, reſpondetur, q robur ſpei eſt modus ſpei addens ſupra ſpem firmitatem rectam. Et ſic patet q eſt aliud a ſpe, & ē qualitas, vel relatio ſuperaddita ſpei ſecundum diuerſas opiniones de bonitate, & malitia morali in paſſionibus poſita uel elicitiuè, uel imperatiuè &c. Hæc enim ſunt propoſito impertinentia, & ſunt in præcedenti libro tractata.

*Art. 1. ad 2. argum.

Conclu.

*Li. 4. c. 3. declinando ad fin. tom. 5. D. 679.

Quare homo eſt animal ſociale

rei concipit ex aliquo cōſideratio. Quādoque quidē in ſeipſo, puta, cū aliquis uidens ſe ſanū, confidit ſe diu uicturū. Quādoque aūt in alio, puta, cum aliqs conſiderans aliū amicū ſuū eſſe, & potētem, fiduciam habet adiuuari ab eo. Dictum eſt aūt ſupra, * q magnanimitas propriè eſt circa ſpem alicuius ardui: & ideò quia fiducia importat quoddā robur ſpei proueniēs ex aliqua cōſideratione, q facit vehemētē opinionem de bono aſſequēdo, inde eſt q fiducia ad magnanimitatem pertinet.

Ad primum ergo dicendū, q ſicut dr in 4. Ethi. * ad magnanimum pertinet nullo indigere, quia hoc deficientis eſt: hoc tū debet intelligi ſm modū humanū, vñ addit, uel uix. Hoc eſt.n. ſupra hoīem, ut omnino nullo indigeat. Indiget.n. omnis homo, primò quidem diuino auxilio: ſecundò aūt ēt auxilio humano, quia homo eſt naturaľr animal ſociale, eo q ſibi nō ſufficit ad uitam. Inquantum ergo indiget alijs, ſic ad magnanimum pertinet, ut habeat fiduciam de alijs: quia hoc etiam ad excellentiam hominis pertinet, q habet alios in promptu, qui cum poſſint iuuare. Inquantum autem ipſe aliquid poteſt, intantum ad magnanimitatem pertinet fiducia, quam habet de ſeipſo.

Ad II dicēdū, q ſicut ſupra * dictum eſt, cū de paſſionibus ageretur, ſpes quidē directè opponit deſperationi, q eſt circa idem obiectū, ſ. circa bonum: ſed ſm obiectorum contrarietatem opponit timori, cuius obiectum eſt malum. Fiducia autem quoddam robur ſpei importat, & iō opponitur timori, ſicut & ſpes. Sed quia fortitudo propriè firmat hominem circa mala, magnanimitas aūt circa proſecutionem bonorū: inde eſt q fiducia magis propriè pertinet ad magnanimitatem, quàm ad fortitudinem. Sed quia ſpes cauſat audaciam, q pertinet ad fortitudinem, inde eſt quòd fiducia ex conſequenti ad fortitudinem pertinet.

*1. 2. q. 23. ar. 2. & 3. & q. 40. art. 4.

Ad III. dicēdum, q fiducia, ut dictum * eſt, importat quēdam modum ſpei: eſt enim fiducia ſpes roborata ex aliqua firma opinione. Modus autem adhibitus alicui affectioni poteſt pertinere ad cōmendationem ipſius actus, ut ex hoc ſit meritorius: non tamen ex hoc determinatur ad ſpeciem virtutis, ſed ex materia. Et ideò fiducia non poteſt propriè loquendo, nominare aliquam uirtutem, ſed poteſt nominare conditionem uirtutis. Et propter hoc numeratur inter partes fortitudinis, non quaſi uirtus adiuncta, niſi ſecundùm quòd accipitur pro magnanimitate à Tullio, * ſed ſicut pars integralis, ut dictum eſt.

*In corp. art.

*Loco citato in arg. ſed cō.

*q. 128. ar. 2.

ARTICVLVS VII.

Vtrum ſecuritas ad magnanimitatem pertineat.

Ad tertium ſic procedit. Videtur q ſecuritas ad magnanimitatem non pertineat. Securitas.n. ut ſup. habitū * eſt, importat quietē quādam a perturbatione timoris: ſed hoc maximè facit fortitudo. ergo ſecuritas vi idē eſſe, qđ fortitudo: ſed fortitudo nō ptinet ad magnanimitatē, ſed potius econuerſo. ergo neque ſecuritas ad magnanimitatem pertinet.

¶ 2 Præt. Iſi. dicit in li. Etymol. * q ſecurus dī quaſi ſine cura: ſed hoc vī eſſe contra uirtutem, q curā habet de rebus honeſtis, ſm illud Apoſtoli 2. ad Timo. 2. Solicitē cura teipſum probabilem exhibere Deo. ergo ſecuritas non pertinet ad magnanimitatem, quæ operatur magnū in omnibus uirtutibus.

¶ 3 Præt. Nō eſt idem uirtus, & uirtutis pmiū: ſed ſecuritas ponitur uirtutis præmiū, ut patet Iob 11. Si iniqtatē, q eſt i manu tua, abſtuleris, defoſſus ſecurus dormies. ergo ſecuritas nō ptinet ad magnanimitatem, neque ad aliā uirtutē, ſicut pars eius.

Sed contra eſt, qđ Tullius dicit in 1. * de Officiis, quòd ad magnanimū pertinet neq; pturbationi animi, neq; homini, neque fortunæ ſuccūbere: ſed in hoc conſiſtit hominis ſecuritas ergo ſecuritas ad magnanimitatem pertinet.

Respon. Dicendum, q ſicut Phil. dicit in 2. * ſuæ rhetoricæ, Timor facit hoīes cōſiliatiuos, inquantum. ſ. curā habēt qualr poſſint euadere ea, q timent. Securitas aūt dī per remotionem huius curæ, quā timor ingerit: & iō ſecuritas importat quādā pfectā quietē animi à timore, ſicut fiducia importat quoddā robur ſpei. Sicut aūt ſpes directè ptinet ad magnanimitatē, ita timor directè ptinet ad fortitudinē: & iō ſicut fiducia immediatè ptinet ad magnanimitatem, ita ſecuritas immediatè ptinet ad fortitudinem. Conſiderādū tū eſt, q ſicut ſpes eſt cauſa audaciæ, ita timor eſt cauſa deſperationis, ut ſupra habitum eſt. * cū de paſſionibus ageretur: & ideò ſicut fiducia ex conſequenti pertinet ad fortitudinem, inquantum

*q. præced. ad 6.

*Li. 10 ca. 1. & incipit: Sap. ēs parū ante medium.

*Lib. 1. in c. cuius ti tu. eſt Magnanimi in drob. ſita eſt.

*Li. 2. c. 5. a med. c. 8.

*1. 2. q. 45 art. 2.

Conclu.

SVP. Q. CXXIX. ARTIC. VII.

In ar. 7. eiuſdēq. dubiū ex Martino in dicta quæſt. de fiducia, occurrit, ponēte directè contra S. Thomam, q præter fiduciā non ſit ponenda ſecuritas, tanq aliqd ad magnanimitatē pertinens. Arguit ergo primo. Securitas nō eſt aliud ſecundū S. Tho q pfecta quies animi a timore: ſed habita fiducia habet pfecta quies animi à timore. ergo præter fiduciā non eſt ponēda ſecuritas. Probatur minor, quia certa ſpes, quæ eſt fiducia, aufert timorē inquietantē: & ſi eſt timor inquietans, non eſt ſpes certa. Secūdo, Fiducia eſt ſpes roborata ex vehementi opinione ſecundū S. Tho. ergo eſt ſine timore, quia ex tali ſpe boni aſſequendi ceſſat timor. Tertio, Oē uirtuoſum per ſe expulſiuū deſperationis ē ſecuritas: fiducia eſt huiuſmodi. ergo. Maior probatur. Securitas eſt expulſiua deſperationis, ut Thomas dicit. ergo quod libet uirtuoſum, qđ expellit eam, eſt ſecuritas. Minor probatur, quia implicat, q aliquis ſimul cōfidat, & deſperet. Quarto. Oīs pars magnanimitatis, eſt uel fiducia, vel magnificentia, vel perſeuerantia: ſed ſecuritas nihil illorū triū eſt. ergo eſt fiducia. Maior eſt Tullij recepta a beato Thoma. Quinto, quia S. Thomas in qō. 128. dicit, Securitatem, quam ponit Macrobius comprehendit Tullius ſub fiducia: ſed Macrobius p magis ſpecialia diſtinxit. ergo fiducia eſt ſuperius ad ſecuritatem. non fuit ergo diſtinguenda ſecuritas contra fiduciam. Sexto, Securitas aut dicit actum intellectus, aut uoluntatis. Si uo-

ſi voluntatis, aut eſt volitio ſimplex, aut imperatiua. Si ſecundum, ipſa non eſt diſtincta à magnificentia. Si primum, cum cōnotet ex parte intellectus certitudinē quandā, ſic eſt eadē ſpei. Si autem ſit a[ctu]s intellectus, non uidetur eſſe niſi certitudo. Et hoc licebam* eſſe connotatum per fiduciam.

¶ Ad hoc dubium dr, ꝙ ſecuritas optimè ponit ultra fiduciā. Et cum dr, Habita fiducia habetur quies à timore, reſpōdetur dupliciter. Primò, ꝙ cū ſpes ſit de bono, & timor de malo, quāto firmior eſt ſpes alicuius boni, tantò minor eſt timor oppoſiti mali, hoc eſt, priuationis, ſeu carentiæ illius boni: & ꝙ rōne negationis boni ſperati non oportet ponere ultra fiduciam, ſecuritatem, ſed rōne aliorum malorū. ver. gra. In materia fortitudinis ponitur fiducia ratione victoriæ, & nō oportet ponere ſecuritatē reſpectu priuationis uictoriæ: ſed ponitur ſecuritas reſpectu malorū, ꝗ ſuſtinenda imminent, puta, vulnerum &c. Et ſic fiducia, & ſecuritas ponūtur reſpectu diuerſorum obiectorum. Dr nihilominus ſecundo, ꝙ eſt alia neceſſitas ponendi vtramq; ex parte diuerſarum paſſionū. Nam fiducia reſpicit ſpem, ſecuritas timorem. Et oportet vtramq; paſſionem habere proprium rectificatiuū. Vnde ex hoc ipſo, ꝙ fiducia parit ſecuritatē, oſtenditur nec ſuperfluitas, nō identitas, ſed concomitātia reſpectu eiuſdem, ſi cō urrunt. Prima diſtinctio, quæ cathegorica ē, ſufficit, qm oſtēdit ꝙ in diuerſis paſſionibus reſpectu diuerſorum obiectorū partialiū oportet ponere plures modos, ſeu conditiones uirtuoſas. Et per hoc patet ſolutio ſecundi.

¶ Ad tertium dicit, ꝙ maior eſt falliſſima, nec probatio aliquid apparentiæ habet.

¶ Ad quartum, licet poſſit negari maior,

Virtuoſus eſt cæleſtis beatitudinis particeps: licet deficienter. 1 2 q 5. art. 3 & 7.

Porrecta per totum. 648

* ar. 4. huius quæſt.

* Li. 1. in capite magnanimi in duob[us] poſt. ſi. ne eſt.

* Eodē loco nūc dicto.

* Li. 4. c. 3. ante medū 10. ſ.

vtitur audacia, ita & ſecuritas ex conſequenti pertinet ad magnanimitatem, inquantum repellit deſperationem *. A

Ad primum ergo dicēdū, ꝙ fortitudo non præcipuè laudatur ex hoc, ꝙ non timeat, quod pertinet ad ſecuritatem: ſed inquantum importat firmitatem quandam in paſſionibus. Vnde ſecuritas nō eſt idē quod fortitudo, ſed eſt ꝗdā conditio eius.

Ad II dicendū, ꝙ non ꝗlibet ſecuritas eſt laudabilis, ſed qñ deponit aliquis curam, put dēt, & in ꝗbus timere nō oportet: & hoc mō eſt conditio fortitudinis, & magnanimitatis.

Ad III dicendū, ꝙ in virtutibus eſt ꝗdam ſimilitudo, & participatio futuræ beatitudinis, ut ſupra habitū eſt:* & iō nihil prohibet ſecuritatē quādā eſſe conditionem alicuius uirtutis, quàmuis perfecta ſecuritas ad præmium uirtutis pertineat.

Articvlvs VIII.

Vtrum bona fortunæ conferant ad magnanimitatem.

Ad octavvm ſic procedit. Vr̄ ꝙ bona fortunæ nō cōferāt ad magnanimitatē: quia, vt Seneca dicit in lib. de ira. Virtus ſibi [b] ſufficiens eſt: ſed magnanimitas facit omnes uirtutes magnas, ut dictum* eſt. ergo bona fortunæ non conferunt ad magnanimitatem.

¶ 2 Præt. Nullus uirtuoſus cōtēnit, ea ꝗbus [h] iuuat̄ ſed magnanimus contēnit ea, ꝗ pertinent ad exteriorē fortunam. Dicit. n. Tullius in libro de Offic.* ꝙ magnus animus in externarum rerum deſpicientia commendatur. ergo magnanimitas non adiuuatur à bonis fortunæ.

¶ 3 Præt. Ibidem Tullius* ſubdit, ꝙ ad magnanimū pertinet ea, quæ uidentur acerba ita ferre, ut nihil à ſtatu naturę diſcedat, nec à dignitate ſapientis. & Ariſtot. dicit in 4. Ethicorum,* ꝙ magnanimus in infortunijs nō eſt triſtis: ſed acerba, & infortunia opponūtur bonis fortunę, quilibet enim triſtat̄ de ſubtractione eorum quibus iuuatur: ergo exteriora bona fortunæ nō cōferūt ad magnanimitatē.

Sed contra eſt, quod Philoſoph. dicit in 4. Ethicorum,* ꝙ bona fortunæ uidentur conferre ad magnanimitatem.

Respon. Dicēdū, ꝙ ſicut ex ſupra dictis patet, magnanimitas ad duo reſpicit, ad honorē quidem ſicut ad materiam, & ad aliquid magnum operandū ſicut ad finem: ad utrumq; autē iſtorum bona fortunæ cooperantur. Quia enim honor uirtuoſis non ſolū à ſapientibus, ſed etiā à multitudine exhibetur, ꝗ maxima reputat huiuſmodi exteriora bona fortunæ, fit ex cōſequēti ut ab eis maior honor exhibeat̄ his, ꝗbus adſunt exteriora bona fortunæ. Sir̄ etiam ad actus virtutū organice bona fortunæ deſeruiūt, quia per diuitias, & potentias, & amicos datur nobis facultas operandi: & ideò manifeſtum eſt, quòd bona * fortunæ conferunt ad magnanimitatem *. B

Ad primvm ergo dicendum, ꝙ uirtus ſibi ſufficiens eſſe dicitur, quia ſine his etiam exterioribus bonis eſſe poteſt: indiget tamen his exterioribus bonis ad hoc, quòd expeditius operetur. C

Ad II dicendū, ꝙ magnanimus exteriora bona contemnit, inquantum non reputat ea bona magna, pro quibus debeat aliquid indecens facere. Non tamen quantum ad hoc contemnit ea, quin reputet ea utilia ad opus uirtutis exequendum.

Ad III dicendum, ꝙ quicumq; non reputat aliquid magnum, neque multum gaudet, ſi illud obtineat, neq; multū triſtatur, ſi illud amittat. Et ideò quia magnanimus non æſtimat exteriora bona, ſcilicet, bona fortunæ, quaſi aliqua magna, inde eſt quòd nec de eis multum extollitur ſi adſint, neque in eorum amiſſione multum deijcitur. D

Qvaestio CXXX.

De præſumptione, in duos articulos diuiſa.

Deinde cōſiderandum eſt de vitijs oppoſitis magnanimitati.

¶ Et primò de illis quæ opponūtur ſibi per exceſſum, quę ſunt tria, ſcilicet præſumptio, ambitio, & inanis gloria. E

¶ Scdò, de puſillanimitate, quę opponit̄ ei per modū defectus.

Et circa primū quærūtur duo.

¶ Primò, Vrū pſūptio ſit pctm̄.

¶ Secundò, Vtrum opponatur magnanimitati p exceſſum.

Articvlvs I.

Vtrum præſumptio ſit peccatum.

Ad primvm ſic proceditur. Videtur quòd pręſumptio nō ſit peccatum. Dicitur enim

quia partes illæ ſunt poſitæ reſpectu fortitudinis, non magnanimitatis, pōt tñ dici vt ad quantum, ꝙ ſecuritas cōprehēſa eſt ſub fiduciæ nomine. Nō ꝙ ſecuritas ſit inferius reſpectu fiduciæ, quia fiducia eſt boni, ſecuritas à malo: ſed propter concomitantiam earundē reſpectu oppoſitorū. Securitas enim à malo aliquo infert quādā fiduciā de bono oppoſito, & econtra.

¶ Ad ſextū dicitur, ꝙ ſecuritas nec ē actus intellectus, nec uolūtatis: ſed eſt in iraſcibili habitus quietatiuus à timore.

* Li. 4. c. 3. nō multū ante medium 10. ſ.

* Ar. 1 huius quæſt.

* Concluſ. [illegible]

Svper Qv CXXX. Art. I.

In ar. 1. q 130. in reſponſione ad primū circa illud, Præſumptuoſum eſſet, ꝙ aliquis in ſtatu imperfectæ uirtutis attentaret aſſeq ſtatim ea, quę ſunt perfectę uirtutis, dubium occurrit ex Martino, intra ſtatt. dicto q. 1. de pſumptione, ubi tripliciter contra hoc dictū uniuerſaliter intellectum arguit. Primò, Quia hiſtorijs eccleſiaſticis nō conſonat, dū multos legimus in ſtatu imperfectæ uirtutis volaſſe ad eremum, aut religionem: alios expoſuiſſe ſe martyrio p fide Chriſti. Secūdo, Quia non conſonat rationi morali. Nā

Porrecta per totum. 649

Sup. q. 21. ar. 2 ad 1. & q. 70. ar. 3 ad. 2.

Apoſt. ad Philippen. 3. Quæ re- F tro ſunt obliuiſcēs, ad anteriora me extendo: ſed hoc vř ad p̄ſumptionē p̄tinere, q̄ aliq̄s tendat ī ea, q̄ h ſunt ſupra ſeipſum. ergo p̄ſumptio non eſt pc̄tm̄.

¶2 Præt. Philoſ. dicit in 10.* Eth. q̄ oportet nō ſm̄ ſuadētes humana ſapere hominem entem neq; mortalia mortalē, ſed inquātū cōtingit immortalē facere. & in 1.* Metap. dicit, q̄ hō dēt ſe trahere ad diuina inquan G tū pōt: ſed diuina, & immortalia maximè vř eſſe ſupra h hominē. Cū ergo de rōne præſumptionis ſit, q̄ aliq̄d tēdat in ea, quæ ſunt ſupra ſeipſum, vř q̄ præſumptio non ſit peccatum, ſed magis ſit aliquid laudabile.

¶3 Præt. Apo. dicit 2. ad Cor. 3. Nō ſumus ſufficientes aliq̄d cogitare à nobis quaſi ex nobis. Si ergo p̄ſumptio, ſm̄ quā aliq̄s nitit in ea, ad q̄ h nō ſufficit, H ſit pc̄tm̄, vř q̄ hō nec cogitare aliq̄d bonum licitè poſſit: quod eſt inconueniens. non ergo præſumptio eſt peccatum.

Sed contra eſt, q̄d dř Eccl. 37. O p̄ſumptio nequiſſima, vñ creata es? Vbi rñdet gl.* de mala, ſ. voluntate creaturæ: ſed omne quod procedit ex radice malæ uoluntatis eſt peccatum. ergo præſumptio eſt peccatum.

Reſpon. Dicēdū, q̄ cum ea, I quæ ſunt ſm̄ naturam, ſint ordinata rōne diuina, quam humana rō dēt imitari, quicquid ſm̄ rōnē humanam fit, quod eſt cōtra ordinem cōiter in naturalibus rebus inuentū, eſt uitioſum & pc̄tm̄. Hoc autem communiter in omnibus rebus naturalibus inuenitur, q̄ quęlibet actio cōmenſuratur uirtuti agentis. Nec aliquod agēs naturale nititur ad agendū id, quod excedit K ſuam facultatē, & iō uitioſum eſt, & pc̄tm̄, quaſi contra ordinem naturalem exiſtens, q̄ aliquis aſſumat ad agendum ea, q̄ præferuntur ſuæ uirtuti: quod pertinet ad rōnē præſumptionis, ſicut & ipſum nomen manifeſtat. Vnde manifeſtum eſt, q̄ m præſumptio eſt peccatū*.

Ad primvm ergo dicēdū, q̄ nihil prohibet aliquid eſſe ſupra potētiam actiuam alicuius rei naturalis, quod nō eſt ſupra potentiā paſſiuā eiuſdem. Ineſt enim aeri potentia paſſiua, per quam pōt tranſmutari in hoc, q̄d habeat actionem, & motū ignis, quæ excedunt potentiam actiuā aeris. Sic ēt uitioſum eſſet, & præſumptuoſum, q̄ aliquis in actu imperfectæ uirtutis exiſtēs, attētaret ſtatim aſſequi ea, q̄ ſunt perfectæ uirtutis: ſed ſi q̄s ad hoc tendat, ut proficiat in uirtutē perfectam, hoc nō eſt præſumptuoſum, nec uitioſum. Et hoc mō Apoſtolus in anteriora ſe extendebat, ſcilicet per continuum profectum.

* Ad ii. dicendū, q̄ diuina, & immortalia ſm̄ ordinem naturæ ſunt ſupra hominem. Homini tamen ineſt quædam potentia naturalis, ſcilicet, intellect⁹, per quam poteſt coniungi immortalibus, & diuinis: & ſecundum hoc Phil.* dicit, q̄ oportet hominem ſe trahere ad immortalia, & diuina, non quidem ut ea operetur, quæ decet Deum facere, ſed ut eis uniatur p̄ intellectum, & uoluntatem.

Ad iii. dicendū, q̄ ſicut Philoſ. dicit in 3. Ethico.* Quæ per alios poſſumus, aliqualiter per nos poſſumus: & ideo quia cogitare, & facere bonum poſſumus cum auxilio diuino, non totaliter hoc excedit noſtram facultatem. Et ideò non eſt præſumptuoſum, ſi aliquis ad aliquod opus virtuoſum agendum intendat: eſſet autem præſumptuoſum ſi ad hoc aliquis tenderet abſque fiducia diuini auxilij.

Articvlvs ii.

Vtrum præſumptio opponatur magnanimitati per exceſſum.

Ad secvndvm ſic proceditur. Videtur quòd præſumptio non opponatur magnanimitati per exceſſum. Præſumptio enim ponitur ſpecies peccati in Spiritumſanctum, ut ſupra habitū eſt:* ſed peccatum in Spiritumſanctum nō opponitur magnanimitati, ſed magis charitati. ergo m etiam neque præſumptio opponitur magnaminitati.

¶2 Præt. Ad magnanimitatem pertinet, q̄ aliquis ſe magnis dignificet: ſed aliquis dicitur h præſumptuoſus, etiam ſi ſe paruis dignificet, dūmodo hoc excedat propriam facultatem. non ergo directè præſumptio opponitur magnanimitati.

cuiuſlibet virtutis moralis actus, eſt in plena facultate liberi arbitrij adiuti ſpecialiter à Deo. ergo exiſtens in ſtatu imperfectæ uirtutis, pōt appetere op⁹ pfectę virtutis. Tertiò, qa opus perfectū, per q̄d generatur perfectus habitus, præcedit habitū perfectū. ergo opus perfectum hř pro tēpore, pro quo nō hř adhuc niſi habit⁹ imperfectus. Non eſt ergo præſumptuoſum vniuerſaliter, quòd aliquis habēs imperfectum habitum, attentet opus perfectæ virtutis.

* Li. 10. c. 7. non procul à fin. tom. 5.

* Li. 1. c. 2. declinando ad finē id innuit, t. 3.

¶Ad hoc dubiū dř, q̄ verba authoris ſunt vniuerſaliter uera, ſanè tñ intellecta, ut ſ intelligi debent: notanda ſiquidē ſunt uerba literę. Vñ ad primam obiectionē dř, q̄ illi, qui ad eremū, aut religionem abſq; p̄ſumptione ingreſſi ſunt, nō attentabant ſtatim aſſeq ea, quæ ſunt pfectis uirtutis, ſed attentarunt uiā perfectæ uirtutis: q̄d in litera approbatur manifeſtè. Religio enim ſchola eſt uirtutis perfectæ, nō p̄feſſio pfectę uirtutis. Qui aūt martyrio ſe expoſuerūt, licēt quo ad nos uiderent eſſe imperfectæ uirtutis, vtpote inchoantes: quo ad Deū tñ erant pfectæ uirtutis, ipſo Domino atteſtante, Maiorem charitatē nemo habet. Charitas ſiquidē unius incipientis poteſt eſſe maior charitate alterius, qui multo tempore pfecit: quoniā vnicuiq; datur charitas ſecundum menſurā donationis Chriſti, & non eſt menſura aliqua iniuſ. Similiter illi, q ſtatim ad ſolitariā uitam rectè proceſſerunt, à perfecta uirtute inceperunt, vt Antonius, & Benedictus, propter iā dictam diuinæ largitatis menſurā, quæ uni uñ tribuit in initio, quātū non hēbit alius poſt quadraginta annos ī religione.

* Gl. interlin. ibid.

¶Ad ſecundam dř, q̄ ſoluit ſeipſam ī hoc, q̄ dicit, Specialiter adiuti à Deo. Quilibet enim quantumcunque imperfectæ virtutis, ſi ſpecialiter adiuuatur à Deo ad opus aliquod quantumcunq; magnū, pōt abſq; p̄ſumptione tendere in illud. Author autem loquitur de ĩperfectę uirtutis homine abſq; alia appoſitione auxilij ſpecialis.

Contra. m

¶Ad tertiam autem dř primò, q̄ falſum eſt opus perfectum p̄cedere habitum perfectum. Eſt.n. oppoſitum uerum. Fabricando ſiquidem imperfectè, fabricimus, & fabricamus poſt pfectè. Et ſimiliter cantādo, & pulſando imperfectè, [illegible], & cantamus, & pulſamus perfectè, ut experiētia teſtatur. Generat autē imperfecti actus habitum perfectum in uirtute ſuperioris principij, ut in præcedenti libro dictum eſt. Dicitur nihilominus ſecundò, q̄ aliud eſt hēre actū perfectum ante perfectum habitum: & aliud eſt poſt imperfectam uirtutem ſtatim attentare ea, quę ſunt perfectæ virtutis. Stat.n. q̄ poſt imperfectam uirtutem multo ſtudio, exercitio, & conatu, habeat quis aliquem actum quaſi perfectum ante perfectam uirtutem: & ſic non præſumit, quia nō ſtatim attentat.

* Loco citato ī argum.

* Li. 3. c. 3 à medio tom. 5.

SVPER Q V CXXX.

ART. II.

In art. 2. eiuſdē q. in rñſione ad primū, dubiū occurrit ex Martino ibi q. 2. circa oppoſitionem p̄ſumptionis, de qua in litera fit mentio, ad magnanimitatē, & charitatem. Et primo arguit, q̄ talis p̄ſumptio qualis in litera deſcribitur, nō opponatur magnanimitati: qa nullus affectat cōtemptū diuinæ iuſtitiæ tamquam rem honorab-

Porrecta per totum.

650

Inf. q. 163 art. 3. cor. Et mal. q. 8. artic. 3. ad 1.

* q. 14. ar. 2. & q. 21. art. 1.

honorabilẽ. ergo nõ eſt pſumptio oppoſita magnanimitati. Secũdò, ꝙ nõ opponit̃ ꝓpriè charitati, qa magis opponitur ſpei. Secũ.ſtũ.n.authorẽ in q. de malo, præſumptio eſt inordinatio ſpei. Tertio, inordinata cõfidẽtia d diuina miſericordia ñ opponit̃ magnanimitati. ergo. Probat aſſumptũ, qa nõ eſt reſpectu arduorũ agendorum, ſed reſpectu impunitatis in extremo iudicio.

Li.4.c.3. circa medium.t.5.

Lib.2. c.7. & l.4. c.3. ad fin. t.5

¶Ad hoc di, ꝙ pſumptio, qua qs inordinatè confidẽs de diuina miſericordia, contẽnit diuinã iuſtitiã & rõne radicis, & rõne ipſius cõtẽptus manifeſte opponit̃ magnanimitati. Radicis quidẽ, qa talis ut ſic, dignificat ſe magnis, quibus nõ eſt dignus. Dignificat ſe ſiquidẽ diuina adoptione, & uiſione, qbus nõ eſt dignus. Rõne uerò contẽptus, qa ipſum contẽnere eſt actus magnus excedẽs facultatẽ hoĩs talis: qa cõtẽnere uindicatiuã iuſtitiã eſt hoĩs ſancti, & iuſti. Vñ patet reſpõſio ad primũ. Qui liber.n. pſumptuoſ⁹ cõtẽnẽs, exercet ipſũ actũ ut magnũ, & honorabilẽ, utpotè, ut actũ iã ſecuti à Deo. Et ſimiliter patet reſpõſio ad tertiũ: quia arduiſſimũ agendũ, eſt regnare cũ Chro, uidere Deũ, aſſequi opera fœlicitatis æternæ, q̃ iſte ſperat. Ad ſecũdũ uerò ex litera patet, ꝙ nõ dr̃ opponi ſimpliciter charitati, ſed rõe materiæ, inquãtũ eſt aliquid diuinũ: qđ nõ impugnat ab argumento.

• q. præc. ar.3.ad 1.

Concl.

Conclu.

¶3 Præt. Magnanim⁹ exteriora bona reputat quaſi parua: ſed ſm Phil. in 4. Ethi.* pſumptuoſi ꝓp exteriorẽ fortunã fiunt deſpectores, & iniuriatores aliorũ, quaſi magnũ aliqd æſtimantes exteriora bona. ergo pſumptio nõ opponit̃ magnanimitati ꝑ exceſſũ, ſed ſolũ ꝑ defectũ.

Sed contra eſt, ꝙ Phil. dicit in 2. & 4. Eth. ꝙ magnanimo opponit̃ ꝑ exceſſum chayn⁹, i. furioſus, uel uentoſus, quẽ nos dicimus præſumptuoſum.

Resp. Dicẽdũ, ꝙ ſicut ſupra dictũ eſt,* magnanimitas conſiſtit in medio nõ quidẽ ſm quãtitatẽ eius, in q đ tendit, qa tendit in maximũ: ſed cõſtituit̃ in medio ſm ꝓportionẽ ad ꝓpriã facultatẽ. Nõ.n. in maiora tendit, q̃ ſibi cõueniant.ᵐ Præſumptuoſus aũt quantũ ad id, in qđ tẽdit, nõ excedit magnanimũ: ſed multũ qñq; ab eo deficit.ⁿ Excedit autem ſm proportionẽ ſuæ facultatis, quã magnanimus nõ trãſcendit: & ᵖ hoc mõ opponitur præſumptio magnanimitati per exceſſum.

Ad primum ergo dicẽdũ, ꝙ nõ quælibet pſumptio ponitur pctm̃ in Spiritumſanctum, ſed illa, qua qs diuinã iuſtitiam cõtẽnit ex inordinata cõfidentia diuinæ miſericordiæ. Et talis pſumptio rõne materiæ, inquantum.ſ. per eam cõtẽnit̃ aliqd diuinum, opponitur charitati, uel potius dono timoris, cuius eſt Deum reuereri. Inquantum tñ talis cõtemptus excedit proportionẽ ꝓpriæ facultatis, poteſt opponi magnanimitati.

Ad II. dicendũ, ꝙ ſicut magnanimitas, ita & pſumptio in aliquod magnum tẽdere uidet̃. Non.n. multum conſueuit dici aliqs præſumptuoſus, ſi in aliquo modico uires ꝓprias tranſcendat. Si tamen talis præſumptuoſus dicatur, hæc præſumptio nõ opponitur magnanimitati: ſed illi uirtuti, q̃ eſt circa mediocres honores, ut dictũ eſt.*

n q. præc. artic. 1.

Ad III. dicendum, ꝙ nullus attentat aliquid ſupra ſuam facultatem, niſi inquantum facultatem ſuam æſtimat maiorem, q̃ ſit. Circa quod põt eſſe error dupliciter. Vno mõ ſecundùm ſolam quantitatem, puta, cum aliquis æſtimat ſe habere maiorem uirtutem, ſcientiam, uel aliquid aliud huiuſmodi, q̃ habeat. Alio modo, ſecundũ genus rei, puta, cum aliquis ex hoc æſtimat ſe magnum, & magnis dignum, ex quo non eſt, puta, propter diuitias, uel propter aliqua bona fortunæ. Vñ Philoſ. dicit in 4. Eth.* qui ſine uirtute talia bona habent neq; iuſtè magnis ſeipſos dignificant, neque rectè magnanimi dñr. Similiter et illud, ad quod aliqs tendit ſupra uires ſuas, quandoq; quidem ſecundùm rei ueritatem eſt magnũ ſimplr: ſicut patet de Petro, qui tẽdebat ad hoc, ꝙ pro Chro pateretur, quod erat ſupra uirtutem ſuam: qñq; uerò non eſt aliquid magnum ſimpliciter, ſed ſolùm ſm ſtultorum opinionem, ſicut pretioſis ueſtibus indui, deſpicere, & iniuriari aliis: quod quidẽ ptinet ad exceſſum magnanimitatis non ſecundùm rei ueritatem, ſed ſm opinionem. Vnde Seneca dicit in lib.* de quatuor uirtutibus, ꝙ magnanimitas ſi ſe extra modum ſuum extollat, faciet uirum minacẽ, inflatum, turbidũ, inquietũ, & in quaſcunque excellẽtias dictorũ, factorumq; neglecta honeſtate, feſtinũ. Et ſic patet, ꝙ præſumptuoſus ſm rei ueritatem, quandoque deficit a magnanimo: ſed ſecundùm apparentiam in exceſſu ſe habet.

• Li. 4. c. 3. circa mediũ, to. 5.

Iniuriari aliis eſt ſolũ ſecundum ſtultorum opinionem aliquid magnum.

• In ca de moderantia fortitudine.

QVAESTIO CXXXI.

De ambitione, in duos articulos diuiſa.

Deinde conſiderãdum eſt de ambitione.

Et circa hoc quæruntur duo.

¶ Primò, Vtrũ ambitio ſit pctm̃

¶ Secundò, Vtrũ opponat̃ magnanimitati per exceſſum.

ARTICVLVS I.

Vtrum ambitio ſit peccatum.

Ad primvm ſic proceditur. Videtur ꝙ ambitio non ſit peccatum. Importat.n. ambitio ʰ cupiditatẽ honoris: honor aũt de ſe quodam bonũ eſt, & maximũ inter exteriora bona. vñ & illi, q de honore non curant, uituperant̃. ergo ambitio non eſt peccatũ, ſed magis aliquid laudabile, ſecũdùm ꝙ bonum laudabiliter ʰ appetitur.

¶2 Præt. Quilibet abſque uitio põt appetere illud, qđ ſibi đbetur ꝓʰ præmio: ſed honor eſt pmium uirtutis, ut Philo. dicit in 1. & 8. Ethi.* ergo ambitio honoris non eſt peccatum.

• Li. 3. c. 1. & li. 4. c. 3 tom. 5.

¶3 Præt. Illud, ᵖ ꝑ qđ ho ꝓuocatur ad bonũ, & reuocatur a malo, nõ eſt pctm̃: ſed ꝑ honorẽ homines ꝓuocantur ad bona facienda, & mala uitãda, ſicut Phil. dicit in 3. Ethi.* quòd fortiſſimi uident̃ eẽ, apud quos timidi ſũt ihonorati, fortes autẽ honorati. & Tullius * dicit in lib. de Tuſculanis quæſtionibus quòd honor alit artes. ergo ambitio non eſt peccatum.

• Li. 3. c. 8 tom. 5.

• Li. 1. non remote a pñ.

SVP. QV. CXXXI. ART. I.

Porrecta per totum, 651

In art. 1. q. 131. dubiũ primo occurrit circa illud, Id in quo homo excellit, dat homini a Deo, ut ex eo aliis proſit. Videtur enim dici hoc ſine ratione aliqua: nec apparet uerum, quoniam quãdoque datur homini, ut in ſeipſo perfectior ſit.

¶ Dubium ſecundò occurrit circa diſtinctionem trimembrẽ inordinati appetitus honoris, an ſit ſufficiens. Inquit enim Martinus in prima quæſtio. de ambitione, quòd uidentur ſibi eſſe alij modi præter iſtos. Vndè quatuor modos ponit, ſcilicet ratione quantitatis, finis, mediorum, & uehementiæ. Sub his ſiquidè modis tribus in litera aſſignatis, non cõprehẽditur ambitio digni ſecundùm ſe aliquo honore, ſed indigni: quia habet dígniorem ſe illo honore, qui non poteſt utriq; dari, ut eſt honor epiſcopalis &c. Et ſimiliter nec ambitio eius, qui per quæcumque media quærit honorẽ, quo dignus eſt. Et ſimiliter nec ambitio ei⁹, qui uehemẽtius affectat, uel quęrit, quàm oportear.

¶ Dubium tertio eſt, circa ueritatẽ tertij mẽbri diſtinctionis dictæ

Videtur ſiquidem rationi conſonum, q ſi quis appetat honorem ſuæ uirtuti debitum, ea ratione, quia ſibi eſt debitus, vt habenti talem virtutem, non referendo aliter ad vtilitatem aliorum, in nullo à rectitudine declinet. Sicut appetens pecuniam ſibi debitam, quia eſt ſibi debita, in nullo peccat.

SED CONTRA eſt, q dr̃ 1. ad Cor. 13. q charitas nõ eſt ambitioſa, non q̃rit q̃ ſua ſunt: nihil ãt repugnat charitati, niſi peccatũ. ergo ambitio eſt peccatũ.

RESP. Dicẽdũ, q ſicut ſupra dictũ eſt,* honor importat quãdã reuerentiã alicui exhibitã in teſtimonium excellẽtię eius. Circa excellentiã aũt hois duo ſunt attendenda. Primo quidẽ, q illud ſecundùm q homo excellit, nõ habet hõ à ſeipſo, ſed eſt quaſi quiddã diuinũ in eo: & iõ ex hoc non debetur ſibi principaĺr honor, ſed Deo. Secũdò, conſiderandũ eſt, q illud in quo hõ excellit, datur homini a Deo, ut ex eo aliis proſit. undè intantũ debet homini placere teſtimoniũ ſuæ excellentiæ, qđ ab aliis exhibet, inquãtũ ex hoc paratur ſibi uia ad hoc, q aliis pſit. Tripĺr aũt appetitum honoris cõtingit eẽ iordinatũ. Vno mõ per hoc q aliquis appetit teſtimoniũ de excellentia quã non hẽt, quod eſt appetere honorẽ ſupra ſuam proportionem. Alio mõ per hoc, q honorẽ ſibi cupit nõ referẽdo in Deũ. Tertiò per hoc, q appetitus eius in ipſo honore q̃eſcit non referens honorẽ ad utilitatem aliorum. Ambitio aũt importat inordinatũ appetitũ honoris: vñ manifeſtũ eſt, q ambitio ſemper eſt peccatum.

AD PRIMVM ergo dicendũ, q appetitus boni dẽt r̃ari ſm rationem, cuius regulam ſi trãſcẽdat, erit uitioſus: & hoc mõ uitioſum eſt, q aliquis honorẽ appetat nõ ſm ordinem rõnis. Vituperantur autem qui nõ curant de honore, ſecundũ q ratio dictat, ut ſ. non uitent ea, quæ ſunt contraria honori.

AD II. dicẽdũ, q honor non eſt p̃miũ uirtutis quo ad ipſum uirtuoſum, ut ſ. hoc pro p̃mio expetere debeat: ſed pro p̃mio expetit beatitudinem, q̃ eſt finis uirtutis. Dicitur aũt eſſe p̃mium uirtutis ex parte aliorũ, q nõ habent aliquid maius, qđ uirtuoſo retribuant, quàm honorem, qui ex hoc ipſo magnitudinem habet, q perhibet teſtimonium uirtuti. undè patet, q non eſt ſufficiens præmium, ut dicitur in 4. Ethicor.*

AD III. dicendũ, q ſicut per appetitũ honoris, quãdo debi-

*q. 63. ar. 3. & q6. 103. ar. 1.

*Li. 2. c. 3. ante mediũ to. 5.

¶ Dubiũ quarto eſt, An iſtæ relatiões: honoris in Deũ, & proximũ in lra poſitæ requirantur actualiter, an habitualiter. Et eſt ratio dubij, quia requirere actualiter nimis durũ eſt, & intolerabile: cũ frequẽtiſſime honoremur abſq; cogitatione aliqua de Deo, & pximo. Habitibus ãt nec meremur, nec demeremur, ut patet in dormientibus, & vigilantibus, qñ non actualiter utunť habitibus, quos habẽt.

¶ Ad primũ dubium dr̃, q cũ bonũ ſit naturaliter ſuipſius diffuſiuũ, ex hoc ipſo q aliqs cõſtituit à Deo i aliquo bono excellẽtior, cõſtituitur ad hoc, ut pſit alijs. Debẽt.n. ſuperiora iſferiora diffundi. Et qm rõ iſta in propriu clara erat, iõ author nõ adiecit rõnẽ in dicto tã uero, & rõnabili: pſertim cũ Deus vniuerſi curam habens, vniuerſi partes diffundat, ut ſuapte natura cõicabiles ſint. Cõſtat aũt, q pfectiora i ſeipſis nata ſunt aliis prodeſſe. Ad hoc igiť à Deo facta ſunt perfectiora, vt aliis pſint, & non ſolum, ut in ſeipſis perfectiora ſint. Ex hoc.n. ipſo, q conſtituta ſunt ſuperiora ratione excellẽtiæ, inſtituta ſunt, ut inferioribus non ſolum præſint, ſed proſint, ut ſic omnia ſuauiter diſpoſita inueniantur.

Auctum a proximis in tantũ ut eis proſit.

¶ Ad ſecundum dubium dicitur, q diſtinctio trimembris in litera facta, ſufficiẽs videtur ita q omnis inordinatus appetitus honoris ad aliquod membrũ illius reducitur. Nã appetitus honoris, quo quis ſecundũ ſe dignus eſt, ſed ratione præiudicij alterius dignioris redditur illicitus, ad primum membrum ſpectat, quo quis appetit honorari de excellentia, quam non hẽt. Multipliciter ſiquidem contingit non habere excellentiam aliquam, primò, abſolutè: ſecundò, relatiuè. uerbi gratia. Ego abſolutè ſum dignus epiſcopatu, quia tamen eſt alter magis dignus illo epiſcopatu, ego non ſum dignus reſpectiuè ad illum. Ac per hoc ſi tunc appeto honorem epiſcopalem, appeto teſtimonium excellentię, quam non habeo: qm appeto teſtimoniũ dignioris, cum tñ non ſim dignior. Et ſimiliter cum quis abſolute dignus multis dignitatibus, quia tñ ſunt multi digni, qui ex coacervatione dignitatum in unum hominem, priuantur illis, non appetit licitè tot dignitates, quia appetit teſtimonium excellentiæ, quam non habet, ſ. dignioris: cum non ſit dignus reſpectiuè ad tot dignos, qui propterea cõtemnuntur. Qui autem per indebita media affectat, aut quærit honorem, ſub eodem membro clauditur: quandoquidem eo ipſo, q per illicita media appetit, aut quærit, indignus fit: ac per hoc quærit honorem, quo non eſt ſimpliciter dignus nunc, licèt aliàs eſſet dignus ſi non per talia media quæreret. Qui demum magis affectat honorem, quàm oporteat, ad idem membrum reducitur, pro quanto excellentia quam habet, vehementiam appetitus non adæquat, ſed exceditur ab ipſa.

¶ Ad euidentiam tertij, & quarti dubij aduertendum eſt, q honor cum ſit in genere bonorum utiliũ quo ad hoc, quòd propter aliud eſt appetibilis, ad hoc quòd ordinatè appetatur, aut delectet, oportet q referatur in debitũ finẽ, ad quẽ ordinãdus eſt. Et quia ordinatur ad excellentiã hois, eſt.n. honor teſtimoniũ excellentiæ, & excellentia ordinať ad utilitatẽ aliorum: iõ de primo ad ultimũ honor mihi exhibitus ordinať ad utilitatẽ aliorũ. Et ſimiliter, qa excellẽtia mea eſt principaliter a Deo, iõ honor exhibitus meæ excellentiæ, ordinať pricipaliter ad Deum vt authorẽ excellentiæ illi⁹. Et hæc ſunt pculdubio uera. Sed qđ difficultatem ingerit eſt, quia nõ oportet omnem rectum uſum alicui⁹ referre in omne id, ad quod natũ eſt referri: ſed ſufficit q referat illud ad aliquẽ licitum finẽ, in quẽ eſt natum ordinari. verbi gratia. Pecunia ordinatur principaliter ad commutationẽ, & poteſt ſecundario ordinari ad depoſitionem, uel aliquid aliud. Nec oportet q quilibet vtẽs pecunia, cõmutet, ſed ſufficit, quòd ordinet ad aliquem licitum finem. Ita in pꝓpoſito, honor ordinatur ad tres, ſcilicet ad Deũ, vt actorẽ excellentiæ: & ad perſonã excellentem, vt habentem illã: & ad pꝓximos, ut proſit illis. Si is qui excellit, appetit honorem, aut delectatur honore infra proprios limites, ſcilicet præciſè, vt habens excellentiã, ex hoc ipſo reſeruat locum ſuũ Deo, ut authori: & proximis, ut quibus proſit: quoniam relinquit honori relationes, quas habet, ex hoc ipſo, q non uſurpat, aut deſpicit relationem illius honoris ad Deum, aut proximos. Intelligo igitur ego, eſſe inordinatum appetitũ honoris propter non referre in Deum, ut actorem, & proximos, ut quibus proſit, ſi non referre ſumitur contrariè, aut priuatiuè: & non ſi ſumitur purè negatiuè. Notanter autem dico in Deum, ut actorẽ excellentiæ, hoc eſt, ut ipſe principaliter honoretur tanquàm author excellentiæ, quoniam non eſt hic ſermo de Deo, ut eſt finis ultimus omnium. Hoc enim non eſt de propriis huiuſmodi quæſtionis, ſed de communibus circũſtantiis omnium humanorum operum. Non enim uideo me, cũ honoror, teneri ad aliud, quàm ad referendum honorem mihi exhibitum in finem proportionatum. Conſtat autem, quòd ego, ut habens excellentiã indignam tali honore ab hoc, tunc ſum proximus, & commenſuratus finis, ad quem ſuapte natura honor ordinatur. In nullo igitur pecco, ſi omitto relationes ad Deum ut actorem, & proximos: quoniam præceptum affirmatiuum de his relationibus exercendis nulla ratione pꝓbatur, quòd obliget pro tunc, niſi aliqua alia neceſſitas ſubiit. Sicut cum appeto, aut recipio pecuniam mihi debitam, teneor referre eam ad talem, uel talem uſum: peccatum autem eſſet, ſi homo in tantum delectaretur honore, ut non curaret, an honoretur Deus vt actor, dummodo ipſe habens honoretur. Et ſimiliter pro nihilo haberet, an honor utilis eſſet pximis, dũmodo ipſe honoraretur. Hoc enim eſſet quaſi priuare, quantũ eſt ex parte ſui affectus, Deum, & proximos relationibus debitis ad illos, dum in affectu contemnuntur: hoc enim eſſe quieſcere in ipſo honore, & proprios egredi limites cum affectu ad demolitionẽ aliorum. Vnde patet ſolutio tertij dubij, & quarti, ſ. quòd illæ relationes non exiguntur actualiter, nec habitualiter in ſpeciali ad euitandum peccatum: quãmuis exigi videantur uirtualiter ad hoc, quòd appetitus honoris ſit meritorius

Concl.

D. 710.

to mō appetitur, aliqui prouocātur ad bonū, & reuocantur à malo: ita ēt ſi inordinatè appetat, pt eſſe homini occaſio multa mala faciēdi, dū ſ. aliquis non curat qualitercūq; honorē conſequi poſſit. vñ Salluſtius * dicit in Catilinario, ꝙ gloria, & honorē, & imperiū bonus & ignauus æq; ſibi exoptāt. Sed ille, ſ. bon⁹, vera via vtit: huic ſ. ignauo, quia bonę artes deſunt, dolis, atq; fallacijs cōtendit. Et tñ illi, qui ſolum propter honorē vel bona faciūt, uel mala uitāt, nō ſunt uirtuoſi, ut patet p Philoſ. in 3. Ethico.* vbi dicit, quòd non ſunt verè fortes, qui propter honorem fortia faciunt.

ARTICVLVS II.

Vtrum ambitio opponatur magnanimitati per exceſſum.

AD SECVNDVM ſic proceditur. Vr ꝙ ambitio non opponatur magnanimitati p exceſſum. Vni ^b enim medio non opponit ex una parte niſi unū extremū: ſed magnanimitati per exceſſum opponit pſumptio, vt dictum eſt.* ergo non opponitur ei ambitio per exceſſum.

¶ 2 Præt. Magnanimitas ē circa honores: ſed ambitio vr pertinere ad ^g dignitates. dicitur enim 2. Mach. 4. ꝙ Iaſon ambiebat ſūmū ſacerdotiū. ergo ambitio nō opponitur magnanimitati.

¶ 3 Præt. Ambitio vr ad ^h exteriorem apparatū pertinere. dr enim Act. 25. ꝙ Agrippa, & Bernice cum multa ambitione introierunt prætorium. & 2. Paralipomenon 16. ꝙ ſuper corpus Aſa mortui cōbuſſerūt aromata, & vnguēta ambitiōe nimia: ſed magnanimitas nō ē circa exteriorē apparatū. ergo ambitio nō opponitur magnanimitati.

SED CONTRA eſt, quod Tullius in 1. de Offic.* dicit, ꝙ ſicut quiſq; magnitudine animi excellit, ita maximè vult omnium princeps eſſe ſolus: ſed hoc pertinet ad ambitionem. ergo ambitio pertinet ad exceſſum magnanimitatis.

RESP. dicēdum, ꝙ ſicut dictum eſt, * ambitio importat appetitum inordinatum honoris. Magnanimitas autem eſt circa honores, & utitur eis ſecundum quòd oportet. Vnde manifeſtum eſt, quòd ^m ambitio opponitur magnanimitati, ſicut inordinatum ordinato ^n.

AD PRIMVM ergo dicendū, ꝙ magnanimitas ad duo reſpicit, ad vnum quidem, ſicut ad finē intentum, quod eſt aliquod magnū opus, quod magnanimus attentat ſm ſuam facultatem: & quantum ad hoc opponitur magnanimitati per exceſſum præſumptio. Præſumptio.n. attentat aliquod magnū opus ſupra ſuam facultatē. Ad aliud autē reſpicit magnanimitas, ſicut ad materiā, qua debitè utit, ſ. ad honorē: & quātū ad hoc opponit magnanimitati p exceſſum ambitio. Non eſt autem inconueniens ſecundum diuerſa eſſe plures exceſſus unius medij.

AD II. dicēdū, ꝙ illis, q ſunt conſtituti in dignitate, pp quādam excellentiam ſtatus debetur honor: & ſm hoc inordinatus appetitus dignitatum pertinet ad ambitionē. Si quis enim inordinatè appeteret dignitatem non ratione honoris, ſed propter debitū dignitatis uſum ſuam facultatem excedentem, non eſſet ambitioſus, ſed magis præſumptuoſus.

AD III. dicēdū, ꝙ ipſa ſolēnitas exterioris cultus ad quendam honorē pertinet: vñ & talibus cōſueuit honor exhiberi. Qd ſignificatur Iacob. 2. Si introierit in conuentū ueſtrū vir anulū aureū habens in ueſte cādida, & dixeritis ei: Tu ſede hic &c. Vñ ambitio non eſt circa exteriorē cultum, niſi ſecundum quòd pertinet ad honorē.

---

totius æternæ vitæ: quia charitas virtualiter omnia meritoria ſuauiter diſponit. Sed declinare ab aliqua harum relationum ſiuè contrariè, ſiuè priuatiuè, peccatum conſtituit ambitionis.

¶ In eodem primo articulo in reſponſione ad ſecundū, dubiū occurrit ex Martino ibidē, in q. 1. de ambitione, dicente, ꝙ hæc rñſio nō placet, tum quia non eſt uerū, ꝙ virtutis præmium ſit beatitudo æterna, ſed ſolū uirtutis meritoriæ: tum quia ſolutio hæc nō eneruat, ſed corroborat argumentum. Nā ſi honor eſt præmiū inſufficiens virtutis, nō ſequitur ꝙ appetitus eius ſit inordinatus: immò oppoſitū, qa ſi aliud non obſtet. vr ſequi, ꝙ quantuſcumq; honor appeti poſſit ab habente exꝑtam valdē virtutem.

Reſpon. 2. ¶ Ad hoc dr, ꝙ prima obiectio peccat, tum quia author non dicit, Virtutis pmiū eſt beatitudo eterna, ſed beatitudo: ſicut Philoſophus poſuit finem oīs virtutis fęlicitatē. Nec obſtat, ꝙ ipſa fęlicitas ſit actus uirtutis pfectiſſimę. qm ſicut inordinat⁹ alius ſibi ipſi non eſt pœna, ita fęlicitas eſt pmium fęlicis animi: tum qa apud Theologum uirtus non meritoria nō eſt uirtus, niſi ſecundum quid in ſtatu naturæ lapſæ: quia nō eſt diſpoſitio perfecti ad optimum ſimpliciter.

¶ Ad ſecundam uerò obiectionem dr, ꝙ ex hoc ipſo, ꝙ honor negatur uirtutis præmium ſimpliciter, & affirmatur virtutis pmium ſecundū quid ex parte aliorū, ſatis habetur, ꝙ honor nō ē de numero bonorum ſimpliciter, ſed vtilium: ac per hoc ꝙ appetitus eius nō eſt ordinatus, ſi eſt appetitus eius ut finis. Et hoc ſufficit ad ſolutionē argumenti uolēns, quod appetitus honoris ſit appetitus licitus, quia eſt appetitus præmij uirtutis, quod habet rōnē finis. Habetur nihilominus ad pfectionem doctrinæ hinc, quòd appetitus honoris ſi debet eſſe ordinatus, debet eſſe ut appetitus boni utilis, qui debet eſſe ſecundum cōmenſurationem ad finē, & nō in infinitum, vt patet vniuerſaliter de recto appetitu utilium. Et propterea non pōt qu cumq; habens uirtutē, appetere quantūmcumque honorem, ſed commēſuratum ſecundum patriæ morē uirtuti illi. Honor enim cum ab alijs exhibeatur excellentiæ alicui, diuerſis excellentijs diuerſi honores accommodantur: & propterea appetitus rectus non eſt, qui incommenſuratum ſuę virtuti honorem appetit. Et quāuis nullus honor ſit cuicumque uirtuti ſufficiens ſimpliciter vt præmium, eſt tamē tali virtuti, ab hominibus talib⁹, talis honor ſufficiens ut teſtimoniū humanū: & tali virtuti, talis alius honor, & ſic de alijs. Et propterea uitioſum eēt, ſi doctor theologiæ uellet honorari ut imperator triumphans, & ſic de alijs.

SVP. QV. CXXXI. ART. II.

IN art. 2. eiuſdē q. in rñſione ad primum, dubium occurrit ex Martino ibidē in q. 2. diſcedente ab hac ſolutione, ppterea qa diſtinguit magnanimitatē in multas magnanimitates, puta, in eam, quę habet pro obiecto rem honorabilem, puta, dignitatem: & eam quæ habet pro obiecto honorem, ſicut illa, qua quis cupit honorem ſuæ dignitati debitum. & ideo concluſit ꝙ nec ambitio, nec pſumptio cuilibet magnanimitati opponitur &c.

¶ Ad hoc dicitur, ꝙ iſte homo in hoc videtur decept⁹, quòd diſtinguit magnanimitatem in ſpecies, ubi debet diſtingui in actum ut eſt circa obiectum, & actū ut eſt circa materiam, vt in litera ſit. Magnanimitas ſiquidem ut eſt appetitus magnorum operum, habet pro exceſſu præſumptionem. Et ipſamet, & non alia vt appetitus eſt honoris, habet pro exceſſu ambitionem. Et ſimiliter ut eſt appetitus gloriæ, habet p exceſſum inanem gloriam. Eadē ſiquidem eſt magnanimitas habens pro fine opus magnum, & pro materia honorem, & gloriam, rectéque ad omnia hęc ſe habet: ac per hoc ex cuiuſque horum defectu corrūpitur. Vnū eſt ergo mediū magnanimitatis conſtitutum ex cauſa integra: plures autem ſunt exceſſus diuerſorum concurrentiū ad perfectionem illius unius medij. Si verò eſſent diuerſæ magnanimitates ſecundum ſpeciem, non eſſet medium unum, ſeu quælibet haberet ſuum medium.

¶ In cōiuratiōe Catilinæ nō remote a prin. in c. cuius initiū: Vrbē Romam a medio.

Vide non virtuoſos.

*Li. 3. c. 8. tom. 5.

Porrecta per totum. 652

* q. præc. art. 2.

* Lib. 1. in c. Fortitudinem, ſi ab honeſtate recedat.

* Præced. art.

Conclu.

QVAESTIO CXXXII.

De inani gloria, in quinque articulos diuiſa.

DEINDE cōſiderandum eſt de inani gloria.

ET CIRCA hoc quæruntur quinque.

¶ Primò, Vtrum appetitus gloriæ ſit peccatum.

¶ Secundò, Vtrum magnanimitati opponatur.

¶ Tertiò, Vtrū ſit pctm̄ mortale.

¶ Quartò, Vtrum ſit vitium capitale.

¶ Quintò, De filiabus eius.

ARTICVLVS I.

Vtrum appetitus gloriæ ſit peccatum.

AD PRIMVM ſic proceditur. Vr̄ q̄ appetitus gloriæ nō ſit pctm̄. Nullus enim peccat in hoc, q̄ Deo aſſimilatur, quinimmo mandatur ad Eph. 5. Eſtote imitatores Dei, ſicut filij chariſſimi: ſed in hoc, q̄ hō quærit [h] gloriam, vr̄ Deum imitari, q ab H hominibus gloriā quærit. vnde dr̄ Iſai. 43. Affer filios meos de lōginquo, & filias meas ab extremis terræ, & omnē, q inuocat nomē meū, in gloriā meam creaui eum. ergo appetitus gloriæ non eſt peccatum.

¶ 2 Præt. Illud, [i] p qd̄ aliquis ꝓuocatur ad bonum, non videt̄ eſſe peccatum: ſed per appetitū gloriæ homines prouocantur ad bonum. dicit enim Tullius* I in libro de Tuſcula. q̄ſtionibus, q̄ homines ad ſtudia impelluntur gloria. In ſacra ēt ſcriptura ꝓmittitur gloria pro bonis operibus, ſm̄ illud ad Roma. 2. His quidem, qui ſunt ſecundum patientiam boni operis, gloriam, & honorē. ergo appetitus gloriæ non eſt peccatum.

¶ 3 Præt. Tulli** dicit in ſua Rhetorica, q̄ gloria eſt frequens de aliquo fama cum laude, & ad K idem pertinet quod Ambr. dicit,* q̄ gloria eſt quaſi clara cū laude notitia: ſed appetere [h] laudabilem famam non eſt pctm̄, quinimmò vr̄ eſſe laudabile, ſecundum illud Eccl. 41. Curā habe de bono nomine. & ad Roma. 12. Prouidētes bona non ſolum coram Deo, ſed etiam corā oibus hominibus. ergo appetitur inanis gloriæ non eſt pctm̄.

SED CONTRA eſt, quod Aug. F dicit 5. de ciuitat. Dei. Sanius videt, qui amorem laudis, uitium eſſe cognoſcit.

RESP. dicēdum, q̄ gloria claritatem quandam ſignificat: vnde gloriari idem eſt, q̄ clarificari, ut Aug.* dicit ſuper Io. Claritas aūt, & decor quandam habent manifeſtationem: & iō nomē gloriæ ꝓpriè importat manifeſtationē alicui⁹ de hoc, qd̄ apud homines decorum vr̄, ſiG uè illud ſit bonū corporale aliquod, ſiuè ſpirituale. Quia verò illud quod ſimpliciter clarū eſt, à multis conſpici pōt, & à remotis: iō propriè per nomen gloriæ deſignatur, q̄ bonū alicuius deueniat in multorū notitiam, & approbationem, ſecūdum q̄ Salluſtius dicit in Catilinario: Gloriari ad unū non eſt. Largius tamen accepto gloriç nomine non ſolum conſiſtit in H multitudinis cognitione, ſed ēt paucorū, uel unius, aut ſui ſolius, dū ſcilicet aliquis propriū bonū conſiderat, ut dignū laude: quod [m] aūt aliquis bonum ſuū cognoſcat, & approbet, nō eſt peccatū [n]. dr̄ enim 1. ad Cor. 2. Nos autem non ſpiritum huius mundi accepimus, ſed ſpiritum qui ex Deo ēſt, ut ſciamus, quæ a Deo donata ſunt nobis. Similiter etiam [p] non eſt pecca I tum, q̄ aliquis velit bona opera ſua ab alijs approbari. ¶ dicit enim Matt. 5. Luceat lux ueſtra corā hominibus: & ideò⁴ appetitus gloriæ de ſe non nominat aliquid uitioſum. Sed appetitus inanis, uel uanæ gloriæ uitium importat [r]: nā quodlibet uanū appetere vitioſum eſt, ſm̄ illud Pſ. 4. Vt qd diligitis vanitatē, & q̄ritis mēdaciū? Pōt aūt gloria dici uana tripliciter. Vno mō, K ex parte rei, de qua quis gloriam quærit, puta, cum quis quærit gloriam de eo quod non eſt, uel de eo quod non eſt gloria dignum, ſicut de aliqua re fragili, & caduca. Alio modo, ex parte eius, à quo quis gloriam quærit, puta, hominis, cuius iudicium non eſt certum. Tertio, ex parte ipſius, qui gloriam appetit, qui uidelicet appetitum gloriæ ſuæ nō refert in debitū finem, puta, ad honorem Dei, uel ꝓximi ſalutē.

AD PRIMVM ergo dicendum, q̄ ſicut Auguſt.* dicit ſuper illud Ioann. 13. Vos uocatis me magiſter, & Domine, & bene dicitis. Periculoſum ē ſibi placere, cui cauendum eſt ſuperbire. Ille aūt q

Li. 5. c. 13. in princ. tom. 5.

* Tra. 81. & 100. nō longe a pri. & 104. non procul a fin. tom. 9.

* Li. 1. nō remote a princip.

*Lib. 2. de inuentione fol. 3. ante fi. li.

*Id habet Aug. i libi 83. quæſt. q. 31. circa fi. to. 4.

* Trac. 58. non mul tū procul a princi. tom. 9.

Gloria vana tripliciter.

SVP. Q. CXXXII. ART. I.

IN ar. 1. q. 132. dubium ex Martino in 1. q. de inani gloria occurrit, impugnante quòd gloria largiori vocabulo ſignificat etiā notitiā ſolius ipſiuſmet, qui gloriatur, tum quia ſecūdum omnes gloria importat alienā opinionem: tum quia 2. Rhetoricæ frequēter videtur poni bona opinio ꝓ gloria: tum quia gloria inter externa bona habita eſt.

¶ Ad hoc dicitur, q̄ oīa hæc facilè vnico verbo excluduntur, dicēdo, quòd loquūtur de gloria ꝓpriè. Largiori autem uocabulo, ſicut iuſtus ē quis ſibi ipſi, ita glorioſus eſt quis in ſua opinione.

Porrecta per totum.

653

Mal. q. 9. ar. 1. & 2. cor.

¶ In eodē primo articulo circa ſufficientiam trium modorū in litera poſitorū de inani gloria, dubium ex Martino ibidē occurrit, dicente dari alios modos, ſcilicet, cum quis gloriā ſuā quærit cū aliena gloriæ detrimēto: & rurſus cū quis nimis ardet amore gloriæ.

¶ Ad hoc dicitur, q̄ hi duo modi ſpectāt ad tertium modum in litera poſitum, q eſt ex parte ipſius, q gloriam appetit. Oēs ſiquidem defectus, & deformitates annexę non ex parte rei, de qua, vel ei⁹ à quo gloria quęritur, ſiue ſint finis, ſiuè modi, ſiuè damni, ſiuè vtilis, & huiuſmodi, ex parte inordinati affect⁹ illius, qui gloriam appetit, ſe tenent: q̄uis author ſolam circūſtantiam finis, & vtilis, utpote principalem in hoc membro expreſſerit. per hæc enim inſinuauit reliqua ex eodem capite procedentia, ſcilicet ex parte appetentis. Sicut ad primū mēbrum, ſcilicet, ex parte rei, reducitur omnis defectus ex parte rei, de qua maior gloria quæritur.

¶ In eodem 1. art. dubiū occurrit circa ſecundum membrum inanis gloriæ, ſcilicet, q̄ gloria eſt inanis ex parte eius, à quo quis gloriā quærit: puta, hominis, cuius iudicium nō eſt certum. Videtur ſiquidē hoc falſum. Nam ſi gloria quæſita ab homine ex hoc ipſo quòd quęritur ab homine, eſt uana, ac per hoc deformis, ſequitur q̄ nulla rōne ſine peccato poteſt quæri gloria ab homine: ac per hoc non liceret appetere gloriam humanam propter profectum aliorū, nec propter profectum proprium, nec propter honorem Dei: quod eſt inconueniens, cū gloria humana ſit quoddam bonū utile referibile in bonū finem.

¶ Ad hoc dicitur, q̄ quærere gloriam ab homine, ut homine, non eſt ſecundum ſe prauum, vt allata ratio probat. Sed ſi quæratur gloria [illegible] vltra humanos limites, uel quia quæritur ab homine tamq̄ à certo, vel magno teſtimonio, aut etiam vltimo teſtimonio, tunc uitium eſt inanis gloriæ: & hoc modo intelligenda uidetur litera. Gloria ſiquidem humana ſi quęratur tamquam magnum, aut certū aliquid, cum minimū quid, & incertū ſit teſtimonium, uana eſt ex parte eius, à quo quęritur. Si uerò quærat infra humanæ magnitudinis, & certitudinis limites, uana ſi eſt ex parte ei⁹, à quo quæritur. Et hoc ſi aduertiſſet Martinus in q. 3. non putaſſet oppoſitū eſſe de mente authoris, ut in ſequenti art. verba authoris ad primum manifeſtant.

Conclu. m

Conclu. p

Conclu. r

¶ In eodem art. in reſponſione ad primū, cum dicitur, q̄ Deus quærit

quærit gloriã ſuam non pp ſe, ſed pp nos, non intelligitur vt ly pp, denotat cauſam finalẽ: qm̃ Deus gloriã ſuã, & oĩa vult pp ſe tamq̃ finẽ oium creatorum, & creabiliũ: ſed intelligitur ly pp vt denotat terminũ vtilitatis. Nos. n. ſumus ad quorũ vtilitatẽ, Deus quærit ſuã gloriã. Nã de ipſo ſcriptũ eſt, Bonorũ noſtrorũ, inter quæ eſt gloria, non indiges.

¶ In eodẽ art. in rñſione ad ſecundũ, vbi de prouocatione ad virtutũ opera ex gloriæ appetitu tractatur, ſcito ꝙ ſi gloria vt finis virtutũ ponitẽ, virtutẽ deſtruit: ſi autẽ vt calcar, ad virtutem excitat, ad virtutẽ acquirendã humanũ animũ adiuuat magis q̃ cætera bona vtilia: quoniam in genere vtilium, gloria tenet principatum.

¶ In eodẽ art. in rñſione ad tertiũ, dubiũ occurrit: qm̃ appetere gloriã humanã, vt debitã ſuæ virtuti, quæ in veritate illi debetẽ, nullũ peccatum eſt: & tñ talis appetitus humanæ gloriæ ſiſtẽs in ea, vt habet rõnem debiti ſibi ratione virtutis, quã habet, aut fecit, non habet aliqđ eorũ in litera numeratorũ: quia nec ad hoc, ꝙ Deus honoretur, nec ad hoc ꝙ proximi ꝓficiant, nec ad hoc ꝙ ipſemet proficiat, tẽditẽ ſed ad hoc, ꝙ gloria ſibi debita ab hominibus, detur ab illis. Vt ſi quis appetat geſtã ſuæ virtutis conſcribi, aut manifeſtari, vt debitas ſibi laude. habeat nõ plus quàm oportet.

¶ Ad hoc dr, ꝙ ex hoc ipſo, ꝙ gloria ordinatur immediatè ad virtutẽ, & habentẽ ipſam vt ſic, ſequitur ꝙ ordinetẽ mediatè ad Deũ, qui eſt ordinator [illegible] & habentis ipſam vt ſic. Ac ꝑ hoc talis appetitus gloriæ eſt appetitus gloriæ vt [illegible] ad hoc, ꝙ Deus ab hominibus glorificetur: licet non immediatè, tamen mediatè.

SVP. Q. CXXXII. ART. II.

IN art. 2. eiuſdem 132. q. dubium occurrit ex Martino, vbi ſupra q. 3 impugnante literæ huius rationem, ꝙ non concludat: quia iſta conſequentia nihil valet. Hæc ſe habent ſicut cauſa, & effectus: igitur ad eandem virtutem pertinent: qđ tamen præſupponit ratio illa. Fortitudo enim bellica eſt cauſa honoris, & tamen ad diuerſas virtutes ſpectant fortitudinis actus, & honor.

¶ Ad hoc dicitur, ꝙ conſequentia literæ non præſupponit illã vniuerſalẽ propoſitionem, ſ. Cauſa, & effectus ſpectant ad eandem virtutem, ſed tenet conſequentia in his ſpecialibus terminis, gloria ſcilicet, & honore, ratione ſimilitudinis vltra connexionem cauſalem: ita ꝙ ex hoc, ꝙ gloria eſt effectus quaſi homogeneus honoris (qđ potuit declarari in multis ad ꝓpoſitũ) tenet rõ. Ambo ſiquidẽ ſunt bona externa, vtilia, teſtimonia, ac quaſi pmia virtutis ſuprema inter humana, eadẽ rõne appetibilia. Ex hoc ſiquidẽ ꝙ honor eſt cauſa talis effectus, ſequitur ꝙ vna met virtus hẽt ꝓ materia vtrumq;.

Porrecta per totum.

¶ In eodẽ 2. artic. dubiũ occurrit, An ſicut diſtinguitur honor in magnũ & mediocrẽ ſic vt ſpectent ad diuerſas virtutes, ita diſtinguẽda ſit gloria in magnã, & mediocrẽ: ita ꝙ magna ſpectet ad magnanimitatẽ, & mediocris ad aliã virtutẽ, ac ꝑ hoc inanis gloria magna opponatur magnanimitati, mediocris verò alteri virtuti. Et ſi ſic eſt, cur author hoc tacuit?

¶ Ad hoc dr̃ primò, ꝙ ſicut de honore diſtinctũ eſt, ita de gloria diſtinguendũ eſt: ita ꝙ magna gloria eſt materia magnanimitatis, parua autem eſt materia illius virtutis, cuius materia eſt paruus honor. Tacuit autẽ hoc author, dimittẽs hoc ꝓ claro, & apto ex hoc, ꝙ gloria cõſequitur ad honorẽ, & proportionabiliter illi reſpondet.

¶ Dicitur ſecundò, quòd gloria ſimpliciter dicta non conſequitur niſi magnos honores, reuerẽtias, & laudes: quoniam qui mediocriter honore, aut laude digni ſunt, non ſunt ſimpliciter clari, ſed ſecundùm quid. Et propterea inanis gloria eſt unum tantum vitium, ad quod reductiuè ſpectat quæcumque mala gloriatio: ſicut ſecundum quid tale, reducitur ad ſimpliciter tale. & hæc ſolutio eſt uera. Ideò author non diſtinxit de honore, ſicut nec de gloria: quia gloria ſimpliciter ſumpta, non eſt diſtinguibilis in magnam & mediocrem, quamuis una gloria ſit maior altera: ſicut etiam inter magnos honores unus eſt maior altero honore.

¶ In eodem artic. in reſponſione ad primũ, nota illa verba. Magnitudini animi repugnat, ꝙ aliquis glorietur in teſtimonio laudis humanæ, quaſi hoc magnum aliquid æſtimetur. Ex his namq; ultimis uerbis apparet Martinum non penetraſſe literam hanc, & propterea dixiſſe, ꝙ ſecundùm S. Tho. quærere gloriam humanam ſemper uidetur uanum: cum author hic explicet tunc eſſe peccatum, ſeu uanum, quando humana gloria quæritur ut aliquid magnum, ut ſuperius probauimus.

super oĩa eſt, quantũcunq; ſe laudet, nõ extollit ſe. Nobis nã que expedit Deũ noſſe, nõ illi: nec eũ quiſq; cognoſcit, ſi nõ ſe iudicet ipſe q nouit. Vndè patet, ꝙ Deus ſuã gloriã nõ quærit pp ſe, ſed pp nos. Et ſimiliter etiã homo laudabiliter põt B ad aliorum vtilitatem gloriam ſuam appetere, ſm illud Matt. 5. Videant opera veſtra bona, & glorificent patrem veſtrum qui in cælis eſt.

AD II. dicendũ, ꝙ gloria q̃ hr̃ à Deo, non eſt gloria vana, ſed vera: & talis gloria bonis operibus in præmiũ repromittiẽ, de qua dr̃ 2. ad Cor. 10. Qui gloriatur, in Dño glorietur: nõ enim qui ſeipſum comẽdat, ille probatus eſt, ſed quẽ Deus cõmendat. Prouocantẽ ẽt aliqui ad virtutũ opera ex appetitu gloriæ humanæ, ſicut ex appetitu aliorũ terrenorũ bonorũ: nõ tñ eſt verè uirtuoſus qui propter humanam gloriam opera uirtutis operatur, ut Aug. probat in 5.* de ciuita. Dei.

Lib. 5. c. 12. tom. 5.

AD III. dicendũ, ꝙ ad perfectionẽ hominis pertinet, ꝙ ipſe cognoſcat: ſed qđ ipſe ab alijs cognoſcatẽ, nõ pertinet ad D eius ꝑfectionẽ, & ideò nõ eſt ꝑ ſe appetendũ. Põt tñ appeti inquantũ eſt utile ad aliqd ue ad hoc ꝙ Deus ab hominibus glorificetur: uel ad hoc ꝙ homines proficiant ex bono, qđ in alio cognoſcunt, uel ex hoc ꝙ ipſe homo ex bonis quæ in ſe cognoſcit per teſtimoniũ laudis alienæ, ſtudeat in eis perſeuerare, & ad meliora ꝓficere: & ſm hoc laudabile eſt, ꝙ curam habeat aliquis de bono nomine, & ꝙ ꝓuideat bona corã Deo, & hõibus: nõ tñ ꝙ in hominum laude inaniter delectetur.

ARTICVLVS II.

Vtrum inanis gloria magnanimitati opponatur.

2. d. 42. q. 2. art. 4.

654 AD SECVNDVM ſic proceditẽ. Videtẽ ꝙ inanis gloria magnanimitati nõ opponatẽ. Pertinet. n. ad inanẽ gloriã vt dictũ eſt,* ꝙ aliquis glorietur in his quæ non ſunt, qđ pertinet ad falſitatẽ, vel in rebus terrenis & caducis, qđ pertinet ad cupiditatem: vel in teſtimonio hominum, quorũ iudiciũ non eſt certum, qđ pertinet ad imprudentiam: huiuſmodi autem vitia non opponuntur magnanimitati. ergo inanis gloria non opponitur magnanimitati.

ar. præc.

C ¶ 2 Præ. Inanis gloria non opponitẽ magnanimitati ꝑ defectũ, ſicut puſillanimitas, quę inani gloriæ repugnãs uidetur, ſimiliter etiã nec per exceſſum: ſic enim magnanimitati pręſumptio, & ambitio opponũtur, ut dictũ eſt,* à quibus inanis gloria differt. ergo inanis gloria nõ opponitur magnanimitati.

q. 130. ar. 2. q. pc. art. 1.

¶ 3 Pręt. Ad Philip. 2. ſuper illud, Nihil per contentionẽ, aut D inanem gloriam, dicit gloſſ.* erant aliqui inter eos diſſentientes, inquieti, inanis gloriæ cauſa contendentes: contentio autem non opponitur magnanimitati. ergo neq; inanis gloria.

Eſt gloſ. Ambro. in hunc locum to. 5.

SED CONTRA eſt, qđ Tullius *dicit in 1. de officijs, Cauenda eſt gloriæ cupiditas. Eripit. n. animi libertatem, pro qua magnanimis uiris omnis debet eſſe contentio. ergo opponitur magnanimitati.

Lib. 1. in c. Magnanimit. in duob poſſiſme ſita eſt. Cupiditas gloriæ eripit libertatẽ cupiẽti.*

RESP. Dicendũ, ꝙ ſicut ſupra dictũ eſt,* gloria eſt quidã effectus honoris, & laudis. Ex hoc

q. 132. ar. 1. ad. 3.

¶ In

¶ In eodem ſecundo ar. in rñſione ad ſecũdum, dub ĩ ex Martino ubi ſupra occurrit, impugnante hãc rñſionem, proquanto dicit, ꝙ cupidus gloriæ, ſecundùm rei ueritatẽ deficit à magnanimo: quia cupidus gloriæ ex dignis cupit maiorẽ gloriã, q̃ dignus ſit, & ex nõ dignis cupit gloriã: magnanimus aũt ex dignis proportionatam, ex nõ dignis nullã. ergo ſecundũ ueritatẽ opponitᷣ magnanimo per exceſſum.

*q. 123. arti. 1. & 2.

Concl. m

¶ Ad hoc dr̃, q in magnanimi opibus duo cõſiderantur. Primũ eſt, id undè eſt dign⁹: ſecundùm, id quo eſt dignus Et quoad primum, cupidus deficit à magnanimo, qm̃ id undè magnanim⁹ gloriam honoremq; habet, eſt uerè magnum, nec eſt minus quàm reputetur. Id uerò unde cupidus gloriam quærit, aut non eſt uerè magnũ, quale eſt omne humanum bonũ extérnum aut eſt minus magnum q̃ æſtimetur, ut cum appetit maiorem gloriam, q̃ ſua uirtus mereatur. Et ſic ſecundùm ueritatem rei qua dignus ęſtimatur gloria, deficit a magnanimo cupidus, ut in litera dicitur.

*Lib. 4. ca. 3. ante mediũ. to. 5. Cordi magno oĩa tranſitoria parua.

*Lib. 4. c. 3. aliquantulum ante fin. ca. tom. 5.

†lib. 4. c. 3. aliquantulũ ante fin. to. 5.

SVP. Q. CXXXII. ART. III.

In art. tertio eiuſdẽ quæſtionis collige quatuor modos, quibus inanis gloria eſt peccatum mortale, ſ. tres ſe tenentes ex parte materiæ, quorum primus eſt de bono, falſo tñ & contra diuinam reuerentiam uel uſurpando diuinitatem, uel non recognoſcendo dependentiam. Secũdus, de bono temporali amato præ Deo. Tertius, de teſtimonio humano prælato teſtimonio diuino. Et unum ex parte intentionis gloriãtis.

*In ſolutio. ad pręced. argu.

*q. 127. ar. 2. ad 2.

Reſpõſio 2.

¶ Sed accidit hic dubium: quia prętermiſſus eſt modus ex parte materiæ, cum quis gloriatur de peccato mortali, iuxta illud, Quid gloriaris in malitia?

*Lib. 4. c. 3. nõ multũ ante fi. to. 5.

¶ Ad hoc dicitur, ꝙ author diſtinxit peccatum mortale inanis gloriæ in duo capita, ſcilicet ex parte materiæ, & ex parte gloriantis. Nec aſſumpſit prouinciam ponendi exempla omnium modorum, qui ſe tenent ex parte materiæ: quoniam diſtinguendum fuiſſet de materia bona, uel mala. Sed author ſolicitus fuit circa materiam propriam gloriæ, quæ eſt bonum: & de bono ſedit quatuor exempla, dicendo, puta, cũ quis &c. de malo autem nullum tanquam manifeſtam relinquens, ꝙ gloriari de mortali peccato eſt peccatũ mortale inanis gloriæ ratione materiæ, quia eſt gloria de eo, quod eſt contra diuinum honorem: gloriari autem de ueniali, eſt ueniale.

Porrectus per totum

Mal q. 9. artic. 2.

enim ꝙ aliqs laudatur, uel quęcumq; reuerentia ei exhiberet, reddit clarus in notitia aliorũ. Et qa magnanimitas eſt circa honorẽ, ut ſupra * dictũ eſt, cõſequens eſt ẽt, ut ſit circa gloriam, ut. ſ. ſicut aliquis moderatè utitur honore, ita ẽt moderatè utatur gloria: & ideò m inordinatus appetit[o] gloriæ directè magnanimitati opponitur.[n] F

Ad primvm ergo dicendũ, ꝙ hoc ipſum magnitudini animi repugnat, ꝙ aliquis res modicas tm̃ appretiet, ꝙ de eis glorietur. Vndè in 4. * Ethico. dicitᷣ de magnanimo, ꝙ ſibi ſit honor paruus. Similiter etiam & alia quæ ꝑꝑ honorẽ quærũtur, puta, potẽtatus, & diuitiæ, parua reputãtur ab eo. Similiter ẽt magnitudini animi repugnat, ꝙ aliquis de his, quæ non ſunt gloriet. Vndè de magnanimo dicitur 4. * Ethic. ꝙ magis curat ueritatẽ, q̃ opinionem. Similiter etiam magnitudini animi repugnat, ꝙ aliquis glorietur in teſtimonio laudis humanæ, quaſi hoc magnũ aliqd æſtimetur. Vñ de magnanimo dicitur in 4. † Ethic. ꝙ nõ eſt ei cura, ut laudetur: & ſic ea quæ alijs uirtutibus opponuntur, nihil prohibet opponi magnanimitati, ſecundùm quòd habent pro magnis: quæ parua ſunt. G H

Ad II. dicendũ, ꝙ inanis gloriæ cupidus, ſm̃ rei ueritatẽ deficit à magnanimo, quia uidelicet gloriat in his, quæ magnanimus parua æſtimat, ut dictũ eſt: * ſed conſiderãdo ęſtimationẽ eius, opponitur magnanimo per exceſſum, quia uidelicet gloriam quam appetit, reputat aliquid magnum, & ad eam tendit ſupra ſuam dignitatem. I

Ad III. dicendũ, ꝙ ſicut ſupra dictum eſt, * oppoſitio uitiorum non attenditur ſecundùm affectum: r & tamen hoc ipſum magnitudini animi opponitur, ꝙ aliquis contentionem intendat. Nullus enim contendit niſi pro re, quam æſtimat magnam. Vndè Philoſoph. dicit in 4. * Ethico. ꝙ magnanimus non eſt contentioſus, quia nihil æſtimat magnum. K

Articvlvs III.

Vtrum inanis gloria ſit peccatum mortale.

Ad tertivm ſic proceditᷣ. Videtur ꝙ inanis gloria ſit peccatum mortale. Nihil enim h excludit mercedem ęternam, niſi peccatum mortale: ſed inanis gloria excludit mercedem æternam. dicitur enim Matth. 6. Attendite ne iuſtitiam ueſtrã faciatis coram hominibus, ut uideamini ab eis, alioquin mercedem non habebitis apud patrem veſtrum, qui in cælis eſt. ergo inanis gloria eſt peccatum mortale.

¶ 2 Præ. Quicumq; ſurripit ſibi, qđ eſt Dei proprium, mortaliter peccat: ſed per appetitũ inanis gloriæ h aliquis ſibi attribuit, quod eſt proprium Dei. dicitur enim Iſaiæ 42. Gloriam meam alteri non dabo. & 1. ad Timoth. 1. Soli Deo honor, & gloria. ergo inanis gloria eſt peccatum mortale.

¶ 3 Prẹt. Illud peccatum, quod eſt h maximè periculoſum, & nociuum, videtur eſſe mortale: ſed peccatum inanis gloriæ eſt huiuſmodi, quia ſuper illud 1. ad Theſſalonicenſes 2. Deo qui probat corda noſtra. dicit gloſ. * Auguſtinĩ. Quas vires nocendi habeat humanæ gloriæ amor non ſentit, niſi qui ei bellum indixerit: quia etſi cuiuſquàm facilè eſt laudem non cupere dum negatur, difficilè tamen eſt ea non delectari cum offertur. Chryſoſtomus etiam dicit * Matth. 6. quòd inanis gloria occultè ingrediẽ, & oĩa quæ intus ſunt inſenſibiliter aufert. ergo inanis gloria eſt peccatum mortale.

*Habetur in glo. ordinaria ex Aug.

*Homil. 13. i Mat. opere imperfe. to. 2.

Sed contra eſt, quod Chryſoſtom. dicit ſuper Matthæ. * quòd cum uitia cætera locum habeant in ſeruis diaboli, inanis gloria etiam locum habet in ſeruis Chriſti: in quibus tamen nullum eſt peccatum mortale. ergo inanis gloria non eſt peccatum mortale.

*Homil. 13. i Mat. in opere impeſfe. tom. 2.

Resp. Dicendũ, ꝙ ſicut ſupra dictũ eſt, * ex hoc aliqđ peccatũ eſt mortale, ꝙ charitati cõtrariatur. Peccatũ aũt inanis gloriæ ẽm ſe conſideratũ, non vr̃ contrariari charitati quantũ ad dilectionẽ proximi: quãtũ aũt ad dilectionẽ Dei, ꝑt cõtrariari charitati dupliciter. Vno mõ, rõne materiæ, de qua qs gloriaẽ, puta, cũ qs gloriatur de aliquo falſo, qđ cõtrariatur diuinæ reuerẽtiæ, ẽm illud Ezech. 28. Eleuatũ eſt cor tuũ, & dixiſti, Deus ego ſum. Et 1. ad Corin. 4. Quid habes, qđ nõ accepiſti? Si autẽ accepiſti, quid gloriaris quaſi nõ acceperis? Vel ẽt cũ quis bonũ temporale, de quo gloriatur, pręfert Deo. quod prohibetur Hierem. 9. Non glorietur ſapiẽs in ſapiẽtia ſua, nec fortis in fortitudine ſua, nec diues in diuitijs ſuis: ſed in hoc glorietur qui gloriatur, ſcire, & noſſe me. Aut etiã cum quis præfert teſtimonium hominum teſtimonio Dei. Sicut

*q. 24. art. 12. Et q. 110 ar. 4. Et q. 118 ar. 2.

contra

contrà quoſdam dr̃ Ioan. 12. Qui dilexerũt magis gloriam hoĩum, q̃ Dei. Alio modo, ex parte ipſius glorianțis, qui intentionẽ ſuam refert ad gloriam tamq̃ ad vltimum finẽ, ad quem, ſ. ordinat ẽt virtutis opera, & pro quo conſequẽdo non pretermittit facere ẽt ea q̃ ſunt contra Deũ: & ſic[m] eſt peccatum mortale.[*] Vndè Aug. dicit in 5. de ciu. Dei, ꝙ hoc vitium, ſ. amor humanę laudis, tam inimicũ eſt piæ fidei, ſi maior in corde ſit cupiditas glorię, q̃ Dei timor, uel amor, vt diceret Dñs Ioã. 5. Quõ poteſtis credere, gloria ab inuicẽ expectantes, & gloriam q̃ a ſolo Deo eſt, non quærentes? Si autẽ amor humanæ gloriæ, quàmuis ſit inanis, non tñ repugnet charitati neque quantum ad id de quo eſt gloria, neque quantum ad intentionẽ gloriam quærentis, non eſt peccatum mortale, ſed ueniale.

Conclu. m — Lib. 5. c. 14. ſ paulo a princ. tom. 5.

Ad primum ergo dicẽdũ, ꝙ nullus peccãdo meretur[d] uitam æternã. Vndè opus virtuoſum amittit uim merendi vitã æternã, ſi pp inanẽ gloriam fiat, ẽt ſi illa inanis gloria non ſit peccatũ mortale. Sed qñ aliquis ſimpliciter amittit æternã mercedẽ pp inanem gloriã, & non ſolũ quantum ad vnum actum, tunc inanis gloria eſt peccatum mortale.

D 182.

Ad II dicendum, ꝙ non oĩs qui eſt inanis gloriæ cupidus, appetit ſibi illam excellentiã, q̃ cõpetit ſoli Deo. Alia enim eſt gloria quæ debetur ſoli Deo, & alia quæ debetur hõi virtuoſo, uel diuiti.

Ad III dicendũ, ꝙ inanis gloria dr̃ eſſe periculoſum peccatum non tantum pp grauitatem ſui, ſed etiam propter hoc, ꝙ eſt diſpoſitio ad grauia peccata, inquantum ſcilicet per inanem gloriam redditur homo præſumptuoſus, & nimis de ſeipſo confidens. Et ſic etiam paulatim diſponit ad hoc, quòd homo priuetur interioribus bonis.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum inanis gloria ſit vitiũ capitale.

Ad quartvm ſic proceditũ. Vr̃ ꝙ inanis gloria non ſit vitiũ capitale. Vitiũ. n. ꝙ ſemp ex altero oritur, non vr̃ eſſe capitale: ſed inanis gloria ſemper ex ſuperbia naſcitur. ergo inanis gloria nõ eſt uitiũ capitale.

¶ 2 Præt. Honor vr̃ eſſe aliquid principalius,[b] q̃ gloria, q̃ eſt ei[9] effectus: ſed ambitio, q̃ eſt inordinatus appetitus honoris, non eſt uitium capitale. ergo ẽt neque appetitus inanis gloriæ.

¶ 3 Præt. Vitiũ capitale hẽt aliqua principalitatẽ: [b] ſed inanis gloria non vr̃ hr̃e aliquã principalitatem neq; quantum ad rõnem peccati, quia non ſemper eſt peccatum mortale, neq; ẽt inquantum ad rõnem boni appetibilis, quia gloria humana vr̃ eſſe quiddã fragile, & extra hominem exiſtens. ergo inanis gloria nõ eſt uitium capitale.

Sed contra eſt, ꝙ Greg. 31.[*] Moral. numerat inanẽ gloriã inter ſeptem uitia capitalia.

Respon. Dicẽdũ, ꝙ de uitijs capitalibus dupliciter aliqui loquuntur. Quidã enim ponũt ſuperbiam unum de uitijs capitalibus. Et hi non ponunt inanẽ gloriã iter uitia capitalia. Greg. autem in 31.[*] Moral. ſuperbiã ponit reginam oĩum uitiorum: & inanẽ gloriã, quę immediatè ab ipſa oritur, ponit uitium capitale. & hoc rõnabiliter. Superbia enim, ut infra dicetur,[*] importat inordinatũ appetitũ excellentiæ. Ex oĩ autẽ bono qđ quis appetit, quandã perfectionẽ & excellentiã conſequitur: & ideò fines oĩum uitiorum ordinantur in finem ſuperbiæ. & propter hoc vr̃ ꝙ habeat quandam generalẽ cauſalitatẽ ſup alia uitia, & non debeat cõputari inter ſpecialia uitiorũ principia, quæ ſunt uitia capitalia. Inter bona autem, p quæ excellẽtiam homo conſequit̃, pcipuè ad hoc operari vr̃ gloria, inquãtum importat manifeſtationẽ bonitatis alicuius. Nam bonum naturaliter amatur, & honorat̃ ab omnib. & ideò ſicut p gloriã quæ eſt apud Deum, conſequit̃ homo excellentiam in rebus diuinis: ita ẽt per gloriã hoĩum cõſequitur homo excellentiã in reb. humanis. Et iõ pp propinquitatẽ ad excellentiam, quam hoĩes maximè deſiderãt, conſequẽs eſt, ꝙ ſit multũ appetibilis & quia ex eius iordinato appetitu multa vitia oriunt̃, iõ inanis[m] gloria eſt uitiũ capitale.[*]

Lib. 31. c. 31. — Lib. 31. c. 31. — Q. 162. ar. 1. & 2.

Ad primvm ergo dicendũ, ꝙ aliquod uitiũ oriri ex ſuperbia nõn repugnat ei, quod eſt eſſe uitium capitale, eo ꝙ, ſicut ſupra dictũ eſt,[*] ſuperbia eſt regina, & mater omniũ uitiorum.

Conclu. m — 1. 2. 84. ar. 2. & 4. ad 4.

Ad secvndvm dicẽdum, ꝙ laus, & honor cõparant̃ ad gloriam, vt ſupra[*] dictũ eſt, ſicut cauſæ ex quibus ſequitur gloria. Vndè gloria comparatur ad ea ſicut finis. Propter hoc enim aliquis amat honorari, & laudari, inquantum per hoc aliquis æſtimat ſe in aliorum notitia fore præclarum.

Ar. 2. huius q. & q. 103. art. 1. ad 3.

Ad tertivm dicendum, ꝙ inanis gloria habet principalem rõnẽ appetibilis rõne iam dicta: & hoc ſufficit ad rõnẽ uitij capitalis. Non aũt requi

1. cor. ar.

Porrecta per totam. 657 — Inf art. 5. & locis ibidem. notatus.

SVP. Q. CXXXII. ARTIC. IIII.

Nic. de Niſſe Tra. 3. p. 3. po. 1. q. 1.

In ar. 4 eiuſdem q. 132. multa occurrunt ex Martino, in q. 5. dubia, circa multas propoſitiones litę. Primũ eſt circa diffã inter ſuperbiam, & inanẽ gloriã, ꝙ ſuperbia eſt inordinat[9] appetitus excellentiæ: inanis gloria verò inordinatus appetitus manifeſtationis ipſi[9] excellentiæ: qm̃ aut ſuperbus appetit excellere ſcdm veritatẽ aut ſecundũ apparẽtiam. Si primo mõ, hoc non vr̃ malum. Si ſecũdo, hoc eſt appetere manifeſtationẽ excellentię, quam non habet, quod ſpectat ad inanẽ gloriã ſecundum ipſum.

¶ Secundum eſt circa illam propoſitionem, Ex oĩ bono qđ quis appetit quandã perfectionẽ & excellentiã conſequit̃ &c. quia aut hoc eſſet ſecundum veritatem, aut ſcdm opinionẽ appetẽtis. Nõ primo qa p oẽm iordinatũ appetitũ, delectabilis aut vtilis, fit q̃s ſcdm veritatẽ iperfectior: nec ſecundo modo, quia libidinoſus, & auarus opinatur ſe imperfectiorẽ. Frẽdè eſt ꝙ refugit hoc facere coram hominibus, putans ſe deſpici, ſi hæc ſciantur.

¶ Tertium eſt circa illã propoſitionẽ, Fines oĩum uitiorũ ordinãtur in finem ſuperbiæ: qm̃ finis puſillanimitatis, timoris, luxuriæ, accidiæ, & hmõi, non ordinãtur in finẽ ſuperbię, ſ. excellentiæ appetitum. Et ex his oĩbus infert, ꝙ author non ſufficientẽ rõnẽ reddit, quare ſuperbia regina uitiorũ ponit̃.

¶ Ad primũ dubium dr̃, ꝙ ſuperbus appetit excellere ſcdm rẽ, & ꝙ hoc eſt peccatũ: quia excellẽtia appetita nõ eſt proportionata appetẽti uel ſimpliciter, uel quoad modum habendi.

¶ Ad ſcdm dubium dr̃, ꝙ aliud eſt loqui de bono qđ appetit̃, puta, delectabili, vel vtili: aliud de modo appetẽdi, ſeu habendi bonum illud, puta inordinatè, ſeu iniuſtè. Ex omni ſiquidem bono tam delectabili q̃ utili, qđ homo appetit, cõſequit̃ homo pfectionẽ aliquã, ac p hoc excellẽtiã reſpectu non habentium illam. Auarus ſiquidẽ pecunia perficitur quo ad potentiã: quia põt per illã, quod ſine illa nõ poterat. Libidinoſus perficitur in ſatietate appetitus, q̃ nonnulla felicitatis pars eſt, quamuis ex modi habendi deterior non perfectior fiat. In litera aũt dicitur, quod ex omni bono quis

quis perficitur, & non ex omni modo habendi bonū. Et ex turpitudine modi prouenit, q refugiunt homines iſta coram alijs committere. Eſt ergo vera literæ propoſitio proportionaliter, q ex bono conſecuto ſecundum rem, perficitur ſecundum rē: conſecuto autem ſecundum apparentiam, perficitur ſecundū apparentiā, ſeu opinionem.

¶ Ad tertium dr, q cū omnia vitia machinētur vel ad bonū cōſequendum, vel tuendū, vel ad malū vitādum verè, vel apparēter, & vtrumq; horū ad excellentiam ordinabile ſit, conſequēs eſt, vt nullum excipiatur vitiū a fine ſuperbiæ. Puſillanimes nāque, & timidi retrahūt ſe à bono, vel canēt à malo, vt conſeruent qđ habent, vt patet de ſeruo, qui abſcondit talentū, & ſic de alijs: & ex his patet, q benè deductum eſt in litera, ſuperbiā eſſe reginam vitiorū.

Porrecta per totū.

658

Sup. q. 21. ar. 4. & q. 105. ar. 1. ad 2. Et inf. q. 138. ar. 2. ad 1. Et 2. diſt. 42. q. 2. artic. 3. cor. Et li. le. 2. Et ma. q. 8. artic. 1. cor. & q. 9. art. 3. & q. 13. ar. 3. cor.

¶ In eod arti. 4. nota, q quia finis, & mediū ad finem aliter ſe habent ſecundùm ordinem intētionis, & aliter ſecundum ordinem executionis: prius enim eſt in intentione ſanitas, q̄ medicina: in executione autē prius adhibetur medicina, q̄ acquiratur ſanitas: ideò cū ſuperbia, & inanis gloria ſe habeant, vt finis, & medium, prior eſt in intentione excellētia, q eſt finis ſuperbiæ, & cōſequēter apparētia, quæ eſt finis inanis gloriæ: ſed ſecundùm ordinē executionis primo quærimus apparere, vt manifeſti iam & clari, excellētiam conſequamur. Quærunt ſiquidē ſuperbi manifeſtare ſe tamquā virtute, aut poteſtate, aut induſtria p̄ditos, ut manifeſti amentur, & honorentur. Bonum. n. vt in litera dr naturaliter amatur & honoratur cū manifeſtū eſt. Amati aūt, & honorati clari habentur. Qui autem glorioſi habentur, propinqui ſatis ſunt, vt exaltentur ad dignitates, & excellentias: & ſic gloria eſt medium ad excellentiā acquirendam, vt in litera ex hac ratione probatur. Et ſic oritur inanis gloria ex ſuperbia, ſicut medium ex fine. Oritur nihilominus gloria ex excellentia, tamquàm quaſi paſſio ex ſubiecto, dum excellere minus æſtimamus, niſi effluat in aliorū notitiā, iuxta illud. Scire tuū, nihil eſt, niſi te ſcire hoc ſciat alter. Ambæ aūt dictæ propinquitates, connexiones, & depēdentiæ, ſe tenēt ex parte rerum ſecūdū ſe: & propterea ſecūdùm ſe loquēdo inanis gloria ex ſuperbia eſt. Quod aūt autumat nouiter Martinus contra cōem doctrinam, inanem gloriam eſſe vitium capitale reſpectu ſuperbiæ, non eſt verum ſecundùm ſe, ſed quo ad nos tūq; & ideò eſt ſimpliciter falſum. Et tantò minus ſuſcipiendum, quantò ſimul cum hoc negat inanem gloriā eſſe capitale vitium reſpectu luxuriæ: qm ex parte noſtri, ſicut poſſumus excellentiam ordinare in vanam gloriā vt finē, ita poſſumus ordinare luxuriæ actus in vanā gloriā vt finem, cum multi de his glorientur, & multi ideò luxurientur, vt æſtimentur magni.

¶ Vndè ad argumenta Martini in q. 5. dicendum breuiter.

¶ Ad primum quidem, quòd multi excellere ordinant in gloriam, iam patet, quòd hoc ex parte noſtri eſt.

¶ Ad ſecundū verò de Lucifero, q quia glorioſus appetijt æqualitatem diuinam, dicitur quòd ſi, quia, dicit finem, falſum aſſumitur. Non. n. propter inanem gloriam appetijt æqualitatē. Si autem ly, quia, denotat diſpoſitionem ex parte appetētes, verum aliqualiter eſt, ſed non ad propoſitum. Ex eo namque q Lucifer erat in ſeipſo magnus ac glorioſæ naturæ, propinquus fuit ut appeteret aliquid ſuperius, ſed non propter gloriam, ſed propter excellere.

¶ Ad authoritatem verò Caſſiani, collatione quinta dicitur, quòd ex parte noſtri ſaluari poteſt.

tur q uitiū capitale ſemper ſit peccatū mortale: quia ēt ex ueniali peccato pōt mortale oriri, inquantum ſcilicet veniale diſponit ad mortale.

ARTICVLVS V.

Vtrum conuenienter dicātur filiæ inanis gloriæ eſſe inobedientia, iactantia, hypocriſis, contentio, pertinacia, diſcordia, & nouitatū præſumptio.

AD QVINTVM ſic proceditur. Videtur q inconueniēter dicantur filiæ inanis gloriæ eſſe inobedientia, iactantia, hypocriſis, contentio, pertinacia, diſcordia, nouitatū p̄ſumptio. [a] Iactātia enim ſecundū Greg. 23. Moral.* ponit inter ſpecies ſuperbiæ: ſuperbia autem non orit ex inani gloria, ſed potius econuerſo, vt Gregor. dicit 31. Moral.† ergo iactantia non debet poni filia inanis gloriæ.

*Libr. 23. ca. 7.

†Libr. 31. c. 31.

¶ 2 Præt. Contentiones, & diſcordiæ vſr ex [h] ira maximè p̄uenire: ſed ira eſt capitale vitiū inani gloriæ cōdiuiſum. ergo vr quòd nō ſint filiæ inanis gloriæ.

¶ 3 Præt. Chryſ. dicit ſup* Matth. q vbiq; vana gloria [h] malum eſt: ſed maximè i philāthropia, ideſt, in miſericordia, quę tamē non eſt aliquid nouū, ſed in conſuetudine hoīum exiſtit. ergo p̄ſumptio nouitatū nō dēt ſpecialiter poni filia inanis gloriæ.

*In nuī Homil. 19. a medio i opere imperfecto, tom. 2.

SED CONTRA eſt [m] authoritas Greg. in 31. Moral.† vbi p̄dictas filias īanis glorię aſſignat.[n]

†Lib. 31. c. 31. Concil.

RESPON. Dicendum, q ſicut

SVPER Q. CXXXII. ART. V.

Nic. de Niſſe tra. 3 p. 3. pe. 1. q. 1.

IN articulo 5. eiuſdem quæſtionis 132. multa Martini in quęſtione ſexta, ibidem dicta occurrunt contra hunc articulum.

Primum eſt, Quod iactantia fit tantum verbis, vt vult Thom.

¶ Secundum eſt, Non placet quod ait Thomas de pertinacia, q pertinet ad intellectum: cum ipſe ponat eam opponi virtuti perſeuerantiæ, & vitio mollitiei, quæ ſunt habitus partis appetitiuæ, & non intellectus.

¶ Tertium eſt, Non puto verū quod ait Thomas, q ira non cauſat contentionē, & diſcordiā niſi cū adiūctione inanis gloriæ. Nā cum ita ex diſpendio lucri p̄uenit, nō fit contētio de gloria, ſed de lucro, vel dam no: nec talis cōtēdit, qa glorioſum putat non cedere alteri, ſed propter lucrum habēdum, vel dānum vitandum, à quo deficeret, ſi nō cōtenderet.

¶ Quartū eſt, Quòd vitia iſta, quæ dicunt filiæ inanis gloriæ, poſſunt tripliciter inueniri. Primò, nulli gratia, vt cū ſe iactat aliquis non pp aliud, ſed delectatus ipſa iactātia. Scdò, pp lucrū, vt cum quis iactat ſe medicū vt lucretur, vt dr in 4 Ethi. Tertio, propter gloriam, vt cum quis ſe iactat propter inanem gloriā. Et q non primo, nec ſecūdo modo ſunt filiæ inanis gloriæ, ſed tertio tantum modo: qa tunc ſolùm habent pro fine gloriā. Et q iſtamet vt non filiæ inanis gloriæ, diſtinguuntur ſpecie à ſeipſis, vt filiæ inanis gloriæ, quia iſtæ habent gloriam pro obiecto, illæ non. Probatur, quia actus, & habitus per ſe bonus, aut p ſe malus habet finem, & quamlibet circunſtantiam exterioris actus bonificatiuam, vel malificatiuam pro obiecto: ſed gloria in illis eſt finis, in illis nec eſt finis, nec circunſtantia. igitur.

¶ Ad primum horum de iactantia dicitur, quòd falſo imponitur illud authori: quoniam licèt dicat, quòd iactantia fit verbis, non tamen dicit, quòd fit tantùm verbis: immò expreſſè docuit oppoſitum ſuperius bis in articu. 2. q. 113. Sed diſtinxit hic iactantiam contra præſumptionem & hypocriſim, ſecundùm verba & facta, quia iactantia principaliter fit per verba.

¶ Ad ſecundum de pertinacia dicitur, quòd pertinacia ſpectat ad intellectum materialiter ratione ſententiæ, in qua pertinax firmatur, licèt ſit in appetitu formaliter, ſicut perſeuerantia, & mollities. Et propterea non eſt abſonum dicere, quòd pertinacia pertinet ad intellectum.

¶ Ad tertium, quòd commiſtio vitiorum multorum non excludit, quin inanis gloria ſit admiſta, præcipuè illo modo quo in litera dicitur, ſcilicet indirectè. Quamuis enim quandoque contendens principaliter, & directè, contendat propter lucrū, cum hoc tamen ſtat, quòd ideò clamat contentiosè, ne videatur minor. Et ſic indirectè contentio eſt filia inanis gloriæ.

¶ Ad quartum dicitur, quòd licèt diſtinctio de modo triplici ſit vera quo ad finem directè principaliter intentum: falſa tamen eſt extendēdo ſermonem ad finem indirectè. Et quoniam filiæ inanis gloriæ, vt in litera dicitur, non omnes directè, & principaliter ordinantur ad gloriam, ſed aliqua directè, & aliqua indirectè: ideò non ſunt iſta vitia ſic diſtinguenda, vt ſolum ſint filiæ inanis gloriæ, quando directè ordinantur ad illam, vt Martinus facit: Quoniam ſi ſic intelligerentur filiæ, ſic inanis gloriæ filiæ eſſent non ſolū iſta ſeptem vitia, ſed oīa vitia quæ poſſunt ordinari principaliter ad inanem gloriam vt finem principalem. Et ſic rapina, prodigalitas, & ſæuitia &c eſſent filiæ inanis gloriæ: & ſic eſſet confuſio filiarum, cū quodlibet poſſit ordinari ad quodlibet. Vnde vitia iſta nō ſolùm ſi ordinantur ex operantis intentione ad gloriam vt finem principalem, ſed ſecundum ſeipſa ſunt filiæ inanis gloriæ: quia ſecundùm ſeipſa nata ſunt communiter ordinari directè, vel indirectè in manifeſtationem propriæ excellentiæ, ſiue cum hoc ordinentur ad aliud vitium, ſiue non. Et propterea iſta ſpecialiter dicuntur filiæ inanis gloriæ, & non alia vitia. Iactātia ſiquidem ſecūdùm ſe ordinatur ad manifeſtationem excellētiæ. Et propterea cum quis ex malo habitu ſola iactātiæ vanitate delectatus, ſe iactat, non effugit filiationem inanis gloriæ, quia ipſa iactantia ſecūdū ſe ad illam ordinatur. Inobedientia ſimiliter, diſcordia &c. ſecundum

* q. 34. ar. 5. & q. 35. ar. 4. & 1. 2. q. 84. ar. 3. & 4.

ſecundū ſe habēt annexā oſtēſionē nō minorationis, ac ꝑ hoc indiſtinctè excellētię. Qui. n. manifeſtat ſe non minorē, æſtimat æqualitatē, ipſā tamē excellentiā quādā. Ipſa quoque mēt. ita ex hoc ꝙ directè fiūt pro lucro, aut aliquo hmōi, nō effugiunt, quin habeāt admiſtā inanē gloriā. Qui. n. iactat ſe medicū, ut lucretur, nō effugit, quin uelit manifeſtare excellētiā ſuā, q̄uis illā ſubordinet auaritiæ. Licet. n. talis ſit magis auarus q̄ uanus, eſt tñ ēt uanus. Sicut q furatur ut mœchetur, eſt magis mœchus, q̄ fur, eſt tñ et à fur. Et ſimile eſt de cōtentione, & aliis, quæ indirectè ordinantur ad inanis glorię finē. Cōtendēs ſiquidē de lucro, nō effugit, quin īō clamet, ne uideat minor, licet hoc ipſū ordinet ad lucrū. Stat ergo ſolida huius articuli doctrina.

† ar. præc. & ar. 1. huius quęſt.

SVP. Q. CXXXIII. ARTIC. I.

IN tota q. 133. unū dubiū occurrit ꝓpriū 2. ar. Quo nā pacto author ponit retrahere ſe à magnis actū puſillanimitatis ſecundū ꝓpriā ſpeciē in primo membro, & rurſus in tertio mēbro idē ponit effectū puſillanimitatis. Coincidūt ſiquidē mēbra hæc, ſcilicet primum, & tertium.

* q. 112. ar. 1. ad 2.

† lib. 4. c. 7. tom. 5.

Ad hoc dr̄, ꝙ cū magnanimitas ſit uirtus moralis, reſpiciēs primo ſpē magnorū, cōſequens ſit, ꝙ puſillanimitas ſit ēt primo circa interiorē appetitus diſpoſitionē circa magna, ac per hoc in puſillanimitate inueniatur duplex retractio à magnis. Prima eſt ſecundum affectū in hoc, ꝙ animus retrahitur à magnis, cōmenſuratis ſibi: & hæc ponit ab authore in primo mēbro, & eſt ipſa actualis puſillanimitas. Altera eſt ſecū dū exteriorē executionē, dū recto animo à magnis deſiſtit ab executione, ſeu ſuſceptione, & aggreſſione magnorū: & iſta ponitur in litera in tertio mēbro, eoꝗ eſt effectus primæ. Et ad hāc retractionem, quę eſt in executione, ſpectat pigritia, de qua in ſecundo argumēto litteræ ſit mētio, & rēdendo dr̄, quòd procedit de puſillanimitate ex parte effectus. Pigritia ſiquidē conſequitur ad animi paruitatē. Nā ex hoc ꝙ animus à magnis retrahitur, fit homo piger ad utēdū talēto ſuo, & ad aggrediēdū magna ſibi ꝓportionata.

Porrect. o per totum. 659

4. Ethic. lec. 11.

ſupra dictū eſt. * illa vitia q̄ de A ſe nata ſunt ordinari ad finē alicui* vitij capitalis, dñr filię ei*. Finis aūt inanis gloriæ eſt manifeſtatio ꝓpriæ excellētię, vt ex ſupra dictis patet. † Ad quod pōt hō tēdere dupl'r. Vno mō, directè ſiuè ꝑ verba, & ſic eſt iactātia: ſiuè ꝑ facta, & ſic ſi ſint verba habētia aliquā admirationē eſt ꝓſumptio nouitatū, quas hoīes ſolent magis admirari: ſi aūt ꝑ falſa ſit, ſic eſt hy- B pocriſis. Alio aūt mō nitit aliqs manifeſtare ſuā excellentiā indirectè, oſtēdendo ſe non eſſe alio minorē. & hoc quadrupliciter Primò quidē, quātū ad intellectū: & ſic eſt ꝑtinacia, per q̄ hō nimis innitit ſuę ſentētię, nolēs credere ſentētię meliori Secundò, quantū ad voluntatē: & ſic eſt diſcordia, dū non vult à propria voluntate diſcedere, vt alijs concordet. Tertiò, quā- C tum ad locutionē: & ſic eſt contentio cū aliquis verbis clamoſè cōtra alium litigat. Quartò, quantū ad factū: & ſic eſt inobedientia, dum. ſ. aliquis non vult exequi ſuperioris præceptum.

Ad primvm ergo dicēdū, ꝙ ſicut ſupra dictū eſt, * iactantia ponit ſpecies ſupbiæ quārū ad interiorē cām eius, quæ eſt arrogātia. Ipſa aūt iactātia exterior, vt dr̄ in 4. Ethic. † ordinat D q̄ñq; quidē ad lucrum, ſed frequentius ad gloriā, & honorē: & ſic oritur ex inani gloria.

Ad II. dicendū, ꝙ ira nō cauſat diſcordiā & contentionem, niſi cū adiunctione inanis gloriæ, ꝑ hoc. ſ. ꝙ aliquis ſibi glorioſum reputat, ꝙ non cedit voluntati, vel verbis aliorum.

Ad III. dicēdū, ꝙ inanis gloria vituperat circa eleemoſynā ꝑꝑ defectū charitatis, quæ vi- E detur eſſe in eo qui præfert inanē gloriam vtilitati proximi, dū ꝑꝑ hoc illud facit. Non aūt vituperatur aliquis ex hoc, ꝙ præſumat eleemoſynam facere, quaſi aliquid nouum.

QVAESTIO CXXXIII.

De Puſillanimitate, in duos articulos diuiſa.

DEINDE conſiderandū eſt, de Puſillanimitate. Et circa hoc quærun tur duo.

¶ Primò, Vtrum puſillanimitas ſit peccatum.

¶ Secūdò, Cui virtuti opponat.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum puſillanimitas ſit peccatum.

AD PRIMVM ſic proceditur. Videtur ꝙ puſillanimitas non ſit peccatum. Ex omni. n. peccato aliquis efficitur malus, ſicut ex omni virtute aliqs efficitur bonus: ſed puſillanimus non eſt malus, vt Philoſophus dicit in 4. Ethi. * ergo puſillanimitas non eſt peccatum.

¶ 2 Præt. Philoſo. † dicit ibidem, ꝙ maximè videtur puſillanimus eſſe, qui magnis bonis dignus exiſtit, & tamen his non dignificat ſeipſum: ſed nullus eſt dignus magnis bonis niſi virtuoſus, quia vt Philoſoph. * ibidem dicit, ſm̄ veritatem ſolus bonus eſt honorandus. ergo puſillanimus eſt virtuoſus. Non ergo puſillanimitas eſt peccatum.

* Lib. 4. ca. 3. paulo ante finē, to. 5. † lib. 4. c. 3 non multū a principio to. 5 * lib. 4. c. 3. ante mediū to. 5.

¶ 3 Præt. Initium omnis peccati eſt ſuperbia, vt dicitur Eccleſiaſt. 10. ſed puſillanimitas non procedit ex ſuperbia, quia ſuperbus extollit ſe ſupra id quod eſt: puſillanimitas autem ſubtrahit ſe ab ipſis, quibus dignus eſt. ergo puſillanimitas non eſt peccatum.

¶ 4 Prēt. Philoſoph. dicit in 4. Ethico. * ꝙ qui dignificat ſe minoribus, quàm ſit dignus, dicitur puſillanimus: ſed quandoque ſancti uiri dignificant ſeipſos minoribus quàm ſint digni, ſicut patet de Moyſe, & Hieremia, qui digni erāt officio, ad quod aſſumebantur à Deo, quod tamen uterque eorum humiliter recuſabat, ut habetur Exod. 3. & Hiere. 1. non ergo puſillanimitas eſt peccatum.

* Lib. 4. c. 3. paulo poſt principiū to. 5

Sed contra Nihil in moribus hominum eſt uitandum niſi peccatum: ſed puſillanimitas eſt uitanda. dicitur enim ad Coloſ. 3. Patres, nolite ad indignationē prouocare filios ueſtros, ut non puſillo animo fiant. ergo puſillanimitas eſt peccatum.

Resp. Dicendum, ꝙ omne illud quod contrariatur naturali inclinationi eſt peccatū, quia contrariatur legi naturæ. Ineſt autē unicuiq; rei naturalis inclinatio ad exequendū actionē commenſuratam ſuæ potentiæ, ut patet in omnibus rebus naturalibus tā animatis, quàm inanimatis. Sicut autē per præſumptionē aliquis excedit ꝓportionē ſuę potentiæ, dū nititur ad maiora q̄ poſſit: ita puſillanimus etiam deficit a proportione ſuę potentiæ, dū recuſat in id tendere, qđ eſt ſuæ potentiæ commēſuratū: & ideò ſicut præſumptio eſt peccatū, ita & puſillanimitas. Et indè eſt ꝙ ſeruus, q accepta pecuniā dñi ſui fodit in terrā, nec eſt operatus ex ea propter quēdam puſillanimitatis timorem, punitur à dño, ut habetur Matth. 25. & Luc. 19.

Ad primvm ergo dicendū, ꝙ Philoſop. illos nominat malos, qui proximis inferunt nocumenta. Et ſm̄ hoc puſillanimus dicitur nō eſſe malus: quia nulli infert nocumentum niſi per accidens, inquantum ſcilicet deficit ab operibus, quibus poſſet alios iuuare. Dicit enim Greg. * in paſtorali, ꝙ illi qui

* Parte 1. c. 5. circa finem.

qui prodeſſe vtilitati proximorũ in pdicatione re F
fugiunt, ſi diſtricte iudicent, ex tantis rei ſunt, ex quantis uenientes ad publicũ prodeſſe potuerunt.

Ad II. dicẽdũ, ꝙ nihil ꝓhibet aliquẽ habentẽ habitũ uirtutis peccare, uenialiter qdẽ, ẽt ipſo habitu remanẽte: mortaliter aũt cũ corruptione ipſius habitus uirtutis gratuitæ. Et iõ põt cõtingere, ꝙ aliqs ex uirtute quã hẽt, ſit dignus ad aliqua magna faciẽda, q̃ sũt digna magno honore. Et tñ per hoc ꝙ ipſe nõ attẽtat ſua uirtute uti, peccat qñq; qdẽ uenialiter, qñq; aũt mortaliter.

Rhſio 2. Vel põt dici, ꝙ puſillanimus eſt dignus magnis ẽm habilitatem ad uirtutem quæ ineſt ei, uel ex bona diſpoſitione G naturæ, uel ex ſciẽtia, uel ex exteriori fortuna, quibus dũ recuſat uti ad uirtutẽ, puſillanimus reddit.

Ad III. dicẽdũ, ꝙ ẽt puſillanimitas aliquo mõ ex ſupbia põt oriri, dũ. ſ. aliqs nimis ꝓprio ſenſu innitit, quo reputat ſe inſufficientẽ ad ea, reſpectu quorũ ſufficientiã hẽt. Vñ dr̃ Prouer. 26. Sapiẽtior ſibi piger uidetur ſeptẽ uiris loquentibus ſententias. Nihil. n. prohibet ꝙ ſe quãtum ad aliqua deijciat, & quantum ad alia ſe in ſublime extollat. Vndè Gregor. in paſtorali de Moyſe dicit,* ꝙ ſuperbus fortaſſe eſſet, ſi ducatum plebis ſuæ ſine trepidatione ſuſciperet: & rurſum, ſuperbus exiſteret, ſi authoris imperio obedire recuſaret.

*Parte 1. c. 7. poſt medium.

Ad IIII. dicendũ, ꝙ Moyſes & Hieremias digni erãt officio, ad quod diuinitus eligebantur ex diuina gratia: ſed ipſi conſiderantes propriæ infirmitatis inſufficientiam, recuſabant, non tamen pertinaciter, ne in ſuperbiam laberentur.

Porrecta per totum.

ARTICVLVS II.

Vtrum puſillanimitas opponatur magnanimitati.

660 Ad secvndvm ſic ꝓceditur. Videt ꝙ puſillanimitas nõ opponatur magnanimitati. Dicit. n. Philoſoph. in 4. Eth.* ꝙ puſillanimus ignorat ſeipſum. Appeteret. n. bona, quibus dignus eſt, ſi ſe cognoſceret: ſed ignorantia ſui uidetur opponi prudentiæ.[h] ergo puſillanimitas opponitur prudẽtię.

Inf. q. 162 ar. 1 ad 3. Et 4. Ethi. lec. 11. fin. *lib. 4 c. 3 ad fi. to. 5.

¶ 2 Præt. Mat. 25. Seruũ qui pp puſillanimitatem pecunia uti recuſauit, uocat Dñs malum, & pigrũ. Philoſoph. etiam dicit in 4. Ethic.* ꝙ puſillanimi uidentur pigri: ſed pigritia opponitur ſolicitudini, quæ eſt actus prudentiæ, ut ſupra habitũ † eſt. ergo puſillanimitas nõ opponitur magnanimitati.

*Li. 4. c. 3. ad fin. to. 5. † q. 47. ar. 9.

¶ 3 Præt. Puſillanimitas uidet ex inordinato timore ꝓcedere. Vñ dr̃ Iſaię 35. Dicite puſillanimes, cõfortamini, & nolite timere. Videtur ẽt ꝓcedere ex inordinata ira, ẽm illud ad Coloſ. 3. Patres, nolite ad indignationẽ ꝓuocare filios ueſtros, ut nõ puſillo aĩo fiant: ſed inordinatio timoris opponit fortitudini, inordinatio aũt iræ manſuetudini.[h] ergo puſillanimitas non opponitur magnanimitati.

¶ 4 Prę. Vitium qđ opponitur alicui uirtuti tãtò[b] grauius eſt, quãtò eſt magis uirtuti diſſimile: ſed puſillanimitas magis eſt diſſimilis magnanimitati, q̃ præſumptio. ergo ſi puſillanimitas opponeret magnanimitati, ſequeretur ꝙ eſſet grauius peccatũ, q̃ præſumptio, qđ eſt contra illud, quod dr̃. Eccleſ. 37. O præſumptio nequiſſima, unde creata es? nõ ergo puſillanimitas opponitur magnanimitati.

Sed contra eſt, ꝙ puſillanimitas, & magnanimitas differunt ſecundum magnitudinem, & paruitatem animi, ut ex ipſis nominibus apparet: ſed magnum & paruum ſunt oppoſita. ergo puſillanimitas opponitur magnanimitati.

Respon. Dicendũ, ꝙ puſillanimitas põt tripliciter cõſiderari. Vno modo, ẽm ſeipſam: & ſic manifeſtũ eſt, ꝙ ẽm propriã rõnem opponitur magnanimitati, à qua differt ẽm differentiã magnitudinis, & paruitatis circa idem. Nam ſicut magnanimus ex animi magnitudine tendit ad magna: ita puſillanim⁹ ex animi paruitate ſe retrahit à magnis. Alio modo, põt conſiderari ex parte ſuæ cauſæ, quæ ex parte intellectus eſt ignorãtia proprię cõditionis, ex parte aũt appetitus eſt timor deficiendi in his, quæ falſe æſtimat excedere ſuã facultatem. Tertio modo poteſt conſiderari quantum ad effectũ, qui eſt retrahere ſe à magnis quibus eſt dignus. Sed ſicut ſupra dictum eſt,* oppoſitio uitij ad uirtutem attenditur magis ẽm propriam ſpeciem, quàm ſecundùm cauſam, uel effectum: & ideò[m] puſillanimitas directè magnanimitati opponitur.[n]

*q. præc. ar. 1. ad 3 Concl. m

Ad I. ergo dicendũ, ꝙ rõ illa procedit de puſillanimitate ex parte cauſæ, quã habet in intelle- H ctu. Et tñ non propriè poteſt dici, ꝙ opponatur prudentiæ etiam ẽm cauſam ſuam: quia talis ignorantia non procedit ex inſipientia, ſed magis ex pigritia conſiderandi ſuam facultatẽ, ut dicitur in 4. Ethic.* uel exequẽdi quod ſuæ ſubiacet poteſtati.

*Lib. 4. c. 3. ad fin. tom. 5.

Ad II. dicendum, quòd ratio illa procedit de puſillanimitate ex parte effectus.

Ad III. dicendũ, ꝙ ratio illa procedit ex parte cauſę. Nec tñ timor cauſans puſillanimitatẽ ſemper eſt timor periculorũ mortis. Vndè etiã ex hac parte nõ oportet ꝙ opponatur fortitudini. Ira aũt ẽm rationem proprij motus, quo quis extollitur in I uindictã, nõ cauſat puſillanimitatẽ quæ deijcit animum, ſed magis tollit eam. Inducit aũt ad puſillanimitatem ratione cauſarum iræ, quæ ſunt iniuriæ illatæ, ex quibus deijcitur animus patientis.

Ad IIII. dicendũ, ꝙ puſillanimitas eſt grauius peccatũ ẽm propriã ſpeciem, q̃ præſumptio: quia per ipſam recedit homo à bonis, qđ eſt peſſimum, ut dicitur in 4. Ethic.* ſed præſumptio dicitur eſſe nequiſſima ratione ſuperbiæ, ex qua procedit.

*Lib. 4. c. 3. declinãdo ad fin.

QVAESTIO CXXXIIII.

De magnificentia, in quatuor articulos diuiſa.

K Deinde cõſiderandũ eſt de magnificentia, & uitijs oppoſitis.

Circa magnificentiam autem quæruntur quatuor.

¶ Primò, Vtrum magnificentia ſit uirtus.

¶ Secundò, Vtrũ ſit uirtus ſpecialis.

¶ Tertiò, Quæ ſit materia eius.

¶ Quartò, Vtrum ſit pars fortitudinis.

SVP. Q. CXXXIIII. ARTIC. I.

In quæſt. 134. de magnificentia circa tres primos articulos ſimul, dubium occurrit ex Martino in dicto tractatu. q. de magnificentia. ponente quandam aliã magnificentiam ſpecialem uirtutem non circa ſumptus magnos. ſed circa opera magna, quæ ſunt in publicis adminiſtrationibus, vt ſunt pontificatus, imperiũ, regnũ, epiſcopatus, ducatus.

ARTICVLVS PRIMVS. A

Vtrum magnificentia ſit virtus.

AD PRIMVM ſic ꝓcedit. Vř q magnificentia non ſit virtus. Qui.n.habet vnã virtutem, hêt oẽs, vt ſupra habitũ eſt: ſed aliqs pt hře alias virtutes ſine magnificentia. dicit.n. Philoſ. in 4. Eth. quòd non omnis liberalis eſt magnificus. ergo magnificentia non eſt uirtus.

¶ 2 Præt. Virtus moralis conſiſtit i medio, ut patet in 2. Eth. B ſed magnificentia non vř cõſiſtere in medio: ſuperexcellit.n. liberalitatem magnitudine. magnũ aũt opponit paruo ſicut extremum, quorũ mediũ eſt æquale, vt dř i 10 Metaph. & ſic magnificentia nõ eſt in medio, ſed in extremo. ergo nõ eſt uirtus.

¶ 3 Præt. Nulla virtꝰ cõtrariat naturali iclinationi, ſed magis ꝑficit ipſam, vt ſupra habitum eſt: ſed ſicut Philoſ. dicit in 4. Eth magnificus non eſt ꝑlum C ptuoſus in ſeipſo, qđ eſt contra naturalẽ inclinationẽ, per qua aliquis maximẽ prouidet ſibi. ergo magnificentia nõ eſt virtus.

¶ 4 Præt. Secundũ Philoſ. in 6. Eth. ars eſt recta ratio factibiliũ: ſed magnificẽtia eſt circa factibilia, vt ex ipſo noĩe apparet. ergo magis eſt ars, q̃ virtus. D

SED CONTRA. Humana virtꝰ eſt participatio quædam uirtutis diuinæ: ſed magnificẽtia ꝑtinet ad uirtutem diuinam, ſ̃m illud Pſal. 67. Magnificentia eius, & uirtus eius in nubibus. ergo magnificentia eſt virtus.

RESPON. Dicendũ, q ſicut dř in 1. de Cœlo. Virtus dř ꝑ cõparationem ad vltimum, in qđ potentia poteſt, non quidẽ ad vltimum ex parte defectus, ſed ex parte exceſſus, cuius rõ conſiſtit i magnitudine. Et ideò operari aliquid magnũ, ex quo ſumit nomẽ magnificentiæ, propriè ꝑtinet ad rõnẽ uirtutis: vñ magnificentia noĩat virtutẽ. E

AD PRIMVM ergo dicendũ, q non oĩs liberalis eſt magnificꝰ quantũ ad actum: quia deſunt ſibi ea, quibus uti neceſſe eſt ad actum magnificum. Tamen oĩs liberalis habet habitum magnificentiæ uel actu, vel in propinqua diſpoſitione, vt ſupra dictum eſt, cum de connexione uirtutum ageretur.

AD SECVNDVM dicendũ, q magnificentia conſiſtit quidẽ in extremo conſiderata quantitate eius quod facit: ſed tamen in medio conſiſtit conſiderata regula rationis, a qua non deficit, nec etiam excedit, ſicut etiã de magnanimitate dictum eſt.

AD III dicendum, q ad magnificentiã pertinet facere aliquid magnum. Quod aũt pertinet ad perſonam uniuſcuiuſq; eſt aliquid paruum in comparatione ad id, quod conuenit reb. diuinis, uel rebus cõmunibus. Et ideò magnificꝰ nõ principaliter intendit ſumptus facere in his, quæ pertinent ad perſonã propriam, non quia bonũ ſuũ nõ quærat, ſed quia non eſt magnum. Si quid tñ in his quæ ad ipſum pertinent, magnitudinẽ habeat, hoc etiã magnificè magnificus proſequitur: ſicut ea q̃ ſemel fiunt, vt nuptiæ, uel aliquid aliud huiuſmodi, uel ẽt ea quæ permanentia ſunt: ſicut ad magnificum pertinet præparare conuenientem habitationẽ, vt dicitur in 4. Ethicor.

AD IIII dicendum, q ſicut dicit Phil. in 6. Ethic. Oportet artis eſſe quãdam uirtutem, ſcilicet moralem, per quam ſcilicet appetitus inclinetur ad rectẽ utendũ ratione artis: & hoc pertinet ad magnificentiam. Vndẽ non eſt ars, ſed uirtus.

ARTICVLVS II.

Vtrum magnificentia ſit ſpecialis uirtus.

AD SECVNDVM ſic procedit. Vř quòd magnificentia nõ ſit ſpecialis uirtus. Ad magnificentiam enim uidetur pertinere, facere aliquid magnũ: ſed facere aliquid magnum poteſt conuenire cuilibet uirtuti, ſi ſit magna, ſicut qui habet magnam uirtutem temperantiæ, facit magnum temperantiæ opus. ergo magnificentia non eſt aliqua ſpecialis uirtus, ſed magnificat ſtatum perfectum cuiuſlibet uirtutis.

¶ 2 Præt. Eiuſdẽ uř eſſe aliquid facere, & tendere in illud: ſed tẽdere in aliqd magnũ ꝑtinet ad magnanimitatẽ, vt ſupra di-

Porrecta per totum. 661 cat, legatio, & huiõi & vult q Tullius, Macrobius, & Andronicus, de hac loquuti fuerint. Probat igit non oẽm magnificẽtiã, q̃ eſt ſpãlis virtus, eſſe circa ſũptus magnos dupliciter. Primo, in Chřo fuit excellẽtiſſima magnificẽtia, & non circa magnos ſũptus. igitur. Antecedens ꝓbatur ꝑ illud, Eleuata eſt magnificentia tua ſup cœlos, qđ de Chriſto dř, denotando magnificẽtiã eius eſſe tantam ſicut elevationis ſuper cœlos. Scđò, per illud Ps. Sanctitas & magnificentia in ſanctificatione eius. & Exo. 15. Magnificus in ſanctitate. Cũ ergo hęc magnificentia nõ cõſiſtat in magnis ſumptib. ſed in executione operis ſancti ardu. &c. & ideò paulo poſt in eodẽ pſalmo inuitat ad laudẽ huius magnificẽtiæ ſub dens. Dicite in natiõnibus, quia Dominꝰ regnauit a ligno.

¶ Ad hoc breuiter dř, q author Ariſtotelẽ ſequitur, qui manifeſtẽ inter virtutes morales magnificentiã numerans, ponit ipſam circa magnos ſũptus. Nec oppoſitum credendũ eſt ſentiſſe Tullium, & alios, licet forte magnificentiã cõmuniſſimẽ acceperint, vt non eſt ſpãlis virtus. Vnde iſtam ſtrictam magnificentiã cũ ficta materia magnanimitatis, & ipſiꝰ fugiendo, & peripatetica via incedendo, ad argumenta Martini dř primo, q mirũ eſt q magnificentiã iſtã ſuam a tot philoſophis hauſerit, & cũ ad probandũ eã venitur, recurritur ad Iſolum Chřm. Dř ſecundo, q ſcriptura, ad literam, non vř ſumere ſemper magnificẽtiã pro ſpeciali virtute, ſed quãque cõiter, vt importat facere magna uirtutis opera quolibet, ut in litera ſecundi articuli dř. Quod patet ex illo Exod. 15. Magnificus in ſanctitate. Ad literam enim vt laudat Deus de hoc, q magna faciat in his quæ ad ſanctitatem ſpectant. Quod ſi fieret per ſumptus, ſpectaret ad magnificentiã propriè dictam. Et de huiuſmodi cõiter dicta magnificẽtia põt interpretari illud, Eleuata eſt magnificẽtia tua. Illud aũt, Sanctitas & magnificentia, de propriè dicta magnificentia optimè intelligitur: quia vt in quarto dř Eth. magnificus expẽdet in his quæ ad Deũ ſunt. Dř tertio, q in Chřo fuit magnificẽtia ꝓpriè dicta circa ſumptus, eminentius tñ q̃ ſumptus exteriorũ rerũ quas poſſidemꝰ quæ cõi noĩe appellãtur pecuniæ. Sicut fuit propriè ſanguis ſuus pretiũ emptionis nřæ ad conſtruendã domũ ſuã, quæ eſt Eccleſia, iuxta illud: Empti eſtis ꝓtio magno. In hoc ergo q Chriſtꝰ maximos ſũptus ſanguinis, & pœnarum ſuarum fecit, ad maximum opus diuinæ domus, & diuini honoris, magnificus fuit. Et propterea eleuatus eſt ſup cœlos, iuxta illud. Propter qđ & Deus exaltauit illum, & dedit illi nomen.

Margin notes: Eth. lec. 6 · 1.2. q. 65. ar. 1. · Li. 4. c. 2. paulo a princ. t. 5. · Lib. 2. c. 6. to. 5. · Li. 10. tex. 17. 18. & 19. to. 3. · q. 127. ar. 1. arg. 1 & q. 108. a. 2 · Lib. 4. c. 2. to. 5. · Li. 6. c. 4. to. 5. · Li. 1. tex. 116. to. 2. · Conclu. · q. 129. ar. 3. ad 2. · Li. 6. c. 5. a med. to. 5 · q. 129. ar. 3. ad 2 & 1. 2. q. 65. ar. 1.

SVP. Q. CXXXIIII. ARTIC. II.

IN arti. 2. eiuſdem 134. quæſt. in reſponſione ad ſecundum, dubiũ primò occurrit ex Martino ibidẽ, circa id quod de magnanimitate dř, q ad magnanimum ſpectat operari magnũ in qualibet uirtute, ita q magnanimꝰ reſpicit circa hoc ſolã rõnẽ magni &c. Hæc opinio, inquit, mihi non vř vera, tum primò: quia ſequeretur q omne opus magnũ ſcđm q magnũ, ſpectaret ad magnanimitatẽ, hoc eſt falſum, quia ſpectat ad magnificentiam: tum ſecundò, quia magnanimus nõ ſolũ cõſiderat magnitudinẽ operis, ſed ẽt rectitudinẽ, puta, q eſt opus iuſtitiæ, aut fortitudinis &c. non ergo reſpicit ſolã rationem magni. Probatur antecedens, quia ſi ſola ratio magni reſpiceretur, ſequeretur quòd ratio boni eſſet ei impertinens, & conſequenter

Porrecta per totum. 662

ctū est. * ergo & facere aliquid magnū ꝑtinet ad magnanimitatē. nō ergo magnificētia ē virtus distincta à magnanimitate. ¶ 3 Præt.[h] Magnificētia vr̃ ꝑtinere ad sāctitatē: dr̃.n. Exod.15. Magnificus in ſanctitate, & in Pſal.95. Sāctitas, & magnificentia in ſanctificatione eius: ſed ſāctitas eſt idē religioni, vt ſupra habitū eſt.* ergo magnificentia vr̃ idē eſſe religioni. nō ergo eſt virt⁹ ſpecialis ab alijs diſtincta.

SED CONTRA eſt, quòd Philoſ.* connumerat eam alijs virtutibus ſpecialibus.

RESPON. Dicendū, ꝙ ad Magnificentiā ꝑtinet facere aliqd magnū, ſicut ex ipſo noīe apparet. Facere aūt dupliciter pōt accipi. Vno mō ꝓpriè: alio modo cōiter. H Propriè aūt facere dicit̃ operari[d] aliquid ī exteriori materia, ſicut facere domū, vel aliqd aliud hmōi. Cōiter aūt dr̃ facere pro quacūq; actione, ſiuè tranſeat in exteriorē materiā, ſicut vrere, & ſecare: ſiuè maneat in ipſo agēte, ſicut intelligere, & velle.[m] Si ergo magnificētia accipiat̃ ſcd̃m qd̃ factionē alicuius magni īportat, ꝓut factio ꝓpriè dr̃, ſic magnificētia ē ſpecialis virt⁹.[n] Opus.n. factibile ꝓducit̃ ab arte. In cuius qdē vſu pōt attēdi vna ſpecialis rō bonitatis, ꝙ ipſū opus factū ꝑ arte ſit magnū, ſ. in quantitate, ꝑtioſitate, vel dignitate, qd̃ facit G magnificentia: & ſecūdùm hoc magnificētia eſt ſpecialis virt⁹. [o]Si verò nomē magnificētiæ accipiatur ab eo, ꝙ eſt facere magnum, ſecūdùm ꝙ facere communiter ſumitur, ſic magnificentia non eſt ſpecialis virtus. ¶

AD I. ergo dicendum, ꝙ ad quālibet virtutem ꝑfectā pertinet magnū facere ex ſuo genere ſecūdùm ꝙ facere cōiter ſumitur: non autem ſecundùm qd̃ ſumitur propriè: ſed hoc eſt ꝓprium magnificentiæ.

AD II. dicēdū, ꝙ ad magnanimitatē ꝑtinet nō ſolū tēdere in magnū, ſed ēt in oībus virtutibus magnū operari vel faciendo, vel qualitercūq; agendo, vt dr̃ in 4. Ethi.* ita tñ ꝙ magnanimitas circa hoc reſpicit ſolum rōnem magni: aliæ autem virtutes, quæ ſi ſint perfectæ,

ter, quòd faceret etiam opus prauum modo eſſet magnū. Tū F tertio, qa aut magnanimus ꝓducit magnitudinē operis iuſti, & iuſtus ipſum opus ſcd̃m ꝙ eſt debitis circunſtantijs veſtitū: aut tam magnanimus, q̃ iuſtus producit vtrūq;, ſed magnanimus non fert intētionem ſuam niſi ad magnitudinem, & iuſtus niſi ad iuſtum. q.129.ar.1.& 2. Primum horum nō eſt intelligibile: qa magnitudo operis non eſt quātitas ſupaddita rei magnæ, ſed eſt ipſa operatio magna: ſicut arduitas operis non eſt niſi opus arduum, & difficultas opus difficile. Contra ſecundū autem dicendi modum militat primo rō ꝑcedens: quia ex hoc indiſſolubiliter ſequit̃, ꝙ magnanim⁹ *q.81.ar.8. ſecūdū quod hmōi, non plus operat̃ magnum in bono, q̃ in malo. Secundò, Magnanimus *Lib.2, Ethi.c.7.& li.4.c.2.10 mo 5. ſcit opus ſuū eſſe bonum. igit̃ intentio ſua nō eſt ad magnum tātum, ſed ad bonū. Tertiò, Magnanim⁹ operās magnū opus iuſtitiæ attingit de facto op⁹ iuſtum. Aut ergo pter, aut contra intentionē, D.946. aut ex intētione. non primo, nec ſecūdò. ergo tertio mō. Et cōfirmatur: quia aut attingit illud naturaliter, aut caſualiter, aut ex electione: non primum, nec ſecundū, ergo tertiū. Quartò, Magnanimus in- Conclu. m terdum iudicat, ꝙ ad benè gerēdum ſuſceptam adminiſtrationem, oportet facere opus arduum iuſtitiæ: ſed omnis uolens facere opus iuſtitię arduum non tantum dirigit intentionem ſuam ad opus ſecundùm ꝙ magnum: ſed etiam ſecundùm quòd iuſtum. igitur magnanimitas non ſolum dirigit intentionem ſuam ad opus ſecundum quòd magnum. Et tandem concludit opinionē hanc in hoc deficere, quod ſecundùm eam omne opus magnum, ſecundum quòd magnum, pertinet ad magnanimitatem. Et poſtea addit, quòd magnanimitas eſt ſolum circa graues adminiſtrationes. & probat. Illa ſola opera ſpectant ad magnanimū, quibus homo dignificat ſe magnis honoribus, quibus eſt dignus: ſed per ſola opera publicæ adminiſtrationis eſt homo dignus magnis honoribus: igitur. Probatur minor: quia per reliqua opera homo non dicitur magnanimus, aut puſillanimus, aut ambitioſus &c. ſed per ſola illa.

¶ In eadem reſponſione ad ſecundum, dubium aliud occurrit, An magnanimitas ſit circa magnum in opere magnificētiæ. Et eſt rō dubij, quia pro parte affirmatiua eſt litera quarti Ethic. & præſentis articuli, ſcilicet, Magnanimi eſt operari magnum in qualibet virtute, & magnanimitas intendit magnum in omni materia. Pro parte autem negatiua eſt, tum quoniam ad magnū in ſua materia magnificētia tēdit directè, ac per hoc oporteret duas virtutes, ſcilicet magnanimitatem, & magnificentiā tendere directè ad magnum in eadem materia, quod eſt inconueniens. Tū quoniam magnificentia in hoc differt à cæteris virtutibus ſub magnanimitate, quòd aliæ virtutes, vt in litera dicitur, faciunt magnum conſecutiuè ex quantitate virtutis perfectæ. Magnificentia autem ex intentione tendit ad magnum in tali materia, ſicut magnanimitas in omni materia. Videtur ergo excipienda magnificentia à materia magnanimitatis.

¶ Ad euidentiam horum ſcito, quòd primum dubium, licèt ſpectet ad tractatum de magnanimitate, vbi adhuc non aduerterā ibi cum tanto labore traditam doctrinam haberi, in hac tēpō nono ab authore tam breuiter; ſed quoniam ibi explanata eſt diffuſè, & hic ab authore explicatur, & à Martino hic impugnatur, ideò hic quoq; reſpondendum eſt, ꝙ quēadmodum ſimitas ſignificat curuitatem non ſimpliciter, ſed in naſo, & non ſignificat vtrumq; ſcilicet curuitatem & naſum, ſed formaliter curuitatem, in hac tamen materia cōtractam: ita magnum quod eſt obiectum magnanimi, non eſt magnū abſolutè, ſed eſt magnum in opere virtutis, ita quòd magnitudo eſt id qd̃ formaliter ſignificat̃, & reſpicit̃ à magnanimitate, Opus autem virtuoſum, in cōtractū ad ſpeciē huius virtutis, vel illius magnitudinis, ē proxima materia illius magnitudinis contra- Conclu. hens magnitudinē, materialiter tñ, ad obiectum magnanimitatis: ſicut naſus contrahit curuitatem, & contraheret ad obiectum ſcientiæ propriæ de ſimitate, ſi qua eſſet. Recolendū rurſus ex ſupradictis, ꝙ magnitudo virtuoſi operis, vt habet rationem conditionis conſequentis quantitatē virtutis ꝓducentis ipſam, non habet rationem ardui, & ideò à qualibet ꝑfecta virtute fit. Et ipſamet, vt induit rōnē formæ, habet rōnem ardui: & ideo à ſola magnanimitate reſpicitur in opere virtuoſo, vt in materia. *Lib.4 c.10. Vnde magnanimitas, ornatus dicitur omnium virtutū, quarto Ethi. quia magnitudo ipſa, I rationem habet formæ ornantis omnes virtutes.

¶ Ad argumenta primi dubij reſpondendo conceditur, quòd omne opus virtuoſum quatenus magnum formaliter, & ex intentione directa ſpectat ad magnanimū, nec aliquod tale vt ſic ſpectat ad magnificum.

¶ Ad ſecundum dicitur, ꝙ magnanimus dupliciter reſpicit ad bonitatem. Primò materialiter, quia materia ſuæ formæ eſt opus bonum. Et propterea vt dicitur in 4. Ethicor. oportet magnanimum eſſe virtuoſum. Secundò formaliter, ſicut quælibet virtus in actu ſuo eligit ſcienter bonum &c. Cum ergo in litera dicitur, quòd magnanimus reſpicit ſolam magni rationem circa hoc, notandum eſt ꝙ ly, circa hoc, quia denotat materiā primam, ſcilicet opus virtuoſum, ita quòd circa opus virtuoſum verſatur vt materiam, ac per hoc non indifferenter ſe habet ad ipſum bonitas materiæ. Notandum eſt etiam, quòd reſpicere ſumitur pro directè & primò intendere, & quòd ly, ſo- K la, non excludit concomitantia omnes virtutes, quæ in 2. Ethicorum numerantur, puta, quòd ſciens, & eligens & propter hoc &c. ſed excludit ſpeciales, ſeu differentiales rationes virtutum, puta, iuſtitiæ vt ſic, manſuetudinis vt ſic, & ſic de alijs. Et per hoc patet reſponſio ad omnia argumenta de reſpectu ſolius magnitudinis.

¶ Ad tertium autem de productione dicitur, ꝙ magnanimus facit magnitudinem vt formam, & iuſtus iuſtitiam, & magnitudinem vt conditionem. Nec eſt verū ꝙ idem ſit opus magnum, & ſua magnitudo, præcipuè vt forma: immò diſtinguūtur genere in eſſe morali, vt arduum ab abſolutè appetibili.

¶ Ad reliqua vero dicitur, ꝙ magnanimus faciēdo magnum in opere iuſtitiæ attingit de facto opus iuſtum, materialiter tñ, ſed ſolam magnitudinem formaliter. Et ad omnia quę afferuntur, conceditur, ꝙ ſcienter ex intentione & electione eligit magnū & bonum dupliciter, vt prius dictum eſt, ſ. formaliter quoad formale proprij actus, & materialiter quoad materiam pro-

priæ

magnũ operant, non principaliter dirigunt intentionẽ ſuam ad magnũ, ſed ad id qđ eſt propriũ unicuiq; uirtuti. Magnitudo aũt cõſequitur ex quantitate uirtutis. Ad magnificentiam verò ptinet nõ ſolũ facere magnũ, ſm ꝙ facere ꝓpriè ſumit, ſed ẽt ad magnum faciendũ tẽdere animo. Vndè Tullius dicit *in ſua rhetorica, ꝙ magnificẽtia eſt rerũ magnarum & excelſarum, cum animi quadam ampla, & ſplẽdida ꝓpoſitione cogitatio atque adminiſtratio: ut cogitatio referat ad interiorẽ intentionẽ adminiſtratio autẽ ad exteriorẽ executionẽ. Vnde oportet ꝙ ſicut magnanimitas intendit aliquod magnũ in omni materia, ita & magnificentia in aliquo opere factibili.

Ad III. dicẽdum, ꝙ magnificẽtia intẽdit opus magnũ facere: opera aũt ab hominib. facta C ad aliquẽ finẽ ordinant. Nullus aũt finis humanorum operum eſt adeò magnus, ſicut honor Dei: & iõ magnificentia pręcipuè magnũ opus facit in ordine ad honorẽ Dei. Vñ Philo. dicit in 4. Eth.* ꝙ honorabiles ſũptus ſunt maximè, q ptinẽt ad diuina ſacrificia, & circa hos maximè ſtudet magnific⁹. Et iõ magnificẽtia cõiũgit ſanctitati, qa pcipuè eius effect⁹ ad reli D gionẽ, ſiue ad ſctitatẽ ordinat.

Articvlvs III.

Vtrum materia magnificentiæ ſint ſumptus magni.

Ad tertivm ſic procedit. Vr ꝙ materia magnificentiæ nõ ſint ſumptus magni. Circa eadẽ.n. materiã nõ ſũt duæ virtutes: ſed circa ſumpt⁹ ẽ liberalitas, ut ſup. habitũ eſt.* ergo magnificẽtia nõ ẽ circa ſũpt⁹.

¶2 Præt. Oĩs magnificus ẽ libe E ralis, ut dr̃ in 4. Eth. † ſed liberalitas eſt magis circa dona, q̃ circa ſumptus. ergo ẽt magnificentia non præcipuè eſt circa ſumptus, ſed magis circa dona.

¶3 Præt. Ad magnificẽtiã pertinet aliqđ opus exterius facere. Nã aũt quibuslibet ſumptib. fit aliquod exterius opus, ẽt ſi ſint ſumptus magni, puta, cũ aliqs multa expendit in xenijs mittẽdis. ergo ſumptus non ſunt ꝓ- A pria materia magnificentiæ.

¶4 Præt. Magnos ſumptus non pñt facere niſi diuites: ſed oẽs virtutes pñt habere ẽt pauperes, qa uirtutes non ex neceſſitate ĩdigent exteriori fortuna, ſed ſibiipſis ſufficiũt, ut Seneca dicit in li. de Ira. ergo magnificẽtia ñ ẽ circa magnos ſũptus.

Sed contra eſt, ꝙ Phil. dicit in 4. Ethi.* ꝙ magnificẽtia non extẽdit circa oẽs operationes B q̃ ſunt ĩ pecunijs, ſicut liberalitas, ſꝫ circa ſũptuoſas ſolũ, ĩ q b. excellit liberalitatẽ magnitudine. ergo ẽ ſolũ circa magnos ſũpt⁹.

Resp. Dicẽdũ, ꝙ ad magnificentiã, ſicut dictũ eſt,* ptinet intẽdere ad aliqđ magnũ opus faciendum. Ad hoc autem ꝙ aliqđ magnum opus cõuemẽter fiat, reqrũtur ꝓportionati ſumptus. Nõ.n. pñt magna opera fieri, niſi cũ magnis expẽſis. Vñ ad magnificẽtiã ptinet magnos ſumptus facere ad hoc, ꝙ opus magnũ cõuenieter fiat. Vñ & Philo. dicit in 4. Eth. ꝙ magnificus ab æquali. i. a ꝓportionato ſumptu, opus faciet magis magnificum. Sumptus aũt eſt quædam pecuniæ emiſſio, á qua põt aliqs prohiberi per ſupfluum amorem pecuniæ. Et iõ p materia magnificentiæ pñt dici & ipſi ſumptus, quib. utit magnificus ad opus magnũ faciendum: & ipſa pecunia, qua utit ad ſumptus magnos faciendos, & amor pecuniæ quem moderat magnificus, ne ſumptus magni impediantur.

Ad primvm ergo dicẽdũ, ꝙ ſicut ſup. dictũ ẽ,* virtutes illę q̃ ſunt circa res exteriores, hñt aliquã difficultatẽ ex ipo gñe rei, circa quã ẽ uirt⁹, & aliã difficultatẽ ex magnitudine ipſi⁹ rei; & iõ oportet circa pecuniã & uſum eius, eſſe duas uirtutes, ſ. liberalitatẽ, q̃ reſpicit cõiter uſum pecuniæ, & magnificẽtiã, quę reſpicit magnum pecuniæ uſum.

Ad II. dicendũ, ꝙ uſus pecuniæ alr̃ ptinet ad liberalẽ, & alr̃ ad magnificum. Ad liberalẽ.n. ptinet ſm ꝙ ꝓcedit ex ordinato affectu circa pecunias. Et ideò omnis uſus debitus pecuniæ, cuius impedimentum tollit moderatio amoris pecuniæ, ptinet ad liberalitatẽ. ſ. & dona, & ſumptus: ſed vſus pecuniæ pertinet ad magnificum in ordine ad aliquod magnum opus quod faciendum eſt, & talis vſus non poteſt eſſe ſine ſumptu, ſiuè expenſa.

Ad III. dicendũ, ꝙ magnificus ẽt dat dona, vel xenia, ut dr̃ in 4. Ethi.* nõ tñ ſub ratione doni, ſed potius ſub ratione ſumptus ordinati ad aliquod opus faciendũ, puta, ad honorandum aliquẽ, uel ad faciendũ aliquid, undè proueniat honor toti ciuitati: ſicut cũ facit aliqd, ad qđ tota ciuitas ſtudet.

Ad IIII dicẽdũ, ꝙ principalis act⁹ uirtutis ẽ interior electio, quã uirt⁹ põt hr̃e abſq; exteriori fortuna, & ſic ẽt pauper pt eẽ magnific⁹: ſed ad exteriores act⁹ uirtutũ reqrunt bona fortunæ, ſicut q̃dã inſrã, & ſm hoc pauper nõ pt actũ magnificẽtię exteriorẽ exercere ĩ his q̃ ſunt magna ſimpl'r,* ſed fortè in his q̃ ſunt magna p cõparationẽ ad aliqđ opus, qđ etſi in ſe ſit paruũ, tñ pt magnificẽ

prię formæ & finis principaliter intẽti. Ex qbus patet, ꝙ poſitio authoris in nullo deficit, dicẽs oẽ opus bonũ, quatenus magnũ, ex principali itẽtione ſpectare formaliter ad magnanimitatem. Ad id verò qđ addit de materia magnanimitatis, dr̃ ꝙ minor eſt falſa, & probatio nihil ualet: qũ ſecluſa oĩ adminiſtratiõe publica dr̃ qs magnanimus, ſi magnũ opus virtutis facit ex intẽtione: puſillanimus, ſi non audet ad illud, ut patet de ſeruo, q abſcõdit talẽtũ: & pſumptuoſus, ſi attẽtat actus ſupra uires, ut Petrus, Si oẽs ſcãdalizati fuerint &c. Vñ iſte homo propriũ magnanimi, extraneũ facit, ſ. operari magnũ in qualibet uirtute, & extraneũ. ſ. adminiſtrationẽ publicã, ꝓpriam facit: cum tamen in 4. Eth. ſolum primum didicerit.

¶ Ad aliud dubiũ ſecũdo loco motũ dr̃, ꝙ magnanimitas tẽdit in magnũ, & facit illud ẽt in operatiõe magnifici. Nec cõtra hoc obſtant obiecta, qm̃ alia eſt materia, in qua magnific⁹ appetit, & facit magnũ alia in qua magnanimus appetit, & facit magnũ. Magnificus ſiquidẽ facit magnũ in materia exteriori, ſ. in aliquo opere factibili, puta, domo tẽplo, nuptijs &c. Magnanimus aũt facit magnũ in actu elicito ipſius magnificentiæ: ita ꝙ act⁹ magnificentiæ, ſicut & aliarũ uirtutũ act⁹, ſunt quos magnanim⁹ ornat magnitudine. Nõ eſt ergo eadẽ magnitudo directè intẽta ab utraq; uirtute: ſed magnificentia intendit ad magnum in materia exteriori, magnanimitas autẽ ad magnum in ipſo actu magnificentiæ. & hoc per ſe primò, inquantum eſt actus virtuoſus, & nõ inquantũ eſt actus magnificẽtiæ. Obiectio aũt ſecũda ſimiliter ĩ æquiuoco laborat: qm̃ magnificẽtia cõuenit cũ alijs uirtutibus in hoc, ꝙ non p ſe primò tendit ad magnũ in operatione ſua, ſed ſi facit operationẽ ſuam magnã facit, ut cõditionẽ cõſequentẽ ex ſtatu uirtutis, quia. ſ. eſt pfecta in actu. Oportet ſiquidẽ magnanimitatẽ adeſſe, ad hoc ut per ſe primò intẽdatur ad magnũ in operatione magnificentię. Facere autem magnum in re exterius factibili ſpectat ad magnificẽtiam.

*Lib. 2. de ſuẽtione fol. 3. ante ſinem.

* Li. 4. c. 2. paulo ante mediũ tom. 2.

Confunditur a Philoſo. hopaga no templerum &c. deſtructores & huiuſmodi.

Parrecta per totum.

663

Inf. q. 152 art. 3. cor. & q. 160. ar. 2. co. Et 2. 2. q. 60. art. 5. cor. Et 3. d. 34 q. 1. art. 2. Et 4. di. 7. q. 2. art. 2. q̃ 2. cor. & diſ. 17. q. 3. art. 2. q. 3. co. & di. 33. q. 3 ar. 2. cor. Et 4. Eth. lec. 6.

* q. 117. artic. 2.

† Li. 4. c. 2. parũ poſt princ. t. 5.

* Li. 4. c. 2. ante medium. t. 3.

* Ar. prçc.

Concl.

* Li. 7. c. 2. ante medũ, to. 5.

Concluſ. p

* q. 129. artic. 2.

* Li. 4. c. 2. tom. 5.

Reſponſ. 2.

fieri ſecūdum proportionem illius generis. Nam paruum & magnum dicuntur relatiuè, vt Philoſo. dicit in prædicamentis.*

*In prędicamento ad aliqd. te. 2.

ad al erum, ſub ratione debiti moralis tamen. Eutrapelia autem pars ponitur temperātiæ, ut infra patebit, quia modeſtia quædā eſt actionum ludicrarum.

¶ Ad tertiū dicitur, ꝙ conſequentia non ualet, nec ſequitur ex dictis literæ ſanè intellectis. Et hæc de hac quæſtione, & ſequenti, de paruificētia, & cōſumptione, dicta ſufficiunt.

D. 815.

SVP. Q. CXXXIIII. ART. IIII.

Parte 2a per totum 664

Sup. q. 28. & locis ibi notatis.

IN art. 4. eiuſdē qō. 134. dubiū occurrit ex Marreno ibidē tripliciter arguēte, ꝙ iſtę duæ conditiones quæ in litera ponuntur, non ſufficiūt ad eſſe uirtutem adiunctam vt ſecūdariam principali. Primò, quia ſic omnis uirtus exceſſa à fortitudine eſſet ſecundaria uirtus reſpectu eius. Probatur, quia habet ambas conditiones ſ. & ꝙ conuenit cum ea (omne. n. exceſſum cōuenit in aliquo cū excedente) & ꝙ exceditur ab ea. Secūdò, quia ſic liberalitas, eutrapelia, & ſic de multis alijs, eſſet ſecūdaria uirtus reſpectu iuſtitiæ, quia ambas habet conditiones. Tertiò, quia iuſtitia, & omnis uirtus requiſita ad grauem adminiſtrationem, eſſet ſecūdaria reſpectu magnanimitatis: quę omnia ſunt abſurda.

†Ar. prec.

¶ Ad primū horū dicitur, ꝙ prima conditio in litera poſita, ſ. Conuenientia in aliquo non eſt ſic intelligenda ut ſonat, cū omne ens cum omni ente in aliquo cōueniat: ſed intelligēda eſt ſanè, ut expoſuit author ſuperius in qō. 128. ubi partes fortitudinis aſſignauit. ſ. ꝙ conueniat in modo, quem principalis uirtus ſeruat in ſua materia, puta, in iuſtitia, ꝙ ſit ad alterum: in fortitudine, ꝙ ſit ad arduum: in temperantia, ꝙ conſiſtit in moderatione: & ſic non omnis uirtus exceſſa conuenit cum uirtute excedente. Secunda ſimiliter conditio, ꝙ ſit exceſſa, intelligitur quo ad rationem, hoc eſt, ꝙ adiuncta uirtus deficiat a perfecta ratione iuſti, fortis, uel tēperati. ut patet etiam ex dictis in q. 81. & inferius in 143. Nihil ergo ualet prima, obiectio.

*Li. 4. e. 2 paulo a princ. c. 2. tom. 5.

*Lib. 1. in ſomniū Scipionis in fol. 2. ante lib. medium.

Concl. m

Conclu. p

*q. 80. & 128.

D. 833.

¶ Ad ſecundum verò dicitur, quòd liberalitas uere eſt adiuncta iuſtitiæ, quia eſt

ARTICVLVS IIII.

Vtrum magnificentia ſit pars fortitudinis.

AD QVARTVM ſic ꝓcedit. Vr̄ ꝙ magnificētia nō ſit pars fortitudinis. Magnificentia. n. conuenit in materia cum liberalitate, ut dictum eſt: † ſed liberalitas non eſt pars fortitudinis, ſed iuſtitiæ. ergo magnificētia non eſt pars fortitudinis.

¶ 2 Præt. Fortitudo eſt circa timores & audacias: magnificentia aūt in nullo vr̄ reſpicere timorē, ſed ſolùm ſumptus, qui ſunt operationes quædā. ergo magnificentia magis vr̄ pertinere ad iuſtitiā, quæ eſt circa operationes, quàm ad fortitudinē.

¶ 3 Præt. Phil. dicit in 4. Ethic.* ꝙ magnificus ſcienti aſſimilatur; ſed ſcientia magis conuenit cum prudentia, quàm cum fortitudine. ergo magnificētia nō debet poni pars fortitudinis.

SED CONTRA eſt, ꝙ Tullius, & Macrobius, & Andronicus * magnificentiam partem fortitudinis ponunt.

RESP. Dicēdū, ꝙ magnificētia ſm ꝙ eſt ſpecialis uirtus, nō pōt poni pars ſubiectiua fortitudinis, quia non cōuenit cū ea in materia: ſed ponitur pars eius inquantū adiūgitur ei ſicut uirtus ſecundaria principali. ¶ Ad hoc aūt ꝙ aliqua uirtus adiungatur alicui principali, duo requirunt, ut ſup. dictū eſt,* quorum unū eſt, ut ſecūdaria cōueniat cū principali: aliud aūt eſt, ut in aliquo excedatur ab ea. Magnificētia aūt cōuenit cū fortitudine in hoc, ꝙ ſicut fortitudo tendit in aliqđ arduū & difficile, ita ēt & magnificētia. Vñ ēt vr̄ eſſe in iraſcibili, ſicut & fortitudo: ſed magnificentia deficit a fortitudine in hoc, ꝙ illud arduū in qđ tēdit fortitudo, hēt difficultatē ꝑꝑ periculū qđ imminet perſonæ. Arduū aūt in quod tendit magnificentia, hēt difficultatē ꝑꝑ diſpendiū rerū, qđ eſt multo minus, quàm periculum perſonæ: & ideò magnificentia ponitur pars fortitudinis.

AD PRIMVM ergo dicēdū, ꝙ iuſtitia reſpicit operatiōes ſm ſe, ꝓut in eis conſideratur rō debiti: ſed liberalitas, & magnificētia cōſiderāt operatiōes ſūptuū ſm qđ cōparantur ad paſſiones aīæ, diuerſimodè tñ. Nā liberalitas reſpicit ſumptus ꝑ cōparationē ad amorē, & cōcupiſcētiā pecuniarū, quę ſunt paſſiones cōcupiſcibilis, quib. nō impeditur liberalis à dationib. & ſumptib. faciendis, vñ eſt in cōcupiſcibili. Sed magnificētia reſpicit ſumptus ꝑ cōparationē ad ſpem, attingendo ad aliquid arduū nō ſimpr̄ ſicut magnanimitas, ſed in determinata materia. ſ. in ſumptibus: unde magnificentia uidetur eſſe in iraſcibili, ſicut & magnanimitas.

AD II. dicendū, ꝙ magnificentia, etſi non conueniat cum fortitudine in materia, conuenit tamen cum ea in conditione materiæ, inquantum. ſ. tendit in aliquid arduum circa ſumptus, ſicut & fortitudo in aliquid arduum circa timores.

AD III. dicēdum, quòd magnificentia ordinat vſum artis ad aliquid magnum, ut dictum eſt: ars autem eſt in ratione. Et ideo ad magnificum pertinet benè uti ratione in attendēdo proportionem ſumptus ad opus, quod faciendū eſt. Et hoc præcipuè neceſſarium eſt propter magnitudinē utriuſque, quia niſi diligens conſideratio adhiberetur, immineret periculum magni damni.

QVAESTIO CXXXV.

De Paruificentia, in duos articulos diuiſa.

DEINDE conſiderandum eſt de uitijs oppoſitis magnificentiæ.

ET CIRCA hoc quæruntur duo.

¶ Primò, Vtrum paruificentia ſit vitium.

¶ Secundò, de vitio ei oppoſito.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum paruificentia ſit uitium.

Parte 2a per totum 665

AD PRIMVM ſic proceditur. Vr̄ ꝙ paruificentia nō ſit uitium. Virtus. n. ſicut eſt moderatiuua magnorum, ita etiam eſt moderatiua paruorum, vñ & liberales, & magnifici aliqua parua faciunt: ſed magnificentia eſt uirtus. ergo ſimiliter paruificentia magis eſt uirtus quàm uitium.

4. Eth. lec. 7.

¶ Præt. Phil. dicit in 4. Eth.* ꝙ diligentia rōcinij eſt paruifica: ſed diligentia ratiocinij vr̄ eſſe laudabilis, quia bonū hois eſt ſm rōnē eſſe, ut Dion. † dicit in 4. c. de diui. no. ergo paruificētia nō eſt vitiū.

¶ 4 Præt. Phil. dicit in 4. Eth.* ꝙ paruificus conſumit pecuniam triſtatus: ſed hoc pertinet ad auaritiā, ſiue ad illiberalitatem. ergo paruificentia non eſt uitium ab aliis diſtinctum.

SED CONTRA eſt, ꝙ Phil. in 2. & 4. Ethic.* ponit paruificentiā ſpāle uitiū magnificētiæ oppoſitū.

RESP. dicēdum, ꝙ ſicut ſupra dictum eſt,* moralia ſpeciē a fine ſortiuntur: unde & a fine ut plurimes nominantur. Ex hoc ergo dr̄ aliquis paruificus, ꝙ intendit ad aliquid paruum faciēdum. Paruum autem & magnum ſm Philoſo. in prædicamentis

*Li. 4. c. 2. aliquātulū a princip. t. 5.

† Cap. 4. par. 4.

*Li. 4. c. 3. in fi. to. 5.

*Li. 2. c. 7. & li. 4. c. 2. tom. 5.

* 1. 2. q. 1. ar. 3. & q. 18. ar.

*In pđicamẽto ad aliqd, t. 1.

mẽtis * relatiuè dñr. Vñ cũ dr, ꝙ paruificus intẽdit aliqd paruũ facere, intelligẽdũ eſt in cõparatione ad genus operis qđ facit: in quo qdem paruum & magnũ põt attendi dupłr. Vno mõ, ex parte operis fiẽdi: alio mõ, ex parte ſumptus. Magnificus ergo principaliter intẽdit magnitudinẽ operis, ſecũdario intẽdit magnitudinẽ ſumptus, quã nõ uitat, vt faciat magnũ opus. Vñ & Phil. dicit in 4. Eth.* ꝙ magnific9 ab ęquali ſumptu op9 facit magis magnificũ. Paruificus aũt ecõuerſo, principałr qdẽ intẽdit paruitatem ſumptus. Vñ & Phil. dicit in 4. Eth.* ꝙ intẽdit qualiter minimũ cõſumat: ex cõſequenti aũt intẽdit paruitatẽ operis, quã. ſ. non recuſat, dũmodo paruũ ſumptũ faciat. Vñ Phil. dicit ibidẽ,* ꝙ paruificus maxima cõſumẽs in paruo. ſ. ꝙ nõ vult expendere, bonũ pdit. ſ. magnifici operis. Sic ergo patet ꝙ paruificus deficit à ꝓportione, quæ debet eſſe ſecundum rationem inter ſumptus, & opus. Defectus autem ab eo quod eſt ſecũdum rationem, cauſat rationem uitij. Vnde manifeſtum eſt, quòd m paruificentia uitium eſt *.

*Li. 4. c. 2. tom. 5.

*Li. 4. c. 2. non procul a fine tom. 5.

*Li. 4. c. 2 nõ remote a fine, tom. 5.

Conclu. m

AD PRIMVM ergo dicendũ, ꝙ virtus moderatur parua ſm regulã rationis, à qua deficit paruific9, vt dictũ eſt.* Nõ enim dr paruificus qui parua moderatur, ſed qui in morãdo magna, uel parua, deficit à regula rationis: & ideò habet vitij rationem.

*In corp. art.

AD II dicendũ, ꝙ ſicut Phil. dicit in 2. Rhetor.* Timor facit cõſiliatiuos: & iõ paruificus diligenter rõcinijs intẽdit, qa iordinatè timet bonorum ſuorũ cõſumptionẽ, ẽt in minimis. Vñ hoc nõ eſt laudabile, ſed uitioſũ & uituberabile: qa non dirigit affectum ſuum ſm rationem, ſed potius rationis uſũm applicat ad inordinationem ſui affectus.

*Li. 2. c. 5. parum a med. t. 6.

AD III. dicẽdũ, ꝙ ſicut magnificus cõuenit cũ liberali i hoc, ꝙ promptè & ďlectabiliter pecunias emittit: ita ẽt paruificus cõuenit cũ illiberali, ſiue auaro in hoc, ꝙ cũ triſtitia, & tarditate expenſas facit. Differt aũt in hoc, ꝙ illiberalitas attenditur circa cões ſumptus: paruificẽtia aũt circa magnos ſumptus, quos difficilius eſt facere. & iõ minus uitiũ eſt paruificẽtia, q̃ illiberalitas. Vñ Phil. dicit in 4. Eth.* ꝙ q̃uis paruificentia & uitium oppoſitum ſint malitiæ, non tamen opprobria inferunt: quia nec ſunt nociua proximo, nec ſunt ualdè turpes.

*Li. 4. c. 2. in fine, tom. 5.

ARTICVLVS II.

Porrecta per totum.
666
4. Ethico. lect. 7.

Vtrum paruificentiæ aliquod vitium opponatur.

AD SECVNDVM ſic proceditur. Videtur ꝙ paruificentiæ nullum uitium opponatur. Paruo. n. opponit h magnum: ſed magnificẽtia nõ eſt uitiũ, ſed uirtus. ergo paruificẽtiæ nõ opponitur uitiũ.

¶ 2 Præt. Cũ paruificentia ſit uitium ex defectu, ut dictum eſt,* vr ꝙ ſi aliquod uitium eſſet paruificẽtiæ oppoſitum, ꝙ conſiſteret ſolum in ſuperabundanti conſumptione: ſed illi qui cõſumunt multa, vbi pauca conſumere oporteret, conſumunt pauca ubi multa oporteret cõſumere, ut dicitur in 4. Eth.* & ſic habent h aliquid de paruificentia. non ergo eſt aliquod uitium paruificentiæ oppoſitũ.

*Ar. præc.

*Li. 4. c. 2. circa finem, t. 5.

¶ 3 Præt. Moralia ſortiuntur ſpeciem ex h fine, ut dictũ eſt:* ſed illi qui ſuperfluè conſumunt, hoc faciunt cã oſtentationis diuitiarum, ut dicitur in 4. Etic.† hoc autem pertinet ad inanem gloriam, q̃ opponitur magnanimitati, ut dictũ eſt.* ergo nullum uitium paruificentiæ opponitur.

*ar. præc. & 1. 2. q. 1. ar. 3.

†Li. 4 c. 2. circa finẽ
*q. 131. art. 2.

SED CONTRA eſt authoritas Philo. qui in 2. & 4. Ethi.† ponit magnificentiam medium duorum oppoſitorum uitiorum.

†Li. 2. c. 7 & li. 4. c. 2 tom. 5.

RESP. Dicẽdũ, ꝙ paruo opponit̃ magnũ. Paruũ aũt & magnũ relatiuè dñr, ut dictũ eſt*. Sicut autẽ cõtingit ſumptũ eſſe: paruũ ꝑ cõparationem ad opus, ita ẽt cõtingit ſumptũ eſſe magnũ in cõparatione ad op9, ut ſ. excedat ꝓportionẽ, q̃ eſſe dẽt ſumptus ad opus ſm regulã rõnis. Vñ manifeſtũ eſt ꝙ m uitio paruificẽtiæ, qua aliqs deficit à debita ꝓportione expẽſarum ad opus, intẽdẽs minus expẽdere q̃ dignitas operis requirat, opponit̃ uitiũ, quo aliqs dictam ꝓportionẽ excedit, ut ſ. plus expendat, q̃ ſit operi proportionatum n: & hoc uitium Græcè quidem dr banauſia à furno dicta, qa uidelicet ad modum ignis qui eſt in furno omnia conſumit. Vel dr apyrocalia. i. ſine bono igne, qa ad modũ ignis oĩa cõſumit non ꝑp bonum. Vnde latinè hoc uitium poteſt nominari conſumptio.

*ar. præc.

Βαναυσία.

AD PRIMVM ergo dicẽdũ, ꝙ magnificẽtia dr eſſe ex eo ꝙ facit magnum opus: nõ aũt ex eo ꝙ in ſumptu excedat proportionem operis. Hoc enim pertinet ad uitium, quod opponitur paruificẽtię.

AD II dicendũ, ꝙ idẽ uitiũ cõtrariat̃ uirtuti, q̃ eſt in medio, & cõtrario uitio. Sic ergo uitiũ conſumptionis opponit̃ paruificẽtiæ in eo, ꝙ excedit i ſumptu operis dignitatẽ expẽdẽs multa, ubi pauca oporteret expẽdere. Opponit̃ aũt magnificentiæ ex parte operis magni, quod præcipuè intendit magnificus, inquantum ſcilicet, ubi oportet multa expendere, nihil, aut parum expendit.

AD III dicendum, ꝙ conſumptor ex ipſa ſpecie actus opponitur paruifico, inquantũ trãſcẽdit regulã rationis, à qua paruificus deficit. Nihil tñ prohibet, quin hoc ad finem alterius uitij ordinetur, puta, inanis gloriæ, uel cuiuſcumq; alterius.

QVAESTIO CXXXVI.

De Patientia, in quinque articulos diuiſa.

DEINDE cõſiderandum eſt de patientia.

Et circa hoc quærũtur quinq;.

¶ Primò, Vtrũ patiẽtia ſit uirt9.

¶ Secundò, Vtrum ſit maxima uirtutum.

¶ Tertiò, Vtrum poſſit haberi ſine gratia.

¶ Quartò, Vtrum ſit pars fortitudinis.

¶ Quintò, Vtrum ſit idem cum longanimitate.

ARTICVLVS I.

Vtrum patientia ſit virtus.

AD PRIMVM ſic ꝓcedit̃. Vr ꝙ patiẽtia nõ ſit uirtus. Virtutes. n. ꝑfectiſſimè h ſunt i patria, ut Aug. dicit in 4. de Tri.* ſed ibi nõ eſt patientia, qa nulla ſunt

SVP. Q. CXXXVI. ARTIC. I.

IN art. 1. q. 136. dubiũ occurrit Martini in eodẽ tractatu ſ q. 1. de patiẽtia cõtra rõnẽ literæ in corpore huius articuli, dicẽtis, ꝙ hæc rõ intellecta ut iacet, nimis pplexa eſt. Quod. n. primo concludit, vr falſum, & cõſequentia multum obſcura. Arguit. n. ſic. Inter alias paſſiones triſtitia impedit bonum rõnis. ergo neceſſaria eſt uirtus, qua bonũ rõnis cõſeruetur contra triſtitias. Contra Tum primò, quia uolũtas ſine uirtutis habitu hoc poteſt. ergo. Antecedens probatur, quia aliàs nũquàm poſſet exi. e in primum actum. Tũ ſecũdò quia dicetur quòd

Porrecta per totum.
667
Infra art. 5. cor. & ſupra. 128 cor.
*Li. 14. de tri. cap. 9. tom. 3.

ibi mala tolerāda, ſm illud Iſa. 49. & Apo. 21. Nō eſuriēt, neq; ſitiēt, & ñ pcutiet eos eſt⁹, neq; Sol. ergo patiētia nō eſt uirtus.

¶ 2 Præt. Nulla [h] virtus in malis pōt inueniri, qa uirtus eſt q̄ bonū facit habētem: ſed patientia qñq; in malis hominibus inuenit, ſicut patet in auaris q̄ multa mala patienter tolerant, ut pecunias congregent, ſm illud Eccl. 5. Cunctis diebus uitę ſuæ comedit in tenebris, & iu curis multis, & in ærumna atq; triſtitia. ergo patiētia nō eſt uirtus.

¶ 3 Præt. Fruct⁹ à virtutib⁹ [h] differūt, vt ſ. habitū ē: † ſed patiētia ponit inter fructus, ut patet ad Gal. 5. ergo patiētia nō ē uirt⁹.

SED CONTRA ē, qđ Aug. dicit in lib. de patiētia.* Virt⁹ animi q̄ patiētia dr̄, tā magnū Dei donū eſt, ut ēt ipſius, qui nobis eā largitur, patientia prædicetur.

RESP. Dicēdū, ꝙ ſicut dictū eſt ſupra,* uirtutes morales ordinant ad bonū, inquātū cōſeruāt bonū rōnis cōtra impetus paſſionū. Inter alias aūt paſſiones triſtitia efficax eſt ad impediēdū bonū rōnis, ſm illud 2. ad Cor. 7. Sæculi triſtitia mortem operat. & Eccl. 30. Multos occidit triſtitia, & nō eſt utilitas in illa. Vñ neceſſe eſt hēre aliquā virtutē, p quā bonū rōnis conſeruet cōtra triſtitiā, ne. ſ. rō triſtitię ſuccūbat: hoc aūt facit patiētia. Vñ Aug. dicit in lib. de patiētia,* ꝙ patiētia hoīs eſt, qua mala æquo aīo toleram⁹, i. ſine pturbatione triſtitiæ, ne aīo iniquo bona deſeram⁹, p q̄ ad meliora pueniamus. Vñ ſm̄ manifeſtū eſt patientiā eſſe uirtutem.

AD PRIMVM ergo dicendū, ꝙ virtutes morales nō remanent ſm eūdē actū in patria, quē habent in uia. ſ. p cōparationē ad bona p̄ſentis uitæ, q̄ nō remanebūt in patria, ſed p cōparationē ad finē, q̄ erit i patria, Sicut iuſtitia nō erit in patria circa emptiones & uēditiones, & alia q̄ ptinent ad p̄ſentem uitā, ſed i hoc, qđ ē ſubditū eē Deo. Siſr actus patiētiæ in patria nō erit in ſuſtinēdo aliqua, ſed in fruitione bonorū, in quo puenire uolebamus patiendo. Vñ Aug. dicit in 14. de ciuit. Dei,* ꝙ in patria nō erit ipſa patiētia, q̄ neceſſaria non eſt, niſi ubi tolerāda ſūt mala: ſed æternū erit id, quo p patientiam peruenit.

AD II dicēdū, ꝙ ſicut Aug. dicit i lib. de patiētia,* patiētes ppriè dūr, q̄ malūt mala nō cōmittēdo ferr̄, q̄ ñ ferēdo cōmitter̄. In illis āt, q̄ mala ſuſtinēt ut mala faciāt nec mirāda, nec laudāda ē patiētia, q̄ nulla eſt, ſed mirāda duritia, negāda patiētia.

AD III dicēdū, ꝙ ſicut ſupra dictū ē, † fructus i ſui rōne importat quādā delectationē. Sūt āt operōnes uirtutū delectabiles ſm ſeipſas, ut dr̄ in 1. Eth. Cōſuetū eſt aūt, ut nomine uirtutis ēt virtutū actus ſignificent, & iō patiētia quātū ad habitū ponit virtus, quātū aūt ad delectationē quā hēt in actu, ponit fructus. Et præcipuè quantū ad hoc, ꝙ per patientiā animus p̄ſeruatur, ne obruatur triſtitia.

¶ oīs virtus conſeruat bonū rōnis cōtra triſtitias, & ſic per hoc medium nō probatur ꝙ vltra alias uirtutes ſit neceſſaria patientia. Tertiò deficit, qa non aſſignat niſi vnam paſſionem quam moderetur. ſ. triſtitiam: & tñ oīs virtus moralis eſt media inter duas paſſiones, aut ſaltē dupliciter circa eandē paſſionem: ſicut māſuetudo ē medietas inter exceſſum & defectū iræ. Quartò, qa oīs uirtus pugnat cōtra triſtitiā impediētē bonū rōnis directiuæ ſui, ut patet de p̄ſeuerantia. Quintò, quia ſecundū ſanctos patientia eſt ordinata ad tollendā inſenſibilitatē, & inducendā triſtitiam, ubi nulla eſſet ex malis ſequutura triſtitia, ſicut de facto Chriſtus ſuſcepit triſtitiā. Triſtis, inquit, eſt anima mea. Vnde patientia nō ſolum eſt cohibitiua triſtitiæ excedentis, ſed excitatiua triſtitiæ deficiētis: ꝙ patet ex manſuetudine reſpectu irę, q̄ vtrūq; facit, & ex hoc ꝙ oīs virt⁹ moralis eſt media inter duo extrema uitia, & ex authoritate Greg. in Moralibus ſuper illud, Surrexit Iob, ſcidit veſtimēta ſua & tonſo capite adorauit. Vbi cōtra nimiū dolorum ſenſum contraponit inſenſibilitatem, & vtrūq; damnat, afferens contra ſecādos illud prophetæ, Percuſſiſti eos, nec doluerūt: attriuiſti eos, & noluerūt accipere diſciplinā: & ſimilitudiné membrorum ſtupidorum, quæ inciſa dolere non poſſunt.

¶ Ad hoc dr̄, ꝙ rō ſanè intellecta, bona eſt & ad primam obiectionem dr̄, ꝙ aliud eſt poſſe in actu uirtutis, aliud eſt eā poſſe in illum actum eo modo quo uirtuoſus exercet. Non. n. ponitur iuſtitiæ uirtus ut uoluntas poſſit uelle iuſtū, ſed ut poſſit eo modo quo iuſti uolunt iuſta & ſimile eſt de alijs uirtutibus. Et ideò oportet poni patientiam contra triſtitias, ut homo ſe habeat in triſtitijs uirtuoſè, quod ſine uirtute moderatiua triſtitiarum fieri nequit. Si namque indomitæ eſſent, licet homo poſſet, non tamē poſſet, ut patientes ſoliti ſunt, rectitudinē in aduerſis ſeruare.

¶ Ad ſecundā uerò obiectionē, quæ coincidit cū quarta, & multū hēt apparentiæ, adeò ꝙ vī ſufficienter rñdere rōni iſtetæ, qm̄ quælibet uirtus ſicut moderatur timorē contrariorū ſuorum, ita & triſtitiā eorundem. Liberalitas ſiquidē moderatur timorem amiſſionis pecuniarū, & triſtitiā amiſſarū. Similiter tēperantia moderatur timorē & triſtitias contrarias delectabilibus ſcdm tactum, & ſic de alijs. Veruntamen rñdetur cum authore, ꝙ quia nulla alia uirtus eſt directè moderatiua triſtitiæ, & triſtitia eſt paſſio ualdè impeditiua boni rōnis, iō conuenieus eſt ponere unam uirtutē circa triſtitiam directè. Rurſus ſingulæ uirtutes ſunt circa ſingulas triſtitias oppoſitas in ordine ad quoddā particulare bonū rōnis, iſta aūt uirtus ponit circa triſtitiā ī ordine ad bonū rōnis abſolutè, vt ſ. ſic moderetur triſtitias, ut in nullo mēs à bono auertatur, ſeu declinat pp triſtitiam quamcumq;, præcipuè tñ pp triſtitiam illatā ab extra. Demum cum uirtus iſta ponatur principaliter pp bonum ſupernaturale, ut ſ. hō pp triſtitias quæ occurrunt, non declinet à bono ſuo ſupernaturali, qđ ē maximū bonum rōnis, ſeu ſuperioris partis noſtrę ſcilicet intellectus & uolūtatis. & triſtitiæ paſſio materia ppria ſit moralis, & non theologalis uirtutis, rōnabilius eſt ponere ꝙ charitas mediāte patientia moderatur triſtitias, q̄ ꝙ per ſeipſam ad illas deſcendat. Oportet nāque charitati attribuere pugnam cōtra triſtitias impediētes amorem cæleſtis patriæ. Rōnabilius autē hoc, ut dictum eſt, facit mediatè p uirtutē patientiæ, quæ directè circa triſtitias ſit in ordine ad bonum rōnis ſupernaturale principaliter: & cōſequenter ad bonum rōnis ſimpliciter & abſolutè. Vt autē inferi* patebit, author patientiā ponit directè virtutem circa triſtitias, ut ratio in bono ſupernaturali cōtra triſtitias conſeruetur.

¶ Ad tertiam dr̄, ꝙ ſufficit virtuti una paſſio, ut propria materia moderanda, ut patet de manſuetudine, cui ut propria materia aſſignatur ira. Quod aūt patientia ſit circa triſtitias media inter duo uitia extrema, non repugnat literæ, neq; authori, qui inferius expreſſe in ſequenti libro q. 46 ar. 6. ad ſecundum, dicit ꝙ uirtus moralis nō negat triſtitiam, ſ[illegible] in ea mediū rationis, ſequēs Peripateticos contra Stoicos omnino triſtitiam ab animo ſapientis remouentes. Vnde cum triſtari de malo ſit ſecundum naturalē ordinem noſtræ naturæ, reſpectu talis obiecti appropinquari, utrumque uidetur uitioſum. ſ. & plus triſtari quàm oportet, & minus triſtari quàm oportet. Nulla ſiquidem triſtitia de malo coniuncto, cognitæ natura noſtræ derogat: ac per hoc patientia eſt circa triſtitiam, ſicut manſuetudo circa irā: & eſt in medio duarum malitiarum, ut aliæ uirtutes morales, quæ ſunt circa paſſiones. Et ex his patet, quòd quinta obiectio non eſt contra doctrinam authoris.

¶ In eodem 1. ar. in reſponſione ad primum, dubium occurrit ex Martino ibidem reprehendente reſpōſionem hanc in hoc, quòd ponit patiētiam remanere in patria ratione iſtius actus, qui eſt frui bonis, ad quæ per patientiam peruenire uolebam⁹, & duo impugnat. Primò, ipſa uocabula: ſecundò, rationem. Inquit primò, ꝙ eſt abuti uocabulo patientiæ, ita ꝙ eſſet multo rōnabilius dicere album nigrū, aut calidū frigidum, qa iſta ſcdm aliquos ſe cōpatiuntur in aliquibus gradibus: patientia

autem

Margin notes:
Patientia miſera amarorum.
† 1. 2. q. 70. art. 1. ad 3. præcipue.
* Ca. 1. in prin. to. 4.
* q. 123. ar. 1.
* Ca. 2. in prin. to. 4.
Conclu. ꝓ
* Li. 14. c. 9 declinando ad finem, to. 5
* Ca. 2. in medio, & c. 5. a medio to. 4.
Vera patientia, & falſa.
† 1. 2. q. 11 art. 1.
Lib. 1. c. 8. a medio, tom. 5.

ſutem & ſumma delectatio, non. Et hic multa inculcat. Inqt ſe- A cūdò, ꝙ exemplū de iuſtitia qđ remanet in pria nō reſpū emptionū &c, ſed quo ad hoc, qđ eſt eſſe ſubditum Deo, nō valet quæ eſt una ſpecies iuſtitiæ, cuius actus eſt eſſe ſubditum Deo. Nulla aūt eſt patiētia, cuius actus ſit illa fruitio, q̄ eſt in patria.
¶ Ad hæc dr̄, ꝙ nulla eſt abuſio vocabulorū: qm̄ cum patiētia habeat pro proximo fine fruitionem boni, pro quo triſtitia ſuſtinet, dicere quòd non remanet in patria ipſa patientia in ſeipſa, ſed in ſuo fine, nullꝰ abuſus, nulla obſcuritas interuenit. Sed ſicut dicimꝰ, ꝙ militia in uictoria remanet, & in triūpho: ita patientia in fruitione bonorum patriæ, pro quibus quis paſſus eſt in uia.
¶ Ad ſecundam verò obiectionem dicitur, quòd ſimilitudo de iuſtitia tenet quoad hoc, quòd ē remanere reſpū finis & ad hoc ē allata ab authore. Vnde non oportet fingere patiētiam, cuius actus ſit frutio patriæ: quoniam expreſsè author dicit in litera, ꝙ non remanet ſecundùm ſeipſam, ſed ſecundùm ſuum finē tantū, qui attribuitur patiētiæ, ſicut triūphare attribuitur militiæ.

Porrecta per totum. 668

1.2.q.66. ar.5.ad.1

ARTICVLVS II.

Vtrum patientia ſit potiſſima uirtutū.

AD SECVNDVM ſic proceditur. Videtur ꝙ patientia ſit potiſſima uirtutum. Id.n. quod eſt[h] perfectum, eſt potiſſimum in unoquoque genere: ſed patientia habet opus perfectum, ut dicitur Iacobi 1. ergo patientia eſt potiſſima uirtutum.

¶ 2 Præt. Omnes uirtutes ad bonum animæ ordinātur: ſed hoc B præcipuè uidetur pertinere ad patientiam dicitur.n. Luc.21. In patiētia ueſtra poſſidebitis animas ueſtras ergo[h] patientia eſt maxima uirtutum.

¶ 3 Præt. Illud, qđ eſt conſeruatiuū, & cā aliorum, uidetur potius eſſe, ſed ſicut Greg. dicit in quadā Homil. † Patiētia eſt radix, & cuſtos oīum uirtutū. ergo patiētia ē maxima uirtutū.

†Hom.35 in euang. nō remote ab medium.

SED CONTRA eſt, ꝙ nō enumeratur inter quatuor uirtutes, quas Grego.* 22. Moral. & Aug. † in lib. de moribus Eccleſiæ, uocant principales.

* Greg.li. 22.c.1. † Au.c.15 & 22. L.1.

RESPON. Dicēdū, ꝙ uirtutes ſm̄ ſuam rōnem ordinantur ad bonum. Eſt.n. uirtus q̄ facit bonū habentē, & opus eius bonū reddit, ut dr̄ in 2. Ethic.* Vndè oportet, ꝙ tāto prīcipalior ſit uirtꝰ & potior, quātò magis & directiꝰ ordinat hoīem ī bonū. Directius aūt ad bonū ordināt hominem uirtutes q̄ ſunt cōſtitutiuæ boni, q̄ illæ quæ ſunt impeditiuæ eorū, quę abducunt a

*Li.2.c.6. circa principium.

SVPER Q. CXXXVI. ART. II.

IN ar. 2. eiuſdē q. multa occurrunt ex Martino dubia in q.4. Primum eſt de comparatione iuſtitię ad patientiam contra hoc, quòd ideò iuſtitia eſt perfectior patientia, quia iuſtitia cōſtituit hominem in bono: patientia autem ſeruat tantum contra impedimenta boni. Arguitque ſic. Patientia non tantū impedit ea quæ a bono retrahunt, ſed etiam conſtituit animum in bono principaliter, propriè. & per ſe. ergo. Antecedens probatur, Primò, quia patientia conſtituit hominem in ęquanimitate, quæ eſt bonum magnum. Secundò, quia patientia inclinat hominem ad ſequelam rectæ rationis: hoc autem eſt bonū ergo. Tertio, quia huiuſmodi uirtutes firmant animum in bono: propter quod ſubimus pericula, ſuſtinemus triſtitia &c.
¶ Quarto arguitur, ꝙ illa propoſitio, Omnis uirtus conſtituens D animum in bono, excellentior eſt uirtutibus tollentibus impedimenta boni, non eſt uniuerſaliter uera, tum quia tollere impedimenta magnorum bonorum eſt multò melius quàm conſtituere in paruis bonis: tum quia fortitudo excellit affabilitatem, eutrapeliam, & ueritatem, quæ tamen conſtituunt animum in bono communicationis humanæ: & ſimiliter poteſt argui de manſuetudine reſpectu earundem.
¶ Secundum dubium eſt de comparatione fortitudinis ad patientiam, quòd non ideo fortitudo eſt excellentior patientia, quia tollit maiora impedimenta, ſ. pericula mortis: quia patiētia firmat animum contra pericula mortis cum incumbunt. Quod probatur dupliciter. Primò, quia pericula mortis ſunt inter aduerſa. Secundò, quia hoc dicit expreſsè Thomas in artic. 4. q. de patientia. & hoc ſuppoſito, multiplicat tot & tanta Martinus, quæ taceo: quia falſum hoc ſupponit.
¶ Tertium dubium eſt de comparatione temperantiæ ad patiētiam, quòd. ſ. temperantia eſt fortior patientia. Probatur. Secū- E dum Ariſt. difficilius eſt pugnare contra triſtitias, quàm cōtra delectationes: ſed patientia contra triſtitias, temperantia contra delectationes pugnat. ergo. Antecedens probatur, quia cruciatus, & comminationes &c. plus retrahunt à bono opere, q̄ delectationes & promiſſiones. Et confirmatur, quia omnium vulgata uox ac ſententia eſt, quòd timor malorum in conſtantem uirum cadens excuſat ab impletione præceptorum. Concupiſcentia autem, aut delectatio carnalis & ciborum &c. non excuſat. Plus ſunt igitur retractiua a bono mala contriſtātia, quàm bona delectantia, cuius contrarium dicit hic Tho. volēs quòd delectationes tactus plus retrahunt à bono, quàm triſtitia aduerſorum, quæ eſt patientia.

¶ Quartum dubium eſt rurſus de iuſtitia, q. ſ. patientia eſt perfectior q̄ iuſtitia, q̄ eſt ad proximum. Probatur. Melius eſt eſſe patientem, & carere iuſtitia, q̄ eſſe iuſtum, & carere patiētia. ergo. Probatur aſſumptum: qa patiens non iuſtus, eſt diſpoſitus ad iuſtitiam, ad manſuetudinē, & omnem honeſtam cōicationē. Qui verò eſt iuſtꝰ & non patiens, non eſt diſpoſitus ad patientiam, cum multi iuſti ſint in aduerſis īpatientiſſimi. Secundo, quia iuſtus non patiēs nō eſt diſpoſitus ad ullā uirtutem ſecundū gradū pſeuerantiæ, niſi primò īclinetur ad actū patiētiæ: ſed patiēs ſine iuſtitia eſt diſpoſitꝰ ad oēm uirtutē ſecūdū gradū pſeuerātię igit.
¶ Quintum dubium eſt in rñſione ad primum circa gl. illius. Patientia opus perfectū hēt, nō ſimpliciter, ſed in aduerſorū toleratione. Dupliciter ſiquidem hoc impugnat. Primò, Ordinē paſſionū in litera ex aduerſis. ſ. primò triſtitia, indè ira, inde odiū, īde iuſtitia, ſeu iniuſtum nocumentū. Nā cū ira ſit appetitus uindictæ, ac per hoc iniuſti nocumenti, ira ſine quocunq; medio fertur in iniuſtum nocumentum. Secundo, ex hac ſolutione probat excellē- C tiam patientiæ. Multò difficilius eſt rectè ſe habere circa aduerſa in tota uita humana, quàm circa proſpera: ſed in aduerſis tolerandis patientia eſt perfectior, ut ipſe Tho. dicit, ergo. Probatur maior, tū quia aduerſa multò frequentius coniungunt q̄ proſpera: quoniam & in ipſis proſperis multa aduerſa cōmiſcētur. Minor probatur tū ex ipſo Thoma: tū quia habita patientia ex aduerſis nec ira, nec odiū, nec iniuſtū nocumētum facimus: habita uerò iuſtitia, adhuc hr̄ odiū, ira, & triſtitia. Habita quoq; charitate, quantū eſt ex parte habitus, adhuc hr̄ ira, & triſtitia. Habita ēt manſuetudine, adhuc hr̄ triſtitia. Et confirmatur: quia quicquid habet optimum perfectum, ita ut habēs ipſum in nullo deficiat, eſt perfectiſſimum ſimpliciter ſed patientia eſt huiuſmodi, ut patet authoritate Iacobi. ergo.
¶ Sextum dubium eſt in reſponſione ad ſecundum circa glo. illius, In patientia ueſtra poſſidebitis, quod. ſ. intelligitur per remotionem aduerſitatum inquietantium poſſeſſionem animę. Poſſeſſio n. importat quietum dominium. Contra, inqt Martinus, hanc ſolutionē arguitur ſimiliter ut prius. Si aliqua virtus, ēt circa proſpera, eſt perfectior patientia, ſequitur ꝙ per patientiam non poſſidemus animas noſtras. Probatur, quia carēs uirtute perfectiore non habet quietum dominium ſupra animam ſuam Nulla ergo uirtus eſt perfectior patientia.
¶ Septimum dubium eſt in reſponſione ad tertium circa gl. illius dicti Greg. Patientia eſt radix, & cuſtos omnium uirtutum non directè cauſando & promouendo, ſed ſolū remouēdo prohibens. Contra, inquit Martinus ibidem, uolo ꝙ aliquis hēat patientiam perfectam, & notitiā agendorū. & careat omni alia uirtute. Tunc ſic, Talis rectè aget in materia, cuius uirtutē non habet ergo Aſſumptum probatur, quia non peccabit in materia iuſtitiæ, niſi aut odio, aut amore, aut aliqua ſimili paſſione. ſed in huiuſmodi ſemper interuenit non ſufferre aliquod malum uel in ſe, uel in alio. ergo. Et tandem dicit, ꝙ hoc. ſ. reſpectu E omnium aliarum uirtutum a ſe habere radicaliter uel remouendo prohibēs, uel effectiuè cauſando, nulli alteri uirtuti morali conuenit: & ideò patientia eſt cæteris uirtutibus ad uitam humanam tranſigendam accommodatior. Multa quoque affert ad probandum excellentiam patientiæ, quæ omitto: quoniam ex hac elucidatione omnia clara reddi puto.
¶ Ad primum dubium dicitur, quòd falſum eſt antecedēs aſſumptum ab arguente. Eodem ſiquidem modo reſpōdendum eſt hic, ſicut ſuperius reſpōſum eſt de fortitudine in principio tractatus huius. Vndè ad primam, ſecundam, & tertiam probationes illius dicitur, quòd patientia per ſe primò moderatur triſtitias in cōcupiſcibili, & mediante hac moderatione cōſtituit æquanimē, inclinat ad bonum, & firmat in bono. Arguens.n.

bono. Et ſicut inter eas, q̃ ſunt cõſtitutiuę boni tãtò aliqua potior ē, quãto i maiori bono ſtatuit hoiem, ſicut fides, ſpes, & charitas, q̃ prudẽtia, & iuſtitia: ita & inter illas, q̃ ſunt impeditiuę retrahẽtiũ à bono, tãtò aliqua eſt potior, quãtò id qđ ab ea ĩpedit, magis a bono r̃trahit. Plus aũt à bono retrahũt pericula mortis circa q̃ ē fortitudo vel delectationes tact⁹, circa q̃ ē tẽperãtia, q̃ q̃uis aduerſa, circa q̃ eſt patiẽtia. & iõ ° patiẽtia nõ eſt potiſſima uirtutũ, ſed deficit nõ ſolũ a uirtutib. theologicis, & prudẽtia, & iuſtitia, q̃ directè ſtatuũt hoĩem i bono: ſed ẽt à fortitudine, & tpãtia, q̃ r̃trahũt a maiorib. ĩpedimẽtis. ⁿ

H Ad primvm ergo dicẽdũ, ꝙ patientia dr̃ habere opus pfectum in aduerſis tolerandis, ex quib. primo procedit triſtitia, quã moderatur patientia: ſecũdò ira, quã moderatur manſuetudo: tertiò odiũ, qđ tollit charitas: quartò iniuſtũ nocumentũ, quod prohibet iuſtitia. Tollere. n. principium uniuſcuiuſ-G que eſt pfectius. Nec tñ ſeqĩ, ſi in hoc patiẽtia eſt perfectior, ꝙ ſit perfectior ſimpliciter.

Ad II. dicẽdum, ꝙ poſſeſſio importat quietũ dñium: & iõ p patientiam dr̃ homo ſuam animam poſſidere, inquantũ radicitus euellit paſſiones aduerſitatum, quibus aĩa inquietatur.

Ad III. dicẽdũ, ꝙ patientia dr̃ eſſe radix & cuſtos omnium uirtutum non quaſi directè eas H cauſando, & conſeruando, ſed ſolùm remouendo prohibens.

deberet probare nõ ꝙ patientia hæc det aliquo mõ, ſed ꝙ principaliter, & immediatè &c. cõſtituat in bono, nõ mediãte moderatione triſtitiæ, ſicut facit iuſtitia, & prudẽtia, quarũ utraq; directè & primò cõſtituunt bonũ uolũtatis & intellectus. Quarta aũt obiectio, q̃ eſt cõtra illã uniuerſalẽ. V. g. uirtus cõſtituẽs ĩ bono pſtat uirtute tollẽte impedimẽtũ, excludiĩ dicendo, ꝙ eſt vera cæteris paribus. & rurſus ẽ uera quo ad nobilitatẽ ſubſtãtialẽ: ita ꝙ patiẽtia ſecundũ ſui gñis rõnẽ ẽ ignobilior iuſtitia acqſita: q̃uis tollat ĩpedimenta maioris boni. ſ. ſupnaturalis. & rurſus patiẽtia abſolutè ignobilior eſt iuſtitia infuſa, qa cætera ſũt paria: & hæc iuſtitia cõſtituit ĩ bono gratuito. Patiẽtia aũt tollit boni gratuiti impedimẽta triſti-Concl. tię. Nec eſt inconueniẽs, ꝙ ueritas ſit ſecũdũ gñis ſui conditionẽ hanc nobilior fortitudine, quæ tñ aliũde p̄eminet ueritati. De eutrapelia aũt, & affabilitate ñ oportet ſollicitari: qa ſunt circa delectatiões, & nõ directè cõſtituũt hominem in bono, ſed ponunt medium in paſſionib. ſicut patientia, & fortitudo.

¶ Ad ſecundum dubium dicitur, ꝙ patientia, quæ eſt ſpecialis uirtus, non eſt circa pericula mortis. & ad primam probationẽ negatur, ꝙ patientia, ut eſt uirtus ſpecialis, ſit circa omnia aduerſa: quoniam eſt ſolum circa aduerſa alia ab his, quæ mortis ſunt, circa quæ eſt patientia pars integralis fortitudinis. Et p hoc patet reſponſio ad ſecundam: quoniam id, quòd author dicit in illa reſponſione, quam allegat arguens, declarat ibidẽ in reſponſione ad ultimum, diſtinguendo de patientia parte integrali fortitudinis, & patientia ſpeciali uirtute: primæ attribuendo mala mortis, ſecundæ cætera mala.

¶ Ad tertium dubinm de temperantia reſpectu patientiæ dicitur, ꝙ ſi arguens benè aduertiſſet ordinem, qui ponitur in litera inter impedientia bonum rationis, non dixiſſet ea q̃ dicit. I Expreſsè namque author ponit plus impedire mala mortis & cruciatus, quæ opponuntur bono corporis, q̃ delectabilia ſecũdùm tactum: & ideò præponitur fortitudo temperantię. Vnde quod iſte obiicit de tormentis, & cruciatibus, non eſt cõtra authorem, niſi quis adeò rudis ſit, ut putet timorem huiuſmodi malorum poni ab authore in primo loco, & nõ triſtitiã eorundem: ſed quoniam rudium eſt, non meretĩ audiri. Eſt ergo mẽs authoris, ꝙ quia bonum corporis naturaliter plus amat̃ q̃ bonũ externum iõ, & timor, & triſtitia malorum corporis maximè impediunt bonum rationis. Quia autem delectabilia ſecũdum tactum naturaliter ſunt nobis magis cõnaturalia & ſenſibilia, ac percepta, q̃ bona extrinſeca, ideo cõiter magis nati ſumus impediri ab iſtis bonis, quàm a bonis aliis, & eorum contrariis, circa quæ eſt patientia. Vnde delectabilia ſecundùm tactum non præponuntur ab authore in impediendo rõnis bo- K num omnibus aduerſis, ſed quibuſdam, illis. ſ. quorũ bona, q̃ tollunt, ſunt minus connaturalia, ſenſibilia, & percepta. Vnde cum dicitur, quòd difficilius eſt pugnare contra triſtitias q̃ cõtra delectationes, uerum eſt cæteris paribus: quia facilius eſt abiicere uoluntaria, quàm nolita. Quæ. n. nobis inuitis nos tangunt, non ſunt in poteſtate noſtra, ſicut ea quæ uolentibus nobis accidunt. Conſtat autem ꝙ triſtitia de nolito, delectatio de amato eſt. & propter hanc rationẽ metus & triſtitia excuſant, & non delectatio: quia illa. ſ. ſunt de nolito, iſta de uolito: ac p hoc delectatio eſt in poteſtate noſtra longe pluſquàm triſtitia, & metus. Cum his tñ ſtat, ꝙ delectatio carnalium magis impediat rationis bonum, quàm triſtitia exteriorum bonorũ, quantum eſt ex natura delectabilium, & triſtabilium. Quod dico, qa p accidens ex parte hominis auari, uel aliter diſpoſiti cõtinget oppoſitum: ſed doctrina datur ſecundùm ea quæ ſunt per ſe.

¶ Ad quartum dubium de comparatione patientiæ ad iuſtitiã F ad proximũ dr̃, ꝙ ſi uirtutes poſſent ſeparari, & cõparet̃ patientia acquiſita, de qua loquit̃ arguẽs, ad iuſtitiã reſpũ proximi, ẽt acquiſitã, negat̃ aſſumptũ. ſ. ꝙ melius eſt: qm̃ melius eſt eſſe iuſtũ, q̃ patientem. Qm̃ ut dr̃ in 5. Eth. in hoc maximè commẽdatur bonus homo, quòd etiam aliis eſt bonus. Iuſtus autem talis eſt, patiens autẽ ſibi ſoli bon⁹ eſt. Nec eſt uerũ ꝙ iuſtus ſit minus diſpoſitus ad uirtutes, q̃ patiẽs: immò iuſtitia magnũ ẽ principium & patiẽtiæ, & oĩum uirtutũ: qm̃ uolens, & reddẽs vnicuiq; quod ſuũ eſt, totã legẽ implet. Propter quod oĩa p̄cepta legis ſunt præcepta iuſtitiæ, vt ſuperius patet, & ad fortitudinẽ ſe accingit, ut debitum patriæ reddat: & ad temperantiã, a nõ ſua muliere abſtinendo: & ad patientiã, ſuperiori parti animæ ſuæ reddẽs quod debet. ſ. cõſeruationẽ boni ipſius. Quod autem dicit̃, quòd aliq iuſti ſunt impatientiſſimi, qa de facto loquit̃, negandum eſt: quoniã ſi uerè ſunt iuſti, habent tantum patientiæ, ut uitio impatiẽtiæ careant, ac per hoc non ſunt impatientiſſimi: quàmuis nõ oporteat omnes iuſtos habere patientiam perfectam, ut patet de his, quæ de connexione uirtutum dicta ſunt.

¶ Ad quintum dubiũ, Quomodo patientia habeat opus perfectum, dicitur quòd id quod primo obiicitur contra ordinem paſſionum, nihil obſtat. Nam non dicit author ꝙ oportet iiã cauſare prius odium, & deinde iniuſtũ nocumẽtũ: ita ꝙ odiũ oporteat mediare, ut iſte intellexit, ſed dixit quòd naturalis pgreſſus mali motus in animo noſtro ex aduerſis pręſentib. eſt, quòd primo triſtitia &c. Præter quem tamen naturalem progreſſum poteſt aliquis malè ſe habere in aduerſis. Nullus ſiquidem dubitat, quòd ita creſcat in odium, non tamen opus eſt I omnem iram peruenire ad odium. Ad id uerò, quod ſecundo loco obiicitur ad probandum patientiæ excellentiam, dicitur, quòd ſi per proſpera iſte intelligit omnia non aduerſa, circa q̃ eſt patientia, antecedens eſt falſiſſimum: quoniã multò difficilius eſt habere reliquas uirtutes, iuſtitiã, magnanimitatẽ &c. quàm patientiam. Si autem per proſpera intelligit quædã bona delectabilia, nihil ualet conſequentia inferens patientiam eſſe perfectiorem ſimpliciter cæteris uirtutibus: quoniam dato quòd eſſet perfectior illis, quæ eſſent circa tales proſperitates, non ſequitur. ergo eſt perfectior cæteris ſimpliciter. Peccat quoque dicta ratio & in hoc, quia præſupponit patientiæ uirtutem eſſe circa omnia aduerſa, cum circa ſumme aduerſa. ſ. mortis pericula, ſit fortitudo. Peccat & tertio, quia perfectionẽ uirtutis ſola difficultate graduat, cum perfectio uirtutis, de qua dicitur in 2. Ethic. quòd eſt circa bonum, & difficile, magis pendeatur ex bono, quàm ex difficili. Quæ uerò addis, quòd K habita patientia habent̃ illæ uirtutes, puta, manſuetudo, charitas, & iuſtitia, non eſt uerum, ſi ſecludatur connexio uirtutum niſi negatiuè, hoc eſt, quia habita patientia, tollitur iracundia, odium, & iniuſtitia non ſimpliciter, ſed quantum eſt ex triſtitia aduerſorum. Poſſet. n. patientia ſola præditus ex alio capite, odio habere proximum, & illi nocere, puta, ex crudelitate, uel auaritia, uel tyrãnide, ſeu libidine dominãdi, excellẽdi &c. Quod uerò econtra dicitur de charitate, quòd quantum eſt ex parte habitus, hr̃ ſine patientia, falſum eſt. Nã teſte Apoſtolo, Charitas patiẽs eſt. & probatur ratione, quia charitas ex ſui proprij habitus ratione præfert Deum omnibus, ac per hoc omnibus contriſtantibus: & propterea Apoſtolus poſuit primogenitam charitatis patientiam. Et ne hic occupemus tẽpus, breuiter argumentum ſatis abundat falſitatibus. Vltima demũ probatio. ſ. Quicquid habet opus perfectũ, ita vt habens ipſum in nullo deficiat, eſt perfectiſſimum ſimpliciter, concludit, quòd patientia eſt Deus. Illa enim maior, ut iacet, ſoli conuenit diui-

næ

A næ perfectioni: habere namque opus perfectum ſic vt nullo indigeat, ſolius Dei eſt. Omnis enim creatura ſic eſt perfecta, ut alio indigeat: & ideò aut Martinus corrigat maiorem, aut fateatur patientiam eſſe deitatem.

¶Ad ſextum dubium dr̃, ꝙ quies animi, ſeu quieta ſui poſſeſſio dupliciter itelligi poteſt. ſ. ꝙ ſit omnino perfecta: & hæc non niſi p æternam beatitudinem, quæ in patria erit, præſtatur. Et de tali quieta poſſeſſione verum eſt, ꝙ non hr̃ quandiu deficit aliqua uirtus maior nata hēri &c. ſed talis quieta poſſeſſio non ponitur à Chriſto effectus patientiæ in hac uita, ſed in futura tm̃. Alio modo intelligitur, ꝙ ſit quieta in genere perturbabilium ut ſic: & talis qeta poſſeſſio animæ ponitur effectus patientiæ. Nec exigit ꝙ ipſa ſit perfectiſſima virtus: quoniam cum hoc, ꝙ eſt alia virtus ipſa pfectior, ſtat ꝙ habēs ipſam, ſi careat illa alia, poſſideat ſuam animam quiete in genere perturbabiliū, hoceſt, ut homo ſit imperturbabilis à multis cōtriſtantibus. Peccat quoq; dicta obiectio in hoc, quòd ſupponit uirtutes non eſſe connexas, cum falſiſſimum eſſe conſtet hoc de patientia, quæ eſt uirtus gratuita. Conſtat enim, omnes uirtutes infuſas eſſe connexas: ac per hoc non admittitur, quòd patiens careat illa uirtute perfectiore, cum habeat charitatem, & cæteras uirtutes.

Porrecta per totum. 669

* Ca.3.in prin. t.4.

¶Ad ſeptimum dubium de gloſ. dicti Gregor. dicitur, ꝙ caſus incompoſſibilia continet. Nam impoſſibile eſt habere patiētiā perfectè, & carere reliquis uirtutibus, tū quia uirtutes ſunt cōnexæ: tū quia charitas ſemper contigitur patientiæ, ut infra patebit. Admiſſa tñ conditionali. ſ. Si patientia eſſet ſine ulla alia uirtute, reſpondetur negando, ꝙ patiēs rectè ageret in materia iuſtitiæ, niſi fortè per accidens. Sermo autem doctrinalis debet eſſe de his, q̃ per ſe inſunt. & ad probationem, quia ſi nō rectè aget, hoc erit ex amore, uel odio, uel aliqua paſſione, i qua interuenit aliquod nō ſufferre, dicitur ꝙ ex nulla paſſione, ſed ex ſola electione mali, iniuſtū faciet, ut iniuſtus facit delectat* de iniuſtitia, & nō propter aliud, ut patet ex 4. & 5. Ethic. Ad illud uerò ꝙ ſubditur de excellentia patiētiæ, dicitur ꝙ iuſtitia ſecundum ſe totam multò excellētius ad omnes uirtutes ſe habet: præſertim quia legalis iuſtitia ad cōmune bonum omnes habet uirtutes, omnis eſt uirtus, oēs parit, omnibus imperat. D

ARTICVLVS III.

Vtrum patientia poſſit haberi ſine gratia.

AD TERTIVM ſic procedit. Vr̃ ꝙ patientia poſſit haberi ſine gratia. Id enim, ad quod rō magis inclinat, magis poteſt implere rōnalis [b] creatura: ſed magis eſt rōnabile ꝙ aliqs patiatur mala pp bonum, quam propter malum: aliqui autē patiuntur mala pp malū ex propria virtute, ſine auxilio gratiæ. dicit. n. Aug. in lib. de patientia, * ꝙ multa in laboribus & doloribus ſuſtinent homines pp ea, quæ uitioſè diligunt. ergo multò magis hō pōt mala ſuſtinere pp bonum, quod eſt verè patientē eſſe, pter auxiliū grꝫ. B

¶2 Præt. Aliqui nō exiſtentes in ſtatu grꝫ magis abhorrēt mala vitiorū, q̃ corporalia mala. Vñ quidam gentilium legunt multa mala toleraſſe, ne patriā pderēt, aut aliqd aliud ihoneſtū cōmitterēt: ſed hoceſt [h] uerè patiētem eſſe. ergo vr̃ ꝙ patiētia poſsit hēri abſq; auxilio grꝫ.

¶3 Prꝫt. Manifeſtè apparet, ꝙ aliqui pp ſanitatē corporis recuperādā grauia quędā, & amara patiunt: ſalus aūt aiæ non eſt minus appetibilis q̃ ſanitas corporis. ergo pari rōne pro ſalute animæ poteſt aliquis multa mala ſuſtinere, quod eſt [h] verè patientē eſſe abſq; auxilio gratię. C

SVPER QV. CXXXVI. ART. III.

IN ar. 3. eiuſdē q. dubia occurrunt multa ex Martino ubi ſupra q 3. Primum circa illam probationem literæ. Illud bonū propter quod aliquis uult malū, eſt magis uolitum & amatū, quàm illud bonum cuius priuatio ingerit dolorē, quem patiēter toleramus. Contra. Patientia eſt reſpectu malorum ſimpliciter ineuitabiliū, nō propter aliquod aliud magis uolitum, ſed quia decet æquanimiter tolerare. nō ergo patientia ſemper eſt propter bonum magis amatum. Et confirmatur, quia huius generis fuit patientia ipſius Iob. Et neſcio, inquit, quomodo hoc patientiæ genus à beato Tho. prætermiſſum eſt. E

¶Ad idem præterea reſpondet ad authoritatem Augu. in litera, quæ eſt fundamentum dictę propoſitionis, & dicit quòd duplex eſt patiētia, quædam ſpontanea, & quoad æquanimitatē, & quo ad tolerationem: ita quòd in poteſtate noſtra eſt nō tolerare mala, & pdere bonū, pro quo toleramus: & de tali loquitur Auguſt. ut inſinuat per ly. Sponte ſuſcipere quod cruciat. Quædam uerò eſt ſpontanea quidem quoad æquanimitatē, ſed non quoad tolerantiam: quia uelit nolit oportet illa mala pati. & hæc fuit in Iob. & de hac non loquitur Auguſtinus.

¶Secundum dubium eſt circa illud, Quod patientia ſecūdum ꝙ eſt uirtus, non poteſt haberi ſine charitate, & gratia gratum faciente. Contra hoc arguit multipliciter. Primò, Aliquis actus patiētiæ pōt eſſe bonus moraliter, & nō meritorius uitæ æternæ. ergo. Secundò, Poſſibile eſt ꝙ aliquis ſine gratia & charitate habeat habitum patientiæ firmum & intenſum. ergo poteſt exire in actum ſine charitate & gratia. & probatur manifeſtè, quia fides poteſt eſſe & exire in actum ſine charitate. ergo. Tertiò, Quia ſi aliquis habens habitum patientiæ firmum & intēſum, peccet mortaliter, & perdat charitatē, poterit nihilominus ſine charitate exire in actū, ut patet ſicut cæteri habitus remanentes, ergo. Quartò, Oīs creatura rationalis habens actuale iudiciū, quo iudicat gratuita eſſe pferēda omnibus bonis naturalibus, pōt p fidem informē cū ſpeciali auxilio Dei, ſine charitate tñ, habere velle conforme ad tale dictamen. ergo. Aſſumptum patet, quia aliter uoluntas non eſſet libera. Quintò, Multi gentiles habuerunt uirtutem patientiæ &c. Similiter multi pro bono ſanitatis patiūtur inciſiones &c. ergo nec ualet ſolutio C Thomæ in reſponſionibus argumentorum dicentis, ꝙ bonum politicæ uirtutis commenſuratū eſt naturæ humanæ: bonūm aūt gratiæ eſt ſupernaturale. Et ſimiliter propter ſanitatē pati, procedit ex amore naturali: patientia uerò ex amore ſupernaturali. Commenſuratio, inquit, boni amati ad naturam eſt omnino impertinēs ad hoc, quòd pter ipſum ſint æquanimiter mala toleranda, immò propria ratio huius tolerātiæ eſt amor huius boni: ſed ad amorē ſufficit cum libertate uoluntatis iudicii rōnis æquanimū cum auxilio Dei, ſine charitate tñ. Contra. Quia ſequeretur quòd nullus in peccato mortali exiſtens poſſit pati pro Chriſto: hoc eſt falſum, ut patet de hæreticis, q arbitrātur obſequium ſe præſtare Chriſto. ergo. Nec ualet, inquit, dicere quòd ſecundum ueritatem non patiuntur p Chriſto quia ſufficit, quòd credant ſe pati pro Chriſto.

¶Tertium dubium eſt contra rationem. ſ. Tho. in litera, Nullus eligit pati triſtitiam propter ſe, ſed eam horret ſecundū ſe, ſed D ſolum propter finem magis amatum &c. Ad hanc, inquit, rationem, loquēdo de patientia ſpontanea ſolum quo ad æquanimitatem, rñdeo diſtinguēdo de fine, uel increato, & ſic hoc eſt dubium, de quo alibi: uel creato, & tūc uel alio ab opere honeſto, & ſic nego: uel quomodolibet, & ſic concedo quòd ille finis, puta, honeſtitas, eſt magis amatus: ſed quia nō eſt finis extrinſecus operi patientiæ, ideò nihil ad propoſitum.

¶Quartum dubium eſt contra rationem Thomæ in litera. ſ. ꝙ aliquis præferat bonum gratiæ omnibus naturalibus bonis, ex quorum amiſſione poteſt dolor cauſari, pertinet ad charitatē: hoc autem ſpectat ad patientiam. ergo. Ad hanc, inquit, rationem nego maiorem, & minorem. Dico enim quòd habēs fidē informē cum auxilio Dei & libertate uoluntatis, poteſt præferre Deum omnibus bonis naturalibus: & multò magis ſi habeat charitatem acquiſitam, ad quam ſpectat diligere Deum ſuper omnia. Minor quoque negata eſt, quia patiens pro Chriſto &c. E non ſemper patitur priuationem omnium bonorum naturalium: & ideò non poteſt cōcludi uniuerſaliter, quòd omnis patiens præfert Deum omnibus bonis naturalibus. Et confirmatur: quia ſicut reperitur iuſtus in uno gradu & non in alio, ita & patiens, & reperti ſunt multi, qui patienter ſuſtinuerunt carceres &c. ſed non mortem. Quare &c.

¶Ad primum dubium dicitur primò ſecundum ueritatē, ꝙ patientia ſemper patitur propter bonum extrinſecū magis amatum, quia propter amorem Dei, ut in hoc patet artic. Iob ſiquidē, & quilibet patienter ferens ineuitabilia propter cæleſtē patriā, habet actum uirtutis patientiæ, qui eſt non pati, ſed faciendo de neceſſitate uirtutē, æquanimiter & libenter ſufferre aduerſa, ut Dei uolūtas impleatur. Vnde Iob dixit, Sicut Domino placuit, ita factū eſt: ſit nomen Domini benedictum. Dicitur ſecūdo, ꝙ ſi ēt patiētia poneretur uirtus acquiſita adhuc ſaluaret ꝙ patiens pp bonum magis amatū vult pati: qm̃ aliud eſt dicere pp bonum magis amatū, & aliud pp bonū extrinſecū ma-

SED CONTRA eſt qđ dr̄ in Pſ.61. Ab ipſo.ſ.Deo patientia mea.

RESP. Dicēdū, ꝙ ſicut Aug. dicit in lib.de patiētia* Via deſideriorū facit tolerantiam laborū, & dolorū: & nemo niſi pro eo qđ delectat, ſponte ſuſcipit ferre qđ cruciat. & hui⁹ rō eſt, q̄a triſtitiā & dolorē, ſm ſe, abhorret animus. Vñ nūquā eligeret eā pati pp ſe, ſed ſolū pp finē. ergo vr̄ ꝙ illud bonū, pp qđ aliqs vult pati mala, ſit magis volitū & amatū, q̄ illud bonū, cuius priuatio ingerit dolorē: quē patiēter toleramus. Quod aūt aliqs p̄ferat bonum gratię oībus naturalib⁹ bonis, ex quorū amiſſione pōt dolor cauſari, ꝑtinet ad charitatē, q̄ diligit Deū ſuper oīa. Vñ manifeſtum eſt, ꝙ patiētia, ſm ꝙ eſt uirt⁹, à charitate cātur*, ſm illud 1. ad Cor.13. Charitas patiēs eſt. Manifeſtū ē aūt ꝙ charitas nō pōt hēri, niſi ꝑ gratiā, ſm illud ad Rom.5. Charitas Dei diffuſa eſt in cordibus noſtris ꝑ Spiritumſanctū, qui datus eſt nobis. Vñ patet ꝙ patientia nō poteſt haberi ſine auxilio gratię.

G

AD PRIMVM ergo dicendū, ꝙ in natura humana, ſi eſſet integra, p̄ualeret inclinatio rōnis: ſed in natura corrupta p̄ualet inclinatio concupiſcentiæ, q̄ in hoīe dominat̄. Et iō ꝓnior eſt hō ad ſuſtinēdū mala in q̄bus concupiſcētia delectat̄ præſentialiter, q̄ tolerare mala pp bona futura, quę ſecundum rationem appetuntur: quod tamen pertinet ad ueram patientiam.

H

AD II. dicēdū, ꝙ bonū politicæ uirtutis commenſuratum eſt naturæ humanæ: & ideò abſque auxilio gratiæ gratum faciētis poteſt uoluntas humana in illud tendere, licèt non abſq; auxilio gratiæ Dei. Sed bonum gratiæ eſt ſupernaturale, unde in illud non poteſt tendere homo per uirtutem ſuæ naturæ. & ideo non eſt ſimilis ratio.

AD III. dicēdū, ꝙ tolerantia etiam malorum, quæ quis ſuſtinet propter corporis ſanitatem, procedit ex amore, quo homo naturaliter diligit ſuam carnem: & ideo non eſt ſimilis ratio de patientia, quæ procedit ex amore ſupernaturali.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum patientia ſit pars fortitudinis.

I

AD QVARTVM ſic procedit. Videtur ꝙ patientia nō ſit pars fortitudinis. Idē enim non eſt pars ſui ipſius: ſed patientia * videtur idem eſſe fortitudini, quia, ſicut ſupra dictū eſt, * ꝓprius actus fortitudinis eſt ſuſti

---

*C. 4. circa finem, tom. 4.

... ſo amatū. Nec valet argumentū, Non vult pati pp bonum extrinſecū magis amatū. ergo nō vult pati pp bonū magis amatum: quia procedit à negatione inferioris ad negationē ſuperioris, vt ſi diceret, Non eſt album, ergo nō eſt coloratū. Ex hoc igitur ꝙ aliquis ineuitabilia ſuffert, quia bonum eſt æquanimiter aduerſa ſufferre, ſequitur ꝙ pp bonū magis amatum uelit pati. ſ. pp bonū æquanimitatis. Nec omiſit author patiētiā hāc, ſed poſuit ipſam habere vlteriorē finē. ſ. cæleſtem patriā. Ad gloſ. autē à Martino datā ſuper authoritatem Aug dr̄, ꝙ voluntaria eſt, & contra Aug. qm̄ Aug. loquitur de patientia tam cōmēdata in ſcriptura. Conſtat aūt ꝙ maximè cōmēdatur in ſcriptura patientia Iob, quam ille à doctrina Auguſtini excludit. Nec inuit Auguſt. illū ſenſum, per ly, Spontè ſuſcipere qđ cruciat. quoniam Aug. ut in litera hac patet, nō dicit ſic: ſed dicit, Spontè ſuſcipit ferre quod cruciat. Ita ꝙ Augu. non ponit ꝙ patiens ſpontè ſuſcipit cruciatum: ſed ꝙ ſpontè ſuſcipit ferre cruciatū, ut ſic ſpontanea ſuſceptio non referatur ad cruciatum, ſed ad ſufferendū cruciatū ſiuè euitabilem, ſiuè non. Si.n. Iob ſpontè ſuſcepit tolerare ineuitabilia aduerſa, qui nō ſpontè ſuſcepit aduerſa.

Concl.

Conclu. p

¶ Ad ſecundum dubium dicitur, ꝙ qcquid ſit de ueritate antecedentis, conſequentia nō ualet, ut patet de actu fidei. Aliqs enim actus fidei pōt eſſe bonus moraliter, & non meritoriè. ergo fides ſcđm ꝙ eſt virtus, pōt haberi ſine charitate. Nihil, inquā, ualēt huiꝰoi conſequentiæ. Stat.n. ꝙ aliquis in peccato mortali credat Deū trinum & unum &c. quoniam oportet &c. moraliter: & tamen carebit fide ut eſt virtus. Et quia de patientia in litera dicitur, ꝙ ſecundum ꝙ eſt uirtus, non poteſt haberi ſine gratia & charitate: ideò conſequentia nihil ualet. An autem patientia poſſit eſſe informis ſicut fides, non determino nunc, ſed poſt inquiretur. Sat eſt propoſito, quòd conſequentia non ualet.

¶ Ad tertium dicitur, quòd antecedens eſt impoſſibile, loquendo de patiētia ut eſt uirtus & ad probationem de fide dicitur, quòd fides informis non eſt ſimiliter uirtus, ut patet ex ſuperius dictis ab authore, & per hoc patet ſolutio tertij. ſ. ꝙ poſt lapſum in mortale peccatum, dum quis eſt ſine charitate, nō poteſt exire in actum patientiæ vt eſt virtus.

K

¶ Ad quartū negatur aſſumptū: qm̄ præferre in ueritate cæleſtē patriā omnibus, nō pōt creatura rōnalis ſine charitate. Nec ꝓpterea ſequitur ergo uoluntas nō eſt libera: ſed bene ſequitur, ergo eſt impotens ad celſitudinem tāti actus, cū̄ eſt actus ꝓprius charitatis, ac ꝑ hoc ſupernaturalis. Poſſet fortè & aliter dici, diſtinguendo ꝙ præferre cæleſtē patriam omnibus cōtingit dupliciter. Vno mō, quo ad ſubſtātiā actus: alio mō uirtuoſè, & ꝙ licet creatura rōnalis poſſet primū ex fide informi & ſpeciali auxilio Dei, nō pōt in ſcđm ſine charitate ſola. Prima ſolutio tū ſolida eſt: quia ipſo facto ꝙ quis in ueritate p̄fert Deū, ut principem patriæ cæleſtis omnibus in ſua uoluntate, iā in charitate eſt. cū charitas nil aliud ſit q̄ amor Dei ſic ſumpti ſup oīa Nec ulla charitate acq̄ſita ad hūc actū in ueritate ducere ſufficit: ſed ad aliquē actū, quē æſtimamus eſſe iſtū: q ūi in veritate ab iſto deficit uel quia eſt cum aliquo mortali occulto, uel q̄a eſt reſpectu Dei non propter ſeipſum Deum ut finem ſupernaturalem.

¶ Ad quintum dr̄, ꝙ ſolutio authoris eſt bona & ad improbationē dr̄, ꝙ deſtruit ſeipſum, qm̄ ex una parte dicit, ꝙ cōmenſuratio boni amati ad naturā eſt impertinens: & ex alia parte dicit, ꝙ amor huius boni eſt propria rō tolerantiæ. Conſtat namq. ꝙ cōmenſuratio boni amabilis ad amantem non eſt impertinēs ad amorem: immò naturaliter amamus cōmenſurata, & incommenſurata naturæ aut fugimus, aut non amamus. Ex hoc aūt ꝙ cōmeſuratio ꝑtinet ad amorem, optimè redditta eſt ratio patientiæ, quę ex amore naſcitur. Nec eſt uerū, vt patet ex dictis, ꝙ ad uerum amorē ſupernaturaliū &c. ſufficiāt cętera ſine charitate.

¶ Ad ſextū concedit cōſequētia de pati, ut eſt actus patiētiæ uirtutis. Nec hęretic⁹ aliquis ſic vmquā patit̄ pro Chr̄o. Quòd aūt iſte dicāt, ꝙ in ueritate licèt non patiatur pro Chriſto, ſufficit quòd ipſe credat pati pro Chriſto, non egeat alia reſpōſione: quoniā deſtruit fundamenta theologiæ, & philoſophiæ moralis. ſ. Bonū conſurgit ex cauſa integra, malum aūt ex particulari defectu. Cū enim hic ſit apparentia, & deficiat ueritas, iſte ſomniat eſſe actū uirtutis patientiæ, ac per hoc bonum, quod eſt ridiculum.

Porrecto per totum. 670 q. ſup. 118 & locis ibi notatis.

** q. 123. art. 6.*

¶ Ad tertium dubium patet reſponſio ex dictis in primo dubio. Nam patientia quælibet, ſi eſt uirtus, reſpicit & finē increatū, & finē creatum, qui eſt fruitio æternæ patriæ, & finē intrinſecum. Nec ullus horum eſt extra propoſitum uirtutis patientiæ.

¶ Ad quartū dubiū, pro quanto negat maiorem, & ponit poſſe diligi ſuper omnia Deū ſine charitate, iam reſponſum eſt in ſecūdo dubio, pro quanto uero negat minorē, et ꝙ licèt patiens ꝓ Chriſto nō quolibet actu patiendi patiatur priuationē oīum naturaliū, ipſa tamen patientiæ uirtus nata eſt dare hoc, ut homo p̄ferat Deū non huic, uel illi, ſed oībus naturalibus bonis.

¶ Ad confirmationem dr̄, ꝙ licèt aliqui ſint magis patientes q̄ alij, omnes tū uirtutem patientiæ habentes ut ſic, conueniunt in hoc, ꝙ Deum præferant omnibus naturalibus, ſicut omnes iniuſti in hoc, ꝙ vnicuiq; uolunt quod ſuum eſt. Illi uero q tolerato carcere &c. deficiunt in toleranda morte, ſi à principio vſq; ad carcerem tantum parati erant, non paſſi ſunt ex uirtute patientiæ, ſed ex ſua inclinatione, & æſtimatione. Si uerò à principio diſpoſiti erant ad omnia pro Chriſto ſuſtinenda, ſed poſtmodum defecerunt, paſſi quidem ſunt ex uirtute patiētię, ſicut ex charitate: ſed q̄a nō pleue ꝑuerūt ex nimio amore præſentis uitæ, ideo patiētiæ uirtutē ſimul cū charitate ꝑdiderūt.

SVPER QV. CXXXVI. ART. IIII.

IN ar.4 eiuſdē 136. q. dubiū ex Martino occurrit in q.2. cōtra cōcluſionē principalē. ſ. Quod patientia ſit uirtus adiuncta fortitudini,

nere, & hoc etiā pertinet ad patientiā. dicitur enim in lib. ſententiarum Proſperi, quòd patientia conſiſtit in alienis malis tolerandis. ergo patientia non eſt pars fortitudinis.

¶ 2 Præ. Fortitudo ē circa timores & audacias, vt ſupra habitū eſt, * & ira eſt ī iraſcibili: ſed patiētia vr̄ eſſe circa triſtitias, & ita uidetꝰ eſſe in concupiſcibili. ergo patiētia nō eſt pars fortitudinis, ſed magis tēperātiæ.

¶ 3 Prę. Totū nō pōt eſſe ſine parte. Si ergo patiētia ſit pars fortitudinis, fortitudo nūquàm poſſet eſſe ſine patientia, cū tn̄ fortis qn̄q; nō toleret patienter mala, ſed etiam aggrediatur eū, qui mala facit. ergo patientia non eſt pars fortitudinis.

Sed contra eſt, ꝙ Tullius in ſua Rhetorica, * ponit eam fortitudinis partem.

Resp. Dicendū, ꝙ patiētia eſt pars fortitudinis quaſi potētialis, * q̄a adiūgitur fortitudini ſicut virtus ſecūdaria principali. Ad patientiā.n. pertinet aliena mala æquanimiter ꝑpeti, vt Greg. dicit in quadā Homil.* In malis aūt quę ab alijs inferunť, pręcipua ſunt & difficillima ad ſuſtinēdū illa, quæ ꝑtinēt ad pericula mortis, circa quæ eſt fortitudo. Vndè patet, ꝙ in iſta materia principalitatē tenet fortitudo, quaſi vendicās ſibi id qđ principalius eſt in hac materia. Et ideò patientia adiungitur ei ſicut ſecundaria virtus principali.

Ad primvm ergo dicendū, ꝙ ad fortitudinē pertinet nō qualiacūq; ſuſtinere, ſed illud, qđ eſt ſummè difficile in ſuſtinendo, ſcilicet ſuſtinere pericula mortis. Ad patientiam autem B poteſt pertinere ſuſtinētia quorumcumque malorum.

Ad ii. dicendū, ꝙ actus fortitudinis nō ſolū cōſiſtit in hoc ꝙ aliquis in bono perſiſtat contra timores futurorū periculorū, ſed ēt vt nō deficiat ꝑꝑ præſentē triſtitiā, ſiue dolorē, & ex hac parte habet affinitatē cum fortitudine patientia. Et tn̄ fortitudo eſt principaliter circa timores, ad quorū rōnem pertiC net fugere, ꝙ vitat fortitudo. Patientia verò principalius eſt circa triſtitias. Nā patiens dicitꝰ aliquis nō ex hoc ꝙ non fugit, ſed ex hoc ꝙ laudabiliter ſe habet in patiendo, quæ præſentialiter nocent, vt.ſ. non inordinatè ex eis triſtetur. Et ideò fortitudo eſt propriè in iraſcibili, patientia autē in concupiſcibili. Nec hoc impedit, quin patientia ſit pars fortitudinis, quia aD diunctio virtutis ad uirtutē nō attenditur ſm̄ ſubiectum, ſed ſm̄ materiam, uel formā. Nec tamen patientia ponitur pars temperantiæ, quàmuis utraque ſit in concupiſcibili: quia temperantia eſt ſolùm circa triſtitias, quæ opponuntur de-

* q. 123. ar. 3.

*Lib. 2. de Inuentione in fol. 3. antē fi. lib.

* Homil. 35. Euāg. nō multū ante medium.

fortitudini. Qualis eſt ordo habituū, talis eſt ordo actuū. Vbi ergo actus nullū habent ordinē inter ſe, nec habitus: ſed actus patiētiæ ſpōtaneæ tm̄ quo ad æquanimitatē, nō habet ordinē ad quēcūq; actū fortitudinis. ergo. Et eodē modo arguit de actu patiētiæ circa quæcūq; mala, ſecluſo periculo mortis. Secūdò, arguitur ex dictis ipſius Thomæ: q̄a ſecundū ipſum in rn̄ſione ad primū huius articuli, Fortitudo eſt circa pericula mortis tm̄: patiētia verò circa q̄cūq; mala. ergo fortitudo eſt adiūcta patiētiæ, & nō ecōtra. Tertio arguitꝰ ad idē ex dictis Thomæ in rn̄ſione ad ſecūdū iſtius articuli ſic, Fortitudo eſt principaliter circa timorē futurorū: patiētia pricipaliter eſt circa præſentiū triſtitias. ergo fortitudo eſt adiūcta patiētiæ. & tenet ſequela: q̄a plus eſt ſuſtinere ꝑſentia, quàm futura eadem mala timere.

¶ Præterea, Suſtinere ꝑſentia mala eſt principalior, & difficilior actus, q̄ nō fugere ꝑꝑ futura, & iſte ordinatꝰ in illū. Nā non multū ꝓdeſſet nō fugere futura, niſi ſubſequeretꝰ laudabilis tolerantia præſentiū. ergo magis patiētiæ fortitudo, q̄ ecōtra, ſubordinatur ſecūdū hæc in hac ſolutione dicta. Sic dicatur, ꝙ patiētia quātū ad tolerantiā malorū mortis, non eſt virtus adiūcta fortitudini, ſed inquantū tolerat alia, ut ipſe Thomas in rn̄ſione ad tertiū huius articuli innuit. Cōtra, Ex hac, inquit, in primis reſpōſione confirmatur vnū aſſumptū, ſ. ꝙ patientia eſt tā circa pericula mortis, q̄ etiā circa alia mala. Deinde iſta ſolutio cōtinet duo, quæ videntur falſa. Primum eſt, ꝙ patientia, vt eſt circa pericula mortis, eſt pars integralis fortitudinis. Secundum eſt, quòd patientia, vt eſt circa alia mala à malo mortis, eſt virtus adiuncta virtuti fortitudinis, vt ſecundaria principali.

¶ Contra primum arguitur, Patientia quæ eſt circa mortis pericula, eſt ſecundùm doctrinam eius fortitudo. ergo nō eſt pars integralis fortitudinis. Antecedens probatur. Patiens martyrium vſque ad mortem pro Chriſto, ſecundùm iſtum doctorē, eſt patiens, & fortis actu quo tolerat malum mortis. Aut ergo eſt patiens & fortis eodem actu: & tunc habetur intentum, quia ſi actus non eſt diſtinctus, nec habitus. Aut vno actu eſt fortis, & alio patiens: & tunc quæritur, qui ſint illi. Non enim ſunt ibi duæ tolerantiæ mortis, neque duo alij actus. Neque potes dicere, quòd non fugere eſt actus fortitudinis: & laudabiliter ſe habere in tolerando, eſt actus patientiæ, quia ſequeretur, quòd aggredi, & perdurare laudabiliter in periculis mortis non eſſet actus fortitudinis, quod eſt contra eundem doctorem dicentem in reſponſione ad ſecundum, Actus fortitudinis non ſolum conſiſtit in hoc, quòd aliquis in bono perſiſtit contra timores futurorum periculorum, ſed etiam vt non deficiat propter præſentium triſtitias.

A ¶ Præterea, Laudabiliter ſe habere in malis præſentibus, eſt actus patientiæ: non deficere autem propter præſentium triſtitiam, eſt actus fortitudinis ſecundùm iſtam reſponſionem, & iſte ſecundus coincidit cum primo. ergo patiētia eſt fortitudo.

¶ Contra ſecundū aūt Falſum, militant, inquit, rōnes quatuor primo allatæ, ꝙ patiētia nō eſt adiūcta magnanimitati, quas omitto: quia vt nullius ad propoſitum valoris videntur.

¶ Præterea, inq̄t, Ego non video quō hæc patientia ſit diſtincta à magnanimitate. Nā ſecundū Tulliū in primo de offic. Magnus aīmus ſicut fortis cernitur in gerendo res magnas, plenaſq; laborū, & periculorū. Tūc ſic, Eadē ſunt pericula circa quæ verſatur magnanimitas & patiētia iſta. ergo. Neq; pōt dici ꝙ magnanimitas firmat animū in maximis bonis ſperādis, patiētia verò in malis tolerādis: q̄a cū bona de ſe alliciant ad ſe, nō eſt opus uirtute firmante ad ſe niſi ꝑꝑ mala & pericula quæ contingūt in proſecutione eorū. eiuſdē igitur virtutis eſt firmare animū in bonis adipiſcendis, & firmare ipſum contra mala, & pericula occurrentia in eorum adeptione.

¶ Ad hoc dubiū rn̄dendo dr̄, negando primi argumenti minorē: quia inter actū fortitudinis, & patiētiæ eſt ordo ex parte materiæ. Nam materia fortitudinis ſunt maxima mala, ſ. mortis: materia verò patientiæ ſunt minora mala. Conſtat autem inter maiora & minora mala pœnæ, de quibus eſt ſermo, eſſe ordinem aliquem. Patientia igitur adiungitur fortitudini quaſi circa ſecundariam in malis materiam exiſtens.

¶ Ad ſecundum ex dictis authoris dr̄, ꝙ hic æquinocatio accidit de patientia. Nā patiētia, ut eſt circa oīa aduerſa, nō eſt unū quid, ſed eſt vox ſignificans virtutē patiētiæ ad mala alia à morE tis periculis, & ad patientiam modum virtutis, ſeu partē integralem fortitudinis, quæ eſt circa mala ſpectantia ad mortis pericula. Vndè aut author in reſponſione ad primum uſus eſt nomine patientiæ ut cōmuniter ſignificat utramq; patientiā, quia in reſponſione ad tertium erat ibidem hoc explanaturus, vt explanauit. Aut per ly, quæcumq; mala, ſubintellexit alia à dictis, ſcilicet periculis mortis. Et ſic accepit patientiam propriè pro uirtute patientiæ, ut in reſponſione ad tertium explanauit. Et ſic nil contra authorem, quouis modo dicatur, ſequitur.

¶ Ad tertium ex dictis authoris in reſponſione ad ſecundum dicitur, quòd ſi interpretanda ſunt dicta uerba de patientia uirtute, patet, quòd nulla eſt difficultas in comparatione: quia talis patientia non eſt circa præſentia mala, ſcilicet pericula mortis. Plus enim eſt ſiſtere contra timores maximorū malorū, quàm ſuſtinere minora mala. Si uerò exponatur de patientia parte integrali fortitudinis, tunc dicendum eſt, ꝙ fortitudo habet pro actu ſuo principali immobiliter ſiſtere & cōtra timores, & cōtra triſtitias.

triſtitias, quæ in periculis mortis interuenerunt, ita ꝙ actus eius eſt & ſuperatis timoribus, & triſtitiis taliũ malorũ immobiliter ꝑſiſtere qđ eſt plus q̄ ſuperare timores, & plus q̄ ſuperare triſtitias. Et hoc intẽdit author, dicẽs ꝙ ad fortitudinẽ ſpectat nõ deficere pp triſtitias &c. Cũ hoc tñ ſtat, cõparando iſtas paſſiones, ſ. timorẽ & triſtitiam reſpectu periculorũ mortis, ꝙ timor ſit principalior materia fortitudinis q̄ triſtitia: qa timor eſt reſpectu hmõi periculorũ, ut habent rõnem ardui: triſtitia aũt non, qm̃ hæc eſt concupiſcibilis paſſio, ille eſt paſſio iraſcibilis. Vnde fortitudo per ſeipſam firmat cõtra timorẽ, & per manum ſuã, hoc eſt, patientiã partẽ integralem firmat contra triſtitias. Et cum dr̃, Plus eſt ſuperare præſentia, q̄ futura timere, rñdetur ꝙ uerũ eſt ſub eadẽ rõne: ſed nõ eſt ſic cõparando triſtitiam præſentiũ præciſè, & timorẽ periculorum mortis præciſè, quia timor reſpicit illa ſub rõne ardui: triſtitia autẽ reſpicit illa abſolutè. Et ſic non ſunt cætera paria. Rurſus dato ꝙ difficilius eſſet ſuperare triſtitias iſtas q̄ timores iſtos, non tñ ſequitur, ꝙ patientia principalior ſit fortitudine: quia fortitudo habet pro principali actu perſiſtere cũ ſuperatione utriuſq;: diuerſimodè tñ, qa cũ ſuperatione timoris, immediatè: cũ ſuperatione uerò triſtitiæ, mediatè nõ media alia uirtute, ſed media ſua parte. Et per hæc patet reſpõſio ad aliud, ſ. ſuſtinere mala præſentia eſt principalius q̄ non fugere pp timores. Vtraq; ſiquidẽ rñſio data habet hic locum, & ꝙ non fugere excellit pp arduitatẽ, q̃ eſt in obiecto, & ꝙ fortitudinis actus nõ eſt tãtummodo propter timores non fugere, ſed non fugere propter timores & triſtitias, & quæcumq; ſint annexa damna. Nec eſt uerum, quòd non fugere ordinetur ad tolerandum præſentia mala, ſed utrumque ordinatur ad principalem fortitudinis actum, qui eſt immobiliter perſiſtere, non obſtantibus timoribus, & triſtitiis. Quod autem iſte addit, quòd ſi diſtinguatur de patientia, ut dictum eſt ex authore in reſponſione ad tertium, habetur unum intentum, ſcilicet, quòd patientia extendit ſe ad omnia aduerſa, falſum eſt, niſi ſumatur patientia pro uoce, quoniam nec patientia uirtus extendit ſe ad omnia, nec patientia pars uirtutis extendit ſe ad omnia.

* Hom 5. in Matth. inter medium & finẽ, to. 2.

† Epiſt. 5. ante medium to. 2.

Porrecta er totum.

671

Sup. q. 117 ar. 5. ad 3. Et 1. 2. q. 70. ar. 3. co. Et 2. cor. 6. lec. 2. prin. Ca. 1. to. 4.

lectationibus tactus, puta, quæ sũt ex abſtinẽtia ciborũ, uel uenereorũ: ſed patiẽtia ꝓcipuè eſt circa triſtitias, quæ ab alijs inferũtur. Et iterũ ad tẽperantiam pertinet refrænare hmõi triſtitias, ſicut & delectationes contrarias. Ad patientiã autem pertinet, ut pp huiuſmodi triſtitias, quantæcumq; ſint, homo non recedat à bono uirtutis.

G

Ad III. dicẽdũ, ꝙ patiẽtia põt quantum ad aliqđ ſui poni pars integralis fortitudinis, de qua parte obiectio ꝓcedit, ꝓut ſcilicet aliqs patienter ſuſtinet mala, quæ pertinẽt ad pericula mortis. Nec eſt cõtra rõnẽ patiẽtiæ, ꝙ aliqs qñ opus fuerit, inſiliat in eũ, q mala facit: qa ut Chryſ. dicit ſup illud Matth.* Vade ſatana: In iniurijs ꝓprijs patientẽ eſſe laudabile eſt: iniurias aũt Dei patiẽter ſuſtinere, nimis eſt impiũ. Et Auguſt. dicit in quadã epiſtola cõtra Marcellinũ, † ꝙ præcepta patiẽtiæ nõ contrariant̃ bono Reipublicę, ꝓ quo cõſeruando cõtra inimicos pugnat̃. Secundùm uerò, ꝙ patiẽtia ſe hẽt circa quæcũque alia mala, adiũgit̃ fortitudini, ut uirtus ſecundaria principali.

H

I

ARTICVLVS V.

Vtrum patientia ſit idem quod longanimitas.

AD QVINTVM ſic ꝓceditur. Vr̃ ꝙ patiẽtia ſit idem qđ longanimitas. Dicit. n. Aug. in lib. de patiẽtia,* ꝙ patiẽtia Dei prædicat̃ nõ in hoc, ꝙ aliquod malũ patiatur, ſed in hoc, ꝙ expectat malos ut cõuertant̃. Vñ Eccleſ. 5. dr̃. Altiſſimus patiens redditor eſt. ergo [h] uidet̃ ꝙ patiẽtia ſit idẽ qđ longanimitas.

K

¶ 2 Præt. Idẽ non eſt oepoſitũ [h] duob⁹: ſed impatiẽtia opponit̃ lõganimitati, per quã aliqs moram expectat. dr̃ enim aliquis impatiens moræ, ſicut aliorum malorum. ergo uidetur ꝙ patientia ſit idem longanimitati.

¶ 3 Præ. Sicut tp̃s eſt qdã circũſtãtia malorũ, q̃ ſuſtinent̃, [h] ita ẽt loc⁹: ſed ex parte loci nõ ſumit̃ aliqua uirt⁹ q̃ diſtinguat̃ à patiẽtia. ergo ſilr̃, nec lõganimitas, q̃ ſumit̃ ex parte tp̃is, inquantũ ſcilicet aliquis diu expectat, diſtinguitur à patientia.

SED CONTRA eſt, ꝙ ſup illud ad Rom. 2. An diuitias bonitatis eius, & patiẽtiæ, & lõganimitatis contẽnis, dicit glo.* Vr̃ lõganimitas à patiẽtia differre: qa q infirmitate magis q̄ propoſito delinquũt, ſuſtẽtari ꝑ lõganimitatẽ dicunt̃. Qui uerò pertinaci mente exultant in delitijs ſuis, ferri patienter dicendi ſunt.

RESPON. Dicẽdũ, ꝙ ſicut magnanimitas dr̃, per quã hẽt aliquis aĩum tẽdẽdi in magna, ita etiã longanimitas dr̃, per quã aliquis habet aĩum tendendi in aliquid qđ in longiquũ diſtat. Et iõ ſicut magnanimitas magis reſpicit ſpeciẽ tendentẽ in bonũ, q̄ audaciã, uel timorẽ ſiuè triſtitiã, quæ reſpiciunt malũ, ita etiã & lõganimitas. Vndè [m] Lõganimitas maiorẽ conuenientiã uidet̃ habere cũ magnanimitate, q̄ cũ patientia. Poteſt tñ conuenire cum patientia duplici rõne. [n] Primo quidẽ, quia patientia ſicut & fortitudo ſuſtinet aliqua mala pp aliquod bonum. Quod ſi ex propinquo expectetur, facilius eſt ſuſtinere: ſi aũt in lõginquũ differatur, difficilis eſt expectatio. Mala autẽ in præſenti ſuſtinere difficilius eſt. Secũdò, qa hoc ipſum qđ eſt differri bonũ ſperatũ, natũ eſt cauſare triſtitiã, ſm̃ illud Pro. 13. Spes, quæ differtur af-

¶ Ad ea verò quæ obiiciũtur cõtra ſolutionẽ authoris rñdendo dr̃, ꝙ utrumq; dictũ authoris eſt uerũ. Et cum contra primũ de patientia parte arguitur, negatur antecedẽs, ſ. ꝙ patiẽtia ſit fortitudo. Et ad probationẽ, ꝙ ſuſtinens pro Chriſto martirium, propriè loquendo, non deberet dici fortis & patiens, ſed integrè fortis, ſicut nõ debet dici, ꝙ eſt homo integer, aut ꝙ eſt prudẽs & bone rõnis. Si tñ ſic dicatur, nullus eſt error. Cõceditur ergo, ꝙ eſt fortis & patiẽs. Et cũ dr̃, Aut eodem, aut diuerſis. Dicitur, ꝙ eodẽ, & diuerſis. Diuerſis quidẽ, quia patiẽs eſt in æquanimiter tolerãdo præſens malũ: fortis uerò in immobiliter perſiſtẽdo, nõ obſtante & timore, & triſtitia. Eodẽ uerò, quia ad iſtũ principalẽ actũ ſubſerunt actus patiẽtiæ. Propter qđ martyres laudantur de patientia tãquam ſeruiente fortitudini. Et ſic act⁹ fortitudinis eſt quodammodo patientię adiuuãtis ad illũ, ſicut ecõtra fortitudo imperat patientiæ.

*Glo. ordinaria, illud ex Auguſt.

¶ Ad ultimũ contra hoc membrum dr̃, ꝙ laudabiliter tolerare præſentẽ triſtitiã eſt actus patientiæ: & nõ deficere pp triſtitias in proſequẽdo mortis pericula, eſt actus fortitudinis, & non ſunt idẽ actus, ſed primus eſt in cõcupiſcibil: ſecũdus, qui per negationẽ circunlocutus eſt, ſ. immobiliter ꝑſiſtere in mortis periculo, nõ obſtante triſtitia, eſt in iraſcibili, ſeu uoluntate.

¶ Ad obiecta contra aliud dictũ, ſcilicet, de patientia uirtute adiuncta fortitudini ut ſecundaria principali, dicitur, ꝙ patientiæ diſtinctio à magnanimitate clara eſt: quia magnanimus tendit ad magnum in qualibet uirtute, patientia non. Magnanimitas eſt circa ſpem magnorum bonorum ut materiam, patientia circa triſtitiam. Et cum dicitur, Eadem ſunt aduerſa, ſeu pericula, circa quæ eſt magnanimitas & patientia. ergo. Reſpondetur primò, ꝙ non ſunt eadem adequatè: ſecundò, quòd non ſub eadem ratione reſpiciuntur ab utraque uirtute, quia à magnanimitate ſub ratione magni, à patientia uerò abſolutè, & in ordine ad cæleſtem patriam. Falſum quoque eſt quod dicitur, ſcilicet, quòd quia bona de ſe alliciunt ad ſe, non eſt opus uirtute, niſi propter pericula, & labores: quoniam ad bona opus eſt uirtute, uel quia non ſufficienter natura inclinamur ad illa, ut patet de iuſto, uel quia paſſiones ad illa egent moderamine, ut eſt

Concl. O

in pro-

in propoſito de ſpe magnorum, Quod demum dr̄, ꝙ eadem eſt virtus boni & mali oppoſiti, gratis conceditur. Sed hoc non obſtante, ſuperius oſtenſum eſt rationabiliter poni patientiā virtutem gratuitam reſpectu malorū in ordine ad patriā cæleſtē,

¶ Circa relictum dubium, An patientia diſtinguatur in formatam, & informē, dicēdū eſt, q cum virtus, immò & habitus qlibet, corrūpar̄ ex hoc ipſo ꝙ rō formalis, ſeu obiecti, ſeu materiæ ceſſāt, & tādiu ſit quandiu rō formalis ſaluatur in eo, vt patet de ſciētia quæ ꝑditō medio deperdit̄, & quādiu mediū applicatū hr̄, ſciētia eſt: & ſimiliter in habitibus infuſis, fides tandiu ī aliquo ē, quandiu qs credit oīa reuelata à Deo Eccleſiæ Chrīanæ, ita ꝙ ſtatim, ꝙ quis aliqđ ꝑtinaciter crederet, quātūcūq; oppoſitū determinaret Eccleſia, habitū infuſæ fidei ſtatim ꝑdit: quo circa ad vidēdum an aliqua virtus poſſit eſſe īformis ſpectādū eſt, an ſua formalis rō, qua attigit obiectū ſuū, ſaluet̄ ſine charitate, Si.n. pōt ſine charitate ſaluari, pōt eſſe informis. Si nō pōt ſaluari ſine charitate hmōi rō, nō pōt eſſe informis. Propter. hoc. n. fides pōt eē informis, prudētia aūt nō, vt patet ex ſuperi⁹ dictis. Quātū aūt ab authore cōcipio, q poſuit patientiā, vt eſt ſpecialis virtus, eſſe virtutē gratuitā nō politicam, rō formalis patiētiæ cōſiſtit in æquanimi tolerātia aduerſorū ꝓꝑ ſupnaturalia bona. Hoc autē nō pōt eſſe informe, cū ſine charitate eſſe nequeat, vt in litera ꝓbat̄. Vnde virtus patiētiæ ſic eſt charitatis comes, ꝙ aut non eſt, aut eſt cum charitate. Et ꝓꝑ hoc Apoſtolus poſuit ꝓmogenitā charitatis patientiam.

Concl. ᵖ

In li. 2. de ſuētionei ſo. 3. ante fin. libri.

Loco citato in arg. Sed cōtra.

¶ Sed occurrit hoc in loco dubiū maius cōtra doctorē. quia ex hoc ipſo ꝙ ad patiētiam, ſcđm ꝙ eſt virtus, ſpectat omnia tolerare propter bonum ſopernaturale, ſequitur quòd ad ipſam ſpectet etiam ſuſtinere amiſſionem vitæ, q̄ eſt ſummum bonum naturale. Et ſi hoc conceditur, ergo non eſt virtus adiuncta fortitudini, ſed excedens potius ipſam.

¶ Ad hoc dr̄, ꝙ author loquitur in hoc articulo de patiētia cōīter, hoc eſt, vt cōprehēdit patiētiā ſpecialē virtutē, & patiētiam partē fortitudinis infuſæ, Sic.n. accepta patiētia, ad oīa aduerſa ſe extēdit pro futuræ patriæ bono tolerāda. Nec obſtat ꝙ dicat, Patiētia ſecūdū ꝙ ē virt⁹: quia p hoc nō ſolū intelligit ꝙ ſit ſimpliciter virt⁹: ſed ꝙ attingat ad perfectionē virtutis ſimpliciter paria ſiqu[illegible] hæc ſunt quo ad ꝓpoſitū. Et hoc ſecūdū inuenit̄ in patiētia parte ītegrali fortitudinis infuſæ: & adiūgit̄ vniuerſaliter patientia fortitudini vel quaſi pars integralis, vel vt pars potētialis: quia æquanimis tolerātia ſecūdario cōcurrit ad

fligit animā. Vndè & ī ſuſtinēdò hmōi afflictionē pōt eſſe patiētia, ſicut & in ſuſtinēdo quaſcūque alias triſtitias. Sic ergo ᵖ ſm̃ ꝙ ſub eadē ratione mali cōtriſtātis pōt cōprehendi & dilatio boni ſperati, quæ pertinet ad lōganimitatē, & labor quē homo ſuſtinet in cōtinuata executione boni operis, qđ ꝑtinet ad cōſtātiā, tā lōganimitas, q̄ ēt cōſtātia, ſub patiētia cōprehēdūtur.ᵍ Vndè & Tullius* diffiniens patiētiā dicit, ꝙ patiētia eſt honeſtatis ac vtilitatis cauſa uolūtaria, ac diuturna ꝑpeſſio rerū arduarū ac difficiliū. Qđ dicitur duarū, ꝑtinet ad cōſtātiā in bono. Qđ dicit difficiliū, pertinet ad grauitatē mali, quā ꝓpriè reſpicit patientia. Qđ verò addit, diuturna ſiuè diutina, ꝑtinet ad longanimitatem ſecundùm ꝙ conuenit cum patientia. Et per hoc patet rèſponſio ad 1. & 2.

AD III. dicēdū, ꝙ illud qđ ē lōginquū loco, q̄uis ſit remotū à nobis, nō tñ̄ eſt ſimpliciter remotū à natura rerū, ſicut id qđ eſt lōginquū tēpore: & ideò nō eſt ſimilis rō. Et pręterea, qđ eſt lōgīquū loco, nō affert difficultatem, niſi ratione tpis: quia qđ eſt longiquū loco à nobis, tardius tpe ad nos pōt peruenire.

AD IIII cōcedimus. Tñ̄ cōſiderāda eſt rō illius dr̄ię, q̄ glo. *aſſignat: qa in his q ex infirmitate peccāt, hoc ſolùm vr̄ īportabile, ꝙ diu pſeuerāt in malo: & ideò dr̄ ꝙ ex longanimitate ſupportant. Sed hoc ipſū ꝙ aliqs ex ſupbia peccat, īportabile vr̄: & ideò p patientiā dñr ſuſtineri illi, q ex ſuperbia peccant.

QVAESTIO CXXXVII.

De perſeuerantia, in quatuor articulos diuiſa.

DEINDE conſiderandū eſt de pſeuerantia, & vitijs oppoſitis.

B CIRCA perſeuerantiam autem quęruntur quatuor.

¶ Primò, Vtrum perſeuerantia ſit virtus.

¶ Secundò, Vtrum ſit pars fortitudinis.

¶ Tertiò, q̄uō ſe hēt ad cōſtātiā.

¶ Quartò, Vtrum indigeat auxilio gratiæ.

ARTICVLVS I.

Vtrum perſeuerantia ſit virtus.

AD PRIMVM ſic proceditur. Vr̄ ꝙ pſeuerātia nō ſit virtus: qᵃ, vt Philoſ. dicit in 7. Ethic.* cōtinētia eſt potior q̄ᵇ pſeuerātia: ſed cōtinētia non eſt virtus, C vt dicitur in quarto Ethi.† ergo perſeuerantia non eſt virtus.

¶ 2 Præt. Virtus ē q̄ rectè viuit, ſm̃ Augu. in li. de li. arbi.* ſed ſicut ipſe dicit in li. de pſeuerantia,† null⁹ pōt dici ǁ pſeuerātiā habere quādiu viuit, niſi perſeueret vſq; ad mortem. ergo perſeuerantia non eſt virtus.

¶ 3 Præt.ʰ Immobiliter pſiſtere ī ope virtutis reqrit̄ ad oēm virtutē, vt patet in ſcđo Ethi.† ſed D hoc ꝑtinet ad rōnē pſeuerātię. dicit.n. Tulli⁹ in ſua Rhet.† ꝙ pſeuerātia eſt in rōne bñ cōſiderata ſtabilis & ꝑpetua ꝑmāſio. ergo pſeuerātia non ē ſpecialis virtus, ſed conditio oīs virtutis.

SED cōtra ē, qđ Andro. dicit, ꝙ pſeuerātia ē habit⁹ eorū, q b. immanēdū ē, & nō immanēdū,

A immobiliter pſiſtēdū in arduis, ad quæ directè tēdit fortitudo: qm̃ triſtitia eſt circa mala nō vt ardua, ſed abſolutè: cū ſit paſſio cōcupiſcibilis. & ad ſeruiēdū fortitudini aſſumatur. Et propterea dato ꝙ excederet fortitudinē quo ad numerū malorū. exceditur tamen à fortitudine quoad excellentiam & difficultatē obiecti: qm̃ eſt circa maxima mala ſub rōne ardui. Patiētia autē, vt ſępe dictum eſt, verſatur circa mala abſolutè, non ut ardua, quia eſt in concupiſcibili.

SVP. Q. CXXXVII. ART. I.

IN art. 1. q. 137. dubia duo occurrunt circa corpus articuli ex Martino in q. 1. đ pſeuerātia in eodem tractatu. Primū ē circa rōnem, quæ in litera affert̄, Vbi occurrit ſpecialis ratio difficultatis & boni, ibi ē ſpecialis virt⁹: ſed ī oī opere virtutis occurrit ſpecialis rō difficultatis & boni ex ipſa diuturnitate tēporis. Nam hoc ipſū, qđ eſt diu īſiſtere alicui difficili, ſpecialē difficultatē habet: & ideò perſiſtere diu in aliquo bono vſq; ad cōſumationē, ſpectat ad ſpecialē virtutē. Arguit ſiquidē contra hāc rōnē dupliciter. Primò, quia ſequeretur ꝙ ſecūdum quālibet circūſtātiā, quæ pōt afferre difficultatē in opere, ponēda eſſet vna ſpecialis virtus, ut ponit̄ pſeuerātia. Probat̄ ſequela, ſub maiore S. Tho ſubſumēdo, Sed ex circunſtātijs loci, modi agēdi, finis, pſonæ, in oī virtute ē ſpecialis rō difficultatis boni. Nā difficili⁹ eſt contunere irā cū parcipentius eſt homo in publico, q̄ i priuato: & cum à ſeruo, quam cum à dño vel ſocio. Et ſimiliter difficili⁹ eſt exercere iuſtitiam cōtra potēt̄, q̄ cōtra pauperē, & ꝓ tēpore quo eges alicuius auxilio, q̄ ꝓ tpe, quo nō eges illo. Secūdo, Sicut ſpecialis difficultas ex diuturnitate temporis accidit, ita ex frequēti repetitione operis, ut patet in ieiunio quadrageſimæ, & in quotidiana perſolutione officij diuini, & p̄ſertim in choro. Et tñ̄ beatus Tho. nō ponit aliquā ſpālē virtutē ꝓꝑ difficultatem ex frequenti repetitione operis. ergo.

Conclu. 672

Inf art. 2. cor. & ad 1. & 2. qu. 138. art. 1. cor. Et 3. diſt. 33. q. 3. art. 3. q. 1. ad 4. & q. 4. ad 1.

** Li. 7. c 7. circa me. tom. 5.*

† Lib. 4. circa fi. to. 5.

** Lib. 2. de lib. arbi. c. 19. tom. 1.*

† Aug. li. đ bono pſeuerātiæ, c. 1. tom. 7.

** Li. 2. c. 4. to. 5.*

† Lib. 2. de inuentione in fol. 3. ante fi. libri.

E ¶ Secūdū dubiū eſt circa cōcluſionē principalē, ſ. Perſeuerantia eſt ſpecialis uirtus. Contra, inquit, Perſeuerantia nō eſt aliud q̄ virtus perſeuerās, accipiendo virtutē cōiter ad actū, & ad habitū. Probatur, tū quia iuſtitia, & ſic de alijs, inclinat ad eliciēdū exequendū, & continuādū tandiu quādiu recta rō dictat. Nō ergo eſt neceſſaria alia virtus ꝓꝑ diuturnitatē. Antecedēs probat̄ ex Ariſto. 2. Eth. ponente cōditiones virtutis ex parte operantis, ſcilicet ꝙ operetur ſciens & eligens, & ꝓꝑ hoc firmiter & immobiliter, tū qa poſito recto dictamine, & electione recta, & opere illo continuato vſq; ad finem operis, remotis quibuſcūq; alijs

virtu-

& neutrorū : ſed habit⁹ ordinãs nos ad benefaciẽdū aliquid, vel omittendum, eſt virtus. ergo ꝑſeuerantia eſt virtus.

RESPON. Dicẽdū, ꝙ ſm Philo. in 2. Ethi.† virt⁹ ē circa difficile, & bonum. Et ideò vbi occurrit ſpecialis rō difficultatis, vel boni, ibi eſt ſpecialis virtus. Opus aūt virtutis pōt habere bonitatē, & difficultatē ex duob⁹. Vno qdē mō, ex ipſa ſpecie actus, q accipit ſm rōnē proprij obiecti: alio mō ex ipſa diuturnitate tpis. Nā hoc ipſū, qđ ē diu iſiſtere alicui difficili, ſpecialem difficultatē hēt. Et ideò diu ꝑſiſtere ī aliquo bono vſq; ad cōſumationē, ꝑtinet ad ſpecialē virtutē. Sicut ergo tēperātia, & fortitudo ſūt ſpeciales virtutes, eo ꝙ altera eorū moderať delectationes tactus, qđ de ſe difficultatē hēt, altera aūt moderať timores & audacias circa pericula mortis, qđ ēt ſm ſe difficile eſt: ita ēt ꝑſeuerantia ē ǭdā ſpecialis virt⁹, ad quã ꝑtinēt ī his, vel ī alijs virtuoſis operib⁹ diuturnitatē ſuſtinere, ꝓut neceſſe eſt.

AD I. ergo dicendū, ꝙ Philoſophus accipit ibi ꝑſeuerãtiam ſm ꝙ aliquis perſeuerat in his, ī quib⁹ difficillimū eſt diu ſuſtinere. Non eſt aūt difficile diu ſuſtinere bona, ſed mala. Mala aūt, q̄ ſunt pericula mortis, vt plurimū nō diu ſuſtinētur, qa vt frequetius cito tranſeūt: vñ reſpectu illorū nō ē ꝑcipua laus perſeuerantiæ. Inter alia autē mala ꝑcipua ſunt illa, quæ opponuntur delectationibus tactus : qa hmōi mala attēdunť circa neceſſaria uitæ, puta, circa defectū ciborū, & aliorū hmōi, q̄ qñq; imminēt diu ſuſtinēda. Nō eſt aūt difficile hęc diu ſuſtinere illi, q circa hoc nō multū triſtať, nec

G ī oppoſitis bonis multū delectatur: ſicut patet ī tēperato, ī quo hmōi paſſiones nō ſūt vehemētes. Sed maximè hoc difficile ē ī eo, q circa hoc vehemēter afficiť, vtpotè nō habēs ꝑfectā virtutē modificantē has paſſiones. Et ideò ſi accipiať hoc mō ꝑſeuerãtia, nō eſt uirt⁹ ꝑfecta, ſed ē quoddā iperfectū ī gn̄re virtutis. Si aūt accipiam⁹ ꝑſeuerãtiā

H ſm qđ aliqs ī quocūq; bono difficili diu ꝑſiſtit, hoc pōt cōuenire ēt habēti ꝑfectā uirtutē, cui ēt ſi ꝑſiſtere ſit min⁹ difficile, ꝑſiſtit tñ in bono magis ꝑfecto, uñ talis ꝑſeuerãtia pōt eſſe uirtus: quia ꝑfectio uirtutis magis attendiť ſcd̄m rationem boni, quàm ſm rationem difficilis.

AD II. dicendū, ꝙ eodē noīe quandoq; nominať & uirtus, & actus uirtutis, ſicut Augu. dicit ſuper Ioã.* Fides eſt credere qđ

I nō uides. Poteſt tñ contingere, ꝙ aliquis habeat habitum uirtutis, qui tñ nō exercet actū: ſicut aliqs paup habet habitum magnificentię, cū tñ actum nō exerceat. Qñq; uerò aliquis habens habitū incipit quidē exercere actum, ſed nō perficit, puta, ſi ædificator incipiat ædi-

virtutibus poniť perſeuerãtia. ergo perſeuerãtia iuſtitiæ nō eſt alia virtus à iuſtitia, & ſic de alijs. Sc̄do, Si perſeuerantia eſt virtus diſtincta à virtute perſeuerãte, ſequereť proceſſus in infinitū: qa perſeuerare diu in ipſa ꝑſeuerãtia habet eãdē rōnē difficilis & boni ex ipſa diuturnitate tp̄is, quã habēt opera aliarum virtutū. Quia ergo rōne poniť ꝑſeuerãtia diſtincta ab alijs, ponēda eſt diſtincta ab iſta, & ſic in infinitū. Aut eadem rōne qua ipſa ꝑſeuerãtia poniť circa diuturnitatem ſui actus, aliæ quoq; virtutes cōcedantur circa diuturnitatem proprij actus.

*Lib. 2. Ethic. c. 3. ī ſi. 10. 5.

¶ Ad euidentiã horū ſcito, ꝙ ſicut magnanimitas reſpicit magnū in opere cuiuſcū que virtutis, ita ꝑſeuerãtiæ virtus reſpicit diuturnū in opere cuiuſcunq; virtutis. Et ꝑpea ſicut magnū dupliciter cōſideratū eſt ſuperius, ſcilicet vt cōditio operis abſolutè, & vt rō principaliter obiecta & intenta: ita diuturnitas cōſideratť & ut circunſtãtia operis, & ſic ſpectat ad eãdē virtutē, ad quã ſpectat illud op⁹: & vt rō principaliter intēta, & ſic poniť obiectū ſpecialis virtutis, q̄ dr̄ ꝑſeuerãtia ꝑp rōnem literæ.

¶ Et ad primã rōnem cōtra eã negať ſequela loquēdo de circunſtãtijs vt ſic: qm̄ nec perſeuerãtia poniť circa diuturnitatem, vt eſt circūſtãtia. Veruntñ conceditť, ꝙ quæcūq; circunſtãtia pōt trãſferri in rōnē formalē alicuius boni moralis ſecundū ſpeciē diſtincti ab alijs, conſtituere poteſt ſpecialem virtutē. Quæ autem affert arguēs ſūt circunſtantię vt ſic, & ideò non variant ſpeciem, ſed magis, aut minus in eadem ſpecie.

D. 1026.

¶ Ad ſecundam dicitur, quòd frequens eiuſdem operis repetitio ad obſeruationem vnius totalis operis conſumandi ſub diuturnitate comprehenditur: quoniam eiuſdem moris eſt ex intentione tendere ad diu inſiſtendum operis conſumationi, ſi opus vnū pluries propterea repetendum eſt, etiā opera ſuccedentia ſint diuerſa.

¶ Ad ſecundum dubiū negatur primò aſſumptū: vel diſtinguatur ꝙ perſeuerantia ſumitur dupliciter, ſcilicet ex cōditione, & ex principali intentione: & quòd perſeuerãtia ex cōditione habitus eſt ipſa virtus perſeuerans. Nã quilibet habitus ex conditione immobilitatis firmat ad diu ꝑſiſtendū. Sed perſeuerantia quæ ex principali intētione in quolibet opere tendit ad ipſam diuturnitatē, nō eſt ipſa virtus iuſtitiæ, tēperãtiæ &c. quæ perſeuerat, ſed alia. Et ꝑ hoc patet reſponſio ad vtrãq; probationem antecedentis: quoniam gratis cōceditur, ꝙ q̄libet virtus poteſt perſeuerare ex conditione, ſed non ex principali intentione.

¶ Ad ſecundū argumētū negatur ſequela, proceſſus in infinitū: qm̄ illa ſpecialis virtus, quæ eſt perſeuerantia, q̄ per ſe primò tēdit ad diuturnitatē in quocūq; actu virtutis, ſufficit ad tendēdū ad diuturnitatē proprij actus, ſicut & aliorū. Nec eſt par ra-

F tio de aliis virtutibus, quia nulla earū tēdit ad diuturnitatem per ſe primò, ſeu ex principali intētione. Et ꝑpea alię egent iſta per ſe primò in diuturnū tēdēte: iſta verò quia ex ſe hoc habet, non eget aliqua alia tendēte ad diuturnitatem ſui operis.

¶ In eodē primo artic. in reſponſione ad ſecūdū, dubiū ex Martino occurrit ibidem qu. 2. ubi recitata hac reſponſione dicit, Sequentes hãc opinionē habent concedere quę ſequunť. Primò, ſequitur ꝙ de aliquo actu aliqñ eſt verum dicere, ꝙ fuit perſeuerãtia, de quo nūquã fuit verū dicere ꝙ ē perſeuerantia. Sc̄dò, ꝙ ꝑ mortem actus q nunquã fuit perſeuerantia, incipit eſſe ꝑſeuerantia. Tertiò, ꝙ actus proprius alicuius virtutis pro tempore quo fit, nō ſortietur denominationē ab illa. Quartò, ꝙ perſeuerãtia eſt uirtus, & tñ ei⁹ operatio virtuoſa non pōt eſſe ꝑſeuerantia: quia vel eſſet perſeuerãtia anteq̃ eſſet, & hoc non: vel qñ eſt, & hoc non, quia adhuc nō eſt finis uel poſt : & hoc nō, quia tunc nō eſt. Quintò : ꝙ duorum oīno uniformiū intus & extra uſque ad aliqđ inſtans, de uno verè, diceť ꝙ perſeuerauit, & alio nō, ut patet ſi unus moriatur in illo inſtãti, & ali⁹ non. Iſta ſunt quę ſequuntur ex dicta opinione, ad quã tñ ponendã nec rō, nec authoritas cogere vr̄.

*Trac. 75. paulo à prin. to. 9.

¶ In eadem reſpōſione dubium occurrit ex eodem circa illud, Per ſe ad perſeuerantiã pertinet, ꝙ aliquis perſeueret vſq; ad finē opis virtuoſi. Contra arguitur, quia qñque aliquis verè perſeueraſſe dr̄, qui non cōpleuit opus, ſed impeditus fuit per mortem, vel uiolentiam.

¶ Ad euidentiam eorū q̄ in primo dubio tanguntť, ſcito ꝙ qa vnumquodq; ens tūc pōt verè enūtiari eſſe ſimpliciter, vel de aliquo, qñ iuxta naturæ ſuæ cōditionē hēt eſſe. Vñ ſucceſſiua entia tunc dn̄r eſſe, qñ

K ſūt nō ſimul, ſed ī ſucceſſione ꝓpria inchoata. Dr̄ nãq; hodiernus dies eſſe, qñ iã inchoatus eſt. Vndè ab inchoatione vſq; ad terminū diei verificatur de illo tp̄e, hodie. Et ſimiliter cum domus ædificať, dicimus ꝙ ædificatio domus eſt, q̄uis nihil horū totū ſit, & poſſit impediri ne terminetur. Proportionabiliter in ꝓpoſito dicimus, ꝙ qñcunq; aliquis incepit actū perſeuerãdi, iã actu ꝑſeuerat, & de illo actu uerè dr̄, ꝙ eſt perſeuerantia. Nec obſtat, ſi nō cōſumetur, ſicut nō obſtat ſi domus ædificatio nō cōſumatur, quin ædificatio cępta fuerit ædificatio, & domificatio. Et ſi hodiernus dies nunq̃ cōſumareť, nō auferret quin fuerit verū prius dicere, hodie, in primis horis ei⁹. Quocirca aliud eſt loqui de perſeuerãtia, & aliud de perſeuerãtia cōſumata. Ad verificãdū ſiquidē de aliquo actu ꝙ eſt perſeuerãtia, ſufficit ꝙ actus ille perſeuerãdi ſit cū debitis cōditionib⁹ inchoatus, & ſic in ſucceſſione habeat eſſe. Sicut ad verificandum quòd aliquis actus ſit motus, ſufficit quòd inchoatus motus ſucceſſione ſit. Sa-

enim

enim non conſumatur, non ſequitur ergo perſeuerantia non fuit perſeuerantia, ſicut non ſequitur, ergo motus non fuit motus: ſed ſequitur, ergo perſeuerantia non eſt conſumata, ſicut ergo motus non eſt conſumatus.

¶ Ad verificandum verò de aliquo actu, ꝙ eſt perſeuerantia cōſumata, oportet terminū conſumationis expectare, & tunc pōt primò dici, ꝙ eſt perſeuerātia cōſumata, quia tūc eſt in ſuo termino, nec aliud eſſe requirit. Sicut motus conſumatus non niſi in termino pōt primo dici motus conſumatus, nō curando in propoſito quō terminetur poſitiuè, vel negatiuè. Negatur ergo ꝙ ſectantes diui Thomæ doctrinā de pſeuerātia, oporteat illa cōcedere, quæ arguens affert. Actus ſiquidē perſeuerādi vſque ad mortē habuit hanc ueritatē in uita, ꝙ iſte perſeuerat. Nec per mortē fit perſeuerantia, ſed in illo inſtanti fit conſumata. Et ꝓpterea patet, ꝙ propterea cū ſit actus uirtutis perſeuerantiæ, ab illa denominatur perſeuerantia. & eſt perſeuerātia quā eſt in ſucceſſione. Nec obſtat ꝙ adhuc nō ſit finis: quia nō exigitur niſi ad cōſumatā perſeuerantiā. Ad caſum demū quinto loco dr̄, ꝙ de illo qui moritur, verificatur perſeuerātia cōſumata, quia iā eſt inſtans cōſumationis eius. In alio uerò uerificatur ꝙ perſeuerat, ſed nō cōſumatè, quia adhuc nō eſt in termino. Vndè nullū inconueniēs hic accidit, ex quo ponit vnius terminus, & alterius non. Vndè patet, ꝙ non ſequuntur ex ſancti Thomæ opinione quę arguēs dicit, & ꝙ rationabiliter ponit illa virtus ſicut magnanimitas.

*Loco citato in argum.

¶ Ad ſecundum dubium dicitur, ꝙ ſicut per ſe cōuenit homini, quòd gñet hoiem, & ꝙ leo gñet leonem, & tamē poteſt impediri: ita per ſe conuenit perſeuerantiæ virtuti, quòd intendat perſiſtere vſque ad finem. Si tamen impeditur ab extra, hoc eſt, per accidens, & nihil obſtare conſtantiæ naturæ virtutis, cui ex propria natura conuenit inclinare in hoc quòd perſiſtat vſque in finem. Argumentum ergo nil obſtat doctrinæ authoris, niſi apud eos qui putant naturales, & morales operationes, ſi poſſunt impediri, non per ſe conuenire ſuis principijs: quod eſt puerile, & ſatis rude.

Perfecta per totum.
673
Sup. q. 128 cor. & ad 5. & 6. Et 3 diſt. 33. q. 3. ar. 3. q. 1. 2. & 4. cor.
* Li. 7. c. 4.

ficare, & non compleat domū. Sic ergo dicendū eſt, ꝙ nomen perſeuerantiæ quandoq; ſumitur pro habitu quo quis eligit perſeuerare: quandoq; aūt pro actu quo quis perſeuerat: & quandoque quidē habens habitū perſeuerantiæ, eligit quidē perſeuerare, & incipit exequi aliquandiu perſiſtendo nō tñ cōplet actū, quia nō perſiſtit vſq; ad finem. B Eſt autē duplex finis. Vnus quidem, qui eſt finis operis, alius aūt qui eſt finis humanæ vitæ. Per ſe aūt ad perſeuerantiā pertinet ut aliquis perſeueret vſq; ad terminū virtuoſi operis: ſicut ꝙ miles Perſeueret uſq; ad finē certaminis, & magnificus vſq; ad cōſummationē operis. C Sunt aūt quædā uirtutes, quarum actus per totā uitā debēt durare, ſicut fidei, ſpei, & charitatis, quia reſpiciunt vltimum finē totius uitæ humanę. Et ideò reſpectu harū uirtutū, quę ſunt principales, non conſumatur actus perſeuerantiæ vſq; ad finem uitæ. Et ſm̄ hoc Aug.* accipit perſeuerantiam pro actu perſeuerantiæ conſumato.

Ad III. dicēdū, ꝙ virtuti poteſt aliqd cōuenire dupliciter. D Vno modo, ex ꝓpria intētione finis: & ſic diu perſiſtere vſq; ad finē in bono, ꝑtinet ad ſpecialē virtutē, quæ dr̄ perſeuerātia, quę hoc intendit, ſicut ſpecialē finem. Alio modo ex cōparatione habitus ad ſubiectū: & ſic immobiliter perſiſtere cōſequitur quālibet uirtutem, inquantum eſt qualitas difficilè mobilis.

ARTICVLVS II.

Vtrū pſeuerātia ſit pars fortitudinis. E

AD SECVNDVM ſic procedi tur. Videt̄ ꝙ perſeuerantia nō ſit pars fortitudinis. Quia ut Philoſ. dicit in 7. Ethic.* perſeuerantia eſt circa triſtitias tactus: ſed huiuſmodi pertinet ad temperantiam.[h] ergo perſeuerantia magis eſt pars temperantiæ, quam fortitudinis.

¶ 2 Præt. Ois pars virtutis moralis eſt circa aliquas paſſiones, quas virtus moralis moderatur: ſed perſeuerātia[h] nō importat moderantiā paſſionum, quia quantò vehemētiores fuerint paſſiones, tātò aliquis ſecūdū rōnem perſeuerās laudabilior videtur. ergo videt̄ ꝙ perſeuerantia non ſit pars alicuius B uirtutis moralis, ſed magis prudentiæ, quæ perficit rationem.

¶ 3 Præ. Aug.† dicit in lib. de pſeuerātia, ꝙ[g] perſeuerantiam nullus pōt amittere, alias autē virtutes pōt homo amittere. ergo pſeuerātia eſt potior oībus alijs uirtutibus: ſed uirtus principalis eſt potior q̄ eius pars. ergo perſeuerantia non eſt pars alicuius uirtutis, ſed magis ipſa eſt uirtus principalis.

C SED CONTRA eſt, quòd Tullius* ponit perſeuerātiam partem fortitudinis.

RESP. Dicendū, ꝙ ſicut ſupra dictū eſt,* virt⁹ principalis eſt, cui principaliter aſcribitur aliquid qđ pertinet ad laudē virtutis, inquantū. ſ. exercet illud circa propria materiā, in qua difficillimū & optimū eſt illud obſeruare. Et ſecūdū hoc dictū eſt,* ꝙ fortitudo eſt principalis D virtus: quia firmitatē ſeruat in his, in quibus difficillimū eſt firmiter perſiſtere, ſ. in periculis mortis. Et iō neceſſe eſt, ꝙ fortitudini adiungatur ſicut ſecundaria uirtus principali oīs illa uirtus, cuius laus conſiſtit in ſuſtinēdo firmiter aliqđ difficile. Suſtinere aūt difficultatē, quæ ꝓuenit ex diuturnitate boni operis, dat laudē perſeuerātiæ: nec hoc eſt ita difficile, ſicut ſuſtinere picula mortis. Et iō[m] pſeuerātia adiungit̄ fortitudini, ſicut uirt⁹ ſecūdaria principali. E

AD PRIMVM ergo dicēdū, ꝙ annexio ſecūdariæ uirtutis ad principalē nō ſolū attendit̄ ſm̄ materiā, ſed magis ſecūdū modū: quia forma ī unoquoq; potior eſt, q̄ materia. Vñ licèt perſeuerantia magis uideatur conueni re in materia cū tēperantia, q̄ cū fortitudine, tñ in modo ma-

IN SVPER Q. CXXXVII. ART. II.

IN art. 2. eiuſdē quæſt. dubiū ex Martino ibidē occurrit circa rōnem in corpore aſt uenit ad concluſionē principalem, ſcilicet, Omnis illa uirtus, cuius laus conſiſtit in ſuſtinendo aliqđ difficile, eſt adiuncta fortitudini ſicut ſecundaria principali: ſed laus perſeuerātiæ eſt in ſuſtinēdo difficultatem ex diuturnitate boni operis. ergo. Probatur maior: quia fortitudo firmat animum in ſuſtinendo difficillima, quę ſunt pericula mortis. Contra, inquit. Martinus, maior eſt falſa. quod probatur, quia aliàs ſequeretur, ꝙ omnis virtus eſſet adiuncta fortitudini: quia omnis virtus eſt circa difficile, & aīum firmat contra aliquid difficile. Probatio quoq; maioris non infert apparenter, niſi virtutes quę ſunt circa eandem materiam, eſſe adiunctas. Et adhuc quęſtio eſt, an hoc ſufficiat. Iuſtitia enim perſeuerās facit ſuſtinere diuturnitatem operis iuſti, & ſic de alijs.

† Ex ca. 1. hab. & c. 5. 10. 7.

¶ Ad hoc dicitur, ꝙ maior eſt veriſſima, & negatur ſequela. Et ad probationem dicitur, quòd falſum eſt omnis virtutis laudem principaliter conſiſtere in ſuſtinendo aliquid difficile, cum iuſtitiæ laus conſiſtat in rectè operando ad aliū, & temperantiæ laus in moderatione. Et vt excludantur omnes apparentiæ, notato quod diximus, ſcilicet, ꝙ laus virtutis illius cōſiſtat principaliter in ſuſtinendo difficile. Nam dato quòd omnis uirtus aliquo modo ſuſtinendi actum participaret, vel haberet, non tamen principaliter conſiſtit circa ſuſtinendum. Iam autem dictum eſt, quòd virtutes ex principali intentione penſantur. Et per hoc patet ſolutio obiectorū de iuſtitia, & alijs uirtutibus perſeuerātibus ex conditione, non ex principali intentione, ut prędictū eſt.

*Lib. 2. de inuētione ſ fol. 3. ante fin. lib.
* Q. 123. ar. 11. & 1. 2. q. 61. ar. 3. & 4.
* q. 123. art. 11.
Concl.
D. 1025.

¶ Super

SVP. Q. CXXXVII. ART. III.

IN art. 3. eiuſdē q. dubiū ex Martino ibidē, quæſt. 2. occurrit circa differentiam inter perſeuerantiā, & conſtantiā. Arguit ſiquidē dupliciter. Primo ſic, Cōtinuet aliquis aliquem virtutis actum, & deinde ſola diuturnitate victus deſerat, talis nec pſeuerās, nec cōſtans eſt. ergo cōſtantia nō reſpicit extrinſeca impedimēta, vt dr̄. Secū- D. 1025. do, Ariſtoteles expreſſe ponit pſeuerantiā circa vehemētes triſtitias &c. ergo ī vſu terminorum debemus conformari antiquis doctoribus, niſi conſtet de abuſu.

¶ Ad hoc dr̄, q̄ dupliciter aliquis pōt continuare actū virtutis, primò ex intentione diuturnitatis. Et ſic inchoās, & aliquanto tēpore cōtinuās, & victus poſt à diuturnitate deſiſtēs, habuit quidē perſeuerātiæ actū, Porrecta per totum. 674 ſed adueniēte oppoſito, factus eſt mollis. Si verò cōtinuauit actū ex cōditione virtutis, & poſt occurrente diuturnitate ſuperante, deficit, in mol- *q. præc. art. 5. litiē declinauit non ex cōtrario, ſed ex priuatiuo, hoc eſt, non ex perſeuerantia, ſed ex non mollitiæ.

¶ Ad ſecundum verò dī, q̄ licèt Ariſt. perſeuerātiæ nomine vſus fuerit in habitu cohibitiuo triſtitiarū imperfecto in genere virtutis: ex hoc tn̄ nō ſequit̄ q̄ ſit abuſus vti eodē vocabulo in habitu virtutis circa diuturnitatē, quā vocabulū perſeuerātię reſpicere magis conſtat, q̄ *Lib. 1. in ſōn. Scipionis in fol. 2. ante med. lib. triſtitias. Perſeuerans enim cōmuni, & frequēti vſu dī, qui diu durat in aliquo. Et ſimpliciter perſeuerans, qui vſq; ad finē durat in opere. †q. 128. argum. 6.

gis conuenit cū fortitudine, inquantū firmitatē ſeruat cōtra difficultatem diuturnitatis.

Ad II. dicendū, q̄ illa perſeuerātia, de qua loquitur Philoſ. nō moderat̄ aliquas paſſiones, ſed cōſiſtit ſolùm in quadā firmitate rōnis, & volūtatis. Sed perſeuerantia ſm̄ q̄ ponit̄ uirtus, moderat̄ aliquas paſſiones, ſcilicet timorē fatigationis, aut defectus propter diuturnitatē. Vnde hæc uirtus [d] eſt in iraſcibili, ſicut & fortitudo.

Ad III. dicēdū, q̄ Aug. ibi loquit̄ de pſeuerātia nō ſm̄ q̄ nominat habitū uirtutis, ſed ſm̄ q̄ nominat actū uirtutis cōtinuatū uſq; in finē, ſm̄ illud Matth. 24. Qui perſeuerauit uſq; in finē, hic ſaluus erit. Et ideò contra rōnē perſeuerantiæ ſic acceptæ eſſet, q̄ amitteretur, quia jam non duraret uſq; in finem.

ARTICVLVS III.

Vtrum conſtantia pertineat ad perſeuerantiam.

AD TERTIVM ſic proceditꝰ. Vr̄ q̄ cōſtantia nō ꝑtineat ad perſeuerātiā. [h] Cōſtantia. n. pertinet ad patientiā, ut ſupra dictū eſt: * ſed patientia differt à perſeuerātia. ergo conſtantia non pertinet ad perſeuerantiā.

¶ 2 Præ. Virtus eſt circa difficile bonū: ſed in paruis operibus cōſtantē eſſe, [h] nō ur̄ eſſe difficile, I ſed ſolū in operibus magnis, q̄ pertinent ad magnificentiā. ergo cōſtātia magis ꝑtinet ad magnificantiā, q̄ ad perſeuerātiā.

¶ 3 Præ. Si ad pſeuerātiā ꝑtineret cōſtātia, [h] in nullo uideret̄ à pſeuerātia differre, qa utrūq; immobilitatē quādā importat: differunt aūt. Nā Macro.* condiuidit cōſtātia firmitati, per quā intelligitur pſeuerātia, ut ſupra dictū eſt. † ergo cōſtantia non pertinet ad perſeuerantiam.

Sed contra eſt, q̄ aliquis dr̄ eſſe conſtans ex eo, q̄ in aliquo ſtat: ſed immanere aliquibus pertinet ad perſeuerantiā, ut patet ex diffinitione quam Andronicus ponit. ergo conſtantia pertinet ad perſeuerantiam.

Conc. l. [m] Reſpon. Dicendum, q̄ [m] perſeuerantia, & conſtantia cōueniūt quidē in fine: [n] quia ad utrumque pertinet firmiter perſiſtere in aliquo bono. [m] Diffe- Concl. 1. pars. runt autem ſecundū ea, quæ difficultatē afferunt ad perſiſtendū in bono. [n] Nā uirtus perſeuerantię propriè facit firmiter perſiſtere hominem in bono

F contra difficultatem, quæ prouenit ex ipſa diuturnitate actus. Conſtantia autem facit firmiter perſiſtere in bono contra difficultatem, quæ prouenit ex quibuſcumq; alijs exterioribus impedimentis. Et ideò [p] principalior pars fortitudinis eſt perſeue- Conclu. p rantia, q̄ cōſtantia: [q] quia difficultas quæ eſt ex diuturnitate actus, eſt eſſentialior actui uirtutis, quàm illa quæ eſt ex exterioribus impedimentis.

Ad primum ergo dicendū, q̄ exteriora impedimenta perſiſtendi in bono præcipuè ſunt illa, quæ triſtitiā inferunt: circa triſtitiā aūt eſt patiētia, ut dictū eſt. * Et ideò conſtantia ſm̄ finem conuenit *q. præc. art. 1. G cum perſeuerantia: ſm̄ autem ea quæ difficultatē inferunt, conuenit cum patientia. Finis autem potior eſt. & ideò conſtantia magis pertinet ad perſeuerantiam, quàm ad patientiam.

Ad II. dicendū, q̄ in magnis operibus pſiſtere, difficilius eſt: ſed in paruis, & mediocribus diu perſiſtere habet difficultatem, & ſi non ex magnitudine actus quam reſpicit magnificentia, ſaltem ex ipſa diuturnitate quam reſpicit perſeuerantia. Et ideò conſtantia poteſt ad utrumque pertinere.

Ad III. dicendū, q̄ cōſtātia pertinet quidē ad perſeuerantiā, inquantum conuenit cū ea, non tn̄ H eſt idem ei, inquantum differt ab ea, ut dictum eſt.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum perſeuerantia indigeat auxilio gratiæ.

AD QVARTVM ſic proceditꝰ. Vr̄ q̄ pſeuerātia non indigeat auxilio gratiæ. Perſeuerantia. n. eſt quædā uirtus, ut dictū eſt: * ſed uirtus, ut Tullius dicit in ſua Rhet. † agit in [h] modum naturæ. ergo ſola inclinatio uirtutis ſufficit ad perſeuerandū. Non ergo ad hoc requiritur aliquod auxilium gratiæ.

¶ 2 Prę. Donū gratiæ Chriſti eſt maius q̄ nocumentū, qđ Adam intulit, ut patet ad Rom. 5. ſed antè peccatum ſic cōditus fuit homo, ut poſſet pſeuerare ꝑ id qđ acceperat, ſicut Aug. dicit i lib. de correct. * & gratia. ergo multò magis hō ꝑ gratiā Chriſti reparatus, poteſt perſeuera- K re [h] abſq; auxilio nouæ gratiæ.

¶ 3 Prę. Opera peccati quōque ſunt difficiliora, q̄ opera uirtutis. undè ex perſona impiorū dr̄ Sap. 5. Ambulauimus uias difficiles: ſed aliqui perſeuerant in operibus peccati abſq; alterius auxilio. [h] ergo ēt in oꝑibus uirtutū pōt homo perſeuerare abſq; auxilio gratiæ.

Sed contra eſt, qđ Aug. dicit in lib. de perſeuerantia. * Aſſerimus donum Dei eſſe perſeuerantiam, qua uſque ad finem perſeueratur in Chriſto.

Reſpon. Dicendum, quòd ſicut ex dictis patet,

SVP. Q. CXXXVII. ARTIC. IIII.

Ferr. 3. cont. c. 155.

IN ar. 4. eiuſdē q. in rñſione ad 1. dubiū occurrit ex Martino ibidē quæſt. 3. cōtra hāc rñſionē arguēte, q̄ nō ſatiſfacit: qa nemo dubitat, an opus virtutis ſit de neceſſitate eliciendum, quia ſi eſſet neceſſariū, nō eſſet meritoriū. Quo ergo eſt (concesso q̄ nō eſt neceſſariū) q̄ habens habitū virtutis immobiliter vtatur eo vſque ad mortem. Verū tn̄ poſſit habitu ſuo vti cum auxilio generali Dei vſq; ad mortē, & ſi nō, vndè prouenit, maximè cū poſſit vti illo per vnū, aut duos dies. & per hoc habitus augeatur, & fortificetur.

¶ Ad huius euidentiā ſcito, q̄ actualis pſeuerantia vſq; ad finē, de qua eſt qō, cū nō ſufficiēter cauſet̄ à volūtate ex virtute naturæ, & libertatis, vt patet ex eo q̄ volūtas eſt ad oppoſita, & vertibilis ad bonum & ma-

Porrecta per totum. 675

1. 2 q. 109 a. 9. & 10. & q. 114. ar. 2. cor. Et 2. d. 29 in expoſ. & ad 1. Et 3. cōtra c. 155. Et ve ri. q. 24 ar. 13 & q. 27. art. 5. ad 3. Et pſal. 31 Ioan. [illegible] ca. 2. principio.

*Artic. [illegible]

†Lib. 2. de inuētiōe in fol. ante fin. bri.

*Capi in medio 7.

& malum, & ad malum quidem ſufficienter, ad bonum autem non, iuxta illud: Perditio tua Iſrael ex te, ſalus autẽ ex me, oportet q cauſetur vel ab habitu, vel ab extrinſeca cauſa. Et ſi ab aliquo habitu cauſari ſufficienter ponitur, neceſſe eſt q habitus ille ſic perficiat voluntatem, vt immobiliter ipſam in appetitu boni: alioquin nũq̃ ſufficiẽs cauſa pſeuerãtiæ ponit̃. Nã ſi nõ immobiliter liberũ arbitriũ, remanebit vertibile ad malũ, & cõſequẽter nõ (ſufficiẽte tali habitu ad retrahẽdũ ab appetitu mali) appetet quãque malũ, & ſic nõ pſeuerabit vſq; ad mortẽ. Efficacia ergo requiſita ad habitũ, ſufficientẽ cauſam perſeuerãtiæ actualis vſq; ad mortẽ in noſtra uolũtate, ẽ imobilitare liberũ arb. triũ ad bonũ. Et ppea intuitus hoc author, quia q̃ſtio erat, an poſito habitu virtutis pſeuerantię &c. remaneret indigẽtia alterius gr̃æ Dei, radicalem cauſã attulit, quare habitus relinquit indigẽtiam talẽ, quia, ſcilicet non immobilitat voluntatẽ ad bonũ: ſed relinqt ipſam vertibilem ad malũ. Ex hoc aũt q nõ ſufficiẽter cauſat talis pſeuerãtia à volũtate informata charitate ſub intellecto generali auxilio Dei, manifeſtè patẽt duo. Primũ eſt, q remanet homo indigẽs ad talẽ perſeuerantiã ſpeciali Dei auxilio pręgenus, & cuſtodiẽtis hominẽ ne declinet ad malũ: quoniã hoc maximũ bonum eſſe conſtat, & ab extrinſeco oportet cauſari, ex quo ab intrinſeco ſufficientẽ cauſam in via hac nõ habet, niſi quis tale, & tantum bonum à caſu ponat, aut abſque propria cauſa ſufficiente, quod eſt ridiculum. Secundum eſt, quòd authoris reſponſio directè ſatisfacit argumento radicalem cauſã aſſignans, quare habitus uirtutis non ſufficit cauſare perſeuerantiam actualem vſque ad mortem, ac per hoc, quare relinquit indigentiam diuini auxilij ad talem perſeuerantiam. Vndè cum arguens dicat, Nemo dubitat, an opus virtutis ſit neceſſario eliciendum, dicitur quòd licèt non dubitet de hoc: dubitatur tamen, an habitus virtutis ſit tantæ efficaciæ, quòd ſit ſufficiens cauſa perſeuerandi vſque ad mortem. Et ad declarandum quòd omnis noſter in via habitus eſt inſufficiens, reddita optimè eſt ratio, quia non immobilitat ad bonum. Et ſi hoc penetraſſet arguens, non oppoſuiſſet quæſtionem alio modo, quàm ab authore formetur. Dicta enim ratio omnem difficultatem excludit, & cauſam aſſignat indigentiæ extrinſecæ cauſæ, quæ proculdubio eſt Deus.

¶ In eodem quarto ar. in reſponſione ad tertium, dubiũ occurrit ex Martino ibidem arguente contra hanc reſponſionem, q nõ ſatisfacit: quia ſupponit vnum, cuius cõtrariũ argumẽtum nititur probare, nec tamẽ illud ſolutio euacuat. Supponit enim quòd homo põt de ſe peccare, & tamẽ nõ poteſt per ſe reſurgere à peccato, immò nec bonum facere. Cõtra quod directè procedit argumentum quò arguitur, quòd opera peccati ſunt difficiliora quàm opera uirtutis. & ideò videtur mihi, quòd niſi ad hoc reſpondeatur, non eſt ſufficienter ſolutum.

¶ Ad quod dicitur, quòd reſpõſio authoris directè tendit, & ſatisfacit argumento quo ad principalem difficultatem eius, ſcilicet, quare homo poteſt ſeipſum peccando facere perſeuerantem in peccato, & non poteſt benè operando facere ſe perſeuerantem in virtute vſq; ad mortem. Hæc enim difficultas euacuatur per hoc, quòd homo peccando conſtituit ſe in ſtatu, vndè non poteſt reſurgere, & propterea remanet perſeuerãs in malo vſque ad mortem, quantum eſt ex ſe: ſed virtuosè agendo non poteſt ſe ſtatuere in ſtatu, vndè non poſſit ex ſeipſo declinare. Ex hac autem vniuerſali conditione cuiuſque peccati mortalis, & cuiuſcumque operis meritorij patet, quòd nihil obſtare relinquitur illud aſſumptũ, ſcilicet, opera peccati ſunt quandoq; magis difficilia, quam opera uirtutis. Hæc eſt enim vna particularis in nullo obſtãs vniuerſali conditioni mortalis peccati, & meriti, ex qua ſatiſfit in litera argumento. Et propterea non opus fuit, quòd author in litera aliter reſponderet.

*Ar. 1. ad 2. & ar. 2. ad 3.

Conclu. m

[h] pſeuerantia dupliciter dr̃. Vno mõ, ꝓ ipſo habitu pſeuerãtiæ ſm q ẽ virt⁹: [l] & [m] hoc mõ indiget dono habitualis gr̃ę, [n] ſicut & cæteræ virtutes infuſæ. Alio mõ, põt accipi ꝓ actu pſeuerãtię durãte vſq; ad mortẽ. [p] Et ſecũdũ hoc nõ idiget ſolũ gr̃a habituali, ſꝺ ẽt gratuito Dei auxilio cõſeruãtis hoĩem in bono vſq; ad finẽ vitæ, [q] ſicut ſupra dictũ ẽ, *cũ ꝺ gr̃a ageret. Quia cũ lib. arb. de ſe ſit vertibile, & hoc ei nõ tollat̃ ꝑ habitualẽ gr̃am pñ̃ſẽtis uitæ, nõ ſubeſt poteſtati liberi arb. ẽt ꝑ gratiã reparãti, vt ſe imobiliter in bono ſtatuat, licèt ſit in ptãte ei⁹ q hoc eligat. Plerũq;. n. cadit in nr̃a poteſtate electio, ſed non executio.

*1. 2. qu. 109. artic. 10.

C AD I. ergo dicẽdũ q virtus pſeuerãtiæ quãtũ eſt de ſe, inclinat ad pſeuerãdũ: q̃a tñ habitus eſt quo q̃s vtit̃ cũ voluerit, non eſt neceſſarium, q habẽs habitum virtutis, immobiliter, vtatur eo vſque ad mortem.

AD II. dicẽdũ, q ſicut Aug. dicit i libr. ꝺ cor. & gr̃a, † primo homini datũ eſt nõ vt pſeueraret, ſed ut perſeuerare poſſet per lib. arbi. q̃a nulla corruptio tũc erat i humana natura, q̃ pſeuerandi difficultatẽ pb̃eret. Sed nunc p̃deſtinatis ꝑ gr̃am Chr̃i, nõ ſolum dat̃ vt pſeuerare poſſint, ſed ut pſeuerẽt. Vñ primus hõ, nullo terrẽte cõtra Dei terrẽtis ĩperiũ lib. uſus arbit. nõ ſtetit in tanta fęlicitate cũ tãta nõ peccãdi facilitate: iſti aũt ſęuiẽte mũdo ne ſtarẽt, ſteterũt i fide.

*ca. 11. in medio to mo 7.

†Donum Chri maius, q̃ delictum. Rom. 5.

¶ Ad III. dicẽdũ, q homo ꝑ ſe põt cadere i pc̃tm̃, ſed nõ poteſt per ſe reſurgere à peccato B ſine auxilio gr̃æ. Et ideò ex hoc ipſo q hõ cadit in pc̃tm̃, *quãtũ de ſe ẽ, facit ſe in peccato pſeuerãtẽ, niſi gr̃a Dei liberet. Nõ autẽ ex hoc q facit bonũ, facit ſe pſeuerãtẽ in bono, quia ꝺ ſe potens eſt peccare: & ideò ad hoc indiget auxilio gratiæ.

* Ob hoc ſemel ẽt, mortabiliter peccãs æternã pœnã meret.

QVAESTIO CXXXVIII.

De vitijs oppoſitis perſeuerantiæ, in duos articulos diuiſa.

DEINDE cõſiderãdũ eſt de vitijs oppoſitis perſeuerantiæ.

ET circa hoc quæruntur duo.

¶ Primò, De mollitie.

¶ Secundò, De pertinacia.

ARTICVLVS I.

Vtrũ mollities opponatur pſeuerantię.

AD PRIMVM ſic procedit. Vr̃ quòd mollities nõ opponatur pſeuerãtiæ, q̃a ſup illud 1. ad Corin. 6. Neque adulteri, neque molles, neque maſculorum D cõcubitores. glo.* exponit molles, i. pathici, hoc eſt, muliebria patientes: ſed hoc opponit̃ caſtitati. [h] ergo mollities nõ eſt uitium oppoſitum perſeuerãtiæ.

Glo. inter lineans. ibidem.

SVP. Q. CXXXVIII. ARTIC. I.

Porrecta per totum. 676

IN arti. 1. q. 138. dubia multa occurrunt ex Martino in eodem tracta. in q. de mollitie. Primum eſt circa illud q̃d in corpore articuli dicitur, ſcilicet, Secundũ Philoſophũ propriè mollis dicitur, qui recedit à bono ex triſtitia cauſata ex defectu delectationum, quaſi cedens debili mouenti. Contra hoc ſiquidem dupliciter procedit. Primò, arguendo quòd non ſolùm tali triſtitiæ cedens eſt mollis, ſed ẽt cedens aliquibus triſtitijs, ex poſitiuis cauſis afflictiuis, cauſatis. Secundò, quod non omnis cedens tali triſtitiæ, ita vt recedat à bono, eſt mollis. & ad primum quidem multa affert. Sed quoniam primum non eſt contra authorem, quàmuis arguẽs putauerit, & dixerit ſe impugnare in hoc, San. Thom. ideò non affero ſua argumenta, ſed oſtendo vndè non intellexerit authorem. Ly enim, propriè, in hac litera æquiualet ad ly principaliter, & non æquiualet ad ly ſolùm, vt iſte interpretatus E eſt: ita quòd non eſt ſenſus literæ, quòd mollis eſt ſolùm recedens à bono propter triſtitiam ex carentia delectationum cauſata, ſed eſt ſenſus quòd mollis eſt principaliter recedens à bono propter huiuſmodi triſtitias. Vndè in hac eadem litera dicitur, quòd mollis eſt, qui de facili recedit à bono propter difficilia, quæ ſuſtinere non poteſt. Per hæc enim verba in principio corporis articuli, author diffinit mollem. Et poſtmodũ excludens eum, qui à magnis triſtitiis vincitur à numero mollium, tres gradus retrahentium à bono ponit, ſcilicet metum, delectabile, & carentiam delectationum, concludens quod ex his propriè, hoc eſt, principaliter aliquis dicitur mollis ſecundũm Philoſophum, quod eſt verum. Cum hoc tamẽ ſtat, quòd etiam ille qui à mediocribus triſtitijs, ex aliquibus contriſtantibus illatis vincitur, ſit etiam mollis. Dictum etiam eſt ſupra, quod propriè fortitudo eſt circa pericula mortis in bello, &

per

per hoc declaratum non eſt excludi, quin ſecundario ſit etiam circa alias mores ſuſtinendas. Aduertere quoq; hic expedit, ꝙ ſicut author aliter perſeuerantiæ nomine vtitur quã in Ariſtot. ita & mollitiem aliter accipit. Nam apud authorem pro vero vitio ſumitur, apud Ariſto. autem pro imperfecto in genere vitij, vt patet ex oppoſitis bonis, ſ. perſeuerãtia in virtute, & perſeuerãtia in imperfecto genere virtutis, ſicut etiam & continẽtia.

*Lib. 7. c. 7. tom. 5.

¶ Quod autem ſecundo loco confutatur, eſt contra authorem in hoc loco in reſpõſione ad primum, & ideò afferenda ſunt argumenta eius. Primum ex authoritate Ariſto. 7. Ethic. quòd vinci à carantia delectabilium propter naturam generationis, aut propter ægritudinem, nõ eſt mollitiei.

*Lib. 7. Ethi. cap. 7. poſt med. tom. 5.
†Lib. 4. ca. 8. to. 5.
*Lib. 4. ca. 8. to. 5.
*Q. præc. art. 1. & 2. D. 1025.

¶ Secundum eſt, quia ſecundum Ariſto. aliquę delectationes ſũt neceſſariæ, & propter carentiam talium delectationũ recedere à bono non eſt mollities, ſed propter carẽtiam ſuperfluarum delectationum.

Conclu. m

¶ Tertium dubium ex eodem eſt circa reſpõſionem ad ſecũdum. Hæc, inquit, ſolutio non mihi placet, tum quia ſi delitia eſt quædam mollities, ergo eſt ſpecies mollitiei, ergo non habent illas diuerſas connotationes, quas dicit Thomas: tum quia ex nominibus ipſis videtur oppoſitum, & propriè delitioſus eſt, qui non poteſt ſuffer re abſentiam delectationum. Tertiò, quia omnis delitia pertinet ad intemperãtiam: ac per hoc ſi eſt quædã mollities, pertinebit ad intemperantiam. ergo mollities non eſt totaliter oppoſita perſeuerantiæ.

*Lib. 7. ca. 7. à med. tom. 5.
*Li. 1. ſ. ca. Vera magnanimitas i duobus ſita ẽ.

¶ Quartum dubium eſt circa reſponſionẽ ad tertium. Hæc, inquit, reſponſio nõ vr mihi conſona dictis eiuſdem doctoris. Arguo. n. ſic. Appetere remiſſionem ſecũdũ ſe hmõi, aut eſt delectabile, aut carens labore. Si primum, ergo luſiuus vt appetẽs remiſſionẽ, non eſt dicendus mollis, ſed incontinens, quia propter delectationem deſerit bonum. Si ſecundum, ergo mollities nõ eſt vniuerſaliter circa triſtitiam ex defectu delectationis, cuius oppoſitũ determinat idem doctor. Patet conſequentia, quia luſiuus vt appetit remiſſionem, fugit laborem contriſtantem & moleſtantem.

¶ Ad obiecta ſecũdi dubij dr̃, ꝙ ſermo Ariſto. formaliter intellectus non infert, qđ arguens intendit: qm̃ Ariſtot. vult non poſſe carere delectationibus quibuſdã, propterea quia ſic nutriti ſunt vt reges Scytharum, vel propter infirmitatẽ cõplexionis, vt mulieres, nõ eſt vitij. Et verũ eſt, qm̃ recta rõ habet, vt cõplexionis, & conſuetudinis rõ habeat, ita ꝙ id qđ eẽt mollitiei vitium in vno, nõ eſt mollities i alio: ſicut & qđ eſſet ebrietas in vno, eſſet ſobrietas in alio. Sed, vt patet, ex hoc nõ ſequit̃ cõcluſio arguentis, ſ. Nõ oĩs cedẽs triſtitiæ ex carẽtia delectationum, ita vt recedat à bono, ẽ mollis. Sc̃da quoq; obiectio nil obſtat, quia ſequi delectationes neceſſarias nõ eſt vitioſum. Sed ſi pp carẽtiã ſuperfluarũ decliner à bono, ẽ manifeſtè mollis. Si verò pp carẽtiã neceſſariarũ aliqs declinaret à bono, ita ꝙ nõ propter carẽtiam ſubtracti, ſed ipſius delectationis vt ſic, à bono recederet, mollis quoq; eſſet: qm̃ delectationes neceſſariæ non ſũt pp̃ter ſe, ſed pp ſubtracta, puta, cibũ, vel potũ. Vñ q declinaret à virtute, qa cibus nõ delectat eũ, q tñ pdeſt, mollis eſſet. Quis delectatio cibi ſit neceſſaria pp conſeruationẽ, & vitã aĩaliũ: nõ eſſet aũt mollis ſi cibo nõ delectãti ppo nit delectãtẽ, qa nõ p hoc recedit à virtutis bono. Et ſi in hoc excederet, ad gulæ vitium ſpectaret.

*Lib. 7. Ethi. ca. 7. à med. circa. tur. 10. 5.
*Lib. 7. ca. 7. à med. tom. 5.

¶ Ad tertiũ reſpondẽdo dubiũ, dicitur ad primum, ꝙ delitia eſt ſpecies, vel quaſi ſpecies mollitiei. Et negatur cõſequẽtia. Ergo nõ differũt penes cõnotata, vt dicit Tho. Stat. n. ꝙ aliqd exprimat iterius, qđ nõ exprimit ſuperius. Ad ſcdm verò dr̃, ꝙ malè exponitur delitia. Ad tertiũ negat aſſũptũ. ſ. ꝙ oĩs delitia ſpectat ad intẽperantiã, niſi confudendo vitia.

¶ Ad quartũ dubium dr̃, ꝙ appetere remiſſionẽ in ppoſito ẽ appetere negationem laboris. Et cum dr̃, ergo luſiuus vt mollis, fugit laborẽ cõtriſtãtẽ, cõceditur. Et cũ dr̃, Mollities nõ ẽ perſe circa triſtitias ex abſentia delectabilium, conceditur. Et cũ dr̃, ꝙ author oppoſitum determinauit, negatur, vt patet ex ſupradictis, & ex hac litera, vbi expreſsè dicit, quòd nõ poſſe ſuſtinere laborioſa pertinet ad mollitiem.

Porrecta per totum.

¶ 2 Præt. Philoſophus dicit in 7. Ethi.* ꝙ delitia, mollities quędã eſt: ſed eſſe[h] delitioſum vr̃ pertinere ad intemperantiam. ergo mollities non opponit̃ perſeuerantiæ, ſed magis temperantiæ.

¶ 3 Præt. Philoſophus ibidẽ dicit,* ꝙ luſiuus eſt mollis: ſed eſſe immoderatè[h] luſiuum opponit̃ eutrapeliæ, quæ eſt virtus circa delectationes ludorum, vt dicit in 4. Ethic. †ergo mollities non opponitur perſeuerantiæ.

SED CONTRA eſt, quod Philoſophus dicit in 7. Ethic.* quòd molli opponitur pſeueratiuus.

RESPON. Dicẽdum, ꝙ ſicut ſupra dictum eſt,* laus pſeuerãtię in hoc conſiſtit, ꝙ aliquis non recedit à bono propter diuturnã tolerantiã difficiliũ, & laborioſorũ[m] cui directè vr̃ opponi, ꝙ aliquis de facili recedat à bono pp aliqua difficilia, quę ſuſtinere non põt: & hoc ptinet ad rõnẽ mollitiei. *Nã molle dr̃, ꝙ facilè cedit tangenti. Non autẽ iudicatur aliquid molle ex hoc, ꝙ cedit fortiter impellẽti, nam & parietes cedũt machinæ percutiẽti: & ideò nõ reputatur aliquis mollis, ſi cedat aliquib⁹ valdè grauiter impellentib⁹. Vndè Philo. dicit in 7. Ethic.* ꝙ ſi quis à fortibus, & ſuperexcellentib⁹ delectationibus vincit̃, vel triſtitijs, nõ eſt admirabile, ſed cõdonabile, ſi contra tẽdat. Manifeſtũ eſt aũt, ꝙ grauius impellit metus periculorũ, q̃ cupiditas delectationũ. Vnde Tullius dicit in primo de Offic.* Nõ eſt conſentaneũ qui metu non frangatur, eũ frangi cupiditate: nec q inuictũ ſe a labore pſtiterit, vinci à voluptate. Ipſa ẽt voluptas fortius mouet attrahẽdo, q̃ triſtitia de carẽtia voluptatis retrahẽdo: quia carentia voluptatis eſt purus defect⁹. Et ideò ẽm Philoſophũ* ppriè mollis dr̃, qui recedit à bono pp triſtitias cauſatas ex defectu delectationũ, quaſi cedẽs debili mouenti.

AD I. ergo dicẽdũ, ꝙ prædicta mollities cauſat̃ dupliciter. Vno modo, ex cõſuetudine. Cũ

G enim aliquis conſuetus eſt voluptatib⁹ frui, difficilius põt earũ abſentiã ſuſtinere. Alio mõ, ex naturali diſpoſitione, qa videlicet hẽt animũ min⁹ cõſtãtẽ pp fragilitatẽ complexionis: & hoc modo comparantur fœminę ad maſculos, vt Philoſo. dicit in 7. Ethico.* & ideò illi qui muliebria patiuntur, molles dicuntur, quaſi muliebres effecti.

AD II. dicendũ, ꝙ voluptati

H corporali opponit̃ labor: & iõ res laborioſę tãtũ impediũt voluptates. Delitioſi aũt dñr, qui non pñt ſuſtinere aliquos labores, nec aliquid qđ voluptatem diminuat. Vndè dr̃ Deut. 28. Tenera mulier, & delicata, q̃ ſuper terrã ingredi nõ valebat, nec pedis veſtigiũ figere pp mollitiẽ: & iõ delitia mollities quædam eſt. Sed mollities ppriè reſpicit defectũ delectationũ, delitię autẽ cãm ĩpeditiuã delectationis,

I puta, laborẽ, vel aliquid hmõi.

AD III. dicẽdum, ꝙ in ludo duo eſt cõſiderare. Vno quidem modo delectationẽ, & ſic inordinatè luſiuus opponitur eutrapeliæ. Alio mõ, in ludo conſiderat̃ quędam remiſſio, ſiuè quies, q̃ opponit̃ labori: & ideò ſicut non poſſe ſuſtinere laborioſa pertinet ad mollitiem, ita etiam nimis appetere remiſſionem lu-

K di, vel quamcumque aliquam quietem.

ARTICVLVS II.

Vtrum pertinacia opponatur perſeuerantiæ.

AD SECVNDVM ſic procedit̃. Videtur quòd pertinacia

SVP. QVAEST. CXXXVIII, ART. II.

IN art. 2. eiuſdem q. 138. dubium ex Martino occurrit ibidem, in quæſt. de pertinacia, arguente quòd concluſio nõ eſt cõformis

non opponat̃ perſeuerātiæ. Dicit.n. Greg. 31. Moral.* ꝙ pertinacia orit̃ ex inani gloria: ſed inanis gl̃ia non opponit̃ pſeuerātiæ, ſed magis magnanimitati, ut ſup. dictū ē.† ergo ptinacia non opponit̃ pſeuerantiæ.

¶2 Præt. Si opponit̃ pſeuerātię, aut opponit̃ ei p exceſſum, aut per defectum: ſed non opponit̃ ei per exceſſum, quia ēt pertinax cedit alicui delectationi, & triſtitiæ, q̃a ut dicit Philoſ. in 7. Eth.* Gaudent uincētes, & triſtantur ſi ſniæ eorū infirmæ appareant: ſi aūt per defectū, erit idem quod mollities, quod patet eſſe falſum. nullo ergo mō ptinacia opponitur pſeuerātię.

¶3 Præt. Sicut pſeuerās pſiſtit ī bono cōtra triſtitias, ita cōtinēs & tēperatus cōtra delectationes, & fortis cōtra timores, & māſuetus cōtra iras: ſed ptinax dr̃ aliquis ex eo, ꝙ nimis in aliquo perſiſtit. ergo pertinacia non magis opponitur perſeuerantia, quàm alijs uirtutibus.

SED CONTRA eſt, ꝙ Tul. dicit in ſua rhetor.* ꝙ ita ſe habet ptinacia ad perſeuerātiā, ſicut ſuperſtitio ad religionē: ſed ſuperſtitio opponitur religioni, ut ſup. dictum eſt.* ergo & pertinacia perſeuerantię.

RESP. Dicendū, ꝙ ſicut Iſid. dicit in lib. Ety.* pertinax dicit̃ aliquis, q̃ eſt impudēter tenax, quaſi omnia tenēs. Et hic idem dicitur pertinax, eo ꝙ in ppoſito ſuo ad uictoriam perſeueret. Antiqui.n. dicebant uitiam, qua nos uictoriam: & hos Phil. uocat in 7. Eth.† iſchyrognomones. i. fortis ſniæ, uel idiognomones. i. proprię ſniæ, q̃a. ſ. pſeuerant in propria ſnia plus q̃ oportet. Mollis aūt minus q̃ oportet: perſeuerans autē ſecūdum ꝙ oportet. Vnde patet ꝙ perſeuerantia laudatur ſicut in medio exiſtens: pertinax aūt vituperatur ſm̃ exceſſum medij, mollis aūt ſm̃ defectum.

AD PRIMVM ergo dicendū, ꝙ ideò aliquis nimis perſiſtit ī propria ſentētia, quia per hoc vult ſuā excellentiam manifeſtare: & iō orit̃ ex inani gl̃ia ſicut ex cā. Dictum eſt aūt ſup.* ꝙ oppoſitio uitiorum ad uirtutes non attenditur ſm̃ cām, ſed ſecundùm propriam ſpeciem.

AD II. dicendum, ꝙ ptinax excedit quidem in hoc, ꝙ inordinatè perſiſtit in aliquo contra multas difficultates: hēt tamen aliquā delectationē in fine, ſicut & fortis, & ēt perſeuerans. Quia tñ illa delectatio eſt uitioſa ex eo ꝙ nimis appetit eā, & contrariā triſtitiā fugit, aſſimilat̃ incōtinēti, uel molli.

AD III. dicendum, ꝙ aliæ uirtutes, etſi pſiſtant contra impetus paſſionum, non tñ propriè laus earū eſt ex pſiſtendo, ſicut laus pſeuerātiæ. Laus verò continētiæ magis vr̃ ex uincendo delectationes: & iō ptinacia directè opponitur perſeuerātiæ.

QVAESTIO CXXXIX.

De Dono fortitudinis, in duos articulos diuiſa.

DEINDE cōſiderādū eſt de dono, qđ rñdet fortitudini, quod eſt fortitudinis donum.

Et circa hoc quęruntur duo.

¶Prio, Vtrū fortitudo ſit donū.

* Li. 31. ca. 31.
† q. 132. art. 2.
* Li. 7. c. 9. antè medium tom. 5.
* Lib. 1. de inuentione in fol. 4. ante fi. libri.
* q. 92. artic. 1.
* Li. 10. c. 15. & incipit Imprudēs quaſi, parū ante medium.
† Li. 7. c. 9. tom. 5.
* q. 127. art. 2. ad 1. & q. 133. art. 2.

mis alijs dictis eiuſdē Thomæ. Nā ſecundū eum non oīs perſiſtens in ſnia ſecundū ꝙ oportet, eſt pſeuerans, ſed ille tm̃ q pſiſtit non obſtante moleſtia diuturnitatis. Si ergo ptinacia directè opponitur perſeuerantiæ, oportet ꝙ nimis perſiſtat contra diuturnitatis moleſtiam, ſed ſecundū eum pertinacia non eſt tale uitiū: ſed aliquis di pertinax, eſto ꝙ nihil ex diuturnitate ſentiat moleſtiæ. Nō conuenit ergo cōcluſio cum alijs dictis Thomę. Secundò, q̃a ſequeretur nullū vitiū eſſe pertinaciam niſi vbi diuturnitatis circunſtantia de bono malum trāſferret. Et tenet cōſequētia, quia ſi directè opponitur perſeuerantiæ, oportet ꝙ includat in ſua rōne diuturnitatem, ſicut pſeuerantia. Tertiò, q̃a pertinax ſecundum Iſid. eſt qui immanet ſententiæ, cui nō dēt immanere. Talis aūt excedit pertinacē oppoſitum perſeuerantiæ, quia perſeuerans eſt nō obſtante triſtitia, & ſimiliter ſuus pertinax. ergo pertinacia accepta ab Iſido. & Thoma, non opponitur perſeuerātiæ. Quarto, quia ptinax ut de eo loquitur Thomas, immanet ſniæ pp delectationē. ergo nō opponitur perſeuerantiæ ſed continentiæ. Probatur aſſumptū, q̃a ptinax immanet ſententiæ propter victoriam. ergo propter delectationem. Probatur hoc ultimum antecedens, tum ex ipſo Tho. hic: tùm ex Ariſto. 7. Ethic. dicente, quòd iſti propriæ ſententiæ uincuntur a delectationibus. Gaudent.n. vincentes ſi nō tranſuadeantur: & concludit, quòd ſunt magis ſimiles incontinētibus, q̃ continētib.

¶Ad horum euidentiam ſcito, quòd ſicut magnanimitas, & facit magnum in qualibet virtute, & ponit medium in appetitu magnorū horū nec oportet quodlibet oppoſitū illi vitiū reſpicere appetitū honoris, ſed ſufficit ꝙ magnum honorē reſpiciat uel per exceſſum, uel per defectū, ut patet de præſumptione, quę non excedit in appetitu honoris, ſed actus incōmēſurat: ita proportionabiliter perſeuerantia & facit ex intētione pſiſtētiā opportunā in qualibet uirtute, & medium ponit in ſiſtendo in ſententia. Et propterea uitia oppoſita eidē, ſi extrema ſunt eius quod eſt inſiſtere in ſententia, perſeuerātiæ opponuntur. Sicut ambitio, & eius oppoſitum extrema ſunt magnanimitatis, quia extrema ſunt eius, quod eſt appetere magnos honores.

¶His prælibatis ad primum in oppoſitum dicitur, ꝙ perſiſtere in ſententia bene operando, aut malum uitando, contingit dupliciter. Vno modo, ex conditione habitus operantis: & ſic perſiſtens non eſt pſeuerās ſecūdū authorē. Alio mō, ex principali intentione, & ſic pſiſtēs eſt pſeuerās: qm̃ ſic pſiſtere intendēs, directè intēdit tā diu inſiſtere, q̃ diu oportet. Hoc.n. importat ly pſiſtere, ſicut peruigilare eſt vſq; ad finem vigilare. Vnde cū dicitur, ꝙ actus perſeuerantiæ eſt perſiſtere in ſententia cū executione, nō oportet addere cōtra moleſtias diuturnitatis: qm̃ ipſum perſiſtere hoc importat, ſ. ꝙ ſi eſt directè intētū, ſuper moleſtiam cauſabilē a diuturnitate. Et cum ex hoc infertur, ergo pertinacia perſeuerantiæ oppoſita nō eſt, niſi nimis pſiſtat cōtra diuturnitatis moleſtias, negat̃ ſequela: ſed ſufficit, ꝙ nimis ex itētione perſiſtat in ſententia vndecunq; hoc accidat: ſicut ſufficit ad intemperatū ꝙ excedat in delectationibus tactus, undecūq; ad hoc ueniat, puta, ex auaritia, ut meretrix: vel ex vindicta, ut occiſor &c. Et iō eſt quia ad poſitionē vitij alicuius non requirit̃, quòd principalis intētio hoīs ſit diuertendi a medio pprio, ſed ſat eſt ꝙ ipſum uitiū ex propria natura ſit primo receſſiuum à medio proprię uirtutis. Mediū aūt ī pſeuerātia, ut dictū eſt, eſt pſiſtere in ſententia. Pertinax aūt ex intētiōe excedit hoc, cū immanet ſententiæ, qñ non oportet, uel cui nō oportet. Hoc aūt eſt recedere à pſiſtētia ſecūdū ꝙ oportet ſiue moleſtiæ diuturnitatis faciāt hūc receſſum, ſiue nō. Et ſimiliter mollis eſt undecūq; quis ex intentione non perſtet in ſentētia ſecūdū ꝙ oportet, & nō ſolū ſi pp laborē diuturnitatis nō pſtet in ſententia pp eādē rationē. ſ. quia ex natura ſua talis nō pſiſtēs recedit a pſiſtētia ſcđm ꝙ oportet. Iā.n. dictū eſt, ꝙ in pſiſtētia claudit̃ diuturnitas. Et p hoc patet reſponſio ad ſecundum, dicendo ꝙ receſſus à perſiſtētia includit receſſum à diuturnitate ſecundum ꝙ oportet: & per hoc patet rñſio ad 3. Aliud eſt.n. loqui de receſſu uitij a medio, & aliud de receſſu operantis uitioſe: qm̃ cā mouens vitioſum pōt eſſe multiplex & non tollit naturam uitij. Pertinax.n. eſt, qui nimis ex intentione perſtat undecunq; iſte hō moueat̃ ad immanēdū ſniæ qñ, uel cui nō oportet. Ad quartū dr̃ cū authore, ꝙ ptinax ex parte delectationis appetitæ eſt ſimilis incōtinēti, ut Ari. dicit: ſcđm tñ id qđ directè intēdit. ſ. immanere propriæ ſententiæ, opponitur perſeuerantiæ: & ſecundùm finē opponitur magnanimitati, pro quanto eſt inanis gloria.

Concl.

SVPER QV. CXXXIX. ET CXL.

N q. 139. & 140. de dono, & pręceptis fortitudinis nihil occurrit ſcribēdum, niſi ꝙ aduertas donū fortitudinis nō arctari

ad materiã fortitudinis, ut eſt ſpālis uirt⁹, ſed extēdit ad totam materiã fortitudinis, ut eſt uirt⁹ gnalis, ut in ar. … ad 3. in litera hēt, & excedere illam quoad finē tã reſpū bonorū, q̃ malorū, ut in corpore ibidē hēs. & hæc de fortitudine dicta ſuffeciant.

¶ Secundo, Quid rñdeat ei in beatitudinibus, & fructibus.

ARTICVLVS I.

Vtrum fortitudo ſit donum.

Porrecta per totum. 678

3. diſt. 34. q. 1. art. 2. cor. & q. 3 ar. 1. q. 1.

AD PRIMVM ſic proceditur. Vř ꝙ fortitudo nō ſit donum. Virtutes enim a donis differunt: ſed fortitudo eſt uirtus. ergo non debet poni donum.

¶ 2 Præt. Actus donorū manēt in pãria, ut ſup. habitū eſt: * ſed actus fortitudinis nō manet in pãria. dicit. n. Greg. in 1. Moral.† ꝙ fortitudo dat fiduciã trepidãti contra aduerſa, q̃ nulla erunt in patria. ergo fortitudo non eſt donum.

*1. 2. q. 68 art. 6.

† Lib. 1. c. 32. ante med.

¶ 3 Præt. Aug. dicit in 2. de doctri. Chriſt. * ꝙ fortitudinis eſt ab omni tranſeuntium mortifera iucũditate ſeipſum ſequeſtrare: ſed circa noxias iucunditates, ſeu delectationes magis conſiſtit temperantia, q̃ fortitudo. ergo uidetur quòd fortitudo non ſit donum reſpondens uirtuti fortitudinis.

*Li. 2. c. 7. in medio to. 3.

SED CONTRA eſt, ꝙ Iſa. 11. fortitudo inter alia dona Spiritusſancti computatur.

RESP. dicẽdum, ꝙ fortitudo importat quandã animi firmitatem, ut ſup. dictum eſt: * & hæc quidē firmitas animi requirit & in bonis faciendis, & in malis perferendis, & præcipuè in arduis bonis, uel malis. Homo autem ſm proprium, & connaturalem ſibi modũ hanc firmitatem in utroque põt habere, ut non deficiat à bono pp difficultatē vel alicuius ardui operis implendi, uel alicuius grauis mali perferendi: & ſm hoc fortitudo ponit̃ virtus ſpecialis, uel gñalis, * ut ſupra dictum eſt. * Sed altius a Spũſancto mouetur animus hoĩs ad hoc, ꝙ perueniat ad finē cuiuslibet operis inchoati, & euadat quæcunq; pericula imminentia: quod qdē excedit naturam humanam. Quãdoq;. n. nõ ſubeſt poteſtati hoĩs, ut cõſequatur finem ſui operis, uel euadat mala, ſeu pericula, cum qñque opprimat ab eis in morte: ſed hoc operatur Spiritusſanctus in homine, cum perducit eũ ad uitam æternã, quę eſt finis omnium bonorũ operum, & euaſio omniũ periculorum. Et huius rei infundit quãdã fiduciã menti Spiritusſanctus contrarium timorē excludẽs: & ſecundùm hoc fortitudo donum Spiritusſancti ponitur. Dictum eſt. n. ſupra, ꝙ dona reſpiciunt motionem animæ à Spiritusſancto.

*q. 123. art. 2. & 1. 2. q. 61. a. 3.

Conclu.

* q. 123. art. 2.

Conclu.

1. 2. q. 68. art 2.

AD PRIMVM ergo dicendũ, ꝙ fortitudo, quæ eſt vſus, perficit animum ad ſuſtinendum quęcunque pericula, ſed non ſufficit dare fiduciam euadendi quæcunque pericula, ſed hoc pertinet ad fortitudinem, quæ eſt donum Spiritusſancti.

AD II. dicendum, ꝙ dona non habent eoſdem actus in patria quos habent in uia, ſed ibi habent actus circa pfruitionem finis. Vñ actus fortitudinis ibi ē pfrui plena ſecuritate a laborib. & malis.

AD III. dicendum, ꝙ donum fortitudinis reſpicit virtutem fortitudinis non ſolùm ſecundùm ꝙ cõſiſtit in ſuſtinendo pericula, ſed etiam ſecundũ ꝙ conſiſtit in quocunque arduo opere faciendo. Et ideò donum fortitudinis dirigitur a dono cõſilij, quod videtur præcipuè eſſe de melioribus bonis.

ARTICVLVS II.

Vtrum quarta beatitudo, ſcilicet Beati qui eſuriunt, & ſitiunt iuſtitiam, reſpondeat dono fortitudinis.

Porrecta per totum. 679

Inf. q. … ar. 9. ad 1 Et 1. 2. q. 69 art. 3 ad 3 Et 3. di. 34. q. 1 ar. 4. & 6 cor.

AD SECVNDVM ſic proceditur. Videtur quòd quarta beatitudo. ſ. Beati qui eſuriunt, & ſitiunt iuſtitiam, non reſpõdeat dono fortitudinis. Donum enim fortitudinis non reſpondet uirtuti iuſtitiæ, ſed potius donum pietatis: ſed eſurire, & ſitire iuſtitiam pertinet ad actũ iuſtitiæ. ergo beatitudo iſta magis pertinet ad donum pietatis, q̃ ad donum fortitudinis.

¶ 2 Præt. Eſuries, & ſitis iuſtitiæ importat deſiderium boni: ſed hoc propriè pertinet ad charitatem, cui non reſpondet donum fortitudinis, ſed magis donum ſapientiæ, ut ſupra habitum eſt. * ergo iſta beatitudo non reſpondet dono fortitudinis, ſed dono ſapientiæ.

*q. 45. in diuiſione quæſtio.

¶ 3 Præt. Fructus conſequuntur ad beatitudines, quia de ratione beatitudinis eſt delectatio, ut dicitur in 1. Ethic. * ſed in fructibus non uidetur aliquid poni, quod pertineat ad fortitudinem. ergo neque beatitudo aliqua ei reſpondet.

*Li. 1. c. 8. a medio to. 5.

SED CONTRA eſt, quod Aug. dicit in lib. de ſermone Dom. in monte. * Fortitudo congruit eſurientibus: laborant enim deſiderãtes gaudium de veris bonis, amorem à terrenis auertere cupiẽtes.

*Li. 1. c. 4. ante … tom. 4.

RESPON. Dicẽdum, ꝙ ſicut ſup. dictũ eſt, * Aug. † attribuit beatitudines donis ſm ordinē enumerationis, cõſiderata tñ aliqua cõueniẽtia: & ideo quartã beatitudinē. ſ. de eſurie, & ſiti iuſtitiæ, attribuit quarto dono. ſ. dono fortitudinis. Eſt tñ ibi aliqua cõueniẽtia. qa ſicut dictum eſt, * fortitudo in arduis conſiſtit. Eſt autem ualde arduum, quòd aliquis non ſolùm opera uirtuoſa faciat, quę communiter dicuntur opera iuſtitiæ: ſed quòd faciat ea cum inſatiabili quodam deſiderio, quod poteſt ſignificari per famem, & ſitim iuſtitię.

* q. 8. art. … ad 3. † Loco citato ſeu relato. Concl. * Art. præc. ad 3.

AD PRIMVM ergo dicendum, ꝙ ſicut Chryſ. dicit ſuper Matth. † Iuſtitia hic poteſt accipi nõ ſolum particularis, ſed etiam vniuerſalis, quę ſe hēt ad omnium uirtutum opera, ut dicitur in 5. Ethic. in quibus arduum intendit fortitudo, q̃ eſt donũ.

† Hom. 6. ex … locu in Matt. … Li. 5. ethi. c. 1. & 2.

AD II. dicẽdũ, ꝙ charitas eſt radix oĩum donorũ & uirtutũ, ut ſup. dictũ eſt † & iõ quicqd pertinet ad fortitudinē, põt ēt ad charitatem ptinere.

† q. 23. ar. 8. ad 3. & 1. 2. q. 68. ar. 4. ad 3.

AD III. dicendum, ꝙ inter fructus ponuntur duo, quę ſufficiẽter corrñdent dono fortitudinis, ſcilicet patiẽtia, quę reſpicit ſuſtinentiam malorum, & longanimitas, quę reſpicere poteſt diuturnam expectationem, & operationem bonorum.

QVAESTIO CXL.

De Præceptis fortitudinis, in duos articulos diuiſa.

DEINDE conſiderandum eſt de præceptis fortitudinis.

¶ Et Primò, De pręceptis ipſius fortitudinis.

¶ Secundò, De pręceptis partium eius.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum conuenienter in lege diuina, præcepta fortitudinis tradantur.

Porrecta per totum. 680

AD PRIMVM ſic proceditur. Videtur quòd non conuenienter in lege diuina, pręcepta fortitudinis

tudinis tradantur. Lex enim non perfectior eſt ue A teri lege:ſed in ueteri lege ponuntur aliqua præcepta fortitudinis, ut patet Deute. 20. ergo & in noua lege aliqua [h] præcepta fortitudinis danda fuerunt.

¶2 Præt. Præcepta affirmatiua uĩr eſſe potiora pceptis negatiuis, qa affirmatiua includũt negatiua, ſed non econuerſo. Inconuenienter ergo in lege diuina ponuntur præcepta fortitudinis ſolum negatiua timorem prohibentia.

¶3 Præt. Fortitudo eſt una de uirtutibus principalibus, ut ſupra habitũ eſt*: ſed pcepta ordinantur ad uirtutes ſicut ad fines, vñ debẽt eis pportionari. ergo [h] & pcepta fortitudinis debuerũt poni iter pcepta decalogi, q̃ ſunt principalia legis pcepta.

* q. 123. art. 11. & 1. 2. q. 61. ar. 2.

Sed contrarium apparet ex traditione ſacræ B ſcripturæ.

Resp. Dicẽdũ, ꝙ pcepta legis ordinanĩ ad intẽtionẽ legiſlatoris. V ñ ſm diuerſos fines, quos intẽdit legiſlator, oportet diuerſimodè pcepta legis inſtitui [n]. vñ & in rebus humanis alia ſunt pcepta democratica, alia regia, alia tyrãnica. Finis aũt legis diuinæ eſt, ut hõ inhæreat Deo: & iõ pcepta legis diuinæ tã de fortitudine, q̃ de alijs uirtutibus danĩ ſm ꝙ cõuenit ordinatiõi mẽtis i Deũ [q]. Et pp hoc Deut. 20. dr: Nõ formidetis eos, qa dñs De⁹ veſter in medio ueſtri eſt, & p uobis cõtra aduerſarios dimicabit. Leges aũt humanæ ordinanĩ ad aliqua mũdana bona, ſm quorũ conditionem præcepta fortitudinis in humanis legibus inueniuntur.

Concln. ⁿ Concln. ꝑ

Ad primum ergo dicẽdũ, ꝙ vetus teſtamẽtũ habebat tẽporalia pmiſſa, nouũ aũt ſpũalia & æterna, ut Aug. dicit cõtra Fauſt.* & iõ neceſſariũ fuit ut i ueteri lege popul⁹ iſtrueret qualiter pugnare dẽret ẽt corporaliter p terrena poſſeſſione acqrẽda. In nouo aũt teſtamẽto iſtruẽdi fuerũt hoies qualiter ſpũaliter certãdo, ad poſſeſſionem uitæ æternæ puenirẽt. ſm illud Matt. 11. Regnũ cęlorũ vi patit, & uiolẽti rapiũt illud. V ñ & Petr⁹ pcipit. 1. Pet. vlt. Aduerſari⁹ ueſter diabol⁹ tamq̃ leo rugiẽs, circuit q̃rẽs quẽ deuoret, cui reſiſtite fortes i fide. & Iac. 4. Reſiſtite diabolo, & fugiet à uobis. Quia tñ hoies ad ſpũalia bona tẽdẽtes, ab eis retrahi poſſent p corporalia pericula, fuerũt ẽt in lege diuina danda fortitudinis præcepta ad ſuſtinenda fortiter temporalia mala, ſecundum illud Matt. 10. Nolite timere eos, qui occidunt corpus.

* li. 4. c. 2. in princ. tom. 6.

Ad II dicẽdum, quòd lex in ſuis præceptis debet habere communem inſtructionem. Ea uero q̃ ſunt agenda in periculis non poſſunt ad aliquod commune bonum reduci, ſicut ea quæ ſunt uitanda: & ideò præcepta fortitudinis magis dantur negatiuè, quàm affirmatiuè.

Ad III dicendum, quòd ſicut dictum eſt*, præcepta decalogi ponuntur in lege ſicut prima principia, quæ ſtatim debent eſſe omnibus nota. Et iõ præcepta decalogi debuerunt eſſe principaliter de actibus iuſtitiæ, in quibus manifeſtè uidetur eſſe ratio debiti: non autem de actibus fortitudinis, quia non ita manifeſtè uidetur eſſe debitum, ꝙ aliquis pericula mortis non reformidet.

* q. 122. ar. 1.

ARTICVLVS II.

Vtrum conuenienter tradantur præcepta in lege diuina de partibus fortitudinis.

Perfect. fort. 631

Ad secundum ſic pcedit. Vĩ ꝙ incõuenienter tradanĩ pcepta i lege diuina de partib⁹ fortitudinis. Sicut. n. patiẽtia, & pſeuerãtia ſunt partes fortitudinis, ita [h] magnificẽtia, & magnanimitas, ſiue fiducia, ut ex ſupradictis patet*: ſed de patientia iueniũt aliqua pcepta tradita i lege diuina, ſilr ẽt & d pſeuerãtia. ergo pari rõe de magnificẽtia, & magnanimitate aliqua pcepta tradi debuerũt.

* q. 128.

¶2 Præt. Patiẽtia ẽ uirt⁹ maximè neceſſaria, cũ ſit cuſtos aliarũ uirtutũ, ut Gre. dicit.† ſed de alijs uirtutib. danĩ abſolutè pcepta. ñ ergo d patiẽtia fuerũt dãda pcepta, q̃ itelligant ſolũ ſm pparõnẽ animi, ut Aug. dicit in lib. de ſermon. Dni in monte*.

† Homil. 35. i euã. nõ remote à ſi medium. *Lib. 1. de ſer. dom. in monte ca. 34 35. & 36. t. 4.

B

¶3 Præt. Patiẽtia, & pſeuerãtia ſunt partes fortitudinis, ut dictũ eſt*: ſed de fortitudine nõ danĩ pcepta affirmatiua, ſed ſolũ negatiua, ut ſupra habitũ eſt.† ergo [h] ẽt neq; de patiẽtia, & pſeuerantia fuerũt dãda pcepta affirmatiua, ſed ſolũ negatiua.

* q. 128. & 136. a. 4. & 137. ar. 2. † ar. præc. ad 2.

Sed contrarium habetur ex traditione ſacræ ſcripturæ.

Resp. Dicẽdũ, ꝙ lex diuina pfectè i format hominẽ de his, q̃ ſunt neceſſaria ad rectè uiuẽdũ. Indiget ãt hõ ad rectè uiuẽdũ ñ ſolũ uirtutib. principalib⁹, ſed ẽt uirtutib⁹ ſecũdarijs, & adiũctis: & iõ C i lege diuina ſicut danĩ cõueniẽtia pcepta d actibus uirtutũ pricipaliũ, ita ẽt danĩ cõueniẽtia pcepta de actibus ſecũdarũ uirtutũ, & adiũctarũ*.

Conclu. ⁿ

Ad primum ergo dicẽdum, ꝙ magnificẽtia, & magnanimitas nõ ptinẽt ad gen⁹ fortitudinis, niſi ſm quãdã magnitudinis excellẽtiã, quã circa propriã materiã cõſiderãt. Ea ãt q̃ ptinẽt ad excellentiã, magis cadũt ſub cõſilijs pfectionis, q̃ ſub pceptis neceſſitatis: & iõ d magnificẽtia, & d magnanimitate nõ fuerũt dãda pcepta, ſed magis conſilia. Afflictiones ãt, & labores pſentis uitæ ptinẽt ad patiẽtiã, & pſeuerãtiã nõ rõne alicui⁹ magni- D tudinis i eis cõſideratæ, ſed rõe ipſi⁹ gñis: & iõ de patiẽtia, & perſeuerantia fuerũt danda pręcepta.

Ad II. dicẽdũ, ꝙ ſic ſ. dictũ ẽ*, pcepta affirmatiua etſi ſp obligẽt, nõ tñ obligãt ad ſp, ſed p loco, & tẽpore: & iõ ſicut pcepta affirmatiua, q̃ de patiẽtia dantur, ſunt accipienda ſm præparationem animi, ut ſcilicet homo ſit paratus ea adimplere cum opus fuerit, ita etiam & præcepta patientiæ.

* q. 3. ar. 2.

Ad III. dicẽdũ, ꝙ fortitudo, ſm ꝙ diſtinguiĩ à patiẽtia, & perſeuerantia, eſt circa maxima pericula, in qbus eſt cautius agẽdũ. Nec oportet aliqd determinari in particulari quid ſit faciendum, E ſed patiẽtia & pſeuerãtia ſunt circa minores afflictiones, & labores, & iõ magis ſine periculo pt in eis determinari qd ſit agẽdũ, maximè i uniuerſali.

QVAESTIO CXLI.

De tẽperãtia, in octo articulos diuiſa.

Consequenter conſiderandum eſt de temperãtia. Et primò quidem de ipſa tẽperantia. Secundò, de partibus eius. Tertio, de præceptis ipſius.

SVP. Q. CXXXXI. ARTIC. I.

Septima pars huius libri hic incipit, in qua de tẽperãtia tractatur. Et quia Martinus antea dictus edidit ẽt tractatũ de tẽperãtia, ubi doctrinam

nẽ authoris ex ꝓpoſito impugnat: iõ ſicut in tractatu de fortitudine eidem reſpondimus, ita quoq; in pſenti diuum Thomã ab eius obiectis tueri intendimus.

IN 1.ar.q.141 nota in corpore artic. ꝙ cũ ibi legis, tẽperãtiã iõ eſſe uirtutẽ, qa inclinat ad bonũ, non aliter intelligit ꝗ ſuperius dictũ eſt, ubi poſita eſt differentia inter prudẽtiã iuſtitiamq; ex vna, & fortitudinẽ ac tẽperantiã ex alia parte. ſ. ꝙ illæ directe faciũt bonũ rõnis, iſtæ bonũ rõnis tuentur contra paſſionũ imperꝰ. Inclinãt ergo oẽs in bonum, ſed diuerſimodè. Illæ directè faciendo illud, iſtæ tuendo idem. Nam temperãtia modificãdo paſſiones concupiſcibilis, bonam uoluntatem cuſtodit, fouet, implet, & ꝑ hæc facete quodammodo dr. ¶ In eodẽ articulo in rñſione ad primũ nota, ꝙ caute author loquitur, dicẽs, ꝙ tẽperãtia nõ cõtrariatur inclinationi naturæ humanæ: qm̃ ſecus eſt de inclinationibꝰ complexionũ indiuidualium aliquorum hominũ. Contrariatᷣ ſiquidẽ tẽperãtia naturali inclinationi illius, q natus eſt ad luxuriãdum &c. Naſci namq; quoſdã iracũdos, quoſdã intẽperatos, quoſdã beſtiales, clarũ ẽ: ſicut quoſdam cõtemplatiuos, quoſdã pictores &c. ¶ In eodẽ articulo in rñſione ad tertium, aduerte, ꝙ qa de nullo reſtat dono tractãdũ, iõ author in principio tractatus huius expedit ſe de correſpõdẽtia doni ad uirtutem temperantiæ.

Porrecta per totum. 682 Inf.q.186 art.1.cor. Et vir. q. 1. art. 12. ad 13 Et 5. Eth. lec. 19. *Lib. 2. in prin. lib. tom 5. †c. 3. & 5. * 1. 2. q. 65. ar. 1. †1. 2. q. 68 *Lib. 6. c. 15. circa medium tom. 1. †1. 2. q. 55 ar. 3. *C. 4. par. 4. non remote a fine. *Conclu.*

Circa tẽperãtiã ãt primò cõſiderare oportet de ipſa tẽperantia. Secũdò, de vitijs oppoſitis. Circa primum quærũtur octo.

¶ Primò, Vtrũ tẽpantia ſit uirtꝰ

¶ Scdõ, Vtrum ſit uirtus ſpãlis.

¶ Tertiò, Vtrũ ſit ſolũ circa cõcupiſcẽtias, & delectatiões.

¶ Quartò, Vtrum ſit ſolum circa delectationes tactus.

¶ Quintò, Vtrũ ſit circa delectationes guſtus, inquantum eſt guſtus, uel ſolum inquãtum eſt tactus quidem.

¶ Sextò, Quæ ſit regula temperantiæ.

¶ Septimò, Vtrum ſit uirtus cardinalis, ſeu principalis.

¶ Octauò, Vtrum ſit potiſſima virtutum.

ARTICVLVS I.

Vtrum temperantia ſit virtus.

AD PRIMVM ſic ꝓcedit. Vr ꝙ tẽperãtia nõ ſit virtꝰ. Nulla.n. virtus repugnat inclinationi naturæ, eo ꝙ in nobis eſt naturalis aptitudo ad uirtutẽ, ut dr 2. Eth.* ſed temperãtia retrahit à delectationibus, ad quas natura inclinat, vt dr in 2. Eth. †ergo tẽperãtia non eſt uirtus. ¶ 2 Præt. Virtutes ſunt cõnexæ adiuicẽ, ut ſ. habitũ ẽ,* ſed aliq hẽnt tẽperãtiã, q nõ hẽnt alias virtutes. multi.n. iueniunt tẽperati, q tñ ſunt auari, uel timidi. ergo tẽperantia nõ eſt uirtus. ¶ 3 Præt. Cuilibet uirtuti rñdet aliqđ donum, ut ex ſupradictis patet: †ſed tẽperantiæ non vr aliquod donum rñdere, quia iã in ſuperioribus dona oia ſunt alijs uirtutibus attributa. ergo temperantia non eſt uirtus.

SED CONTRA eſt, quod Aug. dicit in 6. muſicæ.* Ea eſt uirtꝰ, quæ temperantia nominatur.

RESP. Dicẽdũ, ꝙ ſicut ſ. dictũ eſt†, de rõne uirtutis eſt ut inclinet hoĩem ad bonũ. Bonũ ãt hois eſt ẽm rõnẽ, eſſe, vt Dio. dicit 4. c. de diui. no.* & iõ uirtus humana eſt ꝗ inclinat ad id, qđ eſt ẽm rõnẽ. Maximè ãt ad hoc inclinat temperantia: nam in eius nomine importatur quædam moderatio, ſeu temperies quam ratio facit: & ideò temperãtia eſt uirtus*.

AD PRIMVM ergo dicẽdũ, ꝙ natura inclinat i id, qđ eſt cõueniẽs vnicuiq;. Vñ hõ naturaliter appetit delectationẽ ſibi cõueniẽtẽ. Quia verò hõ, inquantum hmõi, eſt rõnalis, conſequens eſt ꝙ delectationes ſint homini conuenientes, ꝗ ſunt ẽm rationem. & ab his non retrahit tẽperantia, ſed potius ab his quæ ſunt contra rationem. Vnde patet ꝙ temperantia non cõtrariatur inclinationi naturæ humanæ, ſed conuenit cũ ea. Contrariatur tñ inclinationi naturæ beſtialis non ſubiectæ rõni.

Naturaeſ ſic iclinat in vnicuique conueniens.

AD II. dicẽdũ, ꝙ tẽperãtia ẽm ꝙ pfectè hẽt rõnẽ uirtutis, nõ ẽ ſine prudẽtia, qua carẽt qcũq; uitioſi. Et iõ illi, q carẽt alijs uirtutibꝰ oppoſitis uitijs ſubditi, nõ hẽnt tẽperãtiã, ꝗ ẽ uirtus, ſed operant actꝰ tẽperãtię ex quadã naturali diſpoſitiõe, ꝓut uirtutes qdã iperfectæ ſunt hoibꝰ naturales, vt ſ. dictũ eſt*. Vel ꝑ conſuetudinẽ acqſitã, ꝗ ſine prudẽtia ñ hẽnt pfectionẽ rõis, ut ſupra dictũ ẽ†.

AD III dđm, ꝙ tẽperãtię ẽt rñdet aliqđ donũ. ſ. timoris, quo aliqs refrẽnat à đlectationib. carnis, ẽm illud Pſ. 118. Cõfige timoř tuo carnes meas. Donũ ãt timoris principaliť qdẽ reſpicit Deũ cuiꝰ offenſã uitat: & ẽm hoc corrñdet uirtuti ſpei, ut ſ. dictũ ẽ*. Scdario ãt pt reſpicere qcũq; aliqs refugit ad uitãdã Dei offenſã. Maximè ãt hõ idiget timoř diuino ad fugiẽdũ ea, ꝗ maximè alliciũt, circa ꝗ ẽ tẽperãtia: & iõ tpantię ẽt corrñdet donũ timoris.

*1. 2. q. 63 ar. 1. †1. 2. q. 65 ar. 1. & q. 58. ar. 4. *q. 19. ar. 9. ad 1.

ARTICVLVS II.

Vtrum tẽperantia ſit ſpecialis uirtus.

AD SECVNDVM ſic procedit. Vr ꝙ tẽperãtia ñ ſit ſpãlis virtus. Dicit.n. Aug. in li. de moribus Eccl.* ꝙ ad tẽperãtiã ptinet Deo ſeꝰ itegrũ icorruptũq; ſeruaĩ: ſed hoc cõuenit oi uirtuti. ergo tpantia eſt uirtꝰ gñalis. ¶ 2 Præt. Amb. dicit i de offic.† ꝙ i tẽperãtia maxime trãquillitas animi ſpectat, & quærit: ſed hoc ꝑtinet ad omnẽ uirtutem. ergo tẽperãtia eſt gñalis uirtꝰ. ¶ 3 Præt. Tulli. dicit in 1. de offic.* ꝙ decorũ ab honeſto neqt ſeparari, & ꝙ iuſta oia decora ſũt: ſed decorũ ꝓpriè cõſideraĩ in tẽperantia, ut ibidẽ dr. ergo tẽperãtia non eſt ſpãlis uirtus.

SED CONTRA eſt, quòd Philoſoph. in 2. & in 4. Eth.* ponit eam ſpecialem uirtutem.

RESP. Dicẽdũ, ꝙ ẽm cõſuetudinẽ humanæ locutionis, aliqua nomina cõia reſtringuntur ad ea, ꝗ ſunt pcipua iter illa ꝗ ſub tali cõitate cõtinent, ſicut nomẽ urbis accipiĩ antonomaticè ꝓ Roma. Sic ergo nomẽ tẽperatiæ dupliť accipi pt. Vno mõ, ẽm cõitatem ſuæ ſignificationis, & ſic tẽperatia non eſt uirtus ſpalis, ſed gñalis: qa nomẽ tẽperãtiæ ſignificat quãdã tẽperiẽ. i. moderationẽ, quam rõ ponit in humanis operationibus, & paſſionibꝰ, qđ eſt cõe in oi uirtute morali. Differt tñ rõne tẽperantia à fortitudine

SVPER QV. CXLI. ARTIC. II.

IN ar. 2. eiuſdẽ 141. q. dubiũ occurrit ex Martino in tractatu de tẽperantia. q. 1. circa differẽtiã i corpore articuli poſitã inter tẽperãtiã & fortitudinẽ, ut ſunt uirtutes gñales. Hæc inquit, opinio mihi nõ placet & cõtra eã triplicẽ arguit. Primò, Fortitudo ſcdm ꝙ hmõi, hẽt modum ponere timori & audaciæ. ergo eſt tẽperantia hoc mõ accepta Scdo. Aut operatio fortitudinis ut ſic hẽt circunſtãtiã debiti modi, aut non. Si nõ ergo operatio fortitudinis ut ſic, nõ eſt uirtuoſa. Si ſic, ergo fortitudo ut ſic, eſt tẽperãtia. Tertio, Audacia qñq; nimia eſt ad ſubeundũ pericula belli. Tũc ſic. Aut moderatio audaciæ ſpectat ad fortitudinẽ ut ſic, aut ut eſt tẽperãtia. Si ſcdm ꝙ tẽperãtia, ergo fortitudo vt ſic, non eſt mediocritas inter timorẽ & audaciã Si ſecũdũ ꝙ fortitudo, ergo fortitudo, ut retrahit ab his quæ cõtra rõnem appetitum alliciũt, & ſic non ſaluatur differentia poſita inter fortitudinẽ & temperantiam. ¶ Ad hoc dr, ꝙ arguẽs æquiuocat. Nam fortitudo, & temperantia ut ſunt uirtutes gñales, non habẽt diſtinctas materias, ſed diſtinguũ-

Porrecta per totum. 683 Inf. ar. 4. ſecundũ. *c. 15 et ſ. ta hinc & c. 19. to. 1. †li. 1. c. 43 in principio to. 1. *Li. 1. in c. de temperãtia reca procul a princip. *Li. 2. c. 7 li. 4. c. 1. *Conclu.*

diſtinguunt in eadē materia. diuerſas habēdo cōdōnes virtuoſas: & tñ iſte arguēdo accipit fortitudinem ut unā ſpālē uirtutē, & ppea argumēta nil ualēt contra authorē contra quē tñ nolatim afferr. Vñ ad primū dr̃, φ fortitudo i oi materia dat firmitatē, temperantia aūt dat modum. Negatur ergo antecedens de fortitudine ut eſt virtus generalis.

Conclu. p

¶ Ad ſecūdū dr̃, φ operatio fortitudinis, ut eſt uirtus gñalis. ñ habet modū, niſi in temperantiam, ut eſt uirtus generalis, & cū dr̃, Operatio fortitudinis nō eſt uirtuoſa. cōcedit φ niſi adſit rō temperātiæ nō eſt uirtuoſa, qm̃ firmiter opari ſine mō, non eſt uirtuoſum.

*Loco citato in argumen.

¶ Ad tertiū dr̃, φ moderari ſpē uictoriæ, ex qua audacia nimia fit, ſpectat ad fortitudinē ut eſt tēperātia. & cū infert, ergo fortitudo nō eſt mediocritas inter timorē & audaciam dr̃, φ æquocatur a fortitudine gñali ad ſpeciē fortitudinis. Poſſet quoq; negari ſequela, dicēdo φ fortitudo gñalis uirtus, eſt mediocritas timoris & audaciæ, nō ut ppriæ materiæ, ſed ut præſtans firmitatem animi in eis ſecundū quod oportet.

*ar. 4. & 5

*C. 4 par. 2. cir. me.

† ar. 4. & 5 Et q. ſeq. ar. 4.

SVP. QV. CXLI. ART. III.

IN ar. 3. euiſdē, 141. qō dubiū occurrit circa dñam in lra poſitā inter motū appetitus ſenſitiui proſequētis bonū, & fugiētis malū: φ ille præcipue cōtrariatur rōni rōne immoderantiæ, iſte rōe effectꝰ. Vr̃. n. tā dr̃ a, q̄ eius rō nulla. Dña quidē, qa ſicut cōcupiſcētia boni ſenſibilis ex hoc ē mala, qa nō ſecūdū rōnem eſt, ita timor mali, puta, mortis, ex hoc eſt malus, qa nō ſecūdum rōnē eſt. Et ita vtrobiq; immoderantia rōni repugnat & ſimiliter utrobiq; effectus rōnem deprimit. Nam ſicut ex nimio timore mali rō declinat à bono, ita ex nimio appetitu delectabilis, rō declinat à bono honeſto. Alia

* L. 10. in c. cuiꝰ initiū eſt bo malis. in prin. aliꝰ.

† q. ſeq. ar tic. 4.

Perrecta per totum.

684

Sup. q. 21. artic. 1. ad primū. & q. 23. ar. 4. ad 3. & q. 95 arti. 3. ad ſecundum. Et inf. q. 147 arti. 2. ad tertiū. Et 1. 2. q. 35. ar. 6. ad 3. Et 3. Ethic. le. 19.

* In lib. 2. de inuentione, in fol. 3. ante fin. lib.

etiam ſm φ utraq; ſumitur vt virtus cōis. Nam temperātia retrahit ab his quæ cōtra rōnem appetitum alliciunt: fortitudo aūt impellit ad ea ſuſtinenda, vel aggredienda, pp quæ hō refugit bonum rōnis. Si vero cōſideret anotomaſicè tēperātia ſm: φ refrænat appetitū ab his q̄ maximè alliciūt hoīem ſic eſt ſpālis virtus. vtpotè habēs ſpecialē mām, ſicut & fortitudo.

A

B Ad primvm ergo dicēdū, φ appetitus hoīs maximè corrūpit p ea, qbus allicitur hō ad recedēdū a rГa rōnis, & legis diuinæ: & iō ſicut ipſum tēperātiæ nomē pōt dupľr ſumi, vno mō communiter, alio mō excellenter, ita & integritas, quam temperantiæ Aug. attribuit.*

Ad II. dicēdū, φ ea circa q̄ eſt tēperātia, maximè pñt animū inquietare pp hoc, φ ſunt homini eſſentialia, ut infra dicet:* & iō tranquillitas animi p quandā excellentiā attribuitur temperantię, q̄uis communiter conueniat oībus virtutibus.

C

Ad III. dicēdū, φ q̄uis pulchritudo cōueniat cuilibet virtuti, excellēter tñ attribuit tēperātiæ duplici rōne. Primò qdē, ſm rōnem cōem temperantiæ, ad quā ptinet qdam moderata, & conueniens proportio, in qua conſiſtit rō pulchritudinis, vt patet p Dio. 4. ca. de diui. no.* Alio mō, qa ea, a qb. refrænat temperātia, ſunt infima in hoīe conuenīētia ſibi ſm naturā beſtialē, ut infra dicet:† & iō ex eis maximè natus eſt homo deturpari: & per cōſequēs pulchritudo maximè attribuit tēperantię, q̄ pręcipuè turpitudinē hoīs tollit & ex eadē rōne honeſtū maximè attribuit temperātię. Dicit. n. Iſid. in lib. Etymolog.* Honeſtus dr̃, q nil hēt turpitudinis. Nam honeſtas dr̃ quaſi honoris ſtatus, qui maximè conſideratur in temperantia, quę repellit vitia maximè opprobrioſa, vt infra dicet.†

D

E

Articvlvs III.

Vtrum temperantia ſit ſolùm circa concupiſcentias, & delectationes.

AD tertivm ſic procedit. Vr̃ φ temperantia non ſit ſolū circa concupiſcentias, & delectationes. Dicit. n. Tullius ī ſua Rhetorica,* φ tēperātia eſt rōnis in libidinē,[h] atq; in alios ñ recto: impetꝰ animi firma & moderata dominatio: ſed ipetꝰ animi dñr oēs animæ paſſiōes. ergo videtur quòd temperātia non ſit ſolū circa concupiſcentias, & delectationes.

¶ 2 Pręt. Virtꝰ ē circa difficile & bonū: ſed difficiliꝰ vr̃ eſſe tēperare timorē maximè circa pericula mortis, q̄ moderari cōcupiſcētias, & delectationes, quę pp dolores & pericula mortis cōtēnuntur, vt Aug. dicit in li. 83. q.†[h] ergo vr̃ φ tēperantię uirtus non ſit pręcipuè circa concupiſcentias, & delectationes.

¶ 3 Pręt. Ad tēperātiam ptinet moderationis gr̃a, ut Amb. dicit ī 1. de of.* & Tulliꝰ dicit ī 1. de offi. φ ad tēperātiā ptinet[h] oīs ſedatio pturbationum animi, & rerū modꝰ: oportet autē modū ponere nō ſolū in cōcupiſcētijs, & in delectabilib. ſed ēt in exterioribus actibus, & q buſlibet exteriorib. ergo tēperantia nō eſt ſolū circa cōcupiſcentias, & delectationes.

Sed contra eſt, φ Iſid. dicit ī li. Etymol. φ tēpantia eſt qua libido, cōcupiſcētiaq; refręnat.

Respon. Dicēdū, φ ſicut ſupra dictū eſt,* ad virtutē moralē ptinet cōſeruatio boni rōis cōtra paſſiones rōni repugnantes. Motꝰ aūt paſſionū aīę ē duplex, ut ſup. dictū eſt† cū de paſſionib. ageret. Vnus qdē ſm φ appetitus ſenſitiuus proſequitur ſenſibilia, & corporalia bona; alius autem ſecūdum φ refugit ſenſibilia, & corporalia mala. Primus autē motus appetitus ſenſitiui præcipuè repugnat rationi per immoderantiam. Nam bona ſenſibilia, & corporalia ſecundum ſuam ſpeciem conſiderata non repugnant rōni: ſed magis ſeruiūt ei ſicut inſtrumēta, qbus rō vtitur ad conſecutionem proprij finis. Repugnant autem ei pręcipuè ſecundùm φ appetitus ſenſitiuus in ea tendit non ſecundùm modū rōnis, & ideò ad virtutem moralem pertinet propriè huiuſmodi paſſiones moderari, quę importat proſecutionem boni. Motus autem appetitus ſenſitiui refugientis mala ſenſibilia pręcipuè cōtrariatur rationi non quidem ſecundùm ſuam immoderantiam, ſed maximè ſecundum ſuum effectum, prout ſcilicet, aliquis refugiendo mala ſenſibilia, & corporalia, quę interdum concomitantur bonum rationis, per conſequens diſcedit ab ipſo bono rationis: & ideò ad virtutem mo-

ta uerò rō in lrera φ primo mēbro, qa. ſ. bona corporalia, & ſenſibilia ſecundū ſe ñ repugnāt rōni, ſed ſeruiūt ei inſtraliter ad bonū, ſi aliqd ualet, cōcludit idē p ſecūdo mēbro. Nam & mala corporalia & ſenſibilia ſecūdū ſe ñ repugnāt rōni: ſed fuga eorū eſt initium rationis ad ſelicitatē, q eſt ſecūdū uirtutē. Et propterea ex hac ratione concluditur in ſecundo membro, φ fuga mali eſt mala pter immoderantiā, ſicut & appetitus boni ſenſibilis.

¶ Ad hoc dr̃, φ aliud eſt loqui de nimio timore, & amore ſenſibili, ſignificādo p ly nimio, exceſſum contra rōnē: & aliud eſt loqui de eodē, ſignificādo quādā magnitudinē abſolutè. Nā dubitare, an timor nimius, hoc eſt, excedēs metas rōnis ex hoc ipſo rōni aduerſet, ñ eſt niſi propriā uocē ignorantis. Sed dubitare de timore ſenſibili magno abſolutè, an ex magnitudine, an aliunde principaliter aduerſet rōni, ñ eſt irrōnabile. Et ſic loquitur hic author. Vñ nō intēdit, φ concupiſcentia ſit mala ex immoderātia, hoc eſt, ex magnitudine, & timor non: aut φ timor ſit malus ex effectu, & concupiſcentia non: ſed intendit φ ſenſibilis amor

* Li. 83. q. q. 36. to. 4.

* Li. 1. c. 43 in princi. tom. 1.

* q. 123. ar. 1. & 1. 2 & q. 131. art. 1.

† 1. 2. q. 23 art. 1.

talem pertinet in hmôi firmitatē præſtare in bono rônis.[m] Sicut ergo uirtus fortitudinis, de cuius rône eſt firmitatē præſtare, ꝑcipue cōſiſtit circa paſſionē pertinentē ad fugā corporaliū malorum, ſ. circa timorē ex conſequenti aūt circa[d] audaciā, quę aggredit terribilia ſub ſpe alicuius boni: ita ēt temperantia, q̄ importat moderationem quandā, præcipue cōſiſtit circa paſſiones tendentes in bona ſenſibilia. ſ. circa cōcupiſcētiā, & delectationē: ex cōſequenti aūt circa triſtitias, q̄ contingūt ex abſentia taliū d̄lectationū.[n] Nam ſicut audacia præſuppoſnit terribilia, ita etiam triſtitia talis prouenit ex abſentia prędictarum delectationum.

G

AD PRIMVM ergo dicēdū, q̄ ſicut ſup. dictū ē* cū de paſſionibus ageret, paſſiones q̄ ꝑtinent ad fugā mali ꝑſupponūt paſſiones q̄ ꝑtinēt ad ꝓſecutionē boni, & paſſiones iraſcibilis ꝑſupponūt paſſiones cōcupiſcibilis. Et ſic dum tēperantia directè modificat paſſiones cōcupiſcibilis tēdētes in bonū, ꝑ quādā cōſequentiā modificat oēs alias paſſiones, īquātū ad moderātiā priorū paſſionū ſeq̄t moderantia poſteriorū. Quis. n. nō īmoderate cōcupiſcit, cōſequēs eſt ut moderatè ſperet, & moderatè d̄ abſētia cōcupiſcibiliū triſtet.

AD II. dicēdū, q̄ cōcupiſcētia īportat impetū quēdā appetitus ī delectabile, q̄ indiget refrenatione, qd̄ ꝑtinet ad tēperātiā: ſed timor importat retractionē quādā animi ab aliq̄bus malis, cōtra qd̄ īdiget hō animi firmitate, quā ꝑſtat fortitudo. Et ideo temperātia propriè eſt circa concupiſcentias, fortitudo circa timores.

AD III. dicēdū, q̄ exteriores actus procedunt ab interioribus animæ paſſionibus: & iō moderatio eorū depēdet à moderatione interiorū paſſionū.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum temperantia ſit ſolū circa cōcupiſcentias, & delectationes tactus.

H

AD QVARTVM ſic proceditur. Vr̄ q̄ tēperātia nō ſolū ſit circa cōcupiſcētias, & delectationes tactus. Dicit. n. Aug. in li. de moribus Eccl'iæ,* q̄ uirtus tēperātiæ eſt in coercēdis ſedandiſq; cupiditatib. q̄b. uertimur ī ea, q̄ nos auertūt a legib. Dei, & a fructu bonitatis ei⁹. & poſt pauca ſubdit,† q̄ officiū tēperātiæ eſt contemnere oēs corporales illecebras, laudemq; popularē: ſed[h] non ſolū cupiditates delectationū tactus auertūt nos a legib. Dei, ſed ēt cōcupiſcētiæ delectationū aliorū ſenſuū, q̄ ēt pertinēt ad illecebras corporales, & ſiſr cupiditates diuitiarū, uel ēt mūdanæ gl'iæ. vñ dr̄ 1. ad Timoth. vlti. q̄ radix oīum malorū ē cupiditas.[i] ergo tꝑantia nō eſt ſolū circa concupiſcētias delectationum tactus.

I

amor & ſenſibilis timor in hoc differunt, q̄ uterq; ſi ponatur abſolutè magnus, ſtatim ut amor dr̄ nimius, ſonat ex ipſa magnitudine aliq̄d rōni aduerſum. Sed cum timor dr̄ nimius, anteq̄ aliquid aduerſum rōni inſinuetur, recurrimus ad effectū, an ſ. declinare fecerit timentē a recto. Et hoc in nr̄is quotidianis iudiciis experimur laudando, uel uituperādo. Nimis. n. concupiſcentes ſtatim uituperamus, ad nil aliud ſpectātes, q̄ ad ipſam concupiſcentiæ magnitudinē. Nimis autem timentes, nō ſtatim uituperam⁹, ſed prius intuemur, an ex timore declinent a bono. Hæc. n. præſeferunt dictam in litera poſitam inter appetitus ſenſitiui motum in bonum ſenſibile, & motum eiuſdē declinando mala, quòd. ſ. ille hoc ipſo quòd nimius eſt, qd̄ in litera uocatur ex immoderantia, primò, & principaliter aduerſatur rationi: iſte autem nō primò, & principaliter aduerſatur rationi ex hoc q̄ eſt nimius, ſed ex hoc q̄ a recto abducit. Laus. n. & uituperium, quæ ſunt ad extra, ſunt ſigna eorū q̄ ſunt intus. Ex his autē patet, q̄ non oportet obiectis aliter reſpōdere, quū ex falſo ſenſu hæc procedunt. ¶ Ad obiectionē autē contra rationem dicitur, q̄ ratio illa nō eſt allata ad concludendam differentiā intentā, ſed ad oſtendēdum, q̄ appetitus ſenſitiui motus i bonum ſenſibile nō eſt malus ex obiecto. Et hoc optimè probat. Et ex hoc conſequenter ſequitur, quòd ſit malus ex exceſſu rationis. Sed an ſit principaliter malus ex exceſſentia, an ex effectu nōdū deductū eſt ex illā rōne, & propterea non obſtat propoſito. Cū aūt legis fortitudinē firmitatē præſtare in bono rōnis. non intelligās aliter q̄ ſupra, quaſi fortitudo ponat aliquam firmitatem in uoluntate, aut rōne. Hoc. n. aduerſatur ſupradictis, ſ. quoniam firmando appetitum inferiorem, uoluntas in recta uolitione ſolidatur, ſicut dum temperantia moderatur inferiorem appetitum, uoluntas in bonum rationis inclinationem protendit.

K

¶ In reſponſione ad ſecundum eiuſdem articuli aduerte, quòd reſponſio conſiſtit in hoc, q̄ timor non eget temperatione, quia non conſiſtit in proſecutione: ſed eget firmitate, quia conſiſtit in fuga. Et ideo licèt ſit difficilioris refrenationis, non tamen ſpectat ad temperantiam, cuius eſt moderari proſecutiones delectabilium.

Cons[illegible] | D. 255. | * 1.2. q. 2[illegible] art. 1. [illegible]

SVPER QV. CXLI. ARTIC. IIII.

IN art. 4. eiuſdem q. 141. dubium ex Martino occurrit in eodem tractatu de temperantia, q. 4. cōtra rationē in articulo allatam. Arguit ſiquidem quadrupliciter contra eā. Primò, Ariſtoteles inueſtigans circa quas delectationes eſt temperantia, non ex eo quòd ſunt maximæ, ſeu ex magnitudine, ſed ex vſu loquentiū inueſtigat, quia. ſ. tales appellantur intemperati. Secundò, quia magnanimitas, & fortitudo, cardinalis uirtus eſt circa pericula, & tamen non circa maxima tm̄. Et ſimiliter māſuetudo circa iras, & tñ non tm̄ circa maximas iras. Et ſimiliter iuſtitia, & prudentia nō ſunt tm̄ circa maxima. ergo nec tēperantia circa maximas delectationes ē ponēda. Tertiò, Delectationes animæ, ſaltem aliquæ, uidētur multo maiores, q̄ delectationes corporis, & tñ circa eas nō eſt tēperantia. Añcedēs patet de fęlicitate delectatione. Quartò, Quia Ariſt. 7. Eth. ꝓbat, q̄ tales nō ſunt delectationes, niſi ꝑ accidens, quiā conſequuntur indigentiā: illæ uerò ſunt ueræ: & per ſe delectationes, quæ nullam indigētiā cōſequuntur. ¶ Ad horū euidentiā aduerte duo. Primò, q̄ cōcluſio literæ, eſt q̄ temperantia eſt ſolum circa delectationes tactus principaliter & propriè, ut patet ex rñſione ad primum, ubi iſtæ limitationes opponuntur. Ex eo. n. patet, q̄ temperantia ſecundariò poteſt extēdere ſe ad alias delectatiōes. Secūdò, q̄ quia temperātia eſt uirtus cardinalis, ſeu principalis, ac per hoc omnium moralium uirtutū, q̄ conſiſtunt in moderādo, caput eſt, ſicut fortitudo reſpū uirtutum cōſiſtentium infirmitate animi, iō oportet temperantię tanquam principali virtuti principalem materiam reſpondere. Præcipua autē materia inter delectabilia, eſt delectabile ſecundùm tactum, ut in litera probatur, & iō tēperātiæ tribuit. ¶ Ad primum autē argumentum Martini dicitur, quòd locus ab authoritate negatiuè nihil ualet. Malè ſi quidem cū humano ingenio actum eſſet, ſi nihil ſcire poſſemus, niſi quæ Ariſtotel. dixit.

¶ Ad ſecundum dicitur, quòd fortitudo uirtus cardinalis eſt circa maxima pericula tantum principaliter & propriè, ut patet in 3. Ethic. Et ſimiliter dicimus de temperantia. De iuſtitia autem & prudentia non eſt ad propoſitum, quia illa eſt circa operationes, & non circa paſſiones: iſta autem eſt circa omne agibile. Sermo autem præſens eſt de uirtutibus principalib. circa paſſiones, ut propriam & principalem materiam. Et propterea etiam patet excluſio manſuetudinis, quæ non eſt uirtus cardinalis. Quamuis falſum ſit, quòd manſuetudo ſit non principaliter, & propriè circa maxima illius generis, ut ex ſupradictis patet.

¶ Ad tertium dicitur cum authore in litera, quòd non ex hoc q̄ delectatio eſt maxima, ſed ex hoc quòd delectatio in tali genere, ſ. ſenſibilium ac regulabilium eſt maxima, ponitur materia temperantiæ. Et per hoc patet reſponſio ad quartum. Gratis ſiquidem concedimus, corporales delectationes eſſe imperfectas, & minores ſecūdum ſe ſpiritualibus: ſed nobis ſunt maximæ, & ualde ac crebro à bono nos abducunt.

Prima[illegible] per tot art. 685 | Inf. p. 2, q. 55. ar. 1 ad 3. Et 1.2. q. 61. art. 3. Et 3. d. 33. q. 2. ar. 2. q. 1 Et 4. d. 49. q. 3. ar. 1 uc. 5. q. 6. 2. cor. Et vir. q. 1. art. 12. ad 13. & 26. | * C. 19. circa prin. t. | † Eo li. & ca. dict.

¶2 Præt. Phi. dicit in 4. Eth.[a] ꝙ ille, q eſt paruis dignus, & his dignificat ſeipſum, eſt[b] tẽperatus, nõ aũt magnanim⁹: ſed honores parui, uel magni, de qbus ibi loquit̃, nõ ſũt delectabiles, ſm̃ tactũ, ſed ſm̃ apphẽſionẽ aĩalẽ. ergo tẽperãtia nõ ẽ ſolũ circa cõcupiſcẽtias delectationũ tact⁹. B

¶3 Præt. Ea q̃ ſunt unius[b] gñris. vñr eadẽ rõne ptinere ad materiã alicuius uirtutis: ſed omnes delectationes ſenſuum uidẽtur eſſe uni⁹ generis. ergo pari rõne ptinẽt ad materiã tẽperãtię.

¶4 Præt. Delectationes ſpũales ſunt h maiores q̃ corporales, ut ſupra habitũ eſt*, cũ de paſſionibus agereẽt: ſed qñq; pp cõcupiſcẽtias delectationũ ſpũaliũ aliqui diſcedunt à legibus Dei, C & a ſtatu uirtutis, ſicut pp curioſitatem ſciẽtiæ. vñ & primo homini diabol⁹ ſciẽtiã pmiſit, Gene. 2. dicens, Eritis ſicut dij ſcientes bonum & malum. ergo non ſolum temperantia eſt circa delectationes tactus.

¶5 Præt. Si delectationes tact⁹ eſſent ppria materia tẽperantiæ, oporteret ꝙ circa oẽs delectationes tactus tẽperantia eſſet: non aũt eſt circa oẽs, puta, D circa eas q̃ ſunt i ludis. ergo delectationes tactus non ſunt ppria materia temperantiæ.

SED CONTRA eſt, quod Phil. dicit in 3. Ethi.[a] ꝙ temperantia proprie eſt circa concupiſcentias, & delectationes tactus.

RESP. Dicẽdũ, ꝙ ſicut ſupra dictũ eſt*, ita eſt tempetãtia circa cõcupiſcẽtias, & delectationes, ſicut fortitudo eſt circa timores, & audacias. Fortitudo E aũt eſt circa timores, & audacias reſpectu maximorũ malorũ, qbus ipſa nã extinguit, q̃ ſunt pericula mortis. Vñ ſilr tẽperantia oportet ꝙ ſit circa cõcupiſcẽtias maximarum delectationũ. Et qa delectatio cõſequitur operationẽ naturalẽ, tãto aliquæ delectationes ſunt uehemẽtiores, quãtò conſequuntur operõnes magis naturales. Maximè aũt naturales aĩalibus ſũt operõnes, qb⁹ cõſeruaẽ natura indiuidui p cibũ & potũ, & natura ſpẽi p cõiũctiõnẽ maris & feminæ: & iõ circa delectationes ciborũ & potuum, & circa delectationes uenereorũ, ẽ pprie tẽperãtia. Hmõi aũt delectationes cõſequunẽ ſenſum tactus: vñ relinquit, ꝙ[m] tẽperãtia ſit circa delectationes tactus*.

AD PRIMVM ergo dicẽdũ, ꝙ Aug. ibi vr̃ accipere tẽperantiã nõ ſm ꝙ eſt ſpãlis uirtus habẽs determinatã materiã, ſed ſm ꝙ ad eã ptinet moderatio rõnis i quacũq; materia, qđ ptinet ad gñalẽ cõditionẽ uirtut⁹. Quamuis ẽt dici poſſit, ꝙ ille qui põt refrenare maximas delectationes, multò ẽt magis pt refrænare minores delectationes. Et iõ ad tẽperãtiã principaliter qdẽ, & pprie ptinet moderari cõcupiſcẽtias delectationũ tact⁹, ſecũdario aũt alias cõcupiſcẽtias.

AD II. dicendũ, ꝙ Phi. ibi refert nomẽ tẽperãtiæ ad moderationẽ exteriorũ rerũ, dum.ſ. aliqs tẽdit in aliqua ſibi cõmenſurata, nõ aũt pput refert ad moderationẽ affectionũ aiæ, quæ ptinet ad uirtutẽ temperãtiæ.

AD III dicẽdũ, ꝙ delectationes aliorũ ſenſuũ aliter ſe hñt in hoĩbus, & aliter in alijs aialibus. In alijs. n. animalibus ex alijs ſenſibus nõ cãntur delectationes, niſi in ordine ad ſenſibilia tactus: ſicut leo delectaẽ uidẽs ceruũ, uel audiẽs uocẽ eius pp cibum. Hõ aũt delectaẽ ſm alios ſenſus nõ ſolum pp hoc, ſed ẽt pp cõuenietiam ſenſibi-

¶ In reſponſione ad tertiũ eiuſdem articuli dubium ex Martino ibidem occurrit non morale, ſed naturale, circa differentiã in litera poſitã inter hominem, & alia animalia erga delectationes trium ſenſuum, ſcilicet odoratus, auditus, & uiſus.

¶ Arguit ſiquidem multipliciter Martinus, ꝙ quædam alia aĩalia delectanẽ in iſtis ſenſibus, ſeciuſo ordine ad guſtũ, & tactũ. Et primo inquit nõ haberi ab Ariſt. uniuerſalẽ illã.ſ. ꝙ nullum aliud aĩal delectet in illis ſenſibus trib⁹ ſecũdũ ſe, quis hẽatur, ꝙ hõ nõ cõiter cõueniat cũ alijs aĩalibus. Deinde probat rõne, Oĩs potẽtia perceptiua alicuius obiecti, quæ triſtaẽ in proportione illius obiecti, delectatur ſcdm ſe in pportione talis obiecti: ſed uiſus brutorũ eſt hmõi, qa cõtriſtatur in excellẽti luce. ergo delectatur brutũ uidendo cõuenientem lucẽ. Et eodẽ mõ arguit põt de auditu excellentis ſoni. Arguit quoque multis ſignis. Primo, Aues delectantur in cantu nõ ſolum ſuo, ſed ẽt alieno. ergo. Patet ſequela, tũ qa & in cantu ſuo, & in cãtu alterius cõmaſculi non pp tactũ, nec pp guſtũ delectantur: tũ quia delectanẽ in cantu, & ſermone humano, ut ſibilis, & imitationibus audiũt, diſcũt, & lætè poſt cantant, aut loquuntur. Secũdo, quia canes delectantur in olfactu, & uiſu magiſtrorũ ſuorum, ut patet ex applauſu. Tertio, quia olor moriturus ſuauiſſimè i aquis cãtat iuxta illud Ouidij.

Sic vbi fata vocãt, udis abiect⁹ i vñdis.
Ad vada Mæandri concinit albus olor.

¶ Ad hæc, quantum locus iſte exigit, dr̃ ꝙ ab Ariſtot. non ſolũ in 3. Ethi. ſed etiã in de Senſu & ſenſato, capite de odore, habetur expreſſe excluſio cæterorum animalium, dum dr̃, ꝙ proprium eſt hominis delectari in odoribus ſecũdum ſe. Et rationem reddit. Ad rationem ab arguente allatã dr̃ primo, ꝙ ſi ualet, cõcludit ꝙ oĩa aĩalia habẽtia oẽs ſenſus cõiter delectantur in oĩbus ſenſibus ſcdm ſe: qđ eſt cõtra arguentem. Soluatur ergo ſecundo p omnibus dicendo, ꝙ minor eſt falſa, loquẽdo de triſtitia animali. Quilibet enim ſenſus, & quælibet potẽtia, delectatione, hoceſt, quiete naturali in ſibi proportionato delectatur, hoceſt, quieſcit, & in oppoſito triſtatur, hoceſt, repugnat illi: ſed hoc non ſufficit ad delectationem, & triſtitiã animalem, ſed ultra hoc exigitur, quòd interiori apprehẽſione cognoſcatur illa cõuenientia, aut diſconuenientia proportionis coniunctæ: quod eſſet probandum in brutis inueniri. Apparet nãque oppoſitum in brutis quo ad odores, & fœtores, dum nil curare uidentur de tot fœtidis odoribus. Vnde dicit etiam Ariſtoteles ibidem, Contingit animalia fugere huiuſmodi fœtida, ſi ſunt contraria tãgibilibus: quẽadmodũ nos grauamur ex fumo, & ſulfure. & eodem mõ aĩalia declinãt oculos ab excellẽti luce vtpote lædente organi complexionẽ, ſicut declinant à ſpinis. Iã. n. ut tactui cõtraria, ſentiunẽ in oculis, in capite &c.

¶ Ad primũ ſignũ dr̃, ꝙ aues nõ delectanẽ in cãtu quocũq; ſecũdũ ſe ut eſt cãtus, put. ſ. cõſonat auditui: ſed ut ſunt aut affectus, aut uiæ, aut aliquo mõ ſe habentia ad guſtabilia, uel tãgibilia. Nõ. n. cantãt, vt ſcdm auditum delectenẽ, ſed uel uocãdo ad coitũ, aut appetẽdo, aut ex cõplexione excitata natura ad uoces. ſicut experimur in nobis ꝙ cõgregatis multis ad cor ſpiritibus, cogimur clamare. Nõ. n. cãtat gallus qa cum ſua uox delectat, ſed ex neceſſitate naturæ, uel pp uictoriam impugna habitã, & breuiter pp quãcũq; cãm inclinenẽ ad cãtũ, nõ inclinãtur pp hãc ut delectentur ſecũdũ auditũ in uoce tã ſua, quam aliena. Quòd aũt lætè cãtẽt, hoc eſt qa cũ cantus eos delectat, puta, qa peperit, aut cõcepit, aut onu n emiſit &c. quaſi ad tactum, aut guſtũ ptinent intus, vel extra. Nec delectantur in ſermone humano aliter q̃ in alienis: diſcunt enim aues nõ ſolũ ab homine, ſed alijs auib⁹. Sed quia naturaliter inclinantur ad quandã diſciplinabilitatẽ, delectabiliter illam exequuntur ex naturæ inſtinctu, non ex induſtria, nec ex aĩali delectatione circa locutiones, aut uoces ſecundũ ſe. Accedit quàm plurimum ad hoc cibi potuſq; indigentia, iuxta illud, Quis expediuit Pſitaco ſuum chære? Quod autem canes, & ſimilia animalia delectentur odore, & uiſu domini ſui, & plaudant, in promptu cauſa eſt: quia in his eſt relatio ad cibũ, ad uerbera, ad conſeruationẽ, & tutelam. & propterea contra extraneos tanquam aduerſantes ſuo paſtori, & conſeruatori latrant, mordent. Ad id quod ultimo de olore dicitur, eodẽ mõ reſpondetur, ꝙ non propter delectationem auditus cantat, ſed ex naturæ inſtinctu, & complexione ad hoc mouetur.

a Li. 4. c. 3 circa prin. 5.
a 1. 2. q. 31. ar. 5.
a Lib. 3. c. 10. 5.
a ar. prec.
Reſpon. ε.

¶In reſpõſione ad quartum eiuſdẽ articuli, dubium ex Martino ibidem occurrit contra ſecundã reſpõſionẽ hic datam arguente, dicendo ꝙ nõ poteſt ſtare. Primò, quia ſi delectatio ſpũalis, puta, ſcientiæ, retrahit à præcepto orãdi, aut retrahit per ſe, aut per aliud. Nõ per aliud, quia aliud nõ eſt dabile, & ſine illo alio impediret. ergo per ſe. Ergo per ſe eſt refrænãda. Secũdò, Si cupiditas pecuniæ, aut honoris nõ retraheret ab aliqua alia potiori, & magis debita, ipſa nõ eſſet moderãda, nec circa eã eſſet ponẽda virtus. Ergo ex hoc ipſo, ꝙ delectatio ſpiritualis retrahit ab alia magis debita, eſt moderanda &c.

Reſpon. 2. ¶Ad hoc dr̃, ꝙ delectatio ſpũalis non ſecũdũ ſe, ſed per aliud, hoc eſt, propter temporis concurſum, quo alia deberet exerceri operatio, repugnat quãque rõni. Corporalis aũt, ẽt ſecluſa quacumq; alterius impeditione, eſt ex proprij generis excellẽtia immoderata, & cõtra rõnẽ. Et per hoc patet reſpõſio ad ſecũdũ. Cupiditas.n. pecuniæ & honoris, ẽt ſi non impediret alias bonas operationes, eſt ſecũdũ ſe moderanda quia hẽt in proprio genere extrema uitioſa. Non ſic autẽ eſt de ſpirituali delectatione, quæ ſolum per accidẽs eget frænno, aut modo.

Porrecta per totum. 686

3. Ethico. le. 9.

¶In reſpõſione ad quintũ eiuſdẽ articuli, dubiũ ex Martino ibidem occurrit, cõtra hãc reſpõſionẽ arguẽte, quia multę delectationes tactus ordinatæ ad conſeruationẽ naturę, ſunt præter delectationes alimenti, & ueneris. Non ergo bene determinantur quæ ſunt delectationes tactus pertinentes ad temperantiam per hoc, ꝙ ordinant ad conſeruationẽ naturę. Probatur aſſumptũ de exercitio paruæ ſphæræ, & ſimilibus ordinatis ad conſeruationẽ naturæ, quia ordinantur ad regimen ſanitatis.

* art 3. & 4 præced.

*li. 2. tex. 28. co. 2.

*Li. 7. c. 4 5. & 7. lib. 3. ca. 10. medio, a tom. 5.

¶Ad hoc dr̃, ꝙ limitatio authoris. ſ. ꝙ delectationes tactus

delectationes aliorũ ſenſuũ, in F quantũ referunt ad delectationes tact⁹, eſt tẽperãtia, nõ principaliter, ſed ex cõſequẽti. Inquãtũ ãt ſenſibilia aliorũ ſenſuũ ſunt delectabilia propter ſui cõueniẽtiã, ſicut cũ delectatur homo ĩ ſono bene harmonizato, iſta delectatio non pertinet ad cõſeruationẽ naturæ. Vñ non habent huiuſmodi paſſiones illã principalitatem, ut circa eas antonomaſicè tẽperãtia dicat. G

Ad IIII dicẽdũ, ꝙ delectationes ſpũales etſi ſm ſuãm naturã ſint maiores delectationib. corporalibus, tñ non ita percipiũtur ſenſu, & per conſequẽs nõ ita uehementer afficiũt appetitum ſenſitiuũ, contra cuius impetum, bonum rõnis conſeruatur per moralem uirtutẽ [r]. Vel dicendũ, ꝙ delectationes ſpirituales, per ſe loquẽdo, ſunt ſm rõnem: undè non ſunt refrænãdæ niſi per accidẽs, inquantum. ſ. una delectatio ſpũalis retrahit ab alia potiori, & magis debita. H

Ad V. dicendum, ꝙ non oẽs delectationes tactus ptinẽt ad naturæ conſeruationẽ: & iõ nõ oportet ꝙ circa omnes delectationes tactus ſit temperantia.

Articvlvs V.

Vtrum circa proprias delectationes guſtus ſit temperantia.

Ad qvintvm ſic pcedit. Vr̃ ꝙ circa pprias delectationes guſt[a] ſit tẽperãtia. Delectationes.n. guſtus ſunt in [b] cibis, & potib[c], q magis ſunt neceſſarij ad hoĩs uitã, q̃ delectatiões uenereorũ, q ptinẽt ad tactũ: ſed ſm prædicta[*] tẽperantia eſt circa delectationes eorum, quæ sũt neceſſaria ad uitã hoĩs. ergo tẽperãtia ẽ magis circa pprias delectationes guſtus, q̃ circa proprias delectationes tactus. K I

¶2 Præt. Tẽperantia eſt circa [h] paſſiones magis q̃ circa res ipſas: ſed ſicut dr̃ in 2. de Aĩa[*] tact⁹ vr̃ eſſe ſenſus alimẽti quãtũ ad ipsã ſubſtãtiã alimẽti: ſapor ãt, q eſt pprie obiectũ guſtus, eſt ſicut delectamẽtũ alimentorũ. ergo temperantia magis ẽ circa guſtum, quam circa tactum.

¶3 Præt. Sicut dr̃ in[*] 7. Ethi. circa eadẽ ſunt tẽperãtia & intẽperãtia, cõtinẽtia & incontinẽtia, pſeuerãtia & mollities, ad quã ptinẽt deliciæ: ſed ad delicias vr̃ ptinere delectatio, q ẽ in ſaporibus, q ptinent ad guſtũ. ergo tẽperãtia eſt circa delectationes proprias guſtus.

Sed contra eſt, qđ Phil. dicit,[*] qđ tẽperantia & intẽperãtia vñr guſtu parũ, uel nihil uti.

Resp. Dicẽdũ, ꝙ ſicut dictũ eſt[*], tẽperãtia cõſiſtit circa pcipuas delectationes, q maximè ptinẽt ad cõſeruationẽ humanæ uitæ vel in ſpecie, uel in indiuiduo: in qbus cõſiderat aliqd principaliter, aliqd ſecundariò. Principaliter qdẽ ipſe uſus neceſſariorũ, puta, uel fœminę, q eſt neceſſaria ad conſeruationẽ ſpeciei: uel cibi & potus, q ſunt neceſſaria ad cõſeruationem indiuidui. Et ipſe uſus horũ neceſſariorũ hẽt quandam eſſentialẽ delectationem adiunctã. Secundariò ãt cõſideratur circa utrũq; uſum aliquid quod facit ad hoc, ꝙ uſus ſit magis delectabilis, ſicut pulchritudo & ornat[b] fœminæ, & ſapor delectabilis in cibo, & ẽt odor. Et iõ [m] principaliter tẽperãtia eſt circa delectationẽ tactus[n], q per ſe cõſequit ipſum vſum neceſſariarũ rerũ, quarum omnis uſus eſt in tãgendo. Circa [p] delectationes autẽ guſtus, uel olfactus, uel uiſus, eſt temperantia & intemperantia ſecundariò, inquantum ſenſibilia horum ſenſuum conferunt ad delectabilem uſum rerum neceſſariarum, quæ ptinent ad tactum. Quia tamen guſtus propinquior eſt tactui, quam alij ſenſus, ideo [r] temperantia magis eſt circa guſtum, quam circa alios ſenſus [t].

Conclu. m

Conclu. p

Conclu. r

Ad primvm ergo dicẽdũ, ꝙ ẽt ipſe uſus ciborũ, & delectatio eſſentialiter ipſum cõſequens, ad tactum pertinent. Vñ Phil. dicit in 2. de anima,[*] ꝙ tactus eſt ſenſus alimẽti. Nutrimur enim calido & frigido, humido & ſicco: ſed ad guſtũ ptinet diſcretio ſaporũ, q cõferũt ad delectationẽ alimenti, inquantũ ſunt ſigna conuenientis nutrimenti.

Ad II. dicendum, quòd delectatio ſaporis eſt quaſi ſuperueniens: ſed delectatio tactus per ſe cõſequitur uſum cibi, & potus.

Ad III dicendũ, ꝙ deliciæ principaliter qdem conſiſtunt in ipſa ſubſtantia alimenti: ſed ſecũdariò in exquiſito ſapore, & præparatione ciborũ.

Porrecta per totum. 687

ordinatæ ad conſeruationẽ naturę ſunt materia temperãtiæ, vĩ ſcientifica, & per cauſam propter quã ſunt maximè, ac per hoc principalis uirtutis materia.

¶Ad obiecta in oppoſitũ dr̃, ꝙ alius eſt ordo per ſe, & alius per accidẽs, ſeu ex parte ordinantis. Author ſiquidẽ loquitur de ordine quẽ delectationes per ſe ex parte ſui habẽt, nõ de ordine per accidens, quẽ ex parte ordinantis ſortiuntur. Delectatio ſiquidem ludi paruæ ſphęræ, & ſimiliter uenationũ & huiuſmõi, nõ per ſe, ſeu ex parte ſui ordinant in cõſeruationem naturę: ſed animi, ſeu ſenſuum quietẽ. & uniuerſaliter ad ſuperueniẽtia naturæ bona, q̃uis ab iſto, uel illo ordinentur ad naturæ conſeruationẽ. Sed delectationes alimẽti, & ueneris ex parte naturæ ſtatutę sũt, ut natura in indiuiduo & in ſpecie conſeruetur. Vnde obiecto nil obſtat determinatæ authoris.

*li. 3 Eth. c. 10. a medio. to. 5. * ar. præc. Li. 2. tex. 28. to. 2.

Articvlvs VI.

Vtrũ regula temperantiæ ſit ſumenda ſecundũ neceſſitatẽ præſentis vitæ.

Ad sextvm ſic proceditur. Videtur ꝙ regula tẽperãtiæ non ſit ſumenda ſecundum ne-

SVP Q. CXXXXI. ART. VI.

In artic. 6. eiuſdem q. omiſſo quinto, dubium occurrit ex Martino in eodem tractatu in quæſtio.

Inf. q. 142. ar. 2. cor. Et 1. 2. q. 63. art. 4. cor. Et 4. di. 15. q. 3 ar. 1. q. 4. corpo. Et Mal. q. 14 ar. 1. ad 2.

iſtius

iſtius tituli. An regula temperātię ſumatur ex neceſſitate pſentis vitæ. Reprehēdit ſig̃de quíhorē in hoc, q̃ cōcludit neceſſitatem pſentis vitæ eſſe regulā tēperātiæ vtpote finē eius. Ait.n. q̃ ſi neceſſitas eſt regula, oportet q̃ p oēm rectū vſum tollatur aliqua neceſſitas, ſeu indigētia: ſed hoc nō eſt verum, vt patet de recto vſu nō neceſſariorū, quæ tñ nō impediūt ſanitatē, aut bonā habitudinē, nec excedūt facultates, & honeſtatē. Affert quoq; multa cōtra eandē cōcluſionem: ſed quia, vt patebit, non ſunt contra eam, omitto.

¶ Ad euidentiā horū nō oportet aliūde inquirere, ſed ex litera ipſa reſoluere: q̄m clare in ſolutione ad tertiū, author explicat q̄ ſit neceſſitas, quæ regula eſt tēperantiæ, ſ. neceſſitas cōgruentiæ vitæ, quam exprimit nō ſolùm attēdi ſecūdùm corporis indigētiā & diſpoſitionem, ſed etiā ſecūdùm facultates, officia, & honeſtatē. Vndè qđ implicitè inchoauit ac fundauit author in corpore articuli, in ſolutionibus argumentorū cōſummauit. & ideo nō eſt ſoluēda, ſed ſoluēda rō allata in corpore articuli. & cum obiicitur. ergo quilibet rectus uſus delectabiliū ſecūdùm tēperantiā tollet aliquā indigentiā, ridetur, q̃ indigentia, ſeu neceſſitas regulat nō ſolùm ut ſuppleatur qđ deficit, ſed etiā ne deficiat qđ eſt, aut eſſe debet. & ſic ois rectus uſus delectabiliū tollit aliquā indigentiā uel corporis, uel officij, uel honeſtatis ſimpliciter perfectionis, alioquin nō eſſet rectus uſus. Vt.n. in litera patet, tēperatus utitur neceſſariis ad corporis conſeruationē, & bonā habitudinē, & cōgrui. iuxta facultates, officia, cōuerſationē, & honeſtatem. Hæc. n oia tollunt aliquā indigentiā, quæ eſt, uel eſſet ſine tali uſu. Nā qui conuiuiū celebraret nō conſonū gradui ſuo & conuiuatu, iuxta facultates & honeſtatem,

* Ca. 21. circa fin. tom. 1.
* Ar. 1. huius q. & q. 109. art. 2. & q. 123. ar. 1.
* Ca. 4. nō multum procul a hoc.
Gend. m
* In corp. ar.

ceſſitatē pſentis uitæ. Superius A enim non regulatur ab inferiori: ſed tēperantia cū ſit uirtus aīę, eſt ſuperior q̄ neceſſitas corporalis. h ergo regula tēperantiæ non debet ſumi ſecumdùm neceſſitatem corporalem.

¶ 2 Præt. Quicūq; excedit regulam, peccat. Si ergo h neceſſitas corporalis eſſet regula tēperantiæ, quicūq; aliqua delectatiōe vteretur ſupra neceſſitatē naturę, q̄ ualdè modicis cōtēta eſt, B peccaret cōtra tēperantiā: qđ videtur eſſe inconueniens.

¶ 3 Præt. Nullus attingēs regulā peccat. Si ergo neceſſitas corporalis eſſet regula tēperātiæ, quicūq; uteretur aliqua delectatione pp neceſſitatē corporalē, puta, pp ſanitatē, eſſet immunis a peccato: hoc aūt uř falſum. ergo h neceſſitas corporalis non eſt regula tēperantiæ.

Sed contra eſt, qđ Aug. dicit in lib. de moribus eccleſ.* Habet uir tēperatus in rebus hui* uitæ regulā utroq; teſtamento firmatā, ut eorū nil diligat, nil p ſe appetēdū putet: ſed ad uitæ hui' atq; officiorū neceſſitatē, quātū ſatis eſt, uſurpet utentis modeſtia, non amantis affectu.

Respon. Dicēdū, q̃ ſicut ex *ſupradictis patet, bonū uirtutis moralis præcipuè cōſiſtit in ordine rōnis. Nā bonū hoīs eſt ſecūdū rōnē eſſe, ut * Dion. dicit 4. ca. de di. no. Præcipuus aūt ordo rōnis cōſiſtit in hoc, q̃ aliqua in finē ordinat, & in hoc ordine maximè cōſiſtit bonū rōnis. Nā bonū habet rōnē finis, & ipſe finis eſt regula eorū quę ſunt ad finē. Oia aūt delectabilia, quæ in uſum hoīs ueniunt, ordinātur ad aliquā huius uitæ neceſſitatē ſicut ad finē: & ideò m tēperantia accipit neceſſitatē huius uitæ ſicut regulā delectabiliū, quibus utitur, ut. ſ. tm̄ eis utatur, quantum neceſſitas huius uitæ requirit. n

Ad primvm ergo dicendū, q̃ ſicut* dictū eſt, neceſſitas huius uitæ hēt rōnē regulę, inquantū eſt finis. Cōſiderādū eſt aūt, q̃ qn̄q; aliud eſt finis opantis, & aliud finis operis. Sicut patet q̃ ædificationis finis eſt dom*, ſed ędificatoris finis qn̄q; eſt lucrū. ſic ergo tēperantiæ ipſius finis & regula eſt beatitudo: ſed eius rei, qua utiť, finis & regula eſt neceſſitas humanæ uitæ, infra quā eſt id qđ i uſum uitæ uenit.

Ad II. dicendū, q̃ neceſſitas humanæ uitæ pōt attendi dupliciter. Vno modo, ſm q̃ dř neceſſariū illud, ſine quo res nullo modo poteſt eſſe, ſicut cibus eſt neceſſarius animali. Alio modo, ſm q̃ dicitur neceſſarium illud, ſine quo res non poteſt conuenienter eſſe. Temperantia autē non ſolùm attendit primā neceſſitatem, ſed etiam ſecundā. Vndè* Philo. dicit in 3. Ethi. q̃ temperatus appetit delectabilia propter ſanitatē, uel pp bonam habitudinē. Alia uerò quæ ad hoc nō ſunt neceſſaria, poſſunt dupliciter ſe habere. Quædā.n. ſunt impedimenta ſanitatis, uel bonę habitudinis, & his temperatus nullo modo utitur: hoc.n. eſſet peccatū contra temperantiā. Quædā uerò ſunt, quæ non ſunt his impedimēta: & his moderatè utitur pro loco, & tēpore, & cōgruentia eorū quibus cōuiuit. Et idéo ibidē* Philo. dicit, q̃ etiā tēperatus appetit alia delectabilia, quæ. ſ. nō ſunt neceſſaria ad ſanitatē, uel ad bonā habitudinē, nō impedimēta his exiſtētia.

C

Ad III. dicendū, q̃ ſicut * dictū eſt, temperātia reſpicit neceſſitatē quantum ad conuenientiā uitæ, quæ quidē attenditur non ſolùm ſm cōuenientiam corporis: ſed etiam ſm conuenientiam exteriorum rerum, puta, diuitiarū, & officiorū, & multò magis ſm conuenientiam honeſtatis. Et ideò* Philoſo. ibi ſubdit, q̃ in delectationibus, quibus tēperatus utitur, non ſolùm cōſiderat ut nō ſint impeditiua ſanitatis, & bonæ habitudinis corporalis: ſed etiam ut non ſint pręter bonū. i. cōtra honeſtatē, & q̃ nō ſint ſupra ſubſtantiā. i. ſupra facultatem diuitiarū. Et * Augu. dicit in lib. de moribus Eccleſiæ, q̃ tēperatus reſpicit non ſolùm neceſſitatem huius uitæ, ſed etiam officiorum.

D

* Li. 3. c. 11 ad fi. to. 5.
* Lib. 3 Ethi. c. 11. nō procul a fi. to. 5.
* In corp. ar.
* Li. 3. ca. 11. to. 5.
* Cap. 21. circa fin. tom. 1.

Articvlvs VII.

Vtrū tēperātia ſit virtus cardinalis.

AD ſeptimvm ſic procedit. Vř q̃ tēperātia nō ſit uirtus cardinalis. Bonū. n. uirtutis cardinalis à rōne depēdet: ſed tēperantia eſt circa ea quæ magis h diſtant à rōne, ſ. circa delectationes, quæ ſūt nobis & brutis communes, ut dicitur in 3.* Ethi. ergo temperantia non uidetur eſſe principalis uirtus.

E

¶ 2 Præt. Quàtò aliquid eſt magis h impetuoſum, tantò difficilius uidetur eſſe ad refrenandū: ſed ira quam refrænat manſuetudo, uidetur eſſe impetuoſior quàm concupiſcentia, quam refrænat temperantia. dicitur enim Prouerb. 27. Ira non habet miſericordiam, nec erumpens furor: & impetum concitati ſpiri-

nō eſſet factū ſatis neceſſitati congruentiæ præſentis uitæ, ac conſeruationis. Neceſſitas ergo congruentiæ præſentis uitæ eſt regula tēperantiæ, ſecūdùm quā etiā imperat alijs uirtutibus, puta, liberalitati, urbanitati, & ſi qua alia opus quandoque eſt.

SVP. Q. CXXXXI. ART. VII.

IN ar. 7. eiuſdem q. dubiū ex Martino in eodē tractatu q. 2. occurrit, arguente cōtra rōnem literæ, qua tēperātia ponitur uirtus cardinalis: q̄a moderatio, q̄ i ſta ui uirtute requiritur, præcipuè laudatur in delectationibus tactus, quæ ſunt materia tēperantiæ. Probat ergo q̃ moderatio nō eſt præcipuè laudabilis in delectationibus tactus. Primò, q̄a moderatio ardua laudabilior eſt non ardua: ſed moderatio in delectationibus tactus non eſt ardua.

Porrecta per totum.
689
1. 2 q. 71. & q. 66. artic. 1. & 4. cor. Et 3. diſ. 33. q. 2. ar. 1. Et uir. q. 1. art. c. 12. ad 24. 25. & 26. & q. 5. art. 1.
* Li. 3. ca. 10. a med. tom. 5.

ardua ergo. Secūdo. Moderatio in omni virtute eſt id qđ potiſſime laudať. ergo ſi tēperantię ꝓpria eſt moderatio, ipſa eſſet excellētiſſima virtutū, cuius oppoſitū ſētit author. Antecedēs probatur, qa oīa quæ laudabilia ſunt in uirtute, ideò laudanť, qa ad moderationē ordinata ſunt. Tertiò, Moderatio delectationū tactus nō eſt difficilior cæteris. ergo nō eſt præcipuè laudabilis. Conſequētia tenet ex dictis authoris. Antecedēs vero ꝓbatur: qa difficilius eſt vincere retrahentia à bono in materia fortitudinis, ut ipſemet author fatetur. moderatio ergo fortitudinis eſt difficilior.

*1.2.q.25 art. 4. *Li.2.c.36 ſtc med. *q.123.ar. 11:& 1.2. q.61.ar.3.

¶ Ad primū horū dř, ꝙ maior eſt vera cæteris paribus. ſed in ꝓpoſito nō ſunt paria. Moderatio nāq; māſuetudinis licèt ſit ardua, nō tñ eſt ī materia ita naturali, neceſſaria, cōmuni, diuturna, ac vehementer motiua oppetitus, noſtri, qualis eſt materia tēperantiæ, ut in litera patet in corpore articuli, & reſponſionibus argumentorū.

*Ar. 4. huius quæſ. Concl. m

¶ Ad ſecundū negať antecedēs: qm̄ moderatio ꝓpriè, vt diſtinguitur, cōtra alias cōditiones virtutū, non eſt potiſſima. Nec eſt verū, ꝙ quęcūq; ſunt laudabilia in uirtute, laudentur in ordine ad modū, q̄uis ſine modo nō laudabilia ſint. Diſcretè ſiquidē agere potior eſt cōditio q̄ moderatè, & ſimiliter rectitudo potior eſt: cū tñ prima prudentiæ, ſecunda iuſtitiæ tribuatur.

¶ Ad tertiū negať aſſumptū. Et ad probationē dř, ꝙ materia impediens bonū in fortitudine, non eget principaliter moderatione, ſed firmitate animi. Et propterea cōcedendo ꝙ difficilius vincūtur retrahētia à bono in fortitudine, nō ſequitur, ergo difficilius eſt illa moderari: ſed ſequiť, ergo difficilius eſt ibi bonū rationis habere: qd gratis cōcediť: ſed nō moderando, ſed firmādo, vt patet ex ſupradictis. Et ū in-ſtaretur, qa audaciā in fortitudine eſt propriè moderāda: rndetur, ꝙ uirtutes iudicātur & pēſantur ſecundū principales ſuos actus. Principale autē in fortitudine eſt firmare: moderari autē audaciā &c. eſt ſecundarium. Et ꝓpterea laus moderaminis tēperā[illegible] præcipuè tribuitur, qa ipſa ꝓ principali actu moderari habet [illegible] inter oēs habentes moderationē, pro principali actu ipſa obtinet principatū rōne materiæ tā communis, diuturnæ, neceſſariæ, naturalis, ac vehemēter motiuæ.

*Porrell. per rationem

*Li.1.c.43 in prin. mo 1.

tus ferre quis poterit? ergo māſuetudo eſt principalior uirtus quàm temperantia.

F

¶ 3 Præ. Spes eſt [h] principalior mot⁹ aīæ q̄ deſideriū, ſeu cōcupiſcētia, ut * ſupra habitū ē: ſed humilitas refrænat ꝓſūptionē imoderatæ ſpei. ergo humilitas uidetur eſſe principalior uirtus quàm temperantia, quæ refrǫnat concupiſcentiam.

Sed contra eſt, ꝙ * Greg. in 2. Moraliū ponit temperantiā inter uirtutes principales.

Respon. Dicēdū, ꝙ ſicut* ſupradictū eſt, uirtus principalis, ſeu cardinalis dř, q̄ principalius laudať ex aliquo eorū, quę cōiter requiruntur ad rōnē uirtutis. Moderatio aūt quæ in oī uirtute reqritur, præcipuè laudabilis eſt in delectationib⁹ tact⁹, circa quæ eſt tēperantia, tū qa tales delectationes ſunt magis nobis naturales, & iō difficilius eſt ab eis abſtinere, & cōcupiſcētias earū refrænare: tū ēt qa earū obiecta magis ſūt neceſſaria p̄ſenti uitæ, ut ex dictis patet. & iō [m] tēperātia ponit uirtus principalis, ſeu cardinalis. ■

G

H

Ad 1. ergo dicendū, ꝙ tātò maior oſtēditur agentis uirtus, quātò in ea q̄ ſunt magis diſtātia, pōt ſuā operationē extēdere. Et ideò ex hoc ipſo oſtendiť maior uirtus rōnis, ꝙ pōt etiā concupiſcentias, & delectationes maximè diſtantes moderari: undè hoc pertinet ad principalitatem temperantiæ.

I

Ad II. dicēdū, ꝙ impetus irę cauſať ex quodā accidēte, puta, ex aliqua lęſione cōtriſtāte. & ideò citò trāſit, q̄uis magnū impetū habeat. Sed impetus cōcupiſcētiæ delectabiliū tactus, ꝓcedit ex cauſa naturali, undè eſt diuturnior & cōmunior: & ideò ad principaliorē uirtutem pertinet ipſum refrænare.

K

Ad III. dicēdū, ꝙ ea quorū eſt ſpes, ſunt altiora his quorū ē cōcupiſcētia, & ꝑꝑ hoc ſpes ponit paſſio principalis in iraſcibili: ſed ea, quorū eſt cōcupiſcētia & delectatio tactus, uehemētius mouēt appetitū, qa ſunt magis naturalia. & ideò tēperantia, quę in his modum ſtatuit, eſt uirtus principalis.

Articvlvs VIII.

Vtrū tēperātia ſit maxima virtutum.

Ad octavvm ſic procediť. Vr ꝙ tēperantia ſit maxima uirtutū. Dicit. n. Ambr. in 1. de * Offic. ꝙ in tēperantia maximè honeſti cura, decoris cōſideratio ſpectať, & quęritur: ſed uirtus laudabilis eſt, inquantū eſt [h] honeſta & decora. ergo tēperātia eſt maxima uirtutum.

¶ 2 Præt. Maioris eſt uirtutis operari id qđ eſt [h] difficili⁹: ſed difficilius eſt refrænare cōcupiſcētias, & delectationes tactus, q̄ refrǫnare actiones exteriores, quorū primū pertinet ad tēperantiā, ſecundū ad iuſtitiā. ergo temperantia eſt maior uirtus quàm iuſtitia.

¶ 3 Præt. Quantò aliqd eſt [h] cōmunius, tantò magis neceſſariū uidetur eſſe & melius: ſed fortitudo eſt circa pericula mortis, quæ rarius accidūt q̄ delectabilia tactus, q̄ quotidie occurrunt, & ſic uſus temperantiæ eſt communior q̄ fortitudinis. ergo temperātia eſt nobilior uirtus quàm fortitudo.

Sed contra eſt, qđ * Philo. dicit in 1. Rhet. ꝙ maximè uirtutes ſunt, quæ alijs maximè ſunt utiles: & ꝑꝑ hoc fortes, & iuſtos maximè honoram⁹.

*Li.1.c. [illegible]

Respon. Dicendum, quòd * ſicut Philo. dicit in 1. Ethic. bonum multitudinis diuinius eſt quàm bonum unius: & ideò quanto aliqua uirtus magis pertinet ad bonum multitudinis, tantò melior eſt. Iuſtitia autem, & fortitudo magis pertinent ad bonum multitudinis quàm temperantia, quia iuſtitia conſiſtit in communicationibus quæ ſunt ad alterum. Fortitudo autem in periculis bellorum quæ ſuſtinentur pro ſalute communi. Temperantia autem moderatur ſolùm concupiſcentias, & delectationes eorum quæ pertinent ad ipſum hominem. Vndè manifeſtum eſt, quòd [m] iuſtitia & fortitudo ſunt excellentiores uirtutes, quàm temperantia, quibus prudentia & uirtutes theologicæ ſunt potiores. ■

*Li.1.c.2. circa fin. tom. 5.

Ad primvm ergo dicendum, quòd honeſtas, & decor maximè attribuuntur temperantię non propter principalitatem proprij boni, ſed propter turpitudinem contrarij mali, à quo retrahit, inquantum ſcilicet moderatur delectationes, quæ ſunt nobis & brutis communes.

Ad II. dicendū, ꝙ cū uirtus ſit circa difficile & bonum, dignitas uirtutis magis attenditur ſm̄ rationem boni, in quo excedit iuſtitia, q̄ ſecundùm rationem difficilis, in quo excedit temperantia.

Ad III. dicendum, ꝙ illa communitas, qua aliquid pertinet ad multitudinem hominum, magis facit ad excellentiam bonitatis, q̄ illa quæ conſideratur ſm̄ ꝙ aliquid frequenter occurrit, in quarum prima excedit fortitudo, in ſecunda temperantia. Vndè ſimpliciter fortitudo eſt potior: licet quo ad aliquid poſſit dici temperantia potior non ſolùm fortitudine, ſed etiam iuſtitia.

QVAESTIO CXLII.

De uitijs quæ aduerſantur temperantiæ, in quatuor articulos diuiſa.

DEINDE conſiderandum eſt de uitijs oppoſitis temperantiæ.

ET circa hoc quęruntur quatuor.

¶ Primò, Vtrum inſenſibilitas ſit peccatum.
¶ Secundò, Vtrum intemperãtia ſit uitiũ puerile.
¶ Tertiò, De comparatione intemperantiæ ad timiditatem.
¶ Quartò, Vtrum uitium intemperantiæ ſit maximè opprobrioſum.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum inſenſibilitas ſit uitium.

Porrecta per totũ. 691

2. Eth. lec. 8. & lib. 3. lect. 21.

AD PRIMVM ſic ꝓcedit. Vr̃ ꝙ inſenſibilitas non ſit uitium. Dñr.n. inſenſibiles, qui deficiunt circa delectationes tact⁹: ſed ĩ his penit⁹ deficere ur̃ eſſe laudabile, & uirtuoſũ. dr̃.n. Dan. 10. In dieb⁹ illis ego Daniel lugebam triũ hebdomadarũ tps, panem deſiderabilem non comedi, & caro, & uinũ non introierunt in os meum, ſed neq; unguẽto unctus ſum. ergo inſenſibilitas non eſt peccatum.

¶ 2 Præt. Bonũ hoĩs eſt ſecundum rõnẽ eſſe, ſcd̃m *Dion. c. 4. de diui. no. ſed abſtinere ab oĩb⁹ delectabilib⁹, tactus maximè, ꝓmouet hoĩem in bono rõnis. dr̃.n. Danie. 1. ꝙ pueris, qui utebant̃ leguminibus, dedit Deus ſcientiã & diſciplinã in oĩ libro & ſapientia. ergo inſenſibilitas quæ uniuerſaliter repellit huiuſmodi delectationes, non eſt uitioſa.

*Ca. 4. pa. 4. [illegible] procul a hoc.

¶ 3 Pręt. Illud, per qđ maximè, receditur à pc̃tõ, non uidetur eſſe uitioſum: ſed hoc eſt potiſſimum remedium abſtinẽdi à pc̃tõ, ꝙ aliqs fugiat delectationes, qđ ꝑtinet ad inſenſibilitatẽ. dicit.n. Philoſ. in 2.*Ethi. ꝙ abiicientes delectationẽ, minus peccabimus. ergo inſenſibilitas non eſt aliqd uitioſum.

*Libr. 2. c. vlt. to. 5.

SED CONTRA. Nihil opponit̃ uirtuti niſi uitiũ: ſed inſenſibilitas uirtuti tẽperãtiæ opponit̃, ut patet p *Phil. in 2. & 3. Ethi. ergo inſenſibilitas eſt uitiũ.

*Li. 2. c. 7. & lib. 3. c. 11. to. 5.

RESPON. Dicendum, ꝙ oẽ illud, qđ contrariatur ordini naturali, eſt uitioſũ. Natura aũt delectationem appoſuit operationib⁹ neceſſarijs ad uitã hominis: & ideò naturalis ordo requirit, ut hõ intãtũ hmõi delectationib⁹ utat̃, quantũ neceſſarium eſt ſaluti humanę, uel quãtũ ad cõſeruationẽ indiuidui, uel quantum ad conſeruationem ſpeciei. Si quis ergo intãtũ delectationẽ refugeret, ꝙ ꝓter mitteret ea q̃ ſunt neceſſaria ad cõſeruationẽ naturę, peccaret quaſi ordini naturali repugnans: & hoc ꝑtinet ad uitium inſenſibilitatis. Sciendũ tñ, ꝙ ab hmõi delectationib⁹ conſequentibus hmõi operationes qñq; laudabile, uel ẽt neceſſarium eſt abſtinere ꝓꝑ aliquem finẽ, ſicut ꝓꝑ ſanitatẽ corporalẽ aliqui abſtinẽt a quibuſdam delectationibus, cibi potus, & uenereorũ. Et ẽt ꝓꝑ alicuius officij executionẽ: ſicut athletas, & milites neceſſe eſt à multis delectationib⁹ abſtinere, ut officium ꝓpriũ exequant̃. Et ſimiliter pęnitẽtes ad recuperandã aĩæ ſanitatem abſtinẽtia delectabiliũ quaſi quadam diæta utuntur. Et hoĩes uolentes contemplationi, & rebus diuinis uacare, oportet ꝙ ſe magis à carnalibus deſiderijs abſtrahant. Nec aliquid prædictorum ad inſenſibilitas uitium pertinet quia ſunt ſecundùm rationem rectam.

Conclu. Concl.

AD I. ergo dicendum, ꝙ Daniel illa abſtinentia à delectationibus vtebatur, nõ quaſi ꝓꝑ ſe abhorrens delectationes, vt ſm̃ ſe malas, ſed ꝓꝑ aliquem finem laudabilem, vt ſcilicet idoneum ſe ad altitudinem contemplationis redderet, abſtinendo. ſã corporalibus delectationibus. Vndè & ſtatim ibi ſubditur de reuelatione facta.

Conclu. 3. pars.

AD II. dicendum, quòd quia ratione homo vti non poteſt ſine ſenſitiuis potentijs, q̃ indigent organo corporali, ut in 1.*habitũ eſt, neceſſe eſt ꝙ homo ſuſtentet corpus ad hoc, ꝙ ratione vtat̃. Suſtentatio aũt corporis fit per operationes delectabiles. Vndè nõ põt eſſe bonũ rationis in hoĩe, ſi abſtineat ab oĩbus delectationibus. Secundùm tamẽ ꝙ hõ nõ ex equẽdo actũ rõnis plus, uel minus indiget corporali uirtute, ſm̃ hoc plus, uel min⁹ neceſſe habet delectabilibus corporalibus uti. Et ideò homines q̃ hoc officiũ aſſumpſerũt, ut cõtẽplationi uacẽt, & bonũ ſpirituale quaſi quadã ſpirituali ꝓpagatione in alios trãſmittant, à multis delectationibus laudabiliter abſtinent, à quibus, illi quib⁹ ex officio cõpetit operibus corporalibus, & generationi carnali uacare, laudabiliter non abſtinent.

*Q. 84. ar. 3.

AD III. dicendum, ꝙ delectatio fugienda eſt ad uitandum peccatum non totaliter: ſed vt vltrà non quæratur, quàm neceſſitas requirat.

ARTICVLVS II.

Vtrum intemperantia ſit puerile peccatum.

Porrecta per totũ. 692

AD SECVNDVM ſic proceditur. Vr̃ ꝙ intemperantia nõ ſit puerile peccatũ: Quia ſuper illud Matth. 18. niſi cõuerſi fueritis, & efficiamini ſicut paruuli &c. dicit* Hieron. ꝙ paruulus nõ perſeuerat in iracũdia, læſus non meminit, uidens pulchram mulierẽ non delectat̃: quod contrariatur intemperãtiæ. ergo intẽperãtia nõ eſt puerile pc̃tm̃.

*3. Ethic. lec. vlt.

*Matt. 18. ſup il ud, Quicũq; humiliauerit ſe ſicut &c. to. 9.

¶ 2 Præt. Pueri non habent niſi cõcupiſcentias cõnaturales: ſed circa connaturales cõcupiſcentias parũ aliqui peccant per intemperãtiã, ut Philoſ. dicit in 3.*Ethi. ergo intemperantia non eſt peccatum puerile.

*Li. 3. ca. 11. to. 5.

¶ 3 Præt. Pueri ſunt fouendi & nutriendi: ſed concupiſcentia & delectatio, circa quæ eſt intemperãtia, eſt ſemper diminuenda & extirpanda, ſecundùm illud ad Col. 3. Mortificate membra veſtra ſuper terram, quæ ſunt concupiſcentia &c. ergo intemperantia non eſt puerile peccatum.

SED CONTRA eſt, qđ Philoſ. dicit in 3. Ethico. ꝙ nomẽ intẽperãtiæ referimus ad puerilia peccata.

Libr. 3. c. ult. to. 5.

RESPON. Dicẽdũ, ꝙ aliquid dr̃ eſſe puerile dupliciter. Vno mõ, quia conuenit pueris: & ſic* Philoſ. non intendit dicere, ꝙ peccatum intẽperantiæ ſit puerile.

*Li. 3. ca. vlt. to. 5.

SVP. QV. CXLII. ART. II.

IN tota q. 142. ſunt nõ dubitanda, ſed notanda quædam.

¶ In 2. ſiquidem arti. in reſponſione ad 2. ſcito, quòd reſponſio conſiſtit in hoc, Concupiſcentia naturalis eſt duplex. Primo, quia eſt rei ordinatę ad naturæ conſeruationẽ. Secundo, quia eſt rei requiſitę à natura ad ſui conſeruationem. Sub primo membro continentur omnia delectabilia ad alimẽtum, & venerea ordinem habẽtia. Sub ſecundo ea tãtùm quæ natura requirit. Et ꝓpterea in ſecundo parum cõtingit errare.

Conclu. m

puerile. Alio mō, ſm quādā ſimilitudinē: & [m] hoc mō pctā itēperātiæ puerilia dr̄. [n] Pctm̄.n.itēperātiæ ē pctm̄ ſupfluę cōcupiſcētiæ, q̄ aſſimilat̄ puero quo ad tria. F Primò qdē, quantū ad id, qđ vterque appetit. Sicut.n.puer, ita & cōcupiſcentia appetit aliquid turpe: cuius rō eſt, quia pulchrum in reb⁹ humanis attendit̄ ꝑut aliquid eſt ordinatū ſm rōnē.

*Li. 1. c. de tēperātia, aliquātulū a prin.

Vndè *Tullius dicit in 1. de offic. ꝙ pulchrū eſt qđ cōſentaneū eſt hominis excellētiæ in eo, in quo natura eius à reliquis animātib⁹ differt. Puer aūt non attēdit ad ordinē rationis. & ſimiliter cōcupiſcentia nō audit rōnē, vt dr̄ in* 7. Ethi.

*Li. 7. c. 6, circa prīc. tom. 5.

Scđò, cōueniūt quātū ad euentū. Puer.n.ſi ſuæ volūtati dimittat̄, G creſcit in ꝓpria volūtate. undè Eccl. 30. dr̄, Equus indomitus euadit durus, & filius remiſſus euadit ꝓceps: ita ēt & cōcupiſcentia, ſi ei ſatiſfiat, mai⁹ robur accipit.

Creſcētia cōcupiſcētiæ, vnde.

Vñ Aug. dicit in 7. Cōfeſ, Dū ſeruit̄ libidini, facta ē cōſuetudo: & dū cōſuetudini non reſiſtit̄, facta eſt neceſſitas. Tertiò, quātū ad remediū qđ vtriq; prębet̄. Puer.n.emendat̄ ꝑ hoc, ꝙ coercetur. vndè dr̄ Prouerb. 23. Noli ſubſtrahere à puero diſciplinā: tu virga ꝑcuties eū, & aīam eius de īferno liberabis. Et ſimiliter dū cōcupiſcētiæ reſiſtit̄, reducit̄ ad debitū honeſtatis modum.

Remediū cōcupiſcētiæ.

Et hoc eſt qđ Aug. dicit in 7. Muſicæ, ꝙ mēte in ſpiritualia ſuſpēſa H atq; ibi īfixa & manēte, cōſuetudinis.ſ. carnalis cōcupiſcētię īpet⁹ frāgit̄, & paulatim repreſſus extinguit̄. Maior n. erat cū ſequeremur, non omnino nullus, ſed certè minor cum refrænamus. & ideò *Philoſo. dicit in 3. Ethicor. quòd quemadmodum puerum oportet ſecundùm præceptum pædagogi viuere, ſic & concupiſcibile conſonare rationi.

Cap. 11.

*Li. 3. c. vlti. ſi ſi. to. 5

AD I. ergo dicendū, ꝙ ratio illa procedit ſm illum modum, quo puerile dr̄ id quod in pueris inuenitur. Sic aūt non dicitur peccatum intemperātiæ puerile, ſed ſm ſimilitudinem, vt* dictum eſt.

I⁹ n' corp. ar.

AD II. dicendū, ꝙ cōcupiſcētia aliqua pōt dici I naturalis dupliciter. Vno mō ſm gen⁹ ſuū, & ſic tēperātia, & intēperātia ſunt circa cōcupiſcētias naturales. Sūt.n.circa cōcupiſcētias ciborū, & venereorum, q̄ ordinant̄ ad cōſeruationē naturæ. Alio mō pōt dici cōcupiſcētia naturalis quātum ad ſpeciem eius, qđ natura ad ſui cōſeruationē reqrit: & ſic nō multū cōtingit peccare circa naturales cōcupiſcētias. Natura.n.nō requirit niſi id, ꝑ qđ ſubuenit neceſſitati naturę, in cuius deſiderio nō contingit eſſe pctm̄, niſi ſolū ſm quātitatis exceſſum: & ſm hoc ſolū peccat̄ circa naturalē cōcupiſcentiā, vt* Philo. dicit in 3. Ethi. Alia verò, circa q̄ plurimū peccat̄, ſunt quædam concupiſcentiæ incitamenta, quæ hominū curioſitas adinuenit, ſicut curioſe ꝑparati cibi, & mulieres ornatæ. Et q̄uis iſta non multū requirāt pueri, nihilominus tñ intēperantia dr̄ puerile peccatum ratione iam dicta.

*Li. 3. c. 11. tom. 5.

In cor. ar.

AD III. dicendū, ꝙ id quod ad naturam pertinet, in pueris eſt augmentādum, & fouendum. Qđ autem pertinet ad defectum rationis in eis, nō eſt fouendum, ſed emendandum, vt* dictum eſt.

In cor. ar.

SVP. QV. CXLII. ART. III.

Perfecta tertiū

IN 3 autem artic. in reſponſione ad primum, habes vndè reſpondeas regulæ topicæ, puta, ꝙ oppoſitū melioris eſt peius. gloſſabis. hinc, ꝙ intelligitur non ſimpliciter, ſed ex illa parte qua opponit̄ illi bono maior, ex quo melius habet q. ſit melius. Sunt enim hic quatuor.ſ. fortitudo, tēperātia, timiditas, & intēperātia. Et fortitudo ē ſimpliciter melior tēperantia. Timiditas autē, q̄ fortitudini opponit, nō eſt ſimpliciter peior q̄ intēperantia: ſed ex illa parte ē peior, qua priuat bono cōi, ex quo habet fortitudo excellētiā ſimpliciter. Quamuis poſſit aūt et huiuſmōi regula gloſſari. i.q. intelligit formaliter.ſ. de oppoſitis vt oppoſita ſunt. Quāto.n. melius ē qđ tollitur, tanto peius ē illud tollens vt ſic.

2. Ethi. le. 2.

Q. Præce. ar. 6. ad id ſto ſimul artic. 2 huius quæſ.

*Li. 7. c. 7 a med. tom. 5.

*Li. 2. c. 3. ad fi. to. 5.

ARTICVLVS III.

Vtrum timiditas ſit maius vitium, quam intemperantia.

AD TERTIVM ſic procedit̄. Videtur quòd timiditas ſit maius vitium, ꝙ intēperantia. [h] ex hoc.n.aliqđ vitiū uituperat̄, ꝙ opponit̄ bono virtutis: ſed timiditas opponit̄ fortitudini, q̄ eſt nobilior uirt⁹ q̄ tēperantia, cui opponit̄ intēperantia, vt ex ſupradictis patet. ergo timiditas eſt maius uitiū q̄ intēperantia.

¶ 2 Præt. Quātò aliquis deficit ī eo qđ difficili⁹ uincit̄, tantò minus uituperat̄. Vñ* Philoſ. dicit ī 7. Eth. ꝙ ſi quis à fortib⁹ & ſupexcellētibus delectationib⁹ vincit̄, vel triſtitijs, nō ē admirabile, ſed cōdonabile: ſed difficilius vr̄ uincere delectationes q̄ alias [h] paſſiones. Vñ in 2.* Ethic. dr̄, ꝙ difficilius ē cōtra uoluptatē pugnare q̄ cōtra irā, q̄ vr̄ eſſe fortior q̄ timor. ergo intēperātia q̄ vincit à delectatiōe, min⁹ peccatū ē q̄ timiditas, q̄ vīcit à timor̄.

¶ 3 Præt. De rōne pcti eſt, ꝙ ſit volūtariū, ſed timiditas eſt magis volūtaria q̄ intēperantia. nullus.n. cōcupiſcit intēperatus eſſe. Aliqui tñ cōcupiſcunt fugere pericula mortis, qđ ꝑtinet ad timiditatē. ergo timiditas eſt pctm̄ [h] grauius q̄ intemperantia.

*Lib. 3 ca. 12. in pri. tom. 5.

SED CONTRA eſt, quod* Philoſ. dicit in 3. Ethic. quòd intemperantia magis aſſimilatur uolūtario q̄ timiditas. ergo plus habet de ratione peccati.

RESPON. Dicēdū, ꝙ unū uitiū pōt alteri cōparari dupl̄r. Vno mō, ex parte ipſius materiæ, vel obiectis. Alio mō, ex parte ipſius hois peccantis: & [m] vtroq; mō itēperātia ē graui⁹ uitiū q̄ timiditas. [n] Primo naq; ex parte materię. Nā timiditas refugit ꝑicula mortis, ad q̄ uitāda inducit maxima neceſſitas cōſeruādę vitę. Intēperātia aūt ē circa delectationes, quarū appetit⁹ ñ ē adeò neceſſari⁹ ad uitę cōſeruationē, qa vt* dictū ē, itēperātia magis ē circa quaſdā oppoſitas delectōes, ſeu cōcupiſcentias, q̄ circa cōcupiſcētias, ſeu delectōnes nāles. quāto āt illud qđ cōmouet ad peccādū, vr̄ eē magis neceſſariū, tātò pctm̄ leui⁹ ē: & iō ītēperātia ē grauius vitium q̄ timiditas ex parte obiecti, ſiuè materiæ mouētis. Similiter ēt ex parte ipſius hoīs peccātis, & hoc triplici rōne. Primò qdē, qa quāto ille q pec- K cat magis ē cōpos ſuæ mētis, tantò graui⁹ peccat: vñ alienatis nō imputant̄ pctā. Timores aūt & triſtitiæ graues, & maximè ī ꝑiculis mortis, ſtupefaciūt mētē hoīs, qđ nō facit delectatio, q̄ mouet ad intēperātiā. Scđo, qa quātò aliqđ pctm̄ eſt magis uolūtariū, tātò ē grauius. Intēperātia āt pl⁹ hēt de uolūtario q̄ timiditas. & hoc duplici ratione. Vno mō, qa ea q̄ ꝑ timorē fiūt, pricipiū habēt ab exteriori īpellēte: vñ ñ ſūt ſimpliciter uolūtaria, ſed mixta, vt dr̄ 3. Eth.* Ea āt q̄ ꝑ delectationē fiūt, ſunt ſimpl̄r uolūtaria. Alio mō, qa ea, q̄ ſūt intēperati, ſūt magis uolūtaria ī particulari, min⁹ aūt uolūtaria ī vniuerſali. Null⁹.n.vellet ītēperatus eē: allicit

Conclu. m

Ar præce. ad 2.

*Li. 3. c. 1. tom. 5.

men

tñ homo à ſingularibus delectationibus, q̄ intēperatū faciūt hoīem. Propter qđ ad vitandū intēperantiā maximū remediū eſt vt nō immoretᷣ hō circa ſingulariū cōſiderationē: ſed in his q̄ ꝑtinēt ad timiditatē, eſt ecōuerſo. Nā ſingularia q̄ imminēt, ſunt minus voluntaria, vt abijcere clypeū, & alia hmōi. Sed ipſū cōmune eſt magis uoluntariū, puta, fugiēdo ſaluari. Hoc aūt eſt ſimpl'r magis volūtariū, qđ eſt magis voluntarium in ſingularibus, in q̄bus eſt actus: & iō intēperantia cū ſit ſimpl'r magis voluntariū q̄ timiditas, eſt maius vitiū. Tertiò, q̄a cōtra intēperantiā pōt magis de facili remediū adhiberi, q̄ cōtra timiditatē, eo ꝙ delectationes ciborū & venereorū, circa quas eſt intēperātia, per totā vitā occurrūt, & ſine ꝑiculo pōt homo circa ea exercitari ad hoc, ꝙ ſit tēperatus. Sed pericula mortis rarius occurrūt, & ꝑiculoſius in his hō exercitatur ad timiditatē fugiendā: & ideò intēperantia eſt ſimpliciter maius peccatū quàm timiditas.

AD PRIMVM ergo dicēdū, ꝙ excellētia fortitudinis ſupra tēperantiā pōt conſiderari dupliciter. Vno mō, ex parte finis, qđ pertinet ad rōnē boni, q̄a. ſ. fortitudo magis ordinatᷣ ad bonū cōmune q̄ tēperātia. Ex hac ēt parte timiditas hēt quanda excellentiā ſupra intēperantiā, inquantū. ſ. per timiditatē aliqui deſiſtūt à defenſione boni cōmunis. Alio mō, ex parte difficultatis, inquātū. ſ. difficilius eſt ſubire ꝑicula mortis, q̄ abſtinere à quibuſdā delectabilibꝰ: & quātū ad hoc, nō oportet ꝙ timiditas ꝓcellat intēperāntiā.[d] Sicut. n. maioris virtutis
D. 1003. & 1179. eſt nō vici à fortiori, ita ēt ecōtrario, minoris vitij ē à fortiori vici & maioris vitij a debiliori ſupari.

AD II. dicendū, ꝙ amor cōſeruationis vitę, ꝑp quā vitantur pericula mortis, eſt multò magis connaturalis, q̄ quæcūq; delectactiones ciborū, vel uenereorū, quæ ad cōſeruationē vitæ ordinātur: & ideò difficilius eſt uincere timorē periculorū mortis, q̄ concupiſcentiā delectationū, quæ eſt in cibis & uenereis: cui tñ difficilius eſt reſiſtere q̄ iræ, triſtitiæ, & timori quorundam aliorum malorum.

AD III. dicēdū, ꝙ in timiditate cōſideratᷣ magis uolūtariū in uniuerſali, minꝰ tñ in particulari: & iō in ea eſt magis uolūtariū ſm qd, & nō ſimpliciter.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum peccatum intemperantiæ ſit maximè exprobrabile.

AD QVARTVM ſic ꝓceditur. Vr̄ ꝙ peccatū intēperātię nō ſit maximè exprobrabile. Sicut. n. honor debetᷣ uirtuti, ita[h] exꝓbratio debetᷣ peccato: ſed q̄da peccata ſūt grauiora q̄ intēperātia, ſicut homicidiū, blaſphemia, & alia huiuſmodi: ergo peccatum intemperantiæ non eſt maximè exprobrabile.

¶ 2 Præt. Peccata q̄ ſunt magis cōia, uidentᷣ minus eſſe[h] exprobrabilia, eo ꝙ de his hoīes minus uerecundatᷣ: ſed peccata in A tēperantiæ ſunt maximè cōia, q̄a ſunt circa ea q̄ cōiter in uſū humanæ uitæ ueniunt, in q̄bus etiam plurimi peccant. ergo peccata intemperantiæ non ur̄ eſſe maximè exprobrabilia.

¶ 3 Præ.* Philo. dicit in 7. Ethi. ꝙ tēperātia & intēperātia ſunt circa cōcupiſcētias & delectationes humanas: ſūt aūt q̄dā concupiſcētię & delectatiões[h] turpiores cōcupiſcētijs & delectationibus humanis, q̄ dr̄ beſtiales & ægritudinales, ut in eodē lib.* Phil. dicit ergo itēperātia B nō eſt maximè[m] exprobrabilis.

SED CONTRA ē, qđ* Phi. dicit in 3. Eth. ꝙ intēperātia iter alia uitia ur̄ iuſtè exꝓbrabilis eſſe.

RESP. Dicedū, ꝙ exꝓbratio opponi ur̄ honori & gloriæ, honor aūt excelletiæ debetᷣ, ut * ſupra habitū eſt: gloria aūt claritatē importat.[m] Eſt ergo intēperantia maximè exprobrabilis ꝑp duo.[n] Primò quidē q̄a maximè repugnat excellentiæ hominis. Eſt. n. circa delectationes cō- C munes nobis & brutis, ut * ſupra habitum eſt. Vndè in Pſal. 48. dr̄. Homo cum in honore eſſet, non intellexit, comparatus eſt iumentis inſipientibus, & ſimilis factus eſt illis. Secundò, quia maximè repugnat eius claritati, uel pulchritudini, inquantum. ſ. in delectationibus, circa quas eſt intemperantia, minus apparet de lumine rationis, ex qua eſt tota claritas, & pulchritudo uirtutis. Vndè & huiuſmodi delectationes dicuntur ſeruiles.

AD PRIMVM ergo dicendū, ꝙ ſicut* Greg. dicit, Vitia carnalia, quæ ſub intēperantia cōtinentᷣ, etſi ſint minoris culpæ, ſunt tñ maioris infamiæ. Nam magnitudo culpæ reſpicit deordinationem à fine: D infamia autem reſpicit turpitudinē, quæ maximè conſideratur ſecundùm indecentiam peccantis.

AD II. dicendū, ꝙ conſuetudo peccādi diminuit turpitudinē, & infamiam peccati ſm opinionem hominū, non autem ſm naturā ipſorum uitiorum.

AD III. dicendū, ꝙ cū dr̄ intēperātia eſſe maximè exꝓbrabilis, eſt itelligēdū inter uitia humana, q̄. ſ. attēdunᷣ ſm paſſiones humanæ naturæ aliqualiter cōformes. Sed illa uitia, q̄ excedūt modū humanæ naturæ, ſūt magis exꝓbrabilia: & tñ etiā illa uidentur reduci ad genus intēperātiæ ſm quēdā exceſ- E ſum: ſicut ſi aliq̄s delectaretᷣ in comeſtione carniū humanarū, aut in coitu beſtiarum, aut maſculorū.

Marginal notes: * Li. 7. c. 4. & ſequentibus, to. 5 — * Li. 7. c. vlti. à med. & c. 5. to. 5 — * Li. 3. ca. 13. circa prin. to. 5. — * Q. 103. ar. 1. — * Q. 141. ar. 2. ad 3. — Tota claritas hominis eſt ex lumine rationis. — * Li. 3. Mora. ca. 11. parū ante med. ad ſenſum.

SVP. Q. CXXXXII. ARTIC. IIII.

Porrecta per totum.
694
Inf. q. 143. cor. & q. 6. 144. art. 1. ad 2. & q. 151. art 4. ad 2. & 3.

IN 4. antē ar. tuere authorē à Martino in q. 4. de tēperantia, dicente. Neſcio quō Thomas dicit, q. ſecūdū Ariſtotelē, beſtialitas eſt exprobabilior, q̄ intēperantia, cū expreſsè vbi ipſe allegat eū, Ariſt. habeat oppoſitū, vt expreſsè declarat idē Thomas in cōmēto ſuo ſup 7. Eth. Nō aduertit ſiquidē Martinus ad formalē ſermonē: Author ſiquidē dicit ꝙ beſtialitatis vitium eſt exprobrabilius: qđ etiā Ariſto. in 1. c. 7. Eth. dixit, dum ait ꝙ hos ſuperinfamamus: nec inuenit in authore hactenus oppoſitū. Martinus aūt fortè fundauit ſe ſuper 8. c. eiuſdē. 7. Ethi. vbi dr̄ ꝙ beſtiales nō ſunt continentes, neq; incontinētes ſimpliciter: & ꝙ beſtialitas eſt minus mala q̄ intēperantia. & vtrobiq; eſt eadem ratio ſ. defectus intellectus: ſed hęc nō ſūt ad propoſitū. Quia enim de rōne continentiæ & incontinentiæ eſt rōnale bellū, iō negatur continentia in iſtis irrationalibus hominibus. Et ſimiliter dr̄ minus mala, hoc eſt, minus nociua: quia, vt dr̄, innocētior eſt prauitas ſine intellectu. Cū his tñ ſtat, ꝙ ſit turpior, & magis exprobabilis & infamiæ maioris, vtpote maximè ſimilē beſtiis reddens hominē voluntariè.

QVAESTIO CXLIII.

De partibus temperantiæ in generali, in duos articulos diuiſa.

DEINDE cōſiderādū eſt de partibꝰ tēperatiæ.

¶ Et primò de ipſis partibus in generali.

¶ Secūdò, De ſingulis earū i ſpāli.

SVP. Q. CXXXXIII. ARTIC. I.

IN ar. vnico q. 143. de partibus temperantiæ dubia multa ex Martino occurrunt in q. 3. Primum dubiū eſt de partibus integralibus. Quia. n. ponit

ponit author verecundiã, & honeſtatẽ partes integrales tẽperã-tiæ. Arguit dupliciter Martinus cõtra hoc. Primò, Nõ plus ſpe-ctat ad tẽperantiã fugere turpitudinẽ illi oppoſitã, & amare pul-chritudinẽ eius, q̃ ad fortitudinẽ refugere turpitudinẽ, & ama-re pulchritudinẽ eius: ſed pp hoc verecũdia, & honeſtas nõ po-nũtur partes fortitudinis. ergo pp illud nõ ſunt ponẽdæ partes tẽperantiæ. Secundò, Verecũdia, & honeſtas cõmunes ſunt oĩbus uirtutibus: qa in omni materia turpe eſt recedere à recta rõne, & honeſtũ conformare ſe illi. ergo non ſunt partes propriæ temperantiæ.

Porrecta per totum.

695

Int. q. 145 ar. 4. & q. 157. ar. 3. & q. 160. ar. 1. & 2. d. 44. q. 2. ar. 1 ad 3. Et 3. diſt. 33. q. 3. ar. 2.

¶ Secundũ dubiũ eſt de partibus potẽtialibus tẽperãtiæ. Arguit enĩ q͏ partes aſſignatæ in litera ut potentiales, puta, modeſtia, & mãſuetudo, nõ ſũt partes tẽperãtiæ potẽtiales. Primò, Quia ſi eſſet hoc, ideò eſſet, qa modũ illũ quẽ obſeruat tẽperantia in materia principali, illæ obſeruãt in materia minus principali: ſed hoc non eſt. ergo. Probatur minor, tũ qa materia tẽperãtię, & iſtarũ uirtutũ non ſunt cõnexæ. ergo nõ eſt una principalis, & alia minus principalis: tũ quia actus, puta, moderatio illarũ, nõ pendet à moderatione tẽperantiæ, aut ecõtra, ac p hoc non eſt vnus actus principalis, & alius ſecundarius. Secundò, Quia ſequeretur q͏ iuſtitia, & fortitudo eſſẽt partes potẽtiales tẽperantiæ. Probatur ſequela, qa ſecundũ authorẽ moderatio eſt diffi-cilior in tẽperantia q̃ in iuſtitia, & fortitudine. Tertio, Quęcũque ſe habent ut partes potentiales, & totũ, hoc ideò eſt aut quia certum modum ſubordinationis habent reſpectu unius actus, aut reſpectu plurium actuum ſubordinatorum: ſed hoc eſt falſum, tum quia hæc nõ ſufficiunt, tum quia temperantia, & illæ ad nullum unũ actum ſubordinantur, tum quia actus illarum non ſubordinantur actibus temperantiæ. Quarto, Quia uidetur multis q͏ moderatio mãſuetudinis ſit difficilior, quàm temperantiæ. Nec ualet dicere, q͏ licèt ſit maioris impetus ira, non tamen eſt tantæ durationis. Hoc enim falſum uidetur de his, quos Ariſt. duros appellat. Quintò, Quia ſequeretur q͏ affabilitas, ueritas, & eutrapelia eſſent partes potentiales manſuetudinis: quod eſt falſum. Probatur ſequela, quia materia manſuetudinis eſt principalior quàm materiæ iſtarum, & moderatio eius eſt difficilior, quàm moderatio iſtarum.

* Lib. 2. de inuent. in 3. fol. ante fin. lib.

† Li. 4. ca. ult. ad fi. tomo 5.

* q. 151. art. 4.

† q. 58. ar. 8.

* Li. 1. ſup ſomnium Scipionis in 2. fol ante mediũ lib.

† Lib. 2. de Inuent. in fol. 3. ante fin. lib.

* q. 48. & 129.

K

¶ Tertium dubiũ multa continet. Eſt namque de multis in doctrina huius articuli expoſitis. Refert ſiquidem illũ ibidẽ Martinus de uerbo ad uerbum. Deinde ſubdit, Hæc opinio in multis deficit. Primò in hoc, q͏ quæcũq; uirtus moderatur in alia materia eſt pars temperantiæ: quia ſic omnis uirtus moralis eſſet pars tẽperãtiæ, qm̃ omnis operatur, & moderatur in alia materia. Secũdo, deficit in hoc qđ dicit, Cõtinẽtia moderatur motum uoluntatis commotæ ex impetu paſſionis. Primò namq;, inquit, uellẽ ſcire quos motus moderatur cõtinentia, ſi iſti ſunt

F alii ab his quos moderatur tẽperãtia, vt author pſtatur. Secũdò, Volo q͏ tẽperãtia moderet aliquos motus. & quæro, an voluntas tunc, uel parũ antè, eſt cõcitata illis motibus, uel nõ. Si non, ergo nõ habet motus illos. Si ſic, ergo nõ ſolũ cõtinentia, ſed & moderatur tẽperantia motũ uoluntatis commotæ ex impetu paſſionis. Tertiò, Cũ cõtinẽtia p te præter illos motus, quos moderatur tẽperantia, moderatur motũ uoluntatis impetu paſſionis cõcitatæ, aut p tunc illũ motũ tẽperantia immediatè aliqđ poteſt, aut nõ. Si non, ergo tẽperantia nõ uniuerſaliter moderatur oẽs delectationes tactus. Si ſic, ergo nõ eſt opus cõtinẽtia. Quartò, Volo q͏ tẽperantia moderauerit in aliquo oẽs ſuos motus. Hoc ſtante, quæro an poſſibile ſit uoluntatẽ cõcitari impetu alicuius paſſionis ad cõtinentiam ſpectãtis, aut nõ. Si ſic, ergo tẽperãtia nõ moderauit oẽs motus, contra hypotheſim. Si nõ, ergo præter tẽperantiã nõ eſt opus cõtinentia. Iſtæ, inquit, demũ rõnes uidentur mihi apparentes multum contra opinantem.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum Tullius conuenienter aſſignet partes temperantiæ, continentiam, clementiam, & modeſtiam.

AD PRIMVM ſic ꝓcedit. Vr̃ q͏ Tullius in ſua * Rhetorica incõueniẽter aſſignet partes tẽperãtiæ, quas dicit eſſe cõtinẽtiã, clementiã, & modeſtiã. [h] Cõtinẽtia. n. cõtra virtutẽ diuiditur in 7. † Ethic. ſed tẽperãtia cõtinetur ſub uirtute. ergo cõtinentia nõ eſt pars tẽperantiæ.

¶ 2 Prę. Clemẽtia vr̃ eſſe mitigatiua odij, vel irę: tẽperantia aũt nõ eſt circa hmõi, ſed circa delectatiões tact⁹, vt * dictũ ẽ. ergo clemẽtia nõ eſt pars[h] tẽpantię.

¶ 3 Prę. Modeſtia cõſiſtit i exterioribus actib⁹. vñ & Apoſt. dicit ad Phil. 4. Modeſtia vr̃a nota ſit oĩbus hoibus: ſed actus[h] exteriores ſũt materia iuſtitiæ, vt † ſupra habitũ eſt. ergo modeſtia magis ẽ pars iuſtitię, q̃ tẽpãtię.

¶ 4 Prę. * Macrobius ſup ſomniũ Scipionis ponit multò plures tẽperãtiæ partes. dicit. n. q͏ tẽperãtiã ſeqtur modeſtia, verecũdia, abſtinẽtia, caſtitas, honeſtas, moderatio, parcitas, ſobrietas, pudicitia. Andronicus etiã dicit, q͏ familiares tẽperantiæ ſunt auſteritas, continẽtia, humilitas, ſimplicitas, ornatus, bona ordinatio, per ſe ſufficientia. Vr̃ ergo[h] iſuſficiẽter † Tulli⁹ enumeraſſe tẽperantiæ partes.

RESP. Dicẽdũ, q͏ ſicut * ſupra dictũ eſt, alicui⁹ uirtutis cardinalis triplices partes eſſe pñt. ſ. integrales, ſubiectiuæ, & potẽtiales. Et dñr partes integrales alicui⁹ uirtutis cõditiones, quas neceſſe ẽ cõcurrere ad uirtutẽ: & * ſm hoc sũt duæ partes integrales tẽperãtiæ[n]. ſ. uerecũdia, G p quã aliqs refugit turpitudinẽ tẽpãtię cõtrariã, & honeſtas, p q̃. ſ. aliqs amat pulchritudinẽ tẽperãtiæ. Nã ſicut ex * dictis patet, ꝓcipuè tẽperãtia iter uirtutes uẽdicat ſibi q̃ndã decorẽ, & uitia intẽperãtiæ maximè turpitudinẽ hñt. P Partes aũt ſubiectiuæ alicuius uirtutis dñr ſpẽs eius. Oportet aũt diuerſificare ſpẽs uirtutũ ſm diuerſitatẽ materię, uel obiecti. H Eſt aũt tẽperãtia circa delectatiões tact⁹, q̃ diuidunẽ i duo genera. Nã q̃dã ordinanẽ ad nutrimẽtũ: & [d] in his quã ad cibũ ẽ abſtinẽtia, q̃rũ aũt ad potũ propriè ſobrietas. Quædã uerò ordinanẽ ad uim gñatiuã: & in his quãtũ ad delectationẽ pricipalẽ ipſi⁹ coitus ẽ caſtitas, quãtũ aũt ad delectatiões circũſtãtes, puta, q̃ sũt in oſculis, tactib⁹, & amplexib⁹ attẽdiẽ pudicitia. I ¶ Partes aũt potẽtiales alicui⁹ uirtutis pricipalis dñr virtutes ſecũdariæ, q̃ modũ, quẽ principalis uirt⁹ obſeruat circa aliquã principalẽ materiã, eundẽ obſeruãt in q̃buſdã alijs materijs, in quibus non eſt ita difficile. Pertinet autẽ ad

Concl.

* q. 141. ar. 2. ad 3.

Concl. p

D. 1150.

Part 1.

Part 2.

¶ Ad primũ dubium habetur rñſio in litera. Quo ad uerecundiã quidẽ in q. ſeq. ar. 1 ad ſecundũ: quo ad honeſtatem uerò q. 145. ar. 4. ad tertium. utrobiq; ſiquidẽ dicitur, q͏ tam uerecundia, q̃ honeſtas communis eſt multis uirtutibus: ſed appropriatè conueniunt tẽperantiæ propter turpitudinem, quã particulariter ſibi uendicant intemperantiæ uitia. Verecundia nãque timor eſt turpis, & opprobrij: honeſtas autem decorem oppoſitum turpitudini, & obſcuritati importat. Vnde ad primum dicitur, q͏ aliud eſt loqui de turpitudine contracta ad hoc uitium, & aliud de turpitudine abſolutè. Et q͏ licet cuilibet uirtuti conueniat fugere turpitudinem ſuam, hoc eſt, contractum ad ſuam materiam: quia tamen turpitudo abſolutè magis ſaluatur in una materia quàm in alia, ideò magis ad unam uirtutem quàm ad aliam ſpectat fugere turpitudinẽ. Et propter hanc cauſam magis ſpectat ad temperantiam refugere turpitudinem, quàm ad fortitudinem, licèt temperantia non refugiat niſi ſibi oppoſitã turpitudinem: & ſimile eſt de amore honeſtatis, quia penes oppoſitu attẽditur, iuxta illud Apoſtoli, Quæ inhoneſtiora ſunt &c. & per hoc patet ſolutio ad ſecundũ, q͏. ſ. licèt hæc cõmunia ſint multis, appropriatè tñ ſunt partes integrales temperantiæ. Intellige tñ hoc cum grano ſalis inferius in q. 144. ar. 4. ad 4. appoſito. ſ. q͏ uerecundia eſt pars integralis temperantiæ non tãquàm intrans eius conſtitutionẽ, quia in uirtuoſis non remanet uerecundia, ſed tamquàm diſponens ad temperantiam, iuxta illud Ambroſij. Verecundia iacit prima temperantiæ fundamenta.

Part 3.

Part 4.

¶ Ad ſecundum dubiũ de partibus potentialibus dr̃ negando minorẽ primi argumenti. Et ad probationẽ primã dr̃, q͏ materia temperantiæ, & dictarum uirtutum ſunt connexæ uinculo ſimilitudinis, & ordinis in eſſe morali: quoniam omnes conue-

niunt

niant in hoc, quòd præcipua laus earum cõſiſtit in fræno: & inter eas principalior eſt cõcupiſcentia delectabilium tactus. Per hoc patet reſponſio ad ſecundam probationem eiuſdem minoris, quia ſcilicet non requiritur alia dependentia actuum, ſed ſat eſt ſimilitudo & ordo inter actus, vt expoſitum eſt.

¶ Ad ſecundum argumẽtũ negatur ſequela: quoniam ad hoc, quòd virtus aliqua ſit adiũcta temperãtiæ, non ſufficit quòd habeat faciliorẽ moderationẽ, ſed exigit neceſſario quòd principalis laus illius virtutis conſiſtat in moderatione. Conſtat autẽ quòd iuſtitiæ principalis laus non eſt in modo, ſed in debitũ reddendo, ſeu rectitudine. Fortitudinis quoq; præcipua laus non eſt in fręno, ſed in firmitate: & per hoc patet ratio, quare aliquæ virtutes, & non omnes ponũtur partes temperantiæ.

¶ Ad tertium dicitur, quòd actui tẽperantiæ ſubordinatẽ actus adiũctarum: ita quòd in toto & parte ſunt diuerſi actus, quorũ ſecundũ ſubordinatur principali nõ effectiuè aut finaliter, ſed formaliter, eo modo quo formæ imperfectiores ſubordinãtur formis perfectiorib. Iam.n. declaratũ eſt, quòd eſt inter hæc ſimilitudo & ordo.

¶ Ad quartum dicitur, quòd reſpõſio ibi dicta, quæ eſt authoris. ſ. quòd paſſiones ſecundum tactũ ſunt diuturniores, quàm paſſiones iræ, eſt bona. Et cũ opponitur de duris, reſpõdetur, quòd paſſiones ſecundùm tactum ſunt, per ſe loquendo, diuturniores quàm ira duror ũ: enĩ in illis eſt continua per totam vitam pugna, in iſtis eſt ad tempus, ſcilicet vſque ad vindictam.

¶ Ad quintum negatur ſequela, tum quia nec veritas, nec affabilitas principaliter laudatur ex modo: ſed veritas ex debito, & affabilitas ex debito condecentiæ, ut patet ex ſupradictis. Et ideò poſitæ ſunt partes iuſtitiæ, tum quia manſuetudo nõ eſt virtus principalis, ſed eſt ſub temperantia, vt principali. Nullum tamẽ inconueniens video, ſi manſuetudini, aut alteri ſecũdariæ virtuti adiungerent aliquæ virtutes ut partes potentiales habẽtes ſe ad ipſam, ſicut ipſa ſe habet ad pricipalẽ ſimpliciter in illo gñe.

¶ Ad tertium dubium, in quo corpus articuli examinatur dicitur, quòd vt ex dictis patet, doctrina authoris in primo nõ deficit, ſed ſtat ſolida. Nec ſequitur quòd omnis alia virtus ſit pars temperantię, quia licèt quælibet virtus moderetur, non tamen quælibet virtus moderatur, ita quòd moderatio ſit actus ex quo præcipuè laudatur: ſic enim intelligenda ſunt verba authoris. Nec etiam in ſecundo deficit de continentia, quoniam continentia non differt à temperantia, vt arguẽs putat. ſ. quòd continentia eſt gradus ſuperueniens temperantiæ, ſed continentia realiter & eſſentialiter differt à temperantia. Continentia en. in non moderatur paſſiones, ſed voluntatis motũ, ne à multa paſſione cõmota deſiſtat à bono. Temperantia verò moderatur directè paſſiones ipſas ne inſurgant, aut valde parum. Et ſic per temperantiam voluntas tamquam in tranquillo operatur: per con-

Concluſ.

temperãtiam moderari delectationes tactus, quas difficillimũ eſt moderari. Vndè[a] quæcunq; virtus moderationem quandam operatur in aliqua materia, & refręnationem appetitus in aliquid tẽdẽtis poni poteſt pars tẽperantiæ, ſicut virtus ei adiuncta: quod quidẽ cõtingit tripliciter.[b] Vno modo, in interioribus motibus animi. Alio modo, in exterioribus motib⁹, & actibus corporis. Tertio modo, in exteriorib⁹ rebus. Præter motum autẽ cõcupiſcentiæ, quẽ moderatur & refręnat tẽperantia, tres motus inueniuntur in anima in aliquid tendentes. Primus quidẽ eſt motus volũtatis commotæ ex impetu paſſionis: & hũc motũ refrænat[c] cõtinẽtia, ex qua fit vt licet hõ immoderatas cõcupiſcẽtias patiatur, voluntas tñ non vincitur. Alius autẽ motus interior in aliquid tẽdẽs eſt, motus ſpei & audaciæ, quæ ipſam conſequitur: & hunc motũ moderatur, ſiuè refrænat humilitas. Tertius autẽ mot⁹ eſt iræ tendens in vindictam, quẽ refrænat manſuetudo, ſiuè clementia. Circa motus autẽ & act⁹ corporales moderationẽ & refrænationẽ facit modeſtia, quam Andronicus in tria diuidit, ad quorũ primum pertinet diſcernere quod ſit faciendũ, & quid dimittendũ, & quid quo ordine ſit agendũ, & in hoc firmiter perſiſtere:

A B C D

& quantum ad hoc ponit bonã ordinationẽ. Aliud autẽ eſt, quòd homo in eo quod agit, decentiam obſeruet: & quãtũ ad hoc ponit ornatum. Tertium autem eſt in colloquijs amicorũ, vel quibuſcunq; alijs: & quantũ ad hoc ponit auſteritas. Circa exteriora verò duplex moderatio eſt adhibenda. Primò quidẽ, vt ſuperflua nõ requirantur: & quantũ ad hoc ponitur à * Macrobio parcitas, & ab Andro. per ſe ſufficiẽtia. Secundò verò, vt hõ non nimis exquiſita requirat: & quãtũ ad hoc ponit* Macro. moderationẽ, Andro. verò ſimplicitatem.

Ad 1. ergo dicẽdũ, quòd continentia, differt quidẽ à virtute, ſicut imperfectum à perfecto, ut *infra dicetur, & hoc modo cõdiuiditur virtuti. Conuenit[d] tñ cũ temperantia & in materia, quia eſt circa delectationes tactus: & in modo, quia in quadã refręnatione conſiſtit: & ideò conueniẽter ponitur pars temperantiæ.

Ad 11. dicendum, quòd clementia, ſiuè manſuetudo non ponitur pars temperantiæ propter conuenientiam materiæ, ſed quia cõuenit cum ea in modo refręnandi & moderandi, vt* dictum eſt.

Ad 111. dicendũ, quòd circa exteriores actus iuſtitia attẽdit id, quod eſt debitũ alteri. Hoc autẽ modeſtia nõ attẽdit, ſed ſolum moderationẽ quãdã: & ideò nõ

tinentiam verò tamquàm fluctibus agitata. Et per hoc patet ad primũ quæſitum, quòd ſ. cõtinentia moderatur directè actum voluntatis, non paſſiones: temperantia verò ipſas paſſiones.

¶ Ad ſecundum verò dicitur, quòd motus paſſionum antè temperantiam concitant voluntatem, ſed genita temperantia motus nõ fluctuant amplius.

¶ Ad Quæſtionem ergo de motibus paſſionũ præ generatorum temperantiæ dicitur, quòd ſicut fluctus paulatim decreſcentes tranquillitatem maris, ita & motus paſſionum adeò ut propè tranquillitatem tẽperantiæ tã parui ſiant motus paſſionũ, ut aĩa diſpoſita ſit ad verã trãquillitatem, & ſic per tales motus non concitatur, aut parũ, volũtas: & propterea ſola continentia moderatur motum volũtatis inter fluctus paſſionum, temperantia autẽ moderatur motum voluntatis cõpeſcendo ne inſurgant fluctus. Diſpoſitio verò propinqua ad tẽperantiam mitigãdo eoſdem, moderatur motum volũtatis parum, aut nihil cõmotæ. Et quia modicum pro nihilo reputatur, ideò ſoli continentiæ attribuitur moderari motum volũtatis cõmotæ ex fluctib. paſſionũ. Et cum dr, ergo voluntas non habuit illos, cõceditur: quia tam parui erãt, vt non commouerẽt volũtatem. Paſſiones enim non ſunt in voluntate, ſed in appetitu ſenſitiuo, in quo eſt temperantia, & non continentia.

¶ Ad tertium negatur aſſumptum. ſ. quòd continentia moderetur & motus quos moderatur tẽperantia, & motum voluntatis, ut patet ex dictis. Iſte enim ſupponit vnum falſum. ſ. quòd continentia & temperantia ſint ſimul in aĩa, cum hoc ſit impoſſibile: quoniam ſi eſt in anima temperantia, iã eſt tranquillitas & continentia non eſt, quæ non niſi in fluctibus inuenitur.

¶ Ad quartum dicitur, quòd ut patet ex dictis, habita tẽperantia & ſtante, non eſt locus continentiæ. Ad id verò quod quęritur, an temperatus poſſit habere motum paſſionis commouentis volũtatem, reſpondetur quòd motus paſſionis cõtra bonum rationis dupliciter poteſt inſurgere in hoĩe. Primò, vt inchoet ex imperio volũtatis & ſic, quòd temperatus poteſt agere pręter, & cõtra ſuum habitum, poteſt commouere paſſiones concupiſcentiæ, in quibus exardeſcet amplius voluntas &c. ſed hoc non ſpectat ad continentiã vel incontinentiam, ſed ad malitiam: quia continentia & incõtinentia incipiũt à fluctibus paſſionũ, ut patet 7. Ethic. Alio modo, ut inchoet ab ipſo appetitu ſenſitiuo: & hoc dupliciter, ſecũdum duplicem modũ, quo natura operatur. ſ. vel vt in pluribus, & per ſe: vel vt rarò, & per accidẽs. Diſtat ſiquidẽ tẽperatus à cõtinente & incontinẽte ex parte appetitus ſenſitiui in hoc, quòd tẽperati appetitus eſt ſic diſpoſitus, ut regulariter, & ut in pluribus non poſſit appetere cõtra bonũ rationis. Cõtinẽtis verò & incõtinẽtis appetitus ſenſitiuus communiter, & ut in pluribus mouetur cõtra rationis bonũ. De poſſibili autẽ rarò & per accidẽs poteſt cõtingere, ut appetitus tẽperati, & manſueti vehemẽ-

ter

E F

* Loco cito i arg. 4.

Loco citato i arg. 4.

Q. 155. ar. 1. D. 389.

In corp. arti.

ter moueatur contra bonũ rõnis, ſicut in naturalib⁹ contingit mõſtrũ fieri. Sed qm̃ doctrina moralis de his eſt q̃ ſũt vel pluribus, & cõtinẽtia ac incõtinẽtia, tẽperãtia, & *In corp. ar. mãſuetudo, & vniuerſaliter virtutes ſecundũ ea q̃ ut in plurib⁹ inueniũtur penſant̃, ideò de poſſibili morali loquẽdo, dicẽdũ eſt, q. nõ põt inſurgere apud temperatũ & mãſuetũ motus paſſionis cõmouẽtis voluntatẽ, qui pertineat ad continentiam, uel incontinentiam.

ponit pars iuſtitię, ſed tpantię.

AD IIII. dicẽdũ ꝙ Tulli⁹ ſub modeſtia cõprehẽdit oĩa illa q̃ ꝑtinẽt ad moderationẽ corporaliũ motuũ, & exteriorũ rerũ, & ẽt moderationẽ ſpei, quã* diximus ad humilitatem ꝑtinere.

QVAESTIO CXLIIII.

De partibus temperantiæ in ſpeciali, in quatuor articulos diuiſa.

DEINDE conſiderãdũ eſt de partib⁹ tẽperantiæ in ſpeciali. Et primò, de partibus quaſi integralibus, quæ ſunt verecundia, & honeſtas.

CIRCA verecundiam autem quæruntur quatuor.

¶ Primò, Vtrum verecundia ſit virtus.
¶ Secundò, De quibus ſit verecundia.
¶ Tertiò, A quibus homo verecundatur.
¶ Quartò, Quorum ſit verecundari.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum verecundia ſit virtus.

Porrecta per totũ. 696

AD PRIMVM ſic proceditur. Videtur ꝙ verecũdia ſit virtus. Eſſe.n. in medio ſecũdum determinationẽ rationis, eſt proprium virtutis, vt patet ex diffinitione virtutis, quæ ponitur in 2.* Ethi. ſed verecundia cõſiſtit in tali medio, vt patet per† Philo ibidem. ergo verecundia eſt uirtus.

¶ 2 Præt. Oẽ laudabile vel eſt uirtus, vel ad virtutẽ ꝑtinet: ſed verecundia eſt, quoddã laudabile, nõ eſt aũt pars alicuius uirtutis. Nõ.n. eſt pars prudẽtiæ, q̃a non eſt in rõne, ſed in appetitu: neq; ẽt eſt pars iuſtitiæ, quia uerecundia paſſionẽ quãdã importat, iuſtitia aũt non eſt circa paſſiones. Similiter nõ eſt pars fortitudinis, quia ad fortitudinem, pertinet perſiſtere & aggredi, ad verecundiam autem refugere aliquid. Neque etiam eſt pars temperantiæ, quia temperantia eſt circa concupiſcẽtias, uerecundia autẽ eſt timor quidã, ut patet per *Philo. in 4. Ethi. & per Damaſ. in 2.* lib. Relinquitur ergo ꝙ verecundia ſit uirtus.

¶ 3 Præt. Honeſtum cum virtute conuertitur, ut patet per† Tullium in 1. de Offi. ſed uerecundia eſt quædam pars honeſtatis. dicit. n.* Amb. in 1. de offic. ꝙ verecũdia eſt ſocia, ac familiaris mẽtis placiditati, proteruiam fugitãs, ab omni luxu aliena, ſobrietatẽ diligit, & honeſtatẽ fouet, & decorẽ requirit. ergo uerecundia eſt uirtus.

¶ 4 Præt. Oẽ uitium opponit̃ alicui virtuti: ſed quędam uitia opponuntur uerecundiæ, ſcilicet inuerecũdia, & inordinatus ſtupor. ergo uerecũdia eſt uirt⁹.

¶ 5 Præt. Ex actib⁹ ſimiles habitus generant̃, vt dr̃ i 2.* Ethi. ſed uerecũdia ꝑportat actũ laudabilẽ. ergo ex multis talib⁹ actibus F cauſatur habitus: ſed habitus laudabilium operum eſt uirtus, ut patet per Philoſ. in II.* Ethic. ergo uerecundia eſt uirtus.

SED CONTRA eſt, quod *Philo. dicit in 2. & 4. Ethic. uerecundia non eſſe uirtutem.

RESPON. Dicẽdũ, ꝙ uirt⁹ dupliciter accipit̃, ꝓpriẽ. ſ. & cõiter. Propriẽ qdẽ uirtus ꝑfectio qdã ẽ, ut dr̃ 7.† Phyſi. & iõ oẽ illud qđ repugnat ꝑfectioni, ẽt ſi ſit G bonũ, deficit à rõne uirtutis: uerecũdia ãt repugnat ꝑfectioni. ẽ.n. timor alicui⁹ turpis, qđ. ſ. ẽ exprobrabile. Vñ* Damaſ. dicit, ꝙ uerecũdia ẽ timor de turpi actu. Sicut ãt ſpes ẽ đ bono poſſibili & arduo, ita ẽt timor eſt de malo poſſibili & arduo, vt *ſup. habitũ ẽ, cũ de paſſionib⁹ ageretur. Ille ãt q ẽ ꝑfect⁹ ẽm habitũ virtutis, nõ apprehẽdit aliqd exꝓbrabile, & turpe ad faciendũ, H vt poſſibile & arduũ. i. difficile ad uitandũ: neq; ẽt actu facit aliqd turpe, vñ opprobriũ timeat. Vñ *uerecundia, ꝓpriẽ loquẽdo, nõ ẽ uirt⁹, *deficit. n. à ꝑfectiõe uirtutis. Cõiter ãt dr̃ uirt⁹ oẽ qđ ẽ bonũ & laudabile ĩ humanis actib⁹, uel paſſionib⁹: & ẽm hoc qñq; uerecũdia dr̃ uirtus, cum ſit quędam laudabilis paſſio.

AD I. ergo dicendũ, ꝙ eſſe in medio non ſufficit ad rõnẽ uir- I tutis, q̃uis ſit una particula poſita in virtutis diffinitione: ſed requirit̃ ulterius, ꝙ ſit habitus electiuus. i. ex electione operãs. Verecundia aũt nõ nominat habitũ, ſed paſſionẽ: neq; mot⁹ ei⁹ ẽ ex electiõe, ſed ex ĩpetu quodã paſſio. vñ deficit à rõne uirtutis.

AD II. dicendũ, ꝙ ſicut* dictũ eſt, uerecũdia eſt timor turpitudinis, & exprobrationis.* Dictũ ẽ aũt ſupra, ꝙ vitiũ ĩtẽperantię K eſt turpiſsimũ & maxime exꝓbrabile: & iõ uerecũdia pricipali⁹ ꝑtinet ad tẽperãtiã, q̃ ad aliquã aliã virtutẽ rõne motiuĩ, qđ eſt turpe nõ aũt ẽm ſpeciẽ paſſiõis, q̃ ẽ timor. Scđm tñ ꝙ uitia alijs uirtutib⁹ oppoſita ſunt turpia & exꝓbrabilia, põt ẽt uerecũdia ad alias uirtutes ꝑtinere.

AD III. dicẽdũ, ꝙ uerecũdia fouet honeſtatẽ remouendo ea q̃ ſũt honeſtati cõtraria, ñ ita ꝙ ꝑtigat ad ꝑfectã rõnẽ honeſtatis.

3. diſt. 25. q. 1. art. 3. q. 2. ad 2. Et 4. diſt. 14. q. 1. ar. 1. q. 2. ad 5. Et veri. q. 26. artic. 6. ad 15. Et 4. Ethi. le. 17. pri. Lib. 2. c. 6 tom. 5. †L. 2. c. 7

*Li. 4. ca. vlt. to. 5. Dama. li. 2. c. 5. *Lib. 1. in ca. de tẽperantia. *Amb. li. 1. cap. 42. paulo a princ. to 1*

*Li. 2. c. 1. & 2. to. 5. *Lib. 2. c. 5. & 6 hꝰ *Lib. 2. c. 7. nõ multum a fine, & lib. 4. c. vlt. tomo 5. *Libr. 7. tex. 17. & 18 tom. 2. *Li. 2. ca. 15. *1. 2. qu. 40. art. 1. & q. 41. articu. 3. & q. 42. artic. 2.*

SVP. Q. CXLIIII. ARTIC. I.

IN art. 1. q. 144. dubium occurrit ad hominẽ circa rõnẽ: Quare uerecũdia nõ ſit virtus: qm̃ ſi rõ allata in litera valet, ſequitur ꝙ pęnitẽtia nõ erit virtus: qm̃ ſicut non cõuenit uiro ꝑdito virtute cõmittere, aut timere turpe & exꝓbrabile, ita nõ cõuenit eidem cõmittere crimẽ, qđ eſt materia pęnitentiæ. Et ſi cõmiſiſſe peccatũ ſufficit ad virtutẽ pœnitẽtiæ, ſufficiet quoq; debet cõmiſiſſe turpe ad virtutẽ uerecũdię.

¶ Ad hoc reſpõdet author inferius in quæ. 85. tertiæ partis, vbi dicit nõ eſſe eandẽ rationẽ de pœnitentia & verecũdia, quia verecundia reſpicit turpe nõ ſolũm vt præteritũ, ſed vt p̃ſens: pęnitentiam aũt vt p̃teritũ. Repugnat autẽ virtuoſo habere turpe p̃ſens, nõ autẽ habuiſſe, cũ ex vitioſo fiat quis virtuoſus. Verũtamẽ cũ his omnibus teneas pœnitẽtiam non eſſe virtutẽ niſi ex ſuppoſitione: quoniam non pertinet ad perfectionem hominis ſimpliciter, ſed ex ſuppoſitione peccati, vt in vlti. arti. ibidẽ author docet. Et ꝓpterea in primo articul. ibidem dicit, magis de pœnitentia quàm de verecundia poteſt dici, quòd eſt virtus propter dictam rationem. Notanter dixit ly magis, quia neutra eſt ſtudioſi, niſi ex ſuppoſitione.

¶ In reſponſione ad tertium eiuſdem articuli, aduerte diſtinctionem, q. ſcilicet ex frequentatis laudabilibus actibus ſimilib⁹ generatur quandoq; habitus uirtutis ad ſimiles actus, ſicut fabricãdo fabri fimus: & quandoque generatur virtutis habitus non ad ſimiles actus, ſed ad effectus eorũ. Ex multotiens enim verecundari non cauſatur virtus verecundandi, ſed uirtus vitãdi turpia, quod eſt effectus verecundiæ: timens ſiquidem turpe, vitat illud. Ratio autẽ diuerſitatis eſt, quia actus quidam ſecundùm ſuum genus ſpectãt ad genus virtutis, vt operari iuſtum, fortè, aut temperatum &c. Quidã uerò ſecundũ ſe non attingunt ad virtutis genus, ſed ſecundum ſuum effectum. Et propterea in illis ex operibus iuſtis fit iuſtitia, & ex operibus fortibus fortitudo. In iſtis autem ex operibus verecundiæ, non verecũdiæ virtus, ſed temperantiæ virtus fit. Per hoc autem quòd negamus ex talibus operibus generari virtutem verecundiæ, intelligas quòd

Conclu. ar. *Concl. p* *Diffinitio uirtutis.* *In corp. art.* *Q. 142. articu. 4.*

etiam

etiam negamus gña-ri ex talib. habitualē quandā diſpoſitionē ad uerecūdādū, q̄ nō eſt uirtus. Ex frequētibus ſiquidē actibus verecundiæ aſſueſit pars ſēſitiua ad act⁹ verecundiæ, ſicut ex alijs cōſuetis ꝓni ſumus ad ſimilia. Et in tantum hoc vr̄ inueniri, ut ēt qñque pfectos uiros uerecūdos eſſe beati Bernardi vita teſtari uideatur.

SVP. QV. CXLIIII. ARTIC. II.

IN art. 2. eiuſdē q̄ſt. collige materiā uerecūdiæ ꝓpriā eē vituperiū, & cōſequenter actū turpē, vel defectū: qm̄ deſpicitur primò culpa, & apud hoīes defectus ignobilitatis, paupertatis & hmōi. Vituperia aūt pp uirtutes non ſunt materia uerecūdiæ, q̄ eſt timor laudabilis, ſed potius timoris uituperabilis, q non ſignificaf noīe verecundiæ, ut patet 2. Eth. ubi uerecūdia inter laudabilia computaf. Et hęc ſufficiāt pro ſequentibus etiā duobus articulis.

Porrecta per totum.
697
4. diſt. 14. q. 1. art. 1. q. 2. ad 5. Et ver. q. 26. arti. 4. ad 7. & arti. 6. ad 15. Et pſal. 43. Et 4. Ethi. lec. 17.

AD IIII. dicendū, ꝙ qlibet A defectus cauſat uitium, nō aūt quodlibet bonū ſufficit ad rōnem uirtutis: & iō non oportet ꝙ omne illud, cui directè opponitur uitium, ſit uirtus: quamuis oē uitiū opponatur alicui virtuti ſecundùm ſuam originem. Et ſic inuerecundia inquantum prouenit ex nimio amore turpitudinū, opponitur tēperātię.

AD V. dicendum, ꝙ ex multotiēs uerecundari cauſatur habitus uirtutis acqſitæ, per quam aliquis turpia uitet, de qbus eſt verecundia: non aūt ut aliquis B vlterius verecundet. Sed ex illo habitu uirtutis acquiſitæ ſic ſe hēt aliqs, ꝙ magis verecundaret, ſi materia verecūdię adeſſet.

ARTICVLVS II.

Vtrum uerecundia ſit de turpi actu.

AD SECVNDVM ſic procedit. Vr̄ ꝙ verecūdia non ſit de turpi actu. Dicit n. Philoſophus in 4.* Ethi. ꝙ uerecundia eſt timor ingloriationis: ſed qñq; illi qui nil turpe operantur, ingloriationem ſuſtinent, ſecūdū illud Pſ. 68. Propter te ſuſtinui opprobrium, operuit confuſio faciem meam. ergo uerecundia non eſt propriè de turpi actu.

*Li. 4. ca. vl. ī prin. tom. 5.

¶2 Præt. Illa ſolùm uidentur eſſe turpia, quæ habent rationem peccati: ſed de quibuſdā homo verecundatur quæ non ſunt peccata, puta, ſi aliquis exerceat ſeruilia opera. ergo videtur quòd verecundia non ſit propriè de turpi actu.

¶3 Præt. Operationes uirtutū nō ſunt turpes, ſed pulcherrimæ, ut dr̄ in 1.* Eth. ſed qñq; aliqui verecundant aliqua opera uirtutis facere, ut dr̄ Luc. 9. Qui erubuerit me, & meos ſermones, hūc fili⁹ hoīs erubeſcet &c. ergo uerecūdia nō eſt de turpi actu.

*Li. 1. c. 8. a medio, tom. 5.

¶4 Præt. Si verecūdia ꝓpriè eēt đ turpi actu, oporteret ꝙ de magis turpib. hō magis uerecundaret: ſed qñq; hō plus uerecundaf de his q̄ ſunt minus peccata, cū tñ de grauiſſimis qbuſdā peccatis glorietur, ſm̄ illud Pſ. 51. Quid gloriaris in malitia? ergo uerecundia non propriè eſt de turpi actu.

SED CONTRA eſt, ꝙ* Damaſ. dicit in 2. lib. &* Greg. Nyſenus, quòd uerecundia eſt timor in turpi actu, uel in turpi perpetrato.

*Damaſ. li. 2. c. 15. *Nyſen⁹ libr. 4. de creat. hominis, ca. 14.

RESPON. Dicēdū, ꝙ ſicut* ſupra dictum eſt cùm de paſſione timoris ageret, timor ꝓpriè ē de malo arduo, quod. ſ. difficile uitat. Eſt aūt duplex turpitudo. Vna quidem uitioſa, quæ. ſ. conſiſtit in deformitate actus voluntarij: & hęc ꝓpriè loquēdo, non hēt rōnē mali ardui. Quod. n. in ſola uoluntate conſiſtit, non vr̄ eſſe arduum, & eleuatū ſuper hoīs poteſtatem, & pp hoc non apprehendit ſub rōne terribilis. Et pp hoc Philoſophus dicit in 2.* Rhet. ꝙ horum malorum non eſt timor. Alia autē eſt turpitudo quaſi pœnalis, quæ quidem cōſiſtit in uituperatione alicuius, ſicut quædā claritas gloriæ cōſiſtit in honoratione alicuius. Et quia hmōi uituperiū hēt rōnē mali ardui, ſicut honor habet rōnē boni ardui, m verecūdia q̄ eſt timor turpitudinis, primò & pricipr̄ reſpicit vituperiū, ſeu opprobriū. n Et qa uituperiū ꝓpriè debet uitio, ſicut honor uirtuti, iō m et ex cōſequēti uerecundia reſpicit turpitudinē vitioſā: n vñ ſicut Phil. dicit i 2.* Rhet. minus hō uerecūdat de defectib. q nō ex ei⁹ culpa ꝓueniūt. m Reſpicit aūt verecūdia culpā duplr. n Vno mō, ut aliquis deſinat uitioſa agere pp timorē uituperij. Alio mō, ut hō in turpibus quæ agit, uitet cōſpectus publicos pp timorē uituperij, quorū primū, ſm Greg. Nyſenū ptinet ad erubeſcentiā, ſecundū ad uerecūdiā. Vñ ipſe dicit, ꝙ q verecundat, occultat ſe in his quæ agit: qui verò erubeſcit, timet incidere in ingloriationem.

*1. 2. q. 41 art. 2. & 42 art. 3.

*Li. 2. c. 5. cir. med. tom. 6.

Conclu. m

Concluſionis prima pars 1.

*Li. 2. c. 6. añ mediū tom. 6.

Concluſionis ſecūda pars 2.

*Nyſen⁹ libr. 4. de creat. hominis, ca. 14.

AD PRIMVM ergo dicēdum, ꝙ verecūdia reſpicit propriè ingloriationem ſm ꝙ debetur culpa, quæ eſt defectus uoluntarius. Vnde Phil. dicit in 2. Rhet. ꝙ omnia illa hō magis uerecūdat, quorum ipſe eſt cā. Opprobria aūt quę inferuntur alicui pp uirtutem, uirtuoſus quidem contemnit, quia indignè ſibi irrogantur: ſicut de magnanimis Philoſophus dicit in 4.* Ethi. & de Apoſtolis dr̄ Act. quinto, ꝙ ibant Apoſtoli gaudentes à conſpectu C concilij: quoniam digni habiti ſunt pro nomine Ieſu contumeliam pati. Ex imperfectione autē virtutis contingit ꝙ aliquis uerecundetur de opprobrijs, quæ ſibi inferuntur propter uirtutem: quia quantò eſt aliquis magis uirtuoſus, tantò magis cōtemnit exteriora bona, uel mala. Vnde dicit Iſa. 51. Noli timere opprobrium hominum.

li. 2. ca. 6. aliquātulum ante med. t. 6. *li. 4. c. 3. tom. 5.

A ly ex &c. conij-ce, quis ſit perfectus uel imperfectus i uirtute.

AD II. dicēdū, ꝙ ſicut honor, ut * ſupra habitum eſt, q̄uis nō debeatur verè niſi ſoli uirtuti, reſpicit tñ quandam excellentiam: ita etiam uituperium, q̄uis debeatur propriè ſoli culpæ, reſpicit tamen ad minus ſm opinionem hominum, quēcūq; D defectum. Et iō de paupertate, & ignobilitate, & ſeruitute, & alijs huiuſmodi aliquis uerecundat.

*q. 63. artic 3.

AD III. dicendū, ꝙ de operibus uirtuoſis, in ſe conſideratis, non eſt uerecūdia. Contingit tñ per accidens ꝙ aliquis de his verecundet vel inquātū hn̄r ut uitioſa, ſecundùm hominum opinionem, vel inquantum homo refugit in operibus uirtutis notam de præſumptione, aut ēt de ſimulatione.

AD IIII. dicēdum, ꝙ qñq; contingit aliqua grauiora peccata minus eſſe verecūdabilia, vel quia minus habent de rōne turpitudinis, ſicut peccata ſpūalia q̄ carnalia, vel qa in quodā exceſſu tpalis E boni ſe habet: ſicut magis uerecundat hō de timiditate, q̄ de audacia, & de furto, q̄ de rapina, pp quandam ſpeciem poteſtatis. Et ſimile eſt in alijs.

ARTICVLVS III.

Vtrum homo magis verecundetur à perſonis coniunctis magis.

Porrecta per totum.
698
li. 2. ca 6. circa medium & poſt me.

AD TERTIVM ſic proceditur. Videtur ꝙ homo non magis verecundet à perſonis magis coniunctis. Dicitur enim in 2.* Rhet. ꝙ homines magi, erubeſcunt ab illis, à qbus uolūt in admiratione

ne haberi:ſed hoc maximè appetit homo a melio- F ribus, qui quandoque non ſunt magis h coniuncti. ergo hō non magis erubeſcit de magis coniūctis. ¶2 Præt. Illi vr̃ eſſe magis coniuncti, qui ſunt ſimiliū operū: ſed hō non erubeſcit de ſuo pctō ab his, quos ſcit ſili pctō ſubiacere, qa ſicut dr̃ in 2.* Rhet. Quæ qs ipſe facit, hæc ꝓximis nō uetat. ergo hō nō magis verecundat̃ à maximè h coiūctis.

* colligit̃ ex li. 2. c. 6. to. 6.

¶3 Præt. Philoſophus dicit in 2.* Rhet. ꝙ hō magis verecundat̃ ab his, qui ꝓpalant multis qđ ſciunt, ſicut ſunt irriſores, & fabularū fictores: ſed illi q ſunt magis coniuncti h non ſolent vitia propalare. ergo ab eis non maximè eſt verecundandum.

* Li. 2. c. 6 a med. t. 6

¶4 Præt. Philoſophus * ibidem dicit, ꝙ hoies maximè uerecundantur ab eis, inter quos in nullo defecerunt, & ab eis a quibus primò aliquid poſtulant, & quorum nunc primò volūt eſſe amici: huiuſmodi autem ſunt minus h coniuncti. ergo non magis verecundatur homo de magis coniunctis.

* Li. 2. rhe to. ca. 6. a med. t. 6.

Sed contra eſt, ꝙ dicitur in * 2. Rheto. ꝙ eos, qui ſemper aderunt, homines magis erubeſcunt:

* Li. 2 c. 6 a med. t. 6

Respon. Dicēdū, ꝙ cū uituperiū honori opponat̃, ſicut honor iportat teſtimoniū quoddā de excellētia alicui⁹, & pcipuè q̄ ē ſm uirtutē: ita ēt opprobriū, cuius timor eſt uerecūdia, importat teſti- H moniū de defectu alicui⁹, & pcipuè ſm aliquā culpā. & iō quātò teſtimoniū alicui⁹ reputat̃ maioris pōderis, tāto ab eo aliqs magis uerecūdat̃. Pōt āt teſtimoniū aliqđ maioris pōderis reputari, vel pp eius certitudinē ueritatis, vel pp effectū. Certitudo aūt ueritatis adeſt teſtimonio alicui⁹ pp duo. Vno qdē mō, pp rectitudinē iudicij, ſicut patet đ ſapiētib. & virtuoſis, a qb. hō & magis deſiderat honorari, & magis verecūdat̃. Vñ a pueris, & beſtijs null⁹ verecūdat̃ pp defectū recti iudicij, q̄ ē ī eis. Alio mō pp cognitionē eorū de qb. eſt teſti-

Conclu. m moniū, qa unuſqſq; bñ iudicat q̄ cognoſcit: & m I ſic magis uerecūdamur a pſonis cōiūctis, q̄ facta nr̃a magis cōſiderāt. n A peregrinis aūt & omnino ignotis, ad quos facta nr̃a nō pueniunt, nullo mō verecūdamur. Ex effectu aūt eſt aliqđ teſtimoniū magni pōderis, pp iuuamētū & nocumētū ab eo ꝓueniens: & iō magis deſiderant hoies honorari ab his q pñt eos iuuare, & magis verecūdatur ab eis qui pñt nocere. Et inde ēt eſt, ꝙ p quātū ad ali-

Conclu. p quid magis uerecūdamur a pſonis cōiunctis, cum quibus ſp ſumus conuerſaturi, quaſi ex hoc nobis ꝑpetuum proueniat detrimentū: q quod aūt ꝓuenit à peregrinis, & trāſeuntibus, quaſi citò ptrāſit. K

Ad primvm ergo dicēdū, ꝙ ſilis rō eſt pp quā verecūdamur de meliorib. & magis cōiūctis: quia ſicut meliorum teſtimoniū reputat̃ magis efficax pp uniuerſalē cognitionē, quā habēt de rebus, & immutabilē ſniā à ueritate: ita ēt familiariū pſonarum teſtimoniū vr̃ magis efficax pp hoc, quia magis cognoſcūt particularia, q̄ circa nos ſunt.

Ad II. dicēdū, ꝙ teſtimoniū eorū, q ſūt nobis cōiūcti ī ſilitudine pcti, ñ reformidam⁹: qa ñ æſtimamus ꝙ defectū nr̃m apphēdat, ut aliqđ turpe.

Ad III. dicēdū, ꝙ a propalantibus uerecundamur propter nocumentum indè proueniens, quod eſt diffamatio apud multos.

Ad IIII. dicendū, ꝙ ēt ab illis, inter quos nihil mali fecimus, magis uerecūdamur pp nocumētū ſequēs, qa. ſ. p hoc amittimus bonā opinionē, quā de nobis hēbant: & ēt qa cōtraria iuxta ſe poſita maiora vr̃. Vñ cū aliquis ſubito de aliquo, quem bonū æſtimauit, aliqđ turpe pcipit, apphēdit hoc ut turpius. Ab iſtis aūt a qb. aliqđ de nouo poſtulamus, uel quorū nūc primò uolum⁹ eē amici, magis uerecūdamur pp nocumētū ide ꝓueniēs, qđ ē impedimētū iplēdę petitiōis, & amicitię cōſumādę.

Articvlvs IIII.

Vtrum etiam in uirtuoſis hominibus poſſit eſſe uerecundia.

Porrecta per totum.

A D qvartvm ſic procedit. Vr̃ ꝙ etiam in uirtuoſis hominib. poſſit eſſe verecundia. Contrariorū. n. h cōtrarij ſunt effectus: ſed illi qui ſunt ſupabūdātis malitię ñ uerecūdant̃, ſm illud Ier. 3. Frōs mulieris meretricis fctā eſt tibi, neſciſti erubeſcer̃. ergo illi q ſūt uirtuoſi magis verecūdant̃.

699 Pſalm. 41 Et 4. ethi. lect. 17.

¶2 Præt. Philoſophus dicit in 2.* Rhet. ꝙ homines non ſolùm erubeſcunt uitia, ſed etiam ſigna uitiorum, quæ quidem contingunt etiā eſſe in h virtuoſis. ergo in uirtuoſis poteſt eſſe uerecundia.

* Li. 2 c. 6. a med. t. 6

¶3 præt. Verecūdia eſt n timor ingloriationis: ſed cōtingit aliquos uirtuoſos ingloriosos eſſe, puta, ſi falſę diffamentur, uel ēt indignè opprobria patiant̃ ergo uerecundia pōt eſſe in hoie uirtuoſo.

¶4 Præt. Verecundia eſt pars tēperantiæ, ut* dictū eſt: h pars aūt non ſeparat̃ à toto. cū ergo tēperātia ſit in homine uirtuoſo, vr̃ ꝙ ēt uerecundia.

* q. præc.

Sed contra eſt, quod * Philoſophus dicit in 4. Eth. quòd uerecundia non eſt hominis ſtudioſi.

* Lib. 4. ca. vl. i med. tom. 5.

Respon. Dicēdū, ꝙ ſicut* dictū eſt, uerecundia eſt timor alicuius turpitudinis. Quòd autē aliqđ malū nō timeat̃, pōt pp duplicē rōnē cōtingere. Vno mō, quia nō æſtimat̃ ut malū. Alio mō, quia nō æſtimat̃ ut poſſibile, uel ut difficile ꝟitari: & ſm hoc, m verecundia deficit in aliquo dupl r. n Vno mō, quia ea q̄ ſunt erubeſcibilia, nō apphendunt̃, ut turpia: & hoc mō carēt uerecūdia hoies in peccatis profundati, qbus ſua peccata nō diſplicent, ſed magis de eis gloriant̃. Alio mō, qa nō apphendūt turpitudinē ut poſſibilē ſibi, uel quaſi nō facilè uitabilē: & hoc mō, p ſenes, & uirtuoſi uerecundia carēt. Sūt tñ ſic diſpoſiti, ut ſi in eis eſſet aliqđ turpe, de hoc uerecūdarēt: q Vñ Philoſophus dicit in 4. Eth. ꝙ uerecūdia eſt ex ſuppoſitiōe ſtudioſi.

* ar. 1. & 2 huius qſt.

Conclu. m

Conclu. p

Li. 4. c. vlt. ad fi. to. 5

Ad primvm ergo dicēdum, ꝙ defectus uerecūdiæ cōtingit in peſſimis, & optimis uiris ex diuerſis cauſis, ut* dictū eſt. Inuenit̃ aūt in his, q mediocriter ſe habēt ſm ꝙ eſt in eis aliqđ de amore boni, & tamen non ſunt totaliter immunes à malo.

* In corp. art.

Ad II. dicēdum, ꝙ ad uirtuoſum ꝑtinet nō ſolū uitare uitia, ſed ēt ea q̄ habēt ſpēm uitiorū, ſm illud 1. ad Theſ. 5. Ab oi ſpecie mala abſtinete uos. Et Philoſophus dicit in 4. Eth. ꝙ uitanda ſunt virtuoſo tam ea quæ ſunt mala ſecundùm ueritatē, q̄ ea quæ ſunt mala ſecunnùm opinionem.

Officiū verecundiæ

* Li. 4. ca. vlt. t. 5.

Ad III. dicendum, ꝙ infamationes, & opprobria uirtuoſus, ut* dictū eſt, cōtēnit, quaſi ea quib. ipſe non eſt dignus. Et ideò etiā nec de his multū verecun-

* artic. 4 ad 4

verecundatur. Eſt tñ aliquis motus verecundię ꝓ-ueniens rationem, ſicut & cæterarum paſſionum.

Ad IIII. dicẽdũ, ꝙ verecũdia non eſt pars tẽperãtiæ quaſi intrãs eſſentiã eius, ſed quaſi diſpoſitiuè ſe habens ad ipſam. Vñ* Amb. dicit in lib. de offic. ꝙ verecũdia iacit prima temperantię fundamẽta, inquantũ. ſ. incutit horrorem turpitudinis.

* Lib. 1. c. 43. parũ a princi. tom. 1.

SVPER QV. CXLV.

IN tota q. 145. hoc unum ſcribendũ occurrit, ꝙ honeſtũ aliter ſumitur hic, & aliter in prima parte, ubi bonum cõuerſum cum ente diuiſum eſt ſufficiẽter p honeſtũ, utile, & delectabile. Aliter autẽ dico, non in ſignificatione, ſed in amplitudine. Vtrobiq; ſiquidem ſignificat appetibile pp ſe, ſed ibi in tota ſua amplitudine: hic uerò ſumit approprìatè ad moralia. Et iõ honeſtum coincidit hic cũ uirtute, ſeu uirtuoſo, & fęlicitas ac Deus ſupra honeſtatẽ, ſicut ſupra uirtutem eminent. Rõ aũt appropriationis in art. 1. in reſpõſione ad ſecundum explicatur: qa ſcilicet ſuperiora ſũt nobis p experiẽtiam incognita in uirtutibus aũt quotidie nos exercere oportet. Honeſtũ ergo appropriatè ſumptum, eſt idẽ ꝙ decorũ, & concurrit in idem ſubiecto tam cum utili, q cũ delectabili, particulariter tamen & non uniuerſaliter utroq; ſumpto, quia ſcilicet omne honeſtum eſt aliquod utile, & aliquod delectabile.

Porrecta per totum. 700

Inf. art. 2. cor. & ad 3. & ar. 3. cor.

QVAESTIO CXLV.

De honeſtate, in quatuor articulos diuiſa.

DEinde cõſiderandum eſt de honeſtate.

Et circa hoc quęrunt quatuor.

¶ Primò, Quomodo honeſtum ſe habeat ad uirtutem.

¶ Secundò, Quomodo ſe habeat ad decorem.

Tertiò, Quomodo ſe habeat ad utile, & delectabile.

¶ Quartò, Vtrum honeſtas ſit pars temperantiæ.

ARTICVLVS I.

Vtrum honeſtum ſit idem virtuti.

AD PRIMVM ſic proceditur. Videtur ꝙ honeſtũ non ſit C idem virtuti. Dicit enim* Tulliꝰ in ſua rhetor. honeſtum eſſe qđ ʰ pp ſe appetitur: uirtus autem non appetitur pp ſeipſam, ſed pp fęlicitatem. dicit enim Phil. in 1.† Ethic. ꝙ fęlicitas eſt præmium uirtutis & finis. ergo honeſtum non eſt idem uirtuti.

* lib. 2. de inuentione in fol. 4. ante fi.

† Li. 1. c. 9. tom. 5.

¶ 2 Præt. Secundum* Iſid. honeſtas dr̃ quaſi honoris ſtatus: ſed multis alijs dẽturʰ honor q̃ uirtuti. nã virtuti propriè debetur laus, vt dicitur in 1.† Ethi. ergo honeſtas non eſt idem uirtuti.

* Lib. 10. etymol. ca. 8. incipit: humilis ĩ prin. illius.

† cap. 12.

¶ 3 Præt. Principale uirtutis cõſiſtit in interiori electione, ut Philoſophus dicit in 8.* Eth. honeſtas autem magis uidetur ad exteriorem cõuerſationem pertinere, ſecundum illud 1. ad Cor. 14. Omnia honeſtè, & ſecundum ordinem fiant in uobis. ergo honeſtas non eſt idem uirtuti.

* Lib. 8. c. 13. in fine tom. 5.

¶ 4 Præt. Honeſtas uideturʰ cõſiſtere in exterioribus diuitijs, ſecundum illud Eccleſ. 11. Bona & mala, uita & mors, paupertas & honeſtas, utraque à Deo ſunt: ſed in exterioribus diuitijs non conſiſtit uirtus. ergo honeſtas non eſt idem uirtuti.

Sed contra eſt illud, qđ* Tullius dicit in 1. de offic. & in 2. rhetor. diuidens honeſtum in quatuor principales uirtutes, in quas etiam diuiditur uirtus. ergo honeſtum eſt idem uirtuti.

* Li. 1. ſ c. de 4 uirtutibꝰ, vñ oĩa officia manant.

Resp. Dicẽdũ, ꝙ ſicut* Iſid. dicit, honeſtas dicitur quaſi honoris ſtatus. unde ex hoc uidet̃ aliquid dici honeſtum, quod eſt honore dignum. Honor aũt, ut* ſupra dictum eſt, excellẽtiæ debetur. Excellentiæ aũt hominis maximè conſideratur ſecundum uirtutem, quæ eſt diſpoſitio perfecti, ut A dicitur in 7.* Phyſic. Et ideò ᵐ honeſtum, propriè loquendo, in idem refertur cum uirtute ⁿ.

* Loco citato ĩ argu. 2.

* q. præc. a. 2. ad 2.

* li. 7 tex. 17. & 18. tom. 2. *Conclu. m*

Ad primvm ergo dicẽdũ, ꝙ ſicut† Philoſophus dicit in 1. Eth. eorum, quæ pp ſe appetuntur, quędam appetuntur ſolum pp ſe, & numquam ꝓpter aliud, ſicut fęlicitas quæ eſt ultimus finis: quædam uerò appetuntur & pp ſe, inquantum habent in ſeipſis aliquam rõnem bonitatis, ẽt ſi nihil aliud boni p ea nobis accideret, & tñ ſunt appetibilia pp aliud, inquantũ. ſ. perducunt nos in aliqđ bonũ pfectius: & hoc mõ uirtutes ſunt pp ſe appetẽdæ. Vñ Tullius dicit in 2.* rhetor. ꝙ quiddã eſt qđ B ſua ui nos allicit, & ſua dignitate trahit, ut uirtus, ueritas, ſcientia: & hoc ſufficit ad rõnem honeſti.

† Li. 1. c. 7. tom. 5.

* Lib. 2. de inuentione in fol. 4. ante ſi. nẽ libri.

Ad II. dicẽdum, ꝙ eorum quæ honorantur ꝓter uirtutem, aliquid eſt uirtute excellentius, ſcilicet Deus, & beatitudo: & hmõi non ſunt nobis p experientiam nota, ſicut uirtutes, ſecundũ quas quotidie operamur: & iõ uirtꝰ magis ſibi uẽdicat nomẽ honeſti. Alia uerò q̃ ſunt infra uirtutẽ, honorant̃ inquãtũ coadiuuãt ad opera virtutis, ſicut nobilitas, potẽtia, & diuitiæ. Vt n. Philoſophus dicit in 4.* Eth. hmõi honorant̃ à quibuſdam, ſed ẽm C veritatẽ ſolus bonus eſt honorandus. Bonus autẽ eſt aliquis ẽm uirtutem: & ideo virtuti quidem debetur laus ſecũdũ ꝙ eſt appetibilis propter aliud: honor autem prout eſt appetibilis propter ſeipſum: & ſecundum hoc habet rationem honeſti.

* Li. 4. c. 3. aſi medi. tom. 5.

Ad III dicẽdũ, ꝙ ſicut* dictum eſt, honeſtũ importat debitum honoris. Honor autẽ eſt cõteſtatio q̃dam de excellentia alicuius, vt* ſupra dictum eſt. Teſtimonium aũt non profertur niſi de rebus notis. Interior aũt electio non innoteſcit homini niſi p exteriores actus: & iõ exterior conuerſatio habet rationem honeſti ſecundum ꝙ eſt demonſtratiua interioris rectitudinis. Et propter hoc ra-D dicaliter honeſtas conſiſtit in interiori electione, ſignificatiuè autem in exteriori conſeruatione.

* In cor. art.

* q. 103. ar tic. 1.

Ad IIII dicẽdũ, ꝙ quia ẽm vulgarem opinionẽ excellentia diuitiarum facit hominem dignũ honore, inde eſt quòd quandoque nomen honeſtatis ad exteriorem proſperitatem transfertur.

ARTICVLVS II.

Vtrum honeſtum ſit idem quod decorum.

Porrecta per totum. 701

Ii ſr. art. 4. cor.

AD SECVNDVM ſic proceditur. Vr̃ ꝙ honeſtum non ſit idem quod decorum. Rõ. n. honeſtiʰ ſumitur ex appetitu. Nam honeſtum eſt quod p ſe appetitur: ſed decorum magis reſpicit conſpectũ E cui placet. ergo decorũ non eſt idem qđ honeſtũ.

¶ 2 Præt. Decor quandam claritatem requirit, q̃ ptinet ad rõnem gloriæ: honeſtũ aũt reſpicit honorẽ. Cum ergoʰ honor, & gloria differant, vt* ſupra dictum eſt, vr̃ ꝙ etiam honeſtũ differat à decoro.

* q. 103. a. 1. ad 3.

¶ 3 Præt. Honeſtũ eſt idẽ uirtuti, ut* ſupra dictũ ẽ: ſed aliqs decorʰ cõtrariat̃ virtuti. vñ dr̃ Ezech. 16. Habẽs fiduciã inʰ pulchritudine tua, fornicata es in nomine tuo. ergo honeſtũ non eſt idẽ decoro.

* ar. præc.

Sed contra eſt, qđ Apoſtolus dicit 1. ad Cor. 12. Quæ inhoneſta ſunt noſtra, abũdãtiorẽ honeſtatẽ hẽnt: honeſta ãt noſtra nulliꝰ egẽt. Vocat ãt ibi inhoneſta, mẽbra turpia: honeſta aũt mẽbra pul-

chra. ergo honeſtũ & decorum idem eſſe videnť.

*c.4.par. 1. circa med: illius.

Resp. Dicẽdũ, ꝙ ſicut accipi pt ex verbis* Dio. 4.c.de diui.nomi.ad rõnẽ pulchri, ſiuè decori concurrit & claritas, & debita proportio. Dicit.n. ꝙ Deus dr̃ pulcher, ſicut vniuerſorũ cõſonantię, & claritatis cã. Vñ pulchritudo corporis in hoc cõſiſtit, ꝙ hõ hẽat mẽbra corporis bene ꝓportionata cũ quadã debiti coloris claritate. Et ſilr̃ pulchritudo ſpũalis ĩ hoc cõſiſtit, ꝙ cõuerſatio hominis, ſiuè actio eius ſit benè ꝓportionata ẽm ſpũalem rõnis claritatẽ. Hoc aũt ptinet ad rõnem honeſti, qđ *diximus idẽ eſſe virtuti, q̃ ẽm rõnẽ moderatur oẽs res humanas. Et iõ honeſtũ eſt idẽ ſpũali decori. Vñ* Aug.dicit in lib.83.q. Honeſtũ uoco intelligibilẽ pulchritudinẽ, quã ſpũalẽ nos propriè dicimus. Et poſtea ſubdit, ꝙ multa ſunt pulchra uiſibilia, quæ minus propriè honeſta appellantur.

*ar.pręc.

Conclu.

* Li.83.q. q.30. parũ a prin. tom.4.

Ad primvm ergo dicendũ, ꝙ obiectum mouẽs appetitum eſt bonum apprehenſum: quod autẽ in ipſa apprehenſione apparet decorum, accipiť ut cõueniẽs, & bonũ. & iõ dicit* Dio.4.c.de diui.nomi. ꝙ omnibus eſt pulchrum & bonum amabile. Vnde & ipſum honeſtum ẽm ꝙ habet ſpiritualẽ decorem, appetibile redditur. Vnde & * Tullius dicit in 1.de offic. Formam ipſam & tamquàm faciẽ honeſti vides, quæ ſi oculis cerneretur, mirabiles amores, ut ait Plato, excitaret ſapientiæ.

*c.4.par. 1.añ med. & par. 4. circa pri.

* Li.1.immediate ante c. in quo agit de 4. uirtutibus princ.

Ad II. dicẽdum, ꝙ ſicut† ſupra dictũ eſt, gloria eſt effectus honoris. Ex hoc enim ꝙ aliquis honoratur, vel laudatur, redditur clarus in oculis aliorum: & ideò ſicut idẽ eſt honorificum & glorioſum, ita etiam idem eſt honeſtum, & decorum.

†q.103.a. 1. ad 3.

Ad III dicẽdũ, ꝙ obiectio illa procedit de pulchritudine corporali. Quamuis poſſit dici ꝙ etiã ꝑꝑ pulchritudinem ſpiritualem aliquis ſpiritualiter fornicať, inquantũ de ipſa honeſtate ſuperbit, ẽm illud Ezec.28 Eleuatum eſt cor tuum in decore tuo: Perdidiſti ſapientiam tuam in decore tuo.

Reſpon. 2.

Articvlvs III.

Vtrum honeſtum differat ab vtili, & delectabili.

Porrecta per totum.

702

1.q.5.a.6.

AD tertivm ſic proceditľ. Vr̃ ꝙ honeſtũ non differat ab utili, & delectabili. Dr̃.n. honeſtũ, quod ꝑꝑ ſe appetitur: ſed delectatio propter ſe appetitur. Ridiculum.n. videtur quærere propter quid aliquis uelit delectari, vt* Philoſophus dicit in 10.Eth. ergo honeſtum non differt a delectabili.

*Li.10.c. 2. tom.5.

¶2 Præt. Diuitiæ ſub bono vtili cõtinenť. dicit.n.* Tullius in 2. Rhetor. Eſt aliqđ nõ ꝑꝑ ſuã uim & nãturã, ſed ꝑꝑ fructũ & utilitatẽ appetẽdũ, qđ pecunia eſt: ſed diuitię hñt rõnẽ honeſtatis. dr̃.n. Eccl. 11. Paupertas & honeſtas, ideſt, diuitiæ à Deo ſũt. & 13.c. Põdus ſup ſe tollit qui honeſtiori, ideſt, ditiori ſe cõicat. ergo honeſtum nõ differt ab vtili.

*Lib.2.de inuent. in fo. 4. ante finem li.

¶3 Præt. Tullius ꝓbat in lib. de offic. ꝙ nihil põt eſſe utile, qđ nõ ſit honeſtũ: & hoc idẽ hr̃ p* Amb. in lib. de offic. ergo utile non differt ab honeſto.

*Lib.2.de offic. c.2. *Ambro lib. 2.c.6. tom.1.

Sed contra eſt, quod † Augu.dicit in lib.83.q. Honeſtum dicitur, quod ꝑꝑ ſeipſum appetendũ eſt: vtile aũt quod ad aliquid aliud referendũ eſt.

†Li.83.q. 30. circa prin. t. 4.

Conclu.

Respon. Dicendũ, ꝙ honeſtũ cõcurrit in idem ſubiecto cũ vtili, & delectabili, a quibus tñ differt

F rõne. Dr̃ enim aliquid honeſtũ, ſicut* dictum eſt, inquantũ hẽt quendam decorem ex ordinatione rõnis. Hoc aũt quod eſt ẽm rõnẽ ordinatũ, eſt naturaliter conueniens homini. Vnum quodq; autẽ naturaliter delectatur in ſuo conuenienti: & ideò honeſtũ eſt naturaliter homini delectabile, ſicut de operatione virtutis Philoſophus probat in 1.* Eth. Non tñ omne delectabile eſt honeſtum, quia põt ẽt aliquod conueniens eſſe ẽm ſenſum, & nõ ẽm rõnem: ſed hoc delectabile eſt præter hominis rõnem, quę perficit naturam ipſius. Ipſa ẽt uirtus, quæ ẽm ſe honeſta eſt, refertur ad aliud ſicut ad

*ar.pręc.

*Li.1.c.8. tom.5.

G finẽ. ſ. ad fœlicitatem: & ẽm hoc idem ſubiecto eſt honeſtum, & utile, & delectabile, ſed rõne differunt. Nam honeſtum dr̃ ſecundum ꝙ aliquid hẽt quandam excellentiam dignã honore ꝑꝑ ſpũalẽ pulchritudinem: delectabile aũt inquantũ quietat appetitũ: utile aũt inquãtũ refertur ad aliud. In pluribus tñ eſt delectabile q̃ utile, & honeſtũ: qa oẽ utile & honeſtũ eſt aliqualiter delectabile, ſed non conuertitur, ut dicitur in ſecundo* Ethicorũ.

Conclu.

*Li.2.c. 3. tom.5.

Ad primvm ergo dicendũ, ꝙ honeſtum dicitur quod propter ſe appetitur appetitu rationali, qui tendit in id quod eſt conueniens rõni. Delectabile

H autem propter ſe appetitur appetitu ſenſitiuo.

Ad II. dicẽdũ, ꝙ diuitiæ uocantur nomine honeſtatis ſecundum opinionem multorum, qui diuitias honorant: uel inquantum ordinantur organicè ad actus uirtutum, ut* dictum eſt.

*ar.1.ad 2.

Ad III dicẽdũ, ꝙ intẽtio Tullij, & Ambroſij eſt dicere, ꝙ nihil põt eſſe ſimplr̃ & verè vtile, qđ repugnat honeſtati: qa oportet ꝙ repugnet ultimo fini hois, qđ ẽ bonũ ẽm rõnẽ. Quamuis poſſit forte eſſe vtile ẽm qđ, reſpectu alicuius finis particularis. Non aũt intendunt dicere, ꝙ omne utile in ſe conſideratum pertingat ad rationem honeſti.

I

Articvlvs IIII.

Vtrum honeſtas debeat poni pars temperantiæ.

Porrecta per totum.

703

AD qvartvm ſic proceditur. Videtur ꝙ honeſtas non debeat poni pars temperantiæ. Non enim eſt poſſibile, ꝙ idem reſpectu eiuſdẽ ſit pars & totũ: ſed tẽperãtia eſt pars honeſti, ut Tulli⁹ dicit in 2.*rhet. ergo honeſtas nõ eſt pars tẽperãtię.

Sup q.143 & locis ibi notatis.

¶2 Præt. Secundo Eſdræ c. 3. dicitur, ꝙ uinum præcordia facit honeſta: ſed vſus vini præcipuè ſuperfluus, de quo ibi loqui uidetur, magis pertinet ad intemperantiam quam ad temperantiam. ergo honeſtas non eſt pars temperantiæ.

*Lib.2.de inuen. in fol. 3. ante fin. lib.

K ¶3 Præt. Honeſtum dr̃, quod eſt honore dignum: ſed iuſti, & fortes maximè honoranť, ut dicit Phi. in 1.rhe. ergo honeſtas nõ ꝑtinet ad tẽperãtiam, ſed magis ad iuſtitiã, uel fortitudinẽ. Vñ & Eleazarus dixit, ut dr̃ 2.Mach.6. Fortiter pro grauiſſimis ac ſanctiſſimis legibus honeſta morte perfungar.

Li. 1.rhet. ca.9. non multũ a prin. t. 6.

Sed contra eſt, ꝙ*Macrob. honeſtatem ponit partem temperantiæ.† Ambr. etiam in 1.de offic. temperantiæ ſpecialiter honeſtatem attribuit.

*Lib.1.ſu. ſomniũ Scipionis i fol. 2 à med. lib. †Ambro. li. 1.c. 43. tom. 1.

Resp. Dicendum, ꝙ ſicut*ſupradictum eſt, honeſtas eſt quædã ſpũalis pulchritudo: pulchro aũt opponit turpe. Oppoſita aũt maximè ſe inuicem manifeſtant: & iõ ad temperantiã ſpecialiter honeſtas

* ar. 2. huius q. ...

honeſtas

neſtas ptinere vr̄, quæ id quod eſt homini turpiſſimū, & indecentiſſimū repellit. ſ. brutales voluptates. Vñ & ipſo noīe temperantiæ maximè intellr̄ bonum rōnis, cuius eſt moderari & tēperare con- [A]
D. 389. cupiſcentias prauas.[m] Sic ergo[4] honeſtas, ꝓut ſpeciali quadam rōne tēperantiæ attribuitur, ponit pars eius nō qdē ſubiectiua, uel ſicut virt' adiuncta, ſed pars integralis ipſius, ſicut q̄dā ei' cōdō.[n]

Ad primvm ergo dicēdū, ꝙ temperantia ponitur pars ſubiectiua honeſti, prout ſumit in ſua cōmunitate: ſic aūt non ponitur temperantiæ pars.

Ad ii. dicēdū, ꝙ vinum in ebrijs facit præcordia honeſta ſecundùm eorum reputationem, quia videtur eis quòd ſint magni, & honorandi.

Ad iii. dicendū, ꝙ iuſtitiæ, & fortitudini debetur maior honor quàm temperantiæ, propter maioris boni excellentiam. Sed temperantiæ debetur maior honor propter cohibitionem vitiorū magis exprobrabiliū, ut ex * dictis patet: & ſic honeſtas magis attribuit tēperātiæ ſm̄ rl̄am Apoſtoli 1. ad Cor. 12. ꝙ in honeſta nr̄a maiorē habēt honeſtatē, ſ. remouentem quod inhoneſtum eſt.

*In corp. art.

QVAESTIO CXLVI.

De abſtinētia, ī duos articulos diuiſa. C

DEINDE conſiderandū eſt de partib. ſubiectiuis tēperātiæ. Et primò, de his quæ ſunt circa delectationes ciborū. Secūdò, de his quæ ſunt circa delectationes venereorum.

¶ Circa primum conſiderandū eſt de abſtinentia, quæ eſt circa cibos & pot', & de ſobrietate, quę eſt ſpecialiter circa potū.

Circa abſtinentiam autem conſideranda ſunt tria. D

¶ Primò, de ipſa abſtinentia.

¶ Secundò, De actu eius, qui eſt ieiunium.

¶ Tertiò, De oppoſito vitio, quod eſt gula.

Circa abſtinentiam autem quęruntur duo.

¶ Primò, Vtrum abſtinentia ſit virtus.

¶ Secūdò, Vtrū ſit uirtus ſpālis.

Articvlvs I. E

Vtrum abſtinentia ſit virtus.

AD PRIMVM ſic procedit. Vr̄ ꝙ abſtinētia nō ſit uirtus. Dicit. n. Apoſtolus 1. ad Cor. 14. Nō eſt regnū Dei in ſermone, ſed in uirtute: in abſtinētia aūt nō conſiſtit regnū Dei. dicit. n. Apl'us Ad Ro. 14. Nō eſt regnū Dei[h] eſca & pot': ubi dicit * gl. nec in abſtinendo, nec in manducando eſſe iuſtitiam. ergo abſtinentia non eſt virtus.

* Ex gloſ. Aug. li. 2. q. Euāgel. c. 12. to. 4.

A ¶ 2. Præt. * Aug. dicit in 10. confeſ. ad Deū loquēs. Hoc me docuiſti, ut queadmodū medicamēta, ſic alimēta ſumptur' accedā; ſed medicamēta[h] moderari ñ ptinet ad uirtutē, ſed ad artē medicinæ. ergo pari ratione moderari alimenta, quod pertinet ad abſtinentiam, non eſt actus uirtutis, ſed artis.

* li. 10. ca. 31. ñ multum procul a pri. tom. 1.

¶ 3 Præt. Oīs uirtus in h medio conſiſtit, ut hr̄ in 2. * Eth. abſti- B nentia autem non vr̄ in medio conſiſtere, ſed in defectu, cum ex ſubtractione nominetur. ergo abſtinentia non eſt uirtus.

*Lib. 2. Ethi. c. 6.

¶ 4 Pręt. Nulla h virtus excludit aliam: ſed abſtinentia excludit patientiā: dicit. n. * Grego. in paſt. ꝙ abſtinentium mentes plerunque impatientia excutit a ſinu tranquillitatis. Ibidem etiam dicit, quòd cogitationes abſtinētium nonnunquàm ſuperbiæ culpa transfigit, & ita excludit humilitatem. ergo abſtinentia non eſt uirtus.

* parte 3. ca. 20. iter princi. & med.

Sed contra eſt, ꝙ dr̄ 2. Pet. 1. Miniſtrate in fide veſtra uirtutem, in uirtute autem ſciētiam, in ſciētia autem abſtinentiam: ubi abſtinentia alijs virtutibus connumeratur. ergo abſtinentia eſt uirtus.

Resp. Dicēdū, ꝙ abſtināria ex ſuo noīe īportat ſubtractionē ciborū. Duplr̄ ergo nomē abſtinētiæ accipi pōt. Vno mō, ſm̄ ꝙ abſolutè ciborū ſubtractionē deſignat: &[m] hoc mō abſtinētia nō deſignat neq; uirtutē, neq; actū uirtutis, ſed quoddā indifferēs.[n] Alio mō pōt accipi ſm̄ ꝙ eſt rōne regulata: &[p] tūc ſignificat uel habitū uirtutis, uel actū.[q] Et hoc ſignificatur in * præmiſſa authoritate Petri, ubi dicitur, in ſcientia eſſe abſtinentiam miniſtrandam, ut ſ. homo a cibis abſtineat prout oportet pro congruentia hominū, cum quibus uiuit, & pſonæ ſuæ, & ꝓ ualetudinis ſuę neceſſitate.

Concl. m
Conclu. p
*In argu. Sed cōtra.

Ad primvm ergo dicēdū, ꝙ uſus ciborū, & eorū abſtinētia, ſm̄ ſe cōſiderata, nō ptinēt ad regnum Dei. Dicit n. Apoſtolus 1. ad Cor. 1. Eſca nos nō cōmēdat Deo. Neq; n. ſi nō māducauerimus, deficiemus: neq; ſi māducauerim', abūdabimus, ſ. ſpūalr̄. Vtrunque aūt horum ſecundùm ꝙ fit rōnabiliter ex fide & dilectione Dei pertinet ad regnū Dei.

Ad ii. dicēdū, ꝙ moderatio ciborū ſm̄ quātitatē, & qualitatē, ptinet ad artē medicinæ ī cōparatione ad ualetudinē corporis: ſed ſm̄ interiores affectiones ī cōparatiōe ad bonū rōnis, ptinet ad abſtinētiā. Vñ * Aug. dicit ī lib. de q̄ſt. euāg. Nō intereſt oīno, ſ. ad uirtutē, qd alimētorū, uel quātū qs accipiat, dummō id faciat pro cōgruētia hominū cū quibus uiuit, & perſonæ ſuæ, & ꝓ ualetudinis ſuæ neceſſitate: ſed quāta facilitate & ſeueritate animi his ualeat cū oportet, vl̄ neceſſe ē carere.

* lib. 2. q. euā. c. 11. añ medi. tom. 4.

Ad iii. dicendū, ꝙ ad temperantiam pertinet refrænare delectationes, q̄ nimis animū ad ſe alliciūt, ſicut ad fortitudinē ptinet firmare animū cōtra timores a bono rōis repellētes. Et iō ſicut la' fortitudinis cōſiſtit ī quodā exceſſu, & ex hoc de-

SVP. QV. CXLVI. ART. I.

IN arti. 1 q. 146. ad ſecundū, dubium occurrit circa diſtinctionē ibidē datā de moderatione ciborū ſecūdum diuerſa, & propter fines diuerſos. Nam ad abſtinētiam ſpectat totū primum membrum, ſ. moderatio ciborum ſecundùm quantitatem, & qualitatem, ut patet ex ſpeciebus gulæ, quæ penes hæc diſtinguūtur. Et rurſus ad abſtinentiam ſpectat moderatio ciborum in ordine ad ſanitatē corporis, ut patet in 3. Ethico ab Ariſtotele, & patet etiam ſuperius in ar. 6. quæſt. 141.

¶ Ad hoc dicit, ꝙ diſtinctio authoris in litera intelligēda eſt vt in utroque membro ſit ſermo de propria & principali materia moderaminis, & ſimiliter de ꝓprio & pricipali fine eiuſdē. De his ſiquidē loquendo patet primū membrū non claudi ſub ſecundo, ſed ex oppoſito mēbro diuiſionis diſtinguūtur. Nā moderatio reſpiciens quātitatē, aut qualitatē ciborum ī ordine ad ſanitatem corpori, ut propriū, & principalē finem, non ſpectat ad tēperantiā, ſed medicinæ artem. Sed moderatio concupiſcētiæ tāti, & talis cibi conſoni, ſ. ſanitati corporis, aut ſaltē nō impeditiui illius, ſpectat ad tēperātiā in ordine ad bonū rōnis, ita ꝙ propria & principalis materia temperantiæ eſt cōcupiſcētia. Quantitas aūt, & qualitas cibi ſunt obiecta cōcupiſcētiæ, ac ꝑ hoc materia remota temperātiæ. Finis aūt proprius eſt bonū rōnis, ſub quo tēperantia ſanitatem corporis ſeruat mediāte naturali amore, quo nemo unq̄ carnem ſuam odio habuit.

Porrecta per totum.
704
Sup. q. 143 tot.

nominantur oẽs partes fortitudinis, ita etiam laus temperantiæ cõſiſtit in quodam defectu, & ex hoc ipſa & omnes partes eius denominantur. Vndè & abſtinentia, quia eſt pars temperantiæ, denominatur a defectu, & tñ conſiſtit in medio, inquantũ eſt ſecundum rationem rectã. G

Ad IIII. dicẽdũ, ꝙ illa vitia proueniunt ex abſtinẽtia, ꝓut non eſt ſm rationem recta. Ratio enim recta facit abſtinere ſicut oportet, ſcilicet cum hilaritate mentis, & propter quod oportet. ſ. propter gloriã Dei, non propter gloriam ſuam.

ARTICVLVS II.

Vtrum abſtinentia ſit ſpecialis virtus.

AD SECVNDVM ſic proceditur. Videtur ꝙ abſtinentia non ſit ſpecialis virtus. H Omnis.n.virtus ſecundùm ſeipſam eſt laudabilis: ſed abſtinentia non eſt ſm ſe laudabilis. dicit.n.* Greg. in paſtorali, ꝙ uirtus abſtinentiæ non niſi ex alijs virtutibus commendatur. ergo abſtinentia non eſt ſpecialis uirtus.

¶2 Præt.* Augu. dicit de fide ad Petrum, ꝙ abſtinentia ſanctorum eſt à cibo & potu, non qa aliqua creatura Dei ſit mala, I ſed pro ſola corporis caſtigatione: hoc autem pertinet ad h caſtitatẽ, ut ex ipſo nomine apparet. ergo h abſtinẽtia non eſt uirtꝰ ſpãlis a caſtitate diſtincta.

¶3 Præt. Sicut hõ dẽt eſſe contetus moderato cibo, ita & moderata ueſte, ſecundùm illud 1. ad Timot. vlt. Habentes alimenta, & quibus tegamur, his contenti ſimus: in moderatione autem ueſtium non eſt aliqua ſpecialis uirtus. K h ergo neque abſtinentia, quæ eſt moderatiua alimentorum.

SED CONTRA eſt, ꝙ* Macr. ponit abſtinẽtiam ſpecialem partem temperantiæ.

RESP. Dicẽdũ, ꝙ ſicut * ſupra dictum eſt, uirtus moralis conſeruat bonum rationis contra impetus paſſionum: & ideò ubi inuenitur ſpecialis ratio, qua paſſio abſtrahit a bono rationis, ibi neceſſe eſt eſſe ſpalẽ uirtutem. Delectationes autem ciborum natæ ſunt abſtrahere hominem a bono rationis, tũ propter earum magnitudinem: tum etiam propter neceſſitatẽ ciborum, quibus homo indiget ad uitæ conſeruationẽ, quã maximè homo deſiderat: & ideò m abſtinẽtia eſt ſpecialis uirtus. n

AD PRIMVM ergo dicẽdũ, ꝙ virtutes oportet eſſe cõnexas, vt* ſupra dictum eſt: & iõ una uirtus adiuuatur, & commẽdatur ex alia, ſicut iuſtitia ex fortitudine. Et per hunc etiam modum uirtus abſtinentiæ cõmendatur ex alijs virtutibus.

AD II. dicendũ, ꝙ per abſtinentiam corpus caſtigatur nõ ſolũ contra illecebras luxuriȩ, ſed ẽt contra illecebras gulæ: quia dũ homo abſtinet, magis redditur fortis ad impugnatiões gulæ uincẽdas, quȩ tãtò fortiores ſunt, quanto magis hõ eis cedit. ᶠ Et tñ non prohibetur ꝑ hoc abſtinentiam eſſe ſpecialẽ virtutem, ꝙ ad caſtitatẽ ualet, quia una uirtus ad aliam iuuat.

AD III. dicendũ, ꝙ uſus ueſtimẽtorum eſt introductus ab arte, uſus autem ciborum à natura. Et ideò magis debet eſſe uirtus ſpecialis circa moderationem ciborũ, q̃ circa moderationem veſtimentorum.

*libr. 1. in ſomniũ Scipionis in fol. 2. ante mediũ libri.
*q. 141. ar. 3. & q. 136. art. 1.
*1. 2. q. 65. art. 1.
*Par. 3. c. 20. a medio.
*c. 42. circ. pr. n. 1. 3.

SVPER QV. CXLVI. ARTIC. II.

IN ar. 2. eiuſdem 146. quæſtionis, duo occurrunt. Primum eſt in reſponſione ad primum articuli ſecundi, quòd reſpõſio authoris non ſolùm dicit abſtinentiam commendari ex alijs virtutibus, ſed etiam non commendari, niſi adiũctam habeat laudem ex alijs virtutibꝰ, ut authoritas Gregorij expoſcit. Sumitur autẽ ſenſus iſte ex eo quòd in reſpõſione dicitur, quòd oportet uirtutes eſſe connexas, ac per hoc abſtinentiam nõ eſſe virtutem niſi connexa ſit alijs, & conſequenter nõ eſt laudabilis, niſi ex alijs cõmendetur, cum quo patet ſtare quòd habet propriã laudem ſicut cæteræ uirtutes morales &c.

¶ Secundum eſt in reſponſione ad tertiũ eiuſdem articuli: eſt ſiquidem in illa duplex dubium. Vnum eſt, quia falſum videtur, ꝙ vſus veſtimentorum ſit arte introductus: quoniã licèt veſtimenta fiant per artem, ꝙ utamur tamẽ ueſtimento, à natura habemus, q̃ nos indigentes ueſtimento produxit. Neque enim minus naturaliter homo eſt animal veſtibile, quàm politicum. *Porrecta per totum.* 705

¶ Alterum eſt, qa dato ꝙ uſus ueſtimentorum eſſet ab arte, ex hoc non rectè infertur, quod circa ipſum non ſit aliqua ſpecialis uirtus. Et obijcit Martinus in prædicto tractatu, in quæſt. 1. de abſtinentia, Quia neque circa pecuniam, & delectationes oppoſitas, neque circa magna ædificia, neque circa ludos multos, quorũ vſus eſt ab arte, eſſent ponendæ ſpãles virtutes, quod eſt falſum. ergo &c.

¶ Ad primum horũ facile dicitur, ꝙ uſus ueſtimentorũ eſt naturalis homini ſecundũ quòd eſt animal rationale, ſicut eẽ politicum: ſed non eſt naturalis eidem ſecundùm naturam ſenſitiuam, niſi inchoatiuè, pro quanto complexio corporis, præparata eſt, ut ueſtimento melius conſeruetur. Quod autem non plus quam ſic naturalitatis habet, ab arte ponitur eſſe.

¶ Ad ſecundum verò dicitur, quòd verba authoris poſſunt intelligi dupliciter. Primò, vt differentia in hoc quòd uſus cuiuſque materiæ eſt a natura, uel ab arte, ſit cauſa differentiæ in hoc, ꝙ in illa materia ſit uirtus ſpecialis, uel non. Et hic ſenſus eſt acceptus ab arguente, ſed non eſt intentus ab authore.

¶ Secundo modo poteſt intelligi, quòd differentia dicta, ſcilicet a natura, uel arte, poſita in talibus materijs, ſ. vſu alimentorum & ueſtimentorum, eſt cauſa quòd ſit circa alimẽta ſpecialis virtus, & non circa ueſtimenta. Et hic ſenſus concedatur, quãuis etiam non habeatur plene in litera: quoniam apponitur ly magis, dicendo, Et ideò magis debet eſſe uirtus ſpecialis circa alimenta, quàm circa ueſtimenta. Directa ſiquidem intentio literæ eſt ſatisfacere argumento per hoc, quòd non eſt paritas de ueſtimentis & alimentis ad ſpecialẽ uirtutẽ ſibi vendicandam. Hoc.n. ſoluit argumentum à ſicut, ſeu à ſimilitudine, & imparitatem rationis oſtendit per hoc, quòd uſus alimentorum eſt a natura, ueſtimẽtorum verò ab arte.

¶ Ad cuius euidentiã ſciendum eſt, ꝙ dicẽdo uſus alimentorũ, dico vſum neceſſariorũ ſimpliciter ad uitam animalis. Et ſi ſupra talium uſum adiungas, ꝙ eſt à natura, habebis ſtatim ꝙ natura in tali uſu appoſuit aliquã maximam, ac propriã tali uſui delectationẽ: quũ ſolicita circa neceſſaria (ſic neceſſaria ſua) ualde ẽ. *Concl.* Ac ꝑ hoc, ſtatim hẽs indigẽtiã ſpãlis moderationis. Dicendo autem, uſus ueſtimentorũ, ſignifico uſum rei non ad eſſe, ſed ad benè eſſe neceſſariæ. Et ſi ſuper hoc appoſueris quòd talis rei uſus eſt ab arte, non habes aliquid ſpeciale & proprium retractiuũ à bono rõnis, ſicut ibi erat tam magna delectatio ſenſibilis. Poteſt enim talis rei uſus, qui eſt ab arte, cõcurrere cum aliqua alia materia. ad eandem formam moderaminis ſubinducendam. *Vnde fortitudo contra gulam.* Et ideò ex hac ratione optimè illatum eſt in litera, quòd potius debet poni ſpecialis virtus circa uſum alimẽtorũ moderandũ, quàm veſtimentorũ. *Reſſum ...* Et per hæc patet, ꝙ non oportet Martino aliter reſpondere, qui non contra literam ſic intellectã, ſed primò tantummodo arguit: quàmuis falſum dicat de tot ſpeciebus uirtutum, quas ponendas eſſe putat. Nec eſt uerum quòd aliqua uirtus ſpecialis ſit circa pecuniam: quoniam tam liberalitas, q̃ magnificentia ſine pecunia ex commutatione naturalium diuitiarum exerceri poteſt, ut patet. Similiter nulla ſpecialis uirtus moralis eſt circa magna ædificia, aut ludos artificiales aut delectationes appoſitas, ſed hæc coincidunt cum ſimilibus, ſibi materijs uirtutum. Delectationes enim appoſitæ, coordinantur cum naturalibus, & eſt circa eas abſtinentia, uel caſtitas, Ludi quoque omnes ad eutrapeliam ſpectant. Magna ædificia ſub magnis ſumptibus comprehenduntur ſpectantibus ad magnificentiam.

QVAESTIO CXLVII.

De ieiunio, in octo articulos diuiſa.

DEINDE cõſiderandum eſt de ieiunio.

ET circa hoc quæruntur octo.

¶ Primò, Vtrum ieiuniũ ſit act⁹ virtutis.

¶ Scdò, Cuius virtutis ſit actus.

¶ Tertiò, Vtrum cadat ſub præcepto.

¶ Quartò, Vtrũ aliq̃ excuſent ab obſeruatiõe hui⁹ pcepti.

¶ Quintò, De tempore ieiunij.

¶ Sextò, Vtrum ſemel comedere requiratur ad ieiunium.

¶ Septimò, De hora comeſtionis ieiunantium.

¶ Octauò, De cibis, à quibus debent abſtinere.

ARTICVLVS I.

Vtrum ieiunium ſit actus virtutis.

AD PRIMVM ſic pcedit. Vr q̃ ieiuniũ nõ ſit act⁹ uirtutis. Oĩs.n. actus virtutis Deo ẽ acceptus: ſed ieiuniũ nõ ſp ẽ Deo acceptũ ſm illud Iſaiæ quinquageſimooctauo. Quare ieiunauimus, & non aſpexiſti? ergo ieiunium non eſt actus uirtutis.

¶ 2 Præt. Nullus act⁹ uirtutis recedit a medio uirtutis: ſed ieiunium recedit à medio uirtutis, qđ qdẽ in uirtute abſtinentiæ accipit ſm hoc, ut ſubueniatur neceſſitati naturæ, cui per ieiuniũ aliqd ſubtrahitur, alioquin non ieiunantes non haberent uirtutem abſtinentiæ. ergo ieiunium non eſt actus uirtutis.

¶ 3 Præt. Id quod cõiter oĩbus cõuenit & bonis & malis, non eſt actus uirtutis: ſed ieiunium eſt hmõi. quilibet enim anteq̃ comedat, ieiunus eſt. ergo h ieiunium non eſt actus uirtutis.

SED CONTRA eſt, quòd cõnumeratur alijs uirtutũ actibus, ſecundæ ad Cor. 6. vbi Apoſtolus dicit, In ieiunijs multis, in ſcientia, in caſtitati &c.

RESP. Dicẽdũ, q̃ ex hoc aliquis actus eſt uirtuoſus, q̃ per rõnẽ ordinatur ad aliquod bonum honeſtũ: hoc aũt conuenit ieiunio. Aſſumitur enim ieiunium principaliter ad tria. Primò qdẽ ad cõcupiſcentias carnis reprimendas. Vñ Apoſtolus dicit i authoritate inducta,* In ieiunijs, in caſtitate: qa p ieiunia caſtitas conſeruat. Vt enim A Hie. dicit:* Sine Cerere & Baccho friget Venus. i. p abſtinentiã cibi & potus tepeſcit luxuria. Secũdò, aſſumit ad hoc, q̃ mẽs liberi⁹ eleuet ad ſublimia contemplãda. Vñ dr̃ Dan. 10. q̃ poſt ieiuniũ triũ hebdomadarũ, reuelationẽ accepit à Deo. Tertiò, ad ſatisfaciẽdũ pro peccatis. Vnde dr̃ Ioel. 2. Conuertimini ad me i toto corde ueſtro, in ieiunio, & fletu, & plãctu. Et B hoc eſt quod Aug.* dicit i quodam ſermone de oratione, & ieiunio. Ieiunium purgat animã, mentẽ ſubleuat, propriã carnẽ ſpiritui ſubijcit, cor facit contritũ & humiliatum, concupiſcẽtiæ nebulas diſpergit, libidinũ ardores extinguit, caſtitatis uerò lumẽ accendit. Vñ patet q̃ ieiunium eſt actus uirtutis.

AD PRIMVM ergo dicendũ, q̃ cõtingit q̃ aliq̃s actus, q ex genere ſuo eſt uirtuoſus, ex aliqbus circũſtãtijs adiũctis reddit C uitioſus. Vnde ibidem dr̃: Ecce in diebus ieiunij ueſtri inuenit uoluntas ueſtra. & paulò poſt ſubdit: Ad lites, & cõtentiones ieiunatis, & pcutitis pugno impiè. Quod exponens Grego. in paſtorali dicit:* Volũtas ad litẽ pertinet, pugnus ad iram. Incaſſum ergo p abſtinentiã corpus atteritur, ſi inordinatis moribus dimiſſa mẽs uitijs diſſipa D tur. Et Aug. in prædicto ſermone dicit, * q̃ ieiuniũ uerboſitatem nõ amat, diuitias ſuperfluitatẽ iudicat, ſuperbiã ſpernit, humilitatem commendat, p̃ſtat homini ſeipſum intelligere q̃ eſt infirmum, & fragile.

AD II dicẽdum, q̃ medium virtutis non accipitur ſecundũ quantitatem, ſed ſm rationem rectam, ut dicitur in 2. Ethic.* E Ratio autem iudicat quòd propter aliquam ſpecialem cauſam aliquis homo minus ſumat de cibo, quàm ſibi competeret ſecundum ſtatum cõmunem: ſicut propter infirmitatẽ uitandam, aut ad aliqua opera corporalia expeditius agenda. Et multò magis rõ recta hoc ordinat ad ſpiritualia mala uitanda, & bona proſequenda: non tñ ratio recta tantum de cibo ſubtrahit, ut natura conſeruari nõ poſſit: quia ut Hieronymus dicit,* Non differt utrum magno, uel paruo tempore te interimas: qa de rapina holocauſtũ offert, q uel ciborũ nimia egeſtate, uel mãducãdi, uel ſomni penuria immoderatè

SVP. QV. CXLVII. ART. I.

IN art. 1. q. 147 in cõcluſione ad ſecundum, aduerte primo dici, q̃ recta rõ obſeruari ſubtractione alimenti, ſ. conſeruationẽ naturæ, & potentiam ad opera debita. Ex primo ſiquidẽ habetur, quòd nõ eſt virtutis ſic abſtinere, vt uita minuat quo ad tẽpus, ſiuẽ hoc fiat vnico actu puta, inedia multorũ dierũ, ſiuẽ fiat frequẽtibus exceſſibus puta, crebris inedijs ſupra uires, ut patet ex authoritate Hier. Non differt utrũ paruo, uel magno tẽpore te interimas. Ex ſecundo aũt habes, q̃ qui tenetur ad aliqd opus uel liberale, puta, ad legẽdum, prædicandũ, cantandum uel mechanicũ, puta, ad fodiendum, ædificandũ &c. abſtinẽtia impediens potentiã ad hæc, nõ eſt actus virtutis. Et ſimile eſt de viro qui tenet ad reddendum debitũ coniugale uxori: abſtinẽtia ſiquidem impediens hoc non eſt actus uirtutis.

Porrecta per totum. 706 Supra. q. 146. ar. 1. Et 4. d. 15 q. 3. ar. 2. q. 2.

¶ Sed accidit hoc in loco dubiũ deuotarũ pſonarũ. Feruẽtes ſiquidẽ ſpiritu, aiunt ſe uelle mortificare, nec curare an decem annis minus uicturæ ſint. Et augetur dubium ex eo, q̃ perſonas ſpirituales q̃ exceſſerunt in abſtinẽtijs, & hmõi, quamuis arguendas credamus, non tñ damnamus homicidij, aut ſæuitiæ in ſeipſas, qđ tñ iudicium fieret, ſi ſtatim ſe occidiſſent, aut ſimile damnũ ſibi intuliſſent. Differt ergo an magno, uel paruo tẽpore te interimas.

¶ Ad hoc dr̃, q̃ quia, vt ex dictis patet, regula tẽperãtiæ eſt neceſſitas uitæ præſentis & quantũ ad eſſe, & quãtũ ad bene eſſe, etiã in ordine ad alios, ſi quis ex intentione abſtineat ut moriatur, aut infirmet, aut impotens ſit ad debita officia peragenda, huiuſmodi abſtinẽtia directè cõtrariatur tẽperantiæ, vtpote ex parte regulæ & finis eius. Si qs verò abſtineat ut carnẽ ſpiritui ſubijciat, aut ad pœnitentiam p peccatis ſuis agendam, & in hoc excedat, aut aduertit ſe excedere, & putat ſe bene facere, & tunc proculdubio peccat, Cõiter tñ eſt peccatũ veniale hmõi exceſſus pp rectam intentionẽ, & nocumenti ignorãtiam, quo ad notabilitatẽ. Apprehendunt.n. nocumẽta corporis, puta, dolorem ſtomachi &c. quaſi nihil. Et tantò plus excuſantur, quãtò ſanitas corporis cõſideratur ab eis nõ abſolutè, ſed in ordine ad ſeruitium ſpiritus. Et ſecundũ morales regulas. 2. Ethi. declinandũ eſt in eã partem uitij, q̃ eſt ſimilior uirtuti. Conſtat aũt abſtinentiæ magis aſſimilari nimiã abſtinentiam, q̃ competenter ſe nutrire. Si aũt non aduertit ſe excedere uidẽdo illa, quam habet, diſcretione, nullũ peccatum eſt.

Conclu.

¶ Ad primã obiectionem dr̃, q̃ uerba piarum perſonarũ ſunt piè interpretãda. Intendunt ſiquidẽ dicere, q̃ uacãdo actibus uirtutis, & rõnabili abſtinentiæ non curant diminutionẽ uitæ, & in hoc rectè ſentiunt. Et non intendũt dicere, quòd uoluntaria abſtinere, ut anticipent mortẽ.

¶ Ad confirmationẽ dr̃, q̃ authoritas Hieron. non contrariat cõe iudicium: quoniã Hier. loquitur de interimentibus, uel impedientibus ſe ex intentione, uel aduertendo notabilem exceſſum nocumenti. Commune autẽ iudicium extra hos caſus eſt.

Quid conferat anima ieiunium.

SVPER

* In argu. Sed contra.

* Li. 2. cõtra Iouinianũ in fine 3. fo, incipiendo a pri. tom. 3.

* In ſerm. 230. de tẽpore circa princ. tom. 10.

* parte 3. c. 20. parũ a medio.

* In ſer. 230. de tẽpore, tomo 10.

* Li. 2. c. 6. tom. 5.

corpus affligit. Similiter ẽt rō recta nō tm̄ de cibo ſubtrahit, vt hō reddat̃ impotẽs ad debita opera peragenda. Vñ dicit* Hier. ꝙ rōnalis hō dignitatem amittit, q ieiuniū charitati, vel vigilias, ſenſus ĩtegritati ꝓfert.

Ad III dicendū, ꝙ ieiunium naturæ, quo quis dr̃ ieiunus anteq̃ comedat, conſiſtit in pura negatione, vnde non pōt poni actus uirtutis: ſed ſolum illud ieiunium, quo quis ex rationabili propoſito a cibis aliqualiter abſtinet. Vnde primum dicitur ieiunium ieiuni, ſecundum uerò ieiunium ieiunātis, quaſi ex propoſito aliquid agentis.

Articulus II.

Vtrum ieiunium ſit actus abſtinentiæ.

Ad ſecundum ſic procedit. Vr̃ ꝙ ieiunium nō ſit actus abſtinentiæ: Quia ſuper illud Matt. 17. Hoc genus dæmoniorum &c. dicit* Hier. Ieiunium non ſolum eſt ab eſcis, ſed à cūctis illecebris abſtinentia: ſed hoc pertinet ad omnem uirtutem. ergo ieiuniū non eſt actus ſpecialiter abſtinentiæ.

¶2 Præt.† Greg. dicit in Homil. Quadrageſimę, ꝙ ieiuniū quadrageſimale eſt decima totius anni: ſed dare decimas eſt actus religionis, ut* ſupra habitū eſt. ergo ieiunium eſt actus religionis, & non abſtinentiæ.

¶3 Præt. Abſtinētia eſt pars tẽperantiæ, ut † dictū eſt. Temperantia aūt contra fortitudinem diuidit̃, ad quā pertinet moleſtias ſuſtinere: quod maximè uidetur eſſe in ieiunio. ergo ieiunium non eſt actus abſtinētiæ.

Sed contra eſt, quod Iſi. dicit, ꝙ ieiunium eſt parſimonia victus, abſtinentiaq; ciborum.

Reſp. dicendum, ꝙ eadẽ eſt materia habitus, & actus. Vnde omnis actus uirtuoſus, qui eſt circa aliquam materiam, ad illam uirtutẽ pertinet, quæ mediū in illa materia cōſtituit. Ieiuniū aūt attẽditur in cibis, in quibus mediū adinuenit abſtinētia. Vnde manifeſtum eſt, ꝙ ieiuniū eſt abſtinentiæ actus*.

Ad primum ergo dicendū, ꝙ ieiuniū propriè dictum conſiſtit in abſtinẽdo à cibis. Sed metaphoricè dictū cōſiſtit in abſtinendo à quibuslibet nociuis, q̄ maximè ſunt pc̄tā. Vel poteſt dici, ꝙ etiam ieiunium propriè dictū eſt abſtinētia ab omnibus illecebris: quia per quælibet uitia adiuncta deſinit eſſe actus uirtuoſus, ut* dictum eſt.

Ad II dicẽdum, ꝙ nihil ꝓhibet actū unius uirtutis pertinere ad aliam uirtutem, s̃m ꝙ ad eius finem ordinatur, ut ex* ſupradictis patet. Et s̃m hoc nihil prohibet ieiunium pertinere ad religionẽ, uel ad caſtitatem, vel ad quamcūq; aliā uirtutem.

Ad III dicẽdum, ꝙ ad fortitudinem s̃m ꝙ eſt ſpecialis uirtus, non pertinet ꝑferre quaſcūq; moleſtias, ſed ſolum illas, quæ ſunt circa pericula mortis. Sufferre aūt moleſtias q̄ ſunt ex defectu delectabiliū tactus, ꝑtinet ad tẽperatiā, & ad ꝑtes ei⁹: & tales ſunt moleſtiæ ieiunij.

Articulus III.

Vtrum ieiunium ſit in præcepto.

Ad tertium ſic ꝓcedit. Vr̃ ꝙ ieiuniū nō ſit in ꝓcepto. Præcepta.n. nō dant̃ de operibus ſupererogationū, q̄ cadunt ſub cōſilio: ſed ieiuniū ẽ op⁹ ſupererogatiōis, alioqn vbiq;, & ſp̃ æqualiter eēt obſeruādū. ergo ieiuniū ñ cadit ſub ꝓcepto.

¶2 Præt. Quicūq; trāſgreditur ꝓceptum, peccat mortaliter. Si ergo ieiuniū eſſet i ꝓcepto, oẽs non ieiunantes mortaliter peccarent, per quod vr̃ magnus laqueus hominibus eſſe iniectus.

¶3 Præt.* Aug. dicit in lib. de uera religione, ꝙ ab ipſa Dei ſapiẽtia homine aſſumpto, à quo in libertatẽ uocati ſumus, pauca ſacramẽta ſaluberrima conſtituta ſunt, q̄ ſocietatem Chriſtiani populi, hoc eſt, ſub uno Deo liberæ multitudinis, cōtinerẽt. Sed nō minus vr̃ libertas populi Chriſtiani impediri per multitudinẽ obſeruātiarū, q̄ ꝑ multitudinẽ ſacramẽtorū. Dicit enim* Aug. in lib. ad inquiſitiones Ianuarij, ꝙ quidam ipſam religionem noſtrā, quā manifeſtiſſimis & pauciſſimis celebrationū ſacramẽtis Dei miſericordia uoluit eē liberā, ſeruilibus ꝓmunt oneribus. ergo vr̃ ꝙ non debuit per Eccleſiam ieiuniū ſub ꝓcepto inſtitui.

Sed contra eſt, quod* Hie. ad Lucinium dicit de ieiunijs loquens. Vnaquæque prouincia abundet in ſuo ſenſu, & præcepta maiorum leges apoſtolicas arbitretur. ergo ieiunium eſt in præcepto.

* Hoc primū dictū habet formaliter Beda Marc. 9. c. 38. ſecundum eius ordinem tom. 2.
* Et gl. ordinaria i hoc loco.
† Homil. 16. i Euā. a medio.
* 1.2. q. 87
† q. 143. & q. præce.
* ar. præc. ad 1.
* q. præc. ar. 2. ad 2 & 1.2. q. 18. art. 7.
* c. 7. parum ante medium tom. 1.
* In epi. 119. c. 19. circa finē, to. 2.
* Incipit hæc epiſt. Nec opinanti mihi, circa fi. tom. 2.

SVP. QV. CXLVII. ARTIC. II.

* Referẽ loco nūc dicto.

In ar. 2. eiuſdem q̄ſtionis in reſpōſione ad ſecundum, dubium ex Martino occurrit, ubi ſupra ĩ q̄ſtione de ieiunio, arguente cōtra authorẽ in hac ſecunda ſolutione ſic, ieiuniū nō includit negationẽ aliorum uitiorū tanquā actus principales, neq; tanq̄ circunſtantiam. ergo ieiuniū poſitis, uel remotis alijs uitijs ẽ ueſtitū oī circūſtantia debita. ergo eſt actus virtuoſus ſiuè alia uitia ponant̃, ſiuè non. ¶ Ad hoc dubiū dr̃, negando conſequentiam: qm̄ actus ieiunij ut actus eſt uirtuoſus, etſi nō exigat

Porrecta per totum.

707 4. d. 15. q. 3. ar. 1. q. 3. per tot. & q. 5. ad 2. Et quo. 3. art. 12. ad 3.

negationes aliorum uitiorū ut actus principales, aut proprias circunſtantias, exigit tn̄ eas ut cōcomitantes formam cōmunẽ oīs uirtuoſi actus moralis. Eſt enim forma moralium prudentia: quam exigit oīs moralis uirtus, & neceſſariò comitatur omnem moralẽ uirtutẽ, ut patet ex his quæ de connexione virtutum dicta ſunt. Aduerte autem hic, ꝙ notanter dicimus, ieiunium ut eſt actus uirtutis, ſeu uirtuoſus. Dicim⁹ enim ad differentiā ieiunij ut eſt actus uitioſus, & ieiunij ut eſt actus ex proprio tātum genere uirtuoſus. Tripliciter ſiquidem contingit actum aliquẽ ex ſuo genere bonū inueniri. Primò, ut ordinatum ad finẽ malum, puta, inanẽ gloriam: & tunc eſt imperatiuè actus illius vitij, ac per hoc eſt actus uitioſus. Secundò, ſecundū ſeipſum abſq; tñ propria uirtute eliciua ipſi⁹, ut cum iniuſtus, & auarus reddit creditori qđ ſuum eſt, ſic enim tūc actus iuſtitiæ abſque iuſtitiæ uirtute, & ſic de alijs: & ſic luxurioſus, & blaſphemus &c. ieiunans, facit actum abſtinẽtiæ

Conclu. 2.

ex ſuo genere abſq; abſtinentiæ uirtute. Et per hoc liberat ſe à pctō tranſgreſſionis ꝓcepti Eccleſiæ de ieiunio. Tertio, ut elicitum ab ipſa uirtute; & ſic ſolū uocat̃, & eſt actus uirtuoſus ſeu virtutis ſimpliciter; Et hoc mō loquitur author in litera de ieiunio, ut eſt actus elicitus à virtute abſtinentiæ, quæ eſt cōnexa cæteris uirtutibus in forma uirtutum, quæ eſt prudẽtia. Sic

Reſpon. 2.

aūt acceptum ieiunium non cadit ſub ꝓcepto Eccleſiæ: quia, ut ſuperi⁹ didicim⁹, non ꝓcipit lex modū operis, ſcilicet q. ex habitu uirtutis operemur, ſed ipſa opera, quę ex ſuo genere nata ſunt eſſe opera uirtutum.

SVP. QV. CXLVII. ARTIC. III.

In art. 3. eiuſdẽ q̄ſtionis, & ſpecialiter in rñſione ad ſecundum, dubiū occurrit, An i. qui non eget ieiunij remedio ad deletionem cohibitionemque culpæ, nec mentis eleuationem, teneatur ad ieiunium Eccleſiæ ex præcepto. Et eſt ratio dubij, quia ſecūdum authoris doctrinam

Porrecta per totum.

708 4. di. 15. q. 3. ar. 1. q. 4 & q. 5 ad 2. & 2.2. q. 1.

apparet pars negatiua uera: qm̄ & in reſponſione ad primū expreſſe dicitur, ꝙ ieiuniū abſolutè nō eſt de neceſſitate ꝓcepti, ſed eſt de neceſſitate præcepti unicuique tali remedio indigenti. Et in reſponſione ad ſecūdum dicitur, ꝙ præcepta quæ per modum ſtatuti communis proponūtur, non eodem mō obligant oẽs, ſed ſecundū ꝙ requiritur ad finẽ, quem legiſlator intẽdit. Affirmatiua aūt pars probat̃. Primò, ex cōſideratione obligationis præceptorum. Nam ut ſuperi⁹ didicimus, ſub ꝓcepto non cadit finis, ſed id quod ſtatuitur faciẽdū qđ eſt ordinatum ad finẽ.

Vnde

Vndè dictũ eſt, ꝙ ſub pręcepto de ſanctificatione feſtorũ non cadit quies ſpiritualis, quæ eſt finis, ſed quies corporalis à ſeruilibus, quæ eſt ſtatuta ꝓp quietem ſpiritualẽ vt finem. Et ſic in propoſito abſtinentia eſt quæ cadit ſub præcepto, & nõ aliquod illorum trium quæ ponuntur finis abſtinentiæ. Ac per hoc ſiuè finis abſtinentiã exigat in aliquo, ſiuè nõ, tenetᷣ implere id qḋ ſub præcepto cadit. Secũdo, ex eo ꝙ aliter liceret cuilibet cõmutare ſibi ieiunium in alia opera. verbi gratia, delere peccata eleemoſyna, vel noua cõtritione cohibere peccata multa cautela, & oratione, eleuatã mentem habere parco alimẽto, abſq; ieiunio tñ. Et tenet ſequela: quia cõmutatione tali vtens nõ indiget remedio ieiunii ad hos fines, ſed meliori remedio vtitur.

*art. præced.

¶ Ad hoc dr̃, ꝙ procul dubio quilibet non impeditus, ſiuè egeat, ſiuè non remedio ieiunii, ſubiacet præcepto ieiunii. Et ratio eſt, quia lex ieiunii data eſt omnibus potentibus ieiunare: quia oẽs tales indigent remedio ieiunii vel pro peccato præterito delendo, vel cauendo futuro. Cõſtat. n. oẽs eſſe peccatores quãdiu in vita hac ſumus. Et ſiquis non egeret tali remedio in ſpecie, quia tñ lex data eſt de tali ſpecie remedii, qua communiter homines egent, ſubiacet etiam ille dictæ legi. Pro vniuerſali ſiquidem regula eſt habendum, ꝙ lex quæ communiter fit ad omnes vt ſingulares perſonas, pro remedio, vel quocũq; alio medio exequendo ligat oẽs non impeditos: quia licèt ratio legis ſit indigentia remedij, vis tñ coactiua eius eſt ad non impeditos: qm̃ hoc expedit, & ad communem legis finem, qui eſt facere homines virtuoſos, & communem hominum ſubiectionẽ ſub lege, & eſt de natura vis coactiuæ legi. ſ. obligare ſi impedimentum non obſtat. Sicut competit naturalibus agentibus agere efficaciter in paſſum non impeditum.

Concl. m

¶ Ad primum ergo in oppoſitum dicitur, quòd ſenſus literæ eſt, ꝙ ieiunium, quia eſt de genere vtilium non cadit ſub præcepto, niſi in ordine ad finem. Hoc enim ſonat nomen remedii: ꝙ gratis conceditur, quia ratio legis ieiunii eſt determinata remedium cuilibet communiter opportunum: quoniam quilibet potens eget tali remedio vel vt curatiuo, vel vt præſeruatiuo, vt prædictum eſt.

¶ Ad ſecundum verò dicitur, ꝙ obligatio legis dicitur ligare vnumquẽq; ſecundùm requiſitionem ad finem, quia ordo cõmunis ad finem eſt ratio obligandi quemlibet potentem, & impedimenta talis finis per huiuſmodi medium, ſunt ratione. excuſantes ab obſeruatione legis huius: ita quòd neceſſitas ieiunii ad finem in quolibet ſingulari, non ponitur cauſa legis niſi ex communi conditione, & non ex partiali diſpoſitione cuiuſq;. Excuſantia autem ex particularibus impedimentis impotentię iſtius, vel illius conditionis perſonarum, vel ipſarum perſonarum, ſumuntur habita ratione finis.

¶ In eodem articulo in reſponſione ad ſecundum, dubium occurrit, An frangens Eccleſiæ ieiunium non in contemptum, ſine cauſa rationabili tamen, peccet mortaliter. Et eſt ratio dubii diuerſa diuerſorum ſententia.

¶ Ad huius euidentiam ſciendum eſt, ꝙ in ieiunii eccleſiaſtici, de quo eſt ſermo, obſeruatione duplex uirtus inuenitur, ſ. obedientia, & abſtinentia. Nam ieiunando exequitur homo Eccleſiæ præceptum, & per hoc obedit, & medium ab eccleſiaſtica prudentia determinatum in cibo & potu ſeruat, & per hoc abſtinet. Iuxta dictas autem uirtutes duo quoq; uitia contrariantur ieiunio, ſ. inobedientia, & gula. Et ex parte ſiquidem inobedientiæ non eſt peccatum mortale tranſgredi ſimplicia ſtatutaturis poſitiui, niſi ꝓp contemptum: qm̃ ſolus contemptus eſt formaliter inobedientia mortalis, ut patet ex dictis in tractatu de obedientia. Ex parte uerò abſtinentiæ, quæ ut remedium quoddam præcepta eſt, nõ eſt peccatũ mortale, niſi impediatur finis intentus per talẽ abſtinentiã. Sic. n. in hac litera de utroq;

A

Respon. Dicẽdũ, ꝙ ſicut ad ſæculares principes ꝑtinet ꝓcepta legalia iuris naturalis determinatiua tradere de his q̃ ꝑtinẽt ad vtilitatẽ cõem in tẽporalibus rebus: ita ẽt ad ꝓlatos eccleſiaſticos ꝑtinet ea ſtatutis ꝓcipere, quę ad vtilitatẽ cõem fideliũ ꝑtinent in ſpiritualibus bonis. * dictũ eſt aũt ꝙ ieiuniũ vtile eſt ad deletionẽ, & cohibitionẽ culpæ, & ad eleuationem mẽtis in ſpiritualia. Vnuſquiſq; aũt ex naturali rõne tenet tm ieiunijs vti, quantũ ſibi neceſſariũ eſt ad ꝓdicta: & iõ m ieiuniũ in cõi cadit ſub ꝓcepto legis naturæ. Sed determinatio tꝑis, & modi ieiunãdi ſcḋm conuenientiã, & vtilitatẽ populi chriſtiani, cadit ſub pręcepto iuris poſitiui, quod eſt à prælatis Eccleſiæ inſtitutũ: n & hoc eſt ieiuniũ Eccleſiæ, aliud verò eſt naturę.

B

Ad primum ergo dicendũ, ꝙ ieiuniũ ſcḋm ſe cõſideratũ nõ nominat aliq̃d eligibile, ſed pęnale q̃ddã. Reddit aũt eligibile ſcḋm ꝙ eſt utile ad finẽ aliquẽ. Et iõ abſolutè cõſideratũ non eſt de neceſſitate præcepti, ſed eſt de neceſſitate ꝓcepti vnicuiq; tali remedio indigẽti. Et q̃a multitudo hoĩum ut plurimũ indiget tali remedio, tũ quia in multis oẽs offendimus, vt dicitur Iac. 3. tùm etiam, quia caro cõcupiſcit aduerſus ſpiritũ, ut dr̃ ad Gal. 5. cõueniẽs fuit ut Eccleſia aliqua ieiunia ſtatueret ab

C

modo tranſgrediendi ieiunii habes, cuius authoritatẽ ſi quis contẽnat, vel hoc modo tranſgrediatur ꝙ impediatur finis intentus. peccat mortaliter. Verũ quia in primo oẽs conueniũt, ſ. ꝙ violãs ieiuniũ Eccleſiæ ex contẽptu, peccat mortaliter, & in ſecundo conſiſtit difficultas duplex. Prima, quæ, aut qualis eſt trãſgreſſio ieiunii impediens finẽ. Secunda, ſi talis trãſgreſſio cõſtituit mortale peccatũ. ideò vtrũq; conſiderandũ eſt. Requiruntur igitur ad primũ duæ cõditiones. Altera eſt, vt ſit tranſgreſſio medij ſtatuti ab Eccleſia: altera eſt, vt ſit impediens finẽ. Ob defectũ primæ cõditionis, comedẽs nimis quaſi vſq; ad crapulam in die ieiunii, non incidit in caſum iſtũ: q̃a talis exceſſus nõ eſt trãſgreſſio medii ab Eccleſia ſtatuti. Nã Eccleſia nõ obligauit ad quantitatẽ cibi in die ieiunii, ſed quo ad quãtitatẽ reliquit vnumquẽq; in iure naturæ. Si. n. huiuſmodi exceſſus contrariaretur ſtatuto Eccleſiæ, cum habeat alterã conditionẽ, ſ. ꝙ impedit finẽ (nã uenter plenus ſpumat libidinẽ, & mentẽ deprimit, & uitium facit, aut auget) ſequeretur, ꝙ eſſet ſolutio ieiunii cũ peccato mortali. Ob defectũ ſecundæ conditionis, qui non ſeruat medium ab Eccleſia ſtatutum, ut paſcat ſe, gregemq; ſuum pane uitæ & intellectus, immunis eſt à peccato: quoniam talis finem ieiunii non impedit, ſed promouet in ſe, & in aliis, ut patet. Et prima quidem conditio omnibus nota eſt: quoniam penès conditiones ieiunii ab Eccleſia appoſitas, puta, tempus, qualitatem cibi, horam, unitatemq; manducandi, conſiſtit. Secunda uerò ab ipſo authore expoſita in 4. ſenten. diſtin. 15. quæſt. 3. art. 1. quæſtiuncula 4. ad 3. inuenitur, dum dicit, Intentioni legiſlatoris obuiat, qui ex contemptu, uel ſine aliqua rationabili cauſa, ordinationem non ſeruat. Et hãc met expoſitionem hoc in loco inſinuat, dum contra tranſgreſſionem uel ex contemptu, uel ex impedimento finis, diſtinguit

D non ſeruare ex rationabili cauſa, ſubdendo. Si autem ex aliqua rationabili cauſa &c. Et per hæc clarè patet quę, & qualis eſt trãſgreſſio impediens finem. An autem ſit mortale peccatum ſemper huiuſmodi tranſgreſſio, apud authorem non uertitur in dubium: quia expreſsè in litera dicitur, ꝙ talis tranſgreſſio eſt peccatum mortale. Sed ex aliorum dictis dubium habet. Nam quidam uidentur uelle quòd tranſgreſſio ieiunii ex contemptu ſola eſt peccatum mortale: quidam autem etiam illa quæ eſt ſine cauſa, eſt peccatum mortale. Nam alia quæ fit ex cauſa, non ex toto ſufficiente, peccatum ueniale eſt. Inter iſtas autem opiniones prima à ratione longè eſt, ſuppoſito quòd Eccleſia ieiunium præceperit, quoniam ſolam obedientiam in Eccleſiæ præceptis conſiderauit: cum tamen ultra communem conditionẽ præceptorum, quam attendit obedientia, oporteat conſiderare actum uirtutis, qui ſub præcepto ponitur, & finem eius. Et propterea author duas radices tranſgreſſionis poſuit, alterã ex parte authoritatis præceptiuæ, & alteram ex parte finis intenti per

E actũ imperatum à lege. Hæc enim duo ſunt principalia in qualibet lege, ad quæ cætera ordinantur. Et propterea penès ambo tranſgreſſio mortalis, quaſi principium legalis uitæ tollens, determinatur. Secunda uerò opinio multum inniti uidetur æquitati, ne lex poſitiua nimis dura ſit: & poteſt ad authoris doctrinam reduci, diſtinguendo de cauſa rationabili, ſcilicet, ſimpliciter & abſolutè, uel ſecundùm æſtimationẽ. Nam non ſeruare ieiunium ex cauſa rationabili ſimpliciter & abſolutè, non eſt contra præceptum Eccleſiæ: quod intelligitur ceſſante rationabili cauſa ad oppoſitum. & hoc eſt clarum. Et ſimiliter ſi non ſeruo ieiunium ex cauſa rationabili ſecũdùm meã æſtimationem abſq; fraude, puta, quia uidetur mihi ꝙ ſim adeò debilis, ut non comprehendar ſub obligatis ad ieiunium, quamuis in ueritate non ſit in me debilitas ſufficiens ad eximendum me à uinculo ieiunii, excuſor à peccato mortali: quàmuis peccem ueniàliter, ſi abſque paſtoris indulto negligenter meas uires examinana

oĩbus cōiter obſeruanda, non quaſi præcepto ſubijciens id, qđ ſimpliciter ad ſupererogationē pertinet, ſed quaſi in ſpeciali determinanr id quod eſt neceſſarium in communi.

Ad II. dicēdũ, ꝙ præcepta, quæ per modũ cōmunis ſtatuti ꝓponunt̃, nō eodē modo obligãt oēs, ſed ſm ꝙ requiritur ad finē quē legiſlator intendit, cuius authoritatē ſi aliqs trãſgrediēdo ſtatutũ cōtēnat, uel hoc mō trãſgrediat̃, ꝙ impediãt finis quē intēdit, peccat mortaliter talis trãſgreſſor. Si aũt ex aliqua rõnabili cauſa qs ſtatutũ nō reſeruet, ꝓcipuè in caſu, in quo ēt ſi legiſlator adeſſet, non decerneret eē ſeruãdũ, talis trãſgreſsioñ cōſtituit pc̃tm̃ mortale. Et idē ē ꝙ nō oēs, q ñ ſeruãt ieiunia Eccl̃iæ peccãt mortal̃r.

Ad III. dicendũ, ꝙ Aug. ibi loqtur de his, quæ neq; ſacrarũ ſcripturarũ authoritatibus cōtinent̃, nec in cōcilijs epiſcoporũ ſtatuta inueniunt̃, nec cōſuetudine uniuerſalis Eccleſiæ roborata ſunt. Ieiunia uerò q̃ ſũt in ꝓcepto, ſunt in cōcilijs epiſcoporũ ſtatuta, & cōſuetudine uniuerſalis Eccleſiæ roborata. Nec ſunt cōtra libertatē populi fidelis, ſed magis ſũt utilia ad impediendũ ſeruitutē peccati, quæ repugnat libertati ſpirituali, de qua dr̃ ad Gal. 5. Vos enim, fratres, in libertatem uocati eſtis, tantũ ne libertatem detis in occaſionem carnis.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum omnes ad ieiunia Eccleſiæ teneantur.

AD QVARTVM ſic proceditur. Videtur ꝙ omnes ad

minans uiolati ieiunii. Ad quæſitũ ergo rñdendo dr̃, ꝙ ſoluēs F Eccleſiæ ieiunium ſine cauſa rõnabili tã abſolutè, q̃ ſecundùm æſtimationē ſuam, peccat mortaliter: qm̃ talis & tranſgreditur medium abſtinentiæ ſtatutum ab Eccleſia, & tranſgreditur ſic, ut impediat legiſlatorem à fine intento in ipſo homine potente ieiunare, dum ſine omni rationabili cauſa medium tenuit in ſcripto ad finem. Hoc namque eſt euidenter impedire intentionem legis talis, ut perueniat ad finem, ac per hoc eſt directè legi obuiare. Soluens autem illud ex cauſa rationabili ſecũdùm æſtimationem ſuam abſq; fraude, uel aliorum melius iudicantium ſcrupuloſos, nō peccat mortaliter: qm̃ infra latitudinē cauſæ rationabilis cōtinetur uterque modus rationabilitatis in tali materia, ut cōmunis opinio, & conſcientia hominum timentium Deum approbare uidetur. Et ſcito, quòd niſi communis chriſtianę Eccleſiæ interpretatio ſuſciperet ſtatutum ieiunij eſſe non ſimplex ſtatutum, ſed habere uim preceptiuã, G ſtrictè ſumendo præceptum, uerum proculdubio eſſet, ꝙ non niſi propter contemptum tranſgreſſio ieiunii eſſet peccatũ mortale: quoniam in ſimplicium ſtatutorum materia, tranſgreſſio medii, & impeditio finis, licèt ſit mala, non tamen mortale inducit peccatum, niſi materia illa ad charitatem Dei, aut proximi neceſſaria ſit, quod in propoſito conſtat non habere locum: quia ieiunium huiuſmodi conſtat nec ad Dei, nec ad proximi dilectionem eſſe neceſſarium. Et hæc dixerim, quia ex ui uerborum nullibi ieiunium eccleſiaſticum inuenitur præceptum, loquendo de præcepto ſtrictè. H

¶ In eodem articulo dubiũ occurrit de cauſa rationabili, ex qua potentes ieiunare non tenentur ad ieiunia. De impotẽtia namque dubium non eſt: & de quibuſdam conditionibus perſonarum, an. ſ. reddant homines impotentes, vt pueritia, ſenectus, & huiuſmodi, in ſequenti articulo erit ſermo. Nũc quæſtio occurrit de cauſa rationabiliter excuſante potentes aliàs ieiunare, an ſit neceſſitas ſola, an etiam pietas. Et eſt ratio dubij, quia hinc apparet ꝙ ſola neceſſitas excuſet: quoniam dicitur ꝙ itinerantes, & operarii, qui poſſunt iter, aut opus minuere, aut differre abſque damno, tenentur ad ieiunia. Indè autem apparet, quòd etiam pietas: quoniam dicitur quòd peregrinatio feſtina ex deuotione ad aliquod feſtum, excuſat à ieiunio. I

¶ Ad hoc dicitur, ꝙ rationabilis imprimis cauſa ꝙ aliàs potentes ieiunare, non ieiunent, eſt neceſſitas alicuius impedimentis ieiunium, quod oportet fieri uel ad conſeruandum uitam, uel ſanitatem, uel ſtatum temporalem, uel uitandum damnũ, aut acquirendum aliquid raro contingens. Declaro ſingula. Si oportet aliquem laborare, quia ex ſolo labore uiuere poteſt, aut ſine talis laboris mercede non poteſt habere omnia neceſſaria ad ſanitatem, uel ſtatum temporalem ſui, & ſuorum, puta, quia eſt faber, & ſine continuo exercitio non poteſt uiuere ipſe cum ſua familia iuxta gradum ſuum, & dotare filias, & tenere filium in ſtudio, & ueſtire ſuos ut decet ſuam conditionem, & alia huiuſmodi. Similiter ad uitandum damnum non ſolùm repente occurrens, puta propter bellum imminens, ſed ſimpliciter, puta, quia mercator ſi nō citò pergit, aut perficit talia opera, dãnificatur in rebus ſuis. Et ſimiliter ſi damnum lucri ceſſantis repente accidit, ut de piſcatione alecium dicitur. In omnibus enim dictis caſibus, & ſimilibus neceſſitas excuſat à ieiunio Eccleſiæ, ex quo ſimul cum his operibus nō poſſunt ieiunare. Excuſat quoque multò magis neceſſitas ſpiritualis. Nam ſi ad uitam ſpiritualem ſui, uel alterius, oportet aliquid incōpatiens ieiunii perficere, puta, longam dietam facere, aut ex officio, uel obediẽtia prædicare, uel cōfeſſiones audire, docere uerbo uel ſcripto, aut aliquid huiuſmodi: ita ꝙ talis homo non pōt ieiunando aliqd huiuſmodi adimplere, excuſat à ieiunio. Et ſimile eſt de oĩbus quæ quis tenetur adimplere. Eccleſia. n. præcipiens ieiunia, non abſoluit hoiem ab his, ad quæ aliàs tenetur, ut prætermiſſis illis ieiunet. Et pp hanc rõnem uxor quæ ex ieiunio macilenta, minuſque grata uiri ſui oculis apparet, & hinc deſpici, aut minus amari ſe conſpicit ab eo, excuſatur à ieiunio: qm̃ ipſa tenetur ſe cōſeruare gratã uiro ſuo. Pincernæ quoque principũ etiam mane comedẽtiũ, excuſantur quo ad illos actus, quibus præſumũt aliqua pro ſecuritate dominorũ ſuorum quoniã ad hoc aliàs tenebantur. Nec ſpectat ad eos iudicare, an domini ſui excuſentur à ieiunio: ſed iuxta Apoſtoli ſẽtentiam, Qui non mãducat, manducãtem non iudicet, ſed præſumat ipſum uel diſpẽſatum à Papa, uel à conditione aliqua occulta ſibi. Et ex eadem radice excuſantur etiam ſi pro huiuſmodi ſecuritate dominorũ infirmorum, aut diſpenſatorum, credentiam facerent in cibis prohibitis, ſ. ouis, & carnibus. Non abſoluuntur tamen iſti propterea à ieiunii uinculo, ſed illas ſumptiones cōputare debent, ac ſi non fuiſſent ex alio capite, quia. ſ. nō ſiunt manducandi gratia, ſed ex neceſſitate ſeruitii cōtingunt. Pietas deinde excuſat quoties ieiunium maioris boni inuenitur impeditiuum, ut habes in cap. Non mediocriter de conſ. diſt. 5. Et ratio eſt, quia ieiunium præceptum eſt ut medium promotiuũ ad ſpirituale bonum. Conſtat autem ꝙ ſi obſeruaretur, quando eſt impeditiuum maioris boni, tunc contra intentionem legis ageretur, quæ ieiunium ut promotiuum, & non ut impeditiuũ boni præcepit. Intentioni ſiquidem promouendi ad bonũ obſtat impedire maius bonũ. Nec obſtat quod de conſe. diſt. 5. cap. Ieiunia, Gelaſius Papa dicit. Ieiunia ſine rationabili neceſſitate non ſoluat: quoniam extra rationabilem neceſſitatem non eſt pietas, quoniam ualdè neceſſaria eſt, & magis q̃ corporalis ieiunii exercitatio, iuxta illud Apoſtoli. Exerce teipſum ad pietatem &c. Et hinc fit ut excuſentur à ieiunio qui ex pietate ſpontè uacant operibus miſericordiæ tam corporalis, quàm ſpiritualis, ſi ieiunium eos ab huiuſmodi operibus impediret. Qui aũt uacant iſtis propter lucrum ut mercenarii, ex hoc capite nō excuſantur, ſed forte ex alio capite ſuperius dicto. ſ. ex neceſſitate: quia iſti nō pietatis, ſed mercedis gratia operantur. Et propter hoc illi qui prædicant, aut confeſſiones audiunt ſua ſpõte ut lucrentur pecunias, ſi non poſſunt ſimul ieiunare, nō excuſantur propterea à ieiunio. Et quia ieiunium impedire maius bonum contingit, non ſolùm quaſi per ſe, hoc eſt, ex parte ieiunãtis, ſed per accidens, hoc eſt, ex parte alterius, cuius perſona tenetur cōuiuere, ideò ſi propter improbitatem uiri uxor potens ieiunare K compellitur ad non ieiunandum, poteſt ex diſpenſatione ieiunium ſoluere: quoniam caſus eſt talis, in quo ſi legiſlator adeſſet, mallet pacem domus quàm ieiunium uxoris, cōpatiendum quippe eſt ſexui. Debet tamen per alia pia opera uxor ieiuniũ ſuum redimere, & hoc authoritate epiſcopi. In utroq; autem. ſ. neceſſitatis, uel pietatis caſu, ſcito ꝙ quicquid excuſaret à cuſtodia diei feſti, excuſat à ieiunio, ſi eſt illi incompoſſibile: quoniam præceptum ieiunii minus eſt, & minus arctum. In omnibus autem caſibus, in quibus rationabilis eſt cauſa ſoluendi ieiunium, ſi aliquid ambiguitatis habet, ſuperioris arbitrium cauſa cognita, uel commutatio licitam tutè reddit ſolutionem ieiunii, quoniam ſuperioris iudicium ſuplet defectum huiuſmodi.

Nota uerũ ſenſũ Aug. contra impugnantes ꝑ hoc dictũ præcepta Eccleſiæ.

Trãſfodit ab Apoſtolo libertas hæreticorum.

Porrecta per totum.

709

Inf. art. 7. ad 5. Et 4. diſt. 15. q. 3. ar. 2. q. 1. 2. 3. & 4.

SVP. QVAEST. CXXXXVII. ART. IIII.

IN ar. 4. eiuſdē quæſt. 147. dubiũ occurrit, an in cauſa dubia circa conſeruãdum ieiunium Eccleſiæ poſſint Ordinarii diſpenſare.

ieiunia Eccleſiæ teneant. Præcepta.n. Eccleſiæ obligant,[h] ſicut Dei pcepta, ſm illud Luc.10. qui vos audit, me audit: ſed ad pcepta Dei ſeruāda oēs tenent. ergo ſimiliter oēs tenent ad ſeruāda ieiunia, q̄ ſūt ab eccl iſtituta.

¶ 2 Præt. Maximè videtur excuſari pueri à ieiunio pp ætatem: ſed pueri[h] non excuſantur. dr̄.n. Ioel 2. Sanctificate ieiunium, & poſtea cōgregate paruulos, & ſugētes vbera. ergo multòmagis oēs alij ad ieiunia tenentur.

¶ 3 Pręt. Spiritualia ſunt tēporalib⁹ pferēda, & neceſſaria nō neceſſarijs: ſed opa corporalia ordinant ad lucrū tēporale. peregrinatio.n. etſi ad ſpiritualia ordinet, non eſt neceſſitatis. Cū ergo ieiuniū ordinetur ad ſpirituale utilitatem, & neceſſitatē habeat ex ſtatuto Eccleſiæ, vr̄ ꝙ non ſint ieiunia Eccleſię prętermittenda pp peregrinationem, vel pp corporalia opera.

¶ 4 Præt. Magis eſt aliqd faciendū ex ppria uolūtate, q̄ ex neceſſitate, ut patet p Apoſt. 2. ad Cor. 9. ſed pauperes ſolēt ex neceſſitate ieiunare pp defectum alimentorū. ergo multo magis[h] dēnt ex ppria volūtate ieiunare.

Sed contra vr̄, ꝙ nullus iuſt⁹ teneat ieiunare. Præcepta.n. Eccleſię ń obligāt[h] cōtra doctrinā Chri: ſed Dñs dixit Luc.3. ꝙ nō poſſunt filij ſpōſi ieiunare quādiu cum ipſis eſt ſponſus: eſt autē cū omnibus iuſtis ſpiritualiter eos ihabitās. vnde Dñs dicit Matth. vlti. Ecce ego uobiſcum ſum vſq; ad conſumationem ſæculi. ergo iuſti ex ſtatuto Eccleſiæ non obligant ad ieiunandū.

Respon. Dicēdum, ꝙ ſicut ſupra • dictū eſt, ſtatuta cōia proponuntur ſecundū ꝙ multitudini cōueniūt: & ideò[m] legiſlator in eis ſtatuēdis attēdit id, quod cōiter habetur, & in plurib⁹ accidit. Si quid autem ex ſpeciali cauſa in aliquo inueniatur, qđ obſeruātię ſtatuti repugnet, nō intendit talē legiſlator ad ſtatuti obſeruātiā obligare, i quo tñ eſt diſcretio adhibēda.[n] Nam ſi cauſa ſit euidēs, p ſeipſum licitè pōt homo ſtatuti obſeruātiā prętertire, pſertim cōſuetudine interueniēte: uel ſi nō poſſet de facili recurs⁹ ad ſupiorē haberi.

• 1.2. quę. 40. arti. 2. & q. 98. arti. 2. & 6. D. 91 8.

Conclusio

---

diſpenſare. Et eſt ratio dubij, quia ꝙ non poſſint habetur ex hoc ꝙ ordinarij nō habent poteſtatem ſuper lege vniuerſalis Eccleſiæ, qualis eſt lex ieiunij. Et confirmatur ex conſuetudine populi Chriſtiani recognoſcentis ſolam Apoſtolicam ſedem ſuper hac lege. Oppoſitum autem apparet, quia ſecundum hoc eſſet minus bene prouiſū populo Chriſtiano: qm̄ iſti caſus dubij frequenter accidunt, & authoritas prouiſiua caſibus iſtis eſſet inacceſſibilis tēpore caſus: qm̄ Papa in vno tantū eſt loco, & impoſſibile eſſet ex toto terrarū orbe in tā frequētib⁹ caſibus recurſum ad ipſū habere.

¶ Ad hoc dr̄, ꝙ diſpenſare in ieiunio cōtingit dupliciter. Vno modo abſolutè tollēdo, vel cōmutādo vinculum legis quo ad hanc perſonā: & hoc ſpectat ad Papā, qui ſolus eſt ſuper vniuerſalia iura poſitiua. Et hoc eſt ꝙ atteſtat̃ conſuetudo populi Chriſtiani. Alio modo, in hoc particulari caſu: & hoc ſpectat ad epiſcopos, & ēt ad preſbiteros, curatos, & vniuerſaliter ad prælatos reſpectu ſuorum ſubditorum pp rationem ſupradictā, atteſtante hoc authore in 4. ſententiarum, diſt. 15 d. cēte expreſsè q. 3. art. 2. ad vltimū, de laborantibus, ꝙ poſſunt ſecūdùm diſpēſationem ſacerdotis ſui ieiuniū ſoluere, & in hoc loco ad tertiū, Niſi fortè ubi eſt ita cōſuetum, quia ex hoc ipſo quòd prælati diſſimulant, videntur annuere. Ex quibus uerbis patet, quòd non de ſolo Papa loquimur: quoniam locorum conſuetudines nō præſumitur Papam ſcire, ſicut nec ſtatuta municipalia. Minus ergo ſapiūt prælati, qui petentibus ſubditis in cauſa dubia diſpenſationem cœnandi in ieiunijs Eccleſiæ, aut aliter ieiuniu[m] ſoluendi pręuenīendo horam ieiunij, remittunt eos in conſcientia ſua. Debēt enim compati infirmis, & commutare ad cautelam ieiunium in ſeptem Pſalmos, uel aliquid huiuſmodi. Et eadem ratione poſſunt diſpenſare in qualitate ciborum prælati, in caſu.

¶ In eodem articulo in reſponſione ad primum dubium occurrit ex Martino in dict. 11. tractat. quæſt. 4. de ieiunio, arguente contra hæc uerba, præcepta Dei ſunt præcepta iuris naturalis, quæ ſecundum ſe ſunt de neceſſitate ſalutis. Contra, Sacramenta nouæ legis, quę ſunt neceſſitatis, ſunt præcepta Dei, & non ſunt præcepta iuris naturalis. ergo. Præterea, Accedere ad ſuam eſt pręceptum Dei, & tamen non eſt præceptum iuris naturalis.

¶ Ad hoc dicitur, quòd præcepta Dei in hoc loco appellantur non quæcumque præcepta ſunt à Deo quocunque modo, puta, per reuelationem, aut per medium Chriſtum hominem, ſed ſolū illa quæ ſunt à Deo per ſeipſum præcepta per hoc, quòd ſunt ab ipſo indita rationali creaturæ, quæ patet eſſe pręcepta iuris naturalis. Sacramenta autem Eccleſiæ non ſunt hoc modo pręcepta Dei. Quod autem dicitur de acceſſu ad ſuam, vel non ſuā, falſum eſt non eſſe pręceptum iuris naturalis.

¶ In eodem articulo quarto in reſpōſione ad ſecundum, dubiū ex Martino ibidē occurrit, quòd ratio authoris ad excuſandos pueros non concludit vniuerſaliter de oībus Eccleſię ieiunijs, ſed de quadrageſimali tantum. Arguit.n. ſic, Secūdum iſtos bonum eſt quòd pueri aſſueſiant ad ieiunia, ieiunando bis, aut ter in quadrageſima. ergo in tot ſeptimanis ter ieiunare non eſt pueris nociuum, Nam ſi noceret, non eſſet bonum; ſed ieiunia quatuor temporū & maiorū ſolēnitatū, non ſunt crebriora q̄ ieiunare ter in quadrageſima. ergo ex iſta rōne non excuſant̃ pueri à ieiunijs quatuor tēporū & maiorū ſolemnitatum.

¶ Ad hoc dicitur, ꝙ ratio literæ concludit vniuerſaliter impotētiam puerorum ad non ieiunandum abſolutè, & non pro tot, vel tot diebus. Nec obſtat ꝙ ſubdatur, bonū eſſe aſſueſieri ad ieiunia, quia hoc non eſt exceptionis aut uinculi, ſed cōſilij. Nam ſicut poſſent pro maiori neceſſitate, non obſtante damno aliquo, quandoque cogi ad ieiunia pueri, vt in litera dicit: ita potēſt eis conſilium dari, quod aliquod quādoq; damnum ſuſtineant ex ieiunio, non obſtante libertate eorū propter ætatis impotentiam. Hac ergo ratione ſunt pueri abſoluti ſimpliciter ab omni eccleſiæ ieiunio, quàmuis bene faciant ſi quandoque ieiunēt aut abſtineāt. Ratio ſiquidem concludit libertatem puerorum: conſilium autem infert ſupererogationem eorundē.

¶ In eadem reſponſione dubium eſt de ſenibus, in quibus eſt euidens etiam neceſſitas ex prima ratione in litera allata. ſ. propter debilitatem naturę, ex qua prouenit quòd egent frequenti cibo, & non multo ſimul aſſumpto. Dubium quoque occurrit de mulieribus prægnantibus & lactantibus, in quibus videtur euidens neceſſitas propter ſecundam rationem literæ, quia ſcilicet indigent multo nutrimento propter alimentum fœtus, ſeu prolis, quod ex ſuperfluo proprij alimenti fit.

• Ad primum de ſenibus dicitur, quod quia ſenectus non eſt euidenter omnibus vna, ſicut ętas augmenti: quoniam ętas augmēti determinatur ab ortu, qui certus eſt: ętas verò ſenectutis à naturali occaſu, qui incertus eſt: Sunt enim quidam ſexagenerij ita fortes ſicut alij quadragenarij, & vnus altero habet multò plures circulationes cęleſtes, propter quod contingit fortè aliquem eſſe ſenem in trigeſimo, aliquem in quadrageſimo, vel aliquo huiuſmodi anno: ideò non determinatum eſt tempus quando homines propter ſenectutē excuſantur à ieiunio. Formaliter tamen loquendo, quandocunque quis eſt verè ſenex, nō tenetur ad ieiunia Eccleſię. Et ratio eſt quia natura eſt adeò debilis in ſene, vt nō poſſit multū ſimul cibum digerere, & propterea egent frequenti alimento modico, ſicut infirmi. Cōiter autē uidetur hoc accidere anno ſexageſimo ętatis, cū ſcriptum ſit, Dies annorum noſtrorum ſeptuaginta anni, & quod veteraſcit, & ſeneſcit, prope interitū eſt, vt dicitur ad Hebræos. Eſt ergo ſexagenarius communiter propè naturalem interitum, ac per hoc ſenex. Vnde niſi euidenter conſtet, ꝙ poſſint alimentū pro ieiunio opportunum digerere & tolerare, nō debent conari ad ieiunium, ſed debilitati quā ſentiunt, ſubuenire frequenti, bono, & modico alimento: qm̄ ſenectus morbus eſt incurabilis.

¶ Ad ſecūdū de pręgnantibus & lactātibus dr̄, ꝙ niſi ſint mulieres adeò robuſtę naturę, vt vnica comeſtione poſſint tm̄ alimēti ſumere & digerere, qđ ſat ſit p ſe & fœtu, ſeu pꝛle, nō tenent̃ ad ieiuniū, immò peccarēt ieiunādo, pp nocumētū plis. Cōiter aūt mulieres nō ſunt tā robuſtę naturę. Propter qđ cōcludēdū eſt, ꝙ ſecūdū legē q̄ fit ut in pluribus, appellatione potentiū ieiunare non ueniunt mulieres prægnātes, aut lactātes. Et ſic ſub lege illa, Omnes potētes ieiunare ieiunent &c. nō cōprehenduntur.

¶ In

Si verò cã ſit dubia, debet aliqs ad ſuperiorẽ recurrere, qui habet poteſtatẽ in talibus diſpenſandi: & hoc eſt obſeruandũ ieiunijs ab Eccleſia inſtitutis, ad quæ omnes cõiter obligantur, niſi in eis fuerit aliqđ ſpeciale impedimentum.

Ad I. ergo dicẽdũ, ꝙ ꝑcepta Dei ſunt ꝑcepta iuris naturalis, q̃ ẽm ſe ſunt de neceſſitate ſalutis. Sed ſtatuta Eccleſię ſunt de his, q̃ nõ ꝑ ſe ſunt de neceſſitate ſalutis, ſed ſolũ ex iſtitutione Eccleſię: & iõ pñt eſſe aliqua impedimẽta, ꝓp q̃ aliqui ad obſeruanda ieiunia hmõi nõ tenent̃.

Ad II. dicendum, ꝙ in pueris maximè eſt euidens cauſa non ieiunandi, tũ ꝓp debilitatem naturę, ex quo ꝓuenit, ꝙ indigẽt frequenti cibo, & non multo ſimul aſſumpto: tùm ẽt quia indigẽt multo nutrimẽto ꝓp neceſſitatem augmenti, qđ fit de reſiduo alimẽti. Et ideò quãdiu sũt in ſtatu augmẽti, quod eſt vt in pluribus, vſq; ad finem tertij ſeptẽnij, non tenent̃ ad eccleſiaſtica ieiunia obſeruãda. Conueniens tñ eſt vt etiã in hoc tpe ſe ad ieiunandũ exerceat plus, vel minus, ẽm modũ ſuę ętatis. Qñque tñ magna tribulatione imminente in ſignũ pœnitentię arctioris ẽt pueris ieiunia indicũtur: ſicut ẽt de iumentis legitur Ionæ 3. Hoies, & iumẽta nõ guſtent quicq̃, nec aquam bibant.

Ad III. dicẽdum, ꝙ circa peregrinos, & oꝑarios diſtinguendum vr̃: quia ſi peregrinatio & operis labor commodè differri poſſit, aut diminui abſq; detrimẽto corporalis ſalutis & exterioris ſtatus, q̃ requiritur ad cõſeruationem corporalis, vel ſpiritualis vitæ, nõ ſunt ꝓp hoc Eccleſiæ ieiunia prætermittẽda. Si autem immineat neceſſitas ſtatim peregrinãdi, & magnas diætas faciendi: vel ẽt multũ laborandi: vel ꝓp conſeruationẽ uitæ corporalis, uel ꝓp aliquid neceſſarium ad uitam ſpiritualẽ, & ſimul cũ hoc non poſſint Eccleſiæ ieiunia obſeruari, non obligatur homo ad ieiunandũ: quia non vr̃ fuiſſe intentio Eccleſię ſtatuẽtis ieiunia, ut ꝑ hoc ĩpediret alias pias, & magis neceſſarias cauſas. Vr̃ tñ in talibus recurrẽdũ eſſe ad ſuperioris di- G ſpẽſationẽ, niſi fortè vbi eſt ita cõſuetũ, q̃a ex hoc ipſo ꝙ ꝑlati diſſimulant videntur annuere.

Ad IIII dicẽdũ, ꝙ pauperes, qui poſſunt ſufficienter habere qđ eis ſufficiat ad vnã comeſtionem, non excuſantur ꝓp pauꝑtatem à ieiunijs Eccleſiæ, à quibus tamen excuſari uidentur illi, q fruſtatim eleemoſynas mẽdicant, qui nõ poſſunt ſimul habere qđ eis ad victum ſufficiat.

H Ad V. dicendũ, ꝙ illud uerbũ Dñi tripliciter poteſt exponi. Vno mõ, ſcđm Chryſ.* q dicit, ꝙ diſcipuli, qui filij ſponſi dñr, adhuc imbecilli⁹ diſpoſiti erãt, vñ ueſtimento ueteri cõparantur: & ideò in pñſentia corporali Chr̃i erãt magis fouẽdi in quadã dulcedine, q̃ in auſteritate ieiunij exercendi. Et ẽm hoc magis cõuenit, ut cũ imꝑfectis, & nouitijs in ieiunijs diſpẽſetur, q̃ I cũ antiquioribus & perfectis, vt patet in * gl. ſup illud Pſal. 130. Sicut ablactatus ſuꝑ matre ſua. Alio mõ põt dici ẽm † Hieron ꝙ Dñs ibi loquit̃ de ieiunio veterũ obſeruantiarũ. Vñ per hoc ſignificat Dñs, ꝙ Apoſtoli nõ erant in veterib⁹ obſeruãtijs detinendi, quos oportebat gratiæ nouitate ꝑfundi. Tertio mõ, ẽm * Augu. q diſtinguit duplex ieiuniũ, quorũ unum ꝑtinet ad humilitatem tribulationis: & hoc modo non competit uiris K perfectis, qui dicuntur filij ſponſi. vndè ubi Luc. dicit, non poſſunt filij ſponſi ieiunare, dicit Mar. Non poſſunt filij ſponſi lugere. Aliud autem eſt, quod pertinet ad gaudium mentis in ſpiritualia in ſpenſæ: & tale ieiunium conuenit perfectis.

Articvlvs qvintvs.

Vtrum conuenienter determinentur tempora ieiunij Eccleſiæ.

Præd. per tot. 710 4.d.15.q. 3.ar.4.

AD QVINTVM ſic proceditur. Videtur ꝙ inconuenienter determinentur tempora ieiunij Eccleſiæ. Chriſtus. enim legitur Matth. quarto, ſtatim poſt baptiſmum ieiunium inchoaſſe;

¶ In eodem articulo circa operarios, aduerte quòd cum ab authore, & alijs audis, ꝙ peccant, qui nolunt cõducere operarios, niſi cum pacto ꝙ non ieiunent, intelligitur, ſi nolũt eos cõducere ẽt modificata mercede, iuxta modificationẽ operis, vel cum æquali mercede, ſtante qualitate operis ſoliti tempore non ieiunij. Et non intelligit̃, ſi nolũt minuere mercedem iuxta diminutionẽ operis. Nã conductor operariorum non tenetur operario plus promittere, aut dare q̃ opus ſuũ meretur. Et ꝓpterea ſi operarius, qui ſcit teneri ad ieiuniũ, qui hẽt aliunde: vndè uiuat, & vult minuere laborẽ, debet ẽt minuere mercedem, alioquin ipſe, non conductor peccaret. In primo autem caſu conductor peccaret, ꝑ quãto deterioris cõditionis ab eo redderentur ieiunantes iuxta Eccleſiæ præceptum, q̃ inobediẽtes, & ſic daret occaſionẽ peccãdi. Si tamen neceſſitas operis feſtinationem exigat, põt tutè dicere, ĩuenias aliũ cõductorẽ &c. In ſecundo verò caſu manifeſtè peccat conductor, inducens obligatũ potẽtẽ & uolentem ieiunare, ad peccatum.

¶ Occurrit hoc in loco dubium de inuitãtibus ad comedendũ, ac miniſtrantibus comedentibus in die ieiunij, vbi cõiter creditur, aut ſcitur ꝙ nolũt ieiunare. Et eſt rõ dubij, quia hinc apparet ꝙ peccent, quia cooperant̃ ad ſolutionẽ ieiunij abſq; rõnabili cauſa: indè aũt apparet ꝙ nõ peccẽt, q̃a nec ex propoſito, nec ex intentione tendũt inuitantes, aut miniſtrãtes ad hoc vt ſoluatur ieiuniũ. Peccata aũt ex intentione iudicant̃, & ſpecificant̃.

¶ Ad hoc dr̃, ꝙ hic nõ vertitur ĩ q̃ſtionẽ, an peccẽt illi, qui directè ad ſoluẽdum ieiuniũ inuitant, aut miniſtrant: quia horum peccatum eſt manifeſtum, ſicut inuitãtiũ, aut cooperantiũm ad furtum, & alia mala. Nec ẽt eſt quæſtio, an peccent illi, qui præſumentes quemlibet ſaluos ſuæ memorẽ, & neſciẽtes potentiã, vel impotẽtiã priuilegiũ; horum, ſimplici corde inuitant ad comedẽdũ pro vrbanitate, aut hoſpitalitate &c. vel petẽtib⁹ cibos miniſtrant: qm̃ horũ excuſatio eſt manifeſta ex eo, ꝙ non tenent̃ ſcrutari potentiam, aut conſcientiam proximi. Sed q̃ſtio eſt de miniſtrantibus, aut inuitãtibus ad comedendũ potentes, & nolẽtes ieiunare abſq; priuilegio, vt cõiter credit̃. Et eſt ſermo de comeſtione, quæ ſi fiat, ſolueret ieiunium, puta, de cœna poſt ſumptum prãdium, vel comeſtione ſummo mane, & hmõi.

¶ Et ad hoc dr̃, ꝙ miniſtrantes cibos iſtis, excuſantur à peccato, qm̃ non cooperantur comeſtioni quatenus eſt ſolutiua ieiunij, vt procedit à mala voluntate non ieiunantis: ſed cooperant̃ comeſtioni quaten⁹ eſt actus deſeruiens nutritiuæ, & ſubſtẽtationi naturæ. Hoc. n. licitũ eſſe ex eo conſtat, ꝙ Deus ipſe cooperat̃ illi comeſtioni quatenus ſeruit naturæ. Miniſtri autẽ ciborũ vt ſic, abſolutẽ loquẽdo, actui comedendi ſeruiunt, vt eſt actus hominis, non uitij: & ideò, vt dictum eſt, excuſantur. Inuitantes aũt ad comedendũ, aut credũt inuitationẽ ſuã fore occaſionẽ illis exequẽdi violationẽ ieiunij, quã non exequerent̃ fortè niſi inuitati, quãuis parati ſint ad nõ ieiunandũ: & tũc nõ excuſantur: qm̃ nõ licẽt ẽt paratos ad malũ inducere ad illius executionẽ. Si aũt oĩno cœnaturi ſunt, & ego inuito eos ad mecũ cœnãdũ, nõ iuuo eos, niſi ad locum & ſocietatẽ cœnę, vel miniſtro illis cibos. Ex nullo aũt horum apparet pctũ aliqđ, & ꝓpterea excuſãtur: ſicut etiã hoſpites cœnaturos inuitãt vt in ſuo hoſpitio, magis q̃ in alio cœnent.

* Home. 31. in Matth. a med. illi⁹ 10. 2

Pſal. 130. glo. ord. ibidem.

SVP. QV. CXLVII. ART. V.

IN ar. 5. in reſpõſione ad tertiũ, dubiũ occurrit, de ieiunio exulta-

exultationis, an ſit in pcepto. Et eſt rō dubii, qa in lra dr & q nō dēt cadere ſub pcepto, & q Eccleſia nō pcepit. In oppoſitū aūt eſt, qa ieiuniū vigiliæ Pētecoſtes, & quatuor tēporū infra hebdomadā Penteco- (Li. 2. c. 27. nō remote a fine. tom. 4.) ſtes, eſt ieiuniū exultationis: qm̄ eſt in tpo paſchali, in cuius ſignū nō fiunt tunc in Eccleſia pſtrationes. Et tn̄ ieiunia ita ſunt in pręcepto, ſicut alia Eccleſiæ ieiunia.

¶ Ad hoc dr̄, q ieiunia hæc ſecūdùm authorē nō ſunt in pcepto, ſunt tn̄ rōnabiliter ſtatuta intra illud tp̄s, vt exultationis ieiunia principaliter & ſecūdario (iuxta Leonis diſt. 76. c. Legitur, ſententiā) ad caſtigāda delicta, q̄ inter paſcalia gaudia ex negligentia & immoderata lætitia cōmiſſa ſūt, vt in 4. ſentētiarū diſtin. 15. qō. 3. ar. 3. qſtiuncula prima ad quintū, habes. Quia verò cōſuetudo & tollit, & facit legis vinculū, & cōiter hoīes reputāt non minus eſſe in pcepto hæc, q̄ alia quatuor tēporū ieiunia: iō ex cōſuetudine ſunt in pcepto ſicut cætera, ita q vinculū qd lex nō fecit, (ar. 1. & 3.) cōſuetudo intulit. Et pp hoc author in litera cautè loquutus eſt (Concluſio) dicēs, q ieiuniū exultationis nō dēt cadere ſub pcepto, & q ab eccleſia nō eſt inſtitutū, ſ. ſub pcepto, ieiuniū ī toto paſcali tp̄e.

ſed nos Chriſtū [h] imitari debemus, ſm illud 1. ad Cor. 4. Imitatores mei eſtote, ſicut & ego Xp̄i: ergo & nos debemus ieiuniū pagere ſtatim poſt Epiphaniā, ī qua baptiſmus Xp̄i celebrat̄.

¶ 2 Præt. Cęremonialia veteris legis nō licet in noua lege [h] obſeruare: ſed ieiunia ī qbuſdā determinatis mēſibus ptinēt ad ſolēnitates veteris legis. dr̄. n. Zach. 8. Ieiuniū quarti, & ieiuniū quinti, & ieiuniū ſeptimi, & ieiuniū decimi erit domui Iudæ in gaudiū & lætitiā, & in ſolēnitates præclaras. ergo ieiunia ſpecialiū menſium, quæ dicuntur quatuor temporū, in Eccleſia inconuenienter obſeruantur.

¶ 3 Præ. Secūdùm * Aug. in lib. de cōſenſu Euāgeliſt. Sicut eſt ieiuniū afflictionis, ita eſt [n] ieiunium exultationis: ſed maximè exultatio ſpūalis imminet fidelibus ex Xp̄i reſurrectiōe. ergo ī tpe Quinquageſimæ, ī quo Eccl'ia ſolēnizat pp dn̄icā reſurrectionē in diebus dn̄icalibus, ī qbus memoria reſurrectionis agit̄, debent aliqua ieiunia indici.

Sed contra eſt cōmmunis Eccleſiæ conſuetudo.

Resp. Dicēdū, q ſicut * ſupra dictū eſt, ieiuniū ad duo ordinatur, ſ. ad deletionē culpæ, & eleuationē mētis in ſupna. Et iō [m] illis tēporibus ſpecialiter fuerūt ieiunia indicenda, in qbus oportebat hoīes à peccato purgari, & mētē fideliū eleuari in Deū p deuotionē: [n] quæ quidē pcipuè imminēt ante paſchalē ſolēnitatē, in qua & culpæ per baptiſmū relaxantur, q ſolēniter in vigilia paſchæ celebrat̄, qn̄ recolitur dn̄ica ſepultura: qa p baptiſmū cōſepelimur Chriſto in mortē, vt dr̄ ad Ro. 6. In feſto ēt paſchę oportet maximè mentē hoīs per deuotionē eleuari ad ęternitatis gloriā, quā Chriſtus reſurgendo inchoauit. Et iō immediatè antè ſolēnitatē paſchalē Eccleſia ſtatuit eſſe ieiunandū. (Eccleſia ſtatuit quadrageſimam.) Et eadē rōne in vigilijs præcipuarū feſtiuitatū, in qbus præparari nos oportet ad feſta futura deuotè celebrāda. Similiter ēt conſuetudo eccleſiaſtica hēt, ut in ſingulis quarti anni ſacri ordines cōferant̄, in cuius ſignū Dn̄s quatuor milia hoīum de ſeptē panibus ſatiauit, p quos ſignificant̄ anni noui teſti, ut * Hiero. dicit ibidē, ad quorū ſuſceptionē oportet ieiuniū pparari & eos q ordinant̄, & illos q ordinādi ſunt, & ēt totū populū, p cuius utilitate ordinant̄. Vn̄ & legit̄ Lucæ 6. q Dn̄s antè diſcipulorū electionē exiuit in montē orare: qd̄ exponēs * Amb. dicit. Quid (* ca. 15. in Matth. 9.)

A te facere cōuenit cū uis aliqd̄ officiū pietatis adoriri, qn̄ Chriſtus miſſurus Apoſtolos prius orauit? Rō ēt numeri, quantū ad quadrageſimale ieiuniū, eſt triplex ſm * Greg. Primò qdem, qa uirtus decalogi p libros quatuor ſancti Euāgelij implet̄: denarius aūt quater ductus in quadragenariū ſurgit. Vel qa in hoc mortali corpore ex quatuor elemētis ſubſiſtimus, p cuius uolūtatē pceptis dn̄icis cōtrahimus, q̄ p decalogū ſunt accepta. Vn̄ dignū eſt, vt eādē carnē quaterdecies affligamus. Vel qa ita offerre cōtēdimus Deo decimas dierū. Dū. n. p trecētos & ſexaginta dies annus dr̄, nos aūt p trigin- (* in tit. de orat. Ieſu in monte circa mediū to. 5. * homil. 16. ī euāg. a medio.)
B ta ſex dies affligimur, q ſunt ieiunabiles in ſex ſeptimanis Quadrageſimæ, quaſi anni nr̄i Decimas Deo damus. Secūdùm * Augu. aūt addit̄ quarta rō. Nā creator eſt trinitas, Pr̄, & Filius, & Spirituſſanctus: creaturę uerò inuiſibili debet̄ ternarius numerus. Diligere. n. iubemur Deū ex toto corde, & ex tota anima, & ex tota mēte. Creaturę uerò uiſibili debet̄ quaternarius pp calidū & frigidū, humidū & ſiccū. Si ergo p denariū ſignificant̄ oēs res, q ſi ducat̄ per quaternariū, qui cōpetit corpori, p qd̄ adminiſtratio gerit̄, quadrageſimū numerū conficit. Singula uerò ieiunia quatuor tēporum tribus (* Lib. 2. de doct. chriſti. a. c. 16. a med. tomo 4.)
C diebus cōtinentur pp numerū menſiū, qui cōpetit cuilibet tēpori: uel propter numerū ſacrorum ordinum, qui in his temporibus conferuntur.

Ad primvm ergo dicēdū, q Chriſtus baptiſmo nō indiguit pp ſeipſum, ſed ut nobis baptiſmū cōmendaret. Et ideò ſibi nō competebat ut antè baptiſmū ſuū ieiunaret, ſed poſt baptiſmum, ut nos inuitaret ad ieiunandum antè noſtrum baptiſmū.

Ad ii. dicēdū, q Eccleſia nō ſeruat ieiunia quatuor tpum, nec oīno eiſdē tpibus, qbus Iudæi, nec ēt pp cauſas eaſdē. Illi. n. ieiunabāt in Iulio, qui eſt quartus mēſis ab Aprili, quē primū hn̄t: quia tunc
D Moyſes deſcēdēs de mōte Sinai, tabulas legis confregit, & iuxta Iere. muri primū rupti ſūt ciuitatis. In qnto aūt mēſe, q apud nos uocat̄ Auguſtus: qa pp exploratores ſeditio eſſet orta in populo, iuſſi ſūt ī mōtē nō aſcēdere. Et in hoc mēſe à Nabuchodonoſor, & poſt à Tito tēplū Hieroſolymis eſt incēſū. In ſeptimo uerò, q appellat̄ October, Godolias occiſus ē, & reliqę ppl'i diſſipatę. In decimo uerò mēſe, q apud nos Ianuarius dr̄, ppl's cū Exechiele in captiuitate poſitus, audiuit tēplū eſſe ſubuerſū.

Ad iii. dicēdū, q ieiuniū exultationis ex inſtinctu Spirituſſancti procedit, qui eſt ſpiritus libertatis: & ideò hoc ieiuniū ſub pcepto cadere nō dēt.
E Ieiunia ergo quæ pcepto Eccleſiæ inſtituunt̄, ſunt magis ieiunia afflictionis, quæ non conueniunt in diebus lætitiæ. Propter qd̄ non eſt ieiuniū ab Eccleſia inſtitutū in toto paſchali tempore, nec etiā in diebus dn̄icis, in quibus ſiquis ieiunaret contra cōſuetudinē populi chriſtiani, quæ, vt * Aug. dicit, eſt pro lege habēda, uel etiā ex aliquo errore (ſicut Manichęi ieiunāt, quaſi neceſſariū tale ieiuniū arbitrantes) non eſſet à peccato immunis, quāuis ipſum ieiunium ſm ſe conſideratum omni tempore ſit laudabile, ſm q * Hier. dicit ad Lucinium. Vtinam omni tempore ieiunare poſſemus. (* ep. ſt. 86. parum a prin. to. 2. * Refert diſt. 76. c. Vtinam.)

ARTICVLVS VI.

Vtrum requiratur ad ieiunium, quòd homo tantùm ſemel comedat.

Porrecta per totum.

711

4. di. 8. q. 1. ar. 1. c. 2. ad 2. Et diſ. 15. q. 3. ar. 4. q. 1 per to. & q. 2. co. art. 1. & 2. huius quæſt.

AD SEXTVM ſic ꝓceditur. Vr̄ ꝙ non requiratur ad ieiunium, ꝙ homo tm̄ ſemel comedat. Ieiunium enim, vt dictum eſt, eſt actus uirtutis abſtinentiæ, quæ quidē nō minus obſeruat debitam quantitatem cibi, quàm comeſtionis numerum: nō autem taxatur ieiunātibus quantitas cibi.[h] ergo nec numerus comeſtionis taxari debet.

¶ 2 Pręt. Sicut homo nutrit̄ cibo, ita & potu, vñ & pot⁹ ieiuniū ſoluit, ꝑꝑ qđ nō poſſumus poſt potū Euchariſtiā accipere: ſed non eſt prohibitū quin pluries bibam⁹ diuerſis horis diei. ergo ēt nō dēt eſſe ꝓhibitū ieiunantibus, quin pluries comedant.

H

¶ 3 Pręt. Electuaria quidā[h] cibi ſunt, quæ tñ à multis in diebus ieiunij poſt comeſtionē ſumuntur. ergo vnitas comeſtionis non eſt de ratione ieiunij.

SED in cōtrariū eſt cōmunis conſuetudo populi chriſtiani.

RESP. Dicēdū, ꝙ ieiuniū ab Eccleſia inſtituit̄ ad cōcupiſcētiā refrænandā, ita tñ ꝙ natura ſaluet̄.

I

Ad hoc aūt ſufficere vr̄ vnica comeſtio, ꝑ quā hō pōt & naturæ ſatisfacere, & tñ concupiſcētiæ aliquid detrahit, diminuendo comeſtionū vices. Et ideò Eccleſiæ moderatione ſtatutum eſt, vt ſemel in die à ieiunantibus comedatur.

Concluſio

AD PRIMVM ergo dicendū, ꝙ quātitas cibi nō potuit eadem oībus taxari ꝑꝑ diuerſas corporū cōplexiones, ex qbus cōtingit ꝙ vnus maiori, alter minori cibo indiget: ſed vt plurimū, oēs poſſunt naturæ ſatisfacere per vnicā comeſtionem.

G

AD II. dicēdū, ꝙ duplex eſt ieiuniū. Vnū quidē naturæ, qđ reqrit̄ ad Euchariſtiæ ſumptionē: & hoc ſoluit̄ ꝑ quēlibet potū, ēt aquæ, poſt quē ēt non licet euchariſtiā ſumere. Eſt aūt aliud ieiuniū Eccleſiæ, qđ dr̄ ieiuniū ieiunantis: & iſtud nō ſoluitur niſi ꝑ ea, quæ Eccleſia interdicere intēdit inſtituēdo ieiuniū. Nō aūt intendit Eccleſia interdicere abſtinentiā potus, qui magis ſumitur ad alteratione corporis, & digeſtionē ciborum aſſumptorū, q̄ ad nutritionē, licèt aliquo modo nutriat: & ideò licet pluries ieiunantibus bibere. Si autē quis immoderatè potu vtatur, poteſt peccare, & meritū ieiunij perdere: ſicut etiā ſi immoderatè cibum in vna comeſtione aſſumat.

AD III. dicendum, ꝙ electuaria etiā ſi aliquo modo nutriant, non tamen principaliter aſſumuntur ad nutrimentum, ſed ad digeſtionem ciborum. Vnde non ſoluunt ieiuniū, ſicut nec aliarum medicinarū aſſumptio, niſi fortè aliquis in fraudē electuaria in magna quantitate aſſumat per modum cibi.

SVPER Q CXXXXVII. ART. VI.

IN art. 6. dubiū occurrit de comeſtione, quæ conſueuit fieri à ieiunātibus hora cœnæ, An frangatur ieiuniū, ſi comedāt ea, quæ aſſumūtur ad nutrimentū, vt fructus, panis, & huiuſmodi. Et eſt ratio dubij, quia, vt in litera dicitur, electuaria & potus ideò non frangunt ieiunium, quia eorum vſus non eſt ſecundū ſe principaliter ad nutrimentū. ergo illa, quorū vſus principalis eſt ad nutriendū, frangunt ieiuniū. Et confirmatur: quia author in 4. ſententiarū diſt. 15. q. 3. art. 4 dicit, ꝙ omnia quorū vſus eſt manducare frāgunt ieiuniū vltra vnicā comeſtionem ſumpta. In oppoſitū eſt populi chriſtiani conſuetudo.

¶ Ad huius euidentiam ſcito, ꝙ hic ſunt quinq; dubia. Primū, An vnica comeſtio ſit ab Eccleſia ſtatuta in ieiunijs, quia nullū dicitur haberi ius expreſſum. Secundum, An vſus comeſtibiliū ſit per modū medicinæ licitus tā veſpertina hora, q̄ alijs horis. Tertiū, An pro ſuſtētatione naturæ liceat illa eadem refectione vti hora veſpertina, qua ieiunantes vtuntur per modum medicinę. Quartum, An liceat pro ſuſtentatione naturæ vti refectione veſpertina in mane, & prandere veſpere abſque ſolutione ieiunij. Quintum, An neſciens aut non cogitās iſtas cauſas medicinæ, vel ſuſtentationis naturæ, ſed ſimplici corde tāquàm conſuetudine communi ſumens refectionē veſpertinā, violet ieiunium.

¶ Et primi quidem dubij ſolutio eſt, ꝙ vnica comeſtio magis videtur in præcepto ieiunij præſuppoſita, tamquàm communiter intellecta, quàm expreſſa, ita ꝙ hoc modo eſt ſtatuta ab Eccleſia, & non ſolùm ex conſuetudine, iuxta illud literæ, Eccleſiæ moderatione ſtatutum eſt, vt ſemel in die &c. Probatur autem quod dicimus, tùm ex eo ꝙ ieiunium tamquàm à patribus veteris teſtamenti acceptum, Eccleſia indixit. Conſtat autem ꝙ apud Iudæos ſemel tantum in die comedebatur, ſcilicet ad veſperum: tùm ex capitulo, Quadrageſima, de cōſecratione, diſtin. 5. vbi inter dies ieiunij, & dominicos in quadrageſima, differentia ponitur, dicendo, ꝙ dies dominici abſtinentiæ ſubtrahuntur. Et conſtat ꝙ non in aliquo alio ſubtrahuntur, quàm in multiplicata comeſtione, quoniam in qualitate ciborum conueniunt.

K

¶ Secundi autem dubij ſolutio eſt, ꝙ licèt priſcis temporibus nō fuerit fortè licitum ſumere fructus, herbas, aut buccellam panis, ne potus lauet ſtomachum, quia horum vſus ſecundùm ſe eſt mãducatio, vt author dicit: hodie tamen omnia licita ſunt per modum medicinæ in veſpertino potu, fraude ceſſante: quoniam iam conſueuit chriſtianus populus vti per modum medicinæ huiuſmodi, his quorū vſus eſt manducatio. Deferendum tamen eſt conſuetudini loci, ſcilicet vbi non conſueuit ſumi panis, non ſumatur ſine rationabili cauſa, puta quia fructus no-

F

cerent, aut non habentur, aut non poſſunt conteri dentibus.

¶ Tertij verò ſolutio eſt, ꝙ licet Piſanella extra, de obſeruatione ieiunij putauerit licitū, ſecūdùm tñ veritatem nō eſt licitum: qm̄ cibus directè ſumitur ad ſuſtentationē naturæ per viā nutrimenti, & nō ad delectationē. Et propterea Eccleſia interdicendo binam comeſtionem, inhibet eā vt comeſtio ordinatur ad nutriendum corpus. Vult. n. ieiunātes affligi in corpore. Et ex hoc patet ſolutio quarti dubij, ꝙ. ſ. pro ſuſtentatione naturę nec veſpere, nec mane licet manducare: ſecus autē, vt dictum eſt, pro medicina, aut neceſſitate. Nā ſi quis non poſſet aliter ieiunare, niſi huiuſmodi refectionē ſumendo in mane, vel ueſpere, rectè faceret ſi illā ſumeret, & ſic pro ſuis viribus ieiunium perſolueret. Satiſfaceret ſiquidem iſte optime eccleſiaſtico ꝑcepto. Et ſi in aliquo dubitaret, tutè poſſet hoc facere cū ſuperioris arbitrio, vt de aliis dubiis caſibus eſt dictū: nec propterea debet iſte oīno prætermittere ieiuniū, ſicut qui non poteſt totā quadrageſimā, ſed ter in hebdomada ieiunare, debet ſic facere.

¶ Ad quintum demū dubium dicitur, ꝙ quia illa quæ ex relatione ad aliquid fiunt, ad illius naturam reducuntur, ideò refectiones quæ prætextu conſuetudinis fiunt, cum conſuetudo rationabilis ſit, ad rationabilem vſum talis refectio reducitur: & propterea excuſantur tales a peccato. Inſtruendi tamen ſunt huiuſmodi ſimplices de fundamento conſuetudinis, ſcilicet quòd ſuper modo medicinæ fundata eſt &c.

¶ In eodem artic. 6 in reſponſione ad ſecundum, dubium occurrit de potu, qui dicitur ſumi ad alterationem corporum, & digeſtionem ciborum, cum medici teſtentur potum tam vini, quàm aquæ poſt horam lædere corpus, digeſtionemq́ue impedire, & breuiter quaſi venenum eſſe ieiunantibus huiuſmodi potus, qui fiunt communiter cibo indigeſto.

¶ Ad hoc dicitur, ꝙ aliud eſt loqui de potu, & aliud eſt loqui de potu poſt horam inchoatæ digeſtionis ſuper cibo indigeſto. Author ſiquidem loquitur de potu abſolutè, qui proculdubio ad alterandum, & digeſtionem ciborum aſſumitur. Et quia non principaliter ſumitur ad nutriendum, ideò dicitur licitus tēpore ieiunij. De potu autem tam aquæ quàm vini ſuper cibo indigeſto, non eſt theologi, ſed medici docere. Expedit tamen vt tēperantiæ deſeruiat huiuſmodi artis, quo ad hoc, notitia, q̄m ad tēperantiam ſpectat, vt dicit Ariſtoteles, refutare ea quæ contra ſanitatem corporis ſunt. Vndè magna abuſio eſt illorū, qui cibo adhuc indigeſto, veſpere bibunt ieiunātes. Et quod peius eſt, ne potus noceat, ſumunt aliquod cōmeſtibile, vt duo cruda, cibus ſcilicet & potus, addantur indigeſto. Propter quod multi infirmi & imbecilles rationabiliter cū tēpore fiunt, & aliis cauſis,

ſis, quæ parum, aut nihil in cauſa ſunt, attribuuntur infirmitates eorum. Et ex hoc patet, quòd non licet ieiunantibus cauſa medicinæ ſuper indigeſto ſumere aliquid comeſtibile, ne cibus noceat, ſed poſt completam digeſtionem hoc licet. Et ad hoc introducta eſt Eccleſiæ conſuetudo.

ARTICVLVS VII.

Vtrum hora nona conuenienter taxetur ad comedendum his qui ieiunant.

AD SEPTIMVM ſic procedit. Videtur ꝙ hora nona non conuenienter taxetur ad comedendum his qui ieiunant. Status enim noui teſtamenti eſt perfectior, quàm ſtatus ueteris teſtamenti: ſed in ueteri teſtã ieiunabant uſq; ad ueſperam. dicitur. n. Leuit. 23. Sabbathū eſt, affligetis aĩas ueſtras: & poſtea ſequit: A ueſpere uſq; ad ueſperã celebrabitis ſabbatha ueſtra: ergo multò magis in nouo teſtã ieiuniū debet indici vſq; ad ueſperã.

¶ 2 Præt. Ieiunium ab Eccleſia inſtitutum omnibus imponit: ſed nõ oẽs poſſunt determinatè cognoſcere horã nonam: ergo uĩ ꝙ taxatio horæ nonæ nõ dẽat cadere ſub ſtatuto ieiunij.

¶ 3 Præt. Ieiunium eſt actus uirtutis abſtinentię, ut* ſupra dictū eſt: ſed uirtus moralis non eodem modo accipit mediū quo ad omnes, quia quod eſt multū uni, eſt parum alteri, ut dicitur in 2. Ethicor. ergo non debet ieiunantibus taxari hora nona.

Ar. præc. arg. 1. — *Li. 2, c. 6. tom. 5.*

SED CONTRA eſt, qđ cõciliū Calcedonenſe dicit.* In quadrageſima nullatenus credendi ſũt ieiunare, qui antè manducauerint, quàm veſpertinum celebretur officium, quod quadrageſimali tempore poſt nonam dĩ. ergo uſq; ad nonam eſt ieiunãdū.

Hĩ d cõſec. diſt. 5. ca. Solent.

RESPON. Dicendū, ꝙ ſicut* dictum eſt, ieiunium ordinatur ad deletionem & cohibitionẽ culpę. Vndè oportet ꝙ aliquid addat ſupra communem cõſuetudinem, ita tamen ꝙ per hoc nõ multum natura grauetᷣ. Eſt autẽ debita & cõis conſuetudo comedendi hominibus circa horã ſextam, tum quia iam vĩ eſſe cõpleta digeſtio nocturno tempore, naturali calore interius reuocato ꝑꝑ frigus noctis circũſtãs, & diffuſio humoris ꝑ membra, cooperante ad hoc calore diei vſq; ad ſummum ſolis aſcẽſum: tum etiã quia tunc pręcipuè natura corporis humani indiget iuuari contra exteriorem aeris calorẽ, ne humores interiꝰ aduranť. Et ideò ut ieiunans aliquã afflictionẽ ſentiat pro culpę ſatisfactione, conueniens hora comedendi taxatur ieiunantibꝰ circa horam nonam. Conuenit ẽt iſta hora myſterio paſſionis Chrĩ, quæ cõpleta fuit hora nona, qñ inclinato capite tradidit ſpiritum. Ieiunantes. n. dum ſuã carnem affligunt, paſſioni Chriſti conformantur, ſecundùm illud ad Gal. 5. Qui autem Chriſti ſunt, carnem ſuam crucifixerunt cū uitijs, & cõcupiſcentijs.

arti. 1, 3. & 5.

AD 1. ergo dicendū, ꝙ ſtatus ueteris teſtamenti comparatur nocti: ſtatus uerò noui teſtamẽti, diei, ſecūdùm illud ad Ro. 13. Nox pręceſſit, dies autẽ appropinquauit: & ideò i ueteri teſta-

SVP. Q. CXLVII. ART. VII.

Porrecta per totũ. 712 4. diſt. 15. q. 3. art. 3. q. 3.

IN artic. 7. dubium ex Martino in q. 3. de ieiunio occurrit cõtra opinionem authoris arguẽte, Quia homines cõiter conſueuerunt comedere hora tertia, ac ꝑ hoc hora ſexta debet eſſe hora comedendi ieiunantibus.

¶ Dubium ſecũdo occurrit ex opinãtibus, ꝙ nimia anticipatio horæ taxatæ non uiolat ieiunium, ſed eſt tantū peccatū ueniale: quia capit. Solent de conſec. diſtin. 1. potius loquitur de perfectione, ꝙ de neceſſitate. Nec aliquod inuenitur præceptū obligatiuum ad mortale circa horam comedendi in die ieiunii.

¶ Ad euidentiam horum ſciendum eſt, ꝙ quia materia iſta eſt iuris poſitiui, quod ſicut conſenſu vtentiū firmatur, ita cõtraria cõſuetudine infirmatur & tollitur, ſic ꝙ accidit, vt quod prius erat iuris, nõ ſit amplius de iuris neceſſitate, & qđ prius nefas erat, licitum poſtmodū ſit. Tempore igitur diui Thomæ, ut patet in litera, communiter homines comedebãt hora ſexta, hoc eſt, i meridie: tunc enim eſt ſummus ſolis aſcenſus, & ieiunantes comedebãt hora nona, quæ conſequẽter eſt tertia hora poſt meridiem, in qua hora cõſtat Chriſtum expiraſſe: & propterea author adinuenit rationem congruam iuri & facto. Ex eo autem ꝙ hodie homines communiter comedunt hora tertia, & ieiunantes hora ſexta currit ratio authoris de dilatione prandij ieiunantium proportionaliter: quia ſicut ſe habet hodie prandium horæ ſextæ ad prandium horę tertię, ſic ſe habebat prandium horæ nonę ad prandium horę ſextę. Et per hoc patet reſponſio ad Martinum. Ad alios verò dicitur, ꝙ canon ille allegatus apertè teſtatur eſſe ex ſtatuto, uel conſuetudine taxatam horam ſaltem nonam, ad ieiunium, dato quòd cõſilij ſit expectare perſolutum officium veſpertinum: quoniam teſtatur quod anticipantes, ſtatim ut pulſabatur ad nonã, ibant prandium. Sed his omiſſis, communiuntur iſti ex hac propoſitione. Communis animi cõceptio Chriſtianorum eſt, quòd comedens ſummo mane in die ieiunij, nõ ieiunat. Quę patet ex hoc, quòd quilibet Chriſtianus videns aliquem in die ieiunii ſummo mane comedentem, dicit. Iſte non ieiunat. Verba namque ſunt ſigna conceptuū. Ex hoc autem ꝙ omnes homines cõiter iudicant non ieiunare illos, qui tam notabiliter ante conſuetã horam, qua ieiunantes ſolent prandere, comedũt, euidenter patet, quòd hora conſueta comedendi pro ieiunio, quæcumque hora ſit illa, eſt de neceſſitate ieiunij. Si enim non eſſet de neceſſitate, non negaretur eſſe ieiunium, quod tam notabiliter anticipatur. Tenetur ergo quilibet ad conſuetam horam prandii in ieiunio, ſicut tenetur ad ieiunium ipſum. Et hęc eadem ratio applicata ad unicam comeſtionẽ, probat ꝙ vnica comeſtio eſt de neceſſitate ieiunii, aſſumendo quòd communis animi conceptio Chriſtianorū eſt, quòd in hoc diſtinguuntur dies ieiunii ab alijs, quòd in illis ſemel tantum in die, in alijs pluries comedimus.

¶ In eodem artic. dubium occurrit, An ſicut hora, ita & officiū clericis ſit taxatū, puta, ꝙ teneantur ad veſperas antè prandiū tempore quadrageſimæ. Et eſt rõ dubij, opinio diuerſa.

¶ Ad hoc breuiter dicitur, quòd ſicut in ieiuniis quatuor temporum non tenentur dixiſſe nonã antequã comedant, ita nec in quadrageſima tenentur dixiſſe ueſperas antè prandium (niſi cauſa tamen rationabilis aliud ſuadeat) deberent qui tenẽtur ad officiū & ieiuniū, dixiſſe nonam in vigiliarum quatuor tẽporum ieiuniis, & ueſperas in quadrageſima ante prãdium, ut in cap. ſolent. de conſec. diſt. 1. inſinuatur. Nec moueor alia ratione ad hoc, niſi quia nec ſcriptæ legis, nec conſuetudinis præcepto ad hæc arctanť.

Conclu. 10

¶ In eodem articulo in reſponſione ad vltimum, dubium occurrit, An egẽs diſpẽſatione in una cõditione ieiunij, & propterea diſpenſatus, ſit totaliter liber à uinculo pręcepti de ieiunio. Verbi gratia, in caſu qui ponitur in litera. Et eſt ratio dubij, quia hinc eſt authoritas literæ pro parte negatiua. Indè autem eſt, ꝙ diſpenſatus de vnica comeſtione, eſt totaliter liber a ieiunio. Vnica uero comeſtio eſt una conditio ieiunij.

¶ Ad hoc breuiter dicitur, quòd proculdubio egens diſpenſatione in una ſola conditione ieiunij, etiam ſi illa conditio ſit de neceſſitate ieiunii, & in illa ſola diſpenſatus ſiuè à prælato, ſiuè à neceſſitate ſit, non eſt propterea diſpenſatus, ſeu abſolutus à ieiunio. Verbi gratia, Si quis eſt non potens expectare horam cõſuetam prandii, ſed poteſt ſummo mane comedendo, ieiuniū quo ad reliqua ſeruare: & diſpenſatur à prælato quacumq. hora uoluerit, non propterea eſt abſolutus a vinculo ieiunij, ſed debet, ſicut poteſt, ieiunare. Et eadem ratione tenetur ſic ieiunare, ſi neceſſitas euidens ipſum diſpenſet quo ad dictam conditionem. Et hoc ſatis ex authoritate huius literæ habetur. Et ratione firmatur: quia impotens ſeruare præceptum Eccleſiæ quo ad omnes eius conditiones, debet ſeruare illud ſecundùm illas, quas poteſt. Nõ eſt autem eadem ratio de unica comeſtione, & alijs conditionibus: quoniam ieiunium noui teſtamenti ex abſtinentia carnium, & unica comeſtione conſtat tamquàm ex ſubſtantialibus: ita quòd unica comeſtio eſt eſſentialior ieiunio, vtpotè à principio ieiunii inſtituta in ueteri teſtamento, in quo vſque ad ueſperam affligendum hominem ieiunio ſtatu-

tum

tum eſt. Nullus tñ cibus veſpere prohibitus erat. Patet ẽt ex hoc, ꝙ Eccleſiæ conſuetudo traxit horam prandij in ieiunio à nona in ſextã. In vnica in comeſtione perſeuerat, niſi in diebus dominicis, quibus ſe non abſtinere fatet̃. Diſpẽſatus ergo à prælato in euidenti neceſſitate de vnica comeſtione, ẽ ſimpliciter diſpẽſatus de ieiunio, & econtra: quia ablato eſſentiali, aufertur res. Sed diſpenſatus in alijs cõditionibus, nõ eſt diſpenſatus à ieiunio: quoniã ſine iſtis põt ieiunium quoad ſubſtantialia remanere.

SVP. Q. CXLVII. ART. VIII.

IN art. 8. eiuſdẽ 147. qu. dubium occurrit, An hi qui non cõprehenduntur ſub ꝑcepto Eccleſiæ de ieiunio, teneantur abſtinere à cibis uetitis, puta, carnibus, ouis, & lacticinijs. Et eſt ratio dubij, quia in litera expreſſè dr̃, qualitatem ciborum interdictam ieiunantib'. Nõ ieiunantibus ergo legitimè non eſt interdicta. Et confirmat̃: quia pueris ex cõſuetudine oua dantur in quadrageſima. In oppoſitum autem videtur cõmunis opinio. ¶ Ad hoc dicitur, ꝙ quia conſuetudo eſt optima legum interpres, & cõiter in populi Chriſtiani obſeruatione inuenitur, ꝙ diſpenſati ex impotẽtia euidenti ab abſtinentia carnium ſunt totaliter abſoluti à ꝑcepto ieiunij: potẽtes vero abſtinere à carnibus, non potentes aũt abſtinere ab ouis, aut à lacticinijs non abſoluuntur à pręcepto ieiunij. Et rurſus potentes abſtinere ab his omnibus, ſed impotentes ad ſeruandã unicam comeſtionẽ, liberantur à ieiunio ſolum, & non abſtinẽtia ꝓhibitorũ in quadrageſima: nã in alijs ieiunijs quoad vſum ouorũ, & lacticiniorum, ſtat̃ cõſuetudini loci. Ideò dicendum eſt, ꝙ tam ieiunãtes, q̃ non ieiunantes tenent̃ ad abſtinẽtiam à cibis prohibitis, conſuetudine præceptũ Eccleſiæ ſic interpretante. Et eadem rõne paruulis pueris dant̃ licitè oua, vel carnes iuxta patrię conſuetudinem in quadrageſima.

Porrecta per totũ.

713

4.d.15.q.3.art.4.q.2.

*ar.6.huius queſt.

* 1.2. qu. 30. ar. 1.

¶ Circa ieiunium, poſtremò dubiũ occurrit, An frãgendo ieiu-

F nium totiens quis in die eodem peccet mortaliter, quotiens comedit, an ſemel tantum. Et eſt ratio dubij, quia violatio ieiunij in qualitate ciborum totiens eſt nouum peccatum, quotiens comedũtur cibi vetiti. ergo pari ratione quotiẽs receditur ab vna comeſtione, vel hora conſueta notabiliter anticipatur, totiens peccatur. In oppoſitũ aũt videtur cõis opinio tenens ꝙ niſi adſit nouus cõtẽptus, ſemel tantũ peccatur. ¶ Ad hoc dr̃, ꝙ licet diuerſæ ſint in hac quęſtione opiniones, rõnabiliter diſtigui poteſt, ꝙ cũ ieiuniũ contineat tres negatiões, ſ. nõ veſci carnib' &c. non comedere plus q̃ ſemel in die, & nõ comedere antè horã cõſuetam, nõ eodem modo ſe habẽt ad ieiunium iſtæ negationes, ſed duæ vltimæ cadunt ſub præcepto ieiunij nõ niſi vt partes, vel quaſi partes cõſtitutiuæ ieiunij. Prima aũt cadit ſub ꝑcepto abſolutè, durante tñ t̃pe illo, puta, quadrageſimæ, quatuor temporũ, vigiliarũ. Et propterea quotiẽs quis comedit carnes, aut alios ꝓhibitos cibos ĩ die, totiẽs de nouo peccat mortaliter iuxta regulam tranſgreſſionis ꝑceptorũ negatiuorũ. Cadit nãque ſub Eccleſiæ pręcepto, ꝙ in toto illo die nõ comedant̃ carnes, ſicut cadit ſub ꝑcepto Dei, ꝙ in toto tẽpore huius vitæ non furemur. Et ſicut qui cõmiſit ſemel, uel bis furtum, nõ excuſatur quin tertio peccet, ſi tertio furetur: ita qui iam ſemel, & bis comedit carnes durãte tempore prohibitionis, non excuſat̃ quin tertio peccet, ſi tertio comedat carnes. Nõ quotiens autem quis comeſtiones multiplicat in die ieiunij, totiens peccat: quia nõ cadit ſub pręcepto Eccleſiæ nõ multiplicare comeſtionẽ abſolutè, ſed vt requirit̃ ad ieiunium

*ar. 6. huius queſt.

Contra n...

mento ieiunabãt uſq; ad noctẽ, non autẽ in nouo teſtamento.

Ad II. dicendũ, ꝙ ad ieiuniũ requirit̃ hora determinata non ſm̃ ſubtilem examinationẽ, ſed ſm̃ groſſam æſtimationẽ. Sufficit. n. quòd ſit circa horam nonam: & hoc de facili quilibet cognoſcere poteſt.

G

Ad III. dicendũ, ꝙ modicũ augmentũ, vel ẽt modicus defectus non multũ poteſt nocere: Non eſt aũt magnũ t̃pis ſpatiũ, qđ eſt ab hora ſexta, in qua cõiter hoĩes comedere conſueuerũt, vſq; ad horam nonã, q̃ ieiunantibus determinat̃: & ideò talis taxatio tẽporis non multum põt alicui nocere cuiuſcũq; cõditionis exiſtat: vel ſi fortè ꝑp infirmitatẽ, vel ætatẽ, aut aliqđ hmõi, hoc eis in magnũ grauamen cederet, eſſet cum eis in ieiunio diſpenſandum, vel vt aliquantulũ præuenirent horam.

H

ARTICVLVS VIII.

Vtrum conuenienter ieiunantibus indicatur abſtinentia à carnibus, & ouis, & lacticinijs.

AD OCTAVVM ſic ꝓcedit̃. Vĩ ꝙ inconuenienter ieiunantibus indicatur abſtinẽtia à carnibus, & ouis, & lacticinijs. Dictum eſt. n. ſupra, ꝙ ieiuniũ eſt inſtitutum ad cõcupiſcẽtias carnis refrẽnandas: ſed magis concupiſcẽtiã prouocat potus vini q̃ eſus carniũ ſm̃ illud Prou. 20. Luxurioſa res eſt uinum. & ad Epheſ. 5. Nolite inebriari vino, in quo eſt luxuria. cum ergo nõ interdicatur ieiunantibus potus vini, videtur ꝙ non debeat interdici eſus carnium.

I

¶ 2 Præt. Aliqui piſces ita delectabiliter comedunt̃, ſicut quædam animalium carnes: ſed concupiſcẽtia eſt appetitus delectabilis, vt* ſupr. habitũ eſt. ergo in ieiunio, qđ eſt inſtitutum ad cõcupiſcentiam refrẽnandã, ſicut nõ interdicitur eſus piſcium, ita non debet interdici eſus carniũ.

¶ 3 Præt. In quibuſdã ieiuniorũ dieb' aliq ouis, & caſeo vtunt̃. ergo pari rõne in ieiunio quadrageſimali talibus hõ vti põt.

Sed contra eſt communis fidelium conſuetudo.

Respon. Dicendũ, ꝙ ſicut* ſupra dictum eſt, ieiunium ab Eccleſia eſt inſtitutum ad reprimẽdas concupiſcentias carnis, quę quidẽ ſunt delectabilium ſm̃ tactum, quę conſiſtunt in cibis, & venereis: & ideò illos cibos Eccleſia ieiunantibus interdixit, q̃ & in comedẽdo maximè habẽt delectationẽ, & iterũ maximè hominẽ ad venerea prouocant. Hmõi autẽ ſunt carnes animalium in terra naſcentium, & reſpirantium, & quæ ex eis procedunt: ſicut lacticinia ex greſſilibus, & oua ex auibus. Quia. n. hmõi magis conformant̃ humano corpori, plus delectãt, & magis cõferunt ad humani corporis nutrimentum: & ſic ex eorũ comeſtione plus ſuperfluit, vt vertatur in materiã ſeminis, cuius multiplicatio eſt maximum incitamẽtũ luxurię. Et ideò ab his cibis ꝓcipuè, ieiunãtibus Eccleſia ſtatuit eſſe abſtinẽdum.

Ad I. ergo dicendũ, ꝙ ad actum generationis tria concurrunt. ſ. calor, ſpiritus, & humor. Ad calorẽ quidem maximè cooperatur vinum, & alia calefaciẽtia corpus. Ad ſpiritus aũt vidẽtur cooperari iflatiua: ſed ad humorẽ maximè cooperatur vſus carnium, ex quibus multũ de alimento generatur. Alteratio autẽ caloris, & multiplicatio ſpirituum citò tranſit, ſed ſubſtantia humoris diu manet. Et ideò magis interdicitur ieiunantib' vſus carnium, quàm vini, vel leguminum, quæ ſunt inflatiua.

K

Ad II. dicẽdũ, ꝙ Eccleſia ieiuniũ iſtituẽs, intẽdit ad id qđ cõius accidit. Eſus aũt carniũ eſt magis delectabilis cõiter q̃ eſus piſciũ, quamuis in quibuſdam aliter ſe habeat. Et ideò Eccleſia magis ieiunantibus prohibuit eſum carniũ, quam eſum piſcium.

Ad III. diceddu, ꝙ oua, & lacticinia ieiunantibus interdicuntur, inquantum ſunt ex animalibus exorta carnes habẽtibus: vñ principalius interdicunt̃ carnes q̃ oua, uel lacticinia. Similiter ẽt inter alia ieunia ſolẽni' eſt quadrageſimale ieiuniũ, tũ

Quadrageſimale ieiunium ſolemnius.

nium. Ex quo aũt negotio comeſtionis nõ põt amplius pro illo die eſſe cõditio ieiunii, qa iã ieiuniũ ſolutũ eſt, ſequitur ꝙ nõ cadat ſub ꝑcepto ieiunii. Nõ fit ergo exceptio in materia hac à regula ꝑcepti negatiui, ſed declaratur ſub qua rõne hmõi negationes cadũt ſub præcepto, ſ. vt ſunt cõditiones ieiunii. Et quia prima ſolutio ieiunii facit has conditiones non poſſe pro illo die inducere conditionẽ ieiunii, ideò nõ cadũt amplius ſub ꝑcepto ieiunii. Nõ ſic autem eſſe patet de negatione eſus carniũ, & prohibitorũ, qa abſolutè, & nõ ſolũ vt cõditio ieiunii cadit ſub præcepto illius tpis, Vñ & diebus dñicis quadrageſimæ viget præceptũ illud. Et per hoc patet communis opinionis veritas, & rõ.

*In epiſt. ad Lucinũ, quæ incipit, Nec opinanti mihi, circa finẽ, to. 1.

SV. Q. CXXXXVIII. ARTIC. I.

Nic. de Nyſſe Tra. 3. p. 3. po 1. q. 6.

IN art. 1. qõ 148. in rñſione ad ſecundum, dubiũ occurrit, An excedere mẽſurã in comedẽdo non ꝑꝑ cõcupiſcentiã, ſed ꝑꝑ imperitiã, ſit vitioſũ, & cuius vitii opus ſit. Et eſt rõ dubii, qa huiuſmodi imperitia vr̃ arti, nõ prudẽtiæ contraria: ac ꝑ hoc nullius moralis vitii act⁹ vr̃ talis exceſſus. In oppoſitũ aũt eſt, qa peccatũ ex ignorãtia ad eandẽ ſpeciẽ ieiunii ſpectat, ad quã ſpectaret ſi fieret ſcienter. Homicidiũ. n. accidẽs ex ignorãtia trãſeuntis h iis, ad homicidii ſpeciem reducitur. Et ebrietas ex ignorãtia potẽtiæ vini, ad ebrietatis ſpeciẽ ſpectat. Exceſſus ergo in comedendo ex imperitia, ad gulã quæ circa exceſſum in comedendo uerſatur, ſpectat, cuius contrarium in litera dicitur.

Porrecta per totum. 714 Mal. q. 14. ar. 1. & ar. 2. & 3. co.

*Lib. 30. c. 18. ante medium. *Lib. 10. c. 31. non multũ a fine, to. 1.

¶ Ad hoc dr̃, ꝙ exceſſus in edendo ex imperitia cõtingit dupliciter. Qñq; n. contingit ex imperitia culpabili, ſ. eius qđ ſcire dẽt, puta, ſi infirmus potens ſe cuſtodire à nociuis, quia eſt diues &c. nõ curat ſcire quid ſibi noceat, & ſic ex imperitia errat in comedendo: & ſic excedere in qualitate, aut quãtitate &c. non ex concupiſcentia ſed ex imperitia eſt peccatũ gulæ non formaliter, ſed materialiter. Qñq; aũt contingit ex imperitia inculpabili, puta, quia homo ſanus comedit cõſueta, & credit non eſſe ſibi nimis qđ comedit, aut nõ eſſe nociuum: & ſic hmõi exceſſus non eſt peccatũ, & propterea nullius vitii actus eſt. Cũ igitur in litera dr̃, ꝙ hoc ſolum pertinet ad gulam, ꝙ aliquis ꝑꝑ concupiſcentiam cibi delectabilis ſcienter excedat menſurã in edẽdo de gula formaliter intellige. Nã, vt dictũ eſt, gula materialiter aliter eſſe poteſt: ſicut & detractio materialiter eſt, quæ abſq; detrahendi intentione ex loquacitate fit. Et ꝑ hoc patet ſolutio obiectorum. Nã & prima ratio concludit verum de imperitia inculpabili. Secunda quoque concludit verum de actu, qui fit ex imperitia ſeu ignorantia culpabili. Spectant enim hi actus ſaltem materialiter, & reductiue, ad ſpecies, quarũ eſſent, ſi ſcienter fuiſſent voliti.

De primis motibus. *Li. 20. c. 18. parũ a princip. *Concluſio* *In corp. art.

SV. Q. CXXXXVIII. ARTIC. II.

Nic. de Nyſſe Tra. 3. p. 3. po. 2. q. 6.

IN articulo ſecundo quæſtionis eiuſdem, dubium occurrit ex Martino in quæſtio.

quia obſeruat ad imitationem Chriſti: tũ ẽt qa per ipsũ diſponimur ad redẽptionis nr̃ę myſteria deuotè celebrãda, & iõ i quolibet ieiunio interdicit̃ eſus carniũ. In ieiunio aũt Quadrageſimali interdicunt̃ vniuerſaliter ẽt oua & lacticinia, circa quorũ abſtinentiã in alijs ieiunijs diuerſæ cõſuetudines exiſtunt apud diuerſos, quas quiſque obſeruare debet ſecũdum morẽ eorũ, iter quos cõuerſat̃. Vñ *Hiero. dicit de ieiunijs loquẽs. Vnaquęq; ꝓuincia abundet in ſuo ſenſu, & ꝑcepta maiorũ, leges Apl̃icas arbitretur.

QVAESTIO CXLVIII.

De gula, in ſex articulos diuiſa.

DEINDE conſiderandũ eſt de gula.

ET circa hoc quæruntur ſex.

¶ Primò, Vtrũ gula ſit peccatũ.
¶ Scd̃ò, Vtrũ ſit pctm̃ mortale.
¶ Tertiò, Vtrum ſit maximum peccatorum.
¶ Quartò, De ſpeciebus eius.
¶ Quitò, Vtrũ ſit vitiũ capitale.
¶ Sextò, De filiabus eius.

ARTICVLVS I.

Vtrum gula ſit peccatum.

AD PRIMVM ſic ꝓcedit̃. Vr̃ ꝙ gula nõ ſit pctm̃. Dicit. n. Dñs Matth. 15. Qđ intrat in os, [h] nõ coinquinat hoı̃em: ſed gula eſt circa cibos, qui intrant in hoı̃em. Cum ergo omne peccatũ coinquinet hominem, videtur ꝙ gula non ſit peccatũ.

¶ 2 Prę. Nullus peccat in eo, qđ vitare [h] non põt: ſed gula cõſiſtit in immoderãtia cibi, quam nõ põt hõ vitare. dicit. n. Greg. 30. Moral.* Quia per eſum voluptas neceſſitati miſcetur, qd neceſſitas petat, & qd voluptas ſuppetat, ignoratur. &* Auguſ. dicit in 10. cõfeſ. Quis eſt Dñe, qui aliquantulũ extra metas neceſſitatis cibum non ſumit? ergo gula non eſt peccatum.

¶ 3 Præt. In quolibet genere peccati [h] primus motus eſt peccatũ: ſed primus motus ſumendi cibũ nõ eſt peccatũ alioquin fames & ſitis eſſent peccata. ergo gula non eſt peccatum.

SED CONTRA eſt, qđ * Greg. 30. Moral. dicit, ꝙ ad conflictũ ſpũalis agonis nõ aſſurgit, ſi nõ prius intra noſmetipſos hoſtis poſitus, gulę videlicet appetitus, edomatur: ſed interior hoſtis hominis eſt peccatum. ergo gula eſt peccatum.

RESP. Dicendũ, ꝙ gula non nominat quẽlibet appetitũ edẽdi, & bibendi, ſed inordinatum. Dr̃ aute appetitus inordinatus ex eo, ꝙ recedit ab ordine rõnis, in quo bonũ virtutis moralis conſiſtit. Ex hoc autem dr̃ aliquid eſſe peccatũ, ꝙ virtuti cõtrariatur: vndè manifeſtum eſt, quòd [m] gula eſt peccatum. [a]

AD PRIMVM ergo dicendũ ꝙ id qđ intrat in hoı̃em per modum cibi ſm̃ ſuã ſubſtantiã & naturã, non coinquinat hoı̃em ſpiritualiter: ſed Iudæi, contra quos Dñs loquit̃, & Manichæi opinabantur ꝙ aliqui cibi immundos facerent non propter propriam naturam. Inordinata aũt ciborũ concupiſcentia ſpiritualiter hoı̃em coinquinat.

AD II. dicendũ, ꝙ ſicut dictũ eſt, * uitiũ gulæ nõ conſiſtit in ſubſtãtia cibi, ſed in cõcupiſcẽtia nõ regulata rõne: & iõ ſi aliquis excedat in quantitate cibi non ꝑꝑ cõcupiſcentiã cibi, ſed æſtimans id ſibi neceſſariũ eſſe, non pertinet hoc ad gulam, ſed ad aliquã imperitiam. Sed hoc ſolũ pertinet ad gulam, ꝙ aliquis propter concupiſcentiam cibi delectabilis ſcienter excedat menſuram in edendo.

AD III. dicendũ, ꝙ duplex eſt appetitus. Vnus quidẽ naturalis, qui pertinet ad uires aı̃æ uegetabilis, & in quibus non poteſt eſſe uirtus & uitium, eo ꝙ non poſſunt ſubijci rationi: undè & uis appetitiua diuiditur contra retentiuam, digeſtiuam, & expulſiuam, & ad talem appetitũ pertinet eſuries, & ſitis. Eſt aũt & alius appetitus ſenſitiuus, in cuius concupiſcentia uitiũ gulæ conſiſtit. Vndè primus motus gulę importat inordinationẽ in appetitu ſenſitiuo, qui non eſt ſine peccato.

ARTICVLVS II.

Vtrum gula ſit peccatum mortale.

Porrecta per totum. 715 Inf. q. 154 ar. 2. ad 6. Et mal. q. 14. art. 2. Et Ro. 13. lec. 3. Et Gal. 5. le. 4 *q. 132. art. 3.

AD SECVNDVM ſi proceditur. Videtur quòd gula non ſit peccatum mortale. Omne enim peccatum mortale [h] contrariatur alicui pręcepto decalogi, quod de gula non uidetur. ergo gula non eſt peccatum mortale.

¶ 2 Præ. Omne pctm̃ mortale cõtrariat̃ charitati, ut ex* ſupradictis patet: ſed gula nõ opponit̃ cha-

ritati,[h] neque quantum ad dilectionem Dei, neque quantum ad dilectionẽ proximi, ergo gula non eſt peccatum mortale.

¶ 3 Præt.† Aug. dicit in ſermone de purgatorio. [i] Quotiens aliqs in cibo, aut potu [k] plus accipit q̃ neceſſe eſt, ad minuta peccata pertinere nouerit: ſed hoc ptinet ad gulam. ergo gula computatur inter minuta, id eſt, inter uenialia peccata.

Sed contra eſt, q* Greg. dicit in 30. Moral. Dominante gulæ uitio oẽ quod hoĩes fortiter egerũt,[l] pdũt, & dũ uenter nõ reſtringit, ſimul cunctæ uirtutes obruuntur: ſed uirtus nõ tollitur niſi per pctm̃ mortale. ergo gula eſt peccatum mortale.

Respon. Dicẽdũ, q ſicut dictũ eſt,* uitiũ gulæ pprię cõſiſtit i cõcupiſcẽtia inordinata. Ordo aũt rõnis cõcupiſcẽtiam ordinatis dupl'r tolli põt. Vno mõ, quãtũ ad ea q̃ ſunt ad finẽ, put. ſ. nõ ſunt ita cõmẽſurata, ut ſint proportionata fini. Alio mõ quãtũ ad ipſum finẽ, put ſ. cõcupiſcentia hoĩem auertit a fine debito. Si [m] ergo inordinatio cõcupiſcẽtię accipiat in gula ſm auerſionẽ a fine ultimo, ſic gula erit pctm̃ mortale.[n] Quod qdẽ cõtingit, qñ delectationi gulæ inhæret hõ tãquam fini, pp quẽ Deũ cõtẽnit, paratus, ſ. cõtra pcepta Dei agere, ut delectatiões hmõi aſſequat.[p] Si uerò in uitio gulę intelligat

* Ar. 1 huius quæſ.

Concl. m

Conclu. p

†Serm. 4. In die ani marũ, ante med. tomo 10.

*li. 30. ca. 26. circa medium.

G

H

...eſt : de gula, eiuſdẽ tractatus circa determinationẽ peccati mortalis gulæ. Inquit. n. Iſta opinio, iudicio meo, nõ ſufficiẽter oſtedit gulã eſſe pctm̃ mortale. Argu... q. octo argumẽtis, q gula non eſt pctm̃ mortale: q a directe auertit a fine ultimo, & pcipue ... quia uel hoc intelligit de præcepto diuino de actu ipſius gulę: & hoc nõ quia ſecũdũ eũdẽ doctorẽ in rñſione ad primũ, nul'ũ eſt tale pceptũ. Aut intell git de pcepto diuino, qd eſt de alijs actib. puta, furto, adulterio, &c. Et tunc gula non eſſet alio mõ peccatũ mortale, q̃ dare eleemoſynam, orare, uel ſtudere, q a. ſ. illa nõ ſunt ſecundũ ſe mortalia. Si quis tamen ita eſſet affectus horũ alicui, ut eſſet paratus facere contra præcepta Dei, propter hæc eſſent peccata mortalia. Alia autem argumẽta omitto, q a iuxta hunc ſecundùm ſenſum præcisè procedunt, q alienus eſt a mente, & uerbis doctoris, ut patebit. Duo tamen non ſunt prætermittenda, quę militant aduerſus illud verbum, Contra præcepta Dei. Primum eſt, Gula, qua quis frangit ieiunium quadrageſimæ, eſt peccatũ gulæ mortale: & tamen non contra præceptum Dei, ſed Eccleſiæ. nõ ergo gula ex hoc diffinitiuè eſt peccatum mortale, quia. ſ. eſt contra præcepta Dei. Secundum eſt, Gula, qua quis veſcitur ob delectationem carnibus humanis, eſt peccatum mortale: quia eſt beſtialitas, & gula contra naturam, ſicut ſodomia luxuria contra naturam. & tamen non eſt contra præceptum diuinũ, quia nullum diuinum præceptum de hoc fit. ergo.

¶ Ad horum euidentiam ſcito, quod uerba literæ poſſunt dupliciter accipi. Primo confusè, quaſi author voluerit ex multis circumlocutiuè declarare, quando gula eſt peccatum mortale ex auerſione a fine, ex contemptu Dei, & præparatione ad faciẽdum contra præcepta Dei. Et hic ſenſus ſatis rudis eſt, & alienus ab authoris excellentia, & doctrina. Secundò, diſtinctè, & formaliter: ita quòd iuxta diſtinctionem, quæ fit communiter de ablatione ordinis rationis, ſcilicet tollendo finem, uel ea quæ ſunt ad finẽ, ſubſumptum eſt in particulari de gula, q quando tollit finem vltimum tunc eſt mortale, & quòd tunc tollit finẽ vltimum, quando quis delectationi gulæ inhæret ut fini vltimo. Sicut etiam inanis gloria tunc eſt mortalis, quando qs humanæ gloriæ inhæret vt vltimo fini. Et hanc eandem, quo ad vitium, ſententiam habes ex Ariſt. in 3. Ethic. dicente de intẽperato, quòd a cupiditate adeò ducitur, vt illam cæteris omnibus anteponat. Et hic ſenſus eſt uerus manifeſtè, & expreſſus, non implicitè poſitus in litera, cum dicitur. Quod quidẽ tunc contingit, quando delectationi gulæ inhæret homo tanquam fini, propter quem Deum contemnit, hoc eſt, tanquàm fini vltimo. Et idem replicatur in reſponſione ad ſecundum. Sic enim contemnitur Deus, qui eſt ex ſua natura finis ultimus: quoniam dignitas ultimi finis attribuitur tali delectationi, & ſic guloſi Deus iuxta illud, Quorum Deus uenter eſt. Subiuncta aũt verba in litera de præparatione ad agendum contra præcepta Dei pp huiuſmodi delectationes, ad duo appoſita ſunt. Primó, ad explicandum effectum diffinitæ gulæ. Effectus ſiquidẽ dictæ gulæ eſt, q homo eſt paratus tranſgredi præcepta Dei propter illam: quoniam delectatio illa amatur ut ultimus finis, ac per hoc præceptis Dei anteponitur, & ſic facit hominẽ tranſgreſſorem aliorum præceptorum propter illam aſſequẽdam. Secundo, ad declarandum a poſteriori, quando delectatio gulę affectatur ut ultimus finis. Quia enim hoc ſæpe latere uidet, ſicut de appetitu gloriæ, pecuniæ, & ſimilium: ideò expediens fuit docere, unde poſſemus cognoſcere, quãdo homo ponit in delectatione gulæ, & ſimilium finem ultimum, quãdo ſcilicet propter illam adipiſcendam paratus eſt tranſgredi pcepta Dei, puta, quia eſt paratus luxuriari, aut furari, aut aliquid eiuſmodi perpetrare. Ex quibus patet, q argumenta Martini, quę ſub-

F

iuncta verba literæ de præparatione ad agendum cõtra præcepta Dei, ſupponũt poſita eſſe ad definiẽdũ pctm̃ mortale in gula, in uanũ laborãt, q a falſum ſupponit: qm̃ pctm̃ mortale i gula cõſtituitur prius ex hoc, q delectatio gulæ appetitur finis vltimus. Et ex hoc appetitu efficitur alius appetitus agendi contra præcepta Dei. Et cum Martinus dicit, q ſecundũ authorẽ nullũ eſt diuinũ præceptũ de ordinato appetitu gulæ, falſum dicit, nec author hõc dicit: ſed dicit q nullum pceptũ decalogi ẽ directẽ de hoc. Cõſtat aũt q aliud eſt loqui de pceptis diuinis, & aliud de præceptis decalogi ſicut aliud eſt loqui de colore, & aliud de albedine. Nõ n. oĩa præcepta diuina ſunt pcepta decalogi, ſed ecõtra. In diuina autem ſcriptura phibet gula. Attẽdite ne grauẽtur corda ueſtra crapula. Luc. 21. & ab Apoſtolo, Non in comeſſationib. ad Ro. 13. & ad Gal. 5. cap. ſẽdr de comeſſationibus, q q talia agũt, regnum Dei non cõſequentur. Et benè nota, q non dicimus vehementiorẽ appetitum delectationis eſſe peccatum mortale, quaſi exceſſus gradualis concupiſcentiæ faciat peccatum mortale: ſed dicimus q appetitus delectationis talis ut ultimi finis, eſt peccatum mortale. Multum. n. hęc differunt: quoniam magis, uel minus appetere ſe tenent ex parte appetentis, & ſunt gradus appetitionis: ſed ap... ut finem ultimum, tenet ſe ex parte appetibilis, & eſt ratio rei appetitæ. Amatur enim ſub ratione finis ultimi: & ideò quantumcunque remiſsè, deliberatè tamen, quis appetat delectationem cibi ut finem ultimum, peccat mortaliter. Et quantumcunque intensè quis appetit hmõi delectationem, citra tamen ultimum finem, non peccat mortaliter. Vñ ſi qs furatur propter delectationem gulæ, duplici deformitate mortali peccat, ſicut cum quis furatur ut mœchetur: & non una tantum, ſicut cum quis furatur, ut det eleemoſynam. Et ratio diuerſitatis eſt, quia ibi ſunt duo mala, alterum oppoſitum abſtinentiæ, alterum oppoſitum iuſtitiæ. ſ. delectatio gulæ ut finis, & furtum. Hic autem eſt unum tantum malum, ſ. oppoſitum iuſtitiæ, furtum. Dare namque eleemoſynam non eſt malum.

I

¶ Sed occurrit hic non poſt habẽda quæſtio ſpeculatiua, Quare dare eleemoſynam non eſt malum alterum a furto in caſu propoſito, cum ex hoc ipſo, quòd eſt finis furti, ſequatur quòd dare eleemoſynam appetatur ut finis ultimus: quia propter ipſam homo contemnit Deum in præceptis ſuis, furtum committẽdo. Videtur enim quòd etiam hic ſint duę deformitates, altera oppoſita charitati, dum ultimus finis ponitur in dare eleemoſynam: & altera oppoſita iuſtitiæ, dum furtum committitur propter dandam eleemoſynam.

K

¶ Sed ad hoc dicitur, quòd dupliciter contingit amari aliquid ut ultimum finem. Primo modo, ita quòd illud in ſeipſo ametur ut ultimus finis: ſicut cum quis fornicatur, amat delectationem illam pro tũc in ſeipſa ut finem ultimum. Et ſimile eſt in alijs peccatis mortalibus ex ſuo genere. Alio modo ita, q illud non ſecundum ſe, ſed ut rõ alterius operis amatur ut ultimus finis: ita quòd ametur ut ultimus finis. Sicut cũ quis non ponit finẽ ſuum in dando eleemoſynã, ſed dare eleemoſynam ordinat in Deum, cum hoc tamen ex nimio affectu dandi eleemoſynã, furatur ut det eleemoſynam. Et qm̃ primus modus infert ſecundum, & non econtra, quoniam qood abſolutè amat ut finis ultimus, amatur etiam ut finis ultimus tanq̃ rõ aliorũ, ſed non econtra, ut patet in exemplo dato: ideò cum quis furatur ut det eleemoſynam, una tantum deformitate peccat, ſcilicet furti, peccat. Non enim talis præponit dare eleemoſynã abſolutè Deo, ſed ut eſt ratio furti. Sicut ecõtra, ſi quis daret eleemoſynam ut furtum committeret, unica quoq; deformitate fœdaretur: quoniam dare eleemoſynam hoc ſolo, quòd

ordina-

inordinatio cōcupiſcentiæ tm̄ ſm ea quæ ſunt ad finem vtpote qa nimis cōcupiſcit delectationes ciborum, non tñ ita, ꝙ pp hoc faceret aliquid cōtra legem Dei, eſt pct̄m ueniale.

AD PRIMVM ergo dicendū, ꝙ vitiū gulæ hēt ꝙ ſit pct̄m mortale, inquātū auertit à fine ultimo: & ſm hoc per quandam reductionem opponitur p̄cepto de ſanctificatione ſabbathi, in quo p̄cipit qes in fine ultimo. Nō.n. omnia pctā mortalia directè cōtrariantur p̄ceptis decalogi, ſed ſolum illa q̄ iniuſtitiā cōtinēt: qa p̄cepta decalogi ſpāliter pertinent ad iuſtitiā, & partes eius, ut * ſupra habitū ē.

* q. 122. ar. 1.

AD II. dicendū, ꝙ inquantū auertit à fine ultimo, contrariatur gula dilectioni Dei, qui eſt ſuper omnia ſicut finis ultimus diligendus: & ſecundum hoc ſolum, gula eſt peccatū mortale.

AD III dicendū, ꝙ illud uerbum Aug. intelligitur de gula, inquantum importat inordinationem concupiſcentiæ ſolum circa ea quæ ſunt ad finem.

B AD IIII dicēdū, ꝙ gula dicit virtutes auferre non tam pp ſe, quàm etiam propter uitia, q ex ea oriuntur. Dicit.n. Greg.* in Paſtorali. Dum uenter in ingluuiem tenditur, uirtutes animę per luxuriam deſtruuntur.

*Parte 3. 20.

ARTICVLVS III.

Vtrum gula ſit maximum peccatorū.

AD TERTIVM ſic pcedit. Vr ꝙ gula ſit maximum peccatorum. Magnitudo.n. peccati ex magnitudine pœnę conſideratur: ſed[b] pct̄m gulę eſt grauiſſimè punitū. dicit enim Chryſ. *Adā incontinentia uentris expulit à paradiſo. Diluuiū quod fuit tēpore Noe ipſa fecit, &

C

*Hom. 13 in Matt. nō ſremote a ſprin. com. 2.

Porrecta per totum.

716

ordinatur ad furtum, deformitate furti fœdatur. Et hinc prouenit, ꝙ mulieres amantes propriam uitam, aut ſuſtentationem &c. nō ut finē ultimū abſolutè, ſed ſolum ut rōnem fornicandi, quia ſ ne occidantur, aut ut habeant unde uiuant, fornicantur, non niſi una ſpecie peccati fœdātur, ſ. fornicationis. Et ex iſtis cautis honeſtis & licitis in ſe, peccata commiſſa alleuiationem quandā hēnt. Oſtenditur ſiquidē ex hoc, ꝙ animus non per ſe ad uitia tēdit, ſed ſub rōne boni honeſti, aut liciti. Habes quoq; ex hac theorica, ꝙ ſi quis ex ueniali ſecundum ſe affectu delectationis gulæ, aut gloriæ furatur, unā tm̄ mortalē deformitatem incurrit, ſ. furti. Finis autē talis delectationis, licet in aliā trāsferat uitij ſpeciem, puta, gulæ, aut inanis gloriæ, quia tñ nō aggrauat in infinitum, non apponit aliam mortalem deformitatem.

¶ Ad primum Martini contra illud, ſcilicet. Præcepta Dei &c. dicitur, quòd præcepta Dei in propoſito comprehēdunt omnia iuſta præcepta, quæ à Deo mediatè ſunt, iuxta illud. Qui vos ſpernit, me ſpernit. Et rurſus: Omnis poteſtas à Deo eſt, ad Rom. 13.

¶ Ad ſecundum verò dicitur, ꝙ beſtialitas, qua quidem ueſcūtur carnibus humanis, eſt contra præcepta iuris naturalis. Sicut enim naturaliter ſola fœmina humana eſt habilis ad coitum hominis, ita naturaliter ſola uegetabilia, & animalia irrationabilia ſunt materia habilis ad nutriendum hominem. Vnde Deus primo dedit Adæ uegetabilia: deinde Noe dedit animalia. Contra naturæ ergo ordinem eſt, quòd ueſcatur qs humanis carnibus: ſed quia ex hoc non habetur ꝙ ſit peccatum mortale, quoniam dicere mendacium eſt contra ius naturale, & non tamē eſt de genere ſuo mortale: & comedere carbones, aut calcem ſine læſione ex mala complexione, non eſt mortalis gula, quàmuis beſtialis: ſicut ambulare manibus & pedibus, ad beſtialitatis uitium ſpectat, & tamen non eſt mortale: ideò cautus eſto, & non admittas conſequentiam. Eſt peccatum beſtialitatis, ergo mortale. Ad hoc enim quòd ſit mortale, exigitur quòd ſit cōtra charitatem Dei, ſuij pſius, aut proximi. Propter hoc enim mendaciū nō eſt ex ſuo genere mortale, & ſimiliter ambulare manibus, & huiuſmodi. Ad argumentum ergo dicitur, quòd quia præcepta iuris naturalis ſunt præcepta Dei, ideo peccans gula contra naturam, peccat contra præceptum iuris naturalis, & diuini. Mortaliter autem tunc ſolum per ſe loquendo in beſtialitate gula peccat, quando cibus eſt contra bonum ſui, aut proximi. Et ex hac parte repugnat carni humanæ eſſe cibum hominis: quoniam cibus humanus poteſt iure priuari uita ſua, ut ſumatur in cibum. Licitè enim mortificamus uegetabilia, & occidimus animalia in uſum noſtri cibi. Homo autem non poteſt occidi, ut ſit nutrimentum noſtrum: & propterea talis beſtialitas eſt peccatum mortaliſſimum, per ſe loquendo. An autem per accidens quandoque liceat, puta, quia homines ſunt iam occiſi in bello, & nō ſubeſt cibus alius, alterius rationis eſt: & neceſſitas excuſare uidetur ex quo nocumentum proximi non eſt, & inhumanitatem urgens neceſſitas apud ſe, & alios operit.

¶ In reſponſione ad primum eiuſdem artic 2. dubium occurrit ex Martino ibidem dicente. Non placet mihi quod dicit S.Th. concupiſcentiam gulæ mortalem eſſe cōtra præceptum ſanctificationis ſabbathi, qua præcipitur quies in fine ultimo: quoniam tunc omne peccatum mortale eſſet contra ſanctificationem ſabbathi, quia quolibet peccato mortali auertitur ſecundum Thom. quis à fine ultimo.

¶ Ad hoc dicitur, quòd author non dicit peccatum gulæ eſſe

A contra præceptum ſabbathi abſolutè, ſed cum duabus modificationibus, altera eſt cōtra illud p quandā reductionem: altera contra illud ſpiritualiter intellectum. Et hoc denotauit in illo uerbo. In quo præcipitur quies in fine ultimo. Et ſic peccatum gulæ nec directè, nec ad literam contrariari dicitur præcepto de ſanctificatione ſabbathi, ſed reductiuè, & myſticè, quod patet uerum eſſe. Et cum dicitur, Quia ſic omne peccatū mortale eſſet contra hoc præceptum, reſpondetur ꝙ omne peccatum mortale eſſe ſic cōtra hoc præceptū, nō inconuenit: quoniam ſic acceptum eſt præceptum generale imponens, ceſſationē ab omni peccato, & quietem inēns ſ Deo vltimo omniū fine, ut ſuperius in q. 122. ar. 4. ad primum patet. Specialiter tñ appropriaē hoc peccato gulę ppter duas gulæ conditiones, ſcilicet quia eſt peccatū mentem deprimens, & ſubmittens delectationibus communibus nobis, & brutis, & cum hoc nullo præcepto decalogi directè prohibetur: quæ duæ conditiones ſimul in nullo alio uitio apparent. Nam luxuria etſi ſimiliter deprimat, & ſubmittat, tamen habet duo præcepta quibus contrariatur, ſcilicet, Non Mœchaberis: & Non concupiſces uxorem proximi tui. Superbia caret prima conditione &c. Merito ergo huiuſmodi peccata reducuntur ad huiuſmodi præceptum myſticè ab authore.

SVPER QV. CXLVIII. ART. III.

D IN ar. 3. eiuſdem quæſt dubium ex Martino in quæſtione de gula ſub hoc eodem titulo occurrit Nā contra hoc, ſcilicet. grauitas peccatorum principaliter attenditur ſecundum materiam, in qua peccatur &c. arguit. Primò, quia ſi ſic, nullū peccatum niſi circa res diuinas eſſet maximum. Secūdò, quia eſſet ſimpliciter deterius, & grauius non colere Deum in die dominico, quàm homicidium, aut adulterium.

¶ Ad primum horum dicitur, quòd quia maximum dicitur dupliciter, ſcilicet ſimpliciter, uel in genere. conceditur quòd ſolum peccatum in diuina eſt maximum ſimpliciter. Aliquod autem aliud poteſt dici maximum in genere, ut uitium contra naturam in genere luxuriæ, eſt maximum.

¶ Ad ſecundum uerò dr̄, ꝙ quia peccata contra præcepta primæ tabulæ ſunt ex ſuo genere grauiora peccatis contra ſecundam tabulam: ideò cōceditur, ꝙ uiolatio cultus diuini eſt grauius ſimpliciter quàm homicidiū, quàmuis hoc ſit magis nociuum: ſicut etiam periurium iocoſum eſt grauius homicidio.

E ¶ In eodem ar. 3. nota, ꝙ aliud eſt loqui de peccante, & aliud tali peccante, ut patet: & quod author dicit, quòd peccatum gulæ ex parte peccantis alleuiatur, & non dicit, ꝙ ex parte talis, uel talis peccantis alleuiatur. Vnde probat quod dicit ex communibus omni peccanti in gula, ſcilicet ex neceſſitate cibi, & difficultate diſcernēdi. Et ex hoc habes unde ſoluas obiecta ex parte talis, uel talis peccantis in gula in caſu &c. Non. n. ſunt contra præſentem doctrinam formaliter intellectam.

¶ In eodem ar. 3. eiuſdem 148. q. in reſponſione ad tertium, dubium occurrit circa hoc, quòd nocumentum corporis ex gula per accidens ſe habet ad gulam, & nō directè pertinet ad gulæ grauitatem. Et eſt ratio dubij, quia oppoſita conditionibus requiſitis ad uirtutem aliquam, ſpectant directè ad uitiū oppoſitū illi uirtuti: ſed cōmenſuratio cibi ad ſanitatem, & bonam habitudinem ſpectat ad temperantiam, ut patet in 3. Eth. & ſupradictis. ergo incommēſuratio cibi ad ſanitatem ex gulæ delectatione ſpectat ad gulam per ſe, & non per accidens.

¶ Ad hoc dicitur, ꝙ quia neceſſitas humanæ uitæ, ſanitatis, & hmôi, non eſt finis tẽperantiæ, vt in quæſtione de tẽperantia artic. 6. ad primũ patet, ſed rerum quibus tẽperantia vtitur: ideò modificatio in ordine ad ſanitatem, & ad facultates, & huiuſmodi, non per ſe & proximè ſpectat ad temperantiam, ſed mediantibus alijs virtutibus, uel quaſi uirtutibus. Pro quãtò nãque liberalitas ſumptuũ deſeruit tẽperantiæ, tẽperatus modum in ordine ad facultates ſeruat. Et pro quanto naturalis amor ſui ordinatus cooperatur tẽperantiæ, tẽperatus modificat cibos in ordine ad ſanitatẽ. Nec aliud intẽdit Ariſt. in 3. Ethic. Et propterea dicitur, quòd huiuſmodi cõditiones nec virtutis abſtinentiæ per ſe, & proximè, nec earum oppoſitę vitii gulę ſic ſunt: quãuis virtus abſtinẽtię p ſe cõſiſtit in moderatione delectabilis cibi ſecundũ ꝙ oportet &c. ad bonũ tõnis & gula in immoderata delectatione eiuſdẽ. Et ꝙ ſi propter huiuſmodi delectationẽ facultates excedat, inquantũ ꝓdigalitate vuř, facit. Et ꝙ ſi ſibiipſi nocat, mediãte iniuſtitia cõtra ſeipſum (ſi ſic loqui licet) facit, & ſic de alijs. Et per hæc patet rñſio ad Martinũ vbi ſupra arguentẽ hãc authoris rñſionem: qa penes nocumenti corporis ſumitur primũ genus gulæ, & qa prius peccat iſte guloſus ex nocumento qđ ſibi infert, q̃ ex delectatione quã intẽdit. Cõceſſo nãq; hoc ſecũdo, nõ ſequitur. ergo plus peccat peccato per ſe gulę ex nocumẽto: ſed ſequiř, ꝙ plus peccat ex peccato quod oritur ex gula, quàm ex ipſa gula: quia maius peccatum eſt odium ſuiipſius quàm gula. Prima autem obiectio falſum ſupponit, vt in ſequenti articulo patebit magis.

* Eſt glo. Caſſiod. i hoc loco.

* Lib. 33. Moral. c. 11. parũ ab med. ad ſenſũ.

Conclu. m — Conclus. p — Conclu. ſ

nam Sodomorũ, ſm illud Ezec. 16. Hæc fuit iniquitas ſororis tuæ Sodomæ, ſaturitas panis & uini. ergo peccatum gulæ eſt maximum peccatorum.

¶ 2 Præ.[h] Cauſa in quolibet genere eſt potior: ſed gula uř eſſe cauſa aliorũ peccatorũ, quia ſuper illud Pſal. 135. Qui percuſſit Aegyptũ cũ primogenitis eorũ, dicit *glo. Luxuria concupiſcentia, ſuperbia, ſunt ea quæ uenter generat. ergo gula eſt grauiſſimum peccatorum.

¶ 3 Præt. Poſt Deũ hõ dẽt ſeipſum maximè diligere, ut ſupra habitũ eſt: ſed ꝑ uitiũ gulæ hõ infert ſibi ipſi nocumẽtũ. dř.n. Eccl. 37. Propter crapulã multi obierunt.[h] ergo gula eſt maximũ peccatorũ, ad minus pręter peccata quæ ſunt cõtra Deum.

Sed contra eſt, ꝙ uitia carnalia, inter quę cõputatur gula ſm * Greg. sũt minoris culpæ.

Respon. dicẽdũ, ꝙ grauitas alicuius peccati põt tripliciter cõſiderari. Primò quidẽ & principaliter ſm materiã, ĩ qua peccatur. Et ſm hoc peccata, quæ sũt circa res diuinas, ſunt maxima: undè [m] ſm hoc uitiũ gulæ non eſt maximũ.[n] Eſt. n. circa ea quæ ad ſuſtentationẽ corporis ſpectant. Secũdò aũt ex parte peccãtis. Et [p] ſm hoc peccatũ gulæ magis alleuiatur q̃ aggrauetur. tũ ꝑꝑ neceſſitatẽ aſſumptionis ciborũ, tũ etiã ꝑꝑ difficultatẽ diſcernẽdi, & moderãdi id qđ in talibus conuenit. Tertiò uerò modo ex parte effectus cõſequentis. Et [s] ſm hoc uitiũ gulæ habet quandam magnitudinem, inquantum ex ea occaſionãtur diuerſa peccata.[s]

Ad primum ergo dicendũ, ꝙ illæ pœnæ referũtur magis ad uitia quæ ſunt conſecuta ex gula, uel ad gulæ radicẽ, q̃ ad ipſam gulã. Nã primus homo expulſus eſt de paradiſo ꝑꝑ ſuperbiã, ex qua proceſſit ad actũ gulæ. Diluuiũ autem, & pœna Sodomorum ſunt inducta propter peccata luxurię pręcedentia ex gula occaſionata.

Ad II. dicendũ, ꝙ rõ illa procedit ex parte peccatorũ q̃ ex gula oriunř. Nõ aũt oportet ꝙ cauſa ſit potior, niſi in cauſis ꝑ ſe. Gula aũt nõ eſt cauſa illorũ uitiorum per ſe, ſed quaſi per accidens, & per occaſionem.

Ad III. dicendũ, ꝙ guloſus nõ itẽdit ſuo corpori nocumẽtũ inferre, ſed in cibo delectari. Si aũt nocumentũ corporis ſequatur, hoc eſt ꝑ accidẽs: unde hoc nõ directè ꝑtinet ad grauitatẽ gulę, cuius culpa tñ aggrauatur, ſi quis corporale detrimentũ incurrat propter immoderatam cibi aſſumptionem.

Articvlvs IIII.

Vtrum conuenienter ſpecies gulæ diſtinguantur ſecundum has quinq; cõditiones pręproperè, lautè, nimis, ardenter, ſtudioſè.

AD quartvm ſic proceditř. Vř ꝙ inconuenienter ſpecies gulæ diſtinguãtur à Greg. qui 30. Moral.* dicit. Quinque modis nos gulæ uitium tentat. Aliquãdo nãq; indigentiæ tempora præuenit, aliquando lautiores cibos quærit, aliquando quæ ſumenda ſunt, præparari accuratius appetit, aliquando in ipſa quantitate ſumẽdi, menſuram refectionis excedit, aliquando ipſo æſtu immenſi deſiderij aliquis peccat. Et continentur in hoc uerſu.

Porrectio per totum.

717

1.2 q.72 ar. 9. cor. & ad 3. Et 4. diſt. 15. q. 3. ar. 4. & lib. 30. c. 27. i pri.

SV. Q. CXXXXVIII. ART. IIII.

IN artic. 4. eiuſdem 148. q dubia multa ex Martino in eodem tractatu in quæſt. 1. de gula occurrunt. Primum eſt circa ſufficientiam quinque ſpecierum gulæ aſſignatarum in litera. Arguit ſiquidem directè contra tripliciter. Primò, quia utens cibo prohibito, puta, carnibus in die Veneris, peccat peccato gulæ, & tamen ſecundùm nullam iſtarum ſpecierum. ergo. Minor probatur inductiuè. Secundo, Comedens pluries quàm debet, puta, in die ieiunii, uel quàm honeſtum ſit, peccat peccato gulæ: & tñ nulla dictarũ ſpecierũ. ergo. Minor ꝓbatur inductiuè. Tertio, Sumens cibũ contrariũ bonæ diſpoſitioni animi, vel corporis, peccat peccato gulæ; & tñ nulla dictarũ ſpecierũ. ergo. Minor patet inductiuè. Deindè firmat ſuam opinionem, & arguit. Quartò, Gula diuiditur in tria genera, ſ. in cõcupiſcentiam cibi contra bonam habitudinem corporis uel animæ: & concupiſcentiam cibi contra honeſtatem, puta, quia contra præceptũ, uel rationis iudicium propter conſuetudinem, locum, uel tempus: & in concupiſcẽtiam cibi ſupra ſubſtantiam, uel ſtatum, & ſub his continentur multò pluries ſpecies, quàm iſtæ quinque. ergo. Et aſſumptum probatur ex 3. Ethic. ubi Ariſtoteles hæc tria ponit.

¶ Dubium deinde eſt circa rationem ſufficientiæ iſtarum quinque ſpecierum aſſignatam in litera, ſcilicet quia inordinata concupiſcentia poteſt attendi aut penès ipſum cibum, aut penès eius ſumptionem &c. Arguit ſiquidem Martinus ibidem contra ſex dicta authoris in hac litera. Primum eſt ipſa diſtinctio, cum dicitur, quòd inordinatio concupiſcentiæ attenditur aut penès cibum, aut penès ſumptionem cibi. Contra inquit, diuiſionẽ admitto quamuis ſecundùm rigorem ſermonis omne uitium gulæ ꝓueniat ex parte ſumptionis, quia quantumcunque cibus eſt & magnus, uel delicatus, ſi non ſumeretur, non eſſet gulæ uitium ratione cibi cauſatum.

¶ Secũdum eſt, quòd una ſpecies attenditur penès cibũ quantum ad ſubſtantiam, ſeu ſpeciem cibi: & ſic quærit cibos lautos, hoc eſt, pretioſos. Contra. Hoc membrum, ſcilicet quantum ad ſubſtantiam, eſt diuiſibile, & tamẽ tamquàm indiuiſibile ponitur. ergo. Antecedẽs probatur: quia quo ad ſubſtantiam dupliciter contingit, uel quia pretioſi ſunt cibi, uel quia inconſueti. Et hoc uel uniuerſaliter, ut carnes humanæ, uel pro tempore, ut carnes i Quadrageſima.

¶ Tertium eſt, quòd una ſpecies gulæ attenditur penès qualitatem cibi, dum concupiſcuntur cibi accuratè præparati, quod importat ly, ſtudioſè. Contra. Hoc membrum, ſcilicet quantum ad qualitatem, eſt diuiſibile. probatur, uel quia qualitas eſt nociua, uel quia nimis accuratè procuratur ut inſit cibo qualitas delectans.

¶ Quartum eſt, ꝙ inordinatio ex parte ſumptionis contingit dupliciter, ſcilicet ex parte temporis, uel modi.

¶ Quintum eſt, quòd ex parte modi exponitur, ardenter. Contra. Hęc, inquit, diuiſio non eſt ſufficiens: quia non ſolum illis duobus modis ſit inordinata ſumptio, & quia ſecundùm membrum,

brum, ſ. ex parte modi, eſt diuiſibile, probat quadrupliciter. Pri A mò, Quia ſumptio inordinata eſt interdũ, quia frequẽtior eſt q̃ oportet: ut ſi quis ſine cã decies in die reficiatur. Secũdò interdũ, quia fit cũ eſt prohibita, ut ſi qs in die ieiunij bis reficeretur. Tertiò interdũ, quia loco prohibito, ut in Eccleſia. Quartò interdũ, quia pp finem malum, puta, luxuriæ.

¶ Sextũ eſt, q una ſpecies ex parte sũptionis attendi ſecundũ tpꝰ, qd iportat ly præpropere. Cõtra, hoc ẽt mẽbrum eſt diuiſibile. Nã pũẽtio tẽporis interdũ eſt p comparationẽ ad exigentiam naturæ, ut cum ſup indigeſto comeditur. Interdum per comparationem ad præceptum, uel laudabilem conſuetudinem, ut ſi quis in die ieiunij notabiliter p̃ueniret horam prandij: aut celebraturus, prius comederet: aut antequàm diuinum officium dixiſſet. Et q hæc, & prædicta ſint diuerſarum ſpecierum patet ex hoc, q̃a ſunt diuerſorum generum. Nam prima præuentio pertinet ad primum genus, ſ. contra bonum animæ, uel corporis. Secunda ad ſecundum, ſ. contra honeſtatem. Et ſic facile eſt in ſupradictis aſpicere diſtinctionem genericam iuxta tria genera gulæ ſupradicta, ex Ariſ. 3. Eth. quem, inquit Martinus, ſequor, & diſcrepare uidetur a tot doctoribus ſacris. C

¶ Dubium tertio principaliter eſt circa doctrinã literæ in hoc, quod dr̃, ſpecies. ſ. gulæ accipi ſecundũm differentiam motiuorũ. Repetitur ſiquidem hoc pluries in litera reſpondendo ad argumenta. Contra, inquit Martinus ibidem. Primò, quia eadẽ cibi concupiſcentia fit ut ego in hac die ieiunij excedã in quantitate nimis comedendo, & tu in numero contra Eccleſiæ præceptum bis comedendo. ergo diuerſæ ſpecies habent idem motiuum. Secundò, quia eadem ſimiliter concupiſcẽtia fit ut ego voraciter, & tu exceſſiuè comedas. ergo diuerſæ ſpecies habẽt idem motiuum. Tertiò, quia tp̃s & locus non ſe habent ut motiua. Nullus. n. poteſt rationabiliter dicere, q præuentio tẽporis ſe habet ut motiuum reſpectu cibi ſumendi. Quartò, quia inordinata concupiſcentia eſt, quæ mouet ad metas modi, tẽ D poris, quantitatis &c. tranſgrediendum, & non econtra: ex quibus patet & q fundamentum dictæ opinionis diſtinguẽtis ſpecies gulæ penès motiua eſt omnino nullum, & quòd non eſt eidem opinioni conſonum, cum in multis ſpeciebus enumeratis ab iſta opinione idem motiuum reperiatur, ut patuit.

¶ Ad primi dubij argumenta contra ſpecierum gulæ ſufficientiam, ordinatè reſpondendo dicitur ad primum, q comedens carnes feria ſexta peccat in prima ſpecie gulæ, in qua attendit̃ quid ſumitur. Nec obſtat q lautior, aut pretioſior interdum ſit piſcis, q̃ caro: quoniam conſtat q ſecundũm ſe melior cibus eſt caro, & q in prima ſpecie conſideratur ſubſtantia cibi. Et exponitur ab authore per pretioſitatem, quia pretium eſt menſura rerum: & ex menſura intendit nobilitatem menſurati. ſ. cibi deſcribere.

¶ Ad ſecundum dicitur, quòd comedens pluries q̃ debet, peccat in quarta ſpecie gulæ, in qua attenditur præuentio temporis: quoniam ſi prima uice, v. g. pranſus eſt in die ieiunij hora debita, cum ſecunda uice comedit, præuenit tempus comedendi, quia vſque in diem ſequentem comedendi non eſt tempus.

¶ Ad tertium dicitur, q utens cibo nocẽte corpori, uel animo, non peccat peccato gulæ ſecundũm ſe, ſed ut eſt ratio alterius vitij, quo ſ. quis ſibiipſi eſt nequam. Species autem gulæ aſſignatæ ſunt dẽ peccatis gulæ ſecundũm ſe. Iam enim ex dictis ab authore patet, q huiuſmodi nocumenta per accidens ſe habent ad peccatum gulæ.

¶ Ad quartum dicitur, q in 3. Ethi. Ariſt. dicit quidem temperatum non exire terminos ſanitatis, honeſtatis, & facultatum, & benè: quia temperatus contra nullam debet agere virtutem: & non dicit, q ſecundũm hæc tria attendantur genera, aut ſpecies intemperantiæ. Ex dictis autem authoris manifeſte apparet, q nocumentum animæ & corporis eſt per accidens ad gulam, ac per hoc excluditur primum genus: & ſimiliter tertiũ,

Præproperè, lautè, nimis, ardenter ſtudioſè.

Prædicta enim diuerſificantur ſecundùm diuerſas circunſtantias: ſed [h] circunſtantiæ cũ ſint accidentia actuum, non diuerſificant ſpeciem. ergo ſecundùm prædicta non diuerſificantur ſpecies gulæ. B

¶ 2 Præt. Sicut tẽpus eſt quædã circunſtantia, ita [h] & locus. Si ergo ſecũdùm tempus una ſpecies gulæ accipitur, uidetur q pari ratione ſecundum locum, & alias circunſtantias.

¶ 3 Præt. Sicut tẽperantia obſeruat debitas circũſtantias, ita ẽt & aliæ uirtutes morales: ſed in vitijs, q̃ opponunt alijs uirtutibus moralibus, nõ diſtinguunt ſpecies ſm̃ diuerſas circunſtantias. [h] ergo nec in gula.

SED CONTRA eſt uerbũ Gregor. inductum.*

RESP. Dicendum, q ſicut dictum eſt,* gula importat inordinatam concupiſcentiam edẽdi. In eſu autem duo conſiderantur, ſcilicet ipſe cibus, qui comeditur, & eius comeſtio. Poteſt ergo inordinatio concupiſcentiæ attendi dupliciter. Vno quidem modo, quantum ad ipſum cibum qui ſumitur:

* Lib. 30. Moral. c. 27.

* Ar. 1. huius quæſt.

quod in nocumento facultatum coñſiſtit eadẽ rõne. Secundũ A uerò tanq̃ connumeratũ his q̃ ſunt p accidẽs, manifeſtat ſe non poſitũ ut unũ triũ generum. Et ſecundũ ueritatẽ ſpectat ad vitium contrariũ illi honeſtati, v. g. Si qs indebitẽ comedat in Eccleſia, inhoneſtas hæc ſpectat ad ſacrilegij uitiũ, & ſic de alijs.

¶ Ad ſecũdi dubij argumenta cõtra rõnẽ ſufficientiæ, rñdẽdo ordinatè, dr̃ ad obiectionẽ contra primũ dictum. ſ. ipſam diuiſionem, q diuiſio eſt optima, & formali ſermone artificioſa. Nã cũ gula ſit circa cõcupiſcentiam delectationis in cibo, & cibus non hẽat rõnẽ cibi, niſi i ordine ad eſum, nõ diſtinguit̃ cibus a comeſtione tanquàm ſint diuerſæ materiæ gulę, ſed tanq̃ duo requiſita, & cõcurrẽtia ad materiã gulæ. Oportet enim concurrere cibum & actũ, quo q̃s vtit̃ cibo, quem conſtat eſſe non uidere, aut audire, vendere, aut emere, ſed comedere: & neutrum ab altero ſeparabile eſt. Et conſtat q aliquæ conditiones ſpectãt ad cibum, vt ſubſtantia, quantita, & qualitas cibi: & aliquæ ad ipſum actũ utendi illo, ut tempus, & modus. Falſum eſt ergo formaliter loquẽdo, q omnis inordinatio ſit ex parte actus utendi, licèt ſimul ſit cum ipſo actu in potentia, uel in actu. Et ad probationem, Si non ſumeretur, non eſſet gulæ uitium, dicitur q gulæ uitium eſt etiam ſi nunquàm ſumatur cibus inordinatè appetitus. Loquendo autem de ſumere in potentia, dicitur q probatio nihil ualet: quia poſſe ſumi eſt de ratione cibi, & a conditionali negatiua unius inſeparabilis non ſequit̃ cathegorica poſitiua rationis. uerbi gratia. Licèt illa ſit uera, Si non eſt riſibilis, non eſt homo. non tamen ualet, ergo ratio hominis ſumitur ex riſibilitate. Ita non ualet. Si cibus non poſſet ſumi, non cauſaretur uitium gulæ. ergo cauſare uitium gulæ conuenit cibo ratione ſumptionis. Sicut non ualet, ergo eſſe cibum conuenit ſibi ratione ſumptionis. Sumitur enim quia eſt cibus, & non quia ſumatur, ideò eſt cibus.

¶ Ad obiecta contra ſecundum dictum, ſ. de una ſpecie gulæ ſecundùm ſubſtantiam cibi, dicitur q illud membrum eſſe diuiſibile contingit dupliciter. Vno modo, in eſſe morali formaliter ſecundùm per ſe differentias gulæ: & ſic negatur. Alio mõ, ſecundũ differentias per accidens: & ſic conceditur, ſed nõ eſt contra doctrinam authoris: quoniam ſpecies debẽt per ſe differentijs formalibus illius generis conſtitui, & non differẽtijs per accidens. Et per hanc regulam reſpondetur ad obiecta contra indiuiſibilitatem tam huius, q̃ aliarum ſpecierum. Vnde cũ contra iſtam ſpeciem affertur, Quia ſubſtantia cibi diuiditur in pretioſam, & inſuetam, dicitur quòd diſtinctio iſta eſt per accidens ad ſubſtantiam cibi. Accidit enim delectabili cibo, q ſit prohibitus lege, uel conſuetudine. Vnde quicunque cibus ſecundùm ſeipſum inordinatè appetitur infra humanos limites, ſiue hoc ſit ex nobilitate cibi, ſiue ex prohibitione, ut carnes ſunt in ieiunijs prohibitæ, ad eandem ſpeciem gulæ ſpectant. Ciborum uerò appetitus extra humanos limites, ut carbonũ, E calcis, carnium humanarum, & ſimilium, ad beſtialitatem ſpectant, quæ ſub his ſpeciebus non continetur, quoniam gula ut eſt humanum uitium, diſtincta eſt.

¶ Ad obiecta contra tertium dictum, ſ. de unitate ſpeciei gulæ quantum ad qualitatem cibi, dicitur negando huiuſcemodi membri diuiſibilitatem formalem, & per ſe, ut dictum eſt. Et cum dicitur, quia diuiditur per qualitatem præparatam, uel nociuam, iam patet reſponſio, quòd eſſe nociuum accidit cibo ut obiectum eſt gulæ, quia accidit cibo, ut eſt delectabilis. Eſt. n. præter guloſi intentionem, ut author dixit.

¶ Ad obiecta contra quartum & quintum dictum reſpõdetur negando utrunque aſſumptum, ſ. & quòd ex parte ſumptionis ſint plures differentiæ formales per ſe in genere gulæ, & q ſecũdũ mẽbrũ, ſ. ex parte modi, ſit diuiſibile formaliter &c.

¶ Et ad primam probationem. ſ. quia ſumptio inordinata eſt quandoque, quia frequentior eſt quàm oportet, reſpondetur q huiuſmodi deordinatio comprehenditur ſub ſpecie quarta,

Et ſic quantum ad ſubſtantiā, uel ſpēm ſibi q̄rit aliq̄s cibos lautos. i. pretioſos. Quantū ad qualitatē quærit cibos nimis ac curatè præparatos. i. ſtudioſè. Quantum ad quantitatē, excedit nimis in edendo. Alio uerò modo attenditur inordinatio concupiſcētiæ quātū ad ipſam ſūptionē cibi, uel q̄a p̄uenit debitum tēpus comedēdi, qđ eſt præpropere, uel q̄a non ſeruat modum debitum in edendo, quod eſt ardenter. Iſido *uerò cōprehēdit primum & ſecūdum ſub uno, dicens, q̄ ᵐ guloſus excedit in cibo ſm quid, quantum, quomodo, & quando.ⁿ

*Elicitur ex li. 2. de ſummo bono, ca. 22. nō p̄cul a fine, & c. 42.

Ad primum ergo dicendum, q̄ corruptio diuerſarū circunſtantiarū facit diuerſas ſpēs gulæ p̄p diuerſa motiua, ex q̄bus moralium ſpēs diuerſificantur. In eo enim qui quærit lautos cibos, excitatur cōcupiſcētia ex ipſa ſpecie cibi. In eo uerò q̄ præoccupat tempus deordinatur concupiſcentia propter impatientiam moræ, & idem patet in alijs.

C Ad II. dicendum, q̄ in loco, & in alijs circunſtantijs nō inuenitur aliud differēs motiuū pertinens ad uſum cibi, quod faciat aliam ſpeciem gulæ.

Ad III. dicēdū, q̄ in q̄buſcūque alijs uitijs diuerſæ circunſtantiæ habēt diuerſa motiua, oportet accipi diuerſas ſpēs uitiorū ſecundū diuerſas circunſtantias: ſed hoc non contingit in omnibus, ut dictum eſt. †

†Ad 2. ar. & 1.2. q. 72. ar. 5.

ARTICVLVS V.

Vtrum gula ſit uitium capitale.

H Ad qvintvm ſic procedit. Videtur quòd gula non ſit uitium capitale. Vitia. n. capitalia dicunt, ex quibus alia oriun

Ferrett. per totum.

718 Mal. q. 8. art. 1. cor. co. 3. & ad 9. & q. 14. art. 3. cor. & q. 6. 14. art. 4.

ſcilicet, præuentionis tp̄is. Nā dū repetitur comeſtio inordinatè, nō peccatur, quia tp̄s congruū comeſtioni nō expectatur. Et p̄ idem rñdetur ad ſecūdā de multiplicata comeſtione in die ieiunij. Añ tp̄s ſiquidem debitum comedit q̄ uiolat ieiunium bis comedendo: q̄ñ vſque in diem craſtinum differēda eſſet comeſtio, ut prædictum eſt.

¶ Ad tertiā autē obiectionē d̄ loco, & quartā de fine, di. q̄ huiuſmodi inordinationes ad aliorū uitiorū ſpēs ſpectant, nec cōſtituunt ſpēs gulæ. Si quis. n. p̄p adulterandū comedit, non gulæ, ſed adulterij macula ſe polluit. Et ſimiliter ſi q̄s in Eccleſiæ cōtēptū in illa comedit, non gulæ, ſed ſacrilegij crimen incurrit. Deformitates ſiquidē iſtæ q̄a p̄ accidens ſe habent ad gulā, non ſufficiunt ad intrinſecas gulæ ſpecies cauſandas.

¶ Ad obiecta contra ſextū dictū. ſ. de vnitate ſpēi gulæ ex p̄uētione tp̄is, rñdet̄ negando, q̄ ſpecies illa ſit diuiſibilis formaliter &c. ut prius dictū eſt. Et ad p̄bationē, quia præuētio poteſt eſſe uel in ordine ad exigētiā naturæ, uel ad p̄hibitionem &c. rñdetur, q̄ oēs allatæ differentiæ per accidēs ſe habēt ad gulam, aut nullam faciunt formalē differentiam. Nam præuentio tēporis contra præceptum naturæ uel contra p̄ceptum Eccleſię, eiuſdem eſt rationis. Vitia. n. non diſtinguuntur penès præcepta a quibus auertunt, ſed penès obiecta ad quæ tēdunt. Idem autem eſt obiectum. ſ. tēporis præuentio in cibo a quocūque ſit prohibita, & ſimile eſt in alijs uitijs. Inceſtus enim ſiue a natura, ſiue ab Eccleſia inhibitus, eiuſdem eſt ſpeciei. Si q̄s autem celebraturus comedit, ſacrilegij crimen committit contra ſacramentorum reuerentiam debitam agēs. Quod autem ſubiungitur, quòd hæc ideò diſtinguuntur ſpecie, quia diſtinguuntur genere, iuxta tria genera gulæ ab ipſo Martino aſſignata, eadem facilitate negatur, qua dicitur. Nam ut patet ex dictis, ex his quæ ſunt per accidens, conficta ſunt ſub gula ſ genera illa. Quo fit ut arguens, & doctorum theologorum cōem doctrinam deſerat, & Ariſtotelem non ſequatur, ut putauit.

¶ Ad obiecta in tertio dubio de ſpecificantibus peccata gulæ. ſ. q̄ ſunt obiecta motiua appetitus, reſpondendo dicitur. Ad primum, quòd falſum aſſumitur, q̄ eadem ſecundùm ſpeciē concupiſcentia cibi fiat, ut unus nimis, alter pluries in die ieiunij comedat. Et ſimiliter negatur aſſumptum in ſecundo. Vtrunque ſiquidem petit principium: quoniam concupiſcentiæ diſtinguuntur ſpecie ſicut delectationes. Alterius autem delectationis eſt delectabile in quantitate cibi à delectabili ſumptione ante tempus, & a delectabili uoracitate &c. cum hæc mouēt ad inordinatam concupiſcentiam ſui.

¶ Ad tertium, cum dicitur quòd nullus poteſt rōnabiliter dicere, q̄ tempus ſe habeat ut motiuum appetitus in cibo ſumendo, negatur aſſumptum: quoniam nec tempus excluditur a motiuis appetitus, ut experimur in nobis, dum quia talis hora eſt, mouemur ad tale opus: nec tempus applicatum ad ſumptionē cibi minus mouet nos, q̄ applicatum ad agriculturam mouet ad illam. Ad quartum dicitur, quòd quia finis eſt prior in intētione, & poſterior in executione, & obiectum appetitus hēt rationem finis, ideò delectabile in ſubſtantia, qualitate, & quantitate, præuentione, uel uoracitate cibi primo mouet appetitum ad ſui concupiſcentiam inordinatam, & cōcupiſcētia inordinata mouet ad adipiſcendum tale delectabile ſumēdo cibū illum tm̄, talem, prius, uel ſic. Vndè uerum dicit arguens in hoc, q̄ concupiſcentia inordinata mouet ad gulę peccatum in actu exterioris executionis: ſed falſum dicit in hoc, quòd delectabile non prius moueat ad inordinatam concupiſcentiam. F Obiectū. n. appetibile conſtat eſſe prius appetitione, & mouere appetitum, immò eſſe primum motorem, utpote mouentem non motum, ut patet in 3. de anima. Vndè patet fundamentū authoris eſſe ſolidum, peripateticum, & conſonū nō ſolū ſibi, ſed ſacris doctoribus, quos quia ſummè ueneratus eſt author, iō intellectum eorum quodammō ſortitus eſt. Scriptum eſt. n. q̄ declaratio diuinorū ſermonū illuminat, & intellectū dat paruulis. Dantibus ergò operam declarationi diuinorum ſermonū per p̄phetas, apoſtolos, doctoreſq; ſacros, lumen datur & itellectus, utpote paruulis in oculis ſuis, & ſeipſos ſubmittētibus illorū doctrinæ.

SVP. QV. CXLVIII. ART. V. ET VI.

In ar. 5. & 6. eiuſdē q. 148. dubium ex Martino ubi ſup. in q. An gula ſit uitium capitale, occurrit, impugnāte quòd uitiū capitale dicit̄ ex quo natura ſunt multa oriri uitia ſecūdùm rationem cauſæ finalis. Probat autē hoc ſpecialiter de quinq; gulæ filiabus, quæ in 6. articu. tractantur, uolens quòd non oriuntur ex gula ſecūdùm rationem cauſæ finalis: quia nemo appetit actus iſtorum quinque propter actum gulæ, neque delectationem in iſtis propter delectationē gulæ: quoniam nullus appetit hebetudinem mentis, ut delectetur in cibis & potibus.

¶ Ad hoc dicitur dupliciter. Primò, q̄ ſecundùm doctrinā authoris, licèt ſit uerum, q̄ uitium capitale ſit, ex quo ſecundum rōnem finis multa oriuntur uitia, non tñ hr̄ ab ipſo hæc p̄poſitio cum dictione excluſiua, hoc eſt, q̄ ſolùm ſic oriantur ex illo alia uitia, immo ſuperius in quæſtione de auaritia ar. vi. dicit, ex quo oriuntur alia uitia, & præcipuè ſecundum rationē cauſæ finalis. Vbi patet non excludi alios modos cauſandi alia a uitio capitali. Secundò di. q̄ iſtæ quinque filiæ gulæ aſſignatæ a Gregorio oriuntur ex gula ſecundùm rationem cauſæ finalis. Et cum contra arguitur, quia nemo appetit iſta p̄p gulā, rñdetur, q̄ appeti aliquid p̄p finem non contingit uno mō, ut arguens aſſumit, ſed pluribus. Aliquid. n. appetitur p̄p finem, ut medium ad conſequendum finem, ſicut appetitur equus ad quietius, uel celerius peragendum iter. Et hoc modo iſta quinque non appetuntur propter gulam ut finem. Et hoc ſolū probat arguens. Aliquid autem appetitur propter finem, ut acceptatum ex finis appetitu, dummodo intentum finē conſequatur: ſicut appetitur damnum exilij a uindicante ſe, ſciens q̄ ex uindicta incurret exilium. Ex nimia namque affectione ad finem, puta, vindictam acceptat incurrere exilium. Et hunc modum arguens prætermiſit: & tamen hoc modo omnes dictæ filiæ gulæ ex gula oriuntur ſecundum rationem fin. ſ. Eſt. n. guloſus tam affectus delectationi cibi & potus, q̄ non curat, dūmodo illam expleat, incurrere damna ineptæ lætitiæ, ſcurrilitatis, immunditiæ, multiloquij, & mentis hebetudinis. Et licèt hoc non ſit, iſta uitia ſecundum ſe oriri ex gula ut fine, ſed eſt habere ipſa uitia ex gula ut fine: quoniam actus iſtorum uitiorum non ordinantur ſecundùm ſe ad finem gulæ, ſed incurrere dicta uitia procedit ex fine gulæ, ut declaratum eſt, ſufficit tamen ad horum filiationem reſpectu gulæ ut finis, huiuſmodi dependentia finalis. Quòd. n. non ita directè requiratur ad filiationem uitiorum cauſalitas finalis illorum ſecundùm ſeipſa, ex quæſtio. 35. ſuperius de filiabus accidiæ, in art. ult. inſinuatur: quamuis, ut in prima reſponſione dictum eſt, nō oporteat ſemper cauſalitatem finalem in filiatione uitiorum ſaluari. Stant ergo ſolida fundamenta authoris.

¶ In reſpōſione ad primum dicti 5. ar. ſpecialiter aduerte duas radices, ex quibus trahit gula, q̄ ſit uitium capitale, alteram ex cibo,

tur ſm rõnem cauſæ finalis: ſed A cibus[b] circa quem [h] eſt gula, nõ habet rationem finis, nõ enim propter ſe quæritur, ſed ꝓpter corporis nutritionem. ergo gula non eſt uitium capitale.

¶2 Præt. Vitiũ capitale aliquam principalitatẽ[b] hẽre vr̃ in rõne pc̃ti: ſed hoc nõ cõpetit gulæ, qa vr̃ eſſe ſm ſuum genus minimũ peccatorum, utpote plus appropinquans ad id, quod eſt ſecundum naturam. ergo gula B non uidetur eſſe uitiũ capitale.

¶3 Præt. Pc̃m cõtingit ex hoc, ꝙ aliquis recedit a bono honeſto pp aliquid utile pſenti uitæ, vel delectabile ſenſui: ſed circa bona q̃ hẽnt rõnẽ utilis, ponit unũ tm̃ uitiũ capitale, ſ. auaritia. ergo[h] & circa delectationes vr̃ eſſe ponendum unum tantũ uitiũ capitale: ponit aũt luxuria, q̃ eſt maius uitiũ q̃ gula, & circa maiores delectationes. er C go gula non eſt uitiũ capitale.

Sed contra eſt, quòd Gregor. 31. Moral.* computat gulam inter uitia capitalia.

*Li. 31. c. 31.

Resp. Dicẽdũ, ꝙ ſicut ſupra dictũ eſt, * uitium capitale dr̃, ex quo alia uitia oriuntur ſm rõnẽ [d] cauſæ finalis, inquatũ ſ. hẽt finẽ multũ appetibilẽ. Vñ ex eius appetitu homines ꝓuocant multipliciter ad peccandũ. Ex hoc aũt aliquis finis red- D dit multũ appetibilis, ꝙ habet aliquã de cõditionibus fœlicitatis, q̃ eſt naturaliter appetibilis. Pertinet aũt ad rõnem fœlicitatis delectatio, vt patet in 1. & 10. Eth.* & iõ [m] vitiũ gulæ, qđ ẽ circa delectationes tactus, quæ sũt pcipuæ inter alias, cõuenienter ponit inter uitia capitalia[a].

*1. 2. q. 84. ar. 4. D. 302.

*Li. 1. c. 8. & lib. 10. ca. 5. & ſequẽtibus. Conclu. m

Ad primum ergo dicendũ, ꝙ ipſe cibus ordinat qdem ad aliquid ſicut ad finem: ſed quia ille E finis, ſ. cõſeruatio uitæ, eſt maximè appetibilis, q̃ ſine cibo cõſeruari nõ põt, inde ẽt eſt ꝙ ipſe cibus eſt maximè appetibilis: & ad hoc ferè tot[9] labor humanæ uitæ ordinatur, ſm illud Eccl. 6. Oĩs labor hominis i ore eius[f]. Et tñ magis gula vr̃ eſſe circa delectationes cibi, q̃ circa cibos. Propter quod, vt Augu. dicit in libro de uera religione. *Quibus uilis corporis ſal[9] eſt, malũ ueſci, in quo ſcilicet delectatio eſt, quam ſaturari: cum omnis finis illius uoluptatis ſit non ſitire atque eſurire.

*C. 55. circa princ. tom. 1.

Ad II. dicẽdũ, ꝙ finis in peccato accipitur ex parte cõuerſionis, ſed grauitas pc̃ti accipitur ex parte auerſionis: & iõ nõ oportet uitium capitale, qđ habet finẽ maximè appetibilem, habere magnam grauitatem.

Ad III dicendum, ꝙ delectabile eſt appetibile ſm ſe: & iõ ſm eius diuerſitatẽ ponuntur duo uitia capitalia, ſ. gula, & luxuria. Vtile aũt ex ſe non habet rõnem appetibilis, ſed ſm ꝙ ad aliud ordinatur. Et iõ in omnibus utilib[9] uidetur eſſe una rõ appetibilitatis: & propter hoc circa huiuſmodi non ponitur niſi unum uitium capitale.

Articvlvs VI.

Vtrum conuenienter aſſignentur gulæ quinque filiæ, ſcilicet, inepta lætitia, ſcurrilitas, immunditia, multiloquium, & hebetudo mentis circa intelligentiam.

Porrecta per totum.

719

Mal. q. 14. art. 4.

Ad sextvm ſic proceditũ. Vr̃ ꝙ inconuenienter aſſignẽtur gulæ quinque filiæ, ſ. inepta lætitia, ſcurrilitas, immunditia, multiloquium, hebetudo mentis circa intelligentiam. Inepta [h] enim lætitia cõſequitur omne peccatum, ſecundum illud Prou. 2. Qui lætant cũ male fecerint, & exultant in rebus peſſimis. Sĩr ẽt B [h] hebetudo mentis inuenitur in omni peccato, ſecundum illud Prouer. 14. Errant qui operantur malum. ergo inconuenienter ponuntur filiæ gulæ.

¶2 Præt. Immũditia, q̃ maximè conſequitur gulã, vr̃ ad uomitũ ptinere, ſm illud Iſa. 28. Oẽs menſæ repletæ ſunt uomitu ſordium: ſed hoc non vr̃ eſſe pc̃m, ſed pœna pc̃ti, vel ẽt aliquid utile ſub conſilio cadens, ſm illud Eccleſ. 31. Si coactus fueris in edendo multum, ſurge è medio, & vome, & refrigerabit te. ergo [h] nõ debet poni inter filias gulæ.

¶3 Præt. Iſidorus ponit ſcurrilitatem filiam luxuriæ. Non [h] ergo debet poni inter filias gulæ.

Sed contra eſt, quòd Grego. 31. Moral.* has filias gulæ aſſignat.

*Lib. 31. c. 31.

Resp. Dicẽdũ, ꝙ ſicut dictum eſt, gula propriè conſiſtit circa immoderatam delectationem, quæ eſt in cibis & potib[9]: & iõ [m] illa uitia inter filias gulę cõputantur, q̃ ex immoderata delectatione cibi & potus cõſequũtur: q̃ quidem poſſunt ac ipi uel ex parte aĩę, uel ex parte corporis[n]. Ex parte aũt aĩę quadrupliciter. Primò qdem, quantum ad rõnẽ, cuius acies hebetat ex immoderatione cibi & potus. Et quãtũ ad hoc ponitur filia gulę hebetudo ſenſus circa intelligentiam, pp fumoſitates ciborum perturbantes caput, ſicut ecõtrario ab-

Ar. 2. & 3. Conclu. m

ex cibo, q eſt uitæ cõſeruatiuus. Eſt enim hoc valdè appetibile, & pp hoc multa valde & ſunt, & ſuſtinentur. Altera ex delectatione in cibo & potu, quæ ſapit rõdiuorẽ ſẽl citatis, quæ eſt ſumme appetibilis. Nam dum homo in delectabili moratur, felix quodãmodo eſt. Vnde & homines qui ſemper verſantur circa delectabilia, fœlices putaremus, niſi mala annexa, & conſequentia conſideremus.

¶ In ſexto ſpecialiter ar. dubium de ſcurrilitate occurrit, quantum pc̃m ſit. Et eſt ratio dubij, quia tã geſtus, q̃ verba inhoneſta vnt ex ſuo genere peccata mortalia, licet ex imperfectione actus, puta, quia leuiter, & ſine mala intentione, & riſus gratia dicuntur, uideantur quoq; uenialia.

¶ Ad hoc dr̃, ꝙ tã geſtus, q̃ verba inhoneſta dupliciter exerceri poſſunt. Primò, in ordine ad aliqd peccatum mortale, operis, uel delectationis. Exemplum primi, Si qs diceret uerba inhoneſta, ut prouocaret ad fornicationẽ, aut ad uindictã. Exẽplum ſecũdi. Si quis diceret uerba inhoneſta ut delectaret, vel qa delectat uindicta, aut fornicatio, de qua eſt ſermo. Et ſic proculdubio hmõi peccata uerborũ, uel geſtuum ſunt peccata mortalia. Alio modo, quia delectãt, uel ut delectent ipſi inhoneſti geſtus, ipſa inhoneſta locutio, & ſic hilariter tranſeunt, uel tranſeant. Et hoc propriè vr̃ ad ſcurrilitatẽ & turpitudinẽ pertinere, de quibus Apoſ. loqtur ad Eph. 5. Et ſic non ſunt peccata mortalia, ſed uenialia ualdè periculoſa. Scriptum eſt. n. Corrumpunt bonos mores colloquia praua. Vnde Apoſtolus pcipit nec nominari hæc inter Chriſtianos. Et ꝙ nõ ſint peccata mortalia ſuadetur rõne, & authoritate. Nam hmõi peccata non ſunt contra bonum proximi, ſed ad delectationẽ directe ordinantur. Conſtat quoque non eſſe contra bonum diuinum, aut propriũ illius qui hæc committit, nec quantũ ad bonũ aĩæ, aut corporis, aut exteriorum. Apoſtolus quoq; ibidẽ, ut gloſſa notauit, & bene, prohibet multa uitia dũ dicit, Fornicatio, & oĩs immũditia, & auaritia, nec nominetur in uobis: nec turpitudo, aut ſtultiloquiũ, aut ſcurrilitas, q̃ ad rem non pertinet. Et deinde ſubiungens pœnam criminum eſſe excluſionem ab hæreditate regni Dei, non reſumit niſi tria prima uitia dicens, Intelligentes, ꝙ oĩs fornicator, aut immundus, aut auarus, non hẽt hæreditatem &c. ex hoc inſinuans, quòd alia tria nõ excludũt ex ſuo genere à regno Dei. Quod etiã de ſcurrilitate inſinuauerat, dum dixerat, Quę ad rem non pertinet, declarans p hoc deformitatẽ ei[9] conſiſtere in uanitate, & tamquàm quid uanum, ſeu inutile, eſſe ueniale.

Reſpon. 2.

ſtinentia confert ad ſapientiæ perceptionem ſm illud Eccl. 2. Cogitaui in corde meo abſtrahere à vino carnem meam, ut animum meum transferrē ad ſapientiā. Secundò, quantum ad appetitū, qui multipliciter deordinatur per immoderantiā cibi & potus, quaſi ſopito gubernaculo rōnis. Et quantum ad hoc ponitur inepta lætitia: quia oēs aliæ inordinatæ paſſiones ad lætitiā, & triſtitiā ordināntur, vt dr̄ in 2. Eth.* & hoc eſt, quod dr̄ 2. Eſdræ 3. ꝙ vinum omnē mentē conuertit in ſecuritatē, & in iucūditatē. Tertiò, quantū ad inordinatum verbum: & ſic ponitur multiloquium, quia vt Gre. dicit in Paſtoral.* Niſi gulæ deditos immoderata loquacitas raperet, diues ille, qui epulatus quotidie ſplēdidè dr̄, in lingua grauius non arderet. Quartò, quātū ad inordinatū actum: & ſic ponitur ſcurrilitas, idest, iocularitas quædā proueniens ex defectu rōnis, q̄ ſicut nō pōt cohibere verba, ita nō pōt cohibere exteriores geſtus. Vñ ad Eph. 5. ſup illud, Aut ſtultiloquium, aut ſcurrilitas, dicit glo. ꝙ à ſtultis ſcurrilitas dr̄, idest, iocularitas, q̄ riſum mouere ſolet. Quāmuis poſſit vtrumq; horum referri ad uerba, in quibus contingit peccare, uel ratione ſuperfluitatis, quod ꝑtinet ad multiloquiū: vel rōne inhoneſtatis, qđ pertinet ad ſcurrilitatē. Ex parte aūt corporis ponit̄ immūditia, quæ pōt attendi ſiuè ſm inordinatam emiſſionē quarumcumq; ſuperfluitatū, uel ſpecialiter quantum ad emiſſionem ſeminis. Vñ ſuper illud ad Eph. 5. Fornicatio aūt, & oīs immunditia &c. dicit glo. idest, incōtinentia pertinens ad libidinē quocunq; mō.

* Lib. 2. c. 5. tom. 5.

* Parte 3. cap. 10. in prin.

Ad primvm ergo dicendū, ꝙ lætitia, quæ eſt de actu peccati, vel fine, conſequitur omne peccatū, maximè quod procedit ex habitu: ſed lætitia uaga incompoſita, quæ hic dicitur inepta, præcipuè oritur ex immoderata ſumptione cibi, vel potus. Similiter etiam dicendum, ꝙ hebetudo ſenſus quātum ad eligibilia, communiter inuenitur in omni peccato: ſed hebetudo ſenſus circa ſpeculabilia, maximè procedit ex gula, ratione iam dicta.*

* In corp. art.

Ad ii dicēdum, ꝙ licèt vtilis ſit vomitus poſt ſuperfluam comeſtionem, tamen uitioſum eſt, ꝙ aliquis huic neceſſitati ſe ſubdat per immoderantiam cibi, vel potus. Poteſt tamen abſque culpa, vomitus procurari ex conſilio medicinæ in remedium alicuius languoris.

Ad iii dicēdum, ꝙ ſcurrilitas procedit quidē ex actu gulæ, non aūt ex actu luxuriæ, ſed ex eius voluntate: & iō ad vtrumq; vitium pōt pertinere.

QVAESTIO CXLIX.

De ſobrietate, in quatuor articulos diuiſa.

Deinde cōſiderandum eſt de ſobrietate, & uitio oppoſito, ſcilicet ebrietate.

Et circa ſobrietatem quęrun tur quatuor.

¶ Primò, Quæ ſit materia ſobrietatis.

¶ Scd̄ò, Vtrum ſit ſpālis uirtus.

¶ Tertiò, Vtrum vſus vini ſit licitus.

¶ Quartò, Quibus pręcipuè cōpetat ſobrietas.

Articvlvs I.

Vtrum materia ſobrietatis ſit potus.

Ad primvm ſic proceditur. Videtur quòd materia ſobrietatis non ſit potus. Dr̄. n. ad Roman. 12. Non plus ſapere q̄ oportet ſapere, ſed ſapere ad ſobrietatē. ergo ſobrietas eſt circa ſapientiam, & non ſolum circa potum.

¶ 2 Præt. Sap. 8. dicitur de Dei ſapientia, ꝙ ſobrietatē, & prudētiam docet, iuſtitiam, & uirtutem, ubi ſobrietatem ponit ꝓ tēperantia: ſed temperantia nō ſolum eſt circa potus, ſed ēt circa cibos, & uenerea. ergo ſobrietas nō eſt ſolū circa potus.

¶ 3 Præt. Nomē ſobrietatis à mēſura ſumptum eſſe vr̄: ſed in omnibus, q̄ ad nos pertinent, debemus mēſurā ſeruare, ut dicitur ad Titum 2. Sobriè, & iuſtè, & piè viuamus in hoc ſæculo, vbi dicit gloſ.* Sobriè in nobis. & 1. ad Timo. 2. dicitur, Mulieres in habitu ornato, cū verecundia & ſobrietate ornātes ſe, & ſic vr̄ ſobrietas eſſe non ſolū in interioribus, ſed etiā in his quæ pertinēt ad exteriorē habitum. nō ergo propria materia ſobrietatis eſt potus.

Sed contra eſt, quod dicit̄ Eccleſ. 31. Aequa uita hominis, vinum in ſobrietate potatum.

Resp. dicendum, ꝙ virtutes, q̄ ab aliqua generali conditione virtutis nominantur, illā materiā ſibi ſpecialiter uendicant, in qua difficillimū, & optimū ē cōditionē eius obſeruare: ſicut fortitudo, pericula mortis: & tēperātia delectationes tactus. Nomē aūt ſobrietatis ſumit̄ à menſura. Dr̄ enim aliquis ſobrius, quaſi briā, idest, mēſurā ſeruans: & iō illā materiā ſpecialiter ſibi ſobrietas aſcribit, in qua maximè laudabile eſt mēſuram ſeruare. Hmōi autē eſt potus inebriare valens, quia eius vſus menſuratus multū confert, & modicus exceſſus multū lædit, quia impedit vſum rōnis magis etiam q̄ exceſſus cibi. Vñ Eccl. 31. Sanitas eſt animæ & corporis ſobrius potus. Vinū multum potatum irritationem, & iram, & ruinas multas facit. Et ideo ſpecialiter

* Glo. interlinea. ibid.

Concil. m

SVP. QV. CXLIX. ARTIC. I.

In art. 1. q. 149. dubium ex Martino in eodem tractatu in quæſtione de ſobrietate occurrit. Arguit ſiquidem cōtra corpus hui⁹ articuli multipliciter. Primò, qa bria non eſt nomen menſuræ abſolutè, ſed mēſuræ uinariæ, vt Donatus dicit ſuper Terētium, ac per hoc ſobrietas non per appropriationē, ſed proprietatē, importat menſuram potus vini. Secundò, quia non eſt uerū uniuerſaliter ꝙ uirtutes q̄ ab aliqua generali cōditione uirtutis nominantur, illam materiā ſibi ſpecialiter vendicāt, in qua difficillimū & optimū eſt condinonē illam obſeruare. Sequeretur. n. primò, ꝙ temperantia ſibi uinum, aut concubitum pro materia uendicaret. Sequeretur ſecundò, q. iuſtitia uendicaret ſibi aliquā ſpecialem materiam: & idē ſequeret̄ tertiò de prudentia. Tertiò, qa ad hmōi appropriationem non ſufficit, ꝙ optimū & difficillimū ſit ī tali materia, ſed requiritur loquētiū vſus. Quamuis ergo bria ſignificaret menſuram, non tñ ſufficientem propter hoc cauſam huius appropriationis S. Thomas tetigit.

Porrecto per totum.

710

Sup. q. 14; cor. ſtic.

¶ Ad primum horū dicitur, quòd argumentū de vocabulis ad grammaticos ſpectat, qui diſcordes uidentur, dum alij briā menſurā uinariā, ut arguens affert Donatū: alij uas uinariū, ut Seruius ſuper Virgiliū: alis menſuram, ut in Catholicon habes. Vnde commendandum eſt authoris ingenium, qui terciā ſignificationem ſecutus, rationem reddit quare ſobrietas habeat potū pro materia: nam multò facilius fuiſſet hoc dicere, ſequendo primas ſignificationes.

¶ Ad ſecundum dr̄, ꝙ illa maior eſt uera cōmuniter: & hoc ſufficit propoſito. Nec alliqua inſtantia in oppoſitum militat. Nō prima de temperantia, quoniā & in ipſa hoc uerificatur: quoniam a temperare dicta, delectationes tactus ad naturam ſpectantes

ſobrietas attendit [d] circa potũ, non quęcumq;, ſed eũ, qui ſua fumoſitate natus eſt caput cõturbare, ſicut vinũ, & omne q̃d inebriare põt. [p] Cõiter autẽ ſumendo nomen ſobrietatis põt in quacumque materia dici, [q] ſicut & ſupra dictum eſt * de fortitudine, & temperantia.

AD PRIMVM ergo dicendũ, ꝙ ſicut vinũ materiale ĩebriat corporaliter, ita etiã metaphoricè cõſideratio ſapientiæ dr̃ potus inebriãs ꝓp hoc, ꝙ ſua delectatione animũ allicit, ſecũdũ illud Pſal. 22. Calix meus inebriãs q̃ præclarus eſt: & ideò circa cõtẽplationẽ ſapiẽtiæ per ſimilitudinẽ quandam ſobrietas dr̃.

AD II. dicẽdũ, ꝙ oĩa quæ ad tẽperantiã ꝓpriè ꝑtinent, neceſſaria ſunt p̃ſenti uitæ, & eorũ exceſſus nocet: & ideò in oĩbus neceſſariũ eſt adhibere mẽſurã, q̃d ꝑtinet ad officiũ ſobrietatis. Propter q̃d noĩe ſobrietatis tẽperantia ſignificatur: ſed modicus exceſſus in potu plus nocet, q̃ in alijs: & ideò ſobrietas ſpecialiter eſt circa potum.

AD III. dicendũ, ꝙ q̃uis menſura in omnibus requiratur, nõ tamẽ ſobrietas ꝓpriè in omnibus dicitur, ſed in quibus menſura eſt maximè neceſſaria.

ARTICVLVS II.

Vtrum ſobrietas ſit per ſe virtus ſpecialis.

AD SECVNDVM ſic proceditur. Vĩ ꝙ ſobrietas nõ ſit ꝑ ſe quędã ſpecialis virtus. Abſtinẽtia.n. attendit & circa cibos, & circa potus: ſed circa cibos non eſt ſpecialr̃ aliqua ſpecialis virtus. [h] ergo nec ſobrietas, q̃ ẽ circa potũ, eſt aliqua ſpãlis virt9.

¶ 2 Præ. Abſtinẽtia, & gula sũt circa delectationes, inquantũ ſenſus eſt alimenti: ſed cibus & potus [h] ſimul cedunt in alimentum, ſimul enim indiget animal nutriri humido, & ſicco. ergo ſobrietas, quæ eſt circa potũ, non eſt ſpecialis uirtus.

¶ 3 Prę. Sicut in his, quæ ad nutritionẽ ꝑtinẽt, diſtinguitur cib9 à potu, ita & diſtinguuntur diuerſa genera ciborũ, & diuerſa genera potuum. Si ergo ſobrietas eſſet per ſe quædã ſpecialis virtus, vĩ ꝙ circa [h] quamlibet differentiã potus, vel cibi, ſit quędã ſpecialis virtus, quod eſt incõueniens. nõ ergo videtur ꝙ ſobrietas ſit ſpecialis virtus.

SED CONTRA eſt, ꝙ Macrobius * ponit ſobrietatẽ ſpecialem partem temperantiæ.

RESP. Dicendũ, ꝙ ſicut ſupra dictũ eſt, * ad uirtutẽ moralem pertinet conſeruare bonũ rõnis cõtra ea, q̃bus põt impediri: & ideò vbi inuenitur ſpeciale impedimẽtũ rõnis, ibi neceſſe eſt eſſe ſpecialẽ uirtutẽ ad illud remouendũ. Potus autẽ inebrians habet ſpecialẽ rõnẽ impediendi uſum rationis, inquãtum.ſ. perturbat cerebrũ ſua fumoſitate: & ideò [m] ad remouendum hoc impedimentum rationis, requiritur ſpecialis virtus, quæ eſt ſobrietas. [n]

AD PRIMVM ergo dicẽdũ, ꝙ cibus & potus cõmuniter impedire poſſunt bonum rationis,

---

D. 1130. ſtantes ſibi ſpecialiter uendicat pro materia, quas difficillimũ, & optimum eſt temperare. Et non oportet deſcẽdere ad ſpecialiſſimam materiam, puta, potum, ſed ſat eſt materiam ſpecificã ſubalternam ſibi ſpecialiter uendicare. Nec ſecunda de iuſtitia quia etiã iuſtitia adæquat, ſeu adęquat operationes ad alterum vt materiã propriã, quas difficillimum, & optimum eſt ad æqualitatẽ adducere, à qua iuſtitia dicitur. Nec demũ tertia de prudẽtia, quia & ipſa rõnis actus ꝓpriam materiã habet, q̃bus difficillimũ, & optimum eſt vel ad ꝓuidendũ, unde prudentia dicta eſt.

Conclu. p

* q. 123. ar. 3. & q. 141. ar. 2.

¶ Ad tertiũ dr̃, ꝙ author uſum loquẽtiũ ſupponit. Cõſtat nãq; ꝙ ſobrietate propriè vtimur cum de potu loquimur, ſicut & ebrietate. Et ſuppoſito loquentium vſu, reddit rõnem appropriationis ſatis ſufficiẽtem, & ſolidam, ut patet ex iam diſcuſſis.

¶ In eodem ar. in rñſione ad primũ, Martinus occurrit ibidẽ, dicens ꝙ licèt ſolutio iſta ſit bona, nõ eſt tñ expoſitio conueniẽs dicto Apoſtoli. Calix enim ſapientiæ inebriãs eſt præclarus, ſapere tñ non ad ſobrietatem non eſt p̃clarũ, ſed uinoſum. Quia ergo in aſſecutione ſapientiæ ebrietas eſt laudabilis, ideò non videtur conuenienter aptata per Thomam ſimilitudo.

¶ Ad hoc dr̃ & ꝙ ſolutio principalis, & expoſitio eſt optima, ſi rectè intelligatur, & diſcernatur ad quid affertur. Nã ad nihil affertur niſi ad declarandum, ꝙ ſobrietas metaphoricè locum habet in ſapiẽtia. Per hoc enim ſatisfit authoritati Apoſtoli directè dicendo, quòd ſobrietas ibi non propriè ſumitur, ſed metaphoricè. Et ꝙ ſobrietas metaphoricè in ſapientia inueniatur, manifeſtatur ex hoc, quòd etiam ebrietas metaphoricè in illa inuenitur, iuxta illud, Calix meus inebrians &c. Impertinens eſt autem huic propoſito, an tam ebrietas, quàm ſobrietas ſapientiæ ſit laudabilis, quæ tamen impertinentia arguens ingerit, & nihil obſtat propoſito.

Porrecta per totum.

7 xl

2. cor. 5. le. 3. Et Ti. 2. le. 3.

SVPER Q. CXXXXIX. ART. II.

IN art. 2. eiuſdem q. aduerte primo, ꝙ Martinus imponit ob corruptum fortè ſuum codicem, ꝙ author diuerſas de abſtinentia tenuerit opiniones, ita quòd ſuperius in q. 147. author diſtinxit abſtinentiam, & ſobrietatem penès cibum & potum: hic uerò diſtinguit, quia abſtinentia eſt circa cibum & potum communiter: ſobrietas uerò circa potum inebriare ualentem. Falſum ſiquidem manifeſtè eſt, quòd primo dicit. Nam in principio q. 146. vbi diſtinguit partes ſubiectiuas temperantiæ, expreſsè diſtinguit iſtas dicendo, Conſiderandum eſt de abſtinentia, quæ eſt circa cibos & potus. & de ſobrietate q̃ eſt ſpecialiter circa potum. Eandem ergo ſententiam vtrobiq; tenuit author.

¶ In eodem art. dubium occurrit circa diſtinctionem ſobrietatis ab abſtinentia. Videtur enim ꝙ diſtinctio ſit ſuperflua, & nulla formaliter. Superflua quidem, quia ſola abſtinentia ſufficit ad tollendum impedimentum, quod rationi præſtare poteſt potus inebrians. non ergo præter abſtinentiam oportet ponere ſobrietatem. Probatur antecedens: quia abſtinens in omni potu ſeruat modum rationis. ergo & in potu inebriare potẽte. Nulla autem, quia nullũ inuenitur diſtinctiuũ formaliter: in litera ſiquidem aſſignatur pro diſtinctiuo ſpecialis ratio impediendi rationem. Et explicat in quo conſiſtit iſta ſpecialis ratio impediendi rationem, ſcilicet quia per viam fumoſitatis natus eſt pot9 inebriatiuus impedire, aut perturbare rationem. Sed hæc ratio aut non diſtinguit formaliter, aut ſobrietas eſt ſpecies abſtinentiæ. Probatur, quia litera in reſponſione ad ſecundum dicit, quòd abſtinentia eſt circa cibos, & potus inquantum impediunt rationem. Tunc ſic, Impedire rationem, & impedire rationẽ per uiã fumoſitatis, non conſtituunt diuerſas ſpecies, ſed potius quaſi genus, & ſpeciẽ, ſi diſtinguuntur formaliter. ergo uel ſobrietas eſt ſpecies abſtinentiæ, uel non diſtinguuntur formaliter. Si dicatur ex litera in reſponſione ad primum, quòd non abſolute attribuitur abſtinentię, quod ſit contra impedimenta rationis ex cibo & potu: ſed ſic, ſcilicet per immoderantiam delectationis, ita quòd contra impedimenta rationis ex cibi & potus immoderata delectatione ponitur abſtinentia: contra impedimenta uerò rationis ex potus inebriatiui fumoſitate, ponitur ſobrietas; Contra. Sobrietas eſt ſpecies temperantiæ, quam conſtat eſſe circa delectationes tactus. ergo ſobrietas eſt circa tale delectabile ſecundùm tactum: alioquin, non eſſet per ſe ſpecies temperantiæ, ut patet exercitatis in Metaphyſica. ergo ſobrietas eſt etiam contra impedimenta rationis ex potu delectabili. Et ſic ſequitur ut prius, ſcilicet quòd ſit ſpecies abſtinentiæ, aut non diſtinguatur ab ea formaliter, quorum utrumque eſt contra authorem in reſponſione ad tertium, utramque uirtutem ſpecialiſſimam tenentem. Et per hæc videtur, ꝙ licet ebrietas ſit diſtinctum uitium à gula, quia gula opponitur moderatæ delectationi cibi & potus, & ebrietas opponitur ſaluti rationis, non tamen ſobrietas diſtinguenda eſt ab abſtinentia, quia abſtinentia utrumque ponit, ſcilicet & moderatam delectationem, & rationem expeditam.

* Li. 1. in ſomniũ Scipio. in fol. 2. ante med.

* q. 136. ar. 1. & q. 141. ar. 3. & q. 146. ar. 2. & 1. 2. q. 65. artic. 2.

Conclu.

¶ Ad

abſorbēdo eā, ꝑ immoderantiā delectationis: & quantū ad hoc cōmuniter circa cibū & potū eſt abſtinentia. Sed potus inebriare ualens, impedit ſpeciali rōne, ut dictum eſt, & ideò requirit ſpecialem uirtutem.

Ad II. dicēdū, ꝙ uirtus abſtinētiæ nō eſt circa cibos & potus, inquātū ſunt nutritiua, ſed inquantū impediunt rōnem: & ideò non oportet ꝙ ſpecialitas uirtutis attendatur ſecundùm rationem nutritionis. G

Ad III. dicendū, ꝙ in oibus potibus inebriare ualētibus eſt una & eadē rō impediēdi rōnis uſum: & ſic illa potuū diuerſitas ꝑ accidens ſe habet ad uirtutē: & propter hoc, ſm huiuſmodi diuerſitatem uirtutis non diuerſificantur. Et eadem ratio eſt de diuerſitate ciborum. H

Articvlvs III.

Vtrum uſus uini totaliter ſit illicitus.

AD TERTIVM ſic procedit. Vr ꝙ uſus uini totaliter ſit illicitus. Sine ſapiētia.n.nō pôt aliquis eſſe in ſtatu ſalutis. dicit enim Sapien. 7. Neminē diligit Deus, niſi eū, qui cum ſapientia inhabitat. & infra 9. Per ſapientiā ſanati ſunt quicūq; placuerūt tibi à principio: ſed uſus uini [h] impedit ſapientiā. dicitur enim Eccl. 2. cogitaui abſtrahere à uino carnā meam, ut transferrem animum meum ad ſapientiam. ergo potus uini eſt uniuerſaliter illicitus.

¶ 2 Præt. Apoſt. dicit ad Rom. 14. [h] Bonū eſt nō māducare carnem, & non bibere uinū, nequè in quo frater tuus offenditur, aut ſcandalizatur, aut infirmatur: ſed ceſſare à bono uirtutis eſt uitioſum, & ſimiliter fratribus ſcandalum ponere. ergo uti uino eſt illicitum.

¶ 3 Præt. Hiero. [*] dicit, ꝙ uinū cū carnibus poſt diluuiū eſt dedicatū: Chriſtus autem uenit in fine ſæculorum, & extremitatē retraxit ad principium. ergo tempore chriſtianæ legis uidetur eſſe [h] illicitum uti uino.

Sed contra eſt, qđ Apoſt. dicit 1. ad Timoth. 5. Noli adhuc aquā bibere, ſed modico uino utere ꝑꝑ ſtomachū tuū, & infirmitates frequētes. & Eccleſ. 31. dr̄, Exultatio animæ, & cordis uinum moderatè potatum.

Reſp. Dicēdū, ꝙ nullus cib9, uel potus ſm ſe cōſideratus eſt illicitus ſm ſententiam Dñi dicentis Matth. 15. Non quod intrat in os coinquinat hominē: & ideò [m] bibere uinum, ſm ſe loquendo, non eſt illicitum. Poteſt tamen reddi illicitum per accidens, [n] quādoq; quidem ex conditione bibentis, quia uino de facili lęditur, uel quia ex ſpeciali uoto obligatur ad uinum non bibendum: quandoq; autē ex modo bibendi, quia ſcilicet menſuram in bibendo excedit: I

¶ Ad huius euidentiā ſciendū eſt, ꝙ bonū rōnis conſeruandū à moralibus uirtutibus cōtra impetus paſſionū eſt duplex, ſ. rectitudo, & uſus. Vtrūq; ſiquidē per paſſiones impedit. Nā timor, & amor, delectatio, ira &c. rōnē à rectitudine flectūt, ut cōtinue experimur. Et ſi fuerint uehemētes paſſiones, qñq; rōnis uſum tollūt, ut patet de nimia triſtitia, & delectatione, & ira. Circa uſum th rōnis impediēdū, q a pluribus modis poteſt impediri & culpabiliter, & ſine culpa, ut patet cū impedit ꝑ dormitationē, aduertēdū eſt, ꝙ dupliciter paſſio pôt impedire uſum rōnis. Vno modo, ex ſua immoderātia, ita ꝙ ipſa immoderatio paſſionis eſt rō peccati, & tātò grauioris, quātò pertingit uſq; ad impediendū rationis uſum. Et hoc mō impedire uſum rōnis ad idē uitiū ſpectat, ad qđ ſpectat inordinatio illius paſſionis, v. g. ad timiditatē, ſi ex nimio timore pdit qs uſū rōnis, qm ad timiditatis uitiū ſpectat immoderatio timoris. Et ſimiliter ad illā met uirtutē, ad quā ſpectat ordinatio talis paſſiōis, pertinet & cōſeruare uſum rōnis cōtra immoderātiā illius paſſionis. Ver. gra. ad fortitudinē ſpectat cōſeruare & rectitudinē, & uſū rōnis cōtra immoderantiā timoris. Alio modo, paſſio poteſt impedire uſum rōnis ex eo, ꝙ eſt rō alicuius impedientis uſum rōnis, ita ꝙ ex hoc primo paſſio hēt rōnē deformis, quia eſt rō īpedimēti uſus rōnis: & ſic impedire uſum rationis pertinet ad aliud uitium ab illo, quod reſpicit immoderantiā illius paſſionis in ſeipſa. Et ſimiliter conſeruare bonum rationis in rectitudine, & uſu contra paſſionem, quæ ex hoc deordinatur, quòd eſt ratio impedimenti uſus rationis, ſpectat ad moralem uirtutem aliam ab illa, quæ moderatur paſſionem illam in ſe. Quod antequam probemus, manifeſtemus exemplis in propoſito. Et delectabili potu contingit dupliciter rationis bonum lędi. Primò, quia delectatio potus eſt in ſe immoderata. Immoderata enim delectat o alimenti uel quantum ad quid uel quantum, uel quale &c. eſt ratio peccati, & obliquat rationem. & quandoque etiam abſorbet: & hoc ſpectat ad uitium gulæ. Conſeruare autem bonum rationis contra huiuſmodi immoderatam delectationem, ſpectat ad abſtinentiam. Secundò, quia delectatio, ut ratio potus fumoſi perturbatiui rationis uſus, eſt inordinata delectatio: ſi quidem potus ex hoc inordinat, & rectam rationem obliquat, & uſum rationis impedit, atque tollit ad tempus. Et ſpectat huiuſmodi delectatio ad uitium ebrietatis, & ſeruare rationis bonum contra ſic delectabile, ſobrietatis eſt. Probatur uerò diſtinctio ſpecifica uirtutum abſtinentiæ, & ſobrietatis ex formali diſtinctione impedimentorum rationis. Nam alterius rationis eſt delectabile ex immoderantia ſua impediens rationis bonum. & alterius rationis eſt delectabile ex eo, quòd eſt ratio fumoſitatis tanq. dictus rationis bonum. Nec oportet probare hæc eſſe de mente authoris: quoniam in articulo hoc, & ſpecialiter in reſponſione ad primum clarè patet hanc eſſe doctrinam eius. F

¶ Ad primā ergo obiectionē in oppoſitum dr̄, ꝙ diſtinctio ſobrietatis ab abſtinentia non eſt ſuperflua, ſed neceſſaria. & cum dr̄, Si homo eſt abſtinens ſeruat menſurā in potu, ac per hoc nō eget ſobrietate: Rñdetur, ꝙ ſeruare menſuram in potu contingit dupliciter. Vno modo, ſecundùm ꝙ potus eſt delectabilis in ſeipſo. Alio modo, ſecūdùm ꝙ potus delectabilis eſt ratio fumoſitatis ꝑturbatiuæ rōnis. Abſtinēs ſeruat menſurā in potu primo modo. De ſecundo autē modo nō ſe impedit, quia eſt ſibi impertinens, & relinquit hoc ſobrietati. Et ſi inſtetur, ergo abſtinens ſalua abſtinentia pôt inebriari, negatur ſequela: quia uirtutes ſunt connexæ, & qui una caret, nullam habet.

¶ Ad ſecūdā obiectionem tam patet rñſio, ꝙ diſtinctiua nō ſūt, impedire rationē, & impedire rationē per fumoſitatē, ſed ſunt delectabile ex immoderātia ſua impediēs rationē, & delectabile ex eo, ꝙ eſt rō fumoſitatis &c. impediens rōnē, quæ duo conſtat ꝙ non ſe habent ſicut ſuperius, & inferius, ſed ꝙ ſpecificè inter ſe diſtinguuntur: ac per hoc ſobrietas nec eſt ſpecies abſtinentiæ, nec coincidit cū illa. Vnde patet, ꝙ non negamus ſobrietatem eſſe circa delectabile, ut ſubiuncta obiectio opponit, ſed dicimus ꝙ utraque uirtus eſt circa delectabile in potu, ſed ſecundùm diuerſas rationes, ſecundùm quod potus delectabilis natus eſt diuerſis rationibus impedire rationis bonum, ut declaratum eſt. Ex quibus patet, quòd non ſolùm ebrietas eſt diſtinguenda à gula, ſed ſobrietas ab abſtinentia: & quòd falſum eſt, quòd abſtinentia ponat utrumque bonum, ſcilicet, K oppoſitum utrique uitio. Ponit enim moderatam delectationem in potu, ſed ponit rationem expeditam à potu delectabili, ut eſt ratio fumoſitatis, ſed ſolummodo à potu delectabili ſecundùm ſe.

Margin notes: [*] In corp. art. — Porrecta per totum. 722 — [*] Hi dist. 35. ca. Ab exordio ex Hiero. li. 1. cōtra Iouianū, tom. 3. — Conclu. m

SVP. QVAEST. CXXXXVIIII. ART. III.

IN articulo 3. eiuſdem quæſtionis in reſponſione ad primū, aduerte, quòd Martinus ubi ſupra, dicit, Nec placet mihi opinio Thomæ dicentis, quòd licèt ad acquirendum ſapientiam quantum ſufficit ad ſalutem, non exigatur omnino abſtinere à uino: ad acquirendum tamen eam ſecundùm quendam perfectionis gradum, requiritur in aliquibus, quòd omnino abſtineant, niſi uelit ſaluare per hoc quod adiungit, Secundùm conditiones quarundam perſonarum, & locorum: quia non uidetur mihi, quòd uſus ſobrii uini noceat acquiſitioni excellentis ſapientiæ.

¶ Ad

Qñque autem ex parte aliorũ, qui ex hoc ſcandalizantur.

Ad I. ergo dicendum, ꝙ ſapientia põt haberi dupliciter. Vno modo, ſm modum cõem, prout ſufficit ad ſalutem: & ſic non requiritur ad ſapiẽtiã habendam, ꝙ aliquis à vino omnino abſtineat, ſed ꝙ abſtineat ab immoderato vſu vini. Alio modo, ſecũdum quendam ꝑfectionis gradum: & ſic requirit in aliquibus ad ꝑfectè ſapientiã pcipiendã, ꝙ omnino à uino abſtineant, ſm conditiones quarundam perſonarum, & locorum.

Ad II. dicendũ, ꝙ Apoſtolus non ſimpliciter dicit bonũ eſſe abſtinere à uino, ſed in caſu, in quo ex hoc aliq̃ ſcandalizant.

Ad III. dicẽdũ, ꝙ Chriſtus retrahit nos à quibuſdã, ſicut omnino illicitis: à quibuſdã verò ſicut ab impedimentis perfectionis. Et hoc mõ retrahit aliquos à vino pp ſtudiũ perfectionis, ſicut à diuitijs, & alijs huiuſmodi.

Articvlvs IIII.

Vtrum ſobrietas magis requiratur in maioribus perſonis.

AD qvartvm ſic ꝑceditur. Vr̃ ꝙ ſobrietas magis requiratur in maioribus perſonis. Senectus. n. excellentiam quandã homini pſtat, undè & ſenib⁹ honor & reuerentia debetur, ſm illud Leuit. 19. Corã cano capite conſurge, & honora perſonam ſenis, ſed Apoſtolus ſpecialiter ſenes dicit eſſe ad ſobrietatem exhortandos, ſm illud ad Tit. 2. Senes, ut ſobrij ſint.[b] ergo ſobrietas maximè requiritur in excellentioribus perſonis.

¶ 2 Prẽt. Epiſcopus in Eccleſia excellentiſſimũ gradum habet, cui p Apoſtolum inducitur[b] ſobrietas, ſm illud 1. ad Timoth. 3. Oportet epiſcopũ irreprehenſibilem eſſe, unius uxoris uirũ, ſobrium, prudẽtem &c. ergo ſobrietas maximè requiritur in perſonis excellentioribus.

¶ 3 Prẽt. Sobrietas importat abſtinentiã à vino: ſed vinum interdicit regibus, q̃ tenent ſummũ locum in humanis rebus. cõcedi tur autẽ his qui ſunt in ſtatu deſolationis, ſcdm illud Prou. 31. Noli regib⁹ dare uinũ. & poſtea ſubdit, Date ſicerã mœrentib⁹, & uinum his qui amaro animo ſunt.[b] ergo ſobrietas magis req rit in excellentioribus perſonis.

Sed contra eſt, qđ Apoſt. dicit 1. ad Timot. 3. Mulieres ſimiliter pudicas,[h] ſobrias &c. & ad Tit. 2. dicitur, iuuenes ſimiliter hortare, ut [h]ſobrii ſint.

Respon. Dicendũ, ꝙ uirtus habet habitudinẽ ad duo. Vno quidem modo, ad contraria uitia q̃ excludit, & concupiſcentias quas refrænat. Alio modo, ad finẽ, in quem perducit. ſic ergo aliq̃ uirtus magis requirit in aliquib⁹ duplici ratione. Vno modo, quia in eis eſt maior pronitas ad concupiſcentias, quas oportet per uirtutem refrænari: & ad uitia, quæ per uirtutem tolluntur: &[m] ſm hoc ſobrietas maximè requiritur in iuuenib⁹, & mulieribus,[n] quia in iuuenib⁹ uiget concupiſcentia delectabilis pp feruorem ætatis: in mulieribus autem non eſt ſufficiẽs robur mẽtis ad hoc, ꝙ cõcupiſcẽtijs reſiſtant. Vndẽ ſm Valeriũ Maximum,* mulieres apud Romanos antiquitus non bibebãt vinum. Alio verò modo, ſobrietas magis requiritur in aliquib⁹ utpote magis neceſſaria ad ꝑpriam operationem ipſorũ. Vinum autem immoderatè ſumptum præcipuè impedit vſum rationis: & ideò[p] ſenibus, in quibus ratio debet vigere ad aliorũ eruditionẽ, & epiſcopis, ſeu quibuſlibet Eccleſiæ miniſtris, qui mente deuota debent ſpiritualibus officijs inſiſtere, & regibus, qui per ſapientiam debẽt populum ſubditum gubernare, ſpecialiter ſobrietas indicit. ¶ Et per hoc patet rñſio ad obiecta.

QVAESTIO CL.

De ebrietate, in quatuor articulos diuiſa.

DEinde conſiderandum eſt de ebrietate.

Et circa hoc quæruntur quatuor.

¶ Primò, Vtrum ebrietas ſit peccatum.

¶ Secundò, Vtrum ſit peccatum mortale.

¶ Tertiò, Vtrum ſit grauiſſimum peccatorum.

¶ Quartò, Vtrum excuſet à peccato.

Articvlvs primvs.

Vtrum ebrietas ſit peccatum.

AD primvm ſic proceditur. Videtur quòd ebrietas non ſit peccatum. Omne enim peccatum habet[b] aliud peccatum ſibi oppoſitum, ſi-

---

¶ Ad hanc ſiquidem Martini obiectionem nõ oportet reſpondere, tũ quia litera clarè dicit, ſecundum conditionem perſonarũ, & non dicit abſolutè, ꝙ pot⁹ vini impediat à perfecta ſapientia. Vndè hoc non eſt ſaluare doctrinam, qua ſi periclitantem vt arguens ſonat, ſed ſua obiectio eſt manifeſta dictio cõtextus: tum quia etiam ſi author non ſubiunxiſſet illa uerba, Secundũm cõditiones perſonarum &c. ex quo dixerat, ꝙ hoc requiritur in aliquibus, ſatis ſe præſeruauerat ab vniuerſaliter, & ſimpliciter. Prodeſt ergo acquiſitioni ſapientiæ perfectæ abſtinentia à vino aliquibus, quibus ſcilicet abſtinere à vino eſt bonum ſupererogationis, ſicut ieiunium, & alia huiuſmodi. Et ꝑ oppoſitũ talibus non abſtinere à vino nocet, ſicut non ieiunare, quia impedit progreſſum ad perfectã ſapientiam, qua beati pacifici, qui filij Dei vocabuntur.

Porrecta per totum.

SVP. Q. CXLIX. ART. IIII.

723 1. Ti. 2. lec. 3 & 50. 3.

IN artic. 4. eiuſdẽ q. ſubiũ occurrit ex eo, ꝙ non bene ratio, quare ſenibus, epiſcopis, & regibus, ſpecialiter indicitur ſobrietas magis, q̃ iuuenibus, & mulieribus aſſignatur: q̃m iuuenibus, & mulieribus opus eſt ſobrietate & propter concupiſcentias, & propter finẽ, ſ. operationem: ſenib⁹ autem pp operationẽ tantum, male ergo videtur diſtinctio iſta rationum aſſignata.

¶ Ad hoc dr, quòd diſtinctio, & ratio eſt optima, ſi formaliter intelligatur. Cõis neceſſitas quippè ſobrietatis in omnibus eſt pp cõem operationẽ rationis, ſ. pp vſum rationis, vt patet ex ipſa ſobrietatis natura. Sed loquendo de diuerſis conditionibus, & ſtatibus perſonarũ ſecundùm ſibi ꝑpria: ita ꝙ in iuuenibus, & mulieribus cõſiderẽtur & propriæ operationes, & concupiſcẽtiæ, & ſimiliter in alijs, ſ. ſenibus, regibus, & epiſcopis, tunc formaliter loquendo iuuenibus, & mulieribus eſt neceſſaria ſobrietas pp. concupiſcentias, & vitia. Nam his ſecluſis, nulla eſt operatio iuuenis ut ſic, aut mulieris ut ſic, q̃ exigat ſobrietatẽ ſpecialiter: quoniã nulla talis operatio exigit excellentiã puræ mẽtis. In ſenibus autem, epiſcopis, & regibus, ſecluſis concupiſcentijs, quia propriæ eorũ ut ſic operationes exigunt mentis puritatem excellẽtem pp eorum officia, vt patet in litera, ideò ex hac parte egẽt ſobrietate. Obiectio autẽ in oppoſitum procedit de operatione cõmuni omnibus, ſcilicet, vſu rõne. Sermo autẽ pſens eſt de operatione propria conditionum, & ſtatuum. Conclu. m

SVP. QV. CL. ART. I.

IN art. 1. q. 150. circa ſignificationem ebrietatis, nota cõditiones primi ſignificati, quia defectus rationis non abſolutè, ſed ut cauſat⁹ ex multo vino potato, ſignificatur nomine ebrietatis primo modo, & ꝙ ſic non eſt nomen culpæ, ſed pœnæ ex culpa. Vbi appellatione vini intelligitur oẽ potabile inebriatiuũ, vt ceruiſia. Intelliguntur. n. ſecundario ſub principali, ſicut etiã ſunt adinuẽta ad ſupplendum principale. Et propterea debentes abſtinere aliquo die à uino, tenentur etiã abſtinere à ceruiſia. Sumit enim loco vini. Et quoniam uinum cauſare poteſt aliquid, potatum, vel non

*Li. 2. c. 1. in titu. de vſu vini mulieribus interdicto.

Concl. p

Porrecta per totum. 724 Mal. q. 14. a. 4. ad 2. Et id T. 2. lec. 1. fi. Et 3. Ethico. lect. 11. fi.

cut timiditati audacia, & puſillanimitati præſumptio opponitur: ſed ebrietati nullum peccatum opponitur. ergo ebrietas non eſt peccatum.

¶ 2 Præt. Omne [b] peccatum eſt voluntarium: ſed nullus vult eſſe ebrius, quia nullus vult priuari vſu rationis. ergo ebrietas nõ eſt peccatum. G

¶ 3 Præt. [b] Quicumq; eſt alteri ratio peccãdi, peccat. ſi ergo ebrietas eſſet peccatum, ſequeretur q illi, qui alios inuitãt ad potũ quo inebriantur, peccarent, quod videtur eſſe valdè durum.

¶ 4 Præt. Oĩbus peccatis [b] correctio debet, ſed ebrijs non adhibet correctio. dicit. n. Grego. q cum venia ſuo ingenio ſunt relinquendi, ne deteriores fiant, ſi à tali conſuetudine euellantur. ergo ebrietas non eſt peccatũ. H

SED CONTRA eſt, qđ Apoſt. dicit ad Rom. 13. Non in comeſſationibus, & ebrietatibus.

RESPON. Dicendũ, q ebrietas dupliciter põt accipi. Vno mõ, prout ſignificat ipſum defectũ hoĩs, qui accidit ex multo vino potato, ex quo fit ut non ſit cõpos rationis: & [m] ſm hoc ebrietas non nominat culpã, ſed defectum pœnalem conſequentem ex culpa. [n] Alio mõ, ebrietas poteſt nominare actum, quo quis in hunc defectum incidit, q põt cauſare ebrietatem dupliciter. Vno mõ, ex nimia vini fortitudine p̃ter opinionẽ bibentis, & [p] ſic ẽt ebrietas põt accidere ſine pctõ, p̃cipuè ſi nõ ex negligẽtia hoĩs contingat: [q] & ſic credit Noe [d] inebriatus fuiſſe, vt legit Gen. 9. Alio modo, ex inordinata cõcupiſcentia, & vſu uini: & [o] ſic ebrietas ponitur eſſe peccatum, & continetur ſub gula, ſi-

non potatum, ſubiungitur ly potato, ad differentiam defectus F rationis, qui conſequi poteſt ex vno odorato. Aiunt enim quoſdam ſolo odore vini, rationis vſũ perdere: talis enim defectus non eſt ebrietas, ſicut nec defectus rationis ſomno, vel quacumque cauſa alia à vino potato. Additur autem in littera, ly multo, quia vinum potatum non inebriat, niſi ſit multũ reſpectu illius qui bibit, quantumcunque in ſeipſo parũ ſit qđ bibitur: multum autem dicimus cõiter in quantitate. Poteſt tamen cõtingere, q multum ĩ virtute tãtum, & nõ quãtitate inebriet, puta, ſi tãtundem ab eodem tunc benè dilutum bibitum nõ inebriaſſet. Tunc. n. multitudo virtutis, non quantitatis in cauſa eſt. Eſt autem defect⁹ iſte, qui ebrietas uocatur, pœna ex culpa actuali ſemp, ſed originali ſaltem. In ſtatu ſiquidem innocẽtiæ, & ſi vſus vini fuiſſet, nullus fuiſſet ebrius, quia nullus error, aut infirmitas.

¶ In eodem articulo primo aduertè, quòd ebrietas pro actu inebriatiuo ad hoc q nõ ſit peccatum, duas habet conditiones. Prima eſt, q præter opinionem bibentis potus ſit inebriatiuus. Secũda, q nulla in hoc bibẽtis negligẽtia cõcurrat. Nam ſi credit quis, aut dubitat ſe inebriari, nõ excuſat. Et ſimiliter, ſi non adhibet diligentiã ſuam in aduertẽdo quãtũ bibit, & cuius vigoris ſit vinũ, & qualiter ipſe bibẽs eſt diſpoſitus, puta, qa eſt valde calefactus, non excuſat.

¶ In eodem art. 1. aduerte, q ebrietas ex inordinata concupiſcẽtia, & vſu vini ſemper eſt peccatum, ita q peccatum conſiſtit in actu, quo quis inordinato appetitu vtit vino inebriatiuo, hoc eſt, inquantum eſt inebriatiuum. Iam enim dictũ eſt, quòd ad gulæ uitium, non ad ebrietatem ſpectat inordinatus vſus po- I tus abſolutè: ad ebrietatem autem quatenus inebriatiuus.

¶ In eodem art. 1. circa illud, Ebrietas continetur ſub gula, ſicut ſpecies ſub genere, aduerte, quòd gula eſt nomen æquiuocum ad genus comeſſationis & ebrietatis, & ad ipſam ſpeciẽ comeſſationis, ita quòd tractatus habitus ſuperius de gula, non eſt habitus de gula ut eſt genus, ſed ut eſt ſpecies: quoniam tractatũ eſt de gula vt eſt uitium oppoſitum abſtinentiæ, vt expreſsè in principio q. 164. diuidendo dicitur. Et inter ſpecies gulæ nõ eſt computata ebrietas, quæ hic dicitur ſpecies gulæ, vt eſt genus, ſed ſolummodo enumeratæ ſunt ſpecies gulæ, quæ continent ſub comeſſatione. Perinde igitur ſ uit tractare de gula, ac ſi de comeſſatione tractaretur: ſed quia ſpecies illa nomen generis ſibi vſurpauit, ſub gulæ nomine tractata eſt. In hoc autẽ loco gula non ſimiliter ſumitur, ſed pro genere communi ad gulam pro comeſſatione, & ebrietate.

¶ In eodem articulo in reſponſione ad primum, dubium occur K rit ad hominem. Superius namque author in quæſtione de gula artic. 3. ad tertium dixit, quòd nocumentum proueniens ex delectabili in cibo & potu, per accidens ſe habet ad gulam. In hac autem reſponſione de uitio oppoſito ebrietati tractans, ex nocumento naturæ culpam in abſtinendo à vino conſtituit. Si enim eſt per accidens, non debet ex hoc culpa conſtitui: & ſi ex hoc culpa conſtituitur, non eſt per accidens.

¶ Ad hoc dicitur dupliciter. Primò, quòd aliud eſt dicere, quòd ex naturæ nocumento ſit culpa, & aliud quòd ex naturæ nocumento ſit culpa talis, ſcilicet oppoſita ebrietati. Author non dicit ſecundum, ſed primum, quod conſtat eſſe uerũ: quia eſt culpa, contra naturalẽ amorem ſuiipſius, quamuis nõ opponatur ebrietati. Secundò dicitur, quòd per grauamen naturæ author intendit grauamen naturę quoad vſum rationis: & talis culpa, qua quis quoad vſum rationis ex abſtinentia vini grauaret naturam, oppoſita conceditur ebrietati, quæ vſum rationis tollit ex nimio vſu vini. In ſuperioribus autem author dixit, q nocumentum corporis ſe habet per accidens ad gulam, & non dixit, q nocumentum rationis ſe habet per accidẽs: quin potius de nocumento rationis dixit in quæſtione præcedẽti articulo 2. q ſe habet per ſe ad abſtinentiam, ſobrietatem, & gulã, & ebrietatẽ.

¶ In eodem ar. 1. in reſponſione ad ſecũdũ dubiũ primò ex Martino in q. 1. de ebrietate occurrit contra authorem in hac ſolutione arguente dupliciter. Primò, qa hæc ſolutio non cõſonat doctrinæ ſequẽtis articuli, vbi dicitur, q ſi quis aduertit potum vini eſſe immoderatum, & inebriare potentem, magis tamen vellet ebrietatem incurrere, quàm à potu abſtinere, talis p̃priè dicitur ebrius. (Contra.) Ex quibus arguitur ſic. Omnis, qui magis vult inebriari potu vini, q̃ à potu abſtinere, vult inebriari: ſed omnis propriè ebrius eſt huiuſmodi. ergo defectus ebrietatis eſt volũtarius. (Concl.) Secundo, Ratio peccati ebrietatis (D. 554.) conſiſtit in volitione potus immoderati, & inebriantis ſciti q eſt talis. (Concluſ.) ergo ad ebrietatem formaliter, & p̃priè dictam, exigitur quòd potus ſecundùm quòd inebrians, ſit volitus.

¶ Dubium deinde occurrit, quia falſum eſt, quòd nullus velit carere vſu rationis ex potu, cum aliqui ſint, qui ex induſtria ad hoc bibant vt inebrientur, & hoc delectantur, quod ſeipſos eximunt à rationis curis.

¶ Ad dubium ex Martino dicitur, quòd non inconuenit aliqđ eſſe voluntarium vno modo, quod alio modo eſt inuolũtariũ. Multipliciter enim dicitur uoluntarium, & inuoluntarium: ſed quãtum ad propoſitum ſpectat, dicitur dupliciter: ſcilicet directè, & in ſeipſo: vel indirectè, & in cauſa, ſeu alio. Ver. gra. Cum quis ſponte currit, & indè fatigatur, curſus eſt directè, & in ſeipſo uolitus: laſſatio autem conſequens eſt indirectè, & in alio, hoc eſt, in curſu, ad quem cõſequitur volita & nõ in ſeipſa, nec directe: & hi duo modi voluntarij, communes omnibus peccatis uidẽtur. Nam in peccato eſt aliquid, quod directè volumus, puta, accipere alienum, vti muliere nõ ſua &c. & aliquid, quod indirecte volumus, ſ. deformitatem peccati, quæ annexa eſt illi actui. Differunt autem huiuſmodi uoluntaria inter ſe in hoc, quòd primum eſt omnino voluntarium: ſecũdum autẽ eſt aliquo modo voluntarium, ſ. indirectè, & in cauſa, & aliquo modo inuoluntarium, ſ. directè, & in ſeipſo. Sic autem eſt in propoſito. Potus ſcitus quòd eſt immoderatus, & inebriatiuus, eſt in ſe, & directè uolitus: defectus autem rationis conſequens non eſt uolitus in ſeipſo, & directè, ſed tantummodo indirectè, & in ſua cauſa. In hac ergo ſolutione author loquitur de voluntario in ſeipſo, & directe, & dicit quod defectus rationis eſt inuoluntarius, & benè: quia non eſt in ſe, & directè uolitus. In ſequenti autem articulo loquitur de uoluntario indirectè in ſua cauſa, non in uerbis allatis à Martino: quia in illis uerbis author loquitur nõ de defectu rationis conſequente, ſed de actu potatoris potẽte inebriare, quem diximus eſſe directè uolitum: ſed in verbis ſubiunctis, ſcilicet, quia ſecundùm hoc homo volens, & ſciens priuat ſe vſu rationis: & per hoc patet ſolutio primæ obiectionis.

¶ Ad ſecundam verò conceditur totum, ſed non eſt contra id quod diximus: quoniam aliud eſt potum inebriatiuum, ut ſic, eſſe cogitum & uolitum directè, & in ſeipſo: & aliud eſt defectũ rationis conſequentem ex huiuſmodi potu eſſe directè, & in ſeipſo uolitum. Ebrius propriè, & formaliter dicitur nõ à defectu rationis, qui cauſatur ex potu, ſed ex ipſo actu potente inebriare cognito, & uolito directè, qui ebrietas dicitur. Nam ſicut fornicator propriè ille eſt, qui ſcit hanc mulierem non eſſe ſuam,

& vult

cut ſpecies ſub genere.[a] Diuidit enim gula in comeſſationẽ, & ebrietatem, quæ prohibet Apoſtolus in authoritate inducta.

A D I. ergo dicẽdum, ꝙ ſicut Philoſ. dicit in 3. Ethic.* Inſenſibilitas, quæ opponitur tẽperantiæ, non multum contingit. Et ideò tam ipſa, quàm omnes eius ſpecies, quæ opponuntur diuerſis ſpeciebus temperantiæ, nomine carent. Vndè & vitium qđ opponitur ebrietati, innominatum eſt: & tamen ſiquis ſcienter intantum à uino abſtineret, vt naturã multum grauaret, à culpa immunis non eſſet.

A D II. dicendũ, ꝙ obiectio illa procedit de defectu cõſequẽti, qui eſt inuoluntarius: ſed immoderatus uſus vini eſt uolũtarius, in quo peccati rõ cõſiſtit. G

A D III. dicendum, ꝙ ſicut ille qui inebriatur, excuſat à peccato, ſi ignorat fortitudinẽ vini: ita etiã ille qui inuitat aliquẽ ad bibẽdum excuſatur à peccato, ſi ignoret talem eſſe conditionẽ bibentis, vt ex hoc potu inebrietur: ſed ſi ignorantia deſit, neuter à peccato excuſatur.

A D IIII. dicendum, ꝙ aliquãdo correctio peccatoris eſt in- D termittenda, ne fiat inde deterior, vt ſup. dictũ eſt*. Vñ Augu. dicit in Epiſtola ad Aureliũ Epiſcopũ, * de comeſſatiouibus & ebrietatibus loquens. Nõ aſperè, quantũ æſtimo, non durè, nõ impetuosè iſta tollũtur, ſed magis docendo q̃ iubendo, magis mouendo q̃ minando. Sic.n. agẽdum eſt in multitudine peccantium: ſeueritas autem exercenda eſt in peccato paucorum.

ARTICVLVS II.

Vtrum ebrietas ſit peccatum mortale.

E A D SECVNDVM ſic proceditur. Videtur ꝙ ebrietas non ſit peccatum mortale. Auguſt.n. in ſermone de purgatorio * dicit, ebrietatem eſſe peccatum mortale, ſi ſit[b] aſſidua: ſed aſſiduitas importat circunſtãtiã, quę non trahit in aliam ſpeciem peccati: & ſic nõ põt in infinitum aggrauare, vt de ueniali faciat mortale, ſicut ex ſupradictis patet.† Ergo ſi aliàs ebrietas non eſt peccatum mortale, nec ẽt hoc modo erit peccatum mortale.

¶ 2 Præt. Auguſt. dicit in eodem ſermone.* Quotiẽs aliquis in cibo, aut[h] potu plus accipit q̃ neceſſe eſt, ad minuta peccata nouerit pertinere: peccata autem minuta dicuntur venialia. ergo ebrietas, quę cauſatur ex immoderato potu, eſt pctm̃ veniale.

¶ 3 Pręt. Nullum peccatum mortale eſt faciendum propter medicinam: ſed aliqui[h] ſuperfluè bibunt ſm̃ cõſilium medicinę, vt poſtea per uomitum purgẽtur, & ex hoc ſuperfluo potu ſequitur ebrietas. ergo ebrietas non eſt peccatum mortale.

SED CONTRA eſt, quod in canonibus Apoſtol.† legitur. Epiſcopus, aut preſbyter, aut dya-

& vult vti illa, quod eſt fornicari: ita ebrius eſt, qui ſcit hunc po A tum eſſe inebriatiuum, & uult illo uti, quod eſt inebriari, ut inebriari ſonat actum moralem. Ex hoc enim tamquam ex intento per ſe & directè, ut in ſequenti litera dicitur, ſumit ſpeciem ebrietatis uitium non ex defectu conſequente, qui indirectè, & in ſua cauſa tantum eſt volitus.

¶ Ad ſecũdũ dubium dicitur, quòd inebriare ſe ex induſtria ut careat vſu rationis, videtur eſſe ualdè paucorum: quia carere uſu rationis, cõiter ebrii incurrunt magis quã appetãt. In quibus tamen appetitus directè tendit ad carẽtiã vſus rõnis, & ad hoc ebrietate utuntur tãquàm inſtrumẽto delectabili, uitium pluſquàm humanum uidetur, & ad beſtialitatis uitia pertinere. Velle namque directè ſe priuare vſu rationis nil aliud eſt, q̃ uelle ſe facere irrationale, ac brutum animal pro tunc. Author autẽ de ebrietate, ut eſt humanum uitium, loquit ſecũdum id, quod cõmuniter in hominib. inuenitur. Conſtat nãque ꝙ cõiter nullus directè uult ſe priuare uſu rationis.

* Lib. 3. c. 11. tom. 5.

De inuitãtibus ad bibendũ.

SVPER Q. CL. ART. II.

Natuc. 2. eiuſdem q. 150. dubiũ occurrit, An potus uini ex hoc ipſo reddatur culpabilis mortaliter, ꝙ priuat ſciẽtem, & uolentem uſu rationis. Et huic annectitur alterum dubiũ, an huiuſmodi pot' habeat ratiõné peccati mortalis ex ipſo dãno vſus rationis, an ex periculo, q̃ ſcilicet exponit hominem periculo peccatorũ mortalium, an ex utroq; ſimul. In litera ſiquidem utrumq; ſimul ponitur. Eſt ſiquidem primi dubij ratio, quia nulla cõditio, quæ poteſt ſaluari tam in actu virtuoſo, quàm uitioſo, facit ex ſe ſufficienter actum mortaliter culpabilem: ſed iſta conditio, ſcilicet inferre priuationẽ vſus rationis, põt ſaluari in actu virtuoſo & uitioſo. ergo actus potus ex hoc quòd eſt priuatiuus uſus rationis, non eſt peccatũ mortale. Minor probatur multipliciter. Primò, quia ſciẽs & volens dormire, vult ſe priuare vſu rationis, & tamen non peccat. Secundò, quia propter uomitum inebrians ſe nõ peccat. Nec valet, inquit Martinus, quòd ait Thomas in reſpõſione ad tertiũ, quòd quia uomitus poteſt fieri per aquam tepidam, ideò propter hanc cauſam non excuſaretur quis ab ebrietate, tum quia potus tepidæ aquæ non prouocat uomitum in hominibus omnibus: tum quia uomitus ex alia & alia cauſa prouocatus, alias ſuperfluitates emittit. Tertiò, quia ſi quis eſſet talis complexionis, ꝙ ex uino quantumcũq;, & qualitercumq; ſumpto inebriaretur, & ex alio potu grauius læderetur in corpore, iſte eſſet perplexus, ſi non liceret ſibi uti minus malo bibendo vinum, ꝓ hoc ſcienter inebriando ſe. Quartò, ad euitandam ſæuitiam tyrãni, vel infidelis, in caſu homo poſſet ſe inebriare, vt ſic relinqueret' pro cõi bono &c. Hæc ſunt motiua ſumpta ex Martino ubi ſupra. Qui etiam ibidem tenens concluſionem dictarum rationũ, ſoluit rationes authoris in hoc art. Negat ſiquidem illam maiorem. Quicumque ſciens & uolens priuat ſe vſu rationis, pp inſtantias ſupradictas. Ad ſecundum uerò rationem de periculo dicit tria. Primò, quòd huiuſmodi pericula non ſunt cõia omnibus ebrijs. Secũdò, quòd huiuſmodi ꝑiculis poteſt prouideri ne ſequantur, ꝑcipiendo prius ꝙ caueatur, & obſeruetur cũ eris ebrius. Tertiò, ꝙ duplex eſt periculũ, circundans, uel inuoluẽs. Et quòd licet nõ poſſit quis exponere ſe periculo inuoluenti, ſecus eſt de periculo circundante, quale eſt iſtud quandoq;. Et ad authoritatem Ambroſij* in litera allatam dicit, ꝙ loquit Ambr. non vniuerſaliter, ſed ſecundũ id, quod multis accidit. Ad rationem verò allatam in litera arguẽdo in oppoſitũ ex canonibus Apoſtolorũ, dicit duo. Primò, ꝙ non loquitur, niſi de aſſiduis in ebrietate, ut oſtendit ly deſeruiens ebrietati. Secundò, ꝙ huiuſmodi pœnæ non ſolũ pro mortali, ſed etiam aliquãdo pro ueniali, & ſine culpa, non tamẽ ſine cauſa imponuntur, ꝑcipuè propter indecẽtiam, & exprobrationem facti, ut eſt ebrietas. Secũdi autem dubij ratio ex Martino iã dicta eſt. Et aſſignatur alia, quia pericula conſequẽtia per accidens ſe habent. Species autem mortalis peccati non attendit ſecũdum ea, quę ſunt per accidens, ſed ſecũdum id, quod per ſe ẽ obiectum actus.

¶ Ad euidẽtiam horũ ſcito, ꝙ author nõ dicit, ꝙ priuare ſe vſu rationis conſtituat peccatũ mortale, aut veniale: ſed docet, quòd priuare ſe uſu rationis ex inordinata concupiſcentia uini, eſt peccatum mortale. Et ſi quæratur, in quo conſiſtit iſta inordinatio: In promptu eſt reſponſio, quòd conſiſtit in hoc, quòd F propter delectationem in potu non curat ſciens, & uolens priuare ſe uſu rationis, ita quòd non priuatio uſus rationis abſolutè, nec delectatio in potu uini abſolutè, culpam conſtituit, ſed delectio in potu vini inebriantis in ſciente, & uolente illam, conſtituit rationem culpæ mortalis. Et in hoc propriè conſiſtit actus ebrietatis, qui cum intemperantiæ ſpecies ſit, eſt circa delectabile ſecundùm ſenſum tactus, quale eſt potus vini ebriantis. Ex hoc autem fundamento patet primo, quòd rationes Martini non ſunt contra authoris doctrinam de ebrietate formaliter loquendo: ſed allatæ ſuæ rationes ſi concludunt, inferunt tantum, quòd ebrietas materialiter, hoc eſt, bibere aduertenter vſque ad mentis alienationem non propter delectationem potus, ſed propter aliquam honeſtam in ſe cauſam eſt licita, quod nunc non affirmo, nec inficior. Sed in reſponſione ad tertium hæc quæſtio tractabitur, & ſi Deus lumen dederit, determinabitur. Patet ſecundo, quòd ſolutio Martini ad primam rationem

authoris

*q. 33. ar. 6.

* Epiſtol. 64. parũ ante medium, tomo 2.

Ex Augu. vide modũ corrigẽdi multitudinẽ.

Porrecta per totũ.

725

1. 2. q. 88 ar. 5. ad 1. Et 2. d. 24 q. 2. art. 6. co. Et ma. q. 2. art. 8. ad 3. Et Ro. 13. lec. 3. Et 1. cor. 5. lect. 3.

* In ſer. 4. in die anni marũ, to. 10.

† 1. 2. q. 6. 88. art. 7.

* Serm. 4. in die animarũ ante mediũ, tom. 10.

† Can. 42.

conus aleæ, aut ebrietati deſeruiẽs, aut deſinat, aut deponatur. Subdiacon⁹ aũt, aut lector, aut cãtor ſimilia faciẽs, aut deſinat, aut cõione priuetur, ſiſr & laicus: ſed tales pœnæ nõ infliguntur: niſi pro peccato mortali. ergo ebrietas eſt peccatum mortale.

G RESP. Dicẽdũ, ꝙ culpa ebrietatis, ſicut dictũ eſt, cõſiſtit in inordinato vſu & concupiſcẽtia vini. Hoc aũt cõtingit eſſe tripliciter. Vno mõ ſic, ꝙ neſciat potũ eſſe immoderatũ, & inebriare potentẽ: & ſic ebrietas põt eſſe ſine peccato, vt dictũ eſt. Alio mõ ſic, ꝙ aliqs percipiat potũ eſſe immoderatũ, nõ tñ æſtimat potũ inebriare potentẽ: & ſic ebrietas põt eſſe cũ peccato veniali. Tertio modo, põt eſſe ꝙ aliquis benè aduertat potũ eſſe immoderatum & inebriantẽ, & tñ magis vult ebrietatẽ incurrere, q̃ à potu abſtinere: & talis propriè dicitur ebrius, quia moralia recipiunt ſpeciẽ nõ ab his, quæ per accidens eueniũt præter intentionẽ, ſed ab eo qđ eſt per ſe intentũ. Et ſic ebrietas eſt peccatum mortale, quia ſecundùm

authoris data, nihil ualet, quia loquitur de priuatione uſus rationis abſolutè, & author loquitur de priuatione uſus rationis ex delectabili inebriatiuo potu. De dictis autẽ ad rationem de periculo, & obiectione allata in ſecundo dubio, dicendum eſt, ꝙ cũ ebrietas directè opponatur bono rationis humanæ, hoc eſt, uſui rationis humanæ, & reliqua uitia eſſentialiter ex ſuis directè malis ſpeciem, grauitatemq; habeãt, non eſt aliter de ebrietate dicendũ, ſed dicẽdũ potius eſt, ꝙ ebrietas habet duplicẽ grauitatẽ, unã ſubſtantialem, & hæc attẽditur ſecundùm ipſum rationis uſum & delectabili potu priuatũ: (Ar. præced.) alterã conſequenter ſe habentẽ, & hæc attenditur penès periculũ malã committendi, & penès omiſſionem bonorũ, quæ operari, aut conſequi debuiſſet. Et licèt hæc ſe habeant per accidens pro quãto ſunt extra ſpeciem, non tamen ſe habent per accidens pro quanto ſunt regulariter, ſeu communiter conſequentia, & præuiſa in cõmuni, uel ſaltem in ſua cauſa. Vnde ad dubium dico, quòd non ex hoc primo habet ebrietas, quòd ſit peccatum, & quòd ſit mortale, ſed hoc habet primo, ut dictum eſt, ex ſuo genere, & ſecundario habet ex hoc, ſcilicet, ex periculo mortalis peccati, cui ſe ſciens, & uolens committit. Quòd autem huiuſmodi pericula non ſint communia omnibus ebriis, ut prima Martini obiectio dicit, nihil obſtat, ſi ſunt conſequentia ut in pluribus. Moralis enim doctrina attendit id, quod communiter accidit. Quòd uerò huiuſmodi periculis poſſit prius ebrius prouidere per alios ne occurrant, ut ſecundo obiicitur, falſum primò eſt quo ad concupiſcentias, & malas locutiones, puta, uelle percutere, uel occidere, uel adulterari, & dicere turpia, quàmuis in quibuſdam potantibus uerum ſit quo ad executiones exteriores, puta, ne percutiant, uel occidant claudendo ipſos in camera. Deinde, quia iſtæ prouiſiones ſunt per accidens, & paucis conueniunt: ideò attendendo ad ea, quæ conſequuntur actum ebrietatis ex ſua natura, vt author docet, dicitur quòd hæc ſecundaria grauitas non excuſatur propter huiuſmodi potentiam prouidendi, quàmuis ſi prouiſiones apponerent, diminueretur, & excuſarentur à tanto, ſed non à toto. Diſtinctio demum tertio loco adducta de periculo circunſtante, & inuoluente, non ſoluit, ſi communiter pericula mortalis peccati conſequuntur, quia tunc eſſet periculum inuoluens hominem in peccato mortali. An autem ebrii communiter in hoc incidant, fateor me neſcire, quia non uidi multos ebrios. Quàmuis autem reſponſio iſta quo ad grauitatem ex periculo, quoad primam partem ſit optima, quòd ſcilicet grauitas ſubſtantialis eſt ex ſuo genere conſequens ex periculo, quo ad ſecundam tamen partem, ſcilicet quòd ſit ebrietas etiam mortalis ex periculo, non uidetur uera, nec habetur in litera ab authore. Litera enim debet ſic punctuari, vt ly, Et ſicut peccat mortaliter, ſit concluſio ſequens ex præcedenti medio, quia ſcilicet ſciens, & volens priuat ſe &c. & poſtmodum ſubiungi, Committens ſe periculo peccandi. Coniungendum eſt enim cum ſequenti probatione ex authoritate Ambroſij, ita quod ly, Committens ſe periculo peccandi, non eſt expoſitio, aut redditio alterius rationis, aut adminiculum præcedentis rationis, quare peccat mortaliter, ſed eſt ſubiunctio communitatis ad ebrietatem aggrauantis ipſam. Cuius ſignum eſt, quòd non dicit author, Committens ſe periculo peccandi mortaliter, ſed periculo peccandi: & hoc etiam in communi probat ex Ambroſio. Conſtat autem quòd ex periculo peccandi non peccat homo mortaliter, & ſic proculdubio intendit author: & hoc etiam uidetur uerum ſecundùm ſe, quia non apparet quantum ego ſcio, quòd communiter ebrii incurrant actus peccatorum mortalium, ſed multi dormiunt, multi ſunt otioſi &c. Doctrina autem moralis ſecundùm communiter accidentia tradenda eſt. Nec obſtat, quòd poſt hoc author infert. Vndè ebrietas per ſe loquendo, eſt peccatum mortale: quoniam illatio iſta ex ratione inducta, de damno uſus rationis intelligenda eſt, quam comitatur periculum peccan- F di in communi ſiuè mortaliter, ſiuè ueniataliter.

¶ Ad dicta autem Martini contra argumentum authoris ex pœna in canonibus Apoſtolorum, facilè dici poteſt, ꝙ author non inducit illum canonem, niſi vt argumentum pro altera parte, ad quod non requiritur ꝙ neceſſario concludat, ſed ſat eſt ꝙ eſt probabile. Dicitur tamen ſecundo, ꝙ tales pœnæ ſic modificatæ monitorio præmittendo, non niſi pro mortali peccato imponi uidentur. (Ar. præced.) (Concl.) Ex eo enim quòd moneri prius mandatur ut deſinant, actus culpabiles oſtendũtur exerceri. Ex eo uerò quòd obſtinatis priuatio communionis, & depoſitionis apponitur, inſinuatur, quod culpa non eſt toleranda: & ſic uidetur mortale.

¶ In reſponſione ad primum eiuſdem ſecundi articuli dubiũ (Concl. p) ex Martino occurrit ubi ſupra, arguente contra hanc ſolutionem, quòd relinquat multa ſub dubio: & arguit dupliciter. Primò. Quæro de illo qui primò, & ſecundò ſe inebriando, cognoſcit hæc duo, quæ in litera po- H nuntur, ſcilicet fortitudinem uini, & habilitatem propriam ad ebrietatem, utrum tertia ebrietas ſit peccatum mortale. ſi ſic, ſequitur quòd ebrietas non aſſidua, eſt peccatum mortale. ſi non, ſequitur quòd ex concupiſcentia uini, ſciens & uolens ebrius non peccat mortaliter, contra ipſum Thomam. Secundò, quòd poſito caſu, in quo quis aſſidua ebrietate uenerit in dictam cognitionem, & ſtatim abſtineat, adeò quòd ex aſſiduitate genitus habitus corrumpatur, & poſt ex paſſione concupiſcentiæ inebrietur ſcienter. Tunc ſic. Aut ille peccat mortaliter in iſta ebrietate, aut non. ſi ſic, ergo aliquis non aſſiduus inebriando ſe, peccat mortaliter. ſi non, ergo uolens & ſciens ex concupiſcentia uini ebrius non peccat mortaliter: quod eſt contra Thomam.

¶ Ad hæc dicitur, quòd ex malo intellectu, immò ex appoſitione extranei ſenſus huic literæ, procedunt obiectiones. Non enim dicit, aut ſomniauit etiam author, quòd aſſiduitas requiratur ad hoc, quòd ebrietas ſit peccatum mortale, ut I obiectiones imponunt: ſed Auguſtinum opponentem conditionem aſſiduitatis reuerenter gloſſat, quòd intelligitur de aſſiduitate quo ad effectum, qui eſt cognoſcere fortitudinem uini, & habilitatem propriam ad ebrietatem. Et quoniam huiuſmodi cognitio non eſt effectus proprius aſſiduitatis ebrietatis, quoniam ſine tali aſſiduitate poteſt talis cognitio haberi: idcirco ſine aſſiduitate tam præſenti, quàm præterita eſt ebrietas peccatum mortale, ſi adſit dicta cognitio. Nec hoc eſt contra Auguſtinum, quoniam ipſe dicit affirmatiuam, ſcilicet ꝙ ebrietas aſſidua, id eſt, habens talem cognitionem, eſt mortale: & non negatiuam, ſcilicet, niſi ſit aſſidua. Quàmuis etiam ſi diceret negatiuam, gloſſaretur ut dictum eſt, aſſidua, hoc eſt, habens cognitionem fortitudinis uini, & propriæ habilitatis: quia de aſſiduitate non ſecundùm ſe, ſed ratione talis effectus intelligitur.

¶ Ad utramque ergo obiectionem, ſeu quæſtionem dicitur, ꝙ K utrobique eſt peccatum mortale, quia interuenit effectus aſſiduitatis nec ſtatus ad ebrietatem, quamuis non interueniat aſſiduitas, ut patet ex dictis. Sciens enim & uolens ex delectatione uini in utroque caſu inebriet ſe.

¶ In eodem articulo in reſponſione ad ſecundum dubium ex Martino ibidem occurrit, arguente contra hanc ſolutionem dicendo. Hæc ſolutio non uidetur euacuare uim authoritatis Auguſtini: & arguitur ſic. Cum ſumitur potus uſque [illegible] ebrietatem, ſumitur pluſquàm neceſſe [illegible]: ergo non quoties ſumitur pluſquàm neceſſe ſit, pertinet ad minuta peccata, aut ebrietas pertinet ad minuta peccata. Hoc eſt contra Thomam. Maior eſt certa: concluſio eſt contra Auguſtini authoritatem arguendo allata.

¶ Ad hoc dicitur, quòd obiectio procedit ex nõ formali intellectu literæ. Nã peccatũ cõſiſtens in hoc, quòd delectatio cibi, uel potus facit hominem comedere, aut bibere pluſquàm oportet, ita quòd ex hoc formaliter habeat ſpeciem, ſpectat ad gulam, ut

prius

prius paruit: Delectatio aũt trahens hominem ad bibendũ vſq; ad ebrietatem, licèt inferat etiam potum pluſquàm oportet, nõ tamen ex hoc trahit ſpeciem, ſed ex hoc quòd eſt inebriatiua. Et propterea illa propoſitio. Cũ ſumitur potus vſq; ad ebrietatem, ſumitur pluſquã oportet, diſtinguenda eſt: ꝙ ſi intelligitur formaliter & completiuè, ita ꝙ ly pluſquã oportet, ſit in quo cõpleatur peccatũ, falſa eſt. Si aũt intelligitur circunſtãter, ita ꝙ ad ebrietatẽ cõcurrit, vt circunſtantia quędã, ly pluſquàm oportet, ſic eſt vera Auguſtinꝰ ergo, & author tradũt ꝙ ſumere pluſquàm oportet formaliter & cõpletiuè, ita ꝙ in ly plus, cõpletur rõ peccati, ſpectat ad peccata minuta, & ad gulã. Et quia hoc intendit author, vt patet ex ſupradictis, ideò patet quòd reſponſio authoris optimè facit ſatis authoritati Auguſtini.

*Lib. 1. de Abrahã, ca. 6. non ꝑcul a fine, to. 4.

¶ In reſponſione ad tertium iam tactum & promiſſum dubiũ occurrit, An ebrietas ſcienter nõ ex delectatione potus, ſed propter medicinam, ſit licita. Et vltra ſuperius allata ex Martino occurrit alia dubitandi ratio, quia in litera author non dicit ſimpliciter non licere propter medicinam, ſed dicit non licere propter vomitum, quia põt aliter procurari uomitus. Et propterea reſtat quæſtio de iſta conditionali, Si medici conſulunt ebrietatem pro ſanitate recuperanda, nunquid liceat.

¶ Ad hoc dicitur, quòd ſi medicinæ ars diſponeret ebrietatem eſſe neceſſariam ad euacuationem, ſeu curam alicuius infirmitatis, ebrietas in illo caſu non eſſet ebrietas formaliter, quæ eſt peccatum, ſed materialiter tantum, quoniam non eſſet ex delectatione in potu uini, & eſſet licita. Et ratio eſt illa, quã author in hac littera explicat, ſcilicet, quia talis potus eſſet moderatus infirmo, qui non eſt moderatus ſano. Iſta enim propoſitio directè ſubſumitur ſub uniuerſali regula in litera tradita de cibo, vel potu immoderato reſpectiue. An autem ita ſit de facto, ꝙ medicina diſponat in aliquo caſu neceſſariam eſſe ebrietatem, non eſt philoſophi moralis, nec theologi, ſed ſcientię medicinę opus. Nec huic concluſioni obſtant uerba ſubiuncta in littera, de vomitu per aquam tepidam, vt Martinus obiecit, quoniam author loquitur de vomitu formaliter, & non de tali uomitu, nec de uomitu talis perſonæ. Et intendit, quòd quia ad procu-D randum vomitum, ut ſic nõ eſt neceſſaria ebrietas, ideò nõ excuſaretur ab ebrietate, ſi quis propterea inebriaretur, vtpotè inferendo ſibi ipſi malũ ſine neceſſitate. Secus autem eſt de tali vomitu, aut de uomitu in tali perſona: ſi neceſſaria eſt ebrietas ad talem vomitum, aut talem perſonam. Ex his autem ad duos caſus Martini ſupra recitatos, dicendum eſt. Et ad illum quidẽ de homine ſic cõplexionato, ſeu infirmo, quòd cum vino inebriatur, ſine uino grauius infirmatur, ſtãdum eſſet conſilio medicinæ, eo ꝙ regula cibi & potus infirmorum in ordine ad ſanitatem corporis ad artem medicinę ſpectat. Ad alterum verò de ebrietate ad euitandum ſæuitiam tyranni, aut infidelis, reſpõdetur, quòd cum potus talis in ordine ad proprium & proximum finẽ ſit immoderatus, quia in ordine ad corpus & vſum rationis eſt immoderatus, & huiuſmodi immoderatio ſcienter facta ſit peccatum ex ſuo genere, & non ſint facienda mala, vt eueniant bona, non excuſaretur à peccato non ſolum qui inebriaretur, ſed nec ſi medium excederet in cibo & potu ut euaderet ſæuitiam tyranni, aut infidelis. Non ſunt enim hæc congrua media ad huiuſmodi finem.

¶ In eodem ſecundo articulo q. 105. dubium circa principalem concluſionem occurrit, An ſcilicet ebrietas ſit mortale peccatũ. Videtur namque ratio in oppoſitum, quoniam delectatio impeditiua uſus rationis, ſeu concupiſcentia vini impeditiui vſus rationis quæ aſſignatur pro cauſa peccati mortalis, non eſt ſufficiens ratio peccati mortalis, quàmuis ſit ſufficiens cauſa peccati: quoniam nec delectatio, ſeu concupiſcentia vini ſecundũ ſe eſt peccatum mortale, niſi in ea ponatur finis ultimus, quod eſt extra propoſitũ: nec priuare ſe vſu rationis abſolutè eſt peccatum mortale, vt patet de dormiente uoluntariè. Si igitur eſt hic peccatum mortale, oportet ꝙ ſit ex utroq; ſimul iuncto, ſcilicet ex hoc quòd concupiſcentia, ſeu delectatio vini eſt ablatiua uſus rationis, & hoc ſuperius affirmauimus: ſed ꝙ hæc duo ſimul non ſufficiant ad peccatum mortale, probatur dupliciter. Primò, ducendo ad inconueniens, ſcilicet quòd ſciẽs, & uolens dormire ſuperfluè ex delectatione, quam percipit in aquę ſtillantis ſonitu, peccaret mortaliter: quoniam utrobiq; ex delectabili volens & ſciens priuat ſe quis uſu rationis. Et ſimiliter quicumque ex aliqua cauſa veniali ſecundum ſe volens & ſciẽs ſine neceſſitate dormiret, peccaret mortaliter, quia ex propoſito, & cauſa mala priuaret ſe uſu rationis. Nil. n. plus mali culpę aſſignatur in cauſa ebrietatis, quàm in iſtis. Deinde probatur oſtenſiuè: quia priuate ſe uſu rationis contingit dupliciter, ſcilicet ſimpliciter, & ad modicũ tempus. Primo modo eſt maximum malum, ut patet in amentibus & nullo modo licet, multò minus, quàm priuare aliquem uiſu corporali. Sed ſecundo modo conſtat, ꝙ non eſt peccatum mortale ex ſuo genere, vt patet ex ſomno, & dormiente ſuperfluè ſcienter. Oportet ergo aliquid apponere, vnde habeat rationem peccati mortalis: ſed ex adiuncta concupiſcentia, aut delectatione potus uini, hoc non habetur, quia ſecundùm ſe aut non eſt peccatum, aut veniale. ergo.

hoc homo uolens & ſciens priuat ſe uſu rationis, quo ſm uirtutem operatur, & peccata declinat: & ſic peccat mortaliter periculo peccandi ſe cõmittẽs. Dicit. n. Ambr. in lib. de Patriarchis, *Vitandam dicimus ebrietatẽ, per quam uitia cauere non poſſumus. Nam quę ſobrij cauemus, per ebrietatem ignorãtes committimus: undè ebrietas, ꝑ ſe loquendo, eſt pctm̃ mortale.

Ad I. ergo dicendũ, ꝙ aſſiduitas facit ebrietatẽ eſſe peccatũ mortale non propter ſolam iterationem actus: ſed quia nõ poteſt eſſe, ꝙ homo aſſiduè inebriẽt, quin ſciẽs & uolẽs ebrietatẽ incurrat: dũ multotiens experiẽt fortitudinem uini, & ſuã habilitatem ad ebrietatem.

Ad II. dicendũ, ꝙ plus ſumere in cibo & potu, quàm neceſſe ſit, pertinet ad uitium gulæ,

¶ Ad hoc poteſt dici, nouam introducendo opinionem, immò prius antiquam renouando, quòd ebrietas niſi ſit aſſidua, non eſt peccatum mortale non quòd iteratio actus faciat de ueniali C mortale, ſed quia virtus aſſiduæ ebrietatis eſt notabiliter impeditiua uſus rationis, & per hoc notabilis nocumenti illatiua homini, qui ſecundùm rationem uiuere debet. In una autẽ ebrietate non eſt huiuſmodi vis damnificatiua notabiliter uſus rationis, vt experientia teſtari uidetur. Sicut ergo gutta cauat lapidem ex frequenti caſu, ita ebrietas efficit notabile damnum homini ex aſſiduitate. Et quia peccatum mortale ex ſuo genere non eſt, niſi ſit notabiliter contra bonum Dei, proximi, aut ipſius peccantis: ideò ebrietas non niſi aſſidua, eſt peccatum mortale. Et hæc uidetur doctrina Auguſtini in allegato ſermone de purgatorio, vbi diſtinguendo peccata mortalia à nõ mortalibus ponit ebrietatem, ſi ſit aſſidua, inter mortalia. Hoc idẽ ſentit Gloſ. ad Gal. 5. in uerbo, Ebrietates, & diuus Thomas met ibidem gloſſat aſſiduè & in quęſt. de malo q. 8. art. 8. ad tertiũ, & q. 7. art. 4. ad primum, ſentit quòd ebrietas non eſt peccatum mortale ex ſuo genere. Hęc opinio ſequaces multos inueniret, D niſi authoritas tanti doctoris, hic & ſuperius in præcedenti libro q. 88. arti. 5. ad primum, & ſuper epiſtolam ad Roman. 15. expreſſè obſtaret.

¶ Ad cuius euidẽtiã, quia tota difficultas conſiſtit, An una ebrietas inferat notabile nocumẽtum, aduertendum eſt, quòd vſus rationis eſt multò maius bonum, quam uſus domus. Cõſtat autem quòd priuãs aliquem uſu ſuæ domus nõ ſolùm totaliter, hoc eſt, in perpetuum, ſed etiam ad tempus, puta, vno die, peccat mortaliter: quoniam vſus priuatus eſt bonum notabile, & temporis circunſtantia non facit vt pro nihilo habeatur. Quanto ergo magis priuans proximum ſuum vſu rationis per vnũ diem, peccat mortaliter? Et eadem ratione priuans ſeipſum vſu rationis peccat mortaliter: quoniam vſus rationis nõ eſt bonũ volũtarium ſicut domus, ſed eſt bonũ naturale. ſicut oculus &c. naturalia. In naturalibus autem ita peccat mortaliter priuans ſeipſum, ſicut priuans proximum: quia homo nõ eſt dominus E ſuorum naturalium, vt poſſit ſe priuare illis cum vult, ſicut poteſt donare domũ, & illius vſum. Inuenitur ergo in ebrietate, quæ uſum rationis violenter tollit, iniurioſa priuatio notabilis bõni ex ſuo genere, nec ex imperfectione actus, ꝓpter breue tẽpus excuſatur, ſicut nec excuſaretur ſi tanto tempore quis violenter impediret aliquem ab vſu manuum ſuarum: ligando illas.

¶ Ad obiectionem autem in oppoſitum de dormiente ſuperfluè ex delectatione, vel alia illicita cauſa, reſpondetur, quòd nõ eſt ſimile propter duo. Primò, quia priuatio vſus rationis ꝑ ſomnum, eſt priuatio naturalis: priuatio autem per ebrietatem, eſt priuatio uiolẽta, quoniã illa fit media quiete ſenſuum, in qua conſiſtit ſomnus: iſta fit perturbatione ægritudini, vt patet in ebrijs uigilantibus. Secundò, quia in vſu rationis conſiderãtur tria. Primò, ipſe actualis vſus rationis. Secũdò, rationis ſolutio, ut poſſit quis ea vti ſi vult. Tertiò, expeditio ad ſolutionem rationis in ſomno. Prima duo tolluntur: in ebrietate autem tollit ẽt tertium, quia ebrietas non ſolùm vinculum rationi imponit,

sed

quæ non ſemper eſt peccatum mortale: ſed plus ſumere in potu ſcieter vſq; ad ebrietatē, hoc eſt peccatū mortale. vndè Aug. dicit in 10. confeſſ.* Ebrietas lógè eſt à me, miſereberis ne appropinquet mihi: crapula autē nonnunq̄ ſubrepſit ſeruo tuo.

G Ad III. dicendum, ꝙ ſicut dictū eſt,* cibus, & potus eſt moderandus, ſm ꝙ competit corporis valetudini: & ideò ſicut qñq; contingit vt cibus, vel potus, qui eſt moderatus ſano, ſit ſuperfluus infirmo: ita ēt poteſt econuerſo contingere, vt ille q eſt ſuperfluus ſano, ſit moderatus infirmo. Et hoc modo cú aliquis multum comedit, vel bibit ſm cōſilium medicinæ ad vomitum prouocandum, non eſt reputandus ſuperfluus cibus, vel potus. Nec tamē ad vomitum prouocandum requiritur quòd ſit potus inebriās, quia ēt potus aquæ tepidæ vomitum cauſat: & ideò pp hanc cauſam nó excuſaretur aliquis ab ebrietate.

ARTICVLVS III.

Vtrum ebrietas ſit grauiſſimum peccatorum.

AD TERTIVM ſic procedit. I Videtur quòd ebrietas ſit grauiſſimum peccatorum. Dicit enim Chryſ.* ꝙ nihil ita eſt dæmoniacum, ſicut ebrietas, & laſciuia, quæ eſt mater omniū uitiorum. Et in decreto dicitur diſtin. 35.† Antè omnia clericis vetatur ebrietas, quę omnium vitiorum radix, & nutrix eſt.

¶ 2 Præt. Ex hoc dr̃ aliquid eſſe peccatum, ꝙ bonū rationis excludit: ſed hoc maximè facit ebrietas. ergo ebrietas eſt maximum peccatorum. K

¶ 3 Præt. Magnitudo culpæ ex magnitudine pœnæ oſtēditur: ſed ebrietas videt̄ eſſe maximè punita. dicit. n. Ambro.* ꝙ non eſſet in homine ſeruitus, ſi nō fuiſſet ebrietas: ergo ebrietas eſt maximum peccatorum.

SED CONTRA eſt, ꝙ ſm Grego.* vitia ſpiritualia ſunt maiora, q̄ carnalia: ſed ebrietas continetur inter vitia carnalia. ergo non eſt maximum peccatorū.

RESPON. Dicēdū, ꝙ ex hoc dr̃ aliq̄d eſſe malū, ꝙ priuat bonū: vñ quātò mai⁹ eſt bonū, qđ priuat̄ p malū, tātò malū graui⁹ ē. Manifeſtū eſt aūt ꝙ bonum diuinū eſt maius, q̄ bonum humanū: & ideò peccata, q̄ sūt directè cōtra Deum, ſunt grauiora pc̄tō ebrietatis, qđ directè opponit̄ bono rationis humanæ.

H Ad I. ergo dicēdū, ꝙ ad peccata intēperātię maximè homo hēt pronitatē pp hoc, ꝙ hmōi concupiſcentię, & delectatiōes connaturales nobis ſunt: & ſm hoc dicūtur hmōi peccata eſſe maximè amica diabolo, non q̄a ſint alijs grauiora, ſed quia sūt apud homines frequentiora.

I Ad II. dicendū, ꝙ bonum rationis impedit̄ dupliciter. Vno modo, per id qđ eſt cōtrariū rationi: alio modo, per id qđ aufert vſum rationis. Plus aūt habet de rōne mali id, quod cōtrariatur rōni, q̄ qđ ad horā vſum rōnis aufert. Vſus. n. rōnis pōteſſe & bonus, & malus, qui tollit̄ p ebrietatem: ſed bona virtutū, quæ tollunt̄ per ea, quæ cōtrariantur rōni, ſunt ſemper bona.

Ad III. dicendū, ꝙ ſeruitus eſt conſecuta ex ebrietate occaſionaliter, inquantum Cham maledictionē ſeruitutis i ſua poſteritate accepit p hoc, ꝙ irriſit patrē inebriatū, nō aūt ſeruitus fuit directè pęna ebrietatis.

ſed etiam neceſſitatem permanendi in tali vinculo. Vnde dormiens aliquo forti ſono facto excitatur, & ſoluta ratione potitur. Ebrius autem quàmuis vigilet, neceſſitatem violentam vinculi rationis patitur. Et rurſus, dormiens poteſt diſponere vt p hominem, aut horologium &c. tali horae excitetur, ebrius autē ſi ordinauerit, nil pdeſt, q̄a tali hora violētæ neceſſitati vinculi rationis ſubiacebit. Quod ergo author i prioribus libris pertranſierat, ſupponendo cum alijs, ꝙ ebrietas erat veniale, poſtmodum ad altiora diuini luminis cum acceſſiſſet, i ſumma hoc determinauit dicendo, quòd eſt mortale peccatum ex ſuo genere, quia tanto bono, ſcilicet vſui rationis opponit̄. Nec obſtat hoc ſuperius dictis, ſcilicet quòd ebrietas materialiter, ſi neceſſaria eſt ex cōſilio medicinæ, eſt licita. Non. n. ſequitur ex his, quòd peccatū ex ſuo genere ſit licitum pp bonum finem: ſed bene ſequitur, quòd materia peccati ex ſuo genere licita ſit propter bonum finē bonum quādoq;, quod non eſſe conueniens patet. Detractio. n. ex ſua ratione eſt peccatum mortale, detractio tamen materialiter eſt quandoque licita, puta ſi aliter nō poteſt peccatum proprium confiteri, aut ſi pp bonum animę illius expedit reuelare peccatum illius. Qui enim ex medicinæ neceſſitate ſe inebriat, vel alium nō niſi materialiter ebrietatem incurrit: quoniā non tendit ad delectabile, quod eſt formale in ſpeciebus intemperātię, de quarum numero eſt ebrietas.

Margin notes: * Li. 10. c. 31. ante mediū to. 1. — * q. 141. ar. 6. — ad reſpō. 1 — *Porrecta per totum.* 726 — * Hom. 1. ad popul. Antioche nū. à medio illius, tom. 5. — † In decr. diſ. 35. ca. ante oīa.

SVPER Q. CL. ART. III.

IN artic. 3. eiuſdem 150. q. in reſpōſione ad primum, Marini obiectio occurrit vbi ſupra, contra authorem hic arguentis, ꝙ non reputat veram hanc ex poſitionem authoris, cum multa uitia ſint magis cōia, quàm ebrietas: immo qui ſe inebriant, pauci ſunt in cōparatione ad alios.

¶ Ad hoc dicitur, ꝙ obiectio non ſolùm contra intentionē, ſed contra verba authoris ſenſum accipit. Author ſiquidem dicit, ꝙ peccata intemperantiæ ſunt communiſſima quo ad pronitatem & non dicit, ꝙ ebrietas eſt maximè communis, ita ꝙ author non intendit, ꝙ Chryſoſtomus ſpeciebus intemperantiæ attribuit tantam amicitiam cum dæmone propter generis ſui frequentiam, quantam amicum redditur dæmoni.

¶ In eodem ar. 3. in reſponſione ad ſecundum, dubium occurrit, quia reſponſio authoris aut eſt falſa, aut non ſoluit argumē- F tum. Reſponſio enim ſua cōſiſtit in hoc, ꝙ maius malum eſt vitium, ſeu peccatum, quàm amiſſio vſus rationis: quia maius bonum eſt virtutis bonum, quod eſt ſemper bonū, quàm vſus rationis, qui poteſt eſſe bonus & malus. Sub hac autem diſtinctione, & doctrina aut author intendit ſubſumi debere, ꝙ ebrietas tollit vſum rationis, & non bonum virtutis, ac per hoc nō magis contrariatur rationi, & ſic falſum dicit, quoniam ebrietas tollit vtrūque bonum, ſ. & uſum rationis, & ponit peccatum contrarium bono ſobrietatis: aut intendit, q. p ebrietatē tollat̄ vtrūque bonum, & ſic verū dicitur. Sed argumentum remanet, q̄a ebrietas totaliter tollit bonū rationis, q̄a & quantum ad bonū moris, & q̄tum ad bonum naturæ.

¶ Ad hoc dicit̄, ꝙ nulla falſitas eſt i hac reſponſione, & ꝙ optime euacuat argumentum. Intendit ſiquidē author, ꝙ cum duobus modis, ſeu quoad duo tollatur bonum rationis, ſ. quo ad bonū naturæ, quod eſt vſus rationis, & quo ad bonū moris, quod eſt bonū virtutis, cōparatio vitiorum in grauitate non eſt tā cōmenſuranda penes bonum, vel malū naturæ, quàm penes bonum, vel malum moris: quia bono naturæ, quale eſt uſus rōnis, pōt q̄s benè & male uti. Bonū verò moris, q̄ale eſt bonū virtutis moralis &c. ē bonum ſemper. Et ſub hac regula nō eſt ſubſumendum, quòd ebrietas tollat tm̄ bonum naturæ, ſ. vſum rationis, q̄ñ in veritate tollit & bonū naturæ tollēdo vſum rōnis, & bonū moris ponendo peccatū cōtrarium bono uirtutis, q̄ eſt ſobrietas. Cōe ſiquidē eſt omni uitio, ac peccato tollere bonū moris. Peculiare autē eſt ebrietati, quòd etiam tollat bonū naturę in ipſa ratione, ſicut alia vitia tollunt alia bona vel naturæ in corpore, vt homicidium tollit vitam, vel fortunæ, ut furtum tollit pecuniam &c. Sed ſubſumendū eſt, quòd grauitas peccatorum præcipuè penſanda eſt ex contrarietate ad bonum moris, ita quòd vitium magis contrarium bono rationis morali eſt grauitas: ac per hoc licèt ebrietas ſit contraria bono rationis & naturali, & morali, quia tamen aliqua alia uitia magis contrariantur bono morali rationis, ideò ex hac ratione, quia ſcilicet ebrietas tollit bonum rationis totaliter. ſ. quia etiam tollit vſum, non ſequitur quòd grauiſſimum ſit peccatorum, ſed illa vitia, quæ tollunt multo maius bonum rationis morale, ſunt grauiora.

Margin notes: * In li. de Helia, & ieiunio, ca. 5. parū ante mediū, to. 4. — * Libr. 33. Moral. c. 11. parū ante med. — *Conclu.*

SVP. QV. CL. ARTIC. IIII.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum ebrietas excuſet à peccato.

AD QVARTVM ſic procedit. Videtur ꝙ ebrietas non excuſet a peccato. Dicit[h] enim Philoſ. in 3. Eth.* ꝙ ebrius meretur[h] duplices maledictiones. ergo ebrietas magis aggrauat B peccatum, quàm excuſet.

¶ 2 Præt. Non excuſatur peccatum per[h] peccatum, ſed magis augetur: ebrietas autē eſt pctm̄ ergo non excuſat a peccato.

¶ 3 Præt. Philoſ. dicit in 6. Ethi.* quòd ſicut ratio hominis ligatur per ebrietatem,[h] ita ligatur per concupiſcentiam: ſed concupiſcentia non excuſat a peccato. ergo etiam neq; ebrietas.

SED CONTRA eſt, quòd Lot C excuſatur ab inceſtu propter ebrietatem, ut Aug.* dicit contra Fauſtum.

RESP. Dicendū, ꝙ in ebrietate duo attenduntur, ſicut dictū eſt,* ſcilicet defectus conſequens, & actus præcedens. Ex parte autem defectus cōſequētis, i quo ligatur uſus rationis, [m] ebrietas hēt excuſare a peccato, inquantum cauſat inuoluntarium per ignorantiam.[n] Sed ex parte actus præcedētis vr̄ eſſe diſtinguendum, qa ſi[p] ex actu illo præcedente ſubſecuta eſt ebrietas ſine pctō, tūc pctm̄[q] ſequens totaliter excuſať a culpa,[s] ſicut fortè accidit de Lot.[r] Si aūt actus præcedens fuit culpabilis, ſic nō totaľr ali

---

Perrecta per totum. 727 1. 2. q. 76. ar. 4. ad 2 & 4. Et 2. di. 22. q. 2. ar. 2. ad 2. *Li. 3. c. 5. in medio

IN articulo 4. eiuſdem quæſtio. 150 dubia multa occurrunt. Primum eſt, an peccata commiſſa ab ebrio ſine ſua culpa, totaliter excuſata ſint. Et eſt rō dubij, quoniam Martinus in hac quæſtione ꝓbat partē negatiuā quo ad aliqua peccata, quæ ſcilicet ebrius cognoſcēdo ex paſſionum motibus cōmittit, ꝙ etiam ſine ebrietate eſſet facturus, & 3 tu dez poſt ebrietatem ſi commiſiſſet, quoniam talia peccata ebrij nec per ignorātiam, nec ignorantes cōmittunt. In oppoſitū uidetur litera, dicens, ꝙ ſequens peccatum totaliter excuſatur a culpa.

*Li. 6. c. 5. & 12.

¶ Secūdum dubium eſt. An peccatum cōmiſſum ab ebrio ex ſua culpa excuſetur à toto, uel potius aggrauetur: & eſt ratio dubij, quia ſingula ii circa habēt ꝓprias opiniones. Martinus ſiquidē ubi ſupra, ꝓbare nititur, ꝙ ebrietas culpabilis quandoque aggrauat peccatum ſequens, probatque hoc ſupponendo, ꝙ actus exterior non habet ex ſe propriam bonitatem, uel malitiam, licèt tñ ratione actus interioris, & hoc ſuppoſito, ponit duos caſus ſimiles, unum de ebrio cognoſcente coniugatā, quia non recolit eſſe iam nuptam. Alterum de Lot, ſupponendo ebrietatem eius culpabilē, ipſum putaſſe ſe cognoſcere tūc propriam uxorem. Iſte namque cōmiſit inceſtum, & ille adulterium ex ebrietate, cum tamen ex uoluntate Lot reddere debitum, ille autem ſolū fornicari uolebat. Ebrietas igitur auget quandoque peccatum. Et quàmuis nullum ſciam in ſecundo membro dubitare, ſanè intellecto, quia ſcilicet conſtat ebrium minus peccare in his malis, quæ tunc facit, quàm ſi ſobrius illa met faceret: & propterea proculdubio excuſatur a tāto: dubiū tñ non paruum eſt, an excuſetur a toto. & eſt ratio dubij diuerſitas opinionum, & rationum. Quibuſdam enim probabilius D uidetur, quòd excuſetur à toto, & his ratio ſuffragatur, quia mentis inopes non poſſunt peccare de nouo, quamuis peccauerint ponendo ſe in tali ſtatu mentis: & confirmatur hoc, quia furioſi, & amentes ſiue culpabiliter, ſiue non, excuſantur a toto. Alijs autem uidetur oppoſitum, & de eorum numero uidetur author in litera, dum dicit, Diminuitur ſequēs peccatum, & non dicit, Tollit ſequens peccatum diminutio enim quantitatis magnitudinem aufert, non ſpeciem ſubſtantialem. & his ratio quoque ſuffragatur, quia peccatum ſequens eſt in ſeipſo actus deformis, & eſt uoluntarius in ſua cauſa, quam potuit, & debuit iſte uitare. ergo habet omnia requiſita ad hoc, ꝙ ſit formaliter peccatum in genere moris. Non ſubeſt igitur cā rationabilis, quare excuſabile ſit quin committenti imputetur, licet minus, quàm ſi ſobriè committeret illud.

¶ Ad horum euidentiam diſtinguenda ſunt hæc, quæ in præcedenti libro quæſtionis 76. dictata ſunt de peccatis ebriorum, & E ſimilium, ut clara notitia caſuum habeatur. Dicendum igitur mihi uidetur, quod ebrius ex ſua culpa dupliciter ſe habet ad ſequens ex ebrietate peccatum, ſcilicet præuidendo, uel nō præuidendo illud. Reputatur autem præuiſum peccatum, non ſolùm ſi ſit præuiſum in ſua ſpecie, puta, quia ſcit q ſe ebrium proximis detrahere, aut in ſuo genere, puta, quia nouit quis ſe ebrium uitio linguæ ircedi, quamuis modo detractione, modo contumelia, modo blaſphemia, modo irriſione, modo turpiloquio, ſed etiam ſi ſit præuiſum in communi, puta, qa ſcit ſe ebrium in aliquo peccare, licèt neſciat in quo genere tunc peccabit. Reputatur rurſus præuiſum, non ſolùm ſi ſit præcogitatum, ſed ſi debuit eſſe præuiſum præcogitando, puta, quia expertus eſt inclinationes ſuas pronas, quantò magis bibit, ad peccata: uel quia alias in alienatione mentis, uel prope, incidit in peccatum. Aeſtimatur autem non præuiſum peccatum ex ebrietate, quando nullo modo præuiſum eſt, præui-

A deri que rationabiliter non potuit humano more. Quando igitur peccatum ſequens ebrietatē culpabilem eſt præuiſum, tūc peccatum illud non excuſatur a ſpecie ſui peccati, ſed reddit ad naturam ſuæ ſpeciei rōne uoluntarij in ignorantia iſta incluſi terminati ad præuiſum, licèt excuſetur à tanto, quia non tñ peccat, quātū peccaret ſi ſobrius illud cōmitteret, quia aliquo mō inuoluntarium eſt pctm̄ iſtud, aliter nō ex ebrietate cauſaretur: & tunc ſunt duo peccata, ebrietas, & illud pctm̄ in ſuis ſpeciebus, & quo ad hoc uera eſt opinio dicentium, ꝙ ebrietas culpabilis excuſat a tanto, ſed nō a toto. Licèt n. ſine rationis uſu, abſolutè loquendo, non poſſit quis de nouo peccare, quia tñ prius hūs rōnis uſum ꝓuidet, ꝙ ſi ſe priuat rōnis uſu, actū peccati icurret, & culpabiliter priuat ſe rōnis uſu, iā uult nūc ꝓ tūc, ſ. quādo ſine rationis uſu erit, peccatū incurrere. Et ſi quæratur, Quando ille cōmittit illud ſequens peccatum, rñdetur, ꝙ committit illud, actu quidē interiori qñ inebriatur, quoniam tunc vult ebrietatem, & ſequens peccatū: actu uerò exteriori, quando iam ebrius peccatum illud exercet, percutiendo, uel detrahendo. Et uidetur quoque poſſe contingere in huiuſmodi hominibus, quibus huiuſmodi caſus oportet eſſe præuiſos, ꝙ alienatio mentis ex furia, uino, uniuerſaliter infirmitate euitabili, uel quacunque ſimili cauſa (ꝗ ſecundùm ſe eſſet uenialis) propter præuiſum actū futuri peccati mortalis, fiat mortalis, utpotè cum uoluntate non curāte incurſum peccati mortalis. Quando autem nulla timenti futurum caſum ſubeſt ratio, puta, ebrius aſſuetus eſt dormire in ſua pace &c. tunc ſi caſu ebrius culpabiliter aliquod peccatum committeret, peccatum illud excuſaretur a toto, hoc eſt, a ſpecie ita quòd ebrietas, & ille actus non ſunt duo peccata, ſed ille actus eſt circunſtantia quid: hoc eſt effectus ebrietatis non intētus, nec præuiſus, & nihil, aut parum aggrauat ebrietatē, nihil per ſe, pro quanto non intentus, nec præuiſus. parum per accidens, pro quanto culpabiliter iſte ſe poſuit in ſtatu cauſandi iſtum effectum, ut ſic aliquid de uoluntario imputabili habeat. Et quia ſic Lot inceſtum commiſit, ideò culpandus eſt ſecundùm Auguſtinum non quantum inceſtus, ſed quantum illa ebrietas meruit: & ſecundùm hoc uera eſt opinio dicentiū, ꝙ excuſantur a toto ebrij.

*Li. 22. c. 44. tom. 6 — *Ar. 1. huius quęſt. — Conclu. m — Conclu. p — D. 534. — Conclu. o

¶ Sed reſtat hic dubium, de homine inexperto primò ſe inebriante ex propoſito, nihilque cogitante de periculo ſequentium peccatorum, An ſequens ex tali ebrietate peccatum excuſetur ut non præuiſum, aut imputetur ut præuiſum. Et ad hoc cum diſtinctione dicendum uidetur, ꝙ peccata, quæ ſolent ab ebrijs committi, quàmuis non omnes ebrij illa committant, collocanda ſunt ſub genere præuiſorum: quoniam debuerunt præuideri ab illo, qui ſe inebriauit, ex quo multorum ebriorū actiones contingit eſſe tales. Sicut enim inter præuiſa homicidia computatur, ſi quis caſu hominem in monte occidit, non præſciens an mons ille ſit meabilis ab homine, an non, ex quo aliqui ſunt meabiles, aliqui non. ſic inter præuiſa peccata numeranda ſunt, quæ aliquis neſciens ſi in ſe hæc ſequentur, quæ in multis ebrijs ſequuntur, ebrietati, & ſuæ diſpoſitioni ſibi ignotæ quo ad hoc ſe committit, cum poſſit utraque pars contingere. Peccata autem, quæ magis in paſſione, quàm in actione conſiſtunt, quæ non ex ipſis ebrijs, ſed ab alijs captantibus tempus ebrietatis emergunt, uidentur computanda ſub non præuiſis, quoniam hæc ſubterfugiunt humanam diligentiam communiter, quale fuit inceſtus Lot. Hoc enim excogitabile quodammodo eſt ad cauendum: & propterea non uidetur cadere ſub uoluntate ebrietatis, niſi ſicut euentus, ſeu effectus in ſua cauſa poſſibilis.

¶ Et quoniā in hoc ultimo dubio tractatur propriè de ebrijs ve

q, peccatis: in præcedentibus verò de tali, vel tali ebrio, ideò ſecundum hæc tam authoris, quam noſtra in præcedenti libro dicta de peccatis ebriorum, interpretanda relinquimus.

¶ His prælibatis reſpondetur directè ad primum dubium, & dicitur, q; peccata ſequentia ebrietatem uocantur illa ſolùm, q cauſantur ex ebrietate, inquantù tollit rationis uſum: & ideo ſi aliqua ex parte remanet rõnis uſus liber, nõ eſt ſermo de illis peccatis: ſimiliter ſi peccata fiãt ex ebrietate ob affectata peccata.

Concluſionis 3 pars Huiuſmodi.n. ebrietas aggrauat, procul dubio, ſicut ignorantia affectata. Sed

Li. 22. ca. 44. to. 6. hæc nõ eſt cã q; peccet p ignorãtiam, immò ipſa ignorãtia è inſtrũ ad peccandũ liberius. In peccatis aũt, ad quæ ebrietas ſe habet tm̃ cõcomitanter, regulæ ignorãtiæ concomitantis ſeruandæ ſunt, q; ſ. nec excuſat, nec accuſat, & ppea vi redire

Reſpon. 2. peccatum in naturã ſuæ ſpeciei. Author

** Li. 2. Polit. in fin. tom. 5.* aũt loquitur de peccatis ex ebrietate cauſatis, ita q; ab illo ſobrio nõ fierent, & dicit illa ex toto excu-

** Eodẽ loco nũc dicto.* ſari, ſi ebrietas eſt inculpabilis.

¶ Ad obiecta autem Martini in ſecundo dubio, p aggrauatione peccatorum ex ebrietate in illis duobus caſibus dr dupliciter. Primo in neutro illorum caſuum ebrius eſſet reus adulterij, aut inceſtꝰ, niſi fortè in primo, quia

** In corp. art.* debuit præuidere caſum. Dicitur ſecũdo, & meliꝰ, quòd aliud

D. 357. & 372. & 726. eſt dicere. Ebrietas facit incurrere peccatum grauioris ordinis: & aliud, quòd e-

Reſpon. 2. brietas aggrauet peccatum. Primum.n. gratis conceditur, qm ebrius incurrit & quandoque blaſphemiam, & quandoque homicidium &c Secundum autem negatur, quoniam illud peccatum cuiuſcunque ordinis ſit, quod ebrius ex ebrietate committitur, ita quòd ſobrius nõ committeret, minus eſt, & ex ipſa ebrietatis conditione alleuiatur. Nec huius oppoſitum caſus allati probant, ſed primum, quòd ſcilicet ille adulteratur, qui non adulteraretur.

¶ Ad rationem pro opinione omnino excuſante peccata omnia ebriorum, quia mentis inopes nequeũt de nouo peccare, Rñdetur q; mentis inopes nõ poſſunt totaliter de nouo peccare, ſed bñ poſſunt ex antiqua uoluntate de nouo peccare exeũdo in peccatum exterius. Dicitur enim in litera, quòd ſequens peccatum redditur uoluntarium ex uoluntate pcedẽtis actus. Ad confirmationẽ de amentibus & furioſis, dr q; quia abſolutè loquendo iſta ſunt in genere inuoluntariorum, ſeu pœnarum & ægritudinum, ideò ſimpliciter excuſant a toto. An autẽ ſi accideret huiuſmodi defectus uoluntariè, peccata ſequentia excuſarentur a toto, licèt diuerſa fortè ſit opinio, ratio tamen conuincere uidetur, quòd idem ſit de talium, & ebriorũ uoluntariè peccatis, hoc adiecto moderamine, quod furioſi & amentes poſſunt fieri uoluntariè uenialiter, uel mortaliter. Et ſi uenialiter tm̃ fierent, reliqua conſequentia non excederent gra-

quis excuſat à peccato ſequẽti, quod ſ. redditur voluntariũ ex voluntate præcedẽtis actus, inquantum.ſ. aliquis dãs operã rei illicitę, incidit in ſequẽs peccatum.[p] Diminuitur tñ peccatũ ſequens, ſicut & diminuit rõ voluntarij.[q] Vndè Auguſ. dicit contra Fauſtum,* q; Lot culpãdus eſt non quantum ille inceſtus, ſed quãtũ ebrietas meruit.

G

Ad primum ergo dicẽdũ, q; Philoſophus non dicit, q; mereatur grauiorẽ maledictionẽ ebrius, ſed q; mereatur duplicem maledictionem pp duplex peccatum.[r] Vel põt dici, q; loquitur ſecundùm legẽ cuiuſdã Pitaci, qui, ut dr in 2. Politic.* ſtatuit q; ebrij ſi percuterent, plus punirentur q̃ ſobrij, quia pluries iniuriant in quo ut Ariſto. ibidem dicit,* uidetur magis reſpexiſſe ad utilitatem, ſ. ut cohiberentur iniuriæ, quàm ad ueniam, quam oportet habere de ebrijs propter hoc, quòd non ſunt ſui compotes.

Ad II. dicendũ, quòd ebrietas habet excuſare peccatum nõ ex parte qua eſt peccatum, ſed ex parte defectus conſequẽtis, ut dictum eſt.*

Ad III. dicendum, quòd cõcupiſcentia[d] nõ totalr ligat rationẽ, ſicut ebrietas, niſi fortè ſit tanta q; faciat hominem inſanire:[r] & tamen paſſio concupiſcentiæ diminuit peccatum, quia leuius eſt ex infirmitate, quàm ex malitia peccare.

QVAESTIO CLI.

De Caſtitate, in quatuor articulos diuiſa.

DEINDE conſiderandum eſt de caſtitate.

¶ Et primò, de ipſa uirtute caſtitatis.

¶ Secundò, De uirginitate, quæ eſt pars caſtitatis.

¶ Tertiò, De luxuria, quæ eſt vitium oppoſitum.

Circa primum quæruntur quatuor.

¶ Primò, Vtrũ caſtitas ſit virtus.

¶ Secundò, Vtrum ſit uirtus generalis.

¶ Tertiò, Vtrum ſit uirtus diſtincta ab abſtinentia.

H

¶ Quartò, Quomodo ſe habeat ad pudicitiam.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum caſtitas ſit uirtus.

AD PRIMVM ſic proceditur. Vr̃ q; caſtitas non ſit uirtus. Loquimur.n. nunc de virtute animæ: ſed[h] caſtitas uidetur ad corpus pertinere, dicitur.n. aliquis caſtus ex eo, quòd aliqualiter ſe habet ad vſum quarundam corporis partium. ergo caſtitas non eſt uirtus.

I

¶ 2 Præt. Virtus eſt habitus volũtarius, ut dr in 2. Ethic.* ſed caſtitas[h] non vr̃ eſſe aliquid volũtarium, cum per uiolentiam auferri uideatur mulieribus violenter oppreſſis. ergo videtur

F

uitatem venialem. Ebrietas autem culpabilis propriè dicta, nõ niſi mortaliter peccando incurritur, vt patet in artic. 2.

¶ Accedit ad hæc Ariſt. in 3. Ethic. authoritas, qui ex eadem cauſa ebriorum ignorantiam atque peccata, & malos habitus, & orbitates corporales uoluntarias, & ignorantiam legũ ob negligentiam reprehendit, quia ſcilicet in poteſtate noſtra eſt, ut ſiamus, uel non ſiamus tales, puta, ebrij, iniuſti, cæci, ignorantes. Simile ſiquidem eſſe conſtat in caſu poſito, ſcilicet, ſi uoluntariè quis fiat amens, aut furioſus. Et hoc intantum verum uidetur, ut non ſolum in moralibus, ſed etiam in iudicijs ſecundum leges, ſi conſtaret, quòd aliquis voluntariè ſe furioſum feciſſet, puniretur, & eſſet irregularis ſi occidiſſet hominem: quoniam in Sexto furioſus abſolutè, non furioſus uoluntariè excuſatur ab irregularitate homicidij. Leges en.m, ut Ariſto. ibidem dicit, uoluntarias ignorantias arguunt ac puniunt, non excuſant. *Prreſſa per totum.*

¶ Ad rationem uerò alterius opinionis, quòd nullum peccatum culpabiliter ebrij excuſetur a toto, hoc eſt, quin ſit formaliter in ſe peccatum, dicendum eſt, quòd peccata, quæ rationabiliter puſa ſunt non ſequi, aut ſunt de raro contingentibus, quæ ab extra cauſantur, aut non ſunt uoluntaria in cauſa, ita quòd debuerit ille uitare ebrietatem vt cauſam horum, licèt debuerit ipſam uitare abſolutè. Et propterea iſta non imputantur ut peccata, ſed ut euentus conſequentes peccatum ebrietatis.

725

3. Eth. le. 22.

** Lib. 3 ex ca. 4. & 6. videtur poſſe haberi, to. 5.*

SVP. QV. CLI. ARTIC. I.

K

IN ar. 1. q. 151. in reſponſione ad ſecũdum, aduerte Nouitie, q; quia uiolẽtia non põt inferri animo, in quo eſt conſenſus, ſed corpori: ideò mulier tunc tm̃ dr̃ uiolenter oppreſſa, quando nõ conſentit ẽt in pati actum uenereũ, q̃uis corpus compellatur, ut patiatur actum illum. Sic, n. non perditur caſtitatis virtus, ſed perſeuerat cum duplici corona, ut Lucia dixit. Sed ſi maluit ſe opprimi, q̃ clamare, & in linguas loquentium incidere, ut multæ uidentur mulieres facere, quo ad impudicitiã, aut q̃ percuti, occidi, & infamari, ut Lucretia dicitur feciſſe, nõ ſalua remanet caſtitas. Oportet ſiquidem aut Suſannam imitari, aut declinare, ſi fieri poteſt, contagionem.

¶ In eodem articulo in reſponſione ad tertiũ Martinus occurrit in quæſt. 1. de caſtitate, dicens, q; hæc opinio uidetur multis dura, & quòd eſt in uno ſenſu vera. ſ. de infideli. nec t habbamo, nec illuminato ad bonam operationem: ſed in generali concedenda eſt uirtus uera, & ſic Augu. loquitur, &, ut puto, Thomas: alias ſequeretur, quòd nũquàm ex infideli poſſet fieri fidelis,

delis, qa non fiet fidelis per malam operationem, ergo per bonam. ergo antequā fit fidelis, fuit in eo bona, & laudabilis operatio.

¶ Ad hoc di. q̧ nec Auguſtini, nec Thomæ mens habet, qm̄ loquuntur iſti de uirtute ſimpliciter, hoc eſt, in ordine ad vltimum finem ſimpliciter, qui eſt beatitudo humano generi promiſſa per gratiam, ut patet ex Aug. ratione Abſit, ut iuſtus, niſi ex fide uiuat. Huiuſmodi autē uirtus in nullo eſt infideli, ut patet. Obijciens autem loquitur de uirtute infra bonum humanum, de qua in præcedēti libro diſputatum eſt, an egeat gr̄a, uel &c. Et conſtat, q̧ in infidelibus põt eſſe aliqua operatio uere bona humano more, ut honorare parentes, reddere depoſitū domino, ſeruare fidem coniugalem &c. Et per ſimilia bona opera accedit infidelis paulatim ad fidem.

* Cap. 3. a medio, tomo 3.
* Lib. 3. c. vlt. to. 5.
* 1.2.q.64 art. 1.
Conclu. m
D. 319.

quòd caſtitas non ſit virtus. A

¶ 3 Præt. Nulla[h] virtus eſt in infidelibus: ſed aliq. infideles ſunt caſti. nõ. ergo caſtitas eſt virtus.

¶ 4 Præt. Fructus a virtutibus diſtinguunt: ſed caſtitas iter fructus ponitur, vt patet ad Gala. 5. ergo caſtitas non eſt virtus.

Sed contra eſt, qđ Aug. dicit i li. de decē chordis.* Cū debeas in uirtute pcedere uxorē, qm̄ caſtitas eſt uirtus, tu ſub uno impetu libidinis cadis, & B uis uxorem tuam eſſe uictricē.

Resp. Dicēdū, q̧ nomē caſtitatis ſumit ex hoc, q̧ p rõnem cõcupiſcētia caſtigat, q̄ ad modū pueri eſt refrænanda, ut patet p Phil. in 3. Eth.* In hoc aūt rõ uirtutis humanæ conſiſtit, q̧ ſit aliqd ſm rõnē modificatū, ut ex ſupradictis patet:* vñ[m] manifeſtū eſt caſtitatē eē uirtutē[c].

Ad primvm ergo dicendū, q̧ caſtitas[d] cõſiſtit qdē in anima, C ſicut in ſubiecto, ſed materiam hēt in corpore. Pertinet.n. ad caſtitatem, ut ſecundum iudicium rationis, & electionē uoluntatis, aliquis moderate utatur corporalibus membris.

Ad II. dicendū, q̧ ſicut Aug. dicit in 1. de ciu. Dei.* Propoſito animi permanente, per quod etiā corpus ſanctificari meruit, nec ipſi corpori aufert ſanctitatē uiolētia libidinis alienæ, quā ſeruat pſeuerantia cõtinentiæ ſuæ. Et ibidē dicit,* q̧ eſt uirtus animi, q̄ comitē hēt fortitudinē, q̄ potius qlibet mala tolerare, q̄ malo conſentire decreuit.

* Li. 1. c. 18 poſt mediū to. 5.
* Eiuſdē 1. lib. c. 18 tom. 5.
* lib. 4. c. 3. al. ante finem tom. 7

Ad III dicendum, q̧ ſicut Aug. dicit in 4. cõtra Iulianū*. Abſit, ut ſit in aliquo uera uirtus, niſi fuerit iuſtus. Abſit autem vt ſit iuſtus uerè, niſi uiuat ex fide. Et ideò concludit, quòd in infidelibus neque eſt uere caſtitas, neque aliqua alia uirtus, qa ſcilicet non referuntur ad debitum finem. & ſicut ibidem ſubdit. Non officijs, ideſt, actibus, ſed finibus à uitijs diſcernuntur uirtutes.

Ad IIII. dicendum, q̧ caſtitas, inquantum eſt quidem ſecundum rationem operans, habet rationem virtutis: inquantum autem habet delectationem in ſuo actu, connumeratur inter fructus.

SVPER QV. CLI. ARTIC. II.

[Porrecta per totum. 729]

In art. 2. eiuſdēq. in rñſione ad ſecūdum, dubiū occurrit ad hominem, quia author falſum dicere uidetur reddendo rationem, quare concupiſcentia delectabilis maximè aſſimilatur puero, eo q̧ appetit[9] delectabilis eſt nobis cõnaturalis &c. Nam author in principio iſtius rñſionis refert ſe ad ſupradicta. Conſtat autem q̧ ſuperius in q. 142. ar. 2. vbi ex propoſito ſimilitudo inter puerum, & intemperatū tractata eſt, non habetur iſta ratio, q̄ hic aſſignatur. Falſum ē ergo quod hic dicitur. Supra dictū eſt.

* Cap. 10. poſt med. tom. 4.

¶ Ad hoc dicitur dupliciter. Primo, q̧ ly ſupra dictum eſt, nõ refertur ad rationē ſimilitudinis, ſed ad ipſam ſolam ſimilitudinem. Nā ſuperi[9] dictum eſt, q̧ appetitus delectabilis maximè aſſimilatur puero. ſed ratio ſubiuncta eſt noua. Secūdò, dicitur q̧ vtrumque ſuperius dictum eſt, ſed diuerſimodè, qa ſimilitudo explicata ſatis eſt. Ratio uero ſimilitudinis inſinuata eſt & in ſecūda, & in tertia ſimilitudinis cõuenientia, ſ. in euentu augmenti, & in indigētia remedij caſtigatiui. Nā quia eſt nobis connaturalis, ideò maximè augetur delectabilis appetitus ſibi derelict[9]. Et ſimiliter, quia connaturalis eſt nobis, iõ caſtigatione eget, ne indomitus efferatur.

Articvlvs II.

Vtrum caſtitas ſit virtus generalis.

Ad secvndvm ſic procedit. Vr q̧ caſtitas ſit uirtus generalis. Dicit.n. Aug. i lib. de mēdacio,* q̧[b] caſtitas animi eſt ordinatus animi motus nõ ſubdēs maiora minoribus: ſed hoc ptinet ad quamlibet uirtutem. ergo caſtitas eſt generalis uirtus.

¶ 2 Præt. Nomē caſtitatis à[h] caſtigatione ſumit: ſed qlibet motus appetitiuæ partis debet caſtigari à rõne, cū ergo p quālibet uirtutem moralem refrænetur aliquis appetitiuus motus, uidetur quòd quælibet uirtus moralis ſit caſtitas.

¶ 3 Præt. Caſtitati[k] fornicatio opponit: ſed fornicatio uidet ad oē genus pcti pertinere. dicitur enim in Pſal. 72. Perdes omnes, qui fornicantur abs te. ergo caſtitas eſt generalis uirtus.

Sed contra eſt, quod Macrobius* ponit eam partē temperantiæ.

* Lib. 1. in ſom. Scipionis, in fol. 2. ān med. libri.
Conclu. m

Resp. Dicendum, q̧ nomen caſtitatis dupl'r accipitur. Vno mõ, pprie, & ſic[m] eſt ſpālis uirtus[n] habēs ſpālē materiā, ſ. cõcupiſcētias delectabilium quæ ſunt in uenereis. Alio mõ, nomē caſtitatis accipit metaphoricè. Sicut.n. in corporis cõmiſtione cõſiſtit delectatio uenereorū, circa qua pprie eſt caſtitas, & oppoſitū uitiū, ſ. luxuria: ita ēt in quadā ſpūali coniunctione mētis ad res aliquas cõſiſtit qdā delectatio, circa quā eſt qdā delectatio, circa quā eſt qdā ſpūalis caſtitas metaphoricè dicta, uel ēt ſpūalis fornicatio hoīs ſil'r metaphoricè dicta. Si.n. mēs hoīs delectet in ſpūali coniunctione ad D id, cui dēt coniungi, ſ. ad Deum, & abſtinet ſe ne delectabiliter alijs cõiungat contra debitū diuini ordinis, dicetur caſtitas ſpūalis, ſm illud 2. ad Cor. 11. Deſpondi uos uni uiro uirginē caſtā exhibere Chriſto. Si autem delectabiliter contra debitū diuini ordinis coniungatur mens quibuſcumq; alijs rebus, dicetur fornicatio ſpiritualis, ſecundum illud Hier. 3. Tu autem fornicata ēs cū amatoribus multis: &[p] hoc mõ accipiendo caſtitatē, caſtitas eſt generalis uirtus[q], quia per quamlibet uirtutē retrahitur mēs humana ne rebus illicitis delectabiliter cõiungatur.[r] Principaliter tamen rõ huius E caſtitatis conſiſtit in charitate, & alijs uirtutibus thelogicis, quibus mens hominis cõiungit Deo[s].

Conclu. p
Concluſionis 2. Pars.

Ad primvm ergo dicendum, quòd ratio illa pcedit de caſtitate metaphoricè dicta.*

Ad II. dicēdū, q̧ ſicut ſupra dictum eſt,* concupiſcentia delectabilis maximè aſſimilat puero, eo q̧ appetitus delectabilis eſt nobis connaturalis, & præcipuè delectabilium ſm tactum, quæ ordinantur ad conſeruationem naturę: & inde eſt, q̧ ſi nutriat horū delectabiliū concupiſcentia per hoc, q̧ ei conſentiatur, maximè augebitur, ſicut puer, q ſuæ uoluntati relinquitur. Et ſic concupiſcētia horum delectabilium maximè indiget caſtigari: & iõ

* In corp. art.
* ar. præc. q. 142. ar. tic. 2.
Vnde augetur, & maximè, cõcupiſcentia.

circa huiuſmodi concupiſcentias antonomaſicè dicitur caſtitas: ſicut & fortitudo eſt circa ea, in quibus maximè indigemus animi firmitate.

AD III dicendum, quod ratio illa procedit de fornicatione ſpirituali metaphoricè dicta, quæ opponitur caſtitati ſpirituali, vt dictum eſt.* (* In corp. art.)

ARTICVLVS III.

Vtrum caſtitas ſit virtus diſtincta ab abſtinentia.

AD TERTIVM ſic proceditur. Videtur quod caſtitas nō ſit uirtus diſtincta ab abſtinentia. Quia G circa materiam unius generis ſufficit vna uirtus: ſed[h] vnius generis uidentur eſſe, quæ pertinent ad unū ſenſum. cū ergo delectatio ciborū, circa quā abſtinentia, & delectatio uenereorū, circa quam eſt caſtitas, pertineat ad tactum, uidetur quòd caſtitas nō ſit alia uirt⁹ ab abſtinētia.

¶2. Præt. Phil. in 3. Ethi.* omnia uitia intēperātiæ aſſimilat puerilibus peccatis, quæ caſtigatione indigent: ſed caſtitas nominatur à caſtigatione uitiorū oppoſitorū. ergo cum per abſtinētiam[h] cohibeantur quædam uitia intemperātiæ, uidetur quòd abſtinentia ſit caſtitas. (* Lib. 3. c. vlt. to. 5.) H

¶3 Præt. Delectationes aliorum ſenſuū pertinent ad temperantiā, inquātū ordinantur ad delectationes tactus, circa quas tēperātia: ſed delectationes ciborū, circa quas eſt abſtinētia, [h]ordinant ad delectationes uenereorū, circa quas eſt caſtitas, vñ dicit Hier.* Vēter, & genitalia ſibi metipſis vicina ſunt, ut ex uicinitate mēbrorū, confœderatio intelligatur uitiorū. ergo abſtinētia, & caſtitas non ſunt uirtutes ab inuicem diſtinctæ. (* Ad Amādum, aliquantulū à princi. tom. 4.) I

SED CONTRA eſt, quòd Apo. 2. ad Corin. 6. connumerat caſtitatem ieiunijs, quæ ad abſtinentiam pertinet.

RESP. Dicēdū, quod ſicut dictū eſt,* tēperantia eſt propriè circa cōcupiſcētias delectationū tactus: & ideò oportet ut ubi ſunt diuerſæ rationes delectationis, ibi ſint diuerſæ uirtutes ſub tēperātia cōprehenſæ. Delectationes aūt ꝓportionātur operationibus, quarū ſunt ꝑfectiones, ut dr̄ 9. Ethic.* Manifeſtum eſt autem quod alterius generis ſunt operationes pertinen- F tes ad uſum ciborū, quibus natura indiuidui cōſeruat: & operationes ꝑtinentes ad uſum uenereorū, quibus conſeruatur natura ſpeciei. Et iō[m] caſtitas, quæ ē circa delectationes uenereorū, eſt virt⁹ diſtincta ab abſtinētia, quæ ē circa delectatiōes ciborū.* (* q. 141. ar. 4.) (* Lib. 9. ex capit. 7. à med. habe. to. 5.) (Concluſ. m)

AD PRIMVM ergo dicendū, quod temperātia nō conſiſtit principaliter circa delectationes tactus quātū ad iudiciū ſenſus de G tāgibilibus, quod eſt eiuſdem rōnis in oībus, ſed quantum ad ipſum vſum tangibilium, ut dicit in 3. Eth.* Eſt aūt alia ratio utēdi cibis, & potibus, & uenereis: & ideò oportet eē diuerſas uirtutes, licèt ſint unius ſenſus. (* Lib. 3 c. 10. to. 5.)

AD II. dicēdū, quod delectationes venereæ ſunt uehementiores, & magis opprimentes rōnem, quàm delectationes ciborum, & ꝑꝑ hoc magis indigent caſtigatione, & refrænatione: quia ſi eis cōſentiat, magis ex hoc increſcit uis cōcupiſcētiæ, & deijcitur virtus mentis. Vnde Aug.* dicit in 1. ſoliloquiorum. Nihil eſſe ſentio, quod magis ex arce deijciat animum uirilem, quam blandimenta fœminæ, corporumque ille cōtactus, ſine quo uxor haberi non poteſt. (* Li. 1. c. 10 ante mediū to. 1.)

AD III dicēdū, quod delectationes aliorū ſenſuū nō pertinent ad naturā hominis conſeruandā, niſi prout ordinant ad delectabilia tactus, & ideò circa huiuſmodi delectationes nō ē aliqua alia uirtus ſub tēperātia cōprehenſa: ſed delectationes ciborū, quāuis aliqualiter ordinent ad delectationes uenereorū, tñ ēt per ſe ordinantur ad uitam hominis conſeruandā, & iō ēt per ſe habent ſpecialē uirtutē, quāuis illa uirtus, quæ abſtinentia K dicitur, ordinet actum ſuum ad finem caſtitatis.

SVPER QV. CLI. ARTIC. III.

Porrecta per totum. 730

IN ar. 3. eiuſdē q. in rñſione ad ſecūdum, dubiū occurrit, quia delectationes uinariæ magis opprimunt rōnem, quàm venereæ: quoniam ebrijs ratio eſt magis deperdita, quàm uacantium uenereis. (2. diſt. 24. q. 2. ar. 1. ad 3. Et vir. q. 1. a. 4. cor. fi.)

¶ Ad hoc dr̄, quod aliud eſt loqui de delectationibus ſecundum ſe, & aliud de illis ſecundū earū effectus. Delectationes ſiquidem uenereæ ſunt ſecundum ſe maiores, & ipſæmet ſunt magis opprimentes rōnem, quàm delectationes, quas ſentimus in bibendo vinū. Sed effectus uini delectabilis, ſ. fumalis euaporatio ad cerebrum, magis opprimit rationem, quàm delectatio venerea. Author autem loquitur de delectationibus, & non de effectibus earum.

¶ In rñſione ad tertiū eiuſdem articuli, dubiū occurrit de hoc, ſcilicet, Delectationes aliorū ſenſuum non pertinent ad naturā hominis conſeruandam, niſi prout ordinantur ad delectabilia tactus. Nā Ariſt. in lib. de ſenſu & ſenſato, prærogatiuā hominis inter alia animalia ponit, quod delectatur odore ſecundum ſe. Et hoc prouidit natura ad ſalutē hominis ꝑpter frigiditatem cerebri humani contemperandam, ut ibi dr̄. Sunt ergo ſine ordine ad tactum delectabilia ad conſeruandū hominem, delectabilia odoratus, cuius oppoſitum in litera dr̄: ac ꝑ hoc oportet aliquā temperantiæ ſpeciē circa hæc ponere.

¶ Ad hoc dr̄, quod ordinari ad delectabilia tactus multipliciter cōtingit, & nō uno tantum modo. Ordinatur ſiquidē aliquid ad delectabilia tact⁹ uel quia ordinatur ad cibum, aut potum, aut uenerea: uel quia ordinatur ad ipſa qualia, quæ ſunt delectabilia ſecundum tactū, puta, ad frigida, humida, calida, & ſicca. Iſta ſiquidem tangibilia ſunt, ex quibus ſumus, & nutrimur. Senſibilia igit̄ aliorū ſenſuum ſiuè ꝑ unā uiam, ſiuè per aliam, nunquā pertinent ad conſeruandā noſtrā naturā, niſi ordinent ad tangibilia. Odor ſiquidem florum, quæ ſecluſis cibo, potu, atque venereis hominem delectat, illique prodeſt, non niſi rōne tangibilium ſanitaté operatur contēperando ſ. frigiditatē cerebri, ut ibidem dicit Ariſt. Natura ſiquidem hominis nō cōſeruatur odore, quòd non nutrit, ſed cōſeruatur calidis, & frigidis, humidis & ſiccis contēperatis, ex quibus conſtat. ſunt igit̄ uera authoris uerba. Nec eſt opus aliqua ſpeciali uirtute propter delectationē huiuſmodi odorū, qui non referuntur ad cibum, potum, atque uenerea: quoniā huiuſmodi delectabilia ſecundum ſe non iā et ſunt ut uirtute egeant propria, quoniā uirtus circa difficile eſt.

SVPER QV. CLI. ART. IIII.

IN ar. 4. eiuſdem q. 151. dubiū ex Maruno occurrit ubi ſupra arguente contra aſſignatā diſtinctionem pudicitiæ à caſtitate & dicente, quod hæc opinio nō uidetur rōnabilis, nec doctrinæ eiuſdem doctoris in eodē art. conſona. Et arguitur ſic. Pudicitia eſt de illis actibus, de quibus

ARTICVLVS IIII.

Vtrum pudicitia pertineat ſpecialiter ad caſtitatem.

Porrecta per totum. 731

AD QVARTVM ſic proceditur. Videtur quòd pudicitia non pertineat ſpecialiter ad caſtitatē. Dicit enim Aug. in 1. de ciuita. Dei,* quòd[h] pudicitia eſt quædam uirtus animæ. non ergo eſt aliquid ad caſtitatem pertinens, ſed eſt per ſeipſam uirtus à caſtitate diſtincta. (Sup. q. 143. cor.) (* Lib. 1. c. 18. parū à princ. t. 5.)

¶2 Præt. Pudicitia à[h] pudore dicit, qui uidetur idē eſſe uerecundiæ: ſed uerecundia ſecundum Damaſcenum,* eſt de turpi actu, quod conuenit omni actui uitioſo. ergo pudicitia non magis ꝑtinet ad (* Li. 3. or. th. fid. ca. 15.)

ſus maximè verecundamur: ſed homines magis verecundant de actibus venereis, q̃ ſunt ſigna uenereorum. ergo pudicitia eſt magis circa venereos actus, q̃ circa ſigna eorum. Maior eſt S. Thomæ. Minor eſt per ſe vera. Concluſio eſt contra authorē. Secundo, quia ſecundum Hugutionem, pudicitia habet cōtrariam ſignificationē. Tertio, Si pudicitia eſſet talis virtus, tūc ſtaret aliquē eſſe pudicum, & non caſtū, puta, rectè ſe habendo circa ſigna, & malè circa actum venereum: & econtra eſſe caſtum, & impudicum, habendo ſe oppoſito modo.

* Li. 3. ca. 12. tom. 5.

¶ Ad hęc quod Martinus gloſſando, vel trahēdo ad ſe authorem dixerit, reſpōdetur, quòd pudicitia apud authorem eſt circa utraq; ſ. ſigna, & actū venereum: & ſimiliter caſtitas eſt circa utraq;. Differētia ergo non eſt ex hoc, caſtitas circa actū, & pudicitia circa ſigna, ut prima, & tertia obiectio ſupponit. Et propterea nō oportet eas aliter ſoluere: quia ex hac falſa imaginatione procedunt. Sed differentia eſt, ut in litera dī, in explicatione, quia pudicitia explicat magis virtutē illam quo ad ſigna, pp duo. Primò, quia ut in litera dī, ſigna magis ſolēt deprehendi, ac per hoc ſunt magis materia occaſionās pudorē, qui conſiſtit in hoc, q̃ turpe manifeſtatur: erubeſcētia n. reſpectu aliorū eſt. Secūdo, quia pudor ſimpliciter non eſt, niſi ſe extēdat ad ſigna. Paruus n. perſonarum illarū pudor eſt, quæ de ſolo actu venereo erubeſcunt. Pudicitia ergo ſimpliciter non eſt niſi ad ſigna venereorū ſe extendat continēda. Caſtitas autem à caſtigatione appellata, caſtigatam concupiſcentiā quo ad appetitum delectabiliū huiuſmodi, ſonat, non explicando ſic ſigna, vt pudicitia à pudore ſumpta.

* cap. 10. paulo a princ. t. 7.

* In arg. 2 huius artic.

Vnde maxime verecundia.

* Li. 14. c. 18. cir. medium t. 5

* Li. 2. c. 6. poſt mediū to. 6.

¶ Ad ſecundam obiectionem ex Hugutionis authoritate dicitur, q̃ quia unaquæq; ars proprijs terminis, ſeu uocabulis gaudet: ideò nos in moralibus rectius moralium patrem diuum Thomam, quàm extraneum quempiam ſequimur.

caſtitatem, q̃ ad alias uirtutes.

¶ 3 Præt. Phil. dicit in 3. Ethic.* q̃ omnis intemperantia generaliter eſt maximè exprobrabilis: ſed ad pudicitiam pertinere vr̃ fugere ea, quæ h exprobrabilia ſunt. ergo pudicitia pertinet ad oēs partes tēperātię, nō autem ſpecialiter ad caſtitatē.

SED CONTRA eſt, q̃ Augu.* dicit in lib. de pſeuerantia, Prædicanda eſt ēt pudicitia, ut ab eo q̃ habet aures audiēdi, nihil genitalibus mēbris illicitū perpetretur: ſed uſus genitaliū mēbrorum propriè pertinet ad caſtitatē. ergo pudicitia propriè ad caſtitatem pertinet.

RESP. Dicendū, q̃ ſicut dictū eſt,* nomen pudicitiæ a pudore ſumitur, in quo verecundia ſignificat̄: & iō oportet, q̃ pudicitia propriè ſit circa illa, de quibus homines maximè verecundantur. Maximè aūt uerecūdantur hoīes de actibus uenereis, ut Aug. dicit in 14. de ciui. Dei.* intantum q̃ ēt cōcubitus coniugalis, qui honeſtate nuptiarū decoratur, uerecundia nō careat: & hoc ideò quia motus genitalium membrorum nō ſubijcit̄ imperio rōnis, ſicut motus aliorū exteriorū membrorū. Verecundatur aūt hō nō ſolùm de illa commiſtione uenerea, ſed ēt de quibuſcunque ſignis eius, ut Philo. dicit in 2. lib. rhetoric.* Et iō pudicitia attēditur propriè circa uenerea, & p̄cipuè circa ſigna uenereorū, ſicut ſunt aſpectus impudici, oſcula, & tactus. Et quia hæc magis ſolent deprehendi, ideò pudicitia magis reſpicit huiuſmodi exteriora ſigna: caſtitas autē magis ipſam uenereā commiſtionē. Et iō̄m pudicitia ad caſtitatē ordinat̄ nō quaſi uirtus ab ipſa diſtincta, ſed ſicut exprimens caſtitatis circunſtantiam quandam: interdum tamē vnū pro alio ponitur.*

AD PRIMVM ergo dicēdū, q̃ Auguſt. ibi accipit pudicitiam pro caſtitate.

AD II. dicēdū, q̃ q̄uis omnia vitia habeāt turpitudinē quandā, ſpecialr̄ tñ uitia intemperātiæ, ut ex ſupra dictis patet.

AD III. dicēdū, q̃ inter vitia intēperantię præcipuè ſunt exprobrabilia peccata uenerea, tum pp inobedientiam genitalium membrorum, tum ēt propter hoc, q̃ ratio ad huiuſmodi maximè abſorbetur.

QVAESTIO CLII.

De Virginitate, in quinque articulos diuiſa.

DEINDE conſiderādum eſt de Virginitate.

ET CIRCA hoc quæruntur quinque.

¶ Primò, In quo conſiſtat virginitas.

¶ Secundò, Vtrum ſit licita.

¶ Tertiò, Vtrum ſit virtus.

¶ Quartò, De excellentia eius reſpectu matrimonij.

¶ Quintò, De excellentia eius reſpectu aliarum uirtutum.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum Virginitas conſiſtat in integritate carnis.

AD PRIMVM ſic procedit̄. Vr̄ q̃ uirginitas nō cōſiſtat in integritate carnis. Dicit. n. Augu. in lib. de nuptijs & concupiſcentia,* q̃ uirginitas eſt in carne corruptibili incorruptionis perpetua meditatio: ſed meditatio nō pertinet ad carnē. h ergo uirginitas ñ cōſiſtit ī carne.

SVPER QV. CLII. ARTIC. I.

Capr. 2. d. 10 q. 1. con. 2.

IN art. 1. q. 152. dubium ex Martino in 1. quæſt. de uirginitate occurrit, contra authorem arguente quo ad tria. Primū eſt, Propoſitum perpetuæ incorruptionis per ſe pertinet ad virginitatem. Contra, inquit, Propoſitum nubendi non repugnat virginitati. ergo. Aſſumptum probatur, quia aliàs nunquàm virgo uoluntariè deſponderetur uiro. Præterea, Tales ſunt caſtæ, & non ſunt uiduæ, nec coniugatæ. ergo virgines.

¶ Secundum eſt, Integritas ſignaculi virginalis per accidens ſe hēt ad virginitatem. Hoc ſiquidē cōcedit Martinus abſolutè, ſed non modificatè opinās, q̃ integritas virginalis ſignaculi oppoſita corruptioni libidinoſę, eſt de rōne virginitatis, & ad eā p ſe ptinet. Et intendit p corruptionem libidinoſam agitationē membrorū genitalium ad opus venereum. Et probat hoc quadrupliciter.

Concluſio.

¶ Primo, illud, ſine quo nō cōſiſtit uirginitas, p ſe ptinet ad rōnē uirginitatis: ſed talis itegritas eſt huiuſmodi. ergo. Maior p̄batur: quia ſi aliqd ſpectat per accidens tm̄ ad uirginitatē, illo poſito, uel remoto nihil minus conſiſteret uirginitas. Secundo, illud qd eſt p ſe obiectū uolitionis, q̃ eſt eſſentialiter virginitas, per ſe pertinet ad uirginitatē: ſed talis integritas eſt huiuſmodi. ergo. Tertio, Quicquid eſt de diffinitione uirginitatis, per ſe ptinet ad virginitatē: ſed talis integritas eſt hmōi. ergo. Quarto, illa integritas eſt de rōne virginitatis, ſecundū quam feruntur iudicia humana de virginitate: ſed ex integritate ſignaculorū naturaliū fiunt iudicia de uirgine. ergo &c.

¶ Tertiū eſt, Immunitas à delectatione in ſeminis reſolutione eſt de rōne uirginitatis tanq̃ materia. Cōtra, Poſito propoſito integritatis oppoſitę corruptioni libidinoſæ, & ipſa itegritate, ponit̄ uirginitas: alterō aūt eorum remoto, remouetur uirginitas. ergo immunitas à delectatione ſeminis non eſt de ratiōe uirginitatis. Antecedens probat̄, quia ſi per poſſibile uel impoſſibile puella habens dictam integritatem, & illius propoſitum, quantumcunque haberet delectationem uoluntariè in reſolutione ſeminis, manet uirginitas. Secundo, Pono duas puellas, quarum una eſt paſſa non procuratam reſolutionem ſeminis cum delectatione in ſomno, & in uigilia, cum meminit eius: altera nihil cogitans de delectatione, ſed pecunia ſubducta conſentit uiro, ſed nec delectationem ſentit, nec ſeminat, & poſtea proponit interdum non conſentire delectationi venereæ. Tunc ſic, Prima eſt virgo, & ſecunda non. ergo propoſitum integritatis dictæ, & non propoſitum immunitatis à delectatione, eſt Virginitas.

Porrecta per totū.

732

4. diſt. 33. q. 3. art. 1. & diſ. 34. q. 1. art. 5. ad 4. & d. 49. q. 5. artī. 3. q6. 1. cor. & ad 4.

Et quolibet 5. art. 24. ad 2. & quol. 6 ar. 18. cor.

* Id habet Aug. li. de virginitate. c. 13. in princ. t. 6.

¶ 2 Præt. Virginitas pudicitiam quandam importat: ſed Auguſ. dicit in 1. de ciuitate Dei,* quod [b] pudicitia conſiſtit in anima. ergo uirginitas non conſiſtit in carnis incorruptione.

¶ 3 Præt. Carnis integritas ur̃ [b] cõſiſtere in ſignaculo uirginalis pudoris: ſed quandoq; abſq; uirginitatis præiudicio frangit illud ſignaculum. dicit.n. Aug. in 1. de ciuit. Dei,* quod illa mẽbra poſſunt diuerſis caſibus uulnerata uim pati, & medici quandoq; ſaluti opitulãtes hoc ibi faciũt, quod horret aſpectus: obſtetrix ẽt uirginis cuiuſdã integritatem manu uelut explorãs, dũ inſpicit, perdidit. & ſubdit: Nõ opinor quẽquã tã ſtultè ſapere, ut huic periſſe aliquid exiſtimet etiã de ipſius corporis ſanctitate, quãuis membri illius integritate iã perdita. ergo uirginitas non conſiſtit in carnis incorruptione.

G

H

¶ 4 Præt. Corruptio carnis maximè in ſeminis[h] reſolutione cõſiſtit, quæ põt fieri ſine cõcubitu uel in dormiẽdo, uel etiã uigilãdo: ſed ſine cõcubitu nõ ur̃ perdi uirginitas. dicit.n. Aug. in lib. de uirginit.* quod uirginalis integritas, & per piã continentiã ab omni cõcubitu immunitas, angelica portio ẽ. ergo uirginitas nõ cõſiſtit in carnis incorruptione.

I

Sed contra eſt, quod Aug. in eodẽ lib. dicit,* quod uirginitas eſt cõtinentia, qua integritas carnis ipſi creatori aiæ & carnis uouetur, cõſecratur, ſeruatur.

Respon. Dicendũ, quod nomen uirginitatis à uirore ſumptũ ur̃: & ſicut illud dr̃ uirẽs, & in ſuo uirore perſiſtere, quod nõ eſt ex ſuperabũdantia caloris aduſtionẽ expertũ: ita etiã uirginitas hoc importat, quod perſona, cui ineſt, immunis ſit à cõcupiſcentiæ aduſtione, quæ eſſe ur̃ in cõſumatione maximæ delectationis corporalis, qualis eſt uenereorũ delectatio. Vñ Amb.* dicit in libro de uirginitate, quod caſtitas uirginalis eſt expers cõtagionis integritas. In delectatione aũt uenereorũ tria eſt cõſiderare. Vnũ quidẽ, quod eſt ex parte corporis, ſ. uiolatio ſignaculi uirginalis. Aliud aũt eſt, in quo coniungitur id quod eſt aiæ, cum eo quod eſt corporis, ſ. ipſa reſolutio ſeminis delectationem ſenſibilem cauſans. Tertium

---

Tertio ſequeretur quòd virgo conſentiens viro, & ſeminans, præter vim tamen doloris non delectata, eſſet virgo ſecũdùm corpus. Probatur ſequela, quia in ea non eſſet illa delectatio, quam ponit Thomas.

¶ Deinde ex doctrina authoris infero, inquit Martinus, quinq; corrolaria. Primum, Mulier non conſentiens violento corruptori eſt uerè virgo.

*Li. 1. c. 18 tom. 5.

¶ Secundũ eſt, Mulier cognoſcẽs, quod cum de die cogitationẽ habet circa uenerea, de nocte patitur in ſomno pollutionem circa eadem delectabilia, ſi ex propoſito habeat huiuſmodi cogitationem cum nocturna ſequela iã dicta, perdit uirginitatẽ: quia delectatio ſeminis ex mẽtis propoſito procedit.

* Li. 1. ca. 18. circa med. to. 5

¶ Tertiũ eſt, quod ſcientes ſe impotentes ad ſeminis reſolutionẽ, ut de perfectè ſciatricis dicit Ariſt. in problematibus ſuis, quãtumcumq; concuberẽt, & frãgerẽtur clauſtra pudoris &c. ſemper eſſent uirgines: quia nec in actu, nec in propoſito ſeminis reſolutionẽ habeant.

¶ Quartũ eſt, quod naturaliter põt eſſe, quod uirgo pariat. Probatur de puella uiolenter corrupta, & grauida.

¶ Quintũ eſt, quod ſi ſint duæ puellæ uirgines, quarum una commiſceatur uiro per menſem ſine ſeminis effuſione: altera uero conſentiat in commiſtionem, & per menſem, ſed impedita non cõmiſcetur, ſequeretur quod prima eſſet ita immunis à corruptione oppoſita uirginitati, ſicut ſecunda.

* Cap. 13. in princ. tom. 6.

¶ Ad euidentiam horum ſcito primo, quòd uirginitas ſumitur dupliciter, ſ. naturaliter, uel moraliter. Et rurſus moraliter ſumitur dupliciter, ſcilicet pro quodam caſtitatis ſtatu, & prout eſt ſpecialis uirtus à caſtitate diſtincta. Virginitas naturalis conſiſtit in naturali integritate membrorum. Secundum cõmunem .n. uſum loquendi, illas appellamus uirgines, quæ integritatem carnis, quam à natura habent, ſeruant: & ad hoc inſpiciuntur quandoque mulieres ſi ſint uirgines. Virginitas, ut eſt ſtatus caſtitatis, requirit duas conditiones. Primò, quòd perſona non ſit uoluntariè polluta. Secundo, quod ſit in propoſito ſic ſe ſeruandi, niſi matrimonio iungatur: & hoc modo puellæ nubiles caſtæ dicuntur uirgines. Virginitas prout eſt ſpecialis uirtus, addit ſupra uirginitatis ſtatũ perpetuitatẽ uoto firmatã, ut patebit: & hoc modo author tractat de uirginitate hoc in loco. Scito deinde, quod noua hæc opinio, quam Martinus introducere nititur de uirginitatis materia, ſcilicet quòd eſt integritas oppoſita corruptioni per libidinoſum actum, irrationabilis eſt, & procul à p ıs, & pudicis auribus abiicienda: quod monſtratur & oſtenſiuè, & ducendo ad inconueniens. Oſtenſiuè quidem, quia libidinoſus ille actus, quem etiam turpe eſt dicere, per ſe ordinatur ad ſeminis delectationẽ. Quod manifeſtè patet ex hoc, quòd uterq; ſexus ab huiuſmodi actibus ceſſat, cum ad reſolutionem ſeminis peruẽtum eſt: & numquàm naturali ordine ceſſat quouſque ad hoc perueniat. Quia ergo intemperantia eſt circa delectabile ſecundum tactum, & omnes eius ſpecies ſunt circa aliquod delectabile præcipuum ſecundùm tactum, conſequens eſt ut uirginitas ſit circa præcipuum delectabile ſecundùm tactum inter ea, quæ ad ipſam ſpectant: ſed præcipua delectatio non eſt in iſtis libidinoſis actibus, ſed in ipſa ſeminis reſolutione. ergo talis delectatio eſt propria materia uirginitatis. Et confirmatur, quia

K

F ubi vnũ propter alterum, ibi vnũ tantum: ſed actus libidinoſus eſt per ſe & naturaliter propter ſeminis reſolutionẽ, & illa delectatio propter iſtã delectationẽ. ergo ſola delectatio in ſeminis reſolutione eſt materia virginitatis. Et confirmatur rurſus ab oppoſitis: quia cætera vitia luxuriæ ſecundùm perfectam ſuæ ſpeciei rationẽ conſtituuntur ex aliqua reſolutione ſeminis, ut patet de fornicatione, adulterio, inceſtu, mollitie, ſodomia &c. ergo ſtuprũ cõſiſtit etiã in aliqua inordinata ſeminis emiſſione, ac per hoc uirginitas oppoſita conſiſtit in abſtinentia ab huiuſmodi delectatione. Ducit autẽ ad inconueniens maximum hæc nouitas: quia ſecundùm hoc iſta mulier, quàm uir uoluntariè in moroſis delectationibus inhoneſtatis manentes, & aduertenter uolẽtes indè ſequi pollutiones, quæ ſic diſpoſitis communiter adueniunt, tũc poſt mille pollutiones uoluntarias, ſine exteriori tamen procuratione, eſſent uirgines moraliter: qua integritatẽ oppoſitam libidinoſę corruptioni omnino ſeruare uolunt. Hoc autem non ſolùm uiri docti, ſed ipſæ mulieres uirgines nõ admittunt: & quo modo poteſt ſuſtineri, ut illuſtrior portio gregis Chriſti uirginitas compatiatur ſecũ, quæ communis caſtitas non compatitur? Communis ſiquidẽ animi conceptio omnium Chriſtianorum eſſe uidetur, quòd uirginitas ſanctior eſt caſtitate. Quo autem pacto ſanctior, ſi ſecum compatitur tot peccata mortalia, carnalia, naturalia, conſummata, quæ caſtitas conſtat, quòd non compatitur ſecum? Et benè nota, quòd hoc inconueniens non eſt inconueniens ex aliquo caſu per accidens in infirmitate, ſed ſtando infra naturalem communemque curſum rerum, frequenter iſtud inconueniens accideret. Sequendo ergo patrum ueſtigia, ad obiecta reſpondendum eſt.

* Ca. 8. in in ſi. to. 6

* In lib. de uirgin. in 2 fo. a pri. 1. lib. to 2

¶ Ad duas obiectiones in primo dubio iam patet reſponſio ex dictis, ſcilicet, quòd de ratione uirginitatis, ut eſt ſtatus caſtitatis, non eſt perpetuitatis propoſitum: & ſecundùm talem caſtitatis ſtatum uirgo uoluntariè nubit, & diſtinguitur ſtatus uirginalis à coniugato, & uiduali. Sed author loquitur, ut eſt ſpecialis uirtus ipſa uirginitas à caſtitate diſtincta ſecundùm ſpeciẽ. Nec ſomniauit author, aut ex ſe poſuit perpetuitatem de ratione uirginitatis, ſed, ut in litera patet, ex Aug. hoc accepit.

¶ Ad obiecta in ſecundo dubio dicitur ordinatè. Et ad primũ, quòd maior eſt falſa, quoniam ſubiectum non eſt ſine propria paſſione, & tamen propria paſſio non eſt de ratione ſubiecti. Et probatio eius aſſumit falſum, ſcilicet, quòd eſt ſine eo, quod per accidens ſe habet, nihilominus remanet res, ut patet in inſtantia data. Paſſio enim per accidens, hoc eſt, extra eſſentiã, eſt ſubiecti: & tamen ſine illa non eſt, ſaltem naturaliter, ſubiectum. Apparet autem manifeſtè error in iſta maiore, & probatione: quia plus exigitur ad eſſe ratione alicuius, quàm inſeparabiliter ſibi connexum eſſe. Non adulterari namque neceſſario annexum eſt uirginitati, ita quòd ſine hoc non conſiſtit uirginitas: & tamen nõ adulterari non eſt de ratione uirginitatis. Vndè ad minorẽ dicitur, quod dato quod ſine tali integritate non ſaluaretur uirginitas, ex hoc non habetur, quod ſit de ratione uirginitatis, ſed quod radix huiuſmodi integritatis, ut ſit de ratione eius, ſicut radix

ma

aũt eſt ſolùm ex parte aïæ, ſ. ꝓpoſitũ perueniendi ad talẽ delectationẽ. In quibus tribus id, qđ primò poſitũ eſt, ꝑ accidens ſe habet ad moralẽ actum, q̃ non cõſiderat per ſe, niſi ſm̃ ea quæ ſunt animæ. Secũdũ verò materialiter ſe habet ad actũ moralẽ: nã ſenſibiles paſſiones ſunt materia moraliũ actuũ. Tertium uerò ſe hẽt formaliter, & cõpletiuè, qa rõ moralium in eo qđ eſt rõnis cõplet̃. Quia ergo virginitas dr̃ ꝑ remotionẽ p̃dictæ corruptionis, cõſequẽs eſt ꝙ* integritas mẽbri corporalis per accidens ſe habeat ad virginitatẽ. Ipſa autẽ immunitas à delectatione, q̃ cõſiſtit in ſeminis reſolutione, ſe hẽt materialiter. Ipſũ aũt ꝓpoſitũ ꝑpetuò abſtinẽdi à tali delectõe, ſe hẽt formaliter, & cõpletiuè in virginitate.*

Ad I. ergo dicendum, ꝙ illa diffinitio Aug. tangit quidem in recto id, qđ eſt formale in virginitate: nam per meditationẽ intelligitur propoſitũ rõnis. Qđ autẽ addit, ꝑpetua, non ſic intelligit, ꝙ oporteat uirginẽ ſemꝑ actu talẽ meditationẽ habere, ſed qa hoc debet in propoſito gerere, ut ꝑpetuò in hoc ꝑſeueret. Id verò qđ eſt materiale, tãgitur in obliquo, cũ dr̃, incorruptionis i carne corruptibili, qđ additur ad oſtendendã uirginitatis difficultatem. Nam ſi caro corrumpi non poſſet, non eſſet difficile perpetuã incorruptionis meditationem habere.

Ad II. dicendũ, q̃ pudicitia eſt quidem eſſentialiter in aïa, materialiter autem in carne, & ſimiliter uirginitas. Vndè Aug. dicit in lib. de virginitate,* ꝙ licèt uirginitas in carne ſeruet̃, ac per hoc corporalis ſit, tamẽ ſpiritualis eſt, quã fouet, & ſeruat continentia pietatis.

*Ca. 8 parũ à prin. tom. 6.

Ad III. dicẽdũ, ꝙ ſicut dictũ eſt,* integritas corporalis membri per accidẽs ſe habet ad virginitatẽ, inquãtum ſ. per hoc, ꝙ ex propoſito uolũtatis abſtinet quis à delectatione uenerea, remanet integritas in mẽbro corporeo. Vndè ſi contingat, ꝙ ꝑ alium modum aliquo caſu mẽbri integritas corrũpatur, non magis pręiudicat uirginitati, q̃ ſi corrumpatur manus, aut pes.

*In corp. ar.

Ad IIII. dicendũ, ꝙ delectatio, q̃ eſt ex ſeminis reſolutione, dupliciter põt cõtingere. Vno modo, ut procedat ex mentis ꝓpoſito: & ſic tollit virginitatẽ, ſiuè fiat ꝑ concubitũ, ſiuè abſq; concubitu. Facit autẽ mẽtionẽ Auguſt.* de concubitu, quia hmõi reſolutio cõiter, & naturaliter ex concubitu cauſatur. Alio modo, põt prouenire ꝑter propoſitum mẽtis uel in dormiẽdo, vel per uiolentiã illatã, cui mẽs nõ cõſentit, q̃uis caro delectationem experiatur: uel ẽt ex infirmitate naturæ, ut patet in his, q̃ fluxum ſeminis patiuntur: & ſic non perdit̃ uirginitas, quia talis pollutio non accidit ꝑ impudicitiam, quã uirginitas excludit.

Pollutio quæ tollat uirginitatem.

*Loco citato in argum.

eius, quod eſt non adulterari, & ſimiliter radix eius, quod eſt non libidinosè corrumpi, ſ. non ſeminare uoluntariè, eſt de ratione uirginitatis, & non ipſa integritas oppoſita, niſi vt via ad immunitatem ſeminatæ delectationis.

¶ Ad ſecũdum dicitur, ꝙ hmõi integritas, ſecluſa pollutione, nõ eſt per ſe obiectũ propoſiti virginalis, ſed cadit ſub ꝓpoſito virginali, ut uia ad immunitatẽ à pollutione ſeminis. Et ꝑ hoc patet reſpõſio ad tertium: quoniam integritas hmõi non niſi ratione immunitatis à pollutione, ſeu ordinis ad illã in rõne uirginitatis clauditur, ſi aliqua talis diffinitio inueniretur.

¶ Ad quartũ iam patet, quia æquiuocat de virginitate: quoniam apparent uirginitatis naturalis, non moralis, ut clarum eſt.

Concl. m

¶ Ad obiecta in tertio dubio reſpondet̃. Et primò, negatur antecedens: quoniam poſita tali integritate, & illius propoſito, non ponit̃ virginitas, vt patet: quia ſtat cum hoc ꝙ nullus perdat caſtitatem cõſumatè uoluntaria pollutione procurata per ſolas moroſas delectationes. Vndè patet, quòd probatio petit principium.

¶ Ad ſecundum verò dr̃, ꝙ in caſu illo, prima ideò diceret̃ uirgo, quia nunq̃ habuit uolũtariam pollutionẽ. Approbatio enim poſt factum non reddit ꝑteritam uoluntariam, ſed uĩ æquiualere deſiderio, ſeu uolũtati pollutionis, quæ uirginitatem mentalem ſolã tollit. Secũda autẽ eſt per accidẽs ex parte corporis, ſeu materiæ virgo, ſicut per accidẽs non ſeminauit in actu cõcubitus. Ea aũt quę ſunt ꝑ accidens, non debent inducere mentẽ doctorum ad mutãdas virtutũ diffinitiones, quæ attenduntur penès id quod eſt ut in pluribus, & per ſe. Idem eſt enim iudicium de iſta, & quacumq; alia, quæ incæpit perdere uirginitatem, & per accidens non eſt perdita conſumatè.

¶ Ad tertium negatur ſequela. Mulier enim conſentiens ſtupro, & ſeminans, omnino perdit uirginitatem. Et ad probationem, quia præ dolore non ſentit delectationem, reſpondetur, ꝙ huiuſmodi non ſentire eſt per accidens. Sat eſt enim ad uiolationem uirginitatis, quòd delectatio in reſolutione ſeminis adſit, licet non ſentiatur: quia etiam ſi aliqua eſſet mulier, quæ non ſentiret in huiuſmodi reſolutione delectationem aliquam, nil obſtaret: quoniam ſat eſt, quòd reſolutio ſit ſecundùm ſuam naturam delectabilis, & ita de facto eſt, ut in pluribus. Naturalia ſiquidem, & moralia iudicantur ſecundùm ea, quę in pluribus apta nata ſunt inueniri.

¶ Ad obiecta in corollariis conceditur primum corollarium.

¶ Ad ſecundum verò dicitur, ꝙ magni refert inter habere pollutionem in ſomno ex propoſito, & habere ex propoſito cogitationem, quæ nõ ſcitur futura in ſomno cauſa pollutionis: & tñ arguens quaſi ſynonimis iſtis utitur. In primo enim, propoſito obiectum eſt ipſa pollutio: in ſecundo autẽ eſt cogitatio. Primũ nõ poteſt eſſe licitum: ſecundum poteſt etiam cum merito eſſe, ſi ſ. cogitatio eſt neceſſaria, nec ſequens pollutio præcognita eſſet peccatum. negatur ergo ſecundum corollarium, ut iacet.

¶ Ad tertium autẽ dr̃, ꝙ ſentientes ſe omnino impotentes, & coeuntes, per accidẽs tñ, remanent, ut dictũ eſt, quo ad aliquid virgines, quia ſcilicet deeſt eis materia ſtupri. Vnde per ſe & formaliter loquẽdo, illi & ſupradicta mulier, quæ poſita eſt nõ ſeminare, non ſunt uirgines, ſed materialiter & ꝑ accidens ex parte materiæ remanent uirgines. Sicut per oppoſitum, pauperes excellẽti prædit animo, ſũt formaliter magnifici, remanent tamen materialiter non magnifici propter defectum materiæ.

¶ Ad quartum dr̃, ꝙ illa, ſcilicet eſſe naturaliter vera, Virgo moraliter parit. non autẽ illa. Virgo naturaliter parit. Nec hoc ẽ admiratione dignũ, niſi in uerbo: quoniam uirgo moraliter põt eſſe naturaliter corrupta, & grauida, utpotè uiolẽter oppreſſa.

¶ Ad quintum negat̃ ſequela, quoniam prima non niſi per accidens ex parte materiæ immunis eſt à materia ſtupri. Quãtum. n. in ſe eſt, dedit operã corporaliter naturalẽ ad huiuſmodi materiã, quod non fecit ſecũda, quæ ſolum ſecundùm mentem corrupta eſt.

¶ Aduertendum quoque inter hæc eſt, ꝙ licèt cõiter ante annos pubertatis utroq; ſexus impotens ſit ad generandũ: quandocumq; tamen perſonam aliquam contingit uolũtariè ſeminare, perditur virginitas. Et quoniam ſexus fœmineus inuenitur ſeminare, ſi prouocatus ad hoc fuerit nõ ſolùm parum ante pubertatẽ, ſed in ſexto ætatis anno, & ſupra, ut ipſæ mulieres ex parte teſtantur, ita ꝙ quantum ex auditis conijcio, non eſt hoc per accidẽs, ſed puto poſſe fieri uniuerſale, ſ. vt in pluribus ineſt eis potentia hæc: ideò longè citius poſſunt mulieres irreparabiliter uirginitatem perdere, q̃ uiri. Quantũcunq; autem infra tẽpus, quo impotens quis eſt naturaliter ad ſeminãdum, operam det uenereis citra ſeminationem, & uirginitatem perdat mentalem, non perdit ita uirginitatem, quin per pœnitentiam reparetur. Differt ſiquidem puer à uiro per infirmitatem impotẽte, ꝙ puer eſt per ſe impotẽs, uir autem infirmus eſt per accidẽs impotens. Et propterea puero per ſe deeſt materia ſtupri, uiro autem per accidens: ac per hoc puer remanet uirgo per ſe ex parte materiæ, ſeu corporis: uir autem remanet ex parte corporis per accidens uirgo. Et propterea non eſt dubium, quin pueris uirginitas ſit reparabilis per pœnitentiam. Sed an ſit etiam reparabilis ſic perdita infirmi uiri uirginitas, non facilè dixerim. Trahitur fortè id quod eſt per accidens, ad id, quod eſt per ſe.

Porrecta per totum. SVPER QV. CLII. ARTIC. II.

733 IN art. 2. eiuſdem quæſtionis in reſpõſione ad primum Maiunus, vbi ſupra, occurrit: dicens, Nec mihi placet opinio Thomæ dicentis, ꝙ lex illa tantum obligat multitudinẽ: quia credo ꝙ pro aliquo tempore ſatis longo obligauit vnumquẽque de multitudine ad multiplicationẽ generis humani.

Inf. art. 3. & 4. cor. Et 4. d. 33. q. 3. ar. 2. ad 2. Et 3. cõ. c. 136. Et Mal. q. 15. art. 2. ad 13. Et virt. q. 1. ar. 13. ad 6. Et 2. Eth. lect. 2. fi.

¶ Ad hoc dr̃, ꝙ cum de vinculo præcepti alicuius eſt ſermo, oportet ꝙ iudicium feratur ſecũdum id, quod per ſe reſpicit tale præceptum. Inter hæc autem duo naturalia præcepta, ſcilicet, de alimento ſumendo, & de prole procreanda, maniſeſtè hæc eſt differentia, ꝙ primum per ſe reſpicit ſingulos homines: ſecundum autem multitudinem. An aũt per accidens ꝑꝑ penuriam hominum: in aliquo temporẽ præceptum hoc obliget ſingulos, quia per accidens eſt, naturã præcepti non variat. Et propterea cum ſi verum eſſet, ꝙ aliquo tẽpore ſinguli tenerentur, adhuc reſpõſio, & deciſio authoris in ſua ſoliditate pſtat, formaliter, & per ſe loquendo.

Lib. 2. c. 2. a medio: & lib. 3. c. 11. to. 5.

Ca. 3. nõ multum procul a fine, to. 5.

ARTICVLVS II.

Vtrum virginitas ſit illicita.

AD SECVNDVM ſic proceditur. Vr̃ ꝙ virginitas ſit illicita Omne .n. quod contrariatur præcepto legis naturæ, eſt illicitũ: ſed ſicut ꝑceptum legis naturæ ad cõſeruationẽ indiuidui eſt, qđ tangitur Gen. 2. De omni ligno quod eſt in paradiſo comede, ita ẽt ꝑceptum legis naturæ eſt ad cõſeruationẽ ſpeciei, qđ ponit Gen. 1. Creſcite, & multiplicamini, & replete terrã. ergo ſicut peccaret, qui abſtineret ab omni cibo, vtpote faciẽs contra bonum indiuidui: ita ẽt peccat, qui omnino abſtinet ab actu generationis utpote faciens contra bonum ſpeciei.

¶ 2 Præt. Oẽ illud, quod recedit à medio virtutis vr̃ eſſe vitioſum: ſed virginitas recedit à medio virtutis ab oĩbus delectationib⁹ venereis abſtinẽs. dicit enim Phil. in 2. Eth. ꝙ q oĩ uoluptate potiẽ, neq; ab vna recedit, intemperatus eſt: q aũt oẽs fugit, agreſtis eſt, & inſenſibilis. ergo virginitas ẽ aliqđ vitioſũ.

¶ 3 Præt. Pœna nõ dẽtur niſi uitio: ſed apud antiquos puniebãtur ſm̃ leges illi, q ſp cælibem vitã ducebant, ut Maximus Valerius dicit. Vñ & Plato ſecũdũ Aug.* in lib. de vera religione, ſacrificaſſe dicitur, vt perpetua eius continentia tamquàm peccatum aboleretur. ergo virginitas eſt peccatum.

SED CONTRA eſt, ꝙ nullũ pctm̃ rectè cadit ſub cõſilio: ſed virginitas rectè cadit ſub cõſilio. dr̃. n. 1. ad Cor. 7. De virginibus autem præceptum Domini non habeo, conſilium autem do. ergo virginitas non eſt aliquid illicitum.

D. 2185.

RESP. dicendum, ꝙ in humanis actibus illud eſt vitioſum, qđ eſt ꝑter rectã rõnẽ. Hẽt aũt hoc recta rõ, vt his, q̃ ſunt ad finẽ, utatur aliquis ſm̃ eã mẽſurã, q̃ cõgruit fini. Eſt aũt triplex hominis bonũ, ut dr̃ in 1. Eth. Vnum qdẽ, qđ conſiſtit in exterioribus rebus, puta, diuitijs. Aliud aũt, quod cõſiſtit in bonis corporis. Tertium autem, quod conſiſtit in bonis aĩæ, inter quæ etiam bona contẽplatiuæ uitæ ſunt potiora bonis uitæ actiuæ, ut Phil. probat in 10. Eth. & Dominus dicit Luc. 10. Maria optimã partẽ elegit: quorum bonorum exteriora quidem ordinantur ad ea, quę ſunt corporis: ea uero, q̃ ſunt corporis ad ea, quæ animæ: & ulterius ea, quæ ſunt uitæ actiuæ ad ea, q̃ ſunt uitæ contẽplatiuæ. Pertinet igitur ad rectitudinem rõnis, ut aliquis vtatur exterioribus bonis ſm̃ eam menſuram, quæ competit corpori, & ſimiliter de alijs. Vñ

Lib. 1. c. 4. in fin. t. 5.

Li. 10. c. 7. tom. 5.

ſiquis abſtineat ab aliquibus poſſidendis, q̃ alias eſſet bonum poſſidere, ut conſulat ſaluti corporali, uel etiam cõtemplationi ueritatis, nõ eſſet hoc uitioſum, ſed ſm̃ rationem rectam. Et ſimiliter ſiquis abſtinet à delectationibus corporalibus, ut liberius uacet contẽplationi ueritatis, pertinet hoc ad rectitudinem rõnis. Ad hoc autem pia uirginitas ab oĩ delectatione venerea abſtinet, ut liberi⁹ diuinæ contemplationi uacet. Dicit enim Apo. 1. ad Corin. 7. Mulier innupta, & uirgo cogitat quæ Domini ſunt, ut ſit ſancta & corpore, & ſpiritu. Quæ autem nupta eſt, cogitat quæ mundi ſunt, & quo placeat uiro. Vnde relinquitur, ꝙ uirginitas non eſt aliquid uitioſum, ſed potius laudabile.

G

Concluſio.

AD PRIMVM ergo dicendũ, ꝙ præceptum habet rationem debiti, ut ſupra dictum eſt.* Dupliciter autem aliquid eſt debitum Vno modo, ut impleatur ab uno: & hoc debitum ſine peccato præteriri nõ poteſt. Aliud aũt eſt debitum implendum à multitudine: & ad tale debitum implendum non tenetur quilibet de multitudine. Multa enim ſunt multitudini neceſſaria, ad quæ implenda unus nõ ſufficit: ſed implentur à multitudine, dum unus hoc, alius illud facit. Præceptũ igitur legis naturæ homini datum de comeſtione, neceſſe eſt ꝙ ab vnoquoque impleatur: aliter enim indiuiduum conſeruari non poſſet. Sed præceptum datum de generatione reſpicit totã multitudinẽ hominum, cui neceſſariũ eſt non ſolũ ꝙ multiplicetur corporaliter, ſed ẽt ꝙ ſpiritualiter proficiat: & iõ ſufficienter prouidetur humanę multitudini, ſi quidam carnali generationi operam dent, quidam uerò ab hac abſtinentes contemplationi diuinorũ uacent ad totius humani generis pulchritudinẽ, & ſalutẽ. Sicut ẽt in exercitu qdã caſtra cuſtodiũt, quidam ſigna deferunt, quidam gladijs decertant: q̃ tñ omnia debita ſunt multitudini, ſed ꝑ unũ impleri non poſſunt.

q. 122. ar. 1.

Mira doctrina de præceptis, cõtra impetentes virginitatem.

H

AD II. dicendũ, ꝙ ille qui abſtinet ab omnibus delectationibus ꝑter rõnẽ rectam, quaſi delectationes ſm̃ ſe abhorrens, eſt inſenſibilis, ſicut agreſtis: Virgo aũt nõ abſtinet ab oĩ delectatione, ſed ſolum a delectatione uenerea: & ab hac abſtinet ſm̃ rõnem rectam, ut dictũ eſt.* Medium autẽ uirtutis non ſm̃ quantitatẽ, ſed ſm̃ rationem rectam determinatur, ut dicitur in 2. Ethic.* Vnde de magnanimo dicitur in 4. Eth.† quòd eſt magnitudine extremus, eo autem quòd ut oportet, medius.

I

In corp. ar.

Li. 2. c. 6. tom. 5.

†Li. 4. c. 3. tom. 5.

D. 918.

AD III dicendũ, ꝙ leges feruntur ſecundũ ea, quæ ut in pluribus accidunt. Hoc autem rarũ erat apud antiquos, ut aliquis amore ueritatis contemplandæ ab omni delectatione uenerea abſtineret, quod ſolus Plato legitur feciſſe. Vnde non ſacrificauit quaſi hoc peccatum reputaret, ſed peruerſę opinioni ciuium cedens, ut ibidem Aug.* dicit.

K

Loco citato in argum.

Porrecta per totum.

ARTICVLVS III.

Vtrum virginitas ſit virtus.

AD TERTIVM ſic proceditur. Videtur quòd Virginitas non ſit uirtus. Nulla. n. uirt⁹ ineſt nobis a natura, ut Phi-

SVPER QV. CLII. ARTIC. III.

734 IN art. 3. eiuſdem q. 152 dubia multa occurrunt Primũ, ex Buridano apud Maiorem.

Inf. q. 155. art. 1 cor. & ad 5. Et 4. diſt. 33. q. 3. ar. 2. & 4. d. 49. q. 5. ar. 3. q. 1. corin. Et 2. Eth. lc. 1. fin.

loſophus dicit in 2. Ethic.* ſed virginitas ineſt nobis à natura, quilibet.n.mox natus virgo eſt. ergo virginitas non eſt uirtus.

¶ 2 Præ. Quicūq; hēt unā uirtutē, [h] habet oēs, ut ſupra habitū eſt: ſed aliqui hñt alias uirtutes, qui nō habēt uirginitatē, alioquin cū ſine uirtute nullus ad re- B gnū cælorū perueniat, nullus ſine uirginitate ad ipſum poſſet peruenire, quod eſſet matrimonium damnare. ergo virginitas non eſt uirtus.

¶ 3 Præt. Ois [h] uirtus reſtituitur ꝑ pœnitentiā: ſed uirginitas nō reparatur per pœnitentiā. undè Hieron.* dicit. Cū cætera Deus poſſit, nō pōt uirginitatē poſt ruinam reparare. ergo uidetur ꝙ uirginitas non ſit uirtus.

¶ 4 Præ. Nulla [h] uirtus ꝑditur ſine peccato: ſed uirginitas ꝑdit̄ ſine peccato, ſ. ꝑ matrimoniū. ergo uirginitas non eſt uirtus.

¶ 5 Præ. Virginitas cōdiuidit̄ [h] uiduitati, & pudicitiæ coniugali: ſed neutrū illorū ponit̄ uirtus. ergo uirginitas non eſt uirtus.

Sed contra eſt, qd̄* Amb. dicit in lib. de uirginitate. Inuitat uirginitatis amor, ut aliquid de uirginitate dicamus, ne ueluti tranſitu quodā perſtricta uideatur, quæ principalis eſt uirtus.

Resp. Dicendū, ꝙ ſicut ſupra dictū eſt, * in uirginitate eſt ſicut formale & cōpletiuū ꝑpoſitū ꝑpetuò abſtinēdi à delectatione uenerea. Qd̄ qdē ꝑpoſitū laudabile redditur ex fine, in quantū. ſ. hoc fit ad uacandū rebus diuinis. Materiale autem in uirginitate eſt integritas carnis abſq; oī experimento uenereæ delectationis. Manifeſtū eſt aūt ꝙ ubi eſt ſpecialis materia boni habens ſpecialē excellentiā, ibi inuenitur ſpecialis rō uirtutis: ſicut patet in magnificētia, quę eſt circa magnos ſumptus, & ex hoc eſt ſpecialis uirtus à C liberalitate diſtincta, quę cōiter ſe habet circa oēm pecuniarū uſum. Hoc aūt qd̄ eſt conſeruare ſe immunē ab experimento uenereæ delectationis, hēt quandā excellentiā laudis ſupra hoc, qd̄ eſt cōſeruare ſe immunē ab inordinatione uenereæ uoluptatis: & ideò [m] uirginitas [d] eſt qdā ſpecialis uirtus, habens ſe ad caſtitatē, ſicut magnificentia ad liberalitatem.*

D

Martinum, ꝙ virginitas nō ſit uirtus, quia uirtus ſemper, & in A quolibet eſt uirtus: ſed uirginitas nō in quolibet ſemper eſt uirtus, ſed quandoq; eſt uitiū, ut patet in multis caſibus. ergo &c.

¶ Ad hoc breuiter dr̄, ꝙ de uirtutibus, & vitiis nō eſt iudicandū ſecundùm ea quæ ſunt per accidēs, ſed ſecundùm id qd̄ eſt per ſe. Cōſtat aūt ꝙ uirginitas moraliter ſumpta, ut. ſ. importat ꝑpoſitum perpetuæ incorruptionis ꝑp Deū, eſt bona moraliter, & ſemper eſt in quolibet, cū importet ordinē rectiſſimæ rōnis, quo inferiora ſuperioribus bonis ſubijciūtur, & maxima minoribus præferūtur. Perinde aūt eſt dicere ꝙ uirginitas nō eſt uirtus, qa in aliquo caſu peccaret virgo, ac ſi diceretur, ꝙ religio non eſt uirtus, qa in aliquo caſu uacās religioni peccaret, impediēdo aliud neceſſariū bonū. Dicito ergo, ꝙ aliud eſt dicere. A. eſt uirtus, ſiuè act⁹ uirtuoſus ſimpliciter, & in quolibet, & ſemp: & aliud eſt dicere A. ſemp & in omni caſu uirtuosè poteſt exerceri. In primo. n. dicto cōſideratus habitus, & actus, ſecundū ſuā rōnem. In ſecundo aūt conſiderātur circūſtantiæ, & accidētia circa executionē actus. Cōſtat autē ꝙ multarū uirtutum actus poſſunt ſic impediri aliqñ ab executione, ita ꝙ licet abſolutè ſint uirtuoſi, ſi tñ tunc fierent, eſſent uitioſi, ut ſi quis celebraret, quando infirmus illius eget uiſitatione, & ſi quis redderet gladium furioſo. Erant igitur fortè aliqui in hac re non aduertentes qd uirginitas ut eſt nomen moralis habitus, aut act⁹ importet, ꝑpoſitum ſcilicet perpetuę integritatis propter Deum, ut hic in reſponſione ad ſecundum in litera exprimitur. In hac enim ratione manifeſtè apparet rectiſſimus rationis ordo ſecundùm ſe, & abſolutè.

* In prin. lib. 10. ſ.

* Ad Euſtochium de cuſtodia uirginitatis in fol. a pric. tom. 1.

* Li. 1. de uirginib. nō multū longe a prin. 10. 1

¶ Secundum ex Ricardo in 3. diſtin. 4. quòd uirginitas non eſt uirtus diſtincta à caſtitate, ſicut magnificētia à liberalitate: quia materia uirginitatis, & materia caſtitatis ſe habent ut magis & minus, & nō ſicut alterius & alterius rationis, ſicut materia magnificentiæ & liberalitatis. ergo. Et propterea cum dicitur in litera. Vbi eſt ſpecialis materia boni habens ſpecialem excellētiā, oportet addere, aut ſubintelligere, alterius rōnis. Et ſic minor eſt falſa. non ualet ergo ratio literæ. Et augetur quæſtio, quia ſi uirginitas eſt, ut in litera dicitur, ſequitur quòd uirginitas ſit ſubiectiuè in iraſcibili, & caſtitas in concupiſcibili, & obiectum illius ſit arduum: iſtius verò bonum abſolutè, ut proportionaliter ſe habebāt, ut magnificentia & liberalitas: ſed hæc patet eſſe falſa. ergo nō ſe hēt ad caſtitatē, ut magnificētia ad liberalitatē.

¶ Ad hoc dicitur, quòd uirginitas poteſt cōſiderari dupliciter. Primo, infra limites temperantiæ purè. & ſic uirginitatis materia eſt materia uirtutis, ſed non diſtinctè à caſtitate, & ſimiliter uirginitas eſt uirtus, ſed non diſtincta à caſtitate. Et ſic benè ſaluatur Ricardus, nec oppoſitū ſenſit author: & hoc concludunt argumenta allata. Nam materia uirginitatis non eſt alterius rationis, ſicut materia magnificentiæ: nec uirginitas eſt circa arduum, cum non ſit circa actum aliquem iraſcibilis, ſed concupiſcibilis, delectationem ſcilicet ueneream. Si autem conſideretur in ordine ad diuinum obſequium, quoniam uirgo cogitat quæ Domini ſunt &c. ſic uirginitatis materia conſtituit materiam ſpecialiter bonam, & alterius rationis à materia caſtitatis:

& ſic uirginitas ſe habet ad caſtitatē, ut magnificentia ad liberalitatem, nō ꝙ ſimilitudo iſta teneat quo ad oīa, vt obiectiones quaſi ſupponunt, ſed quo ad duo. ſ. ꝙ ſicut illæ differunt penès mediocre & magnū, ita iſtæ penès excellens, & mediocre: & ſicut ibi magnū diſtinguitur ſpecie à mediocri, ita hic excellens à mediocri. Sed quo ad rōnē diuerſitatis ſpecificę non aſſimilantur: quia ibi magnū diſtinguitur ſpecie, qa ingreditur ordinē arduorū: hic uerò excellens diſtinguit ſpeciē, qa trahitur ad ordinē diuinorū. Vndè patet ꝙ ſolida ſtat doctrina authoris.

* Ar. 1. huius queſt.

¶ In rñſione ad tertiū, dubiū ex Martino occurrit directè contra authorē hic, arguente in qō. 2. de uirginitate, probareq; nitente, ꝙ per pœnitentiā nec materiale, nec formale uirginitatis reparari pōt. Et primo, qa in quocunq; non pōt eſſe ꝑ quācumq; pœnitentiā propoſitū ſeruandi integritatē carnis, in eo non pōt per pœnitentiā reparari formale uirginitatis: ſed corrupta eſt huiuſmodi. ergo. Probatur minor: quia tali non poteſt reparari integritas carnis per penitentiam, ut ipſe Thomas fatetur. Secundo, Virginitas, caſtitas coniugalis, & caſtitas uidualis formaliter & ſpecificè differunt, ut probabitur: ſed non niſi per hoc, quòd de ratione uirginitatis eſt propoſitum ſeruandæ integritatis, & hoc propoſitum non eſt reparabile per pœnitentiam. ergo. Tertio, quia propoſitum ſeruādi, integritatem carnis aut eſt materiale tantùm in virginitate & hoc non: aut formale tantùm, & habeo intentum: aut compoſitum ex utroq;, & hoc nō, tum quia corrupta credens ſe integram, ſuo errore poſſet reparare ſibi uirginitatem, intendens ſeruare integritatē: tùm quia materiale uirginitatis eſt integritas non obiecta uoluntati, ſed inexiſtens carni: ideò, inquit, dico quòd ſunt aliquæ uirtutes per pœnitentiam irreparabiles.

Conclu.

D. 1166.

¶ Ad hoc dicitur cum authore, quòd reparatio uirtutum eſt intelligenda, ſicut connexio earundem. Et propterea ſicut decrepitus poteſt eſſe fortis, & pauper magnificus, ita corrupta perſona pōt eſſe uirgo quo ad formale: ſed formale uirtutis aliter inuenitur coniunctum ſuæ materiæ, & aliter ſeparatum ab ea: nam cum materia uirtutis ſubeſt, per formale ſimpliciter determinatur. Cum. n. adeſt pecunia magna, uirtuoſus magnificentia præditus determinat eam ad ſumptus magnos. Cum autem uirtuoſo pecunia deeſt, non pecunia abſolutè, ſed pecunia ſi adeſſet, à magnificentia determinatur: & ſimile eſt in alijs. Et ſicut ſaluatur hoc modo in paupere magnificentia formaliter, ita ſaluatur in corrupta uirginitas formaliter ex ꝑpoſito integritatis ſeruandæ ſi adeſſet: & hoc ſufficit. Nec requiritur propoſitum ſaluandæ integritatis abſolutè ad formale uirginitatis ſeparatum à materia, ſed ad coniunctum ſuæ materiæ. Et quia huiuſmodi propoſitum patet eſſe reparabile per pœnitentiā; ideò patet omnes virtutes eſſe reparabiles per pœnitentiam quo ad ſuum formale, cum omnes ſint connexæ. Et hoc magis cōſonat & ſacræ doctrinæ, ſecundùm quam filio prodigo data eſt ſtola prima, & philoſophiæ morali, ſecundùm quam qui una caret uirtute, nullam habet. Et per hoc patet ſolutio omnium.

E

¶ In eodem 3. art. in reſponſione ad quartum, dubiū occurrit ex Martino, ubi ſupra dicente, ꝙ hæc concluſio ponitur contra

AD PRIMVM ergo dicendū, ꝙ hoīes ex ſua natiuitate hn̄t id qđ eſt materiale i virginitate, ſ. integritatē carnis immunē ab experimento venereorū. Non tn̄ habent id, quod eſt formale in virginitate, vt. ſ. habeant propoſitū ſeruandi huiuſmodi integritatē propter Deum: & ex hoc habet rationem virtutis. Vndè * Aug. dicit in lib. de virginitate. Nec nos in virginibus prædicamus, ꝙ virgines ſunt, ſed quòd Deo dicatæ pia continentia virgines ſunt.

G

AD II. dicendū, ꝙ cōnexio virtutum accipitur ſm illud qđ eſt formale in uirtutibus, ideſt, ſm charitatem, uel ſm prudentiam, ut ſupra habitū eſt, * non autem ſm id, quod eſt materiale in uirtutibus. Nihil enim ꝓhibet alicui uirtuoſo ſuppetere materiā unius uirtutis, non autem materiā alterius. Sicut pauper habet materiā tēperantiæ, non autē materiā magnificentiæ: & hoc modo alicui habenti alias uirtutes deeſt materia uirginitatis, id eſt, prædicta integritas carnis. Tn̄ poteſt id, quod eſt formale in uirginitate habere, ut. ſ. ſit in præparatione mētis, prædictæ integritatis cōſeruandæ propoſitum, ſi hoc ſibi cōpeteret. Sicut pauper poteſt in præparatione animi habere propoſitū magnificos ſumptus faciendi, ſi ſibi competeret. Et ſimiliter ille qui eſt in proſperitate, habet in pręparatione animi propoſitum aduerſa ęquanimiter tolerandi, & ſine hac pręparatione animi non poteſt eſſe aliquis uirtuoſus.

AD III. dicēdū, ꝙ uirtus per pœnitentiā reparari pōt quantum ad id, qđ eſt formale in uirtute, nō autē quantū ad id, qđ eſt materiale in ipſa. Nō. n. ſi qs magnificꝰ cōſumpſerit diuitias ſuas, ꝑ pœnitētiā peccati reſtituunt ei diuitiæ: & ſiīr ille q uirginitatē [d] peccādo amiſit, ꝑ pœnitentiā nō recupat uirginitatis materiā, ſed recupat uirginitatis ꝓpoſitū. Circa materiā āt uirginitatis eſt aliqd, qđ miraculoſè reparari poterit diuinitus, ſ. integritas mēbri, quā dicimus accidētaliter ſe ad uirginitatē habere. Aliud autē eſt, qđ nec miraculoſè reparari pōt, ut. ſ. ꝙ q expertus eſt uoluptatē uenereā, fiat non expertus. Nō [d] enim Deus poteſt facere, ut ea quę facta ſunt, nō ſint facta, ut in primo * habitum eſt.

H

AD IIII. dicendū, ꝙ uirginitas, ſm ꝙ eſt uirtus, importat propoſitū uoto firmatū integritatis perpetuo ſeruādę. Dicit. n. * Aug. i lib. de uirginitate, ꝙ per uirginitatem integritas carnis ipſi creatori animę & carnis uouetur, conſecratur, ſeruatur. Vndè [d] uirginitas ſm quòd eſt uirtus, nunquam amittitur niſi per peccatum.

I

AD V. dicendū, ꝙ caſtitas cōiugalis ex hoc ſolo habet laudē, ꝙ abſtinet ab illicitis uoluptatibus: undè nō habet aliquā excellentiā ſupra cōmunē caſtitatē. Viduitas autē addit quidem aliquid ſupra caſtitatē cōmunem: non tn̄ peruenit ad id qđ eſt perfectū in materia iſta, ſcilicet, ad omnimodā immunitatē uenereæ uoluptatis, ſed ſola uirginitas. Et ideò ſola uirginitas ponitur uirtus ſpecialis ſupra caſtitatē, ſicut magnificentia ſupra liberalitatem.

K

tra Thomā, ſ. Virginitas nullo voto firmata eſt virtus. Et probat quinq; medijs. Primò, qa eſt actus humanus bonus & laudabilis in medietate cōſiſtens. Secundò, qa eſt actus rōni conformis. Tertiò, quia eſt actus qui eſt materia voti. Quartò, quia eſt temperantia. Quintò, quia in aliquo caſu virginitas nō voto firmata, eſt laudabilior, q̄ voto firmata. Probat aſſumptū. Si frater regis Fràciæ cognoſceret probabiliter, ꝙ rege ſine hærede decedēte, regnū tranſiret ad tyrannū crudeliſſimū, cōſultius ageret ſine uoto ſeruare uirginitatem, q̄ uouere.

¶ Ad hæc breuiter di. ꝙ aut rōnes iſtæ non militant cōtra doctrinam authoris, cōtra quā inducuntur, aut nihil ualent. Nā ex rōnibus iſtis intēdit cōcludere ꝙ virginitas ſine uoto eſt uirtus, aut ꝙ talis uirginitas eſt uirtꝰ ſpecie diſtincta à caſtitate. Si primū, nō eſt contra authorē: qm̄ gratis oēs fatemur, virginitatis propoſitū eſſe actū caſtitatis. Si ſecundū, rōnes nihil valēt. Nā licèt cōcludant, ꝙ ſine uoto uirginitas ē ſub tēperātia, & actus uirtuoſus, &c. non tn̄ cōcludunt diſtinctionē ſpecificā eius à caſtitate. Et tn̄ author ponit virginitatē nō ad hoc ꝙ ſit uirtus, ſed ad hoc, ꝙ ſit ſpecialis cōtra caſtitatē, uirtus diſtincta, exigere firmitatē uoti. Nec huius oppoſitum Martinus ꝓbauit: quin etiā reſpōſio Martini ad rōnē in litera huius argumēti tactā, ſ. Nulla virtus ꝑditur ſine peccato, nil valet: dū dicit, ꝙ oēs virtutes quę ſunt de actibus cadētibus ſub conſilio, perduntur ſine peccato, vt voluntaria paupertas. Hoc namq; nihil valet, tum quia nulla virtus eſt, quæ ſit circa cōſilia, quin eadē ſit circa præcepta, vt patet diſcurrenti per oēs virtutes morales, iuſtitiā, fortitudinē, temperantiam, prudentiam, & partes earum. Sed videtur deceptio cōtingere: quia aliud eſt loqui de aliquo excellenti actu virtutis, & aliud de ipſa virtute. Poteſt ſiquidem excellens actus uirtutis omitti abſq; peccato, quia excellentia illa eſt in conſilio. Et ſic contingit de actu uirginitatis, & paupertatis uoluntariæ, & ſimilibus, non ꝙ virtus aliqua per horum omiſſionem perdatur. Patet autē nullam uirtutē perdi ſine peccato: quia vt in prædicamentis dicitur, contrarium bono ex neceſſitate eſt malum. Quicquid ergo contrariatur uirtuti, quam conſtat eſſe bonum morale, oportet eſſe malum morale, quod eſt peccatum, ſeu uitium.

* Cap. 11. in princ. to. 6.

Cōnexio virtutū, vnde.

* q. 129. ar. 3. ad 2.

¶ Sed contra hanc authoris doctrinam virgens magnum occurrit dubiū. qm̄ ſi firmitas voti exigitur ad conſtituendū virginitatē in eſſe virtutis ſpecificè diſtinctę à caſtitate, cū cōſtet, ꝙ votum eſt actus religionis, & trahat ad ipſam religionis ſpeciē materiā, ſupra quā cadit virginitas firmata voto, erit quidē diſtincta ſpecificè à caſtitate, qa erit religio, aut religionis pars: ſed nō erit diſtincta à caſtitate, vt una ſpecies temperantiæ diſtinguitur ab alia tēperantiæ ſpecie. Diuerſorū ſiquidē generū, & non ſubalternatim poſitorū diuerſæ ſunt ſpecie differentiæ, vt in Prædicamentis dicit.

¶ Ad hoc di. ꝙ ſicut adulteriū ponitur ſpecies luxuriæ, & tn̄ nō per differentiā per ſe intemperantię, ſeu luxuriæ diſtinguitur à ſpeciebus luxurię, ſed per differentiā per ſe iniuſtitiæ, vt inferius patet: ita virginitas ponitur ſpecies temperantiæ, & tn̄ nō per differentiā per ſe temperātiæ, ſed per religionis differentiā diſtinguitur ab alijs tēperantiæ ſpeciebus. Eſt autem vtrobique eadem ratio, ſcilicet, quia materia ibi eſt luxuriæ, hic temperantiæ. Et quod plus vrget, quia ſic locuti ſunt non ſolùm populi ratione materię. ſed priſci patres, quorum venerationem decuit authorem, decet & omnes moralia docentes ſapere ad ſobrietatem, & ſpecies temperantiæ, & luxuriæ appellare etiam ex non per ſe illius generis differentijs. Vndè & author vt uirginitatem poneret ſpecialem virtutem, ſeipſum in 4. diſtinct. 33. correxit, ubi virginitatem tam cū uoto, quàm ſine voto, minus tunc ſciens, poſuerat, vt magnificentiam.

D. 1168.

D. 499.

* 2. 2. q. 88. art. 4.

* Ca. 8. in fin. to. 6.

D. 1168.

¶ In reſponſione ad tertium eiuſdem articuli aduerte, quòd hinc habes, quòd licèt peccatum luxurię in vidua ſit grauius, quàm in alijs fornicarijs, non tamen diſtinguitur ſpecie, cū vidualis caſtitas non ſit ſpecialis virtus, cui huiuſmodi luxuria opponatur. Aliunde ſiquidem non haberet diſtinctionem ſpecificam ſatis apparet, ex quo ſoluta eſt à viri lege.

¶ In eadem reſponſione dubium ex Martino in eodē lib. quæſtione de viduitate occurrit, nitente probare, ꝙ viduitas eſt virtus diſtincta ſpecie à virginitate, & caſtitate coniugali. Et quidē quòd ſit virtus probat: quia eſt habitus electiu[illegible] immediatè conſiſtēs indeterminata ratione. Quòd verò ſit uirtus diſtincta ſpecie ab alijs, probatur: quia habent obiecta ſpecie diſtincta. Nam obiectum virginitatis eſt integritas carnis, obiectum viduitatis eſt continentia perpetua.

¶ Ad hæc breuiter dicitur, ꝙ viduitas non eſt nomen virtutis, ſed

ARTICVLVS IIII.

Vtrum virginitas ſit excellentior matrimonio.

AD QVARTVM ſic proceditur. Videtur q̀ virginitas nõ ſit excellentior matrimonio. Dicit enim* Aug. in lib. de bono cõiugali. Nõ impar[b] meritũ eſt continentiæ in Ioanne, qui nullas expertus eſt nuptias, & in Abrahã, q filios generauit: ſed maioris virtutis maius eſt meritũ. ergo virginitas non eſt potior virtus, quam caſtitas coniugalis.

B ¶ 2 Præt. Ex virtute depẽdet laus virtuoſi. Si ergo virginitas præferretur continentiæ coniugali,[b] vr̃ eſſe conſequens, q̀ quælibet virgo eſſet laudabilior qualibet coniugata.: hoc autem eſt falſum. ergo virginitas non præfertur coniugio.

C ¶ 3 Præt. Bonum cõe potius eſt bono priuato, vt patet p Philoſoph.* 1. Eth ſed coniugiũ ordinatur ad bonum cõe. dicit.n. † Augu. in lib. de bono cõiugali. Quod eſt cibus ad ſalutẽ hominis, hoc eſt concubitus ad ſalutẽ humani generis: virginitas autem ordinatur ad bonũ ſpeciale, ut ſ. vitent tribulationem carnis quã ſuſtinent coniugatæ, ſicut patet p Apoſto. 1. ad Cor. 7. ergo virginitas non eſt potior continentia coniugali.

SED CONTRA eſt, quod dicit *Aug. in lib. de uirginitate. Certa ratione, & ſanctarum ſcripturarum authoritate nec peccatũ eſſe nuptias inuenimus, nec eas bono aut virginalis continẽtię, uel etiam uidualis æquamus.

RESPON. Dicendũ, q̀ ſicut patet in lib.* Hier. contra Iouinianum, hic error fuit Iouiniani, q poſuit uirginitatem nõ eſſe matrimonio præferendam. Qui quidem error præcipuè deſtruitur & exemplo Chriſti, qui & matrem uirginẽ elegit, & ipſe uirginitatem ſeruauit, & ex doctrina apoſtoli, qui 1. ad Cor. 7. uirginitatem conſuluit tanq̃ melius bonum. et etiã ratione, tum quia bonum diuinum eſt potius humano bono: tum quia bonũ animæ præfertur bono corporis, tum etiam quia [d] bonum cõtemplatiuæ uitæ præfertur bono actiuæ. virginitas aũt ordinatur ad bonum animæ, ſ̃m uitam contemplatiuam, qđ eſt cogitare ea quæ ſunt Dei: coniugium autem ordinatur ad bonum corporis, quod eſt corporalis multiplicatio generis humani, & D p tinet ad vitã actiuã: qa vir & mu

Porrecta per totum.

735

2. d. 30. q. 2. ar. 3. ad 6. & d. 33. q. 3. art. 2. ad 5. & ar. 3. ad 1. Et 3. con. capi. 137.

* ca 21. in fine, to. 6.

* Li. 1. c. 2. in fi. to. 5.

† cap. 16. in prin. to. 6.

* Cap. 19. fi. tom. 5

* Li. 1. non remote à prin. to. 3.

D. 1185.

ſed ſtatus continentium. Claudit autem in ſe virtutem caſtitatis, & dicit perfectionem gradum caſtitatis, q caſtitatis coniugalis. Omnis tamen huiuſmodi caſtitas ſub vna caſtitatis virtute comprehenditur, quod probatur ex eo, q̀ numquam peccatur, niſi contra uirtutem caſtitatis agatur. Vidua enim ſi nubit, non peccat. Nulla autẽ virtus ſine peccato perdit. Et licèt hoc Martinus negauerit, à veritate tñ actus, immemor ſuæ negationis aſſerit poſt. in q. 1. de luxuria, concluſione tertia, aſſerendo q̀ nihil deiicit animum à ſtatu virtutis, niſi peccatũ. Et p hoc pbat, q̀ non omnis actus venereus deiiciat animũ à uirtute, quãuis deiiciat ab arce & excellẽtia perfectionis.

¶ Ad obiectionẽ ergo in oppoſitũ conceditur, q̀ viduitas eſt virtus caſtitatis, ſeu claudit illam: caſtitas.n. ſufficit ad medietatẽ eligendam in vidua.

¶ Ad ſecundũ uerò dicitur, q̀ non quęcumque diſtinctio obiectorũ, ſed ſola formalis in eſſe morali, hoc eſt, in ordine ad rationẽ, diſtinguit ſpecie virtutẽ à virtute. Seruare autem ſe immunem ab illicita delectatione venerea, qđ pertinet ad caſtitatẽ, & ſuper hoc nolle licitis venereis delectationib⁹ ſe immiſceri, qđ addit uidualis caſtitas, nõ diſtinguuntur formaliter: ſed ſicut actus neceſſarius, & actus ſupererogationis ſub eadem formali ratione qua perſona circa venereas delectationes rectè ſe habet. Plus enim, vt in litera dicitur, exigitur ad conſtitutionẽ ſpecialis uirtutis, q̃ aliquid plus dignitatis, ſeu excellẽtiæ habere.

SVPER Q. CLII. ART. IIII.

Ferr. 3. cont. c. 137.

IN art. 4. eiuſdem q. in reſponſione ad primum, dubium ex Martino in q. 3. de virginitate occurrit dicente. Iſta ſolutio non mihi uidetur rationabilis, tùm primò, quia Abraham nũquam habuit coniugium in opere, & uirginitatem in præparatione animi, cum nihil habeamus in præparatione animi, niſi quod eſt nobis poſſibile, niſi apud inſipientes. Nec iuuat inducta Auguſtini authoritas: quia non dicit, q̀ Abrahã habuit virginitatem in habitu, ſed continentiam, uel cælibatum, qui etiã uiduis conuenit. Tùm quia habere aliquam uirtutem in actu & opere multò perfectius eſt, quàm habere eam ſecundùm pręparationem animi: ſed Ioannes habuit uirginitatem in opere, & Abraham in ſola præparatione animi. ergo.

¶ Ad euidentiam horum aduerte, quod author nõ æquat opus coniugii operi uirginali: ſed adæquat meritum continentiæ Abrahæ merito continentiæ uirginalis Ioannis Baptiſtæ. Hæc autem conſtat diſtare valdè. Vndè in principio reſponſionis author dicit, quòd meritum non ſolùm penſatur ex genere actus, ſed magis ex animo operantis. Per hoc enim quod dixit ex genere actus, denotauit primam inæqualitatem. Nam ex genere operis uirginitas præſtat continentiæ coniugali. Per hoc uerò quod ſubdit, Sed magis ex animo operantis, denotauit adæquationem ſecundo loco dictam quo ad præmium ſubſtantiale.

¶ Ad primam igitur Martini obiectionem dicitur, q̀ Abraham habuit ſemper uirginitatem in præparatione animi. Nec eſt verum quòd ſolùm id quod eſt poſſibile nobis, habeamus in ani-

A mi præparatione, cũ ſenex impotẽs pertinax in luxuria, habeat in pręparatione animi adulteria, ſtupra &c ſi poſſet. Et ſicut inimicus alicuius, quàmuis priuatus manibus, omniq; ſpe occidendi inimicum, habeat animum præparatum occidendi illum ſi poſſet, & ſic de aliis. Et ſicut iſti quo ad damnũ, & pœnam ſenſus ſubſtantialẽ ſunt ita rei ſicut adulteri, & homicidæ, & fortè plus iuxta animi maiorem ardorẽ ad hęc: ita Abraham uirtuoſus priuatus pp neceſſariam cauſam exercitio uirginitatis perſeuerabat in pręparatione animi ad uirginitatem, ſi eſſet cõueniens tunc. Authoritas quoque Auguſt. allata adiuuat, quoniã continẽtia ibi ab Auguſt. pro continentia tollente coniugiũ ſumitur, quam conſtat eſſe virginalem ſolã. Vidualis enim nõ ſimpliciter, ſed poſt tempus tollit cõiugium. Patet autẽ Auguſtinũ ſic accipere ibi continentiam, quia loquitur de ea, quam non habebat in opere Abrahã, ſed in animo, & Ioannes in opere.

¶ Ad ſecundum autẽ dicitur, q̀ licèt quãtũ ad bonitatẽ ex genere affectus, & penes pmiũ accidentale plus ſit habere uirtutem ĩ opere, q̃ in ſola pręparatione animi, tamẽ quãtum ad bonitatẽ meriti ex animo operantis, & quantũ ad meritum ſubſtantiale non oportet q̀ ſit plus, ſed quandoque eſt minus, ut patet ex dictis: & ideò ratio nihil valet.

¶ In reſpõſione ad tertium eiuſdem articuli, dubium ex Martino, ubi ſupra, occurrit dicente, Hæc ſolutio non placet mihi. Et uidetur concedendũ, q̀ multiplicatio, ſiuè conſeruatio ſpeciei humanæ eſt ſimpliciter melior, quàm contemplatio diuinorum quantumcumque ſint diuerſorũ generum. Si.n. finis uirginitatis eſſet melior ſimpliciter quàm finis coniugii, uideretur q̀ propter conſeruationem humanæ ſpeciei non eſſet deſerenda uirginitas etiam firmata uoto, nec pro pace unius regni poſſet Papa diſpenſare, qa diſpenſatio non fit niſi propter melius: hoc autem eſt error.

¶ Ad hoc dr̃, q̀ cõparatio rerum in bonitate nõ eſt conſiderãda ſecundùm caſus aut euentus, ſed abſolutè. Conſtat autem ſecundum oẽs, q̀ bonum aĩæ pfertur bono corporis, & q̀ contẽplatio diuina eſt magnum animæ bonũ, multiplicatio aũt hominum E per generationem, corporale bonũ ſecũdùm ſuũ genus eſt. Generatio ſiquidem carnalis carnale bonum directè facit, iuxta illud Ioãnis 3. Quod natum eſt ex carne, caro eſt. Igitur optimè author dixit, q̀ finis virginitatis ſecũdùm genus ſuũ, eſt ſimpliciter melior, quàm multiplicatio hoĩum, quæ eſt finis cõiugii.

¶ Ad obiectionẽ aũt Martini negatur utraq; ſequela. Prima quidem, quia in caſu, quo ſpeciẽ humanã oporteret cõſeruari, præceptũ iuris naturę pualeret uoto uirginitatis, & ſic ſimpliciter melius eſt philoſophari q̃ ditari: tpe tñ neceſſitatis oppoſitũ agẽdũ eſt. Ita licet ſimpliciter melior ſit uirginitas matrimonio, tpe tñ neceſſitatis melius eſt nubere. Secũda aũt, quia in pace unius regni non tenditur ad bonum temporale tantum, ſed ad bonum ſpirituale, uirtutũ. ſ. in regno, q̃ diſcordiis, ſeditionibus, belliſq; impediuntur, tollũtur. Et uniuerſaliter dr̃, q̀ diſpenſatio poteſt fieri nõ ſolùm propter melius ſecundùm ſuum genus, ſed propter melius ex circunſtantia, puta hic, in tali euentu.

re in matrimonio uiuentes neceſſe habent cogitare quæ ſunt mundi, vt patet per Apoſtolũ 1. ad Corinth. 7. Vndè [m] indubitanter virginitas præferenda eſt continentiæ coniugali. [n]

Conclu. m

Ad 1. ergo dicendum, ꝙ meritũ non ſolùm penſatur ex genere actus, ſed magis ex animo operantis. Habuit aũt animum Abraham ſic diſpoſitum, vt paratus eſſet virginitatem ſeruare, ſi eſſet tẽpori congruum, ex quo meritum continentiæ coniugalis in ipſo, æquatur merito [d] continentiæ virginitatis in Ioanne reſpectu præmij accidentalis, non aũt reſpectu præmij ſubſtantialis. Vndè* Auguſ. dicit in lib. de bono coniugali, ꝙ Ioannis cælibatus, & Abrahę connubium pro temporum diſtributione Chriſto militauerunt, ſed continẽtiam Ioãnes in opere, Abraham uerò in ſolo habitu habebat.

D. 1. — *ca. 21. in fine, to. 6.

Ad 11. dicendum, ꝙ licèt virginitas ſit melior, q̃ continentia coniugalis, poteſt tñ coniugatus melior eſſe, q̃ virgo, duplici rõne. Primò quidẽ ex parte caſtitatis, ſi ſ. ille qui eſt coniugatus, habeat animũ magis paratum ad virginitatẽ ſeruãdã, ſi oporteret, q̃ ille qui eſt actu virgo. Vndè* Augu. inſtruit virginem in libr. de bono coniugali, vt dicat. Ego non ſum melior, q̃ Abraham, ſed melior eſt caſtitas cælibum, quàm caſtitas nuptiarũ. & rationem poſtea* ſubdit, dicens. Quod. n. nunc ago, melius ille egiſſet, ſi tunc agendũ eſſet. Quod autẽ illi egerunt, ſic ego nõ agerem, ẽt ſi nunc agendum eſſet. Secundò, quia fortè ille qui nõ eſt virgo, habet aliquam excellentiorem virtutem. Vndè* Auguſti. dicit in libr. de virginitate. Vndè ſcit virgó, quàmuis ſolicita quæ ſunt Domini, ne fortè ꝓꝑ aliquam ſibi incognitam infirmitatem non ſit matura martyrio, illa verò mulier, cui ſe præferre geſtiebat, iam poſſit bibere calicem dominicæ paſſionis?

*c. 22. ante mediũ, tom. 6. — *Ibidẽ. — *ca. 44. in fine, to. 6.

Collatio boni priuati ad bonũ cõe.

Ad 111. dicendum, ꝙ bonum cõe potius eſt bono priuato, ſi ſit eiuſdẽ generis: ſed põt eſſe ꝙ bonum priuatum ſit melius ſecũdum ſuum genus: & hoc modo virginitas Deo dicata præfertur fœcũditati carnali. Vndè* Aug. dicit in libr. de virginitate, ꝙ fœcunditas carnis, ẽt illarum, quæ in hoc tẽpore nihil aliud in coniugio, quàm prolem requirunt, quam mancipent Chriſto, pro amiſſa virginitate compenſari non poſſe credenda eſt.

*Ca. 9. in prin. to. 6.

SVPER Q. CLII. ART. V.

Ferr. 3. cont. c. 134.

Porrecta per totum.

736 Inf. q. 155. ar. 1. & q. 185. ar. 4. Et 4. d. 33. q. 3. art 3. Et 3. cõtra c. 134.

IN artic. 5. eiuſdem q̃ó. nihil ſcribendũ occurrit, niſi ꝙ illud, quod in fine articuli dr de cantico nouo, ſeu gaudio ſingulari de integritate carnis ſeruata, cũ de aureolis tractabitur, declarandum eſt.

Articvlvs v.

Vtrum virginitas ſit maxima virtutum.

AD qvintvm ſic proceditᵣ. Vr ꝙ virginitas ſit maxima virtutum. Dicit. n. * Cyprian. in libr. de virginitate. Nunc nobis ad uirgines ſermo eſt, quarum quo [h] ſublimior eſt gloria, eo eſt maior cura: flos eſt ille eccleſiaſtici germinis decus atque ornamentum gratiæ ſpiritualis, [h] illuſtrior portio gregis Chriſti.

*In tract. de habitu virginũ nõ remote à prin. incipit hic Diſciplina cuſtos. † Eſt gloſſ.

¶ 2 Præt. [h] Maius præmium debetur [ll] maiori uirtuti: ſed virginitati debetur maximum præmium, ſcilicet fructus centeſimus, ut patet † Matth. 13. in gl. F ergo virginitas eſt maxima uirtutum.

Hierony. ibidẽ c. 9.

¶ 3 Præt. Tãtò aliqua virtus eſt maior, quãtò ꝑ eam aliqs Chro [h] magis cõformaᵣ: ſed maximè aliqs cõformaᵣ Chro ꝑ uirginitatẽ. dr. n. Apocal. 14. de virginibus, ꝙ ſequuntur agnum quocumq; ierit, & ꝙ cantant canticum nouum: quod nemo alius poterat dicere. ergo uirginitas eſt maxima virtutum.

Sed contra eſt, quod* Aug. dicit in lib. de virginitate. Nemo, quantũ puto, auſus fuit virginitatẽ ꝑferre monaſterio. & in eodẽ lib. † dicit. Præclariſſimum teſtimoniũ perhibet Eccleſiaſtica authoritas, in qua fidelibus notũ eſt quo loco martyres, G & quo defunctę ſanctimoniales ad altaris ſacramẽta recitentur, per quod daᵣ intelligi, ꝙ martyrium virginitati ꝑfertur, & ſimiliter monaſterij ſtatus.

*Ca. 46. in fine, to. 6. † ca. 45. in prin. to. 6.

Resp. Dicendũ, ꝙ aliquid põt dici excellentiſſimũ dupliciter. Vno modo, in aliquo genere: & [m] ſic virginitas eſt excellẽtiſſima. ſ. in genere caſtitatis. [n] Trãſcendit. n. & caſtitatẽ uidualem, & cõiugalem. Et quia caſtitati antonomaſicè attribuitur decor: ideò virginitati ꝑ cõſequẽs attribuitur excellẽtiſſima pulchritudo. Vndè & Amb. dicit in li. de uirginitate. Pulchritudinẽ quis põt maiorem æſtimare decore virginis, q̃ amatur à rege, probatur à iudice, H dedicaᵣ Dño, cõſecraᵣ Deo? Alio modo, põt dici aliqd excellentiſſimũ ſimpliciter: & [p] ſic uirginitas nõ eſt excellẽtiſſima uirtutũ. [q] Sẽper. n. finis excellit id qđ eſt ad finẽ. & quãto aliqd efficacius ordinaᵣ ad finẽ, tãtò melius eſt. Finis aũt ex quo uirginitas laudabilis reddiᵣ, eſt uacare reb⁹ diuinis, ut *dictũ eſt. Vnde ipſę virtutes theologicæ, & ẽt virtus religionis, quarũ actus eſt ipſa occupatio circa res diuinas ꝑferunᵣ uirginitati. Similiter ẽt vehemẽtius operanᵣ ad hoc, ꝙ inhæreant Deo martyres, q. ad hoc poſtponũt propriã uitã, & uiuẽtes in [d] monaſterijs, q. ad hoc poſtponũt propriã uolũtatẽ, I & oĩa quæ poſſunt habere, q̃ uirgines quæ ad hoc poſtponunt veneream uoluptatẽ: & ideò uirginitas non ſimpliciter eſt maxima uirtutum.

Concl. m — Concluſ. p — *Ar. 2. huius queſt. — D. 26.

Ad 1. ergo dicẽdum, ꝙ uirgines ſunt illuſtrior portio gregis Chriſti, & eſt earum ſublimior gloria per comparationem ad uiduas & coniugatas.

Ad 11. dicendũ, ꝙ cẽteſimus fructus attribuitur uirginitati ſm* Hier. ꝓꝑ excellentiam quam habet ad uiduitatem, cui attribuitur ſexageſimus, & ad matrimonium, cui attribuitur triceſimus: ſed ſicut * Aug. in lib. de quæſtionibus Euãgelij, centeſimus fructus eſt martyrum, ſexageſimus uirginũ, & triceſimus K coniugatorum. Vndè ex hoc non ſequiᵣ, ꝙ uirginitas ſit ſimpliciter maxima uirtutum omnium, ſed ſolùm in alijs gradibus caſtitatis.

*Loco citato ĩ arg. — Lib. 1. c. 9. ſ prin. to. 4.

Ad 111. dicendum, quòd uirgines ſequuntur agnum quocumque ierit: quia imitantur Chriſtum non ſolum in integritate mentis, ſed etiam in integritate carnis, ut* Auguſtinus dicit in lib. de virginitate. Et ideò in pluribus ſequuntur agnum: non tamen oportet, quòd magis in propinquo, quia aliæ uirtutes faciunt propinquius inhærere Deo per imitationem mentis. Canticum autem nouũ, quod ſolæ uirgines cantant, eſt gaudium quod habent de intergritate carnis ſernata.

Cap. 27. a med. to. 6

SVPER Q. CLIII. ART. I.

IN art. 1. q. 153. aduerte, quòd quia par eſt, vt quælibet ars gaudeat proprijs vocabulis, ideò in morali philoſophia & theologia, luxuriæ nomen propriè ſumitur pro ſuperfluitate in materia delectationũ uenereatũ, & per ſimilitudinẽ ad quẽlibet abũdantẽ exceſſum translata dr. Nã cũ in Eccleſia dicimus luxuriæ peccatũ, ſine cunctatione intelligimus peccatũ in uenereorũ exceſſu: ſed apud grãmaticos cõtrarius uidetur trãſlationis ordo, quoniam prius ſignificata eſt apud eos luxuriæ nomine ſolutio cuiuſcũq; libidinis, & deinde aſſociata eſt ad ſolutionẽ libidinis in materia venereæ delectationis, quæ ſolutio in ſuperfluitate venereæ delectationis manifeſtè conſiſtit. Et ſic diuerſæ trãſlationes, quia iſti ex parte nominis ſignificantis, illi ex parte rei ſignificatæ tranſlationem ordinarunt.

Porrecta per totum. 737

1. Ethic. c. 5. lc. 2. co. 3.

* lib. 2. c. 6 a med. to. 1.

QVAESTIO CLIII.

De uitio luxuriæ, in quinque articulos diuiſa.

DEINDE cõſiderandũ eſt, de uitio luxuriæ, quod opponitur caſtitati. Et primò, de ipſa in generali. Secundò, de ſpeciebus eius.

CIRCA primum quæruntur quinque.

¶ Primò, Quæ ſit materia luxuriæ.

¶ Secundò, Vtrum omnis concubitus ſit illicitus.

¶ Tertiò, Vtrum luxuria ſit peccatum mortale.

¶ Quartò, Vtrum luxuria ſit uitium capitale.

¶ Quintò, De filiabus eius.

ARTICVLVS I.

Vtrũ materia luxuriæ ſint ſolũ concupiſcẽtiæ & delectationes uenereæ.

AD PRIMVM ſic procedit. Vr quòd materia luxuriæ nõ ſolùm ſint cõcupiſcẽtię, & delectationes uenereę. Dicit.n.* Auguſt. in lib. cõfeſ. quòd luxuria ad ſatietatẽ atq; abundantiã ſe cupit uocari: ſed ſatietas pertinet ad cibos & potus, abũdãtia aũt ad diuitias, ergo luxuria nõ eſt propriè circa concupiſcentias, & uoluptates uenereas.

¶ 2 Præt. Prouerb. 20. dr. Luxurioſa res eſt uinum: ſed uinum pertinet ad delectationem cibi & potus. ergo circa ea maximè uidetur luxuria eſſe.

¶ 3 Præt. Luxuria dr eſſe libidinoſæ uoluptatis appetitus: ſed libidinoſa uoluptas nõ ſolũ eſt in uenereis, ſed etiam in multis alijs. ergo luxuria nõ eſt ſolũ circa cõcupiſcẽtias, & uoluptates uenereas.

SED CONTRA eſt, quod dr in lib.* de uera religione de luxurioſis. Qui ſeminat in carne, de carne metet corruptionem: ſed ſeminatio carnis fit per uoluptates uenereas. ergo ad has ptinet luxuria.

RESP. Dicendum, quòd ſicut Iſidor.* dicit in lib. Etymol. Luxurioſus aliquis dicitur, quaſi ſolutus in uoluptates. Maximè autem uoluptates uenereæ animum hominis ſoluunt: & ideò circa uoluptates uenereas maximè luxuria conſideratur.

* Aug. lib. de uera rel. c. 3. a medio, to. 1.

* Lib. 10. c. 11. incipit, Luxuſ. a med. illius.

Concluſ.

AD I. ergo dicendum, quòd ſicut temperantia principaliter quidem & propriè eſt circa delectationes tactus, dr autem ex conſequenti, & per ſimilitudinem quandam in quibuſdam alijs materijs: ita etiã luxuria principaliter quidem eſt in uoluptatibus uenereis, quę maximè & pręcipuè animũ hominis reſoluunt: ſecundariò aũt dr in quibuſcumq; alijs ad exceſſum pertinentibus. Vnde ad Galat. 5. dicit gloſ.* quòd luxuria eſt quælibet ſuperfluitas.

* Gl. inter lineariſſu per Illud: Impudicitia, luxuria &c.

AD II. dicendum, quòd uinum dr res luxurioſa, uel ſm hunc modum quo in qualibet materia abundãtia ad luxuriã refertur, uel inquantum ſuperfluus uſus uini incentiuum uoluptati uenereæ præbet.

AD III. dicẽdũ, quòd libidinoſa uoluptas etſi in alijs materijs dicatur, tñ ſpecialiter hoc nomẽ ſibi uẽdicat uenereæ delectationes, in quibus etiã ſpecialiter libido dicitur, ut* Aug. dicit in 14. de ciuit. Dei.

*Lib. 14. c. 15. & 16. tomo 5.

ARTICVLVS II.

Vtrum nullus actus uenereus poſſit eſſe ſine peccato.

AD SECVNDVM ſic pceditur. Vr quòd nullus actus uenereus poſſit eſſe ſine peccato. Nihil enim ur impedire uirtutẽ niſi peccatũ: ſed omnis actus uenereus maximè impedit uirtutẽ. dicit.n.* Auguſt. in primo ſoliloquiorũ. Nihil eſſe ſentio, quod magis ex arce deijciat animum uirilem, quàm blandimenta fœminæ, corporumq; ille cõtactus. ergo nullus actus uenereus uidetur eſſe ſine peccato.

¶ 2 Præt. Vbicũq; inuenitur aliquid ſuperfluũ, per quod à bono rõnis recedit, hoc eſt uitioſum, quia uirtus corrũpitur per ſuperfluũ & diminutũ, ut dr in 2. Ethic.* ſed in quolibet actu uenereo eſt ſuperfluitas delectationis, quæ intantũ abſorbet rationẽ, quòd impoſſibile eſt aliquid intelligere in ipſa, ut * Philoſ. dicit in 7. Ethic. Et ſicut Hiero. † dicit, In illo actu, ſpiritus prophetiæ nõ tangebat corda prophetarũ. ergo nullus actus uenereus poteſt eſſe ſine peccato.

¶ 3 Præt. Cauſa potior eſt, quàm effectus, ſed peccatũ originale in paruulis trahitur a cõcupiſcẽtia, ſine qua actus uenereus eſſe nõ poteſt, ut patet per Aug. * in lib. de nuptijs & cõcupiſcẽtia. ergo nullus actus uenereus poteſt eſſe ſine peccato.

SED CONTRA eſt, quod Aug. † dicit in lib. de bono cõiugali. Satis reſponſum eſt hęreticis, ſi tñ capiũt, nõ eſſe pctm quod neq; cõtra naturã cõmittitur, neq; cõtra morẽ, neq; contra præceptũ. Et loquitur de actu uenereo, quo antiqui patres pluribus cõiugibus utebãtur. ergo nõ omnis actus uenereus eſt peccatum.

RESPON. Dicendum, quòd peccatum in humanis actibus eſt, quod eſt contra ordinem rationis. Habet autem hoc rationis ordo, ut quælibet conuenienter ordinet in ſuum finem: & ideò non eſt peccatum, ſi per rationem homo utatur rebus aliquibus ad finem, ad quem ſunt: modo & ordine conuenienti, dummodo ille finis ſit aliquod uerè bonum. Sicut autem eſt uerè bonum, quod conſeruetur corporalis natura unius indiuidui, ita ẽt eſt quoddam bonũ excellens, quòd conſeruetur natura

SVPER Q. CLIII. ARTIC. II.

IN art. 2. eiuſdẽ q. nota primo cõtra ſcrupuloſas mentes, quòd ſine omni peccato venereus actus exercetur, quoniam & exercere, quia debitis eſt circunſtantijs honeſtatus actus cõiugalis, inter quas circũſtãtias nõ eſt ut perſona non delectet, aut nõ cõplaceat ſibi delectatio. Hoc.n. inſenſibilis, aut ſtulti eſt. Cõplacentia.n. uoluntaria in delectatione operis talis alias bene circunſtantionati, puta, pp plẽ, &c. nullũ omnino peccatum eſt, ſed donũ Dei eſt abſolutè generis humani, collatũ homini, & cæteris animalibus. Vndè nõ debet perſona de huiuſmodi delectatione percepta dolere, ſed potius Deo gratias agere.

¶ Nota ſecundo, quòd author in reſponſione ad ſecundũ, theologalẽ rationem reddit, quare delectatio venerea nõ ſubiacet moderationi rõnis, ſ. ex originali peccato, nõ quòd igno ret hoc eſſe naturale, ſed ſicut mors, cũ hoc quòd eſt naturalis, eſt etiã pœna peccati originalis, quia pro gratia adẽpta nobis erat neceſſitas moriendi: ita quia hmõi perturbatio rõnis adẽpta nobis erat per donũ originalis iuſtitiæ, quo inferiora ſuperioribus ſubiecta erant in homine, facta eſt pœna originalis peccati.

Porrecta per totum. 738

Mala. q. 15. art. 1.

* Lib. 1. ca. 10. ante med. to. 1.

* Lib. 2. c. 6. tom. 5.

* Lib. 7. c. 11. a med. to. 5.

† Hier. de Monogamia, ad Gieron. Et refert. 32. q. 2. c. con nubia.

* lib. 1. c. 24. circa med. to. 7.

† ca. 25. circa princi. tom. 6.

ra ſpeciei humanæ. Sicut aũt ad cõſeruationẽ vitæ vnius hoĩs ordinat̃ vſus ciborũ, ita ẽt ad cõſeruationẽ totius humani generis vſus venereorũ. Vñ ✱ Aug. dicit in lib. de bono cõiugali. Qđ eſt cibus ad ſalutẽ hoĩs, hoc eſt cõcubitus ad ſalutẽ generis. Et iõ [m] ſicut vſus ciborũ põt eſſe abſq; peccato, ſi fiat debito modo & ordine ẽm ꝙ cõpetit ſaluti corporis: ita etiã & vſus [d] uenereorũ poteſt eſſe abſq; oĩ peccato, ſi fiat debito modo & ordine, ẽm quòd eſt conueniens ad finem generationis humanæ. [a]

Cap. 16. in princ. to. 6. — *Conclu.* — *D. 858.*

Ad primvm ergo dicendũ, ꝙ aliquid põt impediri duplicitter uirtutẽ. Vno mõ, quantũ ad cõem ſtatũ uirtutis: & ſic non impedit̃ uirtus niſi per pctm̃. Alio mõ, quantũ ad perfectũ uirtutis ſtatũ, & ſic põt impediri uirtus per aliquid qđ nõ eſt pctm̃, ſed eſt minus bonũ. Et hoc modo, uſus fœminæ deiicit animũ nõ à uirtute, ſed ab arce, ideſt, perfectione uirtutis. Vndè Aug. dicit in lib. ✱ de bono coniugali. Sicut bonũ erat, qđ Martha faciebat occupata circa miniſteriũ ſanctorũ, ſed melius [d] qđ Maria audiens uerbũ Dei: ita etiam bonum Suſannæ in caſtitate coniugali laudamus, ſed bonum uiduæ Annæ, & magis Mariæ uirginis anteponimus.

✱ Cap. 8. a medio, to mo. 6. ✱ D. 1185.

Ad II. dicẽdũ, ꝙ ſicut ſupra ✱ dictũ eſt, medium uirtutis nõ attẽdit̃ ẽm quantitatẽ, ſed ſecundũ ꝙ cõuenit rõni rectæ: & iõ abũdãtia delectationis, q̃ eſt in actu uenereo ẽm rõnem ordinato, nõ cõtrariat̃ medio uirtutis. Et p̃terea ad uirtutẽ nõ p̃tinet quantũ ſenſus exterior delectet̃, qđ cõſequit̃ corporis diſpoſitionẽ, ſed quãtũ appetitus interior ad hm̃õi delectationes afficiat̃: nec ex hoc ẽt, ꝙ rõ nõ põt liberũ actũ rõnis ad ſpiritualia conſiderãda ſimul cũ illa delectatione habere, oſtendit̃ ꝙ actus ille ſit uirtuti cõtrarius. Nõ. n. eſt uirtuti cõtrariũ, ſi rõnis actus aliqñ intermittat̃ aliquo, qđ ẽm rõnẽ fit: alioquin ꝙ aliqs ſe ſomno tradit, eſſet cõtra uirtutẽ. Hoc tñ ꝙ cõcupiſcentia, & delectatio uenereorũ nõ ſubiacet imperio & moderationi rõnis, p̃uenit ex pœna primi peccati, inquantũ. ſ. ratio rebellis Deo meruit habere ſuam carnem rebellem, ut patet per Auguſt. 13. ✱ de ciuita. Dei.

✱ q. 152. ar. 2. ad 2. & 1. 2. q. 64. ar. 2. — *✱ Lib. 13. c. 13. to. 5.*

Ad III. dicendũ, ꝙ ſicut Aug. †ibidẽ dicit, ex cõcupiſcentia carnis, quæ regeneratis non imputat̃ in peccatũ, tãquàm ex filia peccati proles naſcit̃, originali obligata peccato. Vndè non ſequitur, ꝙ actus ille ſit peccatum, ſed quòd in illo actu ſit aliquid pœnale a peccato primo deriuatum.

† Loco citato in argu.

Articvlvs III.

Vtrum luxuria, quæ eſt circa actus uenereos, poſſit eſſe peccatum.

Ad tertivm ſic proceditur. Vr̃ ꝙ luxuria quæ eſt circa actus uenereos, nõ poſſit eſſe aliqđ peccatũ. Per actũ. n. uenereorũ ſemen emittitur, qđ eſt [h] ſuperfluũ alimenti, ut patet per Philoſ. ✱ in lib. de generatione animaliũ: ſed in emiſſione aliarũ ſuperfluitatũ, nõ attenditur aliqđ peccatũ. ergo neq; circa F actus uenereos poteſt eſſe aliquod peccatum.

¶ 2 Præ. Quilibet põt[h] licitè uti, ut libet, eo qđ ſuũ eſt: ſed ĩ actu uenereo homo non utit̃ niſi eo qđ ſuũ eſt, niſi forte in adulterio, uel raptu. ergo in uſu uenereo non põt eſſe peccatum, & ita luxuria non erit peccatum.

¶ 3 Præ. Oẽ peccatũ habet [h] uitiũ oppoſitũ: ſed luxuriæ nullũ uitium uidetur eſſe oppoſitum. G ergo luxuria non eſt peccatũ.

Sed contra eſt, ꝙ cauſa eſt potior ſuo effectu: ſed uinum prohibet̃ p̄p luxuriã, ẽm illud Apoſtoli ad Epheſ. 5. Nolite inebriari uino, in quo eſt luxuria. ergo luxuria eſt prohibita.

¶ Præt. Galat. 5. enumeratur inter opera carnis.

Respon. Dicẽdũ, ꝙ quãtò aliquid eſt magis neceſſariũ, tãtò magis oportet, ut circa illud rõ H nis ordo ſeruet̃: unñ p̄ cõſequẽs magis eſt uitioſum, ſi ordo rõnis p̃termittat̃. Vſus aũt uenereorũ, ſicut dictũ eſt, ✱ eſt ualdè neceſſarius ad bonũ cõmune, qđ eſt cõſeruatio humani generis: & ideò circa hoc maximè attẽdi debet rõnis ordo, & p̄ cõſequẽs ſi qđ circa hoc fiat præter q̃ ordo rõnis habet, uitioſum erit. Hoc autẽ pertinet ad rationem luxuriæ, ut ordinẽ & I modum rationis excedat circa uenerea: & ideò [m] abſque dubio luxuria eſt peccatum. [a]

✱ In corp. art. — *Conclu.*

Ad primvm ergo dicẽdũ, ꝙ ſicut ✱ Philoſ. in eodẽ libro dicit. Semẽ eſt ſuperfluũ quo indigetur. Dr̃. n. ſuperfluũ ex eo, ꝙ reſiduũ eſt operationis uirtutis nutritiuæ, tñ indiget̃ eo ad op⁹ uirtutis generatiuæ: ſed aliæ ſuperfluitates humani corporis ſũt, qb⁹ nõ indiget̃, & iõ nõ refert K qualitercũq; emittant̃, ſalua decẽtia cõuictus humani: ſed non eſt ſimile in ſeminis emiſſione, quæ taliter debet fieri, ut cõueniat fini ad quem eo indigetur.

✱ Loco citato in argum.

Ad II. dicẽdũ, ꝙ ſicut Apoſt. dicit 1. ad Corin. 6. cõtra luxuriã loquẽs. Empti eſtis p̃tio magno, glorificate, & portate Deũ in corpore ueſtro. Ex eo ergo ꝙ aliqs inordinatè ſuo corpore utit̃ p̄ luxuriã, iniuriã facit Deo, qui eſt principalis dñs corporis nr̃i. Vndè & Aug. ✱ dicit in lib. de decem chordis Dñs qui gubernat ſeruos ſuos ad utilitatem illorum, non ſuam, hoc præcipit, ne per illecebras,

✱ Cap. 10. circa medium to. 9.

Correcta per totum.

739

Svper Q. CLIII. ARTIC. III.

Ferr. 3. cont. c. 121. *Nic. de Naſtra. 3. lp. 3. po. 3. q. 7.*

Sup. q. 35. ar. 3. cor. & q. 26. arti. 3. cor. Et 4. di. 33 q. 1. ar. 3. q. 2. Et 3. con. 121. Et mal. q. 15. art. 2. Et 1. co. 6. lect. 3. ✱ lib. 1. c. 19. to. 2.

In ar. 3. eiuſdẽ q6. in reſponſione ad primũ, dubiũ ex Martino occurrit, in q. 2 de luxuria, dicente: Hæc ſolutio nõ ſatiſfacit, tũ quia circa emiſſionẽ aliarũ ſuperfluitatũ põt eſſe inordinatio, & in quantitate cõtra ſanitatẽ corporis, pcurãdo nimis earum emiſſionẽ, uel alia uia, puta, p̄ vlationẽ naturales, puta egere per os, tũ q aliq nõ habent ſemẽ aptũ generationi, aut p̄p ætatẽ, aut p̄p cõ lexionẽ. nõ peccatẽt luxuriando, dũ quomodolibet emitterent ſeminis talis ſuperfluitatẽ.

¶ Ad primũ horũ dr̃, ꝙ vt ſæpe dictũ eſt, authoris ſermo & doctrina eſt formalis, & nihil detrimẽti patit̃ ex his quæ ſunt per accidens. Inter emiſſionẽ ergo ſeminis, & aliarũ ſuperfluitatũ per ſe, & ſecundùm ſua genera, hæc eſt differentia, ꝙ emiſſio ſeminis ex ſuo genere hẽt, q ad finẽ generationis ordinet ſecũdùm rectã rõnẽ: emiſſio aũt aliarũ ſuperfluitatum ex ſuo genere nullũ hẽt ordinẽ ad rõnẽ, niſi pro quãto hẽt decentiã humani cõuictus annexã. Per accidens aũt, puta, q a nõ eſt ſuperfluũ, qđ ſuperfluũ creditur: & ideo nimis procuratur, aut quia admiſſũ eſt bonũ naturæ, aut q a hõ abutitur membris eſt aliis corporis, peccatum in hm̃õi emiſſionib⁹ cõſtituitur. Ad ſecundũ quoq; dr̃, ꝙ ſemẽ puerorũ dr̃ ineptũ generationi, nõ q a generat, ſed quia deficit à pfectione generatiuis, ſiue q ls generandæ. Et ſimile de ſemine inepto p̄p cõplexionẽ vr̃. Si tñ daretur ꝙ alicuius ſemẽ nõ eſſet pro tunc ſaltẽ generatiuũ, vt patet de ſemine mulierũ poſtquàm amplius nõ patiuntur mẽſtrua, nõ p̄pterea ſubtrahi à rõne in literaaſſignata ex parte finis, q p̄cepta moralia attendũt ad id, qđ ſecundum naturã eſt, & nõ ad id, qđ per accidẽs in hac uel cõplexione, uel ætate inuenit̃. Per ſe autem ſemen ... à natura

à natura ordinatum eſt ad prolis generationem, alioquin ſemē A non eſſet: & ideò circa ſeminationem quamlibet, cōia pcepta q maximè ex fine qui eſt generatio, ſumuntur, ſeruāda ſunt quantuncumq; per accidens generatio tunc ſequi non poſſit. Falſiſſima eſt ergo, & destructiua moralis doctrinæ conſequentia allata. Quòd ſi ex fine, puta, generatione, prouenit ordo, & pœna in emiſſione ſeminis, habentes ſemen ineptū generationi, non peccarent. Procedit n. ex cōfuſione eius quod eſt per ſe cum eo qd eſt per accidēs, qd ſæpe in moralibus, & in cæteris facit errare. Cōtingit. n. ēt ſapientes in his, quæ ſunt p accidens falli.

¶ In eodem art. in reſponſione ad ſecūdū aduerte, q author reddens theologam rōnē, inſinuauit ſimul & moralem naturaliter, quare homo non poteſt mēbris ſuis, & corpore ſuo ut vult, quia ſ. ipſe non eſt dñs naturaliū ſuorum totaliter, ſed pſtituta ē ſibi à natura naturæq; actore ratio ſui dominij in ordine ad finem. Dictat ſiquidē naturale ius in nobis non quodlibet, ſed ut decet, homini cōceſſum eſſe pprij corporis vſum.

Porrecta per totum. 740

*Mal. q. 15. artic. 4.

• Glo. interlinearis ſup illud: Ōis fornicatio.

† Greg. li. 31. ca. 31.

*lib. 2. ca. 39. in pri.

¶ In rñſione ad tertiū aduerte, q nō reddere debitum coniugi, act⁹ duorū vitij, ponitur uitiorū. ſ. iniuſtitię, qua ſubtrahit illi, qd ſuū eſt: & inſenſibilitatis, qua uſum venereū totaliter plona refutat. Et licet ratiō talis negatio debiti ab inſenſibilitate pcedat, ab iniuſtitia tñ ſæpe contingit. Et eſt proculdubio mortale peccatum ſiue alteram, ſiue vtramq; habeat deformitatē: quia ad reddendum debitum coniugi tenetur aliter de neceſſitate præcepti, ſicut ad extera pcepta iuſtitiæ. Et quia reddere debitum eſt actus ſub præcepto affirmatiuo cadēs, ideò obligat p loco alijſq; circunſtantijs cōcurrentibus. Nō. n. tenetur impotens, aut infirmus cū notabili dāno perſonæ, aut in loco incōgruo, puta, publico, uel ſacro: quis teneatur oī tpe quantumcunq; ſacro, aut cōionis præteritę, vel futuræ, debitum reddere. Et ratio diuerſitatis patet, quia locus publicus eſt contra honeſtatem, ſacer verò contra diuinam reuerentiam. Damnum autem notabile pſonæ ad huiuſmodi debita perſoluenda. Tempus aūt ſacrū non uiolatur propterea, nec communio impeditur, aut deturpatur. Iſta enim quæ ſunt ad benè eſſe, debent ſine coniugis præiudicio de conſenſu utriuſq; fieri, vt Apoſtolus docet. An autem petenti tempore menſtrui, aut modo indebito, teneatur reddere, in ſequenti quæſtione clarum fiet.

*q. 35. ar. 4

*Li. 31. c. 31.

*q. 148. articu. 5. Et 1. 2. q. 84. artic. 3. & 4.

& illicitas voluptates corruat tēplū eius, quod eſſe cœpiſti.

AD III. dicendum, q oppoſitū luxuriæ nō cōtingit i multis, eo q hoīes magis ſūt pni ad delectationes, & tñ oppoſitū vitiū cōtinetur ſub inſenſibilitate: & accidit hoc vitiū in eo, qui intantum deteſtat mulierum vſum, q ēt vxori debitum non reddit.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum luxuria ſit vitium capitale.

AD QVARTVM ſic procedit. Vr̄ q luxuria nō ſit vitium capitale. Luxuria. n. vr̄ idem eſſe [h] immunditiæ, ut patet p gl. *ad Epheſ. 5. ſed immunditia eſt [b] filia gulæ, ut patet per Grego. 31. Moral. † ergo luxuria non eſt vitium capitale.

¶ 2 Præt. Iſido. dicit in lib. de ſummo bono, * q ſicut per ſuperbiā mentis itur in proſtitutionem libidinis, ita per humilitatem mētis ſalua fit caſtitas carnis: ſed cōtra rationē capitalis vitij eſſe vr̄, q ex alio vitio oriatur. ergo luxuria nō eſt vitium capitale.

¶ 3 Præt. Luxuria [h] cauſatur ex deſperatione ſm illud Epheſ. 4. Qui deſperātes, ſemetipſos tradiderūt impudicitię: ſed deſperatio nō eſt uitium capitale, quinimmò ponit filia accidiæ, ut ſupra habitū eſt. * ergo multò minus luxuria eſt vitium capitale.

SED CONTRA eſt, quòd Gregor. 31. Moral. * ponit luxuriam inter vitia capitalia.

RESPON. Dicendum, q ſicut ex dictis patet, * vitiū capitale eſt, q habet finē multū appetibilē, ita q eius appetitu homo pcedat ad multa peccata perpetranda, quæ oīa ex illo uitio tāquā ex principali oriri dicūtur. Finis autem luxuriæ eſt delectatio venereorū, quę eſt maxima. Vndè hmōi delectatio eſt maximè appetibilis ſm appetitum ſenſitiuum, tum pp vehemētiā delectationis: tum etiam pp cōnaturalitatem hmōi concupiſcētiæ. Vndè manifeſtum eſt, q [m] luxuria eſt vitium capitale. [n]

AD I. ergo dicendum, quòd immunditia ſecundum quoſdam, quę ponitur filia gulæ, eſt quædā immunditia corporalis, vt ſupra dictū eſt: • & ſic obiectio nō eſt ad propoſitum. Si uerò [d] accipiatur pro immunditia luxuriæ, ſic dicendum, q ex gula cauſatur materialiter, inquātū ſcilicet gula miniſtrat materiā corporalem luxuriæ, nō autem ſm rationem cauſæ finalis, ſecundùm quam potiſſimè attēditur origo aliorum uitiorum ex uitijs capitalibus.

AD II. dicendum, q ſicut ſupra dictum eſt, * cū de inani gloria ageretur, ſuperbia ponitur communis mater omnium peccatorum: & ideò etiam uitia capitalia ex ſuperbia oriuntur.

AD III. dicendum, q à delectationibus luxuriæ præcipuè aliqui abſtinēt pp ſpem futuræ glorię, quam deſperatio ſubtrahit: & ideò cauſat luxuriam ſicut remouens prohibens, non ſicut per ſe cauſa, quod requiri uidetur ad uitia capitalia.

ARTICVLVS V.

Vtrum conuenienter dicātur eſſe filię luxurię, cęcitas mentis, inconſideratio, præcipitatio, inconſtantia, amor ſui, odium Dei, affectus præſentis ſeculi, & horror futuri.

AD QVINTVM ſic procedit. Videtur quòd inconuenienter dicantur eſſe filiæ luxuriæ, cæcitas mentis, inconſideratio, pręcipitatio, incōſtantia, amor ſui, odium Dei, affectus præſentis ſęculi, horror uel deſperatio futuri. Quæ cæcitas mentis,

SVPER Q. CLIII. ARTIC. IIII.

Nic. de Nyſſ. tract. 3. p. 3. pa. 3. q. 7.

IN artic. 4 eiuſdem 153. q. in reſpōſione ad primū, dubiū ex Martino occurrit ibidem, arguente cōtra hanc reſponſionem, q hoc vr̄ eſſe cōtra intentionem Caſſiani, collatio. 5. ubi de origine, maximè naturali, loquens, dicit q incrementū gaſtrimargiæ, ſeu gulę, eſt initium luxurię.

Concl.

*q. 148. ar. 6.

¶ Præt. illa origo quę eſt ex parte finis ē minus naturalis, q ubi pōt haberi finis luxurię ſine actibus aliorū vitiorum, non producit aliquod eorum.

D. 301.

¶ Ad hęc dr̄ primò, q licet Caſſianus affirmet id qd author in litera dicit, ſ. q gula miniſtrat materiam luxuriæ, ex hoc tñ nō ſequit quin oriri ex uitio finaliter, ſit magis oriri ſecundū moralē generationē uitiorum. Origo ſiquidē uitiorū pōt dupliciter conſiderari. Primò, ſecundùm naturæ progreſſum. Et ſic luxuria oritur ex gula, quia ſine Cerere & Baccho friget uenus. Alio modo, ſecundū moralē ortū. Et ſic quia finis in moralibus habet rationē principij, ideò ortus uitij, ex fine maximè à moralibus cōſiderandus eſt. Et propterea totū oppoſitum eſt eius, qd Martin⁹ dixit. In moralibus maximè naturalis eſt ortus ex fine, utpotè ex principio in genere moris: & minimè naturalis ē ortus ex parte materiæ, utpote nō formalis, ſed materialis tñ. Optimè ergo dixit author hic, & alibi, ortū uitiorū ex capitali vitio ratione finis ponēs. Ad id aūt qd additur obijciendo, q uis finis pōt haberi ſine talibus uitijs &c. reſpondetur, q oriri ex fine uitij non contingit uno modo. ſ. vt medium ad finē, ſed etiam ut acceptatum propter nimiam finis concupiſcentiam, & delectationem. Sicut adulter non curat incurrere odiū multorum, quod tamen nō eligit ut medium ad finē. Et hoc modo filiæ luxuriæ oriuntur ex luxuriæ fine. Luxurioſus ſiquidem in tm̄ delectationi venereæ afficitur, ut non curet incurrere cæcitatem mentis, præcipitationē, inconſiderationē &c. non q hæc eligantur pp luxuriā exercendam. Et tñ arguens hunc ſolū modum ortus ex fine tangit, ſ. ut mediū ad finē. Et propterea argumentum

*q. 132. ar. 4.

Porrecta per totum. 741

Sup. q. 53. artic. 6. Et mala q. 8. art. 1. cor. & q. 13. artic. 3. & co. & q. 15. artic. 4.

mentũ hic peccat, qa finis luxurię,licèt poſſit haberi ſine his medijs, ad ipſum tñ ex ô dicto conſequitur incurſus horũ ultiorũ: & ideò filiæ illius vitij dicuntur in ſequẽti articulo.

SVPER Q. CLIII. ART. V.

*q.128.& q.137.ar.3. IN ar.3.eiuſdẽ 153.qõ.aduerte duo ex Martino ibidem. Primum eſt, ꝙ Martino nõ ſufficit inconſtantiã eſſe rationis uitiũ, ſed appetitus,ac illud uitij gradum quẽ Ariſtoteles vocat incontinentiã. *Lib. 14. cap.24. in prin.& c. ult.to.5. Alterum eſt ĩ reſponſione ad quartum, in qua imponit authori,ꝙ illa enumerata ab Iſidor. dicunt tñ inordinatos actus exteriores. Et arguit tũm quia luxuria primo ponit inordinationẽ in actibus interioribus qb⁹ ſubordinantur actus iſti exteriores: *Lib.31. c.31. tũm quia deſiderare,dicere, vel audire,turpiter, ſcurriliter.& ludicre, ſunt actus interiores geniti à luxuria, eiſq; ſubordinãtur actus exteriores nominati. ergo cũ authores ponunt hęc eſſe filias luxuriæ,magis dicendũ eſt, ꝙ intelligunt de interioribus actibus primò, & Conclu. m conſequenter de exterioribus.

¶ Ad primum horum nõ oportet aliter rñdere,qa q̃ſtio de vocabulis eſſet.Ad obiecta autẽ ſcđo loco dr primo,ꝙ author nõ appoſuit ly tñ, ſed arguẽs impoſuit,ut patet in litera.Dr ſecundo,ꝙ inter filias luxuriæ aſſignatas à Gregorio,& aſſignatas ab Iſidoro,eſt hæc manifeſta differentia,ꝙ illarum nomina formaliter importãt actus, ſeu diſpoſitiones interiori. animi ut patet diſcurrẽdo per ſingula. Horũ uerò nomina formaliter importãt act⁹ exteriores humanos vt patet. *Scena prima pa ulũ à prin. Turpiloquia.n. ſcurrilia, ludicra, ſtultiloquia, exteriora ſonant:& ꝓpterea author ex interioribus reddit horũ rationẽ. *q.53.ar.3. Vndè patet rñſio ad primam obiectionẽ, ꝙ.ſ. quia luxuria primo parit deordinationẽ intus q̃ hos actus, ideò ex niſi intus ſunt,tõm litera reddit exteriori & nõ di, ꝙ ſunt exteriora tñ. Ad ſcđm dicitur, ꝙ aliud eſt turpiloquiũ, & aliud eſt deſiderare turpiloquiũ.Si Iſidorus dixiſſet deſideriũ turpiloquij ſcurrilium &c. actum interiorem ſignificaſſet, ſicut Gregorius ſignificauit affectum ꝓſentis ſęculi, & deſperationẽ futuri. Sed turpiloquium &c. poſuit q̃ exteriores actus ſũt humani, ideò iſti ſunt intelligẽdi ſi formaliter & moraliter ſermo interpretandus eſt de q̃ actorum. Ex hoc aũt,ꝙ actus exteriores oriũtur ex interioribus, nõ ſequit ꝙ noie exteriorum intelligãtur interiores, niſi ut cauſę. Sed tñ ſequitur,ꝙ intelligantur act⁹ exteriores humani,ſeu voluntarij, alioquin nõ eſſent vitioſi,vel virtuoſi.Hoc enim cõmune eſt omnibus peccans cõſiſtẽtibus in actu exteriori, ut patet de adulterio,furto,rapina,homicidio. Peruerſa ergo eſt interpretatio Martini.

*Scena ... Quid ... med.

& inconſideratio,& præcipitatio, pertinent ad imprudentiã, quæ inuenitur in omni peccato, ſicut & prudẽtia in omni virtute. [h] ergo non debẽt poni ſpeciales filiæ luxuriæ.

¶2 Præt.[h] Conſtantia ponit pars fortitudinis,vt ſupra* habitum eſt:ſed luxuria nõ [h] opponit fortitudini, ſed tẽperantiæ.[h] ergo inconſtãtia nõ eſt filia luxuriæ.

¶3 Præt.[h] Amor ſui vſq; ad contemptum Dei,eſt principiũ omnis peccati,ut patet per* Augu. 14.de ciuit.Dei.non ergo debet poni filia luxuriæ.

¶4 Præt.Iſidor.ponit[h] quatuor, ſcilicet turpiloquia,ſcurrilia,ludicra, ſtultiloquia. ergo prædicta enumeratio vr eſſe ſuꝑflua.

SED CONTRA eſt, authoritas *Gregorij 31.Moral.

RESPON.Dicendũ, ꝙ qñ inferiores potẽtiæ vehemẽter afficiuntur ad ſua obiecta, conſequens eſt ꝙ ſuperiores vires impediantur, & deordinentur in ſuis actibus. Per vitiũ autem luxuriæ maximè appetitus inferior,ſ.concupiſcibilis vehementer intendit ſuo obiecto,ſ.delectabili, ꝑp vehementiam paſſionis & delectationis:& ideò conſequẽs eſt,ꝙ[m] per luxuriam maximè ſuperiores vires deordinentur,ſ.ratio,& uolũtas.[n] Sunt autem rõnis quatuor actus in agẽdis.Primò quidẽ, ſimplex intelligentia,quæ apprehẽdit aliquẽ finem vt bonum:& hic actus impeditur per luxuriam ſm illud Danie.13.Species decepit te, & cõcupiſcẽtia ſubuertit cor tuũ; & quantum ad hoc ponitur cæcitas mentis. Secundus actus eſt conſilium de his quæ ſunt agenda propter finem:& hic etiã impeditur per concupiſcentiã luxuriæ.Vndè *Teren.dicit in Eunucho,loquens de amore libidinoſo: Quæ res in ſe neq; conſilium neque modũ vllũ habet,eã conſilio regere nõ potes:& quantum ad hoc ponitur præcipitatio,quæ importat ſubtractionẽ conſilij,vt ſupra * habitum eſt. Tertius actus eſt iudiciũ de agẽdis:& hic ẽt impedit ꝑ luxuriã. Dr.n.Daniel.13.de ſenib⁹ luxurioſis,Auerterũt ſenſum ſuũ, vt nõ recordarẽt iudiciorũ iuſto-
F rũ & quantum ad hoc ponit inconſideratio. Quartus aũt act⁹ ẽ ꝑceptũ rõnis de agẽdo, ꝗ etiã impeditur ꝑ luxuriã, inquãtũ.ſ. hõ impedit ex impetu cõcupiſcẽtię, ne exequat id qđ decreuit eſſe faciendũ.Vndè *Terẽ.dicit in Eunucho,de quodã q dicebat ſe receſſurum ab amica,hęc verba, Vna falſa lacrymula reſtringet.Ex parte aũt uoluntatis cõſequit duplex actus inordina-
G tus,quorũ unus eſt appetitus finis:& quãtũ ad hoc ponit amor ſui,quãtũ.ſ.ad delectationẽ quã inordinatè appetit, & ꝑ oppoſitũ ponit odiũ Dei,inquãtũ.ſ.ꝓhibet delectationẽ cõcupitam. Alius autẽ eſt appetitus eorũ q̃ ſunt ad finẽ:& quãtũ ad hoc ponit affectus ꝓſentis ſęculi,ĩ quo.ſ.aliqs vult frui voluptate, & ꝑ oppoſitũ ponit deſperatio futuri ſęculi,qa dũ nimis detinet carnalib⁹ delectationib⁹, nõ curat
H ꝑuenire ad ſpũales, ſed faſtidit.

AD I.ergo dicendũ,ꝙ ſicut* Philoſophus dicit in 6.Ethi.[d] intemperãtia maximè corrumpit prudentiam.Et ideò vitia oppoſita prudentiæ, maximè oriunt ex luxuria, quę eſt præcipua intẽperãtiæ ſpecies.

AD II.dicẽdũ,ꝙ[d] cõſtãtia in arduis, & terribilib⁹ ponit pars fortitudinis:ſed cõſtantiã habere in abſtinẽdo à delectationib⁹ ꝑtinet ad cõtinentiam, q̃ ponit pars tẽperãtiæ,ſicut ſupra*dictũ eſt:& ideò
I inconſtãtia,q̃ ei opponit,ponitur filia luxurię.[a] Et tñ ẽt prima inconſtãtia ex luxuria cauſatur, inquãtum emollit cor hominis,& effeminatũ reddit, ſm illud Oſee 4 Fornicatio, & uinum, & ebrietas auferunt cor.& Vegetius dicit in lib.de re militari, ꝙ minus mortem metuit,qui minus deliciarum nouerit in vita:[r] nec oportet,ſicut ſępe*dictum eſt,ꝙ filiæ uitij capitalis cum eo in materia conueniant.

*q.6.141. Rñſio.

AD III.dicẽdũ,ꝙ amor ſui quãtũ ad quæcũq; bona, q̃ ſibi aliqs appetit, eſt cõe principiũ peccatorũ. Sed quãtũ ad hoc ſpecialiter ꝙ aliqs appetit ſibi delectabilia carnis, ponit amor ſui filia luxurię.

Rñſio ... 4.& q.14 ... 148. ar.

AD IIII.dicẽdum,ꝙ illa,q̃ Iſidorus ponit, ſunt
K quidã inordinati actus exteriores,& ꝑcipuè ad locutionẽ ꝑtinẽtes,in qua eſt aliqđ inordinatũ quadrupliciter.Vno mõ,ꝑp materiã,& ſic ponunt turpiloquia.Quia.n.ex abundãtia cordis os loquit, vt dr Matth.12.Luxurioſi,quorum cor eſt turpib⁹ cõcupiſcentijs plenũ,de facili ad turpia uerba prorũpunt.Secũdo,ex parte cauſę. Quia.n.luxuria incõſiderationẽ & ꝑcipitationem cauſat, cõſequẽs eſt, ꝙ faciat prorumpere in verba leuiter, & inconſideratè dicta, quæ dicuntur ſcurrilia.Tertio,quãtũ ad finem. Quia enim luxurioſus delectationẽ quęrit,verba ſua ad delectationem ordinat,& ſic prorumpit

rũpit in uerba Ludicra. Quarto, quantum ad ſententiam verborum, quam peruertit luxuria propter cęcitatem mentis quam cauſat, & ſic prorumpit in ſtultiloquia, utpote cum ſuis verbis præfert delectationes quas appetit, quibuſcunque aliis rebus.

QVAESTIO CLIIII.

De Luxuriæ partibus, in duodecim articulos diuiſa.

DEINDE conſiderãdum eſt de luxuriæ partibus.

ET CIRCA hoc quæruntur duodecim.

¶ Primò de diuiſione partium luxuriæ.
¶ Secundò, Vtrum fornicatio ſimplex ſit peccatũ mortale.
¶ Tertiò, Vtrum ſit maximum peccatorum.
¶ Quartò, Vtrum in tactibus, & oſculis, & aliis huiuſmodi illecebris conſiſtat peccatum mortale.
¶ Quintò, Vtrum nocturna pollutio ſit peccatum.
¶ Sextò, De ſtupro.
¶ Septimò, De raptu.
¶ Octauò, De adulterio.
¶ Nonò, De inceſtu.
¶ Decimò, De ſacrilegio.
¶ Vndecimò, De peccato cõtra naturam.
¶ Duodecimò, de ordine grauitatis in prædictis ſpeciebus.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrũ conuenienter aſſignentur ſex ſpecies luxuriæ, ſcilicet fornicatio ſimplex, adulterium, inceſtus, ſtuprũ, raptus, & uitium contra naturam.

AD PRIMVM ſic proceditur. Videtur quòd inconueniẽter aſſignentur ſex ſpecies luxuriæ, ſcilicet fornicatio ſimplex, adulterium, inceſtus, ſtuprum, raptus, & uitia contra naturã. [h] Diuerſitas enim materiæ non diuerſificat ſpeciem: ſed prędicta diuiſio ſumitur ſecundùm materiæ diuerſitatem, prout ſcilicet aliquis commiſcetur coniugatæ, uel uirgini, uel alterius conditionis mulieri. ergo uidetur ꝙ per hoc ſpecies luxuriæ nõ diuerſificẽtur.

SVP. QV. CLIIII. ARTIC. I.

IN ar. 1. q. 154. dubiũ circa diſtinctiua ſpecierum luxuriæ ex Martino in q̃ſtione ſecũda de luxuria, occurrit quo ad duo. Primum eſt, ꝙ ſpẽs luxuriæ oportet accipere ex parte materiæ. Secũdum eſt, ꝙ ſpecies luxuriæ magis diuerſificanť ex parte fœminæ quàm uiri, quia fęmina ſe habet ut patiẽs & materia. Cõtra primum, inquit, ꝙ ſpecies luxuriæ non ſolùm accipiunť ex parte materiæ, probatur: quia aliqua ſpecies peccati contra naturã ſumitur non ex indebita materia, ſed ex indebito mõ, ut ſi uir cognoſcat ſuam nõ ĩ uaſe debito, aut nõ debito mõ. Cõtra ſecũdum dicit primò, ꝙ diſtinctio harum ſpecierum pręter ſtuprum, æque ex parte uiri, ſicut ex parte fęminæ ſumitur, vt patet diſcorrendo. Dicit ſecũdo, ꝙ duæ ꝑſonæ humanæ ſexu differẽtes, ut ſic, ſunt materia naturalis actus uenerei humani. Probať. Illa ſunt materia naturalis actus uenerei humani, quæ natura ordinauit ad generationem prolis humanę: ſed duæ perſonæ ſexu &c. ſunt tales. ergo. Et confirmatur ꝑ illud Geneſeos primo, Maſculũ & fœminã creauit eos, & benedixit. Creſcite &c.

¶ In eodẽ ar. cum rñſione ad quartum, dubium aliud ex Martino ibidem occurrit ẽt circa diſtinctiua ſpecierũ luxuriæ. Et intendit probare ꝙ oportet ponere plures ſpecies luxuriæ quàm iſtas: & quòd doctrina authoris in reſponſione ad quartũ, nõ eſt intelligibilis. Arguit ergo, ꝙ peccatum coniugatorũ in actu uenereo oportet quòd habeat aliquam ſpeciem aliam à prædictis, ſic. Circunſtantia transferens actum de uirtute in uitium, conſtituit ſpeciem: ſed iſta eſt huiuſmodi. ergo. Minor patet, quia ex tali circunſtantia actus coniugalis eſt peccatum. Maior probatur. Talis circunſtantia transfert in genus uitij. ergo in aliquam ſpeciem, quoniam nihil eſt in genere, quod nõ ſit in aliqua eius ſpecie. Hoc enim patet, & ꝙ præter ſex dictas ſpecies oportet aliam ponere, & ꝙ non ex parte materiæ, ſed circunſtantiæ: & ꝙ reſponſio ad quartum non eſt intelligibilis dũ dicit, ꝙ peccatum coniugati eſt ſecundùm aliquam circunſtãtiam, quæ non conſtituit ſpeciem moralis actus. In hoc conſiſtũt omnia motiua Martini circa hoc, licèt ab ipſo pluriſiceňt.

¶ Dubium demum ex Martino ibidẽ eſt, eo ꝙ nititur ſoluere rationes duas authoris in litera. Et ad illam .ſ. Circunſtantia nõ dat ſpeciem actui morali, reſpondet ꝙ circunſtantia actus exterioris eſt obiectum actus interioris, & ideò dat illi ſpeciem ut obiectum. Ad aliam, Si mulier magis ſe habet in rõne patientis & materiæ, quàm uir, reſpondet ꝙ uterque eſt materia reſpectu alterius, & uterque eſt agens reſpectu concubitus.

¶ Et multa addit ad probandum ꝙ utraque perſona eſt diſtinctiua ſpecierum luxuriæ, quæ omitto, quia nõ ſunt cõtra nos.

¶ Ad horum euidentiã ſciendum eſt, ꝙ ſi de ſpeciebus luxuriæ loquendũ eſt, ſicut de ſpeciebus gulæ. ut ſ. aſſignentur ſpecies oẽs luxuriæ tã mortalis, q̃ non mortalis ſecũdum proprias earum rões, ſic ꝓculdubio ſunt plures ſpecies luxurię, q̃ iſtę ſex hic enumeratæ. Sunt.n. ultra iſta ſex, oẽs ſpẽs q̃ attẽdunť ſcd̃m circunſtantias diuerſas habẽtes diuerſa motiua, puta, cum ex ſolo motiuo d̃lectationis cõiugatus cognoſcit ſuã, & ſic d̃ alijs. Et hoc cõuinciť ex authoris doctrina de circũſtãtijs dãtibus ſpeciẽ. Et vt patebit ẽt in hac materia, hoc inſinuauit author alibi, & hic. Sed loquẽdo de luxuria ſimpliciter, & ſecũdũ cõſummatiõẽ illius actus ſecundũ ſeipſum, & ſecundũ cõem doctrinã theologorum rõnabiliter traditã, ſic iſtæ ſex tm̃ ſpecies luxuriæ ponuntur. Dixi de luxuria ſimpliciter, ad differentiã luxuriæ ſecundũ quid: qm̃ luxuria ſimpliciter, & abſolutè ſignificat peccatũ, ſeu uitium ex ſuo gñe mortale, ſicut iuſtitia, & nõ niſi ex ĩperfectione act⁹, ſeu ſecundũ quid ſonat peccata uenialia circa uenerea. Et ex hoc prouenit, ꝙ ſpẽs eius non ſunt, niſi illæ, quę ſecũdũ ſuas proprias rões ſunt pctã mortalia: hæc aũt ſolũ ſunt prædictæ ſex. Merito igiť luxuriæ ſimpliciter, illæ tm̃ ſpecies ſunt aſſignatæ, q̃ ſub peccato mortali ex propria rõne continenť, quis ſecundùm qd plures ſint ſpẽs. Dixi ſecundũ conſummatiõẽ illius actũ ſecũdũ ſeipſum, qm̃ ex hoc capite idẽ patet. Nã ut in litera hac dicitur, & ſub aliis uerbis in articulo tertio quæſt. 15. de malo, dupliciter contingit peccare, ſeu deordinationẽ eſſe in delectatione uenerea. Primò, ex parte actus ſecũdum ſeipſum, hoc eſt, ꝙ actus cõſummatus (ſ. ſeminatio uolũtaria) ſecundũ ſeipſum eſt inordinatus, ſeu ut ĩ lr̃a dr̃, ex parte materiæ ipſius actus. Alio mõ, ex parte cõditionũ, ſeu cõcupiſcẽtiæ. Et qa deformitates, ſeu peccata ipſius actus ſecundũ ſe ſunt ſimpliciter peccata, alia aũt ſunt peccata ſcd̃m qd, iõ aſſignãdo ſpẽs peccatorũ luxuriæ, illæ tm̃ ſex fuerunt aſſignandæ, q̃ ſe tenẽt ex parte actus ſecundũ ſeipſum, qa illæ ſolæ cõſtituũt peccata ſimpliciter, aliæ aũt ſpẽs, utpote ad peccata ſecũdum qd ſpectãtes, dimiſſæ ſunt. Dixi ſecũdũ cõem doctrinã rõnabiliter traditã: qm̃ nõ latuit authorẽ qn plures potuiſſent aſſignari ſpẽs. Sed qm̃ magiſter Sententiarũ in 4. diſtin. quarti & Gratianus. 36. q. 1. ſine contradictione has introduxiſſe uidentur ſpecies, iõ author ſolita ſua reuerentia utẽs, nõ tã docuit, q̃ rõnẽ reddidit, quare hæ ſolæ ſpecies poſitæ ſunt. Vnde & ſacrilegiũ, quo polluiť ꝑſona habens uotum caſtitatis, ad adulterium reduxit, cum tamẽ euidenter conſtet, quòd diſtinguitur ſpecie ab adulterio, ſicut religio a iuſtitia. Rationabiliter autem doctores has tantũ ſpẽs tradiderunt, quia, ut dictum eſt, ad mortalia peccata, quæ ſola ſunt ſimpliciter peccata, & luxuriam ſimpliciter reſpexerunt.

¶ Ad primũ ergo dubium dr̃, ꝙ ſpecies luxuriæ ſimpliciter, ſeu ex parte actus inordinati ſecundũ ſe, ſumunť ex parte materię: de iſtis.n. ſolis loquitur author. Et ad obiectionẽ de pctõ cõtra naturã ex parte modi, rñdetur quòd modus contra naturã eſt duplex. Vnus, quo ſtante poteſt ſequi generatio: alter, quo ſtante non poteſt ſequi generatio, & quòd quicunque modus contra naturam, ex quo non poteſt ſequi generatio, reducitur ad inordinationẽ ex parte materiæ. Nam ſi non ſeruatur uas debitũ, nõ eſt ibi materia partialis debita, quoniã mulier non recipit ſecundũ illã partẽ, qua debet eſſe materia. Et ſimiliter ſi aliquis eſſet modus quo generatio impediretur, ad materiam partialem non reduceretur, quia ſ. non poteſt recipere ſemen in illa parte interiori, in qua natum eſt recipi. De modo autem in naturali non impediente generationẽ, dicitur uel ꝙ ſpectat ad ſpecies ſecundũ quid, & peccata nõ mortalia ex genere ſuo. Et propterea nihil obſtat quòd illa luxuriæ ſpecies ſit omiſſa, ſicut aliæ ſimiles. Huiuſmodi.n. peccata non conſiſtunt in deordinatione actus ſecundũ ſeipſum, ſed ſecundũ aliquam eius conditionem. Actus enim coniugij, ex quo poteſt ſeq; genera-

Porrecta per totum.
742
4. diſt. 41. art. 4. q. 1. & 2. Et mal. q. 15. art. 3.

dio, ex hoc ſolo deordinatus, quòd in naturali modo fit, nõ eſt ſecũdũ F ſeipſum deordinatus, ſed ſecundũ illã conditionẽ tm̃, & idẽ extra h. ſpẽs illa luxuria uenialis eſt. Vel, & melius dr̃ quòd reductiuè ſpectat ad uitiũ cõtra naturã, ſicut imperfectũ reducitur ad ſpẽm perfecti, ſ. præter naturã reducitur ad cõtra naturã. Hoc enim perfectè cõtrariatur naturæ, illud imperfectè opponitur naturæ.

¶Ad obiecta cõtra ſecundũ dictum, ſ. quòd illæ ſpecies magis ex parte fœminæ ſumũtur, rñdet. Et ad primũ dr̃, quòd falſum aſſumi, patet diſcurrẽdo: quia raptus cõiter attenditur ex parte fœminæ, ut patet legenti in Decretis in loco allegato. Ad ſecundũ dr̃, quòd illa propoſitio. Duæ pſonæ humanæ ſexu differentes, ſunt materia naturalis actus uenerei humani, eſt falſa. Et probatio eius falſiſſima, ſ. Illa q̃ ſunt ordinata a natura ad generationẽ plis humanæ ſunt materia naturalis act⁹ venerei humani. Nam natura non ſolã materiã, ſed agens ordinauit ad generationẽ. Maſculus. n. ordinatus ẽ à natura ad actum uenereũ non ut materia eius, ſed ut efficiens illius, fœmina autẽ ut patiẽs, quod eius actus, qui eſt recipere, teſtatur. Materiæ enim eſt recipere, adeò ut etiã ſi forma recipiat aliquid, in hoc ſapit rationem materiæ, ſeu potentiæ paſſiuæ.

¶Ad tertium dici, quòd ex hoc, quòd Deus maſculum & fœminam fecit, & benedixit, non habetur quòd vterque ſit materia, ſed potius quòd ſint agens & patiens: quoniam in omni natura, ut dicitur in tertio de Anima, oportet hæc duo concurrere, alterum ut agens, alterum ut patiens. Et aduerte quòd author non dicit quòd iſtæ ſpecies ſolùm ex fœminæ conditione conſiderentur: quoniam hoc conſtat eſſe falſum, ut patet cum religioſus, aut coniugatus cognoſcit ſolutam &c. Nec hoc author ſomniauit, ſed dicit quòd iſtæ ſpecies magis diuerſificantur, per ly magis, oſtendens quòd etiam ex parte uiri diuerſificantur, ſed nominum ac rationum diuerſitas magis ex parte fœminæ ſumpta eſt. Ratio ſiquidem raptus, & ſtupri manifeſtè ſecundùm ea quæ mulierum ſunt, datur. Adulterium quoque ſecundùm communem uſum, non niſi K ad nuptam accedatur, dicitur. Et ſimiliter ſacrilegium, niſi ad Deo dicatam mulierem, in cuius ſignum peccatum presbyteri quandoque dicitur ſimplex fornicatio, quãdoque adulteriũ, quandoque ſacrilegium, & tamen conſtat ex parte ſui ſemper eſſe ſacrilegium. Nec damnatur adulterij iniuria quiſquã coniugatus ad ſolutam accedẽs, nec ſacrilegij presbyter meretricẽ cognoſcens. Hæc enim ſatis teſtantur quòd ſpecies illæ magis diuerſificantur ex parte fœminæ &c.

¶Ad dubium ſecundùm dicitur, quòd gratis concedimus plures ſpẽs luxuriæ quàm iſtas hic enumeratas. Sed iſtæ ſolæ ſunt ſpecies luxuriæ ſimpliciter, reliquæ ſecundùm quid. Iſtæ ſolæ ſunt peccata mortalia ex proprijs rationibus, cæteræ verò non. Iſtæ ſolæ actum conſum̃atum inordinatum ſecundùm ſe ponunt, reliquæ ad conditiones, ſeu accidentia ſpectant. Vnde cõceditur, quòd conditio actus cõiugij faciẽs de nõ peccato peccatum, affert nouam peccati ſpeciem. Et cum dicis, author hoc negat in reſponſione ad quartum, rñdetur quòd non negat hoc ſi formaliter intelligatur. Nam ipſe loquitur non de quacunq; ſpecie, ſed de ſpecie actus conſumati ſecundùm ſeipſum. Nec loquitur de quibuſcunq; differentijs luxuriæ, ſed de differentijs actus uenerei conſumati ſecundùm ſe. Et docet quòd quia deordinationes q̃ ſunt in actu coniugati non ſunt ſecundũ differẽtias actus cõſumati, ſed ſunt ſecundũ circunſtantias eius: ideò ut ſic, hoc eſt, ut circunſtantiæ nullã cõſtituunt ſpẽm luxuriæ. Et rurſus ideò nullam conſtituunt ſpeciem luxuriæ intra latitudinẽ ſpecierũ, de quibus eſt ſermo, ſ. ſecundùm differentias ipſius actus. [illegible] utrunq; horũ eſt uerum. Cum quibus ſtat, quòd illa met circunſtantia, quæ deordinat actum cõiugati, non ut circunſtãtia actus illius, ſed ut differentia luxuriæ ſecũdùm totum ſuũ ambitum det nouã ſpeciẽ peccati luxuriæ. Tunc. n. habet rationem obiecti moralis ut finis, & non circũſtantiæ, ut patet ex ſupra habitis de circunſtantijs. Ex quib. patet, quòd doctrina authoris in reſponſione ad quartũ eſt optimè intelligibilis, ut intellecta & vera.

¶Ad tertium dubiũ dicitur, quòd ſolutio primæ rationis ẽ ipſa authoris doctrina, ſcilicet quòd circunſtantia ut obiectum dat ſpeciem, ſi tamen eſt aliud obiectum formaliter ab obiecto actus. Nã quando circunſtantia & iactus cadunt ſub eodem obiecto formaliter, circunſtantia quantumcunque ſit obiectũ actus interioris non daret ſpeciem, ut patet cum quis furatur aurũ multũ, ita quòd ex propoſito fertur ſpecialiter ad multum. Vnde author in principio corporis huius articuli dicit, Circũſtantia inquantum huiuſmodi, non dat ſpeciem actui morali, per hoc oſtendens ſecus eſſe inquantum obiectum. Sed ex hoc nõ ſoluitur ratio literæ, quæ, ut patuit, de circunſtantia actus coniugati, inquantum circunſtantia illius actus eſt, loquitur. Et ideò concluditur, quòd non conſtituit ſpeciem moralis actus, ut dictum eſt. Et per ly ut dictum eſt, manifeſtè patet, quòd de circũſtantia inquantum circunſtantia eſt, loquebatur: quoniam ſic in K principio corporis dixerat. Solutio uerò alterius. ſ. Mulier magis ſe habet in ratione patientis, nullam excluſionem requirit, quia nulla eſt, & ſola uerba appoſita dicit abſque probatione aliqua. Author enim probat in litera, mulierem habere rõnem materiæ, quia ſe habet in ratione patientis: & hoc conſtat, quia maſculus eſt agens, & oportet aliquod patiens eſſe: nullũ aliud aũt apparet niſi mulier. Iſte aũt, ut dictũ eſt, nullã rõnem affert cõtra hoc, ſed conatur oſtendere, quòd uterq; ſexus eſt diſtinctiuus ſpecierum luxuriæ: quod in nullo contrariatur dictis, ut iam oſtenſum eſt. Potuiſſet aũt dicere, & bñ, quòd utraq; pſona poteſt dici materia non actus uenerei, ſed actus moralis, puta, concupiſcentiæ, quia eſt materia concupita, deſiderata, electa &c.

¶In eodem artic. primo in reſponſione ad quartũ, dubium occurrit circa prædicta ex eo, quòd peccata coniugatorum ſunt quandoque ſecundum indebitam materiam, ut patet, tùm primo, cum extra uas naturale ſeminatur: tum ſecundò, cùm ſe abſq; concubitu polluunt: tum tertio, cum coniux habet uotũ continentiæ.

¶2 Præt. Species uitij unius nõ vñr h diuerſificari p ea quæ ptinent ad aliud vitiũ: ſed adulterium non differt à ſimplici fornicatione niſi in hoc, quòd aliquis accedit ad eã quæ eſt alterius, & ſic iniuſtitiam committit. ergo uidetur quòd adulteriũ nõ G debet poni ſpecies luxuriæ.

¶3 Præt. Sicut contingit quòd aliqs commiſcetur mulieri, quæ eſt alteri uiro p matrimoniũ obligata, ita ẽt contingit quòd aliquis commiſceẽ mulieri, q̃ eſt obligata Deo p uotũ. Sicut ergo adulterium ponit ſpẽs luxuriæ, ita etiam ſacrilegium h ſpecies luxuriæ poni debet.

¶4 Præt. Ille qui eſt mrĩmonio iũctus nõ ſolũ peccat ſi ad aliã H mulierem accedat, ſed ẽt ſi ſua coniuge inordinatè utatur: ſed hoc pctm̃ ſub luxuria continetur. h ergo deberet inter ſpecies luxuriæ computari.

¶5 Præt. Apoſtolus 2. ad Corin. 12. dicit. Ne iterũ cum uenero humiliet me Deus apud uos, & lugeam multos ex his qui ante peccauerũt, & nõ egerũt pœnitentiã ſuper immunditia, & fornicatione, & impudicitia quã I geſſerũt. h ergo vr̃ quòd etiam immunditia, & impudicitia debeant poni ſpecies luxuriæ, ſicut & fornicatio.

¶6 Præt.[h] Diuiſum non condiuiditur diuidẽtibus: ſed luxuria condiuiditur prædictis. dicitur enim Gal. 5. Manifeſta sũt opera carnis, quæ ſunt fornicatio, immunditia, impudicitia, luxuria. ergo uidetur quòd inconuenienter fornicatio ponatur ſpecies luxuriæ.

Sed contra eſt, quòd prædicta diuiſio ponitur in * Decretis 36. quæſt. 1.

Resp. Dicendũ, quòd ſicut * dictum eſt, peccatum luxuriæ cõſiſtit in hoc, quòd aliquis non ſecundùm rectam rationem delectatione uenerea utitur: qđ quidem contingit dupliciter. Vno modo, ſecundùm materiam, in qua huiuſmodi delectationem quærit. Alio modo, ſecundum quòd, materia debita exiſtente, non obſeruãtur aliæ debitæ conditiones. Et quia circunſtantia, inquantũ huiuſmodi, non dat ſpẽm actui morali, ſed eius ſpẽs ſumitur ab obiecto, qđ eſt materia actus: ideò[m] oportuit ſpẽs luxuriæ aſſignari ex pte materiæ, uel obiecti:[n] q̃ quidẽ pt nõ cõuenire rõni rectæ dupl'r. Vno mõ, quia habet re-

* 36. q. 1. c. lex præterita.

* q. præc. art. 2. & 3.

Conclu. m

pugnātiā ad finē venerei actus. Et ſic, inquātū impedit gñatio prolis, ē vitiū cōtra naturā, qđ ē i omni actu uenereo, ex quo gñatio ſequi nō pōt. Inquantū aūt impeditur debita educatio & ꝓmotio ꝓlis natæ, eſt fornicatio ſimplex, quæ eſt ſoluti cū ſoluta. B Alio mō materia i qua exercet actꝰ uenereus pōt eſſe nō cōueniēs rōi rectę p cōparatione ad alios hoīes. & hoc dupliciter. Primò qdē ex parte ipſius fęminæ, cui aliqs cōmiſcet, qa ei debitꝰ honor nō ſeruat: & ſic eſt inceſtus, qa cōſiſtit in abuſu mulierū cōſanguinitate, uel affinitate iūctarū. Scđò ex parte eius, in cuius poteſtate eſt fęmina, q̄ ſi eſt in poteſtate uiri, eſt adulteriū: C ſi aūt eſt in poteſtate patris, eſt ſtuprū, ſi non inferat violētia, raptꝰ aūt ſi inferat. Diuerſificant aūt iſtæ ſpēs magis ex parte fęminæ q̄ uiri, quia in actu uenereo fęmina ſe hēt ſicut patiēs, & p modū materiæ, vir aūt p modū agentis. *Dictū eſt aūt ꝙ pdictæ ſpēs ſm differentiam materiæ aſſignantur.

Ad primvm ergo dicendū, ꝙ prędicta diuerſitas materię hēt annexā diuerſitatem formalē obiecti, quæ accipitur ſm diuerſos modos repugnantiæ ad rōnem rectam, ut* dictum eſt.

Ad II. dicēdū, ꝙ nihil prohibet in eodē actu diuerſorū uitiorū deformitates cōcurrere, ut ſupra* dictum eſt: & hoc mō adulteriū cōtinet ſub luxuria, & ſub iuſtitia. Nec deformitas

* In iſto art.

*In corp. art.

*1.2. q.18 art.7.

D.84.

tinentiæ: tū quartò, cū hēt impedimentum impediēs petitionē debiti, puta, affinitatē ſuperuenientē matrimonio: tum quintò, cum alter coniugū eſt in publico adulterio obſtinato: tū ſextò, cū alter negat debitū coitus, aut ſeminis. In his ſiquidē omnibus pctm̄ coniugati eſt ex parte materiæ. Et in primis quidem duobus patet. In tertio autem, quarto, & quinto, manifeſtè eſt materia impedita. In ſexto aūt redditur debitum cui debetur, qđ vocatur hic materia actus moralis. Et sūt qñq; ſecundū circunſtantias cōſtituentes pctā mortalia, ut patet: primo de loco, ſi fiat in loco ſacro. Secūdo, de mō, puta, ſi mulier ſupergrediatur. Tertio, de effectu, ſi cauſat aborſum, aut prolem infectam, ſeu monſtruoſam tēpore menſtrui, aut in ſeipſo coniuge notabile damnum uel pp debilitatē, uel propriā infectionē, quod nouit ex altero contrahi. Quarto de fine, ſi quis tā ardēter amat cōiugē, ut uel finem ponat ultimū in illa delectatiōe: vel omittat neceſſaria ad ſalutem propter eam, uel cognoſceret illam etiam ſi eſſet alterius, aut non ſua. Quinto de tactibus, & oſculis ſolius delectationis cauſa. In omnibus ſiquidem his interuenit peccatum luxuriæ in coniuge ſecundum aliquam circunſtantiam: & quodlibet horum eſt peccatum mortale, & tamen in nulla iſtarū ſex ſpecierum enumeratur. Malè ergo dixi ego, etſi non author ꝙ reliquæ ſpecies non ſunt peccata mortalia ex ſuo genere.

D.4.

¶ Ad horum euidentiam dicitur, quòd non ſolum eſt uerū qđ Author dicit in litera ſcilicet, quòd peccatum coniugati cum ſua uxore non eſt ſecundū materiā, ſed circunſtantias, quæ ut ſic non dant ſpeciem, & ideò ſecundum hmōi peccata nō ponuntur ſpecies luxuriæ, ſcilicet ſecundum differentiam actus conſumati, ut expoſitū eſt. Sed etiam uerum eſt quod ego addidi, ſcilicet quòd reliquæ luxuriæ ſpecies non ſunt ex ſuo genere mortale pctm̄, ſed utrumque oportet ſanè intelligere. Dictum ſiquidem authoris intelligendū eſt de peccato non quocumq;, ſed luxuriæ & coniugati ut ſic, hoc eſt, actum matrimonialē exercentis. Et rurſus loquitur de coniugato, nō de coniugato tali, puta, impedito, ꝓhibito, & huiuſmodi, ſic namq; eſt ſermo formalis. Dictū autem meum intelligo de reliquis ſpeciebus luxuriæ, quatenus infra ſolū luxuriæ genus ſunt, & non quatenus luxuria ad alia uitia, trahitur, uel alijs uitijs eſt annexa, uenerea ſed etiam bona opera ex connexione, uel appoſitione aliorū uitiorū mortalia peccata fiunt, ut patet, ſi quidā daret eleemoſynā, ponendo in ea ultimum finem, ſeu in contemptum Dei. Hæc enim cōmunia ſunt bonis & malis, & in omni materia ſubintelliguntur. Nos autem de proprijs cōſtitutiuis ſpecierum luxuriæ tractamus. Et de illis infra hoc genus quod quaſi pro uno gñe cōputat, ſiſtendo dicimus, ꝙ nullum apparet mortale pctm̄ niſi ſupradicta ſex, & quæ ad ea reducuntur. E

¶ Ad ſingula autem obiecta ſingillatim deſcendendo dicitur, ꝙ in primo caſu, cum ſcilicet uir extra uas naturale ſeminat, procul dubio peccatum eſt ex parte materiæ partialis, & ideo ſpectat ad unam iſtarum ſex ſpecierum, ſcilicet peccatum contra naturam, & hoc ſiuè in toto actu utatur uxore extra uas naturale, ſiue in fine tantum, ut filij Iudæ abutebantur Thamar: ſiue ſeminando intra uas naturale, detur opera ut non ſequatur conceptio, aut ex parte uiri, aut ex parte fœminæ, quacumq; id arte, uel induſtria fiat, quoniā tūc ex intentione ſeminatio impeditur à naturali ſuo fine. Et parum differt a procuratione quod ſeminetur totaliter extra uas naturale: differt enim ſecūdum differentiam magis & minus. Et propterea ad eandem ſpeciem ſpectat, & eſt peccatum mortale ex ſuo genere, quia ex intentione contrariatur fini naturali concubitus. Nec hoc contradicit literæ, quia tale peccatum non eſt coniugati ut ſic, cum vxore, quoniā non eſt uxor eius ad huiuſmodi vſum: author aūt de peccato coniugato formaliter loquitur. Ad ſecundum dr̄ eodem modo, ꝙ hmōi peccatum eſt peccatum contra naturam, quod uocatur mollities, & non eſt coniugatorum ut ſic. Ad tertiū & quartum ſimul dr̄, ꝙ author loquitur de coniugato, & non ſemiconiugato quo ad actus, qualis eſt tam habēs votū qui comittit ſacrilegiū petendo debitū, q affinis prius, qui ſimiliter cōmittit inceſtum petendo debitū. Et ſimile eſt de alijs ꝓhibitis. Sūt enim ſemiconiugati quo ad actū. Et licet poſſit per hoc reſpondere ad quintum, ꝙ ſcilicet maritus uxoris publicæ adulteræ eſt ſemimaritus propter ſcandalū annexū, qñ patronus turpitudinis fit cognoſcēdo eā: aliter tamē poteſt dici, quòd maritus non peccat cognoſcendo talē peccato ꝓpriæ luxuriæ, de quo ſermo eſt, ſed peccato alieni adulterij fouendo illud, & ſcandali, & iniquitatis in omittendo debitam correctionem vxoris per ſubtractionem actus coniugij, & alia remedia iuxta iuris diſpoſitionē. De hac tamen materia, ſi uxor innocens excuſatur à peccato, ſi uir eſt publicus concubinarius, habes in quolibeto noſtro ſecundo diffuſè quæſtionem unam. Ad ſexti primum caſum dicitur, quòd negare debitum uxori nō eſt peccatum luxuriæ, ſed iniuſtitiæ fugientis potius luxuriā: author autem, ut iam dictum eſt, de peccatis luxuriæ loquitur.

¶ Ad ſecundum uero caſum, ſcilicet ſi uir non negat coitum, ſed ſeminationem, dicitur quòd huiuſmodi peccatum iniuſtitiæ quoque eſt, quia maritus nō ſolum tenetur ad coitum, ſed ad ſemen, quoniam tenetur ad coitum, ex quo ſecundum ſe poſſit ſequi generatio. Conſtat autem quòd ex coitu ſine ſemine nō poteſt ſequi generatio. Et ſicut peccat moraliter maritus negando debitum totaliter, ita peccat mortaliter negādo debitum D quo ad ſemen propter eandē rationem. Sed quid ſi vxor non curat de ſemine, tunc cum ceſſet ratio debiti, ſolum peccatum luxurię remanet in coniugibus commiſtis abſque ſeminatione uiri. Ad hoc dicitur, ꝙ quia talis coniugum cōmiſtio reductiuè ſpectat ad peccatum contra naturam, quia eſt ibi conſumatus coitus fœminæ, ex quo non poteſt ſequi generatio. Dicitur enim in litera, quòd omnis actus uenereus ex quo nō poteſt ſequi generatio, ſpectat ad uitium contra naturam: ideò talis commiſtio non conuenit cōiugatis ut coniugati ſunt, ſed quemadmodum uiro ſeminante extra uas debitum peccatur contra naturam, quia materia partialis contrariatur naturæ: ita fœmina ſeminante abſque commiſtione cum uirili ſemine peccatur contra naturam, quia partiale obiectum naturale, uoluntariè omittitur, ſcilicet ſemen uirile. Secus autem eſſet, ſi uir ex impotentia temporali non ſeminaret, concumbens cum ſpe, & conatu ad ſeminandum, ſicut accidit cuidam, qui ex prima uxore genuerat, & cum ſecunda concumbens non poterat ſeminare per multos annos. Hic enim ex conſilio bonorū continuè ſic reddens debitum, tandem poſt ſex annos genuit ex illa. Et reuera non peccauit, quoniam ſemper actum naturalem conſumare intendebat.

¶ Ad primum autem obiectorum circa peccata coniugatorum ex parte circunſtantiarum dicitur, quòd actus matrimonij in loco ſacro, ad ſpeciem ſacrilegij tranſit, & non conſtituit nouā luxuriæ ſpeciem.

¶ Ad ſecūdum de modo, dicitur quòd modus ex quo poteſt ſequi generatio, de quo ſolo eſt ſermo faciēs de non peccato peccatū, conſtituit nouam ſpeciem luxuriæ, ſed ex ſuo genere ueniale. Et ego nullū hactenus legi, aut audiui modum conſumati actus in uaſe debito, ex quo nō poſſit ſequi generatio. Sed nec rationē intellexi ullam, niſi quòd quidā dicunt, ꝙ mulier non eſt uxor ad tales actus, ſed naturali mō tm̄, & ꝙ uariatur ritus ſacramēti matrimonij. Sed hæc facile excluduntur dicendo, ꝙ

vxor eſt vxor ad omnem actum, ex quo pōt ſequi generatio. Ex F quo non dat tantam latitudinē in huiuſmodi actibus, quàmuis vnus ſit principalis. Vel dicēdo quòd iſti modi ſunt accidētaliter pternaturales, quia non contrariantur fini. Et propterea ſunt uenialia tm̄ peccata, ſi ſine neceſſitate fiant. Nec mutatur ritus ſacramenti, ꝙ nullus eſt, ſed modi actus, q eſt officiū naturæ, uariant̄. Rit⁹ ſiquidem ſacramēti ab Eccleſia cōſtituit̄, ſicut & ſacramentū, nō à natura. Immò & rō, & experientia in oppoſitum vt. Rō quidem, quia ſemen nō intrat matricem p modum deſcēſus, aut proiectionis, ſed attractionis. Et ideò pōt attrahi ēt muliere ſupergrediēte. Experientia uerò, quoniā à fide digna crebro generāte, & cōtinuo varijs modis à uiro ſe cognoſci patiente, pcepi ꝙ ex his modis non impediebatur concipere, expertiū, inquit, teſtor. Dixit tamē ꝙ uidebatur ſibi tunc maximè à conceptione elongari, quando ſupergredi eam oportebat, veruntamen nec tūc impediri, ſed ſuſcipere ſe ſemē aiebat non impedita. Poſſet tamen dici, quòd intentio authoris hic eſt, quòd peccatū coniugati non conſtituit ſpeciem luxuriæ ex materia. Reduci tamen poteſt ad ſex dictas, & quòd peccatum ſecundum modū innaturalem reducitur ad peccatum contra naturam, iuxta ultima uerba articuli duodecimi iſtius quæſtionis.

¶Ad ſecundum dicitur, quòd actus matrimonij cauſans abortum tranſit in homicidiū. Cauſans uerò prolem infectam, aut monſtruoſam, ſi peccatū eſt, in iniuſtitiam tranſit, ſeu impietatē, qua ſanguine iunctis debitum exhibemus. Dixi autē ſi peccatū eſt, quia in leproſis nō eſt peccatū, & ſimiliter in mēſtruis in naturalibus. In mēſtruis autem naturalibus, licèt ſcienter petere peccatū ſit propter indiſpoſitionem naturæ p tūc ad huiuſmodi actum, mortale tamen peccatum non eſſe ſatis conſtat ex rōne Petri de Palude in 32. di. 4 Sententiarum, quia ſcilicet accedere ad uxorem genituram prolem infectā, nō eſt ex I ſuo genere malū moris, alioquin nūquàm eſſet licitum. Quod patet eſſe falſum in leproſis. Nulla aūt ex meſtruis naturalib⁹ circunſtantia, aut conditio adiungitur aggrauans in infinitū. ergo &c. Similiter actus matrimonij cauſans notabile damnū in propria perſona, in odij proprij ſpeciem tranſit, quando peccatum eſt. Quod ideò dico, quia ſi ſanis, aut ſana coniunx non curat periculum infectionis propriæ ex contagione pter amorē coniugis, non ſolum à peccato excuſatur ſed ſi ex charitate facit, meretur. Videmus quotidie noſtris temporibus coniuges non ſe deſerere quo ad torū & habitationem, propter tā grāde malum & contagioſum, quale eſt malum vulgariter appellatum Gallicum. Extra quoque de coniugio leproſorū, Alexander tertius dicit, quòd nulla ex hoc caſu exceptio inuenitur à generali præcepto debiti coniugalis redendi.

¶Ad quartum dicitur, quòd quia peccatum ex fine transfert K actum in ſpeciem illius finis, & non in ſpeciem illius generis, in quo eſt actus: ideo actus matrimonij deordinatus ex ratione finis appoſiti, nō conſtituitur in ſpecie luxuriæ, niſi finis ille ad luxuriam ſpectet. Et niſi ſpectet ad aliquam dictarum ſex ſpecierum, ſemper eſt ueniale, quantum eſt ex parte actus. Cū enim quis cognoſcit coniungem ob ſolā uenereàm delectationem, ad luxuriæ ſpeciem ex fine ſpectat. Cum cognoſcit eam ut fratricidium, aut adulterium committat, ad homicidiū, uel adulteriū ex fine trahitur. Similiter cum quis cognoſcit uxorem, ita ut ſi non eſſet ſua, aut ſi eſſet alterius, uteretur ea, ad fornicationē in primo, & adulterium in ſecundo tranſit. Quādo ergo in contemptum Dei utitur matrimonio, in odiū Dei ſimiliter tranſit. Quando autem coniunx in delectatione coniugalis actus ultimum ſibi finem conſtituit, proculdubio mortaliter peccat & in genere luxuriæ: ſicut ponens ultimum ſuū finem in gloria humana, peccat mortaliter peccato inanis glo

* In cor. art. & 12. q. 18.
*Gloſ. interlinearis, ibidē.

iniuſtitiæ omnino p accidēs ſe hēt ad luxuriā: oſtenditur enim luxuria grauior, quæ intantum concupiſcentiam ſequitur, ꝙ etiam in iniuſtitiam ducat.

Ad III. dicēdū, ꝙ mulier uouēs cōtinentiā, quoddā ſpūale matrimoniū facit cum Deo, & G ſacrilegium qđ committitur in violatione talis mulieris, ē qđdam adulterium ſpūale. Et ſimiliter alij modi ſacrilegij reducūtur ad alias ſpecies luxuriæ.

Ad IIII. dicēdū, ꝙ pct̄m cōiugati cū ſua uxore nō eſt ſm īdebitā materiā, ſed ſm alias circūſtātias, q̄ non cōſtituunt ſpeciē moralis actus, vt * dictū eſt.

Ad V. dicēdū, ꝙ ſicut * gloſſ. dicit ibidē, immūditia ponit p H luxuria contra naturā: impudicitia āt ē q̄ fit cū liberis à uiro: vn̄ vr̄ ad ſtuprū ptinere. Vel ēt pōt dici, ꝙ impudicitia ptinet ad quoſdā actus circunſtantes actum uenereū, ſicut ſunt oſcula, tactus, & alia huiuſmodi.

Ad VI. dicēdū, ꝙ luxuria ſumitur ibidem pro quacumq; ſuperfluitate, ut glo. * ibidē dicit.

Articvlvs II.

Vtrum fornicatio ſimplex ſit peccatum mortale.

Ad secvndvm ſic procedit. Vr̄ ꝙ fornicatio ſimplex nō ſit pct̄m mortale. Ea.n. quæ ſimul connumerantur, vr̄ eſſe vnius rōnis: ſed fornicatio connumeratur quibuſdam, quæ nō ſunt peccata mortalia: dicitur

*Gloſſa interlinearis, ibid.
Prouerbia per totum.
743
4. diſt. 41. ar. 4. q. 1. corp. ſtl. Erq. 2. co ria. & ad 2.

riæ. Sed quoniam peccatum hoc luxuriæ non ex parte actus ſed ex parte affectus interioris ſe tenet: ideò hæc ueritas nihil obſtat doctrinæ præſenti, quæ de ſpeciebus ex parte actus exterioris, & circunſtantiarum ipſius actus exterioris ſecundum ſe tractat. Et per hoc patet ſolutio omnium obiectorum ex parte finis iſtius, uel illius coniugis, ſic, uel ſic affecti in hoc, uel illo caſu. Nam ſiue peccatum coniugis in illo caſu ſit in genere luxuriæ directè, puta, ſi motiuum fuit delectatio uenerea in actu coniugij, ſiue quodcumque aliud, ſat eſt quòd peccatum non ex parte act⁹, nec circunſtantiæ actus ſecundum ſe eſt peccatum mortale, ſed ex affectu iordinato cōiugis in tali caſu, puta, periclitantis patriæ, & hm̄ōi &c. Et ſemper annectitur tali peccato, alterius uitij deformitas, puta, odij diuini quoniā delectatio uenerei actus annectitur ut finis ultimus, uel impietatis, cum debita patriæ ſubuentio propterea omittitur, & ſic de alijs. Et nihilominus ponere finem ultimum in delectatione actus coniugij, peccatum eſt ex circūſtantia appoſiti finis, qui non eſt finis ſecundum ueritatem talis actus. Et reducitur huiuſmodi peccatum ad ſpeciem adulterij, quia in iniuriam coniugalis actus ordinatio ipſius in delectationem ut finem vltimum, fit. Vnde nullū relinquitur peccatum mortale luxuriæ infra limites luxuriæ, quod non ad aliquam aſſignatarum ſpecierum reducatur.

¶Ad quintum dicitur, quòd oſcula, & tactus coniugatorum, aut nō ſunt peccata, aut ſunt uenialia, aut ſi ſint mortalia, ſunt circunſtantiæ reductæ ad aliquam dictarum ſex ſpecierum, & præcipuè molliciei, ut in proprio de his articulo dicetur. Et hæc reſponſio communis ſit omnibus peccatis luxuriæ ex circunſtantijs in coniugatis: & ſic optimè ſtat doctrina literæ ſolida, ut patet ex dictis. Sed quando impudicitia eſt peccatum I mortale & quando non, inferius patebit. Nunc autem ſat eſt noſſe, quòd inter circunſtantias actus, computantur impudicitiæ oſculorum, & huiuſmodi, ut in reſponſione ad quintum in litera habes.

¶In eodem primo articulo in reſponſione ad ſecundū, nota quòd quia adulterium ſignificat duas deformitates, alterā in genere luxuriæ, alteram in genere iniuſtitiæ, & ambæ determinant actum concubitus naturalis, & altera alteram contrahit. Nam luxuria contracta per iniuriam mariti aſcendit ad adulterium: & ſimiliter iniuſtitia contracta per concubitum cum coniuge alterius, deſcendit ad adulterium, ideo ex eis nec ppriè conſurgit una ſpecies, nec apparet quid ſit in adulterio formale, & quid materiale. Perſpicaciter tamen intuentibus innoteſcit, & quòd ſub duobus generibus ponitur ratione diuerſorum ut in litera dicitur, & quòd communiter in perpetratione adulterij iniuſtitia ſe hēt materialiter, & luxuria for- K maliter: quia formale ex parte finis ſe tenet, materiale autem ex parte eius quòd eſt ad finem. Cōſtat autem quòd finis adulterij communiter eſt delectatio uenerea, & quod propter illā non curat iniuſtitiæ crimen incurrere. Et ideo adulteriū abſolutè ponitur ſpecies luxuriæ, utpote formaliter ad luxuriam ſpectans, & ad luxuriam trahens iniuſtitiam, quæ ut in litera dicitur, non omnino per accidens ſe habet ad illam: quia ex magnitudine luxuriæ procedit iniuſtitia, dum intantum quis ardet uenereo amore alicui perſonæ, ut non curet de alterius iure. Et hoc quod de adulterio dictum eſt, intellige de ſtupro, & raptu: quoniam idem eſt in eis iudicium de iniuria, quam importat in actu luxuriæ.

SVPER QV. CLIIII. ARTIC. II.

In articulo ſecūdo eiuſdem quæſtionis cēteſimæquinquageſimæquartæ, dubium ex Martino in quæſtione tertia, de luxuria,

enim Act. 15. Abſtineatis uos ab imolatis ſimulacrorũ,& ſãguine,& ſuffocato, & fornicatiõe: illorũ ãt uſus nõ eſt pctm̃ mortale,ſm illud 1.ad Timot.4. Nihil reiiciẽdũ eſt,qđ cũ grãrũ actione percipitur. ergo fornicatio non eſt pctm̃ mortale.

B ¶2 Præt. Nullũ mortale h pctm̃ cadit ſub præcepto diuino: ſed Oſee 1. pcipitur a Dño, Vade, ſume tibi uxorẽ fornicariã, & fac filios fornicationũ. ergo fornicatio non eſt pctm̃ mortalẽ.

¶3 Præt. Nullũ pctm̃ mortale ĩ ſcriptura ſacra h abſq; reprehẽſione cõmemorat: ſed fornicatio ſimplex cõmemorat in ſcriptura in antiquis pribus ſine reprehẽſione, ſicut legit Gen.16. de Abrahã, q accesſit ad Agar ancillã ſuã,& inf.30. legit đ Iacob, q accesſit ad ancillas uxorũ ſuarũ Balã,& Zelphã.& ĩfra 38. legitur, quod Iudas accesſit ad Thamar quã æſtimauit meretricem. ergo fornicatio ſimplex non eſt peccatũ mortale.

¶4 Præt. Oẽ pctm̃ mortale contrariat charitati: ſed fornicatio ſimplex nõ cõtrariat charitati neq; quãtũ ad dilectionẽ Dei, qa nõ eſt directè pctm̃ contra Deũ, nec h ẽt quãtũ ad dilectionẽ pximi, qa p hoc hõ nulli homini facit iniuriã. ergo fornicatio ſimplex ñ ẽ pctm̃ mortale.

¶5 Præt. Oẽ pctm̃ h mortale ducit in pditionẽ æternã. Hoc ãt nõ facit fornicatio ſimplex, qa ſup illud 1.ad Timo.4. Pietas ad oĩa utilis eſt, dicit* gloſ. Ambr. Omnis ſumma diſciplinę Chriſtianæ in miſericordia & pietate

C eſt, quã aliqs ſequẽs, ſi lubricũ carnis patit, ſine dubio uapulabit, ſed ñ pibit. ergo fornicatio ſimplex ñ ẽ pctm̃ mortale.

*Ambro. ſup iſtũ locũ Pauli.10.5.

iuria occurrit, contra rõnẽ in litera allatã procedẽtẽ, multipliciter arguendo & ſoluendo. Licèt, inquit, concluſio ſit vera, nõ tñ ſufficienter vĩ probata. Primò, quia non probat efficaciter niſi de fornicatione meretricia, ad quã non unus tñ, nec duo, nec tres, ſed indifferenter q uolunt, accedũt. Secundò, qa non probat q uagus concubit' maſculi ſit peccatum mortale, ſed tñ hoc probat de uago concubitu fœminæ: qa ibi nõ eſt icertitudo plis, ſicut cũ mulier uagatr cũ pluribus, vt patet de concubinis regum. Solus ergo uagus cõcubit' fœminæ eſt, qui directè opponitur educationi plis. Tertio, qa adhuc non probat, q oĩs ſimplex fornicatio ſit pctm̃ mortale, ſed ſola illa, vñ ples eſtimat, aut dubitaretur uerisſimiliter generanda. Vñ ſtatim ſequit, q non probat coitũ meretricium, vbi nõ ſolitũ eſt gñari, eſſe pctm̃ mortale, qa in tali nõ militat rõ. Quartò, quia nõ pbat de cõcubitu q ſit pctm̃ mortale, cũ talis nõ ſit cõcubitus uagus, ſed determinati ad determinatã & interdum ad longum tẽpus, & cũ interpoſitione iuramẽti de fide ſeruanda, de prole educanda, erudienda &c. In tali enim non videtur militare prædicta ratio. Sed reſpõdet, inqt, ad hoc beatus Thomas, quòd id quod cadit ſub legis determinatione, iudicatur ſecundùm id quod cõmuniter accidit, non ſecundùm id quod in aliquo caſu poteſt accidere. Hæc autẽ ſolutio eſſet probabilis, ſi ipſe iam probaſſet fornicationem eſſe lege prohibitam, quod nondum probauit, ſed nititur naturali ratione conuincere eſſe peccatum mortale. Et cum ratio oſtenditur manifeſtè deficere, iam recurrit ad legem, de qua nõ fecit adhuc fidem. Quintò, quia ſi ſic, ſequeretur quòd ſimplex

D fornicatio non eſſet de ſe mala, ſed tantũ ratione iniuſtitiæ, q ex ea ſequi poteſt in hoc, q pater non reddit proli debitam naturæ educationẽ & inſtructionem. Et ex hoc ſequitur primo, q aliqua ſimplex fornicatio non eſt peccatum mortale. Patet conſequentia de illa fornicatione, ad quam nulla ſequitur iniuſtitia, puta, illa ex qua non generatur proles, & illa ex qua genita proles religioſè educatur. Et probatur conſequentia p ſimile de iactu lapidis, uel ſagittæ in loco, in quo facilè quis põt lædi. Conſtat.n. q ſi quis diligenter prouiſo quòd nemo lędat, ita faciat, non peccat. Licèt ergo ex fornicatione nata ſit ſeq iniuria prolis, ſi tamen de facto ita præuideatur, q non ſequat, non erit peccatum. Sequitur ſecundo, quòd fornicatio meretricia erit licita, & bona. Et probatur conſequentia. Omnis actus conformis legi, rationi rectæ conformi, cuius actus totí culpæ quæ ex eo communiter euenire poteſt, per aliam legem ſufficienter præuiſum eſt, eſt actus licitus & bonus: ſed lex de meretricibus in ciuitate habendis eſt rectæ rationi conformis, ut pa-

E tet ex Aug. Tolle meretricem ex Eccleſia, & eam reples concubinis, & adulteris. Et per aliam legem ſufficienter prouiſum eſt aut prouideri faciliter poteſt, iniuriæ prolis generãdæ: illis autẽ malis quæ oriuntur ex ablatione legis meretricũ, nulla põt lege prouideri. ergo actus cõformis legi de meretricio cõcubitu eſt licitus, & inculpabilis. Sextò, aut eo ipſo aliqd eſt pctm̃ mortale, q ex eo nata eſt ſequi alterius iniuria: aut quia de facto ſequitur. Si ſecundum, tota ratio nulla eſt: quoniam ex ea non infertur, quòd omnis fornicatio eſt mortalis, ſed ea tantũ quã de facto ſequitur iniuria prolis. Nec poteſt dici primum: quia ſic omnes negotiationes ciuiles, actiones fori exterioris, & omnes penè hominum communicationes eſſent peccata mortalia, quia ex his natæ ſunt ſequi culpæ mortales, fraudes, mendacia, periuria &c. Sequeretur etiam q iurare eſſet peccatum mortale, quia eſt periculum caſus in frequẽti iuratione. Ex his

A patet quòd ratio Thomæ non eſt ſufficiens ad probationem, q ſimplex fornicatio eſt peccatum mortale.

¶ Rurſus ibidem Martinus, Nõ ideò, inquit, omnis fornicatio ſimplex eſt peccatum mortale, qa directè committit contra uitã hominis naſcituri, tùm primo, quia multi ſunt qui intẽdũt generare: tũ ſecũdò, quia multi ſunt q intẽdunt religioſè educare prolẽ ex tali concubitu: tũ tertiò, qa de mille nõ inuenit q directè, & p ſe intẽdat nocumẽtũ prolis: tũ quartò, qa lege recta, & conuenienti poteſt prouideri ne hoc nocumẽtũ ut in pluribus ſequatur.

¶ Demũ ad tria dicta in litera rñdet ſingillatim. Primũ eſt. Fornicatio ſimplex importat inordinationẽ, quæ uergit in nocumentũ uitæ naſcituri. Ad hoc rñdet negãdo hanc ppoſitionẽ in politia bñ inſtituta: qm̃ huiõi politia uitæ nati ſufficiẽter prouidet. Secũdũ eſt, q fornicatio priuat prolem cura Patris &c. Ad hoc reſpondet, negando q fornicatio rectis legibus regulata priuet plem cura patris, aut æquiualenti, & aliis ad eruditionem requiſitis, maximè cum huiuſmodi proles raræ ſint reſpectu natorum ex matrimonio. Tertiũ eſt, quòd fornicatio, ſeu uagus concubitus tolleret certitudinem prolis. Ad hoc reſpondet, tũ quia poteſt inſtitui lex, per quã erit certitudo ſufficiens ad educationem prolis: tum quia ſi mulier illa paucis ſe cõmunicet, erit facilis certitudo: ſi multis, erit rara proles.

¶ Ad euidentiam horum non oportet noua fundamẽta iacere, ſed ſuper literæ fundamenta hic quidem ſummariè pſtricta, In tertiò uerò contra Gent. capitulis 122. & 123. extenia tantæ

D molem ſapientiæ naturalis conſtituere. Differẽtia igitur inter per ſe, & per accidens, monſtrat fornicationẽ eſſe pctm̃ mortale, & ſoluit omnes difficultates motas. Sume ergo tres propoſitiones. Prima eſt, Seminatio humana ſecundũ ſe ordinatur naturaliter ad generationem, educationem, inſtructionemque prolis. Hæc facilè patet ex natura ſeminis, & prolis neceſſitate ſecundùm corpus, & ſecundùm animam. Secunda eſt, q omnis ſeminatio humana ad hoc quòd ſit ſecundum rectã rõnẽ, oportet quòd habeat ſecundùm ſe dictum ordinem, ſcilicet ad generationem, educationem, & inſtructionem prolis. Iſta etiam patet ex eo, quòd actus naturales cum uoluntariè exercentur, oportet q ordinentur ad finem ſuũ naturalẽ, alioquin abutimur naturalibus. Explicatur autem ly ſecundũ ſe, propter concubitum cum uxore uetula, qui ſine culpa eſt, licet ab hoc ordine deficiat: quia deficit per accidens, & non per ſe, ab ordine. Seminatio namque fit in loco naturali, unde nata eſt ſequi generatio &c. ſed per accidens, ſcilicet ex conditione

E iſtius perſonæ eſt, quòd non poſſit ſequi generatio. Bonitas enim ſpecifica moralis in actibus naturalibus attenditur ſecũdum id quod eſt per ſe, & non ſecundùm ea quæ ſunt per accidens. Tertia eſt, Omnis ſeminatio naturalis carens ordine dicto, eſt deformis deformitate priuationis debiti ordinis ad ſuum naturalem finem. Iſta euidenter patet: & ex hoc patet, quòd omnis huiuſmodi ſeminatio non ſolùm eſt moraliter mala, ſed eſt ſic mala, quòd eſt mala moraliter ex propria ratione. quoniam cum hic ſint tres ordine quodam ſe habentes fines naturales ſeminationis humanæ, ſcilicet generatio, educatio, & inſtructio, & cuiuſlibet horum bonorum priuatio ſit ſecundùm ſe mortale peccatum (nam inſtructio tantum bonum eſt prolis, & adeò debitum, ut priuare prolem illa procul dubio notabiliter damnificet illam, & ſic de aliis) conſequens eſt ut in ſeminatione humana priuatio ordinis ad quodcunque horum trium cõſtituat ex propria ratione mor-

tale peccatū, utpotè naturalē delectationē notabili malo offendens. Sub his aūt propositionibus claris & euidentibus subsumendum est, q fornicatio simplex est cōcubitus priuatus naturali ordine ad naturalē educationē & instructionē prolis. Et sic patebit cōclusio, s. q fornicatio simplex secundùm naturale ius, est peccatū mortale. Manifesta est autē hæc subsūpta de fornicatione ppositio. Cōcubitus inter psonas nō naturali uinculo cōiunctas, caret ad educationē & instructionem prolis, caret naturali ordine ad educationē & instructionē: sed ois fornicatio simplex est cōcubitus inter psonas non naturali uinculo deuinctas ad educationē & instructionē. ergo ois fornicatio simplex caret naturali ordine ad educationē & instructionē prolis. Dixi autē maiore, nō naturali uinculo deuinctas, vt explicetur id qd subintelligendū est per se. Nam q prouideatur proli de educatione & instructione, pōt contingere dupliciter, s. per se, & per accidens. Per se quidē prouidetur, qn extrema seminationis, hoc est pr & mr cōueniūt cum naturali ordine ad educationē & instructionē. Tunc aūt tm cum naturali ordine ad hæc conueniunt, qn conueniunt cum naturali vinculo ad hæc: quoniā naturalis ordo ad hæc non est sine naturali vinculo utriusq; ad illa, ut patet in auth. egentibus utroq; parēte ad educationē. Naturale autem vinculum non saluatur in simplici fornicatione, quę includit oppositum, quia est soluti ad solutā. Alio modo per accidens, s. ex aliquo accidētali vinculo, uel ordine, puta, si mater sit diues, & habens prudentes instructores, & promittat prouidere proli de omnibus. Hoc.n. per accidens conuenit tali seminationi. Per se enim talis concubitus caret ordine ad educationē & instructionem, quia caret naturali ordine ad hæc. Nec per accidens datur sibi naturalis ordo, sed annectitur ordo accidentalis ex conditione psonæ talis. Et sic restat seminatio deordinata ordine naturali ad educationē & instructionē. Ac per hoc, ut ostensum est, omnis fornicatio simplex ex propria ratione est peccatum mortale. Nec obstat uox Durandi in 33. dis. quarti Sententiarum, dicentis, q non intelligo hoc, quoniam naturale ius nihil nouit, nihilue dicit de morte æterna, a qua peccatum dicitur mortale: quoniam etsi naturalis ratio non noscat mortem æternā, quæ est pœna peccati mortalis, & a qua vocabulum hoc sumptū videtur, nouit tamen peccata quæ sunt contra bonum humanæ generationis, educationis, instructionis, & uniuersaliter dilectionis, quæ sunt secundùm se digna morte æterna, quàmuis non intellexerint relationē ad pœnam æternam. Et propterea sicut stante huiusmodi relationis ad pœnā æternā ignorantia, naturalis ratio nouit homicidium, sodomiam, & huiusmodi, esse peccata illa quæ illustrati a Deo uocamus mortalia, ita nouit simplicē fornicationē esse pctm, qd nos uocamus mortale.

¶ Ad primam ergo obiectionem Martini non oppositum, scilicet q non probat ratio literæ, nisi de concubitu meretricio, respondetur, q probat uniuersaliter de oī cōcubitu solutorū, qa in oī solutorum cōcubitu deficit naturalis ordo ad debitā educationē & instructionē prolis, ut declaratū est. Et per hoc patet rñsio ad secundam: qm rō non fundatur sup incertitudine prolis, quis hæc sit annexa sit tali seminationi secundum se: qa ex quo utercq; est solutus, non est ibi naturale uinculum certitudinis prolis. Pōnit cōcubina alteri se tradere, cū soluta sit, q uis per accidens non se tradat. Vndè in litera certitudo prolis affert pro signo, seu effectu, & nō p principali fundamento, ut patet in litera dicēte, Et inde est q naturaliter inest maribus solicitudo de certitudine prolis &c. Sed fundatur rō sup defectu naturalis ordinis ad educationē & instructionē &c. qui inuenit in uago cōcubitu ex parte utriusque sexus.

¶ Ad tertiam dr, q ex oī simplici fornicatione p se loquendo, nata est sequi generatio, quis per accidens ratione conditionū aliquarū personarū nō sequatur: sed species moralis actus ex eo quod est per se, non ex eo quod est p accidens consideratur.

¶ Ad quartā dr, q responsio recitata, s. q in cōcubinatu aliqn inuenitur p accidēs puisio plis, sed hoc non attēditur, sed id qd est p se, ē optima. Nec obstat instantia Martini, q author ñ pbauit fornicationē esse lege phibitā: qm iam optime probatū est esse prohibitā lege naturali, & oppositū concubitū. s. matrimonialem, determinatum esse lege etiam politiua, ex eo q ad bonum commune iste actus ordinatur.

¶ Ad quintam negatur sequela, s. Sequeretur q fornicatio simplex non esset de se mala, sed tm ratione iniustitiæ quæ ex ea sequi pōt. Nam ipsa est de se mala, quia de se importat seminationē deordinatā priuatione naturalis ordinis ad debitā educationē prolis: ita quòd ista deordinatio ordinis naturalis ad talē finē nō est aliqua iniustitia cōsequēs fornicationē, sed est d sua rōne. Vñ in litera dr, q fornicatio simplex importat inordinationē, quæ uergit in nocumentū uitę eius q est nasciturus: & non dr, q importat iniustitiam consequentē, sed inordinationem præsentem, quæ uergit in nocumentum &c. Et propterea nulla fornicatio excipitur: quia talis priuatio est de ratione omnis fornicationis, licēt nulla sequatur proles per accidēs, aut per accidens religiosè proles educeretur. Et ad probationem consequentiæ per simile de iactu lapidis, uel sagittæ, prouiso q nullus lædatur, iam patet responsio ex ipsa dissimilitudine: qa actui fornicationis per se conuenit priuatio naturalis ordinis ad debitam educationē, & instructionē, quæ ad rōnē eius spectat. Sed iactui lapidis, uel sagittæ non per se conuenit occidere, aut percutere, sed per accidens, inquantum sit improuidē. Et propterea si aufertur ly improuide (quod, quia accidens est, potest auferri) tollitur culpa. Sed non potest a simplici fornicatione tolli per naturalem potentiam illa priuatio, quæ p se inest, & propterea non potest tolli illius culpa. Ad id verò q subditur seq secūdo de cōcubitu meretricio, q uel. citus, qa supplet

¶ 6 Præt. Sicut * Aug. dicit i li. de bon. cōiug. Quod est cibus ad salutē corporis, hoc est cōcubitus ab salutē gñis: sed nō omnis inordinatus usus ciborum est pctm mortale. ergo nec ois inordinatus cōcubitus, qd maximè vñr de fornicatione simplici, q minima est inter spēs enumeratas. C

Sed contra est, q dr Tob. 4. Attēde tibi ab oi fornicatione, & pter uxorē tuā nūquā patiaris crimē scire: crimē aūt iportat pctm mortale. ergo fornicatio, & oīs concubitus q est præter uxorē, est peccatū mortale.

¶ Præt. Nihil excludit a regno Dei, nisi pctm mortale: fornicatio aūt excludit, ut patet p Apostolū ad Gal. 5. ubi pmissa fornicatione, & qbusdam alijs uitijs H subdit, q qui talia agūt, regnū Dei ñ cōsequentur. ergo fornicatio simplex est pctm mortale.

¶ Præt. In * Decretis dr 22. q. 1. Nosse debent talē de periurio pœnitentia imponi debere, qualē de adulterio, & fornicatiōe, & d homicidio spōtè cōmisso, & de cęteris criminalibus vitijs, ergo fornicatio simplex ē peccatum criminale, seu mortale.

Respon. Dicēdū, q m absque I oi dubio tenēdū est, q fornicatio simplex sit pctm mortale, n nō obstāte q Deut. 23. super illud. Nō erit meretrix &c. dicit * gl. ad eas phibet accedere, quarū est uenialis turpitudo. Nō.n. dēt dici uenialis, sed uenalis, qd est pprium meretricū. Ad huius aūt euidētiā cōsiderādū est, q peccatū mortale est oē peccatum qd cōmittit directè cōtra uitā hoīs. Fornicatio simplex importat inordinationē, quæ vergit in nocumentū uitæ eius, q est ex tali cōcubitu nasciturus. Videmus.n. in oibus aīalibus, i quibus ad educationē prolis requirit cura maris, & fęminę, q in eis non est uagus cōcubitus, sed maris ad certam fœminam unam, uel plures, sicut patet in oibus auibus. Secus aūt in animalibus, in qbus sola fœmina sufficit ad educationē fœtus, in qbus est uagus cōcubitus, ut patet in canibus, & hmōi alijs animalibus. Manifestū est aūt q ad educationē hominis nō solum requirit cura mris, a qua nutritur, sed multo magis cura pris, a quo est istruēdus, & defendēdus, & in bonis tā iterioribus q exterioribus pmouēdus. Et iō cōtra naturā hominis est, quòd utaē uago cōcubitu, sed oportet q sit maris ad determinatā fęminā, cū qua pmaneat nō p modicū tps, sed diu, uel ēt p totā uitam. Et indè est q natura-

* Cap. 16. in princi. tom. 6.

* 22. q. 1. ca. Prędicandū in medio.

Concl. m

* Et Aug. in li. q. super Deut. q6. 37. in med. to. 4

liter eſt maribus ī ſpecie humana ſolicitudo de certitudine ꝓlis, qa eis imminet educatio ꝓlis: hęc aūt certitudo tolleret̄, ſi eſſet vagus cōcubitus. Hæc aūt determinatio certę fęminę, matrimoniū vocat̄, & iō dr̄ eſſe de iure naturali. Sed qa cōcubitus ordinat̄ ad bonū cōe totius humani gn̄is, bona aūt cōia cadūt ſub determinatione legis, ut ſupra* habitū ē, cōſequēs ē ꝙ iſta cōiūctio maris ad fęminā, q̄ matrimoniū dr̄, lege aliqua determinetur. Qualiter aūt ſit apud nos determinatū, i tertia parte huius operis dicet̄, cū de matrimonij ſacramēto tractabit̄. Vn̄ cū fornicatio ſit cōcubitus uagus, utpotè p̄ter mr̄imoniū exiſtēs, eſt cōtra bonū ꝓlis educādæ: & iō eſt pc̄tm̄ mortale. Nec obſtat ſi aliqs fornicādo aliquā cognoſcēs, ſufficiēter ꝓuideat ꝓli de educatione, qa id[d] quod cadit ſub legis determinatiōe, iudicatur ſecundū id, qđ cōmuniter accidit, & nō ſm̄ id quod in aliquo caſu poteſt accidere.

AD PRIMVM ergo dicendū, ꝙ fornicatio illis cōnumerat̄, nō qa hēat eādē rōnē culpæ cum alijs, ſed quātū ad hoc ꝙ ex his q̄ ibi ponunt̄, ſiľr poterat diſſidiū gn̄ari inter Iudęos & Gētiles, & eorū unanimis cōſenſus impediri: qa apud Gētiles fornicatio ſimplex nō reputabat̄ illicita pp corruptionē naturalis rōnis: Iudęi āt ex lege diuina inſtructi, eā illicitā reputabant. Alia uero q̄ ibi ponunt̄ Iudæi abhominabant̄ pp cōſuetudinē legalis cōuerſatiōis: vn̄ Apoſtoli ea Gentilibus inter dixerunt non quaſi ſecundum ſe illicita, ſed quaſi Iudæis abhominabilia, ut ēt ſupra* dictum eſt.

AD II. dicēdū, ꝙ fornicatio dr̄ eē pc̄tm̄, iquātū ē cōtra rōnē rectā. Rō āt hois recta ē ſm̄ ꝙ regulat̄ volūtate diuina, q̄ ē prima & sūma regula. Et iō qđ hō facit ex uolūtate Dei, eiꝰ p̄cepto obediēs, nō eſt cōtra rōnē rectā, q̄uis uideat̄ eſſe cōtra cōem ordinē rōnis: ſicut ēt nō eſt cōtra naturā qđ miraculosè fit virtute diuina, q̄uis ſit cōtra cōem curſum naturæ. Et iō ſicut[d] Abrahā non peccauit filiū innocētē volēdo occidere pp hoc, ꝙ obediuit Deo, q̄uis hoc ſm̄ ſe cōſideratū ſit cōiter contra rectitudinē rōnis humanæ: ita ēt Oſee nō peccauit fornicādo ex p̄cepto diuino, nec talis cōcubitus ꝓpriè fornicatio dēt dici, q̄uis fornicatio nominet̄ referēdo ad curſum cōem.

pletur per aliā legem. Dr̄ primò, ꝙ ſequela nihil ualet: quia nō inſultat conſequens fornicationem, ſed priuatio ſpectans ad illius rōnem, reddit fornicationem illicitam, ut patet ex dictis. Et propterea nulla humana lex poteſt a ſimplici fornicatione tollere culpam. Dicitur ſecundò, ꝙ nulla lex recta concedit coitum meretriciū ſed permittendū ſtatuit. Et hoc eſt ꝙ Aug. dicit. Ex hoc autem ꝙ fornicatio ſimplex ſtatuitur permittēda ad vitādum maiora mala, nō ſequitur ꝙ talis cōcubitus ſit cōformis rectæ legi, ſed ꝙ ſit impunitus ab aliqua recta lege, cum quo ſtat ꝙ ab aliqua alia ſuperiore lege puniatur.

¶ Ad ſextū dr̄, ꝙ neutro modo in propoſito dr̄ fornicatio peccatū mortale, ſed tertio modo, ſ. ex eo ꝙ in ſe continet deordinationē a naturali & debito fine, q. [illegible] eſt continere in ſe iniuriā humanæ uitæ, ut patet ēt ſi nihil aliud ſequatur. Et propterea omnia q̄ ſubdit, vana ſunt ad propoſitum, & ratio litteræ ſufficiens ſolidaque ſubſiſtit.

* 1. 2. q. 91. ar. 3. & q. 95. ar. 2.

Nō cōple uit morte ꝑuentus. Vide i 4. diſt. 26. & ſequent.

¶ Ad rurſus obiecta à Martino cōtra hoc, ꝙ fornicatio ſimplex ſit eſt mortale peccatū, quia eſt directè, & p ſe contra humanam vitā, reſpōdendo, dr̄ ad primum, ꝙ licet multi fornicātes ſint qui non intendunt generare, ipſe tn̄ concubitus ad generationē per ſe ordinatur. Vn̄ perſonarū talium intētio eſt p accidens ad intētionem ipſius actus ſcd̄m ſe ſpectādo: intendit enim natura ſeminationem propter generationē.

D. 918.

¶ Ad ſecundum dicitur, quòd intentio educandi prolem relig[illegible] ſe in fornicarijs eſt per accidens. Oportet enim intentionē eſſe per ſe ex naturali ordine & uinculo.

¶ Ad tertium dicitur ſimiliter, ꝙ non loquitur de intentione hominis, qui fornicatur, ſeu ex parte operantis, ſed de intētione ex parte actus fornicationis, qui per ſe ordinatur ad generationem prolis, & non ad debitam educationem, & inſtructionem in coitu fornicatio. Et propterea patet eſſe contra uitam humanam non prout uiuere uiuētibus eſt eſſe, ſed ut uita educationem, & inſtructionem ſub ſe comprehendit.

¶ Ad quartū dr̄, ꝙ nulla creata lege poteſt fieri, ut fornicaria ſeminatio non habeat hanc deformitatem, & priuationē: q̄uis poſſit forte lege priuata, puta, mulieris, aut viri potētis, aut publica, in aliqua ciuitate ꝓuideri, ꝙ nocumētū quod deordinatio illa affert, nō ſequat̄ in prole, ordinando de educatione, & inſtructione. Sed qm̄ nihil horū auferat à fornicatione, quin ipſa ſit habēs talē deordinationē, ex qua eſt pc̄tm̄ & culpa: iō nihil horū obſtat qn ſit pc̄tm̄ mortale. Ita. n. ſe habet hmōi prouiſio ad cōcubitū naturalē deordinatū a ſuo fine, ſicut ſe haberet ſimilis ꝓuiſio ad intētionē iniq̄ ē deordinatā alicuius de furādo, vel de nō educādo, aut inſtruēdo filiū. Nā ſicut ex parte operantis cū quis intendit furari, aut non educare, aut non inſtruere filium, & reſpublica, aut alter parens prouidet ne exeat in actum furti, aut ut puer educetur & inſtruatur, non propterea tollitur peccatum illius, ſed prouidetur ne exterius nocumentum ſequatur: ita ex parte ipſius operis ipſe coitus ſolutorum tendit ad malum, carens naturali ac debito ordine ad debitum bonum educationis, & inſtructionis. Et per hoc ꝙ prouidet̄ nè producat fructū nocumenti prolis, educando aliter, & inſtruēdo prolē, non tollitur quin coitus ille ſit in ſe deordinatus ad pc̄tm̄, ſed prouidet ne noceat proli. Et ſi bene inſpiciatur hmōi prouiſio ſiuè fiat per legem alicubi, ſiuè per priuatā perſonam, atteſtatur ꝙ fornicarius cōcubitus eſt in ſe inordinatus. Nam ſi deordinatus non eſſet, nō oporteret huiuſmodi prouiſiones adinuenire ut proles ſine nocumento euadat.

¶ Ad [illegible] datas rñſiones ad tria dicta authoris in litera, dicitur ꝙ illi dicto, Fornicatio importat nocumētum naſcituræ proli: nō ſatisfit, dicendo, ꝙ non eſt uerum in politia benè ordinata, tum quia quantumcumq; politia aliqua tolleret nocumenta in prole, non poſſet tn̄ tollere quin coitus ipſe ſolutorum in ſeipſo eſſet priuatus naturali ordine ad bonum debitum proli: & ita licet politia tolleret quòd fornicatio non inferat actu nocumentū proli, numq̄ tamen tolleret quin ipſa in ſe non contineat nocumentum prolis, qđ author dicit: & ſic ſtat dictum authoris ſolidum. Et licèt hoc ſufficientiſſimè ſufficiat, ad plenitudinē tamē doctrinæ dicitur quoq;, ꝙ quia nulla politia eſt melior politia Chr̄i, quā in Eccleſia ſtatuit, & in hac fornicatio eſt nociua proli. ergo Dicitur quoq; quòd lex quæ tolleret huiuſmodi nocumētum ne ſequeretur in prolem, atteſtaretur quòd coitus ipſe eſſet nociuus proli. Nam iō non prouideret ſemina [illegible] matrimoniali, & prouideret fornicariæ, quia illa non eſt nociua proli, & iſta ſic: & ideò iſti afferunt remediū. Dr̄ quoq; ꝙ ordo prouiſionis prolis ex lege eſſet accidentalis, nō naturalis. Coitus autem debet iudicari rectus, uel nō rectus moraliter ex ordine, uel deordinatione naturali nō accidentali, ut ſæpe dictum eſt. Dicitur quoque quòd politia iſta, ut experiētia magiſtra rerum teſtatur, eſt de numquàm, aut ualdè rarò cōtingētibus in humano genere, in quo tam latè diffuſa eſt fornicatio. Actus autem morales non ſunt ex raro cōtingentibus excuſandi: & per hæc eadē omnino patet, quòd ſecundum dictum, ſcilicet, Fornicatio priuat prolem cura parentis, ſtat ſolidum, & ꝙ prouiſio legis nihil excuſat pc̄tm̄ &c. vt primo modo diximus. Tertium autem dictum ſcilicet, Fornicatio tollit certitudinem prolis, nō excluditur per hoc, quòd poteſt fieri lex prouidēs de certitudine ſufficiente ad educationem prolis, tum quia pater in humano genere ſolicitꝰ naturaliter eſt non de qualicumq; certitudine, ſed de certitudine excludente alienum concubitum cum illa muliere. Coitus autem ſolutorum non ponit per ſe uinculum excludens alienum concubitum, nec oppoſitum poteſt facere lex quin implicet duo contradictoria, tum quia hoc etiam eſſet per accidens, & non ex natura concubitus. ſimiliter non excluditur per hoc, quòd ſi mulier paucis ſe communicat, facilis eſt certitudo ſi multis, rara eſt proles: tū etiā primum eſt falſum, quòd facilis ſit certitudo in paucis, immò coniugatæ, cum altero tamen coeuntes, neſciunt an uiri, an adulteri ſit filius, ut ipſæ teſtātur, tum quia mas eſt naturaliter

* 1. 2. q͠ō. 103. ar. 4. ad 3.

* D. 4.

Vñ* Aug. dicit 3. cōfeſſ. Cū De⁹ aliqd cōtra morē, aut pactum quorūlibet iubet, & ſi nūquam ibi factū eſt, faciēdū eſt. & poſtea ſubdit. Sicut enim in poteſtatibus ſocietatis humanę maior poteſtas minori ad obediendū ꝓponit, ita Deus omnibus.

*Li. 3. c. 8. nō multū a princip. tom. 1.

C Ad III. dicendū, ꝙ[d] Abrahā & Iacob ad ancillas acceſſerūt nō quaſi fornicario cōcubitu, ut ifra* patebit cū de matrimonio aget: Iudā āt nō eſt neceſſarium à pctō excuſare, qui etiā author fuit vēditionis Ioſeph.

* Non cōpleuit, uide 4. ſententiæ.

Ad IIII. dicēdū, ꝙ fornicatio ſimplex cōtrariat dilectioni ꝓximi quātū ad hoc, ꝙ repugnat bono ꝓlis naſcituræ, ut* oſtenſum eſt, dū ſcilicet dat operam generationi non ſecundum ꝙ conuenit proli naſcituræ. H

*In corp. art.

Ad V. dicēdū, ꝙ ꝑ opera pietatis ille q lubricū carnis patit, liberat à perditione æterna, inquātū ꝑ hmōi opera diſponitur ad hoc, ꝙ gratiā cōſequatur ꝑ quā pęniteat, & inquātum per hmōi opera ſatisfacit de lubrico carnis cōmiſſo. Nō aūt ita, ꝙ ſi in lubrico carnis perſeueret impęnitens uſq; ad mortē, per pietatis opera liberetur.

Ad VI. dicēdū, ꝙ ex uno concubitu pōt unus hō gñari. Et iō inordinatio cōcubitus, q̄ impedit bonū ꝓlis naſcituræ, ex ipſo gñe actus eſt pctm̄ mortale, & nō ſolū ex inordinatione cōcupiſcētiæ. Ex vna āt comeſtione nō impedit bonū totius uitę unius hōis: & iō ille act⁹ ex ſuo gñe nō eſt pctm̄ mortale. Eſſet tñ, ſi qs ſcienter cibū comederet, q totā cōditionē uitæ eius immutaret, ſicut patet de Adā. Nec tñ fornicatio eſt minimū pctōrū, q̄ ſub luxuria cōtinent: minus enim eſt concubitus[d] cū vxore, qui fit ex libidine.

D. 8.

F ſolicitus de certitudine per excluſionem etiam unius alterius: tum quia oīa hęc ſunt per accidens. Nā per ſe ex quo ſoluta eſt, certitudo non adeſt ex natura uinculi. Ridiculū aūt eſt obijcere, ꝙ ſi cum multis, rara eſt proles. Nā nec raritas, nec frequentia prolis facit culpam, ſed deſtitutio naturalis ordinis à debito naturali, q; fine tāti boni humani. Ex oib⁹ aūt dictis patet, q̄ uera ac ſolida ſit authoris doctrina ac rō, docēs fornicationē eſſe mortale pctm̄ ſecundū ſe, cum facillimè ſine omni fuco, ſine adminiculis oēs difficultates accidentes ex illo uno fundamēto ſolutæ ſint. Dī enim in 4. Phy. quòd quid eſt ſoluit omnes difficultates.

D. 3.

¶ Supereſt mō monſtrare dicentibus, ꝙ fornicatio ſimpliciter non eſt mortale pctm̄, niſi qa prohibita diuina lege, quòd ignorāt diuinā legē. Lex diuina in nouo teſtamento nullum ꝓceptū purè morale continet, niſi de actibus ex ſuo genere bonis, aut malis: ſed ꝓceptū de fornicatione eſt præceptum purè morale. ergo ſic negatiuum eſt de actib⁹ per ſe malis, & nō de per ſe malis uenialiter, quia nullum in lege noua inuenitur purè morale præceptum obligans ad mortale de actu per ſe malo uenialiter. ergo eſt de actu per ſe malo mortaliter, quod eſt intentū. Dixi, purè morale, propter præceptū de fide fideiq; ſacramētis, ut q nō crediderit, & baptizatus fuerit, condemnabitur &c. Minor eſt per ſe nota, ſ. Præceptum de nō fornicādo eſt purè morale. Et declarari poſſet ex diſtinctione ꝑceptorū moralū ab alijs, ſed nūc nō oportet. Maior autē probatur. Primò, inductiuè diſcurrēdo per omnia præcepta moralia Chriſtianæ uitæ. Niſi quis afferat inſtātiā de ipſa fornicatione, q̄ ēt inſtātia nulla rōne fulta eſſet, tum quia fornicatio connumeratur ad Gal. 5. & ad Ephe. 5. pluries, & Apoc. 9. & 20. & ad Rom. 1. Secundæ ad Cor. 12. inter mala ex ſuis ſpeciebus. Non ergo ipſa ſola non eſt mala ex genere, ſed tantū quia prohibita: tum quia Deus non inuidet homini, & reliquas licitas delectationes homini concedit. Cur ergo iſtam ſolā uetuit? tum quia ratio ſubeſt manifeſtè, quòd fornicatio eſt ex ꝓpria ſpecie mala. Probatur deinde ratione, quia omne præceptum morale humanū diuinæ legis in hoc uno uerbo impletur, Diliges proximum tuum ſicut teipſum, ut ad Rom. 13. dī. Vbi expreſſe dicitur poſt, Non adulterabis, Non occides &c. & ſi quod eſt aliud mandatū, in hoc uerbo inſtauratur, Diliges proximū ſuum ſicut teipſum. Plenitudo ergo legis eſt dilectio. Dixi, humanum præceptum, propter præcepta quæ ſunt de Deō, ut Diliges dominum Deū tuū, & hmōi. Ex hac autem apoſtolica doctrina habetur, quòd præcepta negatiua ſunt contra humanū K bonū: quia ſunt contra dilectionem hominis, qua homini bonum uelle debemus. Vndè præmiſit, Nemini quicquàm debeatis, niſi ut inuicē diligatis. Si ergo præceptum de non fornicando eſt ꝑceptum diuinæ legis, ergo eſt de actu contra humanū bonum: alioquin non impleretur diligendo proximū ſicut ſeipſum. Si autem eſt de actu contra humanum bonum, ergo eſt de actu, qui ex ſua propria ratione eſt peccatum mortale, & eſt prohibitus quia malus, & non malus quia prohibitus. Et confirmatur: quia fornicatio in ſe aut eſt contra dilectionem proximi, ſeu humanam, aut non. Si eſt contra dilectionem proximi, aut humanam, habetur intentum. Si non, ergo plenitudo legis non eſt dilectio, contra Apoſtolū. Nec effugitur hæc ratio dicēdo, quòd fornicatio eſt ex propria ratione mala moraliter, ſed non adeò mala quòd ſit peccatum mortale, ſicut mendaciū eſt ſecundum ſe prauum, non tamen eſt peccatū mortale ex ſuo genere. Hoc enim eſt mutare quæſtionē, & reducere ad principium, cur Deus hoc ſolū ueniale ex genere, conſtituit ex prohibitione mortale, cū oīa reliqua mala moralia ex ſuo genere uenialia, nō niſi ut uenialia prohibuerit. Numquid gaudet Deus in multiplicādis peccatis mortalibus? Et cū nulla poſſit rōnabilis cā huius ſingularitatis aſſignari, reſtat ut fateamur, ꝙ ideo eſt à Deo ꝓhibita, qa eſt ſecundū ſe mala: & iō ſub æterna pœna ꝓhibita quia eſt non ꝓter, ſed contra bonum notabile humano generi debitū ut declaratum eſt. Et gratias agamus diuo Tho. qui nos hæc docuit. Sed ꝙ multos in hac, & in alijs moralib⁹ materijs decipit eſt, quia nō penetrāt ꝙ rectitudo naturalis i humanis actibus non eſt ſecundū ea q̄ per accidens contingunt, & ꝙ certitudo mathematica nō eſt expetēda in moralibus, ſed demonſtrationes morales tunc ſunt certæ, cū oſtendunt id qd̄ ꝑ ſe, & ut in pluribus rectum, aut nō rectum eſt: & hæc ad conſtructionē uniuerſalis in moralibus ſufficiunt, niſi apud diſciplinæ incapaces &c. Quo fit ut ſatis ineruditè dicat, ꝙ priuatio ordinis ad gñationē non eſt adæquata & propria rō, quare concubitus reddat illicitus: quia concubitus cū ſterili vxore nō eſt aptus ad gñationem, & tñ eſt licitus, ita ꝙ nō erubeſcunt dicere, ꝙ quantumcumq; concubitus cū ſterili ꝑ accidens ſit inēptus ad generationē, ex hoc ſequitur ꝙ nō ordinari ad generationē, non eſt præciſa, & adæquata ratio illiciti: quia vbicūq; inueniretur ex quocūq; accidēte, cōſtitueret illicitū. Hic. n. Martini error intolerabilis, deſtructiuus totius philoſophiæ moralis miſcēdo ꝑ ſe, & ꝑ accidēs: & ex his q̄ ſunt ꝑ accidens falſificans uniuerſale ex his q̄ ſunt ꝑ ſe, ſatis excluſus eſt ab I Ari. docēte qualis i moralib⁹ certitudo, qualia ſint moralia uniuerſalia, ꝓpulſus & excluſus ē ab authore i libro cōtra Gētiles, & hic. Peritoīs doctrina. niſi ſiſtat i his q̄ ſunt ꝑ ſe. De rōne ſeminationis volūtaria eſt, ꝙ ſcdm ſe ordinetur ad gñationem, nec hoc vnquā aufert ꝑt: ſed ex accidētibus ægritudinis, uel ætatis &c. fit ꝑ accidēs, ut in hac nō ſortiatur effectū generationis. Hoc aūt nō accuſat cōcubitū cōiugalē, quia per accidens eſt: ſicut nec id quod eſt ꝑ accidens, excuſat cōcubitum fornicariū.

¶ In eodem ar. 2. in calce corporis articuli aduerte primo ex authore in 123. ca. tertij cōtra Gētiles, ꝙ inter actus naturales ſola generatio directe ordinatur ad cōe bonum. Comeſtio n. & alia ad perſonale bonum ordinātur. Et ꝑpea oportet hmōi actū legibus diuinis, & humanis determinare: eſt n. de rōne legis eſt ꝙ reſpiciat cōe bonum, ut patet ex diffinitione legis in præcedenti libro data. Aduerte ſecundo, ꝙ fornicatio ſimplex concludit in litera, & ꝙ eſt uagus concubitus. quia eſt præter matrimonium, qd̄ importat per ſe. ſeu naturale. hoc eſt, ſcd̄m naturam, uinculū ꝑſonarum coeuntium ad generationem, educationē, inſtructionem, defenſionem, promotionemque prolis. Eſt ſiquidem fornicatio concubitus ſolutorum, & quòd eſt peccatū mortale, quia eſt contra bonum prolis educandæ.

¶ In reſponſione ad ſecundum eiuſdē articuli Martinus occurrit, non inficiās doctrinam reſponſionis, ſed conſonantiam ad hiſtoriam: quia Oſeæ non præcepit Dominus quòd fornicaretur, ſed eam, quæ fuerat fornicaria, acciperet in uxorem. Nec præcepit ut ex ea generaret fornicando filios, ſed uti iam natos filios fornicarios faceret ſuos per adoptionem. Et hoc probat authoritate Augu. & Greg. dicentium, quòd meretrix recepta eſt in caſtum coniugium, ſeu pudicitiam.

¶ Ad hoc dicitur, quòd licèt de hoc actu Oſeæ diuerſimodè dicatur, ut alibi author dicit, quantum tamen ad propoſitum ſpectat, author reſpondet, admittendo ꝙ fuerit coitus uere fornicarius

ſarius ſecundùm communem curſum: q̃ñ ſi cum iſta admiſ- A ſione ſtat, ꝙ ſimplex fornicatio eſt de ſe peccatum mortale, multo magis ſtat ſine iſta admiſſione. Vndè amplectenda erat illa reſponſio, etiam ſi hiſtoria aliter exponi poſſit, quam non eſt præſentis negotii diſcutere, cum etiam diuerſitas literarum certitudini obſtare videatur.

Porrecta per totum.

744 ¶ In rñſione ad tertiũ, Martini moleſtia primò occurrit, hanc reſponſionẽ dicẽs eſſe obſcurã nimis, q̃a au: ancillæ erãt vxores, aut nõ. Si non, ergo erat fornicarius cõcubitus. Si ſic, hoc erat in rñſione expediẽdũ. Occurrit deinde Petrus de Plaude in 4. diſt. 31. q. 1. ar. 3. dicens, non uideri uerum, ꝙ Iudas mortaliter peccauit uendẽdo Ioſeph, ut author dicit, q̃a hoc fecit ad liberãdũ eũ à morte.

Mal. q. 1. ar. 1. ad 3. & q. 2 ar. 10. cor. & q. 15. ar. 2. ad 6.

¶ Ad Martinũ dr̃. ꝙ author expreſsè remittit claritatẽ ſolutionis ad futurũ tractatum de matrimonio, ut in proprio loco tractaret quamq; materiã. Et ideò Martinus truncatã hãc reſponſionẽ ſine iſta remiſſione referens & arguens, melius feciſſet tacendo.

¶ Ad Petrum autem dicitur, ꝙ ex quo Ioſeph erat in ciſterna ſine aqua, undè poterat extrahi cum uita & libertate, non erat opus eripere libertatẽ Ioſeph, ut ſaluaret illius uitam: & ideò non excuſatur à uenditione fratris, licèt excuſetur à tanto propter bonam intentionem. Poterat enim facile cum Ruben conferre, aut patri ſecreto indicare, aut eum D extrahere occultè à fratribus. & ſic fecit contra illud præceptũ, Non ſunt facienda mala, ut eueniant bona.

ARTICVLVS III.

Vtrum fornicatio ſit grauiſſimum peccatum.

AD TERTIVM ſic proceditur. Vr̃ ꝙ fornicatio ſit grauiſſimũ peccatũ. Tãtò.n. vr̃ peccatũ grauius, quãtò ex maiore libidine procedit: ſed maxima libido B eſt in fornicatione. dr̃.n. in glo. 1. ad Corinth. 7. ꝙ ardor libidinis in luxuria eſt maximus. ergo videtur quòd fornicatio ſit grauiſſimum peccatum.

¶ 2 Præt. Tantò aliq̃s magis peccat, quãtò in rẽ ſibi magis coniunctã delinquit, ſicut grauius peccat q̃ pcutit patrẽ, q̃ q̃ percutit extraneũ: ſed ſicut dr̃ 1. Corin. 6. Qui fornicat̃, in corpus ſuũ peccat, qđ eſt homini cõiunctiſſimũ. ergo vr̃ ꝙ fornicatio ſit grauiſſimum peccatum.

¶ 3 Præt. Quãtò aliqđ bonũ eſt maius, tãtò peccatũ qđ cõtra illud cõmittitur, vr̃ eſſe grauius: ſed peccatum fornicationis vr̃ eſſe contra bonum totius humani generis, ut patet ex * prædictis, eſt etiam cõtra Chriſtũ, ſm illud 1. ad Corin. 6. Tollens mẽbra Chriſti faciam membra meretricis? ergo fornicatio eſt grauiſſimum peccatum.

*Ar. præced.

SED CONTRA ẽ, qđ * Gre. dicit ꝙ peccata carnalia ſũt minoris culpæ, q̃ peccata ſpiritualia.

* Lib. 33. Moral. c. 11. parũ ante medium.

RESP. Dicendũ, ꝙ grauitas B alicuius peccati põt attẽdi dupliciter. Vno modo, ſm ſe: alio modo, ſm accidẽs. Secũdùm ſe quidẽ attendit̃ grauitas peccati ex rõne ſuæ ſpeciei, q̃ cõſideratur ſm bonũ cui peccatũ opponitur, fornicatio autẽ eſt cõtra bonũ hoĩs naſcituri: & ideò eſt grauius peccatũ ſm ſpeciẽ ſuã peccatis q̃ ſunt cõtra bona exteriora, ſicut ẽ furtũ, & alia hmõi. Minus eſt aũt peccatis C quæ ſunt directè cõtra Deũ, & peccato qđ eſt cõtra uitã hominis iã nati, ſicut eſt homicidiũ.

Concluſio *Conclu. p*

AD 1. ergo dicendũ, ꝙ libido quæ aggrauat peccatũ, eſt q̃ cõſiſtit in inclinatione uolũtatis. Libido aũt quæ eſt in appetitu ſẽſitiuo, diminuit peccatũ: q̃a quãto aliquis ex maiori paſ-

SVP. QVAEST. CLIIII. ART. III.

IN articulo 3. eiuſdem 154. quæſtio. dubium occurrit ex Martino ibidem in quæſtio. 4 circa concluſionem, ſcilicet Fornicatio eſt peccatum grauius furto &c. & illius rationem, ſcilicet quia eſt contra bonum hominis naſcituri. Arguit ergo contra. Primò, Furtum eſt expreſſius contra præceptum Dei datum Moyſi, quàm fornicatio ſimplex. ergo. Antecedens probatur, quia furtum expreſsè continetur in decalogo: fornicatio autem ſimplex non niſi per uiam ſequelæ, ſi continetur inter illa. Secundò, Qui furatur, facit iniuriam certo & determinato proximo, & reipublicæ, turbando pacificum ſtatum eius: qui eſt fornicator nulli determinato proximo facit iniuriã. ergo. Probatur minor, quia ſi ſic, hoc maximè eſt, ut dicit Thom. quia facit iniuriam homini naſcituro: ſed hoc non, quia ſi facit illi iniuriam fornicando, uel hoc facit quia non generat, uel quia nõ nutrit, nec educat, uel quia illegitimat: ſed nõ primũ, ut patet: nec tertiũ, quia hoc non ſpectat ad uitam hominis: nec ſecundũ, quia iſti actus non ſunt actus fornicationis, ſed iniuſtitiæ à quolibet actu fornicationis diſtincti. Tertio, Quicq̃d dat alicui actui grauitatem culpæ, illud dat grauitatem culpæ cuicumq; actui in quo reperitur: ſed eſſe contra uitam hominis naſcituri, non dat cælibatui quamcumq; grauitatem culpæ, in quo tamẽ per ſe, & ex intentione reperitur. ergo nõ dat actui fornicario, in quo etſi reperiatur, non tñ per ſe, nec ex intentione. Quartò, ſuppoſito ꝙ fornicatio inferat nocumentũ vitæ hominis naſcituro, arguit̃. Fornicatio non tenetur non eſſe cauſa huiuſmodi nocumenti: fur tenetur non eſſe cauſa nocumẽti. ergo. Si dicatur, ꝙ licèt non teneatur nõ eſſe cauſa illius nocumẽti, teneatur tñ nõ eſſe cauſa per actum fornicarium, ex hoc habetur intentum. ſ. ꝙ hoc quod eſt agere contra bonum hominis naſcituri, nõ eſt in ſe malum, nec dat actui fornicario grauitate. ſed econtra. Nam cum quis ſine actu fornicario, uel alio actu culpabili agit contra vitam hominis naſcituri, tunc non infert culpabiliter nocumentũ: ſi aũt mediante fornicario actu, tunc infert culpabiliter. ergo nocumentũ culpabilitatẽ reſpicit ab actu, & nõ ecõtra. ergo furtũ per ſe, & ex intentione, eſt in nocumentũ proximi: fornicatio nõ eſt per ſe, & ex intentione cõtra uitam hominis. ergo &c. Sextò, Furtũ nominat actuale damnũ proximi, cũ quo nõ ſtat utilitas proximi: fornicatio non dicit actuale damnũ prolis, cũ qua ſtat utilitas. ſ. nutritio & educatio prolis debita cõueniẽs. ergo &c. Septimò, Furtum nihil penitus includit utilitatis circa proximũ. ſimplex fornicatio quotiens ponit nocumenta hominis naſcituri in educatione, ponit bonum eius in eſſe. ergo &c. Octauò, Fornicatio ſimplex non eſt cõtra uitam hominis naſcituri, nec aufert per ſe ex intentione ea quæ ad conſeruandã, & meliorandam uitã ſpectant, nec intẽdit per ſe aliquid, ad quod huiuſmodi ablatio neceſſario ſequatur. ergo ratio authoris non uidetur.

¶ Ad primum horum negatur ſequela. Grauitas namq; maior peccati non attenditur per ẽs expreſſionem in decalogo, ut patet ex eo, ꝙ ſodomia eſt grauius peccatum quàm furtum, & tñ non eſt expreſſa in decalogo, furtum autem eſt expreſſum.

¶ Ad ſecundum negatur ſecunda pars antecedentis: quoniam qui fornicatur, ſicut certum & determinatum ſemen emittit, ita certæ & determinatæ proli iniuriatur. Et cum contra hoc arguitur, quia ſi iniuriatur proli, uel quia &c. reſpondetur ꝙ nullo illorum modorum, ſed quarto modo, ſcilicet, quia eſt actus venereus priuatus debito ordine ad bonum prolis. Talis autem actus eſt actus fornicationis, & non eſt actus iniuſtitiæ diſtinctus ab actu fornicationis, ut patet.

¶ Ad tertium dicitur, ꝙ maior non eſt uera, niſi adiungatur ly eodem modo, ita ꝙ dicatur, Quicquid dat alicui grauitatẽ culpæ, illud eodẽ modo, ſeu ſub eadem ratione inuenitur in quocũq; alio quod dat grauitatem culpæ illi: ſed tunc minor eſt falſa. Eſſe enim contra uitam hominis naſcituri, ut ſtat ſub deordinata ratione, dat grauitatem culpæ, fornicationi, & cuicũ E que alteri in quo ſic reperitur: ſed non ſic reperitur in cælibatu, in quo etiam inuenitur per accidens, quoniam per ſe cælibatus tendit ad cogitandum quæ Domini ſunt.

¶ Ad quartum dicitur, ꝙ fornicator ut ſic, infert nocumentum proli inquantum in ſe eſt, & tenetur non eſſe cauſa, quia tenetur ad non exercendum actum deordinatũ tali priuatione. Reſponſio autem quæ ibi recitatur, poteſt reduci ad bonũ ſenſum nunc dictum, & impugnatio nihil ualet. Aduertendum namq; eſt ꝙ bonum, & mala tam naturæ, quàm fortunæ, non faciunt differentiam actuum, & habituum moralium, niſi præintelligantur ingredi ordinem moralium. Ordo autem moraliũ ex habitudine ad rationem ſtatuitur ita ꝙ huiuſmodi bonũ uel malũ, prout conforme rationi, rectificat actum appetitus tam elicitũ, quàm imperatum, ut diſforme autem reddit ipſum malũ. Malum ergo humanæ uitæ poteſt eſſe obiectũ & conforme, & diſforme rationi, & ideò ſecundùm ſe nec bonũ, nec malũ reddit actum.

actum. Nam ſi malum humanæ uitæ ſumatur ut conforme rectæ rationi, puta, vt pœna debita ab eo qui poteſt talem pœnam infligere, ſic actus contra bonum humanæ vitæ eſt bonus, vt patet cum iudex interficit latronem. Si verò conſideratur, vt difforme rationi, puta, ut illatū abſq; rationabili cauſa authoritate &c. ſic reddit actū malum. Et quia bono humanæ vitæ vt obiectū eſt actus venerei, debetur q; ſit intentū ab eo ſecundùm ſe. conſequens eſt, q; omnē actum venereum deſtitutum tali ordine reddit malum, ac per hoc reddit actum fornicationis.

¶ Ad quintum negatur ſecunda pars antecedentis: qm̄ fornicatio per ſe, & ex intētione operis intendit nocumentum prolis, quàmuis non ex intentione operantis, quia eſt actus deſtitutus debito ordine ad bonum prolis.

¶ Ad ſextum negatur ſecunda pars antecedentis, loquendo per ſe: qm̄ cū fornicatione nō ſtat per ſe educatio & inſtructio debita prolis. Loquendo autem in antecedente per accidens, negāda eſt conſequentia, quia ex his quæ ſunt per accidens non variatur ſubſtantialis grauitas criminis.

¶ Ad ſeptimum negatur conſequentia: qm̄ bonū quo quantum in ſe eſt, priuat fornicatio, eſt maius quàm bonum quo priuat furtum, quanto educatio, & inſtructio maior eſt exterioribus bonis, quæ furto ſubiacent. Grauitas. n. ſubſtantialis peccatorum, de qua agitur, penſatur ex obiecto per ſe, & non ex circunſtantiis utilitatis, aut damni adiuncti.

¶ Ad octauum dicitur, q; ut ſæpe dictum & probatum eſt fornicatio directè & per ſe ex parte operis intendit ad malum educationis, & inſtructionis, quàmuis poſſit effectus impediri, quod nō aufert malitiam ſuā actui: & ideò tàm ratio quàm cōcluſio authoris ſtat ſolida. Et tu hinc bene nota, q; peccata carnis dicūtur minoris culpæ nō reſpectu peccatorū, quibus proximus offenditur in bonis exterioribus, ſed reſpectu ſpiritualiū peccatorū.

*Habetur expreſſe l. li. de honeſtate mulierū ca. 2. ante med. to. 9

†Li. 2. cap. 39. circa finem.

ſione ipulſus peccat, tātò leui* eſt peccatū: & hoc mō libido in fornicatione eſt maxima. Et indè eſt qđ Aug.* dicit in lib. de Agone chriſtiano, q; inter oīa chriſtianorū certamina, duriora ſūt ꝓlia caſtitatis, ubi eſt quotidiana pugna, & rara uictoria. & Iſidoru† dicit in lib. de ſummo bono, q magis p carnis luxuriā humanū genus ſubdit diabolo, q̄ per aliqđ aliud, quia. ſ. difficilius eſt uincere vehementiam huiuſmodi paſſionis.

Ad II. dicendū, q; ille q fornicat, dr̄ peccare in corpus ſuū, nō ſolū q̄a fornicationis delectatio cōſumat in carne, qđ ēt in gula accidit: ſed ēt q̄a cōtra bonū proprij corporis agit, qui fornicat, inquantum. ſ. indebitè reſoluit illud, & inquinat, & alteri cōmiſcet. Nec tñ ꝑꝑ hoc ſequitur, q; fornicatio ſit grauiſſimum peccatum, quia ratio in homine præualet corpori: undè ſi ſit peccatum magis repugnans rationi, grauius erit.

Ad III. dicendū, q; peccatū fornicationis ē cōtra bonū ſpeciei humanę, inquantū impedit generationē ſingularē vni⁹ hominis naſcituri. Magis aūt ꝑtingit ad rōnē ſpeciei qui actu iā participat ſpeciē, q̄ qui eſt potētia hō: & ſm̄ hoc etiā homicidiū eſt grauius q̄ fornicatio, & oēs luxuriæ ſpecies, tamq̄ magis bono ſpeciei humanæ repugnans. Bonū ēt diuinū eſt maius bono ſpeciei humanæ: & ideò etiā peccata, quæ ſunt contra Deū, ſunt maiora. Nec fornicatio eſt directè peccatū in Deū, quaſi fornicator, Dei offenſam intēdat: ſed ex cōſequēti ſicut & oīa peccata mortalia. Sicut. n. mēbra corporis nr̄i, ſunt mēbra Chriſti, ita ēt & ſpiritus nr̄ eſt unū cum Chriſto, ſm̄ illud 1. ad Cor. 6. Qui adheret Deo, unus ſpiritus eſt. Vnde etiā peccata ſpiritualia ſunt magis contra Chriſtum, quàm fornicatio.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum in tactibus, & oſculis, conſiſtat peccatum mortale.

AD QVARTVM ſic ꝓcedit. Vr̄ q; in tactibus, & oſculis nō cōſiſtat pc̄tm̄ mortale. Apoſt. n. ad Epheſ. 5. dicit. Fornicatio aūt, & oīs immunditia, & auaritia nec nominet in uobis, ſicut decet ſanctos. ſubdit autē, aut turpitudo, *gl. vt ī oſculis & amplexibus: aut ſtultiloquium, ut blāda uerba: aut ſcurrilitas, quę à ſtultis curialitas dicit, id eſt iu-

Porrecta per totum.

745

1. 2. q. 74. ar. 10. Et veri. q. 15. ar. 4. co. Et ma. q. 15. artic. 2. ad 18. Et Eph. 5.

* Glo. interlinearis ibid.

SVP. QVAEST. CLIIII. ART. IIII.

IN artic. 4. eiuſdē 154. q. dubia duo difficillima occurrunt. Alterum de intentione authoris, quid. ſ. intelligat author nomine oſculi, tactus, amplexus &c. libidinoſi poſiti inter peccata mortalia. Alterum de ueritate dubii huius, An. ſ. oſculum ſic libidinoſum cauſa delectationis ſenſibilis, quæ in oſculo ſentitur ſiſtendo ibi, ſit peccatum mortale. Eſt autem primi dubii ratio, quia oſculum, amplexus, & tactus, dupliciter poſſunt dici libidinoſa. Primo, ex intentione ordinantis hæc ad opus malum, uel moroſam delectationē operis mali, puta, fornicationis, adulterii &c. & ſic non eſt dubium quin ſint peccata mortalia quæcūque ad hoc ordinantur. Alio modo ex intētione ordināntis hæc ad ſolam delectationem, quæ in iſtis actibus ſentitur. Conſtat enim oſcula ſic facta, infra latitudinem libidinoſorum claudi: qm̄ delectatio iſta eſt delectatio ſecundùm tactum intra latitudinem venereorum: undè & materia impudicitiæ ponitur. Sed an ſint libidinoſa mortaliter, de quibus author in litera loquitur, non conſtat. Apparet aūt ex tribus in litera, q; per libidinoſa nō intēdit author niſi ordinata ab exercēte hęc ad actū, uel delectationem mortalē. Primò, quia expreſsè in litera contra peccata ex ſua ſpecie, diſtinguunt peccata ex cauſa. & manifeſtatur hoc in eleemoſyna ꝑꝑ hæreſim: & ſic oſculū dr̄ mortale, ſicut eleemoſyna propter malum finem. Secundò, quia ſubſumitur q; oſcula &c. cum fiunt propter delectationē operis mortalis, ſunt mortalia. & ſubditur, Et ſic ſolū ſunt libidinoſa. Tertiò, apparet etiā hoc idē ex hoc, q; ſi oſcula ſic libidinoſa eſſent mortalia, iā eſſēt mortalia ex ſuo genere: quia ex propria ratione, abſq; eo q; ordinētur ad delectationē cuiuſcumq; mortalis operis: habent enim huiuſmodi, delectationē ſenſibilē. Et ſic nō diſtinguerentur in litera cōtra peccata mortalia ex ſua ſpē. In oppoſitum autem eſt, quia ſi author intendit q; oſcula, & huiuſmodi hac ſolū ratione ſunt peccata mortalia. ſ. ſi ex intentione operātis ordinātur ad mortale peccatū, nō oportuiſſet hunc laborem aſſumere: qm̄ de hoc nullus umq̄ dubitauit, q; poſſint eē mortalia ex fine operātis, cum etiā opera bona poſſint ſic eſſe mortalia. Aliud ergo quæritur q̄ ex fine operantis, cū quæritur, an in oſculis conſiſtat mortale peccatū: & aliud determinatur, cū rńdetur q; oſculū libidinoſum eſt mortale peccatum.

¶ Secundi uerò dubii ratio. Primò ex Martino tenēte partē negatiuā. ſ. q; nō eſt mortale, & attribuēte authori partē affirmatiuā, & contra arguente. Tū primò, quia nec exercitiū horū actuum, nec delectatio ipſa cōſequens, alicubi reperitur prohibita ſub pœna peccati mortalis. Tùm ſecūdò, quia ſecūdùm authorem hic in reſponſione ad primum, Apoſtolus non replicauit turpitudinem inter mortalia: quia non habent nomen peccati oſcula, amplexus &c. niſi ſecundùm qđ ordinantur ad præcedentia. ſ. fornicationem, immunditiam &c. Conſtat. n. q; ſiſtens in illa delectatione, non ordinatur in fornicationem &c. Tum tertiò, q̄a nec authoritas Domini Mat. 5. allata in litera, Qui uiderit mulierem ad concupiſcendum eam &c. iuuat: quia ut patet, loquitur de ordinatis ad actum malum &c. Nec allata authoritas Cypriani, quia loquitur contra impudicitiā uirginum, quæ dormiebant cum maſculis, & nihilominus ſe uirgines dicebant. Et intendit quòd illi actus crimen confitentur non per exiſtentiam criminis, ſed per illectionē & teſtificationem, quia. ſ. alliciunt ad crimina, & atteſtantur crimini ut ſigna propinqua. Tum quartò, quia ratio literæ non ualet. Conſenſus in delectationem peccati mortalis eſt peccatum mortale. ergo ſi oſcula, tactus, & amplexus propter delectationē fiant, ipſa erunt mortalia peccata. Licet enim antecedens ſit uerum, conſequentia tamen nihil ualet, ut patet. Tum quintò, quia oſcula, & huiuſmodi, ut ſiſtunt in delectatione, ſunt antecedentia ad actum & delectationem coitus, & non conſequentia, ac per hoc poſſunt habere proprios conſenſus antecedentes conſenſus tam in actū, q̄ in delectationem, & non conſequi illos. In oppoſitum autē eſt, quòd ad Gal. 5. ponitur impudicitia peccatum mortale.

¶ Ad euidentiam horum ſimul tractandum eſt dubium utrumque, & ſciendū, q; oſcula tactus, & amplexus, quatenus ſunt delectabilia

cularitas. poſtea autem ſubdit: Hoc.n.ſcitote itelligẽtes, ꝙ oĩs fornicator, aut immundus, aut auarus, qđ eſt idolorũ ſeruitus, nõ hẽt hereditatẽ i regno Chri & Dei. Vbi non replicat de turpitudine, ſicut nec de ſtultiloquio, aut ſcurrilitate.[b] ergo iſta non ſunt peccata mortalia.

B

¶ 2 Præt. Fornicatio dicitur eſſe peccatum mortale ex hoc, ꝙ ꝑ eã impedit̃ bonum prolis generandæ & educandę: ſed ad hoc[h] nihil operant̃ oſcula, & tactus, ſiuè amplexus. ergo in his non contingit eſſe pctm̃ mortale.

¶ 3 Pręt. Illa quæ ſm[h] ſe ſunt peccata mortalia, numq̃ poſsũt bene fieri: ſed oſcula, & tactus, & hmõi poſſunt quandoque fieri abſq; peccato. ergo non ſunt ſecundùm ſe peccata mortalia.

SED CONTRA. Minus eſt aſpectus libidinoſus q̃ tactus, amplexus, vel oſculum: ſed aſpectus libidinoſus eſt pctm̃ mortale, ſm illud Matth. 5. Qui viderit mulierẽ ad cõcupiſcẽdũ eã, iã mœchatus eſt eã in corde ſuo. ergo multò magis oſculũ libidinoſũ, & alia hmõ ſunt pctã mortalia.

¶ Pręt. Cyprian[9] ad Pomponiũ

---

lectabilia quædam ſecundũ ſenſum tactus, ſicut ſecundũ ſuam naturã actus circunſtantes coitũ. De amplexu quidẽ & cõtactu, patet manifeſtè: de oſculis aũt eadem apud nõs eſt ratio, & animalia, alia & cõis, vt puto, hoĩum venereis actibus uacantiũ inclinatio, ſeu vſus teſtatur, & ſuperius ſart. 1. huius q. author hoc dixit, & rõne comprobatur, quia natura directè hos actus ordinauit ad cõcubitũ, & ideò poſuit in eis delectationem. Hęc aũt propoſitio, ſi iungat̃ illi vniuerſali regulę. ſ. Circunſtãtiæ actus, ut circunſtantiæ ſũt, habẽt idem motiuũ, ſeu obiectum moraliter, quod habet actus quem circunſtant. Et hæc nõ eget probatione, qm̃ non aliter eſſent eiuſdẽ ſpeciei. Ex his duabus ꝑpoſitionibus ſequitur manifeſtè, ꝙ oſcula, tactus, & amplexus, quaten[9] delectabilia quædam ſunt ſecũdũ tactum, ad unã & eãdem delectationis ſpeciẽ ſpectẽt, ad quã ſpectat delectatio cõſequẽs coitũ, quẽ circunſtẽrẽt, ſi adeſſent. Et hinc manifeſtè ſequit̃, ꝙ oſcula, & hmõi cũ uxore ad concubitus matrimonialis delectationẽ, cũ ſoluta ad fornicationis delectationẽ, cum conſanguinea ad inceſtus delectationem ſpectent. Et propterea cũ uxore nõ ſunt peccata mortalia, cum alijs autem ſunt mortalia peccata. Et qm̃ huic rationi põt reſpõderi dicẽdo, ꝙ habet locũ in oſculis &c. quando ſunt circunſtantiæ coitus, non autem quando nõ ſunt circunſtãtię coitus, ſed ſecũdũ ſe, vt de ipſis nunc eſt q̃ſtio, oportet hoc excludere. Et primò excludit̃ per hoc, ꝙ in prima propoſitione aſſumptũ eſt. ſ. ꝙ amplexus, & huiuſmodi quatenus ſũt delectabilia ſecundum tactum, ſunt ſcdm ſuam naturã circunſtantiæ coitus. Ex hoc.n. ſequitur ꝙ ſiuè circunſtẽt actũ coitũ, ſiuè non, hãc habent naturã, ꝙ ad bonitatem vel maliciã moralẽ non ſpectãt, niſi vt circunſtantiæ, ex quo ſunt ſcdm ſe actus circunſtantes. Et ſi hęc non ſunt bona uel mala moraliter, niſi ut circunſtãtiæ, oportet ꝙ eiuſdem bonitatis, vel maliciæ ſint & ſecundum ſe, & ut circunſtant actum coitus, qđ eſt intentum. Excluditur ſecundo per hoc, ꝙ actus iſti quatenus ſecundũ tactũ delectabiles ſunt, directè & per ſe ordinati ſunt à natura ad cõcubitum, ut in alijs animalibus natura teſtatur. Ac per hoc qñ fiunt inquantum ſecundum tactum delectabiles, ſi ordinant̃ ad concubitum, uel illius delectationem ex intẽtione operantis, cõſumatam perfectionem ſui ordinis acquirunt. Si uerò ex intentione operantis ab ordine ad concubitum, & illius delectationẽ retrahantur, ex quo tñ conſentitur eis ſecundùm illud ex quo quantum in ſe eſt ordinantur directè ad concubitum, uel illius delectationẽ. ſ. ſecundùm ꝙ ſunt delectabiles ſecundùm tactũ, licèt non conſentiatur in ipſum ordine ad cõcubitum, uel illius delectationẽ, redeunt ad naturam ſuæ ſpeciei: qm̃ non referre hos actus ut delectabiles ad ſuum quantum in ſe eſt, finem, non aufert illis propriam ſpeciem, quia propriã ſpeciem habent ex hoc, ꝙ ſecundùm ſe ordinantur ad talem finem, & non ex hoc, ꝙ ab operante ordinant̃ ad talem finẽ, ſicut de ſeminatione humana ſuperius dictum eſt, ꝙ nõ ex fine operãtis, ſed ex fine operis ſecundùm ſe ſpecificatur. Quòd autẽ hæc ſit doctrina authoris hoc in loco, manifeſtatur. Primò ex hoc, ꝙ diſtinguit oſcula, & huiuſmodi in duo genere. ſ. ſecundum ſe, & libidinoſa, quæ cẽſet mortalia. Conſtat aũt ꝙ actus iſti quatenus delectabiles ſecundũ tactum, ſunt libidinoſi, tùm qa ipſe coniugalis cõcubitus ſi fiat delectationis cã, libidinoſus dr̃, vt & in calce 2. art. huius q. habes: tùm quia conſcientię remorſus ac ſtimulus vnumquemque his irretitum ſolicitat vt reum, & non irretitum arcet, ut peccatum uenereum hæc ingerens: tum quia agere hæc ob delectationem uerentur perſonæ coram alijs, ipſam talium actuũ impudicitiam ſuo pudore atteſtãtes. Cuius ſignum eſt ꝙ cõiuges inter quos ꝓſumit̃ ꝙ delectationis cauſa hęc exerceant, cauent ſibi ab hmõi actibus coram alijs. Secundò, patet ex ipſo proceſſu literæ, qui nil omnino valeret ſine hac propoſitione, Oſcula &c. propter delectationem ordinantur ad delectationẽ concubitus. Nam in litera fit iſta maior, Conſenſus in delectationem fornicationis &c. eſt peccatum mortale. & ſubſumitur vna cauſalis. ſ. Et ideo cũ oſcula, & amplexus huiuſmodi ꝓpter

A

C

D

E

delectationem hmõi fiant, cõſequẽs eſt ꝙ ſint peccata mortalia. In qua ꝑpoſitione cauſali, niſi includat̃ illa minor. ſ. Oſcula &c. propter delectationem ordinãtur ad delectationem cõcubitus, nullos ſenſus ſecũdũ planã literæ expoſitionem haberet. Dicendo nãque, Et ideò cũ iſta fiant propter delectationẽ hmõi. ſ. concubitus antedicti, aptè ſupponit iſta ordinari ad delectationẽ cõcubitus ut ad finẽ, & confirmatur ex eo, ꝙ ſtatim ſubiũgitur, ſ. Et ſic ſolùm dr̃ libidinoſa. Cõſtat.n. hoc nõ eſſe verum niſi cõprehẽdat hæc, ut ſiũt quatenus delectabilia ſecũdum tactum, qm̃ ſic patrata cõſtat claudi ſub libidinoſis. Ad intelligendũ autẽ planè literã ſcito, ꝙ oſcula &c. dupliciter ſumuntur. Primò abſolutè, & ſic non ſignificant aliquid inordinatũ, & propterea poſſunt licitè fieri in ſignum beneuolentiæ iuxta patriæ conſuetudinẽ, uel in ſignum pacis &c. & ſic ſumpta excludunt̃ in litera ab his, q̃ ſunt mala, ſeu peccata mortalia ex ſua ſpecie. Alio modo ſumuntur ut ſunt delectabilia ſecundum tactum: & ſic ſumpta ſicut non important aliquid inordinatum, ſicut nec concubitus humanus importat aliquid inordinatum: ſed important actus ſecundùm naturam ordinatos ad concubitum. & ꝓpterea ſequuntur in bonitate & malitia concubitum, & illius delectationem. Et ꝓpterea ſicut concubitus, ſi ſit ex libidine, eſt peccatum, & ſi ex libidine mortali, puta, cum nõ ſua, eſt mortale, ita hmõi actus, ſi fiunt ex libidine, ſunt peccata, & ſi ex libidine mortali, puta, cũ non ſua, ſunt mortalia. Et ſicut concubitus ex hoc, ꝙ fit principaliter propter delectationem, fit ex libidine: ita huiuſmodi actus cum fiunt ꝑꝑ delectationem principaliter, fiũt ex libidine. Dixi autem principaliter, ꝑꝑ oſcula coniugatorum, quæ ſecundùm naturam ad concubitum, ſeu illius delectationem ordinãtur: qm̃ talia ſic facta nullum habent peccatum, ſicut nec cõcubitus delectab lis eorundem peccatum aliquod eſt. Oportet igitur actus iſtos, vt delectabiles ſecundum tactũ, ex cauſa reddi inordinatos, ſ. ex fine: & cum finis ſit duplex. ſ. operãtis, & operis, de fine operis eſt hic ſermo, ita. ſ. ut cum iſta ut delectabilia, quantum in ſe eſt, ordinantur ad finem mortalẽ, ſunt mortalia: cum ad venialem, venialia. & propterea author oſcula, & huiuſmodi inter peccata mortalia ex ſua cauſa finali collocauit. Et licèt exẽplum dederit de cauſa finali ex parte operantis in eleemoſyna propter hæreſim, ſubiunxit tamen in propoſito de cauſa finali quodammodo ex parte operantis, & quodãmodo ex parte operis. Nã delectatio concubitus, ſi referatur ad oſculum &c. abſolutè, ſic eſt finis ex parte operantis: ſed ſi referat̃ ad actus iſtos, vt delectabiles ſecundùm ſenſum tactus, ſic eſt finis ex parte operis. & primũ quidẽ inſinuauit author ex exemplo dato. Secundũ autem ex proceſſu ſubiuncto, in quo claudit̃ ꝙ perpetratio horum actuũ claudit in ſe conſenſum, aut in actum cõcubitus, aut in illius delectationẽ: quia conſenſus in delectationem horum actuum, eſt conſenſus in id quod ſecundùm ſe ordinatur in cõcubitum, uel illius delectationẽ. Et ſic cũ iſta ordinantur ſecũdùm ſe ad concubitũ moralẽ, ſeu illius delectationẽ, ſunt pctã mortalia, & ſic vocant̃ fieri ex libidine: & ſub his ſubſumas ꝙ actus iſti, ut ſecundùm tactũ delectabiles, cum nõ ſua, ordinant̃ ſecundum ſe ad fornicationem, uel eius delectationem: cũ con ſanguinea, ad inceſtũ, & ſic de alijs, cõſequẽs eſt ꝙ iſta ſic facta ſint peccata mortalia. Hic mihi vr̃ planus literæ ſenſus concordans cum uerbis authoris alibi. ſ. in q. 15. de malo. ar. 10. ad ultimũ. Vbi rñdendo ad argu. qđ in hoc articulo ponit̃ primo loco. ſ. ex authoritate Apoſtoli ad Ephe. 5. non replicantis inter mortalia turpitudinẽ, dr̃ ꝙ oſcula, amplexus, & tactus, quia nõ ſunt ſecundùm ſuã ſpeciem mortalia, ſed ſolũ ſecundùm ꝙ conſequuntur ad conſenſus in actũ, uel delectationem fornicationis, ideò &c. & explicãdo dr̃, ꝙ hæc inquantum ordinantur in actũ fornicationis, conſequunt̃ conſenſum in fornicationẽ. inquantum vero ordinãtur in ſolã delectationẽ, conſequuntur conſenſum in delectationẽ, qui eſt peccatũ mortale, & ideò [illegible] q. modo ſunt peccata mortalia. Ex quibus apparet quòd c[illegible]ſus in ſolam delectationem oſculorum, tactuum &c. cum [illegible]ta, includit

cludit, conſenſum in delectationem venereã cum ſoluta, quam F delectationem conſtat eſſe delectationem conſequentem actū fornicationis, & ideò eſſe peccatum mortale.

¶Ad primum ergo dubium dr̄, ꝙ intentio authoris eſt ꝙ oſcula amplexus &c. quatenus fiunt propter ſolam delectationem tactus cū non ſua, ſunt peccata mortalia, quia conſenſus in talē delectationē, eſt conſenſus in delectationem fornicationis, quàmuis non in opus. Et cū primo objicitur, ꝙ author non appellat libidinoſa, niſi quæ ab exercente ordinantur ad cōcubitū illicitū, vel eius delectationē, dr̄ primo, ꝙ hoc ē falſum: quia ſufficit ꝙ ex natura operis ordinētur ad aliquod horū. Dr̄ ſecūdo, ꝙ licet ab exercente hæc poſſit auferri relatio ad concubitum, & futuram illius delectationē in executione: non tñ poteſt auferri, quin ipſa quæ tunc conſequitur delectatio, ſit inchoatio, ſiuè pars illius, & hoc modo p ſe ordinata ad illam, ut initiū ſeu pars illius, & eiuſdē moris cum illa: & propterea conſentiendo in delectationē horum actuū, conſentit in delectationem cōcubitus. Si.n. conſentiens in delectationē fornicationis cogitatæ peccat mortaliter, H quantò magis conſentiens in delectationem fornicationis inchoatæ, uel rectius loquendo, in delectationem quæ eſt principium, aut pars delectationis fornicariæ peccat mortaliter? & ſic ut eſt ex parte operātis eo ipſo ꝙ oſculū, amplexum &c. facit cū ſoluta pp ſolam delectationē, ordinat ipſa in delectationem fornicationis, quia ordinat ipſa ut in principium, aut partē illius. Et confirmatur, quia nō poteſt aliter intelligi ꝙ oſcula, amplexus, & huiuſmodi, fiant abſq; uoluntate concubitus propter delectationem illius, niſi quia ipſa delectatio in oſculis &c. eſt aliquid illius delectationis. Ex quo.n. ponitur, ꝙ ille non intendit coitum, & cōſequēter delectationem quæ coitum conſequitur, cum illa nō habeatur niſi cogitatione ſine actu, non reſtat alius modus quo oſcula, & huiuſmodi fiant abſque uoluntate actus propter delectationem mortalem, ut propter finē, niſi quia conſenſus in delectationem ipſorum oſculorum &c. includit cōſenſum in delectationem concubitus, ſiuè hoc ſit ut finis includit I in initio ſui, ſiuè ut totum ſucceſſiuū in parte ſua, ſiuè quouis alio modo. Parui ſiquidem refert quouis modo hoc ſit: ſat eſt ꝙ delectatio iſtorum actuum eſt eiuſdem rationis cum delectatione concubitus. Et propterea conſenſus in delectationem horum, etiam abſquè intentione alia, eſt conſenſus in delectationem concubitus: & ſic oſcula, & huiuſmodi, propter delectationem ſolam cum non ſua, continentur ſub ordinatis ab exercente ad delectationem mortalem &c.

*Li.1.Epi. Epiſto. 11. circ. med.

de virginitate dicit, Certè ipſe cōcubit, ipſe amplex*, ipſa cōfabulatio & oſculatio, & cōiacētiū duorū turpis & fœda dormitio, quātū dedecoris & criminis ſit, cōfitenť. Ergo p p̄dicta hō ſit re9 criminis, i. peccati mortalis.

Concl. in

RESP. Dicēdū, ꝙ aliqd dr̄ eſſe pctm̄ mortale dupliciter. Vno G modo, ſm ſpeciē ſuam: & * hoc modo oſculū, amplexus, uel tactus, ſm ſuam rationem non nominant peccatū mortale.* Poſſunt.n. hæc abſque libidine fieri uel pp conſuetudinē patriæ, vel pp aliquam neceſſitatē, aut rationabilē cauſam. Alio mō, dr̄ aliqd eſſe pctm̄ mortale ex ſua cauſa, ſicut ille qui dat eleemoſynā, ut aliquē inducat ad hæreſim, mortaliter peccat pp itentionē corruptā. Dictū ē aūt *ſupra, ꝙ cōſenſus in delectationē pcti mortalis, ē pctm̄ mortale, & nō ſolū conſenſus in actū. Et ideò cū fornicatio ſit pctm̄ mortale, & multò magis aliæ luxuriæ ſpecies, cōſequens ē ꝙ cōſēſus in delectationē talis pcti ſit pctm̄ mortale, & nō ſolū cōſenſus in actū: & ideò cum oſcula, & amplexus huiuſmodi pp de-

* 1.2. q. 74. ar. 7 & 8.

¶Ad obiectionem uerò ſecundam dr̄, ꝙ in litera non dr̄, ꝙ cum iſta fiunt propter delectationem huiuſmodi: ſed dicitur, Sed cū fiant. Conſtat autem ꝙ inter hæc magna eſt differentia, quia ſi diceret, cum fiunt, diſtingueret quòd quandoq; fierent propter delectationem huiuſmodi, & quandoque non. Dicendo, cum fiat, affirmat quòd fiunt propter huiuſmodi delectationem.

¶Ad tertiam autem obiectionem dicitur, quòd aliud eſt dicere, oſcula, amplexus & cæt. ſunt mortalia peccata ex ſuo genere: & K aliud eſt dicere, oſcula propter delectationem cum nō ſua ſunt ex ſuo genere mortalia peccata. In litera negatur primum, & probatur ſecundum, quod concidit cum hoc, ſcilicet ꝙ oſcula libidinoſa, ſeu ex libidine ſunt mortalia.

¶Ad obiectionem quoque in oppoſitum, quia non uſquequaq; claudit venam, iam patet quid dicendum, quòd. ſ. loquendo de oſculis &c. abſolutè, ſic ex ſola intentione operantis ſunt mala. Loquendo autem de oſculis cauſa delectationis, ſic ex fine operis. ſ. ex concubitus illiciti delectatione, quam includunt, ſunt mortalia, & propterea opus fuit labore quæſtionis.

¶ Ad ſecundum autem dubium iam patet ex dictis reſponſio, ꝙ. ſ. oſcula, amplexus, & tactus cum non ſua, in ſola delectatione ſiſtendo ſunt peccata mortalia. Et ad primam Martini obiectionem dr̄, ꝙ delectatio iſta prohibita ſimul intelligitur cum prohibitione delectationis illiciti coitus, quũ eiuſdē moris eſt cū illa, utpote illius ſecūdùm naturā circunſtantiæ initium, pars.

¶Ad ſecundum dr̄, ꝙ authoritas authoris in nullo obſtat, quia loquitur de oſculis &c. abſolutè. Et etiam quia cum iſta, ut ſunt peccata mortalia, non ſunt alterius ſpeciei, quàm illa alia enumerata. ſ. fornicatio, immunditia, & ſimilia: & propterea replicatis iſtis intelligit replicata turpitudo, inquātum eſt mortalis.

¶Ad tertium dr̄, ꝙ authoritas Dñi adiuuat quo ad hoc: quia plus ē cum cōſenſu experiri delectationem veneream inchoatiuè cum non ſua, aut aliena, q̃ uidere illam ad cōcupiſcendum, quātò tactus plus ad luxuriā ſpectat, quā uiſus. Cypriani quoq; authoritas apertè propoſito fauere uř: quia de amplexu ſine uoluntate operis loquitur. & gl. dicens ꝙ cōfitetur crimen non exiſtēs, ſed p̄ſumptum, uoluntaria eſt: & eadem facilitate cōtemnitur, qua dicitur.

¶ Ad quartū vř, ꝙ conſequentia literæ nō integre recitatur: quoniam in litera additur ly huiuſmodi: vndè dicitur, Et ideò cum oſcula, & amplexus huiuſmodi, id eſt, inter perſonas illegitimas, inter quas ſunt ſpecies luxuriæ, fiant propter delectationem huiuſmodi, ſcilicet illiciti coitus. Hæc autem conſequentia optimè valet.

¶ Ad quintam, quam ego addidi, dicitur, quòd licèt oſcula &c. ſint antecedentia actum fornicationis, & delectationis eius ſecūdum ſuam conſumationem, ſunt tamen conſequentia conſenſum in delectationem inchoatã, ita ꝙ non poſſunt habere proprios conſenſus diſtinctos à conſenſibus in delectationem, uel opus: ſed, vt dictum eſt, conſenſus in ipſorum amplexuum delectationem, eſt conſenſus in delectationem illiciti coitus.

¶ In rñſione ad ſecundum eiuſdem ar. 4. aduerte ꝙ ſicut delectatio moroſa eſt peccatum mortale, non quia ſit contra bonū generationis humanæ directè, ſed quia procedit ex eodē motiuo, obiecto. ſ. ex quo procedit concubitus contra bonum humanū, puta, fornicatio, adulterium &c. Delectatio namque de fornicatione ſequitur naturam fornicationis: & delectatio adulterij ſequitur naturam adulterij &c. quas luxuriæ ſpecies cōſtat ex obiectis ſpecificari. Et propterea ſicut delectatio moroſa reductiuè ſpectat ad ſpecies luxuriæ, quæ ſunt contra bonum humanum: ita delectatio in oſculis, amplexibus &c. etſi non ſit directè contra bonum humanū, quia tamen reductiuè ſpectat ad dictas luxuriæ ſpecies, quæ ſunt contra bonū humanum, ideò eſt peccatum mortale, ſicut ſpecies ad quã ſpectat. Et quia libido eſt naturalis radix ſpecierum luxuriæ (ante omnem.n. ſpeciem luxuriæ ducuntur homines utriuſq; ſexus cōmuniter, & ut in pluribus ex libidine, & ex libidine procedunt oſcula, amplexus &c, propter delectationē &c.) ideò author ex libidine radicāte ſpecies luxuriæ reddit rationē, quare huiuſmodi delectatio eſt peccatū mortale. Et ſimile eſt ac ſi de delectatione moroſa libidinē pro cauſa mortalis peccati quis aſſignaret. Interpretanda ſunt quippe verba huiuſmodi de libidine vt radicante ſpecies luxuriæ. Talis nãq; libido eſt mortalis: & ex tali procedunt tam delectationes moroſæ, quàm oſculorum, & tactuum, quæ dñr peccata mortalia. Ex quibus patet, ꝙ non ſolùm oſcula cōiugatorū propter delectationem, ſed ēt ſponſarum per uerba de præſenti, excuſantur à mortali peccato, eo ꝙ ſecūdùm ſe ordinanť ad cōcubitū coniugalem, & illius delectationem, quàmuis per accidens tunc non circunſtent coniugalem cōcubitum, puta, quia nolunt ultra progredi. Nec obſtat ſponſis de præſenti, ꝙ ſtatutum eſt alicubi expectare benedictionem antè cōcubitum cōiugalem, qm̄ hoc per accidens ſe habet ad naturam actuum in ſe: ſed ſponſis de futuro obſtat, ꝙ adhuc poſſunt diſſolui. Videtur autem ꝙ ſicut ſponſalitium inchoatio quædam eſt coniugij: ita huiuſmodi actus, inchoatio quædā eſt carnalis copulæ. Et quēadmodum conceſſum eſt, vt inter ſponſalia ſuſpirent ſe inuicē, iuxta illud Aug. Ne vilem habeat maritus oblatã, quam non ſuſpirauit ſponſus dilatam: ita conceſſa uidētur huiuſmodi oſcula inter eoſdē, ſecūdùm indulgentiam tamē, qua uenialia cōcedunť. Et niſi ut hmōi inchoationes permiſſæ venialiter in ordine ad promiſſas nuptias excuſentur, neſcio excuſare ſponſorū de futuro propter delectationem &c. oſcula, amplexus &c. De

oſculis

oſculis autem & amplexibus inter eos ad beneuolentiæ & familiaritatis ſigna, nõ loquor quia licita proculdubio ſunt, excuſaturq; ſpõſa credens ſponſum beneuolẽtiæ cauſa ea facere, quæ honeſtas morũ admittit fieri pro beneuolẽtia. Secus aũt de tactibus impudicis, quos non oportet exprimere. Habes quoq; ex his q tactus q in choreis leuitatis cauſa fiũt, ut cũ inuenis digitos mulieris nõ ſuæ intorquet: hmõi, cũ nõ delectationis illi*, quæ ex tactu eſt (quã diximus ex libidine appeti) cauſa, fiãt, nõ ſũt peccata mortalia.

Contin. ſ. p

¶ Circa hmõi tactus dubium occurrit, An mulier ſciẽs ſe tãgi ab alio mala intentione, & nõ cõſentiẽs, peccet nõ retrahẽdo ſe, cum nõ põt ſine ſcãdalo ſe retrahere. & eſt rõ dubii, qa hinc apparet, q peccet mortaliter, tenendo corpus ſuũ in cõtactu quẽ ſcit libidinoſum & pernicioſũ ex parte illius qui eã tangit. Scriptũ eſt. n. ad Rom. 1. q. digni ſũt morte nõ ſolũ qui faciunt: ſed qui cõſentiunt faciẽtibus. Hæc aũt mulier in tali caſu, etſi non conſentit abſolutè, conſentit tñ oĩbus cõſideratis, qa ſcilicet mauult ſe tãgi q̃ ſe retrahere: & ideo vr̃ voluntariè tangi, ſicut voluntarium eſt proiicere merces in mare tẽpore tẽpeſtatis. In oppoſitũ autẽ eſt, quia ſicut mulier ſciens ſe uideri ad cõcupiſcentiã peſſimam ab aliquo, non tenetur inde recedere & ſubtrahere ſe tali aſpectui, ſed ſatis eſt q nõ conſentiat ita ſi in vita tangatur, ſatis eſt q non conſentiat, & cum commodè poteſt, ſe ſubtrahat.

Porrecta per totum.
746
3.q.80.artic.7.cor. Et 4. diſt. 8. ar. 4. q. 1. ad 1. & q. 2. p to. Et opu.64 c.16.

¶ Ad huius dubii euidentiam diſtinguendum eſt, q tactus humani ſunt in duplici differentia, quidam ſunt tanquàm ex ſuo genere uenerei, ut tactus pudendorũ, oſcula furtiua, & ſi quid eſt eiuſmodi: quidam ſunt nõ ſolũm ex ſuo genere non uenerei, ſed licita coram omnibus, ut tactus manus, oſcula obuiantis, ſecundùm patriæ morem, confeſſio conſanguineorum, & huiuſmodi. Inter quos hæc eſt differentia, quãdo vtrique fiunt ex libidine ab altero tantum, quod primi tactus deformitatem ſuam in exteriori actu manifeſtam deferunt, ac per hoc tamquàm mali ex ſuo genere cẽſentur. Secundi autem tactus nullam in actu exteriori deformitatẽ oſtendũt, ſed ſolũ ſciens hæc fieri ex libidinoſa intentione nouit deformitatem eorum. & ideò tamquàm non mali ex genere cenſentur. Ex hac autẽ differentia oritur, q mulier primos tactus nullo pacto ſuſtinere debet, quantumcumq, ſecreto fiant, aliis nõ diſcernẽtibus, ſicut nec ſuſtinere debet q ille in aliqua corporis parte, etiã ſic ſecreto, abutatur ea, ſed debet oĩno ſe ſubtrahere. & ſi aliud nõ poſſet, cũ Suſanna clamare. Vnde ſcriptũ eſt, q vir in ciuitate oppreſſa, rea eſt mortis, quia nõ clamauit, cũ poſſet ſe clamore tueri. Nihil. n aliud eſſet nõ ſubtrahere ſe ab iſtis actibus exterius impudicis, q̃ malle illos q̃ recedere, ſeu clamare, qd cõſtat eẽ mortale peccatũ & uolũtariũ ſicut proiectio mercis in mare. Secũdos aũt actꝰ nõ tenet̃ mulier de neceſſitate cuſtare, qm̃ ſuſtinẽdo actus exteriores, nihil mali ſuſtinet: & conſentiẽdo actibus exterioribus nulli malo cõſentit: ſed cõſentit opi bono uel nõ malo, qđ ille libidinoſus ex mala intẽtione ordinat ad malũ. Verbi gratia. Reuertiſ cõſobrinus mulieris & de more oſculatꝰ eſt eã. Licet illa ſciat q iſte ex libidine oſculabit̃ eã, nõ tenet̃ tñ aduenientẽ repellere corã aliis ab oſculo licito, nec conſentiendo tali oſculo, libidini illius, q̃ ex mala intẽtione illud facit, ſe ſociat: ſed bono mori, q ille abuuſ in corde ſuo, & ubi accipit ſcandali occaſionẽ nõ ſibi datã. Ex ex hac rõne excuſatur mulier q̃ nõ omittit itinera, aut opera ſua, in loco ubi ſcit ſe uideri ad cõcupiſcẽtiã. Cõſentiẽdo ſi quidẽ, q uideatur, ex hoc q itaſit p loca, in quibus ſic uideri, nulli malo cõſentit: ſed alii uidẽdo apponũt libidinẽ ſuã uiſioni q̃ licita de ſe eſt & cõis. Et per hæc patet reſpõſio ad quæſitum, & obiecta.

* Li. 12.c 15. in medio, to. 3.
D. 989.

lectationem hmõi fiant, conſequẽs eſt, q ſint peccata mortalia, & ſic ſolùm dñr libidinoſa. Vnde p hmõi ẽm qđ libidinoſa ſunt, ſunt peccata mortalia. q

Ad primvm ergo dicẽdũ, q Apoſt. ideò nõ reſumit illa tria, qa nõ habẽt nomẽ peccati, niſi ẽm q ordinanẽ ad pcedentia.

B Ad II. dicendũ, q oſcula & tactus, q̃uis ẽm ſe nõ impediãt bonum prolis humanæ, procedunt tamen ex libidine, quæ eſt radix huiuſmodi impedimenti: & ex hoc habent rationem peccati mortalis.

Ad III. dicendũ, q ratio illa cõcludit, q hmõi non ſunt peccata ſecundùm ſuam ſpeciem.

Articvlvs V.

Vtrum pollutio nocturna ſit peccatũ.

Ad qvintvm ſic pcedit̃. Vr̃ quòd nocturna pollutio ſit peccatũ. Meritũ. n. & demeritũ habent fieri circa idẽ: ſed dormiens põt mereri, ſicut patet de Salomone, qui dormiens à Dño donũ ſapientiæ impetrauit, ut dicit̃ 3. Reg. 3. & 2. Paralip. 1. ergo in dormiẽdo põt aliquis demereri. & ita uidetur q nocturna pollutio ſit peccatũ.

¶ 2 Pręt. Quicũq; habet h uſum rõnis põt peccare: ſed in dormiẽdo aliquis habet uſum rõnis qa frequẽter aliquis in ſomnis rõcinatur, & præelegit unũ alteri, cõſentiens, uel diſſentiens. ergo in dormiẽdo poteſt aliquis peccare. Et ita propter ſomnũ nocturna pollutio nõ impedit̃ quin ſit peccatum, cum ex genere actus ſit peccatum.

¶ 3 Præt. Fruſtra increpat̃, & inſtruitur h q. nõ põt uti, uel agere ẽm rationẽ, uel cõtra rõnẽ: ſed homo in ſomnis inſtruitur à Deo & increpatur, ſecũdũ illud Iob, 33. er ſomniũ in uiſione nocturna qñ ſopor ſolet occupare hoĩes, tũc apperit aures uirorũ, & erudiens eos inſtruit diſciplina. ergo in ſomnis põt aliqs agere ẽm rõnẽ, uel cõtra rationem: quod eſt benè agere uel peccare. Et ſic uidetur quòd nocturna pollutio ſit peccatũ.

C Sed contra eſt, qđ Aug. * dicit 12. ſup Gen. ad literã, Ipſa phantaſia, quæ fit in cogitatione ſermocinãtis, cũ ex pſſa fuerit in uiſione sõniãtis, ut inter illã & uerã coniũctionẽ corporũ nõ diſcernat̃ cõtinuè mouet̃ caro, & ſequitur qđ eũ motum ſequi ſolet, cũ hoc tam ſine peccato fiat, q̃ ſine peccato à uigilantibus dicitur, quod ut diceretur ſine dubio cogitatum eſt.

Resp. Dicendũ, q nocturna pollutio dupliciter poteſt conſiderari. Vno modo ẽm ſe, & hoc modo nõ habet rõnẽ peccati. Omne. n. peccatũ depẽdet ex iudicio rõnis, d quia ẽt primus motus ſenſualitatis nõ habet q ſit peccatũ, niſi inquantũ iudicio rõnis reprimi põt: & iõ ſublato iudicio rõnis tollit̃ rõ

D peccati. In dormiendo aũt rõ non habet liberũ iudiciũ. Nullus. n. eſt dormiens, qui nõ intẽdat aliquibus ſimilitudinibus phantaſmãtũ, uelut rebus ipſis, ut patet * ex his quę in primo dicta ſunt. Et iõ id qđ agit homo dormiẽs, qui non habet liberũ iudiciũ rationis, nõ imputatur ei ad culpã, ſicut nec illud, qđ agit furioſus, aut amens. Alio modo põt cõſiderari nocturna

E pollutio per comparationẽ ad ſuã cauſam, quæ poteſt eſſe triplex. Vna quidẽ corporalis. Cũ

SVPER Q. CLIIII. ART. V.

In art. 5. eiuſdẽ q. 154. aduerte titulum, q nomine nocturnæ pollutionis intelligit author pollutionem in ſomno*, quàm appellauit nocturnam, quia ſomnus communiter fit nocte.

* 1.p.q.84 ar.8.

¶ Circa cõcluſionem principalem. ſ. Pollutio nocturna nũquã eſt peccatum, ſed qñque eſt ſequela peccati præcedentis, dubiũ occurrit, quo ad primam eius partem, tùm quia dormiens ideò, ut uel ex ſomno, aut ſomnio, aut ſitu tali dormienti ſequatur pollutio, non ſolũm peccat antequam dormiat: ſed in ipſa ſubſequente pollutione, cum pollutio illa ſit uoluntaria, & procurata mediante ſomno: tùm quia pollutio nocturna affectata in uigilia, eſt peccatũ, & non ſolũ ſequela peccati. Probatur, quia eſt uoluntaria in ſua cauſa, ita q poteſt & debet homo cauſam huiuſmodi prohibere. Niſi. n. huiuſmodi uoluntaria ſint peccata, perit doctrina de uoluntario indirectè, quod imputatur agenti.

¶ Ad hoc dicitur, q cum dicitur in ſomno non poſſe hominem peccare, intelligitur per ſe, quia ſcilicet homo in ſomno nõ eſt dominus

dam suorum actuum, sed per accidens, si scilicet homo non utitur somno ut somno, hoc est, ut uinculo naturali liberi arbitrij: sed ut instrumēto liberæ malitiæ ad executionē mali pōt homo in somno peccare mortaliter, non imperatiuè, sed executiuè, ita q exequatur per somnū ut instrumentū, executionē sui sceleris. & sic persona, quæ ideò obdormiuit ut polluatur, uel ex ipso somno, uel situ dormiētis, uel ab alio, peccat mortaliter, ita q peccatū inchoat elicitiuè & imperatiuè in uigilia, & cōsumatur p instrm sōni executiuè in ipsa pollutiōe. Nec obstat q nō est in potestate sua, ex quo dormit, inhibere pollutionē, sicut nō obstat peccato homicidij per longū iactū bōbardæ, q ex quo emissa est, nō est in potestate eius q emisit, inhibere homicidiū. Sat est. n. q i principio fuerit uoluntariè imperata, & applicata sint instrumēta executiua: & p hoc patet rūsio ad dubiū, & utrūq; argumentū. Nam uerū est simpliciter & absolutè. per se loquēdo, q pollutio in somno nō est peccatū, sed sequela qnq; peccati. Cū quo tn stat, q per accidens siquis utatur sōno in instrō ad peccandum pollutio est peccatum, eo modo quo actus exterior in executione est peccatū: qd primū ingerebat argumentū. Et qa pollutio nocturna, q in uigilia fuit affecta tā solū, nō habet somnū pro instro, ac per hoc ipsa nō est executio imperij, sed solū obiectū affectus cū euētu in rerū natura: ideò talis pollutio relinquitur in ordine pollutionū nocturnarū per se, quas in litera docemur non esse peccata, sed sequelas præcedentiū peccatorum, qn accidit, ut in proposito huius secūdi argumēti. Et ad pbationē in oppositū, negatur q ista pollutio sit voluntaria in sua causa, qm desiderium non est causa rei desideratæ, ac per hoc pollutio affectata non est, propriè loquendo, uoluntaria, sed uolita. Voluntarium enim significat quod est à uoluntate, uolitū aūt obiectū eius. & si instetur, quia hmōi affectio præsumitur, & qnque est causa sequentis pollutionis nocturnæ, respondetur q huiusmodi affectus contingit dupliciter. Primò, ut commotiuus corporis ad pollutionem: & sic habet rationem causæ. Alio modo F absolutè, ut desideriū tn: & hoc quidē modo remotus est à ratione causæ. Primò autē modo habet rationem causæ, sed imperfectè. s. dispositiuè, & per accidens, pro quanto nō assumitur ut instrumentū rediuiuū in somno ad pollutionē nocturnam, & ideò relinquit nocturnam pollutionem in suo ordine, ita q non est in se magis peccatum huiusmodi pollutio nocturna, quàm pollutio ex cogitationibus morosis sine uoluntate pollutionis. Eiusdem siquidē rationis sunt quo ad causam: qm utrobique nō nisi dispositio est. Voluntarium autē in causa non dicitur ex eo quòd est uolitum in sua dispositione.

¶ In eodē ar. 5. aduerte illud uerbum scilicet, Ita q quandoque formantur in imaginatione phantasmata ptinentia ad emissionē taliū superfluitatum, intelligi proculdubio de phantasmatibus compositorum. Sicut ex phantasmate auri & montis fit phantasma montis aurei. Hoc. n. modo ex diuersis in nobis phantasmatibus formātur phātasmata cōpositorum spectantiū ad seminationem. Non uidetur autē remotū quin etiā formari possit aliqd phantasma simplicis, simile tn alicui prius per sensum accepto, uel aliqua intētio noua ex ipsis phantasmatibus eliciatur, cū imaginatiua in somno soluta appareat.

¶ In rñsione ad tertiū ibidē nota benè hanc philosophiam distinguentem de actu apprehensionis, & de actu iudicij: qm apprehēdere cognitorū, & penetratiōe eorūdē præcipuè cōsistit, iudicium autem in resolutione. Aut ideò hoc omnino impeditur in somno, quia resolutio nostra ad principia sensibus innixa, oportet quòd fiat. Illa uero non omnino impeditur, quia & recipere à superioribus, & inspicere in phantasmatibus intellectus noster potest nobis dormientibus.

enim humor seminalis supabūdat i corpe, uel cū facta est humoris resolutio, uel p nimiā calefactionē corpis, uel p quācūque aliā cōmotionē sōniat dormiēs ea, q ptinēt ad expulsionē hmōi humoris abūdātis, uel resoluti, sicut ēt cōtigit qn natura grauat ex aliqua alia supflui G tate: ita q qnq; formant i imaginatione phātasmata ptinētia ad emissionē taliū supfluitatū. Si igit supabūdātia talis humoris sit ex causa culpabili, puta, cū ex supfluitate cibi uel pot*, tūc nocturna pollutio hēt rōnē culpæ ex sua cā. Si aūt supabūdātia, uel resolutio talis humoris nō sit ex aliqua cā culpabili, tūc nocturna pollutio non ē culpabilis nec in se, nec i sua H cā. Alia uerò cā nocturnæ pollutiōis pōt eē aialis iterior, puta, cū ex cogitatiōe pcedēti cōtingit aliquē dormiētē pollui. Cogitatio aūt q i uigilia pcessit, qnq; ē purè speculatiua, puta, cū aliqs cā disputatiōis cogitat de peccatis carnalibus: qnq; aūt ē cū aliqua affectiōe uel cōcupiscētiæ, uel horroris. Cōtingit aūt magis pollutio nocturna ex cogitatiōe carnaliū uitio I rū, q sunt cū cōcupiscētia taliū delectationū, qa ex hoc remanet qddā uestigiū & inclinatio i aia: ita q dormiēs facili* inducit i sua imaginatione ad assentiēdū actib*, ex qbus seqt pollutio. Et sm hoc Philo. dicit* i 1. Ethi. q inquantū paulatim ptrāseūt qdā mot* à uigilātibus ad dormiētes, meliora sūt phātasmata studiosorū q quorūlibet. Et Aug.* dicit 12. sup Gen. ad li K terā, q pp bonā aīe affectionē, quæda eius merita ēt in somnis clarent, & sic patet q nocturna pollutio habet rationē culpæ ex parte suæ causæ. Qūque tn cōtingit q ex præcedenti cogitatione carnaliū actuū, ēt speculatiua, uel si sit cū horrore, seqt in sōnis pollutio: & tūc nō hēt rōnē culpæ nec i se, nec in sua cā. Tertia uerò cā est spūalis extrinseca, puta, cū ex opatione dæmonis cōmouent phātasmata dormiētis i ordine ad talē effectū: & hoc qdē qnq; est cū pctō pcedēti. s. negligētia pparādi se cōtra dæmonis illusiōes. Vn &i sero cātat. Hostēq; nrm cōprime, ne polluāt corpora. Qnq; uerò ē absq; oi culpa hois ex sola neqtia dęmōis. Sicut i collationib* patrū legit * de quodā, q semp in dieb* festiuis pollutionē nocturnā patiebat, hoc diabolo pcurāte, ut impediret à sacra cōmunione. Sic igit patet q nocturna pollutio nūquam est peccatū, sed qnq; est seqla pcti pcedentis.

Ad I. ergo dicendū, q Salomō nō meruit in dormiēdo sapiētiā a Deo, sed fuit signū pcedentis desiderij, pp qd dr talis petitio Deo placuisse, ut Aug. dicit 12. * super Gen. ad litera.

Ad II. dicēdū, q sm q uires sēsitiuę iteriores magis uel minus opprimunt à somno pp uaporis turbulētiā, uel puritatē, sm hoc usus rōnis magis uel minus ipedit i dormiēdo. Semp tn qtū ad aliqd ipedit, ut nō possit oīno liberū iudiciū hre, ut in 1. par. dictū * est, & iō nō imputat ei ad culpā qd tunc agit.

Ad III. dicēdū, q apprehēsio rōnis nō ita ipedit a somno sicut ei* judiciū, qd pficit p cōuersionē ad sēsibilia, q sunt prima principia cogitationis humanæ. Et iō nihil prohibet hoīem sm rōnē apprehēdere aliquid de nouo in dormiēdo, uel ex ipsi* reliqjs pcedētiū cogitationū & phātasmatib* oblatis, uł ēt ex reuelatiōe diuina, aut imissione angeli boni, uel mali.

ARTICVLVS VI.

Vtrū stuprū dēat pōi una spēs luxuriæ.

AD SEXTVM sic proceditur. Videtur q stuprū non de-

SVPER Q. CLIIII. ART. VI.

IN ar. 6. eiusdem q. 154. dubium multiplex occurrit circa speciem stupri. Primū est, quia differentia eius non uidetur habere locum in puella spontanea de uoluntate parētū sic acquirente dotem pro matrimonio. Talis. n. ex stupro fit habilior ad matrimo-

* Lib. 1. c. vl. a med. tom. 5.

Li. 12. c. 5. ad fi. tom. 3.

*In collatione 22. c. 6. in pri.

Conclu.

* Li. 12. c. 15. in fin. tom. 3.

*1. p. q. 84 ar. 8.

Porrect. per totum.

747

Sup ar. 1. cor. & 4. di. 41. ar. 4 q. 1. & 2. co. i mal. q. 15. ar. 3. cor.

beat poni vna ſpecies luxuriæ. Stuprũ. n. importat illicitã virginũ deflorationẽ, vt hr̃ in decretis * 36. q. 1. ſed hoc põt eſſe ſoluti cum ſoluta, quod pertinet ad fornicationem. ergo ſtuprũ non debet poni ſpecies luxurię à fornicatione diſtincta.

¶ 2 Præt. Ambr. dicit † in li. de Patriarchis. Nemo ſibi blandiatur de legib' hoĩum, oẽ ſtuprũ adulteriũ ẽ. Sed ſpecierũ ex oppoſito diuerſarũ vna nõ cõtinetur ſub alia. cũ ergo adulteriũ ponatur ſpẽs luxurię, vr̃ ꝙ ſtuprũ ſpẽs luxuriæ poni non debet.

¶ 3 Pręt. Inferre alicui iniuriam vr̃ magis ad iniuſtitiã, q̃ ad luxuriã ꝑtinere: ſed ille q ſtuprũ cõmittit, iiuriã facit alteri. ſ. patri puellæ, quã corrũpit, q põt ad animũ ſuum iniuriã reuocare, & agere actione iniuriarum contra ſtupratorẽ. ergo ſtuprũ nõ debet poni ſpecies luxuriæ.

Sed contra eſt, ꝙ ſtuprum ꝓpriè cõſiſtit in actu venereo, quo uirgo defloratˀ. Cũ igr̃ luxuria ꝓpriè ſit circa venerea, vr̃ ꝙ ſtuprum ſit ſpecies luxuriæ.

Reſp. Dicẽdũ, ꝙ vbi circa materiã alicuius vitij occurrit aliqua ſpecialis deformitas, ibi debet poni determinata ſpẽs illi' vitij. Luxuria aũt eſt pctm̃ circa venerea exiſtens, vt ſupra dictũ * eſt, in uirgine aũt ſub cuſtodia patris exiſtẽte quædã deformitas ſpecialis occurrit, ſi corrũpatˀ, tũ ex parte puellæ, quæ ex hoc ꝙ violatˀ, nulla pactione cõiugali ꝓcedẽte, impeditˀ à legitimo matrimonio cõſequẽdo, & ponitˀ in uia meretricandi, à quo retrahebatˀ ne ſignaculum
B uirginitatis amitteret: tũ ẽt ex parte patris, qui de eius cuſtodia ſolicitudinem gerit, ſcd̃m illud Eccleſ. 42. Sup filiã luxurioſam confirma cuſtodiã, nequando faciat te in opprobriũ uenire inimicis. Et ideò manifeſtũ eſt, ꝙ ſtuprũ, quod importat illicitã uirginum deflorationẽ ſub cura parentũ exiſtentiũ, eſt determinata luxuriæ ſpecies.

C Ad 1. ergo dicẽdum, ꝙ q̃uis virgo ſit ſoluta à uinculo matrimonij, non tamen eſt ſoluta à patris poteſtate. Habet ẽt ſpeciale impedimẽtum fornicarij cõcubitus uirginitatis ſignum, quod non debet niſi per matrimonium auferri. Vndè ſtuprũ non eſt fornicatio ſimplex, ſed concubitus qui fit cum meretricibus. i. mulieribus iam corruptis, ut patet per * gloſſ. 2. ad Corinth. 12. ſuper illud, Qui nõ
D egerunt pœnitẽtiam ſuper immunditia & fornicatione &c.

Ad 2. dicẽdũ, ꝙ Amb. ibi aliter accipit ſtuprum, prout. ſ. cõmuniter accipitur pro oĩ pec-

* 36. q. 1. c. Lex illa pręteritorũ

† Libr. 1. de Abrahã c. 4. iter princip. & medi, to. 4.

* Q. pręce. ar. 1. & 3.

* Gl. interlinearis ibi.

matrimonium. Nec patri fit iniuria, quia ſcienti & uolenti non fit iniuria. In muliere quoque virgine ætatis grandæuæ, puta, quinquaginta annorũ, quæ amplius nõ eſt habilis generationi, nec eſt ſub cuſtodia alicuius, locum non vr̃ habere ratio ſtupri.

¶ Secundum dubium eſt, An maſculus ꝑdẽdo ſuam uirginitatẽ, puta, prima ſeminatione ſua concubens cũ meretrice, cõmittat pctm̃ alterius ſpeciei à ſimplici fornicatione, puta in ſpecie ſtupri. Et eſt rõ dubij, quia ſi non, ſequeretˀ, ꝙ nõ oẽs luxuriæ ſpecies ſe tenerẽt ex parte utriuſq; ſexus: qm̃ ſtupri ſpecies ex parte fœminæ tñ inueniretur, & ſequeretˀ, ꝙ maſculus eſſet capax aureolæ propriæ virginũ, & non vitij proprij oppoſiti virginitati ſub ſtupri ſpecie locatæ. Si ſic, oportet ſaluare ĩ tali peccato differentiam conſtitutiuam ſtupri, quod non apparet.

¶ Tertium dubiũ eſt, An mulier uirgo quæ ſeipſam polluẽdo veneream experitur delectationẽ, peccet peccato ſtupri. Et eſt rõ dubij, quia uirginitas non perditur irreparabiliter & illicite: niſi per ſtuprum, ſaltẽ ĩ fœmina: cũ ſtuprum directè virginitati' in muliere opponatur. Per omnem autẽ uoluntariam pollutionẽ extra matrimonium aduenictem virgini, perditur irreparabiliter & illicitè virginitas mulieris. ergo eſt ſtuprum. In oppoſitũ autem eſt, quia ꝑ talẽ pollutionẽ non ꝑdiˀ virginitatis ſignaculum, cuius priuatione minus habilis redditur mulier ad cõiugium: ſine hac autem priuatione non committitur ſtuprum.

¶ Quartum dubium huic tertio annexũ eſt, An illicitus cõcubitus cum muliere integra polluta tñ per mollitiẽ, ſeu ſodomiã, ſit ſtuprũ. Et eſt ratio dubij, quia ꝙ non ſit ſtuprum, apparet ex eo ꝙ ibi non eſt uirginis defloratio, quia non eſt uirgo, ut ex ſupradictis de uirginitate patet. Et confirmatur, quia cum dr̃. ſtuprum eſt illicita uirginis defloratio, aut ly virgo eſt nomen virtutis, aut naturalis ſtatus. Si eſt nomen uirtutis, hr̃ intentum: quia illa non eſt virgo formaliter, nec materialiter. Si naturalis ſtatus, ſequitur ꝙ ſtuprum, quod directè ei opponitur non eſt vitium: qm̃ uitium opponitur virtuti non naturali ſtatui, niſi vt eſt materia uirtutis. Sed hoc dici nõ põt ſecundum authoris doctrinam, dicentis integritatẽ carnis non niſi per accidens ſe habere ad virginitatẽ. Conſtat nãq; ꝙ uitia non contraponuntur virtuti ſecundùm ea quę per accidens ſe habẽt ad virtutẽ: aliter eſſent infinita uitia contra unam uirtutẽ, eo ꝙ infinita uni accidunt. In oppoſitum autem eſt, quia in tali coitu inuenitur vtrumque ad ſtupri differentiam ſpectans, ſcilicet & uiolatio ſignaculi virginalis, & iniuria paternæ cuſtodiæ.

¶ Quintum dubium eſt ex Martino in quęſt. de ſtupro, uolente quòd ſtuprum non ſortitur rationem ſuę ſpeciei ex adiũcta parentum cuſtodia: quia poſita ſola illicita oblatione virginitatis per coitum, ponitur ſtuprum & ea remota, quocumq; alio poſito, non ponitur ſtuprum. ergo ad ſtupri rationem ſat eſt illicita per coitum defloratio. Antecedens pro prima parte probatur.

A Si ponatur puella ſine cuſtodia, defloratio illius non eſſet ſimplex fornicatio, non adulterium, non raptus, non inceſtus ergo ſtuprum. Quo ad ſecundam uerò, quia concubitus cum puella in domo patris iam ſtuprata, non eſt niſi ſimplex fornicatio.

¶ Ad euidentiam horum ſciendum eſt, ꝙ naturale luxuriæ genus in ſtupri ſpeciem trahitur per naturale ſignaculũ virginitatis mulieri attributũ ſub naturali cuſtodia parentum: ita ꝙ naturali ſignaculo non ꝑ accidẽs, ſed naturaliter debetˀ paterna cuſtodia ꝓp infirmitatem muliebrem in conſeruando proprium decus. Propter quod dr̃ Eccl. 7. c. Filiæ tibi ſũt, cuſtodi corpus earũ. Et qm̃ hęc naturali ordine cõnexa ſunt, ut. ſ. cuſtodia paterna ſignaculo adſit uirgineo, & econtra, qm̃ ſecundùm naturæ ordinem ſub mariti cura & iure, mulier deinceps eſſe debet, quę in adiutorium ad generãdum proculdubio creata eſt: ideò defloratio uirginis extra coniugium offendit quidem duo. ſ. ſignaculum virginitatis, & paternam cuſtodiã, alterum in fœmina, alterum in parente. Sed quoniã naturalis eſt connexio inter iſta, ideò non ex altero tãtum, ſed vtroq; ſimul differẽtia propria ſtupri ſumẽda eſt. Et cũ vnum eorum dr̃, alterum cointelligendũ eſt. Paterna namq; cuſtodia non cuiuſcumque, ſed ſignaculi virginalis eſt. Nam ſicut naturali ordine patris eſt alere filiam, & prouidere illi uſque ad nuptias incluſiuè: ita eiuſdem eſt cuſtodire filiam bene habitem ad matrimonium. Minus autem habilis eſt mulier corrupta, quantum in ſe eſt, ad matrimonij copulam, vt patet, ſi ſciretur ipſam eſſe corruptam, quoniam non inueniret ſuę conditionis virum. Et ſic cum ſtuprum contra paternam dicitur cuſtodiam, cointelligitur eſſe etiam contra ſignaculum cuſtoditũ. Et ſimiliter quia ſignaculum huiuſmodi habilem ſeruans mulierem ad matrimonium, naturaliter eget paterna cuſtodia, & ſub illo naturali ordine eſt, ſeu eſſe debet: ideò contra ſignacu-
E lum virgineum agens, iniuriã paternæ facere cointelligitur cuſtodiæ. Illius eſt ſiquidem ſignaculũ illud ita patris quo ad conſeruationem, ſicut mulier eſt mariti quo ad uſum venereum.

¶ Ad primum igitur dubium dicitur, ꝙ mulier ex ſtupro acquirens dotem, redditur quidem habilior ad matrimonium quo ad bona fortunæ, ſed redditur inhabilior, quo ad bona naturæ tam corporis, quàm animæ. Stuprum autem penès dãnum naturalis boni attenditur, & non penès bona exteriora. Conſenſus quoque tam ſuus, quàm paternus etſi ſtupratoris iniuriam attenuet, non tamen tollit, tum quia huiuſmodi conſenſus nõ eſt omnino uoluntarius ſed mixtus, ſicut proijciens merces in mare propter neceſſitatem maiorem: tùm, præcipuè & propriè; quia conſenſus in his, quorum nõ ſumus pro libito domini, nõ tollit quin ſcienti & conſentiẽti fiat iniuria, ita quòd cum dicitur, Scienti & uolenti non fit iniuria: &, Nullus patitur iniuſtum volens, intelligitur in his tantũ, quorum homo eſt dominus ſecũdum libertatem ſuæ uoluntatis, ut ſunt bona fortunæ: & nõ in his

quæ

cato luxuriæ. Vñ ſtuprũ ibi nominat cõcubitum viri cõiugati cũ quacumq; alia muliere præter uxorẽ: quod patet ex hoc, q̃ ſubdit. Nec viro licet, quod mulieri nõ licet. Et hoc modo etiam accipitur Numeri. 5. ubi dicitur. Si latet adulterium, & teſtibus argui non poteſt, quia G non eſt inuenta in ſtupro &c.

Ad III. dicendũ, q̃ nihil p̃hibet unum peccatũ ex adiunctione alterius deformi⁹ fieri. Fit autẽ deformius pc̃tm̃ luxuriæ ex peccato iniuſtitiæ: quia vr̃ concupiſcentia eſſe inordinatior, q̃ à delectabili non abſtinet, ut iniuriam uitet. Habet aũt duplicẽ iniuriã annexam, Vnam quidẽ ex parte uirginis, quã etſi non vi corrumpat, tñ eam ſeducit, H & ſic teneẽ ei ſatisfacere. Vndè dr̃ Exod. 22. Si ſeduxerit q̃s uirginem nondum deſponſatam, dormieritq; cũ ea dotabit eam, & habebit vxorem. Si aũt pater uirginis dare noluerit, reddet pecuniã iuxta modũ dotis, quã uirgines accipere cõſueuerunt. Aliã uero iniuriam facit patri puellæ: vñ & ei ſm̃ legẽ tenetur ad pœnã. Dr̃. n. Deut. 22. Si inuenerit uir puellã uirginẽ, quę nõ habet ſpõſum, & apprehendẽs concubuerit cũ illa, & res ad iudiciũ uenerit, dabit q̃ dormiuit cũ ea, patri puellæ 50. ſiclos argẽti, & habebit eã uxorẽ: & q̃a humiliauit illã, non poterit dimittere eam cũctis diebus uitæ ſuæ. & hoc ideò, ne uideaẽ ludibrium feciſſe, ut Auguſt.* dicit.

quæ etſi noſtra ſint, non tamen poſſumus, vt uolumus, de illis F ordinare, ut patet in naturalibus. Nam licèt manus tua, ſit tua: non tñ propterea põt de conſenſu tuo à te tolli ſine iniuria tua. Eſſet. n. mutilationis ſuæ reus, qui hoc facinus patraret. Et ſimiliter uxor tua non poteſt de cõſenſu tuo ſine tua iniuria cognoſci ab altero. Eſſet. n. adulterij reus cõcumbens, & te nolente, cũ ea. Et rõ dicta eſt, quia non ſumus ſecũdùm noſtræ uoluntatis libertatem, talium dñi: ſed ab altiori principio ſunt hæc noſtra quo ad aliquid ſeruato certo ordine, cõtra quẽ ſi fiat, iniuriæ locus reſtat. Et q̃a ſignaculũ virginitatis nec mulieris, nec patris ſubeſt libertati ad libitum, ſed à natura tributũ, vtriq; eſt ſeruãdũ uſque ad nuptias: ideò neutrius iniuria euitaẽ ex utriuſq; cõſenſu contra naturale debitum, quo vterque cõmendatũ hoc decus ſeruare teneẽ. Ad obiectionẽ autem de muliere grãdæua, dr̃ q̃ quandiu virgo eſt, ſemper quantũ eſt ex habilitate naturalis decoris, apta eſt cõiugio: & ideò ſemper ex uiolatione redderetur inhabilis coniugio. Quòd autẽ ſub nullius cuſtodia ſit, quàmuis de facto ſit poſſibile, quia tñ hoc eſt per accidens, non tollit quin talis deſloratio eſſet ſtuprum: qm̃ morales ſpecies attenduntur ſecũdùm id quod cõiter inueniri natum eſt. Cõſtat autem q̃ cõiter in humano genere uirgines ſub parentum, uel alicuius loco parentum cuſtodia ſunt & eſſe debent: & ideò uirginũ deſloratio abſolutè & per ſe ſtuprum eſt, ad quam ſpeciẽ deſlorationes, quæ per accidens aliter contingunt, reducendæ ſunt.

¶ Ad ſecundum dubium dicitur, q̃ cum ſpecies rerum ſint ſicut numeri, ut dicitur 8. Meta. in quibus ſublatio unitatis variat ſpeciem, & in maſculo primò coeunte cum meretrice differentia ſtupri non ſaluetur, quia nec ſignaculum aliquod naturale perdit, quo inhabilior redditur coniugio, nec aliquid perdit quod I paternæ cuſtodiæ naturaliter commendatum ſit ſeruandũ vſque ad coniugium, ut patet ex hoc, quòd filij antè coniugium poſt pubertatis annos abſque ulla cuſtodia communiter diſcurrunt, repugnante natura ſi oppoſitum fieret. Quod communiter in naturalibus fit, oſtendit ſic natum eſſe fieri, ut dicitur in 2. Phyſic. Et propterea ex eo quòd naturali inclinatione fœminæ antè coniugium cuſtodiuntur, maſculi non: ſed ſi cuſtodire quis eos uellet, cõtra naturalem morem agere diceretur, ſignũ habemus naturalis cuſtodiæ in fœminis uſque ad coniugium, & liberæ facultatis in maſculis, conſequens eſt q̃ cõcubitus maſculi primus cum meretrice non eſt in ſpecie ſtupri, aut proportionali, ſed ſimplex tantum fornicatio. Nec obſtat quòd ex primo concubitu reddatur habilior ad luxuriam, utpote expertus. Hoc enim commune eſt omni primo peccato in quolibet genere, q̃ ex primo reddatur habilior ad ſimile, & conſtat q̃ nõ omne primum peccatum habet propriam ſpeciem diſtinctam a ſecundo & tertio &c. Et hinc habes q̃ ſi maſculus confitetur de K luxuriæ peccato, non oportet quærere ſi erat uirgo.

¶ Ad primam ergo obiectionem in oppoſitum, cõceditur quòd non omnis ſpecies luxuriæ ſumitur ex parte utriuſque ſexus.

¶ Ad ſecundam verò dicitur, q̃ ſtuprum non ſignificat uitium oppoſitum uirginitati adæquatè, ſed in muliere tantum. Et propterea obiectio nihil obſtat. Et præterea uirginitatis aureola, nõ opponitur tantum uitio contra virginitatem, ſed etiam caſtæ amiſſioni virginitatis. vndique ergo ruit ratio illa.

¶ Ad tertium dubium dicitur, q̃ cum ſtuprum ſit ſpecies luxuriæ naturalis, & propterea tàm à magiſtro ſententiarum, quàm à Gratiano quinque tantum ſpecies numerantur luxuriæ, & nõ fit mentio de uitio contra naturam, utpotè nõ pertinente ad dictum genus: & mollities, qua mulier ſeipſam pollit, non ſit luxuria naturalis, ſed contra naturam, dicendum eſt quòd huiuſmodi pollutio non eſt ſtuprum, ſed eſt longè maius peccatum, ſcilicet contra naturam, tollẽs irreparabiliter virginitatem. Falſum eſt enim quòd in muliere virginitas ſolùm tollatur per ſtuprum, nec ſtuprum opponitur adæquatè virginitati in muliere. Vni namque virtuti multa opponi ex ſupradictis patet uitia.

¶ Ad quartum dubium dicitur, quòd talis concubitus eſt ſtuprum, quia ibi ſaluaẽ propria differẽtia ſtupri, quã addit ſupra illicitum naturalẽ cõcubitum, dũ auferẽ ſignaculum uirginale paternæ cuſtodię cõmendatum, qđ natũ eſt mulierẽ habilem ſeruare ad coniugiũ. Redditur ſiquidẽ mulier ad cõiugium inhabilis, p̃priè loquẽdo, non ex mollitie, aut ſodomia cũ fœmina, ſed ex huiuſmodi violatione ſignaculi, cuius ſignũ eſt, q̃ ſi ſciret puella mollitie ſola polluta, non pp̃ hoc cõiugiũ eius deſpiceret quaſi non uirginis.

¶ Ad obiecta aũt in oppoſitum dr̃, q̃ cũ ſtuprum ponitur illicita uirginis deſloratio, ly uirginis, p̃priè & directè eſt nomen naturalis ſtatus, qui, qm̃ eſt materia virtutis. ſ. caſtitatis, uel uirginitatis diſtinctæ contra caſtitatẽ, ideò penès uiolationem illius poni poteſt unum ſpeciale uitium, ita q̃ ſicut magnanimitati ſecũdùm diuerſa opponunẽ multa uitia, puta, p̃ſumptio, ambitio, inanis gloria &c. ita uirginitati, ſeu caſtitati ſecundùm diuerſa opponunẽ plura uitia. Nã ſecundum ſeminationem opponitur quodcumq; luxuriæ uitium ad ordinationem ſeminationis ſpectãs, & propterea tam caſtitas quàm uirginitas uirtus perditur per mollitiẽ &c. Secundum uerò uirginalem ſtatum, opponitur illi ſtuprũ: ſecundum autem cõiugalem, opponitur illi adulterium &c. Et cum obiicitur, q̃ huiuſmodi ſtatum, ut eſt materia uirtutis, per accidẽs ſe habet ſignaculum uirginale, reſpondetur q̃ integritas fœminei mẽbri dupliciter poteſt cõſiderari, Primò, ut eſt quædã carnis integritas: & ſic verum eſt, q̃ per accidens ſe habet ad ſtatum uirginalem, ut eſt materia uirtutis, & hoc ſupra docuit author ex Aug. Alio modo, ut eſt ſignaculum uirginale. ſ. cõcluſiuum uteri & animi ad amplexum uirilem. Et ſic non per accidẽs, ſed per ſe ſpectat ad ſtatum uirginalem, ut eſt materia uirtutis: & propterea ſi ſic perditur, reddit mulierem minus habilem ad coniugium. Si autem perderetur primo tãtum modo ob caſum, uel infirmitatis curandæ neceſſitatem, nõ propterea minus habilis ad coniugiũ eſſet. Vnde in nullo patris cuſtodię iniuria fieret, ſi ſic perdereẽ.

*In li. q̃. ſup Deu. quæ 141 med. to 4

¶ Ad quintum dubium dr̃, q̃ ſtuprum ſumit ſpeciẽ propriã ex adiuncta ſupra illicitum concubitũ iniuria paternæ cuſtodiæ non reſpectu cuiuſcumque, ſed ſignaculi uirginalis ut ſic. Ita q̃ paterna cuſtodia põt dupliciter ſumi. Vno modo, ut reſpicit filiã ut cuſtoditã, ſiuè ſit uirgo, ſiuè non: & ſic nõ conſtituit ſtupri ſpeciem. Et propterea cognoſcens filiã alicuius iam ſtupratam in domo parentum, nõ committit ſtuprũ, ſed ſimplicẽ fornicationẽ tantò grauiorem, quantò offendit & patrẽ, ſub cuius adhuc cuſtodia eſt ante nuptias. Alio modo, ut reſpicit filiã ſecũdùm uirginale ſignaculũ, & ſic conſtituit ſtupri ſpeciẽ. Et cum obijciẽ, q̃ remota paterna cuſtodia à uirginali ſignaculo, adhuc cõſtitueret ſtuprũ, reſpondetur; q̃ licet ſignaculum uirginale poſſit fortè eſſe ſine paterna cuſtodia, nõ põt tñ eſſe ſine indigẽtia naturali, quantũ in ſe eſt, paternæ cuſtodiæ. Ac per hoc non põt abſolui ab ordine ad paternam cuſtodiã, & ideò caſus non eſt admittendus. Et ſi inferatur, q̃ iſta cõditionalis eſt uera. Si ſignaculũ uirginale eſſet ſine paterna cuſtodia, adhuc illius illicita violatio eſſet ſtuprum, reſpondetur, q̃ intelligendo per paternam cuſtodiam, ordinem ad paternam cuſtodiam, à quo nõ poteſt ſignaculum uirginale abſolui, iſta conditionalis eſt falſa, quoniam deſtruit ſeipſam: quoniam ſi ſignaculum uirginale eſſet ſine ordine ad paternam cuſtodiam, non eſſet ſignaculum uirginale, ſed eſſet ſicut uirginitas naturalis maſculorum. Sicut & iſta conditionalis eſt falſa, Si pater eſſet ſine filio, eſſet pater.

SVPER

ARTICVLVS VII.

Vtrum raptus sit species luxuriæ distincta a ſtupro.

Porrec. per tot.

748

Sup. art. 1. co. Et 4. d. 41. ar. 4. q. 1. co. fi. & q. 2. cor. & ad 6. Et ma. q. 15. ar. 3. cor.

AD SEPTIMVM ſic ꝓceditur. Vr̄ ꝙ raptus ñ ſit ſpēs luxuriæ diſtincta a ſtupro. Dicit.n.* Iſidorus in li. Etymo. ꝙ ſtuprū[h] i. raptus, propriè eſt illicitus coitus à corrūpendo dictus: ūñ & q raptu potit̃, ſtupro fruitur. ergo ui detur ꝙ raptus non debeat poni ſpecies luxuriæ a ſtupro diſtincta.

* Li. 5. Ethymo. ca. 26. ante medium.

¶2 Præt. Raptus vr̄ quādā violentiā iportare. Dr̄.n. in Decretis 36.† q.1. ꝙ raptus cōmittit̃, cum puella violēter a domo patris abducit̃, ut corrupta in vxoré habeat̃: ſed hoc ꝙ violentia alicui inferat̃,[h] ꝑ accidēs ſe hēt ad luxuriā, q̃ ꝑ ſe reſpicit delectationē cōcubitus. ergo videt̃ ꝙ raptus non debeat poni determinata ſpecies luxuriæ.

† 36. q. 1. c. Lex illa ꝑ tertiorum

¶3 Præt. Pctm̄ luxuriæ ꝑ matrimoniū cohibet̃. Dr̄.n. 1. ad Co. 7. Propter fornicationē vnuſq̄ſq; ſuā vxoré habeat: ſed raptus impedit matrimoniū ſequēs. dr̄.n. in cōcilio* Meldēſi. Placuit ut hi q̄ rapiunt[h] feminas, uel furant̃, uel ſeducūt,[h] eas nullatenus habeāt vxores, q̄uis eas poſtmodum nuptialiter cum conſenſu parentū ſuorū ſuſceperint. ergo raptus nō eſt determinata ſpēs luxuriæ.

* Habet̃ 36. q. 2. c. Placuit, in pr.

¶4 Præt. Aliqs pt̃ cognoſcere ſuā ſponſā abſq; pctō luxuriæ: ſed[h] raptus pt̃ cōmitti ſi aliqs violenter ſponſā ſuā auferat de domo parentū, & eā carnaliter cognoſcat. ergo raptus nō dēt poni deteriata ſpēs luxur.

SED CONTRA ē, ꝙ raptus ē illicitus coitus, vt Iſid.* dicit: ſed hoc ꝑtinet ad pctm̄ luxurię. ergo raptus eſt ſpēs luxuriæ.

* Li. 5. Ethymo. c. 26. ante med.

RESP. dcd̄m, ꝙ[m] raptus, ꝑut núc de eo loqmur, eſt ſpēs luxuriæ. Et qñq; qdē in idē cōcurrit cū ſtupro: qñq; āt inuenitur raptus ſine ſtupro: qñq; vero ſtuprū ſine raptu[n]. Cōcurrūt qdē .n. idē, qñ aliquis violentiā infert ad uirginē illicitè deflorandā, quæ quidē violentia qñq; infert̃ tā ipſi uirgini, quā patri: qñq. āt infertur patri, ſed nō uirgini, puta, cū ipſa cōſentit ut per uiolētiā de domo patris abſtrahatur. Differt ēt uiolētia, & raptus alio mō: qa qñque puella uiolenter abducit̃ a domo parētū & violēter corrūpit̃: qñq; āt etſi uiolēter abducat̃, nō tñ uiolenter corrūpit̃, ſed de uoluntate uirginis, ſiue corrūpat̃ fornicario cōcubitu, ſiue matrimoniali. Qualitercūque .n. uiolētia adſit, ſaluat̃ rō raptus. Inuenit̃ āt raptus ſine ſtupro, puta, ſi aliqs rapiat uiduā, uel puellā corruptā. Vnde Symmach* Papa* dicit. Raptores uiduarū, uel uirginū ob immanitate facinoris tāti deteſtamur. Stuprū uero ſine raptu inuenit̃ qñ aliqs abſq; uiolētię illatiōe uirginē illicite deflorat.

Concl. eſt

* Habet̃ 36. q. 2. c. Raptores.

AD PRIMVM ergo dcd̄m, ꝙ qa raptus plerunq cū ſtupro in idē concurrit, ideo quandoque unum pro alio ponitur.

AD II Dcd̄m, ꝙ illatio uiolentię ur̄ procedere ex magnitudine concupiſcētię, ex qua aliqs nō refugit periculo ſe immittere uiolentiæ inferendæ.

AD III dcd̄m, ꝙ aliter ē dicē

SVPER QVÆ. CLIIII. ARTIC. VII.

IN ar. 7. eiuſdem 154. q. occurrunt dubia quatuor. Primum circa principium corporis ar. quo pacto ſtant iſta duo ſimul. ſ. ꝙ raptus ſit una ſpēs luxuriæ diſtincta ab aliis, & tamen coincidat cū ſtupro, & aliis ſpeciebus luxuriæ. Species namque eiuſdē gñis nō coīcidūt.

¶Secundum dubium eſt in reſponſione ad ſm̄, quia magnitudo luxuriæ impellēs hominem ad violentiā inferendā, nō variat ſpeciē luxurię: maior .n. & minor luxuria ñ differūt ſpē ex maiori magnitudine.

¶Tertium dubiū eſt in reſponſione ad tertiū ex Martino impugnante illud literę. Nec ēt raptus matrimoniū iā contractū dirimit. Arguit ſiquidem, ꝙ matrimoniū inter raptorem & raptam ſit nullum ante condignam pœnitentiam, et conſenſu puellæ poſt raptū accedēte. Excommunicatus non eſt capax ſacramētorū, raptor āt eſt excommunicatus, nec ante condignā penitentiam abſolui debet. Probat āt raptoré eſſe excōmunicatum per multos tex. 36 q. 2. ſ. c. Eos. c. de puellis. c. ſi quis, c. Nullus. c. ſi aūt, & c. Placuit, Nec iura, inquit, iſta abrogata ſunt, nec eis contradicit Hiero. quia concilium illud non prohibet totaliter coniugium inter raptoré & raptam, ſed decernit non ſufficere ad horum coniugiū donationem, parentum conſenſum, ſuſceptionem nuptialem: qa requiritur ꝙ rapta parentibus reſtituat̃, & raptor pęnitentiæ publicæ ſubiciatur, alioquin manebit excommunicatus.

¶Quartū dubium eſt in eadē reſponſione ad tertiū circa illud, Raptus impedit matrimonium cōtrahēdum: quū non vr̄ hoc verum, niſi ſit raptus alienæ ſponſę, ut dicitur 27. quæſtio. 2. Statutum.

¶Ad primum dubium dr̄, ꝙ cum ſpēs moralium ſint accidentia actuum humanorum, non inconueniēt plures ſpecies circa eundē actum concurrere: & ſic coincidere materialiter nō formaliter. Et hoc modo idem concubitus eſt in ſpecie ſtupri, qa eſt illicita defloratio uirginis: & in ſpecie raptus, quia uiolentus. Et ſimile eſt de adulterio, cum rapitur aliena coniunx.

¶Ad ſecundum dubium dicitur, ꝙ raptus ſm̄ finem ſignificatū formaliter ponitur ſpecies luxuriæ, ſicut adulterium, & ſimilia. Secundum autem conditionem eius qd eſt ad finem, ꝙ etiam ſignificatur ut materia, ponitur ſub rapina, ſicut adulterium ſub vſurpatione rei alienæ. Nec in litera oppoſitū docemur, ſed oſtēditur ꝙ non omnium per accidens huiuſmodi deformitates iniuſtitiæ adiunguntur luxuriæ: qñ tanto maior grauior eſt luxuria, quanto minus curat ſubire iniuſtitiæ offenſas, pericula &c. Et non oſtenditur per hæc, ꝙ ipſa luxuria ex ſua magnitudine, aut quocunq; ſui generis habeat ſpecificas differentias per ſe in ſuo genere, ut in primo huius q. ar. ad ſm̄ in litera habes. Simile eſt .n. de adulterio, ſacrilegio &c. iudicium. Lato ſiquidē vocabulo, ſpecierū luxuriæ formata ſunt nomina.

¶Ad tertiū dubiū dr̄, ꝙ tā maior in ſenſu in quo fit, q̄ minor ē falſa. Nā licet excōmunicatus ſit incapax, hoc eſt, excluſus a ſacris, ita ꝙ non, niſi cū pctō mortali pt accedere ad ea: nō tñ eſt incapax ſic, ut ſi recipiat ſacramentū, illud ſit nullum. Nā ſi excommunicatus confitetur, vel ordinetur, non ꝓpterea ſacramentū eſt nullū, unde nō eſt iterandū. Et ſimiliter ſi matrimonii ſacramentum contrahit, validū ē. Vnde & cōſtat, ꝙ inter impedimenta impedientia matrimonium cōtrahendū, & dirimentia cōtractū, nō cōputat̃ excōmunicatio, ut patet in 4. ſen. Raptor quoque ſi ē ipſo facto excōicatus, ſed excōicandus. Iura āt allegata dicunt ita clare, ꝙ ñ ē opus gloſſis: ubi dī, Anathema ſit, ꝙ gloſſat̃ Anathema ſit, qd ex eo patet, ꝙ collectores canonū iure cōuenidt i hoc, ꝙ raptor nō ē excōicatus. Miror āt eſt de hoc homine, ꝙ duo impedimenta dirimentia matrimonium adducere ſe fixde cum a tota Eccleſia approbatis nō aduertit, ſ. excommunicationem, & raptū, aut unū compoſitum ex utroque. Ad id autē quod addit contra primam reſponſionem authoris ad c. Placuit, dicit, quia uere ca. illud ex concilio Aquiſgrani eſt abrogatū, cum cōſtat ꝙ ñ ligat. Et ꝙ Hiero. intendit contrariū, dū docet coniugium inter raptorem & raptam poſſe eſſe legitimum de conſenſu partium, & capitulum illud manifeſte ſtatuit oppoſitum, ita ut non ſit capax expoſitionis Martini: quoniam expreſſe prohibet totaliter coniugium inter raptorem & raptam etiā poſt dicendo, Placuit ut qui rapiunt fęminas, nullatenus eas habeant vxores, quāuis eas poſtmodū nuptialiter cū parentū cōſenſu ſuſceperint. Quid clarius? De requiſitis autem ante cōiugiū inter raptorem & raptam, ſciendū eſt ꝙ ſicut raptor pecuniæ, aut armenti reſtituiſſe dicitur, cum ſatisfecerit domino rei raptę quando ſcilicet fecit de re rapta vt dominus rei diſpoſuit: ita raptor filiæ reſtituiſſe eam patri cenſetur, ſi de filia diſpoſuit ut pater uult. Et propterea ſi patri placet, ut puella uoluntaria maneat cum eo qui rapuit, non eſt amplius reſtitutioni obnoxius. De pęnitentiæ autem publicæ debito

debito non inuenio q; impediat matrimonium & contrahendum: quĩ ſolam pęnitentiam ſolemnem inuenio impedire cõtrahendum matrimonium, ut dr̃ 27.q.2.c.de his. ubi de pœnitentia non iterabili manifeſte eſt ſermo. Nulla tñ pœnitentia dirimit contractum. Sed & in foro conſcientiæ: ſi raptor cõfeſſus eſt, & abſolutus, & reconciliatus puellæ, & parentibus &c. ad nullã vr̃ amplius pęnitẽtiã obligat⁹, ex quo ei non imponit.

¶Ad quartũ dr̃, q; qa impedimenta impedientia tñ contrahẽdũ matrimoniũ, nõ videntur ita exactè diſcuſſa, ſicut impedimenta, q̃ impediunt & dirimunt: ĩõ nõ eſt mirũ ſi doctor aliqs inter impedientia tãtum aliquid cõmune diceret q; alii tacẽt. De raptu ſiquidẽ alienæ ſponſæ ex allato textu ſatis conſtat, q; impedit tñ contrahendũ. Et de raptu vniuerſaliter vr̃ i capitulo, Si ãt inſinuari 36.q.2. per illa verba. Iterare coniugiũ nõ p̃ſumat. Et ppea forte author abſolute dicit de raptu, q; nõ dirimit, etſi impediat contrahendũ qđ tñ non oportet ex ui huius literæ vniuerſaliter intelligere: ſed ſatis ſaluat̃ veritas literę, ſi negatiua q̃ aſſerit̃. ſ. Nõ dirimit, eſt vera vniuerſaliter: & affirmatiua quæ cum aduerbio aduerſatiuo ſubiungitur, eſt uera permiſſiuè, & particulariter. ſ. Etſi impediat contrahendum, ita q; ipſe loquendi modus permiſſiuam verificationem, quæ particularis eſſe põt inſinuet. Et ſic v. det̃ exponendum, ne nouitates inducãtur. Et ſic ad huiuſmodi literæ verificationem ſufficit, quòd raptus aliquis impediat cõtrahendum. ſ. raptus alienæ ſponſæ.

Refertur 36. q. 2. c. Tria.

Reſpo. 2.

36. q. 1. c. Lex illa p̃teritorũ.

dũ de raptu puellarũ, quæ sũt aliis deſpõſatæ, & aliter de raptu illarũ, q̃ nõ ſunt aliis deſpõſatæ. Illę.n. q̃ ſunt aliis deſpõſatæ, reſtituẽdæ ſunt ſuis ſpõſis, q̃ i eis ex ipſa deſpõſatione ius hñt. Illę ãt quæ nõ sũt aliis deſponſatæ, primò reſtituẽdę ſunt patris ptãti, & tunc de voluntate parentũ licitè poſsũt eas in vxores accipere. Si ãt aliter fiat illicitè matrimoniũ cõtrahit̃. Tenet̃.n. quicũq; rem rapit, ad eius reſtitutionẽ. Nec tñ raptus dirimit matrimoniũ iã cõtractũ, etſi impediat cõtrahẽdũ. Qđ ãt dr̃ in prædicto conſilio dictũ eſt in deteſtationẽ illius criminis, & eſt abrogatũ. Vñ Hier.* contrariũ dicit. Tria, inquit, cõiugia legitima in ſcripturis legunt̃. Primũ eſt, uirgo caſta in uirginitate viro data legitimè. Secundũ eſt, uirgo in ciuitate dep̃hẽſa à uiro, & illi p̃ vi copulata, ſi uoluerit pater eius dotabit eã iſte uir quãtũ iudicauerit pater, & dabit ptiũ pudicitię eius. Tertiũ ãt eſt qñ auferẽ ei, & tradit̃ alteri de uolũtate patris. Vel p̃t intelligi de illis q̃ sũt aliis deſpõſatæ, & maximè per uerba de pręſẽti.

Ad IIII dcd̃m, q; ſponſus ex ipſa deſpõſatione habet aliquod ius in ſua ſponſa, & ideo quàmuis peccet uiolentiam inferendo, excuſatur tamen à crimine raptus. Vñ Gelaſius Papa* dicit, Lex illa p̃teritorũ princip̃um ibi raptũ dixit eſſe commiſſũ, ubi puella, de cuius nuptiis nihil actum fuerat, uidebatur abducta.

ARTICVLVS VIII.

Vtrum adulterium ſit determinata ſpecies luxuriæ ab aliis diſtincta.

AD OCTAVVM ſic p̃cedit̃. Vr̃ q; adulteriũ nõ ſit determinata ſpẽs luxurię ab aliis diſtincta. Dr̃.n.[h] adulteriũ ex eo q; aliquis ad alterã accedit p̃ter ſuã, ſicut dicit q̃dam glo.* ſuper Exodũ ſed alia mulier p̃ter ſuã p̃t eẽ diuerſarũ cõditionum. ſ. uel uirgo, uel in

G ptãte patris exiſtens uel meretrix, uel cuiuſcũq; alterius conditiõis. ergo vr̃ q; adulterium ñ ſit ſpẽs luxurię ab aliis diſtĩcta.

¶2 Præt. Hiero.* dicit, q; nihil intereſt ex qua cã quis iſaniat. vñ Sixtus pythagoricus[h] Adulter inq̃t, ẽ amator ardẽtior in ſuã vxorẽ, & pari rõe in quam libet aliã mulierẽ: ſed in omni luxuria eſt amator ardẽtior debito. ergo adulteriũ inuenitur

H in omni luxuria. non ergo debet poni luxuriæ ſpecies.

¶3 Præt. Vbi eſt eadẽ rõ deformitatis, ibi nõ vr̃ eſſe alia ſpẽs peccati: ſed in ſtupro & adulterio vr̃ eſſe[h] eadẽ rõ deformitatis: qa vtrobique uiolatur mulier alienę ptãti ſubiecta. ergo adulteriũ non eſt determinata ſpecies luxurię ab aliis diſtĩcta.

SED CONTRA eſt, qđ Leo Papa dicit, q; adulteriũ cõmit-

I tit̃ cũ p̃priæ libidinis iſtinctu, vel alieno cõſẽſu cũ altero, vel altera, cõtra pactũ cõiugale cõcũbit̃: ſed hoc iportat ſpãlẽ deformitatẽ luxuriæ, ergo adulteriũ ẽ determinata ſpẽs luxurię.

RESP. Dcd̃m, q; adulteriũ ſicut ipsũ nomẽ ſonat, eſt acceſſus ad alienũ torũ. In quo qdẽ dupliciter contra caſtitatem, et humanæ gñationis bonum aliquis delinquit, Primo quidem

K inquantum accedit ad mulierẽ non ſibi matrimonio copulatum, qđ requirit̃ ad bonum p̃lis p̃priæ educandæ. Alio mõ, qa accedit ad mulierẽ alteri p̃ matrimoniũ copulatã, & ſic i-

SVP. Q V. CLIIII. ARTIC. VIII.

IN ar. 8. q. eiuſdem 154. in reſpõſione ad primum ex Martino dubiũ occurrit contra hanc reſponſionem dicentem, q; iſta expoſitio eſt obſcura, & ponit incompoſſibilia. Obſcura quidem, quia non dicit planè, utrum in tali caſu concubitus mulieris ſit adulteriũ: nec etiam dicit, utrum uir ex parte mulieris adulteretur, an non. Et licet de vtraq; ue magis uideatur beatus Thomas dicere q̃ non, in tali tñ caſu, qui frequenter contingit, & multorum conſcientias pulſat, fuerat loquendum apertius. Incompoſſibilia ãt dicit hęc duo. ſ. q; vir ex parte ſua committit adulterium, & q; diuerſæ ſpecies luxurię ſumantur ſecundum diuer-

Pur. per to. 749

4. d. 41. a. 4. q. 2. co. Et mal. q. 15. art. 3. cor.

F ſas mulierum conditiones. Ex ſecundo.n. arguitur contra primum. Species luxuriæ ſumuntur ſecundum diuerſas conditiones mulierum: ſed quantum eſt ex conditione mulieris ſolutę, cum qua coniugatus concumbit, non cõmittitur adulterium. ergo iſte ſimpliciter non committit adulterium. Immò nec ex parte ſua iſte committit adulteriũ: qa adulteriũ ſm̃ iniam ſecundi dict., nunq̃ cõmittit̃ ex cõditione uiri, ſed tñ ex cõditione mulieris. Et uĩ beatus Thomas dicere, q; ſimpliciter loquẽdo, cũ cõiugatus coit cũ ſoluta, nõ eſt adulteriũ, nec ex parte viri, nec ex parte mulieris, quia ex parte viri nulla ſumit̃ ſpecies luxuriæ, & ex parte mulieris cõſtat non eſſe adulteriũ. ergo nullo mõ cõmittit adulteriũ. Præt. Vir ſolutus cognoſcẽs mulierẽ coniugata, minus peccat, q̃ coniugatus cognoſcens ſolutã: ſed primus cõmittit adulteriũ, & ſecundus non cõmittit grauiorem luxuriã q̃ adulteriũ. ergo committit adulterium. Antecedens probatur, quia coniugatus agit contra fidem, ad quam in facie Eccleſiæ ſe obligauit, ſolutus autẽ non & cętera ſunt paria in eis. igitur &c.

*Eſt, Aug in li. quæ in Exodũ q. 71. a medio. 10. 4.

Refertur 32. q. 4. c. Origo. Et ſumit̃ ex Hie. li. 1. cõtra Iouinianũ ca. 30. p.

¶Ad hoc dr̃, q; reſpõſio illa eſt clariſſima & ſibi ipſi conſona ac aliis. Et ad probationem obſcuritatis dr̃, q; rõ iſta clare docet, quòd concubitus coniugati tam cũ ſoluta, quàm cum quacunque, eſt ſp̃ adulterium quãtum eſt ex parte uiri. Et ex hoc manifeſte habetur, quòd mulier cum illo peccans, adulterii crimen incurrit, clariſſimeque dicit q; in tali concubitu uir ex parte mulieris qñque adulterii, quandoque ſtupri, quandoque ſacrilegii &c. iuxta varias cõditiones mulierum, crimẽ incurrit. Et hoc tam aperte dicitur, ſummariè tamen, ut decebat librum, quod nec Martinus, nec alius clarius dixit.

¶ Ad probationem autem incompoſſibilitatis dictorum dicitur, quòd primum dictum exponit ſecundum in litera non nouiter dictum. ſed repertum ac allegatum ex ſupradictis. Nam ex hoc dicto ſcilicet, Concubitus coniugati cum quacunque ſemper eſt adulteriũ, quia ibi ex parte viri uiolatur fides coniugalis, manifeſte docemur, quòd ſpecies luxuriæ ſic ſumi dictum eſt ex parte mulieris, ut etiam ſumatur ex parte viri, ubi ſimilis adeſſet conditio diuerſificatiua ſpecierum luxuriæ

pedit bonū ꝓlis alienę. Eadem rō eſt de muliere cōiugata, q̄ ꝑ adulteriū corrumpit̄. Vn̄ dr̄. Eccle. 23. Oīs mulier relinquens uirū ſuū peccabit. Primò.n. in lege altiſſimi incredibilis fuit, ī qua.ſ. ꝑcipit, Nō męchaberis. Et ſecundo, vitiū ſuū dereliqt, in quo facit cōtra certitudinē ꝓlis eius. Tertiò, in adulterio fornicata eſt, & ex alio uiro filios ſtatuit ſibi, qđ eſt cōtra bonū propriæ prolis. Sed primū eſt cōe in oībus pc̄tis mortalibus: alia verò duo ſpāliter pertinent ad deformitatē adulterij. Vn̄ manifeſtū eſt ꝙ[m] Adulterum[d] eſt determinata ſpecies luxuriæ, utpote ſpecialem deformitatem habens circa actus venereos.[a]

AD PRIMVM ergo dc̄dm, ꝙ ille qui habet vxorē, ſi ad aliā accedat, pc̄tm̄ eius pōt denominari, vel ex parte ſua, & ſic ſp eſt adulterium, quia contra fidē matrimonii agit: uel ex parte mulieris ad quam accedit, & ſic qn̄q; eſt adulteriū, puta, cū coniugatus accedit ad vxorem alterius. Qn̄q; aūt habet rōnē ſtupri, uel alicuius alterius, ſm̄ diuerſas conditiones mulierū ad quas accedit. Dictum eſt autem* ſupra, ꝙ ſpecies luxuriæ accipiuntur, ſecundum diuerſas mulierum conditiones.

AD II dc̄dm, ꝙ matrimoniū ſpecialiter eſt ordinatū ad bonū humanæ prolis, ſicut dictū* eſt. Adulterium aūt ſpecialiter matrimonio contrariat̄, inquantū violat matrimonii fidē, quā quis coniugi dēt. & qa ille qui eſt ardentior amator vxoris, facit contra bonum matrimonii, inhoneſtè eo vtēs, licet fidē nō violet: iō aliqualiter pt̄ adulter nominari, & magis q̄ ille qui eſt ardentior amator alterius mulieris. B

AD III dc̄dm, ꝙ vxor eſt in ptāte viri, ſicut ei matrimonio copulata: puella āt ſub ptāte patris ſicut ꝑ eū matrimonio copulāda. Et iō alio mō cōtra bonū matrimonii ē pc̄tm̄ adulterii, alio mō pc̄tm̄ ſtupri: & ꝓpter hoc ponunt̄ diuerſę luxurię ſpēs. De aliis āt ad adulteriū ꝑtinētib⁹, dicet̄ i tertia parte, cū de mr̄imonio tractabit̄.

C

ARTICVLVS IX.

Vtrum inceſtus ſit determinata ſpecies luxuriæ

AD NONVM ſic ꝓcedit̄. Vr̄ ꝙ iceſtus nō ſit ſpēs determinata luxurię. Inceſtus. n. dr̄ [h] ꝑ priuationē caſtitatis: ſed caſtitati vīr opponit̄ luxuria. ergo uī ꝙ inceſtus non ſit ſpecies luxurię, ſed ſit ipſa luxuria.

¶2 Præ. In Decretis dr̄ 36.* q.1. ꝙ iceſtus ē cōſāguinearū, vel affiniū abuſus: ſđ affinitas differt a[b] cōſāguinitate. ergo iceſtus n̄ ē vna ſpēs luxuriæ, ſed plures. D

¶3 Præt. Illud qđ[b] đ ſe n̄ iportat aliquā đformitatē, n̄ ꝯſtituit aliquā determinatā ſpēm vitii ſed accedere ad cōſāguineas, uel affines non eſt ſecundū ſe deforme, alias nullo tempore licuiſſet. ergo inceſtus nō eſt determinata ſpecies luxuriæ.

SED CONTRA eſt ꝙ ſpēs lu

E

xurię, & ꝙ non eſt intelligendum illud ſuperius dictū mō repetitū.ſ. ꝙ ſpecies luxuriæ ſumuntur ſm̄ diuerſas conditiones mulierū, cum ly, tm̄, ut Martinus imponit. Verū ſiquidem eſt, ꝙ ſpecies luxuriæ ſumuntur penes mulieres, ſed non tm̄: quia ſumuntur ēt penes uiros, qm̄ ſimilis in uiro conditio eſt in adulterio, fornicatione, inceſtu &c. Ita.n. pōt eſſe uir coniugatus, ſolutus, cōſanguineus, uel affinis &c. ſicut mulier. Repetiit aūt author hic hanc doctrinā de ſpecificatione ex parte mulierū, ad probandū qđ dicebat.ſ. ꝙ talis coitus poterat cū hoc ꝙ eſt adulteriū, eſſe aliarū ſpecierū & eiuſdē ex parte fęminæ. Vn̄ argm̄ Martini apponens ſecundo dicto ly, tm̄, non arguit ex ſecundo dicto authoris, ſed ex ſua fictione: nec ſimpliciter, nec apud authorem ualet. Talis coitus nō eſt adulterium ex coitione fęminæ. ergo non eſt adulteriū. Mirum eſt aūt quō Martinus hęc ſomniauit q̄ de authore dicit.

Concl. D.84.

¶ Ad ſm̄ aūt argm̄ negatur añs pro prima parte.ſ. ꝙ minus peccet ſolutus cognoſcēs coniugatā. Et ad probationem negat̄, ꝙ cætera ſint paria. Ad cuius euidentiā ſcito ꝙ adulterium ex cōditione mulieris, & adulterium ex conditione uiri, poſſunt dupliciter comparari.ſ. ſimpliciter, uel ſm̄ quid. Si cōparentur ſm̄ quid, nihil prohibet grauius eſſe in uiro adulteriū ex cōditione uiri, pro quāto contra expreſſam à ſeipſo fidem agit, qđ nō facit ſolutus. Sed ſi compararentur abſolute, lōge grauius eſt in uiro adulterium ex conditione mulieris, quod patet ex eo, ꝙ coitus magis receſſus a licito eſt peior qm̄ malum graduat̄ penes receſſum à bono. Ille.n. eſt magis cæcus, ſeu luſcus, qui magis eſt remotus à viſu. Conſtat aūt coitū cū cōiugata eſſe magis remotum a licito coitu, q̄ coitū cū coniugato, tum quia iſte, qn̄ inoſcerat, pc̄tm̄ non erat, ut Aug dicit: ille aūt ſp damnatus fuit: tum quia ille contra certitudinem prolis eſt ex hoc ipſo ꝙ mulier coniugata eſt. Venter.n. unius.ſ. mariti, duorū eſt: ſed iſte non eſt contra certitudinem prolis ex hoc ꝙ iſte eſt uir alterius, qm̄ non portat ipſe prolem in corpore ſuo: tum quia ille eſt longe magis contra naturalem zelum, qm̄ conſtat ꝙ eſt maior zelus, ne coniugata adulteret, q̄ ne coniugatus coeat cum altera, ut patet: tū quia ille omni lege punitur, iſte autem ſola diuina lege. Vnde patet quanta eſt hinc & inde diſparitas.

Art.1. huius quęſt.

Art.2. huius quęſt.

¶ In reſponſione ad ſecundum eiuſdem 8. ar. aduerte ꝙ comparatio in litera facta inter ardentiorem amatorem uxoris, & ardentiorem amatorem mulieris non uxoris, penes adulterii crimen, pōt intelligi dupliciter. Vno mō referendo utrobiq; ad coniugatum. Alio modo, abſolute. In primo ſenſu non loquit̄

A author, qa conſtat ꝙ magis eſt adulter coniunx amator ardētior alterius mulieris, q̄ ſuæ. In ſecundo autem ſenſu verū eſt quod in litera dr̄, qm̄ abſolute loquēdo, ardentior amator mulier non ſuæ, non eſt adulter: nec adulterii denominationē habet, qm̄ nihil de mr̄imonii violatione aut iniuria claudit, niſi eo modo quo om̄is illicitus amor, licito qui ſolus ē matrimonialis, iniuriatur. Sed quia hoc eſt magis elongatū a matrimonio q̄ ardētior amor coniugis, qa claudit inhoneſtatē ipſius cōiugis explicite: iō iſte magis adulterii denominationē ſuſcipit, q̄ ardentior amator mulieris nō ſuæ abſolutè.

D.85.

SVP. QV. CLIIII. ARTIC. VIIII.

IN art. 9. eiuſdē q. 154. in rñſione ad ſm̄ obiectiones occurrunt Martini in qōne de inceſtu, contra authorē hic, in hoc ꝙ incōuenietia conſāguinitatis & affinitatis eſt eiuſdē rōis. Prima eſt, qa licet affinitas ex cōſāguinitate naſcat̄, diuerſa tn̄ ē rō utriuſq;. Probat̄ aſſūptū hoc qa inceſtus mētalis cōſāguineorū aliud habet obiectū q̄ inceſtus affiniū, qa aliæ ſunt perſonæ cōſāguineę, & aliæ affines. Et in multis conſanguinitatis gradibus fit inceſtus, in qbus affinitatis non fit inceſtus. Probat̄ ſecūdo: qa peccata iſtorū inceſtuū differunt in grauitate, ut conſtat, & non tm̄ ſm̄ intentionem ergo ſecundum ſpeciem. Secunda eſt, quia ſub inceſtu continetur commiſtio contra cognationem ſpiritualē & legalem. ergo nō eſt ſpecies ſpecialiſſima: immo nec conſāguineorum commiſtio eſt ſpēs ſpecialiſſima. ¶ Ad hoc dr̄, ꝙ cū perſonę rāliter coeuntes conſummatæ, reputētur in huiuſmodi vna caro, conſequens eſt, quòd affinitas nil aliud ſit à quàm conſanguinitas carnis ſuę: ac per hoc eiuſdem rationis eſt indecentia vtrobique, ſcilicet violare conſanguinitatem carnis ſuę quamuis diuerſimode caro ꝑ generationem accepta, & per commiſtionem ſit ſua, quod ſpectat ad differentiam inter ipſas perſonas coeuntes, nō ad differentiā carnis ad ſibi coniunctos, quoniam vtrobique eſt conſanguinitas. Quia igitur affinitas ad conſanguinitatem ordinatur, ut ad proprium finē (quoniam ad hoc directe & proxime eſt ut conſanguinitas carnis ſibi commiſtæ honoretur, & ex proprio fine ſpecificetur ordinatum ad finem) conſequens eſt ut eiuſdem rationis inconuenientia ſit dehonorare affinitatē & conſanguinitatē, quòd fit per inceſtum, ſicut ēt ad adulterii ſpeciem ſpectat quicquid propter adulterium fit. Non ſolum ergo dependet affinitas a conſanguinitate, in hoc, quia non eſſet ſine illa: ſed ut a proprio fine ut in litera hoc declaratum eſt. hoc enim ſignificant uerba literę ſubtiliter per-

Porr.ꝑ tot. 766

Sup. ar.1. co. Et 5.d. 41.ar.4.q. 1 & 2. co. Et mal. q. 15.ar.3.co

* 36.q.1, c. Lex illa ꝑteritorū a medio.

ſpecta. Et ideo non eſt affinitatis & conſanguinitatis diuerſa ratio quo ad formale. ſed quo ad materiale ſicut finis, & illius quod eſt ad finem, eſt una & eadem ratio quo ad formale, licet ſit diuerſa quo ad materiale.

¶ Et ad primam probationem in oppoſitum dicitur, quòd inceſtus mentalis conſanguineorum & affinium habet idem obiectum formaliter, diuerſum materialiter. Et ad materialem diuerſitatem ſpectat diuerſitas perſonarum affinium & conſanguineorum, diuerſitaſque graduum, & ſi quid aliud euſmodi eſt.

Ar.2 huius quæſt.

¶ Ad ſecundam uerò dicitur, ꝙ uerum eſt hmôi inceſtus differre non ſolum ſecundum intenſionem & remiſſionem mali affectus ex parte peccantis, ſed etiam ſecundum grauitaté abſolute, quia grauius eſt ſm̃ ſe peccatum inceſtus cum ſorore, q̃ cum ſorore uxoris, ſed ex hoc non ſequitur diuerſitas ſpecifica. Grauius namque eſt furari mille quàm decem, & tamen non differunt ſpecie.

Art.1.& 6. huius q.6.

¶ Ad ſecũdã obiectioné de cognatione ſpũali & legali dr̃, ꝙ qa coniunctio talis non ordinatur ad conſanguinitatem ut proprium ac proximum finem, ſed ſecundum quandã aſſimilationé: ideò illius uiolatio metaphorice dr̃ inceſtus. Et hinc habes, ꝙ peccatum carnale commiſſum cum conſanguinea eiuſdem eſt ſpeciei cum commiſſo cum affine, ita ꝙ non oportet te in huiuſmodi circunſtantiæ diuerſitate ſolicitari de neceſſitate. Quia tñ grauius eſt contra conſanguinitatem, q̃ cõtra affinitatem agere, iõ ſicut circunſtantia aggrauans, tantum habenda eſt. Et hæc quo ad peccatum dicimus, qm̃ quo ad impediendũ matrimonium, ſeu eius actum uiolatio affinitatis præpõderat, diſponente ſic iure canonico, ut patet de impedimentis matrimonii non dirimentibus, ſed impedientibus tantum. Nã qui cognouit conſanguineã vxoris ſuæ, nec ab ipſa põt debitũ exigere, nec pt̃ poſt illius mortem quãcunq; uxorem ducere, aut ſi duxit debitum petere ab ea ſine diſpenſatione, ut dr̃ extra de eo qui cognouit conſanguineam uxoris ſuæ. c. Transmiſſę. & 32. q. 7. in pluribus capitulis. Et licet quidam dicant, ꝙ oĩs inceſtus impedit matrimonium, allegantes capitulum. de inceſtu. 35. q. 3. ſm̃ tñ ueritatem ſolus inceſtus cum conſanguineis côiungis impedit, & merito, quia talis inceſtus ex propria rõe habet ꝙ impediat exactionem debiti à coniunge, qm̃ ex hoc eſt affinis. Et ex hoc ꝙ non eſt ueritus coniugem facere ſibi affiné, meretur ut nunquàm amplius coniugium renouare poſſit cũ quacunq; Hæc textus ille, qui clarius dr̃, iuuat, ſed oppoſitum dicit, ſubiungens in calce. Sane quibus illicita coniungia inhibentur, ineundi meliora coniungia libertatem habent. Nec capitulum, Si duo uiri. 35. q. 6. hoc diſponit, ſed mandat quod inceſtuoſi ſi ſint iuuenes, nõ prohibeantur ab alio matrimonio & loquitur de inceſtu cum proprijs conſanguineis. Hoc. n. non eſt diſponere, ꝙ ſi non ſint iuuentes prohibeatur, ſed cauſam non futuræ prohibitionis ab homine determinare.

¶ In rñſione ad tertium euſdem art. dubium occurrit circa illa uerba. Aliæ uerò perſonæ non habent ita ex ſeipſis indecẽtiã. &c. An extra parentes & proles concubitus ſit contra ius naturale, ita ꝙ nulla diſpenſatione humana poſſit eſſe licitus. Et eſt rõ dubii, quia ſi eſſet contra ius naturale, ſequeretur, ꝙ nulla neceſſitate potuiſſet unq̃ inter tales eſſe matrimonium, quia nulla neceſſitas facit licitam uiolationem iuris naturæ, niſi ab authore naturę aliter ordinetur. Conſtat autem ꝙ inter fratré, & ſororem olim fuit licitum matrimonium. ergo coniunctiõ talium non eſt contra ius naturale. In oppoſitum aũt eſt, quia hmôi concubitus eſt contra naturalem rõem quo ad tria, quæ in prima, ſecunda, & quarta rõne literæ afferuntur: ſ. contra debitum honorem propinquorum, contra debitam fortitudiné animi, contra moderationem debitam amoris uenerei. Et augetur rõ dubii, quia in litera non dr̃, Aliæ uerò perſonæ non habét indecẽtiã: ſed dr̃, non habent ita ex ſeipſis indecentiã. In quibus uerbis non excluditur indecentia, ſed modus ac rõ indecentiæ: ſ. ꝙ non ita ex ſeipſis, ſicut parẽtes & proles: ac ꝑ hoc uidetur ꝙ ſecundum authorem inter illas perſonas eſt indecẽtia naturalis, licet non illo modo, & illa ratione. In oppoſitum autem uidentur ſubiuncta uerba. ſ. Sed uariatur circa hoc de-

xuria diſtinguuntur ſecundum cõditiones mulierum, quibus aliqui abutũtur: ſed in inceſtu importatur ſpecialis conditio mulierum, quia eſt abuſus conſanguinearum, uel affiniũ, ut dictum* eſt. ergo inceſtus eſt determinata ſpecies luxuriæ:

G RESP. Dcd̃m, ꝙ ſicut dictũ *eſt, ibi neceſſe eſt inueniri determinatam ſpecié luxuriæ, ubi inuenit aliquid repugnãs uſui debito uenereorũ In uſu autẽ conſanguineorũ, vel affiniũ inuenit aliquid incongruũ cõmiſtioni venereæ triplici rõne. Primò quidem, quia naturaliter hõ debet quandam honorificentiã parentibus, & per conſequens aliis conſangnineis, q ex eiſdem parentibus de propinquo originé trahunt, intm̃ ꝙ apud antiquos, vt Maximus *Valeri* refert, nõ erat fas filiũ ſimul cũ pr̃e balneari, ne ſe inuicẽ nudos cõſpicerẽt. Manifeſtũ

Nota Valerium

Id habet Valerius li.2.c.9. & eſt de honeſtate lauandi cũ neceſſaria

F centia vel indecentia ſm̃ cõſuetudiné, & legem humanam, vel diuinam. Nam quod ex conſuetudine vel adiuncta lege tam decens, q̃ indecens redditur, non repugnat ſm̃ ſe naturali iuri. Vñ in 5. Ethi. dr̃, ꝙ ius poſitiuum eſt quod à principio nihil differt. Augetur rurſus dubium, quia præcepta quæ in lege Moyſi dantur circa talium perſonarum inhabilitaté ad matrimoniũ, inter ꝑcepta moralia computant̃, vt patet ex rõne ibi reddita. ſ. ne reuelet̃ turpitudo proximorũ. Leui. 18. Conſtat auté ꝙ præcepta diuini iuris moralia ad ius naturæ ſpectant, & perſeuerãt adeo, ꝙ in diſpenſabilia ſunt authoritate humana. In oppoſitũ eſt quia Papa põt in his diſpẽſare. Conſtat auté ꝙ non põt in naturali iure diſpenſare: qm̃ Papa eſt ſubditus naturali iuri, & nõ eſt ſupra ipſum vt poſſit illud tollere, aut mutare, ſicut põt tollere, vel mutare ius poſitiuũ & ꝙ Papa poſſit ex geſtis Romanorũ Pontif. patet. Nã modernus rex Portugalliæ Emanuel, duas ſorores, quarũ altera supereſt, ſucceſſiue vxores habuit, ita ꝙ ẽt cum prima conſumauerat matrimoniũ. Moderna quoq; Regina Angliæ, conſumauerat prius matrimonium cum olim fratre iſtius Regis Angliæ
H ſui mariti. Ferdinandus quoq; iunior Rex Siciliæ citra Pharũ, ſororem patris ſuis Ioannam, quæ adhuc ſupereſt, in vxorem duxit, diſpenſante Alex. 6. Hæc autem conſtat eſſe in diuina lege prohibita, in dicto ca. ergo.

¶ Ad euidẽtiam horum ſciendum eſt, varias eſſe in hac quęſtione, opiniones, præcipuè quia hinc diuinum ius in hmôi præceptis, inde authoritas Romani Pontificis occurrunt. Quidã enim putant Papam non poſſe diſpenſare in gradibus prohibitis diuino iure, quia moralia præcepta ſunt. Quidam putant Papam non poſſe tollere prohibitionem diuino iure in his præceptis contentam, ſed in caſu, in quo ratio legis ceſſaret, diſpẽſare, quia præcepta moralia ſunt diuini iuris. Alii autem putant Papam poſſe ſimpliciter diſpenſare. Vt autem veritas eluceſcat, conſiderandum eſt ꝙ præcepta iſta ſunt partim moralia, & partim iudicialia. Nam quantum ad hoc, ꝙ cum proximis & quibuſdam determinate non debet eſſe matrimo-
I nium, ſunt moralia ſimpliciter: ſed quãtũ ad determinationé tot perſonarum, habent aliquid morale, & aliquid iudiciale & morale quidem in eis eſt, quicquid & quantum morali rationi conforme eſt, iudiciale autem eſt omnimoda determinatio tot perſonarum. Nec hic ego ſomnio, ſed ex ipſo cap. Leui. 18. accepi. Tum quoniam inter hæc præcepta de commiſtione venerea ibidem ponitur præceptum de vitanda muliere menſtruata. Conſtat autem ex authore in 4. Senten. præceptum hoc eſſe partim morale, & partim iudiciale. Non igitur oportet omnia illa præcepta totaliter moralia eſſe. Qua. n. ratione præceptum de vitanda menſtruata diſcutitur, & tam ſubtiliter in ea diſcernitur quid rationis naturalis in eo ſit, & quantum, & quid non ad rationem naturalem, ſed iudicialia ſpectet illius populi, eadem ratione hæc præcepta ſimul tradita diſcutiẽda ſunt, vt appareat clare quid in eis morale, & quid iudicialis vinculi in eis fuerat. Tum quia in principio dicti cap.
K præmittitur præceptis iſtis inhibitio legum extranearum, & expreſsè his ſubiungitur impoſitio iudiciorum dicendo, Facietis iudicia mea, & præcepta mea. & cuſtodite leges meas atque iudicia. Ex hoc enim quòd iudicialia extranea vetare, & iudicialia peculiaria illis clare Deum commemorat Moyſes, ſignificatur, quòd non pure moralia pręcepta ſubiungenda erant. Tum quia præcipitur ibi vt ſoror uxoris non ſumatur in vxoré ſorore viuente, & ſic non propter inceſtum eſt iſta prohibitio, quia committeretur, etiam ipſa mortua, inceſtus: ſed propter aliam cauſam, puta, diſcordiam vitandam inter ſorores. Ac per hoc conſtat iudiciale eſſe præceptum hoc ſuper quadam honeſtate fundatum non reſpectu generationis, aut prolis, ſed naturalis pacis non deducendæ in emulationem. Tum quia ibidem ſecundus gradus tam conſanguinitatis, quàm affinitatis in quibuſdam perſonis interdictus inuenitur. Et extra, de diuortiis. capit. Gaudemus, dicitur quòd Pagani in ſecundo gradu coniuncti, ſi conuertuntur, non ſunt ſperandi. Quod non ſtatutum eſſet, ſecundus gradus inceſtum cauſaret ex

patet ex præceptis pure moralibus diuinæ legis: quibus talibus om- A nes homines ſubiecti ſunt. Sciebat.n. Papa tam excellentis præ ſerti in ſcientiæ.ſ. Innocentius tertius fuiſſe diuina lege prohibita multa coniugia in ſecundo gradu, & multa in eodē gradu à ſacris canonibus prohibita: & tñ quia ſacris canonibus, quibus cauet̃ huiuſmodi matrimonia eſſe nulla, pagani ſubiecti non ſunt, liberè ac licitè matrimonia inter Paganos in ſecundo gradu indiſtīcte poſt conuerſionē pſeuerare, dixit. Ex hoc.n. manifeſte ſequitur, q pcepta illa tã parum moralitatis hñt, ut ſine ulla diſpenſatione apud Paganos in ſcđo gradu licite cõtrahunt̃ coniugia, nullo inceſtus vitio īteruenīēte. Diſcernere igit̃ oportet moralitatē vnius pcepti à moralitate alterius, pſpicacius uidendo rõem naturalē cuiuſq;. Et qm rões oēs naturali lumine fultæ naturalē indecentiã afferunt oportet ipsã diſcernere. Nã naturalis indecentia p tres vltimas rões allata, nõ eſt talis indecentia, q̃ conſtituat pſonã inhabilē ad coniugiũ, ſed ad cautelã conſequentis mali, uel impediti boni ſpectat. Mollities.n. animi ex nimia opportunitate pſonarũ ad coniugiũ habitũ. q̃ ex ſecunda rõne cauet̃, ad defectũ pſonę conſequētē ex abuſu familiaris, ſeu domeſticæ cõuerſationis ſpectat. Nam recta rõe conuerſantes, donec a parentibus deputati eēnt cõiuges, ad hmõi amorē non declinarent, ut patet de Iacob, & cõſobrinis eius, quas poſt habuit in vxores. Et ad idē ſpectat nimis ardor, q in quarta rõe cauendus dr̃ ex multiplicato vinculo, cũ ſint uincula diuerſarũ rõum conſanguinitas, & cõiugiũ. D Impedimentũ ãt multiplicandę amicitiæ, quod in tertia rõne affert̃, manifeſte ad bonũ non debitũ, ſed ad bñ eſſe ſpectãs reſpicit. Nõ.n. tenet̃ quis niſi forte in caſu ad amicitiã cũ extraneo talē.ſ. p coniugii vinculũ. Sed hoc ad bñ eſſe humanæ amicitiæ confert. Poteſt quoque p conſuetudinē diſciplinæ bonę, q̃ in ciuitate ac domo eſſe dēt, primũ inconueniens facile euitari. Secundũ ãt fortè nullũ eſſet, ſi conſuetudo eſſet ut conſanguinei coniuges eſſent, in cuius ſignum conſanguinei diſpēſati ad coniugium non plus ardere uidentur, q̃ alii coniuges. Poſſent nihilominus coniugia cum extraneis fieri, qñ ob amicitiam opus eſſet, ut tertiũ inconueniens ceſſaret. Vnde licet indecētia allata ex his tribus rõibus nõnihil moralitatis afferat, non tñ talem, ut propterea perſonæ conſanguineæ reddantur inhabiles ad coniugium. Prima autem ratio de naturali reuerētia, & de honoratione diſtinguitur in litera in reſponſione ad E tertiũ. q.ſ. quædam eſt naturalis reuerentia cõſequēs per ſe & immediatam coniunctionem carnalem perſonarum, & hęc ē inter parentes & proles. Quędã uerò eſt quæ conſequit̃ coniunctionem carnalem non per ſe & immediatã, ſed mediante cõiunctione in parentibus, ſeu filiis: & hæc eſt inter reliquas pſonas tã conſanguinitate, q̃ affinitate coniunctas. Nam nullæ tales per ſeipſas iunctæ ſunt ſm carnem, ſed mediante patre, aut matre, ſeu filio, aut filia, ut patet diſcurrendo. Inter has autem nec differentia in litera aſſignatur, q reuerentia naturalis conſequens coniunctionem carnalem perſonarum per ſe & immediatè coniunctarum, efficit q commiſtio inter tales ſit ſecundum ſe indecens, & repugnans naturali rationi, ac per hoc nulla ratione naturali licita. Et ex hoc patet q reddit tales perſonas inhabiles ad coniugium inter ſe. Coniunctio autem reliquarum perſonarum cum annexa reuerentia naturali nõ efficit, quod commiſtio talium ſit ſecundum ſe indecens, & repugnans naturali rationi: ſed cum ipſa ſtat, quòd ſit commiſtio talium decens, vel indecens ſecundum conſuetudinem, uel legem diuinam, vel humanam. Et per hoc habetur quòd talis commiſtio non ex extremis, ſed ex conſuetudine, uel lege ſuperueniente redditur decens, uel indecens.

¶ Sed eſt hic dubium, quō dicta differentia perſonarum penes coniunctionem ſm ſe, & nō ſm ſe eſt radix inhabilitatis, & habilitatis ad coniugiũ inter ſe: quia aut hunc effectũ parit dicta cõiunctio, quia pater & filia, mater & filius ſũt naturaliter una caro; & in coniugio oportet ex duobus fieri unã carnem & hoc non, tũ quia Eua non minus fuit vna caro cum Adã, q̃ filia cum patre, iuxta illud. Hoc os ex oſſibus meis, & caro de carne mea & tñ coniuncta eſt illi in vxorem, & nō inhabilis erat ad cõiugiũ. Aut quia dicta coniũctio eſt propria cauſa naturalis reuerentiæ, et hoc non, quia naturalis reuerentia, uel irreuerentia, quæ propria rō eſt inhabilitatis ad coniugiũ non habet pro pprio fundamento, ſeu propria cauſa, cõiunctionem per ſe & immediatam perſonarum, ut patet ex hoc, q maior reuerentia debetur auo quam patri, & tamen cum auo non eſt cõiũctio per ſe & immediata, ſed per alium.ſ. mediante patre. Non apparet ergo unde dicta coniunctio cauſet huiuſmodi inhabilitatem.

Li. 15. c. 16 circa prin. to. 5.

Con. l. m

In cas. ar.

est ãt ſm prædicta, q in actibus venereis maximè conſiſtit quædã turpitudo honorificentiæ cõtraria, vñ de his hoïes verecũdant̃ & iō icõgruũ ē q commiſtio venerea fiat taliũ pſonarũ adinuicē. Et hæc cã vr̃ exprimi Leu. 18. ubi dicit̃, Mater tua B eſt nō reuelabis turpitudinem eius. & idē poſtea dr̃ ī aliis. Secunda rō eſt, q̃a pſonas ſanguine cõiũctas neceſſe eſt adinuicē ſimul cõuerſari. Vñ ſi hoïes nō arcerent̃ à cõmiſtione venerea, nimia opportunitas daret̃ hoibus venereæ cõmiſtionis, et ſic animi hoïum nimis emollescerēt p luxuriã: & iō ī veteri lege illæ pſonæ ſpãliter uĩr phibitæ eē, quas neceſſe eſt ſi- C mul cõmorari. Tertia rō eſt, q̃a p hoc impediret̃ multiplicatio amicorũ. Dũ.n. hō uxorē extraneã accipit, iungunt̃ ſibi quadã ſpãli amicitia oēs conſãguinei vxoris, ac ſi eēnt cõſãguinei ſui. Vñ Aug. dicit 15. de ciuitate Dei. Habita ē rō rectiſſima charitatis, ut hoïes q̃bus eſſet vtilis atq; honeſta cõcordia, diuerſarũ uiciſſitudinũ vinculis necterent̃, nec vnus ī vno multas haberet, ſed ſingulæ ſpargerent̃ in ſingulos. Addit ãt Ari. quartã rōem in 2. Politic. quia cũ naturaliter hō conſanguineam diligat, ſi adderet̃ amor qui eſt ex cõmiſtione venerea, fieret nimius ardor amoris: et maximũ libidinis incentiuũ, qđ caſtitati repugnat. Vñ manifeſtum eſt, quòd ᵐ inceſtus eſt determinata luxuriæ ſpecies.ⁿ

Ad primvm ergo dcđm, q abuſus coniunctarũ pſonarũ maximè induceret corruptelã caſtitatis, tũ pp oportunitatē: tũ ēt pp nimiũ ardorē amoris, ut dictum * eſt, & ideo antonomaſicè abuſus talium perſonarum uocatur inceſtus.

Ad ii dcđm, q perſona affi

¶ Soluitur autem dubium hoc dicendum, quòd dicta cõiũctio ratione primi confert propoſito: ratione vero ſecundi, directe D & efficaciter eſt uera radix inhabilitatis. Nam ex hoc, q mater & filius ſunt una caro, non qualitercumque, ſed ſecundum naturalem coniunctionem immediatè, qm filius ex matris ſubſtantia eſt, conſequens eſt ut nō ſint habiles naturaliter ad hoc, q ex eis fiat de nouo vna caro, ad quod ordinatur coniugiũ. Et hoc tangitur in uerbis Adæ cum dicitur, Relinquet patrem & matrem, cum quibus eſt homo naturaliter vna caro, & duo, qui non ſunt vna caro, erunt in carne vna. Et quidem bona ratio eſt ad propoſitum principale. Nec eſt inſtantia de Eua: quoniam non naturaliter erat una caro cum Adam. In pceptis.n. naturalis iuris ad naturalia oportet inſpicere, non ad miracula. Directa autem coniunctio & immediata perſonarum, inquantum propria radix naturalis reuerentię, inhabilitat perſonas tales ad coniugium.

¶ Ad cuius euidentiam ſcito, quòd coniunctio perſonarum p ſe & immediata, de qua eſt ſermo, eſt coniunctio originis natu- E ralis. Et qm naturalis productio alicuius ab aliquo, in cõmuni loquendo, poteſt eſſe per ſe, & per accidens, & rurſus mediate, uel immediate: Sol enim & homo generant hominem, ut dr 2. Phyſico. ideo in litera ponuntur conditiones iſtæ, ita quòd perſonarum coniunctio naturalis ex hoc, quòd eſt ſecundum ordinem originis, radix eſt naturalis reuerentię, quoniam perſona cauſata naturaliter ſe habet ad perſonam cauſantem ipſam ut ad principium ſui eſſe, ac per hoc honorare tenetur ipſam, ut patet. Ex hoc uero quòd eſt inter extrema talis originis, ſcilicet producentem & productum, infert naturalem reuerentiam per ſe inter talia per ſe extrema originis, quæ ſunt pater ac mater, & filius filiaque, & infert naturalem reuerentiam per accidens inter extrema per accidens dictæ originis, quæ ſunt tam auus quàm auia, & tam nepos quàm neptis. Secundum namque rectam philoſophiam Petrus eſt per ſe productus à patre & matre ſua, ſed per accidens ab auo & auia, quoniam accidit patri meo ut ipſe habeat, vel habuerit patrem & matrem. Nihil enim minus Abel & Cain, & Seth

fuerunt filii Adæ & Euæ, q̃ ſi habuiſſent auos & auias. Sunt ſiĉ apud philoſo. & benè, omnes aui & auiæ cauſę p accidens ordinatæ reſpectu mei. Et q̃a id quod eſt per accidens excludiť ab arte, & à fortiori à natura, q̃m natura parens eſt artis: iõ ſolũ modo inter parentes ꝓximos, hoc eſt, patrem & matrẽ & filios ſeu filias, eſt naturalis reuerentia p ſe, & ꝓpterea iſtæ ſolæ pſonę inhabiles redduntẽ ad cõiugium ex rõne naturalis reuerentię. Et q̃a hæc ſola rõ, inuenitur urgens, ideo author optimè has ſolas perſonas excluſit à matrimonio ex naturali rõe: reliquas ãt conſuetudine, & legibus ſuperadditis diuinis, uel humanis regulandas dixit. Vñ tã ſubtrahentes perſonas in ueteri lege prohibitas, ꝙ ſubtrahentes perſonas omnes in linea recta aſcẽdentium & deſcendentium humanæ diſpenſationi, ab authoris doctrina & ueritate ꝓcul ſũt. Ab authore quidem, quia expreſſe hic dř, ꝙ pſonæ per ſe immediatè coniunctæ, non niſi contra naturalẽ rõnem commiſceri poſſint, ꝙ reliquæ decenter, uel indecenter ſm̃ conſuetudinẽ, uel legem diuinam, uel humanam coniunguntur. A ueritate ãt, quia voluntariè, aut inſufficienter loquũtur. H Voluntariè namque Scotus in 40. diſt. 4. Sententiarũ gloſauit uerbum illud Adæ. Relinquet hõ patrem, ꝙ intelligit non ſolum de patre proximo, ſed de patre remoto, ita ꝙ Adam ſi uiueret, non inueniret uxorem. Hoc. n. abſque vlla rõe dicit, & ẽ contra rõem allatam. ſ. ꝙ meus auus non eſt pater meus, niſi p accidens, ea autem quæ ſunt per accidens, relinquuntur. Inſufficienter verò Petrus de Palude in 40. ſimiliter diſtinctio. 4. Sententiarum, probat primò, ꝙ linea recta in infinitum ſit ꝓhibita, quia magis reueremur auum, q̃ matrem. Hoc enim non eſt uerum de reuerentia naturali, quia ad patres per ſe, ad auum per accidens eſt naturalis reuerentia, dato, ꝙ ſit uerũ de reuerentia politica, qua unum uiuentem ut primum dominũ rerum, & primum in gubernando principium reueremur. Secundo, quòd omnes gradus prohibiti in lege ueteri ſint indiſpenſabiles à Papa, quia ſunt de iure diuino: q̃m ut iam clarius patet, determinatio tot perſonarum ſpectat ad iudicialia. non I ad moralia ſimpliciter iuris diuini, quoniam ratio naturalis ñ inhabilitat tot pſona ad cõiugiũ, quot ibi definiunť inhabiles. Ad obiectiones ergo in oppoſitum primo propoſitas dicitur, ꝙ nulla rõum in litera allatarum infert deordinationem, ſeu deformitatem aliquam in concubitu, ſeu coniugio reliquarum perſonarum coniunctarum, inueniri per ſe, ut patet diſcurrẽdo per ſingulas. Prima namque de naturali honorificentia cõiunctorum, non concludit de perſonis reliquis a patre & matre, niſi per accidens, ut patet ex dictis. Secunda de mollitie animi, & ſimiliter quarta de nimio ardore, pericula tantum boni moralis accepta, magis quàm data, & indirecte, ſeu ſecũdariò ad matrimonium ſpectantis, inferunt. Nam non inferunt ipſa mala, ſed pericula eorum adeſſe ex libero coniugio inter coniũctas perſonas. Sequerentur enim hęc mala apud inordinatos animos, & non apud ordinatos mentis homines, & propterea magis accepta q̃ data dixerim hęc pericula. Et licet finis ſecũ- D darius coniugii ſit repreſſio concupiſcentiæ, quia eſt non ſolũ in officium, ſed in remedium: directe tamen coniugium eſt in remedium concupiſcentiæ per uiam ſatisfactionis, iuxta illud. Melius eſt nubere q̃ uri: & Vnuſquiſque ſuam vxorẽ habeat ꝑp fornicationem, dum habendo coniugem, abſtineť ab aliis, Tali autem modo reprimendi concupiſcentiam nõ repugnat commiſtio coniunctarum perſonarum, immò magis confert ex dictis conditionibus opportunitatis & incentiui: & ꝑpea repreſſio concupiſcentiæ, quam auget libertas coniugii conſequenter perſonas coniunctas ex domeſtica cõuerſatione & naturali amore propinquitatis non niſi indirecte, ſeu ſecundario ſpectat ad coniugium, dum ſ. expleta concupiſcentia, nõ tam facile alii magni motus libidinis inſurgunt. Sed quòd huiuſmodi pericula non inhabilitent perſonas ad coniugiũ ex eo, ſit coniectura eſt, ꝙ mulieres naturaliter pulchræ ualde nõ ſũt inhabiles ad coniugium, quarum tamen conditio magis hẽt annexum periculum horum bonorum morum. ſ. fortitudinis animi, & moderati amoris. Tertia ãt rõ de multiplicanda amicitia, patet quòd non infert impedimentum boni debiti quando ubi &c. ſed eius qđ eſt ad bene eſſe. Quia tamen dictæ rões monſtrant decens cautum, utileque eſſe ut non ſit liberũ coniugium cũ multis reliquis perſonis coniũctis, ideo oſtendunt rõnabiles eſſe conſuetudines, ac leges huiuſmodi libertatem coniugii adimentes. Ad verba ãt literæ ſecundo loco obiecta, ſcilicet, Aliæ uero pſonæ non hẽnt ita ex ſeipſis indecẽtiã, dř ꝙ per hęc uerba cum ſolam negationem modi & rationis indecentiæ ſignificent, non poteſt accipi ꝙ affirment aliquam indecentiam: ſed hoc tantummodo. ſ. quòd p hęc verba non excludiť omnis indecentiæ modus. Et reſpondeo, ꝙ grauis conceditur, q̃m per ſubiuncta uerba explanatur, uariatur in his decentia, uel indecentia & conſuetudine, & lege.

¶ Ad obiectionem demum tertio loco allatam ex prohibitione H perſonarum proximarum per pręcepta diuinæ legis, iam dictũ eſt, ꝙ præcepta illa quo ad tot perſonarum inhabitationem, ſunt iudicialia, non moralia ſimpliciter, ſed ſm̃ quid ſcilicet quantum ad naturalem reuerentiam per accidens, quam Moyſes tangit in reliquis perſonis non violandam ex naturali coitus turpitudine: & ideo hodie nõ ligant. niſi quatenus ab eccleſia ſunt aſſumpta. Et ꝑpea pt̃ Papa diſpenſare cũ oĩbus pſ. nis coniunctis, niſi cum matre & patre, ut matrimoniũ cõtrahãt. Et hoc author ex authoritate Auguſtini inſinuat in litera, dicẽdo ꝙ cõmiſtio fratrũ & ſororũ ñ natura; ſed religione ꝓhibẽte, facta ẽ dãnabilis. Hoc idẽ oẽs ẽt q̃ negant, fateñť dicẽdo, ꝙ ſoli pater & mater de iure naturæ excluduntur à matrimonio Omnia enim præcepta moralia ſunt de iure naturæ. Hoc idem geſta Romanorum pontificum frequenter atteſtantur.

¶ In eodẽ articulo ac eadẽ reſponſione ad tertiũ, dubiũ occurrit, An in aliquo caſu licitus eſſe poſſit abſq; diuina diſpenſa- I tione, cõcubitus patris cum filia, aut matris cum filio: & eſt rõ dubii, q̃a bonum cõe ꝓfertur ſm̃ rectã rõem bono particulari, ac p hoc in caſu quo ſolus pater cum filia, aut ſola mater cũ filio reſtaret ad conſeruationẽ ſpẽi humanæ, poſtponi deberet honor pſonalis, qui violať ex turpitudine coitus, cõi bono conſeruationis ſpẽi. Pręterea, Si Adã, inquit Martinus in quæſtione de inceſtu ex Eua ſolas fœminas generaſſet, & cognouiſſet quod Eua ex ſua complexione eſſet inhabilis ad generandum maſculos, debuiſſet aſſumere in vxorem aliquam ex ſuis filiabus, ut maſculus aliquis naſceretur ad conſeruationem ſpeciei, alioquin nec Deo pręcipienti, Creſcite & multiplicamini &c. nec rationi naturali hoc indubitanter ſuadenti, ſatisfeciſſet. In oppoſitum autem eſt, quia in præceptis naturæ ſolus naturæ author diſpenſare poteſt. Talis autem commiſtio iure naturæ prohibita eſt. ergo &c.

¶ Ad hanc dubitationem dicitur, ꝙ cum non ſint faciẽda mala: ut ueniant bona, nec deberet, nec licitè poſſet homo dicere vnum mendaciũ, ut conſeruaret totũ mundum cũ ſuis ſpeciebus quia mendacium eſt ſm̃ ſe prauũ, conſequens eſt, ut eadẽ rõe, quia. ſ. talis cõmiſtio eſt ſm̃ ſe praua, nullo poſſit bono fine excuſari: & propter hoc filiæ Lot non excuſantur ab inceſtu. Quod autem talis commiſtio ſit per ſe praua, patet ex hoc, ꝙ actus cadit ſuper indebita materia q̃m perſonæ iſtæ ſunt naturaliter inhabiles ad coitum ſecundum ſeipſas, non in ordine ad prolem: quoniam inter ipſas eſt naturalis pudor, qui eſt cõtrarius directe commiſtioni earum.

¶ Ad primã ãt obiectionem in oppoſitum dř, ꝙ licet bonum humanæ ſpeciei ſit maius bono naturalis honoris iſtius perſonæ, hõ tñ qui non eſt dominus naturalium, non poteſt licitè priuare ſe, aut aliam perſonam bono naturalis honoris ſibi debiti ꝑp illud maius bonum; quia priuando incurreret proprium malum moris, qđ non eſt admittendum pro quocunq; communi bono

nis coniungitur alicui ꝑp pſonã cõſãguinitate coniunctã: & iõ q̃a unum eſt ꝑp alterũ eiuſdem rõnis, inconuenientiam facit ꝯſãguinitatis, & affinitas.

AD III dcđm, ꝙ in cõmiſtione pſonarũ coniunctarũ aliq̃d ẽ, ꝙ ẽ ſm̃ ſe idecẽs, & repugnãs naturali rõi ſicut, ꝙ cõmiſtio G fiat inter parẽtes & filios, quorũ ẽ per ſe & imediata cognatio: nã filii naturaliter honorẽ dẽnt parẽtibus. Vñ Philo.* dicit in 9. de aĩalibus, ꝙ quidam equus, q̃a deceptus fuit vt matri cõmiſceretur, ſeipſum ꝑcipitauit quaſi præ horrore, eo ꝙ ẽt aĩalibus aliquibus ineſt naturalis reuerentia ad parentes. Aliæ verò perſonę q̃ nõ coniũguñť ſm̃ ſeipſas, ſed p ordinẽ ad parẽtes, nõ hẽnt ita ex ſeipſis indecentiã: ſed variať circa hoc decẽtia, uel idecẽtia ſm̃ cõſuetudinẽ & legẽ humanã, uel diuinã: q̃a ut dictũ *eſt, uſus ve- G nereorũ, q ordinať ad bonum cõe, ſubiacet legi. Et ideo ſicut Auguſti.† dicit 15. de ciuitate Dei, ca. 16. Commiſtio ſororũ, & fratrum quantò fuit antiquior cõpellente neceſſitate, tantò poſtea facta eſt damnabilior religione prohibente.

*Honeſtus brutorum lib. 9. de hiſtoria animalium c. 47. tom. 4.

*ar. 1. huius queſt.

†lib. 15. c. 16. circa principiũ tom. 5.

ni bono ſiue naturali, ſiue morali. Sicut maius bonū eſt ſalus & vita patriæ, q̃ unius priuati ruſtici: non poſſem tñ ego priuata authoritate, ruſtici uitam tollere, ut toti patriæ uitam darē, qa nō licet facere malum, ut eueniat bonum. Et ſi quæritur, quid facient mi & filius tantūmō relicti? Rñdetur, Recurrent deuotè ad authorem naturæ, cui incumbit cura conſeruandarū ſpecierum, quiq; ſtatuit caſus ſecundis ſpeciē cōſeruandā non per matrē & patrē. Et procul dubio Deus, qui non deficit in neceſſariis, prouideret.

Porrec. per per.

751 Sup. art. 1. ad 3. Et 4. d. 41. art. 4 q. 2, ad 7.

¶ Ad ſecundā aūt obiectionē dr̄, q; caſus non eſt dimittēd⁹, qa claudit incompoſſibilia. ſ. q; Deus præceperit, ut de facto præcepit primis parētibus, Creſcite, & replete terrā, & q; Euam talis complexionis fecerit, vt eſſet inepta ad gñem maſculorum. Repugnāt. n. hæc duo adinuicē, qñ ex primo ſequit̃ oppoſitum ſecundi, & ex ſecūdo oppoſitum primi. Nā ſi ipſi primi parētes præceptum acceperūt ut generarēt, ex ſeipſis repleturos terrā, oportuit Euā eſſe fęcūdā vtriuſq; ſexus, alioquin iā nō ex Adā & Eua, ſed ex una alia neceſſario requiſita repletio eſſet terræ, vt à primis parētibus, quoniam illa alia eſſet prima mater maſculorum.

*q. 99.

36. q. 1. ca. Lex illa p̄teritorum

lib. 15. c. 16 parū a medio, to. 5.

Præterea, Incompoſſibile eſt primis parentibus, ut ſint imperfecta principia, imperfectione priuationis naturalis quoniam ut dicitur in ſecundo Metaphyſic. perfecta principia naturaliter ſunt ante imperfecta. Conſtat autem, q; talis caſus ponit parentes primos principia imperfecta humanæ ſpeciei imperfectione naturalis priuationis, quoniam eſſent priuata naturali fœcunditate maſculorum. Falſum quoq; ex dictis eſſe patet, q; ratio moralis indubitanter ſuadet, commiſtionem talem propter conſeruandam ſpeciem eſſe licitam.

ARTICVLVS X.

Vtrum ſacrilegium poſſit eſſe ſpecies luxuriæ.

AD DECIMVM ſic proceditur. Vr̄ q; ſacrilegium non poſſit eſſe ſpēs luxurię. Eadē. n. ſpēs nō inuenit̃ ſub diuerſis generib. nō ſubalternatim poſitis: B ſed ſacrilegiū eſt ſpēs irreligioſitatis, vt ſ. dcm̄* eſt. ergo ſacrilegiū nō p̄t poni ſpēs luxuriæ.

¶ 2 Pręt. In Decr. 36.* q. 1. ſacrilegium non ponitur inter alia, q̃ ponuntur ſpēs luxuriæ. ergo vr̄ q; non ſit luxuriæ ſpecies.

¶ 3 Præt. Sicut per luxuriam cōtingit aliquid fieri contra aliq̃ rem ſacram, ita ēt per alia vitiorum genera: ſed ſacrilegium C non ponitur ſpecies gulæ, aut alterius alicuius vitij. ergo etiā nō debet poni ſpecies luxuriæ.

SED CONT. eſt, q; Aug. dicit 15. de* ci. Dei, q; ſicut iniquū eſt auiditatem poſſidēdi trāſgredi limitē agrorū, ita ēt eſt iniquū libidine concūbēdi ſubuertere limitē morū: ſed trāſgredi limitē agrorū in reb. ſacris eſt pc̄tm̄ ſacrilegij. ergo pari rōe ſubuertere limites morū libidine concumbendi in reb. ſacris facit ſacrilegij vitium: ſed libido concūbēdi p̄tinet ad luxuriā. ergo ſacrilegium eſt luxurię ſpecies.

RESP. dcd̄m, q; ſicut ſ. dcm̄* eſt, act⁹ vnius virtutis, vel vitii ordinat⁹ ad finē alteri⁹ aſſumit ſpēm illius, ſicut furtū qd̄ p̄p adulteriū cōmittit̃, trāſit i ſpēm adulterij. Manifeſtū ē āt q; obſeruatio caſtitatis ſm̄ q; ordinatur ad cultum Dei, fit actus religionis, vt patet in illis qui uouent, & ſeruant virginitatē, vt patet p̄ Aug. in lib.* de virgin. Vñ manifeſtū eſt, q; ē tm̄ luxuria ſm̄ q; violat aliquid ad diuinū cultū pertinēs, p̄tinet ad ſpēm ſacrilegii. Et ſm̄ hoc ſacrilegiū poteſt poni ſpecies luxuriæ.

AD PRIMVM ergo dcd̄m q; luxuria, ſm̄ q; ordinat̃ ad finem alterius vitij, efficit̃ illius vitij ſpēs: & ſic aliqua luxuriæ ſpēs p̄t ēt eſſe ſpēs irreligioſitatis, ſi

SVPER QVÆS. CLIIII. ART. X.

IN ar. 10. eiuſdem q. 154. aduerte Nouitie, q; ex his quę in litera dicuntur, non accipias luxuriam ordinari ad irreligioſitatem in uiolatione monialis, ſicut caſtitas illius ordinatur: ſed ex his ſume eñ maiorem, ſeu vniuerſalem regulā, q; qñ actus unius vitii ordinatur ad aliud, tranſit in ſpeciem illius, ſicut accidit ēt in virtutum actibus, & ſubſumas, Qñ per luxuriam polluitur perſona ſacra, irreligioſitas ordinatur in luxuriam: qñ ex nimio appetitu luxuriæ cōiter hō acceptat violationem perſonæ ſacræ, & non econtra, & ſic ſacrilegium fit ſpecies luxurię, E vtpote p̄p luxuriam commiſſum. Sicut qñ ex vindicta percutit̃ perſona ſacra, ſacrilegium idem fit ſpecies iræ: & hoc eſt verū ſm̄ cōem curſum, vt dictum eſt. P̄ōt tñ ſpecies luxuriæ ordinari in irreligioſitatem vt finem, vt ſi quis ideo polluat potius monachalem, quàm aliam, ut iniuriam diuino cultui inferat.

¶ Aduerte ſecundo, q; cum in reſponſione ad primum dr̄, q; luxuria p̄ōt eſſe ſpecies irreligioſitatis ſicut cuiuſdam ſuperioris generis, ly ſicut, non denotat proprietatem, ſed ſimilitudinem. Luxuria. n. non eſt proprie genus medium inter irreligioſitatē, & ſpecies luxuriæ: ſed aſſimilatur generi medio pro quanto irreligioſitas tenet locum generis communioris, vtpote extenſi ad luxuriam, auaritiam, iram &c.

¶ In eodē articulo in rñone ad ſm̄, dubiū occurrit circa verba authoris, quonā pacto verū eſt q; ibi. ſ. in Decretis, enumerant̃ illa q̃ ſunt ſpēs luxuriæ ſm̄ ſeipſa, repugnat ſiquidē hoc ſupra dictis. Nā raptus & adulteriū ſm̄ ſeipſa, nō luxuriæ, ſed iniuſtitiæ ſunt ſpēs, & ad luxuriā nō ſpectant, niſi rōe finis dum ex nimia libidine acceptat quis interrēptum, aut alienū torū uiolare.

A ¶ Ad hoc dr̄ q; inter enumeratas prius ſpecies luxuriæ. ſ. fornicationē, ſtuprū &c. & ſacrilegiū, hæc eſt differētia manifeſte, q; ſignāto p̄prio cuiuſcunq; illarū, clauditur uenereus act⁹ explicite, ſiue ex p̄prietate hoīs ſignificatus, ut patet de ſtupro, adulterio &c. ſiue ex apparitione uſus, ut contingit in raptu. In p̄prio aūt ſignato ſacrilegii, nō cōtinet̃ explicite act⁹ uenereus, immo ſacrilegiū ēt perſonale cōe eſt actibus diuerſorū gñum, vt patet. Et hic hr̄ dr̄ia, quæ ponitur in lr̄a. ſ. q; illa ſm̄ ſeipſa continentur ſub luxuria, quia ſm̄ actus explicite ſignatos, ſub luxuria ſunt: ſacrilegium vero nō ſm̄ ſuū ſignatum, ſed ſm̄ q; ſuum ſignatum refert̃ ad luxuriæ actū ſpēs ponitur luxuriæ.

q. 99. ar. 1. ad 2. Et 2. q. 18. a. 7.

¶ Ad obiectionem vero in oppoſitum dr̄, q; p̄ns ſermo non cōtrariatur ſupradictis. Nam cum hoc ſtat, q; multę illarum ſpecies ſint ſm̄ famoſam determinationem, & lato vocabulo ſpecies luxurię, quod ſup. dcm̄ eſt. Cum hoc. n. q; adulterium ſm̄ ſuum p̄prium ſignatum eſt ſpecies luxuriæ, ſtat q; ly ſpecies verificentur de ſpecie ſm̄ famoſā determinationem, & extentionem vocabuli. Nec obſt. ēt q; eodē modo ſe hēat luxuria in adulterio & ſacrilegio. ſ. vt finis: qñ licet in ipſa perpetratione talium peccatorum carnaliū luxuria cōiter ſe habeat ut finis, & uiolatio iuſtitiæ, aut rei ſacræ ut id qd̄ eſt ad finē, differentia tñ magna eſt in ſignificatis nominum aliarum ſpecierum: & ſacrilegii: quia nomine adulterii, ſtupri, raptus &c, explicite ſignificat̃ ipſe finis. ſ. luxuriæ actus, & determinatio ſiue contractio eius p̄ id quod eſt ad finē, puta, iniuria coniugis violentia &c. ſacrilegii uero nomine explicatur id q; irreligioſitatis eſt tm̄: & iō illa ponunt̃ & ſub iniuſtitia, & ſub luxuria rōne diuerſorū: ſimpliciter tñ & abſolute ſub luxuria, quia luxuria ſe hēt ut finis. & ex fine iō actus ſumit̃. Sacrilegium āt ut abſolute ē ſub irreligioſitate, nihil hēt in ſuo ſignificato vñ reponatur ſub luxuria, & propterea ex ſola relatione ad finē, actū. ſ. luxuriæ nō ſignificatū, ad luxuriam ſpectat, & propterea non eſt ſpecies ñ connumerata cum aliis a Gratiano. & Magiſtro ſententiarū.

li. 1. de virg. c. 8. et Concl.

¶ In eadē rñſione ad ſm̄ aduerte diligētiſſime differētiā uerborū, ac p̄ hoc ſenſum in lr̄a, dū ſacrilegiū ad inceſtū, uel adulterium, & dū ad ſtuprū uel raptū reducit̃. Nam in illis dr̄ q; eſt ſacrilegiū ad modū inceſtus, & per modū adulterii: in iſtis uero nō dr̄ q; eſt ad modū, uel p̄ modum: ſed dr̄ q; eſt quoddam ſpirituale ſtuprum, & q; eſt ſpiritualis raptus. Docet ſiquidē per hanc differentiā author, q; violatio ſpiritualis cognationis p̄ venereā cōmiſtionē ſm̄ veritatē eſt ſacrilegiū, ſed hēt modum inceſtus, qui aſſimilat̃ violationi conſanguinitatis: & ſimiliter violatio ſponſæ Chriſti in veritate eſt ſacrilegium, ſed hēt modum adulterii, quia mulier illa aſſimilat̃ ſponſę. Hēt eñ ſe ut ſponſę, ſicut ille ſe hēnt ut filii, & cognati. Violatio āt venerea virginis Deo ſacratæ eſt p̄p non ſolum ſacrilegium rōne voti quo Deo dicata eſt, ſed ēt ſtuprum rōe ſignaculi virginalis ſub cura non carnalis, ſed ſpiritualis patris, prælati. ſ. eccleſiaſtici, qui loco carnalis patris ſuccedit, habens ſub ſpirituali cura ēt carnalem cuſtodiam virginis, ita quòd eſt uere & p̄prie ſtuprum, & grauius quàm ſtuprum pure carnale, quanto cuſtodia ſpiritualis cui fit iniuria, eſt maiori veneratione digna, q̃ cuſtodia pure carnalis. Et propterea dr̄ in litera, ſtuprum ſpirituale, ita q; ly ſpirituale, nō eſt conditio diminuens. ſed augēs rōem ſtupri a dignitate ſupaddita. Et ſimiliter ſi violentia inferatur eadem erit proprie raptus ſpiritualis ex hoc ipſo gra-

ulor, quòd etiam ſpirituali patre rapitur, ut declaratum eſt &c.

cut cuiuſdã ſuperioris generis.

Ad II dcdm, q̃ ibi enumerantur illa quę ſunt ſpẽs luxuriæ ẜm ſeipſa. Sacrilegiũ aũt eſt ſpecies luxuriæ, ẜm q̃ ordinat̃ ad alterius uitii finem, & põt concurrere cum diuerſis luxurię ſpeciebus. Si. n. aliquis abutatur perſona cõiuncta ſibi ẜm ſpũalem cognationem, cõmittit ſacrilegiũ ad modũ iceſtus. Si aũt abutatur uirgine Deo ſacrata, inquantũ eſt ſponſa Chriſti, eſt ſacrilegiũ per modũ adulterii: inquãtũ verò eſt ſub ſpũali patris cura conſtituta, erit quoddã ſpũale ſtuprũ. Etſi uiolentia inferatur, erit ſpũalis raptus, q̃ ẽt ẜm leges ciuiles grauius punitur, q̃ alius raptus. Vnde Iuſtinianus Imperator* dicit. Siquis nõ dicam rapere, ſed attentare tantummodo matrimonii coniungendi cauſa ſacratiſſimas uirgines auſus fuerit, capitali pœna feriatur.

G

In codice lib. 9. titu. 13.

Ad III dcdm, q̃ ſacrilegiũ cõmittitur i re ſacrata. Res aũt ſacrata eſt uel pſona ſacrata, q̃ concupiſcit̃ ad concubitum, & ſic pertinet ad luxuriã: uel q̃ cõcupiſcitur ad poſſidendum, & ſic pertinet ad iniuſtitiã. Põt ẽt ad irã ptinere ſacrilegiũ, puta, ſi aliqs ex ira iniuriã inferat pſonæ ſacræ, uel ſi guloſè cibum ſacrũ aſſumat ſacrilegiũ cõmittit. Spãlius tñ ſacrilegiũ attribuitur luxurię, quæ opponit̃ caſtitati, ad cuius obſeruantiã aliquæ pſonæ ſpãliter cõſecrãtur.

ARTICVLVS XI.

Vtrum uitium contra naturam ſit ſpecies luxuriæ.

AD VNDECIMVM ſic pcedit̃. Vr̃ q̃ uitium contra naturã non ſit ſpecies luxuriæ. Quia in* prædicta enumeratione[a] ſpecierum luxuriæ nulla fit mentio de uitio contra naturã. ergo non eſt ſpecies luxuriæ.

H

¶2 Pręt. Luxuria opponitur uirtuti, & ita ſub malitia cõtinet̃: ſed uitium contra naturam nõ continetur ſub malitia, ſed ſub [b] beſtialitate, ut patet per Phil.* in 7. Eth. ergo uitium contra naturã non eſt ſpecies luxurię.

¶3 Præt. Luxuria cõſiſtit[b] circa act[9] ad gñationé humanã ordinatos, ut patet ex* ſupradictis: ſed uitiũ cõtra naturã conſiſtit circa actus, ex quibus non põt gñatio ſequi. ergo uitium cõtra naturam nõ eſt ſpecies luxurię.

I

SED CONTRA eſt, q̃ 2. Cor. 12. cõnumerat̃ aliis luxuriæ ſpeciebus. ubi dr̃. Et non egerunt pœnitentiã ſuper immũditia, &

Perrus. per tot. 752 4. di. 41. ar. 4. q. 2.

Art. 1. hu. q. poſita.

Li. 7. c. 5. tomo. 5.

q. præced. art. 2. & 3.

SVP. QVÆ. CLIIII. ARTIC. XI.

IN art. 11. eiuſdem, q. 154. nota differentiã in litera poſitam, q̃ cum oĩa peccata luxuriæ conueniant in hoc, q̃ actus uenereus repugnat rectę rationi, naturalia tñ peccata à peccatis contra naturam in hoc differunt, q̃ naturalia rõnali ordini ſolum, innaturalia autem non ſolum rõnali, ſed naturali ordini actus uenerei in humana ſpecie repugnant, & propterea appellantur uitia contra naturã. Cõtra naturalem namq; ordiné naturæ eſt omnis concubitus, & ſeminatio, unde nõ põt, quantum eſt ex natura actus, ſequi gñatio hominis cum, ad conſeruationem ſpeciei humanæ ordinetur à natura uis generatiua cum ſuis membris. Et ſimiliter contra naturalem ordinem quo ad modum, eſt omnis modus alius à naturali mõ cõcumbendi, q̃ ſpẽi humanæ idr* ẽ. In eodem art. 11. multa occurrunt dubia, q̃ qm̃ de inominabili ſunt uitio, & ideò parũ diſcuſſa, diſcutiẽda cẽſui, ut ambiguitatibus excluſis minus nominentur à confeſſoribus, & citius expediant ſe de iſtis. Eſt ergo primum dubium, An hi quatuor modi in litera poſiti, ſint diuerſæ ſpecies peccati contra naturam. Et eſt ratio dubii, q̃a non apparet ratio diuerſitatis ſpecificæ.

¶ Secundum dubium eſt, An peccatum mollitiei ſit plurium ſpecierũ. Et eſt rõ dubii, quia põt eſſe mollities per pullutionem multipliciter procuratã, & p nõ procuratã. Et i litera nõ fit mẽtio niſi de ꝓcurata.

¶Tertium dubium eſt, An beſtialitas ſit plurium ſpecierum. Et eſt rõ dubii, tum propter ſexus diuerſitatem: tum propter dæmoné incubum in forma maſculi naturaliter concumbẽtis, nũc contra naturam, nunc in eodem ſexu, nunc in formali beſtiæ, nunc in forma conſanguinei, nunc in forma alicuius ſancti cõcumbentem cum fœmina. Nõ. n. liquet an ſint hęc omnia unius ſpecierum propter differentiam plus quàm genericam inter dæmonem, & bruta.

¶Quartum dubium eſt, An peccatum concubitus uiri cum muliere extra uas debitum, ſit eiuſdem ſpeciei cum aliis peccatis circa modum concumbẽdi. Et eſt ratio dubii, tum quia apparet hic diuerſitas ſpecifica, quia ex primo non poteſt ſequi generatio, ex aliis ſic, & tamen in litera ſimul ponuntur ſub contrarietate ad modum concubitus: tum quia talis concubitus eiuſdem ſpeciei eſt cum peccato ſodomitico, cum maſculus in maſculũ turpitudinem operatur.

K

¶Quintum dubium eſt, quia ſuperius dictum eſt, q̃ concubitus uiri uoluntariè non ſeminantis, & mulieris ſeminantis eſt contra naturam, & tamen peccatum ſub nullo iſtorum quatuor modorum clauditur, quoniã ſeruantur debita ſpecies, debitus ſexus, debitum inſtrumentum debitus modus &c.

¶Sextum dubium eſt, An omnia hæc peccata contra naturam ſint peccata mortalia. Et eſt ratio dubii, quia peccatũ in ſolo modo non uidetur peccatum mortale.

¶Ad primum dubium dicendum, q̃ cum bonum conſurgat ex

F eſt integra: malum aũt ex particularibus defectibus & ordo naturalis actus humani uenerei multa exigat, cõſequens eſt, q̃ malum dicti ordinis conſurgat ex defectibus ſingulorum requiſitorum ad dictum ordinem, & conſequenter q̃ ſpecies malorum oppoſitorum dicto ordini accipiantur penes diuerſarum rõum bona, ex quibus cõſurgit ordo naturalis actus humani uenerei. Conſtat aũt q̃ naturalis ordo actus uenerei humani, cui directè contrariatur peccatũ venereũ cõtra naturã cõſiſtit in quinq;. Primò, in concubitu, Secundò, hominum. Tertio, utriuſq; ſexus Quarto, ſm̃ utriuſque naturalis ad gñationẽ inſtrũ: Quinto, ſm̃ debitũ modũ. Ac p hoc mollities directè tollẽs bonũ concubitus, & beſtialitas directè tollẽs bonũ ſpeciei humanæ, & ſodomia directè tollẽs bonum ſexus i ſuppoſito, & peccatũ innominatũ directe tollens bonũ naturalis inſtrũ, & peccatum quoque innominatum directè tollẽs bonum naturalis modi, diuerſarum rationũ uitia contra naturã conſtituere uidr. Nihil. n. huic diuerſitati obſtãs apparet, niſi q̃ oĩa hæc bona pp unũ vñ eſſe. ſ. bono cõſeruandæ ſpeciei humanæ: ad hoc enim oĩa hæc à natura ordinantur ut ad finẽ. Sed hoc non obſtat, quia iſta ſic ſunt bona pp conſeruandam humanã ſpeciẽ ut ẽt ſm̃ ſeipſa ſint quædam bona. & per hæc peccata tollũtur. Nam concubitus ipſe, bonum importat formaliter coniũctionis inter actiuum & paſſiuum, quod conſtat ſm̃ ſe eſſe bonũ in omni natura. Identitas ẽt ſpecifica perſonarum concubentium conſtat ẽt q̃ ſm̃ ſe bona eſt, utpote in omni natura animalium coeũtium à natura inſtituta. Diuerſitas quoque ſexuum ſm̃ ſe ponit bonum proportionis naturalis inter actiuum & paſſiuum. Proprietas inſtrumentorum ſm̃ ſe ponit ultra naturalem proportionem bonum naturalis coniunctionis proximorũ principiorũ generationis &c. Modus autem concũbendi conſtat q̃ bonum quoddam naturale eſt ſm̃ ſe, cum modus peculiariter bonum conſtituat. Conſiſtit. n. bonum in modo, ſpecie, & ordine. Vnde uitium uenereum contra naturam in has quinq; ſpecies diſtingui uidetur, ita tñ q̃ ultima ſpecies ut imperfecta ſpecies ſub tali genere comprehendatur: qm̃ non contra, ſed præter naturam ſit, cum in ſolo modo concũbendi erretur. Sed hæc rãſio deficit in hoc, q̃ æquiuocat de bono: qm̃ licet hæc ſint bona ſm̃ ſe diuerſarum rõum in eſſe naturæ, ut tñ ueniunt in uſum humanum ſunt unius bona, qm̃ ut ſubſunt humano uſui, non ſunt bona niſi bonitate generationis humanæ, ad quam omnia ordinantur. Qđ probatur quia non ſunt ſm̃ ſe appetibilia ab appetitu humano recto ſine ordine ad generationem humanam. Nã concubitus & ſexus eiuſdem ſpeciei & inſtrumentorum naturalium coniunctio, ſecluſo ordine ad generationem humanam, bona humana non ſunt, nec recto appetitu humano appetibilia. Et ſimiliter oppoſita iſtis una & eadem, ac ſola rõe ſunt mala humana, q̃a. ſ. quodlibet ponit actũ uenereũ, ex quo non põt ſequi gñatio. Ideò. n. ſeminatio ſine concubitu eſt malum humanum, quia ex ea nõ põt ſequi generatio humana. Similiter abuſus ſexus, uel alterius ſpeciei, uel inſtrumẽti, uel modi, eſt

fornicatione, & impudicitia: vbi dicit* gloſ. immunditia .i. luxuria contra naturam.

Reſp. Dcđm, q̃ ſicut ſ. dictũ *eſt, ibi eſt determinata luxuriæ ſpecies, vbi ſpecialis rõ deformitatis occurrit, quæ facit indecentẽ actũ uenereũ. Quod (B) quidẽ põt eſſe dupliciter. Vno quidẽ mõ, quia repugnat rõni rectę, quod eſt cõe in omni uitio luxuriæ. Alio mõ, q̃a ẽt ſup hoc repugnat ipſi ordini naturali venerei actus, q conuenit humanæ ſpeciei, quod dr̃ vitium contra naturã. Qđ quidẽ põt pluribus modis contingere, Vno qdẽ modo, ſi abſq; oĩ concubitu cã delectationis (C) uenereæ pollutio procuretur, quod pertinet ad pctm̃ immũditiæ, quã qdã mollitiẽ vocãt. Alio mõ, ſi fiat per concubitũ ad rẽ non eiuſdẽ ſpeciei, quod vocaẽ beſtialitas. Tertio, ſi fiat p cõcubitũ ad nõ debitũ ſexũ, puta, maſculi ad maſculũ, uel fęminę ad fęminã, ut Apo. dicit ad Ro. 1. qđ dr̃ Sodomiti cũ uitiũ. Quartò, ſi nõ ſeruẽ nãlis modus cõcũbendi, aut quantũ ad inſtrm̃ nõ debitũ, aut quantum ad alios monſtruoſos, & beſtiales concumbẽdi modos.

Ad primvm ergo dcđm, q̃ ibi enumeranẽ ſpecies luxurię, quæ non repugnant humanæ naturæ: & ideo prætermittitur uitium contra naturam.

Ad II dcđm, q̃ beſtialitas

Gl. interl. ibid. — Art. 6. & 9. huius q. — Concl.m — Vitium cõtra naturã multiplex

dũ, eſt malum humanũ, quia ex eo non põt ſequi humana gñatio. Si .n. poſſet humana gñatio ſequi, nihil horum eſſet malũ humanũ, q̃uis fortè eſſent mala naturæ, qm̃ ſpecies vitiorum non diſtinguuntur penes mala naturæ ſm̃ ſe: ſed ſm̃ q̃ ſubſunt aut contrariantur humano vſui: ideo non apparet vnde inter peccata contra naturã diuerſitas ſit ſpecifica. Et hoc inſinuauit author, ponendo ipſam determinatã rõnem luxuriæ, & nullã mentionẽ faciendo de diuerſitate illius ſpecifica: q̃uis hoc nõ cogat, qm̃ author in 1. ar. huius q. numerando ſpecies luxuriæ, dixit in numero plurali, Vitia contra naturã: & in ar. vl. huius q. dicit ẽt pluraliter, in vitiis q̃ ſunt contra naturam tranſgredir̃ &c. Pluralis ſiquidẽ numerus inſinuare vẽ pluralitatem uitiorum ſpecificã: nam rõe numeralis diſtinctionis non fieret ſermo pluralis. & verè ſic eſt. Nã ſpecies moraliũ uitiorũ non ſp ſumuntur penes bonorũ priuatorũ, ſed ẽt penes diuerſa motiua per ſe ſufficientia ad priuationẽ vnius, & eiuſdẽ boni, ut patet in duobus extremis uitiis tẽperantiæ, q̃ idẽ bonũ tollunt, ſed diuerſimode .ſ. per exceſſum, & per defectũ. Vbicunque .n. occurrunt diuerſa motiua, quorum quodlibet eſt per ſe ſufficiẽs ad priuandũ bonũ alicuius virtutis moralis, ibi diuerſa vitia ſm̃ ſpeciẽ ponenda ſunt, vt patet in exẽplis datis, & in ſpeciebus gulæ: ſed diuerſa conſtat eſſe motiua in his peccatis contra naturã, ita q̃ quodlibet motiuũ eſt p ſe ſufficiens ad corruptionẽ naturalis ordinis actus venerei humani. igitur diuerſæ ſunt ſpecies peccati contra naturã. Minor probatur, quia mollẽ mouet ſola expletio voluptatis venereę. Sodomitã mouet perſona indebiti ſexus. Beſtialem mouet ſuppoſitum alienæ ſpeciei. Abutentem fœmina extra vas mouet delectatio in parte indebita. Et ultimum mouet delectatio indebiti modi. Et quodlibet horum eſt per ſe ſufficiens motiuũ ad corrumpendũ naturalẽ ordinẽ ſtatutũ in actu venereo humano, vt patet. Rationabile eſt igitur ponere has quinque ſpecies uitii contra naturam. Cõſonatque diſtinctio iſta metaphyſicæ doctrinæ: qm̃ cũ uitium contra naturã cõſtituatur impoſſibilitate gñationis humanæ ex ſeminatione humana, conſequens eſt, q̃ vbicumq; quædam gñationis humanæ in ſeminatione committitur, ibi per ſe diuerſitas ſit: qm̃ ſicut fixio pedis pedalitas quædam eſt, & ideo eſt per ſe diuerſificatiua pedis, ita ſeminatio in ſexu indebito impoſſibilitas quædam eſt gñationis humanæ ex ſemine, & ſic de aliis. Conſonat & hæc diuerſitas ſpecifica moralibus diſtinctiuis, quia quodlibet iſtorum motiuorum diſſonat ſm̃ ſe à ratione naturali, & eſt per ſe motiuũ ex parte actus venerei, licet ex parte operantis poſſit aliud eſſe motiuum: & eſt per ſe corruptiuum boni ſpecialis uirtutis moralis, puta, caſtitatis. Conſonat demum propriis huius vitii: qm̃ vt patet in litera, uitium iſtud hoc habet proprium, q̃ naturali ordini actus humani uenerei ſm̃ ipſum actum opponitur. Prędicta aũt motiua oĩa ſm̃ oppoſita ẽt naturaliter dicto naturali ordini attenduntur. Nec obſtat q̃ author non fecerit mentionem de ſpecifica diuerſitate huius uitii, qm̃ locus ab authoritate negatiuè non valet, & plurali numero illam inſinuauit. Nec eſt verum q̃ iſta peccata vna & eadem ratione ſpecifica ſpecialiſſima ſint mala moraliter, quàmuis vnum ſolum bonum morale tollant: qm̃ ſunt vnum genere penes priuationem generationis humanæ, & ſunt multa ſpecie penes diuerſa motiua per ſe ſufficientia ad priuationem generationis humanæ.

¶Ad ſm̃ dubium dr̃, q̃ cum vitium mollitiei venereæ conſtituitur ex uoluntaria pollutione abſq; concubitu quocumque, nulla apparet dr̃ia formalis, quæ diſtinguat hanc ſpeciem. Siue .n. ſit procurata extrinſeco adminiculo proprio, uel alieno per quodcumq; coniunctum, uel ſeparatũ inſtm̃ dummodo abſit concubitus: ſiue ſit procurata per ſolum interiorem actum poſitiuè, uel negatiuè, nulla ſit diuerſitas ſpecifica: qm̃ hæc oĩa ma- (A) terialiter, vel per accidens ſe habent ad uoluntariam ſeminationem abſq; concubitu. Grauius tñ peccatũ cũ alieno hoc adminiculo ſit, ratione ſocietatis in peccato alterius. Et hæc intellige loquendo de tali ſpecie peccati ſm̃ ſe: qm̃ loquendo de eodem peccato, vt ſubordinatur moroſæ delectationi, aut deſiderio adulterii, recipit ẽt adulterii deformitatem: & ut ſubordinatur moroſæ delectationi, aut deſiderio inceſtus, admittit deformitatẽ inceſtus & ſic de aliis.

¶Ad tertiũ dubium dr̃, q̃ uenereæ beſtialitatis uitium ſpe cs ſpecialiſſima eſt. Nã neque ſexus, aut vaſis diuerſitas in beſtia diuerſitatẽ motiui in ordine ad rationẽ habet: ſed ſub eadẽ mouendi rõe comprehẽditur, qua beſtia ipſa mouet .ſ. vt extraneũ à ſpecie humana, ſicut oĩs cõcubitus maſculi cũ maſculo inter hoĩes eiuſdẽ ſpeciei, quia ſub eadẽ ratione mouet mas, & q̃libet eius pars marẽ ad actũ uenereũ, & mulier mulierẽ neque nata eſt ſequi gñatio humana ex cõmiſtione cũ ſexu diuerſo beſtiæ, ſicut accidit in commiſtione hoium. Et per hoc ẽt dr̃, q̃ oĩs concubitus cum dæmone eſt eiuſdem ſpeciei ſpecialiſſimæ, quia ſub vna ratione mouet vt ſuppoſitum non eiuſdem ſpeciei: & hæc intellige quantum eſt ex natura actus, hoceſt, ipſius concubitus ſm̃ ſe cum ſuppoſito non eiuſdem ſpeciei: qm̃ ex parte affectus, ut puta, ſiquis ẽt beſtia affectu ſodomitico abutatur, aut cum dæmone p affectũ ad delectationẽ ſodomiticã, uel cũ cõſanguineo &c. coeat. pctm̃ ultra beſtialitatis vitiũ, deformitatẽ ſodomiæ, vel adulterii, vel inceſtus, uel ſacrilegii &c. induit. Põt quoq; ex parte effectus adiuncto qñq; patientis affectu, ſeu conſenſu, uariari beſtiale pctm̃ mulieris cũ dæmonę, puta, ſi dæmon non confectũ à ſeipſo ſemen, qđ non eſt verũ ſemẽ (D) humanũ, ſed quidã humor ſemini humano ſimilis: ſed uerũ ſemẽ humanũ acceptũ ab aliquo viro, concũbendo trãſfundat. Tale .n. pctm̃ ex parte concubitus eſt beſtialitas, ex parte uerò commiſtionis ſeminũ, ad ſimplicẽ fornicationẽ reductiuè ſpectat, eo q̃ ſolã delectationẽ venereã in conſumatione uagi concubitus importat. Perinde .n. eſt quo ad hoc, ac delectari in ſuſceptione uagi ſeminis humani, qđ ad ſimplicẽ ſpectat fornicationẽ, niſi aliqua alia cõditio ſuperaddatr̃. Vñ ex tali concubitu gñari põt hõ filius illius uiri, à quo deciſum eſt ſemẽ. Nec obſtat ſi uir, ille ſit pater illius mulieris, ſi iſta tñ hoĩs ſemen petierit, non patris proprii, qm̃ ex intentione & propoſito peccata diſtinguuntur. Diuerſitas aũt plus q̃ generica inter dæmonem & bruta in eſſe naturæ eſt, non in eſſe morali in ordine ad concubitũ humanum: qm̃ dæmon ut extremum concubitus humani, concurrit ut ſimile aĩali, quod ſm̃ naturam põt eſſe extremum concubitus. Format .n. & mouet corpus aereum in ſimilitudinem aĩalis illius, puta, hoĩs, aut beſtiæ, ac per hoc ſm̃ affectum trahit peccatum in ſpeciem illius concubitus, cui aſſimilatur. Quia tñ ſm̃ ueritatem notam talis concubitus eſt cũ extremo extraneæ ſpeciei ab hoĩe, & motiuum ad tale peccatum eſt delectatio uenerea in extremo alterius ſpeciei, quod motiuum cõe eſt omni uenereæ beſtialitati. ideo ex parte actus nulla apparet ſpecifica dr̃ia luxuriæ. Differt tñ ſpecie concubitus cum dæmone à concubitu cum beſtia ex admiſtione alterius uitii .ſ. irreligioſitatis, non ſm̃ ſpeciem ſacrilegii, ſed ſuperſtitionis illius, ad quam ſpectat ſocietas cum dæmonibus. Eſt enim in tali concubitu directe ſocietas cum dæmone.

¶Ad quartum dubium dr̃, q̃ peccatum hoĩs cum muliere extra uas naturale, ſpecie differre vr̃ a peccato in modo concumbendi cum muliere non p p obiectiones allatas, ut patebit reſpondendo ad illas, ſed propter diuerſitatem motiuorum: qm̃ ad uſum mulieris extra uas naturale mouet delectatio partis, ſeu inſtrumenti innaturalis, ad uſum uero mulieris in uaſe naturali modo indebito mouet delectatio ipſius modi innaturalis, ut prius dictum eſt.

¶Pro

¶ Pro prima tñ obiectione sciendú est, q̃ modus innaturalis cõtingit dupliciter. Vno mõ, ita q̃ non põt sequi gñatio, & tunc solum pctm̃ in mõ, est in proprie pctm̃ contra naturã. Et q̃ hoc sit verũ & de intentione authoris, patet ex primo huius. q. artic. vbi dicit, q̃ impedire gñationé prolis constituit vitiũ cõtra naturã, & ex eo q̃ aliter non est contra, sed pter naturã. Alio mõ, ita q̃ põt ex eo sequi gñatio: & talis modus non cõprehendit sub peccato contra naturã nisi reductiuè, eo mõ quo id qđ est pręter naturã reducitur ad cõtra naturam. Talis tñ modus, licet absolute deformitatem quãdã importet, pp recessum à naturali mõ, non tñ ita habet deformitaté annexã quin ex eã possit esse licitus, puta, si dispositio corporis non patiatur aliter fieri.

Porrecta & totum.

¶ Pro secũda aũt obiectioné iã põt patere ex dictis, q̃ cõmistio viri cũ muliere contra naturã, & cũ puero distinguit specie, qm̃ motiua sunt diuersarum rationũ. s. delectatio in persona sexus quidé debiti, sed sm̃ parté indebitã. Alia. n. rõe repugnat rõni & naturæ, q̃ ipsa persona concumbens est contra naturã: & alia rõe q̃ persona ipsa concumbens non est contra naturã, sed illa pars eius. Ibi. n. extrema concubitus, quæ sunt personæ, repugnantiam habent: hic aũt extrema non habent repugnantiam, sed aliunde repugnantia oritur. s. ex sola instrali parte. Vñ inter modos quatuor vitii contra naturam in litera numeratos, solus quarta species subalterna inuenitur.

753 Inf. q. 170 art. 1. ad 2 Et 1. 2. q. 73. art. 7. cor. Et 4. di. 41. art. 4. quest. 3. corp. si.

¶ Ad quintũ dubium dr̃, q̃ tale pctm̃ sub vitio contra naturam per abusum instri naturalis, seu per omissionem illius, concluditur. qm̃ instra naturalia ad gñationem humanam sunt duplicia. s. ipsa membra pudenda maris & mulieris ad concubitũ ordinata, & semina vtriusque. Ac per hoc sicut vir seminans extra vas naturale mulieris, peccat contra naturam, omittendo E instrm naturale mulieris: ita mulier seminãs sine uiri seminatione, peccat contra naturam, omittendo uoluntarie naturale instrm uiri ad gñationé. Quia. n. ad gñationé magis concurrũt instra fluida. s. semina, q̃ instra solida. s. membra pudenda, vt patet manifestè ex parte viri, & maxima delectatio venereorũ consistit in vsu instrorum fluidorum emittendo ea, consequẽs est q̃ pctm̃ venereum contra naturam, ad quod delectatio venerea contra naturalé ordinem mouet non solũ penes instra solida, sed penes instra fluida consideretur, ita ut abusus instri siue solidi, siue fluidi tollens gñationem humanam, peccatum contra naturam sit. Et quia in tali concubitu, abusus est instri fluidi mulieris, qm̃ contra naturalé ordiné est, q̃ mulier seminet nisi pp gñationem, ut patet cum mulier peccat peccato mollitiei, constat aũt ex tali concubitu non posse sequi gñationem: ideo talis concubitus peccatum est contra naturã in quarta specie peccati contra naturam, in qua seruata specie & sexu, K concubitus pp instralem abusum tollit generationem humanã. Et bene nota abusum instralem, qm̃ si aliunde prouenit q̃ alter tñ seminet, cum vterque intendat, & det quantum in se est operam consumationi naturalis concubitus, nulla interuenit moralis deordinatio. Et similiter si aliunde prouenit, q̃ prius sit seminatio vnius q̃ alterius, continuatio concubitus ad hoc vt reliquus seminet non est contra naturam, qm̃ ad consumationé concubitus naturalis semi completi ordinatur, & non ad hoc q̃ sola vna pars seminet, ut accidit in casu principali. Deberet tñ dari consilium coniugi tardiori ad seminandum, vt ante concubitum aliqua prouocatione sui uteretur tali & tanta, vt disponeret ad simultaneam seminationem. Et quoniam hoc est rationabile auxilium naturæ, nullum in huiusmodi prouocatione peccatum est.

¶ Ad sextum dubiũ dr̃, q̃ oĩa peccata uenerea contra naturam, sunt peccata mortalia ex suo genere, quia sic sunt contra naturalé ordiné actus venerei humani, q̃ tollunt illius finé. s. gña- F tioné humanã, quæ est longe maius bonum, q̃ diuitiarũ, & aliorum rerũ exteriorum bonum. Nec obstat q̃ non oĩs innaturalis modus est peccatũ mortale, qm̃ ut iam dictũ est, non oĩs innaturalis modus est contra naturam, sed solus ille qui impedit gñationem. Reliqui. n. sunt solum præter naturã. Similiter nõ obstat in casu quinto discusso, q̃ vir non tenet̃ consumare inchoatum actũ venereũ cum vxore, qm̃ licet sit verum absolutè, tenet̃ tñ ex suppositione. s. si vxor ex concubitu ducit̃ ad seminandũ: tunc. n. tenetur conseminare. Alioquin concubitus tũ se tollit naturalem gñationé pp abusum instrumenti fluidi mulieris, & illius concubitus consumati ex parte mulieris.

differt à malitia, q̃ humanæ virtuti opponitur p quẽdã excessum circa eandé naturam, & iõ ad idem genus reduci potest.

Ad III dcẽm, q̃ luxuriosus non intendit gñationé humanã, sed delectationé venereã, q̃ põt aliquis experiri sine actib⁹, G ex qbus sequitur humana gñatio. Et hoc est quod quæritur in vitio contra naturam.

ARTICVLVS XII.

Vtrum vitium contra naturam sit maximum peccatum inter species luxuriæ.

AD DVODECIMVM sic ꝓceditur. Vr̃ q̃ vitiũ cõtra naturã non sit maximũ pctm̃ inter spés luxuriæ. Tanto. n. aliquid pctm̃ est grauius, [b] quantò H magis contrariatur charitati: sed magis vident̃ contrariari charitati proximi adulterium, stuprũ, & raptus, quæ vergunt in iniuriã ꝓximi, q̃ peccata cõtra naturã per quę nullus alteri iniuriatur. ergo peccatum contra naturam non est maximum inter species luxuriæ.

¶ 2 Prę. Illa peccata vident̃ esse grauissima, q̃ [b] contra Deũ cõmittunt̃: sed sacrilegiũ directè cõmittit̃ cõtra Deũ, qa vergit in iniuriã diuini cultus. ergo sacrilegium est grauius pctm̃ quàm uitium contra naturam.

¶ 3 Pręt. Tantò aliqđ pctm̃ vr̃ esse grauius, quãtò exercet̃ in personã, quã magis diligere debemus: sed sm̃ ordiné charitatis magis debemus diligere ꝑsonas nobis cõiũctas, quæ pol-

SVP. Q. CLIIII. ART. XII.

IN ar. 12. eiusdem q. 154. dubia duo occurrunt. Primum est, An peccata contra naturã transeant in deformitates vitiorum naturalium, ita q̃ vnum & idem peccatum sit sub vitio contra naturam & sub uitio naturali, puta, sub sodomia, & incestu, uel adulterio, uel sacrilegio &c. Et est ratio dubii, quia hinc apparet pars affirmatiua uera. Nam si quis concumbat cum uxore aliena contra naturam, facit iniuriam marito illius, utpote utendo ad uenereum concubitum persona quæ est alterius ad concubitum uenereum. Nec minus sacrilegii reus est abutens moniali contra naturam, quàm abutens illa naturaliter. Nec minus raptus reus est, qui uiolentiam infert mulieri ad concubitum contra naturam, quàm naturalem. Pars autem negatiua apparet uera, tum ex eo q̃ impossibile est eundem concubitum esse contra naturam, & naturalem siue bonum, siue malum moraliter. Ac per hoc impossibile est concubitum contra naturam habere propriam differentiam constitutiuam concubitus naturalis in esse mali moralis. Constat autem q̃ incestus, adulterium, & stuprum non sunt accidentia communia, sed propriæ differentiæ constitutiuæ concubitus naturalis sub genere moralis mali. ergo non inueniuntur extra naturalem concubitum: tum ex eo q̃ ex concubitu contra naturam non contrahitur affinitas, quam tamen contrahere oporteret, si incestus deformitatem haberet, quia si esset incestus concumbere contra naturam cum sorore vxoris propriæ, sequeretur quòd vxor propria esset facta illi affinis: & si non est facta ex hoc sibi affinis. ergo ille concubitus non fuit incestus.

¶ Secundum dubium est, quia in litera in responsione ad vltimum dr̃ q̃ inter peccata contra naturam infimum locum tenet mollities. Videtur enim q̃ minus graue peccatum in modo contra naturam concumbendi cum fœmina, seruato vase naturali, quod in litera ultimo numeratur.

¶ Ad primum dubium dr̃, q̃ in hac q̃one est aliquid clarum, & aliquid obscurum. Duo siquidem sunt hic manifesta. Alterum est q̃ peccatum luxuriæ contra naturam aggrauatur per conditiones significatas speciebus luxuriæ naturalis. Constat namque grauius esse abuti contra naturam muliere coniugata quam soluta, & matre quàm extranea, & violenter q̃ voluntarie &c. Alterum est, q̃ huiusmodi grauitas addit circunstantiam alterius speciei in quibusdam, ut patet, si addatur raptus, uel sacrilegium ad concubitum contra naturam. Obscura autẽ sunt ẽt duo. Primum est an in aliis grauitas addita variet speciem. Secundum est, an si uariet speciem, coincidant illæ species cum speciebus naturalis luxuriæ. Oportet autem ad veritatis intellectum cõsiderare q̃ in speciebus naturalis luxuriæ est aliquid spectans ad ipsum genus luxuriæ, puta, concubitus &c. & aliquid spectans ad aliquod aliud genus, puta, iniustitiæ, uel irreligiositatis &c. Et quoniam luxuria contra naturã distinguitur ex opposito contra luxuriam naturalem, nec coincidere possunt: ideo nulla est quæstio de concursu

vtriusque

utriuſque luxuriæ in eodem concubitu: ſed tota quæſtio eſt de concurſu deformitatum alterius generis, quæ determinant luxuriam naturalem. Quæ quæſtio ex hoc ipſo ſoluitur, ꝙ nihil prohibet deformitates alterius generis eſſe cões luxuriæ naturali, & cõtra naturam: ita ꝙ ſicut ſacrilegium, quod importat iniuriam rei ſacrę, & in propoſito perſonæ ſacræ, transfert concubitum naturalem viri cum ſanctimoniali in ſacrilegiũ, non minus transfert concubitum contra naturam cum eadem in ſacrilegiũ, propter eandem rationem, quia utrobique agitur contra caſtitate Deo dicatam. Et ita hoc quod eſt perſonã eſſe coniugatam, non ſolum transfert concubitum alienum cũ ipſa in ſpeciem iniuriæ maritalis: ſed etiã concubitum alienum cum eadem contra naturam trãsfert in ſpeciem maritalis iniuriæ, quia utrobiq; perſona quæ eſt alterius quo ad concubitum polluitur. Et ſimile eſt de inceſtu, & ſtupro: quia utrobique fit iniuria uel naturali reuerentiæ, puta, ſi quis cognoſcat contra naturam propriam matrem, vel paternæ cuſtodiæ, cui non ſolum uirginale ſignaculum, ſed ipſum filiæ corpus commendatum naturaliter eſt, iuxta illud. Filiæ tibi ſunt, cuſtodi corpus earum. Et ſic nõ ſolum deformitates raptus, & ſacrilegii, ſed adulterii, inceſtus, ac ſtupri, poſſunt cum concubitu contra naturam concurrere. Ac per hoc huiuſmodi circunſtantiæ ſi concurrant nõ ſolum aggrauant, ſed uariant ſpeciem. quod in prima quæſtione quæſitum eſt. Et ſi pſpicaciter intuiti fuerimus, apparebit ꝙ deformitates iſtæ ſunt eiuſdem ſpeciei cum deformitatibus ſimilibus in uitiis luxuriæ naturalis. Nam ex parte ipſarum deformitatum nulla apparet formalis differentia, ſed alicubi inuenitur ſolus quidam defectus conſumata iniuria, puta, in concubitu contra naturam cum aliena uxore, & cum filia alterius uirgine. Nam maior iniuria fit marito ſi concubitus eſt naturalis, quia tunc non ſolum perſona uxoris, quæ eſt mariti, ſed etiam uas quod eſt mariti, polluitur. Et ſimiliter paternæ cuſtodię maior iniuria fit per concubitum naturalem, quo non ſola pſona polluitur, ſed ſignaculum uirginale aufertur. quod præcipuè cuſtodiendum erat. Et ideò concludendum uidetur, ꝙ circunſtãtiæ non ſolum uariãt ſpeciem concubitus contra naturam, ſed transferunt in eaſdem ſpecies, in quas transferunt per modum differentię concubitus naturalis. Quocirca concubitus contra naturam cum aliena uxore, conſanguinea, & habẽte uotum caſtitatis, non eſt proprie adulterium, nec proprie inceſtus: quia oẽs ſpecies luxuriæ naturalis ſignificant deformitatem in concubitu naturali, ſicut ſimum curuitatem in naſo. Et propterea ex huiuſmodi circunſtantiis in crimine contra naturam, non contrahitur affinitas, nec incurruntur pęnæ adulterorum, inceſtuoſorum. Eſt tamen proprie ſacrilegium, quia ſacrilegium non ſignificat deformitatem in tali materia determinate. ſ. in concubitu naturali, ſed abſolute, in quacumq; materia contra rẽ Deo dicatam agatur. Et eſt reductiue ſpectãs ad ſpeciem adulterii & inceſtus pp ſimilitudinem deformitatis iniuriæ, & irreuerentiæ naturalis quarum prima ad iniuſtitiam, ſecunda ad impietatem ſecũdũ ſe ſpectat. Et ſic ſecũdæ quæſtionis ſolutio patet.

Refert 31. q. 7. c. Quę admodũ. in fine: & ca. Adulterii.

¶ Ad ſecundum dubium dr, ꝙ quia author ponit peccatum in modo, eſſe cõtra naturam, & grauius mollitie, & ponit in eo latitudinem, ſeu differentiã, dicendo, Magis autem ſi non ſit debitũ uas, q̃ ſi ſit inordinatio ſm̃ aliqua alia pertinentia ad modum concumbendi: ideo ex hoc ipſo oſtendit, ꝙ per peccatum in mõ, in propoſito intendit talem unde nõ poſſit generatio ſequi, ut ſi quis ita cõcũbat, vt ad oſuaſis naturalis vis attingat, vt quaſi cogatur extra ſeminare ex tali mõ, q̃uis ſm̃ vas naturale concumbat. Niſi. n. ſic exponatur, non ſaluatur ly magis proprie: nec ſaluatur ꝙ quartus modus ſit ſupra mollitiem ſm̃ ſe totum, ſed ſolum ſm̃ ſui ſupremũ, qđ tñ author ex propoſito intendit, ponens ſupra mollitiem totum, magis ẽt ſm̃ ſui ſupre-

luuntur per inceſtum, q̃ perſonas extraneas quę polluũtur p uitium contra naturam. ergo inceſtus eſt grauius peccatum quàm uitium contra naturam.

¶ 4 Præt. Si uitium contra naturam eſt grauiſſimum, vr̃ ꝙ tãto ſit grauius, quanto [b] eſt magis cõtra naturam: ſed maxime vr̃ eſſe contra naturam peccatum immunditię, ſeu mollitiei, quia hoc ur̃ eſſe maximè ſm̃ naturã ut alterum ſit agens, & alterũ ſit patiens. ergo ſm̃ hoc immũditia eſſet grauiſſimum inter uitia cõtra naturã: hoc ãt ẽ falsũ. ergo uitia cõtra naturã nõ ſunt grauiſſima inter pctã luxurię.

SED CONTRA eſt, qđ Aug. *dicit in lib. de adul. cõiungiis, ꝙ oium horum uitiorum. ſ. quę ad luxuriam pertinẽt, peſſimũ eſt quod contra naturam fit.

RESPON. Dcẽm, ꝙ in quolibet gñe peſſima eſt pricipii corruptio, ex quo alia dependent. Principia aũt rõis ſunt ea quæ ſunt ſm̃ naturam. Nã rõ prẹſuppoſitis his, quæ ſũt a natura determinata, diſponit alia ſm̃ ꝙ conuenit: & hoc apparet tã in ſpeculatiuis q̃ in practicis. Et ideo ſicut in ſpeculatiuis error circa ea, quorũ cognitio eſt homini naturaliter indita eſt grauiſſim⁹, & turpiſſim⁹: ita ĩ agẽdis agere cõtra ea quæ ſunt ſm̃ naturã determinata, eſt grauiſſimũ & turpiſſimũ. [m] Quia ergo in uitiis, quę ſunt cõtra naturã

mum, quàm infimum. Obiectio autem proceſſit de modo præter naturam, qui non impedit generationem, quod diſtat à mollitie ſicut ueniale à mortali.

¶ In eodem 12. art. dubium occurrit arduum circa rõem mollitiei, & ſodomitici uitii in mulieribus, qua. ſ. rõne conſtat tales actus mulierum eſſe peccata mortalia. Et ẽ rõ dubii, quia peccatum mortale oportet ꝙ ſit cõtra bonũ diuinum, aut humanum, ſeu creaturæ intellectualis alioquin nõ eſſet cõtra charitatem. In huiuſmodi autem actibus mulierũ non agitur contra bonum diuinũ, ut patet, nec contra bonum angelicum, ut patet, nec contra bonum humanum. Probatur, quia ſi hoc eſſet, ideo eſſet, quia eſſet contra bonum generationis humanæ, ut in mollitie uiri, & ſodomia maſculorũ patet ſed hoc non eſt, quia ſeminatio mulieris non concurrit ad generationem niſi per accidẽs. Ea aũt quæ ſunt per accidens ommittunt ab arte. Et propterea hi actus mulierum non exeunt limites peccatorum, quæ ſunt circa tactus & amplexus, in quibus ſm̃ ſe cõſtat non conſiſtere peccatum aliquod contra naturam, qđ cõſtituitur ex hoc, ꝙ tollit finem ſeminationis humanæ. ſ. gñationẽ hominis. Qđ aũt fœminę ſemen non requiratur per ſe ad generationẽ, teſtatur Ariſt. in 1. de generatione animalium circa finem, quẽ ſequitur author in 3. parte q. 31. art. 5. ad 3. Et qa Galenus & Auicen. in 9. & Albertus in 15. de Aĩalib. tenent oppoſitum, reſtat vt dubium ſaltem ſit, an hi actus mulierum ſint peccata mortalia, ſicut dubium reſtat pp varietatem opinionũ, an ſemen mulieris per ſe requiratur ad generationem.

Concl. so

¶ Ad euidentiam q. huius ſciendum eſt, ꝙ licet non ſit hic qõ, an hi actus mulierum ſint peccata mortalia, qm̃ hoc p conſtãti ſupponitur. vtpote ab uniuerſa Eccleſia acceptatũ, Nullus. n. apparet catholicus contradicens: nec ſit qõ, an ſemen mulieris p ſe concurrat ad gñationẽ, quia qõ hæc ad naturalẽ ſpectat philoſophiam, ſed ſit qõ de certitudine, ſeu euidentia rõis nãlis, quare huiuſmodi actus ſunt peccata mortalia: quia tñ qõ hæc pendet ex notitia hmõi actuum in gñe naturæ, qm̃ pctm̃ cõtra naturam fundatur ſuper hoc, ꝙ actus eſt contra naturę ordinẽ, & peccatum mortale in genere eorum quæ contra naturã ſunt, fundatur ſuper malo humano in his, alioquin non eſſet cõtra charitatem, ideo duo facienda ſunt. Primo, tractabitur ipſa naturalis quæſtio. Secũdo: directe quæſito reſpondebitur. Quo ad primum Ariſt. ſententia eſt, ꝙ ſemen fœminæ non eſt humor ſeminalis, ſed eſt ſuperfluitas propria uteri. Nec concurrit ad generatiõem quouis modo, quia nec ut agẽs nec ut materia. Probat autem quod dicit, rõne, & quibuſdam ſignis. Ratio eſt quia mẽſtruum eſt quod in fęmina proportionaliter reſpondet ſemini in uiro. ergo ille alius humor quod ſemen in muliere dicimus, non eſt illud quòd correſpondet in fœmina proportionaliter ſemini uiri. Aſſumptum probatur ex ſenſibilibus, quia. ſ. proportionaliter incipiunt, & deſinũt ſemen uiri & menſtruũ mulieris. ſ. in pubertate & ſenectute. Vox in utroque proportionaliter tunc mutatur in utroque pili generantur tunc, & mẽbra receptiua utriuſque humoris diſtenduntur. Conſequentia probatur, quia ſi menſtruum eſt illud proportionale, ergo non ſemen. & ſi ſemen, ergo non menſtruum. Impoſſibile ſiquidẽ eſt dari ſemini uirili duo pportionalia naturalia in eodẽ. Qđ poſſet probari tum ex parte naturę; quia ſicut non deficit in neceſſariis, ita non abundat in ſuperfluis: tum ex rõne propriæ cãæ, quia ſi utrunq; eſt illud proportionale, neutrum eſt illud. Indicia autem ſunt multa. Primum eſt, ꝙ mulieres ſępe concipiũt ſine illa delectatione quæ in ſeminis emiſſione ſentitur. Secũdum eſt, ꝙ concurrente utroque ſemine ſine menſtruo non cõcipiunt mulieres. Tertium eſt, ꝙ huiuſmodi ſemen non conuenit omnibus mulieribus, ſed nitidis, & ſeminaribus ut plurimum, nõ autem fuſcis, & quæ ſunt uiragines. Quartum eſt, ex

quantitate

quãtitate, quia .ſ. multum excedit interdum quãtitate ſeminis & uariatur in plus & minus ſm̃ cibi rationem, nam quidam cibi aerei ſaporis augent ipſum. Quintum eſt ex genere ſeminarũ, quia .ſ. talis humor non conuenit omnibus fęminis. Sextũ eſt, quia ex contactu non emittunt fęminæ ſemen per illas partes.

trãſgreditur hõ id qđ eſt ſm̃ naturã determinatũ circa vſũ venereũ, inde eſt q̄ in tali materia hoc pctm̃ eſt grauiſſimũ. Poſt qđ eſt inceſtus ᵃ q̄ ſicut dictũ * eſt, eſt cõtra naturalẽ reuerẽtiã quam perſonis coniunctis debemus. Per alias autẽ luxuriæ ſpẽs pterit ſolum id qđ eſt ſm̃ rõem rectam determinatum, ex pręſuppoſitione tñ naturalium principiorum. Magis aũt repugnat rõi, q̄ aliquis venereis utatur nõ ſolum contra id qđ cõuenit proli gñandę, ſed ẽt cũ iniuria alteri⁹: & ideò ᵖ fornicatio ſimplex, q̃ cõmittitur ſine iniuria alteri⁹ pſonę, eſt minima inter ſpẽs luxuriæ. ᑫ Maior ãt iniuria eſt, ſi quis abutatur muliere alteri⁹ ptãti ſubiecta ad uſum gñationis, q̃ ad ſolã cuſtodiã. & iõ ʳ adulteriũ eſt grauius q̃ ſtuprum ˢ, & utrũq; aggrauatur per uiolentiam: ſ p qđ ᵗ raptus virginis eſt graui⁹ q̃ ſtuprũ, & raptus uxoris q̃ adulteriũ. ᵘ Et ʸ hæc oia ẽt aggrauantur ſm̃ ró-

Diui ãt Thomę ſententia conſenuit Ari. in hoc, q̄ ſemen mulieris nõ eſt neceſſarium ad gñationem. An ãt ſit utile ad generationẽ, aut omnino extraneũ, vt Ari. ſenſit, non dicit: ſed cũ Ari. dixit ſemen mulieris non eſſe humorẽ ſeminalẽ, ſed eſſe ſupfluitatẽ uteri, ſeu matricis: diu⁹ Tho. dicit ipſũ eẽ imꝑfectũ quid in genere ſeminis. Et ex hoc intulit, q̄ nõ eſt materia neceſſaria in generatione. Quia eñ ſemẽ ſm̃ generis ſui rõem eſt in gñe cauſæ effectiuæ, ut patet in ſeminibus vegetabiliũ, & expreſſa ſcriptũ eſt in 5. Metaph. & 2. Phy. c. de cauſis, conſequens eſt ut ſi ſemen mulieris ſit in gñe ſeminis, q̃uis ut quid imperfectũ, q̄ non ſit p ſe ordinatũ a natura ut ſit materia gñationis. Quod. n. eſt ordinatũ per ſe ut ſit ſemen, non eſt per ſe ordinatũ ut ſit materia ſeminis, ac p hoc nõ eſt materia neceſſaria ad gñationẽ: qm̃ talis eſt propria materia ſeminis. [Ar. 9. huius quęſt.]

H Aui. vero in c. 3 noni de animalibus, & Alber. in fine 15. de animalibus, putãt, ſemen mulieris p ſe concurrere ad gñationem non ut ſemen niſi æquiuocè ſeminis nomine vtendo, ſed concurrere ut ꝓximã materiã gñationis, ita, q̄ ſanguis mẽſtruus eſt materia pura egens adhuc decoctione ad hoc. q̄ ſit ꝓxima materia gñationis. & ꝓpea eſt uelut cibus illius ſeminis, ſeu ſãguinis albi, quod eſt ꝓxima materia. Gal. ãt, quẽ ſequitur Scotus in 4. diſt. 3. ſenten. opinari vr̃, q̄ ſemen mulieris concurrat ut ſemen, q̃uis minus principale & dependẽs in ſua cauſalitate a ſemine uiri. Et rõ Gal. eſt quia ex quo ꝓles q̃nque aſſimilatur patri, & q̃nque matri, dẽt eſſe una communis rõ huiꝰ aſſimilationis: ſed rõ aſſimilationis ad patrem eſt ſemen, igitur rõ aſſimilationis ad matrem eſt ſemen. & confirmatur à Scoto, qa proprium agentis eſt aſſimilare ſibi effectũ non materiæ. Inter has ãt opiniones q̃ ſit uera, non facile apparet. Nã rõ Ari. plurimũ authoritatis ex ſenſibilibus hẽt, & non niſi vnũ ſibi obſtare video .ſ. q̄ natura poſuit talem ſcilicet veneream & tantã delectationem in reſolutione, ſeu emiſſione ſeminis in muliere. Cum enim natura agat propter finem, ita quòd ex cauſa finali optima ſumitur ratio in naturalibus, conſequens eſt ut natura appoſuerit delectationem in tali ſeminatione propter bonum ſpeciei conſeruandæ, ſicut in ſeminatione uiri. Et quoniam manifeſte apparet, quòd eſt delectatio non ſicut in confricationibus, aut alleuiationibus naturæ, ſed uenerea, adeo ut ſenſibiliter quietet concupiſcentiam veneream in mulieribus, non eſt conſentaneum rationi, quòd huiuſmodi ſeminatio ſit excrementum vteri, ſed quòd ſit a natura ordinata ad conſeruationem ſpeciei. Delectatio enim venerea ex ꝓpria rõne ad actus generationi deſeruientes ſpectat, & illos ſolos conſequitur. Et hęc ratio conuincit intellectum meum. non ad dicendum quòd ſemen mulieris ſit uere ſemen: quoniam noui Ariſt. confutaſſe hoc .ſ. q̄ delectatio iſta nõ eſt ſufficiens ſignum.

K quòd illa emiſſio ſit ſeminatio, quia delectatio etiam conſequitur ad emiſſionem ſpiritus, ut confricatio apud impotentes adhuc ſeminare pueros manifeſtat: ſed ad dicendum quòd ſeminatio illa eſt actus naturæ ordinatus ad generationem ſiue ſit emiſſio ſeminis, ſiue alterius humoris, qui quandoque ut pluries appellatur ſemen: quoniam delectatio venerea tam vehemens, non fruſtra eſt a natura. Et licet abſq; ſeminatione accidat delectatio in pueris &c. non tamen accidit huiuſmodi delectatio niſi in actibus ordinatis ad ſeminationem, licet tunc ſequi nõ poſſit. Et illa delectatio eſt & in quãtitate, & qualitate diſſimilis iſti, qm̃ delectatio illa puerorum eſt parua, & non eſt quietatiua: mulierem autem delectatio in ſeminatione & eſt magna, & eſt quietatiua concupiſcentiæ venereæ. & ſi bene aduerteris, inuenies quod delectatio cõfricationis in pueris atteſtatur nobis, quia appoſita eſt a natura actui, qui eſt uia ad ſeminationẽ, quæ eſt generationis principium. Niſi enim hoc obſtaret, ſententia Ariſtot. ex ſen-

F ſibilibus efficax oſtenderetur: quoniam non ſolum eſt uera illa affirmatiua .ſ. q̄ concomitantia ſemen in maſculo ſunt illa q̃ cõcomitãtur menſtrua in muliere: ſed eſt uera negatiua .ſ. q̄ cõcomitantia ſemen in maſculo non concomitantur ſeminationem in muliere, quoniam mulieres longe ante pubertatem ſeminant, & longe poſt fœcunditatem .ſ. ętatem menſtruorum, ſeminant, q̄ non eſſet ſi ſeminatio mulierũ ad generationem ordinaretur. [Concl. p] Verum qa, ut poſt apparebit, hęc non conuincunt ratio autem ex fine ſumpta multum cogens uidetur: idcirco ex hoc ſuppoſito principio .ſ. [Minima ſpecies: ſi d non minimũ peccatorũ ar. 2. 6m.] [Concl. ſ] quòd ſeminatio mulierum ad generationem ſecundum ſe ordinatur procedendo, [Concl. n] apparet quòd oportet alterum duorum dicere, aut quòd ordinatur ad generationem ſecũdum ſe. & ut in talibus indiuiduis, ſ. mulieribus, & tunc occurrit aut Galeni, aut Auicen. uia. [Concl. y] Aut quòd ordinatur ad generationem ſecundum ſe tm̃, & tunc occurrit uia diui Thomæ. Diſcernendo ſiquidem, & examinando ſingulas opiniones, maniſeſte apparet quòd ratio Ariſt. ſufficienter excludit illam opinionẽ, quam ſecutus eſt Gal. & propoſito Ariſ. impugnauit.

H Nã natura ſeminis, & natura ſanguinis menſtrui diuerſarum ſunt rationum. Et propterea urget ratio Ariſt. quod ſi ſemen in muliere eſt proportionale ſemini in uiro, quòd menſtruum nõ eſt illud proportionale & ſi menſtruum eſt proportionale, non eſt ſemen illud proportionale. Et cum ex ſenſibilibus ſufficienter habeatur, quod menſtruum eſt illud proportionale, ſequitur q̄ ſemen non eſt illud proportionale in muliere. & vere opinio iſta nullum habet fundamentum ſolidum, in ratione, aut in ſẽſibilibus. Vnde Gal. grauiter ab Aui. reprehenditur hoc in loco. Ratio aũt Galeni facillimè ſoluitur dicendo, q̄ rõ aſſimilationis filii ad matrem, eſt quia mater effectiue facit materiam prolis non quia materia ipſa quæ a matre ſit, coefficiat ſemini uirili ut ſemen coefficeret. Ex hoc enim quòd mater efficit materiam ſequitur q̄ filius, niſi materia a ſemine uiri, uel aliunde declinet a conditionibus, quas ſortitur à ſua factrice, aſſimiletur matri. & hoc intendunt phil. dicentes q̄ ſi ſemen uiri dominatur

I ſuper materia filius aſſimilatur patri. & ſi non, filius aſſimilatur matri, non q̄ negatio dominii ſeminis uirilis ſit cã affirmationis aſſimilationis ad matrem, ſed quia non dominando relinquit materiã cũ diſpoſitionibus, quas à matre habet effectiue. & propterea patet q̄ cõfirmatio Scoti non concludit, q̄ materia materna coefficiat, ſed ſat eſt q̄ effectiue ſit à matre. ut ſic omnis aſſimilatio ad cauſam ſequatur actionem illius cauſæ & iam hoc expreſſe habes ab authore, qui ſequitur, Ariſt. in hoc, q̄ mater ſolum miniſtrat materiam. Conferendo autem rõem Ari. poſitioni Auic. & Alb. non apparet Ariſt. ratio efficax cõtra illam: quoniam apud iſtos humor ille qui uocatur ſemen muliebre & puritas menſtrui ſanguinis ſunt unius rationis, & pro uno computantur differentes tantum ſecundum magis & minus concoctum. & ideo ſecundum illam uiam dicendo, q̄ mẽſtruum eſt proportionale, non excluditur, ſed includitur ille humor, qui dicitur ſemen: & econtra, dicendo q̄ ille humor eſt

K proportionale in muliere, includitur q̄ menſtruum eſt illud proportionale. Et ſecundum hãc uiam dicendum eſſet, q̄ ſemẽ ſecũdum illam perfectionem, qua eſt perfecte decoctus ſanguis ſimul incipit & deſinit cum reliquo ſanguine puro, qui eſt ſuperfluum alimenti, quia ſanguis purus purgatur per menſtrua, licet imperfecte inchoet ante pubertatem, & duret poſt fęcunditatem. Ita q̄ cum incipiunt menſtrua, incipit mulieribus ſanguis tam rubeus, qui uocatur ſanguis menſtrui, quam albus qui uocatur ſemen: licet hic incipiat non ſimpliciter, ſed ſecundũ ſuam perfectionem tunc. Signum huius eſt, q̄ ſanguis rubeus non tranſit in proximam materiam fœtus, niſi dealbetur maiori decoctione, ut aiũt qui digeſtiones huiuſmodi conſiderãt. & ſic inter iſtos & Ariſtotelem hęc eſt diſſenſio, q̄ Ariſtoteles ſemen mulieris ex neceſſitate materiæ prouenire dixit, de genere ſuperfluitatũ exiſtens: iſti uero poſuerũt ipſum eſſe de genere ſanguinis menſtrui, & eſſe non ſuperfluitatem abſolute, ſed ſuperfluitatẽ qua indiget natura .ſ. ſuperfluitatem alimẽti membrorũ quarta digeſtione decocti .ſ. ſanguinis optimi, ſicut etiã

ſemen

nem ſacrilegij, vt ſ̄ dictum eſt.

Ad primvm ergo dcdm, ꝙ ſicut ordo rõis rectæ ab hoie, ita ordo naturę ē ab ipſo Deo: & iõ in peccatis cõtra naturá, in q̄bus ipſe ordo naturę violatur, fit iniuria ipſi Deo ordinatori naturæ. Vn̄ Aug.* dicit in 3. cõfeſſio. c.8. Flagitia q̄ ſunt contra naturá, vbiq; ac ſp deteſtanda, atq; punieda ſunt, qualia Sodomitarũ fuerunt, quę ſi oẽs gentes facerent, oẽs eodẽ criminis reatu diuina lege tenerent, qua nõ ſic fecit hoies, vt ſe illo vterent mõ, Violat quippe ipſa ſocietas, q̄ cũ Deo nobis eſſe debet, cũ eadẽ natura, cuius ille author eſt, libidinis peruerſitate polluitur. B

Ad II dcdm, ꝙ ẽt vitia cõtra naturá ſunt contra Deũ, vt dictũ* eſt. & tanto ſunt grauiora q̄ ſacrilegii corruptela, quantò ordo naturæ humanę inditus eſt prior & ſtabilior, quam quilibet alius ordo ſuperadditus.

Ad III dcdm, ꝙ vnicuique

ſemen eſt hoc mõ ſuperfluum. Signum aũt ꝙ ſemen muliebre ſit ſuperfluitas ſanguinis, eſt illud idem per quod Ariſtoteles indicat ſemen viri eſſe ſ. perfluum ſanguinis. ſ. ꝙ nimis prouocãdo ſeminationẽ exit ſanguis, ſeu ſanguinolẽtus humor: hoc .n. idem in muliere contingere expertum eſt. Et quia via hæc ſatis probabilis vt & ſm̃ rationem, & ſm̃ apparẽtiá ad ſenſum iõ ad indicia Ariſtotelis ſm̃ eũ dicendũ eſt, ꝙ mulieres qñq; concipere ſine illa delectatione non eſt ſignum ſufficiens, ꝙ tunc ſemẽ muliebre nõ concurrat: ſed vt Alber. dicit ꝙ prius ille ſanguis albus peruenit ad matricem. Puto ego ꝙ quia hoc eſt vt in paucioribus, ꝙ hoc eſt ſignum indiſpoſitionis naturæ, quæ non delectat in illa emiſſione, ſicut pp varietatẽ diſpoſitionum aliquæ parum delectantur, aliquæ cõuenienter, aliquæ valde, aliquæ intantum ꝙ extra ſe quoddammodo fiunt in huiuſmodi emiſſione. Secundum autem. ſ. ꝙ concurrente vtroq; ſemine non ſequitur generatio, indicium eſt, non ꝙ ſemen non concurrat ad generationem, ſed quia non eſt ſufficiens paſſiuum ſine ſanguine rubeo, aut quia in ſe eſt imperfectum, vt ante pubertatem, & poſt fœcunditatem, aut quia & ſimilis poteſt tpe fęcunditatis accidere diſpoſitio in illo albo ſanguine, vt. ſ. ſit ita imperfectum ſicut eſt ante & poſt fœcunditatis ætatem, aut quia ſicut homo ſine ſanguinis pabulo non viuit, ita ſanguis ille albus ſine ſanguinis rubei pabulo ſiue fulcimento, non eſt pro conceptione ſufficiens. C

Lib. 3.c.8. circa prin. tom. 1.

¶ Ad tertium verò indicium dr̃, ꝙ quibuſcumq; mulieribus conuenit menſtruum, eiſdem credimus conuenire ſemen, niſi forte per accidens, ſicut contingit mulierem ẽt menſtruoſam menſtruo priuari: ſed quibuſdam mulieribus conuenit ſeminare ſenſibiliter ab extra, & quibuſdã ſolum ad intra, ita vt nõ cognoſcant mulieres ſe ſeminare: ſed ſolũ delectabiliter cõmoueri cum ſatietate, ſeu quiete carnis, completa cõmotione quam ſentiunt intus. Et forte neſcire hunc duplicẽ modum ſeminationis, cauſa eſt putandi ꝙ non oẽs ſeminant. Signum .n. delectationis ſeminariæ eſt quies concupiſcentiæ carnalis, ſeu ſacietas terminans delectabilem commotionem. D

¶ Ad quartum indicium de quantitate dr̃, ꝙ ſicut ſanguini rubeo, qui generationi ſeruit, tantam menſtrui ſuperfluitatem annexam videmus, ita non eſt remotum, vt ſanguini albo eidẽ generationi ſeruienti nonnulla iungatur humiditas impura, quæ quantitatem ſeminis metitur maiorem quàm eſſe debeat, in fęmina præſertim, qm̃ abundat humido, crudo præſertim, & ad huiuſmodi crudi humoris multiplicationem ſpectare videtur copia ſeminis fęminei ex cibis acris ſaporis.

¶ Ad quintũ dicit Albertus, ꝙ non eſt remotum quin ẽt fęminis aliorum animalium conueniat hmõi ſeminatio ad intra.

¶ Ad ſextum aũt indicium dr̃, ꝙ falſum experientia teſte, aſſumit in mulieribus: qm̃ ſolo contactu ſine coitu ſeminant, & ẽt ſine contactu in ſomno & in vigilia imaginatione &c. In fœminis aũt aliorum animalium, ſi verum aſſumitur, dr̃ ꝙ ratio varietatis in promptu eſt, quia fęminæ aliæ ſeminant ſolum intus, & ppea ex contactu non emittunt extra. Mulier aũt, quia ſeminat vſque ad redundantiam ad extra, ita ex contactu emittit ẽt ſicut extra. Diui autem Thomæ poſitio a Galeno, Aui. & Alb. diſſentit in hoc, ꝙ apud ipſum, ſemen fęminæ non eſt aliquid requiſitum in fœmina ad generationem humanam: & in hoc conuenit cum Ariſt. & ppea ratio Ariſt. & illius indicia, nõ ſunt contra diuum Tho. ſed pro ipſo. Vnum tñ ſingulare dicit Diuus Tho. ſ. ꝙ ſemen mulieris eſt in genere ſeminis, vt imperfectum tñ, ita ꝙ ſm̃ hanc viam ſemen mulieris eſt ſicut ſemen viri impotentis generare ex defectu naturæ non ſufficientis perfecte decoquere ſanguinem, ita vt perducat ipſum ad perfectionẽ ſeminis. Ac per hoc ſicut ſemen viri ſic imperfecti põt dupliciter conſiderari. ſ. quantũ eſt ex natura ſui generis & ſpeciei, & ſic per ſe ordinatur ad gñationẽ humanã, vt ſemen humanũ: alio mõ, vt eſt iſtius ſic imperfecti: & ſic per accidens nõ ordinatur ad gñationẽ humanam, quia non eſt aptum generationi humanæ: ita ſemen fœminæ poteſt dupliciter cõſiderari ſ. quantum eſt ex natura ſui generis, & ſuæ ſpeciei humanæ: & E

A ſic per ſe ordinatur ad generationem humanam, vt ſemen. & iõ natura apposuit in illius emiſſione talem ac tantam delectationem. Alio mõ inquantum eſt in talibus indiuiduis. ſ. in mulieribus virtutis impotentis decoquere, & ad perfectionem ſeminis illud deducere: & ſic per accidens, ratione. ſ. talium indiuiduorum, non ordinatur ad gñationem humanam nec vt ſemen nec vt materia. Non vt ſemen, quia deficit à perfectione ſeminis. Non vt materia, quia totũ genus agrmis ineptum eſt, vt ſit materia ex qua & hæc poſitio forte coincidit cum poſitione Ariſtotelis, ſi intelligamus Ariſtotelem, excluſiſſe ſemen mulieris à ſemine ſecundum perfectionem ſui generis, & dixiſſe illud eſſe excrementum vteri, quia conuenit mulieribus non propter generationem, ſed neceſſitate materię ſcilicet non propter finem per mulierem per tale ſemen aſſequendum, ſed quia eſt pars ſpeciei. Non enim tacuit ibidem Ariſtoteles huiuſmodi impotentiam mulieris ad decoctionẽ. Hæc de primo. In ſolu. præced.

C ¶ Quo ad ſm̃, multi occurrunt modi dicendi, quare in mulieribus ſeminatio voluntaria extra concubitum naturalem eſt peccatum mortale, ſiue ſit mollitiei, ſiue ſodomiæ vitium. Primus eſt, ratione delectationis venereæ: qm̃ ſm̃ rationem rectam nõ debet extra concubitum naturalem procurari. Sed huic rationi obſtat, ꝙ delectatio in bonitate & malitia morali ſequitur operationem: & ideo oportet ſi delectatio ſit mala moraliter, ꝙ ſeminatio illa ſit mala. Ridiculum eſt enim dicere ꝙ delectatio ſm̃ ſe eſt mala: & ppea oportet ad bonitatem, vel malitiam ſeminationis deuenire. Quare ſi ſeminatio muliebris non eſt niſi ſuperfluitatis emiſſio, non eſt magis ratio peccati procuratione huius ſeminationis, & delectatione eiuſdem, quàm ſi qs procuret egerere, aut ſudare, & delectetur in huiuſmodi. Secundus dicendi modus eſt, ꝙ licet mulieribus ſeminatio ſm̃ ſe nõ ſit niſi ſuperfluitatis emiſſio, quia tñ connexus eſt ſibi cõcurſus humoris, qui per menſtruum purgatur ad matricem, qui hu- D mor eſt principium materiale generationis: ideo habet rationem peccati mortalis propter abuſum. ſ. principii generationis concomitantem. Sed huic rationi obſtat, quia ſecundum hanc rationem ſeminatio ipſa non eſt niſi per accidens, hoc eſt, propter aliud adiunctum malum moraliter. Ac per hoc cum ante & poſt ætatem fœcunditatis ſeminatio mulieris ſit naturaliter ſeparata, & non connexa concurſui humoris qui eſt principiũ generationis, ſequeretur ꝙ talis ſeminatio procurata extra ętatem fœcunditatis, non eſſet peccatum mortale. Tertius dicendi modus eſt, ꝙ licet ſeminatio muliebris non ſit ſecundum ſe niſi ſuperfluitatis emiſſio, quia tamen naturali ordine per ſe ad principium generationis ordinatur ſcilicet ad concubitum naturalem: ideo peccatum mortale eſt abuti ipſa ſeminatione, ſicut peccatum mortale eſt abuti concubitu, puta, coeundo cum ſtatua. Eſt enim concubitus naturalis, generationis principiũ, ſicut debita coniunctio actiui & paſſiui eſt inter principia ope- E rationis, quæ ab illis exigit principiis. Et ꝙ talis ſeminatio ordinetur ad concubitum naturalem, patet ex eo ꝙ aliter natura non appoſuiſſet proportionaliter delectationẽ in muliere ſicut in viro. Sed hæc ratio manifeſte deficit, quia ad delectationem confugit, & operationem omittit. Oportet enim probare, ꝙ ſeminatio, quæ eſt operatio illa quam ſequitur huiuſmodi delectatio, per ſe ordinetur ad concubitum: quod nõ probatur nec ſignificatur ex hac negatiua, quia. ſ. natura non prouidiſſet aliter de delectatione proportionali in muliere ſicut in viro: qm̃ delectatio proportionalis in muliere debet eſſe naturaliter vt in principio generationis, quod eſt mulier, quod non dicit ſm̃ hanc viam niſi miniſtrationem menſtrui, & receptionem ſeminis virilis per coitum. In omnibus autem his tribus appoſita eſt delectatio: & in concubitu & in receptione ſeminis manifeſte patet. In concurſu autem ſanguinis ad matricem dicunt delectationẽ quoq; eſſe minus tñ, vt apparet, perceptibilẽ differenter ab aliis delectationibus. Et ſic dicentes ſeminationem mulieris eſſe ſecundum ſe emiſſionem ſuperfluitatis ineptæ ad generationem, non videntur poſſe reddere rationem, quare talis

ſeminatio

indiuiduo magis coniuncta natura ſpeciei, q̃ quodcũq; aliud indiuiduum. & ideo peccata quæ ſunt contra naturam ſpeciei ſunt grauiora.

Ad IIII dicendum, ꝙ grauitas in peccato magis attendit̃ ex abuſu alicuius rei, q̃ ex omiſſione debiti vſus: & idẽo inter vitia q̃ ſunt cõtra naturã, infimũ locũ tenet pctm̃ immunditiæ, quod conſiſtit in ſola omiſſione concubitus ad alterũ. Grauiſſimũ aũt eſt peccatum beſtialitatis: quia non ſeruatur debita ſpecies. Vnde ſuper illud Gen. 37. capite, Accuſauit fratres ſuos crimine peſſimo: dicit gloſ. ꝙ cum pecoribus miſcebantur. Poſt hoc aũt eſt uitium Sodomiticum, cũm ibi non ſeruetur debitus ſexus. Poſt hoc aũt eſt peccatum ex eo, ꝙ non ſeruat̃ debitus modus cõcumbendi. Magis autem ſi non ſit debitũ vas, quàm ſi ſit inordinatio ſecundum aliqua alia pertinentia ad modum concubitus.

G

ſeminatio voluntaria eſt peccatum mortale: unde quartus dicendi modus eſt, ꝙ licet ſeminatio muliebris non ſit neceſſaria ad gñationem, eſt tñ utilis ad gñationem ita ꝙ melius concipitur ſeminando, & melius generatio promouetur, cui muliebre ſemen admiſtum eſt. Et quia non ſolum abuſus principiorũ neceſſariorum, ſed et ordinatorũ à natura pp melius ad gñationem, eſt pctm̃ mortale, tali ſeminatio procurata extra concubitũ naturalẽ, eſt pctm̃ mortale. Maior probatur authoritate Alberti, ſentiẽtis abſque dubio ꝙ melior conceptio ſit qñ mulier ſeminat. Minor verò manifeſtat̃ in membris officialibus duplicatis à natura pp melius, puta, in duobus oculis. Neceſſitati quippe aialis ſufficit videre p vnũ oculũ, ſed natura pp melius dedit duos. Conſtat aũt ꝙ priuare hoĩem vno oculo eſt peccatum mortale, q̃uis non ſit priuatio neceſſarii ſimpliciter ad videndum: ſed pp melius videre. Et ita priuare hoĩem principio pp melius à natura ordinato ad gñationem, eſt peccatũ mortale. Hoc aũt facit mulier ſeminans voluntariè extra naturalem concubitum. Huic rationi hoc ſolum obſtare vr̃, ꝙ ſupponit quod neſcit: dum dicit ſemen muliebre concurrere ad generationem vt utile ſeu pp melius, & non dicit quo concurrit, actiuè vel paſſiuè, vt eiuſdem vel diuerſæ naturæ à mẽſtruo. Ad quod tñ oportet deſcendere ſcientificè loquentem. Alb. aũt dixit, & illud cõe, & ſpecificauit ꝙ concurrit paſſiuè ut res eiuſdẽ rõnis cum menſtruo, & ꝙ ſp ac neceſſario concurrit illud ſemen: ſed tunc melius qñ mulier delectabiliter ſeminat in ipſo concubitu ſimul cum viro. Et non vult ꝙ ſemen muliebre ſit abſolutè pp melius: ſed ꝙ ipſa delectabilis ſeminatio ſimul cũ viro ſit pp melius, ipſum aũt ſemen muliebre pp neceſſe eſſe. Vñ quintus modus dicendi eſt: ſequendo viã Auic. & Alb. ſatis rationabilẽ, ꝙ ſicut vir ſeminando voluntariè extra naturalẽ concubitũ, peccat mortaliter, quia contra naturalem ordinem actiuæ generationis humanæ principio abutitur, in damnũ humanæ vitæ: ita mulier ſeminando voluntariè extra concubitũ naturalẽ, peccat mortaliter, quia abutitur potentia ſua actiua miniſtrando principium paſſiuum generationis humanæ contra naturalem ordinem in damnum humanæ vitę. Sed quid dicemus iuxta viam diui Tho. negantis muliebre ſemen eſſe materiam generationis, & aſſerentis ipſum non eſſe neceſſariũ ad generationem? Fortè diceretur ꝙ quia eſt vtile ad gñationem, vel ut adiuuans ſemen uiri ex quo eſt in genere ſeminis, vel vt cũ materia menſtrui, ita ꝙ declinando ex perfectione ſeminis licet non cadat in materiam neceſſario requiſitam, cadit tñ in commateriam vtilem ad gñationem: ideo abuſus eius eſt peccatum mortale. Vel diceret̃, ꝙ quia mulier eſt ſicut mas impotens, ſeminatio mulieris poteſt dupliciter conſiderari. Vno mõ ſm̃ rõnem ſuę ſpeciei, & ſic, quia ſm̃ ſe ordinatur ad gñationẽ, ſicut ſeminatio maſculi naturaliter impotentis generare, ideo eſt peccatum mortale abuſus talis ſeminationis. Alio modo, prout eſt à tali indiuiduo. ſ. impotente decoquere ſemen. Et ſic, quia hoceſt per accidens ſicut patet ſi maſculo ex frigida complexione conueniret talis impotentia, idẽo hinc, licet ſit ineptum ſemen ad gñationem, nõ tñ excuſatur à peccato mortali illius abuſus, qm̃ actus iudicandus eſt ſm̃ ſuam ſpeciem per ſe, & non ſm̃ id ꝙ cõuenit ei per accidens. Sed huic rationi obſtant duo. Primo, quia impotentia concoctiua ſeminis in muliere non eſt per accidens ſ. ratione indiuidui vt contingeret in uiro ex infirma complexione: ſed eſt per ſe ex naturali ſpecie ſexus fœminei. Diſtinguitur enim ſpecie fœmina a mare ſub genere ſexus, quàmuis ſint eiuſdem ſpeciei in ſpecie hominis, in ſpeciei leonis &c. Et propterea non eſt eadem ratio de ſeminatione viri infirmi ſeu orbati, & fœminæ. Iſtius enim impotentia eſt naturalis, illa infirmitatis.

¶ Ac per hoc fœminæ impotentia eſt per ſe, maris aũt impotentia eſt per accidens. Obſtat ſecundo, quia ſi ſeminatio mulieris ſecundum ſe ordinatur ad generationem oportet ꝙ ordinetur ſecundum ſe ad generandum, aut in ſe (& ſic dic opinio Gale.) aut in alia perſona, & ſic concubitus mulieris cum muliere non eſſet peccatum mortale: quia ibi ſeruatur id quod per ſe ſpectat

F ad ordinem illius ſeminationis. Primo ergo modo iuxta viam authoris dicendum vr̃, ꝙ ſeminatio mulieris extra naturalem concubitum, eſt abuſus eius quod eſt vt utile ſeu pp melius ad generationem naturalem ordinatum. Secundum aũt Gal. viã, quæſtio nulla eſt: quia muliebris ſeminatio eſt emiſſio ſeminis.

¶ Ego autẽ etſi inter tot illuſtres uiros ſilere deberem, proferã tñ ſermonẽ rationabilem. Puto ego ſeminationem mulieris eſſe emiſſionem ſeminis materialiter tñ ad gñationem neceſſario requiſiti, & propterea abuſum muliebris ſeminationis eſſe peccatum mortale. Quòd n. ſemẽ mulieris, ſit propriè ſemen, non ſolum ex cõi appellatione, qua ſemen appellatur, ſed ex duobus patet ſignis. Primo, ex eo ꝙ ꝙ eſt ſuperfluum alimenti vlti. hoc eſt ſanguinis, vt teſtatur experientia humoris ſanguinei emiſſi a muliere poſt multas ſeminationes procurante adhuc ſeminare. Secundo, ex eo quòd natura non fruſtra dedit mulieri vaſa ſeminaria, hoceſt teſtes, qui pubertatis tempore diſtendi, & tumeſcere dicuntur. Quòd uerò ſit materiale tantum ratione, & ſigno probatur. Ratione quidem, quia

H ſemen eſt in potentia totum animatum: ac per hoc ſicut animatum componitur ex anima, & corpore, ita ſemen ex uirtute actiua formatiua &c. & primo ſubiecto. Et propterea ſicut in uegetabilibus, ubi indiſcretus eſt ſexus, ſemen continuè utrumque ſcilicet principium actiuum, & primum principium paſſiuum: quòd fotum & alitum ex humore admiſto, ſubiectum primum generationis eſt: ſic in animalibus ubi diſcretus eſt ſexus, non ſolum ſemen eſt quod actiuum eſt generationis: ſed etiam quod primum paſſiuum eſt generationis. Et quoniam maris conſtat eſſe agere, & fœminæ pati: conſequens eſt ꝙ principium actiuum ex parte maris ſit ſemen, & primum principium paſſiuum ex parte fœminæ ſit ſemen, ut ſic ex utroque fiat integrum ſemen: ſicut in uegetabilibus ex indiſcreto ſexu ſit integrum ſemen. Et ſicut in uegetabilibus ſemen integrum nõ generaret, niſi fotum, & alitum ex admiſto ab extra humido in terra: ita ſemẽ integrum, viri ſcilicet & mulieris, niſi fotum &

I alitum puro humore ſanguinis menſtrui, numquã generaret. Atteſtantur huic proportionali rationi ſigna: quia. ſ. naturales actus fœminarum in concubitu ſunt ſub eſſe, & recipere quę matricis & paſſiui principii ſunt. Nec contra hanc ſententiam militat ratio Ariſt. ſ. ſi menſtrua, ergo non ſemen. Et ſi ſemen, ergo non menſtrua: quoniam ratio iſta non tenet in ſubordinatis, ſed in indiſparatis: quoniam quæ ſunt diuerſa, aut diſparata ſi vnum eſt proportionale ſemini, ergo non reliquum: quia aliter eſſent duo. Sed in his quorum unum ſubordinatur reliquo; non currit ratio: quia ambo ſunt unum ordine naturalis ſubminiſtrationis: ac per hoc, ꝙ ſi unum ponitur proportionale ut primum, alterum oportet etiam ponere ut conſequens. Et non duo, ſed unum tantum ponitur proportionale ſemini viri, ſ. ſemen fœminæ, ut primum paſſiuum fotum, & alitũ menſtruo. Conſonant quoque huic poſitioni & quæ Aui. & Alb. docuerunt, & quæ Gal. quo ad hoc quod eſt ſemen: & quæ diuus

K Tho. quoad hoc ꝙ eſt in genere ſeminis, ut imperfectum quid & quæ dicit Ariſto. quo ad hoc, ꝙ menſtruum eſt ſemen impurum egens concoctione. Atteſtatur & delectatio talis, ſcilicet uenerea: & tanta a natura poſita in tali ſeminatione: huic poſitioni, & ratio moralis, ac mortalis peccati, quæ hinc manifeſte habetur, ſatis quadrat. Hinc etiam patet, quòd non excuſatur mulier ante, & poſt ætatem menſtruorum abutens tali ſeminatione: quia ſcilicet per accidens ſe habet ad ſpeciem actus ſecundum ſe ætas. Et licet imperfectum ualde ſit ſemen puellarum ante ætatem menſtruorum, quia tamen ad ſpeciem ſeminationis ſpectat actus ille, ideo à peccato mortali, quod in abuſu ſeminationis ſecundum ſe committitur non excuſatur ſicut nec uiri ex infirmitate impotentis generare, excuſantur ab abuſu ſeminationis, & peccato mortali; & breuiter nulla apparet in hac uia ſecundum ſe difficultas. ſed tantum apud ſequaces huius uel illius philoſophi. conſtat autem ultimum in philoſophia locum authoritatem habere.

SVP. QVÆ. CLV.

ART. I.

IN art. 1. q. 155, nota duo. Primo, qđ continentiæ nomine apud Ari. & communiter apud morales intelligitur, qm̃ hac ſignificatione utũtur tam ponentes continentiam non eſſe uirtutem, ſed gradum, q̃ ponentes non eſſe uirtutem propriè, ſed imperfectum quid in genere uirtutis. Vtrique n. dicunt continentiã eſſe qua reſiſtitur concupiſcentiis prauis uehementibus, infra latitudinem tamen humanam. Quod addo propter ea, quæ humanos exeunt limites, ut beſtiales paſſiones. Sed tãta eſt inter has opiniones differentia ut diſputare ſimul nequeant, ſed ſemper æquiuocatio interſit, niſi redeundo in principium primum, puta, quòd dentur uel non dentur tales gradus quod ſuperius tactũ eſt. Et nunc ideò rememoratum ſit, ut meminerint diſputãtes cum Martino, ſe mortis his præſuppoſitis ſibiinuicem aduerſantibus, an. ſ. continentia ſit gradus, an ſit imperfectum quid in genere uirtutis, diſputent de reliquis, niſi uelint reducere ſemper quæſtionem ad principium. Secundo diligenter aduerte, q̧ continentia ab authore ponitur ſub genere principii laudabiliũ operum qm̃ hinc habes, q̧ eſt i ſpecie qualitatis, qui eſt habitus, vel diſpoſitio, Nã conſtat nõ eſſe aliter principiũ laudabilis operis, niſi ſicut habitus, uel diſpoſitio potẽtiæ eſt principium laudabilis operis. Et hac doctrina erit opus pluries, ſcilicet in art. 3. huius q. & in 3. art. ſequentis qõ. & habet utrobiq; difficultatẽ,

Porrec. per tot.

754 1. 2. q. 85. ar. 3. ad 2. & 3. q. 7. art. 2. ad 3. Et uerit. q. 24. à. 4. cor fin: Li. 7. c. 9. & lib. 4. c. ult. to. 5. † Li. 2. ca. 18. & 19. tom. 1.

† gl. interlinearis ſuper illud Modeſtia, eo itinen. &c.

SVPER QV. CLVI.

ART. II.

Concl.

IN ar. 2. eiuſdem q. dubium ex Martino in q. de continẽtia occurrit dupliciter. Primo arguente, q̧ continentia nõ determinatur ad materiam ta-

155 2. ar.

QVÆSTIO CLV.

De partibus potentialibus temperantiæ, in quatuor articulos diuiſa.

POSTEA conſiderandum eſt de partibus potentialibus temperantiæ.

¶ Et primo de continentia.

¶ Secundo, De clementia.

¶ Tertio, De modeſtia.

¶ Circa primum conſiderandũ eſt de continentia, & de incontinentia.

Circa continentiam quæruntur quatuor.

¶ Primò, Vtrũ continentia ſit uirtus.

¶ Secũdo, Quæ ſit materia eius.

¶ Tertio, Quid ſit ei[a] ſubiectũ.

¶ Quartò, De cõparatione eius ad temperantiam.

ARTICVLVS I.

Vtrum continentia ſit uirtus

AD PRIMVM ſic proceditur. Vr̃ q̧ cõtinentia nõ ſit uirtus.[h] Species. n. non condiuiditur gñri: ſed cõtinẽtia cõdiuidit uirtuti, ut patet[*] per Phil. 7. Eth. ergo cõtinẽtia ñ ẽ uirt[9].

¶ 2 Præt. Nullus vtẽdo uirtute peccat, q̃a ẽm Aug. in li † de li. arb. Virtus eſt qua nemo male utit̃: ſed aliqs[h] cõtinendo põt peccare, puta, ſi deſideret aliqđ bonũ facere, & ab eo ſe contineat. ergo cõtinẽtia nõ ẽ uirt[9]

¶ 3 Præt. Nulla uirtus retrahit hominẽ à licitis, ſed ſolũ ab illicitis: ſed continentia retrahit. hominem à licitis. dicit. n. gl.† Gal. 5. q̧ per continentiam aliquis ſe etiam à licitis abſtinet. ergo continentia nõ eſt uirtus.

SED CONTRA. Omnis habitus laudabilis vr̃ eſſe uirtus: ſđ continentia eſt huiuſmodi. dicit. n. Andron. q̧ cõtinentia eſt habitus inuictus à delectatione ergo continentia eſt uirtus.

A

RESP. Dcđm, q̧ nomẽ cõtinentiæ dupliciter ſumit̃ à diuerſis. Quidã. n. cõtinẽtiã nominãt, p̧ quã aliqs ab omni delectatione uenerea abſtinet. Vndè & Apoſt. ad Gal. 5. continẽtiã caſtitati coniungit: & [m] ſic cõtinẽtia p̃fecta principalis q̃dẽ eſt uirginitas ſecundaria uero uiduitas. Vñ ẽm hoc eadẽ rõ eſt de cõtinentia, q̃ de uirginitate, quã s[*] diximus uirtutẽ. Alii uerò dicunt cõtinentiã eſſe, per quã aliquis reſiſtit concupiſcentiis prauis, quę in eo uehemẽtes exiſtunt: & hoc mõ accipit Phil. continentiã[*] 7. Ethi. hoc ẽt mõ accipitur continẽtia in collationibus patrum. Hoc aũt mõ cõtinentia habet aliqđ de rõe uirtutis, inquãtũ. ſ. rõ firmata eſt cõtra paſſiones, ne ab eis deducatur: non tñ attingit ad perfectã rõem uirtutis moralis, ẽm quã ẽt appetitus ſenſitiuus ſubditur rõi ſic, ut in eo non inſurgant uehemẽtes paſſiones rõni cõtrariç. Et iõ Phil. dicit in[*] 4. Ethi. q̧[*] continentia nõ eſt uirtus, ſed quæda mixta[a] inquãtum. ſ. habet aliqđ de uirtute, & in aliquo deficit à uirtute.[*] Largius tñ accipiendo nomẽ uirtutis p̧ quolibet principio laudabiliũ operũ, poſſum[9], dicere cõtinentiã eſſe uirtutẽ.[*]

B

C

AD PRIMVM ergo dicẽdũ quòd Phil. continentiam cõdiuidit uirtuti quantum ad hoc, in quo deficit à uirtute.

AD II dcđm, q̧ hõ p̧prie eſt id qđ eſt ẽm rõem: & iõ ex hoc dr̃ aliquis in ſeipſo ſe tenere, q̧ tenet ſe in eo qđ conuenit rõi. Qđ aũt pertinet ad peruerſitatẽ rõis, nõ eſt conueniens rõi: uñ ille ſolus uerè cõtinens dr̃, qui tenet ſe in eo qđ eſt ẽm rõnẽ rectã, nõ aũt in eo qđ eſt ẽm rõem peruerſam. Rõi aũt rectæ opponuntur concupiſcentię prauæ, ſicut & rationi peruerſæ opponuntur concupiſcẽtiæ bonæ. Et iõ p̧prie & uere cõtinens eſt qui perſiſtit in rõe recta abſtinẽs à concupiſcentiis prauis: non aũt qui perſiſtit in rõe peruerſa abſtinens a concupiſcentiis bonis: ſed hic magis poteſt dici obſtinatus in malo.

D

E

AD III dcđm, q̧ gl. ibi loqtur de continentia ẽm primũ modum, ẽm quẽ continentia nominat[i] quandam uirtutẽ p̃fectã, quæ non ſolũ abſtinet ab illicitis bonis, ſed ẽt à q̃buſdã licitis min[9] bonis, ut totaliter intẽdatur p̃fectioribus bonis.

ARTICVLVS II.

Vtrum materia continentiæ ſint cõcupiſcentię delectationum tactus.

AD SECVNDVM ſic proceditur. Vr̃ q̧ materia conti

lem. ſ. delectationes tactus, ſed reperibilis eſt in omni genere uirtutis ſecundo, ſoluente rões, S. Th. in hoc art. quibus concludit continentiam proprie eſſe circa concupiſcentiam delectabilium ſm tactum. Arguit igitur primo ſic. In omni genere uirtutis reperitur continentia. ergo. añs probatur. Si quis in opere iuſtitiæ patiatur impugnationes a rebus delectabilibus, puta, muneribus &c. uir. cat, talis eſt iuſtus ſm aliquem gradum & non ſm gradum heroicum. quia tentatio non excedit communem hominũ facultatem, nec ſm gradum temperantiæ quia patitur impugnationem. ergo ſecundum gradum continentiæ. Secundo, In omni materia, in qua reperiũtur paſſiones impellentes ad perſequendum aliquid, qđ recta ratio dictat, innititur continentia: ſed in omni genere & materia uirtutis reperiũtur huiuſmodi paſſiones. ergo. Maior eſt S. Tho. in hoc ar. I prin. Licet eam limitare uideatur, ſed nimiũ uoluntarie, ut patebit ſoluendo rõnem eius. Minor eſt certa. Nam per cupiditatẽ pecuniæ impellit̃ quis ad iniuſtitiam, alius ad proditionem, alius ad fugã: tertio quarto & quinto affert primum. ſm, & tertium argumenta huius articuli. & ſubdit, Has rõnes fere omnes ſoluit Th. per hoc, q̧ nomẽ continentiæ poteſt accipi communiter, uel ſtricte, in quo ineſt ap eo diſſentio, dum tamen cõſtet hos uirtutum gradus in omni uirtutis genere reperiri. Soluit deinde primũ argumentum literæ in oppoſitum ex authoritate. Ariſt. 7. Eth. ſ. continentia & incontinentia ſunt circa ea, circa quæ eſt temperantia & intemperantia, dicendo q̧ Ariſt. non loquitur ibi de temperantia, quæ uirtus eſt ſpecialis, ſed de temperantia quæ eſt gradus cuiuſq; uirtutis. Secundo, rõem corpore articuli, ſ. Cõtinentia eſt circa paſſiones impellentes uehemen-

Lib. 7. per totũ to. 5.

Li. 4. c. ult. tom. 5.

Concl. p

Concl. ſ

D. 1166.

Porrec. per tot.

755 Li. 1. c. 46. in princ. tom. 1.

hementer ergo eſt circa naturales ad tactum pertinentes ut F propriam materiam, quia ſunt principia aliarum &c. cum qa delectationes guſtus ſunt etiam naturales: tum quia continentia eſt quidem circa paſſiones uehementes, ſed non circa uehementiores; qm̄ tam uehementer poſſet facere inclinationem, q̄ uehemētia ipſa poneret actū extra gradū continentiæ, & faceret ipſum pertinere ad gradū heroicū, puta, cum inclinatio facta eſſet tam uehemens, q̄ pauci hominum regulariter eam uincerent. Tertio, ſoluit motiuum ſumptū ex litera in rōnē ad primū. ſ. Continētia proprie dr̄ in illa materia, in qua difficillimū eſt cōtineri. Soluit aūt per idem, quia. ſ. poſſet eſſe tanta difficultas continēdi, q̄ actus non eſſet actus continentiæ ſed uirtutis heroicæ, puta, ſi uincere talē paſſionem, eſſet ſupra cōem hoium facultatem. Quarto, ſoluit motiuum ex litera in rōne ad tertium. ſ. de continētia ſimpliciter, uel ſm̄ quid: & dicit q̄ cū de continēte, uel incontinente loquimur, circa alias delectationes a tactu & guſtu aliquid addimus, ut magis explicemus quid intendimus, quoniam continentia multis modis ſumitur.

Lib. 1. c. 46 in pr. to. 1. — *Ar. præce.* — *Li. 1. de ira ca. 1.* — *† Li. 1. de ſuētione in fol. 5. ante finem lib.*

¶ Ad euidentiam huius materiæ ſciendū eſt, q̄ cum apud Ari. exēplo Mart. acceptū, continentia proprie ſit circa uehemētes pugnas delectationum humanarum, & circa pugnas humanarum delectationū naturalium. ſ. cibi & potus, ac uenereorū, dicatur continentia, uel incontinētia ſimpliciter: circa pugnas autem aliorum delectabilium, puta, honoris, pecuniæ &c. dicatur ſm̄ quid. ſ. cū additione, puta, continens, uel incontinēs iræ, honoris, pecuniæ, & non continēs, uel incontinens ſimpliciter, manifeſte & abſque ſcrupulo aliquo, conſequens eſt ut continentia trifariā inueniatur. ſ. ſimpliciter & per ſe, & ſm̄ quid, & per accidens. Nam in illo uirtutis genere in quo paſſiones delectabilium non niſi per accidens inueniuntur, conſequens eſt q̄ cōtinentia nō niſi per accidens inueniatur. Et quia iuſtitia non eſt circa paſſiones, ſed operationes ad alterum, & non niſi per accidens ad iuſtitiam paſſiones ſpectāt, ideo continentia iuſtitię operibus locum nō habet niſi per accidens. In illo uero uirtutis genere, in quo paſſiones delectabilium per ſe inueniūtur, ut in magnanimitate, magnificentia, liberalitate & huiuſmodi, cōtinentiæ quidē rō ſaluatur, ſed ut Ariſtoteles dixit, ſecundum quid. In illo aūt

Li. 7 ca. 5. tom. 5.

nentię non ſint concupiſcētiæ delectationum tactus. Dicit. n. Amb. in 1.* de offic. q̄ gn̄ale decorum ita eſt, ac ſi ęquabilē formam, atq; uniuerſitatē honeſtatis habeat in oī actu ſuo cōtinētē: ſed nō oīs actus humanus* ptinet ad delectationē tact*. ergo cōtinētia n̄ ē ſolū circa cōcupiſcētias delectationū tact*. G

¶ 2 Præt. Nomen continentiæ ex hoc ſumitur, q̄ aliquis tenet [b]ſe in bono rōis rectæ, ſicut dictum* eſt: ſed quedā aliæ paſſiones vehementius abducunt hominem à rōe recta q̄ concupiſcentię delectabilium tactus, ſicut timor periculorū mortis q̄ ſtupefacit hoīem, & ira q̄ eſt iſaniæ ſimilis, vt Seneca* dicit. H ergo continentia nō dr̄ ꝓprie circa concupiſcentias delectationum tactus.

¶ 3 Præt. Tullius dicit in 2.† Rhetor. q̄[b] cōtinētia eſt, ꝑ quā [b]cupiditas conſilii gubernatione regit̄: cupiditas aūt magis conſueuit dici diuitiarū, q̄ delectabiliū tactus, ſm̄ illud 1. ad Thim. ult. Radix omniū malorū eſt cupiditas. ergo contīnētia nō eſt propriè circa concupiſcētias delectationū tactus. I

¶ 4 Præt. Delectationes tactus nō ſolū ſunt i reb* venereis, ſꝫ ēt i uſu ciborū: ſꝫ cōtinētia ſolū circa uſū uenereorū ꝯſueuit dici. ergo n̄ ē ꝓpria materia ei* ꝯcupiſcētia[b] d̄lectationū tact*.

¶ 5 Pręt. Inter delectaiones tactus qdā ſūt non humanæ, ſed beſtiales tā i cibis, ut pote ſiqs delectaret̄ in eſu carniū humanarū, q̄ ēt in uenereis, puta, in abuſu beſtiarū, uel puerorū: ſꝫ circa hmôi non eſt cōtinentia, ut dr̄ in * 7. Eth. non ergo propria materia cōtinētiæ ſunt cōcupiſcētiæ[b] delectationū tact*. K

SED CONTRA eſt, q̄ Phil* dicit in 7. Ethi. q̄ continentia & incontinentia ſunt circa eadē, circa q̄ tēperātia & intēperantia: ſed tēperātia & intēperantia ſunt circa cō cupiſcētias delectationū tactus, ut ſ. habitū* eſt: ergo ēt cōtinētia & incōtinētia ſunt circa eandē materiā.

RESP. Dicēdm, q̄ nomen continentiæ refrænationem quandā importat, inquātum. ſ. tenet ſe aliquis ne paſſionē ſequat̄: & iō proprie continentia dr̄ circa illas paſſiones, quæ impellūt ad aliquid proſequendum, in qbus laudabile eſt, ut rō retrahat hoīem à proſequendo. Nō aūt proprie eſt circa illas paſſiones, quæ important retractionem quandam, ſicut timor & alia hmôi. In his. n. laudabile eſt firmitatē ſeruare in proſequendo qđ rō dictat, ut ſupra dictū* eſt. Eſt aūt conſideradū, q̄ naturales inclinationes principia ſunt oim ſuperueniētiū, ut ſ. dctum† eſt: & ideò paſſiones tāto uehemētius impellūt ad aliquid proſequēdū, quāto magis ſequunt̄ inclinationē naturæ, quæ pręcipue inclinat ad ea, q̄ ſunt ſibi neceſſaria uel ad cōſeruationē īdiuidui, ſicut ſūt cibi: uel ad cōſeruationē ſpēi, ſicut ſunt actus uenere, quorū delectationes ad tactū ꝑtinet. Et iō[m] continētia & incontinētia proprie dn̄r circa concupiſcētias delectationum tactus[a].

AD PRIMVM ergo dcēdm, q̄ ſicut nomen temperātiæ pôt cōmuniter accipi in quacūq. materia, propriè tn̄ dr̄ in illa materia, in qua eſt optimū hominem refręnari: ita ēt cōtinētia ꝓprie dr̄ in materia, in qua eſt

genere, in quo paſſiones delectabilium non ſolum per ſe, ſed principales inueniuntur, ut in temperantia, ibi continentia & per ſe, & ſimpliciter inuenitur. Et iō diuerſitatis inter per ſe, & per accidens ſatis clara eſt. Sed inter ſimpliciter, & ſecundum quid, duplex vi. Prima, quam puto principalem, ui ex uſu, qa ſ. ſic conſueuimus his nominibus uti. ſ. in materia temperātiæ uti continentia & incontinentia ſimplr̄, in aliis autem materiis ſm̄ quid. Alia aūt iō ex rerū natura ſumitur, quæ in litera aſſignatur, quia. ſ. de rōe continentię eſt, q̄ contra uehemētes ſit paſſiones. Vehemētes aūt per ſe primo ſunt ſolę naturales reſpū cibi & potus, & uenereorum, Continentia ergo principaliter eſt, circa iſtas, & circa alias ſecundario. Et hoc ē dictū circa iſtas proprie & ſimpliciter. & circa alias ſecundū quid, & communiter.

Lib. 7. c. 4 tom. 5. — *q. 141. ar. 4.*

¶ Ad primū ergo argumentum Martini negatur añs loquendo de continentia per ſe, & propriæ: qm̄ talis ñ inuenitur niſi in genere, & materia uirtutis temperantiæ. Ad probationem autē dicitur, q̄ ſi quis patiatur impugnationes iuſtitiæ à concupiſcētia alicuius delectabilis, & frequenter uincat, talis ſi alias caret uirtute iuſtitiæ, inquantū exercet actū iuſtū, eſt iuſtus quoad actū & diſpoſitiue, & non ſm̄ aliquem gradum iuſtitię: inquantū uero uincit pugnam a concupiſcentia delectabilis, eſt continēs, ſimpliciter quidem ſi illud eſt delectabile ſecundum tactum. ſecū dum quid uero ſi eſt aliter delectabile, ut eſt munus. Vnde patet ruere totam fabricam illius argumēti. Et forte error accidit iſtis, quia non aduertunt, quòd faciūt homines ſæpe iuſta opera ſine iuſtitiæ uirtute, ſeu habitu, ut patet in 5. Ethicor. Et ſimile eſt de operibus temperantis, & fortibus.

q. 123. ar. 3. & 4. — *† Elicit̄ ex q. 26. ar. 3. 7. & 8.* — *Concl.*

¶ Ad ſecundum dicitur, quòd maior eſt uera, ſi intelligatur per ſe, ſcilicet, ubi inueniuntur per ſe paſſiones impellentes &c. & tunc eſt uerum, quòd ibi eſt continentia ſimpliciter, uel ſecundum quid. Et propterea limitatio authoris ad delectabilia neceſſaria naturaliter non eſt uoluntaria, ſed rationabilis ad hoc, ut ſit continentia proprie. Ad reliqua ſuffic. ſūt ſolutiones, quę ſunt in litera, qualitercunque ſentiat, uel diſſentiat Martinus.

¶ Ad ſolutiones motiuorum literæ deueniendo dicitur, q̄ ſolutio motiui ex authoritate Ariſtotelis cōfutat̄: qa uolūtarie

æquiuocationem

optimū & difficillimū contineri. ſ. in cōcupiſcētiis delectationū tactus: cōiter āt & ſm quid pt dici in quacunque alia materia: & hoc modo vtitur Amb. nomine continentiæ.

Ad ii dcdm, ꝙ circa timoré non ꝓpriè laudaꝭ continentia, B ſed magis firmitas animi quā fortitudo importat. Ira āt impetū quidē facit ad aliquid ꝓſequendū. Iſte tñ impetus magis ſeqtur apprehenſionē animalē, prout ſ. aliquis apprehendit ſe eſſe ab alio læſum, q̄ inclinationem naturalem. Et iō dr̄ quidem aliqs ſm quid continens iræ, nō tamē ſimpliciter.

Ad iii dcdm, ꝙ huiuſmodi exteriora bona ſicut honores, diuitiæ, & huiuſmodi, ut Philoſophus dicit in 7. Ethicorū*, videntur quidem ſm ſe eſſe eligibilia, non āt quaſi neceſſaria ad cōſeruationē naturæ: & iō circa ea non dicimus ſimpliciter aliquos continētes, vel incontinentes, ſed ſm quid, apponēdo ꝙ ſint continētes, uel incontinentes lucri, vel honoris, uel alicuius huiuſmodi. Et iō uel* Tullius cōmuniter vſus eſt nomine continentiæ, ꝓut cōprehendit ſub ſe & cōtinētiam ſm quid: vel accipit cupiditatem ſtrictè pro concupiſcentia delectabilium tactus.

Ad iiii dcdm, ꝙ delectationes venereorū ſunt vehementiores q̄ delectationes ciborū: & iō circa venerea magis conſueuimus continentiā & incōtinentiā dicere, q̄ circa cibos, licèt ſecundum Philoſophum circa vtrumque poſſit dici.

Ad v dcdm, ꝙ continentia eſt bonū rōis humanæ: & ideo attenditur circa paſſiones, quæ poſſunt eſſe homini connaturales. Vñ Philo.* dicit in 7. Eth. ꝙ ſi aliquis tenens puerum cōcupiſcat eū, uel cōmedere, uel ad venereorū inconuenientem delectationē, ſiuè ſequaꝭ cōcupiſcentiā, ſiue nō, nō diceꝭ ſimpliciter cōtinens, ſed ſm quid.

Articvlvs III.

Vtrum ſubiectum continentiæ ſit uis concupiſcibilis.

Ad tertivm ſic proceditꝭ. Vr ꝙ ſubiectū cōtinētiæ ſit uis cōcupiſcibilis. Subiectū .n. alicuius virtutis oportet eē ꝓportionatū materiæ: ſed materia continentiæ, ſicut dictū* eſt ſunt cōcupiſcentiæ delectabiliū tactus, quæ ptinent ad vim concupiſcibilem. ergo continētia eſt in ui concupiſcibili.

¶2 Præt. Oppoſita ſūt circa idē C ſed incōtinentia eſt in cōcupiſcibili, cuius paſſiōes ſupant rōem. dicit .n. Andron. ꝙ incontinentia eſt malitia concupiſcibilis, ſm quam elegit prauas delectationes ꝓhibente rōali, ergo & continentia pari ratione eſt in concupiſcibili.

¶3 Præt. Subiectū uirtutis humanæ uel ē rō, uel uis appetitiua, q̄ diuidiꝭ i volūtatē cōcupiſcibilē, & iraſcibilē, ſed cōtinē D tia nō ē in rōe, qa ſic eēt uirtus intellectualis: neq; ēt in voluntate, qa continētia eſt circa paſſiones q̄ non ſunt in uoluntate: nec ēt eſt i iraſcibili, qa non eſt ꝓpriè circa paſſiones iraſcibilis, ut dictū eſt*. ergo relinquitur quòd ſit in concupiſcibili.

Sed contra. Oīs virtus in aliqua potentia exiſtens aufert malum actum illius potentiæ: ſed continentia nō aufert E malū actū concupiſcibilis, habet .n. continens concupiſcentias prauas, ut Philoſ. dicit* in 7. Ethic. ergo continentia non eſt in concupiſcibili.

Resp. Dcdm, ꝙ oīs virtus i aliquo ſubiecto exiſtens, facit illud differre à diſpoſitione,

æquiuocationem temperātiæ imponit Ari. De illa namq; ſēpē & tantia interpretādus eſt loq. de qua ſuperius tractauerat, & cui materiā aſſignauerat: alioquin non p notiora declaraſſet materiā continentiæ, ſed ignotū p ignotius, dicendo ꝙ continētia eſt circa illa, circa quæ eſt temperantia. Nā non minus ignotū eſt circa q̄ eſt temperantia illa ficta p gradu. Conuincitur quoq; hāc eſſe doctrinā Ari. aperte dū dicit Neq; .n. circa oīa eſt ſimpliciter incontinens, ſed circa q̄ intēperatus. Conſtat nāque, ꝙ ſi de intemperantia gradu ficto loqreꝭ, ꝙ falſo dixiſſet. Neq; .n. circa omnia eſt ſimpliciter incontinens, qm intēperātia gradus oīb. vitiis cōis, eſt, & circa oīa ē. Solutio vero rōis literę in corpore cōfutaꝭ quo ad primū: qa delectationes guſtus ut eſt qdā tactus, ſub delectatione tactus cōphenduntꝭ. Et qa in litera in reſpōſione ad 4. explicaꝭ prius, ꝙ ēt ad guſtus delectationes extendi pt continentia, ſm Ariſtotelē. Quo ad ſm, qa uehementia intelligēda eſt ſm ſubiectā materiā, ſ. infra delectationes humanas, & īfra latitudinem ſubiectæ materiæ ſtādo, ut debet ſtari, iō currit, & nullā habet a Martino inſtantiā. Patet reſponſio. Et ſimiliter dicendū eſt de ſolutione motiui ex difficultate, ſ. ꝙ de difficultate infra humanas concupiſcentias eſt ſermo, & ſic rō expedita cum ſubiecto motiuo inueniꝭ. Et quis ſi ſit neceſſariū, ad bonitatem tñ doctrinæ ſcito, ꝙ ſiquis maximè delectabilis pugnā ſuſtinens uinceret, quā rariſſimus hō vinceret, ſi ꝑpterea haberet virtutem pfectiſſime, hoc eſt, heroice: ſed haberet tātum actū heroicū. Sicut uir q ſine iuſtitiæ virtute facit iuſtum, non niſi ſm actū iuſtus eſt. Verbi grā. Siqs agonizans p conſequendo regno totius orbis terrarum, ad aliqd malū impelleretꝭ, puta, ad dicendū mendaciū, & tñ p ualente rōe uinceret, non eſſet hic ſ alias ſine uirtute morali exiſtens, p hunc actū heroicæ virtutis, ſed heroici actus, & dicendus eſſet heróice continens imperij. Solutio demū motiui ex Ari. diſtinctione de ſimpliciter, & ſm quid cōfutaꝭ, & continet falſa: ita ꝙ nec ē ex multiplici ſignatione cōtinentiæ, nec ad maiorē expreſſionē ht iſta additio in delectabilibus extra tactū & guſtū, cū dr̄. Continens, uel incontinens honoris, lucri &c. Nam ſi ex multiplici hoc eſſet ſignificatione, ita oporteret addi in una materia, ſicut in alia, ut æquiuocatio, aut incertitudo vitareꝭ. Et ſic ēt in delectabilibus tactus & guſtus oporteret addere aliquid, & dicere continens, uel incontinens venereis &c. Et ſi ad maiorem expreſſionem hæc fieret additio in omni ſimiliter materia additione eſt opus ad maiorem expreſſionem. Fateatur ergo veritatē, ꝙ additio in aliis materiis fit, quia ſolum habet ibi locum continentia ſecundū quid, & in materia delectabilium tactus nulla fit additio, qa ibi eſt incontinentia ſimpliciter. Et hoc quadrat.

Lib. 7. ca. 4. tom. 5.

Loco citato in arg.

reſpon. 1.

Lib. 7. c. 5. nō lōge a fine, to. 5.

Por. ꝯ to. 756

Supr. q. 53. ar. 5. ad 3. Et 1. 2. q. 58. ar. 3. ad 2. Et 3. di. 33. q. 2. a 4 q. 2. Et 7. Ethi. lect. 10.

* Ar. præc.

* Ar. præc ad 2.

Lib. 7. c. 9. circa finē to. 5.

Svp. Qv. CLV. Artic. III.

In artic. 3. eiuſdē q. dubium occurrit ad hominem quo ad tria. Primo, quo pacto cum doctrina authoris ſtat, continentiam eſſe habitū ſubiectiue in uoluntate, cum ad bonum morale ſuppoſito ꝓprium, quod per paſſiones impeditur, uoluntas ſit naturaliter inclinata, ita quòd non egeat uirtute, nec habitu aliquo ſm authorē. Secūdò, qa author repugnantia hic de ipſa voluntate dicit, dū dicit ꝙ tam continens, q̄ incōtinens extra paſſiōem exiſtens, gerit in propoſito cōcupiſcentias illicitas non ſeq. Ex hoc .n. manifeſte habetur, ꝙ hēt intētionem rectā, ac p hoc voluntatem rectam. Et conſequenter male ſubiungitur, ꝙ prima eorum differentia eſt in voluntate. Tertio, quia apud authorem continentia eſt ſpecies conſtantiæ, ut patet ſuperius in quæſtio. 53. articul. 5. ad 3. Cōſtātia autem eſt pars integralis prudentiæ. & ad rationem ſpectat. Et pluries ab authore habetur ꝙ incontinentia eſt in rōe, ſeu rōnabili parte animæ. Quō ergo hæc ex propoſito determinatio, quòd eſt in uoluntate conſonat?

¶ Ad primum horum dr̄, ꝙ ſecundum doctrinam authoris, & veritatem, continentia, ſicut non eſt virtus, ita non eſt habitus proprie loquendo, ſed eſt diſpoſitio, quod ex differentia ſpecifica inter habitum & diſpoſitionem patet, quia ſcilicet eſt de facili mobilis ex propria ratione, non ex modo inexiſtendi. Et ne hoc appareat uoluntarium, pro-

baſ ex actu continentiæ: actus. n. eius proprie eſt hois in paſſionibus exiſtentis. Cõſtat ãt ꝙ paſſio ẽ de facili mobilis: ex ꝓpria igĩ rõe ꝯtinẽtia eſt de facili mobilis, ac ꝑ hoc nũ eſt habitus, ſed diſpõ, q̃uis extenſo habitus uomine ad totã primã ſpeciẽ qualitatis continentia habitus uocet̃ interdũ. Nõ obſtat ãt authoris doctrinæ, ꝙ volũtas egeat diſpoſitione ſuperaddita ad pugnandũ contra vehementes paſſiones, quę inſunt contra morale bonũ proprium ipſius ſuppoſiti, licet ſit contra doctrinã ponere in ea habitum, aut virtutẽ reſpectu huiuſmodi boni. Et ſic terminata ſit qõ in p̃cedenti libro mota, & diſputata, de ſubiecto continentiæ.

Concl. — D. 491. — *Concl.* — 1. 2. q. 23. art. 1.

¶ Ad ſecundum dr̃, ꝙ author expreſſe ſpecificat, ꝙ prima differentia inuenit̃ in voluntate ut eligit, & non ſecundum quod intendit. Quo fit, ut inter virtutem moralem & cõtinentiam tanta ſit differentia, ꝙ virtus moralis rectificat intentionem & electionem: quoniam rectificat uolũtatem reſpectu finis, eius quod eſt ad finẽ. Et ideo a priori & ꝑfecte eſt habitus electiuus. Continentia autem ſolam electionem rectificat ꝓ tũc ſ. in ſtatu pugnę, ſicut incontinentia ſolã electionem inficit, & obliquat in ſtatu pugnę.

¶ Ad tertiũ dr̃, ꝙ ex reſpõſione ad ſm̃ in litera habet̃ glo. & rõ omniũ verborũ ſonantiũ, ꝙ continentia ſit in rõe. ſ. ꝙ intelligitur ut ĩ primo mouente. Et hoc modo dr̃ ſpecies conſtantiæ, ut mouentis.

D. 981.

¶ In eodem art. 3. dubiũ occurrit, qa litera iſta expreſſe cõtra dicit Ariſtoteli in 7. Ethicorũ, ubi ponit differentiã inter temperatũ, & cõtinẽtem in hoc, ꝙ temperatus eligit, continens non eligit. Quomodo ergo in litera dr̃, ꝙ continens & incõtinens eligit?

Par. per to. 775

¶ Ad hoc dicit̃ quòd

quã hẽt, dum ſubiicitur oppoſito vitio. Concupiſcibilis aũt eodẽ mõ ſe hẽt in eo q eſt cõtinens, & in eo qui eſt incontinẽs, qa in vtroq; ꝓrũpit in cõcupiſcentias prauas vehementes. Vndè manifeſtũ eſt ꝙ [m] cõtinentia nõ eſt in concupiſcibili ſicut in ſubiecto. [n] Similiter ẽt rõ eodẽ mõ ſe hẽt ĩ vtroq; qa tã cõtinẽs q̃ incontinẽs hẽt rõem rectã, & vterq; extra paſſiones exiſtẽs eligit in ꝓpoſito cõcupiſcentias illicitas nõ ſe qui. Prima ãt differentia eorũ inuenit̃ in electione, qa continẽs q̃uis patiat̃ vehemẽtes d̃lectatiões & cõcupiſcẽtias, tñ eligit ñ ſeq eas ꝑ rõné, ĩcõtinẽs ãt eligit ſeq eas nõ obſtãte cõtradictiõe rõis. Et [o] iõ oportet ꝙ cõtinẽtia ſit ſicut ĩ ſubiecto ĩ illa ui aĩæ, cui [p] actus ẽ electio: & hec ẽ volũtas [q] ut ſ̃ habitũ ẽ [r].

Ad primvm ergo dcẽm, ꝙ continentia hẽt materiã concupiſcentias delectationum tactus, nõ ſicut quas moderet̃, ꝙ pertinet ad temperantiã, quæ eſt in concupiſcibili: ſed ẽ circa eas quaſi eis reſiſtens. Vnde oportet, ꝙ ſit in alia vi, quia reſiſtentia eſt alterius ad alterũ.

Ad ii dicendũ, ꝙ voluntas media eſt inter rõem & cõcupiſcibilem, & põt ab vtroq; moueri. In eo ẽt qui eſt continens mouetur à rõe: in eo aũt qui ẽ incontinens mouetur à concupiſcibili. Et ideo continẽtia põt attribui rõi ſicut primo mouẽti, & incontinentia concupiſcibili, quamuis vtrumque immediatè pertineat ad uoluntatem ſicut ad proprium ſubiectum.

Ad iii dicendũ, quòd licet paſſiones non ſint in uoluntate ſicut in ſubiecto: eſt tñ in poteſtate voluntatis eis reſiſtere. Et hoc mõ voluntas continentis reſiſtit concupiſcentiis.

Articvlvs iiii.

Vtrum continentia ſit melior quàm temperantia.

Ad qvartvm ſic proceditur. Videtur quòd continẽtia ſit melior q̃ temperantia. Dr̃ enim Eccl. 26. Omnis ãt ponderatio non eſt digna cõtinentis animæ. ergo nulla [h] virtus põt continentiæ adęquari.

¶ 2 Præt. Quãtò aliqua virt⁹ meret̃ maius pmiũ, tãtò potior ẽ: ſed cõtinẽtia [h] vr̃ mereri maius pmiũ. dr̃. n. 2. ad Timo 2. Nõ coronabit̃, niſi qui legitimè certauerit. Magis ãt certat continẽs qui patit̃ vehementes paſſiões, & cõcupiſcentias prauas, q̃ tẽperatus, qui nõ hẽt eas vehẽmentes. ergo cõtinentia ẽ potior virtus quàm temperãtia.

¶ 3 Præt. Voluntas eſt [h] dignior potentia q̃ vis concupiſcibilis: ſed cõtinẽtia eſt in voluntate, tẽperãtia in vi concupiſcibili, ut ex dictis patet. ergo ꝯtinẽtia eſt potior virtus, q̃ tẽperantia.

Sed contra eſt, ꝙ Tullius * & Andronicus ponunt continentiam adiũctã temperãtiæ, ſicut, principali virtuti.

Tullius li. 2. de inuẽtiõe in fo. 3. ante fin. lib.

Respon. Dicendũ, ꝙ ſicut ſupra dictũ eſt, * nomen continentiæ dupliciter accipit̃. Vno mõ ſm̃ ꝙ importat ceſſationẽ ab oibus delectationibus uenereis. Et [m] ſic ſumendo nomen continentiæ, continentia ẽ potior tẽperantia ſimpliciter dictã, ut patet ex his quæ ſupra dicta ſũt * de præeminentia uirginitatis ad caſtitatẽ ſimpliciter dictã. Alio modo poteſt accipi nomen continentiæ ſm̃ ꝙ importat reſiſtentiam rõis ad concupiſcentias prauas, quæ ſunt in homine vehementes: & [p] ſm̃ hoc temperãtia eſt multò potior q̃ continentia, quia bonum virtutis laudabile eſt ex eo quod eſt ſm̃ rõem. Plus aũt uiget bonũ rationis in eo qui eſt temperatus, in quo etiam ipſe appetitus ſenſitiuus eſt [q] ſubiectus rationi. & quaſi à ratione edomitus: quàm in eo qui eſt continens, in quo appetitus ſenſitiuus vehementer reſiſtit rationi per concupiſcẽtias prauas. Vnde [r] continentia comparatur ad temperantiam ſicut imperfectum ad perfectum [s].

Art. 1. huius quæſt. — *q. 152. a. 5*

Ad primvm ergo dcẽm, ꝙ authoritas illa põt dupliciter intelligi. Vno modo, ſm̃ ꝙ accipitur continentia prout abſtinet ab oibus venereis. Et hoc modo dr̃, ꝙ omnis ponderatio non eſt digna animæ continentis in genere caſtitatis, qa etiam fęcunditas carnis, quæ

dupliciter poteſt affirmari, vel negari ꝙ aliquis eligat. Primo, quo ad ſubſtantiam actus intelligendi. Secundo, quo ad modum eligendi, hoc eſt, per modum eligentis. Et quo ad ipſum quidem actum electionis reſpiciendo, verum dicit author ꝙ tam cõtinens q̃ incontinens eligit, alioquin nõ eſſent ſ ter principia moralium actuũ continentia & incontinentia: qũ extra liberũ arbitriũ nihil eſt morale. Quo ad uolendũ verò ꝑ modũ eligentis, uerũ dixit Ariſtoteles, eo ꝙ vterq; in ꝑturbatione conſentit ei qd conſentit. Conſentire ãt ꝑ modũ ꝑturbati, non eſt conſentire ꝑ modũ eligentis: qa modus eligendi eſt ex conſilio quieto animo cõſciente hoc cum illo, optare alterũ. Manus ãt apparent modi huius apud incontinentem, qa non ex conſilio, ſed contra conſiliũ ex paſſionis ꝑturbatione eligit, continens uerò in cõſilio manet, ſed perturbato &c.

Concl.

SVP. QV. CLV. ARTIC. IIII.

In articu. 4. eiuſdem quæſtionis in reſponſione ad ſecundum, nota bene quòd magnitudo tentationis ex diſpoſitione corporis, vel diuitiarum, quæ habentur, & huiuſmodi, auget meritum reſiſtentibus. Et propter hoc mulieres quæ ex naturali complexione magis naræ ſunt agi quàm agere, magis merentur reſiſtendo paſſionibus: & ſimiliter diuites habentes oportunitates &c. Iuxta illud, Qui potest tranſgredi, & nõ eſt tranſgreſſus. Sed magnitudo tentationum ex negligentia propriæ cuſtodiæ proueniens, minuit meritum etiam ſi reſiſtatur, quia ipſa magnitudo peccato ſit, qd̃ merito aduerſatur. Et ideò in litera dicitur, quod rõne ſuæ cauſæ minuit meritum.

Concl. p. — *Concl. 2*

q. 152. ar. 5 reſpõſio 1. quæritur in matrimonio, adæquatur continentię uirginali, uel uiduali, vt ſup. dictum eſt[a]. Alio modo põt intelligi ſecundum ꝙ nomen continentiæ ſumitur cõiter pro omni abſtinentia à rebus illicitis: & ſic dicitur ꝙ omnis põderatio non eſt digna animę continentis, quia non reſpicit æſtimationẽ auri, uel argenti, quæ commutantur ad pondus.

Ad II dicendum, ꝙ magnitudo concupiſcentiæ, ſeu debilitas eius, ex duplici cã procedere põt. Quãdoque. n. procedit ex cauſa corporali. Quidã enim ex naturali cõplexione ſunt magis proni ad concupiſcendum q̄ alii. Et iterum quidam habent opportunitates delectationum concupiſcentiam inflammantes magis paratas q̄ alii: & talis debilitas concupiſcẽtię diminuit meritum, magnitudo uero auget. Quandoque verò debilitas uel magnitudo concupiſcentię prouenit ex cauſa ſpirituali laudabili, puta, ex uehementia charitatis, uel fortitudine rationis, ſicut eſt in homine temperato: & hoc modo debilitas concupiſcentię auget meritũ ratione ſuæ cauſę, magnitudo uerò minuit.

Ad III dicendum, ꝙ uoluntas propinquior eſt rationi, q̄ uis concupiſcibilis. Vndè bonum rõnis ex quo uirtus laudatur, maius eſſe oſtenditᷣ ex hoc, quòd pertingit nõ ſolum uſque ad uoluntatem, ſed ẽt uſq; ad uim concupiſcibilem, qđ accidit in eo qui eſt temperatus, q̄ ſi pertingat ſolùm ad uoluntatem, ut accidit in eo qui eſt continens.

QVÆSTIO CLVI.

De incontinentia, in quatuor articulos diuiſa.

POSTEA conſiderandum eſt de incontinentia. Et circa hoc quæruntur quatuor.

¶ Primò, Vtrum incontinentia pertineat ad animam, uel ad corpus.

¶ Secundo, Vtrum incontinentia ſit peccatum.

¶ Tertio, De cõparõe incõtinẽtię ad intẽperantiã.

¶ Quartò Quis ſit turpior, utrum incontinens irę, vel incontinens concupiſcentiæ.

ARTICVLVS I.

Vtrum incontinentia pertineat ad animam, an ad corpus.

AD PRIMVM ſic proceditᷣ. Vrᷣ quòd incontinentia non pertineat ad animam, ſed ad corpus[b]. Diuerſitas. n. ſexuum non eſt ex parte animæ, ſed ex parte corporis: ſed diuerſitas ſexuum facit diuerſitatem circa incontinentiam. dicit. n. Phil. 7. Eth.* ꝙ mulieres nõ dicuntur neque continentes, neque incõtinẽtes. ergo cõtinẽtia nõ ꝑtinet ad aĩam, ſꝫ ad corp⁹.

¶ 2 Pręt. Id qđ pertinet ad animam nõ ſequiturᵇ corporis cõplexiones: ſed incontinentia ſequitᷣ corporis cõplexionẽ. dicit. n. Phil. in 7. Eth.* ꝙ maxime acuti, i. cholerici & melancholici ſñ irrefrenatam concupiſcẽtiam ſunt incontinentes. ergo A incõtinentia ꝑtinet ad corpus.

¶ 3 Pręt. ᵇVictoria magis pertinet ad eum qui uincit, q̄ ad eũ qui uincitur: ſed ex hoc dicitur aliquis eſſe incontinens, quòd caro concupiſcens aduerſus ſpiritum ſuperat ipſum. ergo incõtinentia magis pertinet ad carnem, quàm ad animam.

SED CONTRA eſt qđ homo differt à beſtiis principaliter ſecundum aĩam. Differt aũt ſm B rationem continentiæ & incõtinentiæ. Beſtias. n. dicimus neque continentes, neque incontinentes, ut patet per Philoſophum in 7. Eth.* ergo incontinentia maxime eſt ex parte aĩę.

RESP. Dicendum, ꝙ unumquodq; attribuitur magis ei, q đ eſt cauſa per ſe q̄ ei qđ ſolã occaſionem præſtat. Id aũt qđ eſt ex parte corporis, ſolam occaC ſionem præſtat incontinentię. Ex diſpoſitione enim corporis poteſt contingere, ꝙ inſurgant paſſiones uehementes in appetitu ſenſitiuo, qui eſt uirtus corporis organici: ſed huiuſmodi paſſiones quantumcunq; uehementes, non ſunt ſufficiens cã incõtinẽtię, ſed occaſio ſola, eo ꝙ durante uſu ᵈ rõnis ſemper homo põt paſſionibus reſiſtere. Si uero paſſiones adeo inſurD gãt, ꝙ totaliter auferant uſum rationis, ſicut accidit in his, q ꝓp uehementiam paſſionũ amẽtiam incurrunt, non remanebit ratio continentię, neque incontinentię: quia non ſaluatur in eis iudicium rationis, qđ continens ſeruat, & incontinens deſerit. Et ſic relinquitᷣ ꝙ ᵐ per ſe cauſa incontinentię ſit ex parte animę, q̄ rõe paſſioE nibus non reſiſtit. Quod quidẽ fit duobus modis[a], ut Phil. dicit in 7. Eth.* Vno modo, quando anima paſſionibus cedit antequàm ratio conſilietur: quę quidẽ uocatur irrefrenata incõtinẽtia, vel ꝓuolatio. Alio mõ, quando non permanet homo in his quę conſiliata ſunt, eo quod debiliter eſt firmatus in eo quod ratio iudicauit: unde & hæc incontinentia uocatur debilitas. Et ſic patet, quod incontinentia principaliter ad animam pertinet.

SVP. Q. CLVI. ART. I.

Porrec. per tot. 758

IN art. 1. q. 156. dubium ex Martino occurrit in queſtione de incontinentia, arguente contra authorem hic pro quanto dicit ꝙ paſſio non eſt per ſe cauſa, ſed occaſio incontinentię. Tũ primo, quia paſſio eſt cauſa per ſe impellẽs, & inclinans ad actum incontinentię. ergo non eſt cauſa occaſio- Lib. 7. ca. 5 parum ante mediũ tom. 5. nalis. Probatᷣ ſequela, qa magna eſt differẽtia inter cauſam impellentem & inclinantem, & cauſam occaſionalem. Antecedens uerò manifeſtatur, qa actus incontinentię eſt ipſum uinci & ſuperari, quod eſt actus liber uoluntatis potẽtis reſiſtere, & non re- Lib. 7. c. 7. ad finem tom. 5. ſiſtentis. Probatur autem tum primo, quia in eo, quo non eſt genita adhuc incontinẽtia habitualis, uoluntas non eſt totalis cauſa per ſe actus incontinentiæ. ergo præter eam eſt aliqua alia cã per ſe: tum ſecundo, quia omne per ſe ſuperans, & uincens eſt cauſa per ſe eius quod eſt ſuperari, & uinci: ſed paſſio eſt per ſe ſuperans, & uincens uoluntatem quæ contra tẽdit ergo. Et iſtud inquit Martinus, patet, ꝙ non ſufficienter probat cõcluſionem, hanc ſcilicet, ꝙ incontinentia non eſt corporis, ſed animę, Thomas, per illud mediũ, ꝙ paſſio non eſt cauſa per ſe, ſed occaſio tantum. Lib. 7. c. 3. à medio & c. 6. declinando ad finẽ to. 5

¶ Ad hęc dicitur, ꝙ ſiquis penetrat quo pacto appetitus eſt motiuus uoluntatis, facile hęc ſoluet. Penetrabit autẽ hoc, q intuitus fuerit doctrinam authoris in pręcedẽti lib. q. 9. art. 2. ubi docemur, ꝙ ſicut homo frigens ex hoc ipſo ꝙ friget, mouetur ad uolendũ locum calidum: ita homo in paſſione exiſtens, ex hoc ipſo ꝙ eſt ſic diſpoſitus ſm illam paſſionem, mouetur ad uolendum qđ conſonat homini ſic diſpoſito, puta, ad puniendum ſi eſt iratus, ad uenerea ſi eſt ardens &c. Et ratio ibi aſſignatur, quia hinc D. 981. ſcilicet ex diſpoſitione hominis, ſeu ſubiecti fit ut aliquid ſit, vel appareat conueniens illi quod ceſſante illa diſpõne non eſt, aut apparet conueniens: quoniam conueniens ex parte utriuſque poteſt oriri extremi, ſcilicet uel ex diſpoſitione ſubiecti, vel ex natura obiecti. Et ſic, ut Conclu. ibi dicitur, diſpoſitio ſubiecti redundat in obiectum faciendo ipſum eſſe, vel apparere pro tunc conueniens. Et ſic patet, ꝙ paſſio ualde remota, mouet Lib. 7. c. 7. nõ procul a fin. to. 5. uoluntatem, ſ. diſponendo ſubiectum. & inde conſurgente conuenientia in obiecto motiuo voluntatis nõ neceſſitando tamẽ ipſam. Vnde merito nõ per ſe cauſa ſed occaſio dicitur paſſio incõtinentię, quę eſt actus uoluntatis. Et cum dicitur, Cauſa per ſe impellẽs & inclinans &c.

 reſpon-

reſpondetur negando minorem, propriè loquendo, quia paſſio impellit quidem & inclinat non p ſe, ſed mediãte ſubiecto, qđ diſponit, & conueniẽtia q̃ eſt ex ſubiecto ita diſpoſito conſurgit. Sicut frigus impellit hoiem ad eũdum ad calidum non per ſe, ſed occaſionabiliter. Ad manifeſtationem aũt aſtus, hoc ſolũ dr, q ẽt incompletè manifeſtat actum incontinentię: qm̃ non eſt imputandũ q in uoluntate incontinẽtis ſit vinci, & ſuperari ſine conſenſu in illud, ad quod paſſio inclinat, vt Martinus fingere vĩ, ſed vt author dixit, eſt ibi electio, ac p hoc cõſenſus, ita q hoc ẽ vinci, eligere ex vehemẽtia paſſionis.

Loco citato in argumento.

¶ Ad primam probationem negatur q voluntas non ſit per ſe ſufficiens cã incontinentiæ in non habente habitualem incontinẽtiam. Nam ſicut voluntas frigeſcentis hois eſt ſufficiens, & p ſe cã eundi ad ignẽ ſeu ſolem: ita volũtas exiſtis in paſſione eſt per ſe ſufficiens cã volendi tale delectabile. Cauſę n. diſponentes ſubiectũ, occaſiones ſunt volendi non per ſe, non cauſæ volendi. Vñ & author in lra pbat hoc: quia quãdiu manet vſus rõis, volũtas liberè pt in vtrunque oppoſitorum.

¶ Ad ſecundum negatur minor, quia paſſio non eſt per ſe vincẽs, & ſuperans, ſed occaſionaliter voluntatẽ, q̃ non aliter ſuperat, niſi quia liberè vult, ad quod volendũ paſſio diſponit. Vñ patet q author ſufficienter probauit incontinentiã eſſe non corporis, ſed aiæ, per illud mediũ: qa paſſio eſt occaſio, & voluntas eſt p ſe cã incontinentiæ.

In ſolutione præc.

In corp. ar.

Ad primum ergo dicẽdũ, q aĩa humana eſt corporis forma, & hẽt quaſdã uires corporeis organis vtentes; quarum operões aliqd conferunt ẽt ad illa opera aię, q̃ ſunt ſine corporeis inſtrũis, ſ. ad actum intellectus & voluntatis, inquantũ. ſ. intellectus a ſenſu accipit, & volũtas impellit a paſſione appetitus ſenſitiui. Et ſm hoc, quia fœmina ſm corpus habet quandam debilem complexionem, fit vt in pluribus, q & ẽt debiliter inhæreat quibuſcũq; inhæret: & ſi rarò in aliquibus aliter accidat ſm illud Pro. vlt. Mulierẽ fortem quis inueniet? Et quia id quod eſt paruũ, vel debile, reputatur quaſi nullũ, inde eſt q Phil.* loquit de mulieribus, quaſi non hñtib. iudicium rõis firmum, quamuis in aliquib. mulierib. contrarium accidat. Et pp hoc dicit, q mulieres nõ dicimus continẽtes, quia non ducunt quaſi hñtes ſolidã rõem, ſed ducunt quaſi de facili ſequentes paſſiones. G

Ad II dicendũ, q ex impetu paſſionis contingit q aliqs ſtatim paſſionem ſequat ante conſilium rõis. Impetus ãt paſſionis prouenire ſolet vel ex velocitate, ſicut in cholericis: vel ex vehementia, ſicut in melancholicis, qui pp terreſtrem complexionẽ vehementiſſime inflammant: ſicut cõtrario cõtingit, q aliquis non perſiſtat in eo, q̃ conſiliatum eſt ex eo q debiliter inhæret pp mollitiem cõplexionis, vt de mulierib. dcm̃ eſt.* Qđ ẽt vĩ in phlegmaticis contingere pp eãdem cãm, ſicut ẽt in mulierib. Hoc ãt accidit inquantum ex cõplexione corporis dat aliqua incontinentiæ occaſio, non aũt cã ſufficiens, vt dictum eſt*. H

Ad III dcdm, q concupiſcentia carnis in eo q eſt incontinens, ſuperat ſpiritum non ex neceſſitate, ſed per quandam negligentiam ſpiritus non reſiſtentis fortiter.

Articvlvs II.

Vtrum incontinentia ſit peccatum.

Ber. per to.
759
Sup. q. 155. a. 2. cor.
*Lib. 3. ca. 18. Parum princ. tomo. 5.

AD SECVNDVM ſic proceditr. Vĩ q incontinẽtia non ſit peccatum: quia, vt Aug. dicit in li. de lib. arb.* nullus peccat in eo, q vitare[b] non pt: ſed incõtinẽtiã nullus pt ex ſeipſo vitare, ſm illud Sap. 8. Scio q nõ poſſũ eſſe cõtinẽs, niſi Deus det. ergo incontinẽtia nõ eſt pctm̃.

¶ 2 Præt. Oẽ pctm̃[b] in rõe vĩ cõſiſtere: ſed in eo qui eſt incontinens vincit iudiciũ rõis. ergo incontinentia non eſt pctm̃.

¶ 3 Præt. Nullus peccat ex eo q Deũ vehementer amat: ſed ex vehementia diuini amoris aliquis fit[g] incontinens. dicit. n. Dion. 4. c. de di. no.† q Paulus p incõtinẽtiam diuini amoris dixit. Viuo ego, iã non ego. ergo incõtinentia non eſt pctm̃.

Sed contra eſt, qđ connumerat aliis peccatis. 2. ad Tim. 3. vbi dr, criminatores, incontinentes, immites &c. ergo incontinentia eſt peccatum.

Resp. Dcdm, q incontinentia pt attendi circa aliqd tripliciter: Vno mõ, propriè & ſimplr: & ſic incontinentia attendit circa cõcupiſcentias delectationũ tactus, ſicut & intẽperantia, vt s. dcm̃ eſt* de continentia: &[m] hõc modo incontinentia eſt peccatum ex duplici rõe[n]. Vno modo ex eo, q incõtinens recedit ab eo quod eſt ſm rõem. Alio modo ex eo, q ſe immergit quibuſdam turpibus delectationibus. Et ideo Phil. dicit in 7. Eth.* q incontinentia vituperatur non ſolũ vt peccatum, quod. ſ. eſt per receſſum a rõe, ſed ſicut malitia quædam, inquãtum prauas cõcupiſcẽtias ſequitur. Alio mõ, incontinentia attenditur circa aliquid, propriè quidem inquantum homo recedit ab eo quod eſt ſecundum rõem, ſed non ſimplr, puta, cum aliquis non ſeruat modum rationis in concupiſcentia honoris, diuitiarum, & aliorum hmõi, quæ ſm ſe vñr eſſe bona, circa quæ non eſt incontinentia ſimplr, ſed ſm quid, ſicut ſup. de continentia dictum eſt*. Et[p] ſic incontinentia eſt peccatum[q], nõ ex eo q aliquis ingerat ſe prauis concupiſcentiis; ſed ex eo q nõ ſeruat modum debitum rationis, etiam in concupiſcentia rerum per ſe appetendarũ. Tertio modo, incontinentia dr eſſe circa aliquid nõ ppriè, ſed ſecundum ſimilitudinem, puta, circa concupiſcentias, eorum, quibus non poteſt ali- K

SVP. QVÆST. CLVI.

ARTIC. II.

IN art. 2 q. 156. aduerte quõd Martinus carpere conatur authorem in hac litera dicentem de incontinente propriè & ſimpliciter quõd dupliciter peccat &c. quaſi velit ex hoc ponere differentiam inter delectationes fugibiles tantum, & fugibiles, ac uituperabiles, quaſi idem author intelligat per prauum & uituperabile: ſed quoniam nullus eſt hic ſermo, nulla quęſtio de uituperabili, & non uituperabili non imponat authori Martinus ſuam phantaſiam, ſed ſat ſit ſibi dicere, & arguere quod uult, ſine huiuſmodi fictionibus.

c. 4. par. 1. nõ multũ remote ante finem.

¶ In eodem articulo, 2. dubium occurrit circa differentiam in litera aſſignatam inter concupiſcentias tactus, & honoris, aut huiuſmodi, penes hoc quòd concupiſcentię tactus ſunt prauę, concupiſcentię autem honoris non ſunt prauæ, ac per hoc circa duplicẽ rationem peccati ibi, & unicam hic. Videntur enim hęc falſa, quia utrobique concupiſcentiæ immoderatę ſolæ ſunt prauæ, moderatæ autem bonæ, & delectabilia ipſa utrobique ſecundum ſe ſunt bona. Vnde nihil eſt dictu, quòd incontinens honoris non ſe ingerit prauis concupiſcentiis, ſed peccat ex eo, quod non ſeruat debitum modum in inconcupiſcendo. Hoc enim idem accidit incontinentia ſimpliciter: quoniam ex hoc ſolo peccat, quòd in immoderatas concupiſcentias venereas incurrit.

q. præced. artic. 2. Cond. ...

Lib. 7. c. 1. ad finem peipue tomo. 5.

Cond. p q. præced. ar. 2. ad 5.

¶ Ad hoc dicitur, quòd ut ex 7. Ethicor. unde hęc ſumpta ſunt, apparere poteſt, bona delectabilia, ut clarius intelligas, ſiue diſtinguenda ſunt, quòd quædam ſunt, quorum ſtudia ſimpliciter & abſolute ſunt mala. Statim enim, ut dicit aliculus ſtudia eſſe circa vene-

quis male vti, puta, circa cócupiſcentis virtutũ, circa quas p̃t aliquis dici incontinẽs eé p ſimilitudinẽ. Quia ſicut ille q eſt incontinens, totaliter ducit̃ p concupiſcentiã malã, ita aliq̃s totaliter p concupiſcentiã ducit̃ bonam, q̃ eſt ſm rationem, B &* talis incontinentia non eſt peccatum, ſed pertinet ad perfectionem virtutis.

Ad primvm ergo dcẽm, ꝙ hõ p̃t vitare pctm̃ & facere bonũ, non tñ ſine diuino auxilio, ſm illud Ioan. 15. Sine me nihil poteſtis facere. Vnde per hoc ꝙ hõ indiget diuino auxilio ad hoc ꝙ ſit cõtinẽs, nõ excludit̃ q n incõtinẽtia ſit peccatũm: q a ut dr̃ in 3. Ethi.* Quæ per amicos poſſumus, aliqualiter per nos poſſumus. C

Ad II dcẽm, ꝙ in eo qui eſt incontinens vincit̃ iudiciũ rõnis, non quidem ex neceſſitate qd̃ auferret rõem peccati: ſed ex negligentia quadam hominis non firmiter intendẽtis ad reſiſtendum paſſioni per iudicium rationis quod habet.

Ad III dcẽm, ꝙ rõ illa procedit de incontinentia p ſimilitudinem dicta, & nõ ꝓpriè. D

Articvlvs III.

Vtrum incontinens plus peccet, quàm intemperatus.

Ad tertivm ſic proceditur. Videtur ꝙ incontinẽs plus peccat q̃ intẽperatus. Tãtò. n. aliquis vr̃ grauius peccare, quãto magis [h] contra conſcientiã agit, ſm illud Luc. 12, Seruus ſciens volũtatẽ dñi ſui & nõ faciẽs, plagis vapulabit multis &c. ſed incontinẽs magis vr̃ agere contra conſciẽtiã q̃ intẽperatus, q a ut dr̃ 7. Eth.* Incõtinẽs ſciẽs q̃ praua ſunt q̃ concupiſcit, nihilominus agit pp paſſionem: intemperatus ãt iudicat ea quæ concupiſcit eſſe bona. ergo incontinens grauius peccat quàm intemperatus. B

¶ 2 Pręt, Quanto aliqd̃ peccatũ grauius eſt, tantò vr̃ eſſe minus ſanabile, unde, & peccata ĩ Spiritũſanctũ ſunt grauiſſima, & dñr eſſe irremiſſibilia: ſ; peccatũ incontinentiæ [h] vr̃ eſſe inſanabilius q̃ peccatũ intemperãtiæ. Sanat̃. n. pctm̃ alicuius per admonitionẽ & correctionẽ, q̃ nihil vr̃ cõferre incõtinẽti, qui ſcit ſe malè agere, & nihilominus malè agit: intẽperato ãt vr̃ ꝙ benè agat, & ſic aliquid ei cõferre poſſet admonitio. ergo vr̃ ꝙ incõtinens grauius peccet quàm intemperatus. C

¶ 3 Præt. Quanto aliq̃s ex maiori [h] libidine peccat, tãtò grauius peccat: ſed incontinens peccat ex maiori libidine q̃ intẽperatus, q a incontinens hẽt uehementes paſſiones & concupiſcentias, quas non ſp hẽt intẽperatus. ergo incontinens magis peccat quàm intẽperatus. D

Sed contra. eſt, ꝙ impænitentia aggrauat oẽ pctm̃. Vnde Aug. in lib. de ver. Dñi, * dicit ꝙ impænitentia eſt peccatũ in Spiritũſanctũ: ſed ſicut Philoſophus dicit in 7. Eth. † inte-

---

quorum ſtudia ſimpliciter & abſoluta non ſunt mala, ſed ſolũ ...

. venerea, aut delectabilia cibi & potus, ſtatim, inquam, malitiã, A ſeu prauitatẽ, ſeu vitium aliquod intelligimus. Et hæc vocant̃ appetibilia pp neceſſitatem, inquantum. ſ. neceſſitas corporis ea requirit pp indiuiduum, uel ſpeciem. Quædam verò ſunt, quorum ſtudia ſimpliciter & abſoluta non ſunt mala, ſed ſolũ ſi explicetur ſuperfluitas. Studioſos. n. honoris, gloriæ, victoriæ filiorum &c. cum dicimus, nullo afficimus eos vitio, immò ſtudia hæc laudabilia cẽ ſemus: & hæc vocant̃ p ſe appetibilia. Et hinc patet, quare cõcupiſcentię venereorum dicant̃ prauę, hoceſt, vitioſæ, & cõcupiſcentiæ honoris non, q a ſtudere illis delectabilibus eſt peccatũ, ſtudere ãt iſtis non. Et licet ſecũdũ veritatẽ in vtriſq; ſolæ immoderatæ concupiſcentiæ ſint prauæ. ſtudiũ illarum tamẽ importat immoderationem, quã nõ importat ſtudiũ iſtorum. Patet ẽt duplex illa rõ peccati in incontinentia ſimpliciter, q a ſ. errat, & in concupiſcentias, quæ ſunt de genere prauorũ ſtudiorũ, declinat. Incontinentia ãt ſm quid, puta, honoris, ſolũ errat, q non declinat in concupiſcentias quæ ſunt de genere prauorũ ſtudiorum. Et hoc intẽdit author cum Ariſtotele p hanc literã.

Concl. 1

li. 3. cap. 5. à medio, tom. 5.

¶ In eodẽ ſecundo articulo dubium occurrit circa incontinentiã ſecundo mõ: qm̃ ĩ litera dr̃, Circa hæc attenditur incõtinẽtia propriè quidẽ, ſ; non ſimpliciter. In ſeptimo ãt Ethicorũ Ariſt. dicit huiuſmodi incontinentiã reſpectu honoris &c. eſſe incontinentiam ſecundum ſimilitudinẽ. Si. n. hẽt rõem incontinentiæ ſm ſimilitudinem, ergo non proprie: & ſi ꝓpriè, ergo non ſm ſimilitudinem. Et rurſus ſi ſm ſimilitudinem, ergo incontinentia tertio modo poſita in litera quæ dr̃ incontinentia ſm ſimilitudinem, coincidit cum incontinentia ſecũdo mõ, q a vtraque hẽt incontinentiæ rõem ſm ſimilitudinẽ. B

Ferrar. per totum.

760

2. 2. q. 78. ar. 4. co. Et 1. 2. q. 45. ar. 4. cor. Et uenit. qõ 14. art. 10. co. Et 1. Ethi. le. 5. & li. 7. lec. 4.

¶ Ad hoc breuiter dr̃, ꝙ accidit hic æquiuocatio de ſimilitudine. Nã author loquitur de ſimilitudine metaphorica, & ideò diſtinguit incontinentiam proprie contra incontinentiã per ſimilitudinem, hoceſt, metaphorice, ut manifeſte exponit̃ in litera, ſimilitudine quadã proportionali metaphorice dici incontinentiã reſpectu mali, & reſpectu boni, reſpectu vitii, & reſpectu virtutis. Ari. verò loquit̃ de ſimilitudine ꝓportionali, hoceſt, analogica proprie, diminuta tñ. Et iõ diſtinguit incontinentiã ſimpliciter contra incontinentiam diminute. & manifeſtat intentum ſuũ exemplo. ſicut malum dr̃ de homine, & de medico. Dr̃. n. & hõ malus, & medicus malus. Sed q̃ dr̃ malus ĩ. ẽ. dr̃ malus ſimpliciter, ideſt: ſine additione aliqua: q uerò dr̃ malus medicus, nõ ppea dr ſimpliciter malus, ſed cum additione, ſ. medicus. Vbi manifeſte patet malũ dici de medico propriè, & ſm analogiam ad malum hominem, quia ita eſt aliquis medicus malus ſicut homo malus. Nam ut homo malus ad opus proprium hominis ſe habet, ſic malus medicus ad opus proprium medico. Apparet etiam diminutio quædam ex hoc ipſo, quod indẽ ſimpliciter, hinc cũ appoſitione tantũ malũ iõ infertur, dicendo, Eſt homo malus, ergo eſt malus. Et eſt medicus malus, ergo eſt malus medicus: & non, ergo eſt malus. Sic autem eſt in propoſito: qm̃ valet ſequela, eſt incõtinens venereorũ, ergo eſt incontinens: & non valet, eſt incontinens honoris, ergo eſt incontinens, ſed ergo eſt incontinens honoris. Vndè nulla eſt authoris ab Ariſtotele diſſenſio.

** lib. 7. c. 5. nõ multũ a princip. tom. 5.*

Svp. Qv. CLVI. Artic. III.

In artic. 3. eiuſdem quæſtionis 156. dubium ex Martino in quæſtione de incontinentia occurrit dicente, quòd iſta ratio S. Thomæ pati uidetur calumniam in hoc, quòd voluntas incontinentis inclinari dicitur ad peccandum ex paſſione tantum & non ex habitu. Nam ſi intelligat quòd ex frequentatis incontinentiæ actibus non generat̃ aliquis habitus, uidetur falſum. Et primo contra totam Philoſophiam moralem clamantem, quòd ex frequentatis actibus generatur habitus maximè in ſubiecto non habente habitum contrariũ. Secundò, quia hoc eſt contra experientiam, qua poſt frequentatos incontinentiæ actus, magis ſe pronos ad incontinentiam ſentiunt quàm ante. Tertio, quia ſecundum Thomam incõtinentia pertinet ad voluntatem, & non dicit præciſe actum, quia ſicut virtus eſt habitus, ita & vitiũ. Et propterea, inquit Martinus voluntas incontinẽtis inclinatur ex proprio habitu ad peccandum, quia ad non reſiſtẽdum paſſionibus, ſed non inclinatur ad ſequendũ concupiſcentias malas & turpes, quia inclinari ad talium electionem eſt intemperati. B

¶ Ad hoc dubium non ex aliis q̃ ex ſupradictis principiis dr̃, ꝙ error hic accidit quod non diſtinguitur quo ad rem inter habitum & diſpoſitionem, nec diſtinguitur quo ad modũ operãdi inter inclinari per modum habitus, & per modum paſſionis. Incontinentia namque non eſt habitus, ſed diſpoſitio. Vnde & in litera hac diſtinguitur incontinens ab intemperato per facile & difficile mobile, quia paſſio cito tranſit, ac per hoc circa eius pugnam proportionaliter reſpondet diſpoſitio. Habitus aũt eſt difficile mobilis, cuius ſignum eſt, quòd incontinentem ſtatim comitatur pęnitentia. Comparatur etiam in litera ex Ariſtotele 7. Ethicor. Incontinentia febri acceſſoriæ: intemperantia autem phtiſicæ. ſimiliter. Incontinens inclinatur &

& operaẽ p modum paſſionis, ut exemplũ de febre acceſſoria manifeſtat: intemperatus autem per modum habitus, ut exẽplum de phthiſico manifeſtat.

li. de duabus animabus, c. 10. & 11 10. 6.

¶Ad primã ergo Martini obiectionẽ dr̃, ꝙ ex frequẽtatis actibꝰ incontinẽtis generaẽ in eius volũtate ñ habitus, ſed diſpoſitio, q̃ nunq̃ tranſire põt in habitũ, ſicut nec albedo in nigredinem. Et ultra hoc ex huiuſmodi actibus habilitatur concupiſcibilis ad hoc vt in ea generet intẽperantia, ex qua voluntas intẽperati inclinatur ad turpia ꝓſequenda. Et ſic volũtas incontinentis iclinaẽ non ex habitu, ſꝫ ex diſpoſitione: qđ in idẽ redit cũ eo quod dr̃ in litera, ſ. ex paſſione. Nam diſpoſitio quã paſſio cauſat eſt facile mobilis, & diſpoſitio illa nõ niſi per modum paſſionis & inſurgente paſſione inclinat, cuius locuples teſtis eſt pœnitentia ſtatĩ ſequẽs, ceſſante paſſionis impetu. Voluntas autem intemperati inclinatur, ut in litera diciẽ, ex ꝓpria delectatiõe, hoc eſt per modũ eligentis & propria principia electionis, quæ ſunt intentio finis, q̃ apud intemperatum iã eſt mala, & conſiliũ quod iam ex intẽperantia quietũ eſt. Et caueto hic Nouitiũ ne fallaris, cũ in litera dr̃, ꝙ intemperati uoluntas inclinaẽ ad peccandũ ex ꝓpria electione, quæ procedit ex habitu p conſuetudinem acqſito, Falleris namq; ſi intelligas ex habitu p conſuetudinẽ acquiſito in voluntate, ut patet ex ſupradictis de ſubiecto temperãtiæ: qm̃ ipſa non in volũtate, ſed in concupiſcibili appetitu eſt ſubiecti uẽ. Intelliges ât rectè, ſi intelliges ꝙ intemperati voluntas inclinatur ex electione procedente ex habitu acquiſito in appetitu concupiſcibilis qđ qualiter ſiat ſuperius ſatis declaratum fuit. Cũ igiẽ clamat moralis philoſophia, ꝙ ex frequentatis actibus generantur habitus, ſimileẽ habitus pro prima ſpecie qualitatis, & non ut diſtinguitur contra diſpoſitionem. Vel intelligitur de habitu propriè, ſicut intelligitur in ſubiecto apto nato ſuſcipere talem habitum ita intelligitur in ſtatu non dubio, ſeu oppoſito appetui. Conſtat autem ꝙ ſtatus continentis & incontinentis eſt contrarius ſtatui habituatorum: qm̃ ille eſt perturbationis, iſte quietis: ille facile, iſte difficile mobilis.

Conclu.

Lib. 7. c. 7. parum ante med. ũ tom. 5.

Lib. 7. c. 8. tom. 5.

peratus non eſt pænitiuus, immanet aũt electioni, incõtinẽs ât oĩs ẽ pænitiuus. ergo intẽperatus grauiꝰ peccat q̃ icõtinẽs.

Resp. Dicendũ, ꝙ pctm̃ ẽm Aug.* pcipuè in Volũtate cõſiſtit. Volũtas. n. ẽ qua peccaẽ, & rectè viuiẽ. Et iõ ubi eſt maior iclinatio volũtatis ad peccãdũ ibi eſt grauius pctm̃. In eo aũt q. eſt intẽperatus, voluntas inclinaẽ ad peccãdũ ex ꝓpria electione, quæ procedit ex habitu per conſuetudinẽ acquiſito, In eo ât qui eſt incõtinẽs. volũtas inclinaẽ ad peccãdũ ex aliqua paſſione. Et quia paſſio cito trãſit, habitus ât ẽ qualitas difficile mobilis, inde eſt ꝙ icõtinens ſtatim pænitet trãſeũte paſſione, ꝙ nõ accidit de intẽperato, qnimmo gaudet ſe peccaſſe, eo ꝙ operõ peccati ẽ ſibi facta connaturalis ẽm habitũ. Vnde de his dr̃ Prou. 2. ꝙ lętantur cum male fecerint, & exultãt in rebus peſſimis Vnde patet ꝙ intẽperatus eſt multò peior q̃ incõtinẽs, ut ẽt Philoſophus dicit in 7. Ethi.*

Ad primvm ergo dicẽdũ, q ignorãtia intellectus qñque quidẽ precedit inclinationem appetitus, & cãt eã: & ſic quanto eſt maior ignorãtia, tãto magis pctm̃ diminuit, uẽ totaliter excuſat, inquantũ cãt in voluntariũ. Alio mõ ecõuerſo, ignorantia rõis ſequitur inclinationẽ appetitus, & talis ignorantia, quantò eſt maior, tantò peccatũ eſt grauius, qa oſtendiẽ inclinatio appetitus eſſe maior. Ignorantia âttã incõtinẽtis q̃ intẽperati ꝓuenit ex eo, q appetitus eſt in aliqd inclinatus, ſiuè p paſſionẽ, ſicut in incõtinẽte: ſiue per habitũ, ſicut in intẽperato: maior ât ignorantia cãtur ex hoc in intẽperato q̃ in incontinente. Et vno qdẽ mõ quantũ ad duratiõẽ, qa in incontinente durat illa ignorantia ſolũ paſſione durante: ſicut acceſſio febris tertianæ durat durãte cõmotione humoris, ignorãtia ât intẽperati durat aſſiduè pp pmanẽt ã habitꝰ. Vnde aſſimilaẽ phthiſicæ, vel cuicunque morbo cõtinuo, ut Philoſophus dicit in 7. Eth.* Alio mõ eſt maior ignorantia in temperati, quantum ad id qđ ignoratur. Nã ignorãtia incõtinẽtis attendiẽ quantũ ad aliqđ particulare eligibile, put. ſ. æſtimat hoc nunc eẽ eligẽdũ. Sed intẽperatus hẽt ignorantiã circa ipſũ finẽ, inquantũ. ſ. iudicat hoc eſſe bonũ, ut irrefrenatẽ cõcupiſcentias ſequaẽ. Vndè Phil. dicit in 7. Eth.* ꝙ incõ-
B tinẽs eſt melior intẽperato, qa ſaluaẽ in eo optimum principium, ſ. recta æſtimatio de fine.

Ad ii dcd̃m, ꝙ ad ſanationẽ incontinentis non ſufficit ſola cognitio, ſed reqritur interius auxilium grãe cõcupiſcentiã mitigantis, & adhibeẽ ẽt exterius remediũ admonitiõis et correctionis, ex qbus aliqs incipit cõcupiſcẽtiis reſiſtere, ex
C quo cõcupiſcentia debilitatur, vt ſupra dictũ eſt * Et iiſdẽ ẽt modis pt ſanari intemperatus, ſed difficilior eſt eius ſanatio, ꝓpter duo, quorum primũ eſt ex parte rõis, q̃ corrupta eſt circa æſtimationẽ vltimi finis, ꝙ ſe hẽt ſicut principiũ in demõſtratiuis. Difficilius ât reduciẽ ad veritatẽ ille qui errat circa principium: & ſimiliter in opatiuis
T ille q errat circa finẽ. Aliud ât eſt ex parte inclinationis appetitus quę i intẽperato eſt ex habitu q difficile tolliẽ, inclinatio ât incõtinẽtis eſt ex paſſione, quę facilius reprimi poteſt.

Ad iii dcd̃m, ꝙ libido uolũtatis, quæ auget peccatũ, maior eſt in intẽperato, q̃ in incõtinente, ut ex dictis patet.* Sed libido cõcupiſcẽtiæ appetitus
E ſẽſitiui, qñq; maior eſt in incõtinente, qa incõtinẽs nõ peccat, niſi a graui cõcupiſcẽtia: ſed intemperatus ẽt ex leui cõcupiſcentia peccat, & qñq; eã præuenit Et iõ Philoſophus dicit in 7. Eth.* ꝙ magis intemperatũ vituperamus: quia nõ cõcupiſcens vel quiete, i. remiſſe cõcupiſcens perſequitur delectationes. Quid enim faceret, ſi adeſſet concupiſcentia iuuenilis?

Articvlvs IIII.

Vtrum incontinens ira ſit peior, q̃ incontinens concupiſcentię.

AD QVARTVM ſic proceditẽ. Vr̃ quòd incontinens

li. 7. c. ante mediũ, & c. 8. in fine, to. 5.

¶Ad ſecundam obiectionẽ de experientia dr̃, ꝙ ad hoc ſufficit illa habitualis diſpoſitio.

¶Ad tertiam ſimiliter dr̃, ꝙ incontinentia dicit in uoluntate nõ precise actum, ſed habitualem diſpoſitionem, quæ non eſt vitium, ſicut nec continentia eſt uirtus, ſed eſt imperfectum qd in genere uitii. Et hoc expreſſit iam Ariſtoteles i principio 7. Eth. malitię uirtutem, & continentię incontinentiam contra ponendo. Expoſitionem uero allatam ex Martino, quomodo incontinens differat ab intemperato, ſi ſane intellexeris. ſ. ꝙ incontinentię diſpoſitio inclinat ad non reſiſtendum, quia tũ tẽpore pugnę exercet ſe (cũ ſit extra magnam) apparet pœnitentia: intemperantia uerò ad ipſa turpia ſimpliciter ꝓſequẽda inclinat, ꝓ delectere, qa vera ẽ, & a noſtris exiuit, ut patet in litera.

Q. 142. ar. 2.

In cor. ar.

¶In reſponſionibus argumentorum eiuſdem articuli multa eſſent dicenda, niſi ſuperius fuiſſent manifeſtata, quomodo. ſcilicet uitium reddit appetitum malũ reſpectu finis illius generis, ut intemperantia reſpectu delectabilis venerei &c. & per hoc parit ignorantiam principii in agibilibus. Vide ſuperius.

li. 7. c. 8. circa mediũ, & c. 7. ante mediũ, to. 5.

Perree. pe ree.

761

SVP. QV. CLVI. ARTIC IIII

IN arti. 4. eiuſdẽ q. 157. aduerte. Nouitiæ pro clariori intellecta literæ, ꝙ prima

Infra q. 158. art. 4. cor. Et 3. di. 26. q. 1. ar. 2. co. Et veri. q. 25. ar. 2. co. Et 7. Ethi. lect. 6. pri.

irę ſit peior, q̃ incontinens cō- A cupiſcētiæ. Quātò.n.[h] difficili[9] eſt reſiſtere paſſioni, tāto incō tinentia ur̄ eſſe leuior.uñ Phil. dic̄t 7.Eth.* Nō.n.ſiquis à fortibus & ſuperexcedentibus de lectationibus uincitur, uel triſtitiis eſt admirabile, ſed cōdo nabile: ſed ſicut Eraclitus dixit, difficilius ē pugnare cōtra cōcupiſcentiā, q̃ cōtra irā. ergo leuior eſt incontinētia concupiſcentiæ, q̃ incontinentia irę. B

¶ 2 Præt. Si paſſio pp ſuā uehemētiā[h] totalr̄ auferat iudiciū rōnis oīno excuſatur aliquis à peccato, ſicut patet in eo q̄ incidit ex paſſione in furiā: ſed plus remanet de iudicio rōnis in eo, q̄ eſt incōtinēs irę, q̃ i eo qui eſt incōtinens concupiſcētiæ. Iratus.n. aliqualiter audit rōnē, nō aūt concupiſcens, ut patet p̄ Philoſophū in 7. Eth. * ergo incōtinens iræ eſt peior, C q̃ incontinens cōcupiſcētiæ.

¶ 3 Præt. Tanto aliqđ peccatū ē[h] graui[9], quātò eſt periculoſi[9]: ſed incontinentia iræ vr̄ eſſe periculoſior, quia perducit hominem ad maius peccatum[i], ſ. ad homicidium, qđ eſt grauius q̃ adulterium, ad qđ perducit cōcupiſcentię incontinētia. ergo incōtinētia irę eſt grauior, q̃ incontinētia concupiſcētię.

Sed contra eſt, qđ Phil. D dicit in 7. Eth.* q̄ minus turpis eſt incontinentia iræ, quàm incōtinentia concupiſcentiæ.

Resp. Dicendū, q̄ peccatum incontinentiæ pōt conſiderari dupliciter. Vno mō, ex parte paſſionis ex qua rō ſuperatur, & [m] ſic incontinentia concupiſcentię turpior eſt, q̃ incontinentia iræ[n] quia motus cōcupiſcētię habet maiorē inordinationē, q̃ motus irę.[m] Et hoc pp E quatuor[n], q̃ Phil. tāgit i 7. Eth. *primò quidem, quia mot[9] irę participat aliqualr̄ rōe, inquātum. ſ. iratus tēdit ad uindicandum iniuriam ſibi factam, qđ aliqualiter rō dictat, ſed nō pfectè, quia non intendit debitū modū uindictæ: ſed motus cōcupiſcentię totaliter eſt ſm̄ ſēſum, & nullo modo ſm̄ rōnē. Secūdò quia motus iræ magis conſequitur corporis complexionem pp uelocitatē motus choleræ, quæ tendit ad iram. Vnde magis eſt in promptu, q̄ ille qui eſt ſm̄ complexionem corporis diſpoſitus ad iraſcendum, iraſcat̄, q̃ q̄ ille qui diſpoſitus eſt ad concupiſcendū, cōcupiſcat. Vñ ēt frequentius ex iracundis naſcuntur iracundi, q̃ ex concupiſcentibus concupiſcentes. Qđ aūt prouenit ex naturali corporis diſpoſitiōe, reputatur magis uenia dignū. Tertiò, quia ira quærit manifeſtè operari: ſed concupiſcentia q̄rit latebras, & doloſè ſubintrat. Quartò, qa cōcupiſcēs delectabiliter operat̄, ſed iratus quaſi quadā triſtitia præcedēte coactus. Alio mō pōt cōſiderari pctm̄ incōtinentiæ, quātū ad malū, in qđ qs incidit à rōe diſcedēs. Et[p] ſic icōtinētia irę eſt ut plurimū grauior[q] qa ducit ī ea, q̃ ptinēt ad pximi nocum̄.

Ad primum ergo dicēdū q̄ difficilius eſt aſſiduè pugnare contra delectationem, q̃ cōtra irā, qa cōcupiſcentia eſt magis cōtinua: ſed ad horā difficilius ē reſiſtere irę pp e.[r]iper.ū.

Ad ii dcđm, q̄[s] concupiſcētia dr̄ eſſe ſine ratione: nō quia totaliter auferat iudicium rōnis, ſed quia in nullo procedit ſecundum iudicium rationis, & ex hoc eſt turpior.

Ad iii dicendum, quòd ratio illa procedit ex parte eorū, in quę incontinens deducit̄.

QVÆSTIO CLVII.

De clementia, & manſuetudine, in quatuor articulos diuiſa.

Poſtea conſiderandum eſt de Clementia, & Manſuetudine, & uitiis oppoſitis. Circa ipſas autem uirtutes quęruntur quatuor.

¶ Primò, Vtrum clementia, & manſuetudo ſint idem

¶ Secundo, Vtrum utraque earum ſit virtus.

¶ Tertio, Vtrum vtraque earum ſit pars temperantiæ.

¶ Quartò, De comparatione earum ad alias uirtutes.

Articulus I.

Vtrum clementia & manſuetudo ſint penitus idem.

Ad primum ſic proceditr. Vr̄ q̄ clementia & māſue

ma ratio; quare incōtinens concupiſcentię eſt turpior. cōſiſtit in hoc, q̄ motiuum ad iraſcēdum eſt rō, qm̄ eſt punitio e illata paruipenſioni recepta, Conferre.n. vnum cum altero, rōnis eſt: uel qm̄ eſt uindicta, q eſt bonū ſm̄ rōem, quia eſt bonū honeſtum. Sed ut in 7. Eth. dr̄, ſicut exterius uidemus q̄ veloces miniſtri audiunt dn̄m imperantem, & præcurrentes non pcipiunt totum dominorum Imperium: ita q iraſcitur ex velocitate choleræ audito obiecto rōni cōformi. non expectata rōnis forma, properat ad uindictam. Cōcupiſcens uerò à ſola boni delectabilis ſm̄ ſenſum præſentatione mouetur, nihil de conformitate ad rōnem audiēs, & ppterea dr̄, q̄ in nullo ſequitur rōnis iudicium. Secunda autē de maiori naturalitate iræ cum grano ſalis in litera appoſito, accipienda eſt, ſcilicet, quia naturalior ē motus iræ ex ſuo cōplexionali principio, q̃ motus concupiſcētiæ ex ſuo complexionali principio. Nam ira conſequitur choleram, concupiſcentia phlegma. Naturalius autem eſt q̄ cholera proferat iram, q̃ q̄ phlegma concupiſcētiam, quia magis in promptu eſt iræ proceſſus ex cholera, q̃ concupiſcentiæ ex phlegmate, quia cholera eſt uelocioris motus. Conſtat namq; q̄ ex ueloci ori magis in promptu eſt progreſſus, q̃ ex tardiori, & ſic eſt naturalior. Manifeſtatur aūt iſta maior naturalitas motus iræ, ſigno ſatis cōſono, quia ſcilicet frequentes complexio iratorum profert ēt iram in prolem, vt Ariſtoteles exemplis comprobat. In tertia uerò rōne ne fallaris reſpiciens ad ea quæ ſunt per accidens, puta, ſcandalum aliorū ex manifeſta iniuria, & putes, oppoſitū ei[9] qđ in litera dr̄. Sed aduerte q̄ iudicando actus ſm̄ ſe iniuriari proximo dolorè & occultè turpius eſt, q̃ iniurari manifeſtè: eſt hoc. ſ. manifeſte agere ad quandā excellentiā ſpectat: latere autem ad quendam defectum. Ipſa.n. latebra atteſtatur turpitudini operis iuxta Dñi ſententiam. Omnis q̄ male agit, odit lucē. Et per oppoſitum ipſe modus agendi, ſ. manifeſtè, atteſtatur uerę, uel apparenti rōni ex hoc ipſo, q̄ lucem nō refugit. Eſt ergo iuxta hanc tertiam rōnem concupiſcentia turpior, q̃ ira quo ad modum operādi p ſe loquendo. In quarta demū rōne aduerte, q̄ concupiſcentia dr̄ turpior, qa omnino voluntaria. Ira autem etſi in fine ſit delectabilis, admiſtū tñ habet inuoluntarium principium, ſ. triſtitiā ex paruipenſione recepta illatamq;. Et ppea quaſi coact[9] dicitur.

SVP. QVÆ. CLVII. ART. I.

In art. 1. q. 157. dubium ex Martino occurrit, directe impugnante authorem in hoc art. circa differentiam inter māſuetudinem & clementiam in hoc q̄ clementia circa diminutionem exterioris pęnæ, manſuetudo verò circa diminutionem paſſionis iræ ponitur. Contra primo. Circa actum interiorem & exteriorem ſibi ſubordinatum, & ab eo imperatum non ſunt ponendę duæ uirtutes: ſed appetere uindictam, & inferre pœnam, ſe habent ſicut actus interior, & exterior ab illo imperatus, qa efficaciter appetens uindictam, ſi pōt inferre pœnam. Infert. Maior probatur: quia actus interior, & exterior ead. numero prudētia regulant̄. Secūdo, qa clementia oīno ſuperflueret: cōſequens eſt falſum. ergo. Probatur ſequela quia moderata plene ira, aut eſt moderata illatio pœnæ, aut non. Si eſt moderata, ergo ſuperfluit clementia. Si nō, dr̄ unum impoſſibile: quia illatio pœnæ in ultionem iniurię nū quàm ſit ſine impulſu

Ar. 7. c. 7 à medio, to. 5.

Ar. 7. c. 6. in principio, to. 5.

lib. 7. c. 6. tom. 5.

Concl. m

Conclus. 1. pars.

lib. 7. c. 6. tom. 5.

Concl.

Porro. per tot.

762

Infra art. 4 ad 3. & 3. diſt. 33. q. 3. ar. 2. q. 1 ad 2.

ſu irę. Tertiò, quia ſequeretur aliquem ſimul eſſe clementiſſimū, & ſimiliter crudeliſſimū, & māſuetiſſimū, quæ ſunt impoſſibilia, niſi ponendo ꝙ māſuetudo & clementia ſint circa alias, & alias pſonas. Probat̃ ſequela, ponēdo hoīem frequēter exercitatū in actibus illius uirtutis, & alterius uitii.

*lib. 4. c. 5. tom. 5.

†lib. 2. c. 3. circa prin.

¶ Ad huius euidentiā q̄ſtionis, ſcito ꝙ author eſt male intellectus ab iſtis. Intendit ſiquidē author ꝙ clementia, & manſuetudo habent diuerſas materias ꝓprias, ſicut iuſtitia & liberalitas, & non ꝙ una ſit circa actū interiorē imperātē, & alia circa actū exteriorē imperatū. Hoc.n. ridiculū eſt p ſe loquēdo. Sed q2 cōtingit manſuetudinē & clemētiā coniungi in uno numero affectu, puta diminutione exterioris pęnæ cū quis ex animi lenitate, & ex iræ moderōe ad diminutionē pœnæ tendit, ſicut cōtingit iuſtitiā & liberalitatē coniungi in hoc uno effectu q eſt non furari, dū quis & ex amore alieni boni, & ex moderata cupiditate pecuniæ, furtum declinat: iō author ſimul tractās de his uirtutibus, breuitatis cā declarauit ſimul earum concurſum in unū effectū, & diuerſitate materiarū, in hoc quidē articulo inchoatiue, in ſequentibus pfectè, ut in ar. 3. patet. Sūt ergo per ſe loquēdo materiæ clementię & māſuetudinis diſparatæ, ſicut iuſtitiæ & liberalitatis, & nō ſunt ſubordinatæ, niſi qſi p accidens cōcurrūt. Clemēs.n. eſt q ex lenitate animi pœnas legales mitigat infra iuſtitię latitudinē, ubi patet ꝙ nullus de ira eſt ſermo: manſuetus āt eſt mediū in ira tenēs, & conſequēter ſic uindicans. Vbi patet ꝙ nulla eſt ſubordinatio, aut imperii & imperati connexio, ſed ſolus quandoque cōcurſus in eūdem effectū.

*libr. 2. de inuētione in fol. 3 ante fin. libr.

† In tertia regulā quę incipit Ante oīa fratres Cariſſimi, to. 1.

Poſitā arg. 1. huius ar.

lib. 2. ca. 3. tom. 5.

¶ Ad primā ergo obiectionē dr̃, ꝙ ſi loquamur de actibus imperante & imperato p ſe

tudo ſint penitus idem. Manſuetudo enim eſt moderatiua irarum, ut Philoſophus dicit in 4. Ethicor.* Ira autem eſt appetitus vindictæ. Cum ergo clementia ſit lenitas ſuperioris aduerſus inferiorem in conſtituendis pęnis, ut Seneca dicit in ſecundo de clementia,† per pęnas autem fit uindicta, videtur quòd clementia & māſuetudo ſint idem.

¶2 Præt. Tullius dicit in ſecundo Rheto.* ꝙ clementia eſt uirtus, per quam animus concitatus in odium alicuius, benignitate retinetur, & ſic vr̃ ꝙ clementia ſit h moderatiua odii: ſed odium, ut Aug.† dicit, cauſatur ab ira, circa quam eſt māſuetudo. ergo videtur ꝙ manſuetudo & clementia ſint idē.

¶3 Præt. Idem vitium non contrariatur diuerſis virtutibus: ſed h idem vitium opponitur manſuetudini & clementiæ, ſ. crudelitas. ergo videtur quod manſuetudo & clementia ſint penitus idem.

SED CONTRA eſt, quòd ſecundum prędictam diffinitionem Senecæ,* Clementia eſt lenitas ſuperioris aduerſus inferiorē: manſuetudo autem non ſolum eſt ſuperioris ad inferiorem, ſed cuiuslibet ad quemlibet. ergo manſuetudo & clemētia non ſunt penitus idem.

RESPON. Dicendum, quòd ſicut dicitur in 2. Ethi.* virtus moralis cōſiſtit circa paſſiones & actiones. Paſſiones autem interiores ſunt exteriorū actionum principia, aut etiam impedimenta: & ideo uirtutes quę moderantur paſſiones, quodā K modo concurrunt in eundem effectum cum virtutibus q̄ moderantur actiones, licet ſpecie differant. Sicut ad iuſtitiā propriè pertinet cohibere hominē à furto, ad quod aliquis inclinatur per inordinatum amorem, uel concupiſcentiam pecuniæ, quæ moderatur p liberalitatē: & ideo liberalitas concurrit cum iuſtitia in ſuo effectu, qui eſt abſtinere à furto: & hoc etiam conſiderandum eſt in propoſito. Nam ex paſſione iræ prouocatur aliquis ad

F hoc, ꝙ grauiorem inferat pęnā. Ad clementiam autem pertinet directè ꝙ ſit diminutiua pęnarum, quod quidem impediri poſſet per exceſſum irę. Et ideò m manſuetudo, inquantū refrænat impetum iræ, concurrit in eundem effectum cum clementia. Differunt tamen ab inuicem, inquantum clementia eſt moderatiua exterioris punitionis: manſuetudo autem pro- G priè diminuit paſſionem irę n.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod manſuetudo propriè reſpicit ipſum uindictę appetitum: ſed clementia reſpicit ipſas pęnas, quæ exterius adhibentur ad uindictam.

AD II dcdm, ꝙ affectus hominis inclinatur ad minorationem eorum, quę homini per ſe non placent. Ex hoc autem ꝙ H aliquis amat aliquem, prouenit ꝙ non placet ei per ſe pęna eius, ſed ſolū i ordine ad aliud, puta ad iuſtitiam, uel ad correctionem eius qui punitur. Et ideò ex amore prouenit, ꝙ aliquis ſit promptus ad diminuēdū pœnas, qđ pertinet ad clementiā, & ex odio impedit̃ talis diminutio. Et pp hoc Tullius dicit,* ꝙ animus concitatus in odiū, ſcilicet ad grauius I puniendū, per clementiā retinet̃, ne ſcilicet acriorem pęnā inſerat, nō q clemētia ſit directè odii moderatiua, ſđ pęnę.

AD III dcdm, ꝙ manſuetudini, q̄ eſt directè circa iras, ꝓpriè opponit̃ uitiū iracundiæ, qđ importat exceſſum iræ: ſed crudelitas importat exceſſum in puniendo. Vñ dicit Seneca ĩ 2. de clemētia* ꝙ crudeles vocātur, qui puniēdi cām habēt, modum tñ nō habēt. Qui aũt in pœnis hoīum pp ſe delectātur ēt ſine cauſa, poſſunt dici ſęui, uel feri, quaſi affectum humanū nō habētes, ex quo naturaliter homo diligit hominē.

ARTICVLVS II.

Vtrū tam clementia quàm manſuetudo ſit uirtus.

AD SECVNDVM ſic proceditur. Vr̃ ꝙ neque clementia, neq; māſuetudo ſit uirtus. Nulla enim uirtus alteri uirtuti opponitur: ſed utraque ur̃

& ut ſic, una ſola op° eſt uirtute, & uera eſt maior, ſed minor eſt falſa: quia non niſi p accidens illatio pœnę ut reſpicitur à clementia, reſpicitur a manſuetudine, & ecōtra, quia. ſ. eſt ꝙſique eadem materialiter, quę ab utraq; moderamen ſuſcipit. Si aũt ſit ſermo de actibus p accidens aut qualitercunque conuenientibus, & ſubordinetur unus alteri, & imperetur un° ab altero, minor eſt falſiſſima: qm̃ actus per accidens ſic connexi, poſſunt ſm̃ diuerſas rōnes ad diuerſas uirtutes ſpectare, ut patet de non furari reſpectu iuſtitię & liberalitatis. Vtraque ergo uirtus, ſ. clementia & manſuetudo, eſt circa actum interiorem & exteriorem, diuerſa tamen ratione. Nam māſuetudo directè eſt circa interiorem paſſionē irę, & ex conſequenti circa exteriorem uindictam non ſimpliciter, ſed ut exit à paſſione irę. Clementia uerò eſt directè circa lenitatem interiorē animi ad proximū, & per illam circa moderōnē pęnę ꝓximi.

Concl.

¶ Ad ſm̃ negatur ſequela. Et cū q̃ritur, an moderata ira ſit opus clementię, dr̃ ꝙ ſic. Et cū di q̃ inflictio pœnę non ſit niſi ex impulſu iræ, negatur. Sicut.n. pōt aliqs furari ex iniuſtitia, & non ex paſſione cupiditatis actus, ut patet cum quis furatur & proiicit illud, ita pōt quis nō ex ira, ſed ex crudelitate, uel defectu æquitatis contra clementiam agere.

Loco citato in arg.

¶ Ad tertiū unico uerbo dr̃ cū Ariſtotele & Tullio, ꝙ qui unā ſe negat habere virtutē, nullā habet. Et ideo caſus ſunt impoſſibiles de uirtutibus & vitiis, loquēdo vm uoce.

¶ In calce eiuſdem articuli vide beſtialitatis vitium in materia iſta eſſe ſæuitiam, vel feritatem: quoniam hoc humani animi limites exit, & ad beſtialē animū deiicit.

Porret. ptor.

763

SVP. Q. CLVIII. ART. II.

IN ar. 2. euiſd. q. dubiū occurrit, circa ſa-

Infra arti. 3 cor. & 1 3. diſt. 26. q. 2. art. 2. ad 4.

opponi ſeueritati, quæ eſt q̄dā virtus. ergo neque clementia, neque manſuetudo eſt virtus.

¶2 Præt. Virtus corrumpit̄ per ſuperfluũ & [b] diminutũ: ſed tā clemētia, q̄ māſuetudo in quadā diminutione conſiſtunt, nā clementia eſt diminutiua pœnarũ, māſuetudo aũt eſt diminutiua iræ. ergo neq; clemētia, neq; manſuetudo eſt virtus.

¶3 Præt. Manſuetudo, ſiue mititas ponit̄ Matt. 5. inter beatitudines, & inter fructus ad Gala. 5. ſed virtutes [h] differunt & à beatitudinibus, & à fructibus. ergo nō continet̄ ſub virtute.

Sed contra eſt, q̄d dicit Seneca in 2. de clementia.* Clementiā & manſuetudinē oēs viri boni præſtabũt: ſed virtus eſt propriè quæ pertinet ad bonos viros. Nā virtus eſt q̄ bonũ facit habētem, & opus eius bonum reddit, vt dr̄ 2. Ethicor. ergo clementia & manſuetudo ſunt virtutes.

Resp. Dicendũ, q̄ ratio virtutis moralis cōſiſtit in hoc, q̄ appetitus rōni ſubdatur, vt patet per Philoſophum in 1. Eth. *Hoc aũt ſeruatur tā in clementia, q̄ in manſuetudine. Nā clementia diminuēdo pœnas aſpicit ad rōem, vt Seneca dicit in ſecundo de clementia.* Similiter ēt manſuetudo ſ̄m rōnem rectam moderatur iras, vt dr̄ in 4. Ethic.† Vnde manifeſtum eſt, q̄ [m] tam clementia quàm manſuetudo eſt virtus.[n]

Ad primvm ergo dc̄ſ̄m, q̄ manſuetudo non directè opponit̄ ſeueritati. Nā manſuetudo eſt circa iras, ſeueritas aũt attēdit̄ circa exteriorē inflictionē pœnarum: vñ ſ̄m hoc uideret̄ magis opponi clementiæ, quæ ēt circa exteriorē punitionem conſideratur, ut dictũ eſt:* non tñ opponitur, eo q̄ utrumque eſt ſ̄m rōnem rectam. Nā ſeueritas inflexibilis eſt circa inflictionē pœnarum, qñ hoc recta ratio requirit. Clementia autē diminutiua eſt pœnarũ ēt ſ̄m rōem rectam, quando ſ. oportet, & in quibus oportet: & ideo non ſunt oppoſita, quia non ſunt circa idem.

Ad ii dcd̄m, q̄ ſ̄m Philoſo- A phum in 4. Ethic.* habitus qui medium tenet in ira, eſt innominatus. Et ideo uirtus nominatur a diminutione iræ, quæ ſignificatur nomine manſuetudinis, eo q̄ uirtus ꝓpinquior eſt diminutioni, q̄ ſuperabundantiæ pp hoc, q̄ naturalius eſt hoi appetere uindictā iniuriarum illatarum, q̄ ab hoc de- B ficere, quia uix alicui nimis paruæ uidentur iniuriæ ſibi illatæ, ut dicit Saluſtius.* Clemētia aũt eſt diminutiua pœnarũ non quidem in reſpectu ad id, quod eſt ſ̄m rationem rectam, ſed in reſpectu ad id quod eſt ſ̄m legem cōem, quam reſpicit iuſtitia legalis. Sed pp aliqua particularia conſiderata, clementia diminuit pœnas, quaſi C decernens hoiem non eſſe magis puniendum. Vnde dicit Seneca in 2. de Clementia.* Clementia hoc primum præſtat, vt quos dimittit, nihil aliud illos pati debuiſſe pronunciat: uenia uerò, debitæ pœnæ remiſſio eſt. Ex quo patet q̄ clementia comparatur ad ſeueritatem ſicut epiicia ad iuſtitiā legalē, cuius pars eſt ſeueritas, quantũ D ad inflictionē pœnarum ſ̄m legem: differt tñ clementia ab epiicia, ut infra dicetur.*

Ad iii dicendum, q̄ beatitudines ſunt actus uirtutum, fructus aũt ſunt delectatiōnes de actibus uirtutum. Et ideo nihil prohibet manſuetudinem poni & uirtutem, & beatitudinem, & fructum.

Articvlvs iii.

Vtrum prædictæ virtutes ſint partes temperantiæ.

Ad tertivm ſic ꝓcedit̄. Vr̄ q̄ prædictæ uirtutes nō E ſint partes tēperantiæ. Clementia. n. eſt [h] diminutiua pœnarũ, ut dictum eſt.* Hoc aũt Philoſophus in 5. Ethic. † attribuit epiicia, quæ pertinet ad iuſtitiam, ut ſupra habitum eſt.* ergo uidetur q̄ clementia non ſit pars temperantiæ.

¶2 Præt. Tēperantia eſt circa cōcupiſcentias: manſuetudo aũt & clemētia nō reſpiciunt cōcupiſcentias, ſed magis iram, & uindictam. [h] non ergo debent poni partes temperantiæ.

---

rationē ad primum pro quanto redditur ratio ibi, quare ſeueritas & clementia nō ſunt circa idē. Vr̄. n. hoc eſſe falſum, qm̄ vtraq; eſt circa punitiones, ſed ſeueritas inflexibiliter, clemētia flexibiliter. Male ergo dicitur, q̄ non ſunt circa idem.

¶ Ad hoc dr̄, q̄ licet ſeueritas, & clementia ſint circa idē remote, nō tñ ſicut circa idē proximè: qm̄ clementia directè eſt circa diminutionem pœnarum, ita q̄ proprius eius actus eſt diminutio, & propria materia eſt pœna vt diminuenda: ſeueritas vero directè eſt circa ipſam inflictionē integræ pœnæ, ita q̄ proprius eius actus eſt infligere integrā pœnam, & propria illius materia eſt pœna vt integrè infligēda: quod author in litera ſignificauit per inflictionē pœnæ abſq; additione. Et ſic patet, q̄ vera reddita eſt rō, quare nō ſunt oppoſita, quia non ſunt circa idem. Sed reſponſio hæc nihil valet: qm̄ iſto mō exponendo, nunq̄ virtus, & vitium eſſent circa idem: qm̄ actus uirtutis ſp̄ eſt aliud ab actu vitii. Dicendum eſt ergo, q̄ virtus, & vitium oppoſitum ſunt circa idem ſic, q̄ actus quem uirtus informat, vitium deformat. Concupiſcentia. n. delectabilium, quam tēperantia moderatur, extra rōnis metas ponit. & ſic de aliis. Non ſic aũt eſt in propoſito: qm̄ diminutio pœnarum, quam clementia ponit, non tollit perſeueritatem: & ſimiliter integritas pœnarum, quàm ſeueritas ponit, per clementiā non minuit̄. Et rō in litera aſſignatur: quia diminutio nō qualitercumque, ſed ueſtita circunſtātiis, ſ. quando, ubi, ſicut &c. oportet, eſt circa quā eſt clementia. Et ſimiliter integritas pœnarum qñ, ubi, ſicut &c. oportet, eſt circa quā eſt ſeueritas. Licet ergo minuere pœnam, & integre punire abſolutè opponantur, & circa idē ſint, minuere tñ qñ, ubi &c. oportet & integre punire qñ, ubi &c. oportet, ſibi inuicem conſonant, & non opponunt̄: qa idē non eſt circa q̄d utrumq; eſt qñ oportet, ſed qñ oportet minuere, non oportet integrè punire, & quando oportet integrè punire, non oportet minuere. Quia ergo non ſunt clemētia & ſeueritas circa idem punibile formaliter, hoc eſt, in ordine ad rōnem, ut manifeſtatũ eſt, ideo non ſunt oppoſita. Et hoc eſt quod in litera explicatur, ut patet intuenti.

¶ In eodem articulo in rñſione ad ſm̄ nota duo. Primo, q̄ licet uirtus ſit perfectio quædam naturalis inclinationis, quæ eſt ſ̄m rōem, nomina tñ uirtutũ inuenimus pluries impoſita à contrariis ad naturales inclinationes ꝓpterea quia talibus naturalibus inclinationibus cōiter abutimur. Et ꝓpterea ſonāt quid uitioſum, ut patet de temperantia; quæ à temperamēto naturalis cōcupiſcentiæ ad ſ̄m tactũ delectabilia dicta eſt. Et ſimile quid accidit in propoſito. Nam ſicut concupiſcentia carnalis ſonat quid malũ, q̄uis ſit nālis: ita ira malũ ſonat, q̄uis naturalis. Et ꝓpterea uirtus a defectu iræ nomē accepit non quia uitium contra naturæ ſit inclinationē, ſed pp rōnem dictam. Nota ſecundo dictam, & uenia, q̄ clementia non eſt remiſſiua pœnæ debitæ, ſed eſt diminuendo redi[...]ua ad debitam ſ̄m æquitatem, ut in litera patet ex Seneca. Venia aũt eſt donatiua pœnæ debitæ, ita q̄ nec iuſtitia cōis, nec æquitas excuſat, quin pœna ſit debita.

SVP. QVÆ. CLVII. ARTIC. III.

In ar. 3. eiuſdem. q. 157. dubium ex Martino occurit in quæſtio. 1. de manſuetudine, arguente contra authorem in hoc, q̄ manſuetudo ponitur uirtus adiū[...]cta temperantiæ, tñ primò,

---

li. 2. c. 5. in principio.

lib. 2. ca. 6. com. 5.

li. 1. c. ult. com. 5.

lib. 2. c. 5. parum a princi.

¶li. 4. ca. 5. com. 5. Concl.

Ar. præce.

lib. 4. c. 5. tom. 5.

In coniuratione Catilinæ in c. cuius titulus eſt Cæſaris oratio, ante mediũ.

li. 2. circa finē illius.

Arti. 3. ſequenti ad 1. argum.

764 Porrec. per to [...].

Sup. q. 143 cor. & ad 2. Et infr. q. 161. ar. 4. corp. Et 2. d. 44. q. 2. ar. 1. ad 3. d. ſt. 34. q. 1. art. 2.

Art. 1. & 2. præced.

†li. 5. c. 10

* Q. 120. ar. 2.

¶3 Præ. Seneca dicit i 2. de Clemētia. † Cui voluptati ſęuitia eſt, poſſumus inſaniā vocare: hoc ait opponī clementiæ & māſuetudini. Cū ergo * inſania opponatī prudētię, vr̄ φ clemētia & manſuetudo ſint partes prudētiæ magis q̄ temperātiæ. G

Sed contra eſt qđ Seneca dicit in 2. de Clem.* φ clementia eſt temperantia animi in poteſtate vlciſcendi. Tullius † ēt ponit clemētiā partē tēperātię.

Resp. Dcđm, φ partes aſſignanī uirtutibus principalib. ſm φ imitantur ipſas in aliquibus materiis ſecundaris, quantum ad modum, ex quo principaliter depēdet laus uirtutis, unī & nomen accipit, ſicut mo- H dus & nomē iuſtitiæ in quadā ęqualitate cōſiſtit: fortitudinis aūt in quadam firmitate: temperantiæ aūt in quadam refrænatione, inquantum ſ. refrēnat concupiſcentias uehementiſſimas delectationū tactus. Clemētia aūt & māſuetudo ſimilr in quadā refrēnatione cōſiſtūt, quia ſ. clementia eſt diminutiua pęnarū, manſuetudo verò I eſt mitigatiua iræ, ut ex dictis patet. * Et iō tam clementia q̄ manſuetudo adiunguntī tēperantiæ ſicut uirtuti principali, & ſecundum hoc * ponuntur partes temperantiæ.

Ad primum ergo dicendū, φ in diminutione pęnarū ſunt conſideranda duo, quorum unū eſt, φ diminutio penarum fiat ſm intētionē legiſlatoris, licèt nō ſm uerba legis, & ſm hoc pertinet ad epiiciā. Aliud aūt eſt, quædam moderatio affectus, ut hō non utatur ſua poteſtate in inflictione pęnarum, & hoc propriè pertinet ad clementiā. Propter quod Seneca dicit,* φ clementia eſt tēperantia animi in poteſtate ulciſcendi. Et hęc quidē moderatio animi prouenit ex quadā dulcedine affectus, qua quis abhorret oē illud, quod pōt aliū contriſtare. Et iō dicit Seneca,* φ clementia eſt quædam lenitas animi, nā ecōuerſo auſteritas animi uidetur eſſe in eo, qui non ueretur alios contriſtare.

Ad II dcđm, φ adiunctio uirtutū ſecundariarū ad principales magis attendiī ſm modum uirtutis, qui eſt quaſi quædam forma eius, q̄ ſm materiā. Manſuetudo aūt & clementia conueniunt cū temperantia in modo, ut dictum eſt, *licet nō conueniant in materia.

Ad III dcđm, φ inſania dr̄ per corruptionem ſanitatis. Sicut aūt ſanitas corporalis corrumpitur per hoc φ corpus recedit à debita complexione humanæ ſpeciei, ita ēt inſania ſm aīam accipitur per hoc, φ anima humana recedit a debita diſpoſitione humanæ ſpeciei. Quod quidem contingit & ſecundum rationem, puta cum

---

primò, qa hæc opinio pōt reprobari ex multis ſuperius dictis. Tum ſecundò, quia per eandem rationem ſequeretur oēm virtutem eſſe adiunctam temperantiæ, quia oīs virtus habet actū refrænandi paſſionē circa aliquā materiā. Liberalitas.n. refrænat cupiditatem pecuniæ: fortitudo paſſiones timoris & audaciæ: iuſtitia refrænat oēm paſſionē, ne per eam ad alterius prorumpamus iniuriam. Tū tertio, qa ira nō eſt materia ſecūdaria reſpectu concupiſcētiæ tactus, ſed ſunt materiæ totaliter diſparatæ, nec ad ſe inuicem ordinatæ. Tū quarto, authoritate Ariſtotelis, qui nō ſolū manſuetudinem à tēperantia diſtinxit, ſed nec alte ā alteri in determinando cōiunxit, quod feciſſet, ſi vna earū eſſet alteri adiuncta.

†Li. 2. c. 4. circa me.

*lib. 2. c. 3 circa principium.

† lib. 2. de inuentio. [illegible] in ſol.

[illegible] nem libri. Modus eſt principalis laus in uirtute: cuius dicti rationem vide in ad ſecundum.

¶Ad hoc dr̄, q cōnabiliter manſuetudo adiuncta eſt tēperantiæ rōe modi, quia. ſ. conſiſtit in refrænando, vt in litera dr̄: & ad ſuperius obiecta, ſuperius eſt reſpōſum.

¶Ad ſm negaī ſequela, quia adiunctio virtutis ad virtutem, vt partis potentialis ad totū potētiale, nō attēditur penes modū cuiuſcumque actus ſecundarii, ſed penes modū actus principalis. Et quia nō oīs virtutis actus principalis conſiſtit in refrænando, iō non oīs virtus adiungitur tēperantiæ. Liberalitatis.n. actus principalis non in refrænādo, ſed in emittēdo cōſiſtit: & fortitudinis act⁹ principalis nō in refrænādo, ſed i firmādo cōſiſtit: iuſtitię act⁹ principalis in reddendo alteri ſuum conſiſtit.

Concl. in Ar. 1. & 2.

¶Ad tertiū dr̄, q ira eſt materia ſecundaria reſpectu concupiſcentiæ carnalis, vt vtraque habet rationem refrænabilis: qm̄ difficilior eſt moderatio concupiſcentiæ in qua eſt continua pugna & rara victoria, vt ſuperius dictū eſt. Vñ licet ira non ſubordinetī abſolutè K concupiſcentiæ carnali, inquantum tñ temperabilis ſubordinatī ſibi vt minus principalis principali. Et propterea maſuetudo adiungitur temperantiæ vt virtus ſecundaria principali.

¶ Ad quartū dr̄, q manifeſtè patet, Ariſt. ordinē non exegiſſe, vt ſimul cum virtute principali tractaret de adiuncta, qm̄ alio proceſſit ordine, primo tractans de virtutibus circa paſſiones ad conſeruationem humanæ vitæ, ſ. fortitudine, & temperantia: deinde de aliis ad ſecundaria bona & mala ſpectātibus, & poſt de iuſtitia quæ circa operationes ad ad alterum eſt, & demum de prudentia, ut patet in proceſſu librorum Ethicorum.

¶ In reſponſione ad primum eiuſdem tertii articu. dubium ex Martino occurrit ibidem contra authorem in hac ſolutione arguente dicendo, Hæc ſolutio non placet mihi, tum quia nō ſoluit de manſuetudine, quæ eſt etiam moderatiua pœnarum, & non ſolum irarum: tum qa clementia non ſolum facit hoīem non vti poteſtate ſua, ſed etiam non abuti illa, cum opponatur crudelitati abutenti poteſtate.

¶Ad primum horum di, q mirum eſt de iſto hoīe exigente à F reſponſione vnius argumenti de clementia & ſolutionem alterius de manſuetudine, quod argm̄ ex parte manſuetudinis author non fecit: quia manſuetudo eſt principaliter circa iram, & ppea non habet difficultatem coniunctionis cum epieicia, hoc eſt, æquitate, ſicut clementia, a qua eſt directè diminutiua pœnarum.

¶Ad ſm dr̄, q per ly non uti ſua poteſtate intelligitur non abuti illa: qm̄ ſi recta ratio habet, q tūc huic in hoc caſu &c. diminuenda eſt pœna, eſſet contra rectam rationem vti ſua poteſtate ad integre puniendū, ac per hoc eſſet abuti ſua poteſtate. Et ppea in litera præcedentis articuli dictum eſt, q clementia eſt ſic diminutiua pœnę debitæ ſm ius cōe, q non eſt diminutiua pęnæ debitæ ſm æquitatē. Sequitī .n. clementia æquitatem, ſicut ſeueritas iuſtitiam, & vtraque abuſum poteſtatis excludit, qui committeretī niſi clementia æquitatem, & ſeueritas iuſtitiam comitaretur.

li. 2. de clementia, c. 3. circa princi.

l. 2. c. 3. circa. princi.

¶In eodem ar. dubiū occurrit de ſubiecto clemētiæ, in qua ſ. potentia ſit ſubiectiuè. Non determinatur ſiquidem in litera eius ſubiectum.

¶Ad hoc dr̄, q clemētia eſt ſubiectiuè in voluntate. Et rō eſt, quia illa pars aīæ eſt ſubiectū virtutis, in qua primo apparet bonitas illius, vel malitia oppoſita vt author docuit inueſtigando ſubiectum cōtinentiæ. Sed voluntas eſt quæ primo diſponitur per clementiā & illius oppoſitū, ſ. crudelitatem: qm̄ lenitas animi ad proximum, quæ interior clementia eſt, non eſt lenitas alicuius paſſionis, vt patet diſcurrendo, ſed eſt lenitas voluntatis, qua proximum amamus. Et hoc in litera inſinuatur in reſponſione ad tertium, dum dr̄ q affectus humanus, quem ſequitur clementia, & ille ſm quem homo eſt naturaliter omni homini amicus. Conſtat enim q talis amicitia imperfecta, voluntatis eſt, non paſſionis. Inſinuatur ēt ex actu aſſignato, qui eſt non uti ſua poteſtate: nam vti eſt actus voluntatis. Probatur ēt idem ex hoc, q clementia directè diſpoſitiua eſt animi ad vlterius malum diminuendum. Nulla autem paſſio, ſed ſolus voluntatis motus eſt directè ad alterius bonum, vel malum: quoniam ad proprium bonum conſequendum, vel defendendum: & ſimiliter ad proprium malum vitandum, ſeu propellendum, omnes paſſiones directè ordinantur, in cuius ſignum hęc eſt poſita differentia inter virtutes circa paſſiones, & virtutes circa operationes, q illæ ſunt propter bonum habentis, iſtæ ſunt propter bonum alterius. Nec obſtat q ſuperius in quæſt. 143. author diſtinguendo partes temperantiæ, dixerit quòd tertius motus animi eſt iræ, quem refrænat manſuetudo, ſiue clementia: quoniam quod ibi indiſtinctum reliquit, hoc in loco diſtinguendo clementiam à manſuetudine declarauit, q manſuetudo iram refrænat, clementia autem non: ſed &c.

In coc. ar.

aliquis uſum rõis amittit: & quantum ad vim ap A
petitiuam, puta, cũ aliquis amittit affm̃ humanũ,
ſm quem hõ eſt naturaliter oĩ hoĩ amicus, vt dr̃ in
lib. 8. c. 1. o. 5 8. Eth.* Inſania ãt q̃ excludit vsũ rõis, opponitur
prudentiæ. Sed ꝙ aliquis delectet̃ in pęnis hoim,
dr̃ eſſe inſania: quia per hoc vr̃ homo priuatus af-
fectu humano, quem ſequitur clementia.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum clementia, & manſuetudo ſint potiſſimæ virtutes.

SVP. Q. CLVII. ART. IIII.

765

IN artic. 4. eiuſd. q. 157. in rñſio. ad 3. nota auream doctrinã ad diſcernendum qua quis virtute vtatur, cum mala proximi tollit rõnabiliter. Nam ſi ex reuerentia ad parentes &c. hoc facit, non clementia, ſed pietate vtit̃, etſi cõſanguineis minuit pęnã ꝑꝑ coniunctionem ſanguinis. Sed ſi ex aĩ lenitate ad ꝓximum, non pietate, ſed clementia vtit̃ & ſic de aliis, ſ. miſericordia, & manſuetudine, intellige & eorum oppoſitis.

AD QVARTVM ſic ꝓceditur. Vr̃ ꝙ clementia, & mãſuetudo ſint potiſſimæ virtutes. Laus. n. virtutis conſiſtit p̃cipue in hoc ꝙ ordinat hoĩem ad beatitudinem, q̃ in Dei cognitione conſiſtit: ſed manſuetudo maximè ordinat hoĩem ad Dei cognitioñe. dr̃. n. Iac. 1. In manſuetudine ſuſcipite inſitum verbum. & Eccleſ. 5. Eſto manſuetus ad audiendum verbũ Dei. & Dion.* dicit in epiſt. ad Demophilum, Moyſen propter multam manſuetudinem Dei apparitione dignum habi- C

In princ. illius epiſt.

tum. ergo manſuetudo eſt potiſſima virtutum.

¶ 2 Præt. Tanto virtus aliqua vr̃ eſſe potior, quãto magis acceptatur a Deo, & ab hoĩbus: ſed manſuetudo maximè vr̃ acceptari a Deo. dr̃. n. Eccl. j. ꝙ beneplacitum eſt Deo fides & manſuetudo. Vñ & ſpecialiter ad ſuę manſuetudinis imitatioñe Chr̃s nos inuitat, dicens: Diſcite a me, quia mitis ſum, D & humilis corde. & Hil. dicit* ꝙ ꝑ mãſuetudinem

Cap. 4. in Mat. non remote a princ.

mentis nr̃ę habitat Chr̃s in nobis. Eſt ẽt hoib. acceptiſſima. vñ dr̃ Eccleſ. 3. Fili, in mãſuetudine ꝑfice opa tua, & ſup hoĩm gloriã diligeris: ꝑꝑ quod & Prou. 20. dr̃, ꝙ clementia thronus regius roborat̃. ergo manſuet. & clemẽtia sũt potiſſimę virtutes.

lib. 1. c. 3. a med. to. 4

¶ 3 Præ. Aug.* dicit in lib. de ſer. Dñi in mon. ꝙ mites ſunt qui cedunt improbitatib. & non reſiſtunt in malo, ſed vincunt in bono malum: hoc autem vr̃ pertinere ad miſericordiam, vel pietatem, quæ vr̃ eſſe potiſſima virtutum, quia ſuper illud 1. ad Tim. 4. Pietas ad oĩa vtilis eſt. dicit gl. Ambr.* ꝙ oĩs ſumma religionis chr̃anæ in pietate cõſiſtit. ergo mãſuetudo, & clemẽtia ſunt maximę virtutes. E

Ambro. in hunc locũ Paul. c. 5

SED CONTRA eſt, quia non ponuntur virtutes principales, ſed adiungunt̃ alteri virtuti quaſi principaliori.

RESP. Dcd̃m, ꝙ nihil prohibet aliquas virtutes non eſſe potiſsimas ſimpl̃r, nec quo ad oĩa. ſed ſm quid, & in aliquo genere. Non ãt eſt poſsibile ꝙ

Concl. m

clementia & manſuetudo ſint potiſſimæ virtutes ſimpl̃r: quia laus earum attendit̃ in hoc, ꝙ retrahunt a malo, inquantum. ſ. diminuunt irã, vel pœnam. Perfectius ãt eſt conſequi bonũ, q̃ carere malo. Et iõ virtutes q̃ ſimpl̃r ordinant in bonũ, ſicut fides, ſpes, charitas, & ẽt prudentia, & iuſtitia, sũt ſimpl̃r maiores virtutes, q̃ clementia, & manſuetudo. Sed ſm quid nihil prohibet clementiam, &

Concl. p

A manſuetudinem hẽre quandam excellentiã inter virtutes, q̃ reſiſtunt affectionib. prauis. Nam ira quam mitigat manſuetudo, ꝑꝑ ſuum impetũ maxime impedit aĩm hoĩs ne libere iudicet veritatẽ & ꝑꝑ hoc manſuetudo maxime facit hoĩem eſſe compotem ſui. Vñ dr̃ Eccl. 10. Fili, in manſuetudine ſerua aĩam tuam. Quamuis concupiſcentiæ delectationem tactus ſint turpiores, & magis continue infeſtent: ꝑꝑ quod tẽperantia magis ponit̃ virtus principalis, vt ex dictis patet.* Clementia verò in hoc ꝙ diminuit pęnas, maxime vr̃ accedere ad charitatẽ, q̃ eſt potiſsima virtutum, per quam bona operamur ad proximos, & eorũ mala impedimus. q. 141. a. 7. ad 2. B

AD PRIMVM ergo dicendum, ꝙ manſuetudo p̃parat hoĩem ad Dei cognitionem remouẽdo impedimentum: & hoc dupl̃r. Primo quidẽ, facit eũ hoĩem compotem ſui ꝑ diminutioñe iræ, ut dcm̃ eſt*. Alio mõ, quia ad manſuetudiñe ꝑtinet ꝙ hõ nõ cõtradicat uerbis veritatis, qđ pleri q; aliq faciũt ex cõmotione irę. Et iõ Aug. dicit in 2. de do. chr.* ꝙ miteſcere ẽ ñ cõtradicere diuinæ ſcrip. ſiue intellectæ, ſi aliqua vitia nr̃a ꝑcutit, ſiue nõ intellectæ. quaſi nos meli᷒ & veri᷒ ſapere & ꝑcipere poſſem᷒. In cor. art. lib. 2. c. 7. in prin. to. C

AD II dcd̃m, ꝙ manſuetudo, & clementia reddunt hoĩem Deo, & hoib. acceptũ, ſm ꝙ cõcurrũt in eundem effm̃ cum charitate, q̃ eſt maxima virtutum, ſ. in ſubtrahendo mala proximorum.

AD III dcd̃m, ꝙ mia, & pietas conueniunt qdẽ cum manſuetudine & clementia, inquantũ cõcurrunt in eundem effm̃, qui eſt ꝓhibere mala proximorum. Differunt tñ quantum ad motiuũ: nã pietas remouet mala ꝓximorũ ex reuerentia quã hẽt ad aliquem ſuperiorem, puta, Deum, vel parentẽ. D Miſericordia verò remouet mala ꝓximorũ ex hoc ꝙ in eis aliqs cõtriſtat̃, inquantum æſtimat eas ad ſe ꝑtinere, vt ſ. dcm̃ eſt*: qđ ꝓuenit ex amicitia, q̃ facit amicos de eiſdẽ gaudere, & triſtari. Mãſuetudo ãt hoc facit, inquãtũ remouet irã incitantẽ ad vindictã. Clemẽtia vero hoc facit ex aĩ lenitate, inqtũ iudicat eſſe æquũ, vt aliquis non amplius puniat̃. q. 30. art. 2

QVÆSTIO CLVIII.

De ira, in octo art. diuiſa.

POSTEA conſiderandum eſt de vitiis oppoſitis. Et primò de iracũdia q̃ opponit̃ mãſuetudinis. E Secundò, de crudelitate, quæ opponit̃ clementię.

Circa iracundiam quæruntur octo.

¶ Primò, vtrum iraſci poſſit eſſe aliquando licitũ.
¶ Secundò, vtrum ira ſit peccatum.
¶ Tertiò, vtrum ſit peccatum mortale.
¶ Quartò, vtrum ſit grauiſſimum peccatorum.
¶ Quintò, de ſpeciebus iræ.
¶ Sextò, Vtrum ira ſit vitium capitale.
¶ Septimo, quæ ſint filiæ eius.
¶ Octauò, Vtrum habeat vitium oppoſitum.

Per. per tot.

766

ARTICVLVS I.

Vtrum iraſci ſit licitum.

AD PRIMVM ſic procedit̃. Vr̃ ꝙ iraſci non ſit licitũ. Hiero. 11. exponẽs illud Mat. 5. Qui iraſcitur fratri ſuo &c. dicit, In quibuſdã codicib. addit̃,

SVP. Q. CLVIII. ART. I.

IN art. 1. q. 158. aduerte, ꝙ mot᷒ paſſionis irę non miniſtrat voluntati, & rõi rectæ in actu conſilii, iudicii, præcepti, aut electionis: quonia n quodii-

2. q. 51. a. 3 c. Et 3. d. 9 15. q. 2. ar. 2 q. 2. cor. & Mal. q. 12. ar. 1. Et Ephe. 4. le. 3 1: Iob 17. princ.

quodlibet horum p̄cedere naturaliter debet iræ motum,& iræ turbatio his actibus non confert: ſed miniſtrat iræ motus actui executionis eius q̄ electum, p̄ceptum indicatum,cōſultumq; eſt: eo q̄ iuuat ipſam executionem,utpote a natura ad hoc miniſterium ordinata. Melius.n. fit q̄ ſecundum naturæ ordinē fit. Et hoc author in reſponſione ad ſecūdum inſinuauit dicendo. Hæc autem ira, etſi in ipſa executione actus iudicium rōis aliqualiter impediat, &c. Et hic fit, ut hi q̄ nō ſunt executiui vindictæ, ſed ſolūmodo cōſiliarij, iudices, ſeu cenſores, non egeant ira. Et de iſtis uerificatur ſtoica ſententia, q̄ debent eſſe ſicut leges, quæ nulla paſſione cōmouentur: ſed illi qui ſunt executiui uindictę, uerbo, ira q̄ ipſa reprehēſio ſit caſtigatio, aut facto, egent motu iræ ſubminiſtrante uoluntati uindicātī: alioquin uoluntas remiſſa eſt, ut in ultimo queſt. artic. patet.

†c.4.paulo ante fin. * lib.7.c.6 †li.5.c.30.in fi. * Eſt gloſ. Aug. in li. q.ſup.Leu. q.70.circa fi.to.4

ſine cauſa: cæterum in veris diffinita ſententia eſt, & ira penitus tollitur. ergo h iraſci nullo modo licitum eſt.

¶2 Præt. Secundum Dion.4.c. de diu.nom.†Malum aiæ eſt ſine rōne eſſe: ſed h ira ſp̄ eſt ſine rōe. dicit.n.Phi.in 7.Eth.* q̄ ira nō perfectè audit rōem. & Gre. dicit 5.Mor.† q̄ cum tranquillitatem mentis ira diuerberat, dilaniatam quodāmodo, ſciſſamque perturbat. Et Caſſian. dicit in lib.de Inſtit.Cœnob. Qualibet ex cauſa iracundiæ motus efferuens excęcat oculum cordis. ergo iraſci ſp̄ eſt malum.

¶3 Pręt. Ira eſt appetitus vindictæ, vt Gl.* dicit ſuper Leui.19. Non oderis frēm tuum in corde tuo: ſed h appetere vltionem non vr̄ eſſe licitum, ſed hoc eſt h Deo reſeruandum, ſm̄ illud Deut.32. Mea eſt vltio. ergo vr̄ q̄ iraſci ſemper ſit malum.

¶4 Pręt. Oē illud quod h abducit nos a diuina ſimilitudine, eſt malum: ſed iraſci ſp̄ abducit nos a diuina ſimilitudine, q̄a Deus cum tranquillitate iudicat, vt habetur Sap.12. ergo iraſci ſemper eſt malum.

Bona iræ. Homi.11. in Matth. inter princi.& med. to.2.

Sed contra eſt, q̄ Chryſoſt. dicit ſuper Mat. †Qui ſine cauſa iraſcitur, reus erit: qui verò cum cauſa non erit reus. Nam ſi ira non fuerit, nec doctrina proficit, nec iudicia ſtant, nec crimina compeſcuntur. ergo iraſci non ſemper eſt malum.

Reſp. Dicendum, q̄ ira propriè loquendo, eſt paſſio q̄dam appetitus ſenſitiui, a qua uis iraſcibilis denoīatur, vt s̄. habitū eſt,* cū de paſſionib. agerer̄. (1.2.q.23) Eſt āt hoc conſiderandū circa paſſiones aīę, q̄ dupl'r p̄t in eis malū inueniri. Vno mō, ex ipſa ſpē paſſionis, q̄ q̄dē cōſideratr̄ ſm̄ obiectum paſſionis, ſicut inuidia ſm̄ ſuā ſpēm importat qd̄dā malum. Eſt.n. triſtitia de bono aliorū, qd̄ ſm̄ ſe rōni repugnat: & iō m inuidia mox noīata ſonat aliqd mali, (Concl.m) vt Phil. dicit in 2.Eth. * (Lib.2.co.6 com.5) Hoc āt non cōpetit iræ, q̄ eſt appetit' vindictę n. Pōt.n. vindicta & bn̄, & male appeti. Alio mō, inuenir̄ malū in aliqua paſſione ſm̄ quātitatē ipſius, i. ſm̄ ſuperabundantiā, vel defectū ipſius: & o ſic p̄t malū in ira inueniri, (Concl.p) qn̄.ſ. aliquis iraſcitur plus, vel minus præter rōem rectam q. Si r aūt aliquis iraſcitur ſecundum rationē rectam, tunc iraſci eſt laudabile t. (Concl.ſ)

Ad primvm ergo dicendū, q̄ Stoici irā, & oēs alias paſſiones noiābāt affectus quoſdā p̄ter ordinē rōis exn̄tes: & ſm̄ hoc ponebāt irā & oēs alias paſſiones eſſe malas, vt s̄ dcm̄ eſt,* cū de paſſionib' agerer̄. (1.2.q.24. art.2) Et ſic accipit irā Hie. Loqr̄.n. de ira, qua q̄s iraſcir̄ cōtra p̄ximū, quaſi malū eius intēdēs; ſ; ſm̄ Peripat. quorū ſniam magis approbat Aug. i 9. de

F ciu.Dei.* ira & aliæ paſſiones aīæ dn̄r motus appetitus ſenſitiui, ſiue ſint moderatæ ſm̄ rōnem, ſiue non: & ſecundum hoc ira non ſemper eſt mala. (Lib.9.c.4. to.5.)

Ad ii dcdm̄, q̄ ira dupl'r ſe p̄t hēre ad rōnem. Vno q̄dē mō añter: & ſic trahit rōem a ſua rectitudine, vñ hēt rōnem mali. Alio mō conſequenter, prout.ſ. appetitus ſenſitiuus mouer̄ cōtra vitia ſm̄ ordinē rōis: & hæc ira eſt bona, q̄ dr̄ ira p zelum. Vñ Greg. dicit in 5.Mor.* Curandum ſummopere eſt, ne ira, q̄ vt inſtr̄m virtutis aſſumir̄. menti dñer̄, ne quaſi dña p̄eat, ſed quaſi ancilla ad obſequiū parata a rōis tergo nunq̄ recedat. (Lib.5.c.38 cir.med.) Hęc āt ira, etſi in ipſa executione actus iudiciū rōis aliqualiter impediat, non tñ rectitudinē rōis tollit. Vnde Greg. ibi. dicit * q̄ ira p zelum turbat rōis oculū, ſed ira p vitium excęcat. (Lib.5.c.34 parum a princ.) Non eſt āt contra rōnem virtutis, vt intermittar̄ deliberō rōis in executione eius, quod eſt a rōe deliberatum: quia ēt ars impedirer̄ in ſuo actu, ſi dum debet agere, deliberaret de agendis.

Ad iii dcdm̄, q̄ appetere vindictam p̄p malū eius qui puniendus eſt, illicitum eſt: ſed appetere vindictam p̄p vitiorum correptionem, & bonum iuſtitiæ conſeruandum, laudabile eſt: & in hoc p̄t tēdere appetitus ſenſitiuus, inquātū mouer̄ a rōe. Et dum vindicta ſm̄ ordinem iudicij fit, a Deo fit, cuius miniſter eſt ptās puniens, vt dr̄ Rom.13.

Ad iiii dcdm̄, q̄ Deo aſsimilari poſſumus, & dēm' in appetitu boni, ſed in mō appetēdi ei oīno aſsimilari nō poſſumus: q̄a in Deo nō eſt appetit' ſenſitiuus ſicut i nobis, cuius motus dēt rōi deſeruire. Vnde Greg. dicit in 5.Mor.* q̄ tunc robuſtius rō cōtra vitia erigir̄, cū ira ſubdita rōi famulatur. (Lib.5.c.35 cir.med.)

Articvlvs II. *Vtrum ira ſit peccatum.*

SVP. Q. CLVIII. ART. II.

Nic.de Nyſſ.tra.3.p.3 par.2.q.5.

767 2.di.36.a.2.ad 2 Et 3.d.15, q.2.a.2.q.2.c. Et Ma. q.12.ar.2. Et Ephe.4 lect.1

I Ad ſecvndvm ſic p̄ceditur. Vr̄ q̄ ira non ſit peccatum. Peccando.n. demeremur: ſed h paſſionib. nō demeremur, ſicut nec vituperamur, vt dr̄ in 2.Eth.* ergo nulla paſſio ē peccatum: ira āt eſt paſſio, vt ſupra habitū eſt, † cum de paſſionib. agerer̄. ergo ira non eſt pctm̄. (* Li.2.eth. cap.5 † 1.2.q.46 art.8)

¶2 Præt. In oī peccato eſt conuerſio ad aliquod bonum commutabile: ſed per iram h non cōuertitur aliquis ad bonū commutabile, ſed in malum alicuius. ergo ira non eſt peccatum.

¶3 Præ. Nullus peccat in eo qd̄ l vitare non poteſt, vt Aug. dicit: * ſed iram homo vitare non poteſt, quia ſuper illud Pſal.4. Iraſcimini & nolite peccare, dicit gl.* q̄ motus irę non eſt in ptāte nr̄a. Philoſ. ēt in 7.Eth.† q̄ iratus cum triſtitia operatur: triſtitia autem eſt cōtraria voluntati. ergo ira non eſt peccatum. (* Lib.3.de lib. arb. c.19. to.1 †Li.7.eth. c 6.cir.m.)

¶4 Pręt. Peccatum eſt contra naturā, vt Damaſ* dicit in 2.lib. ſed h iraſci non eſt contra naturā hoīs, cum ſit actus naturalis potentiæ, q̄ eſt iraſcibilis. (Damaſ.li. 2.c.4.& 30)

Vnde

In artic.2. eiuſdem q. quęcunque eſſent dicenda de paſſione abſolute indifferente, & ea in indiuiduo bona, vel mala in reſponſione ad primū: & de primis motib' q̄ ſinguli non euadunt rationem voluntarij, & peccati, licèt omnes non ſint in poteſtate noſtra, in reſponſione ad ſecundum: & de tis quæ ſunt contra naturā hominis, quatenus rationalis eſt, in reſponſione ad tertium. ſatis ex ſuperius dictis patere puto.

† Hiero. in epiſt. ad Salina de ſeruāda vidui tate in vlt. pag. ante finem, t. 1.
* Ar. præc. & 1. 2. q. 46. artic. 1.

Vnde & Hier.† dicit in quadam epiſtola, ꝙ iraſci eſt hominis: ergo iraſci non eſt peccatum.

SED CONTRA eſt, qđ Apoſtolus dicit ad Eph. 4. Omnis indignatio, & ira tollatur a uobis.

RESP. dcđm, ꝙ ira ſicut dĉtū eſt,* ꝓpriè nominat quandā paſſionē. Paſſio aūt appetitus ſenſitiui in ſe tñ eſt bona, inquantū rōe regulatur: ſi aūt ordinē rōis excludat, eſt mala. Ordo aūt rōis in ira pōt attendi, quantū ad duo. Primò quidē, quantū ad appetibile in quod tēdit, quod eſt uindicta. Vñ ᵐ ſi aliquis appetat ꝙ ſm ordinē rōis fiat uindicta, eſt laudabilis irę appetitus,ᵃ & uocaṫ ira per zelū. ᵖ Si aūt aliquis appetat ꝙ fiat uindicta qualitercūque cōtra ordinē rōis, puta ſi appetat puniri eum qui non meruit, uel ultra q̄ meruit, uel ēt non ſm legitimū ordinē, uel non ꝑꝑ debitū finē, qui eſt cōſeruatio iuſtitiæ, & correctio culpę erit appetitus iræ uitioſus, & nominatur ira per uitiū. Alio mō, attenditur ordo rōis circa iram, quantum ad modū iraſcendi, ut ſ. motus iræ non immoderatè ſeruescat nec interius, nec exterius. ᶦ Quod quidē ſi prætermittatur, non erit ira abſq; peccato, etiam ſi aliquis appetat iuſtam uindictam ᵇ.

Concl. 1. — Concl. 2. — Concl. 3.

AD PRIMVM ergo dcđm, ꝙ qa paſſio pōt eſſe regulata rōe, uel nō regulata, iō ſm paſſionē abſolutè conſideratā non importaṫ rō meriti uel demeriti, ſeu laudis uel uituperii: ſm tñ ꝙ eſt regulata rōe, pōt habere rōem meritorii & laudabilis. Et econtrario ſm ꝙ non eſt regulata ratione pōt habere rationem demeriti, uel uituperabilis. Vnde & Philoſophus* ibidem dicit, ꝙ laudatur, uel uituperatur qui aliqualiter iraſcitur.

Lib. 2. c. 5. a medio, tom. 5.

AD II dcđm, ꝙ iratus non appetit malū alterius ꝑꝑ ſe, ſed ꝑꝑ uindictam, in quam conuertiṫ appetitus eius, ſicut in quoddam commutabile bonū.

AD III dcđm, ꝙ hō eſt dñs ſuorū actuū per arbitriū rōis. Et iō motus qui preueniunt iudiciū rōis, non ſunt in poteſtate hois in generali, ut ſ. nullus eorū inſurgat, quamuis rō poſſit quemlibet ſingulariter impedire ne inſurgat: & ſm hoc dř, ꝙ motus iræ non eſt in poteſtate hois, ita, ſ. ꝙ nullus inſurgat. Quia tñ aliqualiter eſt in hois poteſtate, non totaliter perdit rōem pĉti, ſi ſit inordinatus. Q† aūt Philoſophus* dicit iratū cū triſtitia operari, nō eſt ſic intelligendū, ꝙ triſteṫ de eo ꝙ iraſciṫ, ſed qa triſtaṫ de iniuria quā æſtimat ſibi illatam: & ex hac triſtitia moueṫ ad appetendū uindictā.

Li. 7. Eth. ca. 6. circa med. to. 5.

AD IIII dcđm ꝙ iraſcibilis in hoīe naturaliter ſubiiciṫ rōi. Et iō actus eius intm̃ eſt hoī naturalis inquantum eſt ſm rationem: inquantum uerò eſt præter ordinem rōis, eſt contra hominis naturam.

Ferrella 3 tomo.

768 Primæ ſecundę. q. 88. ar. 5. ad primū Et Mal. q. 7. ar. 4. ad 1. & q. 12. ar. 3. Et Gal. 5 lect. 5

ARTICVLVS III.

Vtrum omnis ira ſit peccatum mortale.

AD TERTIVM ſic proceditur. Vř ꝙ oīs ira ſit pĉtm̃ mortale. Dř. n. Iob. 5. Virum ſtultū interficit iracundia: & loquiṫ de interſectione ſpūali, a qua nominatur peccatum mortale. ergo omnis ira eſt peccatum mortale.

¶ 2 Præt. Nihil mereṫ dānationē æternā, niſi pĉtm̃ mortale: ſedʰ ira mereṫ damnationē æternā. dicit .n. Dñs Matth. 5. Oīs qui iraſcitur fratri ſuo, reus erit iudicio, ubi dicit gloſ.* ꝙ per illa tria quę ibi tanguṅt, ſ. iudiciū, & cōſiliū, & gehenna, diuerſæ manſiones in æterna damnatione pro modo peccati ſingulariter exprimuntur. ergo ira eſt peccatum mortale.

* Gloſ. ordinaria ibid.

¶ 3 Præ.ᵇ Quicqd cōtrariaṫ charitati, eſt pĉtm̃ mortale: ſed ira de ſe cōtrariaṫ charitati, vt patet ꝑ Hier.* ſuper illud Matt. 5. Qui iraſciṫ fratri ſuo &c. vbi dicit, ꝙ hoc eſt cōtra ꝓximi dilectionē. ergo ira eſt pĉtm̃ mort.

Tom. 9.

SED CONTRA eſt, ꝙ ſup illud Pſ. 4. Iraſcimini, & nolite peccare dicit gloſ.* Venialis eſt ira, q̄ non perduciṫ ad effectū.

Eſt Caſſiodori ı hoc loco ſup illud. Quæ dicitis in cordibus veſtris. Pſ. 4.

RESP. Dcđm, ꝙ motus iræ pōt eſſe inordinatus, & pĉtm̃ dupliciter, ſicut dictū eſt. Vno mō†, ex parte appetibilis, vtpote cū aliqs appetit iniuſtā vindictā: & ᵐ ſic ex gñe ſuo ira eſt pĉtm̃ mortale,ᵐ qa cōtrariatur charitati & iuſtitię.ᵐ Pōt tñ cōtingere, ꝙ talis appetitus ſit pĉtm̃ ueniale ꝑꝑ imperfectionē actus.ⁿ Quæ quidē imperfectio attendiṫ uel ex parte appetētis, puta, cū motus iræ præuenit iudicium rōnis: uel ēt ex parte appetibilis, puta, cū aliqs appetit ī aliquo modico ſe vindicare, quod quaſi nihil eſt reputandum, ita ēt ꝙ ſi actu inſeratur, non eſſet pĉtm̃ mortale, puta, ſi aliquis parum trahit aliquem puerum per capillos, uel aliquid hmōi. Alio mō, pōt eſſe motus iræ inordinatus quātū ad modū iraſcendi, utpote ſi nimis ardenter iraſcaṫ interius, vel ſi nimis exterius manifeſtet ſigna iræ. Etᵖ ſic ira ſm ſe non habet de ſuo genere rationem peccati mortalis: poteſt tñ contingere ꝙ ſit peccatum mortale,ᵠ puta, ſi ex uehementia iræ aliquis excidat à dilectione Dei & proximi.

Concl. 1. — Concl. 2. — Concl. 3.

AD PRIMVM ergo dcđm, ꝙ ex illa authoritate nō habeī ꝙ oīs ira ſit peccatum mortale, ſed ꝙ ſtulti per iracundiam ſpiritualiter occiduntur, inquantum ſ. non refrænando per rationē motum iræ, dilabuntur in aliqua peccata mortalia, puta in blaſphemiam Dei, uel iniuriam proximi.

SVP. Q. CLVIII. ART. III.

IN ar. 3. eiuſdem q. 158. dubiū ex Martino in q. de iracūdia occurrit circa illā cōcluſionē, ſ. Pĉtm̃ iræ ex parte appetibilis, ſ. iniuſtæ vindictę, eſt ex gñe ſuo pĉtm̃ mortale. Arguit. n. tripliciter cōtra hoc. Primo. Eſt aliquis actus iracūdiæ voluntatius non mortalis, quo appetiṫ iniuſta vindicta ergo iniuſta vindicta nō reddit ex gñe ſuo actū mortalē. Aſs patet de appetente vindictā in aliquo modico non multū reputādo, vt parum trahere puerū ꝑ capillos. Cōſequētia patet, qa rō iniuſtæ vindictæ ſaluatur ſiue parua, ſiue magna ſit iniuſta vindicta. Nā ex magnitudine & paruitate ſola quātitas variaṫ. Secūdo. Quicquid eſt mortale ex gñe, & non habet aliqd infinitè alleuians, remanet ſimpliciter mortale: ſed paruitas vindictæ appetitæ non alleuiat infinite, qa finite diſtat à vindicta, cuius appetitus ē ſimpliciter mortalis ergo. Probaṫ maior, quia oē mortale in infinitum excedit veniale.

¶ Præt. oē mortale ex gñe, eſt mortale vniuerſaliter: ſed appetitus iniuſtæ vindictæ nō eſt vniuerſaliter mortalis. ergo non mortalis ex gñe. Maior probatur, tū quia habet in ſe ſufficientē cām peccati mortalis in quocumq; reperiatur: tū qa mortale ex vna circunſtātia per nullā aliā circunſtantiā redditṅō mortale. ergo a fortiori mortale ex obiecto per nullā circunſtā nuā fit non mortale. Minor patet.

Concl. 3

¶ Ad huius euidentiā ſcito, ꝙ peccatū habet in ſe duo, ſ. ſpeciē propriam, & mortalitatem, ſeu venialitatem. Et ſpeciem quidem ſui actus ſortiṫ ex ratione formali obiecti, eo ꝙ actus ſpecificantur ex obiectis. Et hinc fit, vt omnes actus reſpectiui illius obiecti ſiue ſint actus perfectè, ſiue imperfectè tendentes in illud, ſint eiuſdem ſpeciei: ita

quod

q; primus motus adulterii eſt in ſpecie adulterii, & primus motus furti eſt in ſpecie furti, & ſic de aliis. Mortalitatem aút, vel venialitatem habet ex eſſe contra, vel præter charitatem, quæ eſt vita animæ, quæ diſtinguit inter filios Dei, & filios perditionis. Et hinc ſit, vt actus circa aliquã materiam perfectus, ſit peccatum mortale, imperfectus verò ſit peccatum veniale, quia ſ. obiectum illud perfectè attinctum contrariatur charitati: imperfectè aũt attinctum non tollit charitatem, ſed præter illam eſt tollens illius feruorem. V. g. Tollere rem alienam inuito dño eſt actus cadẽs ſuper indebita materia. ſ. re aliena inuito dño. Et pŏt res aliena inuito dño tolli tripliciter. Primo, actu imperfecto ex parte tollentis, puta, ſi appetit rem alienã inuito domino appetitu non deliberato, ſed primo motu. Hic etiam actus non eſt perfectè actus humanus. Secundo, etiam actu imperfecto ex parte rei alienæ tollendæ, puta, quia res eſt minima, vel quia non inuito dño ſimpliciter, ſed ſm̃ quid: & ſic ẽt actus tollendi alienũ eſt imperfectus, quia nimium pro nihilo reputatur in primo caſu, & quia inuoluntariũ ſm̃ quid eſt ſimpliciter voluntariũ in ſecundo caſu. Tertio, actu perfecto vtrumque, ſ. ex parte operantis, & materiæ: & hic quidem tertius actus eſt peccatum mortale ex genere, reliqui aũt licèt ſint in eadem ſpecie pp imperfectionem tñ actus non ſunt peccata mortalia, quia in illo ſaluatur ratio actus humani contra dilectionem proximi ex perfectione actus circa tale obiectum: in iſtis verò, licet circa eandem ſint materiam, quia tñ adeo imperfectè, vt non ſint contra proximi dilectionem, ideo venialia ſunt.

In corp. ar.

AD II dicendum, q; dñs verbũ illud dixit de ira, quaſi ſuperaddens ad illud verbũ legis, Qui occiderit, reus erit iudicio. Vñ loquit ibi dñs de motu iræ, in quo quis appetit ꝓximi occiſionẽ, aut quamcũq; grauẽ læſionẽ, cui appetitui ſi conſenſus rõnis ſuperueniat, abſque dubio erit peccatum mortale.

G AD III dicendum, q; in illo caſu, in quo ira contrariatur charitati, eſt peccatum mortale, ſed hoc non ſemper accidit, ut ex dictis patet*.

¶ Ad primam ergo obiectionem proprie loquendo, negatur antecedens: qm̃ vindicta iniuſta tam minima non eſt iniuſta vindicta ſimpliciter, ſed ſm̃ quid. Et ideo non conſtituit peccatũ ſimpliciter, ſed ſecundum quid, quale eſt veniale: ita q; ſicut primus motus ad vindictam eſt actus imperfectus, quia non eſt actus humanus ſimpliciter, ſed ſecundum quid, ita appetitus vindictæ minimæ eſt actus imperfectus, quia non eſt appetitus vindictæ ſimpliciter, ſed ſecundum quid. Et cum contra hoc affertur, q; magnum & paruum non variant rationem vindictæ reſpondetur, quòd cum magnum & paruum ſupponant id, circa quod eſt diuerſimodè, iuxta diuerſitatem ſubiectorum loquendum eſt. Nam magnum & paruum circa vindictam ſimpliciter non uariant rationem uindictæ. Et propterea appetitus iniuſtæ vindictæ ſiue magnæ, ſiue paruæ, dummodo ſit iniuſta vindicta ſimpliciter, eſt peccatum mortale ſed quando paruitas non tam ſignificat quantitatem, quàm tenet locum conditionis diminuentis, ita quòd id cui additur, conſtituit ſecundum quid tale ex hoc ipſo poni talem imperfectionem, non vt tollat totaliter rationem illius, ſed ut tollat contrarietatem annexam illi ſimpliciter, ſicut tollit illud ſimpliciter. Et ſic eſt in propoſito, q; tanta paruitas vindictæ eſt conditio diminuens rationem vindictæ, non quòd tollat totaliter rationem vindictæ, ſicut dicendo, Homo mortuus, ly mortuus, totaliter tollit rationem hominis: ſed quia tollit rationem vindictæ ſimpliciter, ac per hoc contrarietatem ad dilectionem proximi, quę eſt coniuncta iniuſtæ vindictæ ſimpliciter. Et ſimile eſt in furto, cum tollitur alienum minimum. Nam licet ratio rei alienæ non varietur per magnum & paruum, vt dicunt quantitates rei alienæ, quando tamen ly paruum, diminuit rationem boni alieni, ita q; conſtituit illud in hoc, quod eſt eſſe alienum bonum ſecundum quid tantum, tunc non remanet quòd tollatur alienum bonum ſimpliciter, ſed ſecundum quid: ac per hoc non committitur furtum niſi ſecundum quid, quòd eſt peccatum veniale.

¶ Ad ſecundam obiectionem negatur minor. Dico enim q; ſicut mortale & veniale diſtant in infinitum, ita uindicta iniuſta, & uindicta iniuſta minima, diſtant in infinitum: q2 diſtãt ut uindicta & nõ uindicta apud morales, q2 modicũ pro nihilo hr̃. Propterea ergo paruitas, quã eſt conditio diminuens, ut dictum eſt, alienat in infinitum, quia trahit actum ab ente ad nõ ens, hoc eſt, à contrario uitæ ad non contrarium uitæ, quæ

F diſtant in infinitum ſicut mortale & veniale, & ab aliquo ad nihil in ordine ad reputationem humanam, quàmuis ſecundũ rem ſit quaſi nihil. Et ideo relinquitur ibi rõ peccati ſm̃ quid.

¶ Ad tertiam obiectionem dr̃, quod in maiori ad hoc vt ſit totaliter vera, oportet addere, vel ſubintelligere q; ſit ſermo de actu perfecto, ita q; maior ſit iſta, Omnis actus mortalis ex genere, eſt mortalis in quocunque inuenitur perfectus. Alioquin ſi cõiter vagetur, diſtinguatur q; in quocunque inuenitur perfectus, eſt mortale, vbi autem imperfectus, uel ex parte actus, uel materiæ non oportet. Et ſi maior ſic modificata probata dr̃ per illas probationes, reſpondeat q; in actu mortali ex genere eſt ſufficiens cauſa ad hoc q; ſit mortalis, ſuppoſita perfectione actus, & non aliter, Et ſimiliter actus, ex circumſtantia, & ex obiecto mortalis ſuppoſita perfectione actus, non ſit aliunde non mortalis: ſed non ſuppoſita perfectione actus, neq; ſufficiẽs eſt cauſa mortalis, neque indiſtrahibilis eſt mortalitas: nec mirum, quia actus imperfectus non eſt capax mortalitatis. Et perinde eſt loqui de mortali nõ in actu perfecto, ac ſi loqueremur de lumine non in diaphano.

Porrecta ſ torum.

769

H ¶ In reſponſione ad ſecundum eiuſdem articuli dubium ex Martino occurrit, arguente contra hanc ſolutionem, quia dominus in toto textu illo non loquitur de occiſione, niſi quantum pertinet ad legem ueterem, quam ibi recitat, & non de illo quod ad legem nouam ſpectat.

¶ Ad hoc dr̃, q; contextus illius literæ euangelicæ manifeſtat q; dñs loquitur de actibus, qui ſunt in nocumentum proximi: & q; uolens dñs abundare iuſtitiam noſtram, plus q̃ Scribarum & Phariſæorum, accipit in multis generibus præcepta antiquæ legis, & ſuperaddit præcepta potiora in illo gñe, ut patet diffuſè in capitulo illo. Et inchoans à genere iniuriæ in proximum aſſũmit præceptum legis de homicidio dicendo. Audiſtis quia dictum eſt antiquis, Non occides: qui aũt occiderit, reus erit iu-

I dicio. & ſtatim addens potiora in eodem genere præcepta, ſubdit. Ego aũt dico uobis, quia omnis qui iraſcitur fratri ſuo, reus erit iudicio &c. ubi ex identitate pœnæ appoſitæ ab ipſo iræ, quæ fuerat impoſita homicidio, patet q; de ira habẽte pro obiecto nocumentum proximi, loquitur. Quia ergo radicis uirtus ſaluatur in ramis, & fundamentum in toto ædificio inuenitur, totus ſermo hic dñi ſuperaddens præcepto de homicidio, extra homicidii genus non eſt, ad quod oĩs proximi læſio reducitur. Falſum eſt ergo q; ſolum recitando legem ueterem, ſit de homicidio ſermo ibi, qm̃ ſuperaddendo præcepto de homicidio, & quantæ culpæ ſit appetitus interior, & ſignum, & uerbũ iniurioſum in proximum aperiendo, quàm grauiſſimum ſit homicidium, apertiſſimè manifeſtauit.

ARTICVLVS IIII.

Vtrũ ira ſit grauiſſimum peccatum.

AD QVARTVM ſic ꝓcedit. Vr̃ q; ira ſit grauiſſimum peccatum. Dicit enim Chryſ.* quòd nihil eſt [a] turpius viſu furentis, & nihil deformius ſeuero uiſu, & multò magis anima ergo ira eſt grauiſſimum peccatum.

¶ 2 Prę. Quãto aliquod pctm̃ eſt magis nociuum, tanto ur̃ eſſe [b] peius, quia ſicut Aug.† dicit in Enchirid. Malum dicitur

1. 2. q. 46. artic. 6. Et Mal. q. 12. ar. 4.

*Hom. 29. ad pop. Antioche. t. 5.

†Enchi. c. 12. tom. 3

SVPER QVÆ. CLVIII. ARTIC. IIII.

K IN arti. 4. eiuſdem q. 158. dubia multa ex Martino in quæſtione 2. de iracundia occurrunt circa multa in hac litera dicta. Primum dictum eſt, Ira eſt minimum peccatorum ex parte appetibilis. Contra hoc arguit. Primo, quia aliqua inuidia eſt minus peccatum quàm aliqua ira, puta, inuidia de aliquo exteriori reſpectu iræ, quæ eſt appetitus mortis proximi. Secundo, quia ſuppoſita æqualitate appetibilis, aliqua ira eſt peior, quia poteſt eſſe inæqualitas ex parte circũſtantiarum præponderantium, & quia iratus contra uitam innocentis peior eſt apud Deum & homines inuido uitæ alterius, qui mori demeruit. Tertiò, quia ſuppoſita æqualitate appetibilis, & cęteris paribus, adhuc ira non eſt minus mala quàm inuidia, ſuppoſito quòd inuidia appetat malum finaliter propter uanam gloriam. Probatur aſſumptum: quia uindicta eſt magis fugibilis, quàm uana gloria, ſecluſa utrobique ratione iniuſtitiæ. ergo appetere malum alteri propter uindictam, eſt cæteris paribus peius, quam appetere malum alteri propter gloriam. Antecedens probatur. Primo, quia uindicta eſt appetibilis propter gloriam, & non econtra. Secundo, quia uindicta nunquam eſt bonum

animæ

unius, quia ſit malum alterius: gloria autem eſt bonum unius ſi A ne malo alterius. Tertio, quia gloria ita eſt bona, quòd non niſi per circunſtantias eſt mala: uindicta autem nunquàm eſt bona niſi ratione circunſtantiæ.

¶ Secundum dictum eſt, quod iratus appetit malum proximi ſub rõe boni honeſti. ſ. iuſtæ uindictæ. Cõtra hoc arguit hoc eſſe falſum: quia iratus ſcit frequenter q uindicta quã appetit, eſt iniuſta. Ex quo argui tur ſic, Peius eſt appetere malum proximi ſub rõne iniuſtæ uindictæ, q̃ ſub rõne uanæ gloriæ: ſed iratus appetit quandoque ſub ratione iniuriæ, inuidus autem ſub rõne excellentiæ. ergo &c.

*Hom. 47. in Io. ca. 5. to. 3.

¶ Et confirmatur, quia ubi non eſt uera offenſa etiam ſecundum æſtimationem irati, ibi non eſt appetitus ſub rõe iuſtæ uindictæ: ſed iratus cognoſcit q non eſt uerè offenſus, puta, cum negatur ſibi obſequium ad mala perpetrãda, ergo &c.

In regu. 3. to. 1.

aliquid, quia nocet, ita aũt maxime nocet, quia aufer homini rõem, per quã eſt dñs ſuipſius. dicit. n. Chryſ.* q inter iram & inſaniam nihil differt, ſed breuis quidam dæmon eſt: immò quàm qui dæmonio uexantur, grauior. ergo ira eſt grauiſſimũ B peccatum.

¶ 3 Præt. Interiores motus diiudicantẽ ſ᷒m exteriores effectus: ſed effectus iræ eſt homicidiũ, qđ eſt grauiſſimum peccatum. ergo ira eſt grauiſſimum pctm̃.

SED CONTRA eſt, q ira cõparatur ad odium ſicut feſtuca ad trabem. dicit. n. Aug.* in regula. Ne ira creſcat in odium, & trabem faciat de feſtuca. nõ ergo ira eſt grauiſſimũ peccatũ. C

¶ Tertium dictum eſt, quòd ira ex parte boni, ſub cuius ratione appetit malum, eſt minus malum q̃ concupiſcẽtia. Contra hoc arguit tripliciter. Primo, Delectatio in malo alterius cæteris paribus, eſt grauior quàm delectatio in proprio delectabili: ſed delectatio irati in uindicta eſt delectatio in malo alterius. quia iracundus occidens prolem uerbo, ſcit illam occiſionem eſſe omnino iniuſtã ac per hoc non appetit eam ut iuſtam, ſed ſecundum quòd uindicta & ultio, ſeu malum alterius, qui eum offenderat. Secundo quia poſito caſu, quòd unus ſolicitet uxorẽ alienam ad concubitum propter delectationem alius propter ultionem mariti, conſtat q ſecundus magis peccat: & tamen ſecundus propter uindictam, primus propter concupiſcentiam. Tertio, poſito caſu quòd unus concupiſcat meretricem ſolutam, & quærat delectabile ſuum per concubitum: alter iratus contra eandem quærat illius occiſionem, conſtat quòd ſecundus magis peccat. ergo delectatio irati eſt peior delectione concupiſcentis.

¶ Quartum dictum eſt, Ira quantum ad inordinationem, quæ eſt ſecundum modum iraſcendi, habet quandam excellentiam propter uehementiam & uelocitatem ſui motus. De hoc, inquit Martinus, ſi intendit beatus Tho. q ira habet excellentiam quãtum ad nocumentum non contradico. Si quantum ad grauitatem peccati, quod ex ſerie textus uidetur intendere, quia in prima parte corporis articuli de grauitate peccati, ſemper loquitur, & titulus articuli eſt de grauitate peccati: ſi ſic, inquam, intelligitur, Contra, tum quia ira unde diminuitur non grauatur, ſed ex parte uehemẽtiæ & uelocitatis peccatum iræ diminuitẽ ergo. Probatur minor, tum primo, quia cæteris paribus, occiſor hominis ex ira ſtatim minus peccat, q̃ occiſor hominis ex ira poſt duos menſes. Excuſatur. n. a tanto primus propter uehemẽtiam & uelocitatem motus iræ exiſtentis pro tunc. Tum ſecundo, quia quicquid cauſatur naturaliter, & illud reprimere eſt laborioſum & uirtuoſum, diminuit peccatum ſi non reprimatur, ſed uehementia & uelocitas motus iræ ſunt huiuſmodi. Tũ tertio, quia quæcumque naturaliter cauſata inducunt ignorãtiam & obſcurationem mentis diminuunt peccatum: ſed uehementia & uelocitas ſunt huiuſmodi, ut patet ex authoritate. Greg. in litera &c.

¶ Ad primum dubium dr̃, q in litera non dicit, q quælibet ira eſt minus peccatum qualibet inuidia: ſed dr̃ q comparando iram inuidiam, & odium ſ᷒m ſua obiecta formalia quod eſt cõparare iſta uitia ſ᷒m ſuas ſpecies abſolute: ira eſt minus peccatũ, quàm inuidia & odium: quia obiectum formale iræ habet rationem minus mali. Nam obiectum formale iræ eſt malum proximi ſub ratione uindictæ. Inuidiæ eſt malum proximi ut conferens propriæ excellentiæ. Odii autem malum proximi, ut malum illius. Hæc autem tria obiecta conueniunt in male appetito. Et propterea arguere a tali, uel tali malo contra authorẽ nihil ualet: quia non tale aut tale malum, ſed malum clauditur in A obiecto communi iſtorum uitiorum: ſed differunt in ratione formali qua malum appetitur. quia irato obiicitur malum, ut uindicta: inuido, ut conferens propriæ excellẽtiæ: odio autem, ut malum proximi. Et quia comparatio non penes id, in quo aliqua indiſtincta ſunt ſed penes differentes modos. ſeu rationes illius in quo conuenientia eſt, fit. ideo ſ᷒ penes malum ſub his rationibus comparatio eſt. Et hinc patet q apud percipientes non oportet adiungere, q comparatio fit ſalua æqualitate mala appetitus: quoniam ut patet in ratione mali, indiſtincta ſunt iſta uitia. Veruntamen compatiendo imbecillitati Nouitiorum, admitti poteſt, quòd iſta comparatio, ſicut & cæteræ cæteris paribus, intelligitur. Et propterea ad primum pãres huiuſmodi ſolutio, quia mala non ſunt paria.

Art. 2 & 3. huius q.

Concl. in

RESPONDEO dicendum, q ſicut dictũ eſt,* inordinatio iræ ſ᷒m duo attenditur. ſ. ſ᷒m indebitũ appetibile, & ſ᷒m idebitũ modum iraſcendi.* Quãtum igiẽ ad appetibile, quod iratus appetit, uidetur eſſe ira; minimũ B peccatorum*. Appetit enim ira malum pœnæ alicuius ſub rõe boni quod eſt uindicta. Et ideò ex parte mali quod appetit, cõuenit peccatum iræ cum illis peccatis quæ appetunt malum proximi, puta, cum inuidia, & odio. Sed odium appetit abſolutè malum alterius inquantum huiuſmodi: inuidus autẽ appetit malũ alicuius propter appetitum propriæ gloriæ. Sed C iratus appetit malũ alteri9 ſub

¶ Ad ſecundum poteſt etiam eodem modo dici. Nam ſicut adulterium eſt grauius ſecundum ſuam ſpeciẽ fornicatione, & tamen poteſt eſſe quòd aliqua fornicatio ex aliquã circunſtantia ſit grauior aliquo adulterio, puta, ſi adulteretur cum meretrice publica, fornicetur autem inducendo uehementiſſime &c. mulierem ſolutam infinito tempore caſtiſſimã, & optimæ uitæ &c. ita ira ſ᷒m ſuam ſpeciem eſt minor culpa q̃ inuidia, cum quo ſtat q ex circunſtãtia aliqua ira ſit grauior. Hoc enim nihil obſtat præſenti doctrinæ. Quod autem ſecundo loco effertur, non eſt intelligibile: quia implicat eſſe æquale appetibile mortem innocentis, & mortem eius qui illam demeruit.

¶ Ad tertium dicitur primo, quòd* ſuppoſitum non eſt uerum, ſcilicet, quod finis inuidiæ eſt uana gloria. Sunt enim indiſtincta uitia, inuidia. & uana gloria habentia diſtinctos fines ꝓximos: ſed non curando pro nunc de hoc, cũ dicitur primo, q uindicta eſt magis fugibilis, abuſiua in primis locutio eſt. Nam D uindicta eſt de genere bonorum: bonum autem non habet rationem fugibilis, ſed appetibilis*, Nam bonum eſt quod omnia appetunt, primo Eth. Reducendo deinde ad propriam locutionem, ſcilicet, Vindicta eſt minus appetibilis quàm gloria, r. p. dicetur quòd quia ſunt diuerſorum ordinum bona, dicendum eſt quòd uindicta eſt magis appetibilis in genere boni honeſti, gloria autem in genere boni utilis & delectabilis. Et quia honeſtum eſt ſimpliciter magis appetibile ſecundum ſe ideò eſt magis appetibilis ſecundum ſe: gloria autem eſt magis appetibilis quo ad nos.

¶ Ad primam aũt probationem in oppoſitum cõceditur, q uindicta eſt appetibilis propter gloriam ut finem quo ad nos, nõ in ſe, quia honeſtum non ordinatur ad utile, aut delectabile ut finem. Et negatur quòd non econtra, hoc eſt, q gloria non eſt appetibilis propter uindictam, immò optimè gloria ordinatur ad uindictam perturbantium rempublicam, ut uerè finem.

E ¶ Ad ſecundam probationem negatur conſequentia, quia non hoc quòd uindicta ſit malum pœnæ alterius, ſtat quòd in ſe ſit melius quàm gloria, utpote bonum honeſtum, & gloria non.

¶ Ad tertiam probationem dicitur, q falſiſſimum eſt, q uindicta nunquàm eſt bona niſi propter circunſtantiam: quoniam ſecundum ſeipſam eſt de genere bonorum, ut nunc patebit.

¶ Ad ſecundum dubium dicitur, ut ſuperius patet in quæſt. 80. apud Tullium. Andronicum, & authorem, uindicatio pars iuſtitiæ eſt, ac per hoc ſecundum ſe bonum honeſtum. Conſonat hoc ſacro eloquio, in quo Deus uindictam ſibi reſeruat tamquàm actum bonum & excellentem. Et ſancti Martyres inducuntur vindictam petere à Deo, qui non niſi bonum petere poſſunt. Hinc. n. habetur, quòd ad ſignificandum honeſtum bonum non oportet ſupra vindictam apponere, q ſit iuſta, ſed ſat eſt dicere vindictam. quoniam ſecundum ſe ſignificat opus iuſtitiæ. Et ideò in litera non niſi quandoq; ut legentes aduertenter intelligãt, adiungit ly iuſta. Cũ igiẽ dr̃, q aliquid appetitur ſub rõne uindictæ, perinde eſt ac ſi diceretur, quòd appetitur ſub

rōne iuſtæ uindictæ. Ex quo patet ꝙ odiū eſt grauius q̄ inuidia, & inuidia q̄ ira: qa peius eſt appetere malū ſub rōe mali q̄ ſub rōe boni. Et peius eſt appetere malū ſub rōe boni exterioris, quod eſt honor, uel gloria, q̄ ſub rōne rectitudinis iuſtitię: ſed ex parte boni, ſub cuius rōe iratus appetit malū, cōuenit ira cū peccato cōcupiſcētiæ, qđ tendit in aliqđ bonū. Et quantū ad hoc ēt abſolutè loquendo, pctm̄ irę uř eſſe minus q̄ concupiſcentiæ, quanto melius eſt bonū iuſtitiæ, quod appetit iratus q̄ bonum delectabile, uel utile, quod appetit cōcupiſcens. Vñ Philoſophus, dicit in 7.* Ethicor.* quòd incontinens concupiſcentiæ eſt turpior quàm incontinens iræ: ſed quātum ad ordinationem, quæ eſt ſecundum modum iraſcendi, ira habet quandam excellentiam pp vehementiā & velocitatem ſui motus, ſm illud Proue. 27. Ira non habet miſericordiam, nec erū pens furor: & impetū concitati ſpiritus ferre quis poterit? Vñ Gregorius dicit 5. Moral.* Iræ ſuæ ſtimulis accenſum cor palpitat, corpus tremit, ligua ſe ꝑpedit, facies igneſcit, exaſperāt oculi & nequaq̄ recognoſcūt noti. Ore quidē clamorem format, ſed ſenſus qd loqtur, ignorat.

AD PRIMVM ergo dcdm ꝙ Chryſ. loquitur de turpitudine quantū ad geſtus exteriores, q ꝓueniunt ex impetu irę.

AD II dcdm, ꝙ rō illa ꝓcedit ſm inordinatū motū iræ, q ꝓuenit ex ei⁹ īpetu, vt dictū ē*.

AD III dcdm, quòd homicidiū non minus prouenit ex odio, uel inuidia, q̄ ex ira. Ira tamē leuior eſt inquantū attēdit rōnem iuſtitiæ, ut dictum eſt*.

Lib. 7. c. 6. tom. 5.

Li. 5. c. 31. parū ante medium.

ſub rōe vindictæ iuſtæ. Iniuſta namq; vindicta non eſt propriè vindicta: ſicut nec indecēs gratiarū actio eſt gratiarū actio. Eſt n. ly iniuſta conditio diminuens vindictā, quæ opus ſignificat iuſtitiæ. Et ex his ad primā obiectionē dr, ꝙ quantumcumq; quis ſciat punitionē quā vult facere, eſſe iniuſtam, quia tñ appetit illam vt vindictā, hoc eſt, vt debitā à ſe tali, qui eū paruipendit vel ſm rē, vel ſm apparentiā, ideo appetit malū ſub rōne iuſti. Scientia. n. iuſtitiæ ſtat cum ignorantia electionis: ſicut cū quis ſciens fornicationē eſſe peccatū, fornicatur, & errat appetendo malū ſub rōne boni præferendi pro tunc bono honeſto, immò Deo.

¶ Ad ſecundam dr, ꝙ vt patet ex rōne iræ aſſignata ab Ariſtotele, impoſſibile eſt iratū eſſe (vniuoce loquendo) niſi pp uerā & apparentem paruipenſionē. Et in caſu poſito manifeſtè eſt apparens paruipēſio paſſiua, dū alicui negatur obſequium ad mala. Apparet. n. ꝙ minus amicetur, ꝙ malus eſtimetur, ꝙ non timeatur, vt pp ſe ſit committendum malum &c. Vnde ridiculum eſt negare in huiuſmodi apparētem paruipenſionem.

¶ Ad tertium dubium dř, ꝙ intentio authoris eſt, ꝙ comparando iram concupiſcentiæ non quantū ad ſubſtrata, ſeu materialiter appetita, puta, concubitum, & malū pœnæ, ſed penes rationes formales bonorum, ad quas primo & formaliter reſpiciunt hæc uitia, ꝙ ira eſt minus mala, quia ira reſpicit formaliter bonum honeſtum, quia ſub rōe vindictæ appetit qcquid appetit, concupiſcentia reſpicit formaliter bonum delectabile, quia ſub ratione delectabilis appetit quicquid appetit.

I ¶ Ad primum ergo in oppoſitum conceditur, ꝙ delectatio in malo alterius eſt peior: ſed falſum eſt ꝙ iracundus ut reſpicit formalem rationem ſui obiecti delectetur in malo alterius: immò ut ſic, delectatur in bono iuſtitiæ apparentis ſibi tunc. Nec obſtat, ꝙ ſciat illam eſſe iniuſtam, ut patet ex dictis. Nec eſt uerum, ꝙ delectari in uindicta, ſit delectari in malo alterius: quoniam uindicta bonum ſonat, licet alterius habeat pœnale malum annexum.

¶ Ad ſm dr, ꝙ in caſu illo, ſecundus proculdubio magis peccat, ſed non ex hoc ꝙ ira ex parte boni importati in uindictam ſit peior concupiſcentia ex parte boni delectabilis, ſed ex hoc ꝙ peccat utraque deformitate, ſcilicet adulterii, & iracundiæ: primus in ſola peccat concupiſcentia.

K ¶ Ad tertiū dř, ꝙ proculdubio homicida per iram magis peccat q̄ adulter, ſimpliciter loquendo: ſed ex hoc non habetur aliquid contra authorem, quia cum hoc ſtat, ꝙ ex parte boni, ſub cuius rōe homicida per iram appetit occidere minus peccat, q̄ adulter ex parte boni, ſub cuius rōe appetit adulterari: quia illud bonū eſt honeſtum, hoc delectabile. Et ſic delectatio irati talis eſt ſimpliciter peior, q̄ delectatio talis concupiſcentis, ſed non eſt peior ex parte formalis boni: nec eſt peior delectatio iracundi ſimpliciter & abſolutè, q̄ delectatio cōcupiſcentis ſimpliciter & abſolutè, ſed talis iracundi peior eſt q̄ talis concupiſcentis. Ac per hoc nihil contra authorem dř: quia non de tali aut tali iracundo, & concupiſcente, ſed de iracundo & concupiſcente in cōi abſolutè ſm ſuam ſpeciem, ſeu genus, loquitur: ſicut comparauit iracundiam inuidiæ & odio ſimpliciter & abſolutè, & non tali, uel tali. Et in hoc firma pedes tuos, quia ſolido inniteris fundamento, & formalis doctrinæ ac eloquio. Et per hoc, ridiculoſi ſunt omnes caſus, utpote extra propoſitum, quia ad tale, uel tale declinant caſus.

¶ Ad quartum dubium dicitur, ꝙ author intendit, quòd ira quo ad inordinatū motū, eſt grauius peccatum non ſimpliciter tñ, ſed ſm quid: & hoc ſignificat per illa verba; Habet quandā excellentiam, ita ꝙ ipſa vehementia & velocitate, motus augetur grauitas peccati iræ, ſm quid tñ. Neutro ergo modo a Martino allato eſt præciſe exponendus author, ſed ut dictum eſt. Eſt ſiquidem ira ex vehementia & uelocitate grauior, & quo ad nocumenta, quæ facilius ex iræ impetu poſſūt ſequi, puta, contumelias, percuſſiones homicidias & quantum ad nocumenta in propria perſona, quia aufert homini rationem, & quantum ad turpitudinem exteriorū geſtuum. Et præter hæc eſt ſecundum ſe maioris inordinationis ex hoc ipſo, ꝙ uehementia & uelocitas nata ſunt reddere actum appetitus magis exorbitantem. Et enim quæ extra ſiūt, atteſtari uidentur exorbitantiæ interioris ipſius motus appetitus iraſcibilis, qui eſt actus corporis, & in corpore cum trāſmutatione corporali fit, ac per hoc ex uehementia & uelocitate magis exorbitans fieri natus eſt.

In co. art.

In eo. art.

¶ Ad obiectionem ergo in oppoſitum negatur minor, ſ. ꝙ ira ex uehementia & uelocitate diminuař. Et ad primā probationem dř, ꝙ peccat ſm non cauſam ut cauſam. Nam ꝙ occiſor ex ira ſtatim. magis ab homine excuſetur, q̄ occiſor ex ira poſt tempus, non propterea eſt, quia modus iræ in primo ſit minus grauis aut deordinatus, ſed quia nō ex maturo conſilio & deliberatione primus occidit, ita ꝙ excuſatio & accuſatio horum conſiſtunt in negatione & affirmatione maturi & deliberati cōſilii, quę ſpectant ad modicum & magnum tempus: & non ex maiori uel minori deordinatione motus irę. Stat enim ꝙ uehemētior ſit motus irę in occidente poſt duos menſes, quàm in occidente ſtatim: & tamen minus excuſatur, quia ex maturo conſilio occidente pręſumitur.

¶ Ad ſecundam probationē dř, ꝙ data maiore in his q̄ cauſanť merè naturaliter, negať minor, qa ex negligentia ſpūs cauſatur motus iræ tā uehemēs & uelox. Pōt nāq; & debet ſuperior aīæ pars reprimere hæc, & nō reprimendo auget nō minuit pctm̄.

¶ Ad tertiā ſimiliter dř cōceſſa maiore de merè naturaliter cauſantibus ignorātiā & obſcuritatem, ꝙ falſa eſt minor in oppoſitū: qm̄ ignorātia & obſcuritas intra conſequuntur, non præcedunt appetitum inordinatum. Ex hoc autem iam didicimus in q. 156. art. 3. ad primum, non minus, ſed grauari peccatum.

¶ In eodem art. 4. dubia ad hoc duo occurrunt. Primum eſt, quomodo inuidia in litera ponatur uitium reſpectu mali proximi, cum ſecundum ueritatem ſit reſpectu boni. Eſt enim triſtitia alieni boni, quaſi diminutiui propriæ excellentiæ.

¶ Secūdū eſt, Quō differūt membra diſtinctionis in litera poſitæ, ſ. Ira ex parte appetibilis, cum comparatur inuidiæ & triſtitiæ: & ex parte boni cum comparatur concupiſcentiæ. Eſt. n. rō dubii, quia utrobique appetibile ipſius iræ conſideratur ex parte ſui formalis, quod eſt bonum uindictæ, ut patet in litera.

¶ Ad primum dubium dř, ꝙ licèt inuidia ſit boni formaliter, eſt tñ mali uirtualiter. Nam dolor de bono alterius infert uolūtatem mali illius. Qui. n. dolet ꝙ alter ſit diues, uellet, ꝙ haberet malum oppoſitum, ſcilicet priuationem diuitiarum.

¶ Ad ſm dubiū dr, ꝙ illa mēbra differunt abſolute & relatiue, abſolutè qdē, qa in prima cōparatione ſumiť iræ appetibile in integrū, ſ. cōpoſitū ex malo & bono vt includit malū pœnæ, & bonū uindictæ: in ſecūda aūt comparatione ſumiť tm̄modo ꝓ bono relatiuè uero: qa, primo fit cōparatio, q̄ ſunt reſpectu mali proximi, dum ira refertur ad inuidiam & odium: in ſecundo aūt confertur ira concupiſcentiæ, inquantum eſt reſpectu boni.

¶ Super

ARTICVLVS V.

Vtrum Philoſophus cõuenienter determinet ſpẽs iracundiæ; dicẽs φ iracundorũ quidam ſunt acuti quidam amari, & quidam difficiles.

A AD QVINTVM ſic proceditur. Videtur quòd incõuenienter determinent̃ ſpecies iracundiæ à Philo. in 4. Ethi.* vbi dicit φ iracundorũ quidã ſunt acuti, quidã amari, quidã difficiles, ſiuè graues: quia ſm̃ ipſum amari dicuntur, quorũ ira difficile ſoluitur, & multo tp̃e manet: ſed hoc vr̃ pertinere ad h circunſtantiã temporis ergo vr̃ φ etiam ſecundũ alias circunſtantias poſſint accipi aliæ ſpecies iræ.

¶2 Præt. Difficiles, ſiuè graues dicit eſſe, quorũ ira nõ cõmutatur ſine cruciatu, vel punitiõe: ſed hoc ẽt pertinet ad inſolubilitatem iræ. ergo videtur φ h idem ſint difficiles & amari.

¶3 Præt. Dñs Matt. 5. ponit tres h gradus iræ cũ dicit, Qui iraſcit̃ fratri ſuo: & q̃ dixerit fratri ſuo, Racha: & q̃ dixerit fratri ſuo, Fatue: qui gradus ad p̃dictas ſpẽs nõ referunt̃. ergo videtur quod prædicta diuiſio iræ non ſit conueniens.

SED CONTRA eſt, φ Greg. Nyſſen. dicit,* q̃ tres ſũt iraſcibilitatis ſpecies, ſ. ira, quæ vocat̃ fellea, & mania, q̃ vocatur inſania: & furor, q̃ tria vident̃ eſſe eadẽ tribus p̃miſſis. Nã irã felleam dicit eſſe, quæ pricipiũ & motũ hẽt, φ Philoſo.* attribuit acutis Maniam uero dicit eſſe irã quæ permanet, & in uetuſtatẽ deuenit, quod Philoſ. attribuit amaris. †Furorem autem dicit eſſe iram, q̃ obſeruat tempus in ſuplicium quod Philo. attribuit difficilibus. Et eandẽ et diuiſionẽ ponit Damaſc. in 2. li. ergo p̃dicta diſtinctio Philoſophi nõ eſt incõueniens.

RESP. Dicẽdũ φ p̃dicta diſtinctio p̃t referri uel ad paſſionẽ iræ, uel ẽt ad ipſũ pctm̃ iræ. *Quo ãt referat̃ ad paſſionem iræ, ſupra habitũ ẽ* cũ de paſſione iræ ageret̃, & ſic p̃cipuè vr̃ poni a Greg. Nyſſen. & Dama. †Nunc ãt oportet accipere diſtinctionem harũ ſpecierũ ſm̃ φ pertinent ad peccatum iræ, prout ponitur a Philo. Poteſt ãt inordinatio iræ ex duobus attendi. Primò quidẽ, ex ipſa iræ origine: & hoc pertinet ad acutos qui nimis cito iraſcunt̃

C & ex qualibet leui cã. Alio modo, ex ipſa iræ duratione, eo. ſ. quod ira nimis perſeuerat: q̃d quidẽ p̃t eſſe dupliciter. Vno mõ, quia cã iræ, ſ. iniuria illata, nimis manet in memoria hoĩs. Vñ ex hoc hõ diuturnã triſtitiã cõcipit, & iõ ſunt ſibipſis graues & amari. Alio mõ, contingit ex parte ipſius uindictæ, quã aliqs obſtinato appetitu q̃rit, & hoc pertinet ad difficiles ſi-

D ue graues. qui non dimittunt iram quouſque puniant.

AD PRIMVM ergo dicẽdũ, quòd in ſpeciebus prædictis non principaliter conſideratur, tempus, ſed facilitas hominis ad iram, uel firmitas in ira.

AD II dicendum, quòd vtrique, ſcilicet amari & difficiles, habent iram diuturnam, ſed propter aliam cauſam. Nã

E amari habent iram permanentem propter permanentiã iuſtitiæ, quam inter viſcera tenent clauſam. Et quia non prorumpũt ad exteriora iracũdiæ

Per. per to. 770

1.2. q. 46. ar. 8. Et 4. Eth. lc. 13.

*lib. 4. ca. 5. tom. 5.

Li. 4. cap. virib⁹ animæ. ca. 13.

Li. 4. Eth. ca. 5. to. 5.

†li. 4. Eth. ca. 5. to. 5.

Lib. 2. Ortho. fid. c. 16.

Concl.

1.2. q. 46. art. 8.

†locis citatis in arg. ſed cont.

SVPER QVÆ. CLVIII. ARTIC. V.

IN art. 5. eiuſdem 157. quæſt. dubium occurrit, quo pacto diſtinctio in litera poſita ex Ariſto. ſit diſtinctio ſpecifica peccatorum iræ. Et eſt rõ dubij, quia peccata diſtinguuntur ſpecie p obiecta formaliter diſtincta. Hæ ãt iræ non ex parte obiecti diſtinguunt̃, ſed ut in litera dr̃, prima ſpecies attenditur ex parte originis, ſecũda ex parte durationis cauſæ, tertia ex parte durationis ipſius vindictæ. Similiter nec facilitas, nec firmitas hoĩs ad iram ſe tenet ex parte obiecti, ſed ſubiecti.

¶Ad hoc dr̃, φ diſtinctio iſta eſt diſtinctio ſpecifica peccatorum iræ, & ex pte obiecti hẽt differentias formales, quæ etſi non ſint explicatæ, poſſũt facile explicari. Omnis. n. circunſtantia, ſeu conditio obiecti p ſeipſam ſufficiens ad mouendum appetitum ad inordinatũ motum iræ, cõſtituit vnã ſpẽ, ut ſuperius cum de ſpeciebus gulæ ageret̃, patet. Dico ãt p ſeipſam, hoceſt, non ut pars ſubiectiua, uel integralis alterius, quia tunc nõ ipſa, ſed illud cuius eſt pars, eſſet conſtitutiuum ſpeciei, ſed ad inordinatũ motum iræ per ſe ſufficiẽter mouet in primis vindicta, indiſcuſſe apprehẽſa; deinde ut ablatiua tã ingentis triſtitiæ de paruipenſione. Et demum uindicta, ut expletiua appetitus aliter inſatiabilis. Et primum conſtituit acutos, ſm̃ amaros, tertium difficiles. ergo declarã ſingula inſufficienter. Imprimis ad inordinatum iræ motum mouet indiſcuſſio ipſa propoſiti vindictæ; qm̃ ipſa indiſcuſſio propoſiti natæ eſt in inordinatioẽ cãre. Et propterea acuti inexpectata diſcuſſione mouent appetendo inordinatẽ vindictam. Quãtum quoq; in nobis uim habeat concepta triſtitia de paruipenſione, experimur, ac per hoc vindicta, ut amotiua talis triſtitiæ, ſpeciale motiuum eſt ad inordinatum iræ motum. Sic ãt mouẽtur amari, qui cruciantur ex triſtitia concepta donec illa durat, qm̃ illa per temporis diuturnitatem, attrita iam uindicta, non habet amplius talem appetibilis rõem. ſ. ut amotiua triſtitiæ: qm̃ triſtitia non eſt amplius. Sed & difficiles, quia inſatiabiliter appetitum habent fixum in ſola vindictæ executione, non aliunde mouent̃. Nam ex hoc ipſo mouentur ad inordinatum iræ motum. q ſola expletione vindictæ ſatiabiles ſe exhibent, & propter hoc inſatiabilis omnino horum furor eſt. Et quia huiuſmodi diſtinctio ex obiectis annexã habet diſtinctionem penes facilitatem, & firmitatem hoĩs ad iram non diſtinctio ſpecifica inter habitum & diſpoſitionem ex obiecto, annexam quoque habet diſtinctionem penes facilem & difficilem mobilitatem in ſubiecto, ideo neutra alteri præiudicat.

¶In rñſione ad tertium eiuſdem ar. 5. dubium occurrit ex Matthæo in 1. q. de iracũdia, ubi recitata hac rñſione ſubdit, Hæc dicta pulchra ſunt, ſed tñ nõnihil difficultatis habent. Primo quia in iſtis tribus iræ gradib⁹ eſt idem peccare & adæquatè actus interior, uel nõ. Si ſic, ſequit̃ q̃ ſicut tertius facit reum gehẽnæ ignis, ita ſecũdus & primus. Et patet ſeq̃la quia ſm̃ illum actum interiorẽ æq̃lis meritum, uel demeritũ & ideo quantitas. Si nõ, ergo nõ bñ diſtinguit̃ a Thoma: ſed debuit primo diſtinguere per act⁹ interiores. Secundò, quia uel primus grad⁹ hẽt exterius nocumentũ p obiecto, uel nõ. Si ſic, ergo facit dignũ gehenna. Si nõ, ergo diſtiguit̃ ſpecie a tertio, q̃ habet nocumentũ exterius p obiecto. Tertio, quia q̃ dicit, Reus erit iudicio aut itellig̃t de iudicio humano, uel diuino. Si ð humano, aut hoc in foro exteriori, aut iteriori. Nõ exteriori, quia i primo nihil exterius apparet nec ſignũ, nec nocumentũ. Nõ interiori, quia in tali foro ñ debemus nos defendere, ſed potius accuſare. Nõ diuino, quia ibi nullus eſt defenſionis locus, cũ ibi nihil accuſetur, niſi culpabile.

¶Ad primum hoc dr̃, φ nõ eſt omnino idẽ peſſe & adæquate actus iterior in iſtis tribus gradibus: qm̃ in primis eſt actus interior ſm̃ ſe in ſecundo actus interior & ſm̃ ſe, & ut rõ exterioris idignationis, i tertio uerout rõ exterioris iniuriæ. Et cum contra arguit̃: ergo ñ bñ diſtinguit̃ a Thoma, negat̃ ſeq̃la. Et ad probationem, φ debuit per actus interiores diſtinguere, reſpondetur φ dum author diſtinxit gradus penes progreſſum humani actus, ſcilicet in corde &c. ſatis docuit diuerſitatem interiorum actuum nunc declaratam.

¶Ad ſm̃ dr̃, quòd primus gradus habet exterius nocumentum pro obiecto: quoniam, ut author dixit, dominus loquitur de ira homicidij, ſeu grauis læſionis. Et cum contra arguitur: ergo primus gradus facit reum gehennæ ignis, negetur ſequela: quoniam non ex hoc, quòd exterius nocumentum eſt obiectum, ponitur gradus tertius, reus gehennæ, ſed ex hoc, quòd exercet exterius nocumentum, dicendo, Fatue: quod nõ ſit in pri-

In primo gradu, ubi nocumentum non exercetur.

¶Ad tertiũ quod eſt non tã contra authorẽ, q̃ contra Aug. dr̃ ꝙ propriè formaliter loquendo non ẽ ibi ſermo de iudicio diuino, aut humano determinate, ſed de iudicio abſolutè, ita ꝙ ex illis tribus gradib. in proceſſu pœnæ, intendit oſtẽdere progreſſum culpæ i peccato iræ. Et ꝑpterea Aug. qa poſt iudiciũ remanet defenſioni locus, minimũ ibi pœnæ gradũ poſuit, & ſic de aliis. Ex qbus patet, ꝙ iſte hõ debebat reuerenter authoritatẽ Auguſtini ſi ſibi non placebat, ſaltẽ ſilentio ꝑtranſire, factũque eſt, ut dum ponit os in cœlũ, ẽt gloſſam dicentẽ: ꝙ hæ pœnæ ad diuerſas manſiones dãnationis æternæ ſpectãt, abſq; æternitate ſuſcipiat.

Concl.

SVP. QV. CLVIII. ARTIC. VI.

IN artic. 6. eiuſdem quæſt. 158. dubium ex Martino in q. 3. de ira occurit dicente, Non placet mihi ꝙ ait B. T. ꝙ ira ex parte ſui obiecti, ſ. vindictæ &c. hẽt ꝙ multa uitia ex ea naſcuntur: qa ex ſex filiab* quas enumerat, nulla naſcit̃ ex appetitu vindictæ, ſed ex impetu & vehemẽtia iræ.

Ar. 3. ad 2.

¶Ad hoc breuiter dicit̃, ꝙ author in litera duas radices I ira ponit, vñ ex ea oriũtur vitia, alteram ex parte obiecti: alterã ex parte modi, ſeu impetus. Et ꝑpea Martinus errauit tripliciter. Primo, qa filiæ iræ oriuntur ex appetitu vindictæ, ut i ſequenti patet articulo. Secundò, quia author non dicit, quòd ex appetitu uindictæ omnia vitia ſequantur, ſed indeterminatè loquitur. Tertio, quia non tacuit author, quod multa oriuntur uitia ex ira ex parte impetus &c.

Li. de ſer. do. in mõte ca. 19. a med. to. 4.

Per. par to. 771
Supr. q. 34 artc. 5. Et ma. q. 8. ar. 1. co. & ad 11. & 12. & q. 12 ar. 5.

¶In eodem artic. in reſponſione ad primum, dubiũ ex Martino ibidem occurrit contra hanc ſolutionem dicente. Hæc ſolutio nõ mihi pla-

ſigna, nõ pñt ꝑſuaderi ab aliis, nec ex ſeipſis recedunt ab ira niſi prout diuturnitate tẽporis aboletur triſtitia, & ſic deficit ira. Sed in difficilibus ẽ ira diuturna ꝑp vehemens deſiderium uindictæ, & ideo tempore non digeritur, ſed per ſolam punitionem quieſcit.

AD III dcd̃m, ꝙ gradus iræ, quos Dominus ponit, non ꝑtinent ad diuerſas iræ ſpẽs, ſed accipiunt̃ ſ̃m proceſſum humani actus, in quibus primo aliqd in corde concipit̃: & quãtum ad hoc dicit, Qui iraſcit̃ fratri ſuo. Secundum ãt eſt, cum per aliqua ſigna exteriora manifeſtatur exterius ẽt anteq̃ prorũpat in effectum: & quantũ ad hoc dicit, Qui dixerit fratri ſuo, Racha, ꝙ eſt interiectio iraſcentis. Tertius gradus eſt, qñ pct̃m interius conceptum ad effectum producitur. Eſt ãt effectus iræ, nocumentũ alterius ſub rõe uindictæ. Minimum ãt nocumentorũ eſt, qđ fit ſolo uerbo: & ideo quantũ ad hoc dicit, Qui dixerit fratri ſuo, Fatue. & ſic patet, ꝙ ſ̃m addit ſupra primum, & tertium ſupra utrumque. Vnde ſi primum eſt pct̃m mortale in caſu, in quo Dominus loquitur, ſicut dictũ eſt, *multò magis alia: & ideo ſingulis eorũ ponuntur correſpondentia aliqua pertinentia ad condemnationem, ſed i primo ponitur iudicium, qđ minus eſt: quia ut Aug. † dicit, in iudicio, adhuc defenſionis loc* datur. In ſecundo uerò ponit conſilium, in quo iudices inter ſe conferunt quo ſupplicio dãnari oporteat. In tertio ponit gehennam ignis, quæ eſt certa damnatio.

ARTICVLVS VI.

Vtrum ira debeat poni inter uitia capitalia.

AD SEXTVM ſic proceditur. Videtur, ꝙ ira nõ debeat poni inter uitia capitalia. Ira .n. ex ᵇ triſtitia naſcitur: ſed triſtitia eſt uitium capitale, quod dicitur accidia. ergo ira non debet poni uitium capitale.

¶2 Præt. Odiũ eſt ᵇgrauius peccatũ q̃ ira. ergo magis debet poni uitium capitale, quàm ira.

F ¶3 Præt. Sup illud Pro. 29. Vir iracũdus prouocat rixas dicit gloſ.* ᵇIanua eſt oĩum uitiorũ iracundia, qua clauſa, uirtutibus intrinſecus dabitur quies: aperta ãt ad omne facinus armabit̃ animus: nullũ ãt uitium capitale eſt principiũ omnium peccatorum, ſed quorundã determinate. ergo ira non debet poni inter uitia capitalia.

Gloſ. ordinaria ibi.

SED CONTRA ẽ, ꝙ Gre. 31. mo.* ponit iram inter uitia capitalia.

C Li. 31. ca. 31.

RESP. Dcd̃m, ꝙ ſicut ex p̃miſſis patet,* uitiũ capitale dicit̃ ex quo multa uitiaᵈ oriunt̃. Hẽt ãt hoc ira, ꝙ ex ea multa uitia oriri poſſunt duplici rõne. Primò, ex parte ſui obiecti, quod multũ hẽt de rõe appetibilitatis, inquantũ. ſ. uindicta appetitur ſub rõe iuſti, uel honeſti: qa ſua dignitate allicit, ut ſupra ◦ habitũ eſt. Alio mõ, ex ſuo impetu, quo mentẽ præcipiat ad inordinata quæcumque agenda: unde manifeſtũ eſt, ꝙᵐ ira eſt uitium capitale.ⁿ

1. 2. q. 84. ar. 3. & 4. D. 302.

H Ar. 4.

AD PRIMVM ergo dcd̃m, ꝙ illa triſtitia ex qua orit̃ ira, ut plurimum non eſt accidiæ uitium. ſed paſſio triſtitiæ, quæ conſequitur ex iniuria illata.

AD II dcd̃m, ꝙ ſicut ex ſupradictis patet, *ad rõem uitii capitalis ꝑtinet, quod habeat finẽ multũ appetibilẽ, ut ſic ꝑp appetitũ eius multa peccata cõmittantur. Ira ãt, quæ appetit malũ ſub rõe boni, hẽt finem magis appetibilem q̃ odium, qđ appetit malum ſub rõe mali: & ideo magis eſt uitium capitale ira, quàm odium.

I 1. 2. q. 84. ar. 3. & 4.

AD III dcd̃m, ꝙ ira dr̃ ianua uitiorũ per accidẽs, ſ. remouendo prohibens, ideſt, impediendo iudicium rõis, per quod homo retrahitur à malis. Directe autem & per ſe eſt, aliquorum cauſa ſpecialium peccatorum, quæ dicuntur filiæ eius.

K

ARTICVLVS VII.

Vtrum conuenienter aſſignentur ſex filiæ iræ, ſcilicet rixa, tumor mentis, contumelia, clamor, indignatio, & blaſphemia.

AD SEPTIMVM ſic ꝓceditur. Vr̃ ꝙ inconuenien-

cet quia triſtitia, de iniuria illata ſ̃m Ariſto. in 2. rhetoricæ, ẽ ipſa ira. Et ideo licet ex iſta triſtitia oriat̃ appetitus vindictæ, non tñ ex ea oritur ira.

¶Ad hoc breuiter dr̃, ꝙ falſum primo eſt. ꝙ apud Ari. triſtitia ſit ira, cum triſtitia ſit in cõcupiſcibili, & ira in iraſcibili. Implicat deinde contradictoria directe, ꝙ inde orit̃ appetitus vindictæ, & nõ ira, cũ ira, ut patet ex ſua definitione data ab Ariſtotele, ſit appetitus uindictæ.

¶In reſpõſione ad ſ̃m eiuſdem articuli. dubiũ ex Martino ibidẽ occurrit dicente, Hæc ſolutio ñ placet mihi, tũ primo, qa ſolũ habet locũ ubi eſt originatio i gñe cauſæ finalis, qđ ñ cõtingit de his q̃ ponit Thomas ex ira gñari: tũ ſcdo, qa oditor tantũ appetit finem ſuum, quãtũ iratus, licet nõ habeat ex ſe ꝙ ſit tãtũ appetibilis.

¶Ad hoc di, ꝙ qa originatio, vñ ꝑcipuè vitia dñr capitalia, eſt in gñe cauſæ finalis: ideo ex illa rõm reddere quare nõ odiũ, ſed ira ponit̃ uitium capitale, ñ eſt ad particularia confugere, ſed ad ꝑcipuã radicem, & rõem attẽdere. Falſũ eſt ãt, ut ſub ſequenti patet articulo. ꝙ ea q̃ author ponit ex ira oriri non oriant̃ ex ipſo genere cauſæ finalis.

Concl.

¶Ad ſ̃m di, ꝙ nõ eſt ad propoſitũ, qa non ad proportionalem ſimilitudinem, ſed abſolutè inſpiciendum eſt quid eſt magis appetibile, ut ſtatuatur uitiũ capitale, alioquin nullum erit capitale uitium: quia quodlibet tantum ꝓportionaliter appetit ſuũ finem quantum aliud appetit ſuum. Capitale. n. uitiũ eſt. cuius obiectũ eſt abſolute adeo appetibile, ut ex eo multa oriantur uitia &c.

SVP. QV. CLVIII. ARTIC. VII.
Nic. de Nyſſ. tr. 3 p. 3. port. 2. q. 3.

Por. per to. 772
Sup. q. 37. ar. 1. ad 1. & q. 41. ar. 2. Et Mal. q. 12. ar. 5. cor.

IN artic. 7. eiuſdem quæſtio. 158. dubia multa ex Martino ubi ſupra occurrunt. Primum circa

in di-

ter aſſignentur ſex filiæ iræ, q̄ ſunt rixa, tumor mentis, contumelia, clamor, indignatio, blaſphemia. [h] Blaſphemia.n. ponitur ab Iſidoro filia ſuperbiæ. non ergo debet poni filia iræ.

¶ 2 Præt. Odiũ [h] naſcitur ex ira, vt Aug. * dicit in regula. ergo déret numerari inter filias iræ.

*In 3. regula, tom. 1.

B ¶ 3 Præ. Tumor mentis vr̃ idem eſſe quod ſuperbia: ſuperbia autem non eſt filia alicuius vitij, ſed mr̃ oim uitiorum: ut Greg. dicit * 31. Mor. [h] ergo tumor mẽtis non debet numerari inter filias iræ.

SED CONTRA eſt, qđ Greg. 31. * Mor. aſſignat has filias iræ.

*li. 31. ca. 31.

RESP. dicẽdum, ꝙ ira pt̃ tripliciter cõſiderari. Vno mõ, ſm ꝙ eſt in corde, & [m] ſic ex ira naſcuntur duo vitia [n]. Vnũ quidẽ, ex parte eius contra quem iraſcitur, quem reputat indignũ, vt ſibi tale quid fecerit, & ſic ponitur indignatio. Aliud aũt

Lib. 31. ca. 31.

A Indignationem, ꝙ non bene exponitur in litera, ſcilicet quòd ſit reputatio indigni, ꝙ ſibi tale quid fecerit. Primo, quia ita eſt defectus in multis. Nam aliquando iratus nihil de hoc conſiderat, aliquando ſcit ſe hoc demeruiſſe, ꝙ ab eo læderetur, nihilominus iraſcitur. Secundo, quia ſic accepta indignatio non eſt filia iræ. Probatur quia non omnis talis æſtimatio eſt uitioſa. Conſtat autem omnem actum, uel habitum à Grego. aſſignatum pro filia iræ, eſſe uitioſum.

¶ Dubium ſecundum eſt circa tumorem, ꝙ etiam male exponitur in litera quia excogitatio uiarum uindicandi non pertinet ad filias ſicut nec uindicta, ſed ꝑtinet ad conſilium uindicandi. Deinde pro iſtis duabus filiabus ſimul iratus qñq; ꝓfert ſigna indignationis uoca, nutu, geſtu, & ſimiliter ſigna ſuæ præſtantiæ: & iſta non ſpectant ad rixam contumeliã, blaſphemiã, aut clamorem ergo ſpectant ad indignationem, & tumorẽ mẽtis.

¶ Dubium tertium eſt circa clamorem, quòd etiam minus bene exponitur per inordinatã & confuſam locutionem. Primo, C quia reliquit quod eſt de ratione clamoris uocalis, & expreſſit quæ ad eius rationem non pertinent, maximè ſi per inordinatam intelligit quo ad probationem, non quo ad moralem inordinationem. Secundo reprehenditur ly locutio, quia clamor ille aliquando fit ſine locutione. Tertio, quia licet clamor definitus à Thoma, ex ira oriatur, non tamen eſt ſatis generale nomen ad comprehendendum omnia, quæ pro clamore, iræ filiam doctores intellexerunt.

¶ Dubium quartum eſt circa rixam, quod etiam male exponitur pro omni nocumento, quod facto proximis infertur ex ira: quia nullus actus proprius alicuius uitii capitalis ſiue ſit actus interior, ſiue exterior, ponitur filia illius uitii: ſed rixa ſic ſumpta ſignificat actum exteriorem iræ: qua appetens uindictam, facit eã nocẽdo proximo. ergo rixa ſic accepta non eſt filia iræ.

D ¶ Dubium quintum eſt circa contumeliam & blaſphemiam, ꝙ male utramque author diffinivit per uerba, diſtinguendo eas contra iniurias quæ conſiſtunt in facto: quoniam contumelia etiam conſiſtit in facto, ut patet ſi quis ſignum meretricium poneret in oſtio matronæ. Et ſimiliter blaſphemia conſiſtit in facto, ut patet ſi quis imaginem Crucifixi ira conculcaret.

¶ Dubium ſextum eſt circa omnes iſtas ſex filias iræ, quòd oriũtur ex ira nõ in genere cauſæ finalis: ſed quia non probat, ideo non affero aliquid probationis.

¶ Dubium ſeptimum non ex Martino eſt, quia author uarie in hoc articulo loquitur de tumore mentis. Nam in corpore articuli dicit, ꝙ importat repletionem animi cogitationibus diuerſarum uiarum uindictæ. In reſponſione uerò ad tertium dicit, ꝙ ſignificat conatum, ſeu audaciam hominis intentantis vindictam. Quomodo ſtant hæc duo ſimul? Nam audacia eſt in iraſcibili, cogitationes verò ſunt in ratione, aut cogitatiua.

E ¶ Dubium octauum eſt ruſus circa indignationem, quoniam eſt potius mater quàm filia iræ: quod ſic patet. Æſtimare eum qui me paruipendit, dignum pœna præcedit iram quoniã hinc ego iraſcor contra eum, hoc eſt, appeto uindictam illius: ſed dictam æſtimationem antecedit alia æſtimatio, ſcilicet æſtimare eundem, ꝙ indignus eſt ꝙ talia egerit. Nam prius naturaliter æſtimo indignitatem eius reſpectu actionis ſuæ, quàm dignitatem eiuſdem reſpectu paſſionis à me, quoniam illa eſt cauſa iſtius. ac per hoc æſtimatio indigni ad inferendum mihi iniuriã, eſt mater, non filia iræ; & tamen in litera ponitur filia iræ.

¶ Ad primum dubium de indignatione reſpondetur, ꝙ accidit propterea defectus, quia non ſemper iram comitatur indignatio. Nam conſtat ꝙ non ſemper iram ſequitur blaſphemia, & tamen acceptatur illius filia. Nihil igitur obſtat indignationi ad hoc, quòd ſit iræ filia, ſi non ſemper iram comitetur: quia filiæ uitii capitalis non ſunt pediſſequæ inſeparabiles à matre: & per hoc poteſt excludi quod dicitur de ſciente ſe demeruiſſe. Sed melius excludi uidetur per ſuperius dicta, ſcilicet quòd neſcit ignorantia electionis ſe demeruiſſe tantum ab illo nũc &c. qui iraſcitur: licet ſciat in uniuerſali, aut in habitu, aut ſpeculatiue, quòd demeruit. Non enim contra moueretur per irã ſi apprehenderet omninò ſe demeruiſſet, ſed toleraret: iraſcibilis enim apprehenſio moueretur. Quod uero ſecundo loco obiicitur, quod indignatio nõ eſt ſemper uitioſa, negatur. Nã ſicut contumelia ſemper eſt uitioſa formaliter ſumpta, ita indignatio formaliter ſumpta: quoniam importat inordinatam æſtimationem de indignitate proximi, ſicut contumelia inordinatam oblationẽ honoris per uerba: quamuis utrumq; horum materialiter poſſit ſine peccato eſſe. Sicut Paulus, O inſenſati Galatæ. Et dominus, O ſtulti & tardi corde ad credendũ. Hoc enim modo poſſet ſine peccato quis æſtimare iniuriantẽ indignũ quòd talia fecerit, ſicut de facto ſicut iudicat confeſſor, & ipſemet pœnitens.

Concl. pars.

¶ Ad ſecũdum dubiũ dicitur, quòd iſte homo accipit quaſi impertinens, & omiſit id quod formale eſt in doctrina authoris. Nam quia tumor mentis metaphoricum nomen eſt, author à repletione, quæ quaſi tumorem facit, expoſuit tumorem mentis dicendo quod cõſiſtit in repletione animi, cum ſcilicet, ex C appetitu vindictæ repletur animus ſuperfluis cogitationibus diuerſarum viarũ ad uindictã. Et iſte bonus homo omiſit repletionem, & ad ſolam excogitationem ſe contulit. Quocirca dicendum eſt, quod huiuſmodi repletio animi intelligitur per tumorem mentis. Nec obſtat ꝙ hoc ſpectat ad conſilium, immò hoc confert: quia mens partem apprehenſiuam animæ ſonat, ac per hoc dicendo tumorem mentis, dicimus repletionẽ partis apprehenſiuæ, ad quam conſtat ſpectare conſilium. Nec eſt verum huiuſmodi conſilia non eſſe filias iræ: quoniam conſilium eſt de his quæ ſunt ad finem, & oritur ex fine, ſcilicet vindictæ appetitu. Et propterea falſiſſima eſt ſimilitudo, quod ſicut uindicta nõ ſpectat ad filias iræ, ita nec conſilium de uiis uindictæ, quoniam illa eſt finis, hoc eſt ad finem: & ideò illa mater, iſtud filia eſt. Ad id uerò qđ contra iã dictas duas filias, ſcilicet indignationem & tumorem ſimul obiicitur, reſponde D tur quod iniuriæ geſtus, ſeu motus, aut nutus, ſpectant ad clamorem, ut in litera dicitur de dicente fratri ſuo, Racha. Quod autem aliquis ſe præferat in corde, uel in uerbis proximo cui eſt iratus: ſpectare uidetur potius ad matrem iræ, quæ eſt ſuperbia, quam ad filiam eius: quoniam ira ex ſuperbia, qua quis non ſuffert paruipendi, naſcitur. Poteſt etiam pertinere quandoque ad tumorem mentis, hoc eſt, audaciam, quæ filia iræ ponitur, ut in calce huius articuli exponitur.

¶ Ad tertium dubium de clamore dicitur, quòd author nõ omiſit neceſſaria, & quòd per inordinatam locutionem manifeſtauit ſe non ad inordinatam probationem arctare, cum expreſſe det exemplum de dicente Racha, ubi non prolationis, ſed moris eſt inordinatio. Quòd uero carpit iſte, quòd uſus eſt locutionis uocabulo, debuit aduertere quòd à principali oris officio, quod eſt loqui, denominationem fieri conſonum eſt, maxime E apponendo ly, confuſam, & exemplum de interiectionibus. Vnde negatur, quòd clamor ſic definitus, ſcilicet per inordinatam & confuſam locutionem, ſit minus adæquatus intentioni doctorum. Nam omnia comprehendit ſane intelligendo, cum reductionem ſcilicet ſecundariorum ad principialia, puta, modos clamandi, ad inordinationem uel confuſionem, & non locutionem ad locutionem. Nec hoc eſt, nouum, ſed conſuetum apud illuſtrium uirorum doctrinas.

¶ Ad quartum dubium de rixa dicitur, quòd optime ab authore exponitur, & quòd nocere facto proximis, non eſt actus proprius iræ, ſed eſt actus proprius alterius uitii, ſcilicet iniuſtitiæ, cuius proprium eſt auferre à proximo quod ſuum eſt, puta, honorem, famam, libertatem, integritatem corporis, uitam &c. Et huiuſmodi actus iniuſtitiæ, ſunt actus imperati ab ira & ordinati ad finem irati quòd eſt uindicta. Et ſic inferre nocumentum facto, qđ eſt actus proprius iniuſtitiæ, nomine rixæ nuncupatum, poſitum eſt inter filias iræ: quia ex appetitu uindictæ mouetur iratus ad huiuſmodi actus exercendos ad finẽ ſui. Conceſſo ergo ꝙ proprius actus nõ ponitur filia, negatur quòd huiuſmodi actus ſint proprii actus iræ, quia ſunt ſecundũ ſe ꝓprii iniuſtitiæ, & non ſunt iræ, niſi quia aſſumpti ab ira. Et cum dicitur, appetens uindictam facit eam, concedo: ſed non

quantum ad hoc, ꝙ Deus ex iudicio punit.

Ad II dicendū, ꝙ paſſio iræ utilis eſt ſicut & oēs alii motus appetitus ſēſitiui, ad hoc ꝙ hō promptius exequatur id qđ rō dictat: alioquin fruſtra eſſet in hoīe appetitus ſenſitiuus, cum tamē natura nihil facit fruſtra.

Ad III dicēdū, ꝙ in eo qui ordinate agit, ⁱiudicium rōnis non ſolum eſt cauſa ſimplicis motus uoluntatis, ſed etiā paſſionis appetitus ſenſitiui, ut dictū eſt: * & idō ſicut remotio effectus eſt ſignū remotionis cauſæ, ita etiam remotio iræ eſt ſignū remotionis iudicii rōnis.

QVÆST. CLIX.

De crudelitate, in duos art. diuiſa.

DEinde conſiderandum eſt de crudelitate.

Et circa hoc quæruntur duo

¶Primò, Vtrum crudelitas opponatur clementiæ.

¶Secundò, De comparatione eius ad ſæuitiā, vel feritatē.

ARTICVLVS I.

Vtrum crudelitas opponatur clementiæ

AD PRIMVM ſic proceditur. Vr ꝙ crudelitas non opponatur clementiæ. Dicit.n. Seneca in 2. de clementia, * ꝙ illi uocant crudeles, q excedūt modum in puniendo, ᵇ qđ contrariatur iuſtitiæ: clementia āt non ponitur pars iuſtitiæ, ſed tēperantiæ. ergo crudelitas nō videtur opponi clementiæ.

¶2 Præt. Hier. 6. dr. Crudelis eſt, & non miſerebitur, & ſic ur ꝙ crudelitas opponatur miſericordię: ſed miſericordia ʰ nō ē B idem clementiæ, ut ſupra dictū eſt. * ergo crudelitas non opponitur clementię.

¶3 Præt. Clementia cōſideraŕ circa inflictionē pęnarū, ut dictū eſt: † ſed crudelitas conſideraŕ ʰ in ſubtractione beneficiorū ſm illud Prouer. 11. Qui autē ᵏ crudelis eſt, etiam propīquos abiicit. ergo crudelitas non opponitur clementiæ.

SED CONTRA eſt qđ dicit C Seneca in 2. de clementia, * ꝙ opponitur clemētiæ crudelitas q̃ nihil aliud eſt, quàm atrocitas animi in exigendis pęnis.

RESPOND. Dicēdū, ꝙ nomē crudelitatis à cruditate ſūptū eſſe ur. Sicut āt ea q̃ ſunt cocta & digeſta, ſolent habere ſuauē & dulcē ſaporē, ita illa quæ ſunt cruda, hñt horribilē & aſperū ſaporem. Dictū eſt āt ſupra, * ꝙ clementia importat D quandam animi lenitatem, ˡ ſiuè dulcedinem, per quam aliquis eſt diminutiuus pęnarū. Vnde ᵐ directe crudelitas clementiæ opponitur.

AD PRIMVM ergo dicēdū,

SVP. QVÆTS. CLIX. ART. I.

IN art. 1. q. 159. dubiū ex Martino in quæſtione de crudelitate occurrit, impugnante authorem in hoc, ꝙ crudelitas à crudo dicatur propter aſperitatē ſaporis, tum quia crudelitas à cruore immediate uenit, uel ſi a cruditate ueniat non ꝑꝑ ſaporē, ſed ꝑꝑ cruorē dr, qui in crudis carnibus abūdat: tum quia alias omne opus iracundiæ eſſet crudelitas, quia in omni tali eſt indigeſtio, & ſapor aſper &c.

¶Ad hoc dicitur, ꝙ quoad nominis deriuationem patet ex ipſa formatione uocabuli, quod crudele à crudo dicitur. Ac per hoc nō niſi mediatè à cruore, à quo crudū uenit, dicitur. An autem crudelitas à crudo ratione cruoris, an ratione cruditatis ap- (In cor. ar.) pelata ſit unuſquiſque in ſuo ſenſu abūdet, modo in illam ſtultitiam non incidat, ꝙ crudelitas ſolum reſpectu ſanguineę pęnę dicatur: qm̄ ſiue ſuſpendio, ſiue ſummerſione quis enecet, crudelitatis uitiū non effugit. Quia ergo utrumque dici poteſt, & ad deſignandum crudelitatis effectum, cruditas ipſa ratione indigeſti, & aſperi ſaporis deſeruit, optime ex hac ſimilitudine crudelitas declarata eſt ab authore. (Per. per tot.)

774

¶Ad ſecundam uero obiectionem negatur ſequela. Et ad probationem eius negatur aſſumptum: quoniā iracundia non ex animi aſperitate, ſed ex paſſionis uelocitate, uehementia, uel firmitate operatur, crudelitas uero ex animi aſperitate. Vnde illa iraſcibilem, iſta uoluntatem deformat ut deproprium ſubiectum.

(Inf. art. 2. ad 1.) (*li. 2. c. 4.)

¶In eodem art. in reſponſione ad primum, dubium ex Martino ibidem occurrit, arguente. Contra, per dulcedinem & auſteritatem animi intelliguntur ipſi habitus clementiæ & crudelitatis, aut aliquæ diſpoſitiones naturales ad actus. Nō ſecundū, quia extra propoſitum eſſet. ergo primum. Sed contra, Omnis habitus pertinet ad eandē uirtutē, ad quam ſpectat ſuus actus proprius: ſed iſti habitus nō ſpectant ad iuſtitiam & iniuſtitiā. ergo habent interiores actus, qui nec ad iuſtitiam, nec ad iniuſtitiam pertinent.

¶Ad hoc dicitur, præ diſtinguendo, quò ſ habitum habere interiorem actum ſibi proprium, poteſt intelligi dupliciter. Vno modo, in genere naturæ, puta, aliquam uolitionem ita ſuam, ꝙ ſ illam: e non oportet quòd informata ſit altero habitu. Et ſic falſum eſt, omnem habitum habere operationem ſibi propriam. Et nulla forte eſt uolitio uirtuoſa, q̃ duobus ſaltē habitibus nō egeat. Alio modo, in genere moris: & ſic verū eſt, ꝙ omnis habitus habet actum ſibi proprium, ita quòd ut ſic, hoceſt, ut informatus illo habitu, non eſt alterius habitus.

¶Ad argumentum ergo dicitur, ꝙ author intelligit de ipſis habitibus uirtutis clementiæ, & uitii crudelitatis. Et cum dicitur, habitus & actus proprii ad eandem ſpectant uirtutem, conceditur de actu in genere moris. Et cum ſubditur, ꝙ iſti habitus non ſpectāt ad iuſtitiam & iniuſtitiā, cōceditur ꝙ nō ſunt habi- A tus iuſtitiæ & iniuſtitię. Et cum infertur ergo habeāt actus proprios, qui nec ad iuſtitiam, nec ad iniuſtitiam pertinent reſpōdetur ꝙ habent actus proprios in generę moris. qui ut ſic, nec ad iuſtitiam, nec ad iniuſtitiam pertinent: cum quo tamē ſtat ꝙ illimet actus in genere naturæ adiunctam habeāt aliam moralitatem ex iuſtitia, uel iniuſtitia. v. g. Iſte actus qui eſt uelle diminuere * pœnam dūe hic &c. ſm rectā rōem eſt à clemētia. ꝓ quanto hoc uelle ex animi lenitate ꝓcedit. Et idē actus eſt ab ęquitate: ꝓ quāto ex voluntate conformi intentioni legiſlatoris ꝓcedit. Et ſimiliter iſte actus, qui eſt uelle ſiue nō punire, ꝓ quanto ex auſteritate eſt animi, crudelitatis eſt, pro quanto eſt ablatiuus iniuſtè à proximo, ꝙ ſuum eſt, iniuſtitiæ eſt. Poſſunt .n. uirtutes, & uitia in unū interiorē actū coire diuerſis rōibus, & non ſolum in unum actū interiorē conuenire.

(q. 157. ar. 1. & ar. 4. ad 3.) († q. præce. ar. 1. & ar. 4. ad 3.) (*li. 2. ca. 4. in princi.)

¶In eadē rñſione ad primum, duo dubia adhuc occurrunt ad hoīem. Primū eſt, ꝙ ſuperexceſſus pœnarū quantum ad id ꝙ exterius agitur, ptinet ad iniuſtitiā. Hoc .n. aduerſaŕ ſupradictis: qm̄ poſita eſt differentia inter clemētiā, & manſuetudinē in ar. 3. q. 157. ꝙ manſuetudo eſt moderatiua paſſionis irę clementia āt ē moderatiua exterioris punitionis. Quō ſtāt hęc duo ſimul. ſ. ꝙ exterior punitio hic non crudelitati, ſed iuſtitiæ tribuaŕ, ibi uero clementiæ? Eadem enim ratio de crudelitate, & clementia eſt.

(q. 157. art. 4. ad 3. & ar. 3. ad 1.) (Concl.)

¶Secūdum dubium eſt, quia authōr hic ponit crudelitatem directè opponi clementiæ, & tamen ſuperius in q. 108. articu. 2. ad tertium ponit crudelitatem & oppoſitum uitium contraria (ut extrema medio) uirtuti uindicationis. Quomodo ſtant iſta duo ſimul? Impoſſibile namque eſt, ꝙ unū uitium ſit extremum reſpectu duarum medietatum uirtutis: quāuis E poſſint eſſe plurima extrema ex una parte, ſecundum diuerſa tamen, reſpectu unius medii, ut de extremis magnanimitatis apparet.

¶Ad primum dubiū dr, quòd quia medium relatum ad unum extremū induit reliquū: ideo clementia cōparata ad manſuetudinē, induit quod eſt iuſtitię, ſcilicet, moderari exteriorē punitionem: & relata ad iuſtitiam induit quod quaſi eſt manſuetudinis, ſcilicet moderari interiorem actum. Et propterea oportet conſiderare, ad quod propoſitum ſermo fiat, & ſane intelligere quæ dicuntur, & ceſſabunt contrarietates. Secundum enim ueritatem punitio exterior, ut diminuibilis ex animi lenitate, ad clementiam, & ut augmentabilis ex animi auſteritate, ad crudelitatem ſpectat, abſolutè autem ad iuſtitiam, uel iniuſtitiam.

¶Ad ſecundum dubium dicitur, ꝙ propter penuriam uocabulorum crudelitatis nomine uocamus tam uitium oppoſitū uindicationi per exceſſum, q̃ etiam oppoſitū per exceſſum clemētiæ. Diſtinguuntur ſiquidem ſpecie hæc uitia: quia crudelitas

oppoſita clementię, reſpicit punitionẽ ut augmentabilẽ ex animi aſperitate. Crudelitas vero oppoſita vindicationi, reſpicit punitionẽ immoderatam, ut conferentẽ ad immunitatẽ perſonæ uindicantis. Nam & ipſa uindicationis uirtus ſub tali ratione reſpicit moderatam punitionem, ut ſuperius patet.

F niam vel nomine cauſæ, intelligendo cauſam honeſtã veram vel apparentem, & vt nomine culpæ, in litera æquiparari uidetur, dum primo nomine cauſę iuſtæ, & deinde nomine culpæ vtitur: quia iuſtitia in punitionibus reſpicit culpam. Pęna enim propriè ſoli culpæ debetur.

SVP. QV. CLIX. ARTIC. II.

IN art. 2. eiuſdẽ q. 159. dubiũ ex Martino, ubi ſupra occurrit, arguente contra authorem huc dicẽtẽ, ꝙ crudelitas importat inflictionem pęnæ ex culpa. Primo, quia hęc opinio non uĩ cõformis Valerio ponenti multa crudelitatis exempla, in quibus pęna inflicta eſt nõ ex culpa, ſed ex cauſa. Secundo, quia non eſt conformis Senecæ, quia non utitur nomine culpæ, ſed cauſæ.

¶ Dubiũ ſm̃ occurrit ex Martino ibidẽ dicente, ꝙ ſæuitia, ſeu feritas non bene diffinitur à Thoma, cũ ait, ꝙ ſm̃ eã aliquis non conſiderat culpam eius qui punit̃ ſed ſolũ hic delectat̃ in hoium cruciatu, tũ primo, quia puniens aliũ pp offenſam, & cum hoc delectatus in eius cruciatu, eſt ferus: tum ſecundo, q̃a puniens non pp culpam, ſed pp propriam utilitatem, non delectatus in hoium cruciatu inauditis ſupplicus, eſt ferus, ſicut Phalaris. Et confirmatur ex dictis Thomæ, dicentis ꝙ feritas differt à crudelitate, ſicut beſtialitas à malitia humana: ita ꝙ oĩs effuſio ſanguinis, inhumana & beſtialis, eſt feritas, ſecundum Thomam.

Reſpon. 6.

Per ec. per totum.

775

Sr. e. 257 ar. ... ad 3.

¶ Tertiũ dubium eſt ex Martino circa ſolutionẽ ad tertiũ, pro quanto dicit, ꝙ remiſſio punitionis directè opponit̃ crudelitati, & non ſæuitiæ. Dicit.n. ꝙ iſta ſolutio non ſufficit: q̃a uel cuilibet uitio in exceſſu rñdet propriũ uitium in defectu, uel nõ. Si ſic, quæro qđ eſt illud quod opponit̃ ſæuitiæ. Hoc.n. potiſſimè quærere uidetur argumentum. Si non, tunc hoc aperte fuerat dicendum, & non prætermittendum.

¶ Ad primum dubium dr̃, ꝙ cum bonum ſit triplex, ſ. utile, delectabile, & honeſtum, & beſtiæ ad utile ac delectabile tendant in occaſionem hominum, ad honeſtum autem nullatenus, cõſequens eſt, ut crudelitas, quæ eſt humana malitia, & feritas, quæ malitia eſt beſtialis, penes fines hos diſtinguantur, quòd crudelitas ad cauſam honeſti boni reſpiciat, & propterea dicatur attendere ad aliquam iuſtitiæ cauſam, & ad culpam: feritas autem ad utile & delectabile ſolum fertur, & ſic beſtiæ ſæuiunt in homines cauſa ſui cibi, & delectationis in eo. Et licet ita uideatur, propriè loquendo, quia tamen uocabulis contingit quandoque latius uti: ideo non eſt mirum ſi quandoque authores alii, præcipuè non Philoſophi morales aliter nomine crudelitatis uſi fuerint. Et hoc modo forte Valerius crudelitatem ſine cauſa honeſti boni ueri, uel apparentis uſus eſt. Quòd autem Seneca nomine cauſæ nõ culpæ utatur, nihil refert: quo-

ꝙ ſicut diminutio pęnarum, quæ eſt ſm rõnem, pertinet ad epicheiam, ſed ipſa dulcedo affectus, ex qua hõ ad hoc inclinatur, pertinet ad clemẽtiam, ita ẽt ſuper exceſſus pœnarum quantum ad id quod exterius agitur, pertinet ad iniuſtitiam: ſed quantum ad auſteritatem animi, per quam aliquis fit promptus ad pęnas augendas pertinet ad crudelitatem.

Ad II dcdm, ꝙ miſericordia, & clementia conueniunt in hoc, ꝙ vtraq; refugit & abhorret miſeriam alienã, aliter tñ & aliter. Nam ad miſericordiam pertinet miſeriæ ſubuenire per beneficii collationẽ: ad clementiam aũt pertinet miſeriam diminuere per ſubtractionem pęnarum. Et quia crudelitas ſuperabundantiam in exigendis pęnis importat, directius opponitur clementiæ q̃ inmiſericordiæ, tñ pp ſimilitudinem harum uirtutum accipitur quandoque crudelitas pro inmiſericordia.

Ad III dcdm, ꝙ crudelitas ibi accipit̃ pro inmiſericordia, ad quam pertinet beneficia nõ largiri: ⁎quàmuis ẽt dici poſſit, ꝙ ipſa beneficii ſubtractio, quędam pęna eſt.

ARTICVLVS II.

Vtrum crudelitas à ſæuitia, ſiue feritate differat.

AD SECVNDVM ſic proceditur. Videtur ꝙ crudelitas à ſæuitia, ſiue feritate non differat. Vni.n. virtuti ex una parte vnũ uitiũ vr̃ eſſe oppoſitũ: ſed clementiæ p ſupabundãtiã opponitur ᵇ & ſæuitia, & crudelitas. ergo vr̃ quod ſæuitia & crudelitas ſint idem.

C ¶2 Præt. Iſidorus dicit in⁎ libro Etymologiarũ, ꝙ ſeuerus dicit̃ quaſi ᵇ ſæuus & ferus, q̃a ſine pietate tenet iuſtitiã, & ſic ſęuitia vr̃ excludere remiſſionem pęnarũ in iudiciis, quòd pertinet ad pietatẽ: hoc aũt dictũ ẽ ⁎ad crudelitatẽ pertinere. ergo crudelitas eſt idem qđ ſæuitia.

¶3 Præt, Sicut virtuti opponit̃ aliqđ vitiũ in exceſſu, ita ẽt & in defectu, qđ quidẽ contrariatur & uirtuti q̃ eſt in medio, & uitio quod eſt in exceſſu: ſed idẽ uitium ad defectũ ptinens, opponit̃ & crudelitati, & ᵇſæuitiæ, videlicet remiſſio, vel diſſolutio. d cit.n. Greg. 20⁎ Mor. Sit amor, ſed non emolliẽs: ſit rigor, ſed nõ exaſperans: ſit zelus, ſed nõ immoderatè ſęuiẽs: ſit pietas, ſed non plus q̃ expediat parcens. ergo ſæuitia eſt idem crudelitati.

I Sed contra eſt quòd Seneca dicit in 2.⁎ de clementia, quòd ille q nõ ẽ lęſus, nec peccatori iraſcit̃, nõn dr̃ crudelis, ſed ferus ſiue ſæuus.

Respon. dcdm, quòd nomẽ ſæuitiæ & feritatis à ſimilitudine ferarũ accipitur, q̃ ẽt dicuntur ſæuæ. Huiuſmodi enim

¶ Ad ſm̃ dubium dr̃, ꝙ puniens ob culpã, & delectatus in cruciatu, ſi delectatio ſiſtit infra limites cruciatus inquantũ reſpõdet culpæ, nõ eſt fer⁎. Quod ſi incipiat ab immoderata punitione culpæ, vt deueniat in delectationem cruciatus humani ſm̃ ſe, primo crudelis, deinde ferus eſt. Qđ ãt ſcđo obiicit̃ de ſæuiente ꝓpter vtilitatẽ ſine delectatiõe. ſoluit̃ ex eo ꝙ hoc ꝑ accidens tãtũ eẽt poſſibile, ſi poſſibile eẽt. Nã ꝑ ſe loquẽdo, ꝙ nulla cã iuſtitiæ conſiderata, ſolaq; vtilitate ſua ducit̃ ad occidendũ hominẽ, quãtũ eſt ex natura actus, paſcit ſe clade humana, ac ꝑ hoc delectat̃ in cruciatu hoĩs inquantũ eſt ſibi vtilior, q̃uis nõ delectet̃ in hoĩs cruciatu ſm̃ ſe, ꝙ excederet ẽt feritatẽ. Nã beſtiæ delectãt̃ i morte animalis, ut vtilis eis ad alimentũ. Quo circa talis eſt ferus, & delectat̃ in clade humana ut vtilis: & cõſonant ſic omnia ex Sãcto Thoma allata.

Li. 10. e. 18 cuius initium eſt: Sapiẽs, circa med.

⁎ar. præc. ad 1.

li. 20. Moralia. c. 6. inter prin. & med.

¶ Ad tertium dubiũ dr̃, ꝙ reſpõſio authoris eſt ſufficiens. Ad obiectionem reſpondetur ꝙ petitio eſt impertinens, & ideo nõ eſt illi reſpondendũ. Argumentũ.n. nõ petit, an cuilibet uitio ĩ exceſſu reſpondeat illud uitium in defectu: nec quærit quod uitium opponitur ſæuitiæ, ut arguens ſomniat, ſed ex identitate vnius oppoſiti, ſcilicet vitii in defectu, ſcilicet remiſſionis in puniendo, arguit ad identitatem crudelitatis, & ſæuitiæ, quæ ſe tenent ex parte exceſſus. Et ſolutio eſt per interemptionem, ſcilicet quòd remiſſio punitiua non opponitur directè vtrique, ſed crudelitati tantum. Et probat quod dicit, ut patet in litera: & ſic remanet argumentum ſufficientiſſime ſolutum. Curioſo autem de illa impertinente quæſtione dici poteſt, quòd vitiis beſtialitatis reſpondere poſſunt uitia aliqua directè eis oppoſita per defectum. Et ratio eſt, quia in his quæ extra humana ſunt, ſicut contingit beſtialitas, qua homo humano modo exceditur, ita contingit deficere, ita ut rationis ordo totaliter non attendatur, puta, ſi quis tam manſuetus ſit, ut ſecundum nullam rationem contra moueatur ad quodcumque. Talis enim diſpoſitio peior, quàm beſtialis uidetur. Sed quia rariſſime, aut nunquam apparent huiuſmodi uitia, & innominata ſunt, ideo latere videntur. At teſtatur autem his qui homines vtriuſque ſexus nudos publice conuerſari communiter, ad beſtialitatis uitium per defectum circa veſtitum ſpectat, & comedere carbones, aut calcem, aut terram, ad beſtialitatis uitium per defectum à naturali cibo ſpectat.

Li. 2. ca. 4 circa me.

animalia nocẽt hoĩbus, ut ex eorũ corporibus paſcant, non ex aliqua iuſtitiæ cã, cuius cõſiderõ ꝑtinet ad ſolã rõem. Et iõ ꝓpriè loquẽdo, feritas, vel ſæuitia dr̃ ſm quã aliquis in pœnis inferendis nõ cõſiderat aliquã culpã eius q puniť, ſed ſolũ hoc, ꝙ delectať in hominũ cruciatu: & ſic patet ꝙ continetur ſub beſtialitate. Nã talis delectatio nõ eſt humana, ſed beſtialis ꝓueniẽs vel ex mala conſuetudine, vel ex corruptiõe naturę, ſicut & aliæ hmõi beſtiales affectiones: ſƺ crudelitas ñ ſolũ attẽdit culpã ĩ eo q puniť, ſƺ excedit modũ ĩ puniẽdo: & iõ crudelitas differt à ſęuitia, ſiue feritate, ſicut malitia humana à beſtialitate, vt dr̃ ĩ 7. Et.

*Concl. Lib. 7. c. 5. ***

A D P R I M V M ergo dcẽdm, ꝙ clementia eſt virtus humana: vñ directè ſibi opponitur crudelitas, quæ eſt malitia humana: ſed ſeuitia, vel feritas cõtineť ſub beſtialitate. Vnde non directè oppoñiť clementię, ſed ſupercxcellentiori virtuti, quã Philo. vocat heroicã, uel diuinam, quæ ſm nos uiť ptinere ad dona Spiritusſancti. Vnde poreſt dici, quòd ſęuitia directè opponitur dono pietatis.

Li. 7. Eth. circa prin. lib. tom. 5.

A D I I dcẽdm, ꝙ ſeuerus non dr̃ ſimpliciter ſæuus, quia hoc ſonat in vitium: ſed dicitur ſæuus circa ſeueritatem propter aliquam ſimilitudinẽ ſæuitiæ, quæ non eſt diminutiua pœnarum.

Al. veritatem.

A D I I I dcẽdm, ꝙ remiſſio in puniendo non eſt vitiũ, niſi inquantum prętermittitur ordo iuſtitię, quo aliquis deberet puniri propter culpam, quàm excedit crudelitas. Sæuitiæ ãt penitus hunc ordinem non attendit, unde remiſſio punitionis directe opponitur crudelitati, non autem ſæuitiæ.

Q VÆSTIO CLX.

De modeſtia, in duos articulos diuiſa

DEINDE conſiderandum eſt de modeſtia. Et primò, de ipſa in cõi. Secundo, de ſingulis quæ ſub ea continentur. Circa primum quærũtur duo.

¶Primò. Vtrũ modeſtia ſit pars temperantiæ.

¶Scd̃ò, Quæ ſit materia modeſtiæ.

A R T I C V L V S P R I M V S.

Vtrum modeſtia ſit pars tẽperantiæ.

AD PRIMVM ſic ꝓcediť. Vr̃ ꝙ modeſtia nõ ſit pars temperantię. Modeſtia. n. à mõ dr̃: ſed in omnibus virtutibus requiritur modus: nam uirtus ordinatur ad bonum, bonum ãt, ut Aug. dicit in li. de natura boni, conſiſtit in modo ſpecie, & ordine. ergo modeſtia ẽ generalis virtus. non ergo debet poni pars temperantiæ.

¶2 Præt. Laus temperantiæ vr̃ conſiſtere præcipuè ex quadã moderatione. Ex hac ãt ſumiť nomẽ modeſtię. ergo modeſtia eſt idem quod temperantia, & A non pars eius.

¶3 Prçt. Modeſtia vr̃ ꝑſiſtere circa ꝓximorũ correctionẽ ſm illud 2. ad Tim. 2. Seruũ Dei non oportet litigare, ſed manſuetũ eſſe ad oẽs, cũ modeſtia corripientẽ eos qui reſiſtunt veritati: ſed correctio delinquentiũ eſt actus iuſtitiæ, uel charitatis, ut ſupra habitũ eſt. ergo uiť ꝙ modeſtia magis ſit pars iuſtitiæ, quàm temperantię.

B S E D C O N T R A eſt, ꝙ Tullius ponit modeſtiã partẽ tẽpantię.

R E S P O N. Dcẽdm, ꝙ ſicut ſupra dictũ eſt, tẽperantia moderationẽ adhibet circa ea, in quibus difficillimũ eſt moderari. ſ. circa cõcupiſcentias delectationũ tactus. Vbicunq; ãt ẽ aliqua uirtus ſpãliter circa aliqd maximũ oportet eſſe aliam C virtutẽ circa ea q̃ mediocriter ſe hñẽt, eo ꝙ oportet quãtum ad oĩa, uitã hoĩs ſm virtutẽ eſſe regulatã, ſicut ſupra dictum eſt, ꝙ magnificẽtia ẽ circa magnos ſumptus pecuniarũ ꝑter quã ẽ neceſſaria liberalitas, q̃ ſit circa mediocres ſũptus. Vñ neceſſariũ eſt, q ſit q̃dã virtus moderatiua in alijs mediocribus, in quibus non eſt ita difficile moderari. Et hæc virtus vocať modeſtia, & adiungitur tẽperantiæ tanquam principali. D

A D P R I M V M ergo dcẽdm, ꝙ nomẽ cõe q̃nque appropriatur his quæ ſunt infima, ſicut nomẽ cõe angelorũ appropriatur ĩfimo ordini angelorũ: ita ẽt & modus qui cõiter obſeruať in qualibet virtute, appropriatur ſpecialiter virtuti, quæ E in minimis modum ponit.

A D I I dcẽdm, ꝙ aliqua indigent tẽperãtia ꝑp ſuã vehemẽtiã, ſicut forte uinũ tẽperatur, ſed moderatio reqritur in oĩbus: & iõ tẽperantia magis ſe hẽt ad paſſiones vehementes, modeſtia uerò ad mediocres.

A D I I I dicẽdum, quòd modeſtia accipitur ibi mõ cõmuniter ſumpto, prout requiritur in omnibus uirtutibus.

A R T I C V L V S I I.

Vtrum modeſtia ſit ſolum circa exteriores actiones

AD SECVNDVM ſic ꝓcedi tur. Vr̃ quòd modeſtia ſit

SVP. QV. CLX. ARTIC. I.

IN art. 1. q. 160. dubium occurrit circa illam propoſitionẽ. ubicũque eſt aliqua virtus ſpecialis circa aliqđ maximũ, oportet eſſe aliã virtutẽ circa ea q̃ mediocriter ſe hñẽt. Vř enim hæc ꝓpoſitio contraria primo veritati, qa circa cõcupiſcentias, & iras, & timores, ac audacias, eſt aliqua virtus ſpãlis circa maximũ, puta, caſtitas, ſiue abſtinentia, manſuetudo, fortitudo: & tñ nulla poniť virtus circa ea q̃ mediocriter ſe hñẽt in dictis materiis. Deinde apparet cõtraria authori, qui ſuperius in q. 129. ex propoſito docuit, ꝙ circa paſſiones quæ inquantum paſſiones ſunt, principaliter aduerſantur rationi, non diſtinguuntur duæ virtutes, una circa magnum, & alia circa mediocre.

Porrec. per tot.

776

Su. q. 143. Et 2. d. 44. q. 2. arti. 1. ad 3. Et 3. di. 33. q. 3. arti. 2. q. 2. co. & ad 3. Et ad Tit. 3. c. 3. to. 6

¶ Ad dubitationem hanc breuiter, dicis quòd maior illa ſane eſt intelligenda, ſ. de mediocribus, in qbus ſaluatur propria difficultas notabilis. Sic enim intellecta, omnes inſtantias & ſimpliciter, & ad hominẽ excludit. Nec arguendus eſt diminutionis propterea author, quia in omni ſermone formali cũ de materia uirtutis moralis in communi agitur, ſubintelliguntur ſaluę conditiones communes, ſeu generaliter requiſitę ad materiam virtutis moralis. Et propterea ſicut ſubintelligitur q. de mediocribus, quę ſunt actus humani, eſt ſermo, qa ſoli humani actus ſunt materia virtutũ moralium: ita ſubintelligitur, ꝙ de mediocribus habentibus propriam difficultatem notabilem eſt ſermo, quia circa ſola difficilia eſt virtus. Conſtat autem hãc eſſe mentem authoris non ſolum ex 2. arti. allegatæ quæſtionis, ſed etiam ex ratione hic ſubiuncta. ſ. eo ꝙ oportet quantum ad omnia vitã hominis ſecundũ uirtutem eſſe regulatã. Hæc. n. ratio monſtrat, ꝙ de mediocribus quæ reſtãt virtute regulãda, loquitur ita ꝙ ſi propria, mediocria aliqua sũt quæ ſub maximorum regula cõprehenduntur, de illis non eſt ſermo, ut pote iã ſortitis ſuas regulas. Vnde & exẽplum dedit author in illa materia, ĩ qua maximũ habet ſuã difficultatem, & mediocre habet propriã difficultatem, ſcilicet circa ſũptus, ut patet ex ſupradictis.

q. 33. ar. 6.

Li. 2. de inuentione. in fo. 3. ante finem.

q. 141. ar. 4 & 157. ar. 3.

q. 134. art. 3. ad 1.

Concl.

SVP. QV. CLX. ARTIC. II.

IN articul. 2. eiuſdem quæſtionis aduerte primo, quòd author in corpore articuli de virtutibus ab alijs poſitis circa materiam modeſtię, refert ſe ad quæſtionem 143. de partibus temperantię, ubi videre poteris. Aduerte ſecundo, ꝙ in reſponſione ad ſecundum author vult, ꝙ par-

Porrec. per tot.

777

Inf. q. 168 ar. 1. Et 3. di. 33. q. 3. arti. 2. q. 1. ad 3

partes modeſtiæ non oportet, ꝙ diſtinguãtur penes diuerſitaté materiæ in hoc, ꝙ ſicut eſt circa paſſioné, non ſit circa operationem: & econtra: ſicut diſtinguuntꝰ iuſtitia & temperantia ꝑ hoc, ꝙ illa eſt circa operationes, iſta circa paſſiones: quoniam ſtat, vnam & eandé ſpeciem modeſtiæ eſſe & circa paſſiones, & circa operationes: quia in operationib. & paſſionibus, in quibus non eſt aliqua excellens difficultas ex parte materię, ſed ſolũ ex parte moderationis, non ponitur virtus niſi una. Et ut hæc intelligas, inſpice ad oppoſita. v. g. Cũ quis ex ira percutit hoiem, eſt ibi paſſio iræ: eſt & actio ꝑcuſſionis iniuſtæ. Et ex parte vtriuſq; materiæ eſt propria excellẽs difficultas: qm̃ ira hẽt ſuam reſiſtentiã ad rõem, & operatio ad proximũ hẽt propriam difficultatem, ut recta ſit. Et ꝓpterea oportet ibi aliam eſſe virtuté circa moderationé iræ, & aliam circa moderationem operatiõis ſm̃ ſe. Et duo vitia incurruntur in percuſſione huiuſmodi. ſ. iracũdia, & i iuſtitiæ. Vbi ãt paſſio & operatio ex proprijs nõ hẽt excellentes ſuas difficultates, verbi gratia, exteriores motus corporis, & interiores quidam affectus, q ſunt exteriorum motuum rationes, ex hoc ſolo difficultatem notabilem habent, ꝙ moderamine egent: & ideo vnica pars modeſtiæ ſufficit ad vtrumque nec oportet vnã modeſtiæ partẽ ponere ad moderandum tales effectus, & alterã ad moderandum exteriora opera. Ex duobus ergo capitibus modeſtia ad tam diuerſas ſe extendit materias, ut in hac reſponſione exprimitur. Primo ex hoc, quod ſub ea diuerſæ continentur virtutes. Secundo ex eo, quòd pars eius una ſufficit ad paſſionem, & operationem moderandam.

&c. præce.

Li. 2. de inuentione i fol. 3. ante finé libri. D. 903.

ſolũ circa exteriores actiones, F [h]interiores.n.motus paſſionũ aliis noti eé nõ pñt: ſed Apoſtolus ad Phil. 4. mãdat, ut modeſtia nr̃a nota ſit oibus hoibus. ergo modeſtia eſt ſolum circa exteriores actiones.

¶2 Præt. Virtutes q̃ ſunt[h] circa paſſiones, diſtinguunt̃ a virtute iuſtitiæ, q̃ eſt circa operões: ſꝫ modeſtia uꝛ̃ eſſe una[b] uirtus. ſi ergo eſt circa operationes exteriores, non erit circa aliquas G interiores paſſiones.

¶3 Præt. [h]Nulla uirtus una & eadé eſt circa ea, q̃ ꝑtinẽt ad appetitũ, ꝙ eſt propriũ virtutum moraliũ, & circa ea q̃ ꝑtinent ad cognitioné, q̃ eſt propriè uirtutũ intellectualiũ, neq; ét circa ea quæ ꝑtinent ad iraſcibilem & cõcupiſcibilé. ſi ergo modeſtia eſt una uirtus, nõ poteſt eſſe circa omnia prædicta. H

Sed contra In oibus p̃dictis oportet obſeruare modũ, à quo modeſtia dr̃. ergo circa omnia prædicta é modeſtia.

Resp. Dcẽdm, ꝙ ſicut dictũ eſt [*]modeſtia differt a tẽperantia [i]n hoc, ꝙ temperantia é moderatiua eorũ, q̃ difficillimum eſt refrænare: modeſtia ãt é moderatiua eorũ, q̃ in hoc mediocriter ſe hẽnt. Diuerſimodè ãt aliq̃ de modeſtia vident̃ eſſe locuti. I Vbicũq;. n. cõſiderauerũt aliquã ſpãlẽ rõem boni, uel difficultatis i moderãdo, illud ſubtraxerunt modeſtię, relinquentes modeſtiã circa minora. Manifeſtũ eſt ãt oibus, ꝙ refrænatio delectationũ tactus ſpãlẽ quandã difficultaté hẽt: unde oẽs tꝑantiã a modeſtia diſtinxerunt. Et ꝑp hoc Tullius[*] cõſiderauit quoddã ſpãle bonum eſſe in moderõne pœnarũ: & iõ K ét clementiã ſubtraxit modeſtiæ, ponés modeſtiã circa oia q̃ relinquunt̃ moderanda, quæ quidé vident̃ eſſe quatuor, quorũ unũ eſt motus animi ad aliquã excellentiam quam moderat̃ humilitas: ſcḋm ãt, deſideriũ eorũ q̃ ꝑtinet ad cognitioné, & in hoc moderat̃ ſtudioſitas, q̃ opponit̃ curioſitati: tertiũ autẽ, ꝙ ꝑtinet ad corporales motus & actiones, ut. ſ. decenter & honeſtè fiant tã in his q̃ ſerio, q̃ in his quæ ludo aguñt: quartum ãt eſt, qḋ ꝑtinet ad exterioré apparatum, puta, in veſtibus, & in aliis huiuſmodi. Sed circa quædam, eorum alii poſuerunt quaſdam virtutes, ſicut Andronicus manſuetudinem, ſimplicitatem, humilitatem, & alia huiuſmodi, de quibus ſupra[*] dictum eſt A-riſt.[†] autem circa delectationem ludorum poſuit eutrapeliam: quæ omnia continentur ſub modeſtia, ſecundum quòd a Tullio accipitur. Et [m] hoc modo modeſtia ſe habet non ſolum circa exteriores actiones, ſed etiam circa interiores.[n]

q. 143.
†Ariſto. 4. Ethic. cap. 8. tom. 5.
Concl. m

Ad primum ergo dcẽdm, quòd Apoſtolus loqtur de modeſtia prout eſt circa exteriora.[r] Et tamen ét interiorum moderatio manifeſtari poteſt per quædam exteriora ſigna.

Reſpon. a.

Ad II dcẽdm, ꝙ ſub modeſtia continent̃ diuerſæ uirtutes, q̃ à diuerſis aſſignant̃: unde nihil prohibet modeſtiã eſſe circa ea, quæ requirunt diuerſas uirtutes.[a] Et tñ non eſt tanta diuerſitas inter partes modeſtiæ adinuicem, quanta eſt iuſtitię, q̃ eſt circa operatiões ad tꝑantiam, quę eſt circa paſſiones, qa in actionibus & paſſionibus, in qbus non eſt aliqua excellens difficultas ex parte materiæ, ſed ſolũ ex parte moderationis, nõ attendit̃ uirtus niſi una, ſ. ſecundum rõem moderationis. Et per hoc patet etiam reſponſio ad tertium.

Reſpon. a.

QVÆSTIO CLXI:

De ſpeciebus modeſtię, in ſex articulos diuiſa.

Postea conſiderandum eſt de ſpeciebus modeſtię. Et primò, de humilitate & ſuperbia, quę ei opponitur. Secundò, de ſtudioſitate & curioſitate ſibi oppoſita. Tertiò, de modeſtia, ſecundum quòd eſt in uerbis, uel in factis. Quartò, de modeſtia, ſecundum quòd eſt circa exteriorem cultum.

Circa humilitaté quærunt̃ ſex.

¶Primò, Vtrum humilitas ſit virtus.

¶Secundò, Vtrum conſiſtat in appetitu, uel in iudicio rationis.

¶Tertiò, Vtrum aliquis per humilitatem ſe debeat omnibus ſubiicere.

¶Quartò, Vtrum ſit pars modeſtiæ, uel temperantiæ.

¶Quintò, De comparatione eius ad alias uirtutes.

¶Sextò, De gradibus humilitatis.

Articvlvs primvs.

Vtrum humilitas ſit uirtus.

Ad primvm ſic procedit̃. Vr̃ quòd humilitas non ſit uirtus. Virtus enim importat rationé boni: [B] ſed humi-

SVP. QV. CLXI.

ARTIC. I.

In artic. 1. quęſtio. 161. dubium primo occurrit circa efficaciam proceſſus literæ ad concludendum. Et ideò circa appetitum boni ardui neceſſaria eſt duplex virtus, una refrænans, & alia firmans &c. Apparet enim proceſſus ille defectiuus ex eo, ꝙ fortitudo una exiſtens, eſt firmans, & refrænãs circa arduũ malum: & magnificentia una eſt firmans, & refrænans circa bonum arduũ. Et propterea debebat concludere, ꝙ uel ſunt neceſſariæ duæ virtutes, vel vna habens vtrumque actũ. Et tamé abſolutè concluſum eſt, ꝙ neceſſariæ ſunt duæ virtutes.

¶ Ad hoc dicitur, quòd proceſſus literæ eſt efficaciſſimus formaliter intellectus. Nam formaliter loquendo, paſſiones differentes i hoc; quòd altera conſiſtit impulſu, altera i tractu, egent ut ſic uirtutibus diuerſarum rationũ, ſcilicet ſubratio-

Por. per to
778
Su. q. 160. ar 2. co. Et inf. pręſẽti q. art. 2. & 4. cor.

ratione refrenantis, & ſub rõne firmantis. Per accidens aũt ſi ſi hmõi paſſiones determinentur ad aliquam materiã, in qua ex vno & eodẽ more proueniũt rõ refrænandi, & firmandi, contingit q paſſiones differentes in hoc, q altera conſiſtit in intentione, & altera in contractione, vnam tñ in illa materia exigant virtutẽ, ita q paſſiones, quæ ſm ſe duas requirerent virtutes relatæ ad talẽ materiã, rõne materiæ, vna ſunt cõtentę virtute. Et qm̃ in propoſito proceſſus litteræ eſt de paſſionibus ſic ſm ſe differẽtibus, & nõ cõtractis ad materiam, vnde gratia materiæ vnitas proueniat virtutis, qa bonũ arduũ non eſt materia exigens vnitatẽ uirtutis, quia tale bonum arduũ, puta honor, aut magnus ſumptus exigat vnitatẽ virtutis: iõ optimè infert, q circa appetitũ boni ardui neceſſaria eſt duplex virtus. Obiectiones aũt in oppoſitum loquunt de iſtis paſſionibus cõtractis ad materiã exigentẽ vnitatẽ virtutis: quia loquuntur de hmõi paſſionibus cõtractis ad tale bonũ, uel malum arduũ, puta, ad pericula mortis, vt contingit in fortitudine: & ad magnos ſumptus vt contingit in magnificentia.

Li. 7. text. 17. & 18. tom. 2.

Lib. 2. c. 3. tom. 5.

litas vr̃ importare rõnem mali pęnalis, ſm illud Pſ. 104. Humiliauerũt in compedibus pedes ei⁹. ergo humilitas nõ eſt virt⁹.

¶2 Præt. Virtus, & vitiũ opponuntur: ſed humilitas qñq; ſonat in vitium, dr̃ n. Eccleſ. 19. Eſt qui nequiter ſe humiliat. B ergo humilitas non eſt virtus.

¶3 Præt. Nulla virtus opponit alii virtuti: ſed humilitas vr̃ opponi virtuti magnanimitatis, q̃ tendit in magna, humilitas aũt ipſa refugit. ergo videtur q humilitas non ſit virtus.

¶4 Præt. Virtus eſt diſpoſitio pfecti, vt dr̃ in 7. Phyſ. ſed humilitas vr̃ eſſe imperfectorum: vñ & Deo non conuenit humiliari, qa nulli ſubiici põt. ergo C vr̃ q humilitas non ſit uirtus.

¶5 Præt. Oĩs virtus moralis eſt circa actiones, & paſſiones, vt dr̃ in 2. Eth. ſed humilitas nõ connumerãt à Philoſopho inter virtutes, q̃ ſunt circa paſſiones: nec ẽt continetur ſub iuſtitia, quæ eſt circa actiones. ergo videtur q non ſit uirtus.

SED CONTRA eſt, quod Origenes dicit, exponens illud Luc. 1. Reſpexit humilitatem ancillæ ſuę. Humilitas propriè in ſcripturis vna de uirtutibus prædicatur: ait quippe Saluator. Diſcite a me, quia mitis ſum, & humilis corde.

Homil. 8. in Lucã a medio illius, 10. 3.

RESP. Dicendum, q ſicut ſupra dictum eſt cum de paſſionibus ageretur, bonum arduum habet aliquid vnde attrahit appetitum, ſ. ipſam rationẽ boni: & habet aliquid retrahens, ſcilicet ipſam difficultatem adipiſcendi, ſm quorum primum inſurgit motus ſpei, & ſecundum aliud, motus deſperationis. Dictum eſt autem

1. 2. q. 25. art. 2.

¶In eodem articulo primo dubium ex Martino in q. 1. de humilitate occurrit directè contra authorem hic arguente, q humilitas & magnanimitas nõ ſic diſtinguuntur, q humilitatis eſt refrænare ſpem, ne immoderatè tendat in excelſa: magnanimitatis verò eſt firmare contra deſperationem, & impellere animum ad magna: & intendit Martinus, q humilitas eſt quædam magnanimitas, & non eſt virtus diſparata ab illa. Primo, D quia refrænare animum ne feratur in magna quibus quis non eſt dignus, eſt actus magnanimitatis, vt patet 4. Ethic. ergo per hunc actum non eſt differentia inter humilitatem, & magnanimitatem: ſed conuenientia in actu manifeſtat identitatem earum. Secundo, quia virtus, qua fit ne immoderate ferantur in ardua, eſt media inter puſillanimitatem, & caymontem. ergo eſt magnanimitas. Tertio, quia non dignificare ſe quibus nõ eſt dignus, eſt actus magnanimitatis. ergo &c. Probatur aſſumptũ, tum quia eiuſdem virtutis eſt dignificare ſe, quibus eſt dignus & non dignificare ſe quibus non eſt dignus: tum quia poſito caſu, q aliquis virtuoſe agat, & per ſolam magnanimitatem inquirat an ſit dignus aliquo arduo, & vere concludendo non dignificat ſe illo. ergo non dignificare ſe eſt actus magnanimitatis. Quarto, ex oppoſitis: quia vtrique eſt vnum oppoſitum, ſcilicet præſumptio.

¶Affert deinde multas rationes ſupponentes q humilitas conſiſtat in contemptu exteriorum bonorum, & appetitu eorum E quæ ſunt vere magna. Et demum q proprius actus humilitatis eſt æquanimitas in proſperis, hoceſt, in bonis deſiderabilibus, probat dupliciter. Primo, authoritate Tullii in 1. de offic. Secũdo, quia æquanimitas eſt actus alicuius virtutis, & non niſi humilitatis. ergo. Maior patet, quia eſt actus deliberatus rectæ rationi conſentaneus. Minor probatur inducendo per ſingulas virtutes alias à magnanimitate.

¶Ad euidentiam huius rei aduertendum eſt, q quia nouella eſt iſta phantaſia Martini, qua humilitatem poſuit magnanimitatem eſſe reſpectu exteriorum bonorum: iõ doctores, qui de humilitate ſcripſerunt circa hanc, quæ inopinate ſuperuenit, nouitatem, non ſoliciti de hoc directe non ſcripſerunt. Et ppea oportet nunc ex doctrina ſanctorũ colligere, quid eſt humilitatis virtus: & confutare, ac exterminare a finibus Eccleſię, & philoſophiæ moralis nouitatem hanc. Et qm̃ ex propria operatione, & propria materia, ſeu obiecto, virtus maxime cognoſcitur, & diſcernitur ab aliis: ideò hic inchoando dicimus, q A actus, & materia humilitatis diſtinguunt manifeſte humilitatem à magnanimitate. Nam actus humilitatis reſpectu perſonarum, eſt ſubiici oĩbus, iuxta illud Apoſtoli ad Philip. 2. In humilitate ſuperiores ſibinuicem arbitrantes. Reſpectu verò officiorum adminiſtrationum, & bonorum, Indignum & inutilẽ ſe habere, iuxta ſeptimum gradũ humilitatis a Beato. Benedicto poſitũ: neuter aũt actus cõuenit magnanimo. Nam magnanimus quicquid eſt minorationis vitat, vt patet in 4. Ethic. & dignificat ſe multis magnis, quibus eſt dignus, vt patet ibidẽ. Materia quoq; magnanimitatis in ſolis magnis eſt, in tñ q circa mediocria ponitur alia uirtus, vt patet in 4. Eth. Humilitatis uerò materia, oĩa bona ſunt, ſiue ſm ſe ſint magna, ſiue parua: qm̃ eſt circa eadẽ, circa quæ eſt ſuperbia: conſtat aũt ſuperbiã eſſe ẽt in excellentia minimorũ, vt patet in mechanicis, & mediocribus officiis, in quibus peſſima ſuperbia inuenitur: ſunt. n. ẽt coqui ſuperbi. Falliſſimum ergo eſt, humilitatẽ eſſe magnanimitatẽ: ſed quia obſcurior apparet diſtinctio formalis refrænationis quæ fit ab humilitate, & refrænationis quæ fit a magnanimitate, & harum diſtinctio eſt cauſa quæſtionis, ſciendum eſt, quòd cum in rationali creatura ſint quaſi duæ partes, ſcilicet id quod eſt Dei, & id quod eſt ſui: & ad id quod eſt Dei ſpectet quicquid boni eſt, & ad id quod eſt noſtrum ſpectet quicquid mali eſt, iuxta illud Oſeæ 13. perditio tua, Iſrael, ex te: ſalus autem ex me, dupliciter poteſt humana cognitio, & humanus affectus perfici, ſcilicet ſumendo regulas operum ſuorum ex eo D quod eſt Dei, vel ſumendo regulas ex eo quod eſt ſui. Et ſi quidem homo conſideret donum Dei in ſe, & ſecundum illud reguler æſtimationem ſuam, puta, quia eſt doctus, æſtimat ſe dignum doctoratu, & propterea deſideret, & procuret ipſum, recte ſe habet homo ſecundum uirtutes morales, quæ ordinant ad uitam politicam, puta, ſecundum magnanimitatem, magnificentiam, & reliquas uirtutes, quarum regulæ conferunt bonũ bono, hoceſt, donum quo quis eſt præditus, ad bonũ conſequẽdum, uel exercendum. Si uerò homo conſideret ſe ſm id quod ſui tantum eſt, referendo ſic ſe ad Deum, & id quod Dei eſt, & ſecundum hoc reguler æſtimationem, affectumque ſuum, puta, quia ſic nihil eſt, niſi defectus, culpa, oſtenſaque Dei: & ſic ſe æſtimat, & iudicat ſe omni, quod Dei eſt, ſubiici, & ſimiliter ad oĩa quæ Dei ſunt, indignum ac inutilem: & affectum ſuum format ut ſubditus ad dominum, vt indignus & inutilis ad occurrentia, rectiſſimè ſic homo ſe habet ſecundum uirtutem, E quam dominus Ieſus mundo intulit dicens Diſcite a me, quia humilis ſum corde. In huiuſmodi ſiquidem cognitione nõ ſpeculatiuè, ſed practicè, tamquàm regula, & in huiuſmodi appetitu conſiſtit humilitas, vt clarius & latius patebit in quæſtionis ſequentis art. 1. & 2. unde patet quantum diſtet frænatio ſpei ne immoderatè feratur in magna, inquantum a magnanimitate, & inquantũ ab humilitate fit. Nam licet in hoc conueniãt q utraque eſt ſecundum rationem rectam, diſtinguuntur tamen in hoc, q magnanimitas tenet ſpem ne feratur ſupra condigna, & hoc quantum ad rationem ardui: & ne feratur ſupra poſſibile per proprias uires, eſt enim ſpes de arduo poſſibili. Humilitas verò tenet ſpem ne feratur in aliquid vt condignum, & ne feratur in aliquid, ut poſſibile per proprias uires, ſed tñ per potentiam eius, quod Dei eſt: ita quòd ſi unus & idem hõ magnanimus, atque humilis tendat in aliquod arduum, puta, in magnum charitatis, iuſtitiæ, aut fortitudinis actum, inquãtum magnanimus commenſurato opere uiribus propriis, ſpectabit illud perficere: & ſic confidens accinget ſe ad opus. In-

quantum

quantum humilis illudmet condignũ ſperat vt indignus, & ut per id quod Dei eſt poſſibile. Quocirca humilitas ſupponit id quod magnanimi, & mediocris eſt innominati: qm̃ nõ tendit niſi ad ea, quibus ſm̃ Dei in ipſo dona, dignus quis eſt, & ſuperaddit ſubiectionem hãc ſpei, ut ſ. ſperet illud ut ſuperet cedẽs, & per id quod Dei eſt acquiſibile, & conſeruabile. Magnũ namque frænum appetitui noſtro imponit, cũ ad obiectũ tendit, ut noſtram ſuperans dignitatẽ, & per alienum, gratuitumque auxilium habẽdum, aut conſeruandũ. Vñ & de ſanctis angelis hac rõne canimus, Tremunt poteſtates. Relato namque Dei dono quod habẽt, & de cuius æterna conſeruatione ſunt certi, ad id quod ex parte angelorũ ſe tenet, pro quãto ſunt ex nihilo &c. tremor inſurgere dr̃: quia ex hac parte nulla condignitas, ſed poſſibilis defectus patet, totumq; alieno, ac gratuito auxilio tribuit̃. Ex hoc aũt ꝙ humilitas ſupponit id qđ magnanimitas eſt, apparet, ꝙ ſit magnanimitas. Et quia corrumpitur non ſolũ per ſua contraria ſui præſuppoſiti, ſicut uiſus corrumpitur non ſolum per excellẽtiã uiſibilis & tenebras, ſed etiã per contraria tactus, qui præſupponit̃ a uiſu: iõ creditur, ꝙ cõiicet in contrariis cũ magnanimitate, cum tñ ſm̃ ueritatẽ habeat ſua propria cõtraria, ut in ſeq. q. patebit. Hęc aũt eẽ ſm̃ doctrinã authoris patet ex litera, ſi pſpicaciter uideatur. Pluries namque habes, ꝙ humilitas præcipuè importat ſubiectionẽ hoĩs ad Deum: ſub qua cõprehenditur ꝙ hõ id quod ſuum eſt, ei quod Dei eſt ſubiiciat tam in perſonis, quàm in quibuſcumque bonis &c.

F quòd uterus quæ principali ſuo actu facit ne immoderate feramur in magna, non eſt magnanimitatis, ſed humilitatis. Nec eſt media inter puſillanimitatem, & caymonteın: ſed uirtus quæ ſecundario actu huiuſmodi refrænat ſpem, talis eſt media inter dicta uitia, & eſt magnanimitas.

Li. 10. c. 1. cuius initium eſt s humilis in fine.

ſupra,* ꝙ circa motus appetitiuos, qui ſe hñt per modum impulſionis, oportet eſſe virtutẽ moralem moderãtem, & refrenantem. Circa illos ãt q ſe hñt per modum retractionis, & reſilitionis ex parte appetitus, oportet eſſe virtutem moralem firmantem, & impellentem: & iõ circa appetitum boni ardui neceſſaria ẽ duplex virtus. Vna quidem, q̃ temperet & refręnet aĩm, ne immoderatè tendat in excelſa: & hoc ptinet ad virtutẽ humilitatis. Alia uerò, q̃ firmet aĩm cõtra deſperationẽ, & impellat ipſũ ad pſecutionem magnorũ ſm rõem rectã: & hęc eſt magnanimitas. Et ſic patet, ꝙ humilitas eſt quędã virtus. G

AD PRIMVM ergo dicendũ, ꝙ ſicut Iſid.* dicit in lib. etym. humilis dr̃ quaſi humi accliuꝰ, i. imis inhærens: qđ quidẽ contingit dupľr. Vno mõ, ex principio extrinſeco, puta, cũ aliquis ab alio deiicit̃: & ſic humilitas eſt pœna. Alio mõ, a principio intrinſeco: & hoc põt fieri qñq; quidem bene, puta, cũ aliquis conſiderans ſuum defectum tenet ſe in infimis ſm ſuũ modum: ſicut Abraham dixit ad Dñm Gen. 18. Loquar ad dñm meũ cum ſim puluis, & cinis: & hoc mõ humilitas ponit̃ virtus. Qñq; ãt põt fieri male, puta, cum hõ honorem ſuum nõ intelligens, cõparans ſe iumẽtis inſipiẽtibus, & ſimilis fit illis.

AD II dicẽdum, ꝙ ſicut dictũ eſt*, humilitas ſm ꝙ eſt virtus, in ſui rõe importat quandam laudabilem deiectionẽ in ima. Hoc ãt qñq; fit ſolum ſm ſigna exteriora ſm fictionem: vñ hęc eſt falſa humilitas, de qua Auguſ. dicit in quadam epiſt. ꝙ eſt magna ſuperbia, quia. ſ. vr̃ tendere ad excellentiam gloriæ. Qñq; ãt fit ſm interiorem motum aĩæ: & ſm hoc humilitas propriè ponitur virtus, quia virtus non conſiſtit in exterioribus, ſed principaliter in interiori electione mentis, vt patet per Philoſ. in lib. Eth.* H

AD III dicẽdum, ꝙ humilitas reprimit appetitum, ne tendat in magna pręter rõem rectam. Magnanimitas ãt aĩm ad magna impellit ſm rõem rectam: vnde patet, ꝙ magnanimitas non opponitur humilitati, ſed conueniunt in hoc, ꝙ vtraque eſt ſm rationem rectam.

AD IIII dicẽdum, ꝙ perfectũ dr̃ aliquid dupľr. Vno mõ ſimpľr, in quo. ſ. nullus defectꝰ inuenitur nec ſm ſuam naturam, nec per reſpm̃ ad aliqd aliud: & ſic ſolus Deus eſt perfectus, cui ſm naturam diuinam non competit humilitas, ſed ſolum ſm naturam aſſumptam. Alio mõ, põt dici aliquid perfectũ ſecundum quid, puta, ſm ſuam naturam, aut ſtatum, aut tp̃s. Et hoc mõ homo virtuoſus eſt perfectus, cuius tñ perfectio in I

In ſol. ad 1 arg. ar. præc.

¶ Ad tertium dr̃, ꝙ indignificare ſe quibus non eſt dignus, contingit dupliciter, ſ. per comparationẽ ad virtutẽ, ſeu bonũ quod eſt in hoĩe, & ſic in arduis ſpectans, ſecundario tñ ad magnanimitatem. Alio mõ, referendo id qđ eſt Dei ad id, quo eſt hoĩs, & ſic ſpectat ad humilitatẽ. Et ppea non oportet aliter rñdere ad pbationes, ex quo cõceditur añs in primo ſenſu.

¶ Ad quartũ ex oppoſitis negat̃, ꝙ humilitas opponatur directè præſumptioni, q̃ opponitur magnanimitati, qm̃ diuerſarũ rerum ſunt, vt infra patebit clarius.

Li. 2. c. 3. a med. to 3.

¶ Ad alłatas deinde rões ſupponentes, ꝙ humilitas conſiſtat in deſpicientia exteriorum bonorum, dr̃ ꝙ falſum ſupponit: qm̃ actus humilitatis principalis, ſm̃ quem iudicantur virtutes, eſt ſubiectio ſui ad id quod Dei eſt. Vt. n. ipſum nomen oſtendit humilitas non ſignificat excellentiam, qua homo ſuper aliqua feratur, vt ſuperior deſpiciens ea, ſed importat deiectionem quandam: ſimiliter nec appetitus eorum, quæ vere magna ſunt, eſt principalis humilitatis actus, ſed magis ſubiectio quędam appetitus, vt ipſum nomen monſtrat. Et ratio eſt quia humilitas magis reprimit ſpem, quàm erigatur illa, cuius oppoſitum eſt in magnanimitate, quæ magis ſpe erigitur, quàm reprimat, ut ipſius nomen monſtrat ſignificans animum ad magna.

¶ Ex his igitur ad obiecta rñdetur. Et ad primum dr̃ diſtinguẽdo, ꝙ refrænare ſpem ne immoderatè feratur in excelſa, contingit dupliciter, ſ. ut excedentia dignitatem: & ſic conceditur ꝙ ſpectat ad magnanimitatem, ſecundario tamen: uel ut ad condigna animo ſecundum id quod ſui, & ſic ſpectat ad humilitatem. Et ſi inſtetur, ergo habetur intentum, quòd penes hunc actum, utpote communem utriuſque ſecundum diuerſas rationes, non erat ponenda diſtinctio inter humilitatem, & magnanimitatem, ut in litera fit: Reſpondetur, quòd diſtinctio facta in litera intelligenda eſt penes actus principales, quia ſcilicet principalis actus humilitatis eſt frænare ſpem ne immoderatè feratur in excelſa: principalis autem actus magnanimitatis eſt firmare contra deſperationem, & impellere animum ad excelſa. Et hinc patet diuerſitas earum, quia penes actus principales diuerſitas virtutum attenditur, cum quibus tamen ſtat, quòd magnanimitas ſecundario actu refrænet etiam ſpem, alia tamen ratione quàm humilitas.

¶ Ad ſecundum dicitur per eandem diſtinctionem: uel aliter,

K ¶ Ad demum illata ad probãdum, ꝙ æquanimitas eſt proprius humilitatis actus, dicitur ꝙ falſum hoc eſt: & quòd Tullius de magnanimitate loquitur, ac forti liberoque animo, non de humilitate quam theologi tractãt, quã m. nemo principum huius ſæculi nouit: & ſi procul odorem ipſius ſenſerint, aliquid illius mandantes.

¶ Ad ſecundam probationem negatur, quòd æquanimitas in proſperis ſit actus deliberatus &c. Nam æquanimitas non eſt nomen actus, ſed diſpoſitionis, ſeu ſtatus animi. importat enim æqualitatem animi, quæ eſt effectus non actus uirtutis. Et quidem ꝙ in proſperis non recedat aliquis a recto ſtatu animi, ex multis fit virtutibus. Quòd enim non recedat per animi tumorem, fit per humilitatem: ꝙ non recedat per appetitum inordinatum vindictæ, fit per manſuetudinem: ꝙ non recedat per libidinem vſurpandi aliena, fit per iuſtitiam: quòd non per cõcupiſcentiam, fit per temperantiam. Et breuiter clare patet, quòd æquanimitas non eſt actus, ſed ſtatus. Et ſi alicui virtuti ſpecialiter tribuendus eſſet effectus ille, charitati tribuendus eſt:

eſt, quoniam per ipſam homo erga Deum, ſeipſum, ac proximum rectè ſe habet: & pax, quæ tranquillitatem animi ponit, charitati attributa ſuperius eſt.

¶ In eodem art. 1. in reſponſionibus argumentorũ, nota quæ diximus authoritate firmari. Nam in reſponſione ad primum habes ꝙ humilitas eſt, cum aliquis conſiderans defectũ ſuum tenet ſe in infimis &c. Et ſimiliter in reſponſione ad quartum, ꝙ quantumcunq; perfectio, ex relatione ſuæ ĩperfectionis ad Deũ, conuenit humilitas. Et in rñſione ad quintum, ꝙ humilitas, ſecundum qđ eſt ſpecialis uirtus pcipuè, hoc eſt, principaliter reſpicit ſubiectionem &c.

SVP. QVÆS. CLXI. ARTIC. II.

IN art. 2. eiuſdem quæſtionis dubium occurrit circa principium corporis articuli primi. ſ. Ad humilitatem propriè pertinet, vt aliquis reprimat ſeipſum ne feratur in ea, quæ ſunt ſupra ſe. Et eſt ratio dubii, tum primo quia obſcuritatem parit diuerſitas dictorum. In præcedenti namque articulo humilitas ex parte modi diffinita eſt, dicendo, ꝙ ad humilitatem pertinet refrænare animum, ne immoderatè tendat in excelſa.

Porrec. per ter.

779 Inf. art. 6. corp. & q. 165. art. 3. ad 2.

comparatione ad Deum deficiẽs inuenitur, ſm illud Iſa. 40. Oĩs gentes quaſi non ſint, ſic ſunt corã eo: & ſic cuilibet homini pt cõuenire humilitas.

AD v. dicendum ꝙ Phil. intẽdebat agere de uirtutibus, ſecũdum, ꝙ ordinantur ad uitam ciuilẽ, in qua ſubiectio unius hominis ad alterum, ſm legis ordinem determinatur, & iõ continentur ſub iuſtitia legali. Humilitas aũt ſecundum quòd eſt ſpecialis uirtus, pręcipuè reſpicit ſubiectionem hominis ad Deum propter quem etiam alijs humiliando ſe ſubiicit.

ARTICVLVS II.

Vtrum humilitas conſiſtat circa appetitum.

AD SECVNDVM ſic pcedi-tur. Videtur ꝙ humilitas non conſiſtat circa appetitum, ſed magis circa iudicium rõis. Humilitas enim ſuperbię opponit: ſed ſuperbia maxime cõſiſtit i his, quę ptinẽt ad cognitionem. dicit. n. Greg. 34. Mor. * ꝙ ſuperbia cum exterius uſq; ad corpus extenditur, prius ꝑ oculos iudicaĩ: unde & in Pſ. 130. dr̃. Dñe, non eſt exaltatum cor meum, neq; elati ſunt oculi mei. Oculi aũt maxime deſeruiunt cognitioni: unde uidetur quòd humilitas maxime ſit circa cognitionem, per quam de ſe aliquis æſtimat parua.

Li. 34. Moral. c. 6. in princ.

¶ 2 Prę. Aug. dicit in lib. de vir. * ꝙ humilitas pene tota diſciplina chriſtiana ẽ. Nihil ergo qđ in diſciplina chriſtiana cõtinẽ repugnat humilitati: ſed in diſciplina chr̃iana admonemur ad appetẽdũ meliora, ſm illud 1. ad Cor. 12. Æmulamini chariſmata meliora. ergo ad humilitatẽ nõ pertinet reprimere appetitum arduorum, ſed magis ęſtimationem.

Cap. 5. in med. to. 6.

Hic autem ex parte obiecti dicitur, quòd ad humilitatem pertinet refrænare hominem ne tendat ad ea quæ ſunt ſupra ſe. Eſt autẽ hoc obſcuritatis cauſa, quia ex parte modi manifeſta eſt diſtinctio humilitatis à magnanimitate: ſed ex parte obiecti non, ex quo utraque frænat hominem ne tendat in ea, quæ ſunt ſupra ſe. Tum ſecundo, quia aut hic eſt ſermo de his, quæ ſunt ſupra hominem ſecundum regulam magnanimitatis: aut de his, ꝙ ſunt ſupra hominem ſecundum regulam humilitatis, aut de his quæ ſunt ſupra hominem ſimpliciter, & abſolutè. Non poteſt dici primum, quia talia ut ſic magnanimitati ſunt propria. Nec ſecundum, quia commune eſt omnibus appetibilibus ſiue excedant ſiue non, quòd ſecundum humilitatis regulam appetantur, ut ſupra hominem, quia ad omnia humilis ſe habet, ut indignus. Vnde per hoc dictum non haberetur appetibile proportionatum humili, & ſuperexcedens ipſum. Nec tertium, quia reſpectu appetibilium, quę ſimpliciter ſunt ſupra hominem, ſufficit magnanimitas, & ſic humilitas ſuperflueret. Nec poteſt ſaluari hoc dicendo, quòd humilitas non ſuperfluit: quia opus eſt vna uirtute, quæ habeat pro principali actu repreſſionem animi, ne tendat in ea, quę ſunt ſupra ſe: hęc autem eſt humilitas, non magnanimitas. Hoc enim falſum eſt, quoniam niſi habeatur alia formalis ratio uirtutis, neceſſitas iſta non ſufficit ad multiplicandas uirtutes. Alioquin oporteret ponere in materia fortitudinis duas uirtutes. ſ. fortitudinem, cuius principalis actus eſt firmare contra timorẽ: & vnam aliam, cuius principalis actus eſſet frænare audaciam, quamuis fortitudo ſecundario actu frænet illam. Sic dicitur in propoſito, quòd quamuis magnanimitas ſecundario actu frænet animum ne tendat in ea, quę ſunt ſupra ſe, oportet tamen ponere humilitatem, ut ſit uirtus actu principali refrænans hominem ne tendat in ea quę ſunt ſupra ſe. Quocirca licet uerum ſit quòd magnanimitas, & humilitas inter ſe ſic differant quod principalis actus illius eſt impellere, iſtius eſt reprimere, ſi tamen materia eſt eadem utriuſque: aliunde oportet neceſſitatem humilitatis ponere.

¶ Ad hęc ordine præpoſtero dicitur, quòd ſermo literæ eſt de his, quę ſunt ſupra ſe ſimpliciter, & abſolute. Et conceditur, ꝙ humilis, & magnanimus conueniunt in materia pro quanto uterque tendit in magna, & reprimit ſe ab his, quę ſunt ſimpliciter, & abſolutè ſupra ſe. Reprimit enim incipientem in uia Dei à præſumptione operum perfectorum ſicut grammaticum ab orando, quod eſt actus ſuperioris facultatis, & huiuſmodi: ſed differentia conſiſtit in ratione reprimendi. Nam magnanimus reprimit ſe ab his, quę ſunt ſupra ſe ea ratione; quia collatione facta totius, quod in ſe eſt ad illud, inuenit ſe imparem illi. Humilis autem ea ratione, quia tẽdere in illa aduerſatur ſubiectioni ſui ad Deum, & id ꝙ Dei eſt: ita ꝙ tam humilis vt ſic, quàm magnanimus ut ſic, habet cogitationem & eorum, quæ ſunt ſimpliciter, & abſolutè ſupra ſe. & infra ſe, & commenſurata ſibi. Sed in regulis, & appetitu regulato eſt differentia: quia magnanimus ſumit regulas ſuas ad proſequendum, & vitandum ex ipſo bono rationis in proſequendo proportionata, & malo rationis, ſi proſequeretur quę ſupra, aut infra eſſent: humilis autem ad eadẽ tendit, & eadem vitat. Et propterea dictum eſt, quòd ſupponit non magnanimitatem, ſed id quod magnanimitatis eſt, ſcilicet ipſa commenſurata excedẽtia, aut exceſſa; ſed regulas ſumit ex bono diuinę reuerentiæ, hoc eſt, ex collatione eius, quod ſui eſt ad Deum, & id, quod Dei eſt. Et quia ad hoc, quòd homo in hoc exilio cœleſtis patriæ, cuius ꝑfectus virtute huius vix ſit, maximè exigitur, quòd rectè ſe habeat tam in intellectu practico, quàm affectu, & operatione ſecundum collationem imperfecti ſui ad Deum, & id quod Dei eſt, quoniam huiuſmodi collationis ſubiectione prætermiſſa, in infinita ruet mala: ideo humilitas hinc vltra magnanimitatẽ, & alias virtutes neceſſaria eſt. Et per hæc patet ſolutio ſecundæ obiectionis.

¶ Ad primam autem dicitur, quòd diuerſitas dictorum non parit obſcuritatem, ſed auget claritatem: quoniam prius notum tantum erat humilis modus tendendi in excelſa, quia ſcilicet humilitas moderate, hoc eſt, ut indignum, tendere facit in excelſa. Nunc verò declaratum eſt, ꝙ etiam obiectum, in qđ tendit humilis, eſt moderatum, hoc eſt, non ſupra ſe ſimpliciter & abſolute, ut ex utraq; ſimul iuncta doctrina habeas, quòd humilis ſic ad oĩa ſe habet ut indignus, qđ tamen non niſi ad cõmenſurata ſibi abſolutè tendit, & ad illa tendit ut indignus.

¶ In eodem art. 2. in reſponſione ad ſecũdum nota duo. primũ eſt, quod ſupra dixi, ꝙ quia humilitas moderatur ſpem, quę eſt boni ardui poſſibilis, oportet, ꝙ alicui potentiæ innitatur, qua mediante illud adipiſcẽdum, ſeu conſeruandum ſperet. Et quia innititur auxilio Dei, & eius quod Dei eſt: ideò contra humilitatem eſſe dicitur, ꝙ aliquis ad maiora tendat ex confidentia propriarum uirium. Secundum eſt, quòd in litera per ly maiora, non intelligas niſi illa, de quibus eſt ſermo in argumento, hoc eſt, dona Dei meliora, aliter humiles præſumptuoſos faceres ad quæque maiora. Et rurſus, quia auxilium diuinum ordinatum eſt, quia quę à Deo ſunt ordinata ſunt, ut dicitur Roman. 13. ideò humilis ad chariſmata meliora ſi tendit, innixus diuino auxilio, hoc appetat, & conetur ſperãs ordinate ſibi opem diuinam affuturam ad meliora dona: & non quod attentet inchoans ea quæ perfectorum ſunt, ut multi incipientes, in uia Dei ſtatim ad contemplationis quietem ſtudent uolare in quo non ſolum imprudenter, ſed ſuperbe agunt, non menſurantes ſeipſos, & uehementer errant, ac periculoſe. Debent enim ad meliora ordinate procedere, prius domando proprias paſſiones, ac operationes exteriores, & poſt frequentes uictorias in campo ſubactis hoſtibus, ad montem quietæ contemplationis aſcendere. Simile quid accidit his, qui ſeipſos non caſtigant, & ad prædicandum alijs, aut ad regendum alios ſe ingerunt. Non

eſt

¶3 Præt.[h] Ad eandē uirtutē pertinet refrænare ſuperfluū motū, & firmare aīum contra ſupfluā retractionem: ſicut eadem fortitudo eſt, q̄ refrænat audaciam, & quę firmat aīum cōtra timorē: ſed magnanimitas firmat aīum contra difficultates, quæ accidunt in proſecutione magnorum. G Si ergo humilitas refręnaret appetitū magnorū, ſequeretur, ꝙ humilitas non eſſet uirtus diſtincta à magnanimitate, quod patet eſſe falſum. non ergo humilitas conſiſtit circa appetitum magnorū, ſed magis circa æſtimationem.

¶4 Pręt. Andronicus ponit humilitatē[h] circa exteriorem cultū: dicit enim, ꝙ humilitas eſt H habitus non ſuperabundās sūptibus, & præparationibus. ergo non eſt circa motū appetit[9].

Sed contra eſt, ꝙ Aug.* dicit in lib. de pęnitentia, ꝙ humilis eſt, qui eligit habitare in domo Dn̄i, magis q̄ habitare i tabernaculis peccatorū: ſed electio pertinet ad appetitū. ergo humilitas cōſiſtit circa appetitū magis q̄ circa æſtimationem

Resp. Dicend, ū ꝙ ſicut ſupra I dictū eſt,* ad humilitatem propriè ptinet, ut aliquis reprimat ſeipſum, ne feratur in ea, quæ ſunt ſupra ſe. Ad hoc autem neceſſarium eſt, ut aliquis cognoſcat id, in quo deficit à proportione eius, quod ſuam uirtutē excedit: & ideò[m] cognitio proprii defectus pertinet ad humilitatem, ſicut regula q̄dām directiua appetitus[n]: ſed in ipſo K appetitu conſiſtit humilitas eſſentialiter. Et iō dicendū eſt, ꝙ [o]humilitas, ꝑpriè ē directiua, & moderatiua motus appetitus.[q]

Ad primvm ergo dcd̄m, ꝙ extollētia oculorū eſt quoddam ſignum ſuperbiæ, inquantum excludit reuerentiam, & timorē. Conſueuerunt. n. timentes, & verecūdati maximè oculos deprimere, quaſi nō audentes ſe aliis cōparare. Non āt ex hoc ſeqt̄, ꝙ humilitas eſſentialiter circa cognitionē cōſiſtat.

Ad ii dcd̄m, ꝙ tendere in G aliqua maiora ex propriarum virium confidentia, humilitati contrariatur. Sed ꝙ aliquis ex cōfidentia diuini auxilij in maiora tendat, hoc non eſt contra humilitatem, præſertim cū ex hoc aliquis magis apud Deum exaltet̄, ꝙ ei ſe magis ꝑ humilitatem ſubiicit. vn̄ Aug. dicit in lib. de pęnit. Aliud eſt leuare ſe ad Deū, aliud eſt leuare ſe contra Deū. H Qui ante illum ſe ꝓiicit, ab illo erigit̄: qui aduerſus illum ſe erigit, ab illo proiicit̄.

Ad iii dcd̄m, ꝙ in fortitudine inuenit̄ eadem rō refrænandi audaciam, & firmandi aīum contra timorem. Vtriuſq;. n. rō eſt ex hoc, ꝙ hō bonum rōis debet periculis mortis præferre, & in refrænando præſumptionem ſpei, quod pertinet ad humilitatem: & in firmando aīm I contra deſperationem, qđ pertinet ad magnanimitatem. Eſt & alia rō. Nam rō firmādi aīm contra deſperationem, eſt adeptio ꝓprij boni, ne. ſ. deſperando hō ſe indignum reddat bono, quod ſibi competebat: ſed in reprimēdo præſumptionem ſpei, rō præcipua ſumitur ex reuerentia diuina, ex qua contingit vt homo non plus ſibi attribuat, q̄ ſibi competat ſm̄ gra- K dum, quem eſt a Deo ſortitus. Vnde humilitas pręcipue vr̄ importare ſubiectionem hoīs ad Deum: & propter hoc Aug. in libro * de ſermone Domini in monte, humilitatem, quam intelligit per paupertatem ſpiri-

eſt bonum aliquid æmulari charifmata meliora per auxilium F diuinum, ſed præſumptuoſum eſſe.

¶ In reſponſione ad tertium eiuſd. art. dubium ex Martino ubi ſupra, occurrit contra hanc reſponſionem, arguente. Primò, quia aut loquitur de eadem ratione communi, aut propria. Nō de cōi, quia ſic etiam in ꝑſumptione ſpei, & firmitate cōtra deſperationem inuenit̄ vna cōis ratio, puta bonum rationis. Nec de propria, quia ſic vnicuique eſt ſua propria ratio tam in timore, q̄ in audacia; tam in ſpe, q̄ in deſperatione; alioquin non eſſet propria alicui, ſed cōis plurib[9]. Secūdò, quia falſum eſt, ꝙ illa rō aſſignata in fortitudine ſit cōis timori, & audacię. Nam hæc ratio, ſ. bonum rōis, eſt periculis mortis præferendum, non eſt rō frænandi audaciam, ſed magis excitandi audaciam. Nunquā. n. quis ab audendo retrahitur ꝑ illā rōem. Tertio, quia ratio aſſigna a i magnanimo contra deſperōnem, eſt cōis vtriq; actui, ſ. deſperationi, & ſpei. Nam rō iſta. Bonum incompetens, & debitum eſt adipiſcendū, non ſolum firmat cōtra deſperationē, ſed refrænat ſpem ab incompetenti. Quarto, qa ēt alia rō aſſignata ex diuina reuerentia eſt cōis vtrique actui. Nam ſicut ex reuerentia diuina non plus ſibi qs attribuit, q̄ ſibi compe at ſecūdum gradum ſortitū a Deo, ita ex eodem fine homo contēnat, & negligat, quæ hēt a Deo, ſed eis vtatur, q̄ habet ab eo.

In li. de pœnitētię medicina, c. 1. parū à medio, tom. 9

Art. præce

¶ Ad euidentiam horum ſcito, ꝙ compatiendum eſſe Martino, & aliis, qui non intellexerint, neque penetrarunt ſententiam authoris. Acceperūt ſiquidem hinc non ſolum illam affirmatiuam, ſ. Ad eādem virtutem, puta, fortitudinē, ſpectat vterque actus, ſ. firmare timorē. & reprimere audaciam, quia eſt eadem rō &c. ſed ēt iſtam negatiuā, Non ſpectat ad vnam virtutē, puta, magnanimitatem, firmare contra deſperationem, & reprimere ſpem. Et ꝑpea errarunt: quia in litera affirmatiua quidem illa hr̄, ſed iſta negatiua non hr̄, nec eſt intenta, nec eſt vera, vt patet ex ſupradictis: ſed in iſta illi affirmatiuæ quaſi contraponitur alia affirmatiua, ſ. ꝙ in reprimendo ſpem, quod pertinet ad humilitatem, & firmando aīm contra deſperationem, quod pertinet ad magnanimitatē, eſt alia, & alia rō, Hanc affirmatiuam, qui putat æquiualere illi negatiuæ, aut inferre illam, errat. & nūc errorem ſuum cognoſcet. Et vt vno verbo explicetur, ſignat̄ per hoc, ꝙ in materia periculorum mortis, circa quæ ponitur fortitudo, eſt vna tm̄ rō firmandi, & frænandi: & ꝑpea ſola eſt ibi fortitudo: ſed in materia ardui boni, circa quam ponitur magnanimitas, non eſt una tm̄ rō firmandi, & reprimendi, ſed eſt alia, & alia: & iō non eſt ibi ſola magnanimitas: ſed oportet ibi adeſſe humilitatem. Hæc eſt vera intētio, hic verus ſenſus litteræ, oēs ſoluens q̄ōnes. Ex hoc. n. ꝙ explanauit aliam, & aliam rōem ex principalib. actib. magnanimitatis, & humilitatis, ſ. ex firmitate, & repreſſione, nō ꝑpea excluſit, quin vtraque hēat ſecundario reliquum actum: vtraq; nanq; hēt vtrunq; actū ſm̄ propriā tn̄ rōem. Sed quia in hoc differūt, vt prædictū eſt, ꝙ magnanimitas hēt pro principali actu firmare, & impellere cōtra deſperōem: humilitas āt hēt pro principali actu reprimere ſpem, ex iſtis author declarauit intentum ſuū, tacens de ſecundario vtriuſq; actu.

Concl. m

Concl. p

¶ Ad primum ergo in oppoſitum dr̄, ꝙ author loquit̄ de rōe ꝓpria non actui iſti, vel illi, ſed propria, hoc eſt, ſpecialiſsima inter rōes directiuas actuum reprimentiū, & impellētiū. Huiōi. n. rō nulli particulari actui eſt propria, ſed ipſi virtuti, quam conſtituit.

¶ Ad ſm̄ dr̄, ꝙ falſum aſſumit, Nam ad hoc fortis audaciam moderatam. & ita moderatam, ut bono rōnis expedit, aſſumit ut bonum rōis periculis mortis præferat. Cōſtat. n. q; fortis potius mortem aggrediendo eliget ſuſtinere, q̄ immoderatam audaciam aſſumere. Vbi patet, ꝙ ex bono rōnis præferendo mortis periculis, modus audaciæ imponitur.

¶ Ad tertium conceditur, ꝙ ratio illa ēſt utrique actui cōis, ſed non ut ſola, ſeu non ſecundum oēm rationem, qua uterque actus eſt regulabilis in tali materia, ſed ſecundum aliquam particularem rationem: & ideo oportet ponere aliam rationē, ut ſic uterq; actus in tali materia ſecundum omnem rationem ſit regulatus. Et per hoc patet reſponſio ad quartū, Eodē ſiquidē mō reſpōdemr, ꝙ ratio diuinę reuerentię eſt cōis utriq; actui, ſed non ut ſola: ſicut rō fortitudinis eſt cōis utrique actui ut ſola. Et ſimiliter eſt cōis utrique actui ſecundum aliquam particularem rationem illorum, & non ſecundum omnem rōnem,

Lib. 1. c. 9. ante mediū to. 4.

qua

quia vtrunq; eſt regulabilis. Nam vtrunq; eſt duabus rōbus, & nō vna regulabilis, ſ. ex rōe propria, ac conuenientis boni, & ex diuina repetētia. Licet vtraq. ſit vtriuſq; ſuſcepti cōis, non tñ vt ſola, quia poſſunt alia rōe regulari. Et oportet, q; aliter reguletur ad perficiendum ciuem cæleſtis patriæ in via hac, qua ambulamus, quàm q; per magnanimitatem reguleſ.

SVP. QVÆ. CLXI. ART. III.

IN ar. 3. eiuſdē q. nō ſcribendū, ſed exequēdū eſt. Clarus eſt. Regula eſt noſtrę vitæ facilis, vt habeat ſpeculatiuæ: ſed rara practicæ, & ad operationē interiorem, ꝓſertim applicata. Eſt & in hoc art. ſpeculādum, q̄ conformiter diuo Thomæ definita ſit humilitas in ſupradictis.

Perrec. per totum.

780

tus, attribuit dono timoris, quo hō Deum reuereſ. Et inde eſt, q; fortitudo aliter ſe habet ad audaciā, q̄ humilitas ad ſpē. Nam fortitudo plus vtitur audacia, q̄ reprimat: vnde ſuperabundantia eſt ei ſimilior q̄ defectus. Humilitas aūt plus reprimit ſpem de ſeipſa, q̄ ea vtaſ vnde magis opponitur ſibi.

AD IIII dcēm, q; ſuperabundātia in exteriorib. ſumptib., & ꝓparationibus ſolet ad quādā iactantiā fieri, quæ per humilitatē reprimitur: & quātū ad hoc ſecundario conſiſtit in exterioribus, prout ſunt ſigna interioris appetitiui motus.

ARTICVLVS III.

Vtrum homo debeat ſe omnibus per humilitatem ſubijcere.

AD TERTIVM ſic ꝓceditſ. Vr̄ q; hō nō debeat ſe oībus per humilitatē ſubiicere. Quia ſicut dictū eſt, *humilitas ꝓcipuè cōſiſtit in ſubiectione hōis ad Deū: ſed id quod debetur Deo, non eſt hoī exhibendū, vt patet in oibus actibus latriæ. ergo homo per humilitatem non debet ſe homini ſubiicere.

Inf. a. 6. ad 1. Et Philip. 2. Art. præc. ad 3.

¶2 Præt. Aug. dicit in lib. *de natura & gratia. Humilitas collocanda eſt in parte veritatis, nō in parte falſitatis: ſed aliqui ſunt in ſupremo ſtatu, qui ſi ſe inferioribus ſubijcerent, abſque falſitate hoc fieri non poſſet. ergo homo non debet ſe omnibus per humilitatem ſubiicere.

Ca. 29. t. 7.

¶3 Præt, Nullus debet facere id q̄d uergat in detrimentū ſalutis alterius: ſed ſi aliq̄s per humilitatē ſe alteri ſubijciat, quq; hoc vergeret in detrimentū illius, cui ſe ſubiicit, q̄ ex hoc ſuperbiret, vel cōtemneret. vñ Aug. *dicit in regula. Ne dū nimium ſeruaſ humilitas, regendi frangaſ authoritas. ergo hō per humilitatem non debet oībus ſe ſubiicere.

In 3. regula incipit: Ante oia fratres, t. 1

SED CONTRA eſt, quod dr̄ Philip. 2. In humilitate ſuperiores ſibi inuicem arbitrantes.

RESP. Dcēm, q; in hoīe duo poſſunt cōſiderari, ſ. id quod eſt Dei, & id quod eſt hoīs. Hoīs aūt eſt, quicqnid pertinet ad defectum: ſed Dei eſt quicquid pertinet ad ſalutē, & perfectionē, ſm illud Oſeæ 13. Perditio tua, Iſrael, ex te eſt: ex me tm̄ auxiliū tuū. Humilitas aūt, ſicut dictū eſt, *Propriè reſpicit reuerentiā, qua hō Deo ſubiicit: & iō quilibet hō ſm id quod ſuū eſt, debet ſe cuilibet proximo ſubiicere quantū ad id quod eſt Dei in ipſo. Non aūt hoc requirit humilitas, ut aliquis id, quod eſt Dei in ſeipſo, ſubiiciat ei quod apparet eſſe Dei in altero. Nā illi, q dona Dei participant, cognoſcunt ea ſe habere, ſm illud 1. ad Cor. 2. Vt ſciamus quæ à Deo donata ſunt nobis: & iō abſque præiudicio humilitatis poſſunt dona, q̄ ipſi acceperunt, præferre donis Dei, quæ aliis apparēt collata: ſicut Apoſt. ad Epheſ. 3. dicit, Aliis gñationibus non eſt agnitū filiis hoim, ſicut nunc reuelatū eſt ſanctus Apoſtolis eius. Similiter ēt nō hoc requirit humilitas, ut aliquis id q̄d eſt ſuū, in ſeipſo, ſubiiciat ei, quod eſt hoīs in proximo, alioquin oporteret, vt qlibet reputaret ſe magis peccatorē quolibet alio: cū tñ Apoſtolus abſq; præiudicio humilitatis dicat Galat. 2. Nos natura iudęi, & non ex gentibus peccatores. Pōt tñ aliquis reputare aliquid boni eſſe in proximo, q̄d ipſe non habet, uel aliquid mali in ſe eſſe, quod in alio non eſt, ex quo ſe poteſt ei ſubiicere per humilitatem.

Ar. 1. ad 5. arg. & art. 2. ad 3.

Concl. m

Concl. p

Concl. ſ

Concl. s

AD PRIMVM ergo dcēm, q; non debemus ſolum Deū reuereri in ſeipſo, ſed ēt quod eſt eius debemus reuereri in quolibet, non tñ eo mō reuerētiæ, quo reueremur Deum: & ideo per humilitatē debemus nos ſubiicere omnibus proximis propter Deum, ſecundum illud 1. Pet. 2. Subiecti eſtote omni humanæ creaturæ propter Deum. Latriā tamen ſoli Deo debemus exhibere.

AD II dcēm, q; ſi nos præferamus id quod eſt Dei in proximo, ei quod eſt propriū in nobis, non poſſumus incurrere falſitatem. Vñ ſuper illud Philipp. 2. Superiores ſibiinuicem arbitrantes, dicit gloſ. *Non hoc ita debemus æſtimare, vt nos æſtimare fingamus: ſed vere æſtimemus poſſe eſſe aliquid occultum in alio, quo nobis ſuperior ſit ēt ſi bonum noſtrum, quo illo videmur ſuperiores eſſe, non ſit occultum.

Eſt Aug. in li. 83. quę. q. 71. a me dio, to. 4.

AD III dcēm, q; humilitas, ſicut & cæteræ virtutes, præcipuè interius in aīa conſiſtit: & iō pōt hō ſm interiorem actum aīæ alteri ſe ſubiicere ſine hoc, q; occaſionem habeat alicuius, quod pertineat ad detrimentum ſuæ ſalutis. Et hoc eſt quod Auguſtinus dicit in regula, Timore coram Deo prælatus ſubſtratus ſit pedibus veſtris: ſed in exterioribus humilitatis actibus, ſicut & in actibus cæterarum uirtutum, eſt debita moderatio adhibenda, ne poſſint vergere in detrimentum alterius. Si autem aliquis quod debet faciat, & alii ex hoc occaſionem ſumant pecati, non imputatur humiliter agenti: quia ille non ſcandalizat, quàmuis alter ſcandalizetur.

In 3. regula, tom. 1.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum humilitas ſit pars modeſtiæ, vel temperantiæ.

AD QVARTVM ſic ꝓceditſ. Vr̄ q; humilitas non ſit pars modeſtiæ, uel tēperantiæ. Humilitas. n. ꝓcipue reſpicit reuerentiā, qua quis ſubiicitur Deo, ut dictū eſt: *ſed ad uirtutē theologicā pertinet, q; habeat Deū pro obiecto. ergo humilitas magis debet poni virtus theologica, quàm pars temperantiæ, ſeu modeſtiæ.

Art. præc.

¶2 Præt. Tēperantia eſt in concupiſcibili: humilitas aūt vr̄ eſſe i iraſcibili, ſicut & ſuperbia, quæ ei opponitur, cuius obiectum eſt arduum, ergo vide-

SVP. QVÆ. CLXI. ART IIII.

Pon. per to.

781

IN art. 4. eiuſdem q. dubium ex Martino o currit in 1. q. de humilitate, vbi notat quatuor dicta huius literæ, & ex eis format quatuor rationes pro concluſione huius articuli: & deinde ſoluit eas. Primum dictum eſt authoritas Origenis allata in litera in oppoſitum, ex quo ratiocinatur ſic. Omnis menſuratio, uel moderatio pertinet ad modeſtiam: humilitas eſt huiuſmodi ergo. Secundum eſt. Omnes uirtutes

Su. q. 160. ar. 2. corp. Et 3. di. 33 q. 3. art. 2. q. 3. cor.

refrænantes, ſeu reprimentes impetus affectionũ ponuntur partes temperantiæ: ſed humilitas reprimit motũ ſpei. ergo. Hæc habentur formaliter in litera. Tertium eſt authoritas Ariſtotelis allata in litera, ꝙ tendens in parua ſm̃ modum ſuum, non eſt magnanimus, ſed temperatus: & hoc n. n aliter formatur. Quartum eſt, ꝙ magnanimitas & humilitas licet conueniãt in materia, differũt tñ in modo &c. vt in rãtione ad tertiũ litera dicit. Vnde arguit ꝙ eorũ quæ conueniunt in materia, & differunt in modo, vnũ eſt ſub altero: ſed hæc ſunt huiuſmodi. ergo. Probatur minor, quia magnanimitas eſt circa ardua impellendo, humilitas verò refrę nando. Et primam quidem, & ſecundã ſoluit interimendo maiores: alioquin oẽs uirtutes pertinerent ad temperantiã quia oẽs habent actũ moderationis. Ad tertiam dicit, ꝙ non loquitur de temperãtia propriè dicta. Ad quartam negat minorẽ, quia tã magnanimitas q̃ humilitas impellit, & reprimit.

¶ Ad hæc dicendum, ꝙ unico ſubintellecto verbo, oĩa dicta literę ſolida conſtant, & oppoſita ruunt, ſ. ꝙ ſemper eſt ſermo de actu principalis uirtutis, ita ꝙ nõ eſt authoris doctrina, ꝙ oĩs moderatio, ſeu ꝙ oĩs refrænatio &c. ſpectat ad temperantiam, ut ille ſomniat ſed ꝙ oĩs virtus, cuius principalis actus conſiſtit in moderando, uel in refrænando, eſt temperantia, uel adiuncta temperantiæ. Et tunc clarè vides primum, ſm̃ & quartum, quæ in litera habentur, optimè currere: qm̃ & maiores ſic ſunt veræ, & minor quartæ eſt vera: quia cõſtat, quòd principalis actus magnanimitatis conſiſtit in firmitate, ſeu impulſu animi ad magna. Principalis uerò actus humilitatis conſiſtit in refrænatione ad magna tendentis. De authoritate uerò Ariſt. tertio loco allata, bene dĩ, ꝙ Ariſtoteles non accepit ibi temperantiam propriè, nec hoc author uoluit, ſed accepit temperatum ſm̃ modum. Et hoc eſt ad propoſitum, quia hinc teſtimonium habemus, ꝙ ex modo accedit quis ad temperati nomen.

Concl. m

Lib. 4. c. 5. non remote a princ. tom. 3.

Concl. pars

tur ꝙ humilitas non ſit pars temperantiæ, uel modeſtiæ.

¶3 Præt. Humilitas, & magnanimitas circa eadẽ ſunt, vt ex ſupradictis patet: ſꝫ magnanimitas nõ ponitꝛ pars tẽperãtię, ſed fortitudinis, ut ſ. habitũ eſt. ergo vr̃ ꝙ humilitas nõ ſit pars temperantiæ, uel modeſtiæ. G

Art. 1. huius quæſt.

q. 129. artic. 5.

Sed contra eſt, qđ Origenes dicit ſuper Lucã, Si vis nomen huius audire uirtutis, quõ a philoſophis ẽt appelletur, auſculta eandẽ eſſe humilitatem, quã reſpicit Deus, quæ ab illis metriotes dr̃, ideſt, mẽſuratio, uel moderatio, quæ manifeſtè pertinet ad modeſtiam, uel tẽperantiam. ergo humilitas eſt pars modeſtiæ, uel temperãtię. H

Hom. 8. in Luc. a medio, to. 3.

Resp. Dcđm, ꝙ ſicut ſupra dictũ eſt, in aſſignando partes uirtutibus, pręcipuè attẽditur ſimilitudo quantũ ad modum uirtutis. Modus aũt tẽperãtię, ex quo maximè habet laudem, eſt refrenatio, uel repreſſio impetus alicuius paſſionis. Et iõ oẽs uirtutes refrænantes, ſiue reprimentes impetus aliquarũ affectionũ, uel actiones moderantes, ponuntur partes temperantiæ. I Sicut aũt mãſuetudo reprimit motũ iræ: ita humilitas reprimit motũ ſpei, qui eſt motus ſpũs in magna tẽdentis: & iõ ſicut manſuetudo ponitur pars tẽperantiæ, ita ẽt & humilitas. Vñ Philoſophus in 4. Ethic. eũ, qui tendit in parua ſm ſuum modum, dicit non eſſe magnanimum, ſed temperatum, quem nos humilem dicere poſſumus. K Et inter alias partes temperantiæ, rõne ſuperius dicta, continetꝛ ſub modeſtia, prout Tullius de ea loquitur, inquantum ſ. humilitas nihil eſt aliud q̃ quædam moderatio ſpiritus. vnde 1. Petr. 3. dr̃ In incorruptibilitate quieti, ac modeſti ſpiritus.

q. 129. ar. 5 128. & 157 art. 3. & q. 143.

q. 160. ar. 2

Tullius in li. 2. de inuectione, in fol. 3. ante ã libro.

Ad primum ergo dcđm, ꝙ virtutes theologicæ, q̃ ſunt circa ultimum finem, qui eſt primum principium in appetibilibus, ſunt cauſæ omnium aliarum uirtutum: vnde ex hoc ꝙ humilitas cauſatur ex reuerentia diuina, non excluditur qn humilitas ſit pars modeſtiæ, vel temperantiæ.

Ad II dcđm, ꝙ partes principalibus virtutibus aſſignantꝛ non ſm conuenientiã in ſubiecto, uel in materia, ſed ſm conuenientiam in mõ formali, vt dictum eſt: & iõ licet humilitas ſit in iraſcibili ſicut in ſubiecto, ponitꝛ tñ pars modeſtiæ, & temperantiæ propter modum.

q. 48. & 158 ar. 3. ad 2. & q. 137. ar. 2. ad 1.

Ad III dcđm, ꝙ licet magnanimitas & humilitas in materia conueniant, differunt tñ in modo, ratione cuius magnanimitas ponitur pars fortitudinis, humilitas autem pars temperantiæ.

ARTICVLVS V.

Vtrum humilitas ſit potiſſima virtutum.

Ad quintum ſic proceditur. Videtur quòd humilitas ſit potiſſima virtutum. Dicit. n. Chryſoſtomus exponens illud quod dicitur Lucæ 18. de Phariſæo, & Publicano, quòd ſi miſta delictis humilitas tam facile currit, vt iuſtitiam ſuperbiæ coniunctam tranſeat. ſi

Porrec. per totum.

782

4. di. 33. q. 3. ar. 3. ad 6

Ho. de incomprehẽſibili Dei natura. to. 5.

SVPER QVÆ. CLXI. ARTIC. V.

In art. 5. eiuſdem quæ. 161. dubia multa ex Martino in 5. q. de humilitate occurrunt. Primum contra rationem literæ, ad probandum uirtutes intellectuales eſſe potiores moralibus, ſeu humilitate. Supponit, inquit, primo ratio unum falſum, ſ. Omne in quo eſt ordinatio rationis eſſentialiter, eſt potius q̃ id, in quo eſt tm̃ participatiuè. Et ꝙ hoc ſit falſum, probatur. Stat aliquid habere ordinationem rationis eſſentialiter, & eſſe malum culpabiliter. ergo non omne habens ordinationem rationis eſſentialiter eſt potius eo, quod habet ordinem rationis participatiuè. Probatur prima pars antecedentis, quia ſtat dictamen rectum rationis fieri pp uanã gloriam. Secũda pars probatur, quia actus, ſeu appetitus oĩs conformis dictamini, ſtu dẽuali eſt bonus moraliter. Secũdo, Illud in quo eſt eſſentialiter ordinatio rationis non eſt bonũ moraliter, niſi ſit imperatum ab habente ordinem rationis participatiuè: quia in actu intellectus non eſt bonitas moralis, niſi ratione bonitatis moralis actus voluntatis. non eſt ergo uerum, ꝙ habens ordinationem rationis eſſentialiter eſt potius, & melius habente illã participatiue. Tertio, Velle bene agere eſt melius, q̃ ſcire, uel dictare bene agere: ſed in ipſo uelle eſt participatiue, in ipſo ſcire, uel dictare eſt eſſentialiter ordo rationis ergo habens participatiuè eſt melius habente per eſſentiam. Antecedẽs probatur. Velle bene agere, & neſcire quõ, eſt melius quàm ſcire & nõ uelle. ergo uelle eſt melius quàm ſcire. Tenet conſequentia per regulam Ariſtot. de eligibilitate, & fuga in lib. Priorum. Quarto, Actus habens ordinationem rationis eſſentialiter, eſt gratia illius qui habet eam participatiue. ergo ſecundus eſt potior primo; quia practicam ſcire, & iudicare eſt gratia operis, ut dicitur in 6. Ethic.

¶ Secundum dubium eſt contra eandem rationem, quia Martinus conatur ſoluere illam dicendo, ꝙ habere ordinem rationis contingit dupliciter, ſcilicet ut uerum, & ut proſecutionem, uel fugam: & ꝙ primo modo habet intellectus, ſecundo uoluntas: & ꝙ ſecundo modo eſt ſimpliciter perfectius. Et ꝙ iuxta ſecundum modum electio bona habet ordinem rationis eſſentialiter, & intellectus participatiuè, & per hoc uirtus moralis eſt ſimpliciter perfectior uirtute intellectuali.

¶ Tertium dubium eſt circa ipſam concluſionem, ſ. Virtutes intellectuales ſunt nobiliores humilitate. Probat Martinus oppoſitum dupliciter. Primo ſic, Bonitas moralis eſt excellentior q̃ bonitas intellectus. ergo. Antecedens probatur. Cum bonitate moris non ſtat culpa, quæ eſt ſummum malum: cum bonitate intellectus, quæ eſt ueritas, ſtat culpa. ergo. Secundo ſpecialiter de humilitate, Oĩs uirtus qua immediate bene beateque uiuit, eſt uirtutibus intellectualibus potior: ſed humilitas

eſt

iuſtitiæ coniunxeris eam, quo nõ ibit? Aſſiſtet ipſi tribunali diuino in medio angelorum, & ſic patet ꝙ humilitas præfertur [b] iuſtitię: ſed iuſtitia eſt præclariſſima oĩum virtutum, & includit in ſe oẽs virtutes, vt patet p Phil.* 5. Eth. ergo humilitas eſt maxima virtutum.

¶ 2 Præt. Aug.* dicit in libro de ver. Domini. Cogitas magnã fabricã conſtruere celſitudinis, de fundamẽto prius cogita humilitatis, ex quo videtur ꝙ humilitas ſit [b] fundamentũ omniũ virtutum. ergo videtur eſſe potior aliis virtutibus.

¶ 3 Præt. Maiori virtuti maius debetur pręmium, ſed humilitati maximum debetur præmiũ, quia qui ſe humiliat, exaltabit̃, vt dicitur Luc. 14. [b] ergo humilitas eſt maxima virtutum.

¶ 4 Præt. Sicut Aug. dicit in libro de vera relig.* Tota vita Chriſti in terris per hominẽ, quem ſuſcipere dignatus eſt, diſciplina morũ fuit, ſed pręcipuè [b] humilitatẽ ſuã imitãdam propoſuit dicẽs Mat. 11. Diſcite a me, qa mitis ſum, & humilis corde. & Gre.* dicit in paſtora. ꝙ argumentũ redẽptionis noſtræ inuenta eſt humilitas Dei. ergo humilitas videtur eſſe maxima virtutum.

SED CONTRA eſt quòd charitas præfertur omnibus virtutibus ſm illud Colo. 3. Super oĩa charitatem habete. non ergo humilitas eſt maxima virtutum.

RESPON. dcd̃m, quòd bonum humanæ virtutis i ordine rõnis conſiſtit, qui quidem principaliter attenditur reſpectu finis. Vnde virtutes theologicæ, q̃ hñt vltimũ finem pro obiecto, ſunt potiſſimæ. Secũdario autem attenditur, prout ſecundum ratio

Lib. 5. ca. 1. a medio. tom. 5.

In ser. 10. paulo a prin. to. 10

Cap. 16. nõ procul a lito.

Par. 3. c. 18 nõ procul a princ.

eſt huiuſmodi. ergo. Probatur maior, quia cum omnibus intellectualibus uirtutibus, & earum actibus ſtat nec bene, nec beate uiuere.

¶ Quartum dubium eſt circa comparationem humilitatis ad iuſtitiã. Et contra tria in litera dicta directè arguitur. Primum eſt, de iuſtitia legali, Iuſtitia legalis facit ordinationẽ in his, q̃ ſunt ad finem. Secundũ eſt, de dĩa inter iuſtitiã legalẽ, & humilitatem, ꝙ iuſtitia legalis facit hmõi ordinationẽ: humilitas aũt hoiem bene ſubiectũ illi ordinationi. Tertio, ex hmõi probat oppoſitũ concluſionis. Arguit ergo contra primũ. Primo, Iuſtitia facit ordinationẽ rõnis, quæ eſt circa finẽ. ergo falſum dr &c. Añs patet, quia ſunt aliquæ leges in iure de ipſo fine, ut ꝙ Deus eſt ſummè diligẽdus ꝙ Deus eſt colendus ſummo cultu. Iuſtitia ſiquidẽ legalis facit uniuerſaliter ordinationem cuiuſcumq; legis participari ab appetitu ſubditi: vnde tranſgreſſor illius dr̃, & eſt iniuſtus. Secundo ad idem. Humilitas facit hoiem ſubiectum cuicumq; que legi ſiue diuinæ, ſiue humanæ, ſiue de his, quæ ſunt ad finẽ ergo & iuſtitia legalis adæquat iſtã ordinationẽ, alioquin humilitas faceret uniuerſaliorẽ ordinationẽ, q̃ iuſtitia: quod non concederet opinans. Deinde arguit contra ſm̃, Iuſtitia facit habentẽ eã uniuerſaliter eſſe ſubiectũ ordinationi, ergo non differunt iuſtitia, & humilitas in hoc. Probatur añs, quia hoiem eſſe ſubiectum uniuerſaliter ordinationi rõis eſt iuſtum: ergo aliqua iuſtitia iuſtum eſt. Secundo, quia iuſtitia non inclinat ad opera legis, niſi quia tenemur, & ſubiicimur legi. ergo iuſtitia facit eſſe ſubiectum ſicut & humilitas. Demum probat oppoſitum concluſionis: quia humilitas facit appetitum participem plurium ordinationum rationis, q̃ iuſtitia. ergo eſt excellentior ipſa. Añs probatur, quia iuſtitia non extendit ſe niſi ad pręcepta: humilitas uero ad præcepta & conſilia, ut patet in ſuſcipientibus religionis cõſilia obedientiæ paupertatis.

¶ Præt. Iuſtitia, & humilitas faciunt appetitum participem ordinationum rationis. Aut ergo eodem modo, aut diuerſo: ſi diuerſimode, detur uarietas, & quæcumq; dabitur, facile refutabitur. Si eodem modo, ergo iuſtitia non eſt potior humilitate.

¶ Quintum dubium eſt de excellentia iuſtitiæ particularis ſupra humilitatem. Arguit ſiquidem cõtra Martinus. Difficilius eſt uincere cupiditatem gloriæ, quàm opetum, & diuitiarũ: ſed illud eſt humilitatis, hoc iuſtitiæ. ergo. Maior patet. Minor probatur diſcurrendo per modos iuſtitiæ cõmutatiuę. Et ſi dicatur ꝙ iuſtitia diſtributiua eſt ẽt circa honores, arguitur ſecundo. Humilitas excellentius ad eadem bona impellit, & a malis retrahit, quàm iuſtitia. ergo eſt excellentior. Probatur antecedẽs, tum primo, quia humilitas liberius hęc facit: quoniam non habet retractorem ab iniuria, ſicut iuſtitia habet retractorem, ſ. illum, cui fieret iniuria: tum ſecundo, quia humilis in dubiis contra ſe cenſet pro alio, iuſtus autem non ſemper, ſed recurrit ad iudicem. Arguit tertio. Si omnes eſſent uere humiles, non eſſet opus iuſtitia particulari: ſed ſi omnes eſſent iuſti, adhuc eſſet opus humilitate. ergo humilitas potior eſt iuſtitia particulari. Añs pro prima parte probatur, quia non eſſet inordinata cupiditas rerum, pro qua opus eſt iuſtitia. Secunda pars probatur, quia ſtat aliquem nolle alienum, & tñ ita appretiari temporalia, ut magis pro eis, quàm pro ſpiritualibus laboret, & hoc ex defectu humilitatis, quia appretiat temporalia pluſquã in ueritate ſint. Arguit quarto, argumento ſancti Thomæ, qđ eſt primum in litera, ſcilicet. Humilitas cum iniuſtitia eſt melior, quàm ſuperbia cum iuſtitia. ergo.

¶ Ad euidentiam comparationis inter intellectuales virtutes, & humilitatem, ſeu morales virtutes, quia maxima vis, & difficultas conſiſtit in hoc, ꝙ bonitas moralis pręfertur bono intellectus. quòd eſt veritas, ſicut malitia moralis peior eſt malo intellectus, quod eſt falſitas: ideo ſcito, ꝙ bonitas moralis poteſt ſumi dupliciter. Vno modo, largè, vt comprehendit oẽm in ſe bonitatem oĩs appetitus rationalis: & ſic quia comprehendit in ſe ẽt bonitatẽ virtutum theologaliũ, ſ. ſpei, & charitatis, bonitas moralis ſic accepta eſt extra propoſitum: qm̃ hic eſt ſermo de virtutibus moralibus, vt diſtinctis a uirtutibus theologicis, vt patet in litera. Alio modo, vt ſolum extẽditur ad virtutes, quæ propriè vocantur morales: ſ. iuſtitiam, fortitudinem, temperãtiam, & partes earum: & ſic ſolum ſumenda eſt in propoſito bonitas moralis. Et quemadmodum diſtinctum eſt de bonitate morali, ita diſtinguendum eſt de malitia morali, & malo culpæ: qm̃ eſſe malum moraliter, ſeu culpabiliter contingit dupl̃r. Vno mõ, vt extendit ſe ad malũ cõtra virtutes theologicas: & ſic nõ ẽ ad ꝓpoſitũ. Alio mõ vt pcisè cõtinet malum uirtutib. moralib. propriè dictis oppoſitũ: & ſic ſolum eſt ad propoſitum pp eandem rõem, ita ꝙ ſermo pñs eſt de malo culpabiliter ſm̃ vitia moralia, ſecluſa culpabilitate, quam hẽt ex eo, ꝙ contrariatur charitati, q̃ eſt virtus theologica. Et quia culpæ non hñt rõem peccati mortalis directè, niſi inquantum opponuntur charitati diligenti bonum diuinum in ſeipſo, & diſtinguenti inter filios Dei, & perditionis, (licet fundamentaliter habeant in ſe vnde ſunt dignæ morte æterna culpæ nocẽtes proximo, vt homicidia, adulteria, & eiuſmodi) hinc videre potes quãtum adimitur mali iſtis malis moralibus, vt ſunt in præſenti conſideratione & comparatione, ſecundum illud, ſ. malitiæ, & culpæ, quod directè, & ſecundum proprias rões ex ſuis propriis generibus præciſe important.

¶ His igitur prælibatis ſcito, ꝙ virtutes intellectuales, ut in pręced. lib. q. 66. art. 3. diffuſe habes ab authore, præſtant ſimpliciter moralibus: quia ex obiecto, quod eſt verum abſtractius &c. habes, ꝙ ſint ſubſtantialiter nobiliores. Sed ſecundum qđ ſunt nobiliores morales, ſ. in ordine ad agendum. Et ex hac nobilitate ſecundum quid habent ꝙ dicamur ſimpliciter boni ex moralibus virtutibus. Et ſic falſitas eſt peius quid in ſe, quàm malitia moralis, vt iſtis virtutibus moralibus pręciſè opponitur, qꝛ tollit nobilius bonum in ſe: ſed huiuſmodi malitia moralis eſt peius quid nobis, quia tollit nobis magis bona, quia magis neceſſaria, & ſecundum quæ dicimur boni ſimpliciter. Nec tradi di inter hęc obliuioni doctrinam authoris in 1. par. q. 48. art. 6. Vbi probat, malum culpæ habere plus rationẽ mali, quàm malum pœnę, quoniam hæc non contrariantur illis; quoniam loquitur de malo culpæ vniuerſaliter, ut opponitur etiam charitati, vt patet in ſecunda ratione, quę pręcipua eſt, & fundatur ſuper hoc, quia malum culpæ opponitur bono diuino in ſeipſo. Prima autem ratio non plus exigit, quàm ꝙ culpa plus habeat de ratione mali noſtri, quia ex ordine ad nos ſumitur: & hanc gloſſam habes ex loco allegato primæ ſecundę. Vel dicendum ꝙ malum culpę eſt maius malum ſimpliciter quàm falſitas, inquantum eſt malum pœnæ. Non autem hic loquimur de malo falſitatis in ſe abſtrahendo a ratione pœnę.

¶ Ad primam ergo obiectionem in primo dubio negatur conſequentia: quoniam actus, qui eſt malus culpabiliter nõ vt ſic, ſed vt bonum rationis, eſt melior ſubſtantialiter, quàm inculpabiliter ſit melior moraliter. Et per hoc etiã patet ſolutio ſecundæ. Nam conceſſo toto nihil aliud habetur, niſi quòd appetitus eſt

me-

nem finis ordinātur ea, quę ſūt ad finem. Et hęc quidē ordinatio eſſentiatiter conſiſtit in ipſa ratione ordinante, participatiuè aūt in ipſo appetitu per rationem ordinato: quam quidem ordinationē vniuerſaliter facit iuſtitia, preſertim legalis. Ordinationi aūt facit hominem bene ſubiectum humilitas in uniuerſali quantū ad omnia: quælibet autē alia uirtus quantū ad aliquā materiā ſpecialē. Ideo[m] poſt virtutes theologicas, & virtutes intellectuales, quę reſpiciunt ipſam rationem, & poſt[d] iuſtitiam, præſertim legalem, potior cæteris eſt humilitas.[n]

G Ad primvm ergo dicēdū, q humilitas iuſtitiæ non præfertur, ſed iuſtitiæ, cui ſuperbia cōiūgitur, quæ iam deſinit eſſe virtus: ſicut econtrario pctm̄ per humilitatem remittit̄. Nam de Publicano dicitur Lu. 18. q

melior moraliter: & per idem patet ad tertium. Nam conceditur q uelle bene eſt melius moraliter, quàm ſcire: ſcire tamen eſt melius ſecundùm ſe ſimpliciter.

¶ Ad probationē ex regula 2. Priorum, c. 22. dr̄, q ex regula illa non p̄ōt concludi, niſi quid eſt eligibilius. Sed qm̄ eligibilius eſt quæque non quod eſt in ſe melius, ſed qđ eſt nobis melius: idō ex regula illa nihil hr̄ cōtra nos. V. g. Cōſtat q viſus eſt nobilior q̄ guſtus, & vt tactus quidam. Et facta combinatione iuxta illam regulam, ſ. guſtus cum cęcitate, & viſus cū inſenſibilitate guſtus, conſtat q eſt eligibilior guſtus cum cæcitate, q̄ viſus cū inſenſibilitate guſtus, quia guſtus eſt nobis magis neceſſarius. Et tñ viſus eſt ſm̄ ſe nobilior guſtu, & tactu. Et ſic eſt in propoſito, q eligibilius eſt bene moraliter agere cū falſitate in intellectu, quàm veritas in intellectu cum malitia morali, non quia melius in ſe, ſed nobis. Ad quartam dr̄, quod actus intellectus practici, inquantum eſt ſecundum ſe uerus, & bonum intellectus non ordinatur ad appetitum, & opus ut ad finem, ſed inquantum practicus, ſic eſt gratia operis, ut latius declaratum in ſuperioribus eſt, nec oppoſitum docuit Ariſtoteles.

H ¶ Ad ſm̄ dubium dr̄, q non eſt illud niſi mutatio vocabulorum quo ad diſtinctionem: qm̄ habere ordinem rationis ut uerum, & habere per modum proſecutionis, aut fugæ, nihil aliud eſt, quàm habere illū eſſentialiter, & participatiue. Id uerò quod additur, ſ. q habere ordinem rationis per modum proſecutionis & fugæ, conuenit voluntati, & electioni eſſentialiter, eſt conditio diminuens, ſicut ſi quis diceret, q eſſe rationale per participationem conuenit per eſſentiam appetitui. Eſſe enim ſic rationale per eſſentiam diminuit ab eo, quod eſt eſſe rationale per eſſentiam: & ideo ſolutio nulla eſt.

¶ Ad tertium dubium dr̄ iuxta prius dicta, q bonitas moralis talis, ſ. ut ſit præciſè per uirtutes morales, non eſt excellentior ſm̄ ſe bonitate intellectus, quæ eſt ueritas. Et cum dr̄, Cum iſta ſtat culpa, quæ eſt ſummum malum, cum illa non, ergo: Reſpōdetur, quòd nobilitas ſubſtantialis rerum non penſatur ex extraneis, ſed ex proprijs: & propterea non penſatur ex connexis, quæ ſunt extra rationes rerum, ſed ex proprijs ſubſtantiis. I Et propterea dr, q cum culpa, quæ eſt ſummum malum, nō ſit quæcunque culpa, ſed oppoſita theologicę virtuti: & iſta ſit extra virtutes intellectuales, & morales: penes coniunctionem, vel ſeparationem ab illa, non attenditur nobilitas ſubſtantialis virtutum, ſed nobilitas ſecundum quid: & propterea ſimpliciter negetur conſequentia propter rationem dictam. Quamuis ad hominem, ſ. non tenentem connexionem virtutum, poſſit negari aſſumptum: qm̄ & cum intellectuali, & cum morali pręciſè ſtat culpa, quę eſt ſummum malum, ſ. conſiſtens in peccato contra charitatem Dei. Ad ſecundam obiectionem dr̄, q ſi moraliter loquimur in hac vita iuxta Ariſtotelem, minor eſt falſa: quia beata vita conſiſtit in virtute intellectuali, quæ eſt ſapientia, vt patet in x. Eth. Si autem loquamur theologicè, ſic falſa etiam eſt minor, quia non humilitate, ſed charitate immediate bene, beateq; hic viuitur.

K ¶ Ad quartum dubium de iuſtitia legali ſcito, q iuſtitia legalis, poteſt ſumi dupliciter. Primo, propriè, vt eſt quædam ſpecialis virtus omnia in bonum commune dirigens, vt de ea in 5. Eth. & ſuperius tractatur. Alio modo, communiter, prout omnis lex quomodolibet iuſtitia legalis dicitur. Si ſumat̄ propriè, ſic ſupponit ordinem ad finem, ſicut medicina appetitum ſanitatis: & inclinat ad ordinem eorum quæ ſunt ad finem. Et qm̄ ab authore ſumitur propriè, vt docet tantum doctorem, ideo actum proprium eius ponit reſpectu eorum quæ ſunt ad finem. Cum quo tamen ſtat, q præcepta reſpectu ordinis ad finem, ad iuſtitiam legalem ſpectent, non ut actus eius, ſed vt pręambula, & principia eius, vt patet ſuperius in quæſtione de præceptis fidei, & ſpei. Nam de trium theologicarum uirtutum actibus, pręcipue vniuerſaliter, non eſt iuſtitia legalis, a quo primo ſunt pręcepta decalogi, ſed ad iuſtitiæ legalis principia ſpectant.

¶ Ad primum ergo contra iuſtitiam legalem negatur, q faciat ordinem ad finem.

¶ Ad probationē dicitur, quòd lex de delectatione Dei, Diliges F dūm Deum tuum ex toto corde tuo &c. eſt iuſtitiæ legalis principium, non effectus. Lex autem de cultu Dei eſt quidem a iuſtitia legali, ſed non eſt ordinis ad finem, ſed ordinis eorum quæ ſunt ad finem. Eſt. n. de actu religionis, cuius non eſt Deus obiectum, ut patet ex ſupra dictis. Ex hoc aūt q cuiuſcumq; rectæ legis tranſgreſſor dr̄ iniuſtus, accipiendo iniuſtitiam proprie, nihil aliud hr̄, niſi q oīs lex aliquo modo ſpectat ad iuſtitiam legalē, ſ. vel vt pręambulum, ſeu principiū, vel ut actus &c. & nō hr̄ q quælibet lex ſit à iuſtitia legali propriè. Concl.

D. 711. & 898.

¶ Ad ſm̄ dr̄ primo, q nullum inconueniēs eſt humilitatem ad plura ſe extendere, q̄ iuſtitia legalis: quia principia iuſtitiæ legalis non ſunt omnino extra iuſtitiam legalem, ſed ea quæ ſunt a iuſtitia legali. Nec hoc author reputat inconueniens: quia humilitas etiam ad ea quæ theologalium uirtutum ſunt, ſe extendit. Dicitur ſecundo & ſubtilius, quòd licet ordo ad finem ſecundum ſe non fiat a iuſtitia legali, ſed ſupponatur: idem tamen ordo ad finem ex parte creaturæ rationalis, vt æ ordinatur in finem, fit à iuſtitia legali. Verbi gratia. Diligere Deum ſuper omnia, non eſt ſecundum ſe a iuſtitia legali, qa eſt de Deo obiecto, & fine: Deus H autem eſt ſupra omne bonum commune ſupra totum vniuerſum, ut patet 12. Metaph. ſed idem diligere Deum ſuper omnia, ut bonificat partes uniuerſi, ſcilicet ipſas creaturas rationales diligentes Deum ſuper omnia, cadit ſub iuſtitia legali, ad quam ſpectat omne bonum partis ad totum ordinare. Et ſic æque uniuerſalis eſt ordinatio, quam facit iuſtitia legalis, cum ea quam ſuſcipit humilitas: quoniam utraque ad omnia ſe extendit, ita quod in actibus conſiſtentibus in ordine ad finem, quia inuenitur aliquid, quod eſt de genere eorum quę ſunt p̄ finem, ſaluatur & extenſio vniuerſalis iuſtitiæ legalis ad omnes actus, & propria eius ratio, ſeu differentia, ſ. quòd eſt formaliter reſpectu eorum quæ ſunt ad finem. Et ideo diſtinguendum eſt illud conſequens, ſcilicet, ergo iuſtitia legalis adæquat ordinationem humilitatis: quoniam adæquare illam contingit dupliciter, ſcilicet vel quo ad numerum bonorum, & ſic conceditur, quia quotcunque bona reſpicit vna, reſpicit alia: vel quo I ad rationes bonorum, & ſic non oportet adæquationem quærere, qm̄ non facit magis, uel minus uniuerſalem ordinationem. Et iuſtitia legalis ſub alia ratione reſpicit omnia, & ſub alia humilitas: alioquin non eſſent diſtinctæ virtutes formaliter. Nec ſit quiſpiam modeſtus, aut ſolicitus, ppea q dicā leges eſſe actus iuſtitiæ. Claritas enim doctrinæ, vt percipiantur melius reſponſiones argumentorum, id efficit, & ſm̄ veritatē, appetitus conformis legi in ordine eorum quæ ſunt ad finem, a iuſtitia legali eſt. Appetitus uero finis ſecundum ſe, principium eſt legalis iuſtitiæ: unde nihil refert ad propoſitum dicere legem, & dicere appetitum lege regulatum, eſſe a legali iuſtitia, vel illius principium: quoniam hinc nulla eſt difficultas in propoſito.

¶ Ad obiecta contra ſm̄ dictum de differentia inter iuſtitiam legalem, & humilitatem, reſpondendo dicitur, q in litera ponitur differentia inter eas penes facere ipſam ordinationem K vniuerſaliter, & facere hominem bene ſubiectum ordinationi in vniuerſali. Hæc autem, ut ipſa uerba ſonant, diſtant ſicut agens & patiens. Iuſtitia namque dum facit uoluntatem, & executionem, prout cuilibet & toti debetur, ordinationem rationis vniuerſaliter ponit in actibus: humilitas uero, dum ex diuina reuerentia ad omnia homo tendit ut indignus per modum ſubditi, animum ad omnem rationabilem ordinationem parat. Cum ergo dr̄. Eſſe ſubiectum legi eſt iuſtum, ergo eſt a iuſtitia. Conceditur totum, ſed non eſt contra propoſitum: quoniam, ut totiens dictum eſt, in diuerſis uirtutibus dr̄ia earum ſæpe aſſignatur penes actus principales, & non ſemper penes actus proprios cum præciſione, ſcilicet quòd ita hic actus conueniat iſti uirtuti, quòd non illi: ſed quia iſte actus eſt actus principalis iſtius, & non principalis illius, & econtra: non affirmando, nec negando, ſi poteſt illi alteri aliquo modo hic actus conuenire. Sic autem eſt in propoſito, q iuſtitiæ principalis actus eſt facere, ſeu ponere rationis ordinem in omnibus: quia omnia ad cōmune bonum ſunt ordinabilia, humilitatis aūt pręci-

puus

merito humilitatis deſcẽdit iuſtificatus in domum ſuã. Vnde & Chry.* dicit: Geminas bigas mihi accommodes, alteram quidem ſuperbiæ & iuſtitiæ, alteram uero peccati & humilitatis, & videbis peccatum peruertens iuſtitiam non ꝓpriis, ſed humilitatis vincere virib. Aliud uero uidebis deuictum non fragilitate iuſtitiæ, ſed mole & tumore ſuperbiæ.

B Ad II dicendum quod ſicut ordinata uirtutum congregatio per quandam ſimilitudinem ædificio comparatur, ita etiam id quod eſt primum in acquiſitione uirtutum

Hom. de incompreheſibili Dei natura, a medio, to. 5. & to. 1. Hom. de Public. & Phar.

ꝓus eſt actus per modũ ſubditi ad omne rõabile ſe præbere. Cum quibus ſtat quòd eſſe ſubiectum, ſit à iuſtitia ſecundario. Iuſtitia enim, ut iuſtitia, non facit iuſtum ſubditum, alioquin Deus, cui repugnat ratio ſubditi, non eſſet proprie iuſtus: ſed ex iuſtitia in aliquo prouenit quòd ſit ſubditus. Et ſic patet ꝙ non eſt actus principalis iuſtitiæ, ſed effectus quidã eius in aliquo. Vnde in diffinitione iuſtitiæ nõ ponit̃ ſubiectio, ſed debitum, cũ dr̃. Ius ſuũ vnicuique tribuens. Humilitas aũt ẽt ex ipſa voce deiectionẽ ſonat. Poteſt quoque dici, ꝙ eſt æquiuocatio ď ſubiectione. Nã eſſe ſubditũ ſub rõne debiti legalis, ſeu ſimpliciter, eſt effectus quidã iuſtitiæ: ſed eſſe ſubditũ ex quodam debito morali ob diuinã .ſ. reuerentiã, tribuit humilitati. Et ſic vndiq; ruunt ambæ rões Martini cõtra differentiam in mõ reſpiciendi ordinationẽ rõis vniuerſaliter, quũ ſolidum reſtat: & ꝙ diſtinguunt̃ quo ad hoc, ſicut agẽs & patiens, quo ad actus principales, & ꝙ ſubiectio quã facit in homine humilitas, eſt alterius rõnis ab illa, quæ eſt effectus iuſtitiæ, a qua dr̃ iuſtum eſſe hominem ſubiici legi.

¶Ad obiecta demum in eodẽ dubio contra concluſionem ipſã, rñdeo. Ad primum dr̃, ꝙ aliquid ſpectare ad aliquã virtutem põt dupliciter contingere, uel ut neceſſarium ad illam virtutem, ita quod oppoſitum corrumperet, aut minueret illã virtutem, uel ut ad ſupererogationẽ illius: & ꝙ nõ minus ad ſupererogationẽ legalis iuſtitiæ ſpectant conſilia in ordine ad cõe bonum, q̃ ad ſupererogationem humilitatis ſpectant eadẽ in ordine ad proprium bonũ ipſius hominis. Si quis tñ memor fuerit illius propoſitionis, ꝙ nullum eſt conſilium, quin quandoque cadat ſub præcepto, perſpicere poterit ꝙ iuſtitia legalis adæquat humilitatem quo ad conſilia dupliciter. Primo, qa oẽs eoſdem actus reſpicit ut debita in caſu, & ſic ſaluatur adæquatio vniuerſalis: quia nullus eſt actus cadens ſub conſilio quin ẽt cadat ſub debito. Secundò, quia ẽt ſub iſta rõe, inquantum eſt ſub conſilio, ad vtriuſque ſupererogationem ſpectant. Optimi enim legiſlatoris eſt non ſolum debitos actus præcipere, ſed ẽt expedientes ad commune bonum conſulere: unde in lege dicuntur contineri non ſolum præcepta, ſed mandata, q apud Hieronymum ſunt de conſiliorum actibus.

¶Ad ſecundum verò dr̃, ꝙ aſſignata eſt in litera diuerſitas modi, & declarata, & obiectionibus eſt ſatisfactum: & non ſolũ nõ expugnabitur, ſed nec faciliter bene oppugnabitur.

¶Ad quintum dubium de iuſtitia particulari aduertẽdum eſt, ꝙ radix vnde excellentia iuſtitiæ particularis ſupra humilitatem pullulat, eſt illa, quam Ariſtoteles in 5. Ethicorum, & in 1. Rhetoricę, & author ſuperius docuit: quia .ſ. iuſtitia virtus eſt bona non ſolũ habenti, ſed directe eſt ad bonum alterius. Hoc .n. maximum virtutis opus, & præcipua laude dignum cenſet̃, ut patet in locis allegatis. Humilitas aũt non directe niſi habentis eſt bonum, ſicut & cæteræ virtutes morales, quæ circa paſſiones ponuntur. Vnde ad primum argumentum reſpondẽdo dr̃, ꝙ falſum eſt iuſtitiam eſſe circa cupiditatem opum, & diuitiarum. Auaritia enim eſt circa huiuſmodi paſſionem. Iuſtitia autem non eſt virtus circa paſſiones, ſed circa operationes ad alterum, ut ſic. Ad probationem dr̃, quòd diſcurrendo per modos commutatiuæ iuſtitię, nunquam inuenitur, quòd ſit circa paſſionem cupiditatis, ſed circa operationes ad alterum, quæ ſunt commutationes. difficilius autem eſt exhibere ſe hominem bonum ad alterum, quàm ad ſeipſum.

¶Ad ſecundum dicitur negando antecedens: quia excellẽtius eſt impellere ad bonũ alterius ut ſic, ut facit iuſtitia, q̃ impellere ad bonum alterius, inquantum redundat in proprium, vt facit humilitas. Et quia penes hunc modum, ſeu hanc rõnem attenditur differentia, & nobilitas ſubſtantialis, ideo iuſtitia ẽ ſubſtantialiter nobilior humilitate. Cum quo ſtat, ꝙ humilitas ſit ſecundum quid nobilior: ſicut accidens reſpectu ſubſtantiæ, ſicut magnanimitas reſpectu iuſtitię, quia ſcilicet habet quo ad aliquid conditionem aliquam nobiliorẽ, puta, ſi magis ex amore libero impellit, & ſi quid aliud eſt eiuſmodi, vtputa, ſi in dubiis ſuam dictionem eligeret. Hæc enim ad ſecũdũ quid nobilitatem ſpectant, in cuius ſignum liberalitas, q plus habet liberi amoris, non eſt excellentior iuſtitia.

¶Ad tertium dr̃, ꝙ quia humilitas præſupponit iuſtitiam ſicut accidens ſubſtantiam. Appetitus .n. per modum ſubditi ad Deum, & id quod Dei eſt, ſupponit iuſtitiã, qua homo Deo, &

A id quod ex parte ſe tenet hominis, ei qď ex parte ſe tenet Dei, ius ſuum tribuit: ideo conditionalis illa, Si omnes eſſent humiles, non eſſet opus iuſtitia, deſtruit ſeipſam: quia ex hoc ipſo, ꝙ ponuntur humiles, præſupponitur iuſtitia: ſicut ſi quis diceret, Si omnes eſſent liberales, ſeu magnanimi, non eſſet opus iuſtitia, cũ vtraq; virtus ſup iuſtitia fundet̃: & illa nõ ſuppoſita nõ virtutes, ſed vitia eſſent. Queadmodũ ẽt humilitas, niſi ſup iuſtitia fundet̃, qua vnicuiq; ius ſuũ debet̃ vilitas animi, & deformitas humana eſſet. Dr̃ nihilominus ſm earũ ꝓpriſe rationes formales loquendo, ꝙ falſa eſt dicta conditionalis: qm̃ dato ꝙ oẽs hoĩes eſſent humiles, ac ꝑ hoc ſibiipſis boni opus eſſet virtute, qua directe eſſent boni aliis, hęc autem eſt iuſtitia. Ad probationem iam patet, quod falſum aſſumit, quòd iuſtitia ſit circa cupiditatem. Eſt enim circa operationes ad alterum ut ſic, quas non humilitas, ſed iuſtitia directe rectificat, ut patet in 5. Ethic.

¶Ad quartum ſufficit reſponſio authoris, quæ examinabitur.

¶In reſponſione ad primũ eiuſdem art. 5. dubium ex Martino ibidem occurrit, arguente cõtra hanc reſponſionem dicendo, ꝙ iudicio ſuo non ſatisfacit, tum primo, quia nõ vr̃ veriſimile ꝙ vera iuſtitia per aduentum ſuperbiæ deſinat eẽ iuſtitia. Probatur. Pono ꝙ aliquis habuerit multos actus iuſtitiæ, & poſtea extollat ſe de illis. Aut igitur nunc ita eſt, ꝙ illi actus fuerint

C rectæ rationi conformes, aut difformes: ſi conformes, ſemꝑ fuerunt actus iuſtitiæ: ſi difformes, nunq̃ fuerunt actus iuſtitiæ. Tũ ſecundo, quia hæc ſolutio non vr̃ conformis intentioni Chryſoſtomi, qui intendit magnis præconiis humilitatem extollere. Nam quæ magna humilitatis laus, ſi excedat apparentem iuſtitiam, q̃ potius iniuſtitia eſt, q̃ vera iuſtitia. Et rurſus ex hoc, ꝙ humilitas iuncta pctõ excedit iuſtitiam, infert, ꝙ iũcta iuſtitiæ aſſiſtit diuino tribunali in medio angelorũ, vbi aſcenſum illud magis humilitati, q̃ iuſtitiæ attribuere vr̃. Tum tertio, quia ſm̃ Chryſoſtomum: humilitas non pertranſit iuſtitiã propter fragilitatem iuſtitiæ, ſed propter tumorem, ſeu molẽ ſuperbiæ: ergo non loquitur ibi de iuſtitia, quæ ꝑꝑ iunctam ſuperbiã deſinit eſſe iuſtitia. Antecedens patet per illa verba, Geminas mihi bigas &c. Tũ quarto, quia humilitas vincit ſuperbiam, ſuperbia vincit iuſtitiam. ergo humilitas uincit iuſtitiã, ac per hoc eſt potior. Conſequentia eſt nota. & partes antece-

D dentis patent ex allata authoritate.

¶Ad hoc dubium dr̃, ꝙ ſolutio eſt ſufficiens. Et quòd ſicut peccatum præexiſtens deſinit quo ad maculam, & reatum æternæ mortis eſſe in homine per humilitatem, ita vera iuſtitia præexiſtens deſinit eſſe quo ad rationem virtutis, & meriti uitæ æternæ in homine per ſuperuenientem ſuperbiam. Nec hoc eſt veriſimile, ſed veriſſimum.

¶Ad primum ergo in oppoſitum dr̃, quòd gratis conceditur verum eſſe, quòd actus, qui ſemel fuerunt iuſti, ſemper verum ſit dicere, quòd fuerunt iuſti: ſed non eſt ſemper verum, ꝙ remaneant in habitu & uirtute, aut merito iuſtitiæ: quoniã per ſuperuenientem ſuperbiam perdit habitus rationem virtutis, & perditur meritum æternæ vitæ: ſicut econtra poſt pęnitentiam habitus vitioſi remanentes non remanent in ratione vitii.

¶Ad ſecundum dr̃, ꝙ conformis eſt expoſitio authoris Chry-

E ſoſtomi intentioni. Nam pręconium magnum humilitatis eſt uincere molem reliquorum peccatorum: & ſuum oppoſitum, opprimere molem tantæ iuſtitiæ: unde non præfertur iuſtitię apparenti, ſed quę per ſuum oppoſitum deſinit eſſe uera. Ita quòd laus humilitatis non eſt in comparando has uirtutes inter ſe, ſed in magnificando uires humilitatis, & ſuperbiæ. Vnde expreſſe Chryſoſtomus dicit bigam iuſtitiæ, & ſuperbiæ non defectu iuſtitiæ, ſed mole ſuperbiæ ſuccumbere. In hoc ergo eſt magna humilitatis laus, quòd ipſa omnia peccata deſtruit, & ſuum oppoſitum deſtruit omnes uirtutes. Et pro reſponſione oppoſiti dicitur, quòd vincit iuſtitiam, quòd author expreſſit uincere non iuſtitiam, ſed iuſtitiam quæ deſinit eſſe iuſtitia per ſuperbiam, quæ deſtruxit illam. Iuſtitia ſiquidem, virtutis nomen eſt. Ad id uero quod rurſus adiungitur, dicitur quod ex quo humilitati attribuitur aſcenſus ille ex adiuncta iuſtitia a Chryſoſtomo, manifeſte patet, ꝙ principaliter iuſtitię, & executiuæ humilitati aſcenſus ille attribuatur.

¶Ad tertium dr, ꝙ conſequentia non ualet: qm ex hoc ꝙ Chryſoſtomus dicit, non ex defectu iuſtitiæ, oſtendit ꝙ non de apparente ſed uera, ſecundum ſe iuſtitia loquitur, quæ non ob ſui defectum ex ſe, ſed ex adiunctæ ſuperbiæ mole ſuccumbere inuenitur: itaquod non intendit, ꝙ ét coniuncta ſuperbia vires ſuas iuſtitia habeat, ſed ꝙ quæ ex ſe nõ deficeret, ex adiũcta ſupbia deficit. F

¶Ad quartum dr, ꝙ conſequentia nihil valet, quia variatur rõ vincendi, & æquiuocatur de victoria. Humilitas namq; vicit ſuperbiam, ſicut vnũ directe contrarium vincit aliud. Superbia quoque vicit iuſtitiam, etiam ſicut vnum contrariũ virtualiter vincit aliud. Et ſic in vtraque parte antecedentis, ſermo eſt de victoria vnius contrarii reſpectu alterius: & in conſequenti eſt ſermo de victoria excellentioris nobilitatis, quæ id dicit vincere. qđ eſt nobilius, manifeſta eſt æquiuocatio victorię, ut dicitur de congreſſu contrariorum, & ut dicitur de comparatione rerum in nobilitate. Eſt ét & alius in hoc argumento defectus, quòd quia contraria mutuo ſe expellunt, quandoque ſuperbia uincit humilitatẽ. Scriptum eſt enim Sapient. 1. quòd Spiritusſanctus corripietur a ſuperueniente iniquitate. D.60.1

¶In reſponſione ad ſecundum eiuſdem art. dubium ex Martino ibidem occurrit contra hanc reſponſionẽ arguente, quia hæc ſolutio non euacuat rationem, tum primo, quia concluſio non comparat humilitatem niſi ad alias virtutes morales, fides autem non eſt virtus moralis: tum ſecundo, contra opinionem, ꝙ humilitas non eſt fundamentum virtutum, niſi qa remouet prohibens, arguitur ſic. Remouere prohibens, hoc eſt, ſuperbiam in propoſito, conuenit non ſolum humilitati, ſed alteri uitio extremo contrario ſuperbiæ. ergo per remouere prohibens humilitas non habet rationem fundamenti, niſi ét dicatur, ꝙ eſſe virtutum fundamentum conuenit ét illi alteri vitio &c. Tum tertio, illud ꝙ inclinat in actus omnium virtutum poſitiue, & directe eſt fundamentum virtutum. & non tñ quia remouet prohibens, ſed humilitas mediante ſuo actu licito inclinat in actus omnium uirtutum ergo. Maior eſt certa. Et minor probatur, quia contemptus rerum externarum, & ſui inclinat in actus omnium uirtutum. H

¶Ad hoc dubium reſpondendo dicitur ad primum argumẽtum, ꝙ in litera humilitas comparatur omnibus virtutibus, & non moralibus tantum, ut patet intuenti literam. Quòd ſi ipſe Martinus ad morales tantum comparat, ſibiipſi imputet, ſi vniuerſaliorem authoris reſponſionem ad ſua trahat, & non calumnietur reſponſionem authoris. I

¶Ad ſecundum dr dupliciter. Primo, ꝙ ſicut ſtat eundem eſſe auarum. & prodigum ſecundum diuerſos actus, ita ſtat eundẽ eſſe ſuperbum, & depreſſum reſpectu diuerſorum, puta, ꝙ ſi ſuperbus reſpectu excellentium operum abſque ſui recognitione iugerat ſe maximis: & ex alia parte ad aliqua parua, puta, ad ea, quæ ſunt manſueti &c. exhibeat ſe depreſſum. Et ſecundum hoc falſum eſt antecedens, ꝙ oppoſitum vitium neceſſario remouet ſuperbiam, quia ſtat cum ipſa. Ratio autem quare huiuſmodi vitia contraria non ſe totaliter excludãt, eſt: qa malũ cõſurgit ex particularibus defectibus, & per hoc vitium vnum remanet ſm aliquem actum, & aliud etiam ſecundum aliũ. Nõ ſic aũt eſt in uirtute, quæ conſurgit ex cauſa integra. Et vtrumque excludit extremum uitium, ſi uirtus eſt. K

¶Secundo, ꝙ remouere prohibens contingit dupliciter. ſ. ſimpliciter, & ſecundum quid. Illud, quod ſic remouet prohibẽs, ꝙ remouendo unum ponit aliud prohibens, non dicitur remouere prohibens ſimpliciter, ſed prohibens tale, puta, quia amouit ferrum, & poſuit lignum prohibens graue a ſuo motu. Sed tunc dicitur ſimpliciter remouere prohibens, quando abſque ſubrogatione alterius prohibentis remouet prohibẽs, puta, ſi remouet ferrum nihil aliud ſupponendo. Conſtat modo in propoſito, ꝙ humilitas remouet prohibens ſimpliciter. Alterum autem uitium non remoueret ſuperbiam prohibentem, niſi ſupponendò ſeipſum etiam prohibens ædificiũ uirtutum, Et ſm hoc falſum etiam eſt antecedens, ſcilicet remouere prohibens conuenit alteri extremo vitio: quia non ei iſte actus ſimpliciter, ſed ſecundum quid conuenit.

fundamẽto cõparaẽ qđ primo ĩ ædificio iacitẽ uirtutes aũt verę infunduntẽ a Deo. Vñ primũ in acqſitione uirtutũ p̃t accipi dupliciter. Vno mõ, per modum remouentis prohibens: & ſic humilitas [c] primũ locũ tenet, ĩ quantũ ſ. expellit ſuperbiã cu. Deus reſiſtit, & præbet hoẽm ſubditũ, & patulũ ad ſuſcipiẽdum influxum diuinę gratiæ, inquantum euacuat inflationẽ ſupbię. Vñ dr Iacobi. 4. ꝙ Deus ſupbis reſiſtit, humilibus aũt dat gratiã: & ſm hoc humilitas dr ſpiritualis ędificii fundamentũ. Alio modo eſt aliqd primum in uirtutibus directe, per quod ſ. iam ad Deum acce G ditẽ. Primus autem acceſſus ad Deum eſt per fidem, ſecundum illud Hebræ. 11. Accedentem ad Deum oportet credere & ſecundum hoc fides [d] po-

¶Tertio dr, ꝙ quia moralis ſermo de virtutum ædificio ẽ, verba ſunt ſm ſubiectam materiam intelligenda: ita quòd ſermo eſt non de qualitercumq; aut ex quocumq; principio remouere prohibens, ſed de virtuoſe remouere prohibens, Hoc autem conſtat ſoli humilitati conuenire, ac per hoc antecedens ét eſt falſum. Signũ autem huius ſenſus eſt, ꝙ natura, q̃ remouet prohibens, ſ. ſupbiam, quia producit hominem non cum ſuperbia, non ꝓpterea dicitur fundamẽtum virtutum. Eſt ergo ſenſus. ꝙ uirtus remouens prohibens eſt fundamentum uirtutum, ſeu ꝙ uirtuoſe remouere prohibens dat humilitati quòd ſit uirtutum fundamentum, & ſi quòd qualitercumq; remouens prohibens dẽt eſſe fundamentum uirtutum. D.612.

¶Ad tertium dr, ꝙ maior eſt falſa. Nam & iuſtitia legalis inclinat ad actus omnium virtutum, ut patet ex ſupradictis, & tamen non ponitur fundamentum virtutum. Similiter magnanimitas inclinat ad actus oĩum virtutum dum in oĩbus tendit ad magna, & tñ non ponitur fundamentum virtutũ. Aliud. ergo requiritur ad rõem fundamenti ſ. ꝙ ſit primũ in ædificatione. quod non probat Martinus conuenire humilitati per ſeipſam poſitiue. Et oppoſitum ex prædictis argui p̃t, ex eo, quòd humilitas ſupponit iuſtitiam. Minor quoque non eſt vera, niſi ſm quid: quoniam humilitas non inclinat per ſuum actum ad oĩum virtutum actus in ſpeciali, ſed in uniuerſali ꝓ quanto omnibus rõabilibus ſubiicit hominem in his q̃ Dei ſunt. Sic autem uel ex conſequenti, & indirecte inclinare in actus uirtutum in ſpeciali, extra propoſitum eſt argumenti de per ſe, & directe poſitiuo fundamento uirtutum.

¶In reſponſione ad tertium, dubium eſt ex Martino ibidem. Nam ex hac ſolutione, Martinus inquit, habetur intentum, ſ. quòd humilitas ſit potiſſima uirtutum.

¶Primo, quia illa virtus, quæ ſibi appropriat maximum præmium, eſt maxima uirtus. ſed humilitas appropriat ſibi maximũ præmium. Secundo, cui conuenit excellentiſſimus actus, eſt maxima virtus: humilitas eſt huiuſmodi. Probatur, quia humilitati, ut dicit litera, conuenit contemnere ſublimitatẽ terrenam: hic autem contemptus videtur excellentiſſimus inter actus uirtutum moralium.

¶Ad primum horum dr, ꝙ tam maior, quam minor eſt falſa. Maior quidem: nam virtutis excellentia non appropriatis, ſed ex propriis ſubſtantialibus penſatur. Minor vero, quia exaltatio ſpiritualis non eſt formaliter maximum præmium: maius enim eſt fruitio diuina.

¶Ad ſecundum dicitur, ꝙ contemnere ſublimitatem terrenã non eſt maximus actus inter actus morales. Nam longe maior eſt communi bono recte intendere, ad illud omnia ordinando, qui actus eſt iuſtitiæ legalis, quanto commune bonum diuinius eſt, quàm bonum unius.

¶In reſponſione ad quartum dubium ex Martino occurrit ibidem contra hanc reſponſionem, dicente, quòd iſta ſolutio refutatur ſicut præcedentes. Argumentum enim concludit, ꝙ ſaltem humilitas eſt perfectior aliis virtutibus moralibus tũ etiam quia contemptus celſitudinis terrenæ eſt actus maxime excellens inter morales.

¶Ad hęc dr, ꝙ non egent alia reſponſione, quia ſoluta ſunt q̃ obiicit, Et argumentum non concludere humilitatem eſſe maximam virtutum, etiam moralium, ex eo manifeſtum eſt. ꝙ ipſam eſſe maximam ſimpliciter non habetur ex commendatione Domini. Nec aliunde probatur, quòd inter morales ſit maxima, ſed oppoſitum monſtratum eſt,

¶In eodem 5. ar. q. 151. reſtant adhuc tres quæſtiones. Prima eſt, Quo pacto humilitas eſt virtus moderatiua ſpei, & cũ hoc eſt circa omnia. Conſtat enim ꝙ ſpes non eſt circa omnia, ſed circa ardua tantum, & conſtat non omnia eſſe ardua. Patet ét humilitatem eſſe circa omnia, & ex litera huius articuli. dum dicitur, quòd humilitas facit hominem bene ſubiectum ordinationi rationis quantum ad omnia, & ex litera ſequentis articuli, vbi humilitatis gradus ponitur. inutilem, & indignum ad omnia ſe æſtimare, & fateri.

¶Secunda quæſtio eſt, Quo pacto contẽnere ſublimitatem terrenam eſt proprius humilitatis actus, ut in litera dicitur in reſponſione

ſponſione ad tertium, cum & hic actus communis ſit magnanimo, & nõ ſit principalis humilitatis actus: quoniam actus eius principalis eſt reſpectu ſperandorum, cum ſit moderatio ſpei: & non reſpectu deſpiciendorum, ad quæ ex conſequenti humilitatis uirtus reſpicit.

nitur fundamentum nobiliori modo quàm humilitas.

Ad III dicendũ, ꝙ contemnẽti terrena, promittuntur cęleſtia, ſicut contemnentibus diuitias terrenas promittuntur cæleſtes theſauri ſecundum illud Matt. 6. Nolite uobis theſaurizare theſauros ĩ terra, ſed theſaurizate uobis theſauros in cœlo. Et ſimiliter contemnentibus mundi gaudia, promittuntur conſolationes cęleſtes, ſecundum illud Matt. 5. Beati qui lugent, quoniam ipſi conſolabuntur. Et eodem modo humilitati promittitur ſpiritualis exaltatio non quia ſola ipſam mereaẽ, ſed quia eius eſt proprium contẽnere ſublimitatẽ terrenam. Vnde Auguſtinus dicit in libro de pęnitẽtia, Ne putes cũ q ſe humiliat, ſp iacere, cũ dictũ ſit, exaltabitur: & ne opineris eius exaltationẽ in oculis hominum per ſublimitates fieri corporales.

Ad IIII dcd̃m, ꝙ iõ Chr̃us B præcipue nobis humilitatem commẽdauit, quia per hoc maximè remouetur impedimentum humanę ſalutis, quæ cõſiſtit in hoc, quòd homo ad cęleſtia, & ſpiritualia tendit, à quibus homo impeditur, dũ ĩ terrenis magnificari ſtudet. Et iõ Dominus ut impedimentum ſalutis auferret, exteriorẽ celſitudinem contemnendam mõſtrauit per humilitatis exẽpla: C & ſic humilitas eſt quaſi quędã diſpoſitio ad liberũ acceſſũ

¶ Tertia quæſtio eſt, An locus aſſignatus humilitati, ſcilicet poſt theologales, & intellectuales uirtutes, & iuſtitiã ſit ſuus ſimpliciter: uel ſm̄ quid, hoc eſt, an humilitas ſit cęteris nobilior, an ſm̄ q̄d. Et eſt rõ dubii, quia ſuperius religio pręlata eſt oĩbus moralibus, ut patet q. 81. quia religio magis de ꝓpinquo accedit ad Deũ, q̃ aliæ uirtutes morales, utpote operãs ea, quę directè & immediatè ordinantur in honorem diuinum. Et in q. 104. obedientia præfertur reliquis uirtutibus moralibus quia per ſe loquendo maius bonum propter Deum contẽnit ſcilicet propriam uoluntatẽ. Et in q. 123. datur primus locus poſt iuſtitiam fortitudini, quia eſt conſeruatiua boni rationis cõtra pericula mortis. quæ ſunt maxima. Accedit etiã ad hæc, ꝙ in q. 30. miſericordia præpoſita eſt omnibus uirtutibus, quæ ſunt ad proximum, quia eſt potioris actus, Nam ſupplere defectum alterius inquantum huiuſmodi, eſt ſuperioris, & melioris. Et ſic quia iuſtitia eſt ad proximum, ſequitur quòd miſericordia præcedat iuſtiam, ac per hoc humilitatem.

¶ Ad primam quęſtionem dupliciter dici poteſt. Primo: ꝙ humilitas eſt circa ſecundum ſe ardua directe, ut propriam materiam, ſed eſt circa omnia per quandam redundantiam: quĩa cõſentaneum rationi eſt, ut qui in bonis arduis ſuum moderatur appetitum, multo magis in bonis mediocribus, quæ minus ſunt appetibilia, ſe moderetur. Secundo, quòd humilitas eſt directe reſpectu omnium. ſcilicet arduorum ſecundum ſe, & nõ D arduorum ĩ ſe, ſed tamen omnium eſt ſub ratione ardui: quia quæ non ſunt in ſe ardua, induunt rationem ardui relata ad humilem, quia induunt rationem diuini. Ad omnia ſiquidem bona ſe habet humilis vt ad ea quæ Dei ſunt. Primæ reſponſioni obſtat, ꝙ oporteret unam uirtutem ponere circa moderamẽ appetitus reſpectu mediocrium, ſicut præter magnanimitatẽ oportuit aliam uirtutem ponere, cum excellentia mediocris non minus ſit motiua appetitus, q̃ honor mediocris: & humilitas circa excellentiam, ſicut ſuperbia eſt, quemadmodũ magnanimitas circa honorem. Secũdę aũt reſponſioni cõſonat unitas tã uniuerſalis ſuperbiæ ad oĩa ſe directe extendentis. Et propterea dicendum vt cum authore in litera, ꝙ humilitas eſt circa omnia in uniuerſali, inquantum. ſ. habent rationem cuiuſdam ardui, & non ſecundum ſuas ſpeciales rationes. Et quia circa bonum arduum ſiue in ſe, ſiue ut relatum, eſt ſpes: ideo cũ his ſtat, quòd humilitas ſit circa ſpem.

¶ Ad ſecundam quæſtionem dicitur, ꝙ quia humilitatis principalis actus eſt reprimere appetitum à ſublimibus, & à ſublimiter ſe habere: hic eſt. n. modus, hoc eſt frænum, ꝙ humilitas ſpei appponit ex reuerentia diuina, & hoc uirtualiter eſt contemnere ſublimitatem: ideò contemnere ſublimitatem terrenam humilitatis dr̄ eſſe proprium, utpote ſpectans ad propriũ eius actum, & non ad ſecundarium, ſicut contingit in magnanimo, qui principali actu tendit in magna non contemnit magna quamuis etiam alia & alia ratione uterque contemnat terrena, vt patet ex rationibus magnanimi, & humilis.

¶ Ad tertiam quæſtionem dĩ, ꝙ cum iſta ſit quæſtio ad hominem, non poteſt melius determinari, quàm ex illo loco, ubi ex propoſito explicite author ipſe hanc quæſtionẽ de nobilitate ſimpliciter, vel ſecundum quid moralium uirtutum tractat: cętera ſiquidem ad illam referenda ſunt regulã. Conſtat aũt. ꝙ in præcedenti lib. in q. 66. ar. 4. ex propoſito comparans uirtutes morales, diſtinguit, ꝙ una poteſt eſſe nobilior altera ſecũ-A dum ſuam ſpeciem dupliciter, ſimpliciter, vel ſecundum q̄d. Et declarat penes quid attenditur maior perfectio ſimpliciter, ſ. penes relucentiã maioris boni rõis, ita ꝙ illa moralis virtus, in qua maius rationis bonum relucet, eſt ſimpliciter maior. Et ſubſumitur, quòd iuſtitia eſt prima, quia propinquior bono rationis, & ꝙ inter virtutes, q̃ ſunt circa paſſiones, rãto maius bonũ rõis relucet in aliqua, quanto appetitiuum motũ circa maiora rõni ſubditũ reddit. Et ꝓpterea quia fortitudo appetitiuum motũ circa uitam, quæ eſt maximum omnia cõprehẽdẽs, rõi ſubdit, primũ tenet locũ. Et deinde tẽperãtia, q̃ circa ea q̃ immediate ordinanẽ ad vitã conſeruandã, appetitum ſubiicit rõi locaẽ. Et concludit, Et ſic illæ tres virtutes ſimul cum prudẽtia, dicuntur eẽ principales ẽt dignitate. Et ſtatim aggrediendo ſm̄ membrũ ſubdit, Secundum quid autem aliqua uirtus dr̄ eſſe maior ſm̄ adminiculum, uel ornamentũ. & dat exemplũ, Sicut ſubſtantia eſt nobilior ſimpliciter accidente, accidens ãt nobilius ſubſtantia ſm̄ q̄d. Et ſm̄ hanc ſnĩam dicetur, ꝙ humilitas nõ eſt, ſimpliciter loquendo, ĩmediate poſt iuſtitiã: ſed ante illã eſt tam fortitudo, q̃ temperantia. Et ꝙ dr̄ de humilitatis loco poſt virtutes cardinales, idẽ dr̄ de ſupradictarum reliquarum moralium virtutum locis. Omnes enim poſt cardinales ſimpliciter ſunt, & excellentia earum. ſupra aliquam cardinalium non niſi ſm̄ quid intelligenda eſt: & hoc poteſt apparere ex rõibus aſſignatis de excellentia earum. Cuiuslibet. n. excellentia conſiderata eſt ſm̄ aliquã ſpecialem conditionem. Verbi gratia. In miſericordia poſita eſt excellentia, quia ſuperioris eſt ſubuenire. In religione, quia directe ordinat in diuinum honorem. In obedientia, quia maius bonum contemnit, ſeorſum ſingula bona conſiderando: ſi tamen vita & vitę conſeruatio claudat ſummum, quod in obedientia eſt, ut ſcilicet vſque ad mortem, hoceſt, priuandum ſe uita, homo obediat. In humilitate, quia vniuerſaliter facit hominem bene ſubditum rationi in vniuerſali.

¶ Sed ſi diligentius doctrina authoris perſpecta fuerit, aliter dicendum eſt. Nã in allegato ex præcedenti libro loco author poſt locatã iuſtitiã in loco propinquo rationi, non tractat de reliqs virtutibus moralibus ſimpliciter, ſed limitate, ſ. de illis, quæ ſunt circa paſſiones, ut expreſſe monſtrat ſubiungens, Inter alias autem virtutes morales, quæ ſunt circa paſſiones. Et rurſus ibidem poſtea de fortitudine ſubdit, quòd primum locum tenet inter virtutes morales, quæ ſunt circa paſſiones. Et ꝓpterea concluſio ex præmiſſis cum tali limitatione explanatis illata, ſ. ꝙ cardinales virtutes ſunt principales etiam dignitate, nõ eſt aliter intelligenda, q̃ ſecundum quod ex præmiſſis ſequitur, ſcilicet ut iuſtitia ſimpliciter, fortitudo autem & tempeE rãtia inter virtutes, quæ ſunt circa paſſiones, ſunt principales dignitate. Et hinc habes vnde humilitatis locus hic ſibi aſſignatus, ſcilicet immediate poſt iuſtitiam, nõ eſt ei ablatus: quoniã ipſa eſt ſubiectiue principaliter in voluntate, & ſecundario eſt circa paſſionem ſpei; quia extendit ſe vltra ſenſibilia, vt patet ex eius contrario, ſ. ſuperbia quæ maxime eſt in bonis ſpiritualibus. Et ſi perſcrutati fuerimus literam, non ſolum ex ſubiecto præeminet humilitas fortitudini, & temperantiæ: ſed author uſus eſt in hoc loco, illamet rõe, qua vſus eſt in allegato loco præcedentis libri, ſcilicet, Participatio maioris boni rationis. Illa enim virtus ibi dicta eſt ſimpliciter maior, in qua maius bonũ rationis relucet. Et hoc idem hic aſſumitur, & ſubſumitur, ꝙ magis in humilitate, quàm cæteris poſt iuſtitiam, ſaluatur bonũ rationis, quia humilitas reddit hominẽ recte ſubditum, ſeu paruulum bono rationis non in hac, uel illa materia, ſed vniuerſaliter: & propterea locatur ante reliquas virtutes ſimpliciter. & uere ſic eſt. Vnde beata Virgo humilitatem ſuã

dominum reſpexiſſe commemorat tanq̃ vniuerſalem virtu- te.n. qua ad ſupernum ſuſcipiendũ diuinæ largitatis influxum latiſſime, ac profundiſſime patula erat. Quærenti ãt de ſubſtãtiali ordine reliquarum uirtutum inter ſe poſt cardinales, uſ mihi dicendum, quòd primo religio, deinde obedientia, & demum miſericordia locanda ſit. Nam maius rõis bonum relucet in religione quæ in voluntate eſt, & debitũ reddit Deo creatori, ac præceptori, q̃ in obedientia, quæ debitum reddit præceptis ipſius. Præcedit tñ miſericordiam, q̃ tenet medium i paſſione triſtitiæ reſpectu alienæ miſeriæ, quando maius bonũ rationis eſt bene ſe habere ad ſuperioribus debitum exhibẽdum, q̃ ad paſſionem particularium defectuum proximi.

Petr. 3 10.

hominis in ſpiritualia, & diuina bona. Sicut ergo eſt pfectio potior diſpoſitione, ita ẽt charitas, & aliæ virtutes, quib⁹ homo directe mouetur in Deum, ſunt potiores humilitate.

ARTICVLVS VI.

G *Vtrum conuenienter diſtinguantur ſecundum B. Benedictum duodecim gradus humilitatis, ſcilicet corde, & opere ſemper humilitatem oſtendere defixis in terram aſpectibus &c.*

783 Inf.q. 161 ar.2.ad 4. Et Mat. 3. Cap.7.

AD SEXTVM ſic procedit. Vr quòd inconuenienter diſtinguantur duodecim gradus humilitatis, quæ in regula B.* Benedicti ponuntur, quorũ primus eſt: corde & corpore ſp humilitatẽ oſtendere defi- H xis in terrã aſpectibus. Secundus, ut pauca verba, & rõabilia loquatur aliqs nõ clamoſa voce. Tertius, ut nõ ſit facilis, aut prõptus in riſum. Quartus, taciturnitas vſq; ad ĩterrogationẽ. Quintus, tenet qđ hẽt communis monaſterii regula. Sextus, credere, & pnũciare ſe oĩbus viliorem. Septimus, ad oĩa indignũ, & inutilẽ ſe confiteri & credere. Octauus, confeſſio I pctõrũ. Nonus, per obedientiã in duris & aſperis patiẽtiã amplecti. Decimus, ut cum obediẽtia ſe ſubdat maiori. Vndecimus, ut voluntatẽ propriam nõ delectetur implere. Duodecimus, ut Deum timeat, & memor ſit omnium quæ præcipit. Enumerantur enim hic q̃dã, q̃ ad alias virtutes ptinent, ſicut obedientia, & patientia: enumerantur ẽt aliqua, quæ ad fal K ſam opinionẽ pertinere uidentur, q̃ nulli virtuti poſſunt cõpetere, ſ. q aliquis pronũciet ſe oĩbus uiliorẽ, q ad oĩa ĩdignũ & inutilẽ ſe cõfiteaĩ, & credat. h ergo incõuenienter iſta ponũtur inter gradus humilitatis.

¶2 Præt. h Humilitas ab interioribus ad exteriora pcedit, ſicut & cęterę uirtutes. Incõuenienter ergo præmittuntur in pręmiſſis gradibus illa, quæ pertinent ad exteriores actus, his quę pertinent ad interiores.

¶3 Prę. Anſel. in li.* de ſimilitudinib. ponit ſeptẽ humilitatis h grad⁹, quorũ prim⁹ eſt, cõtẽptibilẽ ſe eſſe cognoſcere. Scdus, đ hoc dolere. Terti⁹, hoc cõfiteri. Quartus, hoc pſuadere, vt. ſ. hoc uelit credi. Quint⁹, ut patiẽter ſuſtineat hoc dici. Sextus, ut patiaĩ cõtẽptibiliter ſe tractari. Septim⁹, ut hoc amet. ergo vñr pręmiſſi gradus eſſe ſuperflui.

¶4 Pręt. Matt. 3. dicit gloſ.* Perfecta humilitas h tres hẽt grad⁹. Prim⁹ eſt, ſubdere ſe maiori, & nõ pferre ſe ęquali, q eſt ſufficiẽs. Scdus eſt, ſubdere ſe ęquali, nec pferrę ſe minori: & hoc dr̃ abundãs. Tertius gradus eſt, ſubeſſe minori, in quo eſt omnis iuſtitia. ergo pręmiſſi gradus uidentur eſſe ſuperflui.

¶5 Pręt. Aug. dicit in li.* de uirgin. Menſura humilitatis cuiq; ex mẽſura ipſius magnitudinis data ẽ, cui ẽ pericloſa ſupbia, q̃ amplius amplioríb. inſidiaĩ: ſđ mẽſura magnitudinis humanę non põt ſub certo numero graduũ determinari. h ergo uĩ q nõ poſſunt determinati gradus humilitatis aſſignari.

RESP. Dcdm, q ſicut ex ſ. dictis* patet, humilitas eſſentialiter in appetitu conſiſtit, ſecundum quòd aliquis refręnat impetũ animi ſui, ne inordinatè

SVP. QV. CLXI.

ARTIC. VI.

IN art. 6. q6. 161. in reſponſione ad primum, dubiũ ex Martino in qõne de humilitatis gradib. occurrit, arguente contra hanc reſponſionem dicendo, quòd ſi beatus Thomas dixiſſet, q põt quis credere ſe omnibus viliorẽ abſque mendacio, faciliter cõſenſiſſem: ſed quia dixit, abſq; falſitate, nõ vĩ mihi uerum. Et probaĩ, qa ſi ſint decem viri humiles aut quilibet eſt omnibus uilior, aut non. Si nõ, ergo falſa eſt ęſtimatio qua quilibet putat ſe cæteris viliorem. Si ſic, ergo primus eſt vilior ſecũdo. Et tũc vltra, ergo ſecundus nõ eſt uilior primo. Probatur iſta ſecunda conſequentia: qa ſi ſecundus eſt vilior primo, & primus eſt uilior ſecundo, ergo primus eſt vilior ſeipſo.

¶ Ad hoc breuiter dicitur, quod optime dixit author, q non ſolum abſque mendacio, ſed abſque falſitate quilibet poteſt ſe alio viliorem credere & dicere. Et cum arguitur. Aut quilibet eſt alio vilior, aut non: reſpondetur, quòd quilibet eſt alio uilior referendo quod ſuum eſt ad id quod Dei eſt in alio. Ita enim in huiuſmodi materia ſumitur ly ſe, & ly alia, cum dicitur, quòd quilibet ſe alii ſubdere per humilitatem debet. Et cum contra arguitur, Si primus eſt vilior ſecundo &c. concedi poteſt totum: quoniam non inconuenit, quòd primus ſit uilior ſeipſo ſecundum diuerſas rationes. Veruntamen ad rem dicendum eſt, quòd quilibet ratione eius quod ſuum eſt, quolibet alio rõe eius qđ eſt Dei, eſt inferior. Ita quod quilibet eſt quolibet inferior ſecundum ſuum, & ſuperior ſecundum di- F uinum. Et ſi ex hoc inferatur, ergo quilibet inferior eſt & ſuperior ſeipſo, ſm̃ diuerſa quæ in eo ſunt, nullus error incurritur. Et quia ſermones intelliguntur ſm̃ ſubiectam materiam, & in materia humilitatis ſecundum iſtas rationes accipiuntur terminis, eſt ſimpliciter uera locutio, cum ſimpliciter quis ſe profert, & tenet uiliorem.

¶ In eodem articulo in reſponſione ad ſecundum, dubium ex Martino ibidem occurrit arguente contra hãc ſolutionem. Non eſt bonitas in actu exteriori, niſi propter bonitatem actus interioris. ergo ſi quis per gratiæ donum, ſiue per humanum ſtudium ueniat ad humilitatem, neceſſe eſt quòd prius habeat actum interiorem bonum, quàm actum exteriorem. A c.7.uſq. ad cap. 18.

Præterea, Cohibitio illa exteriorum aut eſt imperata mediante aliquo bono interiori actu humilitatis, aut non. Si non, ergo nõ pertinet ad humilitatẽ. Si ſic, ergo in acquiſitione humilitatis per humanum ſtudiũ interiora præcedunt exteriora. Deinde arguit contra illud literæ. Prius exteriora, & poſtmodum pertingit ad extirpandum interiorem radicem. Primo, quia contingit q aliquis abſq; contraria radice ab ineunte ætate aſſueſcat humilitati, & conſequenter non egeat extirpatione radicis. Gloſ. ordi. ſuper illud Implere omnem iuſtitiam.

¶ Secũdo, quia in primo gradu dr̃, corde, & opere ſp humilitatem oſtẽdere defixis in terrã oculis. Aut ergo iubetur oſtẽdere humilitatẽ q̃ eſt, aut q̃ nõ ẽ. Nõ q̃ nõ ẽ, qa eſſet fictio, ergo quę eſt. Sed non eſt humilitas niſi corrupta ſit radix contraria. ergo non prius eſt exteriores actus cohibere, q̃ interiorem radicẽ extirpare: ſed ecõtra. Ca. 51. ante me. 106

¶ Ad hæc dr̃, quòd author numq̃ dicit, ut ipſe arguendo ſomniat, q prius fiat, act⁹ exterior bonus, q̃ ſit interior bonus, aut ſine interiori bono: ſed dicit, q humanum ſtudiũ inchoat à cohibendo exteriores actus, & deinde ad interiorem radicẽ extirpandã peruenit, qđ experientia quotidiana teſtaĩ. Quotidie.n. magiſtri Nouitiorũ ab his q̃ extra ſunt cohibere Nouitios docent in principio: deinde ad perfectionẽ actuũ interiorũ paulatim ſic religioſi perducunĩ. Intendit ergo author, q ordo humani ſtudii eſt, ut in principio principalis conatus ſit ad exteriores actus cohibendos per actus interiores bonos ex hoc ipſo, q intendunt, & eligunt cohibitionẽ hm̃õi actuum exteriorum, ut perfectus fiat in uia uirtutum. Et per hoc patet ſolutio primi omnino peruertentis ſenſum literæ. Art. 2. huius quæſt.

¶ Ad

¶Ad ſm vero dr̃, ꝙ actus illi interiores ſperantes cohibitiões exteriorũ, boni quidẽ ſunt, ſed nõ oportet ꝙ ſint humilitatis, niſi diſpoſitiue: quoniam alia rũ uirtutũ ſunt actus proprii iſti, q ponunt in gradibus primis, ut patet de cohibitione linguæ, & ineptæ lætitiæ &c. Sed inter grad⁹ humilitatis cõputantur, quia ad illã diſponunt, aſcenſumq; faciunt. Ad primum ſẽt cõtra extirpationẽ radicis poſtpoſitã

Concl. part. 1 dr̃, ꝙ ſicut ſeminauit tutũ inſunt hoĩ naturaliter, ita fomes peccati ineſt hoĩ ex natura lapſa. Prona. n. ſunt ſenſus hoĩs ad malũ. ad fomitem ſẽt pctĩ ſpectat radix ſupbiæ

Concl. pa. 2 appetitus ꝑpriæ excellentiæ, quẽ maximũ in nobis experimur, adeo ut ẽt ante naturã lapsã; Eux dictũ ſit: Eritis ſicut dii &c. Itaq; nullus ĩ primis naturaliter ẽ, q nõ egeat extirpatione radicis huius tam ſecundæ, & ꝓfundæ. Deinde ſm id qđ in pluribus accidit, doctrina moralis dari dẽt. Conſtat ãt ꝙ ut in pluribus extirpatione radicis opus ẽ.

Conc. pa. 3. Oẽs. n. appetitu alicuius excellentiæ tenimur. Ad ſcm dr̃, ꝙ falſum eſt in primis, ꝙ nõ eſt humilitas, niſi ſit extirpata radix ſupbiæ. Ad exterpandã. n. radicẽ ſupbiæ multẽ ꝑfecti õis humilitate opus eſt. Falſũ eſt deinde, ꝙ i primo gradu oporteat adeſſe humilitatẽ internã, niſi diſpoſitiue, q manifeſte ſtat cum interna radice poſtmodũ extirpanda. Falſum demum eſt, ꝙ in illis uerbis

Concl. pa. 4 primi gradus ſumat humilitas ꝑ interna uirtute, ſed pro deiectione. Quod patet ex hoc, ꝙ in primo gradu iubet̃ oſtenſio humilitatis. Certum eſt ãt, ꝙ in primo gradu nõ ꝑcipit̃ qs manifeſtare uirtutẽ, cũ ad humilitatẽ pcipue ſpectet occultare, nõ oſtendere virtutes.

Concl. pa. 5 Hoc. n. magis ad iactantiã quandã induceret, q̃ ad humilitatẽ: Sed intentio primi gradus eſt, ut hõ ex corde, non ficte, oſtendat ſuũ corpus, & ſpecialiter ſuã deflexionẽ occulorũ i terrã, humilitatẽ, hoc ẽ, deiectionẽ, ut inchoando ab exteriori deiectione uoluntaria, ad internam virtutẽ, quæ intus animi motus dencit, q̃ humilitas vocatur, aſcẽdat. Quocirca licet ĩ hac exteriore deiectione voluntaria interueniat interior electio bona diſponens ad humilitatem, non tamen fit huiuſmodi exterior deiectio ad oſtendendum illam internam humilitatem, ſed ad acquirendam illam.

Ca. 25. parum a me. tom. 6.

tendat in magna, ſed regulã habet in cognitione, ut. ſ. aliquis non ſe exiſtimet ſupra id eſſe qđ eſt: & vtriuſque principiũ, & radix eſt reuerentia, quã qs hẽt ad Deum. Ex interiori aũt diſpoſitione humilitatis procedunt quędam exteriora ſigna in uerbis, & factis, & geſtibus, quibus id quod interius latet, manifeſtatur, ſicut & in cæteris virtutibus accidit. Nã ex uiſu cognoſcit̃ uir, & ab occurſu faciei ſenſatus, ut dr̃ Eccleſia. 19. & ideo [m] in prædictis gradibus humilitatis ponit̃ aliqd qđ pertinet ad humilitatis radicẽ, ſ. duodecimus gradus, q eſt ut homo Deũ timeat, & memor ſit omnium quę præcepit. [p]Ponitur ẽt aliquid ꝑtinẽs ad appetitum, ne. ſ. in propriã excellentiam inordinate tendat: quod quidem fit tripliciter.[q] Vno modo, ut homo non ſequatur propriã voluntatem, ꝙ ꝑtinet ad vndecimum gradũ, Alio modo, ut regulet eam ſm ſuperioris arbitrium, quod ꝑtinet ad gradum decimũ. Tertio modo, ut ab hoc non deſiſtat ꝑp dura & aſpera, quæ occurrunt, & hoc pertinet ad nonum.[r] Ponuntur ẽt quædã pertinentia ad exiſtimationem hominis recognoſcentis ſuũ defectum: & hoc tripliciter[s] Vno qdẽ modo per hoc, ꝙ proprios defectus recognoſcat & confiteatur: quod ꝑtinet ad octauũ gradum. Secundo, ut ex cõſideratione ſui defectus aliqs ĩſufficientẽ ſe exiſtimet ad maiora quod pertinet ad ſeptimũ. Tertio, ut quantũ ad hoc alios ſibi præferat: qđ pertinet ad ſextũ. [t]Ponuntur ẽt quædã, quæ pertinent ad exteriora ſigna, quorũ vnũ eſt in factis, ut. ſ. homo non recedat in ſuis operibus à via cõi: quod pertinet ad quintum. Alia duo ſunt in uerbis, ut. ſ. homo non præcipiat tempus loquẽdi. quod pertinet ad quartum, nec excedat modũ in loquendo: quod pertinet ad ſecundũ. Alia uero conſiſtunt in exterioribus geſtibus[t] puta, in reprimẽdo excellentiã oculorũ, qđ ꝑtinet ad primum: & cohibendo exterius riſum, & alia ineptæ letitiæ ſigna, quod pertinet ad tertium.

Ad primum ergo dicendum, ꝙ aliquis abſque falſitate põt ſe credere, & pronũciare omnibus uiliorem ſecundũ defectus occultos, quos i ſe recognoſcit, & dona Dei quæ in aliis latent. Vnde Aug. dicit in libro de virginita.* Exiſtimate aliquos in occulto ſuperiores, qbus eſtis in manifeſto meliores. Similiter ẽt abſq; falſitate ꝑt aliqs cõfiteri, & credere ad oĩa ſe inutilem eſſe & indignũ per proprias vires, ut ſufficientiam ſuam totam in Deum referat, ſm illud 2. ad Corinth. 3. Non quòd ſufficientes ſimus aliquid cogitare à nobis quaſi ex nobis, ſed ſufficientia nr̃a ex Deo ẽ. Non eſt ãt inconueniens, ꝙ ea quæ ad alias virtutes pertinent, humilitati aſcribantur: quia ſicut unum uitium oritur ex alio, ita naturali ordine actus vnius uirtutis procedit ex actu alterius.

Ad II dicendum, ꝙ homo ad humilitatem peruenit per duo. primò quidem & principaliter per gratiæ donum: & quantum ad hoc interiora pręcedunt exteriora. Aliud autem eſt humanum ſtudium, per quod homo prius exteriora cohibet, poſtmodum pertingit ad extirpandum interiorẽ radicem: & ſecundum hunc ordinem aſſignãtur hic humilitatis gradus.

Ad III dicendum, ꝙ omnes gradus, quos Anſelmus ponit, reducuntur ad opinionem, & manifeſtationem, & voluntatem propriæ abiectionis. Nam primus gradus pertinet ad cognitionẽ proprii defectus: ſed quia vituperabile eſſet, ſi qs propriũ defectum amaret, hoc per ſm gradum excludit̃. Sed ad manifeſtationẽ ſui defectus ꝑtinẽt tertius, & quartus gradus, ut, ſ. aliqs nõ ſolũ ſimpliciter ſuum defectum enunciet, ſed etiã perſuadeat. Alii autem tres gradus pertinent ad appetitum, qui excellentiam exteriorẽ non q̃rit: ſed exteriorem abiectionem uel æquanimiter patit̃ ſiue in verbis, ſiue in factis: quia ſicut Greg.* dicit i regiſtro. Non grande eſt his nos eſſe humiles, à quibus honoramur, quia & hoc ſæculares quilibet faciunt: ſed illis maxime humiles eſſe debemus, à quibus aliquid patimur: & hoc pertinet ad quintũ, & ſextum gradum. Vel ẽt deſideranter exteriorem abiectionem amplectitur, quod pertinet ad ſeptimum gradũ: & ſic omnes iſti gradus cõtinẽtur ſub ſexto, & ſeptimo ſuperius* enumeratis.

Li. 2. e. 24. circa me.

In arg. 1.

Ad IIII dcdm, ꝙ illi tres gradus accipiuntur nõ ex parte ipſius rei, ideſt, ſm naturã humilitatis ſed per comparationem ad gradus hominum, qui ſunt uel maiores, uel minores, uel ęquales.

Ad V dcdm, ꝙ ẽt illa ratio procedit de gradibus humilitatis non ſecundum ipſam naturã rei, ſecundum quam aſſignantur pręmiſſi gradus, ſed ſecundum diuerſas hominum conditiones.

QVÆST. CLXII.

De ſuperbia, in octo articulos diuiſa.

POSTEA conſiderandum eſt de ſuperbia.

¶Et primò, De ſupbia in cõi.

¶Secundò, De pctõ primi hominis, qđ ponit eſſe ſupbia.

Circa primum quærũtur octo. G

¶Primò Vtrũ ſupbia ſit pctm.

¶Secundò Vtrũ ſit uitiũ ſpãle.

¶Tertiò, In quo ſit ſicut in ſubiecto.

¶Quartò, De ſpeciebus eius.

¶Quītò, Vtrũ ſit pctm mortale

¶Sextò, Vtrum ſit grauiſſimũ omnium peccatorum.

¶Septimò, De ordine eius ad alia peccata.

¶Octauò, Vtrum debeat poni uitium capitale.

SVPER QVÆS. CLXII. ART. I. ET II.

IN art. 1. & 2, ſimul q. 162. dubium occurrit de quidditate ſuperbiæ. Vr. n. diuerſimode diffiniri. Et qm principium omnis demonſtrationis, & inſtitutionis eſt Quod qd eſt, & diffinitio. ideo ante omnia hoc tractandum eſt. Et qm oppoſitorum eadem eſt diſciplina, ſimul notum fiet qđ quid eſt humilitatis, & alterius oppoſiti uitii. Eſt autem rõ dubitandi: quia diffinitio, quæ ex Auguſtino aſſignatur, ſ. inordinatus appetitus ꝓpriæ excellentiæ, habet qõnes multas. Prima eſt antiqua, ly excellentia, ſumatur relatiuè, an abſolutè. Secunda, eſt noua ex Martino in qõ 1. de ſuperbia, An ſit ſufficiens hæc diffinitio, uel oporteat addere ly contemptiuę: ita q; ſuperbia eſt appetitus excellentię non cuiuſcumq; ſed contemptiuę, ſeu deſpectiuę. Expedit uero ſcire, q; hęc qõ noua clauditur in prima. Nam excellentia relatiuè ſumpta claudit in ſe aliorum deſpectionem. In eo ſiquidem q; ut excellens alios homo ſe habet, neceſſe eſt ut in tali actu contemnat omnes, quos in ueritate non excellit. Apparet quoque ex ſpeciebus ſuperbiæ aſſignatis à Greg. de qbus eſt in hac quæſt. ſpecialis articulus, q; appetere excellentiam deſpiciendo alios, ad quartam ſuperbiæ ſpeciem ſpectat. Non conſtituit igitur rõem generis ſuperbię contemptus, ſeu deſpectus. H Atteſtantur & idem aliæ ſuperbiæ ſpecies. Nam appetitus excellentiæ quaſi à ſe, aut ſuis meritis, nihil dicit de excellentia contẽptiua aliorũ, & tñ primæ duæ ſpecies ſuperbię in his conſiſtunt. De ipſa autem prima quæſtione non clare liquet altera pars: qm tres primę ſpecies ſuperbiæ, nihil de excellentia relatiue dicentes, teſtantur genus non eſſe relationem excellẽtiæ. Quarta uero in relatione conſiſtens teſtatur genus non abſolutum. Actus quoque ſuperbi inuenitur in excellentia utroque mõ: nam ſuperbus appetit ſe celſum, & magnum. Et ꝓpterea Aug. 14. de ciuitate Dei, per celſitudinis, non excellentiæ nomen definiuit ſuperbiam & rurſus ſuperbus appetit ſuperare alios & ire ſuper, ut ipſius nomen ſonat. Et propterea author I 3. articulo huius quæſt. in calce dixit, q; proprie pertinet ad ſuperbiam inordinata præſumptio alios ſuperandi. Vr mihi, q; excellentia communiter ſe habens ad abſolute & relatiue, ſit proprium obiectum ſuperbiæ: ſicut ens communiter ſe habens ad abſolutum & relatiuum, eſt proprium obiectum metaphyſicæ. Et hinc prouenit, q; tam appetitus excellentiæ abſolute, quàm relatiue uerificatur. & attribuitur ſuperbiæ, & nunc per celſitudinem, nunc per excellentiam definitur. Eſt igitur ſuperbię appetere hoc, q; eſt excellere, & celſitudinem. Sed qm multa alia uitia uidentur celſitudinem peruerſam appetere, nam præſumptio appetit celſitudinẽ peruerſam in operibus, ambitio in honoribus, inanis gloria in gloria: ideo quærenda eſt celſitudo, quæ ſit obiectum ſuperbiæ alterius rõis ab iſtis, inquit Martinus. ubi ſcito, quòd dupliciter poteſt poni celſitudo alterius rationis ab iſtis. Vno modo, tamquàm in alia materia, ſicut celſitudo uindicationis alterius rationis diceretur a celſitudine honoris. Alio modo, ſicut celſitudo ſimpliciter diſtinguitur formaliter à celſitudinibus cõcretis tali & tali materiæ: ſicut motus ſimpliciter eſt alterius rõis à motibus applicatis, puta, localis, alterationis, generationis &c. Et quòd hic ſit tanta formalis K diſtinctio. q; ſufficiat ad diſtinctionem ſpecificam habituum, patet ex hoc q; ſpecie diſtinguitur ſcientia de motu ſimpliciter, quę traditur in libris phyſicorum, a ſcientiis de motu ad ubi, quæ in libro cęli, & motu ad formã ſimpliciter, quę in li. de gñatione &c. ita q; obiectum ſuperbiæ eſt celſitudo ſimpliciter, & non in tali, uel tali materia: præſumptio autẽ ad celſitudinem operum ſupra ſe ambitio ad celſitudinem honoris &c. feruntur. Et ſi perſpicacius perſcrutati fuerimus, inueniemus quòd ſicut celſitudo iuncta operibus, uel præmiis inuenitur obiecta dictis uitiis, ita celſitudo iuncta proprię perſonę inuenitur obiecta ſuperbiæ: ita quòd quemadmodum præſumptuoſus in celſum opus, ambitioſus in celſum honorem, ita ſuperbus in celſitudinem ſui tendit. Hæc enim ſola directe eſt perſecta celſitudo ſimpliciter cęteræ ſunt peruerſæ celſitudines ſecundum partem, puta, in honoribus, uel gloria, uel operibus arduis. Et ut melius percipiatur quod dicimus, aduerte, quòd propria perſona poteſt ad uirtutem, uel uitium multipliciter ſe habere, ſcilicet ut obiectum, uel ſubiectum, uel terminus. Commune ſiquidem eſt omni uirtuti & uitio, quòd reſpiciat propriam perſonam ut ſubiectum. Nam uirtus eſt, quæ bonum reddit habentem. Similiter commune uidetur, ſaltem multis, quòd reſpiciant propriam perſonam ut terminum cõmenſurationis obiecti, ſeu materiæ uerbi gratia. Temperantia reſpicit propriam perſonam ut terminum commenſurationis ciborum. Appetit enim cibum prout recta ratio dictat: recta autem ratio dictat ſecundũ commẽſurationem ad propriam perſonam. Et ſimiliter magnanimus appetit magna opera, commenſurata tamen perſonæ propriæ. Et ſimiliter præſumptuoſus appetit magna incommenſurata ſibi: & ambitioſus magnos & honores improportionatos &c. Superbia autem, licet communicet cum aliis in his, habet tamen hoc proprium, quòd reſpicit propriam perſonam ut obiectum. Et propterea author in definitione ſuperbiæ poſuit ly propriæ, dicendo, quòd eſt appetitus excellentiæ propriæ: ita quod obiectum proprium ſuperbi ut ſic, eſt ipſemet celſus ſeu celſitudo ſui: & in hoc differt a præſumptuoſo, & cœteris habentibus pro obiecto magnitudinem talis materiæ, puta, operum, honoris, gloriæ. Magnanimus quoque habet magnitudinem operum pro obiecto proprio, H & magnitudinem honoris, & gloriæ ut materia. Superbus autem habet magnitudinem ſui pro ſe primo obiecto. Et quia ad magnitudinem ſui ordinari poſſunt bona & mala uirtutum & uitiorum, ideo & uirtutes & uitia, & eorum materiæ ſunt materia ſuperbiæ. Ex omnibus enim ſuperbus tumere uult, ita quòd ſicut magnitudo operis, ut ſuperius patet, dupliciter conſideratur, ſcilicet ut conditio operis, & ſic ſpectat ad quamlibet uirtutem: & ut tranſit in rationem formalem obiectiuam, & ſic conſtituit magnanimitatem: ita magnitudo propriæ perſonæ dupliciter conſideratur, ut effectus uirtutis, & cuiuſcumque alterius reddentis habentem potentem, ſeu facientem magnum, & ſic ſpectat ad quamlibet uirtutem. Alio modo ut tranſit in rationem formalem obiectiuam, & ſic conſtituit ſuperbiam. Et ſicut celſitudo ſui eſt proprium obiectum ſuperbiæ, ita abiectio ſui eſt proprium obiectum humilitatis. Et quod hæc ſint uera, & I ſecundum mentem authoris, atque ſanctorum, patet primo ex Domini authoritate, qui humilitatem, & ſuperbiam definiuit per actus habentes pro obiecto ſeipſum, dicendo. Qui ſe humiliat. Qui ſe exaltat. Authoritate deinde Auguſti. allata in litera prius. Aliud eſt leuare ſe contra Deum &c. Authoritate quoque Benedicti in 6. & 7. gradu humilitatis. Credere. & pronunciare ſe omnibus viliorem. Credere & confiteri ſe ad omnia inutilem, & indignum. In litera demum author millies explicat ly ſe, in primis duobus articulis quæſt. præcedentis de humilitate. Et tandem in reſponſione ad tertium clariſſimé dicit. Humilitas plus reprimit ſpem de ſeipſo, quàm ea vtatur. Obiectum ſpei dixit ſeipſum, nõ opus, aut aliquid aliud: quoniam opera & alia materialiter, ſe habent ad ſeipſum, ut ea quę ſũt ad finem, ordinantur ad finem. Conſonat autẽ & optime quadrat regulę humilitatis, ſ. æſtimatio ſui ex collatione eius, quod ſuum ẽ ad Deum, & ad id quod Dei eſt. Huic K n. æſtimationi conformis appetitus, eſt appetitus ſuipſius ut ſubditi: qui eſt humilitatis quod quid eſt. Contrarius per exceſſum eſt appetitus ſuipſius ut celſi, qui in quod quid eſt ſuperbiæ habetur. Contrarius autem per defectum eſt appetitus ſui ipſius, ut nimis ſubditi. Et quoniam diuina reuerentia radix eſt humilitatis, ſubaudiendus eſt in his ordo diuinæ reuerentię, ita ut humilitas ſit uirtus, qua homo ex diuina reuerentia ſe conferens Deo in omnibus ſe habet ut ſubditus. Superbia uero uitium, quo homo diuina abiecta reuerentia, in omnibus, ſeu communiter ſe habet ut celſus. Abiectio uero eſt uitium, quo quis diuinam non ſequens reuerentiam, ſe habet ut abiectus, ſeu vilis. Vbi patet etiam q; materia humilitatis, & ſuperbiæ vniuerſalis eſt: quia ad magna & ardua ſecundum ſe ſe extendit. Et humilis quidem ad omnia ut ardua, ut dictum eſt, tendit. Superbus uero ſui celſitudinem, quæ inter bona ſummum arduorum uidetur, appetit: ideo circa ardui boni appetitum, qui ſpes uocatur ponuntur. Deinceps ad ſpecialia dubia more ſolito procedendum eſt.

SVP.

SVPER QVÆ. CLXII. ARTIC. I.

IN art. 1. eiuſdem q. 162. dubium ex Martino occurit in q. 1. de ſuperbia, directè contra authorem dicente, ꝙ hęc opinio non ví in toto uera. Et primo ponit, ꝙ ſuperbia ſtrictè accepta, non eſt definitiue appetitus, quo quis tendit ſupra id qđ eſt. Probatur, Præſumptio eſt qua quis tendit ſupra id quod eſt, quo ad adminiſtrationes: ambitio, quo ad honores &c. ergo. Præterea, ſi ſuperbia eſt definitiue, qua quis tendit ſupra id quod eſt, aut hoc eſt quo ad aliquid prædictorū, aut quo ad omnia ſimul, aut quo ad aliquid aliud ab his. Si primum, ergo eſt aliquid prædictorū uitiorum. Si ſecundum, ergo erit aggregatum ex omnibus. Si tertium, tunc nullum tale uidetur, niſi excellentia: Et tunc aut tendit in excellentiam maiorem, quàm habet, aut in manifeſtationem. Non in manifeſtationem: quia hoc ſecundum ſanctum Thomam ſpectat ad inanem gloriam. ergo in excellentiam maiorē. Hoc autem non uidetur niſi dupliciter poſſe intelligi, ſcilicet quòd tendat ad excellentiam maiorem habendam: & hoc non eſt uitium. Vel quòd eſt initium ſuperbiæ, & conuenit ſuperbo, & multis aliis, ſcilicet præſumptuoſo, ambitioſo uano. Hi enim omnes exiſtimant ſe maiores, quàm ſint in ſuis materiis, ſcilicet adminiſtrationibus, honoribus, gloria.

Per. per to. 784

1. 2. q. 84. artic. 2. Et Mal. q. 8. ar. 2. ad 16. In Pſal. 46

Ca. 292. habetur inter opa Aug. in fi. to. 3. idem dicit li. 11. ſup. Gen. c. 14. a med. to. 3

*Aug. li. 2. confeſ. c. 6 tom. 1.

¶ Ad hoc dubium ſecundum authoris proceſſum non oporteret reſpondere, tum quia non dicit hanc eſſe deffinitionem ſuperbiæ, ſed argumentum ex nominatione ſumit dicens. Superbia nominatur ex hoc &c. tum ſecundo, quia author poſt iſtum articu. ſubiungit ſtatim articulum, An ſuperbia ſit ſpeciale peccatum, quaſi per ea quæ hic dicit, non adhuc manifeſtum ſit de ſuperbiæ ſpecialitate quo ad peccatum. Sed quoniam ſecundum ueritatem de ſuperbia, ve condiuiditur aliis peccatis, verificantur ea quæ hic dicuntur, quæ eſt ſuperbia proprie accepta, & actus iſte ſcilicet tendere ſupra id quod eſt, proprium actum, ac obiectum ſuperbiæ continet, vt patet ex dictis: ideo pro definitione ſuſtineri poteſt: & propterea reſpondendum eſt obiectis. Et ad primum dicitur, quòd ſuperbia eſt qua quis tendit ſupra id quod eſt ipſe ſimpliciter. Præſumptio autem ſupra id quod eſt ſecundum quid, hoc eſt, ſecundum opera, & ſic de aliis. Ad ſecundum dř, ꝙ ſuperbia eſt qua quis tendit in hæc omnia &c. vt materiam tñ ſui formalis obiecti, quod eſt aliud ab iſtis, ſ. celſitudo propriæ perſonæ. Et cum contra hoc, quaſi tertium membrum ſuæ diſtinctionis arguit, dicitur ꝙ ſuperbus tendit, iuxta definitionem Auguſtini, in pſam ſui celſitudinem peruerſam, quam conſtat non niſi uitioſe appeti poſſe: & ideo falſum dicitur, quòd celſitudo maior vt habenda, poteſt licite appeti. Celſitudo ſiquidem, quæ ex maioritate claudit peruerſitatem, non poteſt licite appeti, vt ſi homo appetat ſe eſſe ſupra ſuperiores ſuos: hæc enim maioritas manifeſte claudit in ſe peruerſitatem. Et ſimile quid accidit in omni appetitu peruerſæ celſitudinis propriæ, vt patet diſcurrendo per ſpecies ſuperbiæ.

¶ In eodem artic. in reſponſione ad tertium Martinus occur-

A ria bis contra doctrinam huius expoſitionis directe, & nominum more ſuo arguens. Primo in q. 1. de humilitate. ubi dicit, quòd opinio iſta deficit, primo in diſtinguendo humilitatem a magnanimitate: quia ad unam ſpectant hæc uirtutem, ut ꝓbatum eſt. Deficit ſecundo, in diſtinguendo, ſuperbiam, prout aſpernatur ſubiectionē, & prout immoderate tēdit ad magna: ita ꝙ primo mō humilitati, ſecundo magnanimitati opponitur. Et probatur primò, ꝙ ſuperbia, ut aſpernať ſubiectionē, opponiť magnanimitati. Quicūq; dignificat ſe magnis, qbus non eſt dignus, eſt oppoſitus magnanimitati, ut patet in 4. Ethi. ſed qui aſpernatur ſubiectionem, maxime reſpectu magnorū, dignificat ſe magnis quibus nō ē dignus. ergo. Probať minor, quia dignificat ſe magna libertate, qua nō ē dignus Deinde probatur qđ ſuperbia ſecundū qđ tendit immoderate in magna opponitur humilitati Nam ſtat aliquem tendere in magna immoderate, & eſſe humilem: ſed ſtat tendentem immoderate in magna, non aſpernari ſubiectionem eorum, qbus tenetur eſſe ſubiectus. ergo ſuperbia ut tendens immoderate in magna ſine adminiculo aſpernatæ ſubiectionis, opponitur humilitati. Deficit tertio, diſtinguē do puſillanimitatem ut eſt defectus à perſecutione magnorū, & ut eſt applicatio ad viliora quàm deceat, & quòd primo modo opponitur magnanimitati, ſecundo uero humilitati. Et multipliciter probatur quod puſillanimus, ut applicat ſe ad uilia dedecentia ipſum, opponitur magnanimo. Primo, Magnanimitas ſufficienter inclinat ad fugiendum ea, quæ pro ſua vilitate dedecent. ergo puſillanimitas ad uilia dedecentia inclinans, illi opponitur. Probatur antecedens, quia non ſtat animum eſſe magnum tam habitu, quàm actu, & applicare ſe ad talia vilia. Secundo, Magnanimitas inclinat ad contemnendum paruos honores, ut patet in 4. Ethi. ergo & ad contemnendum vilia. Tertio, Magnanimus inclinatur ſecundum ſuum habitum ad uere iudicandum de his quæ ſpectant ad dignitatem hominis, ad huiuſmodi iudicium ſecundum. ergo magnanimus ex habitu ſuo inclinatur ad fugiendum vilia. Antecedens patet 4. Ethicor. Quarto, Magnanimitas inclinat ad deſpiciendum omne quo homò ſit minor, ut patet in 4. Ethicor. ergo. Et confirmatur, quia magnanimus, ut patet 4. Ethicor. immemor eſt beneficiorum, eo quòd minoris eſt recipere beneficia. ergo applicatio ad uilia cum multo minorem reddat hominē, magis fugitur à magnanimo, Quinto, Magnanimitas inclinat ad iudicandum id ſolum eſſe bonum, quod eſt honeſtum ergo inclinat ad deſpiciendum ea, quę pro ſua uilitate dedecent. Antecedens eſt Tullii in 1. de offici. Sexto, Omnis dignificans ſe minoribus, quàm ſit dignus, eſt puſillanimus oppoſitus magnanimo, ut patet 4. Ethicor. ſed applicans ſe ad viliora quam deceant, dignificat ſe minoribus, quàm ſit dignus. ergo.

Li. 2. Ethi. ca. 8. to. 5.

Li. 10. c. 16 c. 1° initiū eſt, Sapiēti circa me.

Ca. 4. pa. 4 nō multū ꝓcul fine Concl. m

¶ Secundo principaliter in prima quæſt. de ſuperbia, arguit quadrupliciter, quòd applicare animum ad res viles, dedecētes hominē. non pertinet immediate ad puſillanimitatē oppoſitā ſupbiæ, vt vult Thomas. Primo, Puſillanimitas oppoſita ſup-

ARTICVLVS PRIMVS
Vtrum ſuperbia ſit peccatum.

AD PRIMVM ſic proceditř. Vř ꝙ ſuperbia nō ſit peccatum. Nullū.n. pctm̄ eſt repromiſſum à Deo. Promittit enim Deus quod ipſe facturus eſt, nō eſt aūt actor peccati: ſed[b] ſuperbia connumerať inter repromiſſiones diuinas. dř.n. Iſa. 60. Ponam te in ſuperbiam ſæculorum, gaudium in generationem, & generationem. ergo ſuperbia non eſt peccatum.

¶ 2 Præt.[h] Appetere diuinā ſimilitudinē nō eſt pctm̄. hoc.n. naturaliter appetit quęlibet creatura, & in hoc optimum eius conſiſtit, & ꝓcipuè hoc conuenit rōali creaturę, quę facta eſt ad imaginē, & ſimilitudinem Dei: ſed ſicut dř in lib.* Sent. Proſperi. Superbia eſt amor ꝓpriæ excellentię, per quam hō Deo aſſimilatur, qui eſt excellentiſſimus. vñ dicit Aug. in 2. confeſſ.* Superbia celſitudinē imitatur, cū tu ſis vnus ſuper oīa Deus excelſus. ergo ſuperbia non eſt peccatum.

¶ 3 Prçt. Peccatū non ſolū contrariať uirtuti, ſed ēt oppoſito vitio, ut patet ꝑ Phi.* in 2. Eth. ſed[h] nullū uitium inuenitur oppoſitum eſſe ſuperbiæ. ergo ſuperbia non eſt peccatum.

B SED CONTRA eſt, quod dř. Tob. 4 Superbiam numquàm in tuo ſenſu, aut in tuo uerbo dominari permittas.

RESP. Dcđm, ꝙ ſuperbia nominatur ex hoc, qđ aliqs ꝑ voluntatem tendit ſupra id qđ ē. unde dicit Iſid. in li.* Etym. Superbus dictus eſt, qa ſup uult uideri q̄ eſt. Qui.n. vult ſupergredi quod eſt, ſuperbus e. Habet āt hoc rō recta, ut uolūtas vniuſcuiuſque feratur in id, ꝙ eſt proportionatum ſibi: & iō

C manifeſtum eſt, ꝙ ſuperbia importat aliquid, quod aduerſať rationi rectæ. Hoc autem facit rationem peccati, quia ſecundum Dionyſium 4. cap. de diui. nominibus.* Malum animæ eſt præter rationem eſſe. Vnde manifeſtum eſt, quòd ſuperbia eſt peccatum.*

AD PRIMVM ergo dcđm, ꝙ ſuperbia dupliciter accipi poteſt Vno mō, ex eo ꝙ ſupergre

D

E

diſ regulam rōis: & ſic dicim⁹ eā eſſe pctm̄. Alio modo, poteſt ſuperbia nominari ſimpliciter à ſuperexceſſu: & ſm hoc omne ſuperexcedēs pt nominari ſuperbia, & ita repromittiſ à Deo ſuperbia, quaſi quidā ſup exceſſus bonorū. Vnde & glo. Hier.* dicit ibidem, ꝙ eſt ſuperbia bona, & mala. Quamuis ēt dici poſſet, ꝙ ſuperbia ibi accipitur materialiter pro abundātia rerum, de quibus poſſunt homines ſuperbire,

Ad II dcm̄, ꝙ eorum quæ naturaliter hō appetit, rō ē ordinatrix: & ita ſi aliquis à regula rōnis recedit uel in plus, vel ī min⁹, erit talis appetit⁹ uitioſus, ſicut patet ď appetitu cibi, ꝙ naturaliter deſideraſ. Superbia aūt appetit excellentiā in exceſſu ad rationē rectam. Vñ Aug. dicit in 14. de ciuit. Dei,* ꝙ ſuperbia eſt peruerſę celſitudinis appetitus. Et inde eſt ēt, G ꝙ ſicut Aug. dicit in 19. de ciui. Dei.* ſuperbia peruerſe imitaſ Deum Odit namq; cum ſociis æqualitatem ſub illo, ſed imponere vult ſociis dominationē ſuam pro illo.

Ad III dcm̄, ꝙ ſuperbia directè opponitur virtuti humilitatis, quæ quodammodo circa eadē cū magnanimitate exiſtit, vt ſ. dictū eſt.* Vñ & vitiū quod opponitur ſuperbiæ in H defectū vergēs, propinquū eſt vitio puſillanimitatis, quæ op-

Li. 14. ca. 13. circa prin. to. 5.

Li. 19. ca. 12. a med. illius to. 5

q. præced. ar. 1. ad 3.

biæ eſt deiectio appretiatiua minus ſuorū, & maiorum alienorū: ſed hmōi applicatio ad uitia non eſt deiectio appretiatiua &c. quia poteſt eſſe talis abiectio ſine huiuſmodi appretiatione ergo. Secundo, Vitium oppoſitum ſuperbiæ poteſt conſumari ſine corporali miniſterio. ergo. Minor eſt certa, quia non pōt conſumari ſine reb⁹ vilibus. Maior ꝓbaſ authoritate Caſſiani Gala. 5. & patet de ſuperbia diaboli. Et eadem rō eſt de oppoſito. Tertio, Huiuſmodi applicatio interdū venit ex auaritia. aut ex uoluptate carnali. ergo non eſt vniuerſaliter vitium ſuperbiæ oppoſitum: Antecedens patet per experientiam. Quarto, Huiuſmodi puſillanimitas qſi ex defectu magnanimitatis venit ē uitiū directe oppoſitum præſumptioni, ergo non eſt uitiū directe oppoſitum ſuperbiæ. Conſequētia tenet, quia ſecundū Thomam, præſumptio, & ſuperbia ſūt vitia ſpecie diſtincta. Et antecedens probatur quia huic, quod eſt adminiſtrare ea, quæ ſunt ſupra uires, directe opponitur illud, quod eſt adminiſtrare ea, quę ſunt infra uires, & dignitatem hominis, ut pro ſua vilitate hominem deiiciant.

2. reſponſi.

In ſententia habeſ in commētario ad capit. 61. Eſa parū a medio. to. 5.

¶ Ad hæc ordinate reſpondendo dicitur, ꝙ diſtinctio humilitatis a magnanimitate ſat probata, & ſeruata eſt.

¶ Ad primam obiectionem de ſuperbia dicitur, ꝙ falſa eſt illa propoſitio. Superbus aſpernando ſubiectionem, dignificat ſe magnis bonis. & cum probatur: quia dignificat ſe magna libertate, reſpondetur quòd talis libertas non eſt in genere bonorum, ut patet ex hoc, quòd eſt contraria uirtuti: & propterea dignificans ſe tali libertate, non bono, ſed magno malo ſe dignificat.

I ¶ Ad ſecundam obiectionem negatur illa propoſitio, Stat tendentem in magna immoderate non aſpernari ſubiectionem eorum, quibus tenetur ſubdi: quoniam niſi aſpernaretur facto, ſaltem ſubiectionem, qua humilis pollet, nunquam immoderate tenderet in magna. Conſtat autem, quod ſubiectio humilis non eſt ſupererogationis, ſed virtutis neceſſariæ ad uitā politicam, quæ uia eſt cæleſtis patriæ,

¶ Ad ea autem quæ de puſillanimitate obiciuntur. reſpondendo præmittitur, quòd applicare ſe ad uilia contingit dupliciter, ſcilicet ſimpliciter, uel certo genere. puta, arduorum: & quòd quia oppoſita ſunt circa idem, & magnanimitas, ac præſumptio ſunt circa ardua, puſillanimitas quoque circa ardua eſt per defectum. Et propterea in 4. Ethicorum ponitur una alia uirtus cum ſuis extremis uitiis circa mediocria in honoribus: & ad illius uirtutis oppoſitum uitium per defectum ſpectat applicare ſe ad uilia in genere K mediocrium. Ita quòd primus error argumentorum Martini eſt, quia duorum vitiorum cum ſit applicare ſe ad uilia in certis generibus, ſcilicet puſillanimitatis in genere arduorum, & illius innominati uitii in genere mediocrium, in argumentis ſoli puſillanimitati attribuitur. Secundus uerò error eſt, quòd quia diuiſa in inferioribus ſunt unita in ſuperiori, & humilitas eſt ſuperior tam magnanimitate, quàm illa alia uirtute, utpote faciens hominem bene ſubditum rationi uniuerſaliter: ideo diſcerni debent inter applicare ſe ad uilia in certo genere & ſimpliciter, & perſpici quod per applicare ſe ad uilia ſimpliciter diſtinguitur vitiū humilitati oppoſitum ab vtroque dicto vitio, quoniam vtrinſque ē applicare ſe ad uitia in certo genere. Aduertendum quoque eſt, quòd uitium humilitati oppoſitum per defectum, ex duobus deſcribi poteſt, ſcilicet uel ex materia, uel ex proprio obiecto. Et quòd author quidem ex materia ipſum deſignauit cum dixit, quod eius eſt applicatio ad viliora quàm deceant: ſicut etiam humilitatem. & ſuperbiam ex materia ſæpe deſcribimus dicendo, quòd ſunt circa magna, & circa illa, circa quæ eſt magnanimitas, & circa omnia &c. Poteſt & ex

F obiecto proprio deſcribi dicendo, ꝙ eſt animi applicatio ad ſubiectionem plus q̃ deceat. Nam ſicut humilis appetit ſe ſubiici & ſuperbus aſpernatur ſubiectionem, ita reliquus amplectitur ſubiectionem dedecentem. & hæc deſcriptio non excluditur à prima, ſed comes eſt illius: & prior illa. Nam ex animi vilitate, qua appetit quis ſe ſubiici præter, ſeu contra rationem rectā, prouenit ꝙ vilioribus ſe applicat, quàm deceat.

¶ His ergo præmiſſis, ad primum dr, ꝙ añs eſt verum quoad fugam vilium in genere arduorum, & non ſimpliciter, niſi indirecte fortè, & per redundantiam: alioqn nō eſſet opus illa alia virtute cum ſuis vitiis circa mediocria. Et ꝓpꝓea conſequentia nihil valet: quia in antecedēte eſt ſermo de fuga vilū in genere arduorum, in cōſequente verò de fuga vilium ſimpliciter. Et iſta æquiuocatio, ne ſæpius repetatur, ſubintelligitur in ſequentibus. At ſi ad antecedens reſpectu vilium ſimpliciter probandum inducatur, quòd non ſtat animum eſſe magnum &c. Reſpondetur, quòd hoc non eſt per uiam directe oppoſitionis; ſed per uiam redundantię, quia qui fugit minus vilia, fugit viliora: nos autem loquimur de directè oppoſitis uitiis. Ad ſecundum dicitur eodem modo, quod magnanimitas inclinat directè ad contemptum parui honoris in genere arduorum, per redundantiam autem quandam ad contemptum omnium paruorum: ſed de directa inclinatione, & appoſitione eſt ſermo. Ad tertium eodem modo dicitur, quòd inclinat ad iudicandum uerè &c. in genere arduorum tantum directè, & ideo. Et per hoc dicitur ad quartum, & eius confirmationem, quòd magnanimus directè fugit omne quo fit minor in genere arduorum tātum: per redundantiam autem fugit omnia minora. Ad quintum dicitur, quòd magnanimitas inclinat ad iudicandum ſolum honeſtum in genere ardui eſſe bonum arduum. Ad ſextum dicitur, ꝙ maior, & minor modificandæ ſunt, ſcilicet in genere arduorum: humilitas autem, vt dictum eſt, uilia ſimpliciter fugit. Ad obiecta ſecundo loco, ſ. ex quæſtione de ſuperbia contra idem reſpondetur. Et ad primum dicitur, ꝙ ad vitium oppoſitum humilitati per defectum non exigitur appretiatio alienorum, ſed ſufficit æſtimatio ſuorum: humilitas enim nō eſt virtus ad alterum, ſed ad ſe. Et dicitur, ꝙ minor æſtimatio ſui non poteſt in affectu eſſe ſine applicatione animi ad aliquid uilius, dedecens ſaltem ipſam ſubiectionem præter rationem. Ad ſecundum negatur minor: & ad probationem dicitur, ꝙ male intelligitur litera authoris. Nam non dicit applicationem corporis ad exteriora vilia, ſed dicit applicationem animi ad aliqua uiliora. Conſtat enim quòd animus poteſt intus applicari ad uiliſſima, puta, peccata grauiſſima cogitationum, & delectationum. Ad tertium dicitur, quòd ſi huiuſmodi applicatio interdum ex auaritia, aut ex alio oritur uitio, nihil aliud infert, niſi quòd hoc uitium interdum oritur ex illis aliis uitiis: & non infert quòd non ſit in ſe unicum uitium. Nam ſicut furti uitium poteſt ex multis uitiis oriri, & tamen furti ſpeciem habet, ita contingit in aliis. Ad quartum dicitur, quòd undecunque ueniat puſillanimitas talis, ſi eſt talis, ſcilicet reſpectu uilium ſimpliciter, non directè præſumptioni, ſed ſuperbiæ opponitur: & propterea antecedens eſt falſum. Et ad probationem dicitur, quòd non eſt ad propoſitum: quia loquitur in genere arduorum, & debet probare de fuga uilium ſimpliciter. Eſt igitur uitii ſuperbiæ oppoſiti hoīs animum ad uiliora ſe applicare: ſicut ſiquis ex paruitate animi doctus cum ſit, ignorantiū erroribus ſe ſubiicit, & prouenit huiuſmodi ſubiectio peruerſa ex mala collatione eius, quod Dei eſt in homine ad id, quod ſuum eſt in altero. Nec intelligas per hæc ꝙ dicantur in litera eadem uitia opponi magnanimo, & humili, ſed propter penuriam uocabulorum, ut clarior

fieret

ponitur magnanimitati ſm defectum. Nam ſicut ad magnanimitaté pertinet impellere aim ad magna cótra deſperationé: ita ad humilitaté pertinet retrahere aim ab inordinato appetitu magnorum cótra præſumptionem. Puſillanimitas aũt ſi importet defectum à perſecutione magnorũ, propriè opponiť magnanimitati ꝑ modũ defectus. Si aũt importet applicationé animi ad aliqua viliora, q̃ hoiem deceant, opponiť humilitati ſm defectum: vtrumq; .n. ex animi paruitate ꝓcedit. Sicut & ecótrario ſuperbia poteſt ſm ſuperexceſſum & magnanimitati, & humilitati opponi ſm rões diuerſas, humilitati quidem, ſm ꝙ ſubiectioné aſpernať: magnanimitati aũt, ſm ꝙ inordinatè ad magna ſe extendit. Sed qa ſuperbia ſuperioritatem quãdam importat, directius opponitur humilitati: ſicut & puſillanimitas, quæ importat paruitatem animi in magna tendentis, directius opponitur magnanimitati.

ARTICVLVS II.

Vtrum ſuperbia ſit ſpeciale peccatũ.

AD SECVNDVM ſic ꝓcedit. Vr ꝙ ſuperbia nõ ſit ſpeciale pctm̃. [h] Dicit.n. Aug.* in li. de natura & gr̃a, ꝙ ſine ſuperbiæ appellatione nullũ peccatũ inuenies. & Proſper dicit in libro† de vita contéplatiua, ꝙ nullũ pctm̃ [h] ſine ſupbia põt, vel potuit eſſe, aut poterit. ergo ſuperbia eſt gñale peccatum.

¶2 Præt. Iob 33. Vt auertat hominé ab iniquitate, dicit gloſ. ꝙ contra conditorem [b] ſuperbire, eſt eius præcepta peccando tranſcendere: ſed ſm [r] Amb. oé peccatum eſt tranſgreſſio legis diuinæ, & cæleſtium inobediétia mandatorum. ergo omne peccatum eſt ſuperbia.

¶3 Præt. Oé peccatũ ſpeciale, alicui ſpãli uirtuti [h] opponiť: ſed ſuperbia opponitur oibus virtutibus. dicit.n. Greg. 34.† Moral. Superbia nequaquã eſt vnius virtutis extinctione contenta, per cuncta aiæ membra ſe erigit, & quaſi gñalis ac peſtifer morbus corpus oé corrũpit. & Iſidor. dicit in libr. Ety- A mol.* ꝙ eſt ruina omnium virtutum. ergo ſuperbia non eſt ſpeciale peccatum.

¶4 Præt. Oé peccatũ ſpãle hét [b] ſpecialé materiã: ſed ſuperbia habet gñalem materiam. dicit .n. Greg. 34 *Moral. ꝙ alter intumeſcit auro, alter eloquio, alter infimis & terrenis rebus, alter ſummis cæleſtibuſq; virtutibus. ergo ſuperbia non eſt ſpeciale peccatum, ſed generale.

B SED CONTRA eſt, qđ Aug. dicit in li.† de natura & gratia. Quærat, & inueniet ſm legem Dei, ſuperbiã eſſe peccatũ multũ diſtinctũ ab aliis vitijs. Genus aũt non diſtinguitur à ſuis ſpeciebus. ergo ſuperbia nõ eſt gñale peccatum, ſed ſpeciale.

RESP. Dcđm, ꝙ peccatum ſuperbiæ dupliciter põt conſiderari. Vno mõ, ſm propriam ſpeciem, quam habet ex ratione C proprii obiecti: & [m] hoc mõ ſuperbia eſt ſpeciale peccatum, [n] quia habet ſpeciale obiectum. Eſt.n. inordinatus appetitus ꝓpriæ excellentiæ, vt dictũ eſt.* Alio mõ põt conſiderari ſm redundantiam quandam in alia peccata: & [p] ſm hoc habet quãdam generalitatem, inquantũ. ſ. ex ſuperbia oriri poſſunt oia peccata duplici ratione. [q] Vno D mõ per ſe, inquantũ. ſ. alia peccata ordinantur ad finé ſuperbiæ, quæ eſt propria excellentia, ad quã põt ordinari oé id, quod quis inordinatè appetit. Alio mõ indirectè, & quaſi per accidens, ſ. remouendo prohibens, inquantum. ſ. hõ per ſuperbiam contemnit diuinam legé, per quam prohibeť a peccando, ſm illud Hiere. 2. Cõfregiſti iugum, rupiſti vincula, di E xiſti, Nõ ſeruiam. Sciendũ tñ ꝙ ad hanc generalitaté ſuperbiæ aiæ pertinet, ꝙ oia vitia interdum ex ſuperbia oriri poſſunt non aũt ad ea pertinet, ꝙ oia vitia ſp ex ſuperbia oriantur. Quamuis.n. oia præcepta legis poſſit quis tranſgredi qualicũque peccato ex contemptu qui pertinet ad ſuperbiam, non tñ ſemper ex contemptu aliquis præcepta diuina tranſgrediť, ſed quandoq; ex ignorantia: quandoq; ex infirmitate. Et in-

Porr. ꝓ tot. 785

Inf. art. 8. cor. Et 1.2 q. 84. ar. 2. Et 2. di. 5. q. 1. art. 3. cor. Et di. 42. q. 2. ar. 3. ad 2. Et Malo. q. 8. art. 2.

* Aug. in li. de natura & gr̃a. c. 29. parum a prin. t. 7.

† lib. 3. c. 2. parum a princ.

* In lib. de para. ca. 8. parum ante med. tomo. 4.

† li. 34. c. 17 cir. princ.

* In lib. 2. de ſummo bono c. 38 a med.

Lib. 34. ca. 18. i prin.

Ca. 29. circa med. tomo. 7.

ſeret doctrina cõicauit author vocabula declarata diuerſa ſignificatione, qua vni. & qua alteri opponiť. Propinquitas quoq; vitiorũ extremorũ, ſ. ſuperbiæ, & præſumptionis, ac puſillanimitatis, & illius innominati cauſa quoq; fuerũt, cum ẽt humilitas & magnanimitas conueniant in materia non ſimpliciter ſed quodammodo, vt in hac litera dř in principio huius rñſionis. Et hinc hẽs quantũ ſeipſo doctior euaſerit author hic, vbi diſtinguit quõ ſuperbia diuerſa ſignificatione opponitur magnanimitati & humilitati, cum q. 8. de malo, art. 2. ſuperbiã abſq; diſtinctione opponi magnanimitati, & puſillanimitati, prius dixerit.

SVP. QV. CLXII. ARTIC. II.

IN ar. 2. eiuſdem q. 162. aduerte quòd Martinus vbi ſupra,* volens ꝙ ſuperbia ſit appetitus excellentiæ deſpectiuæ, ſi intendat ꝙ eſſe deſpectiuum, ſeu cõtentiuũ, eſt de ratione ſuperbiæ, bene ſentire vř: quia cõtemptus Dei eſt proprius ſuperbiæ actus, vt infra patet, & conſequenter contemptus aliorum venit. Si aũt intẽdat, ꝙ ꝓpterea oportet addere iſtã particulã in definitione ſuperbiæ ad determinandũ qualis celſitudinis ſit appetitus, quia ſ. nõ cuiuſcumque, aut qualiſcumque, ſed contemptiuæ celſitudinis eſt appetitus, minus perſpicaciter ſentire vř, tũ ꝓp ſupradicta: tum quia cõtemptus ſuperbiæ adeſt ex parte auerſionis magis q̃ ex parte conuerſionis, ſeu obiecti: qm̃ ex parte obiecti, vt patet diſcurrendo per ſpecies ſuperbiæ, non habetur contemptus expreſſe, niſi in quarta ſpecie, vt patet ex antedictis. Sed ex parte auerſionis, qa ſuperbus ad non ſubiici Deo per ſe tendit, dũ primũ quod aſpicit & appetit vt rõnem oís celſitudinis, eſt non ſubiici Deo: appetit.n. quicquid appetit per modum nõ ſubditi, Sicut humilis ex oppoſito, ad qcquid tendit, tendit vt ſubditus Deo, & ei quod Dei eſt. Sicut.n. humilitas modũ ſubiectionis Deo apponit omni ſuo appetitui, ita ſuperbia modũ aſpernatæ ſubiectionis Deo, & ei qđ Dei eſt, apponit omni ſuo appetitui. Et ꝓpterea contemptiua merito ex parte auerſionis, magiſq̃ ex parte cõuerſionis ad obiectum, ſ. celſitudiné, dř. Et qm̃ rões Martini nihil aſſumunt, niſi ꝙ ſuperbus eſt contemptiuus, & ſimiliter nihil aliud cõcludunt, niſi ꝙ ſuperbia eſt contemptiua, & vtrumq; verum eſt: ideo ſuperfluũ duxi afferre octo argumẽta ſua. Sat eſt diſputatori vti diſtinctione ſupradicta, ſ. ꝙ eſſe contemptiuũ vel dř eſſe de ratione ſuperbiæ, & conceditur: aut eſſe particulam addendam ad definitionem, vt qualificetur celſitudo appetita per ſuperbiã, & hoc negatur: quia appetitum à ſuperbia eſt perſonæ propriæ celſitudo ſimpliciter peruerſa vel in ſe, vel in modo appetendi, & expreſſus cõtẽptus ex parte auerſionis ſe tenet. Erunt autem hæc manifeſta magis in artic. 5. & deinceps.

Concl.

Ar. præce.

Concl. ꝑ.

¶ In eodem articulo in reſponſione ad primum, dubium occurrit ad hoiem: qm̃ ibi ponitur contemptus ꝑcepti interior actus ſuperbiæ: & ſuperius in tractatu de inobedientia definitũ eſt, quòd contemptus præcepti eſt proprius actus inobedientiæ, vt eſt ſpeciale vitium a ſuperbia, & reliquis vitiis diſtinctũ. Quomodo ſtant hæc duo ſimul?

¶ Ad hoc dicitur, ꝙ quia primogenita ſuperbia ex parte auerſionis, inobedientia videtur: ideo actus inobedientiæ elicitiue attribuitur in litera ſuperbiæ, cuius eſt originaliter. Perſpicacius autem, quòd ſicut cõtemptus hoim ex faſtidio ſubiectionis ad Deum, & id quod Dei eſt, vt ſuperbiæ

perbiæ vitiũ formaliter ſpectat: ita contẽptus præcepti ex contemptu ſubiectionis ad Deũ, actus eſt ſuperbiæ formaliter. Ita q; contemptus p̃cepti ex faſtidio præcepti, eſt prius inobedientiæ actus. Sed cõtemptus præcepti ex faſtidio ſubiectionis ad Deũ, eſt actus ſuperbiæ, cui proprium eſt faſtidiũ ſubiectionis ad Deũ. Et quod dictũ eſt de contemptu præcepti extendẽdum eſt ad contemptũ cuiuſcumq; alterius perſonæ, officii &c. ex faſtidio diuinæ ſubiectionis. Sp.n.huiuſmõi cõtemptus formaliter eſt actus ſuperbiæ in quacumque materia ſit.

Cap. 29. in med. to. 7.
2. reſpõſio
In cor. ar.

SVP. QVÆ. CLXII. ARTIC. III.

IN art. 3. eiuſdẽ q. 162. dubia duo occurrunt. Primũ eſt, Quo pacto ſuperbia in litera ponit̃ ſubiectiuè in voluntate, & in appetitu ſenſitiuo. Pluries n. replicat̃ in litera, q; non ſolũ eſt in iraſcibili propriè ſumpta, ſed ẽt in voluntate. Per hoc.n. oſtendit q; eſt in vtraque iraſcibili: ac per hoc aut ſũt duæ ſupbiæ ſpecie diuerſæ, quarũ vna eſt in volũtate, & alia in iraſcibili ſẽſitiua: aut vna ſuperbia eſt ſubiectiuè in vtraque potentia. ¶ Secundũ dub.ũ ad hoiem, q̃a ſuperius in præcedentis lib. q. 56 ar. 6. definitũ eſt, q; in voluntate nulla eſt virtus moralis, q̃ ſit pp bonũ volentis, vt ſũt virtutes circa paſſiones, ſed iuſtitia, charitas &c. quõ nũc in volũtate ponit̃ humilitas, q̃ eſt circa paſſionẽ ſpei, & nõ ad alterius, ſed habentis propriũ bonũ? Idem.n. eſt obiectũ ſuperbiæ, & humilitatis, ſicut vniuerſaliter idẽ eſt ſubiectum contrariorum.

¶ Ad primũ dubium dr̃, q; ſuperbia unius ſpeciei eſt ſubiectiuè in uoluntate principaliter, & in appetitu ſenſitiuo ſecũdario. Et hoc nulliũ inconueniens eſſe, definiuit author in allegata 2. art. Diſponit̃ ſiquidẽ appetitus ſenſitiuus ad ſuperbiã. Sed cum

Per. per tot. 786
Mal. q. 8. a. 3. Et vir. q. 1 art. 5. ad 10.

de eſt, q; ſicut Aug. dicit in lib. de natura & grã,* Multa ꝑperã fiunt, quæ nõ fiũt, ſuperbe.

Ad primvm ergo dcẽdm, q; Aug. illa verba inducit in li. de natu. & grã, non ex ſua pſona: ſed ex pſona alterius. cõtra quẽ diſputat. Vñ & poſtmodũ improbat ea, oſtẽdens q; non ſp ex ſuperbia peccat̃. Põt tñ dici q; authoritates illę intelligunt̃ quantũ ad exteriorẽ effectũ ſuperbiæ, qui eſt transgredi p̃cepta, q̃d iuenit̃ i quolibet peccato: nõ aũt quantũ ad interiorẽ actũ ſuperbiæ, qui eſt contemptus p̃cepti. Non.n. ſp pctm̃ fit ex contemptu, ſed q̃nque ex ignorantia, quandoque ex infirmitate, vt dictum eſt.*

Ad ii dcẽdm, q; q̃nq; aliquis cõmittit aliquod pctm̃ ſm̃ effectũ, ſed non ſm̃ affectũ. Sicut ille q ignoranter occidit patrẽ, cõmittit patricidiũ ſm̃ effectũ, ſed nõ ſm̃ affectũ, quia hoc nõ intendebat: & ſm̃ hoc trãſgredi præceptũ Dei, dr̃ eſſe contra Deum ſuperbire ſm̃ effectum quidem ſemper, non autem ſemper ſecundum affectum.

Ad iii dcẽdm, q; pctm̃ aliqđ põt corrũpere virtutẽ dupliciter. Vno mõ, per directã cõtrarietatẽ ad virtutẽ, & hoc mõ, ſuperbia nõ corrũpit quãlibet virtutẽ, ſed ſolũ humilitatẽ: ſicut quodlibet aliud ſpeciale pctm̃ corrũpit quãdã ſpecialẽ virtutẽ ſibi oppoſitã, cõtrariũ agendo. Alio mõ, pctm̃ aliqd corrũpit uirtutẽ abutendo ipſa virtute: & ſic ſuperbia corrumpit quãlibet virtutẽ, inquãtũ.ſ. ex ipſis virtutibus ſumit occaſionẽ ſuperbiendi, ſicut & quibuslibet aliis rebus ad excellẽtiã pertinentibus: vnde non ſequitur q; ſit gñale peccatum.

Ad iiii dcẽdm, q; ſuperbia attendit ſpecialiter rationẽ obiecti, quæ tñ inueniri poteſt in diuerſis materiis. Eſt enim inordinatus amor propriæ excellẽtiæ: excellentia autem in diuerſis rebus poteſt inueniri.

ARTICVLVS III.

Vtrum ſuperbia ſit in iraſcibili ſicut in ſubiecto.

Ad tertivm ſic proceditur. Vr̃ q; ſuperbia non ſit

F in iraſcibili ſicut in ſubiecto. Dicit.n. Greg. 23. Moral.* Obſtaculũ veritatis tumor mentis eſt, quia dũ inflat, obnubilat: ſed cognitio veritatis nõ pertinet ad iraſcibilem, ſed ad vim rationalem. ergo ſuperbia eſt in iraſcibili.

¶ 2 Præt. Greg. dicit 24. Moral. *q; ſuperbi non eorũ vitã cõſiderant, quibus ſe humiliando
G poſtponant, ſed quibus ſuperbiendo ſe præferant, & ſic vr̃ q; ſuperbia ex indebita cõſideratione procedat: ſed conſideratio non pertinet ad iraſcibilẽ, ſed potius ad rõalẽ. ergo ſuperbia non eſt in iraſcibili, ſed potius in rationali.

¶ 3 Præt. Superbia nõ ſolũ quærit excellentiã in rebus ſenſibilibus, ſed ẽt in rebus ſpũalib⁹, & intelligibilibus. Ipſa autem principaliter conſiſtit in con-
H tẽptu Dei, ſm̃ illud Eccleſiaſt. 10. Initiũ ſuperbiæ hois apoſtatare à Deo: ſed iraſcibilis cũ ſit pars appetitus ſenſitiui, nõ põt ſe extendere in Deum, & in intelligibilia. ergo ſuperbia non poteſt eſſe in iraſcibili.

¶ 4 Præt. Vt dr̃ in lib. ſent. Proſperi. Superbia eſt amor propriæ excellẽtiæ: ſed amor nõ eſt in iraſcibili, ſed i cõcupiſcibili
I ergo ſupbia nõ eſt i iraſcibili.

Sed contra eſt, q; Greg. in 2. Moral.* ponit contra ſuperbiã donũ timoris: timor autẽ pertinet ad iraſcibilem. ergo. ſuperbia eſt in iraſcibili.

Resp. Dcẽdm, q; ſubiectũ cuiuslibet uirtutis, vel uitii oportet inquirere ex proprio obiecto. Non.n. põt eſſe aliud obiectũ habitus, vel actus, niſi qđ eſt obiectũ potẽtiæ, quæ vtriq;
K ſubijcitur. Propriũ aũt obiectũ ſuperbiæ eſt arduũ. Eſt.n. appetitus propriæ excellentiæ, vt dictũ eſt.* Vñ oportet q; ſuperbia aliquo mõ ad vim iraſcibilem pertineat. Sed iraſcibilis dupliciter accipi poteſt. Vno modo propriè, & ſic eſt pars appetitus ſenſitiui: ſicut & ira propriè ſumpta, eſt quædam paſſio appetitus ſenſitiui. Alio mõ, põt accipi iraſcibilis largius.ſ. vt ptineat ẽt ad appetitum intellectiuum, cui etiam quandoque

uoluntas ſuperba eſt, tunc proprie uitium eſt ſuperbiæ, quod diffunditur ad iraſcibilem appetitum ſubditũ uoluntati. Si qs tñ vellet duo ſuperbiæ genera, alterum reſpectu excellentiæ ſenſibilis, vel imaginabilis, & alterum reſpectu excellentiæ intelligibilis, quia hoc conſonat uerbis authoris in art. 5. quæſtio. 8. de malo, defendat ipſe. Mihi enim uidetur & rationabiliter, quòd ſicut una humilitas uirtus ſufficit ad reprimendum appetitum excellentiæ cuiuſcumque, ita unũ ſuperbiæ genus ſufficiat ad peruerſum appetitum cuiuſcumque excellentiæ, & quòd uerba illa authoris ad ſenſum dictum ſunt reducenda ſcilicet quòd reſpectu excellentiæ ſenſibilis, ſuperbia eſt in iraſcibili ſenſitiuo, tanquam in ſubiecto ſecundario, ſicut & humilitas, alioquin duo humilitatis gña oportet ponere. ¶ Ad ſecundum dubium dicitur, q; in uoluntate nulla eſt uirtus moralis propter bonum habentis, habens pro regula præciſe iudicium naturale: humilitatis autem regula ex diuina ſumitur reuerẽtia. Et propterea non obſtat ſupra habita doctrina. Ponitur ſiquidem humilitatis virtus in ordine ad cæleſtẽ nõ humanã ciuilitatẽ: unde Phil. non cõnumerauit eam inter uirtutes.

¶ In calce reſpõſionis ad primum 3. artic aduerte, quòd ſuperbi cum ſpeculatiue perceperint aliqd, exultãt in ꝓpria excellentia, dũ eis repræſentatur, quòd tanti ſunt ingenii, vt hæc penetrent: & delectati in hac ſua celſitudine qua multos excellunt, affectum ſuum auerſum poſſident à delectatione in ipſa ueritate. Et propterea ſciunt quomodo ſunt diuina, & moralia, ſed neſciũt quomodo ſapiant. Humiles autem ſecreta diuina, aut naturæ, aut moris penetran

Li. 23. c. 16 circa finẽ.
Li. 24. c. 18 parum a princ.
Titulus huius lib. eſt. Sententię ex Aug. decerptæ, ca. 292. to. 3.
*li. 2. c. 36. ante med.
Ar. 1. & 2. huius q.

nerrantes, ad excellẽtiam ueritatis cognitæ, & ſuæ cauſę, quæ eſt ueritas diuina, ſe conuertunt, & in ipſa cognitione ueritatis delectantur gratias agẽtes Deo & cõferentes ſuã notitiã diuinæ ſcĩẽtię & cõtẽ-
q. 59. ar. 4. & q. 82. ar. 5. ad 2. & 3. platiõi, ſe nihil ſcire arbitrãtes, ueritatis exaltationẽ affectãt. ¶ In reſponſione ad 2m eiuſdem tertii articuli aduerte, φ falſa æſtimatio ſui ponitur in litera effectus, & cauſa ſuperbiæ. Effectus quidem, quia ex nimio amore propriæ excellentiæ faci-
Concl. m le æſtimat quis ſe excellere. Et hinc fit, ut delectemur in nis laudibus oblatis ab aliis non uſquequaque ueris. Cauſa uerò, quia ex falſa ſui æſtimatione maius puenit φ hõ ſe habeat ut magis excellẽs, & appetat altiora, q̃ conueniant. ¶ In rãtione ad quartũ, nota uerbũ ſuperius allegatum, ſ. Præſumptio alios ſuperãdi quod propriæ pertinet ad ſuperbiam.

attribuitur ira, prout ſ. attribuimus iram Deo, & angelis non quidem ſm paſſionem, ſed ſm iudicium iuſtitiæ iudicantis. Et tñ iraſcibilis ſic cõiter dicta nõ eſt potentia diſtincta a concupiſc. bili, vt patet ex his quæ in primo* dicta ſunt. Si ergo arduum, quod eſt obiectũ ſuperbiæ, eſſet ſolum aliquid ſenſibile, in quod poſſet tendere appetitus ſenſitiuus, oporteret φ ſuperbia eſſet in iraſcibili, quę eſt pars appetitus ſenſitiui. Sed q̃a arduum, quod reſpicit ſupbia, cõiter inuenit̃ & i ſenſibilib. & in ſpũalib. reb.m neceſſe eſt dicere, φ ſubiectũ ſuperbię ſit iraſcibilis non ſolũ ꝓprie ſũpta, ꝓut eſt pars appetitus ſenſitiui, ſed ẽt cõius accepta, ꝓut inuenit̃ i appetitu intellectiuo: vñ & i dæmonib. ſuperbia ponitur.

Ad primvm ergo dcẽm, φ cognitio veritatis eſt duplex. Vna pure ſpeculatiua, & hanc ſuperbia indirecte impedit ſubtrahẽdo cãm. Superbus. n. neq; Deo intelſm ſuũ ſubiicit, vt ab eo veritatis cognitionem percipiat ſm illud Matt. 1. Abſcondiſti hæc a ſapiẽtib. & prudentib. i. a ſuperbis, qui ſibi ſapiẽtes & prudentes vñr, & reuelaſti ea paruulis, i. humilibus. Neq; ẽt ab hoib. addiſcere dignat̃, cum tñ dicatur Eccl. 6. Si inclinaueris aurem tuam. ſ. humiliter audiendo, excipies doctrinam. Alia aũt eſt cognitio veritatis. ſ. affectiua, & talem cognitionem veritatis directe impedit ſuperbia: quiã ſuperbi dũ delectantur in propria excellentia, excellentiã veri-
Lib. 23. ca. 16. in fine. tatis faſtidiunt, vt Greg. dicit 23. Mor.* φ ſuperbi & ſecreta q̃dã intelligẽdo ꝑcipiũt & eorũ dulcedinẽ experiri ñ pñt: & ſi nouerint qũo ſint, ignorãt qũo ſapiũt. Vñ & Pro. xj. dr̃: Vbi humilitas, ibi ſapia.

q. pręc. ar. 2. Ad II dicendum, φ ſicut ſ. dictũ eſt, *humilitas attendit ad regulam rõis rectæ, ſm quã q̃s ueram æſtimationẽ de ſe habet. Hãc aũt regulã rectæ rõis non attendit ſuperbia, ſed de ſe maiora ęſtimat q̃ ſint, qđ cõtingit ex inordinato appetitu propriæ excellẽtiæ: quia q̃s qđ uehemẽter deſiderat, facile credit, & ex hoc ẽt eius appetitus in altiora fert̃, q̃ ſibi cõueniat. Et ideo quæcunq; cõferũt ad hoc, φ aliq̃s æſtimet ſe ſ. id qđ eſt inducunt hoiem ad
Eiuſd. lib. 24. c. 12 ſuperbiã, quorũ unum eſt, φ aliquis conſideret defectus aliorũ, ſicut econtra Greg.* ibidem dicit, φ ſancti uiri uirtutũ cõſideratione uiciſſim ſibi alios præferunt. Ex hoc ergo non habetur φ ſuperbia ſit in rõali, ſed φ aliqua cauſa eius in rõne exiſtat.

Ad III dicendũ, φ ſuperbia non eſt ſolum in iraſcibili, ſm φ eſt pars appetitus ſẽſitiui, ſed ꝓut
In cor. ar. communius iraſcibilis accipitur, ut dictum eſt.*

Ad IIII dicendum, φ ſicut Aug. dicit 14. de ci-
A ui. Dei, † amor ꝑcedit oẽs alias animi affectiones, & eſt cã earum, & ideo põt poni pro qualibet a- Li. 14. c. 7. à med. & 8 & 9. 10.
liarum affectionum: & ſm hoc ſuperbia dicitur eſſe amor proprię excellentiæ, inquantum ex amore cauſatur inordinata præſumptio alios ſuperãdi, quòd proprie pertinet ad ſuperbiam.

Articvlvs IIII.

Vtrum conuenienter à Gregorio aſſignentur quatuor ſuperbiæ ſpecies, ſ. æſtimare bonum à ſeipſo habere: ſibi datum deſuper. credere
B *pro ſuis accepiſſe meritis: iactare ſe habere quod non habet: & deſpectis cæteris ſingulariter uideri appetere habere qđ habetur.*

Ad qvartvm ſic ꝑcedit̃. Vr̃ φ inconuenienter aſſignentur quatuor ſuperbię ſpecies, quas Gre. aſſignat 23. Mor.* dicens. Quatuor quippe ſunt ſpecies, quibus oĩs tumor arrogãtium demonſtratur, cũ bonũ aut à ſemetipſis habere ſe æſtimãt: aut ſi ſibi datũ deſu-
C per credunt pro ſuis hoc accepiſſe meritis putant: aut cũ iactant ſe habere qđ nõ habent: aut deſpectis cæteris ſingulariter uideri appetunt habere qđ habent. Superbia. n. eſt uitiũ diſtinctũ ab infidelitate, ſicut ẽt humilitas ẽ uirtus diſtincta à fide: ſed φ aliquis[b] ęſtimet bonũ ſe non habere à Deo, uel φ bonũ gratiæ habeat ex merit. s ꝑpriis ad infidelitatẽ ptinet. er-
D go ñ deberet poni ſpẽs ſupbię.

¶ 2 Præt. [b] Idẽ non debet poni ſpẽs diuerſorũ generum: ſed iactantia ponitur ſpẽs mẽdacii, ut ſupra habitum eſt.* ergo nõ debet poni ſpecies ſuperbiæ.

¶ 3 Pręt.[b] Quædã alia uidentur ad ſuperbiam pertinere, q̃ hic nõ connumerantur. dicit enim Hier. φ nihil eſt tam ſuperbũ, q̃ ingratum uideri. & Aug. di-
E cit. 14.* de ciuit Dei, φ excuſare ſe peccato commiſſo ad ſuperbiam pertinet. Præſumptio etiam, qua quis tendit ad aſſequendum aliquid qđ ſupra ſe eſt, maxime ad ſuperbiamm ptinere vr̃. Nõ ergo ſufficiẽter prædicta diuiſio comprehendit ſuperbiæ ſpecies.

¶ 4 Præt. Inueniuntur aliæ diuiſiones ſuperbiæ. Diuidit. n.* Anſelmus exaltationem ſuperbiæ dicens, φ quædam eſt in uoluntate, quædam in ſermo-

Svp. Qv. CLXII. Art. IIII.

Perrec. per tot.

In ar. 4. eiuſdẽ 162. q. dubium ex Martino q. 5. de ſuperbia occurrit, ubi recitata hac doctrina dicit, Hæc opinio Thomæ eſt pulchra, & bene moralis, ſed tamẽ calumniabilis multipliciter uidetur. Primo, quia Gregorius non ſuperbiæ, ſed arrogãtiæ ſpecies ponere uidetur: arrogãtia autẽ eſt ſuperbiæ una ſpecies. Immo Iſido. de ſummo bono diſtinguit eam à ſuperbia ut ſpeciem à ſpecie, & dicit arrogantiam ex ſuperbia naſci, & non econtra. Et confirmatur, quia ſtat aliquem eſſe uere ſupbum, & tamen nihil ſibi arrogare. Probat̃. Theologus excellens alios notabiliter recognoſcẽs à Deo ex gratia ſciẽtiam habere, deſpiciens tñ alios tã quàm nihil ſcientes, eſt uere ſuperbus, ut pote ſuam excellentiam contemptiuam amans & tamen nihil ſibi arrogat. Pręterea. Si aliquis impudẽter iactet bona quæ habet ob amorẽ propriæ excellentiæ in contemptum. talis eſt uere ſuperbus, & tñ nihil ſibi arrogat. Secundo, Non uidetur Thomas bñ fundaſſe iſtas arrogantiæ ſpecies: quoniam ipſe duo cum proponat in ſuperbia inueniri, bonum, & excellentiam conſequentem ad bonũ, omnes ſpecies ex parte boni aſſignat ex triplici, aut quadruplici conſideratione boni. Et ex primo modo accipit tertiam ſpeciem, qua q̃s æſtimat ſe habere bonum, quo caret. Cõtra. Si diues aliq̃s uera de ſe æſtimans quãtum ad quantitatem diuitiarum, præferat ſe propter diuitias uiris doctis eſt ſuperb9, & tamen non arrogat ſibi bonum ex quo ſe quis excellentia, ſed tantum excellentiam ipſam. ergo tertia ſpecies

Marginal notes: 787 — 2. diſt. 42. q. 2. art. 4. Et mal. q. 8. art. 4. Et 1. cor. 4. lect. 2. Et 1. Eth. 3. — * lib. 23. Mor. ca. 7. in prin. — q. 110. art. 2. — Lib. 14. ca. 14. tom. 5. — *In lib. de ſtrabus. c. 24. — † in tract. de. 12. gra. humilita. & deinceps.

ne quædam in operatione. Bernard⁹ † ẽt ponit duodecim gradus ſuperbiæ, qui ſunt curioſitas mentis, leuitas inepta lætitia, iactantia, ſingularitas arrogantia, præſumptio, defenſio peccatorum, ſimulata cõfeſſio, rebellio, libertas peccandi

G

conſuetudo, quæ non uꝛ̃ comprehendi ſub ſpeciebus à Gre. † aſſignatis. ergo uidetur quòd inconuenienter aſſignentur.

ᵃ IN CONTRARIVM ſufficit authoritas Gręgorii † ᵃ.

RESP. Dicendũ, ꝙ ſicut ſ̃. dictum eſt, * ſuperbia importat immoderatum excellentię appetitum, qui. ſ. non eſt ſm̃ rõnẽ rectam. Eſt aũt conſiderandũ, ꝙ quælibet excellentia conſequitur aliquod bonum habitũ: quod quidem põt tripliciter conſiderari. Vno modo, ſm̃ ſe. Manifeſtum eſt enim ꝙ quantò maius eſt bonũ qđ q̃s hẽt, tãto per hoc excellentiam maiorem conſequitur: & ideo cum aliq̃s attribuit ſibi maius bonũ q̃ habeat, conſequens eſt ꝙ eius appetitus tendat i excellentiã propriam ultra modum ſibi conuenientem.: & ſic eſt tertia ſpecies ſuperbię, cum, ſ. aliquis iactat ſe habere quod non habet. Alio modo, ex parte cauſę, prout ſcilicet excellentius eſt quod aliquod bonum inſit alicui à ſeipſo, quàm ꝙ inſit ei ab alio: & ideò cum aliquis æſtimat bonum quod habet ab alio ac ſi haberet à ſeipſo fertur per conſequens appetitus eius in propriam excellentiã ſupra ſuum modum. Eſt aũt dupliciter aliquis cauſa ſui boni, uno

H

modo efficienter: alio modo meritorie. Et ſm̃ hoc ſumũtur duæ primæ ſuperbiæ ſpecies, ſ. cum quis à ſemetipſo habere æſtimat quod à Deo habet, uel cum propriis meritis ſibi datum deſuper credit. Tertio

---

cies non ſufficienter aſſignatur penes arrogantiam boni, ad qđ conſequitur excellentia. Et confirmatur, quia defenſio peccatorum, rebellio, libertas, conſuetudo peccandi, ſunt gradus ſuperbiæ ſecundum Bernardum: & tamen non omnis defendens peccata &c. arrogat ſibi bonum, quo caret: ſed hæc quandoque contingunt ex arrogata excellentia.

In tract. de 12. gra. humil. in me. & deinceps. ¶ Ad hęc dicitur, ꝙ arrogantia dupliciter ſumi poteſt. Primo pro actu ſuperbiæ: quilibet. n. ſuperbus aliquo mõ ſibi tribuit quo caret. Et quia cõſentaneũ eſt ut actus ponatur quandoque pro uitio cuius eſt actus, inde eſt ꝙ Greg. Li. 23. c. 7. ſuperbos arrogantes uocauit. Falſum eſt ergo ꝙ non ſuperbiæ ſpecies ponat: nec Iſidor. diſtinxit ut ſpeciem à ſpecie, ſed ut *Conclusio* actũ uitio, uel uitæ- Li. 23. Mo. c. 1. ĩ prin. ctũ a ſecund. r um à Ar. 1. & 3. primario, puta, quia primus ſuperbiæ act⁹ quo ſuperbia dicitur, eſt ſuperbire: & ex hoc naſcitur arrogare ſibi quo caret.

¶ Ad confirmationẽ dicitur, ꝙ non ſtat aliquem eſſe ſuperbũ, & nihil ſibi arrogare.

¶ Et ad probationem primam de ſuperbia theologi reſpõdetur quòd arrogat ſibi maiorem excellẽtiam q̃ habeat: quoniam attribuit ſibi excellentiam, ut rationem deſpicabilitatis aliorũ, tanquam alii nihil ſint in comparatione ad ipſum. Conſtat ſt ꝙ longe maior æſtimatur excellentia quæ æſtimatur tanta, ut in comparatione eius alii quaſi nihil ſint. Sicut in ueritate excellentia illa, cuius comparatione cætera offuſcantur, & quaſi nihil ſunt, longe maior eſt ſecundum ueritatem quàm alia: unde & diuinam iuſtitiam commendantes dicimus. Vniuerſæ iuſtitiæ noſtræ quaſi pannus menſtruatæ: & per hoc patet ſolutio ſecundi caſus de ſuperbia iactoris. Eadem ſiquidem ratione apprehendit excellentiam ſuam maiorem, & utitur illa ut maiore quàm ſit, quia ut ratione deſpicabilitatis aliorum. Vterque tamen horum peccat ſecundum quartam ſuperbiæ ſpeciem proprie loquendo: quia non penes bonum habitum, ſed penes, modum habendi illud bonum ęſtimatio excelllentiam fundat. Æſtimat ſiquidem uterque bonum quod habet ita illuſtrius habere, ut cæteri obſcurentur coram eo. Quarta autem ſpecies penes modum habendi ſumitur, ut patet in litera.

¶ Ad ſecundum dicitur, ꝙ author bene fundauit ſpecies iſtas, explicans & obiectum ſuperbiæ, quod excellentia eſt, & cauſam illius, quæ eſt bonum habitum: & ad radices attingens ex bono quod eſt cauſa diuerſarum ſpecierum, appetitum excellentiæ monſtrauit. Ad id autem quod obiicitur cõtra tertiam ſpeciẽ, quia inuenitur ſibi arrogare excellentiam & non bonum, reſpõdetur dupliciter. Primo, per interemptionem: ꝙ ad caſum de arrogãtia diuitis dicitur, ꝙ talis, licet non arroget ſibi plus diuitiarum quàm habeat arrogat tũ ſibi plus boni ſecundũ diuitias, quàm habeat. Æſtimat enim ſe maiorem eſſe ex diuitiis quàm ſit ex illis: quoniam æſtimat ſe ex diuitiis tanti, ut alii obſcurentur in comparatione ſui: & ſuper tali ęſtimatione fundatur appetitus excellẽtię, & contemptus aliorum: & ſi perſpicacius uideatur, æſtimat ſe habere ex diuitiis bonum qđ nõ habet quod æſtimat ſe habere bonum, in cuius comparatione obſcuri ſint cæteri. Et propterea directe peccat ſecundum tertiam ſpeciam quoniam ſuper æſtimatione boni non habiti, excellentię appetitus fundatur. Secundo dr̃, ꝙ quia eiuſdẽ moris eſt attribuere ſibi uel bonum quo caret, uel excellentiã qua caret. & hæc naturaliter ſe habent ut effectus & cauſa: ideo author explicãdo tertiam ſpeciem per bonum falſo attributum, reliquit pro manifeſto ad eandẽ ſpeciẽ ſpectare excellẽtiã falſo attributã abſq; fundamẽto alicuius boni aliter æſtimati. Et

F

hęc quidẽ rñſio facilior: prima ſt ſubtilior, & ueritati inniſit.

¶ Ad confirmationem de defenſione peccatorum &c. dr̃ ꝙ, ut author dicit, ponuntur inter ſuperbię gradus & antecedentia & conſequentia ſuperbiam. Et propterea non oportet in his ſolicitum quempiam eſſe. Si quis tamen reducere uellet defenſionem peccatorum ad bonum innocẽtię, rebellionem ad bonũ libertatis, & huiuſmodi facile poſſet.

¶ In eadem ar. 4. circa ſpecies ſuperbiæ dubium occurrit, quia non uꝛ̃, ꝙ ſpecies ſuperbiæ ſint ſufficienter enumeratæ. Nam ardentior appetitus propriæ excellentiæ ueræ & recognitæ à Deo ex gr̃a. ſiue quocumque malo modo habendi, eſt pctm̃ ſuperbiæ, & tñ in nulla harũ ſpẽrum. Hoc. n. patet ex cõditionib⁹ quatuor oppoſitis, excludentibus quatuor ſpecie. Illud uero. ſ. ꝙ ſit pctm̃ ſuperbię, cõſtat quia eſt inordinatus appetitus propriæ excellentię.

¶ Ad hoc breuiter dr̃, ꝙ ſicut de ſpeciebus luxurię dictum eſt ex authore in 15. q. de malo, ſ. ꝙ inordinatio ſuperbię poteſt cõtingere dupliciter, ſcilicet ex parte actus ſm̃ ſe, & ex parte appetentis inordinatio ſiquidem actus ſm̃ ſe attenditur penes obiectum, ſm̃ cuius diuerſitatem aſſignatæ ſunt iſtæ quatuor ſpecies inordinatio aũt ex parte appetentis, eo modo appetendi conſideratur. Et propterea non eſt mirum ſi huiuſmodi ſpecies ſuperbiæ prætermiſſa eſt ab his, qui de ſuperbia ex parte actus ſm̃ ſe tractauerunt.

I

¶ In eodem quarto in reſponſione ad quartum dubiũ ex Martino ubi ſupra occurrit, arguente quòd hoc authoris dictum in gloſſando Anſelmum, ſ. ꝙ illa tria quæ ponit Anſelmus, accipiuntur ſecundum progreſſum peccati cuiuſlibet, quod primo corde accipitur: ſecundo, ore profertur: tertio, opere perficitur, non eſt conuenienter dictum. Primo, Nullum opus immediate ſubordinatum uolitioni, quæ eſt ſubordinata uolitioni, quæ primo & per ſe eſt uolitio ſuperbiæ, eſt opus, per quod perficitur curſus ſuperbię: ſed ſuperbia operis conſiſtit in exhibitione factorum, quæ ſunt ſubordinata alicui uolitioni ſubordinatę uolitioni quę primo & per ſe eſt uolitio ſuperbiæ, ergo Minor probatur quia opera quæ ſunt ſigna ſuperbiæ, ſubordinantur immediate uolitioni illorum factorum, & illorum uolitio ſubordinatur uolitioni excellentię, quæ eſt primo & per ſe uolitio ſu ſuperbiæ. Secundo, Nullum opus, ad quod illa uolitio, quę primo & per ſe eſt uolitio ſuperbiæ, non inclinat niſi mediante aliquo iudicio uero, uel erroneo, & alia uolitione illi conformi,

K

eſt opus per ꝙ perficitur & conſumatur illa primo uolitio: ſed ad opus exterius non inclinat uolitio ſuperbiæ immediate, ſed tm̃ mediante iudicio uero, uel erroneo, quo iudicatur ꝙ per talia facta procurabitur excellentia, & mediante uolitione huiuſmodi factorũ. ergo. Tertio, Si q̃s diuideret luxuriã in luxuriã cordis oris & operis, intelligendo per luxuriã cordis conſenſum & per luxuriam oris turpia uerba, & per luxuriam operis conuerſationem cum perſonis, aut locis luxurioſis, conſtat quòd illa diuiſio non acciperetur ſecundum progreſſum peccati luxurię, quia opus illud non eſt iſtud opus quod proprie correſpondet conſenſui in luxuriam: ſed diuiſio ſuperbiæ poſita ab Anſelmo eſt omnino huic ſimilis, ergo non eſt ſecundum progreſſum peccati ſuperbiæ. Quarto, Quando diuiſio alicuius peccati ſumitur ſecundum progreſſum peccati, tunc res ſignificata per diuiſionem ſunt ſibi inuicem ſubordinatæ hoc modo, quòd tertium ſecundo, & ſecundum primo ſubordinatur: ſed ſuperbia operis nullo modo ſubordinatur ſuperbiæ oris, cũ nullo modo oporteat ꝙ uolens ſuperbiã oſtendere factis, primo oſtẽdat eã uerbis.

mó, ex parte modi hñdi, prout excellẽtior aliquis redditur ex hoc, ꝙ bonũ aliqđ excellẽtius cæteris poſſidet. Vñ ex hoc ẽt ferť inordinatè appetitus in ꝓpriã excellentiã: & ſm̃ hoc ſumiť quarta ſuperbiæ ſpecies, q̃ eſt cum aliquis aliis deſpectis ſingulariter uult uideri.

AD PRIMVM ergo dcđm, ꝙ uera æſtimatio põt corrumpi dupliciter. Vno mõ, in uniuerſali: & ſic in his q̃ ad finẽ pertinẽt, corrũpitur uera ęſtimatio per infidelitatẽ. Alio mõ, in aliquo particulari eligibili: & hoc non facit infidelitatẽ, ſicut ille qui fornicatur, æſtimat pro tpe illo bonum eſſe ſibi, fornicari. Nec tñ eſt infidelis, ſicut eſſet ſi in uniuerſali diceret fornicationẽ eſſe bonam: & ita ẽt eſt in propoſito. Nam dicere in uniuerſali aliquod bonum eſſe qđ nõ eſt à Deo, & grãm hoĩbus pro meritis dari, ꝑtinet ad infidelitatẽ: ſed qđ aliqs ex inordinato appetitu ꝓpriæ excellentię ita de bonis ſuis glorieť, ac ſi ea à ſe haberet, uel ex meritis propriis, pertinet ad ſuperbiam, & non ad infidelitatem, B proprie loquendo.

AD II dcđm, ꝙ iactãtia poniť ſpecies mendacii quantum ad exteriorem actũ, quo quis falſo ſibi attribuit, quod non habet: ſed quantum ad interiorẽ cordis arrogantiam ponitur à Gregor.* ſpecies ſuperbię.

Loco citato in arg. 1

AD III dcđm, ꝙ ingratus eſt, q ſibi attribuit qđ ab alio hẽt: uñ duę primę ſuperbiæ ſpẽs ad C ingratitudinẽ pertinẽt. Quòd aũt aliqs ſe excuſet de peccato qđ habet, ꝑtinet ad tertiã ſpeciẽ: quia per hoc aliquis attribuit ſibi bonũ innocentię, qđ

erbis. ergo. Quinto, Omne illud opus, per quod perficitur aliquod peccatũ, eſt finis volitionis, quæ primo & per ſe eſt pctĩ: ſed opus ſuperbum non eſt finis volitionis excellentiæ, quia nõ idð amo excellent iã, vt ſuperbè faciã & operer, ſed ecõtra ſupbe facio & operor, vt ſupeminẽã & excellẽs videar. Maior patet: q, idõ vis luxuriari, vt luxurieris, & nõ idõ luxuriaris, vt velis luxuriari. ¶ Ad horum euidẽtiã pmittẽda ſunt duo, primũ eſt, q, diſtinctio peccati ſm̃ ꝓgreſſum peccati dupliciter inuenit, ſ. perfectè, & imperfectè. Perfectè quidem, qñ ſm̃ oẽs ſubordinatos ordine originis & malitiæ gradus ſit, vt ſi primo cõcipiatur in corde: ſecundo, exprimatur ore: tertio, conſumetur opere. Impfecte aũt, qñ progreſſus attẽdiť ſm̃ dictos gradus, ſed nõ ſubordinatos ſm̃ ordinem originis, aut malitiæ, vt ſi peccet in corde vel in ore, vel opere: ſed non ita ꝙ vnum oriatur ex alio, puta, ſi in corde hẽt delectatio moroſa, in ore locutio turpis, ſed non ꝑꝑ illã delectationẽ moroſã in oꝑe fiunt actus turpes, nec ſunt effect' verborũ turpiũ hmõi, qppe diſtõ eſt ſm̃ progreſſum peccati, ꝑ quanto diſtõ ſit ſecundus gradus, quibus progredi ſolet peccatum, ſcilicet, cor, ſermo, & opus. Sed imperfecte, quia deeſt ordo originis vnius ab alio, & ordo per ſe malitiæ: quoniam in huiuſmodi diſtinctione, per ſe loquendo, non poteſt fingi quod eorum ſit grauius. Eſt tamẽ in hac diſtinctione aliis tacitus per ſe progreſſus à corde immediatè, ſcilicet mali ſermonis a corde malo, & mali operis a corde malo: & hic etiam, quia vtrobique deeſt unus gradus, imperfectus eſt. Et ſi his adiunxeris, quòd imperfectum reducitur ad perfectum, videbis quòd quæcumque harum diſtinctionum poteſt merito vocari diſtinctio ſecundum progreſſum peccati. Secundum eſt, quòd virtus, vel vitium poteſt perfectè progredi per omnes gradus ab intus ad extra ordinatè vſque ad conſumationem operis, dupliciter. Primo, per ſubtracta verba & opera non aliter bona, nec mala! moraliter. Secundo, per verba, & opera aliasq; bona, vel mala moraliter. Exemplum primi. Si quis vult primo furari, deinde ad hoc loquitur, tertio vadit furatum, & furatur. Nam locutio non eſt aliter mala moraliter, niſi quia inficitur deformitate furti: & ſimiliter ambulatio, & manuum vſus in actu furandi non aliter habent malitiam moralem, niſi quia ſubſunt furti iniquitati. Exemplum ſecundi. Si quis primo vult furari, deinde ad hoc loquitur verba mendacii & doloſa, & demum actibus iniurioſis conſumat furtum. Hic namque & verba, & opera ſumpta ad progreſſum furti ſunt mala moraliter, ẽt ecluſa malitia furti: quia habẽt aliã malitiã ordinatam ad malitiam furti. Inter hos duos modos progrediendi nulla eſt per ſe differentia quoad progreſſum ipſum: quoniam vterque gradatim, & per omnes gradus, & ordinate tam ordine originis, quàm malitiæ progreditur. Sed differentia eſt in materia ipſius progreſſus: quia in primo modo materia progreſſus ſunt actus voluntarii oris, & operis abſtrahentes à bono & malo morali. In ſecundo autem materia ſunt actus voluntarii oris, & operis alias mali moraliter. Rurſus conueniunt hi duo modi in hoc, quòd vtrobique ſunt formaliter, vel æquiualenter duę volitiones, vna ipſius furti, & altera ipſorum verborum, & operum. Oportet enim eum qui progreſſum furti peragit, non ſolum quòd uelit furari, ſed uelit loqui talia uerba &c. & uelit uti pedibus, uel manibus. Et hæ duæ uolitiones ſic ſe habent, quòd una eſt formæ, altera materiæ: una finis, altera eius quod ad finem. Verum quia materia ſecundi modi eſt compoſita ex actu uoluntario exteriori, & alia malitia morali, quia eſt ſermo alias malus, & opus alias malum: ideo in ſecundo modo con- A currunt duæ uolitiones formaliter, uel æquiualenter ex parte materiæ. His præmiſſis, ad propoſitum deſcendendo de ſuperbia, dicimus ꝙ ſuperbia poteſt diſtingui ſm̃ progreſſum peccati & perfectè, & imperfectè. Perfectè quidem, ut cum quis primo appetit inordinatè excellere in dominio, deinde ad hoc loquitur, & demum ad hoc dando operam, aſſequitur excellentiam dominii. Imperfectè autem, ut ſi quis in corde tumeat exceſſum ſe putando, uel uerbis celſitudinẽ iactet, uel factis excellentiam demonſtret, quę, ut Martinus ait, eſt diſtinctio Anſelmi: & ꝙ ſuperbia poteſt progredi per omnes gradus; ordinate tam per actus exteriores non alias malos moraliter, quàm per actus alios malos moraliter. Nam ſi quis appetat inordinate excellere in ſcientia, & deinde ad hoc loquatur non alias mala, & faciat, puta, uadat ad audiendum uiros doctos &c. & tandem conſequatur excellentiam appetitã, iſte progreſſus eſt in ſuperbiã ſine aliàs malis mediis. Si quis, ut Nabuchodonoſor, eleuetur in corde, & deinde dicat ſe omnem uelle terram ſuo imperio ſubiugare, & demum per Holofernem perficiat, iſte ſuperbiæ ſuæ progreſſum per mala media facit.

¶ Ad primum ergo & ſm̃ argumentum negatur tam maior, quàm minor. Maior quidem, quia nihil obſtat progreſſui peccati meditatio uolitionum ex parte materiæ, ut patet ex dictis. Minor uerò, quia ſuperbia & ſine media uolitione alterius moralis mali, & cum media uolitione alterius moralis mali ex parte materiæ poteſt progreſſum perficere: & quòd non obſtet ali- D qua media uolitio non ſolum ex dictis patet, ſed ex hoc, quòd eſt impoſſibile peccatum aliquod progredi ſine uolitione uerborum & factorum, quæ eſt alia formaliter, uel æquiualenter à uolitione finis.

¶ Ad tertium dicitur, quòd illa diuiſio luxuriæ eſſent etiam ſecundum progreſſum peccati, quàmuis imperfecte. Et ſi replicetur, quòd author loquitur de progreſſu perfecto, reſpondetur quòd author, ut erat excellentis ingenii, diſtinctionem Anſelmi arguendo ſummauit ad gradus cordis, oris, & operis, ut patet in quarto argumento literæ, & reſpondendo imperfectum ad perfectum reduxit, aſſignando penes quid progreſſus perfectus attenditur, ex hoc uolens intelligi etiam progreſſus imperfectos ex perfecti participatione iudicandos.

¶ Ad quartum dicitur, ꝙ maior eſt uera de progreſſu perfecto, non autem de progreſſu imperfecto, & ꝙ diſtinctio Anſelmi de progreſſu imperfecto habita eſt.

E ¶ Ad quintũ negatur minor, qñ ſuperbia progreditur perfecte. Nã uolens excellere, vult excellere ut excellat, & non ecõtra: & ſimiliter loquitur ut excellat, nõ ut uelit excellere: & operatur ut aſſequatur ut excellat, ſupereminear, & non ut uelit excellere, & ſupereminere: nec ut appareat, tamquàm hoc ſit finis, quia apparere, finis eſt uanæ gloriæ, & effectus ſuperbiæ. Et ideo ſuperbus operatur ut appareat tamquàm propter finem ſecundarium & mediatum, ſcilicet per inanem gloriam, ſed ut ſit ſaltem in oculis ſuis excelſus, & ſupereminens, ut propter proprium finem.

¶ In eadem reſponſione ad quartum in calce, non turberis ſcrupuloſe in illis uerbis, Conſuetudo peccandi, quæ implicat Dei contemptum: quoniam non formaliter, ſed interpretatiue conſuetudo peccandi mortaliter Dei contemptum implicite continet. Apparet enim quòd legiſlatorem, puniſorem, monitorem, pręmiatoremque contemnat, qui continue tranſgredi nõ ceſſat: quoniam ſi magnificeret illum, timeret ſæpe, abſtine-

tea

ret multoties ex illius reuerentia. Non tamen eſt ibi propriè contemptus Dei: quia ex infirmitate ſubiecti iam paſſionibus animi conſuetudo peccandi fit, iuxta illud Auguſtini. Dum ſeruitur libidini, facta eſt conſuetudo.

SVPER QVÆST. CLXII. ARTIC. V.

IN ar. 5. eiuſdem q. dubia multa occurrunt ex Martino in q. 2. de ſuperbia. Primum eſt circa redditam in litera rõnem, quare ſuperbia eſt peccatum mortale, quia ſ. importat non ſubiici hoĩem Deo &c. Contra, inquit, Non oĩs ſe non conformans legi diuinę, peccat mortaliter. ergo non oĩs qui ſe extollit ſupra id quod eſt ſibi præfixum ſm̃ regulam diuinã, peccat mortaliter. ergo hoc nõ eſt ſufficiens ratio, vt ſuperbia ſit pctm̃ mortale. Añs probatur, quia peccãs venialiter tantum, non ſe conformat legi diuinæ. Q. præce. art. 6.

¶ Secundo, Vanus, & ambitioſus peccant aliqñ venialiter, & tñ ita peccando non appetunt ſm̃ id quod eſt eis præfixum ſm̃ regulam, & menſurã diuinã. ergo hoc non eſt ſufficiẽs ratio, ꝑ quam aliquod peccatum ſit mortale.

¶ Tertio, ſtat aliquẽ de ſe æſtimare ſuper id quod eſt ſibi conſtitutum ſm̃ regulã diuinam, & non peccare mortaliter. ergo hæc ratio non eſt ſufficiens ratio peccati mortalis in ſuperbia. Añs probatur: quia ſtat aliquem hoc mõ ſic de ſe æſtimare, & contra nullum præceptum diuinum peccare: quod probatur inducendo per ſingula præcepta diuina.

¶ Quarto, non quodlibet auerti à Deo, eſt peccatum mortale. ergo nec omnis defectus ſubiectionis ad Deum, eſt peccatum mortale. Antecedens probatur, quia non quælibet auerſio à Deo fit per actum nolendi, ſed aliqua fit per negationem actus volendi in re, & pro tempore, in qua & pro quo non tenemur conuerti ad Deum ſub pœna peccati mortalis.

¶ Subdit poſtea Martinus rñſionem ad authoritatem Apoſtoli inductam in litera dicens, ꝙ ſi concluderet, magis concluderet de inani gloria quàm ſuperbia, ꝙ ſit peccatum mortale.

¶ Secundũ dubiũ eſt circa rationẽ quaſi aliam, quare ſuperbia eſt peccatum mortale, quia ſcilicet eſt contemptus Dei, vt author dicit expreſſe in ſequenti art. contra inquit Martinus, Nõ omnis ſuperbia eſt contemptus Dei. ergo non omnis ſuperbia ex illa cauſa conſtituitur peccatum mortale. Antecedens probatur. Stat aliquem nullo modo contemnere Deum amplius q̃ auarus contemnit eum, & tñ deſpicere proximum, & fortè prælatum, aut principem ſuum. ergo nõ reperitur in omni peccato ſuperbiæ poſitiuus Dei contemptus.

¶ Secundo, Pono caſum, ꝙ Deus & prælatus idem præcipiant, & pro aliquo tp̃e ſciat ſuperbus illud eſſe ꝓceptum à prælato, non autẽm à Deo: & moueatur tunc ſuperbus ad deſpiciendum prælatũ, & poſtea cognito ꝙ eſt ẽt præceptum à Deo: nihilominus vincente infirmitate non ex contẽptu Dei, ſed ex contẽptu prælati, & ſui præcepti tranſgrediatur: hic apparet poſſibile eſſe, ſuperbum contẽnere prælatum, & nõ contemnere Deum, & per conſequens habet non oĩs ſuperbia ex contẽptu Dei, ꝙ ſit peccatũ mortale.

¶ Ad euidentiã primi dubii ſciendum eſt, ꝙ appetere aliquid ſupra diuinã regulã, ſeu menſuram, contingit dupliciter. Vno modo, ita ꝙ appetitus feratur in illam rem appetibilẽ, quæ excedit limites diuinæ menſurę reſpectu appetentis, puta, appetit maiorem excellẽtiam, aut gloriam, q̃ ſibi conueniat. Alio mõ, ita ꝙ appetitus feratur in ipſam abiectionem ſubiectionis diuinæ, hoc eſt, quòd hinc appetit maiorẽ gloriam: quia aſpernatur ſubiici menſuræ, qua menſus eſt eũ Deus. Litera præſentis articuli hoc ſecundo modo, intelligenda eſt, & non primo modo, vt Martinus accepit. Patet autem hunc eſſe ſenſum literæ ex eo, ꝙ fundm̃ eius eſt oppoſitio ad humilitatem. Cõſtat enim quòd humilitas appetitum tendẽtem in excelſa moderatur apponendo illi modum diuinæ ſubiectionis. Ac per hoc ſuperbia appetitui propriæ excellentiæ apponit immoderantiam aſpernantẽ diuinã ſubiectionẽ. Et huic propoſito manifeſtè deſeruit tota litera, ſi proſpexeris ꝙ authoritas Apoſtoli, vt interpoſita accipienda eſt, ad manifeſtandum qualis eſt ſubiectio, à qua deficit aſpernando eam ſuperbia. Q. præce. art. 6.

¶ Ad primum argm̃ Martini neganda eſt ſimpliciter conſequentia, intelligendo conſequens vnivoce, ſ. in ſenſu authoris, contra quem directe arguitur. Extollens ſiquidem ſe ex preta ſubiectione diuina, peccat mortaliter.

¶ Ad ſecundum dr̃, ꝙ vanus & ambitioſus non appetunt maiora ex repulſa diuinæ ſubiectionis: & ideo non ſunt ad propoſitum, ſed iuxta primum ſenſum arguitur.

¶ Ad

---

non habet. Qđ aũt aliqs ꝓſumptuosè tẽdat in id qđ ſupra ipſum eſt, præcipuè uĩ ad quartã ſpeciem pertinere, ſecundum quã aliquis uult aliis præferri.

AD IIII dcẽm ꝙ illa tria quę G ponit Anſelmus accipiuntur ſm progreſſum peccati cuiuslibet, quod primo corde cõcipitur, ſecũdò ore proferĩ, tertiò opere perficiĩ. Illa aũt duodecim q̃ ponit Bernardus, ſumũtur per oppoſitũ ad duodecim gradus humilitatis, de quibus s. habitum* eſt. Nã primus gradus humilitatis eſt corde & corpore ſp humilitatẽ oſtendere defixis in terrã aſpectibus, cui opponitur curioſitas, per quã aliquis curioſe ubiq; & inordinate circũſpicit. Secundus gradus humilitatis eſt, ut pauca uerba & rõnabilia loquatur aliquis non clamoſa uoce, contra quẽ opponiĩ leuitas mẽtis, per quã ſ. hõ ſuperbe ſe habet in uerbo. Tertius gradus humilitatis eſt, ut non ſit facilis & prõptus in riſu, cui opponitur inepta lætitia. Quartus gradus humilitatis eſt taciturnitas uſque ad interrogationẽ, cui opponiĩ iactantia. Quintus gradus humilitatis eſt tenere ꝗđ cõis regula monaſterii habet, cui opponitur ſingularitas, ꝑ quam ſ. aliquis ſanctior uult apparere. Sextus gradus humilitatis eſt credere & pronunciare ſe oĩbus uiliorẽ, cui opponitur arrogantia, per quã. ſ. hõ ſe aliis præfert. Septimus gradus humilitatis eſt ad oĩa inutilẽ & indignũ ſe cõfiteri & credere, cui opponiĩ ꝓſumptio, per quã aliqs reputat ſe ſufficientẽ ad maiora. Octauus gradus humilitatis eſt cõfeſſio pctõrum, cui opponiĩ defenſio eorũdẽ. Nonus gradus humilitatis eſt in duris & aſperis patiẽtiã amplecti, cui opponiĩ ſimulata cõfeſſio, per quam ſ. aliquis non vult ſubire pœnã pro peccatis, q̃ ſimulatè cõfitetur. Decimus gradus humilitatis eſt obedientia, cui opponiĩ rebellio. Vndecimus gradus humilitatis eſt, vt hõ non delectetur facere propriam voluntatẽ: cui opponiĩ libertas per quam ſ. hõ delectaĩ libere facere qđ vult. Vltimus aũt gradus humilitatis eſt timor Dei, cui opponitur peccandi conſuetudo, quæ implicat Dei cõtemptum. In his aũt H duodecim gradibus tanguntur nõ ſolum ſuperbiæ ſpecies, ſed & quædam antecedentia & cõſequentia, ſicut etiam ſupra de humilitate dictum* eſt.

ARTICVLVS V.

Vtrũ ſuperbia ſit peccatũ mortale.

AD QVINTVM ſic proceditur. Vr ꝙ ſuperbia non ſit pctm̃ mortale. Quia ſuper illud Pſal. 7. Dñe Deus meus ſi feci iſtud, dicit gloſ.* ſ. vniuerſale I peccatum, quod eſt ſuperbia. Si igitur ſuperbia eſſet peccatum mortale, [b] omne peccatum eſſet mortale. Porr. pr: ro. 788 4. di. 33. q. 1. ar. 3. q. 3 ad 3. * eſt Aug. in hoc loco. Pſ. 7. t. 8

¶ 2 Præt. Oẽ peccatũ contrariaĩ charitati: ſed ſuperbia[b] non vĩ contrariari charitati neq; quãtũ ad dilectionẽ Dei, neq; quãtum ad dilectionẽ proximi: qa excellentia quã quis inordinate per ſuperbiã appetit, non ſp K contrariatur honori Dei, aut vtilitati proximi. ergo ſuperbia non eſt peccatum mortale.

¶ 3 Præt. Oẽ peccatũ mortale contrariatur uirtuti: ſed ſuperbia[b] non contrariatur uirtuti, ſed potius ex ea oritur: quia vt

Gre. dicit 34.* Mor. aliquando homo ex ſummis cæleſtibuſq; uirtutibus intumeſcit. ergo ſuperbia non eſt pctm̃ mortale.

SED CONTRA eſt, qđ Gre. in eodem lib.* dicit, ꝙ euidentiſsimum reproborum ſignum ſuperbia eſt, at contra humilitas electorũ: ſed homines non fiunt reprobi pro peccatis uenialibus. ergo ſuperbia nõ eſt peccatũ ueniale, ſed mortale.

B

RESP. Dicendũ, ꝙ ſuperbia humilitati opponitur. Humilitas aũt propriè reſpicit ſubiectionem, hominis ad Deũ, ut ſupra dictum* eſt. Vnde ecõtrariò ſuperbia proprie reſpicit defectum huius ſubiectionis, ſm. ſ. ꝙ aliquis ſe extollit ſ. id qđ eſt ſibi pręfixum ſm diuinã regulam, uel menſuram: cõtra id quod Apoſtolus dicit 2. ad Cor. 10. Nos aũt non immẽſũ gloriamur, ſed ſm menſuram qua menſus eſt nobis Deus. Et iõ dr̃ Eccl. 10. Initiũ ſuperbię hominis Apoſtatare à Deo: qa ſm hoc radix ſuperbię conſideratur, ꝙ hõ aliqualiter nõ ſubiicitur Deo & regulæ ipſius. Manifeſtum eſt aũt, ꝙ hoc ipſum qđ eſt non ſubiici Deo, habet rõnem peccati mortalis: hoc n. eſt auerti à Deo. Vnde conſequens eſt ꝙ[m] ſuperbia ſm genus ſuum eſt peccatum mortale.[a] Sicut tamen in aliis, quæ ex ſuo gñe ſunt peccata mortalia, puta, in fornicatione, & adulterio, ſunt aliqui motus q ſunt peccata uenialia pp eorũ imperfectionẽ, quia. ſ. pręueniunt rõnis iudicium, & ſunt pręter eius conſenſum: ita ẽt & circa ſuperbiam accidit ꝙ aliqui motus ſuperbiæ ſunt peccata uenialia, dum ratio nõ conſentit.

C

D

AD PRIMVM ergo dicendam, ꝙ ſicut ſupradictum eſt,* ſuperbia nõ eſt uniuerſale peccatum per ſuam eſſentiam, ſed per quandam redundantiã, inquãtum ſ. ex ſuperbia oĩa peccata oriri pñt. Vñ non ſequit̃ ꝙ oĩa peccata ſint mortalia, ſed ſolum quando oriuntur ex ſuperbia completa, quam diximus eſſe peccatum mortale.

AD II dicendum, ꝙ ſuperbia ſemper quidem contrariatur dilectioni diuinæ, inquantum ſcilicet ſuperbus nõ ſe ſubiicit diuinę regulæ prout oportet. Et quandoque etiã cõtrariatur dilectioni proximi, inquantum ſcilicet aliquis inordinate ſe præfert proximo, & ab eius ſubiectione ſe retrahit, in quo etiam derogatur diuinę regulę, ex qua sũt hoĩum ordines inſtituti, prout. ſ. unus eorum ſub alio eſſe debet.

AD III dicendũ, ꝙ ſuperbia non oritur ex uirtutibus ſicut ex cauſa per ſe: ſed ſicut ex cauſa per accidens, inquantum ſ. aliquis ex uirtutibus occaſionem ſuperbię ſubit. Nihil autẽ prohibet quin unum contrariorum ſit alterius cauſa ꝑ accidens, ut dicitur in 8. Phyſicorum. Vnde etiam de ipſa humilitate aliqui ſuperbiunt.

E

ARTICVLVS VI.

Vtrum ſuperbia ſit grauiſſimum peccatorum.

AD SEXTVM ſic proceditur. Videt̃ ꝙ ſuperbia nõ

A

¶ Ad tertium dicitur, ꝙ in tali æſtimatione & appetitu quãdo eſt peccatum ueniale, non eſt ſuperbia niſi materialiter, & propterea non eſt mirum.

¶ Ad quartum dr̃, ꝙ añs eſt falſiſſimum, niſi abutamur uocabulis. Et ad probationem negatur ꝙ ſit poſsibile homini auerti à Deo ſiue per actum nolitionis, ſiue noli- (Li. 34. c. 18 circa prin. Et c. 19.) tionis in re, tẽpore, loco, &c. ſine obligatione ad mortale: quĩ aut non eſt auerti à Deo, aut ſi eſt auerti, ẽ peccatũ mortale. Sed fallunt̃ forte multi, quia non diſcernunt inter ſimpliciter, & ſm̃ quid, Nã (Li. 24. Moral. cap. 22 in princi. Et cap. 23.) hęc omnia. ſ. non ſubiici Deo auerti à Deo, facere contra legem Dei, abiicere diuinam regulam, abiicere diuinam mẽſuram, & ſimilia, ſi ſimpliciter & abſolute, hoc eſt ſine additione aliqua ſumãtur, important motus uo- (q. præced. ar. 1. ad 5.) luntarios peccati mortalis ex ſuo genere, quia important manifeſte diuinam iniuriam, ac per hoc ſunt contra charitatẽ. Sed quia iſtamet pñt ſumi ſecundũ quid ex imperfectione actus. uel pp indeliberationem actus, ut contingit ĩ primis motib⁹: uel pp imperfectionẽ materiæ, ut cõtingit in peccatis uenialibus ex ſuo genere, ut mendacium officioſum. Hęc. n. oĩa diſſonant a diuina lege, mẽſura ſubiectione, regula: ſed nõ niſi ſm̃ quid cõtra hæc sũt. Et propterea correcte loquendo dicimus, ꝙ ſunt prẹter legem &c. idcirco falſum apparet, ꝙ iſta (Concl. ...) ſint ex ſuo genere mortalia cum tñ in ueritate ſic ſint: quia ipſa abſolute ſumpta indicantur, nec falſificãtur ex eo, ꝙ ſm̃ qd inuenta, non niſi uenialia reperiuntur. Et hoc habeto in moralibus ſemper præ oculis, ſi nõ uis falli.

¶ Ad ſolutionem authoritatis apoſtolicæ dicit̃, ꝙ authoritas nõ eſt allata, ut ex ea concludatur ſuperbiã eſſe peccatum mortale, ſed ut ex ea pateat qualis eſt ſubiectio quam aſpernatur ſuperbia. ſ. ꝙ eſt ſubiectio ad Deum menſurate diſtribuentem. Et quĩ aſpicere ad diuinam ſubiectionem, non eſt inanis gloriæ, ſed ſuperbiæ: ideò authoritas magis ad ſuperbiam quàm inanem gloriam ex hac parte ſpectat.

¶ Ad ſecundum dubium, ꝙ quia de propoſitione poſita in litera ſequentis articuli eſt, debebat illo deferri, tñ in pręſentiarũ reſpondendum duxi, & pp coincidenſiam rationis, ut patebit & propter arguentem, qui ad quæſtionem pręſentis articuli retorſit propoſitionẽ illã. Cum igitur arguitur primo, ꝙ non oĩs ſuperbia eſt contemptus Dei, negatur: & dicitur ꝙ ſuperbia ex propria ſui generis rõne habet ꝙ ſit contemptus ſubiectionis ad Deum, ſicut humilitas habet ꝙ ſit amplexus ſubiectionis ad Deum. Contemptus aũt ſubiectionis ad Deum, & cõtẽptus Dei, ut ſynonyma ſunt in propoſito. Et ideo dixi, ꝙ eſt unamet ratio iſta, & præcedẽs quare, ſuperbia eſt peccatũ mortale.

¶ Ad probationem dr̃, ꝙ ut iam tactũ eſt, ſicut detractio formaliter alienam famã lædit ex intentione lædendi famã, & tñ detractio materialiter, quandoque mortale peccatum eſt, ſi ſine intentione lędẽdi famã notabiliter quis lædet famã proximi ex loquacitate. & tũc actus redit ad naturã ſuæ ſpeciei pp implicitam intentionẽ famã lædendi, quæ ibi conuincitur: ita ſuperbia formaliter importat ex ſpreta diuina ſubiectione appetitum excellentię ꝓprię. Et propterea cũ (Art. 2. hu⁹ quæſt.) quis proximum ex illa radice ſpernit, ſuperb⁹ formaliter eſt. Cum uerò proximũ ſpernit contẽptu ſpectãte ad ſuperbiam, & non ex illa radice, ſi notabiliter contẽnit, ad ſuperbiæ ſpeciem redit, ſicut imꝑfectũ ad perfectũ. Cõuincitur ſiquidẽ iſte ſimiliter intendiſſe implicitè abiicere diuinã ſubiectionẽ in appetitu ꝓprię excellentiæ: ſicut ille detractor materialiter cõuincit̃ intẽdere implicite læſionẽ famæ. Et per hoc patet ſolutio ſecundi. Dixi aũt ſi contẽptus ſpectat ad ſuperbiã: quia ſicut ſunt multæ ſpẽs uirtutum circa honorationẽ ꝓximi, puta, pietas, obſeruantia &c. ita ſunt oppoſita illis uitia circa dehonorationes, ſeu cõtemptus proximi.

¶ In eodẽ ar. 5. aduerte, ꝙ cũ huic qđ dico ſubiici Deo, opponatur, & hoc qđ eſt (Li. 8. tex. 8 com. 2.) non ſubiici Deo, & hoc qđ eſt præeſſe Deo, & magis diſtet à ſubiectione ad Deũ (Pōrr. ꝑ tom. 789) præeſſe Deo, q̃ nõ ſubiici illi ſuperbia tñ non attenditur in litera penes ꝓeſſe Deo, (Infra ar. 7. ad 4. Et Pſ. 18. fin. Et 2. co. 12. lec. 3.) ſed penes non ſubiici Deo; & ratio eſt, quia ſermo eſt de ſuperbia, quæ eſt uitium humanum, ſicut & de cęteris uitiis. Conſtat autem inter humana uitia computari contemptum ſubiectionis ad Deum, Sed ꝙ aliquis intm̃ exorbitet vt uelit præeſſe Deo, hoc plus quàm uitij eſt, ſpectat nanq; hoc ad beſtialitatis ordinem. Eſt igitur ſuperbia humanũ uitiũ, q̃ ſubiectionem ad Deum aſpernatur, quam humilitas amplectitur. Eſt & ſuperbia plusq̃ diabolica, q̃ & Deo præeſſe appetit, de qua ſcriptum eſt: Superbia eorum qui te oderunt, aſcendit ſemper. Rariſsimi. n. ſunt odio habentes Deũ, quorum ſuperbia habet pro materia conculcationem, & quicquid ſemꝑ peius occurrit deitatis quã & calamus, & lingua & cogitatio horret.

SVPER QVÆ. CLXII. ARTIC. VI.

IN art. 6. eiuſdem 162. quæſtio. dubium ex Martino in q. 3. de ſuperbia occurrit contra hęc dicta authoris, ſcilicet, Superbia.

ſit grauisſimũ peccatorũ. Quãto.n.aliqđ peccatũ [h] difficilius cauetur: tanto uř eſſe leuius: ſed ſuperbia difficillime caueť, quia ſicut Auguſtinus dicit in *regula. Cætera peccata in malis operibus exercétur vt fiant, ſuperbia aũt bonis operibus inſidiatur ut pereant. ergo ſuperbia nõ eſt grauiſſimũ pctõrum.

G

¶ 2 Pręt. Maius malũ maiori bono [h] opponitur, vt Phil. dicit 8. Eth. * ſed humilitas cui opponitur ſuperbia, non eſt maxima uirtutum, ut ſupra habitũ eſt †. ergo & uitia, q̃ opponunť maioribus uirtutibus, puta infidelitas, deſperatio, odium Dei, homicidiũ, & alia hmõi, ſunt grauiora peccata quàm ſuperbia.

H

¶ 3 Pręt. Maius malum [h] non punitur per [h] minus malum; ſed interdũ ſuperbia punitur per alia peccata, ut patet ad Rom. 1. ubi dř ꝙ philoſophi per elationẽ cordis traditi ſunt in reprobũ ſenſum, ut faciant quæ non cõueniunt. ergo ſuperbia non eſt grauiſſimum peccatorum.

SED CONTRA eſt, ꝙ ſuper illud Pſ. 118. Superbi inique agebãt uſquequaque, dicit gloſſa. Maximum peccatum in homine eſt ſuperbia.

RESP. Dcđm, ꝙ in peccato duo attenduntur. ſ. conuerſio ad commutabile bonum, quæ materialiter ſe habet ĩ pctõ, & auerſio à bono incommutabili quæ eſt formalis & completiua rõ peccati. [m] Ex parte aũt cõuerſionis nõ habet ſuperbia ꝙ ſit maximũ peccatorũ [n]: quia celſitudo, quã ſuperbus inordinate appetit, ſecundum ſuam rõnem nõ habet maximam repugnantiam ad bonum uirtutis. Sed [r] ex parte auerſionis ſuperbia habet maximã grauitatẽ [q]: quia in aliis peccatis hõ à Deo auertitur, uel ꝓꝑ ignorantiã, uel ꝓpter infirmitatem, ſiue ꝓꝑ deſiderium cuiuſcumque alterius boni: ſed ſuperbia habet auerſionem à Deo ex hoc ipſo, ꝙ nõ uult Deo, & ei[9] regulę ſubiici. Vnde Boetius dicit, ꝙ cum omnia uitia fugiant à Deo, ſola ſuꝑbia ſe Deo opponit. Propter qđ ẽt ſpãliter dř Iacobi 4. quòd De[9] ſuperbis reſiſtit. Et iõ auerti a Deo, & eius præceptis, qđ eſt quaſi cõſequens in aliis peccatis, per ſe ad ſuperbiam pertinet, cuius actus eſt Dei contemptus. Et quia id qđ eſt per ſe, potius eſt eo qđ eſt per aliud, [s] conſequens eſt ꝙ ſuꝑbia ſit grauiſſimum peccatorum ẽm ſuũ genus [t], q̃a excedit in auerſione, q̃ formaliter complet peccatũ.

I

AD PRIMVM ergo dcđm, ꝙ aliquod peccatum difficile cauetur dupliciter. Vno modo, ꝓꝑ vehementiam impugnationis, ſicut ira vehementer impugnat ꝓꝑ ſuum impetum. Et adhuc difficilius eſt reſiſtere concupiſcentię propter eius cõnaturalitatem, vt dř in 2. Ethic.

perbia ex parte conuerſionis non habet ꝙ ſit maximum peccatorum. Et ſuperbia ex parte auerſionis eſt maximum peccatorum dicente, Quicquid ſit de iſtis, rationes tamen adductæ, nõ concludunt. Diceretur enim ad rationem primi, ꝙ celſitudo, Dei & hominum contemptiua, quam appetit ſuperbus, eſt obiectum habens maximam repugnantiã ad bonum uirtutis. Ratio quoque ſecundi dicti non ualet, tum primò, quia in aliis quoque peccatis contigit peccare ex malitia: non ergo in eis peccatur tm̃ ex ignorantia, aut infirmitate. Tum ſecundo, quia peccare ex deſiderio alicuius alterius non boni, non excludit cõtẽptũ, cũ ex deſiderio vnius boni oriať qñqȝ contemptus alterius. Tum tertio, quia auerſio contemptiua Dei non conuenit ſuperbiæ ſm̃ totum genus ſuũ, ſed ſolum ſecundũ ſpeciem illã, quæ eſt ſuperbia ĩ Deum.

*in 3. reg. & incipit Ante oĩa fratres. to. 1.

Lib. 8. cap. 10. circa principiũ tom. 5.

† Q. præc. art. 5.

¶ Ad hæc reſpondendo diciť, quod dicti ratio eſt ualida, & reſponſio nihil ualet: quia falſum dicit, ſcilicet, ꝙ obiectum ſuperbiæ ſit celſitudo contemptiua Dei, & hominum. Contemptus namque in ſuperbia non concurrit ut determinatiuus excellentiæ, ſed ut modus aptus tendendi in propriam excellentiam, ut prædeclaratum eſt.

¶ Ad primam uero obiectionem contra rationem ſecundi dicti dř, ꝙ manifeſtus eſt ibi error: quoniã aliud eſt peccare ex malitia, & aliud ex cõtemptu Dei. Peccare namque ex malitia conuenit omni uitioſo, cum peccat ex habitu: peccare autẽ ex contemptu Dei propriũ eſt ſuperbi. Vnde author tres cões peccandi cauſas in litera numerat, & diſtinguit contra peccare ex contẽptu Dei, dum in aliis peccatis hõ auertitur uel ꝓꝑ ignorantiam, uel ꝓꝑ infirmitatem, ſiue ꝓꝑ deſiderium cuiuſcunque alterius boni. Et in hoc intellexit ꝓꝑ malitiam, ut patet ex ipſo authore in 78. q. libri præcedentis. Definit ſiquidem ibi peccare ex malitia eſſe, quando principium peccandi non ignorantia, non paſſio, ſed appetitus boni temporalis præponẽs illo bono ſpirituali eſt. Vide ibi diffuſe ex propoſito tractatum. Et per hoc patet ſolutio primæ obiectionis, & defectus eius in non intelligendo authorem.

¶ Ad ſecundam dř, ꝙ ſicut peccare ex paſſione excludit peccare ex electione, ſeu malitia, quia ſi paſſio eſt principale peccandi principium, iã non electio eſt principale peccandi principiũ, licet peccans ſemper eligat; ita peccare ex certa malitia ut ſic, nõ includit ꝙ cõtẽptus ſit principale pricipiũ peccãdi: & ꝓpea dato, ꝙ contemptus poſſit oriri ex deſiderio alterius minus boni, peccatum tñ illud non dicetur ex contẽptu, ſed potius cum contemptu, vt effectu principalis cauſæ. Nec propterea hinc ſumas, ꝙ non poſſit ſimul quis peccare ex cõtemptu Dei, & ex certa malitia: quoniam quãcunque ex ſuperbiæ habitu peccatur, utrunque concurrit. Sed dicimus, ꝙ ex hoc ꝙ peccatur ex malitia non ſequitur ꝙ peccetur ex contemptu: & ꝙ peccare ex deſiderio minus boni, hoc eſt ex malitia, diſtinguitur formaliter contra peccare ex contemptu Dei. Et propterea in litera dř, ꝙ ſuperbia in hoc differt à cæteris ex parte auerſionis, quia auerſionem ipſam ſuperbia habet, quia uult auerti à Deo, quod eſt cõtemnere ſubiectionẽ Dei: ſed in aliis eſt auerſio ꝓꝑ ignorãtiã, uel paſſionem, uel malitiã, quã in ſua deſcriptione author poſuit conſulto, quia ſ. melius in ſua deſcriptione monſtrat, ꝙ auerſio non eſt ex ſeipſa uolita in aliis uitiis, ſed ex deſiderio minoris boni, quàm in proprio nomine. Dicendo enim peccare ex malitia, uidetur implicare quaſi, ꝙ auerſio ſit ꝑ ſe uolita: ſed dicẽdo peccare ex deſiderio minoris boni, manifeſtatur ꝙ auerſio non eſt ex ſe uolita, ſed propter aliud.

Concl. m

Concl. q

¶ Ad tertium dicitur, ꝙ quia auerſio per ſe uolita nihil aliud eſt q̃ cõtemptus Dei: quia qui uult auerti à Deo ut ſic, contemnit Deo ſubiici. Et hoc eſt cõmune toti generi ſuperbiæ, utpote intrãs ipſam conſtitutiuã ſui generis; ideo dř, cõicãdo in uocabulis cũ aliis, ꝙ auerſio contẽptiua Dei eſt cõis toti generi ſuperbiæ, qđ eſt dictum auerſio à Deo per ſe uolita, eſt communis toti generi ſuperbiæ. Ex his patet, ꝙ appetitus inordinatus propriæ excellẽtiæ, ſi non ſic inordinatus eſt, ꝙ ex auerſione Deo ſit, nõ ſpectat ad ſuperbiam formaliter, ſed materialiter tantum, & reductiue. Ita ꝙ inter ſuperbiã, & reliqua uitia hęc eſt differentia, ꝙ in reliquis auerſio comes eſt cõuerſionis ad cõmutabile bonum: in ſuperbia autem quaſi econuerſo, conuerſio ad propriam excellentiam comes eſt auerſionis. Dixi autem, quaſi econuerſo, quia auerſio a ſuperbia non reſpicitur proprie ut obiectum, ſed ut modus: uel rectius loquendo, ut immoderantia quędam, quã ponit in actu circa obiectum, quod eſt excellentia propria. Vnde in litera etiam in ſuperbiæ peccato auerſio ponitur ex parte auerſionis, & in loco auerſionis, & non conuerſionis ad obiectum, cum expreſſe dicitur, quòd ſuperbia ex parte conuerſionis non eſt maximum, quia ſuum obiectum &c. ſed ex parte auerſionis eſt maximum, quia ſua auerſio eſt ex ſeipſa uolita. Dicere enim, quòd eſt uolita ex hoc ipſo quod non uult Deo ſubiici, & dicere ꝙ eſt ex ſeipſa uolita, idem eſt ut patet in præcedenti articulo, ubi dictum eſt. Non ſubiici Deo habet rationem peccati mortalis: hoc enim eſt auerti à Deo.

Concl. ſ

Li. 2. ca. 3. nõ procul a fin. to. 5.

K

¶ In reſponſione ad primum eiuſdem articuli dubium ex Martino ibidem occurrit, arguente contra hanc ſolutionẽ. Primo, Illud qđ magis ac magis excęcat, ut nõ percipiatur illud ſimpliciter difficile cauetur, quia caueri non poteſt niſi deprehendatur: ſed ſuperbia magis ac magis mentem excæcat, ergo ſuperbia eſt de numero difficilium ſimpliciter ad cauẽdum. Minor

est Greg. 14. moralium. Et ideo hoc dictũ Thomę non vr̃ ſctõ A rum dictis conſonum. Secundò, Motus ſuperbiæ eſt vnicuique naturaliſſimus. ergo ſuperbia, ét cognita difficile cauet̃. Antecedens probatur: quia vnuſquiſque naturalius fertur in amorẽ ſui, & propriæ excellentiæ, quàm in concupiſcentiã uel qđlibet aliud. Tertio, Non ſolũ prima difficultas. ſ. pp vehementiam impugnationis, ſed ét ſecunda. ſ. pp latẽtiã vitii diminuit de grauitate peccati. ergo diſtinctio illa non ſoluit. Antecedens patet, quia quanto tentatio eſt latentior, cæteris paribus, ſuccumbens minus grauiter peccat.

Ar præced. ad 3.

¶ Ad euidentiã horũ ſcito, ꝙ in lr̃a author intendit hanc diſtinctionẽ, Peccatũ ad euitandũ difficile dupliciter. ſ. ſimpliciter, vel ꝓ tali ſtatu & docet ꝙ pctm̃ ad euitãdũ difficile pp magnitudinem impugnationis, eſt ſimpliciter difficile ad euitandũ, & ppea min⁹ graue. Peccatũ uero ad uitandũ difficile pp latentiã, eſt difficile ad vitandũ pro ſtatu latentiæ, & pro tunc eſt ex hoc min⁹ graue. Nõ ãt eſt ſimpliciter minus graue qa ꝓ alio ſtatu. ſ. quo cognitũ eſt, illius motus eſt facile ad vitãdũ, & ſic ponit̃ ſuperbia inter difficile euitabilia non ſimpliciter, ſed ꝓ ſtatu latentiæ ſui motus, & inter facile euitabilia ꝓ ſtatu quo dephẽſ⁹ ẽ illius in me motus.

D. 1003. & 1179.

¶ Ad primã igit̃ obiectionẽ dr̃, ꝙ deficit dupliciter. Primo. qa difficultas cognoſcendi in ſe motũ ſuperbiæ non facit difficile euitabile ſimpliciter, ſed ꝓ ſtatu latentię: qm̃ difficultas iſta non ſpectat ad pctm̃ ipſum, ſed cognitionem eius.

¶ Secundo, q̃a magis ac magis excæcare mentẽ cõuenit ſupbiæ nõ ſm̃ ſe, ſed ex negligentia hominis amplexãtis, & augmẽtãtis ipſã i ſe. Sermo ãt noſter eſt de difficultate euitandi peccatũ ſm̃ ſe, non ex parte negligentiæ noſtrę. Patet ãt hanc eẽ doctrinam Greg. qm̃ dicit, Vitium ſuperbiæ mox ab ipſa radice obſeruandum eſt, ut cum latenter oritur, tunc vigilanter abſcidatur ne prouecta vrgeat, & vſu roboretur &c. Et ſic ſanctorũ dictis conſona patet doctrina hæc.

¶ Ad ſecundam dr̃, quòd licet motus ſuperbiæ ex parte cõuerſionis ad commutabile bonum, ſit naturaliſſimus ex parte animæ rationalis, qua videmur maxime appetere excellentiã, ex parte tñ auerſionis, in qua completur ratio uitii, non eſt huiuſmodi naturalis: & ideo hinc non habetur quòd vitium ſuperbiæ ſit difficile ſimpliciter, quia non habetur quòd ſit naturale quàmuis hinc habeatur quod appetitus excellentiæ propriæ A eſt naturalis, ſed hoc non eſt malum.

¶ Ad tertium dicitur, quòd vtraque difficultas minuit de grauitate, ſed diuerſimode. Nam prima ſimpliciter, ſecunda pro ſtatu & propterea ſolutio non ruit, ſed eſt ſolida.

& talis difficultas vitãdi pctm̃ grauitatẽ pcti diminuit: qa quãto aliqs minoris tẽtationis ipetu cadit, tantò grauius peccat, vt Aug. dicit. Alio mõ, difficile eſt vitare aliqđ pctm̃ pp eius latentiã: & hoc mõ ſuperbiam difficile eſt vitare, qa ẽt ex ipſis bonis occaſionẽ ſumit, vt dictũ eſt.* & iõ ſignãter Aug. dicit, ꝙ bonis operib. inſidiat̃ & in Pſ. 141. dr̃: In via hac qua ambulabã, abſconderunt ſuperbi laqueũ mihi. Et iõ motus ſupbię occulte ſubrepẽs non hẽt maximã grauitatẽ anteq̃ per iudiciũ rõis deprehẽdat̃: ſed poſt q̃ deprehenſus fuerit ꝑ rõem, tunc facile euitatur, tũ ex conſideróe propriæ infirmitatis. ſm̃ illud Eccl. 10. Quid ſupbis pului & cinis, & tũ ẽt ex conſideratione magnitudinis diuinæ, ſm̃ illud Iob. 15. Quid tumet contra Deũ ſpiritus tuus? Tũ ẽt ex imperfectione bonorũ de q̃bus ſupbit hõ, ſm̃ illud Iſaiæ 40. Oĩs caro fenũ, et omnis gloria eius quaſi flos agri, & infra 64. Quaſi pannus menſtruatę vniuerſæ iuſtitiæ noſtræ.

B

C

AD II dcđm, ꝙ [d] oppoſitio vitii ad virtutem attendit̃ ſm̃ obiectũ qđ conſiderat̃ ex parte conuerſionis: & ſm̃ hoc ſupbia non habet ꝙ ſit maximum pctõrũ, ſicut nec humilitas ꝙ ſit maxima virtutũ: ſed ex parte auerſionis eſt maximũ, utpote aliis pctis magnitudinem ꝑſtans. Nã ꝑ hoc ipſũ infidelitatis pctm̃ grauius reddit̃, ſi ex ſuperbiæ contẽptu ꝓcedat, q̃ ſi ex ignorãtia, vel ĩfirmitate ꝓueniat: & idẽ dcđm eſt de deſperatione, & aliis huiuſmodi.

D

E

AD III dcđm, ꝙ ſicut in ſyllogiſmis ducentibus ad impoſſibile qñque aliquis conuincit̃ per hoc, ꝙ ducitur ad inconueniens magis manifeſtum: ita ẽt ad conuincẽdũ ſuperbiã hominum Deus aliquos punit, ꝑmittens eos ruere in peccata carnalia, quæ etſi ſint minora, tñ manifeſtiorẽ turpitudinẽ cõtinet. Vñ Iſo. dicit in libro * de ſũmo bono, omni vitio deteriorẽ eẽ ſuperbiã, ſeu pp quod à ſũmis perſonis & primis aſſumit̃, ſeu ꝙ de opere iuſtitiæ, & virtutis exorit̃, minuſque culpa eius ſẽtitur. Luxuria uero carnis ideo notabilis oĩbus eſt, qm̃ ſtatim per ſe turpis eſt, & tñ diſpenſãte Deo ſuperbia minor eſt: ſed qui detinetur ſuperbia, & non ſentit, labitur in carnis luxuriã ut per hanc humiliatus a confuſione exurgat, ex quo ẽt patet grauitas ſupbiæ. Sicut. n. medicus ſapiens in remediũ maioris morbi patitur infirmũ in leuiorẽ morbum incidere, ita ẽt peccatũ ſuperbiæ grauius eſſe oſtenditur ex hoc ipſo, ꝙ pro eius remedio Deus permittit ruere homines in alia peccata.

Li. 2. c. 38. in prin.

ARTICVLVS VII.

Vtrum ſuperbia ſit primum omniũ peccatorum.

AD SEPTIMVM ſic ꝓcedit̃. Vr̃ ꝙ ſuperbia non ſit primũ omniũ pctõrũ. Primum. n. [h] ſaluatur in omnibus cõſequẽtibus: ſed non omnia peccata ſunt cum ſuperbia, nec oriunt̃ ex ſuperbia. dicit enim Aug. in libro * de natura & gratia, ꝙ multa perperam fiunt, quæ nõ fiũt ſuperbè, ergo ſuperbia nõ eſt primũ omnium peccatorũ.

¶ In reſponſione ad 3m̃ eiuſdem articuli nota, ꝙ ſicut cum de nobilitate virtutũ tractabatur, diſtinctũ eſt de nobilitate ſimpliciter, uel ſm̃ aliquam conditionẽ: ita in vitiis, & peccatis de grauitate diſtinguendũ eſt, ꝙ ſubſtantialiter grauius peccatũ ſecũdũ ſuã ſpeciẽ vr̃, cuius obiectũ eſt ſm̃ ſe peius, ut odium Dei. Secundum ãt aliquã cõditionẽ ſupbia ponitur grauiſſimũ, qa ex parte auerſionis tenet primũ locũ. Põt tñ dici abſolute, hoc eſt ſine additione aliqua grauiſſimũ peccatorum: qa peccatũ ex auerſione perficit̃ in rõe mali ſimpliciter. Vnde author in litera nõ dicit ꝙ ſupbia eſt grauior infidelitate, ſed ꝙ eſt grauior eis ex parte auerſionis, & grauitatẽ ꝑſtans cuique eorum.

SVP. QV. CLXII. ARTIC. VII.

IN arti. 7. eiuſdem q. 162. dubium occurrit, de qua primitate eſt ſermo, cum in litera concluditur, quòd ſuperbia habet rõnem primi. Et eſt ratio dubii, quia Martinus in q. 3. intelligit authorem loqui de primitate originis, cum tñ in litera hoc non exprimatur

¶ Ad hoc dubium dr̃, ꝙ ſermo literæ eſt de primitate abſolute, quoniam plures primitates habet ſuperbia. Eſt enim ſuperbia peccatum primũ ordine naturæ ex parte auerſionis: & hoc directe concludit rõ literæ. Eſt & peccatum primum ordinem generationis non reſpectu omnium peccatorũ ſimpliciter, ſed reſpectu grauium peccatorum, ut in reſponſione ad quartum dicitur. Et hoc etiam ex eadem literæ ratione concluditur: conſequenter tamen eſt & primum ex parte conuerſionis ordine generationis non neceſſariæ, ſed poſſibilis, ut in corpore articuli ſubditur ex præcedenti lib. quæſt. 48. art. 2. & in reſponſione ad primum hic declaratur: quia ſcilicet non eſt neceſſe quodlibet peccatum oriri ex ſuperbia, ſed quia quodlibet peccatum poteſt ex ipſa oriri. Vnde patet error Martini imponentis ſancto Thomæ, quòd dicat ſuperbiam eſſe primum ordine generationis ſimpliciter cum huius oppoſitum in litera in reſponſione ad quartum expreſſe dicat: nec ratio quam authori imponit Martinus, in authore inueniat̃, nec authoritas illa. Initium oĩs pcti, eſt ab autho[...] ad id allata, [...] in oppoſitũ declarata i reſponſione

Porre. ꝗ 14. 790

2. Cor. 11. le. 4.

Ga. 29. in meil o tomo 7.

¶2 Præt. Eccleſia. 10. dicitur, ꝙ initium ſuperbiæ eſt apoſtatare à Deo.[h] ergo apoſtaſia à Deo eſt prius quàm ſuperbia.

¶3 Præt. Ordo peccatorũ eſſe [h] vr̃ ſm ordinem virtutum: ſed humilitas non eſt prima virtutũ, ſed magis fides. ergo ſuperbia non eſt primum peccatorũ.

¶4 Præt. 2. ad Timotheum. 3. dicit. Mali homines, & ſeductores proficiunt in peius, & ita videt̃ ꝙ principiũ malitiæ hominis ñ ſit a maximo peccatorũ: ſed ſuperbia eſt maximum peccatorum, ut dictum eſt. * nõ eſt igitur primum peccatum.

¶5 Præt. Id[a] qđ eſt ſm apparentiam, & fictionem eſt poſterius eo qđ eſt ſm veritatẽ: ſed Philo. dicit in 3.* Ethic. ꝙ ſupbus eſt fictor fortitudinis, & audaciæ. ergo uitium audaciæ eſt prius vitio ſuperbiæ.

SED CONTRA eſt, ꝙ dicit Eccl. 10. Initiũ oĩs pc̃ti ſupbia.

RESPON. Dicendum, quòd illud quod eſt per ſe, eſt primũ in quolibet genere. Dictum eſt ãt ſupra,* quòd auerſio a Deo, quæ formaliter cõplet rõnem peccati, pertinet ad ſuperbiã per ſe, ad aliam autem peccata ex conſequenti. Et inde eſt [l] ꝙ [m] ſuperbia habet rõnem primi, & eſt ẽt principium omnium peccatorum, ut ſupra dictum eſt,* cum de cauſis peccati ageretur ex parte auerſionis, quæ eſt principalior in peccato.[n]

AD PRIMVM ergo dcd̃m, ꝙ ſupbia dr̃ eſſe oĩs peccati initiũ, nõ, q̃a qđlibet peccatum ſingulariter ex ſuperbia oriat̃: ſed q̃a quodlibet genus peccati natum eſt ex ſuperbia oriri.

G AD II dcd̃m, ꝙ apoſtatare a Deo dr̃ eſſe ſuperbiæ humanæ initiũ, nõ quaſi aliqđ aliud pc̃tm̃ a ſuperbia exiſtens, ſed q̃a eſt prima ſupbiæ pars. Dictum eſt*. n. ꝙ ſuperbia principaliter reſpicit ſubiectionẽ diuinam, quam contẽnit: ex conſequenti ãt contemnit ſubiici creaturę propter Deum.

H AD III dcd̃m, ꝙ[a] non oportet eſſe eundẽ ordinẽ virtutũ & vitiorum: nã vitiũ eſt corruptiuũ virtutis. Id ãt qđ eſt primũ in gn̄atione, eſt poſtremũ ĩ corruptione. Et iõ ſicut fides ẽ prima virtutũ, ita infidelitas ẽ vltimum peccatorũ, ad quam homo quandoque per alia peccata perducitur. Vnde ſuper illud Pſ. 136. Exinanite, exinanite vſq; ad fundamentum in ea dicit gl. ꝙ coaceruatione vitiorũ ſubrepit diffidentia. et Apo. I dicit 1. ad Timo. 1. ꝙ quidã repellentes conſcientiam bonã, circa fidem naufragauerunt.

AD IIII dcd̃m, ꝙ ſupbia dicitur eſſe grauiſſimũ pc̃tórum ex eo, qđ per ſe cõpetit principio, ex quo attendit̃ grauitas in peccato: & ideo ſupbia cauſat grauitatem aliorum peccatorum. Contingit ergo antè

reſponſione ad quartum, expoſita eſt, quòd nõ ſimpliciter, ſed in tali genere, ſcilicet grauium, intelligitur. Et propterea non oportet hic cum Martino diſputare.

¶ In eod. ar. ꝓ euidentia lĩæ ſcito, ꝙ author cõſiderat ſupbiam & ex parte auerſionis, & ex parte cõuerſionis. Et ex vtraq; parte vult ꝙ ſuperbia ſit primum pc̃tõrũ. Ex parte quidem auerſionis, patet ꝙ eſt primũ q̃a auerſio in eo ẽ ꝑ ſe in aliis eſt ꝑ aliud. Conſtat ãt ꝙ oẽ per aliud, reducitur ad ꝑ ſe, ut poſterius ad prius, & imperfectũ ad perfectum in illo genere. Hæc ãt primitas non oportet ꝙ ſit neceſſitatis cãlitatis effectiuę reſpectu omniũ peccatorum, ſed neceſſitatis ordinis naturalis: ſicut perfecta naturaliter ſũt priora ĩperfectis in quolibet genere, & ſic ſupbia ex parte auerſionis cõſideraĩ. Ex parte ãt conuerſionis author nõ affert rõem, ſed recitat ſeipſum ĩ loco prææallegato, vbi hoc docuit. Et vere ſic eſt, quia ex fine ſuperbiæ. ſ. excellentiæ propriæ appetitu, poſſunt omnia peccata oriri. Et hoc etiã author in ar. 2. huius q. declarauit.

Art. præcedent.

lib. 3. Eth. ca. 8.

¶ In eodem arti. 7. in reſponſione ad quartum, dubium occurrit. quid intelligẽdũ ſit appellatione grauium peccatorum, cũ author dicit, Sed inter grauia peccata primũ eſt ſuperbia. Obſcurum quippe ualde eſt quod dr ex eo, ꝙ conſtat ꝙ loquit̃ de primo ſecundum ordinem generationis, ut cõmunicnt ex ſubiuncta applicatione gloſſæ, cum eius ratione Nec eſt verum ꝙ primum ſecundũ ordinem generationis inter peccata grauia, hoc eſt, mortalia ex malitia, non ex paſſione, aut ignorantia, eſt ſuperbia ſecundum ordinem generationis, cum ſtet aliquem ex habitu intemperantię fornicari abſque ſuperbia. Nec apparet aliquod genus peccatorum grauium pendens neceſſario ex ſuperbia ſecundum originem. Nam & genus peccatorum contra virtutes theologicas ſine ſuperbia inuenitur. Deſperatio namque non eget ſuperbia, immo oppoſitum vitium habet potius annexum.

Ar. præcedens.

D. 526. Concil. m

1. 2. q. 84. ar. 2.

¶ Ad hoc dicitur, ꝙ peccata, quantum ad propoſitum ſpectat. poſſunt dici grauia tripliciter. Primo, ex ſuo genere, hoc ẽ, ex parte obiecti, prout homicidium dicimus grauius adulterio: & hoc modo non ſumuntur in præſenti litera peccata grauia. Nã grauiſſima peccata ex ſuo genere, in litera appellant̃ leuiora, vtpote quæ ex ignorantia, vel paſſione fieri contingit. Secũdo, dicuntur peccata grauia ex cã, hoc eſt, ex certa malitia, iuxta qđ peccata ex electione grauiora dicimus peccatis ex ignorantia, aut paſſione. Nec hoc mõ ſumuntur in litera hac peccata grauia, q̃a contingit multa huiuſmo li peccata ſine ſupbia committi. Tertio, dicuntur peccata grauia ex parte auerſiõis, juxta quod dicimus peccata ex cõtẽptu diuinæ ꝑmeſſionis eſſe grauiora ſeipſis patratis non ex contemptu hmõi. Et ſecundum hoc in art. præcedente dictum eſt in reſponſione ad ſin. ꝙ ſupbia aliis pc̃tis magnitudinẽ pſtat. Nã per hoc ipſũ infidelitatis pc̃tm̃ grauius reddit̃, ſi ex ſuperbię cõtemptu ꝓcedat &c. Et hoc mõ in lr̃a hac ſumunt̃ peccata grauia. Ita ꝙ ſuperbia eſt primũ in ordine gn̄ationis inter peccata grauia ex parte auerſionis quia eſt cã ꝑ quã alia aggrauant̃, & ſic eſt primũ in cõpoſitiõe, & vltimũ ĩ reſolutione. Et hæc primitas conuenit ſupbiæ ex prima rõe. ſ. q̃a ꝑ ſe hẽt auerſionẽ, ut auerſio ẽ. Vñ ẽt hẽt, ꝙ ẽ grauiſſimũ omni ex parte auerſionis. Et ſi quæras quare author grauia ex parte auerſionis, appellauit grauia abſolute, hoc ẽ, ſine additiõe aliqua: rñdet̃ ꝙ hoc iõ fecit, q̃a hmõi grauitas eſt ex ꝓpria patẽtela principii primi grauitatis pc̃tõrũ. Prima. n. grauitatis radix ẽ auerſio a Deo. Nã auerſio cõſtituit rõnem mali, ac ꝑ hoc fũdat latitudinẽ malitiæ, cuius gradũ ſignificat grauitas. Eſt enim grauitas velut intẽſio malitiæ, ſicut dicim[9] calorẽ itẽſũ, & huiuſmodi. Vñ ĩ principio huius rñſionis author dicit, ꝙ ſupbia dr̃ eẽ grauiſſimũ pc̃tõrum ex eo, ꝙ ꝑ ſe cõpetit principio, ex quo attẽdit̃ grauitas in peccato. Cõſtat. n. hmõi principiũ eẽ auerſionẽ a Deo, ut clare docuit author ſuperius in art. 3 quæſt. 20.

Art. 5. huius quę. ad 2.

D. 1003. & 1018.

¶ In eod. art. nota ad hæc duo, ne fallaris ĩ doctrina authoris. Primũ eſt, ꝙ infidelitas, & ſuperbia in hoc articulo ex diuerſis gloſſis ad tertiũ & quartũ allatis ponũtur vltima vitia diuerſimode, & nõ eodẽ ordine. Nã infidelitas ponit̃ vltimum in conſtructione vitiorũ, & iõ dr̃ ꝙ eſt vltimum recedentibus ad Deũ. Scdm eſt, qđ auerſio a Deo pt inueniri in pc̃tõ dupliciter. ſ. ex parte obiecti, & ex parte auerſionis: & hoc dupliciter. ſ. ex conſequenti, uel per ſe. Cõiter nãq; peccata hẽnt auerſionem ex parte auerſionis ex conſequenti ad obiectũ, ut furtũ, adulteriũ. & hmõi, in quibus ex conuerſione ad aliqđ tpale cõmodũ, uel delectans cõcomitatur auerſio a Deo. Peccata ãt oppoſita theologicis virtutibus. ſ. infidelitas, deſperatio, & odiũ Dei, habent auerſionẽ a Deo ex parte obiecti. Auertit̃. n. directe a Deo. qđ eſt obiectum virtutũ & vitiorũ illorũ, nõ credens, deſperans, & odiens Deũ. Supbia ãt hẽt auerſionẽ a Deo ex parte auerſionis, ut prædeclaratũ eſt. Et ꝓpea ſuperbia ex parte auerſionis primũ tenet locũ in grauitate, & aggrauat peccata grauiora ſe ſimpliciter & abſolute, ſ. infidelitatẽ &c. q̃ auerſionẽ ipſam habent ex parte obiecti. vnde ſubſtantialis grauitas in peccatis penſatur. Ex eo nãq; ꝙ auerſio a Deo, quę primũ eſt grauitatis principiũ, in iſtis peccatis ſubſtantiale locũ, vñ ſpecificãtur peccata, obtinet: cõſequẽs eſt ꝙ tanto plus grauitatis det quanto locus alicuius in obiecti præeminet loco ſuipſius vt cõſequenter ſe habentis, ſeu ut minus principaliter ſe habentis, ut in ſuperbia inuenit̃. Et hæc dicta ſunt, ne cõ

ferendo

ſuperbiā eē aliqua peccata leuiora, q̄ ēt ex ignorātia, uel infirmitate cōmittunt̄: ſed inter grauiora peccata primū eſt ſupbia, ſicut cā ꝑ quā alia ꝑeccata aggrauant̄. Et qa id qđ eſt primū in cādo peccata eſt ēt vltimū i recedēdo: iō ſuꝑ illud Pſ. 18. Emūdabor a delicto maximo, dicit gl.* hoc eſt, a delicto ſupbię, qđ eſt vltimū redeūtib. ad Deū, & primū recedētibus. Ad v dcđm, ꝙ Phil. ponit ſupbiā circa fictionē fortitudinis, ñ qa ſolū i hoc cōſiſtat: ſed qa ꝑ hoc hō maximè reputat ſe poſſe excellētiā apud hoīes cōſeq. ſi audax, uel fortis videat̄.

ARTICVLVS VIII.

Vtrum ſuperbia debeat poni vitiū capitale.

AD OCTAVVM ſi proceditur ꝙ ſuperbia debeat poni vitium capitale. [b]Iſido.* eū & Caſſianus enumerant ſuperbiam inter uitia capitalia.

¶2 Pręt. Superbia[h] vr̄ eſſe idē inani gloriæ, qa vtraq; excellentiā q̄rit: ſed inanis gloria ponit̄ vitiū capitale. ergo etiā ſuperbia dēt poni uitium capitale.

¶3 Præt. Aug. dicit in lib. * de virginitate, ꝙ ſuperbia iuidiā parit, nec umquam eſt ſine tali comite: ſed inuidia ponitur uitiū capitale, ut ſupra habitū †ē. [b]ergo multo magis ſuperbia.

SED CONTA eſt, ꝙ Grego. 31.* moral. non enumerat ſuperbiam inter uitia capitalia.

RESP. Dcđm, ꝙ ſicut ex* ſupradictis patet ſuperbia dupliciter cōſiderari p̄t. Vno modo ſm ſe, prout. ſ. eſt quoddā ſpeciale pct̄m. Alio mō, ſm ꝙ hēt quandam influentiam in omnia peccata. Capitalia āt uitia ponuntur quædā ſpecialia peccata, ex quibus multa gn̄a peccatorū oriuntur: & ideo[m] qdā conſiderantes ſuperbiam ſm ꝙ eſt quoddam ſpeciale pct̄m, connumerauerunt eam aliis vitiis capitalibus. Greg.* vero cōſiderans vniuerſalem eius influentiā quam habet in omnia vitia, ut dictū †eſt, non connumerauit eā aliis capitalibus uitiis, ſed poſuit eā reginam omniū uitiorum & matrem: [n] Vnde Greg. dicit in 31.* moral. Ip-

A ſa uitiorum regina ſuperbia cū deuictum plenè cor cęperit, mox illud ſeptem principalibus uitiis quaſi quibuſdā ſuis ducibus deuaſtandum tradit, ex quibus uitiorum multitudines oriuntur. Et per hoc patet reſponſio ad PRIMVM.

AD II dicendum, ꝙ ſuperbia non eſt idem inani glorię, ſed cauſa eius. Nam ſuperbia inordinatè excellentiam appetit:

B ſed inanis gloria appetit excellentiæ manifeſtationem.

AD III dicendum, ꝙ ex hoc ꝙ inuidia, quæ eſt uitium capitale, oritur ex ſuperbia, non ſequitur quòd ſuperbia, ſit uitiū capitale, ſed ꝙ ſit aliquid principalius capitalibus uitiis.

QVÆST. CLXIII.

De peccato primi hominis, in quatuor art. diuiſa.

C DEINDE conſiderandum eſt de peccato primi hominis, qđ fuit per ſuperbiā. Et primo, de peccato eius. Secundo, de pœna peccati. Tertio, de tētatione qua inductus eſt ad peccandum.

Circa primum quæruntur quatuor.

¶primò, Vtrum primum peccatum hominis fuerit ſuꝑbia.

¶ Secundò, Quid primus ho-

D mo peccando appetierit.

¶Tertio, utrum eius peccatum fuerit grauius omnibus aliis peccatis.

¶ Quartò, Quis plus peccauerit, utrum uir, uel mulier.

ARTICVLVS I.

Vtrum primi hominis peccatum fuerit ſuperbia.

AD PRIMVM ſic proceditur. Vr̄ ꝙ ſuperbia nou fuerit primi hominis peccatum. Dicit enim Apoſtolus ad Romanos. 5. ꝙ[h] per inobediētiam unius hominis peccatores conſtituti ſunt multi: ſed primi hominis peccatum eſt, ex quo om-

E nes peccatores conſtituti ſunt originali peccato. ergo ionbedientia fuit primi hominis peccautm, & non ſuperbia.

¶2 Præt. Amb.* dicit ſuper Luc. ꝙ[h] eo ordine diabolus Chriſtum tentauit, quo primum hominē deiecit: ſed Chriſtus primo tentatus eſt de gula, ut patet Matt. 4. cum ei dictum eſt, Si filius Dei es, dic ut lapides iſti panes fiant. ergo primum peccatum primi hominis non fuit ſuperbia, ſed gula.

¶3 Præt. Homo diabolo ſuggerēte peccauit: ſđ diabolus tentans hominē ſcientiā repromiſit, ut patet Gen. 3. ergo prima inordinatio hominis fuit ꝑ appetitum ſciētiæ, quod pertinet ad curioſitatē. ergo curioſitas fuit primū peccatū, & nō ſuperbia.

ferendo hæc arti. q. 20, ſuperſus, in uoluātis obſcuritate. Et ſi hæc non perſpicis, abſtrahe auerſionem a Deo. & ſeorsū ſm ſe illam conſidera: ſicut ſi albedinē ſm ſe conſiderares, & uide illā ſm ſe eſſe radicem & primum principium malitię, & grauitatis in peccatis. Et deinde applica illam diuerſis locis peccati. ſ. principali, qui vocat ex parte obiecti, & conſtituet peccata oppoſita virtutibus theologicis. Vel ſecundario: qui vocatur ex parte auerſionis, & hoc in loco dupliciter loca illam aut ut conſequenter ſe habentē in hoc quod ē eſſe uolitū, & ſic cōmunis ē peccatis mortalibus, inquantū voluntas auerſionis ex voluntate conuerſionis eſt communiter aut ut per ſeipſam volitā in illo tn̄ loco, & ſic ſuperbiæ ꝓpria eſt, & aliis ab ipſa cōmunicatur. Et ꝓpterea eſt ex parte auerſionis grauiſſimum, & primū peccatū, & principium cæterorū grauium ex parte auerſionis.

Gl. interlinearis pſ. 18. & ſum. ex Aug.

Perre. ꝑ to. 766

Li. 5. c. 1. & li. 12. c. 1. & ſequentib.

Ca. 31. circa mediū tom. 6.

SVP. QV. CLXII. ARTIC. VIII.

IN ar. 8. eiuſdē 162. q. recole quæ in 2. ar. dicta ſunt de generali influentia ſuperbiæ. & applica ad propoſitum, & vide ꝙ ſuperbia ex parte finis mater eſt omnium uitiorū, qa principiū omnium ſm ordinē intentionis. Ex parte āt imperii ſui eſt regina omnium vitiorū in omnibus regnans, & dirigens omnia ad finē ſuum: & ideo in lia di regina, & mater.

†Q. 3. ar. 6 4.

Li. 31. c. 31

Art. 2. & 5. ad 1.

SVP. QV. CLXIII. ARTIC. I.

Concl.m

Aeg. 2. ſen. d. 22. q. 1. art. 2.

Ric. d. 22. q. 1.

D. Bon. d. 22. ar. 1. q. 1.

Landul. d. 22. q. 5.

Verit. d. 22. q. 1.

Brei. d. 22 q. 1.

Li. 31. Mo. c. 31.

IN art. 1 q. 152 dubium occurrit circa rationem literæ, quoniam in uitium conſequentis incidere videtur dū ſic procedit. Primum peccatum hominis fuit i hoc, ꝙ appetiit quoddam ſpūale bonū ſupra ſuam menſuram ergo primum peccatum hominis fuit ſuperbia, Nā añs poteſt dupliciter verificari. Primo, ꝙ illud bonū ſpūale appetitum erat ſupra hois menſurā. Secundo, ꝙ appeteretur ſupra menſuram hominis appetentis, quāmuis bonū ſpūale non fuerit ſupra ſuā menſurā. Et hoc ſm mō ſpectat ad ſupbiā, primo aūt ad pręſumptionem oppoſitam magnanimitati, & tñ in litera determinate infertur, ꝙ ſpectat ad ſuperbiā. ¶ Ad hoc dr̄, ꝙ quia author iā determinauerat ꝙ cōſiſtit in cōtemptu diuinæ ſubiectionis, dicēdo hic ꝙ peccauit, quia ſupra menſurā à Deo præfixam bonum appetiit, intelligi uoluit ꝙ cōtemptus menſuræ diuinæ affuerit quod ad ſuperbiā clare ſpectat & ꝓpterea nullum uitiū in dicto proceſſu eſt. Nec ſolum ex præcedentibus, ſed ex calce corporis articuli ſequentis patet hūc eſſe ſenſum intentū: qm̄ ibi expreſſe dī ꝙ uterque peccauit, uolens ſibiipſi muniri cōtempta diuina regula.

†Ar. 2. huius quæſt. & q. 132. artic. 5.

Li. 31. c. 31 circa mediū.

Peco. ꝑ to. 792

Inf. ar. 3. & 4. cor. Et 3. q. 1 a. 5. co. Et 2. d. 22. b. 1. ar. 1. Et mal. q. 7. art. 7. ad 12. 13 & 16. Et Ro. 5. lect. 5. fin. Et 1. Th. 2. fi.

* Ambr. in Luc. c. 4. in titulo de prima tētatiōe Chriſti princip. tom. 4.

Eſt Augu. 11.ſup.Gene.ca.42.a medio. tomo.3.

¶4Præt. Sup illud 1.ad Tim.2.ʰMulier ſeducta in ꝑuaricatione fuit, dicit gl.*Hanc ſeductioné appellauit ꝓpriè Apoſtolus, per quā id quod ſuadebat̄, cum falſum eſſet, verū putatum eſt. ſ. ꝙ Deus lignū illud iō tangere prohibuit, ꝙ ſciebat eos, ſi tetigiſſent, uelut deos futuros, tanꝗ eis diuinitatē inuideret, q̄ eos hoīes fecerat: ſed hoc credere pertinet ad infidelitatem. ergo primum peccatum hominis fuit infidelitas, & non ſuperbia.

Sed contra eſt, qd̄ dr̄ Eccl.10. Initiū oīs peccati ſuperbia: ſed pctm̄ primi hominis eſt initium oīs peccati, ſm illud Rom.5. Per vnum hominem peccatum in hunc mundum intrauit. ergo primum peccatum hominis fuit ſuperbia.

Resp. Dcd̄m, ꝙ ad vnū pctm̄ multi mot⁹ cōcurrere pñt, inter quos ille hēt rōem primi pcti i quo prius inordinatio inuenit̄. Manifeſtū eſt āt ꝙ primo inuenit̄ inordinatio in motu interiori aīæ, q̄ in actu exteriori corporis: qa ut Aug. dicit in 1. de ciui. Dei. Nō amittit̄ corporis ſanctitas manēte aīę ſanctitate. (li.1.ca.18. a me.to.5.) Inter motus āt interiores pri⁹ mouetur appetitus in finē, q̄ in id qd̄ q̄rit̄ ꝑp finem: & iō ibi fuit primū pctm̄ hoīs, ubi potuit eē primus appetit⁹ inordinati finis. Sic āt hō erat in ſtatu innocentiæ, inſtitutus, ut nullus eēt rebellio carnis ad ſpiritū. (Concl.) Vñ ñ potuit eē prima inordinatio appetitus humani, ex hoc, ꝙ appetierit aliqd̄ ſēſibile bonū, in qd̄ carnis cōcupiſcētia tēdit ꝑter ordinē rōis.* Relinquit̄ igit̄ ꝙ prima inordinatio appetitus humani fuit ex hoc, ꝙ aliqd̄ bonū ſpirituale inordinate appetiit. Nō āt inordinate appetiuiſſet appetendo id ſm ſuā menſurā ex diuina regula ꝑſtitutā. Vñ relinquit̄ ꝙ primū pctm̄ hoīs fuit i hoc ꝙ appetiit qddā ſpirituale bonum ſ̄. ſuam menſuram, quod pertinet ad ſuperbiam. (Concl.p.) Vnde manifeſtū eſt quod ᵖ peccatū primi hominis fuit ſuperbia.

Ad primvm ergo dcd̄m, ꝙ hoc qd̄ hō ñ obedierit diuino ꝑcepto, nō fuit ꝑp ſe ab eo uolitū, quia hoc nō poſſet cōtingere, niſi ꝑſuppoſita inordinatione uoluntatis. Relinquit ergo ꝙ uoluerit propter aliquid aliud. Primum āt quod inordinate uoluit, fuit propria excellentia: & iō inobediētia in eo cāta fuit ex ſuperbia. Et hoc eſt ꝙ Aug.* dicit ad Oroſium, ꝙ homo elatus ſuperbia ſuaſioni ſerpentis obediens, præcepta Dei contempſit. (In dialogo 65. quæ. ad Oroſiū: q6 4. ante medium tom.4)

Ad II dcd̄m, ꝙ in pctō primorū parentū ēt gula locū habuit. Dr̄. n. Gen.3. Vidit mulier ꝙ lignū eſſet bonū ad ueſcendū & pulchrū oculis, aſpectuq; delectabile, & tulit de fructu eius, & comedit. Non tñ ipſa bonitas & pulchritudo cibi fuit primū motiuū ad peccādū, ſed potius ſuaſio ſerpētis, qui dixit Aperient oculi ueſtri, & eritis ſicut dii: ꝙ appetēdo, ſuperbiā mulier incurrit: & ideo pctm̄ gulæ deriuatum eſt ex peccato ſuperbiæ.

Ad III dcd̄m, ꝙ appetitus ſciētię cātus fuit i primis parētib. ex inordinato appetitu excellentiæ: uñ & in uerbis ſerpētis ꝑmittit̄. Eritis ſicut dii. & poſtea ſubdit̄. Scientes bonum & malum.

Ad IIII dcd̄m, ꝙ ſicut Augu. dicit 11.* ſuper Ge. ad literā. Verbis ſerpētis mulier nō crederet a bona atq; utili re diuinitus ſe fuiſſe prohibitos, (li.11.c.30. circa medium to.3.)

F niſi iā ineſſet menti amor ille ꝓpriæ poteſtatis, & quædā de ſe ſuperba præſumptio. Quod nō eſt ſic intelligendū, quaſi ſuperbia præceſſerit ſuaſionē ſerpētis: ſed quia ſtatim poſt ſuaſionē ſerpentis, inuaſit mentē eius elatio, ex qua conſecutum eſt ut crederet uerum eſſe quod dæmon dicebat.

Articvlvs II.

Vtrum ſuperbia primi hominis fuerit in hoc, quòd appetierit diuinam ſimilitudinem.

Ad secvndvm ſic ꝓcedit̄. Vr̄ ꝙ ſuperbia primi hoīs non fuerit in hoc, ꝙ appetierit diuinam ſimilitudinē. (Pet.per.te. 793 Iſa.17.ſe.2) G Nullus. n. peccat appetendo, id ʰquod ſibi cōpetit ſm ſuā naturā: ſed ſimilitudo Dei cōpetit hoī ſm ſuā naturā. dr̄. n. Gen.1. Faciamus hoīem ad imaginem & ſimilitudinem noſtrā ergo nō peccauit diuinā ſimilitudinem appetendo.

¶2Præt. In hoc uı̄ hō diuinam ſimilitudinē appetiiſſe, ut ſciā boni & mali potiret̄. hoc. n. ei a ſerpente ſuggerebat̄. Eritis ſicut dij ſcientes bonū & malū: H ſed appetitus ſcientiæ eſt hoī naturalis, ſm illud Philoſophi in principio† Metap. (In principio. 1. li. Metaphy. tom.3.) Oēs homines natura ſcire deſiderant. ergo non peccauit appetendo diuinam ſimilitudinem.

¶3Pret Nullus ſapiēs eligit id qd̄ eſt impoſſibile: primus aūt hō ſapiētia prēditus erat, ſm illud Eccle.17. Diſciplina intellectus repleuit illos. Cū ergo oē pctm̄ conſiſtat in appetitu deliberato, qui eſt electio, uı̄ ꝙ primus hō nō peccauit appetēdo aliqd̄ impl̄e, ſed impl̄e ē eſſe hoīem ſimilē Deo, ſm illud Exod.15. Quis ſimilis tui in fortibus Domine? ergo primus homo non peccauit appetendo diuinam ʰ ſimilitudinem.

Sed contra eſt, ꝙ ſup illud Pſ.68. Quæ non rapui, tūc exouebā. dicit Aug.* Adam & Eua rapere uoluerūt diuinitatē, & perdiderunt felicitatem. (eſt Aug. de tom.8.)

K Resp. Dcd̄m, ꝙ duplex eſt ſimilitudo. Vna omnimodæ æquiparantiæ: & ᵐ hanc ſimilitudinē primi parentes non appetierunt, ⁿquia talis ſimilitudo ad Deū non cadit in apprehenſione, præcipuè ſapiētis. (Concl.) Alia aūt eſt ſimilitudo imitationis, qualis poſſibilis eſt creaturæ ad Deū, in quātū uidelicet participat aliquid de ſı̄litudine ipſius ſm ſuum modum. Dioñ. n. dicit in 9.* c. de di. no. (cap.9. poſt medium illius.) Eadem ſimilia ſunt Deo, & diſſimilia

Sup. Qv. CLXIII. Artic. II.

In arti. 2. eiuſdē. q. 163. dubiū occurrit circa illud, ſ. Primus hō in ſua creatione ſimilitudinē diuinā quantū ad ſcientiam nondū actu adeptus erat, ſed ſolū in potētia. Repugnat ſiquidē hoc doctrinæ in prima parte habitæ, vbi primus hō creatus dr̄ perfectus omni ſcientia humana, vt patet ibidem in arti. q.94. ¶Ad hoc dr̄, ꝙ verba authoris hic vera ſūt de primo hoīe quantū eſt ex condōne ſuę naturæ: Ita ꝙ inter angelū & hoīem hęc veriſſima poſita ſit dr̄ia, ꝙ angelus ex naturali cōditione creatus eſt plenus ſciā: hō aūt creatus eſt ex naturali ſua cōditione in potentia, non in actu, plenus ſcientia: q̄uis ex ſpeciali gratia diuinæ prouidentiæ primus plen⁹ fuerit ſcientia. Vel dicēdū, ꝙ qa primo hoī adhuc reſtabat aliqd ſciendū antequā ad patriæ cæleſtis ſciam ꝑueniret, angelo aūt non: iō primus hō dr̄ non adeptus ſimilitudinē diuinā quoad ſciam in actu, ſed in potētia. Et hæc expoſitio conſonat authori, nō prima: qa præmittit, ꝙ appetitus ꝓprię eſt rei non habitæ. Primus autem hō quamq̄ non naturaliter, habebat tñ ſciētiā illam. Et ꝓpterea nō inde appetitus ſciendi euenīſſet, ſicut iuxta ſecūdā rñſionem: quia primi hominis via multa futura erat & iā inſtructus erat in naturaliter ſcibilibus

ſibus,& in quibuſdam ſupnaturalibus pceptis Dei, & luminis ſupnaturalis iperfecte particeps erat. Et tñ cognoſcebat, q ſm illud oportebat ſe dirigere in agẽdis & i hmõi lumine pficiebat; iõ appetiit ſimilitudinẽ diuinam in ſcientia directiua ad bonũ & malũ. Et ſicut Deus ſuæ naturæ lumine oĩa regit, ita hõ ſuæ naturæ lumine abſq; exterioris luminis adiutorio ſe ipſũ &c. regeret, vt author explicat in 2. ſniarum d. 22. Et hic uno uerbo dicit, ut virtute ppriæ naturæ determinaret ſibi qd eẽt bonũ, & qd malum ad agendũ

Conclu. p — *Ar. præce.*

A Hæc quidẽ ſm cõtingentẽ imitationẽ: hæc ãt ſm q cãta minus hñt a cã. Quodlibet aũt bonũ in creatura exiſtens, eſt q̃dã participata ſimilitudo primi boni: & iõ ex hoc ipſo q hõ appetiit aliquod ſpirituale bonũ ſupra ſuã menſurã, ut dictũ eſt* cõſequens eſt q appetierit diuinã ſimilitudinem inordinatẽ. Cõſiderãdũ tñ eſt, q appetitus eſt pprie rei nõ habitæ. Bonũ ãt ſpirituale ſm quod creatura rõnalis diuinã participat ſimilitudinem, pt ſecũdũ tria attendi. Primò quidẽ, ſm ipſum eſſe naturæ: & talis ſimilitudo ab ipſo creatiõis principio fuit impreſſa & hoi, de quo dr̃ Ge. j. q Deus fecit hominẽ ad imaginẽ & ſimilitudinem ſuã, & angelo de quo dr̃ Ezechi. 28. Tu ſignaculũ ſimilitudinis. Secundò uerò, quantũ ad cognitionem: & hanc ãt ſimilitudinẽ i ſui cratione angelus accepit, vñ in pmiſſis uerbis cũ dictũ eẽt, Tu ſignaculũ ſimilitudinis, ſtatĩ ſubdit, Plenus ſapientia: ſed primus hõ in ſua cratione iſtã ſimilitudinẽ nondũ actu adeptus erat, ſed ſolũ in potẽtia. Tertiò, quantũ ad ptãtem operandi: & hanc ſimilitudinẽ nõdũ erãt in actu aſſecuti neq; angelus, neq; hõ in ipſo creationis principio, qa vtriq; reſtabat aliquid agẽdũ quo ad beatitudinẽ puenirent. Et iõ cũ vterq; .ſ. diabolus & primus hõ inordinatẽ diuinã ſimilitudinẽ appetierit, neuter eorũ peccauit appetẽdo ſimilitudinẽ naturæ: ſed primus hõ peccauit principaliter appetendo ſimilitudinẽ Dei quantũ ad ſcientiã boni & mali, ſicut ſerpens ei ſuggeſſit, vt .ſ. p uirtutẽ ppriæ naturæ determinaret ſibi quid eſſet bonũ, & quid malũ agendũ: uel ẽt ut per ſeipſum præcognoſceret qd ſibi boni, uel mali eſſet futurũ. Et ſecundario peccauit appetendo ſimilitudinẽ Dei quãtũ ad propriã ptãtẽ operãdi: ut. ſ. virtute propriæ naturæ operaret ad beatitudinẽ cõſequendã. Vñ Aug. dicit 11.* ſuper Ge. ad literã, q menti mulieris inhęſit amor ppriæ ptãtis: ſed diabolus peccauit appetendo ſimilitudinem Dei quantũ ad ptãtẽ. Vñ Aug. dicit I li.* de vera religione, q mag:s voluit ſua potẽtia frui q̃ Dei: verũtñ quãtũ ad aliqd vterq; Deo ęqparari appetiit, in quantum ſcilicet ad aliquid uterque ſibi inniti voluit contempto diuinæ regulæ ordine.

Concl. ſ — *Cõc. 3. pa.* — *Li. 11. c. 30 circa medium to. 3* — **Ca. 13. circa mediũ tom. 1.*

Ad primvm ergo dcd̃m, q rõ illa pcedit de ſimilitudine naturæ, ex cuius appetitu homo non peccauit, ut dictum eſt*.

In cor. ar.

Ad II dcd̃m, q appetere ſimilitudinẽ hmõi iordinatẽ. i. ſ mẽſurã ſuã, pc̃t̃m ẽ. Tñ ſup illud Pſ. 70. De* qs ſilis erit tibi, dicit Aug.* Qui p ſe uult eſſe De* puerſe vult eẽ ſimilis Deo, ut diabol* q uoluit eẽ ſub eo: & hõ q ut ſeruus noluit tenere pcepta.

Pſ. 70. conciõe. 2. circa mediũ tom. 8.

Ad III dicendum, quòd ratio illa procedit de ſimilitudine ęquiparantiæ.

Articvlvs III.

Vtrum peccatum primorum parentum fuerit cæteris grauius.

Ad tertivm ſic pcedit. Vr q pc̃t̃m primorũ parentũ fuerit cęteris grauius. Dicit .n. Aug. 14.* de ciui. Dei.* Magna fuit in peccãdo iniqtas, vbi tãta fuit in nõ peccãdo facilitas: ſed primi parẽtes maximã habuerũt facultatẽ ad ñ peccãdũ, qa nihil habebãt intrinſecus, q eos ad peccãdũ ipelleret

B ergo pc̃t̃m primorum parentũ fuit cęteris grauius.

¶2 Præt. Pęna pportionat cul pæ: ſed pc̃t̃m primorũ parẽtum grauiſſime ẽ punitũ, qa p ipſũ mors introiuit i hũc mũdũ, ut Apo. dicit ad Ro. 5. ergo pc̃t̃m illud fuit grauius cæteris pc̃tis

¶3 Præt. Primũ i quolibet gñe vr̃ eſſe maximũ, ut dr̃ in 2.* Metaphyſicę: ſed peccatũ primo-

C rũ parentum fuit primum inter alia peccata hominum. ergo fuit maximum.

Sed contra eſt, q Origenes* dicit Nõ arbitror, q aliqs ex his q in ſũmo pfectoq; cõſtiterit gradu, ad ſubitũ euacuet. aut decidat, ſed paulatĩ, & partes defluere cũ neceſſe ẽ: ſed primi parẽtes i ſũmo pfectoq; gradu conſiſtebant. nõ ergo eorũ primũ pc̃t̃m fuit maximu omniũ peccatorum.

Resp. Dcd̃m q duplex grauitas in pc̃tõ attendi pt. Vna quidẽ, ex ipſa ſpẽ pc̃ti: ſicut dicimus adulteriũ eẽ grauius pc̃t̃m ſimplici fornicatione.

D Alia ãt ẽ grauitas pc̃ti, q̃ attenditur ſm aliquam circunſtantiã, loci, uel pſonæ, aut tpis. Prima ãt grauitas eſſentialior eſt peccato, & principalior: vnde ſm eam magis peccatum dr̃ graue, q̃ ſm aliã Dcd̃m eſt igitur, q peccatum primi hominis nõ fuit grauius oĩbus aliis peccatis humanis ſm ſpeciem peccati. Etſi enim ſuperbia ſm ſuum genus habeat quandam excellentiã inter alia peccata, maior tñ eſt ſuperbia, qua quis Deum negat uel blaſphemat, q̃ ſuperbia, qua quis iordinatẽ diuinã ſimilitudinẽ appetit: qualis fuit ſupbia primorũ parẽtum, ut dictum eſt.* Sed ſm cõditionem

E pſonarum peccãtium, pc̃t̃m illud habuit maximã grauitatem pp perfectionem ſtatus ipſorũ. Et iõ dicendum eſt, q illud peccatũ fuit quidem ſecundum quid grauiſſimum, non tamen ſimpliciter.

Ad primvm ergo dicendum, q illa rõ procedit de grauitate peccati ex circunſtantia peccantis.

Ad II dicendum, q magnitudo pęnę, quæ cõſecuta eſt illud primum peccatum, non correſpondet ei ſecundum quantitatem propriæ ſpeciei, ſed inquantum fuit primum: quia ex hoc interrupta eſt innocentia primi ſtatus, qua ſubtracta, deordinata eſt tota natura humana.

Ad III dicendum, q in his quæ ſunt per ſe ordinata, oportet id quod eſt primum, eſſe maxi-

Porrec. per tot. — 794 — *1. 2. q. 93. ar. 1. cor. prin. Et 2. d. 21. q. 2. ar. 2. Et d. 33. in expoſi. ad 1. & 2.* — **Li. 14. ca. 15. non remote a pri tom. 5.* — *Li. 2. tex. 4 tom. 3.* — *Li. 1. Periarch. ca. 3. cir. fi. to. 4.* — *Concl. in* — *Ar. præce.* — *Concl. p*

SVP. QV. CLXIII. ARTIC. III.

Æg. 2. ſ. d. 21. q. 2. a. 2. D. Bor. d. 21. a. 3. q. 3. Dur. d. 21. q. 3. Ric. d. 21. q. 2. Alex. de Ale. 2. p. q. 120. art. 6. Scot. d. 21. q. 1. Fran. de Mai. d. 21 & 31. q. 1. Ant. And. d. 21. q. 2. Biel. d. 22. q. 1. Landul. d. 22. q. 2.

In ar. 3 aduerte, q author oĩno deprimere uolẽs pc̃t̃m primi hoĩs, ut ñ cõcedat q ſit ẽt ex parte auerſiõis grauiſſimũ, qa ẽ ſupbia, affert ſuperbiã negãtis Dei, ubi duo vitia i vno actu claudit. ſ. ſupbiã & infidelitatẽ: & ex hoc infert, q nõ ſolũ infidelitas grauius pc̃t̃m eſt, q̃ pc̃t̃m primi hominis, ſed ẽt ſupbia prũpẽs in infidelitatẽ maior eſt, q̃ ſuperbia prũpẽs in appetitum ſcientię.

mũ. Talis ãt ordo nõ attendit̃ in pc̃tis, ſed vnũ ꝑ accidẽs ſeqtur poſt aliud: vñ nõ ſeqtur ꝙ primũ peccatũ ſit maximũ.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum peccatum Adæ fuerit grauius quàm peccatum Euæ.

AD QVARTVM ſic proceditur. Vr̃ ꝙ pc̃tm̃ Adæ fuerit grauius q̃ peccatũ Euæ. Dr̃.n.1.ad Tim.2 ꝙ Adã nõ eſt ſeductus, mulier ãt ſeducta in p̃uaricatione fuit, & ſic vr̃ ꝙ pc̃tm̃ mulieris fuerit ex [h] ignorãtia pc̃tm̃ ãt uiri ex certa ſciẽtia: ſed hmõi pc̃tm̃ eſt grauius, ſm̃ illud Lucæ 12. Ille ſeruus q cognouit voluntatẽ domini ſui, & nõ fecit ſm̃ voluntatem eius. uapulabit multis: q ãt nõ cognouit, & fecit digna plagis, uapulabit paucis. ergo Adã grauius peccauit quàm Eua.

¶ 2 Præt. Aug. dicit̃ in li. de decẽ chordis, Si caput ẽ uir, melius dẽt uiuere, & p̃cedere in oibus bonis factis, maximè vxorẽ ſuã, ut illa imitet̃ virum, ſed illi q melius dẽt facere ſi peccet, [h] grauius peccat. ergo Adam grauius peccauit q̃ Eua.

¶ 3 Præt. Pc̃tm̃ in Spiritumſanctũ vr̃ eſſe grauiſſimũ: ſed Adã in Spiritumſanctũ [h] vr̃ peccaſſe, qa peccauit cogitãs de diuina miſericordia, qđ ptinet ad pc̃tm̃ p̃ſumptionis. ergo ur̃ ꝙ Adam grauius peccauit quàm Eua.

SED CONTRA eſt, ꝙ pœna r̃ndet culpę: ſed mulier eſt grauius punita q̃ uir. ut patet Ge. 3. ergo grauius peccauit q̃ uir.

RESP. Dcđm, ꝙ ſicut dictũ eſt, grauitas peccati principalius attendit̃ ſm̃ peccati ſpeciẽ, q̃ ſm̃ peccati circunſtantiã. Dictũ eſt ergo, ꝙ ſi conſideremus cõditionẽ perſonę vtriuſq;. ſ. mulieris & uiri, peccatũ viri eſt grauius [n] qa erat perfe-

G ctior muliere: [p] ſed quãtũ ad ipſũ genus peccati, vtriuſq; peccatũ æquale dr̃ [q] qa vtriuſque pc̃tm̃ fuit ſuperbia. Vnde Aug. dicit 11. ſuper Ge. ad literã, ꝙ mulier excuſauit pc̃tm̃ ſuum in impari ſexu, ſed pari faſtu: ſed [r] quantũ ad ſpẽm ſuperbiæ, grauius peccauit mulier triplici rõnẽ [s] Primo quidẽ, qa maior elatio fuit mulieris q̃ uiri. Mulier .n. credidit uerũ eſſe, ꝙ ſerpens

H ſuaſit. ſ. ꝙ Deus p̃hibuerit ligni eſũ ne ad eius ſimilitudinẽ perueniret: & ita dũ per eſũ ligni vetiti Dei ſimilitudinẽ cõſeq voluit, ſuperbia ei' ad hoc ſe erexit, ꝙ cõtra Dei volũtatẽ aliqđ voluit obtinere. Sed uir nõ credidit hoc eẽ verũ: Vñ hõ voluit cõſeq diuinã ſimilitudinẽ cõtra Dei uolũtatẽ, ſed in hoc ſuperbiuit ꝙ voluit eã cõſeq per ſeipſũ. Secũdo, qa muli-

I er nõ ſolũ ipſa peccauit, Sed ẽt viro pc̃tm̃ ſugeſſit: vñ peccauit & in Deũ, & in p̃ximũ. Tertio in hoc, ꝙ pc̃tm̃ uiri diminutũ eſt ex hoc: ꝙ in pc̃tm̃ cõſenſit amicabili quadã beneuolẽtia, qua plerũq; fit ut offendat̃ Deus, ne hõ ex amico fiat inimicus, quod eum facere non debuiſſe diuinæ ſententiæ exitus indicauit, ut Auguſt. dicit 11. ſuper Ge. ad literã. Et ſic patet

K

SVPER QVÆ. CLXIII. ARTIC. IIII.

Ægid. 2. ſ. d. 22. q. 1. ar. 3. *Ric. d. 22. q. 3.* *D. Bon. d. 22. ar. 1. q. 3.* *Ricl. d. 22. q. 1.* *Brul. d. 22 q. 2.* *Landul. d. 22. q. 3.* *Dorbel. d. 22. q. 3.* *Verol. d 22. q2.*

IN ar. 4. dubiũ occurrit ex Scoto in 2. ſent. di. 21. q. 2. tenẽte ꝙ Primũ pc̃tm̃ Adę nõ fuit ſuperbia, ſed iordinatus amor amicitiæ vxoris. Probat ãt hoc tripliciter Primo, qa primum pc̃tm̃ Adæ nõ fuit ex iordinato amore ſui ſicut primũ pc̃tm̃ angeli. Angelus. n. primo p ſuã eſſentiã intelligit ſeipſũ, hõ ãt prius alia q̃ ſe, & obiecto vtit̃ ſẽſibili ad ſui cognitionem: unde non potuit primum hois pc̃tm̃ eſſe inordinatus amor ſui. Secũdo, qa ſm̃ Aug. & habet̃ in litera Magiſtri ſent. di. 22. ſecũdi libri, Adã peccauit ex amore beneuolentiæ ad vxorẽ, ex quo conſenſit in eſum pomi vetiti. Tertio. qa ſm̃ Apoſtolũ ad Timo. 2 Adã non eſt ſeductus ac p hoc non credidit dicto dæmonis. Eritis ſicut dii, & cõſequenter nõ appetiit hmõi ſimilitudinẽ diuinã, in quo cõſiſteret illius ſuperbia, ſi peccaſſet p ſupbiam.

Poret. p tot. 795 2. d. 22. q. 1. ar. 3.

Ge. 3. a med. to. 3.

¶ Ad hui' qõnis euidẽtiã ſciẽdũ eſt, ꝙ, ut patet in 22. d. 2. ſen. materia iſta ñ ẽ uſq;quaque clara. Scriptura nãq; circa pc̃tm̃ Euæ tot dicit, ut ex illa colligat̃ ſupbia Euæ. Nã cõferendo p̃miſſa a dęmone mulieri cũ ſeductione ipſius, quã tradidit Apoſtolus, apparet ꝙ decepta ẽ credẽdo p̃miſſis, & appetendo ipſa, in quibus manifeſte excellentia diuinæ ſimilitudinis p̃ponit̃. Sed circa peccatũ Adę Apoſtolus negando ſeductionem Adæ, non reliquit ianuas apertas, ut cępto itinere pc̃tm̃ progrederet̃ & p̃pterea obſcurũ remanet ꝙ appetierit Adam Alii nãque ex negatione ſeductionis negationẽ appetitus promiſſorũ a dæmone inferunt. Alii uero ex negatione ſeductionis negationẽ appetitus ſimpliciter accepiant: ſed non negationẽ appetitus conditionati. Ita ꝙ dicunt, ꝙ Adã, quia non ſeductus ideo nõ ſimpliciter appetiit eſſe ſicut Deus, ut Eua appetiit. ſed appetiit cõditionate, ſi poſſibile foret. eſſe ſicut Deus. Et hæc via vr̃ Aug. dicentis, ꝙ uirum pp aliquam mentis elationẽ ſolicitauit quędam experiendi cupiditas, cum mulierẽ videret accepta illa eſca nõ eſſe mortuã. Hanc ſequunt̃ Magiſter ſnĩarũ, & author Scotus vero primã eſt amplexus viã. Vnde in hac materia non niſi probabiliter loq patit̃ ipſa materia de uno ſingulari nõ ſcibil. Rõ ſiquidem Scoti nihil ualet tũ quia contra ipſummet. Scotum ibidem concludit, ſi concludit: quoniam concedit ipſe ibi, quòd Eua peccauit primo ex inordinato amore ſui. ſ. appetendo propriam excellentiã in hoc, ꝙ uoluit eſſe ut Deus. Cer

F tum eſt ãt ꝙ Eua intelligebat prius alia q̃ ſe, & vtebatur obiecto ſenſibili ad ſui cognitionem, ſicut minus quàm Adam Aut ergo ratio non concludit de Adam, aut ſi concludit de Adam concludit etiam de Eua. Et uere nihil concludit: quoniam licet in modo cognoſcendi ſe differant Angelus & homo, in appetitu tamen conueniunt. ꝙ ſ amabile ẽ bonum. vnicuiq; ante̅m proprium, ut dicitur 8. Eth. Et amicabilia q̃ ſunt ad alios, veniunt ex amicabilibus ad ſe. Primũ ergo ab oĩ intellectuali appetitu amatũ amore amicitiæ, eſt ipſemet amans, cui aliqđ bonũ vult.

Ar. præce.

Concl. m

Concl. p.

¶ Ad authoritatẽ Auguſt. dr̃. ꝙ ex illa authoritate non habet̃, ꝙ primum peccatũ Adæ fuerit inordinatus amor beneuolentiæ ad vxorem, ſed ꝙ amor beneuolentiæ ad vxorẽ fuit cã peccati Adę: ꝙ ſtat cum hoc, ꝙ peccatũ primũ Adæ fuerit ſuperbia. Ita ꝙ ex amore beneuolentiæ ad vxorẽ, qui amor ſecundum ſe non erat peccatũ, non fecit reſiſtẽtiã tentanti vxori. Et ſic aliqualiter elatus, videns illã non mortuam appetiit idem, quod illa adpetierat. licet alio mõ, ut dictum eſt: & mirum videtur, ꝙ Scotus ſuper Augu. hac authoritate ſe fundat & tot authoritates eiuſdem, quas Magiſter Sententiarum i loco allegato affert pra ſuperbiam Adę, pertranſit. Ad authoritatem Apoſtoli iã dictum eſt.

Conclu. 2.

Li. 11. ca. 3. a med. to. 3.

Concl. ſ

¶ In eodem 4. articu. dubium occurrit circa illud, Quantum ad ſpeciem ſuperbię grauius peccat mulier, tum quia vterque una & eadem ſpecie ſuperbiæ peccauit, ſcilicet in prima ſpecie appetendo ex propriæ naturę lumine, excluſo ſpeciali adiutorio diuini luminis ſe ſuaque regere: tum quia ex tribus rationibus in litera ad hoc allatis, ſecunda & tertia nihil ad ſuperbiam ſpectant. Et tamen in litera ad probandam grauitatem maiorem in ſpecie ſuperbiæ, proponitur triplex ratio adducenda.

Li. 11. ca. a me. to. 3

¶ Ad hoc dicitur, quòd litera poſſet intelligi forte dupliciter. Primo, quod ſpecies ſuperbiæ mulieris fuit grauior ſpecie ſuperbiæ uiri. Et hic ſenſus non eſt intentus ab authore, nec ex litera habetur: quoniã nunquã fit in illa mentio de diuerſitate ſpecifica. Secundo, quòd infra latitudinem ſpeciei ſuperbiæ qua vterque peccauit, grauius peccauit Eua, quàm Adam. Et hic eſt intentus ſenſus cum dicitur, Sed quantum ad ſpeciem ſuperbiæ grauius &cæt. Sicut ſi dixiſſet, quòd quantum ad ſpeciem adulterii, grauius peccauit in eodem concubitu mulier quàm uir, quia infra latitudinem adulterii, grauius peccauit. Vel p̃pter maiorẽ contemptum. ut prima ratio oſtendit, in qua mulier explicite con-

eſt contempſit diuinã uoluntatẽ, uir aũt implicitè: uel propterea quia induxit aliũ ad peccandum, ut ſecunda rõ oſtendit. Plus.n. in qualibet ſpecie peccat peccans & inducens, q̃ peccãs tm̃. Vel propter cãm honeſtã alicu antẽ, in uno idẽ pc̃tm̃, & in altera nõ, ut tertia rõ monſtrat, ſicut ſi uir propter inopiam eſſet adulter: uñ patet ſolutio utriuſq; obiectionis. De latitudine ſiquidem unius ſpeciei eſt ſermo, & infra latitudinem illius q̃libet rõnũ grauiꝰ aliqd̾ attulit, ut patet.

Li.14.de ci ui. Dei, ca. 11. circa finem to.5. SVP. QV. CLXIIII. ART. I.

Ægid.d.29.q.3.art.2.
Dur.d.30.q.1.
Cap.2.d.30.q.1.con.2
Ricar.d.ſ.29.q.6.

IN to.q.164. de pœna peccati primi hominis hoc ſolũ ſcribendum occurrit, ꝙ dum in ſecũdo ar. in rñſione ad quintũ de flammeo gladio duæ inſinuãtur opiniones, altera, ꝙ ſit æſtus ex propinquitate ſolis: altera ꝙ ſit per angelicum miniſteriũ quædam ignea cuſtodia. *Porrec. per ſes.* Prima opinio hodie excluſa uĩ, qm̃ zona quæ torrida uocata ẽ, à qua nũquam ſol recedit, iam inuenta eſt habitata: habẽt.n. iugẽ æquinoctium habitatores terræ illius, ut teſtantur inde uenientes: & nos mittimus fratres ordinis ad partes illas, & eũt & redeũt, prout expedit. Vñ ſecunda opinio amplectanda uĩ. Nec mirũ ſi multos ſapiẽtes hoc latuit, quia iſta ſunt ſingularia ſine experientia accepta a progenitoribus exprobabili argumento Ethiopũ ardẽtis, de qua Lucanus. Ethiopũq; ſolũ qd̾ non premeretur ab ulla Signiferi regione poli, niſi poplite lapſo, Vltima curuati procederet ungula Tauri.

796 12.q.85.artic.5. Et 2. diſt. 30. q. 1. art. 1. Et 3. di. 16. q. 1. art. 1. & 4. prol pri. & diſt. 4. q. 2. ar. 1. q. 3. Et 4. cõ. c. 51. Et mal. q. 5. arti. 4. Et opuſ. 3. c. 197. 198. 199. 238. 241. & 242. Et Ro. 5. l. 3. Et Heb. 9. lin.

quòd peccatum mulieris fuit grauius quàm peccatum uiri.

A Ad primvm ergo dcd̃m, ꝙ illa ſeductio mulieris ex p̃cedẽti elatione ſubſecuta eſt: & iõ talis ignorãtia nõ excuſat, ſed aggrauat peccatum, inquantũ ſcilicet ignorando in maiorem erecta eſt.

Ad ii dcd̃m, ꝙ rõ illa procedit ex circunſtantia conditionis perſonę, ex qua peccatum uiri fuit grauius, ſecundũ qd.

Ad iii dcd̃m, ꝙ uir nõ cogitauit de diuina mĩa uſq; ad cõtẽptũ diuinæ iuſtitiæ, qd̾ facit pc̃tm̃ in Spũmſanctũ: ſed qa ut Aug. dixit 11. ſuper Gen. ad literã, inexpertus diuinæ ſeueritatis credidit illud pc̃tm̃ eſſe ueniale, ideſt, de facili remiſſibile.

QVÆSTIO CLXIIII,

De pœnis peccati primi hominis, in duos articulos diuiſa.

DEinde conſiderandum eſt de pęna primi peccati. Et circa hoc quęruntur duo.

¶Primo de morte, quæ eſt pœna communis.

¶Scd̃o, De aliis particularibus pęnis, q̃ in Geneſi aſſignanĩ.

ARTICVLVS I.

Vtrum mors ſit pœna peccati primorum parentum.

AD primvm ſic proceditĩ. Videtur, ꝙ mors non ſit pœna peccati primorum parẽtum. Id.n.ᵇ qd̾ eſt homini naturale nõ põt dici pęna peccati, qa pc̃tm̃ nõ perficit naturã, ſed uitiat: mors aũt eſt hoĩ naturalis, qd̾ patet ex hoc, ꝙ corpus eius ex cõtrariis cõponitur, & ex hoc ẽt ꝙ mortale ponitur in diffinitione hoĩs. ergo mors nõ ẽ pęna pc̃ti primorũ parẽtũ.

¶2 Præt. Mors, & alii corporales defectus ᵇ ſil̃r inueniunĩ in hoĩe, ſicut, & in aliis aĩalibus, ſm̃ illud Eccl. 3. Vnus interitus eſt hoĩs & iumẽtorum, & æqua utriuſq; cõditio: ſed in aĩalibus brutis mors non eſt pœna peccati. ergo etiam neque in hominibus.

¶3 Pręt. Pc̃tm̃ primorum parentũ fuit ſpẽlium pſonarũ: ſed mors cõſequitur totam humanã naturã. ergo nõ uĩ eſſe pęna peccati primorũ parentũ.

¶4 Præt. Oẽs æqualiter deriuantur à primis parentibus. Si igĩ mors eſſet pęna peccati primorum parẽtum, ſequeretur, ꝙ oẽs homines ᵇ æqualiter mortẽ paterenĩ, qd̾ patet eſſe falſum qa qdã citius aliis & grauiꝰ moriunĩ. ergo mors ñ ẽ pęna primi pc̃ti.

¶5 Pręt. ᵇ Malum pęnæ eſt à Deo, ut ſupra habitum eſt*: ſed mors nõ uidetur eſſe à Deo. dicitur enim Sapien. 1. quòd Deus mortem nõ fecit. ergo mors non eſt pœna primi peccati. q.49. ar.2.

¶6 Pręt. ᵇ Penæ nõ uidentur eſſe meritoriæ. Nã meritum cõtinetur ſub bono, pęna aũt ſub malo: ſed mors qñque eſt meritoria, ſicut patet de morte martyrum. ergo uidetur quòd mors non ſit pæna.

¶7 Præt. Pęna uĩ eſſe afflictiua: ſed mors non põt eſſe afflictiua. ut uidetur, quia quando mors eſt, eã homo non ſentit, quãdo autem non eſt, ſentiri nõ poteſt. ergo mors non eſt pęna peccati.

B ¶8 Præt. Si mors eſſet pęna peccati, ſtatim fuiſſet ad peccatum conſecuta: ſed ᵇ hoc non eſt uerũ, nã primi parẽtes poſt peccatum diu uixerũt, ut patet Gen. 4. ergo mors non uidetur eſſe pęna peccati.

Sed contra eſt, ꝙ Apoſt. dicit ad Ro. 5. Per unum hominem peccatum in hunc mundum intrauit, & per peccatum mors.

Resp. dcd̃m, ꝙ ſi aliquis pp culpam ſuã priueĩ aliquo bñficio ſibi dato, carentia illius beneficii eſt pęna culpæ illius. Sicut aũt in primo dictũ eſt*, homini in ſui prima inſtitutione hoc bñficiũ fuit collatũ diuinitus, ut quandiu mens eius eſſet Deo ſubiecta, inferiores uires animæ ſubiicerentur rõnali menti, & corpus animæ ſubiiceretur: ſed qa mens hominis per peccatum à diuina ſubiectione receſſit, conſecutũ eſt, ut nec inferiores uires totaliter ſubiicerentur rõi. Vñ tãta eſt rebellio carnalis appetitus ad rõnẽ, ut nec corpus totaliter ſubiiceretur animę, uñ ſequitur mors, & alii corporales defectus. Vita.n. & incolumitas corporis conſiſtit, in hoc, ꝙ ſubiiciatur aĩę, ſicut perfectibile ſuæ perfectioni. Vñ p oppoſitũ mors & ęgritudo, & q̃libet corporalis d̾fectꝰ, ptinet ad d̾fectũ ſubiectionis corporis ad aĩam. Vñ patet, ꝙ ᵐ ſicut rebellio carnalis appetitus ad ſpũm, ẽ pęna pc̃ti primorũ parẽtũ, ita ẽt & mors, & oẽs corporales defectꝰ.ᵃ q.95. ar.1. & q. 97. ar. 1. Eccl. ar.

C

D

Ad primvm ergo dcd̃m, ꝙ naturale dĩ, qd̾ ex principiis naturæ cãtur. Naturæ aũt per ſe principia ſunt forma & materia. Forma aũt hoĩs eſt aĩa rõalis, q̃ de ſe eſt immortalis: & ideo mors nõ eſt naturalis homini ex parte ſuæ formæ. Materia aũt hoĩs eſt corpus tale, quod eſt ex contrariis cõpoſitum, ad qd̾ ſequitur ex neceſſitate corruptibilitas: & quantũ ad hoc mors eſt homini naturalis. Hæc aũt conditio in materia humani corporis eſt conſequẽs ex neceſſitate materiæ, quia oportebat corpus humanum eſſe organum tactus, & per conſequẽs medium inter tãgibilia, & hoc non poterat

E

eſſe niſi eſſet ex contrariis compoſitum, ut patet p Phil. in 2. d̾ aĩaᵃ. Nõ ãt ẽ condõ ſm̃ quã materia adaptetur formæ: quia ſi eſſet poſſibile, cum forma ſit incorruptibilis, potius oporteret materiam incorruptibilem eſſe. Sicut ꝙ ſerra ſit ferrea competit formæ & actioni eius, ut p duritiẽ ſit apta ad ſecãdũ: ſed ꝙ ſit potens rubiginem cõtrahere, cõſeqtur ex neceſſitate talis materiæ, & nõ ſm̃ electionẽ agentis. Nam ſi artifex poſſet, facere ex ferro ſerrã quæ rubiginem contrahere non poſſet. Deus aũt Lib. 2. tex. 111. & ſequentibus. tom. 1.

q eſt conditor hoīs, oīpotens eſt: un̄ ademit ſuo bn̄ficio ab hoīe primitus inſtituto neceſſitatē moriēdi ex tali materia cōſequēte, qđ tñ bn̄ficiū ſubtractū ē ꝑ pc̄tm̄ primorū parētū: & ſic mors & eſt naturalis ꝑp conditionē materiæ; & eſt pœnalis ꝑp amiſſionē diuini bn̄ficii preſeruantis à morte.

Ad II dcđm, ꝙ ſimilitudo illa hoīs ad alia aīalia attenditur quantum ad conditionem materiæ i. quantum ad corpus ex contrariis compoſitū, nō aūt quātū ad formam. Nam anima hominis eſt immortalis: brutorū verò aīalū aīæ ſunt mortales.

Ad III dcđm, ꝙ primi parētes fuerunt à Deo inſtituti nō ſolū ſicut quædā perſonæ ſingulares, ſed ſicut quędā principia totius humanę nāę ab eis ad poſteros deriuādæ ſimul cū bn̄ficio diuino ꝑſeruāte à morte: & iō ꝑ eorū pc̄tm̄ tota humana natura in poſteris tali beneficio deſtituta, mortē incurrit.

Ad IIII dcđm, ꝙ aliqs defectus ex pc̄tō conſequtur dupliciter. Vno mō, ꝑ modū pęnæ taxatæ à iudice: & talis defectus ęqualis debet eſſe in his, ad quos æqualiter ꝑtinet pc̄tm̄. Alius āt defectus eſt, q ex hmōi pœna ꝑ accidēs cōſequit̄, ſicut ꝙ aliqs ꝑ culpa ſua excęcatus cadat i uia, & talis defectus culpę nō ꝑportionat̄: nec ab hoīe iudice penſat̄, q nō pōt fortuitos euētus præcognoſcere. Sic ergo pęna taxata pro primo pc̄tō ꝑportionaliter ei reſpondēs, fuit ſubtractio diuini bn̄ficii, quo rectitudo & integritas humanæ naturę conſeruabat̄. Defectus aūt cōſequētes ſubtractioē hmōi bn̄ficij, ſūt mors, & aliæ pœnalitates ꝑſentis uitæ: & iō non oportet hmōi pęnas ęquales eſſe in his ad, quos ęqualiter ꝑtinet primū pc̄tm̄. Verū q a Deus ꝑſcius eſt oīum futurorū euētuū, ex diſpoſitione diuinę ꝑſciētię & ꝑuidētię hmōi pęnalitates diuerſimode in diuerſis inueniunt̄, nō quidē ꝑp aliqua merita ꝑcedentia hanc uitā, ut Origenes poſuit.* Hoc n. eſt contra id qđ dr̄ Rōm. 9. Cū nōdū aliqđ boni, aut mali egiſſēt: & ēt eſt cōtra hoc qđ primo oſtēſum eſt†, ꝙ aīa nō eſt creata añ corp*, ſed uel in pęnā paternorū peccatorum, inquantū filius eſt q̄dā res patris, un̄ frequenter parentes puniunt̄ in prole: uel ēt ꝑp remediū ſalutis eius, qui hmōi pœnalitatib. ſubdit̄, vt. ſ. per hoc a peccatis arceat̄: aut ēt de virtutib. non ſuperbiat, & ꝑ patiētiā coronet̄.

Lib. 1. Periarc. ca. 7. & 8. to. 4.

†q. 47. ar. 2 & q. 75. ar. 7. & q. 90. art. 4

Ad V dcđm, ꝙ mors dupl̄r ꝑt ꝯſiderari. Vno mō ſm̄ ꝙ eſt quoddā malū humanæ naturæ: & ſic non eſt ex Deo, ſed eſt defectus quidā incidēs ex culpa humana. Alio mō ꝑt cōſiderari, ſm̄ ꝙ hēt quādam rōem boni, ꝑut. ſ. eſt q̄dem iuſta pœna, & ſic eſt a Deo. Vñ Aug. dicit in lib. Retractat.† ꝙ Deus non eſt author mortis, niſi inquantum eſt mors pœna.

Lib. 1. c. 21 [illegible] c. 26. circa princ. to. 1

Ad VI dicendum, ꝙ ſicut Aug. dicit 13. de ciu.* Dei. Quemadmodum iniuſti malè vtunt̄ non tm̄ malis, verum ēt bonis: ita iuſti bene vtuntur non tantum bonis, ſed etiam malis. Hinc fit vt & mali male lege vtantur, q̄uis lex ſit bonum: & boni bn̄ moriantur, q̄uis ſit mors malum. Inquantū igitur ſancti bene morte vtuntur, fit eis meritoria.

Li. 13. c. 5 habet̄ implicite. t. 5

Ad VII dicēdum, ꝙ mors dupl̄r accipi ꝑt. Vno mō, pro ipſa priuatione vitę, & ſic mors ſentiri nō ꝑt, cum ſit priuatio ſenſus & vitæ: & ſic nō eſt pœna ſēſus, ſed pęna damni. Alio mō. ſm̄ quod noīat̄ ipſam corruptionē, q̄ terminat̄ ad priuationē ꝑdictā. De corruptione āt, ſicut & de gn̄atione, dupl̄r loqui poſſumus. Vno mō, ſm̄ ꝙ eſt terius alteroīs, & ſic in ipſo inſtanti, in quo primo priuat̄ vita, dr̄ ineſſe mors: & ſm̄ hoc ēt mors nō eſt pęna ſenſus. Alio mō, corruptio poteſt accipi cum alteratione precedente, prout dr̄ aliquis mori, dum mouetur in mortem: ſicut dr̄ aliquid generari, dū mouetur in generatū eſſe, & ſic mors poteſt eſſe afflictiua.

Ad VIII dicendū, ꝙ ſicut Aug. dicit ſuper Gen. ad lrām*, Quàmuis annos multos primi parentes G poſtea vixerint, illo tñ die mori cęperūt, quo mortis legem, qua in ſeniū veteraſcerent, acceperunt.

Li. 11. c. 32 ſed nō his verbis ſed aliter. to mo 3

Articvlvs II.

Vtrum conuenienter particulares pœnæ primorum parentum determinentur in Scriptura.

Ægid. 2. ſ. d. 29. q. 3. art. 1. Ricar. diſ. 29. q. 5.

Part. 797

Ad secvndvm ſic procedit̄. Vr̄ ꝙ inconuenientes particulares pęnæ primorū parentū determinent̄ in Scriptura. Non. n. dēt aſſignari ut pęna peccati id, qđ ēt ſine pc̄tō eſſet: ſed dolor in pariēdo eſſet, ut uī, i t ſine pc̄tō. Hoc. n. requirit diH ſpoſitio feminei ſex*, ut proles naſci nō poſſit ſine dolore parientis. Sil̄r ēt ſubiectio mulieris ad uirū conſequitur ad perfectionē uirilis, ſexus, & imperfectionē muliebris. Germinatio ēt ſpinarū & tribulorū ad nām terræ ꝑtinet, q̄ fuiſſet ēt ſine peccato. Nō ergo hmōi ſūt cōuenietes pęnę primi pc̄ti.

4. diſt. 29. art. 5

¶ 2 Præt. Id quod pertinet ad dignitatem alicuius, non videtur ad pęnam eius pertinere; ſed multiplicatio conceptus pertinet ad dignitatem mulieris. ergo non debet poni quaſi mulieris pęna.

¶ 3 Præt. Pęna peccati primorum parentum ad oēs deriuatur, ſicut de morte dcm̄ eſt*: ſed non oīum I mulierum multiplicantur conceptus, nec omnes viri in ſudore vultus ſui pane veſcuntur. non ergo iſtæ ſunt conuenientes pęnæ primi peccati.

Art. præc

¶ 4 Præt. Locus paradiſi propter hominem factus erat: ſed nihil debet eſſe fruſtra in rerum ordine. ergo videtur ꝙ non fuerit conueniens homini pęna quòd a paradiſo excluderetur.

¶ 5 Præt. Locus ille paradiſi terreſtris de ſe dicitur eſſe inacceſſibilis. fruſtra ergo appoſita ſunt alia impedimenta, ne homo illuc reuerteretur, ſ. Cherubin, & gladius flammeus, atque verſatilis.

¶ 6 Præt. Homo poſt pc̄tm̄ ſtatim neceſſitati mortis K fuit addictus, & ita beneficio ligni vitę non poterat ad immortalitatē reparari. fruſtra ergo ei eſus ligni vitæ interdr̄, cum dr̄ Gen. 3. Núc ergo ne fortè ſumat de ligno vitæ, & viuat in æternum.

¶ 7 Præt. Inſultare miſero, vr̄ miſericordiæ, & clementiæ repugnare, quæ maxime in Scriptura Deo attribuitur, ſm̄ illud Pſ. 114. Miſerationes eius ſuper omnia opera eius. ergo inconuenienter ponit̄ Deum inſultaſſe primis parentibus per peccatum iam in miſeriam deductis, vbi dicitur: Ecce, Adam quaſi vnus ex nobis factus eſt ſciēs bonū, & malū.

¶ 8 Præt. Veſtitus ad neceſſitatem hominis pertinet, ſicut & cibus, ſecundum illud 1. ad Timo. vlt. Habentes alimenta, & quib. tegamur, his contēti ſimus.

ſimus.[b] ergo ſicut cibus primis parentibus fuit attributus ante peccatum, ita ét & veſtitus attribui debuit. Inconuenienter ergo poſt peccatum dicitur eis Deus tunicas pelliceas feciſſe.

¶ 9 Præt. Pęna, q̃ alicui pc̃tõ adhibeť, debet plus hȩbere in malo, q̃ emolumẽtũ qđ q̃s ex pc̃tõ cõſequitur, alioq̃n p̄ pęnã nõ deterreret q̃s à pc̃tõ: ſed primi parẽtes ex pc̃tõ cõſecuti ſunt ꝙ eorũ oculi aperirenť, vt dr̃ Gen. 3. Hoc aũt[h] pręponderat in bono oibus malis pœnalibus, quę ponuntur ex peccato conſecuta. Inconuenienter ergo deſcribunť pęnę, peccatum primorum parentum conſequentes.

In contrarium eſt, ꝙ hmõi pęnæ ſunt diuinitus taxatæ à Deo, qui omnia facit in numero, pondere, & menſura, vt dicitur Sap. 11.

Art. præc. Resp. Dcđm, ꝙ ſicut dictũ eſt,[*] Primi parentes p̄p̄ ſuũ pc̃tm̃ priuati ſunt bñficio diuino, quo humanæ naturæ integritas in eis cõſeruabať, p̄ cuius ſubtractionẽ humana natura in defectus penales incidit: &[m] iõ dupliciter puniti fuerũt, Primò quãtũ ad hoc, qđ ſubtractũ fuit eis id, qđ integritatis ſtatui cõpetebat,[n] ſ. locus terreſtris paradiſi: qđ ſignificať Gen. 3. cũ dr̃. Et emiſit eũ Deus de paradiſo voluptatis. Et q̃a ad illũ ſtatũ primæ inocẽtię p̄ ſeipſum redire nõ poterat, cõuenienter appoſita ſunt impedimenta: ne rediret ad ea q̃ primo ſtatui cõpetebant, ſ. à cibo, ne ſumeret de ligno vitæ, & a loco. Collocauit. n. Deus añ paradiſũ Cherubin, & flammeũ gladiũ.[p] Secũdò aũt puniti fuerũt quãtũ ad hoc, ꝙ attributa ſunt ea, q̃ naturæ cõueniunt tali bñficio deſtitutæ. Et hoc quidẽ quantũ ad corpus; & quãtũ ad aĩam.[q] Quantũ quidẽ ad corpus, ad qđ p̄tinet dr̃ia ſexus, alia pęna attributa eſt mulieri, alia verò viro. Mulieri quidẽ attributa eſt pęna ſm̃ duo, p̄p̄ q̃ viro coniungiť, q̃ ſunt gñatio prolis, & cõicatio operũ pertinentiũ ad domeſticã cõuerſationẽ. Quantum aũt ad gñationẽ prolis, punita fuit dupliciter. Primò quidẽ, quantũ ad tædia q̃ ſuſtinet portando prolẽ conceptã. Et hoc ſignificať cũ dr̃. Multiplicabo ærumnas tuas, & concept' tuos. Et quãtũ ad dolorẽ, quẽ patiť in pariẽdo, & quantum ad hoc dr̃: In dolore paries. Quantũ verò ad domeſticã cõuerſationẽ punitur ſm̃ hoc, ꝙ ſubiiciť dñationi viri, per hoc quod dr̃: Sub viri poteſtate eris. Sicut aũt ad mulierẽ pertinet, vt ſubdatur viro in his quę ad domeſticã conuerſationẽ pertinent: ita ad virũ pertinet ꝙ neceſſaria vitæ p̄curet. Et circa hoc puniť tripliciter. Primo quidẽ, per terrę ſterilitatẽ, cum dr̃: Maledicta terra in opere tuo. Secundo, per laboris anxietatẽ, ſine qua fructus terræ non percipit. vñ dr̃, In labore comedes de ea cunctis diebus vitæ tuæ. Tertiò, quantũ ad impedimenta q̃ proueniunt terrã colentibus. vñ dr̃: Spinas & tribulos germinabit tibi. Similiter ẽt ex parte aĩæ triplex eorũ pena deſcribitur. Primò quidẽ, quantũ ad confuſionem quã paſſi ſunt de rebellione carnis ad ſpũm. vñ dr̃: Aperti ſunt oculi amborum, & cognouerunt ſe eſſe nudos. Secũdò, quantũ ad increpationem propriæ culpæ, per hoc quod dr̃, Ecce, Adã factus eſt quaſi vnus ex nobis. Tertiò, quantũ ad cõmemorationẽ futuræ mortis, ſm̃ ꝙ ei dictum eſt: Puluis es, & in puluerẽ reuerteris. Ad quod etiam pertinet ꝙ Deus fecit eis tunicas pelliceas in ſignum mortalitatis eorum.

Conclu ſ. in pa. 1. — Concl. pa. 2

Ad primum ergo dcđm, ꝙ in ſtatu innocentię ſuiſſet partus abſq; dolore. Dicit. n. Aug. in 14. de ciuit. Dei.[*] Sic ad pariẽdũ nõ doloris gemitus, ſed maturitatis impulſus fœminea viſcera relaxaret, ſicut ad cõcipiẽdũ nõ libidinis appetitus, ſed voluntari' vſus naturã vtriuſq; cõiũgeret. Subiectio aũt mulieris ad virũ intelligẽda eſt in pęnã mulieris eſſe inducta, nõ quãtũ ad regimẽ, q̃a ẽt ante pc̃tm̃ uir caput mulieris fuiſſet, & eius gubernator extitiſſet: ſed prout mulier contra propriã uoluntatẽ nunc neceſſe habet uiri uoluntati parere. Spinas aũt & tribulos terra germinaſſet, ſi hõ non peccaſſet, in cibũ aĩalium, non aũt in hoĩs pęnã, quia ſ. p̄p̄ eorũ exortu nullus labor, aut punitio hoi operanti in terra accideret, ut Aug. dicit ſuper Gen. ad literam,[*] quàmuis Alchuinus dicat, ꝙ ante peccatum terra omnino ſpinas & tribulos non germinaſſet. Sed primum eſt melius. D. 719. — Li. 14. cap. 26. circa med. to. 5 — Li. ca. 18. tom. 3.

Ad ii dicẽdũ, ꝙ multitudo cõceptuũ induciť in pęnã mulieris non p̄p̄ ipſam procreationẽ prolis, quæ ẽt ante peccatũ fuiſſet, ſed p̄p̄ multitudinẽ afflictionum, quas mulier patitur ex hoc, ꝙ portat fętum conceptum. Vnde ſignanter coniungitur: Multiplicabo ærumnas tuas, & conceptus tuos.

Ad iii dcđm, ꝙ illæ pęnę aliqualiter ad oẽs pertinent. Quæcumq;. n. mulier cõcipit, neceſſe eſt ꝙ ærumnas patiať, & cũ dolore pariat, præter Beatã Virginẽ, quæ ſine corruptione concepit, & ſine dolore peperit: quia eius conceptio nõ fuit ſm̃ legẽ naturæ a primis parẽtibus deriuata. Si aũt aliqua nõ cõcipit, neq; parit, patiť ſterilitatis defectum, qui p̄ponderat pęnis p̄dictis. Similiter ẽt oportet ut quicũq; terrã operať, in ſudore uultus comedat panẽ. Et ipſi q per ſe agriculturã non exercent, in aliis laboribus occupantur. Hõ. n. naſcitur ad laborem, ut dr̃ Iob quinto: & ſic panem ab aliis in ſudore uultus elaboratum manducant.

Ad iiii dcđm, ꝙ locus ille paradiſi terreſtris, q̃uis nõ ſeruiat hoi ad uſum, ſeruit tñ ad documẽtũ, dum cognoſcit p̄p̄ pc̃tm̃ ſe tali loco fuiſſe priuatũ: & dũ p̄ ea q̃ corporaliter in illo paradiſo sũt inſtruiť de his quæ pertinent ad paradiſum cæleſtem, quo aditus hoi præparatur per Chriſtum.

Ad v dcđm, ꝙ ſaluis ſpũalis ſenſus myſteriis, ille locus p̄cipue vr̃ eſſe inacceſſibilis p̄p̄ uehemẽtiã æſtus in locis intermediis ex propinquitate ſolis. Et hoc ſignificatur per flammeũ gladiũ, qui uerſãtilis dr̃ p̄p̄ p̄prietatẽ motus circularis hmõi æſtũ cauſantis: & q̃a motus corporalis creaturę diſponiť miniſterio angelorum, ut patet per Aug. 3. de Trin.[*] Conuenienter ẽt ſimul cũ gladio uerſatili Cherubin adiungiť ad cuſtodiendã uiã ligni uitæ. Vñ Aug. dicit in undecimo ſuper Gen. ad literam.[*] Hoc per cęleſtes poteſtates ẽt in paradiſo uiſibili factum eſſe credendum eſt, ut per angelicum miniſterium eſſet illic quædam ignea cuſtodia. Li. 3. cap. 4 tom. 3. — Li. 11. c. 40 in fine, tomo 3.

Ad vi dcđm, ꝙ hõ ſi poſt peccatũ de ligno vitę comediſſet, non p̄p̄ hoc immortalitatem recupe-

taſſet.

Digitized by Google

taſſet, ſed bñficio illius cibi potuiſſet vitã magis ꝑ lõgare. Vñ qđ dr̃: Et uiuat in ęternũ, ſumit̃ ibi ęternũ pro diuturno. Hoc aũt non expediebat hoi, vt in miſeria huius uitæ diutius permaneret.

Li. 11. cap. 35 poſt me dium. to. 3 Ad VII dcđm, ꝙ ſicut Aug. dicit 11. ſuꝑ Gen. ad literã, *Verba Dei non tã ſunt primis parentibus inſultantis, q̃ cæteros, ne ita ſuperbiãt, deterrentis, ꝑꝑ quos iſta conſcripta ſunt, quia ſ. non ſolum Adam non fuit factus quod fieri voluit, ſed nec illud quod factus fuerat, conſeruauit.

Ad VIII dcđm, ꝙ veſtitus neceſſarius eſt hoi ẽm ſtatũ p̃ſentis miſeriæ ꝑꝑ duo. Primo quidẽ, ꝑꝑ defectũ ab exterioribus nocumentis, puta, intẽperati caloris & frigoris. Sécundo, ad tegumẽtũ ignominiæ, ne turpitudo mẽbrorũ appareat, in qbus præcipuè manifeſtat̃ rebellio carnis ad ſpũm. Hæc aũt duo in primo ſtatu non erant, qa in ſtatu illo corpus hoĩs nõ poterat ꝑ aliqđ extrinſecũ lędi, vt
1. partę q. 97. ar. 2. in primo dictũ eſt. *Nec ẽt erat in ſtatu illo aliqua turpitudo in corpore hoĩs, q̃ ad cõfuſſionẽ induceret. Vñ dr̃ in Gen. Erat aũt uterq; nudus, Adam. ſ. & vxor eius, & non erubeſcebant. Alia aũt ratio de cibo eſt, qui eſt neceſſarius ad fomentum caloris naturalis, & ad corporis augmentum.

Li. 11. c. 31 circa princip. to. 3. Ad VIIII dcđm, ꝙ ſicut Aug. dicit 11. ſuꝑ Gen. ad literã. *Non eſt credendũ ꝙ primi parentes eſſent ꝑducti clauſis oculis, p̃cipuè cũ de muliere dicat̃, quòd vidit lignum quòd eſſet pulchrum, & bonũ ad veſcendũ. Aperti ergo ſunt oculi amborum ad aliquid intuendum, & cogitandum, quod antea numquàm aduerterant, ſ. adinuicem concupiſcendum, quod ante non fuerat.

QVÆSTIO CLXV.

De tentatione primorum parentũ, in duos articulos diuiſa.

Deinde conſiderandum eſt de tentatione primorum parentum.

Circa quam quæruntur duo.

¶ Primò, Vtrũ fuerit conueniens ꝙ a diabolo homo tentaretur.

¶ Secundò, De modo & ordine illius tentationis.

SVP. QVÆ. CLXV. ARTIC. I.
Ægid. 2. 5. d. 23. a. 1.
D. Bon. d. 23. art. 19. 2.
Ric. d. 23. q. 3.
Biel. diſ. 23. q. 1.
Th. aborg. d. 23. q. 1. a. 2.

Pom. p. tot. 798

In tota q. 165. de tẽtatione primorum parẽtũ, hoc ſolũ ſcribendũ occurrit, ꝙ in calce ſecũdi art. culi, cũ dr̃, ꝙ ſerpens obſeruat plantã mulieris, ut ſi qñ in illicita labat̃, delectatio illã capiat, non ſic intelligo, vt ſerpẽs expectet lapſum mulieris, hoc eſt, rõis inferioris, & lapſã delectatione capiat, ſed ꝙ ſerpẽs delectationis laqueo mulierẽ noſtram ex inferiori parte ſi qñ labitur, hoc eſt, ad lapſũ ex ipſa cõcupiſcẽtia ſenſuali, & propoſita ſeu inſurgente delectatione ducit̃, capit detinẽdo hoiem in hmõi delectatione ſẽſibiliũ, dũ inferiora cõſiderat, dũ cõditiones euẽturorũ ſenſibiliũ imaginat̃, cõcipit, & ꝑ eas diſcurrit. Rõ ſiquidẽ inferior fine ſui operis capit̃, quia tũc eius delectatio cõſenſum habet. Et ſic dũ mulier in illicitas labit̃ ſenſuales cogitationes, ſerpẽs inſidiatur, ut delectatione illaqueante, conſenſus adueniat.

Articvlvs primvs

Vtrum fuerit conueniens, vt homo a diabolo tentaretur.

Ad primvm ſic ꝑcedit̃. Vr̃ ꝙ non fuerit conueniens, vt hõ a diabolo tẽtaret̃. Eadẽ. n. pęna finalis debet̃ peccato angeli, & pctõ hoĩs, ẽm illud Matthęi 25. Ite maledicti in ignẽ æternum, qui paratus eſt diabolo & angelis eius: ſed peccatum primi angeli nõ fuit ex aliqua tentatione exteriori. [b] ergo nec primum peccatũ hominis debuit eſſe ex aliqua exteriori tentatione.

¶ 2 Pręt. Deus p̃ſcius futurorũ, ſciebat ꝙ hõ ꝑ tentationẽ dæmonis in pctm̃ deiiceret̃, & ſic bene ſciebat, ꝙ [b] non expediebat ei ꝙ tentaretur. ergo vr̃ ꝙ
F nec fuerit conueniens ꝙ permitteret eum tentari.

¶ 3 Pręt. Qđ aliquis, [b] impugnatorẽ habeat, ad pęnã ꝑtinere vr̃ ſicut & econtrario ꝑtinere vr̃ ad p̃miũ, ꝙ impugnatio ſubtrahat, ẽm illud Prou. 16. Cũ placuerint dño viæ hoĩs, inimicos quoq; eius conuertet ad pacẽ: ſed pęna nõ dẽt p̃cedere culpã. ergo inconueniens fuit ꝙ hõ ante peccatum tentaretur.

G Sed contra eſt, qđ dr̃ Ecc. 34. Qui tẽtat* nõ ẽ, qualia ſcit?

Resp. Dcđm, ꝙ diuina ſapiẽtia diſpoſuit oĩa ſuauiter, vt dr̃ Sap. 8. inquantũ ſ. ſua prouidentia ſingulis attribuit, q̃ eis cõpetunt ẽm ſuã naturã: quia vt dicit Dion. 4. capite de diuinis nomin. *Prouidentiæ non eſt naturã corrumpere, Ca. 4. par. 4. inter me diũ & ſinẽ. Concl. 20. ſed ſaluare. Hoc aũt pertinet ad conditionẽ humanę naturę, vt [m] ab aliis creaturis iuuari, uel impediri poſſit. Vñ conueniens fuit, vt Deus hoiem in ſtatu innocẽtiæ & tẽtari ꝑmitteret ꝑ malos angelos, & iuuari eũ facere ꝑ bonos. [n] Ex ſpeciali. n. bñ
H ficio gr̃æ hoc erat ei collatũ, ut nulla creatura exterior ei poſſet nocere cõtra propriã uoluntatẽ, per quam etiam tentationi dæmonis reſiſtere poterat.

Ad primvm ergo dcđm, ꝙ ẽ. naturã humanam eſt aliqua natura, in qua põt malũ culpę inueniri, nõ aũt ẽ. naturã angelicã. Tẽtare aũt, inducẽdo ad malũ, nõ eſt niſi iã deprauati ꝑ culpã: & iõ conueniẽs fuit, vt hõ ꝑ angelũ malũ tẽtaret̃ ad peccãdũ, ſicut ẽt ẽm ordinẽ naturæ per angelum bonũ promouet̃ ad perfectionẽ. Angelus aũt à ſuo ſuperiori, ſ. à Deo, in bono perfici potuit, non autem ad
I peccandum induci: quia ſicut dicit Iacobi 1. Deus intentator malorum eſt.

Ad II ergo dicẽdũ, ꝙ ſicut Deus ſciebat ꝙ hõ ꝑ tentationẽ in pctm̃ eſſet deiiciendus, ita ẽt ſciebat ꝙ ꝑ liberũ arbit. reſiſtere poterat tentatori. Hoc aũt requirebat conditio naturæ ipſius, vt propriæ voluntati relinqueret̃, ẽm illud Eccl. 15. Deus reliquit hoiem in manu conſilii ſui. Vñ Aug. dicit 11. ſuꝑ Gen. ad literã. *Non mihi vr̃ magnæ laudis futurũ fuiſſe hoiem, ſi ꝑpea poſſet bene viuere, quia nemo male uiuere ſuaderet, cũ in natura poſſe, & in poteſtate habeat velle non conſentire ſuadẽti. Li. 11. c. 4. in medio tom. 3.

K Ad III dcđm, ꝙ impugnatio, cui cũ difficultate reſiſtit̃, pęnalis eſt: ſed hõ in ſtatu innocentię poterat abſq; oĩ difficultate tentationi reſiſtere: & iõ impugnatio tentatoris ei pęnalis non fuit.

Articvlvs II.

Vtrum fuerit conueniens modus, & ordo primæ tẽtationis.

Porrecta ꝑ totum. 799 3. q. 41. art. 4. cor.

Ad secvndvm ſic proceditur. Vr̃ ꝙ nõ fuerit conueniens modus, & ordo primæ tentationis. Sicut enim ordine naturæ angelus erat ſuperior homine, ita & vir erat perfectio muliere: ſed peccatum prouenit ab angelo ad hominem. [h] ergo pari ratione debuit prouenire à viro in mulierem, ut ſcilicet mulier per virum tentaretur, & non econuerſo.

¶ 2 Pręt.

¶2 Præt; Tētatio primorum parētum fuit p̄ ſuggeſtionem: poteſt autē diabolus ēt ſuggerere homini abſque aliqua exteriori ſenſibili creatura. Cũ ergo primi parentes eſſent ſpirituali mēte p̄diti minus ſenſibilibus q̃ intelligibilibus inherētes, conuenientius fuiſſet, quòd ſolum ſpirituali tentatione homo tentaretur, quàm exteriori. A

¶3 Præt. Non poteſt conuenienter aliquis malũ ſuggerere, niſi per aliquod apparens bonum: ſed multa alia animalia habent maiorem apparentiã boni, quàm ſerpens. non ergo conuenienter tentatus fuit homo a diabolo per ſerpentem.

¶4 Pręt. Serpens eſt animal irrõale: ſed aĩali irrõnali nõ cõpetit ſapiētia, nec locutio, nec pęna. ergo inconuenienter inducit̃ ſerpens eē callidior cũctis aĩalibus, vel prudentiſſimus oĩum beſtiarũ, ſm aliã translationem. Inconuenienter etiam inducit̃ fuiſſe muliere locutus, & a Deo punitus.

Sed contra eſt, q̄ id q̄d eſt primũ in aliquo gñe, dēt eē ꝓportionatũ his q̃ in eodē gñe conſequunt̃: ſed in quolibet gñe peccati inuenitur ordo primę tentationis, inquantũ videlicet p̄cedit in ſenſualitate, q̃ per ſerpentē ſignat̃, peccati concupiſcentia: in rõe iferiori, q̃ ſignatur p̄ mulierē, delectatio: in rõe ſuperiori, q̃ ſignatur per virum, conſenſus peccati, ut Augu. dicit 12. de Trin. ergo congruus fuit ordo primæ tentationis.

Li. 12. ca. 12, to. 3. Concl. m

Resp. Dcđm, q̄ hõ cõpoſitus eſt ex duplici natura, itellectiua ſ. & ſenſitiua: & iõ diabolus i tētatione hoĩs uſus eſt incitamēto ad peccãdũ dupliciter. Vno mõ, ex parte itellectus, inquãtum ꝓmiſit diuinitatis ſimilitudinē p̄ ſciētiæ adeptionē quã hõ naturaliter deſiderat. Alio mõ, ex parte ſēſus, & ſic uſus ē de his ſēſibilibus rebus, q̃ maximã hñt affinitatē ad hoĩem, partĩ q̄dē in eadem ſpē tētãs virũ p̄ mulierē, partĩ vero in eodē gñe tētãs mulierē p̄ ſerpentē, partim uero ex gñe ꝓpinquo proponens pomũ ligni uetiti ad edendum.

Ad primum ergo dcđm, q̄ in actu tentationis diabolus erat ſicut principale agēs, ſđ mulier aſſumebat̃ quaſi inſtrm̃ tentationis ad deiicendũ uirũ, tũ, q̄a mulier erat infirmior uiro, unde magis ſeduci poterat: tũ ēt ꝑ ꝑ coniunctionē eius ad uirũ maximè p̄ eã diabolus poterat uirũ ſeducere. Non tamē eſt eadē rõ principalis agētis, & inſtrumenti. Nã principale agens oportet eſſe potius, quod non requiritur in agente inſtrumentali.

Ad II dcđm, q̄ ſuggeſtio, qua ſpiritualiter diabolus homini aliq̄d ſuggerit, oſtēdit diabolũ plus habere ptãtis in homine, q̃ ſuggeſtio exterior: q̄a per ſuggeſtionem interiorem immutatur a diabolo, ſaltem homini phantaſia, ſed per ſuggeſtionē exteriorem immutatur ſola exterior creatura. Diabolus. n. minimum poteſtatis habebat in homine ante peccatum: & iõ non potuit eum interiori ſuggeſtione, ſed ſolum exteriori tentare.

Ad III dcđm, q̄ ſicut Aug. dicit 11. ſuper Ge. ad literã, nõ debemus opinari q̄ ſerpētē ſibi, per quē tentaret, diabolus eligeret. Sed cum eſſet in illo decipiendi cupiditas, non niſi per illud animal potuit, per quod poſſe permiſſus eſt.

Li. 11. c. 3. in prin. to. 3.

Ad IIII dicendũ, q̄ ſicut Aug. dicit 11. ſup. Gen. ad literã, ſerpens dictus eſt ſapiens, vel calliſtus, ſiue prudēs, ꝑ aſtutiã diaboli, quæ i illo agebat dolũ. Sicut dr̃ prudens, vel aſtuta lingua, quã prudens, vel aſtutus mouet ad aliq̄d prudēter, vel aſtutè ſuadendũ. Neque ēt ſerpens uerborũ ſonos intelligebat, qui ex illo fiebãt ad mulierē. Neq;. n. conuerſa credenda eſt anima eius in naturalē rõalē. q̃nqnidē nec ipſi hoĩes, quorũ rõalis natura eſt, cum dæmon in eis loquitur, ſciunt quid loquantur. Sic ergo locutus eſt ſerpens homini, ſicut aſina in qua ſedebat Balaã propheta, locuta eſt hoĩ, B niſi q̄ id fuit opus diabolicũ, hoc angelicũ. Vñ ſerpens nõ eſt interrogatus, cur hoc fecerit: quia nõ in ſua natura ipſe hoc fecerat, ſed diabol9, in illo, qui iã ex peccato ſuo igni deſtinatus fuerat ſempiterno. Q̄d aũt ſerpenti dr̃, ad eũ qui per ſerpentē operatus eſt, referatur. Et ſicut Aug. dicit in lib. ſuper Gen cont. Manich. Nũc quidem eius pęna, ſ. diaboli, dr̃, qua nobis cauēndus eſt, nõ ca q̃ vltimo iudicio reſeruat̃. Per hoc. n. q̄ ei dr̃. Maledictus es inter oĩa aĩantia & beſtias terræ, pecora illi pręponuntur non in ptãte, ſed in conſeruatione naturæ ſuæ; C quia pecora non amiſerunt beatitudinē aliq̃ cęleſtem, quam nunq̃ habuerunt, ſed in ſua natura quam acceperunt, peragunt vitam. Dr̃ ēt ei. Pectore & vētre repes, ſm aliam lr̃am. Vbi noĩe pectoris ſignatur ſuperbia, q̄a ibi dñatur impetus aĩæ: noĩe ãt ventris ſignatur carnale deſideriũ, quia hęc pars mollior ſentitur in corpore: his ãt rebus ſerpit ad eos quos vult decipere. Quod ãt dr̃: Terram comedes cũctis dieb. vitæ tuæ, duob. modis intelligi pt, vel ad te pertinebunt quos terrena cupiditate deceperis, i. peccatores, qui terræ noĩe ſignantur: vel tertium genus tētationis, i. cupiditatis, his verbis D figurat̃, quod eſt curioſitas. Terram. n. qui manducat, profunda & tenebroſa penetrat. Per hoc ãt, q̄ inimicitię ponunt̃ inter ipſum & mulierem, oñdit̃ nos non poſſe a diabolo tētari, niſi per illam aĩalē partem, q̃ quaſi mulieris imaginem in hoĩe gerit, ſicut oñdit. Semen ãt diaboli eſt peruerſa ſuggeſtio: ſemen mulieris, fructus boni operis, quod peruerſæ ſuggeſtioni reſiſtit. Et ideo obſeruat ſerpens plãtam mulieris, vt ſi qñ in illicita labitur, delectatio illam capiat: & illa obſeruat caput eius, vt eũ in ipſo initio malę ſuaſionis excludat.

Lib. 2. cap. 29. in pr. tom. 3.

Li. 2. c. 17. in medio, tom. 1.

QVÆST. CLXVI.

E *De Studioſitate, in duos art diuiſa.*

Poſtea conſiderandum eſt de ſtudioſitate, & curioſitate ſibi oppoſita.

Circa Studioſitatem autem quæruntur duo.

¶ Primò, Quæ ſit materia ſtudioſitatis.

¶ Sedò, Vtrũ ſit pars tēpantiæ.

Articvlvs I.

Vtrum materia ſtudioſitatis ſit propriè cognitio.

Ad primum ſic ꝓcedit̃. Vr̃ quòd materia ſtudio-

Sup. q. CLXVI. et CLXVII.

In q. duabus ſimul ſ. 166. & 167. de ſtudioſitate & curioſitate, d o dubia occurrunt. Primum, de ſubiecto ſtudioſitatis & curioſitatis, an ſit appetitus ſuperior, qui eſt uoluntas: an appetitus inferior qui eſt concupiſcib. lis & iraſcibilis. & rõ dubii eſt, quia ex parte materiæ apparet, q̄ in uoluntate ſint ſubiectiue: q̄a cognoſcere (q̄d materia eſt utriuſq;) nõ at [illegible]

Porrec. per tot.

801

Sup. q. 160 art. 2. cum & infr. q. 167. art. 1. cor.

tẽtia cognoſcitiua ad cognoſcendú, nõ eſt actus moraliter bonꝰ, niſi ſit immediatè cõſtitutus, put ſapiés determinabit, tũ qa põt cadere ſup indebita materia, vt ſi qs applicet intellectũ ad perſpiciẽdũ ſupernaturalia. nã ſicut vtẽs mẽbris gñatiuis circa materiã nõ ꝓportionatã, peccat, ita vtens intellectu ad vidẽdũ excedẽtia, peccat: tũ pp circũſtãtias, puta, qñ oportet vti intellectu, uel ſenſu, & qñ non: & pp qd oportet, vt ſ. hõ nõ vtatur intellectu ad cognoſcendũ, niſi ad debitũ finẽ. Ex dña igiť inter ipſam cognitionẽ, & ſtudiũ cognoſcẽdi, apparet ſolutio dubii. Cognitio ſiquidem non eſt materia ꝓxima moralis virtutis, ſed ex uirtute intellectuali, aut naturali in parte ſenſitiua bene, uel male ſe hẽt. Studiũ aũt cognoſcẽdi, qđ eſt actꝰ volũtatis paſſiuè in potẽtiis cognoſcitiuis exiſtẽs, ꝓpria eſt materia appetitus, quẽ moderari oportet p uirtutem ſtudioſitatis, & manifeſtè indiget regulatione ad hoc vt bonũ moraliter ſit. Vñ ea q̃ p accidens ſe habent ad cognitionẽ, puta, finis malus, impeditio debiti, & ſiquid eſt eiuſmodi, p ſe habent ſe ad ſtudiũ cognoſcẽdi, q; actꝰ eſt volũtatis, cui nulla boni & mali moralis dña eſt p accidens, qñ totam illius latitudinẽ per ſe reſpicit.

In prin. 1. Meta. to. 3

Concl. in

q. 160. ar. 2

Lib. 6. cap. vlt. tom. 5.

1. 2. quę. 9. art. 1.

Lib. 2. cap. vlt. to. 5.

SVP. Q V. CLXVII. ARTIC. I.

IN ar. 1. q. 167. nota q; negatio debiti finis in cognitione creaturarũ tertio loco cõſtituẽs pctm̃ in litera, qñ ſ. nõ refert in cognitionem Dei, dupliciter põt intelligi, q; cõſtituat pctm̃. Primò, ac ſi oporteat cognitionẽ Dei eſſe finẽ ꝓximũ, pp quẽ eſt cognitio creaturę. Et in hoc ſenſu non eſt intelligẽda ꝑſens litera: qm̃ cognitio creaturæ ſm̃ rõem rectã hẽt pro proximo fine ſe ipſam, vt patet de ſcientiis ſpeculatiuis. nec aliqua lege iubemur habere Deum pro fine proximo ſpeculationis creaturarũ, cũ ſit in gñe boni honeſti, qđ pp ſeipſum bonum eſt. Secũdo ergo põt intelligi qa oportet Dei cognitionem eſſe finẽ vltimũ cognitionis creaturarũ: & in hoc ſenſu intelligitur litera. Nã ſicut oĩs ſcientia aĩæ ordinať ad fęlicitatẽ tãq̃ vltimũ finẽ, ita oĩs creaturæ cognitio ordinať ad cognitionẽ Dei vt finẽ vltimũ. Nec eſt opus ꝓptea ad pctm̃ cuitandũ, q; cũ quis vacat ſcientiis creaturarũ, ordinet earũ notitiã in Dei cognitionem: qm̃ ſuapte natura cognitio creaturę gradũ cõſtituit aſcenſionis ad cognitionem Dei. Et iõ appetẽs ſtudiũ ſciendi creaturã, eo ipſo appetit gradũ deducentẽ in cognitionẽ Dei: niſi appetitu peruerſo deductionẽ hmõi cõtemnat, & negationẽ ordinis ad Dei cognitionẽ, q in ipſo gradu cognitionis creaturę eſt amplectať. Tunc.n. peccatũ in litera deſcriptum, accidit.

Porret. per tot.

tiones ciborũ, & venereorum ſm naturã corporalem, ita ſm aĩam naturaliter deſiderat cognoſcere aliqđ. Vñ & Phil. dicit in princ. Meta.* Oẽs hoĩes naturaliter ſcire deſiderãt. Moderatio aũt hmõi appetitus ꝑtinet ad virtutẽ ſtudioſitatis: vñ ꝑñs eſt q; ſtudioſitas ſit pars potẽtialis tẽperãtię, ſicut virtꝰ ſecũdaria ei adiũcta vt principali virtuti, & cõpręheditur ſub modeſtia rõe ſuperius dicta.*

AD PRIMVM ergo dcẽm, q; prudẽtia eſt cõpletiua oĩm uirtutũ moraliũ, vt dr̃ in 6. Eth.* Inquãtũ ergo cognitio prudẽtię ad oẽs virtutes ꝑtinet, intm̃ nomen ſtudioſitatis, q̃ propriè circa cognitionem eſt, ad omnes uirtutes deriuatur.

AD II dcẽm, q; actus cognoſcitiuæ virtutis imperať a vi appetitiua, q̃ eſt motiua oĩum viriũ, vt ſ. dictũ eſt.† Et iõ circa cognitionẽ duplex bonũ pt attẽdi. Vnũ quidẽ quãtũ ad ipſũ actũ cognitionis: & tale bonũ ꝑtinet ad virtutes itellectuales vt ſ. hõ circa ſingula eſtimet verũ. Aliud aũt bonũ eſt, qđ pertinet ad actũ appetitiuę uirtutis, vt ſ. hõ hẽat appetitũ rectũ applicãdi vim cognoſcitiuam ſic uel aliter, ad hoc, vel ad illud: & hoc pertinet ad uirtutẽ ſtudioſitatis, unde computatur inter uirtutes morales.

AD III dcẽm, q; ſicut Philo. dicit i 2. Eth.† ad hoc q; hõ fiat virtuoſus, oportet q; ſeruet ſe ab his, ad q̃ maximè iclinat natura. Et inde eſt q; qa natura ꝑcipuè inclinat ad timẽdũ mortis ꝑicula, & ad ſectãdũ delectabilia carnis: iõ laus virtutis fortitudinis ꝑcipue cõſiſtit in quadã firmitate ꝑſiſtẽdi ꝯtra hmõi pericula, & laus uirtutis tẽperãtiæ in quadã refrænatione a delectabilib. carnis. Sed quãtũ ad cognitionẽ eſt in hoĩe cõtraria inclinatio: qa ex parte aĩæ inclinať hõ ad hoc, q; cognitionẽ rerũ deſideret. Et ſic oportet ut laudabiliter hõ hmõi appetitũ refrænet, ne immoderate rerũ cognitioni intẽdat. Ex parte uerò naturę corporalis hõ inclinať ad hoc, ut laborẽ inquirẽdi ſciẽtiã uitet. Quãtũ ergo ad

A primũ, ſtudioſitas i refrænatione ꝯſiſtit, & ſm hoc poniť pars tẽperãtiæ. Sed quantũ ad ſm, laus uirtutis hmõi conſiſtit in quadã uehemẽtia intẽtionis ad ſciẽtiã rerũ ꝑcipiẽdã: & ex hoc noiať. Primũ aũt eſt eſſẽtialius huic uirtuti, q̃ ſm: nã appetitꝰ cognoſcẽdi ꝑ ſe reſpicit cognitionẽ, ad quã ordinať ſtudioſitas. Sed labor addiſcẽdi ẽ impedimẽtũ quoddã cognitionis: B uñ reſpiciť in hac uirtute ꝑ accidẽs quaſi remouẽdo ꝓhibẽs.

QVÆSTIO CLXVII.

De curioſitate, in duos artic. diuiſa.

POSTEA conſiderandum eſt de curioſitate. Et circa hoc queruntur duo.

¶ Primò, utrum uitium curioſitatis poſſit eſſe in cognitione intellectiua.

¶ Secundò, Vtrum ſit in cognitione ſenſitiua.

C

ARTICVLVS I.

Vtrum circa cognitionem intellectiuam poſſit eſſe curioſitas.

AD PRIMVM ſic ꝓcedi. Vr̃ q; circa cognitionẽ intellectiuã nõ poſſit eſſe curioſitas qa ſm Philoſ. in 2. Eth.† in his quæ ſm ſe ſunt bona, uel mala, non poſſunt accipi medium & extrema: ſed cognitio intellectiua ſm ſe ẽ bona. In hoc .n. ꝑ fectio hoĩs uľ cõſiſtere, ut intellectus eius de potẽtia reducať in actũ, qđ fit per cognitionẽ ueri D tatis. dicit ẽt Dion.* 4. cap. de diuin. nomin. q; bonũ aĩæ humanæ eſt ſm rõem eſſe cuius ꝑfectio in cognitione ueritatis cõſiſtit, ergo circa cognitionẽ intellectiuã non põt eſſe uitiũ curioſitatis.

802

3. di. 35. q. 2. ar. 3. q. 3

Li. 2. ca. 6. declinãdo ad fi. to. 5.

C. 4. par. 4. non multum remote a fine.

¶ 2 Præt. Illud, ꝑ quod hõ aſſimilať Deo, & quod à Deo conſequiť, nõ põt eſſe malũ: ſed quæcumque abundantia cognitionis a Deo eſt, ſm illud Eccl. 1. Oĩs ſapientia à dño Deo eſt. & Sap. 7. dr̃. Ipſe dedit mihi horũ q̃ ſunt ſcientiam ueram, ut ſciam diſpoſitionem orbis terrarum, uirtutes elementorum & c. Per hoc etiam homo Deo aſſimilatur, q; ueritatem cognoſcit: quia omnia nuda & aperta E ſunt oculis eius, ut habetur ad Hebr. 4. Vnde primi Regum 2. dicitur, quòd Deus, ſcientiarum dominus eſt. ergo quantumcumque abundet cognitio ueritatis, non eſt mala, ſed bona: appetitus autem boni non eſt uitioſus. ergo circa intellectiuam cognitionem ueritatis nõ poteſt eſſe uitium curioſitatis.

¶ 3 Præ. Si circa aliquã intellectiuã cognitionẽ poſſet eſſe curioſitatis uitiũ, ꝑcipuè eſſet circa philoſophicas ſciẽtias: ſed eis intẽdere non uľ eſſe uitioſum. dicit. n. Hiero. ſuper Danielẽ.* Qui de menſa, uel uino regis noluerunt comedere ne polluanť, ſi ſapientiam, atque doctrinam Babyloniorum ſcirent eſſe peccatum, numquàm acquieſcerẽt diſcere

Dan. 1. ſup illud propoſuit autem to. 5. & habetur in decreto d. 37. ca. q de menſa.

ſcere quod non licebat. Et Aug. dicit in 2. de doct. christiana, † ꝙ ſi qua vera philoſophi dixerunt, ab eis ſunt tanq̃ ab iniuſtis poſſeroribus in vſum noſtrum vendicanda. Non ergo circa cognitioné intellectiuam poteſt eſſe curioſitas vitioſa.

† Lib. 2. ca. 40 in prin. cip. tom. 3. ſuper illud ad Ephe. 4 ... ſen ſus tom. 9.

Sed contra eſt, qđ Hiero. † dicit. Nõne vobis vr̃ in vanitate ſenſus, & obſcuritate mẽtis ingredi, q diebus ac noctibus in dialectica arte torquẽt, q phyſicus pſcrutatur oculos trãs celũ leuat? ſed vanitas ſẽſus, & obſcuritas mẽtis eſt vitioſa. ergo circa intellectiuas ſcias poteſt eſſe curioſitas vitioſa.

Q. præced. art. 1.

Resp. Dcđm, ꝙ ſicut dictũ eſt, * ſtudioſitas nõ eſt directè circa ipsã cognitionẽ, ſed circa appetitũ & ſtudiũ cognitionis acquirẽdæ. Aliter aũt eſt iudicãdũ de ipſa cognitione ueritatis, & aliter de appetitu & ſtudio veritatis cognoſcẽdæ. Ipſa. n. [d] [m] veritatis cognitio, p ſe loquẽdo, bona eſt. Põt aũt p accidens eſſe mala, rõe. ſ. alicuius cõſequẽtis, [n] vel inquãtũ. ſ. aliqs de cognitione veritatis ſupbit, ſm illud 1. ad Cor. 8. Scia inflat: uel inquantũ hõ vtiẽ cognitione ueritatis ad peccãdũ. Sed ipſe [p] appetitus, vel ſtudiũ cognoſcẽdę veritatis p̃t hr̃e rectitudinẽ, vel pũerſitatẽ. [q] Vno quidẽ mõ, put aliqs tẽdit ſuo ſtudio in cognitionẽ ueritatis, prout p accidẽs iungiẽ ei malũ, ſicut illi q ſtudent ad ſciam ueritatis, ut exinde ſuperbiant. Vñ Aug. dicit in li. de moribus Eccl. * Sunt q deſertis uirtutibus, & neſciẽtes quid ſit Deus, & quã ta ſit maieſtas ſp eodẽ mõ manẽtis naturæ, magnũ aliquid ſe agere putant, ſi uniuerſam iſtã corporis molẽ, quã mundũ nuncupamus, curioſiſſimè intenſiſſimeq; pquirant. Vñ ẽt tanta ſuperbis gigniẽ, ut in ipſo cælo, de quo ſæpe diſputant, ſibimet habitare videanẽ. Similiter ẽt illi q ſtudent addiſcere aliqđ ad peccãdũ, uitioſum ſtudiũ habent, ſm illud Hier. 9. Docuerunt linguã ſuã loqui mẽdaciũ: ut inique agerẽt, laborauerũt. Alio aũt mõ põt eſſe uitiũ ex ipſa inordinatione appetitus & ſtudii ad diſcẽdã ueritatẽ. Et hoc quadrupliciter. Vno mõ, inquantũ p ſtudiũ minus utile retrahunẽ à ſtudio, qđ eis ex neceſſitate incũbit. Vñ Hiero. dicit. * Sacerdotes dimiſſis Euãgeliis & prophetis, uidemus comœdias legere, & amatoria bucolicorũ uerſuũ verba cãtare. Alio mõ, inquantũ ſtudet aliqs addiſcere ab eo, a quo nõ licet: ſicut patet de his q aliqua futura a dæmonib. p quirũt, q̃ eſt ſuperſtitioſa curioſitas. Vñ Aug. dicit in li. de uera * religione. Neſcio an philoſophi impedirenẽ à fide uitio curioſitatis in pcunctãdis dẽmonibus. Tertio, qñ hõ appetit cognoſcere ueritatẽ circa creaturas nõ referẽdo ad debitũ finẽ, ſ. ad cognitionẽ Dei. Vñ Aug. dicit ĩ li. de uera * religione, ꝙ in cõſideratione creaturarũ nõ eſt uana, & peritura curioſitas exercenda, ſed gradus ad immortalia & ſp manẽtia faciẽdus. Quarto mõ, inquãtũ aliqs ſtudet ad cognoſcendã ueritatẽ ſupra ꝓprii ingenii facultatẽ, quia per hoc hoĩes de facili in errores labunẽ. Vñ dr̃ Eccl. 3. Altiora te ne quęſieris, & fortiora te nẽ ſcrutatus fueris, & in pluirib. operibus eius ne fueris curioſus. Et poſtea ſequiẽ: Multos. n. ſupplantauit ſuſpitio eorum, & in uanitate detinuit ſenſus eorum.

D. 919. Concl. m

Concl. p

Ca. 21. ante me. to. 1

Ad Damas. de filio prodigo, ante med. to. 4.

Ca. 4. in fine, tom. 1.

Ca. 29. parũ a princ. tom. 1.

F Ad primvm ergo dcđm, ꝙ bonũ hoĩs conſiſtit in cognitione ueri: non tñ ſummũ hoĩs bonũ cõſiſtit in cognitione cuiuslibet ueri, ſed in perfecta cognitione ſummæ ueritatis, ut patet per Phil. in 10. Ethic. * Et iõ põt eſſe uitium in cognitione aliquorum uerorum, ſm ꝙ talis appetitus non debito modo ordinatur ad cognitionem ſummæ ueritatis, in qua conſiſtit ſumma fęlicitas. D

• 273. & 274.

Li. 10. Eth. cap. 7. & 8 tom. 5.

Ad II dcđm, ꝙ etſi rõ illa dicit, ꝙ cognitio ueritatis ſm ſe bona ſit, nõ tñ per hoc excludiẽ q̃n poſſit aliqs cognitione ueritatis abuti ad malũ, uel ẽt inordinatè cognitionẽ ueritatis appetere: quia ẽt oportet appetitum boni debito mõ regulatũ eſſe. G

Ad III dcđm, ꝙ ſtudiũ philoſophiæ ſm ſe eſt licitũ, & laudabile pp ueritatẽ quã philoſophi perceperunt Deo illis reuelante, ut dr̃ ad Rom. 1. Sed quia quidã philoſophi abutunẽ ap fidei impugnationem, iõ Apoſtolus dicit ad Co[...] ſ. 2. Videte ne quis uos decipiat per philoſop[...] [...]æ inanẽ ſcientiam ſm traditionẽ hoium. [g] [...]ẽm Chriſtum. Et Dionyſius dicit in E[...] ad Polycarpum, * de quibuſdam philoſophis, ꝙ diuinis non ſanctè contra diuina utuntur, per ſapientiam Dei tentantes expellere diuinam uenerationem.

Inter prin. & medium illius.

H

Articvlvs II.

Vtrum uitium curioſitatis ſit circa ſenſitiuam cognitionem

Ad secvndvm ſic pceditẽ. Vr̃ ꝙ uitiũ curioſitatis nõ ſit circa ſenſitiuã cognitionẽ. Sicut. n. aliqua cognoſcũtur p ſenſũ uiſus, [h] ita ẽt aliqua cognoſcunẽ p ſenſum tactus & guſtus: ſed circa tãgibilia & guſtabilia nõ poniẽ uitiũ curioſitatis, ſed magis uitiũ luxurię & gulæ. ergo ur̃ ꝙ uitiũ circa ea q̃ cognoſcuntur per uiſum, non ſit uitium curioſitatis. I

¶ 2 Præt. Curioſitas eſſe ur̃ in [h] inſpectione ludorũ. Vñ Aug. dicit in 6. cõfeſſio. * ꝙ quodã pugnę caſu cũ clamor ingẽs totius populi uehemẽter Alipiũ pulſaſſet, curioſitate uict[9] aperuit oculos, ſđ ĩſpectio ludorũ nõ ur̃ eſſe uitioſa, qa hmõi iſpectio delectabilis reddiẽ pp repſentationẽ, in qua hõ naturaliter delectaẽ, ut Phil. dicit ĩ ſua poetria. * ñ ergo circa ſẽſibiliũ cognitionẽ ẽ uitiũ curioſitatis K

Li. 6. ca. 8. in medio, tom. 1.

Ca. 2. to. 6.

¶ 3 Præt. Ad curioſitatẽ ptinere ur̃ act[9] pximorũ [h] pquirere, ut dicit Beda: * ſed perquirere facta aliorũ nõ ur̃ eẽ uitioſũ, qa ſicut dr̃ Eccl. 17. Vnicuiq; mandauit Deus de proximo ſuo. ergo uitiũ curioſitatis non eſt in huiuſmodi particularibus ſenſibilibus cognoſcendis.

In 1. cano. Ioan. ca. 1. Et in lib. ſcintillarum c. 69.

SVP. QV. CLXVII. ARTIC. II.

Porre. p m. 803

In art. 2. eiuſdem q. 167. dubiũ occurrit, qm diminutus vr̃ author circa curioſitatem ſenſitiuæ cognitionis, cũ omittit tertium naturalẽ finẽ, duobus tñ enumeratis. Senſitiua namq; cognitio non ſolum ad duo, vt in litera dr̃, ſ. vitã & intellectum, ſed ẽt ad ſeipſam in homine ordinatur, ꝙ in litera non dr̃. Homini enim natura dedit videre propter videre & pp audirẽ, cuius infallibile ſignum eſt, quòd naturaliter hõ delectatur in ipſo videre & in ipſo audire &c. Et in hoc homo differre videtur a cæteris animantibus ſecluſo ordine ad intellectum. Et hinc ſequitur in propoſito, quòd non eſt curioſitatis videre propter videre, & audire vt audiat &c. Sicut non eſt curioſitatis videre & audire propter intellectum, aut vitæ commoda, quoniam ad naturalem finẽ actũs ordinaẽ ſine aliqua mala circunſtantia. ¶ Ad hoc dr̃, ꝙ ſicut licuit Ariſtoteli in lib. de ſenſu & ſenſato, illam hominis olfactionem, quæ in florũ odore delectatur

tur ſine vlla ad tactũ & guſtum relatione, quam ſoli homini ꝓpriam dicit, reducere in aliam humanæ utilitatis ſpeciem, ſcilicet in ſanitaté cerebri, ut patet ibi, ita ꝙ poſſint naturã dediſſe hoĩ talé ſenſationé ꝑp ſanitaté: ita licut aut hoĩ cognitioné ſẽſitiuam datam hoĩ, ẽt ꝑp ſeipſam, reducere ẽt in obſequium cognitionis intellectiuæ, ita ꝙ ſub illo mẽbro cõprehendi utrũque cognitionis ſenſitiuæ in homine finẽ proprium. ſ. ſeipſã, & intellectiuã cognitioné. Ad id aũt qđ ad ꝓpoſitũ applicat de uidente ut uideat &c. dr: ꝙ per ſe loquendo, uidere ut ſenſus habeat hãc ſuã perfectioné, q eſt uidere: & ſimiliter audire ut auditus habeat ſuam perfectionem, quæ ẽ audire, nullum peccatũ eſt. Sed illud eſt uacare perfectioni, hoc recreationi naturæ. Sed ꝑ accidens eſt ibi peccatũ ſi ſcilicet impeditur hõ ꝓpterea à debitis cogitationibus. ut Aug. dicit de uiſu canis poſt leporem. Et vniuerſaliter cõtingit peccatum in applicãdo ſenſum ad ſentiẽdũ ꝑp ſentire, aut ſẽſationis delectationé ſi circumſtãtia aliqua debita deſit, aut diſcõueniens apponatur ex perſona, loco, tempore, quantitate &c.

Cap. 38. circa med. præcipue. to.n. 1.

†Super illud 1. Ioã. Omne qđ eſt in mundo aut eſt cõcupiſcẽtia carnis &c.

¶ In rãſione ad primũ eiuſdẽ ſecundi articuli, dubiũ occurrit circa differentiam in litera poſitã inter gulã luxuriãq; ex vna & curioſitaté ex alia parte: qm̃ aut nulla, aut falſa uĩ. Nam per uſum rerum tangibiliũ poſſumus duo intelligere, uel applicationé rerũ tangibiliũ ad tactum, uel applicationem rerũ tangibilium ad alia opera. Et ſi primo mõ intelligimus, tunc differentia eſt nulla: quia ẽt curioſitas eſt circa applicationem tactus, & omnium ſẽſuum ad ſentiendũ ſua ſenſibilia, ut in litera dĩ. Si ſecũdo mõ, falſa eſt differentia: quia nec luxuria, nec gula eſt circa uſum tangibiliũ, quo utuntur, & emunt, & alia multa de eis fiũt.

Concl.

Li. 10. cap. 35. Paulo ante fi. to. 1.

¶ Ad hoc dĩ, ꝙ ſermo literæ formalis eſt, & de uſu tãgibiliũ, quatenus tãgibilia ſenſu tactus & guſtus, ut eſt, quidam tactus ſunt intelligẽdi. Huiuſmodi aũt uſus in uenereis cibo, potuq; conſiſtit: ita ꝙ differentia conſiſtit in hoc, ꝙ gula ſeu luxuria uerſat circa delectationem tangibiliũ, quæ conſiſtit in uſu eorũ, hoc eſt, in applicatione eorũ ad uenereos actus, ſeu ad comedendũ & bibẽdũ. Curioſitas uero uerſatur circa delectationem eorundem, ſ. tangibiliũ, & ẽt reliquorum ſenſibilium, ſ. guſtabilium, odorabiliũ, audibiliũ, ac uiſibilium, quæ conſiſtit in cognitione eorundẽ. Curioſus. n. quęrit cognoſcere ac diſcernere ſenſibilia. Luxurioſus aũt, ac guloſus quærit uti ſenſibilibus.

Concl.

Sed contra eſt, qđ Aug. dicit in lib. de uera* relig. ꝙ cõcupiſcentia oculorũ reddit hoĩes curioſos. Vt ãt dicit Beda, † Cõcupiſcentia oculorũ eſt non ſolũ in diſcẽdis magicis artibus, ſed ẽt in cõtẽplandis ſpectaculis, & indignoſcẽdis & carpendis uitiis proximorũ quæ ſunt quædam particularia ſenſibilia. Cũ ergo concupiſcentia oculorum ſit quoddã uitiũ, ſicut ẽt ſuperbia uitæ, & concupiſcẽtia carnis, cõtra q̃ diuidiĩ 1. Ioannis 2. vĩ ꝙ uitiũ curioſitatis ſit circa ſenſibilium cognitionem.

Resp. Dicendũ, ꝙ cognitio ſenſitiua ordinaĩ ad duo. Vno n. mõ tã i hoibus, q̃ in aliis animalibus ordinaĩ ad corporis ſuſtentationẽ, quia per huiuſmodi cognitionẽ hoĩes, & alia aĩalia uitant nociua, & conquirũt ea q̃ ſunt neceſſaria ad corporis ſuſtentationẽ. Alio mõ, ſpãliter in hoĩe ordinaĩ ad cognitionẽ itellectiuã, uel ſpeculatiuã, uel practicã. ᵐAppone re ergo ſtudium circa ſenſibilia cognoſcẽda, dupliciter ꝑt eſſe uitioſum ⁿ. Vno mõ, inquantũ cognitio, ſenſitiua non ordinatur in aliquid utile: ſed potius auertit hoiem ab utili conſideratione. Vñ Aug. dicit i 10. conf.* Canẽ currẽtẽ poſt leporem iam nõ ſpecto cum in circo fit. At uero in agro ſi caſu, trãſeam, auertit me fortaſſis ab aliqua magna cogitatione, atque ad ſe cõuertit illa uenatio: & niſi iam mihi demonſtrata ĩfirmitate mea, cito admoneas uanus hebeſco. Alio mõ, inquãtum cognitio ſenſitiua ordinatur ad aliquod noxium, ſicut inſpectio mulieris ordinatur ad concupiſcendũ, & diligens inquiſitio eorũ quæ ab aliis fiũt, ordinatur ad detrahendũ. ᵖSi quis aũt cognitioni ſenſibiliũ intendit ordinate ꝑp neceſſitatẽ ſuſtẽtãdæ naturæ, uel ꝑp ſtudium intelligendę ueritatis, eſt uirtuoſa ſtudioſitas circa ſenſibilem cognitionem.ᑫ

Ad primum ergo dcẽm, ꝙ luxuria, & gula ſunt circa delectationes quæ ſunt in uſu rerũ tangibiliũ. Sed circa delectationẽ cognitionis omnium ſenſuum eſt curioſitas, & uocatur cõcupiſcentia oculorũ: quia oculi ſunt ad cognoſcendũ in ſenſibus principales, uñ oĩa ſenſibilia uideri dñr, ut Aug. dicit in 10. lib. conf. *Et ſicut Aug. ibidem ſubdit, † ex hoc euidentius diſcernitur, quid uoluptatis, quid curioſitatis agatur per ſenſus, ꝙ uoluptas pulchra, ſuauia canora, ſapida, lenia, ſectaĩ. Curioſitas aũt ẽt his contraria tentandi cauſa non ad ſubeundam moleſtiam, ſed experiendi noſcendique libidinem.

Ad II dcẽm, ꝙ inſpectio ſpeculorum uitioſa redditur, inquantũ per hoc homo fit ꝓnus ad uitia uel laſciuiæ, uel crudelitatis, per ea quæ ibi repræſentantur. Vndẽ Chriſoſt.* dicit ꝙ adulteros inuerecundos conſtituunt tales inſpectiones.

Ad III dicendum, ꝙ proſpicere facta aliorum, uel inquirere bono aĩo, uel ad utilitatẽ ꝓpriam, ut. ſ. homo ex bonis operibus proximi prouoceĩ ad melius: uel etiam ad utilitatem illius, ut ſcilicet corrigatur ſi quid ab eo agĩ uitioſe ſm regulã charitatis, & debitum officii, eſt laudabile ſecundũ illud ad Heb. 10. Conſiderate uos in uicem in prouocationem charitatis, & bonorum operũ. Sed ꝙ aliquis intendat ad conſideranda uitia proximorum ad deſpiciendum, uel detrahendum, uel ſaltem inutiliter inquietandum, eſt uitioſum. Vnde diciĩ Prou. 24. Ne inſidieris, & quæras impietatem in domo iuſti, neque uaſtes requiem eius.

Vnde, ut Auguſtinus docuit allatus i litera, uoluptuoſus quęrit ſenſibilia, quæ delectant. Curioſus quærit ſenſibilia, etiam ſi moleſtãt: qm̃ ad cognoſcendum oportet contraria ſentire: ad utendum aũt delectabilia ſola cõueniunt. Et hinc habes primo qualis eſt delectatio libidinoſa, quæ conſiſtit in tactibus & oſculis, illa, ſ. quæ conſeqtur uſum tangibiliũ. Illa ſiquidem carnalis delectatio, quę in illo uſu qui ſm̃ ſuã naturã præuius natus eſt eſſe ad concubitũ, ẽt ſi in illa ſiſtatur, eſt libidinoſa. ut clare patet ex differentia ad delectationem curioſam, q̃ eſſet, ſi delectareĩ in diſcernendo molle à duro calidum à frigido, aſperum à leni, & cognitione eorũ. Conſtat namque ꝙ delectatio eorum qui in oſculis & tactibus delectantur, non eſt circa cognitioné ſenſibilium. Habes ſecundo, ꝙ ſi uirgo tanta curioſitate tẽtaretur ad ſciẽdum quid uenereũ opus eſſet, & ꝓpterea illud appeteret, dupliciter peccaret: ſ. ſtupro & curioſitate, ſicut q appetit mœchari ut ſu retur.

Lib. 10. ca. 35. to. 1.

†Lib. 10. c. 35. ante medium to. 1.

Homil. 6. in Mat. nõ remote a fine, to. 2.

¶ In eodẽ ar. 2. in rñſione ad ſm̃ circa inſpectioné ſpectaculorũ aduertẽdũ, ẽ ꝙ cõcurrũt ibi multa, ſ. repſentatio ipſa: & quo ad hoc nõ ẽ peccatũ, quia naturaliter animum delectat repræſẽtatio ut Ariſt. dixit, Res pſentatæ. & quo ad hoc iuxta earũ qualitatem ſunt iudicanda, Nam ſi repræſentantur luxurioſa, aut crudelia, bonis moribus aduerſantur: quia inductiua ex natura ſua ſunt ad uitia, ut Chriſ. in litera dicit. Sicut econtra. ſi repræſentantur pia, aut diuina, conſonãt pietatis & religionis uirtutibus. Et qm̃ cõiter qui interſunt hmõi ſpectaculis, delectationis cã adſunt, ideo ſi indecentia ſunt quæ repræſentantur: non excuſantur à peccato. uidentes, dato ꝙ in ueritate ſola eos repreſentatio delectaret: & id eſt quia ſaltẽ dant exteriori actu operã rei illicitæ, ſ. delectabili præſentiæ de indecentibus. Præſentia ſiquidem illa exterior

pertinet exteriorũ motuũ moderatio ad amicitiã, vel affabilitatẽ, quæ attẽditur circa delectationes & triſtitias quæ ſunt in verbis & factis in ordine ad alios, quibus hõ cõuiuit. Inquantũ vero exteriores motus ſunt ſigna iterioris diſpõnis, ꝑtinet eorũ moderatio ad virtutẽ ueritatis, ſm q̃ aliqs talẽ ſe exhibet i uerbis & factis, qualis eſt interi⁹.

Ad IIII dcđm, ꝙ in cõpoſitione exteriorũ motuũ ſtudiũ uituperaᷣ, ꝓ qđ aliqs fictione quadã in exterioribus motibus utiᷣ, ita ꝙ interiori diſpõni nõ cõueniat. Dẽt tñ tale ſtudiu adhiberi, ut ſi qd in eis inordinatũ eſt, corrigaᷣ. Vñ Amb. dicit in 1.* de officijs. Ars deſit, uõ deſit correctio.

*Lib. 1. ca. 18. parũ a medio, tomo. 1.

SVP. Q. CLXVIII. ART. II.

805 IN art. 2. q. 168. adnerte duo. Primo, ꝙ nolẽ ludi in propoſito uenit tã ludus qui conſiſtit in factis, q̃ iocus qui conſiſtit in uerbis: eadẽ. n. eſt rõ utriuſque motis. Secundo, ſpecialiter in reſpõſione ad primũ, ꝙ prædicatores diuini uerbi peccant, recreationis gratia dicendo aliqđ ridiculũ inter prædicandũ, ſi Ambroſius & author uerũ dicunt, & ratio Tulliana admittitur. ſ. qñ rei dignitas adimit facultatẽ iocãdi. Nulla. n. dignitas maior doctrina diuina, q̃ ꝓdicatores enũtiãt.

Petr. per to. 4. diſ. 16. q. 4. ar. 1. q. 1. cor. Et 3. con. c. 25. Et Iſaia. 3. lec. 5. prin. Et 4. Ethi. lec. 16. pri. *Li. 1. c. 23 in med. to mo. 1.

ARTICVLVS II.

Vtrum in ludis poſsit eſſe aliqua virtus.

AD SECVNDVM ſic proceditur. Vr ꝙ. in ludis nõ poſſit eſſe aliqua uirtus. Dicit n. Amb. in 1.* de offic. Dñs ait Væ uobis q ridetis, qa flebitis. Nõ ſolũ ergo profuſos, ſed ẽt oẽs iocos ᵇ declinãdos arbitror: ſed illud qđ põt uirtuoſe fieri, nõ ẽ totaliter declinãdũ. ñ ergo circa ludos põt eẽ uirt⁹.

¶2 Præt. Virtus eſt, q̃ Deus i nobis ſine nobis opatur, vt ſ. † habitũ eſt: ſed Chryſoſto.* dicit, Non dat Deus ludere: ſed diabolus. Audi* quid ludentes paſſi ſunt: Sedit populus mãducare & bibere, & ſurrexerunt ludere. ergo circa ludos non poteſt eſſe virtus.

†1. 2. q. 55. ar. 4. Hom. 6. in Mat. a medio, to. 2.

¶3 Præt. Philoſo. dicit in 10. † Eth. ꝙ operationes ludi non ordinantur in ᵇ aliquid aliud: ſed ad virtutem requiritur, vt propter aliud eligens operetur, ſicut patet per Philoſo. in * 3. Ethico. ergo circa ludos non poteſt eſſe aliqua virtus.

Li. 10. c. 6. ante medium to. 5. Li. 3. c. 4. to mo. 5. Li. 2. c. ult. in fi. to. 1.

Sed contra eſt, quod Aug.* dicit in 2. muſicæ, Volo tandẽ tibi parcas. Nã ſapientẽ decet iterdũ remittere faciẽ rebus agendis intentã: ſed iſta remiſſio animi a rebus agẽdis fit per ludicra verba & facta. ergo his vti interdũ ad ſapiẽtẽ & virtuoſũ ꝑtinet. Phil.* ẽt ponit virtutẽ eutrapeliç circa ludos, q̃ nos poſſumus dicere iucunditatem.

Li. 4. ca. 8. Ethi. to. 5.

Resp. Dcđm ꝙ ſicut hõ indiget corporali qete ad corporis refocillationẽ, qa nõ põt cõtinue laborare ꝓp hoc, ꝙ hẽt finitam virtutẽ, q̃ determinatis laboribus proportionaᷣ: ita ẽt eſt ex parte aiæ, cuius ẽt eſt virtus finita ad determinatas oꝑationes proportionata. Et ideo qñ ultra modũ ſuũ in aliquas oꝑationes ſe extendit, laborat, & ex hoc fatigatur, præſertim qa iñ oꝑationibus animæ ſimul ẽt laborat corpus: inquantum. ſ. aĩa intellectiua utitur uirtbus per organa corporea operantibus. Sunt aũt bona ſenſibilia connaturalia homini: & ideo qñ anima ultra ſenſibilia eleuatur operibus rationis intenta, naſcitur exinde quædã fatigatio animalis, ſiue homo intendat opibus rationis practicæ, siue ſpeculatiuæ, magis tamẽ ſi operibus cõtẽplationis intendat: qa per hoc magis à ſenſibilibus eleuaᷣ, q̃uis forte in aliqb o perib. exteriorib rõis practicç maior labor corpis ꝯſiſtat. In vtriſq; tñ tãto aliqs magis altero fatigaᷣ quãto vehemẽtius operib. rõis intẽdit. Sicut ãt fatigatio corporalis ſoluiᷣ p corporis qetẽ, ita ẽt oportet ꝙ fatigatio animalis ſoluaᷣ p aiæ qetẽ. Quies ãt aiæ eſt delectatio, ut ſ.* hab. tũ eſt cũ de paſſionib. ageref & iõ remediũ ꝯ fatigatiõnẽ aĩalem adhibeᷣ p aliquã delectationẽ, intermiſſa intentione ad inſiſtẽdũ ſtudio rõis. Sicut in collationib.* patrũ legiᷣ, ꝙ Beatus Iannes Euangeliſta, cũ qdã ſcandalizaretur, ꝙ cũ cũ diſcipulis ſuis ludentẽ inuenerãt, dr mandaſſe vni eorũ qui arcũ gerebat, ut ſagittam traheret. Qđ cũ pluries feciſſet, q̃ſiuit vtrũ hoc cõtinue facere poſſet, q rñdit, q ſi hoc cõtinue faceret, arcus, frangereᷣ. Vñ Beatus Ioãnes ſubintulit, ꝙ ſimiliter animus hoĩs frangeretur, ſi numquàm à ſua intenſione relaxareᷣ. Hmõi ãt dicta, uel facta in qbus nõ q̃riᷣ niſi delectatio animalis, vocantur ludicra, vel iocoſa: & iõ ᵃ neceſſe eſt talib. iterdũ vti, quaſi ad quãdã animæ quietẽ. Et hoc eſt quod Phil.* dicit in 4. Eth. q: in huius uitæ cõuerſatione q̃dã requies cũ ludo habeᷣ: & iõ oportet interdũ aliquibus talibus uti. Circa q̃ tñ uidenᷣ tria eẽ prçcipue cauenda, quorũ primũ & principale eſt, ꝙ prçdicta delectatio ñ quæraᷣ in aliquib. operõnibus, uel uerbis turpibus, uel nociuis. Vñ Tullius* dicit in 1. de offi. ꝙ unum genus iocandi eſt, liberale, petulans, flagitioſum, obſcænum. Aliud ãt attendendũ eſt, ne totaliter grauitas aiæ reſoluatur. Vnde Amb. † dicit in 1. de offi. Caueamus ne dum relaxare animũ uolumus, ſoluamus oẽm harmoniã, quaſi concentũ quendã bonorũ operũ. Et Tullius † dicit in 1. de offi. ꝙ ſicut pueris nõ oẽm ludẽdi licentiã damus, ſed eã q̃ ãb honeſtis actionibus nõ ſit aliena, ſic in ipſo ioco aliquod ꝓbi ingenii lumẽ eluceat. Tertio ãt attendẽdũ eſt ſicut & i oĩbus humanis actibus, ut cõgruat perſonæ, tempori, & loco, & ſm alias circunſtantias debite ordinetur, ut ſcilicet ſit tempore & homine dignos, ut Tullius* dicit ibidem. Huiuſmodi autem ſm regulam rõis ordinantur. Habitus autem ſm rõem operans eſt virtus moralis: & ideo ᵖ circa ludos poteſt eſſe aliqua virtus, quam* Philoſo. eutrapeliam nominaᷣ. ¹ Et dicitur aliquis eutrapelus a bona conuerſione, quia. ſ. bene conuertit aliqua dicta, uel facta in ſolatium: & ¹ inquantum ꝑ hãc uirtutem homo refrænatur ab immoderantia ludorum, ſub modeſtia continetur.¹

1. 2. q. 25. art. 2. & q. 31. a. 1. ad 1. In collatione 24. c. 21. Concl. 1. Li. 4. ca. 8 to. 5. *Li. 1. inc. de ſcurrilitate & faceria i pri. Li. 1. c. 20. circa prin ci. to. 1. Li. 1. Immediate an e c. de ſcurrilitate. Loco iã dicto. Concl. 2. Li. 4. Eth. c. 8. tom. 5 1r. cor. ar. Concl. 3.

Ad primvm ergo dcđm, ꝙ ſicut dictũ* ẽ iocoſa dẽnt cõgruere negotiis & ꝑſonis. Vñ & Tulli⁹ † dicit i 1. rhet. ꝙ qñ auditores ſũt defatigati, ñ eſt inutile ab aliqua re noua, aut ridiculoſa oratorẽ incipere, ſi tñ rei dignitas ñ adimit iocãdi facultatẽ. Doctrina ãt ſacra maximis reb. intẽdit, ſm illud Proue. 8. Audite, qm̃ de reb. magnis locutura ſũ. Vñ Amb. nõ excludit vniuerſaliter iocũ a cõuerſatiõe humana, ſđ a doctrina ſacra: vñ ꝓmittit. Licet iterdũ honeſta ioca ac ſuauia ſit, tñ ab eccleſiaſtica abhorrẽt r̃la qñ i ſcripturis ſctis ñ reperiu⁹ ea quæ

Li. 1. de Inuentione inter pri. & mediũ Lib. 1. offi. ca. 33. in prin. to. 4.

Digitized by Google

quẽadmodũ vſurpare poſſim'.

Ad II dcẽm, ꝙ verbũ illud Chryſ. eſt intelligẽdum de illis qui inordinate ludis vtũt, & præcipue eorũ q finẽ in delectatione ludi cõſtituunt: Sicut de quibuſdã dr̃ Sapient. 15. Aeſtimauerunt eſſe ludum vitam nr̃am, cõtra quos dicit Tullius in 1.* de offi. Non ita generati a natura ſumus, ut ad ludum et iocũ facti eſſe videamur, ſed ad ſeueritatẽ potius, & ad q̃dã ſtudia grauiora, atque maiora.

Ad III dcẽm, ꝙ ipſæ operationes ludi ẽm ſuã ſpeciem nõ ordinant̃ ad aliquẽ finẽ: ſed delectatio q̃ in talibus actib. habet, ordinat̃ ad aliquam animę recreationẽ, & quietẽ, & ſecũdum hoc, ſi fiat moderate: licet uti ludo. Vnde Tullius dicit* in 1. de offi. Ludo & ioco uti q̃dẽ licet, ſed ſicut ſõno & qetibus cęteris tunc cũ grauibus, ſeriiſque rebus ſatis fecerimus.

ARTICVLVS III.

Vtrum in ſuperfluitate ludi poſſit eſſe peccatum.

Ad tertium ſic proceditur. Vr̃ ꝙ in ſuperfluitate nõ poſſit eſſe pc̃tm̃. Illud. n.[h] quod excuſat a pc̃tõ non dr̃ eẽ pc̃tm̃, ſed ludus q̃nq; excuſat a pc̃tõ. Multa. n. ſi ſerio fierẽt, grauia peccata eſſent, q̃ quidẽ ioco facta uel nulla, uel leuia ſũt ergo vr̃ ꝙ in ſuper abundãtia ludi non ſit peccatum.

¶ 2 Pręt. Omnia alia uitia reducuntur ad ſeptem uitia capitalia, ut Grego.* dicit 31. mora. ſed ſuper abundantia in ludis [h]non uidetur reduci ad aliqđ capitalium vitiorum. ergo videtur quòd non ſit peccatum.

¶ 4 Præt. Maxime hiſtriones in ludo vident̃ ſupabũdare, q[h] totã ſuã vitã ordinans[g] ad ludẽdũ. Si ergo ſupabundantia ludi eſſet pc̃tm̃, tunc omnes hiſtriones eſſent in ſtatu peccati. Peccarent ẽt oẽs qui eorũ miniſterio vterẽtur, vel qui eis aliqua largirẽtur, tanq̃ peccati fautores, qđ vr̃ eſſe falſũ. Legit̃*. n. in vitis patrũ, ꝙ B. Paphnutio reuelatũ ẽ, ꝙ qdã ioculator futur' erat ſibi cõſors ĩ vita futura.

G Sed contra ẽ, ꝙ ſup illud Prouer. 14. Riſus dolori miſcebit̃, & extrema gaudij luct' occupat, dicit* gl. luctus ppetuus: ſed in ſupfluitate ludi eſt iordinat' ris', & iordinatũ gaudiũ. ergo ẽ ibi peccatũ mortale, cui ſoli debetur luctus perpetuus.

Resp. Dcẽm, ꝙ in oĩ eo qđ ẽ dirigibile ẽm rõnẽ, ſuperfluum dr̃ qđ regulã rõis excedit. Diminutũ aũt dicitur ẽm ꝙ deficit a

H regula rõnis. Dictum* eſt aũt ꝙ ludicra, ſiue iocoſa uerba, vel facta ſunt dirigibilia ẽm rõnẽ: & iõ ſuperfluum in ludo accipitur, qđ excedit regulã rationis: quod quidem põt eſſe dupliciter. Vno modo, ex ipſa ſpecie actionũ, q̃ aſſumũtur in ludũ, qđ quidem iocandi genus ẽm Tulliũ* dicitur eſſe illiberale, petulãs, flagitioſũ, obſcęnum, qñ. ſ. vtitur aliquis cã ludi tur-

I pibus verbis, uel factis: uel etiã his quæ uergunt in proximi nocumentũ, quæ de ſe ſunt peccata mortalia, &[m] ſic patet ꝙ exceſſus ĩ ludo eſt pcm̃ mortale.[n] Alio aũt mõ põt eſſe exceſſus ĩ ludo ẽm defectũ debitarũ circũſtantiarũ, puta, cũ aliq utunt̃ ludo, vel tp̃ibus, vel locis ĩdebitis, aut ẽt p̃ter cõueniantiam

K negotij, ſeu perſonę: &[p] hoc q̃dẽ q̃nq; põt eſſe peccatũ mortale pp vehementiã affectus ad ludũ[q] cuius delectationẽ præponit aliqs dilectioni Dei, ita ꝙ cõtra p̃ceptũ Dei, vel Eccleſię: talib. ludis vti nõ refugiat.[r] Q̃nq; ãt eſt pc̃tm̃ veniale,[t] puta, ſi aliquis non tantum afficitur ad ludũ, & pp hoc velit aliquid contra Deum cõmittere.

SVPER QVAE. CLXVIII. ARTIC. III.

In ar. 3. eiuſdem q. 168. dubia occurrunt circa exceſſum ludi. Et primum eſt dubiũ circa illud, Exceſſus ludi eſt pc̃tm̃ mortale, qñ cã ludi vtitur quis turpib. verbis, uel factis. Vr̃. n. hoc falſum, tũ qa turpiloquium non eſt ex ſe pc̃tm̃ mortale, & ſi cã ludi addatur, nõ fiet ẽt pc̃tm̃ mortale, & eadẽ eſt rõ de turpib. factis. Multa. n. ſont turpia facta, q̃ nõ ſũt ẽm ſe mortalia, qb. ſi apponat̃ ꝙ fiãt cã ludi, nõ ſiunt mortalia, cum finis iſte nõ dicat ẽm ſe ſpeciem mortalis peccati. ſed potius alleuiet multa q̃ ſi ſerio fierent. grauiora eſſent. Aut igit̃ lr̃a eſt falſa, aut ſpecificari dẽt q̃ ſunt iſta turpia uerba, vel facta, q̃ ſi cã ludi fiant, reddunt ludum peccatum mortale.

Li. 2. in ca. Fontẽ omnis eſſe modeſtię vt appetitus obediant rõi.

¶ Secundum dubium eſt circa illud. Exceſſus in ludo eſt pc̃tm̃ mortale, qñ vtit̃ aliquis cã ludi his q̃ vergunt in pximi nocumentum. Apparet. n. ex hoc, ꝙ quicunque vtit̃ in ludo actionib. lucroſis, cum hæ uergant in proximi, aut ſuiipſius nocumentũ peccat mortaliter. Et ſi hoc cõcedit̃, ſequitur primo, ꝙ ludens ad ſphæram paruam uel magnam uel ſcachos, interpoſita pecunia a partibus pro victore, peccat et mortaliter, quod durum ualde uidetur.

Eodem loco nunc p ximo dicto

Pome. p to. 806

4. Eth. lec. 6

¶ Tertium dubium ẽ circa pc̃tm̃ ĩ ludo ex parte circunſtantiarũ, an ſolum pp vehementiam affectus ad ludũ, reddat̃ lud' pc̃tm̃ mortale ex circunſtantia. Et eſt rõ dubii, qa hęc ſola cã in lr̃a tangit̃. In oppoſitũ ãt vr̃, quia ẽt ſine tã vehementi affectu ludere, ratione loci. puta, in Eccleſia, eſt mortale. ut patet extra, de vita & honeſtate clerico. c. Cũ decorem. Et ſimiliter rõe perſonæ, puta, clerici, ibidem cap. re, Clerici officia. Rõne ẽt tpis, puta ſacri ludi laborioſi, & totius diei conſumptiui, abuti uidentur tpe diuinis dicato. Et demũ rõe qualitatis ludi, puta, aleæ umnib. ſub pęna excõicationis interdictr, ut patet 35. diſtinctio. cap. Epiſcopus.

Li. 32. c. 33

¶ Ad euidentiã horum præmittendum eſt, quòd licet author de ludo formaliter tractet. ac per hoc actiones, quatenus cauſa delectationis fiunt, conſideret, nos tamen ut cõſcientiæ ſatisfaciamus, de ludo etiam materialiter, etiam nõ cauſa delectationis

F nis facto tractandum duximus. Et ideo nullus admirari debet, ſi author cã breuis alijs diſputandi campum ampliorem reliquit. Ad primum ergo & ſecundum ſimul dubium dicitur, ꝙ author exponit ſeipſum, ſubiungendo illam determinationem reſtrictiuam. ſ. quæ de ſe ſunt peccata mortalia, ita ꝙ nõ dicit, qñ quis utitur turpib' verbis, vel factis abſolute, & ſimiliter non dicit, qñ quis vtitur his quæ vergunt in pximi nocumentũ abſolute, ſed cũ iſta reſtrictione ſubiuncta, uidelicet, quæ de ſe ſũt peccata mortalia. Et hanc eandem ſententiam inſinuauit per pręcedentia uerba, cum dixit, Vno modo, ex ipſa ſpecie actionũ quæ aſſumũtur in ludum. Vnde authoris doctrina nõ eſt, ꝙ turpia uerba, uel facta reddant ludum peccatum mortale, ut rõ in oppoſitũ bene probat, ſed ꝙ turpia uerba uel facta quæ de ſe ſunt peccata mortalia, reddunt ludum peccatũ mortale ex ipſa ſpecie actionum, quæ aſſumũtur ad ludum. Et ideo abſque alia probatione ſubdit, Et ſic patet ꝙ exceſſus in ludo eſt peccatum mortale. Talis ſiquidem in ludo exceſſus, ut. ſ. aſſumat actiones quæ de ſe ſunt peccatũ mortalia ad ludum, manifeſte mõſtrat ludũ eſſe peccatum mortale. Numerauit autem in litera author tria genera actionum talium, ſcilicet turpia uerba, quæ de ſe ſunt mortalia: turpia facta, quæ de ſe ſunt mortalia, & ea quæ uergunt in nocumẽtum proximi ſimiliter de ſe mortalia. Sunt autem turpia uerba de ſe mortalia inuitatoria uerba ad mortalem laſciuiam. Nam ſi quis ut alios delectatiõe ſugerat mulierem inuitet ad adulterium, aut fornicationem, aut quod peius eſt, cõmittet et tam iocus, quàm ludus peccatum mortale eſſet. Turpiloquio autem ſimplici utendo, aut aliquẽ minus honeſtum geſtum faciendo, ut alus delectationẽ ingerat, graue eſt, & fugiendum ualde, non tamen mortale ex ſuo genere. Apoſtolus enim non replicauit ad Eph. 5. inter peccata excludentia à regno cælorum turpiloquium, cum tamen illud inter alia connumeraſſet tunc peccata. Et per hoc patet ſolutio primi dubii.

In 1. parte in ca. de S. Paphnutio fol. 13. in prin li.

**Gloſ. interlinearis ibid.*

Art. præc.

Li. 1. de ſi. c. de ſcurrilitate & facetia.

Concl. m

Conc

Concl. ſ

¶ Ad ſecũdum dubium, qđ pp ludũ ex cupiditate lucri difficile

AD PRIMVM ergo dicendum, quod aliqua ſunt peccata propter ſolam intentionem, quia ſ. in iniuriam alicuius fiunt, quam quidem intentionem excludit ludus, cuius intentio ad delectationem fertur, non ad iniuriam alicuius, & in talibus ludus excuſat a peccato, uel peccatum diminuit. Quædam uero ſunt quæ ſecundum ſuam ſpeciem ſunt peccata ſicut homicidium, fornicatio, & ſimilia: & talia non excuſantur per ludum, quinimmo ex his ludus redditur flagitioſus, & obſcenus.

AD II dicendum, quod ſuperfluitas in ludo pertinet ad ineptam lætitiam, quam Greg.* dicit eſſe filiam gulæ. Vnde Exod. 37. dicitur. Sedit populus manducare & bibere & ſurrexerunt ludere.

Lib. 31. Mor. c. 31.

AD III dicendum, quod ſicut dictum * eſt, ludus eſt neceſſarius ad conuerſationem humanæ uitæ. Ad omnia autem quæ ſunt utilia conuerſationi humanæ, deputari poſſunt aliqua officia licita: & ideo etiam officium hiſtrionum, quod ordinatur ad ſolatium hominibus exhibendum, non eſt ſecundum ſe illicitum, nec ſunt in ſtatu peccati, dummodo moderate ludo utantur. i. non utendo aliquibus illicitis uerbis, uel factis ad ludum: & non adhibendo ludum negotiis, & temporibus indebitis. Et quia in rebus humanis non utantur alio officio per comparationem ad alios homines, tamen per comparationem ad ſeipſos & ad Deum, alias habent ſerioſas & uirtuoſas operationes, puta, dum orant, & ſuas paſſiones, et operationes componunt, et quandoque etiam pauperib. elemoſynas largiuntur. Vnde illi qui moderate eis ſubueniunt non peccant, ſed iuſte faciunt, mercedem miniſterii eorum eis tribuendo. Si qui autem ſuperflue ſua in tales conſumunt, uel etiam ſuſtentant illos hiſtriones qui illicitis ludis utuntur, peccant, quaſi eos in peccato fouentes. Vnde Aug.* dicit ſuper Ioannem, quod donare res ſuas hiſtrionibus, uitium eſt immane, niſi forte aliquis hiſtrio eſſet in extrema neceſſitate, in qua eſſet ei ſubueniendum. Dicit.n. Amb. in lib.* de officio. Paſce fame morientem. Quiſquis.n. paſcendo hominem ſeruare poteris, ſi non paueris, occidiſti.

Art. præc.

Tract. 100 in Ioã. parum ante medium, tom. 9.

*Refertur diſ. 86. ca. Paſce.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum in defectu ludi conſiſtat aliquod peccatum.

AD QVARTVM ſic proceditur; Videtur quod in defectu ludi non conſiſtat aliquod peccatum. Nullum.n. peccatum interdicitur pœnitenti: ſed Aug.* dicit de pœnitente loquens. Cohibeat ſe à ludis, à ſpectaculis ſeculi, qui perfectam conſequi uult remiſſionis gratiam. Ergo in defectu ludi non eſt aliquod peccatum.

Li. de uera & falſa pœnit. c. 15. a med. to. 4.

¶2 Præt. Nullum peccatum ponitur in commendatione ſanctorum: ſed in commendatione quorundam ponitur quod à ludo abſtinuerunt. dicitur.n. Hier. 15. Non ſedi in conſilio ludentium. & Tob. 3. dicitur Nunquam cum ludentibus miſcui me, neque cum his qui in leuitate ſenſus ambulant, participem me præbui. ergo in defectu ludi non poteſt eſſe peccatum.

---

redditur, dicitur permittendo quod ludere ex auaritia non uocatur ex hoc quod homo non luderet niſi appoſita pecunia. Hoc.n. non eſt ſufficiens auaritiæ ſignum: quoniam aliunde hoc prouenit, ex eo. ſ. quod uult quis quod in ueritate ludatur: & cum ludus uelut quædam ſit pugna, uictoria uere delectabilis ſit, ex hoc ipſo quod ille cum quo luditur in ueritate fecit quod potuit, tamen ſuccubuit. Non creditur autem quod in ueritate ludatur niſi pecunia interiaceat perdenda. Et ſimiliter non uocatur quis ludere ex auaritia, ex eo quod uellet uincere: hoc.n. ludo ſuppoſito, eſt naturalis appetitus* effectus, tum quia ut dictum eſt, ludus in quadam pugna ludentium conſiſtit: tum quia naturaliter homo refugit defectum, in quo conſiſtit perdere, & appetit excellentiam, in qua conſiſtit uincere. Sed uocatur quis ludere ex auaritia, quando principale motiuum ad ludendum eſt lucrum, quod quiſque de ſeipſo optime nouit, quoniam ex tali intentione principaliter mouetur. Et hi proprie non uocantur ludere: quoniam finis ludi, quæ delectatio eſt, non mouet illos, ſed abuſores ſunt ludi ad turpe lucrum, negociatoreſque per ludum potius appellandi ſunt. De huiuſmodi igitur appellato ludo ob auaritiam, iuxta doctrinam authoris, in hoc loco dicendum eſt, quod non eſt peccatum mortale ſecundum ſe. Et ratio eſt, quia non aſſumit actum ſecundum ſe mortalem ex nocumento proximi, ſed actum auaritię ex parte cupiditatis, & modi turpis multipliciter. Ad cuius claram intelligentiam recolito ex ſupradictis in q. 118. art. 3. & 4. quod auaritia, ut opponitur iuſtitiæ, eſt ſecundum ſe peccatum mortale, ut autem opponitur liberalitati, non eſt ſecundum ſe peccatum mortale, niſi forte quia finis ultimus ponitur in pecunia. Actus igitur auaritiæ in ludo interueniens, ſi ſecundum ſe eſt mortalis, oportet vel quòd contrarietur iuſtitiæ (conſtat autem, abſolute loquendo, quòd nullius iuſtitia violatur ex hoc, quòd duo domini rerum ſuorum libere exponunt illas damno, uel lucro, per uiam ludi, quia ſcienti & uolenti libere in his, quorum eſt pro ſua uoluntate dominus, non fit iniuria: uterque autem ſcit & uult pecuniam ſuam, cuius eſt libere pro ſua uoluntaria diſpoſitione dominus, tali lucro, uel damno, per talem uiam. ſ. ludi, exponere: non eſt igitur hic auaritia, quæ iuſtitiæ contrariatur:) Vel quæ ſic contrarietur liberalitati, quod finem ultimum in pecuniæ lucro ponat. Sed conſtat, quod hoc cum ad interiorem affectum ludentis ſpectet, non oportet uniuerſaliter eſſe uerum, nec per ſe pertinet ad rationem ludi. Et propterea excluſa utraque naturali auaritia a ludo ob auaritiam ſequitur quod non eſt ſecundum ſe mortale peccatum ludere principaliter ob cupiditatem lucri, ſed eſt peccatum graue ac turpe. Nam ex ipſa cupiditate lucri ex inordinata uia peccatum non eſt paruum. Ex eo uero quod homo a rationis induſtria, qua pecunia comparanda eſt & conſeruanda, ſe deiicit, & fortuito euentui conſeruationem, perditionem, quod acquiſitionem pecuniæ ſubmittit, turpis efficitur, & tanto turpior, quanto ab his lucrari intendit, quibus bene faciendum eſt, ſ. amicis, vt Ariſtot. dixit. Et propterea turpe lucrum appellatur, quod ludo acquiritur. Simile autem iudicium eſt de uocatis commiſſis, uidelicet cum aliqui diſputantes de aliquo euentu futuro, committunt ſuas pecunias, vt ſi euenerit pars affirmatiua lucretur mille, ſi negatiua, perdat totidem, vel minus, prout ſpes maior pro altera parte eſt. Deteſtanda quippe ſunt huiuſmodi, mortalia tamen peccata ſecundum ſe non ſunt. Et hæc dicimus ſtando infra morales limites, hoc eſt, ſecluſis legibus & fraudibus, & aliis malis circunſtantiis.

Potra 807

4. Eth. lec. 16.

¶ Ad dubium tertium dicitur, quod ad causam in litera allatam reducuntur omnium circunſtantiarum corruptiones per ſe ad ludum pertinentes. Nam niſi ex affectu ludi, ſed aliunde proueniant, per accidens ad ludi peccatum concurrent, vt de ſe patet. Ex affectu autem ludi, niſi ſit tantus, quod ducat in contemptum expreſſum, uel interpretatiuum Dei; aut legis canonicæ, vel ciuilis, nulla apparet circunſtantiæ mortalis deformitas: quoniam omnis talis deformitas ad aliquid dictorum ſpectat. Continet ergo aſſignata in litera cauſa omnium circunſtantiarum maculas. Ad ſingulas autem obiectiones deueniendo, dicitur quod in loco ſacro iocari quidem, licet non deceat, quia tamen hoc non dicit notabilem iniuriam loci ſacri, peccatum mortale non eſt ſecundum ſe. Ludere autem ex cauſa rationabili, puta, ſi aliqua neceſſitate infirmum ibi oportet ludere vt non dormiat, nullum peccatum eſt. Et inde videtur cum tempore belli clauſi ſunt fideles in eccleſia, & ſani egent excuſſione otii, aut ſomni per aliquem honeſtum ludum: quoniam conceſſo principali, hoc eſt, habitatione tunc loco ſacro, conceſſa quoque intelliguntur acceſſoria honeſta. Sine rationabili autem cauſa ex leuitate animi ludere in loco ſacro, in his ludis qui non ſunt ſpecialiter prohibiti, & ſine ſcandalo, & ſine actibus indecentiam loco facientibus, ueniale videtur ſecundum authoris hic doctrinam quoniam nullius legis contemptus hic interuenit. Secus in ſpecialiter prohibitis, ut ſunt ludi theatrales, & ſimiles, in quibus contemptus interpretatiuus, ſaltem legis canonicæ, ipſo facto interuenire uidetur. De circunſtantia autem perſonæ eadem diſtinctione utendum eſt, quod ſ. rationabili ſubſiſtente cauſa, etiam ad aleas ludere poſt clericus ſine ſcandalo, puta, ſi infirmus non poteſt alia uia à ſomno auerti. Ex leuitate autem & ſine ſcandalo ludere clericis ueniale eſt, niſi ex natura actibus qui aſſumuntur in ludum, repugnet clericis, ut aſſumere arma, laruas, & huiuſmodi. Tunc enim iuxta ſpeciem, & repugnantiam actuum aſſumptorum ad ludum iudicandum eſt de mortali & ueniali, an inducat contemptum interpretat.

¶3 Præt. Andr. ponit auſteritatē, quā inter virtutes numerat, eſſe habitū, ſm quē aliqui nec afferūt aliis delectationes collocutionū, neq; ab his recipiūt: ſed hoc ptinet ad defectū ludi. ergo defectus ludi magis pertinet ad virtutem q̄ ad vitium.

Sed contra eſt, qđ Phil. in* 2. & 4. Eth. ponit defectum in ludo eſſe vitioſum.

Resp. dicēdum, ꝙ oē quod eſt contra rōnem in reb. humanis, vitioſum eſt. Eſt aūt contra rōem vt aliquis ſe aliis oneroſum exhibeat, puta, dū nihil delectabile exhibet, & ēt eorum delectationes impedit. Vñ Sen. dicit. Sic te geras ſapienter ꝙ nullus te hēat tanq̄ aſperū, nec cōtēnat quaſi vilem. Illi āt q̄ in ludo deficiunt, nec ipſi dñt aliqđ ridiculū, & dicētib. moleſti ſunt, quia. ſ. moderatos aliorū ludos nō recipiunt: & iō[m] tales vitioſi ſūt[n], & dñr duri, & agreſtes, vt Phil. dicit in 4.* Eth: ſed quia ludus ē vilis pp quietē, & delectationē. Delectatio aūt & quies nō pp ſe q̄runt in humana vita, ſed pp operōem, vt dr̄ i x.* Eth. iō[p] defectus ludi minus eſt uitioſus, q̄ ludi ſuperexceſſus[q]. Vñ Phil. dicit† in 9. Eth. ꝙ pauci amici pp delectationē ſūt hñdi: qa parū de delectatione ſufficit ad vitā quaſi ꝓ cōdimō, ſicut parū de ſale ſufficit i cibo.

Ad primvm ergo dcđm, ꝙ qa pœnitentib. luctus indicit ꝓ peccatis, ideo interdicit eis ludus. Nec hoc pertinet ad vitiū defectus: qa hoc ipm̄ eſt ſm rōnem, ꝙ in eis ludus diminuat.

Ad II dcđm, ꝙ Hierem. ibi loquitur ſm congruentiā tpis, cuius ſtatus magis luctū requirebat: Vñ ſubdit: Solus ſedebā, qm̄ amaritudine repleſti me. Qđ āt dr̄ Tob. 3. pertinet ad ludum ſuperfluum, quod patet ex eo quod ſequitur. Neque cum his qui in leuitate ambulant, participem me pr̨bui.

Ad III dcđm, ꝙ auſteritas, ſm ꝙ eſt virt[9], nō excludit oēs delectationes: ſed ſuperfluas, et inordinatas. Vnde vr̄ pertinere ad affabilitatem, quam* Philoſ. amicitiam noiat, vel ad eutrapeliam, ſiue iucunditatem: & tñ

F noīat & diffinit eam ſic ſm cōuenientiam ad temperantiam, cui[9] ē delectationes reprimere

QVÆSTIO CLXIX.

De Modeſtia, in duos art. diuiſa.

DEinde conſiderandū eſt de modeſtia ſm ꝙ conſiſtit in exteriori apparatu.

Et circa hoc quæruntur duo.

¶Primò, Vtrum circa exteriorem apparatum poſſit eſſe virtus & vitium.

G ¶Scđo, Vtrū mulieres peccent mortaliter i ſuperfluo ornatu.

Articvlvs I.

Vtrum circa exteriorem ornatū poſſit eſſe virtus & vitium.

AD primvm ſic proceditr̄. Vr̄ ꝙ circa exteriorem ornatū nō poſſit eſſe virtus & vitiū. Exterior. n. ornatus[h] nō ineſt nobis à natura, uñ & ſm diuerſitatē temporū & locorum variat̄. Vñ Aug. dicit* in 3. de

H doct. chr. ꝙ talares, & manicatas tunicas hr̄e apud veteres Romanos flagitiū erat: nūc āt honeſto loco nat's non eas hr̄e flagitiū eſt: ſed ſicut Phil.† dicit in 2. Eth. nā liter ineſt nobis aptitudo ad virtutes. ergo circa hm̄i nō eſt uirtus & vitiū.

¶2 Præt. Si circa exteriorē cultū eēt virtus & vitium, oporteret ꝙ ēt[h] ſuperfluitas in talib[9]

I eēt vitioſa, & ēt[h] defect[9] vitioſus: ſed ſuperfluitas i cultu exteriori nō vr̄ eſſe uitioſa, qa ſacerdotes & miniſtri altaris i ſacro miniſterio pcioſiſſimis veſtibus utunt̄. Sir̄ ēt defectus in talibus non vr̄ eſſe uitioſus, quia in laudem quorundam dicitur ad Heb. 11. Circuierunt in melotis, & in pellibus caprinis. non ergo uidetur ꝙ in talibus poſſit eſſe uirtus & uitium.

K ¶3 Præt. Oīs uirt[9] aut eſt theologica, aut moralis, aut intellectualis: ſed circa hmōi non cōſiſtit uirtus itellectualis, quæ ꝑficit i aliqua cognitione ueritatis. Sir̄ etiam nec eſt ibi uirtus theologica, quæ habet Deū ꝓ obiecto,[z] nec eſt ēt ibi aliqua uirtutum moraliū, quas* Phil. tangit. ergo uidetur ꝙ circa huiuſmodi cultum non poſſit eſſe uirtus & uitium.

Sed cōt. Honeſtas ad uirtutē ptinet, ſđ i exteriori cultu cōſi

pretatiuum clericalis dignitatis, & canonicæ legis. De temporis autem circunſtantia verum eſt illicitos propter tempus eſſe ludos laborioſos, aut quaſi totius diei conſumptiuos, etiam non omiſſa Miſſa, multo magis quàm bella iuſta ſine neceſſitate, illicita ſunt in diebus feſtis. Mortale tamen peccatum in huiuſmodi ludis non eſt. quoniam labores ludicri non ſeruiles, ſed liberales ſunt. Et conſumptio feſti, non omiſſis diuinis in vanis, non contra, ſed præter præceptum feſtorum eſt. De qualitate demum ludi, ſciendum eſt, quòd aliud eſt loqui de ludo vt ludus eſt, & aliud de ludo ſecūdum illius abuſum. Nam ludus, quatenus ludus eſt, ex fine qui eſt delectatio animalis, quæ in quiete rationabilis motus conſiſtit, penſandus eſt ita quòd tanto melior eſt ludus, quanto fini conuenientior regula rationis ſeruata: quia ludus quanto magis fortunæ commiſſius eſt, tanto cæteris paribus accommodatior eſt quieti rationis: & quanto magis induſtrioſus, tanto minus quieti rationis, ſenſuumque conuenit. Ideo abſolute loquendo, ludus ſcachorum peſſimus eſt in ordine ad proprium finem ludi, quàmuis optimus ſit ad fugandum otium, vel ſomnum, propter induſtriæ diligentiam magnam in eo requiſitam. Et per oppoſitum ludus alearum, hoc eſt, fortuitus, maxime conuenit fini. Sed quoniam abuſus ludi ad auaritiam fræno eget, & legum eſt hos motus compeſcere: ideo ludos fortuitos leges prohibent, quoniam ipſis homines maxime abutuntur ad auaritiam. Quo circa ſi non auaritiæ cauſa, ſed veræ recreationis cauſa ludatur ad aleam, & ſine ſcandalo, legis ratio ceſſat communiter. Et propterea laici qui ſic ludunt, vbi ciuili lege permittuntur, & canonica numquàm ſeruari viſa eſt, excuſantur. Clerici autem ultra hoc, ſcandali rationem habere tenentur, quòd ex eorum ludo naſci poteſt. Et ideo vbi tempore peſtis, aut ægritudinis ratione, clerici ſoliti ſunt ſine ſcandalo ludere recreationis gratia ad chartas, vel tabellas cum aleis, nullum ex hoc crimen incurrerent: quoniam extra caſum & rationem prohibentis legis ſumus, & in his quæ ſolum ſunt mala, quia prohibita propter abuſum, conſuetudo excuſat. Dici quoque poteſt, quòd quia canon ille quo ad laicos communiter non ſeruatur, nec vmquàm pontificia authoritate renouatus videtur, abrogatus ſit ex non vſu. Clerici vero ſi vere deſeruirent aleæ, iam contemptores eſſent legis, quam abrogatam quo ad ſe non putant, ſed potius renouatam & extenſam in capite, Clerici, Officia, extra de vita & honeſtate clericorum.

¶ In eodem articulo in reſponſione ad ultimum, aduerte duos caſus, quibus date hiſtrionibus eſt illicitum, ſcilicet vel propter ſuperfluitatem, & hoc ſpectat ad prodigalitatis uitium: vel propter iniquitatem ludi, & hoc ſpectat ad idem vitium, ad quod ludus ille ſpectat cum actione quæ ad ludum aſſumitur: quoniam, ut in litera dicitur, peccat ut fouens hiſtrionem in tali crimine. Et propterea iuxta exceſſum in primo, & iuxta qualitatem peccati in ſecundo, iudicari debet quando mortale, uel ueniale, & quando grauius, & quando minus graue eſt.

SVP. QV. CLXIX.

ARTIC. I.

IN art. 1. q. 169. nota diſtinctionem literæ

Lib. 2. c. 7. Et li. 4. c. 8. to. 5

Concl. ꝛu

Lib. 4. c. 8. parū a pr. to. 5

*Li. 10. c. 6 to. 5

Concl. p

†Li. 9. c. 10 a med. t. 5.

Lib. 4 Eth. c. 6. to. 5

Porro 808

Inf. q. 187. a. 6. cor. Et quol. 10. a. 14. Et opu. 58. ca. 8. & Matth. 10. & 1. Ti. lec. 2.

*Lib. 3. ca. 12. circa fi. tom. 3.

†Lib. 2. in prin. to. 5.

Lib. 2. Eth. c. 7. tom. 5

terræ & illius mēbra. Diſtinctio ſiquidē ē. Immoderantia uſus exterioris cultus contigit dupliciter. ſ. vel ex parte ipſius cultus diſſoni a conſuetudine loci, uel ex parte inordinati affectus, ſiue ipſe cultus cōſuetus ſit, ſiue nō. Et tūc cōcurrūt ambæ inordinatiōnes ſimul. Inordinatio āt ex parte affectus, ſm exceſſum quidē cōtigit uel ex parte finis, & tūc aut inanis gloriæ, aut deliciarū: uel ex parte agentis. ſ. nimiæ ſollicitudinis. & in hoc membro clauditur inordinatio, nimiæ affectiōis, q̄ eſt cū nimiæ ſolicitudinis, ut in plurib. Sunt. n. quidā nimis affecti ad ornatum, & nō ſoliciti. Secundū defectū āt dicta inordinatio ſimiliter cōtingit vel ex parte finis. ſ. inanis gloriæ, uel ex parte agentis, ſ. negligentiæ. Hæc ē diſtinctio lræ, in qua vides oē pctm̄ in exteriori cultu conſiſtere, vel in hoc q̄ cōtra conſuetudinē fit, & hoc magis hēt locū ī exceſſu q̄ in defectu: vel in hoc, q̄ ex ipſo vtentis appetitu, uitiū apponit̄ ſolicitudinis, vel negligētiæ inanis gloriæ, uel deliciarū, præter extrīſeca uitia, puta, luxuriam, & q̄cūq; hoc ornatu comparanda creduntur, aut fouenda.

Li. 1, c. 16. poſt mediū to. 1.

Concl. 2

lib. 3. c. 8. nō multū a principio to. 1.

li. 3. ca. 12. in fi. to. 3.

¶ In reſponſione ad ſm̄ eiuſdem articuli, nota primo q̄ pſonę excellentes vtentes cultiori ornatu ad ſignificandū ſuam excellentiam, quaſi teſtimoniū illi reddentes hoc faciunt, & ut īducētes alios ad eandē honorandū. Veſtes ſiquidem p̄tioſæ, ſicut & opes, ut in 4. Eth. dr̄, proſunt ad pſonæ honorem corā alijs. Nota ſecundo, q̄ uti vilioribus ī lra, & ab Augu. attribuitur ſupſtitioni, quando hmōi vilitas cultui diuino quaſi cæremonia adhibet̄, ſi p̄prie ſupſtitio ſumat̄: alioq̄ extenſum ſupſtitionis nomen hoc in loco uidetur.

Concl. p

Ho. 40. in Euang. inter principiū & medium.

¶ In rñſione ad tertium eiuſdem articuli clare uidere potes, vir ſpeculatiue, q̄ hīc ſuperius ad virtutem

derat q̄dā honeſtas. dicit* n. Amb. in 1. de of. Decor corporis n̄ ſit affectatus, ſed naturalis, ſimplex, neglectus magis q̄ expeditus, non pretioſis & albentibus abintus veſtimentis, ſed cōmunibus, ut honeſtati, uel neceſſitati nihil deſit, nihil accedat nitori. ergo in exteriori cultu p̄t eſſe uirtus & uitiū.

A

Resp. Dcd̄m, q̄ [m] in ipſis rebus exterioribus, quibus hō utit̄, n̄ eſt aliqđ uitiū, ſed ex parte hoīs qui imoderate utit̄ eis: q̄ quidē immoderantia p̄t eſſe dupliciter. [n] Vno quidē mō, per cōparationē ad cōſuetudinem hominū, cum quib aliquis uiuit. Vñ dicit* Aug. i 3. cōf. Quæ cōtra mores hominū ſūt flagitia, p morū diuerſitate uitāda ſūt, ut pactū inter ſe ciuitatis & gētis cōſuetudine, uel lege firmatū, nullius ciuis, aut peregrini libidine uioleť. Turpis ē. n. oīs pars uniuerſo ſuo nō cōgruēs. Alio mō, p̄t eē imoderātia in uſu taliū rerū ex inordinato affectu vtētis: ex quo q̄nq; cōtingit q̄ hō nimis libidinoſe talib. utať ſiue ſm cōſuetudinē eorū cū quib. uiuit, ſiue pręter eorū cōſuetudinē. Vñ Aug. dicit* in 2. de doct. chri. In uſu rerū abeſſe oportet libidinē, q̄ n̄ ſolū ipſa eorū, inter quos uiuit, cōſuetudine nequiter abutit̄: ſed ēt ſæpe fines eius egreſſa fęditatē ſuā, q̄ inter clauſtra morū ſolēniū latitabat, flagitioſiſſima eruptiōe manifeſtat. [p] Cōtingit āt iſta īordinatio affectus tripliciter, quātū ad ſupabundātiā [q]. Vno mō, p hoc q̄ aliqs ex ſuperfluo cultu veſtrū hoim gloriā quærit, put. ſ. ueſtes, & alia hmōi ptinēt ad quēdā ornatū. Vñ Grego. dicit* in quadā Hom. Sunt nōnulli, qui cultū ſubtiliū p̄tioſarūq; veſtiū nō putāt eē pctm̄, qđ videlicet, ſi culpa nō eēt, nequaq̄ ſermo Dei tā vigilāter exprimeret, q̄ diues q torquebať apud īferos byſſo & purpura indutus fuiſſet. Nemo quippe ueſtimenta p̄cipua. ſ. excedentiū, p̄priū ſtatū, niſi ad inanē gloriā q̄rit. Alio mō, ſm q̄ hō p ſupfluū cultū veſtiū q̄rit delicias, ſm q̄ ueſtis ordinať ad corporis fomē-

B

C

D

E

tū. Tertio, ſm q̄ nimiā ſolicitudinē apponit ad exteriorē ueſtiū cultū, ēt ſi nō ſit aliqua inordinatio ex parte finis: & ſm hoc Andronic* ponit tres uirtutes circa exteriorē cultum. ſ. humilitatē, q̄ excludit intētionē glorię (vñ dicit, q̄ humilitas ē habitus nō ſupabūdās in ſūptib. & p̄parationibus) & p ſe ſufficientiā, q̄ excludit intentionē delitiarū (vñ dicit, q̄ p ſe ſufficientia eſt habitus cōtentus quib. oportet, & determinatiua eorū, q̄ ad viuere cōueniūt, ſm illud Apoſt. 1. ad Tim. vlt. Habentes alimenta & quib. tegamur, his cōtenti ſim*) & ſimplicitatē, q̄ excludit ſupfluā ſolicitudinē taliū. Vñ dicit, q̄ ſimplicitas eſt habitus contentus his quæ cōtingunt. [r] Ex parte āt defectus ſimiliter p̄t eē duplex inordinatio p affectū. [ſ] Vno quidē mō, ex negligentia hoīs, qui n̄ adhibet ſtudiū, uel laborē ad hoc, q̄ exteriori cultu vtať ſm q̄ oportet. Vñ Phi.* dicit i 7. Eth. q̄ ad mollitiē ptinet q̄ aliqs trahat veſtimentū p terrā, ut nō laboret eleuando ipſū: Alio mō, ex eo q̄ ipſū defectū exterioris cultus ad gloriā ordinat. Vñ dicit Aug. in li.* de ſermone Dñi in monte. Nō in ſolo rerū corporearū nitore atq; pōpa, ſed ēt in ipſis ſordibus & luctuoſis eē poſſe iactātiā, & eo pericoloſiorem, quo ſub noīe ſeruitutis Dei decipit. Et Phil. dicit* in 4. Eth. q̄ ſupabundātia & inordinatus defectus ad iactantiā pertinet.

Concl. ſ

lib. 7. ca. 7 a med. to. 5.

lib. 2. c. 19 in medio to. 4.

lib. 4. ca. 7 circa finē, præcipue.

Ad primvm ergo dcd̄m, q̄ q̄uis ipſe cultus exterior non ſit a natura, tn̄ ad naturalem rationē pertinet, ut exteriorem cultum moderatur. Et ſecundum hoc nati ſumus hanc uirtutem ſuſcipere, quæ exteriorem cultum moderatur.

Ad II dcd̄m, q̄ illi qui in dignitatib. cōſtituūtur, vel ēt miniſtri altaris, pretioſiorib. veſtibus q̄ ceteri induunť, nō pp ſui gloriā, ſed ad ſignificandā excellentiā ſui miniſterii, uel cultus diuini: & iō in eis nō eſt vitioſum. Vñ Aug. dicit* in 3. de doctri. chriſtiana. Quiſquis ſic vtit̄ exteriorib. rebus, vt metas conſuetudinis bonorū, inter quos verſať, excedat, aut aliquid ſignificat, aut flagitioſus eſt, dū. ſ. pp delicias, aut oſtentationē talibus utit̄. Similiter ēt ex parte defectus contingit eē pctm̄: nō tn̄ ſp qui uilioribus q̄ cæteri ueſtibus utit̄, peccat. Si. n. hoc facit pp iactantiam, uel ſuperbiā, ut ſe cæteris præferat, uitium ſuperſtitionis eſt. Si āt hoc faciat pp macerationē carnis, uel humiliationē ſpiritus, ad uirtutem temperantię pertinet. Vñ Auguſtinus dicit in tertio* de doctrina chriſtiana. Quiſquis reſtrictius rebus utitur q̄ ſe habeant mores eorum cum quibus uiuit, aut temperatus, aut ſuperſtitioſus eſt. Pręcipue autem competit uilibus ueſtimentis uti his, qui alios & uerbo, & exemplo ad pęnitentiam hortantur: ſicut fecerūt prophetæ, de quibus Apoſtolus ibi loquitur. Vnde quædam gloſſ.* dicit Matthæi 3. Qui pęnitentiam prędicat, habitum penitentiæ prætendit.

li. 3. ca. 12 in principio, to. 3.

li. 3. ca. 12 circa principium, to. 3

gl. ordinaria ſup illud Matt. 3. ipſe autem Ioan. habebat veſtimētū

Ad III dicendum, quòd huiuſmodi exterior cultus indicium quoddam eſt cōditionis huma-

veritatis reducta ſit moderō exterioris motus, eo, q̄ ſignum eſt interioris, q̄ eſt, uel eſſe debet diſpoſitionis animi. Eadem q̄ppe rōe in hac lra modeſtia ornatus ad ueritatis virtutem reducitur.

STPER QVÆ. CLXVIIII. ARTIC. II.

IN art. 2. eiuſdem q. 169. dubia multa occurrunt circa mulie-rũ ornatũ. Primum circa ipſum, quatenus eſt prouocatiuus ad laſciuiã. Et iuxta hoc in q̃õnem vertitur, An ornatus prouocatiuus ad laſciuiã ex ſola intentione in hac ſpecie reponatur, an ẽt ex ipſa qualitate operis. Et eſt rõ dubii, quia in litera ex ſola intentione ornatus muliebris ponit peccatum mortale ob prouocationem ad laſciuiam. Conſtat aũt q̃ prouocare ad laſciuiam, eſt actus ex ſuo genere mortalis. In oppoſitum ãt eſt, q̃ ornatus aliquis ſecundum ſe dr̃ prouocatiuus ad laſciuiam, ut cum oſtendunt totũ pect⁹ mulieres, & viri ſe mam pudẽdorũ. Secundum dubium eſt circa ornatum ut excedit lim tes cõſuetudinis, quantum ex hac parte illicitus ſit. Et eſt rõ dubii, quia vr̃ adinuentio nouarum formarum, ſeu figurarum in veſtib. & hmõi, mortale peccatum: ſicut uiolare conſuetudinem vniuerſalem diſtincti habitus virorum à mulieribus. Conſuetudo quippe legis vim habet, & in foro conſcientiæ ligat. Defert quoque ſecum damna multa huiuſmodi nouitas, dum coguntur alii ad nouos ſũptus adeo ut boni nobiles in paupertatẽ inde deueniant. In oppoſitũ ãt eſt, quia huiuſmodi nouitates ad vanitatẽ vitæ ſpectant: vana autem non ſunt mortalia, ſed venialia ex ſuo genere.

*Li. 4. Eth. c. 7. tom. 5

Porre. q. 2. 809

Oon. c. 7. c. 8. Et Iſa. 3. ſi. Et 1. co. 7. lect. 7

In li. de habitu uirginum, incipit: Diſciplina cuſtos: nõ procul ante med. libri.

¶ Tertium dubium eſt circa ornatum, ut eſt fucatorius. An. ſ. certa ratione conſtet, uel ſolum opinatiue, quod niſi ſuperaddatur aliqua circunſtantia peccati mortalis, puta, propter luxuriam, aut contemptum Dei &c. non eſt peccatum mortale. Et eſt ratio dubii, quia quibuſdam videtur oppoſitum, & in litera ratio nulla videtur haberi.

I

¶ Qartum dubium eſt circa ornatum mulierum, ut eſt pretioſus, an debeat intelligi vitioſe pretioſus abſolute, puta, quia aureus & gemmatus. uel reſpectiue. puta, quòd licet in ſe ſit p̃tioſus, tali tamen mulieri non eſt pretioſus. Et ratio dubii eſt, q̃a cõmuniter intelligitur reſpectiue. A principibus tamen Apoſtolorum 1. Petri 3. & 1. ad Timot. 2. expreſſe inhibetur ornatus mulierum aureus. Si enim non abſolute penſaretur, non vniuerſaliter mulieribus inhiberetur.

¶ Quintum dubium eſt circa ornatũ vanũ, An imputentur mala inde ſequentia ornanti ſe. Et eſt ratio dubii, quia hinc apparet quòd ipſi imputentur, quia dat operam rei illicitæ: inde apparet quòd non ei imputentur, quia ſequeretur hoc abſurdũ, quòd mulier ob veniale peccatum ex ſuo genere, peccaret mortaliter ſine alia ſua culpa. Patet ſequela: quia ſi inde ab aliis cõcupiſcitur, ipſa ſine alia eſt culpa, & tamen illi peccata illorum imputarentur. quæ ſunt mortalia.

K

¶ Sextum dubium eſt circa ornatum clericorum ac religioſorũ An peccent mortaliter mutantes, aut violantes habitum ſuũ. Et ratio potiſſima dubii eſt, quia vſus habet oppoſitum eorum quæ legibus ſancita ſunt. Videmus clericos cum coma, cum ſericis indumentis. & in ornamentis mularum excedentes dominos temporales.

¶ Ad horum euidentiam ſciendum eſt, quòd exterior apparatus ad tria ſecundum rectam rõem ordinatur. Primo, ad fomẽtum corporis, & hoc eſt neceſſitatis, & propterea Deus fecit primis parentibus tunicas. Secundo, ad honeſtatem, & hoc eſt ẽt neceſſitatis ex parte animæ, ſicut primũ ex parte corporis. Turpe enim eſt rõali animali pudenda manifeſta deferre, ut naturalis erubeſcentia teſtatur: & propterea primi parentes fecerunt ſibi perizomata, prius prouidentes animæ q̃ corpori. Tertio, ad ornatum vel honoris, uel pulchritudinis: & ornatus quidem honoris, licet omnino communis non ſit, quoniam mortui mundo ab huius ornatus cura ſunt exempti, p̃t tamen rõne miniſterii omnibus communis eſſe. Eſt autem omnis apparatus qui fit, ut decenter vt iuxta ſtatum procedat homo, ornatus honoris. Hoc autem recta rõ dictat, ut quilibet prout cũ decet, honorabiliter procedat in hac vita, in qua exteriora ſunt quædam interiorum teſtimonia. Ornatus autem pulchritudinis, fere proprius vr̃ mulierum: quoniam oportet eas amari ut pulchras ad habẽdos vel conſeruandos maritos ſibi diſpoſitos. In tantũ ãt cuilibet habitum cẽtrum apparatũ exteriorẽ honeſtatis, ut nec veniale peccatũ ſit mulierẽ ornatam ſecundum decentiã ſui ſtatus amplius ornari, ut pulchra ſit viro ſuo: ita q̃ ſicut ornatus honoris licite apponit ſupra veſtẽ neceſſitatis, ita ornatus pulchritudinis licite apponit, quando opus eſt, ſupra ornatũ honoris. Et propterea in reſponſione ad quartum in litera dr̃ q̃ mulieres vltra decentiam ſui ſtatus, poſſunt aliquid ſuperaddere ut placeant viris ſuis. Conuenit ergo maxime mulieribus ornatus pulchritudinis. ut amentur &c. Et q̃m ars imitat̃ naturam, & mulier pulchra ſuapte natura eſt prouocatiua ad ſui concupiſcẽtiã, hinc fit ut ornatus muliebris ſm̃ ſe ſit prouocatiuus ad concupiſcentiam, ſeu laſciuiam, pro quanto. ſ. facit ad mulieris pulchritudinẽ apparentẽ. Verũ quia natura ſuperat artem, & multo magis mulieris pulchritudo naturalis, q̃ artificialis prouocatiua eſt ad concupiſcentiã mulieris: ideo ſicut inculpabilis eſt oĩs naturalis pulchritudo mulieris, ita inculpabilis ſm̃ ſe eſt omnis pulchritudo artificialis, ita q̃ neutri ſm̃ ſe imputandũ eſt ad culpam, q̃ prouocatiua eſt ad concupiſcentiam mulieris. Et propterea in litera vtrumque explicatur, & q̃ ornatus muliebris eſt prouocatiuus virorum ad laſciuiam, & q̃ eſſe prouocatiuum non imputatur ornatus ad culpam. niſi ex alia culpa, puta, ex intentione prouocandi.

F

G

H

¶ Ad primũ igitur dubium di. q̃ eſſe prouocatiuum ad concupiſcentiam quãque eſt nomen vitii, quãque eſt nomen conditionis naturalis. Mulier namque pulchra eſt naturaliter prouocatiua ad concupiſcentiam ſui: & impudica eſt vitioſe prouocatiua ad concupiſcentiam. Et quia ornatus muliebris ſm̃ ſe non eſt prouocatiuus ad laſciuiam, niſi ſicut pulchritudo: ideo non eſt in ſpecie vitii prouocatiui ad concupiſcentiam ſecundum ſe, ſicut nec pulchritudo naturalis, ſed ex intentione utentis ornatu, ſeu pulchritudine ad prouocandum. Et propterea nullus ornatus muliebris ex hac ratione, quia prouocatiuus eſt ad laſciuiam, eſt ſecundum ſe peccatum mortale.

¶ Ad obiectionẽ autem de ornatu, & manifeſtatione pectoris dicitur dupliciter. Primo, quòd aliud eſt loqui de ornatu muliebri, aliud eſt loqui de nuditate muliebri, ad quam ſpectat monſtrare non ſolum totum pectus, ſed reliqua. Nuditas ſiquidem ipſa pudendorum ſecundum ſe turpis eſt, & corruptiua pudicorum animorum: & ſi uerum eſt quod de Romanis ſcribit Seneca. ſcilicet Matronæ Romanæ [illegible] ſui plus adulteris in cubiculo oſtendunt, quàm foris monſtrent, talis habitus ita ſcilicet ſubtilis, ſeu diaphanus ut mulier tota conſpiceretur, mortale peccatum induceret. Eſſet enim ibi uitioſa prouocatio ad laſciuiam ex ipſa ſpecie actionis, qua mulier culta ſe quaſi nudam ingerit communibus oculis. Vnde be beato Barnaba legit. q̃ maledixit nudis viris ac mulieribus. Secũdo dicitur, quia pectus à mulieribus decoris gratia nudum alicubi defertur, ac per hoc ad ornatum reducitur pulchritudinis, q̃ etiam ornatus talem habeas conditionem. ſ. nudati pectoris iuxta patriæ morem, non eſt ſecundum ſe mortalis. Et ratio diuerſitatis eſt. quia pectus non eſt inter pudenda: vnde primi parentes genitalia tantum cooperuiſſe dicuntur, ac per hoc non habet ex ipſa ſui prouocare ſpecie ad laſciuiã: ſed tñ modo ut confert ad maiorem pulchritudinem. Et ideo eiuſdem rationis eſt cum pulchritudine, quo ad eſſe prouocatiuum

ne: & ideo exceſſus, & defectus, & medium in talibus reduci poſſunt ad virtutem veritatis, quam* Philo. ponit circa facta & dicta, quibus aliquid de ſtatu hominis ſignificatur.

ARTICVLVS II.

Vtrum ornatus mulierum ſit ſine peccato.

AD SECVNDVM ſic p̃cedi tur. Vr̃ q̃ ornatus mulierũ nõ ſit ſine pctõ mortali. Oẽ .n.[b] qđ eſt contra p̃ceptũ diuinæ legis, eſt pctm̃ mortale: ſed ornatus mulierũ eſt cõtra p̃ceptum diuinæ legis. dr̃ enim 1. Petri. 3. Quarum. ſ. mulierũ, ſit nõ extrinſecus capillatura aut circundatio auri, aut indumenti veſtimentorum cultus. Vbi dicit gloſ.[c] Cypriani. Serico & purpura indutæ, Chriſtũ ſyncere induere nõ poſſunt. Auro & margaritis adornatæ & monilibus ornamenta mentis & corporis perdiderũt: ſed hoc nõ fit niſi p̃ peccatũ mortale. ergo ornatus mulierum non poteſt eſſe ſine peccato mortali.

¶ 2 Præt. Cyprianus dicit in libro * de habitu virginũ. Nõ virgines tãtũ, aut viduas, ſed & nuptas puto, & oẽs omnino fœminas admonẽdas, q̃ op⁹ Dei & facturã eius, & plaſma, adulterare nullo mõ debeant adhibito flauo colore, vel nigro puluere, vel rubore, aut qđlibet lineamenta natiua corrumpẽte medicamine. & poſtea* ſubdit: Magn⁹ Deo ĩferũt, q̃n illđ qđ ille formauit, reformare p̃tẽdũt.

* poſt mediũ illius. Incipit, Diſciplina cuſtos.

Eodem loco, nũc p̃xime dicto

num. Et licet turpis videat̃ hmôi conſuetudo inſuetis, ſi tamẽ conſideremus q̄ conſuetudo tactus, q̄ plus vrget q̃ viſus, non vituperat̃ vbi conſueta ſunt oſcula inter mulieres & viros, nõ vr̃ vituperabilis conſuetudo mulierum pectus nudum deferentium. Forte.n. vix ſic a viris amant̃, & eos diuertunt a maioribus criminibus. Vbi tñ conſuetudo non eſt, inhibẽdũ eſſet, & cito extirpãda ne creſceret, qm̃ conditio iſta q̃ eſt eſſe prouocatiuum ad laſciuiã, regulanda ſic eſt, ne aĩ iuuenum molleſcãt. De virorum aũt habitu, quo caligis vtũtur ſic figuratis, vt virilibus membris accõmodam eorum quaſi formam præſeferant, cõſuetudo ipſa teſtatur non eſſe mortiferũ, & aliquibus forte nec veniale. De his.n. quę non ſunt ſm̃ ſe praua non facile ferenda eſt ſententia illicitũ. Qđ enim vni vr̃ turpe, aut impudicum, alteri, aut alibi non videtur turpe, aut impudicum.

Impugnatio iſta eſt diuini opis p̃uaricatio, & veritatis Deũ videre nõ poteris, qñ oculi tui nõ ſunt quos Deus fecit, ſed quos diabolus ĩfecit. De inimico tuo cõpta, cũ illo pariter arſura: ſꝫ hoc non debetur niſi peccato mortali.[h] ergo ornatus mulieris nõ eſt ſine peccato mortali.

¶ 3 Præt. Sicut non cõgruit mulieri q̄ veſte virili vtat̃, ita ẽt ei non competit q̄ inordinato ornatu vtatur: ſed[h] primũ eſt peccatum. dr̃ enim Deut. 22. Non induat̃ mulier veſte virili, nec vir veſte muliebri. ergo etiam vr̃ q̄ ſuperfluus ornatus mulierum ſit peccatum mortale.

Sᴇᴅ ᴄᴏɴᴛʀᴀ eſt, quia ſm̃ hoc videretur, q̄ artifices huiuſmodi ornamenta præparantes[b] mortaliter peccarent.

Rᴇsᴘ. Dicendum, q̄ circa ornamẽta mulierum ſunt eadem attendenda, quę ſupra* communiter dicta ſunt circa exteriorẽ cultũ, & inſup quoddam aliud ſpãle, q̄.ſ. muliebris cultus viros ad laſciuiã ꝓuocat, ſcđm illud Prou. 7. Ecce, mulier occurrit illi ornatu meretricio p̃parata ad decipiendũ aĩas. Põt tamẽ mulier licitè operam dare ad hoc, quòd viro ſuo placeat, ne per eius contemptum in adulterium labatur. Vnde dicitur 1. ad Cor. 7. quòd mulier q̃ nupta eſt cogitat quæ ſunt mũdi quo

Art. præc.

¶ Ad ſm̃ dubium de exceſſu conſuetudinis dicitur, q̄ conſuetudo eſt duplex. Quędam inducens debitum legale, vt ſunt illæ ſuper quarum obſeruatione fiunt exactiones, vel punitiones, vt ſi conſuetum eſt dari epiſcopo conſecranti Eccleſiam, vel puellam, vel prætori accipienti officium, certum quid, talis enim conſuetudo habet vim legis. Et propterea exiguntur vt legaliter debita, quæ ex huiuſmodi conſuetudine debentur. Alia eſt conſuetudo inducens debitum morale tantum, vt ſi alicubi conſuetum ſit, q̄ tranſeuntibus extraneis dominis eatur obuiam, aut q̄ aſſurgat̃ coram ſenioribus, & huiuſmodi. Sunt enim hæc debita moralia, non legalia: qm̃ ad hæc non coguntur homines lege, ſed moris honeſtate. Si igitur exceſſus ornatus violet conſuetudinem legalem, perinde peccat̃, ac ſi legem violaſſet. Et tũc pctm̃ iudicandum eſſet iuxta qualitatem legis, puta, ſi eſſet per modum ſimplicis ſtatuti, aut cum pœna appoſita, ſed non graui: qm̃ non eſſet mortalis tranſgreſſio ſine contemptu. Si autem eſſet præceptoria, aut cum pœna excommunicationis, aut graui valde pœna explicante intentionem legis eſſe ad præcipiendum, tranſgreſſio ſecundum ſe eſſet mortalis rõne præcepti. Si vero excedatur in ornatu non lex, nec conſuetudo legalis, ſed moralis tantum, veniale peccatum eſt ex ſuo genere; quia huiuſmodi moris violatio nihil continet contra iuſtitiam, ac per hoc non eſt contra proximi dilectionem. Et qm̃ conſuetudines circa veſtes & ornatum lege municipali non firmatæ, vbique terrarum videntur morales, non legales, vt teſtatur continua mutatio impunis: ideo exceſſus conſuetudinis in ornatu, non eſt ſecundum ſe mortale peccatum.

¶ Ad obiectionem autem in oppoſitum, q̄ hmôi exceſſus, cum nouitate præſertim, eſt contra dilectionem proximi, qa coguntur alij exemplo ad hmôi ſumptus: rñdetur, q̄ cum quilibet ſequens malum exemplum nouitatis, ſeu exceſſus, voluntarie inferat ſibiipſi hoc damnum noui ſumptus, & hoc ſit præter intentionem primi ornantis ſe nouo exceſſu, vt ſic, nulla iniuſtitia committitur contra proximum, nullus actus contra charitatem proximi fit per ſe loquendo. Grauiter tamen peccãt primi, vtentes nouitatibus occaſionaliter damnoſis proximo, pręferentes ſuæ vanitatis affectum proximorum neceſſitati. Quia tamen excuſare ſe poſſunt, dicendo, non imitetur nos qui non põt, qui non vult, faciat vnuſquiſque ſumptus iuxta ſuas facultates, & non ſit ſtultus: ideo nec contra charitatem, nec contra iuſtitiam actus iſte eſt, valde tñ reprehenſibilis ꝑ multas deformitates & graues, quas habet, dum & conſuetudo violat̃, & occaſio damni datur, & inanis gloria ac ſtultitia non ſine ſcandalo committitur. De mutatione autem habitus virilis, vel fœminei, ex litera ſatis hr̃ ab intelligentibus; q̄ dum in multis caſibus eſt licita, ſi ex leuitate fiat, non excedit limites venialiũ. Si enim ſecundum ſe eſſet mortale, nullo caſu licitum eſſet. Nec obſtat diuinæ legis prohibitio, quia iudiciale, vel cęremoniale præceptum eſt, & euanuit per Chriſti gratiam.

¶ Ad tertiũ dubiũ dr̃, q̄ certa rõe conſtat fucatoriũ ornatũ ex ſolo mortali contẽptu, vel ſi ne ſupraddito, fieri mortale pctm̃, vt in lr̃a dr̃. Eſt aũt rõ non tacita in lr̃a.ſ. qa fucatio ſpecies eſt fictionis. Conſtat nãq; qđ fictio, niſi ſit ꝑnicioſa non eſt peccatum mortale: ſicut de mendacio dicimus, q̄ ſolũ ꝑnicioſũ eſt mortale. Mulierũ aũt fucatio officioſa eſt ad pulchritudinẽ ſeruiẽs, nẽ ꝑnicioſa ſm̃ ſe: ſicut nec ſuprema pulchritudo nãlis. Qñ.n. vnus effectus põt ab arte & natura fieri eiuſdẽ rõis eſt ſi a natura, & ſi ab arte fiat, vt patet de ſanitate. Et ꝓpterea ſi pulchritudo nãlis non eſt ſm̃ ſe ꝑnicioſa, cõſequens eſt q̄ nec pulchritudo artificialis ſm̃ ſe ſit ꝑnicioſa. Et ſi dicas, q̄ ars in fuco non facit, ſed mẽtit̃ pulchritudinẽ mulieris: rñdet̃ q̄ verum eſt, ſed q̃tũ ad ꝓpoſitũ ſpectat, perinde ac ſi faceret pulchritudinem: qm̃ rõ mendacij oppoſita non addit deformitatem mortalẽ ex hoc ipſo, q̄ mentit̃ pulchritudinem non pernitioſam. Et ſcito, q̄ vti capillis alienis ad opportunum ornatum, non ad mentiendum proprios, non minus vr̃ licitum quam vti lana ex ouibus, & lino ex terra. Et quia ornatus iſte facit mulierem in veritate pulchram corã hominibus, ſupplendo naturæ defectum in illius ornatu: ideo actus iſte non videtur ad fucationem proprie ſpectare.

¶ Ad obiectionem in oppoſitum, q̄ aliqui aliter opinantur, dicitur, quòd trepidauerunt timore, vbi non erat timor.

¶ Ad quartum dubium dr̃, q̄ ꝓculdubio pretioſus vitioſe ornatus reſpectiue iudicandus eſt, Apoſtolorum aũt uerba uel exhortatoriè, vel in caſu, ut in lr̃a dr̃, accipienda vñr. Vr̃ aũt mihi q̄ reſpiciebant Apoſtoli ad tp̃s illud, in quo chriſtianitatem profitentes abiectioribus cõiter vtebantur, iuxta verbum Agathæ. Ancilla Chriſti ſum, & ideo me oſtendo ſeruilem perſonam. Et licet ſuperfluitas ornatus in pretioſis reſpectu perſonæ ſit vitioſa, ſi deſit tamen contemptus, & malus mortaliter finis, & lex, hoceſt, loquendo de ipſa ſuperfluitate ſm̃ ſe, non eſt peccatum mortale, ẽt ſi notabilis ſit exceſſus: quàmuis ignoranter quidam aliter crediderint, minus penetrantes naturam peccati mortalis. Nam ad peccatum mortale exigitur q̄ ſit contra charitatem, & non ſufficit q̄ ſit contra aliquam virtutem. Maximus namque exceſſus contra liberalitatem nõ eſt peccatum mortale, niſi ad aliquid contra charitatem deducat, puta, q̄ in pecunia ponat̃ finis vltimus, aut negentur proximo ſua, & huiuſmodi, vt patet ex ſupradictis. Notabilis quoque exceſſus in mentiendo non eſt peccatum mortale, niſi ad perniciem, quæ contra Deum aut proximum eſt, ducat. Et iam dictum eſt ab authore, q̄ fucatio quantacumque non eſt peccatum mortale, niſi per contemptum, vel laſciuiam, & non eſt dictum de fucatione parua, ſed abſolute. Conſtat autem quòd inter ornatus mulierum, fucatio peſſimum uidetur tenere locum. Et ſi ipſa abſolute, ac per hoc quantacumque ſit, non eſt ſecundum ſe peccatum mortale, ſed ſolum propter laſciuiam uel contemptum, conſequens eſt: ut male intellexerint dicentes, q̄ ſecundum doctores communiter ſuperfluus notabiliter ornatus eſt peccatum mortale: oppoſitum ſiquidem hinc habes. Et ratione probatur, quia non eſt actus iſte contra Deum, ut patet: nec contra proximum, cum non ſit ad damnum alterius, ſed ad propriam uanitatem: nec contra ſeipſum, quoniam in nullo lædit ſeipſum, ut patet diſcurrendo per bona naturæ & fortunæ. niſi forte in fama, quia haberetur ut ſtultus, ſi priuatus ciuis auro, & gemmis ſe ornaret. Relinquitur ergo q̄ ſuperfluus ornatus non eſt ſecundum ſe peccatum mortale.

¶ Ad quintum dubium de imputatione ad culpam dr̃, q̄ cum vnumquodque ſcđm propriam cauſam iudicandũ ſit, & non ſcđm occaſionem, propria aũt cauſa concupiſcentiæ ſit uoluntas concupiſcentis uiri: mulier aũt ornans ſe uane nec per ſe, nec per accidens uolens ſe concupiſci, non cã, ſed occaſio tñ ũ ſit ruinæ alterius, non eſt mulieri imputandus caſus uiri concupiſcen-

piſcentis. Et quàmuis det mulier operam rei illicitæ, ex eius tñ ope non cauſat̃ ruina alterius, ſed ex mala voluntate virorum. Et ꝑpea euentus iſte remotus & non intentus, non eſt ei imputandus: ſicut nec pulcherrimæ mulieri vane egredienti domo, imputandum eſt peccatum concupiſcentium eam, quam non cõcupiſcerent, ſi domi fuiſſet. Et ſcias ꝙ hæc oĩa ſupradicta, vt toties expreſſum eſt, intelliguntur de ornatu ſm ſe. Propter iactantiam autem, aut ſuperbiam, aut alium malũ finem, iudicato illum iuxta peccatum, qđ ex illo malo fine cõmittitur. Nam ſi iactãtia illa eſt venialis, ornatus erit venialis: & ſi mortalis, erit mortalis. Et ꝑpea in lra dr̃, ꝙ ꝑp iactantiã ornatus non ſemper eſt mortale peccatum, Et ſimile eſt de ſuperbia & alijs finibus malis.

Concl. m

Concl. p

Concl. ſ

¶ Ad ſextum dubium de clericorum abuſu, dicendum occurrit illud verbum Abrahæ ad diuitem, Si Moyſẽ & prophetas non audiunt, neque ſiquis ex mortuis reſurrexerit, crederent. Si legem pro nihilo habent, priuatæ ſcripturæ quem apud eos locum inuenient? Ipſi ergo viderit.

Concl. ſecũda pars.

Epiſto. 73. paulo aprĩ cip. to. 2.

¶ In rãtione ad quartũ eiuſdem articuli circa diſcretionẽ artiũ licitarũ ab illicitis, dubia plura occurrunt particularia. Primũ eſt, an licitũ ſit ædificare, ſeu reparare ſynagogas iudæorum, & muſchetas Maurorũ. Et eſt ratio dubij, quia ſynagogas reparare, a iure cõceſſum eſt, & nulla idolatria committitur tam in ſynagoga, quàm in muſcheta.

Gl. ord. in prin. ad c. 3. 1. Pet.

¶ Secũdum eſt, an exercere artem gladiorũ, & ſagittarum factiuã tempore belli iniuſti ſit illicitum. Et eſt ratio dubij, quia tunc nõ venduntur niſi ad illicitum opus, & inuenitur in iure ſub excommunicationis pęna ꝓhibitum extra, De ſagittariis, c. Vnico.

¶ Tertium dubium eſt, an artifices chartarum & alearum peccent. Et eſt ratio dubij, quia cõmuniter homines vtũt̃ vti iſtis ad malũ.

¶ Quartum dubiũ eſt, an artifices curioſa & vana admiſcentes peccent. Et ratio dubij videtur, quia in litera hoc ponitur ſub dubio, dum dicitur, niſi forte inueniendo.

¶ Ad primũ dubium dr̃, ꝙ cũ tã ſynagoga, q̃ muſcheta domus ſit ꝑ ſe deputata ad ſupſtitioſum cultũ licet unius Dei, qm̃ vterque ritus. ſ. iudaicus & mahumetanus ſupſtitioſus eſt, cõſequẽs eſt vt cooperans ad ædificationẽ ẽt reparationẽ, det operã rei, cuius vſus eſt oĩno illicitus, atque mortale peccatum. Et ꝑpea

F Ita peccant mortaliter tales artifices, ſicut artifices idolorũ, & aliorum ad cultum idolatriæ pertinentiũ. Nec obſtat iuris conceſſio, qm̃ permiſſiua eſt. Permittuntur aũt nõ bona, ſed mala.

¶ Ad ſcm̃ dr̃ cũ duplici diſtinctione, altera de notitia iniuſti belli, altera de artificibus. Nã ſi bellũ iniuſtũ eſt cognitũ ꝙ eſt iniuſtũ, ſeu de ſe notoriã iniuſticiã hñs, vtpote errorẽ cõtinẽs intolerabilẽ, vt ſi princeps aliqs bellum gereret, vt deleret clericos & redditus ab Eccleſia, conſtat oẽs ad hoc qualitercũque dãtes, vel vẽdẽtes q̃cũque, peccare mortaliter, & ſacrilegos eẽ. Si vero bellũ eſt iniuſtum, & intrĩ iniuſtitia illius latet, vt cõiter credat̃ iuſtũ, excuſant̃ oẽs artifices: quia non eſt eorũ diſcutere hæc ſubtiliter. At ſi in dubiũ vertit̃, an bellũ iuſtũ, iniuſtũve ſit, nec ꝑt dubiũ deponi, excuſant̃ artifices ſubditi rõe obedientiæ. Sicut ẽt milites vacãtes opi ſuo, & relinquẽtes curã iuſtitię his, ad quos ſpectat iuſtitiã intus & extra cuſtodiri. Et licet artificib[9] nõ ſit a principe explicite ꝑceptũ, vt vẽdãt balliſtas &c. ẽ tñ eis iplicite mãdatũ ex hoc ipſo, ꝙ ad bellũ conatũ apponit. Et ſignũ eius eſt, ꝙ ſi artifex nõ vẽderet, offenderet principẽ tãq̃ pl[9] ſapere volẽs q̃ oporteat, in iuuando ad expeditionẽ belli. Scriptum quoq; etiã ſus eſt, ꝙ ſeruus ſciẽs voluntatem dñi, & nõ faciẽs eã plagis vapulabit. Conſtat .n. voluntatẽ principis eẽ, vt oẽs vendãt iuxta ſuas artes, vñ poſſit expeditio belli fieri. Et qm̃ extranei, qa adepti iam incolatum erant, vt ſubditi ſunt, excuſari quoque videntur. Ingerentes autem ſe denuo lucri cauſa, excuſare neſcio. Immiſcent quippe ipſi ſe ipſos inuolucris dubij caſus. Debent autem ſubditi præſumere, quòd iuſtum eſt, bonam habentes æſtimationem de ſuo prĩcipe, quàmuis quo ad certitudinem fluctuent.

Epi. 73. aĩ med. to. 2.

Art. præc.

¶ Ad tertium dubium dicitur, quòd ſicut ornatu mulieres poſſunt bene & male vti, & multæ male, & multæ bene vtuntur, & quæ ſit maior pars non facile patet, quàmuis de vſu, qui ſit peccatum mortale, minor videatur pars errare: ita circa uſum alearum, & chartarum non facile dixerim, an maior pars peccet vtendo, & videtur, quòd minor pars peccet mortaliter: & propterea ſicut ars illa non eſt prohibita, nec iſta. Et propterea negandum videtur, quòd aleis & chartis communiter homines utantur ad malum, quàmuis & hoc non eſſet imputandum

modo placeat viro. Et ideò [m] ſi mulier coniugata ad hoc ſe ornet vt viro ſuo placeat, pôt hoc facere abſq; peccato [n]. Illæ aût [p] mulieres q̃ viros nõ hñt, nec volũt habere, & ſunt ĩ ſtatu nõ habẽdi, nõ poſſunt abſq; pctõ appetere placere virorũ aſpectib[9] ad cõcupiſcẽdũ [q]: qa hoc eſt dare eis incentiuũ peccãdi.[r] Et ſi quidẽ hac itẽtione ſe ornẽt, vt alios ꝓuocent ad concupiſcẽtiã, mortaliter peccant. Si aût ex quadã leuitate, vel ẽt ex quadã vanitate ꝑp iactantiã quãdã, non ſemper eſt peccatũ mortale, ſed quãq; veniale: & eadẽ rõ quãtũ ad hoc eſt de viris [t]. Vnde Aug.* dicit in epiſt. ad Poſſidium. Nolo vt de ornamẽtis auri, vel veſtis ꝓpriã habeas in ꝓhibendo ſẽtẽtiã, niſi in eis q̃ neq; coniugati ſũt, neq; cõiugari cupiẽtes, cogitare dẽnt quõ placeãt Deo. Illi ãt cogitãs q̃ ſũt mũdi, quõ placeãt vel viri vxorib. vel mulieres maritis: niſi ꝙ capillos nudare fẽminas, quas ẽt caput velare Apls iubet, nec maritatã decet. In quo tñ caſu poſſet aliq̃ à pctõ excuſari, qñ hoc nõ fieret ex aliqua vanitate, ſed ꝑp cõtrariã cõſuetudinẽ: q̃uis talis cõſuetudo ñ ſit laudabilis.

Ad primum ergo dicẽdũ ꝙ ſicut* gloſ. ibidẽ dicit, mulieres eorũ q̃ i tribulatione erãt, cõtẽnebãt viros, & vt alijs placerẽt, ſe pulchrè ornabant: qđ fieri Apls ꝓhibet. In quo ẽt caſu loquit̃ Cyprianus: non aût ꝓhibet mulieres cõiugatas ornari vt placeãt viris, ne det̃ eis occaſio peccãdi cũ alijs. Vndè Apls 1. ad Tim. dicit. Mulieres i habitu ornato, cũ verecũdia & ſobrietate ornãtes ſe, nõ in tortis crinibus, aut auro', aut margaritis, aut veſte ꝑtioſa: ꝑ qđ dat̃ itelligi ꝙ ſobri[9], & moderatus ornat[9] nõ prohibetur mulieribus, ſed ſuperfluus, & inuerecũdus, & impudicus.

Ad II. dicẽdũ, ꝙ mulierũ G fucatio, de qua Cypr. loquit̃, eſt q̃dã ſpecies fictionis, q̃ nõ pôt eſſe ſine peccato. Vñ Aug. * dicit in epiſt. ad Poſſidiũ. Fucari figmẽtis, quo rubicũdior, vel cãdidior appareat, adulterina fallacia ẽ, qua nõ dubito ẽt ipſos maritos ſe velle decipi, q̃bus ſolis. ſ. maritis, ꝑmittẽdæ ſũt fẽminę ornari ſm veniã, ñ ſm imperiũ. Nõ ſp tñ talis fucatio eſt cũ peccato mortali, ſed ſolũ qñ fit ꝓpter laſci H uiã, vel in Dei cõtemptũ: in q̃bus caſibus loquit̃ Cypr. Sciẽdũ tñ ꝙ aliud eſt fingere pulchritudinẽ nõ habitã, & aliud occultare turpitudinem ex aliqua cã ꝓuenientẽ, puta, ęgritudine, vel aliquo hmõi. Hoc .n. eſt licitũ: qa ſm Apo. 1. ad Co. 12. Quæ putam[9] ignobiliora mẽbra corpis eſſe, his honorẽ abũdãtiorẽ circũdamus.

Ad III dcdm, ꝙ ſicut dictũ I * eſt, cultus exterior dẽt cõpetere cõditioni ꝑſonæ ſm cõem cõſuetudinẽ: & ideò ð ſe vitioſũ eſt ꝙ mulier vtat̃ veſte virili, aut ecõuerſo, & ꝑcipuè quia hoc pôt eſſe cã laſciuię, & ſpecialiter ꝓhibet̃ in lege: qa Gẽtiles tali mutatiõe habit[9] vtebant̃ ad idolatrię ſupſtitionẽ. Pôt tñ quãq; hoc fieri ſine pctõ ꝑp aliquã neceſſitatẽ, vel cã ſe occultãdi ab hoſtibus, vel ꝑp K defectũ alterius veſtimẽti, vel propter aliquid aliud hmõi.

Ad IIII dicendũ, ꝙ ſi qua ars ẽ ad faciẽdũ aliqua opa, q̃b[9] hoĩes vti nõ poſſunt abſq; pctõ, ꝑ ꝯñs artifices talia faciẽdo peccarẽt, vtpotè ꝑbẽtes directè alijs occaſionẽ peccãdi,

dū artifici, ex quo vẽdit id quod pōt bene vti, & non uendit ut male utanť: nec diſcutere teneť, an ſinguli ementes, male vtanť, cum conſtet ẽt ꝙ multi bene vtunť. Hoc.n. magis vr̃ ad curā principis q̃ artificis ſpectare, qui iſte
Hom. 50. in Matt. a medio illius, to.2. circa ſingulos verſať, quorū conſcientias neſcit: & ad eū non ſpectat curā habere cōis boni. Ille aūt verſať circa cōe bonum, vel malū, qđ ex multitudine ſcit. Et ꝑpea author in litera non dānauit artifices in hoc caſu, ſed principem. Illud.n. aduerte confeſſor, ꝙ dato ꝙ cōiter hoīes iſtis ludis uterenť ad malū, & ꝙ artifex non eſſet expers culpæ: q̃a tñ ludus hmōi non eſt ſm̃ ſuā ſpēm mortale pctm̄, ĩō etiā nō eſt ſm̃ ſuam ſpeciem pctm̄ mortale faciendo alcas, & chartas.
Hom. 50. in Matt. a medio, tomo.2. ¶ Ad quartū dubiū dr̃, ꝙ ſine dubio adinuentores ſuperfluorū & curioſorū peccant uenialiter. Author aūt appoſuit ly forte, quia poſſet contingere, ꝙ ex rōnabili cauſa inuenirent ea, quæ abſolutè cenſerentur ſuperflua & curioſa. Vel dicendū ꝙ ly forte, nō eſt dubitantis, ſed caſum exprimentis: ac ſi dixiſſet, niſi in caſu &c.

SVP. QVÆ. CLXX.
ARTIC. I.

IN q. 170. occurrit nihil ſcribendum niſi ꝙ ex calce primi articuli habes, vnde mirari non debes, ſi ſtatutum Eccleſiæ de
Port. per to. 810 temperantię actu poſitiuo.ſ. circa ieiunia, minus ſeruatur: & ꝙ
1.2. q. 100 art. 11. ad 3. ſi ſm̃ diuerſa tpa mutareť, non fieret virtuti temperantię iniuria. Ĩō namq; dñs noſter
Q. 141. ar. 8. & 1.2. q. 66. arti. 4. Ieſus Chriſtus hmōi pręcepta determinate non dedit, ut poſſit Eccleſia ſtatuere, & deſtruere prout expedit fidelibus, & diuerſis locis ac temporibus diuerſos modos indicere.

puta, ſi q̃s fabricaret idola, uel aliqua ad cultū idolatrię ꝑtinẽtia. Si qua uerò ars ſit, cui* operib. hoīes poſſunt bene & male uti, ſicut gladii, ſagittę, & alia hmōi, uſus taliū artiū non eſt pctm̄: & hæ ſolę artes ſunt dicẽdę. Vñ Chryſ.* dicit ſuper Matthęū. Eas ſolū artes oportet uocare, q̃ neceſſariorum, & eorū q̃ cōtinent uitā noſtram, sūt tributiuæ & cōſtructiuę. Si tñ opib. alicuius artis pluries aliq̃ male uterenť, q̃uis de ſe ñ ſint illicitę, ſunt tñ per officiū principis à ciuitate extirpādæ ſm̃ documenta Platonis. Quia ergo mulieres licite ſe poſſunt ornare, uel ut conſeruẽt decentiā ſui ſtatus, uel ẽt aliq̃d ſuperaddere ut placeant uiris ꝓñs eſt ꝙ artifices talium ornamentorū non peccant in uſu talis artis: niſi forte inueniendo aliqua ſuperflua & curioſa. Vnde Chryſ. dicit* ſuper Matthæū, ꝙ ẽt ab arte calceorum, & textorum multa abſcindere oportet. Etenim ad luxuriā deduxerūt, neceſſitatē eius corrumpẽtes, artem arti male commiſcẽtes.

QVAESTIO CLXX.

De præceptis temperantiæ, in duos articulos diuiſa.

POSTEA conſiderādum eſt de præceptis temperantiæ.
¶ Et Primò, De pręceptis ipſius temperantiæ.
¶ Secundò, De præceptis partium eius.

ARTICVLVS I.

Vtrum præcepta temperantiæ conuenienter in lege diuina tradantur.

AD PRIMVM ſic ꝓcedif. Vr̃ ꝙ p̄cepta tẽperātiæ inconuenienter in lege diuina tradātur. [h] Fortitudo.n. eſt potior uirtus q̃ tẽperantia, ut ſupra di
Q. 154. ar. 8. ctū* eſt: ſed nullum præceptū fortitudinis ponitur inter præcepta decalogi, quæ ſunt potiora legis pręcepta. ergo inconuenienter inter præcepta decalogi ponif prohibitio adulterii, quođ contrariaf temperantiæ, ut ex ſupradictis* patet.

¶ 2 Præt. Tẽperantia non eſt ſolū circa uenerea, ſed ẽt circa delectationẽ ciborum & potuū: ſed inter præcepta decalogi non prohibetur aliquod uitiū pertinens ad delectationem ciborum & potuum: neq; ẽt pertinens ad aliquā aliā ſpeciem luxuriæ.

A [b] ergo neque ẽt debet poni aliqđ pręceptū ꝓhibẽs adulteriū, qđ pertinet ad delectationẽ uenereorū.
¶ 3 Præ. Princip[...] tentione legiſlatoris inducere ad uirtutes, q̃ uitia prohibere. Ad hoc.n. uitia prohibentur, ut uirtutum impedimenta tollantur: ſed præcepta decalogi ſunt[h] principaliora in lege diuina. ergo inter p̄cepta decalogi magis debuit poni præceptum aliquod affirmatiuum directè inducens ad uirtutem temperantiæ, quàm præceptum negatiuum prohibens adulterium, quod ei directè opponitur.

B IN CONTRARIVM eſt authoritas Scripturæ.

RESP. Dcđm, ꝙ ſicut Apoſt. dicit 1. ad Timoth. 1. Finis præcepti charitas eſt, ad quam duobus pręceptis inducimur pertinentibus ad dilectionem Dei, & proximi: & ĩō illa pręcepta in decalogo ponuntur, quæ directius ordinantur ad dilectionẽ Dei & proximi. Inter uitia aūt temperantiæ oppoſita, maximè dilectioni proximi vr̃ opponi adulterium, per quod aliquis uſurpat ſibi rem alienam, abutendo.ſ. uxore proximi. Et ideo [m] inter præce- Conc. m
pta decalogi præcipuè prohibetur adulterium nō ſolum ſecundùm quod opere exercetur, ſed etiam ſecundum quòd corde concupiſcitur.[n]

C AD PRIMVM ergo dcđm, ꝙ inter ſpecies uitiorum quę opponuntur fortitudini, nulla eſt quę ita directè contrarietur dilectioni proximi, ſicut adulterium, quod eſt ſpecies luxuriæ, quæ temperantię contrariatur: & tñ uitium audaciæ, quod opponit fortitudini, quandoq; ſolet eſſe cauſa homicidii, quod inter præcepta decalogi prohibetur. Dicitur enim Eccleſiaſt. 8. Cum audace non eas in uia, ne fortè grauet mala ſua in te.

AD II dcđm, ꝙ gula non directè opponitur di-
D lectioni proximi, ſicut adulteriū: neq; aliqua alia ſpecies luxuriæ. Non.n. tanta fit iniuria patri per ſtuprum uirginis, quæ non eſt eius connubio deputata, quanta fit iniuria uiro per adulterium, cuius corporis poteſtatem ipſe habet, non uxor.

AD III dcđm, ꝙ præcepta decalogi, ut ſupra dictum* eſt, ſunt quædam uniuerſalia diuinæ legis Q. 112. ar. 1.
principia: unde oportet ea eſſe cōia. Non poterāt autem aliqua præcepta cōia affirmatiua de temperantia dari, quia uſus eius uariatur ſecundum diuerſa tempora, ſicut Aug. dicit in * lib. de bono Ca. 15. & 16.
coniugali, & ſecundum diuerſas hominum leges, & conſuetudines.

E
ARTICVLVS II.

Vtrum conuenienter tradantur in diuina lege præcepta de uirtutibus annexis temperantiæ. Port. q. to. 811

AD SECVNDVM ſic procedif. Vr̃ ꝙ incōueniẽter tradanf i diuina lege p̄cepta de uirtutib* annexis tẽperantię. Pręcepta.n. decalogi, ut dictū Ar. præc. ad 3.
*eſt, ſunt quędā uniuerſalia[h] principia totius legis diuinę: ſed ſuperbia eſt initium oīs peccati, ut dr̃ Eccle. 10. ergo inter pręcepta decalogi debuit aliquod poni prohibitiuum ſuperbię.
¶ 2 Pręt. Illa p̄cepta maximè [h] dẽnt in decalogo poni per quę hoīes maximè inclinantur ad legis impletionẽ, quia iſta uidẽtur eſſe principalia: ſed per humilitatem per quā hō Deo ſubiicitur; maximè

uidetur

uř hō diſponi ad obſeruantiam diuinæ legis, vñ obedientia inter gradus humilitatis cōputatur, ut ſupra habitum* eſt, & idē ēt uř eſſe dicendū de māſuetudine per quam fit, ut hō diuinæ ſcripturæ nō contradicat, ut Aug. dicit in *2. de doctr. chriſt. ergo uř ꝙ de humilitate & manſuetudine aliqua præcepta in decalogo poni debuerint.

Q. 161. ar. 6.
Lib. 2. c. 7. in princi. to 3.
*Ar. præc.

¶3 Præt. Dictū* eſt ꝙ adulteriū in decalogo, ꝓhibeť q̄a cōtrariať dilectioni proximi: ſed ēt inordinatio exteriorū motuū, q̄ cōtrariať modeſtię, dilectioni proximi opponiť. uñ Aug. dicit* in regula. In oībus motib. ueſtris nihil fiat qđ cuiuſquā offendat aſpectū. ergo uř ꝙ ēt huiuſmodi inordinatio debuit prohiberi per aliquod præceptum decalogi.

In regula. 3. ante me dium to. 1

In contrarium ſufficit authoritas Scripturæ.

Resp. Dcdm, ꝙ uirtutes tēperantię annexæ dupliciter cōſiderari poſſunt. Vno mō, ſm ſe: alio mō ſm ſuos effectus. Secundū ſe quidē nō habēt directā habitudinē ad dilectione Dei, uel ꝓximi: ſed magis reſpiciunt quandā moderationē eorū, quæ ad ipſum hoīem pertinēt. Quantū aūt ad effectus ſuos, poſſunt reſpicere dilectionē Dei, uel ꝓximi, & ſm hoc aliqua ꝑcepta in decalogo ponunť ꝑtinentia ad ꝓhibendū effectus uitiorū oppoſitorū tēperātiæ partibus. Sicut ex ira, q̄ opponiť manſuetudini, ꝓcedit interdū aliquis ad homicidiū, qđ in decalogo prohibetur: aut ad ſubtrahendum debitū honorem parentibus, quod etiam poteſt ex ſuperbia prouenire, ex qua etiam multi transgrediuntur præcepta primæ tabulę.

Concl.

Ad primum ergo dcdm, ꝙ ſuperbia eſt initiū peccati: ſed latens in corde, cuius ēt inordinatio non perpenditur cōiter ab omnibus. Vnde eius prohibitio non debuit poni inter præcepta decalogi, quæ ſunt prima principia per ſe nota.

Ad II dicendum, ꝙ præcepta quæ per ſe inducunt ad obſeruantiam legis, præſupponunt iam legem: unde non poſſunt eſſe prima legis præcepta, ut in decalogo ponantur.

Ad III dcdm, ꝙ inordinatio exteriorū motuū nō ꝑtinet ad offenſā ꝓximi ſm ipſam ſpeciē actus, ſicut homicidiū, adulteriū, & furtū, q̄ in decalogo prohibenť: ſed ſolum ſm ꝙ ſunt ſigna interioris inordinationis, ut ſupra dictum.* eſt.

In cor. ar. 1. q. 168.

SVP. QV. CLXXI.

Hic incipit octaua pars iſtius libri, tractās de gratiis gratisdatis, ubi āduertendū eſt, ꝙ ut in litera dř, gratiæ gratis datæ ordinantur ad tria, ſ. cognitionem, locutionē, & operationē. Hoc tñ pacto, ꝙ ad cognitionē ſpectāt tres, ſ. prophetia, fides, & diſcretio ſpirituū. Ad locutionē quattuor, ſ. ſermo ſapientiæ, ſermo ſciē, interpretatio ſermonū, & gratia linguarū. Ad operationem duæ ſ. gratia ſanitatis, & operatio uirtutū. Verū tñ eſt, ꝙ interpretatio ſermonū ¿ó: luminis, quo interpretatio fit, & ſermo ſapientiæ & ſciæ, rōe ſapientię & ſciæ, ad cognitionē quoq; ſpectāt. Et qm̄ author de quatuor horū patum, aut nihil loqui intendit. ſ. fide, diſcretione ſpirituū, gratia ſanitatis, & interpretatione ſermonū, & ſimiliter de ſapientia & ſcia, pro quāto ſpectant ad cognitionē, ſed uult hæc ex aliis intelligi, iō reducit in hoc principio ualde ſummarie ad prophetiā, gratis datas ſpectantes ad cognitionem, ut nō exigať ab eo alius tractatus de eis, ſed ſimul cum prophetia tractatę intelligantť: gratia verò ſanitatum cum operatione uirtutum.

QVAESTIO CLXXI.

De Prophetia, in ſex articulos diuiſa.

Poſtquam dictum eſt de ſingulis uirtutib. & uitiis, q̄ pertinēt ad oīum hoīum cōditiones & ſtatus, nūc cōſiderandū eſt de his, quæ ſpecialiter ad aliquos hoīes pertinent. Inueniťur aūt dĩa inter hoīes ſecūdū ea, quæ ad habitus & actus aīæ rationalis pertinent, tripliciter. Vno qdē mō ſm gratias gratis datas, quia ut dř 1. ad Corinth. 12. Diuiſiones gratiarum ſunt, & alii dať per Spūm *ſermo ſapiētię, alii ſermo ſciē &c.

F Alia uerò dĩa eſt ſm diuerſas uitas, actiuā. ſ. & contemplatiuā, quæ accipiunť ſm diuerſa operationum ſtudia: uñ & ibidem dř, ꝙ diuiſiones operationum ſunt. Aliud. n. eſt ſtudium operationis in Martha, quę ſolicita erat, & laborabat circa frequens miniſteriū, qđ ꝑtinet ad uitā actiuam: aliud eſt in Maria, quæ ſedens ſecus pedes Do-
G mini audiebat uerbū illius, qđ pertinet ad cōtemplatiuā, ut hř Lucæ 10. Tertio mō, ſm diuerſitatē officiorum & ſtatuum, prout dř ad Epheſios 4. Et ipſe dedit quoſdam quidē Apoſtolos, quoſdam aūt prophetas: alios uerò euangeliſtas, alios aūt paſtores & doctores, quod pertinet ad diuerſa miniſteria, de qbus dř 1. ad Cor. 12. Diui-
H ſiones miniſtrationū ſunt. Eſt aūt attendendū circa gratias gratis datas, de quibus occurrit cōſideratio. Primò, ꝙ quædā eorum pertinēt ad cognitionē, quędā uerò locutionem, quædam verò ad operationem. Oīa uerò quæ ad cognitionem pertinent, ſub prophetia comprǽhendi poſſunt. Nam prophetica reuelatio ſe extendit non ſolū ad futuros hoīm euentus, ſed ēt ad res diuinas, & quantum ad ea quæ proponuntur oībus credenda, quę pertinent ad fidem: & quantum ad altiora myſteria, quæ ſunt perfectorum, quę pertinent ad ſapiētiā. Eſt ēt prophetica reuelatio de his quæ perti-
I nent ad ſpirituales ſubſtantias, à quibus uel ad bonū, uel ad malū inducimur, quod pertinet ad diſcretionem ſpirituum. Extendit ēt ſe ad directionem humanorum actuum quod pertinet ad ſcientiā, ut infra* patebit: & iō primo occurrit conſiderandum de prophetia, & de raptu, qui eſt quidam prophetiæ gradus. Q. 177.

¶ De prophetia autem quadruplex conſideratio occurrit.

¶ Quarum prima eſt de eſſentia eius.

¶ Secunda, De cauſa ipſius.

¶ Tertia, De modo propheticæ cognitionis.

K ¶ Quarta, De diuiſione prophetiæ.

Circa primum quæruntur ſex.

¶ Primò, Vtrū prophetia pertineat ad cognitionē.

¶ Secundò, Vtrum ſit habitus.

¶ Tertiò, Vtrum ſit ſolum futurorum cōtingentiū.

¶ Quartò, Vtrum propheta cognoſcat omnia prophetabilia.

¶ Quintò, Vtrum propheta diſcernat ea quæ diuinitus percipit, ab eis, quę proprio ſpiritu uidet.

¶ Sextò, Vtrum prophetiæ poſſit ſubeſſe falſum.

Infr. ar. 2. cor. Et 3. q. 7. ar. 8. Et veri. q. 12 ar. 1. Et Iſa. 1. prin. & 1. cor. 14 princi. Et Hebr. 11. lect. 7.

ARTICVLVS I.

Vtrum prophetia pertineat ad cognitionem.

Ad primum ſic ꝓcediť. Vř ꝙ prophetia nō pertineat

SVP. QV. CLXXI. ARTIC. I.

In articu. I. quæſtionis 171. in titulo ne ad quartum incipe coſſi-

pe colligere quæ requirũtur ad uerã prophetiam Habes ſi quidem hic duo claudentia in ſe duas actiones, & duas paſſiones. Prima actio, diuina eſt ſi inſpiratio, & hæc fit in uoluntate humana,& infert paſſioné, quæ eſt eleuata intentio ad percipienda diuina. Secunda actio & diuina eſt reuelatio: & hæc fit ĩ itellectu & infert in eo paſſionem, quæ eſt perceptio reuelatorum. Et in hæc ſecunda actione & paſſione conſiſtit eſſentialiter prophetia: prima.n. præparatoria eſt. Habes aũt ex prima conditione propheticæ, ꝙ Deus diſponens omnia ſuauiter, mouet hominem rõnali motu ad propheciã. ſ. p mediam intentioné ita ꝙ prius, mouet ipſum ut attẽdat, & deinde reuelat: quod eſt contra illos qui putant prophetiam hãberi quaſi p influxum in intellectu ſine nobis. Oporteret.n.pri⁹ intentionem moueri ut in litera dicitur.

In prol. ſuper Pſ. c. 1. & eſt de ꝓphetia.

ad cognitionẽ. Dr.n. Eccl.48. ꝙ corpus Eliſæi mortuũ ꝓphetauit. & infra.49. dr̃ d̃ Ioſeph, ꝙ oſſa ipſius uiſitata sũt, & poſt mortẽ prophetabãt: ſed in corpore, uel in oſſibus poſt mortẽ non remanet aliqua cognitio. ^h ergo prophetia non pertinet ad cognitionem.

¶2 Pręt. Primę ad Cor.14. dr̃. Qui prophetat, hominibus loquitur ad ędificationem: ſed locutio eſt effectus cognitionis, nõ aũt ipſa cognitio. ^h ergo uĩ ꝙ prophetia non pertineat ad cognitionem.

¶3 Pręt. Omnis ^h cognoſcitiua perfectio excludit ſtultitiã & inſaniã: ſed hæc ſimul põt eſſe cũ prophetia. dr̃.n. Oſeę 9. Scitote Iſrael ſtultum prophetam, & inſanum. ergo ꝓphetia nõ eſt cognoſcitiua perfectio.

¶4 Præt. Sicut reuelatio pertinet ad intellectum, ita inſpiratio uĩ pertinere ad effectũ, eo ꝙ importat motioné quandã: ſed prophetia dr̃ ^h eſſe inſpirõ, uel reuelatio ſm̃* Caſſiodorũ. ergo uĩ ꝙ ꝓphetia nõ magis p tineat ad itellectũ q̃ ad affectũ.

Sed contra eſt, quod dicitur.1. Reg.9. Qui enim propheta dicitur hodie, olim uocabatur uidens: ſed uiſio pertinet ad cognitionem. ergo prophetia ad cognitionem pertinet.

Concl. m

Resp. Dicẽdum, ꝙ ^m prophetia primo, & principaliter cõſiſtit in cognitione^n, quia uidelicet prophetę cognoſcũt ea, q̃ ſunt procul, & remota ab hominũ cognitione. Vñ põt dici prophetæ à pro, qđ eſt procul, & phanos qđ eſt apparitio, quia ſ. eis aliqua q̃ ſunt procul, apparent. & pp hoc ut Iſido. dicit* in lib. Ethymologiarum, in ueteri teſtõ appellabant Videntes, qa uidebant ea, quæ cęteri nõ uidebant, & proſpiciebant quæ in myſterio abſcondita erãt. Vñ & gentilitas eos appellabat Vates à ui mẽtis. Sed quia, ut dr̃ 1. Cor.12. Vnicuique datur manifeſtatio ſpũs ad utilitatẽ: & infra 14. dr̃, Ad ædificationẽ Eccleſiæ quærite ut abundetis, inde eſt ꝙ ^p prophetia ſecundario cõſiſtit in locutione, prout prophetæ ea q̃ diuinitus edocti cognoſcũt, ad ædificationẽ aliorũ anuuntiant^q, ſm̃ illud Iſa.21. Quæ audiui à Dño exercituũ, Deo Iſrael, annũciaui uobis: & ſm̃ hoc, ut Iſid. dicit in lib. Ethym. põt dici prophetę quaſi præfatores, eo ꝙ porrò fantur. i. a remotis fantur, & de futuris uera ꝑdicũt. Ea quæ ſ. huumanã cognitionẽ diuinitus reuelãtur, nõ põt confirmari rõe humana, quam excedũt ſm̃ opationẽ uirtutis diuinæ, ſm̃ illud Marci ult. Prædicauerunt ubiq. Dño cooperante, & ſermonem confirmante, ſequentibus ſignis. Vnde tertio ad prophetiam pertinet operatio miraculorũ, qua

Lib.7. c.8. circ. princ.

Concl. p.

Lib.7. c.8. in princ.

Concl. ſ

A ſi confirmatio quædã propheticæ annuntiationis. Vnde dicitur Deut. ult. Non ſurrexit propheta ultra in Iſrael, ſicut Moyſes, quem noſſet Dominus facie ad faciem in omnibus ſignis atq; portentis.

Ad primum ergo dicendũ, ꝙ authoritates illæ loquuntur de prophetia quantum ad hoc tertium, quod aſſumitur ut prophetiæ argumentum.

Ad II dicendum, ꝙ Apoſt. ibi loquitur quantum ad propheticam enuntiationem.

Ad III dicendum, ꝙ illi qui dicuntur prophetę in ſani & ſtulti, non ſunt ueri ꝓphetæ, ſed falſi, de quibus dr̃ Hier.23. Nolite audire uerba prophe B tarum, qui prophetant uobis, & decipiunt uos. Viſioné cordis ſui loquunt̃ nõ de ore Dñi, & Ezec.13. Hæc dicit Dominus de prophetis inſipientibus, qui ſequuntur ſpiritum ſuum, & nihil uident.

Ad IIII dcẽdm, ꝙ in prophetia requiritur ꝙ intentio mentis eleuet̃ ad percipienda diuina. Vñ dr̃ Ezec.2. Fili hois, ſta ſuper pedes tuos, & loquar tecũ. Hæc aũt eleuatio intẽtionis fit Spũ ſancto mouẽte. Vñ ibidẽ ſubdiť. Et ingreſſus eſt in me ſpũs & ſtatuit me ſuper pedes meos. Poſtq̃ aũt intentio mentis eleuata eſt ad ſuperna, percipit diuina. unde ſubditur ibidem. Et audiui loquentẽ ad me. Sic C igitur ad prophetiã requiritur inſpiratio quãtũ ad mentis eleuationẽ, ſm̃ illud Iob 32. Inſpiratio oĩpotentis dat intelligentiã: reuelatio aũt quãtũ ad ipsã perceptionẽ diuinorũ, in quo ꝑficit̃ ꝓphetia, & p ipsã remouet̃ obſcuritatis ignorãtiæ uelamẽ ſm̃ illud Iob 12. Qui reuelat ꝓfũda d̃ tenebris.

Articvlvs II.

Vtrum prophetia ſit habitus

Ad secvndvm ſic ꝓceditur. Vĩ ꝙ prophetia ſit habitus: quia ut dicit* in 2. Eth.^h Tria ſunt in aĩa, potentia, paſ D ſio, & habitus: ſed ꝓphetia nõ eſt potentia, quia ſic in eſſet oĩbus hoĩbus, quibus potentiæ animæ ſunt cões. Similiter ẽt non eſt paſſio, quia paſſiones pertinent ad uim appetitiuam ut ſupra habitũ† eſt: prophetia autem pertinet principaliter ad cognitionem, ut dictum‡ eſt ergo prophetia eſt habitus.

¶2 Pręt. Oĩs perfectio animæ q̃ non ſemper eſt in actu, eſt ^h ha E bitus: ſed prophetia eſt quædã animæ perfectio, non aũt ſemper eſt ĩ actu, alioquin ^h nõ diceret̃ dormiẽs propheta. ergo vĩ quòd prophetia ſit habitus.

¶3 Præt. Prophetia cõputatur inter grãs gratis datas: ſed ^h grã eſt habituale quoddam in anima, ut ſupra habitum* eſt. ergo prophetia eſt habitus.

Sed contra. Habitus eſt quo quis agit cũ uoluerit, ut dicit Commentator in 3. de Aĩa:

SVP. Q. CLXXI. ART. II.

Fer. 3. cont. c. 154

In arti. 2. eiuſdem quæſtionis, dubiũ duplex occurrit circa rõnem aſſignatam in litera, quare lumen, propheticum non eſt habitus. Primum eſt, quia uĩ aſſumere falſum. ſ. ꝙ ſi eſſet per modum formæ permanentis, faceret uideri Deũ, qui eſt principium cognitionis ſupernaturaliũ. Probatur namque hoc eſſe falſum ex hoc, ꝙ modus eſſendi nõ uariat naturam, nec eſſentialem efficaciam formę, ſed ea tantum quę ſe tenent ex parte modi eſſendi: ſed lumen propheticum per modum paſſionis non eſt talis naturæ, nec efficacię ut ſit ſufficiens cauſare uiſionem Dei. ergo etiã ſi eſſet per modum habitus, nõ ſufficeret ad cauſandã uiſionem. Et confirmatur, quia conſtat ꝙ Deus poſſet lumen infuſum prophetę conſeruare continue in illo: & tñ nõ ppea uideret Deum propheta ille. Maior eſt clara, & manifeſta

Ferr. 813

1.2. q.68. ar.3. ad 3. Et 3. cont. c.154. ſi. Et ueri. q.12. ar.1. per t. & a.13. ad 3. Et po. q. 6. a.4. ſi. Et quo'.12. a. 27. ad 2

*Lib. 2. cap. 5.

†1.2. q.22. art.2

‡Ar. præce.

1.2. q.110. art.2

tur

ut in propoſito etiā, quia lumen glorię, qa ex propria natura eſt ſufficiēs ad uiſionem Dei ſiue habeatur per modum formæ permanentis, ut in beatis ſiue per modum paſſionis, ut in Moyſe. & Paulo, facit uidere Deum. Nec ergo modus eſſendi uariat efficaciam eſſentialem formæ, nec lumen propheticum, quantumcumq; haberetur per modum habitus, faceret uideri Deum: quia ex hoc non eſſet lumen gloriæ, quod conſtat eſſe alterius naturæ, ita ut ēt per modum paſſionis habitum faciat uideri Deum. F

¶ Secundum eſt, quia proceſſus literę infert concluſionē, quæ nō eſt elicita ex pmiſſis. Nam cōcluſio ſequēs ex præmiſſis eſt iſta, Lumen propheticum non ineſt per modū formæ permanentis, & perfectæ. Et pręmiſſæ ſunt iſtę, Lumen intellectuale exiſtens in aliquo per modū formæ permanentis & perfectæ, perficit intellectum ad principaliter cognoſcendum principium illorum, quæ per illud lumen manifeſtantur. Sed lumen prophetiæ non perficit intellectū ad principaliter cognoſcendum principium illorum, quæ p lumē propheticum manifeſtantur. Ex his ſiquidem concluſio debet eſſe. Ergo lumen prophetiæ non ineſt per modum formæ permanentis & perfectæ: & tamen in litera longe communior concluſio infertur. ſ. Ergo lumen propheticum ineſt per modum cuiuſdam impreſſionis, ſeu paſſionis, tranſeuntis. Hæc enim diſtāt ualde: quoniam concluſio illa, quæ uere ſequitur ex præmiſſis, ſtat cum negatione iſtius, quæ appoſita eſt in litera, ut patet de lumine fidei, de quo uerificantur & præmiſſæ, & concluſio: & tamen de eo eſt falſa iſta appoſita concluſio: quoniam, ut patet, lumen fidei eſt per modum habitus, & conſequenter per modum formæ permanentis.

Hom. 1. in ter mediū & finem.

¶ Ad euidentiam horum ſciendum eſt, q proceſſus literæ non conſiſtit in uno tantum ſyllogiſmo, ſed pluribus, quorum primus in ſecunda figura eſt ille qui in ſecūdo dubio eſt allatus. ſ. Lumen intellectuale exiſtens in aliquo per modum formæ permanentis & perfectę, perficit intellectum ad principaliter cognoſcendum principium illorum, quę per illud lumen manifeſtantur: ſed lumen propheticum non perficit intellectum ad cognoſcendum principaliter principium eorum quę per propheticum lumen manifeſtantur. ergo lumen propheticum non eſt forma permanens & perfecta. Maior probatur in litera ex lumine intellectus agentis. Minor probatur, quia Deus qui eſt principium ſupernaturalium, quæ per lumen propheticum manifeſtantur, non uidetur prophetis per eſſentiam. Iſte eſt primus ſyllogiſmus, circa quem verſatur primum dubium.

¶ Ad cuius euidentem notitiam ſcito, q aliud eſt formam permanere in aliquo, & aliud eſt eſſe in illo per modum formæ pmanentis. Nam per primum ſignificatur duratio formæ in ſubiecto: per ſecundum vero ſignificatur modus eſſendi formæ in ſubiecto. ſ. q ineſt eo modo quo formæ dependentes ſolum in fieri, & non in eſſe ab agentibus inſunt. Vnde primum conuenit lumini in aere. Permanet. n. lumen idem in aere eodem, exiſtēte eodem illuminatiuo in eodem loco. Nunquàm tamen habet modum formæ permanentis, cum ſemper ſit in fieri, ita q ſuum eſſe conſiſtit in fieri, ſicut & motus. Quocirca diſtā penes talem modum eſſendi diuerſitatem ſpecificam infert formarū. Nam quę ex propria natura natæ ſunt habere modum permanentię, & quę ex propria natura natæ ſunt habere modum ſucceſſiuorum, ſicut habitus ex ſua natura, & diſpoſitio ex ſua natura diſtinguuntur ſpecie. Sicut non præiudicat habitui ex natura ſua, q quandoque inſit per modum diſpōnis, qñ. ſ. non eſt firmatus: ita non præiudicat formæ ex ſua natura permanenti, q qñq, per accñs habeat modum tranſeuntis, vt de lumine gloriæ contingit, quod ex ſua natura habet rōem permanentis, vt E

patet in beatis. Sed qñq; ex actione diuina fit, vt inſit per modū tranſeuntis, vt in Paulo, & Moyſe. Et qm̄ author manifeſte explicat ſe loqui de forma hñte modum permanentis, iō hoc mō intelligēdus eſt quo ad primā particulam. ſ. formę permanētis. Quo ad ſecūdā vero. ſ. q perfectæ, oportet aduertere, q author poſuit iſtā ſecundam particulam pp lumē fidei, q eſt lumen intellectuale, & ineſt per modum formæ pmanentis, ſed non formę perfectę. Nam ſicut in gñe aīalis forma pfecta eſt, nō q̄ via eſt ad aīal vt forma embrionis, ſed forma conſtituens aīal, q̄. ſ. ē̄t in ꝓpriam aīalis operationem, q̄ eſt ſentire: ita in genere luminis intellectualis, de quo eſt ſermo, nullum lumen habet rōem formę pfectæ, quod non ē̄t in propriā luminis opationem, quæ eſt facere viſionem. Lumen enim adeo obſcurū, vel obumbratum, qđ non poteſt tantum illuminare vt videat᷑, imperfectum quid in genere luminis eſt. Quando autem ita illuminat vt viſionem cauſare poſſit, tunc ad perfectionem ſui generis puenit, q̄uis inter iſta vnū alio excellētius ſit. Et qa lumē fidei nō facit euidentiam in nobis eorū q̄ ſunt fidei, iō licet habeat rōem formæ pmanētis, caret tñ rōe formæ pfectæ in gñe luminis intellectualis. Ex his aūt patet ſenſus medij termini, & totius ſyllogiſmi. Hinc. n. habes clare veritatem maioris, videlicet, q omne lumen intellectuale exiſtens in aliquo p modū permanentis, & perfectæ formæ, perficit principaliter ad cognoſcendum principium eorum q̄ manifeſtant᷑. Nā ſi eſt per modū formæ perfectæ, facit videre intellectualiter: & ſi facit videre, maxime facit videre principium, in quo oportet videre cōcluſiones aut per uiā intuitus, aut per uiā reſolutionis. Concluſiones eīm, niſi euidenter videat᷑ earum ad principium cōiunctio, nunq̄ vñr, ſed credunt᷑. Et ppea author in probatione minoris aſſumpſit, q lumen propheticum non facit Deum per eſſentiam uideri: ppea inquam: quia de cognitione euidenti in medio termino ſciebat ſermonem eſſe. Hæc dicta, quo ad hoc qđ ponunt illam particulam. ſ. perfectæ, appoſitam in hac rōne ad dñiam luminis fidei, non vñr ſolida: quoniam ex hoc clauderet᷑ uia, qua poſſet inferri ex hac ratione concluſio principalis, quæ in litera infertur, vt in ſecundo deducitur dubio. Et propterea admiſſis cæteris dictis, hoc ſolum refutandum credimus, quòd ly perfectæ, ſit appoſitum vt neceſſaria particula ad excludēdū lumen fidei: & dicimus q lumen fidei ex alia particula priore vtraque harum excluſum erat, ſcilicet ex ly lumen intellectuale. Nam proprie & formaliter loquendo, lumē intellectuale eſt, quod eſt lumen intellectus vt ſic, & non quòd eſt lumen intellectus vt moti a uoluntate. Quod enim illuminat intellectum vt motum a voluntate, eſt lumen intellectus, extenſo uocabulo luminis intellectus: qa non illuminat ipſum, vt ipſe eſt infra proprios limites, ſed ipſum vt ſubſtat alteri. Tale aūt eſſe cōſtat lumen fidei: quoniam eſt in intellectu vt mouetur a uoluntate ad aſſentiendum his quæ ſunt fidei, & nō illuminat ipſum intellectum ſm̄ ſe ad aſſenſum determinatum, ſeu certum. Quia ergo rō iſta lrę de lumine intellectus vt ſic, loquitur, lumen fidei ab hoc proceſſu excluditur. Intendit ergo author in maiore, q lumen intellectuale vt ſic, per modum formæ permanentis & pfectæ perficit ad cognoſcendum principium &c. & appoſuit illas alias duas particulas iam declaratas. ſ. permanentiā & perfectionem ſupra lumen intellectuale, non ꝓpterea quia altera ab altera, ſeparetur in genere luminis intellectualis, qm̄ connectūtur in tali genere, ita q ſi eſt permanens, eſt perfecta, & ſi eſt pfecta, eſt permanens: ſed propterea quia hæ duæ conditiones in aliis formis diſperſæ inueniuntur, & ambæ in genere intellectualis luminis vnitæ inueniuntur.

Art. præc.

Conclu.

Hom. 1. in ter mediū & finem.

I

¶ Et per hæc patet ſolutio primi dubij. Negatur enim q author

---

ſed aliqs nō pōt uti ꝓphetia cū uoluerit. Sicut patet 4. Reg. 3. de Heliſęo, quē cū Ioſaphat de futuris requireret, & ꝓphetiæ ſpūs ei deeſſet, pſaltē fecit applicari, ut ꝓphetiæ ad hūc ſpūs p laudem pſalmodiæ deſcenderet, atque eius animum de uenturis repleret, vt Gre. dicit* ſuper Ezec. ergo prophetia non eſt habitus. G

Resp. Dcd'm, q ſicut Apoſt. dicit ad Ephe. 5. Oē qđ manifeſtatur, lumē eſt: quia uidelicet ſicut manifeſtatio corporalis uiſionis fit p lumē corporale, ita ēt manifeſtatio uiſionis intellectualis fit per lumē intellectuale. Oportet ergo q manifeſtatio proportionet᷑ lumini per quod fit, ſicut effectus ꝓportionatur ſuę cāę. Cū ergo ꝓphetia pertineat ad cognitionē, quæ H ſupra naturalem rationem exiſtit, ut dictum* eſt, conſequens eſt q ad prophetiā requiratur quoddam lumē intellectuale excedēs lumen naturalis rōis. Vñ Michææ 7. Cū ſedero in tenebris, Dñs lux mea eſt. Lumē autem dupliciter alicui ineſſe pōt. Vno mō, per modū formæ permanentis, ſicut lumen corporale eſt in Sole, & in igne. Alio modo, per modū cuiuſdā paſſionis, ſiue impreſſionis trāſeuntis, ſicut lumen eſt in aere. [a]Lumen aūt propheticū non ineſt intellectui prophetæ per modum formæ permanentis[a]; aliàs oporteret q ſemper prophetę adeſſet facultas prophetādi, qđ patet eſſe falſum. Dicit n.* Greg. ſuper Ezec. Aliquando prophetiæ ſpūs deeſt pro-

phetis, nec ſemper eorum mentibus præſto eſt, quatenus cum hunc nõ hñt, ſed cũ cognoſcãt ex dono hře cum hñt. Vñ Heliſæus dixit de muliere Sunamite 4. Reg. 4. Aĩa eius in amaritudine eſt, & Dñs celauit a me, & nõ indicauit mihi. Et huius rõ
B eſt, q̃a lumẽ intellectuale in aliquo exñs ꝑ modũ formæ ꝑmanentis & ꝑfectę, ꝑficit intellm principaliter ad cognoſcendũ pricipiũ illorũ, q̃ ꝑ illud lumẽ manifeſtant̃: ſicut ꝑ lumẽ itell's agẽtis præcipuè intell's cognoſcit prima principia oĩm illorũ q̃ naturaliter cognoſcunt̃. Principium ãt eorũ q̃ ad ſupernaturalem cognitionem pertinent, q̃ per ꝓphetiam manifeſtatur, eſt ipſe Deus, qui per eſſentiam a prophetis non vr̃. Vr̃ ãt a beatis in patria, in quib. hmõi lumen ineſt per modum cuiuſdã formę permanentis & ꝑfectæ, ſm illud Pſa. 35. In lumine tuo uidebimus lumẽ. Relinquitur ergo q lumen ꝓpheticum inſit aiæ ꝓphetæ per modũ cuiuſdã paſſionis, vel impſſionis trãſeũtis: & hoc ſignificat̃ Exo. 33. Cumq; trãſibit gloria mea, ponã te in foramine Petræ &c. & 3. Reg. 19. dr̃ ad Heliã egredere, & ſta in mõte corã Dño: & ecce Dñs trãſit &c. Et inde eſt q ſicut aer ſp indiget noua illuminatione, ita ẽt mẽs ꝓphetæ ſp indiget noua reuelatione ſicut diſcipulus, qui nondũ eſt adeptus principia artis, idiget vt de ſingulis iſtruat̃ Vñ Iſ. 50. dr̃. Mane erigit mihi aurẽ, & audiã quaſi magiſtrũ: & hoc ẽt ipſe modus loquẽdi prophetiam deſignat, ſm q dr̃, q locutus eſt Dñs ad talem, uel talem prophetam, aut q factum eſt uerbum Dñi ſiue manus Dñi ſup eum.
C Habitus aũt eſt forma ꝑmanens: unde manifeſtum eſt, q prophetia, propriè loquẽdo, eſt habitus.

Ad primvm ergo dcdm, q illa diuiſio Philoſophi nõ cõprehendit abſolutè oĩa q̃ ſunt in aĩa, ſed ea quæ poſſunt eſſe principia moralium actuũ, qui qñq; fiunt ex paſſione, quandoque autem ex habitu, quando-

thor aſſumat hanc conditionalem. ſ. Si lumen propheticum eſſet per modum formæ permanentis, faceret uidere Deum, ut patet in litera, & in proceſſu ex litera formato. Dr̃ nihilominus ad ſubiuncta, q modus eſſendi permanenter, uel tranſeundo, ſi ſit per accidens, non uariat ſpeciem formæ: ſed ſi ſit per ſe, ut declaratum eſt, arguit diuerſitatẽ ſpecificã formarum: & q lumen propheticũ ſpecie diſtinguitur à lumine gloriæ, quãuis per accidens lumẽ gloriæ qñque propheticum dicatur, qñ. ſ. per accidẽs eſt per modũ trãſeuntis, ut de Moyſe dr̃. Sed relinquẽdo ea quæ ſunt per accidens, lumen propheticum ſpecie diſtinguit̃ à lumine gloriæ. Eſt enim ex ſua natura forma habens modũ paſſionis: lumen autẽ gloriæ ex ſua natura habet modum formæ permanentis. Vnde ſi Deus conſeruaret lumen propheticum in aliquo, nõ niſi per accidens permaneret, habens ſecundũ ſe naturam tranſeuntis. Et per hæc ſumus à primo dubio, & ſyllogiſmo expediti. Secũdus autẽ ſyllogiſmus habet añs tacitum. ſ. cõcluſionem præcedentis ſyllogiſmi, ita q eſt hmõi, enthymema.
Concl.p Lumen propheticum non eſt lumẽ intellectuale per modũ formę permanentis & perfectæ. Relinquitur ergo quod eſt per modum cuiuſdã impreſſionis, uel paſſionis tranſeuntis. Et tota quæſtio contra hunc ꝓceſſum ad hoc deuenit, quia ex negatione illius coniũcti ſimul, ſ. formæ permanẽtis & perfectæ, non licet inferre ſeorſum determinate partem coniũcti. ergo nõ eſt per modũ formæ permanentis. Et afferunt inſtantia de lumine fidei. Et in cõi facile eſt afferre inſtantiã: quia non ualet. Non eſt monachus albus, ergo non eſt monachus. In his ſm conſiſtit dubium, ad quod dr̃, q in gñe luminis intellectualis non datur medium inter formã permanentẽ ac perfectam, & formã per modum paſſionis. Et ꝓpea author hoc perſpiciens, cum lumen propheticum, ut inferius patebit, ſit in genere luminis intellectualis, ex negatione formæ permanentis & perfectæ optime concluſit. Relinquitur igitur q ſit per modum tranſeuntis. Et per hoc patet reſpõſio & ad inſtantiã de lumine fidei. Quia enim non eſt in genere luminis intellectualis ut ſic, ſimpliciter, ſed ſecundũ quid. ſ. quo ad aſſenſum uoluntariũ, inter intellectualia nõ ſine additione aliqua computatur ab authoribus. Nec obſtat dictis quod ſuperius in tractatu de fide dictum eſt, quòd fidei lumen facit aliquo modo uidere: quoniam illud uidere tam diminutum eſt, ut pro nihilo habeatur in genere luminis intellectualis ſimpliciter, ut patet ex hoc, q nec principia, nec concluſiones facit uidere, ſed quandam diminutam rõem credibilitatis. ſ. quę extranea eſt ab ipſis reuelatis quę credimus. Vnde in hac litera expreſsè dicitur, q lumen intellectuale perficit ad cognoſcendum principium.

¶ Ad inſtantiã verò cõem patet rñſio, quia. ſ. aliud eſt loqui de conſequentia in genere aliquo, & aliud de cõſequentia ſimpliciter. Quãmuis. n. ſimpliciter non valeret, Non eſt forma ꝑmanẽs & ꝑfecta, ergo non eſt ꝑmanens in tali tñ gñere. ſ. luminis intellectualis ut ſic, ſequela eſt optima, q̃a immediata sũt extrema. Sic autem in litera factum eſt: inſtantia aũt obiicit ſimpliciter.

¶ In eodem art. 2. in reſponſione ad tertium, dubium occurrit circa illud. Cognoſcere occulta & incerta diuinæ ſapientię eſt ſupra naturã humanã quantum ad ſubſtantiã actus. Nã falſum vr̃ hoc particulare, & falſum etiã illud cõe, ſ. q hõ eleuet̃ per donum gratiæ ad aliquem actum, qui eſt ſupra naturam humanam, quantũ ad ſubſtantiam actus. Probatur primum: quia om̃s operatio intellectus humani, ẽt qua in patria videt Deũ per eſſentiã, eſt quo ad ſubſtantiam actus ab ipſa ſubſtantia intellectus licet quo ad qualitatẽ eſt ſit a tali lumine, uel habitu. Cognitio ergo, qua propheta cognoſcit occulta diuinæ ſapientiæ ſibi reuelata, licet quo ad lumen qualificãs cognitionẽ excedat humanã naturã, quo ad ſubſtãtiã tñ actus intellectus naturã non excedit, alioquin ab ipſo nõ eſſet: alioqn illa cognitio nõ eſſet operatio uitalis ab intrinſeco actiuo principio vitę. Secundũ aũt probatur, quia vr̃ implicatio ĩ adiecto. ſ. q actio aliqua uere ſit hois actio, & tñ excedit ipſum quoad ſubſtãtiã actus. Nã ſi eſt eius actio, ergo ſaltẽ quo ad ſubſtantiã eſt ab eo. Et ſi non eſt ab eo quo ad ſubſtantiã, ergo nõ eſt verè illius actio, ſed deprecatiuè, uel diſpoſitiue tm̃, uel aliquo modo. Concl.ſ Sicut facere miracula attribuit hoi miniſterialiter, non q̃a facere miracula ſit actio hois, ſed ad hois deprecationẽ, uel nutũ Deus operat̃, iuxta
D illud Ioſue de miraculo Solis, obediente Deo voci hominis.

¶ Ad horum euidentiam ſciendum eſt, q actus humanus dupliciter qualificatiuus intelligitur, ſicut dupliciter ſumitur qualitas, vt dr̃ in 5. Metaphyſicæ. ſ. pro differentia, & pro accidente. Dicitur ſiquidem primo actus humanus talis in eſſe naturæ ex differentia conſtitutiua ipſius in ſpecifico eſſe naturæ: ſicut uiſio dicitur cognitio talis, & auditio cognitio ex differentiis conſtituentibus cognitionem in ſpecie viſionis, & auditionis in ſuo eſſe naturalibus. Dicitur ſecundo actus humanus talis in eſſe morali, ex accidentali conditione conſtituente ipſum talem in eſſe morali: ſicut uiſionem dicimus impudicã ex appoſitione conditionis malæ moraliter. Et qm̃ morale ſupponit naturale, habetque ſe ad naturale ut accidens ad ſubſtantiam, ille actus dr̃ eſſe ſupra facultatem humanæ naturæ, quo ad ſubſtantiam actus, qui ſecundum naturalem ſuam ſpeciem excedit facultatem humanæ naturæ.
E Ille uerò dicitur eſſe ſupra humanam naturam quantum ad modum actus, & non quantum ad illius ſubſtantiam, qui ſecundum naturalem quidem ſpeciem poteſt ab homine fieri: ſed ſecundum moralem conditionem excedit humanas uires, ut diligere Deum meritorie. Poteſt enim homo naturæ viribus Deum diligere, ſed non meritorie, niſi ex infuſa charitate, quæ ſi apponatur actui, quo diligo Deum, actus meæ dilectionis ſortitur ex ea hunc modum, ſcilicet meritorie. Et ſimiliter poſſum ego ex proprio intellectu & uoluntate aſſentire his quæ ſunt fidei, ſed non laudabiliter &c. niſi ex habitu fidei habeatur iſte modus. Non ſunt autem actus excedentes quo ad ſubſtantiam actus humanam naturã, unius rationis. Nam quidam ita excedunt, ut ſint incommunicabiles eidem, ut creare: uel de facto homini non communicantur, niſi deprecatiue, ſeu operatiuè, ut facere Solem ſtare, mortuum reſuſcitare, & huiuſmodi, quæ, ut infra patebit, Deus ipſe ad hominis orationem, uel nutum operatur. Quidã verò ſunt qui de facto cõmunicantur homini, ut uidere Deũ. Huiuſmodi enim actus ſecundum ſuã naturalem ſpeciem, excedi-

quę aũt ex potẽtia nuda, ut patet in his q ex iudicio rõis aliquid operanť anteq̃ habeãt habitũ. Pot aũt ꝓphetia ad paſſioné reduci, ſi tñ nomen paſſionis pro qualibet receptione accipiať, prout Philo. dicit* in 3. de aĩa, ꝙ itelligere pati quod dã eſt. Sicut. n. in cognitione naturali intellectus poſſibilis patiť ex lumine intellectus agentis: ita & in cognitione ꝓphetica intellect⁹ humanus patiť ex illuſtratione diuini luminis.

lib. 3. text. 12. tom. 2.

G

Ad II dcđm, ꝙ ſicut in reb. corporal bus abeũte paſſione remanet q̃dã habilitas ad hoc, ꝙ iterum patiať, ſicut lignũ ſemel inflammatũ facilius iterũ inflammať: ita ẽt in intellectu prophetæ ceſſante actuali illuſtratione, remanet quædã habilitas ad hoc, ꝙ facilius iterato illuſtreť: ſicut ẽt mens ſemel ad deuotioné excitata, facilius poſtmodũ ad deuotioné priſtinã reuocať. Propter qđ Aug. in libro* de orando Deũ, dicit eſſe neceſſarias crebras orationes, ne cõcepta deuotio totaliter extinguatur. Põt tñ dici, ꝙ aliquis dr̃ propheta ẽt ceſſante actuali prophetica illuſtratione, ex deputatione diuina, ſm illud Hierem. 1. Et prophetam in Gentibus dedi te.

H

Epiſt. 121. ca. 9. circa medium, tom. 2.

Ad III dcđm, ꝙ oẽ donum gratię hominé eleuat ad aliqd, quod eſt ſupra naturam humanã: quod quidé põt eſſe dupliciter Vno mõ, quantũ ad ſubſtantiã actus, ſicut miracula facere, & cognoſcere occulta & incerta diuinę ſapiẽtiæ: & ad hos actus nõ dať hoĩ donũ gratiæ habituale. Alio mõ eſt aliquid ſupra naturã humanam: quantũ ad modum actus, non autem quantum ad ſubſtantiam ipſius: ſicut diligere Deum, & cognoſcere eum in ſpeculo creaturarũ: & ad hoc datur donũ gratiæ habituale.

Articvlvs III.

Vtrum prophetia ſit ſolum futurorum contingentium.

Ad tertivm ſic ꝓcediť. Vr̃ ꝙ prophetia ſit ſolũ futurorũ contingentium. Dicit. n.* Caſſio. ꝙ prophetia eſt inſpiratio, uel reuelatio diuina rerum euentus immobili ueritate denuntians: ſed euentus pertinet ad cõtingẽtia futura. ergo de ſolis contingentibus futuris ſit reuelatio ꝓphetica.

* In proœ. per Pſal. c. 1. in princ.

¶ 2 Præt. Grã prophetiæ diuiditur contra ſapiẽtiam & finé, q̃ ſunt de diuinis: & diſcretioné, ſpũum, q̃ eſt de ſpiritibus creatis: & ſcientiã, quæ eſt de rebus humanis, ut patet 1. ad Cor. 12. habitus aũt & actus diſtinguũtur ſm obiecta, ut patet per ea quæ ſupra dicta† ſunt. ergo vr̃ ꝙ de nullo pertinente ad aliquod horum ſit prophetia, relinquitur ergo quòd ſit ſolum de futuris contingentibus.

H

† 1. 2. q. 54. art. 2.

¶ 3 Præt. Diuerſitas obiecti cãt diuerſitaté ſpecieĩ, ut ex ſupradictis* patet. Si ergo prophetia quædã ſit de futuris contingentibus, quædam aũt de quibuſdã aliis rebus, ur̃ ſequi ꝙ non ſit eadem ſpecies prophetiæ.

I

1. 2. q. 54 art. 2.

Sed contra eſt, qđ Greg.* dicit ſuper Ezec. ꝙ Prophetia quædam eſt de futuro: ſicut id quod dr̃ Iſa. 7. Ecce, uirgo concipiet, & pariet filium: quædã de præterito, ſicut id quod dr̃ Geneſ. 1. In principio creauit Deus cęlum & terrã: quędã de præſenti, ſicut id quod dicitur 1. ad Cor. 14. Si omnes prophetent, intret aũt quis infidelis, occulta cordis eius manifeſta fiunt. Nõ ergo eſt prophetia ſolum de cõtingentibus futuris.

Hom. 1. in Ezec. in pr.

K

cedit limites facultatis naturæ humanæ, & creaturæ cuiuſcũq; & eſt ſoli Deo connaturalis. Cõcitatur aũt aĩæ noſtræ nõ ſolum qa in ea actus iſte poniť, ſed qa, vt in litera dr̃, eleuať per donũ Dei aĩa ad hoc ut ſit potens elicere talé actum, qui ſuæ facultatem naturæ nudæ excedit. Ita ꝙ fit, vt actus talis nõ excedat facultatem naturæ eleuatæ, qui excedit facultatem naturæ.

1. reſpon.

¶ Ad primã ergo obiectionem in oppoſitũ dĩ, ꝙ aliud eſt actum cognitionis eſſe quo ad ſubſtãtiã actus ab intellectu noſtro, & aliud eſt actũ cognitionis excedere quo ad ſubſtantiã actus facultaté naturalem intellectus noſtri. Nam primũ ſignificat actũ cauſari quo ad ſubſtãtiã actus a noſtro intellectu, quod verificatur de intellectu noſtro eleuato p donum diuinum. Secundũ aũt ſignificat ꝓportionem actus illius ſm ſubſtantiã ad naturalem facultaté illius Vñ actus uidendi Deũ in patria, eſt ab intellectu creato, eleuato tamen quo ad ſubſtantiam actus. Cognitio ſiquidem Dei contrahitur ad cognitionem uiſiuã per diuiam ſubſtantiã ſé in eſſe naturę: ita ꝙ nõ eſt ibi actus ſubſtratus, q ſm cognitio Dei, & p appoſitioné luminis gloriæ ſit uiſio: quẽadmodum cõtingit in actu dilectionis Dei ex charitate: ſed tñ eſt ibi act⁹ ſubſtratus, quẽadmodũ natura generis intelligiť ſubiecta naturę differẽ. Et ſimile, quo ad ꝓpoſitũ, habes in viſione corporali. Poſtẽtia. n. uiſiua eſt principiũ videndi quo ad ſubſtantiã actus, non ita ꝙ uiſus eliciat ſubſtantiã actus uidendi & ſpecies uiſibilis apponat accidẽtalé qualitatem, qua uiſio ſit talis, puta, uiſio albi, qm impoſſibile eſt uidere, & nihil uidere: ſine ſpecie autẽ uiſibili nihil uidetur. Nõ igitur oculus ſine ſe eſt principium videndi, ſed ita ꝙ in ſua ſpecie perfectus parit viſionem talem eſſentialiter. Dicitur autem quod uiſus eſt propria cauſa uiſionis ſecundum ſubſtãtiam, & ſpecies propria cauſa viſionis ſm qualitatem, eſſentialem tamen, ut inde percipiatur reſolutio prædicatorum eſſentialium, ſcilicet differentiæ, & generũ in ſuas cauſas. Sicut dicimus ꝙ fortis, inquantum hic, & inquantum hõ, & inquantum animal, & tandem inquantum ens, habet aliam & aliam propriam cauſam, in quã reduci per ſe primo oportet effectũ huiuſmodi. Et non dicuntur hæc, quaſi effectus habeat plures res, quarum vna cauſatur ab vna, & altera ab altera cauſa, vt in Metaph. patet. Et per hoc patet ſolutio ſecundæ obiectionis. Nulla ſiquidem implicatio eſt dicere, ꝙ actus ſecundum ſubſtãtiam ſuam, hoc eſt, naturalem ſuam ſpeciem, excedit facultatem hominis naturalem, & dicere cum hoc, ꝙ hmõi actus quo ad ſubſtantiam ſuam, vere eſt hoĩs eleuati, & vere cãtur ab hoĩe eleuato, & vere eſt actus vitalis, & ab intrinſeco hoĩs eleuati per diuinum donum ſiue habituale, vt in patria, ſiue per modum paſſionis, vt in propoſito de ꝓphetis dicimus. Habes q; hinc aliam prophetiæ conditionem. ſ. ꝙ non eſt habituale ſed actuale donum p modum tranſeuntis.

2. reſpon.

F

Porro 814

Inf. q. 172 a. 1. cor. & ad 4. Et veri. q. 12. a. 1. & 1. Iſa. 1. princ. Et Ro. 12. lect. 2. & 1. Cor. 14.

SVP. Q. CLXXI. ART. III.

In a. 3. eiuſd. q. 171. in rñ. ad ſecundũ, nota diligentiſſime drĩam inter fidem, & prophetiam in hoc, ꝙ fides dat nõ cognitionem eorum q̃ ſũt fidei, ſed aſſenſum ad illa quæ ſunt cognita ab aliis, ſcilicet a perſonis, diuinis ſaltem: prophetia aũt dat cognitionem.

¶ Sed occurrit hic nõ diſſimulanda qõ, An cognitio negata fidei attributa prophetæ, ſit cognitio euidentię. Et eſt ratio dubii, quia ex ipſa negatione cognitionis à fide, apparet ꝙ de notitia euidentiæ eſt ſermo. Nã nulla alia cognitio à fide negatur, niſi euidentiam habẽs: ex reuelatis uero apparet oppoſitum. Nam cũ prophetis reuelata ſit Trinitas, ut in litera author teſtať ex Iſa. 6. c. ubi ſupremi angeli illam reuelaſſe inducuntur; & conſtat Trinitatis euidenté notitiam non habuiſſe prophetas, qui nõ viderunt diuinã eſſentiã. Et ſimiliter poteſt argui de incarnatione Verbi &c.

¶ Huic qõni in art. 5. reſpondendum eſt, in quo ex propoſito de certitudine prophetiæ cognitionis eſt ſermo.

¶ In eod. ar. 3. in reſp. ad tertium, nota diligenter hanc doctrinam ponentem unitatem ſpecificã prophetiæ ex diuini luminis vnitate, non obſtante tanta eorum diuerſitate, quæ per propheticum lumen manifeſtatur. Ecdr̃ hoc directe ad argũ, ꝙ diuerſitas obiecti cauſat diuerſitatem ſpecificam. Contra hanc ſiquidem doctrinam inferius in ar. 1. q. 174. obiicietur, vbi author oppoſitum in hac eadem materia determinare vr̃. Et ideo qõ iſta illuc vſque tractanda differatur.

RESPON. Dicendum, ꝙ manifeſtatio, quæ fit A per aliquod lumen, ad oĩa illa ſe extendere põt, q̃ illi lumini ſubijciũtur: ſicut viſio corporalis ſe extendit ad oẽs colores, & cognitio naturalis aĩe ſe extendit ad oĩa illa quæ ſubduntur lumini intellectus agẽtis. Cognitio aũt prophetica eſt per lumẽ diuinũ, quo poſſunt oĩa cognoſci tã diuina q̃ humana, tã ſpiritualia q̃ corporalia. Et iõ [m] reuelatio prophetica ad oĩa hmõi ſe extendit, [n] ſicut de his quæ pertinent ad Dei excellentiã, & angelorũ ſpirituũ miniſterio reuelatio prophetica facta eſt, vt Iſa. 6. vbi dr̃, Vidi Dñm ſedentẽ ſuper ſoliũ excelſum & eleuatũ. Cuius ẽt prophetia cõtinet ea q̃ B pertinent ad corpora naturalia, ſm Iſa. 40. Quis menſus eſt pugillo aquas &c? Continet ẽt ea quæ ad mores hoium pertinent, ſm illud Iſaiæ 58. Frãge eſurienti panẽ tuum &c. Cõtinet ẽt ea quæ pertinent ad futuros euẽtus, ſm illud Iſa. 47. Veniẽt tibi duo in die vna ſubito, ſterilitas, & viduitas. Conſiderandũ tñ ꝙ quia prophetia eſt de his, quæ procul à noſtra cognitione ſunt, [p] tãtò aliqua magis proprie ad prophetiã pertinẽt, quanto lõgius ab humana cognitione exiſtunt. Horũ aũt eſt triplex gradus [q] quorũ vnus eſt eorũ quæ ſunt ꝓcul a cognitione huius hominis ſiue ſm ſenſum, ſiue C ſm intellectũ, nõ aũt a cognitione oĩum hominũ: ſicut ſenſu cognoſcit aliqs hõ q̃ ſunt ſibi p̃ſentia ſm locũ, q̃ tñ alius humano ſenſu, vtpote ſibi abſentia, nõ cognoſcit. Et ſic Heliſęus prophetice cognouit quæ Giezi diſcipulus eius in abſentia fecerat, vt hr̃ 4. Regu. 5. ſimiliter cogitationes cordis vnius, alteri prophetice manifeſtantur, vt dr̃ 1. ad Cor. 14. Et per hunc modũ ẽt ea quæ vnus ſcit demonſtratiue, alij poſſunt prophetice reuelari. Secundus aũt gradus eſt eorũ quæ excedũt vniuerſaliter cognitionẽ oĩum hominũ nõ quia ſm ſe nõ D ſint cognoſcibilia, ſed ꝑꝑ defectũ cognitionis humanæ, ſicut myſteriũ Trinitatis, qđ reuelatũ eſt ꝑ Seraphim dicẽtia, Sanctus, Sãctus Sanctus &c. vt hr̃ Iſa. 6. Vltimus aũt gradus eſt eorũ q̃ ſunt ꝓcul ab oĩum hominũ cognitione: quia in ſeipſis non ſunt cognoſcibilia, vt cõtingẽtia futura, quorũ veritas nõ eſt determinata. Et quia qđ eſt vniuerſaliter & ſm ſe, potius eſt eo qđ eſt particulariter, & ꝑ aliud: iõ [r] ad prophetiã propriſſime pertinet reuelatio euentuũ futurorũ [s] vñ & nomen prophetiæ ſumi vr̃. Vñ Greg.* dicit ſuꝑ Ezechielẽ. Et cũ iõ prophetia dicta ſit, ꝙ futura prędicat, qñ de pręterito, vel p̃ſenti loqtur, rõnẽ ſui nominis amittit. E

Concl. m — *Concl. p* — *Concl. q* — *Concl. ſ* — Homil. 1. in Ezech. in prin. illius.

AD PRIMVM ergo dicendum, ꝙ prophetia ibi diffinitur ſm id, quod proprie ſignificatur nomine prophetiæ: & per hũc ẽt modum prophetia diuiditur contra alias gratias gratis datas. Vñ patet reſpõſio ad ſm, q̃uis poſſit dici ꝙ oĩa quæ ſub prophetia cadunt, conueniunt in hac ratione, ꝙ non ſunt ab homine cognoſcibilia, niſi per reuelationem diuinam. Ea vero quæ pertinent ad ſapientiam, & ſcientiam, & interpretationem ſermonũ, poſſunt naturali ratione ab homine cognoſci, ſed altiori modo manifeſtantur per illuſtrationem diuini luminis. Fides aũt etſi ſit de inuiſibilibus homini, tamen ad ipſam non pertinet eorum cognitio quæ creduntur, ſed ꝙ homo per certitudinem aſſentiat his quæ ſunt ab alijs cognita.

2. reſponſ.

AD III dcẽm, ꝙ [t] formale in cognitione prophetica eſt lumẽ diuinum, a cuius vnitate prophetia habet vnitatem ſpeciei, licet ſint diuerſa quæ per diuinum lumen prophetice manifeſtantur. D. 1067.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum propheta per diuinam reuelationem cognoſcant omnia quæ poſſunt prophetice cognoſci.

AD QVARTVM ſic proceditur. Vr̃ ꝙ propheta B per diuinã reuelationẽ cognoſcat oĩa quæ poſſunt prophetice cognoſci. Dicit. n. Amos. 3. Non faciet dñs Deus verbũ, niſi reuelauerit ſecretũ ſuũ ad ſeruos ſuos [h] prophetas: ſed oĩa q̃ prophetice reuelãtur, ſunt uerba diuinitus facta. nihil ergo eorũ ẽ qđ ñ reueleĩ ꝓpheticè.

¶ 2 Præt. Dei [h] pfecta ſunt opa, vt dr̃ Deut. 32. ſed prophetia eſt C diuina reuelatio, vt * dictũ eſt. ergo eſt perfecta, qđ non eſſet, niſi perfecte oĩa prophetabilia prophetice reuelarentur, quia perfectum eſt, cui nihil deeſt, vt dr̃ in 3. Phyſi. ergo prophetæ omnia ꝓphetabilia reuelãtur.

¶ 3 Pręt. Lumẽ diuinum quod cauſat prophetiam, eſt [h] potentius q̃ lumẽ naturalis rõnis, ex quo cauſatur humana ſcientia: D ſed homo qui habet aliq̃ ſcientiã, cognoſcit oĩa illa quæ ad illã ſcientiã pertinent, ſicut grãmaticus cognoſcit oĩa grammaticalia. ergo videtur ꝙ propheta cognoſcit oĩa ꝓphetabilia.

SED CONTRA eſt, quod *Greg. dicit ſuper Ezech. ꝙ aliquando ſpiritus prophetiæ ex præſenti tangit animum prophetantis, & ex futuro nequaq̃ tangit. Aliqñ aũt ex præſenti non tangit, & ex futuro tangit. non ergo propheta cognoſcit omnia prophetabilia.

RESPON. Dicendum, ꝙ diuerſa non eſt neceſſe E eſſe ſimul, niſi ꝑꝑ aliquod vnũ, in quo connectuntur, & a quo depẽdent: ſicut ſ. * dictũ eſt, ꝙ virtutes oẽs neceſſe eſt eſſe ſimul ꝑꝑ prudentiã, vel charitatẽ. Oĩa aũt quæ per aliquod principiũ cognoſcuntur, connectuntur in illo principio, & ab eo dependent. Et iõ qui cognoſcit perfecte principiũ ſm totã eius uirtutẽ, ſimul cognoſcit oĩa quæ per illud principiũ cognoſcuntur. Ignorato autẽ cõi principio, uel cõiter apprehenſo, nulla neceſſitas eſt ſimul omnia cognoſcẽdi, ſed unumquodq; eorũ ꝑ ſe oportet manifeſtari: & ꝑ conſequens coeorũ poſſunt cognoſci, & alia non cognoſci. Principium aũt eorum, quæ diuino lumine prophetice man:fe-

SVP. QV. CLXXI. ARTIC. IIII.

IN ar. 4. eiuſdem q. in corpore articuli aduerte, ꝙ illa propoſitio, Diuerſa nõ oportet eſſe ſimul, niſi ꝑꝑ aliquod vnũ, in quo cõnectuntur, & a quo depẽdent, ſi acciperetur vt iacet, magnam haberet quæſtionẽ de diuerſis quæ ſunt inter ſe ſm ſe connexa vt cęlum, & illius figura, vt vniuerſaliter ſubiectũ & propria paſſio. Hęc. n. proprie nõ connectuntur in tertio, puta generante, ſed inter ſe ſm ſeipſa. Sed ſi accipiatur in ordine ad materiã ſubiectã, de qua eſt quæſtio, non habet difficultatem. Eſt. n. de totaliter diuerſis ſermo quoniam ẽt totaliter diuerſa prophetice reuelationi ſubſunt. Et propterea intellecta illa propoſitio de totaliter diuerſis, plana eſt, & optime ſeruit propoſito. Cęlum autem & ſua figura, ſubiectum & paſſio, & alia huiuſmodi, non ſunt totaliter diuerſa, cum conſtet ꝙ neceſſario ſunt idem ſuppoſitaliter, ſeu ſubiecto. Total. ſ. n. diuerſitas huiuſmodi identitati non compatitur.

Parte. 3 m. — 815 — Veri. q. 12. ar. 1. ad 5. Et Roma. 15. lect. 3. prin. — Arti. 3. huius quæſt. — Lib. 3. tex. 63. tom. 2. — Hom. 1. in Ezechielẽ inter principium & medium. — 1. 2. q. 65. ar. 1. & 3.

manifeſtantur, eſt ipſa ueritas prima, q̃ prophetę in ſeipſa nõ uident: & ideo [m] nõ oportet ꝙ oĩa prophetabilia cognoſcát: ſed quilibet eorũ cognoſcit ex eis aliqua ſẽm ſpecialem reuelationem huius, uel illius rei.[a]

G Ad Primvm ergo dicendum, ꝙ Dominus omnia quæ ſunt neceſſaria ad inſtructioné fidelis populi, reuelat prophetis, non tamen omnia oĩbus, ſed quædam uni, quædam alij.

Ad II dcd̃m, ꝙ prophetia eſt ſicut quiddã imperfectũ in gñe diuinę reuelationis. Vñ dicit̃ 1. ad Corint. 13. ꝙ ꝓphetiæ euacuabunt̃: & ꝙ ex parte prophetamus. i. imperfecte. Perfectio ãt diuinę reuelationis erit in patria. vnde ſubditur: Cũ venerit qđ perfectũ eſt, euacuabitur quod ex parte eſt. Vnde nõ oportet, ꝙ ꝓpheticæ reuelationi nihil deſit, ſed ꝙ nihil deſit eorũ, ad q̃ prophetia ordinat̃.

Ad III dcd̃m, ꝙ ille qui hẽt aliq̃ ſciẽtiam, cognoſcit principia illius ſciẽtiæ, ex quibus oĩa q̃ ſunt illius ſciẽtiæ depẽdent. Et iõ q̃ imperfecte hẽt habitũ alicuius ſcientiæ, ſcit oĩa q̃ ad illã ſcientiã pertinent: ſed per prophetiã non cognoſcitur in ſeipſo principium prophetaliũ cognitionum, quod eſt Deus. Vnde non eſt ſimilis ratio.

Articvlvs V.

Vtrũ propheta diſcernat ſemꝑ quid dicat per ſpiritum proprium, & quid per ſpiritum prophetiæ.

G Ad qvintvm ſic proceditur. Vr̃ ꝙ propheta diſcernat ſemper qđ dicat ꝑ ſpiritũ propriũ, & quid per ſpiritum prophetiæ. Dicit. n.* Aug. in 6. cõfeſ. ꝙ mater ſua dicebat diſcernere ſe neſcio quo ſapore, qué verbis explicare nõ poterat, quid intereſſet inter Deũ reuelãtẽ, & inter aĩam ſuã ſõniãtẽ: ſed prophetia eſt reuelatio diuina, vt* dictũ eſt. ergo ꝓpheta ſemꝑ diſcernit id, quod H Deus ꝑ ſpiritũ ꝓphetiæ dicit, ab eo qđ loq̃tur ſpiritu ꝓprio.

¶ 2 Præt. Deus non præcipit aliquid impoſſibile, ſicut* Hiero. dicit: præcipitur aũt prophetis Hierem. 23. Propheta qui hẽt ſomnium, narret ſomnium: & qui habet ſermonem meum, loquatur ſermonem meum vere. ergo propheta [h] poteſt diſcernere quid habeat ꝑ ſpiritũ prophetiæ ab eo, qđ aliter videt.

I ¶ 3 Præt. Maior eſt certitudo q̃ eſt per diuinum lumen, q̃ quæ eſt per lumẽ rationis naturalis: ille aũt qui habet ſcientiã, pro certo ſcit ſe habere. ergo ille qui habet prophetiam per [h] lumẽ diuinum, multo magis certus eſt ſe habere.

SVPER QVÆST. CLXXI. ARTIC. V.

Ferr. 3. cont. c. 154.

IN ar. 5. eiuſdem q. 171. no. primo cautiſſime diſtinctioné prophetiæ, ſ. per expreſſam diuinam reuelationem, vel per inſtinctum diuinum, & differentiam tantam inter membra huius diſtinctionis, vt prima ſit prophetia ſimpliciter: ſecunda aũt non oportet ꝙ ſit prophetia, niſi ſecũdum quid. Prima parit certitudinem in mente ꝓphetæ quo ad duo, vt in litera dr̃: videlicet & quo ad reuelata, & quo ad reuelationem, ita ꝙ propheta per expreſſam reuelationem inſtructus, clare ſcit quæ ſibi reuelantur, & clare ſcit quòd Deus hoc ſibi reuelat. Secunda autem neutrum horum oportet ꝙ det. Prima eſt prophetia, vt dictum eſt, ſimpliciter. Secunda eſt imperfectum quid in genere prophetiæ, vt in litera dicitur. (Conclusio)

¶ Nota ſecundo, ꝙ horum duorum quæ in litera ponuntur, certe cognoſci a propheta primum. ſ. res reuelata, non directe ſpectat ad hunc articulum, ſed ad 4. arti. q. 173. vbi quæritur, an prophetæ cognoſcãt quę prophetant. Secundũ autem. ſ. ipſa reuelatio diuina directe p̃ſentis eſt quæſtionis. Et ad hoc tendit intentio literæ, an ſcilicet propheta ſciat, quando prophetat in eis vel extra, ꝙ Deus ſibi reuelat.

¶ Nota tertio, ꝙ in litera ad partem affirmatiuam dictæ quæſtionis afferuntur tres probationes Prima, ex authoritate Hieremiæ: ſecunda, ex certitudine noſtræ fidei: tertia, ex facto Abrahæ: quæ probationes poſt declaratum ſenſum concluſionis diſcutiendæ ſunt. Nota quarto deſcenſus gradus in diuinis inſtructionibus. Nam reue K latio diuina multiplex cum ſit, prophetia in reſponſione ad ſẽm præcedentis articuli poſita, eſt quid imperfectum in genere diuinæ reuelationis. Hic auté inſtinctus propheticus ponitur imperfectum quid non in genere diuinæ reuelationis, ſed in genere prophetiæ. Vbi videre potes quantum a diuina diſtet reuelatione inſtinctus propheticus, vt non meruerit, etiam vt imperfectum quid, in illo admitti genere.

¶ In eodem articulo motum ſuperius in ar. 3. ad ſecundum occurrit dubium, qualis. ſ. eſt certitudo prophetica. Ad quod procul dubio dicitur, ꝙ ſecundum authoris doctrinam eſt certitudo euidentiæ quo ad ipſum prophetam ita ꝙ lumen propheticum non ſolum eſt in ſe certum, quia diuinum, vt etiam de lumine fidei ſuperius didicimus: ſed etiam ex parte noſtri. ſ. hominum prophetarum, eſt certiſſimum: & facit in propheta euidentiam & eorum quæ ei reuelantur, & ipſius reuelationis, ꝙ eſt a Deo. Neque. n. minus certus eſt propheta, neque minus videt ꝙ Deus tũc hoc ſibi reuelat, q̃ nos ſimus certi, & videamus nos ſcire prima principia per lumen naturale. Et ſimiliter in lumine diuinitus menti ſuæ infuſo videt ea quæ ſibi reuelantur: ſicut nos in lumine naturali videmus prima principia, & concluſiones in & ex eis. Hanc aũt ſniam tenet author & in arti. 3. q. 10. de veritate, & tertio contra Gentiles ca. 154. clariſſime, & ſic apud perſpicaces, dum cognitionem illam tribuit prophetis, quã habent illi, qui cognoſcunt ea quæ ſunt fidei, quibus & innititur fides. Conſtat aũt ꝙ per ſe loquendo, fidem præſtans cognitus ab alio, cognitionem euidentiæ ſupponit in illo: alioquin in infinitum procederetur, dum ille crederet alteri. Dicit ẽt in reſponſione ad argumenta hic author, ꝙ patet reſponſio ad obiecta, inter quæ erat tertium de certitudine euidẽtiæ, qua ſciens ſcit ſe ſcire. Et conſtat, ꝙ non aliter patet reſpõſio, niſi quia cõceditur qđ lumen propheticũ non minus dat talẽ certitudiné. Dicet quoq; inferius in artic. 3. q. 174. ꝙ finis prophetię eſt manifeſtatio veritatis ſup. hoĩem exiſtentis, ita ꝙ ad hoc ordinatur prophetica reuelatio, vt manifeſtetur prophetæ veritas reuelatorũ. Conſtat aũt ꝙ ſine euidentia non manifeſta eſt veritas.

(Per portæ. — 3. concl. c. 154. Et uerit. q. 12. artic. 1. ad 2. & 16. — Li. 6. c. 13. a medio, to. 1 — Art. 3. huius queſt.)

¶ Ad obiectioné auté in oppoſitũ ſuperius allatam ex hoc, ꝙ reuelata prophetis non videntur ab illis, vt patet de myſterio Trinitatis &c. reſpondetur, ꝙ reuelata prophetis quantum ad id qđ de illis reuelatũ eſt, videntur a prophetis, non auté quantũ ad oĩa. Vnde Trinitas, & incarnatio & ſimilia, nõ ſunt reuelata ꝓphetis quantũ ad quæſtioné quid eſt, ſed quãtũ ad quæſtioné an eſt, ſeu quia eſt. Et quantum ad hoc viſa ſunt a prophetis ſub lumine infuſo eiſdem, ita quòd viderunt non Trinitatem, non verbum incarnari: ſed Trinitatem eſſe, ſed verbi incarnationem fuiſſe, & ſic de alijs. ſicut etiam naturali lumine nos videmus Deũ eſſe, & quia eſt æternus & immobilis &c. & tamen non videmus ipſum Deum nec eius æternitatem.

(In expoſitione fidei ad Damaſum, non procul a fine illius, tomo. 4.)

¶ In eodem articulo contra primam & tertiam probationem, dubium occurrit ex vna & eadem radice, quòd non ſufficienter probent concluſionem intentam iam declaratam. Et in primo quidem inſtantia eſt: quoniam quilibet chriſtianus poteſt ex fidei certitudine abſolute dicere, In veritate miſit me dominus ad confeſſionem fidei, quando tempus eſt confitendi fidem: & tamen caret certitudine euidentiæ. Non ergo ex hoc quòd Hieremias dixit, In ueritate miſit me dominus, inferri poteſt certitudo euidentiæ in Hieremia. Et ſimiliter quilibet chriſtianus ex certitudine fidei ſola tenetur ſe præparare ad propriam morté ſubeundam. Non ergo ex hoc quod Abraham ad filij necem ſe præparauit, concluditur maior certitudo quàm fidei, quæ eſt abſque euidentia.

¶ In eodem articulo contra ſecũdam probationem, occurrit dubium, quia fides noſtra innititur reuelationi diuinæ ſecundum ſe, & Eccleſiæ factæ, & non reuelationi huic, & illi ſingulari homini. Non ergo exigitur ad certitudinem fidei noſtræ, ꝙ prophetę habuerint euidentiam de reuelatis, cum non oporteat Eccleſiam certitudinem euidentiæ habere, ſed ſufficit ei certitudo adhæſionis per lumen fidei.

¶ Ad obiecta cõtra primũ & tertiã probationem ſimul dr̃, ꝙ ſingularia occurrẽtia ut certa, uel incerta, ſũt diuerſarũ cõditionũ.

Nam

Nam quædã ſunt quæ ſub vniuerſalibus, quæ fide tenẽtur, ſubſumuntur, certificantur, & regulantur, applicando vniuerſalia ad ſingularia, ut ꝗ nunc moriendum eſt pro fide Chriſti, certificatur & regulatur ex vniuerſali fidei documento. Qui me erubuerit corã hoibus &c. Ex hac.n. regula certus ſum, ꝗ nũc eſt mihi moriendũ pro cõfeſſione fidei Chriſti, & i his ſufficit certitudo fidei. Quædã vero ſunt, quę ex vniuerſalibus fidei documentis nõ certificantur, ſed ſtãte fidei certiſſima firmitate remanent ambigua, vel incerta in oppoſitũ. Et ad aſſertionẽ taliũ cũ certitudo fidei locũ non habeat, reqritur certitudo euidentiæ. Talia ãt ſunt miſſio Hieremiæ, & præparatio ad necẽ innocentis Iſaac. Ex nullo ſiquidẽ vniuerſali documento fidei cõcludebat ut tunc, ꝗ Deus miſiſſet Hieremiã, & ex fidei ac cõis documẽtis certũ erat oppoſitũ eius qđ diſpoſuit Abraham: qm̃ mors filii innocentis diuino ac naturali iure ꝓhibita eſt. Et iõ, qa Hierem. aſſeruit in ueritate. Miſit me Deus. & Abrahã parauit ſe ad necẽ filii, optime infert, ꝗ vterq; habuit de his certitudinẽ euidẽtię.

Hom. 1. in Ezec. inter mediũ, & fin.

Lib. 2. cap. 17. declinãdo ad finẽ to. 3.

Concl. 1

¶ Ad ſingularia ãt q̃ obiiciendo tangunt, ſufficit, ut patet ex dictis certitudo adhæſionis ſecundũ fidẽ. ¶ Ad obiecta ãt cõtra ſecundã probationẽ dr̃, ꝗ in hoc ꝗ dr̃ fidem nr̃am inniti diuinæ reuelationi factæ Eccleſiæ, includit̃ ꝗ innitit̃ reuelationi factę principalibus Eccleſiæ membris, ſ. ꝓphetis, apoſtolis, & euangeliſtis. Eſt ſiqdẽ ex pte humani generis neceſſariũ neceſſitate ſuauis diſpoſitionis, qua diuina ſapiẽtia cũcta ordinat, ut aliqui hoĩes reuelationem de his q̃ fidei sũt, a Deo ſic habuerint, ut certi fuerint euidenter; ꝗ Deus hęc reuelat, & ab illis alii quaſi diſcipuli a magiſtris inſtruerentur. Naturale ſiqdem eſt hoĩ diſcere ab homine; & diuina ſapiẽtia infima per media gubernat. Et licet non oporteat Eccleſiã hoc certo tempore habere certitudinẽ euidentiæ de diuina reuelatione eorũ q̃ ſunt fidei, neceſſe eſt tñ ut ipſa habeat, uel habuerit hmõi euidentiã: alioquin ex parte ſui Eccleſia nõ eſſet certa de his quæ ſunt fidei, utpote nullos habens in ſe teſtes de viſu. Modo aũt dũ quædam Eccleſiæ mẽbra credunt aliis eiuſdem Eccleſię mẽbris, q̃ viderũt, vtriq; ſecuri in fide viuũt, iuxta illud. 1. Ioã. 1. Quod vidimus teſtamur, & annunciamus.

Concl. 2

Hom. 2. in Ezec.

Hom. 1. in Ezec. a medio.

SED CONTRA eſt, qđ Grego.* dicit ſuper Ezec. Sciendũ eſt, ꝗ aliqñ ꝓphetæ ſancti dũ cõſulunt̃, ex magno uſu ꝓphetãdi q̃dã ex ſuo ſpiritu proferunt, & eſſe hoc ex prophetiæ ſpiritu ſuſpicantur.

B RESP. Dcẽdm, ꝗ mens prophetæ dupliciter a Deo inſtruitur. Vno mõ, per expreſſam reuelationẽ: alio mõ per quẽdã inſtinctum, quẽ interdũ ẽt neſcientes humanæ mentes patiũtur, ut* Aug. dicit 2. ſuper Ge. ad lr̃am.[m] De his ergo q̃ expreſſe per ſpiritum prophetię propheta cognoſcit, maximã certitudinẽ hẽt, & pro certo hẽt, ꝗ hæc ſunt diuinitus ſibi reuelata.[n] Vñ dr̃ Hiere. 26. In ueritate C miſit me Dominus ad uos, vt loquerer in aures veſtras omnia verba hæc: alioqn ſi de hoc ipſe certitudinem nõ haberet, fides q̃ dictis prophetarum innitit̃, certa nõ eſſet. Et ſignũ ꝓpheticæ certitudinis accipere poſſumus ex hoc, ꝗ Abraham admonitus in prophetica uiſione, ſe præparauit ad filiũ vnigenitum immolandũ, ꝗ nullatenus feciſſet, niſi de diuina reue D latione fuiſſet certiſſimus. Sed [p] ad ea q̃ cognoſcit ꝑ inſtinctũ, aliqñ ſic ſe habet, ut nõ plene diſcernere poſſit, vtrũ hæc cogitauerit aliquo diuino inſtinctu vel ꝑ ſpiritũ proprium[q]. Nõ ãt oĩa q̃ cognouimus diuino inſtinctu, ſub certitudine prophetica nobis manifeſtant̃. Talis .n. inſtinctus eſt qdam imperfectum in gñe prophetiæ: & hoc mõ intelligendum eſt verbum* E Greg. Ne tamen error ex hoc poſſit accidere, per Spiritumsãctum citius correcti, ab eo, q̃ uera ſunt, audiunt. & ſemetipſos, quia falſa dixerint, reprehẽdunt, ut ibidem* Greg. ſubdit. Primæ ãt rõnes procedũt quantũ ad ea quæ prophetico ſpiritu reuelantur. Vnde patet reſponſio ad obiecta.

ARTICVLVS VI.

Vtrum ea quæ prophetice cognoſcuntur, uel annunciantur, poſſint eſſe falſa.

B AD SEXTVM ſic procedit̃. Vr̃ ꝗ ea quę prophetice cognoſcũtur, uel annunciant̃, poſſint eſſe falſa. Prophetia.n. eſt de futuris contingentibus, vt* dictum eſt: ſed [i] futura contingentia poſſunt nõ euenire, alioquin ex neceſſitate cõtingerent. ergo prophetiæ poteſt ſubeſſe falſum.

¶ 2 Præt. Iſaias prophetice ꝓnũ C cianit Ezechię dicens, Diſpone domui tuę, quia morieris tu, & non uiues: & tñ additi ſunt vitę eius poſtea quindecim anni, ut habetur 4. Reg. 20. & Iſa. 38. Similiter & Hiere. 18. Dominus dicit. Repente loquar aduerſum gentẽ, & aduerſum regnum, ut eradicẽ, & deſtruam, & diſperdam illud. Si pęnitentiã egerit gens illa a malo ſuo qđ locutus ſum aduerſus eam, D agã & ego pęnitentiã ſuꝑ malo qđ cogitaui ut facerẽ. Et hoc apparet ꝑ exemplũ Niniuitarũ ſcḋm illud Ion. 3. Miſertus ẽ Dñs ſuper malitiã quã dixit, ut faceret eis, & nõ fecit.[h] ergo ꝓphetiæ poteſt ſubeſſe falſum.

¶ 3 Præt. Omnis cõditionalis, cuius antęcedens eſt neceſſariũ abſolute, conſequẽs eſt neceſſariũ abſolute: qa ita ſe hẽt conſequens in conditionali ad an- E tecedẽs, ſicut cõcluſio ad p̃miſſas in ſyllogiſmo. Ex neceſſariis ãt nũquã cõtigit ſyllogizare, niſi neceſſariũ, ut probat̃ in 1.* Poſteriorũ: ſcḋ ſi ꝓphetiæ ñ p̃t ſubeẽ falsũ, oportet hãc cõditionalẽ eſſe verã. Si aliqd eſt ꝓ-

A ¶ In eodem articulo circa calcem illius, circa inſtinctus ꝓphetici correctionem dubium occurrit, An hoc ſit verum, ꝗ qñ ꝓphetę ex inſtinctu errant, corrigantur a Spirituſancto, & vera audiant, ac ſemetipſos reprehendant. Et eſt rõ dubii, qa hinc authoritas Greg. partem dicit aſſirmatiuam, hinc experientia apparet in oppoſitũ, & rõ: qa ſi ſic eſſet, ſequeret̃, ꝗ ſẽ propheta diſcerneret inter ſuũ, ac diuinum inſtinctum uel tunc, uel poſt per aduenientẽ correctionem.

Porr. 3 re.

¶ Ad hoc dr̃, ꝗ ꝓpheta per inſtinctũ dupliciter loquit̃, ſ. diuinũ uel proprium. Et ſi qdem diuino inſtinctu loquit̃, q̃uis nõ diſcernat ſe loqui diuino inſtinctu, atñ impoſſibile eſt, ꝗ falſum dicat: qm̃ diuinus inſtinctus ñ p̃t eſſe principiũ falſi, & pp ea nõ eſt tunc locus correctioni. Si ãt loquit̃ ex ꝓprio inſtinctu tanq̃ ex diuino, dupliciter contingere p̃t. Primo, ut credat ſe loq ex diuino ſpiritu, & hoc licet poſſit cõtingere alicui ꝓpheta, nõ tñ ꝓphetis ſãctis cõtingit: qm̃ ꝓphetę ſancti, qñ incerti ſunt de inſtinctu non credunt, ſed ſuſpicantur diuinum eſſe inſtinctum, ita ꝗ in ſola ſuſpicione fallunt̃, ut Greg. in prima hom. ſup Ezec. dicit. & tũc eſt locus correctioni. Sed ꝓphetis ſanctis pp ſuã ſanctitatẽ citius diuina opitulat̃ correctio, ut teſtatur correctio facta Nathã ſup ędificatione templi. Prophetis ãt non ſanctis hmõi correctionem nõ oportet aduenire, quia priuilegium ſanctitatis in ꝓphetis, hoc eſt: quin etiam ſubdit Gregorius, ꝗ Iter ueros & falſos prophetas hæc eſt diſtãtia, ꝗ veri eruditi citius dictum ſuum corrigũt: falſi uero falſa prenũciant, & a Spirituſancto alieni in ſua falſitate perdurant. Et ꝑ hęc patet, ꝗ de bonis prophetis vt regulariter uerum ꝗ corrigũtur citius quando ex proprio errant ſpiritu: nec experiẽtia apparet in oppoſitum, niſi forte uocando prophetas bonas perſonas, quæ reputantur ſpirituales, patientes extaſim, quæ ęquiuoce prophetæ dicuntur. Diſtant enim a prophetis, pluſquàm terra a cœlo: quoniam hæc naturalia ſunt, & ſæpiſſime infirma naturæ: prophetia autem ſupernaturalis eſt, ut infra patebit. Ratio quoque allata nihil obſtat: tum quia ex hoc quòd propheta ſanctus, qui errauit non diſcernendo ſpiritum, poſtea corrigitur, non ſequitur, quòd ſemper tunc, vel poſtea diſcer-

817 Inf. q. 178 art. 1. cor. & ar. 5. ad 3. & art. 6. ad 2. Et uer. q. 12. ar. 3. co. & ar. 10. ad 7.

[i] Ar. 3. huius quæſt.

Lib. 1. tex. 17. to. 2.

nat ſuū a diuino inſtinctū: qm̄ nō ſp ad hmōi errorē ꝓrūpit ſed ſuſpenſo ſtat animo, & profert eloqo ſuſpenſo: tū qa dato ꝙ poſt cognoſceret ex adueniente correctione, ſtat ſolida differentia aſſignata ꝙ abſolute in ipſo inſtinctu non cognoſcit an Deus ſit, qui det illū. In ꝓlogo in Pſalm. a 1. in pri.

¶ Ex eodem articulo collige aliā ꝓphetiæ cōditionē, ſ. ꝙ ſi ſimpliciter eſt ꝓphetia, dat ꝓphetiæ clarā uiſionem reuelationis, hoc eſt, ꝙ Deꝰ eſt reuelans ſibi tunc hoc, ita ꝙ nō credit firmiter, ſed uidet ſic eſſe. Ar. 1. 3. & 5. huiꝰ qō.

SVP. QV. CLXXI. ARTIC. VI.

Ca. 1. d. 38. q. 1. a. 2. cō. 3

IN ar. 6. eiuſdem qōnis 171. nota in corpore articuli, ꝙ prophetia dr̄ cognitio expreſſa ex diuina reuelatione per modū doctrinę: nō quantū ad diſcurſū, ſed quātū ad cōicationē, ita ꝙ intendit author ſi ꝙ Deus doceat ꝓphetam ſyllogizando, ut magiſter docet diſcipulū ex quodam in quoddam diſcurrendo: ſed ꝙ docet hominē cōicando illi notitiā ſuā, ſicut magiſter cōicat diſcipulo notitiā quam hēt. q. 14. ar. 13 & 15. & q. 16. ar. 8. Modus āt quō iſta cōmunicatio fit, inferius tractabitur. *Concl. in* q. 21. ar. 4.

¶ In eodem artic. in rñſione ad ſūi ſta ſuſpenſus in dubio illo, An prophetans, ſm̄ ordinem cāꝛum tantū, ſeu meritorū, cognoſcat tunc reuelata ſibi eſſe ſm̄ ordinē cauſarū tantum. Inferius ſiquidē in ar. 4. q. 173. clarificabit̄ veritas, ubi ex ꝓpoſito tractat̄ qd ꝓphetæ cognoſcūt de reuelatis.

¶ In eodem articulo in rñſione ad 3. nota duo. Primum eſt, ꝙ author aſſerit antecedens illud, A eſt prophetatum: & ſimiliter, A eſt p̄ſcitum, eſſe impoſſibile non eſſe, hoc eſt, eſſe neceſſarium, ita ꝙ concedit argumento, ꝙ antecedens eſt abſolute neceſſarium. Et hoc nota contra minus eruditos in ſpeculatiuis. Secundum eſt, ꝙ rñſio remittit ſe ad reſponſionem exte-

phetatū, erit: huius āt cōditionalis antecedens eſt neceſſariū abſolute, cū ſit de præterito. ergo & conſequens erit neceſſariū abſolute, [h] quod eſt incōueniens: qa ſic prophetia nō eſſet cōtingētiū. Falſū eſt ergo, ꝙ ꝓphetię nō poſſit ſubeſſe falsū.

SED CONTRA eſt, ꝙ Caſſio. dicit*, ꝙ ꝓphetia eſt inſpirō, vel reuelatio diuina, rerū euentus imobili veritate denūciās: nō āt eſſet imobilis veritas ꝓphetię, ſi poſſet ei falsū ſubeē. ergo nō pōt ei ſubeſſe falſum.

RESP. Dcd̄m, ꝙ ſicut ex dictis patet, ꝓphetia eſt, q̄dā cognitio intellectui ꝓphetæ impreſſa ex reuelatione diuina ꝑ modū cuiuſdā doctrinę. Veritas āt cognitionis ē eadē in diſcipulo et in docente, qa cognitio addiſcētis eſt ſimilitudo cognitionis docētis: ſicut in reb. naturalib. forma gn̄ati eſt ſimilitudo q̄dā formæ gn̄antis. Et ꝑ hūc ēt modū Hier. dicit, ꝙ ꝓphetia eſt quoddā ſignū diuinę p̄ſcientiæ. Oportet igit̄ eandē eſſe ueritatē propheticæ cognitionis & enunciationis, q̄ ē cognitionis diuinæ, cui impoſſibile eſt ſubeſſe falſum, ut in primo* dictum eſt. Vnde [m] ꝓphetiæ non poteſt ſubeſſe falſum.

AD PRIMVM ergo dcd̄m, ꝙ ſicut i primo dictū eſt, * certitudo diuinæ p̄ſciētiæ n̄ excludit contingentiam ſingulariū futurorū: qa fert̄ in ea ſm̄ ꝙ sūt p̄ſentia, & iā determinata ad vnū. Et iō ēt prophetia, q̄ eſt diuinę præſcientiæ ſimilitudo impreſſa, uel ſignū ſua immobili ueritate futurorum contingētiam non excludit.

AD II dcd̄m, ꝙ diuina præſcientia reſpicit futura ſm̄ duo, ſ. ſm̄ ꝙ ſunt in ſeipſis, inquātū ſ. ipſa præſentialiter intuet̄: & ſm̄ ꝙ ſunt in ſuis cauſis, inquātū ſ. uidet ordinem cāꝛum ād effectus. Et quāuis cōtingētia futura, prout ſunt in ſeipſis, ſit determinata ad unum, tn̄ ꝓut ſunt in ſuis cauſis, nō ſunt determinata, quin poſſint alr̄ euenire. Et q̄uis iſta duplex cognitio ſp intellectui diuino cōiungat̄, non tn̄ cōiungitur ſp in reuelatione prophetica: qa im-

F preſſio agentis non ſp adęquat eius virtutem. Vnde qn̄q; reuelatio prophetica eſt impreſſa quędā ſimilitudo diuinę præſcientiæ, prout reſpicit ipſa futura contingentia in ſeipſis: et talia ſic eueniunt ſicut prophetant̄, ſm̄ illud Iſa. 7. Ecce uirgo concipiet. Qn̄q; uero prophetica reuelatio eſt impreſſa, ſimilitudo diuinę præſcientię, ꝓut ſ. cognoſcit ordinem cā-

G rum ad effectus: & tunc qn̄ q; aliter euenit q̄ prophetet̄, nec tn̄ prophetiæ ſubeſt falſum. Nā ſenſus prophetiæ eſt, ꝙ inferiorum cāꝛum diſpoſitio ſiue naturalium, ſiue humanorū actuū, hoc hēt, ut talis effectus eueniat: & ſm̄ hoc intelligitur verbum Iſa. dicentis. Morieris, & nō viues, i. diſpoſitio corporis tui ad mortem ordinatur. & ꝙ dr̄ Ionæ 3. Adhuc quadraginta

H dies & Niniue ſubuertetur, id eſt, hoc merita eius exigunt, vt ſubuertatur. Dr̄ autē Deus pænitere metaphorice, inquantū ad modum pænitentis ſe hēt, prout ſcilicet mutat ſententiā, etſi non mutet conſilium.

AD III dcd̄m, ꝙ quia eadē eſt veritas prophetię, & diuinæ præſcientię, ut dictum eſt*, hoc modo illa conditionalis ē

I uera. Si aliquid eſt prophetatū, erit: ſicut iſta. Si aliquid eſt præſcitum, erit. In vtraque enim antecedens eſt impoſſibile nō eſſe. Vnde & conſequens ē neceſſarium non ſecundum ꝙ eſt futurum reſpectu noſtri, ſed ut cōſideratur in ſuo præſenti, prout ſubdit̄ præſcientiæ diuinæ, * ut in primo dictū eſt. q. 14. ar. 13 ad 2.

ſam in primo libro, ubi dictū eſt, ꝙ qn̄ in antecedēte ponit̄ aliquid ptinens ad actū animæ, conſequēs eſt intelligendū ſm̄ qd̄ ſubſtat actui animę. Conſtat āt ꝙ ſciētia & prophetia ad actū animæ ſpectant: & iō author breuiter ſummans dicit, ꝙ conſequens eſt neceſſariū ut conſiderat̄ in ſuo præſenti, prout ſubdit̄ diuinæ præſcientię. Hæc āt in qō. 14. primi lib. late diſcuſſa ſunt. Nunc moralibus inſiſtentes tranſeamus hæc.

SVP. QV. CLXXII. ARTIC. I.

IN art. 1. q. 172. nota tria. Primo circa opinionem Platonis, ꝙ cum duo a Platone dicerentur, ſ. ꝙ animæ humanæ sūt ab æterno, & quòd ſtatim ut ſunt, habēt ſcientiā, & hoc ſm̄ p̄ponit ſine primo, author attulit opinionē Platonis conformem quoad ſm̄, ſ. ꝙ animę humanæ ſtatim ut ſunt, habent ſcientiā. Hoc. n. p̄t dicere eiā qui tenet animas creari ſimul, cū corporibus infunduntur. Et qa hæc poſitio nihil continet aduerſus fidem, aut eccleſiaſticā doctrinam, ideo author cum magna modeſtia eā retutauit, melius fore dicens ſi ſequeremur prius diſcuſſa, & concluſa in primo libro. In cor. ar

QVAESTIO CLXXII.

De cauſa prophetiæ, in ſex articulos diuiſa.

DEINDE conſiderandum eſt de cauſa prophetiæ.

Et circa hoc quæruntur ſex.

K ¶ Primò, Vtrum prophetia ſit naturalis.

¶ Secundò, Vtrum ſit à Deo mediantibus angelis.

¶ Tertiò, Vtrum ad prophetiam requiratur diſpoſitio naturalis.

¶ Quartò, Vtrum requiratur bonitas morum.

¶ Quintò, Vtrum ſit aliqua prophetia à dæmonibus.

¶ Sextò, Vtrum prophetæ dæmonum aliquando dicant verum. *Parr. 3 ſn.* 818

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum prophetia poſſit eſſe naturalis.

Infr. ar. 5. co. Et ver. q. 12. ar. 3 & ar. 4. co.

AD PRIMVM ſic ꝓcedit̄. Vr̄ ꝙ ꝓphetia poſſit eē nālis. Dicit. n. Gre. * i 4. dialogorū, ꝙ ipſa • Lib. 4. ca. 26. in prin.

aliqñ aïarũ uis ſua ſubtilitate aliqd p̄uidet. & Aug. †dicit in 12. ſup Gen. ad lit. ꝙ aïę humanę ſm q̇ à ſẽſib. corpis abſtrahiť, cõpetit futura præuidere: hoc aũt ptinet ad ꝓphetiã. ergo aïa nãliter põt aſſeq ꝓphetiã.

¶2 Præt. Cognitio aïæ humanę magis uiget in uigilãdo, q̃ i dormiẽdo: ſed in dormiẽdo qdã nãliter præuidẽt q̃dã futura, ut patet p Phi.* in li. đ ſom & vig. ergo multo magis põt hõ nãliter futura cognoſcere.

¶3 Præt. Hõ ſm ſuã naturã eſt perfectior aïalibus brutis: ſed quædam aïalia bruta hñt cognitionẽ futurorũ ad ſe ptinẽtiũ, ſicut formicæ p̄cognoſcũt pluuias futuras, qđ patet per hoc, ꝙ añ pluuiã incipiũt grana in foramẽ reponere: & ſiťr piſces p̄cognoſcunt tẽpeſtates futuras, ut perpendiť ex eorũ motu, dũ loca tẽpeſtuoſa declinãt. ergo multo magis hoïes nãliter præcognoſcere pñt futura ad ſe ptinẽtia, de qb. ẽ ꝓphetia. eſt ergo ꝓphetia à nã.

¶4 Præt. Pro. 29. dř. Cũ ꝓphetia defecerit, diſſipabiť populus, & ſic patet ꝙ ꝓphetia eſt neceſſaria ad hominum conſeruationem: ſed natura non deficit in neceſſariis. ergo vř quòd prophetia ſit à natura.

SED CONTRA eſt, ꝙ dř 2. Pet. 1. Non. n. uoluntate humana allata eſt aliquando prophetia, ſed Spiritusſãcto inſpirãte locuti ſunt ſancti Dei homines. ergo prophetia non eſt à nã, ſed ex dono Spiritusſãcti.

RESP. Dcẽdm, ꝙ ſicut ſupra dictũ eſt, ꝓphetica præcognitio põt eſſe de futuris dupliciter. Vno modo, ſm ꝙ ſunt in ſeipſis. Ali modo, ſm ꝙ ſunt in ſuis cauſis. Præcognoſcere aũt futura, ſm ꝙ ſunt in ſeipſis, eſt ꝓpriũ diuini intelľs, cuius æternitati ſunt oïa præſentia, ut in primo dictũ eſt*. Et iõ talis præcognitio futurorũ non põt eſſe à natura, ſed ſolũ ex reuelatione diuina. Futura uero in ſuis cauſis pñt pręcognoſci nãľ cognitione ẽt ab hoïe: ſicut medicus præcognoſcit ſanitatẽ, uel mortẽ futurã in aliqbus cauſis, quarũ ordinẽ A ad tales effectus experimento p̄cognouit. Et talis cognitio futurorũ põt intelligi eſſe in hoïe dupľr à nã. Vno mõ ſic, ꝙ ſtatim aïa ex eo qđ in ſe ipſa habet, poſſit præcognoſcere futura: & ſic ſicut* Aug. dicit, 12. ſuper Geneſ. ad lite. qdam uoluerũt aïam humanã habere quãdã uim diuinationis in ſeipſa. Et hoc vř eſſe ſm* opinionẽ Plat. q poſuit, ꝙ aïæ ha B bẽt oium rerũ cognitionẽ p participationẽ idearũ: ſed iſta cognitio obnubilať i eis p cõiunctionẽ corpis, in quibuſdã tñ plus, in quibuſdã uero minus ſm corpis puritatẽ diuerſam: & ſm hoc poſſet dici, ꝙ hoïes habẽtes aïas non multũ obtenebratas ex corporũ vnione pñt talia futura p̄cognoſcere ſm ꝓpriã ſciam. Cõtra hoc aũt obiicit* Aug. Cur nõ ſp poſ C ſit uim diuinationis hře aïa, cũ ſp uelit? Sđ qa ueri* eſſe vř, ꝙ aïa ex ſenſibilibus cognitionẽ acqrat ſm ſniam Ariſtotelis, ut i primo* dictũ ẽ, iõ melius ẽ dcẽdm alio mõ, ꝙ p̄cognitionẽ taliũ futurorũ hoïes nõ hñt, ſđ acqrere pñt p uiã experimẽtalẽ, in qua iuuãtur p nãlẽ diſpõnẽ, ſm ꝙ i hoïe inueniť pfectio uirtutis imaginatiuæ, & claritas intelligẽtię. Et tñ hęc p̄cognitio futurorũ differt à prima, quę habeť ex reuelatione D diuina dupliciter. Primo quidẽ, quia prima põt eſſe quorumcunque euentuum, & infallibiliter. Hæc aũt pręcognitio, quę nãliter haberi põt, eſt circa quoſdam effectus, ad quos ſe põt extendere experiẽtia humana. Secũdò, quia prima ꝓphetia eſt ſm immobilem veritatẽ, nõ aũt ſecũda, ſed põt ei ſubeſſe falſum. Prima aũt præcognitio proprie ptinet ad ꝓphetiã, nõ ſecunda: quia ſicut ſ. dictũ eſt*, ꝓphetica cognitio ẽ eorũ q̃ nãliter excedũt humanã cognitionẽ. Et iõ dcẽdm, ꝙ ꝓphetia ſim pľr dicta ñ põt eẽ à nã, ſđ ſolũ ex reuelatiõe diuina.

AD PRIMVM ergo dcẽdm, ꝙ aïa qñ abſtrahiť à corpalibus, aptior reddiť ad ꝑcipiendũ influxũ E ſpũalium ſubſtantiarũ, & ẽt ad percipiẽdũ ſubtiles motus, qui ex impreſſionib. nãlium cauſarũ in imaginatione humana relinquunť, à qbus pcipiẽdis aïa impediť, cũ fuerit circa ſenſibilia occupata. Et iõ Gre. dicit,* ꝙ aïa qñ appropinquat ad mortẽ, pręcognoſcit quędam futura ſubtilitate ſuę nãę, prout ſ. pcipit ẽt modicas impreſſiones, aut ẽt cognoſcit futura reuelatione angelica, nõ aũt ꝓpria uirtute, qa ut* Aug. dicit. 12. ſup Gẽ. ad lit. Si hoc eſſet, tũc haberet qñcunq; uellet in ſua ptãte futura pręcognoſcere, qđ patet eſſe falſũ.

Ad 11 dcẽdm, ꝙ cognitio futurorũ q̃ fit i ſõnis, ẽ aut ex reuelõe ſpũaliũ ſubſtãtiarũ aut ex cã corpo-

¶Li. 12. ca. 13 tom. 3.

In libr. de diuinatione p ſomnium. c. 2.

q. præced. ar. 6. ad 2.

1. q. 14. ar. 13.

Li. 12. ca. 2. in prin. tom. 3.

*In Dialogo. 6. de Rep. uel de iuſto, à med.

Lib. 12. ſu gen. ca. 13. tom. 3.

q. 84. ar. 5. 6. & 7.

q. præced. art. 1. Concluſio

Lib. 4. Dialog. ca. 26.

lib. 12. ca. 13. nõ lon ge a princ. tom. 3.

bro, ꝙ anima colligit ſciam ex ſenſibilib⁹. Scđo, circa diſpõnes nãlis ꝓphetiæ, qđ author ex Auicenna in 6. Natura. has duas diſpõnes approbauit in prophetia nãli, ſ. bonitatẽ imaginatiuæ, & claritatem intelligentiæ, relinquendo tertiã, ſ. aïæ ptãtẽ: quia chimerica eſt illa tertia. In ſcđa aũt cõdõne potes aduertere, ꝙ nõ eſt ſermo de diuinationibus, aut ſignificationibus neſcientiũ qd dicãt, ſed claritatem intelligentiæ oportet eſſe in ꝓphetia vtraque, ſ. nãli, & diuina, alioquin nullius prophetiæ nomẽ mereť. Et hinc habes quantũ a ſomniis, & melancholicis atque iſtiuſmodi hoïb⁹ plenis apparitionibus interioribus, prophetica cognitio, ẽt quæ ſm nãm eſt, diſtet. Oportet. n. claritatẽ intelligentiæ adeſſe. hoc eſt, certiſſimã uiſionẽ illorũ q̃ ſignificantur, alioqn nihil eſt. Tertio, circa authoris ꝓfectũ ex tpe quo ſcripſerat qõ. 12. de veritate vſque in locum iſtũ. Hic. n. quã dixit nãlem prophetiã, ad prophetiam ſm quid deiecit, & ſolam illã q̃ ex diuina eſt reuelatione cenſet ſimpliciter eſſe prophetiã. Et ita eſt, vt patet ex authoritate Petri apoſtoli, & ex rõe litæ. Et ppea ſimpliciter negandum eſt prophetiam poſſe eſſe a natura.

¶ In rñſione ad primum, qa authoritas Greg. iij aïæ nãlem vim ad præueniendũ futura aperte docet: iõ author ſubtilitatẽ nãlem aïæ ad p̄uidendũ non ad vim pręuiſiuã futurorũ, ſed ad vim perceptiuam pñtiũ reducit: ita ꝙ nec noua, nec antiqua aïę ſubtilitate hẽt aïa vĩ futurorũ p̄uiſiuã, cũ morti corporis ꝓpinqua eſt: ſed nãli ſua virtute, quã tunc hẽt expeditiorẽ reſpũ interiorũ motuũ, vtpote ab exterioribus & corpore ꝓprio magis remota, pcipit, vel ſupiorũ intellectuũ ſm naturæ ordinẽ reuelationes: vel ꝙ magis cõſonat, percipit ſubtiles motus imaginatiue ex impreſſione cãrum nãlium. Ex qbus motibus imaginatiue lucentibus lumine intellectus agẽtis, & aliquius forte ſupioris intellectus, moueť intellectus nr poſſibilis ad cognoſcẽdũ futurũ in pñti ſigno repræſẽtatũ. Et hoc mõ vt ille, cui⁹ meminit Gre. p̄uidiſſe ſepeliẽdũ ſe in ſancto Xiſto.

¶ In rñſione ad quartum cum legis ꝓphetiam neceſſariam ad populi gubernationẽ, non intelligas de prophetia noua, ſed ſat eſt ſi ſit antiqua, iuxta verbũ Abrahæ ad diuitem. Hñt Moyſen & prophetas, audiant illos. Et in ordine quidem ad diuinũ cultũ eſt omnino neceſſaria prophetia ex parte noſtri, ut prædictum eſt: i ordine autem ad alia, neceſſaria eſt ad hoc, ut firmior, efficaciorque ſit populi gubernatio. Verbum ſiquidem Dei ualidum eſt, & penetrabilius oi gladio &c. Et ppea in lra dř, Et pcipue &c. vt ſ. vtramque neceſſitatem oſtenderet.

rali,* vt dictũ eſt, cũ de diuinationibus ageret. Vtrunque aũt melius p̃t fieri in dormiẽtibus q̃ in vigilãtibus, qa aĩa vigilantis eſt occupata circa exteriora ſenſibilia: vñ min⁹ põt pcipere ſubtiles impreſſiones vel ſpũaliũ ſubſtantiarũ, vel ẽt cauſarũ nãlium. Quantum tñ ad perfectionẽ iudicij plus viget rõ in vigilando, quam dormiendo.

Ad III dcd̃m, ꝙ bruta etiã aĩalia nõ hñt prẹcognitionem futurorũ euentuũ, niſi ſ̃m ꝙ ex ſuis cauſis præcognoſcunt, ex qbus eorũ phantaſiæ mouent̃, & magis q̃ hoĩum; quia phãtaſiæ hominum, maximè in vigilando, diſponunt̃ magis ſ̃m rõnem, quàm ſ̃m impreſſionem nãlium cauſarum. Ratio autem facit in homine multo abundãtius id, qđ in brutis facit impreſſio cauſarũ nãlium: & adhuc magis adiuuat hominẽ diuina gratia ꝓphetias inſpirãs.

Ad IIII dcd̃m, ꝙ lumẽ propheticũ ſe extendit ẽt ad directiones humanorum actuũ. Et ſ̃m hoc prophetia neceſſaria eſt ad populi gubernationẽ, & præcipue in ordine ad cultum diuinũ, ad quem natura nõ ſufficit, ſed requiritur gratia.

Articvlvs II.

Vtrum prophetica reuelatio fiat per angelos.

Ad secvndvm ſic ꝓcedit̃. Vr̃ ꝙ prophetica reuelatio nõ fiat per angelos. Dr̃ n. Sap. 7. ꝙ ſapiẽtia Dei in animas ſanctas ſe trãsfert, & amicos Dei et ꝓphetas cõſtituit: ſꝫ amicos Dei cõſtituit immediate.[h] ergo ẽt ꝓphetas facit immediate, non mediãtibus angelis.

¶ 2 Prt̃. Prophetia ponit̃ inter grãs gratis datas: ſed grẽ gratis datæ[h] ſunt a Spũſc̃tõ, ſ̃m illud, Diuiſiones grãrũ ſunt, idẽ autẽ ſpiritus. non ergo prophetica reuelatio fit angelo mediante.

¶ 3 Prt̃.* Caſſiod. dicit, ꝙ prophetia eſt diuina reuelatio: ſi ãt fieret per angelos,[h] diceretur angelica reuelatio. nõ ergo prophetia fit per angelos.

Sed contra eſt, ꝙ † Dion. dicit 4. c. cæl. hier. Diuinas viſiones glorioſi patres nr̃i adepti ſunt ꝑ medias cẹleſtes virtutes. loquit̃ aũt ibi de viſionibus ꝓpheticis ergo reuelatio ꝓphetica fit angelis mediantibus.

Resp. Dcd̃m, ꝙ ſicut Apoſt. dicit ad Roma. 13. Quæ à Deo ſũt, ordinata ſunt. Hẽt aũt hoc diuinitatis ordo, ſicut Dion. dicit, vt iſima ꝑ media diſponat. Angeli autem medij ſunt inter Deũ & homines, vtpote plus participãtes de ꝑfectione diuinæ bonitatis, q̃ hoĩes: & iõ illuminationes & reuelationes diuinæ a Deo ad hoĩes ꝑ angelos deferunt̃.[m] Prophetica aũt cognitio ꝑ illuminationẽ & reuelationẽ diuinã: vñ manifeſtũ eſt quòd fiat per angelos.[n]

G Ad primvm ergo dcd̃m, ꝙ charitas[d] ſ̃m quã fit hõ amic⁹ Dei, ẽ ꝑfectio uolũtatis in quã ſolus Deus imprimere põt: ſed ꝓphetia eſt ꝑfectio intellect⁹,

H in quẽ ẽt angelus põt imprimere, vt in primo* dictũ eſt: & iõ non eſt ſimilis rõ de vtroque.

Ad II dicendũ, ꝙ grãæ gratis datæ attribuuntur Spiritui ſancto ſicut primo principio: qui tamen operatur huiuſmodi gratias in hominibus mediãte miniſterio angelorum.

Ad III dcd̃m, ꝙ operatio inſtr̃i attribuit̃ principali agenti,

L in cuius virtute inſtr̃m agit. Et quia miniſter eſt ſicut inſtr̃m, idcirco prophetica reuelatio, quæ fit miniſterio angelorum, dicitur eſſe diuina.

Articvlvs III.

Vtrum ad prophetiam requiratur diſpoſitio naturalis.

Ad tertivm ſic ꝓcedit̃. Vr̃ ꝙ ad prophetiã reqrat̃ diſpõ nãlis.[h] Prophetia enim recipit̃ in propheta ſ̃m diſpõ-

K nẽ recipientis: quia ſuper illud Amos 1. Dñs de Siõ rugiet, dicit gl.* Hier. Naturale eſt, vt oẽs q volunt rẽ rei comparare, ex his rebus ſumant comparationes, quas ſunt experti, & in reb⁹ qbus ſunt nutriti. V. g. Nautæ ſuos inimicos vẽtis, dãnum naufragio cõparant. Sic & Amos, q fuit paſtor pecorũ, timorẽ Dei rugitui leonis aſſimilat: ſed qđ recipit̃ i aliquo ſ̃m modũ recipiẽtis, rẹqrit nãlem diſpoſitionem. ergo prophetia requirit naturalem diſpoſitionẽ.

q. 95. ar. 6. SVP. Q. CLXXII.

ART. II.

Ferr. 3. cont. c. 154.

IN artic. 2. eiuſdem 172. quæſt. dubia duo occurrunt. Primum, circa illuminationem propheticã, an ſcilicet ſit ab angelo, quo ad ipſum lumẽ propheticum, an non. Et eſt ratio dubij, quia ſi lumen propheticum nõ eſſet ab angelo, fruſtra in litera diceretur, Vtrumque ſcilicet illuminationes & reuelationes. Sufficiſſet ſiquidem dicere, Reuelationes per angelos deferunt̃. In oppoſitum autẽ eſt, quia auctor, i principio huius ſummæ q. 6. art. 1. ad primum, ponit quòd lumen fidei in intellectu noſtro eſt immediate a Deo. ergo a fortiori lumen propheticum, quod facit euidentiam eorum q̃ ſunt fidei.

¶ Secundum dubium eſt circa inſpirationem propheticam, an ſit ab angelo. Dictum eſt enim in primo articulo præcedẽtis quæſtionis, quòd ad prophetiam requiritur inſpiratio. Et eſt ratio dubij, quia in reſponſione ad primum dicitur, quòd non eſt eadem ratio de ſpectantibus ad intellectum, & de ſpectantibus ad voluntatem: quoniam angelus poteſt imprimere in intellectum, nõ autem in voluntatem. Conſtat autem ꝙ inſpiratio prophetica ad voluntatẽ ſpectat. igitur.

Ferr. 3. 819. 1. q. 111. a. 1. & 3. contra, c. 154. & veri. qõ. 12. art. 8. & Matt. 2. le. 3. fi. & lect. 4. & 1. Cor. 14.

¶ Ad primum dubiũ de illuminatione dicitur, quòd illuminatio prophetica quoad ſupernaturale lumen quod menti prophetæ infunditur, nõ eſt ab angelo, ſed a Deo immediate: quoniam regulare eſt, quòd nullus creatus intellectus poteſt alium illuminare hoc modo, ſ. tradendo illi lumen ſiue naturæ, ſiue gratiæ, ſiue gloriæ, vt patet ab authore in primo huius operis lib. q. 106. art. 1. ad 2. Vnde concedendum eſt quòd tã lumen fidei, quàm lumen propheticum, illud habituale, hoc per modum tranſeuntis a Deo eſt immediate. Vocatur autem angelus illuminare hominẽ vel per modum confortationis, & hoc ex parte intellectus: uel per modum docentis, diſtinguentis, proponentiſque perceptibiliter, & hoc ex parte rei reuelatæ, vt patet ab authore in locis præallegatis. Et ideo vere dictum eſt, quòd illuminant, & reuelant.

* In prolo. ſup Pſalt. c. 1. in prin.

† c. 4. parũ a med. illi⁹

¶ Ad ſecundum dicitur, quòd inſpiratio prophetica cum non requirat aliquam impreſſionem in voluntatem ex parte ipſius voluntatis, ſed poſſit mediante obiecto inſtigatiuo ad eleuationem mentis fieri, ab angelo fieri poteſt. Dicta namque in litera poſita non militat aduerſus hoc ꝓpter dictam rationẽ, quia ſ. inſpiratio poteſt ex parte obiecti fieri. Cõſtat enim quòd angelus poteſt ex parte obiecti voluntatem noſtram mouere perſuaſiue: & ſic forte fit cõiter prophetica inſpiratio. At ſi de inſpiratione efficaci intelligendum eſt, cũ prophetica dicitur inſpiratio, conſtat ꝙ cum ſolius Dei ſit efficaciter mouere voluntatem, & ex parte ipſius voluntatis, vt inſpirationis nomen ſonat, dicendum eſſet quòd non eſt ab angelo, ſed a Deo immediate non per impreſſionem alicuius formæ in voluntatem, ſed ꝑ actualem motionem interiorem, qua ſolus ipſe creator voluntatis poteſt eã cũ uult, & quo vult mouere, iuxta illud. Cor regis in manu Domini, & voluet illud quocumque voluerit. Hæc rñſio, quia formalis eſt, amplectenda magis vr̃. Et forte ꝓpterea in lr̃a hac nunquam meminit author inſpirationis propheticẹ, ſed reuelationis, & illuminationis.

Conclu. D. 311. q. 111. ar. 1 Ferr. 3. 820 Veri. q. 12. ar. 4. In princ. comm. ad 1. c. Amos. tomo. 6.

SVP. Q. CLXXII.

ARTIC. III.

IN articulum tertium eiuſdem 172. qõ. non

nota, ꝙ prophetiam exigere naturalē diſpōnē in propheta, pōt intelligi dupliciter. Primo, de ipſo dono prophetiæ ſm̄ ſe, & ſic conſtat ꝙ exigit & aliq̄ diſpōnem, & ꝙ impeditur per aliq̄ indiſpōnem. Nā exigit imaginatiuam bene præparatam ad miniſtrandum, ſeu obſequēdum prophetiæ viſioni, qm̄ diuina illuminatio circūuelata eſt ſimilitudinibus, vt Dionyſ. docuit. Et conſtat ꝙ impeditur per ebrietatem, & paſſiones vehementes, & hm̄oi, quæ impediunt ſpeculationem ueritatis: nec huius oppoſitum docemur in litera. Alio ergo modo intelligit de dono prophetiæ in ordine ad per ſe cām effectiuā talis doni: & ſic dr̄, ꝙ nullā reqrit diſpōnē naturalem. Et dr̄ hoc ad differētiā prophetiæ ſm̄ quid, hoceſt, naturalis, quæ non ſolum ſm̄ ſe, ſed ēt in ordine ad per ſe cām effectiuā illius præexigit neceſſario diſpōnem naturalē in propheta: qm̄ cā naturalis prophetiæ eſt natura, quę nō pt opari niſi i patiēte, & diſpoſito, ut patet. Sed cā prophetiæ ſimpliciter eſt Deus, qui non pēxigit aliquā diſpōnem, ſicut nec materiā, ſed pōt ſimul totū producere. Et hæc eſt intētio, hic eſt clarus ſenſus literæ, vt patet ex rōne literæ, & reſponſionibus ad argumenta. Sed inſurgit tunc aliud dubiū, ad quid articulus iſte, & q̄tū o iſta magis de prophetia, q̄ de quocumq; alio dono Dei, cum hæc conditio. ſ. non præexigere diſpōnem in ordine ad Deum, ſit conditio cōis omnium quæ a Deo fiunt, & eſt cōis differētia inter naturalia, & diuina opa. ¶ Ad hoc dr̄, ꝙ quæſtio iſta, q̄uis multis alijs cōis ſit, appropriata th rōnabiliter eſt prophetiæ non ſolum quia prophetia inuenitur naturalis, & ſupernaturalis, ſed vt ex huius ſolutione quæſtionis pateat, ꝙ Deus nō diſtribuit prophetiæ donum, ſi

In epiſt. de Monogamia a me. ro. 1. Refertur in dec. 32. q. 2. ca. connubi.

Hom. 30. in Euang. nō multū remote a fin.

Ar. 3. hui' quæſt.

Concl.ꝰ

¶2 Pręt. ſpeculatio prophetię ē altior q̄ ſcientiæ acquiſitæ: ſed indiſpoſitio naturalis impedit ſpeculationem ſcientiæ acquiſitæ, multi. n. ex indiſpōne naturali ptingere non pñt ad ſcias ſpeculatiuas capiendas.[h] multo ergo magis requiritur ad contēplationem propheticam.

¶3 Præt.[b] Indiſpō naturalis magis impedit aliquem, q̄ impm̄ accidentale: ſed per aliquid accidentale ſuperueniens impeditur ſpeculatio pphētiæ. dicit. n. Hieron.[a] ſuper Matth. ꝙ in tpe illo, quo coniugales actus gerūtur, pñtia Spirituſſancti non dabitur, ēt ſi propheta eſſe videaṫ, qui officio gñationis obſequiṫ. ergo multo magis indiſpō naturalis impedit prophetiam: & ſic vr̄ ꝙ bona diſpō naturalis requiratur ad prophetiam.

Sed contra eſt, qđ[a] Greg. dicit in hom. Penteco. Implet. ſ. Spirituſſanctus citharœdū puerum, & pſalmiſtam facit: paſtorem armentorum ſycomoros vellicantem, & prophetam facit. Non ergo requiritur aliqua diſpō præcedens ad prophetiā, ſed depēdet ex ſola uoluntate. Spūſſancti, de quo dr̄ 1. ad Cor. 12. Hæc oīa opaṫ vnus atq; idē Spūs diuidēs ſingula put uult.

Respon. Dicendum, quòd ſicut dcm̄ eſt[a], prophetia uerè, & ſimpliciter dicta, eſt ex inſpiratione diuina, quæ āt eſt ex cā naturali, non dr̄ prophetia niſi ſm̄ quid. Eſt āt conſiderandum ꝙ ſicut Deus, qui eſt cā uniuerſalis, in agendo non præexigit mām, nec aliquam materię diſpōnem in corporalibus effectibus, ſed ſimul pōt & materiam, & diſpōnem, & formam inducere: ita ēt[m] in effectib. ſpūalib. nō præexigit aliquam diſpōnē, ſed pt ſimul cum effectu ſpūali inducere diſpōnem conuenientem, qualis requiritur ſm̄ ordinem naturę. Et ulterius poſſet ēt ſimul per creationem producere ipſum ſubiectum, ſ. aīam, & in ipſa ſui creatione diſponere ad prophet am, & dare ei gratiam prophetalem.[a]

Ad primvm ergo dcm̄, ꝙ indifferens eſt ad prophetiam quibuſcūq; ſimilitudinibus res

A prophetica exprimatur. Et ió hoc ex operatione diuina non immutatur circa prophetiā: remouetur autem diuina uirtute, ſi quid prophetiæ repugnat.

Ad II dicēdū, ꝙ ſpeculatio ſciētiæ ſit ex cauſa naturali. Natura aūt non pōt operari, niſi diſpoſitione præcedente in materia, ꝙ non eſt dicendum de Deo qui eſt prophetiæ cauſa.

Ad III dcm̄, ꝙ aliqua naturalis indiſpoſitio, ſi non remoB ueretur, impedire poſſet prophetalem reuelationem, puta, ſi aliquis eſſet totaliter ſenſu naturali deſtitutus, ſicut ēt impeditur aliquis ab actu prophetandi p aliquā uehemētē paſſionem uel iræ, uel concupiſcentiæ, qualis eſt in coitu, ut uel per quācūq. aliā paſſionē: ſed talē indiſpoſitionem naturalem remouet uirtus diuina, quæ eſt pphetię cā.

C

Articvlvs IIII.

Vtrum bonitas morum requiratur ad prophetiam.

Ad qvartvm ſic proceditur. Vr̄ ꝙ bonitas morū requiratur ad prophetiam. Dr̄. n. Sapien. 7. ꝙ ſapientia Dei per rōnes in[h] animas ſanctas ſe trāſfert, & amicos Dei, & pphetas conſtituit, ſed ſanctitas non poteſt eſſe ſine bonitate morū, & D ſine grā gratū faciēte. ergo prophetia nō pōt eſſe ſine bonitate morū, & grā gratū faciente.

¶3 Pręt. Secreta non reuelātur, niſi amicis, ſm̄ illud. Io. 15, Vos aut dixi amicos, quia omnia q̄cunque audiui à patre meo, nota feci uobis: ſed prophetis Deꝰ ſua ſecreta reuelat, vt dr̄ Amos 3. ergo ur̄ ꝙ prophetæ ſint Dei amici, qđ nō pōt eſſe charitate. ergo uidetur ꝙ prophetia non E poſſit eſſe ſine charitate, q̄ non eſt ſine gratia gratum faciente.

¶3 Præt. Matt. 7. dr̄. Attendite à falſis pphetis q ueniunt ad uos in ueſtimentis ouium, intrinſecus autē ſunt lupi rapaces: ſed quicunque ſunt ſine gratia interius[h] uidentur eſſe lupi rapaces. omnes ſunt falſi prophetæ: nullus eſt ergo uerus prepheta, niſi bonus per gratiam.

¶4 Pręt. Phil. dicit in li. de ſomno & uigilia, ꝙ ſi diuinatio ſōniorū eſt à Deo, incōueniēs eſt.

cut animas infundit corporibus. ſ. iuxta merita materiæ diſpoſitæ. Nec ideo elegit Moyſen, Dauid, Iſaiam, Hieremiam &c. in prophetas, qa ipſi habebant diſpōnem naturalē ad huius donū deducentem, ſed econtra, qa ipſe diſtribuit ſingulis prout vult, & dedit quoſdā prophetas, ideo iſtos diſpoſuit conuenienter ad prophetiæ donū. Excludit. n. hinc error philoſophorum, qui prophetas oēs ex naturali diſpōne conſtituerūt, ut Ariſtotel. in pblematibus, & Auicena I ſexto naturaliū.

SVP. QV. CLXXII. ART. IIII.

In arti. 4. eiuſdem 172. q. nota circa bonitatem morū quo ad paſſiones & actiones exteriores, ꝙ nō intendit author ad prophetiā requiri bonitatē morū ex hac parte. ſ. quietus a paſſionibus & actionibus exterioribus, q̄uis nō requiratur ex alia parte. ſ. ex parte radicis, ſeu charitatis. Veritas. n. ē & clara apud authorē, ꝙ prophetia ſtat cum peccato mortali, & dānatione æternā, ut patet ex Domini authoritate allata, & Hieron. & directo proceſſu articuli huius reſpondendo ad argumenta. Sed intendit & explicat, ꝙ malitia morum impedit prophetiam, pro quanto impēdit magnam mentis eleuationem ad contemplationem ſpiritualium. Quod quidem uerum eſſe conſtat, cum paſſiones ſunt uehementes, & exteriores occupationes multæ. ſub hac. n. ratione impediunt mētis eleuationē. Et propterea ſi etiā ex hac parte aliqua inordinatio moralis ſine huiuſmodi magnitudine, uel multitudine occurrant, uel ēt huiuſmodi quies a paſſionibus & occupationibus extraneis fiat, nō pp bonū morem, ſed naturam, uel ſpeculationem, ac per hoc eſſet dicta quies ſine bonitate morali, ſtaret prophetia ēt ex hac parte ſine bonitate morali.

Per r. pe. to. 821

Veri. q. 12 ar. 5 Et op 3. c. 122. Et 1. Cor. 14.

Lib. de diuinatio per ſom. c. 1. circ. princ.

¶ In reſponſione ad quartum eiuſdẽ articuli, nota diligenter gloſſam authoris ad textum Ariſt. aut nõ eſſe gloſſam, ſed reſponſionem ad rõem Ari. dicendo, ꝙ rõ illa non eſt vera de optimis ſimpliciter, ſed ad hoc ex diuina electione. Aut ſi eſt gloſſa, non gloſſa textus illius, inquantũ eſt Ari. ſed inquantũ eſt philoſophi, quia philoſophia nõ ẽ niſi verorũ, & cõſtat verũ vero non eſſe contrariũ. Ariſt. ãt conſtat, ꝙ intedit de optimis ſimpliciter: & ſcito, ꝙ author pluries gloſſat Ariſt. ut philoſophum, nõ vt Ariſtot. & hoc in fauorem veritatis.

eã immittere qbuslibet, & nõ [b]optimis uiris: ſed cõſtat donũ ꝓphetię eẽ à Deo. ergo donũ phetię ñ daẽ niſi optimis viris.

Sed contra eſt, ꝙ Math. 7. his q dixerãt, Dñe nonne in nomine tuo ꝓphetauimus: reſpõdetur. Nunq̃ noui uos. Nouit ãt Dominus eos, q ſunt eius ut dr̃ 2. ad Timoth. 2. ergo prophetia poteſt eſſe in his, qui nõ ſunt Dei per gratiam.

Resp. Dcdm, ꝙ bonitas morum poteſt attẽdi ẽm duo. Vno quidem mõ, ẽm interiorẽ eius radicẽ, q̃ eſt gratia gratũ faciẽs. Alio ãt mõ, quantũ ad interiores animæ paſſiones, & exteriores actiones. Gratia ãt gratũ faciens ad hoc principaliter daẽ ut anima hominis Deo ꝑ charitatem cõiungaẽ. Vnde Aug.* dicit in 15. de Trini. Niſi impertiaẽ cuiq; Spiritusſanctus, ut eũ Dei & proximi faciat amatorẽ, ille à ſiniſtra nõ trãsfereẽ ad dexterã. Vnde qcq̃d p̃t eſſe ſine charitate, p̃t eſſe ſine grã gratũ faciente, & ꝑ conſequens ſine bonitate morũ. Prophetia ãt p̃t eſſe ſine charitate: ꝙ apparet ex duobus. Primo qdẽ, ex actu vtriuſque nã ꝓphetia ꝑtinet ad intellectũ, cuius actus p̄cedit actũ volũtatis, quẽ p̄ficit charitas. Vnde Apo. 1. ad Cor. 13. ꝓphetiã conumerat aliis ad intellectũ ꝑtinentibus, q̃ poſſunt ſine charitate haberi. Scdo, ex fine vtriuſq;. Datur. n. ꝓphetia ad vtilitatẽ Eccleſiæ, ſicut & aliæ grãæ gratis datæ, ẽm illud Apoſt. 1. ad Cor. 12. Vnicuiq; daẽ manifeſtatio ſpiritus ad vtilitatẽ. Nõ ãt ordinaẽ directe ad hoc, ꝙ affectus ipſius ꝓphetę cõiungaẽ Deo ad qđ ordinaẽ charitas: & iõ [m] ꝓphetia p̃t eſſe ſine bonitate morũ quãtũ ad propriã radicẽ huius bonitatis. [n] Si uero cõſideremus bonitatẽ morũ ẽm paſſiones animæ & actiones exteriores, [o] ẽm hoc ipediẽ aliqs à ꝓphetia per morũ malitiã. [q] Nã ad ꝓphetiã reqriẽ maxima mentis eleuatio ad ſpiritualiũ contẽplationẽ, q̃ quidẽ impediẽ per vehementiam paſſionũ, & ꝑ inordinatã occupationẽ rerũ exteriorũ. Vnde & de filiis ꝓphetarũ legiẽ. 4. Regum. 4. ꝙ ſimul habitabant cum Heliſęo, quaſi ſolitariã uitam ducentes, ne mundanis occupationibus impedirentur a dono prophetię.

Li. 15. cap. 18. circa prin. to. 3.

Concl.

Concl. p.

Ad primum ergo dcdm, ꝙ donum ꝓphetiæ aliqñ datur hoĩ & ꝑꝑ vtilitatẽ aliorũ, & ꝑꝑ propriæ mentis illuſtrationẽ. Et hi ſunt, in quorũ animas ſapientia diuina per gratiã gratũ facientẽ ſe trãſferens, amicos Dei & prophetas eos cõſtituit. Quidã uero cõſequunẽ donũ prophetiæ ſolũ ad utilitatẽ aliorũ, q ſunt quaſi inſtrumenta diuinæ operationis. Vnde Hier.* dicit ſuper Matth. Prophetare, uel virtutes facere, & dęmonia eiicere, interdũ ñ ẽ eius meriti q operaẽ, ſđ vel iuocatio nominis Chri hoc agit, vel ob cõdẽnationẽ eorũ q iuocãt, vel vtilitatẽ eorũ q vidẽt et audiũt, cõcediẽ

In illud Mat. 7. Nõne i nomine tuo prophetauimus, to. 9.

F Ad ii dcdm, ꝙ* Greg. expõnẽs illud dicit. Dũ audita ſuperna cæleſtia amamus, amata iam nouimus, qa amor ipſe notitia eſt. Oĩa ergo eis nota fecerat: quia a terrenis deſideriis immutati, amoris ſummi facibus ardebant: & hoc modo, nõ reuelantur ſemper ſecreta diuina prophetis.

Homi. 27. in euange. ante med.

Ad iii dcdm, ꝙ nõ oẽs mali ſunt lupi rapaces, ſed ſolũ illi qui intendunt aliis nocere. Dicit. n.* Chryſoſt. ſuper Matt. ꝙ catholici doctores etſi fuerint peccatores, ſerui quidẽ carnis dicuntur: non tamen lupi rapaces, quia non hẽnt propoſitum ꝑdere chriſtianos. Et quia prophetia ordinatur ad vtilitatem aliorum, manifeſtum eſt tales eſſe falſos prophetas, quia ad hoc non mittuntur a Deo.

Homil. 19. opere īpfecto ante med. to. 2.

G Ad iiii dcdm, ꝙ dona diuina non ſꝑ dantur optimis ſimpliciter, ſed quandoq; illis qui ſunt optimi, quãtũ ad talis doni ꝑceptionẽ. Et ſic De⁹ donũ ꝓphetiæ illis dat, qb⁹ optimũ iudicat dare.

Articulus V.

Vtrũ aliqua ꝓphetia ſit a dæmonib.

Ad quintum ſic proceditur, Vr̃ ꝙ nulla prophetia ſit a dæmõibus. [b] Prophetia. n. ẽ diuina reuelatio, ut * Caſſiodor. dicit: ſed illud qđ ſit a demone, nõ ẽ diuinũ. ergo nulla prophetia p̃t eſſe a demone.

H ¶ 2 Pręt. Ad propheticã cognitionẽ requiriẽ aliqua illuminatio, ut ſ. dicit eſt: ſed dęmones nõ illuminãt intellectũ humanũ vt ſ. dictũ ẽ, i primo ergo nulla ꝓphetia p̃t ẽ a dęmonibus.

I ¶ 3 Præt. Nõ eſt efficax ſignũ, qđ ẽt ad cõtraria ſe hẽt: ſed ꝓphetia ẽ ſignũ cõfirmatiõis fidei: unde ſup illud Ro. 12. Siue ꝓphetiã ẽm rõnem fidei dicit gl.* Nota ꝙ i numeratione grãrũ a ꝓphetia incipit, quæ eſt prima ꝓbatio ꝙ fides nr̃a ſit rõabilis, quia credentes accepto ſpiritũ ꝓphetabãt [h] ñ ergo ꝓphetia a dęmonib. dari p̃ot.

Sed contra eſt, ꝙ dicit 3. Regum. 18. Congrega ad me uniuerſum Iſrael in monte Carmeli, & prophetas Baal trecentos quinginta, prophetaſque lucorum quadrigentos, qui comedũt de menſa Iezabel: ſed tales erãt dęmonum cultores. ergo uidetur quòd etiam à dæmonibus ſit aliqua prophetia.

SVP. QV. CLXXII. ARTIC. V.

Aeg. 2. 5. d. 7. q. 2. a. 4. ferr. 3. contr. c. 154. Tho. ab Ar. d. 7. q. a. 4.

In Art. 5. eiuſdem quæſt. 172. collige tres differentias inter prophetas ſimpliciter, & dæmonum. Prima eſt, quia propheta ſimpliciter extendit ſe ad ea quæ Deo ſoli nota ſunt. quæ ſunt ſimpliciter procul, & non ſolum procul a nobis. Prophetia uerò dæmonum ad illa non ſe extendit quo ad cognitionẽ, q̃uis quoad ſuperbiã, temerariamq; dæmonũm ꝑſumptionẽ nõ uereãtur prędicere quæ neſciunt. Secunda ẽ, ꝙ illa eſt cum illuminatione intellectus, iſta non. Tertia eſt, ꝙ illa nunquã falſa, hęc quandoq; falſa: quamuis falſitatem quandoque contineat ſub ſpecie prophetię comminationis.

Porre. p in. 822 3. cõtra c. 154.

In prologo ſup pſ. 3. ca. 1.

q. præced. ar. 2.

1. 1. q. 109 ar. 3.

gl. Am. ſup hunc locũ

K Respon. Dicendum, quòd ſicut ſupra * dictum eſt, prophetia importat cognitionem quãdam procul exiſtentem a cognitione humana. Manifeſtum eſt autem quòd intellectus ſuperioris ordinis aliqua cognoſcere poteſt quę ſunt remota a cognitione intellectus inferioris. Supra aũt intellectum humanum eſt non ſolum intellectus diuinus, ſed etiam intellectus angelorum bonorum & malorum ẽm naturę ordinem. Et ideo quędam cognoſcũt dæmones etiam ſua naturali cognitione

q. præ. ar. 1.

ne

ne, q̃ ſunt remota ab hoīum cognitione, q̃ pñt hominibus reuelare. Simpliciter āt & maxime remota ſunt q̃ ſolus Deus cognoſcit: & iō[m] prophetia proprie & ſimpliciter dicta, fit per ſolā diuinā reuelationē: ſed ipſa reuelatio facta ꝑ dęmones pōt ſm qd dici ꝓphetia. * Vñ quibus aliqd per dęmones reuelatur, non dñr in ſcripturis prophetæ ſimpliciter, ſed cum aliqua additione, puta, prophetæ falſi, uel prophetæ idolorū. Vñ Aug. 12. ſuꝑ Gē. ad li. Cū mal'ſpūs arripit hoīem ī hęc. ſ. uiſa, aut dęmoniacos facit, aut arreptitios, aut falſos ꝓphetas.

Concl. — Li. 12. c. 19 circa fi. to. 3.

Ad primvm ergo dcd̃m, ꝙ Caſſiod. ibi diffinit prophetiam proprie & ſimpliciter dictam.

Ad ii dcd̃m, ꝙ dęmones ea q̃ ſciūt, hoībus manifeſtāt, nō q̃dē ꝑ illuminationē intellectus, ſꝫ ꝑ aliquā imaginariam uiſionē, aut ēt ſenſibiliter colloquēdo: & in hoc deficit hæc prophetia à uera.

Ad iii dcd̃m, ꝙ aliquibus ſignis ēt exteriorib[9], diſcerni pōt ꝓphetia dęmonū à prophetia diuina Vñ dicit. * Chryſ. ſuper Matt. ꝙ quidam prophetāt in ſpiritu diaboli, quales ſunt diuinatores; ſed ſic diſcernuntur, q̃m diabolus interdum falſa dicit, Spiritusſanctus nunq̃. Vñ dr̃ Deut. 18. Si tacita cogitatione reſponderis, qūo poſſum intelligere uerbum qd̃ Dominus nō eſt locutus? hoc habebis ſignum, Qd̃ in nomine Domini propheta ille p̄dixerit, & non euenerit, hoc Dñs non eſt locutus.

Hom. 19. ſ Matt. in opere imperfecto, non procul. a fi ne tom. 2.

Porrec. per tot.

823

SVP. QV. CLXXII. ART. VI.

Ferr. 3. cont. c. 154.

Inf. q 174. art. 5. ad 1. & 3. cōtra c. 154.

In art. 6. eiuſdē q. 172. hoc ſolū dicēdum occurrit, ꝙ Sybillę, quę hic inter dęmonū prophetas cōputantur ſuperius in q. 3. ar. 7. ad tertium inter perſonas in fide Chriſti explicite ſaluatas computari uſſr. Materia ſiquidē hæc incerta cum ſit q̃m de indiuiduis nō pertinentibus ad fidē eſt, mō in unā, mō in aliam partem declinare permittitur.

* Am. br. c. 12. in epiſ. ad Ro paulo a princ. tom. 5.

ARTICVLVS VI.

Vtrum prophetæ dæmonum aliqua uera prædicent.

Ad sextvm ſic proceditur. Vr̃ ꝙ ꝓphetæ dæmonū nunq̃ uera prædicant. Dicit n. Amb.* ꝙ oē uerum à quocūque dicat, à[h] Spiritusſancto eſt: ſed prophetæ dæmonū nō loquūtur à Spiritusſancto, q̃a nō eſt conuētio Chriſti ad Belial, ut dr̃ 2. Cor. 6. ergo ur̃ ꝙ tales nunquàm uera prænunciant.

¶ 2 Præt. Sicut ueri ꝓphetæ inſpirātur à ſpū ueritatis, [h] ita ꝓphetæ dęmonū inſpirant̃ à ſpū mendacii, ſm illud 3. Reg. vlt. Egrediar, & ero ſpiritus mendax in ore oium prophetarū eius: ſed prophetæ inſpirati à ſpiritusſancto nunq̃ loquunt̃ falſum, vt ſ. * habitum eſt. ergo prophetæ dæmonū nunquàm loquuntur uerum.

Q. praeced. art. 6.

¶ 3 Præt. Ioan. 8. dr̃ de diabolo, ꝙ cū loquit̃ mēdaciū. [h] ex propriis loquit̃, q̃a diabolus eſt mēdax, & pater eius. i. mēdacii: ſed inſpirando ꝓphetas ſuos diabolus nō loquitur niſi ex propriis. Non. n. conſtituitur miniſter Dei ad ueritatē enunciandā, q̃a nō eſt conuentio lucis ad tenebras, ut dr̃ 2. Cor. 6. ergo prophetæ dæmonum nunq̃ uera prędicunt.

Sed contra eſt, qd̃ Num. 22. dicit q̃dā gloſ. quòd Balaam diuinus erat dæmonum. ſ. miniſterio, & arte magica nonunquàm futura pręcognoſcebat: ſed ipſe multa prenūciauit vera, ſicut eſt, id quod habetur. Numer. 24. Orietur ſtella ex Iacob, & conſurget uirga de Iſrael. ergo etiam

A prophetæ dæmonum prænunciant uera.

Resp. dcd̃m, ꝙ ſicut ſe habet bonū in rebus, ita uerū in cognitione Impoſſibile[l] eſt autem inueniri aliquid in rebus, quod totaliter bono priuetur. Vnde[m] impoſſibile eſt eſſe aliquam cognitionem, q̃ totaliter ſit falſa abſq; admiſtione alicuius ueritatis[n]. Vñ * Beda dicit, ꝙ nulla falſa eſt doctrina, q̃ non aliq̃n aliqua uera falſis intermiſceat. Vñ & [r] ipſa doctrina dæmonum, qua ſuos prophetas inſtruunt, aliqua uera continet, ꝑ quæ receptibilis redditur. [q] Sic enim intellectus ad falſum deducit̃ per apparentiam ueritatis, ſicut uoluntas ad malū

D. 871. & 1141.

Concl. — Id habet Aug. in 2. q. euang. c. 40 to. 4.

Concl. ꝑ

B per apparentiam bonitatis. Vnde & Chriſ. * dicit ſuper Matt. Conceſſum eſt diabolo interdum uera dicere, ut mendaciū ſuū rara ueritate commēdet.

Hom. 19. ſ Mat. in opere imperf. circa fi. to. 2.

Ad primvm ergo dcd̃m, ꝙ prophetæ dæmonū non ſemper loquuntur ex dæmonū reuelatione, ſed interdum ex inſpiratione diuina ſicut manifeſte legitur de Balaā, cui dr̃ Dominus eſſe locutus, Num. 22. licet eſſet propheta dæmonū, quia Deus utitur ēt malis ad utilitatem bonorum. Vnde & ꝑ prophetas dæmonū aliqua uera prænunciat, tū ut credibilior fiat ueritas, quæ ēt ex aduerſariis teſti

C moniū habet: tū ēt, quia cum hoies talia credūt, ꝑ eorum dicta magis ad ueritatem inducuntur. unde ēt Sibyllę multa uera prędixerunt de Chriſto. Sed ēt q̃n prophetæ dæmonū à dæmonib[9] inſtruūtur, aliqua uera prędicunt, quandoq; quidē uirtute propriæ naturæ, cuius actor eſt Spiritus ſāctus, q̃nque ēt reuelatione bonorum ſpirituum, ut patet per Aug. * 12. ſuper Gen. ad literā. Et ſic ēt illud uerū qd̃ dæmones enunciāt, à Spiritusſancto eſt.

Li. 12. c. 19 com. 3.

Ad ii dicēdum, ꝙ uerus propheta ſemper inſpirat̃ à ſpū ueritatis, in quo nihil eſt falſitatis: & iō nunq̃ dicit falſum. Propheta aūt falſitatis nō ſem

D per inſtruit̃ à ſpū falſitatis, ſed q̃nque ēt inſpirat̃ à ſpiritu ueritatis. ipſe ēt ſpūs falſitatis quandoque enunciat uera, quandoque falſa, ut dictum eſt. *

In cor. ar.

Ad iii dicendū, ꝙ propria dęmonū dñr eſſe illa, quæ habent à ſeipſis, ſ. mēdacia, & peccata: quę aūt pertinent ad propriā naturā, non habent à ſeipſis, ſed à Deo. Per uirtutē āt propriæ naturę q̃nq; uera prænunciant, ut dictū eſt. * Vtit̃ ēt eis Deus ad ueritatis manifeſtationē ꝑ ipſos fiendā, dū diuina myſteria eis ꝑ angelos reuelant̃, † vt dictū ē.

In cor. art. & ad 1. In ſolut. ad 1.

QVÆSTIO CLXXIII.

De modo prophetice cognitionis, in quatuor articulos diuiſa

E Deinde cōſiderādū ē de mō ꝓphetice cognitiōis, Circa hoc quæruntur quatuor.

¶ Primo, Vtrum prophetæ uideant ipſam Dei eſſentiam.

¶ Secundo, Vtrum reuelatio ꝓphetica fiat per influentiā aliquarum ſpecierum, uel ꝑ ſolam influentiam luminis.

SVP. QV. CLXXIII. ART. I.

In ar. 1. q. 173. cū uiſio Dei diſcuſſa eſt in primo libro q. 12. & de ſpeculo æternitatis, cuius litera meminit, diffuſe tractatur in art. 6. q. 12. de ueritate: idcirco ad illa recurre loca, ſi uis hæc amplius diſcurrere, aut diſcuſſa uidere.

¶ Tertiò, Vtrum prophetica reuelatio ſemper ſit cum alienatione à ſenſibus.

¶ Quarto, Vtrum prophetia ſemper ſit cum cognitione eorum quæ prophetantur.

Digitized by Google

Ferr. per to.

ARTICVLVS I.

Vtrum prophetæ uideant ipſam Dei eſſentiam.

Sup. q. 171 ar. 2. cor. & ar. 4. cor. & ad 8. Et uer. q. 12. a. 6. Et Pſ. 50.

* Habetur ī gloſsa ordinaria ex Gregorio. lib. 1. ca. 2. ī pri. to. 3.

AD PRIMVM ſic proceditur. Vr̃ ꝙ prophetæ ipſam Dei eſſentiam uideant: Quia ſuper illud Iſa. 38. Diſpone domui tuæ &c. dicit* gloſ. Prophetæ[h] in ipſo libro præſciētiæ Dei, ī quo oĩa ſcripta ſunt legere poſſunt: ſed præſcientia Dei eſt ipſa eiꝰ eſſētia. ergo ꝓphetę uidēt ipſā Dei eſſētiā.

¶ 2 Pręt. † Aug. dicit in 9. de Trini. ꝙ[h] in illa æterna veritate, ex qua temporalia facta ſunt oĩa, formam ſm̃ quam ſumus, & ſm̃ quā operamur, uiſu mentis aſpicimus: ſed prophetę inter omnes homines altisſimam habent diuinorum cognitionem. ergo ipſi maximè diuinam eſſentiam uident.

¶ 3 Pręt. Futura cōtingentia ꝑcognoſcunt̃ à ꝓphetis ſm̃ immobilem ueritatem: ſic autem non ſunt [h]niſi in ipſo Deo. ergo ꝓphetæ ipſum Deū uidēt.

SED CONTRA eſt, ꝙ uiſio diuinæ eſſentiæ non euacuatur in patria: prophetia autem euacuatur, ut habetur 1. ad Cor. 13. ergo prophetia non fit per uiſionem diuinæ eſſentiæ.

RESP. Dcẽdm̃, ꝙ prophetia importat cognitionē diuinā ut procul exiſtētem. Vnde & de prophetis dr̃ Heb. 11. ꝙ erant à longe aſpicientes. Illi aūt qui ſunt in patria, in ſtatu beatitudinis exiſtentes, nō uidēt ut à remotis, ſed magis quaſi ex propinquo, ſm̃ illud Pſ. 139. Habitabunt recti cum uultu tuo.

Concl. su. Vñ manifeſtū eſt, ꝙ[m] cognitio prophetica alia eſt à cognitione ꝑfecta, quæ erit in patria. Vñ & diſtinguitur ab ea ſicut imperfectum à ꝑfecto, & ea adueniēte euacuat̃[a], ut patet ꝑ Apoſtolū 1. ad Cor. 13. Fuerunt aūt quidā cognitionē propheticā à cognitione beatorum diſtinguere uolētes, q dixerūt ꝙ prophetę uidēt ipſam diuinā eſſentiam, quā uocāt ſpeculum Trinitatis, non tñ ſm̃ ꝙ eſt obiectū beatorum, ſed ſm̃ ꝙ ſunt in ea rões futurorū euentuū: q̄ ī qdē eſt oĩno impoſsibile. Deus. n. eſt obiectū beatitudinis ſm̃ ipſam ſui eſſentiam, ſm̃ illud q. †* Aug. dicit in 5. Conf. Beatus eſt qui te ſcit, ēt ſi illa. i. creaturas, neſciat. N̄ ē aūt poſſibile ꝙ aliqs uideat rões creaturarū in ipſa diuina eſſentia, ita ꝙ eam non uideat, tum quia ipſa diuina eſſentia ē rō oĩm eorū q̄ fiunt, rō aūt idealis nō addit ſ. diuinam eſſentiā, niſi reſpectū ad creaturam: tū ēt, quia prius eſt cognoſcere aliqd in ſe, qd̄ eſt cognoſcere Deum ut eſt obiectū beatitudinis, q̄ cognoſcere illud per comparationem ad alterum, qd̄ eſt cognoſcere Deū ſm̃ rões rerum in ipſo exiſtentes: & iō nō pōt eſſe, ꝙ prophetę uideant Deum ſm̃ rões creaturarū, & non prout eſt obiectū beatitudinis.

Li. 5. ca. 4. circa prin. to. 1.

Concl. p. Et iō dicendum eſt, ꝙ[p] uiſio prophetica non eſt uiſio ipſis diuinæ eſſentiæ, neq; in ipſa diuina eſſentia uident ea, quæ uidēt, ſed in quibuſdam ſimilitudinibus ſm̃ illuſtrationē diuini luminis.

ca. 4. cæleſ. hierarc. in medio.

Vñ *Dionyſ. dicit in 4. celeſt. hier. de uiſionibꝰ propheticis loquens, ꝙ ſapiens theologꝰ uiſionē illam dicit eſſe diuinam, quæ fit per ſimilitudinem rerū forma corporali carentium ex reductione uidentiū in diuina: & hmōi ſimilitudines diuino lumine illuſtratæ magis habent rōnē ſpeculi, q̄ Dei, eſſentia. Nā in ſpeculo reſultāt ſpēs ab aliis rebus,

F ꝗd nō pōt dici de Deo. Sed huiuſmodi illuſtratio mentis propheticæ pōt dici ſpeculum, inquātum reſultat ibi ſimilitudo ueritatis diuinæ præſciētiæ & ꝑ hoc dr̃ ſpeculū æternitatis, quaſi repræſentans Dei præſcientiam, qui in ęternitate oĩa pręſentialiter uidet, ut dictum eſt.

AD PRIMVM ergo dcẽdm̃, ꝙ prophetæ dñr inſpicere in libro præſcientiæ Dei, inquantū ex ipſa ꝑ-

G ſcientia Dei reſultat ueritas in mentē prophetæ.

AD II dicēdum, ꝙ in prima ueritate dr̃ homo uidere propriam formam qua exiſtit, inquantū primę ueritatis ſimilitudo refulget in mente humana, ex qua anima habet quòd ſeipſam cognoſcat.

AD III dicendū, ꝙ ex hoc ipſo ꝙ in Deo futura contingentia ſunt ſm̃ immobilem ueritatē, pōt imprimere menti prophetę ſimilē cognitionē abſque eo, ꝙ prophetæ Deum per eſſentiā uideant.

ARTICVLVS II.

Vtrum in prophetica reuelatione imprimantur diuinitus menti prophetæ nouæ rerum ſpecies, uel ſolum nouum lumen.

H

ADSECVNDVM ſic ꝓceditur. Videtur ꝙ prophetica reuelatione non imprimātur diuinitus menti prophetæ nouæ rerū ſpēs, ſed ſolum nouum lumen: quia ſicut dicit gl. Hier. Amos 1. Prophetæ utunt̃ ſimilitudinib. rerū, in qbus cōuerſati ſūt: ſed ſi uiſio ꝓphetica fieret ꝑ aliquas ſpēs[h] de nouo impreſſas, nihil operaret̃ ibi ꝓcedēs cōuerſatio. ergo n̄ īprimunt̃ aliq̄ ſpēs d̄ nouo ī aĩam ꝓphetæ, ſđ ſolū ꝓpheticū lumē:

I ¶ 2 Pręt. Sicut* Aug. dicit 12. ſuper Gen. ad literam uiſio imaginaria nō facit prophetā, ſed ſolū uiſio intellectualis. unde ēt Daniel. 10. dr̃ ꝙ intelligētia opus eſt in uiſione; ſed uiſio intellectualis, ſicut in eodē li. dr̃ nō fit ꝑ aliquas[h] ſimilitudines, ſđ ꝑ ipſā rerū ueritatē. ergo ur̃ ꝙ ꝓphetica reuelatio nō fiat ꝑ impreſſionē aliquarū ſpērum

K ¶ 3 Præt. Per donū ꝓphetiæ Spiritusſāctus exibet hoĩ id qđ eſt ſ. facultatē naturæ humanę: ſđ formare[h] quaſcūq; rerū ſpēs ꝑt hō ex facultate naturali. ergo ur̃ ꝙ in ꝓphetica reuelatione nō infundat̃ aliqua errū ſpēs, ſed ſolū intelligibile lumen.

SED CONTRA eſt, ꝙ dr̃ Oſeæ 12. Ego uiſiones multiplicaui eis, & in manibꝰ ꝓphetarū aſſimilatꝰ ſū: ſed multiplicatio uiſionū non fit ſm̃ lumen intelligibile, quod eſt commune in

Ferr. per to.

SVP. QVÆST. CLXXIII ARTIC. II.

Ferr. 3. cont. c. 154.

3. cōtra. c. 154. Et uer. q. 12. ar. 7.

IN art. 2. eiuſdem q. nota tria primū eſt, quid acceptionis nomine author intelligat: cum ſæpe dicit ad cognitionē cōcurrere duo, ſ. acceptio ſeu receptio, & iudicium. Intelligit. n. ꝑ acceptionē ipſā ſpērum ræpræſentantiū receptionem. Specierum inquam, in toto uel in parte nouarū, uel nouiter ordinatarum ad aliquam cognitionē. Secundū eſt, ꝙ quadrupliciter generatur ſpecies intelligibilis apud nos ſcilicet, ex nouis ſpēbus imaginatiuæ impreſſis, vel à ſenſu, uel à Deo. Et hic modus clare patet, vel ex phātaſmatibus eiſdē, aliter tamen diſpoſitis, ſiuè iſta variata diſpoſitio cōtingat ex motu locali, ut ī dormiē tibus & phreneticis apparet ſiue ex imperio rationis dirigētis imaginatiuam ad cognitionem intellectiuā. Sicut enim ſuperior ſphæra mouet naturaliter inferiorē ita parsꝰ animę ſuperior mouet inferiorem. Et hic modus manifeſtatur ex ſomnis: & phreneticis, in quibus noua ualde apparentia eis cognoſcimus propter uariam ordinationem ſuorum phantaſmatum. Manifeſtatur ſecundo

*In principio cōmentarii ad 2 caput Amos, to. 6.

Lib. 12. de Gen. ad lit. c. 9. to. 4.

cundo ex varia diſpoſitione literarũ, quã conſtat varios parere intellectus. Simile ſiquidem contingit in varia diſpoſitione phantaſmatũ. Et negare hinc fieri varias apparitiones in parte ſenſitiua, eſt negare experiẽtiã: ſed quod apud quoſdã i diuinũ venit de reſultatione diuerſarũ ſpecierũ intelligibiliũ in intellectu, manifeſtat ex eo, q exiſtẽte noua apparitione in imaginatiua, niſi impedimẽtũ adſit, vel pp fluxũ nimium, vt in pueris & ebriis accidit: vel pp hebetudinẽ virtutũ, ita vt phantaſmata ſint inepta ad hoc, q luceãt p lumẽ intellectus agẽtis, vt accidit quibuſdã hoibus qui ſolo fere noie ſunt hoĩes: vel pp defectũ applicationis, vt occupatis circa aliquã ſpeculationẽ cõtingit, & ſi qd aliud ſimile eſt impedimentũ, nihil aliquid requiritur ad ad gñationẽ ſpeciei intelligibilis, niſi lumẽ intellectus agẽtis, qd quãtũ eſt ex ſe, ſp eſt paratũ agere, & ſimiliter paratus eſt intellectus, poſſibilis recipere. Tertio, ex phãtaſmatibus quoq; eiſdem adiutis lumine ſuperiori ad lumẽ naturale. Et hic modus ponit ab authore ſimul cũ quarto in hoc art. in riſione ad ſm dicẽte de ſimilitudine intelligibili, q qñque a formis imaginatis reſultat ſm adiutoriũ ppuetici luminis: qa ex eiſdẽ formis imaginatis ſubtilior conſpicit veritas ſm illuſtrationẽ altioris luminis. Hinc ſiqdẽ apparet, q in eiſdẽ phãtaſmatibus, puta, leonis, hoĩs, ſaluatoris &c. latẽt multæ apparitiones poſſibiles inde extrahi, qa latẽt i eis multæ veritates poſſibiles ex eis, & I eis inſpici, ad quas apparitiones & veritates extrahẽdas, & illuſtrãdas nõ ſufficit naturale lumẽ noſtrũ, ſed ſuperueniẽte lumine altiori apparebunt noua. Et inde fient nouæ ſpecies intelligibiles, & nouæ veritates, puta, q leo de tribu Iuda ſaluat mundum.

Lib. 12. c. 9 circa prin. tom. 3.

oĩ pphetica viſione, ſed ſolum ſm diuerſitatẽ ſpecierum, ſm quas ẽt eſt aſſimilatio. ergo vr̃ q in pphetica reuelatione imprimant nouæ ſpecies rerũ, & non ſolum intelligibile lumẽ.

Resp. Dcẽm, q ſicut Aug. * dicit 12. ſuper Gen. ad literã, cognitio prophetica maximè ad mẽtẽ ptinet. Circa cognitionẽ ãt humanæ mẽtis duo oportet cõſiderare, ſ. acceptionẽ, ſiue repræſentationẽ rerũ, & iudiciũ de rebus pſentatis. Repræſentãtur ãt mẽti humanæ res aliquæ ſecundum aliquas ſpecies, & ſm naturæ ordinẽ. Primò ergo oportet, q ſpẽs repræſententur ſenſui: ſcdò, imaginationi: tertio, itellectui poſſibili, q immutat è ſpẽbus phãtaſmatũ ſm illuſtrationẽ intellectus agẽtis. In imaginatione ãt nõ ſolũ sũt formæ rerũ ſenſibiliũ, ſm q accipiunt à ſenſu, ſed trãſmutant diuerſimodè vel pp aliquã trãſmutationẽ corporalẽ, ſicut accidit in dormiẽtibus, & furioſis: vel ẽt ſm imperiũ rõis diſponunt phãtaſmata in ordine ad id qd̃ eſt intelligendũ. Sicut.n. ex diuerſa ordinatione earũdẽ literarũ accipiũt diuerſi intellectus, ita ẽt ſm diuerſam diſpoſitionẽ phãtaſmatũ reſultant in intellectu diuerſæ ſpecies intelligibiles. Iudiciũ aũt humanæ mẽtis fit ſm vim intellectualis luminis. Per donũ aũt pphetię cõfert aliquid humanæ mẽti ſupra id qd̃ ptinet ad naturalem facultatẽ, quãtũ ad vtrumque, ſ. & quantũ ad iudiciũ, per influxũ luminis intellectualis, & quantũ ad acceptionẽ, ſeu repræſentationẽ rerũ, quæ fit per aliquas ſpẽs. Et quantũ ad hoc ſm, põt aſſimilari doctrina humana reuelationi pphetice, nõ ãt quantũ ad primũ. Hõ.n. ſuo diſcipulo repræſentat aliquas res p ſigna locutionũ, non aũt põt interius illuminare, ſicut facit Deus. Horũ ãt duorũ principalius eſt primũ in pphetia, quia iudiciũ eſt completiuũ cognitionis. Et iõ ſicut fit diuinitus repræſentatio aliquarũ rerũ per ſimilitudines imaginarias, vt Pharaoni, & Nabuchodonoſor: aut ẽt p ſimilitudines

A corporales, vt Balthaſar, nõ eſt talis cẽſendus ppheta, niſi illuminet eius mẽs ad iudicandũ; ſed talis apparitio eſt quiddam imperfectũ in gñe prophetiæ. Vñ à quibuſdã vocat * extaſis pphetię, ſicut & diuinatio ſomniorũ. Erit aũt propheta, ſi ſolummodo intellectus eius illuminet ad iudicandũ ẽt ea, quæ ab aliis imaginariè viſa ſunt, vt patet de Ioſeph, q expoſuit B ſomnium Pharaonis. Sed ſicut *Aug. dicit 12. ſuper Gen. ad literã, maxime propheta eſt, qui vtroq; præcellit, vt ſ. videat in ſpiritu corporaliũ rerum ſignificatiuas ſimilitudines, & eas viuacitate mẽtis intelligat. Repræſentant aũt diuinitus menti prophetæ, qñq; quidẽ mediãte ſenſu, exterius quædã formę ſenſibiles: ſicut Daniel vidit ſcripturã parietis, vt legit Dan. 5. C qñq; aũt per formas imaginarias, ſiue oĩno diuinitus impreſſas, non per ſenſum acceptas, puta, ſi alicui cæco nato imprimerent in imaginatione colorũ ſimilitudines, vel ẽt diuinitus ordinatas ex his quę à ſenſibus ſunt acceptæ, ſicut Hieremias vidit ollã ſuccenſam a facie Aquilonis, vt hr̃ Hiere. 1. ſiue ẽt imprimendo ſpecies intelligibiles ipſi menti, ſicut patet de his, qui accipiunt ſcientiam, uel ſapientiam infuſam, ſicut Salomon, & D Apoſtoli. Lumen autem intelligibile quandoque quidem imprimitur menti humanæ diuinitus, ad iudicandum ea, quæ ab aliis uiſa ſunt, ſicut dictũ eſt* de Ioſeph, & ſicut patet de Apoſtolis, quibus Dominus aperuit ſenſum, ut intelligerent ſcripturas, ut dicitur Lucæ 27. & ad hoc pertinet interpretatio ſermonum: ſiue etiam ad diiudicandum ſm diuinam ueritatem ea, quæ curſu naturali hõ apprehendit: ſiue ẽt ad diiudicandum ueraciter, & efficaciter ea quæ agenda ſunt ſm illud Iſa. 63. Spiritus domini doctor eius fuit. Sic igitur pa- E tet, quòd * prophetica reuelatio quandoque quidem fit per ſolam luminis influentiam, quandoq; autem per ſpecies de nouo impreſſas, uel aliter ordinatas.

Ad primum ergo dicendum, quòd ſicut dictum eſt*, quandoque in prophetica reuelatione diuinitus ordinantur ſpecies imaginariæ præacceptæ, a ſenſu ſecundum congruentiam ad ueritatem reuelandam. tunc conuerſatio præcedens aliquid operatur ad ipſas ſimilitudines, non autem quando totaliter ab extrinſeco imprimuntur.

Ad II dcẽm, q uiſio intellectualis non fit ſecundum aliquas ſimilitudines corporales, & indi-

uiduales:

* Al. caſus.

Li. 12. c. 9. in med. tom. 3.

In iſto art.

Conclu.

In cor. ar.

Quarto, ex immediata impreſſione à Deo, vt ibidem author dicit. Diuina ſiquidẽ virtus immediatè imprimit qñq; in aiam ſpecies intelligibiles, ut patet quando apoſtolis dedit ſcientiam.

¶ In reſponſione ad tertiũ eiuſdem art. aduerte, q phantaſmata naturaliũ ordinari ad intelligibiles veritates excedentes intellectũ, põt intelligi dupliciter. Primò, ad cogitandum illas veritates: & hoc non eſt verũ vniuerſaliter, tum quia poſſet hõ fingere iſtarũ veritatũ quaſdã: tũ quia poſtq̃ ſunt ſemel reuelatæ, poſſunt ab aliis cogitari, & diſcuti, & diſputari, vt patet de myſterio Trinitatis. Alio ergo mõ intelligit, q non poſſunt ordinari ad inſpiciẽdũ, hoceſt, ad hoc vt in eis videantur veritates excedentes facultatẽ naturalẽ intellectus. Et hoc eſt veriſſimum, & & intentum, vt patet ex adiutorio ſubiuncto, ſ. diuini luminis: quod videre facit id, ad cuius inſpectionem naturalem, lumen deficiens inuenitur.

uiduales, fit tñ ſm aliquam ſimilitudiné intelligibilé. Vñ Aug. dicit 9. de Trinita. q; habet aius non nullã ſpeciei notę ſimilitudiné, q quidé ſimilitudo intelligibilis, in reuelatione prophetica qñq; immediatè a Deo imprimiť, qñq; a formis imaginatis reſultat ſm adiutoriũ prophetici luminis: qa ex eiſdem formis imaginatis ſubtilior conſpicitur veritas ſecundum illuſtrationem altioris luminis.

(Lib. 9. c. 11 in princi. tom. 3.)

AD III dcďm, q; quaſcumq; formas imaginatas naturali virtute hõ põt formare abſolutè conſiderando, non tñ vt ſint ordinatæ ad repræſentandas intelligibiles veritates, quæ hominis intellectum excedunt, ſed ad hoc neceſſarium eſt auxilium ſupernaturalis luminis.

ARTICVLVS III.

Vtrum viſio prophetica ſemper fiat cum abſtractione a ſenſibus.

AD TERTIVM ſic proceditur. Vř q; viſio prophetica ſp fiat cum abſtractione à ſenſibus. Dř. n. Num. 12. Si quis fuerit inter vos propheta Dñi, in viſione apparebo ei, vel ꝑ ſomnium loquar ad illũ. Sed ſicut Gloſ.* dicit in principio Pſalterii. Viſio quæ eſt per ſomnia & viſiones, eſt per ea q̃ videnť dici, vel fieri: cũ aũt aliqua videntur dici, vel fieri, q̃ non dicunť, vel fiũt, eſt alienatio à ſenſibus. ergo prophetia ſp fit cum alienatione a ſenſibus.

(In glo. ordin. in præfatione ſuper prolo. Hierony.)

¶ 2 Præt. Qñ una uirtus multũ inté dit in operatione ſua, alia potétia abſtrahiť a ſuo actu ſicut illi, q veheméter intendũt ad aliquid audiendum, nõ percipiunt viſu ea quę coram ipſis ſunt: ſed in viſione prophetica eſt maximè itellectus eleuatus, & intenditur in ſuo actu. ergo videtur q; ſemper fiat cum abſtractione à ſenſibus.

¶ 3 Præt. Impoſſibile eſt idem ſimul ad oppoſitas partes cõuerti: ſed in viſione ꝓphetica més cõuertitur ad accipiendũ à ſuperiori. ergo nõ põt ſimul conuerti ad ſenſibilia. Neceſſariũ ergo vř. q; reuelatio prophetica ſemper fiat cum abſtractione a ſenſibus.

SED CONTRA eſt, quod dř 1. ad Cor. 14. Spũs prophetarũ ꝓphetis ſubiecti ſunt; ſed hoc eſſe nõ poſſet, ſi ꝓpheta nõ eſſet ſui compos a ſenſibus alienatus exiſtens. ergo vř q; prophetica uiſio non fiat cum alienatione a ſenſibus.

RESP. Dcďm, q; ſicut dictum
F eſt,* prophetica reuelatio fit ſm quatuor, ſ. ſm influxũ intelligibilis luminis, ſm immiſſionem intelligibiliũ ſpecierũ, ſm impreſſioné vel ordinationé imaginabilium formarũ, & ſm expreſſioné formarum ſenſibiliũ. Manifeſtum eſt aũt q; non fit abſtractio a ſenſibus, qñ aliqd repræſentatur menti prophetæ per ſpecies ſenſibiles, ſiue ad hoc ſpecialiter formatas diuinitus, ſicut rubus oſtenſus Moyſi,
G & ſcriptura oſtéſa Danieli: ſiue ẽt per alias cauſas ꝓductas, ita tñ q; ſm diuinã prouidentiã ad aliquid propheticè ſignificandũ, ordineť, ſicut per arcã Noe ſignificabať Eccleſia. Similiter ẽt non eſt neceſſe, vt fiat alienatio a ſenſibus exterioribus per hoc, q; mens prophetæ illuſtrať intelligibili lumine, aut formatur intelligibilibus ſpeciebus ¶
H quia in nobis perfectũ iudiciũ intellectus hř per conuerſioné ad ſenſibilia, q̃ ſunt prima noſtræ cognitionis principia, vt in 1. habitum eſt.* Sed qñ fit reuelatio prophetica ſm formas imaginarias, neceſſe eſt fieri ab ſtractioné a ſenſibus, vt talis apparitio phantaſmatũ nõ referatur ad ea, q̃ exterius ſentiunť: ſed abſtractio a ſenſibus qñq;
I fit perfectè, vt ſ. nihil hõ ſenſibus percipiat: qñq; aũt imperfectè, vt ſ. aliqd ꝑcipiat ſenſib⁹, non tñ plene diſcernat, quę exterius percipit ab his, quæ imaginabiliter videt. Vñ Aug. dicit 12. ſuper* Geneſ ad literã. Sicut uidenť quæ in ſpiritu ſunt imagines corporũ, quemadmodũ corpora ꝑ corpus, ita ut ſimul cernatur & hõ aliquis pręſens, & abſens alius ſpiritu, tamq̃
K oculis: talis tñ alienatio a ſenſibus non fit in prophetis cum aliqua inordinatione naturę, ſicut in arreptitiis uel furioſis, ſed per aliquã cauſam ordinatã, uel naturalem, ſicut per ſomnium, uel ſpiritualé, ſicut ꝑ contemplationis uehementiam, ſicut de Petro legitur Actuũ 10. q; cum oraret in cænaculo, factus eſt in exceſſu mẽtis: uel uirtute diuina rapiente, ſecundum illud Ezech. 1. Facta eſt ſuper eum manus Domini.

SVP. QV. CLXXIII. ARTIC. III.

IN art. 3. eiuſdem q. 173. dubiũ primo occurrit, An deť quintum ſm q; fit ꝓphetica reuelatio. In litera ſiquidem quatuor enumerantur. Et eſt ratio dubii, qa naturalis cognitio habet quintũ, ſ. ordinationé ſpecierũ intelligibiliũ, quæ nihil iſtorũ quatuor eſt, vt patet. Et cõſtat ſm q; diuerſimodè & componuntur, & ordinantur ſpecies intelligibiles diuerſas veritates pariunt. Quare igitur in prophetica cognitione reliqua proportionaliter ponuntur, ſicut in naturali cognitione, & hoc vnũ, ſ. ordinatio ſpecierũ intelligibilium prætermiſſum eſt?

(Por. per tot. 826 Veri. q. 12. art. 9.)

¶ Ad hoc dř, q; ordinatio ſpecierũ intelligibiliũ locũ habet in prophetica reuelatione, ſicut & ordinatio imaginabilium: qm qñq; mens prophetæ adiuta lumine prophetico antiquas ſpecies intelligibiles ordinat ad aliquã veritatem excedentem facultaté naturæ inſpiciendã. Sicut hoc facit circa formas imaginatas iuxta pręced. arti. doctrinam. Neque. n. minus potens eſt lumen propheticũ ad ordinandum aliter ſpecies intelligibiles, q̃ imaginatas, cũ illæ propinquæ, iſtæ remotiores ab ipſo ſint. Neq; ſpecies intelligibiles ſũt minus habiles ad aliã ordinationem, q̃ ſpecies imaginatiuæ, cũ ſint longè ſpiritualiores, & ad multo plura ſe extendens vtpote, vniuerſales. Nec propterea quintum oportet efficere membrum, ſed in ſecũdo membro ſubintelligitur. Nam intelligendum eſt ſm immiſſionem, vel ordinationem ſpecierum intelligibiliũ, ſicut in tertio membro immiſſio, vel ordinatio coniunguntur explicitè. Et quamuis ſingularium certa ratio reddi non poſſit, quare ſ. author hoc non explicitè dicit in intellectu ſicut in imaginatiua: dici tñ põt, q; quia ſola ordinatio in phantaſmatibus ad propheticam ſatis manifeſta eſt in prophetis, qm cõiter in phantaſmatibus naturaliter acceptis, diuinitus ordinatis prophetæ apparent reuelationes: ideo ex manifeſtis tradendo doctrinam, ſubintelligendum duxit ſimile non ita manifeſtum, ſed maiore ratione amplectendum ex ſimili manifeſto.

(Ar. præce. — Concluſ. — Concl. p.)

¶ In eodem articulo nota, q; quatuor mẽbrorum in litera enumeratorum, tria determinantur in litera, negatiuè, ſ. q; non eſt in eis neceſſaria abſtractio à ſenſibus, ſ. quartũ, primum, & ſm, & in ſolo tertio neceſſitaté abſtractionis a ſenſibus ponit, ac probat. Vbi oportet te formalem habere intellectum, nec aliud q̃ quod dř intelligere: qm primũ, & ſm membrum, ſ. influxus luminis, & impreſſio intelligibilium formarum, veriſſimum eſt non exigere abſtractionem à ſenſibus: qa poſſunt fieri ſine abſtractione à ſenſibus, vt in litera probatur ex parte officii noſtri ſenſus, & in tũſione ad tertiũ ex parte luminis prophetici redditur ꝓpter quid. Cũ hoc tñ ſtat, q; qñq; exigunt abſtractionem à ſenſibus, ſ. cum mens prophetæ eleuatur ad ſubliniora contemplãda, vt in calce euidé rñſionis ad tertium patet: ita q; alienatio a ſenſibus ſp exigitur a prophetia ſm imaginatiuam impreſſioné, vel ordinationé, non ſp aũt ſm influxum ſpecierum intelligibilium: quia intellectualis

(q. 84. art. 7 Concl. 2. — Li. 12. c. 12. ante med. tom. 3.)

lectualis reuelatio qñ à superiori influxu fit ad mouendū prophetæ mentem versus iudicium, vel dispositionē sensibilium, concretio ad sensum vtilis est non abstractio. Qñ verò intellectualis reuelatio ad sublimia contemplanda mentē ducit, propheticam abstractione ab inferioribus opus est. Vtrumq; autē horum in naturalibus cognitionibus experimur: qñ disponentes, aut iudicantes de sensibilibus, nō abstrahimur, sed sensibus immergimur. Ad altiora aūt specu landa qñ magis abstrahimur, melius perspicimus.

¶ In eodē art. 3. nota aureum verbum, diuinā conditionem, s. Talis alienatio a sensibus non fit in prophetis cum aliqua inordinatione naturę: & multo minus fit cum aliqua inordinatione honestatis, aut moris. Spiritus enim sanctus, qui author est alienationis requisitæ ad prophetiam, sicut & prophetiæ ipsius, non est author deordinationis naturę, aut moris: qñ gratia sm̄ genus suum, & naturam, & morem perficere, non destruere, minuere, aut violare, nata est. Et propterea alienatio à sensibus cum cordis saltu sensibiliter vehemēti, cum denudatione pudendarum partium fiat ex parte personæ alienatæ, nisi adessent operientes. Hoc enim & contra honestatem morum contra naturæ ordinem est: quoniam motus talis membrorum ad deordinationem naturæ spectaret, etiam si nudatio pudendorum non esset nata sequi. Vnde oportet aduertere in huiusmodi alienationibus si interueniat aliquid indecens secundum motus intrinsecos, vel extrinsecos siue sit indecētia naturæ, siue indecentia moris: quoniam tunc non est alienatio prophetica, sed infirmitatis, vel fictionis, vel illusionis diabolicæ, aut naturaliter animalis ex nimia meditatione alicuius.

Ferr. per to. 827

Hebræ. 11 lect. 7.

Li. 12. c. 9. in princi. tom. 3.

¶ In responsione ad quartum eiusdem articuli collige & aliam conditionem veri prophetę, quātum ad promulgationem prophetæ, scilicet, quòd spiritus prophetarum subiecti sunt eis quo ad hoc, scilicet non mente turbata, non quasi acti ab alio, quasi alius loquatur per eos, ut cōtingit in dæmoniacis, sed ex A proprio sensu, mente quieta, scientes quid loquantur, dicūt ea quæ uiderunt. Vnde habes, q̧ tā alienati in ipsa alienatione loquentes, & postmodum nescientes quid uiderunt, referunt se ad ea quæ dixerunt in alienatione positi, q̄ alienati denunciantes uelint nolint quæ uidēt non sunt prophetæ: qñ utrisque deest subiectum denunciationis. Et hoc ipsum indecens est, ut illi quos Deus docet, & illuminat ad Ecclesiæ ædificationem, irrationabili motu se habeāt ad propalandum diuina mysteria. Et hinc patet q̧ personæ in extasi positæ loquentes in persona Christi, uel alterius sancti quasi actæ ab illo, & non ex proprio sensu pronunciātes, aut seducuntur, aut seducunt. Et tamen mundus stultus miratur, stupet, adorat huiusmodi verba huiusmodi actos, huiusmodi personas, non aduertentes, q̧ spiritus prophetarum subiecti sunt eis quo ad promulgationem.

SVP. QV. CLXXIII.

ART. IIII.

IN art. 4. eiusdem q. 173. quia superius declaratum est, q̧ de cognitione euidenti est sermo, qđ ēt hic patet in responsione ad argumenta, dum dicitur, q̧ primæ rationes loquuntur de ueris prophetis, quorum mens diuinitus illustratur pfecte, & cōstat, quòd tres primæ rationes de cognitione euidēti loquūtur: ideo nō est hic amplius immorandum, sed firmandum, q̧ prophetæ ueri quo ad duo habent euidentiam, scilicet, quo ad ipsam reuelationē, q̧ est à Deo: & quo ad reuelata, q̧ sunt futura sic, uel sic, ꝑut reuelantur: & q̧ sunt talis, uel talis conditionis reuelatæ, ꝑut tamen reuelantur. Et hinc soluit quæstio superius in articulo ultimo ad secundū q. 171. relicta de prophetia comminationis. Nam prophetæ, cui reuelatur aliquid futurū in causis, euidenter cognoscit illud futurū in causis illius: quoniam cognitio eius est similitudo diuinæ scientię de illo futuro in illis causis. Sed non oportet q̧ sciat hinc, an sit ēt ponendū in esse illud futurum, sed quantum est ex ui illius propheticæ cognitionis remanet ambiguum in mente prophetę, an illud futurū eueniet, uel nō. Concl. 1.

AD PRIMVM ergo dcđm, q̧ authoritas illa loquitur de ꝓphetis, qbus imprimebanť, uel ordinabanť imaginariæ formę vel dormiendo, qđ significat per somniū: uel in uigilāndo, quod significatur per uisionē.

AD II dcđm, q̧ qñ mens intēdiť in suo actu circa absētia, q̄ sunt a sēsib. remota, tūc ꝑp uehementiā intensionis sequiť alienatio a sensibus: sed quādo mens intendiť in suo actu circa dispositionē uel iudiciū sensibilium, non oportet q̧ a sensibus abstrahatur.

AD III dcđm, q̧ motus mentis propheticæ non est sm̄ uirtutem propriam, sed sm̄ uirtutem superioris influxus: & iō quando ex superiori influxu mens prophetæ inclinatur ad iudicandum, uel disponendū aliquid circa sensibilia, non fit alienatio a sensibus, sed solum quando eleuatur mens ad contemplandū aliqua sublimiora.

AD IIII dcđm, q̧ spiritus prophetarum dicuntur esse subiecti prophetis, quantum ad propheticam enunciationem, de qua ibi Apostolus loquitur quia scilicet ex proprio sensu loquuntur ea, quæ uiderunt, non mente perturbata sicut arreptitij, ut dixerunt Priscilla & Montanus: sed in ipsa prophetica reuelatione potius ipsi subiiciuntur spiritui prophetiæ, idest, dono prophetico.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum prophetæ semper cognoscant ea quæ prophetant

ADQVARTVM sic proceditur. Videtur quòd prophetæ semper cognoscant ea quę prophetant: quia ut * August. dicit 12. super Genes. ad literam, Quibus signa per aliquas rerum corporaliū similitudines demonstrabantur in spiritu, nisi accessisset mētis officiū, ut ēt intelligerentur, nōdum erat prophetia: sed ea q̄ intelliguntur, non pñt esse incognita. ergo ꝓpheta nō ignorat[h] ea quæ prophetat.

¶ 2. Præt. Maius est lumen B prophetię, quàm lumen naturalis rōis: sed quicunq; lumine naturali habet scientiā, nō ignorat ea quæ scit. ergo quicumq; lumine prophetico aliqua enūciat, non potest[h] ea ignorare.

¶ 3 Præt. Prophetia ordinatur ad hominum illuminationē. Vnde dr̄ 2. Pet. 1. Habemus ꝓpheticum sermonem, cui bene facitis attēdētes quasi lucernę lucēti i caliginoso loco: sed ni C hil pōt alios illuminare, nisi i se sit illuminatū. ergo vr̄ q̧ ꝓpheta prius illuminet ad cognoscendū[h] ea quæ aliis enunciat.

SED CONTRA est, qđ dicit. Ioan. 11. Hoc aūt à seipso Caiphas non dixit, sed cum esset pontifex anni illius prophetauit, q̧ Iesus moriturus erat ꝓ gēte &c. sed hoc Caiphas non cognouit. ergo nō oīs q. ꝓphetat, cognoscit ea q̄ prophetat.

D RESP. Dicendū, q̧ in reuelatione prophetica moueť mens prophetæ à Spiritusancto, sicut instrumentum deficiēs respectu pricipalis agētis.[m] Mouetur āt mens prophetæ non solum ad aliquid apprehendēdum, sed ēt ad aliquid loquendū. uel ad aliquid faciendum: & qñq, quidem ad oia tria simul, quandoq; aūt ad duo ho E rum, quandoque uero ad unū tm̄. Et quodlibet horum cōtingit esse cum aliquo cognitionis defectu.[l] Nā cum mēs prophetæ moueť ad aliqđ æstimādum, uel apprehendendum, quandoq; quidem induciť ad hoc, q̧ solum apprehendat rē illam: quādoq; aūt ulterius ad hoc, quòd cognoscat hæc sibi

Et propterea Ionas recuſabat prophetare Niniuitis, dubitãs de eo quod eueniret, ſ. ꝙ eſſet prophetia cõminationis tñ. Sciebat enim clare, ꝙ erat ꝓphetia comminationis, quia viderat futuram ſubmerſioné ciuitatis in cauſis, & nõ viderat aliter: ſed neſciebat an eſſet tñ cõminationis, & non euentus, quia nihil erat ſibi de hoc reuelatum. Ad verum.n. prophetã ſufficit cognoſcere euidenter quod prophetat ſm id quod eſt ſibi reuelatum: & vt in lra optime ſubdit, Propheta circa reuelata ſibi non cognoſcit oia, q̃ Spiritusſanctus intendit per illa, ſed ſufficit ꝙ videat illã conditionem, quam prophetare iubetur. Nec oportet ꝙ comprehẽdat illam, ſed comprehenſionem illius Spiritui ſancto relinquat ꝓpter rõem lrę, ſ. quia eſt inſtrũm deficiens a Spiritu ſancto.

Concl. p

SVP. QV. CLXXIIII. ARTIC. I.

IN ar. 1. q. 174. dubium occurrit ad hoiem: qm̃ ſuperius in q. 16. art. 3. ad tertium, author poſuit prophetiam eſſe vni⁹ ſpeciei. Hic vero ponit multas prophetiæ ſpecies ex obiectis diſtinctas: ſicut vniuerſaliter habitus, ſeu actus ex obiectis diſtinguũt. Quo pacto ſtant hæc duo ſimul.

In cor. art.

Concl. ſ.

¶ Author ſuperius locut⁹ eſt de ſpecie ſubalterna, hic vero loquitur de ſpecie ſpecialiſſima. Et ideo nulla eſt contrarietas inter illius dicta. Sed hæc reſponſio facile cõfutatur, monſtrando ꝙ ibi loquitur de ſpecie ſpecialiſsima. Oſtenditur autem, cõferendo reſponſionem illã ad tertium ipſi argumento tertio.

¶ Ad cuius euidentiã aduertendum eſt, ꝙ in ſpecie ſubalterna inueniuntur duo, ſ. vnitas ſpeciei, quę eſt vnitas generica, & inuenitur diuerſitas ſpecifica: qm̃ impoſsibile eſt eſſe aliquã ſpeciem ſubalternã ſine duabus ad minus ſpeciebus, cum omnis ge-

F eſſe diuinitus reuelata. Similiter ẽt quãdoque mouetur mẽs prophetæ ad aliquid loquendum, ita ꝙ intelligat id qđ per hæc uerba Spiritusſanctus intẽdit, ſicut Dauid qui dicebat 2. Reg. 23. Spiritus Domini locutus eſt ꝑ me. Qñque aũt ille, cuius mẽs mouetur ad aliqua uerba exprimenda, non intelligit quid Spiritusſanctus ꝑ hæc

G uerba intendat, ſicut patet de Caipha, Ioan. 11. Similiter etiã cũ Spiritusſanctus mouet mẽtem alicuius ad aliquid faciendum, qñque quidem intelligit quid hoc ſignificet, ſicut patet de Hieremia, qui abſcondit lũbrare Emphratem. ut habetur Hier. 13. qñque uero non intelligit, ſicut milites diuidẽtes ueſtimenta Chriſti, non intelligebant quid ſignificarent. ᵖCũ er-

H go aliquis cognoſcit ſe moueri à Spiritusſancto ad aliqđ ęſtimandum, vel ſignificandũ uerbo, uel facto, hoc proprie ad ꝓphetiam pertinet. Cum autem mouetur, ſed nõ cognoſcit, nõ eſt perfecta prophetia, ſed quidam inſtinctus propheticus ᑫ. Sciẽdum tñ ꝙ quia mẽs ꝓphetę eſt inſtrũm deficiens, ut dictum eſt* ẽt ueri prophetæ nõ

I oia cognoſcunt, quę in eorum uiſis, aut uerbis, aut etiã factis Spiritusſanctus intendit ʳ. Et per hoc patet reſpõſio ad obiecta. Nã primæ rões loquunť de ueris prophetis, quorum mẽs diuinitus illuſtratur perfectè.

QVÆSTIO CLXXIIII.

De diuiſione prophetiæ, in ſex articulos diuiſa.

DEINDE cõſiderãdũ eſt de diuiſione prophetię.

K Et circa hoc quæruntur ſex.

¶ Primo, De diuiſione prophetiæ in ſuas ſpecies.

¶ Secũdò, Vtrum ſit altior prophetia, quę eſt ſine imaginaria uiſione.

¶ Tertio, De diuerſitate graduum prophetiæ.

¶ Quarto, Vtrũ Moyſes fuerit excellẽtiſsim⁹ prophetarum.

Quinto, Vtrũ aliquis comprehenſor poſſit eſſe propheta.

¶ Sexto, Vtrum prophetia creuerit per tẽporis proceſſum.

ARTICVLVS I.

Vtrum conuenienter diuidatur prophetia in prophetiam prædeſtinationis Dei, præſcientiæ, & comminationis.

AD PRIMVM ſic proceditur. Vř ꝙ inconueniẽter diuidatur prophetia in gloſſa * ſuper Matt. 1. Ecce uirgo in utero habebit, vbi dř, ꝙ ꝓphetia alia eſt ex prędeſtinatione Dei, quam neceſſe eſt omnibus modis euenire, ut ſine noſtro impleatur arbitrio, ut hæc de qua hic agitur: alia eſt ex præſcientia Dei, cui noſtrum admiſcetur arbitrium: alia eſt, q̃ cõminatio dř, quæ fit ob ſignum diuinę animaduerſionis. Illud n.ʰ qđ conſequitur oẽm ꝓphetiam, non debet poni ut membrum diuidens prophetiã: ſed oĩs prophetia eſt ẽm præſcientiã diuinam, quia prophetę legunt in libro pręſcientiæ, ut dicit gloſ. Iſa. 38. ergo uř ꝙ non debeat poni una ſpẽs ꝓphetię quæ eſt ſecundum pręſcientiã.

¶ Pręt. Sicuti aliquid prophetatur ẽm comminationem, ita ẽt ẽm promiſsionem, & utraque uariatur. dř. n. Hier. 18. Repente loquar aduerſum gẽtem, & aduerſum regnum, ut eradicẽ, & deſtruam, & diſperdã illud. Si pęnitentiam egerit gẽs illa à malo ſuo agã, & ego pęnitẽtiam: & hoc pertinet ad ꝓphetiam comminationis. Et poſtea ſubdit de prophetia promiſſionis. Subito loquar de gente & regno, ut ędificem, & plantẽ illud. Si fecerit malum in oculis meis, pænitentiam agam ſuper bono, qđ locutus ſum ut facerem ei. ergo ſic ponitur prophetia comminationis, ita debet poniʰ prophetia promiſſionis.

¶ Præterea Iſidor. dicit in lib. Etymolog. *ʰ Prophetiæ genera ſunt ſeptem. Primum genus eſt, extaſis, qđ eſt mentis exceſſus, ſicut uidit Petrus uas ſubmiſſum de cęlo cum uariis animalibus. Secũdum genus, uiſio, ſicut apud Iſaiam dicentẽ: Vidi Dñm ſedentem &c. Tertium genus eſt ſomnium, ſicut Iacob ſcalam dormiens uidit. Quartum genus eſt per nubem, ſicut ad Moyſen loquebatur Deus. Quintum genus eſt uox de cęlis, ſicut ad Abraham ſonuit dicens. Ne mittas manũ in puerum. Sextum genus, accepta parabola, ſicut apud

nus duabus ad minus differẽtiis diuidatur. Argumentũ illud tertium directe, & explicite contra ſm̃ tẽdit, ſ. ꝙ prophetia nõ habet diuerſas ſpecies, ſed vna tantum deducendo ad hoc inconueniens, ꝙ nõ ſit eadem ſpecies prophetiæ. rñſio uero conſiſtit in aſsignando formale, vnde prophetia habet vnitatẽ ſpecificam. Vbi patet, ꝙ ſi de ſpecie ſubalterna ſolutio loqueretť, argumento non ſatiſfieret: quia ſtaret illud quod inferebatť, ꝙ non eſſet eadẽ ſpecies prophetiæ, quoniam hoc ſtat cũ ſpecie ſubalterna, & ſic reſponſio nihil dixiſſet ad propoſitum argumenti. Dicendum eſt ergo, ꝙ vtrobique loquitur de ſpecie ſpecialiſsima, ita ꝙ concluſio hic poſita ſm̃ ſe, eſt contraria cõcluſioni illi ſm̃ ſe: quoniam ibi concluditť, ꝙ prophetia eſt vnius ſpeciei ſpecialiſsimę, hic vero ꝙ ſunt plures ſpecies prophetię. Et ꝙ ita ſit, rõ literæ hic & ibi explicat. Nam rõ quæ hic affertur ad concludendum, ſ. Habitus, & actus diſtinguuntur ꝑ obiecta, ibi afferť arguendo, & ſoluitur, ꝙ intelligitur de obiecto formali: & dicitur ꝙ formale in obiecto prophetiæ eſt lumen diuinum, a cuius vnitate prophetia habet ſpeciei vnitatem. Et expreſſe excluditť ratio hic allata dũ ſubditur, licet ſint diuerſa, quæ per diuinum lumen ꝓphetice manifeſtantur. Notanter autem dixi, ſecundum ſe: quoniam vt ponun-

Porre. ꝑ to. 828

Veri. q. 12 ar. 10. Et Matt. 1. ꝑ pe fin.

Gloſ. or. ſup illud ut adimpleretur ꝙ dictum eſt ꝑ prophetam.

Gloſ. ordi. ſuper illud Diſpone domui tuę qa morieris.

Li. 7. ca. 8. declinãdo ad finem.

ponunť in litera, nõ ſunt contrariæ dictę cõcluſiones: qm concluſio de identitate ſpecifica ꝓpheuę ponit ab authore ſimpliciter, & ſm̃ ꝓpriã ſententiam, ut ibi patet legenti. Cõcluſio aũt de diuerſitate ſpecifica ponitur ſm̃ qd, & ſm̃ alienã ſnĩam, ut patet ex duobus in lra hac. Primò ex eo, q; in litera infertur ſic, Et iõ ſm̃ horum drĩas prophetia diſtinguitur in diuerſas ſpecies nõ quidẽ abſolutè, hoc eſt, ſine additione aliqua, ſed cũ iſta additione, Secundum prius dictã diuiſionẽ: quaſi diceret, q; iſta diuerſitas ſpecifica poniť ſupponendo, & ſequẽdo prius dictam diuiſionẽ. Secundo patet ex eo, q; in calce corporis articuli ſaluat ſi q; duę tm̃ ſpecies prophetiæ ponanť. Hoc .n. ſignum eſt, q; adaptationes ad inueniebat ad ſaluandas gloſas Scripturę, dũmõ tres, mõ duas tm̃ ſpecies ſaluat. Reuerentia ergo doctorũ congenita tãto viro, rõ eſt horũ dictorũ. Propria aũt ſnĩa, rõ fuit prius doctorũ. Et ſic omnia conſonant.

Lib. 7. Etymol. cap. 8 nõ procul à fin. to. 5.

Inducta in argum. 1.

Concl. ...

q. 171. art. 6. ad 2.

Li. 2. c. 30. circa prin.

In gl. ord. in præfatione ſup prologum Hieronymi à med. illius.

Li. 12. 2 c. 7. per multa capita, to. 3.

Balaã. Septimũ genus, repletio Spũſſancti, ſicut pene apud oẽs prophetas. * Ponit ẽt tria gña viſionũ, unum ſm̃ oculos corporis, alterum ſm̃ ſpiritũ imaginarium, tertium per intuitũ mentis: ſed hæc non exprimuntur in prædicta diuiſione. ergo eſt inſufficiens.

Sed contra eſt authoritas Hiero. cuius dicitur eſſe gloſ. *

Resp. Dcđm, q; ſpecies habituũ, & actuum in moralibus diſtinguunť ſm̃ obiecta. Obiectum aũt prophetiæ eſt id, qđ eſt in cognitione diuina ſupra humanã facultatẽ exiſtens: & iõ[m] ſm̃ horũ drĩas ꝓphetia diſtinguiť in diuerſas ſpecies ſm̃ prius dictã diuiſionẽ.[n] Dictum eſt aũt s. * q; futurum eſt in diuina cognitione dupliciter. Vno mõ, prout eſt in ſua cauſa: & ſic accipitur prophetia cõminationis, q̃ non ſp impletur, ſed per eam prænunciat ordo cauſæ ad effectus qui qñq; aliis ſuperuenientibus impediť. Alio mõ, præcognoſcit Deus aliqua in ſeipſis uel ut fienda ab ipſo, & horũ eſt ꝓphetia prædeſtinationis: quia ſm̃ * Damaſcenum Deus p̃deſtinat ea, q̃ non ſunt in nobis: vel ut fienda ꝑ liberũ arbitriũ hoĩs, & ſic eſt prophetia præſcientię, quæ pôt eſſe bonorũ & malorum, quod non contingit de prophetia p̃deſtinationis, q̃ eſt bonorũ tm̃. Et qa prædeſtinatio ſub præſcientia cõpræhendiť, iõ in gl. * in principio Pſalterii poniť tm̃ duplex prophetię ſpecies, ſ. ſecundum præſcientiam, & ſecundum comminationem.

Ad primvm ergo dcđm, q; præſcientia propriè dr̃ præcognitio futurorũ euentuũ prout in ſeipſis ſunt, & ſm̃ hoc poniť ſpẽs ꝓphetiæ. Prout aũt dr̃ reſpectu futurorũ euentuum, ſiue ſm̃ quod in ſeipſis ſunt, ſiue ſm̃ q; ſunt in ſuis cauſis, communiter ſe habet ad omnem ſpeciem prophetiæ.

Ad ii dcđm, q; prophetia promiſſionis cõprehẽdiť ſub prophetia cõminationis, qa eadẽ eſt rõ veritatis in utraque. Denominať tñ magis à cõminatione: quia Deus pronior eſt ad relaxandum poenam, quàm ad ſubtrahendum promiſſa beneficia.

Ad iii dcđm, q; Iſidorus diſtinguit prophetiã ſm̃ modũ prophetãdi, qui quidẽ pôt diſtingui uel ſm̃ potentias cognoſcitiuas in hoĩe, quæ ſunt ſenſus, imaginatio, & intellectus: & ſic ſumitur triplex uiſio, quam ponit tam ipſe, q̃ Aug. * 12. ſuper Gen. ad literã. Vel pôt diſtingui ſm̃ drĩam prophetici influxus, q; quidẽ quãtũ ad illuſtrationẽ intellectus ſignificať per repletionẽ Spũſſancti, quã ſeptimo loco ponit. Quantũ verò ad impreſſionem

A formarũ imaginabiliũ ponit tria, ſ. ſomniũ, quod ponit tertio loco: & viſionẽ, quæ fit in uigilãdo reſpectu quorumcumq; cõium, quam ponit in ſecundo loco: & extaſim, quæ fit per eleuationem mentis in aliqua altiora, quam ponit primo loco. Quãtum vero ad ſenſibilia ſigna ponit tria: quia ſenſibile ſignũ aut eſt aliqua res corporea exterius apparens uiſui, ſicut nubes, quã ponit quarto loco: aut eſt uox formata exteri⁹ ad auditũ hoĩs delata, quam ponit quinto loco: aut eſt uox per hoĩem formata cum ſimilitudine alicuius rei, quod pertinet ad parabolam; quam ponit ſexto loco.

B

Articvlvs II.

Vtrum excellentior ſit prophetia, quæ habet uiſionem intellectualẽ, & imaginariam, quàm ea quæ habet viſionem intellectualem tantùm.

Ad secvndvm ſic ꝓceditur. Vr̃ q; excellentior ſit prophetia, q̃ habet uiſionẽ intellectualẽ & imaginariã, q̃ ea quæ habet uiſionẽ intellectualem tm̃. Dicit .n. Aug. 12. ſuper

C Gen. ad literã: * & hr̃ in gloſ. 1. ad Cor. 14. ſuper illud, Spiritus aũt loquiť myſteria. Minus eſt propheta, qui rerũ ſignatarum ſolo ſpiritu videt imagines, & magis eſt propheta, qui ſolo earũ intellectu eſt p̃ditus: ſed maximè propheta eſt, q[b] in utroq; præcellit, hoc aũt pertinet ad prophetam, qui ſimul habet intellectualem & imaginariam uiſionem. ergo huiuſmodi pro-

D phetia eſt altior.

¶ 2 Pręt. Quãtò uirtus[b] alicuius rei eſt maior, tãtò ad magis diſtãtia ſe extẽdit: ſed lumẽ ꝓpheticũ principaliter ad mẽtẽ pertinet, ut ex dictis * patet. ergo perfectior vr̃ eſſe prophetia, quæ deriuatur uſque ad imaginationem, quàm illa quæ exiſtit in ſolo intellectu.

¶ 3 Pręt. Hierony. in prologo libri Reg. * diſtinguit prophetas

E contra hagiographos. Oẽs aũt illi, quos prophetas nominat, puta, Iſaias, Hieremias, & alii hmõi ſimul cũ intellectuali viſione[b] imaginariã habuerunt, non aũt illi qui dicũtur hagiographi, ſicut ex inſpiratione Spũſſancti ſcribẽtes, ſicut Iob, Dauid, Salomon, & hmõi. ergo vr̃ q; [b] magis propriè dicuntur prophetæ illi, qui ſimul habẽt uiſionẽ imaginariam cum intellectuali, quàm illi, qui habent intellectualem tantùm.

SVP. QV. CLXXIIII. ARTIC. II.

IN ar. 2. eiuſdem q. 174. aduerte, q; ſi verba in titulo poſita propriè perſpecta in principio fuerint, clarior erit intellectus legentis articulũ: alioquin vſq; ad calcẽ articuli fluctuabit. Vtiť ſiquidẽ titulus nõ formis imaginatis, ſed uiſione imaginaria, ita q; non uertitur in qõnem, vtrum prophetia ſine phantaſmatibus, ſed ſine viſione imaginaria. Et qm̃ de prophetia eſt ſermo, intelligiť de uiſione imaginaria prophetica, & hoc in calce articuli explicatur, ita q; ſenſus qõnis eſt. An prophetia habẽs alterã tm̃ propheticã uiſionẽ, ſ. intellectualẽ, ſit excellẽtior prophetia habẽte utramq; propheticã uiſionem. ſ. intellectualem & imaginariam.

In rñſione ad tertiũ eiuſdem articuli aduerte, q; ſimilitudo in litera poſita inter fidẽ reſpectu cognitionis uiæ & patriæ, & prophetiã reſpectu viſionis imaginariæ & intellectualis, non currit quatuor pedibus: ſed ſat eſt, q; exẽpli rõnem habeat, ut intelligant audiẽtes. Prophetia ſiquidẽ diſtinguiť non per propriè, uel impropriè dici de altera uiſionũ, ſicut fides impropriè diceref de cognitione patriæ: ſed diſtinguiť penes magis & minus propriè. Ita q; magis propriè dr̃ de illa quæ habet uiſionẽ imaginariã, & minus propriè de illa, q̃ habet ſolũ intellectualem uiſionem. De utraq; tñ ꝓpriè, vt patet ex definitione prophetiæ ex Caſſiodoro.

Porre. ꝑ to. 829

Infr. art 3. cor. Et 3. q. 30. ar. 2. ad 1. Et veri. q. 12. ar. 12. Et Iſ. 1.

* Aug. li. 12. ſuper Gen. c. 9. in medio, to. 3.

q. præced. ar. 2.

parum à medio incipit. Viginti duas literas, tomo 4.

Cap. 1. parti. in ante medium illius.

¶ In eodem arti. 2. in ſolutione ad 4. manifeſte habes, ꝙ quantũcunque ſit excellens intellectualis viſio ꝓphetica abſque imaginaria uiſione, nunquàm tñ eſt ſine phãtaſmatũ miniſterio: qm̃ diuina ſapientia diſponit oĩa ſuauiter: & nãle eſt hoi, abſque phantaſmate non intelligere. Nec extendas hæc ad raptum Pauli, aut Moyſi: qm̃ non loquimur de huiuſmodi ſingularib. ſed de propheticis viſionib. regulariter.

¶ 4 Præt. Dio. dicit in 1. c. cęleſt. hierarchiæ, ꝙ impoſſibile eſt nobis ſuperlucere diuinum radium, niſi uarietate ſacrorũ velaminũ circumuelatũ: ſed prophetica reuelatio fit per immiſſionem diuini radii. ergo vr̃ ꝙ non poſſit eſſe abſq; [h] phantaſmatum uelaminibus.

In gl. ord. in præfatione ſup prolog. Hiero. innuitur: & etiam Caſſio. in prologo ſup. Pſ. cap. 1.

Sed contra eſt, qđ glo.* dicit in principio Pſalterii, ꝙ ille modus prophetiæ dignior eſt ceteris, qñ. ſ. ex ſola Spũs ſancti inſpiratione, remoto oĩ exteriori adminiculo facti, uel dicti, vel uiſionis, uel ſomnii, prophetatur.

Resp. Dcđm, ꝙ dignitas eorũ quę ſunt ad finé, præcipuè conſiderat̃ ex fine. Finis aũt prophetię eſt manifeſtatio alicuius ueritatis ſupra hoiem exiſtentis: vñ quanto hmõi manifeſtatio eſt potior tãtò prophetia eſt dignior. Manifeſtũ eſt aũt, ꝙ manifeſtatio diuinæ ueritatis, quæ fit per nudã contemplationẽ ipſius ueritatis, potior eſt, q̃ illa, quæ fit ſub ſimilitudine corporalium rerum: magis. n. appropinquat ad uiſionẽ patriæ, ſm̃ quã in eſſentia Dei ueritas cõſpicitur. Et inde eſt, q.[m] prophetia, per quã aliqua ſupernaturalis ueritas conſpicitur, ſm̃ intellectualẽ ueritatẽ eſt dignior, q̃ illa in qua veritas ſupernaturalis manifeſtatur per ſimilitudinẽ corporaliũ rerum ſm̃ imaginariam viſionẽ. Et ex hoc ẽt oſtẽditur mens prophetæ ſublimior, [a] ſicut in doctrina humana auditor oſtenditur eſſe melioris intellectus, qui veritatẽ intelligibilẽ a magiſtro nude prolatã capere põt, q̃ ille qui indiget ſenſibilibus exemplis ad hoc manuduci. Vñ in cõmendationẽ prophetiæ Dauid, dr̃ 2. Reg. 23. Mihi locutus eſt fortis Iſrael. & poſtea ſubdit: Sicut lux auroræ oriẽte Sole mane abſq; nubib. rutilat.

Concl.m

Ad primvm ergo dcđm, ꝙ qñ aliqua ſupernaturalis ueritas reuelanda eſt per ſimilitudines corporales, tunc magis eſt propheta q̃ vtrũq; habet, ſ. lumen intellectuale, & imaginariã uiſionẽ, q̃ ille qui habet alterum tm̃, quia perfectior eſt prophetia: & quantum ad hoc loquitur Aug. ſed illa prophetia, in qua reuelatur nude intelligibilis ueritas, eſt omnibus potior.

Ad ii dcđm: ꝙ aliud eſt iudiciũ de his q̃ ꝓp ſe quærunt̃, & de his quæ quærunt̃ ꝓp aliud. In his . n. quæ ꝓp ſe quęrunt̃, quantò uirtus agẽtis ad plura, & remotiora ſe extendit, tanto potior eſt: ſicut medicus reputat̃ melior, qui plures põt, & magis à ſanitate diſtantes ſanare. In his aũt quæ nõ quæruntur niſi ꝓp aliud, quanto agens põt ex paucioribus, & propinquioribus ad ſuum intentũ peruenire, tanto vr̃ eſſe maioris uirtutis: ſicut magis laudatur medicus, q̃ per pauciora, & leniora põt ſanare infirmũ. Viſio aũt imaginaria in cognitione prophetica non requiritur propter ſe, ſed propter manifeſtationem intelligibilis ueritatis: & ideo tanto potior eſt prophetia, quanto minus ea indiget.

Ad iii dicendum, ꝙ nihil prohibet aliquid F eſſe ſimpliciter melius, quod tñ minus proprie recipit alicuius prædicationem: ſicut cognitio patriæ eſt nobilior, quàm cognitio viæ, quæ tamen magis proprie dr̃ fides, propterea ꝙ nomen fidei, importat imperfectionem cognitionis. Similiter autem prophetia importat quandam obſcuritatem, & remotionem ab intelligibili veritate: & iđ magis proprie dicuntur prophetæ, qui uident per imaginariam uiſionem, quàmuis illa prophetia ſit nobilior, quæ eſt per intellectualem uiſionem, dummodo tamen ſit eadem ueritas utrobique reuelata.

G Si verò lumen intellectuale alicui diuinitus infundatur non ad cognoſcendum aliqua ſupernaturalia, ſed ad iudicandum ſecundum certitudinem ueritatis diuinæ, ea quæ humana ratione cognoſci poſſunt: ſic talis prophetia intellectualis eſt infra illam, quæ eſt cum imaginaria uiſione ducente in ſupernaturalem ueritatem, cuiuſmodi prophetiã habuerunt oẽs illi, qui numerantur in ordine prophetarum, qui ẽt ex hoc ſpecialiter dicuntur prophetæ, quia prophetico officio fungebantur. Vnde & ex perſona Domini loquebantur dicentes ad populum. Hæc dicit Dominus: quod

H non faciebant [d] illi, qui hagiographa conſcripſerunt, quorum plures loquebantur frequentius de his quę humana ratione cognoſci poſſunt non quaſi ex perſona Dei, ſed ex perſona propria, cum adiutorio tamen diuini luminis. D. 1069.

Ad iiii dicendum, ꝙ illuſtratio diuini radii in vita pręſenti non fit ſine velaminibus phantaſmatum qualiumcumque: quia connaturale eſt [d] homini ſecundum ſtatum pręſentis uitę, ut non intelligat ſine phantaſmate. Quandoque tamen ſufficiunt phantaſmata, quę communi modo à ſenſi- D. 190.

I bus abſtrahuntur, nec exigitur aliqua uiſio imaginaria diuinitus procurata. Et ſic dicitur reuelatio prophetica fieri ſine imaginaria uiſione.

Articvlvs iii.

Vtrũ gradus prophetiæ poſſint diſtingui ſecundum uiſionem imaginariã.

A Dtertivm ſic proceditur. Videtur quòd gradus prophetię poſſint diſtingui ſecundum uiſionem imaginariã. Gradus enim alicuius rei non attenditur ſecundum id quod eſt propter aliud, ſed ſecun- K dum id [h] quod eſt propter ſe: in prophetia autem propter ſe quęritur viſio intellectualis, propter aliud autem viſio imaginaria, vt ſupra dictum eſt.* ergo vr̃ ꝙ gradus prophetię non diſtinguantur ſm̃ imaginariã viſionem, ſed ſolum ſecundum intellectualem.

¶ 2 Pręt. Vnius propheta [h] vr̃ eſſe vnus gradus prophetię: ſed vni ꝓphetę fit reuelatio ſm̃ diuerſas imaginarias viſiones. ergo diuerſitas imaginarię viſio

SVP. Q. CLXXIIII. ARTIC. III.

Porre. g in. 830

1. q. 12. ar. 11. ad 1. Et 4. di. 49. q. 2. art. 2. ad 2. Et vert. q. 12. ar. 13 per totum & arti. 14. cor. Et 1. Corinth. 13. lect. 4.

IN artic. 3. eiuſdem quæſtio. 174. nota tria. Primo, ordinem proceſſus in litera. Nam ſtatim in principio corporis artic. enumerantur tria genera prophetię, hoc eſt, tres generales gradus prophetiæ: & tertium cum ſubdiuiſione ſpecialium graduum penes cognoſcenda, uel agenda. Et aliter ordinantur quàm enumerentur: nam numerãdo imaginaria primo nominatur, ſed ordinando in ſupremo locatur intellectualis, puta reſpectu ueritatis ſupernaturalis, & immediate poſt imaginaria illuminata: & deinde intelle-

*ar. præc. ad 2.

intellectualis, puta, reſpectu veritatis naturalis, vel reſpectu actionis. Sed in declarando retrogrado ordine author proſequitur, incipiendo ab vltimo in Samſone: vbi ét deficit vltimũ gradum vſq; ad infimũ illius. ſ. ad inſtinctũ, de quo dictũ eſt, q. eſt quid imperfectũ in genere prophetiæ. Et deinde aſcendendo affert Salomoné: & deinceps imaginariam proſequitur, quatuor illi gradus tribuẽdo. Et demum ad pure intellectualem reſpectu ſupernaturalis veritatis, quam Dauid habuit, deuenit. Scdo, ꝙ prophetia intellectualis abſque imaginaria viſione reſpectu veritatis ſupernaturalis, q tenet ſupremum gradum, dr excedere rationẽ prophetiæ proprie dictæ non tamq̃ res ſuperioris ordinis, ſed ſicut ſummũ in illo ordine. Supremum enim eſt in confinio altioris ordinis, & ꝓpterea excedit quæ cõiter ſunt in ſuo ordine. Tertio, ꝙ ex reſpõſione ad primum habes, ꝙ ideo ſm imaginariã viſionem diſtinguimus prophetiæ gradus: quia gradus imaginariæ viſionis ſunt ſigna graduũ luminis prophetici, penes qđ graduanda eſt ꝓphetia tamq̃ primã & verã menſurã illius. Ex eo namque ꝙ gradus luminis prophetici ſunt nobis ignoti, & ſignificantur per gradus imaginariæ viſionis tanquã patentes, rõnabile eſt, vt gradus prophetiæ penes imaginariã viſionem diſtinguãtur.

In gl. ord. in præfatione ſup prologum Hiero. Sumitur ex Caſſiodor. in Prologo ſuper pſal. ca. 1.

q. 173. artic. 2.

nis nõ diuerſificat gradus prophetiæ.

¶ Præt. Scđm gl.* in prin. Pſalterij, ꝓphetia cõſiſtit i dictis, & i factis, ſomnio, & viſione. ñ ergo dẽnt ꝓphetię gradus magis diſtingui ẽm imaginariã viſionẽ, ad quã ꝑtinet viſio & ſomnium, [a] quã ẽm dicta, & facta.

Sed contra eſt, ꝙ mediũ diuerſificat gradꝰ cognitionis, ſicut ſciẽtia ꝑꝑ qđ ẽ altior eo ꝙ ẽ ꝑ nobilꝰ mediũ, q̃ ſcientia q̃ ẽ, vel ẽt q̃ opinio: ſed viſio imaginaria i cognitione ꝓphetica ẽ ſicut quoddã mediũ. ergo gradus ꝓphetię diſtingui dẽnt ẽm imaginariam viſionem.

Resp. Dcđm, ꝙ ſicut dictũ eſt,* prophetia, in qua ꝑ lumẽ intelligibile reuelãt aliqua veritas ſupernaturalis ꝑ imaginariã uiſionẽ, mediũ gradũ tenet inter illã prophetiã, in qua reuelãt ſupnaturalis veritas abſque imaginaria viſione, & illã in qua per lumen intelligibile abſq; imaginaria viſione dirigitur hõ ad ea cognoſcenda, vel agenda, quæ ꝑtinent ad humanã cõuerſationẽ. Magis aũt eſt propriũ prophetiæ cognitio, q̃ operatio: & iõ infimus gradus ꝓphetiæ eſt cũ aliqs ex interiori inſtinctu mouet ad aliqua exterius faciẽda, ſicut de Samſone dr̃ Iudi. 15. ꝙ irruit ſpiritus dñi in eũ: & ſicut ſolent ad ardorẽ ignis ligna cõſumi, ita & vincula qbus ligatus erat, diſſipata sũt & ſoluta. Scdus aũt gradus prophetiæ eſt, cũ aliqs ex interiori lumine illuſtratur ad cognoſcendũ aliqua, q̃ tñ non excedunt limites naturalis cognitionis, ſicut dr̃ de Salomone 3. Reg. 4. ꝙ locutus eſt parabolas, & diſputauit ſup lignis à cedro quæ eſt in Libano, vſq; ad hyſopum, q̃ egreditur de pariete, & diſſeruit de iumentis, & volucribus, & reptilibus, & piſcibꝰ: & hoc totũ fuit ex diuina inſpiratione. Nã præmittitur: Dedit Deus ſapientiã Salomoni, & prudentiam multã nimis. Hi tñ duo gradus ſunt infra ꝓphetiã propriẽ dictã, quia non attingunt ad ſupernaturalẽ veritatẽ. Illã aũt prophetia, in qua manifeſtatur ſupernaturalis veritas per imaginariã viſionẽ, diuerſificatur primo ẽm differẽtiam ſomnij qđ fit in dormiendo, & viſionis quæ fit in vigilando, quæ pertinet ad altiorem gradũ prophetiæ: qa maior vis prophetici luminis eſſe vr̃, quæ aliquẽ occupatum circa ſenſibilia in vigilando abſtrahit ad ſup-

A naturalia, q̃ illa q̃ aiam hominis abſtractã à ſenſibilibus inuenit in dormiendo. Scđo aũt diuerſificatur gradus prophetiæ quantũ ad expreſſionem ſignorũ imaginabiliũ, quibus veritas intelligibilis exprimit. Et quia ſigna maxime expreſſa intelligibilis ueritatis ſunt verba, iõ altior gradus prophetiæ vr̃, qñ propheta audit verba exprimentia intelligibilẽ veritatẽ ſiue in vigilãdo, ſiue in dormiendo, q̃ qñ videt aliquas res ſignificatiuas veritatis: ſicut ſeptẽ ſpicæ plenæ ſignificant ſeptem annos vbertatis. In qbus et ſignis tanto vr̃ prophetia eſſe altior, quantò ſigna ſunt magis expſſa: ſicut qñ
B Hieremias vidit incendiũ ciuitatis ſub ſimilitudine ollæ ſuccenſę, ſicut dr̃ Hier. 1. Tertio aũt oſtẽditur altior eſſe gradus prophetiæ, qñ propheta nõ ſolũ videt ſigna verborum, vel factorum, ſed ẽt videt in vigilando, vel in dormiendo aliquẽ ſibi colloquentẽ, aut aliquid demonſtrantẽ: quia per hoc oſtenditur, ꝙ mẽs prophetę magis appropinquat ad cãm reuelantẽ. Quarto aũt pt̃ attendi altitudo gradus prophetalis ex condõne eius qui vr̃. Nam altior gradus prophetiæ eſt, ſi ille qui loquitur, vel demonſtrat, videatur in vigilando, vel in dormiẽdo in ſpecie angeli, q̃ ſi videatur in ſpecie hoĩs: &
C adhuc altior, ſi videatur in dormiendo, vel in vigilando in ſpecie Dei, ẽm illud Iſa. 6. Vidi Dñm ſedẽtem. Super omnes autem hoc gradus eſt tertium genus prophetiæ, in quo intelligibilis veritas, & ſupernaturalis abſque imaginaria viſione oſtenditur, quę tñ excedit rõnẽ ꝓphetię ꝓprie dictę, vt dictũ ẽ:* & iõ [m] cõſequẽs ẽ, ꝙ gradꝰ prophetiæ proprie dictę diſtinguant ẽm imaginariã uiſionem. [n]

Ar. præce. ad. 3. *Concl.*

Ad primvm ergo dicẽdum, ꝙ diſcretio luminis intelligibilis non poteſt a nobis cognoſci, niſi ẽm ꝙ iudicatur per aliqua ſigna imaginaria, vel
D ſenſibilia: & ideo ex diuerſitate imaginatorum perpenditur diuerſitas intellectualis luminis.

Ad ii dicendum, ꝙ ſicut ſupra dictum eſt,* prophetia non eſt per modum habitus immanentis: ſed magis per modum paſſionis tranſeuntis. Vnde non eſt inconueniens, quòd vni & eidem prophetæ fiat reuelatio prophetica diuerſis vicibus ſecundum diuerſos gradus.

q. 171. ar. 2.

Ad iii dicendum, ꝙ dicta, & facta, de quibus ibi fit mentio, nõ pertinent ad reuelationem prophetiæ, ſed ad denunciationem, quæ fit ſecundum diſpoſitionem eorũ, quibus denunciatur id quod
E prophetæ reuelatum eſt: & hoc fit quandoque per dicta, quandoque per facta. Denũciatio autem, & operatio miraculorum conſequenter ſe habẽt ad prophetiam, vt ſupra dictum eſt.*

q. 171. ar. 1 *Parra. p to.*

831

Articvlvs iiii.

Vtrum Moyſes fuerit excellentior omnibus prophetis.

Veri. q. 12. ar. 9. ad 2. & ar. 14. In Iſa. 6.

AD qvartvm ſic proceditur. Vr̃ ꝙ Moyſes nõ fuerit excellentior oibus prophetis. Dicit. n. gl.* in prin. Pſalterij, ꝙ Dauid dr̃ [a] propheta ꝑ excellentiã. non ergo Moyſes fuit excellentiſſimus omniũ.

*Innititur in gl. ordi. in præfatione in prologum B. Hiero. & innititur ex Caſſio. in prolog. in pſal. c. 1.

SVP. Q. CLXXIIII. ARTIC. IIII.

IN ar. 4. eiuſdem q. dubia duo occurrũt ex Nicolao de Lira ſuper principio Pſalterij. Primum eſt circa rationes in litera allatas ad probandum, quòd Moyſes fuit ſimpliciter excellentiſſimus

¶2 Præt.[b] Maiora miracula facta ſunt p Ioſue, qui fecit ſtare Solem & Lunam, vt hr Ioſue 10. & per Iſaiam, qui fecit retrocedere Solē, vt hr Iſa.38. q̃ per Moyſen, q diuiſit mare rubrum. Similiter ēt per Heliam, de quo dr Eccle.48. Quis poterit tibi ſimiliter gloriari, qui ſuſtuliſti mortuū ab inferis? non ergo Moyſes fuit excellentiſſimus prophetarum.

¶3 Præt. Matth.11. dicitur, ꝙ inter natos mulierum non ſurrexit maior Ioanne Baptiſta non ergo Moyſes fuit excellentior omnibus[h] prophetis.

Sed contra eſt, qđ dr Deut. vlt. Non ſurrexit propheta vltra in Iſrael, ſicut Moyſes.

Resp. Dcđm, ꝙ[m] licet quātū ad aliquid aliquis alius prophetarū fuerit maior Moyſe, ſimplr tñ Moyſes fuit omnibus alijs maior.[n] In prophetia.n. ſicut ex dictis* patet, conſiderať & cognitio tam ſm viſionem intellectualem, q̃ ſm viſionem imaginariam; & denuntiatio, & confirmatio per miracula. Moyſes ergo fuit alijs excellentior. Primo quidem, quantū ad viſionem intellectualem, eo ꝙ vidit ipſam Dei eſſentiam, ſicut Paulus in raptu, ſicut * Aug. dicit 12. ſuper Gen. ad literā. Vñ dr Nu.12. ꝙ palam nō per ęnigmata Deum vidit. Secūdo quātum ad imaginariam viſionē, quā quaſi ad nutū habebat non ſolum audiens verba, ſed ēt videns loquentē ēt in ſpecie Dei non ſolū in dormiendo, ſed ēt in vigilādo. Vñ dr Exod. 33. ꝙ loquebať ei Dñs facie ad faciē, ſicut ſolet loq hō ad amicum ſuū. Tertio, quantū ad denūciationē, quia loquebatur toti populo fidelium ex perſona Dei, quaſi de nouo legē proponēs: alij vero prophetæ loquebātur ad populū in perſona Dei, quaſi inducentes ad obſeruantiam legis Moyſi, ſm illud Malac.4. Mementote legis Moyſi ſerui mei. Quarto, quātū ad operationē miraculorum, quæ fecit toti populo infideliū. Vñ dr Deut. vlt. Non ſurrexit vltra propheta in Iſrael ſicut Moyſes, quem noſſet Dñs facie ad faciem in

F oībus ſignis atque portentis, q̃ miſit per eum, vt faceret ī terra Aegypti, Pharaoni, & oīb' ſeruis eius, vniuerſæq; terræ illi[o].

Ad primum ergo dcđm, ꝙ prophetia[d] Dauid ex ꝓpinquo attingit viſionē Moyſi, quātū ad viſionem intellectualem: quia vterq; accepit reuelationē intelligibilis & ſupernaturalis veritatis abſq; imaginaria viſione. Viſio tñ Moyſi fuit G excellentior quantū ad cognitionē diuinitatis: ſed Dauid plenius cognouit, & expreſſit myſteria incarnationis Chriſti.

Ad II dicendum, ꝙ illa ſigna illorum prophetarum fuerunt maiora ſecundum ſubſtantiam facti: ſed tamen miracula Moyſi fuerunt maiora ſecundum modū faciendi, quia ſunt facta toti populo.

Ad III dcđm: ꝙ Ioannes H pertinet ad nouum teſtamētū, cuius miniſtri præferuntur ēt ipſi Moyſi, quaſi magis reuelate ſpeculātes, vt hr 2. ad Cor. 3.

Articulvs V.

Vtrum aliquis gradus prophetiæ ſit etiam in beatis.

Ad qvintvm ſic proceditur. Vr ꝙ aliquis gradus prophetiæ eſt ēt in beatis. Moyſes.n. vt dictum *eſt, vidit I diuinam eſſentiam, qui tñ propheta dicitur.[b] ergo pari rōne beati poſſunt dici prophetæ.

¶2 Prēt. Prophetia eſt diuina[b] reuelatio, ſed diuinæ reuelationes fiunt etiam angelis beatis. ergo angeli beati poſſunt dici prophetæ.

¶3 Præt. Chriſtus ab inſtāti cōceptionis fuit cōprehenſor: & tñ ipſe prophetā[b] ſe nominat. K Matt.13. vbi dicit. Non eſt propheta ſine honore, niſi ī patria ſua. ergo ēt cōprehenſores & beati poſſunt dici prophetæ.

¶4 Præt.[b] De Samuele dr Eccleſiaſt. 46. Exaltauit vocem eius de terra in prophetia delere impietatē gentis. ergo eadē ratione[b] alij ſancti poſt mortem poſſunt prophetę dici.

Sed contra eſt, ꝙ 1. Pet. 1. ſermo ꝓpheticus cōparatur lucernæ lucēti in caliginoſo loco: ſed ī beatis nulla eſt caligo. ergo nō poſſunt dici ꝓphetæ.

tiſſimus propheta. Et contra primā rōnem obijcit dupliciter. Primo, Claritas cognitionis actum prophetandi excludens, non cōſtituit excellentiorem gradum prophetiæ: ſed viſio diuinæ eſſentiæ excludit actū prophetādi, ſicut & actū fidei, quia vterq; eſt neceſſario ænigmaticus ergo. Præterea, Si hæc rō valeret, ſequeretur ꝙ Moyſes fuiſſet excellentior apoſtolis, excepto Paulo. Et tenet ſequela, quia Moyſes vidit diuinā eſſentiā: alij aūt Apoſtoli nō. Conſequens reprobatur in hac litera, dū miniſtri noui teſtamenti præferuntur Moyſi. Cōtra ſcđam rōnē obijcit, quia denunciatio eſt aliquid conſequēs cognitionē propheticā. nō ergo variat gradū ꝓphetiæ. Cōtra quartā rōnem literæ de cōfirmatione obiicit: quia confirmatio per ſignū conſequitur ēt prophetiā. Vñ & Ioānes Baptiſta nullū ſignū fecit, vt dr Io.10. & tñ a dicto doctore præfertur Moyſi.

Con cl.

Art. præc. & art. 1. q. 171.

¶ Scđm dubiū eſt circa concluſionē, cōtra quā arguit idē, volēs ꝙ Dauid ſit ſimplr excellentior. Primo, quia Moyſes non habuit toties nec ita cōiter illuſtrationes, ſm viſionē pure intellectualiū, ſicut Dauid, 2. Regum. 23. Præterea Dauid plenius & clarius cognouit & expreſſit myſteria Chriſti, q̃ Moyſes ſm dictū doctorē. ergo prophetia Dauid ſortitur quādā excellentiam ex hoc, ꝙ Chriſti myſteria ſic expreſſit. Probatur ſequela: qa lex & prophetæ ordinantur ad Chriſtum ſicut finem, finis aūt nobilior eſt his quæ ſunt ad finē. Et confirmatur, quia Gregorius Hom. 4 ſuper Eze. dicit, ꝙ Dauid clariorē cognitionem quàm Moyſes habuerit.

Lib. 12. c. 27. to. 3.

¶ Ad primū dubium dr cū authore in ar. ſequenti in rñſione ad primū, ꝙ viſio diuinæ eſſentiæ raptim per modum paſſionis nō excludit actū prophetādi, qa eſt viſio procul ex parte videntis: nec eſt ſimilis ꝙ de actu fidei; qui eſt non apparentiū. Nec eſt verū, ꝙ actus propheticus eſt neceſſario ænigmaticus, iuxta illud. Nu. 12. Palā, & non per ænigmata Deum videt.

D. 10 &.

¶ Ad aliā obiectionē dr, ꝙ conſequentia valeret ſi ſeruaretur idētitas ſtatus, ſed variato ſtatu, non valet. Nā miniſtri noui teſtamēti rōne ſtatus.ſ. reuelatæ gratiæ, præferuntur Moyſi, & nō ratione maioris viſionis, q̃ fuerit viſio diuinæ eſſentiæ: propterea ꝙ ratio illa ualet reſpectu ſtatus ad nouum teſtñ, ſimpliciter loquendo.

¶ Ad obiecta contra ſecundam & quartā rationes dr, ꝙ licet denunciatio, & cōfirmatio ſequantur eſſentiam prophetiæ, quia tñ ſpectant ad conditiones prophetarum ut ſic, ideo ad excellentiam prophetæ bene inductę ſunt, & male improbātur, quia non ad excellentiam eſſentialē prophetiæ inductę ſunt, ſed ad excellentiam prophetę ſecundū illas conditiones, ut ſic ſecundum omnes cōditiones inueniatur Moyſes ſuperior.

Porre. 3 n. 832

Supra. q. 173. art. 1. cor. Et 3. q. 7. ar. 8. co. Et 1. Cor. 13. lect. 3.

*Ar. præc.

¶ Ad ſecundum dubium dicitur, ꝙ primę obiectionis aſſumptum ea facilitate poteſt negari, qua affirmatur: quia non habet ex ſcriptura authoritates. Secunda uero nobilitatem prophetiæ Dauid quoad ſecundarium oſtēdit. Nā principale eſt diuinitas, in cuius cognitiōe excellit Moyſes. Chriſtus autem utrāque naturam habet: unde ex hoc nihil concluditur. Authoritas Gregorii de cognitione myſteriorum Chriſti intelligitur, & non ſimpliciter.

SVP. Q. CLXXIIII. ARTIC. V.

IN ar. 5. eiuſdē quæſtionis, hoc ſolum ſcribēdum occurrit, ꝙ uiſio Dei per eſſentiam ad prophetiam deſcendit, ut res ſuperiores ordinis: & per accidens. ſ. quia per modum paſſionis, & ſecundum quid: quia quoad hoc ꝙ uidēs, adhuc erat procul.

Et hæc denotanť in lra cũ ſubdit, Et pp hoc non totaliter amittit rõem ꝓphetię talis viſio. Parum eñ quid habere prophetię di, ꝙ nõ totaliter excludit illam.

RESP. Dcđm, ꝙ prophetia importat uiſionē quãdã alicuius ſupernaturalis veritatis, vt procul exiſtentis: qđ quidē cõtingit eſſe dupliciter. Vno mõ, ex parte ipſius cognitionis: qa veritas ſupernaturalis non cognoſcit̃ in ſeipſa, ſed in aliquibus ſuis effectib⁹. Et adhuc erit magis procul, ſi hoc ſit per figuras corporaliũ rerũ, q̃ p intelligibiles effectus: & talis maxime eſt viſio ꝓphetica, q̃ fit p figuras & ſimilitudines corporaliũ rerũ. Alio mo, viſio eſt ꝓcul ex parte ipſius videntis, q̃ ſ. nõ eſt totaliter in vltimã pfectionē adductus, ſm illud 2. ad Co. 5. Quãdiu ĩ corpore ſum⁹, pegrinamur à Dño. Neutro ãt mõ, beati sũt ꝓcul: vñ nõ pñt dici prophetæ.*

Concl.

D. 486. AD PRIMVM ergo dcđm, ꝙ viſio illa Moyſi fuit rapti p modũ paſſionis, nõ ãt pmanens p modũ beatitudinis, vñ adhuc videns erat procul: pp hoc nõ totaliter talis uiſio amittit rõem ꝓphetiæ.

AD II dcđm, ꝙ angelis fit reuelatio diuina nõ ſicut ꝓcul exiſtentibus, ſed ſicut totaliter Deo cõiunctis. Vñ talis reuelatio nõ hēt rõem ꝓphetiæ.

D. 1068. AD III dcđm, ꝙ Chrs ſimul erat cõphēſor, & viator. In quãtũ ergo erat cõprehēſor, nõ cõpetit ſibi rõ prophetiæ, ſed ſolum inquãtũ erat viator.

AD IIII dcđm, ꝙ ēt Samuel nondũ ꝑuenerat ad ſtatũ beatitudinis. Vñ (etſi voluntate Dei ipſa aĩa Samuelis Sauli euentũ belli prænũciauit, Deo ſibi hoc reuelante) ꝑtinet ad rõem ꝓphetiæ.* Nõ ãt eſt eadē rõ de ſãctis, q ſunt mõ ĩ patria. Nec obſtat ꝙ arte dæmonum hoc dr̃ factũ: quia etſi dæmones animam alicuius ſancti euocare nõ pñt, neque cogere ad aliquid agendum, põt tñ hoc fieri diuina virtute, ut dum dęmon conſulit, ipſe Deus per ſuum nuncium veritatem enunciet: ſicut per Heliam veritatē rñdit nunciis regis, q mittebant ad conſulendum Deũ Acharon, ut habet̃ 4. Reg. 1.

2. Respon. Quàmuis ēt dici poſſit, ꝙ non fuerit anima Samuelis, ſed dæmon ex perſona eius loquens, quē ſapiens Samuelem nominat, & eius prænunciationem propheticam, ſecundum opinionem Saulis & aſtantium, qui ita opinabantur.

ARTICVLVS VI.

Vtrum grad⁹ prophetiæ varientur ſecundum temporis proceſſum

Ferra. ꝓ to. 833 1. q. 52. a. 5 ad 3. Et ve ri. q. 12. ar. 14. ad 1. * q. 173. ar 4. † Hom. 16 in Ezec. a medio.

AD SEXTVM ſic proceditur Vr̃ ꝙ gradus prophetiæ varientur ſecundum temporis proceſſum Prophetia enim ordinatur ad cognitionem diuinorum, ut ex dictis* patet: ſed ſicut dicit † Grego. per ſucceſſiones temporum creuit diuinæ cognitionis augmentum. ergo & gradus, & ꝓphetiæ ſecundum proceſſum tpis debent diſtingui.

¶2 Præt. Reuelatio prophetica fit per modum diuine allocutionis ad hominem. A prophetis autem ea quæ ſunt eis reuelata, denunciantur & verbo, & ſcripto. dr̃ enim 1. Reg. 3. ꝙ ante Samuelem ſermo Domini erat pretioſus, ideſt, rarus, qui tamen poſtea ad multos factus eſt. Similiter etiam non inueniuntur libri prophetarum eſſe conſcripti ante tempus Iſaiæ, cui dictum eſt. Sume ₅ tibi librum grandem, & ſcribe in eo ſtylo hominis, ut patet Iſa. 8. poſt quod tempus plures prophetæ ſuas prophetias conſcripſerunt. ergo vr̃ quòd ſecundum proceſſum temporũ profecerit prophetiæ gradus.

¶3 Præt. Dominus dicit Matthę. 11. Lex, & prophetę uſq; ad Ioannem prophetauerunt. Poſtmodum autem fuit donũ prophetiæ in diſcipulis Chriſti multo excellentius, quàm fuerit in antiquis prophetis ſecundum illud ad Ephe. 3. Aliis generationibus non eſt agnitum filiis hominum, ſcilicet myſterium Chriſti, ſicut nunc reuelatum eſt ſanctis apoſtolis eius & prophetis in ſpiritu. ergo videtur ꝙ ſecundum proceſſum temporis creuerit prophetiæ gradus.

SED CONTRA eſt, qa Moyſes fuit excellentiſſimus prophetarum, ut dictum eſt,* qui tamen alios prophetas præceſſit. ergo gradus prophetię non profecit ſecundum temporis proceſſum.

RESP. Dicendum, quòd ſicut dictum eſt,* prophetia ordinatur ad cognitionem diuinæ veritatis, per cuius contemplationem non ſolum in fide inſtruimur, ſed ēt in noſtris operibus gubernamur, ſecundũ illud Pſalm. 42. Emitte lucem tuam, & ueritatem tuam: ipſa me deduxerunt. Fides ãt nr̃a ĩ duobus principaliter cõſiſtit. Primò, quidem, in vera Dei cognitione, ſecundum illud He. 11. Accedentem ad Deum oportet credere, quia eſt. Secũdo, in myſterio incarnationis Chriſti, ſm illud Io. 14. Creditis in Deum, & in me credite. Si ergo de prophetia loquamur inquantũ ordinat̃ ad fidē deitatis, ſic quidem creuit ſm tres tēporũ diſtinctiones. ſ. ante legem, ſub lege. & ſub grã. Nam ante legē, Abrahã & alii patres prophetice ſunt inſtructi de his, q̃ pertinent ad fidem diuinitatis. Vnde & prophetę nominantur, ſecundum illud Pſ. 104. In prophetis meis nolite malignari: quod ſpecialiter dr̃ ꝓpter Abrahã & Iſaac,

SVP. QV. CLXXIIII. ARTIC. VI.

IN ar. 6. eiuſdē q. aduerte, ꝙ adonai, ut in lra dr̃ poni tur ad denotandũ aliud Dei nomē ineffabile, ſignificãs Dei eſſentiã ex parte ipſius eſſentiæ, ut in li. 1. dictũ ē de nomine Tetragrammaton. Illud .n. idē ineffabile nomē, q ſupponimus, ſignificatur hic per Adonai.

¶ In eod. art. in rñſione ad 1m, aduerte authorē reddere rõem duorũ, ſ. quare ſermo Dñi erat ante Samuelē, & reges, rarus. Et hoc dicit ĩ calce rñſionis: & quare ꝓphetia cępit ſcribi tpe Iſaiæ, qa ſ. tũc erat exordiũ Romanæ vrbis, qua ĩperãte erat Chrs ventur⁹, & ĩpleturus, oĩum ꝓphetarũ oracula, ac extēſurus ꝓmiſſã ſalutē vniuerſo orbi. Decuit ſiqdē ſimul ĩcipere ſcripturã, & cui ſcriberet. Populus Iſrael ñ egebat ſcriptura, hñs corã ꝓphetas. Gētiles per Chrm adunandi ſub Ro. Eccl. egebãt ſcriptura. Et ĩõ ſimul ſcriptura ꝓphetica & Roma cęperũt. Hanc rõ nē ñ auſus eſſem dicere, niſi authoritas Aug. ĩ 18. de ciu. Dei allata in litera, me foueret.

Ar. 4. & 5. præceden.

Ar. 2. 3. & † & q. 173. ar. 4.

¶ In rñſione ad tertiũ eiuſdē ar. nota bñ cõtra nouos ꝓphetas, & ſpãliter quēdã Amadæũ. q ut aiũt, librũ edidit, nouã doctrinã eorũ quæ ad fidei Chriſtianæ myſteria ſpectãt, itroducere conãtē, & sũt ſequaces ac ſimiles. Oēs. n. tales hic dãnant̃ ab authore, cũ dr̃, ñ defuerũt ſigulis tpib. prophetiæ ſpiritũ habētes, ñ qdē ad nouã doctrinã fidei deꝓmendã. Nõ dicit. ñ q dem ad nouã fidē, ſđ ad nouã doctrinã fidei: ita ꝙ ñ ſolũ nouã fidē deꝓmētes, q ēt ſi ãgeli ď cęlo eēnt, excõicati sũt a Pau. Apoſt. ſđ nouã doctrinã fidei afferētes, ꝓcul ab Eccleſia & ꝓphetis sũt: ſicut ſi docerēt alio oportere eē ritũ ſcriorũ ab illo, quē cõiter Eccleſia ſeruat, aut ſi alia Euãgeliis, aut ſacræ ſcripturę appenerēt rõ [illegible]

Concl.

partem: aut ſi aliquis actus ſecundum fidei doctrinam illicitos, dicerent licitos: aut aliquid huiuſmodi, quę fidei chriſtianæ doctrinam horret: ſiue quia directæ fidei aduerſantur, ſiue quia ex conſequenti fidei contrariantur, ut illi qui fatentur ſe noſſe Deum, factis autem negant, Deo contrariantur.

factaē reuelatio ꝓphetica de his q̄ ptinent ad fidē diuinitatis excellentius q̄ ante, q̄a iam oportebat: circa hoc inſtitui ñ ſolū ſpālis pſonas, aut quaſdā familias, ſed totū populū. Vñ Dñs dicit Moyſi. Exod. 6. Ego Dñs qui apparuit Abraham, Iſaac, & Iacob, in Deo omnipotente, & nomen meū Adonai nō indicaui eis, quia. ſ. præcedētes patres fuerunt inſtructi in fide de omnipotentia vni⁹ Dei: ſed Moyſes poſtea plenius fuit inſtructus de ſimplicitate diuinæ eſſentiæ, cum dictum eſt ei Exod. 3. Ego ſum, qui ſum, qđ quidē nomē ſignificatꝰ à Iudæis per hoc nomē Adonai, pp venerationē illius ineffabilis nominis. Poſtmodū uero tempore gratiæ ab ipſo filio Dei reuelatū eſt myſteriū Trinitatis, ſm illud Mat. vlt. Euntes docete oēs Gentes, baptizātes eos in nomine Patris, & Filii, & Spiritusſancti. [p] In ſingulis tñ ſtatib. prima reuelatio excellentior fuit. [q] Prima āt reuelatio ante legē facta eſt Abrahæ, cuius tpe cęperūt hoīes a fide unius Dei deuiare ad idolatriā declinādo: ante āt ñ erat neceſſaria talis reuelatio oīb. in cultu unius Dei perſiſtētibus. Iſaac uero facta ē inferior reuelatio, quaſi fūdata ſuper reuelatiōe facta Abrahæ. Vñ dictū ē ei Gen. 26. Ego sū Deus Abraham patris tui. Et ſimiliter ad Iacob dictum Gene. 28. Ego ſum Deus Abrahā patris tui, & Deus Iſaac. Et ſimiliter ī ſtatu legis, prima reuelatio facta Moyſi excellētior fuit, ſ. quam fundatꝰ oīs alia ꝓphetarū reuelatio: ita ēt in tpe gratiæ ſuper

G reuelatione facta Apoſtolis de fide vnitatis & Trinitatis, fundatur tota fides Eccleſię, ſm illud Matth. 16. Super hanc petram. ſ. confeſſionis tuæ, ędificabo Eccleſiam meam. [r] Quantum vero ad fidem incarnationis Chriſti, manifeſtum eſt, q̄ quanto fuerūt Chriſto propinquiores ſiue ante, ſiue poſt, vt plurimū plenius de hoc inſtructi fuerūt. Poſt aūt plenius quā

H añ, [s] vt Apoſtolus dicit ad Eph. 2. [u] Quantū vero ad directionē humanorū actuū propheti ca reuelatio diuerſificata eſt nō ſm tpis proceſſum, ſed ſm cōditionē negotiorū: [x] quia vt dr̄ Prouer. 29. Cum defecerit prophetia, diſſipabitur populus. Et ideo quolibet tempore inſtructi ſunt homines diuinitus de agendis, ſecundum q̄ erat expediens ad ſalutē electorū.

I AD PRIMVM ergo dcēm, q̄ dictum Greg. intelligendum eſt de tempore ante Chriſti incarnationem, quantum ad cognitionem huius myſterij.

AD II dicendum, q̄ ſicut * Auguſti. dicit 18. de ciuitate Dei. Quemadmodum regni Aſſyriorū primo tempore extitit

¶ In eodem art. 6. in eadem riſione ad tertiū, circa id q̄ ibi dr̄, ſ. q̄ ſingulis tpib. nō defuerunt habentes ſpiritū ꝓphetiæ ad humanorū actuū directionē, dubium occurit, an tales crediti ꝓphetæ audiēdi ſint in his q̄ dñt ſe ex ſpiritu ꝓphetię habere: Et vr̄ q̄ ſic, tum quia aliter in uanum daretur ꝓphetiæ ſpiritus, q̄ ad utilitatem Eccleſię tanq̄ finem ordinatꝰ, & ueniret cōtra illud Apoſtoli 1. ad The. 5. Prophetias nolite ſpnere. tum q̄a Iſaac obediuit pcepto Abrahæ circa mortē ſuipſius, q̄ erat cōtra oē ius: tum q̄a mulier fornicaria, q̄ genuit ex Oſea ꝓpheta, excuſata eſt a fornicatione. In oppoſitū āt eſt, q̄ daretꝰ p hoc via inobedientiis, & impudicitiis, & aliis ſingularib. exceſſib. hominum illorum, qui dicerent ſe hęc patrare ex iuſſu hmōi prophetarum.

Concl. ¶ Ad huius euidentiā ſciēdū ē, q̄ cū duplices ſint actus humani, quidā ſpectantes ad publica officia, & pſertim eccleſiaſtica, ut pdicare, celebrare, ſentētias ferre in iudicio, & ſimilia. Et circa hæc nō verſatur pſens qō: quā clara huius qōnis ſolutio habetꝰ extra de hęreticis. c. Cum ex iniūcto, ubi dicenti ſe inuiſibili miſſione a Deo miſſum, publica fides negatꝰ, niſi miraculo, uel ſpeciali ſcripturæ teſtimonio id confirmet, Hinc enim patet q̄ quacumq; perſona prophetante de nouo, non ſunt publici actus dirigendi, ſecundum illius prophetiam: quoniam Eccleſia fidem eis publicam negat, niſi aliquod dictorum teſtimoniorum efficaciter adeſſet. Alii uero actus humani priuatarum ſunt perſonarum, & in his diſtinguendum eſt: quoniam quidam diriguntur ab huiuſmodi prophetis conformiter ad vniuerſales Eccleſiæ regulas: & in his, quia nullum periculum eſt, quilibet poteſt in ſuo ſenſu abundare, ut dirigat ſuos actus ſecundum arbitrium huiuſmodi prophetarum. Quidam uero diriguntur difformiter ad eccleſiaſticos mores ſiue communes totius Eccleſię, ſiue peculiares alicuius religionis, & huiuſmodi, & hoc ſiue in ueritate ſit iſta difformitas, ſiue habeāt ſpeciem difformitatis: & in iſtis, huiuſmodi prophetæ nec audiendi, nec fouendi ſunt aliquo modo, niſi, ut dictum eſt, fides publica ab Eccleſia eis deberetur. Manifeſtatur āt hoc rōne & authoritate. Ratione quidem, quoniam recta rō exigit, ut in directione actuum noſtrorum certum præponatur dubio quo ad bonitatem, uel malitiam. Conſtat autem q̄ regulare actus noſtros conformiter ad diuinas eccleſiaſticaſque leges & mores, bonum ꝓculdubio eſt. Et declinare ab illis, malum ſimiliter ꝓ

F culdubio eſt. An aūt Deus in ueritate illuminauerit huiuſmodi prophetas, & poteſtatem dederit præcipiēdi oppoſitum, aut diſpenſandi in huiuſmodi, nulla euidenti certitudine cōſtat nobis, quāuis ipſi hoc dicerent, & iurarent. Et ſic hoc tanq̄ incertum & ambiguum poſtponendum eſt certæ & infallibili regulæ diuinæ, ſeu humanæ, qua irreprehenſibiliter hactenus actus noſtros regulauimus. Authoritate uero: Nā Paulus Apoſtolus ubi ſup. cum dixiſſet. Prophetias nolite ſpernere, ſtatim ſubiunxit tria documenta ad hoc, dicens, Oīa autē probate, qđ bonū eſt tenete, ab oī ſpecie mala abſtinete uos. Vbi hc uenerari ꝓphetias docet, ut primo probemus oīa quæ dicūt, & in hac diſcuſſione includitur aſſignata rō, ut. ſ. certa præponātur incertis, ubi periculum imminet: deinde ad electionē bonitatis cogit; & demū non ſolū abſtinentiā a mali, ſed ēt ab his q̄ habent mali ſpeciem cauendū pcipit, ac ſi aperte diceret, Nolite ſpernere prophetas, q̄ de nouo apparent: ueruntamen eſtote prudētes, & cauti, nec ad ſpeciem mali pp eos declinetis, ſed⁹ bonū tantumodo amplectamini. Cōſtat. n. bonū & malū in actibus humanis ſm cōformitatem & deformitatem ad diuinas humanaſque, pcipue eccleſiaſticas leges attēdi. Quocirca nō excuſantur q̄ ex iuſſu, vel licentia hmōi prophetarum, credentes eos ſpiritu afflatos diuino, aliqđ cōmittūt ex ſuo genere malū, uel habens ſpeciē mali, ut faciūt hi q amplexibus, ſeu impudicitiis propterea opam dant, delicias pōpaſq; aſſumūt, nouitates ſingulares quas neſcierūt patres eorū ſub ſpecie ſanctitatis itroducūt. Nō sūt. n. hæc niſi carnis opa, & aliena a fructib⁹ ſpirit⁹, ut patet ad

K Gala. 5. Et ꝑpea ſi actus ſiāt peccati mortalis ex ſuo gñe, peccāt ꝓculdubio mortaliter tales actus facientes, utpote nō excuſati: quoniam iuris diuini, quale hoc eſt ignorantia nō excuſat.

Concl. Concl.

Lib. 8. cap. 17. a medio to. 5.

¶ Ad primum ergo in oppoſitum dr̄, q̄ prophetia datur ad utilitatem, iuxta tñ conditionem prophetæ. Nā prophetia prophetatum receptorū ab Eccleſia, datur ad utilitatem, ut quid neceſſario amplectendū: prophetia uero prophetarum non receptorum ab Eccleſia, datur ad utilitatem, tanq̄ aliquid prius probādum & diſcutiendum, antequàm cum periculo aliquo amplectatur. Nec hoc eſt ſpernere prophetias, ſed eas probare.

¶ Ad IIm dr̄ dupl̄r. Primo q̄ Iſaac non cooperabatur morti ſuę, ſed patienter tolerabat illam: ſicut martyres potentes euadere, & tamen ſponte ſuſcipientes martyrium, & ꝑpea ipſe certitudine adhæſionis tñ, tenens patrem ſuum inſpiratum a Deo, nullum actū fecit ex ſuo genere mortalem. Dr̄ ſecūdo, q̄ Abraham erat iam propheta receptus in Eccleſia, ex quo iam circūciſionem acceperant a Deo, ipſo mediante. Et propterea ſicut nos credētes doctrinæ prophetarū receptorū in Eccleſia, licite talem cultū reprobamus, & talem amplecti tenemur: ita Iſaac

tenebe-

tenebaſ credere reuelationi factæ pri ſuo. Non eſt autem ſimile de iſtis prophetis de quibus loquimur, qui diuerſis apparẽt tpibus, qñ eis non tenemur credere.

¶ Ad vltimum de muliere fornicãte Oſeæ dr̃ q̃ ſi, vt multi putãt, vere cõcubit* fornicarius ex ſuo gñe ille fuit, cũ mulier illa peccatrix eſſet, non oportet laborare ad excuſandum ipſam a pc̃tõ. Conſtat.n. q̃ ſi aliud nõ interfuit, nos latens, excuſata non fuit a pc̃tõ mortali: ſicut nec hodie excuſaretur quæcumque mulier permittens ſe cognoſci a quocumque ſanctiſſimo homine, & propheta reputato, qui non eſſet ſuus maritus.

SVP. QV. CLXXV. ARTIC. I.

IN art. 1. & 2. ſimul q. 175. dubium occurrit, cur abſtractionis a ſenſibus in 1. ar. author tres tñ aſſignauerit cauſas, ſ. ægritudinẽ, dæmonẽ, & Deum, cũ conſtet quartã inueniri cauſã ab ipſo expreſſam in 2. art. & alibi, ſ. vehemẽtiã amoris, ſeu intẽtionis aiæ. Et augetur dubium; qm̃ inuenit Socrates apud Aulũ Gell. de noctib⁹ acticis lib. 2. q̃ pdius atq; pnox, immobilis abſtract⁹ manebat, Ipſe ẽt author, vt in geſtis eiuſdẽ legiſ, tã familiarem habebat hmõi obſeruationẽ, vt ẽt ad nutũ illã habuiſſe videaſ. Ad hoc dr̃, q̃ reuera abſtractio a ſenſibus, præter illã q̃ fit in ſomnio, a quatuor oriſ cauſis iã dictis. Sed tres earum in 1. ar. numeratæ ſũt cauſæ extrinſecæ, & pp̃ea ipſæ ſolæ ibidẽ numeratæ ſunt. Et de Deo quidẽ, & dæmone clarum eſt, q̃ ſunt extrinſecæ cauſæ. De corpore aũt manifeſtaſ ex hoc, q̃ licet ſit intrinſecum hoi, eſt tñ extinſecũ aiæ, q̃ alienaſ & abſtrahiſ a ſenſibus. Quarta vero intrinſeca eſt, qm̃ eſt ipſa intentio, ſeu affectio aïæ, & pp̃ea non eſt computata cum aliis. Ad id aũt qđ de Socrate dr̃, poſſet dici, q̃ ex vehementia intẽtionis aïæ abſtrahebaſ. Verumtñ Ariſtoteles in problemate magno de viris excellentibus, corporali cauſæ vĩ tribuere. exiſtimauit ſiqdem illũ maniacũ. De authore aũt particulariter qdẽ dici põt, q̃ extrĩſeca cã alienabatur a ſenſibus, ſ. ex nimia intentione ad ſpeculabilia, vel affectione ad fruibilia. Vniuerſaliter aũt in nullam põt reduci corporis, vel aiæ cauſam illius raptus: qm̃ corporaliter eleuatus a terra iſpiciebaſ, qđ & corporis & aiæ vires excedit. Et pp̃ea cum ſanctus Dei eſſet, proculdubio diuina rapiebatur virtute.

Matth. 11. ſup. illud, pphetę vſque ad Io. tomo 9.

Lib. 5. c. 26 nõ procul a prin. t. 5.

Porr. 834

Abrahã cui pmiſſiones apertiſſime fierẽt, ita in occidẽtalis Babylonis, ideſt, Romanæ vrbis exordio, qua imperante fuerat Chr̃s vẽtur⁹, in quo implerenſ illa pmiſſa oracula prophetarũ, nõ ſolum loquentiũ, verum ẽt ſcribentiũ, in tãtæ rei futurę teſtimonium ſoluerenſ, ſ. promiſſiones Abrahæ factæ. Cum n. prophetæ numq̃ fere defuiſſent populo Iſrael, ex quo ibi reges eẽ cęperunt, in vſum tantummõ eorũ fuere, nõ Gentiũ. Qñ ãt ſcriptura pphetica manifeſtius condebaſ, q̃ gentibus qñque prodeſſet, tũc condebaſ hæc ciuitas, ſ. Romana, q̃ gẽtibus imperaret. Iõ aũt maxime tpe regum oportuit prophetas in illo populo abũdare: qa tunc populus non opprimebatur ab alienigenis, ſed pprium regẽ habebat: & iõ oportebat p prophetas eũ inſtrui de agẽdis, quaſi libertatem habentẽ.

AD II dcđm, q̃ prophetæ pnunciantes Chri aduentũ, nõ potuerunt durare niſi vſque ad Ioannẽ, q̃ præſentialiter Chriſtum digito demonſtrauit. Et tñ vt Hier.* ibidem dicit, non hoc dr̃, vt poſt Ioannem excludat prophetas. Legimus eñ in Actibus Apoſt. & Agabũ propheta ſſe, & quatuor virgines filias Philippi. Ioannes etiã librum propheticum conſcripſit de fine Eccleſiæ, & ſingulis tpibus non defuerunt aliqui prophetiæ ſpiritum hñtes, nõ quidem ad nouam doctrinã fidei depromendam, ſed ad humanorum actuum directionẽ, ſicut* Aug. refert 5. de ciu. Dei, quòd Theodoſius Auguſtus ad Ioãnẽ in Aegypti eremo conſtitutũ, quẽ prophetandi ſpiritu pditũ fama crebreſcente didicerat, miſit, & ab eo nuncium victoriæ certiſſimum accepit.

QVAESTIO CLXXV.

De raptu, in ſex articulos diuiſa.

DEINDE conſiderandũ eſt de raptu.

Et circa hoc quæruntur ſex.

¶Primò, Vtrum anima hominis rapiatur ad diuina.

¶Scđõ, Vtrũ raptus pertineat ad vim cognoſcitiuam, vel appetitiuam.

A ¶Tertiò, Vtrũ Paulus in raptu viderit diuinam eſſentiam.

¶Quartò, Vtrum fuerit alienatus a ſenſibus.

¶Quintò, Vtrum fuerit totaliter anima a corpore ſeparata in ſtatu illo.

¶Sextò, Quid circa hoc ſciuerit, & quid ignorauerit.

ARTICVLVS I.

Vtrum anima hominis rapiatur ad diuina.

B AD PRIMVM ſic proceditſ. Vĩ q̃ aïa hoīs rapiaſ ad diuina. Diffiniſ.n. a quibuſdã raptus ab eo qđ eſt ſm nãm, in id qđ eſt ſupra nãm, vi ſuperioris naturæ eleuatio: eſt aũt ſm naturam hoīs, vt ad diuina h eleuetur. dicit enim Aug. in principio confeſſ.* Feciſti nos Domine ad te, & inquietum eſt cor noſtrum, donec requieſcat in te. non ergo hominis anima rapitur ad diuina. *l. 1. cap. 1 añ med. tomo. 1.

C ¶2 Præt. Dion.* dicit 8. c. de diui. nom. q̃ iuſtitia Dei in hoc attẽditur, q̃ oĩbus rebus diſtribuit ſm ſuum modum & dignitatem: ſed q̃ aliquis eleueſ h ſupra id quod eſt ſecundum naturam, non pertinet ad modum hominis, vel dignitatem. ergo videtur quòd non rapiatur mens hominis a Deo in diuina. Co. ſ. a medio illius, & c. 9. non pcul a ſi.

¶3 Præt. Raptus quandam h violẽtiã importat: ſed Deus nõ regit nos p violẽtiã et coacte, vt Damaſ.* dicit. non ergo mens hominis rapiſ ad diuina. Li. 2. c. 30. circa prin.

SED CONTRA eſt, quod 2. ad Corin. 12. dicit Apoſtolus. Scio hominem in Chriſto raptum uſD que ad tertium cœlum. vbi dicit Gl raptũ, ideſt, contra naturam eleuatum. Gl. ord. ib.

RESP. dicẽdum, q̃ raptus violentiã quandam importat, vt dictũ eſt.* Violentũ aũt dr̃, cui⁹ principiũ eſt extra, nil cõferente eo qđ vim patitur, vt dr̃ 3 Eth.† Cõfert aũt vnũqđque ad id in qđ tẽdit ſm propriã inclinationẽ vel volũtariã, vel nãlẽ: & iõ oportet q̃ ille q̃ rapiſ ab aliquo exteriori, rapiaſ in aliqd qđ eſt diuerſum ab eo, in qđ eius inclinatio tẽdit: q̃ qdẽ diuerſitas attẽdiſ dupliciter. Vno qdẽ mõ, q̃tum ad finẽ inclinationis, puta, ſi lapis q̃ nãliter inclinaſ ad hoc, q̃ feraſ deorſum, E pijciaſ ſurſum. Alio mõ, q̃tũ ad modũ tendendi, puta, ſi lapis velocius proiiciaſ deorſum, q̃ ſit motus eius nãlis. Sic igiſ & aïa hoīs dr̃ rapi in id qđ eſt præter nãm. Vno mõ, quantũ ad terminum raptus, puta, qñ rapiſ ad pęnas, ſm illud Pſal. 49. Ne qñ rapiat, & non ſit q̃ eripiat. Alio mõ, quantum ad modum hoĩ connaturalẽ, q̃ eſt vt p ſenſibilia intelligat veritatẽ: & iõ m qñ abſtrahiſ a ſenſibiliũ apprehenſione dr̃ rapi, ẽt ſi eleueſ ad ea, ad q̃ nãliter ordinaſ: dum tñ hoc non fiat ex propria intẽtione, ſicut accidit in ſomno, q̃ eſt ſm nãm: vñ nõ põt proprie raptus dici. Hmõi aũt abſtractio, ad quemcumque fiat, põt ex triplici cã contingere. Vno mõ, ex cã corporali: ſicut accidit in his q̃ pp

Arg 3. huius art. †lib. 3. c. 1. circa med. tom. 5.

Concl. m

aliquã infirmitatẽ, alienationẽ patiunť. Scd'o mõ, ex virtute dæmonũ, ſicut patet in arreptitijs. Tertio mõ, ex virtute diuina: & ſic loquimur nunc de raptu, prout. ſ. aliqs ſpũ diuino eleuať ad aliqua ſupernaturalia cum abſtractione a ſenſibus, ſm illud Ezech. 8. Spũs eleuauit me inter cęlum, & terram, & adduxit me in Hieruſalem in viſione Dei.

Concl. p Sciendum tñ q̃ [F] rapi q̃nque dr̃ aliquis nõ ſolum propter alienationem a ſenſibus, ſed ẽt propter alienationem ab his quibus intendebat, ſicut cũ aliquis patitur euagationem mentis præter propoſitum: ſed hoc non ita proprie dicitur. [q]

Ad primvm ergo dcd'm, ꝙ naturale eſt hoĩ, vt in diuina tendat per ſenſibilium apprehenſionem, ſm illud Roma. 1. Inuiſibilia Dei per ea quæ facta ſunt, intellecta conſpiciũtur: ſed iſte modus, ꝙ aliquis eleuetur ad diuina cum abſtractione a ſenſibus, non eſt homini naturalis.

Ad II dcd'm, ꝙ ad modũ & dignitatẽ hoĩs ptinet, ꝙ ad diuina eleueť ex hoc ipſo, ꝙ hõ fact' eſt ad imaginẽ Dei. Et qa bonũ diuinũ in infinitũ excedit humanam facultatem, indiget hõ, vt ſupernaturaliter ad illud bonum capeſcendum adiuuetur, qđ fit per quodcumque beneficium gr̃æ. Vnde ꝙ ſic eleuetur mens a Deo per raptum, non eſt cõtra naturam: ſed ſupra facultatem naturæ.

Ad III dcd'm, ꝙ verbũ Damaſceni eſt intelligẽdum q̃tum ad ea q̃ ſunt per hoĩem facienda. Quãtum verò ad ea q̃ excedunt liberi arbitrij facultatẽ, neceſſe eſt ꝙ homo quadam fortiori operatione eleueť: quæ quidem, quantum ad aliquid, põt dici coactio, ſi. ſ. attendať modus operationis: non aũt ſi attendatur terminus operationis, in quẽ natura hominis, & eius intentio ordinatur.

Articvlvs II.

Pott. e 835 *Vtrum raptus magis pertineat ad vim cognoſcitiuam, quàm ad vim appetitiuam.*

AD Secvndvm ſic proceditur. Vr̃ ꝙ raptus magis ptineat ad vim appetitiuã, q̃ ad vim cognoſcitiuã. Dicit. n.* Dion. 4. de diui. no. Eſt autẽ [h] ecſtaſin faciens diuinus amor: ſed amor ptinet ad vim appetitiuam. ergo & ecſtaſis, ſiue [h] raptus.

Ca. 4. de diui. no. par. 1. non remote a fi. lib. 1. c. 5. circ. med.

¶ 2 Præt. Greg. dicit in 2. Dialog. ꝙ ille q̃ porcos pauit, euagatione mẽtis & immũditię ſub ſemetipſo cecidit. Petr' vero, quẽ angelus ſoluit, eiuſq; mẽtẽ in ecſtaſi rapuit, non extra ſe quidem, ſed ſupra ſemetipſum fuit: ſed ille filius prodigus per affectũ in inferiora dilapſus eſt. ergo etiam & illi qui rapiuntur in ſuperiora, [h] per affectum hoc patiunť.

¶ 3 Præt. Super illud Pſ. 30. In te Dñe ſperaui, non cõfundar in æternum, dicit Gl.* in expoſitione tituli. Ecſtaſis græcè, latinè dr̃ exceſſus mentis, qui fit duobus modis uel pauore terrenorum, uel mẽte rapta ad ſuperna, & inferiorum oblita: ſed pauor terrenorum ad effectum pertinet. ergo etiam raptus mentis ad ſuperna, qui ex oppoſito poniť, pertinet [h] ad affectum.

Eſt Augu. pſal. 30. in prin. illius to. 8. ἐκςασις.

Sed contra eſt ꝙ ſuper illud Pſ. 115. Ego dixi in exceſſu meo, omnis homo mendax, dicit Gl. [m] Dicitur hic ecſtaſis, cum mens non pauore alienatur, ſed aliqua inſpiratione reuelationis ſurſũ

Eſt gl. Auguſt. in pſ. 115. nõ p̃cul a pr. i. 8

[F] aſſumitur: ſed reuelatio pertinet ad uim intellectiuam. ergo & ecſtaſis, ſiue rapt' us.

Resp. Dicẽdũ, ꝙ de raptu dupl'r loq̃ poſſumus. Vno modo, quãtum ad id in quod aliquis rapiť: Et ſic [m] proprie loquendo, raptus nõ põt pertinere ad uim appetitiuam, ſed ſolum ad cognoſcitiuam [n]. Concl. Art. præc. * Dictum eſt enim ꝙ raptus eſt pręter propriam inclinationem eius quod rapitur: ipſe autẽ motus appetitiuæ uirtutis eſt quędam inclinatio ad bonum appetibile. Vnde proprie loquendo, ex [G] hoc, ꝙ homo appetit aliquid, non rapitur: ſed per ſe mouetur. Alio modo, poteſt conſiderari raptus quantum ad ſuã cauſam: & [p] ſic poteſt habere cauſam ex parte appetitiuę uirtutis [q]. Concl. p Ex hoc. n. ipſo ꝙ appetitus ad aliquid vehementer afficitur, põt contingere, ꝙ ex violentia affectus homo ab omnibus alijs alienetur. [r] Habet etiam effectum in appetitiua virtute, cum. ſ. aliquis delectatur in his ad quę rapitur [r]: Concl. ſ Vnde & Apoſtolus dixit ſe raptum non ſolum ad tertium cœlum, quod pertinet ad contemplationem intellectus: ſed etiam in paradiſum, quod pertinet ad affectum.

[H] Ad primvm ergo dicẽdum, ꝙ raptus addit aliquid ſupra ecſtaſin. Nam ecſtaſis importat ſimpliciter exceſſum a ſeipſo, ſm quẽ. ſ. aliquis extra ſuã ordinationem ponitur: ſed raptus ſuper hoc addit violentiam quandam. Poteſt igitur ecſtaſis ad vim appetitiuam pertinere, puta, cum alicuius appetitus tendit in ea quę extra ipſum ſunt: & ſm hoc Dion.* dicit, ꝙ diuinus amor facit ecſtaſin, in quantum. ſ. facit appetitum hominis tendere ad res amatas. Loco ci. in argum. Vnde poſtea* ſubdit, ꝙ etiã ipſe Deus, qui eſt omnium cauſa, per abũdantiam amatoriæ bonitatis extra ſeipſum fit per prouidentiam ad omnia exiſtentiã: quàmuis etiam ſi expreſſe hoc diceretur de raptu, non deſignaretur, niſi ꝙ amor eſſet cauſa raptus. Eod. loco. [I]

Ad II dicendum, ꝙ in homine eſt duplex appetitus, ſ. intellectiuus, qui dr̃ voluntas, & ſenſitiuus, qui dicitur ſenſualitas. Eſt autem propriũ homini, vt appetitus inferior ſubdatur appetitui ſuperiori, & ſuperior moueat inferiorem. Dupliciter ergo homo ſecundum appetitum poteſt fieri extra ſeipſum. Vno modo, q̃n appetitus intellectiuus totaliter in diuina tendit, prætermiſſis his, in [K] quæ inclinat appetitus ſenſitiuus. Et ſic Dion. dicit in 4. de diu. nom. ꝙ Paulus ex virtute diuini amoris ecſtaſin faciente, dicit. Viuo ego, iam non ego: viuit verò in me Chr̃s. Alio modo, q̃n pręter miſſo appetitu ſuperiori, homo totaliter fertur in ea, quæ pertinent ad appetitum inferiorem: & ſic ille qui porcos pauit, ſub ſemetipſo cecidit. Et iſte exceſſus, vel ecſtaſis, plus appropinquat ad rationem raptus, quàm primus, quia. ſ. appetitus ſuperior eſt magis homini proprius. Vnde q̃n homo ex violentia appetitus inferioris abſtrahitur a motu appetitus ſuperioris, magis abſtrahitur ab eo, quod eſt ſibi proprium: quia tamen nõ eſt ibi uiolentia, eo ꝙ voluntas [l] poteſt reſiſtere paſſioni, deficit a vera ratione raptus, niſi fortè tam vehemẽs paſſio ſit, ꝙ vſum rationis totaliter tollat: ſicut cõ- D. 98 a.

tingit

tingit in his propter uehementiã iræ, uel amoris inſaniunt. Conſiderandũ tñ ꝙ uterq; exceſſus ſm appetitum exiſtens, põt cãre exceſſum cognoſciti uæ uirtutis, uel qa mẽs ad q̃dã intelligibilia rapia tur alienata à ſenſibus, uel qa rapiat̃ ad aliquã ima ginariã uiſionem, ſeu phantaſticam appetitionẽ.

Ad III dicẽdũ, ꝙ ſicut amor eſt motus appeti tus reſpectu boni, ita timor eſt motus appetit⁹ re ſpectu mali, Vnde eadem rõe ex utroque põt cau ſari exceſſus mentis, præſertim cum timor ex amo re cauſetur, ſicut Aug. dicit* 14. de ciuit. Dei, Li. 14. c. 7. & 8. to. 5.

SVP. QV. CLXXV. ARTIC. III.

IN artic. 3. eiuſdem q. 175. vbi de raptu Pauli ad uidendã diuinã eſſentiã ineffabilitas verborũ affertur, ſcrupulus mihi accidit: qm̃ Paul⁹ nõ dicit ſe vidiſſe, ſꝫ audiſſe, ac per hoc ad minus quid ſe raptũ dicit, q̃ ad uidendũ Deũ per eſſentiã. Audire. n. uerba arcana ineffabilia, ñ eſt uidere Deũ per eſſentiã: qm̃ intuitus ille vni⁹ eſt ñ multorũ, uiſus eſt ñ audit⁹. Ad hoc dr̃, ꝙ qa ñ ex Scripturę authoritate, ſꝫ diui Aug. & ſequentiũ credit̃ Paulũ raptum vſq; ad viſionem diuinę eſſentiæ: ideo ñ oportet tã ꝓprie diſcutere, ſeu itelligere uerba illa ad opinandum oppoſitum. (Ferr. p. 10. 866. Vet. q. 10. ar. 15. cor. & ad. 1. ſic q. 13. ar. 2. Et 2. Cor. 12. le. 1.)

¶ In reſponſione ad tertium eiuſdem ar. dubium occurrit etiam de ipſo habitu fidei i Paulo, qa vr̃ ꝙ fruſtra remanſerit: qm̃ actualis uiſio alicui⁹ rei ñ ſolum excludit actualem fidem reſpectu illi⁹ ꝓ tunc, ſꝫ ẽt in futurum. Qui. n. ſemel uidit Romã ñ credit ampli⁹ ñ Roma eſſet incommutabilis, ipſã eſſe. Cum igit̃ Paul⁹ ſupponat̃ vidiſſe diuinã eſſentiã, in qua oĩa fidei myſteria relucẽt, poſt quã ceſſauit uidere, ñ credebat amplius, ſed certus erat certitudine ꝑteritę euidẽtiæ, cui⁹ erat memor. (Li. 12. c. 6. 7. & ſeq. to. 3.)

¶ Ad hoc dr̃, ꝙ Paul⁹ ñ uidit omnia q̃ sũt fidei in diuina eſſentia, cum ñ uiderit ſe in corpore, uel extra corp⁹. Et ꝓpea habit⁹ fidei remãſit in eo quo ad multa credenda exituris in actum ſimpliciter: quo ad illa uero q̃ uidit exituris in actum ſub conditione & ꝓperatione animi, ſ. ꝙ ẽt crederet ſi ñ uidiſſet. Et hac ſolutione vtendum eſt, cũ de uiſionib. ꝓphetarũ, & eorum fide eſt quæſtio. (Epiſt. 112. c. 13. to. 2.)

ARTICVLVS III.

Vtrum Paulus in raptu uiderit Dei eſſentiam.

AD TERTIVM ſic ꝓceditur. Vr̃ ꝙ Paulus in raptu nõ viderit Dei eſſentiã. Sicut enĩ de Paulo legit̃ ꝙ eſt rapt⁹ vſq; ad tertiũ cęlũ, ita & de Petro legit̃ act. 10. ꝙ cecidit ſuper eũ mẽtis exceſſus: ſed Petrus ĩ ſuo exceſſu nõ vidit Dei eſſentiã, ſed quandam imaginariam uiſionem.[h] ergo vr̃ quòd nec Paulus Dei eſſentiam uiderit.

¶ 2 Præt. Viſio Dei facit hoĩem [i] beatũ: ſed Paulus ĩ illo raptu nõ fuit beatus, alioqn nunq̃ ad vitæ huius miſeriã rediiſſet, ſed corpus eius fuiſſet ꝑ redundãtiã ab aĩa glorificatum, ſicut erit ĩ ſanctis poſt reſurrectionẽ, qđ patet eſſe falſum. ergo Paulus in raptu ñ vidit Dei eſſẽtiã.

¶ 3 Præt.[k] Fides, & ſpes eſſe nõ pñt ſimul cũ viſione diuinę eſſentiæ, ut habet̃ 1. ad Cor. 13. ſꝫ Paulus ĩ ſtatu illo habuit fidẽ, & ſpẽ. ergo ñ vidit Dei eſſẽtiã.

¶ 4 Præt. Sicut Augu.* dicit 12. ſup Ge. ad lr̃am. Secundũ viſionẽ imaginariã[h] q̃dã ſimilitudines corporũ videntur: ſed Paulus in raptu dr̃ quaſdã ſimilitudines vidiſſe, puta, tertii cęli, et & paradiſi, ut habet̃ 2. ad Cor. 12. ergo videtur eſſe raptus ad imaginariam viſionem, magis q̃ ad viſionem diuinæ eſſentię.

SED CONTRA eſt, ꝙ Aug.* determinat in libro de vidẽdo Deum ad Paulinã, ꝙ ipſa Dei ſubſtãtia à qbuſdã videri potuit ĩ hac uita poſitis, ſicut a Moyſe, & Paulo, q̃ rapt⁹ audiuit ineffabilia verba, q̃ ñ licet hoĩ loq.

RESP. Dcd̃m, ꝙ quidam dixerunt Paulum in raptu nõ uidiſſe ipſam Dei eſſentiam, ſed quandã refulgentiã claritatis ipſius. Sed contrariũ manifeſte A Aug. determinat nõ ſolũ in li. de videndo Deũ, ſed ẽt 12. ſup Gen. ad lr̃am, & habetur in gl. 2. ad Cor. 12. Et hoc ẽt ipſa verba Apoſtoli deſignant Dicit. n. ſe audiſſe ineffabilia uerba, q̃ ñ licet homini loq. Hmõi ãt videnĩ ea, quę pertinent ad viſionem beatorum, quæ excedit ſtatũ viæ, ſm illud Iſ. 64. Oculus nõ vidit, Deus, abſq; te, q̃ ꝑparaſti diligẽtibus te. & iõ cõuenientius dr̃, ꝙ Deũ ꝑ eſſẽtiã vidit.* (Lib. 12. cap. 13. & 18. to. 3. Et epi. 112 c. 13. to. 2. Conclu.)

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd mens humana diuinitus rapitur ad contemplandum veri- B tatem diuinam tripliciter. Vno modo, ut contempletur [l] eam per ſimilitudines quaſdam imaginarias: & talis fuit exceſſus mentis, qui cecidit ſupra Petrum. Alio modo, ut contempletur veritatem diuinam per intelligibiles effectus, ſicut fuit exceſſus Dauid, dicentis, Ego dixi in exceſſu meo, omnis homo mendax. Tertio modo, ut contempletur eam in ſua eſſentia: & talis fuit raptus Pauli, & etiam Moyſi, & ſatis congruenter. Nam ſicut Moyſes fuit primus doctor Iudæorũ, ita Paulus fuit primus doctor Gentium. (D. 1084. Pſal. 115.)

C AD II dcd̃m, ꝙ diuina eſſentia uideri ab intellectu creato nõ põt, niſi per lumen gloriæ, de quo dr̃ in Pſ. 35. In lumine tuo uidemus lumen: qđ tñ dupliciter participari poteſt. Vno mõ per modum formę immanentis: & ſic beatos facit ſc̃tõs in patria. Alio mõ, ꝑ modũ cuiuſdã paſſionis tranſeuntis, ſicut* dictũ eſt de lumine ꝓphetiæ: & hoc mõ [d] lumen illud fuit in Paulo, qñ raptus fuit. Et ideo ex tali uiſione non fuit ſimpliciter beatus, ut fieret redundantia ad corpus, ſed ſolũ ſm qd: & iõ talis raptus aliquo mõ ad prophetiam pertinet. (D. 486. q. 171. a. 2. D. 950.)

D AD III dicendum, quòd quia Paulus in raptu non fuit beatus habitualiter, ſed ſolum habuit actum beatorum, conſequens eſt, ut ſimul tunc in eo non fuerit actus fidei: fuit tamen ſimul in eo fidei habitus.

AD IIII dcd̃m, ꝙ nomine tertii cœli põt uno mõ intelligi aliquid corporeum: & ſic tertiũ cęlũ dr̃ cęlum, empyreum, quod dr̃ tertium reſpectu cęli aerei, & cęli ſiderei: uel potius reſpectu cęli ſiderei. & reſpectu cęli aquei, ſiue cryſtallini. Et dr̃ raptus ad tertium cęlum, non quia raptus fit ad uidendũ ſimilitudinem alicuius rei corporeę, ſed ꝓpter hoc, ꝙ locus ille eſt contẽplationis beatorũ. E Vnde Gl. dicit* 2. ad Cor. 12. ꝙ cęlum tertium eſt ſpirituale cęlum, vbi angeli & ſanctæ animæ fruũtur Dei contemplatione. Ad quod cum dicit ſe raptum ſignat ꝙ Deus oſtendit ei uitam, in qua uidendus eſt in æternum. Alio modo, per tertium cęlum põt intelligi aliqua uiſio ſupermundana, q̃ põt dici tertium cęlum triplici ratione. Vno mõ, ſm ordinem potentiarum cognoſcitiuarum, ut primum cęlum dicatur uiſio ſupermundana corporalis, quæ, fit per ſenſum, ſicut uiſa eſt manus ſcribentis in pariete. Daniel. 5. Secundum autem cœlum ſit viſio imaginaria, puta, quam uidit Iſa. & Ioan. in Apocalyp. Tertium uero cęlum dicat̃ uiſio intellectualis, ut Auguſt.* exponit 12. ſu- (Glo. ordinaria ibi. Lib. 12. c. 8. to. 3.)

per Gen. ad lite. Secundo mõ, pt dici tertiũ cælum ſm ordinẽ cognoſcibiliũ, ut primũ cælũ dicat̃ cognitio cęleſtiũ corporũ: ſm, cognitio cęleſtiũ ſpirituũ: tertiũ cognitio ipſius Dei. Tertio modo pt dici, tertiũ cęlũ cõtẽplatio Dei ſm gradus cognitionis, qua Deus vr̃, quorũ primus pertinet ad angelos infimæ hierarchiæ: ſecundus ad angelos mediæ: tertius, ad angelos ſupremæ, ut dicit* Gl. 2. ad Cor. 12. Et quia viſio Dei non pt eſſe ſine delectatione, propterea non ſolũ ſe dicit raptum ad tertium cęlum ratione contemplationis: ſed etiam in paradiſum rõne delectationis conſequentis.

Ibi Inuit in glo. ordinaria ex Dio. Areopagita.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum Paulus in raptu fuerit alienatus a ſenſibus.

Porr. ꝑ 10. 837

1. q. 12. ar. 11. cor. Et ue. q. 10. ar 11. co. & q. 13. a. 3. co. & ad 4. & ar. 4. co. Et quol. 1. ar. 1. co. Et 2. Co. 12. le. 1 *lib. 12. c. 28. cir. mediũ to. 3.

SVP. QV. CLXXV. ARTIC. IIII.

IN ar. 4. eiuſdem q. 175. in rñſione ad tertiũ aduerte ꝙ rñſio iſta, ſ. ꝙ in Paulo vidente diuinã eſſentiã, relictæ fuerũt aliquę ſpecies intelligibiles ex ipſa viſione, ſicut abeunte ſenſibili remanent aliq̃ impreſſiones in anima, quas conferens ad phantaſmata; poſtea memorat̃, pt dupliciter intelligi. Primo, ꝙ remanſerint in intellectu Pauli ſpecies intelligibiles, quaſi reliquiæ illius viſionis: ſicut contingit in nobis, ꝙ remanent reliquę lucis poſt viſionẽ corporalem. Et hoc vr ſonare modus loquendi iſtius lr̃æ, dũ dicit, ꝙ relictæ fuerunt ex hoc ipſo, ꝙ videbat Deum. Et ſic intellect⁹ Pauli paſſiue ſe habuiſſet ad hmõi participationẽ ſpecierũ. Alio mõ, pt intelligi ꝙ intellect⁹ Pauli dũ videret Deum, formauit ſibi ſimilitudines eorum q̃ videbat i Deo, & hoc ex naturali intellect⁹ virtute, qua natus eſt ex qbuſdã viſis formare ſimilitudinem alterius. Et huãc ſ̃cdẽ ſm ſẽſũ, ſeu modũ expreſſit author in 1. li. q. 12. art. 9. ad ſm. Primũ ãt modũ hic rñ ſinuauit: uterque tñ poſſibilis videtur.

Ca. 1. to. 2.

AD QVARTVM ſic proceditur. Vr̃ ꝙ Paulus in raptu non fuerit alienatus a ſenſib⁹. Dicit enim* Aug. 12. ſuper Ge. ad literam. Cur non credimus ꝙ tanto Apoſtolo doctori gentium rapto vſque ad ipſam excellentiſſimam viſionem voluerit Deus demõſtrare vitã, i qua poſt hanc vitam viuendũ eſt in æternum, ſed in illa uita futura ſancti poſt reſurrectionẽ uidebunt Dei eſſentiam abſq; hoc ꝙ fiat abſtractio a ſenſibus corporeis. ergo nec in Paulo fuit huiuſmodi abſtractio facta.

¶ 2 Præt. Chr̃s vere viator fuit, & continue viſione diuinæ eſſentiæ fruebat̃, nec tñ fiebat abſtractio a ſẽſibus. ergo nec fuit neceſſarium, ꝙ in Paulo fieret abſtractio a ſenſibus ad hoc, ꝙ eſſentiam Dei uideret.

¶ 3 Præt. Paulus poſtq̃ Deum ꝑ eſſentiam viderat, memor fuit illorum q̃ in illa viſione cõſpexerat. vnde dicebat 2. ad Cor. 12. Audiui arcana verba q̃ non licet homini loq: ſed memoria ad partem ſenſitiuam pertinet, ut patet per* Philoſophum in libro de memoria & reminiſcẽtia. ergo vr̃ ꝙ etiam Paulus videndo Dei eſſentiam, non fuerit alienatus a ſenſibus.

SED CONTRA eſt, quod Aug. dicit ſuper Gen. ad literam.* Niſi ab hac uita quiſque quodammodo moriatur ſiue omnino exiens à corpore, ſiue auerſus & alienatus à corporis ſenſibus, in illã nõ uehitur viſionem.

Lib. 12. ca. 27. to. 3.

RESP. Dcd̃m, ꝙ diuina eſſentia non poteſt ab homine videri per aliam uim cognoſcitiuã, q̃ per intellectum. Intellectus ãt humanus non conuertitur ad intelligibilia, niſi mediantibus phãtaſmatibus, quæ per ſpecies intelligibiles a ſenſibus accipit, & in quibus conſiderans de ſenſibilibus iudicat, & ea diſponit. Et ideo in oĩ operatione, qua intellectus noſter abſtrahit a phãtaſmatibus, neceſſe eſt ꝙ abſtrahatur a ſenſibus. Intellectus ãt hoĩs in ſtatu uiæ neceſſe eſt ꝙ a phantaſmatib. abſtrahatur, ſi videat Dei eſſentiam. Non .n. ꝑ aliqđ phantaſma poteſt Dei eſſentia videri, q̃nimmo nec per aliquam ſpeciem intelligibilẽ creatã: quia eſſentia Dei in infinitum excedit non ſolum oĩa corpora, quorum ſunt phantaſmata, ſed ẽt omnem intelligibilem creaturam. Oportet autem cũ intellectus hominis eleuat̃ ad altiſſimã Dei eſſentiæ viſionẽ, ut tota mẽtis intentio illuc aduocet̃, ita. ſ. ꝙ nihil intelligat aliud ex phantaſmatibus, ſed totaliter feratur in Deum. Vnde ẽ impoſſibile eſt, ꝙ homo in ſtatu uiæ uideat Deum per eſſentiam ſine abſtractione a ſenſibus.

F Concl. D. 190. D. 485. G D. 10. Concl. p

AD PRIMVM ergo dcd̃m, ꝙ ſicut* dictum eſt, poſt reſurrectionẽ in beatis Dei eſſentiã vidẽtib. fiet redũdãtia ab intellectu ad inferiores uires, & uſque ad corpus. Vnde ſm ipſam regulam diuinæ viſionis, anima intẽdet phãtaſmatibus & ſenſibilibus. Talis ãt redundantia nõ fit in his q rapiuntur, ſicut dictum eſt:* & ideo non eſt ſimilis rõ.

Ar. 3. ar. 1. & in ſolu. illius. Ar. 3. ar. 2. & in ſolu. illius.

H AD II dcd̃m, ꝙ itellectus animę Chr̃i erat glorificatus ꝑ habituale lumẽ glorię, quo diuinã eſſẽtiã videbat multo amplius, q̃ aliquis angelus, uel hõ. Erat ãt viator pp corporis paſſibilitatem, ſm quam paulominus ab angelis minorabatur, ut dr̃ ad Hebræos 2. diſpenſatiue, & non propter aliquem defectum ex parte intellectus. Vnde non eſt ſimilis ratio de eo, & de aliis uiatoribus.

AD III dcd̃m, ꝙ Paulus, poſtq̃ ceſſauit uidere Dei eſſentiam, memor fuit illorum quæ in illa uiſiõe cognouerat per aliquas ſpecies intelligibiles habitualiter ex hoc in eius intellectu relictas: ſicut ẽt abeunte ſenſibili remanent aliquæ impreſſiones in anima, quas poſtea cõferẽs ad phantaſmata memoratur. Vnde nec totam illam cognitionem, aut cogitare poterat, aut uerbis exprimere.

I

ARTICVLVS V.

Vtrum anima Pauli in ſtatu illo fuerit totaliter a corpore ſeparata.

Porr. ꝑ 10. 838

Infr. ar. 6. Et ve. q. 13 ar. 5. co. Et 2. Cor. 12. lect. 1.

AD QVINTVM ſic ꝓcedit. Vr̃ ꝙ aĩa Pauli i ſtatu illo fuerit totalr̃ a corpore ſeparata. Dicit .n. Apoſtolus 2. ad Co. 5. Quàmdiu ſumus in corpore, pegrinamur a Dño. Per fidẽ .n. ambulamus, & nõ ꝑ ſpeciẽ: ſed Paulus in ſtatu illo nõ pegrinabat̃ à Dño, q̃a uidebat Deum per ſpeciẽ, ut dictũ eſt.* ergo non erat in corpore.

K

Ar. 3. huius quæſt.

¶ 2 Præt. Potẽtia animę nõ põt eleuari ſ. eius eſſentiã, i qua radicat̃: ſed intellectus, q eſt potẽtia animę, in raptu fuit a corporalib. abſtractus ꝑ eleuationẽ ad diuinã contẽplationem. ergo multo magis eſſentia animę fuit ſeparata a corpore.

SVP. QV. CLXXV. ARTIC. V.

IN articulo quinto eiuſdem quæſtionis in reſponſione ad tertium circa differentiam inter vires ſenſitiuas, & uegetatiuas, quòd ſenſitiuæ ex intentione animæ, uegetatiuę autem per modum naturæ operantur: & propterea oportet intentionem vehementem animę abſtahere a ſenſitiuis, & non a uegetatiuis, aduerte quòd, vt author in quæſtionibus de veritate quæſtio. de

materia

materia diffuſe declarat, hoc intelligit ꝙ ſe: qm̃ per accidẽs parti intellectiua impedit uegetatiuã, & econtra. Experimur n. actus uegetatiuę & digerendo, & calefaciendo, & fumando &c. prodeſſe, & obeſſe uirtutibus miniſtrãtibus intellectui, adeo ut quidam penitus priuent̃ intellectu, ut fatui, & ebrii &c. quidã clarum uideantur ſortiri intellectum ex claritate ſpũum ex uegetabili gña torum. Econtra experimur ẽt ꝙ exercitatio intellectus nocet parti uegetatiuæ q̃nque, ut immediate poſt cibum, quia calor & ſpũs debẽtes ſeruire uegetatiuæ parti trahuntur ad miniſtrandũ cogitatiuæ, memoratiuæ, & hmõi miniſtrantibus intellectui. Q̃nque etiã cõfert exercitatio intellectus uegetatiuę, ꝓ quãto ponit in exercitio & labore uirtutes ſibi miniſtrantes. Labor. n. & exercitium partium corpalium, ſi moderatæ, & ſpe cõgruo fiant, ad digeſtionem conferunt.

Ar. 4. hui⁹ queſt.

Ad epiſto. 112. c. 13. tom. 2.

¶3 Pręt. uires aiæ uegetabilis funt magis mãles, q̃ uires aiæ ſẽſitiuę: ſed oportebat intelſm abſtrahi a uiribus aię ſẽſitiuę, ut dictũ eſt,* ad hoc, ut rapiat̃ ad uidendã diuinã eſſentiã. ergo multo magis oportebat, ꝙ abſtraheret̃ à uiribus aię uegetabilis, quarũ ọpatione ceſſãte iã nullo mõ remanet aĩa corpori cõiuncta. ergo ur̃ ꝙ oportuit in raptu Pauli animam totaliter à corpore eſſe ſeparatã.

SED CONTRA eſt, qđ* Aug. dicit in epiſtola ad Paulinã de uidendo Deũ. Non incredibile eſt ſic quibuſdam ſanctis nõ dũ uita defunctis, ut ſepelienda eorũ cadauera remanerent, iſtã excellẽtiã reuelationis fuiſſe cõceſſam, ut. ſ. uiderent Deũ ꝑ eſſentiã. Non ergo fuit neceſſariũ, ut in raptu Pauli aĩa eius totaliter ſepararet̃ à corpore.

RESP. Dcđm, ꝙ in raptu de quo nunc loquimur uirtute diuina eleuat̃ hõ ab eo qđ eſt ẜm nãm, in id qđ eſt ſ. nãm: & iõ duo ꝯſiderare oportet. Primo quidẽ, quid ſit hoi ẜm nãm. Secundo, quid diuina uirtute in hoie ſit fiendũ ſ. nãm. Ex hoc aũt ꝙ aĩa corpori unitur tanq̃ nãlis forma ipſius, conuenit aiæ nãlis habitudo ad hoc, ꝙ per conuerſionem ad phantaſmata intelligat: Qđ quidem ab ea non aufertur diuina uirtute in raptu, quia non mutatur ſtatus eius, ut dictũ eſt.* Manente aũt hoc ſtatu aufertur ab aĩa actualis conuerſio ad phantaſmata & ſenſibilia, ne impediatur eius eleuatio, in id, qđ excedit oĩa phantaſmata, ut dictum eſt:* & ideo in raptu nõ fuit neceſſarium ꝙ aĩa ſic ſepararetur à corpore, ut ei non vniretur quaſi forma. Fuit aũt neceſſarium intellectum eius abſtrahi à phantaſmatibus & ſenſibilium perceptione.

Ar. 3. arg. 2. & in ei⁹ ſolut.

ar. 4. huius quæſt. Concl. in D. 10.

AD PRIMVM ergo dicendũ, ꝙ Paulus in raptu illo peregrinabatur à Dño quantũ ad ſtatũ, q a ad huc erat in ſtatu uiatoris: nõ aũt quo ad actũ quo uidebat Deũ per ſpeciem, ut ex prædictis patet.*

Ar. 3. ad 3 & 2.

AD II dcđm, ꝙ potentia animæ uirtute naturali non eleuatur ſupra modum conuenientem eſſentiæ eius. Virtute tamen diuina poteſt in aliqđ altius eleuari: ſicut corpus per uiolentiam fortioris uirtutis eleuatur ſupra locum conuenientem ſibi ſecundum ſpeciem ſuæ naturæ.

AD III dicendum, ꝙ uires animæ uegetabilis non operãtur ex intentione animæ, ſicut uires ſẽſitiuæ, ſed per modum naturæ: & ideõ non requiritur ad raptum ab eis abſtractio, ſicut à potentijs ſenſitiuis, per quarum operationes minueret̃ intentio animæ circa intellectiuam cognitionem.

ARTICVLVS VI.

Vtrum Paulus ignorauerit, an anima eius fuerit à corpore ſeparata.

AD SEXTVM ſic procedit̃. Vr̃ ꝙ Paulus non ignorauerit, an ei⁹ aĩa fuerit à corpe ſeparata: Dicit enim ipſe 2. ad Cor. 12. Scio hominẽ in Chriſto raptũ uſque ad tertiũ cęlũ: ſed hõ noiat cõpoſitum ex aĩa & corpore, raptus ẽt differt à morte. Vr̃ ergo ꝙ ipſe ſciuerit aĩam ñ fuiſſe ꝑ morte à corpe ſeparatã, præſertim quia hoc cõiter à doctoribus ponitur.

¶2 Præt. Ex eiuſdem Apoſtoli uerbis patet, ꝙ ipſe ſciuit quo raptus fuerit, quia in tertiũ cælũ: ſed ex hoc ſequit̃, ꝙ ſciuerit utrum in corpore fuit, uel non: quia ſi ſciuit tertium cęlum eſſe aliquid corporeum, conſequens eſt ꝙ ſciuerit aĩam ſuã non eſſe a corpore ſeparatam, quia uiſio rei corporeæ nõ põt fieri niſi ꝑ corpus. ergo uidetur quòd nõ ignorauerit, an anima fuerit à corpore ſeparata.

¶3 Pręt. Sicut Aug. dicit 12.* ſuper Gen. ad literã ipſe in raptu uidit illa uiſione Deum, qua uident ſancti i patria: ſed ſancti ex hoc ipſo quòd uidẽt Deum, ſciunt an animæ eorum ſint à corporibus ſeparatæ. ergo & Paulus hoc ſciuit.

SED CONTRA eſt, qđ dr̃ 2. ad Cor. 12. Siue in corpore, ſiue extra corpus, neſcio, Deus ſcit.

RESP. Dicendum, quòd huiuſmodi qõis ueritatem accipere oportet ex ipſius Apoſtoli uerbis, quibus dicit ſe aliquid ſcire, ſ. ſe raptum eſſe uſq; ad tertium cælum, & aliquid neſcire, ſ. utrum in corpore, aut extra corpus: quod quidem poteſt intelligi dupliciter. Vno modo, ut hoc quod dr̃, Siue in corpore, ſiue extra corpus, non referatur ad ipsũ eſſe hoĩs rapti, quaſi ignorauerit an anima eius eſſet in corpore, an non, ſed ad modũ raptus, ut. ſ. ignorauerit an corpus eius fuerit ſimul raptum cum anima in tertium cælum, vel nõ, ſed ſolum aĩa, ſicut Ezec. 8. dr̃, ꝙ adductus eſt in uiſione Dei in Hieruſalem. Et hunc intellectum fuiſſe cuiuſdam Iudæi exprimit Hieronymus in prologo ſuper Dan.* vbi dicit. Denique & Apoſtolum noſtrum, ſ. dicebat Iudæus, non fuiſſe auſum affirmare ſe corpore raptum: ſed dixiſſe, Siue in corpore, ſiue extra corpus, neſcio. Sed hunc ſenſũ reprobat Aug. 12.* ſuper Gen. ad literam, per hoc ꝙ Apoſtolus dicit ſciuiſſe ſe eſſe raptum, uſque in tertium cęlum. Sciebat ergo uerum eſſe tertiũ cælum id, in qđ raptus fuit, & non ſimilitudinẽ imaginariã tertii celi. Alioquin ſi tertiũ cælum nominauit phãtaſmã tertii cæli, pari rõne dicere potuit ſe in corpore raptũ, nominãs corpus proprii corporis phãtaſma, quale apparet in ſomniis. Si aũt ſciebat eſſe uerũ tertium cælum, ſciebat ergo aut eſſe aliquid ſpirituale, & incorporeum, & ſic nõ

SVP. QV. CLXXV. ARTIC. VI.

IN ar. 6. eiuſdē q. in reſponſione ad ultimũ, ubi Aug. recitatus dicit, Hoc defuit Paulo rapto ad plenã perfectã; cognitionem rerũ, quæ Angelis ineſt &c. cautus eſto, & non intelligas ꝙ hoc tñ defuerit: qm̃, ut diximus, ſimile eſt, immo maius iudicium ꝗ multis aliis, q̃nquidem multa alia non pertinebant ad ipsũ Paulũ. Si aũt in corpore, uel extra corp⁹ eſſe uel rapi, ad ſe ptinebat. Meminit aũt huius ſolius Auguſtinus non ꝙ hoc ſolũ exceptũ ſit, ſed quia hoc ſolũ ſcriptũ eſt, Et hæc de q. 175.

Perre. ꝑ im

839

Veri. q. 13 art. 5. Et 2 Cor. lec. 1. fin.

li. 12. ca. 28. to. 3.

A medio illius. Incipit: Daniele lem Prophetã. to. 4.

lib. 12. c. 2. 3. 4. & 28. to. 3.

poterat corpus eius illuc rapi, aut eē aliqđ corporeum: & ſic aīa nō poſſet illuc ſine corpore rapi, niſi ſepararet̃ a corpore. Et iō oportet ſm aliū ſenſum intelligere, vt. ſ. Apl̃s ſciuerit, ꝙ fuerit raptus ſcđm aīam, & non ſm corpus, neſciuerit tñ qualiter ſe hr̃et aīa ad corpus, vtrum. ſ. fuerit ſine corpore, vel non. Sed circa hoc diuerſimode aliqui loquuntur. Quidā. n. dñt, ꝙ Apl̃s ſciuit, ꝙ aīa ſua erat corpori vnita vt forma, ſed neſciuit utrum eſſet paſſus alienationem a ſenſibus, vel ēt vtrum eſſet facta abſtractio ab oṗibus aīæ vegetabilis: ſed ꝙ fuerit facta abſtractio a ſenſib. hoc nō potuit ignorare, ex quo ſciuit ſe raptū. Quòd aũt fuerit facta abſtractio ab oṗibus aīæ uegetabilis, non erat tm̃ aliquid, vt de hoc oporteret tā ſolicitā fieri mētionē. Vñ relinq̃t ꝙ m neſciuit Apl̃s, utrum aīa eius fuerit coniuncta corpori vt forma, uel a corpore ſeparata ꝑ mortē.

Concl. m

Quidam aũt hoc concedentes dicunt, ꝙ Apl̃s tūc non perpendit qñ rapiebat̃, quia tota eius intentio conuerſa erat in Deum, ſed poſtmodum percepit, conſiderans ea q̃ viderat: ſed hoc ēt contrariat̃ verbis Apl̃i, q̃ diſtinguit in uerbis ſuis præteritū a futuro. Dicit. n. in pñti ſe ſcire ꝙ fuit raptus añ annos quatuordecim, & ſe in pñti neſcire, vtrum in corpore fuerit, vel extra corpus: & iō dicendū, ꝙ prius, & poſtea neſciuit, vtrum anima fuerit a corpore ſeparata. Vñ Aug. dicit 12. ſuper Gen. ad lr̃am, poſt longam inquiſitionem concludens. Reſtat ergo fortaſſe, vt hoc ipſum eū ignoraſſe intelligamus, vtrū qñ in tertium cœlum raptus eſt, in corpore fuerit anima, qūo eſt anima in corpore, cum corpus viuere dicitur ſiue uigilantis, ſiue dormientis, ſiue in extaſi a ſenſibus corporis alienati, an omnino de corpore exierit, vt mortuum corpus iaceret.

Concl. part.
Li. 12. c. 5. tom. 3.

Ad primvm ergo dicendum, ꝙ per ſynecdochen qñque pars hominis hō nominat̃, & ṗcipue anima quæ eſt pars hominis eminentior. Quàmuis ēt poſſit intelligi, eum quem raptum dicit, non tūc fuiſſe hominem quando raptus fuit, ſed poſt annos quatuordecim. Vnde dicit, Scio hominē: non dicit, Scio raptum hominem. Nihil ēt prohiberet mortē diuinitus procuratam, raptum dici. Et ſic Aug. dicit 12. ſuper Gen. ad literam. Dubitante inde Apoſtolo, quis noſtrum inde certus eſſe potuit. Vnde q ſuper hoc loquuntur, magis coniecturaliter, quàm per certitudinem loquuntur.

2. reſponſio.
3. reſponſio.
Li. 12. c. 5. a med. t. 3.
4. reſponſio.

Ad II dicendum, quòd Apoſtolus ſciuit, vel illud cęlum eſſe quid corporeum, vel aliquid incorporeum a ſe uiſum in illo cęlo, cum hoc potuerit fieri per intellectum eius, etiam ſi anima non eſſet a corpore ſeparata.

Ad III dcđm, ꝙ viſio Pauli in raptu quantum ad aliquid fuit ſimilis uiſioni beatorum, ſ. quantū ad id quod uidebatur: & quantum ad aliquid diſſimilis, ſcilicet quantum ad modum uidēdi, quia nō ita perfecte uidit ſicut ſancti, qui ſunt in patria. Vnde Aug. dicit 12. ſuper Geneſ. ad literam, Apoſtolo arrepto a carnis ſenſibus in tertium cęlum, hoc defuit ad plenā perfectāque cognitionem rerū quę angelis ineſt, ꝙ ſiue in corpore, ſiue extra corpus eſſet neſciebat. Hoc itaque non deerit receptis corporibus in reſurrectione mortuorum, cum corruptibile hoc induerit incorruptionem.

Li. 12. c. penul. a medio, tom. 3.

QVÆST. CLXXVI.

De gratijs gratis datis, quæ pertinēt ad locutionem, in duos ar. diuiſa.

Deinde cōſiderandū eſt de gratiis gratis datis, q̃ pertinent ad locutionem. Et primò, de gratia linguarum. Secundò, de gratia ſermonis, ſapientiæ, ſeu ſcientiæ.

Circa primū quæruntur duo.

G ¶Primò, Vtrum per gratiā linguarū hō adipiſcatur ſcientiam omnium linguarum.

¶Secundò, De cōparatione huius doni ad gratiā ꝓphetiæ.

Articvlvs primvs.

Vtrum illi qui conſequebantur donum linguarum, loquebantur omnibus linguis.

Ad primvm ſic ꝓcedit̃. Vr̃ ꝙ illi qui cōſequebātur donū linguarū, nō loquebant̃ oībus linguis. Illud. n. qđ diuina uirtute aliq̃bus cōceditur, optimū eſt i ſuo gñe, ſicut Dñs aquā cōuertit in uinū bonū, ſicut dr̃ Io. 2. ſed illi qui habuerūt donū linguarū, melius loquebant̃ in ꝓpria lingua. H dicit. n. glo. ad Hebr. 1. non eſſe mirādum, ꝙ epiſt. ad Hebr. maiore elucet facundia, q̃ aliæ, cū naturale ſit unicuiq; pl' in ſua q̃ in aliena lingua ualere: I cæteras. n. epiſtolas Apl̃s peregrino, i. græco ſermone cōpoſuit, hanc autē ſcripſit hebraica lingua. non ergo per gratiam gratis datam Apl̃i acceperunt ſciētiam omnium linguarum.

¶2 Præt. Natura nō facit ꝑ multa, qđ pōt fieri per unum, & multo minus Deus, q ordinatius q̃ natura operatur: ſed poterat Deus facere ut unam linguā loquētes eius diſcipuli, ab K oībus intelligerent̃. Vnde ſup illud Act. 2. Audiebat unuſq́ſque lingua ſua illos loquētes, dicit gl. ꝙ linguis omnibus loquebantur, uel ſua, i. hæbraica lingua loquentes ab oībus intelligebant̃, acſi propriis ſingulorum loquerentur. ergo ur̃ ꝙ non habuerunt ſcientiam loquendi omnibus linguis.

¶3 Præt. Omnes gratię deriuātur a Chr̃o in corpus eius, qđ ē Eccleſia, ſecundum illud Io. 1.

SVP. QV. CLXXVII. ARTIC. I.

In q. 176 ar. 1. colli ge tu prædicator, quinq; motiua, uñ donū linguarū oportuit in primitiua Eccleſia eſſe. Primum, ex uniuerſali officio docēdi illorū Chr̄i diſcipulorum. Scđm, ex unitate nationis eorundē. Tertium, ex condōne eorundem, q. ſ. pauperes & impotentes. Quartum, ex infidelitate docēdorū populorum. Quintū ex cōſonantia remedij ad caſum, quæ in litera clarius habes.

¶In rñſione ad primū nota gloſſam ſuꝑ illo cōi dicto, Et miracuſa oṗa ſunt ṗfecta, qđ intelligit̃ uel de ṗfecto in ſuo gñe, ſicut uinū factum in Cana Galileæ, & ſanitas reſtituta tot infirmis ſtatim ambulātibus &c. uel de ṗfecto in ordine ad finē, ad quē fit directe, ut de dono linguarum hic dr̃, quod fuit perfectum ad finem, qui erat conuerſio gentium, & nō in ſe abſolute. Et propterea Paulus, ut in litera dicitur, melius loquebatur hebraicè quàm græce.

Port. 840
1. Cor. 14. lect. 1. & lect. 4. a pri.
Gl. ord. ſuꝑ præfat. Hier. epiſ. ad Hebr.

¶In rñſione ad tertiū eiuſdē artic. dubium eſt, quare hodie Eccleſia non habet donum linguarum. Nam Auguſtini rō in lr̃a allata ſufficere non uī, ſ. quia iam ipſa Eccleſia linguis oīum gentium loquitur. Experimento enim apparet Eccleſiam lingua, uel linguis carere multarum gentium tēporibus iſtis repertarum, quibus oportet per interpretes fidem declarari, & prædicatores diſcere ab illis linguam.

¶Ad hoc dicitur, ꝙ cum Dominus, Marci ult. promiſerit donum linguarum, ſicut & gratiam miraculorum dicendo, Signa autē eos qui crediderint, hęc ſequentur &c. hmōi dona inter gratias gratis datas cōputent̃, & ex diuina actione fiant, quæ nullā præex(ig)it diſpoſitionē naturalē, aut moralem, nulla vr̃ efficax ratio ad quietan-

Eſt gl. Bedæ Act. 2. tom. 2.

quietãdũ intellectũ, quare cum oporteret ſicut hodie, non eſt in Eccleſia donũ linguarum, niſi q̃a hæc oĩa operat̃ Spũſſanctus, diuidens ſicut vult, & q̃n uult. Non modica tñ pſuaſio eſt tepor, ſeu defectus noſter ad implendum illud Dñi mandatũ, Rogate Dñm meſſis vt mittat operarios in meſſem ſuam. Defectus quoq; nſæ bonitatis, & præcipue in prælatis, multũ cooperari vr: qm̃ bonitas q̃ tolleraret impedimenta gratię hmõi, abeſt. Hom. 30. in Euang. inter prin. & med. Gratiã.n. conſtat regulariter non dari apponentibus impedimenta, q̃uis non det ex meritis. Vñ & prophetę donũ prophetis ipſis tpe coniugalis actus impedientis negat̃. Diui aũt Auguſtini ratio ex ſuppoſitione procedit.

De plenitudine eius oẽs accepimus: ſed Chrs nõ legit̃ fuiſſe locutus niſi vna lingua, nec ẽt nunc fideles ſinguli niſi vna lingua loquunt̃.[h] ergo vr̃ ꝙ diſcipuli Chriſti non acceperunt ad hoc gratiam, ut omnibus linguis loquerentur.

SED CONTRA eſt, quod dr̃ Act. 2. ꝙ repleti ſũt oẽs Spũſſãcto, & cęperunt loqui variis linguis, prout Spũſſanctus dabat eloqui illis. Vbi dicit glo.* Gregorii, ꝙ Spũſſanctus ſuper diſcipulos in igneis linguis apparuit, & eis omnium linguarum ſcientiam dedit.

RESP. Dcẽdm, ꝙ primi diſcipuli Chriſti ad hoc fuerunt ab ipſo electi, vt per uniuerſum orbem diſcurrentes, fidẽ eius vbique prædicarẽt, ſm̃ illud Matt. vlt. Euntes docere oẽs gẽtes. Non aũt erat conueniens, vt q mittebant̃ ad alios inſtruẽdos, indigerent ab aliis inſtrui qualiter loquerent̃, vel qualiter quæ alii loquerent, intelligerent: præſertim q̃a iſti qui mittebant̃ erant vnius gentis, ſ. Iudææ, ſm̃ illud Iſa. 27. Qui egredientur impetu à Iacob, implebunt faciẽ orbis ſemine. Iſti ẽt qui mittebant̃, pauperes & impotẽtes erãt, nec de facili à principio reperiſſent, qui eorũ uerba aliis fideliter interpretarent̃, vel verba aliorum eis exponerent̃, maximè q̃a ad infideles mittebant̃: & iõ[m] neceſſariũ fuit, ut ſup hoc eis diuinitus prouideret̃ per donũ linguarũ,[c] vt ſicut gentibus ad idolatriã declinantibus introducta eſt diuerſitas linguarũ, ſicut dr̃ Gen. 11. ita etiã q̃n erant gentes ad cultum vnius Dei reuocandæ, contra huiuſmodi diuerſitatem remedium adhiberetur per donum linguarum. Conclu.

AD PRIMVM ergo dicendum, ꝙ ſicut 1. ad Cor. 12. Manifeſtatio ſpiritus datur ad utilitatem: & iõ ſufficienter & Paulus, & alii Apoſtoli, fuerunt inſtructi diuinitus in linguis oĩum gentium, quantum requirebatur ad fidei doctrinam: ſed quantũ ad quædam, quæ ſuperadduntur humana arte ad ornatum & elegantiam locutionis, Apoſtolus inſtructus erat in propria lingua, non aũt in aliena. Sicut ẽt in ſapientia & ſcientia fuerunt ſufficienter inſtructi, quantum requirebat doctrina fidei, non autem quantum ad omnia quæ per ſcientiam acquiſitam cognoſcuntur, puta, de concluſionibus arithmeticæ, uel geometriæ.

AD II dcẽm, ꝙ quàmuis vtrumq; fieri potuiſſet, ſ. ꝙ per unam linguam loquentes ab oĩbus intelligerentur, aut ꝙ oĩbus linguis loquerentur: tñ conuenientius fuit ꝙ ipſi oĩbus linguis[h] loquerentur: quia hoc pertinebat ad perfectionem ſcientiæ ipſorum, per quam non ſolum loqui, ſed intelligere poterant q̃ ab aliis dicebant̃. Si aũt oẽs vnã eorum linguam intellexiſſent, hoc uel fuiſſet per A ſcientiam illorum qui eos loquentes intelligerẽt, vel fuiſſet quaſi quædam illuſio, dum aliorum verba aliter ad eorum aures proferrentur, q̃ ipſi ea proferrent: & ideo gloſ.* dicit Act. 2. ꝙ maiori miraculo factum eſt, ꝙ ipſi oĩum linguarũ generibus loquerentur. Eſt gl. Bedę ibi. to. 2 Et Paulus dicit 1. ad Cor. 14. Gratias ago Deo, ꝙ omnium veſtrum lingua loquor.

AD III dcẽm, ꝙ Chriſtus in propria pſona vna ſoli genti prædicaturus erat, ſ. Iudæis: & iõ q̃uis ipſe abſq; dubio haberet perfectiſſimè ſcientiam oĩum linguarum, nõ tñ oportuit ꝙ oĩbus linguis loqueretur. Ideò autem, vt Aug. dicit* ſuper Ioan. Tra. 32. in Ioan. a medio illius, tom. 9. B Cum & modo Spũſſanctus accipiatur, nemo loquitur linguis omnium gentium, quia iam ipſa Eccleſia linguis omnium gentium loquitur, in qua qui non eſt, non accipit Spiritumſanctum.

ARTICVLVS II.

Vtrum donum linguarum ſit excellentius, quàm gratia prophetiæ.

AD SECVNDVM ſic pcedi tur. Vr̃ ꝙ donũ linguarũ ſit excellẽtius q̃ gratia prophetiæ. Quæ.n. ſunt melioribus propria, vñr eſſe meliora, ſm̃ Philoſophum in 3. Topic.* Lib. 3. c. 1. poſt med. tom. 1. C ſed [h]donum linguarũ eſt propriũ noui Teſtĩ. Vnde cantatur in ſequentia Pentecoſtes. Ipſe hodie Apoſtolos Chriſti donans munere inſolito, & cunctis inaudito ſeculis: prophetia autẽ magis competit veteri teſtõ, ſm̃ illud ad Hebr. 1. Multifariè multiſq; modis olim Deus loquens patribus in prophetis. ergo vr̃ ꝙ donum linguarum D ſit excellentius, quàm donum prophetiæ.

¶2 Præt. Illud per quod ordinamur ad Deum, vr̃ excellentius eſſe, eo, per quod [h] ordinamur ad hoĩes: ſed per donũ linguarum homo ordinatur ad Deũ, per prophetiam aũt ad homines, dr̃ enim 1. ad Corinth. 14. Qui loquitur lingua, non hominibus loquitur, ſed Deo, qui autem prophetat, hominibus E loquitur ad ædificationem. ergo videtur ꝙ donum linguarum ſit excellentius, quam donum prophetiæ.

¶3 Præt. Donũ linguarũ habitualiter permanet in habẽte ipſum, [c]& hõ habet in poteſtate vti eo cũ voluerit. vñ dr̃ 1. ad Corin. 14. Gratias ago Deo, ꝙ oĩum veſtrũ lingua loquor: nõ aũt ſic eſt de dono pphetiæ, ut ſupra dictum eſt.* q. 171. art. 2. [h]ergo donũ linguarum videtur eſſe excel-

SVP. Q. CLXXVI. ARTIC. II.

IN ar. 1. eiuſdem q. 176. aduerte drĩam inter primum & ſm̃ exceſſum prophetiæ ſup donũ linguarũ: qm̃ primus attendit̃ penes ipſum actum vtriuſq;, ſ. prophetiæ & doni linguarũ: qm̃ doni linguarũ actus eſt vſus ſignorum, id eſt, vocũ, prophetiæ aũt pceptio ſignati, hoc eſt, veritatis intelligibilis. Secundus ãt exceſſus clare patet, q. cõſiſtit cõparando obiecta vtriuſq; doni adinuicem, quatenus vtrumq; eſt notitia q̃dã, dum pphetia eſt notitia rerum, & donum linguarum notitia vocum. Pers. 841

¶ In reſponſione ad ſm̃ eiuſdem articuli, dubium eſſet, quo pacto qui loquitur lingua, nõ loquit̃ hoĩb9, hoc eſt, ad intellectũ hoĩm, uel utilitatem eorum, ſed ad intellectum ſolius Dei, & ad laudem eius: qm̃ donum linguarum maniſeſte eſt ad hoĩem, & hoĩum utilitatem. Sed ceſſat dubium, dum perſpicitur ad qd propoſitum, hæc verba dicuntur ab Apoſtolo & authore, ſcilicet cum aliquis loquitur linguis abſolute non ad inſtruẽdum alios, uel interpretandum. Hoc.n. contingit fieri inter eos qui nullam illarum linguam intelligunt. Et ideò dicuntur loqui ad intellectum, & laudem Dei, & non ad intellectum & utilitatem hoĩs: vnde & Apoſtolus ibidem dicit, ſcilicet. 1. ad Corin. 14.

14. quòd ingrediens aliquis putabit eos ebrios, ſeu inſanos. ¶In rñſione ad quartũ eiuſdem articuli, nota ꝙ ultimũ donũ iter grãs gratis datas, hoceſt, interpretatio ſermonũ, non ſolum extendit ſe ad exponendum obſcura ſacræ ſcripturæ pp difficultatem rerum, ut ſunt myſteria Trinitatis, Incarnationis, & hmõi, & pp difficultatem ſimilitudinũ & parabolarũ in ſacra ſcriptura multa ſecreta uelantium, ut ſunt tot tam in ueteri, q̃ nouo teſtõ metaphorice ſcripta, ſed etiã pp difficultatem ipſarũ vocum: ita ꝙ non ad donũ linguarũ, ſed ad interpretationem ſermonũ ſpectat & intelligere, & exponere difficultates q̃ ex nominibus emergũt. Et ppea donũ interpretationis ſermonum nõ cõputatur inter gratias ſpectantes ad locutionẽ, ſed magis inter grãs ſpectãtes ad itellectũ.

Concl.

lentius, q̃ donum prophetiæ. F
¶4 Prę. Interpretatio ſermonũ vr̃ contineri ſub prophetia, q̃a Scripturæ eodem ſpiritu exponuntur quo ſunt editæ, ſed interpretatio ſermonũ. 1. ad Cor. 12.[b] ponit̃ poſt gñã linguarũ. ergo vr̃ ꝙ donũ linguarũ ſit excellẽtius, q̃ donũ prophetię, maximè quãtũ ad aliquã eius partẽ.

Sed contra eſt, qđ Apoſtolus dicit 1. ad Cor. 14. Maior eſt qui prophetat, quàm qui loquitur linguis.

Resp. Dcđm, ꝙ[m] donũ prophetiæ excedit donum linguarũ tripliciter[n]. Primò quidem, quia donũ linguarum refertur ad diuerſas voces proferẽdas, quę ſunt ſigna alicuius intelligibilis ueritatis, cuius ẽt ſigna ſunt quædã ipſa phantaſmata, quæ ſm imaginariã viſionẽ apparent. Vñ & Aug. 12.* ſuper Ge. ad lit. cõparat donũ linguarũ uiſioni imaginariæ. Dictũ † eſt aũt ſupra, ꝙ donũ prophetiæ conſiſtit in ipſa illuminatione mentis ad cognoſcendã intelligibilẽ ueritatẽ. Vñ ſicut prophetica illuminatio excellentior eſt, quàm imaginaria uiſio, ut ſupra* habitũ eſt: ita ẽt excellentior eſt prophetia, q̃ donũ linguarũ, ſm ſe cõſideratum. Secundò, quia donum prophetiæ pertinet ad rerum notitiam, quę eſt nobilior, q̃ notitia uocũ, ad quam pertinet donum linguarũ. Tertiò q̃a donum prophetiæ eſt vtilius. Et hoc quidẽ probat Apoſt. 1. ad Cor. 14. tripliciter. Primò quidẽ, quia prophetia eſt utilior ad ædificationem Eccleſiæ, ad quã qui loquit̃ linguis nihil ꝓdeſt, niſi expoſitio ſubſequatur. Secũdò, quantũ ad ipſum loquentẽ, qui ſi acciperet, ut loqueret̃ diuerſis linguis ſine hoc ꝙ intelligeret, qđ ptinet ad ꝓpheticũ donũ, mẽs eius nõ ædificaret̃. Tertiò, quantũ ad infideles pp quos pręcipuè eſſe vr̃ datũ donũ linguarũ, qui quidẽ fortè eos q̃ loquerentur linguis, reputarent inſanos, ſicut & Iudæi reputauerunt ebrios Apoſtolos linguis loquentes, vt dr̃ Act. 2. Per prophetias aũt infideles conuincuntur manifeſtatis abſcõditis cordis ſui.

*li. 12. de Ge. ad lit. c. 8. to. 3.
† q. 173. ar. 2.
q. 174. a. 2.

Ad primum ergo dcđm, ꝙ ſicut ſupra dictum eſt,* ad excellentiam prophetiæ pertinet, ꝙ aliqs non ſolum illuminetur intelligibili lumine, ſed ẽt percipiat imaginariam viſionem: ita ẽt ad perfectionem operationis Spũſſancti pertinet, ꝙ non ſolum impleat mẽtem lumine prophetico, & phãtaſiã imaginaria uiſione, ſicut erat in ueteri teſtõ, ſed ẽt exterius linguam erudiat ad varia ſigna locutionũ proferenda, quod totum fit in nouo teſtõ ſm illud 1. ad Corin. 14. Vnuſquiſq; veſtrum pſalmum habet, doctrinam habet, linguam habet, apocalypſim, i. propheticam reuelationem habet.

q. 174. ar. 2. ad. 2.

Ad ii dcđm, ꝙ per donum prophetiæ hõ ordinatur ad Deum ſecundum mentem, quod eſt nobilius, q̃ ordinari ad eum ſm linguam. Dr̃ autem ꝙ ille qui loquitur lingua, non loquitur hominibus, ideſt, ad intellectum hominum, vel utilitatem eorum, ſed ad intellectum ſolius Dei, & ad laudem eius: ſed per prophetiam ordinatur aliquis & ad Deum, & ad proximum. Vnde eſt perfectius donum.

Ad iii dcđm, ꝙ reuelatio prophetica ſe extendit ad omnia ſupernaturalia cognoſcenda. Vnde ex eius perfectione contingit, ꝙ in ſtatu imperfectionis huius uitæ non poteſt haberi perfectè per modum habitus, ſed imperfectè per modum cuiuſdam paſſionis: ſed donum linguarum ſe extendit ad cognitionem quandam particularem, ſcilicet vocum humanarum. Et ideo non repugnat imperfectioni huius vitę, quòd perfectè, & habitualiter habeatur. G

Ad iiii dicendũ, ꝙ interpretatio ſermonum poteſt reduci ad donum prophetię, inquantum ſcilicet mens illuminatur ad intelligendum, & exponendum quæcumque ſunt in ſermonibus obſcura, ſiue propter difficultatem rerum ſignificatarum, ſiue etiam propter ipſas voces ignotas quæ proferuntur, ſiue ẽt pp ſimilitudines rerum adhibitas, ſecundum illud Daniel. 5. Audiui de te, ꝙ poſſis obſcura interpretari, & ligata diſſoluere. Vnde interpretatio ſermonum eſt potior, quàm donum linguarum, ut patet per illud quod Apoſtolus dicit 1. ad Cor. 14. Maior eſt qui prophetat, quàm qui loquitur linguis, niſi forte interpretetur. Poſtponitur autem interpretatio ſermonum dono linguarum: quia etiam ad interpretandum diuerſa linguarum genera, interpretatio ſermonum ſe extendit. H I

QVAEST. CLXXVII.

De gratia gratis data quæ cõſiſtit in ſermone, in duos articulos diuiſa.

Deinde conſiderandum eſt de gratia gratis data, q̃ conſiſtit in ſermone, de qua dicit Apoſt. 1. ad Cor. 12. Alii datur per ſpiritum ſermo ſapientię, alii ſermo ſcientię.

Et circa hoc quæruntur duo.

K ¶Primò, Vtrum in ſermone cõſiſtat aliqua gr̃a gratis data.

¶Secundò, Quibus hæc gratia competat.

Articvlvs i.

Vtrum in ſermone conſiſtat aliqua gratia gratis data.

Ad primum ſic procedit̃. Vr̃ ꝙ in ſermone non cõſiſtat aliqua gratia gratis data. Gratia. n. datur ad id [a] quod excedit facultatẽ naturæ: ſed ex naturali rõe adinuenta eſt ars rhetorica, per quã aliquis põt

SVP. Q. CLXXVII. ARTIC. I.

In art. 1. q. 177. aduerte, ꝙ ſermo ſapientiæ, & ſcientiæ, ſeu unico vocabulo gratia ſermonis, habens pro actibus ſuis docere, mouere, atq; flectere loquendo, nõ ita habet hæc queadmodũ ars humana: qm̃ arti humanę conueniunt effectiue quidem ex ipſo principio artis, finaliter autem ad illorum effectus abſolute, uel propoſitum aliquod conſequendi, puta, lucrum, gloriam, bellum, pacem, uel aliquid hmõi. Doctori aũt eccleſiaſtico effectiuo cõuenit ex Spiritu ſãcto, iuxta verbũ Apoſtoli. Alii p Spiritum datur ſermo ſapientiæ &c. Finaliter vero propter ędificationẽ membrorũ Chriſti, in quo omnis

Pars 843

Lib. 4. c. 11. in prin. to mo. 3.

nis ædificatio cōſtructa creſcit in templū ſanctum in domino. Vñ dicebat Apoſtolus. Sermo meus, & ꝓdicatio mea non in ꝑſuaſibilibus humanæ ſapientiæ verbis, ſed in oſtenſione ſpiritus & virtutis. Hinc ſiquidē fit, vt prædicatoribus deficientibus a proprio principio & proprio fine, & toto niſu quærentib' hēre grām, vt in multitudine magna audiantur, impedimentum ponatur diuinæ largitati ad influxū gratiarum.

ſic dicere vt doceat, vt delectet, vt flectat, ſicut Aug.* dicit in 4. de doct. chriſ. hoc aūt pertinet ad gratiam ſermonis. ergo videtur ꝙ gratia ſermonis non ſit gratia gratis data.

¶ 2 Præt. Oīs gratia ad regnum Dei pertinet: ſed Apoſtolus dicit 1. ad Corinth. 4. Non[h] in ſermone eſt regnū Dei, ſed in virtute, ergo in ſermone non cōſiſtit aliqua gratia gratis data.

¶ 3 Præt. Nulla gratia datur[h] ex meritis, qa ſi ex opibus, iā non eſt gratia, vt dr̃ ad Rom. 11. ſed ſermo daī alicui ex meritis. dicit. n. Gregorius exponens illud Pſal. Ne auferas de ore meo verbū veritatis, ꝙ verbū veritatis eſt, qđ oīpotēs De' faciētib' tribuit, & ñ faciētib' tollit. ergo vr̃ ꝙ donū ſermonis ñ ſit grã gratis data.

¶ 4 Præt. Sicut neceſſe eſt, ꝙ hō ꝑ ſermonē pronunciet ea q̃ ꝑtinēt ad donū ſapiētiæ, vel ſciētiæ: ita ēt ea q̃ ꝑtinēt ad virtutē fidei[h] ergo ſi ponit̃ ſermo ſapiētię, & ſermo ſciētiæ grã gratis data, pari rōne dēret poni[h] ſermo fidei inter grãs gratis datas.

Sed in contrarivm eſt, quod dicitur Eccleſ. 6. Lingua eucharis. i. gratioſa, in bono homine abundabit: ſed bonitas hominis eſt ex gratia. ergo etiam & gratioſitas ſermonis.

Resp. Dcđm, ꝙ gratiæ gratis datæ dantur ad vtilitatē aliorū, vt ſ. dictū eſt.* Cognitio aūt, quā aliquis a Deo accipit, in vtilitatē alterius cōuerti nō poſſet: niſi mediāte locutione. Et qa Spiritusſanctus ñ deficit in aliquo, qđ pertineat ad Eccleſiæ vtilitatē,[m] ēt prouidet mēbris Eccleſiæ in locutione, non ſolū vt aliquis ſic loquatur, vt a diuerſis poſſit intelligi, qđ pertinet ad donū linguarū: ſed ēt ꝙ efficaciter loquat̃, qđ pertinet ad gratiā ſermonis. Et hoc tripliciter[n]. Primo quidē ad inſtruendū intellectū, qđ fit dū aliquis ſic loquit̃ ꝙ doceat. Scđo, ad mouendū affectū, vt. ſ. libenter audiat verbū Dei, quod fit dū aliquis ſic loquitur ꝙ auditores delectet, quod nō dēt aliqs q̃rere ꝑ ꝓ fauorē ſuū, ſed vt hoīes alliciantur ad audiendū verbū Dei. Tertiò ad hoc, ꝙ aliquis amet ea q̃ verbis ſignificant̃, & velit ea implere, qđ fit dū aliqs ſic loqtur, ꝙ auditorē flectat. Ad quod quidē efficiēdū Spiritusſanctus vtitur lingua hominis quaſi quodā inſtrumento: ipſe autem eſt qui perficit operationem interius. Vñ Greg.* dicit in Homi. Pentecoſtes. Niſi corda auditorū Spiritusſanct' repleat, ad aures corporis vox docētiū caſsū ſonat.

2. 2. q. 111. ar. 1. & 4.

Concl.

Homi. 30. in Euang. non multū remote a princip.

Ad primvm ergo dcđm, ꝙ ſicut miraculoſe De' qñq; opat̃ quodā excellētiori mō ēt ea, q̃ natura pōt opari: ita ēt Spiritusſanct' excellēti' opat̃ ꝑ grãm ſermonis id, qđ pōt ars opari iferiori mō.

Ad ii dicendum, ꝙ Apoſtolus ibi loqtur de ſermone qui innit̃ humanæ eloquētiæ abſq; virtute Spiritusſancti. Vñ ꝓmiſit: Cognoſcā non ſermone eorū qui inflati ſunt, ſed virtutē. Et de ſeipſo præmiſerat ſup. 2. Sermo meus, & prædicatio mea non fuit in perſuaſibilibus humanę ſapiētiæ verbis, ſed in oſtenſione ſpiritus, & virtutis.

Ad iii dcđm, ꝙ ſicut dictū eſt,* grã ſermonis datur alicui ad vtilitatē aliorū. Vñ qñque ſubtrahitur propter auditoris culpā, qñque aūt propter culpā ipſius loquentis. Bona tñ opera vtriuſque non merentur directe hanc grãm, ſed ſolum impediunt huius gratiæ impedimenta. Nam etiā gratia gratū faciens ſubtrahitur propter culpam, non tamen eam meretur aliquis per bona opera, per quæ tollitur tantum gratiæ impedimentum. In cor. art.

Ad iiii dcđm ꝙ ſicut dictum eſt,* gratia ſermonis ordinatur ad vtilitatem aliorum. Quòd autem aliquis fidem ſuam alijs communicet, fit per ſermonem ſcientiæ, ſiue ſapientiæ. Vnde Augu.* dicit 14. de Trinitate, ꝙ ſcire quēadmodum fides & pijs opituletur, & contra impios defendatur, videtur Apoſtolus ſciētiam appellare: & ideo nō oportuit ꝙ poneret ſermonem fidei, ſed ſufficit ponere ſermonem ſcientiæ, vel ſapientiæ. In cor. ar. Lib. 14. c. 1. a me. to. 3

Articvlvs II.

Vtrum gratia ſermonis, ſapientiæ, & ſcientiæ pertineat etiam ad mulieres.

Ad secvndvm ſic proceditur. Vr̃ ꝙ gratia ſermonis ſapientiæ & ſcientiæ, pertineat ēt ad mulieres. Ad hmōi. n. grãm pertinet[h] doctrina, ſicut dictū eſt: *ſed docere competit mulieri. dicitur. n. Prou. 4. Vnigenitus fui coram matre mea, & docebat me. ergo hæc grã cōpetit mulierib'. At. præce.

¶ 2 Præt.[h] Maior eſt grã prophetiæ, q̃ gratia ſermonis, ſicut maior eſt contemplatio veritatis quàm eius enunciatio: ſed prophetia conceditur mulieribus, ſicut legitur Iudic. 4. de Delbora: & 4. Regum. 22. de Olda prophetiſſa vxore Sellū: & Act. 21. de quatuor filiabus Philippi. Apoſtolus etiā dicit 1. ad Cor. 11. Omnis mulier orans, aut prophetans &c. ergo videtur ꝙ multò magis gratia ſermonis cōpetat mulieri.

¶ 3 Præt. 1. Petri 4. dicitur. Vnuſquiſque ſicut accepit gratiā in alterutrum illam[h] adminiſtrātes: ſed q̃dā mulieres accipiūt grãm ſapientię, & ſciētiæ, quā nō poſſunt alijs adminiſtrare, niſi ꝑ grãm ſermonis: ergo grã ſermonis cōpetit mulieribus.

Svp. q. clxxvii. artic. ii. *Petra* 843

In ar. 2. eiuſdem q. nota illud verbū, Publice alloquendo totam eccleſiam. Ap poſuit. n. ly, totam, non ad comprehendendum orbem terrarum fidelem, ſed ad comprehendendum partes quaſi eſſentiales Eccleſiæ, puta, clerū, & populum. Et intendit, ꝙ licet mulieribus per miſſū ſiue immo mandatū, docere publice ſuam Eccleſiam ſecūdum quid, vt Abbatiſſæ, vel Priorifſæ ſuum monaſterium, vt patet dum proponunt verbum Dei in capitulo ſuis monialibus & rurſus licet permiſſum ſit ꝙ per modū priuatæ perſonæ mulier alloquatur totā Eccleſiā, exhortando eos ad aliquid ſpūale quod tunc occurrit. Hæc duo tamē ſimul iūcta. ſ. quòd publice, hoc eſt, ex publico officio, vt prædicatores faciunt, & totam Eccleſiā, hoc eſt, populum cōiter ad prædicationes concurrētem, in quo clauduntur clerici, & laici vtriuſq; ſexus, nunq̃ ꝑmittenda ſunt mulieri propter rationes in litera allatas.

Sed contra eſt, ꝙ Apoſtolus dicit 1. ad Corinth. 14. Mulieres in eccleſijs taceant. & 1. ad Timoth. 2. Docere mulieri non permitto: hoc autē præcipue pertinet ad gratiam ſermonis. ergo gratia ſermonis non competit mulieribus.

Resp.

Concl.m
Concl.p

Resp. Dcēm, ꝙ ſermone pōt aliquis vti dupl̄r. Vno mō, priuate ad vnū, vel paucos familiariter colloquendo: & ᵐ quantū ad hoc gr̄a ſermonis pōt cōpetere mulieribus. Alio modo, publice alloquendo totā Eccl̄am: & ᵖ hoc mulieri non conceditur ᑫ Primo quidē, & principaliter ꝑ ꝑ conditionē fœminei ſexus, qui dēt eſſe ſubditus viro, vt patet Geneſ. 3. Docere aūt, & perſuadere publice in Eccleſia nō pertinet ad ſubditos, ſed ad prælatos. Magis tñ viri ſubditi ex cōmiſſione poſſunt exeq, qa non habēt hmōi ſubiectionē ex naturali ſexu, ſicut mulieres: ſed ex aliquo accidentaliter ſuperueniente. Scđo, ne animi hominum alliciātur ad libidinem. Dr̄.n. Eccle. 9. Colloquium illius quaſi ignis exardeſcit. Tertiò, quia ut communiter mulieres non ſunt in ſapientia perfectæ, vt eis poſſit conuenienter publica doctrina committi.

Ad primvm ergò dcēm, ꝙ illa authoritas loq̄tur de doctrina priuata, qua mater filiū erudit.

Ad II dicendum, ꝙ gr̄a ꝓphetię attendit̄ ſm mentē illuminatā a Deo, ex qua parte non eſt in hoibus ſexuum differentia, ſm illud ad Coloſſ. 3. Induentes nouum hominem, qui renouatur ſm imaginem eius qui creauit eū, vbi non eſt maſculus, neq; fœmina: ſed gratia ſermonis pertinet ad inſtructionē hominum, inter quos differentia ſexuū inuenitur, vnde non eſt ſimilis rō de vtroq;.

Ad III dcēm, ꝙ gr̄am diuinitus acceptā diuerſimode aliqui adminiſtrant, ſm diuerſitatē cōdōnis ipſorū. Vnde mulieres ſi gr̄am ſapiētiæ, aut ſcientię habeant, poſſunt eam adminiſtrare, ſm priuatam doctrinam, non autem ſm publicam.

QVAESTIO CLXXVIII.

De gratia miraculorum in duos articulos diuiſa.

Deinde conſiderandum eſt de gratia miraculorum.

Et circa hoc quęruntur duo.

¶Primò, Vtrū ſit aliqua gratia gratis data faciendi miracula.

¶Secundò, Quibus conueniat.

Articvlvs primvs.

Vtrum ſit aliqua gratia gratis data ad miracula facienda.

Ad primvm ſic proceditur. Vr̄ ꝙ nulla gr̄a gratis data ordinetur ad miracula facienda. ʰ Oīs.n. gr̄a ponit aliq̄d in eo cui datur, ſed opatio miraculorū nō ponit aliq̄d in aīa hoīs cui datur: q̄a ēt ad tactum corporis mortui miracula fiūt, ſicut legit̄ 4. Regū 13. ꝙ quidā proiecerūt cadauer i ſepulcro Heliſæi, qđ cū tetigiſſet oſſa Heliſęi, reuixit hō, & ſtetit ſuper pedes ſuos. ergo operatio miraculorum non pertinet ad gratiam gratis datam.

¶2 Præt. Gratiæ gratis datæ ſūt a ʰ Spirituſancto, ſm illud. 1. ad Corinth. 12. Diuiſiones gr̄arū

F ſunt, idē aūt ſpiritus: ſed opatio miraculorū fit ēt a ſpiritu ī mūdo, ſm illud Matth. 24. Surgēt pſeudoprophetæ, & dabūt ſigna & prodigia magna. ergo vr̄ ꝙ operatio miraculorū nō pertinet ad gr̄am gratis datā.

¶3 Præt. Miracula ʰ diſtinguūtur per ſigna & prodigia, ſiue portenta, & per virtutes. Incōuenienter ergo ponitur operatio uirtutum potius gratia gra

G tis data, quàm operatio prodigiorum, ſiue ſignorum.

¶4 Præt. Miraculoſa reparatio ſanitatis ꝑ diuinā uirtutē fit. ergo ʰ nō dēt diſtingui gr̄a ſanitatū ab operatione uirtutū.

¶5 Præt. operatio miraculorū cōſequit̄ fidē uel facientis, ſm illud 1. ad Cor. 13. Si habuero oēm fidē, ita ut montes trāſferā: ſiue ēt aliorū propter quos miracula fiunt. uñ dr̄ Matt. 13.

H Et non fecit ibi uirtutes multas propter incredulitatē illorum. Si ergo fides ponitur gr̄a gratis data, ʰ ſuperfluū eſt præter hoc ponere aliā gratiā gratis datam, operationē ſignorū.

Sed contra eſt, ꝙ Apoſt. 1. ad Cor. 12. inter alias gr̄as gratis datas dicit: Alij dat̄ gr̄a ſanitatum, alij operatio uirtutū.

Resp. Dicendum, ꝙ ſicut ſu

I pra dictū eſt, * Spiritusſanctus ſufficienter prouidet Eccleſiæ in his quæ ſunt utilia ad ſalutem, ad quod ordinantur gratiæ gratis datæ. Sicut autem oportet ꝙ notitia, quam quis diuinitus accepit, in notitiam aliorum deducatur per donū linguarum, & per gratiam ſermonis: ita ᵐ neceſſe ē, ꝙ ſermo prolatus confirmetur ad hoc, ꝙ credibilis fiat. Hoc autem fit per operationē miraculorū, ᵃ

K ſm illud Mar. vlti. Et ſermonē confirmante ſequentibus ſignis: & hoc rationabiliter. Naturale enim eſt homini, vt veritatem intelligibilem per ſenſibiles effectus deprehendat. Vnde, ſicut ductu naturalis rationis homo peruenire poteſt ad aliquam Dei notitiam per effectus naturales: ita per aliquos ſupernaturales effectus, qui miracula dicuntur, in aliquam ſupernaturalē cognitionē cre

SVP. Q. CLXXVIII.

Porre. ꝑ 10.

ARTIC. I.

844 3. cōtra c. 154. Et po. q. 6. art. 4. cor. ſi. & arti. 9. ad 1. Et opuſ. 3. c. 222.

Ferr. 3. contra c. 154.

In ar. 1. q. 178. dubium occurrit circa illud in reſponſione ad primū dictū. ſ. ꝙ Deus utitur inſtrumentaliter vel interiori motu hoīs, vel eius locutione &c. utrolibet mō faciat miracula: & conſiſtit dubium in hoc, an ſit ſermo de inſtr̄o ꝓprie dicto. Et eſt rō dubii, quia ut̄ impoſſibile, ꝙ de proprie dicto inſtr̄o intelligatur hæc litera: qm̄ hmōi inſtr̄m oportet aliq̄d facere circa effectum. Conſtat autē ꝙ non ſp in miraculis, hmōi inſtr̄a aliq̄d faciūt, ut patet de uoce Ioſue cum Sol ſtetit. Nihil. n. circa Solem, aut cęlum uerbū eius, aut quodcunq; illorum ſuperiorum effectiue fecit. In oppoſitum autē authoris uerba ſunt. Nō.n. conſueuit inſtr̄a appellare, niſi quæ aliquo modo cāæ ſunt. ¶Ad hoc dr̄, ꝙ cum qō de inſtr̄o excedat moralia, & inferius, dn̄o concedente, in tertia parte de opatione humanitatis Chriſti & operatione ſacrali, ubi ſubtilia magis tractabuntur, diſcutiendum erit: idō ꝓ nunc dcēm eſt, ꝙ author ſumit inſtr̄m pro quacumq; ſcđaria cā, ſiue ſit cā attingēs effectum ſua cāūlitate in ſe, uel in ſua diſpōne, ſiue ſit cā per modum meriti, & ſimilibus, & nō accepit iſtr̄m ꝓprie: qđ probatur ex trib. Prio, ex eo ꝙ ad ꝑteſtatē miraculorum factiuā ſpectare pōt miraculum creationis, puta, ꝙ Deus crearet totaliter unā nubem, vel unā columbā &c. Cōſtat autem ꝙ ad creationem totalem non poteſt cōcurrere aliqua actio inſtrumentalis proprie dicta. Maior habetur in hoc articulo, cum dicitur quòd ſicut prophetia extendit ſe ad omnia quæ ſupernaturaliter cognoſci poſſunt, ita operatio uirtutum ſe extendit ad omnia quæ ſupernaturaliter fieri poſſunt. Minor autem habita eſt in primo libro, ubi determinatum eſt ꝙ potentia creatiua nec inſtrumentaliter eſt communicabilis. Secundo ex ipſis uerbis authoris hic dicentis, quòd mens miracula facientis mouetur ad faciendum aliquid, ad quod ſequitur effectus miraculi, quod Deus ſua uirtute facit. Tertio ex authoritate ſcripturæ Ioſue 10. vbi hoc idem ſignificatur, cum dicitur. Non fuit antea, nec poſtea tam longa dies obediente Deo uoci hominis. Vbi manifeſte patet Deum poni proximū actorem miraculi, & uocem homi-

q. 177. ar.
Concl.

D.894. Concl. p hoīs inter remotiora cōputari. Vr̄ igit̄ intétio authoris hoc in loco, q̄ appellet inſtrumentū priorē effectū præordinatum ab ipſa ęterna prouidentia, ad cuius poſitioné Deus ipſe exequatur miraculi effectū: ita q̄ iō Deus dicitur priori effectu inſtrūaliter, quia ordinauit ſe executurū effectum miraculi qñq; immediate, qñq; immediate, mediante ipſo priore effectu ex parte hoīs, ſiue ille effectus ſit oratio, ſiue uox, ſiue locutio, ſiue contactus &c. D.944.

¶ In rñſione ad ſm̄ eiuſdem articuli circa ambiguitatem ab Auguſtino tactam de médacio ſignorū, & prodigiorum Antichriſti, aduerte q̄ rationabile eſt utroq; mō fore médacia, ſ. & formaliter, & cauſaliter. Cauſaliter quidé oīa, qm̄ ad fallendum oīa tendit: formaliter aūt non oīa, qm̄ rōnabile eſt ut multa uera fiant, ut ſi fieri poſſit ét electi inducātur in errorē.

¶ In rñſione ad quartū & quintū eiuſdé articuli aduerte, q̄ author ſummarie pſtringit duas gratias gratis datas gratiā ſanitatū, & fidé. Ad primā quidē nihil oportet addere. Ad ſecundā verò oportet meminiſſe ex q.4.ar.5. ad quartū ſuperius, fidem non connumerari inter gratias gratis datas abſolute qa fides abſolute cōis eſt oībus mébris Eccleſiæ, ut eſt aūt gratia gratis data, non eſt cōis oībus membris Eccleſię, ſed fidei excellentia, puta, conſtantia, ut gloſſa dicit, inter gratias gratis datas cōputantur. Et qm̄ fidei conſtantia ad fidé ſpectat, iō author loquens de fide, hinc ſibi attribuit operationem miraculorum. Li. 2.c.30. a medio ad finē vſq;.

dendorum hō inducitur: & iō [A] operatio miraculorum pertinet ad gratiam gratis datam.

Ad primvm ergo dcēm, q̄ ſicut prophetia ſe extendit ad oīa q̄ ſupernaturaliter cognoſci poſſunt, ita operatio virtutū ſe extēdit ad oīa quæ ſupernaturaliter fieri poſſunt quorū quidē cauſa eſt diuina oīpotentia, quæ nulli[d] creaturæ cōicari pōt: & iō impoſſibile eſt, q̄ principiū operandi miracula ſit aliqua qualitas habitualiter manens in aīa: ſed tñ hoc pōt contingere, q̄ ſicut mens prophetæ mouet̄ ex inſpiratione diuina ad aliquid ſupernaturaliter cognoſcendū: ita ét mens miracula facientis moueat̄ ad faciendū aliquid, ad quod ſeq̄tur effectus miraculi, qd̄ Deus ſua uirtute facit. Quod qñque quidé fit p̄cedente orōne, ſicut cū Petrus Tabitam mortuā ſuſcitauit, vt hr̄ Act.9. qñq; ét nō p̄cedente manifeſta orōne, ſed Deo ad nutum hoīs operante, ſicut Petrus Ananiā & Sapphiram mentientes, morti increpando tradidit, ut dr̄ Act.5. Vñ Gregorius dicit* in 2. dialogorū, q̄ ſancti aliqñ ex poteſtate miracula exhibent, aliqñ ex poſtulatione. Vtrolibet tñ modo Deus principaliter operat̄, qui utitur inſtrūaliter vel interiori motu hoīs, uel eius locutione, vel ét aliquo exteriori actu, ſeu ét aliquo contactu corporali corporis ét mortui. Vñ Ioſue 10. cū Ioſue dixiſſet quaſi ex poteſtate, Sol cōtra Gabaon non mouearis, ſubdit̄ poſtea. Non fuit ante, & poſtea tam longa dies, obediéte Deo uoci hoīs. [C]

Ad ii dcēm, q̄ ibi loquitur Dñs de miraculis, quæ fienda ſunt tp̄e Antichriſti: de quibus Apoſt. dicit 2. ad Theſ. 2. q̄ aduentus Antichriſti erit ſm̄ operationé ſathanę in oī uirtute, & ſignis, & prodigiis médacibus. Et ſicut Aug. dicit 20. de ciui. Dei.* Ambiguū eſſe ſolet, utrum p̄p ea dicta ſint ſigna, & prodigia mendacia: qm̄ mortales ſenſus per phantaſmata decepturus eſt, vt qd̄ non facit, facere videat̄: aut quia illa ét ſi erunt uera prodigia, ad mendacium pertrahent Vera aūt dicuntur, quia ipſæ res ueræ erunt, ſicut magi Pharaonis fecerunt ueras, & veros ſerpentes. Non tñ habebunt ueram rationem Li.20.c.19 declinando ad finem, to.5.

miraculi, quia fient virtute naturalium cauſarum, ſicut in prima parte dictum eſt: * ſed operatio miraculorum quæ attribuitur gratiæ gratis datæ, ſit uirtute diuina ad hominum utilitatem. q.114.ar.4

Ad iii dcēm, q̄ in miraculis duo poſſunt attēdi. Vnū quidé eſt id quod fit, quod quidē eſt aliqd excedens facultaté naturæ: & ſm̄ hoc miracula dicunt̄ uirtutes. Aliud eſt ad p̄p quod miracula fiūt, ſ. ad manifeſtandū aliqd ſupernaturale: & ſm̄ hoc cōiter dñr ſigna. Propter excellentiā aūt dñr portēta, uel prodigia, quaſi procul aliquid oſtendentia.

Ad iiii dicendū, q̄ gratia ſanitatum commemoratur ſeorſum: quia per eam confert hoī aliqd̄ beneficiū, ſ. corporalis ſanitatis, præter beneficiū cōe quod exhibetur in omnibus miraculis, ut ſcilicet homines adducantur in Dei notitiam. [B]

Ad v dicendum, q̄ operatio miraculorū attribuit̄ fidei p̄p duo. Primò quidem, quia ordinatur ad fidei confirmationem. Secundò, quia procedit ex Dei omnipotentia, cui fides innititur. Et tñ, ſicut præter gratiā fidei neceſſaria eſt gratia ſermonis ad fidei inſtructionem: ita ét neceſſaria eſt operatio miraculorum ad fidei confirmationem.

Articvlvs ii.

Vtrū mali poſſint miracula facere.

Ad secvndvm ſic proceditur. Vr̄ q̄ mali nō poſſint miracula facere. Miracula .n. impetrantur per[a] orationé, ſicut dictū eſt: * ſed oratio peccatoris non eſt exaudibilis, ſm̄ illud Ioannis 9. Scimus qa peccatores Deus non audit. & Pro. 28 dr̄. Qui declinat aures ſuas ne audiat legē[f], oratio ſua erit execrabilis. ergo vr̄ q̄ mali miracula facere non poſſint. [D]

¶ 2 Prꝛt. Miracula attribuuntur [b] fidei, ſm̄ illud Matth. 17. Si habueritis fidem ſicut granū ſinapis, dicetis monti huic, Tranſi hinc, & trāſibit: fides aūt ſine operibus mortua eſt, vt dr̄ Iac. 2. & ſic non vr̄ q̄ habeat propriam operationem. ergo vr̄ q̄ mali qui non ſunt bonorum operum, miracula facere non poſſint [E]

¶ 3 Prꝛt. Miracula ſunt quædam diuina [h] teſtimonia, ſm̄ illud ad Heb. 2 Conſtante Deo ſignis, & portentis, & variis uirtutibus. Vñ & in Eccleſia aliqui canonizant̄ per teſtimonia miraculorum: ſed Deus nō pōt eſſe teſtis falſitatis. ergo uidetur q̄ mali homines non poſſint miracula facere.

¶ 4 Prꝛt. Boni ſunt Deo coniunctiores, quàm mali: ſed non omnes boni faciunt miracula. [h] ergo multò minus mali faciunt.

Sed contra eſt, quod dicit Apoſtolus 1. ad Cor. 13. Si habuero oém fidem, ita ut montes trāſferā, charitatem aūt non habuero, nihil ſum: ſed quicumq; non habet charitatem, eſt malus, quia hoc

SVPER. QVÆST. CLXXVIII. ART. II.

In artic. 2. eiuſdem queſt. duo notanda ſunt. Primum, ex rñſione ad tertium, ſ. q̄ numquàm fiunt uera miracula ad cōfirmationem falſæ doctrinæ. Secūdum, ex rñſione ad quintum ab Auguſtino, q̄ pernicioſiſſimus eſt error æſtimantium in miraculoſis operibus maiora eſſe dona Dei, quam in operibus iuſtitiæ. Et hoc contra uulgares, & communem errorem humani generis putantium homines miracula facientes, ſanctos, & quodammodo Deos: ſimplices aūt iuſtos, quaſi pro nihilo habentes Totum .n. oppoſitum haberet ęſtimari, ſicut in ueritate eſt. Et hæc de gratiis gratis datis.

Porr.a 845 1.q.110.ar.4. ad 2. Et 3.q.43.ar.1. & 4.cor. Et pot.c.6. art.5. ad 9. & art.9. ad 7. Et quol. 2. artic. 6. ad 4. *ar. præce. ad 1.

hoc ſolum donum Spiritusſancti eſt, quod diuidit inter filios regni, & filios perditionis, ut dicit Au-
Lib. 15. ca. 18. in prin. tom. 3. guſtinus 15.* de Trinitate. ergo uidetur ꝙ etiam mali poſſint miracula facere.

Resp. Dcẽdm, ꝙ miraculorũ aliqua qdẽ ſunt nõ uera, ſed phãtaſtica facta, quibus. ſ. ludificaẗ hõ, ut uideaẗ ei aliquid quod nõ eſt. Quędã uerò ſunt uera facta, ſed nõ uere habent rõem miraculi, q̃ fiunt uirtute naturaliũ cauſarũ. Et hęc duo poſſunt fie-
Ar. præce. ad 2. ri per dæmones, ut ſ̃. dictũ eſt:* ſed^m uera miracula
Concl. m nõ poſſunt fieri niſi uirtute diuina, ⁿ operaẗ.n. ea Deus ad hoĩm utilitatẽ, & hoc dupliciter. Vno q. dẽ mõ, ad ueritatis prædicatæ cõfirmationẽ. Alio mõ, ad demonſtrationẽ ſanctitatis alicuius, quam Deus hoibus uult proponere in exẽplũ uirtutis. Primo aũt mõ miracula poſſunt fieri per quẽcumque qui uerã fidem prædicat, & nomen Chriſti in-
Concl. p uocat, quod ẽt interdũ per malos fit: & ᵖ ſm hunc modũ ẽt mali poſſunt miracula facere. ᑫ Vñ ſuper
Matt. 7. tomo 9. illud* Matt. 7. Nonne in nomine tuo prophetauimus &c. dicit Hiero. Prophetare, uẽl uirtutes facere, & dæmonia eiicere, interdũ non eſt eius meriti qui operaẗ: ſed inuocatio nominis Chr̃i hoc agit, ut hoies Deũ honorent, ad cuius inuocationem fiunt tanta miracula. ʳ Secundo aũt mõ non fiunt
Concl. ſ miracula niſi a ſanctis, ad quorum ſanctitatem denunciandam miracula fiunt uel in uita eorum, uel ẽt poſt mortem ſiue per eos, ſiue per alios. Legitur .n. Act. 9. ꝙ Deus faciebat uirtutes per manus Pauli: & ẽt deſuper languidos deferebanẗ à corpore eius ſudaria, & recedebant ab eis languores. Et
Concl. u ᵘ ſic ẽt nihil prohiberet per aliquem peccatorem miracula fieri ad inuocationẽ alicuius ſancti, quæ tñ miracula non dr̃ facere ille, ſed ille ad cuius ſanctitatem denunciandam hæc fierent.

q. 83. ar. 16 Ad primvm ergo dcẽdm, ꝙ ſicut ſ̃. dictũ ẽ* cũ de oratione agereẗ, oratio in impetrãdo non innitiẗ merito ſed diuinæ miſericordiæ, quæ ẽt ad malos ſe extendit: & iõ ẽt qñq; peccatorũ oratio à Deo
Tra. 44. in Io. a med. illius, to. 9. exaudiẗ. Vnde Auguſ. dicit ſuper Ioan.* ꝙ illud uerbũ cæcus locutus eſt, quaſi adhuc inunctus, i. nondũ perfectè illuminatus: nã peccatores exaudit Deus. Quòd aũt dr̃, ꝙ oratio non audientis legẽ, eſt execrabilis, intelligẽdũ eſt quãtũ eſt ex merito peccatoris: ſed interdum impetrat ex miſericordia Dei, uel propter ſalutem eius qui orat, ſicut auditus eſt publicanus, ut dicitur Lucæ 18. uel etiam propter ſalutem aliorum, & gloriam Dei.

Ad II dicendum, ꝙ fides ſine operibus dr̃* eſſe mortua quantũ ad ipſum credentẽ, qui per eã non uiuit vita gratię. Nihil autem prohibet, ꝙ res uiua operetur per inſtrũm mortuum, ſicut homo operatur per baculum. Et hoc modo Deus operatur per fidem hominis peccatoris inſtrumentaliter.

Ad III dicendũ, ꝙ ſemper miracula ſunt vera teſtimonia eius, ad quod inducuntur. Vñ a malis q falſam doctrinã enunciant, numq̃ fiunt uera miracula ad confirmationẽ ſuæ doctrinæ, q̃uis qñq; fieri poſſint ad cõmendationẽ nominis Chriſti quod inuocãt, & uirtute ſacrorũ quę exhibẽt. Ab
F his aũt qui ueram doctrinã enunciant, fiunt qñq; vera miracula ad confirmationẽ doctrinæ, nõ aũt ad teſtificationẽ ſanctitatis. Vñ Aug.* dicit in lib. Aug. in lib. 83. q. 79. a medio to. 4.
83. q. Aliter magi faciũt miracula, aliter boni chriſtiani, aliter mali. Magi per priuatos contractus cũ dæmonibus: boni chriſtiani per publicam iuſtitiã: mali chriſtiani per ſigna publicæ iuſtitiæ.

Ad IIII dcẽdm, ꝙ ſicut Aug. dicit in li. 83. q.* Admonet nos Dñs, ut intelligamus quędam miracula etiam ſceleratos homines facere, qualia ſancti
G facere non poſſunt. In lib. 83. q. q. 79. in medio, tomo. 4.

Ad V dcẽdm, ꝙ ſicut ibidẽ* Aug. dicit, iõ non oĩbus ſanctis iſta attribuuntur, ne pernicioſiſſimo errore decipiantur infirmi, æſtimantes in talibus factis eſſe maiora dona, quam in operibus iuſtitię, quibus vita æterna comparatur. *In li. 83. queſt. q. 79 parum a med. to. 4.

QVAEST. CLXXIX.

De uita actiua, & contemplatiua, in duos articulos diuiſa.

Consequenter conſiderãdũ eſt de uita actiua, & contemplatiua, ubi quadru-
H plex cõſideratio occurrit. Quarum prima eſt, de diuiſione vitæ per actiuam, & contemplatiuam. Secunda, de uita contẽplatiua. Tertia, de uita actiua. Quarta, de cõparatione uitæ actiuę ad contemplatiuam.

Circa primum quæruntur duo.

¶ Primò, Vtrum uita conueniẽter diuidatur per actiuam, & contemplatiuam.

I ¶ Secundò, Vtrum diuiſio ſit ſufficiens.

Articvlvs I.

Vtrum uita conuenienter diuidatur per actiuam & contemplatiuam.

Ad Primvm ſic proceditur. Vr̃ ꝙ vita non conuenienter diuidatur per actiuam & cõtẽplatiuã. Aĩa.n. ʰ eſt principium uitæ per ſuam eſſentiam. dicit.n. Philoſophus* in 2. de anima, ꝙ uiuere, uiuentibus eſt
K eſſe, actionis autem & contemplationis principium eſt anima per ſuas potentias. ergo vr̃ quòd uita non conuenienter diuidatur per actiuam & contemplatiuam.

SVP. Q. CLXXIX. ART. I.

Hic incipit 9. pars præſentis libri, in qua agitur de uita actiua & contemplatiua, q, vt infra patebit, diſtinguuntur penes ſtudia opationũ, de qbus ſcripſit Apoſtolus. Diuiſiones operationũ ſunt, idẽ uerò Deus. In primo autẽ huius q. ar. tria notãda ſunt. Primũ, in quo cõſiſtit vtraq; vita. Nã contẽplatiua non conſiſtit in hoc, ꝙ ſolũ uacet contemplationi veritatis, ſed q. ſtudiũ hoĩs ſit principaliter ad contẽplationẽ ueritatis. Et ſimiliter vita actiua ſtudet actionibus exterioribus nõ ſolũ, ſed principaliter.

¶ Secũdũ eſt, q, in rñſione ad primũ habet ſpecialẽ gloſſam illius tritæ ꝓpoſitionis, Viuere, i. uiuẽtibus eſt eſſe, qd intelligiẗ cauſaliter, quia ſ. viuere cauſatur ab eſſe. Perr. per ea. 846 3. di. 35. q. 1. art. 1. Et 1. Eth. le. 5.

¶ Tertiũ eſt, q, diuiſio à Diony. poſita circa tres motus aĩæ, ſ. per rectum, circularẽ, & obliquum recitata in rñſione ad tertiũ, in art. 6 q. ſequentis diſcutietur. *li. 2. text. 37. tom. 2.

¶ 2 Præt. Inconuenienter diuiditur prius per differentias poſterioris: actiuum autem & contemplatiuum, ſiue ſpeculatiuum & practicum, ſunt differentiæ intellectus, ut patet in 3. de anima.* Viuere autem eſt prius quàm intelligere: nam uiuere ineſt uiuentibus primò ſecundum animam uegetabilem, ut patet per Philoſoph.* in 2. de anima.ʰ ergo inconuenienter diuiditur uita per actiuam & contemplatiuam. Li. 3. tex. 46. & 49. Li. 2. text. 24. & 59.

¶ 4 Præt. Nomen uitæ importatᵏ motũ, ut patet p Dionyſium 4. capite* de diui. no. ſed contempla- Ca. 14. par. 1. iter prin cip. & me.

tio conſiſtit magis in quiete, ſecundum illud Sap. 8. Intrans in domum meam conquieſcam cum il l .ergo uidetur ꝙ uita non conuenienter diuidať per actiuam & contemplatiuam.

Homi. 14. nõ multũ procul ante mediũ.

SED CONTRA eſt.qđ Gre.* ſup Ezec.dicit.Duæ ſunt uitæ, in quibus nos Deus oĩpotens ꝑ ſacrũ eloquiũ erudit,actiua uidelicet & contemplatiua.

RESP. Dicendum, ꝙ illa propriè dĩr uiuentia, quæ ex ſeipſis mouentur.ſeu operantur Illud aũt maxime conuenit alicui per ſeipſum, qđ eſt proprium ei,& ad quod maxime inclinatur: & iõ vnũ quodque uiuẽs oſtenditur uiuere ex operatione ſibi maxime propria,ad quam maxime inclinatur. Sicut plantarum uita dĩ in hoc cõſiſtere, ꝙ nutriũtur, & generantur:animalium uero in hoc,ꝙ ſentiunt,& mouentur:hominum uero in hoc ꝙ intelligunt,& ſm rõem agunt. Vnde ẽt & in hominibus uita uniuſcuiuſque hominis uidetur eſſe id,in quo maxime delectatur, & cui maxime intendit, & in hoc præcipue uult quilibet conuiuere amico,ut dĩ* in 9.Ethic. Quia ergo quidam homines præcipue intendunt contemplationi ueritatis, quidam intendunt principaliter exteriorib. actionibus,inde eſt ꝙ[m] uita hominis conuenienter diuiditur per actiuam & contemplatiuam[n].

Li.9. ca.4. ante med. & c. 8. circa mediũ, to. 2.

Concl.

AD PRIMVM ergo dcẽm,ꝙ propria forma vniuſcuiuſque faciens ipſum eſſe in actu, eſt principiũ operationis propriæ ipſius: & ideo uiuere dicitur eſſe uiuentium ex eo,ꝙ uiuentia per hoc quòd habent eſſe per ſuam formam,tali modo operantur.

AD II dcẽm,ꝙ uita uniuerſaliter ſumpta nõ diuiditur per actiuã & contemplatiuã,ſed uita hoĩs, qui ſpeciem ſortitur ex hoc,ꝙ habet intellectũ. & ideo eadem eſt diuiſio intellectus, & uitæ humanæ.

AD III dcẽm, ꝙ cõtẽplatio habet quidẽ quietẽ ab exterioribus motibus: nihilominus tñ ipſũ cõtẽplari eſt quidã motus intellect[9], prout quælibet operatio dĩ motus,ſm ꝙ dicit* Philoſ. 3.de aĩa, ꝙ ſentire & intelligere ſunt motus quidam, prout motus dĩ actus perfecti.Et hoc modo† Dion.4.ca. de diui. nomi. ponit tres motus animæ contemplantis,ſcilicet,rectum, circularem, & obliquum.

Li. 3. text. 28.tom.2. † c. 4.par. 1.parum a medio.

Por.per tot.

847

SVP. Q. CLXXIX. ARTIC. II.

Ferr. 3.cont.c.92.

IN ar.2.eiuſdem q. tria nota primum, in corpore art. q. cognitio ueritatis habet duplicẽ finẽ,ſ.ueritate & opus.Et hoc eſſet diſcutiẽdũ,niſi ſupẽrius fuiſſet declaratũ. ¶Secundum eſt in rñſione ad ſecundum,ꝙ in quodlibet miſto ꝑdominatur aliqđ ſimpliciũ.Et hoc ad philoſophiam diſcutere ſpectat,an poſſit dari miſtio ex æqualibus extremis.Sat ẽ hic notaſſe, ꝙ ſm doctrinã authoris,n pt inueniri tale miſtũ,qđ intelligo in eſſe pmanẽti.

Supra art. 1. & locis ibi notatis. Et contra c. 92. para.4. *lib.1.c.5.

ARTICVLVS II.

Vtrum uita ſufficienter diuidatur per actiuam,& contemplatiuam.

AD SECVNDVM ſic proceditř.Vĩ ꝙ uita nõ ſufficienter diuidať per actiuã & contẽplatiuã. Phil.n.in 1.* Eth.dicit, ꝙ tres ſunt[h] uitæ maxime excellentes,ſ.uoluptuoſa. ciuilis (quæ uĩ eſſe eadem actiuæ,) & contemplatiua. inſufficienter ergo uidetur diuidi uita per actiuam & contemplatiuam.

¶2 Præt.Augu.19.* de ciuitate Dei ponit tria uitæ genera,ſcilicet otioſum, qđ pertinet ad cõtẽplationem: actuoſum , qđ ptinet ad uitam actiuam: & ad

Li. 19. cap. 19. & c. 2. tom. 5.

A dit tertium ex vtroque compoſitum.[h]ergo videtur ꝙ inſufficienter diuidatur vita per actiuam & contemplatiuam.

¶3 Præt.Vita hoĩs diuerſificať, ſm ꝙ hoĩes diuerſis[h] actionib. agũt:ſed plura ꝙ̃ duo sũt humanarũ actionũ ſtudia.ergo vĩ ꝙ uita debeat in plura mẽbra diuidi,ꝙ̃ in actiuũ & cõtẽplatiuũ.

¶ Tertium eſt, in reſponſione ad tertiũ, vbi author humana ſtudia ad tria c.reducit ex parte triplicis finis,ſ.cõtẽplationis, actiõis,& voluptatis. Et hoc tertiũ ab vtraque vita excludit ea rõe, qa de humanis ſtudiis ſm rectã rõem eſt ſermo. Nõ pmittit ãt recta rõ hominem ſtudere voluptati tamquàm fini, ſed uel ĩ ordine ad actiones,uel ad cõtemplationes. Et hæc ratio ẽ vniuerſalis, hoceſt, reſpectu omnium voluptatum.Illa autem quæ ex communitate delectationis nobis & brutis animalibus ſumpta eſt ab Ariſtote. particularis eſt, reſpectu ſcilicet delectationũ guſtus, & tactus.

B SED CONTRA eſt, ꝙ iſtæ duæ uitæ ſignificãtur per duas vxores Iacob:actiua qdẽ ꝑ Liã cõtẽplatiua uero ꝑ Rachelẽ. Et ꝑ duas mulieres ꝙ̃ Dñm hoſpitio receperũt, cõtẽplatiua qdẽ ꝑ Mariã,actiua uero ꝑ Marthã, ut Greg.*dicit 6.mora.nõ ãt eſſet hæc congrua ſignificatio, ſi eſſent plures,ꝙ̃ duæ uitæ. ergo ſufficienter diuiditur uita per actiuam & contemplatiuam.

Li.6.c.28 a med. & Homi.14. in Ezec. a medio.

RESP. Dcẽm,ꝙ ſicut dictum

C *eſt,diuiſio iſta datur de uita humana, quæ quidẽ attenditur ſecundum intellectum.Intellectus autem diuiditur per actiuum & contemplatiuum, quia finis intellectiuæ cognitionis uel eſt ipſa cognitio ueritatis;quod pertinet ad intellectum cõtemplatiuum: uel eſt aliqua exterior actio, quod pertinet ad intellectum practicum, ſiue actiuum. & ideo[m] uita etiam ſufficienter diuiditur per actiuam & contemplatiaam.

Art. præc. ad 2.

Concl.

AD PRIMVM ergo dcẽm, ꝙ uita voluptuoſa ponit finem in delectatione corporali,quæ communis eſt nobis, & brutis.Vñ ſicut Phil.* ibidem

D dicit,eſt uita beſtialis.Propter quod nõ comprehenditur ſub præſenti diuiſione,prout uita humana diuiditur in actiuam & contemplatiuam.

Lib.1. ca. 5.10.

AD II dcẽm,ꝙ media conficiunť ex extremis: & iõ uirtute continenť in eis,ſicut tepidũ in calido & frigido,& pallidũ in albo & nigro. Et ſimiliter ſub actiuo & cõtẽplatiuo cõprehendiť id, qđ eſt ex vtroq; cõpoſitũ. Et tñ ſicut in quolibet miſto ꝑdominaťur aliquid ſimpliciũ,ita ẽt in medio gñe uitæ ſuperabundat quandoque quidem contemplatiuum,quandoque uero actiuum.

E AD III dcẽm,ꝙ omnia ſtudia humanarũ actionum,ſi ordinentur ad neceſſitatem præſentis uitæ ſm rationem rectam,pertinent ad vitam actiuam,quæ per ordinatas actiones conſulit neceſſitati uitæ præſentis. Si autem deſeruiant concupiſcentiæ cuicunq;,pertinent ad uitam voluptuoſam,quæ nõ continetur ſub uita actiua. Humana uero ſtudia,quæ ordinantur ad conſiderationem ueritatis,pertinent ad uitam contemplatiuam.

QVÆSTIO CLXXX.

De vita contemplatiua, in octo art. diuiſa.

DEINDE conſiderandum eſt de uita contemplatiua.

Et circa hoc quæruntur octo.

¶Primò,Vtrum vita contemplatiua pertineat tantum

ſpecioſa eſt in aīo, unde ſignificaĩ per Rachelem, de qua dr̃ Gen.27.ꝙ erat pulchra facie: ſed pulchritudo animi attenditur ſm uirtutes morales, & præcipue ſecundum temperantiam, ut Ambroſius dicit in 1.* de offi. ergo uidetur quòd virtutes morales pertineant ad uitam contemplatiuam.

Li.1.ca.8. Et cap.43. to.1.

Sed contra eſt, ꝙ uirtutes morales ordinãtur ad exteriores actiones: ſed Gregorius* dicit in 6. moral. ꝙ ad contemplatiuam uitam pertinet ab exteriori actione quieſcere. ergo uirtutes morales non pertinent ad uitam contemplatiuam.

Li.6.c.28. circa me.

Resp. Dicẽdum, ꝙ ad uitã contemplatiuã põt aliqd pertinere dupliciter: uno mõ, eſſentialiter: alio mõ, diſpoſitiue. ᵐ Eſſentialiter quidẽ virtutes morales nõ pertinent ad vitã contẽplatiuã ⁿ quia finis contẽplatiuæ uitę eſt cõſideratio veritatis. Ad virtutes ãt morales, ſcire quidem, ꝙ pertinet ad cõſideaationem veritatis, paruã ptãtẽ hẽt, ut Philoſophus dicit * in 2. Ethic. Vnde & ipſe in 10. † Ethicorũ, uirtutes morales dicit pertinere ad felicitatem actiuam, non ãt ad contemplatiuam. ᵖ Diſpoſitiue ãt uirtutes morales pertinent ad vitã contemplatiuã ᑫ impeditur enim actus cõtemplationis, i quo eſſentialiter conſiſtit uita contemplatiua, & p vehementiam paſſionum, per quam abſtrahitur intẽctio animæ ab intelligibilibus ad ſenſibilia, & per tumultus exteriores. Virtutes ãt morales impediunt vehementiam paſſionum, & ſedant exteriorũ occupationũ tumultus: ideo virtutes morales diſpoſitiue ad vitam contemplatiuam pertinent.

Concl. m

Lib.1.c.4. in prin. & li.10.c.vl.

Concl. p

† Li.10. ca 7. & 8. to.5

Ad primum ergo dicẽdum, ꝙ ſicut ſupra dictũ * eſt, vita cõtẽplatiua hẽt motiuũ ex parte affectus & ſm hoc dilectio Dei & proximi requirit̃ ad uitam contemplatiuã. Cauſæ ãt mouentes nõ intrãt eſſentiam rei, ſed diſponunt, & perficiunt rẽ. Vnde non ſequit̃, quòd virtutes morales eſſentialiter pertineant ad vitam contemplatiuam.

Ar. præce. D.1189.

Ad II dicẽdum, ꝙ ſanctimonia, i. mũditia, cãtur ex virtutibus, quæ ſunt circa paſſiones ĩpediẽtes puritatẽ rõis. Pax ãt cauſat̃ ex iuſtitia, q̃ eſt circa operationes, ſm illud Iſ.32. Opus iuſtitiæ pax, inquantum ſ. ille, qui ab iniuriis aliorum abſtinet, ſubtrahit litigiorum & tumultuum occaſiones: & ſic virtutes morales diſponunt ad vitã contẽplatiuã, inquantũ cauſant pacem, & munditiam.

Ad III dicẽdum, ꝙ pulchritudo, ſicut ſ. dictum* eſt, conſiſtit in quadã claritate, & debita ꝓportione. Vtrumq; ãt horum radicaliter in rõe inuenit̃, ad quam pertinet & lumen manifeſtans, & ꝓportionem debitã in aliis ordinare: & iõ in vita cõtẽplatiua, q̃ conſiſtit in actu rõnis, per ſe & eſſentialiter inuenit̃ pulchritudo. Vnde Sap.8 de contemplatione ſapientiæ dr̃, Amator factus ſum formæ illius. In uirtutibus ãt moralibus inuenit̃ pulchritudo participatiue, inquantum ſ. participant ordinem rõis, & præcipue in temperantia, quę reprimit concupiſentias maxime lumen rõis obſcurãtes. Et inde eſt, ꝙ uirtus caſtitatis maxime reddit hoiem aptum ad contemplationẽ, inquantũ delectationes venereæ maxime deprimunt mẽtẽ ad ſenſibilia, ut Auguſt. dicit* in lib. ſoliloquiorum.

Q.145.a.2

Li.1.c.10. ante me. to.1.

Articvlvs III.

Vtrum ad vitam contemplatiuam pertineant diuerſi actus.

Ad tertivm ſic ꝓcedit̃. Vr̃ ꝙ ad vitam contemplatiuam pertineãt diuerſi actus. Ricar. n.* de S. Vic. diſtinguit inter contemplationem, meditationem, & cogitationem: ſʒ oĩa iſta vr̃ ad vitã cõtemplatiuã pertinere. ergo vr̃ ꝙ vitæ cõtemplatiuæ ſint ʰ diuerſi actus.

B ¶ 2 Præt. Apoſt. 2. ad Cor. 3. dicit. Nos verò reuelata facie gl̃am Dñi ſpeculantes, transformamur in eandem claritatem: ſed hoc pertinet ad vitam contemplatiuam. ʰ ergo præter tria prędicta, etiam ſpeculatio ad uitã contemplatiuam pertinet.

¶ 3 Præt. Bern. dicit in lib. de cõſider.* ꝙ prima, & maxima cõtemplatio eſt admiratio maieſtatis: ſed admiratio ſm Damaſ. † ponitur ʰ ſpẽs timoris. ergo vr̃ ꝙ plures actus ad vitam contemplatiuam requirantur.

¶ 4 Pręt. Ad uitam contemplatiuam ʰ pertinere dñr oratio, electio, & meditatio, pertinet ẽt ad uitam contemplatiuam auditus: nam de Maria, per quã uita cõtẽplatiua ſignificat̃, dr̃ Lucæ 10. ꝙ ſedens ſecus pedes Dñi audiebat verba illius. ergo vr̃ ꝙ plures actus ad uitam contemplatiuam requirantur.

Sed contra eſt, ꝙ uita hic dicitur operatio, cui homo principalr intendit. ergo ſi plures ſunt operationes uitę contemplatiuæ, non erit vna uita contemplatiua, ſed plures.

Resp. Dicẽdum, ꝙ de uita contemplatiua nunc loquimur ſm ꝙ ad hominem pertinet. Hęc aũt dr̃, a eſt inter hoiem, & angelum, ut patet per Dionyſ. 7. c. de diu. nom.* ꝙ angelus ſimplici apprehenſione ueritatem intuetur. Homo autem quodam ꝓceſſu ex multis pertingit ad intuitũ ſimplicis ueritatis. ᵐ Sic ergo cõtemplatiua vita unum quidem actum habet, in quo finaliter perficit̃, ſ. contẽplationem ueritatis, a quo habet unitatem. Habet autem multos actus, quibus peruenit ad hũc actum finalem*, quorum quidam pertinent ad acceptionem principiorum, ex quibus procedit ad contẽplationem ueritatis: alii autem pertinent ad deductionem principiorum in ueritatẽ eius, cuius cognitio inquiritur. Vltimus autem completiuus actus, eſt ipſa contemplatio ueritatis.

D

E

Ad primum ergo dicendum, ꝙ cogitatio ſm Ricardũ de ſancto Victore,* ur̃ pertinere ad multorum inſpectionem, ex quibus aliquis colligere intendit unam ſimplicẽ ueritatẽ. Vnde ſub cogitatione comprehendi pñt & perceptiones ſenſuum ad cognoſcẽdũ aliquos effectus & imaginationes & diſcurſus rõis circa diuerſa ſigna, uel quæcũq; perducẽtia i ncognitionẽ ueritatis intentæ. Quãuis ſm Aug. 14. de Trin. † cognitio dici poſſit omnis actualis operatio intellectus. Meditatio uero

Svp. Qv. CLXXX. Art. III.

In art. 3. eiuſdẽ q. colligẽ diſtincte nouẽ ad uitã cõtemplatiuã pertinentia, quæ recitantur in litera, & diſtincte applica ad tria membra progreſſus in contẽplatione in corpore articuli poſit i. ſ. acceptionem principiorum, deductionẽ ex principiis acceptis, & contẽplationem ipſam. Et ſic diuide ac diſtribue, ut auditio, lectio, & oro ad acceptionẽ ſpectent: meditatio uero ſpeculatio, conſideratio, & cogitatio, ad deductionẽ: contemplatio demum cũ ſubſequente admiratione; ad ipſam conſummationem contemplationis.

Porr. 850

3. dist. 35. q. 1. art. 2. Et di. 5. q. 4. ar. 2. q. 1. ad 2.

* In lib. de contẽplatione ca. 3.

Lib. 5. de Cõſiderat. in fin. illius.

Li. 2. de F. c. 15

Ca. 7. in ter princ. & med.

Concl. m

Li. 1. de cõtempl. c. 4 cir. princ.

Li. 14. c. 7. a med. to. 3.

ptinere vr̃ ad ꝓceſsũ rõis ex principiis aliqb. pertingentib. ad veritatis alicuius cõtéplationẽ: & ad idẽ ptinet conſiderõ ſm Bernardũ * Quàmuis ſm Philoſophũ in 3. de aĩa, oĩs operõ intellectus, cõſiderõ dicat̃: ſed cõtéplatio ptinet ad ipſum ſimplicem intuitũ veritatis. Vñ idẽ Ricar dicit, † ꝙ cõtemplatio eſt perſpicax, & liber cõtuitus animi ĩ res perſpiciendas. Meditatio ãt eſt intuitus animi in veritatis inquiſitione occupatus. Cogitatio autem eſt animi reſpectus ad euagationem pronus.

Loco citato i arg. 3.

Loco citato in arg. 1

Ad II dcd̃m, ꝙ ſpeculatio, ut gloſſa Aug. dicit ibidem, dr̃ a ſpeculo, nõ a ſpecula. Videre ãt aliqd per ſpeculum, eſt videre cauſam per effectum, in quo eius ſimilitudo relucet: unde ſpeculatio ad meditationem reduci uidetur.

Eſt Aug. i lib. 15. de Trin. c. 8. to. 3.

Ad III dcd̃m, ꝙ admiratio eſt ſpecies timoris cõſequens apprehenſionẽ alicuius rei excedentis nr̃am facultatẽ. Vñ admiratio eſt actus conſequẽs contemplationem ſublimis veritatis. Dictum eſt .n. * quòd contemplatio in affectu terminatur.

Ar. 1. hui* queſt.

Ad IIII dcd̃m, ꝙ hõ ad cognitionẽ veritatis ptingit dupliciter. Vno mõ, ꝑ ea q̃ ab alio accipit: & ſic qdẽ quantũ ad ea q̃ hõ a Deo accipit, neceſſaria eſt orõ, ſm illud Sapi. 7. Inuocaui, & uenit in me ſpiritus ſapiẽtię. Quantũ vero ad ea q̃ accipit ab hoĩe, neceſſarius ẽ audit[a], ſm ꝙ accipit ex uoce loquẽtis: & lectio, ſm ꝙ accipit ex eo ꝙ ꝑ ſcripturam eſt traditũ. Alio mõ, neceſſariũ eſt ꝙ adhibeat proprium ſtudium, & ſic requiritur meditatio.

SVP. QV CLXXX.
ARTIC. IIII.

Port. 851

In ar. 4. eiuſdem q. hoc ſolũ notandũ occurrit, ꝙ vita cõtẽplatiua pt duplicit̃ determinari, ſ. ſm ſe, uel ex parte cõtẽplantis. Secundũ ſe quidẽ tractat̃ in lra. & cõſiſtit in cõtẽplatione Dei principaliter ea rõe, qa cõtemplatio Dei finis eſt cõtẽplationis creaturarũ ſm ſe. Nã iperfecta nãliter ordinant̃ ad pfecta, ut ad finẽ. Ex parte uero cõtẽplationis cõtẽplatiua [illegible] cõſiſtit [illegible] cõtẽplatione, q[illegible] cõtẽpl[illegible] hõ [illegible] principaliter adhibet. Ergo philoſophi, q aſtrorũ uel nãliũ cõtẽplationi, omiſſis oĩb[a], ſtudebant, cõtẽplatiuę uitę participes erãt, ẽt ſi nihil de Dei cõtemplatione curaſſent: ad quam tñ multi eorũ principaliter tendere uidebant̃, illi ſ. q ad rerũ cauſas inueſtigandas incũbebant: & hoc pacto uita cõtẽplatiua apud Gentiles diſtinguebatur contra actiuam.

Inf. art. 7. cor. & q6. 181. ar. 4. a 1 2. & q6. 182. art. 2. ro. Et 3. d. 35. q. 1. ar. 2. q. 3.

In li. 5. de cõſi. in fine illius.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum vita contemplatiua ſolum conſiſtat in contemplatione Dei, an etiam in cõſideratione cuiuſcumque veritatis.

AD QVARTVM ſic proceditur. Vr̃, ꝙ vita cõtẽplatiua nõ ſolũ cõſiſtat in cõtẽplatione Dei, ſed ẽt in cõſiderõne cuiuſcũq; veritatis. Dr̃. n. i Pſa. 138. Mirabilia opera tua, & anima mea[h] cognoſcet nimis: ſed cognitio diuinorũ operũ fit ꝑ aliquã cõtẽplationẽ veritatis. ergo vr̃ ꝙ ad uitã cõtẽplatiuã ptineat, ñ ſolũ diuinã veritatẽ ſed ẽt quãlibet aliã contẽplari.

¶2 Præt. Bernardus in li. de cõſiderat. * dicit, ꝙ prima cõtẽplatio eſt admiratio maieſtatis: ſecunda eſt iudiciorũ Dei: tertia eſt bñficiorũ ipſius: quarta ẽ ꝓmiſſorũ. Sed inter hęc quatuor ſolũ primũ pertinet ad diuinã veritatem, alia uero tria ptinẽt ad effectus ipſius. ergo uita cõtemplatiua non ſolum cõſiſtit in cõſideratione diuinæ veritatis, ſed ẽt in conſideratione veritatis[h] circa diuinos effectus.

¶3 Præt. Ricardus de ſancto Victore * diſtinguit[h] ſex ſpecies contẽplationũ, quarum prima eſt ſm ſolã imaginationẽ, dũ attẽdimus res corporales. Secunda ãt eſt in imaginatione ſm rõem, put. ſ. ſẽſibiliũ ordinẽ & diſpoſitionẽ cõſideramus. Tertia eſt in rõe ſm imaginationẽ, qñ ſ. per inſpectionẽ rerũ viſibiliũ ad inuiſibilia ſubleuamur. Quarta ãt eſt in rõe ſm rõem, qñ ſ. animus intendit inuiſibilibus, quæ imaginatio non nouit. Quinta ãt eſt ſupra rõem, qñ ex diuina reuelatione cognoſcimus ea, quę humana rõe comprehendi non pñt. Sexta ãt eſt ſupra rõem, & præter rõem, quando ſcilicet ex diuina illuminatione cognoſcimus ea quæ humanæ rationi repugnare videnẽ: ſicut ea q̃ dicuntur de myſterio Trinitatis. Sed ſolum vltimum vr̃ ad diuinam veritatem pertinere. ergo contemplatio non ſolum reſpicit diuinam veritatem, ſed ẽt eam, quę in creaturis conſideratur.

Li. 1. de Cõtempl. c. 6.

¶4 Pręt. In uita contemplatiua quæritur contemplatio ueritatis, inquantum eſt perfectio hominis: ſed quælibet veritas eſt perfectio humani intellectus. ergo in qualibet contemplatione veritatis conſiſtit uita contemplatiua.

Sed contra eſt, quòd Greg. dicit in 6. moral. * quòd in contemplatione principium, quod eſt Deus quęritur.

Li. 6. c. 18. in medio

Resp. Dcd̃m, ꝙ ſicut iam dictum eſt. * ad uitã contemplatiuam pertinet aliquid dupliciter. Vno modo, principaliter: alio modo, ſecundario, uel diſpoſitiue.[m] Principaliter quidem ad uitam contemplatiuã pertinet contemplatio diuinę veritatis: [n] quia hmõi contemplatio eſt finis totius humanæ uitæ. Vñ Aug. dicit in 1. de Trini. * quòd cõtemplatio Dei promittitur nobis actionũ oĩum finis, atq; æterna perfectio gaudiorũ, quæ quidem in futura uita erit perfecta, qñ uidebimus eum facie ad faciem: unde & ꝑfectos beatos faciet. Núc ãt contemplatio diuinę ueritatis competit nobis imperfecte, videlicet per ſpeculum, & in ænigmate: vnde per eam fit nobis quędam inchoatio beatitudinis, quę hic incipit ut in futuro continuet̃. Vnde & Philoſophus 10. Eth. * in contemplatione optimi intelligibilis ponit vltimam fęlicitatẽ hominis. Sed quia per diuinos effectus in Dei cõtemplationem manuducimur, ſm illud ad Ro. 1. Inuiſibilia Dei per ea quæ facta ſunt, intellecta conſpiciunt̃: inde eſt ꝙ ẽt [p] contemplatio diuinorũ effectuum ſecundario ad vitam contemplatiuã pertinet, prout ſ. ex hoc manuducitur hõ in Dei cognitionem.[q] Vnde Aug. dicit in libro de uera religio. * ꝙ in creaturarũ conſideratione non vana & peritura curioſitas eſt exercẽda, ſed gradus ad immortalia & ſp manentia faciendus. Sic ergo ex præmiſſis patet, † ꝙ ordine quodam quatuor ad vitã cõtẽplatiuã ptinẽt. Primo quidẽ uirtutes morales: ſecũdo ãt alii actus, ꝑter cõtẽplationẽ: tertio uero cõtẽplatio diuinorũ effectuũ: quartũ uero cõtẽplatiuũ ẽ ipſa cõtẽplatio diuinę veritatis.

Ar. 1. huius queſt.

Concl.

Lib. 1. de Trin. ca. 8. circa me. to. 3.

Li. 10. ca. 6. 7. & 8. to. 5

Concl. 2

Ca. 29. parũ a prin to. 1.

Art. 1. & 3.

Ad primvm ergo dcd̃m, ꝙ Dauid cognitionem operũ Dei q̃rebat, ut ex hoc manuduceretur in Deũ. Vñ alibi dicit Pſa. 142. Meditatus ſum in omnibus operibus tuis, & in factis manuũ tuarũ meditabar: expandi manus meas ad te.

AD

Ad II dicendum, ꝙ ex conſideroe diuinorum iudiciorum manuducitur hō in contemplatione diuinæ iuſtitiæ. Ex conſideroe autem diuinorum beneficiorum, & promiſſorum manuducitur hō in cognitionem diuinæ miſericordiæ, ſeu bonitatis, quaſi per effectus exhibitos, vel exhibendos.

Ad III dcđm, ꝙ per illa, ſex deſignanť gradus, qbus per creaturas in Dei cōtēplationē aſcendiť. Nā in primo gradu poniť perceptio ipſorū ſenſibiliū. In ſcđo uero gradu poniť ꝓgreſſus a ſenſibilibus ad intelligibilia. In tertio uero gradu poniť diiudicatio ſenſibilium ſm̄ intelligibilia. In quarto uero gradu poniť abſoluta conſiderō intelligibilium, in q̄ per ſenſibilia perueniť. In quinto uero gradu poniť contemplatio intelligibiliū, q̄ per ſenſibilia inueniri non pn̄t: ſed per rōem capi poſſunt. In ſexto gradu poniť conſiderō intelligibilium, quæ rō nec inuenire, nec capere pōt, quæ. ſ. pertinent ad ſublimem contemplationem diuinæ veritatis, in qua finaliter contemplatio perficitur.

Ad IIII dicendū, ꝙ vltima perfectio intellectus eſt veritas diuina: aliæ autem ueritates perficiunt intellectum in ordine ad veritatem diuinam.

Porr.o 852 SVP. QV. CLXXX. ART. V.

In art. 5. eiuſd. qō. aduerte circa titulū, ꝙ non eſt hic qō de diuina oīpotētia, cum dr̄, An poſſit uita contēplatiua ptingere ad diuinā uiſionē &c. Sed ly poſſit, denotat potentiā ordinariā ſm̄ inditum naturæ modum. Et ſimiliter in rñſione ad primum, cū Dionyſius dicit, Si aliqs uidens Deum, intellexit qđ uidit, nō ipſum uidit, intelligiť de cōi uſu ſcripturæ, quo multi dr̄r uidiſſe Deum, ſiue imaginarie, ſiue intellectualiter. Et hæc dico pp Moyſem, & Paulū.

1. q. 12. ar. 11. & 1. 2. q. 93. ar. 2. & 3. d. 35. q. 2. art. 2. & 4. di. 49. q. 2. art. 7. & 3. con. c. 47. & uer. qō. 10. art. 11. & quol. 1. art. 1.

Articvlvs V.

Vtrum vita contemplatiua ſecundū ſtatum huius vitæ poſſit pertingere ad viſionem diuinæ eſſentiæ.

Ad qvintvm ſic ꝓcediť. Vr̄ ꝙ vita contemplatiua ſm̄ ſtatū huius vitæ poſſit pertingere ad uiſionem diuinæ eſſentię: quia vt hr̄ Geneſ. 32. Iacob dixit, Vidi[h] Deū facie ad faciē, & ſalua facta eſt aia mea: ſed[h] viſio faciei Dei eſt viſio diuinæ eſſentiæ. ergo vr̄ q aliqs per contemplationem in pn̄ti vita poſſit ſe extendere ad uidendum Deum per eſſentiam.

Li. 6. c. 17. circa finē.

¶ 2 Præt. Greg. dicit in 6. mor.* ꝙ viri contemplatiui ad ſemet ipſos introrſus redeūt in eo ꝙ ſpūalia rimanť, &[h] nequaquā ſecū rerum corporaliū umbras trahunt, vel fortaſſe tractas manu diſcretionis abigunt. Sed incircunſcriptum lumē uidere cupiētes, cunctas circūſcriptionis ſuæ imagines deprimūt, & in eo ꝙ ſup ſe cōtingere appetūt, uincūt qđ sūt: ſed hō nō impediť a uiſione diuinæ eſſentiæ, q̄ eſt lumē incircūſcriptū niſi ꝑ hoc, ꝙ neceſſe hēt ītēdere corporalib. phātaſmatibus. ergo vr̄ ꝙ contemplatio pn̄tis uitæ poteſt ſe extendere ad uidendū incircunſcriptum lumē per eſſentiā.

Li. 2. c. 35. a medio.

¶ 3 Præt. Greg. in 2. de Dial. dicit.* Aīæ uidēti creatorē anguſta eſt oīs creatura. Vir ergo Dei, ſ. beatus Bn̄dictus, q intra globū igneū angelos quoq; ad cęlos redeūtes uidebat, hoc ꝓculdubio cernere nō niſi in Dei lumine poterat: ſed beatus Bn̄dict* adhuc pn̄ti vita viuebat.[h] ergo cōtēplatio pn̄tis vitæ pōt ſe extendere ad uidendam Dei eſſentiam.

Hom. 14. iter med. & finem.

Sed contra eſt, qđ Greg. dicit ſuper Ezech.* Quàmdiu in hac mortali carne viuiť, nullus ita in

A contemplationis uirtute proficit, ut in ipſo incircunſcripti luminis radio mentis oculos infigat.

Resp. Dcđm, ꝙ ſicut Aug. dicit 12. ſuper Geneſ. ad lr̄am,* Nemo[d] videns Deū, uiuit iſta vita, qua mortalr̄ uiuiť in iſtis ſenſibus corporis. Sed niſi ab hac uita quiſq; quodāmō moriať ſiue oīno exiens de corpore, ſiue alienatus a carnalibus ſēſibus, in illā nō ſubuehiť uiſionē, q̄ ſ̄ diligentius pertractata ſunt,* ubi dictū eſt de raptu: & in primo, vbi actū eſt de Dei uiſione.* Sic ergo dcđm eſt, ꝙ in hac vita pōt eē aliqs dupr̄r. Vno mō, ſm̄ actū, inq̄tum ſ. actualr̄ utiť ſenſibus corporis. Et[m] ſic nullo[d] mō

Li. 12. c. 27 circa fin. tom. 3. D. 482.

q. 175. art. 4. & 5. † p. p. q. 12 ar. 11.

Concl. m D. 10.

B contemplatio pn̄tis uitæ pōt pertingere ad uidendum Dei eſſentiā.[n] Alio mō, pōt eſſe aliquis in hac uita potentialr̄, & non ſm̄ actum, inquantum aīa eius eſt corpori mortali coniūcta ut forma, ita tn̄ ut nō utať corporis ſenſibus, aut ēt imaginatione, ſicut accidit in raptu: & ſic[p] pōt contēplatio huius uitæ pertingere ad uiſionē diuinæ eſſentiæ.[q] Vn̄ ſupremus gradus contēplationis pn̄tis uitæ ē, qualem habuit Paulus in raptu, ſm̄ quē fuit medio modo ſe hn̄s iter ſtatū ꝑſentis uitæ, et futuræ.

Concl. p.

Ad primvm ergo dcđm, ꝙ ſicut Dion.* in epiſ. ad Caium monachum dicit. Si aliquis uidēs Deū, intellexit quod uidit, non ipſum uidit, ſed aliquid eorum quæ ſunt eius. Et Greg dicit ſuper Ezech.* ꝙ nequaq̄ oīpotens Deus iam in ſua claritate conſpiciť, ſed quiddam ſub illa ſpeculať aīa, un̄ recte proficiat, & poſt ad uiſionis eius gloriam pertingat. Per hoc ergo ꝙ Iacob dixit. Vidi Deum faciē ad faciem, non eſt intelligendum, ꝙ Dei eſſentiā uiderit, ſed quòd formam, ſ. imaginariam uidit, in qua Deus locutus eſt ei: uel quia per faciē quemlibet cognoſcimus, cognitionem Dei faciem eius uocauit, ſicut gl. Greg. ibidem dicit.*

C

In epiſ. 5 ii capit. Tenebræ, in med. illi*. Hom. 14. iter med. & finem.

1. reſponſio

Gl. ord. ſm̄ ꝑ hunc locum ex Greg. D. 170.

D Ad II dicēdum, ꝙ contemplatio humana ſm̄ ſtatum præſentis uitæ, non pōt eſſe abſque phantaſmatibus: quia connaturale[d] eſt homini, ut ſpecies intelligibiles in phantaſmatibus uideat, ſicut Phil. dicit in 3. de anima. Tamen intellectualis cognitio non ſiſtit in ipſis phātaſmatibus, ſed in eis cōtemplatur puritatem intelligibilis ueritatis: & hoc non ſolum in cognitione naturali, ſed et iam in eis, quæ per reuelationem cognoſcimus. Dicit enim Dion. 2. c. cęleſt. hierarc.* q angelorum hierarchias manifeſtat nobis diuina claritas in quibuſdam ſymbolis figuratis, in cuius uirtute reſtituimur in ſimplum radium, i. in ſimplicem cognitionem intelligibilis ueritatis. Et ſic intelligendū eſt quod Greg.* dicit, ꝙ contemplantes corporalium rerum umbras non ſecum trahunt, quia uidelicet in eis non ſiſtit eorū contemplatio, ſed potius in conſideratione intelligibilis ueritatis.

Ex c. 2. cœleſ. hierar. a medio colligitur.

E

Loco citato in arg.

Ad III dicendum, quòd ex uerbis Greg. non dať intelligi, quòd beatus Bn̄dictus Deum in illa uiſione per eſſentiā uiderit, ſed uult oñdere, quòd quia uidenti Creatorē anguſta eſt oīs creatura, cōſequens eſt, quòd per illuſtrationē diuini luminis de facili poſſint quæcumque uideri: unde ſubdit. Quantumlibet. n. parum de luce creatoris aſpexerit, breue ei fuit omne quod creatum eſt.

ARTICVLVS VI.

Vtrū operatio contēplationis conuenienter diſtinguatur per tres motus, circularē, rectū, & obliquū.

F AD SEXTVM ſic ꝓcedit̄. Vr̄ ꝙ inconuenienter operatio contēplationis diſtinguat̄ ꝑ tres motus, circularē, rectū, & obliquum. 4. c. de Diu. nom. * Contemplatio. n. tm̄ ad quietem pertinet, ſm̄ illud Sap. 8. Intrās in domū meā, cōquieſcā cū illa: ſd̄ [h] mot⁹ qeti opponit̄. ñ ergo opationes cōtēplatiuæ uitæ ꝑ motus deſignari debēt.

¶ 2 Pręt. Actio cōtēplatiuę uitę ad intellectū ꝑtinet, [h] ſm̄ quē hō cū angelis cōuenit: ſed i angelis aſſr aſſignat Dionyſ. † hos motus, q̄ in aīa. Dicit. n. motū circularē angeli eſſe ſm̄ illuminatiōes pulchri & boni. Motū āt circularē aīæ ſm̄ plura d̄terminat, quorū primū eſt introitus aīæ ab exterioribus ad ſeipſam. Sm̄ eſt quædā conuolutio virtutū ipſius, per quē aīa liberat̄ ab errore, & ab exteriori occupatione. Tertiū āt eſt vnio ad ea q̄ ſupra ſe ſunt. Sſr ēt differēter deſcribit motū rectum utriuſq;. Nā rectū motū angeli dicit eſſe, ſm̄ ꝙ procedit ad ſubiectorū ꝓuid̄: tiā: motū āt rectū aīæ ponit i duobus. Primo q̄dē in hoc, ꝙ progredit̄ ad ea q̄ ſunt circa ipſam. Scd̄o aūt in hoc, ꝙ ab exteriorib. ad ſimplices cōtēplationes eleuat̄. Sd̄ et motū obliquū diuerſimode in vtriſq; d̄terminat. Nā obliquū motū i angelis aſſignat in hoc, ꝙ prouidēdo minus hn̄t; b. manēt i idētitate circa Deū. Obliquū āt motū aīę aſsignat ex eo ꝙ aīa illuminat̄ diuinis cogitationib. rōaliter & diffuſe. Nō ergo uidentur conuenienter aſſignari operationes contēplationis per modos ꝓdictos.

¶ 3 Præt. Ricard. de Sācto Vict. in lib. de cōtempl. * ponit multas alias d̄rias motuū ad ſimilitudinē uolātiliū cęli, quorū q̄dā nūc ad altiora ſe extollūt, nūc āt in inferiora demergunt̄ & hoc ſæpius repetere vn̄r. Alia uero dextrorſū, uł ſiniſtrorſum diuertunt multoties. Quædā vero mouent̄ in anteriora, uel poſteriora frequenter. Alia uero quaſi in gyrū uertunt̄ ſm̄ latiores, uel contractiores circuitus. Quædā uero quaſi immobiliter ſuſpē ſe in uno loco manēt. [h] ergo v̄r ꝙ nō ſint ſolum tres motus contemplationis.

IN CONTRARIVM eſt authoritas Dionyſij. *

RESP. Dicendum, ꝙ ſicut dictum eſt ſ̄, * operatio intellectus, i qua cōtēplatio eſſentialiter conſiſtit, motus d̄r, ſm̄ ꝙ G motus eſt actus ꝑfecti, ut Phil. dicit in 3. de anima. * Quia uero per ſenſibilia in cognitionē intelligibilium deuenimus, operationes aūt ſenſibiles ſine motu non fiunt, inde eſt ꝙ ēt opationes intelligibiles quaſi motus quidam deſcribuntur, & ſm̄ ſimilitudinem diuerſorum motuū earū differentia aſſignatur. In motibus āt cor- H poralibus perfectiores & primi ſunt locales, ut probat̄ i 8. phyſi. † & iō [m] ſub eorū ſimilitudine potiſſimæ operationes intelligibiles deſcribunt̄, quorum quidem ſunt tres differētię [n]. Nā q̄dā eſt circularis, ſm̄ quē aliquid mouetur uniformiter circa idē centrum. Alius āt eſt rectus, ſm̄ quem aliquid procedit ab uno in aliud. Tertius āt eſt obliquus, quaſi com- I poſitus ex utroq;: & iō in operationibus intelligibilib⁹ id ꝙ ſimpl̄r hēt uniformitatē, attribuitur motui circulari. Operatio āt intelligibilis, ſm̄ quā ꝓceditur de uno in aliud, attribuit̄ motui recto. Operatio; āt itelligibilis hn̄s al. q̄d uniformitatis ſimul cū ꝓceſſu ad diuerſa, attribuit̄ motui aliquo.

AD PRIMVM ergo dcd̄m, ꝙ motus corporales exterio- K res opponuntur quieti cōtemplationis, quæ intelligitur eſſe ab exterioribus occupationibus: ſed motus intelligibilium operationum ad ipſam quietē cōtemplationis pertinent.

AD II dcd̄m, ꝙ hō conuenit in intellectu cū angelis in gn̄e, ſed uis intellectiua eſt multo altior in angelo, q̄ i hoīe: & iō alio mō oportet hos motus i hoīb. & i angelis aſſignare, ſm̄ ꝙ diuerſimodè ſe hn̄t ad uniformitatē. Intell̄s. n. angeli habet cognitionē uniformē ſm̄ duo. Primo q̄dē, q̄a ñ acq̄rit itelligibilē ueritatē ex uarietate rerū cōpoſitarū. Scd̄o, [d] q̄a ñ itelligit ueritatē intelligibilē diſcurſiuè, ſd̄ ſimplici ituitu. Intell̄s vero aīę à ſēſi- D. 141.

SVP. QV. CLXXX. ARTIC. VI.

Porre. p. to. 853 Sup. q. 179 art. 1. ad 3 Et uer. q. 8 ar. 15. ad 3 & q. 10. ar. 8. ad. 10. Et Dion. 4. le 7. cor. 21. Et op. 10. li. 3. c. 2. & 3. C. 4. par. 1, à med.

IN art. 6. eiuſd. q. circa diſtinctionē motuum contemplationis per circularē, rectum, & obliquum, aduerte primo, q̄d quia hæc diſtinctio cōis eſt angelis & hoībus, & rurſus comprehenſoribus & viatoribus: iō non pōt unico exemplo quodlibet membrum declarari. Sed ex lr̄a facile cōe quid colligi pōt, ut motus circularis ſit ipſa ſimplex Dei cōtemplatio. Rectus uero in nobis quidē diſcurſus nālis, in angelis uero illuminatio, qua ſuperiores illuminant inferiores quaſi nāliter. Obliquus autem diuinis utitur ut principiis, & diſcurſu in nobis, vel illuminatione in angelis ut actu, ſeu effectu, ut ſic ſit compoſitus ex recto & circulari. Et ſcias ꝙ iſte ſermo eſt parabolic⁹ ad ſimilitudinē motus circularis, qui proprius eſt cęlo, & motus recti, ſ. a medio, vel ad medium, qui proprius eſt elementis: & motus obliqui, quem experimur cōtinue in agitatione uentorum, & ꝓprius eſt miſtis. Vnde non oportet omnimodā ſimilitudinē in metaphora hac quærere, ſed ſat eſt intelligere quod dicitur.

† Cap. 4. de diui. nom. par. 1. à medio.

¶ In eodē art. in rn̄ſione ad ſm̄, dubiū occurrit circa illa uerba, ꝙ angeli indeſinēter abſque principio & fine intuent̄ Deū. Nam cum angeli nō fuerint creati ab æterno, nec ēt fuerint beati ab æterno, conſtat quòd nō abſque principio cęperint uidere Deum.

¶ Ad hoc d̄r, ꝙ viſio beata, de qua eſt ſermo, qua angeli uidēt Deum, pōt iudicari, ſeu conſiderari dupliciter. Vno mō, ſm̄ ſe, hoc eſt, ſm̄ idem ſui ordinis, & ſuę ꝓpriæ menſuræ. Alio mō, ex parte uidentis. Et ſi conſideret̄ ſm̄ ſe, ſic cum conſtet ꝙ eſt diuini ordinis, & propria eius menſura eſt non tp̄s qdcumque, nec æuum, ſed æternitas, participata th̄, vt in q̄ō. 10. primi libri huius operis patet, & æternitati participatæ accidat hēe principium durationis (pōt namque coæterna eſſe æternitati per eſſentiam, ut patet ſi Deus creaſſet unum angelum beatum ab æterno) iō uiſio beata angeli uere ſm̄ ſe d̄r abſque principio & fine: q̄m ut * dictum eſt, accidit ſibi habere principiū ex parte uidentis, q̄d eſt ſm̄ membrū, q̄d eſt conſiderare viſionem beatam ſecūdo mō. Sic. n. conſiderata principium habet durationis. Sicut ſi diceremus, ꝙ motus circularis caret principio & fine ſm̄ ſe. Per accidens tamen, ſi q̄nque inchoauit, diceret̄ habere principium.

Loco cit. In arg. 2. * q. 175. ar tic. 1. ad 3. Lib. 3. tex. 28. & c. 2.

¶ In eadem rn̄ſione circa motum circularem aīę nota ꝓgreſſum literę. ſi e u lem, ut primo anima aciem intellectionis a compoſitis ad ſimplicia reducat, hoc eſt, a ſenſibilibus quæ conſtat eſſe compoſita ad ſeipſam unus contemplandā, q̄ eſt ſimplex, ꝑueniat. Et hic eſt prim⁹ grad⁹. Deinde a ſeipſa aſcēdat diſcurrendo ad cōtēplationē quidditatis ſimplicis, ita ꝙ hoc ſiet in termino diſcurſus abſque diſcurſu aliquo, tamq̄ ſi contēplet̄ unā ſubſtantiā ſeparatam. Et hic modus videt̄ eſſe progreſſus ille, quem poſuit. Auempace in aſcenſu ad ſubſtātias ſeparatas expoliādo quidditatē a quidditate. Et in hac ſpeculatione non eſt error, ſed aut totum, aut nihil attingitur, ut dicit̄ in nono metaphiſic. Et quoniam in

Lib. 8. tex. 55. & 57. to. 2. Cand. [illegible]

Lib. 1. ca. 3.

bilibus rebus accipit, intelligibilẽ veritatẽ, & cũ quodam diſcurſu rõis ipſius eã intelligit. Et iõ Diony.* motum circularem in angelis aſſignat, inquantũ vniformiter & indeſinẽter abſq; principio & fine intuẽtur Deũ: ſicut motus circularis carens principio & fine uniformiter eſt circa idẽ cẽtrũ. In aĩa vero anteq̃ ad iſtã vniformitatẽ perueniat, exigit, q duplex ei⁹ difformitas amoueat̃. Primo quidẽ, illa q̃ eſt ex diuerſitate exteriorũ rerũ, prout.ſ. relinqt exteriora: & hoc eſt, qđ primo ponit in motu circulari animæ introitũ ipſius ab exteriorib. ad ſeipſam. Secundo ãt oportet q remoueat̃ ſecunda difformitas,
C
quæ eſt per diſcurſum rõnis Et hoc idẽ cõtingit ſm q omnes operationes animæ reducunt̃ ad ſimplicẽ contemplationem intelligibilis veritatis. Et hoc ẽ q ſecũdo dicit, q neceſſaria eſt vniformis conuolutio intellectualiũ virtutũ ipſius, ut.ſ. ceſſante diſcurſu figatur eius intuitus in cõtẽplõne vnius ſimplicis veritatis. Et in hac operõne aĩæ nõ eſt error, ſicut patet,
D
q circa intellectũ primorũ principiorũ nõ erraт̃, q̃ ſimplici ĩtuitu cognoſcimus. Et tunc iſtis duob. præmiſſis, tertio ponitur vniformitas conformis angelis, ſm q pтermiſſis oĩbus, in ſola Dei cõtemplatione perſiſtit. Et hoc eſt q dicit, Deinde ſic uniformis facta vnite, i. conformiter vnitis virtutibus, ad pulchrũ & bonũ manuducit̃. Motus ãt rectus in angelis accipi
E
non põt ſm id q in conſiderando procedat ab vno in aliud, ſed ſolum ſm ordinem ſuæ prouidentiæ, ſm.ſ. q angelus ſuperior inferiores illuminat p medios. Et hoc eſt quòd dicit, q in directum mouentur angeli quãdo procedunt ad ſubiectorum prouidentiam recta omnia tranſeuntes, ideſt, ſecundum ea, quæ ſecundum rectum ordinẽ diſponuntur. Sed rectum modum ponit anima ſecundum hoc, q ab exteriorib. ſenſibilibus procedit ad intelligibiliũ cognitionem. Obliquum autẽ motum ponit in angelo compoſitum ex recto & circulari, inquantum ſm contemplationem Dei inferiorib. prouidet.
B
In anima autem ponit motum obliquũ, ſimiliter ex recto, & circulari compoſitum, prout illuminationibus diuinis ratiocinando utitur.

Ad III dicendum, q illę diuerſitates motuum, quæ accipiũtur ſm dñiam eius quod eſt ſurſum & deorſum, dextrorſũ & ſiniſtrorſum, ante & retro, & ſm diuerſos circuitus, oẽs
C
continentur ſub motu recto, uel obliquo: nam per oẽs deſignatur diſcurſus rõnis. Quod quidem ſi ſit a gñe ad ſpeciẽ, uel a toto ad partem, erit, ut ipſe exponit,* ſm ſurſum, & deorſum. Si verò ſit ab uno oppoſitorũ in aliud, erit ſm dextrorſum & ſiniſtrorſum. Si uerò ſit a cauſis in effectus, erit ante & retro. Si verò ſit ſm accidentia q̃ circunſtant rem pропinquam, vel remotam, erit circuitus.
D
Diſcurſus autem rõis, qñ eſt a ſenſibilibus ad intelligibilia ſm ordinem naturalis rationis, ptinet ad motum rectum. Qñ autem eſt ſm illuminationes diuinas, pertinet ad motum obliquum, ut ex dictis patet.* Sola autẽ immobilitas quam ponit pertinet ad motũ circularem. Vñ patet q Dion.* multo ſufficiẽtius, & ſubtilius motũ cõtẽplationis deſcribit.
E

Articvlvs VII.

Vtrum contemplatio delectationem habeat.

Ad septimvm ſic pcedit̃. Vr̃ q cõtẽplatio delectationẽ nõ hẽat. Delectatio.n.ad vim appetitiuã ptinet: ſed cõtẽplatio principalr̃ cõſiſtit in intellectu. ergo vr̃ q delectatio non pertineat ad cõtemplationem. ¶ 2 Prat. Omnis contentio, &

In hoc gradu, quantũ ad propoſitũ ſpectat, principaliter conſideratur excluſio diſcurſus: iõ author exemplariter declarauit hunc gradum in cognitione complexa primorũ principiorum in qua eſt clare euidentia ſine diſcurſu. Poſt hos ãt duos grad⁹, tertius ponitur, in quo ipſa contemplatio diuinæ Veritatis conſiſtit ſm aſſimilationẽ ad viſionẽ, qua angeli uident Deum.

¶ Sed ſtatĩ accidit hic dubiũ, quo pacto tertius hic gradus attribuat̃ vitæ cõtẽplatiuę hoĩs in vita, cum nõ poſſimus vltra aſcẽdere, q̃ ſecundus grad⁹ donet. Conſtat .n. q ſũmum in cõtẽplatione nr̃a gradũ obtinet, cũ aĩa expoliãdo qdditatẽ a qdditate ad ſimplicẽ qdditatẽ intuẽdã puenit. Quãuis nec per hoc pertingere pſſit ad quidditatiue intelligẽdũ aliquã ſubſtantiã ſeparatã, ut diffuſe habes l 3. cõtra Ge. c. 45

Loco citato in arg.

¶ Ad hoc dr̃, q doctrina iſta theologica eſt nec ſiſtit in puris naturalibus: ſed de natura nr̃a ut pficit̃ gr̃a diuinæ illuminatiõis, tractat. Et ppea licet naturaliter nõ poſſimus cõtemplando ſupra ſm̃ gradũ aſcendere, ſm tñ diuini luminis participatiõnẽ altius mẽs humana conſcendit: non ſine phãtaſmatibus tñ. Et ſic mot⁹ circularis, hoc eſt, vniformis Dei cõtẽplatio, cũ cõtẽplatiõe nr̃a ſaluat̃. Põt & aliter dici, q ſcđs gradus differt a tertio ĩ hoc, q obiectũ ſecundi ẽ qdcumq; ſimplex intelligibile, ad q intuẽdum ñgit̃ ſine diſcurſu aliquo: obiectũ ãt tertii eſt non quodcumque ſimplex intelligibile, ſed ſolus Deus. Naturalis autem progreſſus eſt aſcendere a quocumque intelligibili ſimplici ad Deum ipſum Et ſic tertius gradus ponitur ſuperior ſecundo, ſicut habens obiectum determinatum ſimpliciſſimum & cæter. reſpectu habentis obiectũ indeterminate. Et hæc reſponſio ſubtilior, & magis conſona literæ videtur: quoniam in ſecundo gradu indeterminate ponitur obiectum, in tertio uero determinate. Oportet tamen huiuſmodi contemplationem Dei diuina illuminatione

A fulciri, alioqui ſimilitudinis angelicę viſionis expers eſſet.

¶ In eod. art. in reſp. ad 3, & 2. ſimul, dubium occurrit circa ſufficientiam horũ motuũ cõtemplationis: qm̃ pтermiſſis vr̃ motus, quo aĩa a magis intelligibilib. ad minus intelligibilia, ſeu ſenſibilia contemplando procedit, & ut conſtat, q hmõi contemplatio recta eſt, & forte frequentior.

Q uo ad hũc pтermiſſum motum dicitur, patet ex eo, q nec eſt mot⁹ obliquus, quia nihil eſt hic diuinę informitatis: nec circularis, vt patet: nec rect⁹ qa rectus eſt a ſenſibilib. ad intelligibilia.

¶ Ad hoc dr̃, q qa imperfecta ĩ aliqua ſpẽ, ſeu gñe reducunt ad perfectum illius, ideo motus iſte tanq̃ imperfectus in gñe motus recti, reducit̃ ad motum rectum, & nõ eſt pтermiſſus, ſed ſub recto comprehenſus reductiue. Motus.n. rect⁹ principaliter cõſiſtit in aſcenſu a ſenſibilib. ad intelligibilia, qui proprie mot⁹ eſt ad perfectionem. Secũdarío ãt ad eum ſpectat regredi, q minoris perfectionis vr̃, vt hic, vt in calce lr̃æ patet, cum contẽplatio diſcurſiua cõis ſit motui obliquo, & recto. Sed ĩ obliquo hẽt pro rõne & principio diuinã illuminãtiõnẽ, ĩ recto ãt ſoli rõi naturali innititur.

Loco citato in arg.

SVP. QV. CLXXX.

ART. VII.

In art. 7. eiuſd. q. in corp. ar. aduerte q cum dr̃, q delectatio cõtemplationis excedit omnem humanã delectationem, intelligitur non ſolum ſecũdum ſe, ſed etiam quo ad nos ex parte aĩæ habentis habitũ contemplatiuæ charitatis. Et ſignũ eius eſt, q talis tolerat q̃cunque contraria delectationibus corporalib. & ſenſibilibus, potius q̃ amittat contemplatiuam delectationem. Videmus.n. tales præferre cõtemplationem delectationib. tam venereorũ, & cibi & potus, & reliquorum bonorũ mũdi, puta, gloriæ, dignitatum &c. Quod ex votum affectu procul dubio procedit.

In ſolu. ad 1.

Locis in argu. 1. & 2. citatis.

Per. perto. 854

1. 2. q. 3. a. 5. co. Et diſ. 1 . . . 4 a. 2. q. 2. ad 1. Et Boet. de hebdo. Princ.

¶ In reſpõſ. ad primũ eiuſ. art. circa illa verba, Et hæc eſt ultima perfectio vitæ cõtemplatiuę, vt.ſ. ñi ſolũ . . . iii 3 . . . tiana

uina veritas videat, ſed etiã ut amet, grãdis ſcrupul⁹ occurreret d fruitione, ſeu fęlicitate æterna cõtra authoré, q̃ cõſiſtet in actu amandi, niſi in articulo ſecundo huiuſmet q̃ô. ad primũ, determinaſſet q̃ amor ptinet ad extrinſecã perfectioné vitæ cõtẽplatiuæ. Et ppea cũ hic dr̃, q̃ eſt ultima pfectio, intelligẽdũ eſt de pfectiõe extrinſeca. Q̃ô ât de fælicitate in quo conſiſtat, eſt de perfectiõe eſſentiali. Et ſic omnia conſonant.

Ho. 14. inter mediũ & finem.

Li. 10. c. 4. to. 5.

¶ In rñſione ad quartũ euiſdẽ articuli circa claudicationẽ Iacob, hoceſt, defectum tpalem annexũ vitę contẽplatiuæ, aduerte q̃ dupliciter referri pt ad cõtemplationem tpalis defectus. Primo, ut conſeq̃ens ex ipſa cõtemplatione, q̃a .ſ. dũ inhærens eſt cõtemplationi diuinæ, deficit ab amore tpaliũ. Secundo, ut augens amoré contemplationis: q̃a debilitato tpali amore, magis inardeſcit amor ſpũalium. Qui .n. tpalib. ñ confidit, ſpũalib. neceſſe ẽ innitat̃, ſicut claudicans vno pede, inniti tur alteri ſano. Et hanc ſecundã relationem tractat hic ex Greg. author.

Ho. 14. a medio.

ꝰoẽ certamen impedit delectationẽ: ſed in contemplatione eſt contentio & certamẽ. dicit .n. Greg. ſuper Ezec. * q̃ anima cum contemplari Deũ nititur, velut in quodã certamine poſita: mõ quaſi exuperat: q̃a intelligendo & ſentiendo de incircũſcripto lumine aliq̃d deguſtat: mõ ſuccũbit, q̃a deguſtãdo iterũ deficit. ergo uita contemplatiua nõ habet dilectionem.

¶ 3 Pręt. Delectatio ſequit̃ operõnemᵇ perfectã, ut dr̃ 10. Ethi. † ſed contemplatio vię eſt imꝑfecta, ẽm illud 1. ad Cor. 13. Videmus nũc per ſpeculũ in ænigmate. ergo vr̃ q̃ vita contemplatiua delectationem nõ habeat.

¶ 4 Pręt. Læſio corporalisᵇ delectationẽ impedit: ſed contẽplatio inducit læſionem corporalẽ. uñ Ge. 32. dr̃, q̃ Iacob poſtq̃ dixerat, Vidi Dñm facie ad faciem, claudicabat pede, eo q̃ tetigerit neruũ femoris eius, & obſtupuerit. ergo videtur q̃ in vita contemplatiua non ſit delectatio.

Sed contra eſt, q̃ de contemplatione ſapientię dr̃ Sap. 8. Non hẽt amaritudinẽ cõuerſatio illius, nec tædiũ cõuictus eius, ſed lætitiam & gaudiũ. Et Greg. dicit ſuper Ezech. * quòd cõtemplatiua vita amabilis valde dulcedo eſt. I.

Resp. Dcẽdm, q̃ aliqua contemplatio põt eſſe delectabilis dupliciter. Vno mõ, rõe ipſius operationis: quia vnicuique delectabilis eſt operatio ſibi conueniens ẽm propriam naturam, vel habitũ. Contemplatio ât veritatis competit homini ẽm ſuam naturam, prout eſt animal rationale: ex quo contingit, quòd omnes homines natura ſcire deſiderant: & per conſequens in cognitione veritatis delectantur. Et adhuc magis fit hoc delectabile habenti habitũ ſapientiæ & ſcientiæ, ex quo accidit q̃ ſine difficultate aliquis contemplatur. Alio K mõ, contemplatio redditur delectabilis ex parte obiecti, inquantũ .ſ. aliquis rem amatam contẽplatur. Sicut ẽt accidit in viſione corporali, quę delectabilis redditur, non ſolum ex eo q̃ ipſũ videre eſt delectabile: ſed ẽt ex eo q̃ videt quis perſonam amatam. Quia ergo vita contemplatiua præcipue conſiſtit in contemplatione Dei, ad quam mouet charitas, ut dictum eſt, * inde eſt q̃ ᵐin uita cõtemplatiua nõ ſolũ eſt delectatio rõe ipſius contẽplationis, ſed ẽt rõe ipſius diuini amoris. Et quantũ ad vtrumq; eius delectatio oẽm delectationem humanã excedit. Nã & delectatio ſpũalis potior eſt q̃ carnalis, ut ſ. habitũ eſt, * cũ de paſſionib. age

Ar. 2. huius q. & ar. 4. Concl.

1. 2. q. 31. ar. 4.

F retur, & ipſe amor quo ex charitate Deus diligit, oẽm amoré excedit. Vñ & in Pſa. 33. dr̃: Guſtate, & videte, quoniam ſuauis eſt Dominus.

Ad primum ergo dcẽdm, q̃ vitaᵈ contemplatiua, licet eſſentialiter conſiſtat in intellectu: principiũ tñ hẽt in affectu, inquantũ videlicet aliquis ex charitate ad Dei contemplationẽ incitat̃. Et quia finis rñdet principio, inde eſt q̃ ẽt terminus & finis cõtẽplatiuæ vitę habet̃ in affectu, dum .ſ. aliq̃s in viſione rei amatæ delectatur, & ipſa delectatio rei viſæ amplius excitat amoré. Vnde Greg. dicit ſuper Ezec. * q̃ cum quis ipſum, quẽ amat, viderit, G in amoré ipſius amplius igneſcit. Et hæc eſt ultima perfectio contemplatiuæ uitæ, ut ſcilicet non ſolum diuina veritas videatur, ſed etiam ut amet̃.

D. 1159.

Homi. 14. a medio.

Ad II dcẽdm, q̃ contentio, vel certamen q̃ prouenit ex contrarietate exterioris rei, impedit illiᵉ rei delectationem. Non .n. aliquis delectat̃ in re, cõtra quã pugnat, ſed in re, ꝓ qua quis pugnat, cũ eã hõ adeptus fuerit, cæteris parib. magis in ea delectatur. Sicut Aug. dicit in 8. confe. * q̃ quanto fuit maius periculũ in ꝓlio, tanto maius eſt gaudiũ in triũpho. Nõ eſt ât in cõtemplatione contentio & certamen ex contrarietate veritatis quã contẽpla H murꝰ, ſed ex defectu nr̃i intellectus, & ex corruptibili corpore, q̃ nos ad inferiora retrahit, ẽm illud Sap. 9. Corpus quod corrũpitur, aggrauat animã, & deprimit terrena inhabitatio ſenſum multa cogitantem. Et inde eſt q̃ quando homo pertigit ad contemplationem veritatis, ardẽtius eã amat: ſed magis odit proprium defectum, & grauitatẽ corruptibilis corporis, ut dicat cum Apoſtolo. Infelix ego homo, quis me liberabit de corpore mortis huius? Vñ & Greg. dicit ſuper Ezec. * Cũ Deus iam per deſiderium & intellectum cognoſcitur, omnem voluptatem carnis areſacit.

Li. 8. ca. 3. ante mediũ to. 1.

Homi. 14 aliquantulum a me.

Ad III dcẽdm, q̃ contẽplatio Dei in hac vita imꝑfecta ẽ reſpectu contẽplõnis p̃riæ, & ſilr̃ delectatio cõtẽplationis viæ eſt imperfecta reſpũ delectationis cõtẽplationis patriæ, de qua dr̃ in Pſ. 35. De torrente voluptatis tuę potabis eos. Sed contẽplatio diuinorũ, q̃ habet̃ in uia, etſi ſit imꝑfecta, tñ eſt delectabilior oĩ alia cõtẽplatione quantum cunque pfecta, ꝑꝑ excellentiã rei contemplatæ. Vnde Philo. dicit in 1. de partib. animaliũ. * Accidit circa illas honorabiles exiſtentes & diuinas ſubſtantias, minores nobis exiſtere theorias: ſed K etſi ẽm modicũ attingamus eas, tñ ꝑꝑ honorabilitatẽ cognoſcendi delectabilius aliq̃d habent, q̃ q̃ apud nos omnia. Et hoc eſt ẽt quod Greg. dicit ſuper Ezechielem. * Contemplatiua uita amabilis valde dulcedo eſt, quæ ſup ſemetipſam animã rapit, cæleſtia aperit, ſpũalia mẽtis oculis pateſacit.

Lib. 1. c. 5. circa principio. 4.

Hom. 14 a medio.

Ad IIII dcẽdm, q̃ Iacob poſt contemplationem uno pede claudicabat: quia neceſſe eſt ut debilitato amore ſęculi, conualeſcat aliquis ad amorem Dei, ut Greg. dicit ſuper Ezechielem. * Et ĩõ poſt agnitionem ſuauitatis Dei vnus in nobis pes ſanus remanet, atque alius claudicat. Omnis enĩ qui uno pede claudicat, ſolum illi pedi innititur, quem ſanum habet.

Ho. 14 in Ezech. inter mediũ & finem.

SVP.

SVP. QV. CLXXX.

ARTIC. VIII.

Rom. pro. 855

4.q.10.ar. 4. ad 3. Et 3. diſt.35. q.1. art.4. q.4.

IN art. 8. eiuſd. q. tria ſũt notãda. Primũ cũ dr̃, In opibus cõtẽplatiuæ corpaliter non laboramus, ly corporaliter, nõ ſumitur vt diſtinguit' contra ſpũaliter, hoc eſt, immaterialiter: qm cõſtat ſic corporaliter nos laborare contẽplãdo in parte ſenſitiua miniſtrãte itellectui, cuius ſignũ eſt fatigatio in continuãdo, cũ exinanitione quodãmodo relicta ſpũum. Sed accipit' corporaliter, vt diſtinguit' contra aialiter, ſicut corpus diſtinguit' contra animam. Sic enim ſolum corporaliter laborant, qui membris coporalibus operãdo viuũt, vt artifices, agricolæ, & hmõi. Contemplatio aũt fit ſedendo & quieſcendo, & ideo abſq; corporali labore fieri dicitur.

Li.10. c.4. parũ ante fin. to. 2.

Li.5. c.23. circa med.

¶Scđm eſt, ꝙ dũ ibidẽ ſubdit', Vnde magis continuè in hmõi opibus ꝑſiſtere poſſumus, intelligendum eſt non totaliter, ſed ꝙ ex hac conditione habetur non nulla ratio diuturnitatis in conte[...]ando. Ita ꝙ [...] ſermo de diuturnitate, quo ad nos, non [...] intentionis [...] literæ dicere, ꝙ [...] contemplatiua ex parte nr̃i ſit totaliter di[...] na, eo qa nõ eſt ibi labor corporalis: cũ ẽt ex parte nr̃i minꝰ diuturna inueniatur, dum ex corporis grauitate retrahimur ab altitudine contẽplationis, ut in tale: qõnis ſequẽtis author ex Gregorio dicit. Sed intendit ꝙ ex hoc contemplatio ex parte nr̃i eſt magis continua, hoc eſt, magis ac magis cõtinuari põt, ꝙ corporalis labor ibi non interuenit. Hæc.n. negatio impedientis laboris, manifeſtè ad maiorẽ continuitatẽ confert.

Li.10. Eth. c.7. ad fin. ꝑcipue tomo 5.

Homil.14. a medio.

Concl.

Li. 1. c.13. inter prin. & medium. concl. p

¶Tertiũ eſt i rñſione ad ſ̃m, vbi manifeſtè hẽs, ꝙ ſuperius diximus de motu circulari in hac vita, hoc eſt, ſumma Dei contemplatione, & ꝙ poſſibilis, & ꝙ diuina, & ꝙ tranſitoria eſt.

ARTICVLVS VIII.

Vtrũ vita contẽplatiua ſit diuturna.

AD OCTAVVM ſic ꝓcedit. Vr̃ ꝙ vita cõtẽplatiua nõ ſit diuturna. Vita.n. contemplatiua eſſentialiter cõſiſtit in his q̃ ad intellectũ ꝑtinent: ſed oẽs intellectiuæ ꝑfectiones huius vitę[h] euacuabũtur, ſ̃m illud 1. ad Cor.13. Siuè prophetię euacuabũtur, ſiuè linguę ceſſabũt, ſiue ſcientia deſtructur. ergo vita contemplatiua euacuatur.

¶2 Pręt. Dulcedinẽ contemplationis aliqs hõ raptim & ptrãſeundo deguſtat. vñ Aug. dicit in 10. confeſſ.* Intromittis me in affectũ multũ inuſitatũ itrorſus ad quã neſcio dulcedinem, ſed redeo in hoc ærũnoſis põderib. Greg. ẽt dicit 15. Moral.* exponens illud Iob.4. Cũ ſpũs me pñte trãſiret. In ſuauitate, inqt, cõtẽplationis intimæ nõ diu mẽs figit, qa ad ſemetipsã ipſa immẽſitate luminis reuerberata reuocat.[h] ergo vita contemplatiua non eſt diuturna.

¶3 Pręt. Illud qđ nõ eſt homini[h] cõnaturale, nõ põt eſſe diuturnũ: vita aũt contẽplatiua eſt melior, q̃ ſ̃m hoĩem, vt Phil. dicit 10. Eth.* ergo vr̃ ꝙ uita cõtemplatiua non ſit diuturna.

SED CONTRA eſt, ꝙ Dñs dicit Luc.10. Maria optimã partẽ elegit, quæ non auferet ab ea: quia ut Greg. dicit ſup Ezec.* cõtemplatiua hic incipit, vt in cęleſti patria perficiatur.

RESP. Dicendum, ꝙ aliquid põt dici diuturnũ dupliciter. Vno modo, ſ̃m ſuã naturã: alio mõ quo ad nos.[m] Scđm ſe q̃dẽ manifeſtũ eſt, ꝙ uita contẽplatiua diuturna eſt dupliciter[a]. Vno mõ, eo ꝙ uerſat circa incorruptibilia, & immobilia. Alio mõ, qa nõ hẽt cõtrarietatẽ. Delectationi.n. q̃ eſt in cõſiderando, nihil eſt contrariũ, ut dr̃ in 1. Topic.* Sed[p] quo ad nos ẽt uita contẽplatiua diuturna eſt, tum qa cõpetit nobis ſ̃m actionẽ incorruptibilis partis aĩæ. ſ. ſ̃m intellectum: unde põt poſt hãc uitã durare. Alio mõ, quia i operib. cõtẽplatiuę corporaliter nõ laboramus: undè magis in hmõi operib. continuè perſiſtere poſſumus, ſicut

A Philoſophus dicit in 10. Ethicor.† Li. 10. c.7. parũ a pri. tom.5.

AD PRIMVM ergo dcđm, ꝙ modus contẽplãdi non eſt idem hic, & in patria. Sed uita contemplatiua dicitur manere rõne charitatis, in qua hic & principium, & finẽ. Et hoc eſt qđ Greg. dicit ſuper Ezech.* Contemplatiua hic incipit, ut in cęleſti patria perficiatur: quia amoris ignis, qui hic ardere inchoat, cum ipſum quem amat uiderit, in amore ipſius amplius igneſcit. Homil.14. poſt med.

AD II. dcđm, ꝙ nulla actio põt diu durare in ſui ſummo. Sũmum aũt contemplationis eſt, ut attingat ad uniformitatem diuinę contemplationis, ut

B dicit Diony.† ſicut ſupra poſitũ eſt.* Vnde etſi quãtũ ad hoc cõtẽplatio diu durare nõ poſſit, tñ quantũ ad alios contemplationis actus, ꝑt diu durare. Eze.5 ſe lectu Hier. põt haberi *ar.6. hui* quæ. ad 2

AD III dcđm, ꝙ Phil. dicit uitam contemplatiuam eſſe ſupra hoĩem; quia competit nobis ſecũdum hoc, ꝙ aliquid diuinum eſt in nobis. ſ. intellectus, qui eſt incorruptibilis & impaſſibilis in ſe, & ideò actio eius poteſt eſſe diuturnior. Li.10. Eth. c.7. to. 5.

QVÆSTIO CLXXXI.

De Vita actiua in quatuor articulos diuiſa.

DEINDE conſiderandum eſt de uita actiua. Et circa hoc quæruntur quatuor.

C ¶Primò, Vtrum omnia opera uirtutum moraliũ pertineant ad uitam actiuam.

¶Secundò, Vtrum prudentia pertineat ad uitam actiuam.

¶Tertiò, Vtrum doctrina ꝑtineat ad uitã actiuã.

¶Quartò, De diuturnitate uitæ actiuæ.

ARTICVLVS I.

Vtrum omnes actus uirtutum moralium pertineant ad uitam actiuã.

AD PRIMVM ſic ꝓceditur. Vr̃ ꝙ nõ omnes actus uirtutum moralium pertineãt ad

D uitam actiuã. Vita.n. actiua ur̃ cõſiſtere[h] ſolùm in his quæ ſũt ad alterum. dicit.n. Greg. ſuper Ezechiel.* ꝙ actiua uita eſt panẽ eſuriẽti tribuere. Et in fine, multis enumeratis quæ ad alterum pertinent, ſubdit. Et quæ ſingulis quibuſq; expediũt diſpenſare. Sed nõ per oẽs actus uirtutum moraliũ ordinamur ad alios, ſed ſolum ſ̃m iuſtitiã & partes eius, ut ex ſupradictis patet.† Nõ ergo actus omniũ uirtutum moralium pertinent ad uitam actiuam.

¶2 Prę. Greg. dicit ſup Ezec.* ꝙ per Liam, quæ fuit lippa ſed fęcunda, ſignificatur uita actiua, q̃ dũ occupatur in ope, minus uidet. Sed dum modo per uerbum, mõ per exemplum ad imitationẽ ſuã proximos accẽdit, multos i opere bono filios gñat. Hoc autẽ magis uidetur ꝑtinere ad charitatẽ, per quã

SV. QV. CLXXXI.

ARTIC. I.

Per.per.ro. 856

Supr.q.80. art.2. cor. Et opu. 17. c.7. ad 7.

IN art.1.q.181. dubiũ ſtatim occurrit circa rõnem liæ ad principalem concluſionẽ. conſiſtit.n. in hoc. Virtutes morales ordinantur ad opandũ principaliter, ergo ꝑtinent eſſentialiter ad uitam actiuã: quia uita actiua ordinatur ad exteriorem opationem. Vr̃.n. hæc nõ deficere procedendo ab operatione ad exteriorem opationem. Nã uirtutes morales ordinant' principaliter ad opationem, ſed non exteriorem: cũ ordinantur ad interiorũ paſſionum moderationen. Vita aũt actiua in exteriori operatione conſiſtit.

Hom.14. Ezec. parũ ante med.

q.58. art.1. & 1.2.q.60 art. 2. & 4.

Hom.14. a med. illius

¶Ad hoc di, ꝙ exterior operꝰ, ad quã ordinat actiua uita, nõ eſt ſola illa q̃ extra corpus exercetur, ut ueſtire nudũ, paſcere eſurientem, & hmõi ſed etiã eſt illa q̃ extra intellectũ fit. Qđ patet ex hoc, ꝙ uita actiua diſtinguit' contra cõtemplatiuã eadem

dentiſſimus, & ſapientiſſimus rite haberi ſolet.

A

Ad primvm ergo dicendum, quod operationes morales ſpecificantur ex fine, ut ſupra habitum eſt [1]: & ideo ad uitam contemplatiuam illa cognitio pertinet, quæ finem habet in ipſa cognitione ueritatis. Cognitio autem prudentiæ, quæ magis habet finem in actu appetitiuæ uirtutis, pertinet ad vitam actiuam.

1.2.q.1.ar.3.&q.18.ar.6.

Ad II dicendum, quod occupatio exteriorum rerum facit hominem minus uidere in rebus intelligibilibus, quæ ſunt ſeparatæ a ſenſibilibus, in quibus operationes actiuæ uitæ conſiſtunt: ſed tamen occupatio exterior actiuæ uitæ facit hominem magis clare uidere in iudicio agibilium, quod pertinet ad prudentiam tum propter experientiam, tum propter mentis attentionem: quia ubi intenderis, ibi ingenium valet, vt Saluſtius dicit [e].

B

In coniuratione Catilinę, inc. cuius titulus eſt, Cęſaris oratio.

Ad III dicendum, quod prudentia dicitur eſſe media inter uirtutes intellectuales & morales quantum ad hoc, quod in ſubiecto conuenit cum uirtutibus intellectualibus, in materia autem totaliter conuenit cum moralib. Illud autem tertium uiuendi genus medium eſt inter actiuam uitam & contemplatiuam quantum ad ea, circa quæ occupatur: quia quandoq; occupatur in contemplatione veritatis, quandoq; autem occupatur circa exteriora.

C

SV. QV. CLXXXI. ARTIC. III.

Ferr. 858

In art. 3. eiuſdem q. circa duplex obiectum doctrinæ, aduerte, quod aliud. ſ. obiectum conceptionis intellectualis poteſt dupliciter pertinere tam ad uitam actiuam, quam ad contemplatiuam, uidelicet vel ex parte docentis, vel ex parte rei conceptæ ſecundum ſe. Ex parte quidem docentis, cum aliquis docet ad hunc finem, ut contemplatio, uel actio ſubſequatur. Ex parte verò rei quæ docentur, tunc ſpectat ad contemplatiuam, cum obiectum eſt ſpeculabile ſecundum ſe. Tunc autem ſpectat ad actiuam, cum obiectum eſt de genere practicorum. Alterum verò obiectum ex parte actus docendi, qui eſt ſermo audibilis, uel uiſibilis in ſcriptura, in litera exprimitur, quod eſt ipſe audiens, ſeu legens, cuius docendi eſt uelut actio tranſiens. Ordinatur enim ad perfectionem audientis, ſicut actio tranſiens ad perfectionem materiæ, ſeu ſubiecti. Et propterea ſicut obiectum actionis tranſeuntis eſt ipſa materia perficienda, ita obiectum actus legendi eſt ipſe audiens perficiendus per doctrinæ actum immutan: & ipſum audientem, ſeu legen-

3.di.35.q.1.ar.3.q.1 ad 3. Et ue. q.11.ar.4.

Hom.5.in ter medium & finem.

Li.1.c.1.a med. to.3.

Ho. 14. in Ezech. parum ante medium.

ARTICVLVS III.

Vtrum docere ſit actus uitæ actiuæ, an contemplatiuæ.

Ad tertivm ſic proceditur. Videtur quod docere non ſit actus uitæ actiuæ, ſed contemplatiuæ. Dicit enim Greg. ſuper Ezec.* quod viri perfecti bona cęleſtia, quæ contemplari potuerunt, fratrib. denunciant, eorumq; animos in amorem intimæ claritatis accendunt: ſed hoc pertinet ad doctrinam.[d] ergo docere eſt actus uitæ contemplatiuæ.

¶2 Præt. Ad idem genus uitæ uidetur reduci actus & habitus: ſed docere eſt actus ſapientiæ. dicit enim Phil. in prin. metaph.* quod ſignum ſcientis eſt poſſe docere. Cum ergo ſapientia, uel ſcientia pertineat ad vitam contemplatiuam, videtur quod[h] etiam doctrina ad uitam contemplatiuam pertineat.

¶3 Præt. Sicut contemplatio eſt actus uitæ contemplatiuæ, ita & oratio: ſed oratio qua quis orat pro alio, nihilominus pertinet ad uitam contemplatiuam.[h] ergo quod aliquis ueritatem meditatam in alterius notitiam per doctrinam deducat, videtur ad uitam contemplatiuam pertinere.

Sed contra eſt, quod Gre. dicit ſuper Eze.* Actiua uita eſt: panem eſurienti tribuere, verbo ſapientiæ neſcientem docere.

Resp. Dicendum, quod actus doctrinę habet duplex obiectum. Fit enim doctrina per locutionem, locutio autem eſt ſignum audibile interioris conceptus. Eſt ergo vnum obiectum doctrinæ id, quod eſt materia, ſiue obiectum interioris conceptionis: &[m] quantum ad hoc obiectum, quandoq; doctrina pertinet ad uitam actiuam, quandoq; ad contemplatiuam[n]. Ad actiuam quidem, quando homo interius concipit aliquam ueritatem, ut per eam in exteriori actione dirigitur. Ad contemplatiuam autem, quando homo interius concipit aliquam ueritatem intelligibilem, in cuius conſideratione & amore delectatur. Vnde Aug. dicit in lib. de uerbo domini.* Eligant ſibi partem meliorem. ſ. uitæ contemplatiuæ, uacent uerbo, inhient doctrinæ dulcedini, occupentur circa ſcientiam ſalutarem. Vbi manifeſte dicit doctrinam ad uitam contemplatiuam pertinere. Aliud uero obiectum doctrinæ eſt ex parte ſermonis audibilis, & ſic obiectum doctrinæ eſt ipſe audiens: &[r] quantum ad hoc obiectum, omnis doctrina pertinet ad uitam actiuam, ad quam pertinent exteriores actiones[q].

Ad primvm ergo dicendum, quod authoritas illa expreſsè loquitur de doctrina quantum ad materiam, prout uerſatur circa conſiderationem, & amorem ueritatis.

D

Ad II dicendum, quod habitus & actus communicant in obiecto: & ideo manifeſte illa ratio procedit ex parte materiæ interioris conceptionis. In tantum enim ad ſapientem, uel ſcientem pertinet poſſe docere, in quantum poteſt interiorem conceptum uerbis exprimere ad hoc, quod poſſit alium adducere ad intellectum ueritatis.

Ad III dicendum, quod ille qui orat pro alio, nihil agit erga illum pro quo orat, ſed ſolum erga Deum, qui eſt intelligibilis ueritas: ſed ille qui alium docet, aliquid circa eum agit exteriori actione. Vnde non eſt ſimilis ratio de utroque.

E

ARTICVLVS IIII.

Vtrum uita actiua maneat poſt hanc uitam.

Ad qvartvm ſic proceditur. Videtur quod uita actiua maneat poſt hanc uitam. Ad uitam enim actiuam pertinent actus moralium uirtutum, ut dictum eſt: ſed[u] uirtutes morales permanent poſt hanc uitam, ut Aug. dicit in 14. lib. de Trin. ergo uidetur quod uita actiua permaneat poſt hanc uitam.

tem tamen extra quo ad ſenſus, quam intus quo ad intellectum, quantum eſt ex parte ipſius actus docendi, quis forte audiens nihil proficiat. Et propterea ex hac parte omnis doctrina ſpectat ad uitam actiuam ſiue doceat actionem, ſiue contemplationem.

Concl. m.

SVP. QV. CLXXXI. ART. IIII.

In art. 4. eiuſd. q. notanda ualde doctrina occurrit in reſpon. ad ſecundum: quia inde ſolutio illius occultæ quæſtionis habetur, An. ſ. homines beati aſſumpti ad ordines angelorum, ita quod ſint ſuperiores quibuſdam angelis, illuminent angelos minus beatos ſe, quos conſtat eſſe inferiores in ordine beatitudinis. V. g. An S. Petrus, poſito quod ſit inter Seraphim, illuminet angelos qui ſunt in ordine Cherubim, & ſic de alijs. Ex hoc enim loco habes ab authore partem negatiuam. ſ. quod homines puri non illuminant angelos, imo nec alios homines inferiores ibidem beatos: quia hæc eſt differentia inter homines & angelos ibidem, quod in hominibus non remanet uita actiua, ad quam ſpectat docere, quod ibi uocatur illuminare. In angelis autem uſque ad finem mundi utraque uita quodammodo eſt: quia & contemplantur, & ſunt adminiſtratorij ſpiritus in miniſterium miſſi &c. Nec ſolum hæc differentia ponitur in lra, ſed ratio ibidem probatur, ſ. quia illuminationes fiunt de his quę pertinent ad diſpenſationem miniſteriorum. Dei Angelis autem ſecundum naturæ ſuæ ordinem competit adminiſtratio inferiori creaturæ: & propterea eis conuenit illuminare inferiores. Homo uero quia ſecundum naturæ ordinem non eſt adminiſtrator inferioris creaturę, nec homini promiſſa eſt ſimilitudo cum angelis, quo ad ea quæ ſpectant ad ordinem naturæ, quale eſt eſſe adminiſtratiuum in ferioris creaturæ: ideo homini beato non conuenit illuminare. Ex quibus

In ſer. 17. ante medium to. 10.

Concl. p.

Ferr. 869

1.q.20.ar.4 ad 3. Et 1.2.q.67.ar.1 ad 2. Et 3. diſt. 33.q.1.ar.4.q.3. Et 3. con. ca. 63. fin. Et uer. q.11. ar.4. ad 2.

Art. 1. hui⁹ q.

quibus collige expoſitionem literæ, ꝙ cum in beatis ſit duorũ noticia. ſ. ipſius Dei, qua eſſẽtialiter beati ſut, & miſteriorũ Dei, q̃ mediantib. angelis exequit̃ in hoc mundo, quo ad primã notitiã nec hõ, nec angelus illuminat aliũ inferiorẽ: quo ad ſanctorũ uerò notitiam, non hoĩs, ſed angeli eſt illuminare: qa ad angelorũ & nõ hoĩm officium hoc ſpectat.

C. 7. a medio, & c. 6. eccle. hierar. a me.

Nec fallaris ex hoc, putãs hoĩes beatos, puta, ſanctũ Petrum, nunq̃ diuina diſpenſatione circa nos aliquid operari: hoc.n. ab hac q̃one alienũ eſt, qũ de beatis ſrer ſe q̃ eſt. An aũt ſancti aliquid immediate per ſeipſos, uel per angelorũ miniſteriũ, qui nomine illorum ſanctorũ ſe uocant, nos qñq; illuminent, aut circa nos aliquid operent̃, non facile dixerim, q̃a quidẽ ratio prędicta ducit ad partem negatiuã: diſpenſatio aũt diuina ad partem affirmatiuã. Legimus. n. q; multa corpora ſanctorũ ſurrexerunt cũ Chriſto, & apparuerunt multis, proculdubio beati cũ eſſent ſacti, & reſurrectionẽ Chriſti (apparendo multis) atteſtãtes. Et ꝑpea non incongrue dici poſſe uf. ꝙ ordo celeſtis patrię beatorũ inter ſe nunq̃ uariat̃, ut author in 1. lib. docuit, eo ꝙ uariatio illa miraculosè fieret. Et cũ miracula fiant ꝑp utilitatẽ, ut Apoſtolus docet, fruſtra ibi fierent, ubi nulla eſſet utilitas. Ordo uerò ſuperiorũ circum ad nos diſpenſatiuẽ q̃nque mutat̃, eo ꝙ ad utilitatem eccleſię confert, dũ peregrinãtes hic ex his, qui nobiſcũ fuerũt, regredi ad nos experimur.

* Hom. 5. poſt med. illius.

Hom. 14. poſt med. illius.

Ar. 1. huius quæſt. Concluſio

Li. 21. ca. v̓lt. circa fin. to. 5.

Li. 22. ca. vlti. inter princip. & med. to. 5.

1. 2. q. 67. ar. 1.

¶ 2 Pręt. Docere alios, ꝑtinet ad uitã actiuã, ut dictum eſt:* ſed in futura uita, i qua ſimiles eri m⁹ angelis, poterit eſſe doctrina, ſicut & in angelis eſſe uṛ, quorũ un⁹ aliũ illuminat, purgat, & perficit, quod refert ad ſcientiæ aſſumptionẽ, ut patet per Diony. 7. c. cæleſt. hierar. * ergo uidetur quòd uita actiua remaneat poſt hanc uitam.

¶ 3 Pręt. Illud qđ[h] de ſe eſt durabilius, magis vṛ poſſe poſt hãc uitam remanere: ſed vita actiua vṛ eſſe de ſe durabilior. dicit. n. Greg. ſuper Ezec.* ꝙ in uita actiua fixi permanere poſſumus: in cõtẽplatiua aũt intenta mẽte manere nullo mõ valemus. ergo multo magis uita actiua ꝑt manere poſt hãc vitã, quàm contemplatiua.

SED CONTRA eſt, qđ Greg. dicit ſuper Ezec. † Cũ præſenti ſeculo uita auferṫ actiua: contẽplatiua autem hic incipitur, ut in cæleſti patria perficiatur.

RESP. Dđm, ꝙ ſicut ſupra dictum eſt*, [m] uita actiua habet finem in exterioribus actibus, q ſi referanṫ ad quietẽ cõtemplationis, iam pertinent ad uitam contemplatiuã. In futura autẽ vita beatorũ ceſſabit occupatio exteriorũ actuũ: & ſi qui actus exteriores ſint, referenṫ ad finẽ I contẽplationis. Vt. n. Aug. dicit in fi. de ciuit. Dei.* Ibi vacabim⁹, & uideb mus: videbim⁹, & amabimus: amabim⁹, & laudabimus. Et in eodẽ † li. ꝑmittit ꝙ ibi Deus ſine fine videbiṫ, ſine faſtidio amabiṫ, ſine fatigatione laudabiṫ. Hoc mun⁹, hic affectus, hic actus erit in oĩbus.

AD PRIMVM ergo dcđm, ꝙ ſicut ſupra dictũ eſt*, virtutes K morales manebũt nõ ſ̃m actus, quos habent circa ea quæ ſunt ad finem, ſđ ſ̃m ãctus quos hñt circa finẽ. Hmõi. n. act⁹ ſunt ſ̃m quod conſtituunt quietem contemplationis, quã Aug.† in præmiſſis verbis ſignificat per uacationẽ, quæ eſt intelligenda non ſolũ ab exterioribus tumultibus, ſed ẽt ab interiori perturbatione paſſionum.

In eod. ar.

AD II dcđm, ꝙ uita contemplatiua, ſicut ſupra dictum eſt,* præcipue conſiſtit in contemplatione Dei: & quantum ad hoc, unus angelus alium non docet, quia ut dicitur Matth. 18. de angelis puſillorum, qui ſunt inferioris ordinis, ꝙ ſemper

Q. præce.

F vident faciem Patris. Sic & in futura uita nullus hominum alium docebit de Deo, ſed omnes uidebimus eum ſicuti eſt, ut habetur 1. Ioan. 3. Et hoc eſt quod Hiere. 31. dicitur. Non docebit vltra uir proximum ſuum, dicens, Cognoſce Dominum. Omnes enim cognoſcent me a minimo eorum vſque ad maximum. Sed de his quæ pertinent ad diſpenſationem miniſteriorum Dei unus angelus docet alium, purgando, illuminando, & perficiendo: & ſecundum hoc habent aliquid de uita actiua quamdiu mundus durat ex hoc, ꝙ adminiſtrationi inferioris creaturæ intendunt: quod ſignificatur G per hoc quòd Iacob uidit angelos in ſcala aſcendentes, quod pertinet ad contemplationem: & deſcendentes, quod pertinet ad actionem. Sed ſicut dicit Greg. 2. moral. † non ſic à diuina viſione foris exeunt, ut internæ contemplationis gaudiis priuentur: & ideo in eis non diſtinguitur uita actiua a contemplatiua ſicut in nobis, qui per opera uitæ actiuæ inpedimur a contemplatione. Non ãt promittitur nobis ſimilitudo angelorum quantũ ad adminiſtrationem inferioris creaturæ, quæ nobis nõ competit ſ̃m ordinem naturæ noſtræ, ſicut H competit angelis, ſed ſecundum uiſionem Dei.

Li. 2. Mor. ca. 3. circa princ.

AD III dicendum, ꝙ durabilitas uitæ actiuæ in ſtatu præſenti, excedens durabilitatem vitę contẽplatiuæ, non prouenit ex proprietate vtriuſq; uitæ ſ̃m ſe conſideratæ, ſed ex defectu noſtri, qui ex corporis grauitate retrahimur ab altitudine contemplationis. Vnde ibidem ſubdit Gre. ꝙ ipſa ſua infirmitate ab immenſitate tantæ celſitudinis repulſus animus in ſemetipſo relabitur.

QVAEST. CLXXXII.

De comparatione uitæ actiuæ ad contemplatiuam, in quatuor articulos diuiſa.

DEINDE conſiderandum eſt de comparatione vitæ actiuæ ad contemplatiuam. Et circa hoc quæruntur quatuor.

¶ Primò, Quæ ſit potior, uel dignior.

¶ Secundò, Quę ſit maioris meriti.

¶ Tertiò, Vtrum uita contemplatiua impediatur per actiuam.

¶ Quartò, De ordine utriuſq;.

ARTICVLVS I.

Vtrum vita actiua ſit potior quàm contemplatiua.

AD PRIMVM ſic ꝑcediṫ. Vṛ ꝙ uita actiua ſit potior q̃ cõtẽplatiua. Qđ. n. eſt meliorũ, vṛ eſſe honorabilibus & melius, ut Phil. dicit in 3. topico. * ſed[h] uita actiua ꝑtinet ad maiores. ſ. ad prælatos, q ſunt

SVPER. QVÆ. CLXXXII. ART. I.

IN artic. 1. q. 182. dubium ex Henrico de Gandauo in quolibeto duodecimo occurrit mordente, ut apparet, authorem, quo ad duo. Primò, quo ad authoritatem Ariſtotelis ex 10. Ethic. in litera allatam in octo rationibus. Secundò, quo ad ueritatem ipſius concluſionis, pro quanto dicit quòd cõtemplatiua eſt ſimpliciter melior. Et in primo quidem arguit: quia Philo. ignorauit futuram vitam in ordine ad quam melior ſimpliciter eſt uita actiua in ſtatu præſentis miſerię. Et ideo rationes Ariſtot. modicũ valent apud catholicum. In ſecundo autem arguit tripliciter. Primo, quia uita actiua eſt maioris meriti homini uirtutibus prædito, idoneo ad regendum, & electo ad

Pars 2

860

Inf. q. 188 ar. 5. Et 1. 2. q. 57. ar. 1. co. Et 3. d. 35. q. 1. ar. 4. Et 3. con. c. 63. fin. & ca. 133. Et ve. q. 11. ar. 4. Et opuſ. 17 c. 7. ad 3. Et 3. ca. 1. a me. to. 1

in honore & ptāte conſtituti. vñ Aug. dicit 19. de ciuita. Dei, † ꝙ in actione nō amandus eſt honor in hac vita ſine potētia. ergo videtur ꝙ vita actiua ſit potior quàm contemplatiua.

¶2 Præt. In oibus habitibus, & actibus ᵇ pcipere ptinet ad potiorē, ſicut militaris tāq̃ potior præcipit frenorum factrici: ſed ad vitā actiuā ptinet diſponere & pcipere de contēplatiua, ut patet per illud qđ dr̄ Moyſi Exod. 19. Deſcende, & cōteſtare populū, ne forte velit trāſcēdere ꝓpoſitos terminos ad videndū Deū. ergo vita actiua eſt potior quàm contemplatiuā.

¶3 Præt. Nullus dēt abſtrahi a maiori, vt applicet minoribus. Apoſtolᵘˢ. n. dicit 1. ad Cor. 12. Aemulamini chariſmata meliora: ſed aliq abſtrahūtur a ſtatu vitæ cōtēplatiuæ, & occupātur circa vitā actiuā, vt patet de illis q trāſferunt ad ſtatū prælationis. ʰ ergo vr̄ ꝙ vita actiua ſit potior quàm contēplatiua.

Sed contra eſt, quod Dn̄s dicit Lucæ 10. Maria optimā partē elegit, q̄ nō auferetur ab ea: per Mariā aūt ſignificat vita cōtemplatiua. ergo contēplatiua vita potior ē q̄ actiua.

Resp. Dcdm, ꝙ nihil prohibet aliquid ſm ſe eſſe excellentius, qđ tñ ſm qd ab alio ſuperat. Dcdm eſt ergo ꝙ ᵐ vita cōtēplatiua ſimpr̄ melior eſt, q̄ actiua ⁿ. Qđ Phil. in 10.* Ethi. ꝓbat octo rōnibus, quarū prima eſt: quia uita cōtēplatiua cōuenit hoī ſm illud quod ē optimum in ipſo. ſ. ſm intellectum, & reſpectu propriorū obiectorū. ſ. intelligibiliū; uita aūt actiua occupat circa exteriora. Vñ Rachel, per quā ſignificat uita cōtēplatiua, interpretat uiſum principiū: vita aūt actiua ſignificat per Liā, quę erat lippis oculis, vt Greg. dicit 6. moral. † Secundo, qa vita cōtēplatiua pōt eſſe magis continua, licet non quātum ad ſummū cōtēplationis gradū, ſicut ſ. dictū eſt.* Vñ Maria, per quā ſignificatur vita contēplatiua, deſcribitur ſecus pedes Dñi aſſidue ſedens. Tertio quia maior ē delectatio uitæ contēplatiuæ, q̄ actiuæ. Vñ

A Aug. dicit ī li. de uerb. Dñi, † ꝙ Martha turbabatur, Maria epulabatur. Quartò, quia in vita cōtemplatiua eſt homo magis ſibi ſuffic. ēs, quia paucioribus ad eā indiget. Vñ dr̄ Lucę 10. Martha, Martha ſolicita es, & turbaris erga plurima. Quintò, q̄a uita contēplatiua magis pp ſe diligitur, uita aūt actiua ad aliud ordinatur. Vñ in Pſal. 26.

B dr̄. Vnā petij a Dño, hanc requirā, vt inhabitem in domo Dñi oibus diebus vitę meæ, ut uideā uoluntatē Dñi. Sexto, quia uita cōtēplatiua cōſiſtit in quadā vacatione & quiete, ſm illud Pſal. 45. Vacate, & uidete, qm̄ ego ſum Deus. Septimo, quia uita cōtēplatiua eſt ſm diuina, uita aūt actiua eſt ſm humana. Vñ Aug. dicit ī li. de uerbis Dñi.* In principio erat ver

C bū: ecce ꝙ Maria audiebat. Verbū caro factū eſt: ecce cui Martha miniſtrabat. Octauo, quia uita contēplatiua eſt ſm id qđ eſt magis proprium homini. ſ. ſm intellectum: in operationibus aūt uitæ actiuæ cōicant ēt inferiores uires, q̄ ſunt nobis & brutis cōes. Vñ in Pſal. 35. poſtq̄ dictum eſt: Hoīes & iumenta ſaluabis Domine. ſubditur id quod eſt hoibus ſpecia-

D le: In lumine tuo videbimus lumem Nonā rationē addit Dñs. Lucæ 10. cū dicit. Optimā partem elegit Maria, quæ nō auferetur ab ea: quod exponēs Auguſt. in lib. de verbis Domini, * dicit. Nō tu malā, ſed illa meliorē. Audi vnde meliorē: quia non auferetur ab ea. A te autē auferetur aliquando onus neceſſitatis: æterna ē dulcedo ueritatis. ᵍ Secundum quid tñ &

E & in caſu eſt magis eligēda uita actiua propter neceſſitatem præſentis uitę ᵍ. Sicut ēt Philo. dicit in 3. topi.* ꝙ philoſophari eſt melius quàm ditari, ſed ditari meliᵘˢ neceſſitatē patiēti.

Ad primum ergo dcdm, ꝙ ad prælatos non ſolū pertinet uita actiuaᵗ, ſed ēt dēbent eſſe excellētes in uita cōtēplatiua. uñ Greg. dicit in paſtorali.* Sit rector actionē præcipuus, præ cūctis in cōtēplatione ſuſpēsᵛ.

Ad II dcdm, ꝙ uita cōtem-

ad hoc. ergo eſt ſimpliciter melior. Antecedens probatur, qa

Li. 19. c. 29 cir. med. to. 5. quilibet tenetur præferre actionem ut qđ melius ēt ſibi, cōtemplationi. Conſequentia uero probatur, qa principale in utraque uita eſt meritum, ac per hoc in quo eſt maius meritum. Scđo, quia illud eſt ſimpliciter melius, quod hominibus bene diſpoſitis eſt melius, iuxta Philo. in 1. politico. ſed uita actiua prælatorū eſt melior hominibus bñ diſpoſitis. ergo eſt ſimpliciter melior. Probatur minor, quia eſt melior hominibus virtutib. præditis aptis ad gubernandum alios, atque coactis ad hoc. Tertio, Opera ꝓpria ſtatus perfectioris præferenda ſunt operib. ſtatus minᵘˢ perfecti, uel mel ora minus bona, quia ꝓpriorū operum perfectio reſpōdet ſtatus pfectioni: ſed opera uitæ actiuæ ſunt propria ſtatui platorum, qui eſt perfectior ſtatu religioſorum vacantium uitæ contemplatiuæ. ergo uita actiua ſimpliciter eſt perfectior contemplatiua.

¶Ad huius euidentiā ſciendum eſt, ꝙ argumenta hæc nihil contra doctrinā authoris ꝓcedunt: qm̄ manifeſte forte ī ſolo vo

Concl. cabulo diſſonat quantum ad concluſionē. Veruntamen ſingillatim ſoluenda ſunt, ꝓ

Li. 10. c. 7. & 8. to. 5. mittendo ꝙ melius ſimpliciter appellat, quod eſt melius ex ſuo gñe, hoc eſt, ex ſua propria & ſubſtantiali natura. Sicut. n. in naturalibus unū melius alio ſimpliciter dicimus, puta, albedinem nigredine, hominem leone &c. & ſimiliter in moralibus iuſtitiā meliorem temperantia, & in theologalibus charitatē meliorē fide & ſpe dici-

Li. 6. c. 28. circ. med. mus. Et ꝓpterea cū de de uita actiua & contēplatiua q̄ritur quænam ſit melior, illa ſimpliciter dicēda eſt

Q. 180. ar. 8 ad 2. & q. præced. ar. 4 ad 3. melior, quæ ex ſuo gñe pfectior eſt: cæteræ. n. nobilitates, ſeu bonitates, ad perfectionē ſm quid ſpectant. Et qm̄ cōſtat, ꝙ uita contemplatiua ſm genus ſeu perfectior eſt q̄ uita actiua,

In ſer. 26. ante med. tom. 10. iō author concluſionem principalem ueriſſimam poſuit. Et quia ad hoc per accidens, ſeu extranee ſe habet iō meriti, qm̄ ex charitate illud pendet, & quantitas meriti ex quantitate charitatis, vt patet ex hoc, ꝙ opus melius ex ſuo gñe contingit eſſe minoris meriti, ut ſi qs ſacrificiū ex minori charitate Deo offerat, q̄ alter continēter bibat: iō rōnes Ariſtotelis & aliorum philoſophorum, quæ naturam actus ex ſuo gñe penſant, nō modicum, ſed ſufficienter ualent apud catholicos.

¶Vñ ad primā obiectionem contra ipſā concluſionem dr̄ ꝙ illa ꝓpoſitio, Opus maioris meriti eſt me-

In ſer. 27. circa me. to. 10. lius, diſtinguenda eſt, quia uel intelligitur de bonitate ſubſtātiali ipſius operis, & ſimiliter de merito, cęteris paribus: uel intelligitur de bonitate accidentali, ſeu de merito, cæteris imparibus. Nā ſi primo modo intelligitur. ſ. de ſubſtantiali bonitate & cęteris paribus, propoſitio eſt ueriſſima. Sed tūc minor eſt falſa in propoſito: qm̄ qñ opus vitæ actiuæ eſt maioris meriti, hoc non eſt ob bonitatem ſubſtantialem ipſius operis, ſed rōne maioris charitatis. Vñ arguere ex conditione meriti ad con-

In ſer. 27. de uer. Domini, parū ante med. to. 10. ditionem ſubſtantialem ipſius operis, eſt arguere ex accidente ad ſubſtantiam. Et ꝓpterea diuus Thō. duos diſtinctos articulos hic fecit, alterum cōparando iſtas duas ui-

Concl. p tas in bonitate ſubſtātiali, & hic eſt primᵘˢ: alterum comparādo eaſdem in merito: &

Lib. 3. c. 2. eſt locus 42. to. 1. hic eſt ſecundus, qa accidentale eſt poſt ſubſtantiale. Et tñ in ipſo ſecundo articulo probat author, ꝙ uita contemplatiua ſm ſe eſt maioris meriti, q̄ uita actiua, qa diligere Deū, eſt maioris meriti q̄ diligere proximum. Vita

In par. 2. ca. 1. aūt cōtemplatiua directe ordinat ad charitatem diuinę ueritatis, actiua uero ad chari-

platiua in quadã animi libertate conſiſtit. Dicit.n. Gre. ſuper Ezechiel.* ꝙ vita cõtẽplatiua ad quandã libertatẽ mentis trãſit tẽpalia nõ cogitans, ſed ęterna. Et Boe. dicit in 5. de cõſolatione.† Humanas aĩas liberiores eſſe neceſſe eſt, cũ ſe in mentis diuinæ ſpeculatione cõſeruẽt, minus vero cũ dilabuntur ad corpora. Vnde patet ꝙ vita actiua nõ directe præcipit vitæ cõtẽplatiuæ, ſed diſponẽdo ad vitã contemplatiuã præcipit q̃dã opera vitæ actiuæ, i quo magis ſeruit uitæ contemplatiuę, quam dominet̃. Et hoc eſt qđ Greg. dicit ſuper Ezech. ꝙ actiua uita ſeruitus, contemplatiua autem libertas vocatur.

Ad iii dcđm, ꝙ ad opera vitæ actiuæ interdũ aliquis a cõtẽplatione auocatur ꝑpter aliquã neceſſitatẽ præſentis vitæ, non tñ hoc mõ ꝙ cogatur aliquis totaliter contemplationẽ deſerere. Vñ Augu. dicit 19. de ciuit. Dei.* Otiũ ſanctũ quærit charitas veritatis: negotiũ iuſtũ.ſ. vitæ actiuę ſuſcipit neceſſitas charitatis. Quã ſarcinã ſi nullus imponit, percipiendę atq; intuendę vacandũ eſt veritati. Si aũt imponitur, ſuſcipiẽda ẽ ꝑp charitatis neceſſitatẽ: ſed nec ſic oĩno ueritatis delectatio deſerẽda eſt, ne ſubtrahatur illa ſuauitas, & opprimat iſta neceſsitas. Et ſic patet ꝙ cũ aliquis a contemplatiua uita ad actiuam, uocatur, non hoc fit per mõdum ſubtractionis, ſed per modum additionis.

Articvlvs ii.

Vtrum vita actiua ſit maioris meriti quàm contemplatiua.

Ad secvndvm ſic proceditur. Vr̃ ꝙ uita actiua ſit maioris meriti q̃ contẽplatiua. Meritum.n. dr̃ reſpectu mercedis,ᵇ merces aũt debet̃ labori, ẜm illud 1. ad Cor 3. Vnuſquiſque propriã mercedẽ accipiet ẜm ſuũ laborẽ: ſed uitæ actiuæ attribuitur labor, cõtẽplatiuæ uero quies. dicit.n. Greg. ſuper Ezechiel.* Oĩs q ad Deũ conuertitur, prius neceſſe eſt ut deſudet in labore.i. Liã accipiat, ut poſt ad uidendum principiũ in Rachel amplexibus requie-F ſcat. ergo vita actiua eſt maioris meriti q̃ contemplatiua.

¶2 Præt. Vita cõtẽplatiua eſt q̃dã ĩchoatio futuræ fęlicitatis. vñ ſuper illud Io. vlt. Sic eũ volo manere donec veniã, dicit Aug. Hoc apertius dici p̃t. Perfecta me ſequat̃ actio informata meæ paſſionis exẽplo: ĩchoata vero contẽplatio manet donec venio, perficienda cũ vene- G ro. & Greg.* dicit ſup Ezech. ꝙ cõtẽplatiua vita hic incipit, vti cęleſti patria ꝑficiat̃: ſed in illa futura uitaʰ ñ erit ſtat⁹ merendi, ſed recipiendi pro meritis. ergo vita contemplatiua minus videtur habere de ratione meriti q̃ uita actiua, ſed plus hẽt de rõne præmij.

¶3 Præt. Greg. dicit ſuꝑ Ezec.* ꝙ ʰ nullũ ſacrificiũ eſt Deo magis acceptũ, q̃ ʰ zelus aĩarũ: ſed p zelũ aĩarũ aliqs ſe conuertit ad ſtudia vitæ actiuæ. ergo vr̃ ꝙ vita ↄtẽplatiua ñ ſit maioris meriti q̃ actiua.

H Sed contra eſt, qđ * Greg. dicit in 6. moraliũ. Magna ſunt actiuæ vitę merita, ſed contemplatiuæ potiora.

Resp. Dcđm, ꝙ radix merendi eſt charitas, ſicut * ſ. habitũ eſt. Cũ aũt charitas conſiſtat in dilectione Dei & proximi, ſicut * ſup. habitũ eſt, Deũ diligere ẜm ſe eſt magis meritoriũ, q̃ diligere ꝑximũ, vt ex † ſ. dictis patet: & iõ illud qđ directius ꝑtinet ad dilectionẽ Dei, magis eſt meritoriũ ex ſuo gñe, q̃ id qđ directe pertinet ad dilectionẽ ꝑximi ꝑp Deũ. Vita aũt cõtẽplatiua directe & immediate pertinet ad dilectionẽ Dei. Dicit.n.* Aug. 19. de I ciui. Dei, ꝙ otiũ ſanctũ. ſ. cõtẽplatiuæ vitæ, quærit charitas veritatis. ſ. diuinæ, cui potiſſime vita cõtẽplatiua inſiſtit, ſicut* dictũ eſt. Vita aũt actiua directi⁹ ordinat̃ ad dilectionẽ proximi: qa ſatagit circa frequẽs miniſteriũ, vt dr̃ Luc. 10. Etᵈ iõ ᵐ ex ſuo gñe cõtẽplatiua vita eſt maioris meriti q̃ actiua ⁿ & hoc eſt qđ * Greg. in 3. Hom. ſup Ezechie dicit, Contẽplatiua eſt maior merito q̃ actiua, qa hęc in vſu p̃ſentis operis laborat, in quo neceſſe eſt proximis ſubuenire: illa vero ſapore intimo vẽturã iã requiẽ deguſtat. ſ. in cõtẽplatione Dei ʳ Põt tñ cõtingere, ꝙ aliqs in operibus vitæ actiuæ plus me- K reat̃ q̃ alius in operibus uitæ contẽplatiuę, puta, ſi ꝑp abundantiã diuini amoris, ut eius volũtas impleat̃ ꝑp ipſius gloriã, interdũ ſuſtinet a dulcedine diuinæ cõtemplationis ad tp̃s ſeparari ᵍ ſicut Apoſt. dicebat ad Ro. 9. Optabã ego ipſe anathema eſſe a Chriſto pro fratribus meis: qđ exponẽs * Chryſ. in li. de cõpunctione dicit. Ita totã mentẽ eius demerſerat amor Chriſti, vt ẽt hoc quod ei ꝓ cęteris oĩbus amabilius erat, eſſe cũ Chriſto, rurſus idipſum, qa ita placeret Chriſto, cõtemneret.

AD primvm ergo dcđm, ꝙ labor exterior operatur ad augmentum ꝓmij accidẽtalis. Sed augmẽtum meriti reſpectu præmij eſſentialis conſiſtit principaliter in charitate, cuius quoddã ſignũ eſt

labor

---

charitate proximi: q̃uis ex parte agentis, maioris q̃nque meriti ſit uita actiua q̃ contemplatiua.

¶Ad ſecundam vero dr̃, ꝙ maior. ſ. Illud ẽ ſimpliciter melius, quod eſt melius bñ diſpoſitis, eſt uera de bene diſpoſitis ſm cõditiones naturales, q̃ ad ſpeciem corporis, uel animę ſpectant ſimpliciter: non aũt de bene diſpoſitis ad hoc, uel illud particulare, & ſic ea utit̃ Philoſ. Arguens aũt applicat eã ad bñ diſpoſitos ad aliqd particulare puta, ad ſuſcipiendũ regimen aĩarum in caſu coactionis &c. Vñ propoſitio dicens, ꝙ melius hoĩ diſpoſito ad regimen aĩarum & coacto, eſt melius ſimpliciter, implicat in adiecto: qm̃ aſſumit ſubiectum ſm quid conditionatũ, & prędicatũ ponit ſimpliciter.

Ad tertiam dr̃, ꝙ minor propoſitio eſt falſa, q̃m ſtatui prelatorum nõ ſunt propria opera uitę actiuę: ſed ſtatui eorum conueniunt & opera uitę actiuę, & opera uitę contemplatiuę, ut Auguſt. & Gre. expreſſe dicunt. Et ꝑpea ſicut ſtatus prelatorum neque actiuus, neque cõtemplatiuus eſt, ſed ex utroque miſtus (eſt.n. tertium uiuendi genus, ut Aug. dicit) ita proculdubio opus miſtũ, qđ eſt propriũ prelatis. ſ. contẽplari, & agere ꝑfectius eſt, q̃ opus contemplatiuũ, & q̃ opus actiuũ. Vñ & dñs non dixit de Maria, ꝙ optimũ ſibi elegit, ſed ꝙ elegit ſibi optimã partẽ. Melior eſt.n. pars cõtemplatiua, q̃ pars actiua. Vtraq; tñ parte melius eſt ipſum totum, qđ propriũ eſt ſtatui prelatorum: ut hoc gratis concedendum eſt. Et hæc ſufficiant & quo ad ſm, & reliquos huius quęſtionis articulos. Noteant tñ qui alios i uia Dei inſtruunt ad profectum ſpiritualem, & diligenter efficiãt, ut prius in uita actiua exerceri faciant quos edocent, ſeu iſtruũt, q̃ ad cõtemplationis faſtigium ſuadeant. Oportet ſiquidẽ prius paſſiones domare habitib⁹ mãſuetudinis, patiẽtię &c. liberalitatis, humilitatis, &c. & ſudare, q̃ ad contẽplatiuam uitam aſcẽdere. Et ob defectum huius, multi non ambulãtes, ſed ſaltantes in uia Dei, poſtq̃ multum tp̃is uitæ ſuę cõtẽplationi dederunt, uacui uirtutibus, inueniuntur impatientes, iracundi, ſuperbi, ſi in huiuſmodi tanguntur. Et propterea tales nec actiuã, nec contemplatiuã, nec ex utroque compoſitã habuerũt, ſed ſuꝑ arenam fabricarũt. Et utinam nõ ſit frequens defectus iſte.

Homil. 3. a medio illius.
Li. 5. proſa 2. cir. me.
Li. 19. c. 19 at. fi. 10. 5.
Porre. 9 ca.
86 t
9. diſt. 55. q. 1. art. 4. q. 2.
Hom. 14. a medio.
Hom. 14. a med.
Homil. 12. aliquanto ante finem.
Li. 6. c. 18. nõ procul a fi. & Homil. 14. in Ezech. a medio.
1. 2. q. 114. ar. 4.
Q. 25. ar. 1.
Q. 27. ar. 1
Li. 19. c. 19 circ. fi. 10. 5.
Q. præced. ar. 4. ad 2.
D. 1186. & 1187.
Lucæ. 10
Hom. 3. à princ. ante med.
Cond.

labor exterior toleratus ꝑ Chriſtum: ſed multo expreſſius eius ſignum eſt, ꝙ aliquis prætermiſſis omnibus quę ad hanc vitam pertinent, ſoli diuinę contemplationi vacare delectetur.

A d II dicẽdum, ꝙ in ſtatu fęlicitatis futurę hõ peruenit ad perfectum: & ið[d] non relinquitur locus perficiendi per meritum. Si tñ relinqueretur, eſſet efficacius meritum ꝑ maiorem charitatem. Sed contemplatio præſentis vitæ cũ quadam imperfectione eſt, & adhuc habet quo proficiat: & iõ non tollit rõem merendi, ſed augmentum meriti facit propter maius exercitiũ charitatis diuinæ.

D.883.

A d III dcẽm, ꝙ ſacrificiũ ſpũaliter Deo offerť, cũ aliqđ ei exhibeť. Inter oĩa aũt bona hoĩs Deus maxime acceptat bonũ humanæ aĩę, vt hoc ſibi in ſacrificiũ offerať. Offerre aũt debet aliqs Deo, primo quidẽ aĩam ſuã, ẜm illud Eccl. 30. Miſerere aĩæ tuæ placens Deo. Secũdò aũt, aĩas aliorũ, ẜm illud Apoc. vlt. Qui audit, dicat veni. Quanto autẽ hõ aĩam ſuã, vel alterius propinquius Deo coniũgit, tanto ſacrificiũ eſt Deo magis acceptũ. Vñ magis acceptũ eſt Deo, ꝙ aliquis aĩam ſuã, & aliorũ applicet cõtẽplationi q̃ actioni. Per hoc ergo qđ dr̃, ꝙ nullũ[d] ſacrificiũ eſt Deo magis acceptũ, q̃ zelus aĩarum, non præferť meritum vitæ actiuæ merito vitæ contẽplatiuæ: ſed oſtendiť magis eſſe meritorium, ſi quis offerat Deo animam ſuam, & aliorũ, quàm quæcumque alia exteriora dona.

D.1188.

ARTICVLVS III.

Pom.a 862

Vtrum vita contemplatiua impediatur per vitam actiuã.

A D TERTIVM ſic proceditur. Vr̃ ꝙ vita contẽplatiua impediatur per vitã actiuã. Ad uitam .n. contẽplatiuã neceſſaria eſt quædã vacatio mentis, ẜm illud Pſal. Vacate, & uidete qm̃ ego ſum Deus: ſed uita actiua habet inquietudinẽ ẜm illud Lucæ 10. Martha, Martha ſolicita es, & turbaris erga plurima.[h] ergo vita actiua cõtẽplatiuã impedit.

¶ 2 Prętereà. Ad uitã contemplatiuã requiritur claritas viſionis:[h] ſed vita actiua impedit viſionis claritatẽ. dicit .n.* Gre. ſuper Ezechielem, ꝙ lippa eſt fœcunda, quia dum occupatur in opere, minus videt.[h] ergo vita actiua contemplatiuam impedit.

Homi. 14. post med. illius.

¶ 3 Prętereà. Vnũ[h] cõtrariorũ impediť per aliud:[h] ſed vita actiua & contẽplatiua vñr contrarietatẽ habere adinuicẽ, quia uita actiua occupať circa plurima: uita aũt contẽplatiua inſiſtit ad cõtẽplandum vnum, unde ex oppoſito diuiduntur. ergo uidetur ꝙ vita contemplatiua impediatur per actiuam.

S ED CONTRA eſt qđ Gre. dicit in 6. moralium. Qui contẽplationis arcem tenere deſiderãt, prius ſe in campo per exercitium operis probent.

Li. 6. c. 17. post med.

R E S P. Dđm, ꝙ vita actiua põt conſiderari quãtum ad duo. Vno mõ, quãtum ad ipſum ſtudium, & exercitiũ exteriorũ actionum, &[m] ſic manifeſtũ eſt ꝙ vita actiua impedit contemplatiuã,[n] inquantũ impoſſibile eſt ꝙ aliquis ſimul occupeť circa exteriores actiones, & diuinæ contẽplationi vacet. Alio mõ, põt cõſiderari vita actiua quantũ ad hoc, ꝙ interiores aĩæ paſſiones cõponit & ordinat: &[p] quantũ ad hoc uita actiua adiuuat ad cõtẽplationẽ[q], q̃ impediť per inordinationẽ interiorũ paſſionũ.

Concl. m

Concl. p

Vñ* Gre dicit in 6. moraliũ. Cũ contẽplationis arcẽ aliqui tenere deſiderant, prius ſe in cãpo per exercitiũ operis probent, vt ſolicite ſciant ſi nulla iã mala ꝓximis irrogãt, ſi irrogata à ꝓximis ęquanimiter portant, ſi oblatis bonis tpalibus nequaq̃ mens lætitia ſoluiť, ſi ſubtractis nõ nimio mœrore ſauciant. Ac deinde perpendant, ſi cũ ad ſemetipſos introrſus redeunt, in eo ꝙ ſpũalia rimanť, nequaquã ſecũ rerum corporaliũ vmbras trahant, uel fortaſſe tractas manu diſcretionis abigant. Ex hoc ergo exercitiũ uitæ actiuæ cõfert ad cõtẽplatiuã, ꝙ quietat interiores paſſiones, ex quibus phantaſmata proueniunt, per quæ contemplatio impeditur. Et per hoc patet reſponſio ad obiecta. Nam rationes illæ procedunt quantum ad ipſam occupationem exteriorum actuum, non autem quantũ ad effectum, qui eſt moderatio paſſionum.

Li. 6. c. 17. post med.

ARTICVLVS IIII.

Pom.a 863

Vtrum vita actiua ſit prior quàm contemplatiua.

A D QVARTVM ſic proceditur. Vr̃ ꝙ vita actiua non ſit prior q̃ contẽplatiua. Vita .n. cõtemplatiua directe pertinet ad dilectionẽ Dei, uita ãt actiua ad dilectionẽ proximi:[h] ſed dilectio Dei p̃cedit dilectionẽ proximi,[i] inquantum proximus propter Deum diligitur. ergo videtur ꝙ etiam uita contemplatiua ſit prior quàm actiua.

¶ 2 Præt.* Gre. dicit ſuper Ezechielẽ. Sciendũ eſt ꝙ ſicut bonus ordo uiuendi eſt ut ab actiua in contẽplatiuã tendať,[h] ita plerumq; vtiliter a contẽplatiua animus ad actiuam reflectitur. Non ergo ſimpliciter uita actiua eſt prior quàm contemplatiua.

Homi. 14. a medio.

¶ 3 Præt. Ea quæ diuerſis cõpetunt, non vñr ex neceſſitate ordinẽ habere: ſed uita actiua & cõtẽplatiua diuerſis cõpetunt. dicit .n.* Gre. in 6. Mor. Sæpe qui contẽplari Deũ quiete poterant, occupationibus preſſi ceciderũt: & ſępe q occupati bene vſibus humanis uiuerẽt, gladio ſuæ quietis extincti ſunt. nõ ergo uita actiua prior eſt q̃ contẽplatiua.

Li. 6. mor. c. 26. paulo a princ.

S ED CONTRA eſt, qđ* Gre. dicit in 3. homi. ſuper Ezec. Actiua vita prior eſt tpe q̃ contẽplatiua: q̃a ex bono opere tenditur ad contemplationem.

Ho. 3. non multũ procul ante medium.

R E S P. Dcẽm, ꝙ aliquid dr̃ eſſe prius dupliciter. Vno mõ, ẜm ſuã naturã. Et[m] hoc mõ uita contemplatiua eſt prior q̃ actiua, inquantũ prioribus & melioribus inſiſtit: vñ & actiuã uitã mouet & dirigit.[n] Ratio .n. ſuperior q̃ cõtẽplationi deputať, cõparať ad inferiorẽ q̃ deputať actioni, ſicut uir ad mulierem, quæ eſt per uirum regenda, ut* Aug. dicit 12. de Tri. Alio modo, eſt aliquid prius quo ad nos, quod .ſ. eſt prius in uia generationis: &[p] hoc mõ uita actiua eſt prior q̃ contemplatiua,[r] quia diſponit ad contẽplatiuã, ut ex* ſupra dictis patet. Diſpoſitio .n. in uia generationis præcedit formã, quæ ſimpliciter & ẜm ſuam naturam eſt prior.

Concl. m

Li. 14. c. 3. & 12. c. 14 tom. 3.

Concl. p

Q. 181. art. 1. ad 3.

A D PRIMVM ergo dicendum, ꝙ uita cõtemplatiua non ordinatur ad qualemcumque dilectionem Dei, ſed ad perfectam: ſed uita actiua eſt neceſſaria ad dilectionem proximi qualemcumque. Vnde* Greg. dicit in 3. homi. ſuper Ezechielem. Sine contemplatiua uita intrare poſſunt ad cęleſtem patriam, qui bona quæ poſſunt operari, non

Hom. 3. parum ante medium.

negligunt: ſine actiua autẽ in trare poſſunt, ſi negligũt bona operari quę poſſunt. Ex uno ẽt patet ꝙ vita actiua ꝓcedit cõtẽplatiuã, ſicut, id qđ eſt cõe oim, pręcedit in uia gñationis id qđ eſt proprium perfectorum.

Ad II dcẽm, ꝙ a uita actiua ꝓcedit ad vitã cõtẽplatiuã ſm ordinẽ gñationis: à uita aũt cõtẽplatiua redit̃ ad uitã actiuam ꝑ uiã directionis, ut. ſ. vita actiua per cõtemplationẽ dirigat̃: ſicut ẽt per operationes acquiritur habitus, & per habitũ acquiſitum perfectius aliquis operatur, vt dicitur in 2.* ethi.

Ad III dcẽm, ꝙ illi qui ſunt proni ad paſſiones ꝑꝑ eorum impetũ ad agendũ, ſunt ſimpr̃ magis apti ad uitã actiuam ꝑꝑ ſpiritus inquietudinẽ. Vñ dicit *Greg. in 6. mora. ꝙ nonnulli ita inquieti ſũt, vt ſi uacationẽ laboris habuerint grauiꝰ laborent, q̃ a tãto deteriores cordis tumultus tolerãt, quãto eis licẽtius ad cogitationes vacant. Quidã uerò habẽt naturaliter ãi puritatẽ & quietẽ, ꝑ quã ad contẽplationẽ ſunt apti, q̃ ſi to taliter actionib. deputent̃, detrimẽtũ ſuſtinebũt. Vñ *Gregorius dicit in 6. moral. ꝙ quorũdã hoim ita otioſę mẽtes ſunt, vt ſi eos labor occupationis excipiat, ĩ ipſa oꝑationis inchoatione ſuccũbant: ſed ſicut ipſe* poſtea ſubdit, ſępe & pigras mẽtes amor ad opꝰ excitat, & ĩquietas in cõtẽplatione timor refrenat. Vñ & illi q̃ ſunt magis apti ad actiuã uitã, poſſunt per exercitiũ actiuę ad contẽplatiuam ꝑparari: & illi nihilo minus q̃ ſũt magis ad contẽplatiuã apti, poſſunt exercitia vitę actiuę ſubire, vt ꝑ hoc ad cõtẽplationẽ paratiores reddant̃.

QVAESTIO CLXXXIII.

De officijs & ſtatibus hominum, in quatuor articulo diuiſa.

Consequenter cõſiderãdũ eſt de diuerſitate ſtatuũ, & officiorũ humanorũ. Et primò ꝯſiderãdũ eſt de officiis, & ſtatibus hoim in gñali. Secũdò, ſpãliter de ſtatu perfectorũ. Circa primũ quęrunt̃ quatuor. Primò, Quid faciat in hominibus ſtatum.

F ¶Secundo, Vtrum in hoibus debeant eſſe diuerſi ſtatus, ſiue diuerſa officia.

¶Tertiò, De dñia officiorum.

¶Quartò, De differẽtia ſtatuũ.

Articvlvs I.

Vtrum ſtatus in ſui ratione importet conditionem libertatis uel ſeruitutis.

Ad primvm ſic procedit̃. Vr̃ ꝙ ſtatus in ſui rõe non importet conditionẽ libertatis, vel ſeruitutis. Status. n. aſſã do dr̃: ſed ſtare dr̃ aliq̃s rõe ͪ rectitudinis. unde dr̃ Ezec. 2. Fili hoĩs, ſta ſuper pedes tuos. & Greg. dicit in 6. mor. Ab oĩ ſtatu rectitudinis diſpereũt, q̃ per noxia uerba dilabunt̃: ſed rectitudi. ẽ ſpũalẽ acquirit hõ per hoc, q̃ ſubiicit ſuã uoluntatem Deo. uñ ſuper illud Pſal. 32. Rectos decet collaudatio, d. gl. *Recti ſunt q̃ dirigunt cor ſuũ ſm uolũtatẽ Dei. ergo ur̃ ꝙ ſola obediẽtia diuinorũ mãdatorũ ſufficiat ad rationẽ ſtatus. [G]

¶2 Pręt. Nomẽ ſtatus ur̃ importareͪ immobilitatẽ, ſm illud 1. ad Cor. 15. ſtabiles eſtote & immobiles. uñ* Greg. dicit ſuper Eze. Lapis quadrus eſt, & quaſi ex oĩ omni latere ſtatum habet, q̃ caſum in aliqua permutatione nõ habet: ſed uirtus eſt quæ immobiliter facit operari, ut dr̃ in 2. ethi.* ergo ur̃ ꝙ ex omni operatione uirtuſa aliquis ſtatum adipiſcatur. [H]

¶3 Pręt. Nomen ſtatus ͪ ur̃ ad quandã altitudinẽ pertinere. Nã ex hoc aliq̃s ſtat, ꝙ in altetũ erigit̃: ſed per diuerſa officia aliquis fit altior altero. Similiter ẽt per gradus, uel ordines diuerſos diuerſimode hoies in quadã altitudine conſtituunt̃. ergo ſola diuerſitas graduum, uel ordinũ, uel officiorũ ſufficit ad diuerſificandum ſtatum. [I]

Sed contra eſt, q̃ in* Decret. 2. q. 5. dr̃. Si qñ in cauſa capitali, uel cauſa ſtatus interpellatum fuerit, non per exploratores, ſed per ſeipſos eſt agendum: ubi cauſa ſtatus appellat̃ pertinens ad libertatem, uel ſeruitutem. ergo uidetur ꝙ nõ uariet ſtatum hominis niſi id, quod *pertinet ad libertatem, uel ſeruitutem. [K]

SVP. Q. CLXXXIII.

Hic incipit decima & vlt. pars huius operis, tractans de officiis ac ſtatibus hominũ: in qua qõne ſtatum occurrit dubium circa ſignificationẽ ſtatus, pro quãto in lrã dr, ꝙ reſpicit obligationẽ perſonæ hois, prout ſ. aliquid eſt ſui, uel alieni iuris, & hoc ex cauſa permanẽte. Eſt ſiquidem de hoc qõ, & cũ extraneis aliã ſignificationẽ tribuentibus ſtatui, ut patet de Hẽrico de Gandauo in 12. quolibeto. Et nihilominus eſt quæſtio abſolute de ueritate huius ſignificationis. Vñ nos primam qõnẽ relinquemus, quũ eſſet certare de vocibus. Secunda aũt an. [Ca. 1. 2. & 4. to. 5.] aſſignata ab authore ſignificatio ſit ſolida, tractanda eſt: hẽt. n. multas obiectiones. Cũ. n. in litera dicat, ꝙ ſtatus tã in ciuilibus, q̃ in ſpũalib. ſpectat ad libertatẽ, uel ſeruitutẽ, ſtatim apparet contradictio in ipſo progreſſu literæ. Nã libertas nomẽ eſt ſtatus, & nullã obligationem dicit. Amplius, Seruitus & libertas ſpũalis, ut in 8. ar. [Li. 6. c. 26. circa prin.] dr̃, penes habitũ iuſtitiæ, uel peccati attendunt̃: & tñ in neutro eſt obligatio, ſed ſola permanentia, qualẽ habitus cauſare nata eſt. Falſum eſt igit̃, ꝙ ſtatus ſpũalis ſeruitutis, uel libertatis reſpiciat obligationem. [Li. 6. ca. 26 in prin.] Pręt. Status diſtinguitur in ſtatũ incipientiũ, proficientiũ, & ꝑfectorum, vt patet in art. 4. Et cõſtat ꝙ nec ſtatus incipientium, nec ſtatus proficientiũ obligationem habet. Diſtinguit̃ quoq; ſtatus coniugatorum contra ſtatũ virginalẽ, & uidualẽ: & tñ ſolus ſtatus coniugatorum obligatione habet. Clericalis demũ ſtatus, inquit Henricus, diſtinguitur contra laicalẽ: & tñ neuter obligationem habet, quoniam clericus poteſt libere ducere uxorem uiduã. Affertur quoque ab eodẽ authoritas Anſelmi in lib. de ſimilitudinibus ca. 46. dicentis. Quatuor ſunt ſtatus humanæ naturæ, quibus pro diuerſis meritis beata uel magis beata, miſera uel minus miſera reddit̃. ſ. in ſtatu innocentiæ, in ſtatu patriæ, in ſtatu uię, & in ſtatu damnationis. Conſtat aũt ꝙ neque in innocentia, neque in uia, ſtatus dr̃ ſm obligationem. [Li. 6. ca. 27 in prin.]

[Pars. 2] 864

¶Ad horum euidentiam ſciendum eſt, ꝙ author numquam dicit, ꝙ ſtatus exigat obligationem in quolibet ſtatu: ſed dicit, ꝙ quilibet ſtatus reſpicit obligationẽ, quæ duo diſtant ſicut cęlum, & terra. Nam ad primum requiritur quemlibet ſtatum habere obligationẽ ad id quod ſui ſtatus eſt. [Infr. art. 4. cor. & q. 184. art. 4. cor. & q. 186. ar. 6. co. Et quo. 3. a. 19. co.]

¶Ad ſecundum uerò ſufficit quòd obligationem reſpiciat, ita quòd penes obligationem diſtinguatur affirmatiuè, uel negatiue, hoc eſt, penes habere obligationem, & penes nõ habere illam. Et hoc modo diſtinguuntur ſtatus liberi à ſeruo: quia ſeruitus reſpicit obligationem affirmatiue, libertas uero negatiue. Hoc etiam modo diſtinguitur ſtatus ſęcularis à regulari, quia ſcilicet regularis habet uinculum quo caret ſęcularis. Similiter ſtatus peccatoris, & ſtatus iuſti diſtinguunt̃: quia peccator obligatus eſt ad peccandum, quantum eſt ex ſe ipſo: quia non poteſt ex ſe ipſo reſurgere, & ut Gregorius dicit, Peccatum quod per pœnitentiam non deletur, ſuo pondere ad aliud trahit: iuſtus autem ab huiuſmodi uinculo abſolutus eſt. Incipientium aũt, & proficiẽtium ſtatus, obligationem in genere claudunt, non in ſpecie: quoniam cõe genus ſtatus exiſtentiũ in charitate per negationem uinculi, quo peccator alligatur, dicitur. Species autẽ huiuſmodi ſtatus ſecundum proprias differentias non omnes, ſed perfectorũ tãtum, dicit obligationem. Et hoc ſi ſincere author ipſe tẽ ſtat in litera [Eſt Aug. in cõcione 2. in Pſ. 32. non longe a prin. t. 8.] [Hom. 21. a princ.] [Li. 2. c. 1. 2. & 4. tom. 5] [2. q. 5. (uel 6. ut aliqui codices habent) ca. Si quando.]

litera quarti articu-li in reſponſione ad ſm, dũ loquẽs de huiuſmodi diſtinctione dicit, quod per hoc hi diuerſi ſtatus diſtinguũtur, quod diuerſa ſtudia adhibent ad ea quæ ſpectant ad ſpiritualem libertatem.

¶ Sed contra hoc põt inſtari, quod nõ cõſonat hmõi reſponſio ſermonibus p ſe: qm̃ ſi ſtatus de rõne ſua reſpicit obligationẽ, cõſequẽs eſt, vt per ſe loquẽdo, ois ſpecifica diuerſitas ſtatuũ p ſe reſpiciat obligationẽ, & non ſufficit quod genus eorum penes obligationẽ attẽdat. Oportet.n. differentias p ſe diuerſificatiuas gñis, & cõſtitutiuas ſpecierũ, p ſe diuerſificare id, qđ ſpectat ad rõnẽ gñis, qđ in propoſito eſt reſpicere obligationem. Hoc aũt hic nõ ſaluatur: qm̃ ſtatus incipiẽtiũ, & proficientiũ, ſi diuerſificantur penes reſpicere obligationem aliquam.

¶ Ad hoc dr̃, quod ſtatus tã incipientiũ, q̃ proficientiũ, nõ niſi imperfecte hẽt rõnẽ ſtatus: & pp ea nõ ẽ mirũ, ſi vterq; deficiat a ppria rõne ſtatus. Sunt. n. hi ſtatus in gñe ſtatus, ſicut formæ in embryonẽ ſuccedentes, ſunt in gñe viuentiũ. Non n. ſũt velut ſpecies de p ſe, ſed vt viæ ad aliud. *Concl.* Et ſimiliter ſtatus incipientiũ & proficiẽtiũ, vt ipſa eorũ noia oſtẽdũt, viã ad aliud hoc eſt, ad pfectionẽ, ſeu perfectionis ſtatũ ſignificãt. Vñ author in principio ſequẽtis q̃ſtionis dicit. Deinde cõſiderãdũ eſt de his q̃ ptinẽt ad ſtatũ pfectionis, ad quem alii ſtatus ordinãtur. De ſtatu aũt cõiugatorũ, virginũ &c. dupliciter dici põt. Primo, quod in iure nec virginitas, nec viduitas cõſtituunt ſtatum, niſi vinculo firmetur: vñ ſtatuta ſunt diſtincta viduarũ & virginũ. Secundo põt dici, ut dictũ eſt de incipientibus & pficiẽtib. q.ſ. ſine uinculo impfecte habent rõnẽ ſtat⁹ rõne ſui gñis, quo libertatẽ hẽnt a uinculo cõiugali. Ad id qđ additur de ſtatu cleri

Perre. p to.

865

Resp. Dicẽdum, quod ſtatus pprie loquẽdo, ſignificat quandã poſitionis differentiã ſm modũ ſuæ naturæ, quaſi in quadã immobilitate. Eſt.n. naturale homini, ut caput eius in ſuperiora tẽdat, & pedes i terra firmẽtur & c. mẽbra media couenienti ordine diſponantur: qđ quidẽ non accidit, ſi hõ iaceat, uel ſedeat, uel accũbat, ſed ſolum qñ erectus ſtat. Nec rurſus ſtare dr̃ ſi moueatur, ſed qñ quieſcit: & inde ẽ quod ẽt i ipſis actionibus humanis dr̃ negotiũ aliquẽ ſtatũ hẽre ſm ordinẽ propriæ diſpõnis cũ quadã immobilitate, ſeu quiete. Vñ & circa hoies ea q̃ de facili circa eos uariant, & extrinſeca ſunt, nõ cõſtituant ſtatũ, puta, quod aliqs ſit diues uel paup, in dignitate cõſtitutus uel plebeius, uel ſi quid aliud ẽ hmõi. Vñ & in iure ciuili dr̃, quod ei q a ſenatu amouẽt, magis dignitas, q̃ ſtat⁹ auferẽ: ſed ſolũ id ur̃ ad ſtatũ hominis ptinere, qđ reſpicit oblõnẽ perſonæ hois, put. ſ. aliquis eſt ſui iuris, uel alieni, & hoc ñ ex aliqua cã leui, uel de facili mutabili, ſed ex aliquo pmanẽte: & hoc eſt qđ ptinet ad rõnẽ libertatis, uel ſeruitutis. Vñ statũs pertinet pprie ad libertatẽ, uel ſeruitutem, ſiue in ſpiritualibus, ſiue in ciuilibus.

Ad primvm ergo dicẽdũ, quod rectitudo inquãtum hmõi, nõ pertinet ad rõnẽ ſtatus, ſed ſolum inquãtum eſt connaturalis hoi, ſimul addita quadã quiete. Vñ in aliis aialibus nõ reqrit rectitudo ad hoc, quod ſtare dicãt: nec ẽt hoies ſtare dñr, quãtũcũq ſint recti, niſi quieſcãt.

Ad ii dicendum, quod immobilitas non ſufficit ad rationẽ ſtatus, Nam ẽt ſedens, vel iacẽs quieſcit, qui tamẽ nõ dr̃ ſtare.

Ad iii dicẽdũ, quod offĩn dr̃ p cõparationẽ ad actũ: grad⁹ aũt dr̃ ſm ordinẽ ſuperioritatis, & inferioritatis: ſed ad ſtatum reqrit immobilitas in eo, qđ pertinet ad condõnem pſonæ.

Articvlvs II.

Vtrum in Eccleſia debeat eſſe diuerſitas officiorum ſeu ſtatuum.

Ad ſecvndvm ſic pceditur. Vr̃ quod in Eccleſia nõ A dẽat eſſe diuerſitas offõrũ, uel ſtatuũ. Diuerſitas.n. vnitati repugnat: ſed fideles Chriſti ad unitatẽ uocant, ſm illud Io. 17. Vt ſint unũ in nobis, ſicut & nos unũ ſum⁹. ergo in Eccleſia non debet eſſe diuerſitas officiorum, ſiue ſtatuum.

¶ 2 Præ. Naturañ facit p multa qđ põt facere p unũ: ſed opatio grẽ eſt multo ordinatior, quã opatio naturæ. ergo couenientius eẽt, quod ea q̃ pertinẽt ad act⁹ gr̃ẽ, per eoſdem hoies adminiſtrarent, ita quod ñ eſſet in Eccła diuerſitas offõrũ, & ſtatuum.

B ¶ 3 Præt. Bonũ Ecclæ maxime ur̃ in pace conſiſtere, ſm illud pſal. 147. Qui poſuit fines tuos pacẽ. & 2. ad Cor. vlti. dr̃. Pacẽ hẽte, & Deus pacis erit vobiſcũ: ſed diuerſitas eſt impeditiua pacis, quã ſilitudo cãre vr̃, ſm illud Eccle. 13. Oẽ animal diligit ſile ſibi. & Phil. dicit in 7. politic. quod modica differẽtia facit in ciuitate diſſidiũ. ergo vr̃ quod nõ oporteat in Eccła eſſe diuerſitatẽ ſtatuũ, & offõrum.

C Sed contra eſt, quod i Pſal. 44. ad laudẽ Ecclæ dr̃, quod eſt circumamicta varietate. vbi gl. dicit, quod doctrina apoſtolorũ, & cõfeſſione martyrũ, & puritate virginũ, & lamẽto penitẽtiũ ornatur Regina. i. Eccleſia.

D Resp. Dicẽdũ, quod diuerſitas ſtatuũ, & offõrum in Eccła ad tria pertinet. Primo quidem, ad perfectionẽ ipſius Eccłe. Sicut.n. in rerũ naturaliũ ordine perfectio, quæ in Deo ſimpliciter & uniformiter inuenit, in uniuerſitate creaturarũ inueniri nõ poterit, niſi diffformiter & multipliciter: ita ẽt plenitudo grẽ. q̃ in Chriſto ſicut i capite adunat, ad mẽbra eius diuerſimode redundat, ad hoc quod corpus Ecclæ ſit perfectum. E Et hoc ẽ quod Apoſt. dicit ad Epheſ. 4. Ipſe dedit quoſdã quidẽ Apoſtolos, quoſdã aũt prophetas, alios aũt Euangeliſtas, alios aũt paſtores & doctores ad cõſummationẽ ſanctorum. Scđo aũt pertinet ad neceſsitatẽ actionum, q̃ ſunt in Eccła neceſſariæ. Oportet aũt ad diuerſas actiones diuerſos hoies deputari ad hoc quòd expedi-

cali, rñdet, quod cũ prima tõſura conſtituat clericatũ & prima tõſura ad offĩn ſpectet, ſicut & ordo oſtii. ſ. acolytatus &c. cõſequẽs eſt quod clericatus ñ ſtatum, ſed offĩn conſtituat, cui⁹ ſignũ eſt quod clericos in duos ſtat⁹ diſtinguimus. ſ. regulares, & ſæculares. Eſſet autem implicatio quodãmõ in adiecto dicere clericos ſæculares, ſi clericus eſſet nomen ſtatus. Sed officio adiungit nomẽ ſtatus, corroboraturq; id ex eo quod prima tõſura inchoatio quædã ordinis eſt, quẽ cõſtat ad offĩn ſpectare. Ad authoritatem demũ Anſelmi, & ſimiles, q̃ forſan multæ adduci poſſent, vnico uerbo rñderi põt, quod nõ ita ſtricte & pprie ſtatus noie uſi ſunt: ſed p ſtatũ itellexerũt condõnem, quaſi dicerent. Quatuor ſunt condõnes hominũ &c. in qua ſignificatione frequẽs uidetur uſus eſſe.

SVP. Q. CLXXXIII. ARTIC. I.

In ar. 1. eiuſdem q. in reſponſione ad tertiũ colligẽ, & inde retine differentiã inter offĩn, gradũ, & ſtatũ eccleſiaſticũ, ut intelligas ſequentia.

Glo. ordi. et Caſſiodoro.

SVP. Q. CLXXXIII. ARTIC. II.

In ar. 2. & 3. aduerte quod diuerſitas officiorũ, graduũ, & ſtatuũ in eccleſia non ita ordinatur ad hæc tria. ſ. perfectionem, actionẽ, & decorẽ, quod ſingula ſingulis propria ſint, puta, perfectio ſtatui, actio offĩo, & decor gradui: cũ in quolibet horũ oia inueniunt. In ſtatibus naque inuenit nõ ſolũ pfectio, ſed etiã & decor, ſeu ordo. Et ſimiliter in officiis eadẽ tria inueniuntur, & ſimiliter in gradibus, ut de ſe patet: ſed pfectio appropriatur ſtatui, ut rõ diuerſitatis ſm ſtatũ. Actio uero appropriatur offĩo, ut rõ diuerſitatis ſm offĩn. Decor uero ordinis appropriat gradui, ut ratio diuerſitatis ſecundũ gradum. *Concl.*

¶ In eodem articulo tertio in reſpõſione ad ſm, dubium occurrit circa illud, Diuerſitas ſtatuum accepatur

piſ ſecúdū diuerſos actus, qui côueniunt hoi ſm ſeipſū. Officia aūt diſtinguunť ſm actus, qui referūtur ad alios. Vr enim hoc eſſe falſum, eo φ uita actiua manifeſte attenditur ſecundū actum, qui refertur ad alium. ſ. ad proximum, ut patet ex ſupradictis de uita actiua.

¶Ad hoc dī, φ ipſe actus actiuæ uitæ poteſt côſiderari dupliciter. Primo, ut eſt exercitiū hoīs ſtudētis tali uitę, ſeu actiui. Eſt náque actus uirtutis, q bonū reddit habentem, & ſic conſtituit uitam actiuam: quō, ut in litera dī, uita dr abſolute, hoc ē, uiuere dī quis ſm ſeipſum, & non relatiue ad aliud. Et pptea actus inquantū ſunt differentis uitę, conſiderantur ut conueniunt homini ſm ſeipſum, hoc eſt, ſecundum quod uiuentem in ſemetipſo uiuere bene diſponunt. Alio modo conſiderantur ut referūtur ad alios: ſicut docere, ad eum qui docetur, & iudicare, ad eum qui iudicari ordinatur. Et ſic ſumpti actus diſtinguunt officia: & hæc ſufficiant etiam pro quarto articulo. Diſcuſſa ſunt ſiquidē q in illo ſunt, in principio huius quæſtionis.

tius, & ſine confuſione omnia peragantur. Et hoc eſt quod Apoſt. dicit ad Ro. 12. Sicut in vno corpore multa mēbra habemus, oīa autē membra non eundem actum hñt: ita multi vnū corpus ſumus in Chriſto. Tertio hoc ptinet ad dignitatem, & pulchritudinē Eccłæ, quæ in quodā ordine cōſiſtit. Vñ dr 3. Reg. 10. vidēs Regina Saba omnem ſapiētiā Salomonis, & habitacula ſeruorū, & ordines miniſtrantiū, nō habebat vltra ſpiritū. Vñ & Apoſt. dicit 2. ad Timo. 2. φ in magna domo ñ ſolū ſūt vaſa aurea. & argētea: ſꝺ & lignea, & fictilia.

Ad primvm ergo dcꝺm, φ diuerſitas ſtatuū, & officiorū non impedit Eccłæ unitatem, quæ perficiť per unitatē fidei & charitatis, & mutuæ ſubminiſtrationis, ſm illud Apoſ. ad Eph. 4. Ex quo totū corpus eſt compactum. ſ. per fidē, & cônexum. ſ. per charitatē, p omnem juncturam ſubminiſtrationis, dum ſcilicet unus alij ſeruit.

Ad II dcꝺm, φ ſicut natura non facit p multa, quod poteſt facere per unum: ita etiam nō coarctat in unum id, ad q ſ multa requiruntur ſm illud. Apoſt. 1. ad Cor. 12. Si totum corpꝰ oculus, ubi auditus? Vñ I & in Eccleſia, quæ eſt corpus Chriſti, oportuit membra diuerſificari ſm diuerſa officia, ſtatus, & gradus.

Ad III dcꝺm, φ ſicut in corpore naturali mēbra diuerſa côtineť in unitate p uirtutē ſpiritus uiuificantis, quo abſcedente mēbra corporis ſeparanť: ita ēt in corpore Eccłæ côſeruatur pax diuerſorū mēbrorū uirtute Spiritusſancti, qui corpus Eccłe viuificat, ut hr Io. 6. Vñ Apoſ. dicit ad Eph. 4. Soliciti ſeruare vnitatem ſpiritus in uinculo pacis. Diſcedit aūt aliquis ab hac unitatē ſpiritus, dū quærit quę ſibi ſunt propria: ſicut ēt in terrena ciuitate pax tollitur ex hoc, φ ciues ſinguli quę ſua ſunt, q̄runt. Alioqn per offōrum, & ſtatuū diſtinctionē tā mentis, q̄ in ciuitate terrena magis pax côſeruatur, inquantū per hæc plures ſunt, qui cômunicant actibus publicis. Vñ & Apoſt. dicit 1. ad Cor. 12. φ Deus tēperauit nos, ut non ſit ſchiſma in corpore, ſed p inuicē ſolicita ſint mēbra.

Articvlvs III.

Vtrum officia diſtinguantur per actus.

Par. eyr. to, 866

Ad tertivm ſic proceditur. Vr φ officia, nō diſtinguantur per actus. Sunt. n. infinitę diuerſitates humanorū actuum tā in ſpūalibus, quàm temporalibus: ſed infinitorum nō pôt eſſe F certa diſtinctio. ergo per diuerſitates actuum nō poteſt eſſe humanorum officiorū certa diſtinctio.

¶2 Præ. Vita actiua, & côtēplatiua ſm actus diſtinguuntur, ut dictum eſt: ſed alia uř eſſe diſtinctio officiorum a diſtinctione uitarum. non ergo officia diſtinguuntur per actus. q. 179. art. 1.

¶3 Præt. Ordines ēt eccleſiaſtici, & ſtatus, & gradus per actus diſtingui vñr. Si ergo officia diſtinguanť per actus, vř ſequi, φ eadem ſit diſtō officiorum, graduum, & ſtatuum: hoc āt eſt falſum, quia diuerſimode in ſuas partes diuiduntur. non ergo uidetur φ officia diſtinguantur per actus.

G Sed contra eſt, φ Iſid. in lib. Etym. dicit, φ offīū ab efficiendo eſt dictum, quaſi efficium, propter decorē ſermonis vna mutata lřa: ſed efficere ptinet ad actionē. ergo officia p actus diſtiguunť. Li. 6. c. 19. in princ.

Resp. dicendum, φ ſicut dcm̄ eſt, diuerſitas in mēbris Eccleſiæ, ad tria ordinať. ſ. ad perfectionē, actionem, & decorem: & ſm hoc triplex diſtō diuerſitatis fidelium accipi pt. Vna quidem, per reſpectum ad perfectionem, & ſm hoc accipiť dřia ſtatuum, prout quidā ſunt aliis perfectiores. Alia vero diſtō accipitur p reſpectū ad actionē, et hæc H diſtō dř offōrū. Dār. n. i diuerſis officiis eſſe, q ſūt ad diuerſas actiones deputati. Alia aūt p reſpectū ad ordinē pulchritudinis eccłaſticæ: & ſm hoc accipitur dřia graduū, prout. ſ. in eodē ſtatu, vel officio vnus eſt alio ſuperior. Vnde & in Pſ. 47. dř ſm aliam literā. Deus in gradibus eius cognoſcetur. Ar. præce. Concluſio

Ad primvm ergo dicendum, φ materialis diuerſitas humanorum actuum eſt infinita: & ſm hanc non diſtinguuntur officia, ſed ſm formalem diuerſitatem, quæ accipiť ſm diuerſas ſpēs actuū, ſm quam actus hominis non ſunt infiniti.

Ad II dcꝺm, φ vita dř abſolute, & ideo diuerſitas uitarum accipiť ſm diuerſos actus, qui côueniunt hoī ſm ſeipſum. Sed efficientia, a qua ſumiť nomen officij, ut dcm̄ eſt, importat actionē tēdētē in aliud, vt dř in 9. Met. Et iō officia diſtinguiť proprie ſm actꝰ, q referunť ad alios: ſicut dř doctor habere offīm, vel iudex, et ſic de aliis: & ideo Iſid. dicit, φ officium eſt ut quiſque illa agat, quæ nulli officiant, i. noceant, ſed proſint omnibus. In arg. ad opp. cum L. 5. y tex. 15. Li. 6. ety. c. 19. circa princ.

Ad III dcꝺm, φ diuerſitas ſtatuum, officiorū, & graduum ſm diuerſa ſumiť, vt dcm̄ eſt. Contingit tñ φ iſta tria in eodem concurrant, puta, cum aliquis deputať ad aliquem actum altiorē, ſimul K ex hoc hēt & offīm, & gradum, & vlterius quendā perfectionis ſtatum pp actus ſublimitatem, ſicut patet de epō. Ordines āt eccleſiaſtici ſpecialiter diſtinguuntur ſm diuerſa officia. Dicit. n. Iſid. in li. Etym. Officiorum plurima gña ſunt, ſed pcipuum illud eſt, quod in ſacris, diuiniſq; rebus habetur. Arti. 1. ad 3. Li. 6. c. 19 in prin.

Articvlvs IIII.

Vtrum differentia ſtatuum attendatur ſecundum incipientes, proficientes, & perfectos. Pont. p.º 867

Ad qvartvm ſic proceditur. Vř φ dřia ſtatuū nō attendať ſm incipientes, pficiētes, & pfectos. Diuerſorū. n. diuerſæ ſunt ſpē dřæ: ſed ſm hanc dřiam inchoationis, pfectus, & pfectionis, diuiduntur gradus charitatis, vt ſ. habitum eſt, Sup. q. 24. ar. 9. & 24. Et lib. 11. q. 24. ar. 9.

eum de charitate ageretur. ergo videtur ꝙ ſecundum hoc non ſit accipienda differentia ſtatuum.

Ar.1. hui⁹ quæſt.

¶2 Præt. Status, ſicut* dictum ẽ reſpicit cõditionẽ ſeruitutis, uel libertatis, ad quam non vr̃ ptinere prædicta differentia incipientiũ, proficientũ, & pfectorũ.[b] ergo incõuenienter ſtatus p iſta diuidit̃. ¶3 Præt. Incipiẽtes, pficientes, & pfecti diſtingui vident̃ ſm magis & minus, qđ vr̃ magis ptinere ad rõem gradus: ſed alia eſt diuiſio[b] graduũ & ſtatuũ, ut* s. dictum eſt. Non ergo conuenienter diuiditur ſtatus ſm incipientes, pficientes, & perfectos.

Ar.2. & 3.

SED CONTRA eſt, quod *Greg. dicit in moral. Tres ſunt modi cõuerſorũ, inchoatio, medietas, atque pfectio. Et ſuper* Eze. dicit, ꝙ alia ſunt uirtutis exordia, aliud profectus, aliud perfectio.

De pœnitẽ. di.2. c. Cũ ſcẽta. &c. Charitas. *Hom. 15 in Eze, nõ multũ remote a pri. Ar. 1. hui⁹ quæſt.

B

RESP. Dcđm, ꝙ ſicut s.† dictũ eſt ſtatus libertatẽ reſpicit, uel ſeruitutẽ. Inuenit̃ ãt in reb. ſpiritualibus duplex ſeruitus, & duplex libertas. Vna q. dẽ eſt ſeruitus pcti: altera vero eſt ſeruitus iuſtitiæ. Similiter ẽt eſt duplex libertas. Vna q. dẽ a pctõ: alia uero a iuſtitia, ut patet p Apo. q dicit ad Ro. 6. Cũ ſerui eſſetis pcti, liberi fuiſtis iuſtitiæ: nũc vero liberati à pctõ, ſerui eſtis facti Deo. Eſt ãt ſeruitus pcti, uel iuſtitiæ, cũ aliqs ex habitu pcti ad malum inclinat̃, uel ex habitu iuſtitiæ inclinat̃ ad bonum Sir̃r ẽt libertas à pctõ eſt, cũ aliquis ab inclinatione pcti nõ ſuperat̃. Libertas ãt à iuſtitia eſt, cũ aliquis p p amorẽ iuſtitię nõ retardat̃ a malo. Verun tñ quia hõ ſm naturalẽ rõem ad iuſtitiã inclinat̃, pctm ãt eſt contra naturalẽ rõem, conſequẽs eſt ꝙ libertas a pctõ ſit uera libertas, q̃ cõiungit̃ ſeruituti iuſtitiæ, qa p vtrũq; tẽdit hõ i id qđ ẽ cõueniẽs ſibi. Et ſir̃r vera ſeruitus ẽ ſeruitus pcti, cui cõiũgitur libertas a iuſtitia, qa. ſ. per hoc hõ impedit̃ ab eo qđ eſt pprium ſibi. Hoc ãt ꝙ hõ efficiat̃ ſeruus iuſtitiæ, uel pcti, contingit per humanũ ſtudiũ, ſicut Apoſt. dicit ibidem. Cui exhibetis vos ſeruos ad obediendum, ſerui eius eſtis cui obediſtis ſiue peccati ad mortẽ, ſiue obeditionis ad iuſtitiã. In omni ãt humano ſtudio eſt accipere principiũ, mediũ & terminum. Et ideo [m] cõſequens eſt ꝙ ſtatus ſpiritualis ſeruitutis, & libertatis ſm tria diſtinguat̃. ſ. ſm principiũ, ad ꝙ pertinet ſtatus incipientium: & medium, ad q̃ pertinet ſtatus proficientium: & terminum, ad quẽ pertinet ſtatus perfectorũ.

C

D

Concl.

AD PRIMVM ergo dcđm. ꝙ libertas a pctõ fit p charitatẽ, q̃ diffundit̃ in cordib. nr̃is p Spiritũ ſanctũ, qui datus eſt nobis, ut dr̃ ad Ro. 5. Et inde eſt quod dr̃ 2. ad Cor. 3. Vbi ſpiritus Domini, ibi libertas: & ideo eadẽ eſt diuiſio charitatis, & ſtatuum pertinentium ad ſpiritualem libertatem.

E

AD II dcđm, ꝙ incipientes, pficientes, & perfecti, ſm ꝙ per hoc ſtatus diuerſi diſtinguunt̃, dicuntur homines non ſm quodcumque ſtudium, ſed ſecundum ſtudium eorum quæ pertinẽt ad ſpiritualem libertatem, uel ſeruitutẽ, ut *dictum eſt.

In cor. ar. & ar. 1. huius quæſt. Ar. præce. ad 3.

AD III dcđm, ꝙ ſicut prius* dictũ eſt, nihil prohibet in idẽ concurrere gradum, & ſtatum. Nã & in reb. mundanis illi qui ſunt liberi non ſolũ ſũt alterius ſtatus quàm ſerui, ſed etiam ſunt altioris gradus.

A

QVÆST. CLXXXIIII.

De his quæ pertinent ad ſtatum perfectionis in communi: in octo articulos diuiſa.

DEINDE conſiderandum eſt de his quæ pertinent ad ſtatum perfectionis, ad quẽ alii ſtatus ordinãtur. Nam conſideratio officiorum, quantum quidẽ ad alios actus, pertinet ad legiſpoſitores: quantũ ãt ad ſacra miniſteria, pertinet ad cõſiderationem ordinum, de quibus in tertia parte agetur.*

¶Circa ſtatum ãt perfectorũ triplex conſideratio occurrit. Primo quidẽ, de ſtatu perfectiõis in cõi. Secundo, de his quę pertinent ad perfectionem epõrũ. Tertio, de his quæ pertinẽt ad perfectionem religioſorum.

Circa primũ quæruntur octo.

¶Primò, Vtrum perfectio attẽdatur ſecũdum charitatem.

¶Secundò, Vtrum aliquis poſſit eſſe perfectus in hac vita.

¶Tertiò, Vtrum pfectio huius vitæ conſiſtat principaliter in conſiliis, uel in pręceptis.

¶Quartò, Vtrum quicũq; eſt pfectus, ſit in ſtatu pfectionis.

¶Quintò, Vtrum prælati, & religioſi ſpecialiter ſint in ſtatu perfectionis.

¶Sextò, Vtrum omnes prælati ſint in ſtatu perfectionis.

¶Septimò, Quis ſtatus ſit perfectior, vtrum religioſorũ, uel epiſcoporum.

¶Octauò, De comparatione religioſorum ad plebanos, & archidiaconos.

ARTICVLVS I.

Vtrum perfectio Christianæ uitæ attendatur ſpecialiter ſecundum charitatem.

AD PRIMVM ſic proceditur. Videtur ꝙ perfectio chriſtianæ vitæ non attendit̃ ſpecialiter ſm charitatem. Dicit. enim Apoſt. 1. ad Corin. 14. Malitia paruuli eſtote ſenſibus ãt perfecti: ſed charitas[b] non pertinet ad ſenſum, ſed magis ad affectum. ergo vr̃ ꝙ perfectio chriſtianæ vitæ nõ conſiſtat principaliter in charitate. ¶2 Præt. Ad Eph. vlt. dr̃. Accipite armaturã Dei, vt poſſitis reſiſtere in die malo & i oib. pfecti ſtare. & armatura ãt Dei ſubiũgit dicens. State ſuccincti lumbos veſtros in veritate, et induti loricam iuſtitię in omnibus ſumentes ſcutum fidei.[b] ergo perfectio chriſtianæ vitæ non ſolum attenditur

SV. Q. CLXXXIIII. ARTIC. I.

IN ar. 1. q. 184. pluries reſplicatur iy ſpecialiter, dicẽdo in charitate ſpecialiter cõſiſtere pfectionẽ, ſeu vitæ chriſtianæ, & ſm veritatẽ deberet dici ſubſtantialiter, qm̃ hoc manifeſte intẽdit author, & ppea corrigendi videntur codices. Apparet aũt hoc ex rñſiõe ad 1m, ubi manifeſte diſtinguit̃ natura cõtra accidẽtia. Natura aũt, eſſentia, & ſubſtantia idẽ ſũt i pposito. Apparet quoq; ex articulo tertio, ubi clare diſtinguit̃ pfectio eſſẽtialiter contra accidẽtaliter, & expreſſe ſubdit, ꝙ eſſẽtialiter cõſiſtit in charitate. ¶In eod. art. in rñſione ad primũ, ubi dr̃ ꝙ pfectio hum mo... rũ ſenſuũ in vnitate veritatis conſiſtit, aduerte ꝙ licet prima frõte rñſio hęc videatur loq de pfectiõe ſenſuũ in diuerſis hominib. pp illa verba. Hoc ãt fit per charitatẽ, q conſenſũ in hoibus operat̃: ſi tñ diligentius inſpexerim⁹, de perfectione ſenſuum loquitur & in eodem, & in diuerſis. In eodem quidẽ, qm̃ charitas eſt quæ unit ſenſus ad ueram diſcretionem boni & mali, ita ꝙ in una veritate conueniãt, nec alter alteri contradicat. Operatur enim adunationem & quietem ſenſuum i uno, quod eſt Deus, iuxta illud Apoſtoli ad Hebr. 4 ca. Perfectorum ſolidus eſt cibus eorũ, qui pro conſuetudine exercitatos habent ſenſus ad diſcretionem boni & mali. In diuerſis vero ex eadem radice. quoniam conſenſum operando diuerſorũ, unanimes habitare facit &c.

Morte p̃uẽtus non compleuit

Porr. 0 868

3. pa. q. 26. ar. 3. co. Et 3. co. c. 135. Et quol. 3. arti. 17. Et op. 17. c. 6. & opu. 18. ca. 2. & 3. Et Philip. 3. lect. 2.

ſecũdum charitatem, ſed etiam ẜm alias uirtutes.

¶3 Præ. Virtutes ſpecificanť per actus, ſicut & alii habitus: ſed Iac. 1. dř, ꝙ[b] patientia opus perfectũ habet. ergo uidetur quòd ſtatus perfectionis attenditur magis ſecundum patientiam.

SED CONTRA eſt, ꝙ dř ad Col. 3. Super oĩa charitaté habere, q̃ eſt uiculũ perfectionis, q.a.ſ. oés alias uirtutes quodãmõ ligat in unitaté perfectã.

RESP. Dcẽdm, ꝙ vnumquodque dř eſſe perfectũ inquantum attingit proprium finem, qui eſt vltima rei perfectio. Charitas auté eſt quæ vnit nos Deo, qui eſt vltimus finis humanæ mentis: qa qui manet in charitate, in Deo manet, & Deus in eo, vt dicitur 1. Ioa. 4. & ideo[m] ſecundum charitaté ſpecialiter attenditur perfectio chriſtianæ uitæ[n]. Concl. ar

AD PRIMVM ergo dcẽdm, ꝙ perfectio humanorum ſenſuum præcipue in hoc vř conſiſtere, ut in vnitatem veritatis conueniant, ẜm illud 1. Ad Cori. 1. Sitis perfecti in eodem ſenſu: & in eadé ſcientia Hoc ãt fit per charitatem, quæ conſenſum ĩ hominibus operatur: & ideo etiam perfectio ſenſuũ radicaliter in perfectione charitatis conſiſtit.

AD II dcẽdm, ꝙ dupliciter p̃t dici aliqs ꝑfectus. Vno mõ ſimpliciter, q̃ quidem perfectio attendiť ẜm id, ꝙ pertinet ad ipsã rei naturã, puta, ſi dicať aĩal perfectum, qñ nihil ei deficit ex diſpoſitione membrorũ, & aliis hmõi, quæ requiruntť ad uitã aĩalis. Alio mõ dř aliquid perfectum ẜm, quid, quę quidem perfectio attenditur ẜm aliquid exterius adiacens, puta, in albedine uel nigredine, vel ĩ aliquo hmõi. Vita ãt chriſtiana ſpecialiter in charitate conſiſtit, per quam anima Deo coniungitur. Vñ dř 2. Ioan. 3. Qui non diligit, manet in morte: & iõ ẜm charitatem attenditur ſimpliciter perfectio chriſtianæ vitæ, ſed ẜm alias virtutes ẜm quid. Et quia id quod eſt ſimpliciter, eſt principaliſſimũ, & maximum reſpectu aliorum: inde eſt, ꝙ perfectio charitatis eſt principaliſſimũ reſpectu perfectionis, quæ attenditur ſecundum alias virtutes.

AD III dicendũ, ꝙ patientia dř habere opus ꝑfectum in ordine ad charitatem, inquantum ſ. ex abundantia charitatis ꝓuenit, ꝙ aliquis patienter tolerat aduerſa, ẜm illud ad Rom. 8. Quis nos ſeparabit a charitate Dei? tribulatio, an anguſtia?

ARTICVLVS II.

Vtrum aliquis in hac uita poſſit eſſe perfectus.

AD SECVNDVM ſic ꝓcediť. Vř ꝙ nullus in hac uita poſſit eé ꝑfectus. Dicit. n. Apo. 1. ad Co. 13. Cũ venerit ꝙ ꝑfectũ é, euacuabiť ꝙ ex parte eſt: ſed in hac uita ñ euacuať ꝙ ex parte eſt. manet. n. in hac uita fides & ſpes, q̃ ſũt ex parte. ergo nullus in hac vita é[h] perfectus.

¶2 Præt. Perfectũ é cui nihil deeſt, ut dř in 3. *phyſ. ſed nullus eſt in hac uita, cui *ñ deſit aliqd. dř. n. Iac. 3 In multis offendimus oés. & in pſ. 138. dř, Imꝑfectũ meũ viderũt oculi tui. ergo nullus é in hac vita ꝑfect[o].

¶3 Præt. Perfectio vitę chrĩanę, ſicut dcm̃ eſt, attendiť ẜm charitatem, q̃ ſub ſe comprehẽdit dilectioné Dei, & proximi: ſed [k]quantum ad dilectioné Dei ñ põt aliqs perfectam charitaté in hac vita hře, qa vt Gre. dicit ſuper *Ezec. Amoris ignis qui hic ardere inchoat, cum ipſum quem amat, viderit, amplius in amorem ipſius igneſcit.[l] Neq; quãtũ ad dilectioné proximi, quia non poſſumus in hac vita oés proximos actualr diligere, etſi habitualiter eos diligamus: dilectio ãt habitualis imperfecta eſt. ergo vř, ꝙ nullus ĩ hac vita poſſit eſſe perfectus. Homi. 14. parum a med.

SED CONTRA eſt, quia lex diuina non inducit ad imple: inducit autem ad perfectioné, ẜm illud Matt. 5. Eſtote ꝑfecti, ſicut & Pater veſter cęleſtis perfectus eſt. ergo vř ꝙ aliquis in hac uita poſſit eſſe perfectus.

RESP. Dcẽdm, ꝙ ſicut *dcm̃ eſt, perfectio vitę chrĩanæ ĩ charitate cõſiſtit. Importat ãt perfectio quãdam vřitatem: quia, vt dř in 3. *Phyſ. Perfectum eſt cui nihil deeſt. Poteſt ergo triplex perfectio cõſiderari. Vna quidem abſoluta, q̃ attenditur nõ ſolum ẜm totalitaté ex parte diligentis, ſed ét ex parte diligibilis, prout. ſ. Deus tm̃ diligitur, quantum diligibilis eſt: &[m] talis perfectio non eſt poſſibilis alicui creaturæ, ſed cõpetit ſoli Deo, in quo bonũ integraliter, & eſſentialr inueniť[n]. Alia ãt eſt perfectio q̃ attendiť ẜm totalitatem abſolutam ex parte diligentis, put. ſ. affectus ẜm totũ ſuum poſſe, ſꝑ actualr tẽdit in Deũ: &[p] talis perfectio non eſt poſſis in via, ſed erit in p̃ria[q]. Tertia ãt eſt perfectio, q̃ neq; attendiť ẜm totalitaté ex parte diligibilis, neq; ẜm totalitaté ex parte diligentis quãtum ad hoc, ꝙ ſꝑ actu ferať in Deum, ſed quantũ ad hoc ꝙ excludanť ea, q̃ repugnãt motui dilectionis in Deũ, ſicut *Aug. dicit in lib. 83. q. ꝙ venenũ charitatis eſt cupiditas, perfectio nulla cupiditas: &[r] talis perfectio põt in hac vita hři, & hoc

Art. præc. — Lib. 3. tex. 64. to. 2. — Concl. ar — Concl. ꝑ — In lib. 83. q. 36. non longe a ſi. to. 4 — Concl. ſ

ſV. Q. CLXXXIIII. ARTIC. II.

Perre. ꝑ tex. 869 — Sup. q. 24. ar. 8. 3. d. 29. q. 1. ar. 8. q. 2. Et Ve. q. 2. ar. 1. Et Ep. 6. le. 4. Et Phil. lec. 2 & lect. 3. princi. Et Pm. 1. ſi.

IN Art. 2. in reſponſione ad 3. nota illam diſtinctiuam de amore proximi, Sufficit ꝙ feratur cõiter in omnes in vniuerſali, uel in ſingulos habitualiter. & ẜm aiæ ꝑparationé: Q. ideo notandum duxi, ne rudiores ꝑ eodem accipiant diligere oés in vniuerſali, & diligere ſingulos ẜm operõ aé animi. Hæc enim multum inter ſe diſtant, & ſecundum longe melius eſt primo, tanq̃ ſe habens ex additione ad primũ. Nam diligere omnes in uniuerſali eſt diligere hoies inquãtum ſũt hoies, vel inquantũ ordinantur ad beatitudinem, & huiuſmodi. Diligere ãt ſingulos ẜm animi præparationem, eſt habere animum paratum ad ſingillatim benefaciendum ſingulis, qñ occurret. Et quia probatio dilectionis, exhibitio eſt operis, diligẽs oés in uniuerſali, bñficiũ cõfert in uniuerſali, puta, orãdo ꝑ oĩbus. Diligẽs ãt ſingulos ẜm ꝑparationé animi, parať & bñfacere ſingulis ſingillatim, qñ occurrit. ¶ In eodem reſponſione notanda eſt primo differentia inter mẽbra dilectionis proximi ſupererogatoriæ. Tria namque, mẽbra in litera ponuntur. ſ. extenſionis, intenſionis, hoc eſt, intenſiuũ, & quoad effectũ. Et inter primum quidé & ẜm clara eſt differentia: ſicut uniuerſaliter in aliis differt quãtitas extenſiua à quantitate intenſiua. Inter ẜm aũt & tertium obſcura apparet differétia: qñ intenſiue diligens proximũ, oia ꝑ ipſo ea ponit quod ad tertium membrũ ſpectat. Si quis tamen cõſideret membra qñque concurrere, & qñque ſeparari differétiam comperiet claram. Concurrunt ſiquidem, qñ uehementer proximum diligens pro ipſo etiã talam ponit tunc enim uehemens dilectio ẜm mẽbrum, & exterior expoſitio uitæ pro proximo tertium membrum affert. Separanť aũt cum uehementer diligens proximum paratus quidem eſt omnia pro ipſo contemnere, ſeque etiã ipſum impendere, ab exteriori tamen effectu abſtinet quia tũc non expedit. Tunc n. ẜm membrum abſque tertio inuenitur ſ. intenſiua dilectio abſque effectu. Nota ſecundo, primum mẽbrum continere, ꝙ diligere extraneos, & ulterius inimicos, perfectionis eſt extenſiue in charitate, quod ſuperius etiam declaratum in tractatu de charitate fuit, & intel-

Ai. 3. tex. 64. to. 2.

lige

lige de extraneis, & inimicis ut ſingulares ſunt perſonæ: ita ꝙ intendit Aug. perfectorum filiorū Dei eſſe diligere inimicos, quatenus ſunt ſingulares perſonæ & ſimiliter benefacere eiſdem ut ſingularibus perſonis. Diligere āt eos in cōi, hoc eſt, inquantum Chriſtiani inquantum cōciues, inquātū hoīes, neceſſitatis eſt. Qđ .n. nihil aliud eſt dicere, q̄ ꝙ ab amore quod ꝓſeqmur hoīes in cōi, Chriſtianos in cōi, cōciues in cōi, & hmōi, non excludamus eos: ſed amor qui ad uniuerſale terminat', ut ſua uniuerſalitate relinquatur, abſq; inimicorū. ſ. exceptiōe.

dupl'r. Vno mō, inquantū ab affectu hoīs excludit oē illud, qđ cōtrariat' charitati, ſicut eſt peccm̄ mortale: et ſine tali perfectione charitas eſſe non pōt, vñ ē de neceſſitate ſalutis. Alio mō, inquātū ab affectu hoīs excludit non ſolum illud, qđ eſt charitati ↄtrariū: ſed ēt oē illđ qđ impedit ne affectus mentis totalr̄ dirigat' ad Deū, ſine qua perfectione charitas eſſe pt̄, puta, in incipientib. & ꝓficiētib.

Ad primum ergo dcd̄m, ꝙ Apoſt. ibi loqt' de perfectione priæ, q̄ nō eſt in via poſſibilis.

Ad II dcd̄m ꝙ illi qui ſūt i hac vita perfecti, i multis dr̄ offendere ẜm peccata venialia, q̄ ꝓſequunt' ex īfirmitate pñtis vitę: et q̄tū ad hoc ēt hn̄t aliqd imperfm̄ per comparōnem ad perfectionem priæ.

Ad III dicendum, ꝙ ſicut ſtatus pñtis vitæ nō patit', vt hō ſemper actu feratur in Deum, ita ēt nō patit', ꝙ actu ferat' in oēs proximos ſingillatim: ſed ſufficit ꝙ ferat' cōiter in oēs in vl̄i, vel in ſingulos habitualiter, & ẜm animi præparōnem. Pōt āt ēt circa dilectionem proximi duplex perfectio attendi, ſicut & circa dilectionem Dei. Vna quidem, ſine qua charitas eſſe nō pōt, ut. ſ. hō nihil hēat in affectu, quod ſit cōtrariū dilectioni proximi. Alia āt, ſine qua charitas inueniri poteſt, q̄ quidem attendit' tripl'r. Primo quidem ẜm extenſionem dilectionis, vt. ſ. aliquis non ſolum diligat amicos, & notos, ſed ēt extraneos, & vlterius inimicos. Hoc .n. vt dicit* Aug. in Enchi. eſt perfectorū filiorum Dei. Secundò, ẜm intentionem q̄ oñdit' ex his, quę hō propter proximum contemnit, ut. ſ. hō contēnat non ſolum exteriora bona propter proximū, ſed ēt afflictiones corporales, & ulterius mortē, ẜm illud Io. 15. Maiorem dilectionem nemo hēt, q̄ vt aīam ſuā ponat quis pro amicis ſuis. Tertio, quantum ad effectum dilectionis, vt. ſ. hō pro proximis impendat non ſolū temporalia bñficia, ſed ēt ſpūalia, & vlterius ſeipſum, ẜm illud Apoſt. 2. ad Cōr. 12. Ego autem libentiſſime intendam, & ſuperimpendar ego ipſe pro animabus veſtris.

Ench. c. 73 to. 3

SVP. Q. CLXXXIIII.
ART. III.

In art. 3. eiuſdem quæſtionis dubiū primo occurrit & ſimpliciter, & ad hominem, quō ſtant hæc duo ſimul, Charitas eſt finis præcepti, & ꝙ ipſa cadit ſub pręcepto. Repugnant ſiquidem hæc adinuicem. Simpliciter quidem, quia præceptū, ut patet 6. Eth. eſt actus prudentiæ, quæ non eſt de fine, ſed de his quæ ſunt ad finē. Et experientia conti-nua teſtatur, ꝙ cum præcipimus, ſemper ſuppoſito fine præcipimus. Secundum hominem uero, quoniā expreſſe author ſuperius docuit, ꝙ finis præcepti non cadit ſub præcepto. Et augetur dubium ex eo ꝙ contrariæ ſunt cōditiones finis, & eius quod præcipitur ad finem; qm̄ finis appetitur ſine mēſura, ut etiā in litera manifeſtatur. Id āt qđ eſt ad finem ſi recte appetitur, oportet appeti cōmenſurate ad finem. Vnde ſi charitas eſt finis, ſine menſura appetenda eſt, & ſi cadit ſub præcepto, ac per hoc ad finē commenſurate ad finem appetenda eſt. Hæc autem incompoſſibilia uidentur ergo &c.

¶ Ad hoc dr̄, ꝙ illa ꝓpoſitio, Finis præcepti non cadit ſub pręcepto, intelligitur determinate, ſeu limitate, reſpectu illius præcepti cuius eſt finis. Stat .n. ꝙ aliquid ſit finis unius præcepti tn̄ cadat' ſub alio præcepto ut ordinatum ad ulteriorem finem v. g. Sanitas eſt finis præcepti medicinæ: & ideo non cadit ſub præceptis medicinæ. Quia tamen ſanitas ſicut & quodlibet aliud corporale bonum ordinatur ad ſpūale bonū aīæ ut ad finē: ideo ſanitas cadit ſub præcepto de ſalute aīæ: qa hic non ſe habet ut finis, ſed ut id quod eſt ad finem. Et ex hac eadem radice uidere potes ꝙ ſanitas à medico corporis appetitur ſine menſura, quia habet rōnem finis. A medico aūt aīę appetit' cū menſura, quanta. ſ. expedit ad ſalutem aīæ, quia habet rōnem eius qđ eſt ad finem. Vnde in ꝓpoſito, charitas eſt finis reliquorum pręceptorum legis. Et iō ſub nullo legis præcepto clauditur, ut patet diſcurrendo in p̄ceptis decalogi. Et tamen ad finem, qui Deus eſt, & ideò ſub aliquo præcepto cadit. Et per hoc patet ſolutio primæ obiectionis tam ſimpliciter, q̄ ad hominem.

¶ Ad ſecundum uerò dr̄ ꝙ finis charitatis;

art. 1. & 2. preced.

Tract. 9. de diligendo ad fi. to. 9.

Concl. ...

q. 44. art. 1. & 3

li. 3. tex. 46 to. 2

Porr. o 870 3. cont. ca. 130. Et quo li. 4. ar. 24. ad 2. Et op. 17. c. 6.

ARTICVLVS III.

Vtrum perfectio conſiſtat in præceptis, an in conſilijs.

Ad tertium ſic ꝓcedit'. Vr̄ ꝙ perfectio non conſiſtat in præceptis, ſed in conſiliis. Dicit .n. Dñs Mat. 19. Si vis perfectus eſſe vade, et vēde oia q̄ hēs, & da pauperib. & veni, & ſequere me: ſed h iſtud eſt cōſilium. ergo perfectio attendit' ẜm cōſilia, & nō ẜm præcepta.

¶2 Pręt. Ad obſeruantiam præceptorum oēs tn̄r, cum ſint de neceſſitate ſalutis. Si ergo perfectio chr̄anæ vitæ conſiſtat in præceptis, ſeq̄t' ꝙ pfectio ſit de neceſſitate ſalutis, & ꝙ oēs ad eā teneant': qđ patet eſſe falſū.

¶3 Præt. Perfectio chr̄anę vitæ attendit' ẜm charitatē, vt* dcm̄ eſt: ſed perfectio charitatis nō vr̄ cōſiſtere in obſeruantia præceptorum, quia perfectionem charitatis pręcedit & augmentum, & inchoatio ipſius, ut patet per* Aug. ſuper Canon. Io: non aūt pōt charitas inchoari an̄ obſeruationē præceptorū, quia vt dr̄ Io. 14. Siquis diligit me, ſermonem meum ſeruabit. ergo perfectio uitæ nō attēdit' ẜm præcepta, ſed ẜm conſilia.

Sed contra eſt, quod dr̄ Deu. 6. Diliges dn̄m Deum tuū ex toto corde tuo. Et Leuit. 19. dr̄. Diliges proximū tuū, ſicut teipſum. Hæc aūt ſunt duo præcepta, đ quib. dn̄s dicit Mat. 22 In his duob. præceptis pendet lex & prophetæ: perfectio aūt charitatis, ẜm quā dr̄ vita chr̄iana eſſe perfecta, attenditur ẜm hoc, ꝙ Deū ex toto corde diligamus, & proximū ſicut noſipſos. ergo vr̄ ꝙ perfectio conſiſtat in obſeruātia præceptorū.

Reſp. Dcd̄m, ꝙ perfectio dr̄ in aliquo conſiſtere dupl'r. vno mō, per ſe & eſſentialiter: alio mō, ſecundariò & accidentalr̄. *Per ſe quidem et eſſentialiter conſiſtit perfectio chr̄anæ vitæ in charitate, principaliter quidem ẜm dilectionem Dei, ſecūdariò āt ẜm dilectionem proximi, de quibus dantur præcepta principalia diuinæ legis, ut* dcm̄ eſt. Non āt dilectio Dei, & ꝓximi cadit ſub pręcepto ẜm aliquā mēſuram, ita ꝙ id quod eſt plus ſub conſilio remaneat, ut patet ex ipſa forma pręcepti q̄ perfectionem demonſtrat, cū dr̄: Diliges dn̄m Deum tuū ex toto corde tuo (totum .n. & ꝑfectum idem ſunt, ẜm Phil. 3.* phyſ.) & cum dr̄, Diliges proximū tuum ſicut teipſū. Vnuſquiſque .n. ſeipſum maximè diligit. Et hoc iō eſt, quia finis p̄cepti charitas eſt, vt Apo. dicit 1. ad Tim. 1. In fine āt non adhibet' aliqua menſura, ſed ſolum in his q̄ ſunt ad finem, vt Phil.

dicit in 1. * poli. ſicut medicus non adhibet menſurã quantũ ſanet, ſed quãta medicina, uel diæta utatur ad ſanandum: & ſic patet ꝙ perfectio eſſentialiter cõſiſtit in p̃ceptis. Vñ* Aug. dicit in li. de perfectione iuſtitiæ. Cur ergo non præciperet homini iſta perfectio, q̃uis eã in hac uita nemo habeat:? Secundario aũt inſtrumentaliter perfectio cõſiſtit i cõſiliis, quę oĩa ſicut & pręcepta ordinant̃ ad charitatẽ, ſed aliter & aliter. ¶ Nã præcepta alia à pręceptis charitatis ordinantur ad remouendũ ea quæ ſunt charitati cõtraria, cũ quibus. ſ. charitas eſſe nõ põt: conſilia ãt ordinant̃ ad remouẽdũ impedimẽta actus charitatis, quæ tñ charitati nõ contrariant, ſicut eſt matrimonium, occupatio negotiorum, ſęculariũ, & alia hmõi. Vñ. Augu.* dicit in enchiridion. Quæcumque mandat Deus, ex quibus unũ eſt, Nõ mœchaberis: & quæcumq; non iubẽtur, ſed ſpãli conſilio mouentur, ex q̃bus unũ eſt, Bonũ eſt hoi mulierẽ non tangere: tunc recte ſiũt, cũ referuntur ad diligẽdũ Deũ, & proximũ ꝑꝑ Deũ & in hoc ſęculo, & in futuro. Et inde eſt ꝙ i collationibus Patrũ dicit Abbas Moyſes* ieiunia, uigilię, meditatio ſcripturarum, nuditas, ac priuatio oĩum facultatũ, nõ ꝑfectio, ſed ꝑfectionis inſtrũa ſunt: q̃a nõ in ipſis cõſiſtit diſciplinę illius finis, ſꝫ ꝑ illa ꝑuenit̃ ad finẽ. Et s. p̃miſit, ꝙ ad ꝑfectionẽ charitatis iſtis gradib. aſcẽdere nitimur.

F

Ad primvm ergo dicẽdũ, ꝙ illis uerbis Dñi aliquid ponit̃ quaſi via ad perfectionem hoc, ſ. qđ dr̃, Vade, & uẽde oĩa quæ habes, & da pauperibus. Aliud aũt ſubditur in quo ꝑfectio cõſiſtit. ſ. qđ dicit, Et ſequere me. Vnde* Hier. dicit ſuper Matt. ꝙ non ſufficit tm̃ relinquere: ideo Petrus adiungit qđ perfectum eſt. i. ſecuti ſumus te.* Amb. aũt ſuper illud Luc. 5. Sequere me, dicit. Sequi iubet non corporis greſſu, ſed mẽtis affectu, quod ſit per charitatem: & ideo ex ipſo modo loquendi apparet ꝙ conſilia ſunt quædam inſtrumenta perueniendi ad perfectionẽ, dũ dr̃. Si uis perfectus eſſe, uade, & uende &c. quaſi dicat: Hoc faciẽdo ad hũc finẽ peruenies.

Ad II dicẽdũ, ꝙ ſicut* Aug. dicit in li. de perfectione iuſtitiæ ꝑfectio charitatis hoi in hac uita p̃cipitur: quia non recte curritur, ſi quo currẽdũ eſt, neſciatur. Q̃uo aũt ſciretur, ſi nullis pręceptis oſtenderetur.

G Cũ aũt id qđ cadit ſub præcepto diuerſimode poſſit impleri, non efficitur tranſgreſſor pręcepti aliquis ex hoc, ꝙ non optimo mõ implet, ſed ſufficit ꝙ quocũq; mõ impleat illud. Perfectio aũt diuinę dilectionis uniuerſaliter qdẽ cadit ſub præcepto, ita ꝙ ẽt ꝑfectio patriæ non excluditur ab illo p̃cepto, ut dicit* Aug. ſed tranſgreſſionẽ p̃cepti euadit, qui

H quocũq; mõ ꝑfectionẽ diuinæ dilectionis attingit. Eſt aũt infim⁹ diuinę dilectionis grad⁹, ut nihil ſ̃. eũ, aut cõtra eũ, aut æqualiter ei diligat̃. A quo gradu ꝑfectionis q̃ deficit nullo mõ implet p̃ceptũ. Eſt aũt alius gradus ꝑfectæ dilectiõis, q̃ nõ p̃t impleri in uia, ut * dictũ eſt, à quo q̃ deficit, manifeſtũ eſt ꝙ nõ eſt trãſgreſſor p̃cepti. Et ſilr̃

I nõ eſt trãſgreſſor p̃cepti, q̃ nõ attigit ad medios ꝑfectiõis grad⁹, dummõ attingat ad infimũ.

Ad III dcẽm, ꝙ ſicut hõ hẽt quandã ꝑfectionẽ ſuæ naturæ ſtatim cũ naſcit̃, q̃ pertinet ad rõem ſpẽi, eſt ãt alia ꝑfectio ad quã ꝑ augmẽtũ adducit̃: ita ẽt eſt q̃dã ꝑfectio charitatis ꝑtinẽs ad ipsã ſpẽm charitatis, vt. ſ. Deus ſup oĩa diligat̃, & nihil cõtra eũ amet̃. Eſt ãt alia ꝑ-

K fectio charitatis ẽt in hac uita, ad quã aliqs ꝑ aliquod ſpũale augmẽtũ peruenit, vtputa, cũ hõ ẽt a reb. licitis abſtinet, ut liberius diuinis obſequiis vacet.

Articvlvs IIII.

Vtrum quicumque eſt perfectus, ſit in ſtatu perfectionis.

Ad qvartvm ſic proceditur. Vr̃ ꝙ quicumq; eſt perfectus, ſit in ſtatu perfectionis. Sicut. n. ꝑ augmẽtũ corporale peruenit̃ ad perfectionẽ corporalẽ, ita per augmentũ ſpũale

Lib. 1. c. 6. a medio tomo 5.

qui eſt ipſe Deus, eſt infinitus, ideo nõ eſt mirum ſi charitas, q̃ ut quid proximũ ad finem infinitum pręcipitur, ſine menſura præcipitur: ita ꝙ charitati conuenit ſine menſura appeti & ex eo ꝙ eſt finis reliquorum præceptorum, & ex eo ꝙ eſt ut ſic immediate proxima infinito fini. Commẽſuratum enim infinito, nihil magis eſt q̃ qđ ſine menſura eſt. Et quia hæ duæ cõditiones, ſ. eſſe finẽ reliquorum pręceptorũ, & eſſe immediatũ infinito fini, ex uno & eodem inſunt charitati. ſ. ex ipſa charitatis natura, & unũ infert reliquum: ideo author, & Aug. ut i infra patebit, charitatẽ p̃cipi ut finẽ, & ſine mẽſura dixerũt à nouoribus doctrinam tradentes.

Ante medium libri tom. 7.

Concl. p

Ca. 121. tomo 5.

¶ In eodem art. circa illud ꝑfectio cõſiſtit in conſiliis inſtrumẽtaliter qõ occurrens ad ſeptimum articulum huius qõnis, in reſponſione ad primum remittatur.

¶ In eodem ar. in reſponſione ad ſm̃, dubium occurrit circa trãſgreſſionẽ p̃cepti charitatis, quã rñſio nõ ui ſatisfacere. Nã ſi dilectio, & oĩs perfectæ dilectionis modus ſ. ex toto corde &c. cadit ſub præcepto, conſequẽs eſt ut omittens modũ cadentem ſub pręcepto tranſgreſſor præcepti ſit. Non. n. capit intellectus, quòd oĩs modus mihi præcipiatur & ꝙ obediens in vno tantum mõ excuſet à tranſgreſſione præcepti, ut facile eſt uidere inductiuè in oĩbus. Duo ergo incompoſſibilia in lr̃a dr̃, dũ dr̃ ꝙ nullus modus excipit̃ à p̃cepto, & ꝙ in uno tantũ obediens, reus non eſt.

Collatione. 1. c. 7. a med.

¶ Ad hoc dr̃, modũ loquendi Aug. ſequẽdo in lr̃a bis allati, ꝙ charitas oĩmode ꝑfecta p̃cipitur, ut quo currendum eſt, hoc eſt, ut finis. Et ex hoc ſoluit̃ qõ, quia aliter obligamur p̃cepto, quo ad id qđ ſe hẽt ut finis, & aliter quo ad id qđ ſimpliciter pręcipitur. Nã qđ p̃cipitur, vt finis, ſufficienter obediẽtiã ſoluit, ſi ſic paremus, ut q̃nq; finem aſſequamur. Qđ p̃cipit̃ ãt abſolute, abſolute quoque adimplẽdũ ẽ. Vñ q̃a charitatis ꝑfectio pręcipit̃ ut finis, ſufficiẽter quilibet hoc p̃ceptum ſeruat, ſi ita ſeruat, ut q̃nque ad finẽ hũc ꝑueniat. Perueniet aũt quilibet proculdubio, qui cũ quantumcumque minima charitate ad patriã, currit q̃m illic charitas ꝑfecta erit. Vñ patet, ꝙ licet incõpoſſibile ſit abſolute præcipi oẽm modũ, & reũ nõ eſſe uni cũ tm̃ modũ ſeruando non eſt tñ incompoſſibile, ſi oĩs mod⁹ præcipit̃ ut finis: q̃m ly ut finis, determinat modum obſeruationis præcepti. ſ. ut q̃nque perueniat̃ ad illud. Nam p̃cipi ut finẽ, eſt præcipi ut tandẽ aſſequendum. Et ſi cõtra hæc obiiciat̃, ꝙ nihil præcipit̃ ut finis, proprie loquendo de p̃cepto, reſpondet̃ hoc uerũ eſſe per ſe. Ex conſequenti aũt nõ inconuenit ꝙ aliqd pręcipiat̃ ut finis, & ſic eſt in propoſito, Nã charitas ꝑ ſe pręcipit̃ ut id qđ eſt ad finẽ, infinitũ tñ & ꝓxime, ut declaratum eſt. Et q̃a ex hoc cõſequit̃ ꝙ ipſa ſit finis nr̃arũ executionũ, pręcipit̃ ipſa conſequẽter ut finis actionum nr̃arũ. Et hoc ſufficit in propoſito.

tom. 9.

C. 5. in tit. de myſtica uocat o ne publicani in prin. tom. 5.

Ante me lib. to. 7.

In li. de ꝑfectiõe iuſtitiæ ante med. to. 7.

ar. pręcedẽ

SV. Q. CLXXXIIII. ART. IIII.

In ar. 4. eiuſdẽ q. nota primo diligentiſſime, ꝙ tot⁹ ſermo huius tractat⁹ de ſtatu, niſi aliud exprimat̃, intelligit̃ de ſtatu eccleſiaſtico, & nõ de ſtatu interioris hominis, vt expreſſe in litera dicitur.

¶ Nota ſecũdo, ꝙ licet in lr̃a duę cõditiones numerent̃ requiſitę ad ꝑfectionis ſtatũ eccleſiaſticum ſm̃ tñ ueritatẽ ſunt tres. Prima eſt obligatio: ſecunda ſolemnitas: tertia ꝙ perfectio ſit exterior. Ita ꝙ nõ cõſtituitur ſtatus perfectionis ex obligatione ad perfectionem perpetuo, & cum ſolemnita-

Petra 870

Quol. 1. ar. 14. ad 2. Et opuſ. 18. c. 18.

ſolennitate, niſi obligatio illa ſit ad pfectionẽ exteriorẽ, puta, ad caſtitatẽ, uel pauptatẽ, uel erogationẽ bonorũ, uel exteriorẽ ſolicitudinẽ, vel ad ponẽdã aiam, i. uitã, vel aliqd huiuſmõi. Et primas qdẽ duas conditiones non oportet pbare eſſe ſm doctrinã authoris, qm i litera clare habent. Tertia uero ſc. q̃ ſuperaddita vr̃, pbaẽ ex eo, q niſi hæc cõditio apponaẽ, uel ſubintelligaẽ, ſacer ordo cõſtitueret ſtatũ pfectiõis eccleſiaſticę. Et pbaẽ ſeqla, qa ſacer ordo ex ſeipſo obligat hoiem ad maiorẽ ſanctitatẽ interiorẽ, q̃ reqrat ẽt religionis ſtatus, ut author in ar. 8. huius q̃onis expreſſe dicit. Et conſtat, q huiõi obligatio cũ ſolẽnitate cõſecrationis, ſ. qua cõfert ordo, fit: ac per hoc hẽt duas primas cõditiones. Et ſola tertia deeſt, qa. ſ. obligat ad id qđ eſt interioris pfectionis, & ñ ad ea q̃ ſunt pfectionis exterioris, quãtũ eſt ex natura ordinis ſacri. Qđ dico pp pcepta Eccleſiæ, & annexa per accidens vota.

Lib. 5. tex. 19. to. 2.

At. 1. hui9 quæſt.

puenit ad pfectionẽ ſpiritualẽ, vt dictũ eſt: ſed poſt augmẽtũ corporale aliquis dr̃ eẽ in ſtatu perfectę ętatis. ergo ẽt vr̃ quòd poſt augmentũ ſpirituale, cum quis iam adeptus eſt perfectionem, ſit in ſtatu perfectionis.

¶ 2 Præt. Eadẽ rõe qua aliquid moueẽ de cõtrario in cõtrariũ, mouẽ ẽt aliqd de minori ad maius, ut dr̃ in 5. Phyſ. ſed qñ aliqs tráſmutaẽ de pctõ ad gratiam, dr̃ mutare ſtatũ, prout diſtinguit ſtatus culpæ, & ſtatus gratiæ, ergo vr̃ q pari rõne cũ aliquis pficit de minori gratia vſq; ad maiorẽ quouſque perueniat ad perfectum, q adipiſcatur perfectionis ſtatum.

¶ 3 Præt. Statum adipiſcẽ aliqs ex hoc q a ſeruitute liberaẽ: ſed per charitatẽ aliquis liberaẽ a ſeruitute pcti, quia vniuerſa delicta operit charitas, ut dr̃ Prouer. 10. ſed perfectus dr̃ aliquis ſm charitatem, ut dictum eſt. ergo uidetur quòd quicũque habet perfectionem, ex hoc ipſo habeat perfectionis ſtatum.

SED CONTRA eſt, q aliqui ſunt in ſtatu pfectionis, qui omnino charitate & grã carent, ſicut mali epi, aut mali religioſi. ergo vr̃ q econtrario, aliqui habent perfectionẽ vitę, qui tamen non habent perfectionis ſtatum.

q. præce. ar. 1.

RESP. Dcẽdm, q ſicut ſ. dictũ eſt, ſtatus pprie ptinet ad conditionẽ libertatis, uel ſeruitutis. Spiritualis ãt libertas, vel ſeruitus pt in hoie attendi dupliciter. Vno mõ, ſm id qđ interius agiẽ. Alio mõ, ſm id qđ agiẽ exterius. Et quia, ut dr̃ 1. Re. 16. Homines vident ea q̃ parent, ſed Deus intueẽ cor: inde eſt q ſm interiorẽ hois diſpoſitionẽ accipiẽ cõditio ſpiritualis ſtatus in hoie per cõparationẽ ad iudiciũ diuinũ. Secundũ ãt ea q̃ exterius aguntur, accipiẽ ſpiritualis ſtatus in hoie p cõparationẽ ad Eccleſiam. Et ſic nũc de ſtatib. loquimur, put. ſ. ex diuerſitate ſtatuũ q̃dã Eccleſiæ pulchritudo conſurgit. Eſt ãt cõſiderandũ q quantũ ad homines, ad hoc q aliqs adipiſcaẽ ſtatũ libertatis, vł ſeruitutis, requiriẽ primo quidẽ obligatio aliqua, vel abſolutio. Nõ.n. ex hoc q aliqs ſeruit alicui, efficiẽ ſeruus, qa ẽt liberi ſeruiũt, ſm illud ad Gal. 5. Per charitatẽ ſpiritus ſeruite inuicẽ. Neq; ẽt ex hoc q aliqs deſinit ſeruire, dr̃ liber, ſicut patet de ſeruis fugitiuis: ſed ille pprie dr̃ ſeruus, q obligaẽ ad ſeruiẽdũ: & ille ẽ liber, q a ſeruitute abſoluiẽ. Scđo, reqriẽ q obligatio pdicta cũ aliqua ſolẽnitate fiat, ſicut & cęteris, q̃ iter hoies obtinẽt ppetuã firmitatẽ, q̃dã ſolẽnitas adhibeẽ. Sic ergo & i ſtatu pfectionis pprie dr̃ aliqs eſſe, nõ ex hoc q hẽt actũ dilectionis pfectæ: ſed ex hoc q obligat ſe ppetuo cũ aliqua ſolẽnitate ad ea q̃ ſũt pfectionis. Cõtingit ẽt q aliq ſe obligãt q ñ ſeruãt, et aliq ipleẽt ad qđ ſe ñ obligauerũt, ut patet Mat. 21. đ duobus filiis, quorũ vnus patri dicẽti, Operare in vinea, rñdit: Nolo. poſtea abiit: alter ãt rñdẽs ait. Eo, & nõ iuit. Et ĩo nihil phibet aliquos eẽ perfectos, q ñ ſunt in ſtatu pfectionis: & aliquos eẽ in ſtatu perfectionis, qui tamen non ſunt perfecti.

Concl.

Concl. p

AD PRIMVM ergo dcẽdm, q p augmẽtũ corporale pficit aliqs i his q̃ ptinẽt ad naturã, & iõ adipiſciẽ naæ ſtatũ, pſertim qa q ẽ ſm naturã, quodãmõ imutabile ẽ, iquãtũ natura đterminaẽ ad vnũ. Et ſilr̃ p augmẽtũ ſpũale iterius aliqs adipiſciẽ ſtatũ pfectiõis quãtũ ad diuinũ iudiciũ: ſđ quãtũ ad diſtictiões eccłaſticorũ ſtatuũ ñ adipiſciẽ aliqs ſtatũ pfectiõis, niſi p augmẽtũ i his q̃ exteri9 aguñẽ.

AD II dcẽdm, q illa ẽt rõ pcedit quãtũ ad interiorẽ ſtatũ: & tñ cũ aliqs trãſit de pctõ in grãm, trãſit đ ſeruitute ad libertatẽ: q ñ cõtigit p ſimplicẽ pfectũ grę, niſi cũ aliqs obligat ſe ad ea q̃ ſũt grę. 2. Reſpõ.

AD III dcẽdm, q illa ẽt rõ pcedit q̃tũ ad interiorẽ ſtatũ: & tñ licet charitas variet pditionẽ ſpũalis ſeruitutis & libertatis, hoc tñ ñ facit charitatis augm̃. 3. Reſpõ.

ARTICVLVS V.

Vtrum religioſi & prælati ſint in ſtatu perfectionis

AD QVINTVM ſic pcediẽ. Vr̃ q plati & religioſi nõ ſit i ſtatu pfectiõis. Stat9.n. pfectiõis diſtiguiẽ p̃ ſtatũ icipiẽtiũ & pficiẽtiũ: ſđ ñ ſũt aliqua gña hoium deputata ſpãliter ſtatui pficiẽtiũ, vł ẽt icipiẽtiũ. ergo vr̃ q nec ẽt dẽant eẽ aliqua gña hoim đputata ſtatui pfectiõis.

¶ 2 Præt. Stat9 exterior dẽt interiori ſtatui rñdere, alioqn icurriẽ mẽdaciũ, q ñ ſolũ ẽ i falſis verbis, ſđ ẽt i ſimulatis opib9, vt Amb. dicit i quodđã ſer. ſed multi ſũt plati, vł religioſi, q ñ hñt iteriorẽ pfectionẽ charitatis. Si ergo oẽs religioſi, & plati ſũt i ſtatu pfectiõis, ſeqẽ q q cũq; eorũ ñ ſũt pfecti, ſit i pctõ mor. tãq̃ ſimulato. & mẽdaces.

¶ 3 Pr. Perfectio ſm charitatẽ attẽdiẽ, ut ſ. habitũ eſt: ſed perfectiſſima charitas vr̃ eẽ i martyrib9, ſm illud Io. 15. Maiorẽ dilectionẽ nemo hẽt, q̃ ut aiam ſuã ponãt q̃s p amicis ſuis. & ſup illud ad Heb. 12. Nõdũ.n. uſq; ad ſãguinẽ &c. dicit glo. Perfectiori i hac uita nulla dilectio ẽ ea, q̃ ſcti martyres puenerũt, q̃ p̃ pctm̃ uſq. ad ſãguinẽ certauerũt. ergo ur̃ q magis debeat pfectiõis ſtat9 attribui martyribus, q̃ religioſis & epis.

SED CONTRA ẽ, q Dio. 5. c.

Parr. p. 10.

SV. Q. CLXXXIIII ARTIC. V.

IN ar. 5. eiuſdem q. circa id quod dr̃, epiſcopi obligant ſe ad ea quæ ſunt perfectiõis, aduerte quòd hoc dupliciter pt intelligi. Vno mõ, de obligatione naturali, hoc eſt, naturaliter conſequente, ſeu ſpectãte ad ipſum epiſcopatum. Et hoc eſt pculdubio verum: qa ex hoc ipſo, q aliqs epiſcopatũ ſuſcipit, ſuſcipit etiã omnia per ſe ſpectantia & conſequentia ad ipſum, inter quæ, dominica authoritate conſtat eſſe ponere animam ſuam pro ouibus ſuis: & multo magis labores ſuos & bona ſua tpalia. Alio mõ obligatione voti ua. ita q eps explicite, uel implicite voueat ea, q̃ ſunt perfectionis. Et licet multi ſic intelligere uideãtur authorem, id tamen non apparet eſſe uerum. Et q. nõ voueant implicite, ſicut ſuſcipiens ordinem ſacrum in eccleſia occidentali, intelligitur nouere, ſimpliciter caſtitatem, ex eo patet, quòd nullibi in iure cautum inuenitur, quòd epiſcopi noueant huiuſmodi. Quòd vero non uoueant explicite, ex ritu, &

872 Opu. 18. c. 16.

Refert in decretis 12. q. 1. c. Cauete.

Ar. 1. hui9 quæſt.

Aug. 1 ſermo 17. de verbis Apoſt. to. 10

Ca. 5. eccl. hier. in ti. de ſacerdotũ perfectionib.

& verbis epiſcopalis ordinationis apparet: quoniam in ordinatione ſua de multis interrogatus ordinandus in epiſcopū, reſpōdet quo ad ea q̄ ſunt fidei, credo: quo ad agēda uero, Volo. Neutrū aūt horū vi voti hēt, niſi quis adeo deſiperet ut diceret, q̄ reſpōſiōes ibi poſitæ per Volo, habeant vi voti. Cōſtat nāque, q̄ tot dicit ſe velle, ad q̄ non poſſet ſe voto uiue obligare. vt patet ibi. Apparet quoq; extra de iureiur. c. Ego N. epiſcopus, q̄ epiſcopus iurat q̄dā particularia ſe facturū, uel nō facturū, & vnū vniuerſale, uidelicet, fidelitatē Ro. pōtifici, ac Eccl. Ro. & beato Petro. quod ē velut homagiū quoddā: & nihil inuenio de cura aīarū, aut his q̄ pfectionis ſunt. Extra quoq; de renūciatione c. Niſi cū pridē dr̄, epiſcopū habere alas ſtrictas, ne volet ad religionē nexib. pceptorū, & ñ dr̄ nexib. votorū. Cū ergo inuenitr̄ epiſcopus vouere, ſeu votū habere ad ea q̄ ſunt pfectionis, intellige de uoto quo ad effectū, ñ quo ad eſſentiā, hoceſt, q̄ hēnt obligationē ac ſi vouiſſent, nō tñ formaliter hēnt uotū. Et ppea tranſgrediēdo, non ſunt rei voti fracti, ſed pcepti ſuſcepti ab ipſo Deo.

ca. 6. eccl. Hier. par. 1. non procul a fine.

Ar. præce. Concl. in

Ca. 6. eccl. hiera. par. 1. non procul a fine.

Eodem loco nūc dicto.

¶ In eodē articulo in rñſione ad ſm, circa illud, Sed ex eo q̄ ab intentione pfectiōis animū reuocat, aduerte q̄ author proprie loquitr̄ de intentione, ut diſtinguitr̄ contra executionē: & intendit q̄ dupliciter contingit religioſos, uel epiſcopos deficere a pfectione, ad quā tenentr̄. Vno mō, executiue, q. ſ. nō exequūtr̄ illos pfectionis actus, quos debent: & tales non ſunt ſimulatores, neque mendaces. Alio mō ſm intētionē, q. ſ. deponunt intētionem & perfectionē pſequēdi: & tales videntr̄ in ſtatu peccati mortalis in lr̄a hac poni, tanq̄ mendaces & ſimulatores facto. Et rō diuerſitatis eſt, q. ſtatus Eccleſiaſtic⁹, q exterior ē, ſigni

Gl. interlinearis ibi.

Gl. interlinear. ibi. c. 5. Eccle. hie. nō remote a fi.

E eccle. hier. attribuit pfectionē epiſcopis tanq̄ perfectoribus. & i 6.* c. eiuſdē libri attribuit pfectionē religioſis, quos uocat monachos, uel triapētas, i. Deo famulātes, tāq̄ perfectis.

Resp. Dcēdm, q̄ ſicut† dictū eſt,ᵐ ad ſtatū pfectionis reqrit̄ obligatio ppetua ad ea q̄ ſūt pfectionis cū aliqua ſolēnitate. Vtrūq; āt horū cōpetit religioſis, & epiſcopis*. Religioſi. n. ſe voto aſtrigūt ad hoc, q̄ a reb. ſęcularib. ſe abſtineāt, q̄b. licite vti poterāt, ad hoc q̄ liberi* Deo vacēt, i quo cōſiſtit perfectio pſētis vitæ. Vñ* Dio. dicit 6. c. ec. hie. d̄ religioſis loquēs. Alii q̄dē triapentas. i. famulos Dei ex puro ſeruitio & famulatu. Alii vero monachos ipſos noiant ex idiuiſibili & ſingulari uita vniēte ipſos ex idiuiſibiliū ſctis cōuolutiōib. i. cōtēplationibus, ad deiformē vnitatē amabilē Deo pfectionem. Horū ēt obligatio fit cū quadā ſolēnitate pfeſſionis, & bñdictionis. Vñ ibidē ſubdit* Dio. Propter q̄ pfectā ipſis donās grām ſācta legiſlatio q̄dā ipſa dignata ē ſāctificatiua inuocatiōe. Sīr ēt epi obligāt ſe ad ea q̄ ſūt pfectiōis paſtorale aſſumētes officium, ad q̄ ptinet ut aīam ſuā ponat paſtor p ouib. ſuis, ſicut dr̄ Io. 10. Vñ Apoſ. dicit 1. ad Tim. vlt. Cōfeſſus bonā confeſſionē corā multis teſtib. i. in ſua ordinōe, ut* gl. ibidē dicit. Adhibet̄ ēt q̄dā ſolēnitas pſecratiōis ſimul cū pfeſſiōe pdicta, ſm illud 2. ad Ti. 1. Reſuſcites grām Dei, q̄ ē in te, per impoſitionē manuū mearū. q̄* gl. exponit de grā epali, &* Dion. dicit 5. c. eccl. hier. q̄ ſūmus ſacerdos. i. eps in ſua ordinatione hēt eloqorū ſup caput ſanctiſſimā ſuppoſitionē, vt ſignificet̄ q̄ ipſe eſt participatiuus integrę totius hier. uirtutis, & q̄ ipē ñ ſolū ſit illuminatiu⁹ oim, q̄ ptinet ad ſctās locutiōes et actiōes, ſʒ q̄ ēt hoc aliis tradat.

Ad primvm ergo dcēdm, q̄ inchoatio & augmētū ñ q̄ritur pp ſe, ſed pp pfectionē: & iō ad ſolū pfectionis ſtatū aliq hoies cū quadam obligatione & ſolemnitate aſſumuntur.

Ad ii dcēdm, q̄ hoies ſtatū perfectionis aſſumūt, ñ quaſi pfitētes ſeipſos perfectos eſſe, ſed pfitētes ſe ad perfectionē tēdere. Vñ & Apo. dicit ad Phili. 3. Nō q̄ iā cōprehēderim aut iā perfectus ſim, ſequor aūt ſi quo mō cōprehendā. & poſtea ſubdit: Quicūq; ergo perfecti ſumus, hoc ſētiamus. Vñ ñ cōmittit aliqs mēdaciū, vel ſimulationē ex hoc, q̄ aliquis nō eſt

G perfectus, q ſtatū perfectionis aſſumit: ſed ex eo q̄ ab intētione perfectiōis animū reuocat.

Ad iii dcēdm, q̄ martyriū in actu pfectiſſimo charitatis cōſiſtit. Actus āt pfectionis ñ ſufficit ad ſtatū faciēdū, ut dictū* ē.

Articvlvs vi.

Vtrum omnes prælati eccleſiaſtici ſint in ſtatu perfectionis.

Ad sextvm ſic pcedit̄. Vr̄ q̄ oēs plati eccle. ſint i ſtatu pfectionis. Dicit. n.* Hier. i Epiſt. ad Tit. Olim idē pſbyter q & eps. & poſtea ſubdit: Sicut ergo pſbyteri ſciūt ſe eccleſię cōſuetudine ei q ſibi ppoſitus fuerit, eē ſubditos: ita epi nouerit ſe ᵇmagis cōſuetudine q̄ diſpēſatiōe dñicę veritatis pſbyteris eē maiores, & i cōi debere Eccleſiā regere: ſʒ epi ſūt i ſtatu pfectionis. ergo & pſbyteri habentes curam animarū.

H

I ¶ 2 Præt. Sicut Epi ſuſcipiūt curā aīarū cōſecratione,ᵇ ita ēt pſbyteri, curati, & archidiaconi, de q̄b. ſup illud Act. 6. Cōſiderate, fratres, uiros boni teſtimonii ſeptē etc. dicit* gl. Hic diſcernebāt Apoſtoli p Eccleſiā cōſtitui, ſeptē diaconos, q eēnt ſublimioris gradus, & quaſi colūnæ pximi circa arā. ergo vr̄ q̄ ipſi ſint in ſtatu perfectionis.

K ¶ 3 Præt. Sicut Epi obligant̄ ad hoc q̄ aīam ſuā ponāt p ouib. ſuis,ⁿ ita & pſbyteri, curati, & archidiaconi: ſʒ hoc ptinet ad pfectionē charitatis, vt* ſ. dcm̄ ē. ergo vr̄ q̄ ēt pſbyteri, curati, & archid. ſint i ſtatu pfectiōis.

Sed contra ē, q̄* Dio. dicit i 5. c. eccl. hier. Pōtificū q̄dē ordo cōſūmatiu⁹ ē, & pfectiu⁹. Sacerdotū āt illuminatiuus, et lucidatiu⁹. Minſtrantiū vero purgatiu⁹, & diſcretiu⁹. Ex quo patet q̄ pfect. ſolis epis attribuit̄.

ficat directe ipſā intētionē exiſtentiū in ſtatu, & non executiones: cuius ſignum eſt, q̄ aliqs ſtatim vere ſit religioſus, aut Epiſcopus, ex ſola intentione proficiendi veraciter in ſtatu illo eſſe dr̄ abſq; ſimulatione quacunq;, uerbo, uel facto. Et ppea caueāt ſibi multū religioſi, ne animū pficiēdi deponāt, quā tūc pculdubio hēnt, cū itēdūt uiuere ſm regulam, & cōſtōnes ſuas, q̄uis in multis interdū delinquant.

SV. Q. CLXXXIIII. ARTIC. VI.

In artic. 6. eiuſdem q. circa illud, quòd nec ex parte curæ, quam ſuſcipiūt preſbyteri, ponuntur in ſtatu perfectiōis, duplex qō occurrit. Primo circa veritatem huius dicti. Secūdo, circa illius rationes in litera allatas. Sed quia i primo nō cōicamus in uocabulo principali cū aduerſariis, quoniam æquiuoce nos, & iſti vtimur ſtatus noie: quoniam nos ad rōnē ſtatus ſupra poſitas particulas cōcurrere dicimus, quod ipſi negant, & ſtatus nomine, quaſi officij nomine utunt̄; ideo diſputare circa hoc, non eſt niſi contendere uerbis inanibus. Author enim ideo negat præſbyteros ex animarum cura poni in perfectionis ſtatu, quia ſtatus nomine vtitur, ut ſupra definiuit. Alii autem aliter definientes ſtatū ponūt eos in ſtatu pfectionis. Vñ relinquatur vnuſqſq; in ſuo ſēſu hic abūdare. Et nos pſuppoſita antedicta definitione ſtatus, rōnes allatas ſcrutemur quātū valeāt. Nā cōtra illā rōem, q̄ non obligant̄ ad hoc q̄ curā animarū retineant, perpetuo, ſicut Epiſcopi, inſtat Henr. de Gandauo, i quol. 12. q. pen. falſum aſſumens, dicēs q̄ curati de rigore iuris tenent̄ ad ppetuam curā, ſicut Epi pportionaliter: quoniam neuter pt curam aīarum deſerere niſi in caſu. Sed de indulgētia

Ar. 4. huius quæſt.

Porre. g. ro.

873

Opu. 18 c. 22. 23. 25. & 26.

* Super illud ad Ti. 1. Conſtituas per ciuitates pſbyteros tomo 9.

Eſt gl. Bedæ hoc loco 10. 2.

Ar. 2. huius quę. ad 3.

Ca. 5. pa. 1 I tit. de ſacerdotū pfectionib. a me. ſum ti. Cōtemplatio circa mediū.

tis iuris, curati poſſunt liberius curam animarum deſerere, quàm epiſcopi: quoniam Epiſcopus eget ſpeciali licentia, curatis at generalis cōceſſa eſt indulgētia trāſeūdi ad religionē. ¶ Et confirmat̃ iſta ratio, quia ſi curati abſolute nō obligarentur ad perpetuam curam animarum, non egerent iuris indulgentia ad tranſeūdū in religionem, ſicut non egēt cæteri præſbyteri. Conſtat autē q 19. q. 2. c. Domine, indulgetur preſbyteris curatis, vt poſſint tranſire ad religionem. Et ſimiliter non egerent licentia Epiſcopi ad hoc ut desererent curā animarum, & ſimplicē præbendam haberent. Hæc enim ſunt ſigna ſuæ obligationis, quòd ſunt obligati ad curam animarum ex hoc ipſo quòd eam ſuſceperunt, ſicut Epiſcopi proportionaliter. Et cum nō ſint obligati ad magis pro uno tēpore, quàm pro alio, conſequens eſt quòd habeant obligationē perpetuam.

q. preced. art. 5. ad 3

q. 186. art. 4 Concl. m

¶ Contra ſecundam uero rationē. ſ. quòd poſſint præsbiteri curati curam deſerere, tranſeundo ad religionem, inſtat ibidē Henricus eam eſſe inefficacem. Nā ex hoc q pōt curatus tranſire ad religionē liberè, non ſequitur, ergo non eſt obligatus ad perpetuā curā aiarum. Sicut nō ualet, Ioannes pōt tranſire ad religionem arctiorē, ergo nō obligatus eſt uoto ꝑpetui uinculi ad religionē laxiorem in qua eſt. ¶ Tertia demum rō, ſ. q ſi curatus eſſet in ſtatu perfectionis, nullo mō ei liceret de licentia Epiſcopi parochiam dimittere, & ſimplicem præbēdam ſuſcipere, pp uerbum Dñi, Nemo mittens manum ſuā ad aratrum, & reſpiciens retro &c. inſtātiam patitur, qm cōſtat q Epiſcopus eſt in ſtatu perfectionis ſuperiori q̄ ſit ſtatus religioſorum, ut in ſequenti patet articulo. Et tñ de licentia Romani epiſcopi pt̃ epiſcopatum deſerere, & uel ad minorē ſtatum deſcendere, qđ eſt reſpicere retro: uel etiam ad non ſtatum tranſire remanendo ſine epiſcopatu in ſæculo. Pari ergo ratione curatus, ſi quis in ſtatu perfectionis eſſet licite aliquo mō poſſet de licentia Epiſcopi deſcendere, & ſed Epiſcopi uacare ſine aliorū cura.

Henri. p

¶ Ad obiecta contra primam rationem, reſpondendo dr̃ uerū eſſe, q curati de iuris rigore non tenentur ad curam animarū retinendum: quoniā nec iure ſcripto hoc inuenitur cautum, nec naturali, ſeu diuino iure ad hoc tenentur ſicut Epiſcopi. Et ratio differentiæ eſt, quia Epiſcopi aſſumūt curam animarum ut agentia principalia: curati uero aſſumunt curam animarum ut officiales principalium agentium. Hinc. n. prouenit quòd Epiſcopi tenenetur naturali uinculo ex diuino iure ad curam animarum non deſerendam, niſi in caſu: ſicut agētia principalia tenentur ad perfectionem ſuorum effectuū ex propria uirtute. Officiales uerò quia in uirtute principalis agētis operantur vt inſtrumenta, & ſicut aliena agunt uirtute, ita alienam exequūtur obligationem.

RESP. Dcđm, q in præsbyteris & diaconibus curam habētibus aiarū, duo pñt conſiderari. ſ. ordo, & cura. Ordo aūt ipſe ordinatur ad quendā actū i diuinis officiis. Vnde * ſ. dictū eſt diſtinctio ordinū ſub diſtinctione officiorum continetur. Vnde per hoc aliqui ſuſcipiūt ſacrum ordinem, accipiūt ptātem quoſdam ſacros actus perficiendi, nō aūt obligantur ex hoc ipſo ad ea quæ sūt ꝑfectionis, niſi quatenus apud occidētalē eccleſia in ſuſceptione ſacri ordinis emittitur continētiæ uotū qđ eſt vnum eorū quę ad perfectionē pertinēt, ut * infra dicet̃. Vñ patet q m ex hoc q aliqs accipit ſacrū ordinē, non ponit̃ ſimpl̃r in ſtatu perfectionis, q̄uis interior ꝑfectio ad hoc requirat̃, q aliquis digne hmōi actus exerceat[r]. Sil̃r ēt[n] nec ex parte curæ, quā ſuſcipiunt, ponuntur in ſtatu perfectionis[q]. Non. n. obligantur ex hoc ipſo uinculo perpetui uoti ad hoc, q curam aiarum retineāt: ſed pñt eam deſerere, vel tranſeundo ad religionem, ēt abſque licentia epiſcopi, ut habetur in Decretis. 19. qō. 2. & ēt cum licentia epiſcopi poteſt aliqs archidiaconus archidiaconatum, uel parochiam dimittere, & ſimplicem præbendam accipere ſine cura: qđ nullo modo liceret, ſi eſſet in ſtatu ꝑfectionis. Nemo n. manū mittens ad aratrū, & reſpiciēs retro, aptus eſt regno Dei, ut dr̃ Luc. 9. epiſcopi aūt quia sūt in ſtatu perfectionis, non niſi authoritate ſummi Pontificis, ad quem ēt ſolum pertinet in uotis ꝑpetuis diſpenſare, pñt epiſcopalē curam deſerere, & ex certis cauſis, * ut infra dicetur. Vñ manifeſtū eſt, q[s] non oēs prælati ſunt in ſtatu perfectionis, ſed ſoli epiſcopi[t].

AD PRIMVM ergo dcđm, q de presbytero & epiſcopo dupliciter loqui poſſumus. Vno mó, quātum ad nomen: & ſic olim non diſtinguebātur epi & presbyteri. Nam epiſcopi dñr ex eo q ſuperintendunt, ſicut dicit * Aug. 19. ciuit. Dei. Presbyteri aūt in græco dñr quaſi ſeniores. Vnde & Apoſtolus cōiter utitur noie præſbyterorum quantum ad utroſque, cum dicit 1. ad Tim. 5. Qui bene præſunt præsbyteri, duplici honore digni habeātur: & ſil̃r ēt nomine epiſcoporū. Vñ dicit Act. 20. presbyteris Epheſinæ Ecclīæ loquēs. Attēdite uobis & uniuerſo gregi, in quos uos Spūſſanctus poſuit epiſcopos regere Eccleſiā Dei. Sed ſm̃ rem ſemper inter eos fuit diſtinctio ēt tpe Apoſtolorum, ut patet per * Dion. 5. ca. eccl. hierar. Et Luc. 10. ſuper illud, Poſt hæc aūt deſignauit Dñs &c dicit * gl. Sicut in Apoſtolis forma eſt epiſcoporum: ſic & in ſeptuaginta duobus diſcipulis forma eſt præſbyterorū ſecundi ordinis. Poſt modum tñ ad ſchiſma uitādū, neceſſarium fuit ut ēt nomina diſtinguerentur, ut. ſ. maiores dicerentur epiſcopi, minores āt presbyteri. Dicere aūt præſbyteros non differre ab epiſcopis, inter dogmata hæretica numerat Aug. in † lib. de hereſ. ubi dicit, q Africani dicebant presbyterum ab epiſcopo nulla differentia debere decerni[v].

q. 185. art. 4. Concl. ſ

li. 9. c. 19. a medio. to. 5.

Ca. 5. par. 1. in tit. de ſacerdotū perfectionibus.

Eſt gl. Beda in prin. c. 10. in Luc. tom. 2.

In tit. Arriani. & eſt c. 53. to. 6.

¶ Ad id uerò qđ additur de indulgentia iuris dr̃, q dupliciter intelligi poteſt iuris indulgentia. Primo, ut à iure ſtatuta, hoc eſt, q totam uim ſuā ex iuris ſtatuto habeat. Alio modo, ut à iure oſtenſa. Ita q ius poſitiuum nō facit, ſed mōſtrat illa. Cū aūt dr̃ q curati de iuris indulgentia religionem ingrediuntur, non intelligitur de indulgentia iuris primo modo, ut argumentum prætendit, ſed de indulgentia iuris ſecundo modo: quoniam curati ex hoc ipſo q curati ſunt, nulla egent poſitiui iuris conceſſione ad hoc ut tranſeant ad religionem: ſed ex propria poſſunt libertatate ad religionem, utpote meliorē uitā trāſire: q̄ libertatin dulg ētiam iure oſtēſa uocatur. Et ne putet quiſpiam uoluntariam hanc eſſe diſtinctionem, affero manifeſtū iuris textum extra de renuntiatione, capitulo, Niſi cum pridem, ubi expreſsè dr̃, Facilius indulget, q monachus ad præſulatū aſcendat, quam ꝑſul ad monachatum deſcēdat. Vbi expreſsè habes liberum perfectionis aſcenſum, quo monachus ad epiſcopatum promouetur ſub indulgentia cōprehendi. Conſtat. n. q nulla opus eſt in huiuſmodi aſcenſione iuris diſpēſatione. Sed Decretalis illa monſtrat indulgentiam, non facit, qua monachus fit præſul.

¶ Ad confirmationem aūt dr̃, q peccat ſecundum non cauſā vt cauſam: quoniam huius quod eſt curatū non poſſe deſerere curam niſi de licentia epiſcopi, abſque tranſitu ad religionē, non eſt cauſa perpetua obligatio curati ad curam animarum, ſed obligatio fidelitatis quam debet epiſcopo, cuius officialis eſt. Hoc. n. q̄libet officialis debet dño ſuo, niſi à ſuperiori dño uocetur, ut contingit quando curatus tranſit ad religionem. ¶ Ad obiectum contra ſecundam rationem reſpondetur, q conditionalis authoris eſt ueriſſima. Si eſſet in ſtatu perfectionis, non poſſet tranſire ad religionem. Et inſtantia allata de religione laxiori, nihil obſtat: quoniam ſi eſſent in ſtatu per-

tũ ad ipſum actũ, ſ. eſſe actualiter pauperẽ, carere actualiter vxore, concedendũ eſt dicere & eſſe perfectionem, inſtralıter tñ: & ſic non oportet multũ diſputare. Sed vbicumq; hæc repereris eſſe perfectiones: fatere verũ id eſſe, ſed cũ grano ſalis. ſ. inſtrali ter, non eſſentialiter. Idẽ aũt actus ſñm animi p̃parationẽ ſunt perfectiones longe in altiori gradu, q̃ primo mõ: qñ ſunt inſeparabiles comites, ſeu effectus eſſentialis perfectionis, q̃ in charitate cõſiſtit. Qui. n. perfectæ charitatis eſt, perfectiſſimus eſt & vxore, & bonis oĩb. carere pp Dei, aut proximi dilectionẽ, alioquin perfectus nõ eſt. Et pp̃ea ſtatus ep̃alis, quãtum ex natura ſua nec votũ caſtitatis, nec votũ paupertatis habet: & tñ altior eſt & perfectior ſtatu religioſorum habentium hęc vota. Sat. n. eſt epiſcopali perfectioni, habere hæc in præparatione animi.

Ca. 6. eccl. hier. non procul a fine.

Li. 19. c. 19 a med. t. 5.

Par. 1. c. 7. paulo a pr.

18. q. 1. Statutum eſt.

uitio & famulatu nominatur, A vt Dion. dicit 6. c. eccl. hierar.* Status aũt epiſcoporũ vr̃ ordinari ad dilectionẽ proximi, cuius curæ ſuperintendunt, vñ & nominantur, vt patet per Aug. 19. de ciuit. Dei. † ergo vr̃ q; ſtatus religioſorum ſit perfectior, quàm ſtatus epiſcoporum.

¶ 3 Pręt. Status religioſorũ ordinat̃ ad vitã contẽplatiuã, quæ potior eſt q̃ uita actiua, ad quã ordinat̃ ſtatus epiſcoporũ. B dicit. n. Greg. in paſtoral. * q; per vitã actiuã prodeſſe proximis cupiens Iſaias officiũ prædicationis appetiit. Per contẽplatiuã verò Hieremias amori Cõditoris ſedulo inhęrere deſiderãs, ne mitti ad prędicandũ debeat, contradicit. ergo vr̃ q; ſtatus religioſorum ſit perfectior quàm ſtatus epiſcoporum.

Sed contra. Nulli licet a maiori ſtatu ad minorẽ trãſire, hoc põt aliqs. n. eſſet retrò aſpicere: ſed a ſtatu religionis trãſire ad ſtatũ ep̃alẽ. Dr. n. 18. q. 1.* q; ſacra ordinatio de monacho epiſcopũ facit. ergo ſtatus epiſcoporum eſt perfectior, q̃ ſtatus religioſorum.

Resp. Dcẽdm, q; ſicut Aug. dicit 12. ſuper Gen. ad literã, * Sp agens præſtantius eſt patiente. In genere aũt perfectionis ſm Diony. ep̃i ſe habent vt perfectores, religioſi aũt ut perfecti, quorũ vnum pertinet ad actionẽ, alterũ aũt ad paſſionẽ. Vñ manifeſtum eſt q; ſtatus perfectionis potior eſt in epiſcopis, quàm in religioſis.

Li. 12. c. 16 in med. t. 3

Concl.

Ad primvm ergo dcẽdm, q; abrenũciatio propriarũ facultatũ dupliciter conſiderari põt. Vno mõ, ſm q; eſt in actu, & ſic in ea non conſiſtit eſſentialiter p̃fectio, ſed eſt quoddã p̃fectionis inſtrũm ſicut ſupra dictũ eſt*: & iõ nihil ſtatũ perfectionis prohibet eſſe ſine abrenunciatione propriorũ, ſicut ẽt dicendũ eſt de aliis exterioribus obſeruantiis. Alio mõ, põt conſiderari ſm præparationẽ aĩ, vt ſ. hõ ſit paratus, ſi fuerit opus, oĩa dimittere, vel diſtribuere: & hoc pertinet directè ad perfectionem. Vnde Aug. dicit in lib. de quæſtionibus Euãgelii*. Oſtendit Dominus filios ſapientiæ intelligere, non in abſtinendo, nec in manducando eſſe iuſtitiam, ſed in æquanimitate tolerandi inopiam. Vnde Apoſtolus dicit, Scio & abundare, & penuriã pati. Ad hoc aũt maximè tenentur epiſcopi, q; oĩa ſua pro honore Dei & ſalute ſui gregis contẽnant, cum opus fuerit vel pauperibus ſui gregis largiendo, vel rapinam bonorum ſuorum cum gaudio ſuſtinendo.

Art. 3. huius q.

Lib. 2. c. 11 paulo a pr. to. 4

Ad II dcẽdm, q; hoc ipſum q; ep̃i intẽdunt his, quæ pertinent ad proximorum dilectionẽ, prouenit ex abundantia dilectionis diuinæ. Vñ Dñs primo a Petro q̃ſiuit, an eum diligeret, & poſtea ei ſui gregis curã cõmiſit. Et Greg. dicit in paſtorali. Si dilectionis teſtimoniũ eſt cura paſtoralis, q ſquis virtutibus pollens, gregẽ Dei renuit paſcere, Paſtorẽ ſummũ conuincit non amare. Hoc aũt eſt maioris dilectionis ſignum, vt hõ pp amicum etiam alii ſeruiat, quàm etiam ſi ſoli amico velit ſeruire.

Par. 1. c. 5. parum añ med.

Ad III dcẽdm, q; ſicut Greg. dicit in paſtora. † Sit præſul actione præcipuus, præcunctis contemplatione ſuſpenſus: quia ad ipſos pertinet non ſolum pp ſeipſos, ſed pp inſtructionem aliorũ contẽplari. Vñ Greg. dicit ſuper Ezec.* q; de p̃fectis uiris poſt contemplationem ſuam redeuntibus dicit B Pſ. 144. Memoriam ſuauitatis tuæ eructabunt.

In 2. par. c. 1. parum ante med.

Homi. 5. a med. all.

Articvlvs VIII.

Vtrum presbyteri, curati, & archidiaconi, ſint maioris perfectionis, quam religioſi.

Ad octavvm ſic proceditur. Vr̃ q; ẽt presbyteri, curati, & archidiaconi, ſint maioris perfectionis, q; religioſi. Dicit. n. Chry. in ſuo dialogo.* Si talẽ mihi aliquẽ adducas mo C nachũ, qualis, vt ſm exaggerationẽ dicã, Helias fuit: non tñ illi cõparandus eſt, qui traditus populis & multorũ peccata ferre cõpulſus, immobilis pſeuerat & fortis. & paulo poſt dicit. Si quis mihi proponeret optionẽ, vbi mallẽ placere in officio ſacerdotali, an in ſolitudine monachorũ, ſine cõparatione eligerẽ illud qđ prius dixi. Et in eodẽ li. dicit*. Si qs be D ne adminiſtrato ſacerdotio illi*, p̃poſiti. ſ. monachalis, ſudores cõferat, tñ eos diſtare reperiet, quantũ inter priuatum diſtat, & regẽ. ergo vr̃ q; ſacerdotes habentes curam animarũ, ſint perfectiores religioſis.

¶ 2 Præt. Aug. dicit in epiſtola ad Valeriũ. * Cogitet religioſa prudẽtia tua, nihil eſſe in hac vita, maximè hoc tp̃e, difficili* la E borioſius, periculoſius ep̃i, aut p̃sbyteri, aut dyaconi officio: ſed apud Deũ nihil* beati*, ſi eo mõ militet, quo nr̃ imperator iubet. ñ ergo religioſi ſũt perfectiores p̃sbyteris, aut dyacõib.

¶ 3 Præt. Aug. dicit Aurel.* Nimis dolendum eſt, ſi ad tã ruinoſã ſuperbiã monachos ſubrigim*, & tã graui cõtumelia clericos dignos putamus, vt. ſ. dicat̃ q; eſt malus monachus, bonus clericus ẽ, cũ aliqñ ẽt bon* monachus vix bonũ clericũ fa

SV. Q. CLXXXIIII. ART. VIII.

IN ar. 8. einſd. q. aduerte primo tit. q; hic non q̃ritur de ſtatu religioſorum, & đ ſtatu curatorum, faciendo vim in noĩe, ſeu rõe ſtatus: ſed cõparãtur hic religioſi ſm genus ſuum gñi curatorum excluſa epiſcopa q; ſiue ſint in ſtatu, ſiue non & quocumq; noĩe, qđ hic ẽ de rebus ipſis, an religioſorum genus perfectius ſit gñe curatorum minorum, hoc eſt, non ep̃orum. De his enim ſolis eſt hic ſermo.

¶ In eod. art. circa primam cõparatõem, q̃ ſit in lrã quo ad bonitatem inter genus religioſorum, & genus curatorum, quatenus illi religioſi ſunt, & iſti curati, tria notanda occurrũt, q̃ diſcuſſione egent. Primum eſt, prima rõ lrę, ſ. Religioſi obligantur voto p̃petuo ad ſtudiũ p̃fectionis: curati nõ obligantur ad perpetuam curam aiarũ. ergo illi perfectiores ſunt iſtis. Contra hoc namq; inſtatur, quia licèt cæteris paribus, facere aliquid cũ voto, p̃fectius ſit q̃ ſine voto, vbi tñ gñã opũ non ſunt paria, non oportet eſſe verũ, q; melius ſit operari cũ voto p̃petuo, q̃ ſine illo. Sic ãt eſt in p̃poſito: qm̃ gen* opis ſpectans ad religioſũ eſt lõge inferi*, q̃ genus opis ſpectãs ad curatũ, vt patet ex hoc, q; op* religioſi ẽ ſuiipſi* tm̃ cura: op* ãt curãti eſt aiarũ cura. Hoc ãt cõſtat lõge eſſe p̃ſtantius: qm̃ bonũ gentis diuinius eſt, q̃ bonũ vnius. Et ſic propria lrę ratio ruere vr̃.

Porr. a 875

Quol. 1. ar. 14. ad 2. Et quol. 3. ar. 17. Et opu. 18. c. 20. & 21. & Mat. 19.

* in li. 6. de ſacerd. inter prin. & med. t. 5

Li. 6. de ſacerd. inter princip. & med. to. 5.

Eod. loco p̃xime dicto.

Epi. 148. in princ. to. 2

Epiſ. 76. in med. to. 2

Secundum

ciat. Et paulo ante præmittit,* nō eſſe viā dandā ſeruis Dei. i. monachis, ut facilius putēt eligi ad aliqd melius. ſ. clericatū, ſi facti fuerint deteriores. ſ. abiecto monachatu. ergo vr̄ ꝙ illi qui ſunt in ſtatu clericali, ſint perfectiores[h] religioſis.

¶4 Præt. Nō licet de ſtatu maiori ad minorē[h] trāſire: ſed de ſtatu monaſtico trāſire licet ad officiū presbyteri curā habentis, ut patet 16. q. 1. ex decreto Gelaſij Papę, q dicit. Si qs monach* fuerit, q uenerabilis vitę merito, ſacerdotio dignus ꝓuideat̃, & abbas, ſub cui⁹ imperio regi Chr̄o militat, illū fieri presbyterū petierit, ab ep̄o dēt eligi, & in loco quo iudicauerit ordinari. & Hier. dicit ad Ruſticū* monachū. Sic[h] uiue in monaſterio, vt clericus eſſe merearis. ergo presbyteri, curati, & archidiaconi, ſunt ꝑfectiores religioſis.

¶5 Præt. Ep̄i ſunt in ſtatu ꝑfectiori q̄ religioſi, ut ſ. dictis patet: * ſed presbyteri, curati, & archidiaconi ex eo ꝙ habēt curā aīarū, [h] ſimiliores ſunt epiſcopis quàm religioſi. ergo ſunt maioris perfectionis.

¶6 Præ. Virtus cōſiſtit circa[h] difficile & bonū, ut dr̄ in 2. Ethi.* ſed difficilius eſt, ꝙ aliqs bene viuat in officio presbyteri, curati, vel archidiaconi, q̄ in ſtatu religionis. ergo presbyteri, curati, uel archidiaconi, ſunt perfectioris uirtutis q̄ religioſi.

SED CONTRA eſt, qđ dr̄ 19 q. 2. ca. Duæ.* Si qs in eccleſia ſua ſub ep̄o populū retinet, & ſeculariter uiuit, ſi afflatus Spū ſancto, in aliquo monaſterio, uel regula canonica ſaluari ſe uoluerit, q a lege priuata ducit̃, nulla rō exigit vt publica conſtringat̃: ſed non ducit̃ aliquis à lege Spūſſancti. quę ibi dr̄ lex priuata, niſi ī aliquid ꝑfectius. ergo vr̄, ꝙ religioſi ſint perfectiores, quàm archidiaconi, uel presbyteri curati.

RESP. Dcēm, ꝙ cōparatio ſupereminētiæ nō habet locū inter aliquos ex ea parte in qua cōueniūt, ſed ex ea parte in qua differunt. In presbyteris autē, curatis, & archidiaconis, tria eſt cōſiderare. ſ. ſtatū, ordinē, & officiū. Ad ſtatū pertinet ꝙ ſeculares ſint: ad ordinē ꝙ ſint ſa G cerdotes, uel dyaconi: ad officiū ꝙ curā aīarū habeant ſibi cōmiſſam. Si ergo ex alia parte ponamus ſtatū religioſum ordine dyaconū, uel ſacerdotē, officio curā aīarum habentē, ſicut pleriq; monachi & canonici regulares habēt, in primo q dē excellit, in aliis aūt par erit. Si aūt differat ſecūdus à primo ſtatu & officio, cōueniat aūt or H dine, ſicut ſūt religioſi, ſacerdotes, & dyaconi curā aīarū non habentes, manifeſtum eſt ꝙ ſecundus primo erit ſtatu qdē excellētior, officio aūt minor, ordine verò æqualis. Eſt ergo cōſiderandū q̄ ꝑeminentia potior ſit, vtrū ſtatus, uel officii, circa qđ duo attendenda vr̄. ſ. bonitas, & difficultas. [m] Si ergo fiat cōparatio ſm̄ bonitatē, ſic præfertur ſtatus religionis officio presbyteri curati, uel ar I chidiaconi*: quia religioſus totā uitā ſuam obligat ad perfectionis ſtudiū. Presbyter autē curatus, uel archidiaconus nō obligat totā uitā ſuā ad curam aīarū ſicut Ep̄us: nec ēt ei cōpetit principalē curā ſubditorū habere, ſicut Ep̄o: ſed quædam particularia circa curam aīarū eorū officio cōmittuntur, ut ex dictis* patet. Et iō cōparatio ſtatus religioſi ad eorū officiū, K eſt ſicut uniuerſalis ad particulare, & ſicut holocauſta ad ſacrificiū, quod eſt minus holocauſto, ut patet per Greg. ſuper Ezec. † Vn̄ & 19. q. 1. dr̄ *. Clericis qui monachorū propoſitū appetunt, quia meliorē uitā ſequi cupiunt, liberos eis Ep̄o in monaſteriis oportet largiri ingreſſus: ſed hęc cōparatio intelligenda eſt ſm̄ genus operis. Nam ſecundum charitatē operant. s contingit quandoque, ꝙ opus ex genere ſuo minus exiſtens, magis ſit meritorium,

¶Secundum eſt, ſecūda literæ ratio ad idē. ſ. Curato non cōpetit principalē curā ſubditorū habere, ſicut epiſcopo: ſed quædā particularia circa curā aīarum eorū officio cōmittūtur. Cōtra hoc. n. inſtatur, q. ſ. proportionaliter curato ſicut epiſcopo incumbit cura aīarū: qm̄ curato conueniunt oēs actus hierarchici. ſ. purgare corripiēdo, illuminare docendo, perficere ſacramenta præbendo.

In ead. epiſto. 76.

¶Tertiū eſt, ꝙ hęc cōparatio intelligenda eſt ſm̄ genus operis. Contra hoc. n. arguitur, ꝙ ex hoc ipſo ſenſu huius comparationis ſequitur oppoſitū intenti ab authore. Nā genus operis in epiſcopo, & curato ē idē, ſ. curam animarum habere, licet modus exercēdi hoc genus operis accipiat̃ diuerſus in epiſcopo & curato, puta, quia epiſcopus principaliter, curatus ſecundario habet & exercet curā aiarum. Manifeſte ſiquidē patet, ꝙ non eſt hic dr̄ia ſm̄ genus operis, ſed ſm̄ modum habendi, & exercendi illud. Tūc ſic. Opus curati ſm̄ genus operis eſt idem cum opere Epiſcopi. ergo eſt perfectius ſecundum genus operis quàm opus religioſum. Probatur ſequela: quia opus Epiſcopi ſm̄ genus operis eſt perfectius opere religioſo. Et confirmatur, quia iuxta dominicam ſententiā, in tria genera hominum vniuerſa diſtinguit̃ Eccleſia. ſ. molētium in mola, quieſcentiū in lecto, & laborantium in agro. Conſtat aūt ſub tertio genere operis cōtineri tam epiſcopos quàm curatos qui laborant ad fructum animarum. Vnum ergo & idem eſt genus operis in epiſcopis & curatis. Ergo eſt perfectius religioſo opere, quod per lecti quietem ſignificatur. Et patet ſequela, vt prius.

16. q. 1. ca. Siquis monachus.

De viuendi forma a med. t. 8

Ar. præce.

Li. 2. ca. 5. circa finem, to. 5.

19. q. 2. ca. duæ ſunt, a medio.

¶ Præt. Curati ſunt in ſtatu, ſeu in officio Eccleſiaſtico vt perfectores, religioſi ſunt vt perfecti. ergo curati ſm̄ genus operis ſunt perfectiores q̄ religioſi. Añs probatur: qm̄ inficiari non pōt, quin curati officiales ſint perfectiui. Sunt ergo de ordine perfectionē facientium, quod ſignificat eſſe ꝑfectiores.

F Conſequentia clara eſt, quoniam agens ſemper præſtantius eſt patiente: & perficere diuinius eſt quàm perfici.

¶Ad horū euidentiā ſciēdū eſt, ꝙ author duo de curatis dicit. ſ. ꝙ nō principaliter, ſed ſecundario habēt curā aīarū, & ꝙ nō habent principalē curā aīarum. Et qm̄ ex his vniuerſa quæſtio pendet, diligentius vtrumq; manifeſtandū eſt.

¶Quo ad primū igit̃ ſcito, ꝙ alia eſt diſtinctio, qua diſtinguitur agens in ſuperius & inferius: & alia eſt diſtō, qua diſtinguitur agens in principale & ſecūdariū. Nā primæ diſt. vtrūq; membrū eſt agens principale. ſ. tā agens ſuperius, q̄ agens inferius. Sed vnū eſt agens vniuerſale, aliud verò particulare, vt cum dr̄ ꝙ Sol & hō generāt hominem. Vtrumq; . n. agens eſt principale, ſed Sol vt cauſa uniuerſalis, & hō vt cauſa particularis. Et hoc mō ſe habent in eccleſiaſtico ordine Papa, & quilibet epiſcopus, utriq; namq; cōuenit animarum cura vt agenti principali, ſed Papæ, vt uniuerſali agenti: epiſcopo aūt ut particulari. Alterius verò diſtinctionis vnū membrum tm̄, vt ipſa verba oſtēdunt, eſt agens principale, reliquū verò agens ſecundariū. Et vt patet ab authore 5. Metaph. ca. de cauſis. Agens principale eſt ad quod directè ſpectat inducere formā, quæ eſt cōplementū ꝑgenerationis, quod alio nomine vocatur ab Auice. agens vt perficiens. Secundariū verò agens eſt id quod agit ad alienū finem, hoc eſt, ad finem agētis ꝑficientis. Et hoc alio noīe vocatur ab Auicēna agēs ut adiuuans, ſicut in exercitu tā dux q milites efficiunt victoriā, ſed dux vt agens principale, milites verò ut adiuuātes ad propriū finem agentis principalis, quæ eſt victoria, quæ eſt directe effectus ducis: ſicut forma quæ eſt terminus generationis, eſt directe finis agentis principalis. Et hoc modo intendit author, quòd ſe habent epiſcopus & curatus: ita quod epiſcopus eſt agens principale reſpectu curæ aīarū, & curatus eſt agens ſecundarium reſpectu curę animarum. Et pro-

Concl.

Ar. 6. ad 1.

Homi. 20. poſt med. illius.

* 19. q. 1. c. Clericis.

ſcilicet ſi ex maiori charitate fiat. ᵖ Si verò attendat̃ difficultas bñ cõuerſandi i religione, & in officio hñtis curã aĩarũ, ſic difficilius eſt cõuerſari bene cũ cura aĩarũ ꝑꝑ exteriora pericula: q̃uis cõuerſatio religionis ſit difficilior, quantũ ad ipſum genus operis ᑫ ꝑꝑ altitudinẽ obſeruãtiæ regularis. ʳ Si verò religioſus etiã ordine careat, ſicut patet de cõuerſis religionũ, ſic manifeſtũ eſt excellere præeminentiã ordinis quãtũ ad dignitatẽ. ˢ quia ꝑ ſacrũ ordinẽ aliquis deputat̃ ad digniſſima miniſteria, qbus ipſi Chriſto ſeruit i ſacro Altaris, ad qđ requiritur maior ſanctitas interior, q̃ requirat ẽt religionis ſtatus: quia ſicut Dionyſius dixit 6. ca. eccleſiaſticæ hierarchiæ.* Monaſticus ordo dẽt ſeq̃ ſacerdotales ordines, & ad eorũ imitationẽ in diuina aſcendere. Vñ grauius peccat, cæteris parib⁹, clericus i ſacris ordinib⁹ cõſtitut⁹, ſi aliqd contrariũ ſanctitati agat, q̃ aliquis religioſus, qui nõ hẽt ordinẽ ſacrũ: q̃uis laicus religioſus teneat̃ ad obſeruãtias regulares, ad quas illi, qui ſunt in ſacris ordinibus, non tenent̃.

Ad primum ergo dcđm, ꝙ ad illas authoritates Chryſoſtomi breuiter rñderi poſſet, ꝙ non loquit̃ de ſacerdote curato minoris ordinis. ſed de epõ, qui dicit̃ ſummus ſacerdos: & hoc conuenit intentioni illius libri, in quo cõſolat̃ ſe, & Baſiliũ de hoc, ꝙ erant in epiſcopos electi. ᵘ Sed hoc prætermiſſo, dcđm eſt, ꝙ loquitur quantũ ad difficultatẽ: præmittit. n. †Cũ fuerit gubernator in medijs fluctibus, & tẽpeſtate nauẽ liberare potuerit, tũc merito teſtimoniũ perfecti gubernatoris ab oĩbus promeret̃: & poſt concludit qđ. s̃. poſitũ eſt de monacho,* qui nõ cõparandus eſt illi, qui traditus populis, immobilis ꝑſeuerat, & ſubdit cãm: †quia ſicut in trãquillitate ita i tẽpeſtate gubernauit ſeipſũ. Ex quo nihil aliud oſtẽdi põt, niſi ꝙ periculoſior ẽ ſtatus hñtis curã aĩarũ, q̃ monachi. In maiori aũt periculo innocentẽ ſe ſeruare eſt maioris virtutis indiciũ. Sed hoc ẽt ad magnitudinem virtutis pertinet, ꝙ aliquis vitet pericula religionẽ intrando: vñ nõ dicit ꝙ mallet eſſe i officio ſacerdotali, q̃ in ſolitudine monachorũ, ſed ꝙ mallet placere i hoc, quàm in illo: quia hoc eſt maioris virtutis argumentum.

D Ad II dicendum, ꝙ etiam illa authoritas Auguſtini manifeſte loquit̃ quantũ ad difficultatẽ, quæ oſtendit magnitudinẽ virtutis in his, qui bñ cõuerſantur, ſicut dictum eſt.*

Ad III dcđm, ꝙ Augu. ibi comparat monachos clericis, quãtum ad diſtantiã ordinis,

propterea epiſcop⁹ ad curam aĩarum tendit ut ad propriũ finem, & ipſam facit ut formam complentem gñationem: curatus uero adiuuat ad dictũ finem & formã, & ſic agit ꝑꝑ alium finem. Et qm̃ non ſufficit dicere ſic eſſe, ſed oportet probare ꝙ ſic eſt. probatur iſta negatiua. ſ. Curatus non hẽt curã aĩarũ ut agens principale, ſeu, qđ idem eſt, ut agens perficiens, tali rõne. Et ſupponimus qđ euidẽtiſſimũ eſt, ꝙ ſi curat⁹ eſt ut agẽs perficiens, eſt ut in i mũ & proximũ agẽs ut ꝑficiens, ſicut hõ gñat hoĩem, & domificator facit domũ. Format̃ ergo ſic rõ. Omne agens ut ꝑficiens põt cũ ſuis inſtrũs, & adiuuantibus & uniuerſaliter quibuſcunque ſibi miniſtrãtibus, oĩa efficere q̃ efficienda ſunt ad hoc ut ad ꝑfectũ proprius effectus deducatur: ſed curatus cum oĩbus ſibi miniſtrantibus nõ põt efficere oĩa quę effici oportet ad cõplementũ curę aĩarum ergo curato non cõuenit cura aĩarum vt agenti perficienti. Diſcurſus bonus, & maior patet inductiue in naturalibus. Homo. n. nõ eſſet agens vt perficiẽs reſpectu gñati hominis, niſi potuiſſet & oſſa, & carnes, & neruos, & i-reuiter oĩa q̃ fieri oportet ad complendã gñationẽ hominis. facere: & ſimile eſt de alijs cum bos generat bouem &c. Domificator quoq; niſi cũ ſibi miniſtrãtibus poſſet ligna dolare, cõpaginare &c. quæ neceſſaria ſunt ad cõplementũ domus efficere, nõ eſſet agens vt perficiẽs reſpectu domus: & ſimile eſt in cæteris artificialibus. Minor autẽ probatur ex hoc, ꝙ ad cõplementum curæ aĩarum requiritur collatio ſacrorũ Eccleſiæ. Curatus autẽ a maiori parte ſacramentorum deficit. Nam non põt conſecrare oleum, ſeu chriſma neceſſariũ ad baptiſma: ac per hoc non poteſt totũ quod eſt neceſſarium ad baptizandum. Non poteſt quoque confirmare, nõ põt calicẽ conſecrare pro Euchariſtia. non põt oleum conſecrare pro extrema vnctione, non põt ordinem aliquẽ conferre: ac per hoc non põt perfectã plebem facere, cum plebs conſtet ex clericis & laicis. nec põt conſecrare virgines, quæ tñ illuſtrior eſt portio plebis Chriſti, nec põt conſecrare Eccleſias in quibus tñ præcipue exercenda eſt cura animarum. Nec obſtat ſi dicatur ad illud de baptiſmo, ꝙ ſola aqua ſufficit: qm̃ hoc eſt verum in caſu, in quo presbyter baptizaret, vt vetula: ſermo autẽ eſt de curato, qñ baptizat vt curatus. Et hinc patet intellectus repetiti dicti in litera. ſ. ꝙ curato quædã particularia ſunt cõmiſſa circa curã animarum. Apparet. n. manifeſte ex his, ꝙ non oĩa requiſita ad complementũ curæ animarum poteſt efficere, ſed quædã valde pauca Et ſic patet intẽta concluſio. ſ. ꝙ curato non conuenit cura animarum principaliter, ſed ſecundario, hoceſt, vt adiuuanti, ut allegata gl. in litera ex 1. ad Corinth. 12. optime dixit.

Concl. ꝓ

Concl. ſ

Ca. 6. par. 1. a medio illius.

¶Quo ad ſcdam vero concluſionẽ in litera de curato poſitã. ſ.

A ꝙ non habet curã principalem aĩarum, facile patere põt, ꝙ principalis cura aĩarum conſiſtit in principalibus actibus ipſius curæ: non curato aũt, ſed epõ conueniunt principales actus ipſius curæ. ergo non curato, ſed epõ conuenit principalis cura aĩarum. Maior eſt ex ſeipſa euidentiſſima. Minor vero manifeſtatur i quinque actibus Primus eſt, adminiſtratio ſacrorũ ſimpliciter, hoceſt, non huius, vel illius ſacramenti Conſtat. n. ꝙ ſolus epus hẽt curam adminiſtrandi ſimpliciter ſacramenta populo: qm̃ ſolus hẽt poteſtatẽ omnia conferendi, & oĩa conficiendi ad ea opportuna. Secũdus eſt excellentia reſeruatorum actuũ. Manifeſte. n. apparet ꝙ excellẽtes actus, vt ſunt conſecrationes ſponſarum Chriſti, conſecrationes eccleſiarum, & alia huiuſmodi, ſolius epiſcopi curæ cõmiſſa ſunt. Tertius eſt, prædicatio. Nam prædicationis offm̃ epiſcopo in ſua conſecratione iniungitur vt neceſſariũ & proprium. Nec obſtat ꝙ in ordinatione presbyterorũ dicatur, ꝙ presbyterũ oportet prædicare: qm̃ per hoc nõ denotatur niſi poteſtas quaſi ligata ad prædicãdũ. Non n. presbyter ex ſua ordinatione tenetur ad prædicandũ, ſed põt, ſi ſibi cõmittatur. Nec ex hoc ꝙ ſit curatus. cõmittitur ſibi prædicationis offm̃ niſi ꝑ accidens. ſ. ſi ſciat prædicare: cuius ſignum eſt, ꝙ non requiri ut a curato ꝙ ſciat prædicare, ſed bene exigitur hoc ab epõ, vt patet ꝑ Apoſtolũ dicentem. Væ. n. mihi eſt, niſi euangelizauero: neceſſitas. n. mihi incumbit. Quod autẽ eſt per accidens. relinquitur ab arte. Quartus eſt officium perfectoris. Nam, vt patet ex 5. & 6. capitulis eccleſiaſticæ hierarchiæ, tres ſunt ordines efficientium, & tres ſuſcipientium, reſpectu trium actuum hierarchicorum. Primus eſt diaconorũ, quorum eſt purgare, cui reſpondet ordo immundorum, quorum eſt purgari. Secundus eſt ordo presbyterorum, quorum eſt illuminare per ea quæ tribuunt ſacramenta, cui reſpondet populus ſacramẽtorum ſuſceptiuus. Tertius eſt epiſcoporum, quorum proprium eſt perficere, cui reſpondet ordo religioſorum, quorum eſt ab epiſcopis perfici, hoc eſt, ad perfectionem eorum doctrina & exemplo duci. Ex quibus patet, ꝙ perfectorum officium, ſeu eſſe perfectorem, quod ſummum actum hierarchicum importat, proculdubio requiſitum ad complementum curæ animarum non curato, ſed epiſcopo conuenit. Quintus, quod ex omnibus dictis ſequitur eſt, ꝙ agere directe ad ſalutem animarum, eſt proprium opus epiſcopi: ita ꝙ animarum ſalus, quæ eſt forma ab agente curam animarum principaliter intenta, eſt proprius finis curæ ipſius epiſcopi: ſicut forma domus, eſt proprius finis domificationis, & domificatoris vt ſic. Et ſic patet ſecunda concluſio literæ.

2. reſponſio.

Li. 6. de ſacerdotio ſ ter prin. & medio ¶.

*Ar. 1, huius art.

†Eod. loco nũc dicto.

In ſolu. ad præce. arg.

¶Ad obiecta ergo in oppoſitum ordinate reſpõdendo dicitur,

primam

non quātum ad diſtantiam religionis, & ſæcularis vitæ.

Ad IIII dcēm, ꝙ illi qui à ſtatu religionis aſſumunt ad curā aīarum, cū prius eſſent in ſacris ordinibus cōſtituti, aſſequuntur aliquid, qđ prius nō hēbant. ſ. offm curæ: non autē deponunt quod prius hēbāt. ſ. religionis ſtatū. Dr̄. n. in Decretis 16. q. 1. de monachis * Qui diu morantes in monaſterijs, ſi poſtea ad clericatus ordines ꝑuenerint, ſtatuimus nō debere eos a priori propoſito diſcedere: ſed presbyteri curati, vel archidiaconi, qñ religionē ingrediūtur, curā deponūt vt adipiſcātur perfectiorē ſtatū. Vñ ex hoc ipſo excellētia ex parte religionis oſtēditur. In hoc aūt ꝙ religioſi laici aſſumūtur in clericatum, & ad ſacros ordines, manifeſte promouenī ad melius, ſicut ſup. dictū eſt, * & hoc oſtenditur ex ipſo mō loquendi, cū Hieronymus dicit. †Sic in monaſterio viue, vt clericus eſſe merearis.

Ad V dcēm, ꝙ presbyteri curati, & archidiaconi ſunt ſimiliores epīs, q̄ religioſi quantum ad aliq d. ſ. quantū ad curā aīarum, quā ſcđario habēt: ſed quantū ad perpetuā oblōnem, quæ requiritur ad ſtatū perfectionis, ſimiliores ſunt epō religioſi, vt ex ſup. dictis patet.*

Ad VI dicendum, ꝙ difficultas quæ eſt ex arduitate operis, addit ad perfectionem uirtutis. Difficultas autē quæ prouenit ex exterioribus impedimentis, quandoque quidem diminuit perfectionem uirtutis, puta, cum aliquis non tantum uirtutem amat, ut impedimenta uirtutis declinare uelit, ſecundum illud Apoſtoli 1. ad Corinth. 9. Omnis qui in agone contendit, ab omnibus ſe abſtinet. Quandoque uerò eſt ſignum perfectioris uirtutis, puta, cum alicui ex inopinato, uel ex neceſſaria cauſa impedimenta uirtutis occurrunt, propter quę tamen a uirtute non declinat. In ſtatu autem religionis eſt maior difficultas ex arduitate operum: ſed in his qui in ſæculo uiuunt qualitercunq;, eſt maior difficultas ex ipedimentis uirtutis, q̄ religioſi per oīa ꝓuidè uitauerūt.

QVÆST. CLXXXV.

De ijs quæ pertinent ad ſtatū epiſcoporum, in octo articulos diuiſa.

Deinde conſiderandū eſt de his, quę pertinent ad ſtatum epiſcoporum.

Et circa hoc quęruntur octo.

¶Primò, Vtrum liceat epiſcopatum appetere.

¶Secundò, Vtrum liceat epiſcopatū finaliter recuſare.

¶Tertiò, Vtrum oporteat ad epatum eligere meliorem.

¶Quartò, Vtrū epiſcopus poſſit ad religionem tranſire.

¶Quintò. Vtrū liceat ei corpo

---

primam rōnem. ſ. Religioſus obligat totā vitā ſuā ad ſtudium perfectionis, &c. ſtare ſolidā & validam. Et cum dr̄, Religioſus hēt curā ſuijpſius, curatus aūt populi: reſpondetur, ꝙ habere curā populi cōtingit dupliciter. ſ. principalē ſeu principaliter, vel per modū adiuuantis. Et ꝙ habere curā populi principalē & principaliter longe melius eſt ex ſuo gñe, q̄ hēre curā ſuiipſius tm̄, ſed hoc nō conuenit curato: habere aūt curā per modū adiuuātis, minus eſt q̄ hēre votū ad ꝑfectionē perpetuū in ſeipſo. ſic aūt ſe hēnt religioſi & curati: vt patet ex dictis.

¶Ad obiecta vero cōtra ſm̄ rōnem dr̄, ꝙ vt patet ex Diony. loco præallegato, falſū eſt ꝙ ſacerdos non epūs, hēat oēs actus hierarchicos, qm̄ ſibi deeſt ſupremus, qui eſt perficere. Et cum dr̄, Perficit docendo: rñdetur primo, ꝙ nō quodlibet docere ſufficit ad perficiendū, ſed requiritur ꝙ ſit docere ea q̄ ſunt ad perfectionis ſtatū, & augmentū: qđ quidē epo tanq̄ perfectiſſimo, ut re conuenit, nō aūt curato, cui nō cōuenit docere, niſi minima quædā, puta, qñ ſunt uigiliæ ieiuniorum, qñ feſta, & quō debent ſine mortali peccato ad ſacra venire, cōicare, & cōfiteri. Rñdetur ſcđo, ꝙ docere ſimpliciter non cōuenit curato, niſi per accidens, vt prędictū eſt, ſed epīs, qui ſoli ſunt paſtores proprie loquendo, de quibus ſcriptum eſt: Alios autem paſtores, & doctores.

16. q. 1. c. de Mona.

a reſpōſio

Argu. 4.

Loco citato in arg.

Ar. 5. & 6.

¶Ad obiecta aūt contra tertio loco dictū in litera. ſ. ꝙ comparatio iſta intelligitur ſm̄ genus opis, reſpōdetur. Et ad primum di, ꝙ hoc ipſo ꝙ cura aīarum conuenit epō principaliter, & curato ſecundario, ſequitur ꝙ non eſt idē genus opis proprij vtriq;. Nā vt patet ex dictis, ex hoc ipſo ꝙ duo agentia occurrunt, vt principale, & ſecundarium, hoceſt, vt perficiens & adiuuans, ſequitur ꝙ aliud eſt opus proprium perficientis, & aliud adiuuantis. Sed quia opus adiuuantis ordinatur ad opus perficientis vt ad finem, id ab illius forma & denominatur: vt patet & in naturalibus in exemplo dato de duce, & militibus reſpectu victoriæ. Et ſic curatus dr̄ habere curam animarum: quia opera ſua ordinat ad curam animarum, quæ eſt proprium opus epiſcopi. Et per hoc dicitur ſecundario, ſeu per modum adiuuantis habere curam animarum, non quòd cura animarum ſit eius opus.

¶Ad confirmationem dicitur, ꝙ laborare in agro non dicit tātum vnum genus operis, ſed dicit multa operis genera, puta, laborare per modum perficientis, laborare per modum diſponentis, laborare per modum adiuuantis &c. Et propterea ex hoc ipſo ꝙ curati ſunt de ordine laborantium in agro, non habetur ꝙ eiuſdem rationis ſit labor ſuus cum labore epiſcopali.

¶Ad vltimum dicitur negando antecedens. ſ. curati ſunt vt perfectiores Et ad probationem dicitur, diſtinguendo quod curatos eſſe officiales perfectiuos poteſt intelligi dupliciter. ſ. principaliter, uel per modum adiuuantis: & quòd curati non ſunt perfectiui principaliter, ſed per modum adiuuantis tantum. perfectores autem ſoli ſunt, qui ſunt principaliter perfectiui, vt ſunt Epiſcopi. Et ſcito, ꝙ cum dicitur curatos eſſe officiales, ſeu coadiutores epiſcoporum, intelligitur ꝙ ſunt officiales ordinarii, coadiutores ordinarij, & uelut inſtrumenta animata ordinaria. Adiuuant enim opeinque ſerūt epiſcopis ad perfectā curam animarum, quam tenentur habere & exercere ipſi epiſcopi. Quia. n. per ſeipſos integre eam cōmuniter nō poſſunt perficere, dati ſunt eis huiuſmodi adiutores, & per hoc differunt ab adiutoribus delegatis.

¶In eodem articulo in ſecunda comparatione inter religioſum & curatum quo ad difficultatem bene operādi, dubium quod occurreret. ſ. quia cura animarū ex arduitate operis eſt difficilior, quàm obſeruantia regularis, iam ceſſat ex ante declaratis. ſ. ex eo ꝙ falſum eſt curam animarum eſſe opus curati, niſi finaliter & denominatiue. Reliqua aūt quæ in hac comparatione diffuſe traduntur in litera in reſponſionibus argumentorum, ſtabilitate ingenii egent, ut non diuertat quis a difficultate ab intrinſeco, hoceſt, ex ipſo genere, ad difficultatem ab extrinſeco, hoceſt, ex exterioribus impedimentis: & ſimiliter non diuertat a magnitudine uirtutis abſolute, ad ſignum magnitudinis uirtutis. In religioſis ſiquidem difficilius eſt opus ab intrinſeco, & propterea magnam abſolute requirit uirtutem. In curatis autem impedimenta difficiliora qñque occurrunt, quæ ſi uincantur, magnam oſtendunt uirtutem, & ſi non occurrunt, nihil oſtendunt, & ſi occurrunt & uincunt: minorem aut nullam ſignificant uirtutem. Et hæc ſufficiant de comparatione curatorum, quam ſi plenius uis perſcrutari, lege authorem in ultimis capitulis tractatus ſui, de perfectione uitæ ſpiritualis, ubi per multa capitula diffuſe materiam pertractat.

SVP. QV. CLXXXV. ARTIC. I.

IN ar. 1. q. 185. nota, ꝙ author poſt diſtinctionem trium quæ in epiſcopatu inueniuntur, quinque ponit cōcluſiones. Prima iuxta tertium in epiſcopatu inuentum. ſ. honorē ac ſufficientiā temporalium, ubi dicit. Illicitum eſt manifeſte appetere epiſcopatum ratione huiuſmodi circunſtantium bonorū, & pertinet ad uitium cupiditatis, uel ambitionis. Circa quam cōcluſionem dubium occurrit, an huiuſmodi illicitum, ſit ita illicitum, ꝙ ſit peccatum mortale. Ex litera enim neutra pars habetur, nec caret ambiguitate, utra pars affirmanda ſit.

¶Ad hoc dicitur, quòd appetere epiſcopatum ratione circunſtantium

ſtantium bonorum cõtingit dupliciter. Vno mõ, ex parte appetitus tñ: alio mõ, ét ex parte rei appetitæ. Cum.n.dr̃ ep̃atum appeti ratione circunſtantium bonorum, ponit̃ ibi actus appetẽdi in ly appeti: ponitur res appetita in ly ep̃atum: ponitur ratio appetendi in ly rõe circunſtantium bonorum. Ratio aũt appetendi finis eſt, & referri põt ad duo .ſ. ad rẽ appetitã, & ad ipſum actum appetendi. Et ſi quidẽ refert̃ ad rẽ appetitã, & ad actũ appetendi ſimul, ſenſus eſt, q̃ illud quod eſt ratio appetendi, appetit̃, & vt finis rei appetitæ, & ut finis actus appetendi. Et ſic appetens ep̃atum rõne circunſtantiũ honorum, appetit ipſa circunſtantia bona vt finem ep̃atus, & ut finem ſui actus appetẽdi. Qñ uero rõ appetendi refertur ad appetitum tñ, tunc nõ denotatur, q̃ id quod eſt ratio appetendi, ſit finis rei appetitæ, ſed denotat̃ q̃ eſt finis mouens ad appetendũ: & ſic appetens ep̃atum rõne bonorum circunſtantium, non ordinat ep̃atum ad bona circunſtãtia ut ad finem, ſed appetitum ſuum ordinat ad circunſtantia bona ut ad finem. Inter hos autem duos modos appetendi epiſcopatum ratione circunſtantium bonorum hęc eſt differentia, quòd primo modo appetere eſt omnino & manifeſtè peruerſum: quoniam ordinat epiſcopatum quo ad principalem actum, qui eſt cura aĩarum, ad bona circunſtantia ut finem, quod proculdubio eſt pctm̃ mortale ex ſuo genere. Et hmõi peruerſitatis radicẽ tetigit author in litera, dum diſtinguendo tria inuenta in ep̃atu, addidit ordinem dicens, q̃ principale, & finale eſt ep̃alis operatio, qua utilitati proximorum conſulitur. Cum uerò ep̃atus alio mõ appetitur pp̃ bona circunſtantia, appetitus quidẽ malus eſt, eo q̃ appetibilia inuenta in ep̃atu non eundem ordinem habent reſpectu appetentis, quẽ habent inter ſe: qm̃ reſpectu appetentis bona circunſtantia ſe habent ut finis: inter ſe aũt non ſic ſe habent, ſed bona circunſtantia ſe habent ut ad finem. Mortalis aũt appetitus non uĩ ſm̃ genus ſuum ex eo, q̃ talis appetitus compatitur ſecum rectitudinem uoluntatis reſpectu aliorum in ep̃atu inuentorum. V.g. Ioannes mouetur ad appetitum ep̃atus ratione bonorum circunſtantium, ut .ſ. habeat ſufficientiam temporalium, & honorem. Veruntñ cum hoc intendit facere debitum ſuum circa curam animarum & diſtributionem bonorum tam Eccleſiæ, q̃ pauperibus terrę: nec intendit uti ep̃atu ad finem tp̃alium, ſed quantum ſibi conceditur frui portione ſua, & debito ſibi honore, & hmõi ad laudem Dei. In hoc appetitu ex hoc capite nullam ego uideo deformitatem mortalem pp̃ dictam rationem. Et pp̃ea puto authorem dixiſſe illicitum, & non dixiſſe, mortale. Et confirmatur, quia nec auaritia, nec ambitio, quæ duo uitia hic in litera dicuntur inueniri, ſunt peccata mortalia, qñ

Porre. p̃ 10. 876

Quol. 2. ar. 11. & quoli. 3. art. 9. cor. & quoli. 5. ar. 22. cor. & quoli. 12. arti. 18. Et opu. 18. c. 19. Et 1. Tim. 3.

Q. pręced. art. 7.

raliter ſubditos ſuos deſerere.

¶ Sextò, Vtrum poſſit habere proprium.

¶ Septimò, Vtrũ peccet mortaliter bona eccleſiaſtica pauperibus non erogando.

¶ Octauo, Vtrũ religioſi, qui ad ep̃atũ aſſumunt̃, teneant̃ ad obſeruãtias regulares.

ARTICVLVS I.

Vtrum liceat epiſcopatum appetere

AD PRIMVM ſic procedit̃. Vĩ q̃ liceat ep̃atũ appetere: Dicit.n. Apoſt. 1. ad Tim 3. Qui[h] ep̃atũ deſiderat, bonum opus deſiderat: ſed licitũ eſt & laudabile bonum opus deſiderare. ergo etiam laudabile eſt deſiderare epiſcopatum

¶ 2 Præt. Status ep̃orum eſt[h] perfectior q̃ religioſorũ ſtatus, ut ſupra habitũ eſt:* ſed laudabile eſt q̃ aliquis deſideret ad ſtatũ religionis tranſire. ergo ét laudabile eſt q̃ aliquis appetat ad epiſcopatum promoueri.

¶ 3 Pręt. Prou. 11. dr̃. Qui abſcõdit frumenta, maledicetur in populis, benedictio aũt ſuper caput vendentium: ſed ille qui eſt idoneus & vita, & ſcia ad ep̃atum,[h] vr̃ frumenta ſpiritualia abſcondere, ſi ſe ab ep̃atu ſubtrahat: per hoc aũt q̃ ep̃atũ accipit, ponitur in ſtatu frumẽta ſpiritualia diſpenſandi. ergo videt̃ q̃ laudabille ſit epiſcopatum appetere, & vituperabile, ipſum refugere.

¶ 4 Pręt. Facta ſanctorũ,[h] quę in ſacra ſcriptura narrant̃, nobis proponunt̃ in exẽplũ, ſm̃ illud ad Rom. 15. Quæcumq; ſcripta ſũt: ad noſtrã doctrinã ſcripta ſũt: ſed legit̃ Iſa. 6. q̃ Iſaias ſe obtulit ad officium prædicationis, quod præcipue competit epiſcopis. ergo[ſ] uidetur q̃ appetere ep̃ſcopatum ſit laudabile.

SED CONTRA eſt, qđ Aug. dicit 19. de ciui. Dei.* Locus ſuperior, ſine quo populus regi non poteſt, etſi adminiſtretur ut decet, tamen indecenter appetitur.

RESP. Dcđm, q̃ in ep̃atu tria poſſunt conſiderari, quorum vnum eſt principale & finale. ſ. ep̃alis operatio, per quam vtilitati proximorum intenditur, ſm̃ illud Ioan. vlt. Paſce oues meas. Aliud autẽ eſt altitudo gradus: quia ep̃us ſuper alios conſtituitur, ſm̃ illud Matthæi 25. Fidelis ſeruus & prudens, quem conſtituit Dominus ſuper familiam ſuam. Tertium autem, eſt quod conſequenter ſe habet ad iſta. ſ. reuerentia. & honor, & ſufficientia temporalium ſecundum illud 1. ad Timoth. 5. Qui bene præſunt presbyteri, duplici honore digni habeantur.[m] Appetere ergo ep̃atum rõne hmõi circunſtantium bonorum, manifeſtum eſt q̃ eſt illicitũ, & pertinet ad cupiditatem, uel ambitionem.[r] Vñ contra Phariſęos

deeſt materia iniuſta, aut finis ultimus non ponitur in pecunia, ſeu honore, ut ex proprijs tractatibus ſuperius latius patet. In hoc autem caſu non ponitur finis ultimus in huiuſmodi, nec iniuſtitia ex parte materiæ appetitæ.

¶ Sed contra hoc obſtat, q̃ clericum appetere beneficium ut hẽat ſufficiẽtiã tp̃alium, nullũ pctm̃ eſt. Igit̃ appetere ep̃atũ ut habeat ſufficientiã tp̃alium, cum pſona eſt nobilis, ſeu talis gradus, aut ſtatus ut reditus ep̃ales ſint proportionati ad ſufficientiam tp̃alium reſpectu ipſius, non erit illicitum.

¶ Ad hoc rñdetur, q̃ loquendo ſp̃ ita, q̃ bona tp̃alia ſint ratio appetẽdi ex parte appetitus tñ q̃ nõ eſt ſimile, ſeu eadem ratio de appetitu clerici reſpectu beneficij in cõi, & ſufficientia tp̃alium, & de appetitu reſpectu ep̃atus, & ſufficiẽtiæ tp̃aliũ. Et ratio diuerſitatis eſt, quia bñficium in cõi habet ſufficientiã tp̃alium pp̃ uitã clericorum deputatorũ cultui diuino: ac per hoc q̃ iã clericus eſt, & ex hoc ipſo deputatus diuino cultui, habet actu uñ ſibi debetur primum inuentũ in bñficio eccleſiaſtico. Et ſic appetendo ſm̃ .ſ. ſufficientiã tp̃alium, eundem ordinem in nullo peruertit, aut mutat ordinem appetibilium inuentorum in bñficio eccleſiaſtico, ſed eundem ordinem habẽt reſpectu appetitus clerici hæc duo. ſ. eſſe miniſtrum Dei, & habere ſufficientiã tp̃alium, quę habent inter ſe in ipſo bñficio, ex quo, ut dictum eſt, iſte iam eſt clericus, & Dei miniſter. Nec reſtat ſibi hoc appetẽdum beneficio cum appetit beneficium, ſed ſolummodo reſtat ſibi appetendum ſecundum, quæ eſt ſufficientia temporalium, in quo nullum peccatum committit. Secus autem eſt de laicis appetentibus clericatum ratione ſufficientiæ temporalium, quorum plenus eſt orbis. Horum enim appetitus eſt manifeſte illicitus propter ſupradictam rationem, quia .ſ. duo inuenta in clericatu, hoc eſt, miniſterium Dei, & ſufficientia temporalium, non eodem modo ſe habent inter ſe, quo ſe habent ad appetentem: qm̃ diuinum miniſterium ſe habet ut finis, & ſufficientia tp̃alium ut ad finem. Reſpectu at appetentis ſufficientia tp̃alium ponitur, q̃ ſe habet ut finis laicorum prædictorum. Et ſi interueniret hic ſimilis peruerſitas ex parte rei appetitæ, qualis in epiſcopatus appetitu declarata eſt, hoc eſt, q̃ laicus ordinaret clericatum ad bona tp̃alia ut ad finẽ clericatus, proculdubio peccaret mortaliter: quoniam ex ſuo genere mortale peccatum eſt, ſpirituale ordinari ad temporale ut ad finem: fit enim magna iniuria in hoc ſpiritualibus. Redeundo igitur ad propoſitum obiectionis factæ, dicitur quòd ex his patet aliam eſſe rationem de appetitu eius qui appetit epiſcopatum propter temporalia: quoniam reſpectu illius appetibilia inuenta in epiſcopatu non retinent rectum ordinem, quem inter ſe habent. Sufficientia

li. 19. c. 19. nõ procul. a fine, to. 5

Concl.

Dñs dicit Matt.23. Amant primos accubitus in cęnis, & primas cathedras i ſynagogis ſalutationes in foro, & uocari ab hoībus, Rabbi. Quãtũ aũt ad ſm, ſ. ad celſitudinē gradus, appetere epatum eſt pſumptuoſũ. ¶ Vnde Dñs arguit diſcipulos
G Matt.20. primatũ quærentes dicēs. Scitis qa principes Gentiũ dominant eorũ. Vbi Chryſ. dicit* q p hoc oſtendit, q gentile eſt primatus cupere, & ſic Gentiũ cõparatione eorũ animam æſtuantē cõuertit: ſed appetere pximis prodeſſe, eſt ſm ſe laudabile & uirtuoſum. Verũ qa prout eſt epalis actus, habet annexã gradus celſitudinē. præſumptuoſum vr q aliqs preeſſe
H appetat ad hoc, q ſubditis proſit, niſi manifeſta neceſſitate imminēte, ſicut Greg. dicit in paſtor. q tũc laudabile erat epatũ quęrere, qñ per hunc, quemquã dubiũ non erat ad ſupplicia grauiora peruenire. Vñ nõ de facili inueniebat q hoc onus aſſumeret, præſertim cũ aliqs charitatis zelo diuinit ad hoc incitat, ſicut Greg. dicit in paſtor. q Iſaias pdeſſe proximis cupiēs, laudabiliter officiũ pdicationis appetiit. Põt tñ abſq; pſumptione qlibet appetere talia opera facere, ſi eũ contingeret in tali officio eſſe, vel ēt ſe eſſe dignũ ad talia opa exequēda: ita q opus bonũ cadat ſub deſiderio, nõ aũt primatus dignitatis. Vñ Chryſ. dicit ſuper Matt. † Opus quidē deſiderare bonũ, bonũ eſt: priuatum aũt honoris concupiſcere, vanitas eſt. Primatus.n. fugientē ſe deſiderat, deſiderātē ſe horret.

AD PRIMVM ergo dcdm, q ſicut Gregorius dicit in paſtorali,* illo tpe hoc dixit Apoſt. quo ille q pleb.b. pręerat, primus ad martyrii tormēta ducebat: & ſic nihil aliud erat quod in epatu appeti poſſet, niſi bonũ opus. Vñ Aug. dicit 19. de ciui. Dei, q Apoſt dicēs, Qui epatũ deſiderat, bonũ opus deſiderat, exponere uoluit qd ſit epatus, qa nomē operis eſt, nõ honoris. Scopus quidē intētio eſt: ergo epiſcopin, ſi uelim latine, ſuperintēdere poſſumus dicere, ut intelligat non ſe eſſe epum q præeſſe dilexerit, non
H pdeſſe. In actione.n. ut parum ante pręmittit, † nõ amandus eſt honor in hac uita, ſiue potētia, qñ oĩa uana ſunt ſub Sole, ſed opus ipſum, quod p eundē honorē, uel potentiã fit. Et tñ, vt Gre dicit in paſtor. laudãs deſideriũ. ſ. boni operis, in pauorem vertit protinus qđ laudauit, cum ſubiungit Oportet aũt epm irreprehenſibilē eſſe, quaſi dicat: Laudo quod quęri
I tis, ſed diſcite quid quæritis.

AD II dcdm, q non eſt eadē rõ de ſtatu religionis, & de ſtatu epali, pp duo. Primo quidem, quia ad ſtatum epalē pręexigitur vitę perfectio, vt patet per hoc, q Dñs a Petro quæſiuit, ſi plus cum cæteris diligeret, anteq̃ ei committeret paſtorale officium: ſed ad ſtatum religionis nõ præexigit perfectio, ſed eſt via in perfectionē.
K Vñ & Dñs Matth. 19. nõ dixit,

tia.n. oĩum tpalium in epiſcopatu ſm ſe, ſe habet ut ad finem: reſpectu aũt huius appetentis ſe habet ut finis: & pp ea hmõi illicitus ſp appetitus inuenitur. Et tñ hoc accipienda ſunt uerba Dñi contra Phariſæos, Amant primos accubitus in cœnis. Habent.n. hæc rationem eius quod eſt ad finem: qñ ſunt quædam uirtutum teſtimonia. Et pp ea peruerſe agunt qui hæc appetunt ut finē, ēt ex parte appetitus: & hoc intimauit Dñs per ly amant.

Concl.2 ¶ Secunda concluſio iuxta ſm membrum eſt, Appetere epiſcopatum ratione celſitudinis gradus, eſt pręſumptuoſum. Circa quã concluſionem applicatur diſtinctio ſupra poſita, an. ſ. ly ratione celſitudinis, dicat finem appetitus tm, an finem appetitus & rei appetitæ ſimul. Et ſi dicit finem rei appetitæ, proculdubio peccatum mortale eſt hoĩ appetitus: qñ animarum cura ordinatur ad ſui celſitudinē vt ad finē. Sed ſi dicat rõem appetendi tm, illicitum eſt eadē ratione, qua ēt appetere rõne ſufficientiæ tpalium, erat illicitũ. Obſcurum tñ remanet, quo pacto hmõi appetitus ad ſpeciem præſumptionis ſpectet, cum præſumptio conſiſtat in hoc, q aliquis appetit id, quod eſt ſupra dignitatem ſuã. Cõſtat.n. multos hoĩes eē, in quibus inueniuntur conditiones ab Apoſtolo poſitæ de epo. Et pp ea non vr uniuerſaliter verum, q appetere hmõi celſitudinē ſit præſumptuoſum.

Ho. 66. in Matth. a medio, tomo 2.

Concl.3

In part. 2. ca.8. circa medium.

Concl.4

In part. 1. c. 7. paulo a princip.

Concl.5

¶ Ad hoc breuiter dr q implicat impoſſibilia, dicere aliquem habere conditiones requiſitas ad epiſcopum, & dicere q appetat epiſcopatũ rõe celſitudinis: eſt.n. præponere in appetitu ſuo id quod eſt poſtponēdum. ſ. ipſam celſitudinē: ac per hoc manifeſte conuincitur, q appetit celſitudinem ſupra dignitatem ſuã. Vnde non dicimus q uniuerſaliter verum eſt, appetere celſitudinem epiſcopalem eſſe præſumptuoſum: ſed dicimus q appetere epiſcopatum rõe celſitudinis, ſp eſt præſumptuoſum: & ita eſt intelligenda hæc litera. Non tñ dico q ſp eſt mortale ſed eadem rõe idem ſentio in hoc caſu ſicut ſenſatio in præcedenti quod clarius in quarta concluſione manifeſtabitur.

Hom. 35. in Matth. inter medium & finē, in opere imperfecto, to. 2.

¶ Tertia concluſio eſt iuxta primum membrũ, Appetere proximis prodeſſe, eſt ſm ſe laudabile & uirtuoſum, vbi author voles complere ſingula tria membra, ſigillatim de hoc primo & principali membro. ſ. epiſcopali operatione, non dicit ſicut in præcedentibus, appetere epiſcopatum ratione epiſcopalis operationis, ponendo epiſcopatũ pro re appetita, & illud membrũ pro ratione appetendi: ſed dixit, q appetere epalem operationem, quã ſignificauit per ly proximis prodeſſe, eſt ſecundum ſe laudabile, vbi ſolam epiſcopalem operationem poſuit &
F vt rem appetitam, & vt rationem appetendi, apponendo ly ſm ſe. Fecit autem hoc non caſu, ſed ex induſtria; qm in 4. concluſione tractaturus erat de epali operatione, & rõe appetendi relata ad epatum vt rem appetitam. Et pp ea trãſeamus ad quartam concluſionem. Sufficit.n. hæc declaraſſe in tertia.

¶ Quarta cõcluſio lſæ eſt, Appetere epiſcopatũ, vt pſit ſubditis, pſumptuoſũ vr, niſi manifeſta neceſſitate imminēte, pſerti cũ aliquis charitatis zelo diuinit ad hoc incitat. Circa quã cõcluſionē ſingula primo declarãda ſũt. Primò q author non dicit præſumptuoſum eſt, id dicit pſumptuoſũ vr. Tanq nolit diffinire hmõi appetitũ eſſe præſumptuoſũ, ſed dicere, q habet præſumptionis ſpeciem, ut ſi nõ malus, ſaltem habeat ſpeciē mali ſcriptum eſt ār, Ab omni ſpecie mala abſtinete uos. Secũdo, q author non ponit hanc concluſionē uniuerſalem, ſed ueram, ut in pluribus, & propterea excipit ab ipſa. Et licet ex mõ loquendi unam tñ exceptionem uideat facere, in ueritate tamen ſunt exceptiones, quarum utraque eſt per ſe ſufficiēs ad excludendã præſumptionem ad huiuſmodi appetitu. Vñ tertio ſcito, q prima exceptio eſt, Niſi manifeſta neceſſitate imminēte. Vbi nota ly manifeſta, ne teipſum ſeducas: exiſtimando neceſſitatē imminere ubi neceſſitas forte nõ eſt. Nec mirũ ſi tu teipſum fefelleris, cũ Helias deceptus fuerit putans ſe ſolũ euaſiſſe in diuino cultu. Si igitur manifeſta immineat Eccleſiæ neceſſitas, ſufficiens excluſio præſumptionis habetur ab appetitu epiſcopatus ut proſit. Similiter quarto ſcito, q ſecunda exceptio eſt, cũ aliqs, charitatis zelo diuinitus ad hoc incitat. Hæc.n. ſola cauſa ſufficientiſſima eſt ad excuſandum appetitum à præſumptione: qm cõſtat diuinam incitationem ad nihil reprehenſibilem eſſe. Sed diligentiſſimè cõſidera ly diuinitus, qñ charitatis zelum multi pñt ſibi promittere ſe incitantem, dum dicunt, Scio q non me mouet aliud quàm zelus animarum. Sed quòd hmõi incitatio diuinitus emanat, nemo põt cognoſcere, niſi ut ſupradictũ eſt de prophetia. Et propterea iſta exceptio amplectenda non eſt, acceptanda non eſt, niſi aliquod ſpeciale diuinum teſtimoniũ euidenter adſit, ut de Iſaia conſtat, q uidit de ſe priuſ purgatum. Et de Equitio monacho in li. dialogorum habetur, q uidit ſe in lingua tangi, ita q non poterat deinceps continere ſe à diuinis alloquiis, ſeu prędicatione. Ex quibus omnibus ſcire debes quinto, q regula generalis, ſit quòd actus quandoque licitus, & quandoque illicitus, non eſt ex ſuo genere illicitus: quoniam actus ex ſuo genere illicitus nulla poteſt fieri ratione

Part. 1. c. 8. circa med.

Li. 19. c. 19 à med. tomo 5.

Eod. ca.

Par. 1. c. 8. in prin.

tione licitus. Et propterea quia appetere epiſcopatum ut proſit Eccleſiæ, qñque eſt licitum, & qñque præſumptuoſum, conſequens eſt q ex ſuo genere non eſt actus illicitus, ſed ut in pluribus illicitus, & præſumptuoſus. Et cum in appetitu licito epiſcopatus claudatur celſitudinis gradus ordinatus ad epiſcopalem operationem ut ad finem, eadem rõne conſequens eſt, ut appetitus celſitudinis epalis non ſit ex ſuo gñe illicit⁹: qm̃ ſi ex ſuo gñe eſſet illicit⁹, aut præſumptuoſus, non poſſet in aliquo caſu licite appeti in ordine ad finẽ epiſcopalis opationis, cuius e ppoſitũ in litera dr̃. Et ſi his adiunxeris, q actus ex ſuo gñe non ſolũ non mortalis, ſed nec illicitus nõ facile ex circunſtantiis iudicãdus eſt eſſe mortalis, ſed magna opus eſt diligentia ac circunſpectione rõnis ad iudiciũ peccati mortalis ex ſolis circũſtãtiis particularibus, uidebis nõ tã malũ eſſe, quãtũ multi putant, appetere epiſcopatũ ut proſit Eccleſię. Qđ dico de appetente proportionato, hoc eſt, uiro irreprehẽſibili, ſobrio, ornato, prudente, pudico, hoſpitali, doctore, non uinolento, non percuſſore, modeſto non litigioſo, non cupido, domui ſuæ bñ præpoſito, nec alius impedito. Hæc.n. ſunt cõditiões poſitæ ab Apoſto. 1. ad Tim. 3. Si talis.n. epiſcopatũ appeteret i ueritate vt prodeſſet, crediderim ego q attenta tanta neceſſitate Eccleſiæ carentis talibus uiris, nõ peccaret. Et ſi huiuſmodi neceſſitatis oculus deficeret, non niſi uenialiter peccaret rõne nõ n illę prę ſumptionis, qua ſe in aio ſuo aliis præfert, aliis aũt non ſolũ q b⁹ præeſſe deſiderat: ſed qui forte melius q̃ ipſe locũ illius epiſcopatus occuparent. Et ppea quãto magis ſancti fuerint uiri priſci, tanto magis inuẽti ſunt alieni ab hmõi appetitu. Et multi eorum inuenti ſunt fugiſſe, ut patet de Ambroſio, Martino &c.

Ca. 6. eccl. Hierarchiæ.

Li. 19. c. 19 a medio, tomo 5.

Homi. 35. in ope im perfecto in 2. pag. ante finem, to. 2.

¶ Quinta concluſio. ſ. Quilibet abſque præſumptione põt appetere talia opera facere, ſi eſſet epiſcopus: & etiam poteſt appetere ſe eſſe dignum talibus operibus, & epiſcopatu, quæ quia manifeſta eſt, noſtra non indiget mora.

¶ In eodẽ articulo in reſpõſione ad ſm̃, dubiũ circa illud occurrit, Præſumptuoſũ eſt q aliqs pfectum ſe reputet. Et eſt rõ dubii, qa hoc uĩ cõtrariari doctrinæ Apoſtolicæ, & ẽt ipſi⁹ authoris. ſupius in trac. de humilitate. Nã ſi uir eſt pfectus, nulla præſumptio eſt, q ſe reputet pfectum. immo hoc ad donũ Dei ſpectat, ſm̃ illud Apoſtoli. Vt ſciamus q̃ a Deo nobis donata ſunt.

A ¶ Ad hoc dr̃, q hæc verba authoris intelligenda ſunt ut in pluribus, qũ perfectorum paruus eſt numerus. Et ppea ſm̃ curſum cõem loquendo p̃ſumptuoſũ eſt q aliq: pfectũ ſe reputet: q̃uis in quibuſdã, q ualde pauci ſunt, nullius ſit præſumptionis talis æſtimatio. Et hæc de hoc articulo ſufficiant.

Si es perfectus, vade, & vende oia q̃ hẽs: ſed, Si vis perfectus eſſe. Et huius diffetẽtiæ rõ eſt, qa ſm̃ Dionyſium * perfectio ptinet actiue ad epm̃, ſicut ad perfectorẽ: ad monachum aũt paſſiue, ſicut ad perfectũ. Requiritur autẽ q ſit perfectus aliqs ad hoc, q poſſit alios ad perfectionẽ adducere: qđ non præexigitur ab eo, qui dẽt ad perfectionẽ adduci. Eſt aũt præſumptuoſum, q aliquis perfectum ſe reputet, non aũt q ad perfectionẽ tẽdat. Scđo, quia ille q ſtatũ religionis aſſumit, ſe alijs ſubijcit ad ſpiritualia capienda, & hoc cuilibet licet. Vnde Aug. 19. de ciu. Dei dicit. A ſtudio cognoſcendæ veritatis nemo prohibeť, qđ ad laudabile otiũ pertinet: ſed ille qui trãſit ad ſtatũ epiſcopalẽ, ſublimatur ad hoc, q alijs puideat, & hãc ſublimationẽ nullus dẽt, ſibi aſſumere, ſm̃ illud ad Hebr. 5. Neq; quiſq̃ ſumat ſibi honorẽ, ſed q vocatur a Deo. & Chryſ. dicit ſup Matth. * Primatũ Eccłę cõcupiſcere, neq; iuſtũẽ, neque vtile. Quis.n. ſapiens vult vltrò ſe ſubijcere ſeruituti, & periculo tali, vt det rõnem pro oĩ eccleſia, niſi forte qui non timet Dei iudicium abutens primatu eccleſiaſtico ſeculariter, vt. ſ. cõuertat ipsũ in ſæcularẽ?

Ad III dcđm, q diſpẽſatio ſpũaliũ frumẽtorũ ñ ẽ faciẽda ſm̃ arbitriũ cuiuslibet: ſed principałr qdẽ ſm̃ arbitriũ, & diſpõnẽ Dei: ſcđario ãt ſm̃ arbitriũ ſupiorũ p̃latorũ, ex quorũ pſona dr̃ 1. ad cor. 4. Sic nos exiſtimet hõ, vt miniſtros Chriſti, & diſpẽſatores myſteriorũ Dei, & iõ nõ intelligiť ille abſcondere frumẽta ſpiritualis, cui ñ cõpetit ex offõ, nec a ſupiori iniungiť, ſi ab aliorũ correctiõe, aut gubernatione deſiſtat: ſed ſolũ tũc intelligiť abſcõdere, ſi diſpẽſationẽ negligat, cũ ei ex offõ incũbat: vel ſi officiũ, cũ ei iniũgiť, ptinaciter recipere re-
B nuat. Vñ Aug. dicit 19. de ciu. Dei. * Otiũ ſanctũ q̃rit charitas veritatis, negociũ iuſtũ ſuſcipit neceſſitas charitatis, quã ſarcinã ſi null⁹ iponit, pcipiẽdę, atq; intuẽdę, vacãdũ eſt veritati: Si aũt imponiť, ſuſtinenda eſt pp charitatis neceſſitatẽ.

Ad IIII dcđm, q ſicut Greg. dicit i paſt. * Iſaias q mitti uoluit, añ ſe p altaris calculũ purgatũ vidit, ne nõ purgat⁹ adire
C q ſq, ſacra miſteria audeat. quia ergo valde difficile eſt purgatũ ſe quẽlibet poſſe cognoſcere, p̃dicatiõis offm̃, tuti⁹ declinať.

ARTICVLVS II.

Vtrum liceat epiſcopatum iniunctum omnino recuſare.

AD SECVNDVM ſic proceditur. Vr̃ q liceat epiſcopatum iniunctum recuſare. Vt enim Greg. dicit in paſt. * Per actiuam vitam prodeſſe
D proximis cupiens Iſaias, officium prædicationis appetiit. Per contemplatiuã vero Hieremias amori cõditoris ſedulo ihęrere deſiderãs, ne mitti ad p̃dicãdũ debeat, ptradicit: nullus ãt peccat, ſi ᵇ meliora nolit deſerere, ut minus bonis inhęreat. Cũ ergo amor Dei p̃eminẽat dilectioni pximi, & vita cõtẽplatiua p̃ferať uitę actiuę, ut ex ſupradictis patet, * ᵇ vr̃ q
E non peccat ille qui omnino epiſcopatum recuſat.

¶ 2 Præt. Sicut Gregorius dicit.

SVP. Q. CLXXXV ART. II.

IN ar. 2. eiuſdem q. nota, q cũ in corpore dr̃, q ſicut ad inordinationem uoluntatis ptinet, q aliquis proprio motu ferať in hoc, q aliorum gubernationi p̃ficiať, ita &c. ly ſicut, nõ denotat ſimilitudinem quo ad oia: qm̃, vt dictum eſt, appetitus ut p̃ficiať, non eſt ex ſuo genere malus, ſicut appetitus reſiſtendi ſuperioris præcepto eſt ex ſuo gñe mal⁹: ſed tenet ſimilitudo quo ad hoc, q vtrobique eſt inordinatio volũtatis, q̃uis diſſimiliter: quia in primo eſt moderatio vt in pluribus, & ex circunſtantiis: in ſecundo autem eſt moderatio ex ſuo gñe. Sufficit aũt ueritati literę, q ſimilitudo teneat q̃tum ad ipſam inordinationẽ undecunque ueniat. Põt tñ & aliter exponi, vt ſimilitudo teneat etiam quantum ad inordinationem actus ex ſuo gñe. Et ſic ferri in hoc, q præficiatur aliorum gubernationi, intelligitur in rõne finis, ita q finis voluntatis talis eſt, vt præſit. Et ſic actus eſt malus ex ſuo gñe, quia præſumptuoſus vt in ſecunda concluſione præcedentis articuli patet: & tũc ſimilitudo currit ſine impedimento. Et hæc expoſitio magis amplectenda vr̃, vt pote formalior.

Li. 19. c. 19. circa finẽ tom. 5.

In par. 1. c. 7. a med.

Port. 887

Quol. 5. a. 22.

Par. 1, c. 7. paulo ꝑ ſt.

Q. 26. art. 2. & q. 182 art. 1.

¶ In eodem art. in rñſione ad ſm̃, nota inter tria gña impedimentorum ad obediendum. ſ. auferibilium a ſe, uel a præcepitore, uel a neutro. Primum impedimentum ponit peccatum mortale reſpectu epatus ſuſcipiendi. Vnde habes, q exiſtens in peccato mortali eſt diuino iure inhabilis ad epatum. In ſecundo autem genere impedimenti, quia author dicit. q tenetur diſpenſante præceptore obedire, quotidianum dubium occurrit, An ſubditus teneatur obedire prælato mandanti contra conſtitutionẽ, ſeu regulam in his, in quibus põt & uult diſpenſare, puta, q frangat ieiunium in feria 6. aut aliquid ſimile. Argumentũ enim hinc ſumitur, q tenetur obedire, ex quo auferr uinculum iuris diſpenſando, ſicut præcipienti acceptationem epiſcopatus, & amouenti impedimentum, tenetur obedire.

¶ Ad hoc breuiter dicitur, quòd dupliciter contingit p̃latum mandare

F †valde d ſſicile eſt, vt aliquis ſe purgatũ poſſit cognoſcere, nec dẽt aliqs ñ purgatus ſacra myſteria adire. Si ergo aliqs nõ ſẽtiat ſe eſſe [h] purgatũ, quantum cũq; ſibi epale iniungatur officium, nõ debet illud ſuſcipere.

¶3 Pręt. De beato Marco hieronymus dicit ĩ ꝓlogo ſup Marcũ, ꝙ amputaſſe ſibi poſt fidem pollicẽ dr̃, vt ſacerdotio reprobus hẽretur. Et ſimr̃ aliq votũ emittunt, vt nunq̃ epatũ accipiant: ſed [h] eiuſdẽ rationis eſt ponere impedimẽtũ ad aliqd, & oĩo recuſare illud. ergo vr̃ ꝙ abſq; peccato poſſit aliquis omnino epiſcopatũ recuſare.

SED CONTRA eſt, ꝙ Aug. dicit ad Eudoſiũ. * Si qua opa veſtra mater Eccl'a deſiderauit, nec elatione auida ſuſcipiatis, nec blandiente deſidia deſpuatis. Poſtea ſubdit † Neq; otium veſtrum neceſſitatibus Eccleſię præponatis, cui parturienti ſi nulli boni miniſtrare vellent, qũo naſcereminĩ ñ iueniretis.

RESP. Dcd̃m, ꝙ in aſſũptione epatus duo ſunt cõſideranda. Primò quidẽ, quid deceat hoĩem appetere ſ̃m ꝓpriã voluntatẽ. Scd̃o, quid hoĩem deceat facere ad volũtatẽ alteri*. Quantũ ergo ad propriã volũtatẽ cõuenit homini principaliter inſiſtere ꝓpriæ ſaluti: ſed ꝙ aliorũ ſaluti intẽdat, hoc cõuenit homĩni ex diſpõne alterius ptãtẽ habẽtis, vt ex ſupradictis patet.* Vñ [m] ſicut ad iordinationẽ volũtatis ptinet, ꝙ aliqs ꝓprio motu ferat̃ i hoc, ꝙ aliorũ gubernationi p̃ficiat̃: ita ẽt ad inordinationẽ volũtatis ptinet, ꝙ aliqs oĩo contra ſuperioris iniunctionẽ p̃dictũ gubernationis offĩn finaliter recuſet ꝑꝑ duo [n] Primò qdem, qa hoc repugnat charitati ꝓximorũ quorũ vtilitati ſe aliquis dẽt exponere pro loco, & tpe. Vñ Aug. 19. d̃ ciu. Dei dicit,* ꝙ negotiũ iuſtũ ſuſcipit neceſſitas charitatis. Scd̃o, qa hoc repugnat humilitati, p quã aliqs ſupiorũ mãdatis ſe ſubjcit. Vñ Gregori* dicit ĩ paſtorali. Tũc añ Dei oculos vera ẽ humilitas cũ ad reſpuẽdũ hoc, qd̃ vtiliter ſubire p̃cipit̃, pertinax non eſt.

AD PRIMVM ergo dcd̃m, ꝙ quis ſimpl'r & abſolute loquẽdo, vita cõtẽplatiua potior ſit q̃ vita actiua, & amor Dei quàm dilectio proximi: tamẽ ex alia parte bonum multitudinis præferendum eſt bono unius. Vñ Aug.* dicit ĩ verbis pręmiſſis. Neque otium ueſtrum neceſſitatibus Eccleſiæ ꝓponatis, p̃ſertim quia hoc ipſum ad dilectionẽ Dei ptinet, ꝙ aliquis ouibus Chriſti curã paſtoralẽ ipẽdat. Vñ ſuper illud Io. ult. Paſce oues meas, dicit Aug.* Sit amoris offĩn paſcere dominicũ gregẽ, ſicut fuit timoris ĩdiciũ negare paſtorẽ. Simr̃ ẽt p̃lati nõ ſic trãsferunt̃ ad uitã actiuã, ut cõtẽplatiuã deſerant. Vñ Aug. dicit 19. de ciui. Dei, * ꝙ ſi imponat̃ ſarcina paſtoralis officij, nec ſic deſerẽda G eſt delectatio ueritatis, q̃. ſ. in contemplatione hr̃.

AD II dcd̃m, ꝙ nullus tenet̃ obedire p̃lato ad aliquod illicitũ, ſicut patet ex his, † q̃ ſ. dicta ſunt de obediẽtia. Põt ergo cõtingere ꝙ ille, cui iniũgitur p̃lationis offĩn, in ſe aliquid ſentiat, ꝑꝑ qd̃ nõ licet ei p̃lationẽ accipere. Hoc aũt impedimentũ q̃ñq; quidẽ remoueri põt per ipſummet cui paſtoralis cura iniungitur, puta, ſi hẽat peccãdi propoſitũ, qd̃ põt deſerere: & ꝑꝑ hoc nõ excuſat̃ quin final'r teneat̃ obedire p̃lato iniũgẽti. Q̃ñq; uero impedimentũ, ex quo ſit ei illicitũ paſtorale offĩn, nõ H põt ipſe remouere: ſed p̃latus qui iniũgit, puta, ſi ſit irregularis, uel excõicatus: & tunc dẽt defectũ ſuũ prælato iniũgenti oſtendere, qui ſi impedimẽtũ remouere voluerit, tenetur humiliter obedire. Vñ Exod. 4. cũ Moyſes dixiſſet: Obſecro Dñe non ſũ eloquẽs ab heri & nudius terti*: Dñs r̃ndit ad eũ: Ego ero ĩ ore tuo, doceboq; te quid loquaris. Q̃ñq; uero nõ põt remoueri impedimẽtũ, nec per iniungentẽ, nec per eũ cui iniũgit̃, ſicut ſi archiepiſcopus nõ poſſit ſuper irregularitate diſpenſare. I Vñ ſubditus nõ tenet̃ ei obedire ad ſuſcipiendum epatum, uel etiã ſacros ordines, ſi ſit irregularis.

AD III dcd̃m, ꝙ accipere epiſcopatum non eſt de ſe neceſſarium ad ſalutem, ſed fit neceſſariũ ex ſuperioris p̃cepto. His aũt quæ ſic ſunt neceſſaria ad ſalutem, poteſt aliquis impedimentũ licite apponere anteq̃ fiat præceptum: alioquin non liceret alicui tranſire ad ſecundas nuptias, ne per hoc impediretur a ſuſceptione epatus, uel ſacri ordinis: non aũt hoc liceret in his, q̃ per ſe ſunt de neceſſitate ſalutis. Vñ beatus Marcus non contra præceptũ egit ſibi digitũ amputando, q̃uis eũ credibile ſit hoc ex inſtinctu Spirituſſancti feciſſe, ſine K quo nõ licet alicui ſibi manũ injjcere. Qui autẽ uotũ emittit de nõ ſuſcipiẽdo epatum, ſi per hoc intendat ſe obligare ad hoc, ꝙ nec per obedientiã ſuperioris prælati accipiat, illicite uouet. Si autem intendit ad hoc ſe obligare, ut quantum eſt de ſe, epiſcopatum non quærat, nec ſuſcipiat, niſi imminente neceſſitate, licitum eſt uotum: quia uouet ſe facturum id quod hominem facere decet.

ARTICVLVS III.

Vtrum oporteat eũ, qui ad epiſcopatũ aſſumitur eſſe cæteris meliorẽ.

AD TERTIVM ſic ꝓcedit̃. Vr̃ ꝙ oporteat eum, qui

---

mandare aliquid diſpenſando in vinculo cõſtitutionis. Vno mõ, qa id qd̃ mãdat, eſt ſm ſe conſonũ religioni: ſed obuiat hmõi mãdato impedimẽtũ aliqd̃ ex vinculo conſtitutionis, in quo tñ p̃latus põt diſpẽſare. Verbi gra. Mãdat p̃latus alicui, ꝙ vadat p̃dicatum, aut ꝙ diſputet, legat, aut aliquid hmõi cõſonum ſuæ religioni faciat: ſed quia eſt feria ſexta, & ille eſt debilis, & nõ p̃t vtrũq; ſimul pficere. ſ. ieiuniũ, & mandatũ adimplere, & ꝑpea excuſat ſe forte ab obedientia: ꝓculdubio tenet̃ ſubditus obedire p̃lato mãdanti, & diſpenſanti in ieiunio. Nec excuſatur a trãſgreſſione p̃cepti, eo ꝙ cõſonũ religioni p̃cipit: nec abutit̃ ptãte diſpẽſandi, ſed optime vtit̃ ea ad ſubtrahẽdũ impedimẽta melioris boni, & hoc optime ꝓbat argũ ex litera iſta. Si aũt prælatus alio mõ ſe hẽt in p̃cipiẽdo, & diſpẽſando, qa. ſ. ſolũ actũ p̃cipit in quo diſpenſat, puta, nihil aliud p̃cipit, q̃ vt frangat ieiunium in feria ſexta, nõ tenet̃ ſubditus obedire &c. eo ꝙ actus iſte q p̃cipit̃, nõ eſt ꝓprie religioni cõſonans, niſi forte tolerabiliter. Vñ Bernardus: Vota mea p̃lat* ñ minuat ſine neceſſitate.

¶ In reſponſione ad tertiũ eiuſdẽ articuli nota duo. Primũ, differentiã in præueniendo ac impediẽdo obedientiã præcepti ab hoĩe, & præcepti a iure ſiue diuino, ſiue naturali, ſiue ſcripto facti: quoniã impedire primũ pręueniendo licet: ſecũdum autem non, vt in litera dicitur. Et hoc deſeruiet in multis caſibus. Secundo, ꝙ qui vouit non acceptare epiſcopatũ, quantum eſt ex parte ſui, votum validum fecit, & tenetur illud ſeruare: & niſi compellatur, reus voti uiolati eſt acceptando epiſcopatum. Et hoc eſt verum tam in religioſis, quàm in ſæcularibus &c.

¶Par. 1. c. 7 a medio.

Habet̃ hic Prologus ĩ gl. ordinaria ĩ prin. euãg. Matei.

Epiſt. 81. paulo ante mediũ tomo. 2.

In c. epiſt.

Art. præc. ad 3. *Conclu.*

Li. 19. c. 19. circa finẽ tom. 5.

*Par. 1. c. 6. cir. prin.

In arg. ſed contra.

Tract. 123. parum ante med. & com. 9.

2. Reſp. Li. 19. c. 19 in fine to. 5.

q. 104. art. 5.

SV. QV. CLXXXV. ARTI. III.

I Narti. 3. eiuſdem q. dubiũ occurrit circa

ad ep̄atū aſſumitur, eſſe cęteris meliorē. [b] Dn̄s. n. Petrum, cui cōmiſſurus erat paſtorale officium, examinauit, ſi ſe diligeret plus cæteris: ſed ex hoc aliquis melior eſt, ꝙ Deum plus diligit. ergo vr̄ ꝙ ad epiſcopatum non ſit aſſumendus niſi il-B le, qui eſt cæteris melior.

¶2 Præt. Symmachus Papa, dicit. Viliſſimus* cōputādus ē, niſi ſciētia & ſāctitate[h] p̄cellat, q̄ ē dignitate prēſtantior: ſed q̄ p̄cellit ſc. ētia & ſāctitate, ē melior. ergo n̄ dēt aliq̄s ad ep̄atū aſſumi, niſi ſit cęteris melior.

¶3 Præt. In quolibet gn̄e minora p[h] maiora regunt̄, ſicut corporalia regunt̄ p ſpiritualia, et inferiora p ſuperiora, ut Aug. C dicit in 3. de Trini.* ſed ep̄s aſſumitur ad regimen aliorū. ergo debet eſſe cæteris melior.

SED CONTRA eſt, ꝙ Decre. dicit*, ꝙ ſufficit eligere bonū, neq; oportet eligere meliorē.

RESP. Dcd̄m, ꝙ circa aſſumptionē alicuius ad epiſcopatū, aliquid cōſiderandū eſt ex parte eius q̄ aſſumit̄, & aliq̄d ex parte eius qui aſſumit. Ex parte. n. eius q̄ aſſumit vel eligen-D do, vel ꝓuidendo, req̄rit̄ ꝙ talē eligat, q̄ fideliter diuina myſteria diſpenſet, q̄ q̄dē diſpēſari dēnt ad vtilitatē eccleſiæ, ſecundū illud 1. Cor. 14. Ad ædificationē eccleſię q̄rite, vt abūdetis. Nō āt diuina miniſteria hoīibus committunt̄ pp̄ eorū remunerationem, quam expectare dēnt in futuro. Et iō [m] ille qui dēt aliquē eligere in epi-E ſcopū, uel de eo ꝓuidere, non tenet̄ aſſumere meliorem ſimpliciter, ꝙ eſt ſm̄ charitatē, ſed meliorem quo ad regimen eccleſiæ, qui ſcilicet poſſit eccleſiā & inſtruere, & defendere, & pacifice gubernare. [n] Vn̄ cōtra quoſdā Hier. dicit,* q̄ quidam non quærunt eos in Eccleſia [o] columnas erigere, quos plus cognoſcunt eccleſię prodeſſe, ſed quos plus ipſi amant, vel quorum ſunt obſequiis deliniti, vel dediti, vel ꝓ quib. maio-B rū quiſpiā rogauerit, & vt deteriora taceā, q̄ vt clerici fierent, munerib. impetrarunt. Hoc aūt pertinet ad acceptionē perſonarum, q̄ in talib. eſt graue peccatum. Vn̄ ſuper illud Ia. 2. Fr̄es mei, nolite in perſonarū acceptione &c. dicit gl. Auguſt.* Si hanc diſtantiā ſedendi, vel ſtandi ad honores eccl̄iaſticos referamus, non eſt putandum leue eſſe pct̄m̄ in perſonarum acce-C ptione hr̄e fidem dn̄i gl̄e. Quis .n. ferat eligi diuitem ad ſedem honoris Eccl̄æ cōtēpto paupere inſtructiore & ſāctiore? [p] Ex parte āt eius qui aſſumit̄, non requirit̄ ꝙ reputet ſe aliis meliorē, hoc. n. eſſet ſuperbum, & præſumptuoſum: ſed ſufficit ꝙ nihil in ſe inueniat, per quod illicitū ei reddat̄ aſſumere prælationis offm̄ [q]. Vn̄ licet Petrus interrogatus eſſet, an Dn̄s plus D cęteris diligeret, in ſua rn̄ſione non ſe p̄tulit cæteris, ſed ſimpl̄r rn̄dit, ꝙ Chriſtum amaret.

AD PRIMVM ergo dcd̄m, ꝙ Dn̄s in Petro ſciebat ex ſuo munere eſſe idoneitatem, [r] & quantum ad alia, gubernandi eccleſiam: & ideo eum de ampliori dilectione examinauit, ad oſtēdendum ꝙ vbi aliàs inuenitur hō idoneus ad eccleſię regimē, præcipue attendi debet in ipſo E eminentia diuinæ dilectionis.

AD II dicēdū, ꝙ authoritas illa eſt intelligēda quātū ad ſtudiū illius q̄ in dignitate cōſtitutus eſt. Dēt. n. ad hoc intendere vt talē ſe exhibeat, vt cæteros & ſcia, & ſanctitate præcellat.

circa illud, Diuina miniſteria hōibus non cōmittunt̄ pp̄ eorū remunerationem. Vr̄. n. hoc eſſe falſiſſimū, qm̄ & recta rō, & iura clamant ꝙ benemeriti de eccleſia clerici, debent ab eccleſia remunerari eccleſiaſticis beneficiis, quæ conſtat pertinere ad diuina miniſteria, cum beneficiati miniſtri Dei ſint.

¶ Ad hoc dr̄ dupliciter. Primò, ꝙ verba ex rōe dicendi pēſāda ſunt. In litera. n. āt rō dicendi eſt differentia inter eſſe meliorem ſimpliciter, hoc eſt ſm̄ charitatē, & eſſe meliorem ad hoc, i. ad regimē eccleſię. Et volens concludere author, ꝙ n̄ eſt attendēda maior bonitas ſimpliciter, viſus eſt dicta ꝓpoſitione. ſ. Diuina miniſteria non cōmittuntur in remunerationē, ꝓculdubio meriti, q̄d ex charitate ē. Nā ſi bn̄ficia eccleſiaſtica diſpenſanda eſſent in remuneratione meritorū charitatis, ꝓculdubio quanto aliquis eſſet melior ſm̄ charitatē, magis deberet ſibi dari eccleſiaſticum regimen. Ad hoc igit̄ excludendū author dictam protulit propoſitionē intelligendā de remuneratiōe meriti ex charitate, in cuius ſignū ſubiungit, Quā remunerōnē expectare debent in futuro. Et ſic ceſſat obiectio, q̄ de alio gn̄e remunerationis loquit̄. ſ. de remuneratione ſeruitiorum eccleſiaſticorū. Secūdo dr̄, ꝙ loquēdo etiā vniuerſaliter de remuneratione, ꝙ in diſtributione eccleſiaſtici regiminis principaliter nō dēt attēdi remuneratio, ſiue meriti, ſiue ſeruitiorū ſiue quorumcumque aliorū beneficiorū: ſed debet principaliter attendi vtilitas eccleſiæ, præcipue ſpiritualis. Et ꝓpea licet poſſint p̄lati & debeant ſecundario penſare eccleſiaſtica ſeruitia recepta ab aliquo, n̄ tn̄ adeo ꝙ pp̄ remunerandū illum poſtponat̄ magis idoneus ad eccleſiaſticū regimen. Sed cæteris parib. p̄ & debet illū p̄ficere, q̄ eſt magis bn̄meritus de eccleſia. Et hoc ſolum eſt quod recta ratio dictat circa diſtributionem eccleſiaſtici regiminis &c.

¶ In eodem ar. diligenter aduerte diſtinctionem in lr̄a poſitā, ſ. quid conueniat diſtribuenti, & quid acceptanti epiſcopatū. Et menti fige, ꝙ diſtributor tenetur ad comparatiuū, hoc eſt, ad eligendū meliorem ad regimen Eccleſiæ: vbi tria includunt̄. Primo, ꝙ eligendus ſit bonus ſecundum charitatem. Nullus enim peccator eſt eligibilis, & loquor de pctō mortali. Secun-A do, ꝙ ſit bonus, ſeu idoneus ad Eccleſiæ regimen in trib. actib. conſiſtens principaliter, quæ in litera numerantur. ſ. inſtructio, defenſio, & pacifica gubernatio. Tertio, ꝙ ſit magis idoneus ad hæc q̄ quicunq; alius poſſibilis haberi: alioquin vitiū acceptionis perſonarum eſſet, ſi ille alius poſſibilis haberi melior iſto, ad regimen poſtponeretur. Et hoc q̄d dixi de diſtributore, intelligendū eſt ēt de quocumque ad quē ſpectat eligere, ut patet in litera. Is aūt q̄ eligitur, non tenetur ad comparatiuū. Nō. n. tenetur ad hoc ꝙ licite acceptet, reputare ſe aliis magis idoneū ad eccleſię regimen, ſed tenet̄ ad poſitiuū, ꝙ nullū in ſe impedimētū inueniat ad p̄lationis officiū aſſumēdū &c. Sūt āt impedimenta, ut in ſequenti patet artic. Et habetur extra de renuntiatione ca. Niſi, cū pridē, non ſol. in irregularitates mortale peccatum, & reliqua ſupradicta, ſed ēt ignorantia & p̄uerſę intētiones ſīt ē diſpaliter poti9 ep̄atu, q̄ ſpūaliter ſeruire: q̄d utinam quotidie non uideremus.

¶ In eodem ar. in rn̄ſione ad tertium. nota differētiā inter ordinem naturę & grę in lr̄a manifeſtā. Et quia in regimine eccleſiaſtico nō attenditur ordo naturæ, ſed ordo grę: iō cōtingit iſta diuerſitas ut minus habēs de grā charitatis, plus habeat de grā regiminis. Quo circa illi qui extra latitudinē ordinis grę ſunt, nihil habent vnde eccleſiaſtica regimina ſibi debeantur ſm̄ diuinę diſpenſationis ordinē ſecus ſm̄ abuſum, de quo uerba Hieronymi in litera habes.

¶ In codē ar. dubiū occurrit, An epiſcopus debeat eſſe doctus, & doctor theologiæ, an iuris canonici.

¶ Ad hoc q̄dā dicūt, ꝙ licet priſcis ep̄is magis ſciētia theologica conueniebat q̄ ſcientia iuris, quia opus erat cōtra hæreticos theologiæ gladio ꝓcedere, hodie tamen quia magis accidunt q̄ōnes ſpectātes ad ius q̄ ad fidem, conuenit magis ꝙ epiſcopi ſint in iure periti. Sed hi longe aberrant, tum quia officium epiſcoporum, quod eis in conſecratione imponitur, eſt, prædicare: materia autem prædicationis non eſt ius, ſed Euangelium, dicente Domino, Prędicate Euangelium, ſub quo ſacra ſcriptura comprehenditur, quę eſt uere & proprie ſcientia theologię. Nec minus tenentur hodie q̄ olim epiſcopi ad prædicandū: quia nō minus hodie q̄ olim eis officio hoc imponi

Habet̄ 1. q. 1. c. Viliſſimum

Li. 3. ca. 4. to. 3.

In Decre. 1. titu. 6. c. Cum in cunctis. & eſt 7. in ordine.

Concl. m

Sup illud 1. ad Titū. Et conſtitvas per ciuitates pſbyteros, to mo. 9.

In Epiſt. 19. ad Hier. declinādo ad ſinē illius, to. 2.

Concl. p

Vñ Greg. dicit in paſtorali.* Tã tú dét actionem populi actio tranſcendere prçſulis, quãtum diſtare ſolet a grege uita : paſtoris. Nõ ãt ſibi ĩputãdũ, eſt, ſi ante ꝑlationẽ excellẽtior ñ ſuit vt ex hoc dẽat viliſſim* reputari.

Ad III dcđm, ꝙ ſicut dr̃ I. ad Cor. 12. Diuiſiões gratiarũ, & miniſtrationũ, & operationũ ſunt. Vnde nihil prohibet aliquẽ eſſe magis idoneũ ad officiũ regiminis, qui tñ nõ excel G lit in grã ſanctitatis. Secus aũt eſt in regimine naturalis ordinis, in quo id qđ eſt ſuperius ordine naturæ, ex hoc ipſo hẽt maiorem idoneitatem ad hoc quòd inferiora diſponat.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum epiſcopus poſſit licite curam epiſcopalem deſerere, ut ad religionem ſe transferat.

AD QVARTVM ſic procedi tur. Vr̃ ꝙ epiſcopus ñ poſ H ſit licite curam ẽpalem deſerere, ut ad religionẽ ſe tranferat. ᵇNulli.n. licet de ſtatu perfectiori ad minus perfectũ ſtatũ tranſire. Hoc.n. eſt retro aſpicere, quod eſt damnabile, ẽm Dñi ſniam dicentis Lucę 9. Nemo mittens manum ad aratrũ, & aſpiciens retro, aptus eſt regno Dei: ſed ſtatus ẽpalis eſt perfectior q̃ ſtatus religionis, ut ſupra habitũ ẽ. ergo ſicut nõ licet I de ſtatu religiõis redire ad ſæculũ, ita nõ licet de ſtatu epiſcopali ad religionem trãſire.

¶2 Præt. Ordo gratiæ eſt decẽtior q̃ ordo naturę: ſed ẽm naturã non mouetur idẽ ad contraria, puta, ſi lapis nãliter deorſum mouetur, non põt nãliter a deorſum redire in ſurſum ſed ẽm ordinẽ gratiæ licet tranſire de ſtatu religionis ad ſtatũ epiſcopalem. ʰ ergo non licet K econuerſo de ſtatu epiſcopali redire ad ſtatum religionis.

¶3 Præt. ʰNihil in operib. gratiæ, debet eſſe otioſum: ſed ille qui eſt ſemel in epiſcopũ conſecratus, perpetuo retinet epiſcopalem ptãtẽ conferendi ordines, & alia hmõi faciendi, quæ ad epiſcopale officium pertinent, quæ quidem ptãs otioſa remaneret vr̃ in eo qui curam epiſcopalẽ dimittit. ergo vr̃ ꝙ epiſcopus non poſſit curam epiſcopalem dimittere, & ad religionem tranſire.

SED CONTRA Nullus cogitur ad id, qđ eſt ſe F cundũ ſe illicitũ: ſed illi qui petunt ceſſionẽ a cura ẽpali, ad cedendũ cõpelluntᷣ, extra* de renũtiatione ca. Quidam. ergo videtur ꝙ deſerere curam epiſcopalem, non ſit illicitum. In li. 1. Decreta. ar. 9 c. quidam.

RESP. Dcđm, ꝙ perfectio ẽpalis ſtatus in hoc conſiſtit, ꝙ aliqs ex diuina dilectiõe ſe obligat ad hoc, ꝙ ſaluti ꝓximorũ inſiſtat: & iõ ᵐ tãdiu obli- Concl.ᵐ gatus ad hoc, ꝙ curã paſtoralẽ retineat, quãdiu p̃t ſubditis ſibi cõmiſſis ꝓficere ad ſalutẽ*, quã quidẽ negligere nõ dẽt, neq; ꝓp diuinæ cõtẽplatiõis qetẽ, cũ Apoſtolus ꝓpter neceſſitatẽ ſubditorũ ẽt a contẽplatione futurę uitę ſe differri patienter tolleraret, ẽm illud ad Phi. 1. Ecce, qđ eligã ignoro. Coarctor ãt e duobus, deſideriũ habẽs, diſſolui, & eſſe cũ Chr̃o multo magis melius: permanere ãt in carne neceſſariũ eſt, ꝓpter uos, & hoc confidens ſcito, q a manebo: neq, ꝓpter q̃cunq, aduerſa vitanda, uel lucra cõqrẽda, q a ſicut dr̃ Io. 10. Bonus paſtor ponit aĩam ſuã ꝓ ouib. ſuis.ᵖ Cõtingit Concl. p tñ qñq, ꝙ ẽps ĩpediᷣ ꝓcurante ſubditorũ ſalutẽ multipliciter.ᵒ Qñq, q dẽ propter defectũ ꝓpriũ, uel conſcientiæ, ſi ſit homicida, uel ſimoniac*: uel ẽt corporis, puta, ſi ſit ſenex, uel infirmus: vel ẽt ſciẽtiæ, q̃ ſufficiat ad curã regiminis: uel ẽt irregularitatis, puta, ſi ſit bigamus. Qñq; aũt propter defectũ ſubditorũ, in q b. nõ põt ꝓficere. Vñ Greg.* dicit in 2. dialogo. Ibi æquanimiter portãdi ſunt Li. 2. c. 3. a medullum mali, ubi inueniunᷣ aliq q adiuuenᷣ boni. Vbi ãt oĩno fructus de bono deeſt, fit aliqñ de malis labor ſuperuacuus. Vnde ſępe agiᷣ in animo perfectorũ, ꝙ cũ laborẽ ſuũ ſine fructu eẽ cõſiderãt. in loco alio ad laborẽ cum fructu migranᷣ.ˢ Qñq; ã t Concl. ſ cõtingit ex parte aliorũ, puta, cũ de prælatiõe alicuius graue ſcãdalũ ſuſcitaᷣ. Nã ut Apo. dicit 1. ad Co. 8. Si eſca ſcãdalizat fratrẽ, meũ, ñ mãducabo carnes in eternũ: ᵃdũ tñ ſcãdalũ nõ oriaᷣ ex ma Concl. a litia aliquorũ volẽtiũ fidẽ, aut iuſtitiã Eccl̃ę conculcareˣ. Propter hmõi. n. ſcandalũ nõ eſt cura paſtoralis dimittẽda ẽm illud Mat. 13. Sinite illos. ſ. qui ſcãdalizabanᷣ de ueritate doctrinæ Chr̃i: cęci ſunt, & duces cæcorũ.ᵗ Oportet tñ ꝙ ſicut curã re Concl. t giminis aſſumit aliqs per ꝓuidẽtiã ſuperioris ꝑlati: ita ẽt ꝑ eius authoritatẽ ex cauſis prædictis deſerat ſuſceptã. Vñ extra de renunciatiõe dictis Inn. 3.* Si pennas habeas, q b. ſatagas ĩ ſolicitudinẽ auolare, ita ẽt aſtrictæ ſũt nexib. præceptorũ, vt liberũ ñ habeas abſq; nr̃a pmiſſione volatũ. Solĩ. n. Papæ licet diſpẽſare ĩ voto perpetuo, quo qs ſe ad curã ſubditorũ aſtrinxit ẽpatum ſuſcipiens. In Decretali. li. 1. ti. 7. c. te. ſtiue incipit hoc c. Niſi cum pridem.

AD PRIMVM ergo dcđm, ꝙ perfectio religioſorũ & epiſcoporũ ẽm diuerſa attendiᷣ. Nã ad perfectiõnẽ religionis pertinet ſtudiũ, ꝙ qs adhibet ad propriã ſalutẽ. Ad perfectionẽ ãt epiſcopalis ſtatus pertinet adhibere ſtudium ad proximorum ſalutem: & iõ quandiu põt eſſe aliquis vtilis proximorum ſaluti, retrocederet ſi ad ſtatum religiõis uellet trãſire, ut ſolum ſuæ ſaluti inſiſtere. q ſe obligauit ad hoc ꝙ nõ ſolum ſuã ſalutem, ſed etiam aliorum ꝓcuraret Vñ Inno. 3.* dicit in Decre. prędicta, quòd facilius indulgetur, ut monachus ad prçſulatum aſcendat, quàm præſul ad monacha- Extra. De renunciatio c. Niſi cum pridem ad monacha

rum

Par. ca. 1. in prin. — tur, quis hodie tanta ſit abuſio, ꝙ nõ eſt q faciat fere vſque ad vnũ. Tñ qa magis tenetᷣ ẽps ad docendũ populũ ſeruare ea, q ad bonos mores ſpectant, q Ieſus Chriſtus mandauit ſeruari, q̃ docere hoĩes ſacros canones, quos nõ ipſe Dñs, ſed hoĩes edidẽrũt. Cõſtat aũt ꝙ docere ſeruare mandata dñica, ſpectat ad theologicã ſcientiã, quã ipſe Dñs apoſtolis infudit. Et ꝓpea dato ꝙ hodie ceſſaſſent q̃ões fidei, maxima tñ neceſſitas ẽ doctrina morũ, qui ſunt ẽm Dñi mãdata. Et iõ ẽpi tenenᷣ oĩ tẽpore eſſe theologi, iuxta illud Apoſtoli. Quoſdã paſtores & doctores, ꝓculdubio doctrinę duplicis, q̃ Dñs impoſuit apoſtolis. ſ. fidei, & morum, dicens quo ad primã Prædicate Euãgeliũ: & quo ad ſecundam, Docentes ſeruare q̃cunq; mãdaui vobis. Pet. 8 79 — Su. q. 184. ar. 6. co. fi. Et infr. q. 189. ar. 8. cor.

SVP. Q. CLXXXV. ART. IIII.

IN ar. 4. eiuſdem q. 185. aduerte defectus in lr̃a poſitos, ſũptos ex Decretali. Innocentii tertii, extra de renunciatione ca. Niſi cum pridẽ. Et caſum ſcandali ibi in gñe, hic ſpecifice poſitũ. ſ. ꝙ ſi ꝓp fidem Chriſti, aut Eccleſiæ iuſtitiã violandã ſcãdalũ contingiᷣ, ut accidit ſctõ Thomæ Cãtuarienſis, non eſt ꝓp hmõi ſcandalũ cedendũ Eccleſiæ. Q. 187. ar. 7. Et cũ pateat nõ plus teneri hominẽ ad cedendũ ẽpatui, q̃ ad nõ ſuſcipiendum, habens in ſe aliquẽ horũ defectuũ, tenetur nõ ſuſcipere oblatũ ſibi ẽpatũ, multo magis q̃ teneatur poſt ſuſceptum renunciare. Quare redeãt q promouenᷣ ẽt ſine proprio appetitu ad ſeipſos, penſet ſi aliquis horum defectuũ occurrit &c.

tū deſcendat: ſed ſi ſalutē alio rū procurare non poſsit, cōueniens eſt vt ſuæ ſaluti intēdat.

Ad II dcd̄m, q propter nullū impm̄ debet hō prętermittere ſtudium ſuæ ſalutis, quod p̱tinet ad religionis ſtatum. Pōt aūt eſſe aliqđ impm̄ procurandæ ſalutis alienæ: & iō monachus pōt ad ſtatū ep̄atus aſſumi, in quo ēt ſuæ ſalutis curam agere pōt. B Pōt ēt ep̄s, ſi impm̄ alienæ ſalutis procurādę interueniat, ad religionem tranſire & impedimento ceſſante pōt iterato ad ep̄atum aſſumi, puta, per correctionem ſubditorum, vel per ſedationem ſcādali, vel per curationem infirmitatis, aut depulſa ignorantia p̱ C inſtructionē ſufficientē: vel ēt ſi ſimoniace ſit ꝓmot⁹ eo ignorante, ſi ſe ad regularem uitam ep̄atu dimiſſo trāſtulerit, poterit iterato ad alium ep̄atum ꝓmoueri. Si uero aliqs pp culpā ſit ab ep̄atu depoſit⁹, & in monaſterium detruſus ad pœnitētiam peragendam, non poteſt iterato ad epiſcopatum reuocari. Vnde dicitur 7. q. 1.* (7. q. 1. cap. Hoc nequaquam,) Præcipit ſancta ſynodus, ut quicū D que de pōtificali dignitate ad monachorū uitam, & pnię deſcenderit locum, nequaquàm ad pontificatum reſurgat.

Ad III dcd̄m, q etiam in rebus nālibus propter impm̄ ſuperueniens potentia remanet abſq; actu, ſicut propter infirmitatē oculi ceſſat actus viſionis: & ita etiā non eſt inconueniens, ſi propter impedimentū ſuperueniens poteſtas epiſcopalis remaneat abſque actu.

Articvlvs V.

Vtrū liceat epiſcopo propter aliquā perſecutionem corporalē deſerere gregem ſibi commiſſum.

Ad qvintvm ſic ꝓceditur. Vr̄ q non liceat epiſcopo ꝑpter aliqua perſecutionē tp̱alem corporaliter deſerere gregē ſibi cōmiſſum. Dicit .n. Dn̄s Ioan. 10 q ille eſt mercenarius, & non uere paſtor, q videt lupum uenientem, & dimittit oues, & fugit. Dicit autem Gregorius in Homil.* (Hom. 14. in Euā. inter prin. & medium.) q lupus ſup̱ oues uenit, cum quilibet iniuſtus et raptor fideles quouſq; atq; humiles opprimit. Si ergo ꝑpter perſecutio-

SVP. QVAEST. CLXXXV. ART. V.

In art. 5. eiuſdem q. dubium occurrit de reſidentia ep̄orum in ſuis eccleſiis, An. ſ. teneantur ſub peccati mortalis vinculo ad reſidendum in ſuis eccleſiis. Et eſt rō dubij, q̄m utraque pars cōnis hēt pro ſe argumenta. Quòd .n. non ſit pc̄tm̄ mortale, ꝓbat ex hoc: quia aut hoc eſſet ex iure politiuo, & tunc hoc eſſet p̱ accn̄s. ſ. malū qa ꝓhibitum, qđ eſt extra ꝓpoſitum, cū ius poſitiuum cōtraria tollat conſuetudine. aut ex diuino, ſeu morali iure, & hoc non, tum qa cōſtat in pluribus caſib. licitum eſſe non reſidere: tum qa neceſſitas iſta non niſi ex fine eſſet. ſ. ſalute aiarum curanda: qn̄ ergo ep̄s p̱ alium ſufficienter, vel ēt ſufficiētius curam gerit aiarum, q̄ p̱ ſe non tenetur reſidere ēt ſi nulla neceſſitas, nulla eccleſiæ commoditas ad extra manēdum inducat &c. tum qa infinitorum ep̄orū conſuetudo vr̄ nō reſidendi, niſi forte ad breue tp̄s, in eccleſiis ſuis: ſed curias ſequūtur multi, nec putant ſe reos q bonos hn̄t vicarios. Valde quoque durum & abſurdum eſſet dānare tot p̱latos, quos eccleſiā non reprehēdit, ſed honorifice ſic morientes tumulat. Præterea, Aut ep̄s tenetur ad reſidentiam tm̄, aut ad opus tm̄, aut ad reſidendū & opus ſimul. Non ad reſidētiam tm̄, quia vanū eſſet. Nō ad opus tm̄, qa ſic poſſet per alium ſupplere, & nō reſidere. Nec ad utrumque ſimul, tum qm̄ q̄dam diœceſes ſūt ita magnæ, ut impoſſibile videaẽ ep̄m poſſe perſonaliter oīa perſoluere (Conſtat autem nullum teneri ex diuino, aut eccleſiaſtico præcepto ad impoſſibile) tū quia aliqui ep̄i ſunt illuſtris gn̄is, quos non decet ad huiōi miniſteria perſonaliter deſcēdere continue &c. In oppoſitum autem eſt, quia paſtor nec nomē paſtoris meretẽ, ſi non perſonaliter attendat ſuo gregi. Non .n. quilibet ouium dn̄s, ſed ille tm̄ qui paſcit ſuas, vocatur paſtor: alioquin principes hn̄tes multos ouium greges, quos per alios paſcunt, paſtores ouium eſſent, quod eſt falſum: ep̄s autem eſt vere paſtor, iuxta verbum Domini ad Petrū, Paſce oues meas.

¶ Ad hoc dr̄, q ep̄s teneẽ ex præcepto diuini iuris, ad reſidendum perſonaliter in ſuo ep̄atu. Ad cuius euidentiam tria agēda ſunt. E Primò, monſtrabitur q hoc cadit ſub præcepto diuino. Secundò, ex qualitate præcepti reddeẽ rō contingentium. Tertiò, ſatisfiet obiectis. Quo ad primum. Ad illud tenetur ep̄s ſub præcepto diuino, quod neceſſarium eſt ad finem ep̄i, qui eſt cura aiarum: ſed reſidentia ep̄i eſt neceſſaria ad curam animarum. ergo ep̄s tenetur ſub diuino præcepto ad perſonaliter reſidendum in ſuo ep̄atu. Maior propoſitio eſt per ſe nota, & patet inductiue. Conſtat namque q omnis qui ſimpliciter teneẽ ad aliquid agendum, tenetur ad medium neceſſarium ad illam actionem. Dixi autem ſimpliciter, ad dr̄ām eorum qui tenentur ex ſuppoſitione. V. g. Famulus tenetur ad ſequēdum dn̄m, ſi prouidetur ei de equo, & expenſis. Milites aliqui tenentur ad pugnandum, ſi prouidetur eis de armis &c. Ep̄s autem non ex ſuppoſitione, ſed abſolute & ſimpliciter tenetur ad curam animarum: & propterea tenetur ad medium ſibi poſſibile neceſſarium ad curam animarum. Nec ſolum teneẽ, ſed eadē neceſſitate qua tenetur ad finem, tenetur ad medium, ex quo A medium eſt ita neceſſarium, q ſine illo non poteſt finem conſequi. Et quia conſtat q de neceſſitate p̄cepti diuini iuris teneẽ ep̄s ad curam aiarum, conſequens eſt q ēt de neceſſitate præcepti teneatur ad medium neceſſarium ad curam aīarum: & ſic patet maior. Minor aūt. ſ. Reſidentia perſonalis ep̄i eſt neceſſaria ad curā aiarum, ꝓbatur. Ep̄s teneẽ ad curā aiarum mediantibus his actib⁹ perſonalibus, ſ. doctrina, miniſtratiōe ſacrorum, conſecrationibus, viſitatione, cuſtodia ac diligentia. ergo reſidentia p̱ſonalis ep̄i eſt neceſſaria ad curā aiarū. Cōſequentia iſta eſt clariſſima. Aīs quo ad ſingulas eius partes ꝓbatur. Quo ad doctrinam, patet ex authoritate Apoſtoli. Oportet ep̄m eſſe doctorem, & non dicit, Oportet ep̄m hr̄e doctorem: & in ordinatione ep̄i dr̄. Vade, prædica populo Dei, & non dr̄, Mitte ad p̄dicandum. (Porr. 880 Opuſ. 18. c. 19. & 20. & Io. 10. le. 3. & 1. Cor. 1. lec. ſ. & 2. Cor. 11. h.) Quo ad miniſtrationem ſacrorum patet ex eo, q teneẽ ad miniſtrādū populo ſacra, quæ ſolus ep̄s poteſt miniſtrare, vt ſunt ſacra cōfirmationis, & ordinationis. Quo ad conſecrationem patet, q conſecratio eccleſiarum, calicū, altarium, ac uirginū confectio chriſmatis, bñdictio olei ſancti, corporalium, & reliquorum requiſitorum ad veſtiendū ſacerdotem, ac ornādum altare, ad ſolū ep̄m ſpectant. Quo ad viſitationem, cuſtodiam, ac uigilantiam patet ex eo, q niſi ad hæc perſonaliter teneretẽ, non eſſet ipſe paſtor cuſtodiens gregem, & uigilans ſuper eo, ac uiſitans ſingulas oues, vt cuiq; tribuat qđ conuenit: ſed ut dictum eſt, eſſet dn̄s ouium hn̄s paſtorem ouium, illum. ſ. mercenarium cui committit q uigilet cuſtodiat, & uiſitet. Et tn̄ liquido conſtat ep̄os ipſos eſſe paſtores ouium Chr̄i, & ad illos ſpectāt actus ſex, Ezech. c. 34. a Dn̄o expreſſi. ſ. conſolidare infirmum, ſanare ægrotum, alligare cōfractum, reducere abiectum, requirere p̱ditum, cuſtodire pingue ac forte. Ad illos denique in Petro dictum eſt, Paſce, nō paſcere fac oues meas. Nec obſtat huic rōi, ſi dicatur q ep̄i exercent hæc per ep̄os pauperes, quia quilibet ep̄s tenetur ad hæc oīa in ſua diœceſi, ac per hoc incompoſſibilia ſunt hæc duo ſimul. ſ. q quilibet ep̄s exerceat hæc in ſua diœceſi per ſe, uel alium ep̄m: & q oībus diœceſibus fiat ſatis, niſi unus ep̄s ſit ſimul in diuerſis locis puta. feria 5. in cœna Dn̄i ad conficiendū chriſma. Abuſionis quidem eſt deteſtabilis, q pauper ep̄s relicta ſua eccleſia, alteri ſeruiat. Nec etiam obſtat ſi dicaẽ, quòd p̱ epiſcopos titulares ſupplentur hi defectus: qm̄ per accidens eſt q inueniantur epiſcopi titulares, ex hoc. ſ. accidente, quia eccleſiæ aliquæ ſunt in manibus infidelium, vel deſtructæ. Quod autem eſt per accidens, ab arte relinquitur, nec infirmat rōem per ſe ſolidam. Reſtat igitur ratione firmatum, q per ſe loquēdo, quilibet epiſcopus tenetur ex diuini iuris præcepto reſidere perſonaliter in ſuo epiſcopatu. Hæc de primo.

¶ Quo ad ſcm̄, quia præceptum de reſidentia eſt affirmatiuum: præcepta autem affirmatiua licet ſemper obligent, non tamen obligant ad ſemper, ſed pro loco, & tempore: ideo uidendum eſt pro quo tempore obliget. Nam de loco nulla eſt quæſtio, quia ad certum locum obligat, ſcilicet propriæ diœceſis. Quamuis igitur tp̄s, pro quo obligat, affirmatiuum p̄ceptum

nem alicuius tyranni eṗs gregē ſibi commiſſum corporaliter deſerat, videtur ꝙ ſit mercenarius, & non paſtor.

¶2 Pręt. Prouerb. 6. dicit̃. Fili, ſi ſpopōderis pro amico tuo, defix iſti apud extraneum manū tuam. & poſtea ſubdit. Diſcurre, feſtina, ſuſcita amicū tuum. quod exponens Greg. in paſt. * dicit. Spōdere pro amico, eſt animam alienā in periculo ſuo conuerſationis accipere. Quiſquis autem ad viuendum aliis in exemplum præponit̃ nō ſolum vt ipſe vigilet, ſed etiā vt amicum ſuſcitet, admonet̃: ſed hoc non poteſt [h] facere, ſi corporaliter deſerat gregem. ergo vr̃ quòd epiſcopus non debeat H cauſa perſecutionis corporaliter ſuum gregem deſerere.

¶3 Præt. Ad perfectionem eṗalis ſtatus pertinet, ꝙ ꝓximis curā impendat: ſed non licet ei, q eſt ſtatum perfectionis profeſſus, ut [h] oīno deſerat ea q̄ ſunt perfectionis. ergo vr̃ ꝙ non liceat eṗo ſe corporaliter ſubtrahere ab executione ſui officii, niſi forte vt operibus perfectionis in monaſterio vacet.

G Sed contra eſt, ꝙ Apoſtolis, quorum ſucceſſores ſunt epiſcopi mandauit Dn̄s Mat. 10. Si vos perſecuti fuerint in una ciuitate, fugite in aliam.

Resp. dcd̃m, ꝙ in qualibet obligatione præcipue attendi debet obligationis finis. Obligant aūt ſe epiſcopi ad exequēdum paſtorale officiū ꝑꝑ ſubditorū ſalutē: & iō [m] vbi ſubditorū ſalus exigit ꝑſonæ paſtoris ꝑñtiā, nō dēt paſtor perſonal̃r ſuū gregē deſerere neq; ꝑpter aliquod commodum temporale, neque etiā propter aliquod

ſit, illud tñ in quo oportet affirmationem ponere in exercitio, oportet diligenter conſiderare, qñ opus eſt actum eṗalem ponere in exercitio. Sunt autem triplicis dſīæ eṗales actus. Nam quidam exigunt certum & determinatum tṗs, vt collatio ordinum, & confectio chriſmatis, vt patet. Et rōe horum ſufficeret q; eṗs reſideret ꝓ tunc, qñ exercere oportet hos actus. Quidam vero ſunt indeterminati tpis, ſed non frequenter occurrunt, vt conſecratiōes, & bñdictiones. & rōe horū ſuffiieret eṗm reſidere, ita q; eccleſia nō patere eẽ defectus iſtorū. Quidā aūt ſunt tpis indeterminati & frequētis, itaq; nullum tṗs eſt exceptum, in quo nō facile & ſæpe occurrat horum necesſitas, vt eſt act⁹ paſcendi Chriſti gregem. (Par. 3. c. 5. ante med.) Oportet nāque paſtoralibus actib. ita aſſiduum paſtorem eſſe, vt quaſi continue paſcat oues. Scriptū eſt enim. Qui præeſt, in ſolicitudine. & rurſ⁹. Solicitudo mea omniū eccleſiarū, qs infirmat̃, & ego non infirmor? Quis ſcādalizat̃ & ego nō vror? A paſtore quoq; exigunt̃ illi act⁹ ſupra dicti in Ezechiele, quos aut cōtinuū, aut frequēs valde tṗs exigere conſtat. Et rōe eorū tenet̃ eṗs cōtinue ī eṗatu reſidere: qñ tāta tpis frequentia cōtinuā exigit reſidētiā tum ex frequentia exercitij actuū hmōi: tū ex preparatiōe ad iſtos actus. Nam licet omne tṗs nō occupet̃ in exercitatione actus paſtoralis, nullum tñ tṗs eſt exemptum, in quo non oporteat eṗm eſſe paratum ad exercitationem actus paſtoralis. Et quia actus paſcendi eſt principalis actus eṗi, iuxta uerbum Dñi ad vniuerſalis eccleſiæ eṗm, Paſce oues meas, & ex principali actu iudicium ſumēdum eſt;
I iō per ſe loquendo, eṗs tenet̃ ſub præcepto ad continuam reſidentiam in ſuo eṗatu, ita q; hoc præceptum affirmatiuum ex natura rei ꝓceptæ, ſicut habet locum determinatum. ſ. propriā diœceſim, ita hēt tempus determinatum. ſ. aſſidue. Et ſic licet præcepta affirmatiua formaliter obligent ſp, ſed non ad ſp, ſed pro loco & tpe quo oportet, & in hoc differant formaliter a negatiuis: hoc tñ præceptum gr̃a materiæ obligat ad ſp, ſeu aſſidue, qđ eſt quaſi ſp, & ad certum locum. Et qm̃ obligatio iſta ad ſp ex parte materiæ eſt, & mā ipſa mutabilitati ſubiecta eſt idcirco contingit abſque uiolatione præcepti eṗm non ſp reſidere. Quæcunque. n. ita ſe habent ad huius præcepti mām, q; ſm̃ rectæ iudicium rōis abſoluunt illam a uinculo neceſſariæ continuitatis, excuſant eṗm ab obligatione ad reſidēdum pro tunc. Sunt autem quæ ab hmōi uinculo abſoluunt, & excuſant tria, neceſſitas impedimenti, qualitas negotii, & conditio ꝑſonæ. Et impiñ quidem inuenit̃ dupliciter. ſ. ab extrinſeco,
K vel ab intrinſeco. Si. n. extrinſeca perſecutio vel infidelū, vel principis chr̃iani, cogit eṗm exulare, uel recedere, ut contigit Beato Ioanni Euangeliſtæ, & Beato Thomæ Cantuarienſi, licite eṗs ſubtrahit propriam ꝑñtiam gregi ſuo. Et in hmōi perſecutionibus ſeruanda vniuerſaliter eſt regula in lr̃a tradita, diſtinguendo. ſ. qñ expedit eccleſiæ ꝑñtia perſonalis eṗi, etiam ſi corporalis illius uita auferenda credatur a tyranno: qm̃ bonus paſtor ponit animam ſuam pro ouibus ſuis. Et qñ expedit eccleſiæ, ut uita, uel libertas perſonæ epiſcopi conſeruetur ex eccleſiæ ſiquidem bono ſumenda eſt rō pręſentiæ, aut abſentiæ. Impiñ autem intrinſecum, quod ex corporea procedit infirmitate, abſolute loquēdo, excuſat a reſidentia, puta, ſi oportet mutare aerem ad recuperandam ſanitatem, vel ire ad balnea, & hmōi. In caſu tñ imminentis periculi eccleſiæ ſuæ, cui ſua obuiaret ꝑñtia, teneretur ſuſtinere ægritudinem, etiam vſque ad mortem incluſiue, iuxta uerba Dñi. Bonus paſtor aīam ſuam ponit pro ouibus ſuis &c. Negotium uero excuſans a reſidētia, licet multiplex ualde ſit, ad triplex tñ genus reducitur: ſicut ec-
F cleſia ipſa, ex cuius bono rō reſidentiæ ſumitur, tripliciter ſe habet. Nam ad aliqđ ſe habet vt totum ad partem: ad aliquid vero vt pars ad totum: ad aliquid autem ut pars ad compartē. V. g. Eccleſia Caietana habet ſe ad ſingulos actus ſibi debitos, puta, viſitari, doceri, defendi, & hmōi, vt totum ad partes. Habet āt ſe ad uniuerſalē eccleſiam vt pars ad totum: ad alias vero eccleſias, vt pars ad compartes. Qñ igitur negotiū exigens abſentiam eṗi, ſe habet ad ipſam ſuā eccleſiam ut pars ad totum, puta, qa imminet defenſio eccleſię, ob quā oportet eṗm ad remotiores partes ſe transferre, tūc liquet eṗm excuſari a reſidentia. Et rō eſt quia ipſe tenetur ſuæ eccleſiæ exhibere nō ſolum alios actus, ſꝫ etiā iſtum, qui eſt defendere, vel procurare bonum eius. Et ꝓpterea licite ob ſuæ eccleſiæ bonum ſubtrahit corporalē ꝑñtiam. Et ad hoc mēbrū directe reſpicit, q; in lr̃a dr̃, ꝙ ꝑꝑ aliquod commodum eccleſiæ, epiſcopus poteſt ſe abſentare. (Concl.) Cū vero negotium exigens epiſcopi abſentiam ad uniuerſalis eccleſiæ bonum ſpectat, clarum quoque eſt, licite epiſcopum ſe abſentare a ſua eccleſia. Et ratio eſt, quia bonum partis ordinatur ad bonum totius ut finem, & debet pars exponi pro totius bono, & ſi oportet etiam detrimentum pati, vt patet cum inciditur quandoque manus ut ſaluetur perſona. Vnde eccleſia particularis tenetur pro bono uniuerſalis eccleſiæ ſuum exponere paſtorem, & damnum etiam pati ſuæ abſentiæ. Eſt tamen hic opus diſtinctione, an negotium huiuſmodi uniuerſalis eccleſiæ ſit neceſſario exigens epiſcopum,
I uel non. Nam ſi negotium neceſſario exigit epiſcopum, ut ire ad concilium generale, uel ad ſynodum prouincialem, quæ etiam ſe habet ad eccleſiam epiſcopalem ut totum ad partem, conſtat quòd rationabilis eſt abſentia. Sed ſi negotium uniuerſalis eccleſiæ non neceſſario exigit epiſcopum, puta, quia perſona epiſcopi habet officium quo oportet ipſum uniuerſalis eccleſiæ ſeruitio perpetuo perſonaliter Romæ deſeruire, uerbi gratia, quia eſt ſecretarius ſedis Apoſtolicæ, uel auditor Rotæ, aut huiuſmodi, non ex hoc excuſatur a reſidentia, quo ad Deum. Et ratio diuerſitatis eſt, quia partes dupliciter ordinantur ad bonum totius. Primo abſolute: & ſic ſecundum naturalem ſtatum ordinantur ad bonum totius, ſicut manus, pedes &c. membra hominis abſolute quidem ordinantur ſecundum ſuos naturales ſtatus ad bonum hominis cuius ſunt partes. In caſu autem quo totius bonum periclitatur, partes etiam perdendo naturales ſuos ſtatus, ordinantur
K ad bonum totius. Secluſo autem caſu neceſſitatis, ſeu periculi totius, natura totius non requirit defectum in parte aliqua, ſed nititur ſingulas partes ſaluare in ſuis naturalibus ſtatibus. Sic autem proportionaliter oportet fieri in toto & partibus eccleſiaſticæ politiæ ſecundum rectam rōem: ita quòd qlibet particularis eccleſia ordinatur ad uniuerſalis eccleſię bonū & ſeruitium, abſolute quidem ſalua cuiuſque eccleſiæ perfectione: in caſu autem neceſſitatis ordinatur ad bonum uniuerſalis eccleſiæ, etiā cum ſui detrimento. Et quia ſeruitia quædam, ut ire ad ſynodum, ſunt manifeſte in articulo neceſſitatis eccleſiæ uniuerſalis, uel prouincialis, ſeruitia autem quæ Romæ in huiuſmodi officiis exhibentur, nulla neceſſitate communiter exigunt, q; epiſcopi incumbant talibus officijs, ſed ſunt tales in eccleſia Dei uelut monſtra in natura: ideo non excuſantur a reſidentia. Et ſi inſtetur q; reſidentes in eccleſia communi, qualis eſt Romana, cenſentur ubique reſidere, reſpondetur q; ſi hoc eſt uerum in fictione poſitiui iuris, quòd Iuriſtis relinquo, non tñ eſt uerum quo ad Deum: quia ſecundum ueritatem alius eſt ſi-

mis

perſonale periculū imminens* cū bonus paſtor animam ſuā ponere teneaſ ꝓ ouib. ſuis. Si vero ſubditorum ſaluti poſſit ſufficiēter in abſētia paſtoris ꝑ alium ꝓuideri, tūc licet paſtori uel ꝑpter aliquod cōmodū eccleſiæ, uel perſonę periculum corporaľr gregē deſerere. Unde Aug. dicit i epiſ. ad Honoratū.* Fugiant de ciuitate in ciuitatē ſerui Chri, qn̄ eorū quiſq; ſpecialiter a perſecutoribus q̄ritur, ut ab aliis, qui nō ita q̄runť, nō deſerať eccleſia. Cum ăt omnium eſt commune periculum, hi qui aliis indigent, nō deſeranť ab his q̄bus indigēt. Si.n. pernicioſum eſt nautam in tranquillitate nauem deſerere, quāto magis i fluct b* ut dicit. Nic. Papa,* & hētur 7.q.1.

Ad primvm ergo. dcēm, q̄ illa tāquàm mercenarius fugit, qui cōmodum corpale, uel et ſalutē corpalem ſpūali saluti ꝓximorū præponit. Vnde Greg. dicit in Hom.* State in periculo ouiū nō pōt, qui in eo q̄ ouibus præeſt, nō oues diligit, ſed lucrū terrenū quærit & iō opponere ſe contra periculū, trepidat, ne hoc qđ diligit amittat. Ille aūt q ad euitandū peri-

[Commentary]

A his proprius curæ eccleſiæ cōis, & alius eſt finis proprius curæ eccleſiæ particularis: ac per hoc aliud eſt incumbere curæ cōis eccleſiæ & aliud eſt incumbere curæ particularis eccleſiæ. Et eadem rōe aliud eſt reſidere in cura particularis eccleſiæ, & aliud eſt reſidere in cura cōis eccleſiæ. Et ſi rurſus inſtet, q̄ cardinalis Romanæ eccleſię, de iure pt eſſe epiſcopus alicui* particularis eccleſiæ, etiam remotiſſimæ ab urbe, ac per hoc excuſaſ a perpetua reſidētia in ſua particulari eccleſiæ ex hoc q̄ reſidet Romæ, vacādo curæ vniuerſalis eccleſiæ, r[illegible] dupliciter. Primo iuxta illorū opinionem, qui tenent cardinalem ñ epm poſſe non ſolū retinere epatū prius habitū, ſed etiā poſſe eligi in epm, q̄ hoc non cōuenit cardinali ex hoc, q̄ perpetuæ ſeruituti vniuerſalis eccleſię ē addictus, ſed ex hoc q̄ ꝓſumiť, quia ſic debet eſſe q̄ cardinales ſint flores orbis electi ex vniuerſa eccleſia ut uiri excellentiſſimi in uita & doctrina: ita ut merito ad vniuerſalis eccleſiæ, non qualecunque ſeruitium, ſed hoc maxime, ſ. curam, ſint aſſumpti. De talibus autem viris rationabiliter præſumitur, quòd non minus bene paſcent particulares eccleſias ſuas abſentes, quàm alii præſentes. Et idcirco ñ ex hoc capite ſolo, hoc eſt, ex negotio uniuerſali eccleſiæ, ſed ex alio adiuncto capite poſtmodum tractando, ſ. conditione perſonæ, excuſatur cardinalis a reſidentia in ſuo epiſcopatu, quā quo ad Deum. Verumque autem caput clauditur in hoc, quod eſt cardinalis Romanę eccleſiæ, quia incumbit perpetuo curæ vniuerſalis eccleſiæ, & præſumitur de iure unus ex primis ſapientibus orbis ad regendum ac paſcendum eccleſiam Dei. Secundo, iuxta doctrinā nr̄am communis editi ab Innocentio te. tio extra de poſtul. c. Bonæ memoriæ. i. q̄, falſum aſſumit, ſ. q̄ cardinalis de iure poteſt eſſe epiſcopus cuiuſcunque eccleſiæ quantumcunque remotæ: qm̄, ut in dicta patet decretali, ꝓpter impoſſibilitatem reſidendi in vtraque eccleſia Romana, ſ. & Rauennate, præfertur vtilitas vniuerſalis eccleſiæ, ut cardinalis præſens ſit Romę, & non admittitur poſtulatio ipſi* ad archiepiſcopatum eccleſiæ Rauennatis. Et quia textus clarus eſt, & ratio innititur ſanctæ: ideo dicendum vr̄ q̄ cardinalatus, & epiſcopatus ſint de numero incompatibilium de iure, ut Panormita etiam ibidem ſentit, quicquid ſit de conſuetudine, ſi tamen conſuetudo, & non potius abuſio appellanda eſt. Cū autem negotium ad bonum alterius particularis eccleſiæ vel perſonæ ordinatum, exigit abſentiam epiſcopi, contingit licite & illicite epiſcopum abeſſe. Nam cum quęlibet particularis eccleſia ſe habeat ad aliam particularem tam eccleſiam, q̄ perſonam ut pars ad comparte, eo q̄ ſumus omnes unum corp* in Chriſto ſinguli ăt alter alterius membra, poteſt, & debet illam adiuuare. Dupliciter tamen unum membrum ordinatur ad bonū alterius tam in naturalibus, quàm in politicis, ſ. abſolute, vel in caſu. Et abſolute quidem quodlibet membrum ſaluo ſuo naturali ſtatu confert alteri: ſicut oculus uidet ſibi & pedibus ac manibus: & ſimiliter pedes ambulant ſibi & oculis, & ſic de aliis. Et ſimiliter quælibet eccleſia, ac perſona in ſua perfectione conſiſtens & ſibi, & cuilibet prodeſt. Scriptū eſt enim in ſymbolo, Sanctorum communionem. In caſu ăt neceſſitatis videmus naturam, membrorum quidem minus neceſſarium pro magis neceſſario exponere, ut pedem pro capite, ſed non econuerſo. Et rurſus uidemus, q̄ pro maiori neceſſitate membri minus oportuni, natura abhorret aliquid detrimenti ſuſtinere in membro magis nobili & neceſſario, ut patet qn̄ ne perdamus pedem, ſuſtinemus læſionem aliqualem in capite, puta, cauterium. Quocirca cum officium epiſcopi præcipue circa ſpiritualia verſetur, & ſpirituale eſt magis neceſſarium eccleſiæ q̄ temporale, non liceret epiſcopus propter temporale negotium alterius perſonæ, uel eccleſiæ priuaret eccleſiam ſuā ſpirituali paſtu, ad quem perſonæ ſuæ præſentia tenetur. Sed econtra optime faceret, ſi in temporalibus dānum ſuſtineret ſuæ eccleſiæ, ut alteri in ſpiritualib. ſubueniret. Similiter, cū vnū ſpirituale ſit magis bonum neceſſarium, q̄ aliud, puta, negotium fidei, vel pacis, q̄ miniſtratio ſacrorum, & huiuſmodi, laudabiliter eps pro negotio fidei, vel pacis in aliena moratur eccleſia. Et hac ratione epiſcopi licitè ſunt ligati ad pacē inter reges chriſtianos componendam. Si.n. cuiuſquam, inquit Amb. offm̄ eſt pacem facere, ſacerdotis maxime offm̄ eſt. Quod ăt temporalia negotia ſpectat, abſtinendum eſt. Scriptum eſt.n. Nemo militans Deo implicat ſe negotiis ſecularibus. Poſſet quoque tanta neceſſitas alteri eccleſiæ vel perſonæ in minus bono ſpirituali, aut temporali imminere, ut laudabiliter eccleſia eligeret ſuſtinere aliquod detrimentum in ſeipſam per ſubtractionem ſui paſtoris ad tempus, ut ſic alterius neceſſitati ſubueniret. Prudentiæ autem humanę relinquitur penſanda quantitas alienæ neceſſitatis, cū quantitate damni ſpiritualis, præcipuè eccleſiæ propriæ. Si.n. bona fide prudens pp aliquod pietatis opus eccleſiā ſuā ad tempus corporaliter deſerit, etiam ſi minus recte iudicaret, non imputaretur ei ad culpam mortalem ab eo qui intueť, q̄ cogitationes mortalium ſunt timidæ, & incertæ prouidentiæ nrę. Conditio aūt perſonæ excuſans epm à perſonali reſidentia, eſt in ea, qn̄.ſ. perſona talis eſt ut melius, aut ſaltem ęquè bene paſcatur eccleſia à tali perſona abſente, q̄ paſceretur ab alio præſente. Ob hanc rationem ſunt ſex epiſcopi vicini Romanę eccleſię, habentes Romę reſidentiam, quia ſunt epiſcopatus corporales. Ob hāc quoque rationem poſſet unus plures eccleſias habere deficientibus aliis idoneis, & excuſaretur à iugi reſidentia in vna. Ob hăc quoq; rationem ſm̄ quorundā opinionem, dictū eſt concedunt hi ut cardinalis Romanæ eccleſię poſſit eligi in epm alicuius particularis eccleſiæ. Et quia excuſatio ex iſto capite eſt per accidens, per accidentem. ſ. penuriam paſtorum bonorum: ideo non eſt mirum ſi per accñs in huiuſmodi caſu oportet p aliquē titularem epm, aut vicarium ſupplere opportunos actus, qui pſonalem pręſentiā in eccleſia exigunt. Quod ăt hæc, q̄ de perſonali reſidentia diximus. ita ſe habeant, ex ipſo etiā iure ſcripto de clericis non reſidentibus ſatis patet: quia priuandi ſunt non reſidentes abſq; ratione & rationabili cā. Ex regulis quoq; Greg. in paſtor. quas perſonalem exigere induſtriam ac probitatem patet, conſtare quoque pōt: & ex art. huius q. patet hanc eſſe authoris doctrinam, ubi nec perſecutionis tpe conceditᷓ licitam eſſe abſentiā paſtoris, niſi in caſu. Quanto ergo magis abſq; pſecutione illicita eſt & pniccioſa abſentia paſtoris ſine rōabili cauſa? Hæc de ſecundo.

¶ Quo ad tertium, idendo obiectis dr̄ ad primum, q̄ obligatio epiſcopi ad reſidendum in ſua eccleſia, eſt ex præcepto diuini iuris, ut mōſtratum eſt. Et ad primam obiectionem in oppoſitum dr, q̄ quia præceptum hoc eſt affirmatiuum, ideo nihil illi obſtat. q̄ in multis caſibus contingit licite non reſidere. ¶ Ad ſm̄ uero dr̄, q̄ nec illa comparatiua. ſ. ſufficiētius per aliū q̄ per ſe eps regit, excuſat ipſum à reſidencia: quia licet uerum ſit q̄ ſufficientius per alium q̄ per ſe epiſcopus regat, non tn̄ ex hoc habetur, q̄ ſufficienter regat. Quilibet.n malus rector ſufficientius per alium bonum quā per ſe regit, & tn̄ ſtat q̄ nec ille alius ſufficienter regat. Nec illa poſitiua. ſ. Sufficienter per alium regit, excuſat ipſum à reſidentia: qm̄ licet per hoc ſufficienter ſit prouiſum epiſcopatui ex parte eccleſię, non tamen ſufficienter ex parte epiſcopi: quia non ſolū tenetur ad prouidendum eccleſię, ſed teneť ad perſonaliter paſcendū eccleſiā, vt monſtratum eſt. In debitis aūt perſonalibus non abſoluitur debitor ſi per alium facit. V. g. Sacerdos, ſi diuinum officium faciat p aliquem deuotum ac ſanctū clericum ꝓ ſe dici ſufficienter ſatiſfacit illis, ꝓ quibus tenetur orare, ſed non ppea excuſat a dicendo officium; qđ ē debitum pſonale: & ſimiliter accidit in propoſito. Tn̄ dr, Si reſidentia ſub præcepto caderet, hoc eſſet ex neceſſitate finis, qui eſt ſalus animarum, concedif, & dr̄ q̄ ſalus animarum neceſſitat paſtorem ſuū ad pſonale debitū, hoc eſt, pſonalem curam aīarum. Et cū dr̄, Salus aīarū pōt

Concl. ſ.

Epi.18. nō multū remote a prin. to.2.

7.q.1 c.Scienciatis.

Homi.14. in euang. circa med.

procurari abſque perſonali epi cura. ergo non neceſſitat ipſum ad perſonalem cură: ſidetur, q̄ quia in mortalibus non attēditur poſſibile ſm̄ potentiā logicā, hoceſt, qđ non implicat cōtradictoria, ſed ſm̄ potentiam moralem officiorum. Conſtat āt ex Domini ſnīa, q̄ mercenarii officium non ſe extendit ad id quod præcipuum eſt in paſtore. ſ. amorē ouiū ſuarū, nō alienarū. Et ꝑpea dr̄, q̄ per ſe loquendo, ſalus animarū ita neceſſitat paſtorem ad ꝑſonalem curā, quòd regulariter non poteſt ſine ipſius ꝑſonali cura epiſcopi haberi, ꝗuis per accidens cōtingere forte hoc poſſit. ſed quod eſt ꝑ accidens, non variat naturam mortalium vinculorum. Et ꝑpea non excuſaẽ eps a ꝑſonali reſidentia, ex hoc q̄ per optimum vicarium prouidet eccleſiæ.

¶ Ad tertiā dr̄, q̄ non conſuetudo, ſed abuſus eſt tot epōrū non reſidentiū, & ſequentium curias. Et quia unuſquiſque præſumit pœnitens in fine vitæ ſuæ, qñ cū ſanctæ eccleſiæ communione recedit: iō nihil honoris reſidētiū tumulis eccleſiā adimit. Nec hoc uideri dēt durū ei q illud Hieronymi conſiderat, Non oēs epiſcopi ſunt epiſcopi.

Petr. c. 881

Inf. q. 186 arti. 3. ad 5. Et opu. 18. c. 17. & 18.

¶ Ad ſm̄ argumentū dr̄, q̄ epiſcopus teneẽ ad vtrumque ſimul, reſidentiā, & op⁹. Et cum inſtatur contra hoc ex parte magnitudinis diœceſis, rñdetur q̄ nulla eſt adeo magna diœceſis, cui nō poſſit unus epiſcopus perſonaliter exhibere omnia, quę ſui ſunt officii, ſi uere vult curam ouium ſuarū gerere. Cū aūt inſtaẽ ex parte illuſtris gñis, rñdeẽ, q̄ nemo illuſtrior illo q̄ pontifex aſſiſtens futurorū bonorū introiuit ſemel in ſctā, qui de ſeipſo dicit: Filius hoīs nō venit miniſtrari, ſed miniſtrare. Nō acceptet ergo illuſtris epatū ſi ñ vult paſtorale officiū exercere, ſibiipſi imputet illuſtris qui acceptauit epatū, & exequaẽ q̄ promiſit. Seruet Deo & eccleſiæ fidē.

Bñ gl. Bedæ c. 10. in Lucā, ñ lõge a prin. to. 1.

Tom. 1. Et refert 12. q. 1. c. Clemens.

Turpem ſe recognoſcat, ſi nomen, potentiā, honorē, ac diuitias ep̄i tenet in ꝑſona ſua, officiū āt alteri delegat: qm̄ priora oīa ſuæ data ſunt ꝑſonæ ut habeat ſīn ul cū illis ꝑſonale officium ep̄i. Cū his tñ ſtat, q̄ ꝑſona ep̄i ſalua cōſcientiæ puritate, ex rōnabili cauſa abſtineat ab aliquo proprio ſibi actu, & per aliū exerceat illū, puta, q̄ prędicet per aliū, magis hō magis expediens fuit, exēplo Valerii, qui per Auguſtinū prædicabat &c.

culū recedit abſq; detrimēto gregis, nō tāq̄ mercenarius fugit.

Ad II dcdm, q̄ ille qui ſpōdet pro aliquo, ſi per ſe implere non poſſit, ſufficit ut per alium impleat, Vnde prælatus ſi hēt impedimētum, ꝓpter quod nō poſſit perſonaliter curæ ſubditorū intendere, ſuæ ſponſioni ſatisfacit, ſi per alium ꝓuideat.

Ad III dcdm, q̄ ille q ad epiſcopatū aſſumiẽ, aſſumit ſtatū perfectionis ſm aliquod perfectionis genus, à quo ſi ipediaẽ, ad aliud genus perfectionis ñ teneẽ, ut. ſ. neceſſe ſit eū ad ſtatū religionis tranſire. Imminet tñ ſibi neceſſitas, ut animū retineat intendendi proximorum ſaluti, ſi opportunitas adſit, & neceſſitas requirat.

ARTICVLVS VI.

Vtrum liceat epiſcopis aliquid proprium habere.

AD SEXTVM ſic proceditẽ. Vr̄ q̄ epō non liceat aliqđ ꝓprium poſſidere. Dñs. n. dicit Matt. 19. Si uis perfectus eē, uade, & uende oīa q̄ habes, & da pauperibus, & veni, & ſequere me. ex quo vr̄, q̄ volūtaria paupertas ad perfectionem[h] requiratur: ſed epi aſſumunẽ ad ſtatū perfectionis. ergo vr̄ q̄ non liceat eis proprium poſſidere.

¶ 2 Prçt.[h] Epi in eccleſia tenent locum Apoſtolorum, ut dicit gl.* Lucę 10. ſed Apoſtolis Dñs præcepit, ut nihil propriū poſſiderent, ſm illud Matth. 10. Nolite poſſidere aurum, neq; argētum, neque pecuniam in zonis ueſtris. Vnde & Petrus pro ſe, & pro aliis dicit. Ecce nos reliquimus omnia, & ſecuti ſum⁹ te, Matth. 19. ergo ur̄ q̄ epiſcopi teneantur ad huiuſmodi mādati obſeruantiam, ut nihil ꝓprium poſſideant.

¶ 3 Prçt. Hier. dicit ad Nepotianū.* Cleros græcè, latinè ſors appellaẽ, propter quod clerici dr̄, quia de ſorte Dñi ſunt, vel quia ipſe Dominus ſors, ideſt pars clericorum eſt. Qui āt Dominū poſſidet, nihil extra Deū habere poteſt. Si āt aurum, ſi argentum, ſi poſſeſſiones, ſi uariā ſupellectilem hēt, cum iſtis partibus non dignatur Dominus fieri pars eius. ergo vr̄ q̄ ſi ſolum epiſcopi, ſed etiam clerici debeant[b] proprio carere.

G

SED CONTRA eſt, qđ dr̄ 10. quæſt. 1.* Epiſcopus de rebus propriis, uel acquiſitis, uel q̄c quid de proprio habet hæredibus ſuis derelinquat.

10. q. 1. c. Epiſcop.

RESP. Dicendum, q̄ ad ea q̄ ſunt ſupererogationis, nullus teneẽ: niſi ſe ſpecialiter ad illud voto aſtringat. Vnde Aug.* dicit in epiſtola ad Paulinam, & Armentarium. Quia iā vouiſti, iam te obſtrinxiſti, aliud tibi facere nō licet. Priuſq̄ eſſes uoti reus, liberum fuit, q̄ eſſes inferior. Manifeſtum eſt āt q̄ viuere abſque proprio, ſupererogationis eſt: non. n. cadit ſub præcepto, ſed ſub conſilio. Vnde Matt. 19. eum dixiſſet Dñs adoleſcenti, Si uis ad uitam ingredi ſerua mandata: poſtea ſuper addendo ſubdit. Si uis ꝑfectus eſſe, vade, & uende omnia quæ habes, & da pauperibus. Nō āt epiſcopi in ſua ordinatiōe ad hoc ſe obligant, ut abſq; proprio viuāt: neque ēt viuere abſque proprio ex neceſſitate requiritur ad paſtorale officium, ad qđ ſe obligant: & iō [m] non tenentur epiſcopi ad hoc, quòd ſine proprio viuant.[n]

H

Epi. 45. nō multū remote a fine to. 2.

I

K

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd ſicut ſupra habitum eſt,* perfectio chriſtianæ vitæ ñ conſiſtit eſſentialiter in volūtaria paupertate, ſed uoluntaria paupertas inſtrumētaliter operaẽ ad perfectionem uitę. Vnde

Q. 184. ar. 3.

¶ In rñſione ad tertiū eiuſdem art. diligenter aduerte hos duos perfectionis ſtatus. ſ. epiſcopalē, & religioſū, non ſe habere ut magis perfectū & minus perfectū, ſic ut in maiore includatur minus, ſed ut diuerſorū gñum perfectiones. Et hinc ꝓuenit q̄ vota qdā, puta, caſtitatis & paupertatis ſunt de eſſentia ſtat⁹ perfectionis vni⁹, puta, religioſi, & nō ſūt de eſſentia ſtatus alteri⁹. ſ. epiſcopalis. Hic ēt oriẽ, q̄ qui vouit ſe religioſum fore, ſi interim vocet ad epiſcopatū, tenetur implere prius votū religionis, profitendo religionis ſtatum, & deinde ꝑ tranſire ad epiſcopatū. Hoc. n. nō eſſet opus, ſi epiſcopalis ſtatus eſſet perfectior, ut perfectior eiuſdē gñis, ut una religio eſt perfectior alia, ſed trāſeundo ad epatū abſq; ingreſſu religiōis ſatisfeciſſet voto religionis. Sicut q vouit igredi ꝑfectiorē religionem, facit ſatis ſuo voto igrediendo perfectiorem religionē, vt ifra patet. Habent ergo ſe epalis & religios⁹ ſtat⁹ ut duo perfectiōis gñа. Nā ille eſt uelut perfectiōis vniuerſalis iſte perfectiōis particularis: ille ſicut Sol, iſte ſicut margarita, aut aīal perfectū: ille naturæ perfectiuæ aliorum, iſte naturæ ſibiipſi ꝑficientis &c.

SV. QV. CLXXXV. ART. VI.

IN ar. 6. eiuſdem q. i rñſiōe ad primū, vide q̄ volūtaria paupertas i actu exercito, ut nūc dictū eſt, nec ad ꝑfectionē, nec ad ꝑfectiōis ſtatū exigitur, abſolute loquendo, ſed ad talem perfectionis ſtatū. ſ. religioſū exigiẽ. Vñ Saluator nr̄ dixit. Si uis ꝑfect⁹ eſſe, vende oīa q̄ habes, & ñ dixit: Si uis ꝑfectior eſſe, uende oīa q̄ habes. Per illa ſiqdem uerba, Si uis ꝑfect⁹ eſſe, denotauit ꝑfectionem ſingularis ꝑſonæ, q̄ ad ſtatū religiōis ꝑtinet, & ñ denotauit perfectionem actiuā, q̄ ad ſtatū epiſcopalem ſpectat. Et propterea fuerunt epiſcopi ſanctiſſimi ſine paupertatis voto.

Concl.

¶ In reſponſione ad ſm̄ eiuſdem articuli, aduerte q̄ ibi loquiẽ de proprio ſiue in particulari, ſiue in cōmuni, cū dicit non teneri viros perfectos ad obſeruādum illa Euangelii mādata, de nō habendo proprios ſumptus. Et probationes adducuntur de ꝓprio in cōmuni quo ad Paulum, Ambroſiū, & Auguſtinum.

¶ In

¶ In rñſione ad tertium eiuſdẽ art. nota q̀ Deus dupliciter põt dici: pars mea. Vno mõ reſpũ alterius partis meæ: alio mõ, reſpectu alterius partis non meæ. Et ſi primo Deus eẽt pars mea, eſſet compars alteri meæ parti, puta, gloriæ, famæ, delectationi, diuitiis, vel alicui hmõi: & fit Deo iniuria, dum amaẽ vt pars, quia minus amatur q̃ totum, vt in lr̃a dr̃. Si uero ſcdo mõ eſſet pars mea, tunc reſpũ mei eſſet totũ, & haberet tñ rõem partis reſpũ partium alienarum. V. g. Cum hr̃ditas diuiditur in multos, pars mea eſt totũ qđ ad me ſpectat, & eſſet pars reſpũ aliorum hæredum: ita in propoſito in Deo & vniuerſo. Si De⁹ portio, ſeu pars mea eſt, ipſe totũ bonũ meũ eſt, & vocaẽ pars reſpectu aliorum bonorum, q̃ ab aliis appetuntur, & quærũtur. Vñ iuxta ſenſum hũc ſcriptum eſt. Dñs pars hæreditatis meæ, & pars mea Deus, & portio mea Dominus &c.

non oportet q̀ vbi maior paupertas eſt, ibi ſit maior pfectio: quinimmo põt eſſe ſumma perfectio cum magna opulentia. Nã Abrahã, cui dictũ eſt Gen. 17. Ambula corã me, & eſto pfectus, legitur fuiſſe diues.

Ad II dcdm, q̀ verba illa Domini põt tripliciter intelligi. Vno mõ myſtice, vt nõ poſſideamus, neq; aurũ, neque argentũ .i. vt pdicatores non innitãtur principaliter ſapientiæ & eloquẽtiæ tpali, vt Hier. exponit.* Alio mõ, ſicut Aug. exponit in lib. de conſenſu Euang.* vt intelligaẽ hoc Dñm non præcipiẽdo, ſed magis permittendo dixiſſe. Permiſit. n. eis ut abſq; auro & argento, & aliis ſumptibus ad prædicandum irent, accepturi ſumptus vitæ ab his q. bus prædicabunt. Vñ ſubdit. Dignus eſt. n. operarius cibo ſuo. Ita tñ q̀ ſi aliqs ppriis ſumptibus vtereẽ in pdicatione Euãgelij, ad ſupererogationẽ pertineret, ſicut Paulus de ſeipſo dicit 1. ad Cor. 9. Tertio mõ, ẽm qđ Chryſ. exponit,* ut intelligaẽ illa Dñm præcepiſſe diſcipulis, q̃tũ ad illã miſſionẽ, qua mittebanẽ ad pdicandũ Iudæis, vt p hoc excitarenẽ ad cõfidendum de virtute ipſius, q eis abſq; ſũptib. prouideret: ex quo tñ nõ obligabanẽ ipſi, vel ſucceſſores eorũ, vt abſque ppriis ſumptibus Euãgeliũ pd. carẽt. Nam & de Paulo legiẽ 2. ad Cor. 11. q̀ ab aliis eccleſiis ſtipendiũ accipiebat ad pdicãdũ Corinthiis: & ſic patet, q̀ aliquid poſſidebat ab aliis ſibi miſſum. Stultũ aũt vr̃ dicere, q̀ tot ſancti pontifices, ſicut Athanaſius, Amb. & Aug. illa præcepta tranſgreſſi fuiſſent, ſi ad ea ſeruanda ſe crederent obligari.

Ad III dcdm, q̀ oĩs pars eſt minor toto. Ille ergo cũ Deo alias partes hẽt, cuius ſtudiũ diminuiẽ circa ea q̃ ſunt Dei, dum intendit his q̃ ſunt mũdi. Sic ãt nõ dñt nec epi, nec clerici propriũ poſſidere, vt dũ curant ppria, defectũ faciant in his quæ pertinent ad cultum diuinum.

Articvlvs VII.

Vtrum epiſcopi mortaliter peccent ſi bona eccleſiaſtica quæ procurant, pauperibus non largiantur.

Ad septimvm ſic proceditur. Vr̃ q̀ epi mortaliter peccẽt, ſi bona eccl'aſtica q̃ procurãt, pauperibus non largiantur. Dicit. n. Ambr.* exponens illud Luc. 12. Hoĩs cuiuſdã diuitis uberes fructus ager attulit. Nemo proprium dicat, qđ eſt cõe, plusq̃ ſufficiat ſumptui, violenter obtentũ eſt. † Et poſtea ſubdit. Neq; minus eſt criminis habenti tollere, q̃ cũ poſſis & abundas, denegare indigentibus: ſed violenter tollere alienum, eſt peccatum mortale. [b] ergo epiſcopi mortaliter pec-

SVP. QV. CLXXXV. ART. VII.

In ar. 7. eiuſdem q. ſciendum eſt, q̀ inter bona epi propria & eccleſiaſtica, dña i tribus attenditur. Primo, in titulo: ſcdo, in vſu: tertio, in reſtõne. Nam reſpũ propriorum hẽt eps titulum dñij: reſpectu eccleſiaſticorum habet titulũ diſpenſatoris, vt patet ex authoritate Aug. i lr̃a allata, q̃ hr̃ in Decretis 12. q. 2. Differẽter quoque conuenit vtrorumq; vſus. Nã i vſu propriorum liber eſt, nec peccat, niſi ſicut laicos peccare cõtingit in vſu rerũ ſuarum. ſ. ex parte affectus inordinati, vt in lr̃a dr̃. Reſpũ autẽ eccleſiaſticorum nõ eſt liber, ſed obligatus ad creditã ſibi diſpenſationem fideliter exequendã. Et hinc oportet vt in lr̃a ſit, diſtinguendo colligere, & colligendo diſtinguere ex lr̃a, q̀ tripliciter inueniẽ eccleſiaſtica bona cõmiſſa eſſe fidei epi. Primo, ſunt bona q̃nque cõia quæ ex iure diſtincta inueniuntur in quatuor partes, prout antiquitus erant. Et tũc ſeruanda eſt regula, quæ in litera ponitur, & hr̃ ex multis capitulis Decr. 12. q. 2. & vt dr̃ in lr̃a, peccat mortaliter eps vſurpando ſibi aliquid portionum aliis debitarũ. Et multo magis peccat, ſi nõ ſolũ ex iure, ſed de facto diſtincta bona vſurpat ſibi, ut ſi præbẽdã canonici, aut portionem deputatam fabricę, aut bona hoſpitalium ſibi vſurparet. Secundo, committitur epo diſpenſanda portio ſua: & reſpectu huius dr̃ in lr̃a, q̀ in vſu non peccat, niſi ſicut reſpectu propriorum. ſ. ex parte affectus. Tertio, committitur q̃nque epo diſpenſando annuus redditus diſtinctus a præbendis clericorum, & redditus hoſpitalium, vt hodie cõiter inuenitur. Et tunc difficultates tam circa uſum, quàm circa reſtitutionem tertio loco propoſitam, inſurgunt.

¶ Nam reſpũ propriorum clarum eſt, q̀ et ſi illis abutitur, non teneẽ ad reſtõnem. Et per oppoſitum reſpectu eccleſiaſticorum tam communium, quàm diſtinctorum, ſi ſibi aliquid vſurpat, clarum eſt quòd tenetur ad reſtitutionem. De portione autem ſua, ſi abutitur, non tenetur reſtituere, ſicut nec cũ abutitur propriis: quoniam ſimile eſt iudicium de utriſque.

¶ Eſt ergo primo qõ, An eps habens redditus ſuos diſtinctos a prębendis clericorum, teneaẽ ad diſpenſandum illos in aliquas portiones, puta, vnam pro fabrica, & unam pro pauperibus: an ſuo reliquatur arbitrio diſpenſatio.

¶ Secunda, An talis infidelis diſpenſator teneatur ad reſtõnẽ. Eſt autem primi dubii rõ qa ex quo bona epi diſpenſationi cõmiſſa, ſunt diſtincta a portionib. debitis pauperibus, & fabricę, cõſequẽs vr̃, q̀ fidei epi relicta eſt diſtinctio reliquarum portionum, ac p hoc teneatur ad iſtas diſtinctiones. In oppoſitum aũt eſt, quia hmõi redditus vr̃ principaliter ordinatus ad ſuſtentationem epi. Et ſicut præbendæ clericorũ ſucceſſerunt portioni clericis debitæ, ita hoſpitalia ſucceſſerunt portioni pauperibus debitæ &c.

Secũdi vero dubii rõ eſt, quia author in lr̃a q̃ñ bona commiſſa ſidei epi ſunt indiſtincta, nihil dicit de reſtitutione: immo in quolib. 6. art. 12. dicit q̀ q̃ñ redditus principaliter ordinatur ad ſuſtentationem miniſtrorum, vt ſunt præbendæ clericorũ, non teneẽ abutens ad reſtitutionem. Conſtat autem q̀ redditus epiſcopi eſt ſicut præbenda illius. In oppoſitũ autem eſt, q̀ ſequeretur, q̀ meretrices, & conſanguinei ditati ab epis prodige cõſumentib⁹ reddit⁹ ſuos, non poſſent cogi ad reſtituẽdum eccleſiæ, quod ualde abſurdum eſt.

¶ Ad primũ harũ qõnum dicitur diſtinguendo, q̀ redditus epales aut ſũt tenues, ita q̀ non ſufficiant pro ſubſidio epi: aut ſunt mediocres, ita q̀ ſufficiunt, & parum abundant: aut ſunt abũdantes notabiliter ſupra id qđ neceſſarium eſt ad ſuſtentationem epi. Et ſi primo aut ſecundo mõ ſe habent, cum conſtet q̀ principaliter ordinãtur ad epi ſuſtentationem, idem vr̃ de redditibus iſtis iudiciũ, quod de præbendis clericorum, ita q̀ quia quod parum ſuperabundat, pro nihilo a iure computatur: iõ iura de diſtributione in tot reliquas partes, ſ. pauperum, & fabricæ, non hñt hĩc locum in iſtis: & ppea non obligantur tales epi ad hmõi diſtributionem. Si autem redditus ſunt pingues, & abundantes, ita ut in ſapientis animum cadere non poſſit, q̀ ſint epi, aſſignati pro eius ſuſtentatione, tunc tenetur eps duas quartas ad minus diſtribuere iuxta dictos canones in pauperes, & eccleſiæ fabricam, ſeu ſupellectilem &c. Et rõ eſt, quia ex hoc, q̀ clerici hñt ſeorſum ſuam portionem, non eſt ſubtracta a iure pauperibus portio illis debita ex iure: & ſimiliter non eſt fabricæ ſubtracta a iure portio illi ex iure debita, ſed bona epiſcopalia remanent affecta tali iuris diſpoſitione antiqua & ſancta, ita q̀ quemadmodum q̃ñ erant cõia eccleſiaſtica bona his quatuor. ſ. epiſcopo, clero, pauperibus, & fabricæ, commiſſa erant epiſcopo cum uinculo & debito talis diſtributionis: ita excluſo uno membro .ſ. clero a tali communitate, quia iam habens proprias prebendas

Sup illud Matth. 10. to. 9.

Li. 2. c. 30. a med. t. 4.

In Hom. ſup illud Pauli, Salutate Priſcã & Aquilã, ante med. Et hr̃ immediate poſt expoſitionẽ ep. ad Rom. to. 4.

Pone. p ro. 882

Quol. 6. ar. 12.

In ſer. 81. declinãdo ad finem, to. 3.

Eodẽ loco nũc dicto.

das loco ſuæ portionis, remanent bona epiſcopalia cōia reliquis tribus, ita ꝙ pauperibus remaneat debita quarta portio, q̃ prius eis debebat, & eccleſiæ fabricæ ſimiliter ſua quarta portio. Videtur tamen quòd in caſu neceſsitatis pauperum, poſſet portio eccleſiæ fabricæ non multum indigentis debita ꝑ pauperibus diſpenſari. Et hoc uīt Aug. ſeruaſſe, qui fabricis uacare horrebat, & principalis intentio iuris ad fabricas uiuas refertur. Nec obſtat, ſi dicatur quod iura illa ſunt per contrariam conſuetudinem abrogata, ſciente tanto tempore Romano pontifice, & nō reprehendente, quoniam non conſuetudo, ſed abuſus eſt. Et ſimiliter multa per patientiam tolerantur, quæ ſi ad iudicium deducerentur, arguerētur. Rurſus, dato quòd iura illa abrogata eſſent quo ad id quod iuris eſt poſitiui, hoc eſt, quo ad quotā portionem, puta, quartam, non tamen poſſunt abrogari quo ad id quod eſt iuris diuini, hoc eſt, quòd ſint epiſcopi patres pauperū, & tēplorum ſuorum reparatores quo ad fabricam, & ſuppellectilem. Et ꝑpea nulla ratione a fideli diſtributione pro ſubuentione utrarumque excuſantur, dato quòd excuſent̃ a quota. Quod & ſuſtineri poſſe uidetur, & crediderim ego eſſe uerum: quia iura illa ad ſtatum antiquum eccleſiæ, in qua uiuebant clerici in communi, directe reſpiciunt. Et per hęc reſponſio ad obiecta patet.

In hoc loco Eſai. 3. co. 5.

Vīt 1. q. 2. c. Clericos & 16. q. 1. c. quoniā.

Concl. 10

¶ Ad ſecundam qōnē dr̃, ꝙ redditus decimæ &c. epiſcopalia bona, dupliciter poſſunt iudicari uel ut propria, uel ut communia. Si iudicantur quaſi propria ut præbendę clericorum, ſic quantumcumque pinguia ſint, non tenetur ad reſtitutionem epiſcopus qualitercumque illa conſumens, & conſequenter nec illi quibus prodige data ſunt. Sicut homo

Ep. 50. inter mediū & fi. co. 2.

cāt, ſi ea quæ eis ſuperſunt, pauperibus non largiuntur.

¶2 Præt. Super illud Iſa. 3. Rapina pauperū in domo vrā, dicit gl.* Hier. ꝙ bona eccl'aſtica sūt [b] pauperū: ſed quicūq́; id qđ eſt alterius, ſibi reſeruat, aut aliis dat, peccat mortaliter, & tenet̃ ad reſtōnē. ergo ſi epi bona eccl'aſtica, q̃ eis ſuperfluūt, [h] ſibi retineāt, vel conſanguineis, vel amicis largiantur, vr̃ ꝙ teneantur ad reſtitutionem.

¶3 Præ. Multo magis aliqs pōt de rebus eccl'æ ea q̃ ſibi ſunt neceſſaria, accipere, q̃ ſupflua cōgregare: ſed Hier. dicit in epiſt. ad Damaſum Papā.* Clericos illos conuenit ſtipendiis eccl'æ ſuſtentari, quibus parentum & propinquorū bona nulli ſuffragant̃. Qui aūt bonis parentū, & opibus ꝑpriis ſuſtētari pñt, ſi qđ pauperū eſt [h] accipiunt, ſacrilegiū committūt & incurrūt. Vñ & Apoſt. dicit 1. ad Ti. 5. Si qs fidelis hēt viduas, ſubminiſtret illis, & non grauetur eccl'a, vt his q̃ vere viduæ ſunt ſufficiat. ergo multo magis epi mortaliter peccant, ſi ea q̃ eis ſuperfluunt de bonis eccleſiaſticis, pauperib. nō largiantur.

SED CONTRA eſt, ꝙ plures epi ea quæ ſuperſunt, non largiuntur pauperibus, ſed expendere videtur [h] laudabiliter ad redditus eccleſiæ ampliandos.

RESP. Dcđm, ꝙ alr eſt dcđm de propriis bonis, q̃ epi poſſidere poſſunt, & de bonis eccl'aſticis: nam propriorum bonorum dñium hñt. Vnde [m] ex ipſa rerum cōdōne non obligantur, vt eas aliis conferant: ſed pñt eas vel ſibi retinere, vel ēt aliis pro libito elargiri. Poſsūt tñ in earū diſpenſatione peccare vel ꝑp inordinationem affectus, per quam contingit, vel ꝙ ſibi plura cōferant q̃ oporteat: vel aliis ēt non ſubueniāt, ſm ꝙ requirit debitum charitatis. Non tamen tenent̃ ad reſtōnē, * quia hmōi res ſunt eorū dominio deputatæ, ſed eccl'aſticorum bonorum ſunt diſpenſatores, vel procuratores. Dicit eñ Aug. ad Boniſacium.* Si priuatū poſſidemus quod nobis ſufficiat, non illa bona nr̃a ſunt,

F ſed illorum quorum procurationem gerimus, non proprietatē nobis vſurpatione dānabili uendicemus. Ad diſpenſatorem aūt requirit̃ bona fides, ſm illud 1. ad Cor. 4. Hic iā q̃rit̃ inter diſpenſatores, ut fidelis qs inueniatur. Sunt aūt bona eccleſiaſtica nō ſolum in uſus pauperum, ſed ēt ad cultum diuinū & neceſſitates miniſtrorum expendenda. Vnde dr̃ 12. G q.* 2. De redditibus eccl'æ, vel oblatione fidelium, ſola epo ex his vna portio mittitur, duę eccleſiaſticis fabricis, & erogationi pauperum profuturæ a preſbytero ſub periculo ſui ordinis miniſtrentur, vltima clericis pro ſingulorum meritis diuidatur. [p] Si ergo diſtincta ſint bona q̃ debent in uſum epi cedere, ab his q̃ ſunt pauperibus, H & miniſtris, & cultui eccleſiæ eroganda, & aliqđ ſibi retinuerit eps de his q̃ ſunt pauperibus eroganda, vel ēt in uſū miniſtrorū, aut in cultū diuinum expēdēda, nō eſt dubiū ꝙ cōtra fidē diſpēſatiōis agit, & mortaliter peccat, & ad reſtōnē tenetur. [q] De his aūt q̃ ſunt ſpāliter ſuo vſui deputata, vr̃ eſſe eadē rō q̃ eſt de propriis bonis, vt. ſ. ꝑp immoderatū affectū et uſū I peccet qdē, ſi immoderata ſibi retineat, & aliis nō ſubueniat, ſicut reqrit debitū charitatis. [r] Si uero nō sūt ꝑdicta bona diſtincta, eorum diſtributio fidei eius cōmittit̃: & ſi q. d ē i modico deficiat, vel ſupabundet, pōt hoc fieri abſq. bone fidei detrimēto: [t] qa nō pōt hō i talib. pūctualiter accipe illud qđ fieri oportet. [u] Si uero ſit mult' exceſſus, nō pt latere, uñ vr̃ bone K fidei repugnare, & iō non eſt abſq; pctō mortali. [x] Dr̃. n. Matt. 24. ꝙ ſi dixerit malus ſeruus in corde ſuo, Moram facit dominus meus uenire, quod ptinet ad diuini iudicij contēptū: & ceperit pcutere cōſeruos ſuos, qđ pertinet ad ſupbiā: manducet āt & bibat cū ebrioſis, qđ ptinet ad luxuriam, ueniet dñs ſerui illius in die qua non ſperat, & diuidet eū. ſ. a ſocietate bonorum, & partē eius ponet cum hypocritis, ſ. in inferno.

ualde diues & abundans ſupra ſtatū ſuū, ſi non dat ſuperflua quæ ex neceſſitate ꝑcepti tenetur pie exponere, ſed prodige conſumit, non tenetur ad reſtōnem. Si aūt iudicantur vt cōia epo, pauperibus, & eccleſiaſtico cultui, ſic epūs diſſipans id quod debetur pauperibus, & eccleſiaſtico cultui, tenetur ad reſtitutionem: ſicut diſtributor communis boni in ciuitate, tenetur ad reſtituendum illis, quibus nō dat ſibi debita bona. Differentia igitur quo ad reſtitutionis vinculum, ex natura proprij, vel communis boni pendet. Natura ſiquidem proprij boni a reſtitutionis vinculo præſeruat non diſpenſantem ſuperflua, vt tenetur diſpenſare. Natura autem cōis boni reſtitutionis uinculo ſtringit non diſtribuentem commune bonum quibus debet. Et propterea ſubtiliter perſpiciendum eſt, ſi redditus epiſcopus ſe habent ad ipſum quaſi proprium bonum, vel vt commune, & vt dictum ē, ſi redditus epiſcopi tantus eſt, ut rationabiliter appareat, ꝙ quaſi pro ſua præbenda ſit ſuæ commoditati reddita, tunc quaſi propria bona cenſenda videntur, & conſequenter non teneretur epiſcopus diſpenſator ad reſtitutionem: & eadem ratione nec meretrices, nec alij quibus donarentur reſtituere tenerentur eccleſiæ de neceſſitate præcepti. Si autem redditus epiſcopi tantus eſt, vt rationabiliter appareat, quòd non quaſi præbenda ſibi reſpondeat, ſed quia pater eſt pauperum, igitur tanta bona ſuæ ſunt fidei commiſſa vt diſtribuenda, tunc vt communia bona cenſenda uidentur: ita quòd epiſcopus talis male diſpenſans & illi ad quos hæc perueniunt, tenentur ad reſtitutionem omnium illorum quæ pauperibus, uel eccleſiæ debentur. Rationabile autem uidetur, quòd ſi abundantes

12. q. 2. c. de redditibus eccleſiæ.

Concl. 9

Concl. 5

Concl. 1

Concl. prima pars.

abundantes

AD PRIMVM ergo dcđm, ꝙ uerbũ illud Ambroſij nõ ſolũ eſt referẽdũ ad diſpẽſationẽ rerũ eccľaſticarũ, ſed quorũcũque bonorũ, q̃bus tenẽt aliq̃s debito charitatis ꝓuidere neceſſitatẽ patientib. Nõ aũt põt determinari, q̃n ſit iſta neceſſitas, q̃ pctm̃ mortale obliget, ſicut nec cætera particularia, q̃ in humanis actib. cõſiderantͬ. Horum.n.determinatio relinquitur humanæ prudentiæ.

AD II dcđm, ꝙ bona eccľarũ non ſunt ſolũ expendenda in uſus pauperũ, ſed ẽt in alios vſus, ut dictũ eſt. † Et iõ ſi de eo qđ uſui epĩ, uel alicuius clerici eſt deputatũ, uelit aliquis ſibi ſubtrahere, & conſanguineis, uel aliis dare, non peccat, dummõ illud faciat moderatè, i.ut non indigeant, non aũt ditiores inde fiãt. Vñ Amb. dicit in li. de offi.* Hæc eſt approbãda libertas, ut proximos ſeminis tui ne deſpicias, ſi egere cognoſcas, non tñ ut illos ditiores fieri uelis ex eo, ꝙ tu potes conferre inopibus.

AD III dicẽdũ, ꝙ nõ oĩa bona eccleſiarũ ſunt pauperibus largiẽda, niſi fortè ĩ articulo neceſſitatis, in quo ẽt ꝓ redẽptione captiuorũ, & alijs neceſſitatib. pauperũ, uaſa cultui diuino dicata diſtrahunt, ut Amb.* dicit. Et ĩ tali neceſſitate peccaret cleric⁹, ſi uellet rebus eccľię viuere, dũmõ hřẽt patrimonialia bona, de quibus uiuere poſſit.

AD IIII dcđm, ꝙ bona eccleſiarũ uiſib. pauperũ deſeruire dẽnt. Et iõ ſi q̃s neceſſitate nõ imminente prouidendi pauperibus, de his q̃ ſuperfluũt ex ꝓuentib. eccleſiæ, poſſeſſiones emat, uel in theſauro reponat ĩ futurũ utilitati eccľiæ & neceſſitat. b. pauperũ, laudabiliter facit. Si uerò neceſſitas immineat pauperib. erogãdi, ſuperflua cura eſt & inordinata, vt aliq̃s in futurũ conſeruat: qđ Dñs prohibet Matth. 6. dicens, Nolite ſoliciti eſſe in craſtinũ.

ARTICVLVS VIII.

Vtrum religioſi qui promouentur in epiſcopos, teneantur ad obſeruantias regulares.

AD OCTAVVM ſic ꝓcedit. Vr̃ ꝙ religioſi, q promouẽtur in epõs, non teneanĩ ad obſeruantias regulares. Dr̃. n. 18. q.* prima, ꝙ monachũ canonica electio à iugo[b] regulæ monaſticæ profeſſionis abſoluit, & ſacra ordinatio de monacho epm̃ facit: ſed obſeruãtię regulares pertinẽt ad iugũ regulę. ergo religioſi, qui in epiſcopos aſſumuntur, non tenentur ad obſeruantias regulares.

¶ 2 Præ. ille q ab inferiori ad ſuperiorẽ gradũ aſcendit, non vr̃ teneri ad ea[b] quæ ſunt inferio

dantes redditus ex eccleſiaſticis decimis, aut poſſeſſionibus, & hmõi conſtant, cõmiſſi ſint epis vt patribus pauperũ. Et de decimis quidẽ probatum eſt ſuperius, ꝙ iniqua eſſet lex decimarum in nouo teſtõ, ſi ultra honorabile ſtipendium miniſtrorũ Dei habentis vniuerſale dñium, tanta rerum affluentia vni deputaretur cum damno totius populi, niſi vt patri pauperũ. Poſſeſſiones aũt legatæ, aut donatæ eccleſiæ cathedrali in tanta abũdantia, proculdubio credendum eſt ꝙ ut patri pauperum epo creditę ſint. Iõ. n. epis datæ ſunt, q̃a occulta fide perſpiciebat eos eſſe patres pauperũ: & hæc vr̃ fuiſſe rõ tãti argumenti. Si uerò redditus magni debent epo ex tpali dñio: quia ſ. epus in eo q. epus eſt dñs in tpalibus alicuius ciuitatis & oppidorũ, & ex dñii tpalis redditibus diues eſt, alia vr̃ rõ: q̃a oportet ꝙ nõ ſolum ut epus, ſed vt dñs expendat, tenendo exercitum pro defenſione patriæ, & habẽdo theſaurum, ne impugnet patria, ita ꝙ ut in: dexter oculus ad cõe bonum patrię ſibi debitæ, reſpicere debet:* ſiniſter aũt ad pauperes, q̃n tpale dñium datum eſt eccleſiæ principaliter ad eccleſiæ honorem ſimul & authoritatẽ, & poſt honorẽ Dei,* ꝓp bonum cõe ipſius dñii, ſicut datũ erat dño ſęculari, & ſecundario* vt exinde eleemoſynę fiant pauperibus. Quocirca tales epiſcopi in illis ſolis caſibus tenentur, in quibus dñi ſęculares tenerentur ad reſtitutionem.

In cor. ar.

Li. 1. c. 30. parum ante med. to. 1. Et habetur in Decreto di. 86. c. eſt probanda.

Lib. 2. de off. ca. 28. tom. 1. Et habeť 12. q. 1. ca. Aurum.

¶ Ad obiecta ergo in oppoſitũ dr̃, ꝙ locus ab authoritate negatiue infirmus eſt. Et fortè iõ author tacuit de reſtitutione, q̃a non eſt vna & eadẽ ſp ratio, q̃n bona ſunt indiſtincta, q̃a q̃nq; ſe habent vt ꝓpria, & q̃nq; ut cõia ut patet ex dictis. Ad id uerò ꝙ in quolibetis dr̃, rñdetur ꝙ intelligitur q̃n redditus epĩ ſe habent ad ipſum ut præbenda ẽt pinguis, non autem quando tam notabilis eſt exceſſus, ut non cadat in animo ſapientis ꝙ non pro honorabili ſtatu epiſcopi ſint datę diuitię tantę. Ad id uerò quod de exactione a meretricibus &c. obiicitur, pateť reſponſio ex dictis.

¶ In eodem ar. 7. in rñſione ad primum, dubium occurrit circa illud, Non poteſt determinari q̃n ſit iſta neceſſitas, quę obliget ad mortale pctm̃: quia conſtat ex ſuperius in q. 32. dictis, ꝙ iſta neceſſitas eſt determinata, ſ. q̃n eſt extrema. Si ergo neceſſitas extrema eſt, quę obligat ad peccatum mortale, quomodo nunc dicitur, ꝙ non poteſt determinari quando eſt iſta neceſſitas?

¶ Ad hoc dr̃ dupliciter. Primò, ꝙ verba literę iſtius intelligẽda ſunt de neceſſitate extrema in particularibus. Vñ ſubdit. Sicut nec cętera particularia, quę in humanis actibus conſiderantur. Superius aũt neceſſitas determinata eſt in cõi, ꝙ eſt extrema. Secundo dr̃, & magis ad mentẽ authoritatis Ambroſii, ꝙ verba literæ iſtius intelliguntur in caſu, quo quis habet de ſuperfluo naturę & perſonę, hoc eſt, ſtatus. Vñ illud, Cum poſſis & abundas, in quo caſu, vt patet ex ſupradictis, tenetur ex charitatis debito indigentibus illud erogare. Sed quanta tunc indigentia alicuius occurrere debeat, vt obliget habentem ſuperfluum ad dandum iſti, non ſubeſt ſcientificę determinationi, ſed relinquitur prudentię, ad quam ſingularium iudicium ſpectat.

¶ In rñſione ad ſm̃ eiuſdem articuli, nota alterã conditionem appoſitã reſpectu conſanguineorum, vel aliorum, ſ. moderamen: & exponitur penes quid attenditur hmõi moderatio, ſ. penes excluſionẽ indigentię, & non penes appoſitionem diuitiarũ. Da ergo epe conſanguineis, vt nõ indigeãt, nõ ut diuites fiãt. Dixi alterã cõdõnem, q̃a altera iã dicta erat, ſ. ꝙ non det de debitis aliis, ſed de deputatis uſui epi. Nam de debitis eccleſię, aut pauperibus non põt niſi ſicut vni alteri pauperi diſtribuendo dare, ſed de ſuo deputatis vſui põt ꝓ ſuolibito dare.

¶ In rñſione ad tertium, vide ꝙ cleric⁹, ſeu epſ quãtumcumque habeat patrimonialia, poteſt de eccleſiaſtica præbenda viuere, niſi in articulo neceſſitatis &c. In quo tñ ẽt ſi peccaret viuendo de ſua prębenda, non tenet tñ ad reſtitutionem: q̃a pctm̃ cõſiſteret ĩ abuſu, quo non ſubueniret aliis, q̃n ſubueniẽdũ eſt. Libertas autẽ à reſtitutione cõſurgeret ex eo, ꝙ prębenda ſe habet ut ꝓprium clerici, vel epi bonum.

Perr.° 883

*Sup. q. 88. ar. 11. ad 4. Et 4. di. 38. q. 1. art. 4. q. 1. ad 5. * 18. q. 1. c. ſtatutum.*

¶ In rñſione ad quartum uidete, qui augendis eccleſiarum prouentibus iam laudabiliter creditis vos uacare, tabeſcent. bus pauperibus, & tunc non areſcent.* q̃m peccatis iuxta authoris ſniam, tot pauperes puellas nobiles, tot pauperes ciues, pupillos, orphanos, uiduaſq; poſt habendo.

SVP. QV. CLXXXV. ARTIC. VIII.

In art. 8. eiuſdem q. dubia duo occurrunt de epiſcopis religioſis. Alterum, de quibuſdam regularibus actibus in ſpeciali: alterũ modo uinculi. Eſt igitur primo dubium, An religioſus factus epiſcopus teneatur ad habendum ſocium ſui ordinis, & bibendum cum duabus manibus, & ſimilibus. Et eſt ratio dubii, quia hæc impediunt officium pontificale: & propterea videntur ad hoc teneri. In oppoſitum autem eſt, quia hæc diſſonare uidentur ab epiſcopali dignitate.

¶ Dubium deinde eſt, An ſubdatur uinculo pręcepti, uel cenſuræ eccleſiaſticę in inſtitutis regulæ poſito. V. g. Si in regula ieiunium feriæ ſextæ ſtatuitur ſub præcepti, aut cenſurę eccleſiaſticæ uinculo, an factus epiſcopus ſubiectus ſit uinculo pręcepti, uel cenſuræ illius, ita ꝙ ſi transgrediatur, peccet mortaliter, vel ſit excõmunicatus. Et eſt ratio dubii, quia hinc apparet ꝙ ſubdatur huiuſmodi uinculis, quia ex quo ſubdiť ſtatuto, ſubditur etiam uinculo ſtatuti. Eiuſdem ſiquidem rationis eſt, ꝙ aliquis ſubdať ſtatuto, & uinculo ſtatuti. In oppoſitum autem eſt & q̃a non ſubdiť pęnis in ſtatuto appoſitis, puta, grauis, uel grauioris culpę, & ſimilium: & quia huiuſmodi uincula derogare uidentur epiſcopali dignitati ac perfectioni &c.

¶ Ad

ris gradus, ſicut ſ. dictũ eſt,* ꝙ religioſus nõ teneẽ ad obſeruãda vota q̃ in ſæculo fecit: ſed religioſus q aſſumiẽ ad ẽpatum, aſcẽdit ad aliqd maius, vt ſ. habitũ eſt.* ergo vr̃ ꝙ nõ obligeẽ ẽpus ad ea quæ tenebatur obſeruare in ſtatu religionis.

¶3 Præt. Maxime religioſi obligari vñr ad obedientiam, & ad hoc ꝙ abſq; ꝓprio uiuãt: ſed religioſi q aſſumunẽ ad ẽpatũ, nõ tenenẽ[h] obedire prælatis ſuarũ religionũ, qa ſunt eis ſuperiores:[h] nec ẽt vñr teneri ad paupertatẽ, qa ſicut in Decreto ſ.* inducto dr̃, Quẽ ſacra ordinatio de monacho ẽpum facit uelut legitimus hæres, paternam ſibi hr̃ditatẽ iure uendicãdi poteſtatẽ habeat. Interdũ ẽt concedit eis teſtamenta conficere. ergo multo minus tenentur ad alias obſeruantias regulares.

Sed contra eſt, qđ dr̃ in Decretis 16.* q.1. de monachis diu morãtib. in monaſterijs. Si poſtea ad clericatus ordines ꝑuenerint, ſtatuimus nõ debere eos à priori ꝓpoſito diſcedere.

Resp. Dcd̃m, ꝙ ſicut ſ. dictũ eſt,* ſtatus religionis ad perfectionẽ ꝑtinet, quaſi quædã via in perfectionẽ tendẽdi. Status aũt ẽpalis ad ꝑfectionẽ pertinet, tãquã quoddã ꝑfectionis magiſteriũ. Vñ ſtatus religionis cõparaẽ ad ſtatũ ẽpalẽ, ſicut diſciplina ad magiſterium, & diſpoſitio ad perfectionẽ. Diſpoſitio aũt non tollitur perfectione adueniente, niſi forte quantũ ad id, in quo perfectioni repugnat. Quantum aũt ad id qđ perfectioni congruit, magis cõfirmatur: ſicut diſcipulo, cum ad magiſteriũ peruenerit, non cõgruit ꝙ ſit auditor, congruit tñ ſibi ꝙ legat,[i] & meditetur ẽt magis q̃ ante. Sic ergo dicẽdũ eſt, ꝙ[m] ſi qua ſunt in regularib. obſeruãtiis q̃ non ſunt impediãt pontificale officiũ, ſed magis ualeant ad ꝑfectionis cuſtodiã, ſicut eſt cõtinentia, paupertas, & alia hmõi, ad hæc remanet religioſus, ẽt factus ẽpus,
G obligatus, & per ꝓñs ad portãdũ habitũ ſuæ religionis,[o] qui eſt obligationis ſignũ.[p] Si qua verò ſunt in obſeruantiis regularibus, q̃ officio pontificali repugnant, ſicut eſt ſolitudo, ſilẽtiũ, & aliquæ abſtinẽtiæ, vel vigiliæ graues, ex qbus impotẽs corpore redderet ad exequendũ pontificale officiũ, ad hmõi obſeruanda nõ teneẽ.[q] In aliis
H tñ [r] põt diſpẽſatione vti, ſm ꝙ requirit neceſſitas perſonę, vel officii, uel conditio hoĩm cum quibus uiuit per modum, quo etiam prælati religionum in talibus ſecum diſpenſant.[s]

Ad primum ergo dcd̃m, ꝙ ille q fit de monacho ẽpus abſoluiẽ à iugo monaſticæ ꝓfeſſionis, nõ quantũ ad oĩa: ſed quantũ ad illa, quæ officio põtificali repugnant, ut dictũ eſt.*

I Ad II dcd̃m, ꝙ uota ſæcularis uitæ ſe habent ad uota religionis ſicut particulare ad uniuerſale, vt ſ. habitũ eſt.* Sed uota religionis ſe habent ad pontificalem dignitatẽ, ſicut diſpoſitio ad perfectionem. Particulare autem ſuperfluit habito vniuerſali, ſed diſpoſitio adhuc neceſſaria eſt perfectione obtenta.

Ad III dcd̃m, ꝙ hoc eſt ꝑ
K accidens, ꝙ ẽpi religioſi obedire prælatis ſuarũ religionũ nõ tenentur: qa ſ. ſubditi eſſe defierunt, ſicut & ipſi prælati religionũ: manet tñ adhuc obligatio voti uirtualiter, ita. ſ. ꝙ ſi

¶Ad euidentiã horũ ſciendum eſt, ꝙ diſtinctio tri membris regularitũ obſeruantiarũ in litera poſita, ſ. ꝙ quædã ſunt promouentes, ſeu cuſtodientes perfectionẽ pontificiã, quædã impedientes, quædam neutræ, ſic accipienda eſt, ꝙ aliquæ manifeſtẽ vtilitatem afferunt perfectioni pontificali, ut caſtitas, paupertas, abſtinẽtia, ieiunia, moderata abdicatio lineorũ, & hmõi. (Q. 88. art. 12. ad 1.) Quædã manifeſte impediunt officiũ pontificale, vt ſilẽtiũ ſolitudo, & uniuerſaliter quæcũq; in cõpoſſibilia ſunt cũ pontificali officio, dignitate, & authoritate. (Q. 184. ar. 7.) Nec ſolũ hæc, ſed q̃cũq; cõiter diſſonẽt a põtificali dignitate & appellatione impedientiũ intelligunẽ. Quędã verò nõ cõiter, ſed i caſu aliquo inueniunẽ diſſona ratione vel loci, vel officii, vel ſocietatis &c. & ab impedientibus qdẽ, & cõiter diſſoluiẽ ipſo iure. (Arg. 1. huius artic.) Et quia de horũ numero eſt obligatio ad habendũ ſocium collateralẽ, iõ non teneẽ ad ſocium habendum ſecum ex ſuo ordine. Derogaret .n. ẽpali dignitati fratrem illi appropinquare vt ſocium, & derogat ſocietatis rõi, ꝙ ſequaẽ vt famulus. (16. q. 1. c. de monachi.) Societas .n. eſt relatio æquiparãtiæ. Accedit ad hæc ꝙ ẽpus ſicut ad aliã eccleſiam, & ad aliud offĩm eccleſiaſticũ perſoluendũ trãſfertur: ita ad alterius gñis ſocietatẽ ipſo facto trãſlatus intelligitur, ac ꝑ hoc abſolut⁹ à priori ſocietate. (Q. præc. ar. 7.) Nõ .n. duplici ſocietate grauari dẽt, ſicut nec duplici grauatur officio. Et qm̃ quęcumq; ad ſocialis uitę vniformitatẽ, aut depreſſionem actuũ, ſeu geſtuum in ꝑſonis religionis ſpectãt, diſſonare vñr ab ẽpali cõuerſatione, ſeu dignitate, ſeu authoritate, vel libertate: ideo ad nullũ taliũ remanet obligatus. Et de eorũ numero vñr hmõi obſeruãtiæ, ſ. bibere ſedẽdo, aut cum duabus manibus, & ſimilia. Sicut .n. religioſus factus ẽpus reuiuiſcit quodãmodo ad uitã ciuilem, dum à iugo monaſticę regulę abſolutus adire põt hr̃ditatem, ut patet 18. q. prima capit. Statutum: ita a depreſſione actuum ſpectantium ad priorem ſtatum abſolutus vr, vt abſolutio à iugo monaſticę regulę dicta in canone, non ſit quaſi fruſtra dicta, ſed aliquid operaẽ vltra executionem ab incompoſſibilibus, ad q̃ oĩno conſtabat, vtpote incompoſſibilia, ẽpum non teneri. Ab impedientibus vero in caſu nõ abſolui vr ẽpus ipſo iure, ſed in caſu tñ, ſi qua ſunt talia. Vñr namq; hæc eſſe illa, de qbus in litera dr̃, ꝙ poſſunt ẽpi ſecum

F diſpenſare ſicut prælati religionum: & hęc ſunt abſtinentia a carnibus, & ieiunia, & hmõi, ad quæ conſtat Ẽpum remanere obligatum, vtpote fouentia ꝑfectionem uitę. Et iõ religioſus cui lĩm regularia inſtituta inhibeẽ eſus carniũ, factus ẽpus, non põt feria ſexta in die Natalis Dñi veſci carnib⁹, ſed peccat mortaliter hoc faciendo: qa bñficium canonis cõcedentis eſum carniũ in natali Dñi, nõ cõprehendit ipſum, qa excipit eos qui regulari obſeruãtia nõ ſunt aſtricti ad abſtinentiam a carnibus. (Conclu.) ¶Ad ſm̃ vero dubiũ dr̃, ſaluo meliori iudicio, ꝙ vincula pręceptorũ, & cenſurarum vñr inter diſſona cõputãda, ita ꝙ ipſi act⁹ q pręcipiunẽ, aut ſub cenſuris poſiti ſunt, licet nõ diſonant, ſed conſonent ẽpali perfectioni ac dignitati &c. vt ieiunare feria ſexta, & in aduentu, & hmõi: uinculum tñ præcepti, aut cenſuræ ſuperadditum, ab ẽpali ſtatu diſſonat. (Concl. p.) Et ratio eſt, quia ẽpalis ſtatus ſe habet ad ſtatũ religioſum, vt in litera dr̃, ſicut magiſtri ſtatus ad ſtatum diſcipuli. (Concl. ſ.) Conſtat aũt ꝙ frequentia ſtudii ad meditãdũ, & lectioni vacãdum ita conuenit diſcipulo, ꝙ non minus conuenit magiſtro. Sed quo ad hmõi aſſiduitatẽ ad meditãdum & legendum ſub pręceptis, aut pęnis, ſi aliquis aſtringaẽ, ſtatui diſcipulorum conuenit, non ſtatui magiſtrorũ. (In cor. ar.) Et ideo ſicut religioſus fact⁹ ẽpus, abſolutus eſt a uinculo p̃ceptorum religionis, q ſunt quaſi pędagogi religioſorũ in diſciplina perfectionis: ita ſunt abſoluti a uinculo p̃ceptorũ, & cenſurarum regulę, & ſtatutorũ: qm̃ regula eſt tanq̃ platus inanimat⁹, ſicut econtra prælatus eſt ſicut lex aĩata. (Q. 88. art. 12. ad 1.) Secus aũt eſt de uinculo votorum caſtitatis &c. qm̃ illa non ex ſuperioris regulę, aut hoĩs uinculo, ſed ex propria promiſſione Deo facta uim ſuam retinent. ¶Ad obiectorum ergo primum dicitur, ꝙ mutatio ſtatus efficit, vt non ſit reſpectu huius tranſeuntis de ſtatu in ſtatum eadem ratio de ſubiectione ad ſtatutum, & ad uinculum ſtatuti.

¶Et hęc ratio patet: qa quãtum ad vinculum ſuſpenſionis, conſtat ex iure cõi, ꝙ ẽpus non ſubiacet vinculo ſuſpenſionis, niſi de ẽpo fiat mentio. Mutatio ergo ſtat⁹ efficit, ꝙ reſpectu hmõi ñ eſt ead. rõ de ſubiectione ad ſtatutũ, & ad uinculum ſuperadditũ a ſtatuto. Quocirca ſicut de ſuſpẽſionis uinculo ex iure ſcripto habem⁹ caſum deciſum: ita de aliis uinculis ex iure naturalis

lis rationis, vñ ſimili mō caſus decidēdus ꝑꝑ rationē allatam.

¶Ad alterum ob. dicitur dr̄, ꝙ ratio nō valet: quia vincula ſunt duplicia, quędā ferentia ſecū executionē, vt ſunt vincula pręceptorum, & cenſurarum: quędā vero nō niſi mediante iudice habētia executionē, ut ſunt uincula ad alias pęnas ligantia. (18.q.1.ca. Statutum in fine.) Et ad hæc conſtat clariſſime epm̄ nō obligari, quia non ſubiacet amplius prælatis religionum, per quos exequēdę ſunt hmōi pęnæ: & ſi aliqua etiā vincula ad tales pœnas eſſent deferentia ſecū executionē, non ꝓpea ligarent epiſcopū: quia concernūt, uel ſupponunt ſocialem conuictū, a quo abſolutum conſtat eſſe epm̄, ac per hoc ab oībus ſpectantibus & conſequentibus ad illum. Et forte uincula oīum præceptorū & cenſurarum in regula & ſtatutis religioſorum interpretanda ſunt, ſuppoſito cōſortio perſonarū, a quo epus eſt exemptus, ut patet. Nec maiorem habeo certitudinem quàm dixerim.

SVP. Q. CLXXXVI.
ARTIC. I.

IN ar. 1. q. 186. duplicitér dubiū occurrit circa rōnem & concluſionem principalem. Primū eſt, qa concluſio principalis ē, Religio pfectionis ſtatū noiat. Rō aūt literæ nihil aliud probat, niſi ꝙ religio eſt antonomaſice nomē pfectionis: & nō probat ꝙ ſit nomen ſtatus, ut clare patet i litera. Scd̄m eſt, qa nec ēt ꝓbat i litera, ꝙ religio ſit nomen pfectionis, ſed uariātur termini. Nā aliud eſt coniunctio ad Deū p holocauſtū ſui, qđ facit uirtus religionis: & aliud eſt cōiunctio ad Deū p amorem, quem facit charitas. Et ex ſupradictis conſtat, ꝙ pfectio in hac ſcđa non in prima cōiunctione cōſiſtit. Ecce in hac litera, aſſumpto ꝙ prima cōiunctio cōuenit antonomaſice religioſis, ſubſumit ſcđa cōiunctio. Et ſic concludit ex quatuor terminis,

A eis legitime aliquis ꝓficiatur, obedire tenentur, inquantum tenentur obedire ſtatutis regule per modum prædictum, & ſuis ſuperioribus, ſi quos hn̄t. Propriū aūt nullo mō habere poſſunt. Non.n. paternā hr̄ditatē vēditāt quaſi propriā, ſed quaſi eccleſiæ debitā. Vñ ibidē *ſubdit, ꝙ poſtq̄ epus ordinat ad altare, ad qđ ſanctificat, qđ B acquirere potuit, reſtituat. Teſtamentū aūt nullo mō facere pōt, qa ſola ei diſpēſatio cōmittitur rerū eccľaſticarū, q̄ morte finit, ex qua incipit teſtm̄ valere, vt Apoſtolus dicit ad Hebr. 9. Si tñ ex cōceſſione Papæ teſtamentū faciat, nō itelligitur ex ꝓprio facere teſtm̄, ſed apoſtolica authoritate intelligitur eſſe ampliata ptās ſuæ diſpenſationis, vt eius diſpenſatio C poſſit valere poſt mortem.

QVÆST. CLXXXVI.

De his quæ pertinent ad ſtatum religionis, in decem articulos diuiſa.

DEINDE cōſiderandū eſt de his, q̄ ptinēt ad ſtatū religionis. Circa quod occurrit quadruplex conſideratio. Quarū prima eſt de his, in quibus principalr̄ cōſiſtit religionis ſtat'. Scđa, de his q̄ religioſis licite cōuenire poſſunt. Tertia, de diſtinctione religionū. Quarta, de religionis igreſſu. Circa primū quæruntur decē.

¶Primò, Vtrum religioſorum ſtatus ſit perfectus.

¶Secundò, Vtrum religioſi teneantur ad omnia conſilia.

¶Tertiò, Vtrū paupertas volūtaria reqratur ad religionē.

¶Quartò, Vtrum requiratur continentia.

¶Quintò, Vtrum requiratur obedientia.

¶Sextò, Vtrum requiratur ꝙ hæc cadant ſub voto.

¶Septimò, De ſufficiētia horū votorum.

¶Octauò, De cōparatione eorum ad inuicem.

¶Nonò, Vtrum religioſus ſp mortaliter peccet, qñ tranſgreditur ſtaturū ſuę regulæ.

¶Decimò, Vtrū cæteris parib. in eodem genere peccati plus peccet religioſus, quā ſecularis.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum religio importet ſtatum perfectionis

AD PRIMVM. ſic proceditur Vr̄ ꝙ religio nō importet ſtatū pfectionis. Illud n.[b] qđ eſt de neceſſitate ſalutis, nō vr̄ ad ſtatū pfectionis ptinere: ſed religio eſt de neceſſitate ſalutis, qa per eā vni vero Deo religamur, ſicut Aug. * dicit in li. de uera religione. Vel religio dr̄ ex eo ꝙ Deū reeligim', quē amiſeramus negligētes, vt Auguſt. dicit in 10. de ciu. Dei. ergo vr̄ ꝙ religio non nominet perfectionis ſtatum.

¶2 Pręt. Religio ſm̄ Tulliū eſt, q̄ nāę diuinę cultū & cęremoniā affert: ſed afferre Deo cultū et cęremoniā magis vr̄ ptinere ad myſteria ſacrorū ordinū, q̄ ad diuerſitatem ſtatuū vt ex ſupradictis patet. ergo vr̄ ꝙ religio nō noiet pfectionis ſtatū.

¶3 Pręt. Status perfectionis diuiditur cōtra ſtatū icipiētiū, & ꝓficientiū: ſed ēt in religione ſunt aliq incipiētes, & aliqui proficientes. ergo religio non nominat [b] pfectionis ſtatum.

¶4 Pręt. Religio vr̄ eſſe pęnitētię locus. dr̄. n. in Decretis 7. * D q. 1. Pręcipit ſancta ſynodus, vt quicūq: de pontificali dignitate ad monachorū vitā, & pęnitentiæ deſcenderit locū, nūquā ad pontificatū reſurgat: ſed [b] locus pęnitētię opponit ſtatui pfectionis. Vñ Dionyſ. i 6. * c. Eccl. Hierarch. ę ponit pęnitētes in infimo loco. ſ. inter purgandos. ergo uidetur ꝙ religio nō ſit ſtatus perfectionis.

SED CONTRA eſt, ꝙ in col E lationib. patrum dicit * Abbas Moyſes, de religioſis loquēs. Ieiuniorū inediā, vigilias, labores corporis, nuditatem, lectionē, cęteraſq; virtutes dēre nos ſuſcipere nouerimus, vt ad perfectionē charitatis iſtis gradib' poſſimus aſcēdere: ſed ea q̄ ad humanos actus ptinent, ab intētione finis ſpeciē & nomē recipiūt. ergo religioſi ptinēt ad ſtatū pfectionis. Dion. ēt 6. c. * Eccle. Hierarchiæ dicit eos qui nominātur Dei famuli, ex Dei puro ſeruitio, & famulatu uniri ad amabilē perfectionē.

ꝙ religio eſt nomen perfectionis. (Porre. 3 ſu.)

Ad primū dubiū dr̄, ꝙ qa pſens articulus nō quærit, an religio ſit ſtat', qm̄ hoc ex ſupradictis de ſtatu manifeſtū eſt. ſed qrit, an ſtatus religionis, ſeu religioſorū ſit ſtatus pfectionis, ut patet ex titulo, & clari' liqt. ex diſtinctione articulorū hui' quęſtionis, cum dr̄, Circa primū qruntur decē. Primo, utrū religioſorum ſtatus ſit pfectus: ideo rō ad cōcluſionē nihil dicit de ſtatu, ſed de pfectione. Nec ꝓpea reprehenſione dignum eſt, ꝙ in cōcluſione fiat mētio de ſtatu: qa nō apponit i ea ſtat' tanq̄ ſubſtātiuum pfectionis, de qua formaliter qō eſt, & cōcluſio. (884) (Quol. 5. art. 21. cor. Et opuſ. 18 ca. 16.) (Paulo ante fi. c. ult. tomo 1.) (Li. 10. c. 4. ante med. tomo. 5.) (Li. 2. de inuentione, 1 fol. 4. ante fin. lib.)

¶Ad ſm̄ dubium dr̄, ꝙ tā ſtatus q̄ nomen pfectionis nō dr̄ uno mō tantum, puta, formaliter, ſeu elicitiue, ſed multis modis dr̄, ſicut noīa ad unum: ita ꝙ quēadmodum ſanū dr̄ de aīali, medicina, & urina diuerſimode, ita aliqđ pfectionis nomen dr̄, qa ipſā formaliter ſignificat & elicit, ut charitas Dei & pximi. Et ſimiliter ſtatus charitatis eſt actus pfectionis formaliter & elicitiue, dum actū dilectionis, i quo formaliter pfectio cōſiſtit, elicit. Aliqđ vero pfectionis nomē eſt, qa factiuum pfectionis ſignificat, ut epatus. Et ſimiliter aliqs pfectionis ſtatus eſt, qa pfectiuus eſt, ut ſtatus epalis. Aliqđ aūt pfectionis nomē eſt, qa exercitium & diſciplinā ad pfectionē ſignificat, ut religio antonomaſice ſumpta. Et ſimiliter aliqs pfectionis ſtatus eſt, qa in exercitio ad pfectionem cōſiſtit, ut ſtatus religioſorum antonomaſice nuncupatorum. Et qñ a ꝓximitate hmōi exercitii ad ipſā pfectionē ex ſui initio, quod eſt holocauſtū hoīs, ꝑpue apparet, quæ hmōi holocauſtū mācipatiuum hoīs Deo, qđ in ꝓfeſſione religionem ichoāte fit, maxime proximum eſt unioni charitatis ad Deum; idcirco authoritas (7.q.1.cap. Hoc nequaquam.) (Ca.6. non lōge a pr.) (In collatione 1 ca. 7. circa prin.) (Ca.6. per. ꝑ. non procul a fin.)

rhoc in litera ex illa vnione concluſit non iſtā, vt argm̄ obiicit, ſed approximationē ad iſtā. Et per hoc infert religionē noiare ſtatum perfectionis, non formaliter, ſed acceſſiue.

¶In eodē articulo prio in reſpōſione ad tertiū, duo nota. Prio, cū legis ꝙ religio noiat ſtatū pfectionis ex intentione finis, nō ꝓpea cōcipias intentionē perfectionis vt finis, ſufficere ad ſtatū perfectionis, quaſi oēs tendentes ad pfectionē vt finē ſint in ſtatu pfectionis: hoc n. falſiſsimū eſt. Plus n. ad perfectionis ſtatū requirit̄, vt patet ex ſupradictis de ſtatibus. Sed author hoc in loco modū docet, quo ſtatus religionis dr̄ pfectionis, quia. ſ. eſt perfectionis, vt finis ad quē tendit, & nō eſt perfectionis vt formæ, aut vt ei⁹ ꝯſ. Sedo, cū ſimilē legis, In religione quoſdā incipiētes, & quoſdā proficiētes, diſtingue ꝙ dupliciter hi gradus ſumi poſſūt vel ſimpliciter, vel i gn̄e tali. Et diſtinctio horū graduum ſimpliciter in incipientes, ꝓficientes, & pfectos, attenditur ſm̄ charitatis progreſſum, vt ſuperius patet. Et ſic i eccleſia Dei qdā dicuntur ſimpliciter incipientes. quidā proficientes. quidā perfecti. Diſtinctio vero horū graduū in gn̄e, intelligitur ſm̄ illius gn̄is latitudinem: & nō dicūtur tales ſimpliciter, ſed in tali genere, puta, in religione incipiētes, vel in tali religione, puta, ſolitaria, incipiētes, aut proficientes, aut pfecti. Et cū hac diſtinctione omnia clare conſonant.

Q. 141. ar. 1. ... 1. 2. q. 61. ar. 3.
Q. 81. ar. 2.
Hom. 20. inter me. & initium.
Q. 184. ar. 2.
Concl. in
Q. 81. ar. 1. ad 1. & ar. 4. ad. 1. & 2
Q. 184. artic. 5.

¶In eodē articulo in reſponſione ad quartū aduerte, ꝙ religio eſt pęnitentiæ locus eminenter: qm̄, vt in litera dr̄, excluſio impedimentorū perfectæ charitatis, eminēter cōtinet excluſionē occaſionū peccandi, in qua cōſiſtit vera pęnitentia. Nō. n. ſufficit peccata deteſtari, ſeu oportet occaſionē peccandi præcidere, ſi veræ pęnitentiæ opa datur. Ablatis aūt peccatis, & occaſionibus peccādi, etſi ablata ſint ipedimēta charitatis, nō ꝓpterea ablata ſunt ipedimēta pfectæ charitatis. Sed ecōtra ablatis ipedimētis pfectæ charitatis, ſublata ſūt ipedimēta charitatis, q̃ ſūt peccata, & occaſiones peccādi. Et qa religio tollēdis ipedimētis pfectæ charitatis vacat, iō religio eminēter eſt pęnitentiæ locus, nō ſicut Sol eſt eminēter calid⁹: ſed ſicut hō eſt excellenter hñs vitā, & ſenſū.

Resp. Dcđm, ꝙ ſicut ex ſ̃. dictis * patet, id qđ cōiter multis ꝯuenit, antonomaſice attribuitur ei, cui ꝑ excellētiā cōuenit: ſicut nomē fortitudinis, vendicat ſibi illa virtus, q̃ circa difficillima firmitatē animi ſeruat, & tēperātiæ nomē vēdicat ſibi illa virtus, q̃ tēperat maximas delectationes. Religio āt, vt ſ̃. habitū ē, * eſt q̃dā virt⁹, ꝑ quā aliqs ad Dei ſeruitium & cultū aliqd exhibet. Et iō antonomaſice religioſi dr̄r illi, q ſe totalr̄ mācipāt diuino ſeruitio, quaſi holocauſtū Deo offerētes. Vn̄ Greg. * dicit ſup Ezechielē. Sūt qdā, q nihil ſibimet ipſis reſeruāt: ſed ſēſū, linguā, vitā, atq; ſubſtātiā, quā ꝑcepērūt, oīpotenti Deo imolāt. In hoc aūt pfectio hoīs cōſiſtit, ꝙ totalr̄ Deo ihæreat, ſicut ex ſupradictis * patet: & m̄ ſm̄ hoc religio perfectionis ſtatū noīat.

Ad primvm ergo dcđm, ꝙ exhibere aliqua ad cultū Dei ē d̄ neceſſitate ſalutis: ſed ꝙ aliqs ſe totalr̄, & ſua diuino cultui deputet, ad pfectionē ptinet.

Ad II dcđm, ꝙ ſicut ſupradictū ē, * cū de virtute religionis ageret, ad religionē ptinēt n̄ ſolū oblationes ſacrificiorū, & alia hmōi, q̃ ſunt religioni ꝓpria, ſed ēt actus oīum virtutū ſm̄ ꝙ referūtur ad Dei ſeruitiū, & honorē, efficiunt act⁹ religionis. Et ſm̄ hoc, ſi aliqs totā vitā ſuā diuino ſeruitio d̄putet, tota vita ſua ad religionē ꝑtinebit: & ſm̄ hoc, ex vita religioſa, q̃ ducunt, religioſi dr̄r qui ſunt in ſtatu perfectionis.

Ad III dcđm, ꝙ ſicut dictū ē, * religio noīat ſtatū pfectionis ex intētione finis. Vn̄ non oportet, ꝙ q̃cūq; ē i religione, iā, ſit pfectus: ſed ꝙ ad pfectionē tēdat. Vn̄ ſup illud Mat. 19. Si vis pfectus eē &c. dicit * Origenes, ꝙ ille q mutauit ꝓ diuitijs paupertate vt fiat pfectus, nō in ipſo tp̄e, quo tradidit bona ſua pauperibus, fiet oīno pfectus, G ſed ex illa die icipiet ſpeculatio Dei adducere eū ad oēs virtutes. Et hoc mō i religione nō oēs ſunt pfecti, ſed qdā incipientes, quidā proficientes.

Hom. 8. in Matth. aliquātulum a me. to. 3.

Ad IIII dcđm, ꝙ religionis ſtatus principal̄r eſt inſtitutus ad perfectionem adipiſcendā per quædam exercitia, quibus tolluntur impedimenta perfectæ charitatis. Sublatis aūt impedimentis perfectæ charita- H tis, multo magis excidūtur occaſiones peccati, per qđ totalr̄ tollitur charitas. Vn̄ cum ad pęnitentem pertineat cās peccatorū excidere, ex cōſequēti ſtatus religionis eſt cōuenietiſſimus pęnitētiæ locus. Vn̄ in Decretis 33. † q. 2. ca. Admonere, conſulitur cuidam, qui vxorē occiderat, vt potius monaſteriū igrediatur, qđ dicit eſſe meli⁹ & leuius, q̃ ꝙ pęnitētiā pu- I blicā agat remanēdo i ſeculo.

33. q. 2. c. Admonere in med.

Articvlvs II.

Vtrum quilibet religioſus teneatur ad omnia conſilia.

Ad secvndvm ſic ꝓceditur. Vr̄ ꝙ qlibet religioſus teneatur ad oīa cōſilia. Quicumq; n. profitetur ſtatum aliquē, tenet̄ ad ea quæ illi ſtatui cōueniūt: ſed qlibet religioſus profitetur ſtatū perfectionis. ergo quilibet religioſus tenet̄ K ad omnia conſilia, quæ ad perfectionis ſtatum pertinent.

4. di. 1. q. 2. ar. 6. q. 2 ad 3.

¶Præt. Gre. * dicit ſuper Ezech. ꝙ ille qui præſens ſæculū deſerit, & agit omnia bona, q̃ va-

Homi. 20. a medio.

SVP. QVEST. CLXXXVI.

In ar. 2. eiuſdem q. 186. p ſeie: q̃ ordinate & breuiter litera ꝓcedat ꝓponendo trimēbrem diſtinctionē de mō quo aliq̃d ſpectat ad pfectionem. ſ. formaliter, vel conſequenter, vel diſpoſitiue, ſeu inſtrumentaliter: & poſt declarata oīa diſtinctionis membra, ponendo iuxta ſingula mēbra concluſiones. Et iuxta primum ponit duas, negatiuā, & affirmatiuā. Negatiua eſt, Nō tenet̄ religioſus hēre charitatē. Affirmatiua eſt, Tenet̄ religioſus tendere, & opam dare ut hēat pfectionē. Probō utrāq;: qa religionis ſtatus via eſt ad pfectionē. Iuxta ſm̄ uero duas ſimiles concluſiones ponit, cū corollario. Negatiua eſt, Non tenetur religioſus ad conſilia, quæ conſequuntur perfectā charitatem. Affirmatiua eſt, Tenetur religioſus ut ad hmōdi conſilia implenda intendat. Probatio utriuſque: quia eadem eſt ratio obligationis ad iſta conſilia conſequētia perfectā charitatem, & obligationis ad pfectā charitatē. Sicut eadē eſt rō generandi ſubſtantiā, puta, leonē, & ꝓprietates cōſequentes ad illā naturā. Corollarium eſt, Non peccat religioſus, ſi prætermittat hmōi cōſilia, ſed ſi ea contemnat. Probatio: quia ſolus contemnens facit cōtrā hmōi obligationem. Iuxta tertiū ſimiliter membrum duas concluſiones ponit. Negatiua eſt, Non tenet̄ religioſus ad oīa conſilia diſponentia ad perfectionē. Affirmatiua eſt, Tenetur religioſus ad illa duntaxat cōſilia, q̃ determinate ſūt ei taxata ſm̄ regulā ſuæ profeſſionis. Probō utrūq; ex ꝓ dictis eſt: qa diuerſa ſunt ea conſiliorū ad perfectionē. Eſt āt circa hæc dicta dubiū unū, an cū in hac litera dr̄, Tenet̄ religioſus, ſeu peccat, ſi ea contemnat, intelligat de vinculo & peccato culpæ mortalis, an de uinculo & peccato indeterminate. Et ē rō dubii, qm̄ cōtēptus mortale peccatū importare uidet. obligatio aūt ad conſilia in regula taxata, non importat peccatum mortale.

Pet. a

885

¶Ad hoc dr̄, ꝙ præſens litera loquitur de uinculo & peccato in cōi, & non determinate ad mortale, uel ueniale. Vn̄ nihil obſtat litera, ſi gratia materiæ modo uerificatur de mortali, modo de ueniali. Inferius autem diſtinguitur in uenialem & mortalem tranſgreſſionem, uel omiſſionem religioſorum.

¶In eodem art. 2. in reſponſione ad ſm̄, dubium occurrit circa id qđ in litera dr̄, tam de perfecta dilectione Dei, q̃ de ꝓfectu in operando omne bonum, qđ quis poteſt operari, ꝓ quanto ibi dr̄, ꝙ omnes ad utrumq; perfectum ſic tenentur, ꝙ prætermittere ſine peccato aliquo mō illū poſſunt, dūmō deſit cōtēptus.

let, quaſi iā Aegypto derelicto ſacrificiū p̄bet i eremo: ſed deſerere ſeculū, ſpāliter ptinet ad religioſos. ergo ēt eorū ē agere oia bona q̄ valent: & ita vr̄ ꝙ quilibet eorum teneatur ad omnia conſilia implenda.

¶3 Præt. Si nō requirit̄ ad ſtatū B perfectionis, ꝙ aliquis oia cōſilia impleat, ſufficiens eſſe vr̄, ſi ʰquędā cōſilia impleat: ſed hoc falſum eſt, qa multi in ſæculari vita exiſtētes aliqua cōſilia implent, vt patet de his q continē tiā ſeruant. ergo vr̄ ꝙ quilibet religioſus, q eſt in ſtatu perfectionis, teneatur ad oia, quæ ſunt perfectionis: huiuſmodi autem autem ſunt oia conſilia.

SED CONTRA Ad ea q̄ ſunt ſupererogationis, nō tenet̄ aliqs niſi ex ꝓpria obligatione: ſed nō qlibet religioſ⁹ obligat ſe ad oia, ſed ad aliqua determinata, qdā ad hæc, qdā ad illa. non ergo oēs tenentur ad oia.

RESP. Dcēdm, ꝙ ad perfectionem aliquid ptinet tripliciter. Vno mō, eſſentialiter: & ſic, ſicut ſ. dictū eſt,* ad pfectionem ptinet perfecta obſeruātia p̄ceptorū charitatis. Alio mō, ad p D fectionē pertinet aliqd pñr: ſicut illa q̄ conſequunt̄ ex perfectione charitatis, puta, ꝙ aliqs maledicenti benedicat, & alia hmōi impleat, q̄ etſi ſm̄ p̄parationē ai ſint in p̄cepto, vt ſ. impleant̄ qñ neceſſitas requirit, tñ ex ſuperabundantia charitatis procedit, ꝙ ēt præter neceſſitatē qñq; talia impleant̄. Tertio modo, pertinet aliquid ad perfectionē inſtrūaliter & diſpo E ſitiuè, ſicut paupertas, continētia, abſtinētia, & alia hmōi. Dictū eſt aūt* ꝙ ipſa perfectio charitatis eſt finis ſtatus religionis. Status āt religionis eſt q̄dā diſciplina, vel exercitiū ad perfectionem perueniendi, ad quā quidem aliqui peruenire nitun tur exercitiis diuerſis: ſicut ēt medicus ad ſanandum vti pōt diuerſis medicamentis. Manifeſtum eſt āt, ꝙ ille qui operatur B ad finem, non ex neceſſitate cōuenit, ꝙ iam aſſecutus ſit finē, ſed requiritur ꝙ per aliquā viā tendat ad finē. Et ideoᵐ ille qui ſtatum religionis aſſumit, non tenetur hr̄e perfectam charitatem, ſed tenetur ad hoc tēdere, & operam dare vt hēat charitatem perfectam. Et eadem rōe non tenet̄ ad hoc, ꝙ illa impleat, q̄ ad perfectionē charitatis con C ſequuntur. Tenet̄ āt vt ad ea implenda intendat, cōtra quod facit contemnens, unde non peccat ſi ea prætermittat, ſed ſi ea contemnat. Silr̄ ēt non tenetur ad oia exercitia, quib. ad perfectionē peruenit̄: ſed ad illa quę determinate ſunt ei taxata ſm̄ regulam, quam profeſſus eſt ⁿ.

AD PRIMVM ergo dcēdm, ꝙ ille qui tranſit ad religionē, nō profitet̄ ſe eſſe perfectum, ſed D profitet̄ ſe adhibere ſtudium ad perfectionem conſequendam: ſicut ēt qui intrat ſcholas, non profitet̄ ſe ſciētem, ſed profitet̄ ſe ſtudētem ad ſciam acquirendam. Vnde ſicut Aug. dicit 8.* de ciu. Dei. Pythagoras noluit ſe ſapientem profiteri, ſed ſpię amatorē. Et ideo religioſus nō eſt tranſgreſſor profeſſionis, ſi non ſit perfectus, ſed ſolum ſi cōtēnat ad perfectionē tēdere.

E AD II dicendum, ꝙ ſicut diligere Deum ex toto corde tñr oēs, eſt tñ aliqua totalitas perfectionis, q̄ ſine peccato p̄termitti non pōt: alia āt q̄ ſine pec

Eſt ſiquidē hic duplex dubiū. Primū, An oēs teneant̄ habere intentionē proficiēdi in charitate vſq; ad perfectā charitatē, & ſimul habere intentionē faciēdi oē opus bonū ſibi poſſibile. Secundū eſt, An cōtēnens hmōi intentiones, & executiones, peccet mortaliter. Eſt aūt primi dubii rō, qa pro parte affirmatiua ſonat litera præſens, dū dicit, q oēs aliqualiter ad hoc tenent̄, & ꝙ ſine peccato vitatur executio vtriuſq; profectus, dummodo deſit contemptus. Ex hoc. n. q excipit contēptū, ponit requiri intentionē. Contemptus. n. intētionē tollit, & econtra omiſſio intentionis contēptū ponit. Pro parte aūt negatiua eſt, quia ex hoc nouus laqueus inficit̄ aiabus. Multi .n. ſunt boni viri, qui nō intendunt operā dare ut perfectā habeāt charitatem, ſed ſufficit eis ſi intendāt ſeruare p̄cepta obligātia ad mortale, iuxta verbum Dñi. Si vis ad vitā ingredi, ſerua mādata. Et ſimiliter non intendunt oē qđ poſſunt, ēt iuxta ſui conditionē ſtatus, bonū facere. Secūdi autē dubii rō eſt. Nam pro parte affirmatiua eſt, qa contēptus ex ſuo gn̄e eſt pctm̄ mortale. Pro negatiua verò, qa hmōi cōtemptus pro tanto in lr̄a ponit̄ pctm̄, pro quanto per ipſum firmat̄ aius contra ſpūalem Q.184.ar.3 profectū. Sed firmare aium contra ſpūalē profectū non eſt peccatū mortale, vt patet de illo qui iurat ſe nō mutuaturū aut fideiuſſurū amplius. Talis. n. firmat aium cōtra ſpūalē profectū, & tñ nō peccat mortaliter, vt ſu. dictū fuit. ¶Ad euidētiā horum cōſideranda ſunt hic tria interuenientia. Primū eſt, executio: ſcđm, intentio: tertium contemptus. Et de executione quidē tā interioris, q̄ exterioris profectus in hoc, uel illo ſingulari actu, ſeu opere occurrente, conſtat q ſi omittat̄, Ar. præce. nō p̄pē pctm̄ à quolibet omittēte incurritur, vt clare in litera dr. Vñ non peccat, ēt venialiter, potens dare eleemoſynam, ſi occurrenti huic pauperi non dat, & ſic de aliis: quia ad ſingulare hoc nulla lege aſtringitur. De intentione verò, qua quis intendit non proficere in charitate, aut bonis operibus, ſed ſolum præcepta diuina ſeruare cōi modo, dicendū eſt, ꝙ hmōi intentio peccatum eſt: quia firmando quis aium contra ſpiritualem profectum, ponit inquantum in ſe eſt, obicem directe Spiritui ſancto. Non eſt tñ peccatum mortale: quia infra limites præceptorum cōi mō ſeruandorum ſiſtendo, ſaluatur dilectio Dei ſuper omnia, & intentio progreſſus ad uitam ęternam, A ac per hoc & perfectiſſimę charitatis tamq̄ finis. Charitas. n. vię maxime perficitur in ingreſſu patrię, & multorum bonorum operum tamquàm mediorum neceſſariorum ad conſeruandam charitatem, & eundum ad patriā. De contemptu aūt ſcito, ꝙ ut author in quęſt. de veritate q. 15. ar. 5. ad 1m̄, dicit. Non ois contemptus facit pctm̄ mortale, ſed ſolū contemptus Dei. Et p̄pēa ſi in propoſito contēptus interuenit non p̄ceptorū, ſed cōſiliorū Dei, qñ in ipſis contemnitur Deus conſilians, ſicut contēnendo p̄cepta cōtemnit̄ Deus præcipiens: tūc pctm̄ mortale eſſet ex cōtēptu cōſiliorū, cōſilia aut profectū charitatis omittere. Interuenit aūt talis contemptus, qñ hō refugit ſubici cōſiliis diuinis vt conſiliis, & profectui charitatis vt perfectiori vię. Concl. Contemptus. n. Dei eſt nolle ſubiici diuinæ regulæ, quod hic manifeſte accideret. Si quis aūt ſpūalem profectū & diuina conſilia vt poſtea à Deo ordinata, reueret̄, ſed qa non obligat̄ ad illa, & non ſunt neceſſaria ad ſalutē, non vult, illa amplecti, & nihil curat de illis pro ſe, talis non contemnit Deū, potius operum executionem: ac per hoc non peccat mortaliter ex hmōi incuria deliberata, quæ nonnullis contēptus eſt, omittendo intentionē & executionē profectus ſpūalis, & operū bonorū q̄ poſſet facere. Et per hoc patet ſolutio vtriuſq; dubii.

¶Ad obiecta aūt primi dubii rñdēdo dr̄, Li.8.cap.2 ꝙ ex hoc, ꝙ in litera non niſi excipit̄ contemptus, tū a prin. non hi ꝙ omiſſio intentionis ſit pctm̄: qñ omiſſio intentionis pōt ex alia cauſa q̄ ex contemptu procedere. Similiter ex hoc ꝙ tenent̄ oēs aliquo mō habere intentionem proficiendi, ſ. non ponendo obicem Spiritui ſancto, nō iacitur nouus laqueus animabus, vt patet.

¶Ad obiecta verò ſecundi dubii dr̄ ꝙ licet contemptus Dei ſit ex ſuo genere pctm̄ mortale, & hic ſolus apud theologos vr̄ appellari ſimpliciter contemptus, cum diſtinguit̄ peccare ex contemptu contra peccare ex infirmitate, aut ignorantia: cōtemptus tñ ſm̄ quid (qualis eſt contemptus operationis exercendæ) non eſt ex ſuo gn̄e pctm̄ mortale. Et quia contemptus Dei importat non ſolum contemptū Dei in ſeipſo, ſed in ſuis præceptis ac conſiliis, legibuſq; ac regulis miniſtrorū ſuorū, qui ſunt Eccleſiæ prælati: idē iuxta hmōi contemptus præſentiā, vel abſentiā, peccatum mortale ex contemptu iudicandum vel excuſandum eſt. Ex

tñ deſit cõtẽptus, ut ſup. dictũ eſt.†ita ẽt oẽs tã religioſi, q̃ ſæculares tenenť aliqualiter facere q̃cquid boni poſſunt. Oĩbus.n. cõiter dr̃ Eccl. 9. quodcumq; põt manus tua inſtãter operare. Eſt tñ aliq̃s mod⁹ hoc p̃ceptũ implẽdi, quo pctũ vitatur, ſ. ſi hõ faciat quod põt, ſm q̃ requirit conditio ſui ſtatus, dũmõ contẽptus nõ adſit agendi meliora, per quẽ aĩus firmať contra ſpiritualem profectum.

AD III dicẽdũ, q̃ quędã cõſilia ſunt, q̃ ſi prętermitterenť, tota uita hoĩs implicareť negotiis ſæcularibus, puta, ſiquis haberet propriũ, uel matrimonio veteret, aut aliquid hmõi faceret quod ptinet ad eſſentialia vota religionis: & iõ ad oĩa talia conſilia obſeruanda religioſi tenenť. Sunt aũt quędã conſilia de q̃buſdã meliorib. particularibus actibus, q̃ prætermitti poſſunt abſq; hoc, q̃ vita hominis ſęcularibus actib. implicceť: vñ non oportet q̃ ad omnia talia religioſi teneantur.

ARTICVLVS III.

Vtrum paupertas requiratur ad perfectionem religionis.

AD TERTIVM ſic pcedit. Vr̃ q̃ paupertas nõ requirať ad perfectionẽ religionis. Non vr̃ ad ſtatũ perfectionis ptinere illud quod illicite fit: ſed q̃ hõ oĩa ſua relinquat, vr̃ eſſe illicitũ. Apoſto.n. 2. ad Cor. 8. dat formã fidelibus eleemoſynas faciendi, dicens. Si uoluntas prompta eſt, ſm illud quod habet, accepta eſt, i. ut neceſſaria retineatis. & poſtea ſubdit: Non.n. vt aliis ſit remiſſio, vobis aũt tribulatio. glo.* i. paupertas. & ſuper illud 1. ad Tim. 6. Habentes alimenta, & q̃bus tegamur dicit† gloſ. Et ſi nihil intulerim⁹, vel ablaturi ſimus, nõ tñ oĩno abiicienda ſunt hęc tpalia. ergo vr̃ quod uoluntaria paupertas non requiratur ad perfectionem religionis.

¶2 Pręt. Quicũq; ſe exponit periculo peccat: ſed ille q̃ oĩbus ſuis relictis, volũtariã paupertatẽ ſectať, exponit ſe periculo ẽt ſpũali ſm illud Prou. 30. ne forte egeſtate cõpulſus furer, & piure nomẽ Dei mei, & Eccle. 27. pp inopiã multi deliquerũt) & ẽt corporali. dr̃.n. Eccl. 7. Sicut protegit ſapiẽtia, ſic ptegit & pecunia. & Phil. dicit in 4.* eth. q̃ vr̃ quædã perditio ipſius hoĩs eſſe corruptio diuitiarũ, q̃a per has hõ uiuit. ergo vr̃ q̃ volũtaria paupertas nõ requirať ad pfectionẽ religioſę vitę.

¶3 Pręt. Virtus in medio cõſiſtit, ut dr̃ in 2. eth. ſed ille q̃ oĩa dimittit per voluntariã paupertatẽ, non vr̃ in medio conſiſtere, ſed magis in extremo. ergo nõ agit uirtuoſe: & ita hoc nõ pertinet ad uitæ perfectionem.

¶4 Pręt. Vltima perfectio hoĩs in beatitudine cõſiſtit: ſed diuitiæ cõferũt ad beatitudinẽ. dr̃.n. Eccl. 13. Beatus diues, qui inuẽtus eſt ſine macula. & Phil. dicit in 1.* ethic. q̃ organice diuitię deſeruiũt ad fęlicitatẽ. ergo uolũtaria paupertas nõ req̃rit ad perfectionẽ religionis.

¶5 Pręt. Status ẽporũ eſt perfectior, q̃ ſtat⁹ religionis: ſed ẽpi poſſunt pprĩũ habere, ut ſupra *habitum eſt. ergo & religioſi.

¶6 Pręt. Dare eleemoſynã eſt opus maxime Deo acceptũ, & ſicut Chryſ. dicit, medicamẽtũ, quod maxime in pęnitẽtia operať: ſed paupertas excludit eleemoſynarũ largitionẽ. ergo uř q̃ paupertas ad perfectionem religionis non pertineat.

SED CONTRA eſt, q̃ Greg. dicit 2.* Moral. Sunt nonnulli iuſtorum, qui ad cõprehendendum culmẽ perfectionis accincti, dum altiora interius appetunt, exterius cuncta derelinquunt: ſed accingi ad cõprehẽdendum culmen perfectionis, pprie pertinet ad religioſos, ut dictum eſt.† ergo eis cõpetit ut per uoluntariam paupertatem cuncta exterius derelinquant.

RESP. Dcẽdm, q̃ ſicut ſupra dictum eſt, * ſtatus religionis eſt quoddam exercitium, & diſciplina, per quam peruenitur ad perfectionem charitatis. Ad quod q̃dẽ neceſſariũ eſt, q̃ aliq̃s affectũ ſuũ totaliter abſtrahat à rebus mundanis. Dicit.n. Aug. in 10.* confeſſ. ad Dẽũ loquens. Minus te amat, qui tecũ aliquid amat, quod non pp te amat. Vñ in lib. 83.† queſ. dicit

Augu-

Q.184. ar. 2. ad 3.

eo aũt q̃ in litera vnicus effectus contemptus apponit, ſ. firmitas ai cotra ſpũalem profectum, non hĩ q̃ in hoc effectu conſiſtat contemptus, aut contẽptus culpa: ſed ſolum q̃ hmõi firmitas comitatur contẽptum. Cum hoc aũt ſtat & q̃ contemptus ſit pctm mortale, & quod hmõi firmitas, ſi aliunde q̃ ex contẽptu proueniat, nõ eſt peccatũ mortale, q̃uis ly ſit peccatum.

SVP. Q. CLXXXVI. ARTIC. III.

IN art. 3. eiuſdẽ. q. in rñſione ad quartũ dubiũ occurrit circa illud, Bona tpalia impedimẽta ſunt ad ſpeculationem. Nam bona tpalia moderata, neceſſaria ſunt ad fęlicitatem ſpeculatiuã. Pauper.n. impeditur à contẽplatione, dum oportet eum ſolicitũ eſſe circa oportuna ad victum.

¶ Ad hoc dr̃, q̃ fęlicitas ſpeculatiua dupliciter conſiderať, vel ſm ſe, vel in tali ſubiecto, ſ. hoĩe. Et ſi cõſiderať ſm ſe, impeditur & à tpalibus bonis, & ab ipſius hoĩs conditione, quæ eget cibo, potu, ſomno, quiete, & hmõi. Nam hæc oĩa à cõtemplatione abducũt aĩam, vt experimur continuè. Si vero conſiderať fęlicitas contẽplatiua, vt eſt hoĩs, ſic bona tpalia ſunt neceſſaria non vt eligenda pp contemplationẽ directe, ſed ut conſequentia ex neceſſitate materię, ſ. hoĩs. Ad unã quippe ſpeculantis hoĩs conſeruandã eligenda occurrunt tpalia: & ppea quanto pauciora, ſufficientia tñ eliguntur, tanto minus contemplatio impeditur.

Ferre. p. to. 886

Inf. art. 4. corp. & ad primũ. Et opuſ. 18. c. 7. & 8.

Gloſ. interlinearis ibid.

Gl. interlinealis ibi.

¶ In eadem rñſione ad quartum, collata cum rñſione ad quintum, dubiũ occurrit circa illud, Diuitię habitæ per ſe natæ ſunt perfectionem charitatis impedire: quia ſi natæ ſunt per ſe charitatis perfectionem impedire, ergo cõiter loquendo, in oĩ hoĩe natæ ſũt charitatis pfectionem impedire. Quod.n. cõuenit p ſe, conuenit aut omni, aut in pluribus fallentem. Tunc vltra, Natæ ſunt pfectionem charitatis impedire in omni hoĩe cõiter loquendo: ergo non debent regulariter ſimul ſtare cũ aliquo ſtatu perfectionis in hoĩe. Probať ſequela, q̃a incõpacta regula eſt, ut ſtatus aliq̃s pfectionis ſit, & non exigat excluſionẽ impedimentorũ pfectionis: at per hoc diuitiæ habitæ cõtrariantur ſtatui epiſcopali.

Li. 4. ca. 1. pau. a pr. to. 5.

Li. . ca. 6. to. 5.

¶ Ad hoc dr̃, q̃ quia aliud eſt iudiciũ de hoĩbus cõiter, & aliud de hoĩbus excellentibus, & hoĩes qui in ẽpali ſunt ſtatu, ſunt non qualeſcumque, ſed excellentes in perfectione vtpote aliorũ pfectiores: nõ licet diuitiæ habitæ natæ ſint p ſe allicere & diſtrahere hoĩes cõiter, & p hoc natæ ſint impedire perfectionem charitatis cõiter, non tñ tãti ſunt, ut allicere poſſint pfectos animos ad ſui amorem. Et ppea habere diuitias, impedimentum eſt excluſum à ſtatu religioſorum vtpote nondum perfectorũ, ſed ad perfectionem tendentium. Non eſt autem impedimentum excludendum à ſtatu epiſcoporum, vtpote perfectorum. Vñ ad obiectionem in oppoſitum, negeť, ſeu diſtinguať ſequela illa. ergo diuitię habitæ non debent ſtare ſimul cum aliquo pfectionis ſtatu: q̃m de ſtatu pfectionis acceſſiue vera eſt cũ ſua pbatione. Sed nihil valet vltima illatio de ſtatu ẽpali, qui non eſt acceſſiuus ad perfectionem. De ſtatu aũt perfectionis effectiue nihil ualet cũ ſua probatione: talem uerò conſtat eſſe ſtatũ ẽpalem, Patet aũt ex lra hac i rñſione ad quintum, doctrinã hãc authoris eſſe, dum ex duobus capitibus oſtendit non exigi ab ẽporum ſtatu perfectionem paupertatis. Primo, ex excellentia perfectionis, quia ſcilicet ſunt aliorum perfectiores. Secundo, quia epiſcopalis ſtatus eſt etiam gubernatiuus quo ad tẽporalium adminiſtrationem &c.

Lib. 1. c. 5. circa fi. & lib. 10. ca. 7. to. 5.

Q. præce. ar. 6.

Li. 2. c. 27. declinando ad finem.

Ar. 1. & 2.

Ar. præce.

Li. 10. ca. 29. a med. tom. 1.

In lib. 83. q. q. 36. to. 4.

Aug. ꝙ nutrimētū charitatis ē diminutio cupiditatis: pfectio, nulla cupiditas. Ex hoc autē ꝙ aliqs res mūdanas poſſidet, allicit anim' ei' ad earū amorē. Vñ Aug. dicit i epiſ.* ad Paulinū & Theraſiā, ꝙ terrena diligunt arcti' adepta, q̄ cōcupita. Nā vñ iuuenis ille triſtis diſceſsit, niſi quia magnas diuitias hēbat? Aliud eſt. n. nolle icorporare q̄ deſunt, aliud iā icorporata diuellere. Illa. n. velut extranea repudiant, iſta vero velut i mēbra pſcindūt. Et Chr.† dicit ſup Mat. ꝙ appoſitio diuitiarū maiorē accēdit flāmā, & vehemētior fit cupido. Et ide ē ꝙ ad pfectionē charitatis acqrēdā primū fundū ē volūtaria paupertas, vt aliqs abſq; ꝓprio viuat, dicēte Dño, Matt. 19. Si vis pfectus eē, vade, & vēde oīa q̄ hēs, & da pauperib', & veni ſequere me.

Epiſt. 43. a med. illius tomo. 2.

Homil. 64. in Mat. ante me. to 2 Concl.

B

Ad primvm ergo dcdm, ꝙ ſicut gl.* ibidē ſubdit, n̄ iō ſubdit Apoſtol' vt nobis n̄ ſit tribulatio. i. paupertas, q n meli' eēt: ſed īfirmis timet dficere, quos ſic dare monet vt egeſtatē non patiant. Vñ ſimlr ēt ex gl. alia n̄ ē itelligēdū, ꝙ n̄ liceat oīa tpalia abijcere, ſed ꝙ non ex neceſsitate reqrit. Vñ & Ambroſ. dicit i 1.* de off. Dñs nō vult. ſ. ex neceſsitate pcepti, ſimul effūdi opes, ſed diſpēſari, niſi forte vt Heliſę' boues ſuos occidit, & pauit pauperes ex eo qđ habuit, vt nulla cura teneret domeſtica.

Gl. interlinearis ibi.

Li. 1. c. 30. ante med. tom. 1.

Ad ii dicēdū, ꝙ ille q. oīa ſua dimittit p Chriſtū, n̄ exponit ſe piculo neq; ſpirituali, neq; corpali. Spale. n. priculū ex paupertate ꝓuenit, qn̄ n̄ eſt volūtaria: qa ex affectu aggregādi pecunias, quē patiunt illi, q inuolūtarie sūt pauperes, īcidit hō i multa peccata, ſm illud 1. ad Timoth. vlt. Qui volūt diuites fieri, incidūt in tētationē, & in laqueū diaboli. Iſte aūt affectus deponit ab his, q volūtariā paupertatē ſequunt. Magis autē dñatur in his, q diuitias poſsidēt, vt ex ſupradictis* patet. Corporale ēt piculū nō imminet illis, q intētione ſequēdi Chriſtū oīa ſua relinquūt, diuinæ ꝓuidētiæ ſe cōmittentes. Vñ Aug. dicit in lib.* de ſermone Dñi in mōte. Quærētibus regnū Dei, & iuſtitiam eius, n̄ dēt ſubeſſe ſolicitudo, ne neceſſaria deſint.

In cor. art.

Li. 2. c. 25. paulo a principio. to. 4.

Ad iii dcdm, ꝙ mediū virtutis ſm Philoſ. in 2.* Ethic. accipit ſm rōnē rectā, n̄ ſm quātitatē rei. Et iō qcqd pōt fieri ſm rōnē rectā, nō eſt vitioſū ex magnitudine quātitatis, ſed magis virtuoſū. Eſſet aūt pter rōnē rectā, ſi qs oīa ſua cōſumeret p intēperantiā, vel abſq; vtilitate. Eſt autē ſm rōnē rectā, ꝙ aliqs diuitias abijciat ut cōtēplationi ſapiētię uacet, qđ ēt philoſophi qdā legunt feciſſe. Dicit. n. Hier † in epiſtola ad Paulinū. Crates ille Theban', hō quōdā ditiſsimus, cū ad philoſophādū Athenas pergeret, magnū auri pōdus abiecit, nec putauit ſe poſſe ſimul diuitias & uirtutes poſſidere. Vñ multo magis ſm rōnē rectam eſt, ut homo omnia ſua relinquat ad hoc, ꝙ Chriſtū perfecte ſequatur. Vnde Hiero. dicit* in epiſtola ad Ruſticum monachū, Chriſtum nudū nudus ſequere.

Lib. 2. c. 6. tomo. 5.

Non remote a princ. epiſ. quę incipit Bon' hō to. 1.

De viuendi forma in fi. to. 1.

Ad iiii dcdm, ꝙ duplex eſt beatitudo, ſiue felicitas. Vna qdē pfecta, quā expectamus i futura uita: alia uero imperfecta, ſm quā aliq dnr in hac uita beati. Vitæ aūt pſentis felicitas eſt duplex. Vna qdē ſm uitā actiuā: alia uero ſm uitā cōtēplatiuā,

A

ut patet p Philoſophū in 10.* Ethic. Ad felicitatē aūt uitæ actiuę, q̄ cōſiſtit in exterioribus opationibus, inſtrumētaliter diuitiæ coadiuuāt: quia ut Phil. dicit in 10.† Ethic. multa opamur p amicos, & p diuitias, & p ciuilē potētiā, ſicut per q̄dā organa. Ad felicitatē aūt cōtēplatiuæ uitæ non multū opant, ſed magis impediūt, inquātū ſua ſolicitudine ipediūt ai quietē, q̄ maxime neceſſaria eſt cōtēplāti. Et hoc eſt q † Phil. dicit i 10.† Ethic. ꝙ ad actiones multis opus eſt: ſpeculāti uero nullo taliū. ſ. exteriorū bonorū ad operationē neceſsitas, ſed impedimēta ſunt ad ſpeculationē. Ad futurā uero beatitudinē ordinat quis p charitatē. Et qa uolūtaria paupertas eſt efficax exercitiū pueniēdi ad pfectā charitatē, iō multū ualet ad cęleſtē beatitudinē cōſequendā. Vñ & Dñs Matth. 19. dicit. Vade, & uēde oīa q̄ hēs, & da pauperibus, & hēbis theſaurū in cælo. Diuitiæ aūt habitæ per ſe quidē natę ſunt pfectionē charitatis īpedire, principalr alliciendo aīum, & diſtrahēdo. Vñ dr Matth. 13. ꝙ ſolicitudo ſæculi, & fallacia diuitiarū ſuffocāt uerbū Dei: qa ut Greg.* dicit, dū bonū deſideriū ad cor intrare nō ſinūt, quaſi aditū flatus uitalis uetāt: & iō difficile eſt charitatē inter diuitias cōſeruare. Vñ Dñs dicit Matth. 19. ꝙ diues difficile intrabit in regnū cęlorū. Qđ quidē itelligēdū eſt de eo, qui actu hēt diuitias: nā de eo q affectū in diuitijs ponit, dicit hoc eſſe ipoſſibile ſm expoſitionē Chryſ.* cū ſubdit. Facilius eſt camelū p foramē acus trāſire, q̄ diuitē intrare in regnū cęlorū. Et iō nō ſimplr diues dr eē beatus, ſed q inuētus eſt ſine macula, & poſt aurū n̄ abijt, & hoc iō, qa rē difficilē fecit. Vñ ſubdit. Quis ē hic, & laudabim' eū? fecit. n. mirabilia i uita ſua, ut. ſ. iter diuitias poſit', diuitias n̄ amaret.

Li. 10. c. 7 & 8. tom. 5.

Li. 10. c. 7. & 8. to. 5.

Li. 10. c. 8. inter med. & prin. tomo 5.

C

Homil. 15. in Euang. in med.

Homil. 64. in Mat. ante me. tomo 2.

D

Ad v dcdm, ꝙ ſtatus epalis nō ordinat ad pfectionē adipiſcēdā, ſed potius ut ex pfectionē quā qs hēt, alios gubernet n̄ ſolū miniſtrādo ſpūalia, ſed ēt tpalia: qđ ptinet ad uitā actiuā, i qua multa opanda occurrūt inſtrumētaliter per diuitias, ut dictū eſt.* Et iō ab epis, qui profitent gubernationē gregis Chriſti, n̄ exigit ut ꝓprio careāt, ſicut à religioſis, qui ꝓfitent diſciplinā perfectionis acquirendæ.

In ſolu. ad 4. arg. ſic.

Ad vi dcdm, ꝙ abrenuntiatio propriarū diuitiarū cōparatur ad eleemoſynarū largitionē, ſicut uniuerſale ad particulare, & holocauſtū ad ſacrificiū. Vñ Greg.* dicit ſuper Ezec. ꝙ illi qui ex poſſeſsis rebus ſubſidia egētibus miniſtrāt, i bonis q̄ faciūt, ſacrificiū offerūt: quia aliquid Deo imolāt, & aliqd ſibi reſeruāt. Qui uero nihil ſibi reſeruāt, offerūt holocaſtū, ꝙ ē maius ſacrificio. Vñ ēt Hier.* cōtra Vigilātiū dicit. Qđ autē aſſeris eos melius facere, q utunt reb' ſuis, & paulatim fructus poſſeſsionū pauperibus diuidūt, n̄ a me eis, ſed a Deo rñdetur, Si uis pfectus eſſe &c. Et poſtea ſubdit. Iſte, quē tu laudas, ſecūdus & terti' gradus ē, quē & nos recipimus, dūmō ſciamus prima ſecundis, & tertijs pferēda. Et iō ad excludendū errorē Vigilātij dr in lib. de Eccle.* dogmatibus. Bonū eſt facultates cū diſpenſatione pauperibus erogare, melius eſt ꝓ intētione ſequendi Dñm inſimul donare, & abſolutū in ſolitudine egere cū Chriſto.

Homil. 12. inter med. & fi. illius.

E

Nō multū remote a fi. incipit hęc epiſtola Multa. in orbe mon ſtra. to. 5.

Ca. 71. Eſt hic liber inter opera Aug. to. 3.

¶Super

ARTICVLVS IIII.

Vtrum perpetua cōtinentia requiratur ad perfectionem religionis.

AD QVARTVM ſic procedi tur. Vr̄ q̄ perpetua continentia non requiratur ad perfectionē religionis. Omnis.n. vitæ chriſtianæ pfectio ab apoſtolis Chriſti [h] cœpit: ſed Apoſtoli continentiam non videntur ſeruaſſe, vt patet de Petro, qui ſocrum legitur habuiſſe, Matth. 8. ergo videtur q̄ ad perfectionem religionis non requiratur perpetua continētia.

¶ 2 Præt. primū pfectionis exēplar nobis in Abrahā oſtenditur, cui Dn̄s dixit Gen. 17. Ambula corā me, & eſto pfectus: ſed exēplatū [h] non oportet q̄ excedat exemplar. [h] ergo non requiritur ad perfectionem religionis perpetua continētia.

¶ 3 Pręt. Illud qd̄ requirit̄ ad pfectionē religionis, in oī [h] religione inuenitur: ſunt aūt aliq̄ religioſi, qui vxoribus vtūtur. non ergo religionis perfectio exigit perpetuam continentiā.

SED CONTRA eſt, qđ Apoſtolus 2. ad Corin. 7. dicit. Mundemus nos ab omni inquinamento carnis & ſpiritus, perficientes ſanctificationem noſtram in timore Dei: ſed munditia carnis & ſpiritus conſeruatur per continentiam. dr̄. n. 1. Corinth. 7. Mulier innupta, & virgo cogitat quæ Domini ſunt, vt ſit ſancta ſpiritu & corpore. ergo perfectio religionis requirit continentiam.

RESP. Dcđm, q̄ ad ſtatū religionis requiritur abſtractio eorū, p quæ homo impeditur, ne feratur totaliter in Dei ſeruitiū. Vſus aūt carnalis copulæ retrahit aīum ne totaliter feratur in Dei ſeruitiū, dupl'r. Vno mō pp vehementiā delectationis, ex cuius frequēti experiētia augeť cōcupiſcentia, vt etiā Philoſ. dicit in 3.* ethic. Et inde eſt, q̄ vſus venereorū retrahit animum ab illa perfecta intentione tendēdi in Deum. Et hoc eſt quod Aug. dicit in 1.* ſoliloquiorū: Nihil eſſe ſentio qđ magis ex arce deijciat animū virilē, q̄ blandimenta fęminæ, corporūq; ille cōtactus, ſine quo vxor haberi non pōt. Alio mō, propter ſolicitudinē, quā ingerit hoī de gubernatione vxoris, filiorū, & rerū F tpaliū quæ ad eorū ſuſtentationem ſufficiāt. Vnde Apoſtolus dicit, q̄ qui ſine uxore eſt, ſolicitus eſt quæ ſunt Dn̄i, quō placeat Deo qui aūt cū uxore eſt, ſolicitus eſt quæ ſunt mundi, & quō placeat vxori. Et iō^m continentia perpetua requirit ad perfectionē religionis, ſicut uolūtaria paupertas. Vn̄ ſicut dānatus eſt Vigilātius, q̄ adæquauit diuitias paupertati: ita dānatus eſt Iouinianus, q̄ adæquauit matrimonium uirginitati.

AD PRIMVM ergo dcđm, q̄ pfectio nō ſolū paupertatis, ſed ēt cōtinētię introducta eſt p Chrum G qui dicit Matt. 19. Sūt eunchi qui caſtrauerūt ſeipſos pp regnū cęlorū. & poſtea ſubdit, Qui pōt capere, capiat. Et ne alicui ſpes pueniēdi ad pfectionē tolleretur, aſſumpſit ad perfectionis ſtatū ēt illos, quos iuenit matrimonio iūctos. Nō āt poterat abſq; iniuria fieri, q̄ uiri uxores desererent, ſicut abſq; iniuria fiebat, q̄ oēs diuitias derelinquerēt. Et iō Petrū, quē inuenit matrimonio iūctū, nō ſeparauit ab uxore, Ioannem tamen uolentem nubere, à nuptiis reuocauit.

AD II dcđm, q̄ ſicut Aug. dicit in lib.* de bono coniugali. Melior eſt caſtitas cęlibū, q̄ caſtitas nu H ptiarū, quarū Abrahā habebat unā i uſu, ambas in habitu, caſte quippe cōiugaliter uixit. Eſſe āt caſt^9 ſine cōiugio potuit, ſđ tūc n̄ oportuit. Nec tn̄ qa antiq̄ patres pfectionē aīæ ſimul cū diuitiis & matrimonio habuerūt, quod ad magnitudinē uirtutis ptinebat pp hoc ifirmiores quiq; n̄ dēnt pſumere ſe tātæ eē uirtutis, ut cū diuitiis & matrimonio poſſit ad pfectionē puenire, ſicut nec aliqs p̄ſumit hoſtes i ermis iuadere: qā Sāſō cū mādibulla aſini multos hoſtiū pemit. Nā illi pres, ſi tp̄s fuiſſet^d cōtinētię & pauptatis ſeruādę ſtudioſi^9 hoc iplesſēt.

AD III dcđm, q̄ illi modi uiuēdi, ſm quos hoīes I mr̄ monio utunt, nō ſūt ſimpl'r & abſolute loquēdo, religio e, ſed ſm qd, inquātū. ſ. in aliquo participāt quædā, quæ ad ſtatum religionis pertinēt.

Cap. 22. inter prin. & med. to. 6

2. reſpon.

D. 1

Conſi. [illegible]

Porre. 9 ea.

887

Supr. q. 88. ar. 11. cor. 6. Et opu. 18. ca. 9. & opuſ. 19. c. 1. Et in pro lo. ſup. 10. 2. ei. 2.

SVP. Q. CLXXXVI. ART. IIII.

IN arti. 4. eiuſdē q. 85. dubiū occurrit in rn̄ſione ad primū circa illud, Dn̄s aſſūpſit ad pfectionis ſtatū ēt illos quos inuenit matrimonio iunctos, an ſit ſermo de ſtatu religionis, an de ſtatu ep̄ali. Si de ſtatu religionis, falſa eſt ergo concluſio principalis in hoc articulo. ſ. Votū cōtinentię requiritur ad ſtatū perfectionis religionis. Si de ſtatu ep̄ali. ergo nulla eſt differentia inter votū paupertatis & caſtitatis, quæ in litera aſſignatur, cum ep̄alis ſtatus neutrū votum exigat.

¶ Ad hoc dr̄, q̄ quia apoſtoli vocati ſunt ordine quodā ad vtrūque ſtatū, primo religionis, dum diſcipuli conſtituti ſunt, dicente Petro, Ecce nos reliquimus oīa, & ſecuti ſumus te: deinde ep̄atus, dū Apoſtoli cōſtituti ſunt (q̄uis hoc non fuerit confirmatum, niſi poſt reſurrectionem Dn̄i, dicente domino Petro, Paſce oues meas, & p ipſū cæteri ordinati ſunt epiſcopi) iō verba literæ huius de vtroq; ſtatu idiſtincte loquūtur. Verū q̄ Dn̄s aliqđ exegerit votum. ſ. paupertatis in ſtatu pfectionis religioſę, ad ipſā religionis integritatē cōmendandam & obſeruandā ſpectat. Q̄ āt votū caſtitatis nō exegerit, nō ad ſtatū, ſed ad pfectionis excellentiā, q̄ ipſe diſcipulis cōtulit, ſpectat. Sicut. n. diuitiarū ppietas pfectorū aīos nō allicit, aūt diſtrahit, vt de Abrahā apparet: ita matrimonij vſus perfectorum aīos nō deijcit, vt de eodē, & patribus priſcis in hac litera in reſponſione ad 2m̄ patet. Et ppea ep̄ſcopalis ſtatus qui perfectiuus eſt, neutrū votū, religioſus aūt q̄ tendentiū ad pfectionē eſt, vtrumq; exigit.

Li. 3. c. 11.

Li. 1. ca. 10. ante med. tom. 1.

ARTICVLVS V.

Vtrum obedientia pertineat ad perfectionem religionis.

AD QVINTVM ſic procedi tur. Vr̄ q̄ obediētia nō ptineat ad pfectionē religionis. Illa. n. uīr ad pfectionē religionis ptinere, q̄ ſūt ſuperogationis, qđ q̄ n̄ oēs tenenť: ſđ ad o- K bediedi platis ſuis oēs tenent̄, ſm illud Ap̄li ad Heb. ult. Obedite p̄poſitis u'ris, & ſubiacete eis. ergo vr̄ q̄ obediētia n̄ ptineat ad perfectionē religionis.

¶ 2 Pręt. Obedientia ptinere vr̄ pprie ad eos, q̄ debēt regi ſi ſu alieno, [h] qđ eſt diſcretorū: ſed Apoſtolus dicit ad Heb. 5. q̄ pfectorū eſt ſolidus cibus, qui p conſuetudine exercitatos habent ſenſus diſcretionem boni & mali. ergo vr̄ q̄ obedientia nō ptineat ad ſtatū perfectorū.

Porre. 9

888

Op. 18. c. 1. Et opu. 19 cap. 1.

SVP. Q. CLXXXVI. ARTIC. V.

IN art. 5. eiuſdem q. nota, q̄ obedientia, ſicut & alia duo vota, in quibus religio conſiſtit, nō ſunt de ratione perfectionis, aut ſtatus pfectionis abſolutæ, ſed de ratione pfectionis religioſæ, & ſtatus pfectionis religioſorū. Nam epiſcopalis ſtatus perfectionis ſtat^9 eſt, & perfectior ſtatu religioſo, & nullum trium votorum exigit, vt patet in epiſcopis antiquis, & nunc oriētalis eccleſiæ, quo ad votum caſtitatis, & vniuerſaliter quo ad votum paupertatis, & in Romano Pont. hęc quo ad votum obedientiæ. Et in litera ratio aſſignatur.

¶3 Præt. Si obedientia requireret ad perfectioné religionis oporteret q̃ oib. religioſis conueniret: non aũt oib. conuenit, ſunt .n. quidá religioſi ſolitariá uitá agentes, q nó hñt ſuperiores qb. obediant: plati ét religionũ ad obedientiá nó videnť teneri. ergo obedientia nó vr̃ pertinere ad religionis perfectioné.

¶4 Præt. Si uotũ obedientiæ ad religioné requireret, conſequés eſſet q̃ religioſi tenerent platis ſuis in oib. obedire, ſicut & p uotũ continentiæ tenenť ab oibus venereis abſtinere: ſed nó tenenť platis ſuis obedire in oibus, ut ſupra habitú eſt,* cú de virtute obedientiæ ageretur. ergo uotũ obedientiæ non requiritur ad religionem.

¶5 Præt. Illa ſeruitia ſunt Deo maxime accepta, q̃ liberaliter & nó ex neceſſitate fiunt, ſm illud 2. ad Cor. 9. Non ex triſtitia, aut ex neceſſitate: ſed illa q̃ fiunt ex obedientia, fiunt ex neceſſitate pcepti, ergo laudabilius fiunt bona opera, q̃ qs propria ſpõte facit, votũ ergo obediẽtiæ ñ cõpetit religioni p quá hoíes q̃rũt ad meliora puenire.

SED CONTRA Perfectio religionis maxime cõſiſtit i imitatione Chrĩ, ſm illud Mat. 19. Si uis pfect^{9} eé &c. ſeq̃re me: ſed in Chro maxime cómẽdať obedientia, ſm illud ad Phil. 2. Factus eſt obediẽs vſq; ad mortẽ. ergo vr̃ q̃ obedientia pertineat ad perfectionem religionis.

RESP. Dcẽdũ, q ſicut ſupra dictũ eſt*, ſtatus religionis ẽ q̃dá diſciplina, uel exercitiũ tendendi in pfectioné. Quicunq; át inſtruunť, uel exercitanť ut pueniant ad aliqné finé, oportet q̃ directioné alicuius ſequá tur, ſm cuius arbitrium inſtruá tur, uel exercitenť ut pueniant ad aliqué finé, quaſi diſcipuli ſub magiſtro. Et iõ oportet q̃ religioſi in his q̃ ptinent ad religioſam vitá, alicuius inſtructioni & imperio ſubdanť, Vñ & 7. q. 1. dr̃. Monachorũ uita ſubiectionis hẽt uerbũ & diſciplinatus. Imperio aũt & alterius inſtructioni ſubiicit hõ p obediẽtiá: & iõ obedientia req̃rit ad religionis perfectioné.

AD PRIMVM ergo dcẽdũ, q̃ obedire platis in his quę pertinent ad neceſſitaté uirtutis nó eſt ſupererogationis, ſed oibus cõe: ſed obedire in his q̃ pertinent ad exercitiũ perfectionis, pertinet proprie ad religioſos: & cõparať iſta obedientia ad aliá ſicut vľe ad particulare. Illi.n. qui in ſęculo viuũt, aliqd ſibi retinent, & aliqd Deo largiunť: & ſm hoc obedientiæ p latorũ ſubdunť. Illi vero, qui viuunt in religione, totaliter ſe & ſua tribuunt Deo, ut ex ſupradictis* patet: unde obedientia eorum eſt vniuerſalis.

AD II dcẽdũ, q̃ ſicut Philo. dicit in 2.* Eth. hoíes exercitantes ſe in operibus, perueniunt ad aliquos habitus, quos cũ acquiſierint, eoſdé act^{9} maxime pñt operari. Sic ergo obediẽdo, illi q̃ nó ſunt ad perfectionem adepti, ad perfectioné perueniũt. Illi át q̃ iá ſũt perfectioné adepti maxime prõpti ſunt ad obediendũ, nó quaſi indigentes dirigi ad perfectioné acquirendá, ſed quaſi ex hoc ſe cõſeruantes in eo, ad q̃ pfectionem ptinet.

AD III dcẽdũ, q̃ ſubiectio religioſorũ pricipr attẽdiť ad epõs, qui cõparanť ad eos ſicut perfectores ad perfectos, ut patet per Dion. 6.* c. eccl. hie. Vbi ét dicit, q̃ monachorum ordo, pontificũ cõſumatiuis virtutibus mancipať, & diuinis eorũ illuminationib. edoceť. Vñ ab epõrum obedientia nec eremitę, nec ét prelati religionũ excuſanť. Et ſi a diœceſanis epĩs totaliter, uel ex parte ſunt exempti, obliganť tñ ad obediendũ ſummo Pontifici: non ſolũ in his quę ſunt cõmunia aliis, ſed ét in his quæ ſpecialiter pertinent ad diſciplinam religióis.

AD IIII dcẽdũ, q̃ votũ obedientiæ ad religioné pertinés, ſe extẽdit ad diſpoſitioné toti^{9} humanæ vitæ: & ſm hoc votũ obedientiæ hẽt quandá vñitatem, licet non ſe extendat ad omnes particulares actus quorũ quidá ad religionem nó pertinent, quia non ſunt de reb. ptinentib. ad dilectióem Dei & pximi: ſicut cõfricatio barbę, vľ leuatio feſtucę de terra, & ſi

Vel, q̃a ad imperfectionis ſtatũ ſpectat idigẽtia directióis ab alio.
¶ In eo. ar. in rñſione ad primũ, nota illud, Et cõparať obediẽtia iſta ad illá, ſicut uniuerſale ad particulare. Hic.n. habes, q̃ religioſus ex uoto obedientiæ teneť obedire prælato nó ſolũ in his q̃ religioni ppria ſunt, ſed i cõibus, hoc eſt, in his q̃ ſunt d̃ neceſſitate ſalutis: & eadẽ rõe ſub uoto caſtitatis eorundẽ cadit ñ ſolũ abſtinere à coniugio, ſed ab oí violatione caſtitatis, puta adulterio, inceſtu &c. Et ſimiliter ſub eorũ paupertatis uoto cadit nó ſolũ carere ppriis bonis, ſed nó accipere aliena: ita q̃ religioſus q cõtra ſuperioris pceptũ fornicationẽ, & furtũ cõmittit nó ſolũ contra diuina agit precepta, ſed contra ſua uota. Et iõ eſt, q̃a profeſſio religioſi ſe hẽt ad ſæcularia uicula, ſicut vniuerſale ad particularia, ut in litera dicit.
¶ In rñſione ad ſm eiuſdẽ articuli, diſtinguere memento inter ſtatũ & perſonas religionis. & ſic pſpicies, q̃ ſtatus ipſe religionis obedientiá exigit ducẽ ad pfectionem, quia ſtatus exercitãtiũ & diſcentiũ magiſtro directoreq; eget. Perſonæ át religioſæ qñque in tantũ pfectionis culmẽ peruenerũt, vt ñ egeant duce, ſed p ̃ternos habitus ſeipſos optime regát & delectabiliter. Verũ q̃a pſonæ iſtę ex obediẽtia ſtatui religioſo cõuenienter conſentiunť, iõ à nulla religioſa pſona diſſonat, q̃ obedientia religionis eſt comes.
¶ In rñſione ad tertiũ eiuſdẽ articuli, vide hinc q̃ papa eximẽdo aliquẽ religioſum ab obediẽtia ſui plati, ñ diſpenſat in uoto obedientiæ, nó ſolũ ea rõe q̃a libertas ab obedientia ſui plati fit tunc p accidens. ſ. tollendo à plato ptãtem ſup illis, quos eximere dz: ſed ét ea rõe, q̃a votum obedientiæ principaliter fit ſibi, ut hic dicit ex Dionyſio. Et ppterea ñ conſueuit papa diſpenſat; cuius po

Q. 104. ar. 5.
Ar. 2. & 3 huius qõ.
7. quæſt. 1. c. Hoc nequaquam.
Concl.

mine in hmõi uu. ſicut vteretur ſi in uoto caſtitatis diſpenſaret, ſed ſimpliciter vtitur ſua ptãte, cũ expedit id fieri. Nec obſtat q̃ religioſi in pfeſſióe ſua exprimũt ſe pmittere obediẽtiá proprio capiti ſuę religionis, tũ q̃a hoc intelligiť ſalua capitis Eccleſiæ ptãte ad obedientia: tum q̃a hoc intelligitur i ſuo gradu: ita q̃ quia caput religionis eſt ſub capite Eccleſiæ, promittendo obedientiam capiti ſubordinato, intelligitur pmittere obedientiá principaliter capiti vniuerſali, cui illud particulare caput ſub ordinatur.
¶ In rñſione ad quartum aduerte, q̃ cum dr̃, Act^{9} indifferentes continere ſub uoto obedientię eſt ſermo formalis, hoc eſt, ſtante indifferentia actus Ná ſi cõtingat in aliquo caſu actum ſuũ eſſe indifferentem eſſe vtilé ad aliqd eorũ q̃ ad religioné ſpectãt, tunc non ſũt indifferentes, ſed vtiles, & cadũt ſub uoto obedientiæ ac pcepto ſuperiorũ. Verbi gr̃a. Si feſtuca in terra iacẽs leuanda præcipitur, q̃a opportuna eſt ad ægri ſeruitium.
¶ In rñſione ad quintũ circa illud, Ex hoc ipſo ea q̃ faciunt, ſunt Deo magis accepta, dubiũ occurrit, an religioſus pl^{9} mereať faciẽdo ea q̃ magis ſibi diſplicẽt, q̃ faciendo q̃ ñ diſplicẽt. Et ẽ iõ dubiũ, q̃a hic apparet pars affirmatiua vera. ſ. q̃ pl^{9} mereať faciendo illa q̃ ſibi diſplicent. In oppoſitũ át eſt, q̃ nó eſt deterioris conditióis, cui nihil operis religioſi ſm ſe diſplicet, q̃ is cui diſplicet aliquid eorum: eſſet autem deterioris conditionis, ſi is cui diſplicẽt plus meretur apud Deum illa mẽs faciẽdo.
¶ Ad hoc dr̃, q̃ quia hoc q̃ eſt opus aliqd diſplicere, ſm ſe vni religioſo & ñ alii, ñ prouenit ex magnitudine operis, ſed ex diſſonantia ad affectum illius & non illius, & hinc ſit ut huic tale opus redda

Ar. 1. ad 6.
Li. 2. ca. 4. & 5. to. 5
Ca. 6. eccl. hiera. p. 1. a med.

rat difficile, illi ãt nõ ſit difficile: nõ hmõi difficultas nõ auget meritum, quia difficultas, quæ ſe tenet ex parte operantis nõ auget meritũ, ſed eſt ſignũ imperfectionis affect⁹. Et ppea ſipliciter loquẽdo, nõ magis meretur religioſ⁹ operans ea quæ tñ ſe illi diſpliceant, q̃ aliqs religioſus operans illamet ſine illa diſplicentia. Põt tñ hmõi diſplicentia, & difficultatis ſuperatio maioris charitatis eſſe effectus & ſignum, dũ iſte ex charitate qua ſuperat hmõi difficultatem, delectabilius operatur iſta met opera, quàm alius ſine diſplicentia illamet operatur.

¶Ad obiectionem in oppoſitum dr̃, q; author non dicit mai⁹ meritũ ex diſplicẽtia & ſua difficultate, ſed ex priori uoto, quo ſuã uoluntatẽ ad hoc neceſſitauit ex obediẽtia agenda. Per hoc enim magis placent iſti Deo ſic operando, q̃ illi qui ſine obedientiæ iugo eadem delectabiliter operanť. Et hoc intendit author, ut patet ex Sarabaitis ſubiũctis.

In collatione 18. ca. 7. parũ a princip.

milia, q̃ nõ cadũt ſub voto, ſed ſub obediẽtia. Quidã vero etiã contrarianť religioni. Nec ẽ ſimile de voto cõtinẽtiæ, ꝑ quã excluduntur actus omnino perfectioni religionis contrarii.

Ad v dicendum, q; neceſſitas coactionis facit inuoluntarium, et iõ excludit rõem laudis & meriti: ſed neceſſitas cõſequẽs obedientiã nõ eſt neceſſitas coactionis, ſed liberę volũtatis, in quantũ hõ vult obedire, licet forte nõ uellet id q; mãdať, ẽm ſe cõſideratũ iplere. Et iõ quia neceſſitati aliqua faciẽdi q̃ ẽm ſe nõ placent, ꝑ votũ obedientię hõ ſe ſubiicit ꝑꝑ Deum, ex ipſo ea q̃ facit, ſunt Deo magis accepta, ẽt ſi ſint minora; quia nihil maius pt̃ hõ Deo dare, q̃ q; propriã voluntatem ꝑꝑ ipſum voluntati alterius ſubiiciat. Vñ in collationibus* Patrum dr̃, deterrimũ genus monachorũ eſſe Sarabaitas, quia ſuas neceſſitates curãtes, abſoluti a ſeniorũ iugo hñt libertatẽ agendi qd libitũ fuerit, & tamẽ magis q̃ hi qui in cœnobiis degent, in operibus diebus ac noctibus conſumuntur.

ARTICVLVS VI.

Vtrũ requiratur ad perfectionẽ religionis, q; paupertas, continentia, & obedientia, cadant ſub uoto.

AD SEXTVM ſic ꝓcediť. Vr̃ q; nõ requirať ad perfectionem religionis, q; ꝑdicta tria. ſ. paupertas, cõtinentia, & obedientia cadãt ſub uoto. Diſciplina. n. pfectionis aſſumendæ ex traditiõe Dñi, ẽ accepta: ſed Dñs dãs formã pfectionis Mat. 19. dicit Si uis pfectus eſſe uade, & uende oia q̃ habes, & da pauperibus, nulla mentione facta de uoto. ergo videť quòd uotum non requirať ad diſciplinam religionis.

Li. 1. c. 14. in princ. to. 6. ¶2 Præt. Votũ cõſiſtit in quadã ꝓmiſſione Deo facta Vnde Eccl. 5. cũ dixiſſet Sapiens, Si qd vouiſti Deo, ne moreris reddere: ſtatĩ ſubdit, Diſplicet. n. ei infidelis & ſtulta ꝓmiſſio, ſed* ubi eſt exhibitio rei, nõ reqriť promiſſio. ergo ſufficit ad perfectionem religionis, quòd aliquis ſeruet paupertatem, continentiam, & obedientiam, abſque uoto.

¶3 Præt. Aug.* dicit ad Pollẽtiũ de adulterinis cõiugiis.* Ea ſunt in nr̃is officiis gratiora, q̃ cũ liceret nobis etiam non impendere, tamen cauſa dilectionis impendimus: ſed ea quę ſunt ſine voto, licet non impendere, quod non licet de his q̃ fiunt cum uoto. ergo ur̃ gratius eſſe Deo, ſi q̃s paupertatem, continentiã, & obedientiã abſq; uoto obſeruaret. nõ ergo uotũ reqriť ad pfectionẽ religionis.

SED CONTRA eſt, q; in veteri lege Nazaræi cũ uoto ſãctificabanť, ẽm illud Nu. 6. Vir, ſiue mulier, cum fecerint uotum ut ſanctificarenť, & ſe uoluerint Dño conſecrare &c. Per eos ãt ſignificanť illi qui ad perfectionis ſummã pertingunt, vt dicit gl. Greg. ibid. ergo uotũ requiriť ad ſtatũ pfectionis.

RESP. Dcdm, q; ad religioſos pertinet q; ſint in ſtatu pfectionis, ſicut ex ſupradictis *patet. Ad ſtatũ ãt pfectionis reqriť oblo ad ea q̃ ſũt pfectiõis, q̃ quidem Deo fit per votum. Manifeſtum eſt* ãt ex pmiſſis, q; ad perfectionem chr̃ianæ vitæ pertinet paupertas, continentia, & obedientia: & iõ religionis ſtatus requirit, vt ad hæc tria aliquis voto obligeť*. Vnde Greg.* dicit ſuper Ezech. Cũ q̃s oẽ quod hẽt, oẽ quod viuit, oẽ quod ſapit, opi. Deo vouerit, holocauſtum eſt: quod quidem pertinere poſtea dicit ad eos, qui præſens ſclm deſerunt. q. 174 ar. 5. Ar. 3. 4. & 5. Concl. Homi. 20. inter mediũ & finem.

AD PRIMVM ergo dcdm, q; ad perfectionẽ vitæ Dñs pertinere dixit, q; aliquis eum ſequať non qualitercunque, ſed ut ulterius retro non abiret. Vñ & ipſe dicit Lucę 9. Nemo mittens manum ad aratrũ, & reſpiciens retro, aptus eſt regno Dei. Et q̃uis quidã de diſcipulis eius retrorſũ abierint, tñ Petrus loco aliorum Dño interroganti, nunquid & uos uultis abire, rñdit. Dñe, ad quẽ ibimus? Vñ & Aug. dicit in lib.* de conſen. euang. q; ſicut Mathæus & Marcus narrant, Petrus & Andreas, nõ ſubductis ad terram nauib. tanq; cã redeũdi, ſecuti ſunt eũ, ſed tanq̃ iubentem ut ſequerentur. Hæc ãt immobilitas ſequelæ Chr̃i firmať per uotũ: & ideo uotum requiritur ad perfectionem religionis. Li. 2. c. 17. in fi. to. 4.

AD III dcdm, q; perfectio religionis, requirit, ſicut Gre.* dicit, ut aliquis oẽ quod uouit Deo, exhibeat: ſed homo non poteſt totam uitam ſuam Deo actu exhibere, quia non eſt tota ſimul, ſed ſucceſſiue agitur. Vñ nõ aliter homo pt̃ totam uitam ſuam Deo exhibere, niſi per uoti obligationem. Homi. 20. in Eze. inter mediũ & fin.

AD III dcdm, q; inter alia quæ licet nobis nõ impendere, eſt ẽt propria libertas, quem homo cæteris reb. chariorem habet. Vnde cum aliquis propria ſponte uoto ſibi adimit libertatem abſtinendi ab his quæ ad Dei ſeruitium pertinẽt, hoc fit Deo acceptiſſimum. Vnde Aug. dicit in epiſt.* ad Arm. & Paulinam. Non te uouiſſe pœniteat, immo gaude iam tibi non licere, quod cum tuo detrimento licuiſſet. Fęlix neceſſitas, quæ in meliora cõpellit. Epi. 45. nõ multũ remote à fine, to. 2.

ARTICVLVS VII.

Vtrum conuenienter dicatur, in his tribus votis conſiſtere religionis perfectionem.

AD SEPTIMVM ſic ꝓcediť. Vr̃ q; inconueniẽter dicať in his tribus uotis cõſiſtere religionis perfectionẽ. Perfectio. n. uitæ magis conſiſtit in interiorib. q̃ in exteriorib. actibus, ẽm illud ad Rom. 14. Nõ eſt re-

Ferr. 6

SVP. Q. CLXXXVI. ART. VI.

Ferr. 3. cont. c. 130.

839 IN art. 6. eiuſdem q. in reſponſione ad primum, attende q; quia nõ explicite habet, quòd a domino Ieſu Chriſto inſtituta ſit uotiua obligatio in religionis progreſſu: ideo author ex firmitate & imobilitate ſequẽdi Chr̃m votũ iſtitutũ eſſe elicit religioſæ pfectionis ſtatũ aſſumẽtib⁹. Nã uouere nihil aliud eſt, q̃ immobilitare animum ne poſſit retrogredi. 1. 2. q. 108 a. 3. co. Et 3. con. ca. 130. Et opu. 18. ca. 11. & 15. Et op. 19. c. 5.

Ferr. 8

SVP. Q. CLXXXVI. ARTIC. VII.

890 IN ar. 7. eiuſdem q. nota quòd ſtatus religionis habet ut terminum à quo, ſæcularem uitam, & ut terminum ad quem, perfectionẽ charitatis. Et propterea eſt & quies reſpectu ſollicitudinis ſęcularis, & exercitium ac diſciplinalis motus ad pfectionem. Inf. q. 188 ar. 1. ad 2. & ar. 2. ad 2. Et vit. q. 2. ar. 1. 1. ad. 5. Et opus. 18. ca. 15. & opu. 19. c. 1.

A gnū Dei eſca & potus, ſed iuſtitia, pax, & gaudiū in Spūſctō. ſed per votū religionis aliq obligant ad ea, q̄ ſunt [a] perfectionis. ergo magis dr ad religionē pertinere uota interiorum actuū, puta, cōtemplationis, dilectionis Dei et ꝓximi, et aliorū hmōi, q̄ uotum pauptatis, continentiæ, & obediētiæ, quę pertinent ad exteriores actus.

¶2 Præ. Prædicta tria cadūt ſub voto religiōis, inqtū pertinēt ad quoddā exercitiū tēdēdi in ꝑfectionē: [b] ſꝫ multa alia ſūt, i qbus religioſi exercitant, ſicut abſtinētia, vigiliæ, et alia hmōi. ergo vr ꝙ inconuenienter iſta tria vota dicant eſſētialiter ad ſtatum perfectionis pertinere. B

¶3 Pret. Per votū obediētię aliqs obligat ad oīa implēda, ſm præceptum ſuperioris, quæ ad exercitiū perfectionis ptinēt. [b] ergo ſufficit uotum obediētiæ abſque aliis duobus uotis. C

¶4 Præt. Ad exteriora bona ptinent non ſolum diuitiæ, ſed ēt honores. Si [k] ergo per uotum paupertatis religioſi terrenas diuitias abdicant, oportet eſſe etiam aliud uotum, per qđ honores mundanos contemnāt.

Sed cōtra eſt, qđ dr̄ extra, de ſtat. [a] monach. ꝙ cuſtodia caſtitatis, et abdicatio ꝓprietatis ſunt annexæ regulæ monachali.

Resp. Dicēdum, ꝙ religionis ſtatus p̄t cōſiderari tripl̄r. Vno mō, ſm ꝙ eſt exercitiū tendēdi in ꝑfectionem charitatis. Alio mō, ſm ꝙ quietat aīum humanū ab exterioribus ſolicitudinibus, ſm illud 1. ad Cor. 7. Volo vos ſine ſolicitudine eē. Tertio mō, ſm ꝙ eſt quoddā holocauſtū, ꝑ qđ aliquis totalr̄ ſe, et ſua offert Deo: & ſm hoc, ex his trib. uotis integrat religionis ſtatus. Primo. n. q̄tū ad exercitium ꝑfectionis requiritur, ꝙ aliqs a ſe remoueat illa, ꝑ quæ poſſet impediri, ne totalr̄ eius affectus tendat in Deū, in quo conſiſtit perfectio charitatis. Hmōi aūt ſunt tria. Primū quidē cupiditas exteriorū bonorū, q̄ tollit per uotū pauptatis. Sm̄ aūt eſt concupiſcentia ſenſibiliū delectationū, inter quas ꝑcellūt delectationes venereę, q̄ excludunt ꝑ uotū cōtinētię. Tertiū aūt eſt inordinatio uolūtatis humanæ, q̄ excludit ꝑ votū obedientiæ. Sīr aūt ſolicitudinis ſęcularis iquietudo p̄cipue ingerit hoī circa tria. Primo qdē, circa diſpēſationē exteriorū rerū: & hæc ſolicitudo ꝑ uotū paupertatis hoi aufert. Scdo, circa gubernationē uxoris & filiorū, q̄ amputat ꝑ votūcōtinētię. Tertio, circa diſpōnē ꝓpriorū actuū, quę amputatur ꝑ uotū obediētiæ, quo aliqs ſe alterius diſpōni cōmittit. Sīr & holocauſtū eſt, cū aliqs totū qđ hēt, offert Deo, vt Gre. dicit ſup Ezech. [a] Hēt āt hō triplex bonū, ſm Phil. in 1. Eth. † Primo q̄dē, exteriorū rerum, quas qdē totalr̄ aliqs Deo offert ꝑ votū voluntariæ paupertatis. Scdo āt bonū proprij corporis, qđ aliqs pręcipue offert Deo ꝑ votū continentiæ, quo abrenūciat maximis đlectationib' corporis. Tertiū aūt bonū eſt aīæ, qđ aliqs totalr̄ Deo offert per obedientiā, qua aliqs offert Deo propriā uolūtatē, per quam hō vtitur oibus potentiis, & habitibus animæ: et iō [m] conuenienter ex tribus votis ſtatus religionis integrat. [n]

D Ad primum ergo dcdm, ꝙ ſicut ſupra dictū eſt, votū religionis ordinat ſicut in finē ad ꝑfectionē charitatis, ad quā ꝑtinēt oēs interiores act' uirtutū, quarū mr̄ eſt charitas, ſm illud 1. ad Cor. 13. Charitas patiens eſt, benigna eſt &c. & iō iteriores act' uirtutū, puta, humilitatis, patiētię, & hmōi, nō cadūt ſub uoto religiōis, qđ ordinat ad ipſos ſicut ad finem.

E Ad II dcdm, ꝙ oēs alię religionū obſeruātię ordinant ad p̄dicta tria pricipalia vota. Nā ſi qua ſū iſtituta in religionibus ad ꝓcurādū victū, puta, labor, mendicitas, vel alia hmōi, referunt ad paupertatē ad cui' conſeruationē religioſi ꝑ hos modos victū ſuum procurant. Alia uero, qbus corpus macerat, ſicut uigiliæ, ieiunia, & ſi qua ſunt hmōi, directe ordināntur ad uotū continētiæ obſeruādū. Si qua uero in religionibus inſtituta ſunt pertinentia

Extra de ſta. mon. Cū ad monaſteriū, in fine.

ctionē charitatis. Et inter hæc duo. ſ. quietem a ſolicitudine ſeculari, & motum ad ꝑfectionem, mediat immobilitas aī, qua firmat religioſus in hoc ſtatu. Et qa immobilitas iſta fit oblatione ſui, & ſuorū omnium ad Deū: iō ēt holocauſtū uocat: in quo ex uniuerſalitate oblationis cōcludit conſiſtere in trib. uotis religionum: ſicut ex uniuerſali ꝗte intellectus practici circa ſæcularia, cuius actus eſt ſolicitudo, idem concluditur. Et ex mundiria affectiuæ partis, quæ cōprehēdit appetitum intellectiuum, & ſenſitiuum idem concluditur.

¶ In rñſione ad tertium, nota ꝙ obediētiæ uotum habet duplicem mām. ſ. propriam, ac ꝓpinquā: & hæc integratur ex actionibus humanis, vt actiones diſtinguūtur contra paſſiones. Alia eſt cōis & remota & hæc integratur ex paſſionibus cōcupiſcentiæ carnis, & cupiditatis tpalium bonorum. Hæc eīn, quia cadunt & ſub voto caſtitatis, & paupertatis, & ēt ſub uoto obedientiæ, ad cōem mām uoto obedientię, & aliis uotis, ſpectant. Et quia mediātibus paſſionibus uenerea, & tpalia referuntur ad obedientiam: iō remotæ materiæ rōnem hñt reſpectu uoti obedientiæ. Actiones āt, quia ſoli uolūtati ſubſunt & propriæ & propinquæ materiæ reſpū obedientiæ, uoti rōnem habent.

¶ In rñſione ad quartum, perſpice diligēter, ꝙ inter honorē, & uenerea ac tpalia bona hæc eſt dria manifeſte, ꝙ honor non eſt honorati act', ſed honorantis. Hīc aūt diuitias, ac uti venereis, eſt in ptāte uolūtatis eius cuius ſunt, & qui delectatur. Et ꝓpterea aliter oportet fieri & intelligi abdicationem honoris, & diuitiarum, & venereorum. Nam abdicatio horum fit auferendo a ſua uoluntate ptātem licite poſſidendi ꝓpriū, & utendi uenereis. Abdicatio aūt honoris non pōt ad ipſos honores referri qui in aliena ſunt ptāte, ſed refert ad merita honorū. Et ideo in lra diſtinguunt merita honorum dicendo ꝙ eſt duplex, ſ. uirtutis, & exteriorum excellētia. Debet ſiquidem uirtuti honor. & ut dr̄ in 4. Ethic. exteriorum excellentia honorat ex debito quodā, pro quanto ſunt inſtra uirtutum, & deberēt eſſe ſigna uirtutū, ſicut ut in plurib. ſunt ſigna ſtatus uirtuoſi, puta, regentiū, dñantium, primatum. Et ex uulgari obſeruantia. excellentes ſiquidem in his exteriori bus honorant a uulgo. Rurſus quia uirtuti debetur utrerque honor, ſ. ſæcularis, & ſanctus, & de ſancto patet in lra ex ſacra ſcriptura: de ſæculari patet, quia uirtutis præmium dr. Et ex rōe, quia ex quo debetur exteriori excellentię rōe uirtutis, cuius eſt ſignū, aut inſtrm, a fortiori debet ipſi uirtuti. Propter qđ. n. unūquodque, illud magis, ut dr in 1. Poſter. Et quia religioſi ſæcularem uitā a ſe abdicant, iō in lra de ſæculari honore loquendo, utrumque tangitur, ſ. & ꝙ religioſi ſæculari honori renunciāt, & ꝙ hoc faciunt abdicando a ſe illius nō radicale meritum, qđ eſt uirtus, ſed illius proximum meritum, ꝙ eſt vita ſęcularis. Hoc enim exemplū Saluator nobis tradidit, dum noluit honorari ab hoibus uolētibus eum in regem ſibi pficere. De honore autem ſancto in litera ſimpliciter dicitur, ꝙ non cōuenit religioſis renūciare illi. Vbi aduertendū eſt, ꝙ quia honor eccleſiaſticus proculdubio ſanct' honor eſt, quia Eccleſia ipſa ſācta eſt: iō nō ſpectat ad perfectionem religionis renunciare eccleſiaſticis honoribus. Quocirca reprehenſione digni ſunt religioſi, abdicantes a ſuis honores magiſterij in theologia, Sicut reprehendentur

Ho. 20. a med. illi'.
Lib. 1. c. 8. & l. 7. c. 13
Concluſio
Ar. 1. huius q6.

ad humanos actus, qb. aliqs or dinat̃ ad religionis finé. ſ. ad dilectioné Dei & ꝓximi, puta, lectio, orõ, viſitatio iſirmorũ, vel ſi aliq̃d aliud eſt hmõi, cõprehédunt̃ ſub voto obedietię, qđ ꝑtinet ad volũtaté, q̃ ſm̃ diſpoſitioné alterius ſuos actus ordinat ad finé. Determinatio aũt habitus pertinet ad oĩa tria vota tanquàm ſignum obligationis. Vnde habitus regularis ſimul dat̃, vel benedicit̃ cũ profeſſione.

Ad iii dcd̃m, q ꝑ obediẽtiá aliqs offert Deo ſuá voluntaté, cui etſi ſubiiciant̃ oĩa humana, q̃dá tñ ſũt q̃ ſpãliter ſibi tm̃ ſubdunt̃. ſ. actiones humanæ. Nam paſsiones ꝑtinent ét ad appetitũ ſenſitiuũ: & iõ ad cohibẽdũ paſsiones carnalium delectationũ, & exteriorũ appetibiliũ ipediẽtes ꝑfectioné vitę, neceſſariũ fuit votũ cõtinentię, & paupertatis: ſed ad diſponẽdũ actiões ꝓprias ſm̃ q reqrit ꝑfectionis ſtatus, requirit̃ votũ obedientiæ.

Ad iiii. dcd̃m, q ſicut Phil. dicit in 4.* Ethi. honor propriè & ſm̃ veritaté nõ dẽtur niſi virtuti: ſed qa exteriora bona inſtr̃a̅r deſeruiũt ad quoſdã act⁹ virtutũ, ex ꝯñti ét eotũ excelléntiæ honor aliqs exhibet̃, & ꝑcipuè à vulgo, qđ ſolá excellẽtiá exterioré recognoſcit. Honori ergo, q Deo & ſanctis oĩb. exhibet̃ ꝓꝑ virtuté, vt dr̃ in Pſ 138. Mihi aũt nimis honorati ſũt amici tui Deus, abrenũtiare non cõpetit religioſis, q ad ꝑfectionem virtutis tendũt. Honori ãt q exhibet̃ exteriori excellentię, abrenũtiant ex hoc ipſo, q ſecularem vitá derelinquunt. Vñ ad hoc non requirit̃ ſpeciale votũ.

K

Articvlvs viii.

Vtrum uotum obedientiæ ſit potiſsimum inter tria uota religionis.

Ad octavvm ſic ꝓcedit̃. Vr̃ q votũ obediẽtię non ſit potiſsimũ inter tria vota religionis. Perfectio. n. religioſæ vitæ à Chriſto ſumpſit exordium: ſed Chriſtus ſpãliter dedit cõſiliũ de paupertate,[h] nõ aũt inuenit̃ dediſſe conſilium de obediẽtia. ergo votũ pauꝑtatis eſt potius qui votum obedientiæ.

¶ 2 Pręt. Eccl. 26. dr̃ q oĩs pôderõ nõ eſt digna aĩæ[b] cõtinentis:

F sed votũ dignioris rei eſt eminẽtius. ergo votũ cõtinétię eſt eminentius[h] q̃ vo um obedientiæ.

¶ 3 Præt. Quãto aliqđ votũ ẽ potius, tãtò vr̃ eſſe magis indiſpẽſabile: ſed vota pauꝑtatis & cõtinẽtiæ ſunt adeò annexa regulæ monachali, vt contra ea nec ſummus Pontifex poſsit licentiá indulgere, ſicut dicit q̃dam Decretalis de ſtatu monachorũ: q tñ pôt idulgere, vt religioſus nõ obediat[n] ſuo ꝓlato. ergo vr̃,

G q votum obedientiæ ſit minus uoto paupertatis & cõtinẽtię.

Sed cõtra eſt, qđ Greg. dicit i* moral. Obedientia uictimis iure ꝓponit̃. qa ꝑ uictimas aliena caro, ꝑ obedientiá uerò uoluntas, ꝓpria mactatur. ſed uota religionis ſunt q̃dá holocauſta, ſicut ſupra dictum eſt.† ergo uotum obedientię eſt præcipuum inter omnia religionis uota.

H Resp. Dicẽdũ, q[m] uotum obedientiæ eſt ꝑcipuũ inter tria uota religionis. & hoc triplici rõe. Primò quidem, quia ꝑ uotum obedientiæ, aliquid maius homo offert Deo. ſ. ipſam uoluntaté, q̃ eſt potior quàm corpus propriũ, quod offert homo Deo per continentiam: & quàm res exteriores, quas offert homo Deo per uotum paupertatis. Vndè illud qđ fit ex obedientia, eſt magis Deo acceptum, quàm id quod fit per propriam uoluntatem, ſecundum illud Hieronymi, quod dicit ad Ru-

I ſticum* monachum. Ad id tendit oratio, ut doceá te non tuo arbitrio dimittendum. & poſt pauca ſubdit. Non facias quod uis, comedat quod iuberis: habeas quantum acceperis: ueſtiaris quod datur. Vnde & ieiunium non redditur Deo acceptũ cum propria uoluntate, ſm̃ illud Iſa. 58. Ecce in diebus ieiunij ueſtri inuenitur uoluntas ueſtra. Secundò, quia uotum obedientiæ continet ſub ſe alia uota: ſed nõ conuertitur. Nam religioſus etſi teneatur ex uoto continentiam ſeruare & paupertatem, tñ hæc ét ſub obedientia cadunt, ad quá ꝑtinent multa alia præter continentiá & pauꝑtaté ſeruare. Tertiò, qa uotũ obedientiæ propriè ſe extẽdit ad actus propinquos fini religionis. Quáto aũt aliquid propinquius eſt fini, tanto melius eſt: & inde ét eſt, q uotũ obediẽtiæ eſt religioni eſſentialius. Si. n. aliqs abſq; uoto obedientię uolũtariá paupertatem & continentiá ét uoto ſeruet, non ꝓꝑ hoc pertinet ad ſtatum religionis, qui pręfert̃ etiam ipſi uirginitati ex uoto obſeruatæ. dicit. n. Aug. lib.* de uirginitate, Nemo, quantum puto, auſus fuerit uirginitatem præferre monaſterio.

Ad primvm ergo dicendum, quòd conſilium obedientię includitur in ipſa Chriſti ſequela. Qui enim obedit ſequitur alterius uoluntatem: & ideò magis pertinet ad perfectionem

Post medium epiſt. & incipit. Nihil chriſtiano fe cius. to. h.

C. 46. in ſine to. 6.

di eſſent, ſi presbyteros nollent hre ſuos, qa honorãdi ſunt loco, & alijs reuerentię ſignis. Et loquor de religionib. inſtitutis ad ꝑdicandũ, in qb. cõſtat ſanctos patres hmõi honore donatos. Hẽs ad hoc quoque authoré in libro cõtra impugnãtes religioné, dicenté in c. 2. nõ quẽlibet honoré ad mũdũ ꝑtinere. ſed qui cõſiſtit i reb. mũdanis. Non. n. ꝑt dici, q honor ſacerdotij ꝑtineat ad mũdum: & ſimiliter nec honor magiſterij, cũ doctrina, quam cõſequitur talis honor, ſit de ſpũalib. bonis. Sicut ergo religioſi nõ renunciant ꝑ votum ſacerdotio, ita nec magiſterio. hęc ibi.

SV. QV. CLXXXVI. ART. VIII.

In art. 8. in corpore art. nota, q act⁹ ꝓprij, qui ſunt finis religionis, ſunt actus ordinati ad dilectioné Dei. & proximi, q̃ eſt religiõis finis. Hmõi aũt actus ſunt ꝓpria materia voti obediẽtiæ, vt orõ, lectio, pręedicatio, cura infirmorum, & huiuſmodi.

Lib. 4. c. 3. tomo 5.

¶ In eodẽ art. in rñſione ad tertiũ circa illud, Papa nõ pôt religioſum à ſua obediẽtia eximere, dubium occurrit, qm hoc repugnat ſupradictis. Minus. n. eſt Papá eximere aliqué à ſua obedientia, q̃ cõſtituere illũ ſupra ſe: ſed Papa pôt ex ſupradictis ſubdere ſe alteri vt iudici. ergo à fortiori pôt aliqué eximere à ſe: & ſi nõ pôt aliqué conſtituere iudicem ſupra ſe.

¶ Ad hoc dr̃, q quẽad modũ Papa non pôt aliqué à ſua obedientia eximere totaliter, quia nõ ꝑt ſuá ptãté minuere: pôt tñ ſponte partialiter, ſeu ſũi quid aliqué eximere, ſtatuendo, uel cõcedẽdo q nõ teneat̃ apoſtolico ꝑcepto obedire, niſi cũ continent talé clauſulã, qđ pertinet ad uſum ptãtis papalis: ita Papa non pôt ſe ſubiicere alicui, ita q ille ſit totaliter, ſeu ſimpliciter iudex ſupra Papã, qa nõ pôt minuere ſuá ptãtem: ſed oportet uel q ſubtrahat ꝑſonã ſuã totaliter a ptãte papali renunciãdo papatui: & ſic Papa non erit ſubditus, ſed perſona ſpoliata a ſeipſa papatu ſubdita erit: uel q hẽat totã ſuã ptãtem, ſi eſt Papa. Et hoc à ſolo Chriſto domino depẽdet, q Papa hẽat talem & tãtã ptãté. Vnde nec ipſe Papa, nec alius pôt efficere, q manẽs Papa, minorem hẽat ptãtem. Pôt tñ non uti ſua ptãte, & ſic ſubiicere ſe alterius iudicio. Et ſicut ſtatuendo ius cõe, ſubiicit ſe cõi iuri, & cõcedendo priuilegiũ, obligatus remanet deinde ad obſeruandũ priuilegiũ, qđ a principio gratioſe conceſſerat: ita ex quo ſponte ſe ſubdit alicuius iudicio, tenetur ſtare ſub illius iudicio. Sed qa hęc uincula ad vſum, uel nõ uſum ſuæ ptãtis ſpectant, & in ipſo remanet, poſtquã ſe

Perr. 0 891 Infr. q. 88. ar. 7. ad 3.

Li. vlt. c. h ante med.

Ar. 1. & ar. 3. ad 6.

Concl.

q̃ uotum paupertatis: quia ut Hie. dicit ſuper Matt.* id quod perfectionis eſt addidit Petrus cum dixit. Et ſecuti ſumus te. Matth. 19. co. 9.

Ad II dcẽdm, ꝙ ex uerbo illo nõ habet̃ ꝙ cõtinẽtia præferat̃ oĩb. aliis act b. virtuoſis· ſẽ coniugali caſtitati, uel ẽt exte- B riob. diuitiis auri & argenti, q̃ pondere menſurat̃:ᶜ uel per cõtinentiam intelligitur vniuerſaliter abſtinentia ab omni malo, ut* ſupra habitum eſt. Q. 155. ar. 4. ad. 1. D. 799. & 1208.

Ad III dcẽdm, ꝙ Papaᵈ i voto obediẽtiæ nõ põt ſic cũ religioſo diſpẽſare, ut nulli prelato teneat̃ obedire ĩ his q̃ ad pfectionẽ uitæ ptinẽt. Nõ. n. põt eũ a ſua obediẽtia eximere. Põt C tñ cũ eximere ab inferioris prelati ſubiectione, quod non eſt ĩ voto obedientiæ diſpenſare.

A ſe ſubditi iuri, uel iudici plenitudo poteſtatis Papalis: ideo quis non debeat, poteſt tamen de plenitudine poteſtatis, ius, & iudicem reuocare. ſicut & priuilegia quæcumque conceſſa tollere, ita ꝙ ſi tollat, ſeu reuocet ius, aut iudicem, aut priuilegium, etiam ſi peccet Papa reuocando, effectum tamen intentum efficit ſua poteſtas, ita ꝙ remaneret ius illud nullũ, & iudex nõ eſſet amplius iudex, & priuilegiũ nihil amplius valeret. Multa. n. fieri phibentur, quæ tamen facta tenent.

SVP. Q. CLXXXVI. ARTIC. IX.

In ar. 9. eiuſdem q. collige expoſitionem regularũ, & ſtatutorum religionis cuiuſcumque. Diſtin- b. Reſpon. guuntur ſiquidem iſta quatuor gña cõtentorum in regula. In primo ſunt actus virtutum, qui cõiter ſunt in præcepto, ut diligere Deum & pximum. In ſecundo ſunt actus virtutum qui cõiter ſunt de cõſilio, ut diligere inimicos in particulari. In tertio ſunt exteriores obſeruãtiæ, q̃ ſunt prima materia trium votorum, ut caſtum eſſe, & nihil proprium habere &c. In quarto ſunt reliquæ exteriores obſeruantię regulares ut abſtinere a carnibus, uti laneis ad carnem, & huiuſmodi. De primo genere dr̃, & manifeſtum eſt, ꝙ tráſgreſſio eſt mortalis. De ſecundo vero, ꝙ non eſt mortalis tráſgreſſio: quia hęc ſpectant ad perfectionem charitatis, quæ eſt finis religionis: religioſus autem non tenetur eſſe perfectus. Apponitur tamen in litera exceptio, cum ſubditur, Niſi propter contemptum. Et ratio exceptionis aſſignatur, quia religioſus tenetur tendere ad perfectionem charitatis: huic autem tentioni contrariatur perfectionis contemptus. De tertio genere dr̃, & patet, quod tranſgreſſio eſt mortalis. De quarto autem, ꝙ non eſt mortalis niſi propter contemptum regulæ: quia hic directe contrariatur profeſſioni, qua ſe obligat ad vitam ſecun- D dum regulam, uel propter præceptũ a regula, uel a prælato factum, quia hoc eſſet contra obedientiæ uotum. Ex quib. habes, quòd religioſi omnes vltra communia uincula omnium chriſtianorum, & tria religionis vota, & præcepta facta a regula uel prælato, quę tamen ſub uoto obedientiæ comprehendunt̃, habent duplex uinculum peccati mortalis propter contemptum, ſcilicet contemptum perfectionis, & contemptũ regulæ: vtrunque enim in litera habes. Primum, reſpectu actuum uirtuoſorum, qui ſunt in conſilio: ſecundum, reſpectu regularium obſeruantiarum ultra tria uota. Et quoniam contemptus regulæ eſt nolle ſubiici regulę, quod directe contrariatur profeſſioni ipſius regulæ: ideo nulla de hoc quæſtio eſt. Patet enim contemni Deum in ipſa regula, qui eam per ſuos miniſtros conſtituit. & cui promiſſio facta eſt de ſubiectione ad illam, ac per hoc cauſare peccatum mortale. Sed de contemptu perfectionis non E ita apparet: quoniam a doctoribus quaſi appoſitum uidetur religioſis, quòd tendere ad perfectionem tenentur ſub vinculo peccati mortalis. Et propterea ſcito, quòd religioſus non aliter tenetur ad perfectionem tendere, q̃ ſeruando regulam ſuã. Et ideo hi duo contemptus ſemuicem comitantur, ita quòd impoſſibile eſt ut quis contemnat regulam ſuam, & contemnat perfectionem: quia ſi non contemnit regulam, iam permanet in profeſſione tendendi ad perfectionem, ac per hoc non contemnit perfectionem. Et ſimiliter ſi non contemnit perfectionem, conſequens eſt, ut uelit ſubiici regulæ, per quam tenetur ad perfectionem tendere. Vnde Dionyſius, & alii doctores non appoſuerunt, ſed expoſuerunt id quod conuenit religioſis ex authoritate Domini dicentis adoleſcenti, Si uis perfectus eſſe &c. ubi apparet, ꝙ uolũtas tendendi in perfectionem, principium eſſe debet voluntatis paupertatis, ac per hoc reliquarum partium religionum.

¶ Dubium circa hanc literam remanet unum, An religioſus A tranſgrediens præceptum Dei contentũ in regula, plus peccet, quàm tranſgrediens præceptum Dei non contentum in regula cæteris paribus. Et eſt ratio dubii, quia hæc non ponuntur in regulis, & humanis iuribus ut pręcepta, ſed ut manifeſta. In oppoſitum autem eſt, quia ſicut ad conſilia contenta in regula obligatur religioſus, & ad alia non: ita ad diuina præcepta contenta in regula magis obligatur quàm ad alia.

¶ Ad hoc dicitur, ꝙ quemadmodum id quod cadit ſub iure poſitiuo communi, ſi in regula ſtatuat̃, obligatur illius pfeſſor duplici uinculo, ſcilicet iuris canonici, & propriæ regulæ ad id ſeruandum, uerbi gratia, ſi in regula indicuntur inter alia ieiunia, etiam illa ieiunia, quæ ſunt ab Eccleſia inſtituta, tenet̃ religioſus illa ieiunare non ſolum ex Eccleſię ſtatuto, ſed ex ſuæ regulę mandato: ita ſi pręcepta Dei, uel naturalis iuris in regula ſtatuantur ſeruanda, tenetur pfeſſor illius regulæ ex duplici capite ad iſta præcepta ſeruanda, ſcilicet ex diuino iure, & ex ſua regula. Non enim inconuenit præceptum a iure iterum præcipi ab alio iure, uel iudice, ut patet. Nec propterea putes me dicere, quòd omnia præcepta diuina contenta in regula cadant etiam ſub præcepto regulæ, quia ſtat quod cadant ſub ſimplici ſtatuto regulæ, ita quòd ex regula non haberent uim præcepti, ſi ceſſaret vinculum diuini, aut eccleſiaſtici præcepti. Sed etſi caderent etiam ſub præcepto regulæ, non propterea eſſet duplex peccatum, aut alterius ſpeciei circunſtantiam habens, ſed eſſet grauius peccatum: quoniam peccati ſpecies tantum ex parte præceptorum attenditur, quæ ex authoritate præcipientium, & magis pręcipientium aggra- D uetur.

¶ In eodem articulo in reſponſione ad primum circa illud, ꝙ non obligat ad culpam neque mortalem, neque uenialem, ſed ſolum ad pœnam taxatam ſuſtinendam &c. dubium hic occurrit dupliciter. Primo, quia abſolute uidetur implicare, quòd ſit obligatio in propriis actibus uoluntariis ad pœnam, & non culpam, cum pœna ſoli culpæ debeatur. Secundo, quia in ſtatutis religionis ordinis Prædicatorum, in qua dicuntur obligari ad pœnam, & non culpam, contrarium exprimitur, dum pluries dicitur, Leuis culpa eſt, Grauis culpa eſt, & tamen eſt ibi ſermo de huiuſmodi obſeruantiis.

¶ Dubium ſecundo occurrit, An obligatio ad pœnam intelligatur, ſi imponatur a prælato, uel etiam ſi non imponatur.

¶ Dubium tertio occurrit, An ſi non ſuſtineatur pœna, incurratur culpa.

E ¶ Dubium quarto occurrit, quia vltima uerba aduerſantur primis, dum dicitur quòd ex negligentia, libidine, uel contemptu, poſſunt tales religioſi peccare in iſtis venialiter, uel mortaliter. Nam ubi uoluntaria tranſgreſſio non eſt culpa, ibi negligentia multo minus eſt culpa, cum negligentia ideo ſit peccatum, quia eſt uoluntaria.

¶ Ad primum dubium dr̃, ꝙ in particularibus legibus oportet particulariter loqui. Et ideo quia tota ratio legis obligantis non ad culpam, ſed ad pœnam eſt, ut in litera dicitur, quia tali modo placuit obligari, oportet conſequenter dicere ad efficaciam legis tuendam, quod pœna hoc in loco non ſumitur ut diſtinguitur contra pœnalitatem, ſed ut diſtinguitur contra culpã, prout malum pœnę diſtinguitur contra malum culpæ, & continet ſub ſe non ſolum pœnam proprie dictam, ſed etiam pœnalitates. Afflictiones namque quæ non pro culpa infliguntur, etſi non ſint propriæ pœnæ, ſunt tñ pœnalitates quędam, quę ſub nomine pœnæ uocantur: quia conſiſtunt in pati, & priuatione boni alicuiuſ iter debiti, & ſunt contra naturalem uoluntatẽ.

ARTICVLVS IX.

Vtrum religioſus ſemper peccet mortaliter tranſgrediendo ea, quæ ſunt in regula.

Ad nonvm ſic proceditur. Vr̃ ꝙ religioſus ſp peccet mortaliter tranſgrediẽdo ea q̃ B ſunt in regula. Facere. n. contra uotũ eſt pctm̃ dãnabile, ut patet per id ꝙ Apo. dicit 1. ad Ti. 5. ꝙ uiduę q̃ volũt nubere, dãnationẽ hñt, qa, primã fidẽ irritam fecerũt: ſed religioſi uoto pfeſſionisʰ ad regulã aſtringuntur. ergo peccant mortaliter tranſgrediendo ea q̃ ĩ rl̃a cõtinent̃. Par. a 892

¶ 2 Prę. Regula imponit̃ religioſo ſicut lex quædã: ſed ille qui tranſgrediturʰ præceprũ legis, C peccat mortaliter. ergo videtur ꝙ monachus trãſgrediens ea q̃ ſũt ĩ regula, peccet mortaliter. Sup. q. 88. ar. 11. ad 4 & q. 185. a. 8. Et 4. cap. 38. q. 1. ar. 4. q. 1. ad 5 Et quol. 1. ar. 10.

¶3 Præt. Cõtẽptus inducit peccatũ mortale: ſed quicũq; frequenter aliq̃d iterat, ꝙ nõ dẽt facere, [b] uƭ ex cõtẽptu peccare. ergo uƭ ꝙ ſi religioſus frequẽter tranſgrediatur id quod eſt in regula, peccet mortaliter.

G

Sed contra eſt, ꝙ ſtatus religionis eſt ſecurior q̃ ſtatus ſæcularis uitæ. uñ Gre.* 1. mor. cõparat uitã ſæcularẽ mari fluctuãti, uitã ãt religionis portui tranq̃llo: ſed ſi q̃libet trangreſſio eorũ q̃ in regula continentƭ, religioſum obligaret ad pctm̃ mortale, ſtatus religiõis eẽt periculoſiſſimus, ꝑpter multitudinẽ obſeruãtiarum. Nõ ergo q̃libet trãſgreſſio eorũ q̃ in regula cõtinẽtur, eſt pctm̃ mortale.

Li. 1. c. 1.

H

Resp. Dicẽdũ, ꝙ in regula cõtinetƭ aliq̃d dupliciter, ſicut ex dictis patet.* Vno mõ, ſicut finis regulę, puta, ea q̃ ꝑtinent ad actus virtutũ. Et [m] horũ trãſgreſſio, quãtũ ad ea q̃ cadũt cõmuniter ſub ꝑcepto, obligat ad mortale: quãtũ uero ad ea q̃ excedunt cõiter neceſſitatẽ ꝑcepti, nõ obligat ad mortale, niſi ꝑp cõtẽptũ *: quia, ſicut ſupra dictũ* eſt, religioſus nõ tenetƭ eſſe ꝑfectus, ſed ad perfectionem tendere, cui cõtrariatƭ ꝑfectiõis contẽptus. Alio mõ continetƭ aliquid in regula pertinens ad exterius exercitiũ, ſicut sũt omnes exteriores obſeruantię, inter quas sũt q̃dã, ad quas obligatƭ religioſus ex voto ꝓfeſſionis. Votũ ãt profeſſionis reſpicit principaliter tria ꝑdicta. ſ. paupertatẽ, cõtinentiã, & obedientiã: alia vero omnia ad hęc ordinãtƭ: & iõ [p] trãſgreſſio horũ triũ obligat ad mortale. Aliorũ ãt trãſgreſſio ñ obligat ad mortale, niſi ꝓpter cõtemptũ regu-

Ar. 7. ad 1. & 2.

Art. 2.

F

¶Ad ſecundam uero obiectionem dr̃, ꝙ ſtatuta illa de culpis fuerunt edita in ordinem Prædicatorum anteq̃ fuerit factum ſtatutum iſtud, de non obligando ad culpam: qm̃ hoc ſtatutũ non a principio ordinis, ſed fuit editum in 2. ca. generaliſſimo anno Domini 1237. poſt editas conſtitutiones dicti ordinis: iõ per accidens remãſerunt illa nomina grauis & leuis culpæ. Et iõ obiectio nulla eſt.

¶Ad ſm̃ dubiũ dr̃, ꝙ triplicitur pœna ĩ huiuſmodi inuenitƭ quãdoq; non taxata, ſed taxãda, ac imponẽda a prælato, ut cõtingit ꝓfeſſorib. dicti ordinis de pęna leuis culpæ: & ad talẽ nõ obligantƭ, niſi imponatur. Q̃nq; taxata, ſed imponenda, ut contingit eiſdem de pœna grauis culpæ, ĩ quidẽ taxata eſt, ſed imponẽda reſtat: qm̃ in capitulo illo dr. Pro huiuſmodi veniã petentibus, & nõ ꝓclamatis dentƭ &c. In hoc.n. ꝙ dicit dentƭ, ĩponenda dicit a ꝑlato. Et ad hmõi ẽt nõ tenentur iſti, niſi imponantƭ. Et vtriuſque libertatis ẽ rõ, quia non tenetƭ religioſus ad pl*, q̃ ſua lex ordinat: & iõ ex quo lex non ordinat abſolute, ꝙ faciãt pęnitentiam talem, ſed ꝙ detur taliter errantibus talis & tanta pęnitentia, non eſt reus violatæ legis, qui a nõ data ſibi pœnitentia abſtinet. Quandoq; autem pœna inuenitur taxata, & impoſita ab ipſa lege, ut contingit eiſdem circa pœnam fracti ſepties ſilentii inter duo capitula. Nõ.n. dicit lex ꝙ imponatur, aut detur: ſed quod q fregerit toties ſilentium, ſedeat in vno prandio in terra. Et ad huiuſmodi pœnitentias tenentur, etiã ſi nullus prælatus imponat.

I

¶Ad tertium dubium, ꝙ, ut patet ex ſolutione præcedentis dubii, ſolum habet locum qñ pœnitentia pertenit ad vtrãq; conditionem. ſ. ꝙ eſt taxata & impoſita ſiue a iure ſcripto, ſiue a iure animato, quod eſt prælatus. Reſpondetur, ꝙ licet quidã dicant, ꝙ pctm̃ incurritur ſi pœnitentia non fit, quia ſic obligantƭ ad euitandam culpam, ne ſubeant pœnam, quia tamen ſine rõne hoc dicitur, & legis vniuerſalitati derogat: ideo dicendum eſt, ꝙ ſicut non peccat frangẽdo ſilentium, ita non peccat omittendo pœnam taxatam & impoſitam. Et ratio eſt, quia lex vniuerſalis & non particularis eſt, cum dicimus. Nolumus quòd ſtatuta noſtra obligent ad culpam, ſed ſolum ad pęnam. Cõſtat autem quòd ſi tranſgreſſio in operando excuſatur a culpa, & omiſſio pœnitentiæ non excuſaretur a culpa, iam particularis eſſet lex iſta, & reſpectu agendorum, & non reſpectu patiendorum. Et conſequenter cum religioſi non aliter teneantur ad huiuſmodi pœnitentias, niſi ex vigore ſtatutorum ſuorum, ſequeretur quòd ſtatuta obligarent ad culpam ſine contemptu & ꝑcepto, cuius oppoſitum in eis habetur. Et licet ſpeciale exemplum allatum ſit in ordine fratrum Prædicatorum, dicta ſunt tamen hæc ad declarandum cætera ſimilia in quibuſcunq; religionibus, ſicut etiam reliqua intelligenda ſunt tam ſequẽtia, quàm antecedentia: quoniam de ſimilibus idem eſt* iudicium.

K

¶Ad quartum dubium reſpondendo, oportet diligẽter notare verbum authoris in litera hac dicentis, quòd huiuſmodi trãſgreſſiones non ſunt culpæ ex ſuo genere: ita ꝙ ſenſus legis obligantis ad pœnam, & non ad culpam, eſt ꝙ ſtatuit actum illũ eſſe extra genus culpę non qualitercumque, ſed ex ſuo genere, hoc eſt, non ex parte operantis, ſed ſm̃ ſuam naturam. Et propterea tranſgreſſionem poteſt ex parte operantis ingredi genus culpæ actus qui ſm̃ ſe extra genus culpæ a lege poſitus eſt. Numerantur autem in litera tres modi, quibus ex parte operantis actus huiuſmodi ſit culpa. Primus, qui manifeſtus eſt, dicitur ex contemptu. Patet. n. quòd ſi quis ex contemptu frangat ſilentium, peccat, & hoc etiam erat in lege cautum: ſed connumeratus eſt ab authore hic modus inter alios, quia ex parte operantis ſe tenet. Secundus eſt ex cupiditate, & hic manifeſtatur per locum à maiori. Comedere enim actus extra genus culpæ, ẽ neceſſarius, ac ſub pręcepto naturali cadens: & tamen ſi cupiditas exceſſiua adſit, peccatum fit. Multo ergo magis actus nõ præceptus, ſed excuſatus ſecũdum ſe a culpa, puta, comedere carnes, ſi ex concupiſcentia fiat, pctm̃ erit. Tertius eſt negligentia, qui pt̃ dupliciter intelligi. Primo, ut qñcunque omiſſioni actus adiungitƭ neglıgẽtia ut cã illius, tũc iſti religioſi peccant, ſicut cum cupiditas ẽ cã actus, ẽt peccare dicunƭ. Et hęc quidem expoſitio uera eſt procuidubio: qm̃ ſi uere interuenit ibi negligentia ut cã, non euadıtur culpa. Sed quia in dubiũ vertitur argumentũ, an incuria actus regularis, puta, eundi ad lectionem hora debita, ſit uere negligentia, an non, oportet dicere ad hoc, & reſpondetƭ affirmatiue, ꝙ eſt vere negligentia, quæ eſt culpa. Ad cuius euidentiam ſcito, quòd non minus inuenitƭ culpa volendo indebite, q̃ operando indebite, cũ culpa principaliter ſit in voluntate. In operationib. autem hoc inuenitur, quòd licet aliquis ſine culpa poſſit voluntarie opus aliquod, puta orationem, uel lectionem omittere, ſi tamen orat, uel legit, peccat negligenter orando, aut legendo. Vnde ſimiliter in volitionibus dicendum eſt, quòd licet aliquis poſſit ſine culpa aliquid nolle, ſi tamen vult, peccat niſi recte velit. Inter religioſum autem abſolute omittentem, uoluntarie ire ad lectionem hora debita, & eundem negligenter omittentem ire ad lectionem hora debita, hæc eſt differentia, quòd ille abſolute non vult ire, ſed vult non ire ad lectionem: iſte autem uellet ire, ſed negligentia detinetur ne eat. Et propterea in illo nulla ratio culpæ inuenitur, niſi ex genere actus, quæ culpæ ratio ex eorum lege ſublata eſt. In iſto autem culpæ ratio aliunde ingreditur, ſcilicet ex hoc quòd vult, & ſegniter vult. Tenetur enim, ex quo vult, ſine vlla mala conditione velle: & hæc eſt ſecunda expoſitio: Et ſic religioſi iſti dupliciter poſſunt in regularibus obſeruantiis ex negligentia deficere culpabiliter, ſcilicet ex negligentia extrinſeca, iuxta primam expoſitionem, puta, cum ex mentis torpore omittit ire ad lectionem: vel ex negligentia intrinſeca iuxta ſecundam expoſitionem, puta, cum ex affectus tepiditate omittit ire ad lectionem. Et per hæc patet ſolutio obiectionis in oppoſitum. Falſũ namque aſſumitur, cum dicitur, quòd ubi uoluntaria tranſgreſſio non eſt culpa, ibi nec negligentia eſt culpa: quoniã ſtat voluntariam trangreſſionem non eſſe culpam ex ſuo genere, & negligentiam eſſe culpam ex parte operantis &c. Probatio autem nihil valet: quia voluntarium culpabile non ſolum inuenitur ex genere actus, ſed etiam ex parte operantis, ex qua parte negligentia religioſi ad regulares obſeruantias excuſatas culpa, ex ſuo genere a religionis ſuæ vinculo voluntaria a culpa eſt ex ſpecialibus.

Concl. 1.

Art. 2.

Concl. 2.

¶In eodem articu. 9. in reſponſione ad ſecundum, dubium magnum occurrit, penes quid diſcernitur iuris poſitiui pręceptũ obligans ad peccatum mortale à non præcepto, an penes materiam, an penes pœnam, an penes modum, an penes uerbum. Quod enim materia non ſufficit ad diſcernendum præceptum poſitiui iuris a non præcepto, ex eo habetur, quod ius poſitiuum, maiori uinculo ſupponit quandoque minorem materiam. Excommunicationis ſiquidem vinculo ligat percutientem clericum, quo non ligat blaſphemantem Deum. Similiter nec pœna aliqua vniuerſaliter adæquat præceptum. Nam licet pęna aliqua, ſcilicet excõmunicationis, præceptum contineat, non tñ contra omne præceptũ ponitur

ſub

lę: ¶ q̄a hoc directè cōtrariaret ꝓfeſſioni, ꝑ quā aliquis vouit regularé vitā: ' vel pp̄ p̄ceptū ſiue oretenus à prelato factū, ſiue i regula expreſſum ', q̄a hoc eēt facere ꝯtra obediētię votū.

Ad primvm ergo dcđm, q̄ ille q profiteť regulā, nō vouet ſeruare oīa q̄ ſunt in regula, ſed
B vouet regularé vitā, q̄ eſſentialiter conſiſtit in tribus p̄dictis. Vñ & in quibuſdā religionib. cautius aliqui profitent nō quidé regulā, ſed, uiuere ſm regulā, i. tendere adhoc, vt aliq̄s mores ſuos informet ſm regulā, ſicut ſm quoddā exéplar: & hoc tolliť per contéptū. In quibuſdā aūt religionibus adhuc cautius profitentur obedientiam
C ſm regulam, ita q̄ profeſſroni non contrariatur niſi id quod eſt contra præceptum regulæ: tranſgreſſio verò, uel omiſſio aliorum obligat ſolum ad peccatū ueniale: quia, ſicut dictum eſt, * hmōi diſpoſitiones ſunt ad principalia uota. Peccatum autē veniale eſt diſpoſitio ad mortale, vt ſ. dictū eſt, * inquātum impedit ea, quibus aliquis diſponitur ad obſeruanda prin
D cipalia præcepta legis Chr̄i, q̄ ſunt præcepta charitatis. In aliqua tñ religione. ſ. ordinis fratrum Prædicatorū, trāſgreſſio talis, vel omiſſio ex ſuo gñe nō obligat ad culpā neq; mortalē, neq; venialē, ſed ſolū ad pęnā taxatā ſuſtinendā: q̄a per hunc modū ad talia obſeruāda obligantur, q tñ poſſent venialiter vel mortalr̄ peccare ex negligētia, vel libidine, ſeu contéptu.

Ad II dcđm, q̄ non oīa quę continentur in lege traduntur per modum præcepti, ſed quædam proponuntur ꝑ modū ordinationis cuiuſdam, vel ſtatuti obligantis ad certam pœnam. Sicut in lege ciuili nō facit ſp dignum pęna mortis corporalis tranſgreſſio legalis ſtatuti: ita nec in lege Eccleſiæ omnes ordinationes, vel publica ſtatuta obligant ad mortale, & ſilr nec omnia ſtatuta regulæ.

Ad III dcđm, q̄ tunc cōmittit aliquis vel trāſgrediť ex cōtēptu, qñ voluntas eius renuit ſubiici ordinōni legis, vel r̄læ: & ex hoc procedit ad faciēdū contra legem, vel r̄lam. Qñ āt econuerſo pp̄ aliquam particularem cām, puta, cōcupiſcētiā, vel iram induciť ad aliquid faciēdū cōtra ſtatuta legis, vel regulæ nō peccat ex cōtéptu, ſed ex aliqua alia cā, ēt ſi frequēter ex eadē cā, uel alia ſimili peccatum iteret. Sicut & Aug. dicit in lib. * de nat. & grat. q̄ nō om

Sub pœna excōicationis. Reliquæ verò eccleſiaſticæ pœnæ aut ſine culpa, vt interdictum, & irregularitas: aut cum veniali culpa, vt ſuſpenſio incurri poſſunt. Cōes quoq; pęnæ vt oratio, ieiunia, & hmōi, conſtat q̄ ſine mortali culpa infliguntur. De mō verò loquendi, puta, quia lex vtiť imperatiuo mō, clare liquet, q̄ non inducit vinculū p̄cepti: modus. n. hmōi, imperiū grammatice denotat, non iuridice.
Concl. ſ Quòd nullū deniq; ſimplex verbū inueniať inducēs vniuerſaliter vim pręcepti, patet diſcurrēdo per ſingula, quæ afferunť ad propoſitū. Inhibenť ſiquidē, & prohibenť mendacia oī iure. Et ſimiliter debent, & tenentur oēs hoēs omni iure non mentiri: & tñ mendaciū conſtat non cadere ſub præcepto. Statuuntur, decernunť, ac mandanť proculdubio multa ſine præcepti vinculo. Cōia quidē eſſe ſtatuti, & decreti nomina quotidie experimur: mādati verò nomen teſtatur Hiero. à præcepto deficere. Et q̄ demum ipſum verbū, Præcipio, non vniuerſaliter inducat præcepti vim, patet primo ex Euangelio, vbi dr̄ Dñm præcepiſſe curatis i. e. cui dicerent. Et
Ar. 7. ad 2. conſtat, q̄ non peccabant, ſed bene agebāt publicando Chr̄i miracula curati. Secun-
1. 2. q. 88. art. 3. do, ex Aug. in regulæ principio dicēte. Hęc ſunt, quæ vt obſeruetis, pręcipimus in monaſterio conſtituti. Et tñ conſtat non oīa ſubiūcta eſſe ſub p̄cepto. Tertio, ex Ariſt. 6. Eth. diffiniente q̄ præcipere ſignificat proprium prudentiæ actum, quem conſtat communem eſſe bonis operibus ſiue ſint contraria venialibus, ſiue mortalibus. Pręcipimus enim & tacere, & nō adulterari: illud veniali, hoc mortali opponitur. Quia igitur ambigua valde eſt diſcretio iſta vniuerſalis, dicendū eſt id quod particulariter conſtat, aut rationabile vr̄. Conſtat in primis, vt tactum eſt, q̄ quædam pęna. ſ. excommunicationis maioris, vim continet præcepti: ita q̄ qñcū que imponitur, aut inhibetur aliquid ſub pęna excommunicationis ſiue latæ, ſiue non latæ ſnīæ, obligatur quis obedire, ſi uult peccatum mortale euadere: quia excommunicationis pęna tantæ indignationis eſt, ut non niſi propter mortale incurrat, aut demereatur quis illam. Conſtat ſecundo, q̄ cum præcipitur aliquid in uirtute ſanctæ obedientiæ, obligatio eſt ad mortale: quia compoſitio horum verborum ſolita eſt ſemper præcepti vim importare ex cōi Eccleſiæ vſu. Conſtat tertio, q̄ ſiue in cōi, ſiue in municipali iure vocabulum aliquod ſm communem ſenſum conſueuit firmiter reputari obligatiuum ad mortale, proculdubio vbicunque ibidem ponitur, habet vim hmōi præcepti, ut in regula fratrum Minorum patet de uocabulo teneantur, ut habetur in Clem. de uerb. ſig. Exiui de paradiſo. Et per oppoſitum conſtat quarto, q̄ quocunq; lex utatur uerbo, ſi communis ſenſus intellexit, non propterea datam obligationem ad mortale, non eſt tale præceptum. Nec hoc alia eget probatione, quia per eandem rationem clarum eſt. Rationabile autem uidetur, q̄ ubi in iure inuenitur uocabulum pręcepti, ibi ſit obligatio ad mortale: quia in dicta Clemen. Exiui de paradiſo, præſupponitur præcepti uocabulum obli-
A gatorium eſſe ad tale præceptum: ita q̄ hoc non continetur ibi tanq̄ aliquid peculiare illius regulæ. ſ. Minorum quæ ibi exponitur: ſed tanq̄ cōe quid omnibus ſupponitur, ut patet intuenti. Dixi aūt hoc eſſe rationabile pp̄ dictam authoritatem iuris canonici: & non dixi eſſe conſtans, aut neceſſarium, tum quia ex ui uocabuli, præcipere, ſeu præceptum licet in poteſtate ſit obligatiuum, nō tñ ad mortale. Inter obligationē namque ad mortale, & libertatem ad opera conſiliorum mediat obligatio ad ueniale. Itaque ſub p̄cepto cadit oīs obligatio ſiue ad mortale, ſiue ad ueniale, qm̄ tenemur euitare uenialia. Vñ q̄a pręcepta, vt diſtinguūtur cōtra conſilia, nō obligāt neceſſario ad mortale, ſed ad mortale, uel ueniale, cōſequens eſt, ut ex ignorātia procedat, ex affirmatione præcepti inferre peccatū mortale determinate, uel ex negatione præcepti ad mortale inferre q̄d eſt d̄ cōſilio. Et quia hoc multos ſcriptores latere uidetur, ideo non eſt mirum ſi minus quandoque ſcribitur. Et ne putes nouam me ingerere doctrinā, lege diuum Thomā ſuperius in multis quęſtionibus, ſ. q̄ñ tractat de pręceptis fidei, ſpei, charitatis prudentiæ, iuſtitiæ, fortitudinis, & tēperantię, & uidebis multa ſub pręcepto comprehendi, ac uenialem tm̄ culpam obligantia: tum quia Aug. I regula ſic uſus eſt pręcepti nomine, cum dixit. Hęc ſunt q̄ ut obſeruetis præci- Cap. 29. in
pimus in monaſterio conſtituti. Ex illo enim præcepto obligantur profeſſores illius regulæ ad obſeruandum omnia ibidem mandata, ſed non mortaliter propterea peccant, tranſ- medio, to. 7.
grediendo: quoniam uerbū p̄cipimus, habet uim obligatiuam, id nō determinate ad mortale: & iō nō licet ex illo talē obligationē inferre. De aliis āt allatis uocabulis, nihil uniuerſaliter uideo determinabile, niſi q̄ ex ui uerborū uera apparēt oīa, q̄ dubitādo allata ſunt. Et oīmoda certitudo huius q̄nis, quo ad iuś cōe, diffinitionē authoritatiuam apoſtolicæ ſedis exigere uı̄.
¶ In eodem art. 9. q. 186. ad tertiū, nota ex hoc litera, q̄ peccare
E ex cōtēptu importat duo. ſ. actū pc̄ti, & cām peccati. V. g. Nolle ire ad chorū, uel frāgere ſilentiū ex contēptu, dicit duo. Primo ipſum actū frangendi ſilentiū, ſeu ipſam omiſſionē eundi ad chorū: & hoc uocatur actus peccati. Secundo, ipſam cām peccati. ſ. ex cōtēptu. & hoc ſignificat actū uoluntatis refutātis ſubiici, legi, ſeu regulę: Ita q̄ ad peccare ex contemptu nō ſufficit, ēt ſi eſſet perpetua & millies reuoluta & deliberata cōſuetudo peccādi in tali cōmiſſione, uel omiſſione: ſed exigitur, q̄ peccet qs ex tali cā. ſ. ex hoc, q̄ non uult ſubiici legi ſeu regulę, uel prælato: nā prelatus lex eſt animata. Vnde quādiu quis ſubiectionem ad regulā in ſua uoluntate retinet: q̄d ſemper eſt quādiu uult ut ſubditus ſuæ regulæ uiuere, q̄uis ex minus bona & indeuota uoluntate intēdat trāſgredi eādē regulā, nunq̄ peccat ex cōtēptu. Caueat tñ ne frequētia peccādi diſponat ipſū paulatim, & tādē deducat ipſū ad uoluntatē nō ſubiiciēdi ſe regulę: qm̄, ut in lr̄a dr̄, frequētia pc̄ti diſpoſitiuè inducit ad cōtēptū, ſicut cōſuetū ueniale nō contēptū diſpoſitiuè inducit ad mortale.

nia peccata committunt̃ ex cõtẽptu ſuperbiæ. Frequentia tamẽ peccati diſpoſitiue inducit ad contẽptum ſecundum illud Prouerb. 18. Impius cum in profundum ue-nerit peccatorum, contemnit.

ARTICVLVS X.

Vtrum religioſus eodem genere peccati plus peccet, quam ſecularis.

AD DECIMVM ſic proceditur. Vr̃ ꝙ religioſus eodẽ gn̄e peccati nõ grauius peccet, q̃ ſęcularis. Dr̃ n. 2. Par. 30. Dn̄s
G bonus propiciabitur cunctis, q in toto corde requirunt dn̄m Deum patruin ſuorum, & non imputabit eis, q.[b] minus ſanctificati ſunt: ſed magis vr̃ religioſi ex toto corde dn̄m Deũ patrum ſuorum ſequi, q̃ ſæculares, qui ex parte ſe, & ſua Deo dant, & ex parte ſibi reſeruant, vt *Greg. dicit ſuper Ezec. ergo vr̃ ꝙ minus imputet eis, ſi in aliquo a ſct̃ificatione deficiãt.
H ¶2 Pręt. Ex hoc ꝙ aliquis bona opera facit, minus contra peccata eius Deus iraſcitur. Dr̃. n. 2. Para. 19. Impio præbes auxilium, & his qui oderunt Dn̄m amicitia iũgeris: & idcirco irã quidem Dn̄i merebaris, ſed bona opera inuenta ſunt in te: religioſi ãt plura bona opera faciũt, q̃ ſęculares. ergo ſi aliqua peccata faciunt, minus contra eos Deus iraſcitur.
I ¶3 Præt. Pn̄s vita ſine peccato non tranſigitur, ſm illud Iac. 3. In multis offendimus oẽs. Si[h] ergo peccata religioſorũ eẽt grauiora pc̃tã ſc̃lariũ, ſequeret̃ ꝙ religioſi eſſent peioris condõnis, q̃ ſęculares: & ſic non eſſet ſanũ conſilium ad religionẽ tranſire.

SED CONTRA eſt, ꝙ de maiori malo magis vr̃ eſſe dolendum: ſed de peccatis eorum, qui ſunt in ſtatu ſanctitatis, & religionis maximè vr̃ eſſe dolẽdũ. Dr̃. n. Hier. 23. Contritum eſt cor meum in medio mei. & poſtea ſubdit. Prophetia namque, & ſacerdos polluti ſunt, & in domo mea inueni malũ
K eorum. ergo religioſi, & alij, qui ſunt in ſtatu perfectionis, cæteris paribus, grauius peccant.

Concl. RESP. Dicẽdum, ꝙ[m] peccatum quod a religioſis committitur, põt eſſe grauius peccato ſæcularium eiuſdem ſpẽi tripl̃r. Vno mõ, ſi ſit contra votum religionis, puta, ſi religioſus fornicetur, vel furet̃: quia fornicando facit contra votum continentię, & furando facit contra votum paupertatis, & nõ ſolum contra præceptum diuinæ legis. Secundò, ſi ex contemptu peccet: quia ex hoc vr̃ eſſe magis ingratus diuinis bñficiis, quib. eſt ſublimatus ad ſtatum perfectionis. Sicut Apoſt. dicit ad Heb. x. ꝙ fidelis grauiora meret̃ ſupplicia ex hoc, ꝙ peccando filium Dei conculcat per contemptum. Vñ &
F Dn̄s conqueritur Hier. 11. Quid eſt ꝙ dilectus meus in domo mea facit ſcelera multa? Tertio mõ, pc̃tm̃ religioſi põt eſſe maius ꝑꝑ ſcandalum, quia ad vitã eius plures reſpiciunt. Vñ dr̃ Hier. 23. In Prophetis Hierl̃m vidi ſimilitudinem adulterantium, & iter mendacij: & confortauerunt manus peſſimorum, vt non conuerteretur vnuſquiſq; a malitia ſua. Si vero religioſus non ex contemptu, ſed ex infirmitate, vel ignorantia aliquod pc̃tm̃, quod nõ eſt contra votum ſuæ profeſſionis, cõmittit abſq; ſcandalo, puta in occulto, leuius peccat eodem genere peccati, q̃ ſæcularis [o]: quia pc̃tm̃ eius, ſi ſit leue, quaſi abſorbet̃ ex multis operib. bonis q̃ facit: & ſi ſit mortale, facilius ab eo reſurgit. Primo quidem, ꝑꝑ intentionem quã hẽt rectã ad Deũ, q̃ etſi ad horam intercipiat̃, de facili ad priſtina reparat̃. Vñ ſuper illud Pſ. 36. Cum ceciderit, non collidet̃, dicit *Orig. Iniuſtus ſi peccauerit, non pœnitet, & pc̃tm̃ ſuum emẽdare neſcit: iuſtus ãt ſcit emẽdare, ſcit corrigere. Sicut ille q dixerat, Neſcio hoiem: paulo poſt cũ reſpectus fuiſſet a Dño, flere cœpit amariſſime. Et ille qui de tecto mulierem viderat, & cõcupierat eã, dicere voluit, Peccaui, & malum corã te feci. Iuuat̃ ẽt a ſociis ad reſurgẽdũ, ſm illud Eccl. 4. Si vnus ceciderit, ab altero fulciet̃. Vę ſoli, quia cum ceciderit, non habet ſubleuantem ſe.

Concl. (right margin, beside "ſua. Si vero religioſus…")

Hom. 4. in Pſ. 36. inter pr. & med. to. 2.

AD PRIMVM ergo dicendum ꝙ authoritas illa loquitur de his, quę per infirmitatem, uel ignorantiam committuntur: non autem de his, quæ committuntur per contemptum.

AD II dicendum, ꝙ Ioſaphat etiam cui illa uerba dicuntur, non ex malitia, ſed ex quadam infirmitate humanę affectionis peccauit.

AD III dicendum, ꝙ iſti non de facili peccant ex contemptu: ſed quandoque labunt̃ in aliquod pc̃tm̃ ex ignorantia, vel infirmitate, a quo de facili releuantur. Si ãt perueniant ad hoc, ꝙ ex cõtẽptu peccent, efficiunt̃ peſſimi, & maximè incorrigibiles, ſm illud Hiere. 2. Confregiſti iugum, dirupiſti vincula, dixiſti, Non ſeruiam. In oĩ colle ſublimi, & ſub oĩ ligno frondoſo tu proſternabaris meretrix. Vnde *Aug. dicit in epiſt. ad plebem Hippon. Ex quo Deo ſeruire cępi, quõ difficile ſum expertus meliores, q̃ q in monaſteriis ꝓfecerunt, ita nõ ſum expertus peiores, q̃ q in monaſteriis ceciderũt.

Epiſt. 137. parũ ante fi. to. 2.

SVP. Q. CLXXXVI. ART. X.

Porre. 3. 10.

893

Sup. q. 184 a. 8. cor. fi. Et 4. di. 24 q. 1. a. 5. q. 3. ad 3

IN ar. 10. eiuſdem 186. qõ. nota primo, tu, qui uota religionis, ad ſupererogationis bona putas extẽdi, hæc uerba in principio corporis articuli, & uel inde deprehende errorẽ tuũ, dũ legis, ꝙ religioſus fornicãdo, cõtra caſtitatis uotum: & furãdo, cõtra paupertatis uotũ agit, & nõ ſolũ cõtra diuinũ ꝑceptũ. Conſtat. n. furtum, & fornicationẽ uitare, nõ eſſe bonum ſupererogationis, ſed neceſſitatis.

Hom. 10. a med.

¶ Nota ſecũdo in reſponſione ad tertiũ tu fauẽs religioſis, prælatos ſuos cõtẽnentibus, & a ſuis regularibus obſeruãtiis recedẽtibus, quantũ criminis incurras, cum tales experientia Aug. & iudicio D. Th. & authoritate Hieremiæ, ſint peſſimi, & correptionis incapaces. Nã ſicut fauorẽ ꝑſtans religioſis, particeps es bonorum q̃ ab ipſis fiunt: ita fautor malorum, particeps eſt criminum eorum.

QVÆST. CLXXXVII.

De his quæ competunt Religioſis, in ſex articulos diuiſa.

DEINDE conſiderandum eſt de his, quæ competunt religioſis.

Et circa hoc quæruntur ſex.

¶ Primò, Vtrum liceat eis docere, prædicare, & alia huiuſmodi facere.

¶ Secũdò, Vtrũ liceat eis de negotiis ſc̃larib. ſe itromittere.

¶ Tertiò, Vtrum teneantur manibus operari.

¶ Quartò, Vtrum liceat eis de

SV. Q. CLXXXVII. ARTIC. I.

IN ar. 1. q. 187. dubium occurrit, An prædicando quis in peccato mortali, peccet mortaliter. Et eſt ratio dubii, quia ex hac litera apparet, quòd peccat mortaliter: quoniam expreſſe dicitur, quòd peccatum reddit illicitum prædicationis actum. Conſtat autẽ quòd non eſt ſermo de peccato ueniali, quoniam prædicando in ueniali nõ peccat: alioquin omnes

fere

fere ꝑdicādo ſp peccarent. igr̃ ſermo eſt de mortali. Pręt. Ratio ſcripturæ allegatæ, cū dr̃, Peccatori āt dixit Deus &c eſt iſta. Exiſtimaſti inique, q eto. tui ſimilis vt patet intuenti contextū pſalmi: ſed hęc exiſtimatio eſt ꝑ peccatum mortale. ergo.

¶In oppoſitū aūt eſt, quia iuxta authoris doctrinā inferius in tertia parte, ſoli act⁹ ad quos hō ſanctifica tur exercendos, ſunt ꝓhibiti vt nō fiant in pctō mortali. Ad prædicationem aūt hō non ſanctificatur ꝑ aliquem ordinem, aut Eccleſiæ ſacrm, vt patet ex eo, q in vetere teſtō cuilibet licitū erat prædicare.

¶Ad hoc dr̃, q licet ꝑdicare ſm̄ ſe non ſit actus alicui⁹ ordinis, qa tn̄ eccleſiaſtica lege fact⁹ eſt act⁹ ordinis ſacrī: nā ſolis diaconib⁹, & ſuperiorib. licet ꝑdicare: iō ꝑdicationis actus iā eſt ſāctus vtrimq;. ſ. & ſm̄ ſe, vt patet: & ſm̄ ſanctificationē miniſtri ad hūc actū, quis nō primo, ſed ſcdario. Et ꝑpea ſicut ſacrilegū crimen incurrit exercēs actus ſacrorū ordinū i pctō mortali: ita ſacrileg⁹ ē exercēs ꝑdicationis actū in pctō mortali: qd̄ in quolibeto noſtro primo ſub dubia opinione dimiſſum eſt: qa conſideratus fuit actus prædicandi ſm̄ ſuā naturā tm̄. Obiectio tn̄ in oppoſitum ex litera, non conuincit pctm̄ mortale eē: ꝑdicare in mortali peccato: qm̄ conceſſo q litera loquat̃ de mortali in verbo, pctm̄, non tn̄ ſequit̃ q loquat̃ de mortali in uerbo, illicitū, dū dicit q pctm̄ reddit illicitū prædicationis actū. Nā ſm̄ ſe loquendo, ex mortali redditur prædicatio nis actus illicitus, ſed non mortaliter. Illicitus quidem, quia monſtruoſa eſt prædicatio peccatoris, dum vita repugnat ꝑdicationi. Nō mortalr āt qa interpretatiuē tm̄ infert in malo prędicare ęſtimatione. q Deus ſit ſibi ſimilis. ſ. dicens, & nō faciens: tn̄ cuius

Petr. a 834
Opuſ. 18. c. vlt. & opu. 19. c. 2.
7. q. 1. cap. Hoc neq̄ quā, a me. illius.
Hiero. contra Vigilātium, non procul a fine incipit Multa in or. q. refertur 16. q. 1. 1. c. Monachus.
16. q. 1. ca. Adiicimus
16. q. 1. ca.
ca. placuit omnibus, in fi.
De laude uitæ ſolitariæ, a med. illius, to. 1.
Lib. 4. in prin. & hr̃ 16. q. 1. ca. Nemo poteſt.
16. q. . e ex authoritate huius.

eleemoſynis viuere.

¶Quintò, Vtrum liceat eis mēdicare.

Sextò, Vtrum liceat eis veſtimēta cęteris viliora deferre.

ARTICVLVS I.

Vtrum religioſis liceat docere prædicare & alia huiuſmodi facere.

AD PRIMVM ſic proced. r̃. Vr̃ q religioſis non liceat docere, prædicare, & alia hmōi facere.* Dr̃. n. 7. q. 1. in quodam ſtatuto cōſtantinopolitanæ ſynodi. Vita monachorū ſubiectionis habet, verbū & diſciplinatus, non docendi, uel ꝑſidendi, uel paſcendi alios. † Hiero. ēt dicit ad Riparıū & Deſiderıū: Monachus non doctoris, ſed plangentis habet officium. Leo ēt Papa dicit, vt * hr̃ 16. q. 1. Pręter Dñi ſacerdotes nullus audeat ꝑdicare ſiue monachus, ſiue laicus ille ſit, q cuiuslibet ſciæ noie gloriatur: ſed non licet tranſgredi propriū officiū & ſtatutū eccleſiæ. ergo vr̃ q non liceat[a] religioſis docere, ꝑdicare, & alia hmōi facere[b].

¶2 Prę. In ſtatuto Nicenę ſynodi, qđ ponit̃. 16. † q. ſic dr̃. Firmiter, & indiſſolubiliter oībus ꝑcipimus, vt aliquis monachus pęnitentiā nemini tribuat niſi inuicē ſibi, ut iuſtū eſt. Mortuū non ſepeliat, niſi monachū ſecū in monaſterio cōmorantē, vel ſi fortuito quēcumq. aduenientiū fratrū ibi mori cōtingat: ſed ſicut iſta ꝑtinēt ad officiū clericorū, ita ēt prædicare, & docere. ergo cū alia ſit cauſa monachi, & alia cleri, vt* Hier. dicit ad Helıo orū, vr̃ q[h] non liceat religioſis prædicare, docere, & alia huiuſmodi facere.

¶3 Præt.* Greg dicit i regiſtro. Nemo ꝑt eccaſticis obſequiis[k] deſeruire, & in monaſtica regula ordināte ꝑſiſtere, & hoc hr̃ 16. q. 1. ſed monachi tenenẽ in monaſtica regula ordināte ꝑſiſtere. ergo vr̃ q non poſſint eccaſticis obſequiis deſeruire. Docere aūt, & prædicare pertinent ad eccleſiaſtica obſequia. ergo videtur q non liceat eis prædicare, aut docere, aut aliquid huiuſmodi facere.

SED CONTRA eſt, qđ* Gre. dicit, & hr̃ 16. q. 1. Eadē. Ex au-A thoritate n. hmōi decreti, qđ apoſtolico moderamine, & pietatis officio à nobis eſt conſtitutum, ſacerdotibus monachis apoſtolorum figuram tenentibus, liceat prędicare, baptizare, cōionem dare, pro peccatorib. orare, pœnitentiam imponere, atq; pctā abſoluere.

RESP. Dcđm, q aliquid dr̃ alicui nō licere dupliciter. Vno modo, quia habet in ſe quod B contrariatur ei, quod dicit̃ nō licere, ſicut nulli homini licet peccare: quia habet in ſe quilibet homo rationem & obligationem ad legem Dei, quibus cōtrariatur peccatum. Et hoc modo dicitur alicui non licere prædicare, uel docere, uel aliquid huiuſmodi facere: quia habet in ſe aliquid qđ his repugnat uel ratione precepti, ſicut C his qui ſunt irregulares ex ſtatuto Eccleſiæ non licet aſcendere ad ſacros ordines uel ꝑꝑ peccatum, ſecundum illud Pſ. 49. Peccatori autem dixit De⁹. Quare tu enarras iuſtitias meas.[m] Hoc aūt modo eſt illicitum religioſis prædicare, docere, & huiuſmodi facere[n], tū qa ex uoto & precepto regulę nō obligantur ad hoc, q ab his abſtineant: tum ēt quia non redD duntur ad hoc minus idonei ex aliquo peccato commiſſo, ſed magis idonei exercitio ſanctitatis, qđ aſſumpſerunt. Stultum āt eſt dicere, ut ꝑ hoc q aliqs in ſanctitate ꝓmouetur, efficiat̃ minus idoneus ad ſpūalia officia exercēda: & iō ſtulta eſt quorūdā opinio dicētiū, q ipſe ſtatus religionis impedimentū affert talia exequendi, quorum errorem* Bonifacius Papa rationibus ſupra dictis excludit dicens, ut habetur 16. q. 9. Sunt nonnulli E nullo dogmate fulti, audaciſſimo quidem zelo magis amaritudinis, quàm dilectionis inflammati, aſſerentes monachos, quia mundo mortui ſūt, & Deo uiuunt, ſacerdotalis officii poteſtate indignos: ſed omnino labuntur, quod oſtendit, primo quidem, quia contrariatur regulæ.* Subdit. n. Neque. n. beatus Bñdictus monachorū præceptor almificus hmōi rei aliquo mō fuit interdictor: & ſifr nec in aliis rlis hoc ꝓhibet̃, Scđo, improbat ꝑdictū errorē ex idoneitate monachorū, cū i fine cap. ſubdit. Quāto qſq; eſt excellētior, tāto & in illis ſpūalib. ſ. opib. potētior. Al. o mō, dr̃ aliqđ ñ licere alicui, ñ ꝑꝑ ꝓriū qđ hēat, ſp ꝑꝑ hoc q deficit ei, vñ illud poſſit: ſicut diacono ñ licet Miſſā celebrare, quia

reprehendit̃ à Deo malus prædicator allata auctoritate pſalmi. Prędicatores. nō cū ſint m ſſi a Deo, iuxta illud, Quō ꝑdicabūt niſi mittant̃: ſi ꝑdicādo diuinasūt mali, præ ſe ferūt quòd Chrs q mittit illos, fuerit illis ſimilis, ſ. recta docēs, ſed nō recte uiuēs ſicut ſūt ipſi, q ſūt illius nuncii.

¶In ſūſione ad tertiū einſdem articuli primi, aduerte quòd author dupliciter tractat de cura eccleſiaſticorum officiorum ſ. ut ordinaria, uel ut delegata. Et de ordinaria qdem cōcedit q nō cōpatitur ſecū monaſticā obſeruantiā; & pertranſit, quia iā ſuperius declaratū eſt, q abſoluuntur à monaſticis obſeruantiis impedientibus aliarum curā ordinariā cū ad illā aſſumūtur. De delegata uerò nihil aliud dicit, n. ſi q nō ꝑpea ſequitur q religioſis non poſſunt committi interdum ecclaſiaſtica officia, Et intendit q delegata interdum cura alicuius officii, puta prædicandi, uel confeſſiones audiendi, ſtat cum regulari obſeruātia: & propterea Greg. authoritas non eſt cōtra hoc. Et tu adde, q ſi etiam quo ad aliquid impediret regularem obſeruantiam, non obſtaret: quia ꝑꝑ maius bonum diſpenſari pōt ſuperioris authoritate, ut omittat̃ interdū aliqđ obſeruātiarum regularū.

16. q. 1. ca. Sūt nōnulli.
Fo. c. parū a princ.
16. q. 1. ca. Sunt nonnulli, decliſnando ad finem.

qa nō hēt ordinē ſacerdotalē: & præsbytero non licet ſnīam ferre, qa nō hēt epālem authoritatē. In quibus tñ eſt diſtinguēdum, quia[d] ea quæ ſunt ordinis, cōmitti non pñt niſi ei q̄ ordinē hēt: ſicut dyacono non pōt cōmitti, q̄ celebret miſſā, niſi fiat ſacerdos. Ea uero quæ ſunt iuriſdictionis, cōmitti pñt eis qui non hēnt ordinariā iuriſdictionē: ſicut prolatio ſententiæ cōmittit̃ ab epō ſimplici ſacerdoti. Et[e] hoc mō dr̃ nō licere monachis, & aliis religioſis p̄dicare, docere, & alia hmōi facere[f]: quia ſtatu religionis ñ dat eis ptātē hmōi faciendi. [i]Pñt tñ iſta facere ſi ordinē recipiāt, uel ordinariā iuriſdictionē: aut ēt ſi eis cōmittant̃ ea, q̄ ſunt iuriſdictionis[k].

Ad primum ergo dcd̄m, q̄ ex uerbis illis habetur, q̄ monachi, ex hoc q̄ ſunt monachi, nō nanciſcūtur ptātem talia faciendi: nō aūt q̄ ex hoc q̄ ſunt monachi, habeant aliquid contrariū executioni taliū actuū.

Ad II dcd̄m, q̄ illud ēt ſtatutū Niceni concilii præcipit, ut monachi ñ uſurpēt ſibi ex hoc q̄ ſunt monachi, ptātem hmōi actus exercendi: non aūt p̄hibet, q. n iſta poſſint eis cōmitti.

Ad III dcd̄m, q̄ iſta duo ſe nō cōpatiuntur. ſ. q̄ aliquis ordinariā curā eccl'iaſticorū officiorū habeat, & monaſticā regulā in monaſterio ſeruet. Per hoc tñ nō excludit̃, quin monachi, & alii religioſi poſſint interdū circa eccl'iaſtica officia occupari ex cōmiſſiōe p̄latorū q̄ ordinariā curā hēnt, & pręcipue illi, quorum religiones ad hoc sūt ſpecialiter inſtitutę, vt infra * dicetur.

Articulus II.

Vtrum religioſis liceat ſæcularia negotia tractare.

Ad ſecundum ſic p̄cedit̃. Vr̃ q̄ religioſis non liceat ſecularia negotia tractare. Dr̃. n. in* p̄dicto drecreto Bonafacij Papę, q̄ beatus Bn̄dictus eos ſæculariū negotiorū dixit expertes fore. qd̄ quidēm Apoſtolicis documētis, & omniū ſāctorū Patrū inſtitutis nō ſolū monachis: ſed ēt canoni-

F cis oībus magnopere imperat̃, ſm̄ illud 2. ad Tim. 2. Nemo militans Deo implicat ſe ſæcularibus negotijs: ſed oīb. religioſis imminet, q̄ militent Deo. ergo non licet eis ſæcularia negotia [h]exercere.

¶2 Præt. 1. ad Theſ. 4. dicit Apoſ. Operā detis ut q̄eti ſitis, et ut negotium ueſtrū agatis. * gl. [h]Dimiſsis alienis, qd̄ uobis utile eſt in emēdationē uitæ: ſd̄ religioſi
G ſpāliter aſſumunt ſtudiū emēdationis uitæ. ergo ñ dēnt ſæcularia negotia exercere.

¶3 Præt. Super illud Mat. 1. Ecce qui mollibus ueſtiunt̃, in domibus regū sūt, dicit* Hier. Ex hoc oſtendit rigidā uitā, & auſterā p̄dicationē uitare debere aulas regū, & nobiliū hoīum [h]palatia declinare: ſd̄ neceſſitas ſeculariū negociorū īgerit ho-
H minē ad frequētādū regū palatia. ergo ñ licet religioſis aliqua negotia ſęcularia p̄tractare.

Sed contra eſt, qd̄ Apoſt. dicit ad Rom. ult. Cōmēdo uobis Pheben ſororē nr̃am. & poſtea ſubdit: Et aſſiſtatis ei, ī quocūq; negotio ueſtri īdiguerit.

Resp. Dicendum, q̄ ſicut ſ. *dictū eſt, ſtatus religionis eſt ordinatus ad perfectionē charitatis conſequēdā. Ad quā q̄-
I dē principaliter ptinet Dei dilectio: ſecundario aūt dilectio p̄ximi. Et iō [m] religioſi p̄cipue & pp ſe dēnt intēdere ad hoc, q̄ Deo uacēt. Si aūt neceſſitas p̄ximis immineat, eorū negotia ex charitate agere dēnt[n] ſm̄ illud ad Gal. 6. Alter alterius onera portate, & ſic ad adimplebitis legē Chr̄i: quia hoc ipſo q̄ p̄ximis ſeruiunt pp Deū, dilectioni diuinæ obſequunt̃.
K Vnde dr̃ Iac. 1. Religio mūda, et immaculata apud Deū, & Patrē hæc eſt, uiſitare pupillos, & uiduas in tribulatione eorū. * gl. 1. Succurrere eis, q̄ carent præſidio in tp̄e neceſſitatis. Eſt ergo dicēdū, q̄[p] cā cupiditatis ſæcularia negotia gerere nec monachis, nec clericis licet[q]. Cauſa[q] uero charitatis ſe negotiis ſæcularibus cum debita moderatione ingerere pñt, ſm̄ ſuperioris licentiam in miniſtrādo, & dirigendo. Vñ dr̃* in Decr. diſt. 88. Decreuit ſancta ſynodus nullum deinceps clericum aut poſſeſſiones conducere, aut negotiis ſæcularibus ſupermiſcere, niſi propter curam pupillorum, aut orphanorum, aut uiduarum,

Gl. interlinearis ibi.

Concl. p

D. 1035.

In dec. diſ. 88. c. Decreui. eſt c. 2. in ordine.

SVP. Q. CLXXXVII. ART. II.

IN art. 2. eiuſd. q. 187. dubium primo occurrit circa titulum, & concluſionem reſponſiuam ſimul, An per ſæcularia negotia hoc in loco intelligantur omnia ſæcularia negotia, an quædam. Et eſt rō dubii: quia ſi intelliguntur omnia, ſequitur primo q̄ cā charitatis licitū erit religioſis negotiationes exercere, ut faciūt mercatores. Si uero intelligunt̃ quædam, opportuiſſet illa determinari, quod in litera non fit.

D. 963.

Concl. q

¶ Dubium ſecūdo occurrit circa diſtinctionem, quę in litera fit pro deciſione q̄ōnis, Sed ex charitate vel cupiditate, tum quia diſtinctio hæc non ad ipſa negotia, ſed ad cauſas ſpectat. Et propterea ex hac diſtinctione & deciſione non habetur q̄ negotium eis liceat, aut q̄ non: tum quia nō ſolum ſæcularia, ſed ēt eccleſiaſtica & religioſa negotia sūt eiſdem ex cupiditate prohibita: ac per hoc non eſt doctrina dignū dicere, q̄ ex cupiditate ſunt religioſis ſæcularia negotia interdicta.

Conc. ſ

¶ Ad horū euidentiā ſciendū eſt, q̄ hic eſt ſermo de negotiis ſæcularibus quodammodo uniuerſaliter, & quodammodo nō uniuerſaliter. Si. n. ad ſubſtantiā negotiorum ſæcularium ſpectatur, ſermo eſt uniuerſaliter de negotiis ſæcularibus. Si aūt ad actus, quos ſæcularia negotia exigunt, ſpectatur, ſermo non eſt de negotiis ſæcularibus uniuerſaliter, ſed particulariter de actu intromittēdi ſe aliquo mō in negotiis ſęcularibus. Qd̄ in litera tripliciter palam fit. Primo, in diuiſione quæſtionis, in ſuos articulos: ubi dr̃, Secundo, utrum liceat eis negotiis ſæcularibus ſe intromittere. Secūdo, in tit. ar. huius, ubi dr̃, Vtrum liceat religioſis negotia ſæcularia tractare, & nō dicit exercere. Tertio, in concluſione reſponſiua principali ubi duos actus circa ſæcularia negotia licitos dicit religioſis. ſ. dirigere, & miniſtrare. Negotia ergo ſæcularia, vt diſtinguunt̃ cōtra eccleſiaſtica, quæcunq; ſint, & quantumcumque p̄hibita ſint clericis quoad ipſorum exercitium, conceſſa dicit author religioſis quoad aliquē actū. Sed diligēter aduerte ad actus licitos, cōditiones quatuor in litera appoſitas. Prima cōditio eſt, q̄ non ex cupiditate, hoc eſt, pp lucrū aut emolumentū aliqd̄ tpale p̄ ſe, uel alio hoc fiat. Et rō huius eſt, quia ſic ſūt p̄hibita clericis. Secūda eſt, q̄ ex charitate, hoc eſt, pp amorē quo p̄ximus in Deo diligitur, hoc fiat. Et rō huius eſt, quia ſic ſpectat hmōi opus ad finē religionis, qui eſt perfectio charitatis. Tertia ē, q̄ de licētia ſuperioris hoc fiat. Et eſt rō, quia religioſus nō hēt uelle, neque nolle; & ſic inuenitur ſtatutum ab Eccleſia quo ad actū miniſtrādi, ut patet in canone in litera allata. Quarta eſt, q̄ cū debita moderatione hoc fiat, Non. n. oīs modus miniſtrādi decet religioſos. Nō. n. decet religioſum ſic dirigere proximorū negotia, aut eis inſeruire, vt perſonaliter ſint exactores, & quaſi negotiorum geſtores ſæcularib. tumultibus ſe immiſceāt; ſed ita oportet, dū neceſſitas charitatis urget, ſe exhibere, ut & ipſi ſe non implicēt ſæcularibus negotiis, q̄uis tractēt illa, & nomē Dñi in religioſis nō blaſphemet̃. Hoc n. mō beat* Leodegarius* de regni Frācię regimine

q. 188. art. 4.

Porr. 9. 895

Inf. q. 188. art. 2. ad 2. Et opu. 19. c. 11. & Ro. 16. ſ. fin. Et 2. Ti. 2. *Ar. præc. 16. q. 1. ca. Sunt nonnulli.

Glo. interlinearis ib.

In hoc loco co. 9.

q. præced. ar. 1. & 7.

Concl. m

gimine ſe intromiſit. Et multi probi religioſi dirigunt & adiuuãt uiduas, aliaſq; miſerabiles perſonas in ſuis negotiis. Et licet directio ét mode rata eſſe debeat, præcipue tñ circa actum miniſteris, ſeu adiutorii, moderatione op⁹ eſt. Nã non oís ſerui tii, aut auxilii act⁹ cõ uenit religioſo. Dede cere.n. cõſtat religioſos perſonaliter ſæcularibus uenditionib. emptionibus, mutuis cuſtodiis &c. deſerui re. Sed opẽ ferre eundo ad locũ aliquem, uel ad conferendum cum aliquo, & hmõi, nõ dedecet. Vñ & de Didaco Epõ beati Dominici patris noſtri legitur, ꝙ cã conficiendi coniugiũ inter filiũ regis Hiſpaniæ, & quãdã puellã, in Gallias iuit. Ex quibus patet ſolutio utriuſque dubii. Primi quidem, quia iã patet ꝙ de oíbus & non de oíbus negotiis ſecularibus quodãmodo eſt ſermo, & ꝙ in litera determinaẽ explicite qui actus ſm̃ genus ſuũ ſint religioſis licti circa ſecularia negotia. ſ. dirigere, & miniſtrare. Sedi aũt, qa author non ſolũ cãs agendi, ſed actus ipſos circa negotia ſecularia diſcernit, dicẽs illos duos ſm̃ ſuũ genus licitos religioſis, ſeruatis illis quatuor condõnibus expoſitis. Et ſic ꝗuis hic non habeatur, qđ negotiũ eſt eis licitũ & qđ non quia hoc nõ eſt hic quæſitum: hr̃ tñ ꝙ religioſi poſſunt ſe intromittere de negotiis ſecularibus, & quibus actibus, & qualiter: quod ſub p̃ſenti quæſtione cadebat. Hęc ét deciſio nõ eſt cõis ſecularibus & eccleſiaſticis negotiis, ut ſcda obiectio ingerit qñ exercere ipſa eccleſiaſtica negotia, religioſis licet, & non ſolum dirigere alios, aut miniſtrare aliis in illis.

¶ In reſponſione ad tertium, memento illius documenti, Oĩa mihi licent, ſed non omnia expediunt. Et rurſus, Oĩa mihi licent, ſed non oĩa ędificant, adire curias, & palatia pp pias cãs, li

In cor. ar.

Perr. c. 896.

3. di. 17. q. 3. ar. 1. q. 4. Et quol. 9. art. 4. Et opu. 19. c. 4 & c. 17. ad 1.

Ca. 30. parũ à prin. tom. 3.

Iſt Aug. in li. de ope. monach. ca. 1. & 2. tom. 3.

* Eod. li. c. 2. in fi.

Cap. 3. in prin.

aut ſi forte eps̃ ciuitatis eccla ſticarũ rerũ ſolicitudinem eũ hẽre præcipiat. Eadẽ aũt rõ eſt de religioſis & clericis, qa vtriſque ſimiliter negotia ſecularia interdicuntur, vt * dictum eſt.

Ad primvm ergo dcđm, ꝙ monachis interdicunẽ ſecularia negotia tractare pp cupiditatẽ, nõ aũt propter charitatẽ.

Ad II dcđm, ꝙ nõ ẽ curioſitas, ſed charitas, ſi pp neceſſitatẽ aliꝗs ſe negotiꝭ imiſceat.

Ad III dcđm, ꝙ frequẽtare palatia regũ pp delitias, vł gloriã, vel cupiditatẽ, ñ cõpetit religioſis, ſed ea adire ꝓpter pias cãs eis cõpetit. Vñ dr̃ 4. Reg. 4. ꝙ Heliſæus dixit ad mulierem, Nunꝗd hẽs negotiũ, & vis vt loquar regi, vł pricipi militiæ? Silr̃ ét cõuenit religioſis adire regũ palatia ad eos arguendos & dirigẽdos, ſicut Ioa. Bapt. arguebat Herodẽ, vt dr̃ Mat. 14.

Articvlvs III.

Vtrum religioſi manibus operari teneantur.

Ad tertivm ſic proceditur. Vr̃ ꝙ religioſi manibus operari teneãtur. Nõ. n. excuſantur religioſi ab obſeruãtia p̃ceptorũ: ſed operari manibus eſt [h] in præcepto, ſm̃ illud 1. ad Theſſ. 3. Operemini manibus veſtris, ſicut p̃cipimus vobis. Vñ * Aug. in li. de opibus monach. dicit. Cæterũ ꝗs ferat hoĩes contumaces. i. religioſos nõ opãtes, de ꝗbus ibi loquitur, ſaluberrimis Apoſtoli monitis reſiſtẽtes nõ ſicut iſirmiores tolerari, ſed ſicut fortiores prædicari? ergo videtur ꝙ religioſi teneanẽ manib. operari.

¶ 2 Præ. 2. ad Theſſ. 3. ſup illud, Siquis nõ vult operari, nec mãducet, dicit * gl. dicũt quidã de operib. ſpiritualibus hoc Apoſtolũ p̃cepiſſe, nõ de opere corporali, in quo agricolę, uel opifices laborant. & * inf. Sed ſupfluo conanẽ & ſibi, & cæteris caliginẽ adducere, ut quod utiliter monet charitas, non ſolũ facere nolint, ſed nec etiam intelligere. & † inf. uult ſeruos Dei corporaliter operari unde uiuant: ſed pręcipue religioſi ſerui Dei nominantur, utpote ſe totaliter diuino ſeruitio mã

A cipantes, ſicut patet per * Dionyſ. 6. c. eccl. hier. ergo vr̃ quòd teneantur [h] manibus operari.

¶ 3 Præt. † Auguſ. dicit in lib. de oper. monac. Quid agant qui operari corporaliter nolũt, ſcire deſidero. Orõibus, inquiũt, vacamus, & pſalmis, & lectionibus, & verbo Dei: ſed ꝙ per iſta non excuſentur, oſtendit p ſingula. Nam primo de orõne dicit. Citius exaudiẽ vna obe-
B dientis orõ, ꝙ decem millium contemptorum, illos contẽptores intelligens, et indignos exaudiri, qui manib. non operantur. Secũdò de diuinis laudib. * ſubd t. Cãtica verò diuina cantare ét manib. laborantes facilè p̃nt. Tertio, * ſubiungit de lectione. Quòd aũt ſe dñt lectioni vacare, nonne illic inueniũt quod præcipit Apl̃s? Quæ eſt ergo iſta peruerſitas lectioni
C nolle obtemperare, dũ vult ei vacare? Quarto, * ſubiungit de prędicatione. Si ãt alicui ſermo erogãdus eſt, & ita occupaẽ ut manib. operari non valeat, nũꝗd in monaſterio oẽs hoc p̃nt? Qñ ergo non oẽs p̃nt, cur oẽs ſub hoc obtentu vacare volũt? quamꝗ ſi oẽs poſſent, viciſſitudinem facere deberent non ſolum vt cæteri neceſſariis operibus occuparentur, ſed ẽt quia
D ſufficit vt multis audientibus vnus loquaẽ. ergo vr̃ ꝙ religioſi non debeant ceſſare a manuali opere pp hmõi [b] ſpiritualia opera, quibus vacant.

¶ 4 Præt Luc. 12. ſuper illud. Vẽdite ꝗ poſſidetis &c. dicit * gl. Non tñ cibos vr̃os cõicate pauperibus, ſed ẽt vendite poſſeſſiones veſtras, vt oib. vr̃is ſimul pro Dño ſpretis, poſtea labore
E manuum operemini, vnde viuatis, vel eleemoſynam faciatis: ſed ad religioſos pertinet propriè oĩa ſua relinquere. [b] ergo videtur quòd etiam eorum ſit de labore manuum ſuarum viuere, & eleemoſynas facere.

¶ 5 Præt: Religioſi pręcipuè vr̃ teneri Apl̃orum vitam [h] imitari, quia ſtatum perfectionis ꝓfitenẽ: ſed Apl̃i manib. propriis laborabant, ſm̃ illud 1. ad Cor. 4. c. Laboramus operantes manib. noſtris. ergo vr̃ ꝙ religioſi

citum fatemur, ſed timeamus damnum, ac ruinam. Nam Petrus, ut Bern. pręnotauit, ſemel palatium intrauit, & ter dñm negauit. Curiam Diogenes diffiniuit, ꝙ eſt locus ad decipiendũ, & præualendum, qui ſunt actus diabolo pmiſſi a Deo. 3. Re. 22. Fugiendæ ſunt a religioſis curię, & palatia ẽt eccleſiaſtica, cum Petrus nõ regale, aut prætoris, ſed pontificium palatiũ ingreſſus, nephando laqueo captus fuerit.

SVP. Q. CLXXXVII. ART. III.

In ar. 3. eiuſdem q. nota utramque gl. pręceptorum iuris naturę, alterã in rñſione ad primum: alterã, in corp. art. Habes ſiquidem hinc primo, ꝙ pręcepta naturalia ad cõe bonum abſolute neceſſaria, non ligãt ſingulos: & ꝓpea ad manuale opus, quod neceſſarium eſt in uita humana, non tñr ſinguli abſolute, ſicut nec ad gñationi uacãdum. Habes ſecũdò, ꝙ pręcepta naturalia ſolum pp neceſſariũ finem aliquem aſſequendum, nullum obligant, qui finem illũ neceſſarium aliunde conſequi p̃t. Et ꝓpterea non tñr manualiter operari pp uictum, qui aliunde uictum licite habent. ¶ Sed circa hanc gloſ. dubium occurrit. Nã ſi pro regula hñdum eſt, ꝙ ordinatum ad finem intrĩ eſt neceſſarium, inquantum finis ſine eo haberi ñ p̃t, & nõ aliter, ſequeretur, ꝙ homo licitè poſſet non implere p̃cepta multa ex eo, ꝙ poſſet aliter ꝗ per obſeruantiã illius præcepti, conſequi talem finem. V. g. Pręceptum ieiunijoẽ dinaẽ ad domandam carnem, & mentem eleuandam. Qui ergo p̃t hæc aliter, ꝗ per ieiunium habere, non tenetur ad ieiunium. Similiter, præceptum de officio diuino dicendo, ordinatur ad mentis aſcenſum ſepties in die ad Deum. Si quis ergo abſq; diuino officio poſſet ſepties in die ad Deum mentem con-

Ca. 6. eccl. hier. par. 1. non procul à fine.

Cap. 17. in prin. to. 3.

Eo. ca. 17. parũ a pri.

Eod. c. 17. circa finẽ.

Eo. c. 18. in prin. to. 3.

Eod. c. 1. in mo. 3.

teneantur manibus operari.

SED CONTRA. Ad præcepta obſeruanda quę cōiter oībus proponuntur, eodē modo tenenť religioſi, & ſæculares: ſed præceptū de opere manuali cōiter oibus proponitur, vt patet 2. ad Theſſalonicenſ. 3. Subtrahatis vos ab oī fratre ambulāte inordinate &c. Fratrē aūt noīat quēlibet chriſtianū, ſicut & 1. ad Cor. 7. Si quis frater vxorem hēt infidelē etc. & ibidem dr̄. Si quis non vult operari, nec manducet. non ergo religioſi magis tenētur manibus operari, quā ſeculares.

RESP. Dcđm, q̄ labor manualis ad quatuor ordinatur. Primo quidē & principaliter ad victum quærendū. Vn̄ primo hoī dictū eſt. In ſudore vultus tui veſceris pane tuo. Et in Pſal. 127. Labores manuū tuarū, quia māducabis &c. Scđo, ordinatur ad tollendū otium, ex quo multa mala oriuntur. Vn̄ dr̄ Eccl. 33. Mitte ſeruū tuū ī opationē, ne vacet, Multā. n. malitiam docuit otioſitas. Tertio, ordinať ad cōcupiſcētię refrænationē, inquātū p hoc macerať corpus. Vn̄ 2. ad Cor. 6. dr̄. In laboribus, in ieiunijs, in vigilijs, in caſtitate. Quarto āt ordinať ad eleemoſynas faciēdas: vn̄ dr̄ ad Epheſ. 4. Qui furabatur, iā nō furet: magis aūt laboret opando manibus ſuis qđ bonū eſt, vt hēat vn̄ tribuat neceſſitatē patienti. Scđm ergo q̄ labor manualis ordinať ad victū q̄rendū, cadit ſub neceſſitate p̄cepti, put eſt neceſſariū ad talē finē. Qđ. n. ordinatur ad finē, à fine neceſſitatem hēt. vt. ſ. intantū ſit neceſſariū, inquantū finis ſine eo eſſe non pōt. & iō q̄ non hēt aliūde vn̄ viuere poſſit, tenetur manibus opari, cuiuſcūq; ſit condōnis: & hoc ſignificant verba Apoſtoli dicētis, Qui non vult opari, nec māducet: quaſi diceret. Ea neceſſitate aliquis teneť ad opandū manibus, qua teneť ad māducādū. Vn̄ ſi q̄s abſq; manducatione poſſet vitā tranſigere, nō teneret manibus opari, & eadē rō eſt de illis, q̄ nō habent alias vn̄ licite viuere poſ-

F ſint. Nō. n. intelligiť aliq̄s poſſe facere qđ non licite facere pōt vn̄ & Apoſtolus nō inueniť opus manuū præcepiſſe, niſi ad excludēdū peccatū eorū, q̄ illicite victū acquirebāt. Nā primo quidē precipit Apoſtolus opus manuale ad euitādū furtū, vt patet ad Epheſ. 4. Qui furabať, iā nō furet: magis aūt laboret operando manib. ſuis. Scđo, ad vitandum cupiditatē.

G alienarū rerū: vnde dicit 1. ad Theſſal. 4. Operemini manib. veſtris, ſicut p̄cipim⁹ vobis: & vt honeſte ambuletis ad eos, q̄ foris sūt. Tertio, ad euitāda turpia negotia, ex q̄b. aliq̄ victū acquirūt: vn̄ 2. ad Theſ. 3. dicit. Cū eſſem⁹ apud vos, hoc d̄nūtiabam⁹ vobis, q̄m ſi q̄s n̄ vult opari, nec māducet. Audiuim⁹. n. quoſdā iter vos ambulare īqete nihil opantes, ſed curioſe

H agētes, *gl. qui fęda cura neceſſaria ſibi prouidēt. His aūt qui hmōi sūt, denūtiam⁹, & obſecram⁹, vt cū ſilētio opantes, panē ſuū māducēt. Vn̄ * Hier. dicit ſup epiſt. ad Gala. q̄ Apoſt. hoc dixit n̄ tā offō docētis, q̄ vitio gētis. Scđū th̄, q̄ ſub ope manuali ītelligunť oīa humana officia, ex q̄b. hoīes licite victū lucranť ſiue manib. ſiue pedibus, ſiue lingua fiāt. Vigiles. n. & curſores, & alij hmōi de ſuo labore uiuētes, intelligū-

I tur de opibus manuū uiuere. Quia. n. manus ē organū organorū, p opus manuū oīs opatio intelligiť, de qua aliq̄s uictū licite p̄t lucrari. Scđm aūt q̄ op⁹ manuale ordinať ad otiū tollēdū, vł ad corporis macerationē, n̄ cadit ſub neceſſitate p̄cepti ſm̄ ſe cōſideratū, q̄a multis alijs modis p̄t vel caro macerari, vł ēt otiū tolli, q̄ p op⁹ manuale. Macerať. n. caro p ieiunia, & vigilias: & otiū tolliť p meditationes ſacrarū ſcripturarū, & laudes diuinas. Vn̄ ſup illud Pſal. 68. Defecerūt oculi mei in eloquiū tuū, dicit *gl. Nō ē otioſ⁹ q̄ verbo Dei tm̄

K ſtudet, nec pluris ē q̄ extra opať, q̄ q̄ ſtudiū cognoſcēdę veritatis exercet. Et iō p p has cās religioſi n̄ teneň ad opa manualia, ſicut nec ſeculares, niſi forte ad hoc per ſtatuta ſui ordinis obligeť, ſicut *Hier. dicit ī epiſ. ad Ruſticū monachū. Aegyptiorū monaſteria hūc tenēt morē, vt nullū abſq; ope, aut labore ſuſcipiāt, nō tā p p uictus neceſſitatē, q̄ p p aīæ ſalutē, ne vagētur pernitioſis cogitationibus. Inquantū uero opus manuale ordinatur ad eleemoſynas faciēdas, n̄ cadit ſub neceſſitate p̄cepti: niſi forte in aliquo caſu, in quo ex neceſſitate aliq̄s eleemoſynā facere teneret, & n̄ poſſet alias habere unde pauperibus ſubueniret: in quo caſu obligarenť ſimiliter religioſi & ſeculares ad opa-

conſcendere, non teneretur ad eccleſiaſticum offīn, & ſic de ſimilibus: quæ omnia conſtat eſſe falſa.

¶ Ad hoc dr̄, q̄ verba literæ p̄nt dupliciter intelligi. Primò, vt opus præceptū ad finē aliquē careat vinculo præcepti, ſi aliter pōt finis hēri. Et hunc ſenſum accepit obiectio, & falſus eſt, nec intentus ab authore. Scđo, vt finis neceſſarius nō inducat vim præcepti in opus aliqđ, ſi vel q̄n ſine tali ope hēri p̄t. Et hic eſt ſenſus lr̄æ verus & intētus directe ſeruiēs propoſito authoris. Eſt aūt iter hos duos ſenſus iſta differentia. Nā iuxta ſm̄ ſenſum, uinculū præcepti ſupponitur cadere ſup id qđ uocať finis, puta, comedere, & bibere: & exinde deducitur uis præcepti ſup ope qđ uocat ordinari ad finē, puta, ſup ope manuali. Et ꝑ ꝑea dr̄, q̄ quia uīs præcepti in tali ordine ad finē eſt, ex eo ſolū q̄ finis cadit ſub præcepto altero: iō ſi finis ille pōt aliter haberi, nō trahitur uinculum præcepti a primo ad ſm̄, hoceſt, a fine ad tale ordinatū ad finē. Iuxta primū uero ſenſum, uinculū præcepti præſupponitur cadere ſuper actu ordinato ad finē, puta, ſuper ieiunio ordinato ad mentis eleuationem &c. Sed q̄a pōt alia uia acquiri talis finis, neganda dr̄ uis præcepti ab actu ordinato ad finē. Vbi facile uidere potes, q̄ ille ſcđus ſenſus uerus eſt, & ꝓpoſito lr̄æ directe ſeruiens, ac p hoc intentus ab authore. Iſte aūt prim⁹ eneruat uniuerſā literis poſitiui uim, utpote determinationem ab ipſo factā tollere p mittēs cuilibet. Ex eo nāq; q̄ lex determinauit tali medio utēdū eſſe ad talē finē, oportet ſubditos legi ad illud mediū ſe habere ut neceſſariū ex legis diſpōne ſiue ipſe illo medio egeat abſolute, ſiue n̄ egeat abſolute. Procul eſt igitur a ſenſu literæ, & authoris mente intellectus iſte.

¶ In eodem tertio articulo in reſponſione ad ſm̄, dubiū occurrit circa illud, Nōdū erāt tūc tpis religiones inſtitutæ, tū quia dn̄s Ieſus inuenitur religioſi inſtitutor ſtatus, cū dixit adoleſcēti, Si uis pfectus eſſe, uēde oīa q̄ habes &c. tū q̄a tpe. Apoſtolorū erāt monachi, ut patet ex Dionyſio, q̄ tunc temporis fuit.

¶ Ad hoc dr̄ dupliciter. Primo, q̄ author dicit pluraliter religiones nondū fuiſſe tunc inſtitutas ad p̄ſeruandū ſe a religionis ſtatu, q̄a ēt tunc erat. ſ. monachalis tā tū. Scđo, q̄ religioſus ſtatus quātū ad pfectionis ſemitā, fuit a Chriſto iſtitutus dicente Si uis perfectus eſſe &c. Quantū aūt ad ſolemnitatē, fuit inſtitutus ab Eccleſia inchoatiue tpe apoſtolorum, ut patet ex Dionyſij eccleſi. & ca hierarchia. Rōnabile. n. eſt ritū relatū a Dion. circa eccleſiaſtica miniſteria, Apoſtolorū tpe inchoatum: quātū vero ad ſolēnitatem uotorū, & certā uiuendi regulā, eſſe poſtmodum ab eccleſia conſummatum.

Et

Concl. 10. (margin)

Glo. ibi. (margin)

In prologo lib. 2. ad Gal. to. 9. (margin)

Concl. 3. (margin)

Pſal. 118 in gl. ordi. ex Aug. (margin)

Concl. 5. (margin)

Cir. med. illius incipit. Nil Chriſtiano felicius. tomo 1. (margin)

Concl. 6. (margin)

manualia exequenda. A

Ad primvm ergo dcẽm, ꝙ præceptū illud quod ab Apoſtolo ponitur, eſt de iure naturali. Vñ ſu ꝑ illud 2. ad Theſſ. 3. Vt ſubtrahatis vos ab oĩ fratre inordinatè ambulante, dicit* gl. aliter q̃ ordo naturę exigit. Loquit̃ aũt de his q ab ope manuali ceſſabãt. Vñ & natura man* hoĩ ḋdit loco armorũ, & tegumentorũ, quæ alijs aĩalib. tribuit, vt. ſ. per manus hæc, & alia oĩa neceſſaria cõquirat. Ex quo patet, ꝙ cõiter ad hoc præceptũ tenent̃ ẽt religioſi, & ſęculares, ſicut ad oĩa alia legis naturalis ꝓcepta. Non tñ peccãt quicumq; manibus nõ operant̃: quia ad illa ꝓcepta legis naturæ quę pertinent ad bonũ multorũ, non tenent̃ ſinguli: ſed ſufficit ꝙ vnus uacet vni officio, & alius alteri, puta, ꝙ quidã ſint opifices, quidã agricolę, quidã iudices, quidã doctores, & ſic de aliis, ſm̃ illud Apoſtoli 1. ad Cor. 12. Si totum corpus oculus, vbi auditus, & ſi totum auditus, ubi odoratus? &c.

Ad ii dcẽm, ꝙ gloſſa illa ſumit̃ ab* Aug. in li. de operib. monachorũ, in quo loquit̃ contra monachos quoſdã, qui dicebant non eſſe licitũ ſeruos Dei manib. operari ꝑꝑ hoc, ꝙ Dñs dicit Matthęi 6. Ne ſoliciti ſitis aĩæ veſtrę quid mãducetis. Nec tñ ꝑ hæc verba inducit̃ neceſſitas religioſis manib. operãdi, ſi hẽnt aliũde vñ uiuere poſſint: quod patet ꝑ hoc qđ ſubdit.* Vult ſeruos Dei corporaliter operari, vñ viuant. Hoc aũt nõ magis pertinet ad religioſos q̃ ad ſeculares: qđ patet ex duobus. Primo quidẽ, ex ipſo mõ loquendi, quo Apoſt. vtitur, dicens. Vt ſubtrahatis vos ab oĩ fratre ambulante inordinate. Fratres. n. oẽs Chriſtianos vocat: nondũ. n. erant tũc tꝑis religiones inſtitutæ. Secũdo, qꝛ religioſi nõ tenent̃ ad alia q̃ ſęculares, niſi ꝑꝑ regulæ ꝓfeſſionẽ: & iõ ſi in ſtatutis regulæ nõ cõtineant̃ aliqđ de opere manuali, nõ tenent̃ aliter ad operãdũ manibus religioſi, q̃ ſęculares.

Ad iii dcẽm, ꝙ omnibus illis operibus ſpũalibus, q̃ ibi tãgit* Aug. pôt aliqs vacare dupliciter. Vno mõ, quaſi deſeruiẽs utilitati cõi. Alio mõ, quaſi inſiſtens vtilitati priuatæ. Illi ergo qui prędictis operib. ſpũalibus publice uacant, excuſant̃ per hmõi opera ſpũalia ab ope manuali duplici rõe. Primo qdẽ, qꝛ oportet eos totaliter eſſe occupatos circa hmõi opera. Secundo, qꝛ hmõi opera exercentib. debet̃ ſubminiſtratio victus ab his quorũ vtilitati deſeruiũt. Illi uerò q ꝑdictis operib. nõ quaſi publicis, ſed quaſi priuatis uacant, nõ oportet ꝙ per hmõi opera a manualibus operibus abſtrahant: nec ẽt ſit eis debitũ, ut de ſtipendijs fideliũ uiuant. & de talibus loquit̃* Aug. Quod. n. dicit (cantica diuina decantare manibus operãtes poſſũnt, exẽplo opificũ, qui fabulis linguas dant, cũ tñ manibus ab opere non recedãt) manifeſtũ eſt quòd nõ pôt intelligi de his q horas canonicas in eccleſia decantant: ſed intelligit̃ de his q pſalmos, vel hymnos dicunt quaſi priuatas orationes. Siſr quod* dicit de lectione & orõne, referendũ eſt ad orões & lectiones priuatas, quas ẽt laici interdũ faciunt: nõ aũt ad illos, qui publicas orõnes in eccleſia faciũt, vel ẽt publicas lectiones in ſcholis legunt. vñ non dicit Qui dicũt ſe vacare doctrinæ, vel inſtructioni: ſed, Qui dicũt ſe uacare lectioni. Siſr ẽt de ꝑdicatione loquit̃ nõ q̃ ſit publice ad populũ, ſed q̃ ſpãliter ſit ad unũ, uel ad paucos ꝑ modũ priuatæ admonitionis. vñ ſignãter dicit, Si alicui ſermo erogãdus eſt. Nã ſicut* gl. dicit 1. ad Cor. 2. ſermo eſt q priuatim ſit: ꝑdicatio, quæ ſit in cõi.

Ad iiii dicendũ, ꝙ illi qui oĩa propter Deum ſpernunt, tenentur manibus operari qñ alias non habent unde uiuant, uel unde eleemoſynas faciãt in caſu, in quo facere eleemoſynam, cadit ſub pręcepto, non autem aliter, ut* dictum eſt: & ſecundum hoc loquitur gloſ. inducta.

Ad v dcẽm, ꝙ hoc q apoſtoli manibus laborauerint, qñq; quidem fuit neceſſitatis, qñq; vero ſupererogationis. Neceſſitatis quidem, qñ ab aliis uictum inuenire non poterant. unde ſuper illud 1. ad Cor. 4. Laboramus operantes manibus noſtris. dicit* gl. quia nemo dat nobis. Supererogationis aũt, ut patet per illud quod habetur 1. ad Cor. 9. ubi dicit Apoſtolus, ꝙ non eſt uſus poteſtate, quam habebat uiuendi de Euangelio. Hac aũt ſupererogatione utebatur Apoſtolus tribus de cauſis. Primò quidem, ut occaſionem prædicandi auferret pſeudoapoſtolis, qui propter ſola tpalia ꝑdicabant. unde dicit 2. ad Cor. 11. Quod aũt facio, & faciã, ut amputem eorum occaſionẽ &c. Secundo, ad euitandũ grauamen eorũ, quibus prędicabat: uñ dicit 2. ad Cor. 12. Quid min* habuiſtis præ cæteris eccleſijs, niſi ꝙ ego ipſe non grauaui uos? Tertio ad dandũ exemplũ operandi otioſis. Vnde 2. ad Theſ. 3. dicit. Nocte, & die operantes, ut formam daremus uobis ad imitandum nos. Quod tñ

Apoſtolus

Et qꝫ ad hoc ſpectat ꝙ religioſi peculiari nõe: Fratres appellãtur: iõ author ad cõſumatã religionũ inſtitutionẽ reſpiciens, dixit ꝙ nondũ erant religiones inſtitutæ. Ante conſummatam nãq; religionũ inſtitutionẽ, oẽs Chriſtiani fratres vocabant̃: poſt conſummatã ãt inſtitutionẽ, i religioſis patrũ, & fratris appellatio manſit, vt cõſuetudo teſtatur.

¶ In eodem art. in rñſione ad tertiũ circa orationẽ manualiter operantiũ, aduerte ꝙ in litera diſtinguit̃ de oratione publica, & priuata. Et de publica, negat̃ ꝙ fiat cum opere manuali: de priuata aũt conceditur. Et reuera turpe valde eſſet eccleſiaſticum officiũ manibus operando perſoluere, cũ vltra ſcandalũ & irreuerẽtiã, quã quis hoſ excellenti loquendo non exhiberet, pluribus intentus minor ſit ad ſingula ſenſus. Vñ quia operãdo manibus, poneret qs obicem plenæ attentionis, quã à Deo expectãte tenet̃ qui obligat̃ ad diuinum officium iuxta illud, Deuote quantum Deus dederit. extra de celebrat. miſſar. c. Dolentes: iõ notabiliter ſe occupãdo non ſatisfacit Eccleſiæ pręcepto. Secus aũt ſi parum quid ſe occupet puta, calcian do ocreas, uel opus ſe re non impeditiuum faciat, puta, quia parãdo ſe ad Miſſam perficit Primam ex hoc ipſo minus attendens officio, quia occupare eum contingit. Cum enim parũ n pro nihilo habeat̃, utroque mõ parũ non multũ imputat̃ ſiue. ſ. in parua parte officii, ſiue in opere parum impeditiuo quis occupat̃. Priuata aũt oratione laudabile valde eſt aliquid noſtræ mentis inter opera manualia ad Deũ tranſmittere.

¶ In eodem art. In reſponſione ad quintũ, nota diligentiſſime tu qui præſides eccleſiæ, quãta te oporteat ſolicitudine ſubtrahere occaſionẽ prædicatoribus, & confeſſoribus prædicandi, vel confeſſiones audien-

di ꝑꝑ tpalia bona, vt hodie videmus accidere: qm̃ ſi confeſſores & ꝑdicatores nõ lucrarent̃, pauci inuenirent̃. Nũc ãt qrũt, ſupplicãt, ſoluũtq; interdũ, ut loca habeãt. Paulus Apoſtolus priuauit ſeipſum ſtipendio victus, ne alii prędicarent ꝑꝑ tpalia. Non exigo a te tantã ꝑfectionẽ: ſed ut ab eccleſia tua hmõi viros eiicias, & paucos habeas gratis dãtes, qđ gratis acceperũt.

Gl. interli neatis ibi.

Ca. citato in arg.

Cap. 2. in prin. to. 3.

C. 17. li. de operibus monach. to. 3.

Ca. 17. parũ a prin.

Ca. 18. in prin.

Gl. interli nea. ſuper id. Sermo meus & prędicatio me.

In cor.

Gl. ordin. ibidem.

Apoſtolus nō faciebat in locis, in q̄bus habebat facultatē quotidie p̄dicandi, ſicut Athenis, ut* Aug. dicit in li. de operibus Monach. Non aūt p̄p hoc religioſi tenentur Apoſtolum in hoc imitari, cū non teneantur ad omnes ſupererogationes: unde nec alii apoſtoli manibus operabantur.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum religioſis liceat de eleemoſynis viuere.

AD QVARTVM ſic proceditur. Vr̄ q̄ religioſis non liceat de eleemoſynis uiuere. Apoſt. n. 1. Tim. 5. præcipit q̄ uiduæ, q̄ poſſunt aliunde ſuſtētari, non uiuant de eleemoſynis Eccl̄iæ, ut Eccl̄ia ſufficiat illis, q̄ uere uiduæ ſunt. & * Hiero. dicit ad Damaſum Papā, q̄ qui bonis parentū, & opibus ſuſtētari poſſunt, ſi qđ pauperū eſt, accipiunt, ſacrilegiū p̄fecto cōmittunt, & per abuſionē taliū, judiciū ſibi māducāt & bibūt: ſed religioſi poſsūt de labore manuū ſuſtētari, ſi ſint ualidi. ergo uī q̄ peccent, eleemoſynas[b] pauperum comedendo.

¶ 2 Præ. Viuere de ſumptib. fideliū, eſt merces deputata [b] p̄dicātib. Euangeliū pro ſuo labore, uel opere, ſ̄m illud Mat. 10. dign[9] eſt operarius cibo ſuo: ſed p̄dicare Euāgeliū nō p̄tinet ad religioſos, ſed maxime ad p̄latos. q̄ ſūt paſtores & doctores. ergo religioſi nō poſsūt licite uiuere de eleemoſynis fideliū.

¶ 3 Præ. Religioſi ſūt in ſtatu p̄fectionis: ſed[h] p̄fectius eſt[h] dare eleemoſynas, q̄ accipere. dr̄. n. Act. 20. Beati[9] eſt dare q̄ accipere. ergo n̄ dēnt de eleemoſynis uiuere, ſed magis ex operib. manuū ſuarū eleemoſynas dare.

¶ 4 Præ. Ad religioſos p̄tinet impedimenta uirtutis, & occaſiones p̄cti uitare: ſđ acceptio eleemoſynarū p̄bet occaſionē p̄cti, & impedit uirtutis actū. uñ ſup illud 2. ad Theſſ. ulti. Vt noſmetipſos formā darem[9] uobis, dicit* gl. Qui frequēter ad alienā mēſā comedit otio deditus, ut aduleē neceſſe eſt paſcēti ſe. Dr̄ ēt Exo. 23. Ne accipias munera q̄ excæcāt prudentes & mutāt uerba iuſtorū. & Prou. 22. dr̄. Qui accipit mutuū, ſeruus eſt fęnerātis, quod eſt religioni cōtrarium. Vnde ſuper illud 2. ad Theſſa. ulti. Vt noſmetipſos formam daremus &c. dicit gl. Religio nr̄a ad libertatē hoīes aduocat. ergo vr̄ q̄ religioſi nō dēant [h] de eleemoſynis viuere.

¶ 5 Præt. Religioſi præcipue tn̄r imitari ap̄ſorum perfectionē. Vnde Apoſt. dicit ad Philip. 3. Quicunq; perfecti ſumus, hoc ſentiamus: ſed Apoſt. nolebat viuere de ſumptib. fidelium, vt occaſionem auferret pſeudoap̄lis, ſicut ipſe dicit 2. ad Cor.
G 11. & ne ſcādalum poneretur [h] infirmis, vt patet 1. ad Cor. 9. ergo vr̄ q̄ p̄p eaſdem cāſ religioſi debeant abſtinere, ne de eleemoſynis viuant. Vnde & Aug. dicit in lib.* de ope. mon. Amputetis occaſionem turpiū nundinarum, quib. æſtimatio veſtra lædit, & infirmis offendiculum ponitur, & oſtendite hoībus non vos in otio facilē victum, ſed per anguſtam, & arctam viam regnum Dei q̄rere.

H SED CONTRA eſt, q̄ ſicut* Greg. dicit in 2. Dialo. B. Benedictus trib. annis in ſpecu permanens, de his quæ a Romano monacho miniſtrabantur, refectus eſt, poſtq̄ domum, parēteſq; reliquerat: & tñ validus corpore legitur de labore manuum quæſiuiſſe victum. ergo religioſi licitè poſſunt de eleemoſynis viuere.

I RESP. dicēdum, q̄ vnicuiq; licet viuere de eo quod ſuum eſt, vel ſibi debitum. Fit āt aliquid alicuius ex libertate donantis: & iō[m] religioſi, & clerici, quorum monaſteriis, vel eccleſiis ex munificentia principum, vel quorumcunq; fideliū ſunt facultates collatæ, ex q̄b. ſuſtententur, pn̄t de eis viuere licite abſq; hoc q̄ manib. laborent, & tñ certū eſt eos de eleemoſyna viuere. Vnde & ſi̇r, ſi
K aliqua mobilia religioſis a fidelibus conferantur, pn̄t de eis licite viuere[a]. Stultum eſt. n. dicere, q̄ aliquis in eleemoſynam poſſit accipere magnas poſſeſſiones, nō āt panem, vel paruā pecuniam. Sed[a] quia hmōi bn̄ficia religioſis vīr eſſe collata ad hoc, q̄ liberius religioſis actib. inſiſtere poſſint, quorum cupiunt ſe fore participes, qui tp̄alia ſubminiſtrant, redderet

SVP. Q. CLXXXVII. ART. IIII.

Porr. 897 *Palud. 3. d. 35. q. 6.* Opu. 18. artic. 7.

IN ar. 4. eiuſdem q. nota authorē duas radices docere liciti victus ex bonis t̄palibus. ſ. uel de ſuo, uel de ſibi debito. Vbi dubiū ſtatim occurrit, circa diſtinctionē horum membrorū, quia ſ̄m concidit neceſſario cū primo. Nā quācūq; aliquid ſit alicui debitum, niſi fiat ſuū, non licite uiuet de illo, alioquin liceret uiuere de alieno. Et confirmat̄, q̄a ſicut uiuere de eleemoſyna, quod in primo ponit̄ membro, tunc eſt licitū, cū id qđ eleemoſynaliter dat̄, eſt factū ſuū: ita uiuere ex ſibi debito, qđ ponit̄ in ſecundo membro, tunc eſt licitū, qn̄ illud quod debet̄, factū eſt ſuū, vt patet diſcurrendo in ſingulis quatuor caſibus enumeratis in litera &c. (Habetur 1 q. 2. c. Clericos & 16 q. 1. c. Quoniam.)

¶ Ad hoc dr̄, q̄ in lr̄a non diſtinguit̄ uiuere ex ſuo, contra uiuere ex non ſuo, ut obiectio interpretat̄: ſed diſtinguit̄ uiuere ex ſuo abſolute contra uiuere ex ſuo ex debito, ita q̄ formaliter ſit diſtinctio inter cauſas, quibus licet uiuere ex aliquo, & diſcernitur inter eſſe ſuum pro una cā non conſiderando vñ, uel qualiter ſit ſuum, ſed tota ratio licite uiuēdi ex illo eſt, q̄a eſt ſuū, & inter eſſe ſuum ex debito. Ita q̄ ratio viuendi hic attenditur non penes effectum illum cōem, qui eſt eſſe ſuū, ſed penes cauſam, hoceſt, penes rationē debiti. Et p̄pea non nominauit in ſecundo mēbro author ly ſuum, ſed ſolummodo ſibi debitum: reſpiciebat enim ad formalia, penes quæ attenditur diſtinctio. (Eſt gl. Ambro. ibidē tom. 5.) Non coincidunt ergo diſtinctionis membra formaliter intellecta de cauſis, ſed docentur quod uiuere mihi licet ex aliquo duplici de cā, uel quia meum eſt, nihil aliud conſiderando, ſed ſolam hāc cōem rōem, quia meū eſt: uel quia debitum eſt mihi, hoceſt, ſic meū eſt ſ. ex debito. Nec refert in propoſito, an ſumatur ſuum p̄ ſuo totaliter, uel pro ſuo quo ad præſentē uſū. Sufficit namque pro poſito ratio ſui: ſiue hoc, ſiue illo modo: qm̄ unicuique uiuere licet đ ſuo, altero iſtorū modorū, ut patet.

¶ In eodem ar. 4. circa illud, Redderetur religioſis uſus prædictorum denorū illicitus, ſi ab actibus religioſis deſiſterent, quia &c. dubium occurit. Primo, an talis uſus illicitus ſit peccatū mortale. Secundo, an obliget ad reſtitutionē ſic illicite utentes. (Ca. 28. in fine to. 3.) Ratio primi dubii eſt, quia hinc apparet, q̄ eſt peccatum mortale, ex eo. ſ. q̄ eſt actus fraudis in re notabili. (Lib. 2. ca. 1. circ. med.) Ois. n. defraudatio p̄ximi, & multo mag. a benefactoris in re notabili eſt ex ſuo genere peccatū mortale: quia eſt contra dilectionē proximi. Sed ut in litera dicitur, religioſi deſiſtentes à religioſis actibus, fraudant, quantum ex parte ſua eſt ſuos benefactores in notabili bono temporali qđ ſuſceptum eſt, & quo abutuntur, quam ſpūalib. quod reddendum eſt. Inde āt apparet, q̄ (Concl. 1) non eſt mortale: quia non interuenit hic fraus formaliter, ſed interpretatiue. Eſt. n. præter intentionem huiuſmodi religioſorum talis fraus. Nec eſt euētus iſtius fraudis omnino in opinatus benefactoribus. quoniam facile noſſe poſſunt donantes perpetua immobilia quòd fluxu temporis cadunt ſtatus religioſorum; cum humana omnia caduca eſſe cōſtet. Et ſic uidetur q̄ donando abſque prouiſione q̄ deuoluantur ad alios inſeruiētes religioſis actibus, (Concl. 2) implicite acceptauēt ſe fruſtrandos quandoque ſuo intento. Scienti autem, & uolenti nō fit fraus ſicut nec iniuria. Ratio ſecun-

ſecundi dubij eſt: quia ſicut miles tenetur ad ſtipendij reſtitutionem ſi deſiſtit à militaribus actibus: ita religioſus tenetur ad reſtitutionem, cum huiuſmodi eleemoſynę ſint quaſi ſtipendia ipſorum. Et confirmatur, quia ſicut ſtipendiũ militare non datur niſi militantibus in ueritate: ita ſtipendium ſuſtentationis religioſorum non datur niſi religioſè uiuere uolentibus, non fingentibus: ita q̄ ſicut milites armatæ militiæ non efficiũt ſua, ſed tenentur illud reſtituere ſi ficti ſuſcipiunt, aut ficti proſequũtur: ita clerici & religioſi ſi aut ficti ſuſcipiunt, aut ficti proſequuntur, non efficiunt ſtipendia ſua, ſed tenentur ad reſtitutionem.

Ex ſer. 81. colligi vs. tom. 3.

Conc. ſ

¶In oppoſitum autem eſt, quia dictus eſt hic ſermo, & tot Eccleſiæ declinaſſe uũt à religioſa uita, vt ſi ad reſtitutionem tenerentur, oportet magnam damnationem inducere.

¶Ad euidentiã horũ conſiderãdũ eſt, q̄ inter religioſos & principes, ſeu quoſcunq; alios qui cõmiſerunt eleemoſynas eis, nõ eſt habitudo ſcd̃m aliquem contractum iuſtitiæ proprie dictæ, ſed ſolum ſcd̃m debitũ gratitudinis. Nã donantes beneficium eleemoſynæ conferũt & religioſi naturali iure tenentur tali dono gratiam retribuere iuxta religioſis actibus, quã non alia ab eis expectatur retributio. Vnde & in litera de beneficio donorum mentio fit, quæ conſtat ad gratiæ uirtutem ſpectare. Et quia gratiæ contrariatur ingratitudo, idcirco tũc ſolum interuenit in huiuſmodi omiſſione peccatum mortale, quã contingit ingratitudo mortalis. Vt autem ex ſupradictis de ingratitudine patet, in duobus caſibus ingratitudo inuenitur peccatum mortale, vel formaliter, cum cõtemptus interior adeſt beneficij: vel materialiter, cum illud omittitur quod talis eſt conditionis, quod neceſſario exhibendum eſt beneficio: & propterea in propoſito ſi religioſi in contemptum prorumpunt ſuſcepti beneficij, ingrati mortaliter, & formaliter ſunt. Et ſi omittũt religioſos actus, ad quos de neceſſitate præcepti tenentur, ingrati quoque mortaliter ſunt, materialiter tamen. Si autem omittũt aliquos religioſos actus, ad quos tenentur ſub precepto, ingrati uenialiter ac materialiter ſunt. Et ideo in litera optime dicitur abſolute, q̄ illicitus redderetur eis uſus prædictorum donorum, ſi actibus religioſis deſiſterent. Et per hæc patet ſolutio primi dubij.

C. 17. a medio. to. 3.

c. 21. circa prin. to. 3.

¶Ad obiectionem autem in oppoſitum dr̃, q̄ quãdo deeſt contemptus reddendę gratiæ, ſeu ſoluendi debitum beneficio, non eſt fraus niſi materialiter, eo q̄ non ex intentione ingratitudini opera datur. Fraus autem in reddenda gratia materialiter, non ſemper eſt mortalis, ſed ut dictũ eſt, iuxta conditionẽ omiſſi

A ei vſus prædictorum donorũ illicitus, ſi ab actib. religioſis deſiſterent: quia ſic, quantum eſt de ſe, defraudarent intẽtionem eorum qui talia beneficia contulerunt. Debitum autem eſt alicui aliquid dupl'r. Vno mõ, ꝑp neceſſitatem, q̄ facit oĩa cõia, vt * Amb. dicit. Ideo ſi religioſi neceſſitatem patiantur, licite pñt de eleemoſynis viuere, q̄ quidem neceſſitas põt eſſe tripl'r. Primo quidẽ propter corporis infirmitatem, ex qua cõtingit, q̄ nõ pñt ſibi labore manuum victum q̄rere. Secundò, ſi illud quod ex opere manuali cõquirunt, eis ad victũ non ſufficiat. Vnde * Aug. dicit in lib. de ope. mona. q̄ bona opera fidelium ſubſidio ſupplendorum neceſſariorum deeſſe non debẽt ſerui Dei, q manib. operantur, vt horę quib. ad expediendũ aĩm ita uacat, ut illa corporalia opera geri non pñt, non opprimant egeſtate. Tertio, ꝑp priſtinam conuerſationem eorũ qui non conſueuerant manib. laborare. Vnde * Aug. dicit in lib. de oper. mon. q̄ ſi habeãt aliquid in ſæculo, quo facile ſine opificio ſuſtentarent iſtam uitã, quã conuerſi ad Deum indigentib. diſpartiti ſunt, & credenda eſt eorum infirmitas, & ferenda. Solent. n. tales delicatius educati, laborẽ operũ corporaliũ ſuſtinere non poſſe. Alio mõ efficitur aliquid alicui debitum ex eo quod ipſe exhibet, ſiue ſit aliquid tẽporale, ſiue ſpirituale, ſcd̃m illud 1. ad Cor. 9. Si nos uobis ſpũalia ſeminauimus, nõ magnũ eſt, ſi carnalia veſtra metamus: & ſcd̃m hoc quadrupl'r pñt religioſi de eleemoſynis uiuere quaſi ſibi debitis. Primo quidẽ, ſi pdicẽt authoritate p̃latorũ. Scd̃o, ſi ſint miniſtri altaris: qa vt dr̃ 1. ad Corin. 9. B Qui altario deſeruiũt, cũ altario participãt: ita & Dñs ordinauit his, q Euãgeliũ annũciãt de Euãgelio uiuere. Vñ & Aug. dicit i li. de * opibus monachorũ. Si Euangeliſtæ ſunt, fateor hñt ptãtẽ viuẽdi de ſumptibus fideliũ: ſi miniſtri altaris, diſpẽſatores ſacrorum, bñ ſibi iſtã nõ arrogant, ſed plane uendicant ptãtẽ: & hoc ió, qa ſacrificium altaris, ubicumq; agatur, cõe eſt toti populo fidelium. C Tertio, ſi inſtãt ſtudio ſacrę ſcripturę ad cõem vtilitatẽ toti' Eccl'ę. Vñ Hieronymus dicit cõtra Vigilãtium. Hæc undiq; uſq; hodie pſeuerat cõſuetudo nõ ſolum apud nos, ſed etiam apud Hebręos, vt q in lege Dñi meditãtur die ac nocte, & patrẽ non hñt in terra niſi ſolũ Deũ, totius orbis foueantur miniſterijs. Quarto, ſi bona tp̃alia q̄ habebãt, D monaſterio largiuntur, de eleemoſynis monaſterio factis poſſunt uiuere. Vñ * Aug. dicit in lib. de opibus monachorũ, q̄ his q relictis, vel diſtributis ſiue ampla, ſiue qualicũq; opulẽtia, inter pauperes Chriſti pia & ſalubri humilitate numerari uolũt, uicẽ ſuſtẽtãdæ uitę eorũ res ipſa cõis & fraterna charitas dẽt: q laudabil'r agunt, ſi manibus operentur, quod ſi nolit, qs audeat eos cogere? E Nec

menſuratur: q̄d in propoſito eſt actus religioſus præceptus, vel nõ p̄ceptus. Nã p̄ceptus actus, ſi omittitur, ingratitudinis fraudẽ mortalẽ inducit. Si verò omittitur actus debitus, ſed non p̄ceptus, venialẽ tñ fraudem inducit. Et ſic ſp̃ fraus in his illicitum uſum mortaliter, vel venialiter reddit.

¶Ad ſcd̃m autẽ dubium dr̃, q̄ religioſi, deſiſtẽtes à religioſis actib. & p̄ceptis, nõ tenentur ad reſtitutionẽ, ſed priuãdi ſunt, ſuperioris authoritate vſu taliũ bonorũ, ſi à p̄ceptis deſiſtũt. Et ratio quare non tenentur ad reſtõnem eſt, q̄a peccatum eorũ conſiſtit in abuſu rei ſuæ, & nõ in vſurpatione alieni. Bona ſiquidem eis eleemoſynaliter collata, facta iã ſunt ſua ex dono largitorum. Et ꝑpea in litera dr̃, q̄ taliũ donorũ vſus eis illicitus redderetur. Rõ autẽ quare tollenda ſunt a talibus religioſis hm̃oi bona, in promptu eſt, vt. ſ. ſuperioris authoritate impleatur intentio pia eorũ qui donarunt ad Dei honorem, & Deo dicati reditus nõ prophanentur.

Concl. ur

Cap. 21. in prin. to. 3.

¶Ad obiectionẽ autẽ in oppoſitũ ex ſimilitudine ſtipẽdij militaris, r̃ndetur q̄ ſimilitudo non tenet: qa in ſtipendio militari intelligitur interuenire cõtractus iuſtitię cõmutatiuæ exigẽtis æqualitatẽ mercedis & locatæ opæ militis. Et ió ſicut in cæteris contractibus commutationum, deficiẽte altero extremo æqualitatis, reſtitutio eſt facienda, ita & in ſtipẽdio militari. Sed in propoſito non interuenit contractus aliquis iuſtitiæ, ſed liberalis collatio bñficij tp̃alis ex una parte, & gratitudinis uinculũ, qd̃ non legale, ſed morale debitum inducit, ex altera parte. Et ꝑpterea ex quo à principio nulla fuit fraus, facta ſunt religioſorum, q̄ eis liberaliter collata ſunt; & cõſequenter abutendo illis, abutuntur non alienis, ſed ſuis. Et ꝑ hæc patet reſpõſio ad confirmationem, quia. ſ. ſtipendium non fit militis ſiue à principio, ſiue poſt deſiſtat a militia quantum ad illam partem tp̃is pro qua deſiſtit: quia datur ei ut merces operis ſcd̃m formã iuſtitiæ. Sed eleemoſynæ religioſis donatæ, ſunt ſtatim ſuæ, ſi à principio fraus defuit, quia non ut merces, ſed ut liberale donum ad eos deuenit. Et ió deſiſtentes a debitis actibus, etiã peccent abutendo donis ſuſceptis, non tñ ad reſtitutionem tenentur, quia non utuntur alienis, ſed abutuntur proprijs.

Capi. 2. in med. to. 3.

¶In eodem articulo circa primã cãm debiti. ſ. neceſſitatẽ, aduerte q̄ neceſſitas hẽt magnã latitudinẽ. Et iuxta diuerſos ſuæ latitudinis gradus, diuerſimode facit alienũ mihi debitũ. Nã ſcd̃m ſupremum gradum, qñ. ſ. neceſſitas eſt extrema, facit mihi aliena ita debita, ut quicquid mihi occurrit pro ſuſtentatione opportunum, meum ſit. Iuxta alios uero gradus debitum mortale

est attendendum, vt ibid. subdit, in quib. monaſteriis, uel in quo loco indigentib. fratribus quiſquis hoc, quod hēbat, impenderit. Oium.n. chrīanorum vna reſpub. eſt. Si vero aliqui ſunt religioſi, qui abſq; neceſſitate, & vtilitate, quā afferant, velint otioſi de eleemoſynis, q̄ danē pauperibus, uiuere, hoc ē eis illicitū. Vnde Aug. dicit ī li. de oper. mon. Plerūq; ad ꝓfeſſionē ſeruitutis Dei ex cōditione ſeruili aliqui veniunt, ut ex vita ruſticana, et ex opificū exercitatione & plebeio labore, de quib. nō apparet utrū ex ꝓpoſito ſeruitutis Dei ueniant, an uitā inopem, & laborioſam fugiētes, vacui paſci atq; ueſtiri velint, & inſuper honorari a quib. contēni, conteriq; cōſueuerunt. Tales ergo ſe, quo minus operenē, de infirmitate corporis excuſare non pñt. Præterea illæ quippe vitæ conſuetudine conuincunē. & poſtea ſubdit: Si nolunt opari, nec mãducēt. Neque ꝓpea ad pietatē diuites humiliāē, vt paupes ad ſupbiā extollanē. Nullo.n. mō decet, vt in ea uita, ubi ſenatores fiūt laborioſi, fiant opifices ocioſi. & quo veniunt, relictis delitiis ſuis, qui fuerunt prædiorum dñi, ibi ſint ruſtici delicati.

AD PRIMVM ergo dicēdū, q authoritates illæ ſunt intelligēde tpe neceſſitatis, qñ.ſ. nō poſſet alr pauperib. ſubueniri. Tunc.n. tenerenē non ſolū ab eleemoſynis accipiēdis deſiſtere, ſed ēt ſua, ſi qua hñent, largiri ad pauperū ſuſtentationem.

AD II dcm̄, q p̄latis competit p̄dicatio ex offō; religioſis āt pt cōpetere ex cōmiſſione. Et ita cū laborāt i agro dñico, pñt exinde uiuere, ſm illud 2. ad Tim. 2. Laborātē agricolā oportet primū de fructib. pcipere. Vbi dicit gl. ſ. p̄dicatorē, q in agro Eccleſiæ ligone uerbi Dei excolit corda auditorū, pñt ēt de Euangeliis uiuere, q p̄dicatorib. miniſtrant. Vñ ſup illud ad Ro. 15. Si ſpūaliū eorū G participes facti ſunt gentiles, debent & in carnalib. miniſtrare eis. dicit gl. ſ. Iudæis, q miſerunt prædicatores ab Hieroſolymis. Sunt & aliæ cauſę, ex quib. alicui debeē, vt de ſumptibus fideliū uiuat, ut dcm̄ eſt.

AD III dicendū, q cęteris paribus, dare eſt perfectius q̄ accipere: & tñ dare, uel relinquere oia ſua ꝑ Chro, & modica accipere ad ſuſtētationē ui- H tę, melius eſt q̄ dare aliqua particulr paupib. ut ex ſdic. patet.

AD IIII dcm̄, q accipere munera ad diuitias augmētandas, uel accipere uictum ab aliquo ſibi non debitū abſq; vtilitate, & neceſſitate, p̄ſtat occaſionē peccati, qd non hēt locū ī religioſis, ut ex p̄dictis patet.

AD V dicēdū, q qñ apparet manifeſta neceſſitas et utilitas, I pp quā aliqui religioſi de eleemoſynis uiuant abſque opere manuali, non ſcandalizanē ex hoc infirmi, ſed malitioſi more Phariſæorum, quorū ſcandalum contemnendū Dñs docet, Mat. 15. Sed ſi non eſſet euidēs neceſſitas, & utilitas, poſſet ex inde gñari ſcādalū infirmis, qd eſſet uitandum. Idē ſcandalum imminere pt de his, qui facultatib. cōib. otioſe utuntur.

ARTICVLVS V.

K *Vtrum religioſis liceat mendicare.*

AD QVINTVM ſic pcedit. Vr q religioſis nō liceat mendicare. Dicit.n. Aug. in li. de oper. mon. Tam multos hypocritas ſub habitu monachorum uſquequaque diſperſit cal

---

tale tantummō inducit, quo indigētibus īfirmis dēt qlibet fidelis & potens ſubuenire, eſurientes cibare, ſitientes potare &c. Et ad hmōi indigentiā ſpectāt oēs tres neceſſitatis grad in lra poſiti, ex īfirmitate corporis, ex inſufficiētia mercedis, & ex corporis delicata cōſuetudine. Qd oib. his uim debiti tribuere neceſſitatē, manifeſtat author ex eo q i ſūmo gradu oia ee cōia dbita facit. ¶ Circa ſecundam uero debiti cauſam. ſ. exhibitionem, notatur. Primum eſt, q non ſolū exhibere p̄dicationē, aut ſacra populo, ſed ēt exhibere Deo ſacrificium altaris, patit debitū uiuendi ex eleemoſynis. Et rō aſſignatē in lra, quia ſacrificiū altaris ubicūq; agatur, cōe eſt toti populo fideli: ac per hoc clauditur hic actus intra exhibitionem, q̄ populo fit. Secundū ē, q īſiſtere ſtudio ſi philoſophiæ, aut alicui liberalis artis, ſed theologiæ, patit ēt debitū ex eleemoſynis uiuēdi. Dr aūt uacare ſtudio theologiæ nō ſolū q actualiter ſtudio thelogiæ intendit, ſed qui rō per logicā, uel philoſophiā tranſit, ut ad theologiæ ſpeculatiuę ſublimitatem perueniat, ſi tñ ad hoc idoneus ē, alioquin imprudenter p talē uiam ingreditur. Tertium eſt, q oium Chriſtianorum vna ē republica quo ad ſubſidii temporalis diſtributionē, ſicut quo ad ſpūalium merito rū cōionem. Hinc.n. ex Auguſtino deducitur, q religioſo q donauit ſua monaſterio orientali, debeant ſūpt à monaſterio occidentali. Hinc oritur ut ſummus Pontifex à quantūcumq; remotiſſimis partibus Eccleſiæ auferre poſſit & diſtribuere in alias Eccleſiæ partes remotiſſimas. Hinc oritur, q reſtitutio uni eccleſię regulariter faciēda poſſit rōnabili ex ſup. authoritate alteri piouſui applicari. ¶ In eodem art. circa illud, Si uero abſque neceſſitate & utilitate quam afferant, uelint otioſi uiuere aliqui religioſi de eleemoſynis, q̄ monaſterio dantur, hoc eſt eis illicitum, dubium, occurrit duplex: quia non vñr enumeratæ in lra cōditiones religioſorū illicitē uiuentiū ex eleemoſynis ſufficere ad hoc, ut illicitē uiuāt ex eleemoſynis monaſterii, & ſic cōcluſio lrę eſt falſa. Manifeſtat qd dicimus ī multis religioſis ſanis ac robuſtis corpore, nō p̄dicantibus, nō celebrātibus, nō inſiſtētibus ſtudio ſacræ ſcripturæ, q nec ſua cōtulerūt monaſterio alicui, aut pauperibus, & tñ uiuūt ex eleemoſynis monaſterio collatis. Scdo dubitat, de quali illicito lra loquatur, de ueniali, an mortali. ¶ Ad primū horū dr, q in lra ſufficiēs rō illiciti uictus ex eleemoſynis monaſterii redditur, cum tribus conditionibus deſcribunē tales religioſi. ſ. nō patientes neceſſitatē, nō afferentes utilitatē, & otioſi, hoc eſt, nō laborantes manibus. ſi ſub directe expreſſis cointelligunē ea quæ inductiue ad illa ſpectāt. Nā ſub allata utilitate ex ſacrificio altaris cōprehēditur ois allata utilitas ex orōnū ſuffragiis, & ſub ſtudio Scripturæ cōprehēditur ois cōtēplatio diuina, & ſub p̄dicatorib. cōprehendunē miniſtri. Et ſic tādē nullus bonus religioſus excludiē à licito uictu ex redditibus monaſterii, ſi licite illos monaſterium habet. ¶ Ad ſm dubiū dr, q idē eſt de iſtis otioſis religioſis iudiciū, qd eſt de religioſis deſiſtentibus ab actibus religioſis, & tñ uiuentibus de reddit monaſterii. ex hoc.n. iſti culpabiles ſunt, q deſiſtunt ab obſeruatione regulari. Nā ſm regularia inſtituta nulli tales inueniri dēnt religioſi. Qd ergo de illis dictū eſt, de iſtis quoq; dictum intelligatur. Itaq; ſi qs uult regulā ſeruare, & cauet à trāſgreſſione p̄ceptorū, ſed pigritia ac inuigilantia in ipſo regnāte quaſi inutilis uiuit in monaſterio, peccat quidē, ſed nō mortaliter, uiuendo ex monaſterii prouentibus. Debet huic dici, Qui non laborat non manducet: & cogi deberet ad operandum aliquid. ¶ In eo. art. in rñſione ad 5. aduerte q auth. tādet directe quo ad religioſos uiuētes ex quotidianis eleemoſynis, & poſtmodū in calce extēdit rñſionē ſuā ad religioſos cōibus redditib abutētes, ut per hoc oſtendat argūm ñ eſſe ex ꝓpriis cōtra uiuētes ex quotidianis eleemoſynis, ſd ex cōib. Vñ.n. hoc argūm aduerſariorū īpugnantiū religiones mēdicātium, nouiter tunc exortas.

§V. Q. CLXXXVII. ART. V.

IN ar. 5. occurrit dubiū ā Chro. An fuerit ad lram mēdicus. Et ē rō dubii, qa gl. allata hoc dicit. Et author utit illa tanq̄ Chūs ad lram mēdicauerit. In oppoſitū ē qa ñ legit Chrm mēdicaſſe, & ꝓpea uoluntariē dici apparet q Chūs mēdicauerit. ¶ Ad hoc dr, q ex his q ſcripta ſ Euāgelio ſūt, a pte intelligi pt q Dñs Ieſus ñ eſt dedignatus ēt in ꝓpria pſona mēdicare, iux. gl. allatā, & Hie. authoritatē. Nā Luc. 22. mēdicauit locū vbi Paſcha cū diſcipulis celebraret. Lu. quoq; 19. Mēdicauit aſellū, ſe per

Concl. 3

Ca. 22. t. 3.

Ca. 25. non procul a fine: 3

Gl. ord.

Glo. interl. ibid.

In cor. art.

a. reſp.

q. 186. ar. 4 ad 3

In cor. art.

Ferr. n 898

3. cō. g. c. 135 Et quol. 7. ar. 18. ad 7 Et opu. 17. c. 14. 15. & 16. & opuſ. 19. c. 7. c. 28. ante me. to. 3

lidiſſimus hoſtis, circumeuntes
ꝓuincias. & poſtea ſubdit. Oēs
petūt oēs exigūt aut ſūptus lu
croſę egeſtatis, aut ſimulatæ ꝓ-
tiū ſctitatis. ergo vr̄ ꝙ vita reli-
gioſorū[b] mēdicātiū ſit re ꝓbāda
¶ 2 Prę. 1. ad The. dr̄. Operemini
manib. vr̄is ſicut pcepimus uo-
bis, & vt honeſte ambuletis ad
eos q foris ſūt, & nullius ali-
qd deſideretis: vbi dicit †gl. Iō
opus eſt agēdū, & ñ otiādū, qa
honeſtū eſt & quaſi lux ad infi
deles, & nō deſiderabitis rē al-
terius, nedū rogetis, vł tollatis
aliqd Et 2. ad The. 3. ſup illud,
Si qs ñ vult opari &c.* dicit.
Vult ſeruos Dei corporaliter o
perari, ut habeāt vñ uiuāt, ut ñ
cōpellantur egeſtate neceſſaria
petere: ſed hoc eſt mendicare,
ergo vr̄ ꝙ illicitus ſit pꝑtermiſ-
ſo opere manuali[h] mendicare,
¶ 3 Præt. illud[i] ꝙ eſt in lege pro
hibitū, & iuſtitiæ cōtrariū, non
cōpetit religioſis: ſed mēdicare
ē ꝓhibitū i lege diuina dr̄ eīn
Deut. 15. Oīno indigēs, & mē-
dicus nō erit iter uos & in Pſ.
36. Nō uidi iuſtū derelictū, nec
ſemē eius q̄rēs panē. Secundū
ēt iura ciuilia punīt ualid[9] mē-
dicans, ut* habet̄ codice de uali
dis mendicantibus. ergo non
competit religioſis mendicare.
¶ 4 Prę. Verecūdia ē d̄ turpi actū
ut* Da. dicit: ſed* Am. dicit i li.
de offi. ꝙ uerecūdia petēdi ige-
nuos ꝓdit natales. ergo mendi
care eſt[a] turpe. non ergo reli-
gioſis competit.
¶ 5 Præ. Maxime d̄ eleemoſynis
uiuere cōpetit pdicātib. euāge-
liū, ſcd̄m Dñi ſtatutū, ut* ſ. dictū
eſt: eis tñ nō cōpetit[b] mēdicare,
quia ſuper illud 2. ad Ti. 2. La-
borantē agricolā &c. dicit* gl.
Vult Apl̄us ꝙ Euāgeliſta intel
ligat ꝙ neceſſaria ſumere ab eis
i qb. laborat, ñ ē mēdicitas, ſed
ptās. ergo uidetur quòd reli-
gioſis non cōpetit mendicare.
SED CONTRA Religioſis cō
petit viuere ad imitationē Chr̄i
ſed Chr̄s mēdicauit, ſcd̄m illd Pſ.
39. Ego āt mēdicus ſū & paup
ubi dicit* gl. Hoc dixit Chr̄s de
ſe ex forma ſerui & ifra. Mēdi-
cus eſt q ab alio petit, & paup
q ſibi ñ ſufficit. & i alio Pſ. 69.
Ego egenus & pau paup ſū, v-
B bi dicit* gl. Egenus. i. petēs: pau
per. i. iſufficiēs mihi, qa munda
nas copias ñ habeo. & Hier. di
cit i q̄dā epiſtola. Cane ne Dño
tuo mēdicante. ſ. Chr̄o alienas
diuitias congeras. ergo conue-
niens eſt religioſis mendicare.
RESP. Dcēdm, ꝙ circa mēdica
tionē duo pñt cōſiderari, unū q
dē ex parte ipſi[9] act[9] mēdicatio
nis, q hēt ſibi quādā abiectio-
nē coiūctā. Illi. n. uīr abiectiſſi-
C ma inter hoies eſſe, q non ſolū
ſunt pauperes, ſed itm̄ ſūt egē
tes, ꝙ neceſſe hñt ab aliis uictū
accipe. Et[m] ſcd̄m hoc cā humili
tatis aliq laudabiliter mēdicāt,
ſicut & alia aſſumūt, q̄ ad abie
ctionē quādā ptinēt, quaſi effi
caciſſima medicinā ꝯ ſupbiā, q̄
uł in ſeipſis, uel ēt i aliis p exē-
plū extinguere uolūt.[n] Sicut. n.
īfirmitas, q̄ ē ex ſupexceſſu ca-
D loris, efficaciſſime ſanat̄ p ea q̄
in frigiditatē excedūt: ita ēt ꝓ-
nitas ad ſupbiā efficaciſſime cu
rat̄ p ea q̄ multū abiecta uīr. Et
iō dr̄ in* Dec. de penitēt d. 2. Si
qs ſemel exercitio humilitatis
ſi qs ſe uiliorib. officiis ſubdat
& miniſteriis indignioribus tra-
dat: ita nāq; arrogātiæ & huma
næ glīæ uitiū curari poterit. Vñ
*Hie. in epi. ad Oceanū cōmen
dat Fabiolā de hoc ꝙ optabat,
E ut ſuis diuitiis pariter effuſis p
Chr̄o, ſtipē acciperet, q; ēt B. A
lexi[9] pfecit, q oib. ſuis pp Chri
ſtum dimiſſis, gaudebat ſe ēt a
ſeruis eleemoſynas accepiſſe.
Et de B. Arſenio legit̄ in uitis
Patrū, ꝙ gr̄as egit de hoc, q ne
ceſſitate cogēte oportuit eū e-
leemoſynā petere. Vñ & in pæ
nitētiā ꝓ grauib. culpis iniūgi
tur aliqb. ut pegrinent̄ mendi
cantes. Sed quia humilitas, ſi

per quē venit in Hieruſalē. Nā ab illius dñis petitus eſt dcēo, qa
Dñs illius opā deſiderat. Luc. quoq; 1. mēdicaſſe inſinuauit vi-
ctū a mulierib. q̄ ſecū ibat, miniſtrātes eidē de facultatib. ſuis.
Nā ipſū iduxiſſe illas ad hoc miniſteriū, credēdū ē. Luc. quoq;
19. mēdicaſſe legit̄ a Zachæo hoſpitiū. Vt n patet i lia, pauperē
petere neceſſariū ad
victū ē mēdicare. Ex
his āt ſcriptis, cū mul
ta Dñs fecerit q̄ non
ſūt ſcripta, credi rōa-
biliter pt multis ali-
is vicib. dñm mendi-
caſſe, vt ipleret ſcri-
pturā. Ego āt mendi
cus ſū, ut nullū relin-
q̄ret vilitatis huma
næ gen[9] iexpertū a ſe
vt exēplū cęteris relīq̄
ret rātæ humilitatis.

Gloſ. ordinar. ibid.

¶ In eo. ar. eiuſdemq.
dubiū occurrit, An
laudabile, ſeu licitum
ſit hoiē diuitē reten-
tis diuitiis ad tp̄s, mē
dicare victū proprie
humilitatis gra. Et ē
rō dubii, qm̄ apparet
hoc vitupabile: quia
mendicus dēt eē pau

Glo. ordina. ibid. ex Auguſt. de operibus monacho.

p iuxta illud, Ego āt
mendicus ſū & paup
vbi gl. dicit, Mēdic[9]
dī q ab alio petit, pau
p q ſibi ñ ſufficit. Mē
dicans ergo diues in-
uenit faciēdo ſe pau-
perē, qd̄ eſt illicitum.
¶ In oppoſitū āt, ē qa
ſicut diuiti licitū ē a-
lia humilitatis opa
exercere. ita laudabi-
liter pt pſonā paupe
ris aſſumere, & mēdi
care Dī. n. ita, q mē
dicare q̄tū ad actū
qa abiectionis eſt, hu
militatis virtuti tri-
buit̄. Cui[9] ēt ſignū ē,
ꝙ aliq diuites vouēt
pegrinationē aliq̄ ſe

Lib. 11. tit. 25.

pacturos mendicādo,
ꝙ ñ uouerēt niſi lau-
dabilem humilitatis
actū ſe uouere ſcirēt.
¶ Ad hoc dr̄, ꝙ diuitē
humilitatis gra ad tē

Li. 2. ca. 15.
*Amb. li. 1. ca. 30. non procul a fine, to. 1.

pus mēdicare, cōtin-
git tripliciter. Primo
abſolute, ut non ſolū
mendicet, ſed de acq
ſito ex mendicitate
viuat, ut actus mēdi-
cādi ſit ob abiectio-
nē, & actus veſcēdi ta
libus pp auſteritatē

Ar. præce.

uictus, & hmōi men-
dicitas licet poſſit eē
utilis ſaluti aiæ alicu
ius particularis pſo-

Gloſ. ordina. ſup illud, De fructibus percipere.

næ ſic diſpoſitæ. ut ñ
niſi iſto mō ſciat has
uirtutes acquirere, re
gulariter tñ loquen-
do, incōpacta ac indi
ſcreta mendicitas eſt
ac p hoc uitupabilis.
Mendicū. n. ꝓprie o-
portet eſſe paupem,
alioqn act[9] diſſonat
pſonæ. Dēt. n. humilitatis act[9] cōformis eſſe pſonæ, nec rectitu
do diſcretiōis hēt ut auſteritatem uitę diues ex his q̄ paupib.
dant̄, cōpetit, niſi forte ipſe lōge larg[9] refundit paupib[9] Scd̄o
cōtigit ut ſolū medicet, ſd̄ ñ uiuat de mendicato, ſed illud e-
A gens det, & ſic mendicare laudabile ꝓculdubio eſt: qm̄ cū abie
ctione ꝓpria uictū uere paupi q̄rit diues, & pinde eſt quo ad
mendicatū, ac ſi mendicaret p alio. Qd̄ cuilibet licitū eſt, & o-
pus cōſtat eſſe miſericordiæ. Tertio, cōtigit, ut in aſſūpta pere
grinatiōe & mendicet, & uiuat de mendicato, & ſic licitū & lau
dabile eſt d uitē men
dicare. Qd̄ ꝓbat̄, tū
qa ꝙ in ꝓpria pſīte
conſiſtit, & pt alicui
dari in pęnitentiā li-
cite ac laudabiliter pt
ſpōte fieri, cū nihil
tale det̄ in pænitētiā
niſi act[9] uirtutis. Sed
aliqb. dat̄ in pænitē-
tiā, ut pegrinent̄ mē
dicantes. ergo ꝓpria
ſpōte pt qs pegrina
ri mendicādo: Tū qa
huic actui nihil ob-
ſtat, niſi ꝙ iſte hō nō
eſt paup, ſed diues,
Sed hoc ñ obſtare pa
tet ex eo, ꝙ licet iſte
hō ſit diues, iſte tñ pe
regrin[9] eſt paup, ac p
hoc licite mendicat.
Nā pſupponit̄ ꝙ iſte
ſine ſūptib. aſſumat
pegrinationē & pera
gat, ita ꝙ ſicut Alexi[9]
ſimplr̄ dimiſit oīa p
pter Chr̄m, & pauper
pegre mēdicauit: ita
iſte ad tp̄s dimiſſis
oib. pp Chr̄m humi
liter & auſtere ſeqn-
dū pegrinari paup ac
mendic[9] eligit. Et p
hoc patet ſolutio ad
obiectionē. Nā qa eſt
pegrin[9] paup, ñ men
tit̄ facto dū mēdicat.
¶ In eodē q. ar. dubiū
occurrit circa mēdi-
cos ex cupiditate, an
peccent mortaliter.
Videtur enim quod
ſic ex eo, quòd com-
mittunt mendacium
pernicioſum dū men
tiuntur ſe pauperes
ipſo actu mendicādi,
& ſic fraudulenter ob
tinent eleemoſynas,
& oſtendunt uere pau
peres, quibus illæ e-
leemoſynæ darentur
Qui enim fraudelen
ter acquirit: mortali-
ter peccat, & ad reſti
tutionem tenetur. Et
confirmatur ex dicto
Scot i 2. q. d. 15. quar
ti ſentent. quod hu-
iuſmodi donatio e-
leemoſynæ nō eſt uo
luntaria, qa ex igno-
rantia, q̄ ut patet in
3. ethic. cauſat inuo-
luntarium, Si eñ do
nans ſciret mendican
tem non eſſe paupe-
rem, non daret, Ex
ignorantia igitur do
nat, ac per hoc non
donat, & cōſequēter
iniq; alter poſſidet.
¶ In oppoſitum au-
tem eſt, quia mendicare ex ſuo genere non eſt peccatum, &
adiuncta cupiditas non eſt ſecundum ſe mortalis, ut ſupponi-
tur. ergo totum ſimul, ſcilicet actus mendicandi ex tali cau-
ſa, ſcilicet cupiditate, non eſt peccatum mortale. Probatur

Eſt gloſſ. Caſſiod. hoc loco

Caſſio. ibi.

Concl.

In decret. de penit. ca. Si quis ſemel.

Inter me. & finem illius incipit. Plures anni ſunt to. 1.

Google

ſuppoſitū: quia cupiditas habēdi diuitias, & ſimiliter cupiditas
Concl.1. otioſi victus ñ eſt ſm ſe mortalis, ut patet. Et de nulla alia cupiditate eſt ſermo pñs, niſi de vtraq; hac, ut patet in litera.

¶ Ad hoc rñdeť dicendo tria. Primo, q̄ mēdicās ex cupiditate otioſi victus, ex quo in veritate eſt paup, nullā fraudē cōmittit in proximū, ſed ſolum peccat in ſeipſū, otio-
Concl.2. ſam vitā & abiectam abſque ulla rōnabili cā eligēs: & ppea nulla eſt hic rō peccati mortalis. Nec ēt pp pœnā legis ciuilis, ſ. quia hmōi pœna nō facit, ſed ſuppoſitam punit culpā, q̄ de ſe ñ eſt mortalis. Secundo q̄ mēdicans ex cupiditate habendi diuitias, ſi eſt infra latitudinē pauperū & mēdicādo ſperat diues fieri, peccat qdē indebito medio vtēs ad explēdū im pbū appe-
Concl.3. titū: ſed qm̄ nec contra charitatē Dei, aut pximi agit, nemināque decipit, ex quo infra latitudinē pauperū eſt, q̄uis ñ tā paup ſit ut deberet mendicare a mortali excuſatur pctō. Tertio, q̄ mēdic⁹ ex cupiditate diuitiarū ſi extra pauperū latitudinē eſt, peccat mortaliter: & teneť mendicatū dare paupib⁹. Probať. talis vſurpat fraudulēter ſibi eleemoſynas datas ut paupi. ergo peccat mortaliter, & teneť paupi reſtituere. Cōſequētia clara eſt, & antecedēs pbať ſic. Nō ſibi ſed paupi dātur eleemoſynę, quas mēdicat, & ipſe ſibi vſurpat eas. ergo. Manifeſtaťaſſumpta ſ. tuendo: q̄ cum qs donat eleemoſynā mendico diuiti & cupido, ex parte mendici inuen ē ñ ſola cupiditas, ſꝫ mendaciū, q̄ de facto dicit, dū mendicando p ſe fatetur ſe pauperē, cū mendicare actus ſit egētis aliena ope. Hoc āt mendacio primo decipit
In cor. ar. dātem eleemoſynā, & facit donationem eleemoſynæ inuolūtariam, inquantum terminatur donatio ad hunc mendicum. Nam licet donans, ſponte do-

cut & cæteræ virtutes, abſq; diſcretione eſſe nō dēt. Ꝑ iō oportet diſcrete mēdicitatē ad humiliationē aſſumere, ut ex hoc hō notā cupiditatis ñ icurrat, vľ cuiuſcūq; alteri⁹ indecētis. ¶ Alio mō, pt cōſiderari mendicitas ex parte eius q̄ qs mēdicando acqrit, & ſic ad medicandū pt hō ex duob. induci. Vno mō, ex cupiditate habendi diuitias, vel victū otioſe: & talis mendicitas ē illicita. Alio mō, ex ne-
G ceſſitate, vel vtilitate. Ex neceſſitate qdē, ſicut cū aliqs nō pt aliunde habere vñ viuat, niſi mendicet. Ex vtilitate āt, ſicut cū aliquis intendit ad aliqd vtile pficiendū, q̄ ſine eleemoſynis fideliū facere nō pōt: ſicut petunť eleemoſynæ, p conſtructione pontis, uel ecclæ, uel q̄buſcumq; operibus, q̄ uergunt ī vtilitatē cōem, ſicut ſcholares, ut poſſint uacare ſtudio ſapientiæ. Et hoc mō mēdicitas ē licita ſicut ſæcularib. ita religioſi.

AD PRIMVM ergo dcd̄m, q̄ Aug. ibi loquiť expreſſe de his qui ex cupiditate mendicant.

AD II dcd̄m, q̄ prima gloſſa loquiť de petitione q̄ fit ex cupiditate, ut patet ex verbis Apoſtoli. Alia āt gloſſa loquitur de illis q abſq; oī vtilitate quā faciūt, neceſſaria petūt, ut otioſi viuant. Nō āt otioſe viuit, q qualitercunque vtiliter uiuit.

AD III dcd̄m, q̄ ex illo præcepto legis diuinæ nō phibeť alicui mendicare: ſed phibeť diuitibus, ne tā tenaces ſint, ut pter hoc aliqui egeſtate mendicare cogant. Lex āt ciuilis imponit pęnā validis medicantibus, qui non pp vtilitatem, vel neceſſitatem mendicant.

AD IIII dcd̄m, q̄ duplex ē turpitudo una inhoneſtatis. alia exterioris defectus: ſicut turpe eſt homini eſſe infirmū, vel pauperē. Et talis turpitudo mendicitatis non pertinet ad culpā, ſed ad humilitatem pertinere poteſt, ut dictum eſt.

AD V dcd̄m, q̄ predicantib. ex debito, debeť victus ab his quib pdicāt. Si tñ non quaſi ſibi debitū, ſed gratis dandum mendicando petere uelint ad maiorē humilitatem pertinet.

ARTICVLVS VI.

Vtrum liceat religioſis vilioribus veſtibus vti quàm cæteri.

AD SEXTVM ſic proceditur. Vř q̄ nō liceat religioſis, vilioribus veſtibus uti, q̄ cęteri: quia ſm Apoſt. 1. ad Theſ. vlt. Ab oī ſpecie mala abſtinere debemus: ſed uilitas ueſtiū habet ſpeciē mali. dicit. n. Dñs Matth. 7. Attendite a falſis prophetis, qui veniunt ad uos in ueſtimentis ouium. & ſuper illud Apoc. 6. Ecce equus pallidus &c. dicit gl. Videns diabolus nec per apertas tribulōnes, nec per apertas hæreſes ſe poſſe proficere, pmittit falſos frēs qui ſub habitu religionis obtinēt nām nigri & rufi eq puertendo fidē. ergo uř, q̄ religioſi nō debeant uilib. ueſtibus uti.

¶ 2 Pręt. Hiero. dicit ad Nepot. Veſtes pullas. i. nigras æque vi-
H ta ut candidas. Ornatus & ſordes pari mō fugiendi ſunt: qa alterum delitias, alterum gľam redolet. ergo uř q̄ cum inanis gloria ſit grauius pctm̄, q̄ delitiarum uſus, q̄ religioſi qui debent ad perfectionem tēdere, magis debeant uitare ueſtes uiles, quàm precioſas.

¶ 3 Pręt. Religioſi maximè intēdere debent operib. pænitētię: ſed in operib. pęnitentiæ non
I eſt utendū exterior: b. ſignis triſtitiæ, ſed magis lætitiæ ſignis. dicit. n. Dñs Matt. 6. dū ieiunatis, nolite fieri ſicut hypocritæ triſtes. & poſtea ſubdit. Tu aūt cum ieiunas, unge caput tuū, & faciē tuā laua. Qđ exponēs Aug. in lib. de ſer. do. in mon. dicit. In hoc capitulo maxime aduertendū eſt nō in ſolo rerū corpearū nitore atq; pōpa, ſed
K ēt in ipſis ſordib. lutuoſis eſſe poſſe iactantiā, & eo piculoſiorē, quo ſub noīe ſeruitutis Dei decipit. ergo vř q̄ religioſi nō dēant uilior. b. ueſtib. indui.

SED CONTRA eſt, q̄ ad Heb. 11. Apoſt. dicit. Circuierunt in melotis, & in pellib. caprinis. gl. vt Helias & alij. Et in Decr. 21. q. 4. dř Si iuēti fuerint deridētes eos, q uilib. & religioſis ueſtib. amicti ſūt, corrigant. Priſtinis. n. tpib. oīs ſacrat⁹ uir cū mediocri ac uili ueſte puerſabať.

net, ex ignorantia tamen facti qua decipitur ab iſto mendicante, puenit q̄ det huic profitēti facto ſe pau- Prou. 8 99
perem. Et ppea huic mēdico nō pauperi non acquiritur dominiū illi⁹ eleemoſynę. Donatio. n. inuoluntaria quantū ad id quo eſt inuoluntaria, nō eſt donatio. Scđo fraudat pauperes quorū pſonā aſſumit. Et quia dū donans eleemoſynam mendico huic, ſ. nō pauperi, in ueritate ſponte donat pauperi, ſed uō huic: iō actus donādi eleemoſynā in hoc caſu eſt ſpōtaneus & liberalis ut exit a donāte, & terminaťad paupe rē, & ē inuoluntarius ut terminať ad hunc mendicū qui fingit ſe pauperē. Et iō donator eleemoſynæ hic nō damnificať, & ppea nō eſt ſibi reſtituenda eleemoſyna. Sed damnificať paupi reſtituēda eſt eleemoſyna uſurpata ab iſte mēdico. Et qa pauper nullus determinate fraudatus eſt, ſed pauperes i cōmū cuicūq; pauperi ſiet ſatiſfactū eſt. Et ex hoc patet rñſio ad obiecta. Habes ēt hinc, mēdicātes in aliorū perſona fruduléter, & ſimiliter qſtores fingētes mirabilia, & pmittētes tot & tāta nō ſeruāda, nō ſolū peccāt mortaliter pnicioſo mēdacio, uſurpādo q̄ ſibi in aliena perſona ſeu officio dātur: ſed tenentur efficere ut ad intentionem piā donantiū, q̄ accepta ſunt, perducantur.

Opuſ. 19. c. 8.

Gl. ordin. ibid.

Poſt med. epiſ. incip. Petis a me Nepotiane to. 1.

SVP. Q. CLXXXVII. ART. VI.

IN ar. 6. eiuſd. q. in rñſione ad tertiū, nota Auguſtini documētū circa diſcernēdū aīum hoīs utentis nouitate aliqua magis religioſa, aut humili. Nō ē. n. iudiciū temerarium à fructib⁹ eorū iudicare eos. Sanctioris namq; animi ſanctiora opa teſtes eſſe dñt & ppea ex aliis operibus conſideranda intētio eorum eſt, an ex ſanctitate maiore an ex ambitione aliqua nouitas emanet A fructib⁹ eorum, inquit Dominus cognoſceris eos.

Li. 2. c. 19. in me. t. 4.

21. q. 4. m. Omnis iactura, in med.

Super

Ei. 3.c.12. to.3.

RESP. Dicendũ, ꝙ ſicut* Aug. dicit in 3. de doct. chriſt. In oĩbus exteriorib. reb. non vſus rerũ, ſed libido vtentis in culpa eſt. Ad quã diſcernendã at tendẽdũ eſt, ꝙ habitus vilis & incultus dupliciter põt conſiderari. Vno mõ, prout eſt ſignũ quoddã diſpoſitionis, uel ſtatus humani: qa ut dr̃ Eccl. 19. Amictus hoĩs annunciat de eo: & ſm̃ hoc vtilitas habitus eſt qñq; ſignũ triſtitiæ. Vñ & hoĩes in triſtitia exiſtentes ſolẽt viliorib. veſtib. uti, ſicut econuerſo in tp̃e ſolẽnitatis, & gaudij utunť cultioribus ueſtimentis. Vñ & pęnitentes vilib. ueſtibus induunť, vt patet Ionę 3. de rege, qui indutus eſt ſacco: & tertij Regũ 21. de Achab, qui operuit cilicio carnẽ ſuã. Qñq; verò eſt ſignũ cõtẽptus diuitiarũ, & mundani faſtus. Vñ* Hiero. dicit ad Ruſticũ monachũ. Sordes veſtium cãdidæ mentis indicia ſunt: vilis aũt tunica cõtẽptũ ſæculi probat, ita dũtaxat ne aĩus tumeat, nec habitus ſermoque diſſentiat. Et [m] ſm̃ vtrumq; horũ cõpetit religioſis vtilitas veſtiũ: [n] qa religio eſt ſtatus pęnitentię, & cõtemptus mundanæ gloriæ. Sed ꝙ aliqs velit hoc alijs ſignificare, cõtingit pp̃ tria. Vno mõ, ad ſui humiliationẽ. Sicut.n. ex ſplẽdore veſtiũ aĩus hoĩs eleuať, ita ex humilitate ueſtiũ humiliať. Vñ de Achab, q carnẽ ſuã cilicio induit, dicit Dñs ad Heliã: Nõne vidiſti Achab humiliatum corã me, vt hr̃ tertij Regum 21. Alio mõ, pp̃ exẽplũ aliorũ. Vñ ſup illud Matth. 3. Habebat veſtimẽtũ de pilis camelorũ &c. dicit gl. Qui pænitẽtiã prædicat, habitũ pęnitẽtiæ ꝑtendit. Tertio modo, propter inanẽ gloriã, ſicut* Aug. dicit, ꝙ in ipſis ſordib. luctuoſis põt eſſe iactatia. [o] Duob. ergo primis modis laudabile eſt abiectis ueſtib. uti. Tertio verò mõ vitioſum eſt. [q] Alio modo põt conſiderari habitus vilis & incultus ſecundùm quòd procedit ex auaritia, uel negligentia, & [r] ſic etiam ad uitiũ pertinet. [s]

De uiuendi forma inter prin: & med. to. 4.

concl. m

Li. 2. de ſer Domini in monte, ca. 19. a med. to. 4.

concl. p

concl. r

AD PRIMVM ergo dcẽm, ꝙ uilitas ueſtiũ de ſe nõ hẽt ſpẽm mali, imò potius ſpẽm boni, ſ. contẽptus mũdanæ gloriæ. Et indè eſt ꝙ mali ſub vilitate ueſtiũ ſuã malitiã occultãt. Vñ* Aug. dicit in li. de ſermone Dñi in mõte, ꝙ nõ iõ dẽnt oues odiſſe ueſtimẽtũ ſuũ, ꝙ plerũque illo ſe occultãt lupi.

Li. 2. ca. 38. circa med. tom. 4.

AD II dcẽm, ꝙ Hieron. ibi loqť de veſtibus vilibus, quę deferũtur propter humanam gloriam.

AD III dcẽm, ꝙ ſm̃ doctrinã Dñi, ĩ opib. ſãctitatis nihil hoĩes facere dẽnt pp̃ apparentiã, qđ ꝑcipuè contingit qñ aliqs aliquid nouũ facit. Vñ* Chryſ. dicit ſup Mat. Orans nihil nouũ faciat, qđ aſpiciãt hoĩes, vel clamãdo, uel pectus ꝑcutiẽdo, vel manus expãdẽdo, qa. ſ. ex ipſa nouitate hoĩes reddũt intẽtos ad cõſiderãdũ. Nec tñ oĩs nouitas intẽtos faciẽs hoĩes ad cõſiderãdũ reprehenſibilis eſt. Põt.n. & benè, & malè fieri. Vñ* Aug. dicit in li. de ſerm. Dñi in mõte, ꝙ qui in ꝓfeſſione chr̃ianitatis inuſitato ſqualore & ſordib. intentos in ſe oculos hoĩum facit, cũ illud uolũtate faciat, nõ neceſſitate patiať, cæteris eius opibus põt cognoſci vtrũ hoc cõtẽptu ſuꝑflui cultus, an ambitione aliqua faciat. Maximè aũt vñr hoc non ex ambitione facere religioſi, q habitũ vilẽ deferũt, quaſi ſignũ ſuæ ꝓfeſſionis, qua contẽptũ mundi profitentur.

Hom. 19. li Mat. a me. to. 2.

l. 2. ca. 19 in c. 10. 4.

QVÆSTIO CLXXXVIII.

De differentia religionum, in octo articulos diuiſa.

DEINDE conſiderãdũ eſt de differẽtia religionum. Et circa hoc quæruntur octo.

¶Primo, Vtrum ſint diuerſę religiones, vel vna tantum.

¶Scdò, Vtrũ aliqua religio ĩſtitui poſſit ad oꝑa vitæ actiuæ.

¶Tertiò, Vtrum aliqua religio poſſit ordinari ad militãdũ.

¶Quartò, vtrũ poſſit iſtitui aliqua religio ad prędicandũ, & hmõi opera exercenda.

¶Quintò, Vtrũ poſſit aliqua religio inſtitui ad ſtudiũ ſcię.

¶Sextò, Vtrũ religio q̃ ordinať ad vitã ꝯtẽplatiuã, ſit potior ea q̃ ordinať ad uitã actiuã.

¶Septimò, Vtrũ habere aliqd in cõmuni diminuat de ꝑfectione religionis.

¶Octauo, Vtrum religio ſolitariorũ ſit præferenda religioni in ſocietate uiuentium.

ARTICVLVS I.

Vtrum ſit tantùm vna religio.

AD PRIMVM ſic ꝓceditur. Vr̃ ꝙ nõ ſit niſi una uñ religio. In eo.n. [h] qđ totaliter & ꝑfectè hr̃, diuerſitas eſſe nõ p̃t, pp̃ qđ nõ põt eſſe niſi unũ primũ ſũmũ bonũ, ut in* 1. habitũ eſt: ſed ſicut* Greg. dicit ſuper Eze ch. cũ qs oẽ qđ hẽt, oẽ qđ uiuit, oẽ qđ ſapit, oĩpotẽti Deo uouerit, holocauſtum eſt, ſine quo religio eſſe non dicitur. ergo uidetur ꝙ religiones nõ ſint multæ, ſed una tantum.

¶2 Præt. Ea [h] quę in eſſentialib. cõueniũt, ñ diuerſificanť niſi ꝑ accidens: ſed ſine trib. uotis eſſentialib. religonis nõ ẽ aliqua religio, ut ſ̃. habitũ eſt. ergo ur̃ ꝙ ipſę religiones ſpẽ nõ diuerſificent, ſed ſolũ ꝑ accidẽs.

¶3 Præt. Status ꝑfectionis [i] cõuenit & religioſis & epis, ut* ſ̃. habitũ eſt: ſed epiſcopatus nõ diuerſificať ſpecie, ſed eſt unus ubicũ ꝙ fuerit. Vnde* Hier. dicit ad† Aleãdrũ epiſcopũ. Vbi cũq; fuerit epiſcopus ſiue Romæ, ſiue Eugubio, ſiue Cõſtãtinopoli, ſiue Rhegio, eiuſdẽ meriti ẽ, eiuſdẽ & ſacerdotij. ergo pari rõne una ſola eſt religio.

¶4 Præt. Ab Eccleſia tollendũ eſt oẽ id. [h] quod confuſionẽ in

SV. Q. CLXXXVIII. ART. I.

IN artic. 1. q. 188. aſpice in corpore art. ꝙ ꝑfectio charitatis quæ eſt religionis finis, q̃uis principaliter cõſiſtat in actu interiori charitatis, qa tñ per exteriores actus charitatis diffunditur, finis religionis diuerſificatur non ſolum penes diſtinctionem dilectionis, Dei uel proximi: ſed etiã penes diuerſitatem actuum exteriorum, quibus diligitur proximus ut ſunt diuerſa opera miſericordiæ. Et propterea in litera diuerſitas religionum ex parte diuerſitatis finis declaratur ex diuerſitate operum miſericordiæ, dum dr̃, Si una ad hoſpitalitatem, alia ad redimendos captiuos &c. ordinetur.

¶In eodem ar. in reſponſione ad quartũ dubium occurrit, An ſine licentia apoſtolicę ſedis inſtituentes ut aliquæ ꝑſonæ collegialiter uiuentes in communi, iuxta regulas ꝑſonarum tertij habitus profiteantur tria uota, ſcilicet caſtitatis, paupertatis & obedientię, ſint inſtitutores nouę religionis, & conſequenter peccent, ac puniẽdi ſint ut inſtitutores nouæ religionis abſque licentia apoſtolica. Et eſt rõ dubij, quia collegiũ ſic profitẽtium eſt collegiũ religioſarum perſonarum, ac per hoc eſt ibi aliqua una religio. Omnis. enim perſona religioſa, eſt aliqua religione religioſa: ſed non eſt ibi aliqua antiqua religio, ut patet. ergo eſt ibi noua religio, ac ꝑ hoc eius inſtitutio ẽ iſtitutio nouę religionis. In oppoſitum eſt quia inſtituentes, & ſeruãtes hæc ſine ulla apoſtolica licentia arbitrãtur ſe magnũ obſequium pręſtare deo, & uiri religioſi non ignorantes, omnique ueneratione digni apparent.

¶Ad hoc dicitur, ꝙ quia pœnę non ſunt extendendæ, id in huiuſmodi inhibitionibus proprietas videť

Parte 900 Infr. art. 6. corp.

Q. 6. ar. 2. 3. & 4.

*Hom. 20. inter med. & finem.

Q. 186. art. 6. & 7.

q. 184. art. 5. & 7.

*Refert di. 93. c. Legimus, a me. Ex Hier. in epiſt. ad Euagrium a med: illius incipit, Legimus in Eſa. 10, 8.

†Alias Euãdrum.

ducere pt: ſed ex diuerſitate religionū vr̄ q̄dā poſſe cōfuſio induci populo chriſtiano, vt q̄dā Decretalis* dicit. ergo vr̄ ꝙ nō debeant eſſe diuerſæ religiones.

Sed contra eſt, qđ in pſal. 44. ſcribitur ad ornatū Reginæ pertinere, ꝙ ſit circumamicta varietate.

Resp. dicendum, ꝙ ſicut ex† s̄. dictis patet, ſtatus religionis eſt quoddā exercitiū, quo aliqs exercetur ad ꝑfectionē charitatis. Sunt aūt diuerſa charitatis opa, quibus homo vacare pōt, ſunt ēt diuerſi modi exercitiorū: & iōm religiones diſtingui pñt dupliciter. Vno mō, ſm diuerſitatē eorū ad q̄ ordinanť, ſic vt vna religio ordinetur ad peregrinos hoſpitio ſuſcipiēdos, & alia ad viſitādos, vel redimēdos captiuos. Alio mō, pt eſſe diuerſitas religionū ſm diuerſitatē exercitiorum, puta, ꝙ in vna religione caſtigatur corpus p abſtinētias ciborū, i alia per exercitiū operū manualiū, vel p nuditatē, aut per aliquid aliud hmōi. Sed qa finis ē potiſſimū in vnoquoq;, maior eſt religionū diuerſitas quę attēdiť ſm diuerſos fines, ad quos religiones ordinanť, q̄ quę attēdiť ſecūdùm diuerſa exercitia.

Ad primvm ergo dicēdū, ꝙ hoc eſt cōe in oī religione, ꝙ aliquis totaliter ſe dēt præbere ad ſeruiēdū Deo. Vñ ex hac pte non eſt diuerſitas inter religiones, vt. ſ. in vna religione aliqs retineat aliqd ſui, & i alia aliud. Eſt aūt diuerſitas ſm diuerſa, in qbus hō Deo ſeruire pōt, & ſm quod ad hoc homo ſe pōt diuerſimodè diſponere.

Ad ii, dicēdū, ꝙ tria eſſentialia uota religionis pertinēt ad exercitiū religionis, ſicut quædā principalia ad q̄ oīa alia reducunť, vt* s̄. dictū ē. Ad obſeruandū aūt vnūquodq; eorū̄ diuerſimodè aliqs ſe diſponere pōt, puta, ad votū cōtinētiæ ſeruādū ſe diſponit aliqs per loci ſolitudinē, per abſtinentiā, & per mutuā ſocietatē, & per multa alia hmōi. Et ſm hoc patet, ꝙ cōitas eſſentialium votorū cōpatitur diuerſitatē religionis, tum propter diuerſas diſpoſitiones: tū etiā propter diuerſos fines, ut ex* ſupradictis patet.

Ad iii. dicēdū, ꝙ in his quę ad perfectionē pertinent, opus ſe hēt per modū agentis, religioſi aūt per modū patientis, vt* s̄. dictū eſt. Agens aūt ēt in nālibus, quātò eſt ſuperius, tanto eſt magis unum: ea vero q̄ patiunť, ſunt diuerſa. Vñ rōnabiliter eſt vnus epiſcopalis ſtatus, religiones vero diuerſæ. q.184.ar.7

Ad iiii dcēm, ꝙ cōfuſio opponiť diſtinctioni, & ordini. Sic ergo ex multitudine religionū induceretť confuſio, ſi ad idē, & eodē mō diuerſæ religiones eſſent abſq; neceſſitate & utilitate. vndè vt hoc non fiat, ſalubriter inſtitutum eſt, ne noua religio, niſi authoritate ſummi Pōtificis inſtituať.

Articvlvs II.

Vtrum aliqua religio inſtitui debeat ad opera vitæ actiuæ.

Ad secvndvm ſic ꝑcediť. Vr̄ ꝙ nulla religio inſtitui dēat ad opa uitæ actiuæ. Oīs. n. religio pertinet ad perfectionis ſtatū, ut ex* ſupradictis patet: ſed perfectio religioſi ſtatꝰ conſiſtit in contēplatione diuinorū. dicit. n. Diony. 6. c.† eccl. hierarchię, ꝙ nominanť ex Dei puro ſeruitio, & famulatu, & indiuiſibili, & ſingulari vita vniente eos indiuiſibiliū ſanctis conuolutionibus, i. cōtēplationibus ad deiformem vnitatē, & amabilē Deo perfectionē. ergo ur̄ ꝙ nulla religio inſtitui poſſit ad opera uitæ actiuæ. (*Q. 184. artic. 5.* — †*C. 6. par 1. a medio illius.*)

¶ 2 Præt.h Idē iudiciū ur̄ eſſe de monachis, & canonicis regularibus, ut hr̄* extra, de poſtulando. Ex parte; & de ſtatu monachorū, Quod Dei timorē: dr̄. n. q à ſanctorū monachorū conſortio non putanť ſeiuncti, & eadem rō vr̄ eſſe de oībus alijs religioſis: ſed monachorū religio eſt inſtituta ad uitam contēplatiuā. Vñ* Hieron. dicit ad Paulinum. Si cupis eſſe quod diceris monachus, i. ſolus, quid facis in urbibus? Et idem habetur extra. de renuntiatione, Niſi cū pridem. Et de regularibus,† Licet quibuſdam. ergo uidetur ꝙ omnis religio ordinetur ad uitam contēplatiuam, & nulla ad actiuam. (*In Decret. li. 1. tit. 37 c. 2. in fin* — **Hiero. ad Paulinum parum ante mediū, Icipit: Bonus hō, to. 1.* — †*In Decr. li. 3. tit. 35. cap. 5.*)

¶ 3 Præth Vita actiua ad præſens ſæculū pertinet: ſed oēs religioſi ſæculū deſerere dñr. Vnde* Greg. dicit ſuper Ezech. Qui præſens ſæculum deſerit, & agit bona quæ ualet, quaſi iam Aegypto derelicto ſacrificium prębet in eremo. ergo uidetur, ꝙ religio poſſit ordinari ad uitam actiuam. (**Hom. 20 Iter med. & finem.*)

Sed contra eſt, qđ dr̄ Iac. 1. Religio, mūda, & immaculata apud Deum, & patrem hæc eſt, uiſitare pupillos & uiduas in tribulatione eorum: ſed hoc pertinet ad uitam actiuam. ergo conuenienter religio poteſt ordinari ad uitam actiuam.

Resp. Dicēdum, ꝙ ſicut ſupra dictum eſt,* religionis ſtatus ordinatur ad perfectionem charitatis, quæ ſe extēdit ad dilectionē Dei & ꝓximi. Ad dilectionē aūt Dei directè pertinet cōtemplatiua uita, quę ſoli Deo uacare deſiderat. Ad dilectionē (*Art. præc.*)

autem

(*In decret. li. 3. tit. 36. & eſt de religioſis domibus c. 9.* — *q. præc. artic. 2. & q. 186. art. 7.* — *Concl.* — *Q. 186. art. 7. ad 2.*)

ſeruanda nolum. Et iō cū appellatione religionis ꝓpriè intelligať ſtatus ꝑſonarū tria vota ſolemnia emittentiū, & in propoſito vota, quæ ab hmōi mulieribus ſic emittunť, ſunt tñ vota ſimplicia, & nō ſolemnia, vt declaratū eſt p Bonifaciū viij. in ſexto de voto, & voti redēptione, conſequēs eſt vt inſtituētes talia uota emitti abiiſ, non ſint inſtitutores nouæ religionis, nec iſtæ perſonæ emittentes talia vota ſunt p pea ex non religioſis religioſæ. Secus aūt eſt ſi emitterēt tria religionis vota de ſpāli indulgentia ſedis apoſtolicæ, vt in multis collegijs Tertianarū fit. Nā talium vota eſſent ſolēnia, ita ꝙ dirimeret matrimoniū poſt cōtractū, vt Xiſtus iiij. declarauit. Et p hoc patet ſolutio ad obiecta. Et ſi inſteť, ꝙ licet nō fiat p hoc noua religio, fit tñ per hoc nouus ordo, ac p hoc licet nō agať cōtra ſtatutū Innocētij extra de relig. dom. Ne nimia, agiť tñ cōtra ſtatutū Gregorij, c. Religionū, in ſexto eodē tit. vbi inhibeť nō ſolū noua religio ſed ēt nouus ordo; rñ deť, ꝙ nō ꝓpriè hic fit nouus ordo, ſed p̄exiſtenti, & approbato ordini Tertianarū ſuperaddiť ſimplex votum caſtitatis, paupertatis, & obediētię. Vr̄. n. potius p hęc vota pficı ipſe Tertianarū cōuenientiū ordo, q̄ nouus ordo inſtitui. Vr̄ tñ mihi ꝙ nō ſit laudabile hæc tria uota ſimplicia apponere. ſed nec ū apponere caſtitatis ſanctū eſt, qm̄ ex his tribus uotis ſimplicibus laqueos incurrunt, & intentū non aſſequūtur, ut religioſę ꝑpea fiant, & emergūt eædē q̄ōnes quodāmō ꝑplexæ coram iudicibus aliquibus.

SV. Q. CLXXXVIII. ART. II.

In art. 2. eiuſdem q. in rñſione ad primū aduerte, ꝙ operatio uitæ actiuæ dupliciter ſe habet ad diuinā cōtemplationem. Primo, ut effectus ipſius cōtemplationis; & ſic ꝑdicare dr̄ opus uitæ actiuæ ex cōtemplatione emanans. Alio mō, ut effectus ipſius Dei contemplati ut finis: & ſic oīa opa miſericordiæ ſiue ſpiritualia, ſiuè corporalia ſint, ex contemplatiōe deriuanť. Et hoc mō in lr̄a hac dr̄, ꝙ dū religioſi intuitu Dei opib. uitæ actiuę inſiſtūt, fructu cōtemplationis nō priuanť. Niſi. n. aciem mentis ſuæ i Deū ut finem fixiſſent, num q̄ uoluntas eorū moueret eos ad opera uitæ actiuæ ppDeum exercenda. (*Perre. p m. 901 Opuſc. 19. c. 1. princ.*)

A ſt proximi directe pertinet vita actiua, quę deſeruit neceſſitatib. proximorũ. Et ſicut ex charitate diligit̃ proximus pp Deũ, ita ẽt obſequiũ delatum in proximos redũdat in Deũ, ſ̃m illud Mat. 25. Qđ vni ex minimis meis feciſtis, mihi feciſtis. Vnde et hmõi obſequia proximis facta, inquantũ ad Deũ referunt̃, dñr eſſe ſacrificia quædã, ſ̃m illud ad Hebræ. vlt. Beneficentiæ & communionis nolite obliuiſci: talib. n. hoſtiis promeretur Deus. Et q̃a ad religionem proprie pertinet ſacrificiũ Deo offerre, ut ſ̃. hab:tum eſt, † conſequens eſt, quòd cõuenien:er religiones quedã ad opera vitę actiuæ ordinentur[a]. Vñ & in collationibus patrum Abbas Neſtorius[a] diſtinguens diuerſa religionũ ſtudia, dicit. Quidã ſummã intentionis ſuæ ergo eremi ſecreta, & cordis, conſtituunt puritatẽ: q̃dã erga inſtitutionẽ fratrũ & cenobiorũ curã: quoſdam xenodochii, ideſt, hoſpitalitatis delectat obſequiũ.

Q. 85. ar. 1 ad 1. & ar. 4. ad 1.
Concl.
In collatione 14. c. 4.

AD PRIMVM ergo dcẽm, q̃ Dei ſeruitium & famulatus ſaluatur ẽt in operib. uitæ actiuæ, quibus aliquis ſeruit proximo pp Deum, ſicut dictum eſt, *in quibus ẽt ſaluatur ſingularitas vitę non quantum ad hoc, q̃ homo cum hoĩbus non conuerſet̃, ſed quantum ad hoc q̃ homo ſingulariter his intendat, quæ ad diuinum obſequium ſpectant. Et dum religioſi operibus vitę actiuę inſiſtunt intuitu Dei, conſequens eſt, q̃ in eis actio ex contẽplatione diuinorum deriuetur: vnde non priuantur omnino fructu contemplatiuę vitæ.

In cor. art.

AD II dcẽm, q̃ eadẽ eſt rõ de monachis, & omnibus aliis religioſis quantũ ad ea quæ ſunt cõmunia oĩ religioni, puta, q̃ totaliter ſe dedicent diuĩnis obſequijs, & q̃ eſſentialia vota religionis obſeruent, & q̃ a ſæcularib. negotijs ſe abſtineãt. Sed non oportet ſimilitudinẽ eſſe quantũ ad alia, quæ ſunt ꝓpria monaſticę profeſſioni, quæ ſpecialiter ad vitã contẽplatiuã ordinant̃. Vñ in p̃dicta Decretali,* de poſtulando, nõ dr̃ ſimplr̃, q̃ ſit idẽ iudiciũ de canonicis regularib. q̃ de monachis: ſed quãtũ ad ſupradicta, ſ. q̃ in forenſib. cauſis officio aduocationis nõ vtant̃. Et in Decretal: inducta de ſtatu monachorũ, † poſtquã p̃miſerat, q̃ nõ putant̃ a cõſortio monachorũ ſeiuncti canonici regulares, ſubdit̃: *Regulę tñ inſeruiũt laxiori. Ex quo patet quòd non ad omnia tenentur, ad quæ monachi.

In arg. 1. & habet lo co ibi. cit.
In argu. 2
In Decretali citata in argu. 2.

AD III dcẽm, q̃ dupliciter al:quis p̃t eſſe in ſęculo. Vno mõ p̃ p̃ſentiã corporalẽ: alio mõ p̃ mentis affectũ. Vñ & diſcipulis ſuis Dominus dixit. Ego elegi vos de mundo. De quib. tamen ad Patrẽ loq̃t̃ dicens. In mundo ſunt, & ego ad te uenio. Quàmuis ergo[d] religioſi, q̃ circa opa vitæ actiuæ occupant̃, ſint in ſæculo ſ̃m p̃ſentiã corporalem, nõ tamen ſunt in ſęculo quantũ ad mẽtis affectũ: quia in exteriorib. occupant̃ nõ quaſi quærentes aliquid in mundo, ſed ſolum pp diuinũ obſequiũ. Vtuntur enim hoc mundo tãquã non vtentes, ut dr̃ 1. ad Cor. 7. Vnde Iacob. 1. poſtquàm dictum eſt, Religio munda & immaculata eſt viſitare pupillos & uiduas in tribulatione, ſubditur Et immaculatum ſe cuſtodire ab hoc ſæculo, ut ſcilicet affectus rebus ſæculi non detineatur.

Io. 1033.

ARTICVLVS III.

Vtrum aliqua religio ordinari poſſit ad militandum

AD TERTIVM ſic procedi tur. Vr̃ q̃ nulla religio ordinari poſſit ad militãdũ. Oĩs .n. religio ꝑtinet ad ſtatũ perfectionis: ſed ad p̃fectionẽ uitæ chr̃ianæ pertinet q̃ Dñs dicit Mat. 5. Ego dico vobis, nõ reſiſtere malo: ſđ q̃s ꝑcuſſerit te ĩ vnã maxillã, p̃be ei et alterã[b] q̃ repugnat officio militari. ergo nulla religio poteſt inſtitui ad militandum.

B

¶2 Præt. Grauior ẽ cõpugnatio corpaliũ p̃liorũ, q̃ concertationes verborũ q̃ ĩ aduocationib. fiũt: ſđ religioſis ĩterdr̃ offõ aduocatiõis vti, vt patet ĩ Decr. de poſtulãdo, ſ̃. inducta. *ergo vr̃ q̃ multo minus aliqua religio poſſit inſtitui ad militãdũ.

¶3 Præt. Status religionis ẽ ſtatus pęnitẽtię, ut ſ̃. dictũ ẽ: *ſđ pęnitẽtib. ſ̃m iura ĩterdr̃[b] militia, dr̃. n. in Decretis de pęnitẽt di. 5.* Cõtrariũ oĩno eſt eccleſiaſticis regulis poſt pęnitẽtię actionẽ redire ad militiã ſæcularẽ. ergo nulla religio cõgrue inſtitui poteſt ad militandum.

C

¶4 Præt. Nulla religio inſtitui p̃t ad aliq̃d iniuſtum: ſed ſicut Iſidorus dicit in li. Etym.* Iuſtũ bellũ ẽ, q̃ ex edicto ĩperiali gerit̃. Cũ ergo religioſi ſint q̃dã priuatæ ꝑſonæ, vr̃, q̃ nõ liceat eis[b] bellũ gerere: & ita ad hoc nõ p̃t inſtitui aliqua religio.

D

SED CONTRA eſt, q̃ Aug. dicit ad Bonifaciũ.* Noli æſtimare neminẽ Deo placere poſſe q̃ armis bellicis miniſtrari. In his. n. erat ſãctus Dauid, cui Dñs magnũ teſtimoniũ perhibuit: ſđ ad hoc inſtitutę ſũt religiões, ut hoĩes Deo placeant. ergo nihil ꝓhibet aliquã religionẽ inſtitui ad militandum.

E

RESP. Dcẽm, q̃ ſicut dictũ eſt,* religio inſtitui p̃t nõ ſolũ ad opa vitę cõtemplatiuæ, ſed ẽt ad opa vitę actiuæ, inquãtũ pertinent ad ſubuentionẽ proximorũ & obſequium Dei, nõ ãt inquantũ pertinẽt ad aliq̃d mundanũ tollendũ. Põt autẽ officium militare ordinari ad ſubuẽtionẽ proximorũ non ſolũ quantum ad priuatas perſo

SV. Q. CLXXXVIII. ART. III.

IN articulo tertio eiuſdẽ q̃õnis, dubium occurrit ex eo, q̃ contraria ſibi inuicẽ apparent quæ dicuntur in litera: de cauſa militiæ. Nam dicitur, q̃ pp nihil mundanũ militandum ẽ a religioſis & ſimiliter ad tertium ſubiũgitur, q̃ militia ſecularis interdicitur pænitentibus Et tñ dr̃, q̃ propter ſalutis publicę, uel pauperum defenſionem religioſis licet pugnare. Cõſtat nãque q̃ publica ſalus mundanum bonũ eſt. Et ſimiliter libertas oppreſſorum mundanum bonum eſt, cum vtrumq; hę bonum temporale cõmune chriſtianis, & Paganis. Apud vtroſque enim eſt ſalus publica. & oppreſſorum defenſio.

Parte 902
Infr. ar. 4. ad 2. & 5.
Ar. pręce. arg. 1.

¶Præterea. Appellatione ſæcularis malitiæ aut venit ſolum bellum iniuſtum, & hoc non, quia ĩiuſtũ bellum etiam nõ pænitentibus interdicitur: aut aliquod bellum iuſtum, & cum omne bellum iuſtũ ordinetur ad publicum bonum defendendum, ſequeretur quòd aliquod bellũ iuſtum eſſet interdictum pænitentibus, q̃ non eſſet interdictum religioſis inſtitutis ad bellandum: quia religioſi tales, ut in litera dicitur, poſſunt pro publica ſalute bellare, pænitentes autem ſolum pro diuino obſeq̃o. Hoc autem eſt inconueniens, quia religio eſt ſtatus pænitẽtię eminentius, quàm q̃cumque alius pœnitendi modus, ut patet ex anted. ctis.

Q. præc. ar 6.
De pænit. diſt. 5. cap. Cõtrariũ.
Li. 18. circa prin.
Epi. 50. Et habetur in 2. epi. ſter 23. q̃ ſunt in fi. 2. to parũ ante medium.

¶Ad hoc, dicitur, q̃ per aliquid mundanum. hic intelligitur dominium temporale, gloria, honor pecunia, & quicquid pecunia æſtimabile eſt. Contra huiuſmodi autem mundanum diſtinguitur diuinum obſequiũ, quod eſt virtutis religionis actus, ſiue hoc diuinum obſequium præſtetur in materia etiã religionis, puta, in recuperatione, aut conſeruatione

Ar. pręce.

tione terræ ſanctæ pp Chri reuerentiã, q ibi corporaliter cõuerſatus &c.eſt: ſiue ĩ materia alteri⁹ virtutis, puta pietatis, uel miſericordię uel iuſtitię, ut cõtingit in defenſione publicæ ſalutis & pauperũ ac oppreſſorũ, Nulla ergo eſt controuerſia inter dicta in lra, ſed formalis diuerſitas põnitur inter militiã ob aliqd mundanũ nõ vt materiã, ſed ut finẽ, & militiã ob diuinũ obſequiũ in operibus miſericordiæ, quorũ materia ẽ aliquid mũdanũ. puta, ſalus reipublicę, uel paupis releuatio. Hæc .n. eadẽ ſub militia ſęculari cadũt, ut sũt qdã bona tpalia defendenda, & ſub militia religioſa, ut ſunt materia pietatis & miſericordię, quã religioſus alus & actus offert Deo militãdo. Et p hoc patet ſolutio primæ obiectiõis. ¶ Ad ſecundã p idem rñdet, q appellatiõe militiæ ſæcularis uenit militia ordinata ad dñii tpalis, & reipublicæ, & hmõi mũdanorũ bonorũ defẽſionẽ. Et hæc ſicut interdĩ pęnitentib⁹, ita & religioſis. Militia aũt ob diuinũ obſequiũ vocat, & eſt q opera miſericordiæ in eiſdẽ quoque materiis Deo offert. Et hæc ñ interdĩ religioſis, neque pœnitẽtib⁹, it. q nõ licet pęnitentib⁹, & religioſis deputatis ad militandũ, eẽ milites ſtipendiarios in quocũq; bello iuſto, ſed in illo tñ q pietatis & miſericordię, aut religionis cã ſuſcipit, militare põt, vt offerant Deo hæc ipſa opera miſericordię militando p ſubuetione proximorũ ſuorum ob diuinum intuitum.

Ocul.

Li. 1. c. 27. poſt med. to. 1.

Ho. 5. in Mat. inter med. & fi. in ope im pfecto to. 2.

Inducta in 2. 2. arg. 2.

Li. Decre. di. 88. cap. Decreuit.

S.Q.CLXXXVIII ART. IIII.

IN ar. 4. eiuſdẽ q. in rñſione ad ſm, aduerte diligẽter duo, Primò, q pprius actus fratrũ Prædicatorũ non eſt pdicare ſed ſubuenire plati, hoceſt, epis in pdicationis actu, ita q nõ conuenit eis pdicare niſi miniſterialiter, & ppea ſi plati, quo-

nas, ſed ẽt quãtũ ad totius reipublicæ defẽſionẽ. Vñ de Iuda Machabæo, 1. Macha. 3. dr, q pliabat pręliũ Iſrael cũ lętitiæ, et dilatauit populo ſuo gloriã. Ordinari ẽt pt ad conſeruationẽ diuini cultus: vñ ibidẽ ſubdit Iudã dixiſſe. Nos pugnabimus p animab. nris, & legibus nrs. & infra 13. dicit Simõ. Vos ſcitis quanta ego et fratres mei & domus patris mei fecimus p legibus, & pro ſctis plia. Vñ ᵐcõuenienter pt inſtitui aliqua religio ad militandũ, non qdẽ pp aliquid mũdanũ, ſed pp defenſione diuini cultus & publicæ ſalutis, uel ẽt pauperum, & oppreſſorũⁿ, ſecundũ illud pſ. 81. Eripite pauperẽ, & egenum de manu pctõris liberate.

Ad primum ergo dcdm, q aliquis pt nõ reſiſtere malo dupliciter. Vno mõ, cõdonãdo ppriã iniuriã: & ſic pt ad perfectionẽ ptinere, qñ ita fieri expedit ad ſalutẽ aliorũ. Alio mõ, tolerando patiẽter iniurias aliorũ: & hoc ad ĩperfectionẽ ptinet, uel ẽt ad vitiũ, ſi aliqs pt cõuenienter iniurianti reſiſtere. Vñ Amb. dicit in li. de offi. ˣFortitudo q p bella tuet a barbaris patriã vl domi defẽdit ĩfirmos, vel à latronib. ſocios, plena eſt iuſtitia, ſicut ẽt ibidẽ Dñs dicit. Quę tua ſunt, ne repetas, & tñ ſi aliqs nõ repeteret ea q ſũt aliorũ, ſi ad eũ ptineat, peccaret. Hõ. n. laudabiliter donat ſua, ñ aũt aliena. Et multo minus ea q ſunt Dei, nõ sũt negligẽdo: qa vt Chr. dicit ſup Mat ᵒIniurias Dei diſſimulare, nimis ẽ impiũ.

Ad II dcdm, q exercere ad uocationis officiũ pp aliquid mundanũ, repugnat oi religioni. Non aũt ſi hoc aliqs exerceat ſcdm diſpoſitionẽ ſui plati p monaſtario ſuo, ut in eadẽ Decre. ſubdit. * Neq; ẽt pro defenſione pauperũ, aut viduarũ, Vnde in Decretis diſtinctione 88. dr. †Decreuit ſancta Synodus nullũ deinceps clericũ aut poſſeſſiones cõducere, aut ſæcularib. negotiis ſe pmiſcere, niſi pp curã pupillorũ &c. Et ſiſt militare pp aliquid mũdanũ, eſt omni religioni contrarium, nõ aũt militare pp obſequium Dei.

F Ad III dcdm, q militia ſæcularis interdr pęnitẽtibus: ſd militia quæ eſt propter diuinũ obſequiũ imponit alicui in pęnitentiam, ſicut patet de his qbus iniungitur ut militent in ſubſidium terre ſanctæ.

Ad IIII dcdm, q religio ñ ſic inſtituitur ad militãdũ, q religioſis ppria authoritate liceat bella gerere, ſed ſolũ authoritate principum, vel Eccleſię.

G

Articvlvs IIII.

Vtrum aliqua religio poſſit inſtitui ad prædicandum, uel confeſſiones audiendum.

AD qvartvm ſic proceditur. Vr q nulla religio poſſit inſtitui ad pdicandũ, uel cõfeſſiones audiendũ. Dr. n. 7. q. 1. Monachorũ uita ſubiectionis hẽt verbũ & diſcipulatus, nõ docendi, uel pſidẽdi, uel paſcendi alios, & eadẽ rõ eſſe vr de aliis religioſis. ſed pdicare, & confeſſiones audire ẽ paſcere, vel docere alios. ʰ ñ ergo ad hoc aliqua religio põt inſtitui.

H

¶ 2 Præt. Id, ad qd religio inſtituitur, vr eſſe maxime propriũ religioni, ut ſupra dictũ ẽ †: ſed ʰpdicti actus nõ ſunt proprii religioſorũ, ſed potius prælatorum, non ergo ad hmõi actus poteſt aliqua religio inſtitui.

I ¶ 3 Præt. Inconueniens vr q authoritas prædicandi, & cõfeſſiones audiendi infinitis hoib. ʰcomittatur: ſed nõ eſt cert⁹ numerus eorũ qui in religione recipiuntur. ergo inconueniẽs ẽ q aliqua religio inſtituant ad actus prędictos.

¶ 4 Pręt. Prædicatorib. debet uictus a fidelib. Chri, ut patet 1 ad Cor. 9. Si ergo cõmittit prædicationis officiũ alicui religioni ad hoc inſtitutę, ſeqr q fideles Chri teneant ad exhibẽdũ sũptus infinitis perſonis, q cedit ʰin magnũ eorũ grauamen. nõ ergo debet aliqua religio inſtitui ad hmõi actus exercẽdos

K

¶ 5 Pręt. Inſtitutio Eccle dẽt ſe q inſtitutionẽ Chri: ſed Chrus primo miſit ad pdicandũ duodecim aplos, ut habet Lucæ. 9. et poſtea miſit ſeptuagita duos diſcipulos, ut habet Luc. 10. Et ſicut gloſſ. * ibidem dicit apoſtolorum formam tenent epi.

rum sũt miniſtri, uel prohibentes eos reuocant ſimpliciter, uel ad tempus, aut locũ a tali miniſterio, tenentur ceſſare abſolute loquendo Priuilegiati aũt a ſummo Pontifice, ſecundum illa ſe poſſunt regere inuitis inferioribus epiſcopis, non autẽ inuito ipſo Romano Pontifice. Secundo, & habetur in reſponſione ad tertium, q non ſtatim ut aliquis eſt religioſus ordinis Prædicatorum, aut ſimilis propterea eſt prædicator etiam miniſterialiter quia nõ omnibus paſſim commiſſum intelligitur hoc miniſterium, ſd oportet ut ad hoc exponatur a propriis prælatis religionũm, Et vltra hoc ab epiſcopis, uel Romano Pontifice acceptentur, uel acceptati ex priuilegio ſint. Ceſſet ergo preſumptio. ¶ In reſponſione ad tertium eiuſdem articuli, aduerte duo. Primo, rationabilem expoſitionem, ut formã ſeptuaginta duorum diſcipulorum Domini gerant omnes minores ſacerdotes, qui ſcilicet aſſumuntur in adiutorium epiſcoporum. Tales autẽ ſunt non ſolũ presbyteri curati, ſed delegati ad pdicandũ, & cõfeſſiones audiẽdũ. Et hoc conſonare Euangelia patet ex officio illis cõmiſſo, ſcil. pdicent Dominũ in omnem ciuitatem bini. Hoc. n. magis delegatis q curatis, qui ſoli ad ſingulàs allegant parochias. conuenit. Secundo rõnem quare oportuit tales religioſos in huiuſmodi miniſterium aſſumere, propter multitudinem fidelis populi, & difficultatẽ inueniendi curatos ſufficientes & idoneos. Et ſub hac ſecunda ratione includit tertia. qa ſcilicet de facto male conſultum populo chriſtiano inuenitur ſine huiuſmodi ſupplemento quòd Deus dedit, & Romanus Pontifex gratioſe ſuſcipiendo approbauit. Sed non omnes capiunt uerbum iſtud.

Parte 903 Opuſ. 10. ca. 4.

7. quæſt. 1. c. Hoc ne quaquam.

Ar. 2. & 3. preced.

Et gl. 8. de ibi 10.

ſeptuagintaduorum diſcipulorum[h] minores preſbyteri, ſ. curati. ergo præter epiſcopos, & presbyteros parochiales nõ debet aliqua religio inſtitui ad prędicandum, vel ad confeſſiones audiendũ.

Sed contra eſt, ꝙ in collationibus patrum, Abbas Neſtoris[f] de diuerſitate religionũ loquens ait. Quidã eligentes ægrotantiũ curã, alij interceſſionẽ, q̃ ꝓ miſeris atq; oppreſſis impenditur, exequentes, aut doctrinę inſiſtẽtes, aut eleemoſynas pauperib. largiẽtes, inter magnos atq; ſummos viros ꝓ affectu ſuo, ac pietate uiguerunt. ergo ſicut ad ęgrotantiũ curã aliqua religio põt inſtitui, ita etiam ad docẽdum populum per prędicationem, & alia huiuſmodi opera.

In collatione 14. c. 4. in fin.

Resp. Dcẽdm, ꝙ ſicut dictum eſt,* conuenienter religio inſtitui põt ad opa vitæ actiuæ ſm ꝙ ordinant ad utilitatẽ proximorũ, & ad obſequiũ Dei, & conuerſationẽ diuini cultus. Magis aũt procurat vtilitas pximorũ p ea q̃ ptinent ad ſpũalẽ aiæ ſalutẽ, q̃ p ea q̃ ptinent ad ſubueniendũ corporali neceſſitati, quãto ſpũalia corporalibus ſunt potiora. Vñ ſupradictũ eſt,* ꝙ eleemoſynę ſpũales ſunt corpalib. potiores. Hoc ẽt ptinet magis ad obſequiũ Dei, cui nullũ ſacrificiũ eſt magis acceptũ, q̃ zelus aiarum, ut Greg. dicit ſup Ezech.* Maius ẽt eſt ſpũalibus armis cõtra errores hẽticorũ, & tẽtationes dęmonũ, fideles defẽdere, q̃ corporalib. armis populũ fidelẽ tueri: & iõ[m] cõueniẽtiſſimũ eſt ad pdicandũ, & ad alia hmõi quæ pertinent ad ſalutem animarum aliquam religionem inſtitui.[n]

Art. 2. huius quæſt.
Q. 32. ar. 3
Hom. 12. in Ezech. al quartũ ante fi.
Ezech.

Ad primvm ergo dcẽdm, ꝙ ille q operat ex virtute alteri[o], agit ꝑ modũ inſtri. Miniſter aũt eſt ſicut inſtrum aiatum, vt Phil. dicit in 1. Politic.* Vnde ꝙ aliqs authoritate prælatorũ prędicet, vel alia hmõi faciat, non ſupergreditur diſcipulatus, vel ſubiectionis gradũ, qui competit religioſis.

1. Pol. c. 3. an mediũ & 8. Eth. c. 11. nõ procul a fin.

Ad ii dcẽdm, ꝙ ſicut religiones aliquę inſtituũtur ad militandũ non quidem vt militent authoritate propria, ſed authoritate principum, vel Eccleſiæ, quib. ex officio competit, ſicut dictum eſt:* ita ẽt religiones inſtituunt ad prędicandũ & confeſſiones audiendũ nõ qdẽ authoritate propria, ſed authoritate platorũ ſuperiorum & inferiorũ, ad quos ex officio ptinet Et ita ſubſeruire pręlatis in tali miniſterio, eſt huiuſmodi religionis propriũ.

Art. pręc. ad 4.

Ad iii dcẽdm, ꝙ à prælatis non conceditur talibus religioſis, vt q libet indifferenter poſſit prædicare, vel confeſſiones audire, ſed ſm moderationẽ eorum qui huiuſmodi religionibus pręficiuntur, uel ſecundum taxationem ipſorum prælatorum.

Ad iiii dicendũ, ꝙ plebs fidelis non tenet ex debito iuris ad ſũpt[9] miniſtrãdos, niſi ordinarijs platis, q pp hoc decimas & oblationes fideliũ recipiunt, & alios eccleſiaſticos reditus. Sed ſi aliq in hmõi actib. gratis velint fidelib. miniſtrare nõ ptãtiuè ab eis ſumptus exigẽtes, nõ pp hoc grauãtur fideles: qa & ipſi põt liberalr recõpẽſare tpalẽ ſubuẽtionẽ, ad quã etſi ñ teneant ex debito iuris, tenent tñ ex debito charitatis, nõ aũt ita ꝙ eis ſit tribulatio, alijs aũt remiſſio, vt dr 2. ad Corinth. 8. Si tñ non inuenirentur qui gratis ſe huiuſmodi obſequijs manciparent, tenerentur ordinarij prælati, ſi ipſi nõ ſufficerent, per alios ad hoc idoneos quærere, quibus ſumptus ipſi miniſtrarent.

Ad v dcẽdm, ꝙ formã ſeptuagintaduorũ diſcipulorũ nõ ſolũ tenent presbyteri curati, ſed quicumq; alij minoris ordinis, q epis in eorũ officio ſubſeruiunt. Non aũt legit ꝙ ſeptuaginta duobus diſcipulis Dñs aliquas determinatas parochias aſſignaret, ſed ꝙ mittebat eos ante faciẽ ſuã in oẽm ciuitatẽ & locũ, quo erat ipſe vẽtur[p]. Opportunũ aũt fuit vt pter ordinarios platos alij aſſumerent ad hmõi officia pp multitudinẽ fidelis populi, & difficultatẽ inueniendi ſufficienter pſonas diſtribuẽdas ſingulis plebib[q]: ſicut ẽt & religiones ad militãdũ neceſſe fuit inſtitui pp defectũ ſæculariũ principũ ad reſiſtẽdũ infidelib. in aliqbus terris.

Articvlvs v.

Vtrum ſit inſtituenda aliqua religio ad ſtudendum.

SV. Q. CLXXXVIII. ART. V.

In art. 5. eiuſdẽ q. 188 in rñſione ad tertiũ, nota diligẽtiſſimè concluſionẽ, & rõnẽ illius, ſ. ꝙ religioſis non conuenit ſtudiũ philoſophiæ, & hmõi, quia tota eorũ uita mãcipata eſt diuinis obſequijs. Vñ ſicut negotia ſęcularia ſunt abſolutè phibita religioſis oib. ita ſtudia ſcientiarũ ſæculariũ, ſ. philoſophiæ, mathematicæ, & artium liberalium. Verum ſicut pietatis gratia de ſuperiorũ licẽtia moderatè põt religioſi ſęcularia tractare negotia, vt dictum eſt ſuperius: ita diuinæ ſcientiæ gra licitum eſt religioſis cum ſuperiorum ſuorum beneplacito vacare logicæ, philoſophię naturali, & huiuſmodi, vt ſcilicet poſſint errores cõfutare, & diuinitatis myſteria intelligere. Et hæc bene aduertant religioſi, q totum vitæ ſuę tempus in ſciẽtiis ſæcularibus conſumunt.

Porre. p 904

Ad qvintvm ſic procedi tur. Vr ꝙ non ſit inſtituẽda aliqua religio ad ſtudẽdũ. Dr. n. in pſal. 70. Qm̃ nõ cognoui literaturã, introibo in potẽtias Dñi. gl.* i. virtutẽ chriſtianã: ſed perfectio chriſtianæ virtutis maximè vr ad religioſos pertinere.[r] ergo eorum non eſt ſtudio literarum inſiſtere.

Glo. interlinearis ibidem.

¶ 2 Præt. Id quod eſt diſſenſionis principiũ, religioſis nõ cõpetit q in vnitatẽ pacis cõgregant; ſed[h] ſtudiũ diſſenſionẽ inducit, vndè & in philoſophis ſubſecuta eſt diuerſitas ſectarum. vñ & Hierony. ſuper epiſtolã ad Titum dicit. Anteq̃ diaboli inſtinctu ſtudia in religione fierent, & diceret in populis, Ego ſum Pauli, ego Apollo, ego Cephæ &c. ergo ur ꝙ nulla religio dẽat inſtitui ad ſtudendũ.

¶ 3 Præt. Profeſſio chriſtianæ religionis differre dẽt à profeſſione Gentiliũ: ſed apud Gentiles aliqui philoſophiã profitebant, & nũc ẽt aliqui ſęculares dicuntur aliquarum ſcientiarũ profeſſores. non ergo religioſis competit ſtudiũ[h] litterarum.

Sed contra eſt, ꝙ Hierony. in epiſtola ad Paulin.* inuitat eum ad diſcendum in ſtatu monaſtico dicens. Diſcamus in terris, quorum ſcientia nobis perſeueret in cælis. & infra. Quicquid queſieris, tecum ſcire conabor.

Circa finẽ illius incipit hęc epiſ. Frater Ambr. tua mihi to. 1

Resp. Dicendũ, ꝙ ſicut dictũ eſt,* religio pt ordinari ad vitã actiuã, & ad uitã cõtẽplatiuã. Inter opa aũt uitæ actiuę principaliora ſunt illa, q̃ ordinant directè ad ſalutẽ aiarũ, ſicut pdicare, & alia hmõi. Cõpetit ergo ſtudiũ literarum religioſis tripliciter. Primo qdẽ, quãtũ ad id quod eſt propriũ con-

Art. 1. 2. & 3. & q. 180 art. 4.

contẽplatiuę uitæ, ad quã ſtudiũ lrãrum dupliciter adiuuat. Vno mõ, directè coadiuuãdo ad cõtẽplãdũ, il'uminando.ſ.intellectũ. Vita.n.d contẽplatiua, de qua nunc loqmur, principaliter ordinat̃ ad conſiderationẽ diuinorũ, vt ſupra habitũ eſt,* in qua dirigit̃ hõ p ſtudiũ ad conſiderandũ diuina. Vñ in laudẽ viri iuſti dr̃ in pſ.1. q in lege Dñi meditabit̃ die, ac nocte. Et eccleſi.39. dicitur. Sapientiã antiquorũ exquiret ſapiens, & in prophetis vacabit, Alio mõ, ſtudiũ literarũ iuuat ad cõtẽplatiuã vitam indirectè, remouendo contemplationis pericula, ſ. errores q in cõtẽplatione diuinorũ frequẽter accidũt his, q ſcripturas ignorãt. Sicut in G collationib. patrũ legit̃,* ꝙ Abbas Serapiõ ꝑ ſimplicitatẽ incidit i errorẽ Anthropomorphitarũ, i. eorũ q Deũ hr̃e humanã formã arbitrant̃. Vñ dicit Greg. in 6. moral.† ꝙ nonnulli, dũ plus exq̃rũt cõtemplãdo q̃ capiunt, vſq; ad ꝑuerſa dogmata erũpunt. Et dum veritatis eſſe diſcipuli humiliter negligunt, magiſtri errorũ fiũt. Et ꝑp hoc dr̃ Eccl.2. Cogitaui in corde meo abſtrahere à vino carnem meam, vt aĩum meum trãsferrẽ ad ſapiẽtiã, deuitaremq; ſtultitiã. Scđo, neceſſariũ eſt ſtudiũ lrãrũ religioſis inſtitutis ad prædicã-ũ, & alia hmõi exercendũ. Vñ Apoſt. dicit ad Titum 1. de epõ, ad cuius officiũ hmõi actus ꝑtinent, Amplectentẽ eũ, q ſm doctrinã eſt, fidelẽ ſermonẽ, vtpotẽs ſit exhortari H in doctrina ſana, & eos q contradicũt arguere. Nec obſtat ꝙ apoſtoli abſq; ſtudio lrãrum ad p̃dicãdũ ſunt miſſi, qa vt Hieronymus dicit in epiſtola ad Paulin.* Quicquid alijs exercitatio, & quotidiana in lege Dei meditatio tribuere ſolet. hoc illis Spiritusſanctus ſuggerebat. Tertio, ſtudiũ lrãrum religioni congruũ quãtũ ad id, qđ eſt oĩ religioni cõe: valet.n. ad vitandã carnis laſciuiã. Vñ & Hierony. dicit ad Ruſticum monachũ.† Ama ſcripturarũ ſtudia, & carnis uitia nõ amabis. Auertit.n. aĩum à cogitatione laſciuię, & carnẽ macerat ꝑp ſtudij laborẽ, ſm illud Eccl.31. Vigilia honeſtatis tabefaciet carnes. Valet ẽt ad auferendam cupiditatẽ diuitiarum. Vndè Sapien.7. dr̃. Diuitias nihil eſſe dixi in comparatione illius. Et 1. Machab.12. dr̃. Nos aũt nullo horũ indiguimus, ſ. exteriorũ ſubſidiorum, hñtes ſolatio ſanctos libros, qui in manibus noſtris ſunt. Valet ẽt ad obedientiæ documentũ. Vñ Auguſt. dicit in libro de operibus monachorũ.† Quæ eſt iſta peruerſitas, lectioni nolle obtemperare, dũ vult ei vacare? Et ideò manifeſtum eſt ꝙm cõgruè poteſt inſtitui religio ad ſtudium literarum.* K

D. 1185.

q.108.ar.4

In collatione.10.c.4.

Li.6.c.16. parũ a principio.

Inter præſ. & med. incipit hęc epiſt. Frater Ambroſi⁹ tua mihi. tomo 1.

De uiuendi forma circa med. to.1.

C.17. circa fin. tom.3.

Gen.l. m

Ad primum ergo, dcđm ꝙ gloſſa ibi exponit illud de lrã veteris legis,* de qua Apoſto. dicit 2. ad Corinth.3. Lrã occidit. Vnde non cognoſcere literaturam, eſt non approbare literalem circunciſionem, & cæteras carnales obſeruantias.

Gloſ. ordi. ibidem.

Ad II dcđm, ꝙ ſtudiũ ad ſcientiã ordinat̃, quæ ſine charitate inflat, & per conſequens diſſenſiones facit, ſm illud Prouer.13. Inter ſuperbos ſemper ſunt iurgia, ſed cũ charitate ædificat, & cõcordiam parit. Vnde 1. ad Corin.1. Apoſto. cũ dixiſſet, Diuites facti eſtis in oĩ uerbo, & in oĩ ſciã, poſtmodũ ſubdit. Idipſum dicatis oẽs, & nõ ſint in vob.ſ E ſchiſmata. Hierony. tñ nõ loq̃t ibi de ſtudijs literarum, ſed de ſtudijs diſſenſionum, quę per hęreticos & ſchiſmaticos ĩtrauerũt i religionẽ chriañã.

Ad III dcđm, ꝙ Philoſ. profitebãtur ſtudia literarum quantum ad ſeculares doctrinas. Sed religioſis competit principaliter intendere ſtudio literarum ꝑtinentium ad doctrinam, quæ ſecundũ pietatem eſt, vt dicitur ad Titum 1. Alijs autem doctrinis intendere non pertinet ad religioſos, quorũ tota uita diuinis obſeqjs mãcipatur, niſi inquãtum ordinantur ad ſacrã doctrinã. Vnde Aug. dicit in fine muſicæ.* Nos dum negligentes eſſe nõ æſtimamus, quos hæretici notionũ & ſcię fallaci pollicitatione decipiũt, tardius incedimus cõſideratione ipſarũ viarũ. Quod tñ facere non auderemus, niſi multos pios eccleſiæ filios eadem refellẽdorum hæreticorũ neceſſitate feciſſe uideremus.

Li.6. Muſicæ in fine. to.1.

ARTICVLVS VI.

Vtrum religio, quæ uacat vitæ contemplatiuæ, ſit potior ea quæ uacat operibus uitæ actiuæ.

AD SEXTVM ſic proceditur. Vr̃ ꝙ religio q̃ vacat vitæ contẽplatiuæ, non ſit potior ea q̃ uacat operib. uitæ actiuę. Dr̃.n. extra* de regularibus, & tranſeuntib. ad religionẽ c. Licet. Sicut maius bonũ minori bono p̃ponit̃, ita cõis vtilitas ſpãli utilitati p̃fert̃. Et i. hoc caſu rectè p̃ponit̃ doctrina ſilentio, ſolicitudo contemplationi, & labor quieti: ſed religio eſt melior, q̃ ad maius bonũ ordinat̃. ergo vr̃ ꝙ religiones q̃ ordinant̃ ad uitã actiuã, I ſint potiores illis, quæ ordinãtur ad uitam cõtemplatiuam.

¶2 Præ. Oĩs religio ordinat̃ ad perfectionem charitatis, ut ſupra habitũ eſt.* Vnde ſup illud ad Hebręos 12. Nondũ uſq; ad ſanguinem reſtitiſtis, dicit gl.† Perfectior in hac uita dilectio nulla eſt ea, ad quã ſancti martyres peruenerũt, q cõtra peccatum uſq; ad ſanguinẽ certarũt. Certare aũt uſq; adh ſanguinẽ cõpetit religionibus, quæ ad militiam ordinant̃, quæ tñ pertinent ad uitam actiuam. ergo uidetur, quòd huiuſmodi religiones h ſint potiſſimę.

¶3 Præt. Tanto vr̃ h eſſe aliqua religio perfectior, quãto eſt arctior: ſed nihil ꝓhibet aliquas religiones ad uitam actiuam ordinatas eſſe arctioris obſeruantiæ, quàm ſint illæ quæ ordinantur ad uitam contemplatiuam. ergo ſunt potiores.

Inf. q.189. ar.8. cor. & ad 2. Et opuſc. 10. c. 4. fin.

* In decreta. li.3. c.18 a medio.

Art.1. & 2. huius qõ.

Eſt Aug. in ſerm.27. & ver. Apoſt. tom.1.

SVPER QVÆST. CLXXXVIII ART. VI.

Porre. p. 10
904

IN arti.6. eiuſdem q. nota, ꝙ cũ i corpore articuli dr̃, q. illa religio ſimpliciter pręfertur alteri, q̃ ordinatur ad finem abſolute potiorem, uel qa eſt maius bonũ, uel qa ad plura bona ordinat̃, iſta ſecunda pars diſiũctiua non hẽt pro ſubiecto propoſitionis finem, ſed religionem; ita q. nõ eſt ſenſus, ꝙ finis eſt potior uel qa eſt maius bonũ, uel quia ad plura bona ordinat̃: cũ finis ut ſic, non hẽt finẽ, alioqn procederet̃ in infinitũ, ſed eſt ſenſus, q. dupliciter religio ordinat̃ ad finẽ potiorẽ, uel quia finis eſt maius bonũ, uel quia ipſa religio ordinat̃ ad plura bona: ſicut religio q̃ ordinat̃ ad orãdum, melior eſt q̃ illa q̃ ordinat̃ ad propriæ lectioni uacãdũ quia melius cõtemplatio fit orãdo. q̃ legendo. Religio tñ q̃ ad utrũque bonũ ordinat̃, ſ. orationem, & lectionem, melior eſt ſimpliciter utraque, quia habet finem potiorem ex eo, quòd finis eius complectitur utrumque bonum, illarum uero unicum tantum. Et hac ratione conſtituuntur in ſupremo religionis gradu illæ religiones, quæ non ſolum contemplantur, ſed contemplata docent.

❡ In rñſione ad ſñi pſpice, q. hinc habes ſolutionem uulgatæ q̃önis. An.ſ.eũtes recto corde & opere ad ad bellũ contra infideles, ſint martyres, ſi in bello occidunt. Habes ſiquidẽ hoc in loco ab authore partẽ negatiuã. Et iõ in lr̃a redditᷣ, qa martyres ꝓpriẽ ſunt q ad propriũ ſanguinẽ fundẽdũ uſq; ad priuationẽ uitæ tẽdunt directe, ut teſtes Chriſti ſint. Iſti aũt tã religioſi, q̃ ſeculares directe tendũt ad alienũ ſanguinẽ fundendũ, uel fugandũ. Vñ nõ ſunt abſolute loquendo, ſi occidanᷣ, martyres. Verum qa alia eſt q̃ö de martyrio, & alia de merito martyrii, ideo author excluſo martyrio à religioſis militibus, de merito martyrii tractat, & docet ꝙ ſicut in caſu neceſſitatis melius eſt infirmorũ curæ dare operã q̃ contẽplationi, q̃uis abſolute optima ſit Mariæ pars, & maioris meriti in neceſſitatis articulo eſt curã infirmi habere, q̃ contẽplari, uel p̃dicare ita in ar. neceſſitatis, puta, ſi Eccleſia periclitareᷣ non ſolũ quo ad pſonarum oppreſſionẽ, ſed quo ad fidei libertatẽ, maioris meriti eſſet pro Eccleſiæ defenſione uſq; ad mortẽ bellando ſe exponere, q̃ cõtẽplari, uel p̃dicare. Et tũc merito martyrii non carerent, qui in tali bello ſic occiderenᷣ. Pręferrenᷣ.n. in hmõi caſibus milites iſti oĩbus religioſis, utpote martyribus æquales in merito.

Ar. 1. huius quæſt.

In collatione 2. ca. 3. ante med.

Ho. 5. ꝓpe medium.

D. 1188.

❡ In rñſione ad tertiũ eiuſdem articuli ſexti, in exemplo de medus ad continentiã ſeruandã attende, ꝙ non exempli tm̃, ſed ueritatis doctrinam continet. Nam pauperes nudos uacare generationi uidemus: ſimiliter laborãtes continue laboribus maximis, uacare generationi pſpicimus, famelicos aũt & ſitibundos nequaq̃, iuxta illud, Sine Cerere & Bacho friget Venus. Melius ergo medela ad continentiã ſeruãdã eſt abſtinere cibo & potu, quàm

Q. 182. ar. 1. Conclu.

SED CONTRA eſt, q̃d Dñs Luc. 10. dicit, optimã partem eſſe Mariæ, per quam vita contemplatiua ſignificatur.

RESP. Dcd̃m, ꝙ ſicut ſ̃. dictũ eſt,* dr̃ia unius religionis ad aliã principaliter q̃dẽ attendiᷣ ex parte finis, ſecũdario aũt ex parte exercitii. Et qa nõ põt q̃d dici altero potius, niſi ſ̃m id in quo ab eo differt, iõ excellẽtia uni⁹ religionis ſup aliã principaliter q̃dẽ attẽdiᷣ ſ̃m religionis finẽ, ſecũdario aũt ſ̃m exercitiũ. Diuerſimode tñ utraq, cõparatio attẽdiᷣ. Nã cõparatio q̃ eſt ſ̃m finẽ, eſt abſoluta, eo ꝙ finis pp ſe q̃riᷣ. Cõparatio ãt q̃ eſt ſ̃m exercitiũ, eſt reſpectiua, qa exercitiũ non q̃riᷣ pp ſe, ſed pp finẽ: & iõ illa religio alteri p̃ferᷣ, q̃ ordinaᷣ ad finẽ abſolute potiorẽ vel qa eſt maius bonũ, uel qa ad plura bona ordinaᷣ. Si uerò ſit finis idẽ, ſecundario attendiᷣ præeminenẽtia religionis nõ ſ̃m quantitatem exercitii, ſed ſ̃m ꝓportionẽ ei⁹ ad finẽ intentũ. Vñ & in collationibus patrum induciᷣ ſn̄iaᷣ beati Antonii, q ꝓtulit diſcretionẽ, per quã aliquis oĩa moderaᷣ, & ieiuniis, & uigiliis, & oĩbus hmõi obſeruãtiis. Sic ergo dc̃m eſt, ꝙ opus uitę actiuæ eſt duplex. Vnũ quidẽ quod ex plenitudine contẽplationis deriuaᷣ, ſicut doctrina & p̃dicatio. Vñ & Gre. dicit in 5. homi. ſuper Eze.ᶜ ꝙ de perfectis uiris poſt contẽplationẽ ſuã redeũtibus dr̃ pſal. 144. Memoriã ſuauitatis tuæ eructabũt: & hocᵈ p̃ferᷣ ſimplici contẽplationi. Sicut.n. maius eſt illuminare q̃ lucere ſolũ, ita maius eſt cõtẽplata aliis tradere q̃ ſolũ contẽplari. Aliud aũt opus eſt actiuæ uitæ, quod totaliter cõſiſtit in occupatione exteriori, ſicut eleemoſynas dare, hoſpites recipere, & alia hmõi q̃ ſunt minora operibus cõtẽplatiuis, niſi forte in caſu neceſſitatis, ut ex ſ̃. dictis patet.* Sic ergoᵐ ſummum gradũ in religionib. teneᷣ, q̃ ordinanᷣ ad docendũ & p̃dicandũ, q̃ & propinquiſſimæ ſunt perfectioni epõrũ: ſicut & in aliis rebus fines priorũ cõiũguntᷣ principiis ſecundorũ, vt

A Diony. dicit 7. c. de diui. nom.* Secundũ aũt gradũ tenent illę, q̃ ordinanᷣ ad contẽplationẽ. Tertius eſt earũ, quæ occupanᷣ circa exteriores actiones*. Inᵖ ſingulis ãt horũ graduũ põt attendi præeminentia, ſ̃m ꝙ vna religio ordinaᷣ ad altiorẽ actũ in eodẽ gñeᑫ: ſicut inter opera actiuæ uitę potius eſt redimere captiuos, q̃ recipere hoſpites: B & in operibus uitæ cõtẽplatiuæ potior eſt oratio, q̃ lectio.ˢ Põt ẽt attẽdi p̃eminẽtia, ſi una earũ ad plura horũ ordinetur q̃ alia, uel ſi conuenientiora ſtatuta habeat ad finem propoſitum conſequendum.ᵗ

AD PRIMVM ergo dcd̃m, ꝙ Decretalis illa loquiᷣ d uita actiua prout ordinaᷣ ad ſalutẽ aĩarũ.

C AD II dicẽdũ, ꝙ religiones q̃ inſtituunᷣ pp militiam, directius ordinant ad hoc ꝙ effundant ſanguinẽ hoſtiũ, q̃ ad hoc ꝙ eorum ſanguis effundaᷣ, ꝙ proprie martyribus cõpetit.ⁿ Nihil tñ prohibet hmõi religioſos in aliquo caſu meritum martyrii cõſequi, & ſ̃m hoc p̃ferri aliis religioſis: ſicut & opera actiua interdũ in aliquo caſu præferunᷣ contẽplationi.

AD III dcd̃m, ꝙ altitudo obſeruãtiarũ nõ eſt illud quod D p̃cipue in religione cõmendaᷣ, vt beatus Antonius dicit. Et Iſa. 58. dr̃. Nunquid tale eſt ieiuniũ quod eligi, per diẽ affligere hoĩem aĩam ſuã? Aſſumiᷣ tñ in religione vt neceſſaria ad carnis macerationẽ, q̃ ſi ſine diſcretione fit, periculũ deficiendi habet annexũ, ſicut beatus Anton. dicit: & iõ non eſt potior religio ex hoc, ꝙ habet arctiores obſeruãtias, ſed ex hoc E ꝙ ex maiori diſcretione ſũt ei⁹ obſeruãtiæ ordinatæ ad finẽ religionis: ſicut ad cõtinẽtiã efficaci⁹ ordinaᷣ maceratio carnis per abſtinẽtiã cibi, & potus, q̃ pertinẽt ad famẽ & ſitim, q̃ per ſubtractionẽ ueſtiũ, q̃ pertinẽt ad frigus, & ad nuditatem, & quàm per corporalem laborẽ,

ARTICVLVS VII.

Vtrum habere aliquid in communi diminuat perfectionem religionis

AD SEPTIMVM ſi proceditur. Videtur ꝙ habere ali

carere caligis, aut calceis, & quàm laborare, & huiuſmodi.

Ca. 7. inter med. & n

SV. Q. CLXXXVIII. ART. VI.

IN ar. 7. eiuſdem q. aduerte in titulo ly perfectionem religionis. Eſt.n. triplex pfectio. ſ. hoĩs abſolute, q̃ ſine oĩ ſtatu pfectionis hr̃ à uiris pfectis non religioſis, nec prælatis. Eſt & pfectio ſtatus religioſi, de qua eſt ſermo. Eſt & perfectio ſtatus ep̃alis, de qua ſermo habitus eſt. Nunc igitur de perfectione media quæ perfectio religionis appellatur eſt quæſtio, an minor ſit habere aliquid in communi. Et quia huiuſmodi perfectio eſt perfectio hominis ſ̃m talem ſtatum, & ordinatur ad perfectionem hoĩs abſolute, quæ in charitate conſiſtit: & iõ in litera ex mentis humanæ diſpoſitione, uel impeditione ad ſpiritualia & ſpeciales fines religionum declaratur intentum.

Concl. p

Concl. ſ

❡ In eodem ar. 7. eiuſdem q. 188. dubium occurrit circa concluſionem de modo paupertatis religionum ordinatum ad contemplandum, & contemplata prædicandum. Dicitur enim in litera, ꝙ modus paupertatis talium eſt, ſi modica quæ ſunt neceſſaria ad uictum, congruo tempore procurata conſeruantur. Habet.n. concluſio hæc difficultatẽ propter duo. Primo, quia iſte modus uiuendi habet plus ſolicitudinis, q̃ uiuere ex moderatis poſſeſſionibus: quoniã experientia teſtatur, quod ſi uiuitur ex poſſeſſionibus, ſolicitudo incumbit ualde paucis, & reliqui uacãt ſtudio & ſaluti aĩarum. Si autem uiuitur ex procuratione, hoc eſt, ex mendicitate, oportet multos religioſos tẽpore meſſis, & uindemiæ emittere ad quæſtũ ultra quotidianos q̃ſtus, ita quòd magiſtra rerum experientia teſtatur minorem incumbere ſolicitudinem uiuentibus ex moderatis poſſeſſionibus,

1. reſpon.

Porr. 906 Opuſ. 17. c. 15. Et opu 10. c. 6.

qd in cõi diminuat ꝑfectionẽ F
religionis. Dicit.n.Dñs Matt. 19.Si uis ꝑfectus eſſe, uade, & vende oïa q̃ habes, & da pauperibus. Ex quo patet ꝙ carere mũdanis diuitijs[h] pertineat ad perfectionẽ chriſtianæ vitę, ſed illi qui habẽt aliquid in cõi nõ carẽt diuitijs mũdanis. ergo vr̃ ꝙ non attingant omnino ad perfectionem chriſtianæ vitæ.

¶2Præt. Ad perfectioné conſiliorũ pertinet vt hõ mundana G
ſolicitudine careat. vñ & Apoſ. 1.ad Cor.7.dans cõſiliũ de virginitate dicit. Volo vos ſine ſolicitudine eſſe: ſed ad ſolicitudinẽ præſentis uitæ ꝑtinet ꝙ aliqui reſeruẽt ſibi aliqd in futurũ: quã quidẽ ſolicitudinem Dñs diſcipulis prohibet Matt. 6.dicens. Nolite[a] ſoliciti eſſe[b] in craſtinum. ergo vr̃ ꝙ habere aliquid in communi diminuat perfectionem chriſtianæ uitæ. H

¶3Præt. Diuitiæ cões[h] quodãmõ pertinent ad ſingulos, qui ſunt in cõitate. Vñ Hier. dicit* de quibuſdã loquens. Sunt ditiores monachi, q̃ fuerant ſęculares: poſſident opes ſub Chriſto paupere, quas ſub locuplete diabolo non habuerunt: ſuſpirat eos Eccl'ia diuites, quos tenuit mũdus ante mẽdicos: ſed ꝙ aliqs habeat diuitias ꝓprias I
derogat ꝑfectioni religionis ergo ẽt ꝑfectioni religionis derogat ꝙ aliquid in cõi habeatur.

¶4Præt. Greg. in 3.dialog.*narrat de quodã ſanctiſſimo uiro Iſaac, ꝙ cũ ei diſcipuli humiliter innuerent ut pro vſu monaſterii poſſeſſiones q̃ offerebant acciperet, ille ſolicitus ſuæ paupertatis cuſtos forté ſniam tenebat dicẽs. Monachus q in terra poſſeſſiones q̃rit, monachus K
nõ eſt. Quod intelligit de cõibus poſſeſſionibus, quę pro cõi vſu monaſterij ei offerebant. ergo vr̃ ꝙ habere aliquid in cõi tollat perfectionẽ religionis.

¶5Præt. Dñs perfectionẽ religionis diſcipulis tradẽs Matt. 10.dicit. Nolite poſſidere aurũ, neq; argentũ, neq; peccuniã in zonis veſtris, non perã in uia: per quod, ut Hierony. dicit arguit Philo.* qua uulgo appellãtur bacchoperiti quaſi contemptores ſæculi, & oïa pro nihilo ducẽtes, cellariũ ſecũ vehãt.[h] ergo vr̃ ꝙ reſeruare aliquid ſiue in proprio, ſiue in cõi, diminuat perfectionẽ religionis.

SED CONTRA eſt, ꝙ Proſper dicit in libro de uita* contemplatiua, & hr̃ 12.q.1. Satis oſtenditur, & propria debere propter perfectionem contemni, & ſine impedimento perfectionis eccleſiæ poſſe facultates quæ ſunt profecto communia, poſſideri.

RESP. Dcẽm, ꝙ ſicut ſ. dictũ eſt,*perfectio nõ conſiſtit eſſentialiter in paupertate, ſed in Chri ſequela, ſm illud Hieronymi ſuper Matthæũ: Quia non ſufficit oïa relinquere, addit Petrus quod perfectũ eſt. ſ. ſecuti ſumus te. Paupertas aũt eſt ſicut inſtrm, vel exercitiũ perueniendi ad perfectionẽ. Vñ in collationibus patrum Abbas Moyſes dicit.* Ieiunia, uigiliæ, meditatio ſcripturarũ, nuditas ac priuatio oïum facultatũ nõ perfectio, ſed ꝑfectionis inſtrã ſunt. Eſt aũt priuatio oïm facultatũ, ſiue paupertas perfectionis inſtrum, inquantum per remotionem diuitiarum tollunt quædã charitatis impedimẽta, quæ ſunt præcipue tria: quorũ primũ eſt ſollicitudo, quã ſecũ diuitiæ afferunt. Vñ Dñs dicit Matt.13. Quod aũt ſeminatum eſt in ſpinis, hic eſt qui uerbum Dei audit, & ſolicitudo ſæculi iſtius, & fallacia diuitiarũ ſuffocat uerbum. Secundum aũt eſt diuitiarum amor, qui ex diuitiis poſſeſſis augetur. Vnde & Hieronymus dicit ſuper Matt. *ꝙ quia diuitiæ habitæ difficile contemnuntur, non dixit Dñs Matt. 19. Impoſſibile eſt diuitẽ intrare in regnũ cęlorum, ſed difficile. Tertium aũt eſt inanis gloria, uel elatio quæ ex diuitiis naſcitur, ſm illud pſal. 48. Qui confidunt in uirtute ſua, & in multitudine diuitiarum ſuarũ gloriantur. Horum ergo triũ primũ a diuitiis ſeparari non põt totaliter ſiue ſint magnæ, ſiue paruæ. Neceſſe eſt.n. hoiem aliqualiter ſolicitari de acquirendis, uel conſeruandis exterioribus rebus. Sed[n] ſi res

nibus, q̃ ex eleemoſynis procuratis. Secundo, qa iſte modus uiuẽdi de facto eſt adeo extenſus ad tot quæſtores utriuſq; ſexus, ut impoſſibile ſit amplius uiuere ex mendicitate niſi cũ maxima ſeruitute deuiante a ſtudio literarũ, q̃ multiplicatio nõ erat tempore præterito.

¶Ad primũ horũ dr̃, ꝙ rõ maioris ſolicitudinis in uiuendo ex mendica procuratione & cõſeruatione eſt triplex. Prima ẽ multitudo ꝓmiſcua quodãmodo eorum qui ad hmõi religiones recipiunt. Non.n.deberent oẽs ad harum religionũ profeſſionẽ recipi, ſed ſoli idonei ad officiũ prædicandi & confeſſiones audiendi, & miniſtri eorũ neceſſarij. Melius.n. eſſet pauciſſimos habere in conuẽtu ad officiũ diuinũ, & miſſas celebrandũ, q̃ in tot miniſtris uiles magnarũ eccleſiarum ſuſcipere i miſſis, & diuinis officiis nõ, ſine utilitate diuini cultus quo ad miniſtros & populũ, dum tot ſunt miſſæ quot auditores, ſpectati, & hmõi: & culpa extendit dum hoc laudat. Secunda eſt nimius ſumptus. Nã q̃d triginta religioſi hodie exigunt, paulo ante cẽtũ forte ſufficiebat. Nunc ſi deeſſet pitantia conuentui, error magnus eſſet. olim ſat erat q̃nq; habere illã. Immo legit Beatũ Dñicũ ꝓcuratorẽ cõuentus Bononienſis arguiſſe, ꝙ deſtrueret ei fratres, q ſæpe dabat eis pitantiã, & tñ quantũ ex illa lectione memini, nõ dabat fortè bis in hebdomada pitantiã procurator ille Olim ueſtes ueteres & laceræ, reſarcitæ tñ, in uſu erant, mõ conſumitur ærariũ magnũ in ueſtibus. Taceo de fabricis ſumptuoſis q̃ a mẽdicantibus fiunt. Et breuiter expẽſæ moderaæ tñ diſtant ab antiquis, ut nõ ſit mirũ ſi multa opus ſit ſolicitudine. Tertia eſt uitæ imperfectio, qa religioſi defecerunt in uitæ perfectione, quo fit ut & prælatis ſolicitudo ſit cõſolatos fratres cõſeruandi in uictu &c. & ſæculares non uidẽtes perfectionẽ quæ in talibus exigit, nõ dant largiter, & Deus principalis diſtributor iuſtiſſime ſubtrahit eleemoſynas male meritis de ſua profeſſione, & tñ author doctrinam ſuã de religioſorum paupertate fundat ſuper pſumpta ꝑfectione ꝓfitentiũ paupertatẽ uoluntariã, ut patet in tertio cõtra Gẽtiles in multis capitulis d̃ hac materia. Vñ & hic dicit, ꝙ modica neceſſaria ad uitæ &c. qa natura paucis cõtenta eſt, ſed nõ delectabilis appetitus, ſed non infelix hortor abiectarũ ueſtiũ, ſed nõ diſpoſitio illorũ q pauperes eſſe uolunt, & nihil ſibi deeſſe. Dcẽdm eſt igit, ꝙ ſi religioſi iſti ꝑfectioni uitæ operã darent efficacẽ contẽti ſolis neceſſariis ad uitam, parua immineret eis ſolicitudo ꝓcurandi uictũ. Et ꝑ hoc ſoluit ẽt ſecunda obiectio. Nã deſiſtere à ꝑfectionis ſtudio ob negligẽtiã & uſũ nõ neceſſariorum, rõ eſt quare De⁹ nõ aperit eis manũ ſæcularium, cuius euidẽtiſſimũ ſignũ ẽ, ꝙ ubicũq; uit aliquis ꝑfectæ uitæ noïatur & credit, ultro oïa offeruntur à fidelibus.

¶Circa loculos Dñi, dubiũ occurrit, An ſit opus perfectionis, uel imperfectionis habere loculos, & hmõi. Et eſt rõ dubii, quia Auguſtinus in libro de opere monachorũ, & ſuper illud, Producens fœnũ iumentis, dicit. Dñs noſter Ieſus Chriſtus more ſuæ miſericordiæ infirmioribus compatiẽs, cũ ei poſſent angeli miniſtrare, loculos habere dignatus eſt. & Nicolaus quartus in Decretali, Exiit qui ſeminat. in 6. de uerborum ſignificatione, dixit, quod infirmorum perſonam Chriſtus ſuſcepit in loculis. Et rurſus. Egit namque Chriſtus, & docuit perfectionis opera: egit etiam & infirma, ſicut interdum in fuga patet, & loculis. Sed utrunq; perfecte

Hiero. ad Nepotianũ de uita clericorũ ante med. tom.1.

Li.3.c.14.a

Hier. ſ hoc loco. to. 9.

L.2.c.9.parum a pr. & habetur 12.q.1.ca. Expedit.

Q.184.art.3.& q.185 art.6.ad 1.

Sup illud Matth. 19. Et ſequẽti tumus te. tom.9.

In collatione 1.c.7.a med.

Matth. 19 tom.9.

Conc.m

fectę pfectus exiſtens ut perfectus & imperfectus ſe uiam ſalutis oſtenderet, q utroſque ſaluare uenerat, ubi manifeſte innuatur, q habere loculos imperfectorū eſt. ¶ Inoppoſitū eſt authoritas literæ huius & rōis in ea allatæ. q pōt ſic extendi. Habere loculos, nihil minuit de perſonali pfectione, alioquin Abrahā, cui dictū ē, Eſto pfectus, & Chriſtus, & Apoſtoli non fuiſſent perfecti perſonaliter. Nihil etiā minuit de perfectione ſtatus epiſcopalis: alioquin tot ſancti epiſcopi non fuiſſent perfecti, ut Ambroſius, Auguſtinus, Gregorius. Nihil ēt minuit de pfectione religioſis, alioquin Benedictus, Antonius, Bernardus, Dominicus &c. nō fuiſſent p fecti religioſi. Nihil ergo minuit de perfectione hēre loculos. ¶ Ad hoc dī, q pcul dubio hēre loculos nihil minuit de perfectione uitę, aut ſtatus religioſi uel epiſcopalis, pp rōes quas author affert hic, & in tertio cōtra Gent. diffuſè, & exempla Chriſti, & Apoſtolorum, & obſeruantiā tot perfectorum ſanctorum epiſcoporū, & religioſorū, quorū opera ſunt doctrina uitę chriſtianæ.

Li. 3. c. 26. in fin. &c. 25. to 4.

Concl. p

Pro intelligentia āt uerborū, q in oppoſitū pōt induci, ſciēdū q aliqđ opus eſſe infirmitatis, uel infirmorū, uel infirmū, ſeu imperfectionis, uel imperfectorū, uel imperfectum, contingit dupliciter, Primo, loquēdo de infirmitate & imperfectione moris priuatiue, ſeu contrarie: & ſic blaſphemū eſt dicere, Dñm opera infirma egiſſe: quī qđ ſic ē infirmū, uel imperfectū, caret pfectione uel ſanitate morali, quā dēt habere.

Concl. ſ

Alio mō, negatiue, & hoc dupliciter uel in gñe moris, uel in gñe nāæ. Si intelligatur in gñe nāę negatio pfectionis, ſenſus eſt q actus aliqs eſt infirmus, uel imperfectus, qa ipſe ex una, & actus cōtrarius ex altera parte

exteriores non quærantur, vel habeantur niſi in modica quātitate quantum ſufficiunt ad ſimplicem victum, talis ſolicitudo non multum impedit hominem: vnde nec pfectioni repugnat chrīanæ uitæ [a]: Non.n. oīs ſolicitudo a dño interdr̄, ſed ſuperflua, & nociua. Vnde ſuper illud Matth. 6. Ne ſoliciti ſitis aīæ ueſtræ, quid manducetis &c. dicit Aug. in li. de ſer. Dñi in mon. * Non hoc dicit, ut iſta non procurent quantū neceſſitatis eſt, ſed ut non iſta intueantur, & pp iſta faciant qcquid in Euangelii pdicatione facere iubētur. Sed abūdās diuitiarū poſſeſſio abūdātiorē ſolicitudinē ingerit, per quam aīus hoīs multum diſtrahit & impeditur, ne totaliter feratur ī Dei obſequiū. Alia uero duo, ſ. amor diuitiarū, & elatio, ſeu gloriatio de diuitiis nō conſequunt niſi abūdantes diuitias. Differt tñ circa hoc utrū diuitiæ abūdātes, uel moderatæ in pprio, uel in cōi habeant. Nā ſolicitudo q circa proprias diuitias adhibet, ptinet ad amorē priuatū, quo qs ſe tpaliter amat: ſed ſolicitudo q adhibet circa res cōes, pertinet ad amorē charitatis, q nō quærit q ſua ſunt, ſed cōibus intēdit. Et qa religio ad perfectionem charitatis ordinat, quā pficit amor Dei uſq; ad cōtemptū ſui, [b] habere aliqd propriū pfectioni repugnat religionis: [c] ſed ſolicitudo q adhibet circa bona cōia, pertinere pōt ad charitatē, licet p hoc impediri poſſit aliqs altior charitatis act⁹, puta cōtēplationis diuinæ, aut inſtructiōis pximorū. Ex quo patet, q habere ſuperabundātes diuitias ī cōi ſiue in rebus mobilibus, ſiue in immobilib⁹, eſt impedimētū pfectionis, licet n totalr excludat eā. Habere aūt de rebus exterioribus in cōi ſiue mobilibus, ſiue immobilibus, quātū ſufficit ad ſimplicē uictū, pfectionē religionis nō impedit, ſi conſideret paupertas p cōparationē ad cōem finē religionū, q eſt uacare diuinis obſequiis [d]. Si aūt conſiderēt per cōparationē ad ſpāles

A fines religionū, ſic preſuppoſito tali fine, paupertas maior, uel minor eſt religioni accommoda: & tanto erit una quæq; religio ſm paupertatē perfectior, qanto hēt paupertatem magis proportionatā ſuo fini. Manifeſtū ē.n. q ad exteriora, & corporalia opera uitæ actiuę indiget hō copia exteriorū rerū: ad cōtemplationē āt pauca requiruntur. Vnde Phil. dicit in 10. Ethi. * B q ad actiones multis opus eſt, & quanto uti que maiores ſunt & meliores: pluribus. Speculāti āt nullo taliū ad operationem eſt neceſſitas, ſed ſolis neceſſariis indiget: alia uero impedimēta ſūt ad ſpeculationē. Sic ergo patet, q religio quæ ordinat ad actiones corpales actiuæ uitę, puta ad militandum, uel ad hoſpitalitatem ſectādā, C imperfecta eſſet, ſi cōibus careret diuitiis. Religiones āt quę ad contemplatiuā uitā ordinant, tanto perfectiores ſunt, quāto eorum paupertas minorem eis ſolicitudinem tpalium ingerit. Tāto āt ſolicitudo tpalium rerū magis impedit religionem, quanto ſolicitudo ſpūaliū maior ad religionem requiritur. Manifeſtū eſt āt q maiorē ſoli D citudinē ſpūalium requirit religio, q eſt inſtituta ad contemplandū, & contemplata aliis tradendum per doctrinam & prædicationē, q illa quę eſt inſtituta ad contemplādum tm̄. Vnde talē religionē decet paupertas talis; quæ minimam ſolicitudinem ingerit. manifeſtū eſt aūt q minimā ſolicitudinē ingerit ſeruare res uſui hoīum neceſſarias tpe congruo pro E curatas: & iō tribus gradibus religionū ſuprapoſitis, triplex gradus paupertatis competit. Nā [a] illis religionibus quæ ordinant ad corporales actiones actiuæ uitę, competit habere abundātiam diuitiarū cōium. Illis aūt religionibus, quæ ſūt ordinatę ad contemplandum, magis cōpetit habere poſſeſſiones moderatas, niſi ſimul oporteat tales religioſos per ſe, uel per alios hoſpitalitatē tenere, & pauperibus ſubueni

ſic ſe habent, q actus ipſe uel defectū aliquē nāæ ſonat, quē non ſonat alter, uel excellentiam aliquā ſonat alter, quam nō ſonat ipſe. V.g. Occidere hominem, ſolitarie ſumptū, eſt actus malū ſonans. Cō ſeruare āt hoīem eſt actus contrarius ſonans ſolitarie bonū, ac p hoc pōt dici, q occidere hoiem eſt malū, & conſeruare hoiem eſt bonum, Et ſic eſt in gñe naturæ. nam in gñe morum utrumq; pōt eſſe bonum, & malū. Similiter in ppoſito. Viuere ſine loculis, excellentiæ magnæ eſt, immò diuinitatis, ut ſi Chrō angeli continue miniſtraſſent. ſicut & Paulum eremitā coruus paſcebat: & per oppoſitum uiuere cum loculis, infirmitatis & humanæ neceſſitatis. Illud pfectionis ſupra hoiem, hoc imperfectionis humanæ. Et ſic pcul dubio Auguſtini uerba intelligēda ſunt, ut patet ex eo, q contra loculos nō humanā pfectionē, ſed diuinā diſtinguit poteſtatē dicēdo, Cui angeli adminiſtrabant. Et hunc ſenſum ipſemet Aug. exponit, ut hētur in Dec. 12. q. 1. ca. exemplum. Exemplum Dñi accipite conuerſantis in terra. Quare loculos habuit, cui angeli miniſtrabant, niſi quia eccleſia loculos habitura erat?

Li. 10. c. 8. ante med. to. 5.

¶ Si uero in gñe moris intelligatur, negatio perfectionis dupliciter intelligi pōt. Primo ſimpliciter, & tūc ſenſus eſt, q opus aliqđ ſm ſuū genus eſt imperfectum, uel infirmum in gñe moris: qa non habet ex ſua rōne oēm perfectionem poſſibilem reperiri in opere aliquo ſub gñe moris.

Concl. ...

Et in hoc ſenſu oē opus morale habens aliud op⁹ morale ſm ſuum genus pfectius ſe, eſt imperfectum, & infirmum negatiue: quia non hēt perfectionem inuentam in actu ſm ſuam rōnem perfectiorē. Et ſic uerißimum eſt, q Dñs in carne mortali utraq; opera egit, & docuit,

re, & pauperibus ſubuenire. Illis aũt q̃ ordinanť ad cõtéplata alijs tradéda, cõpetit vitã hére maxime ab exteriorib⁹ ſolicitudinib. expeditã. Qđ qdé fit dũ modica, q̃ ſunt neceſſaria vitæ, cõgruo tpe ꝓcurata cõſeruantur,[r] & hoc Dñs paupertatis inſtitutor docuit ſuo exẽplo. Habebat. n. loculos Iudę ꝑmiſſos, in qb⁹ recõdebanť ei oblata, vt hť Io 10. Nec obſtat. ꝙ Hieronymus dicit ſup Matth.* Si quis obijcere voluerit, qm̃ Iudas pecuniã in loculis portabat: rñdem⁹ ꝙ ré pauperũ i vſus ſuos cõuertere, nephas putauit. ſ. ſoluẽdo tributũ: qa iter illos pauperes ꝓcipue erãt ei⁹ diſcipuli, in quorũ neceſſitates pecunia loculorũ Chriſti expẽdebatur. Dr̃. n. Io. 4. Diſcipuli abierũt in ciuitatẽ vt cibos emerẽt. & Io. 13. dr̃ ꝙ diſcipuli putabant, qa loculos hẽbat Iudas, ꝙ dixiſſet ei Ieſus, Eme ea q̃ op⁹ ſũt nobis ad diẽ feſtũ, aut vt egenis aliqd daret. Ex quo patet, ꝙ[r] cõſeruare pecuniã, aut qualcũq; alias res cões ad ſuſtẽtationẽ religioſorũ cõgregationis eiuſdẽ, vel quorumcũq; aliorũ pauperũ, ẽ pfectioni cõforme, quã Chriſtus docuit ſuo exẽplo: ſed & diſcipuli poſt reſurrectionẽ, a qb. oĩs religio ſũpſit originẽ,[r] ptia pđiorũ ꝓſeruabãt, & diſtribuebãt vnicuiq; ꝓut op⁹ erat.

Ad primvm ergo dcđm, ꝙ ſicut dictum eſt,[r] ex illo verbo Dñi ñ intelligiť ꝙ ipſa paupertas ſit perfectio, ſed ꝑfectionis inſtrm̃, & ſicut oſtẽſũ eſt, ĩ minimũ eſt inter tria principalia inſtrã pfectionis. Nã uotũ cõtinẽtiæ ꝑeminet voto paupertatis, & votũ obediẽtiæ præfert vtriq;. Quia vero inſtrm̃ nõ ꝑ ꝑ ſe q̃riť, ſed ꝑ ꝑ finẽ, nõ tãto aliqd fit melius, quãto maius eſt inſtrm̃, ſed quãto eſt magis fini proportionatũ. Sicut medicus ñ tãto magis ſanat, quãto maiorẽ dat medicinã: ſed quanto medicina eſt magis ꝓportionata morbo. Sic ergo ñ oportet ꝙ religio tãto ſit pfectior, quãto maiorẽ hẽt paupertatẽ: ſed quãto eiu. pauꝑtas ẽ magis ꝓportionata fini cõi & ſpãli. Et ſi dareť ꝙ exceſſus paupertatis faceret religionẽ pfectiorẽ ſm hoc ꝙ eſt pauperior, non tñ faceret eã pfectiorẽ ſimpľr. Poſſet. n. eſſe ꝙ alia religio excederet ĩ his q̃ ptinẽt ad cõtinentiã & obediẽtiã, & ſic eſſet ſimpľr perfectior: qa quod in melioribus excedit, eſt ſimpliciter melius.

Ad II dcđm, ꝙ ꝑ hoc ꝙ Dñs dicit Matt. 6. Nolite ſoliciti eẽ in craſtinũ, nõ intelligiť ꝙ nihil reſerueť in futurũ. Hoc. n. periculoſũ eẽ beatus Antoni⁹ in collationib. patrũ* oſtendit dicens, ꝙ priuationẽ oĩum facultatũ ita ſectãtes, vt ex ipſis, nec quidẽ unius diei victũ ſibimet vnũuc denariũ ſupeſſe paterenť, & alia hmõi ſ cientes, ita uidem⁹ repẽte deceptos, vt arreptũ opus nõ potuerint cõgruo exitu teriare. Et vt Aug. dicit i li. de op. ib. monachorũ,* ſi hoc verbũ Dñi, Nolite ſoliciti eſſe in craſtinũ, ita intelligať, vt nihil in craſtinũ reponatur, non poterũt iſta ſeruare q ſe per multos dies a cõſpectu hoium ſeparatos includũt, viuẽtes ĩ magna intẽtione orationũ. & poſtea ſubdit.* An forte quo ſũt ſanctiores, eo ſunt volucribus diſſimiliores? & poſtea ſubdit. Si. n. vrgeanť ex Euãgelio vt nihil reponãt in craſtinũ, rñdẽt: Cur ergo ipſe Dñs loculos habuit ubi pecuniã collectã reponeret? Cur tãto añ fame iminẽte frumẽta ſanctis patribus miſſa ſunt? Cur apoſtoli indigẽtię ſanctorũ neceſſ ria ꝓcurarũt? Qñ ergo dr̃. Nolite ſoliciti eſſe in craſtinũ, ſm Hier.* ſic exponiť. ſufficit nobis pſentis tpis cogitatio, futura q̃ incerta ſunt Deo reliquam⁹.[r] Scđm Chry.† ſic. Sufficit labor, quẽ pateris ꝑ neceſſaria, noli de ſupfluis laborare.[r] Sm̃ Aug. ſic.* Cũ aliquid boni opamur, nõ tẽporalia, q̃ ſignificanť per craſtinũ, ſed æterna cogitemus.

Ad III dcđm, ꝙ uerbũ Hiero. hẽt locũ vbi ſunt ſuperabũdãtes diuitiæ, q̃ habenť quaſi ꝓpriæ, uel per quarũ abuſũ ẽt ſinguli de cõĩate ſuperbiũt, & laſciuiunt. Nõ aũt hẽt locũ in diuitijs moderatis cõiter conſeruatis ad ſolam ſuſtentationem uitæ, qua ſinguli indigent. Eadem. n. eſt ratio quòd ſinguli vtantur his quæ pertinent ad neceſſaria uitæ, & quòd communiter conſeruentur.

Ad IIII dicendum ꝙ Iſaac poſſeſſiones renuebat accipere, qa timebat ne per hoc ad ſuperfluas diuitias veniretur, per quarũ abuſum impediretur religionis perfectio. Vñ Grego. ididem ſubdit.* Sic metuebat paupertatem ſuæ ſecuritatis perdere, ſicut auari diuites ſolent perituras diuitias cuſtodire. Non autem legitur quòd renuerit recipere aliqua neceſſaria ad uitæ ſuſtentationem communiter conſeruandam.

Ad V dcđm, ꝙ Phi. i 1. pol.* dicit. Panẽ & vinũ & alia hmõi eẽ diuitias nãles: pecunias vero diuitias

In colla. iõne 2. Abbatis Moyſi ca. 2. circa med.

In ca. 23. a me. 10. 3.

Capi. 23. a me. & c. 24

1. reſp. Glo. or. cir. finem. c. 6. Matth.

3. reſp. Ho. 16. in Matt. in fi. in oper. im perfecto, to. 2.

Li. 2. đ ſer. Domini in monte, ca. 25. nõ procul a fine, to. 4.

Loco citato in arg.

Li. 2. c. 5. & 6. tom. 3.

docuit. ſ. pfecta, hoc ẽ, maiora & minora. Min⁹ eſt. n. ſeruare caſtitatẽ, q̃ aiam ſuã ponere ꝓ amicis ſuis, & vtrumq; egit, & docuit Chriſtus. Et ſimiliter minus eſt iſtruere mulierẽ, q̃ pdicare populo, vtrũque egit Chřs, & ſic de alijs.

¶ Scđo de actibus ſolitarie ſumptis, & tunc eſt ſenſus, ꝙ duorum actuũ cõtrariorũ ille dr̃ pfectionis, q̃ ſolitarie ſumptus ſonat uirtutẽ, quã nõ ſonat alter actus cõtrarius: & iõ dr̃ imperfectionis. uerbi grã. Si ꝓponantur hi duo actus cõtrarij. ſ. bibere uinum, & abſtinere a uino, & diceretur ꝓculdubio ꝙ bibere uinũ eſt imꝑfectionis, & abſtinere a uino ẽ pfectionis: qa abſtinere a uino ſonat prima facie uirtutẽ, cũ tñ ſm̃ ueritatẽ neuter uirtutis actus ſit, & uterq; poſſit bñ & male fieri. Et hoc mõ Saluator noſter egit, & docuit pfectionis, & iperfectionis opa. Hoc n. iuõ f. gere, ſonat imperfectionẽ, & firmiter pmanere, ſonat virtutẽ. Et ſimiliter uiuere ſine loculis ſonat uirtutẽ: & hẽre loculos, imperfectionẽ. Et p hæc patet qđ dici põt ad uerba Decretalis. Oẽs. n. hmõi ſenſus ſobrij ſunt, & caſti & reuera primus ſenſus i aliqua ſui parte ad literã cõuenit illi Decretali, iuxta uerba Aug. ſcđus aũt & tertius inueniuntur in den tur a l lřam ibidẽ in alia mã, qm̃ utriuſq; capax eſt litera illa, & hæc quantũ ad expoſitionẽ illius Decretalis applicanť non niſi qñ apoſtolica licebit authoritate applicata intelligantur.

Q. 184. ar. t. 3.

Q. 186. ar. ti. ...

¶ In reſpõſione ad primũ, pſpice lrę pfectã eñſionẽ. Primo nãq; oſtendit, ꝙ nõ quãto pauperior tãto perfectior religio: qa paupertas inſtrm̃ eſt ad perfectionem religionis. Scđo, uel ꝑ ꝑ uarias opiniones, uel qa aliqualiter verificari põt, ꝙ paupertas maior auget pfectionẽ religionis, ſubiũgit diſtinguendo de religionis pfectione. ſ. ſimpliciter, uel ſm̃ quid: & dicit q; ẽt ſi cõcederet, ꝙ quanto pauperior religio, tãto pfectior ly pfectior, denotaret pfectionẽ ſm̃ quid, hoc eſt, eſſet pfectior in hoc. ſ. in latitudine boni paupertatis, & nõ denotaret pfectionem ſimpliciter, hoc eſt, non ꝑpea eſſet religio perfectior abſolute: quia alia religio poſſet pauperiorẽ excedere ſm̃ latitudinẽ alterius maioris boni, puta continentiæ, uel obedientiæ, uel charitatis. Quæ. n. ſm̃ meliora excedit, eſt ſimpliciter melior ut patet.

¶ In rñſione ad tertiũ iuncta ſimul corpori articuli, pſpice q̃ uituperabiliter tãtas diuitias multi religioſi diuites in cõi conſumãt in ſumptuoſis fabricis: & copioſi reditus, qui monaſterijs monachorũ & huiuſmodi ſunt dati non ad impedimentũ pręſtandum contemplatiuæ uitæ, quam ut an-

ambor in lſa dicit magnatū diuitiarū ſolicitudo impeditis: ſed ut vel hoſpitalitati vacent. aut partes pauperū ſint, diuertunt in ſuperfluas expēſas, ita ut impleat verbū Hieronymi, q ſuſpirat eos eccleſia diuites. Sat eis eſſe deberet, q habentes neceſſaria ut pauperes Chr̃i tā in uictu q̄ in habitationibus, reliqua pauperib. erogarēt, ut gauderet eccleſia eorū diuitiis. Non eſt. n. rōnabile tot ad eccleſiaſtica collegia donatas diuitias, niſi q̄a bene vtebant̃ illis, & nō ad delitias, aut pompam, ut hodie à multis fieri vr arbitrā tibus obſequiū ſe præſtare Deo in huiuſmodi ſumptibus.

Super illud Matt. 10. Nolite poſſidere aurum id innuit. to. 9.

q. 185. ar. 6. ad 2. & 1. 2. q. 108 ar. 2. ad 3

Porr. o. 907

SV. Q. CLXXXVIII. ART. VIII.

IN ar. 8. euiſdem q. hoc ſolum dcēdm eſt, ut tēperatis ad uitā ſolitariā bene explanet̃ primo doctrina hæc & examinent ſe, ſi pp aī paſſionem ſolitudinem quærunt, aut pp perfectionem uitæ iā aſſecutā, ita ut ſint iā patiētes; benigni, humiles, māſueti, & contenti pane & aqua &c. Perfectorū, inquit Apoſtolus, ſolidus eſt cibus eorū q exercitatos habent p conſuetudine ſenſus ad diſcernendū practicè & affectuoſe bonū, & malū. Quis eſt hic, & laudabimus eum?

A eſſe artificiales. Et inde eſt ꝙ q̄dā philoſophi nolebāt vti pecunia, ſed alijs rebus, quaſi ſm naturā uiuētes: & iō Hiero. ibi dē* perſeuerantiā Dñi q̄ ſimiliter vtrumq; interdicit, oſtēdit ꝙ in idē redit habere pecuniā, & alias res uitæ neceſſarias. Et tñ licet Dñs hmôi nō portari in uia ab his q̄ ad p̄dicandum mittebant̃, ordinauerit, nō tñ ea in cõi conſeruari prohibuit. Qualiter tñ illa uerba Dñi intelligēda ſint, ſ. oſtenſum eſt†.

ARTICVLVS VIII.

Vtrum perfectior ſit religio in ſocietate uiuentium quam agentium ſolitariam uitam.

AD OCTAVVM ſic ꝓceditur. Vr̃ ꝙ pfectior ſit religio in ſocietate viuētiū, q̄ agētiū ſolitariā vitā. Dr̃. n. Eccl. 4. [h] Melius eſt duos eſſe ſimul, q̄ vnū: habēt. n. emolumētū ſocietatis ſuæ. Igit̃ vr̃ pfectior eſſe religio in ſocietate uiuentiū.

¶2 Præt. Mat. 18. dr̃. Vbi fuerint duo, uel tres cōgregati in noie meo, ibi ſum ego in medio eorū: ſed nihil pōt eſſe melius q̄ Chr̃i ſocietas. [h] ergo vr̃ ꝙ uiuere in cōgregatione ſit melius, quàm ducere ſolitariam uitā.

¶3 Præt. Inter alia religionis vota uotū [h] obediētiæ excellētius eſt, & humilitas ē maximè Deo accepta: ſed obediētia & humilitas magis obſeruant̃ in cõuerſatione, q̄ i ſolitudine. dicet. n. Hier. in epiſt. Ad Ruſticū monachum.* In ſolitudine cito ſurrepit ſuperbia, dormit q̄n uoluerit facit ꝙ voluerit. E cōtrario aūt ipſe docet eū, q i ſocietate uiuit dicēs. Nō facias q̄d̃ uis comedas ꝙ iuberis, hēas q̄tū acceperis, ſubiiaciaris cui ñ uis, ſeruias fratrib. ꝓpoſitū monaſterii timeas ut Deū, diligas ut parēte. ergo vr̃ ꝙ religio in ſocietate viuētiū ſit pfectior ea, q̄ ſolitariā vitā agit.

Deniuendi forma, ante me. to. 1.

¶4 Præt. Dñs dicit Lucæ 11. Nemo accendit lucernā, & in abſcondito ponit, neque ſub modio: ſed illi qui ſolitariā uitam agunt, vñr eſſe in abſcondito poſiti, [h] nihil utilitatis hoibus afferentes. ergo videtur quòd eorum religio non ſit perfectior.

¶5 Præt. Id q̄d eſt ſm naturā hois, vr̃ ad perfectionem virtutis pertinere: ſed homo eſt naturaliter animal [h] ſociale, ut Phil. dicit in 1. politic.* ergo videtur ꝙ agere ſolitariā uitam non ſit perfectius, quàm agere vitam ſocialem.

Li. 1. ca. 2. poli. poſt. prin. to. 5.

SED CONTRA eſt, ꝙ Aug. in lib. de operibus monachorū,† illos ſanctiores eſſe dicit, qui a conſpectu hoium ſeparati, nulli ad ſe præbent acceſſum, uiuentes in magna intentione orationum.

Cap. 23. à medio illius to. 3.

RESP. Dcēdm, ꝙ ſolitudo, ſicut & ipſa paupertas, non eſt ipſa eſſentia pfectionis, ſed perfectionis inſtr̃m. Vñ & in collationibus patrū dicit Abbas Moyſes,* ꝙ pro puritate cordis ſolitudo ſectāda eſt, ſicut & ieiunia, & alia hmōi. Manifeſtū eſt aūt ꝙ ſolitudo non eſt inſtr̃m congruum actioni, ſed contemplationi, ſm illud Oſeæ 2. Ducam eam in ſolitudinem, & loquar ad cor eius. Vñ non congruit religionibus q̄ ſunt ordinatæ ad opera uitæ actiuæ ſiue corporalia, ſiue ſpūalia, niſi forte ad tp̃s exēplo Chriſti, qui ut dr̃ Lucæ 6. exiit in montem ſolus orare, & erat pernoctans in orōe Dei. B Competit aūt religionibus quæ ſunt ad contemplationem ordinatæ. Conſiderandū eſt tñ ꝙ id, quod eſt ſolitarium, debet eſſe ſibi per ſe ſufficiens. Hoc aūt eſt cui nihil deeſt, quod pertinet ad rōem perfecti: & iō ſolitudo competit contēplanti, qui iā ad perfectū peruenit, quod quidē contingit dupliciter. Vno modo, ex ſolo diuino munere, ſicut patet de Ioan. Baptiſta, q fuit repletus Spūſancto adhuc ex utero matris ſuæ. Vñ cū adhuc puer eſſet, erat in deſertis, ut dr̃ Lucæ. 1. Alio mō, per exercitiū uirtuoſi actus, ſm illud ad Hebr. 5. Perfectorū eſt ſolidus cibus, eorū qui pro conſuetudine exercitatos habent ſenſus ad diſcretionē boni ac mali. C Ad exercitium aūt hmōi iuuat hō ex aliorum ſocietate dupliciter. Vno mō, quantū ad intellectū, ut inſtruat̃ in his q̄ ſunt contēplanda. Vñ Hiero. dicit ad Ruſticū monachū*. Mihi placet ut habeas ſacrum cōtubernium, nec ipſe te doceas. Secundo, quantum ad affectum, ut. ſ. noxiæ affectiones hois reprimantur exēplo & correctione aliorū: q̄a ut dcit Greg. 30. mor.† ſuper illud, Cui dedi in ſolitudine domū. Quid ꝓdeſt ſolitudo corporis, ſi ſolitudo defuerit cordis? & iō uita ſocialis neceſſaria eſt ad exercitiū pfectionis. D Solitudo aūt cōpetit iā perfectis: vñ Hiero. dicit ad Ruſticū monachum, Solitariā uitā comprehendimus minime, quippe quam ſæpe laudauimus: ſed de nido monaſteriorum huiuſcemodi uolumus egredi milites, quos eremi rudimenta dura non terreant, qui ſpecimen conuerſationis ſuæ multo tpe didicerunt. [m] Sicut ergo id quod iam perfectum eſt, præeminet ei quod ad perfectionē exercetur, ita uita ſolitariorū ſi debite aſſumatur, præeminet uitæ ſociali. Si aūt abſq; præcedenti exercitio talis uita aſſumatur, eſt periculoſiſſima, niſi per diuinam gratiam ſuppleatur, quod in alijs per exercitium acquiritur, E ſicut patet de beatis Antonio & Benedicto.[n]

In Collatione 1. c. 7. in prin.

Non multum remote ante med. to. 1.

Li. 30. c. 19 non remote a fine.

De uiuendi forma, ante med. to. 1.

Concl.

AD PRIMVM ergo dicendum, ꝙ Salomon oſtēdit melius eſſe ꝙ ſint duo ſimul, quàm unus, propter auxilium quod vnus habet ab alio vel ad ſubleuandum, uel fouendum, vel ſpiritualiter calefaciendum, quo quidem auxilio iam non indigent qui ſunt perfectionem aſſecuti.

AD II dcēdm, ꝙ dr̃ 1. Ioan. 4. Qui manet in charitate, in Deo manet, & Deus in eo. Sicut ergo Chriſtus eſt in medio eorū, qui ſibi inuicē per dilectionē proximi ſociātur, ita habitat in corde eius, qui diuinæ cōtēplationi inſiſtit p dilectionē Dei.

AD III dicendum, ꝙ actu obedire eſt neceſſa-

rium

rium his qui indigent exerceri ſm directionẽ alio rum ad perfectionem capiendam: ſed illi qui iam perfecti ſunt, ſpiritu Dei ſufficienter aguntur, vt non indigeant actu aliis obedire. Habent tamen obedientiam in præparatione animi.

Li. 19. ca. 19. a me. tom. 5.
Ad IIII dcẽdm, ꝙ ſicut Aug. dicit in 19. de ciui. Dei.* A ſtudio cognoſcendę ueritatis nemo prohibetur, quod ad laudabile pertinet otium. Quòd aút aliquis ſuper candelabrum ponaẗ, non pertinet ad ipſum, ſed ad eius ſuperiores. Quæ ſarcina ſi non
Eod. libr. & cap.
imponaẗ, ut Aug. ibide ſubdit,* contemplandę ueritati uacandū eſt, ad quā plurimum valet ſolicitudo. Et tñ illi q ſolitariā uitam agunt, multum vtiles ſunt generi humano. Vñ Aug. dicit in li. de mo
Ca. 31. paulo a princ. tom. 1.
ribus Eccleſiæ* de his loquens. Pane ſolo, qui eis per certa interualla temporũ affertur, & aqua contenti, deſertiſſimas terras incolunt, perfruentes colloquio Dei, cui puris mentibus inhæſerunt. Vñr aút nonnullis res humanas pluſquàm oportet deſeruiſſe, non intelligentibus quantū nobis eorū animus in orationibus proſit, & uita ad exemplum, quorum corpora uidere non ſinimur.

Ad v dcẽdm, ꝙ hō pōt ſolitarius uiuere dupliciter. Vno mō, quaſi ſocietatem humanam non ferẽs ꝑꝑ animi ſæuitiam, & hoc eſt beſtiale. Alio modo per hoc ꝙ totaliter diuinis rebus inhæret: & hoc eſt ſupra hominem. & ideo Philo. dicit 1. politico. quòd ille qui aliis non communicat, eſt beſtia, aut Deus, ideſt, diuinus uir.

SVP. Q. CLXXXIX. ART. I.

IN 3ª. 1. q. vlt. collige quatuor interuenire in declaratione, quæ ſit in litera, ſcilicet occaſiones peccandi, impedimẽta perfectæ charitatis, charitas, & perfectio charitatis, quæ diſtribuenda ita ſunt vt charitati opponãtur occaſiones peccãdi, & perfectioni charitatis impedimenta perfectæ charitatis. Quibus collectis adiunge quintum. ſ. affectum hominis ad terrena, & perſpice, quia affectus hominis ad terrena, utriuſque mali eſt pater. ſ. ꝙ occaſionum peccãdi, & impedimentorum perfectæ charitatis, merito religionis ſtatus qui affectum hominis a terrenis tollit, contra vtrumque malū apponitur in remediū. Et quia primum malum pertinet contra præcepta, ſecundum, contra conſilia: ideo religionis ſtatus medicina optima eſt & ad obſeruandū præcepta & conſilia, & non ſolum ad ſeruanda conſilia. Et hoc expe

QVÆSTIO CLXXXIX.

De religionis ingreſſu, in decem articulos diuiſa.

DEINDE conſiderandum eſt de ingreſſu religionis. Et circa hoc quæruntur decẽ.

¶Primo, Vtrū illi qui non ſunt exercitati in obſeruãtia præceptorum, debeant ingredi religionem.

¶Secundo, Vtrum liceat aliquos uoto obligari ad religionis ingreſſum.

¶Tertio, Vtrū illi q uoto obligantur ad religionis ingreſſum, teneanẗ uotū implere.

¶Quarto, Vtrum illi q uouẽt religionem intrare, teneanẗ in perpetuò remanere.

¶Quinto, Vtrum pueri ſint recipiendi in religione.

¶Sexto, Vtrum ꝑꝑ parentum obſequium aliqui debeant retrahi a religionis ingreſſu.

¶Septimo, Vtrū presbyteri curati, uel archidiaconi poſſint ad religionem tranſire.

¶Octauo, Vtrū ð una religiõe poſſit aliqs trãſire ad aliã.

¶Nono, Vtrū aliqs debeat alios iducere ad religiõis igreſſū.

¶Decimo, Vtrū requiratur ma

F gna deliberõ cū cõſanguineis et amicis ad religionis igreſſū.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum illi, qui ſunt in præceptis exercitati, debeant ingredi religionem.

AD PRIMVM ſic ꝓcedit. Vr q nō deant religionẽ ingredi, niſi illi qui ſunt in ꝑceptis exercitati. Dñs. n. conſilium perfectionis dedit adoleſcenti, qui dixerat ſe præcepta
G
a iuuentute ſeruaſſe: ſed a Chriſto ſumpſit initium omnis religio. ergo vr ꝙ non ſint ad religionẽ admittendi, niſi qui ſunt in præceptis exercitati.

¶2 Pręt. Greg. dicit ſuper Eze.* Nemo repente fit ſummus, ſed i bona cõuerſatione a minimis qs inchoat, vt ad magna perueniat: ſed magna ſũt cõſilia q̃ ptinẽt ad ꝑfectionẽ uitæ, minora ãt ꝑcepta ſunt, q̃ ptinent ad
H
cõem iuſtitiã. ergo vr ꝙ ñ deant aliqui ad obſeruantiã conſiliorū religioſe intrare, niſi prius fuerint in præceptis exercitati.

¶3 Præ. Sicut ordines ſacri hñt quãdã excellẽtiã in Eccl'a,* ita & religionis ſtatus: ſed ſicut Greg. ſcribit Anglorū ep̃o,* & hr̃ in Decr. diſ. 48. Ordinate ad ordines accedẽdū eſt. Nã caſū appetit, q & ſūmi loci faſtigia
I
poſt poſitis gradib. ꝑ abrupta q̃rit aſcẽſū. Scimus. n. ꝙ ędificati parietes nō prius tignorū põd⁹ accipiũt, niſi a nouitatis ſuæ humore ſiccenẗ, ne ſi añ põdera q̃ ſolidenẗ, accipiãt, cũctam ſimul fabricam deponant. ergo ur quòd non debeant aliq ad religionem tranſire, niſi in præceptis ſint exercitati.

¶4 Præt. Super illud pſalmi, Sicut ablactatus ſuper mr̃e ſua.
K
dicit gl.† In utero mr̃is Eccl'æ, primò concipimur, dum fidei rudimentis inſtruimur: deinde in lucẽ educimur, dū ꝑ baptiſmū regñamur: deinde quaſi manib. Eccl'ę portamur, & lacte nutrimur, cū poſt baptiſmum bonis operib. informamur, & lacte ſpũalis doctrinæ nutrimur, ꝓficiẽdo, donec iã grãdiuſculi a lacte matris accedamus ad menſam pr̃is, i. a ſimplici doctrina ubi ꝓdicaẗ, Verbū caro factū eſt, accedamus ad Verbū

rientia continue v.. ſtatur.

¶In eodem 1. arti. in ſolutione ad quintum, collige, & nota quatuor comparationes in illa fieri. Prima eſt præceptorum charitatis ad præcepta alia, & cõſilia cõſiſtit in hoc
Pars a 908
q̃ præcepta charitatis ſe habent ad utraque ut finis ad ea quę ſunt ad finem, licet diuerſimode. Nam ad conſilia ſe habent ut finis, cui põt haberi ſine illis, perfectius tñ habetur per illa. Põt. n. diligi Deus cū proximo ſine obſeruantia caſtitatis, paupertatis &c. Perfectior tñ dilectio acquiriẗ per caſtitatis & paupertatis obſeruantiã. Secunda cõparatio q̃ ponitur ibi, Sic ergo perfecta obſeruantia eſt inter obſeruantiam perfectam pręceptorum charitatis & conſilia, & attenditur ſecundum duo. ſ. ſecundum ordinem naturæ, & ſecundum ordinem temporis. Et dr̃. ꝙ ſecundum ordinem intẽtionis, qui eſt ordo naturæ, perfecta obſeruatio præceptorum charitatis præcedit: quoniam ex eo ꝙ intẽdit quis perfecte diligere Deum, exigit uotum caſtitatis & paupertatis quia finis prior eſt ordine intentionis eo quod eſt ad finem. Secundum ordinem uero temporis dicitur, ꝙ interdum conſilia præcedunt obſeruantiam perfectam præceptorum charitatis. Et dixit interdum, non ſemper: quia poteſt eſſe, ꝙ ẽt prius tempore quis ꝑfecte diligat Deum quàm cõſilia exequatur, ut patet in Abraham qui perfecte dilexit ſine cõſiliorum obſeruatione. Et idẽ uidetur in Ioanne Baptiſta, & Antonio ac Benedicto contigiſſe: quoniam à perfecta obſeruantia pręceptorum charitatis, conſilia ſ. ſceperunt eremi &c. Tertia comparatio ibi. Obſeruantia uero pręceptorū charitatis ſecundum communem modū. eſt inter obſeruantiã cõi modo pręceptorū charitatis, & aliorū ꝑceptorū ex vna. &

Q. ol. Fer. 21. 2. Et op. 17. c. 2. uſque ad 10. incluſiue

Hom. 15. à me. ilius.

In regiſtro li. 7. c. 111. à med. Et habeẗ di. 48. c. Sicut Neophy.

Pſ. 130. gl. ord. ibid.

& conſilia ex altera parte. Et attenduntur ſm tria. Primo in hoc, quod ſe hñt ut cõe & ꝓprium, ſeu quaſi ſuperius & inferius, ita quod obſeruantia eſt mõ utroruimque ꝑceptorũ eſt ut cõe, obſeruatio conſiliorũ ut propriũ: quia illa poteſt eſſe ſine iſta, ſed non ecõtra. Scdo in hoc, quod illa eſt prior iſta ordine naturæ: & patet quia prius eſt, a quo non conuertitur conſequentia. Tertio in ordine tpis, & dr quod non oportet quod illa ſit ẽt prior tpe, ſicut non oportet quod aīal ſit prius tpe quacumque ſua ſpecie. Poteſt .n. eſſe ſimul tpe cũ quacumque ſua ſpecie, nec põt inueniri extra omnem ſuam ſpeciem. Vñ licet obſeruantia præceptorum ſit prior natura, utpote tanq̃ gñus natura, non oportet tñ quod ſit prior tpe iſta ſua ſpecie. ſ. obſeruatione præceptorũ cũ conſiliis: quia nõ eſt ſm exiſtentiam tpis prius aliquid in gñe, q̃ ſit in aliqua ſpecierum ſuarum: qm̃ genus nõ eſt præter ſpecies ſuas. Põt ergo & prius tpe, & põt non prius, ſed ſimul tpe eſſe obſeruantia præceptorum cum conſiliis. Prius quidem, ſi prius præcepta ſine conſiliis ſeruarentur. Non prius autem, ſi ſimul utraque ſeruabtur. Non oportet ergo quod ſit prius tpe huiuſmodi ꝑceptorum obſeruantia. Quarta comparatio ibi, Obſeruantia uero ꝑceptorũ ſine conſiliis, eſt inter obſeruantiã ꝑceptorum ſine conſiliis, & obſeruantiã eorundẽ cum conſiliis, & attenditur ſm tria. Primo in hoc, quod ambo ſunt ſpecies unius gñis. ſ. obſeruãtię ꝑceptorũ, abſtrahendo ab hoc, uel illo mõ: ſed prima eſt ut ſpecies iperfecta: ſcda ut ſpecies perfectã, puta, ſicut irrationale & rationalẽ reſpectu animalis. Secũdo, quo ad ordinem naturę: & dr quod ſcda eſt prius natura, qa perfectũ eſt prius natura imperfecto. Tertio, quo ad ordinem tpis: & dr quod non eſt

Q.prec.ar.

patris in principio apud Deũ. & poſtea ſubdit, Quia nuꝑ baptizati i ſabbatho ſancto quaſi manib' ecclæ geſtanĩ, & lacte nutriunĩ vſq; ad Pẽtecoſtẽ, quo tpe nulla difficilia iducũtur, ñ ieiunaĩ, nõ media nocte ſurgiĩ. Poſtea. Spiritu paraclito cõfirmati quaſi ablactati ici piũt ieiunare, & alia difficilia ſeruare. Multi vero hũc ordinẽ puerterũt, vt hr̃tici & ſchiſmatici, ſe añ tp̃s a lactę ſeparãtes, vñ extinguunĩ: [h] ſed hũc ordinẽ puertere vñr illi q religionẽ itrãt, vel alios ad itrãdũ idu cũt, añquã ſint i faciliori obſeruantia ꝑceptorũ exerciti. ergo vr̃ quod ſint hr̃tici, vr̃ ſchiſmatici.

¶ 5 Præ. [h] A priorib. ad poſteriora eſt trãſeũdũ: ſed ꝑcepta ſũt priora cõſiliis, qa ſunt cõiora, vtpote a q̃bus nõ cõuertiĩ exiſtẽdi cõſequẽtia. Quicunq; .n. ſeruat conſilia, ſeruat ꝑcepta, ſed non cõuertitur: congruus aũt ordo eſt vt a prioribus ad poſteriora tranſeaĩ. ergo non dẽt aliqs tranſire ad obſeruantiã conſiliorũ in religione, niſi prius ſit exercitatus i ꝑceptis.

SED CONTRA eſt, quod Dñs Matth. publicanũ, qui in obſeruãtia ꝑceptorũ exercitatus nõ erat, aduocauit ad cõſiliorum obſeruantiã. dr̃. n. Lucæ 5. quod relictis oib. ſecutus eſt eũ. nõ ergo eſt neceſſariũ quod añ aliquis exerceatur in obſeruantia præceptorum, quàm tranſeat ad perfectionem conſiliorum.

RESP. Dcd̃m, quod ſicut ex ſupradictis patet, [a] ſtatus religionis eſt quoddã ſpirituale exercitiũ ad cõſequendã charitatis perfectionẽ, qđ q̃dẽ fit inquantũ per religionis obſeruantiã auferunĩ impedimenta perfectę charitatis. Hæc aũt ſunt q̃ implicant affectum hois ad terrena. Per hoc ãt quod affectus hominis implicaĩ ad terrena, nõ ſolũ impediĩ perfectio charitatis, ſed interdum ẽt ipſa charitas perdiĩ, dũ per inordinatã cõuerſionẽ ad bona tẽporalia homo auertitur ab incõmutabili bono mortaliter peccãdo. Vñ patet quod religionis obſeruãtiæ ſicut tollũt impedimẽta pfectæ charitatis, ita ẽt tollũt oc-

A caſiones peccandi: ſicut patet quod per ieiunium, & vigilias, & obedientiam, & alia hmõi retrahitur homo a peccatis gulæ, & luxurię, & quibuſcunq; aliis peccatis. Et ideo [m] religionẽ ingredi nõ ſolũ expedit his q̃ ſunt exercitati in ꝑceptis, vt ad maiorẽ pfectionẽ pueniãt: ſed ẽt his qui non ſunt exercitati, vt facilius peccata vitent, & perfectionem aſſequãtur. [a]

B AD PRIMVM ergo dcd̃m, quod Hieronymus dicit ſuꝑ Matth. [a] Mentitus eſt adoleſcẽs dicẽs, Hæc oĩa ſeruaui a iuuentute mea. Si n. qđ poſitũ eſt in mandatis, Diliges proximum tuũ ſicut teipſum, opere cõpleſſet, quõ poſtea audiens, Vade, & vende oia q̃ habes, & da pauperibus, triſtis receſsiſſet? Sed intelligendum eſt eum mentitum eſſe quantum ad perfectã

C obſeruantiam huius præcepti. Vñ Origenes ſuper Matth. † dicit. Qđ ſcriptum eſt in Euãgelio ſm Hæbræos, quod cũ Dñs dixiſſet ei, Vade, & vẽde oia q̃ hẽs, cępit diues ſcalpere caput ſuũ, & dixit ad eũ Dñs. Quõ dicis, feci legẽ & ꝓphetas, cũ ſcriptũ ſit in lege, Diliges ꝓximũ tuũ ſicut teipſum? & ecce multi fratres tui filii Abrahæ amicti ſunt ſtercore, moriẽtes fame, & dom' tua plena eſt multis bonis, & nõ egrediĩ aliqd oĩno ex ea ad eos. Itaq; Dñs redarguẽs eum di

D cit. Si uis pfectus eſſe, uade &c. Impoſſibile eſt. n. iplere mandatũ qđ dicit, Diliges ꝓximũ tuũ ſicut teipſũ, & eẽ diuitẽ, & maxime tãtas poſſeſsiones hẽre, qđ eſt intelligẽdũ de pfecta impletione huius ꝑcepti. Imperfecte aũt & cõi mõ uerũ eſt eũ obſeruaſſe ꝑcepta. Perfectio. n. principlr in obſeruãtia ꝑceptorũ charitatis cõſiſtit, vt s̃. habitũ eſt. [a] Vt ergo Dñs oſtẽderet pfectionẽ cõſiliorũ utilẽ eſſe & innocẽtibus, & peccatoribus, nõ ſolũ uocauit adoleſcẽtẽ innocentẽ: ſed ẽt Matthæũ peccatorẽ. Sed tñ Matt. ſecutus ẽ uocãtẽ ñ aũt adoleſcẽs: qa

E facili cõuertunĩ ad religionẽ pctõres, q̃ illi q de ſua inocẽtia pſumũt, qbus dicit Dñs Matt. 21. Publicani, & meretrices ꝑcedunt uos in regno Dei.

AD II dicendum, quod ſummum & infimum tripliciter accipi poſſunt. Vno modo in eodem ſtatu, & in eodem homine, & ſic manifeſtum eſt, quod nemo repente fit ſummus: quia unuſquiſque recte uiuens toto tempore uitæ ſuæ proficit ut ad ſummum perueniat. Alio modo, per comparationem ad diuerſos ſtatus: & ſic non oportet quod quicumque vult ad ſuperiorem ſtatum peruenire, a minori incipiat, ſicut non oportet quod qui vult eſſe clericus, prius in laicali uita exerceatur. Tertio modo, quãtum ad diuerſas perſonas: & ſic manifeſtũ eſt quod unus ſtatim incipit nõ ſolũ ab altiori

ſtatu

Q. 184. arti. 3.

Sup illud Matth. 19. Hæc omnia ſeruaui. to. 9.

Hom. 8. in Matt. non multũ remote ante me. to. 3.

neceſſario inter illa ordo tpis, ſed põt q̃libet earum eſſe altera non ꝑexiſtente. Non .n. oportet prius eſſe in ſtatu coniugii q̃ in ſtatu uirginali. Ibi ꝑceptum eſt ſine conſilio, hic conſilium ẽt ſeruatur. Et p hæc ĩdet directe argumento, cõcludẽs, quod oportet prius aliquem eſſe bonum ſecularem ad hoc, quod ſit religioſus. Cum his tñ oib', caue, ne ſubito ad religionẽ recipias eos qui diuturna ſunt cõſuetudine aſtricti enormibus uitiis quales ſunt lenones, latrones, & hmõi: qm̃ etſi ſcriptum ſit, quod publicani & meretrices ꝑcedẽt uos in regno cęlorum ſcriptum eſt ẽt. Videte quõ caute ambuletis. Nõ eſt tutum tales enim noſos repente in ſocietatẽ innocentum quodãmodo, iuuenum intro ducere. Timẽdũ ẽ ne doceãt alios mala, ne corrumpãt alios &c.

Conſil.

ſtatu, ſed ẽt ab altiori gradu ſanctitatis, q̃ ſit ſūmū ad qđ alius peruenit per totā uitam ſuā. Vñ Greg. dicit in 2. dial. Oẽs cognoſcāt, à quāta Benedictus puer conuerſationis grã & perfectione cœpiſſet.

*Dicitur ex 184. art. 6.

AD III dcđm, q ſicut ſ. dictum eſt,* ordines ſacri prçexigūt ſāctitatē: ſed ſtatus religionis ẽ exercitium quoddā ad ſanctitatē aſſequendā. Vñ pondus ordinū imponendum eſt parietibus iam p ſāctitatem deſiccatis: ſed pondus religionis deſiccat parietes, ideſt, homines ab humorem uitiorum.

AD IIII dcđm, q ſicut manifeſte ex uerbis illius gl. apparet, principalr loquit̃ de ordine doctrinę, put trāſeundū eſt à facilioribus ad difficiliora. Vñ qđ dicit, hæreticos, & ſchiſmaticos hūc ordinē puertere, manifeſtū eſt ex ſequētib. ad ordinē doctrinę ptinere.* Sequit̃ n. Hic uero ſe ſeruaſſe. ſ. ſ dictū ordinē dicit cōſtringēs ſe maledicto. Si quaſi ñ mō in aliis fui humilis, ſed ẽt i ſciẽtia, qa humiliter sẽtiebā qa pri9 nutritus lacte qđ ẽ Verbū caro factū ẽ, ut ſic creſcerē ad panē angelorū. i. ad Verbū, qđ ẽ i principio apud Deū. Exēplū āt, qđ i medio interponit̃, q nouiter baptizatis nō idr̃ ieiuniū uſq; ad Pētecoſtē, oſtēdit q nō ſūt ex neceſſitate ad difficilia cogēdi antequā p ſpūm ſanctū interius ad hoc inſtigent̃, ut difficilia ppria uolūtate aſſumāt. Vñ & poſt Pētecoſtē poſt receptionē Spūſsācti, ieiuniū celebrat Eccſa. Spūs āt ſanctus ſicut Amb.† dicit ſuper Lucā, nō arcet̃ ætatibus, nō finit̃ morte, nō excludit̃ aluo. Et Greg. dicit Homilia* Pentecoſtes. Implet citharœdū puerū, & Pſalmiſtā facit, implet puerū abſtinētē, & iudicē ſenum facit. & poſtea ſubdit: Nulla ad diſcēdū mora agit̃, i oẽ qđ uoluerit mox ut tetigerit mentē docet. & ſicut dr̃ Eccl. 8. Nō ẽ i hoīs ditione prohibere ſpūm. & Apoſt. 1. ad Theſ. 5. monet, Spūm nolite extinguere, et Act. 7. p̃ quoſdā dr̃, Vos ſp ſpūiſctō reſtitiſtis.

Gl. citata I arg.

†Li. 2. in Lucā in tit. de turbat. Zach. confirm. to. 5.

*Hom. 30 in Euang. nō remote à fin.

AD V dcđm, q p̃ceptorū quædā ſūt principalia, quæ ſunt quaſi fines p̃ceptorū & cōſiliorū. ſ. prçcepta charitatis, ad q̃ cōſilia ordināt̃, ñ ita q ſine cōſiliis ſeruari ñ poſſint, ſed ut p cōſilia pfectius obſeruent̃. Alia uero ſunt præcepta ſecūdaria q̃ ordināt̃ ad p̃cepta charitatis, ut ſine qbus p̃cepta charitatis ſeruari nō pñt oīno. Sic ergo perfecta obſeruātia p̃ceptorū charitatis p̃cedit intentione cōſilia, ſed iterdū tpe ſequit̃. Hic ẽ. n. ordo finis reſpectu eorū q̃ ſunt ad finē. Obſeruātia uero prçceptorū charitatis ẽm cōem modū, & ſilr alia p̃cepta cōparant̃ ad conſilia ſicut cōe ad ppriū: qa obſeruātia p̃ceptorū pt eſſe ſine cōſiliis, ſed ñ cōuertit̃. Sic ergo obſeruātia p̃ceptorū cōiter ſumpta, p̃cedit ordinæ nāæ cōſilia, nō tñ oportet q tpe: qa nō eſt aliqd prius i gñe, q̃ ſit i aliqua ſpecierū. Obſeruātia uero p̃ceptorū ſine cōſiliis ordināt̃ ad obſeruātiā p̃ceptorū cū cōſiliis. ſicut ſpẽs impfecta ad pfectā, ſicut aīal irrōale ad rōale. Perfectū āt nāliter prius ẽ impfecto. Natura. n. ut Boetius dicit, à pfectis ſumit initiū. Nec tñ oportet q prius obſeruent̃ prçcepta ſine cōſiliis, & poſtea cū conſiliis: ſicut non oportet, q aliqs prius ſit aſinus q̃ hō, uel q prius ſit coniugatus q̃ ſit uirgo: & ſilr nō oportet q aliqs prius ſeruet prçcepta in ſæculo, q̃ trāſeat ad religionē, pſertim quia conuerſatio ſæcularis nō diſponit ad pfectionē religionis, ſđ magis impedit.

ARTICVLVS II.

Vtrùm debeant aliqui uoto obligari ad religionis ingreſſum.

AD SECVNDVM ſic pcedit̃. Vr̃ q non debeant aliqui uoto obligari ad religionis ingreſſum. Per profeſſionē. n. aliqs[b] uoto religiōis aſtringit̃: ſđ añ pfeſſionem conceditur ann9 pbationis, ẽm regulā Beati Benedicti, & ẽm ſtatutum* Inno. 4. q ẽt prohibuit añ annū probationis completū eos p profeſſionem religioni aſtringi. ergo ur̃ q multo minus adhuc in ſæculo exiſtentes debeāt uoto ad religionem obligari.

¶2 Præt. Gre. i regiſt. dicit, & hr̃ *i Dec. di. 45. q Iudęi ñ ui, ſđ libera uolūtate ut cōuertant̃ ſuadēdi ſūt: ſđ iplere id qđ uouet̃ neceſſitatis ẽ. ergo ñ ſūt aliqui obligādi ad religiōis igreſſū.

¶3 Præt. Null9 dēt alteri p̃bere occaſionē ruinę. Vñ Exo. 21. dr̃. Si qs aperuerit ciſternā, cecideritq; bos uel aſinus in eā, dñs ciſternæ reddet pretiū iumētorū: ſed ex hoc q obligant̃ ad religionē p uotū, frequēter aliq ruūt i deſpationē, & i diuerſa pctā. ergo ur̃ q ñ ſit aliq ad religiōis ingreſſū uoto obligādi.

SED CONTRA ẽ, qđ in Pſ. 75 dr̃. Vouete, & reddite Dño deo ueſtro, ubi dicit gl.* q quædā ſunt uota propria ſingulorum, ut caſtitas, uirginitas, & hmōi. ad hæc ergo uouenda inuitat nos ſacra ſcriptura, quæ non inuitat niſi ad id qđ eſt melius. ergo melius eſt, quòd aliquis uoto ſe obliget ad religionis ingreſſum.

RESP. Dicđm, q ſicut ſ. dictū eſt, *cum de uoto ageret̃, unū & idē opus ex uoto factum eſt laudabilius q̃ ſi ſine uoto fiat, tum qa uouere eſt actus religionis, quæ hēt quandam excellentiā inter uirtutes: tum quia p uotū firmat̃ uolūtas hoīs ad bonum faciendum. Et ſicut peccatum eſt grauius ex hoc q pcedit ex uolūtate obſtinata in malū: ita bonū opus eſt laudabilius ex hoc, q pcedit ex uolūtate cōfirmata in bonū p uotū: & iō[m] obligari uoto ad religionis ingreſſum, ẽ ẽm ſe laudabile[c].

AD PRIMVM ergo dcđm, q duplex ẽ religionis uotum. Vnum ſolemne, qđ hoiem facit monachū, uel alterius religionis fratrē, qđ uocat̃ profeſſio: & tale uotū dēt præcedere annus probationis, vt probat obiectio. Aliud āt ẽ uotū ſimplex, ex quo aliquis non fit monachus, uel religioſus, ſed ſolū obligatus ad religionis ingreſſum: & ante tale uotū non oportet præcedere probationis annū.

SV. Q. CLXXXIX. ART. II.

IN ar. 2. eiuſdē q. hoc ſolum ſcribendum occurrit, q. licet uouere religionis ingreſſum ſit laudabile, non tamē laudo q facilis ſit pſona ad uouendum talem ingreſſum: quoniā et ſi oẽ uotū exigit tria. ſ. deliberationem, ppoſitū, & pmiſſionē, pręcipue tale uotum cū matura & diſcuſſa animi libertate agendum eſt multo magis q̃ uouere dare magnā pecunię ſummā, aut facere maximā peregrinationē, quanto maius eſt ingredi religionem q̃ qdcūque aliud, cū in hoc cætera uota cōmutari poſſint. Quocirca q̃uis laudabile ſit inducere, ut infra dr̃, aliquem ad religionē, nō laudo tñ inducentem ad fouendum religionis ingreſſum: quia qđ ex inductione alterius fit uotum, ſi oīno ſpōte fit, nō iō liberè fieri vr̃. Teſtatur aūt magiſtra rerū experientia, q mœſte tota uita agitur, cū recolit ſe quis non ſpōte, non ex pprio affectu, ſed aliena inductione maritum talem acceptaſſe: & quāto magis uitā in carne præter carnē agere in paupertate &c?

Porr. 999

Sup. q. 88. artic. 9. Et quol. 3. ar. 11. Et opu. 17. c. 11. 12 & 13.

*In Decre. li. 3. de regul. & tranſeūt. ad relig. c. 2.

In Decret. diſt. 45. ca. De Iudæis.

Eſt gl. Augu. hoc loco to. 8.

Q. 88. ar. 6.

Art

Ad ii dcđm, ꝙ authoritas illa Gregorij intelligiť de violentia abſoluta. Neceſſitas aũt quæ ex obligatione uoti requiritur, non eſt neceſsitas abſoluta: ſed neceſsitas ex fine, quia. ſ. poſt uotum non pōt aliquis finẽ ſalutis cõſequi, niſi impleat uotũ. Talis autẽ neceſsitas non eſt uitãda, quinimmo, ut Aug. dicit* ad Armentarium & Paulinam, Fęlix eſt neceſsitas, quæ ad meliora tranſmittit.

Epi. 45. nõ multũ procul à fine. to. 2.

Ad iii dcđm, ꝙ uouere religionis ingreſſum, eſt quædã cõfirmatio uoluntatis ad meliora. & iõ quantum eſt de ſe, non dat hoi occaſionem ruinę, ſed magis ſubtrahit. Sed ſi aliquis uoti tranſgreſſor grauius ruat, hoc non derogat bonitati uoti: ſicut nec derogat bonitati baptiſmi, ꝙ aliq poſt baptiſmũ grauius peccant.

ARTICVLVS. III.

Vtrum ille qui obligatus eſt uoto ad religionis ingreſſum, teneatur intrare religionem.

AD TERTIVM ſic ꝓcediť. Vř ꝙ ille q obligatꝰ eſt uoto ad religionis ingreſſum, nõ teneať intrare religionẽ. Dř. n. Dec.* 17. q. 2. Cõſaldus p̃sbyter quondã infirmitatis paſsione preſſus, monachũ ſe fieri ꝓmiſit: ñ tñ monaſterio, aut abbati ſe tradidit, nec ꝓmiſſionẽ ſcripſit, ſed bñficiũ eccl'æ in manũ aduocati refutauit: ac poſtq̃ cõualuit, monachũ ſe negauit fieri & poſtea ſubdiť, Iudicamus vt p̃fatus p̃sbyter bñficiũ, & altaria recipiat, & q̈ete retineat: hoc ãt non eſſet, ſi[h] teneretur religionem intrare. ergo vř ꝙ non teneatur aliquis implere votum quo ſe ad religionis ingreſſum obligauit.

17. q. 2. c. 1 & incipit Cõſaldus.

B ¶ 2 Præt. Nullus teneť facere id[h] ꝙ vñ eſt in ptãte ipſius: ſed ꝙ aliqs religionẽ ingrediať, ñ eſt i ptãte ipſius, ſed req̈riť ad hoc aſſenſus eorũ, ad quos dẽt trãſire. ergo vř ꝙ nõ teneať aliqs implere uotũ quo quis ſe ad religionis ingreſſum obligauit.

C ¶ 3 Præt. Per votũ minus utile nõ p̃t derogari voto magis vtili: ſed p impletionẽ uoti religionis ipediri poſſet ĩpletio voti crucis i ſubditũ terræ ſanctę, quod[h] vř eſſe vtilius, qa p hoc votũ conſequitur hõ remiſſionem pctõrum, ergo vř ꝙ uotũ, quo quis ſe obligauit ad religionis ingreſſum, non ſit ex neceſſitate implendum.

D SED CONTRA eſt, ꝙ dř. Eccleſiaſt. 5. Si qd vouiſti Deo, ne moreris reddere: diſplicet. n. ei infidelis & ſtulta promiſſio. & ſuper illud Pſal. 75. Vouete, & reddite dño Deo ueſtro, dicit glo.* Vouere voluntati conſulitur, ſed poſt uoti promiſſionẽ redditio neceſſario exigiť.

SVP. Q. CLXXXIX. ART. III.

IN ar. 3. eiuſdem ult. q. rñſione ad primum, dubiũ occurrit, tum quia uotum non minus ligat q̃ iuramentum, ac p hoc ſicut pōt cogi quis ad ſeruandum iuramentum, ita poteſt cogi ad ſeruandum uotum, ut ẽt patet in capitulo, ex parte extra, de cenſibus. Tum qa ex eo q iſte presbyter uouendo ſignificauit beneficio, cenſeť uoluiſſe totaliter mutare uoluntatem ſuam, iuxta. c. Beneficiũ, de regularibus in ſexto, ubi dicitur ꝙ poteſt alteri conferri beneficiũ nouitii, ſi conſtet ꝙ uoluerit abſolutè uitã mutare tum qa minus conſonam paſtorali officio reſponſionem dediſſe uř, Põtifex ille. ſ. Alexan. ſecundus 17. q. 2. capitu. Conſaldus.

¶ In eadem reſponſione ad primũ, dubiũ occurrit de uinculo epiſcopi habentis uotum religionis, quia male uideť papa conſulere illi epiſcopo, tum quia maius uinculum tollit minus. Conſtat aũt uinculũ epiſcopi eſſe maius q̃ ſimpliciter uotũ, qđ prius fecerat ad religionẽ, cum ſit adeo obligatorium, ut nõ liceat ad religionem tranſire, & ſit epiſcopus ſponſus eccleſiæ, ita ꝙ ẽ ſpirituale matrimonium cõtractũ inter ipſum & eccleſiam. Et confirmatur, quia habẽs uotũ ſimpliciter religionis arctioris, ſi profitetur de facto laxiorem, nõ tenetur ad arctiorem ut patet in capitulo. Qui poſt, de regulari in ſexto. Multo ergo magis qui tenetur voto ſimplici ad ſtatum imperfectiorem, ſi de facto profitetur ſtatũ perfectioerm, non teneri debet ad imperfectiorem. Sed ut patet ex ſupradictis, ſtatus religionis eſt imperfectior. ſtatu epiſcopali. Si igitur profeſſus eſt de facto quis epiſcopalẽ ſtatũ, nõ teneť ad implẽdũ uotũ de ſtatu imperfectiori. ſ. de religione.

Perr. o. 910 Sup. q. 88. a. 3. ad 3. Et quol. 3. ar. 12.

¶ In eadẽ reſponſione ad primũ, dubiũ occurrit, quia author uotum epiſcopi æquiparat uoto presbyteri, ex illo arguẽdo ad iſtud. Et tamen in dicto c. Per literas, dicitur expreſſe, ꝙ epiſcopus uouerat ſolemniter, ut fieret monachus. Et de presbytero non dicitur quòd uouerit, aut promiſerit Deo: ſed quòd promiſerit abſolutè. Votum autem nõ eſt quælibet promiſſio, ſed promiſſio facta Deo, ut patet ex ſupradictis.

¶ Ad primum dubium dicitur, quòd litera non dicit presbyterum illum ligatum uoto ſimplici non poſſe de iure cogi ad religionis ingreſſum, ut obiectio interpretatur: ſed dicit ꝙ nõ debeat de iure cogi ut monachus ad remanendum in monaſterio. Vbi duo puncta tanguntur. Primum, ꝙ non debet cogi ut monachus, qđ conſtat eſſe uerum. Et hoc expreſſe intendit etiã papa in illa reſponſione ut patet in ratione ibi ſubiuncta. ſ. qa non erat monachus. Secundum, ꝙ non debet cogi ad remanẽdum in monaſterio: quoniam, ut infra patebit, aſtrictus uoto ſimplici non tenetur remanere in monaſterio, ſed poteſt infra probationis annum exire. Cum utrũque autem horum ſtat, ꝙ potuiſſet de iure cogi ad ingreſſum religionis, ut experiretur nouitius illam, quia ad hoc obligatus erat ex uoto ſimplici.

A ¶ Ad ſecundam obiectionem dř, ꝙ iſte presbyter non aſſumpſerat habitum monachalem, ẽt ut nouitius. Et propterea in ipſo non habet locum theorica illa de uolẽte uitã mutare: cũ prę ſupponit hominem talem eſſe nouitium, ut patet extra de regularibus, capit. Conſuluit, & Statuimus.

¶ Ad tertiam obiectionem dř, ꝙ ꝑ. tuiſſet Alexã. ſcđs ſubiũgere illud ꝙ author ſubdidit, ꝙ Innocentius tertius conſulit epõ Garopolitano in capitulo Per tuas. & fuiſſet melior rñſio. Illa tñ q̃ data eſt, nõ fuit minꝰ bona hoc eſt, mala, quia nihil iniuſtitię cõtinet, ut patet ex ſupradicta declaratione, q̃uis fuerit minus bona, hoc eſt, nõ tã bona, q̃ fuiſſet ſi ſubiũctũ fuiſſet quid Deo deberet preſbyter ille.

¶ Ad tiũ dubium ꝑp eius difficultatẽ, ut opinionũ uarietas circa hoc oſtendit, ut habes in dicto capitulo Per tuas, a Panormitano, ſciendũ eſt. ꝙ rõ difficultatis in hac qõne conſiſtit in diſcernendo, an ille epõs eſſet ſine illa Decretali obligatus ad relinquendũ eccleſia & profitendum religionem ꝓmiſſã: an ꝑp iſtã Decretalem ſtatutũ fuerit ius nouum, ut teneaťi foro conſcientiæ relinq̈re eccleſiam, & reddere Altiſſimo uota ſua. Nã ſi dicatur ꝙ ille poterat & tenebať ĩ conſcientiæ adire religionem, inſurgunt allatæ difficultates de maioritate uinculi, & matrimonio ſpirituali, Si uero nõ tenebatur, ſed ex hoc iure nouo tenentur modo epiſcopi, non debebat papa conſulere ſub tali conditione, ſi uis ſaluare animã tuam: cum ille ante conditum hoc ius inciderit in caſum hunc. Videtur autem mihi ex natura uinculi epiſcopalis ſoluenda hæc quæſtio.

Hoc habetur in ſen. in Decre. li. 3. ti. 34. c. 6. & 7.

¶ Ad cuius euidentiam ſcito, ꝙ uinculũ uoti ſimplicis habet uĩ
E ꝓmiſſionis, & ſpectat ad fidelitatem hominis ad Deũ. Vinculũ uero matrimonii conſummati habet uĩ alienatæ poſſeſſionis, & ſpectat ad iuſtitiã: ita ꝙ oppoſitũ rapina eſſet alienæ rei. Vinculũ ãt matrimonii ſpũalis inter epm & eccleſiã mediũ quodãmõ eſt inter iſta. & ſpectat ad fidelitatem quã hõ debet eccleſiæ. Habet. n. uim alienatæ poſſeſſionis, inquantum hõ ſe dedit eccleſiæ ad ſuperintendendum, & allegatus eſt illi. In hoc excedit uim uoti ſimplicis. Et ꝓpea non pōt epũs tranſire ad religionem, & conſequenter non poteſt uouere ingreſſum religionis. Quia tamen uinculum iſtud diſſolubile eſt de conſenſu eccleſię, hoc eſt, ſummi Pontificis, qui ſolus plenarie curam habet eccleſiæ, diſſolubile dico non ſolum quoad cohabitationẽ, ſed quoad uinculum: ideo minus eſt quam uinculum matrimonii carnaliter conſumati, quod ſola morte quo ad uinculũ diſſoluitur. Et propterea poteſt epiſcopus de apoſtolico conſenſu Eccleſiam deſerere, & religionem ingredi. Quia igitur epiſcopale uinculum quodammodo maius, & quodammodo minus eſt uoto religionis ſimplici. Nam minus eſt quo ad hoc, quia illud ad fidelitatem, quam homo Deo debet: iſtud ad iuſtitiam inter hominem & Eccleſiam ſpe-

ſtat. Maius uero eſt, quia illud ſolam hẽt promiſſionem ſuæ pſonę: iſtud uero alienationem hẽt ſuæ perſonæ, ideò abſolute loquendo, utriuſq; rõ in huiuſmodi uoto & uinculo habenda eſt. Et ille epiſcopus non tenebatur adire religionem de iuris rigore, ſed pęnitentiam agere uiolati uoti coram Deo. Tamẽ ex quo rationabilẽ habebat cauſam petendi licẽtiã cedẽdi, debebat conſulere ſedem apoſtolicam, ut fecit. Et ſi negata fuiſſet licentia, tunc, in epiſcopatu remanſiſſet. Si aũt conceſſa, ut de facto accidit ſibi, & pp ipſum cæteris ſimili caſu, debebat implere uota ſua, & religionem adire. Eſt igit̃ nouo iſtius Decr. iure, conſulendo ſtatutum, ut epiſcopus, qui iã fecerat publicũ uotum religionis abſque alia licẽtia, ſi uult aiam ſuã ſaluare, religionem ingrediatur, eccleſiã deſerẽdo, ita φ ſine hoc nouo iure non poterat ſine licẽtia apoſtolicę ſedis epiſcopus uotũ ſuum implere. Sed quia debebat petere, iõ petẽti papa annuẽns cõſulit, φ ſi uult ſaluare ſe, religionem adeat. Ex hoc.n. ipſo φ papa non retinet ipſum incurrit neceſſitatem implendi uotum. Et iõ præſuppoſito ſedis apoſtolicæ in hoc caſu cõſenſu, q per iſtã decretalem promulgatus eſt, neceſſitas in foro conſcientię adeũdi religionẽ ſub illa conditionali exprimitur.

q.88.ar.1.

Epiſt.50.

q.186.ar.1. encl.m

RESP. Dcẽdm, φ ſicut ſupra dictũ eſt,* cum de uoto agereť, uotũ ẽ promiſſio Deo facta de his quæ ad Deũ pertinẽt. Vt ãt Aug. dicit in epiſtola ad Bonifaciũ. Si inter hoies bonæ fidei ſolent contractus nulla rõe diſſolui, quãto magis iſta pollicitatio, quã cũ Deo pepigit, ſolui ſine uindicta non poterit? Et iõ adimplẽdũ id qđ hõ uouit, ex neceſſitate tenetur, dummodo ſit aliqd qđ ad Deũ pertineat. Manifeſtum eſt ãt φ ingreſſus religionis maxime ad Deũ ptinet: qa per hoc hõ totaľr ſe mãcipat diuinis obſeqjs, ut ex ſupradictis patet.* Vñ relinquiť φ ille q ſe obligat ad religionis ingreſſum, teneať religionẽ ingredi, ſm φ ſe uoto obligare intedit*, ita.ſ. φ ſi intẽdit ſe abſolutè obligare, teneť q̃ citius poterit ingredi, legitimo ĩpedimẽto ceſſãte. Si ãt ad certũ tps, uel ſub certa conditione, teneť religionem ingredi tpe aduenięte, uel conditione exiſtente.

AD PRIMVM ergo dcẽdm, φ ille presbyter ñ fecerat uotũ ſolẽne, ſđ ſimplex. Vñ nõ erat monachus effect° ut cogi deberet de iure in monaſterio remanere, & eccleſiã dimittere. Tñ in foro cõſciẽtiæ eẽt ſibi conſulẽdũ, φ oĩb. dimiſſis religionẽ intraret. Vñ extra, de uoto* & uoti redẽptiõe, capitulo, Pertuas, cõſuliť epõ. Garopolitano, qui poſt uotũ religionis epiſcopatu aſſumpſerat, uoto nõ ĩpleto ut ſi ſuã ſaluare deſideraret conſciẽtiã, regimẽ eccłę reſignaret, et redderet Altiſſimo uota ſua.

AD II dcẽdm, φ ſicut ſ. dictũ eſt,* cũ de uoto agereť, ille q ſe uoto obligauit ad certæ religionis ingreſſum, teneť facere quãtũ in ſe eſt, ut in illa religione recipiať. Et ſi qdẽ intendit ſe ſimpľr ad religionẽ obligare, ſi non recipiť in una religione, teneť ire ad aliã. Si uero ſe intendit ſpecialiter obligare ad unã ſolum, non teneť niſi ſecundũ modum obligationis ſuæ.

AD III dcẽdm, φ uotũ religionis cũ ſit ppetuũ, eſt maius q̃ uotũ pegrinationis terrę ſãctæ, φ eſt tpale. Et ſicut Alexa. 3.* dicit, & hr̃ extra, de uoto, et uoti redẽptione ca. Scripturæ: reus facti uoti aliquatenus nõ habeť, q tpale obſequm in perpetuã noſciť religionis obſeruantiã cõmutare. Rõabiliter ãt dici poteſt, φ etiam per ingreſſum religionis aliquis conſe-

F G H I

In Decr. li.3.ti.34. c.10.in fi.

Q.88.a.3. ad 2.

In Decr. c. li.3.ti.34 c.4.

¶ Ad obiectiões ergo in oppoſitũ, pro quãto concernunt maioritatem uinculi, iam dictũ eſt. Pro quãto uero concernunt maioritatem perfectionis, reſtat dicendum. Pro utroque tamen ſcito, φ maioritas uinculi non abſoluit à uoti ſimplicis uinculo ſimpliciter, ſed ſolum durante illo maiori uinculo, ut patet de habente uotum ſimplex religionis, & tñ contrahente, & cõſumãte matrimonium. Talis.n. non eſt abſolutus propter matrimonii uinculum à uoto, ſed durante matrimonio n. n teneť illud implere: coniuge ãt defuncta, teneť implere ſuum uotũ. Sed maioritas uinculi in ſtatu perfectiori abſoluit ſimpliciter à uoto minoris boni, ut patet de eo qui uouit ingredi religionem laxiorem, & profitetur arctiorem. Talis ex maioritate uinculi excuſatur ab implẽdo uoto, & ex perfectioris religionis ſtatu totaliter abſoluitur à priori uoto, utpote melius conſumato &c. Hoc tamen habet locum ubi ſtatus, ſm perfectum & imperfectum ita diſtinguũtur, φ in maiori clauditur minus: ſicut ſe habent diuerſæ religiones, quæ omnes ſunt eiuſdẽ generis in perfectionis ſtatu &c. Sed ubi ſtatus perfectionis genere diſtinguuntur: ita, φ in maiori non clauditur minus, locũ non habet abſolutio hęc. Et quia ſic ſe habent ſtatus religioſus & ſtatus epiſcopalis: qñ ille eſt ſtatus perfectionis propriæ, iſte alienæ formaliter loquendo, ut ipſum epiſcopi nomen ſonat: ideò ex uinculo epiſcopali, niſi ius concederet, impediretť epiſcopus ab implendo uoto religionis, quod fecerat: ſed nõ eſſet propterea uotum conſumatum ex perfectiori ſtatu epiſcopali, quia in hoc maiori non clauditur tale minus. Et per hæc patet ſolutio omnium obiectorum.

K

¶ Ad dubium tertium dicitur, quòd proprie loquendo, uotum ſolemne eſt ſolum illud quod impedit matrimonium cõtrahẽdum, & dirimit cõtractum: & ſic diſtinguitur contra uotũ ſimplex. Et quia nõ ſolemnizať uotum, niſi per profeſſionẽ approbatæ religionis, uel ſacrum ordinem, ut patet in ca. Quod uotũ in ſexto de uoto. Ideo conſtat φ uotũ epi Gebeñ. non fuit ſolẽne, ſed ſimplex quia, ut in lra illa dr̃, uouit ut fieret monachus. Vouit ergo futurum, non præſentem monachatum. Et rurſus, ſi fuiſſet ſolemne uotũ religionis, iã fuiſſet religioſus, & non fuiſſet ſibi dicendum ut dimitteret eccleſiã ſed ut ſeruaret religionẽ, ſicut epiſcopi religioſi teneñť ſeruare. Qđ ãt in illa lra dr̃, φ ſolẽniter uouit, large ſumptus eſt Põtifex ibi ſolẽnitatis nomine: qa cũ quadã ſolẽnitate cęremoniali ſuouerat. Presbyter quoq; ille qui pmiſiť ſe dr̃ ſe futurũ monachũ, non niſi Deo in telligiť pmiſiſſe, cui cõtter huiõi pmiſſiones ſolent fieri: & iõ uotum ſimplex dicitur habuiſſe &c.

¶ In rñſione ad ſcđm eiuſdẽ articuli tertii, dubiũ occurrit, ad quid teneť aſtrict° uoto ingrediendi religionẽ, ſi nullã iuenit uolentẽ eũ recipere. ¶ Ad hoc dr̃, φ Innocentius quartus in c. Porrectũ, extra, de regul. & tranſeuntibus ad reli. dixit, φ teneť fieri religioſus in manib. epi, & manere religioſus in domo ſua. Et ratio huius eſt, qa ſic implet uotũ ſuũ quantum pt. Et licet hoc tutius uideať, nõ tñ aſtringendus ad hoc etiam in foro cõſcientiæ uiř: quia ita ſe habet aſtrictus ad religionem aliquam in communi ad omnem religionem, ſicut ſe habet aſtrictus ad unam tantum ad illam unam. Sed aſtrictus ad unam tantum, non tenetur ſub epiſcopo illam profiteri, ſi religio illa non uult eum. Ergo aſtrictus ad quamcunque, ſi ab omni refutatur, non tenetur ſub epiſcopo religionem aliquam profiteri. Minor patet. Et maior probatur: quia implicite in uoto religionis clauditur aſſenſus religionis acceptantis: ſicut explicite clauditur in uoto huius tantum religionis aſſenſus illius, ita quòd intendit uouens, φ ſi illa tenuit, non uult ad aliam teneri. Et ſimiliter ſi omnes renuunt, non uult ad aliud teneri, pręcipue cum uouens intendat religionem aſſumere ut religioſus, & non in domo mãſionis propria. Et proculdubio ſi hoc occurriſſet, nullus uouiſſet niſi cum exceptione hac: qñ, ut dictum eſt, intendunt uitam & conuerſationem mutare, & non ſolum profiteri &c. Refutatus igitur ab omnibus, abſolutus remanet a religionis uoto, ac per hoc liber eſt ut antea &c.

¶ In reſponſione ad tertium eiuſdem tertii articuli dubium occurrit, An quis propria authoritate poſſit uotũ peregrinatiõis terræ ſanctæ commutare in uotum religionis: uel requirať ſuperioris arbitrium. Et eſt ratio dubii, quia, Innocentius quem Panormita. ſequitur in allegato in litera capitulo, dicit ſe credere quòd non requiritur ſuperioris authoritas: tutius tamen eſt petere illam. Et ſic quaſi ambigua remanet hæc quęſtio.

¶ Ad hoc dr̃, φ ſecundum authoris doctrinam, nullum dubiũ eſt in hac quæſt. quoniam põt quilibet quodlibet ſuum uotum in uotũ religionis ppria authoritate cõmutare: ita φ nõ peccat ſi ingreſſus religionem habens multa uota, uotũ religionis loco oĩum mittat. Et ſic omiſſis uotis aliis religionẽ ingreditur

ditur profeſſurus poſt annum illũ: ita q̃ commutatio in profeſ A ſione, quod propriè eſt uotũ religionis, commutari intelligať. Et rõ eſt, q̃a profeſſio ſine vlla cõmutatione extinguit, oĩa pcedentia uota: ergo à fortiori, cum ex intentione quis illam cõmutat ſua vota &c. & hoc manifeſtè ſonant uerba Decretalis dicentis. Qui tpale obſequiũ in ppetuã religionis obſeruantiã noſciť cõmutaſſe. Ex eo.n. q̃ cõmutare actiuè attribuit illi q̃ fecit votũ, manifeſtatur q̃ propria authoritate hoc facere põt. Et cõfirmať, qm̃ alioquin nihil dixiſſet illa Decretalis. Nã conſtat ſi tpale obſequium in aliud tpale authoritate ſuperioris cõmutetur, nõ eſt reus fracti voti, ſic exequens. Vt ergo aliqd ſpãle dicat, oportet fateri q̃ docet, q̃ oẽ ſuũ votũ tpale in religionis professionem poteſt quis commutare licitè &c.

33.q.2.ca. Admonere.

Hom.10.a medio.

¶ In eadẽ rñſione ad tertiũ, dubium occurrit, An faciens profeſſionem religionis in peccato mortali, conſequatur poſt, qñ ad cor redierit cõtritus plenariã remiſſionẽ. Et eſt rõ dubij, quia hinc apparet q̃ non, tũ quia profeſſio nihil relinquit in aĩa, ſicut baptiſmus charactereṁ, quo medio ſuum poſtmodum conſequitur effectum: tum quia gratia Dei promiſſa in profeſſione nullibi conſtat: quòd danda ſit extra profeſſionem &c.

¶ In oppoſitum aũt eſt, quia gratia iſta in profeſſione conceditur omni nõ ponenti obicem. Remoto ergo obice habetur gratia. Præterea. Gratia iſta conceditur tradenti ſe ex corde totaliter diuinis obſequijs: ſed hoc facit religioſus cum contritus eſt poſt profeſſionem, tunc.n. coram Deo in ueritate profitetur. ergo tunc datur ei plena remiſſio.

¶ Ad hoc dr̃, q̃ cum profeſſio ſit totaliter opus hoĩs, ita q̃ non eſt ibi diſtinctum ab ope operante opus opatũ, qđ ſit opus Dei qm̃ eſſe religioſum, qđ eſt effectus religionis, eſt tunc opus humanum mortuũ, ſicut ipſa profeſſio mortua eſt, conſequẽs eſt q̃ in peccato mortali facta eſt opus mortuũ totaliter, ac ꝑ hoc nunq̃ ſortieť poſtmodũ ſuũ effectũ. Et ꝑpea qui diuinę gratię deeſt in actu profeſſionis ſuę, priuatur beneficio diuinę largitatis, quod crediť profitentibus dari. Vndè conſequentis contritionis tpe ſolùm id aſſequitur, quod per pręſentis contritionis propoſitum, ac ſacramenti gratiam obtinere contingeret. Et confirmatur hoc ex B. Antonij viſione illa, in qua dæmones impedire ipſius conſcenſum in cęlum conantes, obiecerunt peccata in ſæculari vita commiſſa: & confutati ſunt à ſanctis angelis dicentibus, Non debetis illa obijcere, quæ Chriſti iam ſunt pietate deleta; ſed ſi qua ſcitis ex quo factus eſt monachus, illa proferte. Vnde patet, quòd incipit liber nouus de actibus religioſorum ex parte profeſſionis, quando, ſ. ſit, & factus eſt religioſus: & non expectatur tempus futuræ poſtmodum contritionis ad plenè caſſandum præteritorum librum, & inchoandum quaſi futurę innocentiæ librum. Scribuntur enim in ſecundo libro omnia ex quo facti ſumus religioſi ſtylo ferreo &c.

¶ Ad primam autem obiectionem in oppoſitum dicitur, quòd tunc remoto obice ſequitur effectus prioris cauſæ, quando cauſa prior remanſit in aliquo relicto effectu, ut baptiſmus in charactere, & generans graue in forma illi data. Quando aũt cauſa prior nec in ſe, nec in ſuo manſit effectu, remoto impedimento nihil fit. Sic autem eſt in propoſito, quoniam nihil in anima reliquit profeſſio mortua.

¶ Ad ſecundam uerò dicitur, quòd falſum eſt, q̃ quando contritur primo poſt profeſſionem, tunc profiteatur corã Deo, qm̃ coram Deo eſt profeſſus: ſed tunc in gratia Dei ſe eſſe religioſum approbat, quod non eſt profiteri.

quatur remiſsionẽ omniũ peccatorũ. Si.n. aliquib. eleemoſynis factis hõ põt ſtatim ſatisfacere de peccatis ſuis, ſm̃ illud Daniel 4. Peccata tua eleemoſynis redime, multo magis in B ſatisfactione ꝓ omnib. peccatis ſufficit, q̃ aliqs ſe totaliter diuinis obſequijs mãcipet per religionis ingreſſum, q̃ excedit oẽ genus ſatisfactionis ẽt publicæ pænitẽtiæ, ut hr̃ in Decretis 33.* q.2.c. Admonere. Sicut ẽt holocauſtũ excedit ſacrificium, ut Greg. dicit ſuper Ezech.* vñ legiť in uitis patrum, q̃ eandẽ grãm conſequuntur religionẽ intrantes, quã cõſequunť baptizati. Si tñ nõ abſoluerentur per hoc ab omni reatu pęnę, nihilominꝰ ingreſſus religionis utilior eſt, q̃ peregrinatio terrę ſanctę quantum ad promotionẽ in bonum, q̃ præponderat abſolutioni à pœna.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum ille qui uouet religionem ingredi, teneatur perpetuò in religione permanere.

AD QVARTVM ſic proceditũ. vr̃ q̃ ille qui uouet religionẽ ingredi, teneatur perpetuò in religione permanere. Melius eſt.n. religionem non ingredi, q̃ poſt ingreſſum exire, ſecundùm illud 2. Pet. 2. Melius erat illis veritatem nõ cognoſcere, q̃ poſt agnitã retroire. & Luc. 9. dicitur. Nemo mittens manum ad aratrum, & reſpiciens retro, aptus eſt regno C Dei: ſed ille qui voto ſe obligauit ad religionis ingreſſum, tenetur ingredi, ut dictũ eſt.* h ergo etiam tenetur perpetuò remanere.

IN art. 4. eiuſdem ult. q. dubium occurrit, An ſit dr̃ia aliqua inter uotum ſimplex religionis, quando quis uouet ingredi religionem, & quando quis uouet fieri, uel eſſe religioſus: ita q̃ in neutro ſit cogitatio de perſeuerando, aut nõ perſeuerãdo. Et eſt ratio dubij, q̃a uotũ de ingreſſu nõ importat obligationem niſi ad ingreſſũ ſecundum iuris formam, ut in litera dicitur. Sed uotum de hoc quod eſt fieri, aut eſſe religioſum, plus importat q̃ ingreſſũ: qm̃ eſſe religioſum importat eſſe profeſſum, & fieri religioſum importat profiteri &c. In oppoſitũ autem eſt, quia indiſtinctè pro uno & eodem religionis uoto in litera computatur, ſi ſufficienter determinatur de uoti huius uinculo, ut patet intuenti.

Petr.2. 913

¶ In eod. art. 4. dubiũ ſecundo occurrit de concluſione principali, An. ſ. uouens religionis ingreſſum poſſit licitè exire. Et rõ dubij eſt; quia non dicitur ueniſſe qui non ſtetit, ac per hoc non dicitur ueniſſe ad religionẽ qui nõ ſtetit in illa, ſed exiuit ante illius profeſſionẽ. In oppoſitum eſt litera.

Art. præc.

¶ In eodem art. 4. dubium tertio eſt. An talis uoto ſimplici obligatus, exiens ſine cã rõnabili, hoc eſt, ex ſola libertate cõceſſa à iure nouitijs, ſatisfecerit uoto &c. Et eſt ratio dubij, quia annus probationis a iure conceditur cum libertate exeundi abſque alia cã, ut patet: ac per hoc obligatus ſecundùm formam iuris põt ex ſola libertate licitè exire. in oppoſitum autem eſt tũ infidelitas, quia ſicut nõ facit ſatis promittẽs ire Romã, ſi ſine rõ D nabili cã accepto itinere deſiſtat: ita non ſatisfacit q̃ ꝓmiſit ire ad religionẽ, ſi arrepto nouitiatus itinere ad religionẽ ſine rõnabili cã retrocedit, cũ iter nõ quæratur, niſi ut fideliter arripiať & proſequatur &c. Tum diſparitas: nã ſi hoc licitũ eſt, ſeqtur q̃ par eſſet cõditio nouitij cũ uoto religionis, & ſine uoto, ut patet: diſparitatem tamen magnam eſſe conſtat inter obligatum uoto ad religionem, & nullo uoto aſtrictum ad illam.

¶ Ad primum dubium dr̃, q̃ uotum de ingreſſu religionis, & uotum de fieri religioſum æquiualent; quoniam ingredi religionem, & fieri religioſum idẽ ſunt. Nouitiatus.n. nihil aliud eſt, q̃ motus ad religionem. Verum ſicut in gñatione naturali inuenitur dupliciter fieri. ſ. fieri in termino generationis, qđ eſt idẽ qđ factum eſſe, & fieri in uia, quod in alteratione pręuia cõſiſtit, & diſtinguiť à facto eſſe: ita in religione inuenitur dupliciter fieri religioſum, unũ qđ eſt idẽ quod factũ eſſe religioſum, & hoc cõſiſtit in profeſſione. (Nã ꝓfeſſione aliqs fit: & E factus eſt religioſus: ipſa.n. profeſſione cõſtituitur aliquis in eſſe religioſo, & fit primò religioſus) Alterũ qđ ẽ uia ad religioſum eſſe, & diſtinguitur à factũ eſſe, & cõſiſtit in nouitiatu. Cõſtat aũt q̃ uouens. ſ. fieri religioſum in facto eſſe, uouet perpetuã pſeuerantiam, ac ꝑ hoc intendit illã, quã uouendo ꝓmittit. Vouẽs aũt ſe fieri ut in uia, põt nõ intendere, aut promittere pſeuerantiã ppetuã abſolutè. Et iõ cũ in caſu poſito ſupponať neutrũ fuiſſe de cogitatione, & intentione uouẽtis. ſ. nec perſeuerare, nec nõ perſeuerare: iõ ſimpliciter dicendum eſt, q̃ uouet ſe fieri religioſum ut in uia, qđ eſt idem quod ingredi religionem ut nouitius: qm̃ nouitiatus nihil aliud eſt, quam uia ad religionem. De uouente autem q̃ erit religioſus, ſecus eſt. Nam quantum eſt ex natura uoti tenetur ad hoc, q̃ ſit religioſus. Et cum non ſit aliquis religioſus, niſi profeſſus fuerit religionem, quoniam nouitij non ſunt niſi ſecundum quid religioſi, ſcilicet in uia, tenetur ad profitendam religionem. Poteſt tamen per accidens, ſcilicet ex parte intentionis uouentis largo uocabulo intendentis eſſe religioſum, ut

ſcilicet commune eſt nouitijs & profeſſis æquiualere hoc votũ voto de ingreſſu, & de fieri religioſum.

¶ Ad ſecundum dubiũ dicitur, q͛ uerum eſt nõ ueniſſe eũ, q nõ ſtetit ad id pro quo uenit. Et ideo ingrediens religionẽ, cum ueniat ad religionis probationem, non diceret̃ veniſſe, ſi ingreſſus abſq; ꝓbatione retro cederet. Sed ſi ꝓbationi operã dat, dr̃ veniſſe ad religionẽ ꝓbandam, quia ſtat in religionis ꝓbatione. Quocirca ſicut ſpõtè ingrediens religionẽ, & in probatione illius ſe exercens, & poſtmodũ exiẽs, dr̃ veniſſe & ſtetiſſe, quia uenit ad religionẽ probandã, & ĩ probatione ſtetit: ita ex uoto ingrediens religionẽ, & ꝓbando illam, tandẽ exiens dr̃ & ueniſſe, & ſtetiſſe eadem ratione. Vñ nihil obſtat dicta regula cõcluſioni hu9 articuli.

Art. p̃cce. ad 3. & q. 88. art. 12. ad 1.

¶ Ad tertiũ dubiũ dr̃, q͛ iſte tenetur ad ingreſſum religionis ſecundũm formã iuris, & ingreſſus ſecũdum formam iuris ex natura actus ordinatur ad probationem: qm̃ nõ ingreditur qs religionem, vt probet eã, alioquin uan9 eſſet ingreſſus. Vanitas aũt à more, & lege aliena eſt. Probatio aũt religionis, ſicut & cuiuſq; rei probatio, ſi bona fide ſit, ordinatur ad acceptationem, ſi inuentæ fuerint conditiones illius gratæ ꝓbanti. Recta namq; ratio nõ admittit, ut aliquid probandũ detur: & inuentis oĩbus ꝓbatæ rei cõditionibus gratis refutetur. Fruſtra. n. eẽt ꝓbatio, ſi tã gratis q̃ nõ gratis inuentis conditionibus eſſet parturũ eundẽ effectum. Eſt igitur ingreſſus finis ꝓbatiõis, ꝓbationis aũt eẽ finis gratarũ, uel ĩgratarũ conditionum inuentio, ita quòd inuentionis gratarum finis eſt acceptio religionis: ingratarum autem refutatio. Et patet ordo iſte ex natura actuum, & ex communi ingredientium religionem intentione. Communiter enim intendunt experiri: & ſi conditiones religionis inuenient gratas totaliter, hoc eſt, & ſecundum ſe, & in ordine ad ſuas uires & ſuum affectum, perſeuerare profitendo illam, ſin autem, redire. Quia igitur inter ingredientem ſpontè, & ingredientem ex uoto hæc eſt differentia, quòd ingrediens ex uoto, obligatur ex uoti uinculo ad id quod ſpontè inchoat bona fide, ingrediens ſine uoto, & ingrediens ſine uoto debet probare religionem, & ſi omnia totaliter grata inuenient, perſeuerare (alioquin bonæ fidei ratio non ſaluatur) oportet ut ingrediens ex uoto teneatur ad probandum. Et ſi omnia totaliter, vt declaratum eſt, grata inueniet, tenetur ex uinculo ſui primi uoti perſeuerare profitendo religionem, ita quòd non poteſt ex ſola ratione libertatis in iure ſcriptæ retrocedere: ſed oporteret aliquam adeſſe conditionem non gratam, ſaltem illam, ſcilicet, quòd probata religio patit ſibi minorem fortitudinem, roburque minus animi ad ipſius perſeuerantiam. Et propterea timet ne in proceſſu tepidus inueniatur, ac per hoc minus be[ne] è pro anima ſua. Nec hoc eſt cõtra libertatem à iure conceſſam: quoniam libertas illa in foro ec-

De uoto & uoti redẽptione ca. Mag. & c. Licet habetur in ſententia.

concl. ...

F cleſiaſtico nullã exigit rõnem, ſed ſufficit q͛ nouitius dicat, Nolo amplius eſſe vobiſcum. Sed in foro conſcientiæ, quæ eſt ſm̃ rectam rõnem, aliqua exigit̃ rõ alicuius in probata religione conditionis minus gratæ, vt probatũ eſt. Et cõfirmatur, quia annus probationis cõis eſt nouitio & religioni. Conſtat aũt q͛ ſi poſt probatũ nouitiũ nulla ingrata religioni cõditio occurrit, ſi religio ex ſola libertate refutaret nouitiũ, ab oĩ ſapiente reprehenderet̃, & nõ bona fide agere cũ nouitio diceret̃. Pari ergo rõne nouitius malæ fidei reus eſt corã Deo, ſi ex ſola libertate retrocedit; q̃uis in eccleſiaſtico foro nihil ſibi dici poſſit. Peccat ergo uterq;. Ingreſſus religionẽ, ſine uoto, ſi ex ſola libertate retro cedat. Sed ingreſſus ſine uoto, venialiter tm̃ peccat: ingreſſus aũt ex voto peccat mortaliter: q͛a ex voto intelligitur ſe obligaſſe ad bona fide probandũ, qđ non ſeruat. Et per hæc patet reſponſio ad obiecta.

¶ Et ſi adhuc obijciat̃ ex lr̃a, q͛a in rñſione ad ſcm̃ dr̃, Ille q religionẽ ingredit̃, ſi exeat, p̃ſertim ex aliqua rõnabili cã, non gñat ſcandalũ &c. Ex eo. n. q͛ interpoſuit ly p̃ſertim, denotat, q͛ ẽt ſine rõnabili cã exiens nõ ſcãdalizat, quia facit qđ ſibi licet. Præterea in rñſione ad tertium dr̃, Tenetur ut ſaltẽ velit experiri, an ei expediat in religione remanere, non aũt tenetur ad perpetuo remanendũ. Ex hac. n. litera hr̃, q͛ ſufficit ſtãti tale uotum, q͛ uelit experiri, q̃uis non remaneat. Sed hæc facile monſtrant̃ nihil obſtare. Et primũ quidẽ nihil obſtat, quia ꝓ quãto de ſcandalo loquitur, conſtat q͛ de actu

K exteriori eſt ſermo. Iſte autem actus exterior, ſcilicet probatam religionem refutare, non eſt ex ſuo genere malus: & propterea non eſt actiuus ſcandali, & eſt omnino licitus, ut in litera ſubditur, ſi ex cauſa rationabili fiat. Ly ergo præſertim, interponitur quo ad cauſalitatem ſcãdali, ita q͛ ſenſus eſt, q͛ refutare probatam religionem non eſt actus generatiuus ſcãdali, & præſertim ſi fiat ex cauſa rationabili. Et ratio dicti huius eſt, quia actus ille ex ſuo genere non eſt actiuus ſcandali, & ex parte agentis totaliter caret cauſalitate ſcandali, ſi ex cauſa rationabili fiat. Secundum autem non ſolum non obſtat, ſed confirmat quod diximus. Nam ſi tenetur ad uelle experiri, cum non debeat eſſe uelle fictum, & inſtet experiendi tempus, tenetur experiri, & non niſi bona fide. ergo tenetur ad experientiam bonæ fidei, ut nos diximus: & non tenetur ad perpetuo remanendum niſi per accidens, ſeu in euentu, hoc eſt, niſi experientia bonæ fidei exigat perpetuam remanſionem, puta, quia omnia grata totaliter in probando inueniuntur. In tali enim caſu tenetur profiteri, & perpetuò remanere qui primò uouerat, quàmuis abſolutè non teneatur ad perpetuo remanendum; ut in litera dicitur, quæ ſimpliciter, & abſolutè loquitur, & non in caſu talis experientiæ, in quo nos locuti ſumus.

¶ 2 Præt. Quilibet dẽt uitare id, ex quo[h] ſcãdalũ ſequit̃, & alijs dat̃ malũ exemplũ: ſed ex hoc q͛ aliq̃s poſt religionis igreſſũ egredit̃, & ad ſęculũ redit,[i] malũ exemplũ & ſcãdalũ alijs generat̃, q retrahunt̃ ab ingreſſu & prouocant̃ ad exitũ. ergo vr̃ q͛ ille qui ingredit̃ religionem, vt votũ impleat qđ prius fecit, teneat̃ ibi perpetuò remanere.

¶ 3 Præt. Votũ religiõis reputatur votũ ꝑpetuũ, & ideò tp̃alibus votis p̃fertur, vt dictũ eſt:* hoc aũt nõ eſſet, ſi aliquis voto religionis emiſſo ingrederetur cũ ꝓpoſito exeũdi. videtur ergo q͛ ille qui vouet religionis ingreſſum, teneatur in [k] religione ẽt perpetuò remanere.

SED CONTRA eſt, q͛ votũ profeſſionis pp̃ hoc q͛ obligat hominẽ ad hoc, q͛ perpetuò in religione remaneat, p̃exigit annũ probationis, q non p̃exigit̃ ad votum ſimplex, quo aliquis ſe obligat ad religionis ingreſſum. ergo vr̃ q͛ ille qui vouet religionẽ intrare, ꝓpter hoc nõ teneatur ꝑpetuo ibi remanere.

RESPON. Dcẽm, q͛ obligatio uoti ex uolũtate ꝓcedit. Nã uouere volũtatis ẽ, ut Aug.* dicit. Intãtũ ergo fert̃ obligatio uoti, ĩquãtũ ſe extẽdit uolũtas & intẽtio uouẽtis. Si[m] ergo vouẽs intẽdit ſe obligare nõ ſolũ ad ingreſſũ religionis, ſed ẽt ad ꝑpetuò remanendũ, tenetur perpetuo remanere. Si aũt intendit ſe obligare ad ingreſſũ religionis cã experiẽdi cũ libertate remanẽdi, vel nõ remanẽdi, manifeſtũ eſt q͛ remanere nõ tenet̃.

G Si verò in vouendo, ſimpliciter de igreſſu religionis cogitauit abſque hoc q͛ cogitaret de libertate exit9, uel de ꝑpetuitate remanẽdi, vr̃ obligari ad ingreſſũ religionis ſm̃ formã iuris cõis, q̃ eſt ut ingredientibus det̃ annus probationis: vnde non tenetur ꝑpetuò in religione ꝑmanere.

AD PRIMVM ergo dcẽm, q͛ melius eſt intrare religionẽ aĩo

H ꝓbandi, q̃ penitus non intrare: q͛a p hoc diſponit̃ ad ꝑpetuo remanendũ. Nec tñ intelligit̃ aliquis retroire, uel aſpicere, niſi qñ prętermittit id ad qđ ſe obligauit. Alioquin quicunq; p aliqđ tp̃s facit aliqđ bonũ opus, ſi nõ ſemper id faciat. eẽt ineptus regno Dei, qđ patet eſſe falsũ.

AD II. dcẽm, q͛ ille q religionẽ ingredit̃, ſi exeat, præſertim ex aliqua rõnabili cã, non gñat

I ſcandalũ, nec dat malũ exemplũ & ſi alius ſcãdalizat̃, erit ſcandalũ paſſiuũ ex eius parte, non aũt actiuũ ex parte exeuntis: q͛a fecit qđ licitũ erat ei facere, & qđ expediebat ei ꝑ rõnabilem cauſam, puta, infirmitatem, aut debilitatem, aut aliquid huiuſmodi.

AD III dcẽm, q͛ ille q intrat vt ſtatim exeat, nõ vr̃ ſatisfacere

voto ſuo, qa ipſe in uouendo hoc nõ itẽdit: & iõ tenet mutare propoſitũ, ut ſaltẽ uelit experiri, an ei expediat in religione remanere: non aũt tenentur ad perpetuo remanendum.

ARTICVLVS V.

Vtrum pueri ſint recipiendi in religione.

AD QVINTVM ſic ꝓcedit. Vr̃ ꝙ pueri nõ ſint recipiẽdi in religione: qa extra, de regularibus, & tranſeuntib. ad religionẽ dr̃. Nullus tõdeat, niſi legitima ætate, & ſpõtanea voluntate: ſed pueri nõ vñr habere legitimã ætatem, nec ſpontaneã uolũtatẽ, qa nõ hñt ꝑfectẽ vſum rõnis. ergo vr̃ ꝙ non ſint in religione recipiendi.

¶2 Præt. Status religionis vr̃ eſſe ſtatus pœnitẽtiæ, uñ & religio dr̃ à religãdo, uel a reeligẽdo, ũt Aug. dicit 19. de ciuit. Dei: ſed pueris non conuenit pœnitentia. ergo uidetur ꝙ nõ debeant religionem intrare.

¶3 Præt. Sicut aliqs obligatur iurõ, ita & uoto: ſed pueri ante annos quatuordecim non debent obligari iurõ, vt hr̃ in Decretis 22. q. 5. Pueri, & c. Honeſtum. ergo videtur ꝙ nec etiam ſint voto obligandi.

¶4 Pret. Illicitũ vr̃ obligare aliquẽ tali obligatione, q poſſet iuſte irritari: ſed ſi aliq impuberes obligãt ſe religioni, poſſũt retrahi a parẽtib. uel tutorib. Dr̃. n. i Decret. 20. q. 2. ꝙ puella ſi ante 12. ætatis annos ſpõte ſua ſacrũ uelamẽ aſſumpſerit, pñt ſtatim parẽtes ei, uel tutores id factũ irritum facere, ſi uoluerint. Illicitũ ẽ ergo pueros, ꝓſertim añ ãnos pubertatis ad religionẽ recipere, uł obligare.

SED CONTRA ẽ, ꝙ dicit Dñs Mat. 19. Sinite paruulos, & nolite eos ꝓhibere ad me uenire: qđ exponẽs Orig. ſup Mat. dicit, ꝙ diſcipuli Ieſu priuſq̃ diſcãt rõem iuſtitiæ, reprehẽdũt eos q pueros & infantes offerũt Chro: Dñs ãt exhortat̃ diſcipulos ſuos cõdeſcẽdere vtilitatib. puerorũ. Hoc ergo attẽdere debemus, ne æſtimatiõe ſpiæ excellẽtioris cõtẽnamus, quaſi magni, puſillos Eccleſiæ, ꝓhibẽtes pueros venire ad Ieſum.

A RESP. dicendum, ꝙ ſicut ſ. dictum eſt, duplex eſt religionis uotum. vnum ſimplex, qđ conſiſtit in ſola promiſſione Deo facta, quæ ex interiori mentis deliberatione ꝓcedit. Et hoc votũ hẽt efficaciã ex iure diuino, ꝙ tñ dupliciter ĩpediri põt. Vno mõ: per defectũ deliberõnis, ut patet in furioſis, quorũ uota ñ ſũt obligatoria, ut habet̃ extra, de regularibus & tranſeũtib.

B ad religionẽ, c. ſicut tenor. Et eadẽ eſt rõ de pueris, qui nõdũ habent debitũ vſum rõnis, per quem ſint doli capaces, quẽ qdem pueri habent, vt frequentius circa quartũ decimũ annũ: puellæ uero circa duodecimũ, qui dñr anni pubertatis. In quibuſdã tñ anticipatur, & in quibuſdam tardatur ſm diuerſam diſpoſitionẽ naturę. Alro mõ, impedit̃ efficacia ſimplicis vo-

C ti, ſi aliquis Deo voueat, q non eſt proprię ptãtis, puta, ſi ſeruꝰ ẽt uſum rõis habens, voueat ſe religionẽ intrare, aut ẽt ordinetur ignorante domino. Poteſt. n. hoc pominus reuocare, ut habetur in Decre. diſt. 54. c. Si ſeruus. Et qa pueri, uel puellæ infra pubertatis annos nãliter ſunt in ptãte patris quantũ ad diſpoſitionẽ ſuæ uitæ, poterit

D pater votũ eorũ reuocare, vł acceptare, ſi ſibi placuerit, vt exꝓſſe dr̃ de muliere Nu. 30. Sic ergo ſi puer ante annos pubertatis ſimplex votũ emittat, anteq̃ habeat plenum vſum rõis, non obligatur ex uoto. Si ãt habeat uſum rõis ante annos pubertatis, obligat̃ quidem quantum in ſe eſt ex ſuo uoto, tamen põt obligatio remoueri per authoritatem patris, in cuius poteſtate adhuc exiſtit, quia ordinatio legis, qua unus hõ ſubditur alteri, reſpicit id qđ in pluribus accidit. Si uero annos pubertatis excedat, nõ põt reuocari authoritate parẽtũ: ſi tñ non dũ hẽt plenũ vſũ rõis, nõ obligaret̃ quo ad Deum

E Aliud ãt eſt uotũ ſolẽne, ꝙ facit monachũ, ꝛ vel religioſum, ꝙ qdẽ ſubdit̃ ordinationi Eccłæ ꝓp ſolẽnitatẽ quam hẽt annexã. Et qa Eccłę reſpicit id ꝙ in pluribꝰ eſt, profeſſio ante tẽpus pubertatis facta quantũcũq; aliqs habeat vſum rõis plenũ, uł ſit doli capax, non habet ſuum effectũ, ut faciat ꝓfitẽtẽ iam eſſe religioſũ. Et tñ licet ante pubertatis annos profiteri nõ poſſiut pñt tñ cũ voluntate parẽtũ in religione recipi, ut nutriant̃ ibidẽ ſicut de Ioanne Baptiſta legit̃ Lucę 1. ꝙ puer creſcebat, & cõfortabat ſpiritu, & erat in deſertis. Vñ ſicut Gre. dicit in 2. dialogorũ, B. Bñdicto Romani nobiles ſuos filios oĩpotẽti Deo nutriendos dare cę-

Art. 2. huius q. ad 1.

In Decretali 3. titi. 31. c. 15.

Diſt. 54. c. Si ſeru.

Concl. ...

Concl. p.

Concl. ſ

Concl. T

Li. 2. ca. 3. in fine.

SVP. Q. CLXXXIX. ART. V.

IN art. 5. eiuſdẽ ultimæ q. aduerte conuenientiã, & differentiam inter uotũ ſimplex, & ſolẽne religionis ante annos pubertatis emiſſum. Cõueniunt ſiquidem in hoc, ꝙ utrumq; habet hanc cõditionem ſubintellectã. ſ. abſq; præiudicio patriæ poteſtatis. Et ꝓpea quantumcũque malitia ſuppleat ætatẽ, põt utrumq; a parentib. irritari, ut in lr̃a dr̃. Differunt ãt, qa uotum ſolemne oportet ꝙ irritet̃ ſtatim. Alioquin ſi tardaret irritatio in tñ, ꝙ iam puer, aut puella ſit ætatis legitimæ, non põt amplius irritari, quia ꝓſumit̃ ratificatum in ætate legitima non reclamando, ſed perſeuerando in religione. Eccleſia. n. ad quam ſpectat iudicium de uoto ſolemni, rationabiliter ſic præſumit. Et ꝓpea in textu allegato ex Decretis in litera dicitur, ꝙ poſſunt ſtatim parentes reuocare. Sed uotum ſimplex poteſt etiam poſt ætatem legitimam a parentibus reuocari, ſi in ætate legitima non eſt ratificatum: quia ex quo natura talis uoti habet cõditionem illam implicitam, & numquàm poſt alteratum eſt uotum tale, quàmuis mutata ſit perſona quæ uouit, remanet uotum in natura, & qualitate ſua. Et conſequenter cum a principio fuerit ſine præiudicio paternæ poteſtatis, ſic ſemper perſeuerat, niſi approbetur. Et ſcito, ꝙ aliud eſt approbare, ſeu ratificare, & aliud eſt credere eſſe ualidũ, & ꝓpea habere intentionẽ adimplẽdi. Nã approbare, uel ratificare ad actũ ſpectat uoluntatis, qua quis uult nũc, quod olim uoluit. Credere autẽ eẽ ualidũ, ſpectat ad intellectũ. Intendere ãt exequi, qa ꝓſupponit ualidum, licet ſpectet ad uoluntatẽ, nihil tñ facit ad ipſum uotum, ſed ſolum ad executionẽ voti quã reſpicit, ut patet. Et ideo ſi aliquis ante pubertatem ſimplici voto vouit, & poſtea i legitima & libera ætate conſiderans ſuũ votũ, credens illud eſſe abſolute validũ, intendit millies illud adimplere, ñ ꝓpterea corã Deo ratificauit, aut approbauit.

¶ In eod. ar. 5. de pueris nutriendis in religione, cõſidera caute rõẽ lr̃æ, & cõclude ꝙ in illis locis expedit pueros nutriendos in religione dari, in quibus optandũ eſt ut ſimiles fiãt illis, quorũ cõſortio dant̃. Vbi ãt ꝑſonę, quarũ cõſortio dant̃, reprobę, aut infamę, aut deniq; a regularib. ſunt, inſtitutis, magna demẽtia ẽ dare illis pueros. aut puellas nutrẽdas. Et hic error hodie i multis viget locis dũ dantur pueri, & puellæ monaſteriis religioſorũ, ſeu religioſarũ uitæ cõis, qui vulgo Conuentuales, ſeu Clauſtrales appellant̃, quo fit ut reformãdi, numq̃ reformari poſſint, dum tranſgreſſores vitæ regularis cõtinue nutriunt̃ ac augent̃. Vñ ſanciri deberet vt nullus puer, nulla puella poſſit religioni tradi, niſi ubi uere viuit regulariter. Sic. n. aut extinguerent̃ irregulariter viuẽtes, aut reformarent̃ vexatione dãte eius intellectum

Porr. 0 852

Su. q. 88. a. 8 ad 2. & ar. 9. co. Et quol. 3. ar. 11 & quo. 3. art. 2. Et opu. 17 c. 3 Li. 3. tit. 31 c. nullus.

Li. 19. c. 19 in fi. to. 5.

22. q. 5. ca. Pueri, & c. Honeſtum 20. q. 2. ca. Puella.

Hom. 7. in Mat. non multum remote ante finem, tom. 3.

Gen. 1. Z

perant, ꝙ eſt valde expediens, ſm illud Threnorũ 3. Bonũ eſt viro cũ portauerit iugũ ab adoleſcẽtia ſua. Vñ & cõi cõſuetudine pueri applicãtur illis officiis, vel artibus, in quib. ſunt v tã acturi.

Ad primvm ergo dcđm, ꝙ legitima ætas ad hoc ꝙ aliqs tõdeat̃ cũ voto ſolẽni religiõis ẽ tp̃s pubertatis, in quo hõ p̃t uti ſpontanea voluntate. Sed ante annos pubertatis põt eſſe legitima ætas ad hoc, ꝙ aliqs tondeat̃ in religione nutriendus.

Ad ii dcđm, ꝙ religionis ſtatus principal'r ordinat̃ ad perfectionẽ conſequendã, ut ſ. habitum eſt* & ſm hoc conuenit pueris, qui de facili inducunt̃. Ex conſequenti ãt dr̃ eſſe ſtatus pœnitentiæ, inquantum per obſeruantiam religionis peccatorum occaſiones tolluntur, ut ſupra dictum eſt†.

Q. 186. ar. 2. ad 4.

Ad iii dcđm, ꝙ pueri ſicut non coguntur ad iurandum, ſicut Canon* dicit, ita non cogunt̃ ad vouendum. Si tñ voto, uel iuramento ſe aſtrinxerint ad aliquid faciendũ, obligantur quo ad Deũ, ſi habeãt uſum rationis: ſed non obligant̃ quo ad eccleſiam ante quatuordecim annos.

Q. 187. ar. 6.
Locis ĩ argu. citatis.

Ad iiii dcđm, ꝙ Nu. 30. nõ reprehendit̃ mulier in puellari ętate cõſtituta, ſi voueat abſq; cõſenſu parentũ, p̃t tñ reuocari a parentibus: ex quo patet ꝙ ñ peccat vouẽdo, ſed itelligit̃ ſe voto obligare, quãtũ i ſe ẽ, abſq; p̃iudicio authoritatis p̃rnæ.

Pers. 2.
913

SV. Q. CLXXXIX.
ARTIC. VI.

In ar. 6. eiuſdẽ q. in rñſione ad tertiũ, nota duo. Primo, quãta differentia eſt inter debitũ certũ & debitũ indeterminatum. Habes. n. hmõi differentias ex affectu, ꝙ obligat⁹ a i certũ, tenet̃ illud exoluere antequã diſponat de ſeipſo. qbligat⁹ ãt in cõi nõ tenet̃. Scđo, quanta differentia ẽ inter leges nr̃i, & antiqui tp̃s. Nã apud veteres p pecunia pſona liberi hõis obligabat̃, ut patet 4. Re. 4. Vbi mulier vidua cõq̃ritur apud Heliſæu. q, creditor accepturus erat filios ſuos in ſeruos p pecunia ſibi debita. Nũc uero iura diſponũt pſonã liberi hominis ñ obligari pro debito pecuniario.

Su. q. 101. ar. 4. ad 3. & 4. Et 3. d. 38. q. 2. a. 4 q.ª 2. ad. 2. Et quol. 3. ar. 16. Et quo. 10. a. 9. Et Mat. 15.

Articvlvs vi.

Vtrum propter obſequium parentum debeant aliqui retrahi ab ingreſſu religionis.

Ad sextvm ſic proceditur. Vr̃ ꝙ pp obſequium parentũ debeat aliq retrahi ab ingreſſu religionis. Nõ. n. licet prætermittere id q̃ eſt neceſſitatis, ut fiat id qđ eſt liberũ voluntati: ſed obſeq parentib. cadit ſub neceſſitate præcepti, ꝙ dat̃ de honorõne parẽtũ. Exo. 20. Vñ & Apoſt. dicit 1. ad Ti. 5. Si qua vidua filios, aut nepotes hẽt, diſcat primũ domũ ſuã regere, & mutuã uicem reddere parentibus: ingredi autẽ religionem eſt liberum uoluntati. ergo vr̃ ꝙ non debeat aliqs prætermittere parentum obſequium p p religionis ĩgreſſum.

¶ 2 Præt. Maior vr̃ eſſe ſubiectio filii ad patrem, q̃ ſerui ad dominum, quia filiatio eſt naturalis, ſeruitus ãt ex maledictione peccati, ut patet Ge. 9. ſed ſeruus non poteſt prætermittere obſequium domini ſui ut religionẽ ingrediatur, aut ſacrum ordinem aſſumat, ſicut habet̃ in Decre. diſtin. 54.* Si ſeruus. ergo multo minus poteſt filius obſequium patris prætermittere ut ingrediatur religionem,

Diſt. 54. c. Gene. q̃re 5.

¶ 3 Præt. Maiori debito obligat̃ aliqs parentibus, q̃ his in quibus dẽt pecuniam: ſed illi q debẽt pecuniam aliquibus, non pñt religionem ingredi. D. cit. n. Greg.* in Regiſtro, & hr̃ in Decretis diſt. 53. ꝙ hi qui ſunt rõibus publicis obligati, qñ petunt monaſterium, nullo mõ ſuſcipiendi ſunt, niſi prius a negotiis publicis fuerint abſoluti. ergo vr̃ ꝙ multo minus filii poſſunt religionem ingredi prætermiſſo paterno obſequio.

Li. 7. regiſtri, epi. 11. in med. Et hr̃ diſ. 43. ca. legem.

Sed contra eſt, qđ Matt. 4. dr̃, ꝙ Iacobus & Ioannes relictis retibus & patre ſecuti ſunt Dñm. Ex quo ut Hilarius* dicit, docemus Chriſtũ ſecuturi, & ſæcularis uitæ ſolicitudine, & paternæ domus conſuetudine non teneri.

Capitu. 3. in Mat. nõ procul a fine. & 4.

Resp. Dcđm, ꝙ ſicut ſ. dictũ eſt*, cũ de pietate ageret, parentes habent rõem principij inquantũ hmõi: & iõ per ſe eis conuenit, ut filiorũ curã habeant. Et pp hoc non liceret alicui filios habenti religionẽ ingredi oĩno p̃termiſſa cura filiorũ. i. nõ prouiſo qualiter educari poſſint.ª Dr̃. n. 1. ad Tim. 5. ꝙ ſi qs ſuorũ curã non habet, fidẽ negauit, & eſt infideli deterior. Per accidẽs tñ parẽtib. conuenit, vt a filijs adiuuent̃, inquantũ. ſ. ſunt in neceſſitate aliqua cõſtituti. Et iõ dcđm eſt, ꝙ parẽtibus in neceſſitate exiſtẽtibus, ita ꝙ eis cõmode aliter q̃ per obſequiũ filiorũ ſubueniri nõ poſſit, nõ licet filiis prætermiſſo parentũ obſequio religionẽ intrare. Si verò non ſint in tali neceſſitate, ut filiorũ obſequio multũ indigeãt, poſſunt p̃termiſſo parẽtum obſequio, filii religionẽ intrare ẽt contra p̃ceptũ parentũ: q a poſt annos pubertatis quilibet ingenuus libertatẽ habet quantũ ad ea quæ pertinent ad diſpoſitionẽ ſui ſtatus, præſertim in his q̃ ſunt diuini obſequii, & magis eſt obtẽperãdũ patri ſpirituũ ut uiuamus, q̃ parẽtibus carnis, vt Apoſt. dicit ad Hebr. 12. Vñ Dñs, ut legit̃ Mat. & Lucæ 9. reprehẽdit diſcipulũ, q nolebat eũ ſtatim ſequi intuitu paternæ ſepulturæ. Erant. n. alii per quos illud opus impleri poterat, vt Chryſoſt.* dicit.

Q. 101. art. 2. ad 2.

Concl. 1.

Concl. 2.

Sup illud Matt. 8. dimitte mortuos &c. tom. 2.

Ad primvm ergo dcđm, ꝙ præceptũ de honoratione parentũ non ſolum ſe extendit ad corporalia obſequia, ſed ẽt ad ſpũalia, & ad reuerentiã exhibendã. Et iõ ẽt illi qui ſunt in religione, implere poſſunt præceptum de honoratione parẽtũ pro eis orando, & eis reuerentiam & auxilium impendendo, ſm ꝙ religioſos decet: quia etiam illi qui in ſæculo viuunt, diuerſimode parentes honorant ſecundum eorum conditionem.

Ad ii dcđm, ꝙ q a ſeruitus eſt in pœnã peccati inducta, iõ per ſeruitutẽ aliquid adimit̃ hoĩ, quod alias ei cõpeteret, ne. ſ. libere de ſua perſona poſſit diſponere. Seruus. n. id quod eſt, dñi eſt: ſed filius non patitur detrimentum ex hoc, ꝙ ſubiectus eſt patri, quin poſſit de ſua perſona libere diſponere transferendo ſe ad obſequium Dei: quod maxime pertinet ad hominis bonum

Ad iii dcđm, ꝙ ille qui eſt obligatus ad aliqđ certum, non poteſt illud licite prætermittere facultate exiſtente. Et iõ ſi aliquis ſit obligatus ut alicui rõem ponat, uel ut certum debitum reddat, non põt hoc licite prætermittere, vt religionem ingrediatur. Si tñ debeat aliquam pecuniam, & non habeat vñ reddat, tenet̃ facere quod põt, vt. ſ. cedat bonis ſuis creditori. Propter pecuniã aũt perſona liberi hoĩs ſm iura ciuilia non obligatur, ſed ſer-

lum res, quia pſona liberi hoīs ſuperat oém æſtimationem pecuniæ. Vnde licite pt̄ exhibitis rebus ſuis religionem intrare, nec tenet̃ in ſæculo remanere, ut procuret unde debitum reddat. Filius autem non tenet̃ ad aliqd ſpāle debitū pr̄i, niſi forte i caſu neceſſitatis, vt dcm̄ eſt.

ARTICVLVS VII.

Vtrum presbyteri curati poſſint licite religionem ingredi.

AD SEPTIMVM ſic proceditr̃. Vr̃ q presbyteri curati nō poſſint licite religionem ingredi. Dicit.n.Greg.in paſt.* ille qui curam aīarum ſuſcipit, terribilr̃ admonet̃, cum dr̃. Fili mi, ſi ſpoponderis pro amico tuo, [b] defixiſti apud extraneum aīam tuā. & ſub.dit.† Spōdere nāq; pro amico, eſt alienā aīam in periculo ſuç conuerſationis accipere: ſed ille qui obligat̃ hoi pro aliquo debito, nō ꝑt intrare religionē, niſi ſoluat id qđ dēt, ſi poſſit. Cū ergo ſacerdos poſſit curā aīarū agere, ad quā ſe obligauit i periculū aīæ ſuç, ur̃ q n̄ liceat ei, ꝑtermiſſa cura aīarū, religionē intrare.

¶2 Pręt. Quod vni licet, pari rōe oib. ſimilib' licet: ſed ſi oēs preſbyteri h̄ntes curā aīarū religionē intrarēt, remanerent plebes abſq; cura paſtorū, qđ eſſet incōueniēs. [b] ergo vr̃ q presb. curati non poſſint licite relig. intrare.

¶3 Pręt. Inter actus ad quos religiones ordinant̃, ꝑcipui ſunt illi, quib. [b] aliquis contemplata aliis tradit: hmōi āt actus cōpetunt presbyteris curatis, & archidiacōis, quib. ex officio cōpetit prædicare, & cōfeſſiones audire. ergo ur̃, q non liceat presbytero curato, uel archidiacono tranſire ad religionem.

SED CONTRA eſt, q in Decre.* 19. q. 2. c. Duæ ſunt leges, dr̃. Si quis clericorū in eccleſia ſua ſub ep̄o populum retinet, & ſæculariter uiuit, in afflatu Sp̄ūſſancti in aliquo monaſterio, uel r̄lari canonica ſe ſaluari uoluerit, ét ep̄o contradicēte, eat libera noſtra authoritate.

RESP. Dicendum, q ſicut ſ. dcm̄ eſt, oblō uoti perpetui ꝑfert̃ oi alii oblōni. Obligari āt uoto ꝑpetuo, & ſolēni ad uacā-
A dum diuinis obſequiis, competit proprie ep̄is, & religioſis. Presbyteri aūt curati, & archidiaconi nō obligant̃ uoto ꝑpetuo & ſolemni ad curam aīarū retinendam, ſicut ad hoc obligant̃ ep̄i. Vnde ep̄i præſulatum non pn̄t deſerere quacunq; occaſione abſq; authoritatē Ro. Pontificis,* ut hr̄ ext. de regul. & tranſeūtib. ad relig. c. Licet.
B Archidiaconi āt & presbyteri curati pn̄t libere abrenuntiare ep̄o curam eis cōmiſſam abſq; ſpāli licentia Papę, qui ſolus pt̄ in uotis perpetuis diſpenſare. Vnde manifeſtum eſt, q [m] archidiaconis, et presbyteris curatis licet ad religionem tranſire [n].

AD PRIMVM ergo dcm̄, q presbyteri curati, & archidiaconi obligauerūt ſe ad curam agēdam ſubditorum, quandiu
C retinent archidiaconatum, uel parochiā: non āt obligauerunt ſe ad hoc, q perpetuo archidiaconatū, uel parochiam teneāt.

AD II dcm̄, q ſicut Hier. dicit contra Vigil.* Quàmuis a te linguæ uipereæ morſus ſęuiſſimos patiant̃, ſ. religioſi, quib. argumētaris & dicis. Si oēs ſe clauſerint, & fuerint in ſolitudine, quis celebrabit eccleſias? Quis ſæculares homines lucri-
D faciet? Quis peccantes ad uirtutes poterit exhortari? Hoc eñ mō ſi oēs tecū fatui ſint, ſapiēs eſſe quis poterit? Et virginitas non erit approbanda. Si.n. uirgines oés fuerint, & nuptię nō fuerint, interibit genus humanum. Rara eſt uirtus, nec a pluribus appetitur. Patet ergo, q hic timor ſtultus eſt, puta, ſicut ſi aliquis timeret haurire aquā,
E ne flumen deficeret.

ARTICVLVS VIII.

Vtrum liceat de vna religione tranſire ad aliam.

AD OCTAVVM ſic ꝓcedit̃. Vr̃ q non liceat de una religione tranſire ad aliam, ét arctiorē. Dicit.n. Apoſ. ad Heb. x. Non deſerentes collectionem nr̄am, ſicut eſt conſuetudinis quibuſdam. gl.* q. ſ. timore pſecutioni cedunt, uel propria pſumptione a peccatorib. uel imperfectis ut iuſti uideant̃, recedūt: ſed hoc [b] vn̄r facere qui de una

SV. Q. CLXXXIX. ART. VII.

IN ar. 7. aduerte, q quō epiſcopi obligēnt uoto perpetuo, ſuperius declaratum eſt. Quō āt ſolemni, ut hic dr̃, declaratur nunc, q lato uocabulo dr̃ eporum uotum ſolemne, & non uni-
Porre. p̄ 10. 914
uoce: ſicut uotum religionis, & ſacri ordinis dr̃ ſolemne, ut pa-
Sup. q. 184. ar. 3. Et opuſ. 18. ca. 25.
tet in ca. Qđ uotum: in Sexto, uoto & uoti redemptione. Sicut lato uocabulo habet uotum ep̄us, ut prius dictum fuit. Cuius ſi-
*Par. 3. c. 5, Iter pri. & mediū.
gnū eſt, q ſola licētia Papæ ſufficit ad diſſolutionem uinculi ep̄alis, & non requiritur diſpenſatio cū tā ardua cauſa, aut requi-
Ibidem.
ritur diſſolutione uinculi religioſi. Maius quoq; ſignum eſt, q in uoto ſolemni religionis ſupra dr̃ non poſſe Papam diſpenſare, & de uoto epi dr̃, q papæ licentiæ cōmittitur. Quō quoque intelligatur, q ſolus papa in uotis perpetuis diſpenſat, ſuperius declaratū ē.

¶ In rn̄ſione ad ſecūdū eiſud. art. aduerte, q timor ne deficiant præsbyteri, & nuptiæ, & h mōi, ſtultus dr̃. Et Hieronymi rō eſt, quia rara eſt uirtus, & rarus eſt appetitus efficax illius. Authoris aūt alibi rō eſt, quia hoīes ex naturalibus ſuorum indiuiduorum cōditionibus diuerſas habēt inclinationes, ita q non oēs ad idē inclinantur: ſed alij ad contemplationē, alij ad agriculturam, alij ad militiam, alii ad nuptias, alii ad cęlibatum &c. Et propterea non eſt timendū humano generi, q aliqua illius pars deficiat.

19. q. 2. ca. duæ ſūt leges a me.
SVP. Q. CLXXXIX. ART. VIII.

IN ar. 8 eiuſdē ultimæ q. dubiū occurrit, An licētia quā petere debet canonicus regularis trāſeūdi ad monachos clericos, debeat eſſe obtenta. Et eſt rō dubii, quia ex rōe literę apparet, q ſufficit q ſit
Ar. 3. ad 3 & q. 88. ar. 12. ad 2.
petita, qm̄ conſtat eſſe trāſitum ad arctiorē. In oppoſitum uero eſt, q tex. in c. Statuimus. 19. q. 3. diſponit quod licentia ſit obtenta.

¶ Ad hoc uī dicendū q tex. ille antiquus declaratus eſt per Innocentium tertium in ca. Licet, extra de regular. in ſuo ſimili, dum dr̃, q intētio huiuſmodi ſanctionum non ē impedire
In Dec. li. 3. tit. 31. ca. licet. Et eſt 18. loc.
bonum, ſed obuiare leuitantibus, & iniuriis, & q prælati tenētur dare huiuſmodi licentiam. Et ſi non dant poteſt licite quis ad melioris uitæ frugem ire. Vnde in propoſito caſu ſufficit licentia petita, quàm-
Conclu.
uis non obtenta: quia ius iam concedit ei qui illam humiliter petiſt, immò declarat potius conceſſam eſſe ſibi ex priuata lege charitatis contra quā nulla ſūt iura. Et hoc intelligo, ſi certū eſt q nō ex leuitate, ſed ex deuotione ad arctiorem monachorū clericorum uitam ſuſpirat. Nam ſi dubiū eſſet, ſuperioris eſt iudicium inquirendū, hoc eſt, requiritur li-
Nō remote a fin. incipit hæc epiſ. Multa in orbe monſtra co. 3.
centia diſcreta, petita, & obtenta, ut in litera ex illa Decretali dr̃ Et ſimiliter requiritur diſcreta, petita, & obtenta licentia, cum ad minorē melius ſeruatam quis tranſire uult. Et ratio eſt, quia tranſitus iſte non eſt ad melius abſolute, ſed i caſu Regulare eſt aūt q quid agendum eſt, in caſu, à ſuperioribus hauriendum eſt. Et quia cum quis non ad maiorem, nec melius ſeruatam, ſed ad meliorē ſibi tranſire optat, ſicut quia infirmus aut debilis ē trāſire uult, ut in tertio caſu literæ ponitur, cum hoc nihil aliud ſit, quàm relaxationē
Porr. a. 915 4. diſ. 27 q. 1. ar. .. q. 1. 3. E diſ. 38. q. 1. ar. 4. q. 3. ad 3.
aſſumptę uitæ petere, ex cā tñ rōnabili, ideo diſpenſatio exigitur: ſicut etiam dum in religione quis manet, ſi eget uſu carnium, aut alia relaxatione, diſpēſatione opus ē, & non propria debet authoritate laxiores actus facere.

¶ In rn̄ſione ad tertiū eiuſdem articuli, dubium adhuc reſtat, quare habens in ſęculo uotum ſimplex religionis arctioris, &
* Gl. interlinearis ibidem.

de

religione tranſeũt ad aliã pfectiorẽ.ergo vr̃ hoc eſſe illicitũ.

¶2 Præt. Profeſſio monachorũ eſt arctior q̃ profeſſio rł̃arium canonicorum, ut hr̃ ext.de ſta. mona.* & can.reg.c.Quòd Dei timorẽ: ſed nõ licet alicui tranſire de ſtatu canonicorũ rł̃ariũ ad ſtatum monachorũ.dr̃.n.in Decr.19.†q.3.Mãdamus, & vł̃r interdicimus, ne qs canonicus rł̃aris pfeſſus, niſi, quod abſit, publice lapſus fuerit monach⁹ efficiatur.ergo vr̃ q̃ non liceat alicui tranſire de una religione in aliam maiorem. G

¶3 Præ.Tandiu obligaẽ aliquis ad implendum qđ uouit, q̃diu pt licitè illud implere: ſicut ſi aliquis uouit continentiã ſeruare,ẽt poſt contractum matrimonium per uerba de pñti, añ carnalẽ copulam teneẽ implere uotum,quia hoc pt facere religionem intrando Si ergo aliquis licite pt trãſire de una religione ad aliam,ʰ tenebiẽ hoc facere ſi ante hoc uouerit exñs in ſæculo,quod uř eſſe incõueniens,quia ex hoc plerũq; ſcandalum gñari poſſet.ergo nõ pt aliqs religioſus de una religione tranſire ad aliam arctiorẽ. H

SED CÕTRA eſt, qđ dr̃ in Decre.20 q.4.* Virgines ſacræ ſi pro lucro aĩę ſuę pp diſtrictiorẽ uitã ad aliud monaſteriũ pgere diſpoſuerunt, ibiq; cõmanere decreuerunt, ſancta ſynodus cõcedit: & eadẽ rõ vr̃ eſſe de quibuſdam religioſis.ergo poteſt aliquis licitè tranſire de vna religione ad aliam. I

RESP. Dcđm, q̃ ᵐ tranſire de religione ad religionẽ,niſi pp magnã utilitatẽ, uel neceſſitatem nõ eſt laudabile,ⁿtũ qa ex hoc plerũq; ſcãdalizanẽ illi q relinquuntur, tũ ẽt qa facilius pficit aliquis in religione quã conſueuit,q̃ in illa quã nõ cõſueuit, cęteris paribus. Vñ in collationib. patrũ abbas Neſtorius dicit.* Vnicuiq; vtile eſt ẽm propoſitũ qđ elegit,ut ſummo ſtudio ac diligentia ad operis arrepti perfectionẽ peruenire feſtinet, & nequaquã a ſua,quam elegit ſemel, profeſſione diſcedat. Et poſtea ſubdit,* rõnẽ aſſignans. Impoſſibile nãque eſt unum & eundẽ hoĩem ſimul vniuerſis fulciri virtutibus,quas ſi qs voluerit pariter attẽtare, in id incidere eũ neceſſe eſt, ut dũ oẽm ſequiẽ, nullã K integrè conſequaẽ.Diuerſæ.n.religiones pemin&t ẽm diuerſa virtutũ opa. ᵖ Pôt tñ aliqs laudabiliter de una religione tranſire ad aliã triplici ex cã.ᑫ Primò qđẽ zelo pfectioris religionis,q̃ qđẽ excellẽtia,vt ſ̃.dictũ eſt,* nõ attẽdiẽ ẽm ſolã altitudinẽ, ſed principaľr ẽm id ad qđ religio ordinaẽ. ſcđario verò ẽm diſcretionẽ obſeruantiarũ debito fini pportionatarũ.Scđo, pp declinationẽ religionis à debita pfectione, puta,ſi in aliqua religione arctiori incipiãt religioſi remiſſius viuere,laudabiliter,trãſit aliqs ad religionẽ ẽt minorẽ,ſi meli⁹ obſeruet. Vñ in collationib. patrũ abbas Ioãnes* de ſeipſo dicit, q̃ à uita ſolitaria, in qua pfeſſus fuerat, tranſijt ad minorẽ.ſ.eorũ q viuũt in ſocietate pp hoc, q̃ vita eremitica cęperant declinare, & laxius obſeruari. Tertiò, pp infirmitatẽ uel debilitatẽ,ex qua interdũ prouenit, q̃ nõ pôt aliqs arctioris religionis ſtatuta ſeruare, poſſet aũt ſeruare ſtatuta religionis laxioris: ſed in his trib. caſib. pôt eſſe dřia. Nã i primo caſu dẽt qđẽ pp humilitatẽ, licẽtiam petere,q̃ tñ ei negari nõ pôt, dũmodo cõſtet illã religionẽ eſſe arctiorẽ. Si verò hoc pbabiliter dubiteẽ,eſt in hoc ſupioris iudiciũ inqrẽdũ, vt hr̃ extra, de regularibus, & trãſeũtibus* ad religionẽ,c. Licet.Siľr reqriẽ ſupioris iudiciũ in ſecũdo caſu:in tertio verò caſu ẽ neceſſaria diſpẽſatio.

AD PRIMVM ergo dcđm, q̃ illi q ad arctiorẽ religionẽ tranſeunt,non faciunt hoc præſumptuoſè vt iuſti uideantur,ſed deuotè,vt iuſtiores fiant.

AD II dcđm,q̃ vtraque religio.ſ.monachorũ, & canonicorũ regulariũ ordinaẽ ad opera uitæ cõtẽplatiuę,inter q̃ pcipua ſunt ea q̃ aguñẽ in diuinis myſterijs,ad q̃ ordinaẽ directe ordo canonicorũ regulariũ, qb. per ſe cõpetit q̃ ſint clerici religioſi: ſedᵃ ad religionẽ monachorũ nõ per ſe cõpetit vt ſint clerici,vt hr̃ in Decret.†16.q.1.& iõ q̃uis ordo monachorũ ſit arctioris obſeruãtiæ,ſi monachi eſſent laici, liceret trãſire ab ordine monachorũ ad ordĩnẽ canonicorũ regulariũ,ẽm illud Hiero.ad Ruſticũ monachũ.*Sic viuè in monaſterio, vt clericus eſſe merearis. Nõ aũt econuerſo, vt hr̃ in Decr.16.q.1.in decre.inducto. † Sed ſi monachi ſint clerici ſacris myſterijs obſequentes, hñt id qđ eſt canonicorũ regulariũ cũ maiori arctitudine: & iõ tranſire licitum erit de ordine canonicorũ regularium ad ordinẽ monachorum, petita tamen ſuperioris licentia,vt diciẽ 19.q.3. c. Statuimus.*

AD III dicendũ,q̃ votũ ſolẽne,quo quis obligatur minori religioni, eſt forti⁹ q̃ votũ ſimplex, quo qs aſtringiẽ maiori religioni.Poſt votũ.n.ſimplex,ſi cõtraheret aliq̃s matrimoniũ, nõ dirimeretur,ſicut poſt uotũ ſolẽne: & iõ ille qui iã pfeſſus eſt in minori religione,nõ teneẽ implere uotũ ſimplex, quod emiſit de intrando religionẽ maiorẽ.

de facto poſt pfeſſus religionem laxiorẽ, non teneatur ad arctiorem: cum adhuc ſola petita licentia poſſit ad illam tranſire laudabiliter. Maioritas ſiquidẽm uoti ſolemnis non præiudicat huic pgreſſui: ſicut maius uinculũ matrimonii, q̃ uoti ſimplicis impedit ad impletionẽ voti ſimplicis. Conſtat nãq; q̃ profeſſio in minori,non impedit tranſitum ad maiorem. ¶ Ad hoc dr̃ q̃ aliud ẽ extinguere, ſeu ſoluere uinculũ & aliud eſt impedire executionem uoti. Vinculum aũt matrimonii & profeſſionis in religione conueniunt in hoc, q̃ utrunque eſt fortius q̃ uotum ſimplex,& habet rõnem alienationis propriæ pſonæ. Et propterea utrunq; aufert uinculum uoti ſimplicis. Sed differentia eſt in hoc,q̃ uinculum cõſummati matrimonii nõ extinguit,ſed impedit uoti ſimplicis uim durante matrimonio. Et propterea ſoluto matrimonio per mortem cõiugis, tenetur implare prius factum votũ. Vinculum aũt profeſſionis,non impedit, ſed extinguit, ſeu ſoluit uinculum uoti ſimplicis. Et quãuis poſſit laudabiliter trãſire ad arctiorẽ prius uoto appetitam non teneatur, quia extincta eſt obligatio illa ſoluto uinculo ſimplicis voti. Habet aũt profeſſionum ſoluendi uinculũ uoti ſimplicis ex eo, q̃ fortiori uinculo alienat pſonam profitentis, alteri, immo tali. ſ.religioni. Et hoc intẽdit author trahere ex fortiori uinculo profeſſionis. Et ſcias hãc authoris concluſionem hodie eſſe à iure diffinitam,ut patet in 6. de regu.iur. Qui poſt uotum.

In Decr.li. 11.35.c.5.a med.

Cauſa 19. q.3.c.Mãdamus.

20. q.4. c. virg.ſac.

Concl.

In coll.14. c.5. in pr.

In coll.14. c.6.

Concl. p

q. præced. art.6

In coll.19. c.5.5. & 6.

In Decret. lib.3.tit.31 c.licet,& 8 18.in ord.

D.1085 16.q.1.ca. Nemo pt & cap.aliã cauſa.

De viuẽdi for a med. to.1. 16.q.1.ca. Sic viue.

19.q.3.ca. ſtatuimus.

ARTICVLVS IX.

Vtrum aliquis debeat alios inducere ad religionem intrandum.

AD NONVM ſic procediẽ. Vr̃ q̃ nullus dẽat alios inducere ad religionẽ intrãdũ. Mãdat.n. beat⁹ Benedictus*in

SV. Q. CLXXXIX. ART.VIIII.

IN ar.9.aduertendum eſt, quòd inducere alios ad religionem eſt actus ſanctus ex genere ſuo: ſed oportet duas in partu-

Pr. per ho 916

Quo.3.ar. 11.& 14 Cap.58

particulari conditiones cõſiderare, alterã ex parte pſonæ inducendæ alterã ex parte religionis ad quã inducit. Nã ex parte pſonæ, oportet vt ante ingreſſum ad hoc deueniat, ut nõ coactiue, aut illectus, ſed ut ſpontaneus non reſpectu inducentis, ſed ob Chri imitationẽ, & fugã ſeculi &c intẽdat religionẽ ingredi. Et hoc qa agit̃ de diſpoſitione totius uitę ſuæ, quã niſi ſpõte qs arripiat, periculũ eſt q̃ retrocedat, aut in malã uitã religioſus ẽt declinet. Ex parte uero religionis requirit, ut uita in ea ita exẽplariter, ut habeat inductus occaſionem pficiendi. Nã ſi tepide maiores uiuunt, & inter minores multa eſt relaxatio, nõ paruũ imminet inducto periculũ ſcandali, dũ credẽdo ſe ad pfectionis ſemitã induci, ingreſſus inuenit intus tantã remiſſionẽ & imperfectionẽ, vt deceptum ſe fateri iſte poſſit: & ſi nõ mendacio inducẽtis, tñ ipſo inductionis actu, quo tñ ad illã religionẽ ingreſſum extulit. Vñ qn inducit̃ aliqs ad religionẽ, exponẽda ẽt eſt ei difficultas, q̃ ẽtiã ex imperfectione cõſortũ, ſi ita eſt. Author autem loquitur abſolute ſuppoſitis ſupponendis &c.

Li. 4. ca. 3.

Concl. 10

concl. p

¶ In eodẽ ar. 9. in rñſione ad ſcñ, dubium occurrit, An ſit laudabile inducere aliquẽ ad religionẽ in monaſteriis, uel cõuentibus uitę cõis. Et eſt rõ dubii, qa ex una parte inductio fit ad religionẽ. Ex altera parte inducunt̃ de facto ad ſuſcipiẽdũ mala exẽpla patrũ & fratrum vitæ communis.

¶ Ad hoc dr̃, q̃ actus iſte q eſt inducere ad vitã cõuentualẽ, eſt actus ex ſuo gñe malus: qm inducit̃ quis ad uitã reprehẽſibilẽ. Ois aũt uita reprehẽſibilis mala eſt: patet ſic cõem vitã religioſorũ eſſe reprehenſibilẽ ex hoc ipſo, q̃ ex orbitat a regulari uita, & ex hoc ipſo q̃ cõtinuus bonorũ prælatorũ conatus eſt ad illorũ reformationẽ. Vñ uituperabile eſt

regula ſua, q̃ uenientib. ad religionẽ nõ ſit facilis pbẽdus ingreſſus: ſed pbãdũ eſt, an ſpũs à Deo ſit. & hoc ẽt docet Caſſianus in 4. li. de inſtitutis [a] cœnobiorũ.[b] multo ergo minus licet aliquẽ ad religionẽ inducere

¶ 2 Prꝫt. Matt. 23. Dñs dicit, Ve vobis q circuitis mare & aridã vt faciatis vnũ pſelytũ, & cũ factus fuerit,[b] facitis eũ filiũ gehennæ duplo q̃ nos: ſed hoc vident̃ facere, q hoies ad religionẽ inducunt. ergo vr̃ hoc eſſe uituperabile.

¶ 3 Prꝫt. Nullus debet aliquẽ inducere ad id[h] qđ ptinet ad eius detrimentũ: ſed ille q inducit aliquẽ ad religionem, qñq; ex hoc incurrit detrimẽtũ qa qñq; ſunt obligati ad maiorẽ religionẽ. ergo vr̃ q̃ nõ ſit laudabile aliquos inducere ad religionẽ.

SED CONTRA eſt, q̃ dr̃ Exo. 25. Cortina cortinã trahat. debet ergo unus hõ alium trahere ad Dei obſequium.

RESP. Dcẽdm, q̃ [m] inducentes alios ad religionẽ non ſolum nõ peccant, ſed magnũ prẽmiũ merent̃.[n] Dr̃. n. Iac. ult. Qui cõuerti fecerit peccatorẽ ab errore uiæ ſuæ, ſaluabit aiam eius a morte, & operit multitudinẽ pctõrũ. Et Dan. 12. dr̃, q̃ qui ad iuſtitiã erudiũt plurimos, erũt quaſi ſtellę in perpetuas æternitates. [p] Poſſet tñ contingere circa hmõi inductionẽ triplex inordinatio. [q] Primò quidẽ, ſi violẽter aliqs aliũ ad religionẽ cogeret, qđ prohibet̃ in Decr. 20. q. 3. Secũdò, ſi aliqs ſymoniace aliũ ad religionẽ trahat muneribus datis, ut phibet̃ in Decre.[o] ibidẽ q. 2. c. Quã pio. Nec tñ ad hoc pertinet, ſi aliquis alicui pauperi neceſſaria ſubminiſtret in ſeculo nutriẽs eũ ad religionẽ: uel ſi ſine pacto aliqua munuſcula tribuat ad familiaritatẽ captãdã. Tertiò, ſi mẽdaciis eũ alliciat. Imminet. n. ſic inducto periculũ, ne cũ ſe deceptũ inuenerit, retrocedat: & ſic fiãt nouiſſima illius hoĩs peiora prioribus, ut dicitur Lucæ 11.

AD PRIMVM ergo dcẽdm, q̃ illis q ad religionẽ inducunt̃, nihilominus reſeruatur probationis tempus, in quo difficultates religionis experiuntur, & ſic non facilis aditus eis datur ad religionis ingreſſum.

AD II dcẽdm, q̃ ſm Hilariũ, verbũ illud Dñi prænũciatiuũ fuit peruerſi ſtudii Iudęorum, quo poſt Chri prædicationem gentiles, uel ẽt chriſtianos ad Iudaicũ ritũ trahẽdo faciunt dupliciter gehennæ filios, qa ſ. peccata priſtina, q̃ cõmiſerũt in iudaiſmo eis non dimittuntur, & nihilominus incurrunt Iudaicæ perfidiæ reatũ: & ſm hoc non facit ad ppoſitũ. Secũdum Hieronymũ aũt hoc refertur ad Iudæos ẽt pro ſtatu, in quo legalia obſeruari licebat quantũ ad hoc, q̃ ille q ab eis ad Iudaiſmũ cõuertebat̃, dũ eſſet Gẽtilis, ſimpliciter errabat. Videns ãt magiſtrorũ uitia reuert̃ ad uomitũ ſuũ, & Gẽtilis factus, quaſi puaricator maiori pęna ſit dignus. Ex quo patet, q̃ trahere alios ad cultũ Dei uel ad religionẽ nõ eſt uituperabile: ſed hoc ſolũ q̃ aliqs ei, q conuertitur, det malum exemplum, unde peior efficiatur.

AD III dcẽdm, q̃ in maiori includit̃ minus: & iõ ille qui eſt obligatus uoto, uel iuro ad ingreſſum minoris religionis, poteſt licite induci ad hoc, q̃ ad maiorẽ religionẽ tranſeat, niſi ſit aliqđ ſpãle, qđ impediat, puta, infirmitas, uel ſpes maioris pfectus i minori religione. Ille verò q eſt obligatus uoto, uel iuro ad ingreſſum maioris religionis, nõ põt licite induci ad minorẽ religionẽ niſi ex aliqua ſpeciali cauſa euidenti, & hoc cum diſpenſatione ſuperioris.

ARTICVLVS X.

Vtrum ſit laudabile, q̃ aliquis religionem ingrediatur abſque multorum conſilio, & diuturna deliberatione præcedenti.

AD DECIMVM ſic pcedit̃. Vr̃ q̃ nõ ſit laudabile, q̃ aliquis religionẽ ingrediat̃ abſque multorũ conſilio, & diuturna deliberatione pcedenti. Dr̃. n. 1. Ioan. 4. Nolite credere oĩ ſpiritui, ſed probate ſpũs ſi ex Deo ſint. ſed qñq; propoſitũ religionẽ intrandi non eſt ex Deo, cum frequenter per exitũ religionis diſſoluatur. Dici-

nõ ſolũ inducere, ſed ẽt ingredi & recipere ad uitã irregularẽ pſonas vtriuſq; ſexus, quamuis Eccleſia toleret hoc permiſſiue.

¶ In rñſione ad tertiũ eiuſdẽ art. 9. memento q̃ de religione maiore bene ſeruata intelligit̃, qñ dr̃, q̃ licitũ eſt inducere obligatum ad minorẽ, ut ueniat ad maiorem: qm niſi bene ſeruet̃, fruſtra de maioritate in abſtracto & in debito gloriat̃ oportet. n. ad maiorẽ de facto ſeruatam inſpicere.

SVP. Q. CLXXXIX. ART. X.

IN ar. 10. ult. q. aduerte diligenter, q̃ doctrina authoris excludens cõſilia circa ſufficientiã iuriũ nõ habentiũ ſpãle impedimẽtũ, formalis eſt, & de ingreſſuro bene diſpoſito intelligenda, & nõ aliter. Bona aũt diſpoſitio ingredientis eſt iſta, ut oẽm ſuã fiduciã ſuſtinendi in religione ponat in Deo, & merito: qa ſi natura nõ deficit in neceſſariis, & mater potens & ſciens non deeſt neceſſitati filii; multo minus Deus deficiet i neceſſariis, & multo minus obliuiſci põt eorum q iactant cogitatũ ſuũ in eum. Sed illi q hmõi debita diſpoſitione carent, quid facient, an debeãt ad conſilia recurrere? Rñdeo, aut hanc diſpoſitionẽ acquirant orando, eleemoſynis uacan̈do, purificãdo cõſciẽtiã, lectionẽ ſcripturæ, aut pdicationẽ frequentando: aut nõ ingrediendo religionẽ, ut pote indiſpoſiti, niſi cũ ſpe q̃ ingreſſo dabit Deus hãc bonam voluntatem, hãc ſanctam fiduciam.

¶ In eodẽ ar. 10. in rñſione ad ultimũ, aduerte ſub conſilio eodẽ, an hẽat ſumptus, hoc eſt, an hoc quod qs facit, ſit abrenunciare oĩbus. Debet enim magna inquiſitione, uel diſcuſſione multa, ingreſſurus religionem apud ſe examinare, an uere interiori affectu relinquat oĩa, uel remaneat affectus ad honorẽ ad gloriam, ad carnem, & ſangui nem,

Porr. o. 917

né, & hmôi: quia in hac expropriatione conſiſtunt ſumptus ædificãdi ꝑfectionis turrim in religione: alioquin numq̃ ædificabit eã, nunq̃ ad ꝑfectionem perueniet, ſed uere patebit riſui: ſicut q nõ cõputauit ſumptus, & cępit turrim materialem ædificare. Tali.n. abdicanti a ſuo aĩo oĩa q̃ poſſidet, iugum religionis ſuaue eſt auferentis perturbatiua & laborioſa, ut Greg. in litera dicit, & refectionẽ delectationis internæ afferens. Temere aũt religionis iugum ſuſcipientibus ſine cõputatione ſumptuum, fit eis laborioſum & graue. Palato n. nõ ſano pęna eſt panis, q ſano eſt ſuauis. ¶ Et hæc ď expoſitiõe huius libri ſufficiant ad Dei, B. Virginis, & B. Th. gloriã. Romę, die 26. Februarij, anno ſalutis 1517. ętatis aũt meę quadrageſimonono inchoante.

Epiſt. 38. non multum remote a prin. to. 2

tur.n. Actuũ 5. Si eſt hoc conſiliũ ex Deo, nõ poteritis diſſoluere illud.[h] ergo vř ꝙ magna examinatione præcedente debeant aliqui religionẽ intrare. ¶ 2 Præt. Prou. 25. dř. Cauſam tuã tracta cũ amico tuo: ſed maxime vř hoĩs eſſe cã, quę ꝑtinet ad mutationẽ ſtatus. ergo vř ꝙ nõ déat aliqs religionẽ ĩtrare. niſi pri⁹ cũ amicis ſuis tractet. ¶ 3 Præt. Dñs Luc. 14. inducit ſimilitudinẽ ď hoĩe q̃ uult turrĩ ædificare, ꝙ prius ſedens cõputat ſumptus q̃ ſunt ei neceſſarii, ſi habeat ad ꝑficiendũ, ne inſultet ei, Quia hic hõ incępit ædificare, & nõ potuit cõſummare: ſumptus aũt ad turrim ædificandã, ut Aug. dicit in epiſtola ad lętã*, nihil eſt aliud q̃ vt renunciet vnuſquiſq; oĩbus q̃ ſunt eius. Cõtingit aũt qñq; ꝙ hoc[h] multi nõ poſſunt, & ſimiliter alias religionis obſeruantias portare, in cuius figura. 1. Reg. 17. dř, ꝙ Dauid nõ poterat incedere in armis Saulis, quia non habebat vſum. ergo vř ꝙ non debeat aliquis religionem intrare, niſi diuturna deliberatione præmiſſa, & multorum conſilio habito.

Sed contra eſt, qđ dř Matt. 4. ꝙ ad vocationem Dñi Petrus & Andreas relictis retibus conti nuo ſecuti ſunt eũ. Vbi Chry. dicit ſuper Mat.* Talem obedientiam Chriſtus quærit a nobis, ut neq; inſtanti tempore remoremur.

Hom. 14. in Mat. ante med. tom. 2.

Reſp. Dicẽdũ, ꝙ diuturna deliberatio, & multorum conſilia requirunť in magnis dubiis, ut Phil. dicit in 3. eth.* In his aũt quæ ſunt certa & determinata non requiriť conſilium. Circa ingreſſum aũt religionis tria poſſunt conſiderari. Primo quidẽ ipſe religionis ingreſſus ẽm ſe, & ſic[m] certũ eſt ꝙ ingreſſus religionis eſt melius bonũ: & qui de hoc dubitať, quantũ eſt in ſe, derogat Chriſto, qui hoc conſiliũ dedit.[n] Vñ Aug. dicit in lib. de verbis Dñi* Vocat te Oriens, ideſt Chriſtus, & tu attendis ad Occidẽtem. i. ad hoĩem mortalem errare potentẽ. Alio mõ põt conſiderari religionis ingreſſus per cõparationem ad uires eius, qui eſt religionem ingreſſurus. Et[p] ſic ẽt non eſt locus dubitationis de ingreſſu religionis:[q] quia illi qui religionẽ ingrediuntur, non confidunt in ſua uirtute ſe poſſe ſubſiſtere, ſed auxilio uirtutis diuinæ. ẽm illud Iſaię 40. Qui ſperant in Dño, mutabunt fortitudinẽ, aſſument pẽnas, ſicut aquilæ current, & nõ laborabunt, ambulabunt, & nõ deficiẽt*. Si tñ ſit aliquod ſpãle impedimentũ, puta, infirmitas corporalis, uel onera debitorũ, uel aliqua hmõi, in his requiriť deliberatio & conſiliũ cũ his, de quibus ſperať ꝙ proſint, & nõ impediant.[r] Vñ dř Eccl. 37. Cũ uiro irreligioſo tracta de ſanctitate, & cũ iniuſto de iuſtitia, quaſi dicat, non. Vñ ſequiť: Non attendas his in oĩ cõſilio, ſed cum viro ſancto aſſiduus eſto:[s] in quibus tñ non eſt diuturna deliberatio habenda. Vñ Hiero. dicit in epiſt. ad Paulinũ.* Feſtina quæſo te, & hærenti in ſalo nauiculæ funem magis præſcindæ, q̃ ſolue. Tertio aũt mõ conſiderari põt modus religionẽ intrandi, & quã religionẽ aliquis ingredi debeat: & de[t] talibus põt haberi ẽt conſilium cum his qui non impediant.[t]

Li. 3. ca. 3. tom. 5.

Concl. m

In ſerm. 7 a med. illius, to. 10.

Concl. p

Concl. s

Concl. x

Circa finẽ illius incipit hęc ep. tractat Ambro. tua mihi, t. 4.

Ad primum ergo dicẽdũ, ꝙ cum dř, Probate ſpiritus, ſi ex Deo ſint, locũ habet in his quæ dubia ſunt, utrũ ſpũs Dei ſit Sicut dubiũ põt eſſe his qui iã ſunt in religione, utrum ille qui religioni ſe offert, ſpiritu Dei ducatur, aut ſimulatè accedat: & iõ debent accedentẽ probare, vtrũ diuino ſpiritu moueať. Sed illi q̃ ad religionẽ accedit, non põt eſſe dubiũ, an propoſitum de ingreſſu religionis in corde eius exortũ ſit a ſpiritu Dei, cuius eſt ducere hominẽ in terrã rectam. Nec ꝑꝑ hoc oſtendiť non eſſe ex Deo ꝙ aliqui retrocedunt. Non.n. oẽ quod a Deo eſt, eſt incorruptibile, alioquin creaturæ corruptibiles nõ eſſent ex Deo, ut Manichæi dicunt. Neq; ẽt aliqui q̃ habent a Deo gratiã, poſſent illã amittere, quod ẽt eſt hæreticũ. Sed conſiliũ Dei eſt indiſſolubile, quo ẽt corruptibilia & mutabilia facit, ẽm illud Iſaiæ 46. Conſilium meũ ſtabit, & oĩs uoluntas mea fiet: & iõ propoſitum de ingreſſu religionis non indiget probatione, utrum ſit a Deo, quia certa diſcuſſione non eget, ut dicit gl.* ſuper illud 1. ad Theſſalo. vlti. Omnia probate.

Glo. interlinearis, ibid.

Ad II dicẽdũ, ꝙ ſicut caro cõcupiſcit aduerſus ſpiritũ, ut dř ad Gal. 5. ita ẽt frequenter amici carnales aduerſanť profectui ſpũali, ẽm illud Michęę 7. Inimici hoĩs domeſtici eius. Vñ Cyrillus exponens illud Luc. 9. Permitte me renunciare his qui domi ſunt, dicit. Quærere renunciare his qui domi ſunt, oſtendit ꝙ vtcumq; diuiſus ſit. Nã cõicare proximis, & conſulere nolentes æqua ſapere, indicat adhuc vtcumq; languentẽ & retrocedentẽ. Propter qđ audit à Dño. Nemo cũ poſuerit manũ ad aratrũ, & aſpexerit retro, habilis eſt ad regnum Dei. Aſpicit enim retro, qui dilationem quærit occaſione redeundi domum, & cum propinquis conferendi.

Ad III dicẽdũ, ꝙ per ædificationẽ turris ſignificať perfectio chriſtianæ vitæ. Abrenunciatio aũt propriorũ eſt ſumptus ad ædificandũ turrim. Nullus aũt dubitat, uel deliberat an uelit habere ſumptus, uel an poſſit turrim ædificare, ſi ſumptus habeat: ſed hoc ſub deliberatione poniť, an aliqs ſũptus habeat. Similiter ſub deliberatione cadere nõ oportet, utrũ aliquis debeat abrenunciare oĩb. q̃ poſſidet: uel ſi hoc faciendo ad perfectionẽ peruenire poſſit. Sed hoc cadit ſub deliberatione, utrũ hoc quod facit, ſit abrenunciare omnib. q̃ poſſidet: q̃a niſi abrenunciauerit (quod eſt ſumptus habere) nõ põt (ut ibidẽ ſubdiť) Chriſti eſſe diſcipulus, quod eſt turrim ædificare. Timor aũt eorũ qui trepidãt, an per religionis ingreſſum poſſint ad perfectionẽ peruenire, eſſe irrationabilis ex multorũ exemplo conuincitur. Vnde Auguſt. dicit 8. Con-

ſeſ. * Aperiebatur ab ea parte, qua intenderem fa- A ciem, & quo tranſire trepidabam, caſta dignitas continentiæ, honeſtè blandiens ut uenirem, neq; dubitarem, & extendens ad me ſuſcipiendum, & amplectendum pias manus', pijs gregibus bonorum exemplorum. ibi tot pueri & puellæ, ibi iuuentus multa, & omnis ætas, & graues uiduę, & uirgines, anus irridebat me irriſione exhortatoria, quaſi diceret. Tu non poteris quod iſti, & iſte? An iſti & iſte in ſemetipſis poſſunt, & non in domino Deo ſuo? Quid in te ſtas, & non ſtas? Proijcet te in eũ: noli metuere. Non ſe ſubtrahet ut cadas. Proiice te ſecurus, & excipiet te, & ſaluabit te.

Li.8. c.11. a medio, to. 1.

Exemplum a[illegible]em illud, quod inducitur de Dauid, non facit ad propoſitum, quia arma Saulis, ſicut gloſſa dicit, * ſunt legis ſacramenta tanquàm onerantia: religio autem eſt ſuaue iugum Chriſti: quia ut Gregorius dicit in 4. moralium, † Quid graue mentis noſtrę ceruicibus imponit, qui uitare omne deſiderium quod perturbat præcipit, qui declinari laborioſa mundi huius itinera mouet? Quod quidem ſuaue iugum ſuper ſe tollẽtibus, refectionem diuinæ fruitionis repromittit, & ſempiternã requiem animarum. Ad quam nos perducat ipſe qui promiſit Ieſus Chriſtus dominus noſter, qui eſt ſuper omnia Deus benedictus in ſęcula. Amen.

1. Reg. c.17 gl. interlinearis ſup id. Depoſuit ea.

* li.4. Mora. cap.30. paulo a prin.

FINIS.

BIBLIOTECA VITTORIO EMANUELE

Digitized by Google

NOTIZIE SUL RESTAURO EFFETTUATO DAL LABORATORIO RESTAURO SAN GIORGIO DI ADRIANO PANDIMIGLIO

Segnatura: 31.7.F.12

SINTESI DELLE OPERAZIONI EFFETTUATE CON SPECIFICAZIONE DELLE SOSTANZE, DEI MATERIALI E DELLE TECNICHE IMPIEGATE

Documentazione fotografica su CD dei danni principali prima dell'intervento. Smontaggio parziale. Accurata pulizia a secco di tutte le carte con pennello morbido a setole stondate e sgommatura dei bordi con spugna di gomma whisab. Lavaggio in acqua deionizzata del primo e ultimo fascicolo. Ricollatura a pennello con Tylose mh 300p al 1,5% delle carte trattate per via umida. Restauro delle carte con carta giapponese di adeguato spessore e colore, suture tagli e rammendo alla piega con velina giapponese e con Tylose mh 300p al 3%. Nuove carte di guardia in carta Ingres. Consolidamento della cucitura originale in pelle allumata. Nuovi capitelli in carta come originali. Nuova indorsatura in carta giapponese. Nuovi quadranti in catone Canson. Nuova legatura in mezza pergamena con angoli e recupero e restauro dei piatti originali in carta a mano con cartellino. Recupero dei tasselli in pelle sul dorso. Cartella per la conservazione delle vecchie legature.

Roma, 4/06/2010

Digitized by Google